Decretal.

129-1-10

~~109-2~~

~~90-10~~

Dup

BALDI PERVSINI AD TRES PRIORES LIBROS DECRETALIVM Commentaria,

Collatione vetustissimorum exemplarium nunc recèns summo labore suę integritati restituta, & ab innumeris mendis vindicata.

Quibus accesserunt suis locis Franc. à Parona & Petri Crassi adnotamenta.

Cum gemino indice in finem reiecto.

AVGVSTAE TAVRINORVM.
Apud Hæredes Nicolai Beuilaquæ. MDLXXVIII.

BALDI PERVSINI
IN PRIMVM DECRETALIVM LIBRVM COMMENTARIA
Annotationibus Franc. de Parona J.V.D. illustrata.

1 *Honor iustissime debetur Deo propter magnam gloriam suam.*
2 *Creatus est homo in statu innocentiæ.*
3 *Habenti à Deo gratiam intellectus miserrimum est studiosis nihil scriptum dimittere.*

a Nitium faciendo à Deo. xxiij. dis. In nomine dñi. & in auth. de hære. & fal. in prin. rubricæ. Nã Deus est cã prima. & omnis cã prima est maior & nobilior
b suo causato. nã propter qđ vnũ quodque tale, & illud magis. C. de sac. san. ecc. auth. multo magis. Item creator in infinitũ est maior creatura. Et quia oĩa recte gerunt̃ si principium fiat decens & amabile Deo vt in auth. quomodo opor. episcopos. in prin. Inuocata igitur Spiritus sancti gratia, de cuius plenitudine ſm Apostolũ oẽs accepimus: fundandoq; super lapide angulari dño Iesu Christo dño nr̃o: in cuius noĩe ſm Apostolũ, oẽ genu flectit̃ cęlestiũ terrestriũ & infernorũ. Ipse eñ est fundamẽtũ super quo firmat̃ cęli firmamẽtũ. j. q. j. cũ paulus. Quamquã tremula voce q̃a scriptũ est. Tu q̃s es qui
1 enarrans meas iustitias? Quia † iustissimè honor debet̃ Deo propter magnã gloriã suã. ff. de aur. & arg. lega. l. titia. §. fi. vbi dr̃ q̃ propter honorẽ dei augetur interpretatio testamẽti. & est tex. notabilis. Eidẽ debet̃ timor q̃a cũ leo rugiet quis nõ timebit? Itẽ initiũ sapiẽtiæ est timor dñi: amor quoq; diligens. Diligã te dñe fortitudo mea. & q̃a gloria & honore coronauit hoĩem & cõstituit eũ sup omnẽ creatu-
2 rã corporeã: vt in psalmo. † In statu innocentiæ creatus est homo qđ propriè dr̃ ius naturale: dataq; est ei pro summo bono libertas. Cũ q̃a alibi scriptũ est. Accedat homo ad cor altũ & exaltabit deus de dei benignitate cõsisus altũ opus aggredior sequẽs vestigia maiorũ antecessorũ. Cõcedẽte sũmo genitore gratiarũ q̃ dat cordi cõcipere veritatẽ, & cogitare æq̃tatẽ & liguæ ordinatũ motũ & dulcẽ melodiã & memoriã diu gratã ille cõcipit ille canit scri bit digitus felici diplomate vtar ex cõiunctione paginarũ vtriusq; iuris. Nam iuris canonici sanctitas iuris ciuilis sublimitate decorat. & ecõuerso iuris ciuilis maiestas canonũ autoritate firmat̃. & vnũ pp aliud
3 corruscat & magis timet. Nã prĩas ĩ orbe leges fecit timor. † Quia
c queadmodũ triste est diuiti decedere sine hrẽde: ita miserrimũ c est habenti a deo gratiã intellectus posteris suis. i. studiosis nihil scriptũ dimittere quo possint velut hæredes intellectus aliqualiter consolari. ¶ Dicet aliquis, ad quid loqueris, cum tot scripserint q̃ mundum illuminauerunt: Rñdeo, adhuc multũ restat operis multũq; restabit: q̃a inueniẽdis inuẽta nõ obstãt teste Seneca. Nã ad instar Solis ĩtellect⁹ orit̃ & occidit: vadit & redit & nũq̃ morit̃ sed suis vicibus occultat̃. Sane Sol cadit & imber super vitẽ & ficulneã & producũt vberes fructus si bonę sunt: nec natura desinit producere eos: licet eruca & brucus interdũ comedãt ipsos quia natura nõ desinit bene operari in q̃tũ põt. Sed interdũ nõ põt pp duriciã & resistentiã quæ est in suscipiẽte materia. Agũt Sol luna & reliquæ influẽtiæ cęlestes in ficũ fatuã & nõ pñt eã a sua spẽ trãsmutare. Sic in ingenijs oĩno indispositis accidit ad disciplinas: q̃a frustra laborat̃ qđ à natura cõcutitur. vt no. ff de leg. iij. l. stichus. Aliq̃ tñ ingenia grossa studiorũ sollicitudine reddunt̃ efficacissima ad oẽm capacitatẽ intellectus. Et eodẽ Seneca teste, maior virtus est idẽ effecisse in difficiliori materia. Vtere igit̃ aĩa rõnali & disce a rerũ natura quæ nunquã cessat conari ad optima vt Aristoteles ait. Sed cauẽdum est. nã sicut cibus qui in stomacho nõ digerit̃, malum generat humorem, vel mittit̃ in secessũm. Si aũt in stomacho bñ decoquit̃ & dulcescit tũc in vitale & salutare cõuertit̃ nutrimentũ. Ita in sciẽtijs accidit. nã error præcipue fundamẽti totã massãm corrũpit. & plerunq; p̃ nimiã subtilitatẽ pernitiose errat̃ vt ff. de verb. obli. l. si seruũ. §. sequit. nec ẽt nimia scrupulositas placet, vt ff. de excu. tu. l. sed hæc nimiũ. Sed illa scientia est laudanda quæ est vetus & bñ fundata vt ff. de iure patro. l. diui fratres. Hæc aũt sciẽtia requirit̃ in hoc summo volumine de quo ſm Inn. scribit̃ in Ezechiele. Venter tuus comedet & viscera tua replebunt̃ vbertate. i. bonis spiritualibus & æternis: temporalibus ẽt & terrenis. Item dulcedine intellectus quæ calamo nunq̃ describi potest, ac etiam scripturarum consolatione. Ad quæ iuuet nos ille qui secundum apostolum est vnicus legislator & iudex. Baldus legum doctor.

ADDITIONES.

a ¶ Quod sit faciendum initiũ a Deo in quibuscũq; rebus etiam minimis vide egregiè accumulata per do. An. bar. in repet. rubricæ. J. de fide instru. in xviij. colum. cum seq.

b ¶ Causa est dignior suo causato.

c ¶ Adde quod præclare ẽt cõmemorat idem Bal. in præludijs libri feudorũ. in j. col. quod qui in disciplina aliqua diutius laborarunt astringuntur ex p̃fessionis debito q̃ mẽte cõceperũt instar seminis i lucẽ proferre. & de isto dicto Bald. hic vide pulchre per do. Iaso. may. in procemio feudorum. in j. col.

PROOEMIVM.

1 *Gregorius nomen est pontificale: & quid significet.*
2 *Mutatio nominis quare potius fit in Papa quàm in Imperatore.*
3 *Papa debet esse vir apostolicæ sanctitatis.*
4 *Papa quando scribit de plenitudine potestatis nihil opponi potest quod annihilet gratiam.*
5 *Character vnius ordinis non præsupponit characterem alterius ordinis.*
6 *Papa dicitur seruus seruorum quantum ad humilitatem.*
7 *Serui diaboli non sunt sub protectione papæ.*
8 *Scholarium famuli qui dicantur.*
9 *Indigni an comprehendant̃ hoc nomine dilectis quando vniuersitati scribit̃.*
10 *Episcopi qui sunt inter studentes an comprehendantur sub vniuersitate.*
11 *Grex & familia an dicantur vniuersitas.*
12 *Doctor qui desinit esse scholaris an perdat priuilegium scholarium. Et an quod prohibet potentius sit quam id quod permittit.*
13 *Redditus beneficiorum & præbendarum debentur scholaribus in studio generali.*
14 *Scholaris qui est in studio an teneatur dicere horas. Et an doctores & scholares faciant vnam vniuersitatem an duas. Et an vniuersitates debeant confirmari a superiore. Et an rector possit esse infamis.*
15 *Doctores per se, & scholares per se, an faciant integram vniuersitatem.*
16 *Scholares si habent electionem iudicis coram quo iudice conuenientur.*
17 *Clerici an teneantur iurare rectori laico obediendo sibi.*
18 *Scholarium rector an ille possit esse qui fuit iudex malefeiorum: & fecit executiones capitales.*
19 *Scholarium rector si est laicus committatque causam clerico: an ille clericus poterit inter clericos consentientes iudicare.*
20 *Notarius vniuersitatis scholarium an possit esse mere laicus.*
21 *Scholaris conuentus a carpentario coram potestate si declinet iurisdictionẽ potestatis, & eligat doctorem suum an poterit reconuenire agentem coram doctore.*
22 *Scholaris quomodo probetur quis esse. Et qualiter probetur quòd sit clericus. & nu. 23.*
24 *Insignia doctoralia an sint de substantia doctoratus.*
25 *Insignia solennia doctoratus sunt tria. Et an de doctoratu possit fieri fides per tres.*
26 *Testes duo si dicant quòd viderunt quempiam doctorari: quia viderunt eũ cathedrali an probent.*
27 *Doctor an possit subornare scholares acquirendo eos per pecuniam.*
28 *Terminus restrictiuus non restringit vbi non potest restringere. Et an iste terminus vniuersis, restringatur per id quod sequitur: scilicet Bononiæ commorantibus.*
29 *Officia publica an habere possint qui membris carent.*
30 *Apostolica benedictio in quem cadat: & quid de maledictione apostolica.*
31 *Salutatio quid operetur & quid benedictio. Et quid operetur maledictio.*
32 *Testator si proferat hunc sermonem filium meum maledico: an nihilominus suus hæres existat.*
33 *Pater maledicendo filium cum causa sufficienti ad exhæredationem an videatur eum exhæredare.*
34 *Papa si scribat de plenitudine potestatis an omnia annihilet quæ possunt obuiare rescripto.*
35 *Causæ librorum sunt quatuor. Et quòd causæ entium contractuum, et rerum sunt infinitæ.*

1 Regorius. Non continuat q̃a a nullo deriuatur & istud nomen Gregorius † est nomen pontificale quod significat gregem dñi quem hẽt regere & gubernare cui tota monarchia spũalis est cõmissa & thesaurus omnis dignitatis in eo est: ita vt nulla sit dignitas spiritualis vel ecclesiastica cui non præsideat. vnde dicit Io. Mo. q̃ Papa pater patrũ cũ omni prelato in p̃tãte & iurisdictione cõcurrit & tñ per cõcursum nihil minuit̃ ei q̃a superior & inferior p̃tãs nõ resecãt se iuicẽ. vt no. C. de offi. præfec. vrb. l. j. Et diuidit in rubrũ & ni

grū.Scđa ibi:rex pacific⁹.Itē pria subdiuidit in duas:qa primò scri
psit nomen apostolatus cū eius qualitate.scđò subijcit quibus scri
bit cū salutatiōe & apostolica bñdictione.Scđa ibi: dilectis.Item
scđa pars principalis subdiuiditur in septem partes.Nam in prima
parte dei potētiā insinuat. In scđa naturā humanam deprauatam
demonstrat: & pp quid.In tertia dicit φ cōtra tales morbos iusti-
tia succurrit & occurrit. Et sic est argumētū φ ꝯpromissum gñale
factū seminata sup qbusdā discordia nō videat factū de rebus paci
ficis: & est quodāmodo expressum.ff de le.ij.l.cū pr.§.dulcissimis.
In quarta parte ponit causam operis materialē. In quinta finalem.
In sexta ministrū & formā mandati.In septima & vltima statuit.Se
cūda ibi sed effrenata.Et no.φ oīs caro de facili corrūpit viā suā qa
lubrica est.at vita sua est proprie illa q̄ data fuit homini in statu in-
nocētię. Tertia ibi: vt nisi iustitia. Quarta ibi: sane. Quinta ibi: ad
cōem.Sexta ibi:p dilectū.Septima ibi volētes.¶Casus ꝯplectēs &
nigrū sic figurat.Gregorius papa.ix.seruus seruorū Dei scribit dile
ctis filijs doctoribus & scholaribus vniuersis Bononiæ cōmorāti-
bus salutādo & bñdicēdo eos dicēs qđ Rex pacificus pia misera-
tione disposuit qđ humanū genus viueret sub tribus regulis prin-
cipalib⁹.scilicet sub regula pudicitiæ pacis,& modestiæ. sed homo
ex libertate princeps cū ꝓprio arbitrio in cupiditatē exarsit: q̄ cu-
piditas est sui ꝓdiga: pacis inimica: mater litiū & mā iurgiorū:& iō
quotidie noua litigia gñrat ita qđ nisi iustitia ꝯanima pdicta repri-
meret & qōnes implicias explicaret ius humani federis iurgātium
abusus extingueret & tacito libello repudij concordia extra mūdi
terminos exularet.ideo qa lex proditur vt appetitus noxius sub iu
ris regula limitet: per quā regulam genus humanū sub tribus iuris
præceptis informatur. s. vt honeste viuat : alterū non ledat : & ius
suū vnicuiq; tribuat.& ob hoc factæ fuerūt ꝯstitutiones & decreta
les epistolę.sed in diuersa volumina dispersę:alique propter nimiā
similitudinē superflue: alique ꝯtrię : alique pp sui prolixitatē ꝯfusio
nē inducere videbant: alique extrauagātes & īcerte.Ideo ad cōem
vtilitatē & maxime studētiū mādat p fratrē Raymūdū suū capella
nū illas in vnū volumē redigi superfluis resecatis: adiūctis ēt cōsti
tutiōibus & decretalib⁹ epłis istius Gregorij p quas multa quæ in
prioribus erāt dubia declarant.Deinde statuit φ nullo alio volumi
ne decretaliū debeamus vti in iudicijs & in scholis nisi p̄senti volu
mine. Aliā ēt cōstitutionē fieri prohibet absq; autoritate sedis apo
stolicæ spāli.Iste ē casus textualis ergo sequit si eps faceret ꝯstitutio
nem φ in sua diocesi seruarent ꝯsuetudines & nō canones gñaliter
statuēdo nō valeret ꝯstitutio epi.& facere cōstitutiones contra ius
cōe est meri imperij.sed facere in derogationē ptātis clauiū est hæ
reticum. ¶Nūc reuertor ad rubrū declarādo quodlibet verbum.
Ibi Gregorius iste primo vocabat Tebaldus sicut Inn.quartus vo-
cabat Symbaldus.Non ergo istud nomen Gregorius est nomē pri-
mę impositionis sed scđę propter dignitatem apostolatus sit noua
creatura.& nomē propriū tacet tanq̄ minus excellēs & nomē scđę
inuētionis idest pōtificale debet exprimi.Et iō si scriberetur papæ
sub noīe proprio baptismali posset rōne dicere: iste lrę nō dirigūt
2 mihi.vel quia vr̄ in contemptū.¶†Et no.φ ista mutatio noīs fit in
papa nō in īperatore.l3 dicat se dñm in terris:vt C.de sum.tri.epła
inter claras.versiculo Iustinianus.qa eius dignitas alta est tñ nomē
propriū idē perseuerat.licet corruscatiōe dignitatis polleat vt ff.de
leg.ij.l.qđ principi.& l.si augustæ.¶Amplius quædā sunt noīa gña
lis impositionis vt bos & asinus.& ista sunt immutabilia quasi na-
turalia.l.iiij.de leg.j.Quædā misterio iuris sunt introducta vt testm̄
& codicillus & idē propter legis statutū.C.de codi.l.fin.Item quæ
dā ꝓpter autoritatē veterū : qa autoritas antiquorū ius facit & de
oī lege pōt reddi rō ab autore licet nō sit res naturalis: sed est rō ab
experiētia vel a similitudine rerū vt cauda equina apud medicos.
Noīa aūt magistralia qbus non est datū certū misteriū a iure item
noīa spālis designatiōis vt Petrus bene pñt mutari si non captiosa
sit mutatio.Itē reperio φ qñq; codicillus dr̄ vt breue testm̄.l.mili-
tis.C.de testa.mili.qđ nō reqrit cōfirmari ab alio hærede adeūte.&
dr̄ quia breuis codex est.noīa dñt posse adaptari rebus ipsis & factis
als sunt vana & irrita:vt l.j.C.de cad.tol.Est & alia mutatio ignomi
niosa fallēs & ꝓhibita & si sit in dānū alterius acriter & īfamiter pu
niēda & cōmodū ꝓinde secutū auferēdū:vt no.ff.ad munici.l.titio
cū eēt.& no.φ binomij nō debēt se ī vno ꝯctu noīare vno noīe & ī
alio ꝯctu alio noīe ad decipiendū cōtrahētē per diuersitatē noīs:
qa hoc esset crimē stellionatus.ar.ff.de pig.ac.l.j. in fi.bona aūt fide
bñ licitū esset facere vt legit de quadrinomio: vt ff.de condi.inde.l.
stichus.¶Opp.φ nō licet nomē mutare vt l.j.C.de mutatiōe noīs
ff.ad munici.l.titio.Solu.hic est mutatio gratiosa. ibi calumniosa.
Inter has est quædā media quæ neq; gratiosa neq; calūniosa & ista
licita est si nemini dānū inferat nec inferre pōt als secus : nisi fieret
cā decipiendi latronem vel assassinū: vt no.in l. j.§.nō fuit.ff.de do
lo.in gl.ordi.& sic nomē pōt fingi ex cā.Et adde qđ no.ī procemio
3 sexti libri.¶†Ibi,eps,nō solū est eps sed culmē episcoporū & cæte
rorū quos intellectus pōt imaginari cui data est clauiū plenitudo &
summa libera ptās quæ appellatur ptās absoluta ab oībus vinculis
canonū & ab omni regula arctatiuā p̄terq̄ ab euāgelicā & apostoli
ca papa deniq; nō est apłs sed apłicus & dēt esse vir apostolice san
ctitatis: vt no.C.de sac.san.eccle.l.j.de sum.tri.& fi.catho.l.j. als vt
dicit philosophus: malus rex tyrānus fit de plenitudine ptātis. no.
in c.peruenit,de cēsi.ī nouella.& in c.magnę.de voto. in nouella.tñ
quædā sunt ei possibilia quæ nō sunt honesta nec laudabilia vt bñfi
ciū reuocare:vt no.de ꝯsan.& affi.c.qđ dilecto.& de immuni.eccl.
4 c.peruenit.& de iud.cū venisset p Host.¶†Vñ lex bñ à Zenone.C.
a de quadrię.p̄scri.nō hēt locū nisi ꝯstet φ princeps [a] vult vti plenitu
dine ptātis: qa nō est præsumēdū φ princeps cōcedat rē alienā nisi
ex certa scientia.& iō leuis occasio erroris impedit illius legis vigo
rē: & adde qđ dicam.j.de iureiur.c. debitores. ¶Dicit collectarius
b φ qñ papa scribit de plenitudine [b] ptātis nihil pōt opponi qđ an-
nihilet gratiā:vt j.de rescri.c.cū dilecta.sed certe imo pt opponi i⁹
gētiū si tale est cuius trāsgressio crimē inducat vt no.Cyn.C.de pci.
impe.offe.l.rescripta.& C.si ꝯ ius vel vtili.pub.l.fi.& si papa scribe
ret pro intruso nō est leuato velo ei obediendū.facit qđ no.Arch.
xxiij.q.j.quid culpat.& gl.Accur. vocat miseros prælatos illos qui
obediūt papę præcipiēti iniusta.debēt eñ suspēdere donec signifi
cēt papę.Sed an episcopatus sit ordo an adiectio ordinis dic vt no.
in dicto premio sexti libri.Papatus non est dignitas sed culmen di
5 gnitatum.¶†Illud no.φ character vnius ordinis non præsupponit
characterē alterius ordinis: vt no.Arch.xxxij.dist.c.j.& ideo omis-
sum est supplēdū: qa vbi requirit proprietas manus impositionis
nō hēt locū improprietas fictio enim locū habere nō pōt: qa veri
tas cōsistit in facto nō in ficto neq; pōt vna spēs in aliā transmuta
ri.omnis.n.fictio ꝯsistit in similitudine vel æqpollētia nō in eo qđ
6 est ꝓprie veritas vt alibi dicet.¶†Ibi,seruus seruorū quātū ad hu-
militatē: nā quātū ad ptātē est dñs dñorū.& q̄cūq; ptās est sub cæ
lo est in summo pōtifice.De Imperatore dicit gl.φ ipse est iudex iu
dicū. C.de decurio l.si qs.li.x.¶Opp.qa vr̄ implicare ꝯdictionē qa
seruus seruū hr̄e nō pt.So.hic loquit de seruitute ꝯsciētiali nō mū
7 diali.& no. hic argm̄ φ papa pōt cuilibet directo stipulari. ¶†Sed
hic dubitat quare lex ciuilis pmittit indir ectā stipłonē: vt ꝓmittis
mihi recipiēti ꝓ Petro,& ñ pmittit verba directa,vt ꝓmittis Petro:
vt no.ī l.hmōi.ī pri.ff.de le.j.in j.rñso.qa multa pñt fieri p circuitū,
vbi pñt figi pedes,q̄ nō pñt fieri recta via vt patet in ascēsione mō
tis: sic in stipłone oportet φ fundet aliquo tramite.¶Sequit ī tex.
dei.serui.n.diaboli nō sunt sub ꝓtectiōe papę vt sunt hr̄tici & schis
matici: sed bñ sunt sub eius vindicta oēs q susceperūt fidē & decli
nauerūt ab ea.Qui aūt fidē catholicā nunq̄ susceperūt de ei⁹ grege
nō sunt nisi rōne bonorū q̄ possidēt ī tpalib⁹. vñ iudei & sarraceni
pñt ꝯpelli ad p̄stādas decimas reales: qa res poti⁹ q̄ psona cōuenit:
vt no.ff.đ neg.gest.l.q aliena.§.fi.p tpales aūt iudices bñ pñt puniri
oēs infideles iuxta territoriū iusdicētis nec distinguit vñ sint:vt l.iij.
ff.de off. præsi. Si sarracenus turbaret fidē catholicā bñ posset pu-
niri per epm l.ij. C.de sum.tri.Itē posset cogi ad restitutionē vsura
rū: qa cōpetit cōdictio indebiti: vt not. j.de vsur. c.post miserabi-
lē.¶Et no.φ dicit seruorū Dei,nō aūt dicit seruorū hoīum,vel ser-
uorū poenæ. Porro seruire de summa libertas est : sed seruire vitijs
extrema seruitus est: vt C.de sen.pas.l.fi.Itē φ nihil gratius liberta
8 te: vt ff.de fideicō.libe. l. lucius. ¶†Quæro q dicant famuli schola-
riū.Rñdeo illi quos circa se habēt,nō illi quos tenēt ī rure.ff.de pe-
nu lega.l.q penū.§.sed qđ dicimus.tale est no. & cōtinentur illi qui
inter.famulos sunt recepti ad seruiēdū eis præsentibus.ff.de iudi.l.
9 ij.§.legatis.vbi no.de pub.l.j.§.familię. ¶†Ibi dilectis: hoc noīe nō
comprehendunt indigni qñ vniuersitati scribit ad honorē: sed ad
poenā.sic.ff.de leg.ij.l.lucius titius dāmam. Sed qñ nō ponit adie-
ctiuū dilectis: aut scribit ad terrorē vel ad regulam & comprehen
dunt oēs: aut ad gratiā vel fauorē & non comprehendunt indigni
vel odiosi.Ibi filijs sub hoc noīe cōprehēdūtur prælati & episcopi
qñ scribit:includunt enim tanq̄ contentum sub continenti non de
10 per se ſm Ioan. an. ¶†Quid si inter studētes sunt episcopi.Rñdeo
& hi comprehendunt sub vniuersitate: qa nō inspicimus qualitatē
q̄ inest singulis generū sed generibus singulorū & vt plurimū sicut
dicimus ī simili φ qui vēdicat gregē intelligit ēt publicianā propo-
nere ꝓ pecudibus quæ nō sunt suæ sed sunt de numero gregis. Epi-
scopus habēs ptātē sup gregē suū hēt ptātē & sup hr̄ticos gregis
& schismaticos illius gregis: vt no.ff.de rei vēdic.l. marcellus. vbi
11 gl.fin.¶†Sed hic quæro vtrū grex & familia dicat vniuersitas.nam
illa gl.innuit φ sic ꝯiuncta.l.licet minimā.ff.de pe.hære.¶In ꝯrium
qa qui petit vnū caput de grege nō propterea petit nec in iudicium
deducit alia capita alio mō ergo est gen⁹ & spēs & numerus nō vni
12 uersitas:alibi dicet.¶†Ibi doctoribus & scholaribus p hoc patet φ
doctor desinit eē scholaris nec hēt priuilegiū scholariū l3 semp di
scere possit: vt no.ff.de leg.iij.l.seruis legatis.§.mulieribus.Sed quid
si est doctor in artib⁹ scholaris in medicina. & statuto vniuersitatis
cauet φ null⁹ doctor possit eē rector studij: an iste doctor artiū po

terit

ADDITIONES.

a ¶ Vide dom.Feli.in c.quæ in ecclesiarum.col.xiij.de constitu.
b ¶ Vide Are.in c.j.j.de rescrip.

tcrit eē rector & vr̄ ꝙ n̄: qa ĩſpicit qualitas q̄ noceat.ar. ff.ad ſill.
l.qui poſth imos.¶Itē potētius eſt qđ ꝓhibet ª q̄ id qđ pmittit:
vt ff.cōi di.l.ſabin⁹.dic ꝙ vbi mixtū nō pōt ſeruare naturā mixti
tūc aſſumit naturā nobilioris & pdominātis. hic eſt ꝙ mixtū im-
periū n̄ delegať qa aſſumit naturā nobilioris extremi.i.īperij.Dic
ēt plura faciēria ad mām videlicet an ſcholaris dicať eē in ſcholis
dū diuertit ad curiā ꝓtin⁹ rediturus.dicit Arch.ꝙ ſic. ¶Itē ait ꝙ
priuilegiū ſtudij dať nō ſolū morātib⁹ ī ſcholis ſed ſciētiæ operā
13 dātib⁹.¶†Itē ait ꝙ reddit⁹ bn̄ficiorū & pbēdarū debēť ſcholari-
bus in ſtudio gn̄ali dūmō ſint in ſtudio de licētia ſui epi ar̄s non.
14 xxxvij.diſt c.de qbuſdā ¶†Itē ait qđ ſcholaris qui eſt in ſtudio
nō teneť dicere horas ſi dimiſit idoneū ſubſtitutū autoritate epi
ſcopi vt no.ī c.eleutheri⁹.xcj.diſt.ſed an doctores & ſcholares fa-
ciāt vnam vniuerſitatē an duas dico ꝙ inſpicitur conſuetudo.&
an iſte vniuerſitates debeant cōfirmari a ſuperiore.dic ꝙ tātū re-
ctor vniuerſitatis debet confirmari.alias nō haberet iuriſdictio-
nē vt no.C.de iuriſ.om.iu.l.priuatorū.ſed ipſa vniuerſitas in ſub-
ſtantia ſui nō indiget confirmatione.vnde licet ipſa nō ſit cōfir-
mata tamen poteſt eligere rectorē vt no.l.prima.§.quibus ff.qđ
cuiuſq; vniuerſitatis no.Sed an infamis poſſit eſſe rector. dic qđ
non ſi ei obijciatur. ſed ſi nihil obijcitur ſtādum eſt ꝯfirmationi
vt no.ff.de ſenato.l.caſſi⁹.& l.ij.§.miles.de īfami.facit qđ no.Inn.
de ꝯceſ.pbē.c.cū noſtris.Et no. ꝙ ſemel remotus pp delictū ite-
15 rato eligi nō pōt vt no.ī aut.de armis.§.fi.col.vj.¶†Ibi.vniuerſis.
hic colligiť ꝙ doctores p ſe,& ſcholares p ſe,nō faciūt ītegrā vnī
uerſitatē ideſt maſſam toti⁹ ſtudij niſi aliud ſit ordinatū de ꝯſue-
tudine.Et ſi vniuerſitas nō hēt rectorē doc.pn̄t ꝯgregare vniuerſi
16 tatē qa habēt iuriſdictionē.C.de iuriſ.om.iud.l.fi. ¶†Sed nunqd
aut.habita.C.ne fili⁹ ꝓ patre.ſit correcta vbi caueť ꝙ ſcholares ha
bēt electionē iudicis corā quo iudice ꝯueniant. ſ.vel corā ordina
rio loci vel corā ptāte ſeu corā ordinario vniuerſitatis vel rectore
q ſubrogať loco poteſtatis illius terræ quo ad ipſos ſcholares: an
corā ꝓprio doctore q eſt qdā regulus ſuorū diſcipulorū: an corā
epō loci q maior eſt oībus pdictis vt no.in l.ex ea ff de poſtulādo.
vbi gl.ſing.Et iō ad ipſum appellať ab alijs ſi prima cā nō fuit verť
lata corā eo.Rn̄deo ſi ſcholares ſint clerici vel monachi nō habēt
optionē iudicis ſecularis: qa nō eſt capax iudex ſecularis hmōi im
perij nec ēt ipſi ſcholares clerici pn̄t in eū cōſentire vt ĩ. de foro
ꝯpet.c.ſignificaſti.C.de epi.& cler.aut.ſtatuimus.& no.ff de iud.l.
j.& nō valet ꝯſuetudo vt clericus rn̄deat in alieno foro.x.diſt ꝯſue
tudo.p Arch.ſecus in laicis vt ff.de capti.l.nō dubito. Vel ibi loq-
tur de ptāte ppl̄i romani q̄ vbiq; extēdiť.vn̄ ē ibi poti⁹ recogni-
tio q̄ ꝓrogatio licet cōpromittere valeāt in laicum: qa arbitraria
nō ſunt iuriſdictionis vt C.de epi.audi.l.ſi q ex conſenſu. & l.epi-
17 ſcopale.¶†Ex hoc apparet qđ clerici nō teneňť iurare rectori lai
co de obediēdo ſibi qa nō pn̄t ſe obligare ad hoc.Et qa cū omne
iuramētū fręno iuſtitię temperet ſupplēdo.ſ.in licitis & honeſtis
vt no.ff.de reg.iu.l.non videť.§.qui iuſſu,vbi bona gl.quia iuramē
tū viribus cōpletū dēt in ſe habere diſcretionis iudiciū & autori-
tatem.l.ij.ff.de iureiu.& nō eſt licitū iudici ſeculari iubere nec cle
rico obedire merito ad tale iuramentū nō aſtringunť adeo ꝙ ſi ēt
iudex ſecularis procederet ꝯ clericū qui clandeſtine ſuſcepit or-
dines clericales tn̄ proceſſus nō teneret qa in iuriſdictiōe inſpiciť
potius veritas q̄ error.vt notat Archi.xv.q.iiij.c.placita ſecularia.
18 ¶†Quæro nūqd ille q fuit iudex maleficiorū, & fecit executiōes
capitales poſſit eē rector ſcholariū?Rn̄deo nō dēt creari,nec crea
tus cōfirmari: qa nō pt regere principales ſcholas.ſ. canoniſtarū:
cū ſit homicida manifeſtus, & q ꝓhibeť aſcēdere ad ordines n̄ pt
iudicare ordinatos.vt no.Inn.ĩ.de accu.c.cū.P. māco.ſed ſi eſt ꝯ-
firmatus & in poſſeſſione:qa poſt ꝯfirmationē poſſeſſio plurimū
iuris hēt pt ſuū officiū exercere donec remoueať p ſuū ſuperiorē
vt notat Inn.ĩ.de ꝯceſ.preben. c.cum noſtris. ¶Fui interrogatus
an iſte vicarius epi eſſe poſſit.& dixi ꝙ nō:qa vicarius nō ꝯfirmať
& iō pt amoueri ꝓ libito ſuperioris vt ff de iudicijs.l.iudiciū ſolui
tur.Et illo infami nō eſt dubitādū ꝙ infamis non pōt eſſe rector.
ſcholariū vt C.đ digni.l.iudices.li.xij.& ff.đ ſenato.l.Caſſi⁹.Nec
ēt pppoſitus decurionū: vt ff.de iudi.l.cū prætor.§.fin ſiue ſit infa-
mis infamia delicti: ſiue ſit infamis infamia inhabilitatis.& qa fa-
ma vulgi eſt ꝙ eſt inhabilis. ¶Itē iſte in caſu notorij demonſtrati
viſu.duo enim ſenſus reddūt hoīes certiores proprius viſus & ꝓ-
19 prius auditus:qa hi duo ſunt ſenſus nobiliores.¶†Sed ecce qđ re-
ctor ſcholariū eſt laicus cōmittit cām clerico: an ille clericus po
terit inter clericos ꝯſentientes iudicare.& videtur qđ ſic: quia ſe-
pe aliquid poſſumus committere quod per nos ipſos non poſſu-
mus explicare: vt ff.de verborum obligationi. l.continuus. §.ſi ab
b eo.Dic contra ᵇ quia cōmiſſarius proprium nihil habet ſed eius
qui committit vice fungitur: vt ff. de offic.eius cui mādata eſt iu-
riſdictio.l.j §.qui mandatum ¶Item nemo dat qđ nō hēt nec niſi
20 qualiter habet eo.ti.l.& ſi prætor.& j.q.vij.c.daibertū.¶†Sed nū
quid notari⁹ vniuerſitatis ſcholariū pōt eſſe merus laicus? & vr̄
ꝙ nō: qa nō pt ſcribere ī cauſis ſcholariū clericorū: ergo n̄ ē ido-
neus.ꝓbať,quia tabellio fit authoritate imperatoris vt not.Inn.ĩ.
de fide inſtrumē.c.cū.P.tabellio.& ſola authoritate imperatoris
eſt teſtis fiduciarius & ſcriba ordinarius abſq; dictamine alicuius
nalis rōnis ſ̄m Inn.ſed imperator nō pōt dare authoritatē laicis
ſup clericos qa exēpti ſunt ab eo.¶In ꝯriū vr̄ qa eſſe notariū nō
eſt habere iuriſdictionē ꝯtētioſam vel volūtariā ſed eſt hr̄e quod-
dā officiū teſtificādi: vt ff de teſtamen.l.Domitius.qđ ēt priuata
pſona interdū dat: vt ff.de do.p̄leg.l.Theopōpus.& qđ no.in l.fi.
ff.de pto.ſtipu.Itē hoc nemini nocet & eſt publicè vtile: vt no.ī
l.j ff.de tuto.& curato.da ab his. In oī cā in qua qs pōt eſſe teſtis,
pōt eſſe tabellio argumen.ff.de teſtamen.l.Domitius.Cōficere in
ſtrumenta nō ptinet ad legē iuriſdictionis.ſed ad legē tabelliona
tus.So.dic qđ imo pōt ſcribere acta ēt in cā capitali qa pōt eſſe te
21 ſtis ad eā.¶†Sed nunqd ſcholaris ꝯuentus a carpētario corā ptāte
ſi declinat iuriſdictionē poteſtatis & eligit doctorē ſuū poterit re
cōuenire agentē corā doctore. Rn̄deo nō quia iſte ſcholaris nō
trahiť ſed trahit.Itē ſic excipiendo vr̄ agere: vt ff.de ꝓbatiōibus.
l.in exceptionibus.declinatoria fori obiecta ad transferēdū forū
nō eſt ſimpliciter exceptio ſed electio: ſed obiecta ad elidēdū fo
rū, illa eſt exceptio ſimpl̄r, & mera defenſio. At ſcholaris agens
vel trahens recōuentionis bn̄ficiū nō hēt argumē.in l.fi.ff. quod
22 qſq; iur. hoc tenuit Ia.de are.¶†Sed incidēter q̄ro quomō ꝓba-
c tur qđ ſit ſcholaris.rn̄deo pact⁹ ap ꝓpriatos ſcholarib⁹ & qualis
qs eſt ī exercitio talis pſumiť eſſe.Itē p matriculā & ſi nō eſt ī ma
tricula ordinata nō habeť ꝓ ſcholari:vt C.de offi.magiſtri militū.
23 l.eos.& ibi gl.ordi.¶†Itē q̄ro qualiter ꝓbať ꝙ ſit ᵈ cleric⁹.Rn̄deo
d qa publice portat habitū & tōſurā clericalē & facit alios actus cle
ricales & ꝓ clerico cōiter reputať qa eſt ī poſſeſſione clericat⁹ &
eſſendo in poſſeſſione clericalis habitus dēt p iudicē haberi ꝓ ve
ro clerico vt ſolēniter notat Archi.xvij.q.iiij.c.ſi qs ſuadente. Et
no.egregie p Arch.c.diſt.ꝯ morē.Creditť ēt aſſertioni Cardinalis
ſi dicit aliquē clericū.xc.diſ.nobiliſſimus.p Arch. & ecōuerſo ēt
q nō portat habitū neq; tōſurā pſumiť nō clericus ſed ꝓfanus nō
qa habitus ſit cā eſſendi vel fiēdi: ſed eſt ſignū eſſentiæ ꝯſuetū. &
eſt arg.a ſolitis & a ꝯcomitātijs vſitatis.xj.diſt nō eſt facile ar. itē
24 ſignū & ſignatū ꝯuertunť vt l.ſtigmata.C.de fabricēſ. ¶†Quæro
an īſignia doctoralia ſint de ſubſtātia doctoratus.& vr̄ ꝙ ſic ſicut
nō eſt miles pfecte niſi q eſt p inſignia & pſertim p infulā docto
ratus.ff.ex q.cau.ma.l.pe. qa ſicut qs degradať p deſignia vt ff.de
inſa.l.ij.§.ignominie.ita ecōuerſo graduať p inſignia.Nā & impe
rator nō dr̄ graduatus niſi poſtq̄ coronātē receperit infulā vt C.
de quadri.pſcrip.l.bn̄ a zenone. Nā ſine corona imperialis maie-
ſtas nō corruſcat vt l.j.C.de auro coronario. ſed nec papa vocat
ſe ſeruū ſeruorū dei ſed electū an̄ coronationē vt no.i procemio
ſexti libri.Præterea de ſolēnitatibus nihil eſt omittēdū loquendo
de ſolēnitatibus ꝓprie & nō abuſiue vt ff.de ī ite.reſt.l.diuus. ſed
pfunctoria ſolēnitatis bn̄ pōt omitti: vt l.j.in fi.ff.de vē.īſpi. Sol.
dico ſi nō eſt inſignitus alij inſignia tradere nō pōt nec dr̄ pfectū
cui aliquid deeſt de his q̄ ſtatuta ſunt ꝓ forma: vt l.pe.C.ad ſill.&
l.j.ff.de ori.iur.Nā oīa entia in pfectiōe ꝯſiſtūt & rei impfecte nō
25 debeť locus: vt ff.ad.l.fal.l.ſi is q quadrīgēta.§ qdā.¶†Solēnia tn̄
inſignia ſunt tria: cathedra.ſ.q̄ eſt īueſtitura poſſeſſiua: liber,q ſi-
gnificat virtutē & ſubſtātiā ſciētiæ: & biretū ſeu infula,q̄ ſignifi-
cat ſplēdorē & poniť in capite qa oīs pfectio dēt eſſe in capite.ff.
de eden.l.argentarius.§.ratione. anulus aūt oſculū & benedictio
non ſunt inſignia proprie appropriata: qa anulum multi portāt:
multi etiam benedicuntur & multi oſculo oſculātur.Et iō omiſ-
ſa benedictione,oſculo,& anulo dummodo alia tria interuenerīt
doctoralia,nihil detrahūt dignitati.¶Modo quæro ſi de doctora
tu poteſt fieri fides per teſtes? reſpondeo nullo iure cauetur ꝙ nō
26 poſſit: pōt ergo: vt C.de pact.l.pactū qđ bona fide.¶†Pone duo
teſtes dixerūt ꝙ viderūt eum doctorari quia viderūt eum cathe-
drari.reſpōdeo qui loqtur de principali probat etiam annexa ſi-
bi quia ita cōſueuit ineſſe.& cōſuetudo probatur non ſolū p ſin-
gula ſed per potiora per locum a communiter accidentibus. vn̄
portās publice militarem enſem & calcaria deaurata præſumitur
miles.ſumpto argu.a conſuetudine.ff de pigno.ac.l.vel vniuerſo
27 rum.¶†Sed nūquid poteſt doctor ſubornare ſcholares acquirē-
do eos per pecuniam gl.dicit ꝙ non.ff.de calū.l.ij.qđ peſſime ſer
uatur & cauſa eſt manis gloria quā maxime iuuenes appetunt vt
28 no.C.de tranſac.l.cum ea.¶†Ibi vniuerſis: iſte terminus reſtricti
uus non reſtringit vbi non poteſt reſtringere: vt no ff.de hæredi-
bus inſtituendis.l.ſi quis ita.& de leg.j.l. ſi quis ita legauerit. ¶Si-
militer

ADDITIONES.

a ¶ Et hic adde quòd vbi ſunt duę regulę permiſſiua altera prohibitiua attenditur potius prohibitiue tanquam potentiori.l.tutor.in prin.vbi Bart.no.ff.de ſuſpe.tu.doc.maxi.Iaſo.may.in l.ſi ruffinus.C.de teſta.militi.Franciſcus parona.

¶ Inſignia doctoratus.

b ¶ Vide ſcripta per moderniores in c.ij.de iudicijs.

c ¶ Vide do.bap.de ſancto Seuerino in proœ.tract.de debi.fug.

d ¶ Vide bal.in l.ſi qua per calumniam.C.de epiſ.& cleri.

a militer dictio restrictiua [a] ea restringit quibus potest adaptari salua ratione recti sermonis & recti sensus. Item ampliatiua non ampliat nisi ea quæ potest ampliare saluo recto constructu verborũ. ¶ Sed nunquid iste terminus vniuersalis restringitur per id quod sequitur. s. bononiæ commorantibus. & videt ꝙ sic: quia locus arctat locatũ: vt ff. de penu. le. l. nam qđ liquide. §. si cui penus. ff. de pigno. l. debitor. ff. de hęre, insti. l. ex facto. §. rerũ autẽ. ff. de fun. instruc. l. nepoti. & l. cum quidam duos. ¶ Contrarium est verũ per l. si duas. §. est autem. ff. de excu. tut. Nam edictũ propositũ in eminentiori loco ciuitatis videtur positum per totã ciuitatem. ff. de institoria. l. sed & si pupillus. §. ꝑscribere. ff. de ori. iur. l. ij. in verbo, pro rostris. Ibi commorantibus argu. quod scholaris non dicat esse in studio nisi trahat ibi moram. Item illa dictio commorantibus significat commoraturos in futurum quia hic papa loquitur per genus non per differẽtias & toti orbi vtile & ꝯueniens est. ff. de excu. tuto. l. iuris peritos. Vel dic aut terminus vniuersalis subijcitur aut ampliat aut prędicatur & tunc subiectas species restrin-
29 git: vt no. ff. pro so. l. & si adijciatur. ¶ † Vltimo not. quod carentes membris non possunt habere officia publica secundum Bar. Item no. de quinq; sensibus. ff. de acqui. possess. l. quod meo. in glo. sunt autem sensus pincernę intellectus quia deferunt ei res sensatę. Sane sensus & intellectus generati sunt adeo ita cõiuncti quod videntur esse vnum & idem: sed re vera sunt duæ res: quia sensus requirit præsentiam: intellectus autem non minus speculatur in absentia obiecti quam in contractu. Tunc legiste imaginati sunt quòd in eadẽ re sunt duæ possessiones essentialiter distinctæ: vna in corpore alia in conceptu mentis, quam ciuilem vocant: quia ad eam non sufficit ordinatio naturalis nisi addatur ciuilis. Illud cõstat ꝙ omnis possessio requirit corpus vel quasi subiacens sibi: & possessio denotat totum vsum rei: possessio quasi vera denotat qualitatem vtendi. dicam plene. ĩ. de electio. c. querelam. Conclude ergo quod sensus naturaliter ordinati sunt quinq; & quilibet potest esse in possessione sui generis vt not. ff. de acquirẽ. pos. l. j. §. si iusserim. & de ꝯtrah. empt. l. clauibus. & C. de do. l. j. & illa possessio est possessio repñsentatiua: qñ vnũ repñsentat ꝑ aliud. Ibi, sa-
30 lutẽ. s. optat. & sic optatiuè ñ ĩpressiuè. ¶ † Ibi, apłicã bñdictionẽ hęc nõ cadit nisi in patiẽte dispósito: ergo nõ in excõicato. Quid ergo si diceret apostolicã maledictionẽ an vł eos excõicare dic ꝙ nõ: argumẽto sũpto à ꝯrio sensu, vel à ꝯuersa locatiõe. de sen. ex
31 cõ. c. si summ᷒. in cle. ¶ † Quid operet̃ salutatio & bñdictio: dic ꝙ inimicitiã tollit si merita successerũt. C. fami. herc. l. & ĩ ipsius, vel remissio vt insti. de iniur. § fi. tñ ab excõicatione non absoluit ga absolutio est actus suã formã regrẽs. vt in d. c. si summus. de sent. excõ. in cle. nec fieri dẽt sine causæ cognitiõe: vt ĩ. de resti. spo. c.
32 pisanis. ¶ † Ecõtra q̃ro quid operet̃ maledictio vtrũ papa maledicẽdo excõicet. Rñdeo nõ sicut nec pater maledicẽdo filiũ eũ exhæredat qđ patet ga cũ maledictione põt quis hæres institui. l.
33 his verbis. §. j. ff. de hære. insti. † Vnde si testator ꝓfert hunc sermonẽ filiũ meũ maledico: nihilomin᷒ patri suus hrs existit: licet in veteri testamẽto ꝯtrariũ seruaret̃: ga maledictio patris eradicabat domũ filiorũ. & vide qđ no. Archi. xxiiij. q. iij. c. cũ ergo. ¶ Itẽ q̃ro nunqd pater maledicẽdo filiũ cũ causa sufficiẽti ad exhæreda-
b tionẽ vł eũ exhæredare. Rñdeo [b] nõ ga nec bñdicendo videt̃ eũ instituere hæredẽ ga verba dignationis vel indignationis non di-
34 sponũt qđ sonãt. † Quando papa scribit de plenitudine ptãtis oĩa annihilat quæ possunt obuiare rescripto vt notat Collecta. de rescrip. c. cũ dilecta. vbi vide: ga ꝯ libertatẽ plenitudinis Papæ nihil
35 potest statui vel ordinari ꝭm eum. qđ bene not. ¶ † Vltimo circa gl. quæ tractat de causis dic ꝙ causæ librorũ sunt quatuor. cãæ entium ꝯtractuũ & rerũ sunt infinitæ: vt no. in l. j. ff. de ꝑscrip. ver. & de acq. po. l. iij. § genera. quarũ oĩum princeps est aĩa rõnalis. & intellect᷒: & oĩs rõ reddit̃ ad par vel æqpollẽs: vt no. ff. de acq. pos. l. si is qui animo. & ibi no. Et etiam anthoritas veterũ dicit̃ rõ: nec oportet aliã inquirere: & quãto bonũ est cõmunis tãto diuinius. Cõe bonũ dr̃ qđ dẽt esse subiectũ in qualibet ꝯsideratione politica & morali: vt no. de le. ij. & omnis cã dẽt adaptari suo causato: vt no. ff. de admi. tuto. l. ita aũt. in prĩ. & ista interpretatio proprie vocatur interpretatio adaptatiua: vt no. ff. de excu. tuto. l. non solum. § g primipilum. & causa mediata absq; immediata nihil potest operari: vt l. si mulier. ff. rerũ amo. & de condi. & demõ. l. cũ tale. §. ga. Nam quãdoq; dicit̃ ratio disputandi vt de acquir. pos. l. j. §. veteres. ff. si certum petatur. l. cum fundus. §. j. ff. de legatis. iij. l. quisquis mihi quandoq; dicitur ratio essendi quandoq; ratio vincendi quandoq; fiendi. ff. de pac. l. quod dictum. ff. de re mili. l. milites. & qđ factum est cã sedandę discordię per generale cõpromissum non videtur factũ de rebus pacificis de quibus non est ꝯtrouersia. & facit ad larga compromissa. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. & est tex. valde notabilis. Bal. doc.

ADDITIONES.

a ¶ Natura enim termini restrictiui quicquid non excipit ponit. l. quæsitum. §. idem. ff. de fun. instru. bal. in consi. pe. in v. parte alibi etiam habemus tex solennem in cle. exiui. in versi. cum autem na. de uerbo. sig. qui formaliter dicit quod natura termini restrictiui est sic excludere extranea ꝙ cuncta pertinentia ad ipsum includit, quem text. dicit esse aureum & singularẽ Io. de ana. in consi. xxxvj. incipien. utrum cophani quẽ refert etiam Iason may. in l. cognitio, in §. j. in fin. ff. de offic. eius cui man. est iurisditio.

b ¶ Istud dictum pro singulari extollit do. Ias. in authen. non licet. in j. col. C. de libe. præteri. ubi uide, Adde eundem do. Iason. in l. si qui in fundi uocabulo in iiij. col, iij. allega. pro hoc licet ex not. in c. nec de uoto quem omnino uide & quamuis de hoc nõ loquatur textus mihi uidetur esse rõ ex his q̃ dicit Bar. in l. non solum. §. more. ff. de noui operis nunciatio. ad aliud propositũ uidelicet de protestatione quia qñ aliqs ꝓtestat̃ & postea facit actũ ꝯrium protestanti non ualet protestatio tunc si iste proponit verba inducentia exhæredationem quæ in potestate sua est exhæredare vel non faciendo actum contrarium videlicet instituẽdo videtur abolita exhęredatio ꝑ verba præcedentia sicut potestatio videtur sublata & hoc mihi videtur.

1 *Deus glorię fecit mundum cui prefecit hominem regem atque rectorem ad imaginem sui factum.*
2 *Rex romanorum post coronationem est rex & imperator.*
3 *Pax dicitur discordię finis.*
4 *Rex ęternus est ipse Deus.*
5 *Imperator debet esse legitime electus alias non est ei obediendum.*
6 *Schisma si sit in imperio an sit locus gratificationi.*
7 *Imperatores si sint duo electi in discordia quorum vterque se gerat pro imperatore & sic sit schisma in imperio: an vterque eorum possit dare priuilegia saltem ad hunc effectum dum negocium pendet.*
8 *Contendentes de papatu si sint duo & uterque eorum mihi unum & idẽ castrum concedat: an valeat concessio.*
9 *Concessio noui pedagij super quoddam flumine si fiat mihi a principe in quo pedagio quidam nobiles habebant alia priuilegia diuersa: quid iuris si in priuilegio meo non fiat de illis mentio.*
10 *Rex Francorum quomodo inceperit.*
11 *Rex potest determinare in vita sua quis sit rex: an secundogenitus an filius primogenitus.*
12 *Principem non decet suum beneficium reuocare.*
Imperator olim vocabatur summus sacerdos.
13 *Causæ quare pax non sit inter homines sunt sex. & nu. 19.*
14 *Dubius intrusus an teneatur dimittere possessionem donec declaretur intrusus.*
Et quod testimonium possumus habere de intrinseca linea cordis.
Et qualiter probetur animus.
15 *Rex aut quicunque alius dominus temporalis non seruans testamentum patris an possit regno priuari.*
16 *Rex debet esse pacificus ex quadam similitudine descensiua.*
17 *Discordantes possunt cogi ad pacem.*
18 *Pacem per mensem duraturam facientes an finito mense videantur se inuicem diffidare.*
20 *Philosophi cognouerunt quòd solus homo erat animal rationale.*
21 *Dictio subditus an sit restrictiua. Et an qualitas relatiui restringat genus. & nu. 19.*
22 *Castitas triplex est.*
23 *Mulier quæ nubit infra annum luctus perdit gloriam matrimonialis pudoris.*
24 *Pudicitia honestas est. Et quòd ratio nunquam consentit peccato.*
Et quod triplex est pudicitia.
25 *Mandans bona sua distribui in dotandis mulieribus indistincte: an commissarij possint dotare viduas pauperes & egenas.*
26 *Dictio modestos temperantiam significat.*
27 *Clericus studiose se vulnerans an incidat in canonem si quis suadente.*
28 *Partes an debeant cogi ad pacem.*
29 *Adam si genuisset in paradiso an eadem lege de pomo posteri essent obligati.*
30 *Lędere quis interdum potest edificando in re propria ipsius edificatoris.*
31 *Oppressum offendere an sit licitum.*
32 *Iudex an possit permutare rem agentis cum re uel cum pecunia.*
33 *Dubitare de extrauagantibus an sit licitum.*
34 *Constitutiones episcoporum contra uim canonum & maxime contra concilia an valeant. Et quòd episcopi possint facere statuta per quæ seruetur honestas.*
35 *Libri non sunt legendi in scholis nisi sint approbati.*
36 *Scholaris quatuor mensibus anni scholas intrans si reliquo tempore eat ad solatium an debeat habere fructus prebendæ totius anni.*
37 *Scholaris inuitans doctorem suum ad prandium & expectans eum usque ad horam prandij si scholaris non eat neque mittat pro eo an debeat doctor conqueri de derisu quia scholaris sine ipso pransus est.*
39 *Papa & imperator quare dicantur serui.*
40 *Studia generalia an possint esse in castris.*
41 *Constitutio sicut est generalis an ita indulgentia contineat ius speciale. & nume. 38.*
42 *Præsumitur uitium ex diuersitate stili.*

43 *Similia*

43 *Similia si aliqua negentur esse cui in incumbit onus probandi similitudinem & dissimilitudinem.*
44 *Actio ex promisso non datur in catalonia.*
45 *Extrauagans vsu approbata habetur pro volumine.*
46 *Latrones & pirate diuidunt inter se spolia secundum pacta.*
47 *Recurri debet ad registrum quando una litera legitur in scholis alia in registro.*
48 *Tradenda non sunt in scholis omnia quæ scribuntur sed in camera & in iudicijs practicanda sunt.*
49 *Causæ fiendi sunt duæ: & causæ essendi pariformiter duæ.*
50 *Causa finalis & efficiens quare dicuntur fiendi causæ.*
51 *Aedificia magna generosi & magnifici constructoris sunt perpetua indicia.*

REx pacificus. Post subscriptionē ponitur oratio, in qua narratur diuina
ordinatio naturæ humanæ, ꝓcessus & casus canonum
& principū ꝓuidētia, operis cōmissio ex veteribus de-
cretalibus, ꝓhibita recitatio & reseruatio cōdēdi decretales nouas.
1 ¶†Præmitte ad euidentiam ꝙ deus gloriæ fecit mundū cui vt da
ret pfectionē possibilem ꝓ forma ipsius pfecit hoīem regē atq; re-
ctorem ad imaginem sui factum: quem præposuit in glorię & ꝓho-
noris decoris atque virtutum maiestate decretum apponens quòd
esset pudicus & caro non dominaretur in eo. Pacificus, vt super-
bia non frangeret eum. Modestus, vt seruaret modum & discre-
tionem in cunctis agendis. Specificè mandans vt non comede-
ret de ligno vtriusque scientiæ. scilicet boni & mali. quia in ma-
lo fatuitas erat: sicut fiscus fatua nunquam maturatur. De illa forte
primus homo comedit & perijt à bono quia elegit malū. & cū es-
set de concilio angelorū priuatus est authoritate & dignitate dere
lictusq; fuit homo & factus est sicut asinus cadens in foueā qui nō
habet eum subleuantem. Incepit sentire stimulationes carnis &
turbari per superbiam & modum non seruare in operandis vel in
agendis. itaque incepit intumescere & inflari sicut venter vento &
proinde in multas insanias & lites prorūpit qa cupiditas nunq̄ satia
tur. ¶Tu dic ergo ꝙ rex ęternus pia miseratione ordinauit quod
eius subditi essent pudici pacifici & modesti. Sed cupiditas sui
prodiga videlicet carnis impetu prostrata pacis ęmula scilicet per
superbiam elata & inquietata immoderata & sine fręno temperan
tię exarsit in vitia. inueniens genera & materias iurgiorum & ni
si iustitia refrenaret excessu cōcordia hominū exultaret a mūdo ꝓ
pter qđ necesse fuit vt hominū processus ita sub regulis iuris limi
taretur ꝙ quilibet honeste viueret alterum nō lęderet & ius suum
vnicuiq; tribueret quæ sunt iuris præcepta. ¶Super his enim ema
nauerunt plures decretales: sed in his reperiebatur aliquando con
fusio contradictionis: aliquando insufficientia determinationis:
aliquādo superfluitas repetitionis deficiebat: quid uri. Erant etiam
quędam decretales dispersæ & extrauagantes, de quibus dubi-
tatur. Papa committit & mandat, prout in litera continetur. Vel
more canonistarum pone casum in terminis vt litera formaliter
sonat. ¶Et not. quod loquitur hic de rege regum de quo scribitur:
domini est terra & plenitudo eius orbis terrarū & vniuersi q habi-
2 tant in eo. ¶† Habemus etiam regem romanorum ante corona-
tionem post coronationem vero est idem rex & imperator: vt no.
p Arch. ij. distin. constitutio. Et nunc reges intelligite qui iudicatis
3 terram: quia rex regum vult pacem. ¶† Dicitur autem pax
discordiæ finis. Treuga verò interuallum: vt xxxiiij. quæ. ij. c. illi
qui. & ibi valde bene vide per Arch. & si vnus eorum qui fecerunt
perpetuam pacē venit ꝯ pacē, an sit licitū alteri venire ꝯ? Dicit ibi
etiā Archi. ꝙ nō qa non est licitū multiplicare incōueniens. & iste
lege delicti punit: sed nō punit lege distractus. vt not. ff. loca. l. qro,
§. inter locatorē. tñ qualitas pacis tunc non aggrauat delictū. argu.
ff. de lega. 2. l. cū pr. §. libertis. Alio mō dicunt pacifici q obseruant
inter se naturalē cognationē quā inter hoīes natura ꝯstituit vt not.
4 ff. de iustitia & iure. l. veluti. ¶In tex. ibi, rex. s. ęternus. ipsę videlicet
Deus. q est rex regnū in cęlo & in mūdo. & est qdā rex mūdi vł'is in
tēporalibus, vt Imperator, de cuius regibus vide qđ nō. in c. gñali.
de ele. li. vj. in nouella. ¶Rex ēt romanorū statim cū electus est, hēt
imperiū plenè formatū authoritate ptātis licet coronā expectet:
vt no. Arch. xciij. dist. c. legimus. Etī iure ciuili qñq; appellat maxi
mus sacerdos: vt no. insti. de rerū di. §. nullius & qđ facit Imperator
vř facere ipse deus: vt no. in auth. de hær. & fal. in prin. Ipse vel alius
de spāli eius mādato pōt rē cuiusq; eius subditi perpetuò, & inuio-
labiliter alienare: vt no. C. de quadri. pscr. l. bñ à Zenone. Idem pñt
ciuitates habētes iura imperij liberè & plenè, ꝯcessa, vel pscripta:
5 vt no. Bar. in l. si pcu. ff. de iure fisci. ¶†Sanè īperator dēt esse legiti
mè electus, aliàs nō est ei obediēdū. vt no. Arch. xxiij. q. ǰ. qd culpa,
sed nūqd dubiᵒ an sit intrusus, si possidet, tenet cedere possessione?
tu dic aut hēt possessionē coloratā prīa facie. & nō tenet eā dimit
tere: qa nemo tenet iᵒ suū ī discussū dimittere. vt no. ff. de pe. hær l.
6 illud. & no. p Arch. xij. dist. nerui. ¶†Sed qd si ē schisma ī īperio? vř
ꝙ locus sit gratificatiōi. & q semel acceptauerūt eū, nō pñt interim
7 ei subtrahere obediētiā. & de hoc no. xxiiij q. ī prin. ī sūma. ¶†Sed
pone, duo fuerūt electi īperatores ī discordia: & vterq; eorū gerit se
ꝓ imperatore: & sic est schisma in īperio: vtrū vterq; eorū possit da
re priuilegia saltē ad hūc effectū dū negocium pēdet? vř ꝙ sic rōne
dubitationis & possessionis. In ꝯriū vř qa dare priuilegia cōsistit in
iure: ergo priuilegium illius valet qui postea ius habere declarat &
sic ex post facto qđ pēdet nō realiter sed dęclaratiuè: duo eñi sunt
q̄ efficaciā dant sine ambiguitate. s. manifestatio & veritas. Interim
igitur dū pendet schisma, nemo intelligitur efficaciter priuilegia-
tus. & hoc tenet Oldr. in quodā consilio suo xxj. & no. xxiij. q. j. in
summa: Puto tamen ꝙ vsum possessionis vterq; interim habeat, ni
si priuilegia sint ꝯria: vel nō apertè appareat de alterius iniustitia &
intrusione: qa intrusi etiam possessione facti nō gaudēt, præsertim
cum factum tēdat in aliā personā subiacentē ex natura actus. Alia
enim est conditio tā personarū q̄ rerū, quæ nunquā sine titulo pos
sidētur: sed in personis ius inspicimus, vel saltē bonā fidem de qua
constat: vt no. C. de proba. l. vis eius. & C. de seruis expor. l. moueor.
ff. de neg. gest. l. at q natura. §. si libero. ff. de acqui. pos. l. cū hæredes.
ff. de cōtrah. emp. l. liberi. Vnum tñ volo qđ scias, qđ si qs credat se
ius nō habere, & tñ hēt, veritas facit valere: vt no. ff. de iu. & fac. ign.
8 l. regula. §. q ignorauit. vbi est tex notabilis. ¶†Sed pone, duo cōtē-
dunt de papatu; vterque eorū cōcedit mihi vnū & idē castrū: nūqd
īterim valet ꝯcessio? & vř ꝙ nō: qa certū authorē noīare nō possū.
Dñs Oldr. determinauit ꝯrium: qa ius meū in altero de necessitate
9 cōcludit vt no. ff. de cōdi. inde. l. Iulianus. secūdū Oldr. ¶†Sed pone
princeps cōcessit mihi nouū pedagium super quodam flumine in
quo quidā nobiles habebāt alia priuilegia diuersa: & in priuilegio
meo nō fit mētio de illis. Dicit Old. ꝙ priuiegiū meū pšumit subre
ptitiū. qa si princeps sciuisset, nouū grauamē trāseūtibus nō adiecis
set. arg. ff. de leg. 2. l Titia. §. qui in vita. & in c. mandatū. j. de rescrip.
10 fm Oldr. ¶†De rege Francorum quomodo icęperit, no. xv. q. vj.
alius. per glos. & Arch. super porta paris. sculpta sunt noīa. ita dicit
11 Archi. xxiiij. q. 2. sanè. ¶† Rex pōt determinare in vita sua quis sit
rex an secūdogenitus an filius primogenitus, ꝓ id qđ no. Arch. 2. q.
vij. §. ītē obijcit. vbi videas. Rex in suo regno liberè pōt omnia: vt
no. j. de immun. ecc. c. peruenit. in nouel. & ēt Inn. no. de ver. sign.
c. olim. de plenitudine potestatis not. j. de censibus. peruenit. in no-
uella. & in c. magnæ. infrà, de voto. in nouell. ¶De coronatione, vi-
de per Inn. in c. super quibusdā. de ver. signi. De latitudine territorij
fundata est intentio Cęsaris. de accu. c. veniens. in nouel Si concedit
rem alterius scienter, trāsfert dñium & ius: si ignorāter, nō trāsfert
nisi solā possessionē. vt not. p Inn. de postu pla. bonæ. el scđo Cōtra
eū nō pscribit: vt no. j. de purg. vulg. c. significātibus. p Inno Quod
facit imperator vř facere tāq̄ Deus ī terris: vt no in auth. de hære. &
12 fal. in prin. †Nō decet principē suū bñficiū reuocare: vt no. j. de cō
san. & affi. c. qđ dilectio. in nouell. Debet facere seruare statuta ciui
tatū quæ nō sunt oīno iniusta vt l. fin. C. de iu. reipu. Ipse est vigor
iustitię: vt no. C. de iure fisc. l. prohibitū & iudex iudicum. C. de decu.
l. si quis de curia. lib. x. in gl. ¶Et olim Imperator vocatur summus
sacerdos: vt not. insti. de rerum diui. §. nullius. De eius regalibus vi-
de quod in c generali. de elec. libr in vj. noue. Rex romanorum non
habet plenam & legitimā administrationem ēt ante coronationē:
vt no. per Arch. lxxxiij. dist. legimus. ¶De rege Angliæ quam pote-
statē habeat in ecclesijs anglicanis, vide per Archi. x. dist. imperiū.
Reges patroni sunt in ecclesijs. vt not. per Archi. lxiij. di. c. dilectus.
Quē papa ꝯfirmat ille est rex romanorū, & imperator in effectu. vt
13 notat per Arch. 63. dist. c. synodo. ¶†Sex sunt causę quare pax nō
est inter homines. Item pax nō aliud est q̄ tranquilla libertas: vt no
tat per Arch. 13. q. j. noli. Et vbi compositio de iure nō tenet, non
dēt interponere iudex ptes suas ad ꝯponēdū. vt notat p Archi. 90.
dist. c. studēdū. Nō ē obediēdū imperatori q nō legitimè est ꝯsecu-
14 tus imperiū: vt notat p Arch. 23. q j qd culpatur. ¶†Sed nunquid
dubiᵒ intrusus teneat dimittere possessionē donec declaret īntrusio:
cū ipse in cōsciētia sua credat se legitimū possessorē? dř ꝙ nō, vt no
tat. ff. de pet. hære. l. illud. & notat ēt per Arch. 12. dist. c. nerui. vbi vi
deas. Sed qđ testimoniū possumus hře de intrinseca linea cordis.
Rñdeo ꝙ sicut ꝓbat ꝙ homo est animal ꝑ hoc genus animal. ita ꝯ-
sciētia ꝓbat ꝑ hoc ꝙ talis cōsciētia in oībus esse dēt ꝑ rōnē natura
lē vel ciuilē: qa regula naturæ inest oībus. ¶Itē qualiter probet ani-
mus dicit Iob aīam meā. i. intētionē meā in manibus. i. in operatio-
nibus meis porto. & hoc de factis. de futuris difficile est pšumere.
tñ qualiter ꝓbet animus no Inn. de postu. prælat. c. bonæ. el secūdo.
de capel. mo. c. dilectus. Dy. in c pro possessore. de reg iur. li. vj. Ac-
cur. de exceptiōe doli. l. apud celsum. in prin. Arch. in j dis. ius aut.
insti. de ac. §. alię. & ī l. Fulcinius. §. qd sit latitare qbus ex cau. in pos.
15 eatur. p ac. ¶†An rex q nō seruat testm̄ patris, vel qcunq; alius dñs
tēporalis possit regno priuari: dic ꝙ sic authoritate canonis vt in
c. licet. de voto. vtrū rex in regno suo sit imperator? dic ꝙ sic, vt no.
Arch. 2. dist. ꝯstitutio Et quomodo sit coronādus? dic ꝙ more soli
to: vt no. in auth. vt ecclesi. romana. Vide Archi. 90. dist. legimus. Si

camera principis. i.fiscus vēdidit rem alterius iure proprio nō pt
euinci.l.si procu.de iure fisci.per Bar.secus si iure creditoris, vel in
executiōe alicuius debiti.ff.de rescin. vē.l.si fundus. C.de iure dñij
impet.l.fi.l.eleganter.in prin.ff.de pi.act.C.si aduersus fiscum.l.fi.
16 ¶†Sequit in tex.ibi,pacificus,ex quadā similitudine descēsiua:qa
omne qđ ab aliquo descēdit eius imaginē & similitudinē tenet:vt
no.C.de pscri.xxx.an.l.cū notissimi. post prin. quilibet verus rex
exēplo xpi dēt esse pacificus.i.pcurator & author pacis.s. hoībus
17 bonę voluntatis. at improbis nō erit pax , dicit dñs.¶† Et aūt pax
animi tranquillitas naturā seruās, & temperantiā nō relinquens.
¶Et est arg. ꝙ discordātes possunt cogi ad pacem. ff. de vsufruc.l.
ęquissimum.vel dic ꝙ pax est persuasibile bonū non ꝯpulsibile.ff.
de no.ope.nun.l j.§.vnde quærit. vel dic ꝙ si pt fieri sine dāno vel
scādalo alicuius partis,tūc dēnt inimici ad pacē cōpelli.qa rex pa-
18 cificus ita decreuit vt hic.& ar.ff.de ser. vrb. pd.l.in re cōi.¶†Sed
quid fecerūt pacē duraturā p mēsem, vtrū finito mēse videant se
inuicē diffidare? & vr ꝙ sic:qa tpale bñficiū excludit tpe: vt ff.de
leg.2.l.Stichū.§.statu liberū.aliàs.l.statulib.§. Stichū. In ꝯrium vr.
& ꝯsidera ꝙ quidam sunt termini relatiui , vt pater & filius: isti se
inuicē generant & corrumpunt.nam si pater,ergo filius:& ecōuer
so & ideo ille qui iuris fictione nō habet pātrē,spurius est:vt C.de
cap.& postli.reuer.l.j.Quidā sunt termini contrarij, & tunc vnus
tollit alterū sed non ponit alterū : qa pōt esse priuatio sine surgēti
habitu:& iste est casus noster.Quidam sunt termini separati,& isti
inuicē nec se generāt,nec se corrūpūt.ff de ser.vr.prę.l.si domus.
19 & facit.ff.de pac.l si vnus. §.j. vbi p Cy.¶†De sex causis quare in-
ter hoīes nō est pax,no.p Arch.xxiij.q. j c.nulli. & si pax nō tenet,
iudex nō dēt interponere partes suas sup ea seruanda, vel non ser
uāda.xc.dist. studen. p Archi. Quòd inter opera misericordiæ sit
20 pax,est hic arg.adde qđ dicā ȷ̄.de treu.& pace.¶†In tex. ibi,dispo
suit. i. naturaliter ordinauit. vnde ꝯtra naturā peccat, qui hos or-
dines frangit. vnde Seneca. Omnia vitia contra naturā pugnant:
tamē plus vnū quā aliud. Ex hoc cognouerūt philosophi ꝙ solus
homo erat animal rationale: qa solus est susceptibilis disciplinę.
21 ¶†In tex.ibi,sibi subditos.ista dictio subditos. non est restrictiua:
quia ista oratio nō recipit genus & differentias:vt no. ȷ̄.de cōsti.c.
j.tūc eīn adiectiuū hēt restringere genus,qñ tale genus recipit dif-
ferentias;vt ff.de leg.3.l.ea tū adiectio.& dixi. C. de summa trin.l.
cunctos populos. Sed nonne omnis creatura est sub deo: qñ dñi
est terra & plenitudo eius,orbis terrarum, & vniuersi qui habitāt
in eo. Quare ergo ponit aliqua determinatio restrictiua? Respon.
illa non est determinatio sed demōstratio.nam quotiescunq; spe-
cies non possunt eximi à genere,tunc oratio est vniuersalis pcisè:
a vt C.de sum. tri. l.j. ¶ Solet etiā quæri vtrum qualitas [a] relatiui re
stringat genus.dicit Bart.ꝙ aut qualitas importata per relatiuum,
inest cuilibet de genere,& non restringit genus.aut non inest cuili-
bet de genere,& tūc restringit genus.porro qđ pōt inesse & nō in-
esse:qa ꝯtingenter & nō necessariò , restringit genus: vt ff.de leg.
22 3.l.ea tamen adiectio.¶†In tex. ibi, pudicos.i. castos, & à carnis
luxuria alienos.Et not. hic ꝙ triplex est castitas : virginalis; vidua-
lis;& matrimonialis:quæ est potius permissa quā iussa eo ꝙ in ma
trimonio consistit genus humanū:vt in auth. de nup. in prin.coll.
4. & tamen matrimonialis vsus aliquādo interdicitur & aliquādo
ad tempus suspendit. Sed quare fm canones non suspenditur ad
annū luctus, cū ēt in matrimonijs sint ferię à iure statutę. & istud
tēpus anni fuit statutum propter publicę honestatis exemplum.
Rñdeo ꝙ satis sufficiūt ferię inductę per ius canonicū,nā furor il-
le tñ nō recipit interuallū vt in multis. & iō pmittit nō qa hone-
stū , sed qa necessariū. nā cibus & potus illū humorē ꝯtinuè gene-
23 rant & exacuunt: & est statutū naturę.¶†Et no.ꝙ mulier quę nu-
bit infra annū luctus perdit gloriam matrimonialis pudoris, licet
non incurrat infamię pęnā. licet enim sit sine pęna iuris positiui:
tamen actus non est laudabilis, nec sine rubore faciei detegentis
24 maculam cordis.¶†Not.etiam ꝙ pudicitia est honestas.est enim
honestas honoris statum conseruans. 4. dict.c.erit.per Archi.sed
sensualitas eam deprauat & rapit.est autem sensualitas carnalis ap-
petitus sine regula seu freno ęquitatis:vt no. j. dist. ius autem.na-
tura autem idem est propriè quod status, qui erat ante peccatum
Archid. ibidem. Sanè ratio nunquam consentit peccato : tamen
interdum non resistit: vt not.vj. dist.in.c.sed pensandum.per Ar-
chid. & interdum suijpsius oblita sorbetur.& triplex est pudicitia:
maior,media,& minor.i.virginitatis, viduitatis & matrimonij:vt
ȷ̄.tit.j c.firmiter.§.fi.ff.ad tre.l.mulier §. cum proponeretur.huic
pudicitię opponit adulterū qđ quādoq; est celeratius fratricidio
25 xxiij.dist.c an non.per Arch.¶†Sed pone, quidam mandauit bo-
na sua distribui in dotandis mulierib. ita indistinctè : nunqd pos-
sint commissarij dotare viduas,pauperes & egenos:videtur ꝙ sic:
quia est de operibus pietatis. In contrarium videtur quia intelligi-
b tur [b] de primis nuptijs:vt l.boues.§.hoc sermone.ff.de verborum
significa. Hoc enim magis credo fuisse de intentione testatoris.
¶ In text. ibi, pacificus. pone datum est arbitrium per litigantes
super omnibus litibus,q̄ esse possent: nunqd possunt ponere ma-
nus ad res pacificas. Respondeo non. ff. de legat.2. l.cum pater.§.
26 dulcissimis. ¶ † Ibi , modestos.temperantiam significat.vbi pu-
pil. edu. debe.l.j.Item est modus in rebus &c. vt nota.ff. de verbo.
obliga.l.si ita quis. §. ea lege. Ibi, cupiditas. dicit Augustinus : duo
sunt mala naturæ : cupiditas & ignorantia. Ibi , prodiga. C.de sen
ten. pass.l. finali. Triplex est prodigalitas : scilicet rerum , morum
& famę.In prima succurritur per interdictionē administrationis.in
secūda occurritur per seueritatem punitionis. in tertia prouidetur
per subtractionem conuersationis bonorum virorum. ff. de verb.
obliga.is cui bonis.ff.de publ.l.illicitatio.§.quod illicitè.& ff.de po
stula.l.quos prohibet.Ista tria præcepta sunt de naturali instinctu :
quia æterna & immutabilia.sed quædam sunt de discretione natu-
rali : vt ꝙ filia dotata sit contenta dote, & reliquo patrimonio reli
cto paterno.Item ꝙ illegitimi succedant in aliquali portione : ne-
que enim potest in totum natura permutari : vt not. in §. cum ve
conradus qui feudum dare pos. Istud statutum valet in quota,
27 sed non valet in tota : quia habet obicem prohibentem. ¶† Sed
hi quæritur de eo qui studiosè se vulnerat : verbi gratia:vtrum cle
ricus incidat in canonem, si quis suadente. xvij. q.iiij.Io.And.tan
git hic , & remittit. Tu dic ꝙ quædam delicta committuntur con
tra personam delinquentis & non continetur.quædam extra pso-
nam,vt rapina & furtū:& idem.quia nemo sibi infert vim vel fur-
tū.& ideo si statutum dicit.si quis per vim vulnerauit,non includi-
tur ille qui vulnerat seipsum. sed simpliciter loquitur,dicendo , si
quis vulnerauerit punit pęna statuti: quia delinquere in se non est
minus delictum quam delinquere in alium ; vt nota. ff. de infam.l.
athletas. §. pomponius. vnde si monachus in ecclesia trahit sibi
sanguinem percussiuè, ecclesia est interdicta. adde qđ no.per doc.
ff.de pecul.l.sed si damnum.§.sed si ipse.¶ Ibi,emula,idest aduersa-
ria & inimica.Ibi,mater,quo ad generationem.ff.de ser.vrb. præ.l.
28 in re communi.¶†Et est argu. ꝙ partes debent cogi ad pacem [c] s.
c ante factum.ff.de vsufruc.l.æquissimum.ff.de off.præsi.l.illicitas.§.
ne potentiores. ff. de offi. procur.cęsa.l.j.in fi.hoc non est verū nisi
immineant arma.xc.dist.in.c.discordantes per Archi.vel dic quòd
non coguntur pacisci de inimicitia: sed ꝙ se de facto inuicem non
offendent, quasi interposito fęđere : vt not.ff.de ferijs.l.fi.sed post
factum debet primò fieri punitio:qa est vigor publicæ disciplinæ.
ff.de publi.l.illicitatio §.quod illicitè.& ad l.aquili.l.ità vulneratus.
ff. depositi. l. bona fides. nam vt ait polycratus absolutio peccato-
rū neque per vim extorqueri potest,neque per fraudē.Ibi,materia
quo ad inuētionē & fomentū.Ibi repudij.Not.ꝙ discordia est qui-
29 dā libellus repudij. ¶†Quæro si Adam in paradiso genuisset,vtrū
eadem lege de pomo essent obligati posteri? & videtur ꝙ sic:qa p
illud pręceptū homo fuit fundatus legibus in quo erat tota massa
naturæ.vnde non potest dici ꝙ præceptum fuerit personale.quādo
omniū est æqua conditio: vt ȷ̄.de rescript. c. eā te cùm in saluetur
genus humanū vbi non recipiuntur plura subiecta.ff.qđ cuiusque
vni.l.sicut.§.fi. ¶ In ꝯrium videt ꝙ prohibitio nō extenditur vltra
psonā prohibitā nominatim:vt legit & no.in auth. de resti.fidei.§.
manifestū.Solu.ibi fuit lex naturæ:ideo oēs complectuntur ad obe
diēdū deo,qui est natura naturans.& nihil sine ordine relinquēs.C.
30 ad silla.l.pen.¶†Ibi, informatur, tñ aliquando quis potest lędere,
puta ædificando in re ppria ipsius ædificatoris,non in sacra, vel pu
blica:vt C.de serui.l.si manifestè.vnde nemo debet alteri seruitutē
luminū,vel aliquā aliā,nisi ex pacto vel pscriptiōe.sed interdū non
pōt obesse.sed tenet prodesse.s.patiendo,nō faciēdo.i.cōpellit pati
sed non facere.ff.de aqua plu.arc.l.ij.§.itē Varus. & l.in conceden
do.ff.si ser.vend.l.sicut.§. Aristo.Ad ea verò quæ sunt publici offi
tij facienda quis cōpellit:vt ad testificandū,ne veritas opprimatur,
quā decet esse mansuram:;vt l.j.ff.de testi.ad redimendū aūt aliquē
de carcere nemo cōpellit.ff.qđ me.cā.l.metū.§.sed licet.ff.de nego.
d gest.l.nam & seruius.in prin.Itē nemo cogit ex ordinē indicare [d] fu
rē,nisi in executiōe iurisdictionis. vt no.in l.idē est.§ si tibi.ff.de cō
31 di.ob turp.caus.& adde qđ dixi.C.de fur.l inciuilem in lec.¶†Sed
an licitum sit offendere oppressum?gl.dicit ꝙ nō,nisi ad eū ptineat
vt ff.de iust.& iur.l.vt vim.ff.de regul. iur.l.culpa est.sed vr ꝙ eodē
genere defensiōis & offensionis licitū sit:sed moderationē trāsgre
di sit illicitū & p excessu modi ēt totū puniri:vt no.in l.j. C. vnde

ADDITIONES. vi.dic

a ¶ Vide per Barb.consi.38.xvj.col.in volu.2.

b ¶ Vide allegata per do.Felin.in cap.innouamus de treug.& pace.versicu.te ne etiam menti & ibi super Felin. apost. istud dictum Bald. hic. & vide etiā Cardi.in consilio. xlix. incip. cum testatoris voluntas & ibi dicit quòd legatum factum debentibus maritari non intelligitur de viduis quæ non dicūtur maritari sed remaritari vt ibi per eum.

c ¶ Adde casum in quo etiam iudex potest & debet reducere ad concordiam, s.qñ aliquis potēs litigat cū inope.nā ēt esset ius ex parte inopis & esset cōclusum in cā:& uideret ꝙ imineret periculū ne ille inops cām obtinendo ꝯ potestatē postea ab eo multū molestaret.ita no.do.Ant.de Bu.in c.j.in fi.ȷ̄.de loca.

d ¶ Adde Io.Andr.in addi.ad Spe.in rub.de fur.de eo qui fecit pactū cum eo qui erat sciens furti de liberando ipsum si alius iudicaret.

vi.dic ꝙ ante factũ licitũ eſt obuiare:ſed poſt factũ nõ ē licitũ vulnerare,niſi timeat repcuſſio ita ꝙ timor cadat in cõſtãtē virũ:vel in rixa vbi impetus feſtinat ad factum.ff.ad l.aqui.ſi ex plagis.§.tabernarius. neminem quis tenet ex iuris ciuilis dictamine armis ꝓtegere,niſi ſit ſubditus,vel vaſallus eius vel ſeruus,vel aſcriptitius vel ſimilis:vt in c.dño guerrã in ti.hic finit lex. Sanè bñficio affici hoīem intereſt hoīs:ſed pęnæ nõ irrogatæ indignatio.ſolã duriciē continet quã clementia flectit.ff.de ſer.expor.l.ſeruus ea.dicit lex, ꝙ ſufficit ſi cui in paucis amici labore ꝑſulat.C.de neg geſt.l.tutori.¶ Itē dicit lex,ꝙ nemo tenet negocia alteri⁹ ꝓcurare.ff ad treb. l.poſtulante,nec ſibi anguſtias pro a.io ꝓcurare.C.de teſti. l.ſi qñ. quia quilibet ſibiipſi eſt initium charitatis,& amoris primum vin
32 culum & immoderata ſpiritus retinendi dulcedo.¶† Ibi,ius ſuũ. ex hoc nota ꝙ iudex nõ põt permutare rē agētis cũ re, vel cũ pecunia.hoc fallit in duplicibus iudicijs in quibus põt facere permutationē dũtamē iſtæ res ſint de cõtrouerſia:vt inſti.de offi.iud.§.ſi. & l.vt fundus.ff.cõmuni diui.C.de peti.hære.l.hæreditas materteræ.¶ Ibi,papa nimiã ſimilitudinē.No.ꝙ nimia ſimilitudo eſt vitãda.qa ſufficit,& multitudo verborũ reſecãda eſt.C.de appel.l.am
a pliorē.§.in refutatorijs.¶ Ibi,cõfuſionē.no.ꝙ nimia ᵃ prolixitas in
33 ducit cõfuſionē:vt.d.l.ampliorē.¶† Ibi:vagabant.no. ꝙ de extrauagãtibus licitũ eſt dubitare.ff.de re iudi.l.cũ prolatis.& extrauagãtes ꝯſtitutiones ſunt dubiæ in iudicijs,nec faciũt fidē niſi ſint praticatæ & approbatæ:vt.d.l.cũ prolatis. vnde fnīæ latæ contra reformationes cões q̃ nõ ſunt in voluminæ,nõ ſunt nullæ ipo iure, niſi illæ reformationes per popu ũ,vel eius cancellariũ eſſent præſentatæ rectori ciuitatis.¶ Ibi,Raymundũ.not.huius viri excellē-
34 tiã.¶† Ibi,violētos igit no ar.ꝙ nõ valent cõſtitutiones epiſcoporũ ꝯ vim canonũ & maximè cõtra cõcilia. vnde ſi eps faceret cõſtitutionē ꝙ vſurarius nõ poſſet cõueniri poſt decē annos. nõ valeret cõſtitutio:qa vergeret in piudiciũ aiarũ: p indirectũ aũt multa ſtatuũt epi: puta ꝙ qs non audiat niſi primò ſoluat decimã:quia in hoc non vertit peccatũ nec eſt ꝯ ius & ſic plus inficiũt venena q̃ poſſint remedia Hinc eſt ꝙ modicũ fermēti totã maſſam inquinat.facile eſt cor.ũpere:ſed ingeniũ ſanitatis difficile ¶ Itē põt facere epiſcopi ſtatuta per quæ ſeruet honeſtas:puta ꝙ mulieres nõ imponant ſibi ceruſam:qa vt honeſtas ſeruet, eſt mandatũ legis & canonis,qđ eps põt deducere ad ſpãle mãdatũ ꝯſtitutionis & excõicare faciētes ꝯ aliqđ iſtorũ præceptorũ.qa verbo dei cõfirmant vt
b ĩ c.humanũ genus.in decretis prima diſt.vñ valet ſtatutũ ᵇ epi fulminans excõicationē ꝯ.mulieres portãtes veſtes ſuperuacuas,vel nimis ſumptuoſas. vel infeſtantes ad immundiciã vel cum ſuper. de re mili.C lib.xij. & ĩ aut.de refe:ēd.vbi dr,ꝙ excedere modum
35 nil habet honeſtum.¶†Ibi,in ſcholis no.ꝙ in ſcholis non ſunt lēgēdi libri niſi approbati.Sed pone, duo ſunt electi rectores ſcholarium in diſcordia numero pari: vnus hēt pulchrã perſonam & parum ſcit: alter eſt gibboſus,ſed multa intelligens.quis debeat præferri: dico pulchritudinē animæ præferēdam: nam vt refert magiſter hiſtoriæ primo regũ.Ego non corporis pulchritudinē apicem
36 facio regalem,ſed animi virtutem.¶†Quæro, ecce ſcholaris quatuor menſibus anni intrauit ſcholas reliquo tpe iuit ad ſolatium, qñq; huc, quandoq; illuc diſcurrēdo, nũquid debet habere fruct⁹ præbendæ totius anni dicit Arch.ꝙ qui ſeruit per quatuor mēſes totius anni conſequitur redditus. xxj. q.iij. hi qui.per Archi.dicit Accur.ꝙ qui non ſtudet præbendã non conſequitur.qa qui non laborat,non mãducat.vt notat Accur.C.de ſacroſan.eccle.l q ſub ꝑtextu.nec vagari oportet.ff.de an.leg.l.mæuia. ĩ fi.ſed ſufficit ſi ſit in ſtudio maiori parte anni,licet aliquãdo tpe non det operam ſtu
37 dio vt ff.de leg.iij.l.qui cõcubinã.§.vxori.¶†Quæro,quidã ſcholaris inuitauit doctorem ſuũ ad prãdiũ, & expectauit eum vſq; ad horã prandij:tñ ſcholaris non iuit,nec miſit pro eo. ꝯquerebatur doctor de deriſu: qa ſcholaris pranſus eſt ſine ipſo.ſcholaris dicebat ꝙ plures ſunt inuitati q̃ procurati.debuit. n. debita hora ire.qa hora ſolicitat pro homine & interpellat hic creditorem:qa addit facto creditoris.debitor autem tenetur niſi ad patiētiã: & pati debere non interpellat,niſi factũ contrarium interueniat.ff. de ſerui. l.quoties.at doctor dicebat ꝙ debebat mittere pro eo, vel ire:qa curialis in vno,dēt eſſe curialis in alio qđ eſt ei annexũ & qđ eſt ei ꝯſeques in ſequela.ff.de ꝯſti.prin.l.beneficiũ.pro ſcholari facit tps: ꝓ doctore obſequiũ. nam diſcipulus tenet doctori ſuo ad opera: obſequiales.ſ.ad aſſociandum & aſſurgendum.arg.ff.de cõdi.indebi.l.ſi non ſortem.§.libertus & ideo debet ire ad eũ.arg.ff.de iud.l. & ſi ſuſceperit.§.libertus.Itē qui inuitat aliquem ad aliquem actũ, debet ipſum expectare niſi vergeret in diſpendium tertij maxime eccleſiæ. Archi ſentit contra doctorem vt ipſe not. xxiij. q. iij.di-
38 ſplicet.¶†Explanato autem textu venio ad apparatũ valde breuiſſimē.Prima gloſ.dicit quinque animaduertenda: & diuidit totũ librũ in quinq; libros.in rerũ natura habem⁹ ſimile ĩ in quinq; digitis,pollice,indice,medio,anulari & auriculari. Itē in quinq; ſenſibus: vt no.gl.ff.de acq.poſ.l.qđ meo de digitis aũt & vnde dicant,
39 notat Arch.xxx.q.v.noſtrates.¶† Quæro cũ Ber.in 2.gl.quare papa & Imperator dicatur ſeruus.Rñdet gl.qa per eũ cuilibet põt acquiri,ſicut p ſeruũ publicũ.de hoc no:in l j.§ publicũ.ff. de iuſt.&
40 iur.per Gul.& alios. ¶† Quæro inſuper cũ Ber. vtrũ ſtudia generalia poſſint eſſe in caſtris. Rñdet gl.ꝙ non. & ideo ibi non ſtudētes nõ percipiunt redditus ꝑbendarũ.fallit in Mõte peſſulano,propter inclytã eius nobilitatē ar. ff.de excu.tu.l.nõ tm. §. Ilieſibus.& dēt legi intra ciuitatē veterē Bononię,nõ extra muros.vt no.ff.de exc.tu l.ſed reprobari.§.fi.qđ dixi de caſtris idē de minimis ciuitatibus vt de Sinigalia & de ciuitate Lunę.ff.de exc.tu.l.ij.Oppida & caſtra poſſunt habere ꝓprias conſuetudines iuri cõi non ꝯrias. C. de teſta.l.ſi.vt de dote lucranda.xij.diſt.illud. per Archi. Not. qđ nihil dr contra ius cõe ſi per pactum fieri poteſt:tamen priuilegia
41 ſtudij oppida præſcribere non poſſunt.¶† Quærit Bar. vtrum ſicut cõſtitutio eſt gñalis,itavt indulgētia cõtineat ius ſpãle: vt in l. cõmuni nõ ponit clauſula obſtãte:ſed in indulgētijs ſic.xxv.q.2.§.
c j.& c.reſcripta per Arch. vbi oīno videas. Eſt & ᶜ confirmatio q̃ ſequit naturã cõfirmabilis.vñ ſi papa cõfirmat excõmunicationē epi,tamen eps poteſt abſoluere:vt notat. Archi.xij.diſt ꝑceptis,& eiſdē terminis eſt cõtēta.vt ff.de lib.le l. Aurelius.§.teſtamēto.Implicat etiã Ber.vtrũ indefinita ęquipolleat vniuerſali: dic vt no.de reg.iur.li.vj.in rubrica per Dy.& facit.C.fami.er.l.quoties.& ff.de
42 le.2.l.legatorum.§. qui pluris. ¶† Vlterius not. de diuerſis modis ſcrbēdi Papę quia ex diuerſitate ſtili præſumitur vitiũ. itē ex mutatione calami & diuerſitate atramēti.& dic vt.ꝯ.de reli. domi.venerabilis.Itē hodie curia romana habet priuilegia ſtudij ſm Io.an.
43 in nouel.¶† Quæro ſi aliqua negantur d eſſe ſimilia , cui incũbit
d onus ꝓbandi ſimilitudinē.vel diſſimilitudinē in iure? dicit Io. An. ꝙ negãti qui negat ius.hoc dictũ ſumpſit ab Archi Dicit Io.an.qđ in publicis inſtrumētis debet apponi nomē Papæ. hoc eſt verũ in
44 terris eccleſiæ.¶† Dicit Io.an.qđ in Catalonia nõ dat actio ex ꝓmiſſo:& ideo põt dicere,nolo tibi ſeruare ꝓmiſſionē:tñ ipſe ꝯcedit actionē de dolo.ff de dolo.l.elegãter.§.ſeruus pactionis ſ. inter biēniũ.C.de dolo.l.ſi. & dicit qđ ex ꝓmiſſo nõ ſurgit actio đ dolo: vt ff.de pac.l.iuris gē.§ j. ſed cõmiſſo ſiue trãſgreſſo in vno tñ ꝯtuũ innomioatorũ. vt.ff.de pſcri. ver.l.naturalis. fallit ſi alio mõ non põt conſuli per prauam cõſuetudinē primæ:exēplum in catalanis.vt.ſ.dictũ eſt.& eſt ſimile qđ no.ff.ſi cer.pet.l.creditor.Caue ergo tibi à Catalanis.tñ ego credo qđ nõ dicat verũ in facto.dicit Io.an.qđ qñq; declarare põt qui iudicare nõ põt. hoc tñ nõ intelligas in ſtatutarijs qa poſtq̃ functi ſunt officio ſuo, nihil poſſunt authēticè delerare:qa tpa nõ largiũtur.nã ſimul cũ facto tēpus expirat:nã cũ tps ſit reſpectiũ ad actũ.finit cũ actu.ar.ff. de adul.l.accuſaturus.ff de ver.obli.l.cõtinu⁹.§.cũ ita. Ad officiũ porro qđ expi-
45 uit nemini eſt regreſſus. vt nn.ff.de re iudi.l.Paulus.¶† Sed dubitatur de extrauaganti qđ iuris.dic ꝙ extrauagãs vſu approbata habetur ꝓ volumine:ſecus ſi eſt incerta. & an pars remota de decretali poſſit allegari in iſto ſcđo articulo. dic aut pars eſt tacita , aut remota primo caſu põt allegari ad declarationē: ſcđo caſu non. qa abolitũ eſt qđ cãcellat.ff.de mili. teſta. l. tribunus.§. vlt.& in l.j.
46 in prin.C.de lati.liber.tol.¶† Dicit Ioan.an. qđ ēt latrones & piratę diuidũt inter ſe ſpolia ſm pacta: & inter ſe debēt ſeruari iſta pacta.& propter hoc cõceditur eis duellũ de cõſuetudine.Dic qđ turpiter faciũt ꝙ ſunt lattones: ſed non turpiter diuidũt,cũ ſint la
47 trones.ff.ꝓ ſocio.l.qđ aũt.& l.idē eſt.ff.de cõdi.ob tur.cau.¶† Dicit Inno.qđ qñ vna litera legitur in ſcholis alia in regiſtro, recurrendũ eſt ad regiſtrũ. idē dico in ſtatutis quod recurrendũ eſt ad ar
48 chiuũ publicũ.& vidi hoc aliquando contingere de facto.¶† Dicit Inno.ꝙ nõ omnia q̃ ipſe ſcribit, ſunt in ſcholis tradēda, ſed in camera diſcutiēda,& in iudicijs practicãda.& merito dicit hoc de ſe:qa nõnulla ſcribit prolixo & implicito ſermone:quæ quãq̃ ſunt
49 vtilia, ſunt tñ difficilia ad intelligēdũ.¶† Deinde ſcias qđ Io.mona.in procemio ſexti libri,tractãs de cauſis,dicit qđ duæ ſunt cauſæ fiendæ.ſ.finalis & efficiēs. finis eſt principiũ conſiderationis & poſtremũ pfectionis & operatiõis.efficiēs ipſe opifex ſiue artifex q manibus & ingenio operat donec trãſeat opera in operatũ , poſtea qeſcit ſicut quieuit Deus ſeptimo die ab omni ope ſuo.¶† Et duę ſunt cauſæ eſsēdi.ſ.mã.is,vt facio ſcãnũ ex ligno nã lignũ eſt hęc materia.& fabrico domũ ex lapidibus & cemētis: iſta eſt materia.facio farinã ex frumēto:nã frumētũ eſt mãa,farina materiatum.

ADDITIONES.

a ¶ Vide ſal in l.ſi ex cautione in 4.colum.C. de non nu. pe. d. Iaſon pulchre in c.non dubium.C.de legibus.

b ¶ Adde tamen ꝙ illud ſtatutum eſt contra ornamentum ciuitatis & ſapit in gratitudinem vt per Socinum in repe.c.veniens.col.xj.alias. ix. in princ.de accu.Et de materia iſtius ſtatuti videlate per barba.conſil.xxix. col. 1.volu. 2.vbi videtur reprobare Bar:& eundem Barba.conſi.xlvj.in fin.& ci x·volu.ij.abb.in c.nouit.de his quæ fin.a præla.cur.fin.lxxxiij.

c ¶ Vide in recollectis per.d.pap.en.maxime per ottonũ in c.j.ꝯ.de conſt. pro ut referunt ibi nouiſsimi.

d ¶ Vide ſcripta per moder.bononien.in l.illa.ff.de verb.ob.

nũ.charta cã est formalis vt figura domus, puta tãtę altitudinis & tãtę latitudinis & similia.hęc satis naturaliter patẽt, & multis legibus cõprobãtibus. & qñq; dicimus qđ materia prævalet formę.ff. de le.3.l.quæsitũ. §. illud. vbi dr̃ qđ forma essentialis egreditur de potentia materię cui potẽtiæ iuncta nunq̃ effugiet vires suas,inter dũ verò forma prævalet rudi materiæ.nã si vni legatur materia,alij materiatũ siue formatũ, prævalet legatũ formale informi legato.
31 ff.de le.3.l.ligni ff.de pig.act.l.si conuenerit.§.si nuda. ¶† Sed q̃ro quare causę finalis & efficiẽs dicãtur fiẽdi causę.Rñ.qa sunt causę exteriores quę post factũ esse nõ req̃rũtur ad esse:verbi gratia,ędificaui domũ vt esset mihi tutũ refugiũ.nã omnis domus est homini arx & tutũ receptaculũ.ff.de in ius vo.l.plerìq;. licet aũt postea nõ habitẽ domũ,domus tñ est similiter cã efficiens, suis terminis est cõtẽta licet sit actu trãsiẽs.quiescit eñi cũ cõsummauit:& licet operãs moriatur:tñ perdurat operatũ, verbi gratia ędificatũ.vt.ff.
52 de ser.vrb.præd.l.cuius ędificiũ.¶† Magna si quidẽ ędificia generosi & magnifici ↄstructoris ꝑpetua sunt indicia. vt. l.j.C.de ꝑdijs nati.lib.xj.hæc sunt exẽpla naturalia.ecce eñi in spũalibus, in baptismo cã finalis est salꝰ hominis & animæ. cã efficiẽs est ipse Deꝰ & baptizãs:cã materialis est aqua:cã formalis sunt hęc verba: baptizo te in nomine patris & filij & spũs sancti. q̃ verba ꝑpostera ri nõ debẽt:qa ordini verborũ infusa est q̃dã virtus spũalis institutione diuina.de consec.di.2.in Christo patre.In legalibus aũt & canonicis libris similiter est reꝑire quatuor causas.s.efficiẽtẽ, & hæc est triplex:prima est cã causarũ.i.deus. scđa immediata i.princeps. tertia est post istã.s. ipse interpres. debẽt aũt certæ esse istæ duæ.s. princeps & interpres.& ideo de cuius principatu merito dubitat̃, non põt legẽ condere.vt.j.in hoc.c.fi.Cã aũt finalis generalis est publicũ bonũ: pax & cõcordia qñq; sunt synonyma : qñq̃ oĩno diuersa:nã si offendisti me,& facio tibi concordiã de offensa,nõ obligo me vlterius:sed si facio tibi pacẽ, essem proditor rũpendo pacẽ:& ita Perusinus populus interpretatur.sed quid si in cõfessione pęnitentiali remisi iniuriã sanatus ab infirmitate non potero pęnitere,nec eã prosequi in foro iudiciali.vt no.institut.de iniur.§.fi. quæ glo.nõ est alibi.Cã autẽ materialis huius operis est duplex.s. infecta,vt quæstiones nõ solutæ,& facta, vt dubia decisa & decretales diuersis voluminibus sparsę.Cã formalis operis est continuatus ꝑcessus & ordo à principio libri vsq; ad finẽ. Porro ordo [a] dat quodãmodo naturã rei,& cõseruat eã in esse : vt.ff.de vulg.substi. l.moribus.§.prius. ¶ Et generaliter cã dici põt omne producens, seu id ex quo aliud sequitur naturaliter vel necessariò:si autẽ cõtingẽter dic;vt.j.de consti.c.nã cõcupiscentiã.diffinitionẽ autẽ non voco cãm:sed eã sic describo:diffinitio est cõuertibilis propositio substãtiã ac etiã propriã qualitatẽ rei cõplectens.oratio autẽ est interpretabilis ꝑpositio.significatio autẽ est expressio entis siue existẽtis.& est duplex.s generalis & specialis.vt.ff.de ser.vr.predio.l.si seruitus.Interpretatio est sermonũ difficiliũ vel perplexorũ expositio.Cã est triplex:generãs corrumpẽs,& conseruãs.Dicit eñi Seneca qđ sunt plures aliæ causę puta locus, tẽpus valitudo & similia ff.de exerci.l.j.in prin.& l.fi.de publica.l.cæsar. & C. qui pe.tu.l. cũ à matribus sed propriè loquendo istæ nõ sunt causę sed appẽdices,& quędã accidẽtia,vel coincidẽtia,seu cohęrentia.vt in c.abbate.de re iudi.li.vj.deinde vides ꝙ iustitia quodã triãgulo ↄtiẽtur: veluti.quadam turri fortissima triangulari.vnus angulus est bonũ dirigẽs ad honestũ,qđ propriè appellatur bonũ, cũ dicat Seneca: nullũ bonũ nisi honestũ.est autẽ honestas bonũ in se,& ad se,& est tutela maiestatis regũ & econtrario ↄtrariũ:iuxta illud Ouidij metamorphoseos.Non bene cõueniunt,nec in vna sede morant̃ maiestas & amor.i.libido sceptri grauitate relicta secũdus angulus istiꝰ turris est alterũ non lædere qa quod tibi nõ velles fieri,si alteri nõ feceris,tutus es vt in principio decretorũ:& ff.de solu.l.j.ff. de ser. exportã.l.seruus ea.Iudica igitur te à pari,vt neque te præferas,neque deijcias In natura pari fac te parem.ff.de sol.l.j.& iste angulus req̃rit paritatẽ.Est & tertius angulus istius turris:& hãc debet habere prelatus in inferioribus & subditis suis & est iustitia ad alium: nam sibijpsi propriè nemo est iniustus de hac dicit Arch. xiii.q.3. pauper. & Aristo. iv.ethycorum.quod neq; hesperus neq; lucifer est ita mirabilis.hęc est illa regina quæ sedet coronata. vt.l.j. C. de metro.Berito lib.xj. à dextris dei in vestitu deaurato circumamicta varietate:quæ si non põt exhiberi facto, saltẽ impẽdat̃ animo: q̃ vt ait Iob animã meam in manibus porto.i.cor. meum in opibus meis. sufficiat autem bene velle, licet nõ possis bene posse. vt C.de appellationibus.l.quoniam iudices.Bald,

ADDITIO.

a ¶ Alibi dicit idem Bal.in proę. florum. in prin. quod scire quod facias nescire autem quo ordine facias non est perfectę cognitionis secundum dominum Ambrosium patronum suum prout ipe refert alibi etiam dicit idẽ Bal. in suo consi.diuino schismatis posito post rubri. C. si quis ali. test. proh.in 2. co.quod ordo est figura substantiæ vniuscuiusque rei,

¶ De summa trinitate & fide catholica. Rubrica.

1 *Rubrica librorum an sit authentica.*
2 *Fides quid sit:& quotuplex.*
3 *Ad fidem explicitam qui teneantur.*
4 *Tempus ad respondendum an dari debeat si sit articulus disputabilis:& interrogatus ipsum tempus petat.*
Dilatio ad deliberandum super articulo iuris an detur.
5 *Clerici pauperes quibus libri ob paupertatem nõ suppetunt,an excusent̃.*
6 *Pater qui mittit filium ad studium,tenetur ei emere libros.*
7 *Diuites qui habent ita grossum ingenium ꝙ talentum scientię non cadit in eos,an veniam mereantur.*
8 *Ratio naturalis an excuset eum qui per rationem naturalem credit patrem esse maiorem filio.*
9 *Fides multis modis accipitur*
10 *Fides vtrum sit hostibus seruanda.*
11 *Fęneratori quare non sit seruanda fides in exhibendis vsuris.*
12 *Et an vna fides hominis ad hominem sit maior altera.*
13 *Votum solenne,& votum simplex quo ad Deum an differant.*
14 *Pollicitatio rerum quando fit reipublicę an requirat causam.*
1 *Hęretici schismatici omnes excommunicati & usurarij manifesti sunt infames infamia facti,& infamia iuris.*
15 *Infamia iuris repellit à testimonio.*
16 *Socius & debitor meus si eras in mille, & tu me pręsente & mãdante ꝓcuratorẽ constituisti ad recognoscendum istud debitum & obliganda bona tua,& antequam procurator obligaret,alienasti:tandem procurator te & tua bona obligauit .an habeam hypothecariam in bonis obligatis.*
17 *Procurator constitutus à te mandato meo,& mea gratia tantum,nõ potest per te solum reuocari,nec impediri in executione mandati.*
18 *Dominus in instrumento procurationis si promittat se ratum habere sub hypotheca bonorum suorum,alienatio facta an noceat ei qui prius de hypotheca conuenit.*
19 *Obligatio naturalis nascitur ex simplici fide promissionis.*
20 *Ius gentium siue naturale inuenit obligationem naturalem.*
21 *Fides catholica quid sit.*
22 *Fides an possit dici ratio.*
23 *Papa an possit inuenire nouos articulos fidei.*
24 *Transgressor canonum non est hęreticus, nisi erret in potestate clauium.*
25 *Papa an possit mutare formam consecrationis.*

Summum Dr̃ quod omnia regit,& quod à nemine regit̃: omnibus consulit,& à nemine sibi consulitur: de cuius plenitudine, secundum Apostolum omnes accepimus. Iste est de quo loquitur Aristo. Entia nolunt malè gubernari : nec bonum pluralitas principatuum.vnus ergo princeps.xij.metaphisicę.in fi.
1 ¶†Consueuit hic quæri,vtrum rubricæ librorum sint authenticæ.de hoc not.de pęni.di j. hoc autem. & in Spe.de dispu. & alle.in fi.in ver.& no per Io.an.in procemio sexti libri, super verbo titulus.& debent esse rubricę de litera rubea,vt verbum sonat. & an sit arguendum ex ordine rubricarum? dic ꝙ sic si sint authẽticę vel rationabiliter subordinatæ. vt l.2.ff.de statu ho.¶ Quædã enim non sunt authenticæ;sed magistrales:vt rubricę decretorũ, quæ fuerunt rubricæ cuiusdam summatoris,& non iuristatoris,& plerunque dissonant à litera textuali,& sunt potius palęę quam de
2 creta.¶† Super ista rub.tractat gl.de fide.est autem fides respectu diuini nominis credere id quod credit ecclesia catholica. Item est duplex:quędam implicita & pręgnans & quędam explicita.ad implicitam fidem tenẽtur omnes Christiani: & dubius in hac fide in-
3 fidelis est.C.de hęre.l.2.¶† Ad fidem explicitam tenentur omnes qui habent populo prædicare vt prælati & curati ecclesiarum : qa ille qui debet alios docere debet esse peritus in arte,& non ire per mendicata suffragia:vt l.2 §.post hos.Quintus. ff. de ori.iur.& xv. dist.canones.per Archi.vnde doctor legum non potest prætẽdere iuris ignorantiam nec petere restitutionem in integrum ꝓpter iuris errorẽ. vt l.j.C.qui & aduersus quos.iuxta illud, professio tua & desiderium tuum inter se discrepant . cum te philosophum ꝓfitearis.vt.C de mune.patrimo.l. professio.lib.x. & ibi bona gloss.
4 ¶† Quæro, si est articulus disputabilis , & interrogatus petit tẽpus ad respondẽdum vtrum debeat dari.rñdeo sic:ꝭm Innoc.ar. C.de inge.& manu.l.si auiã. vnde non solũ super articulo facti ; sed etiã super articulo iuris datur dilatio ad deliberandũ, si talis est articulus cui debeat in iudicio responderi , vt de fide quod est notandũ.
5 ¶† Quęro quid de clericis pauperibus quibus libri nõ suppetunt propter paupertatẽ?Rñ.hi facilius excusantur:qa paupertas excusat.ar.ff.man.l.idẽq;. §. si ignorantes.Et ideo pater qui mittit filiũ
6 ad studiũ tenetur ei emere libros ff.fa.erc l.quæ pater. ¶† Quid de diuitibus qui habent ita grossum intellectum ꝙ talentũ sciẽtię nõ cadit in eis Rñ.hi veniã merẽtur.ꝭm Inno.arg ff de leg. 3 Stichus.
7 ¶†Quæro,aliquis per rationẽ naturalem credit ꝙ pater sit maior filio:nunquid ratio naturalis excusat eũ? R̃.n.inanis philosophia non excusat ꝭm Apostolũ tñ ista nõ est inanis: qa necessaria ꝭm naturã eius:& ↄtraria est impossibilis natura.s. si implicitè credit id quod

credit

credit sancta mater ecclesia. nec est de illis personis, quę teneatur explicitè scire. sufficit sibi fides ĩplicita, licet erret ĩ explicita ſm Inn. nisi tenaciter persistat in suo errore, quãq̃ credat ecclesiã ita tenere: & cũ istis ptinacibus nõ est disputandũ. vt not. in l. ij. C. de
8 cõstit. pecun. ¶† Quæro, qd est fides? dic vt in gl. Itẽ quot modis dicat. dic vt in gl. Itẽ an diffinitio fidei data per apostolũ sit vera
9 diffinitio. dic vt in gl. ¶† Dubitatur de fide hominis ad hominẽ qui propriè sit homo. dic ꝙ fides aliqñ ponitur pro innocentia. vt. C. de iniur. l. si non conuicij. aliqñ pro fide pollicitationis vel iactationis. ff. de ędili. edi. l. sciendum. §. dictũ. aliquando pro fide
10 solennis vel nudę promissionis. ¶† Vtrũ fides [a] sit seruanda ho
a stibus. gl. dicit quòd sic nõ solum quo ad ius poli: sed etiã quo ad ius fori. i. cęli & mũdi. Ista enim duo discrepãt, sicut celũ à terra: & sicut serenũ à nubibus. & fuit q̃stio à quãplurimis doctoribus disputata. si statuto caueatur ꝙ liceat bannitum occidere, & ego facio pacẽ cum eo, & promitto eũ nõ offendere sub certa pęna: vtrum possim eum offendere impunè? & videtur ꝙ non. qa etiã hosti fides est obseruãda, si nõ instruit ad delictũ, nec reddit eum audaciorem ꝯ rem publicam. ¶ In ꝯrium videtur quòd sic: quia publico hosti & latroni non est seruanda fides. quia nec charitas est cum eo qui est à re publica diffidatus. & detrahenda sunt ei ꝑfidia qui vtitur in malũ. & apud Ciceronem cũ quo non est commerciũ nec fides. vt no. ff. de dolo. l. j. §. non fuit. Solu. si post pacẽ bannitus est, non gaudet beneficio pacis: quia pactũ intelligitur
b statu non mutato in deterius ipso. [b] nã rebus sic se habentibus loquimur. ff. de verb. obli. l. qui seruũ. el picola. ff. de cõdi. ob causã. quod seruus. Si aũt erat bãnitus ante, & hoc sciebat ꝓmissor, tũc aũt loquimur quantũ ad publicã pęnã, & nõ valet pactum: quia pactis priuatorũ non potest crimen seu maleficiũ quod non est punibile, effici criminale, seu criminaliter punibile. aut loqmur quantũ ad pęnã ciuilẽ applicandã parti, & valet pactũ: qa potuit se ad hoc obligare, cũ statutum nõ disponat ꝙ debeat necessariò offendi: sed ꝙ possit ĩpune: sicut adulterũ licet occidere, nõ tñ est necesse occidere eũ. vt no. C. quod met. cau. l. accusatiõis. Quod aũt simpliciter dicitur, ꝙ hosti fides seruanda est, intelligit q̃tum ad lẽge poli non quãtum ad disputationẽ fori, qñ data est per eũ qui rei publicę pręest, vt per ducẽ ciuitatis, vel belli, vt ff. de pac. l. cõuentionũ. vel per pręsidẽ vel magistratũ cã cognita. nã magistratus põt ex cã dare securitatẽ bannito ad breue tps. vt sin. nor.
11 ff. de publi. iud. l. is qui reus. ¶† Extra qro, quare fœneratori nõ est seruanda fides in exhibendis vsuris, pręsertim ab eo qui nisi fœnerator ei prębuisset suffragiũ, erat fame, vel mala morte periturus. ff. de donatio. l. si pater: & non erat aliàs fœneraturus. ff. si cer. pet. l. rogasti. Nam vt ait Arch. prima distinctio ꝯsuetudo. satis dictaret humana ratio & ęquitas naturalis ẽt qs posset moderatas vsuras saltẽ vsq; ad interesse correspõdẽtes pacisci ar. ff. de in litem iurãd. l. nimis. Respond. quia Deus non vult propter tollẽdas occasiones prauas: quoniã animus pecunię deditus Deũ cõtẽplari non põt. Item auaritia pręcipuè pecunię radix est & fomentum omniũ malorũ: & ideo dulcedo vsurarũ ita attraheret mẽtes hominum ꝙ non studerent bonijs studijs: vt no. in c. j. de vsuris li. vj. Inno. Itẽ accipere pecuniã sub vsuris, est quoddam dilapidare, & malè vti substantia sua: quod nõ est permittendũ. de hoc dic vt
12 dicã. ꝭ. de foro cõpe. c. dilecti. ¶† Sed nunquid vna fides hominis ad hominẽ est maior altera. Respon. nõ ſm naturalẽ iustitiã: sed ſm iustitiam positiuam sic. quod dic; vt ꝭ. de pactis. c. j. dicit Archi. ꝙ iuramentũ humanam obligationẽ non inducit, nisi is cui
13 iuratur cõsentiat. xxij. q. v. quęcunq;. ¶† Idem in voto vt dicit Archi. nã inter votum simplex & votũ solenne quo ad Deũ, cui exhibitio debetur veritatis non est differentia: quia veritas dẽt obseruari in pollicitis & promissis quãq̃ pollicitatio sit actus non transiens in tenorem alicuius ꝯtus. vt ff. de ędi. edi. l. sciendũ. §. dictum. & ff. de pollici. l. si quis rẽ. §. voto. sed quantũ ad ecclesiam militantem votũ solenne fortius obligat: quia solẽnitas nõ adhibetur propter aliud, nisi fortificet: & quia tunc interuenit quędã traditio personalis suijpsius, ponendo manus suas inter manus prælati, & faciendo sibi obedientiam manualẽ. namq; hoc significat lex non visiones. & si vasallus ponit manus suas inter manus dñi pleno iure vasallitico se trãsfert in ipsum. & ex tũc; vt dicit quidã non est necessaria alia inuestitura corporea: qa qui tradit se statu mutato cuncta sua tradit. ar. ff. de pręcario. l. si adoptauero. Nam si hæc est inuestitura de rebus quo ad res, ergo fortius in uestitura de persona. ar. ff. de secũ. ta. l. qui ex liberis. §. testamẽto.
14 ¶† Et scias ꝙ in pollicitatione rerũ requirit causa qñ fit reipu-
c blicę. [c] Nã sola liberalitas absq; designatione cãę nõ est sufficiẽs, nisi pollicitatio vestiatur rei interuẽtu. vt l. j. ff. de polli. & ibi per Bar. Itẽ si aliquis pollicetur pro anima sua: dicit gl. ꝙ ista est pollicitatio, licet nõ sit nuda: vt nõ. C. de sac. sanc. eccl. l. illud. nõ parit actionẽ ex ꝯtu nec ex uoto. ¶ Alij dicũt ꝙ pauperes sunt vbiq; sicut fiscus. vt no. C. de quadri. prescrip. l. j. Quinimmo ipse. Deus, qui tanq̃ Imperator agrit suis pauperibus: vt no. ꝭ. rex pacificus. per Ber. & no. ff. de auro & ar. lega. l. Titia. §. fi. Et scias ꝙ hęretici, & schismatici, & omnes excõmunicati, & vsurarij manifesti sunt infames infamia facti: qa viles reputant. vt C. de summa trini. l. cũ
15 ctos populos. ¶† Itẽ infamia iuris: qa dãnati à iure ex vtroq; capi
d te sequit ꝙ nõ valet eorũ testimoniũ. Nã certũ est ꝙ infamia [d] iuris repellit à testimonio in totũ, adeo ꝙ nec facit indicium. vt l. iij. §. lege. Iulia. ff. de testi. imo nõ licet eis ꝯuersari cũ honestis ꝑsonis. ff. de exc. tu. l. sed & milites. §. ignominia. de infami infamia facti si militer vr dicẽdũ. certũ est ꝙ ista duo sunt paria accusare, & testimoniũ ferre. vt l. q cũ maior. §. si nõ accusauerit. ff. de bo. liber. sed infamis repellit ab accusando. vt l. qui accusare. ergo nec testimoniũ ferre patitur. & pro hoc videt tex. in auth. de test. § sancimus. ibi, & artifices ignoti &c. ¶ In contrariũ videtur ꝙ non reperitur prohibitus. quidã dicũt indistinctè ꝙ nõ admittant tenẽtes hanc gl. indistinctè. dicas vtrãq; verã in suo casu. Nã aut alius testis nõ reperitur, & tunc in subsidiũ admittitur: debet tñ torqueri. & ita dẽt intelligi. C. de sum. tri. & no. in auth. de testi. §. si vero ignoti. & probatur hoc quia, cũ tortura, admittat, tali, argu. seruus est ignobilis persona, & infamis de facto. vt l. cũ ancillis. C. de incest. nup. sed seruus nõ admittitur nisi cũ tormentis. vt l. seruus. & l. serui. ff. de testi. ergo nec ĩfamis dẽ facto admittit ad testimoniũ ferendũ. si verò alij sunt testes habet locũ hęc gloss. ꝙ omnino repellatur secundũ And. de Pi. nec testis remouet à testimonio, ꝑpter nota & infamiã vitę suę, qui nõ debuit examinari examinatus enim facit indiciũ: iõ nec mulier transiens ad carnalẽ copulã intra annũ luctus. Sunt tamen quidã testes qui ad aliquã fidẽ, sed non ad integrã examinantur: & isti faciunt indiciũ qualequale ad inuestigãdũ veritatẽ, & ad torquendũ reũ modicè. quod dic; vt ff. de q̃stio-
16 nibus. l. maritus, per Bar. & C. de manu. l. fin. ¶† Sed incidit q̃stio de facto. ecce tu est socius, & debitor meus in mille: me pręsente & mandante tu cõstituisti procuratorẽ ad recognoscẽdũ istud debitũ, & obliganda bona tua: anteq̃ procurator obligaret, alienasti: tandẽ procurator te & bona tua obligauit. Quærit vtrum ego habeã hypothecariã in bonis alienatis? & videtur ꝙ non: qa anteq̃ procurator sit executus mandatũ, fides mea hęc est ꝙ bona non sunt obligata sed obliganda. vt ff. de acqui. pos. l. qui absenti. vnde medio tẽpore potuerũt liberè alienare, nec trahit hypotheca posterior retro: qa inspicitur tps contractus, vel quo contractus impletur per existentiã ꝯditionis quę inest verbis futuri temporis. vt ff. qui pot. in pig. ha. l. potior ad hoc. ff. rem ra. ha. l. bonorum. & l.
17 fi. ¶† In contrariũ uidetur quòd procurator cõstitutus à te mandato meo. & mea gratia tantũ, nõ potest per te solũ reuocari, nec impediri in executione mãdati. ut. ff de pac. l. si eũ fundũ. & ff. de publi. l. si quis prohibuerit. ¶ Tunc arguo, omnis actus q hẽt necessariã consequẽtiã fingir retro. ut. ff. ad. l. aquil. l. huic scripturę. ff. q po. in pig. ha. l. q balneũ. & not. ꝭ. de ap. c. præterea regsisti. dicẽdũ uidetur secundũ regulã hypothecariæ, ꝙ res debeat esse in bonis debitoris tẽpore quo de hypotheca ꝯuenit. ut. ff. de ꝓbat. l. ante omnia. & ff. de pig. l si is qui. §. quod dicitur. ¶ Scias quòd fictio retro nõ procedit, nisi ex uinculis pręcedentibus. uincula dico ꝯtus nõ obligationis. nã ista est differẽtia: vinculũ enim ꝯtus est nõ posse pœnitere: vinculũ uerò obligationis actionẽ pa
18 rit: & sic ex ꝯtu nascunt duo ligamina. & nota hęc uerba. ¶† Ex ꝑdictis sequit, si in instrumẽto ꝓcurationis dominus ꝓmisit se habere ratũ sub hypotheca bonorũ suorũ: alienatio postea facta nõ nocet ei q prius de hypotheca ꝯuenit: qa retro trahit quod iã hypothecę vinculo ꝯtinet. Si aũt nõ conuenit de hypotheca tpe mãdati: sed dudũ postea & iterim fuit facta alienatio: vñ res ante alienatę nõ põt obligari: si vera fuit alienatio & nõ simulata nec ĩ fraudẽ creditorũ facta. Oportet ergo ꝙ ꝓbẽ simulationem. ut C. plus vale qd agit. l. emptione. uel fraudẽ: & tũc nõ agerẽ hypothe
19 caria, sed pauliana. de inst. de actio §. si qs in fraudẽ. ¶† Quęro ex simplici fide ꝓmissionis q̃ obligatio nascat. R. ñ. nãlis. & anteq̃ nomina obl'onis essẽt distincta, vocabat naturalis sine alio noie: sed postq̃ autoritas ueterũ distinxit uocabula, q̃dã habuerũt uocabula appropriata: q̃dã remãserũt sine noie. ut ff. de pac. l. iurisgẽtiũ. in prin. nec mirũ qa plura sũt negocia q̃ uocabula. ut no. in l. natu
20 ralis. ff. de pscri. uer. ¶† Ex ꝑdictis apparet ꝙ ius gẽtiũ siue nãle inuenit obl'onẽ naturalẽ, sed de primęua sui inuẽtione nõ inueniebat nomina appropriata sed in ꝯfuso. hoc no. Archi. j. dist. ius gẽ
21 tiũ. ibi uideas tu canonista. ¶† Quero qd ẽ fides catholica? R. ñ. est argumentũ nõ demõstratio. i. est ueritas nris sensibus non apparens: sed p reuelationẽ infusam. unde apostolus ait. Ne magnitu-
22 do reuelationũ &c. ¶† Sed an fides possit dici rõ? quoniã ratio nihil

ADDITIONES.

a ¶ Rebus sic se habentibus loquimur.
b ¶ Vide arch. in c. vtilem. xxij. q. ij. cũ multis alijs concor. positis per doc. in locis vulgaribus.
c ¶ Vide scripta per nouissimos maxime per Ias. de may. in repet. rub. ff. de uer. obl. in ij. col.
d ¶ Vide Barb. consi. iij. col. j. uo. ij.

nihil aliud est ꝙ inconuincibilis propositio. dic ꝙ sic: qa licet pos
si natura i lumine ꝓbari, tamē nec reprobari potest aliquo lumi
ne veritatis, cū non sit ĩpossibile apud deū omne verbū. Lu. j. por
ro eiusdē potētię animę est scire vtrū & falsum. nec pōt sciri hoc
esse falsum, nisi quis sciat ꝙ eius ꝯtrariū est verū. vnde de fide pro
vel ꝯ nulla est sciētia naturalis: vñ apostolus. O altitudo diuitiarū
23 sapiētię & sciētię Dei q̃ incōprehēsibiles sunt vię eius. ¶† Sed nū
qd Papa pōt inuenire nouos articulos fidei: r̃ndeo sic: sed nō cō-
24 trarios. xv. di. canones per Arc. ¶† Trāsgressor canonū nō est hæ
25 reticus nisi erret in ꝑtāte clauiū. xix. di. nulli fas per Arc. † An pa
pa possit mutare formā cōsecrationis. dicit Arch. ꝙ sic. lvj. di. por
ro. & hoc canone super hoc prius promulgato: aliàs non. Bal.

CAP. I.

1 *Hęreticus & erraticus qualiter differant.*
2 *Modi viuendi in diebus seculi sunt tres.*
3 *Testis deponens de credulitate, quid debeat dicere.*
4 *Simpliciter aduerbium qualiter exponendum sit.*
5 *Ab syllaba, cum dicitur ab initio, non excludit suum initium.*
6 *Plato posuit ideas tanq̃ principiū formarū eē in cęlo, uel nubibus aeris.*
6 *Dęmones ubi nā morentur. Et quod in sententijs criminalibus dici solet. Talis diabolico spiritu instigatus deum pręoculis non habendo.*
7 *Infirmitas intellectus est (ut ait Auerrois) quęrere rationem, ubi habemus sensationem. Ascensio btē uirginis in cęlū nō est de articulis fidei.*
8 *Episcopi & sacerdotes habent claues fori pęnitentialis.*
9 *Generale statutū epi contra generales constitutiones ecclesię non ualet. Ordines in ecclesia Dei sunt tres.*
10 *Congregatio dici potest eoipso quòd per dięcesanum est approbata.*
11 *Pater relinquens filię centum si continenter uixerit: an si ipsa nubat, debeat habere legatum.*
Mulier dr̄ castè uiuere, quæ uiuit in nuptijs se[illegible] honorē sui mariti.
12 *Vita continentium discrepat à uita nubentium: & diuersi sunt ordines.*
13 *Absolui ab excommunicatione quis potest post mortem.*

Firmiter. Quod firmiter creditur pro vero habe
tur. qa notoriū non recipit probationē
in contrarium, pręsertim quādo est ita statutū. Ea quæ
continentur in isto capitulo pertinent ad apices theo
logię, contra quā pernitiosè erratur. & tamen differentia est in-
1 ter erraticum & hęreticū. nā simplices homines sunt erratici: qa
errant: & tñ nō sunt hęretici: qa nolūt discedere à Christo. ¶ In fi
ne capituli nota tres vitas. i. tres modos viuendi in diebus seculi:
scilicet virginalē continentia ē. & matrimonialē in qbus solis sal
uant animę. fides hominis ad hominē est tenax obseruantia pro
missorū: & est fides etiam non pollicitationis gratuitę. Item fides
est scientia mētis. & aut est in aliquo aut de aliquo, seu de alio. Ma
la fides in aliquo impedit eū pręscribere. sed mala opinio mea nō
impedit conscientiā tuā. propterea bona fides & mala fides sunt
accidētia & passiones aię & nō alterius. Sublimis Deus vnicuiq;
2 dedit propriā cōsiderationē & ingenium. ¶† In tex. ibi, firmiter.
a nota ar. ꝙ vbi testis[a] deponit de credulitate, debet dicere: ego fir
miter ita credo, ꝙ in conscientia sua non dubitet. ff. de acquir. hę-
3 re. l. cū falsū. & l. Pantonius. §. rei & l. cū quidā. §. dicit. ¶† Ibi, sim
pliciter. i. sine plica & inuolutione aliqua. idem dicit Ber. in teste.
istud aduerbiū simpliciter clarè exponit in c. is qui ꝯ. j. de elect. li.
b vj. qa debet simpliciter loqui. & sine[b] obscuritate. ¶ Itē non debet
loqui per extranea verba, sed ꝑ visitata. Berñ. hic. Ibi, simplex om
nino. i. nō cōpositus nec multiplex. & de triplici cōpositione tra
ctat hic Ber de multiplici vnitate siue vnione ponit hic ĩ nouella.
& ꝑ Arc. de ꝯse di. ij in Christo pater. vbi videas. & adde qd no. in
4 c. j. ꝯ. ne sede va. ¶† Ibi, ab initio. hęc syllaba ab, non excludit suum
initiū: qa impossibile est ꝙ aliqua res producta, vel prolata exclu
dat sua essentialia: super accidentalibus aūt prolata excludere con
sueuit. vt ff de act. emp. l. ratio. §. fi. ¶ Si Deus est simplex, quomo
do est trinus? R. n. do tibi per similitudinē, licet nō sit ꝓpria simili
tudo: qa nec ꝓportio finiti ad infinitū. ꝯ. e c. dānamus. §. qa inter.
nā anima nr̄a simplex est: tñ tria reperiuntur in anima. s. intellus
preuiator, rō & rōnis discussor in memoria cōprehēsor ac reten
5 tor sm Ber. ¶† Ibi, principiū not. ꝯ Platonē, q posuit ideas tanq̃
principiū formarū esse in cęlo vel nubibus aeris. Et ideas intelli
git primarias causas entiū formalium quas nō dicebat esse ĩ Deo
sed a Deo creatas: tanq̃ imagines & exēplaria specierū, vt homi
nis, canis & ceterorū, q̃ suo pręedicamento sunt subiecta. q̃ repro
bat Aristo. in prīo ethicorū. Ibi, dęmones. hi morātur in regione
aërea turbulēta. Papa aūt eorū cū suis archidęmonibus detrusus
6 est in cauernis terrę. ¶† Ibi, diabolica suggestiōe. hoc est quod di
cit in sentētijs criminalib', talis diabolico spiritu inuestigatus deū
pręoculis non habēdo. ¶ Iterū ibi, dęmones hi habitant ꝯfusum
chaos & tetrū aërē, q est intra Lunā: & habēt sciētias quasdā natu
c rales[c] sed nō spūales à Luna deorsum natura incipit caducorum:
quę aūt supra Lunā sunt, ęterna sunt. & tps nō est factū pro rebus
ęternis: qa tps est mēsura motus generabiliū & corruptibiliū. De
istis dicit Boetius in tertio de cōsolatione ꝓsa pen. siue inquit fa-
mulātib' quibusdā prouidētię diuinis spiritib' factū exercet: seu
anima seu tota inseruiēte natura seu celestib' syderū motib': seu
angelica virtute: seu demonū varia solertia: seu aliquib' eorū seu
omnibus simul &c. Et licet loquat alternatiuè & disputatiuè per
7 hoc ostēdit hoc esse difficile scire. ¶† Dicit Auerrois q̃rere rōnē
vbi habemus sensationē, est infirmitas intellus. nos verò incātatio
nes ꝓdesse, & obesse sancimus. itē sermo associat' à melioribus tel
lis in fundit gaudia vitę, & e ꝯrio ꝯriū. ¶ Ibi, ascēdit in cęlū. ascen
sio ĩ cęlū nō est de articulis fidei de beata virgine nō est articul' fi
dei sed catholica opinio sanctorum. vt s̄. de consti. c. ne innitaris.
8 ¶† Ibi, sm claues ecclesię. loquitur de clauibus ligādi & soluēdi, &
sic de clauibus spiritualibus & maximè fori pęnitentialis: quas ha
bēt episcopi & sacerdotes. nec episcopus habet, qa episcopus, nisi
in reseruatis, sed qa sacerdos. & pp hoc generale statutū episcopi
ꝯ generales cōstitutiones ecclesię nō valet. qa istud non est distin
9 guere legē superioris, sed ꝓcisè ꝯriari. ¶† Ibi, coniugati. no qd tres
sunt ordines in ecclesia dei. s. virgines, continentes & coniugati.
Ber. ¶ Itē quidā sunt cōiugati viuētes sub quadā obseruatione di-
sciplinę vt milites gaudētes: & disciplina sancti Fracisci. isti tamen
nō habēt immunitates clericorū: qa eorū regula quasi prophana
est vt no. Bar. ff de iure immunita. l. semper. §. quibusdā. nec dēt di
10 ci religio vel regula, nisi sit approbat per papam. ¶† Congregatio
tamē dici pōt eoipso ꝙ est approbata per dioecesanū. vt not. in l.
j. §. j. ff. quod cuiusq; vni. no. Si ergo non est approbata per papā,
vita eorū dicitur quędā superstitio i. religio ambitiosa. vide gl. de
11 sentē. excom. c. cum ex eo que cotnra Bal. est hic. ¶† Pone pater
reliquit filię centum, si continenter vixerit: nūquid dēt habere le
gatū si nubit? videtur ꝙ sic: qa publicè dicitur viuere etiā illa quæ
nubit. vt ff. ad Treb. l. mulier. §. cum proponeret. Etiam castè dici
tur viuere quę viuit in nuptijs seruādo honorem sui mariti: vt in
auth. de resti. & ea quę parit in xj. mense. §. fin. colla. 4. vbi dicit, ꝙ
non dēt plus habere non viuens castè quā viuens castè. & sumūt
12 ibi castitatem pro vita nuptiali. ¶† In contrarium videtur, quia vi
ta continētium discrepat à vita nubētium, & diuersi sunt ordines.
gl. ordi. est hic. quod verum videtur de stricta & propria significa
tione verborū & sic pudicitia largius ponitur quam continentia.
Sed nūquid est necesse ꝙ cōtineat omnibus diebus vitę suę? vide
tur ꝙ sic: vt C. de indic. vidu. tol. auth. cui relictū. & quod no. eod.
ti. l. fi. In contrariū videtur ꝙ per trienniū contineant post mortē
testatoris. vt C. quando & qui. quar. pars debetur. l. meminimus.
§. qd si post. vbi videtur expressum, ne perpetua indicat abstinen
tia nuptiarū. nam hoc est contra reipublicę vtilitatem: qa reipu.
interest quamplurimos ciues habere. vt ff. sol. mat. l. j. & festum vi
detur patri cū videt filios: vt in auth. de nup. §. fi. super verbo festi
uum. & ideo publicū bonum magis consistit in nuptijs quā in cō
13 tinētia. credo ꝙ intelligatur de perpetua. ¶† Ibi, peruenire. sed ꝙ
post mortem qs possit absolui ab excōmunicatione, not. Archi.
xxiiij. q. ij. si hęres.

ADDITIONES.

a ¶ Vide per do. in rub. ff. de iure iu.
b ¶ Ad materiā obscuritatis multa cumulat d. Fel. s. in proœmio ĩ primo. & vide etiam pulchrum consilium Bald. xcvj. inci. decreto cauetur.
c ¶ Vide per Barba. in consi. liiij. inci. in nomine Iesu Christi amen. Casus est talis in prima parte suorū consiliorū. & ibi in vij. co. quomodo dęmones alliciuntur rebus corporalibus propter tria vt ibi per eum.

CAP. II.

1 *Protestatio elidit peccatum.*
1 *Protestatio detegit motum animi.*
1 *Origines in aliquo errauit: in alijs tamen vbi non est error, approbatur.*
1 *Hæreticus si quis sit in vno capitulo: non propterea in alijs est hæreticus.*
1 *Abbas Ioachim errauit: & quæ est rō quare nō fuit punitus de errore.*
2 *Protestatio quæ nemini nocet, probatur per protestantem.*
3 *Accusatori anteq̃ se inscribat ad pœnam talionis, licet pænitere ante publicationem scrutinij. Et quod liberto & inquisitori licet pænitere.*
4 *Infamia nimia non excusat.*
5 *Hęresis prælati suo collegio vel ecclesię non obest.*
Corrigere errorem suum quis potest per epistolam.
6 *Epistola probat pro scribente.*
7 *Locus & tempus an requirantur in epistola.*
Tempus requiritur probari in dependentibus à tempore.
8 *Librorum assignatio summo approbatori fieri debet.*
9 *Dictio seu: inter contraria poni potest.*

1 Damnamus. ¶† No. hic ꝙ protestatio elidit peccatum. debet tamen protestans dicere, quòd non intendit modo illud instrumentum edere, vel exhibere: vt hic facit Ioachim. ¶ Item
not.

rio. quòd protestatio detegit motum animi. fructus enim protesta tionis est excusare aliquē à peccato ignorantię, vel superstitionis. Non ob. j. de constit. c. cum. M. ferrariensis. q̃a illa protestatio vergebat in alterius preiudicium. Item erat contra veritatem. hic vero in nullius preiudicium protestatio vertebatur. Not. ꝙ Origenes in vno errauit siue in aliquo: tamen in alijs vbi non est error, approbatur: q̃a equum ab iniquo separatur. vt l. j. §. j. ff. de iustit. & iure. Et ex hoc sequitur, ꝙ ille qui est hereticus in vno capitulo, non ꝓpter ea est hereticus in alijs. hoc patet in heresi Grecorum de ꝓcessu spiritus sancti. ¶Quero in quo errauit Abbas Ioachim. & de itellectu huius cap. dic vt not. Archi. de conse. distin ij. cap. in Christo pater.
3 ¶†Quero quę est ratio quare non fuit punitas de errore? Respon. ꝙ correxit se, imo ab ipso principio supposuit opinionem suā opinioni ecclesię catholicę: & hoc fecit propria manu. ille qui dèt aliū declarare nō debet ab illo declarari. & ideo hęc protestatio nō prodest tabellioni vel testi. Protestatio quę nemini nocet probat per protestantem. Sic & notarius corrigit suum errorē faciēdo de eo mentionem: & actor suum libellum ante litem contestatā nō post: vt C. d edē. l. edita. nisi velit recedere à toto libello, & aduersarij nō
3 intersit. vt C. de pac. l. postq̃ liti. ¶†Idem permittitur accusatori antequā se inscribat ad pęnam talionis: & sic licet pęnitere ante publicationem scrutinij Item liberto licet pęnitere. ff. de in ius vo. l. quauis. Item licet pęnitere inquisitori. & hęc omnia no. Arch. xxv.
4 q. viij. §. q̃a ergo. & §. sequenti. quem omnino videas. ¶†No. hic ꝙ nimia insania nō excusat, imo accusat. dicit Boetius in tertio de cōsolatione, ꝙ et si vitiosi humani corporis speciē habent in beluas, tamen animo um qualitate mutantur. concor. in auth. de moria. in prin. & ideo pleriq; hi dānantur ad bestias. & iste hęreticus de quo hic loquitur, fuit combustus vt refert Io. and. xvij. q. vj. per Archi.
5 ¶†In ver. nullo tamen not. heresim prelati suo collegio vel ecclesię non obesse: q̃a nihil habet cōmune delictum cum administratione. ff. de mī. l. papi. exuli. ¶Ibi, propria manu: nota ꝙ quis potest
6 per epistolā corrigere errorem suū. ¶†Item nota, ꝙ epistola pro-
a bat pro scribente[a] & de animo proprio statur epistolę, vt hic & de
7 neg. gest. l. Nesennius. ¶†An requirat in epistola ꝓpria locus & tempus. dicit Io. And. ꝙ sic: vt no. ff. de pigno. l. cū tabernam. §. idē quæsijt. C. qui po. in pig. habe. l. scripturas. in dependentibus à loco requiritur probari locus. In dependentibus à tempore, requiritur ꝓbari tempus. In alijs non dependentibus, non requiritur. ff. de neg. gest. l. eum à tūm. C. de peti. hęre. l. si pōst motam. Et vbicunque in
8 aliqua differentia ius cōsistit, oportet illā probare. ¶†Ibi, assignari,
9 not. de assignatione librorū fiēda summo approbatori. ¶†Itē not. de dictione seu, ꝙ potest inter cōtraria poni etiam cum copula &.

ADDITIO.

a Vide fely. in c. j. vo. vj. extrà de fi. instr.

¶De constitutionibus. Rubrica.

1 Constitutio. †Quid est, nota. ij. distinctio. c. cōstitutio. & alia est bona & ęqua, vt ait illa cōstitutio ex ore Dei promulgata, pacta seruabo: alia bona & non ęqua, vt ait statutum municipij: creditorem post decennium non audiam: & alia ęqua & non bona: vt quòd nulla currat prescriptio creditoribus, vel dominis rerum. dico enim istud statutum valere sicut valet pactum. ff. de ędil. edict. l. ꝙ si nolit. §. si q̃d ita. alia est ęqua ęquior. vt C. de procura. lege exigendi. alia vera verior: vt nota. ff. de inoffi-
2 cio. testamen. lege papinianus. §. sed nec impuberis. ¶† Quæro an sit differentia an aliquid statuatur contra ius ecclesię, an cōtra libertatem clericorū vel ecclesiarū. Respondetur sic, quia licet neutrū statutū valeat. vt j. eod. c. ecclesia sanctę Marię. tamen plus punitur qui statuit contra libertatē ecclesię: vt in auth. cassa & irrita. & j. de
3 immu. eccle. cap. non minus. & capitu. aduersus. ¶†Sed quæro quæ
a sunt illa statuta[a] quę sunt contra illā libertatem? Respon. omnia illa quę sunt contra priuilegia generalia: vt contra priuilegium fori, vel prescriptionis secūdū Inn. vel per q̃ clerici opprimūtur, & laici efficiuntur audaciores, & clerici mitidiores. vt ff. quarū rerū actio non
4 datur. l. j. §. quę onerādę. ¶†Vnde statutū quod imponit modicam
b pęnā offendenti[b] clericum, ita est cōtra ecclesiasticā libertatem, sicut si nullam pęnā imponeret. Quinimmo etiā inter laicos non valet hoc statutū. vt notat Archid. xxiij. q. iiij. duo ista. quia facilitas venię nutrit maleficia: & ideo est contra ius naturale. vnde non obstāte tali statuto homicida debet puniri pęna iuris: & iuri publico subiugari. vt l. ij. C. vbi sena. vel clari. Non tenet licentia constitutionis quę dat materiam delinquendi. vt not. in cle. concessa. j. de elect.
5 ¶†Citatus à constitutione dictante quòd sufficiat citatio[c] facta in
c absentia in loco publico, condēnari pōt, sed appellare non prohibetur. Est igitur verus contumax secundū quid, sed nō simpliciter:
6 vt no. in cle. j. de iudi. ¶† Si vniuersitas studij Papiensis transferatur Mediolanum ad tempus mutatur locus: tamen non minuuntur iura episcopi Papiensis, qui est ordinarius vniuersitatis. ut not. in cle.
7 j. de offi. ordi. ¶†Quęro quare in constitutionibus[d] & statutis requi
d ritur scriptura? R̄n. ad perpetuam rei memoriā. vt j. de renū. c. j. in fi. Ioan. And. dicit, quòd non requiruntur ad primordiale esse, sed ad obseruantiā esse. nisi enim interueniret scriptura, nō possunt publicari nec innotescere populo prẹsertim his qui tēpore statuti cōditi non erant in rerū natura. & ideo frustra fieret, q̃a non ligarent. hoc apparet ex. l. xij. tabularū quę in xij. tabulis scripta erat. vt ff. de origi. iur. l. ij. ¶Et si quis diceret, quòd scriptura esset de substantia legis, forte non erraret: q̃a est de essentia in sententia diffinitiua hominis. vt C. de sen. ex peri. reci. l. ij. ita multofortius in sententia legis latę per populū. sed si per principē non requiritur scriptura: nā princeps fert sententię sine scripti recitatione. ¶Quæro an episcopus possit facere statutū in suo episcopatu? R̄n. sic imponēdo pęnā censurę: vt in c. vt animarū. §. statuto. de rescriptis. li. vj. sed pęnam pecuniariā non potest imponere; q̃a nō reperit lege cautum. Vel dic

ADDITIONES.

a ¶ Quæ statuta dicuntur contra libertatem ecclesię.
b ¶ Statutum quod imponit modicam pęnam offendendi clericum est contra libertatem ecclesię.
c ¶ Statutum quod sufficiat citatio facta de absente in loco publico.
d ¶ Vide Abb. Pau. in ca. j. de postu. prę la. & vide latissime per Bologninum in theodosiana sua in glo. antepenul.

dic ꝙ episcopus potest:qa habet merũ imperiũ,sed inferior eo nõ
8 potest.C de sen.& interlo l.nulli.ff.de iudic.l.ij.§.his datur.¶† Sed
quid de Archidiacono?dicit Inn.ꝙ si eligitur à collegio hẽt iurisdi
ctionẽ:secus si non habet collegiũ:vt sing.no. Inno.ȷ̃. de iudic.c.de
9 cernimus. ¶† Quero nunquid statutũ potest pręscribi:hoc est fa-
ctum statuti validũ,& xl.annis obseruatũ,nunquid habet duas vi-
res.s.statuti & pręscriptionis.& est ar.ꝙ nõ : qa pręscriptio ista nõ
est pręscriptio,sed executio cõstitutionis.ar.ff. de vsucap l.sequit.
§.lana. & ideo per ius cõmune superueniens in ꝯtriũ tollitur,licet
pręscriptio nõ tolleret.vt no.in c.j.ȷ̃.e.li.vj.¶Sed quid si ius com-
mune redactũ est in pactũ cõuentũ:vel tale statutũ est iuratũ ? Rñ.
nõ tollitur:qa non est merũ ius commune quoties aliquid additur,
10 vel detrahitur.vt ff.de iustit.& iur.l.ius ciuile. ¶† Quæro. an valeat
statutũ ꝙ forenses,vel ecclesia nullo tẽpore possunt pręscribere,ne
ciuitas perdat datia & collectas? Rñ.sicut ecclesia vult sibi sua pri-
uilegia intacta seruari, ita & respublica. etiã nõ plus potest ecclesia
ꝗ̃ respublica.C.de sacrosan.eccl.l.fi. & ideo valet statutũ in quęrẽ
dis nõ in quęsitis ante statutum : qa respublica sicut pactum potest
rei suę legẽ imponere.ff.de ver.obl.l.si ita quis.§.ea lege.de hoc ali-
bi dicã.ex isto tamẽ statuto sequitur absurdũ:qa erit procedere in
11 ifinitũ.dicta.l.fi. ¶ † Statuta pręcisã dispensationẽ arbitri non reci
piunt.& ideo vbi in statuto apponit aduerbiũ pręcisè,debet ad vn
12 guẽ seruari.vt no.in c.ne romani.de elec.in cle.¶†Quid est dicere
pręcisè.i.omnimodo & indistinctè.ff.de iure immu.l.semp.§.de-
mõstratur. vbi de hoc. ¶ Cõstitutio est rationabilis eo ipso ꝙ non
reperit prohibita,licet eius ratio demõstrari nõ possit.ff.de legib.
13 l.nõ omniũ.ff.de postu.l.j.§.j.viij.di.frustra.per Arch.¶† Cõstitu
tio arctatiua ignorãtię est saltẽ propter naturalem iustitiã.vt no.in
c.j.de iu.in cle.dic ꝙ potest arctare actũ, sed non agentẽ, qa parcit
14 ignorãti in pęnis †Ecclesia non potest arctare [illegible] suũ forũ,vt no.
in cle.dispẽdiosam.de iud.¶Quæro an cõmunitas ciuitatis possit
statuere aliquid in pręiudicium singulorum ciuium. Dicit Inno.ꝙ
non.ȷ̃ de iureiur.veniẽtes.quod debet intelligi cõtra aliquos ciues
nominatos : sed in genere sic : vt ff.de admi.tu.l.si sine.§. Lucius.&
quod no.C.quę sit longa ꝯsuetudo.l.ij.& l.iij.§.actor.ff.de re iudic.
15 ꝑ Bar.¶†Quæro an priuata voluntas partium possit mutare gene
ralẽ cõstitutionẽ? rñ.non,secũdũ Inno.qui ita no.ȷ̃.de ꝑcu.c.in no
stra.ad hoc.ff.de leg.j.l.nemo põt.hoc verũ,nisi in dependentibus
simpliciter à ꝯsensu. vnde per pactũ põt inueniri pręscriptio à iu
re nõ inuẽta:& tũc in pręscribẽdo nõ requiritur bona fides.vt no.
in c.pastoralis.ȷ̃.de off.ord.in gl.sed vsq;.Item potest derogari præ
scriptioni inuentę à iure.vt ff.de ędil.edic.ꝙ si nolit.§.si quid ita.
16 ¶†Cõsidera quod dicitur, quòd creditor pręscribit iuri offerendi
quod habet debitor:intelligitur si creditor possidet pignus:secus si
nõ possidet.vel dic etiã si possidet nõ pręscribit.nã fructus ꝑcipię
17 do & extenuando sortẽ sibi quotidie soluit.ff.de so.l.Titia. ¶†Itẽ
qa ista pręscriptio non currit secundũ naturã tẽporis. ſm naturã
possessionis ille qui scit rem alienã, pręscribere non potest contra
dominũ.nõ ob.lege si quis emptionis.§.fi.C.de pręscript.xxx.ann.
qa ibi ꝯ purgationẽ contumacię pręscribit, non ꝯ solutionẽ debi-
18 ti.¶†Quæro si papa scribit in literis suis ad executionẽ statuti, an
videat ꝯfirmare. dicit Inn. ꝙ si papa statutũ laicorũ approbat sup
ecclesijs,ꝙ eo ipso confirmat:vt ipse not.ȷ̃. de transac.c.j. si sic,de
cętero tale statutũ nõ debet de capitularibus amoueri. ar.ff.de mi-
19 li.testa.l.tribunus.§.vltimo.qđ est not.dignũ. ¶† Ex hoc nota ꝙ ea
quę fiunt ad executionẽ inducũt confirmationẽ.¶Quæro nũquid
Papa possit statuere de laicis.rñ.sic annuente Imperatore, vel ratũ
20 habẽte.vt ȷ̃.de hęre.c.ad abolendam.¶† Quæro an cõstitutiones
laicorũ sint seruandę in foro spirituali.rñ.sic, si continent naturalẽ
equitatẽ.de hoc ꝑ Inn.ȷ̃.de immu.eccl.c.qa pleriq;.& ȷ̃.đ no.ope.
21 nũc.c.j.in nouella.¶† Quæro si episcopus imponit pęnã pecunia
riã,vtrũ si debeat imbursare,vel dare cõsanguineis? rñ.non,sed de-
bet pauperibus erogare.vt no.Inn.in d.c.qa pleriq;.in fi. ¶ An infe
riores populi possint facere constitutionem pęnalem. dicit Inn.
22 ꝙ non s.sine suis rectoribus.ȷ̃.eo.c.cũ omnes.per Inno. ¶†Sed ma-
iores populi cũ authoritate suorũ magistrorũ bene possent legem
pęnalẽ condere,etiã durã.vt not.in l.j.§.j.ff. quod quisq; iuris.& ff.
de decretis ab ordine faciẽdis.l.fi.pęna cõstitutionis si quidẽ lex di
cit cui applicetur in totũ vel in partẽ,seruanda est lex.Si autem nõ
a dicit cui applicetur,tũc si est pęna[a] pecuniaria, & apposita ꝑ nomi
na multiplicatiua,vt duplũ,vel quadruplum: tunc applicatur ei cui
simplũ.vt l.fi.ff.de litig. Si autẽ per nomina simplicia,& descẽdit ex
contractu,applicatur parti:sed si ex delicto, vel quasi,applicatur fi
sco.vt not.ff.de popularibus actionibus.in rubri. Et adde hic nouũ
intellectũ illius legis.iubemus.C.de sacrosan.eccle.Nã dico quòd
omnis nauis mundi debet Cęsari tributũ oneris ferendi,quãdo fa-
cit transitũ per illas partes. & ideo si istud tributũ subtrahitur, na-
uis confiscatur:qa etiã debet tributũ.sed an merces quę sunt in na
ui cõfiscentur vna cũ naui.determinatur.C.de nau. fęnor.l.cũ ꝑpo
23 nas.& ff.loca.l.pe.§.nauem.¶†Porro nauis similis est domui,quæ
cõfiscat cũ his quæ ꝑtinẽtur in domo.vt C.de incest.nuptijs.l.cum
ancillis.s.si tales pertinent ad delinquẽtẽ,aliàs non:vt ȷ̃.de pignori.
c.ex parte.vel dic ꝙ in d.l.cũ ancillis.est speciale.quia lex vltra pro
cedit aliàs secus:qa diuersa corpora sunt.ff.de actio.emp.l.grana-
ria.Dicit Inn.ꝙ nõ valet ꝯstitutio q̃ tangit ius superioris.ȷ̃.de ꝯsue.
24 c.cũ consuetudinis.ꝑ Inn.¶† Pone ꝙ ciuitas ex priuilegio hẽt pri
mã appellationẽ nunquid põt statuere qđ non liceat appellare? di
cit Bar.ꝙ non in l.fin.ff.de aqua plu.arc.qđ verũ est, nisi statuta sua
sint ꝯfirmata per principẽ ex certa scientia. ad iudicẽ aũt munici-
25 palẽ appellari nõ põt.¶† Idẽ Inn. ait ꝙ in cõstitutione populi nõ
requirit consensus principis. de fide instru. cũ P.tabellio.in nouel.
Nam sufficit autoritas proprij magistratus:& licentia quã habẽt ꝑ
legẽ,omnes populi.& hoc siue cõstitutio cõcernat iurisdictionem
26 siue non:vt ff.de neg.gest.l.cũ alicui.& l.ex facto. ¶† Quæro vtrũ
b cõstitutio[b] ligat ignorantes.respondeo ignorãtia pęnę nõ excusat:
sed ignorãtia delicti aut ꝯcernit ius naturale,vel quasi, & non excu
sat.vt C.de in ius vo.l.venia. aut ꝯcernit aliud motiuũ statuentiũ,
& tũc aut potuit & debuit scire,& nõ excusat.vt ȷ̃. de postu. pręla.
c.j.aut non potuit scire:& tũc excusat.d.l.fi.ff.de decre. ab ordi.fa.
de hoc no.in Spe.de ꝯsti.in fi.ff.de leg.l.j.aut ꝯstitutio afficit rẽ sta-
tuentis & afficit ignorãtes.ff.de publica.l.cõmissa.sicut decretũ.ff.
de fideicõmissarijs libertatibus.l.cũ quasi.qa ẽt mortuũ. sed si affi-
cit ꝑsonã,& est pęnalis,nõ ligat ignorantẽ.C.de tab.l.generali.li.x.
27 ¶†Pone,dicit statutũ ciuitatis, vel decretũ dñi.ꝙ decuriones qui
pro tẽpe fuerint,teneant intra mensem notificare potestati aliquid:
primò quæro quid est dictũ pro tẽpore. Sol.i.in ea parte tẽporis vt
patet i c.generali.§.illos.de elec.li.vj & in cle.de vit. & honesta cle
28 rico.& eo.ti.c.fi.secundũ Pau.de liaza.¶†Quid ergo si intra termi
nũ decesserint,nunquid tenentur successores.& videtur ꝙ non.C.
de decu.l.prouidendũ.li.x.siã inspicitur principiũ tẽporis. arg.ff.de
ver.ob.l. si filius. & idẽ vr̃ de syndico qui habebat quatuor dies ad
denũciãdũ:& iterim fuit remotus:qa succedẽs in officio nõ teneat
qa pro tẽpore nõ erat syndicus.i.in principio tẽporis. ¶In contra
riũ videtur:qa idẽ est officiũ cõtinuatione. dic ꝙ si primus est mor
tuus nullus tenet.sed si viuit, primus tenetur gesta explicare,& nõ
secũdus.ff.de neg.ge.l.nã & Seruius §. si me viuo. & ar.l.j.C.de ad-
mi.tut.est enim hoc de reliquijs officij prioris.C.vt causę post pu-
bertatẽ adsit tutor.i rubro & nigro.Porro iste est actus mometaneę
sollicitudinis q̃ hẽt oculos retro. habet enim cõstitutio oculos ad
subiectã materiã.vnde si subiecta materia est de præterito,respicit
circa præteritũ: si de futuro respicit in futurũ. Vnde si disponit de
pęnã imponẽda,intelligitur de futuris.si autem de indulgentia vel
dispensatione intelligitur de factis pręteritis ne instruatur materia
29 delinquendi.ff.de legi.l.cum lex.¶†Sed an statuta sint stricti iuris?
dic aut ex eis surgit cõdictio ex lege,& sunt stricti iuris:id est ęqui-
tas officij iudicis nihil addere potest.Aut surgit actio ex contractu
stricti iuris:& idem.vt nota.ff.de tritica.l.in hac. aut surgit actio ex
cõtractu bonę fidei, & sunt bonę fidei,si agatur ex eo capite.aliàs
sunt stricti iuris.vt no.in l.certi condictio.in prin.ff.si certum.petat.
Fallit in arbitrarijs quę semper trahuntur ad ęquitatem quã bona
fides desiderat. Vnde qñcunq; statutũ dat arbitrium iudici,omnia
talia statuta quo ad interpretationẽ possunt dici bonęfidei.ff.de eo
quod certo loc.l.quod si ephesi.ff.de negocijs.gest.l.qa tãtundem.
30 & ista sunt ex inuentione mea.¶† Quæro si quis est suppositus di
uersis tribunalibus quod tribunal ispicit? respõ.illius loci vbi ius
oritur.nam omne ius cohęret origini suę. & ideo in ꝯtibus ordi-
nandis locus ꝯctus inspicitur:in delictis arcẽdis locus delicti:i iudi
cijs ordinandis locus fori:id est iudicij. hęc est vulgaris doctrina q̃
31 primò posuit Old.ff.de iudicijs.l.prima.i sua lectura.¶† Sed pone
in loco ꝯctus est statutũ de pręscrip.annali: in loco iudicij de decẽ
nali:quis locus inspicit? respon.inspicitur locus ꝯctus:qa ꝑscriptio
est via quędã actionis sumẽs terminum à causa prima ipsius : vnde
nõ variatur ex varietate locorum.C.de vsucapione transformãda.
l.j.in prin.Vbi ergo habes principiũ, ibi de natura & fine per pẽdis.
32 ff.de verborum obligatio.l.insulam intra biennium.¶†Dubitatur
vtrũ valeat statutũ ꝙ non soluens puniatur aliqua annua pęna? dic
ꝙ sic,si est debitor in specie,vel in facto:quia non extenuat sortẽ.
Si autem in quantitate vel in facto ad cautelam quantitatis: vel ꝙ
debeat deponere apud campsorem,vel dare pignora,sunt opinio
nes:vt not.C.de vsuris.auth.ad hæc.Bartol. dicit quòd nec directè
nec cauillanti possunt permitti vsuræ.ff.de admi.tuto.l.Titium.§.
33 altero.¶†Quæro an valeat statutum laicorũ quo matrimonia pœ
narum adiectione prohibentur.dicit Arch.quòd nõ.ij. questio.iij.
c.Euphemium .Idem dicit Ioan. An.in c.statutum.de hære.libr.vj.
¶Tu dic quòd substantia matrimonij nõ potest prohiberi per lai
cos:sed eius qualitas.vnde si reipublicæ interest talia connubia nõ
fieri , ne fiat scãdalũ in populo, tenet adiectio pęnæ,sicut tenet nę
malis moribus ciuitas informet.vt l.ij.C.de secun.nup.licet illa lex
non

ADDITIONES.

a ¶ Vide Areti.in rub.ȷ̃.de iu.

b ¶ Vide aliquid per episcopum Alexandri.in c.j.iiij.distin.

34 non seruet propter dictū apostoli in foro ecclesiastico. ¶ † Ego video ꝙ homicidiū contra naturam est:& tamen per accidens ꝑmittitur.Itaq; plerunq; magis consideratur accidens quam natura.accidentia naturam obnubilant & tegūt.vt C. de adulte.l.Gracchus.ff.de post.l.j.§. bestias.omnia iusta accidentia vocantur qualitas in iure nostro: quia sunt quædā adiectio pœnæ,alibi dicit lex ꝙ sine dotalibus instrumentis cū concubina contrahatur matrimoniū efficax ad prolem legitimandam,vt institu.de nupt §.fin. & tamen Archi.dicit ꝙ de iure canonico secus est:quia tenet ma-
35 trimoniū & filij sunt legitimi:vt ipse not.¶† Dominus Cyn.dicit ꝙ in foro Iustiniani seruatur statutum eius quo ad succedendum vel non succedendum in bonis. Item in dubio propter imparitatem non debet censeri connubiū:& ideo lex Iustiniani habuit rationabile motiuū,& propter ea seruandū in foro laicorū: & sic aliquid potest disponi de accessorio quod non potest disponi de principali:& adde qđ no. Arc.xcvj. di. bene.vbi dicit, ꝙ de causa matrimoniali laici non possunt disponere. Sed vbi habent facti certitudinem possunt secundū canones iudicare:& ego dico ꝙ etiam de successionibus;& etiam de dotibus possunt iudicare secūdū leges:qa consistūt in re tēporali inhærendo dicto domini
36 Cy.¶†Et no.quod in dicto instrumento secūdū ius ciuile requiruntur tres testes vt eleganter no. Arch.ponendo omnes casus, in quibus requiruntur tres testes.ij.q.v.§.j.vbi omnino videas.

CAP. I.

1 *Constitutiones canonicę ab omnibus seruandę sunt tam in ciuilibus causis quàm in criminalibus.*
Verbum statutum,significat rem perfectam.
Statuta imperfecta non ligant.
2 *Statutum episcopi an dicatur statutum canonum.*
3 *Vicario Iesu Christi subiecta est omnis creatura.*
4 *Terminus generalis an possit arctari per subauditum intellectum.*
5 *Transgredi leges an liceat iudicibus propter casus de nouo emergentes.*
6 *Transgredi leges an liceat arbitris.*
7 *Arbiter an faciat litem suam in male iudicando.*
8 *Pœnas augere vel minuere an possint iudices maiores : & qui habent altam iurisdictionem vt sunt potestates,& presides ciuitatum merum & mixtum imperium habentes.*
9 *Episcopus si dispensat,vel ex officio aliquid facit,an sit necessaria præsentia partis.*
10 *Tumultus si immineat potest culpabilis puniri non seruato ordine iudicia rio.*
11 *Ius ciuile si discordat cum canonico quid iuris.*
12 *Sententiam iudicis laici an teneatur exequi episcopus.*
13 *Iudex si iudicat per simplicitatem & non per malitiam, in quo teneatur.*
14 *Iudex in non determinatis à lege habet arbitrium.*
15 *Interpretari uel glossare statuta municipalia an possit priuata persona.Et ibi quòd interpretatio tria requirit.*
16 *Interpretationem extraneam,vel ceruotinā, vel transgredientem terminos,non recipiunt statuta.*
17 *Interpretatio statuti an dicatur statutum.*
18 *Et de interpretatione contractus dotis;et de intepretatione stipulationis.*
19 *Statutorum reuisio commissa est quibusdam sapientibus vtrum pendente reuisione statuta vetera possint exequi.*
20 *Arbitrator qui habet ex forma compromissi potestatem arbitrandi & corrigendi arbitramentum,si fecit laudum reseruata sibi potestate corrigendi,potest interim laudum latum peti mādari executioni præstita cautione idonea.*
21 *Interpretatum semel an possit iterum interpretari.*
22 *Statutum populi si disponit ꝙ genitor possit relinquere filio spurio bona sua,an valeat.*
23 *Legitimati an succedere possint.*
24 *Imperator in legitimationibus reseruat clausulam non obstā.*
25 *Statuere an possit populus.*
26 *Ius Ciuile non potest tollere ius naturale.*
27 *Prescriptio non tollit contractum.*
28 *Statutum ꝙ naturalis filius exhęredatus à patre vel preteritus habeat querelam inofficiosi testamenti an valeat.*
29 *Statutum quod nati ex diuersis concubinis sibi inuicem succedant, an valeat.*
30 *Dotare an possint principes spurias suas de plenitudine potestatis.*
31 *Potestas & potentia qualiter differant.*
32 *Populus regitur tribus modis.*

a
1 **Canonum.** [a] ¶ † Constitutiones canonicę ab omnibus sunt seruandæ tam in ciuilibus causis,quā in criminalibus.& nemo suo sensu; sed canonū autoritate ducitur.Casus.Præcipit consiliū Aldense quòd statuta canonum.i.canones statuentes,custodiātur ab omnibus,& nemo in actionibus vel in iudicijs suo sensu ducat sed iudicet secundum canones.¶Ibi,statuta.istud verbum significat rem perfectā.ff.quod qsq; iur.l.j.§.hæc [b] verba. vñ statuta imperfecta non ligant.vt plenè no in proœmio cle.vt puta ea q̄ requirunt cōfirmationem superioris vel publicationem.nā prima sunt
2 imperfecta quo ad obseruantiam. ¶†Ibi canonū.quæritur an statutum episcopi dicatur statutum canonū? loquor de statuto valido.vt ĩ.de locato.c.vestra.& videt quòd sic.qa omnia nostra sunt quæ nostra autoritate subsistunt.vt C.de vete iur.enucle.l.j §.omnia.¶In contrarium,qa sequeretur quòd ius municipale esse ius cōmune: quod falsum est.So.quo ad dispositū sunt diuersa, quāq̄ autoritas disponentis influat super dispositū à statuto.porro aliud est ꝑmittere aliud est facere.vt ff.de ma.vin.l.si pater.§.fi. & C.de
3 testa.l omnium.¶† Ibi,ab omnibus. exponūt quidam, s. subditis. quod nō placet Inno.quia vicario Iesu Christi subiecta est omnis creatura.Tu dic,aut est talis constitutio quæ possit adaptari omnibus:& tunc est verū quod dicit Inno.aut nō potest adaptari omnibus: puta infidelibus,& tunc bona est dicta gl.¶Item qa nemo est subditus suijpsius: ideo constitutio Papę eum, vel eius successorē non ligat: vnde potest regi suo sensu:& eius sententia cōtra ius scriptum lata ius facit.vt l.j.ff.de constitut. princip. & C.de legi.l.fina.
4 ¶†Extra quæro an terminus generalis possit arctari per subauditū intellectum? dicit Iaco.de Are.quòd aut disponens loquitur per modum cōstitutionis, & potest arctari: aut per modū extēsionis: & tunc non potest arctari.ff.de no.ope.nun.l.j.§. itē nunciatio.& hoc verū est quādo loquitur legislator: quia verba legis sunt iuuāda interpretatione: vt patet.ff.qui satisdare cogā.l.inter omnes.& C.de sacrosanctis ecclesijs.l.j. vbi dicitur ; habeat vnusq̄sq;. exposuit gl. scilicet habilis. & eodē mō si diceret statutum,vnusquisq; vadat in exercitum: intelligitur de habilibus: id est qui naturaliter ire possunt:qa iustitia statutis semper creditur inesse.vt ff.de re militari.l.iij. §.si ad diem. ff.si quis cautionibus,lege secunda.§.quod dixim⁹.ff.đ excusatio.tutorū.l.scire oportet.§.& si maximè. & sic iudex succedit loco legis,& vocat princeps.& ideo in nō determinatis à lege hēt arbitrium simile rebus determinatis. vt not. ff.de testamen. l. si is. Si autem terminus vniuersalis proferatur à teste, vel tabellione non restringitur: sed si est in aliquo falsum, in totū vitiatur: qa subscribentis autoritas vulneratur.vt no.s̄.titu proxi. c.damnamus.per Bernar.ix. distinctio. capitulo si ad scripturas. & de hæreti.c.fraternitatis.Idem in positione vel interrogatione in ratione partis falsę potest negari simpliciter.vt ff.de rebus dubijs. l.si is qui ducenta. §. vtrum ita.ibi,in actionib⁹ nec in libellis. vt lege secūda.§ post originē.ff.de origine iuris.& ĩ.de iud.capitulo,examinata.nec in processibus,eodē titulo.capitulo exhibita, de resti. spolia.capitulo pisanis.nec in testamentis.ff.de legatis primo.l.nemo potest.ff.de legatis.ij.l.codicillis.§.finali.ff.de conditio.institu. l.quidam in suo.ff.de auro & argento legat.l. medico.§.vltimo.ff. de operis liberto.l.cerdonē.¶Ibi,suo sensu,scilicet corporeo. nā licet viderit,debet potius iudicare secūdum acta & probata quàm secūdū id quod vidit.nec dicitur iudicare ipse,sed lex quæ hoc disponit.ff.de ritu nuptiarum.l.lege,palam.Studeat tamen intercipere testes inquātum potest,ne falsum coram eo probetur: vt notat Azo in summa.C.de testibus.& hæc vera sunt etiā si in literis Papę sit clausula,si est ita: nā exponitur, si ita est probatum. & vide quod notat Archidiaconus.xxx.quæstione quīta.c. iudicātē.& xj. quæstione.iij.quamuis.per Archidiaconum Item potest intelligi
c litera de sensū corporeo:id est de opinione animi:nemo enim ex suo capite dēt formare sententiā,sed s̄m quod ius dictat: alio-
5 quin nō esset minister legis.¶†Vnde iuxta hoc quæro cū Innoc. vtrum ratione casuū emergentiū possint iudices ordinarij licitè leges transgredi.& videtur ꝙ possint sequi iudiciū animi sui: qa iurant iudicare quod sibi ęquū ac iustū videbit.vt in auth.iusiurandū quod præstatur ab his. §.æquius.vnde non debent deierare.vt C.ad legē iuliā repetūdarū.l.fi.Sol.dicit Inno.ꝙ ordinario hoc nō est licitū:qa nec iustū est facere contra legis vigorē.vt.C. de legib. l.leges sacratissimæ.Itē nec æquū: qa ęquitas nō scripta non hēt vim,legis,vbi rigor scriptus est in cōtrariū.vt.ff.qui & à quibus.l. prospexit.& nota plenè per Cy.in l.j.C.de legib.& hæc vera sūt in ciuilib.causis.in qbus iudex nō habet arbitriū:imo etiā pro modica iniustitia,puta expēsarū litis,facit litē suā.vt in auth.de iudi.
6 §.oportet.¶†Sed statim quæro cū Inno.qd in arbitris?dicitur nāque arbiter ab arbitrii libertate.vt ff.de arb.l.qualē.in princ. ergo videtur

ADDITIONES.

a ¶ Circa istud c.quæro an iste text.in verbo ab omnibus intelligatur tam de bonis quàm de malis.vide omnino Panor.in c.solitę. in viij.nota. de ma.& obe.

b ¶ Et c.in his.ĩ.de verb.signific. vbi tex.

c ¶ Adde etiam hoc ꝙ qui facit contra legē præcepti in cuius intellectu sūt variæ opiniones nō peccat vt fin.colligitur ex text. & gl. & ibi Ioan. An. & do.Anto.in c.capellanus.de feriis.& facit qđ no.Inno.in c. ne innitaris. de consti.infra eo.& ponit Alexan.consi.cvij.in v. col. in secunda parte. & adde hic ad Panormitanum.in apost.

videtur ꝙ possit sequi animi sui motũ, quẽ alteri cõmittere non
7 potest.vt no.e.ti.l.sicuti.¶† In cõtrariũ videtur ꝙ arbiter [a] facit
a litẽ suã malè iudicando etiã in apicibus iuris.vt C.de pac.l. si quis in conscribendo.in fi.¶ Apices iuris sunt quicquid bona fide non tangit,sed extrinsecus vẽtilatur.vt ff.mãdati.l.si fideiussor.§. quædam.Sol.dicit Inno.ꝙ arbitrio permissum est leges transgredi.vt hic no.per Ber.vt ff de arb §.stari.l. diem. Tu dic ꝙ nõ licet arbi-
b tro [b] leges transgredi,sed arbitratori licet,ꝑpter bonũ pacis. vt ȷ. de pręb.c.nisi essent.s.in parua quãtitate pro qua verisimiliter trã sigerent hi qui lites execrantur. vt ff.de arb.l.sed si in seruũ.§ si qs iudex.& l.si de meis.§.recepisse.in gl.ordina. & licet arbiter nõ iuret nihil ad rũbũ:nã nec iudex delegat⁹ iurat: & tñ debet iudica-
8 re ſm leges & canones:aliàs facit litem suã. ¶†Quęro vnã cũ Innoc.quid in causis criminalib.vtrũ iudices maiores, & qui habẽt altã iurisdictionẽ,vt pręsides & potestates ciuitatũ habẽtes merũ imperiũ,possint ꝑpter casus emergentes pęnã augere vel minuere.dicit Inno.qđ sic in extraordinarijs criminibus:quinimo ẽt in ordinarijs ante latã sententiã & causa cognita.vt ff.de infamibus.l. qd ergo.§.pęna grauior.& C.eo l.si Possidoniũ.& l.& si seuerior. tu dic aut cõsueuit imponi certa & determinata pęna,& nõ possũt eã mutare quin faciãt litẽ suã.vt C.ne sctm baptisma iteret.l. fi.ff.ad turp l.j.§.calũniatorib.nisi in snĩa exprimãt cãm rationabilẽ quando exaggerant vel dispensant. ar.ff.de quęstio.l.j.§. si qs vltro.& pęnę ꝯsuetudinarię & statutorum municipaliũ oĩno sũt imponẽdę.licet crimẽ sit extraordinariũ. vt ff.de extraor.crimi.l. j.§.sunt quędã.& hoc in iudicib. secularibus. Sed iudices ecclesiastici quandoq; ẽt post sententiã dispẽsant vt.ȷ.de iud.c.at si cleri-
9 ci.nisi processissent ad actũ degradationis ſm Archi. ¶† Quęro, si episcopus dispensat,vel ex officio aliquid facit, vtrũ sit necessaria pręsentia partis?dic ꝙ non, qñ non fit in figura iudicij. vt no. archi.j.q vij.quoties cordis.& de multiplici dispensatione vide ea
10 dem causa & q.hi qui.per Archi.¶† Extra not quòd quãdo periculum tumultus imminet,possunt pęna mortis puniri culpabiles absq; vllo ordinario processu.vt ff.de iniusto testamẽto.l.si qs
11 filio exhæredato.§. quod si quis.versi.nisi forte. ¶† Quęro qđ si discordãt ius ciuile & ius canonicum. Rñdeo in his in quib pręualet ius canonicum ratione materię: vt qa spiritualis vel vsuraria vel rõne materię seu ꝑsonę:vt qa clericus vł religiosus:sequẽdum est ius canonicum. In alijs aũt casibus episcopus seruabit in suo foro:& potestas in suo:ẽt si ambo fori sint in eadẽ ciuitate: qa forus licet videatur paruũ territorium, tamen ad instar territorij redigitur.& qlibet in ꝓprio territorio militat & regulat, & gubernat.vt not.ff.de manu.l.apud eũ.ȷ.de noui oper.nuncia.c. j.& ibi
12 nota.& ȷ.de foro cõpetenti. c.quod clericus. ¶† Sed nunqd episcopus teneatur exequi sententiã iudicis laici.respon.sic,si est iustè lata,& à iure canonico nõ discrepet.aliàs secus.vt in capitulo vlt.de exceptio.libro.vj.multo fortius ecõtrã, vt patet expsse. C. de episco.audien.l.episcopale.cũ enim vtraq; iurisdictio sit ordinata ad iustitiam ęquissimum est quòd vna protegat alterã:quia vtraq; subest eidẽ superiori scilicet deo.vt ff.de sacrosan.eccle.l. placet.¶ Deinde tu potes venire ad glossam Bernardi.¶ Opponitur de capitulo sciendum.Solutio ibi locales,hic generales.¶ Opponitur quòd lex consulens non obligat.so.vt in glo. ¶Opponitᷓ de l. digna vox sol. ibi prima verior.¶ Opponitᷓ de inculcatione. solu.vt in glossa.¶ Quæro de actione inepta proposita ineptè.respondeo non valet libellus.¶ Quęro quid si apta proponitur ineptè.dic vt ȷ.de iudi.c.examinata.¶ Opponitur de.l. qualem. so-
13 lu.ibi non contra legem, sed circa factum. Bernardi. ¶† Quęro quid si iudex iudicat per simplicitatem & non per maliciam. respondeo tenetur quatenus bono viro ęquum videtur:id est quatenus facere potest.& intelligiᷓ facere posse etiã de peculio, si est filiusfamilias cui administratio peculij sit cõcessa.vt ff.de iudicijs. l.si filius. Nã sicut obligat patrem contrahendo de peculio, ita iudicando.quod est notabile.quãdoq; tamen ignoscitur ei nõ solũ in tãto,sed in toto vt in apicibus iuris.vt dicã.ȷ.eo.c.ne innitaris.
14 ¶† Extrà no secũdum Ioan.and.quòd expedit habere iudicem
c gratiosum.in arbitrijs [c] tamen caueant iudices ne eligant opinionẽ q minus habet rationis.Iudex succedit loco legis, & vocatur princeps.& ideo in nõ determinatis à lege, habet arbitriũ. sĩle in rebus determinatis.ff de testi.l.scio.Excusantur autẽ si sequuntur opinionẽ cõmunẽ nisi notoriè sit irrationabilis,seu falsa,ſm Hosti.qđ tene menti.Dicit Iaco.Butr.ꝙ debemus sequi in dubio opi
d niones [d] glossarũ quæ nõ habẽt glossas ꝯtrarias vt ipse no.ĩ l.j.C. q ꝑ sua iurisdictione & facit so.distin.c dño sancto. vbi verò essent glo.ꝯrię teneat illam opinionem cui magis ratio intellectus sui cõsentit,nec propterea facit litẽ suã, ꝙ hẽt necesse eligere,vnde necessitas officij eũ excusat.ar.ff.ad sille.l.si qs in graui.§. si cũ
15 omnes.adde quod dicã.ȷ.eo.c.ne innitaris.¶† Vulgaris quęstio est, vtrũ aliqua priuata ꝑsona possit interpretari vel glossare statuta municipalia:& videtur ꝙ sic:qa non debẽt iudaicè ĩtelligi.vt.ff. de in ius voc.l.quis.¶ Item de absurdo oĩno aĩs, animo põt fieri lex.vñ si statutũ dicit,ꝙ faciens sanguinẽ in palatio, puniaᷓ pęna corporali,non intelligiᷓ de eo q facit ibi flebotomiã:quoniã hoc esset iudaicũ,nã hoc est bñficiũ nõ malũ ꝑ qđ infirmi incolumitas ꝓcuratur.¶ Itẽ delictũ & reatus idẽ sunt:sed iste non est in reatu.Itẽ voluntas & propositũ distinguũt bñficia & maleficia. vt ff. de fur.l.qui iniurię.& l.verũ.ff.locati.l.si ignorãs.sed iste non habuit propositũ delinquẽdi:ergo nõ est delictũ:qa à quo remouetur diffinitio,remouetᷓ & diffinitũ:sed omnis diffinitio delictorũ fit ꝑ dolũ vel culpam ff.de legib.l.j.sed hic nõ est dolus,vel culpa nisi ex industria malè flebotomauerit. vt ff. de var. & extraordina.cognitio.l.medicus.& ff de iniurijs.l.item apud labeanum.§.si quid astrologus.ff.de rei vendic.l.in rem.§. tuguriũ.¶ In contrarium videtur ꝙ statuta nõ possint glossari: quia nemo suo sensu debet ea intelligere:sed literaliter prout iacẽt.vt ff. qui & à quibus l.prospexit.ff.de exerci.l.j.§.si is qui nauem. ¶ Item qui ĩterpretatur addit vel minuit:sed qui hoc facit,nouũ ius facit.vt ff.de iusti. & iure.l.ius ciuile. Ad interpretem autem nõ pertinet nouũ facere,sed exponere & explicare. vt ff.de ver.obli.l.j.in fine. & l.j.ff.de excu.tuto.¶ Item nihil excitatur ad actũ nisi per potentiã.de leg. ij.l.si ita.§.sub cõditione.sed potestas glossandi & interpretãdi debet concedi à principe.ff.de orig.iur.l.ij.§.fi.Solũ interpretationẽ
d expositiuã recipiũt,qa sine hac interpretatione nõ põt cena [d] duci.vt ff.de orig.in l.ij.§.ex his legibus latis. in verbo desideraret.& in euãgelio Matthęi dr.ꝙ emanuel interpretatur nobiscum deus. Et apostolus dicit ꝙ ĩterpretatio est donum dei.primę Corinth. xiiij.& expositio sacrarum scripturarũ. ¶ Dic ꝙ interpretatio tria requirit.s.interpretabile,interpretantem,& actum interpretãdi:& vbi habemus sonum verborũ qa verba seruiunt menti & mẽs verbis.vt l.labeo. ff. de supel. lega. non indigemus interprete:sed vbi est plus vel minus in mente q̃ in verbis,tunc recurrimus ad mentẽ si dictio scriptum cõgruat.ff.de le.ij.l.cũ pater.§.cũ imperfecta.& omnia statuta recipiunt interpretationẽ intensiuã quę ex verbis intelligi põt sed nõ extensiuã.vt ff. solu.matri l.si vero § de viro.nec restrictiuam. vt ff. qui & a qui.l prospexit.nisi restringatur per ius cõmune quod habet informare statutũ municipale.vt C.de nox. l.ij.de ꝯsue.cũ dilectus & no.C.de iure deli.l.si §. in ꝯputatione.tamen scripturę statutorũ nõ sic sunt interpretãdę sicut diuina scriptura: qa spiritus sanctus qui legitur in litera viuificat: litera autẽ occidit.ij. Cor.iij. Itẽ statuta recipiũt interpretationẽ aduersatiuã per arg.à contrario sensu. vt C de fur.l apud antiquos. ¶ Istud ar. in tex.vocatur coniectura,& per contrariã coniecturã iste modus argumentandi potest resolui.C. de condi. inser l.ij ¶ Item statuta nõ dẽnt ita ruditer ĩtelligi ꝙ omittatis vĩm ac potestatẽ eorum.vt ff.de legi.l. scire leges. Virtus enim legis consistit in substantia rationis.vt C.quę sit lon.cõsue.l.ij.quia mens legis idẽ est quod anima & spirit⁹ ipsius scripturę.nã scriptura sine mẽte nihil est.vt ff. de test.mil. diuus ¶ Itẽ per viuã rationem interpretamur scripturas.vt ff.si cer.pe l cũ fundus.§.j & ff.de acqui.pos l.j.§ veteres.vnde oĩa statuta recipiunt interpretationẽ per punctũ rationis nã ratio non fallit nec fallitur. vt l.fi.C.de põde.auri. ¶ Itẽ interpretamur per argũ.à parilitate.vt C.de indicta vidui.l fi ¶ Itẽ per ar.ab omnimoda similitudine.vt ff de leg.l.non possunt & l.de qbus.& l.ideoq;.vbi dicitur qđ interpretatio est commissa magistratibus, ¶ Itẽ competit prudentibus quibus est cõcessum interpretari:vt dicto.§.ex his legibus latis.¶ Itẽ quãdo statutũ mutat vocabulum à iure ciuili,qui assumit adminiculũ & opem à iure communi,dẽt vti cũ sua causa tanq̃ successor vocabuli ar.de acquir. pos l. Põponius.§.cũ quis.& in auth.de filijs ante dota.instru.na § si.Sane per fictionẽ iuris statuta nõ sunt interpretanda.vt ff de nego. gest.l.iij. §.hæc verba.nã frustra esset tibi secundũ caput edicti,si primũ sufecisset.¶ Es ideo statuta quę loquunᷓ de executionibus testamentorum pręter ordinẽ iuris cõmunis fiendorũ non habent locũ in ficta seu pñmpta substitutione tacita vulgari pro pupillari: qa illa non est propriè testamentũ sed suppletio testamẽti.& licet testamẽtũ ex forma stricti iuris nõ valeat sine ĩsinuatiõe tñ tacita substitutio nõ est ĩsinuãda de per se & expresè: & tñ haberet locũ in testamẽto quod ꝯfirmaᷓ per fictionẽ legis cornelię,vel postliminij:qa verũ est testamentũ in facto, licet sit fictũ in virtute. & licet eius

ADDITIONES.

a ¶ Vide Io.de imo.& mod.in l.diuus.ff.de re iudi. ubi etiam aliquid per d. Alexan.

b ¶ Vide are.in c.dilecti.de iudi.& an arbitrator quantacunq; fulgeat ꝓtãte põt repellere præscriptionem uide oria.in tracta .de arbi.in vl. parte.i xxv.

c ¶ Vide pan. in c.consuluit.de offi.deleg.

d ¶ Adde scripta late per do.mod.in l.ut vim.ff.de iuſ.& iur. & ultra ibi scripta.adde quod dicit idem bal.in consi.cclxxij.primo lib. in ultimis uerbis ꝙ ueritas est in glo.

e ¶ Vide Socinum in consi.cclij.col.v.uer.primo ex doctrina.

eius cõfirmatio cõsistat in fictione cõfirmãte testamentũ vnde ibi est veritas fundaméti & originis validitas aũt est ibi in fictione cõsistens. quapropter ibi fictio magis influit q̃ dispõnit. ff. ad legem fal.l.j.§.j.& multa prosunt ad coadiuuandũ quę nõ ꝓ sunt ad originem petitionis fundandã.vt.C.de eden.l.fi. ¶ Vel dic breuius ꝙ aut lex fingit principaliter propter se,aut ꝓpter aliud: id est ꝓpter coadiuuandum veritatem. Primo casu casus fictus non clauditur ĩ statuto loquẽte de casu vero & naturali:secũdo sic:qa licet fictio coadiuuet tñ ille casus est fundatus in veritate.& hoc tene menti quia subtile sané,vbi loquimur de facto & non de ficto nõ inspicimus fictionem.vt in clemen.quod circa.de elect. Sed Bartol.dicit
a ꝙ statuta recipiũt interpretationem passiuam & non actiuã in l. omnes populi ff.de iusti & iure.similia verba habes in gl.ff.de trãsac.l.qui cum tutoribus.in prin. Hoc est dicere ꝙ ius commune informat statuta,& vestit sed nõ informatur,nec vestit ab eis.& hoc propter virtutẽ attractiuam quam habet ius commune ad municipale & non econtra. de ista virtute arctatiua nota. ff. de pac.l.iurisgentium.§.quinimo ¶† Vltimò scias quòd statuta nõ recipiũt
16 interpretationem extraneã vel cetuot nam,vel transgredientem terminos suos,sicut nec instrumenta nec testes, nec vllum interpretabile.vt.ff.de fideiuss.l.fideiussores magistratuum.§.ꝓ Aurelio. & ideo vbi statutum figit pedes,ibi nos figere debemus.vt not.ff. pro so.l. si non fuerit.ita tamen inferamus quòd a verbis non ꝓrsus recedamus.vt.ff.de verb. obliga.l.quicquid astringendę & ff.de vsufru lega.l.si alij.& no.C.de leg.l.non dubiũ.de priuile.c.porro. ¶ Item de interpretatione contractus bonę fidei,habes.ff.pro soc. l.si socius pro filio. Item sumitur interpretatio à natura cõtract⁹. l.si ff.de condi.ob causam.Item à natura rei ff de dam. infect. l.inter quos.versi.& qd̃ in stipulatione.ff.de vsu.l.si stipulat⁹.¶† Quęro vtrum interpretatio statuti dicatur statutũ.respon.sic, si est in-
17 trinseca & substãtialis & inseparabilis à statuto.ff.de verb. signi.l. nominis & rei.§. verbum ex legibus.sed si est argumentalis vel extrinseca tunc non est statutũ.G.o.ordi.dicit,quòd est tex legis ff de
18 testamen.l.qui testamento.§. mulier.& non est alibi. ¶† Item de interpretatione contractus qui similiter est bonæ fidei ha bes.ff.de pa.dota.l inter socerum §.cum inter patrem.Item de interpretatione stipulationis quæ est stricti iuris habes. ff. de verbo. obli.l.si ita stipulatus fuero per te nõ fieri.& facit.ff. de euic.l si ita quis.& ff.de ritu nup.l.libertum.§. senatus. ¶ Item de interpretatione sumpta à cã simile habes.ff de ꝯdi.ob cãm.l. si exheres. sed à
19 cã impulsiua nõ sumit interp̃tatio ¶† Sed dubitat de hoc puncto: cõmissa est reuisio statutorũ q̃busdã sapiẽtibus:vtrũ pẽdẽte reuisio nam si æquiparãs statuta contractui nõ possunt exeq.vt l.pecunia. ff si cer. pet. si vero æquipares vltimæ voluntati, possunt exequi ne statuta vetera põt exeq.vt.l.purè.ĩ prin.ff.de excep. do & vr ꝙ equiparant ꝯtibus.vt.ff.de manu.testa.l.si ita fuerit.In ꝯiũ vr pro vltimis voluntatibus qa nõ fingunt retro.vt.C.de legi.& cõsti.l. leges & constitutiones ¶ Sol.dicit Bart. ꝙ possunt interim exequi: qa interim habẽt suũ esse perfectũ licet in futurũ possint reformari.vt.ff.de in diem adiec.l.ij.& est sic in precario,qd̃ pro libito põt reuocari:tamẽ donec reuocetur,subsistit.ad idẽ facit.c.si gratiosè. de rescri li.vj.& l.4.ff.locati,ſm Bar.q ita no.ff.de ꝯdi.inde.l.Iulianus.qd̃ est verũ præstita cautione & nõ aliter:qa æquiparo supplicationi.ȷ̃.de in integ.resti.c.suscitata.¶† Ex hoc sequitur alia conclu
20 sio,qd̃ si arbitrator qui habet ex forma compromissi potestatẽ arbitrandi & corrigẽdi arbitramẽtũ,fecit laudũ suũ reseruata sibi potestate corrigendi ꝙ interim laudũ latũ põt peti executioni mãdari præstita cautione idonea. C. de ordi. cogni.l.fi.argu.C.de præci. imper.offerendis.auth.q̃ supplicatio.¶† Sed nunquid semel inter
21 pretatũ põt iterum interpretari: rñdeo nõ. qa rei declaratę nihil
b adijci potest,nec detrahi.hoc dicit glo.ordi no.ff de verbo.obl.g.l. quicquid astringendæ.quæ nõ reperit alibi. Itẽ dicit ꝙ interpretatio est dubij casus decisio:vt.C.de legi.l.fin & si iudex erret ꝯ text. legis,sñia non valet expresso errore.secus si erret ꝯ interpretationem legis.ff.de re iudi.l.cũ prolatis.¶ Item omnis assimilatio dicitur interpretatio:vt insti de legiti. pa. tutela. vbi est text.notabilis. ¶ Interdum exponit interpretor.i.p̃sumo.C.de leg.l.j Et not ꝙ hæres nõ põt interpretari voluntatẽ defuncti Duæ gl. sunt in iure ciuili.ff.de rei vendi l.Itẽ Pomponius scribit.§.fi.& ibi tex qui nõ est alibi.& ff.de verbo.obli.l.inter stipulantẽ §.fi. ¶† Dubitatũ est
22 apud antiquos nunquid statutũ populi valeat, si disponit ꝙ genitor possit relinquere filio suo spurio bona sua?& videtur ꝙ sic:qa nulla ratio naturalis hoc prohibet & ius naturale antiquum permittit,quo iure primeuo omnes in natura pari nascebantur pares: vt pura quia liberi i generati nascebãt : tñ non esse cognita differẽtia naturalis atq; legitimè:vt in auth.qui.mo.natu.&.c.co.l.vi.& vij.Itẽ qa nihil peccauerũt geniti sed genitores:vt.C de natu.libe. l. legẽ Anastasij. ¶† Legitimatio similis est alchimiæ q̃ facit
23 apparere illud qd̃ nõ est trãsmutare tñ vnã ſpẽm in aliã nõ põt:
c sicut legitimatus figuram legitimi gerit sed nõ habet eandem substantiam,quæ deber proficisci à rerũ natura,quę diuina & immutabilis est.¶ In contrarium videtur nam ius potissimum romanorũ prohibet eos succedere:vt in d auth.qui.mo.natu.ef.sui §. fi.coll. vij.Et Imperator maior est in prohibẽdo quàm populus in permittendo.C.communia de success.auth.omnes peregrini: quia populus merum imperium non possidet,nec quasi.Item à quo remouetur disponens, remouetur dispositum.& à quo remouetur potẽtia disponentis remouet virtus dispositi.l.ij. ff. de offi.procõ. sed per prohibitionẽ iuris communis remouetur populus à potestate disponendi:ergo non valet dispositio statuti.¶ Item spurius est præcisè & omnino non capax,vt not. de his qui. vt indig.l.hereditas.¶ Item ius municipale non potest quem legitimare in se.vt no.
24 Inn.ȷ̃.de fide instrumen.c. cum.P. tabellio.¶† Item etiam im pator non solet legitimare nisi reseruata forma, id est clausula non obstantium adiecta. Sed populus qui est minoris autoritatis non potest istam clausulam derogatoriam apponere: quia ista clausula est de suprema iurisdictione quæ vocatur plenitudo p̃tatis quę nõ
25 est apud populos.¶† Item populi possunt statuere quatenus moribus aut legibus viuunt: vt l.omnes populi. ff. de iusti.& iur.Sed in hoc popu us non viuit lege nec bonis moribus: qa boni mores nihil habẽt scrupuli.¶ Item quę ad turpem cãm finalem referuntur ex postfacta,vel ab ea originem sumunt à principio : nõ debẽt
26 ad effectum produci.ff.de annu.le.l. Quintus.in fi.¶† Itẽ istud statutum nutrit peccatum carnalis concupiscentię, & reddit homines & mulieres ad carnis immundiciam & ad peccandum promptiores:quia licentia & impunitas peccandi nutrit peccatum:ergo inualidũ. ¶ In ꝯrium facit, qa ius ciuile nõ põt tollere ius naturale
27 sed effectum eius : ergo à simili ita est. ¶† Ecce similę præscriptio nõ tollit ꝯtrũ.l in bello.§. factæ.ff.de capt. sed tollit virtutem eius. i.obligationem & actionẽ;vt l.obligationũ fere.§.placet.de actio. & obli.Istam considerationem habuit.text.in §.pactus ne peteret. & sunt verba Bal.in qõne veterum Pisanorum hic. sed illud verum est vbi honestè statuit : ideo videtur statutum non valere : qa contra pudicitiam vt hic. & istam partem puto veriorem in spurijs dãnatis lege diuina vt dixi l.2 C.de iure anu.aure.s.si sint spurij nati ex complexu qui possint criminaliter accusari : aliàs bene valet statutum,puta quis est natus ex clerico in minoribus constituto:vel qa pater tenebat duas cõcubinas:vel ex soluto & soluta ex furtiuo amplexu, cùm essent ambo viles p̃sonæ inter quos ſm ius ciuile præsumeretur matrimoniũ:vt hæc ꝓbant ff. de ritu nupt.l. in liberę.institutа ad orficianũ.§ nouissimè.C. eo. l. si qua illustris.
28 ¶† Item valeret statutum ꝙ naturalis filius exheredatus à p̃re,vel preteritus haberet querelã inofficiosi testamẽti, ꝙ naturalis filius tenet medium ĩter legitimũ & spuriũ:& tñ de iure cõi nũq̃ naturalis potest rumpere testamẽtum patris vel aui paterni: quia non sequitur patrem sed matrem. vt ff.de sta.ho.l.vulgo.& eleganter not.in l.j.§ j.ff.de secun.ta. ¶ Item ſm diuersas consuetudines naturales succedunt diuerso modo: ergo valet consuetudo.vt not. in c.ij.§.
29 pe.qui feu.da.pos.col.x ¶† Item valet statutum ꝙ nati ex diuersis concubinis sibi inuicem succedunt licet sit secus de iure communi vt l.spurij.ff.vnde cognati arg.ad hoc.ff.de vul.substitutione.l si is qui.& not.in auth.supradicta qui.mo.na.effi sui.§ fi.nam inter fratres nulla turpitudo versatur : sed sola inhabilitas sumpta à ra-
30 dice corrupta.& adde quod no.in l ij.C.de hær.insti. ¶† Vidi dubitari de principibus mundi vtrum de plenitudine potestatis possint dotare spurias suas.& videtur quòd non: quia legibus debent viuere.vt ff.de legi.l.princeps.¶ In contrarium videtur ꝙ plenitudini potestatis nihil resistit nam omnem legẽ positiuam superat: & sufficit in principe pro ratione vo ũtas.ff.de consti.prin l.nam autoritas veterũ,& mũ necessitas incõueniens induxerũt. Vnde dixit imperatori quædam mulier, cuius amplexus Imperator dicebat illicitos: dñe si libet licet.& secundum hoc dico ꝙ si dominus Bernabas habuisset in Mediolano plenitudinẽ potestatis, potuisset dare amasijs suis bona existẽtia in territorio Mediolanensi, vel nõia debitorũ Mediolanensium: qa iura videntur ibi possideri vbi est domiciliũ vel vbi reus fortit forũ.quapropter ꝯ ipsum obligare potuit.ff de iudi.l.si fideicõmiss.§.tractatũ.ff.de so u.l.qro C. vbi fideicõmissum peti oporteat.l.j licet quantitas in genere non possit possideri: qa nullo loco circũscribit: & locus incertus possideri non potest vt ff de acquiren.pos.l.locus. ¶ Item genera sunt sicut prædicamenta: nõ sicut p̃dicata & omnia prædicamẽta sunt simpliciter incorporalia,q̃ nõ possident actualiter. Certè nec p̃dicata,sicut sunt ſpẽs,nisi sint corpora,vel cõiũcta corporibus. Sed

ADDITIONES.

a ¶ Et vide allegata plene per d.Ioã.Bapti. de sancto Seuerino & aliquid p Ias.May.i l.omnes populi.ff.de iust.& iu. Et adde ad ista verba Bal.hic ꝙ interpretatio in quacunque dispositione semper debet fieri in benigniorem partem.ita pulchre comprobat Soc.in consi.xxiij.col.vij.vers.xviij.

b ¶ Vide ꝙ subtiliter consuluit Ol.consi.clxvij.incip.ante oia considerãdum ver.nec his obuiat & vide no.per nouissimos in c.si per qõnũ s.j.de ofi.dele.

c ¶ Vide allegata per Ias.May.in l.cum acutissimi.C.de fideicom.& ibi diffuse multa pulchra ad propositum per Barba. in repeti. & vide etiam scripta ad hoc in tractatu legitimationum per do.Ant.de Rosell.s.

contra prędicta facit, quia turpis affectio hic versatur habens cau-
sam permanentem in turpitudine & in delicto. de actio. & obl. l. fi.
31 & de ver. ob. l. si plagii. questio ista pendet de facto. ¶† Sed nũqd
aliud est potestas aliud potentia. Rñ. sic. quia esse in potentia nõdũ
est ens, sed est ens ante ipsum: vt no. ff. de condi. ob causam. l. quod
Seruius. sed potestas est ens & sic ex parte post. verbi gratia, quia
habeo iurisdictionem habeo ptãtem exercendi eam, & quia scis
ideo docere potes. & similia hinc est ꝙ potestatiua conditio dicit
potentia sed non posse. Plerunq; tamẽ vnum ponitur pro alio. vt
ff. de hære. insti. l. suus. §. puto. patet ex his ꝙ potestas rem perfectã
ostendit: potentia futuram. ff. de condi. & demonst. l. si iam facta.
puto tamen ꝙ si Papa diceret de plenitudine potentię, vel de ple-
nitudine arbitrij, vel de plenitudine voluntatis, idem operaretur
quid si diceret de plenitudine potestatis: quia non semper strictis
vocabulis vtimur. ff. si cer. pet. l. si tibi. Nam scientiam grãmaticæ
supra caput habemus: quia altior est anima & mens omnis quàm
grãmatica. C. de consti. pecu. l. 2. C. de ꝯhẽ. & commit. stip l. scru-
pulosam. C. de testa. l. qm̃ indignum. & nota ꝙ nihil excitatur ad
actum nisi per potentiam. vnde nemo acceptaret legatum, vel hę-
reditatem, vel dignitatem nisi habeat ius acceptandi non suspen-
sum de futuro sed in pręsenti concurrens. vt. ff. de leg. 2. l. si ita. § si
sub conditionem. & idem in similibus: vt. ff quorũ legatorũ. l. j. §.
a qđ aũt. ¶ Et no. ꝙ populus regit tribus modis. s. rege: & talis popu
lus nihil potest statuere nisi nutu regis concedente: qa non potest
plus statutum q̃ ipsi statuentes. Secundo modo regitur lege. i. pro-
prijs statutis quæ quidẽ statuta valent dummodo sint licita & ho-
nesta. his duobus modis regitur populus. expressè tamẽ ius supio
ris non põt tangere, vt. j. de iureiur. c. venientes. Tertio modo regi
tur consuetudine. & isto modo regit tacitè. tamen ista cõsuetudo
si tãgit regalia, debet esse de principis conscientia seu conuenien-
tia vt no. Bar. ff. de publica. l. si publicanus. §. in vectigalibus. Quæ
32 autem sint regalia habes in titulo, quæ sint regaliæ. colú. x. ¶† Cõ-
suetudines aũt fori iudiciorum non dicuntur regaliæ. nec requirit
tur conscientia principis romanorum seu mediati superioris: qa
quicquid potest populus expressè statuendo potest tacitè consue
tudinem generando vt. ff. de legib. l. de quibus § fi. ¶ Item statutũ
fit in instanti: sed consuetudo fit continuatiuè: quia debet esse p̃-
scripta: vt l. nemo. §. temporalis. ff. de re. iu. & ibi no.

ADDITIO.

a Vide per Bar. in suo tractatu de regimine ciuitatis.

CAP. II.

1 *Ignorans edictum non punitur.*
2 *Puniri non debet quis sine culpa: punitur tamen quandoq; quis propter culpam ab alio commissam.*
3 *Constitutio non ligat ante promulgationem.*
4 *Scientiam absentis probare si quis voluerit, sufficit quòd ad eum peruenerit fama proborum & honestorum virorum.*
5 *Constitutio secreta quam Papa facit in camera, non ligat.*
6 *Constitutio noua facta appellatione pendente an trahatur ad causam appellationis.*
7 *Pœna non debet præuenire culpam.*

a COgnoscentes. a Vbi non est culpa, ibi non
debet eẽ pęna. & ideo nouũ
statutũ futuris dat formam non præteritis calumniam:
ne ista ignorantia puniat. ea eñ quę post legẽ & pręter
legem committuntur, plectenda sunt, non illa quibus innocentia
suffragatur. Et quatuor sunt dicta: quorum primum est quædam
maxima propositio. Secundum est quędã regula nascẽs ex propo
sitione prima Tertia est ignorantia necessaria quia lex non erat la-
ta non cadit in delictũ: qa ea quę non sunt, sciri non possunt. nam
scientia est entiũ nõ eorũ quę, nec ars nec natura ruelaui. Quartò
dicit ꝙ trãsgressor legis vel canonis dẽt puniri. Cõclude ꝙ qui nõ
transgreditur non punitur, nec vituperatur: sed qui transgreditur
1 culpat & punit. ¶† Itẽ no. ꝙ ignorãs edictũ nõ punit vt hic. & C.
de tabu. l. gñali. lib. x ff. de dec. ab ord. faciẽ. l. fi. sic nec punit q igno
rat delictũ vt j. eo. c. nã cõcupiscẽtiã. Si aũt qs nouit delictũ & edi
ctũ. tñ errauit in qualitate delicti, vtrũ puniat de toto an de tanto:
dic vt ff. de iniurijs l. eũ qui nocẽtẽ. §. si nupta. & ff. loc. l. si ignorãs.
Si autem non errauit in delicto, nec in qualitate delicti, sed in gene
re pęnę talis ignorantia non excusat quin puniatur iuxta formam
veri propter affectũ delinquendi. nã eo ipso in pęnã consentit qui
se delinquere nouit. ff. de postu. l. j. §. bestias. ¶ Item præsumit quis
scire pęnã ex quo scit delictũ. ¶ Itẽ qa pęna est annexa delicto non
potest separari ab eo. ¶ Venio ad gl. & collige qđ id quod legitimè
2 factũ est pęnã nõ meret. ¶† Item ꝙ sine culpa quis non dẽt puniri
qđ verum est vbi culpa à nullo est cõmissa: sed qñq; punit quis p-
pter culpã commissam ab alio, licet nõ à se: vt videmus in actione
noxali. ff. de re iud. l. miles. §. decẽ. & in spurio qui priuat successiõe
propter delictum patris. vt C. de naturalibus lib. l. legem, Anastasij.
¶ Item statuta laicorũ qñq; puniũt patrem pro delicto filij. vt no.
C. de decre. decurionum. li. x. ¶ Item totam familiam pro delicto
vnius: vt ff. de incẽ. rui. naufra. l. peditus. tamẽ talia statuta plerũq;
b sunt b iniusta vt no. in auth. vt nulli iudi. in prin. colla ix, Sunt & alij
casus vt hic in gl. & in regula, sine culpa, vbi videas. & in illis casi-
bus subest causa specialis propter vitium materię & publicam vti
litatem. vnde licet sit sine culpa, non est sine causa. vt ff. qui & à qui
bus l. prospexit. & gl. ponit hic versus quos expone vt ibi no. & fa
3 cit. ff. de infami. l. genero. ¶† Deinde no. qđ constitutio non ligat,
anteq̃ sit promulgata. qđ intellige publicè: & demũ lapsis duobus
mensibus à die publicatiõis. qđ dic vt plenè no. in proęmio clemẽ
tinarum. ¶ Statuta autem municipalia ligant statim post publica-
tionem & post modicum tp̃s, nec expectatur cursus duorum men
sium ſm doc. & si q uis pbat se ignorasse etiam post duos mẽses,
statutũ nõ ligat eum: hoc autem probabit probãdo se fuisse extra
4 prouinciam ſm Ber. qđ est not. dignum. ¶† Ad probandũ tamen
scientiam absentis puto sufficere ꝙ ad eum peruenerit fama ex re
latione prouidorum & honestorum virorum ar. ff. de acquirẽ. hẽ
l. si is ad quem. & l. cũ quidam. §. quod dicitur. & quia qui potest de
facili scire, habetur p sciẽte. vt C. de ingenu. & manumis. l. si auiã.
5 ¶† Et prædictis apparet, ꝙ si Papa in camera sua fecit quandam
constitutionem secretã, ꝙ talis constitutio non ligat anteq̃ sit pu-
blicata. dicũt tñ quidã ꝙ si tunc aliquis interfuisset, ligaret illũ p-
pter conscientiã suam singularẽ: verbi gratia, dictatorẽ cõstitutio
nis: quod non credo verum, ꝙ lex generalis quæ debet generaliter
operari, claudicet. non enim facta est lex propter vnam singularẽ
personam: sed propter vniuersas. & licet de esse legis non sit publi
catio, est tñ de esse obseruantiæ. & hæc publicatio debet fieri auto
ritate conditoris non à quolibet: qa debet habere in autoritatẽ. &
ideo debet constare de mãdato vel autoritate publicatoris: a ꝗs nõ
6 ligat. ¶† Modo hic quærit vtrũ noua cõstitutio facta appellatiõe
pẽdente trahat ad causam appellationis. Rñ. si quidẽ non fit men-
tio de causis pendẽtibus, non trahitur ad causam appellationis pẽ
dẽtis. vt in auth. vt cum de app. cogno. in prin. Si aũt fit mẽtio de
causis pendẽtibus etiã per appellationẽ trahit ad ipsas: secus si nõ
fit mentio de appellatione: qa non debẽt duo in cõueniẽtia cõcur
rere. s. ꝙ trahat ad sñiam præteritã & appellationẽ pẽdentẽ. ar. in l.
j. C. de do. promis. ¶ Sed pone ꝙ fit mentio de præteritis, nõ tñ de
pendentibus, vtrũ referatur ad pẽdentia. & videtur ꝙ nõ: qa iste est
casus omissus arg. ff. de lib. & posth l. cõmodissimè. ¶ Adde ꝙ aut
statutũ tradit formã actui inchoando, & non põt referri ad præte-
ritos actus qui sortiti sunt formã & effectũ de præterito, aut actui
cõsummando, & refertur ad pręterita inchoata nõ consummata,
si statuto hoc cauetur: aut actui exequẽdo: & idẽ quo ad executio-
nẽ: qa de futuro est: aut actui resoluẽdo & idẽ: aut actui ꝯfirmãdo
& similiter idẽ. Et in summa qcquid potest fieri per pactũ, potest
fieri per statutũ: vt no. ff. de reg. iur. l. nec ex prætorio. ¶ Porro actu
permanẽtia recipiunt qualitates & differentias: sed ea quę sunt ex-
tincta, nõ recipiunt has clausulas. verbi gratia, si res deducta in cõ-
tractum iam pereat qa nõ potest reduci in statum essentię. & ideo
nõ cadit lex noua nec onus nouum super tali re. ¶ Idem si ꝯctus
erat finitus tpe. vnde si statutum nouum dictat, ꝙ soluat gabella p
præteritis contractibus, & sunt tales ex quibus nõ extat res nec ob
ligatio, non habet locum statutũ. ¶ Constitutio habet oculos ad
subiectam materiã. vnde si subiecta materia est de præterito, respi-
cit circa præteritũ: si de futuro, respicit in futurũ. vnde si disponit
de pœna imponẽda, intelligitur de futuris. si autem de indulgẽtia
vel dispensatione, intelligitur de factis præteritis, ne instruatur ma
teria delinquendi. ff. de legi. l. cũ lex. ¶ Sed pone statutũ est factum
ꝙ ciues possint extrahere blauã ante duos dies, & nõ postea: mõ
quidã extrahebat blauã ante duos dies, & superuenerũt hostes, vñ
oportuit ꝙ veniret intus, nunqd tandem poterit incõtinẽti extra-
here? dicit Io an. ꝙ sic per. l. Cęsar. ff. de publicanis. qa inspicit prin
cipiũ cũ fuerit iustũ. vt ff. de adul. qđ ait. §. fina. Quid ergo, si voluit
extrahere infra duos dies & nõ potuit, qa portę ciuitatis erãt clau-
sæ. rñdeo; qđ nõ est initiatũ nõ põt cõsummari. ar. ff. de condi. ob
cãm. l. si pecuniã. in prin. & ar. ff. de ędi. edi. l. qs sit fugitiuus. Et ille
dt extrahere qa saltẽ pedẽ extra portã posuit, licet nondũ pfecerit
cursum quo tenebat: vt no. ff. de vsufru. l. arboribus. cętera vide p-
7 ut scripsi in lec. C. de legi. l. leges ꝯstitutiones. ¶† Itẽ not. in isto ca-
pitulo, ꝙ pęna nõ põt pręuenire culpã. & ex hoc argue qđ si aliqs
est bannitus cũ sua gñatione, intelligit de nata nõ de nascitura &c.

ADDITIONES.

a ¶. Quia ex suprascriptione istius apparet quod fuit sumptum ex registro. qd sit registrũ, vide Panor. in c. cum ex literis. in pe. no. de in integ. resti.
b ¶ Vide late cumulata per Ias. may. in l. de quibus. col. xiiij. cum seq. ver. iuxta prædictam regulam &c. ff. de legib.

CAP. III.

1 *Coniunctorum seu connexorum eadem est ratio.*
2 *Quod transfertur assumit naturam eius in quod transfertur.*

1 *Similitudo*

3 *Similitudo quid sit.*
4 *Villa si transfertur in alteram: nunquid durent propria statuta villę translatę.*
5 *Castrensę peculium qui habet, acquirit paganicum.*
6 *Vmbrę & velamina veteris testamenti cesserunt luci, cum plenitudo lucis id est Christus venit.*

TRanslato. Quod in vno connexorũ statuit, ad aliud connexum extẽditur. vel aliter. abolito titulo regis, abolet vigor & titulus suę legis. h.d. Et ideo leges Lombobardorum nõ sunt in causis allegandę pro legibus: qa gens illa, & regnũ eorũ est & abolitũ & sublatũ: & oĩa simul corruerũt. & si aliqñ illę leges allegant hoc ꝓcedit vel ex ꝯsuetudine vel ex naturali rõne. ¶ Casus. Iudeꝰ baptizatus est, quærit vtrũ debeat obseruare vetus testamẽtũ an nouũ. dicit apostolus ꝙ nouum. Modo dicit beatus Augustinus qđ ratio est qa trãslato sacerdotio trãslata est lex veteris testamẽti in legem noui testamenti. hoc etiam probat alia rõne: qa sacerdotium & lex simul data sunt: & ideo simul etiam transferunt. vñ
1 qđ de vno dicitur, de altero intelligit. h.d. ¶ † Not. ꝙ connexorũ seu coniunctorum vna est rõ, & propositio ad hoc. C. de diuer. rescrip. l. si libellum. ff. de lib. & posth. l. si ita. §. regula. ¶ Itẽ de principali & accessorio. ff. locati. l. sed addes. §. si quis mulierẽ. ¶ Itẽ de principali & augmẽto. ff. de pact. dota. l. inter. §. cũ inter. ¶ Itẽ cũ
2 aliquid prorogatur. ff. de precario. l. sed si manente. ¶ † Item qđ transfertur assumit naturam eius in qđ transfertur. vt C. de impo nenda lucratiua descrip. l. j. lib. x. quòd mutatur à primo statu trãs figuratur siue renouatur. ¶ Et adde quòd multiplex est mutatio: vt no. C. de acqui. pos. l. cum nemo. & nouus status siue noua qualitas derogat priori vt ff. de ali. legat. l. Mela. C. ne de sta. defun. l. si mater. ff. de mino. l. si ex cã. §. papinianus. qñq; tñ nihil mutatur
3 nisi quædã qualitas vt ff. de condi. & demon. l. falsa. §. j. ¶ † Quidã tangũt hic aliud brocardũ siue generale, videlicet qđ de simib. dr, vr esse statutũ. Quid ergo si dubitetur an sit simile. rñdeo hoc in facto & in iure consistit. ff. si quadru. paup. fecis. di. l. pe. & ff. ad l. aqui. l. illud. Tamẽ si põt argui C & ꝯ præsumi dẽt sic, nisi ꝓbet dissimile, vt hic per Io. an. & nota. per Archi. xxij. q. iiij. c. si quis. est aũt similitudo parilitas rõnis in diuersis terminis. vt ff de legi. l. de quibus. ¶ Opponitur ꝙ casus omissus habet pro omisso, vt ff. de libe. & posthu. l. commodissimè. & in c. suceptũ. de rescrip lib. vj. Sol. non dr omissum qđ est expressè in separabile annexũ vt ff. de leg. 3. l. prædijs. §. balneas. ff. de rei ven. l. quę religiosis. secus si per aliquã notã separationis sit ab eo discretum, vt ff. de actio. empt. l. fundi nihil. & l. granaria. & ideo qui vẽdit vaccam prægnantem, vendit fętum vteri per quandam accessionem. Item & vitulũ la
4 ctantem nondum pascentem herbam: quia pars vteri cẽsetur secundum quosdam. ¶ † Et facit istud c. ad quæstionem. Ecce ꝙ vna villa trãslata est in alteram: nunquid amodo durant propria statuta villæ translatę? & videtur ꝙ sic: quia trãsfertur cũ sua causa suisq; vitijs vt ff. de acqui. pos. l. Pomponius. §. cum quis. ¶ In ꝯrium videtur, qa omne ꝙ recipit ab aliquo, oportet iudicari ſm naturam recipientis, & non ſm naturam rei receptę. ff. de publi. l. licitatio. §. mercatores. ff. de acq here l. Paulus. ats. l. ꝑ ꝓcuratorẽ. §. fi. ¶ Dic ꝙ aut statuta sunt ꝯpatibilia, & qđlibet seruat in sua villa. aut nõ sunt cõpatibilia: & tũc seruat statutũ villę dominantis.
5 ¶ † Habemus simile in militeqa hẽns castrense peculiũ acqrit paganicũ. ¶ Itẽ in eo q hẽt bona in diuersis ꝓuincijs. C de testa. mil. l. j. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. pupillo. ¶ Itẽ ppłs romanus trãstulit regimẽ suũ in regimen Cęsaris, & tñ non exoleuerũt leges & plebiscita, nisi quatenus placuit Cęsari vt ff. đ origi. iu. l. ij. §. nouissimè. vnde qđ dicit, nouus rex noua lex: verũ est si mutet: sed si non mutetur, durat si qualitas regiminis patit: sed si non patitur
6 aduerso statu lex aduersatiua corrigitur, vt hic. ¶ † Item not. qđ cum venit plenitudo lucis. i. Christus dñs noster, vmbrę & velamina veteris testamenti luci cesserunt: nimirum qa velamen recessit ab oculis: & qđ erat in figura, cõpletum est in gratia Rõ non solũ intellectualis sed ẽt sensualis hoc dictat: qa omne imperfectum cedit pfecto & cõfundit in ipso: sicut fluuius intrãs mare. & sicut apertis oculis cessat cęcitas: sic veniẽte sole, & ipsius radijs supuementibus alia luminaria extinguuntur, & nullum vigorem lumi-
7 nis habent apparenter. ¶ † Item no. qđ in vno connexorũ reformatur, in alio intelligitur reformari, siue sit connexum per dependentiam, siue per dualitatem relationis. ut C. de indicta vidu. l. fi. C. de latina liber. tol. l. j. in prin. Bal.

IAm concupiscentiam. Ad euidentiã not. hic ꝙ nõ reprobatur malum, nisi prius cognitum. ¶ Item not. ꝙ concupiscentia non est actus damnatus, ꝑpter se, vt patet in pueris, qñ aliquid prohibet nõ ꝑpter se, sed ꝑpter id qđ sequi põt. xxj. di. nolite. ¶ Omnis cõcupiscentia hic ꝓhibet siue carnis siue oculorũ: siue mũdanę glorię. vñ dicit gl. ij. Corinth. vj. gloria apostolorũ fuit nihil oĩno possidere, sine sollicitudine esse, & possidere tam res q̃ dños earũ. Porro peccatum incipit à primis motibus: & sicut vẽtus exiceat aerem, ita diabolus influit in ipsos primos motus & inflãmat eos. ¶ Prẽmitte ad euidẽtiam ꝙ interdũ lex noua nouũ inducit delictũ de nõ esse ĩ esse statuendo. Ĩterdũ nõ inducit, sed detegit. interdũ nec inducit, nec detegit sed addit pęnã. primo casu nõ ligãt ea quę præterita sunt: qa licitũ habuerũt principiũ. ar. ff. de his qui not. infa. l. quid ergo. in prin. & facit vltra Bal c. ij s. eo Scdo casu idem ut j. eo. c. fi. qa obscurũ pro nullo hr. ff. de leg. j. l. Titię textores. & qa id qđ est occultũ, non ligat. ar. c. qa propter. j. de elec. ff. locati. l. si ignorans. Tertio casu sũ dic, aut est pœna naturalis: tunc q peccauit errãter, emẽdet prudẽter statim qđ incipit scire. C. de ince. nu. l. cũ ancillis ff. de adul. si adulterium cũ icestu. j. de prescri. c. quoniã omne. & de appel. c. cũ cessante. ff. de iudi. l. sed si restituantur. § fi. Itẽ qđ non videt, nõ sentitur nec cogitatur. ff. de ꝯhẽ. empt. l. in lege. j. ꝙ actus non valet & ligat nã omne qđ est prohibitũ naturaliter est inualidũ: secus si de iure positiuo aliqua noua pęna imponatur: vt j. e. tit. c. fi. mirũ est tñ ꝙ interdũ pęna imponitur, & actus nõ prohibetur: ut qñ aliquid speciali fauore punit vt ff. de diuor. l. qđ ait lex. ¶ Considera ꝙ interdũ sunt cõnexa prohibitio & pęna: & tũc qđ de vno dicit, de alio intelligitur ut s. c. proxi. Interdũ sunt discrepãtia, & tũc secus. nã in d. l. qđ ait. si nõ teneret diuortiũ, alia ratio impediret matrimoniũ. s. duplicitas matrimoniorũ. vñ nulla lex de essentia pęnę est substãtia diuortij: & ideo ad impositionem pęnę non sequit distinctio actus sed ꝯstructio: qa de esse ꝓcedit ibi ad pęnã. Regulariter aũt pęna nõ descẽdit ab essentia actus, sed à prohibitione. vt C. de legib. l. nõ dubiũ. His pmissis venio ad capitulũ. ¶ Casus. Cõcupiscentia prohibet: qa ex ea oĩa mala sequunt. vñ dicit apostolus, ꝙ ipe naturaliter ignorabat hoc, sed postq̃ superuenit lex, ꝓhibens, didicit concupiscẽtiam esse peccatũ, qa ordinat ad illud. ¶ No. ꝙ cũ aliquid prohibet in termino, intelligit prohibitũ etiã in via Et hoc facit ad statuta terrarũ quæ ꝓhibet deferri frumẽtũ extra districtum. s. ꝙ captus in via sit puniendus. ¶ No. ꝙ cum ali-
2 quid ª prohibet, ꝓhibent oĩa, q̃ ex illo sequuntur, vel sequi possunt ex illo & per illud: secus si eius occasione, licet nõ p illud, sed per aliud superueniẽs vt l uerũ. ff. de fuit. ¶ Itẽ no. hic, remoue occasionẽ, & tolles occasionatũ occasio eĩn est peccati cõcupiscentia. nã vt ait Iacob. apostolus, vnusquisq; tentat à ꝯcupiscẽtia sua abstractus. s. à recto tramite, & illectus. s. ad malũ. Deinde cõcupiscẽtia cum ꝯceperit, parit peccatũ. cũ ꝯsummatũ fuerit generat. mortẽ. Io. j. Et ideo in oratione dominica de Deo. & ne nos inducas in tẽtationẽ. i. ne permittas nos perire in tẽtationẽ. sed libera nos à malo. i. diabolo, qui est aduersarius noster. vel à malo spiritu, quod in idẽ recidit, vel à malo. s. corporis & animæ. ¶ Vnde quidã sanctus docuit sic orare. plasmator meus miserere mei, & alia scriptura dicit. Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. qñ sine auxilio tuo fragilis sum, & caducꝰ. ergo deus meus, deus meus respice in me, & illumina oculos meos ne vnq̃ obdormiã in morte: ne qñ dicat inimicus meus, præualui aduersus eũ: tu fecisti nos & nõ ipsi nos.
1 qđ tuum est possidẽ. ¶ † Quæro nũquid appetere diuitias sit peccatũ mortale? rñdeo aut quis appetit cũ bono ordine, & bona conscẽtia cessante omni fallacia: sicut faciũt boni doctores salariati, & boni laudabiles mercatores. & hoc est licitũ. Fallit si quis sit ꝓhibitus hanc negotiationẽ exercere. ff. ꝓ socio. l. sed si adijciat. ff. de do. l. Aquilius. C de suffragio. l. j. de mune. patrimoniorũ. l. pro fessio, li. x. sed cũ malo ordine, puta vi. ĩpressione, vel metu inferẽdo illis sed illi cuius res sunt nõ est licitum: vt c. j. de vasallo milite qui contumax est. in vsib. feudor. ¶ Itẽ nec cũ mala cõscẽtia. i. rei alienę scientia: qa nihil ꝓdest bonus ordo, si vita est mala. j. de prę
2 scri. c. qm̃ omne. † vbi dicit, ꝙ mala fides non solũ prescriptionẽ inchoãdam impedit, sed etiam inchoatã dirimit: & subuertit. qa malę conscẽtię non est patrocinandum. qđ uerũ est nisi tacitus consensus dñi accedat, ut in prescriptione. feu. ut in c. si quis per triginta. si de feu. fue. contro. col. x. uel ꝙ illud. c. non hebet locum
3 de iure canonico. ¶ † Item no. ꝙ concupiscentia inducit uotum captandę mortis, vt C. de pac. l. fin. & inf. de concess. præben. c. ij
1 Pre.

CAP. IIII.

1 *Appetere diuitias an sit peccatum mortale.*
2 *Mala fides impedit præscriptionem inchoandam, & inchoatam dirimit & subuertit.*
3 *Concupiscentia inducit votum captandę mortis.*

ADDITIO.

a ¶ Istud reprobat do. Ia. in repe. l. quo minus. in ix. no. ff. de flu. quia in materia pęnali nõ ꝓcedit istud ar. siue ista regula p p gl. q̃ ibi Abb. reputat Imo. in cle. j. in verbo ꝯhere. de ꝯsan. & affin. ibi alle. aliqua iura ad no. Baldi hic.

CAP. V.

1 *Praescribere potest exceptionem seu liberationem contra conscientiam: sed non dominium seu ius agendi.*
2 *Conscientiae propriae non debemus inniti.*
3 *Conscientia mala est mentiri.*
4 *Opiniones diuersae si cadant inter sanctos patres, recurrendum est ad propriam conscientiam non fictam nec simulatam.*
5 *Et in diuersitate opinionum debemus sequi communem.*
6 *Iudex quando dissentiunt opinantes, eligere debet eam opinionem quae magis habet rationis.*
7 *Opiniones quando sunt ita diuersae quòd in vtranq; partem potest probabiliter inclinari; debet quis conari vt habeat iudicem non claudicantem.*
8 *Arbiter vtrum malè arbitrando faciat litem suam.*
9 *Processus quando est dubius iudex eligendo vnam opinionem non facit litem suam.*
10 *Corpus beatae Mariae virginis est in paradiso.*

1 NE innitaris. Contra cõscientiam potest quis praescribere † exceptionem seu liberationem: sed nõ dominiũ nec ius agendi ſm Ber. Theologis nõ placet qa lex ꝯscietię dẽt dici lex euan-
2 gelica à parte luminum oriens. ¶† Non dẽt quis inniti cõsciẽtię suę sed dictis sanctorum.& est argumentum qđ est erronea conscientia propria & singularis, quae est potius quaedam superstitio. vt l.quae sub conditione.ff.de condi.insti. Sed contra veras conclusiones & publicam conscientiã non obligat ad peccatũ mortale. ad idem.ff.de crimine expilat.haered it.l.res.& ff.de fur.l.inter omnes.§.rectè Nam causa finalis quare habet cõscientiam est error. & si non erraret, conscientiam non haberet, & destructa cã finali peccati destruit peccatũ sicut econtra destruit. ¶ Conscientia.i.ꝯciliatus scientia.& est donum Spiritus sancti: qa ibi est sapiẽtia & intellectus.sed si ęgrã cõscientiam interroges qd ingenij rñdet ꝙ de me malè sentio, iuxta illud: quare tristis es aĩa mea & quare ꝯturbas me.& rñdet: qa affligit me inimicus: & malè sibi de se cõscius alterius ꝯsciẽtiam accusare non põt.C.de accusa.l.fi.& ĩ.de iudi.
c.nouit. Arc.dicit, ꝙ cõsciẽtia est cum alio scientia.i.quaedam cõsonantia,& armonia cũ veritate pro hoc.ĩ.de resti.spo.c.pisanis. & c.literas bona cõscientia idem est qđ bona fides.l.ij.ff.qđ fal. tu.auto.bona cõscientia est credere.rem suã esse.C.de fur.l.apud antiquos.mala aũt consciẽtia non põt esse sine malitia animi.ff.de
3 abige l.j.in fi.l.igitur.ff.de li.cã. ¶† Mala conscientia est ẽt si quis sciat rẽ alienã eẽ, licet nesciat determinare cuius sit: vt C unde vi. l.fi.Mala ꝯsciẽtia est mẽtiri.ĩ.de rescri.c.cũ dilecta. malã ꝯsciẽtiã ĩducit fama vehemẽs,& diu radicata in mẽtib.hominũ. ff.de neg. ge.l.atqui natura.§.cũ me.¶ Consciẽtia bona nascit ex bonis animi qualitatibus: vt scribit ad Timotheũ primo.& fundamentum eius est charitas & fides & lex.& si quis eam bene ĩtellexerit, & bñ vtat.qđ aũt sanę doctrinę ꝯriat, id ꝯ ꝯsciẽtiã est. Et ibi docet apostolus, alia rationabilis est inuisibilis substantię visibilis & mirabilis operationis.deus fecit hoĩem vt esset animal rationale: & cũ sit rationale necesse est vt sit cõscientiale: qa ꝯsciẽtia est beatior pars intellectus deo coniuncta.& tenor vitę ostẽdit animi qualitatem, & ꝯsciẽtię motũ.vel ꝯsciẽtia est cogitatio, de qua scribit ĩ psalmo: cogitatio hoĩs cõfitebit tibi &c. talis dẽt eẽ quis in ꝯsciẽtia, qualis est in cõfessione corã sacerdote.& uide qđ no.in c.peccati venia.ĩ gl.Io.an.& e.ti.c.locupletari.de reg.iur.lib.vj. Nũc reuertor ad capitulum.¶ Casus exponit dictum Salomonis dicẽtis: ne innitaris prudẽtię tuę.i.ꝓpriũ intellectũ nõ debes praeferre dictis sanctorũ
4 patrũ, & doctorũ approbatorum. ¶† Querit Inno. quid si sancti
a patres habuerũt diuersas[a] opiniones. dicit Inno. ꝙ tunc recurrit ad propriã cõsciẽtiã, nõ cõfictã, nec simulatã, vt no.in c.cũ ęterni.
5 de re iud.lib.vj. ¶† Dicit Io. an. ꝙ in diuersitate opinionum debemus sequi opinionem cõmunem: qa opinio cõis habet vim ꝯsuetudinis: vt ff.de legi.l.si de interpretatione. ¶† Item caueant iudi-
6 ces ne ĩ dissensione opinionis eligãt eã q̃ minimũ hẽt rationis: qa rõ naturalis seipsam ostendit, & veritatẽ occultã nõ finit: tñ non
7 debet dici rõ nisi sit bona.vt no.ff.de legib.l.nõ omniũ. ¶† Itẽ Io. an.dat vnũ prudens consiliũ, ꝙ qñ opiniones sunt ita diuersę ꝙ in vtrãq; partem põt ꝓbabiliter inclinari, dẽt quis conari vt habeat iudicem propitiũ nõ dico claudicantem, qa iudex & iudiciũ nõ debent claudicare.vt.C.de fal.l.vbi & C.de proxi.sacro.scrini.l.in sa-
8 cris.li.xij. ¶† Simile dico in arbitrio, vt dixi.s.c.j.& hic addo talẽ quaestionem. Vtrum arbiter faciat litem suam respectu sortis an respectu poenę compromissi & respõdeo quod respectu dãni qđ infert ꝯtra principalem. Vnde si reus soluit poenam compromissi non potest arbiter facere litem suam, nisi vsq; ad quantitatem sortis: qa contumacia litigatoris nõ debet nocere arbitro. ff.de in litem iu.l.j.§.item si ita.& ff.de reg.iu.l.qđ à quoq.& si arbiter nõ habuit rationẽ lucri cessantis sed dãni emergentis, mitius debet agi
9 cũ eo: & idẽ ĩ iudice. ¶† Itẽ qñ ꝓcessus est multũ dubius iudex eligẽdo vnã opinionẽ nõ fac:t litẽ suã: qa nõ est peccatũ.ut no.insti. de ob.ex quasi maleficio.¶ Sed quid si vna vice tenuit vnã opinionẽ alia vice contrariã.rñ.nisi ex probabili ratione emẽdauerit se, est increpandus licet forte nõ est puniẽdus.arg.C.de mõ multa.l. eos.nec prohibetur quis mutare consilium in melius.nam & Augustinus fecit librum retractationum & Apostolus dicit, cũ eram paruulus sapiebã vt paruulus.cum autem factus sum vir, euacua-
10 ui ea quę sunt paruuli. ¶† Quaero cum Inno. vtrum sit hęreticum credere ꝙ corpus beatę virginis Mariae nõ sit in paradiso. Rñdeo olim nõ fuit haereticum propter varias opiniones sanctorum patrum secundum Innoc. hodie uero est proximum hęresi: quia solennissimum festum fit de ascẽsione beatę Virginis cuius corpus & anima piè creditur esse in paradiso ad pedes Iesu Christi. illud tamen ex dictis Inno.conclude, ꝙ non est hęreticus ille qui sentit id in quo multos sanctos patres habet contestes, licet non omnes.& tene menti ad excusationem PręDicatorum.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino quod consuluit egregie Pet. de anch.consil.ccx. incipiente inter contraria qđ consilium inuenio quod multum egregie & formaliter refert multa alia pulchra in materia addendo.d.Barto.soc. in consi. suo cl. in xxv.col. vbi iter alia quę dicit postquam retulit verba formalia Ancha. dicit qđ essent uerba Ancha.scribenda literis aureis & ibi vide multa in materia.

CAP. VI.

1 *Statutum iniquum est ipso iure nullum.4.*
2 *Statutum rationabile possunt facere canonici.*
3 *Processus illicitus ratione personę non potest valere ratione causę,*
5 *Consuetudo ꝙ absentes percipiant fructus prębendarum suarum an valeat, & an possit tolli per statutum.13.*
6 *Annexum ecclesię non est ecclesia: nec diuidi debet ab eo cui est annexum. 7.8.9.*
10 *Absentes qui percipiunt fructus in absentia an debeant facere deseruire ecclesię in diuinis.*
11 *Statuta menopolium sapientia non valent.*
12 *Statutum iniquum non retorquetur in statuentem ipso iure.*
14 *Statutum an possit per capitulum fieri in pręiudicium singulorum.*
15 *Absentium requisitio an & quando sit necessaria.*
16 *Maior pars an sufficiat in rebus vniuersorum.*
17 *Aqua quę ex communi fonte prouenit, an possit concedi à maiori parte minori non consentiente.*
18 *Commissio an sit facta pluribus quomodo cognoscetur, an sit facta vt collegio vel non.*
19 *Iniuriam non vlciscens est vilis.*
20 *Socius vnus an possit locare domum pro indiuiso altero inuito.*
21 *Ex flumine publico in capite aquę riuulus transit per prędium Titij ad prędium, Seij, vtrum si Titius velit absorbere aquam in suis prędijs & desiccare prata vel molendina Seij, an possit.*
22 *Communitates terrarum vel collegiorum an habeant iurisdictionem.*
23 *Statuta pęnalia vel specialia non possunt facere vniuersitates nisi autoritate superioris pręcedente.*
24 *Renunciare potest quilibet iuri suo.*
25 *Canonici si iurent inuicem non recipere aliquem nisi prius iuret seruare eorum statuta: si aliter recipiunt sunt periuri.*
26 *Statuto proprio an teneatur ciuitas.*
27 *Constitutione propria an ligetur episcopus.*
28 *Statutum episcopi quod per testes singulares probetur aliquem esse vsurarium.*
Contractus an possit probari vsurarius per testes.
29 *Singularitas testium non consistit in sensu.*
30 *Reuocare, an possit episcopus solus statutum quod fecit de consensu capituli.*
31 *Arbitri simul electi ad plura decidenda debent simul omnia terminare si possunt.*
32 *Collegium non habet merum imperium: potest tamen facere statuta.*
33 *Statutum episcopi quòd in certis casibus procedatur summariè & de plano, an valeat.*
34 *Episcopi sunt sub lege, nec possunt causas ordinarias committere cum illa clausula summariè & de plano.*
35 *Constitutio episcopi si dictet, qđ in curia sua clerici non possint opponere exceptionem non numeratę pecunię an valeat.*
36 *Statutum episcopi contrarium iuri communi, non valet.*
37 *Auctoritas moralis philosophi pro lege seruari debet, & in causis allegari.*
38 *Potestas statuendi & iurisdictio sunt annexa.*

CVm omnes. Not.qđ iste terminus omnes, q̃nque ponitur intellectualiter: qñq; naturaliter: qñq; dubitanter. primo casu sufficit minor pars. secundo nõ. tertio casu profertur à teste, & intelligitur

& intelligitur naturaliter: aut à legislatore & intelligitur ciuiliter. ¶ Et nota quod ratio istius capituli quare non valet statutum est, quia statuentes fecerũt statutum in sui commodũ,& alterius præiudicium. Et sic nota qđ si capitulum vel alius inferior habet po-
a testatem statuendi intelligitur de æquo & rationabili. [a] Nam plenum arbitrium limitatur vt ad ea quæ sunt expressè iniqua porrigat.vt ff.quæ in frau.cre.l.si pater.& alibi elegãter dicit tex. plenè
1 quidẽ sed ex fide. ff. mãda. l.creditor. §.lucius. in fin. ¶ †Itẽ not. ꝙ statutũ qđ est expressè iniquũ, est ipso iure nullũ. hoc verũ, si est iniquũ vt in pluribus,aliàs seruandum est licet durũ:vt ff qui & a q. bus.l.prospexit. ¶ Aduerte tñ qđ Inn.dicit,ꝙ si interuenisset autoritas epi. tale statutũ valeret:qa autoritas superioris purgat vitium inferioris.vitium. s.præsumptũ ex præsumpta ambitione s'm Inn. arg.de acqui.!pos. l.iustè. & ff.de re.iu.l. qui autore. ¶ Summarius casus in statutis nouis cõdendis debet æqualitas obseruari: aliàs ꝯstitutionem obseruari non oportet. hic est casus summarius istius decretalis. vel sic constitutio qua futuri ligantur,& non præsentes, & s'm quam minus habent successores q̃ pręcedentes,nõ valet. vel sic. Constitutio capituli quæ nõ est cõmunis omnibus, & per quã tolleretur antiqua consuetudo ecclesiæ non valet. Primò ponit duplex statutum nouum. Secundò ibi: cum igitur. cassat vtrũque duplici ratione. ¶ Casus. In ecclesia Trecensi erat duplex cõsuetudo ꝑscripta: videlicet ꝙ absentes canonici tam in ꝑsentia q̃ in absentia integraliter perciperent fructus suarũ prębendum, & similiter vinearũ annexarum præbendis. modo canonici tunc existentes fecerunt statutũ ꝙ ipsi more solito fructus perciperent ante dictos: futuri autem canonici nequaq̃ perciperent nisi residerent neq; de prębendis neq; de vineis antè annexis. Peruenit hoc ad notitiam Papę: mandat Papa ꝙ tam præsentes q̃ futuri canonici percipiant fructus prębendarum suarũ s'm consuetudinem iam præscriptã: non obstante nouo statuto qđ est irrationabile:quia non debet putare ęquum in se qđ putant iniquum in socijs: & qa qđ patiunt in se debent in alijs pati. ¶ In tex. ibi, Trecenses canonici:inęqualitas
b nõ debet esse inter fratres [b] quos cõiungit paritas ęquitatis:vt hic. & ff.de leg.2.l.cũ pater. §. euictis. ¶ Item in rebus nouis cõstituendis euidens debet esse vtilitas &c.ff.de consti.prin. l.in rebus. ¶ Itẽ istud statutum fuit factum à collegis,sed nõ pro collegio:imo fuit quędam tyrannis. ¶ Item aut putabant statutum æquum, aut iniquum.nam si putabant æquum debuerunt statuere in se,& in alijs. si iniquũ,fecerũt cõtra cõscientiam.& licet animus qui spiritus est sit inuisibilis, tñ effectus eius videt. ¶ Itẽ in natura pari & officio pari debet esse paritas si põt adaptari : sed vbi nõ põt adaptari dẽt esse proportio vt.ff.de vsufruc.l.licet.& l.si quis.§.vestimentorũ.ff.
2 de ali. le.l.cũ vnus.§.fin ¶ †No. etiã ꝙ canonici inter se possunt facere statutũ nisi sit irrationabile. nã frustra hic tractatur de statuto,si statuentes non habent potestatem:cùm non prius iuris ratio quàm personarum quærenda sit.vt ff.de iure codi.l.quidã referũt duo ergo requiruntur vt statutũ capituli valeat. s. statuentiũ potestas, & statuti vtilitas vel ęquitas. Oportet enim ꝙ valeat ratione
3 statuentiũ,& etiã rõne statuti, vt hic. ¶ †Non põt processus illicitus ratione personę valere rõne causę. Vnde si statutũ est illicitum causa ruit. Si igit à persona deficiente incipit statutũ, deficit rõne personę & causę. sed econtra bene põt esse persona habilis & cã
4 iniusta.arg. in l.j.ff.de iniusto testa. cum si. ¶ †Sed nunquid statuta iniqua sunt nulla ipo iure,quæ si essent æqua,essent valida? & videtur quòd nõ sint ipso iure nulla,sed ope exceptionis,vel officio superioris vt ff.de exce.do.l j.in fi. ff.de decre.ab or. faci. l.ambitiosa. Preterea statuta sunt stricti iuris : ergo dolus nõ reddit ea ipo iure nulla.vt ff.de verb.ob.l.si quis cũ aliter.& ff.de dolo l.& eleganter. ¶ In contrarium videtur casus istius capituli. sed hoc ideo, quia fiebat in præiudicium alterius. ¶ Item contra naturam collegij:qa in eodem corpore siue collegio nõ debet esse discrepantia. Nã nõ dẽt vnus esse præ cęteris, sed inter cęteros. ¶ Item qa cõtra naturã legis.nã iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.vt ff.de legi.l. iura. ff. qui & à quibus. l. si priuatus. ¶ Itẽ vnum corpus nõ debet esse sibi ipsi contrariũ & discrepans contraria cumulãdo & multiplicãdo.ff.de regu.iu l.vbi repugnantia. Ista enim dicitur perplexitas sicut dicimus in libellis : qñ vni cõclusioni cõtradictoria copulant, vt C. de fur. l. j.cum si. ¶ Item vnum & idem corpus non debet duplici iure censeri. ff. de vsuc. l. eum qui ędes. ¶ Item omne corpus in seipsum diuisum desolabitur. ¶ Item nihil est ita magnum, quod in particulas diuisum non redigatur ad modicum.vt in authent. de naturalibus in curia deputandis coll. 4. & no.in authent.de trien.& sem.in prin.col.4. Et ideo ne regna corrumpantur, in quibus est quasi monarchia iure gentium statutum est ꝙ vnicus videlicet primogenitus nisi sit monstruosus succedat in regno, vel nisi priuetur propter delictum suum. vt c. licet.j.
5 de voto. ¶ †Ibi,consuetudinem.not.ꝙ valet consuetudo ꝙ absentes percipiant fructus suarum præbendarum.nam talis consuetudo non potest esse sine conscientia & tacito consensu episcopi: quia quod diu fit in capitulo episcopus scit à certo.& patientia lõ-
c ga inducit autoritatem & consensum : vt C.de [c] pe. here. l.si filius.
6 & argu.ff.de proba.l.Procula. ¶ †Nota ibi,annexè, ꝙ licet aliquid sit annexum, non tamen est illud idem. sicut cęmiterium est annexũ ecclesię,non tamẽ est ecclesia: & claustrũ est annexũ domui & tñ nõ est domus:& pertinẽt ę ciuitatis sunt annexę ciuitati,& tñ nõ sunt ciuitas,nec membrũ eius integrale, sed coherentiale. vt in c.si ciuitas.j.de sen.excõi.li.vj.& j.de rest.spo.c. ad sedẽ. ¶ Itẽ no. ꝙ annexum nõ debet diuidi ab eo cui est annexũ. ff. de rei ven. l.q
7 religiosis. ¶ †Not.ibi,ad successores. ꝙ canonici in præbendis habent successores.facit.j.ne prælati vi. suas.c. ad querelam. qđ verũ est vbi ꝑbendę sunt distinctę:secus si nõ sunt distinctę:qa oẽs ꝑbẽdę sunt cap tuli qđ non morit:& ideo nõ hẽt successorem,vt j.de præbendis. c.dilecto. ¶ Ibi, sed prouentus. not.ꝙ differentia est inter præbẽdam,& prouentũ,& diuisionem seu distributionem seu portionem:qa ista percipiuntur de mena cõi. ¶ †Ibi, cum igit. Ista ratio videtur denotare ꝙ statutũ in nouis canonicis trahat ad se cõsuetudinẽ:& tñ cõcludit totũ oppositũ: quia statuẽtes nõ vtunt eodẽ iure qđ statuerũt in alijs. Nam regula quę hic traditur, est regula valde notabilis, videlicet qđ vis tibi singulariter fieri,feceris alij. Sed regula iuris est ecõuerso,videlicet qđ alij statueris eodẽ iure vtaris. ¶ Itẽ qa noui canonici eligebant consuetudinẽ, & nolebãt stare statuto. & ideo non possunt statutũ retorquere in statuẽtes s'm Inn. Rñdeo, aut loqueris de vi attractiua: aut de vi comparationis. quo ad primũ ratio Papę cõcluderet potius propositum ñ oppositum. sed quo ad secundũ cõcludit eandem censuram. & ad hoc probandũ intendit Papa. sed tunc ob.l.j.ff. qđ quisq; iuris. sed hic statutum erat nullum,ibi validum, sed iniquum:qa ęquitas non est de substãtia legis canonicalis. seu vt ita dixerim socialis, vt
8 hic. ¶ †Ibi minores. no. qđ non debet fieri differẽtia inter senem &
d iuuenem paria iura habentẽ. & est ar. ꝙ tantũ valet [d] vox iuuenis, quantum vox senis etiã inter cardinales. ¶ Ibi, coęquetis: nota de ęqualitate seruãda & est ar.ꝙ præbendæ debẽt esse ęquales,& diuinę portiones: secus in calciamẽtis & vestibus: qa illa s'm mensurã corporis s'm Inno. eiusdẽ tñ coloris & qualitatis dẽt esse parilitas.
9 ¶ †Ibi, s'm priorẽ cõsuetudinẽ. no. ꝙ consuetudo non omnimodo rationabilis,sicut erat hic,ꝙ nõ residentes perciperent fructus,nõ tollitꝑ statutũ magis rationabile. ¶ Adde qđ hęc consuetudo,
e qđ absentes percipiant fructus præbendarũ [e] intelligitur de absentia iusta,necessaria,vel probabili vel causaria:nõ de absentia ignominiosa vel dissoluta:vt si canonicus abest qa relegatus, vel ꝑpter partialitatem in quam incidit sua culpa.arg. l.j.C.de re mili.lib.xij. delinquentibus enim priuilegia attribui non dẽnt: qa reatus oẽm honorẽ excludit.vt l. j. C. vbi senatores vel claris.& ff.de mino.l.
10 Papinianus exuli,&.l. 2.§.miles.ff.de his qui not. infa. ¶ †Sed nunquid ille qui percipit fructus in absentia,debet facere deseruire ecclesię in diuinis? respondeo sic qa non dicunt fructus, nisi qui supersunt ab oneribus,siue sint fructus industriales qui seminantur: siue naturales qui nõ seminẽtur: siue medij inter hos,vt pensiones & redditus qui vocant prouentus ab effectu nominati : vt infr.de pręscrip.c.si propter.lib.vj.ff.de vsufr.leg.l fundi Trebatiani.ff.sol. matri.l.fructus.C.de fru.& lit.expen.l.j. ff.de pe.hære.si à patre vel domino.§.fin.de hoc per Host.j.de concess.præben.c.ex parte.dicit Inn.ꝙ in ecclesijs curatis non tenet ista consuetudo:qa est contra naturam curę vt ipse no. xxxj. di. c. sacerdotibus. nam omnis cura populi habet annexam residentiam : qa vbi cura ibi oculus videt. ¶ Sed nunquid habentes plures præbendas in eadem ecclesia ex dispensatione Papę habeant priuilegium huius consuetudinis? Respondeo non qa satis est vnam dispensationem habere.ar. in c.j.de fin. presbyt. li.vj.& l.j.C.de dot.promiss. Item no.ꝙ auaricia perimit statutum. ¶ In tex. ibi, vel s'm rationabilem: puta quia neq; præsentes canonici neq; futuri recipiãt redditus in absentia, & maximè temeraria.C.de sac.san.eccl.l.q sub prætextu. & no. hic expressum

ADDITIONES.

a ¶ Plenum arbitrium limitatur vt ea quæ sunt expresse iniqua non porrigatur ꝙ ego iuduco ad vnum vtile & quotidianum quod vigore cuiusque arbitrij ample & plene quod habet ius dicens vt puta ptãs cõmissarius vel vicarius gñalis circa maleficia non poterit ponere aliquem ad torturam nisi habeat legitima indicia. Ita comprobat dominus Alex. in consi.65.inci.habita super competentis in 2.col.& ita alias alle. bis obtinui & reportaui honorem.refert & sequitur notabiliter d.Iaso. May. vbi alia notabilia adducit.& dicit hoc esse cordi tenendũ in l.milites.C.de te.mili.& putes. adde ista verba Bald.hic Francis.parona.

b ¶ Inęqualitas non dẽt esse inter fratres quos coniungit paritas ęqtatis. vide omnino ita per Fabianum in repeti.auth.nouissima col.2. C. de inoffi.test.

c ¶ Melius facit ca.quod circa.de consan.& affini.

d ¶ Vox iuuenis tantum valet quantum vox senis. vide not. plene per Do. in l.cum quid ff.si cert.pet.& quæ scribunt doct. post gl. ibi quæ dicit quanto iuniores tanto perspicaciores in l.Gallus.ff.de lib.& posthu.

e ¶ Qualiter intelligatur consuetudo quòd absentes percipiant fructus præbendarum.

expressum φ capitulum per se etiam sine epo potest de capitularibus bonis & rebus facere constitutionẽ ecclesię vtilem, & necessariam. nã eps debet haberi pro consentiente, cum contradicere non possit sine dedecore. ar. ff. sol. ma. l. si ante dotẽ. generaliter aũt nunquid capitulum possit facere statutum sine epo non tangendo ius epi, sed propriarũ rerũ administrationem. dic vt no. Arch. & Ioan. an. in c. 2. de ver. sig. li. vj. Item no. φ statutum præsentiũ canonicorum potest ligare futuros qa eadẽ vniuersitas est sicut populus. vt
a ff. de iudi. l. proponebat. ¶ Item nota hic, qđ statutum [a] disponens id qđ ius cõe, non valet. & ratio est, qa disponebat faciẽdo differẽtiã inter coęquales. & iõ procedebat ex radice ambitionis, & erat
11 quoddam monopolium. vt C. de monopolijs. l. j. † Statuta enĩ quę sapiunt monopolium, nõ valent ſm Inn. qa vbi inuidia, ibi dolus vel corruptio. l. 2. C. qñ & quibus quar. pars debe. lib. x. Et est arg. φ habentes arbitrium statuendi non possint vnum pro se, & aliud ꝓ alijs statuere. & tene menti qa notabile est. ad hoc. ff. de pac. l. cũ in eo. & ff. mandati. l. si tibi mandauero. §. si tibi. ¶ Item nota φ in correlatiuis seu comparibus statutum iniquum ſm quid. i. in altero extrãneo est iniquum simpliciter. facit. C. de indi. vid. l. fi. Item not.
12 † quód statutum iniquum non retorquetur in statuentem ipso iure: sed ita demum si aduersarius petat retorqueri. nam eo non petente, non fit retorquutio. casus est istius capituli. Ex præmissis apparent plura notabilia. primò in vniuerso debet esse tanq̃ cor vnũ & anima vna: & nõ debet in eis esse diuersitas affectionis, nec diui-
13 sio ambitionis, nec dualitas vbi debet esse vnitas. ¶ † Itẽ φ absentes cum bona conscientia possunt percipere fructus prębendarũ suarum occasione statuti vel cõsuetudinis, si statutum esset solẽniter conditum autoritate epi: vel cõsuetudo legitimè præscripta qa cõsuetudo dat titulum. sed quid de his qui perceperunt fructus interim dum consuetudo nascebatur? r̃ndeo idem. ar. C. de vsuris. l. eos. in princip. & C. qui admitti ad bo. pos. possunt. l. j. ¶ Quæro an istud statutum dispar valuisset si fuisset factum cum autoritate epi. dicit Inno. φ sic: qa autoritas superioris purgat vitium inferioris. ar. ff. de noxa. l. & generaliter. & si tu dicis, istud statutum est contra ęquitatem iuris. r̃ndeo ista non est æquitas necessaria, sed positiua & contingens cuius transgressio nõ inducit peccatum. ff. de acqui. pos. l. iustè. ff. de reg. iur. l. qui autore. & no. C vnde vi. l. siquis in tantam. ¶ Item valet statutum qđ est bonum, licet non sit ęquum, vt
14 no. in l. j. in prin. ff. de iust. & iur. ¶ † Venio ad glos. & oppnit contra tex. nã capitulum potest facere statutũ etiã in præiudicium singulorum, vt not. in d. c. 2. de verb. sig. lib. vj. So. statutum de quo hic loquitur, erat iniustũ aliter bene potest vniuersitas statuere sicut &
b consuetudinem inducere. Et eodem modo punitur transgressor [b] ꝯsuetudinis, sicut trãsgressor statuti, & ecõtrà. xi. dist. ĩ his. Ber. Istud qđ dicit de cõsuetudine est bene notandũ, φ iudex qui eam non seruat, facit litem suam. concordat. ff. de extraord. crimi. l. saccularij. §. sunt quædam & not. ff. de insa. l. quid ergo. §. pęna grauior ¶ Opp. & videt φ etiã iustũ statutũ non valeat in præiudiciũ singulorum, vt ff. de ser. ru. prædi. l. per fundum. soli enim consentientes obligantur: & ita demum si consentiant tempore congruo vt ff. cõia prædiorum. l. receptum. ¶ So. ibi loquitur in eo qđ est cõmune pluribus vt singulis. hic aũt loquitur in eo qđ est pluribus vt vniuersis. probat hæc distinctio in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diui. & ff de reg. iur. l. aliud. §. refertur. vbi plenè de hoc. ff. de aqua plu. ar. l. in concedẽdo. C. de auto. præstã. l. fi. C. finiũ regun. l. si ꝯstiterit. ff. de acqui. hære. l. duo fratres. C. de contrahen. emp. l. dudum. ¶ Opp. contra prædicta, & videtur φ etiam si sit cõe vt collegiatis, non possit maior pars in præiudicium minoris partis. ff. de arbi. l. sicuti tribus. Sol. arbitri non faciunt vniuersitatem. & sic non est ibi commune vt vniuersis. ¶ Item opponitur φ absentes debeant requiri vt C. de decu. l. obseruare. & l. obseruationum formæ. & ĩ. de elect. c. quia propter. Sol. dicit gloss. concedo hoc, φ absentes debeant requiri: aliàs eis non præiudicatur, vt ĩ. de elect. quod sicut. & c. venerabilem. & quando citentur innominati, & incerti, non est necesse exprimi nomina singulorum quia nec est possibile: vt in authen. de hære. & fal. §. si verò absunt. Idem in negotijs vniuersi
15 tatis vt no. ff. de regu. iur. l. nõ potest videri dolo carere. ¶ † Dicunt doctores φ requisitio absentium non est necessaria in tribus casibus. s. in electione, collatione beneficiorum, & in cessatione diuinorum: quia in istis tribus quodammodo pars pendet status ecclesiæ: vt not. in c. si canonici. de offic. ordi. lib. vj Ego idem puto in quarto casu. s. in alienatione magnarum rerũ ecclesiæ. C. de sac. san. eccl. l. iubemus nulli. §. 2. puta notabiliũ gratiarũ qa æquiparant causis status. ar. ff. de excu. tut. l. pp litẽ. ¶ In alijs verò alienationibus q̃ sunt tolerabilis pͥiudicij, satis est citare pñtes in eodẽ territorio C. de sac. san. eccl. auth. hoc ius porrectũ. & no. in c. præsentiũ. de testi. lib. vj. Quod dixi de electionibus, intelligas q̃ tribuũt ius & titulum, non in electione ęconomi vel guardiani qui possunt remoueri ad libitum voluntatis statuentium, sicut procuratores vt ff. quod cuiusque vni. no. l. nulli. & l. planè. & l. sicut. §. j. facit ad prædicta. l. vltima. C. de ven. rebus ciuitatũ. lib. xj. ¶ Opponitur quòd absentes

nõ sint vocãdi vt not. ff. de bo. pos. l. 3. §. causa cognita. so. ibi actus qui gerebatur pertinebat pleno iure ad agentem hic non qa quod cõe est, meũ non est. ¶ Opponitur φ etiã in iure singulorũ qđ non dependet à collegio, vnus possit facere inuitis alijs: vt insti de rerũ diui. §. religiosum. & ff. de vsufruct. l. arboribus. §. nauis. Solu. ibi actus ꝓ parte explicari nõ poterat, & naturalis vsus rei tẽdebat ad illud: aliàs esset in potestate socij impedire vtilitatẽ cõsocij iniustè prohibẽdo: qđ est absurdũ sicut ecõtra est de nouo faciẽdo facere aliquid socio prohibẽte: vt ff. cõmu. diui. l. Sabinus. qa melior est cõditio prohibẽtis, vt posset incurrere dãnum is qui nõ præstat assen
16 sum. ff. de serui. vr. prædi. l. quidam Iberus. ¶ † Opponitur φ etiam in rebus vniuersorũ non sufficiat maior pars in compromittẽdo super electione. Sol. aut maior pars statuit aliquid ex necessitate iniuncti regiminis ecclesię vel ex vtilitate: vt l. qđ maior. ff. ad muni. aut ex odio vel iniquitate: & nõ valet vt hic: aut ex aliquo alio motiuo. & dicit Bar. φ nõ valet in pręiudiciũ eorũ qui non consenserũt: ergo nec in præiudicium successorum qui tunc non erant in rerũ natura: qa in eorũ præiudiciũ nouũ ius statuere non possunt, vt hic.
c ¶ No φ ille sermo [c] vniuersaliter singuli & singulariter vniuersi includit vniuersitates & singulares personas, vt in c. generali. in prin. de elec. li. vj. ¶ Et scias φ illud qđ vtile est ecclesiæ vtilitate rei, necessariũ est prælato necessitate officij: qa prelatus tenet ex necessitate officij sui vtilitatẽ ecclesiæ procurare: vt in c. generali. de elec. lib. vj. sicut tutor vt C. de admi. tu. l. fi. & quicquid facit, vel ex re ecclesię pręsumit nomine ecclesię facere: qa mãdatũ hẽt à lege vt dicit illa lex notabilis. ff. de admi. tut. l qui negotiationẽ. in princi. & ibi per Bar. imo ẽt vtiliter gestum pertinet ad ecclesiam ipso gesto siue re ipsa. ff. de neg. gest. l. pompo. scribit. & l. si pupilli. & C. qđ cũ eo. l. ei qui. sed si non esset ecclesię vtile, ecclesia nõ tenet habere ratum. vt ff. de neg. gest. l. sed an vltro. §. pe. & l. cũ quærit. ff. de admi. tuto. C. in qui. causis in integ. resti. non est neces. l si tutor. & l. testatrix § si plures qui text. est notabilis. ¶ Conclude ergo, φ aut loquimur in eo quòd est cõe pluribus vt collegijs & tũc aut pro vtilitate cõi vel necessitat ecclesię, & potest maior pars: aut ꝯ cõem vtilitatem & non potest: & idẽ si pręter: aut est cõe vt singulis; & tunc aut actus potest commodè explicari pro parte; & non p̃t fieri in alterius præiudiciũ. aut nõ p̃t cõmodè explicari: vel est omnino indiuisibile. & tũc aut vtẽdo ad naturalẽ vsum vel quasi, & potest. aut extraneũ vsum & nõ potest. ¶ Considera, duę sunt regulæ. vna est qñ plures faciũt corpus qđ debet esse cũ autoritate superioris, & tunc qđ maior pars corporis rite facit, oẽs fecisse vident. Alia regula est, quoties plures non faciunt vnum corpus: tunc quod maior pars facit, alij qui non consentiunt, nõ videntur fecisse: sed illę solę personæ quæ fecerunt, obligantur. ¶ Item quęcũq; geruntur intellectu, requirunt eum in proprio subiecto non in alieno: vt ff.
17 de ver. ob. l. inter stipulantem. in prin. ¶ † Ex his patet responsio ad quæstionem, qua quæritur vtrũ ex fonte cõi plurium possit maior pars concedere aquam minori parte nõ consentiente. Nam in præiudiciũ aliorũ non possunt: qa ista cõcessio contrahit volũtate: vnde dissentientes non obligantur si isti plures faciunt vnũ corpus obligat ipsa vniuersitas siue corpus: sed singuli quilibet per se nõ obligantur, vt not. in l. 2. C. quæ sit lon. consue. & l. 4. §. actor. de re iu. per Bar. vnde si vicinia habeat cõem puteum, vnus potest vendere partẽ suam vtilitatis aquæ alijs inuitis vtilitati aliorum non detrahendo. nã vtilitas aquæ diuisionem recipit vsu & arbitrio boni viri. arg. ff. de vsufru. l. hactenus. § fi. & ff de var. & extraor. cogni. l. 1 su aquæ. & facit. ff. de ser. vr. pre. l. parietem. & ff. si ser. vend. l. j. & ff fa. her. l. heredes. §. si incerto. ff. de dam. infec. l. si proprietarius. plus dico φ etiã si vnus hẽt tam minimã portionẽ, φ eius non intersit cõtradicere: tñ nõ tenetur ad obligationẽ: licet interdum teneat ad patientiam. vt ff. de aqua plu. arc. l. 2. § idem. tunc autem cognoscã an sit vnũ corpus qñ vni nomini, & vni prelato sunt subiecti, & arcã habẽt cõem: qa ista sunt stigmata vniuersitatis. ff. quòd
18 cuiusq; vniuersi. no. l. j ¶ † Quæro quædam cõmissio est facta pluribus quomodo cognoscam an vt collegio vel non? Respondeo si est distributa potestas inter eos vt singulis: si autẽ cõplexiuè est attributa: aut nomina sunt expressa, & tũc vt pluribus simul: nõ tñ vt collegio: aut noĩa sunt expressa puta pluribus cõsulibus quorũ nullus est prelatus aliorũ sed socius vt l. j. ff de offi. consu. Sed si sub noĩe appellatiuo collegij, & tunc collegio licet noĩa singulorũ sint etiam expressa demonstrationis personarum causa. argu. ff. de sti. pu. ser. l. si seruus. ff. de an. lega. l. annua. §. j. ff. de lega. 3. l. si chorus. ff. de ver. ob. l. scire debemus. ¶ Sed pone quòd est talis casus in collegio

ADDITIONES.

a ¶ Statutum disponens id quod ius cõe nõ valet. ad de Bal. in rub. C. q aecusa. col. ult. & uide quod in simili ponit Alex. in l. j. §. sublata. ad Treb. & uide Bart. cum ibi cumulatis in l. 2. ff. de usuc.

b ¶ Trangressor consuetudinis: ita punitur sicut transgressor legis.

c ¶ Sermo uniuersaliter singulis & singulariter uniuersi includit uniuersitates & singulares personas.

legio in quo requiritur omnium consensus, nunquid poterunt cō
sentire tanq̄ singuli quilibet pro se alijs absentibus? Respondeo
non: sed debent consentire in capitulo, vbi debent in vnum cōue-
nire; quia capitulum est de forma substantiali ſm Barto. quod est
not dignum. Et concludit quod vnum tangit debet ab vno fieri:
quod plures à pluribus: qđ à collegio, debet fabricari in ipso & per
ipsum: tamen si potest impugnari ratione contemptus potest pur-
gare vitium per singulares consensus. non enim fundant actū sed
remouent obstaculū, & veniēt adminiculatiuè & adiuuatiuè. & p̄-
dicta faciunt ad quæstionem legistarum de duobus hæredibus in-
terfecti an vn⁹ pōt facere pacē sine altero? & vř ꝙ sic: qa hoc est in
diuiduum. ergo competit cuilibet insolidum sic quòd melior est
conditio occupantis ar. ff. de procu. l. pluribus, cum non faciant sibi
aliquas partes demonstrabiles vel intellectuales per concursum, ni
si dicatur ꝙ imo per concursum faciunt partes vniuersales. sed sine
consensu quilibet habet ius integrale; & melior conditio est exe-
quentis quia aliquod additum paritati reducit ad imparitatem. &
potioritatem vt in c. duobus. de rescri. lib. vj. ¶ Item est indiuiduū
alia ratione, quia non potest expediri pro parte, quia eius pars nō
est apta ad proprium vsum rei sicut seruitus, & ius patronatus, sed.
istæ rationes possunt adaptari in contrarium. nam quoties aliquid
competit pluribus simul, licet in se sit indiuiduum vt iurisdictio:
tamen per concursum fiunt partes non quidem res īdiuisibiles sed
partes vocales & dispositiuę vt in c. plures. de iure patro. in cle.
¶ Præterea ius faciēdæ pacis venit ad destruēdū p̄sentē statum rei,
qui in iuiuria cōsistit; & vn⁹ cōsortū nō pōt destruere presentē sta
19 tū sine altero vt d. l. Sabinus. ¶ † Itē nemo pōt donare iniuriam
a alienā. quinimo vilis [a] persona reputať quæ iniuriā nō vlciscitur. vt
l. sed si vnius. ff. de iniurijs. solū quo ad rē publ. i. quo ad pęnā fiscalē
valet qđ factū est ab vno hæredū offensi si statutū loqť p verba sin-
gularis numeri: secus si pluralis: nā statutū de iniuria quæ fit rei pu-
blicæ pōt disponere prout vult. Sed de priuata actione iniuriarum
ciuili vnus nō posset in præiudiciū aliorum. vt ff. de pac. l. si vnus, §.
ante oīa. & ff. de adul. l. si maritus. §. si negauerit alij dicūt ꝙ in pa-
ri numero vnus nō possit sine altero: sed in numero impari p̄ualet
maior pars fauore liberatiōis: vt ff. de pac. l. maiorē. de hoc dixi in
l. ij. c. de libe. & eorū lib. vbi videas. ¶ Item si princeps indulget &
impetrās facit mētionē ꝙ hēt pacē cū cōsanguineis, & offensis, an
debeat habere pacē ab oībus nemine discrepāte, an verò habere pa
b cem sufficiat à maiori parte. dicit Bar. maiorem partem sufficere. [b]
ff. de ver. ob. l. eadē. §. cato. in pen. q. pręualet præsertim in fauorem
liberationis. ff. de pac. l. maiorem. tñ obstat. l. per fundum. qa aliud
est detrahere seruituti vt hic: aliud cōstituere seruitutē in re cōi. ff.
20 de ser. expor. l. seruus ea. ¶ † Item facit ad qōnem, an vnus socius
possit locare domū pro indiuiso altero inuito: & si quidē res cōsue
uit locari, cōsuetudo fit altera natura rei: & pōt partē suā pro indi
uiso locare socio requisito: si verò nō est ɔsuetudo loci secus, simi
lis distinctio fit. ff. de præscrip. ver. l. naturalis. §. j. insti. pro so. in fi.
¶ Vel dic, iudex arbitrabiť. l. ij. C. qñ & qui. quar. pars debe. qui, cō-
siderabit vtilitatē vtriusq; partis. & istud facit fieri per eos cōiter
& concorditer. ff. de ser. ru. prædi. l. itinere. glo. no. iuxta illud qđ di-
cit illa lex notabilis ff. de solutio. l. cum stichus. & facit. ff. de lega. j. l.
21 hmōi. §. fi. ¶ † Pone ex publico principio priuata commoda na-
c scebantur. verbi gratia, ex flumine publico [c] in capite aquæ riuulus
trāsibat p prædiū Titij ad prædiū Seij: vtrū si Titius velit absorbere
aquā in suis prędijs, & p siccitate desiccare prata vel molēdina Seij,
possit necne. & videť ꝙ nō sumpto argumēto ab origine: qa ī capi
te aquæ aqua publica est & cōis, vt no. ff. de edē. l. si quis ex argenta-
rijs. §. si initiū. & ar. l. j. C. de imponēda lucra. descri. ¶ In contrariū
vř, qa postq̄ aqua est ī prædio Titij, ipse est dñs aquæ: ergo de aqua
sua pōt facere velle suum. ff. de aqua quoti. l. j. §. permittitur. & l. Lu
cio. nam cuius alueus priuatus est, eius quoq; aqua priuata est: ut
in l. j. § ij ff. de fluminibus. ad hoc. C. de serui. l. si præses. & l. si mani-
festè. Nā fluxus aquæ ad p̄cliuum locū naturalis est. & ideo dēt ser-
uitutem in prædio inferiori: qa nulla seruitus habet causam natu-
ralem, sed aut positiuam aut præscriptam. ut l. j. & ij. ff. de aqua plu.
ar. & sic cū aqua sit libera pōt dñs aquæ facere de ipsa velle suū etiā
si alij nocet per quandā cōsequētiā ff. de dam. infec. l. proculus. nisi
hoc fieret ad publicā æmulationē: puta ad impediendū fluxū aquæ
ad molēdina cōis Bononiæ: nā hoc fieri ñ pōt: qa est cōtra publicā
vtilitatē: vt. ff. de ope. pu. l. opem. vnde Titius nō dēt formidare iudi
ciū de quo quærit: sed futurū scandalum. ¶ Et propter hoc etiam
posset supplicari superiori licet de rigore non possit agi. ¶ Sed qd
si sunt duo vicini mediāte riuo cōi, & vnusquisq; vult trahere aquā
ad prata sua. rñdeo aqua dēt diuidi localiter, vel tēporaliter, sicut si
essent duo socij sitientes, & nō haberent nisi vnū ciatum vini, quili
bet deberet habere partem. l. ij. ad l. rhodiam de iactu. ff. Eodem
modo in agris & molendinis. & si quis vellet esse prior in vtēdo, di-
uidetur tempus sorte. ff. de vsufru. l. quoties. & l. ij. C. quando & qui
bus quar. pars debe. li. x. nam vbi humanum consilium non sufficit,
22 fortuna altercationem dirimit vt. l. fi. C. cōmunia dele. ¶ † Quæ-
rit Inno. hic, vtrum communitates terrarum, vel collegiorum ha-
beant iurisdictionem? & dic ꝙ nō, sed est apud rectores ipsarū. dic
qđ non habent iurisdictionem contentiosam. s. iudicandi, sed bene
habent iurisdictionem statuendi. Item eligendi sibi rectorem: sed
vtraq; indiget confirmatione superioris cui immediatè subsūt, vt
in auť de defen. ciui. §. interim. & no. C. de iur. om. iud. l. priuatorū.
& l. fi. & hoc necessariò sequitur ex dicto Inno. Nam cùm cōfirma
re statuta & electiones magistratuum. vt. ff. de aqua quoti. l. j. §. per
mittiť. & l. vitio Spe. in titu. de causa posses. sit iurisdictionis & altæ:
non bassę iurisdictionis: qđ patet: qa à statutis non potest appellari,
& cōmunitates non habēt iurisdictionē, ergo non habent ɔfirma-
tionem de qua loquimur. dictum tñ Inno. quo ad iurisdictionem
fallit quando magistratus vacat: vt. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. vbi
absunt. quanquam posset dici ꝙ ibi esset speciale fauore minorū.
sed certè non minor fauor est totius populi, quam minorum. ar. ff.
23 de offi. prætoris. l. Barbarius. ¶ † Item dicit Inn. ꝙ vniuersitates nō
possunt facere statuta specialia vel pœnalia. quod est verum, nisi
authoritate superioris præcedente vel accedente. nam in confir-
matione tantum valet accessus, quantum processus. vt. ĩ. de iure
pat. c. cura. nam & posteriorem voluntatem tuetur prætor. vt l. j. §.
qđ autem ff. quo. le. & in c. j. de alie. feu. paterni. ¶ Item dictū Inno.
intelligas in pœnis s. criminalibus. vel quæ respiciūt authoritatē &
honorē prætoris, quarū executio nō p̄tinet ad iudices pedaneos. vt
l. qđ si qs. §. j. ff. ne qs eū qui in ius vo. est vi eximat. qa sunt meri &
mixti imperij: nō in his quæ imponūt ſm solitū cursum causarū in
cidēter & officio iudicis mercenario: qa ex quo habēt talē qualem
iurisdictionē, pñt facere statuta circa minima. sed certè ibi requiriť
autoritas superioris: qa membra sine capite nihil possunt, nisi in re
bus ipsorum membrorū, vt. ĩ de rescri. c. edoceri. ¶ Pone, consue-
tudo est in ecclesia qđ nulli possint percipere fructus beneficiorū
in absentia, nisi in ecclesia saltem per annū fecerit residentiā. Mo-
do papa concessit priuilegium studentibus Papiæ de percipiendis
fructibus in absentia nō obstantibus quibuscūq; statutis vel con-
suetudinibus ecclesiæ suæ: nec fecit specialē mentionē de ɔsuetudi
ne speciali. Rñdeo satis sufficiūt verba generalia quorū interpre-
tatio resoluitur in particularia. ar. C. de præscri. xxx. an. l. oēs. & l. j.
ff. si cer. pe. & ff. de le. iij. l. si chorus. ſm Oldr. ¶ Extrà quæro, nun-
quid huic decretali possit renunciari saltem cū iuramento? & videť
ꝙ nō: qa istud statutū est casum & damnatū a canone; ergo & iura
mentum vt. C. de legi. & cōsti. l. non dubiū. ¶ In cōtrariū uidetur,
argumen. sumpto ab impetrante ius iniquū de cōsensu aduersarij:
in quē non fit retorquutio: qa spontanens consensus purgat vitiū.
ut. ff. de ɔdi. ob. tur. causam. l. si ob turpem. & C. quod met. cau. l. ij.
24 ¶ † Itē qa quilibet pōt iuri suo renunciare, si habet sanū & ualidū
consiliū animi: etiā si ius suū transisset in rem iud. ut ff. de mino. l.
si iudex. & ff. de ædi. edic. l. quæriť. §. uenditor. C. de admi. tut. l. cum
quidā. C. de pac l. si quis in conscribendo. ff. de pact. l. pactum inter
25 hæredē. ¶ † Et not. qđ interdū canonici iurant factū, puta nō reci-
pere aliquem qui prius non iuret seruare eorum statuta: & tūc si re-
cipiunt aliter, sunt periuri. ar. ff. de ver. ob. l. quidā cum filium. reci-
pere eñ facti est, & in facto consistit. Interdū iurāt ius, puta serua-
re eorum statuta, & tunc non sunt periuti: debent seruare hunc or-
dinem, qa primò debēt cassare statutū, scđ ò ex interuallo recipere.
nā statutū iuris est: & ex quo est sublatum, non pōt inducere periu
riū. arg. in l. j. in princ. C. de latina liber. tol. & si tu dicis, imo statuta
& consuetudines sunt facti: ut in c. j. de consti. li. vj. Rñdeo, verū est
quo ad eos quos non ligant, qui non obligant per statutū, vel con-
suetudinē: vt est Papa vel Imperator. sed quo ad eos qui obligant,
sunt ius, qa faciuns ius. vt l. fi. C. de iureiur. ¶ Sed pone ꝙ receptus
est receptus autoritate literarū, Papę. Rñdeo si ī literis fiebat men-
tio iuramenti, non sunt periuri: qa faciunt ex necessitate, & nō pro
pria authoritate. ¶ Item qa princeps pōt facere gratiā iurisiuran-
di: vt l. fi. in prin. ff. ad munici. qđ etiam lex eius mortua facere pōt
26 vt not. in l. ad gere. §. fi. ff. de iure patro. ¶ † Sed quid, ecce ciuitas
d fecit statutum qđ nulla persona, [d] vel uniuersitas possit uēdere fru
mentum forensibus sub certa pœna: nunquid si ciuitas uēdit forēsi
incidit in pœnam? & uidetur ꝙ sic; qa qđ quisq; iuris & c. nā & ep̄s
obligať proprio statuto p̄sertim si delinquit tanq̄ singularis perso-
na non tanq̄ ep̄s. uerbi gratia, si facit furtum nam uno respectu sta-
tuit. i. tāq̄ ecclesiæ ep̄s. alio respectu delinquit. s. tanq̄ Titius. uñ cen-
sentur

ADDITIONES.

a ¶ Vilis p̄sona reputať q̄ iniuriā nō vlciscit. Adđ ꝙ verecūdia est reliquere iniuriā inultā. tex. i l. miles. §. socer. ff. de adulte. quem text. optime ad hoc allegat ang. i ɔsi. ccxlvij. ici. in splendidissima ciuitate Florentię in. j. col. Ia. in l. pactum curatoris circa fin. §. de pactis.

b ¶ Vide i ista materia, d. fe. hic i. xv. col. vide ēt vltra alleg. cōiter per docto. in §. catho. d. Io. de puteo i l. j. ff. de pact. & aliqd p fel. i p̄sentia col. xv. de p̄b.

c ¶ No. hāc decisionē đ qua facit mentionē Alex. ɔs. cxviii. i. j. col. in secunda parte, & vide etiam late per Ias. may. in repet. l. quominus. ff. de flumi.

d An ciuitas que facit statutum prohibens aliquid cum pena si ciuitas contra faciat ab incidat in pęnam.

sent diuersæ personę. vt ff. de his qui. vt indi. l. tutorē. ¶ Itē statuere est volūtariæ iurisdictiōis: qđ apparet, qa nemo est citād⁹. qñ eps vel alius habens ius statuendi statuit: & in his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis vnus pōt gerere duplicem personam. vt ff. de adop. l. si consul. ¶ Item quia eps facit statutū autoritate canonis ergo ligatur tanq̄ à canone vt. C. de veteri iure enu. l. ij. §. merito. ¶ Item qa debet cōsiderari autoritas quæ facit rem præualere: vt l. iij. ff. de mili. test. ¶ Item qa qñ cā proxima agit in virtute alterius causę, inspicimus illam causam quæ efficaciam tribuit; vt. ff. de reb. du. l. vtrum. §. cum quidam & hoc potest defendi si statutū episcopi nō est contra ius commune directè nec indirectè, aliàs secus: vt. C. de offi. pręfec. præto. l. normā. vel dic ꝙ si est tale statutū, ꝙ eps possit tollere tacitè vel expressè, non ligatur statuto: aliàs bene ligat si nō
27 potest ipsum tollere, vt quia iurauit ipsum seruare. ¶ † Sed Io. an. dicit indistinctè epm non ligari propria constitutione: quia ligaretur sibi ipsi vt no. in c. ij. de consti. lib. vj. in nouel. sic iudex qui malè statuit iudicando facit litem suam non vi sententiæ sed ex quasi maleficio; quia prauè statuit vt. ff. de ac. & ob. l. ex maleficijs. §. iudex. Preterea causa mediata non debet inspici sed causa proxima: quia causa remota recipitur à proxima secundum naturam proxi. recipientis non secundum naturam receptę vt not in l. si mulier. ff. re. amo. & hæc est ratio naturalis. Reuertēdo ad ꝓpositū de ciuitate dico ꝙ nō obligat ciuitas: sed singulares personæ vel vniuersitates quæ sub ea sunt: vt not. Iac. de Are. in l. si peculiū. §. sicut ff de pecu. leg. qa cū statutū fiat gratia ciuitatis, ergo cōtra ciuitatē nō dēt interpretari, videlicet vt ciuitas puniatur contra faciēdo, vt. C. de
28 legib. l. qđ fauore. ¶ † Quærit Collec. nūquid valeat statutū epi, ꝙ ꝑ testes singulares probatur aliquē esse vsurariū manifestum: & dicit ꝙ non: qa est cōtra ius cōe. Tu dic ꝙ aut loquimur de ꝓbanda qualitate certi & determinati ꝯtus, puta emptionis factę cum Titio. &
a verū dicit. vnde per testes singulares [a] non probat ꝙ talis ꝯtus sit fœneratitius, nisi vnus testis iuuaret aliū testē per qualitatem indictorū vt. j. de pigno. c. illo vos. & j. de suc. ab inte. c. cū dilectus Aut agit de probāda qualitate ꝑsonæ in genere, puta ꝙ talis fuit vsurarius manifestus ad expugnandū testim suū: & tūc qa oēs species cōtentę sub genere, tendūt ad vnā eādēq; cōclusionē, nō dicunt singulares: qa ois species est eiusdē qualitatis & cōditiōis: & sufficit probatio gñalis sicut ad probādū quē esse fure manifestum, vel hereticum fm Iac. bu qa oēs hæretici caudā iam habent inuicem colligatam. Tñ quidā dicunt ꝯrium: qa nō possunt esse nisi singulares, qui simul nō viderūt. sed vnus vidit vnū. alter alium: cum in visu & in auditu fundet testimoniū: vt. j. de ꝓba. c. licet cām. & no. ff. de te
29 sti. l. ob carmen. §. fi. dixi. C. de testa. l. j. ¶ † Singularitas testiū non consistit in sensu: qa naturaliter quilibet testis habet proprium sensum ab alio teste separatū: & nō potest vnus sensus numero esse in duobus corporibus. sed consistit in sensato. i. qa nō viderunt vnum & idem sed diuersum numero, esset. a. seu specie vel qualitatē. & qa ibi testes non viderunt idem, non probant idem, tñ si adijciunt qđ est notoriū: & sunt multi testes fide digni, probant notoriū, licet nō probent factū: sed si non adijciunt de notorio etiam si essent mille testes nō probarent notoriū de quo non deponunt neq; factum in quo discrepant. j. de proba. c. licet causam. ¶ Credo tñ ꝙ odio feneratorū ad reprimēdū malitias & cautelas eorum, valet ꝯstitutio epi longis tēporibus practicata, ꝙ per testes singulares plurimos, forte decē, vt no. C. de accu. ea quidem. probetur quē esse vsurariū manifestū: etiam si cōstitutio fingat, uel interpretatur oēs eius contractus esse de duplo vere sortis qa propter difficultatē probationis & dolū fœneratorū, iustū & æquum est ex ꝑsumptionibus ꝓcedi. cum fœneratores æquiparent raptoribus ar. C. vñ. vi. l. si quādo. ¶ Itē hoc est testimoniū de moribus qui probant per actus singulares, & factos etiam diuersis locis & temporibus. Nam totus contextus consuetudinis cū requirat actuū & temporū pluralitatem, non pōt simul videri, vel percipi à testibus. sed constat ex actuū & temporū coniunctione ex quibus surgit consuetudo vt. l. vēditor.
30 §. si cōstat. ff. cōia prędiorū. ¶ † Quærit insuper Collec. nūquid solus eps possit reuocare statutū qđ fecit de cōsensu capituli? dic aut in statuēdo requirit consensus capituli ita ꝙ capitulum faciat partem cū epo in consentiēdo: & tunc nō valet reuocatio statuti sine capitulo; vt. C. de nup. l. si vt proponis. & ff. cōia prædio. l. si Aut consilium capituli non requirebatur ad esse statuti, sed ad benē esse. i. ad quādam honestatē, & tūc solus eps potest reuocare: qa cum nullus faciat ei partē per consensum, sequit ꝙ habeat ius statuendi solus & insolidum. & regula iuris dicit, ꝙ eadem est forma & potestas faciendi & resoluendi tam mediatè q̄ immediatè. vt ff. de ser. rustico prædi. l. tria prædia. & ff. de sol. l. prout quisq; sic pater facit testamētū sibi & filio suo impuberi: & tñ solus pōt reuocare sed an sicut pt testari & codicillari filio impuberi, ita possit damnando cā mortis impuberis. habes vnicū text. in iure. vcʒ in l. j §. j. ff. de tutelis & rōnibus distrahendis. & est text. vnicus ¶ Et not. quòd ista quęstio de reuocatione statuti habet locum in his qui suo iure possunt statuere: qa sunt ordinarij statuēdo, & perpetuę iurisdictionis: secus in cōmissarijs: qa eorū statutū finit eo ipso ꝙ statuerunt, cū sint delegati: licet Bart. faciat eos ordinarios si constituti sunt ad vniuersitatem causarum & statutorum donec durat tempus eorum arbitrij, non postea. vt. ff. locati. l. si in lege. in pri. Ita no. forte & ipse nō malè vt l. j. §. si plures. ff de exercitoria. in sua repetitione. & ff. de decre. ab
31 ordine faci. l. ambitiosa. in lectura. ¶ † Super his tamen diligenter formam mandati considerabis, qua cessante seruabis id quod dictum est de iure communi. facit ad prædicta, quòd arbitri simul electi ad plura decidenda debent simul omnia terminare si possunt. vt. ff. de arbi. l. quid tamen. iudices ordinarij possunt determinare vnum articulum sine alio si non sunt connexa capitula vt ff. de mino l. etiam. §. fi. ff. si cer. pe. l. quidam existimauerunt. ¶ Sed nunquid si datum est arbitrium reuidendi statuta possint interim vetera statuta seruare? Respondeo sic, si sunt certa & clara: secus si indigent interpretatione correctiua: quia data sunt ad corrigendum: vel declaratiua propter dubium intellectum statutorum: quia ex quo sub examine lis pendet coram reuisoribus, interim nihil est innouandum. arg. infra de resti. in integ. c. cum venisset. in fin. & argu. ff. si cer. pe. l. pecuniā. & ff. de excu. tu. l. diximus. & hoc in his ad quę posset trahi declaratio. non autem in præteritis perfectis, & maximè executis. arg. ff. de condi. indebi. l. eleganter. §. si opus. & quod no. C. de transa. l. diuersa. quæ trāsierunt in esse irreuocabile, quia quod sopitum est, non pendet ex futuri temporis tractu: vt. C. de
32 leg. l. leges & constitutiones ¶ † Vltimò no. quod licet collegium non habeat merū imperium, tñ potest quędam statuta facere, & sic nō omne statuere est meri imperij nisi qñ ordinat ad ea quę sunt meri imperij vt. C. de sentē. & inter. om. iudi l. nulli. & ff. de iudi. l. ij. §. his datur. ¶ Vtrū eps possit facere statutū qđ in certis causis à iure communi omissis non appelletur? videtur quòd sic in interlocutoris, non diffinitiuis vt. C. de sen. & inter. om. iu. l. cum solitū. sed illud est propter stylum & consuetudinem illorum magistratuum quam consuetudinem pręscripserant de conscientia principis, vt patet ibi in verbo, solitum aliàs secus. vt. j. de iureiur. in c. ve
33 nientes. vel dic vt no. in c. fi. de app. li. vj. in nouel. ¶ † Sed nunquid valet statutum episcopi quòd in certis casibus procedatur summariè, & de plano videtur quod non. Nam licet episcopi non iurent seruare leges & canones, tamen sine iuramento seruare tenentur. sic & arbitri non iurant, & tamen seruare tenentur quod scriptum est in legib⁹ & canonibus: vt. C. de arbit. autētica decernimus: & C. de
34 pac. l. si quis in conscribendo. ¶ † Item epi sunt sub lege, non supra legem. vnde non possunt committere causas ordinarias cum illa
b clausula, summariè [b] & de plano: & si cōmiserint, tñ ordinariè est procedendum qa illa clausula est apposita causa ampliandę iurisditionis: & ideo vitiatur & non vitiat vt. ff. de offic. proconsul. l. nec quicq;. §. fi. & not. in c. sæpe. de ver. sig. in cle. sed contrarium seruatur de facto; & aliud ē committere & aliud statuere, qa statui est generale & fauorabile. ar. l. ij. de ferijs sed delegationes sunt particulares & quodammodo odiosæ, & restringendæ. ¶ Pone, constitutio epi dictat, qđ in sua curia possit opponi exceptio non numeratę pecun æ vsq; ad quatuor annos, an valeat ista constitutio? & videtur ꝙ non: quia est contraria iuri communi quod disponit de biennio tantum. In contrarium videtur: quia ista exceptio fouetur. veritate: & maior est veritas quàm fictio. ff. de libe. & posth. l. filio. & post biennium probatur per coniecturas, quia negatiua. sed ante biennium præsumitur pro ipsa quia creditor debet probare causam finalem esse veram sed causam finalis agendi est ipsa numeratio. nā nec potest reddi quod numeratum non fuit Sol. ista constitutio pertinet ad decisionem causæ. & ideo inspicienda est conditio instius cum quo contrahit potius q̄ locus iudicij, vt not. O iof. in l. j. ff. de iud. in lec. sua. & C. de emāci. lib. in l. j. cū si. ¶ Porro exceptio nō numeratæ pecuniæ est anomala: qa tpalis ¶ Itē qa ante bienniū est ꝓbata eo ipso ꝙ opponit & iuratū sit. vt. l. fi. C. de nō nume. pecu. nō ob. c. debitores. j. de iureiur. qa ibi loquit in vsuris. in qb⁹ nō sperabat numeratio per craditorē fienda: qa tunc esset sors. Itē ꝯ forte nō obijciebat ibi exceptio nō nume. pecuniæ sed dicebat qđ ꝯtus erat fœneratitius & sic nō obstat sed si esset ꝯfessio de duplo veræ sortis: tūc si exciperetur de dimidia pte nō numerata: sed spe futuræ numerationis ꝯfessata: tūc essemus ꝓpriè in querela nō num. pecuniæ. tñ ex gñe causæ ñ essemus sub epo sed sub magistra
35 tu seculari. & cōsidera bene id qđ dico. ¶ † Quid econtra si constitutio epi dictet qꝫ ī curia sua clerici nō possint opponere exceptionē nō nume. pecunię & vr ꝙ nō valeat: qa est ꝯtra libertatē clericorū. Nā si onerat libertas eorū adimendo eis priuilegia, ergo multo fortius si aufert eis ius cōe qđ difficilius tollit q̄ priuilegium. ar. ff.
39 de mili. test. l. eius militis § militia. ¶ † Itē nō valet statutū episcopi vel magistratus iuri cōi contrariū ut. ff. de offi. pfec. pto. l. normam. nisi

ADDITIONES.

a An per testes singulares probetur contractus usurarius.

b ¶ Vide allegata per nouissimos in l. nemo. potest. ff. de leg. j. & diffuse per Georgium Natam in cle. sępe. in. xxvij. col. de verb. sig.

a nisi inter consentientes huic statuto [a].ar.C.de consti pecu.l.2.in fi.
& in auth.de fideiusso.§.argentariorũ.col.j ¶Itẽ si clerici essent nu
mularij vł argẽtarij ad quorũ fidẽ publicè recurrit,& maximè qa
qñ clerici se immiscent rei ad se nõ pertinẽti, finaliter dic nõ vale-
re quia;est cõtra naturalẽ rationẽ vel mẽtem cõtrahentiũ.ar.in l.j.
§.i.ff.de ferijs.& ff.si cer.pe.l qui pecuniã C de nõ nu.pec.l.fi.& C.
72 de do.ꝓmis.l.iiij.q̃ lex est sing.¶† No authoritatẽ [b] moralis phi-
b losophi ꝓ lege seruarinĩ causis allegari. Et est ratio,qa sciẽtia nostra
supponit morali philosophiæ: vt s̃. no. in rubri.ꝓęmij. sic in mã
naturali allegant Hippocras & Aristoteles.ff.d statu ho.l.septimo
mense.& ff.de sol.l.si pater.& ꝑ hoc redditur philosoph ę debitus
honor.Dicit hic Host ꝙ hodie populi quãq̃ principales, & c'aris-
simi nõ pñt statutũ aliqđ cõdere,nisi princeps eis hoc expressè cõ
cedat vel cõfirmet:& ꝓbat ex eo qa populus romanus in quo oĩs
populus includitur,omne suum imperium transtulit in principẽ.
38 ¶† Sed tu dic ꝙ potestas statuẽdi & iurisdictio sunt annexa.& qui
hẽt vnũ,haber & reliquum eiusdẽ quantitatis. nec aliquid valet ra-
tio Host.quia lex,omnes populi est approbata per Iustinianum &
per Cęsarẽ.& ideo debet haberi pro imperiali cõstitutione p̃ser-
tim quia Iustinianus fuit post Cęsarem Augustum ut not.ff.de mi-
no.l.Aemilius.in fi.& ideo dicas statuta populorum valere,nisi eis
sit expressè inhibitum per principem eorũ. & ecclesia romana in
suis terris temporalibus vtitur opinione Hostien. secundum quid
non simpliciter:quia vult nulla statuta valere nisi à se confirment:
ne populi subiecti valeant contra libertatem ecclesię aliquid ma-
chinari.Item sitiunt iurisdictionem,quemadmodum ceruus desi-
derat ad fontes aquarum,secũdum quosdam.tñ mala verè loquen
tes de clericis,si statutum habet plura capitula:vltima clausula ad
omnia refertur si ad omnia referri potest:ut not.ff.de postu.l.j.§.
cum qui.& ibi not.Old.Bal.doctor.

ADDITIONES.

a ¶ Vide per do.Alex.in cõs.xxxvj.inci.redẽptoris in vlti.col.in 2.volumine.
b ¶ Vide omnino scripta ꝑ modernos in l.iij.post doc.Bar.ibi.ff.si certũ petat.

CAP. VII.

1 *Constitutio laicorum etiam totius populi facta super rebus eccclesiæ non tenet.*
2 *Vasallus si est adeo pauper quòd non possit viuere, nisi feudum alienet, quid iuris.*
3 *Vergere ad inopiam quando quis dicatur: & quid probare debet.*
4 *Dictio liberam,quid significet.*
5 *In feudis curia domini est priuilegiata.*
6 *Ecclesia an incidat in naturales pęnas feudorum.*
7 *In alienatione rerum ecclesiasticarum non sufficit authoritas ciuitatis de curionum uel consulum:sed requiritur consensus ecclesiasticarum personarum.*
8 *Alienare in clericos ecclesias res tributarias uel collectarias an populus prohibere possit.*
9 *Alienare non potest feudatarius in ecclesiam; nisi intraret monasterium & tandiu durat apud monasterium,quandiu uiuit feudatarius.*
10 *Et quid econtra si dominus uasalli intret monasterium.*
11 *Feudum armatę militiæ expirat per monachatum,& per sacros ordines; non autem feudum censuale.*
12 *Dignitates inseparabiles non trasèunt à persona.*
13 *Feudum si est fictuale licet feudatarius intra annum petierit inuestituram,& fecerit fidelitatem,solennitatemq; seruauerit,tamen si cessauerit à solutione canonis perdit feudum.*
14 *Feudatarius si habet filios an possit pro anima sua legare suum utile dominium.*
15 *Priuari dominio uel alio iure suo an possit quis per statutum.*
16 *Satutum an possit eradicare naturalem iustitiam.*
17 *Obligatio ciuilis an possit tolli per statutum.*
18 *Inopię causa habent quedam personę beneficium,ne conueniantur,utrum si propter maleficium quod commiserunt sunt ad inopiam deducti,retinebunt illud beneficium.*
19 *Feudatarius an possit alienare commoda utilis dominij ad longum tempus non requisito domino uel eo contradicente.*
20 *Feudatarius an possit uendere annos redditus.*
21 *Feudatarius an possit renuntiare feudo inuito domino.& num.sequentib.*
26 *Feudatarius decessit tribus filijs hæredibus legitima ætatis relictis:unus petijt intra annum inuestituram: partes fuerunt cõtumaces & partem suam perdiderunt,an portio eorum accrescet fratri.*
27 *Et an idem erit si unus ex hæredibus renuntiauerit parti suę.*
28 *Et quid si unus propter feloniam à parte sua cecidit.*
29 *Ius accrescendi an in contractibus possit induci per pactum expressum.*
30 *Et si pars unius uacat per sententiam nunquid accrescet alteri.*
31 *In priuatione feudi an requiratur sententia.*
32 *Vasallus qui cecidit ipso iure si postea tenuit longo tempore non potest expelli propria authoritate inuestitoris.*
33 *Inuestituram si episcopus renouet,dicendo saluo & reseruato iure ecclesiæ:res autem iam ad ecclesiam reuersa erat,quia non erat petita inuestitura intra annum & diem propter quod episcopus inuestiuit quendam certum,an ualeat ultima concessio.*
34 *Emphiteuta requirere debet dominum quando causa alienationis potest domino adaptari.*
35 *Emphiteuta siue uasallus si alij in emphyteusim uel feudum aliquid dederit;an ex hoc acquiratur actio proprietario.*
36 *Feudum si renouetur in persona filiorum,an debeat solui laudemium.*
37 *Inuestituram debet petere filius intra annum & diem post mortem patris & iurare fidelitatem:aliter cadit a feudo ipso iure.*
38 *Possessio clandestina sufficit in translatione dominij.*
39 *Feudum si concessum est alicui pro se & filijs an intelligatur de descendẽtibus usque in infinitum.*
40 *Feudum si mihi & fratribus meis concedatur, an intelligatur de tota linea.*
41 *Emphyteusis ecclesię an transeat in extraneum hæredem.*
42 *Naturalis filius legitimatus non succedit in emphyteusim ecclesiæ in feudo:nisi imperator hoc expressè dicat.*
43 *Bastardi an ueniant filiorum appellatione.*
44 *Dignitas non conuenit illegitimè natis.*

1 QVę in ecclesiarum. ¶† Constitutio lai
corum etiam toti-
us populi facta super rebus ecclesię,nõ tenet. ¶Casus.
cõmune Triuisij.fecit statutũ ꝙ feudarij ad inopiã ver
gẽtes,hoc cõstituto possũt alienare feudũ qđ ab ecclesia, vel alijs
tenẽt absq; dñi requisitione. Papa dicit qđ istud statutum quo ad ec
clesias nõ tenet.& venditio facta de talis feudo sine legitimo eccle
siasticarum personarum assensu nõ habet vires.Ibi Triuisij.ideo
commune Triuisij ibi constituerunt quãtum ad aliquos id est sub
ditos tenet statutum tam in iure fori,quã in iure poli.ergo statuta
sunt seruanda etiã in fori conscientię s'm Ber.qđ non reperitur ali
bi.sed quo ad ecclesiã nõ tenet statutũ:qa cõitates terrarũ nõ pñt
ecclesijs imparare nec iura eorũ tãgere. ¶ Sed ecce ppł's rusticanus
rudis & indoctus credit valere statutum: nunquid excusetur rusticus
alienans à pęna cõmissi? videt qđ sic.qa rusticitati parcitur. ¶ Itẽ
publicus error iuris habetur pro errore facti ¶ Item iste in animo
suo non offendit dominum directè,vel ꝑ obliquum:quia non con
tẽnit eum.ar.ff.locati.l.si quis ignorans. In contrarium quia liber-
tas ecclesiarũ est de iure naturali:& pęna quæ est comes peccati in
de originẽ trahit. ergo error non excusat. C.de in ius voc. l.venia.
¶ Item debuit consulere peritiores. C. de inge.& manu.l.si auia.
perniciosè ergo hic erratur sub prætextu statuti ff de verbo.ob.l.si
seruum.§.sequitur.minor tñ restituitur in integrũ nisi dolus adess
2 set.ff.de mino.l.si ex causa.§.si in cõmissum.¶† Sed quid si vasallus
adeo est pauper,qđ non potest viuere nisi alienet? Rñdeo requirat
dñm ꝓ vitæ subsidio:cũ si eius vite dñs nõ succurrit,alienare pote-
rit:qa quodãmodo dñs videtur habere vasallũ ꝓ derelicto.ff ꝓ de
relicto.l.fi.& in auth.ut cùm de ap.cogno.§ qui de predictis.ꝓprie-
tatẽ tñ dñij nõ licet vasallo vẽdere licet laboret in paupertatis mi
seria vt in nostro.c.secundum intellectum Inno.& vide quod no.
3 in c.j.de controuer.inter do,& empto.feu.¶† Ibi probabiliter.ex
hoc aduerbio not. quod dicitur aliquis ad inopiam vergere nisi
duo probet.scilicet se vergere & sine culpa sua vergere.& hoc ve-
rum quando vergere allegat ut sibi prosit & alij noceat: alias non
referret vtrum sua culpa vel non.vt C de iure do.l.vbi adhuc.¶ Ibi
alienandi feudum.id est vtile dominium, & vtilem seu naturalem
possessionem.non enim est ita fatuè intelligendum statutum ut
loqueretur de proprietate ecclesię vel de proprietate laicorum:
quia statutum quod quis potest vendere proprietatem alterius
etiam contra laicos non valeret: quia esset contra ius gentium,
4 & cõtra naturalẽ ęquitatẽ expresse errore.vt ff.de pub.l.fi.¶† Ibi,
a liberam [a] no.qđ istud verbũ significat qđ nec teneatur consensum
dñi requirere,& vt alij ad eam non pateat ingressus.nam liberum
dicitur qđ ab omni necessitatis obseruantia & solẽnitate est abstra
ctum.

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnino scripta late per Ias.May.in l.1.C.de fac.san.ec.i.1.col. & ali
quid per eũdẽ in l.si qs maior in 4. col. in vi.no.C. de trãs. Et de isto verbo
libero vide etiã Barb.hic & eundẽ Barba.in ca.1.de off.ord.& eundẽ Barb.
in c.1.j.de rescrip.vide q̃ scribit d.And.pon.in c.si pro debilitate,de off. de-
le.& per scripta in dictis locis al's extensę consului & se subscripserunt insi-
gnes doct.d. Lã. Deci.& Ia.de cliuio de Mediolano q ptãs qui potest ex ca-
missis vel ex decreto in criminalibus.libere inquirere tamen consului ꝙ per
istud aduerbium libere non poterit inquirere non præcedẽte fama vel plus-
quam sit fama vel indicia, pro ut etiam comprobat Ias.in d.l.1. tamen licet
Iaso.nõ dicat iuuenio qđ primum tenet Aug. in sil. vacantia.C.de bo. vac.li.x.
tñ reperiri põt qđ Aretinus reprobat ipm in c.cũ oporteat de acc.fra.Paro.

5 ctum vt l.i.ff.de testa.mili.¶† No.quod in feudis curia domini di-
citur priuilegiata.Est enim curia locus signatus vsibus dñi deputa
tus.sed aliter curia sumitur pro loco publico : vt curia decurionis
vt C.de decuri.l.obseruare.li.x.& facit c.j.quæ fuit prima causa be
6 nefi.¶† An eccl'ia incidat in naturales pęnas feudorū,puta ex ca-
dentia à proprietate.ho.in c.vel in glo.de capitulis corradi, si feu-
dum est nouum:id est acquisitum per prelatum qui deliquit.dic ut
ibi in text. Si autem est antiquum.i.a predecessoribus acquisitum
non nocet ecclesię C.de sacrosanctis eccle.l. placet.¶Ibi, identita-
ti.not. quod identitas est non pati iniuriam in iuribus suis. ¶Ibi,
constitutionem.not.hic primò cassari cõsuetudinem:deinde im-
mediatè cassari cõtractum ex ea secutū.& sic ẜm Inno.non valet
statutum ꝙ ratione partis quis possit vendere totum:siue sint par-
tes eiusdem quidditatis & rationis,vt dominium:siue diuersę quali-
tatis vel diffinitionis puta dñium & vsumfructum formales sibi
faciunt partes per concursum vt ff. de vsufr. leg. l.si alij. ibi enim
est quædam comunio ratione agri subiacentis & compartientis
fructus inter eos. ¶Ibi , ecclesiasticorum. ergo à contrario sensu
valet statutum in feudis quæ tenentur à laicis: quia per tale statu-
tum non aufertur dñium dñi sed conceditur transferri ius vasalli
quod statutum habet inducere libertatem feudorum saluo iure
dominij dominorū:& tale feudū tunc dicitur factū.Sed Inno. ne-
gat valere publicū,per qđ aufertur dominiū priuatū: qa cõitas non
est dña nec administratrix taliū rerū.Item qa dñia sunt de iure gen-
tium:certè statutū non pōt tollere dñiū à sua radice,sed effectū eius
sic.Cy ꝙ non tollit ius naturale sed eius effectus.sic verba sunt Iu-
risconsulti in alia materia.ff.de dona.inter vi & vxo.l.cum hic sta-
tus.§.fin.¶Sed in hoc capitulo est casus , ꝙ per statutum generale
pōt tolli vtile dñium habens ortū ex cõsuetudine, puta ex cõsuetu
dine feudorū:qa nō est de iure gentiū ꝙ ibi ius necessariū,qđ nō re-
perit alibi.¶In assensu.no.cõsensum superuenientē sufficere qñ-
cunq; aliquis accedit ad validationē ꝯtus:sed ad fundandum con-
tractum à principio per tertiū consentientem , videtur ꝙ requirat
cõsensus per modū autoritatis: qa autoritas habilis cõsensus sem-
per respicit ad principiū.dicā.j.de cõsue.c.cum cõsuetudinis. post
a Inno.¶Ibi,decreuimus.no.contractū a declarari nullū. & ad hoc
principaliter agi posse.& qñq; cõtractus est nullus ex pluribus cau
sis siue rõnibus simul cõcurrētibus.C.de cõtrahē. emp.l. si mater.
¶Sed si vna causa nullitatis precedit aliam tpe,secunda cā nō inue-
nit qđ annullet.ff.de iniu.testa.l.nā & si sub conditione.§.rūpēdo.&
iō super cā scđa tm̄ nō posset fundari libellus nullitatis. facit. ff.de
7 hęre.insti.l.si non lex Aelia.Sentia.§.j. ¶† No.ꝙ in alienatiōe rerū
ecclesiæ nō sufficit authoritas ciuitatis decurionū ,vel cõsulū:sed re
quirit cõsensus ecclesiasticarū personarum absq; laicis. ¶ Capio
primā gl.& videt ꝙ istud statutū valuerit.vt.l.oēs populi. ff.de iust.
& iur.ēt in foro animę.sol.quo ad laicos inter subditos valet : quo
ad ecclesias non valet ẜm Ber.& est rō :qa clerici sunt de pp'lo quo
8 ad fauorem eorū sed non quo ad dānū ecclesiarū. ¶† Sed hic quæ
rit,nunquid statutū populi possit disponere,ꝙ laici nō possint alie-
b nare [b] in clericos , vel ecclesias res tributarias, vel collectarias , ne
fiscus careat subsidio collectarū.Rñ.licitū est laicis defendere suas
iurisdictiones:& vtilitatē publicā in acquirendis.sed nō in acqsitis
ecclesiæ.primū probat;qa hoc pōt pactū & testamentū vt.C.de re.
alie.non alienā.l.fin.& C.de pac.inter emptorē.l.vlti.nisi preceptū
sit nudū.ff.de leg.j.l.filius famil.§.diui.C.de fideicom.quoties.ergo
& statutū.& no.ff.de verb.ob.l.si ita qs.§.ea lege.ff.de pig.l.in quo-
rum finibus.C. non licere habitatoribus.l.j. C.de iure emphy. l.ij.
C.de iure fisci.l.certa forma.li.x.nā & sententia iudicis pōt hoc ve
tare.vt ff.de contrahen.emp.l.si quis sciens.& iurisdictiōes & statu
ta sunt eiusdē qualitatis.de statuto ēt habemus in feudis , ꝙ feuda-
tari⁹ nō pōt alienare ī ecclesiā:qa alienaret ī potentiorē.vt in auth.
de alie.& emphy.§.j.& eccl'ia cultrix est iustitiæ, nec in se iniustum
9 patit,nec in aliū tolerat.¶† Hoc verū nisi feudatarius ingrediatur
monasteriū:qa est alienatio necessaria:& tandiu durat apud mona-
sterium q̄diu viuit feudatarius vita naturali.eo aūt mortuo si feu-
dum erat perpetuū,ad omnem hęredem transit in perpetuum: qa
tale feudum redigitur ad instar proprietatis : & pōt appellari fran-
cum vt. j.de fi.instru.c.inter dilectos.si aūt erat ad vitā ,qđ interpre
tat de vita naturali ,morte naturali finitur : qa nullæ remanent eius
reliquię:& finito iure datoris finitur ius acceptoris vt in c.j .§.rur.
sus.qui feud.da.pos.ff.de pigno.l.lex vectigali.C.de leg at.l.vxor pa
trui.ff.de leg.j l.si domus.§ vlti.ff. de contrahen. empt.l. qui taber-
nas.ff.de vsufru.lega.l.j.§.sticho.imo dicas , ꝙ aut seruitium feudi
pōt explicari por monasterium,& vera sunt prædicta.aut nō:& tūc
feudum redit ad dominum:non mutatiōe personę sed extinctione
finalis causę:vt in ca.j.de eo qui arma bellica deposuit.nec dicas ꝙ
illud.c.cum sit fundatum in ratione naturali & incōuincibili,sit cō
tra libertatē ecclesię:quia ecclesia debet iustitiā colere. vt in.c.j.de
10 feud.alie. vbi text. vnicus.¶† Quid econtrà, si dominus vasalli in-
greditur monasterium.dubitationem facit;qa dominus alienando
perdit ꝓprietatem vt in c.j.quę sit prima causa benefi.amit.& no.
de forma fideli.c.j.& qualiter dñs ꝓprietate priuetur.c.ex.facto. &
si de feu. fue. contro.c.dño cõmittente.dic contrà,qa necessaria &
vniuersalis est alienatio.vt in ca.j.de capitaneo qui cur.vendi.non
obstant contraria , quia loquuntur de ilicita alienatione non de ea
quæ licitè fit:qa penam non meretur qđ fit lege cõcedente.¶ Sed
pone ꝙ dñs priuet , & vasallus liberetur. nunquid vasallus retinet
illud vtile dñium qđ prius habebat,an assumat directum:quia qua-
litas dominij mutetur. qđ videt verius per illam notabilem legē. ff.
de hęre.insti.l.iij.§.qui fideicommissariā,& qa priuatio vnius efficit
11 habitus alterius. ¶† Ex prędictis apparet ꝙ feudum armatæ mi-
litię expirat per monachatū.Itē per sacros ordines.sed feudum cen
suale nō expirat sed trāsit ad monasteriū cum suo onere.si verò est
feudū alteri⁹ officij ,vel monasterij qđ possit adaptari monasterio:
non expirat sed transit ad monasterium:si verò sit feudum alterius
12 seruitij , qđ non possit adaptari monasterio, expirat. ¶† Item di-
gnitates inseparabiles à persona non transeunt. argu.ff. de arbi.l.
non distinguemus.§.sacerdotio.C.de episco.& cleri.l. quisquis.ff.
de ver.oblil.continuus.§.si ab eo.& tn̄ interdū de facili impetrant
per successores.ff.de aqu quot.& æsti.l.j.§.ꝑmittitur. vbi tex.vni-
13 cus.vnde qđ nō est trāsibile,est impetrabile.¶† Et no. qđ si feudū
est fictuale,licet feudatarius infra annū petierit inuestituram,& fece
rit fidelitatem,& oīa solēnias seruauerit:tn̄ si cessauerit per biēniū
in solutione canonis vel partis eius,totū feudū perdit. vt not. Inn.
j.de re iudi.c.ad apostolicę. ¶ Pro hoc dicto singulari ego allego
tex.vnicū in lib.fendorū.in tit.quæ fuit prima causa feu.amit.§.sed
nec est alia iustior causa.cui apollo nō responderit Christo. vide in
Specu.de loca.versi.lxxxv.si autem non petijt inuestituram perdit
14 illud elapso anno. tene menti. ¶† Sed ecce feudatarius habet fili-
os:nunquid potest pro anima sua legare suum vtile dominium?&
videtur ꝙ non : quia pauperes & ecclesia ęquiparantur. sed ecclesia
est prohibita , ergo & anima. Reuertitur igitur feudum ad domi-
num feudi tanquam alienatum in potētiorē , si dñs retrahere vult:
aliàs bene valet legatū.ut in d.§ pater.auth.de alie. & emphy. sed si
nemo de liberis extat, reuertit ad dñm iure vacatiōis imo iure anni
hilationis nō iure retractionis.& ideo perpetuò pōt vendicari, sic
intelligit.c.j.§.donare.qualiter po.olim feu.alie.sed Hosti.dicit hic
vt refert hic Io.an.qđ pro aīa legari pōt.ar.ff.de vsuf.l.locū.fauore
& intuitu aīę.qđ satis pōt dici de ęquitate canonica. dūmodo nō
sit effectū caducū morte.nam si sit effectū caducū morte ,nō sit ca
15 ducum alienatione &c.¶† Opponit ꝙ per statutū nō possit qs pri
uari dominio seu alio iure suo:qa non valet rescriptū: ergo nec sta
tutū.& quia dominia sunt de iure gentiū,& similiter alia iura bona
& ęqua.licet illa iura essent prodita à iure ciuili, tamē fundantur à
iure naturali.ar.ff de reg.iur.l.cum amplius.§.is natura debet. & ff.
de fideius.l.fideiussor obligari.§ fideiussor. dicit Inno. ꝙ dominia
oīa sunt de iure gētiū postq̄ sunt in esse suo ꝓducta.sed modus pro
ducēdi ea de non esse ad esse quādoq; est de iure ciuili:& iō facilius
impedit modus acquirendi q̄ acquisitū esse ẜm Innoc. Dic ꝙ ge-
nera singulorū dñiorū sunt de iure gen.propter necessitates huma
nas introducta:sed singula genera non: quia omnes gentes eis non
vtuntur vt emphyteuticis & consimilibus,quorū comerciū nō est
notū apud extraneas natiōes.nec est verū ꝙ omne qđ est ęquum,
sit de iure gentium.qa obligatio ciuilis qñq; est ęqua & bona:& tn̄
nō est de iure gen.Itē vera sententia.Item iudicia.ut no. institu. de
obligat.per totum.& ff.de pac.l.si vnus.§. pactus.in fi.maioris gl.&
16 ff.de cōdi.inde.l.iulianus.¶† Sed nūquid statutū pōt eradicare na
turalē iustitiā quāq̄ possit tollere remedia exercititij?respōdeo ꝙ
nō supposito ꝙ sit vera iustitia : qa veritas factis hominum cōpelli
nō pōt.q̄ veritas egredit ex facto qđ nulla ꝯstitutione tolli pōt. ff.
de acq.pos.l.j.§.si vir vxori.ff.ex qui.cau.ma.l.sciendum.cū.l. seq.ff.
de capi.dimi.l.tutelas.ff.de lib.& posth.l.filio.ff.de capti.l.in bello.
§ factę.¶ Quid ergo oporat ista simplex iustitia sine remedijs. res
spondeo denunciabitur eccl'ię:ut j.de iudi.ca.nouit. Nā veritas de
terra orta est.i.de factis hominum,& iustitia & iudiciū de cęlo pro
spexit;vt in c.cum ęterni.de re iu.lib.vj.vel dic standum statuto:ut
17 not. Bar.ff.de vsuca. l.sequit. §.si viā. ¶† Nunquid ergo statutum
possit tollere ciuilem obligationē & actionem. Respondeo sic ēt
ipso iure,sicut apparet ī statuto legis de acceptilatiōe ut.C.de trās-
ac.l.vbi pactum.dūmodo statutū hoc dicat ꝙ ipso iure.al's intelli-
gitur quod per exceptionē.ff.de condi.inde.l.qui exceptionē. & si
statutū fingit numeratum esse intelligitur disponere ꝙ ipso iure.
ut.d.

ADDITIONES.

a Vide hoc plene scripta per moder.in l.j.C.de sum.tri.& fi.cath.& an per lai-
cos possit fieri statutū propter qđ redditus sui augeant & ecclesię. minuant.
vide Pet.de anch.cūsil.xii.& seq.& cōsil.cliiii.

b ¶ Et an valeat statutū ꝙ non pōt fieri alienatio nisi in nō subditū tanq̄ cōtra
libertatē eccl'ię prout est not. vide Barb.cōs.xiiii.ii.lib.& consul. tale statu-
tū valere.d.signo.cōs.cxviii.& consul.Car.super statuto Pistorii disponēte ꝙ
donatio sit ipso iure nulla nisi fuerit denūtiata ꝙ si sit fctā donatio clerico ꝑ
laicū ꝙ clericus denūtiare teneat.Et ipse Barb.ibi cōsuluit qđ statuto Bono
nię ꝙ facta locatione inter reconductio facta quod tale statutū ligat clericum

vt d.§.pactus.& no.ff.de solu.si ex pluribus.scđum vnam gl.secū-
dū aliam dicit contra. Vide ibi Bar. vel dic ꝙ ope exceptionis non
procedit contractus iuris gentiū sed ipso iure quādo procedit cō-
18 tractus iuris ciuilis vt ff.de accepti l.an inutilis.¶† Accipio secun
dam gl.& scias quòd quædā sunt personæ quæ ratione inopię ha-
bent beneficiū, quòd nō cōueniantur nisi inquātū facere possunt.
¶ Quæro nunquid si propter maleficiū quod cōmiserunt sunt de
ducti ad inopiam, nūquid retinent beneficiū?& videtur quòd nō:
a qa dignū a est ꝙ malè meriti egestate laborent:vt ff.depositi.l.bo-
na fides.ad hoc facit.l.pe.ff.de iu.do.quę lex est notabilis.¶ In cō-
trarium videtur ꝙ istud maleficiū non est cōmissum cōtra agētē,
sed contra tertium.ar.ff.ex qui.cau.in pos ea.l.Fulcinius.§.quid sit
latitare.Prima pars est verior:qa processit culpa lata,vel dolus or-
dinat ad casum:& ideo sibi imputet.& ita glossat c.Odoardꝰ.ī.de
19 solu.et ff.de ꝓcu.l.titius.ff.de neg.gest.l.siue hæreditaria.¶† Quę
ro nūquid feudatarius possit alienare commoda vtilis dominij ad
longum tempus non requisito domino,vel eo contradicēte?Rñ.
olim poterat partem vtilis dominij:sed nō totum, nisi feudū eēt
in curia domini. est autē curia insignis locus propriè domino de-
putatus, vallis vel alio ambitu circuncinctus.vt ī c.j.§.fi.quib.mo.
feu.amit. nam nō licet singulis emere hortos sallustianos: vt ff.de
leg.j.l.apud iulianum. §. fi.vnde principes habēt loca proprijs so-
latiis & recreationibus deputata:de quinus si aliquid infeudaue-
rint,illud in aliū transferri non pōt nec in totū nec in partē,sed ho
die indistinctè nulla etiam minima particula alienari potest de a-
liquo recto feudo vt in c.j.de prohi.alie.feu.per Fede.saluo quod
alteri in feudū dari potest æquè idoneo quo ad seruiendū pro feu
do.Non enim requiritur ęqualitas in alijs quā in seruitijs feudi:&
præsumit esse ęqualis honore & amore si est eiusdē dignitatis mi-
les militi.¶ Sed quare permittitur per feudum non per venditio-
nem.Rñ.venditio est prohibita in feudis qa ad vendendū propter
dulcedinē pecuniæ homines sunt faciliores q̃ ad donandū: vt l.fi.
C.de prædi.curialium.li.x.Item qui vendit,beneficium nō facit.&
feuda de natura sui ꝯsistūt in beneficijs honore & amore:& feudū
in feudū ideo transit:qa in habētibus symbolū facilis est transitus.
Domino autē cōsentiēte omnis concessio valet:nec dr dominus
alienare sed alienantē nō impedire:& ius eius prorogare nō de no
uo cōcedere:vt ff.de manu.vin.l.si pater.§ fi.ff de pecu.l.peculiū.
20 §.si ære.¶† Quæro nūquid feudatarius possit vēdere annuos red-
ditus.Rñ. potest ad modicum tēpus.i.vsq; ad nouem annos:sed
b ad longum tempus non potest: quia esset species b alienationis:
vel saltem esset actus ęquipollens alienationi,vel in fraudē factus:
vt l.j.ff.de loco publico fruendo. & l.j.§.quod ait.ff.de superficie-
bus.sed glo.dicit ꝙ etiam ad longum & longissimum tempus po
test alienari commoditas: quia non transit dominium, cum non
cōtrahatur respectu vtilis dominij sed respectu eiusdem alterius
corporis.i.fructuum separandorum singulis quibuscunque annis.
vnde hic contractus non concernit fundi corpus,sed corpus fru-
ctuum.Ita no.ff.de le.j.l.j.& de lega.ij.l.codicillis.§.instituto.quod
verum est si hoc actum est, ne vtile dominium transeat:quia non
dicitur alienare qui facit pactum ne transferatur dominium quod
retinet apud seipsum,quoniā alienatio non dicitur, nisi ille actus
per quem transit aliquod dominium:vt l.j.C.de fundo dota.& est
expressum.ff.de contrah.emp.l.cum manu sata.§.nemo.hoc vide
mus in vsufructuario.ergo idē in feudatario & in emphyteuta:vt
ff.de peri.& cōmo.rei vē.l.necessario.§.fin.¶ Sed statum quæritur
vtrū fructus pēdētes sint feudatarij an ꝓprietarij? & vr ꝙ sint ꝓ-
prietarij:qa ciuilis possessio causat acquisitionē fructuū nō natu-
ralis:vt ff.de acq.pos.l.iij.§.ex cōtrario.& iō vsufructuarius nō fa
cit fructus suos nisi postq̃ est in eorū fructuū plena & ꝑfecta pos-
sessione.vt ff.de vsufru.l.si fur decesserit.& ff. de vsuc.l.si homo.
& ff.qui.mo.vsusfru.amit.l.vsufructuarius messem. quod aūt dñt
qdā,ꝙ requirit ꝙ reposuerit ī horrea,falsū est:qm̄ separatos à fun
do statim possidet licet extra fundū nondū exportauerit:qa amo
do nō sūt pars fundi:& eorū dñs fit pleno iure. & idē dicendū est
in fructibus ꝓbēdarū:qa amodo spēs agri nō cōtinent,sed sūt cor-
pus mobile,& stāt ꝑ se.ff.so.ma.l.diuortio.& ff. qđ vi aut clā.l.qa
aceruus. ¶ Idē in pensionibus est dicēdū:qa nō sunt de corpore
quarū dies cessit & venit, vel saltim cessit. vt ff.de verb.obligat.l.
interdū vt.ff.de vsufru.l.defuncta.salua sēper in feudis cōsuetudi-
ne feudi:qa feuda nulla habēt formalē regulā nisi à cōsuetudine
feudorū.& iō ꝯctus feudi est ꝯctꝰ anomalꝰ,si feudū sit datū scđm
rectam naturā feudi.i.scđm ꝯsuetudinē naturatam siue præscriptā.
Nā in feudis ꝑscriptio naturā facit.vt ī c.si qs ꝑ.xxx.si de feu.fue.
ꝯtro.coll.x. Si feudū vacat, nō est necesse ꝙ citetur possessor in
eius collatione:qa apertū est.sed si nō vacat,sed pt auferri, tūc spe
ctāda est snīa priuatiua anteq̃ alteri ꝯferatur: sicut q̄rela inoff.test.
desiderat sniam anteq̃ legitimus possit adire ab intestato. vt ple-
nè no.ff.de inoffi.test.l.queadmodū.Natura aūt idē est qđ origi-
nalis status rei nō alteratus ꝑ aliqđ accidētale pactū vt ff. de pac.l.
si vnus.§.qđ & in specie.& natura est quæ rebus tacitè inest vt ff.
si cer.pe.l.cū qđ.& ff.de ꝯhen.emp.l.pacta ꝯuēta.Sed ego dico,ꝙ
aliud est ī feudatario & emphyteuta,q̃ ī vsufructuario simplici:qa
feudatarius & emphyteuta habēt vtile dominiū agri; ergo habēt
vtile dñium fructuū pēdētiū: ergo & vēdicare eos possūt vt ff.de
rei ven l.fructus pendentes.& si tu dicis naturalis possessio nō pa
rit acquisitionē fructuū. Respon. verum est si stet in finibus nudę
possessionis:secus si coniuncta cū vtili dominio, vel cū titulo,cu-
ius qualitas ordinetur ad dominiū fructuū.Itē hoc facit voluntas
proprietarij quæ titulo cohęret.vt ff.de fur.l.si seruus.§.locaui.ff.
21 loca.l.cum plures.§.messè.¶† Iuxta pręmissa quæritur vtrū feu-
datarius possit renūciare feudo inuito domino, dicit Bar.qđ nō.
qđ pluribus rationibus cōprobatur. nā aut dices quòd feudū sit
cōtractus nominatus aut inominatus,aut neuter.i. anomalus.pri
mo casu nō habet locū pęnitētia.vt ff.de pac. l.iurisgen. §.j.de act.
& obli.l.sicut.secūdo casu si dñs fecit corporalē inuestiturā, iā ꝑ-
fectè impleuit ex parte sua:qa vera traditio cōtinet ꝑfectū imple-
mētū, nec requirit aliam patiētiam successiuam:licet secus in tra
ditionibus imperfectis sicut est traditio seruitutū.vt no.C.de vsu
fru.l.corruptionem.& subtiliter probatur si scias īducere.ff.si cer.
pe.l.si tibi.¶ Si verò dicas qđ est cōtractus anomalus, necesse est
iudicare ipm scđm alterā natura:qa vt dicas duplice esse nām.s.pro-
priā & assumptā ratio docet vt ff.depositi.l.j. §.si conuenerit.& in
quācūq; materiā incidas non habet locū pęnitentia.vt ff.de pac.l.
si cum feudū. nā vasallus dicitur se submittere nō prorogare. &
in submissiuis nō habet locū pęnitentia.ff.de iuris.om.iu.l.est rece
ptū.¶ Scias pro intellectu illius. l.qđ inferior non habet aliquam
iurisdictionē in superiorē quem superior in eum possit proroga
re.& ibi est submissio necessaria & pręcisa.sed prorogatio impos
sibilis.idē in iurisdictione partū.Similiter donatarius etiā cā mor-
tis si aliquid promisit per stipulationē, puta ire romā, nō potest
renunciare donationi.ff.de le.ij.l.cū pater.§ mater.in gl.j.falcidiā.
ff.de le.iij.l.licet secus in legato illa gl.nō est alibi.¶ Sol. videndū
est in primis cuius speciei sit iste ꝯctus, vtrū primitiuę quæ à nul-
lo deriuatur,an deriuatiuæ seu similitudinariæ.hanc inuestigatio-
nem facit tex.in ꝯctu emphyteutico vt C.de iur. emphy.l.j.& in-
sti.locati §. adeo. Itē an sit cōtractus nominatus an innominatus.
quod īuestigat illa lex sollennis.ff.de pręscri.ver.naturalis §.at cū
do.& videt ꝙ sit cōtractus nominatus:qa inuentus post.l.xij.tab.
sub titulo proprij nominus sub singularibus ꝯsuetudinibus & na-
turis quas nullus aliorū cōtractuū de mundo habet. Est ergo cō-
tractus nominatꝰ vocabulo ꝓprio & natura discretus nominatio
ne ꝯsuetudinis populo romano olī incognitus,& si cognouissent,
fuisset exolus eis:qa sapit seruitutem ꝑsonarū vel mixtā rerū & ꝑ-
sonarū;& singulari ꝑsonę.i. dño attribuit iurisdictionem quæ nō
debet esse nisi penes principem, vel publicū magistratū vt ff.de
reg.iur.l.nō est singulis.De ista quasi seruitutę vel seruilitate,not.
22 ff.de vsufru.l.si cuius. in prin. & c.cęterū.ī.de iu.¶† Pręterea nō
licet dño pęnitere;ergo nec feudatario:qa nō debet ꝯctus claudi-
care vbi est parilitas ꝑsonarū,& identitas rōnis.imo plus dico,ꝙ si
esset cōtractus stipulationis ex vna parte & nudū pactū ex altera,
vt quia vasallus ꝑ stipulationem promisit;econtra dñs vasallo nu-
do pacto, vel hincinde nō haberet locū pęnitentia; vel ex neutra
parte;qa vt dixi contractus nō debet claudicare;quia omne quod
claudicat,monstruosū est.argu.ff.de peri.& commo.rei vendi.l.si
vina. ¶ Sed in cōtrariū videtur quod lege expresse cauetur quòd
vasallus potest renūciare feudo inuito domino ī c.j.de vasallo qui
cōtra constitutionem lotharij.& est ratio,qa feudū appellatur bñ
ficium.est āt bñficiū beniuola actio tribuens gaudiū capienti, sed
nemo īuitus gaudet.vt no.ff.de neg.gest.l.soluendo. Est igitur spe
ciale in hoc beneficio qđ cōceditur principaliter amore,gratia &
honore feudatarij.vñ potest iuri suo renūciare.nec ītelligitur per
hoc dominū offendere:qa hoc ꝓcedit non per viā pęnitentię sed
per viā desinentię & per amotionem finalis causæ vt ff.de dam.in
fec.l.pretor.§.hoc edictū. & ff. de vsufru.lega.l.cū vsufructuarius.
23 quia & hoc conceditur vasallo de pura gratia.¶† Reuertitur igi-
tur feudū ad dñm velit nolit dominus.ar.ff.de mino.l.si iudex cir-
cūuento. licet secus sit in ꝯctu emphyteutico: qa nō est gratui-
tus qui celebratur gratia vtriusq; cōtrahentis.vnde nō reuertitur
ad dñm nisi dominus velit reuerti ad se.ff.locati.l.quæro.§.īter lo
catorē.& C.de sacrosan.eccle.auth.qui res iam dictas,& no.in l.ij.
ff si ager vecti. Arg.cōtrà,qa dignitas recreata nō censetur de no-
uo creata.Sol.dic qđ aut est feudū simpliciter concessum,aut alte
ratum aliquo pacto continente certū seruitiū,qđ nō fit de natura
feudi.Primo casu pōt renunciari inuito dño,scđo non;qa est facta
disgressio ad alium contractum. ¶ Item si feudatarius renūncia-
uit,vel iurauit non pęnitere,nō potest fidem fallere.l.j.in princ.ff.
de

ADDITIONES.

a ¶ Vide oīno q̃ scribit subtiliter Areti.in l.qui superstites.ff.de acqui.hære.j.
vj.col.ī ver.& prio no.qđ ille q fecit ꝯctū nullū &c. vbi multū vtilia dt arc.
b ¶ No.ista verba Bal.quòd allegat textus an apollo nō responderet Christo.

de consti. pecun. Nã vbi apponitur iuramentũ etiã in contracti-
bus innominatis nõ hẽt locũ cõtrarietatis variatio sine pœnitẽtia.
vt sing. no.ff.de condi.ob causam.l.si pecuniam.in prin.¶ In gloss.
parua quæ dicit, vt qa iurauit.his adiunge talem ratione;nõ potest
feudatarius in plus puniri ꝗ in renunciatione feudi.Si igitur renun
ciet, nihil est ꝙ ei amplius possit iniungi. vt no.Inno.in c.cęterũ.
25 j.de iudi.¶† Dices tu nonne feudatarius iurat. & tamen dixisti ꝙ
recedere & resilire potest à contractu. Respon.aliud est specificè
iurare,aliud implicitè iurare;quia simplex iuramentũ intelligitur
secundum naturam contractus. arg.ff.de vsur. l.si stipulatus. ff. de
dam.infec.l.dãni.ver.& quod ĩ stipulatione.hoc dicit illa.l.sing.C.
de non nu.pe.l.si. ad quod optimè facit. ff.de condi. ob causam.l.
quod seruius. vel dic subtilius, & pręmitte ꝙ aliud est iuramentũ
de fide,quæ debetur ex omni contractu : aliud fidelitatis, quę non
debetur nisi ex contractu feudi.nam fides est obseruãtia ꝓmissorũ
vel ęquipollens,puta soluere interesse;ab isto ĩteresse nõ liberatur
vasallus. fidelitas ãt est quædã subiectio preter naturã in capite na
turaliter libero.ab ista.i.seruitijs liberat vasallus renuncians feudo:
qa ista seruitus est odiosa.ar.in l.ij.ff.de li.ho.exhi. & l.j.§.que one-
randæ.ff.quarũ rerũ,ac.nõ da. nã de facili res reuertit ad naturam
naturatis.¶ Fallit si vasallus esset in dolo : vt qa renũciauit,cũ do-
minus debebat esse in pręlio, ita ꝙ dñs nõ poterat sibi ꝓuidere de
ęquali vasallo.arg.ff.de do.l.rẽ quãdã.ff.sol.ma.l.si filiæ meę, & in
ca. j. de renun.lib.vj. qa dolus & fraus non debent patrocinari.vt
C.de diuor.& repu. l. dubiũ. feudo enĩ cedere est quoddã diuor-
tiũ, & iõ nõ valet nisi possit cõsuli indẽnitati dñi.¶ Et no.ꝙ feuda
requirunt realitatẽ quã inducit corpalis vel ei ęquipollẽs inuestitu
ra.c.j.qd sit inuesti.& arg.ff. de pac.l. diuisionis placitũ.& est rõ ꝗ
26 generat obligationẽ retro reddendi eã rem feudo. ¶† Quęro, pr
vel auus q habebat feudũ, decessit tribus filijs relictis hęredibus
legitimæ ętatis : vnus petit inuestituram partis suę infra annũ:alij
fuerũt ꝯtumaces,& partẽ suã ꝑdiderũt.Quærit vtrũ accreuit fra-
tri inuestito,an ꝯsolidetur dño.R ñ.istud nõ est feudũ nouũ:qa nõ
est prima inuestitura,sed est paternũ vel antiquũ.& iõ est locus iu
ri accrescẽdi:qa oẽs isti fratres descẽdũt ab vno stipite: & oẽs q in
vnius locum succedunt pro vna persona cõputantur.vt ff.de ꝯdi.
& demon.l.cui fundus.hoc forte nõ est verũ;quia pęne cõtractuũ
debẽt applicari creditoribus.vt ff.de reg.iur.l.quod à quoquã. sed
hęc pena est consecutiua contractus:ideo debet amplicari domi-
no eidemque creditori.non autem accrescere iure accrescẽdi nec
deuenire ad agnatos iure cognationis; licet soleat aliàs ad eos de-
uenire.vt in c.j §.donare.qualiter feudi olim alie.poterat & c.j.de
alie feu.in prin.¶ Extra not.quòd iura indignitatis solus dominus
potest prosequi ciuiliter,vel fiscus,vbi est locus fisco.vt sing.not.
ff.fami hęr.l.his consequenter.§.j. & vnum scias quòd si sint plu-
res filij:si quidem omnes possident pro diuiso, vel indiuiso, om-
nes tenentur facere fidelitatem.Sed si vnus,ponamus,possidet,pu
ta quia fuit sibi assignatum feudum,vel per diuisionem vel de cõ-
sensu domini ille solus debet fidelitatem facere qui possidet vt in
c.omnes filij.si de feu.fue.contro. filius tamen qui est hęres, non
27 debet inuestiri:vt in c.j.an agnatus vel filius.¶† Sed an idem esset
si vnus ex hæredibus renunciaret parti suę. Respon.refert cuius
gratia & fauore renunciauerit.Si autem hoc non apparet, accres-
cit:vt idem sit in expressa renunciatione quod in tacita inducta
per cursum temporis.vt in l.j. C. quando non pe.par. peten.accre.
28 ¶† Sed quid si vnus cecidit à parte sua per feloniam:quia offen-
dit dominum eidem iniuriam faciendo. Respon. non accrescit:
quia dominus debet habere suę iniurię vltionem. ¶ Sed quid di-
ces in feudo nouo.i prima inuestitura , nunquid habet locum ius
a accrescendi a non nisi ex pacto vt in c.j.§.cum vero corradus.qui
feu.da.pos.in feud. nisi esset feudum indiuisibile : quia in contra-
ctibus etiam habet locum ius diminuendi.vnde dicit lex, quod si
aqua debebatur pluribus ad eorum molendina communia vno
deficiente alter habebit commodum totius aquæ.ff.quemad.ser.
amittan. l. aquam.de hoc per Bar.ff.de ver.ob.si mihi & titio.vbi
29 omnino vide.¶† Scias tamen quòd pactum expressum potest in
ducere ius accrescendi in contractibus puta per illa verba de vno
in alterum reuertendo ; vt dicto. §. cum vero. & econtra valet pa-
ctum quòd non accrescat ff.de vsufru.l.dominus.eadem dici pos
30 sunt in emphyteusi secundum Bar. ¶† Sed quid si pars vnius va-
cat per sententiam?videtur quod non accrescat. ff.de iureiuran.l.
si duo patroni.in prin.& ibi no.sed ibi sententia supponebat con
trarium iuris accrescendi , quia supponebat alterum non esse pa-
tronum.at ius accrescendi supponit pluralitatem personarum &
coniunctionem orationis, vel rei de qua quæritur. tene menti i-
sta:quia quotidiana sunt. Item scias quòd ille qui facit duas inue-
stituras contrarias,tenetur crimine falsi.ff.de fal.l. qui duobus ni-
31 si fecerit ex causa. ¶† An in priuatione feudi requiratur senten-
tia?dic aut quis priuatur solo temporis cursu:aut per aliam feloni
am.Primo casu priuatur ipso iure.ff.locati lege,quæro.§.inter lo-
catorem.C.de iure emphy.l.ij.de loc.cap.potuit.& statim post tẽ-
poris lapsum est apertum ipso iure feudum domino quo ad
possessionẽ & ꝓprietatẽ:qa possessio quæ sine titulo possideri nõ
potest titulo extincto euanescit.C.de oĩ agro deserto.l. locorum.
& potest ipsum alteri inuestire eo non citato & possessionẽ alteri
tradere si lis nõ pendet in iudicio.ea enim pendente nõ posset ꝓ-
pter vitium litigiosi:sed si nõ est cõtractũ vitium litigiosi,posset
dñus vti sua facultate:vt j.eo.cum.M ferrariensis. & ff. de solu.l.
reo criminis.nõ ob.ff.de adop.l.nam ita diuus.vbi requiritur cita-
tio ; quia ibi loquitur in actu iurisdictionis vbi requiritur causæ
cognitio in confirmatione actus inualidi. hic nõ sic est.¶ Vnde ad
conferendum sufficit veritas, sine citatione & nõ oportet aliquẽ
citari cũ nihil decernatur:vt no ff.de bonor.pos. bonorũ l iij.§.cã
cognita.nec iuri tertij in aliquo præiudicatur:vt C.de contrahen.
emp.l.dudum.¶ Item priuata persona nõ debet aliquẽ citare,cum
nõ tractetur de iure alterius cõferendo,sed de vtẽdo ad eum usum
ad quem quæcunq; res est distinata per ius commune:vt ff.de vsu-
fru.l.arboribus.§.nauis.¶ Item liberum est domino de re sua con-
trahere:vt ff.commo.l.in commodato. §. sicut.& libertas citatio-
nis adminiculum nõ desiderat,ꝗ nec ab inuito procedit,nec reddi
tur in inuitum:vt cap.licet episcopus de præben.lib.vj.¶ Secundo
vero casu quando priuatur quis propter fraudẽ vel delictum,tunc
non priuatur ipso iure sed per sententiam.ff.de iure fis.l.eius q de
latorem. vnde iura in hoc casu non loquuntur ꝑ verba executiua:
sed ꝑ verba processiua id est desideratiua processum iudicis: qa su
per culpis & delictis semper necessaria est causæ cognitio:vt C.de
iuris.om.iu.l.in criminali.& dixi in capitulo licet si de feu. fue.cõ-
32 tro.¶† Adde in prĩo casu qđ vasallus qui cecidit ipso iure, si po
stea tenuit lõgo tẽpore,nõ potest expelli propria autoritate inue-
stitoris:quia per negligentiam præsumitur dominus naturalẽ pos
33 sessionem nõ habere.ff.de vsuca.l.furtum.§.j.¶† Quæro,dixit epi
scopus,renouo tibi ĩuestiturã saluo & reseruato iure ecclesię:Res
autẽ erat ad ecclesiã reuersa : qa nõ erat petita inuestitura intra an-
num & diẽ.vnde eps postea cõcessit eandem rẽ cuidã tertio:vide-
tur qđ valeat vltima concessio ꝓpter vigorẽ reseruationis. In ꝯtri-
um vr̃ ꝙ ĩ præiudicialibus nõ prodest protestatio.vt no.in cle. gra
tiæ.de rescriptis.Itẽ qa factum cõtradicit ꝓtestationi:vt j.e.c.cum
M.ferrariẽsis.Item cum fuerit protestatus recipit laudemium pro
inuestitura.& sic res nõ est integra:vt C.de rescin.ven. l.ij.Itẽ simi-
le est venditori qui recipit arras.nam nõ põt pęnitere nisi prius re
stituat eas.Item reseruatio nõ tribuit nouum ius. Itẽ nõ erat con-
ditionale si vellet retrahere:nã debuit hoc declarare.Itẽ in priuan-
do ꝑ sñiam nõ habebat ius apertum ante sñiam.& quod nõ habe-
bat,reseruare nõ poterat.ff.de leg.j.l.si quis ita legauerit. Item ver-
ba generalia nõ videntur sufficere ad derogandum specialibus.ar-
gu.ff.si quis cau.l.sed & si quis.§ quæsitum.& ff.locati l.cum in plu-
res.§.locator horrei.plerique tñ pręlati cõtrarium faciunt: qa im-
putet sibi q consentit reseruationi cum sciret ius esse apertum ec-
clesię.Sed an ꝓpriè dr̃ ꝙ ĩ feudis habeat locum ius accrescẽdi. Rñ.
sic in tribus casibus.s.ĩ ꝑ nõ scripto,caduco,& quasi:vt C.de ca.tol.
§.qñ.sed qñ ius acquisitum desinit,nõ est ꝓpriè ius accrescẽdi, sed
ius ampliãdi siue deuoluẽdi puta ꝑ mortẽ cõsortis. & est simile in
vsufructu in quo ꝑꝑ debilẽ,& occasui subiacẽtem acquisitionẽ ac
crescit cõsorti.vt l.j §.interdum.ff.de vsufru.accre.¶ Et scias ꝙ co
gnatus agnato põt partẽ suã cõcedere inuito dño.põt etiã inuito
dño refutare feudum.vt in c.j.de vasallo q cõtra cõstitutiões lotha
rij.sed ista alienatio facta in cõsortẽ succedit loco refutatiõis.vt in
c.j.de alienatione feu.paterni.ac si feudum esset finitum.i. immis-
sum agnato.vt ĩ c.j.de eo q finẽ fecit agnato de feudo paterno.nec
enim alij põt fieri refutatio feudi, quã ei q in ipso participat.& iõ
non põt fieri ei qui cõsors non est.i.qui nullum hẽt cõsortium in
feudo:ne dñs habeat vasallum de quo nunquã cogitauit, nec co-
gitare debuit.vt in c.j. de fratribus de nouo beneficio inuestitis.&
sine tẽporis ꝑscriptiõe p̃t dñs reuocare.vt ĩ c.j.in §.ꝓterea.de capi-
34 tulis cor.¶† Deinde gl.trãsit ad cõtractum emphyteuticum: & p̃-
mitte ad euidẽtiã ꝙ dñs dẽt requiri ꝑ emphyteutã,qñ cã alienatio
nis p̃t dño adaptari,puta vẽditio & emptio.secus si nõ p̃t adaptari
puta donatio ob meritũ.& iõ donatio põt fieri extraneo merẽti,
& nõ dẽt requiri dñs q nõ meruit.& sic ñ ẽ dignus recipere remu-
nerationẽ ꝗ nõ cadit in ip̃m.Fallit in duobus casibus.primò quã-
do ꝓprietas est ecclesię vbi ecclesia dẽt reqri ꝑꝑ laudemium qđ si-
bi defert rõne inuestiturę ne possit intercipi.vt C.ne rei dominicę
vel

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.consi.xxiiij.vvj.vol.vide ẽt moder.in l. j.C. qñ non pet.partes
pe.ac.& vide Fran.de curte late de ista materia & de multis alle.hic per Bal.
in isto.c.consi.xlviij.colum.xj.& quasi ꝑ totũ & etiã diffuse in ꝯsi.xlix.incipi.
memorię recolendę. vbi in discursu illius ꝯsilij poterit videre mata accu-
mulata in materia feudali.& ibi ad propositum multa de his que dicit Bald.
hic in ista materia in isto cap. ibi semper recurre.

vel templorum.l.vniuersas.ar.contrà,q̃a dignitas recreata nõ cẽsetur de nouo creata sed in integrum restituta.vt not.in c.prox.in vlt.gl.Idem ergo in feudo:q̃a potius intelligit̃ prosecutio veteris gratię q̃ noua collatio ar.ff.de secũ.tab.l.qui ex.§.fi.& sic nõ debetur nouum laudemiũ quod verũ est ĩ eadẽ psona:secus ĩ diuersis, nisi aliud appareat actum inter partes.ff.de noua.l.aliam Item fallit vbi emphyteuta vellet donare potentiori vel diuturniori, vel inimico ecclesię vel personę prohibitę,vel hosti reipublic.nã tũc etiam ea requisita non posset sine consensu clericorum talibus psonis dõnare arg.ff.de leg.ij.l.Lucius.§.Lucius.& ff.de manumiss.

35 test.l.testamento.& ff.de solutio.l.si Cornelius.¶† Sed nunquid ex pacto vasalli vel emphyteutę alij infeudantis,vel emphyteuticantis acquirat actio ꝓprietario?videtur ꝙ sic.ff.depos.l.Publia. q̃a illa personalis obligatio est vnita cum realitate feudi. ar.C.per quas personas nobis acquiratur.l.fin.Item q̃a paciscitur super re sua.l.j.C.de dona.quæ sub modo.& q̃a consuetudo feudorũ ita disponit,q̃ firmat pactũ sic & ex municipa is posset statuere ꝙ alter alteri posset stipulari;& ꝙ non requiratur cessio.i.j.q.vij.q.quoties cordis.¶Quæro hic quæ sint legitimę psonę. respon.capitulũ integrale ecclię co legiatę: id est cũ plato suo nec hoc sufficit nisi pcedat tractatus.c.j de reb. eccle.non alie lib. vj. ¶ Alij dicunt q̃d in isto sensu ex quo ecclesia nihil alienat de nouo,non req

a ritur tractatus.q̃a de vrbanitate tenetur [a] consentire l.j.§. permittitur.ff.de aqua quoti.& ęsti & ar.ff.de leg.iij.l.pater.§ xv. dic si nihil innouatur in dammum ecclesię nõ requiri tractatum:aliter sic. vt j.de f. u.c.ex parte.q̃a quo naturale est,decretũ iudicis non requirit:aliàs sic.& si quidem deficit solẽnitas ipso iure non valet. sed si ad st solẽnitas licet occurrat dãnositas ecclesię,bñ valet, sed datur ecclesiæ restitutio in integrum si ecclesia sit enormiter lęsa:aliter nõ,secundũ Ber.j.de in integ:resti.c.j.¶† Extra quęro,quãdo

36 fit renouatio in psona filiorũ,nunq̃d debeat solui laudemiũ seu capsoldũ.Rñ.non,nisi feudum esset iã ad ecclesiã reuersum & re incorporatũ.Nã hęc nõ est noua acquisitio sed dñij ꝯtinuatio: vt C.de impo.lucra.descrip.li.x.de lib.& posth.l.in suis.ff. q. ex cau. ma.l.cũ miles.in prin.insti.de hęre.quæ ab intestato.§.serui.C.pro hęrede.l.nihil.& quod no.ff.de acqui.poss.l.cũ hęredes.& tamẽ filius intra annũ & diem post mortẽ patris debet petere inuestiturã,& iurare fidelitatem:aliter cadit à feudo ipso iure, si dñs vult retrahere.vt ĩ c.j.quo tempo.mil.col.x.¶† Et hoc si certũ est feu

37 dũ ad ecclesiã reuersum.Sed si est dubiũ requiritur sententia saltim declaratoria,qua nõ pcedẽte potest fieri inuestitura corporalis: prẽsertim cũ possessor habebat coloratã possessionẽ naturalẽ: vt in c.cũ nostris.de conces.pręb.& c.licet episcopus.de pbẽ.lib.vj. ff.de re iudi.l.à diuo Pio §.si super rebus.& l.j.§ necessaria.ff.si mulier vẽtris nomine.& [illegible].§.j.Dñs enim nõ est in plena possessione donec pendet dubiũ.ut no. Bar.in l.iij. C de pigno.in repetitione sua & sic non ob.C.quod cũ eo.l.si seruus. vnde nõ est apta naturalis possessio domino ita quòd eã tradere possit dubitatę pẽdente:& per consequẽs non põt facere corporalẽ inuestiturã q̃ requiritur ad perfectũ esse feudi licet in trãslatione ꝓprietatis sufficiat qualis qualis traditio etiam momẽti. vt dixit illa lex singularis.ff.de fun.do.l.si fundum.quæ tamẽ nõ sufficeret in publiciana: q̃a nõ parit vsucapiẽdi conditionẽ.ff.de contrah.emp.l.clauib.& forte lex,si fundũ.requirit aliquam moram in fundo.ff. q̃d vi aut clam.l.is qui in puteũ.§. aristo.tex.cũ glo.notabilis.clãdestina pos

38 sessio sufficit in translatione dominij:secus in quasi dñio. ¶† Sed nũq̃d hoc est necesse si pater iurauit fidelitatẽ,p se & filijs?Rñdeo sic:q̃a fides iuramenti non transit ad hęredem iurãtis:vt C.de reb. credi.l.generaliter.in princ.Non ob.c.veritatis.j.de iureiur. q̃a ibi iuramẽtũ fuit prẽstitum à dignitate dignitati.nam regia maiestas non moritur:hic à psona quę necessariò moritur.& ideo ex parte iurantis iuramẽtũ cũ psona finitur.Item nec potest quis iurãdo promittere factũ alienũ,quod nõ est in sua potestate,nec sapit ĩter esse.¶Sed statim quæritur si sunt duo fratres . sufficit quòd vnus iuret p alio.respõdeo sic si sunt socij alter non.vel forte et in socijs nõ sufficiet:tamen sufficeret si haberet speciale mãdatũ ad iurandũ in animã fratris.hoc enim ꝓpter vtilitatẽ cõtrahentium vel litigantiũ inductũ est:licet propriè loquẽdo & secundũ naturã sit possibile quod vnus iuret in animam alterius. plerũq; enim cõtra

39 subtilitatẽ propter vtilitatẽ plura introducta sunt. ¶† Sed pone, concessum est alicui feudũ pro se & suis filijs, vtrum intelligat̃ de descendentibus vsq; in infinitũ.Respondeo sic.q̃a materia est indifferens quo ad gradũ.vnde nomẽ filius significat secundũ naturã huius contractus totã lineam descendẽtiũ. Sed si materia esset differens quo ad gradum intelligeretur solũ de liberis primi gradus.ar.C.ad treb.l.iubemus. Sed nunquid est necesse ꝙ filius habeat hęreditatẽ paternam.respondeo sic, si feudũ est hęreditariũ: q̃a est res familiaris:secus si paternũ vt in c.j. an agnatus vel filius.

40 col.x.¶† Quęro,ꝯcessum est mihi feudũ & fratribus meis : vtrũ intelligitur de tota linea trãsuersali Rñdeo sic q̃a frater propriè dicitur ille qui ex codẽ semine nullo alio gradu interposito,orit.vñ non oritur in ista ꝯcessione filius fratris,nec frater patruelis. facit quod notauit Ia.bu.in l.j.C.de succe.edic.& idẽ in statutis loquẽtib. de fratre.puta quòd frater defuncti excludat matrem defunctã à successione,licet quidam magnus doctor cõsuluerit ꝯrium:

41 & malè ¶† Sed nũquid emphyteusis ecclesię trãsit ad hęredẽ extraneũ.gl.dicit quòd nõ in l.etiam. ff. solu. matri. dic vt ibi dixi in

42 lect.mea super informato.¶† Dubitatur vtrũ naturalis [b] legitima

b tus succedat in emphyteusim ecclesię:in feudo certũ est ꝙ nõ succedit nisi Imperator hoc dicat expr sse: vt in c.naturalis. si de feu. fuc.ꝯtro.ĩ feud.Et per similitudinẽ põt dici ꝙ idem in emphyteusim ecclesiasticã:quia ecclĩ acũ sit nobilis,& pudicitię speculũ: vt in c rex pacificus,non intelligit̃ sensisse de filijs abusiuis.de hoc p modernos in l.ex facto §.si quis.ff ad Trebel. ¶Soli legitimi perpetuant genus humanũ.dicit gl.in aut.de nup.in prin.dicas inspiciendas esse cõiecturas.vt ff.ad Treb.l hęredib.in §. j. filius nomẽ naturę est s.geniturę caro,s.ex carne parẽtis decisa & ex lũbis parẽtis trãsmissa per vias seminales.& sicut natura manifestũ, est intellectu aũt filius dicitur ciui i modo:& prout rõnabiliter põt adaptari,materię suppositę siue subiacẽti.vt ff.de capi.dimi.l. tutelas. & ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.filiũ diffinimus.¶Ex notabili itaq; pręsumptione intelligimus verba de iusto filio, qui honestè potest nominari filius:vt ff.de iure deli.l.fi.nõ de eo in quẽ nõ decet,vel nõ potest disponere virtus agentis in splẽdoribus illegiti

43 mis nec succedũt q̃a sordidi sunt.† Vnde si testator dicit do tutorem filijs meis,vel substituo pupillariter filijs meis,nõ intelligitur

c de bastardis [c] qui nõ sunt in pr̃ate.Si aũt dicit statutũ,si quis occiderit filiũ,decapitetur,& omnia castra sua ponãtur in ruinam, bñ cõtinetur filius naturalis:q̃a hic dispositio ad naturam refertur ad fictionẽ iuris & filius dicitur à philos quod est amor. Et certũ est ꝙ illegitimis filijs etiã amor & natura cõmunis est.vt ff. de accu l. h s accusare.§.fi.& natura generans & natura intelligens differũt specie.vt patet in animalibus brutis,in quibus non est pudor: vt l. cũ supra virtutes.C de re mili.li.xij ¶Nũc reuertor ad casum nostrũ de ẽphyteusi:& dico aut ecclĩa ab ipso initio ꝯcessit emphyteusim naturali tantũ & eius filius naturalis similiter erit emphyteuta:tum q̃a inspicitur initiũ & origo cuiusq; entis tanq̃ radix futuri:vt in c.j.§. eadem. de lege corra. vnde semper inspicias ad radicẽ.ff.de dona.l.qui id quod.quia quicquid sequitur inde decidi tur.& omne quod deciditur ab aliquo sapit naturã illius Tum q̃a a principio tituli posterior format euẽtus.C. de imponẽda lu.de scrip l.j.li.x.tum q̃a in habentibus symbolũ facilis est trãsitus tãq̃ coniectura primę qualitatis Si verò emphyteusis ecclesię fuit cõcessa militi,non cõprehendũtur filij qui sunt pudori:q̃a hoc repugnat cõsuetudini & nobilitati cõcedẽtis & pudori suscipiẽtis.vnde in priuilegijs cõsequẽdis nõ continentur naturales vt l. lege iu

44 lia.§.nec distinguitur.ff.de rit nup.¶† Vnde si dignitas est concessa in emphyteusim etiam à principe vel ecclesiastico,nunq̃ videt̃ fuisse eius mens ꝙ includãtur non legitimè nati, quibus dignitas nõ cõuenit.Possent tamẽ de gratia inuestiri: q̃a & de nouo ꝯcedi. sed istud nõ esset ex virtute primę cõcessionis. sed ex nouo ꝯctu. ¶Nõ ob.quod no.ff de pec l.peculiũ.§.si opẽ.q̃a ibi remanserant reliquię: id est quędã radices vel influentię pręcedẽtis ꝯcessionis. hic aũt nihil erat quod posset ꝓrogari. vnde noua est emphyteusis & nõ paterna.ar ff de pact.l.si vnus.§. pactus. Ibi dũ dicit perficiet pactũ ad nouũ ꝯctum. & subtiliter loquitur ibi Iuriscõsultus. sanè hic nõ supersunt reliquię i.memoria vel cõsuetudo q̃ sapiat vel suscitet id quod de nouo fit.nã aliud est fieri de nouo:id est iterũ,aliud fieri omnimodo de nouo j.c.prox §.fi.per Ber.reliquię.i. influentię.Iusti autem filij ideo includuntur vt vnum & idem corpus cẽseãtur pater & filius vt C.de impube,& ali.sub.l.fi.& vbi est paręciã patris, ibi & filij, nisi domicilium sit diuisum. Similiter in ęstimo quod in ciuitatibus fieri solet vt sing.not.l.ij. C.qui ętate.li x.¶Plus dico ꝙ si statuto cauet,ꝙ nullus possit esse prior ciuitatis,nisi sit ęstimatus in centũ,& habet plures filios:istud ęstimũ omnibus insolidũ sufficit, donec pater viuit. & licet filius mutet paręciã propter delictũ suũ,pater tamẽ non mutat,nec ecõtra:q̃a pęnę delinquẽtibus sunt affixę.ff.de lib.& posth.l.gallus § & quid si tantũ.ff.de pę.l.pẽn.C.de sen pas.l.fi.iusti qui mo. ius pa.po.sol. §.relegati & ibi gl.sing.determinat ꝙ si pater est ꝑpetuo bannitus adempto statu,filius eius liberatur à patria pt̃ate.nec ob.ꝙ bannũ sit datũ cõtra ius cõmune:quia ex quo habemus damnationis esse ctũ,de ordine nõ curam⁹.ff.de neg.gest.l.actio.& l.sed an vltro.§.j.

1 Locu-

ADDITIONES.

a ¶ Vide all.per Curtiũ in consi.xlix. colum.viij.ver.transeamus ad secũdũ.

b ¶ Vide eundẽ bal.in l.gñaliter in §.cum aũt.C.de insti. & substi. sub condi. fac.& ibi d. Iason etiam commemorat dicta per bal. hic postea impugnat quędam dicta p Bal.hic postea soluit & multũ cõmendat ista dicta Bal. hic.

c ¶ Adde tex.in l.gñaliter. §. cum autem. cum his quæ ibi plene scribunt do. C.de insti.& substi.& vide do.prępo.in c.per uenerabilẽ.i xj. q. qui filij sint legiti.Fulg.cons.lxij.pe.colum.Alex.viij.& cons.cxc.consi.cxxj. ij. volu.

CAP. VIII.

1 *Locupletari cum aliena iactura quis dicatur.*
2 *Lex diuina duorum testium numero contenta est.*
3 *Impetrans beneficium debet facere mentiontm quo iure vacet, scilicet mortis, resignationis, vel priuacionis: & de qualitate beneficij. Et qui exprimit vnam causam vacationis debet eam probare. & numero. 4.*
5 *Primiceriatus in ecclesia est dignitas.*
6 *Dignitates sunt quatuor.*
7 *Dictio nisi, quid importet.*
8 *Prebendas minuere an possint canonici.*
9 *Episcopus est caput cathedralis ecclesię & aliarum subditarum.*
10 *Vniuersitates temporales possunt sibi eligere rectorem, & super rebus suis statuere.*
11 *Populus non potest facere statutum quod sapiat monopolium.*
12 *Testis pro vniuersitate an posit esse quilibet de vniuersitate.*
13 *Ciuitati si legatus sit vsus nemoris, an quilibet de ciuitate poterit vti.*
14 *Capitulum cum autoritate episcopi an posit creare nouam dignitatem.*
15 *Dignitas si destruatur, & postea reparetur, an censeatur eadem dignitas. & nume. 17.*
16 *In prescriptione noui feudi requiruntur triginta anni.*
18 *Dignitas destructa & annihilata an recuperet suos vasallos.*
19 *Statutum tollitur per vnum actum contrarium.*
20 *An qui venit contra statutum, vel priuilegium in uno actu, praeiudicet sibi in alijs.*
21 *Priuilegium an perdatur per vnum actum incompatibilem.*
22 *Preiudicare ecclesię an posit factum per capitulum & prelatum.*
23 *Feudum si postquam incidit in commissum dominus acceptauit seruitium vasalli, non potest illud retrahere.*

1 CVm accessissent. † Regula regularum in via conscientię est
nō locupletari cum aliena iactura. & dicitur locupletari ille q habet causam onerosam. C. de rei vend. l. iuris.
Item iactura testatoris est, si hæres nō vult seruare suū iudicium: qa hæres lucrū prętendit: ideo prævalet canoni. j. de testa. c. cum esses. Inordinatus affectus statuentium vitiat statutū, & presumitur inordinatū ex coniecturis, & fortius ex euidentijs: qa tractabāt de lucro captādo cū alterius iniuria & disparitatę, quę inuidiam generat. vt. l. cum pater. §. euictis. de le. ij. Dignitas sublata de ecclesia per statutum capituli confirmatum per Papam non censet vacare deinceps nisi postea statutum per factū contrarium extiterit reuocatū, vel aliter quod est funditus extinctum nō dicitur vacare. Item dignitates possunt supprimi. & in prima parte ponitur thema ex quo quęstio. & agentis alegatio. in secunda rerum defensio. in tertia Papę decisio. in quarta decisionis modificatio. secūda ibi, fuit. tertia ibi, quo circa. quarta ibi: nisi postea. ¶ Casus. In Tul-
a lensi ecclesia olim erat quędā dignitas,[a] siue officium primiceriatus, cui erant deputati certi prouentus: tandem capitulum statuit quod illa dignitas non esset amplius, & possessiones fuerunt inter canonicos distributę. quod statutum cōfirmatū fuit à Papa. Tertio ista dignitas fuit impetrata à Papa tanq̃ ad ipsum esset eius collatio deuoluta. quęrebatur in iudicio an valeret impetratio: Papa dicit ꝙ nō. qa ista dignitas erat sublata de ecclesia. & sic nō vacabat. & ideo falsum fuit suggestum papæ nisi post dictum statutū factum & ante impetrationē prędictā canonici conuenerint aliquē
2 scilicet in primiceriū eligēdo. ¶ † Nota quòd licet lex diuina duorū testium numero sit contenta: tamen lex ciuilis, vel municipalis potest disponere quòd requirantur plures testes secundum Inn. quia lex humana potest distinguere legem diuinam: valet statutū vtroque iure tam ciuili q̃ canonico. ¶ Circa quod distingue quòd aut statutū disponit respectu probationis, aut respectu essentię primo casu in foro cōscientię debet seruari veritas: quia licet deficiat probatio non deficit ius. Et hoc verum de his de quibus conscientia potest disponere: secus in his in quibus nō potest disponere vt in tutoris datione, & in datione executoris in testamēto. nā tutor non peccat si nō potest probari quòd sit datus tutor: vt. ff. de testamētaria tutela. l. duo sunt Titij. & ff. de admi. tu. l. impuberi filio cēturio. Si verò statutum disponit respectu essentię, aut in materia in qua potest remouere essentiā ab actu: quia est materia ciuilis: & tunc in omni foro statutum debet seruari: quia nulla est ɔtracta naturalis obligatio lege prohibente: vt patet in donatione nō insinuata. nemo enim dixerit eam valere iure poli, cū statutū habeat bonū & naturalē motiuū scilicet ne quis malè vtatur substātia sua & idē est in omnibus cōtractibus factis sine causa. qa ratio ciuilis & naturalis hoc dictat. vt de exce. do. l. ij. §. circa. Si autem est materia mere naturalis, verbi gratia, tu numerasti mihi decē ex causa mutui sine vllo teste. statutū quod remouet valētiam ab actu nō potest remouere eā quo ad forum conscientię quin actus obliget iure poli: vt isti de iure natu. §. sed naturalia quidem. ¶ Not. quod dixi in summario. ¶ Itē not. quòd vbi non est substātia, ibi nō est
vacatio. ¶ Tertiò no. ꝙ statutū capituli cōfirmatū à Papa ad postulationē capituli pōt tolli ꝑ factū capituli in consulto Papa arg. ad hoc. C de iure dominij impetrādo. l. ij. ¶ Quartò not. ꝙ dignitas ecclesię potest tolli de ipsa. & bona illius dignitatis possunt distribui inter canonicos. ¶ Quintò not. ꝙ illi qui venerūt cōtra statutū possunt ipsum pro se allegare. ¶ Itē no. ꝙ statutū reuocatur ꝑ actū cōtrarium ipsorū statuētiū. No. ꝙ statutū confirmatū per
3 Papā, recipit vires validitatis. ¶ † Ibi, deuoluta. not. ꝙ ille qui impetrat bñficiū ecclesiasticū, debet facere mētionē de specie vacationis puta mortis, resignationis. vel priuationis, Item dēt facere mētionē de qualitate bñficij, puta de dignitate ꝑsonatu, vel cura: aliàs nō valet impetratio. Ad hęc faciūt iura quę dicūt causam exprimēdā: vt. C. de p̄dijs decurion. l. j. li. x. ff de trāsactio. l. cū hi. §. in causa. & ff. de trāsac. l. cū aqliana. nā generalitas parit incertitudinē & cōfusionē: vt ff. de iniurijs l. prętor edixit. argumētū cōtrar qa in odiosis vt in exhęredatione debet apponi cā. Sed in fauori-
b bus[b] nō est necesse: vt in institutione heredis: vt ff. de leg. ij. l. cū pa-
4 ter. §. rogo. ¶ † Et not. ꝙ ille qui exprimit vnā cām vacationis seipsum astringit, & ēt lex ipsum astringit ad probādū cām: vt in c. susceptū. de rescri. lib. vj. Interdū tñ qs astringit se, & causa sibi nō obest: qa lex nō vult ipsum astrīgere: vt ff. de appel. l. scio. Interdū ꝓtestatur ꝙ non astringit se, & tñ lex eū astringit, & ꝓtestatio non prodest: vt in c. abbate. de re iu. li. vj. & l. habebat. ff. de instito. Dic ꝙ ad substātialia videtur semper quis astringere. sed nō adminiculū. ¶ In text. ibi, capituli procurator. collige arg. expressum, ꝙ ille dicitur procurator capituli, qui à maiori parte capituli est cōstitutus. Hic eñ nō oēs interfuere in cōstitutione ꝓcuratoris: qa nō interfuit archidiaconus qui litigat cū capitulo suo. ¶ Ibi, Tullenses
c canonici. s. qdā. Ibi, ad manus nostras. no nomine manus[c] potestatē à se retētam, itē trāslatā significari sic. ff. de iusti. & iure. l. manumissiones. & sic ille q retinet sibi manus iniectionē, retinet sibi ptātē. Et ecōtra qui promittit rē extra manus suas nō ponere, nō
5 pōt in extraneū alienare. ¶ † Ibi, primiceriatus dignitas. Nota ꝙ primiceriatus ecclesię est dignitas in capitulo & cōuētu in quo qs est primicerius. vnde omnis q habet aliquā autoritatē super capitulū ecclesię collegiatę dicitur dignitatē habere. Vide quod no. in. c. pe. de offic. de leg. li. vj. hāc dignitatē iura uocāt officiū. nā di-
6 gnitas est ī habēdo officiū & in illud exequēdo. ¶ † Et no. ꝙ de iu
d re ciuili sunt quatuor dignitates[d] tantū ꝓpriè loquēdo. s. supillustris, illustris, spectabilis, & clarissima. vt in aut. vt ab illustribus, & qui super eos sunt. col. v. Nā imperator est super illustris, licet dici possit ꝙ super illustris non est dignitas sed culmen dignitatis. reges sunt illustres: duces & similes sunt spectabiles. pręsides prouinciarū sūt clarissimi & ꝓcedēdo de similibus ad similia. Papa est super illustris: cardinales: illustres: episcopi spectabiles alij qui delegātur aut mittūtur ad regēdas prouincias, sunt clarissimi. cognoscūtur dignitates per apices ipsarū: qa illi dicuntur habere dignitatē quos apex dignitatis extollit. personatū dicuntur habere personę ecclesiasticę, & dr̄ ꝑsona. i. ꝑ se sonās: scilicet aliqua prolatione cū honoris gradu. Vnde cōparatione ad alias persona ecclesię dicitur quę plus sonat. ¶ In hoc etiā attēditur consuetudo loquēdi ipsius clerici. large tamen quilibet curatus pōt dici ꝑsona ecclesię, sed im ꝓpriè. qa officiū ꝑsonatus pōt esse sine cura populi. vt. j. de p̄b. c. de multa. & in vj. eo. tit. c. ij. per Archi. Vnde recurrimus ad vulgare. verbi gratia, in Anglia, ad vulgare idioma anglicorū. arg. ff. de leg. iij. l. librorū. §. quod tamen cassius ¶ Cura aūt in ecclesia dicit ꝓpriè cura populi, vel sollicitudo diuinorū officiorū cū residentia. ¶ Cura autē[e] possessionū nō est ꝓpriè cura, sed quędam
e delicatio. sicut dicit text. sub cura villici præmij. ff. de leg. iij. l. patronus. §. j. ¶ Maior dignitas pones intra ecclsiā, nō, pones extra impetrantibus. vnde in hoc archipresbyteratus est maior dignitas post episcopalē quā archidiaconalis. c. j. de offi. deleg. li. j. ¶ Ibi, vlterius essent. no. per hęc verba tolli dignitatē ipso iure. ¶ Ibi, distributis. not. possessiones vacātes ad capitulū reuersas diuidi. inter canonicos prout ipsi sunt concordia īter se. facit. ff. de collegijs illicitis. l. j. in fi. ¶ Ibi, insinuatione. insinuatū dicitur quod est superiori intimatū. & est ar. quòd hoc sufficiat ad īsinuationē donationis, sed unica glo. dicit quòd requirit decretū cōfirmatio vel approbatio iudicis, ut in aut. vt non fiant pignorationes. §. j. col. v. ¶ Dic cōscientiā iudicis sufficere eo ipso quòd pręsentiā suā exhibet ad hoc, & nō ɔtradicit: vt C. qui admit. ad bo. pos. possunt. l. fi. ꝑ Cy. C. de test. l. omniū. dixi plenè. C. de sacrosan. eccl. l. illud. & l. modestinus.

ADDITIONES.

a ¶ An primiceriatus sit dignitas. uide Alexan. consi. lxxvij. inci. in causa & lite uertente in ij. volu.
b ¶ Generalitas parit incertitudinem & confusionem.
c ¶ Vide Barba. consi. lj. co. xxvj. volu. j.
d ¶ Vide omnino. d. Ias. in l. j. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdictio.
e ¶ Cura possessionum non est proprie cura sed dicitur quædam delicatio.

modeſtinus.de dona.per Bar.¶ Ibi conſtiterit.no.ꝙ ſtatutum pręſumitur durare niſi probetur reuocatum.¶ Ibi,in ſuo robore.ſimile verbum habes.C de collat.l.vt liberis.¶ Ibi,faciatis.not.ꝙ ad officium iudicis pertinet facere ꝙ ſtatuta ſeruentur.¶ Ibi contrauenerit.not. ipſo facto reuocari ſtatutum per actum expreſſum in ꝯriũ.¶ Ibi,eligendo.nã requirit confirmatione electus:qa ꝯfirmatio nõ
7 eſt actus canonicorũ;ſed ꝯfirmaarum.¶ †In tex.ibi,niſi [a] hęc dictio
a qñ affirmat ua precedit importat neceſſitatem,& diminuit de ſuo genere:qa euellit de ſuo corpore:vt in c.generi.de reg.iur.li.6. Sed quando pręcedit negatiua importat habilitatẽ & aptitudinẽ:vt ꝓmitto non vẽdere niſi tibi.ſicut dicit lex de illo teſtamento,niſi rõnes reddideris, liber ne eſto:qa per hęc verba nõ relinquitur libertas rationibus redditis ſed redditur facultas manumittendi : vt ff. de man.teſt.l.Titia.§.ſi.Vnde hęc oratio nõ promitto niſi papa venerit Peruſiũ,nõ neceſſitat me Papa veniẽte.Sed certe in hoc exẽplo cõtrariũ puto vt hęc adiectio aliquid operetur.ar.ff.de vſu.l. ſi ſtipulatus.& l.j.ff.ad mu⁊i ¶ Cũ igitur non poſſit ponere habilitatẽ quæ poſita eſt ab ipſa natura: vt.C.de act.& obl.l ſicut. vt aliquid operetur importet neceſſitatẽ,ſicut ſi ſic dicerẽ,nõ ꝯfiteor niſi ꝓbetur.Nam ſi probatur,gemina probatio eſt ſcilicet cõfeſſionis & teſtiũ,adeo q ↄ ód nõ poſſet appellari:vt C.quorũ appellatio.nõ recip.l.ij.& l.abſtinendũ.licet quidam aduocati minus periti neſciant quód hoc dictũ ſit facit qđ no.in c.j.de reg.iuris.libr.vj. in gloſſ. & per Dy.in c.peccatũ,& per Cy.C.de tranſa.ff ſi quis cau.l.ſi eum.§. qui iniuriarum.Si igitur nemini vendo,obligatio non committitur. ſed ſi alteri vendo,committitur obligatio: vt ff. de verbo.obligat. l.qui romæ. §.cohæredes.ff.de contrahẽ empt l.dolia.§.j.¶ Opponitur,& videtur quod etiã ſi dignitas nõ fuiſſet ſuppreſſa nõ cucurriſſet tẽpus canonicis.vt ĵ.de conceſ.præbẽ.c.ga diuerſitatẽ.Solu. ibi nõ fuit mora,ſed iuſtũ impedimentũ,& non lædit tẽporis curſu qui negligẽs nõ fuit:vt no.i auth.de app.col.viij.ff.de pub.l.Cæſar. Vnde tẽpus eſt quodam modo vtile ipſo iure & in effectu.C.q pe. tu.l. cum matribus.C.de appel.l præſes.Sed aliquãdo tempus eſt vtile ad effectũ nõ ipſo iure:& tũc oritur exceptio:vt l. 2.§.quod dicimus.ff.ſi quis cau.quãdoq; nec ipſo iure nec in effectu.& tũc nulla datur reparatio temporis:vt ff.de mino.l.auxilium.in prin. ¶ Apparet ex prædictis quód ſi Papa mandaſſet canonicis, ne eligerent ſine ipſo mandato,interim non imputaret eius mora.nec ẽt imputaretur ꝙ hoc non petierunt:quia nemo debet petere ſibi mandari imperium vel licentiã dari,quæ nõ datur niſi nutu ſuperioris.et ſic non obſtat.ĵ.de elec.c.fina.& l.ſed & ſi per prætorem.§.j.ff.quibus
8 ex cauſis maiores.¶ †Procedo vlterius ad gloſſ. ſed nunquid canonici poſſint minuere præbendas, vel dignitate tollere ſine licentia dñi Papę?& videtur ꝙ nõ:quia nec augere poſſunt, ĵ.de ꝯſuetu.c.cum olim.ĵ.eo titu.c.ex parte.dic ꝙ ſoli canonici nõ poſſunt: ſed cũ authoritate epi poſſunt ex iuſta cauſa,aliter nõ:qa nõ pñt ſi-
9 ne cauſa mutare ſtatutũ eccleſiæ ſm Inn.Hoſt.& Cõp ¶ †Vnde dicit Inn.qđ mẽbra nihil poſſunt ſtatuere ſine capite & ꝙ epiſcopus eſt caput cathedralis eccleſię & aliarũ eccleſiarũ ſubditarũ. & ideo earũ capitula nil poſſunt ſtatuere ſine authoritate,epi q eſt in ſuo territorio præſes:& habet merũ imperiũ. Aliæ autẽ vniuerſitates municipales,vtputa campſorũ,& mercatorũ poſſũt facere ſtatuta ſuper rerum ſuarum diſpoſitione. populus vel vniuerſitas ciuitatis eligũt ſibi rectorẽ:& rector habet iuriſdictionẽ per communem: ergo ipſi ſunt maiores:quia maior eſt cauſa q̃ effectus.& prima po
10 tentia eſt in cauſis.¶ †Cõcluditur ergo ꝙ vniuerſitates tpales pñt efficaciter ſibi eligere rectorem & facere ſtatuta ſuper rebus ſuis tamen iuriſdictionẽ contentioſã nõ habẽt vniuerſitates:ſed rectores earũ qui ſunt confirmãdi p ſuperiorẽ,puta per pſidem vt l.§ ſolẽt.ff.quãdo appel.ſit ¶ Alij dicũt ꝙ vniuerſitates nõ habẽt iuriſdictionẽ cõtẽtioſam:quo ad exercitiũ p ſe,ſed per rectores ſuos,niſi quando rectores deficiunt.ff.de tu.& cu.da.ab his.l.vbi abſunt. qđ nõ placet Inn.loquẽdo de vniuerſitate totius populi,rõ patet:quia populus non hẽt aptitudinem ad hoc.Itẽ tumultuoſus.Itẽ difficile congregantur. Itẽ dicit Ariſtotiles, quanto numeroſior populus, tanto differentior intellectus.Item cito declinat ad deteriorẽ partem:vt ff.de ap.l.ſi conſtat.& ff.qui & à qui.l. ſi priuatus. vnde nihil
b deliberare pfectẽ poteſt nec maturẽ examinare. ¶ Iudicia autẽ [b] trutinanda ſunt per ſapientes & cum conſilij maturitate & deliberatione non momentanea,nec perfunctoria,vel ſubitanea vel pcipiti:vt C.de ſen.experi.recitandis.l.2. ¶ Habet igitur populus iuriſdictionem habitu in conferendo: ſed non in exercendo per ſe,at ſi populus eſt ſuorum ciuium princeps,& dominus,poteſt ſibi poteſtatem eligere.ſi autẽ alius ei princ patur immediatẽ talis electio indiget confirmatione.illud certum eſt quód iuriſdictio niſi prius habeatur in habitu.i.in virtute, non poteſt excitari ad actum ſuũ: vt no.Io.Mo.in c.ſtatutum.de reſcrip.lib.vj. Item tria ſunt electio confirmatio & ingreſſus officij ff.de condi.& demonſtra.l.Publius.
11 ¶ †Vnum ſcias ꝙ populus nõ poteſt facere ſtatutũ qđ ſapiat monopoliũ,ideſt quod ſapiat diuiſiones,ſectas & æmulationes in populo:quia talia ſtatuta ſunt mala mente & malo fine: & cum ciues debeant eſſe ſocij,iſta nõ eſſet bona ſocietas & ideo nõ valẽt ſtatuta iniuſta partialia.hoc tenet Inno.ſcilicet ꝙ ſtatuta q̃ ſapiunt monopolium ſunt nulla ipſo iure. Item ſtatuta debẽt eſſe habilia ad obſeruandum nam impoſſibilia vel nimis difficilia ſunt extra naturam humanam.facit qđ not.Inno. ĵ. quod metus cauſa.c.abbas.
12 ¶ † Nũquid quilibet de vniuerſitate poſſit eſſe teſtis pro vniuerſitate.Et primò ꝙ nõ poſſit,videtur & probatur per c.nullus.ĵ.de teſti.pterea quilibet de vniuerſitate eſt de corpore.ſi ſic:ergo nõ põt. C.de teſtibus.l.nullum.& l.omnibus.præterea quilibet eſt filius vniuerſitatis,& tenetur ei obedire:vt l.veluti.ff.de iuſti.& iure.ſi filius, ergo nõ poteſt:qa in cauſa ꝓpria.Præterea quilibet de vniuerſitate habet affectionẽ ſingularem & vltra modum ad vniuerſitatem:ſed rõne affectionis prohibetur qs ferre teſtimoniũ:vt l.lege.& l.pe.de teſti.Præterea qlibet habet vtilitatem:ut l.ne ſplendidiſſimẽ. C. de ope.pu.ergo &c.¶ Diſtingue ſi volo probare per illum de uniuerſitate in cauſa tali,de qua non poteſt ſcire,niſi ille de uniuerſitate: & admittitur ut l.conſenſu.C.de repu.& in auth.de mona.§.cogitandum.Si uero per alium ſciri ueluti & poteſt,& cauſa eſt ad cõmodum & honorem uniuerſitatis:& idem ut l. ſed ſi hac §. qui manumittitur.ff.de in ius uo.nec obſtat.l.ut uim.quia ibi de alia defenſio ne loquitur.¶ Item non obſt.l.ne ſplendidiſſimę. C. de oper publ. quia licet quilibet de uniuerſitate commodum habeat hoc euenit ſecundario:quæ ſecundaria utilitas non curatur ut ff.de teſta. l. qui teſtamento.& inſti.de teſt.§.legatarijs. Si uero eſt commodum ſingulorum;ut quia legatur ciuitati ad alimenta eorum : ut l.nullum. & l.omnibus.C.de teſtib. Andre.de pi.& co.tit.l.parentes. per Cy.
13 ¶ †Quid ſi lego ciuitati uſum nemoris mei: poterit ne quilibet de ciuitate uti? uidetur qđ nõ:quia nec uẽdicare.nec poſſidere aliquo iure proprio:ut l.in tantum §.uniuerſitatis ff.de rerum diui. Nam hæc per ſyndicum debent expediri:ut ff de legat. j.l.ciuitatibus. dico quód ſi eſt talis uſus, qui ꝓpriẽ reſpicit uniuerſum:& ſi legetur ciuitati ut habeat pecuniam pro ſtipendiarijs : & tunc non poteſt quilibet uti. Si uero ſic legetur, lego ad ligna facienda, uel paſcenda pecora:& tunc ſit:quia mens teſtatoris ſeruanda eſt:ut l.nõ aliter.de lega.iij.Mens autem colligitur ex uſu proprio, uel magis conſueto qui ptinet ad particulares ciues.ut l.penũ.§.æquitij. ff de uſu & habit. Andre.de pign.& not.in l.ſicut.ff.quod cuiuſ.uni. no. & ff.ſi ſer.uend.l teſtatrix § plures.¶ Sed nunquid uiliſſimi ciues,&
c pauperes [c] admittantur ad teſtificandum? Reſpon. ſimiles ſunt infamibus infamia facti: & non admittuntur et iam cum tormentis: ubi ſunt alij teſtes idonei. de hoc alibi dicas:qa non eſt materia hic. & iſta eſt opi. Andreæ de pi.l.Caſſius.de ſena.In gloſſ. ibi dicit Ioã. Dyn.& bene niſi papa contrariũ decreuiſſet ut in auth. ut determinatus ſit numerus clericorum in rubro & nigro.& C. de ſacroſan. eccleſ.l.non plures. ¶ Quæro nunquid iſta confirmatio papæ fuerit hic neceſſaria? reſpondet gloſſ. quód ſic. nam authoritas Papæ confirmat inualidum ff.de adop.l.adoptio non iure facta.ſicut authoritas legis ueſtit pactum nudum ff.de pac.l. legitima. ſed cõtrà: quia imo nõ ueſtit, ſi non naſcatur actio pſcuer.ſed cõdictio ex lege ut C.de dona.l ſi quis argentũ.ſol. ꝙ ibi lex aſtionẽ creat nõ aũt influit in pacto informando ipſum actiua uirtute. Poſtmodum dicit Ber.quód in ſuppreſſione dignitatum requiritur authoritas Papę nõ in ſuppreſſione pręben darum Item quod ſolus Papa abſoluit à iuramento,Item ipſe ſolus firmat infirmum ipſe ſolus ſupplet defectum ſolennitatis omiſſæ. & hoc facit etiam ſi non apponat illa
d verba ſupplentes de plenitudine pñtis.dũmodo Papa faciat [d] ex certa ſcia.ff.de excu.tu.l.idẽ vlpianus.nõ eñ diſputandũ eſt de potẽtia Papæ dũmodo cõſtet de mẽte.vt ĵ.de iud.c.cum veniſſet.qđ dixi ꝙ papa confirmat inualida verũ eſt niſi cõfirmet in forma cõi per illa verba,ſicut iuſtẽ &c.Nã tunc nihil diſpẽſare videt ſm Ber. & patet expreſſẽ in ti.p quos fiat inueſti.& p quos recipiatur.c.pe. in vſib.feud.& not. in l.j.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& C.vnde vi.l.authoritate.& C.de condu.& ꝓc.domus auguſte l.vnic.& C.de
14 fund.& ſaltib.rei dñice.& l.ſi qua loca.libr.xj. ¶ †Quæro vtrum capitulum cũ authoritate epiſcopi poſſet creare nouam dignitatẽ in eccleſia? & videtur quód ſic: quia ſtatus eccleſiæ fit melior:nec dẽ mutari aliquid cũ dignitas eius augetur.vt ff.de con.di. & demonſtra. l.falſa.§.j.qđ verum eſt ſi illa dignitas eſt inuenta ab eccleſia romana,& ab alijs eccleſijs,& non vergit in alterius pĩudicium puta patroni.Nam iuri alterius non poſſunt detrahere : vt ff. de aqua plu. arcen.l.in cõcedendo ſuperſtitioſam aũt inuentionẽ nouæ dignitatis facere non poſſunt:puta quód in eorũ eccleſia eſſet quædam dignitas

ADDITIONES.

a ¶ Et de hac dictione niſi & multis alijs priuatis vide Old.conſil. 49. & vide & vide qđ refert.Areti.in l.impoſibile.poſt mediũ primæ col.ff.de ver. obli.
b ¶ Alibi etiam habemus ꝙ iudex in admittendis vel reijciẽdis exceptiõibus non debet eſſe molis aut facilis ſed debet vti ſtricto iure.ſ.ſuare iuris formã ita Bal.notans illum tex.pro notabili in vltimis verbis i l.ſi.nor.C.de exce.& extollit Dec.i l.ſi qs in pſcribẽdo col.2.i pri.ver.vnũ hic ppetuo.no.C.de pac.
c ¶ Vide.d.Fran.de Are.conſi.13.inci.viſo diligenter themate in 10.col. vide etiam alle.per Iaſ.May.in l.2.§.j.ff.qui ſatiſ.cogan.
d ¶ Vide Io.de Ana.conſi.14.& vide etiam aliquid per do.Alex.cõſi.77.

16 gnitas quæ vocatur cardinalatus, secūdum Io. ¶ † Modo cōiunge vltimam glo. & quære nunquid dignitas destructa reparata postea sit eadem dignitas numero vel non. Istud est necessarium scire: qa si quis impetraret sub expectatione, & post tempus datæ creat bñ fiscum literæ nō extendunt ad ipsum: qa quo ad mentē concedētis gratia refertur retro: & iō nō ptinet bñficiū qđ tūc nō erat sub expectatione quia nondū creatū: vt in cle literas. de rescript. gratia beneficialis requirit corpus qđ sit subiectum. ꝙ ideo de nō ente nō esset gratia. quid ergo si ante datam literarū fuerat creatū, sed tpe datæ erat suppressum: postea fuit reparatū & vacauit nam si est noua creatio nō venit in gr̄a: si vetus reparatio venit in ea? & videtur ꝙ fundit us eradicatum & tandem reparatū dicatur de nouo creatum: qa hēt esse post nō esse. & hoc certū esset si haberet aliter esse q̄ prius. vt ff. de fideiuss. l. stipulatus es opus ff. locati. l. cū plures §. lex dicta. sed si pristinam faciem non mutat, nec naturam, cōiungunt tpa esse ntiæ: & interim dicet potius dormisse q̄ expirasse: vt C. de præscrip. xxx. an. l. sicut. §. nō sexus. tñ finaliter est cōcludēdum ꝙ aut est reparatū p nouū statutū expressum: aut p correctionem me dij statuti contrarij primo casu est nouū statutū: scđo non. vt l. tribunus. §. v. ti. ff. de mili. test. & l. qui ex liberis. § fina. ff. de secundum tab. & reuertendo igitur ad propositum videtur quòd sit noua dignitas: sicut damnatus ad mortē, in integrū restitutus, dicitur nouus homo, nec resumit legatum ff. de cond. & demon l. intercidit. ¶ Item impossibile est quod extinctum habitu, & actu resurgat idem numero: vt ff. de solu l. qui res. §. aream. contrarium determinat hic Ber. quia reparatio est circa idem: vt C. de tempor. & repara. appel. l. ij Sol. tria sunt, coadunatū, & illud est idē numero: ut ff. loca. l. Maritus. reparatum ad exemplar pristinum, & similiter iuris fictione est idem numero licet rei veritate nō sit pœnitus idem, saltem quādo pro maiori parte siue formæ siuæ figuræ erat cōtinuatum: vt ff. de contrahend. emp. l. domum. Recreatum ergo censetur vnum & idem: vt ff. de manu. testa. l. Aristo. sicut feudum paternum: si dominus inuestiuit filiam, quod potest propter merita patris non obstantibus agnatis dicitur intermissum: aliàs interemptum non abolitum qn dicatur paternum: vt in c. j. §. j. & §. filia de succes. feud. quod ergo intermittitur, non tantum absoluctur vt in c. j. de vasal. decrepitæ ætatis. ff. de ser. ru. prædio. l. & Attilici

16 nus ff. de itin. actuq; priua. l. j. §. si quis propter. ¶ † Et not. quòd in præscriptione noui feudi requiruntur xxx. anni: sed in renūtiatione tacita feudi paterni sufficeret tacita patientia domini per annum patientis agnatum possidere iuramento & agnati hoc allegantis: vt in c. fin. si de inuestitura inter dominum & vasallum lis oriatur. &

17 in si c. quis per xxx. si de feu. fuer. cōtro. ¶ † Item not quòd vbi resurgit dignitas, resurgit confirmatio dignitatis: quia resurgit per dispositionem iuris communis. nec est opus quòd Papa de nouo confirmet statutum super hoc editum: ex quo non intelligitur noua creatio: sed quodammodo redire ad naturam suam. & facit. ff. de iure fisc. l. deferre. §. finali. & ff. de minorib. l. vltima. q incipit Iunius Duophantus. sed videtur quod in recreatione sit opus eadem solennitate: vt C. de nupt. l. si vt proponis sed ibi loquitur in actu qui iure gentium non solum cessauerat: sed reparandus erat. ff. de diuor. l. fi. vel melius aut remanēt reliquiæ veteris status, sicut erat hic: qa Papa nō cōsenserat in reuocatione statututi: aut nō remanēt aliquæ reliquiæ. vt ibi. ¶ Sunt aūt quędā particulæ interdū in materia interdū in rōne perdurātes. ff. de test. tu l. si qui sub conditione quædā rōnes sunt in reliquijs remanētes. ¶ Nō ob d. l. intercidit ff de condit. & demonstra. quia ibi fuit indulgentia respectu status nō plena restitutio quo ad statum & bona: qa illa resuscitat testamentum: vt ff de iusto test. l. si qs exhæredato. § pe. nā æquiparat postliminio: vt ibi patet ex pressè secūdū Iac. de Are. ¶ Est & noua creatio. s. illa, q̄ nō est ad instar. nec decidit ab alio principio: sed ipsa est primū principiū sui esse: vt d. §. filia. c. j. de suc. feu. hoc eīn dr̄ opus nouū, & nō pōt impetrari nisi tanq̄ dignitas nouo cerata nō tanq̄ suppressa. Itē oportet ꝙ in ista noua creatione interueniat authoritas summi pōtificis: sed in reparatione nō requirit noua authoritas Papæ P. rro nō dr̄ omnino extincta, qn̄ supest aliqua spes, vel indiciū reparationis, vel aliquis habitus vel figura remanet, vel memoria in codicibus ecclesiæ nō cācellatis. ad hoc facit qđ no. ff. de pec.

18 l. peculiū. §. si opē. ¶ † Sed nunqd talis dignitas anihilata, & postea reparata recuperat suos vasallos? vr̄ qđ nō: vt ff de cap. & postl re. l. nō vt à patre sumpto arg. de eo qđ dicit ibi de vxore. Sed in ɔ̄riū facit eadem lex sumpto ar. de eo quod ibi dicit de filio. & eo. tit. l. mulier in opus salinarū. nā & platus suppresse dignitatis sine culpa p̄. ati ea reintegrata suā recuperat prælaturā sine alia noua inuestitura, adeo quòd etiā ipso iure recuperat naturalē possessionē quæ cedit veritati argumen. ff. de acquir. poss. l. clam possidere. §. fi. cum gl. sua. quanquam in possessione posset contradici. argu. ff. de vsucap. l. cum qui ædes. §. si aūt demolita. & qđ no. ff. pro socio. l. cum duobus. §. idem respondit. dicit tex. in l. ergo §. fi. de acquir. rer. do. Insulam quæ fuerat, quo magis intelligeretur insulam appellasti. Et considera ꝙ præteritum quandoque ponit vt principium: vt cū dico, Troia capta fuit. ff. de iure codicillorū. l. plotiana. qnq; tanq̄ terminus: vt cū dico, fui dñs talis rei: quasi dicā nūc nō sum: vt no. i l. certum. §. j. ff. de confes. qnq; dubitat vtrū pteritū ponat ampliatiuè & succedaneè, & continuatiuè abnegatiuè. & in his q̄ solo tpis cursu mutantur, ponitur abnegatiuè: qa nō potest cōtinuari quod necessario mutatur: sed quę se ipsa non mutant nisi mutent ex pręterito præsumit in p̄snti: vt no. C. de pba. l. siue possidetis. ¶ Nunc reuertor ad ppositū & dico ꝙ nō dr̄ extinctū qđ pendet. Itē nō dr̄ extinctum quo est ad tēpus occultatū: sicut somnus nō īterficit hoīem dū quiescit virtus intellectiua: sic pupillaris ętas nō interrūpit longissimā pscriptionem: sed interim facit eam dormire: vt C. pscrip. xxx. an. l. sicut. nam homo dormiens suspendit ab actu operationis animę intellectiuę: tñ homo est. & si interdictū ecclesię relaxet quo ad actū suū ad tps: tñ habitu remanet: vt no. Inno. ī de cōsue c. cum inter. ¶ Modo videamus de quadam gl. quę est. ff. de pac. l. si vnus. §. qđ. & in spē. quę dicit quòd pscriptio centum anno. in ecclesia nouatulensi reparata, dr̄ suę naturę restitura. dicūt docto. ꝙ illa gl. non est vera quia illa pręscriptio est correcta: nec pōt pro lege allegari. ut. C. de lati. li. toll. l. j. in prin quia in crimen falsi incidit qui legē correctam allegaret: vt C. de emēda. Iustini. Codi. l. vnica. in fi. & si falsum ergo nullum ipso iure: vt ff. de verbo. signi. l. Paulus. Sed alia lex dicit ꝙ nō est falsum qđ iuuat primordio veritatis. ff. de lega. 2. l. cum filius. §. hæres. Alia lex dicit, ꝙ semel verum, semp psumit verum: ut ff. de dam. infect. l. qui bona §. si quis stipulatus. Alia tñ lex dicit, ꝙ falsis creditor est, q̄ fuit, & nō est. ff. de fur. l. falsus. quia non est uerum actu permanēte quo ad uirtutem. Sed duplex est ueritas

19 l. principij, uel durationis, & sic soluit p̄rium. ¶ † Capio penul. glo. & promitto tale notabile. ꝙ per uiolationē statuti, & per unū actū cōtrarium statuto, tollit statutum in totum quādo hoc possunt illi qui talem actum efficiunt. ¶ Modo extra glos. oppono ꝙ per unū actū contrariū consuetudini præscriptæ etiam si ille actus fiat à toto populo, nō tollit consuetudo: ut no. ff. de reg. iur. l. nemo. §. tēporaria, ergo nec statutum. Nam tantum operatur momentum tpis in statuto, quantū decēnium in cōsuetudine: ut no. in l. 2. C. de do. ppnit. Itē p vnū actū ɔtrariū nō tollit perpetuū & iterabile pactum quo ad alios actus Idem in priuilegijs successiuis: ut C. de excus. tuto. l. uoluntariæ. Item in unus actus contrarius non interrumpit præscriptionem completam, puta agnitio debiti, uel partis solutio uel correi uel fideiussoris datio: ut singulariter not. ff. de sol. l. cum qs. §. si qs p reo Nā cū significatio renuntiationis nō sumit ex uniuerso, sed ex aliquo, non præiudicatur in his quibus non reperit renunciatū: vt ff. de ser. vr. pdio l. si domus ff. de bo. lib. l. si filius. C. de

20 iur. deli. l. suū hæredem. & l. puberē. ¶ † So. cū quæritur vtrū il'e qui venit contra statutū, vel priuilegium in vno actu præiudicet sibi in alijs, refert: aut contemnit authoritatē statuentis, & in omnibus sibi piudicat: aut propriam vtilitatem spernit: & tūc secus. & est simile in eo qui spernit authoritatem testatoris qui impugnando personam impugnat omnia: vt ff. de his qui. vt indi. l. post legatum. Aliud simile est in eo qui impugnat personam testis. C. de testib. l. si quis testibus. vel partem instrumēti. Nā non potest se iuuare ex aliqua alia particula instrumēti, cuius quantum in se est derogauit authoritati: vt no. s̄. de summa trini. & fide cath. c. damnamus. in fi. & no. C. de transa. l. si ex falsis. & ix. di. c. si ad scripturas. ¶ Præterea. c. nostro statutū nō debet corrigi in vna parte & in alia nō: quia totum statutum fuit sub vno strictu. arg. ff. de min. l. j. §. j. Præterea variatio reprobatur: vt ff. de mino. l. in causæ. & ff. de admini. tutor. l. cum quæritur. ¶ † Modo p generaliori doctrina quæro vtrum pri

21 uilegium [a] perdatur per vnicum actum incompatibilē priuilegij. &

a super isto articulo glossa variè loquitur. Sed præmitte ad euidentiam qđ interdū gladius ponitur ad substantiam siue ad radicē: vt qn̄ destruit causam efficietē, formalem, materiam vel finalē. & tūc destruit totū si aduersatiuè disponit: tamē in causa efficiente distinguitur: aut debet esse perpetuæ durationis. & finit effectus: aut nō finitur: sed pro tpe operat. Si verò gladius nō apponitur ad radicē, sed ad vnam conclusionem ex pluribus conclusionibus: tunc nō vitiatur vtile p inutile: qa semper in eo qđ est vtile maior est virtus: vt ff. de vsucap p donato. l. si vir vxori. & d. l. si is qui duos. ff. de libe. lega. ¶ Modo prosequor brocardū assumptum superius: an vnus actus oppositiōis & incōpatibilitatis habet alios vitiare. & in nube possumus dicere aut est eadem rō vitiandi, aut nō. Sed istę theoricæ generales nō illumināt intellectū practicū qui dēt esse de rebus singularibus & tractaui quodammodo subiacētibus. ¶ Dico igitur reuertēdo ad gl ꝙ gl. immiscet casus: & primò arguit ꝙ vnico actu perdatur: ita tñ ꝙ delictū psonæ nō nocet ecclesiæ. ¶ Scđò dicit ꝙ aut actus consistit in patiendo, & nō perditur per vnā patiētiā. sed longo tēpore: aut in faciendo, & tūc reseruauit sibi ius suum in alijs actibus,

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino multum notabiliter de ista materia vltra ea quę allegantur hic per moderniores p d. Alex. in consi. xxxiij. incip. ponderatis his quę continentur in priuilegio. in v. vol.

actibus, & nõ perdit illud nisi in actu in quo nõ reseruauit.aut nulla est ibi reseruatio,& tunc aut actus ꝯtradicit priuilegio directè,& vnico actu perditur priuilegium:aut nõ cõtradicit directè , & tũc secus.¶ Quęstio fuit disputata an priuilegiatus non disputare: si disputat,teneatur in scriptis dare:cũ sit aliud statutum dicens qđ disputantes teneantur dare eorum disputationes in scriptis,& ponit,in mercurialibus super regula accessorium , & determinat ibi qđ sic:qa iste disputãdo nõ fecit scholaribus gratiam,sed renũciauit gratię sibi factę. ¶ Itẽ ipsi actui disputãdi est onus annexum in scriptis tradendi: unde ab ipso separari non potest:ut.ff.de leg.ij. l.sed duobus. nec mirũ qa ex uoluntate quis incidit in necessitatẽ circa idem: ut.ff commo. l. in commodato.§.sicut. ¶ Item p actũ ꝯtrariũ quis uidetur renunciare beneficio suo circa eundem actũ & quicquid ex eo sequitur. ¶ Item habes exemplum in matre,q̃ nõ cogitur tutelam assumere.tamen si assumit , cogitur inuẽtariũ
a facere,& rationẽ reddere.¶ Itẽ est regula generalis , a ꝙ qui acceptat aliquid,uidet acceptare cũ suo onere:ut.C.de cadu.tol.l.vnica.§.pro secũdo. ¶ Itẽ qui non cogitur esse aduocatus , si assumit officium aduocationis,tenetur seruare leges aduocatorũ:ut.C.de postu.l.quisquis.¶ Itẽ hic actus erat primus & erat ordinatus ad inclusionem secundi.& sic nõ ob.l uoluntarię.¶ Et si q̃ratur an p nõ usum perdatur priuilegiũ,distinguit,aut est concessum ad excipiẽdum & nõ perdit:qa nemo tenetur excipere,nisi prius sit ꝯuẽtus in iudicio: aut ad agendum & tunc perditur longo tpe & longo silentio,sed tũc potest dubitari qđ sit longum tps, dicit gl.ꝙ illud quod requiritur ad illã pręscriptionem , nam diuersa sunt tẽpora p̃scriptionũ.unde uniformis regula nõ põt dari nisi una ,uidelicet qđ nulla actio uiuit ultra.xl.ann.ut.C.de p̃scri.xxx an.l. sicut.l.omnes.adeo qđ si statutũ dictat, ꝙ publica instrumẽta offõ iudicis exequant: tamen ultra dictũ tẽpus uiuendi nõ habẽt facultatẽ etiã si competat ecclesiæ:ut no.C.ne rei dominicę uel tẽplorũ.l. uniuersas. Sed quãdo competunt priuatę personę sufficiant. xxx.anni tam in ciuilibus quàm criminalibus excludendis:ut nota.
22 C.de fal.l.querela.quam gl.no.¶†Sed statim quærit glo. nũquid factum capituli & prelati possit pręiudicare ecclesię,& si qdẽ requiritur certa forma,& nõ est seruata,nõ potest p̃iudicare:ut no. in hoc.c.j.in gl.& .C.de sac.san.eccle.l.iubemus nulli. Et qa renũciationes priuilegiorum uidentur quędã alienationes ipsorum:ut.ff. de noua.l si quis delegauerit debet interuenire tractatus: si aũt est seruata forma,ualet qđ à capitulo & p̃lato factũ est:ut no. C.de sacrosan.eccle.auth.hocius porrectum. Si aũt nõ requirat certa forma approbata,ut in maleficijs,dic ut no.in.l.iubemus.C. de sacrosanctis ecclesijs.& ĩ.l.si dolo.ff si quis omis.causa te.ubi est gl. sing. Item in his quę pertinent ad rigorẽ iudicij conseruandũ dolus p̃lati & tutoris post litem contestatam nocet domino.C de his q. ut indignis.lege Polla.Si uerò non delinquit in figura iudicij , sed in figura delicti,nõ nocet domino:ut C.vñ vi l.meminerint. ¶ Ad hanc materiam quòd ille qui facit actum contrarium,perdat beneficium,quod nisi perderet actus non valeret. Alleg. gloss. inter alias leges.l.ij.C.de iure dominij impe.& uide Cyn. C. de pac. inter emptorem.l.ij.omnis actus per quem tollitur effectus,dicitur esse actus contrarius.Cyn.facit.C.de reuo.donatio. lege finali. ff. ad sil.Dyn. C. de decur.l.si ille.libro.x. Vnam regulam not quòd illud quod quis non potest expressè,non potest temporis cursu:ut in capitulo primo.§. fi. de inuestitura de re alie. facta.¶ Item scias quòd in feudo quantũcunq; anni spaciũ habet p̃ro renũciatione. vt ĩ.c.j.§.donare.qualiter olim feudũ alienari poterat.& est sp̃ãlissimũ in feudis:qa cõsuetudo vltra p̃cedit sic statuendo.sic & multa alia sunt in feudis specialia,quę nõ sunt trahenda ad ꝯsequẽtiã. quædã etiã sunt arbitraria:ut in c.Obertus.§.si quis.ĩ qui.cau.feu. amit. Vna tñ est regula cõsonãs huic capitulo , ꝙ qui ꝯsentit , sua iura perdit:ut in c.j.§.pręterea.qui.mo.feu.amit.Quædam sunt in quibus desideratur actuum repetitio,tũc per vnũ actũ non perditur priuilegiũ.quędã in quibus non requiritur nisi vnus actus:tũc ille actus cõsumit priuilegiũ.l.j.de iure do.impe.& de iud.l.sed & si ¶ Pręterea tempus quãdoq; est species præsumptionis. ut.C.de apo.pub.l.quicunq;lib.x ff.de proba.l.procula.ff.de vsu.l.cũ de in
23 rẽ verso.C.de pe.hęre.l.si filius.& ideo † si dominus postq̃ feudũ incidit in cõmissum;acceptauit vasalli seruitiũ nõ potest retrahere feudũ.arg.ff.de leg.ꝯmis.l.post diẽ.&.ff. de eo quod certo loco.
24 l.fi.de adi.leg.l.iiij. ff.si quis cautionibus.l.ij in princi. ¶ † Vltimò vide Pe.& Cy.C.de excu.tut l. voluntarię, Item Inno. tractat qui possunt facere statuta pęnalia.& dicit quòd uniuersitates nõ possunt hoc facere : qa nõ habẽt merũ vel mixtum imperiũ.tñ hoc fallit in qbusdã ciuitatibus Lõbardiæ per pacẽ Constantię ut no.ĩ aut.de defensoribus ciui.§.nulla & adde quod dixi.s. e. c. cũ oẽs.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino scripta egregie per Ias.may.i.l.ꝯ iuris ciuilis regulas.ĩ.§.fi. ff.de pac.ĩ ver.quinto ex eodẽ tex.& ad ibi scripta adde ista verba Bal. hic.

CAP. IX.

a
1 CVm M.Ferra. a†Protestatio est rei prææordinatæ testatio,q̃ semper respicit ad principium fiendi. Si capitulum cõtra suam constitutionem de certo numero canonicorũ aliquos recipiat ultra numerum,de superexcrescẽtibus redditibus dictis supernumerarijs p̃uidere tenet.Et diuiditur in tres partes. In prima ponitur allegatio pro receptis. In secunda ibi: verum , pro recipientibus. In tertia ibi , mandamus: papæ consultatio.
2 ¶†Ad euidentiã pręmitte quod quidam sunt fructus qui natura percipiuntur.vt fructus terrę qui percipiuntur iure:ut ex contractu,ex quo oritur ius.vt pensiones.ff.de rei vendi.l.si nauis. quidã qui ex sola arte & industria hominis:puta scriptoris vel pictoris: quidam qui percipiuntur mixta ratione: quia & persona operatur,& terra producit. Vnde isti appellantur fructus industriales , non simpliciter,sed mixto modo:ut.j.de decimis.c.tua. quare ergo vocamus hos fructus industriales potius quàm naturales.Respon.quia terra dat materiam : sed industria formam : nisi enim seminares frumentum,non nasceretur frumentum: & si seminas speltam,non nascitur granũ.Poma aũt ideo dicũtur fructus merè naturales:qa parũ de ingenio hominis ponitur,& parũ de sumptu & labore:& qa virtus naturę pręponderat arti: nec requirit hominis apparatus ad necessitatẽ fruendi,& semp generat fructus eiusdẽ speciei donec viuit arbor ex qua producunt:qa arbor semp generat tale quale ipsa est tam specie q̃ natura. Porro secũdũ rationẽ accidit,ut quod quis seminauerit,hoc & metat. & quod de sudore vultus sui quis vescat pane ,& ꝙ q nõ laborat, nõ mãducet. ¶ Et no.ꝙ quęlibet utilitas: põt dici fructus.l.ij. ff.si serui.uendic. Istud ergo faciebat pro canonicis antiquis: qa eorũ cura & diligẽtia

ADDITIO.

a ¶ Quia tex.hic semp dicit receperũt in canonicos & non dicit elegerunt si uis scire rõnem uide Card.in ꝯsi.ciiij.inc.discutiam p̃missa dubia i.ij.col.

tia videbatur debere reddere eos potiores: sed non est ita: qa acquiritur per eos in communi: non in proprio. & istud commune est id quod postea distribuitur in præbendis. ¶Casus in terminis. Canonici Ferrarienses ad hoc vt prouentus ecclesiæ qui inter plurimos ꝯsueuerant diuidi, in vsus cederent paucorum, & non diuiderentur inter tantos, ꝯstituerunt vt in dicta ecclesia essent tantũ. xiiij prębendæ. quod statutum fuit confirmatum per dñm Papã: post quod statutum in ꝯrium voluntariè venientes receperunt in canonicos M. & quatuor socios vltra numerum prelibatum cũ hac protestatione: videlicet sine preiudicio dictæ ꝯstitutionis. & cum vna tamen prębenda vacasset ad eandem receperunt duos & postmodum ad preces epi dictũ M. & quendam alium: ita quod dicti. M. & alius de canonicatu nihil perciperent donec primi duo essent præbendas integre assecuti. cumq; redditus dictæ canonię essent plurimum ampliati, petebant isti supernumerarij à capitulo de superexcrescentibus redditibus cõis mensæ: vel fuit eis relicta magna hereditas, vel magnum donum ab aliquo principe, vel à duce Mediolani prouideri. Econtra capitulum dicebat, quod nõ poterant obstante statuto, necnon protestatione & pacto: addentes. s. ꝙ eorũ numerariorum industria & non largitione fidelium dicti redditus essent augmentati: sed ipsi agentes allegabant ꝓ se superexcrescentiam facultatum quasi aliud nouum, de quo non fuerat cogitatum à statuentibus, vel summo pontifice corroborante statutum. Quærebatur quid iuris. Papa determinat ꝙ cum in ꝯstitutione pdicta & ꝯfirmatione sedis apostolicæ vel fuerit, vel debuerit esse sicut ꝯsueuit expressum, nisi excresceret in tantum facultates ecclesiæ ꝙ plurib. canonicis possint sufficere ꝯpetenter. Et propterea ijdem canonici antiqui quatuor receperũt vltra numerum ꝯstitutum suę ꝯstitutioni derogando ipso facto: & formaliter ꝙ dicti antiqui canonici debeant habere suas prębendas cum integritate ꝯsueta nihil diminuendo eis ꝑ ꝑ dictos supernumerarijs assignentur quod adæquentur antiquis, & adæquatione facta si aliquid superesset, illud ꝯuertatur in cões omniũ canonicorum vsus prout melius videbitur ꝯuenire: iubens in irritũ reuocari quęcunq; post motam in iudicio quęstionem fuerint circa præbẽdas vel possessiones attr innouata. ¶Quid si fuit actumquod receptio esset simulata respondeo non valet receptio quia simulatio pro-
a batur per a pactũ præcedens sequens aũt pactum nõ inducit simulationem. ff. de manumiss. l. 4. in §. si ab ignoto. quod valde nota. ¶Not. ꝙ protestatio est rei præordinatæ testatio, quæ semper re-
3 spicit ad principium fiendi. ¶†Not. hic ꝙ protestatio referens se ad statutum, nihil operatur si per factum ꝯrium statutum tollitur. & per hoc determinatur quæstio quotidiana: statuto cauetur ꝙ de homicidio sit pęna mille librarũ, saluo si nobilis occiderit popularem, ꝙ sit tunc pęna capitis. Modo potestas pro homicidio ꝯdemnauit nobilẽ in mille libris, adiecta hac clausula, ꝙ si sententia sua esset contra, vel pręter formam statuti, reducit eam ad formã statutorũ. Captus est iste nobilis: quęritur vtrum veniat decapitandus: & vr ꝙ sic: quia vltima clausula corrigit priorem. Item qa ista non solum est protestatio; sed dispositio. ¶Contrarium est verũ: quia statutum de decapitatione non loquitur lata sententia super pecuniaria ꝯdemnatione. Et quia verba generalia non habẽt re ipe ctum ad id quod specialius est prouisum. Et quia ista verba, condẽ no te secundum forma statutorum alio non expresso, tacitè sape
4 rent pœnam statuti: sed alio expresso derogaretur tacitè. ¶†Item
b quia sententia b non debet esse alternatiua, vel conditionalis: sed dẽt esse clara, ꝙ non relinquatur locus disputationi: & ita seruat cõsuetudo vbiq; locorum. & bene facit istud. c. quia potius inspicimus verba disponentium q̃ dispositionem legalem. non obst. ff. ad turpil. l. j. §. calumniatorib. quia verum est, nisi in sententia sint expressæ. vt l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de qui no. infa. & fuit quæstio disputata Iac. de Bel. Igitur primum caput sententię valet; quia certum: reseruatio non valet: quia alia via est electa per iudicẽ. ¶No. qđ receptus in canonicum dr receptus ẽt si receptio nõ durat nisi per momentũ: sicut dicitur emptor & venditor. vt not. ff. de vsuca l. sequitur §. seruus pro herede. gl. illa notabilis est: quia
5 ex momento ius acquiritur. ¶†No. ꝙ nomine fructuũ qñq; ꝯtinentur ẽt actiones. ff. quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. si fundus. textus est ibi notabilis Et qui fructus ad emptorem pertineãt: dic vt l. fi ff. de iure fisci per Bar. fructus pendentes pertinent ad emptorem: quia æstimantur cum ipso solo quod fructuum annexorum contemplatione plus venditur. l. fi. §. pen. ff. quę in fraudẽ credi. separati ad venditorem. pensiones autem diuiduntur pro rata temporis: nam pro pręterito tempore debentur venditori, pro futuro per cessionem nominis emptori. ſm Bart si pensio deberet pro fructib. pendentibus: tunc vr idem quod dixi in fructib. quia
6 loco eorum succedit. ¶†Ibi, pro se, & quatuor socijs. No. ꝙ vnus põt prosequi cõem cãm suam & sui ꝯsortis. ¶Ibi, prouẽtus. istud est nomen generale ad omnes fructus naturales, industriales & artificiales: vt sunt pensiones. vt ff. de ꝯdi. indeb. l. si vrbana. ff. de vsufruc. l. defuncta. §. fina. ff. de vsufr. leg. l. fundi Trebatiani. deductis sumptibus factis in cultura, vel seminarijs, vel itineribus. ff. de peti. hæred. l. si à domino. §. fi. C. de fruc. & lit. expen. l. j. & arg. C. de iure delib. l. fi. §. in computatione. ¶Fallit. ꝫ. de deci. c. tua. quia domini est terra & plenitudo eius. ¶Ibi, paucorum: quia inuumerosæ præbendæ erant forte minus tenues. vt in auth. vt determi. sit nume. cler. ¶Ibi, præter. i. absque eo. nam dictio ꝑter, & dictio absq;
7 significant idem. ¶†Ibi, voluntarię: ideo hoc dicit: quia necessitas ꝯsensum non hẽt: vel quia necessitas excusat. ff. de fideic. liber. l. cũ fidei. Nec dr venire ꝯ ille qui venit ex necessitate. vt ff. de pub l. Cęsar. ¶Ibi, in canonicos canonicus est qui canoniã hẽt: canonia aũt est ius speciale in ecclesia: quo iure competit locus in choro ad diuina officia, & cętera quæ debent fieri in capitulo: sicut sunt tractatus electionis, venditionis, & similia, quæ collegialiter debẽt
8 fieri. ¶†Quærit Io. nunquid ille cui papa contulit canonicatũ sub expectatione prębendæ habeat vocem in capitulo? & vr ꝙ sic: quia est ei assignatus locus in capitulo; ergo habet ea quæ sunt loci. Nã locus designat locatum, & eius officium. ¶Item si non haberet officium in locum, frustra assignaretur locus: qui non assignatur ꝑꝑ aliud nisi ꝑꝑ actum officij. ¶Item per hoc vr tradita quasi possessio. ff. de acqui. pos. ꝑdia. ff. de iure fisci. l. sed & si acceptum. ff. de rei vendi. l. quædam mulier. gl. hic dicit ꝯrium: quia nõ hẽt plenitudinem canonicalem il i qui non habet præbendã. Itẽ quia habentes; præbendam habent maius ius, & sunt in gratia ple-
9 niori. ¶†Item quia expectantes non percipiunt fructus: sed habere vocem est fructus sicut eligere vr fructus canonicatus. ¶Item iste supernumerarius est: & sicut expectat prębẽdam; ita expectat vocem. ¶Item ille qui hẽt ius semiplenũ, non facit partem cum habentibus ius plenũ & perfectũ. vt no. in l. 2. ff. si pars hęredi. peta. ¶Item si haberet vocem, posset vnà cum alijs ꝯferre ꝑbendã: sed istud est absurdum ꝙ aliũ inuestiat qui nõ est inuestitus: vel ꝙ alium vestiat qui est nudus: vel aliũ calefaciat qui est frigidus. vt no. ff. si cer. pet. l. lecta hẽt igitur locũ: sed nõ hẽt actũ huius officij donec sit in plena possessione canonicatus & ꝑbendæ. h. d hęc gl. quę non est alibi. hẽt igitur locũ: sed sine administratione: qđ tenementi Et nunquid Papa adimendo solam prębendam, videat adimere vocem iã quæsitam. respon. non. vt ff. de lib. & posth. l.
10 si ita. §. regula. ¶†Ibi, nullis. no. quod de substantia canonicatus non est prębenda: quia potest esse canonicus sine prębenda: non tamen sine expectatione prębendæ: & econtra prębenda põt esse sine canonicatu: sed illa prębenda non dicitur prębenda canonicalis Porro ista duo ita sunt naturaliter ꝯiugata, ꝙ cui confert canonicatus, debet assignari præbenda si qua vacat: sed si non vacat, debet expectari vocatio, ita ꝙ vacet de facto & de iure. s. ꝙ possit cõferre eã petenti, & non sit alteri d bita. Sed an econuerso si Papa ꝯfert prębendã quondam Titij videatur ꝯferre eius canonicatum vacantem? dicunt doctores ꝙ sic: quia vnum trahit ad se reliquũ rõne connexionis & cuiusdam vnionis. vnde sufficit ꝙ in literis domini Papæ fiat mentio de altero & similiter si eps ꝯferat vnũ, vr ꝯferre & alterum, quia correlatiua sunt: & vnum dependet ab altero. non ob. gl. hic posita: quia loquitur de prębenda nõ canonicali. ¶Item non ob. l. Herennius. vbi dicit ꝙ stipendium non facit militem: quia minus nobile non trahit ad se magis nobile. ¶Præterea cum aliquid ꝯceditur & id ꝯcedi vr quod sequitur ad illud. vt ff. de ser. vrb. pręd. l. seruitutes. §. si domo. ff. de ꝯhen. emp. l. si aquę ductus. & ff. locat. l. sed addes. §. si quis mulierem. nã ad suum ꝯcretum trahitur omne dispositum. ff. de iure do. l. si proprietati. & ff. de act. emp. l. Iulianus. § si Titius fundum. & ff. de leg. 3. l. pre-
11 dijs. §. balneas. ¶†Et no arg. ꝙ sicut concesso officio, videtur cõcedi prębenda, & prouisio ei correspondens de ꝯsuetudine, vel de iure: ita ꝯcessa lectura alicui doctori videtur ei promissum salariũ illi lecturæ tribui consuetum ut C. locati. l. licet. hoc verum, si salarium erat perpetuò ordinatum: secus si pendebat ex arbitrio electoris. arg. ꝫ. eo. c. circa fi. in ver videbitur. & C. loca l. licet. nã quæ incerta sunt, promitti non videntur. ut C. mandati. l. salariũ. l. Seia. §. medico. ff. de ann. lega. vt scias ꝙ semper consuetudo regulatur à posteriori: ut ff. de alimen. legatis. l. mela. in § j. & C. ne de stat. de-
12 fun. l. si mater. ¶†Ibi, præbendis: quid sit prębenda. c dico ꝙ sit res
c & ius quoddam quod potest consistere in rebus corporalibus, & etiam in nominibus: ut centum librę annuatim in quantitate: quia panes ciuiles bene possunt assignari in prębendam. C. de sacrosanctis ecclesijs. l. iubemus nulli. C. de annonis ciuilibus. l. j. sicut & infeudari

ADDITIONES.

a ¶ Vide Alex. in l. qui in alie. §. si is qui putat. col. 2. & seq. ff. de acqu. hęr. & in l. post dotem col. 5. in fi. ff. sol. mat. & vide aliquid per cepol. in tra. de simul. contra. in 25. præsump. & vide d. Ias. in l. nemo potest de lega. j. in fin. 4. q. Bart primæ partis. in 25. col.

b ¶ Sententia nõ debet esse alternatiua vel ꝯditionalis: sed dẽt esse clara qđ non relinquatur locus disputationi vide aliquid per Alex. ꝯsi. 63. 3. lib. & not. plene per doct. Moder. in l. ait prætor. §. si iudex. ff de re iudi.

c ¶ Vide Fel. hic in 14. col. & nouissimos in c. maiorib. post Pan. ibi ꝫ. de ꝑbẽ.

feudati & in vsufructu ꝯgnari:quia inter mobilia computatur. vt in auth.de non alie.§.vult enim.vnde si testator legat mihi omnia immobilia sua:includuntur annuę prę stationes,si sunt perpetuę, vel ad longum tempus:sed si sunt ad breue tempus.i.minus decennio,non computantur inter immobilia.vt ff.de pecu.l. quam tuberonis.§.in peculio.& ff.de verb.sign. l. mouentium.ea enim reputantur immobilia quę sunt perpetua vel longeuę durationis. vt ff.de seru.vrb.pręd.l.eum debere columnam. ¶Ibi, nō modicum.arg.ꝙ pro modico incremento status rei nō dicitur immutari. ¶Ibi, roborato.ꝯfirmatio quod inuenit roborat:sed qđ non inuenit,non disponit:vt ff.de libe.legata.l. Aurelius.§. testamēto. ¶Ibi, duos.nota plures ad eandem pręb endam eligi posse. ¶Ibi ad preces episcopi non inducunt simoniam:sed nec statuendo cōmittitur simonia:sed vtendo ſm Inno. ¶Ibi,sine pręiudicio: ista verba sapiunt protestationem. sed protestatio in pręiudicialibus & aduersatiuis non iuuat:vt in c.gratiæ.de pręband.in cle.¶Item factum quod sequitur protestationem eam tollit vt ff.loca.l. cum in plures.§.locator horrei.¶Ibi,propositum.no.qđ non est necesse ꝙ excipiens dicat excipio:sed sufficit qđ dicat, propono vel allego.¶Item no.qđ allegatio statuti non disponentis de processu, non impedit processum.tene menti. ¶Ibi, sine pręiudicio.simile verbum.ff.qui potio.in pig.hab l.Claudius.in fine.¶Ibi,instantia. not. ꝙ non omnis instantia dicitur ambitio. ¶Ibi, in delegatione sua.non dicit papa,nam qui confirmat non mandat.Si.n.papa mādaret,non posset ꝯueniri.vt C.de testa l.omnium.Item no. qđ isti
13 canonici non potuerunt factum papæ reseruare.¶Item no.ꝙ capitulum dicitur locus in quo fit capitulum. Ex quo datur intelligi, quod capitularia negocia debent fieri ibi, vbi capitulū ꝯsueuit cōgregari.& hoc significat assignatio loci in capitulo:vbi forte canonici ibi tutè ꝯuenire non possunt:nā tunc possunt eligere sibi aliū honestum locum: & forte locus iste non est de substantia: quasi valeant facta in alio loco honesto ēt impedimento cessante: si tñ capitulum sit citatum ad vnum locum, non potest fieri alibi etiā vno absente:vt C.quo.& quando iud.l.si præses. ¶Item si ad vnū diem non potest fieri alia die:quia dies est assignata pro forma vt l.aut qui aliter.§.fi.ff.quod vi aut clam.arg.j.de offic. deleg.c.ꝯsuluit.sed ibi ideo quia iudex qui terminū statuit,potuit de suo pręcepto gratiam facere, & sua benignitate spectando absentem.
14 ¶†Item ibi,in contentioso iudicio ibi esse debuerit. no. casum q non est a ibi,ꝙ licet canonici habeant cōstitutionem de certo numero ꝯfirmato per papam, & ēt iurato cū decreto ꝙ sit irritū & inane si ꝯ ꝯtigerit attentari quod si superexcrescunt facultates,qa iste fuit casus improuisus, nec debuit prouideri:non sunt periuri illi qui prima facie faciunt ꝯ tenorem iuramenti cum iuramētū intelligatur rebus sic se habentib.ff.de ꝯdi.ob causam.l.quod Ser-
15 uius.¶†Et est arg. ꝙ filia quę recepit centū pro integra sua legitima,augmentatis facultatib. patris possit petere legitimam superexcrescentium bonorum. quod est not.dignū.& facit.ff. de vaca. mune.l.his honoribus.§.auctis. ¶Ibi, industriam.no.industriam non prodesse:sed alibi prodest:vt ff.de minoribus. l. intra vtile.§. vendentib.C.de alluuio.& palud.l.j.ff.ad legem falci.l.si hęres.ff.ad Treb.l.debitor.§.fi.C.de bo. quę libe. l.cum oportet.post princi. C.arb.tut.l.si defunctus. ¶Ibi,plures redditus.not. ex quo variari possunt redditus per singulos annos sumitur arg. ꝙ cuiuslibet anni redditus sit per se probandus:quia non pręsumitur ꝯtinuum qđ est natura diuersum.de hoc p Iac.de Are.C.de rei vendic.l.j.¶Ibi, in beneficium assignari. verbum assignari in futurū significans dat intelligere ius ad rem:sed significans in pręsenti,ius in re.¶Ibi,vt esse debuerit.no. ꝙ illud ꝙ de ꝯsuetudinem cōsueuit apponi in instrumento:item illud quod dēt ibi esse appositum,licet nō sit scriptum pro apposito & scripto debet haberi & melior tex.nō repe
a ritur [a] alibi.¶†Item no.ꝙ vbi verba nō sufficiunt;ad mentē recur
16 rendum est ff de pa.t.l.tale pactum.§.fin.& ibi no.ff.communia pręd.l.in venditione.& ibi gl.dicit no. tamē verba & mentē ꝯhen
17 tium inspiciendam non tantum significationem. ¶†No. ꝙ verba Papę ēt ꝓcisa recipiunt tacitam ꝯditionem & interpretationē. sic.ff.de verb sig.l.j.& de verb.ob.l stipulatus sum damā.ff.d vulg. subst.l.ex facto.in prin.sicut illa clausu.a.saluo iure alterius, ꝯ quē expresse non scribitur semper subintelligitur in rescriptis non solum iustitię:sed gratię.vt l.nec auus.C.de emanc.libe.& ff.de in ius voc.l.sed & si hac.§.patronū.ibi prout melius videbitur.vbi datur
18 arbitrium ibi melius prouidendum.¶†Ibi,post motā quęstionē. no. vitium litigiosi incipere à momento quęstionis motę:non tñ per quemlibet actum dr mota:sed per actum iudicialem: quia loquitur de vitio litigiosi.vt C.de peti.hęred l. si post motam.C.de pręscrip.long.temp.l.j.a.iàs largius accipitur:puta si hoc verbum adijciatur ꝯtui,vel vltimę voluntati: vt not.ff. ad Trebel.l. Lucius.§.tres heredes. ¶Itē si quis promiserit alteri se non imbrigaturum:vt no.ff.de proc.l.non solum.§.si status. ¶Opponitur qđ iste agens non potuerit agere pro socijs: quia non erant propriè socij nam canonia cuiusque stat pro se. item & pręb enda. ¶Item vnus pro alio testificari potest.vt in auth. de mona.§. cogitandū. ¶Item non habebat mandatū,& sine actione vel mandato nemo experitur.ff.de neg.gest.l.si pupilli.§. vlt. & ideo quilibet pōt agere de per se sine alijs.vt ff.de secun.tab. l. si post mortem.§.fina. ¶Solu.dicit glos. quod hic habebat mandatum.istud est diuinare. vel hic satisdedit de rato: per quam satisdationem legitimatur agens nomine alieno.vt ff.de dam.infec.l.inter quos.§.alieno. vel hic fuit opposita exceptio in hac forma.Tu debes cauere de rato: in qua forma post litem ꝯte.non pōt excipi nisi post litē ꝯtesta.cōueniretur,seu interueniret de nouo : vt C. de ꝓcor.eiusdem litis.l. 2.Sed sub forma exceptionis falsi procuratoris quandocunq; pōt
b excipi,nisi dominus habeat [b] ratum.C.de proc.l.licet.ff.de excep. rei iud.l.si mater.§.hoc iure. Sed caueat sibi qui opponit exceptionem in forma falsi procuratoris:quia si procurator ꝓduceret mandatum, excipiens teneretur actione iniuriarum ciuili & criminali vt l.si vero.§.j.ff.qui satisd.cog. Vel dic qđ hic ꝯstabat de non mandato:& tantum dēt admitti pro alijs:quia simul egerant eodem libello.Item quia ꝯfratres spūales.Item quia status de quo hic disputatur,eos pariter ꝯtingebat.vnde disputabat de eadem radice. arg. C.de diuer.rescri.l.si libellum. ¶Et no.quod post lit.ꝯtestatā licet non præsumatur mandatum,tamen pōt procedi nō facta fide de mandato vt no.in c.j. de elec.lib.6.¶ Item no. qđ cautio rati non facit quem procuratorem:sed facit eum legitimum gestorem, vt ff.iud.sol l.3.§.sed si forte.¶Item no.ꝙ aliud est esse cōiunctā personam naturaliter, vel spiritualiter:aliud habere mandatum tex.
19 est ibi singularis. ¶†Sed nunquid si sunt duo socij conuentionales,vtrum vnus possit agere nomine alterius sine mandato?dic ꝙ non si sunt pręsentes:sed pro absente bene potest pręsens experiri quia sua interest.arg.ff.de exercitoria l.si tamen plures.¶Item;si essent soc.j ꝯctus:ex quo agitur.dic vt C.de duo.reis.l.fin. & facit. ff.de libe.lega.l.si quis duos.& ff.ad l. falci. l.in lege Falc. hoc obseruandum. sed si esset vnus principalis, alter accessorius, dic vt
20 no.ff.mandati.l.creditor.in prin. ¶†Capio gl.2.paruam,& quęro vtrum contra antiquam ꝯsuetudinem possit arctari numerus prębendarum.respō.sic ex cā.qđ dic vt s.c.proxi.Ber. ¶Capio.3 gl. & vr qđ vna pbenda non potuerat in duas diuidi.vt j. de pben.c. maiorib.ergo hic non potuerunt duo recipi ad eandem pbendā. sol.hic de facto fuerunt recepti,vel non ꝯstabat:vel de hoc nō erat lis.vel dic vt dicit gl. quod recipientes non possunt allegare suam turpitudinem.& per hoc limitatur dictū capitulū maiorib. quod est notabile.Certè hic non tam turpitudo q̃ impossibilitas erat, q̃ per quęcunque allegari pōt:quia de nullitate quilibet obijcere pt vt no.C.de transac.l.vbi pactū.& ideo dic qđ hic non iuris diuisio fuit sed redditū vel culturę vt ff.de leg.2.l.gaius.§.j.vel tpis vt puta alternis dieb.¶Capio.gl.paruam quæ incipit, de quinto.& opponitur qđ malè dicat.sol.quinq; fuerunt uocati,quatuor uero tātum prosequebantur ius suum. sed quis erat iste qui faciebat hāc allegationē.Respon.capitulum, seu receptatores, quia dicebat vos fuistis contenti dimidijs,ergo nō potestis petere integras pręb endas:vt C.de pact l.si creditores.& ff.de usu.l.qui semisses.C.de fur.l.post decisionem.& de transac.l.si quidem. ¶Sol. hanc exceptionem capitulum opponere non poterat: quia erat iuri ꝯriā. Nam licet reperiatur media pbenda.i. mediocris. ff.de au.& ar.le. l.qui lancem. tamen in substantia nō potest diuidi, sicut nec usus. ff.de usu & habi.l. usus pars. quia pbendarius in fine suę uitę efficitur usuarius, & uiuit tanq̃ dns, sed moritur tanq̃ seruus sola uita ꝯtentus.& ſcđm hoc intentio capituli fuit facere uerā diuisionē,
c sed turpiter [c] fecit:qa ꝯ ius fecit. & turpitudinē patentē quā allegare non pōt,cū ei sit annexa nullitas ut hic. & an quis possit allegare turpitudinem sua uide plenè per Bar.tam de turpitudine patenti q̃ latenti.ff.de iureiur.l. aliàs. Illud certum est qđ quis nō pōt allegare dolum suum:ut no in l. & eleganter.in princ. ff. de dolo. nisi ex dolo surgat lex prohibitoria in utrūq; contrahentem ut dicit illa lex notabilis cum sua gl.ff.de ritu nup.l.senatus. ¶Capio
21 gl.quę incipit,hic ergo & opponitur, † qa protestatio rūpit actū, & actus non rūpit ꝓtestationē.contrà.j.quod me.cau c. prelatū. xxxj.q.2.lotharius.ff.de religi.l.at si quis.§ pleriq;. ff. de acqui.hęred.l.qui in aliena. §. Celsus ¶Solu. aut non durat protestatio: & tunc factum pręualet protestationi, ut hic.aut protestatio durat de facto: & tunc aut est factum cum causa; & tunc pręualet protestatio:ut in contrarijs. aut ex iusta uel necessaria causa ueniendi contra protestationem pp ęquitatem superuenietis casus,vt erat hic,

ADDITIONES.

a ¶ Vide quinquaginta dicta in ista materia ad ꝓpositū istius no. relata lōge pleniori stylo q̃ alibi p do.And.Barb.in c.quod translationē. de offi.deleg.

b ¶ Vide aliquid per Lud.Roma.in consi.170. & vide etiam per Alexan. & Mod.in l.j.§.j.col.2.ff.ad trebellianum.

c ¶ Vide ad istam gl.scripta per Iaso. May.in l.iusiuran. quod ex conuentione.§.fin.ff.de iureiur.

hic, propter superexcrescentes redditus: & tunc protestatio non
edidit factum, vt hic. interserit glo. vnum verbum quod interdum
plus operatur protestatio quam appellatio. & adde qđ oīs prote-
statio dēt verificari nisi solo animo verificetur. vt C. de rei vendi.
l. si fundum. ff. de neg. gest. l. Nesennius. ¶ Item adde qđ inhibitio
superioris plus operatur quā protestatio creditoris. vt ff. de leg.
22 commis. si mulier fundos. ¶ † De materia protestationis dic vt
no. Io. Mo. & Ioan. And. in c. generali. de re iud. lib. 6. & Arch. 27.
di. c. diaconus. & Bar. ff. de no. oper. nunc. l. de pupillo. §. si quis ipsi
prætori. & l. non solum. §. morte. ¶ Vltimò subdit gl. qđ ista pro-
testatio prodest quo ad mensam communem. Ego quæro si fru-
ctus excreuerint à casu: puta impetu fluminis, istud incrementum
perijt: nunquid præcedens statutum reintegretur, & redeat ad pri
mos limites & vr̄ quod non reintegretur ipso iure. arg. C. de po-
sth. hæred. insti. l. vxoris abortu. ij. respon. & ff. de ser. rusti. prædi. l.
& Attilicinus. ¶ Et nota qđ licet forma numeri infringatur, tamē
corpus præbendarum non minuitur: & ideo super corpus præbē
23 darum non est necesse aliquid de nouo statuere. ¶ † Capio gl. quæ
incipit, vnde eis. Et quæro quid est canonia, & quid præbenda. re-
spon. canonia est ius quod prouenit ex electione & receptione in
fratrem. præbenda autem est ius qđ prouenit ex assignatione præ
bendæ. primum ius est incorporale: secundum corporale: sic præ
bendæ consistunt in corpore: vt ff. de vsufruc. l. 2. Modo quæro
nunquid impetrans canonicatū dēt facere mentionē de certo nu-
mero p̄bendarū. rñ. sic. ¶ Item impetrans præbēdā dēt facere mē-
tionem de certo numero canonicorū: aľr non valerent literæ tan
quam subrepticiæ: quia Papa semper vr̄ loqui saluis statutis & cō
24 suetudinibus ecclesiæ. vt j. de consti. lib. 6. ¶ † Nota hic qđ rōne
incrementi fit noua dispositio, & alteratur numerus præbendarū.
Quæro ergo si per alluuionem, vel insulam accreuit magnum ter
ræ spacium: verbi gratia, præbenda habebat pro fine fluuium: in il
lo fluuio nata est insula, vel paulatim retro cessit, & facta est allu-
uio: vtrū augeatur illa præbēda, an debeat noua fieri in vsufructu.
dicimus quod alluuio accrescit. Item in emphyteusi. vt ff. de vsu-
fru. l. item si fundi. De proprietate non est dubium quod ei accre-
scit. vt institu. de rerum diui. §. item qđ. & §. insula. In feudo accre
scit domino: sed non feudatario: quia pro illo incremento nō fa-
cit seruitium. Quid ergo in præbenda? & vr̄ qđ non accrescit: quia
taxata est: vt ff. de acqui. rerū dom. l. in agris. ¶ In ꝯrium facit; vt ff.
de act. emp. l. Iulianus. §. si Titius. ¶ Cōsiderandum qđ in nostro.
c. superexcrescentia non accedunt præbendis formatis: sed for-
mandis. Et ideo in quæstione proposita vr̄ quod magna alluuio
pertineat ad capitulum: modica ad præbendam: quia de modicis
non curamus. Et idem vr̄ dicendum de æstimo in communi qđ
maxime fauore reipublicæ debeat augeri propter excrescentiā: si-
25 cut diminui p̄p discrescētiam. ¶ † Quæro vtrum oīs canonicus a
a debeat habere præbendam? rñdeo sic vbi præbendæ sint distin-
ctæ. ¶ Sed nunquid omnis habens præbendam, debeat habere ca-
nonicatū? dicit gl. qđ non. ego supra intellexi hanc gl. de pręben-
da non canonicali & dic vt s. dixi. ¶ Sed Inn. dicit qđ si recepto in
canonicum est assignatum stallū in choro, qđ eo ipso est in poten
tia, & in iure exercendi oēm actum spūalem: puta eligendi & ēt tē
poralem: puta ꝯsentiendi venditionib. & eorū tractatib. dandi vo
cē. qđ forte est verius si est receptus ad plenitudinem iuris canoni
calis. qđ in dubio pręsumitur: quia totum est vnum ius; licet plura
possint: sicut anima vna est & tñ plures potentias hēt: & officium
iudicis vnum est, & multa potest: vt ff. de iuris. om. iud. l. j. & hæres
ēt sine vlla possessione potest omnia quæ pōt hęres: vt l. hæredi-
tas. in prin. ff. de peti. hære. & l. ex facto. in fin. ff. de vulg. subst. oīa
pręedicta pōt: quia non distinguitur vox à voce per potentiā: sed
solum per actum suum. ¶ Item verbū plenitudinis est verbū vni-
uersale & omnia includit etiam tacitè intellectum: vt ff. de acqui.
rer. dom. l. quędā. ff. de ꝯtien. emp. l. in modicis. ff. de arb. l. si cū dies.
§. plenum. ff. ad tertu. l. j. §. si mater. ff. de rei vendi. l. Iulianus. §. fin.
¶ Sed pro Ber. facit; quia sequeretur qđ haberet vocem in colla-
tione prębendarum, sicut in electione canonicorum: quia p̄bēda
tacitè ad illud sequitur: sed hoc vr̄ impossibile: quia nondum est re
ceptus ad ea quæ sunt prębendę. ff. de acqui. rer. dom. l. traditio nā
qui non est inuestitus, non pōt aliū inuestire. & est simile in vasal
lo sub expectatione feudi recepto, qui non hr̄ inter pares curtis:
26 nec hēt vocem inter eos in testificando. ¶ † Ex hoc sequitur qđ
canonici sub expectatione prębēdę recepti non debēt ad electio
nes vocari. qđ dic vt in c. cū qui. de præbē. lib. 6. & Arch. de p̄ben.
c. hi qui. ¶ Quæro, si absenti est collatus canonicatus, & accepta-
uit an præsentatis sibi literis ante istam electionē habeat ius reale
ipsius canonię. dicit Cōpo. qđ sic: quia in spūalib. non requiritur
traditio: sed in prophanis sic. ar. C. de sacrosan. eccl. l. fi. & no. ff. de
27 iureiur. l. labeo. ¶ † Quærit gl. vtrum omnis canonicus habeat vo
cem in capitulo? dicit gl. qđ non: & dēt intelligi de canonico non
recepto ad prębendam: quia nō est receptus ad plenam possessio-
nem vt s. declaraui. ¶ Capio glo. quę incipit, vr̄. & quęro nūquid
per istud pactum sit ꝯmissa simonia? gl. sentit ꝙ sic, si aľs nō erant
facturi: vel hic non fuit pactio sed protestatio. ¶ Capio gl. quę inci
pit, hęc videbatur. & dr̄ qđ diligentia prosit diligenti & nō alijs.
vt C. de alluuio & palu. l. j. sed ibi fuit diligens in re propria. hic in
cōi. vnde nō ꝯpellitur ad cōionem: sed ad diuisionē. & sic nō ob.
28 ff. de ꝯdi. inde. l. si non sortem. §. si centum. ¶ † Capio glo. quę inci
pit, argumentum ex qua no. qđ statuta recipiūt tacitam ꝯdōnem.
¶ Capio gl. quę incipit, per hoc. & quęro nunquid canonicus pos
sit recipi ad vacaturā? & dic qđ sic in genere: sed nō in specie ad ta
lem vacaturam. vt no. in l. 3. ff. pro socio. facit. c. j. qui succe. teneā.
in vsib. Sed remitto te tñ ad casum. c. detestanda. de ꝯces. p̄bend.
29 lib. 6. & ibi plenè per Io. An. in gl. ¶ † Capio gl. quę incipit, hic po
test. Quærit gl. vtrum recepti vltra numerum habeant vocē in ca-
pitulo. gl. dicit ꝙ non, nisi hoc sit de ꝯsuetudine. Alij dicunt ꝯriū:
q̄a nihil hēt cōe vox cum prębenda: siue receptio in canonicū fue-
rit facta per autoritatē papę: siue per capitulum. cōiter gl. seruatur;
quia expectantes non sunt plenariè inuestiti. ¶ Capio gl. quę inci
pit; sed cum canonici. & quęro cum sit renunciatum statuto: er-
go omnes prębendę debent esse pares, & sine aliquo priuilegio.
Respon. antecedens est falsum: quia antiqui canonici nō renuncia
uerunt suis prębendis. ¶ Capio gl. pe & no. qđ illud qđ fit lite pen
dente dēt cassari. ¶ Opp. quia in personali actione vel iudicis offi-
cio non ꝯhitur vitium litigiosi. s. ita qđ res non possit aľr aliena-
ri. vt C. de liti. auth. litigiosa. Sol. hoc ideo: quia istud remediū per
sonale vnitū erat reali in canonicatu iam adepto: & ideo sapit na-
turam realitatis, sicut actio mixta. arg. in l. diuus. ff. de peti. hęred.
Quæro quo iure canonicus petat sibi assignari præbēdam quę de
nouo vacat. respon. officio iudicis in quo summatim proceditur.
sed certè nostrum. c. innuit contrarium: quia hic fuit lis cōtestata.
dic vt j. in rub. de offi. iud. per Inn. ¶ Quæro nunquid papa videt
de se reuocare totum negocium, si incipit de eo cognoscere, vel
alij delegat ex certa scientia. & dicit qđ sic inter easdem personas
non inter alias. Idem ait qđ quando de eadem re litigatur corā plu
ribus iudicib. ad vnum ipsorum debet remissio fieri, si hoc petat
reus: sed si non petit, tenet vterq; processus. tene menti. ¶ Pone. n.
qđ Perusinus commisit homicidium Florentiæ: est accusatus Pe-
rusij & Florentię, potest vbiq; condemnari nisi de se petat ad vnū
remitti qđ etiam per procuratorem petere poterit. quia nō tāgit
crimen, nec excusationem criminis. Et Ia. Bu. malè determinauit
in quęstione de Rauagense: quia exceptio banni in illa quæstione
qualitercunque opposita, & qualitercunque pronunciaretur su-
per ea: in effectu erat absolutoria: & ideo de eneruatione criminis
sub quacunq; figura verborum: imo potius quadam cauillatione
non debuit admitti procurator ad opponendū exceptionem ban
ni: nec fuit admissus per curiam. & ita disputādo determinauit Iac.
de Bel. ¶ Modo quæro quid si contra principalem proceditur Pe-
rusij de homicidio, contra mandatorem proceditur Assisij. Mo-
do principalis petit se remitti ad iudicem Assisij, vel mādator ad
iudicem Perusinum: nunquid ista remissio debet fieri. videtur qđ
sic: quia vnum est delictum in substantia. vt no. Cy. C. si reus vel ac
cu. mor. fue. quia vna est mors, & non plures: sicut si duo inciderēt
vnam arborem: vna est incisio & non plures. Item cōtinentia cāę
non debet diuidi C. de iud. l. nulli. Item per titulum. ff. de quibus
rebus ad eundem iudicem eatur. ¶ In contrarium videtur: quia se-
parata sunt territoria & tribunalia: & vnum non deseruit alteri, nec
habet aliquid cōe cum altero. Sic igitur quęlibet iurisdictio per
se discernitur. ff. de iur. om. iud. l. si familia. in gl. & ff. de manumis.
l. apud eum. Nisi forte sint ciuitates fęderatę: & tunc debet deferri
digniori. arg. ff. de capt. & postli. reuer. l. non dubito. sed in eodem
territorio maius tribunal pręualet: vt no. Bar. ff. de custo. reo. l. 2. §.
fi. & ex receptis coram vno tunc alter poterit se fundare, vel ad-
30 minicula sumere ¶ † Conclusiones Collectarij super isto c. sunt,
quod licet sit ruptus numerus canonicorum, non tñ est ruptus nu
merus prębendarum: sed debent spectari quot vacent: quia cano
nicus pōt recipi sub expectatione prębendarum, ſm Innoc. ideo
dicit hic Inn. quod in isto c. per statutū erat taxatus numerus non
tm̄ p̄bendarū; sed ēt canonicorū: aľr canonici nō dicerent fregisse
numerū p̄bendarū; q̄a qđ nō mutat, stare nō p̄hibet: vt C. de appel
l. p̄cipimus. vel dic qđ iō hic vtrūq; intelligit mutatū: q̄a iustitia
31 hoc suadet p̄p fruct⁹, seu reddit⁹ excrescētes. & hęc vera. ¶ † Alia
ꝯclusio est qđ laicus pōt hr̄e p̄bendā. idē Inn. tñ nō vocabit ad ele
ctiones & sic fit ꝯtrouersus nisi vocaret de gratia: vt in c. ex eo. de
elec. in fi. li. 6. ¶ Qđ dicit de p̄bēda dēt intelligi qđ ꝯuersi laici pñt
hr̄e p̄bendas in eccľia: sed laici qui non sunt de corpore eccľię nō
pñt hr̄e p̄bendas stricto sumpto vocabulo: nec pñt interesse ele-
ctionib. prelatorū, nec alijs dispositionib. ecclesiasticis. j. de elec.
c. cumana. Intellige vt participēt in actu dispositiuo: sed tanq̄ te-
stes vel tabelliones bene pñt interesse: vt dicā. j. de iud. c. decerni-
32 mus. ¶ † Alia ꝯclusio qđ canonici sub expectatiōe nō sunt vocādi
ad

ADDITIO.

a ¶ Et vide dominum Anto. & latissimè Im. in c. proposuit. de ꝯces. præben.

ad actus electiuos, vel solennes nisi possessionem fuerint adepti non p se: sed per illũ cuius autoritate debet adipisci.allego Arch. in c.cum qui.i.de pręben.lib.6.¶ Alia ↄclusio est, quod eo tempore quo quis est receptus in canonicum, dēt habere partē de bonis communib.& de mensa cōi. & si tractetur de eis alienandis: quia suã interest, dēt vocari.j.de prçb.c.dilectus.de elec.c.in Genesi.in fin.¶ Alia ↄclusio est qđ si vna prębenda tantum sit supernumeraria,& quatuor pone canonici sunt supernumerarij, non diuidit illa prębenda: quia esset ↄ ius; sed dabitur prius recepto in canonicum, nec pōt capitulum gratificari: quia gratificatio non hēt locũ postq̃ alteri ius est quæsitum rōne prioritatis: vt in c. duobus. de rescrip.lib. 6. adde si esset dubium quis primo esset receptus, locus esset gratificationi arg.ff.de leg.2.l.si quis seruum.§.si inter duos.vel de ↄcordia poterit sopiri ista quęstio: vt ff. de vsufru.l.
33 quoties. ¶ † Alia conclusio est, quod prębenda adeo hēt respectum ad canonicatum. ꝙ collata prębenda quę consueuit assignari canonico, etiam canonicatus vr̃ collatus esse.j.q.3. si quis obiecerit. has si quidem superius ↄclusiones examinaueram: sed ideo
34 recensui ne fama eoꝝ a quibus didicimus, supprimatur. ¶ † Ex no.ar.qđ si principali doctori sunt deputatę scholę magis honorabiles, qđ assumpto ad principalem lecturam tacitè illę scholæ debeantur: & si plures sunt, assumpti loco eius debeantur digniori,& antiquiori prerogatiua virtutis & temporis vt l. j. ff. de albo scrib.& l.semper. ff. de iure immu. saluo si in eodem instrumento essent simul.nam tunc primò nominatus censetur dignior, vel saltem principalior apud mentem loquentis: vt ff.de hęre. insti.l. qui soluendo non erat duos apollonios & mortuo primo statim succedit secundus in schola sine alia deputatione, per eandem legem.¶ Item si sunt duo officia vnita, vel annexa duo salaria vni cathedrę propter annexionem sufficit alterum nominari: vt leg. & no.in auth.vt iudices sine quoquo suffr.§ illud.¶ Sed pone oēs canonici mortui sunt: deinde alij creati: nunquid est opus simul creari prębendas. Respō. non: quia eadem corpora & limites perseuerauerunt; sicut ecclesia non indiget reparatione: licet reparet prelatus: vt l.sicut in §.fi.ff.qđ cuiusq; vniuer.no.Item si duo sunt prębendarij, & vnus decedit, prębenda mortui ei non accedit: qa vacat, & respicit successorem. ¶ Porro quęlibet prębenda potest dici ager limitatus: & in agris limitatis nō habet locum ius accrescendi: vt ff de acqui.re.do. l. in agris. quia distantia corpora non possunt ad vnum corpus mitti nisi amotis terminis distinctiuis: vt ff.communia predio.l.si quis duas.

CAPIT. X.

1 *Causæ ecclesiarum per constitutiones laicorum diffiniri non debent. Libertati ecclesiæ contraria semper tendunt ad damnum ecclesiæ.*
2 *Laici debent parere clericis.*
3 *Processus qui fundatur super statuto inualido est nullus ipso iure.*
4 *Processum nullum qui dicit, debet probare causam quare sit nullus.*
5 *Laici non possunt etiam in fauorem ecclesiæ vel clericorum facere statuta disponentia de rebus vel personis ecclesiasticis.*
6 *Statuto vel iuri communi nunquid sit standum, si sit statutum disponens quod minor xxv. annis non possit facere testamentum sine autoritate curatoris: de iure autem communi non requiritur in testamentis autoritas curatoris: & sit quæstio de isto testamento coram episcopo: quia in eo fuit factum legatum cuidam clerico.*
7 *Laicus per statutum municipale si sit tutus contra creditorem, & præscriptione triennij factus sit clericus: an virtute ipsius statuti poterit se tueri in curia episcopali.*
8 *Quæstio inter duos laicos si sit coram episcopo, an episcopus debeat sequi statutum laicorum.*
9 *Laico an possit dari ecclesia ad firmam.*
10 *Citatio est principium & fundamentum ordinis anteiudiciarij.*
11 *Actor si vsque ad finem instantiæ stetit quod nihil fecit in causa: intelligitur non probasse.*
12 *Pars vna si probauerit vnum: & altera pars contrarium: ita tamen quòd altera pars non preponderet alteri in probando: si reus libellum suum formauit agendo sicut actor, vterque absoluitur ab obseruatione iudicij, vel formæ etiam diffinitiuè.*
13 *Iudex qui habet pronunciare non potest tenere neutralitatem.*
14 *Factum contra monasterium nullis factis probationibus contra ipsum an valeat.*
15 *Christus licet esset iudex & testis, non condemnauit adulteram.*
16 *Credulitas vana an obliget in foro conscientiæ.*
17 *Restituere ex penitentia an quis teneatur non petenti cui se non obligauit.*
18 *Testis non est interrogandus de conscientia quæ potest oriri etiam ex falsis causis.*
19 *Reus qui videt se succumbere, debet transferre possessionem in clericum.*
20 *Clericus simplex qui non est in aliqua prælatura an dicatur potentior, ita quod contra eum ille titulus, ne liceat potentioribus, locum habeat.*
21 *Populus romanus an possit facere legem generalem sine autoritate Papę.*
22 *Statutum si fiat quod vendens clericis teneatur soluere in communi nomine gabellæ vnam magnam gabellam: puta decem solidorum pro libra, an sit contra eos.*
23 *Statutum si inducit præscriptionem decem annorum adijciens quod obligatio tollatur ipso iure: an debitrix laici poterit se tueri hoc statuto.*
24 *Statutum inter subiectos potest tollere naturalem obligationem.*

a ECclesia sanctæ. a ¶ Causę ecclesiarum p constitutionibus laicorũ diffiniri non debent.& diuiditur in tres partes. In prima thema quod tacitè supponitur. Secunda ibi, nos. decisio quæstionis. In tertia ibi; qđ ergo, conclusio.¶ Ex prædictis casus huius decretalis ponitur in glo. non hic, sed infra vt lite pen den.c.ecclesia.tu dic breuiter, pone statutum populi romani erat quod si reus alienaret possessionem lite pendente, de facto & sine vllo iudiciorum strepitu qđ recipiens teneatur restituere possessionem agenti.accidit ꝙ ecclesia sanctæ Mariæ egit contra Io. de Attegia coram iudice: qui Io fuit absolutus: à qua snīa fuit appellatum ad senatorem: appellatione pendente dictus Ioãnes possessionem super qua conueniebatur trãstulit in quoddam monasterium: monasterium locauit possessionem alteri. vnde senator ad querelam ecclesiæ sanctæ Marię dictam possessionem eidem ecclesiæ restituit: seruando ad literam formam dicti statuti.peruenit iste strepitus ad notitiam Papę: Papa auocauit ad se negociũ: quęrebatur quid iuris. Papa attendens ꝙ laicus ēt religiosis nulla est attributa facultas super personis & rebus ecclesiasticis etiā in eorum fauorem: quod à dicto senatore factum fuerat in prçiudicium monasterij non conuenti, nec confessi, vel conuicti, in irritum reuocauit sententialiter mandans dicto monasterio possessionē restitui. ¶ † No ꝙ quędam fiunt ↄ libertatē ecclesiæ. & ista
1 semper tendunt ad damnum ecclesię.quędam ēt fiunt in vtilitatem ecclesię, & tñ non valent, vt hic.sed quare papa hic omisit facti narrationē.respon. quia per responsionem datur factũ intelligi.nec oportet qđ longa facti series occupet membranas. Ibi, et religiosis.i.catholicis & honestis: quia non est quęstio de vita &
2 moribus: sed de ptāte.¶ † Ibi, obsequendi.no.quod laici debēt parere clericis.f.in eo qđ spectat ad iurisdictionem clericorũ: & sic clerici possunt habere iurisdictionem in laicos. ¶ Ibi, autoritas imperandi.not qđ in statuendo requiritur autoritas imperandi,
3 sine qua statutũ est ipso iure nullum.¶ † No.qđ processus qui fundatur super statuto inualido est nullus ipso iure: qđ nō reperit alibi: & qđ erronea snīa sit ipso iure nulla.not.ff.de arbit l.quia arbiter.& l.j.C.de erro.calcu. per Cyn.alibi no. qđ datur restitutio in integ.ff.ad Treb.l.seruo inuito.§. cum ptor. dic qđ est appellandum.Si tñ iudex pronunciat ex abrupto nō valet: quia omisso me-
b dio ordo seruari non pōt.non dico qđ probatio sit de substātia b iudicij: vt ff.de eden l argētarius.§.cum aũt.sed dico ꝙ medię cāę debent interuenire saltem taliter qualiter, & eoipso quod nō est probatum, satisfactum est ordini iudiciorũ.ff.de arbi.l.si de meis. §.fi.& appellatio est reparatio omissarum probationũ. C. de tēp. app.l.per hanc.si est necesse appellari: ergo sententia valebat.
4 ¶ † Qui dicit ꝓcessum nullum dēt probare cām quare sit nullus. vt no.in l.imperatores ff.de priui.credi.ſm Azo. sed Io.dicit nō ꝓsumi solēnitatē: quia processus est in ↄdictorio iudicio. ¶ Si aũt sit processum de concordia partiũ, ꝓsumitur de processu: vt not. in l.j.C de fi.instru & iure hastę fisca.lib.x. Qnq; dr̃ snīa non valere: quia non est conformis libello.C.de fideicō.liber.l.fi.tñ iudex vr̃ ↄdenasse ſm formā petitionis vt not.in Spec. de resti.spol §.j.
5 ff.fam.erc.l.puto.§.j. ¶ † Ibi, commodum & fauorem.hoc ideo dicit, quia pretextu statuti ecclesia sanctę Mariæ erat assecuta fauorem: & quia redundabat statutum ad ↄmodum ecclię, videbat valere.tñ ↄrium est verum qa laici non possunt ēt in fauorem ecclesię vel clericorũ facere statuta disponentia de rebus, vel psonis
6 ecclesiastici. ¶ † Sed ecce statutum disponit ꝙ minor xxv. annis non possit facere testū sine autoritate curatoris: de iure aũt cōi non requirit in testamentis autoritas curatoris: vt ff. de lib. leg.l. Aurelio.§.j.& ibi sing.not. Modo de isto testō est quęstio coram epō: qa in eo fuit factũ legatũ cuidā clerico. Quęritur nunquid sit standum statuto, vel iuri cōi & vr̃ hic expressum qđ statutũ non valeat quo ad clericum ēt si alteri clerico prosit. ¶ Idem vr̃ dicendum si statutum prohibet alienari in clericum, qđ nō valet statutũ: qđ est verũ si principaliter sit factum in odium clerici: sed in fauorē reipublicæ vt non fraudet suis redditibus.i. publicis functionib.bene valet statutũ ſm multos magnos doc. qa super proprio territorio fecerunt statutum, qđ durat propriũ in suo vniuersali: sicut

ADDITIONES.

a ¶ Ad eandem materiam.an statutum laicorum sit seruandum contra clericum in foro ecclesiastico.vide Are.in consi.xxv.
b ¶ Vide omnino egregie per dominum Alex.in consi.ij. 5.vol.

sicut patet quod de ꝯtib. & delictis ibidem factis hēt iurisdictio nem.de hoc alibi dixi.Et ꝯctus facti in damnum siue fraudem fisci non debent fisco nocere: nec minus fauorabilis vr̄ respublica ꝙ ecclesia:vt C.de sacrosan.ecc.l.fi.de hoc sunt variæ opi.quas non prosequor.alibi dixi.No.tñ quod istud statutum non est nudum.i. sine causa.nam si respublica fraudetur in suis redditib. non posset

7 se tueri ab hostibus. ¶Pone laicus per statutum municipale est tu tus ꝯ creditorem præscriptione triennij:factus est clericus: nunquid virtute istius statuti poterit se tueri in curia episcopali.Ioan. And.in c 2.de except.lib.6.dicit quod hæc quæstio disputata fuit Bononiæ,& determinatū quod non dēt ditari de alieno. ¶Tu dic qđ clericus mutat forum:tñ non perdit quod sibi est q̄situm.s.ius vigore statuti:vt no.ff.de leg.j.l.nemo pōt.vbi est glo.sing.& dico ꝙ statutum æquiparatur sñiæ diffinitiuæ,quæ nō perdit vires suas fori mutatione:vt ff.de iur.om.iud.l.cū quædam puella.Et est rō, qa hæc exceptio in præteritū æstimatur.i.anteq̄ esset clericus. arg. ff.si cer,pet.l. proinde nisi forte quis diceret ex quolibet ꝯctu nasci non solum obligationem ciuilē,sed canonicā,quæ per statutū tolli non pōt.sed de hoc non habemus aliquem tex.quod iste sint duæ obligationes: sed hæc est vna vtroq; iure cognominata.& iō vna præscriptio sufficit.arg.ff.de tut. & ratio.distra.l.j.§.in tutela.

8 quē tex.pō.dera ī rōne sui. ¶†Sed pone qđ est quæstio inter duos laicos coram epō:nunquid e pš sequatur statutum laicorū? rñdeo sic.nam & sñiam iudicis laicus mandabit executioni. vt eleganter no.in l.ex ea.ff.de post.Ibi,vnde probat qđ dixit 96.dist. bene qui dē.¶Ibi,quod ergo. nota tria motiua papæ.Primū pp iudicis incompetentiam. Secundum pp statuti non valentiam. Tertium propter inordinatum processum.¶Ibi,reuocantes.no. qđ execu

a tio a malè facta debet retractari.¶Ibi,sententialiter diffinimus. no. reuocatoriam possessionis esse diffinitiuam,& sententialiter promulgandam. ¶Capio primam glo.& no.qđ laici de spūalibus vel temporalibus ecclesiæ vel clericorum nihil possunt disponere. ¶Item non pōt in eos cōpromitti per clericos vel de rebus ecclesiarum.Ber.ergo nec de causis ecclesiasticis.vt de vsuris de quibus

9 dubitatur an sint vsuræ.¶†Quærit hic Collectarius an laico possit dari ecclesia ad firmam,ita qđ percipiat oblationes fideliū,vel relicta ecclesiæ pro anima.& dic qđ non secundum Host. ¶Secūda gl.dicit qđ bona ecclesiarum censentur eodem iure:qđ verū puto indubitanter in reb.acquisitis occasione clericatus.Sinautem hęreditario iure successit,onera hæreditaria implere dēt.de hoc ī Spe. de cleri.coniu.vbi videas.¶Tertia gl.dicit,quod si papa approbat statutum laicorum super rebus clericorū & ecclesiasticarū, qđ statutū est seruandum tanquam statutū papæ.quod intelligo si nominatim est facta mentio de clericis & ecclesijs:aliter non ꝯtinentur in generali sermone ex quo posset eorum libertas infringi.Nā nō vr̄ de eo cogitatum quod necesse est excipi.arg.ff. de fideic. liber. l.cū fidei.& quia pœnale est statuentib.& pœnalia requirunt specialē mētionē vel expressionem:vt l.3.§.si procurator. ff.qđ q̄sq; iur.¶Item generalis locutio nō tollit priuilegia specialia. vt sing.

10 not.in l.decurio.C.de silen.lib.xij.¶†Capio gl.quæ incipit,benedicit.& nota qđ citatio est principium & fundamentum ordinis iudiciarij.Adde.¶Item monitio facta parti præsenti. vt dicit glo. cōis & notabilis.C.quo.& quando iud.l. 2. Iudicium ex parte ante requirit citationem.vt insti.de pœna teme.lit.§.fi. Ex parte post requirit pronunciationem vt ff.de iud.l.de qua re.In medio requirit discussionem & occasione dissensionis requirit dilationes testium productiones, & reliqua quæ per ordinem ponuntur.ꝫ. de proba.c.quoniam ꝯ falsam.& si iudex non discusserit,aut stetit p parte;imputet sibi pars:vt ff.de eden.l.argentarius.§. cum autem.

11 ¶†Et nota,quod si actor vsque ad finem instantiæ stetit quod nihil fecit in causa, intelligitur nō probasse:& imputet sibi quia sciebat eius probationes non durare: vnde reus est absoluendus non solum ab obseruatione iudicij,sed diffinitiuè.vt no. per Bar.ff.de iureiu.l.admonendi.aut stetit per iudicem quia noluit admittere testes vel instrumenta, & valet sñia:tñ pōt iuridicè appellari.ff.de peculio.l.eo tempore.ꝫ.de app.c.interposita.Vnum scias qđ sñia præcepti lata sine causæ cognitione,iustificat per clausulam, & si senseris te grauatum ff.de no.ope.nunc.l.de pupillo.§.meminisse.

b citato b cōparente & ꝯdicente resoluitur in simplicē cominatio-

12 nem:vt C.commina.vel episto.l.interlocutio. ¶†Item scias qđ si vtraq; pars probauerit,vna vnū,& altera pars ꝯrium:non tamen ita qđ altera pars præponderet alteri in probando si quidem reus libellū suū formauit agendo sicut actor,absoluitur hincinde vterque ab obseruatione iudicij, vel formę ēt diffinitiuè. quia actor q non probauit melius quam reus pp parem ꝯflictum probationū nil probasse vr̄,cum iura partium sint obscura.& cætera dicā.ꝫ.de proba.c.licet tñ. Etiam illud no.qđ in duplicibus iudicijs vbi reus vr̄ reagere ex quadā necessitate,nunquam reus vr̄ se astringere:qa ista est reconuentio legis potius quam hominis:& iō nō est volun

13 taria:quapropter reus absoluitur:vt ff.de iudi.l. in trib. ¶†Porro iudex qui hēt pronunciare nō pōt tenere neutralitatē: sed hēt se ad alterum declinare prout rōnabilis animi motus dictat, vel sibi, vel iuris priuilegium:vt ff.de manumis.l.lege iulia.¶Item si plures sunt iudices vel arbitri,& vni sit liquidū de cā,alteri non:vnusq̄sq; sequatur ꝯscientiam suam.vt dicit lex illa no.ff.de arb.l.si de meis. §.fin.& sic satisfacient statuto arctanti ad ꝓnunciandum. nam debent obedire statuto ēt de facto.¶Opponit gl.quia hic eramus in cā appellationis:vnde poterat procedi parte absente. ¶Sol.illud verum si absens citet:qa tunc hr̄ pro præsente: aliter secus. Ber. eodem modo quis dēt citari in cā appellationis sicut in principa.i: & sic requiritur trina citatio,vel peremptorium qđ dēt venire ad notitiam citati in hoc casu fm Ber.quod est not.dignum,& men

14 ti tenēdum. ¶†Sed opponitur,hic nō erat actū de nullitate:sed appellatum.qūo ergo reuocatur in irritum? Rñ. hæc est natura appellationis pp lites abbreuiandas,vt nomine appellationis ꝯtineat nullitas.vt singu.no ꝯin l.j. C.qñ prouoca.non est necess. Et tamen si sñia est nulla, non ꝯfirmat per appellationem non ꝓsecutā:quia nō pōt transire in rem iudicatam:vnde non inducitur desertio.Fatali a.n.nunquā habent locum, nisi vbi sñia pōt transire in rē iudicatā lapsu t pis.Nam nullitas fomentum nō recipit:vt ff.de appel. l si expressim. ¶Oppono, dr̄ hic qđ non valuit quicquid factum fuit ꝯ monasterium nullis factis probationib. ꝯ ipsum.imo valet:

c qa lege cauet qđ in causa appellationis non probatū ꝓbabo.c C. de tēpo.app.l.per hanc.ff.qđ cum eo.l. fi. ergo licet deficiat ꝓbatio:tñ tenet sñia:aliter non fieret mentio de appellatione: sed de nullitate.Sol.lata ꝯ possessorem est ēt in possessorio ipso iure nulla, vt hic. lata ꝯ petitorem valet, si iurisdictio suffragatur. vel dic ꝙ aut est processum cū ordine, & tunc valet licet ꝓbatio sit insufficiens.ff.de quæstio.l.maritus.ff.de eden.l.argentarius.§.cū autem tex.est not.aut sine ordine & tunc nō valet:vt ff.de re iud.l.si cum nulla.& nota.in l.prolatam.C. de sent. & interlo. om.iud.¶Quo ad primum dicit Cassiodorus in libro variarum,quicquid non discutitur iustitia non putatur.Quo ad secundum dicit lex: si forma ordinis non seruatur,ipso iure nihil agitur per iudicem:sed si pars ꝯfitet,valet id qđ agitur per partē. vt ꝫ de restit. spol.c.pisanis.de forma ordinis est quod dentur dilationes ad liquidandum negocium si petantur.& nota tria.s. citatum,ꝯfessum,vel ꝯuictū ex quo dat intelligi qđ sufficit sola ꝯfessio sine alijs adminiculis tam in ci

15 uili quàm in criminali.2.q.j.c.nos in quęquam ¶†Nota si nemo petat,nemo condemnat,ēt si iudex certus sit, siue habeat expressam & euidentem scientiam siue ꝯscientiā.i.tacitā & occultā cordis scientiā:sicut accidit in secretis secretorū quæ nemo nouit nisi Deus & ipse:vt no.ff.de pact.l.iuris gentium.§.pactorum.Iudex.n. dēt sequi publicam conscientiam seu legis præceptum:nō priuatam suam conscientiam:quia officium suum est publicum nō priuatum. Vnde licet Christus esset iudex & testis, non tamen condemnauit adulteram: quia nemo eam accusabat, nec erat in iudicio vocata,dicens. Mulier q̄s te accusat? quæ ait. domine nemo. tunc Christus:nec ego te condemno. Vnde si nemo petat,siue q̄s nō sit citatus:siue non sit probatum:siue libellus à tota forma pec cet in forma:siue peccet in cā non est ꝯdemnādus. Sed si reus dicat veritatē nescio:tñ ꝯscientiam habeo. Respon.non fatetur nisi

16 dicat credo.ꝫ.de rest. spol c.cum ad sedem.¶†Sed nunquid vana credulitas obliget in foro ꝯscientiæ?& vr̄ ꝙ sic:quia iam est in cor-

17 de suo mœchatus,licet actualiter non teneatur. ¶† Sed nunquid ex conscientia teneatur quis restituere non petenti cui se nō obligauit. Respon.sic si commodè possit restituere.i absq; suo dāno: secus si incurreret damnum:vt quia perderet regressum cōtra suū auctorem:quia ordinata charitas incip t à seipso.& ideo nemo te netur magis diligere alium quam se. ut C. de ser.& aqua.l. præses. ¶Sed nunquid teneatur seruare cautelā,quæ hr̄ in l.at qui natura. in § cū me absente.ff.de neg.gest.vñ non.qa ad illam viam nō est obligatus ni si administrator negociorū absentis. nemo.n.tenetur

18 esse procurator alterius:ut ff.ad Trebel.l.postulāte.¶†Et scias qđ testis non est interrogandus de ꝯsciētia, q̄ pōt oriri etiam ex falsis causis qa nō pertinet ad testem scire, nisi ueras causas:ut nota

19 biliter dicit tex.in auth.de ꝯsue.recti feu.§.fi. ¶†Item not.qđ per istud.c.videtur inuenta talis cauillatio, qđ reus qui uidet se succūbere,transferat possessionem in clericū. & tūc iudex secularis nō poterit facere executionem. Sed contra istam iniquitatē succurritur,quia fiet per episcopum repositio possessionis in pristinum statum:& cogetur reus promittere de iterum non transferenda possessione in alium. argum. ff. de peti. hæred.l. diuus.uel deponere possessionem apud sequestrum ita quod ad mandatum iudicis libera possit fieri executio. argum. ff. de dolo. l. si oleum. quia reus fecit se non solum suspectum, sed etiam à possessione

ADDITIONES.

a ¶ Vide alle.per do. Alex.& mod.in l.si pacto quo pęnam. C. de pactis.
b ¶ Vide omnino ꝓ do.Iasi l.nec quicq̄.§.vbi decreto.ff.de offi.procō.& leg.
c ¶ Vide per Fely.ad hoc in c.ad audien tiam.el ij.ꝫ.de rescriptis.

ne alienum argum.ff.de aliena.iud.mu.causa facta.l.j 96.distinct. c.cum miles.¶ Sed an iste clericus punietur pęna seuerissima nõ dico vltimi supplicij; sed ea quæ possit sibi apaptari per similitudinem, siue comparatione pęnarum: prout not.Inno.j. de acc.c.

20 qualiter.¶ † Quæstio stat in hoc an simplex clericus qui nõ est in aliqua prælatura dicatur potẽtior: ita quod habeat locum contra eum ille titulus, ne liceat potentioribus. & determinat Cy. quod non.C.de procura.l.qui stipendia.vbi videas.Ibidem ait, qđ si clericus est coniuncta persona, nõ præsumitur fraus. quod intellige ex genere personarũ.sed ex genere causæ sic.quia efficitur durior pđõ actoris.Ibidem ait qđ nobilior præsumptio dẽt attendi.facit ff.de excusat.tut.l.tutor petitus.§.q̃ę tutorib.nam pœna põt duci sine crimine nunq̃ pssimam delictum vt not.ff. pro socio.l.meri-

21 to.¶ † Quæro nũquid sine autoritate papę populus romanus possit facere legem generalem? rñdeo non.primò pp iurisdictione translatam in Cęsarem.secundo pp imperium trãslatum de Gręcis in Germanos. tertiò quia dictum statutum haberetur in contemptum & non seruaretur Igitur nec senatus populi romani:qa in desuetudinem abijt.vnde Roma hẽt senatorem, sed nõ hẽt senatum, s m legẽ municipalẽ in ipsa urbe bene facere posset, nisi

22 esset ꝯ clericos vel ecclesiam.¶ † Sed nunquid est ꝯ eos si fit statutum qđ vendens eis teneať soluere in cõi noĩe gabellę vnam magnã gabellã, puta decẽ solidorum pro libra. vř qđ sic:qa lex imponitur subdito.¶ In ꝯrium vř:qa in fraudem libertatis & in pręiudicium ecclesiarum.ff.de ɔdi.& demon.l.hęres meus.§. fi. Pro prima parte facit, qa ecclesia non lędiť in acquisitis:sed certa forma in acquirendis dať.ff.de ɔd & dem.l.Titio cẽtum.§.j.ille tñ.§. ɔcludit circa cãm lucratiuam non onerosam. ¶ Item ciuitas põt iura fiscalia ɔseruare, nec teneñť pati qđ diminuant:qa vera & ordinata charitas incipit à seipso,& est de iure naturali. Nam quotidie statuunt ciuitates ne possit vendi non subiectis.ff.de pign.l.in

23 quorum.¶ † Sed pone, statutũ inducit præscriptionẽ.x.annorũ, adijciens qđ obligatio tollať ipso iure: nunquid ẽt debitrix laici poterit se tueri hoc statuto? & vř qđ non, vt hic.& 96.distin.c.bene quidem. ¶ Preterea agnitio debiti interrumpit pręscriptionem. sed ecclesia in conscientia sua ɔtinuatiuè agnoscit debitũ: ergo nunq̃ præscribit. Præterea qđ quisq; iuris in alterũ statuerit &c.Item contrariorum eadem est disciplina Item quod tibi non vis fieri, alteri non feceris.Item secundum Iacob. But.contractus non præscribantur:ergo nec obligationes ab eis radicatæ. Ergo impossibile est quod cursus temporis tollat ipso iure.ff.de act. & oblig.l. obligationum fere.§. placet. & nunc intelligis rationem viuam illius.§.Item bona fides nõ rapitur temporis cursu. Item naturalis obligatiõ est de iure naturali naturæ rõnalis:ergo nõ tol

24 litur per ius municipale.¶ † Bar.dicit qđ inter subiectos statutum põt tollere naturalem obligationem:quia & pactum.ff de vsuca. l.sequit.§.si viã.ff de ædil.edic.l.qđ si nolit.§. si qd ita.intellige dictum suum in statuto populi non in statuto prætoris: puta episcopi vel rectoris Marchiæ Anchonitanę: quia eius snĩa non tollit obligationẽ naturalem.habes simile,quia facultas abstinendi data à prętore, non põt tollere ipso iure existentiam sui hæredis.ff. de vulg. substi l.filius qui patri. quia existentia sui hęredis est de naturali instinctu,qui non potest ab ossibus separari.Bal.

CAP. XI.

1 *Actum de sui natura reuocabilem faciens tenetur reuocare.*
2 *Pœna priuationis a communione quæ propter contumaciam constitutionem infertur, intelligitur temporalis.*
3 *Mora an possit purgari.*
4 *Magistri & doctores faciunt vniuersitatem.*
5 *Magistri societatum possunt contumacem a matricula abolere.*
6 *Commonitio triplex fieri debet.*
7 *Rebellis dicitur quisquis non paret magistratui.*
8 *Doctor extra collegium constitutus non potest aliquem doctorare.*
9 *Monachus propter contumaciam expelli potest à monasterio.*
10 *Tempus perpetuum tripliciter exprimi potest.*
11 *Pœna est perpetua, & fertur diffinitiua quando proceditur ordinariè.*
12 *Positi ad confinia per populum qui perpetuus est, sunt perpetuò confinati.*
13 *Bannitus elapso tempore banni adhuc se potest excusare.*
14 *Suspensus à communione videtur suspensus ab ordine magistrali.*
15 *Contumacia an dicatur maleficium.*
16 *Canonica citatio siue admonitio tunc est legitima, quando est trina.*
17 *Monitio trina aduersarij an requiratur in restituendo, sicut in priuando.*
18 *Triduum quasi non est terminus.*
19 *Dispositio simplex intelligitur perpetua.*
20 *Tempus sine vlla declaratione prolatum habet significare decennium.*
21 *Decreto domini ducis Mediolani si caueatur quod omnes banniti euntes in exercitum Mantuæ in integrum restituantur, & accidat quod bannitus pro furto interim committat homicidium an condemnatio furti debeat cancellari.*
22 *Cautio post factum reconciliat actum.*
23 *Detrusus per sententiam si quis sit in monasterium, an intelligatur detrusus in perpetuum.*
24 *Causa parte ante posita restringit ante causatum: sed causa extra parte post non restringit.*
25 *Statutum dicens quod qui non soluit condemnationem infra mensem, cogatur soluere cum quarto pluri: & si alio statuto caueatur, quod condemnationes pecuniariæ maleficiorum possint computari in apodicis excepto crimine adulterij, an istud quartum plus possit computari: & an istud quartum plus dicatur pęna adulterij, vel pęna contumacię.*
26 *Fideiussores dandi sunt de isto quarto pluri.*
27 *Statuto si caueatur quod in maleficijs reus debet ter citari, an sufficiat vnica citatio pro tribus.*
28 *Bannitus in pecunia si per formam statuti possit impune offendi, dicitur cõdemnatus de crimine capitali.*

Ex literis. ¶ Quædam sunt delicta in quibus admittitur purgatio: & ita loquiť hic. quædam in quibus non admittitur purgatio. & ita loquitur.ff.de fur.l.qui ea mente quędam sunt in quib. peracta pęnitentia admittitur dispensatio. vt j.de iudi. c.at si clerici.quędam in quib.admittitur pœnarum compensatio ff.de infami.l.quid ergo.§ pęna grauior.quæ iam in quib.admittiť delictorũ ɔfusio.ff.sol.mat.l.viro atq; vxore.& l.cũ mulier.& C.de inoffi.

1 testa.l.in arenã. ¶ † No.qđ si facit aliquis actum de sui natura re-
a uocabilem, teneť reuocare:& tunc põt venire ꝯ statũ a suũ:vt hic. Si vero non tenetur reuocare:tũc aut est talis actus, q sui natura est reuocabilis & idẽ vt l.qui mortis.ff. de dona. cau. mor nec dř venire ꝯ statum suum q̃ hęc põt extrinseca natura actus.ar.ff. de verb.obl.l.qdã cum filiũ.aut est actus de sui natura irreuocabilis, & tũc põt venire contrà, nisi interueniat error:vt ff.famil.herc.l q hęres erat.& hoc si res non est decisa per diffinitiuam sententiã; transactionem, vel iusiurandũ:qa tunc prætextu erroris non pos-

2 set reuocare:vt ff.ad Treb l. Lucius.§.fin. ¶ † Pęna priuationis à cõione quæ propter contumaciam per constitutionem infertur, intelligitur temporalis,& hẽt duas partes.Primò ponitur statutũ & factum ex quo ortum est dubium.Secunda ibi quia tamen:ponitur dubitationis diffinitio continens rationes tres.¶ Casus. Magistri liberalium artium Parisius commorantes, quia ab antiqua, & laudabili consuetudine in quibusdam articulis deuiarant, volentes ad laudabilem consuetudinem redire, statuerunt interposito iuramento quod si quis magistrorum vniuersitatis ordinationi ipsorum temerè duceret resistendum, ita qđ tertiò commonitus intra triduum vniuersitati magistrorũ non pareret esset hoc ipso beneficio societatis eorũ priuandus. Ideoq; vnus q nõ obediuit, fuit priuatus:tñ postea redijt ad obedientiã petens ad communionis consortiũ in magistralib. reintegrari:dubitabatur quid iuris. Nam quidam dicebant eũ perpetuò remanere priuatũ & qđ non poterat recipi nisi per Papam propter iuramentum.Alij dicebant qđ poterat recipi purgando ɔtumaciam cũ satisdatione ɔdigna. Papa mandat eũ recipi trib.rationib.Primò, quia non fuit priuat* in perpetuum,cũ hoc non erat expressum in ipsa priuatione, nec exprimi debuerit.Secundò, quia nec de iure nec de more ecclesię est obstruere viam volentib.venire, redire,& obedire. Tertiò, qa natura contumaciæ est ne vltra progrediatur pœna q̃ delictũ: qa cessante contumacia cesset & pęna. & ideo Papa mandauit magistris & vniuersitati prędictę quod non obstante qđ fuerit priuatus, in magistralib. ¶ Ibi, ex literis. vniuersitas magistrorũ scripsit papę qđ haberent agere.quib.respondet.Ibi, deuo-

3 tionis. † No. stylum scribendi quando Papa scribit vniuersitati. Ibi, fide pręstita.i.iuramento præstito de non reuocando statutũ. vel dic de obediendo.nec ob.C de transf.l. si qs maior.vbi periur*
b efficiť infamis:quia ibi loquiť respectu cõtractus: hic respectu b iudicij.Nam in iudicijs benignius agit quo ad purgationem morę: qa ẽt vbi est dies & pęna, admittitur purgatio morę.ff. si qs caut.l. & si post tres.& qđ hic sumus in iudicio; non in pleno ordine iudiciario, tamẽ sumus in iudicio qualiquali.qđ ostendit monitiones. ¶ Adde an possit purgari mora.dic qđ sic ad excipiendũ seu liberandum.vt hic.sed non ad obligandum vel agendũ.ff.de fidei-

4 cõmis.liber.l.Thais.§.intra tale.qđ valde not. ¶ † Ibi, vniuersitatis ipsorum.s. doctorum, & sic not.magistros & doctores facere vniuersitatẽ de hoc.C.de iur.om.iud.l fi.per quam imponunt sibi ipsis legem etiã pęnalem & priuationis. ergo pęna priuationis vel

ADDITIONES.

a Vide Barb.consil.40.col.12.j.lib.vide etiam Bal.in c.nosti.de elec.& aliqd per Feli.remissiuè in c.2.col.3.de except.

b Sed vltra istam solennem responsionem Bal. hic ad istum tex. bene considera quia iste M. G. non probatur in tex.quod fuerit periurus.Item no.ista verba Baldi.hic ad materiam seu ad limitationem.l. si quis maior &c.

vel dematriculationis non eſt meri imperij, quia vniuerſitas do-
ctorum non habet merum imperium. ¶Vel dic quod immo hēt
merum imperium ſicut magiſter militum inter milites pro milita-
5 ri delicto. ¶†Ex hoc not. quod magiſtri ſocietatum cōtumacem
6 poſſunt a matricula abolere. ¶†Ibi, commonitus. nota de triplici
cōmonitione fiēda. Sed vř quod ſufficiat vna. vt no. C. qūo, & qñ
iud. l. 2. Sol. ibi loquitur quo ad proceſſum cauſæ: non quo ad pri-
uationem beneficij vel matriculæ. vnde in cauſis criminalibus nū
quam puto vnicam monitionem haberi pro peremptorio: quia
vbi maius periculum vertitur, ibi cautius eſt agendum vt C. de ap
7 pel. l. ad dictos. ¶†Ibi, reſiſtendum. rebellis dicitur quiſquis nō pa-
ret magiſtratui. vt not. in l. ſi certarum. §. vlt. ff. de mil. teſta. non tñ
ex hoc dicitur eſſe rebellis reipublicæ niſi ſit hoſtis: vt ff. de capi.
dimi. l. amiſſione. §. qui deficiunt. Ibi intra triduū: quod incipit per
tres monitiones ſ'm formam iſtius ſtatuti. argu. d. l. & ſi poſt tres.
¶Ibi, in magiſtralibus: puta ↄſilijs conuenientibus, & alijs ipſorū
8 libertatib. ¶†Et no. quod doctor extra collegium conſtitutus nō
pōt aliquem doctorare: qđ verum eſt cum priuilegio illius vni-
uerſitatis: tamen non efficitur infamis: quia contumacia non irro
gat infamiam: & quia iſta priuatio eſt quædā interlocutoria quæ
non infamat. vt ff. de infam. l. quid ergo. §. quęſitum. ſi enim infa-
mia eſſet annexa priuationi nunquam rediret ad ordinem à quo
9 priuatus eſt. ¶†Et no. hic arg. quod monachus poteſt propter
contumaciam expelli a monaſterio. tamen ſi contumaciam pur-
gat cum ſatisfactione condigna, recuperat illud. ¶Ibi, priuatur.
no. quod contumacia non priuat quem ipſo iure: ſed requiritur
10 ſententia. ff. de iure fiſci. l. eius qui delatorem. ¶†Ibi, in perpetuū.
no. tres caſus. nam aut exprimitur tempus temporaliter: puta vſq;
ad annum: aut perpetualiter: puta in perpetuum: aut ſine mentiōe
temporis alicui interdicitur officium, vel militia. Primo caſu ſta-
mus tempori deſignato: vt ff. de poſtul. l. imperator. Secundo caſu
perpetuum eſt id eſt ſine temporis præfixione. vt not. in l. j. C. de
11 poſtulando. ¶† Tertiò caſu aut proceditur ordinariè, & fertur
diffinitiua & eſt pęna perpetua. vt no. C. de pęn. l. ſeruus. aut pro-
ceditur extra ordinem, & per modum interlocutoriæ: & tunc pę-
na non durat vltra iuriſdictionem illius iudicis: quia iſtud eſt man-
datum potius quam ſententia. vt l. fi. ff. de pęnis. & no. ff. de iuriſdi
12 ctione omnium iudi. l. & quia. ¶†Ex prædictis collige, quod poſi
ti ad confinia per populum qui perpetuus eſt, ſunt perpetuò cō-
finati ſi hoc accidit propter delictum vel ſuſpicionem forſitan ſe
ditionis: ſecus ſi propter inobedientiam: quia tunc poteſt repara-
re ſtatum ſuum obediendo. Sed ſi eſt confinatus per poteſtatem,
expirant ſtatim confinia quando ille poteſtas deponit imperium.
& eſt ratio: quia res peruenit ad caſum a quo non poteſt incipere.
ff. de fideiuſſorib. l. vrannius. nec eſt omnino perfectum: quia con
13 tumacia eſt actus ſucceſſiuus. ¶† Item prædicta faciunt in argu-
mentum quod elapſo tempore banni adhuc bannitus poſſit ſe
excuſare. ff. de cuſto. reorum. l. diuus. & argumentum in l. j. §. ſi fra
ter. ff. de collatione bonorum. quod eſt verum ſecundum Bart. &
notabile de iure communi: quia bannum eſt interlocutorium niſi
lex municipalis expreſſe determinet contrarium. puta ſi dicit qđ
habeatur pro confeſſo & conuicto. nam cōtra fictionem legis nō
admittitur purgatio moræ. Adde quod vbi lex ſtatueret terminū
ad moram purgandam poſt iſtum terminum nulla eſſet reparatio
vt probat illa. l. notabilis. C. de fideiu. l. ſancimus. nam natura ter-
mini præiudicialis eſt. ff. de exc. tuto. l. ſcire oportet. §. quoties.
14 ¶† No. quod ſuſpenſus a communione videtur ſuſpenſus ab or
dine magiſtrali, & præbenda ſiue canonicatu. vt not. inſti. de teſt.
mil. poſt prin. vbi gl. dicit ceſſante clerico ab eccleſia ceſſat præbē
da. Ibi quia tamen. quod vbi non exprimitur in perpetuum, cen-
ſetur temporale quando eſt talis culpa quæ purgatur per obedien
tiam. quia talis pęna non imponitur pro actu alterius delicti ſed ꝓ
actu contumaciæ. l. j. ff. de in litem iuran. & condemnatus per cō
tumaciā non intelligitur propterea confeſſus crimen nec conui-
ctus. ff. de euic. l. ſi ideo. ff. de cuſtodia reorum. l. diuus. & l. j. ff. quan
do ex facto tuto. per Dyn. ¶Ibi, in perpetuum idem donec viuit,
etiam ſi viueret centum annis. Ibi, & tam iuris canonici No. ꝙ ſta
tuta recipiunt interpretationem ſecundum ius canonicum. ¶Ibi,
moris. no. quod ſtatuta & ſententiæ recipiunt interpretationem
conſuetudinis. ¶Ibi propter contumaciam. quod eſt quando con
tumacia eſt cauſa pœnæ mediata. ¶In ſatisfactionem congruam.
not. quod peccatum inobedientiæ non purgatur ſine ſatisfactiōe
condigna. ¶No. in iſto. c. quod doctores non debet excedere ter-
minos conſuetos. ¶Item quod poſſunt facere ſtatuta etiam pœ-
nalia contra inobedientes. Item quod verba ſtatuti & ſententiæ
debent benignè interpretari. Item quod parcitur periuro. Item
quod pęna contumaciæ non durat, niſi contumacia ſit purgata. i.
quia per ſententiam debet reponi in priſtinum ſtatum non ipſo
iure. Pone duo ſunt ſtatuta: vno cauetur quod contumax habetur
pro cōfeſſo. alio cauetur, quod bannitus pro maleficio, poſſit im-
15 pune offendi. ¶†Quæro nunquid contumacia dicatur maleficiū.
& ex doctrina tex. & glo. iſtius capituli videtur probari quod nō:
quia contumacia non eſt maleficium cum non in faciendo ſed in
omittendo conſiſtat. arg. ff. ad ſilla. l. 2. ¶Item maior eſt culpa cō-
miſſionis & minor omiſſionis. vt no. ff. ſol. mat. l. ſi mora. & ff. de
vſuf. l. ſi cuius in §. de præteritis. ¶In contrarium videtur, quia in-
terdum eſt fictum maleficium, & ficta probatio: & iſte caſus non
comprehenditur ſub ſtatuto loquente in ſpecta veritate. Interdū
eſt verum delictum, & ficta probatio: & tunc nō attendimus qua
litatem probationis: quia pœna imponitur pro actu, non pro cō-
tumacia. & iſta pęna eſt terminus pœnę, & per eam purgatur ma
leficium: vt ff. de actio. emp. l. Iulianus. §. ſi Titius. Interdum eſt ve
ra probatio & fictum maleficium, vt quia ex vero facto vnius ge-
neris & formæ: puta ex tranſactione pecuniaria reſultat pœna al-
terius ſpeciei: puta infamiæ: vt ff. de infamibus. l. quoniam. Sol. nō
curo de qualitate probationis vtrum in veritate an in fictione cō
ſiſtat: ſed de qualitate condemnationis & pœnæ: quia pœna ar-
guit delictum & eius qualitatem oſtendit: vt ff. de publi. iudicijs. l.
ſecunda. vnde verbigratia dico condemnatum de homicidio eū
qui condemnatur ex pœna homicidij, etiam ſi ad hoc deueniatur
per modum fictionis: quia ius ſeu virtus in ſententia conſiſtit: vt
ff. de pœnis. l. quod ſtatum. & pęna iſta correſpondet homicidio.
non eſt enim pœna contemptus: ſed pœna homicidij, quando cō
tumacia includit in ſe, & confundit pœnā delicti, eſt eadē vtriuſq;
pœna. vnde iſte de quo quæritur, poterit impune offendi. ad hoc
optimè facit doctrina gl. noſtræ quæ incipit, dicit hic Innocenc.
in illo verſi. Sed circa talia conſideranda eſt natura ſeu cauſa cuiuſ-
cunq; negotij &c. quam gloſſam ſingulariter nota & tene menti.
¶Dic quod aut propter contumaciam quis intelligitur confiteri
crimen: & tunc eſt pęna delicti: aut augeri crimen: & idem. aut eſt
ſolummodo contemptus prætoris: & tunc ſecus: quia poteſt exa
minari ſeorſum à maleficio. l. prima. ff. de in litem iurādo. per Bar
tolum & me. hinc eſt quod bannum eſt interlocutoria: quia non
non eſt terminus pœnæ, & contrario imperio poteſt tolli & im-
16 mutari. ¶†Modo capio primam gl. & nota quod canonica cita-
tio ſiue admonitio tunc eſt legitima quando eſt trina. ¶Item qđ
vindictam debet præcedere canonica monitio. Sed cōtrà, immo
videtur quod non ſit neceſſaria monitio: quia ſic ſe habet executio
ſtatuti ſicut executio ſententiæ. ſed ibi non requiritur citatio. vt
no. Innoc. j. de appellationib. c. ex ratione. ¶Sol. quia ibi ideo iā
eſt cognitum eſſe: ſed hic ſumus in cognoſcendo: non in cognito.
17 ¶†Sed nunquid trina monitio aduerſarij requiritur in reſtituen
do ſicut in priuando. & eſt argumentum quod ſic. C. de nuptijs. l.
ſi vt proponis. Sed ecce poſitus eſt quis ad confinia vſque ad an-
num: nunquid anno elapſo poteſt ſua autoritate redire ad ciuita-
tem: an verò eſt neceſſe quod iudex declaret ipſum ſeruaſſe confi
nia anni. dic quod ſi re vera ſeruauit, non eſt neceſſe quod ante re
ditum ſuum iudex aliquid declaret. de condi. & demonſt. l. multū
intereſt. ff. de acquirenda hęreditate. l. Pantonius. §. primo. quia cū
fidem obedientiæ gerat, maximam habet ſecuritatem. de hoc no.
j. de æta. & qual. c. cum bonæ. vbi omnino vide in nouel. Scio tñ
quod quidam fuit decapitatus eo quod non erat declaratum per
iudicem ipſum redire poſſe. & ideo optimum conſilium eſt quod
18 prius fiat declaratio. ¶†Capio. 2. gloſſam, & opponitur quod tri
duum ſit nimis breuis terminus: imo quaſi non eſt terminus: quia
triduū ponitur pro incontinenti. vt l. 2. C. de erro. aduo. & l. pe. C.
de iudi. Item lex dicit, quod debet ſtatui terminus decem dierum.
ff. de iudi. l. per interualla. & ſi terminus nimis breuis eſt poteſt ap
pellari. vt j. de dila. c. j. ¶Sol. hic numerus dierum erat præfixus
vel iuſſus præfigi a ſtatuto: & ideo non dicitur breuis nec appella-
ri poteſt. vt l. j. §. biduum. ff. quando ap. ſit. ¶Præterea dilatio expe
ctatoria. x. dierum reducitur ad arbitrium iudicis: vt ff. de iud. l. ſi
19 debitori. ¶† Capio. 3. gloſſ. ſuper verbo, in perpetuum & op-
ponitur quod diſpoſitio ſimplex intelligitur perpetua. vt C. de
pœnis. l. ſeruus. ſed ibi loquitur in diſpoſitione quæ non habet de
pendentiam ab aliquo remedio. ſecus eſt hic. Item ſatisfactio eſt
ſimilis ſententiæ abſolutoriæ. ff. de iure pa. l. diuus. imo poteſt iu-
dex dicere, condemno te, & ſi ſolueris abſoluo te. tex. ille non eſt
alibi. & facit. ff. de excep. rei iud. l. ſi quis cum totū. §. plane. ſic eſt
hic: quia eccleſia miſericors eſt, & ſemper recipit pœnitentem:
quia ſimplex oratio non debet reſtringi: vt ff. de bo. auth. iu. poſ. l.
in venditione. §. de tempore. Sol. aut ſententia habet perpetuam
cauſam ſubſiſtendi, quæ in præteritū æſtimatur. & tunc intelligit
perpetuò: quia delictum ex quo ſequitur non poteſt purgari. aut
habet cauſam temporalem quæ in futurū prætenditur, vt contu-
macia, cui correſpondet pœna temporalis. & tunc loquitur hic.
imo plus dicit Hoſt. quod etiam ſi in ſtatuto fuiſſet dictū imper-
petuum, tamen ex quo propter contumaciam ſolam dictio im-
perpetuum intelligeretur. i. quandiu fuerit ſatisfactum. nam ter-
minus culpæ dat intelligere terminum pœnæ. ſic dictio imperpe
20 tuū limitatur. ff. ſi ager vect. l. j. §. qui imperpetuum. ¶†Quid ſi iu
dex dixit, relego vel deporto te ad tempus, ita quod fecit mentio-
nem

tiem temporis non tamen quanti temporis. Respon tempus sine
a vlla declaratione a prolatum decennium habet significare; vt ff. pęnis.l.sine præfinitione. & nō est alibi. & ratio potest esse vt nec intelligamus de momento, nec econtra de infinito: quia extremitates sunt euitandæ. & in rebus obscuris eligenda est media via, & per theoricam illius legis dico ꝙ si apparet instrumentum feudi, vel emphyteusis sub hoc tenore, videlicet ad tempus. nec esset aliter tempus declaratum. quod intelligeretur de decennio. quia inter breue tempus & longissimum tenet medium decennium
b nisi declaratio temporis esset b omissa per errorem contrahentium, & obliuionem prius ordinatæ formę inter eos: quia tunc sa beret vitiare: vt ff. de verb. ob. l. ita stipulatus. el grande. & l. tritici. Excommunicatio non eradicat doctorati quia dignatus doctoratus habet characterem. sicut sacerdotium antiquorum & oblatio. & ideo excommunicatio non tollit fontem doctoratus & radicem sed vsum eius. simile dicit glo. no. ff de aut. tuto l. si plurib. Capio vltimam gl. & quæro quid si iste magister qui fuit a magistralibus priuatus, tamen veniebat restituendus, commisit interim aliud delictum propter quod deberet de nouo priuari. respō-
21 det gl. eum non restituendum, sed repellendum. ¶ †Istud est notabile ad quæstionem. decreto domini ducis Mediolani cauetur, quod omnes banniti euntes in exercitum Mantuæ, in integrum restituantur. accidit quod bannitus pro furto interim commisit homicidium: quæritur vtrum condemnatio furti debeat cancellari. ex ista gl. videtur quod non: quia superueniens delictum oēm gratiam excludere consueuit. arg. in l. j. C. vbi sena. vel clarissimi. Ecce vsurarius manifestus dedit fideiussores, & satisfecit formæ canoni. c. q̄q̄. j. de vsuris. li 6. Isti fideiussores statim sunt facti pauperes: & sic cautio deuenit ad casum a quo incipere non potest. demum iste decessit alijs fideiussoribus non datis. quæritur an valeat eius testamentum? & vr quod non. ar. in l. si vero. §. j. ff qui satis. cog. & l. 2 § si mater. ff. ad tertu. In contrarium videtur, quod sufficit semel esse satisfactum legi præsertim si principalis sit soluendo. vt no. C. de iu. do. l. mulier. quæ optime facit ad hoc Quid econtra si a principio fideiussores non erant idonei, postea sunt facti locupletes. an reconciliatur satisdatio? videtur quod sic: vt ff. de hæred. instit. l. qui soluendo non erat duos apollonios. & est simile: quia illud quod per pauperratem cessat, per contrarium reassumit vires. vt no. in c. pactum. de reg. iur. li. 6 & ar. in l. fin ff. communia præd. & ff. de iniusto test. l. posthumus. § idem & circa. ¶ Sed quid si post cautionem exegit vsuras, vel veteres, vel nouas, nunquid de nouo est cauendū de omnibus, an solum de exactis vel factis postea. ¶ So. sufficit si de postea factis quia non redeunt impedimenta quæ iam absorpta sunt: vt no in c. peccati ve
22 nia de reg. iur. lib. 6. in glo. Ioan. An. ¶ †Ex prędictis no. quod cautio post factum reconciliat actum. C. de preci. impera. offe. l. vniuersa. quia est quædam concomitantia, non forma substantialis.
23 ¶ †Extra quæro, pone quod per sententiam quis est detrusus in monasterium, vtrum intelligatur detrusus in perpetuum? respōdeo aut est detrusus propter solam contumaciam, & intelligitur donec arbitrio superioris egerit pęnitētiam. aut propter delictū, & tunc est tale delictum quod requirit pęnam perpetuam: & intelligitur in perpetuum: aut temporalem, & intelligitur ad illud tempus ad quod sententia iudicis debet interpretari secundum dispositionem legis, etiam si de lege interpretante nulla fiat mentio in sententia. Casus est vnicus & singularis in isto. c. nimirum quia iudex iurat obseruare leges, & etiam sine iuramēto tenetur ad legum obseruantiam cum sit obligatus facere iustitiam. Idem in arbitro vt in auth. iusiurandum quod præstatur ab his. & C. de pac. l. pen. Item causa ordinatur ad pęnam. nam in subordinatis causa ordinatur ad causam: & ordo ad ordinē: vt ff de insa. l. ictus
24 fustium. ¶ †Item causa ex parte ante posita restringit causatum: sed causa ex parte post non restringit. ff. de vsu & habi. l. habitatio. ver sed & si sic. & hoc in causa adiecta ab homine. sed si apponat a lege dic vt ff. de acqu. poss. l. si is qui animo. & adde quod no. Archi. de re iud. c. ad episcopale. & de pęnis c. felicis. lib. 6. & l. di. c. 3. de vita & hone. cle c. clericos. & c. sicut. per Inn. & vide j. de præben. c. de mulcta. hæc enim capitula allegat hic Collectarius. sunt hæc vtilia ad quæstionem. dicit statutum quod qui non soluit cōdemnationem j. mensem cogatur soluere cum quarto pluri alio statuto cauetur, quod condemnationes pecuniariæ maleficiorū possint computari in appodochis excepto crimine adulterij. quę
25 ro nisiquid istud quartum plus possit computari. ¶ †Quæstio stat in hoc an istud quartum plus dicatur pęna adulterij, vel pena contumaciæ. & videtur quod adulterij sicut pęna quadrupli est propria pęna metus, licet non apponatur a principio, sed ex postfacto: & licet per accidens, tamen istud accidens inhæret originali delicto: vt ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. quatenus. in verbo, propter facinus. Item quia hæc adiectio pęnæ procedit ex fonte eiusdē materiæ: & habet vetustiorē causam sicut actio legis aquil. quæ crescit per inficiationem, siue per repetitionem.
xxx. dierum. vt inst it. ad l. aquil. §. hoc autem capi. & ff de actio. & obliga. l. qui seruum. in § vlt. ¶ Item hæc pęna non potest exami-
26 nari seorsum a principali. ¶ †Item venit ex eadem lege. vnde fideiussores dandi sunt de isto quarto pluri. In contrarium videtur, quia sicut se habet vsura ad sortem. sic se habet hæc adiectio poenę: sed vsura venit propter moram. vt l. lecta. ff. si cer pet. & l. centum capuæ. ff de eo quod certo loco. Item pro hoc videtur casus in l. j. ff. de in litem iuran nam id quod venit ex accidenti propter moram, non dicitur venire iure actionis vel contractus: ergo nec iure delicti sumpto argumento de cōtractibus ad delicta: vt ff. de iudi. l. omnem. Præterea istud quartum plus propriè non est de cōdemnatione, sed de compulsione posito casu formato Sol. dicit Bart. in l. 2. ff. de pub. iud. ꝙ tota ista pęna est pęna maleficij. videt enim pęna originalis esse poena primæ impositionis, secunda secundę augmentata propter contumaciam. imo & sine contumacia quia statutum non dicit si ꝯtumax fuerit, sed dicit si non soluerit. vnde cum statutum non requirat contumaciam, sed simplicem cessationem, vel non solutionem. merito sequitur quod ista non est pęna contumacię. Non obstat nostrum c. nam pęna contumaciæ cognoscitur per hoc ꝙ in ius vocatus etiam si non contraxerit, vel deliquerit. punitur, si fuit contumax. vt l. j §. j ff si qs ius dicenti non obtemperauerit. sicut & pęna compromissi quando compromittitur ex alio capite quā ex capite iudicatum solui. vt ff. de arbitris l. si quis rem ¶ Item non obst. d. l j. ff. de in litem iuran. quia ibi loquitur in actione reali, vbi non crescit obligatio in reali iudicio, vt insti. de actio. §. j. Solu. dic ꝙ aut illud plus est in obligatione ex eadem lege. & est pęna delicti, aut diuerso iure, &
27 causa & non est poena delicti sed seorsum stat. ¶ †Item facit ad aliam quæstionem. statuto cauetur ꝙ in maleficijs reus debet ter citari. nunquid sufficiat vnica citatio pro tribus & peremptoriè. respon. non quia non est seruata forma statuti: & processus fact⁹ extra ordinem & extra formam statuti est irritus ipso iure. Nam oportet statutum ad literam seruari. casus notabilis huius. c. nec suppletur a lege quod interlocutoriæ iudicis deest quando forma
28 non est seruata. j. de rest. spol. c. pisanis. ¶ †Vnum non omitto quia dicit Bart. in d. l. 2. ff. de publi iudi ꝙ bannitus in pecunia, per formam statuti potest impune offendi, dicitur cōdemnatus de crimine capitali. Nam hoc falsum videtur, quia si hoc esset crimen capitale etiam ante sententiam non posset interuenire procurator, nec deberet relaxari fideiussorib. Nam licet semel comparuisset, tamen in quacunque parte iudicij posset contumax bāniri: quia siue in extremo anteriori iudicio, siue in postremo, siue in medio litis oportet obediri prætori. ¶ Item ista pęna quod posset impune offendi, non pertinet ad officium iudicis principaliter, sed venit in consequentiam lata sententia & non ante. nec potest hoc peti in libello: quia conclusio libelli non potest fundari super eo quod non est. propter quod dico quod crimen nō est capitale: sed euentus bene potest esse capitalis non necessitate. sed permissione: quia per statutum permittitur, sed non iubetur: vt singulariter no. C. quod me cau. l. accusatio. Item extra territorium illius iudicis non posset offendi: quia inde non est proscriptis: sed stat quietus & securus. nec sortitur ibi forum iudicari. tamen propria ciuitas non faciet de hoc punitionem: quia est extra eius protectionem.

ADDITIONES.

a Quādo in aliqua dispositione apponitur tempus nec determinatur de quo tempore in quo tempore verificetur dispositio & adde pulchrum positum per Pe. de Anc. in consi. 331. incip. visis diligenter actis & actitatis in 2. co. ver. 3. aduertendum.

b ¶ Vide omnino Bal. in l. j. in princ. ff. si ager vecti. vel emphy. peta. do. Iac. in l. 2. in 89. col. in ver. 7. quæro de iure emphy.

CAPIT. XII.

1 *Statutum per quod diuinus cultus sine causa diminuitur, est inualidum. Causam statuti uel ius quando non sit necesse probare.*
2 *Canonia plus habet iuris quam facti: sed præbenda plus habet facti quam iuris.*
3 *Impetrans medio tempore uacaturam facta mentione numeri antiqui et non noui, ualet impetratio.*
4 *Papa cum cassat statutum, accessoriè cassat eius confirmationem.*
5 *Statutum non debet fieri ad propriam utilitatem statuentis, sed ad utilitatem ecclesię.*
6 *Numerus canonicorum uel præbendarum non debet restringi.*
7 *Papa non intendit reuocare collationem præbendarum quæ collatæ sunt.*
8 *Præbenda an sit collatiua sola uoluntate Papę.*
9 *Papa si mandauit per capitulum mihi conferri prębendam, sed capitulum in fraudem meam contulit alteri, an teneat collatio.*
10 *Vitium litigiosi habet principium & terminum.*

11 Nu-

11 *Numerus præbendarum an possit diminui.*
12 *Confirmatio Papæ quando teneat.*
13 *Papa non intelligitur velle contra ius.*
14 *Consilium quod debet requiri, an sit necesse sequi.*

EX parte episcopi. ¶Non valet statutũ per quod diuinus cultus diminuitur sine causa secunda pars ibi, nolentes.
¶Casus. Canonici Eduenses propria commoda diuino cultui præferentes, antiquum numerum præbendarum absq;
eo q. essent diminuti redditus capituli, restrinxerunt. fuit hoc significatum domino Papæ per episcopum Eduensem. Papa nolẽs
diuinum cultum diminui sed potius augeri, mandat antiquum numerum seruari & præbendas quæ tẽpore vltimi statuti vacarunt,
non obstante constitutione canonicorum & confirmatione papæ personis idoneis conferri cum consilio episcopi supradicti.
1 ¶†Ibi, statutum est seruatum. & tunc non est necesse ꝓbare ius
vel causam statuti secundum Vincẽ. quia præsumitur pro factis
antiquis: & ex consequenti pręsumitur antecedens. & ex datio
ne fideiussionis quam facit reus præsumitur debitum principale.
de hoc no. ff. de verb. obl. l. sciendum. accessorium no habet ve
stire sed habet probare: vt ff. de vsu. l. cum de in rem verso. & no.
per Dyn. in regula, possessor. de reg. iur. l. 6. ¶Ibi, diminuti. qđ
esset: quia diminuto numero præbendarum esset diminutus nu
2 merus canonicorum deseruientium in diuinis. ¶†Et no. quod ca
nonia habet plus iuris quam facti. sed præbenda habet plus fa
cti quam iuris: quia est quid corporale. non dico quod præben
da sit seruitus: quia seruitutis esse est subiacentib. corporib. inesse.
¶Item res propria vel quasi nemini seruit. sed in quodam appro
priatur canonicatui. sicut dos est appropriata matrimonio, & se
inuicem significant per modum suppositi & appositi. s. eod. c. cũ
m. Ferrarien. ¶Ibi, authoritate nostra sub hoc verbo tacite conti
3 netur cõfirmatio veterum statutorum. ¶†Ibi, a tempore vltimi
statuti non dicit tempore primi. dic a tempore vltimi statuti, s. in
choantis: quia vltimum statutum non tenuit. quare præbẽdę quæ
interim vacarunt, iterum vacant. & collatio earum erat deuoluta
ad papam. dic ergo quod si medio tempore aliquis impetrauit va
caturam facta mentione numeri antiqui, & non noui, valet im
petratio: quia nouus numerus non est numerus iuris sed facti. de
quo non oportet facere mentionem. Si enim esset numerus de
iure statutus, & facta esset mentio de antiquo numero & non de
nouo, impetratio esset subreptitia: quia id quod vltimum est, in
spicimus. vt l. me'a. §. j. ff. de alimen. lega. & C. ne de statu defun. l.
si mater. sic dicimus quod debet inspici id in quo oratio residet,
4 non id in quo oratio incipit. ff. si cer. pet. l. si tibi. ¶†Ibi, confirma
tione. no cum papa cassat statutum, accessoriè sequitur quod
cassat eius confirmationem. ¶Ibi, cum consilio. No aliquid debe
re fieri cum consilio. sed quid si consiliarius abest. Responsio est ex
pectandus, nisi nolit interesse vel non possit: secundum Io. And.
facit. c. j. ne se. va. lib. 6. ¶Item si statutum disponeret de pręsentia
sufficeret pręsentia sine consensu: vt ff. de arbi. l. sicuti. & si nollet
interesse, sufficeret requisitio etiam vnica, vt in c. vlt. de arbi. li. 6.
¶Aut igitur quis est adiectus ad consilium, aut ad præsentiam.
nam sufficit seruare verba legis vel statuti: vt ff. de condi. & dem.
l. Publius. & ff. de verb. obli. l. quidam cum filium. Dicit hic Vinc.
quod si sine eius consilio ꝓferant non tenet collatio. vt j. de elec.
c. cum in veteri. Et not. quod licet consilium sit de forma tamen
quod persona sit idonea, non est de forma. vt no. in cle. j. de offic.
delega. Et adde quod no. Bar. in l. j. § si plures. ff. de exercito. in suo
commento. & ff. de acquirend. hæred. l. eum qui duobus. §. filius.
5 ¶†Not. quod statutum non debet fieri ad propriam vtilitatem
statuentis, sed ad vtilitatem ecclesiæ: quo casu successor tenetur
habere ratum: quando pro vtilitate ecclesiæ est contractum. te
netur successor soluere debitum. vt no. in c. rationi congruit. de re
6 iudi. lib. 6. ¶†No. q numerus canonicorum vel prębendarum nõ
debet restringi. & si restringatur, præsumitur factum ambitiosè
pro priuata vtilitate: secus si ampliatur: quia ampliatio est fauora
bilis ecclesię: vnde præsumuntur auctæ facultates: quia nemo prę
7 sumitur studere damnis. ff. de proba. l. cum de indebito. ¶†Nota
in isto capitulo, quod tempore secundi statuti præbendæ quæ va
cauerunt, non fuerunt collatæ. nam si fuissent collatæ, Papa non
intendit collationes reuocare: ne authoritate principis qui cõfir
mauit statutum, collatores & receptores decipiantur. ar. C. de his
qui ve. æta. impetrauerunt. l. j. nõ enim est quod imputetur eis an
tequam Papa declaret collationem non valere: cùm nemo alius
8 possit hoc declarare. vt j. de iudi. c. cum venisset. ¶†Quæro an so
la voluntate Papæ præbenda sit collatiua? & videtur q sic: quia
potestas & voluntas dant actibus perfectionem. dic quod volun
tas debet esse concreta actui qui debet perfici abstracta enim vo
luntas, idest separata & per se, quæ reperitur in animo, non perfi
cit actum. verbigratia, si possum adire hęreditatem, & volo, tamẽ
istam voluntatẽ meã non applico alicui actui verbi vel facti, nõ
efficior hęres. vt C. de iure delibe. l. potuit. sic dico in Papa quod
sola voluntate in abstracto non confert prębendam, nisi vltra pro
cedat & transeat ad actum dispositiuum. & adde quod no. in proę
9 mio sexti libri Inno. ¶†Quæro vlterius, Papa mandauit per capi
tulum mihi conferri præbendam: sed capitulum in fraudem meã
contulit alteri: nunquid tenet collatio? & videtur quod sic: quia
potest conferre iure ordinario. licet enim quis sit obligatus, tamẽ
alienare non prohibetur: vt ff. de publiciana. l. siue autem. § si duo
bus. & C. de rei ven. l. quoties. etiam si esset lis mota super officio
iudicis personali. vt not. Innoc. s. eo. cum M. Ferrar. hoc dico pro
tanto, quia est quoddam officium iudicis reale. vt nota. ff. de rei
vend. l. qui restituere. & ff. de eden. l. quædam. §. his autem. & ff. vt
in pos. lega. l. si cui. §. qui in possessionem. sed hoc officium reale
competit receptis, non recipiendis. ¶In contrarium videtur qđ
non valeat collatio capituli, quod tenebatur recipere autoritate
Papæ. & non propria: quia Papa videtur ad autoritatem suam re
uocasse. & quia factum in fraudem rescripti videtur factũ in frau
dem legis: quod non valet ipso iure: vt ff. de iure patr. l. si libertus.
ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. 2. §. fi. ¶Item & si esset in frau
dem hominis, quia tamen collatio est gratuita, deberet reuocari.
insti. de act. §. si quis in fraudem. Not enim Inn. in d. c. cum M. qđ
si aliquis mouit litem contra aliquem, intentans iudicis officium
vel actionem similem super aliqua re si reus lite pendente rẽ ipsã
alienet, non incidit in vitium litigiosi: secus autẽ si super ipsa age
retur actione reali & hoc verum tam in causa principali, quàm in
causa appellationis, vt ibi dixi. ¶Item in causa restitutionis in in
teg. vt ff. de min. in inte. resti. l. abstinendi. ¶Idem etiam in criminali.
ff. de admi. tuto. l. chirographis. § j. ff. de dona. l. post contractum.
nisi res esset confiscata ipso facto: quia tunc iudicium sapit natu
ram realitatis & vitium litigiosi contrahitur: vt ff. de publi. l. com
missa. & quod no. per Dyn. in c. possessor malę fidei. de reg. iur. li.
10 vi. ¶† Et not. q vitium litigiosi habet principium & terminum.
vt in c. fi. vt lit. pen. in c. e. vbi ponitur de principio. & in auth. de li
tigiosi. §. omnem. Terminum verò habet dupliciter, scilicet lite
mortua. vt C. de præscrip. lon. temp. l. j. vel per diffinitiuam sopi
11 tam: vt ff. fam. herc. l. in iudicio. ¶†Capio secundam glo. & vide
tur q numerus prębendarum possit diminui. vt j. de vita & hon.
cleric. c. quoniam. Sed illud quando redditus sunt diminuti. vel
propter graue æs alienum soluendum. sed in dubio nõ præsumũ
tur diminuti. & hęc faciunt ad quęstionem quod ęstimẽ debeat
diminui in communi diminutis facultatibus. Item quod potestas
non teneatur habere tot barruarios & residentes tempore famis,
12 quot habere consueuit tempore vbertatis. ¶†Capio tertiam gl.
& quęro nunquid confirmatio papæ teneat? & dicit gl. q nõ si
fuerit impetrata sub forma communi: quia talis confirmatio nil
noui iuris tribuit. ¶Item qui confirmat non dat. ¶Item quia pa
13 pa confirmando non intendit nouum ius tribuere. ¶†Item quia
papa non intelligitur velle contra ius. ¶Quęro ergo ad quid ista
confirmatio occupat membranas. Respondeo confirmatio facit
de aliquo validius, vt non possit reuocari per statuentes. sed de nul
lo non facit aliquod, nisi papa apponeret clausulam non obstan
tium, & ex certa scientia scriberet, vel in contradictorio exami
ne decerneret: vt ff. de ado. l. adoptio non iure facta. & ratio prędi
ctorum est, quia illud quod non est confirmabile de iure, nõ prę
sumitur per iniuriam confirmatum. vt l. 2. §. ne quis a principe. ff.
14 ne quid in loco pub. ¶† Modo quęro nunquid consilium quod
debet requiri sit necesse sequi. Dicit Io. And quod aut consilium
est quærendum de consuetudine, vel statuto vel ex forma man
a dati. Primo casu [a] non oportet ipsum sequi: quia consuetudo &
statutum hoc non dictat. aut ex forma mandati & tũc sic. vt l. Ti
tium & Mæuium. in princ. ff. de admin. tuto. nisi forte consilium
esset prauum, & iuri contrarium: quia non videtur hoc fuisse de
intentione mandantis. arg. ff. quę in frau. cred. l. si pater. Alij quod
aut verba dicunt cum consilio. & sufficit requirit: aut de consilio,
& tunc aut consultor requisitus non vult consulere, & potest pro
cedi ad actum sine consilio. aut consuluit, & tunc oportet ipsum
sequi: quia dictio cum, importat copulam. vt insti. de leg. §. si quis
ancillas. fortius in dictione de: quę importat substantiam. vt l. j. §.
15 nunc videamus. de coniungendis cum emancipa. liberis. ¶†Vel
dic, qđ aut est talis actus in cuius dispositione possit participare
consiliarius: & tunc consilium est sequendum: aut non potest par
ticipare, vt frater minor, vel excommunicatus. & tunc nõ est se
quendum, licet de facto sit requirendum. vt d. l. Titium & Męuiũ.
ff. de admin. tut. & l. quidam decedens. in prin. eo. ti. Et adde quod
no. per Bar. & doc. ff. de hęred. inst. l. illa institutio & c. Bal.

ADDITIO.

a ¶Vide ad istam materiam tex. in c. abba. de verb. sig. gloss. & Car. Alexan. in c. priuilegia. 3. distin.

CA-

CAPIT. XIII.

1 *Statuta libertatis ecclesiæ respiciunt præterita.*
2 *Tempora verborum adaptari debent, & deseruire secundum subiectam materiam.*
3 *Imperator an possit facere statutum quòd malæ fidei possessor præscribat.*
4 *Res publica priuatæ præfertur.*
5 *Lex debet esse certa & non ambigua.*
6 *Statuta & conditiones non recipiunt interpretationem extrinsecam: sed intrinsecam sic.*
7 *Tabellio qui scripsit instrumentum ambiguum, an possit illud declarare dum viuit.*
8 *Statutum nouum si dicat quod homicida puniatur in centum: & quidam ante hoc statutum commisit homicidium: & illo tempore erat pœna mortis, quid iuris si modo velit soluere centum.*
9 *Trahere leges ad præterita est quædam calumnia.*

QVoniam. Constitutio futura respicit non præterita, nisi de præteritis cauetur in ea. Dicit Host. φ constitutio respicit præterita, quando cōcordat cum iure antiquo, quod idem præcipiebat. Sed certè ista non pōt dici noua constitutio nisi interim esset sublata per desuetudinem, & postea renouata. sed nunc non retra-
1 heret sed ad medium temporis innouata.¶†Dicit Inno quod statuta libertatis ecclesiæ respiciunt præterita: quia ista libertas semper esse debuit. Tu dic quod si per adiectionem pęnę cępit esse nouum statutum, quantum ad pęnam non trahitur. ff. de iusti.& iure.l.ius ciuile.nisi hęc pęna cohęsisset à principio, vt poena nullitatis.vt in vulg.auth cassa & irrita.si antiquum statutum puniebat pœna informi.i.arbitraria.& non pœna formi.i. certa.potest dici quod nouum statutū declaret antiquum: & sic trahit ad præterita.arg.ff.de hær.insti.l.asse toto.quasi lege arbitrante loco iudicis.ff.de verb.obl.l.stipulationes commodissimum. ¶Opp. qđ ꝯstitutio trahatur ad præterita.verbi gratia statuto cauetur quod instrumenta mutui mandentur executioni summariè. nam si ante statutum fuit factum instrumentum mutui, & post statutū petatur exequi, trahitur ad illud arg.C.de iuram.calū.l.2.§.pe.Sol.dicit Iac.But. qđ quantū ad præparatoria iudicij trahit ad veteres ꝯtus: quantū ad decisiua nō. Ex hac theorica sequit qđ quātū ad exceptiones peremptorias nō disponit in ꝯtib.præteritis: puta si nouo statuto cauetur, qđ non possit opponi exceptio nisi de qua appareat instrumentum. Nam omnis exceptio peremptoria cōcernit decisionē litis: sed quantū ad modum ꝓcedendi sup exceptione, puta φ debeat probari intra tres dies, vel qđ nō ꝯtestetur lis, trahit ad veteres ꝯtus, de quib. nunc in iudicio quærit. Idē ait qđ si verbū fuerit, vel verbum valuerit, vel similia q̄ possunt adaptari p̄teritis & futuris, inueniuntur in statuto, qđ talia tpa ibi debēat intelligi ſm subiectam materiam. ergo distinguendū an referātur ad præparatoria iudicij, an ad decisionem litis. ita no. ipse.
2 C.eo.l.leges.& sunt verba not.digna. ¶†Ex hoc nota qđ tempora verborū adaptari debēt, & deseruire ſm subiectam materiam. aliàs necesse est qđ ponatur tp̄s pro tpe. quælibet.n.pars orationis debet adaptari materiæ subiacenti. vt no.in l.2.ff. de offi.proconsul.& leg. ¶Casus. Papa Gregorius fecit quandam constitutionem in ecclesiam sanctæ Mariæ maioris de vrbe, in qua dicit, quod presbyteri primum locum obtineant: diaconi secundum: & subdiaconi tertium &c. dubitabatur an ista ꝯstitutio traheret ad prȩterita. Papa prȩmittit qđ ꝯstitutio sedis apostolicę oēs astringit.& qđ nihil dēt obscurum vel ambiguum ꝯtinere. & declarat qđ ipsa ꝯstitutio super prælatione perceptionum, & seruitijs exhibendis non trahatur ad præterita, sed ad futura: quia forma debet dari futuris, nisi de p̄teritis caueatur expresse. ¶Ibi, omnes scilicet subditos. nam si Papa statueret super temporalibus imperij, non valeret statutum Papę nisi forte ratione peccati secundum Ber.
3 ¶†Ego quæro nunquid imperator possit facere statutum quod malæ fidei possessor præscribat. qdam dicunt qđ sic in suo foro: quia licet non possit tollere ius naturale, pōt tollere effectū eius, sed non in foro ecclesiæ. Ideo vero quia mūdi dn̄s. vt l.bene à zenone.C.de quadri.præscrip.& no.ff.de reg.iur.l. id qđ nostrū. & patet.C.de præscrip.xxx.ann. l.si quis emptionis.& idem possunt ciuitates, quæ habent fiscalia, seu regalia: quia in suo territorio vice principis funguntur: vt no.in authent.de defen.ciui.§.nulla.Itē pōt hoc Papa in suo territorio: vt no.Inn.j̄.de iure pa.c.cura.ergo & imperator in suo foro, per regulam generalem quam tradit gl. in c.possessor malæ fidei.in prima gl. & præsertim quia l.ipsi præ
4 scribēti ꝯcedit ius vtilis dominij, qđ pōt ī temporalib.suis. ¶†Itē quia ista ꝯstitutio publicè interfuit.arg.ff.de vsuca.l.iusto.in prin. & res publica priuatæ præfertur. vt l.vtilitas. de primipilo.& no. ff.de hæred.insti.l. testamento domini.& si tu dicis qđ hoc est peccatū. R̄n. nō est peccatū in acquirendo, sed in modo acquirendi. ¶Itē dn̄s qui tanto tpe tacuit, rem silentio ꝯfirmauit. vt l.fi. C.de his qui à nō dn̄o. Item autoritas legis tollit peccatū: vt ff. q satisd. cog.l.qui iurato. ¶Item Iustinianus est approbatus ab ecclesia tā quam catholicus princeps: vs in epistola, inter claras de sum.trin. & fi.catho. ¶Porro ipse fecit d.legē.si quis emptionis.& nō fecisset, nisi facere potuisset. ¶Item mortaliter peccasset fauendo his qui delinquunt.i. malæ fidei possessorib. Nam maius peccatū est in legis cōditore quàm in subdito. ¶Item simplices homines credunt quod statuta valeant: & credere hoc non est hæreticū. ¶Itē hic non est dolus: & mala conscientia nō pōt esse sine dolo. & de primo ad vltimum concludendo sequeretur ex illo quod Iustin. esset damnatus quia mortuus est in peccato mortali. ¶Pręterea Imperator in temporalibus habet plenitudinem potestatis. Vnde prędia aliena dat militib.suis ex ore dei. vt no.in proœmio digestorum. Item ex quo emptor soluit precium, & transtulit dominiū precij, iniquum esset qđ res bona fide empta & tradita, pp superuenientem conscientiam etiam deberet ab eo euelli post longissima tempora: cum interim forte rem auxerit, & meliorationes fecerit.arg ff.de mino.l.intra vtile.§ vendentib. Item non oīs conscientia est obligatoria ad mortale peccatum: quia non omnis est contra legem. ¶Item antequam sanctum sanctorum factum sit dominus imperator liberam iurisdictionem habet: vt ff. vt in pos. leg l.fi. ¶Item prætor facit statutum qđ ex momentanea possessione cum titulo acquiratur pub iciana: ergo & vsucapio. vt ff.de contrahen.emp.l.clauib. ¶Item sufficit bona fides momenti. vt no.ff.de vsucapio.l.cefsus.sed ꝯrium determinatur. j̄. de p̄scri. c. quoniam omne. vt no.in l.j.C.de vsucap. transformanda.& in auth en.vt ecclesia romana.§. fi.quia fides est de iure naturali qđ nō potest tolli: sed certe potest tolli effectus eius.& distinguendo dic vt ibi dicam. Et no.per Dy.in c.malæ fidei possessor. de reg. iur.li.
6. Tamen caue tibi, quia quando Dyn.dicit, quod etiam secundū punctum rōnis qn̄ factum non est perfectū in suo effectu, casus superueniens qui non impedit inchoandum impedit processum eius nondum consummatum. & sic requiritur principium iustū. Ita & terminus & medium quia integritatem desiderat. sed illud est verū, nisi lex statuat ꝯrium expresse, videlicet quod certū tp̄s. quicquid sit de iure ciuili in foro conscientiæ oportet culpā purgare ſm theologos. ¶Sed dices, quod nō est culpa si possidet de iuris licentia dn̄o sciente & patiente: cū in possidendo habuit canonicum ingressum per titulum & bonam fidem & in prosequēdo patientiam domini. vt no.in d.c. possessor. in glo.fin. & quia te patiente absq; tua iniuria possideo rem tuam. lex tamen dicit qđ
a lucrum [a] præscriptionis est cum iniuria dominorum. ff.de fur l.si qs vxori.§.fi.in gl. ¶Item fauore liberationis præscribitur ex titulo.ff.de vsucap.l.sequitur.§. si via.etiam animus iusto possessore.
5 ¶†Vlterius no. φ lex dēt esse certa, & nō ambigua. nam statutū
b quod est ambiguum, [b] non meretur in causis allegari ſm Barto. ¶Vnde sententia lata ꝯ statutum, de cuius intellectu probabiliter dubitatur, non dr̄ ꝯtinere errorem expressum. vt no. Bart ff.
6 de re iudi.l.cum prolatis. ¶†Vlterius no. φ statuta & ꝯstitutiones non recipiunt interpretationem extrinsecam, sed intrinsecam sic, nisi ab earū conditore, ēt loquendo de interpretatione declaratiua, quod verum est generaliter in omnib.causis: sed in cā vertēte in iudicio iudex pōt interpretari non qđ sit interpretatio generalis, sed inter litigatores tantum: vt ff. de legibus.l non possunt.& l. ideoq;. ¶Quæro nunquid tabellio qui scripsit instrumentum ambiguum, possit illud declarare dum viuit? Ioan. An. eleganter tenet hic qđ sic.tn̄ corrigere nō posset, ex quo ipsum redegit in publicā formā nisi iudicis autoritate: vt ff. de statu hominū. l. imperator.per Cy.l.si librarius.ff.de reg.iur. per Bart. sicut iudex & arbiter non pōt corrigere suā diffinitiuam.ff.de arbi.l. qui arbiter.
7 ¶†Quæro, ecce dicit statutum nouum qđ homicida puniatur in centū. Quidam ante hoc statutū commisit homicidium, & illo tēpore erat pœna mortis: mō vult soluere centū: quęrit qd iuris.& vr̄ qđ trahatur retro quia disponit super naturali materia. vt j̄.de vsu.c.cū tu. Et est rō quia ius naturale fuit antēq̄ redigeret in corpus iuris ciuilis vel canonici vt insti.de rerū diui.§.si qs à nō dn̄o. ¶In ꝯrium, qa hęc pœna nō est naturalis sed positiua: qa nō ꝓcedit per semitas naturales.& hęc est vera, vt l.j. ff de pœnis. ¶Idem econuerso, si ex noua lege esset maior pœna quā ex veteri: qa pęnæ habent concomitantiā loci & tēporis: & inde formā & originē sumūt.& adde qđ no.Cy.C.de legi.& ꝯsti.l leges & ꝯstitutiōes. & ff.e.l.cū lex in p̄teritū.ibi ēt vide per Cy.si lex loquat verbis trahibilibus in p̄teritū & futurū, trahit ad illud tp̄s qđ ꝯsonat naturę negotij: vt indulgētia ad p̄terita, pęnę & statuta ad futura. ibi.&c.
8 vide per Cyn. ¶†Vltimò no. qđ trahere leges ad p̄terita est quędā calumnia. vt l.pen.C.de decu lib.x. Et adde quod no.in aut.de filijs ante dotalia instrumenta natis.§.fi. & inde collige qđ nouæ leges & glossę possunt allegari in factis antiquis.

ADDITIONES.

a ¶ Lucrum præscriptionis est cum iniuria dominorum.
b ¶ Vide per Ias.in l.admonendi.in lec.in fi.gl.ij.ver. sed ꝯsidera quomodo. Bar.& doc.ff.de iureiuran.& Alex.consi.8.col.ij.vol.j. Fely.in c.j.col.fin de consti.aliquid in ca.dilecto.col.ij.j̄. tit.j.

¶De

¶ De rescriptis. Rubrica.

1 *Rescriptum propriè concernit ius impetrantis: & ad ius debet referri.*
2 *Collatio beneficij an possit probari per testes.*
3 *Pars an sit citanda in collatione beneficij.*
4 *Legitimatio facta per rescriptum comitis, non citatis agnatis, an valeat.*
5 *Rescriptum non valet vbicunq; prohibetur impetrans ab impetrando.*
6 *Rescriptum si sit suspectum de falsitate non valet.*
7 *Rescriptum quo cauetur quod interpretari non possit, an recipiat aliquam interpretationem.*
8 *Rescriptum quando impetratur, an aliqui sint citandi.*
9 *Episcopus mutus an possit beneficia conferre.*
10 *Impetrans rem illicitam an puniri debeat.*
11 *Stylus in rescriptis qualiter accipiatur.*
12 *Clausula quandoq; dicitur oratio perfecta: quandoq; imperfecta.*
13 *Integrum quid dicatur.*
14 *Rescriptum triplex est.*
15 *Princeps si dedit quandam formam procedendi, & indulgendi super maleficijs commissis in turba: an extendatur ad ea quæ sunt commissa, sed non in turba.*
16 *Ordo rescripti seruandus est.*
17 *Rescriptum vnius principis an recipiat interpretationem à rescripto alterius principis.*
18 *Prærogatiua an tollatur per rescriptum de soluendo creditoribus pro rata: vel de stando maiori parti creditorum.*
19 *Princeps rescribens quod omnibus creditoribus mercatorum fugitiuorum si soluatur pro rata: si inter istos creditores vnus est clericus, an in eo habeat locum lex ciuilis.*
20 *Actio datur ex rescriptis principis.*
21 *Rescriptum propriè quando dicatur.*

1 RESCRIPTUM † Propriè concernit ius impetrãtis: & ad ius dẽt referri. Et idõ verba rescriptorum recipiunt interpretationem legum & canonum: secus in verbis priuilegiorum ne priuilegium reddatur inutile. 2 q. 7. sicut. ꝫ. eo. tit. c. causam. per Inn. & Bern. & tex. c. ¶ Papa interdum rescribit formaliter. ꝫ. eo. cũ dilecta. ꝫ. de restit. spol. pisanis vt qñ dat ordinem substantialem. Interdum causaliter: vt quando considerat radicem causę producẽtis. ꝫ. eo super literis. Forma est obseruantia status saltem in ordine. quandoq: papaliter, & quando apponit illa verba, ex certa scia & de plenitudine ptãtis. quæ tñ verba ꝯ ius naturale nõ valent. vt in cle. pasto. ꝫ. de re iudi. Priuilegia etiam ex superuenienti casu & contraria æquitate mutantur. vt dicit illa l. no. ff. de vulg. substi. l. ex facto. in prin. ¶ Itẽ ab omnibus præceptis vis maior excipitur. ff. de public. l. cęsar. & oẽs leges & rescripta recipiunt interpretationem naturalem necessariam. vt l. 2 de ordi. iu ff de in ius uo. l.
2 quamuis. ff. de execu tuto l. scire oportet. §. sufficit. ¶ † Nunquid collatio beneficij possit probari per testes videtur distinguendũ aut est magnum beneficium, & non possit: aut modicum & tunc possit. & sic distinguimus in matrimonio carnali. vt C. de nupt. auth maximis. Idem ergo videtur dicendum in spirituali. arg. in l.
3 deo nobis. de episco. & cleri. And. de Pisis. ¶ † An in collatione beneficij pars sit citanda Respondeo si beneficia vel rescripta conceduntur ad lites, si præsens est pars aduersa debet requiri: si absens debet citari. C. de iudi. l. obseruandum. Si vero conceditur ad gratiam in alterius præiudicium, si quidem modicum est preiudiciũ potest etiam concedi non tacita parte. vt l. quoties. C. de preci. impe. offe. & l. 2. § si quis à principe. ff. ne quid in loco publ. cũ simi. Si autem multum alij nocet, debet requiri. vt l. nã ita diuus. ff. de
4 adop. Andr. de Pi. ¶ † Ex hoc videtur qđ legitimatio facta per rescriptum comitis non citatis agnatis nõ valeat: vel saltem debeat rescindi tanquã ambitiosa. vt l. si. de natalibus restituẽdis, per Iac. de Are. Quędam tamen impetrantur etiam sine citatione aduersarij: tamen in prosecutione debent iustificari. vt egregiè not. ff.
5 de bon. pos. l. 3. §. si causa. ¶ † Et not. quod rescriptum non valet vbicunque prohibetur impetrans ab impetrando, siue prohibeatur ratione personæ, siue ratione rei, siue propter turpitudinem finalis causæ, siue quia res impetrata sit publicè, siue aliquali rõne specifica in lege, siue vbicunq; non potest consensu partium roborari. vt C. si nuptiæ ex rescripto petantur. l. j. C. qui militare nõ possunt. l. eis. C. de sacrif. paganorum. l. sicut. C. de peti. bon. subla. l. j. Et vbicunque lex vltra procedit annullãdo. vt l. pręscriptio. de
6 operi. publicis. C. de aquæ ductu. l. omnes. & l. diligẽter. li. xj. ¶ † Itẽ si rescriptum sit suspectum de falsitate. vt ꝫ. eo. c ex parte conuen. quo casu nihil operantur illa verba de plenitudine potestatis: quia per hoc magis suspectum prẽsumitur: quia stylus scribendi preuaricatur. arg. illius singularis gloss. quæ est in l. 6. ff. de condi. insti.
7 ¶ † Quæro nũquid rescriptũ quo cauet qđ interpretari nõ possit,
a recipiat aliquã interpretationẽ. [a] & vr̃ qđ sic. C. de adul. e. l. ita nobis cordi pudor. & ff de in ius voc. l. quãuis. rñ deo hoc tñ est dicere, quantum qđ non recedatur à verbis i. qđ non liceat offendere verba. vt ff. qui & à qui. l. prospexit. & ff. sol. mat l. si vero. §. de viro: tñ bene recipiunt interpretationem fm subiectam materiã. vt ff. loca. l. si vno & ff de vsu. l. si stipulatus. ¶ Itẽ vt aliquid operetur. vt l. j. ff. ad mun. cip & l. si quando. ff. de leg. j. Item sensum attributum verbis ab intellectu & animo significandi recipiunt de necessitate. ff. de lib. & posthu. l. gallus. in §. j. nec dr̃ propriè ista interpretatio, sed intellectus. Nam quod intellectu caret, nihil est. vt
8 s. tit. j. c. fi. ¶ † An quando impetratur rescriptum, aliqui sunt [b] ci-
b tandi. verba Iac. de Are. sic dicunt ff de adop. l. nam ita diuus. aut impetratur rescriptum ad lites vt cum delegatur iudex, & tunc non oportet aduersarium requiri si non sit in curia. vt no. ff. de iudi. l. obseruandum. saluæ. n. sunt exceptiones ꝯ rescriptũ. vt. C. si ꝯ ius vel vti. publ. l. prescriptione. C. de dila. l. si quando. aut impetrat ad ius aliquod obtinendũ, & tunc aut nullũ lędit, vel parũ: & tunc idẽ: quia non est necesse vocari aliquem. vt C. de preci. impe. offe. l quoties. & ff. ne quid in loco publico. l. 2. §. si quis à principe. & ar. ff. de fideicom. liber. l. ergo. §. illud. aut multum lędit alium. & tunc ille qui principaliter lęditur, & contra quem nominatim hoc rescriptum impetratur, debet requiri. vt l fi. ff. de manu. testa Iac. de Are. ¶ Hoc non est necesse si in rescripto committitur alicui causę cognitio. Nam cum per illum debet fieri citatio, non est necesse qđ fiat per rescribentem: quia satisfacit, qui per alium committit. vt in regula, qui per alium. hoc probatur. ff. de in ius voc. l. libertus aduersus. & per glo. notabilem quę est in l. 3. §. si quis causa cognita. ff. de bonorum pos. & facit. l. j. in fin. ff. de ven. inspicie. vbi dicitur, quod illi qui casu, vel qui in consequentiam lędi põt, non sunt citandi: quia tractatus futuri temporis non spectat ad iudicem. & quia nondum habent aliquod ius in processu causę arg. ff. de leg. 2. l. si ta. §. si sub conditione: quia nondum habent aliqđ ius aptum pręsenti tempori. ff. qđ cu usq; vniuersi. nomine. l. itẽ corum. & per Cy. C. de distra. pigno. l. creditor. vbi dicitur, quod in executione ꝯtus nemo citandus est. si executio est concessa & aperta: secus si concedenda vel acquirenda. & illa verba etiam ad
9 propositum trahe. ¶ † An epš mutus possit beneficia conferre? & vr̃ quod non. quia collatio est autoritas & plusquam autoritas: ergo debent interuenire verba. vt l. j. ff. de auto. tut. & vbi sunt necessaria verba, non sunt sufficientes actus. ff. de reg. iur. l. vbi non voce. ff. de adopt. l. si pater naturalis. dic ꝯrium: quia potest fieri absenti: ergo non est autoritas vt in cap. si tibi absenti. de prębend. li. 6.
10 ¶ † Quæro nunquid debeat puniri ille qui impetrat rem illicitã. & si quidem lex vltra procedit puniendo, punitur. Sin autem nõ procedit vltra imponendo pęnã, videtur quod satis sit pęna ipsa nullitas. vt ff. de contrahen. emp. l. senatus. & C. de posthu. hęre. instí. l. si in ti. Nam vbi lex vltra non procedit, nec nos debemus vltra procedere: sed contenti esse debemus pœnis lege contentis. vt ff. de verb obl. l. si ita stipulatio facta. ¶ In contrarium videtur, quod eo ipso quod quis attentat prohibita, delinquit. ergo debet puniri pœna arbitraria: vt no. C. de sacros. eccle. l. nemo martyres. vbi est glos. singularis Sed dicas qđ ibi actus prohibitus sapiebat sacrilegium: sed vbi non continet in se delictum, satis est ipsa pœna inualiditas, quę est afflictio intentionis. Nam naturaliter vnusquisq; quod facit vult valere, & de opposito contristatur: ut legit & no. in l. ij. C. de condi. inser. & ff. ad l fal. l. in ratione § cum qđ.
11 & l. 2. ff. de mili. testa ¶ † Quæro qualiter accipitur stylus in rescriptis? Respondeo stylus est forma ritè recteq; scribendi consuetudine romanę curię approbata. qđ dic vt i Spec. de rescrip. pręsentatione. §. ratione formę in princ. & per totum & ibi Speculator tractat notabiliter de quibusdam formis & intellectibus ipsis appropriatis à iure, ut scias quod nulla dictio debet in rescripto vacare. de ma. & obe. c. solitę. ¶ Item quod uerbum iniquitas significat ordinem iudiciarium. de iudi. c exhibita. ¶ Item qđ uerba simpliciter, & de plano significant abbreuiationem dilationum. de accu. c. o'im per Inno. Item quandoq; apponitur clausula sine debito f. in temporalib. aliqñ sine canonico. f. in spũalib. de restit. spoli. c. ꝯquestione. ¶ Item verbum causa in rescripto criminali: lis in ciuili apponitur fm stylum curię: ut ait Spec. per l. causas. C. de transactio. & rescriptum qđ non est fm stylum romanę curię emanans à Roma. curia, est suspectum. de sentẽ. excom. c. ad hoc. fm Inn. & dicitur stylus quasi calamus: quia olim stylo scribebat. Vnde per instrumentum quo aliquid fit, representatur id qđ fit. dicit lex ꝙ liber est stylus testandi, qđ significat testamentum in scriptis, & licitum qđ iterum nõ reddit arbitrium qđ significat testamentum nuncupatiuũ: ut C. de sacros. eccl. l. j. ¶ Itẽ qñ in rescripto est causa implicans ꝯditionem, ut qñ in contentiosis causę cogni-

ADDITIONES.

a ¶ Vide Barba. in consilio 33. colum. 2.
b ¶ Vide Barb. in consi. 43. col. 23. in j. parte. vbi pulchre loquitur circa hoc an in rescripti vel priuilegij concessione pars sit citanda quod ad impugnandum multa rescripta.

cognitione remota istud rescriptum est falsum. vt ĩ. eo. ex parte conuentren. ¶ Sunt & nonnullæ aliæ clausulæ, vt illa, veritati & iustitiæ non præiudicantibus. quæ clausula ẽt tacitè videtur inesse.
12 se.vt ĩ.de confir.vti.vel inuti.c.bonæ. ¶† Dr aũt clausula quandoq; oratio perfecta, quandoq; imperfecta. & tunc est quædam modificatio adiacẽs principali disposito ff.de leg.j.l.talis scriptura.ĩ.de app.c.scdo requiris.Exemplum in clausula, si est ita, quæ nil significat,nisi iungatur cum præmissis. sed iuncta cũ eis,facit ipsam significate.C.si ꝯ ius vel vti. publi.l.fi.facit.ĩ.de verb.signi. c.abbate. & scias qd rescriptum nil operatur nisi integrum ꝓducatur.vt no.in Specu.de rescripti præsentatione.in princ.ver.sed
13 obijcitur.& argu.ff.de legib.l.inciuile.¶†Integrum aũt dr. quod ex omnibus suis partibus ꝯstat, ita qd totum legi possit de verbo ad verbum.C.de preci.impera.offeren.l.fi.& ĩ.de fide instru.c.cũ
14 contingat.¶†Item no qd triplex est rescriptum. s. odiosum, qd restringitur.argu ff.de lib.& posthu.l. cum quidam.gratiosum qd ampliatur.arg.e.tit.l.placet.& mediũ inter hęc duo.arg. ff de ĩ ius voc.l.sed si hac.§.fi.quod nec restringi nec ampliari dẽt, nisi quo ad ea quæ sunt consecutiua rescripti.vt no.ff.de procu.l.qui ꝓcu-
15 ratorem dat.qd dic vt no.Inn.ĩ.de præbend.c.cum olim.¶†Pone, princeps dedit quandam formam procedendi & indulgendi super maleficijs commissis in turba: nunquid extenditur ad ea q̃ sunt cõmissa,sed non in turba.& videtur ꝙ sic:quia duo sunt præcepta scilicet quod cognoscat de maleficijs, & qd cognoscat de maleficijs in turba.arg.ff de arbi.l. celsus.& ff de lega j.l. quidam testamento. in princi.dic contrà:quia turba est quædam qualitas. vt l. prætor.§ docere. ff vi bono. rap. & sæpe punitur mitius vbi multorum salus periclitatur, ne forte propter vnum homicidiũ multa gens pereat.vt l.aut facta. §. fin. ff.de pœnis. Non obstat.l. celsus.ff.de arbi quia ibi est duplex ratio & ꝯsideratio diuersa quarum vna respicit debitum: scilicet obligatio:alia terminum scilicet miseratio.ff.de compensa.l.si cum militi.§.j. ¶Præterea si ibi nõ essent duo præcepta, vitiaretur sententia diffinitiua, & accessorium vitiaret principale: & id quod est appositum ad differendũ veniret ad perimendum quod est absurdum. hanc rationem ponit glo.in c.nemo potest ad impossibile obligari.de reg. iur. lib 6. Si autem sub vna consideratione diceretur impossibile, tempus tunc haberet vitiare:quia ei cohæret. Sed contrarium.ĩ. de do.& contu.c.cum dilecti.vbi etiam sub vna non vitiat. So aut dies habet præcedẽtem obligationem vel dispositionem de per se subsistentem & non vitiat. & ita est ibi. Nam si pręcedat obligatio ad obtemperandum præceptis quandocunque, à qua non liberat tempus incongruum:secus vbi dilatio non haberet seorsum præcedentem obligationem:quia quod vnum est diuidi non potest: & tunc intelligis dictum c.similis consideratio fit.C. de legi.l.qd
16 fauore.per Pet.& Cyn.† ¶Ordo rescripti est seruandus. Est aũt ordo quando principali placet quod si ordo, ẽt si præposteret ordinem solũ: qa ipse rerum formas põt immutare expresse & tacitè. Idem scias quod si princeps ꝯcessit duas literas, & secundæ veniunt in interpretationem primarum, secundæ literæ restringuntur ad primas per relationem restrictiuam: quia relatiuum requirit antecedens.vt in auth. de filijs ante dotalia instrumenta natis.§.fi.vbi hæc singulariter no.facit.ff.de liberatio. leg.l.aurelius.
17 §.testamento. ¶†Sed nũquid rescriptum vnius principis recipit interpretationem à rescripto alterius principis. Respondeo sic: quia sicut promptum est leges legibus cõcordare.vt l.j.C.de inoffi.doti.ita rescripta rescriptis.vt ff.de pact.l.rescriptum.ibi, & re-
18 peto &c.¶†Sed nunquid per rescriptum de soluendo creditoribus pro rata, vel de stando maiori parti creditorum tollitur pręrogatiua siue priuilegium ita quod reducantur ad ius commune? Respondeo sic.tamen non tollitur hypotheca quam hẽt quis ex propria prouidentia. ¶Vnde si princeps rescribit quod omnibꝰ creditoribus mercatorum fugitiuorum soluatur pro rata, cessabunt priuilegia. tñ creditores hypothecarij ꝓferentur chirographarijs tã simplicib. q̃ priuilegiatis.& hoc est qd dr.lex suũ & nõ tuum tibi denegat beneficium.vt no.C.qui po. in pignor.habe.l.
19 assiduis. ¶†Quid si inter istos creditores vnus est clericus? vr ĩ eo non hẽt locũ lex ciuilis:sed ꝯ est:quia tibi clerico lex suum & non tuũ tibi denegat beneficiũ, seu priuilegiũ:qd facere põt:sed tuam ꝓuidẽtiã super hypotheca auferre nõ põt nec vult:quia princeps non intelligit tollere iura realiter acquisita,& radicata.vt d.l.rescri-
20 ptũ.in fi.principij.vbi est tex. no. ¶†Adde qd ex rescriptis principis datur actio:vt ff.de pign.actio.l. eleganter in princip.¶ Item rescripta habent virtutem interpretandi:vt ff.de pecu.lega.l.si peculium.§.sicut aũt ęs alienum. vers.sed huic scribentiæ.quia rescriptum est viua vox principis.& ff.de leg.2.l.vnum ex familia. §. itẽ
21 imperator Marcus.& ff.de leg j.l.licet imperator. ¶†Et no quod rescriptum dr propriè,quando rescribitur absenti. Nã cũ absente loquitur qui scribit epistolam vel mittit nũcium. vt ff.de ꝯsti. pecu.l.& licet.& ff.de acquiren posses.l.qui absenti.gratia autem dicitur siue præsenti siue absenti fiat:vt ff. de iureiur.l. labeo.

CAP. I.

1 *Priuilegio generali secundum ius commune obtento, obstat rescriptum. Clausulæ, appellatione remota; & appellatione concessa,quid operentur.*
2 *Species derogat generi.*
3 *Appellatio est de iure naturali.*
4 *Dictio altera,ponitur inter duos.*
5 *Iure communi concessum non vocatur indulgentia.*
6 *Liberè aduerbium,quandoq; significat libertatem.*
7 *Princeps vno verbo non vult totam machinam iuris subuertere.*
8 *Introductione appellationis præsumitur pro appellante.*
9 *Appellatio quando non debeat admitti per iudicem.*
10 *Species quando euellatur de corpore generis.*
11 *Locutio discreta dicitur species : indiscreta dicitur genus.*
12 *Qualitas an restringat.*
13 *Lex vna an deroget alteri sine clausula non obstante.*
14 *Quando per rescriptum nihil iuris confertur: sed relinquitur rescriptum in dispositione iuris communis:non oportet impetrantem facere mentionem de ipso rescripto.*
15 *Concessio libera appellandi nihil operatur.*
16 *Mentio de statuto municipali an debeat fieri in rescripto contrario iuri communi.*
17 *Princeps qui concessit mihi immunitatem: si postea generali statuto imponit onera;an intelligatur tollere meum priuilegium.*
18 *Quod rescriptum alteri derogat.*
19 *Genus specificatum tantum valet quantum species declarata.*
20 *Protestatio requiritur ad diligentiam ostendendam.*
21 *Appellare an possim si ego impetraui cum clausula , appellatione remota.*
22 *Recurrendum aliquando non est ad generalem prouidentiam nisi prius discussa prouidentia speciali.*

Sicut Romana. Priuilegio generali secun-
a dum ius commune obten
1 to obstat rescriptum a speciale, etiam de illo non faciens mentionem. secunda pars ibi inquisitio. ¶†No. in isto c.duas clausulas contrarias.vna est appellatione concessa, & quid operetur.quod non reperitur alibi quam hic Alia est appellatione remota: & ista est vulgaris formula,quæ vt plurimum apponitur de stylo romanæ curiæ & aliquando apponitur de inferiorum iudicum consuetudine, habentium tamen merum imperium:& nihil operatur nisi quando appellatur ab interlocutoria.& loquor quando ista consuetudo est pręscripta de principis conscientia.de qua habemus vnicam l.tantum.C.de senten.& interlo.l.cum solitum. ibi etiam tractatur de clausula recusatione
2 remota.dic vt ibi dixi in lect.C. ¶†No quod species derogat generi.siue in eadem dispositione siue in diuersis: & siue in eodem rescripto, siue in pluribus ab eodem emanatis. ¶ Casus secundũ Ber.in suffragio sic ponitur. Quidam propter culpam suam quia sępe deliquerat in appellando,priuatus fuit generaliter beneficio appellationis per Papam. Iste postea impetrauit indulgentiam generalem vt liberè sibi liceat appellare. demum quidam alius tacitè de ista indulgentia impetrauit contra istum cum clausula appellatione remota: tandem lata sententia contra istum, qui sententiam meruit, appellauit: quæritur vtrum sue appellationi sit deferendum. & videbatur quod sic ex generali clausula. & quia est primus impetrans.contrarium determinatur:quia specialis ꝓ-
3 hibitio derogat permissioni generali. ¶† Ibi, sublato. hęc verba operantur vt iudex non teneatur appellationem deferre: tamen non eradicant beneficium appellandi: quia appellatio est de iure naturali sicut quælibet alia defensio.quod dic vt ĩ.de appella.c.vt
4 debitus.ĩ.eo.tit.c.j.lib.6.¶†Ibi,altera.hæc dictio, altera, ponitur
5 inter duos.vt no.C.de furtis l.ancillę.¶†Ibi,indultum.malè videtur dicere: quia quod de iure communi conceditur,indulgentia non vocatur:vt in l.j.C.de thesau. lib. x. Solu.patet: quia iste iam erat ab appellando interdictus secũdum Ber. vnde restitutio fuit indulgentia:quia omnis restitutio est indulgentia: licet nõ omnis
6 indulgentia sit restitutio.vt C.de aboli.l.indulgentia. ¶†Ibi, liberè, istud aduerbium liberè, quandoq; significat libertatem etiam in causa ratione,solennitate, & legibus.vt C. de sacrosan. eccl.l.j. & l generali. & aliqñ significat voluntatẽ absolutã: vt qñ nemini pręiudicatur: vt ff. ad Treb. l. quia poterat. hic autem sumitur in primo modo significandi.nec enim per hoc concederetur ei appellare in causa momentaneæ possessionis,nec si esset verus ꝯtumax:quia iurisdictionẽ cõtemnit qui se à prętore facit alienum,
7 nec audiri desiderat.†Itẽ nec ab ĩterlocutoria sine scriptis, nec ꝯ propriam

ADDITIO.

a ¶ De ista materia an per rescriptum speciale tollatur generale licet de eo non fiat mentio & quid in priuilegio vide Aret. in consilio 76.incipien.diligenter visis.

propriam confessionem scienter & sponte factā, nec post x dies, nec ēt ab interlocutoria sine assignatione causæ: quia nō vult princeps vno verbo totam machinam iuris subuertere. C.de inoffi.testa.l.si quando. Non obst.l.j.ff.de testa.mili.quia illud indultū nō
8 continet alteri⁹ detrimentum: al's secus: vt ff.de admi.tut.l.impu-
a beri filio centurio. ¶ † Ibi, deferri. pōdera hoc verbum, & dic pro appellante [a] præsumitur introductione appellationis. nisi sit clausula app. remota. sed in medio causæ appellationis non præsumimus, sed veritatem inquirimus at in finali calculo pro sentētia prę sumimus. vt j.de renuncia.c. in præsentia. nisi ex actis appareat
9 contrarium. vt j.de rest.spol.c.cum ad sedem. ¶ † Ibi, admitti. & quando appellatio non debeat admitti. i. approbari per iudicem à quo, tamen iudex ad quem debet discutere de meritis appella-
10 tionis, & eam introducere: vt ff. de appella recipien.l.si cuius.
¶ † Ibi, speciale. not. quando species euellitur de corpore generis, i. quod separatur ab integritate sui generis. & tunc derogat generi: nec continetur sub eius prędicamēto. sicut si vnus oculus euelleretur de vno corpore, iam non est de corpore. arg. ad istam doctrinam. ff.de pec.lega.l.cum dominus.§.fi.& ff de auro & argen. leg.l.apud. vbi etiam probatur, quod neque genus, neque species, neq; qualitas potest esse sine substantia. Interdum vero non euellitur de corpore, sed remanet ipsi generi iuncta: & tunc nō derogat generi, cū dispositione tamen. Nam aut præmittitur species, & sequitur clausula generalis: & tunc retinet naturam sui generis ampliando. vt si testator dixerit, relinquo Titio talem & talē fundum, & omnes fundos meos. Aut primò præmittitur genus, postea sequuntur species declaratè, & tunc restringitur genus per species limitando: vt ff.de rerum diui.l.si cum fundum. ff. de fundo instruc.l.quæsitum.§.fina.ff.de sup.lega.l. supellectili. ff.de penu leg.l.nam ꝙ liquide.§.si cui.ff.de vino lega.l.fina.§. cui dulcia. vt tamen scias ꝙ coarctata dispositio non suscipit generis ampliationem. ff.de lega.3.l. hæres meus. §. duæ statuæ. Si ponas ꝙ illud verbum duæ, sit verbum testatoris: quia dixit duas lego statuas & omne marmor. Nam verba taxatiua diminutionem important. ff.ad Trebellia.l.Lucius.§.quæ habebat. & non est recedendum à limitibus dispositoris. ff.de nego.gest.l.qui aliena.§.libertos. ¶ Itē indiuidua non prędicantur nisi de seipsis: quia sunt species specialissima. d.§.duæ statuæ. secundum Dyn. aliquando quod videtur
11 limitare ampliat. ff.de vsufruc.l.Proculus. ¶ † Et not. quod discreta locutio dicitur species: indiscreta, dicitur genus: vt ff. ex quib. cau.maio.l.j.ff.de postu.l.j.§.deinde.ff.de verb. oblig.l.stipulationes commodissimum & ff si quis cautionibus. l. sed & si quis. §. quæsitum. ¶ Et ex prædictis apparet quod species anteposita non restringit generis prædicatum: sed postposita restringere consueuit. nam anteposita est principium ordinis: postposita terminus. vt notat Cyn.C.de leg.l.cum quęstio. Ibi, derogat generi. hoc sine dubio est verum quando orationes sunt aduersatiuæ: quia species quæ aduersantur generi, derogant: sed quando orationes nō sunt aduersatiuæ sed sunt disseparatæ & solutæ, & tunc si quidem referatur vna ad vnam personam, & alia ad aliam: specialis oratio derogat generali: vt ff.de ali.leg.l.alimenta.§.basilicæ.& l.Stichus. ff.de leg.ij.l.legatorum.§ si plures ff.fam.erc.l. quoties.ff.de vulg. substitu.l.cohæredi. §. qui discretas. & l. ex facto.§. item quæro. ¶ Si autem circa eandem personam proferantur, si quidem sub diuersis considerationibus, & finalibus demonstrationibus & causis, vtrunque debetur: vt ff de an.lega. l. qui Marco.& l. si seruus communis.de stipu.seruo.& ibi per Bar. & ar.per l.tutorem ff.de his qui.vt indig. Si autem sub eadem consideratione, vel sine contemplatione alicuius cōsiderationis, iam dictum est superius an species restringitur genus. & facit. ff.de probatio.l. quinquaginta. ff.de adimen.leg.l.cum centum.C.de leg.l.filia legatorum. ¶ Ecce dictum est an species restringat generis prędicationem. sed quid de causa. Respondeo aut causa adijcitur certæ quantitati, vel rei determinatę, & nō restringit. ff de adimē.leg.l.Lucius. ff. de leg.2. l.Lucius.la prima secundum Old. Aut adijcitur quantitati incer-
12 tæ, & tunc restringit. ff.de acquir.poss.l. si is qui animo. ¶ † Quid de qualitate an restringat? si quidem inest de necessitate cuilibet de genere, non restringit: aliter sic. ſm Bart.in l.cunctos populos.
b in suo commento. [b] Et prædicta faciunt ad quæstionem, datum est arbitrium potestati generale, & liberum in omnibus delictis tā in procedendo quā in condemnando, reperitur tamen qđ statutum in homicidio, qđ dēt imponi pęna capitis. nam siue hoc contineatur in eodem statuto siue in alio pro homicidio, dēt imponi pęna specificata: vt est tex.no ff.de re mili l.qui cum vno.§ qui post desertionem. Ibi dum dicit, recessum &c. & non hēt locū arbitrium in puniendo: sed bene habet locum in procedendo, & disceptando. & sic poterit procedi de facto, iudiciorum ordine nō seruato; tamen veritate inspecta: quia veritas non est de processu sed iustitia eius: quia statutum speciale nō loquitur de modo procedendi sed de pęna. ergo quantum ad pęnam sumus sub lege arbitrij: quia sola loquitur. sed quantum ad pęnam sumus sub spāli clausula: vt ff.de pę.l.sanctio legum. & licet sint diuersa statuta tū vnum distinguitur per aliud, nisi forte statutum de arbitrio sit postea ꝯditum cū clausula non obstante aliquo alio statuto in ꝯtriū
13 loquente. vt no.C.de testa.aut.hoc inter liberos. ¶ † Dicet aliquis qđ vna lex derogat alteri sine clausula nō obstante. vt in c.j. de cōsti.lib.vj. Respondeo illud verum qn̄ loquitur in eodem casu: vel vtrunq; loquit̄ gn̄aliter. Sed si vnum loquitur gn̄aliter alterū specificè tunc genus non trahitur ad spēm nisi per clausulā nō obstā
14 tium. ¶ † Nunc capio vnum notabile, videlicet qđ qn̄ per rescriptum nihil iuri ꝯfert, sed relinquitur rescriptū in dispositione iuris cōis, non oportet impetrantem facere mentionem de ipso rescripto. super quo vide qđ no. j.c.nonnulli.e.tit.& de capel.mo.c. ex parte & j.eo.ti.c.cum ordinē. vbi patet qđ de priuilegio redacto in corpore iuris dēt fieri mentio: nec sufficit si fiat mētio de priuilegiato. i. de persona puta de Petro non exprimendo qualitatem religionis eius: nisi fiat mentio de eius priuilegio. i. de tenore priuilegij explicitè vel implicitè, puta faciēdo mentionē ordinis, cui priuilegium est ꝯcessum: qa qūocunq; ꝯstet de ꝯscientia principis per quæcunq; verba orationis satis est. vt l.certū.ff.si cer.pet. & si priuilegiū est ꝯcessum clerico, qa vr̄ ꝯcessum ecclesiæ. vt no. C.de sacros.eccl.l.qui sub prætextu. sufficit siue dicatur nō obstāte priuilegio ꝯcesso clerico; siue dicatur nō obstante priuilegio ꝯcesso ecclesiæ ar.ff.de annuis legatis.l.annua in prin §.j. Imo etiā si non est verus clericus sed putatiuus, priuilegium ei ꝯcessum cōtemplatione ecclesię videtur ipsi ecclesię esse collatum. arg. ff. de le.2.l.pero.§.mater. sed in ꝯtrium facit valde. ff. de vsucap. l. iusto
15 errore.in prin. ¶ † Capio primam gl.& vr̄ ꝙ libera ꝯcessio appellandi nihil operatur: quia de iure cōi hoc est. qđ quilibet grauatus pōt appellare. 2.q 6.c.ad romanam. ff.qui satis.cog.l. arbitro ff.de mino.l.ait prætor.§.permittitur. vbi appellatur ab inordinato processu. Nam cum debuerat primò dari curator, non fuerat datus, valet tamen processus vbi non requiritur litis conte. quia statim sequitur quod non requiritur ordo iudiciorum ex quo nō requiritur fundamentum totius ordinis iudiciarij. i. cōtestatio litis. sed videtur quod ibi non possit appellari. C.de procu.l. non eo min⁹. sed ibi non fuerat proposita exceptio ætatis: sed si fuisset proposita, & per iudicem neglecta, bene posset appellari in casu dictę.l. non eo minus. quam.l.nunc intelligis. facit. l. intra vtile. ff.de minorib. & C.de appella.l.& in multis.& l.quoniam. in quibus legibus cauetur ꝙ potest appellari ab interlocutoria lata super articulo qui debet de necessitate ordinis in præparatorijs litis examinari seorsum à principali Idem si sit lata super principali articulo.
¶ De diffinitiua non est dubium: quia sufficit quod legislator nō vetat appellari. vt eleganter no. ff.de rei vendi.l.qui restituere. nec refert vtrum sententia sit lata per verba iuris, an per verba facti: licet secus in testibus vt singulariter no. ff.de arbi. l. diem proferre. §.si plures. ¶ Sol. fateor quod ista clausula affirmatiua, vt possit appellari liberè, nihil operatur. sicut nec huius contraria. scilicet appellatione remota: quia non remouet legitimam appellationem: quia verba debent ciuiliter intelligi. arg. ff. de ser. l. si cui. & quia veritatis inquisitio quę fit in causa appellationis vt C. de tempo. appel.l.j. per hanc non intelligitur tolli Nā veritati & iustitiæ princeps non intelligitur velle derogare. vt j.de confir.vti. vel inuti.c. bonę. vel distingue, aut erat interdicta interpellatio, & postea princeps permisit appellare: & tunc oportet appellari secundum ius commune. vt C.de inof.testa.l.si quando.in prin. Aut non erat interdicta, & tunc ut aliquid operetur indulgentia, intelligimus qđ possit appellari in quibuscunq; casibus: dumtamen appellatio nō sit existenter iniusta, & apparenter inualida: quia licentia nō debet trahi ad occasionem delinquendi. ut l.officiū regentis. ff. de re mili. & dic qđ gratuita permissio ampliat, nisi inueniat pręcedentē prohibitionem in subiecto in persona: quia tūc reducit ad ius cōmune. C.de inoffi. test.l. si qn̄.in prin. Ista est distinctio Beruhaldi notabilis ualde. facit qđ no. Ia.de Are. ff.de ope.no.nū.l.j. §.item nunciatio oīb.& Bar.in l.j.C.de sac.san.ec.in suo ꝯmēto. ¶ Opp. si prima fuit indulgentia, ergo gratiosa. & sic priuilegiū nō tollit ꝑ rescriptū, cū ex priuilegio oriat̄ ius qđ dēt seruari in quocunq; iudicio. Sol. restitutio ad ius cōe nō uocat̄ priuilegiū: ut hic. Item remotio rōnabilis odij nō est priuilegiū: irrationabile aūt odiū est ñ posse qđ de iure cōi pōt: puta non posse appellare: licet qn̄q; ꝑꝑ delictū alicui claudat̄ iudiciorū copia. ff.qui.ex cau.ma.l.sed & si ꝑ prętorē.§.sed & si dū decreto. vbi gl.sing. ¶ Sed nunqd ī rescripto ꝯtrio iuri cōi dēt fieri mētio de statuto municipali qđ ꝑtinet ꝑ oīa idem quod ius cōe. Io. An. dicit qđ nō in c.j.de ꝯsti.li.6. Sed Io.de Ligna. dicit ꝯtriū. ar.ff.de ser.ur.pręd.l.si domus. ¶ Item quia p̄tor qn̄q; statuit idē qđ ius ciuile, & tn̄ est ius p̄tóriū: qa dat nouū remedium.

ADDITIONES.

a ¶ Vide gl.or.in l.qui restituere quam ibi cōmendat Ang. dicēs alibi ita bn̄ non repiriri. ff.de rei vend.& Phili.de Perusio in rub.de ap. in 4.colum.

b ¶ Vide omnino Barb.consil.6.col.4.volu.2.& vide etiam eundem Barba. hic & latius in Ioannina sua.col.132.ver.& induci.

medium.& interdũ statuit idẽ, sed non per idem remedium, sed per diuersum, vt per bonorũ possessionem. vt insti. de bo. poss. §. quos aũt. ¶Item oritur ꝯdictio ex l. ex statuto qđ idem ꝯtinet qđ l. 12. tab.& tamen ex l. 12. tab. non datur ꝯdictio. ex l. ff. de ꝯdi. ex lege. l. j. Sed ꝑ Io. And. facit, quia tale statutum est superfluum vt hic no.& quia princeps scit effectum statutũ: tamen non curamus de modo sciendi. arg. ff. de testa mil. l. qui iure.& si potestas iurat seruare statuta, tenetur hoc tanq̃ statutũ, seruare: aliter est periurus & punitur pœna statuti.& sic istud est statutum secundum qd,
16 & secundum aliud est ius cõe. a ¶†Pone, princeps concessit mihi
a immunitatem postea generali statuto imponit onera, an intelligatur tollere meũ priuilegiũ? r̃ndeo nõ. tex. est cum gl. C. de silẽ. decurionibus. lib. xij. ¶ Et conclude quod generale statutum non tollit priuilegia, nisi de ipsis fiat mentio derogatoria. Item non tollit speciales consuetudines, nisi essent inductæ cõtra ius. Item quod essent illicitę: ut. l. iij. §. diuus. ff. de sepul. uio. item priuilegiũ non tollit priuilegium quo ad ordinem prælationis Nam primũ priuilegium præfertur posteriori cæteris alijs paribus. ut. C. qui po. in pign. ha. l. assiduis. §. exceptis.& habes simile tu legatis utrũ vnum legatum tollat aliud. Nam aut posterius legatum venit ad diminuendum, aut ad ampliandum, aut stat per se quod dic ut. ff. de condi. & demon. l. non ad ea. In contractibus dic ut. ff. si cer. pet. l. lecta. ff. loca. l. in operis. ff. de verb. obli. l. qui vsumfructum. ff. de acqui. pos. l. si quis ante. ¶ Et dic quòd à compossibili nõ fit mutatio, nec nouatio, sed ab incompossibili sic. ut. ff. loca. l. cum ĩ plures. §. dicta. & solenniter not. ff. de prætor. stipu. l. valerianus.
17 ¶†Capio aliam glo. magnam, quæ sic incipit. ȷ̃. eod. & ista gloss. primò ponit duas concordantias. s. quòd specialis prouisio derogat generali siue indefinitè: ut. ȷ̃. eo. titu. c. pastoralis. &. ȷ̃. de officio deleg. c. studuisti. ¶Secundò tractat materiam quadruplicem. prima pars est de rescrip. ad iustitiam in causa principali. secunda pars in causa appellationis. tertia tractat de priuilegijs, quarta tractat de literis ad ecclesiastica beneficia impetratis. secunda ibi, in literis tertia ibi, super priuilegijs. quarta ibi, in beneficijs. & est gl.
18 magistralis. ¶† Quæro ergo quatuor principaliter. primò quod rescriptum alteri derogat & vsque quo in causa principali. Secundò quid in causa appellationis. tertiò quid in priuilegijs, quartò quid in literis beneficialibus. & in omnibus istis cadit distinctio vt patet in glo. ¶ Et conclude quòd in literis de iustitia inspicitur præsentatio: quia nec actu nec habitu iudex habet iurisdictionem efficacem ante præsentationem, quia tacita inest conditio si literæ præsentantur: sed ĩ gratiosis & beneficialibus inspicitur tempus datæ literarum: quia in illo instanti est ius quæsitum, nisi insit alia conditio: ut conditio acceptationis vel electionis. de rescrip. c. tibi. &. ȷ̃. de præbend. c. eum cui. de concel. præbende. c. si soli. lib. vj. ff. de lega. j. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de hæred. institu. l. Cornelius. & l. iam dubitari. & uide. inf. de præbẽ. c. cum dudum. &. c. quamuis. lib. vj. & quod no. xxv. q. ij. in summa. & inf. de regu. iur. c. generi & plenius per Bar. in. l. quæsitum. § ultimo. ff. de
19 fun. instru. ¶†In glo. ibi, specificatio. not. quod genus specificatũ tantum valet quãtum species declarata. sed antequam sit declaratum, habet in se obscuritatem. ff. de leg. ij. l. mæuius. §. duobus. ff. qui & à qui. l. si optio. ff. de leg. j. l. cum incertis. tamen lex dicit, quod quando legatur vni species declarata. & alijs species declaranda, quòd declarata non derogat declarandæ. ita dicit illa lex notabilis. ff. de leg. j. si domino Stichus. Caue tibi, quia illa. l. loquitur in re diuisibili: vt si impetraretur à principe fundus, vel castrum: secus in præbenda quæ est indiuisibilis. Vnde in præbenda potior est species præbendæ quam generalitas declaranda: quia præualet id quod de posse nihil exigit declarandum. argum. ff. de pig. l. potior. & l. qui balneum. Nota enim quod illud est prius tempore quod est prius soliditate perfectionis. ¶In gloss. ibi, secuta citatione. nota quod præsentatio rescripti non inducit præuen-
20 tionem, nisi secuta citatione. ¶† In gloss. ibi, protestas. nota protestationem requiri ad diligentiam ostendendam & moram non præsumendam. sic. C. de an. except. l. ut perfectius. & ff. de no. oper. nun. l. de pupillo §. si is qui prætori. & C. de his qui per metum iudicis non appellauerunt. l. fi. hę protestationes debẽt fieri in publico non clam vt dicit ista glo. & dictis legibus comproba-
21 tur. ¶†Ibi, vsque ad annum. nota quando impetrans est expectãdus per annũ: qđ dic vt ȷ̃. eo. ti. c. plerũque. ¶ Extra, q̃ro nunquid ego q impetraui cum clausula appel. remota, possim appellare? vr̃ qđ non: q̃a me astrinxi. ¶Itẽ quia appellationi renũtiari potest in causis pecuniarijs. vt C. de tẽp. appel. l. fi. in fin. secus in cã sanguinis, vel status vt. ff. de appel. l. non tantũ. & no. ff. de pac. l. pactũ inter. vbi est gl. solẽnis & ideo in causis sanguinis nõ debet apponi vulgaris clausula, appellatione remota. Præterea qui impetrat rescriptũ, tenetur stare rescripto. vt C. de li. cã. l. cum precũ. ¶ Solu. dico qđ rescripta & iudicia paritatem desiderant. & ideo quicquid licet aduersario meo, licet & mihi. C. de fructi. & litis exp. l. fi. & C. de ꝓximis sacrorum scriniorũ. l. sacris. lib. xij. & ȷ̃. de mutu. peti. c. prudentiã. nisi de iure singulari vel odio speciali cõtrariũ statuatur: vt. ff de leg. j. l. fi. & ratio ibi redditur, quia tutor pręsumitur decepisse & supplantasse puellam: non econtra. Ille tex.
22 est multum notabilis. ¶† Item extra no. qđ aliqñ ad generalem ꝓuidentiam non est recurrendum nisi prius discussa prouidentia speciali. dicit illa l. vnica in iu re. C. de pig. l. quamuis.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino Fely. hic circa istud dictum.

CAP. II.

1 *Rescriptum causæ cognitionem prohibens, est nullum.*
Conditio si est ita, subintelligitur de natura rescriptorum.
2 *Conditionem vtranque esse veram an requiratur in rescriptis.*
3 *Copula posita in libello vel positionibus an requirat probationem vtriusque nec ne.*
4 *Pars utraque si requiratur qđ de iure sit uera, oportet utrunque probari.*
5 *Vnum si uenit ad informationem alterius, oportet probare utrunque.*
6 *Assumere non potest quis nouam formam probandi.*
7 *Probanda sunt ea quæ sunt edenda.*
8 *Copulatiua probatio non requiritur, ubi iuris dispositio est contenta de altero extremorum.*
9 *Papa si mandet sententiam confirmari, vtrum hoc intelligatur leuato uelo, an causa cognita.*
10 *Confirmatio quando fiat.*
11 *Causam an quis perdat ex præsumpta falsitate.*
12 *Possessio incolaratè data, an possit reuocari sine ordinario processu.*
13 *Statutum si sit quod formationes debeant præcisè seruari, quomodo debeat intelligi præcisè.*

1 Ex parte conuentren. † Rescriptũ causæ cognitionẽ ꝓhibẽs, nullũ est, vel sic. In rescriptis ĩtelligit̃ clausula si est ita. & si causæ cognitionẽ vetat, est de falsitate a suspectũ, vel sic, clausula non discussa veritate reddit rescriptũ falsum. h. d. scđa pars, ibi, verum. ¶ Casus. Quidã clericus. G. noĩe impetrauit literas ad episcopũ Conuentrensem contra quendã aliũ noĩe. F. super præbenda de nouale sub hac forma: ut si constaret ipsum F. de periurio esse ꝯuictũ: uel perpetuò illi renunciasse præbendæ remoueretur ab eadem & adiudicaret̃ ipsi. G. quo. F. conuicto de periurio dicta prębẽda fuit data dicto. G. qui. F. appellauit, & ĩpetrauit literas à papa qđ absq; causę cognitione dicta præbenda restitueretur eidem per Cantuariensem Archiepiscopum Cõuẽtrẽsis eps significauit hoc papę: Papa rescribit qđ non credit sic præcise literas emanasse. Itẽ qđ subintelligat̃ clausula, si est ita: unde mandat eidem archiepiscopo vt inspiciat dictas literas: & si inuenerit scđm prædictum modũ ei scripsisse, & non facta mentione priorũ literarũ, sñiam epi ꝯfirmet, & ad pñtiã Papę dirigat ĩpetrantem. ¶ Pone papa mandat aliquem cogi ad soluendum. Iste propter infortunium maris non potest soluere: sed vult satisdare. dico sufficere. ff. de re iudi. l. iiij. §. ait prætor. text. valde notabilis. ¶Ibi, de Noualibus, proprium nomen loci. Ibi, cognoscens, scilicet eps. Ibi, legitimè, quo ad ordinẽ iuris ex forma rescripti. ¶Ibi, constaret ex forma rescripti ibi & perpetuò ponitur &, pro uel, ꝙ alterum sufficit. ¶Ibi, eo cognito. s. per iudicem. ibi, & probato. s. per partem. Et no. quem non remouendũ sine causę cognitione. ¶Ibi, ab iudicasset. i. abstulisset. Et not. quod clarius alibi non reperitur, quod ꝓpter periuriũ clericus à beneficio remouet̃. ¶Ibi, ꝓcise. no. quid significat dictio pręcisè. ¶Ibi, hęc conditio, ꝑ istã subauditam conditionẽ non excusatur impetrans à suspicione falsitatis. ¶Ibi, scripserimus. subaudi & ipse processit secundum eũdem modum. ¶Ibi. literarũ, nec de processu habito per eãdẽ. ȷ̃. de sen. & re iudi. c. inter monasteriũ. ¶Ibi, confirmes, sicut fuerit cõfirmanda cognitione ꝓmissã ȷ̃. de appel. c. oblatę. & habes simile. s. de constitu. c. cum. M. in fin. per Innoc. & Compostę. ¶ Ibi, nostris. i. sub nomine nostro impetratis, producens rescriptum suspectum capitur, & sub fida custodia remittitur ad locũ ubi creditur falsum fabricasse. ¶ Not. quasdam conditiones subintelligi. nam conditio si est ita: subintelligitur de natura rescriptorũ: vt. C. si contra ius uel uti. pu. l. fin. Tamen ista clausula non facit conditionem: quia est de pręsenti, & nõ de futuro, & nõ suspẽdit actum commissionis. ¶ Item intelligitur tacitè ex actis. ff. de re iudi. l. ait pretor. in §. fi. sententia recipit cõditionẽ temporis pręsentis & pręteriti imperfecti, si ex actis apparet probatum: ut cũ iudex dicit, vti ante litem contestatã possidebatis: quia est incerta de futuro. ita singulariter no. ff. de re iudi. l. ait pretor. §. fi. ¶ Item in iuramẽto intelligitur conditio naturalis. C. de nõ. nume. pecu. l. fi. item qñq; intelligit̃ conditio, si res in eodẽ statu permanserit. ut ff. de ꝯdi. ob cãm. l. quod seruius dicit. l. qđ conditio rarò subintelligitur,

ADDITIO.

a ¶ Vide Bal. consi. xliiij. inci. d. Bailardinus. primo uolu.

ligitur,pſona nūq̃.ff.de ver.ob.l.ſi ita ſtipulatus.§.Chriſogonus.
2 ¶Sed no.qđ Papa hic duas cōditiones coniunxit.¶† Quęrit gl.
vtrum requirať qđ vtraq; cōditio ſit vera. & vř qđ ſic ꝑpter co-
pulam.ff.de cōdi. inſti.l. ſi hęredi plures. contrariū determinauit
glo.qa quælibet ꝑ ſe ſufficit.Vnde copula hic nō ponit propriè,
ſ.ꝑ cōiunctione copulatiua,ſed ꝑ diſiunctiua.nō obſt.l. ſi hæredi
plures.qa ibi loquiť in actu qui recipit diſpoſitionē à ſola volun-
tate diſponentis.hic autem loqmur in actu,qui diſponit ſecundū
b diſpoſitionē legis.nos [a] habemus qđ qñq; copula poniť inter ex
trema quorū nō eſt cōcurſus ex iuris diſpoſitione : & tūc copula
nō requirit exiſtētiā vtriuſq; extremi.vt dicit illa.l. notabilis. C.
3 de ſen.& interlo.l.cū ſolitū.¶† Et hæc faciūt ad quæſtionē,vtrū
copula poſita in libello, vel poſitionibus requirat probationem
vtriuſq; nec ne.& præmitto qđ qualitas & ſubiectū ſunt duæ res:
tñ vna.ſ.qualitas adiacet alteri.i.ſubſtantię:quia qualitatis eſſe eſt
ineſſe.& ſic per qualitatem narratur , & ſine ea ceſſat remedium
intētatum,oportet qualitatē probari vt ff. vi bono. rap.l. ꝑtor.§.
docere.ſed ſi per eam geminat effectus,non eſt neceſſe eā ꝑbare,
niſi quis velit vtrūq; cōſequi:vt patet in furto manifeſto.Nā ma-
nifeſtū eſt qualitas per quā pœna geminať.Si ergo probatur fur-
tum,ſed nō probatur manifeſtū.non tñ abſoluetur reus: ſed con
dēnabitur in minus.& tñ ſi iudex cōdēnaret vltra probata ſenten
tia eſſet aliqua dūmodo libellus hoc patiatur,vt dicit.l. illa nobi-
lis.ff.de infamibus.l.quid ergo.§.pœna grauior.apparet ex prædi
ctis quòd non vitiať principale licet acceſſorium non probetur.
4 Et adde qđ no.in c.j.ſuper verbo,defecerit.de elect.lib. vj.¶† Et
iuxta notabilem theoricā iſtius glo.no. qđ aut de iure requiritur
qđ vtraq; pars ſit vera,& oportet vtrunq; ꝑbari,aut qđlibet ꝑ ſe
5 ſufficit alterū probari.¶† Et ego addo qđ ſi vnū venit ad infor-
mationem alterius,oportet probare vtrunq; vt l.habeat.ff.de in-
ſtitoria.¶Item ſi quis ſe aſtrinxit ſponte ad duo probanda quo-
rum vnum facit tranſire alterum in aliam ſpeciem , vel figuram ,
vel iudicis motum,vel habet ipſum qualificare:vtrunq; eſt probā
dum vt ĩ.de proba.c.licet cām.& adde quod no.Barto.in l. diuus.
6 ff.de re iudi.¶† Et nota qđ nouā formā ꝑbandi non poteſt quis
aſſumere:ſed oportet quòd ipſa forma ſit adiacens & conſenta-
nea ipſi iudicio ex iuris diſpoſitione : vt ff. de appella.l. ſcio. Non
enim dicitur forma illa quæ nec ineſt,nęc informare pōt.ff.de cō
trahen.emp.l.pacta cōuenta.aptis eñ & reſtrictiuis qualitatibus
aſtringunť ad probandū non ineptis, & ad rem nō pertinentibus.
puta qđ qñ ꝯtraximus erat tꝑs nebuloſum : vel rex erat in Frācia.
no.ff.de excep. do. l.ij.§. circa. Illa vero qualitas eſt probanda per
quam actio vel exceptio vires aſſumit,vel veritatē.ff.de neg.geſt.
7 l.Pomponius in negocijs in fi.C.de ſportulis.l.j.¶† Et no. qđ ea
ſunt ꝑbanda quæ ſunt edēda:& ea ſunt edēda ad intentionē fun-
dandā q̃ reſpiciunt fundamentū:& ea coadunanda quæ reſpiciūt
iuuamētū.¶Ex quibus cōcluſio ſequiť,qđ oīa uero ſiľia ſunt ſu-
perflua licet narrata ſint qa ſuperflua & inania figuram iudicij nō
ingrediunť.ſi quis intētauit poſſeſſoriū qualificatū vel iuſtificatū
dñio:tñ non hēt probare dñium,niſi ſit poſſeſſoriū iuris. vt no. ĩ
l.ij.§.quędam.ff.de interdictis.Tñ ſi aduerſarius ꝑbat ſe dñm, ad-
miſſus de conſenſu partiū probato dñio vincit.ĩ.de reſti.ſpo. c. j.
cuius ratio eſt,qa dñs hēt exceptionē dolo facis habitu ex virtute
dñij: actu verò & exercitio ex virtute ꝯſenſus ſeu patiētię aduerſa
rij;& ſic actu & poſtea habitu cōcurrētib.neceſſe eſt ēt ſpoliatorē
vincere.vt no ff.de iudi.ſi de vj.Et no.hæc verba: qa ſunt noua &
8 ſubtilia.¶† Item apparet ex ꝑdictis qđ copulatiua ꝑbatio non re
quirať vbi iuris diſpoſitio eſt cōtēta altero extremorum : vt ff. de
appellat.l.appellāti.§.nō ſolere.¶Itē qđ potius eſt inſpiciēda mēs
q̃ verborū copula.Nimirū qa ꝯiunctiones & aduerbia ſępe ponū
tur impropriè,& unū ꝑ altero.vt no.ſingľr ff.de cōdi.& demō.l.
9 eas cās.¶† Quæro papa mandat ſnīam ꝯfirmari,vtrum hoc intel
ligať leuato velo an cā cognita : Rñdeo cā cognita : qa iudicium
nō ꝑcedit ſine cāę cognitione.vt l.ĩ cāę.§.cā aūt cognita.& l.ēt §.
10 fi.ff.de mino.& ff de in integ.reſt.l.oēs.¶† Cōfirmatio ergo fit,ſi
iudex inuenit cōfirmanda:ſed ſi inuenit infirmanda,debet eam in
firmare,ſm Inno.& Hoſt.¶Si cui autē mandať executio, aut ta-
lis executio eſt aperta per diſſinitiuam,q̃ tranſiuit in rem iudica-
tā,& tunc qa iam eſt cognitum eſſe,non debet amplius fruſtra co
gnoſci:vt no.Inno.ĩ.de appel.c. ex rōne, Si autem non eſt aper-
ta,cognoſci oportet.vt ff. de mino. l. minor. xxv. annis cui fidei-
cōmiſſum.& no.ff.de inoffi. teſta.l.qui de inofficioſo.&.C.ſi ꝯtra
11 ius vel vti.publi.l. & ſi non cognitio. ¶† Quęro nunquid ex prę-
ſumpta falſitate quis perdat cauſam?& videtur ꝙ ſic:vt ff. de iure
fiſci.l.in fraudē.§.quoties.¶In contrarium videtur per id quod ſu
prà dixi per Innocē.quod eſt verius ſi falſitas concernit apparatū
iudicij:ſecus ſi probatiōes ſubſtantiales:ita tamē ſi acta iudicij fal-
ſificata ſunt vt.ff.de fal.l.ſi quis obrepſerit.puta interlineata vel
12 falſo fabricata.¶† Quęro vtrum poſſeſſio incoloratè data poſſit
reuocari ſine ordinario proceſſu. reſpondeo ſic,ſi reuocatur in-
cidenter officio iudicis mercenario. Et ideo ſi iudex circūuentus
eſt,hoc cōperto debet reuocare quod fecit.vt no.ff.de euicti.l.mi
nor.§.fi.vbi eſt bona glo.& eſt text.valde not.l.j.in.§..j.ff.ſi mulier
ventris nomi.ibi cum dicit, habet enim prętor quemamodum fa
cilis &c.¶Ibi vltimo induc.iſtud.c.j. ar. ad quęſtionē, ſtatutū eſt
b qđ reformationes debeant præciſè ſeruari:quomodo debeat in-
telligi [b] pręciſè.& poteſt argui ex iſta litera qđ ſine cauſę diſcuſ-
ſione.ſed hoc falſum eſt vt litera dicit.Nā hęc dictio pręciſè nō
excludit legitimas defenſiones.ff.de ver. ob. l. ſtipulatus ſum Da-
mā.per Ia.de Are. Verba præciſa recipiunt diſtinctionem & de-
terminationē legalem. C. de adul. l. ita nobis cordi eſt pudor. Et
ideo dic præciſè,id eſt ad literam prout iacet. & ſi opus eſt etiam
manu militari.Item & remedio carceris.vt l.ſacrilegij.§.fi.ff.ad l.
iuli.peculatus ff.de rei ven. l. qui reſtituere. & quod no. ff. de no.
ope.nun.l.ſtipulatio de operis.§.fine.& ff.de procur.l.ſed & hę.§.
prætor &c.Bal.

ADDITIONES.

a ¶ Vide late ſcripta per Iaſonem may.in l. j.ff.de iuſti.& iure.
b ¶ Not.tamen qđ licet lex dicat aliquam pręciſe cogi ad aliquid tamen ſub
intelligitur niſi iuſtas excuſationis cauſas alleget.Bar.per illum text.in l. fi
lius §.fi.ff.de proba.& de iudice qui per ſtatutum aſtringitur pręciſe ad ter
minum: vide Bald.in l.j.in penul.col.C.qui accu.non poſſunt.

CAP. III.

1 *Prior qui eſt in impetratione potior eſt in iuriſdictione.*
2 *Proteſtari qui non potuit per paupertatem uel metum tyranni,habetur pro proteſtante.*
3 *Clauſula non obſtante,licet non adijciatur,ſufficit mentionem fieri de primo reſcripto.*
4 *Mandatum finitur ipſo iure per reuocationem nedum expreſſam,ſed tacitam.*
5 *Actor & reus ſi concurrant in data, & in pręſentando & citando, cuius conditio erit potior.*
6 *Reſcriptum legitimum non perditur per excommunicationem ſuperuenientem.*
7 *Statutum dicens qđ bannito non reddatur, ius ſi ceſſa ſunt ei iura tempore banni,nunquam ceſſio conualeſcit.*
8 *Mentio ſi ſit facta de primis literis,ſed non de conſenſu partium: literę ſunt obreptitię.*
9 *Iudicium ſine labore & expenſis non poteſt fieri.*
10 *Malitia pręſumitur in eo qui venit contra factum proprium.*
11 *Conſultor cui eſt tranſmiſſus articulus conſulendus formatus de partium voluntate,nullum alium articulum debet admittere.*

a CEterum. [a] Si in ſcđo reſcripto de primo reſcri
pto aduerſarij eiuſdē cauſę non fiat
mentio primi , valet primum : aliàs valet ſecundum.
& ſi primum fuit cōmuni conſenſu partium obtētū,
non ualet ſecundum hoc tacito impetratum:& talis impetrās cō
demnatur in expenſis.¶Caſus. Quædam controuerſia erat inter
duos:vnus impetrauit literas ad quoſdā iudices:alius ad alios:q̄ri
tur vtrum debeant coguoſcere primò impetrati,an ſecundo da-
ti.Reſpondeo qđ primi,niſi in ſecundis literis fiat mentio de pri
mis: quia tunc iuriſdictio priorum iudicum eſt reuocata. ¶Sed
pone qđ iudices primi ſunt impetrati de conſenſu partium,& ſe
cundę literæ fuerūt impetratę hoc tacito.rñdeť quòd ſcđs impe
trans dēt condēnari in expenſis.¶Et nota qđ iſtud.c.loquitur qñ
vtręq; literæ ſunt ſpeciales:idē dicendum eſt qñ utręq; literæ sūt
gñales.Si uerò alteræ ſunt generales,alteræ ſpeciales, ꝑualent ſpe
1 cialeş:vt pleniſſimè no.ſ.e.c.j.¶† No.qđ qui prior eſt in impetra
tione potior eſt in iuriſdictione. qđ ĩtellige ſi literas præſentauit,
vel aduerſarium citari fecit:ſed ſi nō præſentauit, vel aduerſariū
citari nō fecit:aut per negligentiam,& perdit commodum litera
rum ſi aduerſarius præſentauit & citari fecit eum. Sed ſi primus
non potuit præſentare,aut non fuit proteſtatus publicè,& tūc ex
2 pectatur per annum.ut no.in d.c.j.ſ.eo. ¶† Adde qđ ſi per pau-
pertatē uel metū tyranni nō potuit proteſtari, habetur pro ꝑte-
ſtante:qa negligens nō cenſetur.ar.ff.mandati.l.idēq;.§.ſi ignorā-
tes.& ĩ.de appel.c.ex ratione.qa non læditur temporis curſu ille
qui negligens nō fuit:vt no.in aut.de appe.§. j. colla. viij. tñ vltra
3 annū nunq̃ expectatur.¶† Not. quòd ſufficit fieri mentionē de
primo reſcripto:licet nō adijciať clauſula,nō obſtāte:qa nihil ob.
ex quo facta eſt mentio.¶Ibi,ſed firmitatem.ſed nunquid ſecun
dæ literæ ſunt nullæ ipſo iure,an ope exceptionis?dic qđ ope ex-
ceptionis ſm Inno.Gof.& Abb.¶Quid ergo ſi primi iudices &
ſecundi

ADDITIO.

a ¶ Iſta dictio cęterum ſecundum Imo.hic ſtat pro certe.Adde text. cum gl.
in verbo cęterum in l. pe. in prin. ff. de vino tri. oleoq; lega. vide omnino
Imo.in ſimili in c.ſi autem.ĩ.eod.
¶ Vide alle.per Fely.in c.ex ratione.de app.

secundi contrarias sententias ferant? videtur pręualere sententia
4 primo lata: vt C. qñ prouo. non est necess. l. j. ¶† Ibi, exempta.s. ope exceptionis.vel dic ipso iure, qđ per reuocationem nedũ expressam sed tacitã ipso iure finitur mandatum.ff. de solu. l.si cum Cornelius.ff.de iurisdic.om.iud.l. & quia.¶Ibi,de assensu. no. qđ consensus partiũ reddit literas validiores. ¶Ibi, dolo not.qđ per malitiam venit refectio expensarũ:& sic poterunt peti expensę principaliter.& per se:vt not. in auth.de iudicibus.§.oportet. ¶Glossę istius ca.sunt faciles.¶Oppo.j.de appel. ca. vt debitus.Solu.ista decretalis dirigitur ad aliam: quia hodie non attenditur tẽpus datæ sed præsentationis & citationis. ¶Sed quid si vtrẽque simul præsentẽtur? Respondeo inspicitur tempus datę.argu. C. de rei vendic. l. quoties. vbi Iacob. de are.dicit, quòd præsumitur prioritas traditionis ex prioritate contractus:ita hic à simili dicam.¶Item quia prius nominatus præfertur: vt ff. de hære.insti. l. qui soluendo.& adde ꝙ not.j.de verb.signi. c. ex parte eius el.ij.i ulti.gl.¶Opp ꝙ neutrę literæ valeant.vt j.e.c.ex tenore Solu. ibi fuerunt impetratæ ab eodem, hic à diuersis facit.C.de asser.tol.l.j.i fi. & quod no.
5 Cy.C.de iudi. l. nulli. ¶† Quid si ꝯcurrunt actor & reus in data, & in præsentando & citando.Respondeo potior est conditio actoris:quia sumus in limine iudicij.vt no.j.de resti. spo. c. cũ ad sedẽ.
6 ¶† Capio gl.quæ incipit,quæ sic patet. quæ ponit casus in quibus rescriptum legitimũ perdit. Est vnus casus in quo non perditur, sed differt: puta per excõicationem superueniẽtẽ.adde qđ si erat excõicatus tempore impetrationis nunq̃ conualescit.ut in c j. de
7 rescri.lib.vj.¶† Et est arg.ad quæstionẽ.dicit statutum, qđ banni to nõ reddatur ius.nã si cessa sunt ei iura tpe bãni,nũquã cessio ꝯualescit: secus si anteq̃ esset bannitus:qa cessio tenuit qđ exẽptus ab anno postea ĩpetrat. vt ĩ titu.hic finit[illegible]lex.c.dño guerrã.Et huic gloss.adde alios casus: & si est impetratũ rescriptũ sine mãdato. j.eo.c.nõnulli.Item si taceatur nomen dignitatis:ut j.eo. c.ad aures.¶Item si non facit mẽtionẽ de appell. j.e.c.ex parte.j.de cõfir.uti. uel inuti. c. bonæ.Itẽ in quatuor casibus.j.eo cap.sedes. & in casibus quos hẽs.j.e.tit.ca.ulti. Pe. de sansonia, & Abbas. Plu-
8 res alij casus no.per Gof.eod.tit.in summa.§.tollitur. ¶Capio aliam gl. & quæro,quid si est facta mentio de primis li teris:sed nõ
9 de consensu partium?respondeo,obreptitiæ sunt.¶† Capio glo. pe.& quero,quomodo potest fatigari in expensis: quia nõ potest in ius vocari? respondeo imo iudiciũ sine labore & expensis nõ potest fieri:sicut patet per experiẽtiam.ut no.ff de iureiuran.l.aĩs.
10 & ff.de liberatiõe lega ta.l.potior.¶† Vltimò not. quòd malitia præsumitur in eo qui venit contra factum ꝓpriũ. & adde qđ not. Cy.C.de fruc.& litis expen.l.litigator.& ff.de leg.iij.l.si mulier §. si rem.ff.de rei vend. l. non solũ.Et iuramentũ calũniæ uel malitię id ẽ doli & fraudis cessãtis nõ excusat:qa nõ succedit ĩ loco alicuius probationis: habemus enim ꝙ qñ succedit loco qualisqualis probationis excusat. ff. de iureiur. l.iij.§. erit.& l.j.§.j.ff.si mulier ven.nomine. & quando defertur à parte parti.alias iuramentum calumnię nũquam habet uim alicuius probationis.adde qđ not.ff.
11 ad exhib.l.thesaurus ¶†Extra not. in hoc ca.qđ consultor cui est transmissus articulus consulendus formatus de partium uoluntate, nullum alium articulum debet admittere. uide. ff. de iureiur.l. iusiurandum.& ad pecunias.§.si de qualitate.

CAP. IIII.

1 *Alternatiua non vitiat rescriptum.*
2 *Casus in quibus disiuncta ponitur pro coniuncta,qui sunt.*
3 *Obligatio si omnibus potest acquiri in contractibus,ponitur eodem modo inter personas quibus acquiritur.*
4 *Papa si mandat aliquam prębendam conferri mihi,aut Titio, an ualeant literæ.*
5 *Alternatiua quadoque ponitur in res.*
6 *Pars non alternatiuæ si est possibilis de iure, & de facto,altera impossibilis, vtile per inutile non uitiatur.*
7 *Testator si ita dicat,lego Sempronio equum meum album,seu nigrum:quid iuris si iste petat ambos equos.*
8 *Procedi debet de similibus ad similia.*
9 *Argũ à simili locum habet in casibus omissis.*
10 *Differentia rationis constituit speciem aduersatiuam.*

1 INter cęteras. †Ex disiunctiuè narratis in rescripto sufficit impetranti alterum probare. ¶Casus. Ecce Papa mãdat aliquem remoueri ab ecclesia,siue sit filius proximè ministrantis,in ea,siue de facto se intruserit occupando. modo impetrans probat quòd est filius,sed non quòd sit intrusus.Quæritur utrum ille contra quem alterum est probatum debeat remoueri.Respõdetur quod sic:quia sufficit ad veritatem alternatiuæ quod altera pars sit uera: nec uitiatur eo quod altera pars falsa: & idem est in similibus obseruandum. ¶Nota quod alternatiua non vitiat rescriptum.¶No. quod dixi quod ad veritatem disiunctiuę copulatiua probatio non requiritur. Nam alternatiua verificatur de sui natura ex aliquo extremorũ:aliqñ tamẽ disiunctiua ponit ꝓ cõiũctiua.ff.de ver.sig.l.sępe.C.de verb.sig.l.cũ quidã.C.de insti.& substit.l.generaliter.& tene pro firma regula, quòd semp ad intentionem disponentis est recurrendum.vt solenniter not.per Bernard. j.e.ca. ex parte.& est tex.no.ff.de verbo.significa.l.alienationis.§.
2 oratio.¶† Et not. casus in quibus disiuncta ponitur pro coniuncta:primus in vltima voluntate quando ponitur inter personas honoratas.vt d.l. cum quidam. Secundus in l.generaliter.C.de instit. & substi.s.quando si non poneretur copulatiuè. resultaret iniquitas. Tertius in d. l.sępe.ff.de verbo. sign. quando sequeret iniustitia, vt in interdicto quod vi aut clam,non cõprehendit casum.de proprio autẽ significato disiunctiuæ verificatur ex aliquo disiun-
3 ctorum.vt ff.de verbo. sig.l.sępe.¶†Sed nunquid in contractibus ponitur eodem modo inter personas quibus acquiritur.& videtur qđ sic.vt d.l.cũ quidam.s.si oĩbus põt acquiri obligatio: sed si vni potest acquiri obligatio, alteri non,ille cui non potest acquiri censetur additus solutioni, & non obligationi.ff. de verb.oblig.l. cum qui.§.qui sibi.Sed lex videtur dicere quòd vbi vtrique potest acquiri obligatio,neutri acquiritur.ff.de stip.ser.l.ꝓinde.& l.sed,& si ita.& l.sed & sibi.& ratio ibi redditur.s.qa incertũ est cui potius acquiratur: nec est qui eligere possit alterũ ex reis credendi.Nam debitori non debet conferri electio quis sit eius creditor. Itẽ nec creditoribus;qa vnusquisq; eligeret seipsum:sed illę leges sunt correctæ per dictam. l. cũ quidã.qa nc stipulatio vitiaret disiuncta re-
4 soluitur in coniunctam ẜm Pet.& Barto. ¶† Pone, Papa mandat aliquã ꝓbendã conferri mihi aut Titio,nũquid valent literę? & videtur qđ nõ: qa ista alternatiũa ponitur inter honoratos nec potest accipi ꝓ cõiuncta: qa ꝓbenda non potest diuidi.¶In contrarium videtur,quia liberalitas ęquiparatur vltimę voluntati, in qua in alternatiua personarum electio est debentis,si tale est dispositum qđ non recipit cõionem cum alio.hoc ꝓbat tali ratione. Ista alternatiua locutio est,indeterminata,quia incerta:ergo competit electio ei cui verba executiua diriguntur.ar.ff.de lega.ij.l.si qs seruum.§.inter duos. literas ergo gratiæ vltimæ voluntati æquiparo, & non contractibus.& vide qđ not.in c.j.§ sed extitit.in fi.j.de cõ-
5 ces. præben. li. vj. ¶† Porro alternatiua qñque ponitur inter res: tũc in vltima voluntate,dic vt no.ff.de lega.ij.l.Lucius.in contractibus dic vt ff.de contrahen. emp. l.si ita distrahatur.& ff.de iure do.l.plerunque.§.fi.quandoque alternatiua cadit inter iurisdictiones.& dic vt l.nõ vtiq;.ff.de eo qđ cer.lo.& in auth. habita.ne filius pro pa.qñq; cadit inter remedia, & dic vt ff.de pac. l.rescriptũ.§. si ex pacto. ¶Et no.qđ alternatiua qñq; cadit inter speciem & arbitrium.C. de ser. fugi. l. si fugitiui serui.& ibi per Iac.But.& tunc arbitriũ non videtur datum absolutè: sed iuxta similitudinẽ spe-
6 ciei.Cy. ¶† Illud scias quòd si vna pars alternatiuę est possibilis de iure & de facto;altera impossibilis; quòd vtile per inutile non vitiatur:sed totum accrescit ei qui capere potest: vt ff. de contrahen. empt. l. fundus ille.& adde quod habes.C. de consti.pecu.l.si quando.& ff.de le.iij.l.ille aut ille.& volo vt vnũ scias,qđ si alternatiua cadit inter quantitates, minor quantitas debetur; sed si inter tempora siue dilationes longior dilatio expectatur:vt ff.de verbo. ob.l. si ita stipulatus fuero. x. aut.xv.Nam dilatio longior dispositum minuit;& quod minimum est inspicimus:vt ff.de regu.iur.l. semper in stipulationibus.& tamẽ si Papa mandaret mihi conferri primã vacaturã cũ cura, & sine cura & simul vacaret curatũ & nõ
7 curatũ,possum curatũ eligere:vt ff.de cõm.prin. l.bñficiũ.¶† Pone testator dicit ita,lego Sempronio equũ meũ albũ,seu nigrum. Iste petit ambos equos; quærit quid iuris?& videt qđ debeat habere vtrunq;:qa dictio seu, est differens ad disiunctam & coniunctam:imo lex interpretať qđ coniungat,& cõnectat res inter quas ponitur; vt ff. de auro & argen lega. l.si quis ita legauerit vxori. ¶ Contrariũ credo: qa est vsus verbo singularis numeri vnde nõ videt sensisse de pluribus;sed de vno: qa licitum est arguere à numero:vt ff ad Treb.l. iulius.aĩs Lucius phebus q̃ est finalis. In gl.
8 forte.†Ex ista glo.collige,quis dicatur intrusus.In glo.ord.ibi,mãcipiorũ. ibi loquiť de termino iudicis. Idẽ in termino legis. l.fin. §.j.cõia de lega.Deinde glo.colligit no.qđ de similibus ad similia
a idẽ est iudiciũ: [a] & hoc ex vi regulę q̃ dicit, qđ de similibus ad similia est procedendũ.ff.de leg.l.non possunt. & C.de fur. l.si qs seruo. tũ non sunt silia illa quorũ rõ est diuersa: vt not.ff. de iur.sdi. om. iudi.l.si familia.& facit.C.de reuo.dona.l.his solis.& quod not.ff.de leg.

ADDITIO.

a ¶ Et istã regulã qñ ꝓcedať de similibus ad similia ponit late Felyn.in c.translato.colum. v.& se.s.de consti.Corse. in singulari suo in litera extensio la prima.& quãdo in penalibus fiat extẽsio de silibus ad silia.Barb. cõsi.vlt.col.xj. j.vo. & consi. xj. col. ij. iij. & pe. ver. multa similia de extensione. eo. volu.

9 leg.l.de quibus.¶†Et no.quod argu. à simili habet locum ĩ casibus omissis:ut.ff.de leg.l.de quibus.in princ.& non in casibus de per se expressis in iure:quia expressum facit cessare tacitum:qa omne tacitum est ex coniectura:ut.ff.de leg.j.l licet imperator.& no.C. de fur.l.apud antiquos. & in incertis non certis locus est coniecturis. ff.de verb.obliga.l.continuus.§.j.& facit ff.de lega.j l. talis scriptura.&.ff.de vulg.sub.l.cũ ex filio.§.filio.&.l. ex facto.§.item quæro, & scias quod istud arg. à simili non habet locum vbi tractatur de legum correctione. & no. C. de sac. san.eccle. auth.quas actiones hac ratione non habet locũ in priuilegijs indultis contra ius cõe:ut
10 ff.so. ma.l si uero.§.de viro. ¶†Et no.qđ differentia rationis constituit speciem aduersatiuam:sed differẽtia terminorum subiectorum prædicamento eiusdem rationis constituit similitudinem: ut. ff.depo.l.quòd Nerua.Similitudo est in paribus terminis eadem ratione æquitatis.Et nota locum à sufficienti enumeratione similiũ: ut.ff.de iure iur.l.tutor.§.prodigus.& uide quod not.per Cyn. C. q da.tuto.pos.auth.minoris debitor.in.iij.q.C.quæ sit lon.consue.l.j. per Cyn.

CAP. V.

1 *Supersedendum est aliquando in executione mandati Papæ & expectanda secunda iussio.*
2 *Causa debet esse rationabilis:cum idem sit causa quod ratio.*
3 *Præcepta nuda quæ sunt sine causa,non valent.*
4 *Testis an debeat reddere causam.*

SI quando. Is ad quem rescriptum Papę dirigitur,debet illi parere aut iustam causam ostendere quare non pareat.hoc dicit.¶ Casus.Papa scripsit archiepiscopo rauennati super obtinendo beneficium in ecclesia rauennatensi: habebat & alia beneficia de quibus non fecit mentionem. archiepiscopus de hoc fuit turbatus papa respõdet quod non debet turbari,sed diligenter considerare mandatum Papæ & aut obedire aut rescribere cur mandatũ implere non debeat,vel non possit:quia Papa patienter sustinet,si
1 non sit quod ei est praua insinuatione suggestum.¶†No.bonum capitulum quod aliqñ est supersedendum in executione mandati Papæ,& expectanda scda iussio:ut in aut.de manda principũ.§. deinde cõpetẽs.ubi glo.dicit no. arg. contra miseros prælatos qui statim mandant executioni literas Papæ iniustas.Ibi, non possis.s.
2 de iure,vel de facto.j.e.c.sciscitatus.uel etiam non debet.¶†Ibi,rationabilem cãm,nota qđ causa debet esse rationabilis:qa idem est cã qđ ratio.ff.de trãsac.l.cum hi.§.in causa.C.de prædijs curialium. l.j.lib.x.Et licet in mandato superioris non semper requirat causa,
3 tamen si cõtra rationem,nõ est ei obtemperandũ.ᵃ ¶†Sunt etiam
a quædam præcepta nuda, quæ sine causa non valent:ut.ff.de legat. j.l.filius.§.diui.&.ff.de aur.& arg.lega.l. medico.§.fi.& ff. de condi. insti.l.quidam in suo. &. C.de institutionibus & substitutionibus.
4 l.reprehendenda.¶†Gloss. hic tangit de teste, an debeat reddere
b ᵇ causam:& dic qđ non debet reddere causam actus, sed debet reddere causam scientiæ.Vnde si super stipulatione quæ non hẽt causam,interrogetur debet reddere rõnem causæ scientiæ:sed non de causa stipulationis super qua non interrogatur ? apponere enim causam contractus qui se habet indifferenter ad multas causas, est contrahentis non testificantis:ut ff.de excep.doli.l.ij.§.circa.& adde quod no.Inno.in.c.j.de iudi.lib.vj.

ADDITIONES.

a ¶ Vide remissiue Fely.in c.ecclesia sanctę Mariæ col.xj.vers.& de præcepto de coniu.ponitur in l.nec quicquam.§.ubi decretum.secundum unum intellectum:& ibi post cæteros.uide Iason.ff.de offi.procon.& leg.
b Vide Fely.in c.cũ causam.ij.colũ.cũ seq.extra de test.& Fely.in.c.sicut. co.4. de re iud.& Barba.ɔsi.xxx.col.x.ad finẽ.uol.xx.& col.xij.& card.Flo.ɔsi.25.

CAP. VI.

1 *Ordo Cistercienſis habet priuilegium non soluendi decimas.*
2 *Literę impetratę contra priuilegiatos, vt contra Cistercienſis, & similes non valent,si non fiat mentio de ordine ipsorum.*
3 *Genus idem est quod terminus communis,qui verificatur in pluribus.*
4 *Priuilegiati an teneantur allegare eorum priuilegium.*
5 *Priuilegium personale habentes debent eo vti.*
6 *Priuilegium perditur per consensum.*
7 *Rescriptum super feudo impetratum non facta mentione feudi,non valet.*
8 *Rescriptum non est efficax si non fiat mentio qualitatis ordinis.*
9 *Prorogatio vt non habet regressum de euic. nisi probet sententiam fuisse iniustam,non potest sufficere sententia arbitri.*
10 *Rescriptum in forma communi obtentum,non derogat priuilegio.*
11 *Ademptio expressa bonorum in deportatione, vel relegatione vtrum aliquid operetur,necne.*
12 *Cistercienses non possunt conueniri per rescriptum in quo non fit mentio ipsorum.*
Suppressio dignitatis vel ordinis vitiat rescriptum.
13 *Priuilegium duplex est.*
14 *Mentio de priuilegio aduersarij si non fiat in rescripto, ipsum rescriptum est inualidum.*
15 *Impetratio facta contra priuilegium fori suppressa dignitate,uel ordine,non valet.*
16 *Mentio de peremptoria quare non debet fieri in rescripto.*
17 *Impetrans in feudum castrum tanquam emptum per quendam monachum Cistercienſis ordinis, non expresso aliter quòd illud castrum esset acquisitum ordini,an valeat impetratio.*
18 *Impetrans super feudo non habet necesse facere mentionem de consuetudinibus feudorum quæ in rescripto comprehenduntur.*
19 *Rescriptum non derogans his quæ concernunt causas causæ,an det iurisdictionem implicitam ad derogandum.*
20 *Scientia certa principis an firmet gratiam quæ aliàs esset nulla.*
21 *Papa si concesserit mihi beneficium cum clausula, ubi deberem facere residentiam,utrum diœcesanus poterit super residentia dispensare.*
22 *Impetratio ad certam speciem an deroget priuilegio communi ordinis Cistercienſis.*
23 *Species an deroget generi.*
24 *Fundus non est genus,sed est quoddam integrale & materiatum.*
25 *Adiectiuum si adijciatur substantiuo, copula interposita habet ampliare: non interposita autem habet restringere.*
26 *Verba quandoque sunt generalia,tamen effectu sunt singularia.*

CVm ordinem. Nõ tenet rescriptum, puta contra regulares impetratum,quod non facit eorum ordinis mentionem.h.d.non tenet rescriptum per quod vulneratur priuilegium ordinis,nisi de ordine faciat mentionem: non tenet rescriptum ubi supprimitur ordo Cistercieñ. per rescriptum, in quo
1 non fit mentio de ordine eorum:& conueniri nõ possunt.¶†Præmitte ad euidentiam quod ordo Cistercienſis habet priuilegium non soluendi decimas:dicitur hic quod si impetratur contra eos super decimis non facta mentione ordinis, rescriptum est inualidum.¶Item præmitte ad euidentiam quod Cistercieñ. sunt priuilegiati super quibusdam rebus ne soluant decimas, & super quibusdam non.Item sunt priuilegiati ne possint conueniri per literas Papæ non facientes mentionẽ de eorũ ordine & tunc casus clarus:quia nõ ualet rescriptũ si nõ fiat mẽtio de ordine eorũ.Et intellige qđ ñ ualet ipso iure,si ñ est facta mẽtio de ordine:qa ĩ generali sermone nõ ĩcludunt exẽpti:ut.C.qñ ɔu.nõ est necesse.l.veteranus. Sed de decimis nõ est necesse ꝙ fiat mentio.hoc est si literę non faciunt mentionẽ de decimis,tenẽt:sed p exceptionẽ possunt elidi,qa non faciũt mentionẽ de priuilegio:& dico ꝙ pñt elidi ipse literę,vt nõ ɔtestet lis sup eis:qa priuilegiũ habet vim ſnĩę q̃ pari exceptionẽ contra processũ:secus autẽ si exceptio veniret de iure cõi & non de priuilegio:qa tunc literę obtentę in forma cõi nõ possent elidi:sed in modũ peremptorię posset elidi ipsum ius agendi, vt in.c.j. de lit contest.lib. vj. ¶ Alij dicunt ꝙ vbi est priuilegium surgit exceptio peremptoria, & nõ declinatoria: ꝙ ex forma priuilegij patere potest:qa nunq̃ in literis de iustitia, q̃ hãt formã cõem, est necesse fieri mentionẽ de priuilegio quo minus procedat & fine debito terminetur sicut & in alijs perẽptorijs.s'm Inn. ¶ Considera quatenus literę sunt cõcessiuę noui iudicis cõtra priuilegiũ sapiunt gratiam:& ideo obreptio reddit literas nullas Sed quoque ad decisoria non sapiũt gratiam sed iustitiã.& ideo valent, vt pro
2 datur per illas non s'm illas nisi quo ad ordinem iudicij: ¶ †No. ꝙ literę impetratę ɔtra priuelegiatos,vt ɔ Cistercieñ.& sĩles,non facta mentione de ordine ipsorum,nõ valent.¶Opponitur.priuilegium eorum est generale : rescriptum speciale: ergo species derogat generi.ut.s̃.e.c.j.Solu. ibi fuit sufficienter expressã hic non genus & species erant eiusdem rationis & conditionis: hic non.
3 ¶ †Genus idem est quod terminus communis qui uerificatur in pluribus:non tamen includit species limitatas. ff.de le.iij.l.uxor.§. concubine.Et hæc uera sunt siue priuilegium reclusum sit in corpore iuris,siue non.ut in prima constitutione Codicis.§.fi.& not. in.l.decurionibus.C.de silentia.lib.xij.Et concludo quod rescriptũ speciale non derogat priuilegio contrario generali: ut no.j̃. eo c. pastoralis.super uerbo,speciale. Et per Io.mo.in regula generi.& etiam in rubrica de rescrip.& per Archi.de elec. c. licet canon. in fi.Et no.quod aliquando priuilegium est minus potens quam ius commune.ut dicit illa.l.notabilis.ff.de condi.& demon.l. mulieri & Titio.Et ideo rescriptum non derogat priuilegio : quia non est intentio scribentis adimere alicui priuilegium collatum, siue scriptum sit ad uniuersitatem causarũ:& ut ita dixerim inter cæteros, siue ad certã spẽm,uel ɔtrouersiã,uel personã.casus est hic: de hac materia uide.xxv. q.ij.in summa.& quod not.Abbas.j̃.de priui.c.
4 ex parte abbatissę.&.j̃.de uer.sig.c.abbate.¶†Sed nunquid priuilegiati

legiati teneantur venire, & allegare eorum priuilegium.glo.dicit
quod sic. Hosti. contrà.arg.j.de præben. c.vlt.Ipse enim tenet qđ
rescriptum sit ipso iure nullum vbicunque non fit de ordine men
tio:verbi gratia impetraui contra fratrem Petrum rectorem eccle
siæ sanctæ Mariæ: sed non dixi, quod esset de ordine Cistercieñ.
hic si quidem feci mentionem de priuilegiato.i.de persona qui re
vera habebat priuilegium sui ordinis,sed nõ de priuilegio, de quo
non constabat Papę, cum non esset facta mentio ordinis pro eo
etiam facit quia de stylo curiæ est etiam facere mentionem de or-
dine & de quaiibet ꝓfessione ꝯm Host. ergo literę nõ seruato sty-
lo sunt nullę.¶Itẽ illud priuilegiũ Cistercieñ. est reclusum in cor-
ꝑe iuris: & iõ nõ oportet excipi de ipso, sicut non oportet excipi
de dispositione legali.¶Itẽ nõ est priuilegiũ ꝑsonę sed totius or-
dinis:& iõ nec remitti nec omitti põt: vt j. de iud. c.at si clerici.&
5 de fo.cõpe.c.si diligenti.¶†Hñtes ãt priuilegiũ ꝑsonale, debẽt eo
vti: qa ex quo sunt citati, debent se defendere: qa lex non supplet
de facto l.j.§.q̄ri.& §.incidit.dẽtis.ff. ad turpil. & si non vtunt non
ꝓdest eis sicut clipeus in bello non prodest habẽti,sed vtẽti.vel dic
ꝯm Inn.ꝙ imo p̃t renunciari tacitè & expressè,ex quo ꝓcedit iu-
diciũ:al's iudiciũ esset sine effectu qđ est absurdũ,qđ est de re fami-
liari.s.super decimis.imo ꝯm Inn.valet rescriptũ ipso iure:sed eli
dit ꝑ perẽptoriã exceptionẽ actio nõ rescriptũ. vñ de priuilegio
non dẽt fieri mẽtio.s.qđ hẽat priuilegiũ sup decimis:sed de ordi-
ne:qa ordo hẽt priuilegiũ sup iurisdictione ne trahi possit.Ad bñ-
ficia vero nõ valerẽt lrę nõ faciẽtes mẽtionẽ de priuilegio.Item ꝙ
nõ valeãt, intelligit ꝑ sñiam nõ ipso iure. vñ opus est exceptionẽ
opponi.Itẽ qđ omnia iudicia cõsistũt ĩ facto.i.ĩ allegatiõe & ꝓpo-
sitione.Nã iudiciũ non est aliud,nisi vsus earũ,q̄ apud aliquem sũt
actionũ seu defensionũ.vñ habitus similis est theoricę: vsus simi-
lis est practicæ.Ergo habẽs priuilegium si eo non vtitur, nihil sibi
patrocinatur: vt ff.de procu.l.si filius.§.milites.nisi aduersarius sit
interdictus ab agẽdo.vt ff.de postu.l.quos prohibet.Item eo saluo
quòd priuilegiatus non intelligitur in mora:qa exceptionẽ hẽt.vt
C de leg.l.ab administratione.& ff iudi.solu.l.vir bonus.& argu.ff.
si quis in ius vo.non ierit.l.ij.in fin.quãuis posset dici quòd in d.l,
vir bonus. fuit impeditus cõparere. Et adde quod no. C.de restit.
mi. l. ignorare. vel dic qđ præsens tenetur allegare priuilegiũ suũ:
absens verò non: qñ erat priuilegiatus in non veniendo, ita quod
6 exẽptus:vt l.ij.ff. de in ius voc. ¶† Item no.qđ per cõsensum per-
ditur priuilegium;ita qđ si iudex esset datus de consensu partium,
non esset necesse fieri mentionem de qualitate religionis argu. ff.
de iudi. l. sed & si susceperit. in princi.quia voluntas & iuris auto-
ritas facit ratum quod geritur.C.de dona.ante nupt. l. si filiæ tuæ.
in gl.Et est simile, quia se disuestit qui de veste alium consentit in-
uestiri:puta de feudo;vt ff. de ędil.edic.l.quæritur. §. si venditor.&
7 habes in c.j § ꝑterea.qui.mo.feu.amitt.in vsib.feud.¶† Istud.c.est
argu.ꝙ non valet rescriptũ sup feudo impetratũ non facta mẽtio-
ne feudi:licet eñ rescriptũ ex forma sui non sit priuilegiatũ:tamẽ
est priuilegiatę rei datũ.Nam feudũ habet iudices priuilegiatos:nõ
soiũ.s.dñm feudi,pares & arbitros,& iudicẽ cõem,puta potestatẽ
terrę non simul:sed quẽlibet in suo casu:vt j de iud.c.cęterũ.¶Itẽ
ipsum feudum aliqñ est priuilegiatum,vt feudũ marchię, ducatus,
& comitatus,aliquando naturale vt regulare.¶ Est eñ natura ipsi
us rebus inhęrens,dispositio ꝑ se nõ per accidens ortũ habẽs: ali-
8 qñ est feudum regulare:vt d c.j.de feudo guardię,¶† Reuertor ad
propositum & dico qđ rescriptũ non est efficax; si non fit mẽtio
qualitatis ordinis:qa est suppressa cã.In contrarium suadet argu.ff.
de in ius vo. l. sed si hac.§.patronũ. Est enim feudum aliud pater-
num,qđ recta linea,& nõ inflexa descendit in posteros,puta à pa
tre in filiũ:& si ego dixi superius qđ vbi de cõsensu res agitur; ibi
valet rescriptum,licet non fiat mentio de rei qualitate. Nimirum
qa & iurisdictio ꝓrogari potest:& per solutionẽ partis ꝓrogatur.
vt no.in l j.ff.de annuis lega.& est valde notabile:& etiã põt cõpro
mitti non facta mentiõe de ordine; qa cõpromissum fit ex cõsen-
su.tñ interdum per cõpromissum dat qualis qualis iurisdictio quę
postea per homologationẽ laudi inexpugnabile robur assumit:vt
C. de arbi.l. peti. ff. eodem.l.ij.de re iudi. l. ait prętor. dicit Bartol.
quòd compromittere in arbitrum non est contractus:sed cõpro-
mittere in arbitratorẽ est contractus transactionis vel filius, sicut
refutatio:vt ipse not.ff.de op. no.nun.l.j §.& post operis.arbitra-
tus propriè non est pactũ sed ei similis:quia aliquando succedit ꝓ
mera absolutoria,aliqñ pro mera cõdẽnatoria.& tale aliqd esse cẽ
setur per similitudinẽ quale adaptatur. ff. de iureiur. l. tutor.§.j.&
an in feudis põt ꝓrogari iurisdictio absq; dñorum pręiudicio; vt
no. in c j. §.ꝑterea. de probibita alienatione feudi per Federicum.
nam & transigi potest bona fide:vt in c.si vasallus de suo.si de feu
do fuerit controuer.vel dic quod de vel super iure tertij nunquam
potest cõpromitti in illius pręiudiciũ:vt ff.de vsufr.leg.l.is qui.nã
qui in arbitrum sponte compromittit,est in culpa.ff.de euic.l.si di
ctum.§.si cõpromittere.ff.de mino.l.si minor.§ minores Item qui
non habet plenã & insolidũ rei administrationẽ,non potest cõpro
mittere nisi in sui prępiudcium:Huic est quod compromittenti nõ
9 datur regressus euictionis.¶† Idem de prorogatione dico, vt nõ
habet regressum de euic. nisi probet sententiam fuisse iniustam
quod non potest sufficere in sententia arbitri, quia est vilis &
abiecta: nec habetur pro veritate quia non transit in rem iudica-
tam.C.de arbi.l j.sed videtur quod quis possit compromittere su-
per eo quod tangit ius alterius:vt ff.ad Trebe. l.cum hæreditas ex
fidei.cum ibi textus dicit,quòd compromittere est in administra-
tione si compromittitur bona fide. & est res valde notabilis. Sed
respondeo quod hæres ante restitutam hæreditatem habet plenũ
dominium & plenam administrationem;& ideo compromittere
10 potest.ar.C.de transac.l.preses. ¶† Or modo iterum reuertor ad.
c.nostrum.dicitur hic quod rescriptum in forma cõmuni obtẽtũ
non derogat priuilegio qa plus põt homo priuilegiatus quàm ho
mo simplex:vt ff. de lega. ij l. cum patronus. ¶ Pone ergo, Papa
contulit beneficium curatũ,cũ clausula residentiæ & ꝓmotionis
ad ordines:nunqd episcopus poterit dispensare? & videtur ꝙ nõ
qa mandatũ Papæ est reseruandũ:ut.s̃.eo.c.si qñ.& j.de resti.spo.
c.pisanis.nàm sacris apicibus nihil est addẽdum,vel detrahendum
vel impetrãdum,vel glossandum:ut.C.de legi.l.fin.nam ex si testa
tor mandat residentiam debere fieri quãtum requirit materia vel
forma dispositionis:vt ff.de manumis.testa.l. męuia. ff. de legat. 3.
l.qui cõcubinã §.vxori.ff.de aliment.leg.seruos ad custodiã tẽpli.
¶Pręterea & si hoc tacitè inesset:tñ expressio multũ operaret:qa
magis astringit expressum quàm tacitum: vt ff. de arbit.l.celsus.
quasi bis repetita iussio:semel facta à lege, & iterũ facta à ministro
legis.¶Sed contrarium determinat Archid. tali ratione, priuile-
gium episcoporum est qđ possint dispensare:ergo tali priuilegio
nõ derogatur per rescriptũ qđ est primitus cõmune:qa vox priui
legiata potior est voce simplici:vt no.ff.de hæred.instit.l.testamẽ-
to dñi.Episcopus igitur poterit dispensare ex causa:causam autẽ
voco rõnem naturalem vel ciuilem:vt in c.j.§.item si delator. quæ
fuit prima causa benefi.ami.leues enim occasiones nõ sunt ad sta
tutum iuris trahendæ.vt ĩ c.obertus de horto.§ si quis.in qui.cau.
feud.amit.in vsib feu.occasio eñ dr̃ leuis ratio,quę mouet affectũ
sed non tribuit effectum.¶Cõcludo ergo cum Archidiacono qđ
dispensatio sublata non est per illam notabilem. l.si hominem.ff.
mand.hoc tenet Arch.in c.licet canon.in fi.de elect.li.vj. Ad illud
autem brocardũ,quòd expressio debet aliquid operari: respõdeo
verũ est si iuris ratio patitur. secus si non patitur. vt quia inest de
necessitate & in quolibet contingenti illius generis.Si iudex dicit,
assigno tibi terminum legis ad petendum Apostolos. iste termi-
nus non est terminus iudicis sed legis.Refert enim legem,sed non
statuit de nouo diem:vt clemen.2.de appella. & sic ista expressio
relatiua legis simpliciter nihil operatur: sed expressio dispositiua
bene operatur.in dicta.l celsus. & hoc ideo quia arbiter poterat
minuere nec lex suppleret in aribtro, licet suppleat in iudice:
vt ff. de arbitris. l. diem proferre. §. stari. quia etiam iniquum ar-
bitrium tenet. Vel dic quòd etiam arbitrium non dico arbitra-
mentum recipit tacitam suppletionem temporis, sententia ve-
rò iudicis suppletur in omissis quæ tacitè insunt:vt.l. iiij §. si quis
condemnatus.ff.de re iudi & facit ad istud brocardum qđ not per
11 Cy.in l.tertia.C.si penden. appella mors interue. ¶† Vtrum ex-
pressa ademptio bonorum in deportatione vel relegatione aliqd
operetur necne. & *cõmuniter* dicimus qđ in relegatione operatur,
quia voluntaria:in deportatione autẽ & damnatione in metallũ
non operatur,qa necessaria.vt ff.de capi.dimi.l.tutellas §. si liber
tate.& C.de sentẽ.pas.l.fi.quicquid dicat glos. in l.si quia militi.§.
j.ff.ex qui.cau.maio. quæ dicit qđ in deportato possunt reseruari
bona.Nam illud non est verũ nisi fieret per principem, vel nisi fie-
12 ret militi condẽnato de militari delicto. ¶† Pręmitte ad euiden-
tiam qđ Cistercieñ.sunt priuilegiati ne soluant decimas possessio-
num ante generale cõcilium acquisitarũ. Itẽ sunt priuilegiati qđ
per literas non possunt trahi ad iudicem,nisi fiat mẽtio de ordine
ipsorum. Cistercienses ergo nõ possunt cõueniri per rescriptũ in
quo non fit mẽtio ipsorũ. ¶Casus Impetratũ fuit contra quendã
abbatẽ,vel priorem ordinis Cistercieñ.super decimis, vel alijs, q̄
sedes apostolica eorum ordini indulsit,nec fuit facta mentio ordi-
nis in rescripto: tandem fuerunt citati vigore rescripti: quæritur
vtrũ teneantur respondere.respondet qđ non.¶Not.qđ suppres-
13 sio dignitatis vel ordinis vitiat rescriptum. ¶† Opponit qđ imo
videtur qđ possint conueniri per tale rescriptum,licet non faciat
mentionem de priuilegio;quia intelligitur concessum saluo priui
legio vt C.de emancipa.liber l.nec auus.& etiam saluo iure com-
muni.vt ff.de vul.substi.l.ex facto.in prin.Solu.hic duplex est pri-
uilegium peremptorium qđ respicit decimas, & exclusorum li-
tis,& disceptationis qđ respicit vacationem,in ius propter primũ
nõ vitiatur rescriptũ: qa non est exclusorium iudicij sed actionis:
quia exceptio peremptoria respicit merita causę nõ merita iuris-
dictionis: sed propter secundum vitiatur rescriptum: quia priuile-
gium est prohibitorium vel confutatorium precum,ne in ius tra

hatur.arg.ff.iudi.solu.l.vir bonus:secundum Inno.¶ Sed pone qđ trahuntur super rebus super quibus non habent priuilegium: nunquid efficax est rescriptum?respondeo sic: quia in eo in quo non sunt priuilegiati, debent vti iure communi. vt ỹ. de deci c.nuper.
a secundum Bern̄. ¶ Vlterius opponitur quòd imò debent comparere.[a] Nam quilibet citatus coram iudice q habet aliquam iurisdictionem debet comparere allegaturus suum priuilegium: vt ff. de iudi.l.si quis ex aliena. & ff si quis in ius vocatus non ierit. l. ex quacunque.¶ Sol.concedo: & ideo si citatus non comparet,tenet sententia contra eum: vt inf. de appel. si duobus. secundum Ber.
14 ¶ †Ex quo sequitur talis conclusio,ꝙ si in rescripto nō fit mentio de priuilegio aduersarij rescriptum est inualidum si compareat & excipiat. alioquin est efficax. & dic quod speciale est in cisterien̄. & alijs habentibus speciale priuilegium fori concessum ipsi religioni.& hoc fauore religionis argu.ff.de vsufruc.l.locum.in prin. ¶ Et ex hoc concluditur quod non solum in Cisterciensibus,sed etiam in similibus est idem obseruandum.argu.de nego.gest. l.ex facto. secundum Barto. ¶ Distingue aut conuentus per literas nō includitur in literis,& hoc constat, & non tenetur comparere. vt ỹ.de priui.ca.fin. C.de manda.principum l.j. C.de iurisf.om.iu.l.in priuatorum.aut includitur in literis:& hoc constat,quod includatur:tamen potest declinare.& tunc tenetur comparere,& excipe. nam si nō excipiat,ius excipiendi perdit.ff.de iudi.l.sed & si susceperit.in prin.aut est dubiū vtrum includat necne;& tunc aut oportet ipsum probare aliquam qualitatem,qua probata non includitur,vt quādo est exemptus.& tunc tenetur comparere,& docere. aut nihil est ab eo probandū coram eo,vt qa clericus citatur à iudice seculari coram quo non oportet probare de clericatu:& tūc processus non tenet siue cōpareat siue non.ỹ.de iudi.c.at si clerici. & error iudicis secularis non facit processum valere.vt C.si à non compe.iudi.l.j.¶ Ex his apparet ꝙ aliud est dicere,non includor, & aliud est dicere sum exemptus, vel habeo declinatoriam fori.
15 ¶ †Item ex p̄dictis habes duas cōclusiones.prima est,quod impetratio facta contra priuilegium fori suppressa dignitate vel ordine non valet.quod est verum si ita dicat tenor priuilegij.alioquin valet,sed obstat exceptio declinatoria fori.Nam quādo in iure reperitur hoc verbū,nō valeat.& nihil vltra cauetur,intelligitur per sententiā:quia cum sup hoc debeat cognosci:ergo & pronūciari. arg.C.de preci. impera. offerē.l.vniuersa.Tamen ad vnum aduerte, qđ iurisdictio q̄ est inualida ope exceptionis lata pro exceptiōe, sentētia efficietur nulla ipso iure:vt ỹ. de offi. dele.c.significātib[9]. & ff. de fideiuss.l. si plures. in prin.per Pet.& Bart.¶ Si autem impetratio facta sit contra priuilegium causæ principalis,tale rescriptum bene tenet: quia nemo agens tenetur facere mentionem de iure aduersarij.arg.ff.de libe.agno.l.j.in princi. ne tanq̄ fatuus impetret contra ipsum.vt C.de lib.cau.sa.l.cū preci.& C.de reuo.dona. l. cum ꝓfitearis. Et vt liqueat dictus articulus an de priuilegio aduersarij mentio sit fienda:distingue, aut impetratur rescriptum scd̄m ius cōmune in vim iustitiæ contra priuilegiatos,aut in vim indulgentię, siue priuilegij.Si in vim iustitię, aut impetratur contra Cistercienses,vel alios religiosos,& tūc necesse est quod de ordine faciat mentionem nō de priuilegio:quia litera dicit,ordinis, non dicit priuilegij. aut impetratur contra alios priuilegiatos vt pone exēplū.ỹ.de priuil.c.ex parte.el primo.& tunc nō est necesse quòd de priuilegio faciat mētionem. & est ratio,quia p rescriptū nihil detrahitur priuilegio.Nam erit iuxta priuilegiū pronunciādum:& rescriptū est ęquale ad iustitiam,& non claudicat:aliter sequeret̄ ꝙ de qualibet peremptoria esset fienda mētio in rescripto. qđ est falsū:qa de peremptoria nō pōt disputari in litis ingressu: sed solū vnà cū principali.vt in l.j.C.de ordine iudiciorū.&;sic nō possent pronunciare se iudicē, vel nō iudicē qđ debet ante omnē aliā
16 ꝓnūciationē fieri.vt no.ff.q satisd.cog. l. arbitro.¶ †Itē ideo non dēt fieri mentio de peremptoria qa aut fieret mētio ad coadunandā peremptoriā,& cōtradiceret sibijpsi:aut ad excludendā;& tūc alia ratione esset rescriptū nullum quòd perimere ius videret̄ alterius vt C.de preci.impe.offe.l.rescripta. Si verò rescriptum impetratur in vim indulgentię,tūc necesse est qđ de priuilegio faciat mētionem in rescripto: quia dicat non obstante tali priuilegio. aliàs ei nō derogaretur.ỹ.eo.c.constitutus.& ỹ.de re iudi.c.inter monasterium f̄m Compost.qđ intelligo,si istud priuilegium est in corpore iuris clausum,al's faciēdo mētionē de ordine, intelligeretur
b obstātino priuilegio[b] derogare,argu.ff.de excu.tuto.l.idem vlpia
17 nus.& ff.de re iudi.l.quidā consulebāt. f̄m Hostiē.¶ †Et prędicta faciunt ad quæstionē: impetraui in feudum castrum tanq̄ emptū per quendam monachū Cisterciensis ordinis nō expresso aliter qđ illud castrum esset acquisitū ordini: nunquid valet impetratio.& videtur ꝙ sic:quia ex quo per monachū de necessitate acquiritur monasterio;& qđ inest necessariò & nō cōtingenter, nō oportet exprimi;qa satis est demōstratū quid,& quale quātumq̄; sit: vt C. de iure delibe.l.cum aliquis.ff.de condi.& demon.l filio.xix q.j.c. statutum.vnde sententiā principis non fefellit:imo plenariè intru

sit.sic igitur volūtas principis adest,& potestas subest.¶ Sed quid dices,impetraui in feudum rem quam tenebam ī emphyteusim, & feci mentionem quod res erat emphyteutica: non tamen expressi quantitatem census.& videtur dicendum quod incerta sit impetratio. & ideo inualida; quia certitudo consistit in substantia, quantitate & qualitate. Nam istę tres distinctiones simul iunctę faciunt rem certam.aliter dicitur icerta & informis.ff.de verb. ob. l. vbi autem. & incertitudo tanquam captiosa frangitur.vt ff. de transac. l. cum aquiliana. nisi forte seruitium esset æquiualens, vel maius quam esset census annus. hoc quoque committitur iudicis arbitrio.arg.ff.de transf. l. cum hi.§.modus.& ff.de annuis lega.l.mequia. §. si.sed certè lex dicit expresse quod fundi templorū emphyteutici non possunt concedi dempto canone consueto. ¶ Sed qđ dices,impetraui iudices super re feudali non facta mentione feudi,an valeat rescriptum.¶ Respondeo sic,si impetraui in forma merę iustitię coram quibus poterit opponi exceptio declinatoria veniens ex natura feudi. vt ỹ. de iudi c. cęterum.quia feuda proprios habēt iudices:dominum,pares curtis,& arbitros.Dominus enim iudicat inter pares curtis pares enim iudicant inter feudatarium & dominum.arbitri iudicant vbi deficiunt pares.his omnibus deficientibus à iurisdictione iudicat ordinarius loci. vt dicam in c.cęterum.ỹ.de iudi. & hoc in omni feudo siue sit nouū feudum,siue recta linea descensum,siue per obliquum.i.transuersale. & si concessum sit tibi & linee tuę, semper intelligitur de linea recta,& non de obliqua: quia obliqua linea est anfracta non in directum producta.arg.ff.si ager vec.vel emphy.pe.l.j.§.qui in per
18 petuum.& ff.de vulga.substi.l.qui liberis.§.hęc verba.¶ † Vt scias quod impetrans super feudo non habet necesse facere mentionē de consuetudinibus feudorum quę in rescripto non comprehenduntur,quia certę sunt:& quod certum est,expressione non indiget vt l.j.in fine.ff.de dote prælega.Sed si esset consuetudo certi loci exorbitans à generali consuetudine recti feudi, tali consuetudini non derogatur per rescriptum, imo nec per priuilegium non faciens mentionem de ipsa:quia consuetudo æquiparatur pacto.& hęc probantur.ỹ.de decimis.ca.ex multiplici.coniunctis his quæ no.C.de decretis decurionū, in rubr.ff.de reg.iur.l. nec ex pręto-
19 rio.¶ † Sed ecce rescriptū non derogat his quæ concernunt causas causę sed nunquid det iurisdictionem implicitam ad derogandum.respondeo sic:quia dat causę cognitionem: ergo & potestatem pronunciandi. Vnde licet rescriptum non deroget pacto vel consuetudini per se, potest tamen derogare sententia mediante quia valet sententia contra priuilegium lata non expresso errore iuris in sententia.si enim esset error expressus non valeret propter vitium & vituperationem pronunciationis. argu.ff. de excu. tuto.l.qui testamento.& C.de iur.& fac.igno.l.j. ibi enim bene valet sententia:sed de iure speciali reseruatur exceptio post senten-
20 tiam.sic.C.quando prouoc. non est neces.l. veteranus.¶ † Quæ-
c ro nūquid certa scientia principis firmet gratiam,quę aliàs esset c nulla?& videtur qđ sic.vt ff.de excu.tu.l.idem. C. de testam̄ militar.l sicut certi.& l.si cū vel in vtero.sic qđ de certa sciētia plenè & clarè fiat mētio in literis.valet rescriptū:aliàs non:qa nō transit in vigorē literarū.Nam Papa non vtitur in literis sua scientia, nisi formaliter seu causaliter faciat mētionem de i, sa;qa extra literas nihil subintelligi potest.ar.ff.de lib & posthu.l. gallus.§.j.ibi dum dicit,ex verbis concipi possit.& C. de fide instrumen. l. contrarius.
21 ¶ † Quærit hic Colectarius, Papa concessit mihi beneficiū cum clausula,qđ ibi deberē facere residentiā.nunquid poterit diœcesanus super residentia dispensare?& videtur quod non:qa fines mādati sunt diligenter custodiendi.vt ỹ.eo.c.cum dilecta.ff.mā.l.diligenter.ff.de verb.obli.l qui romę §.Calimachus.ff.de manmiss. testa.l.mequia.ff de leg.iij.qui concubinam.§.vxori.Archi. dicit ꝙ ex causa superuenienti potest dispensare:nec facit contra mādatū Papæ à quo mādato nouitas causæ semper videtur excepta.argu. optimū ff.mā.l.si hominē.& ff de sol.l.si cū corneli[9]. allego Arch. qui ita no.in c.licet canon.in fin.de elec.lib.vj.Et ratio est,qa posse dispensare priuilegium est episcoporū cui priuilegio nō intelligitur derogatū per rescriptū:dūtamen ista dispensatio fiat cum causæ cognitione:qa qđ deest rescripto,suppletur à lege.argu.ff.de re iudi. l. iiij. §. si quis condemnatus. ¶ Præterea causa de residentia inest

ADDITIONES.

a ¶ Vide Barb.cōsi.l.co.j.volu.primo.& Ale.cōsi. i.col. j.& iij. vol.v.& Ant. de prato in consil. Barba.ad finem. v.col. uol.j.

b ¶ Vide Ale.consil.lxxvij.ii.uo.item uide alium casum quem ponit Ioan.de ana, in consil. xiiii. quod si eps fecerat constitutionem ut non posset aliquis ad beneficia ordinari nisi seruata certa solennitate si ipse episcopus postea ordinat non seruata illa solennitate uidetur dispensare & derogare tali constitutioni quantum ad ualiditatē illius actus.uide que ibi allegat ad propositum doctor Bal. hic:& bene no.istum casum.

c ¶ Vide fely.in c. cum inter priorem. colum.i. cum sequen. ubi latissime.ỹ. de excep.

inest de iure cōmuni in beneficialibus curatis, siue habeant curam spiritualē siue tēporalem alicuius plebis vel populi cū alicuius potestatis vel iurisdictionis exercitio. ergo expressio non auget mandatū. Sed nunquid priuilegio de decimis non prestandis potest renunciari? & videtur quòd non: qa est concessum ordini. ar. ĩ. de fo. compe. c. si diligenti. ¶ Et ideo vnus abbas Cistercień. vel prior cōuētus super decimis, videtur nō posse renunciare huic priuilegio. ¶ In contrarium videtur. C. de his qui sponte munera suscipiunt. l. j. li. x. dic quòd in prȩiudicium ecclesiȩ nō tenet renūciatio: sed in prȩiudicium personȩ ipsius renunciantis tenet. Non ob. c. si diligēti. allegatū, qa non potest valere renūciatio quin prȩiudicaretur dignitati ordinis clericalis. Nam qui tangit vnum clericum, tangit totum clericatū: sicut qui tangit auriculam tangit totum corpus, & propter colligantiam membrorū totū corpus sentit tactū. vt not. ff. de fur. l. vulgaris. in princ. ¶ Item scriptū est, nolite tangere christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. vt no. in auth. de nō alie. §. j. vel aliter ad. c. si diligenti. responde, ꝙ ibi fieret prȩiudicium alterius iurisdictioni: & ideo non tenet consensus. vt not. Io.
22 mona. in c. accusatus. de hȩre. lib. vj. ¶ † Denuo oppono. nam dicitur hic, quòd impetratio ad certam speciem non derogat priuilegio cōmuni ordinis Cistercień. certè imo videtur quòd deroget: qa species derogat generi: vt s. e. c. j. & de off. deleg. c. studuisti. ¶ Sol. illa regula non habet locum in priuilegijs: qa priuilegium eo quod cōtinet ius singulare semper habetur loco speciei specialissimȩ. vt not. ff. de legi. l. ius singulare: & ideo non tollitur nedum per rescriptum; sed nec per constitutionem generalem sequentē. vt sing. no. in l. decurionibus. C. de silentiarijs. lib. xij. Regulariter autem species quȩ euellit de corpore sui generis, minuit genus. s. ei detrahendo, & aliter disponendo ꝗ̃ sit dispositū de genere. & hoc quādo ꝓcedit genus & sequitur species restrictiua: vt ff. de lega. iij. l. hæres meus. §. duȩ statuȩ. vel translatiua: vt ff. de alimen. lega. l. alimenta. §. basilicȩ. & l. Stichus. Sed si ꝓcedat species, & copulatiuè subijciatur genus, hic non euellitur species de corpore generis, sed ex abūdanti exprimitur: vt ff. de suppelle. leg. l. legata suppellectili. & hæc distinctio quid prȩcedat vel quid sequat, habet locū in specie non in genere & indiuiduo: qa indiuiduum ampliationē non recipit. vt d. §. duȩ statuȩ. & ar. ff. de vsucap. l. rerum mixtura. habet enim fines proprios. ff. de lega. ij l. Mȩuius. §. duobus. & no. ff. de lega. j. l. legato
23 generaliter. quibus finibus circūscribitur. ¶ † Sed opponitur, & videtur ꝙ species non deroget generi. Nam appello genus id quod continet plus: speciem verò voco partem illius pluris. vnde dicit lex, ꝙ si testator legat vni fundum, alij vsumfructum eiusdem fundi, quòd legatarius fundi concurrit in eodem vsufructu tanꝗ̃ coniunctus: & sic ei nō derogat species expressa: sed ꝯiunctio facit partem. vt ff. de vsufru. leg. l. si alij. nisi testator dixisset expressè, ꝙ legabat totum vsumfructū. vel hoc probetur ex aliquibus coniecturis,
24 vt ibi patet. † Sol. fundus non est genus, sed est quoddam integrale & materiatum, quod intellectu distinguitur in duas qualitates. s. proprietatem & vsumfructū: quia ergo in eadem integritate corporali vterq; legatarius cōcurrit, cuius integritatis id est fundi nomine vterq; cōtinetur, merito concursu legatarius fundi facit partem legatario vsusfructus formalis. Idem esset si vni legaretur domus alij vsusfructus ipsius: vt ff. de vsufruct. leg. l. Sempronio. & fa
25 cit quod not. ff. de lega. tertio. l. Iulianus. ¶ † Quid si adijciatur ad
a iectiuum substātiuo? Respondeo, aut est interposita copula[a], & habet ampliare, aut nō est interposita; & habet restringere: vt ff. de lega. iij. l. ea tamen adiectio. & inter adiectiuum & substantiuum non cadit punctus qui habeatur pro copula. quod dic vt. ff. de verborum
26 signific. l. alienationis. §. fin. ¶ † Adde dicit Io. mona. quòd quandoque verba sunt generalia: & tamen effectu sunt singularia: vt quia non possunt comprehendere nisi vnum indiuiduum: vt ipse not. in c. si absenti. de prȩben. libr. vj. & ideo statutum cum non potest comprehēdere nisi vnam personam siue quod sumitur ex aliquo, & non ex vniuerso, nō valet: quia statutum debet esse generale verbis & effectu seu adaptatiōe: vt ff. qui & à quibus. l. si priuatus. quæ teneas menti: quia quotidie occurrunt.

ADDITIO.

a ¶ Vide latissime per Fely. in c. ij. in vij. colū. cum seq. s. eo.

CAP. VII.

1 *Prȩsumitur quis memor eorum quȩ fecit.*
2 *Natura nominis collectiui quȩ sit.*
3 *Autoritas capituli an absorbeatur per creationem episcopi.*
4 *Papa si mandauit mihi conferri prȩbendam tanti redditus: licet non sit probatus redditus ad vnguem: iudex estimabit illud.*
5 *Prȩsumitur conuentualis scire ea quȩ fiunt in conuentu.*
6 *Restitui ad famam si impetrant dignitatem non oportet quòd faciant mentionem de defectu antiquo nec de restitutione in integrum.*
7 *Rescripta & literȩ papȩ edendȩ sunt integraliter cum die.*
8 *Represalię si concessę sunt contra Perusinos, & tunc Titius erat de numero Perusinorum: si postea fiat hostis, & desinat esse ciuis, an potuerit capi pro represalijs.*
9 *Literȩ an vitientur eo quod impetrans sit alterius generis quàm cōfratres.*
10 *Collatio si spectet ad episcopum tantum, & sede vacante scribatur capitulo, vt recipiant aliquem in canonicum: an tales literȩ valeant.*
11 *Licitum est arguere de re ad personam.*
12 *Capitulum an possit episcopo creato exequi mandatum quod pertinet ad episcopum.*
13 *Priuilegium non porrigitur ad eum, ad quem verba priuilegij non porriguntur.*
14 *Militibus qui prȩest, non propterea habet priuilegium militum.*
15 *Collatori an debeat scribi quando scribitur ad collationem.*
16 *Mandatum quod dirigitur vniuersis, potest vnus solus episcopus implere.*
17 *Iudicium inchoatum à pupillo cum autoritate tutoris, potest solus tutor perficere.*
18 *Capitulum an poterit inuestire aliquem absente episcopo, si in rescripto mādetur quòd episcopus & capitulum inuestiant.*

EAm te. Not. ꝙ hic nō est mutatio personarum, sed intellectus. arg. ff. de contrahen. emp. l. cum seruo. quia intelligitur episcopus tacitè ex natura rei mandatȩ. ¶ Mandatum factū capitulo sede vacante, episcopus de nouo creatus adimplere tenetur. hoc dicit secundum Inn. Vel sic. Si collatio prȩbēdarum pertinet ad episcopum, & sede vacante scribatur capitulo pro receptione alicuius in canonicū: eṗs postea creatus tenetur prouidere: & valet rescriptum. Primò ponitur mandatum papȩ & eius tenor. secundò allegatoria excusatio capituli. tertiò prȩtēsa excusatio epi. quartò reprehēsio papȩ. quintò remotio cuiusdā tacitȩ oppositionis. secunda ibi, ipsi vero. tertia ibi, cum itaque. quarta ibi, ꝙ nullatenus. quinta ibi, pro eo. ¶ Casus Quidam. P quondam Iudȩus ad fidē cōuersus ecclesia Tornacēsi vacante impetrauit literas ad decanū & capitulū quòd ipsum reciperent in canonicū, & prȩbendā eidē conferre deberēt: tandē anteꝗ̃ mandatum esset adimpletū, archidiaconus dictȩ ecclesiȩ creatus est eṗs. modo dictus Petebat se recipi in canonicū. & prȩbendā sibi conferri: capitulum obijciebat quòd non poterat recipere: qa non pertinebat ad ipsum receptio, sed ad eṗm. Eṗs verò dicebat quòd non tenebatur recipere, nec cōferre: quia mandatum non erat directum ei, cum non esset nominatus in rescripto: & quia tēpore datȩ non erat eṗs: & datū est fundamētū literarū: papa dicit eṗm teneri: nec potest ignorantiam simulare cū tempore datȩ literarū esset vnus de capitulo: & tempus datȩ literarū sit diligēter attendēdū. Deinde rñdet tacitȩ oppositioni, quia posset qs dicere, iste impetrās originaliter est de gente Iudȩorum. vnde eṗs videtur habere iustā causam indignationis: ad hoc respondetur ꝙ ex quo conuersus est ad fidem, non debet indignari eṗs, vel canonici si recipiatur in cōfratrē, & prȩbēda sibi cōferatur. h. d. Et est ratio, quia nemo oritur christianus, sed per baptismū fit: aliter seque
1 retur quòd nemo posset habere ecclesiasticū beneficium. ¶ † Ibi, si
a bene[a] meminimus. prȩsumit quis memor eorū quȩ fecit. sic. C. de cōtrah. & cōmit. stip. l. magnā. & tamē quādoq; quis ignorat factū propriū ad suū tamē dānū, nō alterius. l. is qui vsumfructū. ff. quib. mo. vsusfru. amit. & interdū nec ad suū nec alterius. ff. de acq. pos.
2 l. peregrè. ¶ Ibi, te, qui tūc eras archidiaconus nunc eṗs. ¶ † Ibi, decano. de archidiacono nō fuit nominatim expressum: & ideo prima facie videbatur omissum. ar. ff. de leg. ij. l. Celsus. §. quod alicui. Sed hoc non obstat: qa licet nō nominatim, tñ inter cęteros: sicut dicimus in simili quòd quidā nō nominātur, tñ inter cęteros īcludūtur. ff. de lib. & posth. l. Titius. nā natura nominis collectiui ē sua indiuidua qnq; simul, qnq; seorsum per se significare. vt l. si chor. ff. de leg. iij. & quādoq; significat cōplexiuè, quādoq; distributiuè. vt l. ciuibus. ff. de reb. dub. ff. de lega. j. l. ciuitatibus. C. de iude. l. j. ¶ Ibi, mandatū dedimus, & prȩceptū, hęc verba geminata significant prȩcisam intētionē papȩ. i. prȩcipiēdo mādamus: qa strictius est prȩceptū ꝗ̃ mādatū: vt no. ff. de off. prȩsi. l. sȩpe. ¶ Ibi, de gente. no. ꝙ nomen gentis significat originē. ¶ Ibi, ipsi vero. s. decanus & capitulū. ¶ Ibi, qa donatio. ista allegatio erat vera: qa ex quo trāslatū est mādatū ad eṗm creatū, ergo capitulū est liberatū à mandato.
3 ar. ff. de adi. le. l. trāslatio. ¶ † Ibi, ad te. s. solū. & ideo nō poterat ad impleri per capitulū: vt ĩ. ne sede vacā. c. j. li. vj. & qa ꝑ creationem episcopi

ADDITIO.

a ¶ Vide vnam gl. quȩ docet modestiā loquendi in similibus verbis quam ibi multum notat Decius in l. lecta. alias in l. se. ff. si cer. peta. & ibi adde istum tex. in istis verbis si bene meminimus. item in quibus prȩsumat vel tollatur obliuio vide per Barba. consil. xxxij. colum. pe vo. j. & consil. xxxij. col. ij. e. volu. quanto autem tempore inducatur obliuio vide remisiuè Iac. in l. j. col. fina. C. de fer. fu. Item adde ꝙ in papa nō ꝓsumitur memoria sed bene prȩsumitur obliuio, ca. ex parte. el primo. de off. deleg. qđ not. ad istū tex. q. videtur contrain istis verbis sed est propter multitudinem causarum secundum Barb. ibi quia vt plurimum quis creatur papa in senectute.

epi absorpta est in hoc autoritas capituli: qa capitulū quod funge-
batur sede vacāte loco epi,nunc desijt fungi.ar.optimū.ff.de fideic.
li l.Lucius.& C.de inoff.test.l.fi.in fi vbi mutatio appellatiui vitiat
substātiuū.ff qui.mo. vsusfr.amit.l.si cui.¶Ibi,inde receperas,non
tanq̃ episcopus qa nō eras:nec tāq̃ archidiacon9,qa de archidiaco-
no nō erat facta mentio,sed de capitulo,& decano.arg ff de lega.ij.
l.legatorū.§.qui plures.C.fami.hęr.l.quoties.¶Ibi, si datā.i.mentē
papę in qua consideratur tp̄s datę:quia tūc oritur & initiatur gratia
4 formaliter.argu.ff.de reb. du l.si cognatis.† Si papa mandauit mihi
cōferri p̄bendā tanti redditus: licet nō sit probatus redditus in iudi
cio ad vnguē:tñ iudex ęstimabit illud.ff de leg.ij.l. si qđ ex pāphila.
& qđ ibi per Bar.¶Si rex ꝯcessit mihi vltimā excidētiam,oportet
5 me probare de tēpore.ff ad treb.l.eū qui nouissimus.¶† Ibi,de ca
pitulo, ꝓpter qđ p̄sumitur scire:maximè qa erat archidiacon9.nā
pręsumitur cōuentuales scire ea quę fiunt in conuentu.vt in auth.
de mona.§.cogitandū.& no.j̃.de testi.c.veniēs.C.de repudijs.l.cō-
sensu.& quod no.ff de reg.iu.l.non pōt dolo.¶Ibi canonicus not.
qđ qui potest habere in vna ecclesia dignitatē,canonicatū,& præ-
bendam.qđ verū est ex dispensatione:vt in c.j.de ꝯsue.lib.vj.¶Ibi,
necesses:qa eras tūc canonicus:nec eras tunc ep̄s consecratus.sup-
ple nec confirmatus:qa sola confirmatio dat potestatē cōferēdi:
6 vt j̃.de elec.c.transmissam.Ibi,†extiterit.s.quondā:tñ illud fermē-
tum fuit purgatū ꝑ baptismū:& ideo de eo nō dēt fieri mentio Et
a est bene notandū qđ restitutiᵃ ad famā, si impetrant dignitatē,non
oportet qđ faciāt mētionē de defectu antiquo, nec de restitutiōe ī
integrū:qa beati quorū remissę sūt iniquitates, & quorū tecta sūt
peccata.tene menti.Inanis gloria & memoria pręteriti nō corrū-
7 pit statū de pręsenti.¶†Ibi,si datum not. rescripta & literas papę
edendas integraliter cum die: secus in alijs publicis instrumentis:
qa dies nō dēt edi nisi ad instruendā falsi accusationē:& tūc ita de
mū si petens edi offerat se paratū inscribere ad pęnam talionis C.
de fide instru.l.fi.quod dic vt dicā.j̃.de proba.c.j.qđ no.j̃.de re iu.
in ca.abbate.in nouella. vbi omnino vide.¶Si quis extra iudicium
vtetur instrumento,vti in protestationibus, debet solenniter edere
cum die & consule.ff depositi.l.si qs inficiatus.& no.ff.de ope.no.
8 nun. in rubrica per Bar.quod est no.¶† Itē collige arg. ad quæstio
nē,cōcessę sunt represalię cōtra Perusinos:& tūc Titius erat de nu
mero Perusinorū,postea est factus hostis & desijt esse ciuis.ff.de ca
pi.dimi.l.amissione.§. qui deficiunt. demū captus est pro represa-
lijs:quęritur vtrū potuerit capi? & videt̃ quòd sic attento initio,&
data represaliarū vt hic.& ff de reb.du.l.si cognatis.¶In contrariū
videtur,quia est sortitus aduersatiuum statū:& qa finita est causa fi
nalis,anteq̃ existeret conditio capturę:quia sententia non verifica
tur nisi capiatur prius.vt ff.de acquir.rę.do.l.in laqueum.nec trahi-
tur retro:vt no.j̃.de app.c pręterea requisiti. facit quod no.in cap.
j.ne se.va.lib.vj.in nouel.& j̃.eo.ti.& lib.c. ex parte.Cōditio tūc fin
git retro qñ in ipsius implemento nō reqritur factū nouū cōtrahē
tis,vel disponētis:aliàs non : qa ex pluribus debentibus concurrere
substātialiter,nō sufficit alterū pręuenire in tēpore:qa illud dicitur
prius in tpe quod est prius in concessione diei.& qđ est ꝑfectè cō
summatū.ff.de lega.j.l. quęsitū.§.presenti.qđ est verius: qa cōditio
necessariò subintellecta ex natura rei.s. si capiatur,non potest veri
ficari anteq̃ capiatur: & tanq̃ conditio in ista retro nō fingit.vt ff.
qui po. in pig.ha.l. potior & l.qui balneum.& l.j.§.serui.ff.ad silla.
9 ¶†Redeo ad notabilia & primò quòd literę nō vitiētur eo quòd
impetrās sit alterius gentis q̃ confratres:siue alij canonici vt hic.&
j̃.e.c.si proponente.Nam oēs gentes dei sunt,cuius est terra & ple
nitudo eius.facit.ff.de leg.3.l.fideicōmissa.in prin.& in auth.de quæ
10 store.post prin.& j̃.de iudi.c.cum deputati.¶† Secūdo no.casum
peregrinum,qui non est alibi,qđ si collatio spectat ad epm tātum,
& sede vacā.scribatur capitulo,vt recipiant aliquē in canonicū,&
confratrē ipsorū,quod tales literę valēt: & si non sunt executę va-
cāte sede,ep̄s de nouo creatus tenetur adimplere mādatū.¶Sed ꝯ
b hocᵇ oppo.nā mandatū debet adimpleri autoritate mandantis.ff.
de off.eius cui man.est iurisd.l.j.in §.fi.& in forma ita quòd nec re
cedatur à persona.vnde non est solū cōsiderandū qđ scribitur:sed
cui mādatū dirigitur,& in quē.vt ff.de cōdi.& demon.l.q hæredi.
in prin. Itē vnus pro alio non tenetur implere mandatū nec potest:
qa personalis cōmissio est.ff.de legatis ij l.si alienus.& l.j.in fine.ff.
de legatis.3.quia vbi est inserta persona pro forma,nō debet rece-
di à persona.ar.ff.de curato. furio.l.cum ius bonis.ff. de statu libe.l.
11 seruus si hæredi.¶†Ibi,duo sunt enim &c. & est notabilis hoc pro
bo:quia licitum est arguere de re ad personam. Sed res quæ nō est
in rerum natura,nō includitur in dispositione voluntatis: ergo nec
persona.ar.ff.de contrah.emp.l.rutilia.& l.in lege. & ar.ff. de testa.
tu.l.si quis in te.Sol.aut loquimur quantum ad verba, aut quantū
ad mentē:primo casu certum est quòd non continetur episcopus:
maximè nondum creatus. aut loquimur quantum ad mentem &
interpretationem iuris:& tunc mandatum factum capitulo trans-
fertur in episcopum tanquam in successorem ordinis & honoris.
arg.ff.de fideicom.libert.l.cū quasi.in prin.& ff.de le.3.l.a patre vel
domino. nam vt ait Inn. quando scribitur capitulo super eo quod
pertinet ad episcopum & episcopatus vacat,videtur scriptum ca
pitulo tanq̃ vices gerēti.nec enim alij magis apertè scribi poterat.
vel congruentius mandari.¶Itē ep̄s & capitulū sunt quodāmodo
vnus corpus:vt no Ioan.mo.in c.j.ne se.va.lib.vj. sed istud est verū,
quando inter eos est aliqua iuris communio: sed hic nulla est.ar.ff.
de stip.seruo.l. si cum duorum ¶Item sede vacante capitulum est
sicut mulier pręgnans:qa episcopū parere speratur eligendo.Con-
clusio igitur quòd mens latior est q̃ verba. ¶Itē quod hic est quę-
dā fictio.vt C.de impu.& ali.sub.l.fin.vel verius interpretatio sum-
mi pontificis:vt ff.de verb.signifi.l.neratius & l.iij.C de inoff.test.
12 ¶†No.tamē ꝙ creato episcopo capitulum nō posset exequi istud
mandatum : qa superueniente veritate fictio cessat. vt ff.de libe.&
posthu.l.filio quem.& cùm possumus veritatem amplecti, nō de
bemus inhęrere fictioni.vt ff.de condit.& demon.l Iulianus ait,si
13 hæredi.in ratione literę.¶†Ibi,nā dicit,no.quasi dederit,quia hęc
esset fictio,sed quasi per hæredē stet:& hęc est veritas: & ideo am-
plectenda.De vno opponitur,ad quem casum verba priuilegij nō
porriguntur,nec ipsum priuilegium porrigitur: vt ff.de testa. mili.
14 l. quod constitutum.& ibi gl.¶†No.ꝙ qui pręest militibus, nō ha
bet propterea priuilegium militū.So.in c.nostro hoc est statutum
ne gratia papę vitietur.arg.ff.de fundo instru.l.fundus qui locatus.
& qa sede vacāte plena ecclesia est in capitulo.nam ipsum capitu
lū tunc est caput & mēbra:sed postea reparato pastore capiti debe
tur quod est capitis,& membris quod est membrorum:& plerūq;
plus est in sensu q̃ in voce:vt ff.de leg.iij.l.fideicōmissa.§.plerunq;.
Duo enim sunt sensus.s. sensus intellectus & sensus corporis.pri-
mū ratione concipitur:secundū auditu sentitur : & semper ꝑualet
intellectus:vt ff.de leg.ij.l.cum pater §. cū imperfecta. & de leg.iij.
l.cū filio. & quandoque ex pluribus sufficit vnū significari verbis.
verbi gratia,si princeps significat se scire, videtur etiā vltra proce-
dere obstantijs derogando. vt singulariter no.ff de excu tu.l.idem
Vlpianus.arg.contrà.j̃.eo.c. q̃uis lib.vj. vbi Papa pręsumitur scire
factū propriū: & tamē nō derogat gratię mediatè : sed ratio est ꝑ
l.rescripta.C.de pręci.impera offe.& quod no.ff de lib & post.l.gal
15 lus.§ & quid est si tantum.quia ius erat alteri quæsitum.¶† Vlte-
rius opponitur,quando scribitur ad collationem,debet scribi col
latori:non enim intendit Papa conferre potestatē de nouo in con
ferendo,sed necessitare cōcessam à iure. ¶Sed ita est quòd hic pa
pa scribebat non collatori vt ꝯferret:qa in collatione quę pertinet
ad solū episcopū sede vacāte,non succedit capitulū: qa cōferre est
donare & capitulū non succedit in donando:vt in c j. ne sede vacā
te.lib.vj.& ar.ff.de pac.l.contra iuris.§.fi.& qa quę sunt separata in
potestate,non debent cōiungi in executione potestatis: & qa ex di
uerso capite edicti siue statuti non procedit ius accrescēdi.ff.de bo
c norum poss l.sed cum patrono.Namᶜ ex potestatibus appropria-
tis & pęnitus separatis nulla fit deuolutio nec subrogatio.ff. quib.
mo.vsusfru.amit.l.si sub cōditione. & non debet vnus tangere of
ficiū alterius:vt l.ij.C de execu.& apparitoribus.lib.xij. ¶Tunc vl-
tra si ad capitulum non pertinebat iure proprio: ergo nihil poterit
nisi autoritate papę.vt j̃.eod c.cum aliquibus.libro sexto.quia qui
mandatam iurisdictionē exequitur,proprium nihil habet, sed au-
toritas papę non deuoluitur ad episcopum:quia maior nō deuol-
uitur ad minorem:& quia nulla iuris communio est inter eos:& ex
differentibus genere non fit transitus. ergo malè dicit litera. solue
vt supra:qa hic est speciale inspecta mente papę secundū Inno.&
16 Hosti.¶†Tertiò no.ꝙ mandatū quod dirigitur vniuersis, potest
vnus solus,puta episcopus solus īplere.& facit.ff.ad l.fal.l. qui fun-
dum.§.si tu ex parte.& ff.de leg.j.l.si duobus §.hęres.& ff.de hære.
insti.l.quo loco.§.iam mortuo.& c.fi.de testa. lib. vj. ¶Sed contra
hoc oppo.qa quando scribitur vniuersis, scribitur vniuersitati:sed
vnus solus non est vniuersus,nec vniuersitas, nec cōgregatio.vt ff.
de vsuc.l.rerū mixtura.& no.in l.sicut.ff. quod cuiusq; vniuer.no.
& aliud quo ad essentiam & quo ad efficiētiam:quia in appellatio-
ne & designatione est diuersitas.ff.de vsufr.l.quid ergo.§.sed quod
dicitur.vnde aliud est dicere,lego vsumfructum gregis: aliud est di
cere lego vsumfructum decem ouium:& aliud sunt singuli,& aliud
vniuersi:& quod debetur vniuersis,non debetur singulis:vt l.in tā-
tum.§ vniuersitatis.ff.de rerum diui.ff.de ser. rust. prędi.l. per fun-
dum.ff.communia prędiorum.l.receptum.qa natura generis diui-
sa non

ADDITIONES.

a Vide And.de Iser. in tit.quæ fuit prima causa beneficij amit.in vsi. feu.& vi
de extense de isto dicto Bald. hic quæ scripsi in consilio per me edito in fa-
uorem nobiliū de Folpartis & sup testō quondam bonę memorię magnifici
militis doc.Ardenghi de Folpartis.& de restitutione facta per principem hę
redibus suis &c.Fran.pa.

b ¶ Vide Barba.in consilio xliiij.col.iij.in primo vo.secūdo aliquid per Iaso.
in l.non solum.pen.col.ff.solu.matri.

c ¶ Ex potestatibus appropriatis & penitus separatis nulla fit deuolutio nec
subrogatio sic.alibi in simili habemus quod ex separatis non fit bona illatio.
l.Papinianus exuli.ff.de mino.

si non est genus, sed est differentia. j. de ele. c. in Genesi. ff. de verbo rũ obligatio. l. scire debemus. ¶ Sol. hic episcopus non tenetur implere mandatum de simplici natura verborum, sed de natura intellectus, & interpretationis sumptę ex ipsius rei natura, q̃ est optima verborum interpres. ff. de verbo. oblig. l. in illa stipulatione. §. sabinus. ¶ Itẽ non est nouũ quod vnus nominetur, & alius intelligatur qui inclusus est in litera. ff. de le. iij. l. fideicommissa. §. plerunq;. hinc est ꝙ nomen proprium aliquando sonat in appellatiuo. ff. de no. ope. nun. l. j. §. nũciatio. per Bar. Item facit. ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. donationis. ¶ Quartò no. quòd id quod quis debet facere, tenetur facere ipse solus si potest: & sic ambulatorium est mandatũ & potestas: & mouetur motu intellectus. facit. ff. de sti. ser si seruus communis meuij & castrensis peculij. in §. fi. ¶ Item dicit gloss. collige argumentũ vt dixi, quòd si aliquid mandatur capitulo, cuilibet de capitulo cui potest secũdũ subiacentẽ materiã mandatũ adaptari: id est ei qui illud facere põt, intelligitur esse mãdatũ. hoc nõ placet Inn. & Cõpo. nisi dirigatur mandatum tanq̃ singularibus. Tale est mandatũ de recipiendo inuestitum à Papa. nam tunc quilibet põt singulariter recipere talẽ. argu. ff. de acquir. pos. l. prędia. & ff. si cer. pe. l. eius qui. in fi. ff. commodati. l. iij. §. hæres. ¶ Ibi, certe restitutio rei commodatę in facto consistit, & ideo ille qui habet facultatem restituendi, potest, & debet restituere etiã alijs inuitis. sicut dicimus econtra. ff. de solu. l. si stipulatus. §. si lancem. Istud sicut dicitur, isti sunt duo rei debendi: ita dicere possumus; isti sunt plures rei obediendi etiam si capitulum contradicat: quia iussio confertur in inuito: quia hęc receptio cõsistit in facto, nec tribuit ius. facit de immu. eccle. c. decet. libr. vj. secus si mandaretur capitulo vt talem eligeret: quia tunc quilibet insolidum non eliget, cum ex tali receptione ius quęratur: nec debet sic fieri. j. de elec. c. qa propter. & c. in Genesi. & lxiij. dis. c. j. & ij. Itẽ electio pertinet ad ius, receptio ad factũ, secundum Io. And. & est differentia, qa receptio solius facti nemini pręiudicat: & ideo facilius fieri potest: & quia non est data ei certa forma à iure, quã oportet sequi. & qa est negocium omniũ ipso gestu debet haberi ratum: argu. ff. de contrahen. empt. l. fistulas. §. si fundum. & ff. de neg. gest. l. Pomponius scribit. & ff. quemadmo. ser. amit. l. quęsitum. ibidem dicitur quòd naturaliter fit, repręsen-
17 tat hominis factum. ¶ † In executiõe ergo quilibet videtur assumptus: vt facilior sit exec. quod est no. ergo quod vnus cępit, alter ꝑficere potest. dicit lex quòd iudicium inchoatũ à pupillo cum autoritate tutoris, potest ꝑficere solus tutor. ff. de euict. l. si ideo. ver. vt puta. nec est alibi. ¶ Item vbicunq; fit relatio ad factum, continet indiuiduum, & ideo non habet locũ relatio ad partem: vt ff. de vsu & habi. l. vsus pars. ¶ Item non refert à quo fiat: sed propter quid, & qualiter fiat. ff. de verb. obl. l. cum seruus. ¶ Sed nunquid si mãdatur ciuitati, quilibet de ciuitate potest capi pro debito: respõdeo tota ciuitas & vnum capitulũ est vnus reus debendi, & nõ plures rei: & ideo singuli ad soluendum non compelluntur. tamen cogẽtur facere collectam, ut no. i l j. §. j. ff. quod cuius. vni. no. & . l. iiij.
18 §. actor. de re iudi. per Bar. ¶ † Sed quid si mandatum est episcopo & capitulo quòd inuestiat aliquem nunquid capitulum absente episcopo poterit inuestire? argu ꝙ non: vt. ff. de arbi. l. sicut. sed eo præsente & contradicente sic. ut not. in c j. li. vj. ¶ Not. per hoc ꝙ procedit inuestitura quæ dicitur collatio: sed in illa quæ est possessionis traditio, iam prouisio in absentia alterius non impedit inuestituram. Ioan an. ad idem facit. ff. man l. creditor. in. §. duobus. ff. de cura. furio. l. consilio. §. fi. ff. de offic consu. l. j. ff. de exer. l. ij. §. si plures ff. de arbi. l. pedius. ¶ Pone, capitulum fuit in mora, & ideo fuit deuoluta potestas capituli ad episcopum deinde episcopus est in mora: vtrum de nouo deuoluatur ad capitulum? Respondeo nõ: qa per moram episcopi non purgatur mora capituli: & quia ius accrescendi semel abolitum nunq̃ resurgit. ff. quib. mo. vsusfru. amit. l. si cũ in annos. versi. neq; enim. ¶ Item opponit, mãdatũ fuit directũ decano & ecclesię. i. capitulo: ergo mediam vocẽ habet decanus mediam capitulũ. i. capitulũ in integrum, vel maior pars, adeo ꝙ decanus cum media parte capituli nihil posset ordinare: vt ff. de vsufru. accres. l. si qs Titio & cõsueuit notari. C. de epis. & cle. auth. causa que fit cum monacho. Tũc arguo sic. ista forma nõ est de iure communi: sed de speciali mandato: ergo in ea nõ succedit episcopus. Sol. verum est ex natura sermonis: sed mens loquentis prævalet: vt ff. de ver. sig. l. quisquis mihi. & l. nepos Proculo. & l. Neratius. ff. de reg. iur. Et conclude in ista materia, quòd aut sede vacante sunt directę literę ipsi ecclesię seu capitulo: & si receptio ptinebat ad eos, valent literę, & tenentur adimplere mandatum quãdo cunq;: sed si non pertinebat ad eos, sed ad episcopũ: & in literis non est facta mentio vacationis, episcopus creatus, ad quẽ solum tunc pertinet de iure, implebit mandatum: sed si papa ignorabat sedem vacare, lrę non valerẽt, qa subreptitię: vel qa ineptę cũ nõ possint adaptari ei cui scribitur. & quod nullum est impetrationem nõ recipit: qa quod caret essentia, caret intellectu: vt C. de proba. l. cum pręcibus. & ff. de vsufru. lega. l. cum plures. in fin. ¶ Si autem sedes non vacat tempore datę literarum, aut scribitur ecclesię & Itelligitur scribi episcopo: qa ei soli potest adaptari mandatum: ex quo ad eum solũ pertinet receptio. Si verò scribitur capitulo, non valet litterę. Si autẽ expressè scribitur episcopo, ipse tenetur adimplere: & si moritur interim expectatur successor qui implebit: vt ff. de ac qui. pos. l. fundi. §. itẽ si amicus. & no. ff. de iurisdi. om. iudi. l. & quia. Capitulum enim non posset implere mandatũ quod nõ est sibi directum. Item nec expirat istud mãdatũ morte episcopi: quia directum est dignitati quę non moritur. ff. de le. ij. l. quod principi. ff. de annu. lega. l. annua. §. fi. & argumẽtum. ff. si cer. pe. l. eius qui in prouinciam. §. quod si stipulatus. nec etiam vicarius generalis posset hęc supplere: qa nõ intelligitur constitutus ad beneficiorum collationem. vt in c. vlti de offi. vica. lib. vj. ¶ Deinde not. hic fuit mutatus status, & officium: qa hic Archidiaconus fuit factus eps, & tñ non finitur: imo de nouo incipit mandatum. sed cõtra. ff. de solu. l. sed cum Cornelius. & d. l. eius qui solu. hic superuenit causa cõfirmans, ibi infirmans. Item quando mutatio status non facit pro vel contra, similiter non finitur mandatum. arg. ff de condi. & demõ. l. falsa. §. j. ¶ Itẽ not. inspicimus tẽpus datę, quod est verum vt sciamus de intentione scribentis: sed quantũ ad executionem intentionis, inspicimus tẽpus præsentatiõis: vt j. de appel. c. vt debitus nec enim semper inspicimus principiũ sed terminũ. vt ff. de le. j. l. cætera, §. j. & ff. de le. pręstan. l. interuenit. & tamẽ aliter dicitur ꝙ dignitas accrescens iudicij ante sentẽtiam facit quòd sententia est maioris autoritatis. C. de appel. l. præcipimus. §. sanè. ¶ Vltimo scias ꝙ plurimę quæstiones possunt huic. cap. adaptari quæ sunt vtiles valde, quas vide. j. de conces. præben. c quia cunctis. lib. vj. in nouella. ¶ Et an per literas facultatis imponatur necessitas: est argumentum quòd non. ff. de le. j. l. nam nec emancipatus. quod dic: vt j. eo. c. cum aliquibus. libro sexto. & facit. ff. qui & à quo appella. §. fin. si scis inducere cum intellectu.

CAP. VIII.

1 *Rescriptum ad beneficium in quo tacetur dignitas impetrantis, non valet.*

2 *Principis intentio est quòd nemo grauetur, vel patiatur iniuriam, etiam si in rescripto apponatur clausula, motu proprio.*

3 *Pluralitas in beneficijs reprobatur.*

4 *Pauper ecclesia quando dicatur.*

5 *Relegatus potest per amicum impetrare restitutionem.*

1 AD aures. † Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, in quo tacetur dignitas impetrantis. Secunda ibi, cõsultationi tuæ. ¶ Casus. Quidam habentes dignitates vel personatum impetrant literas ad beneficia minora non facta mẽtione de sua dignitate: quæritur an valeant literę? & respondetur quòd non: quia non est intentionis papæ quòd habentes dignitates vel personatum pauperes clericos inquietent. ¶ In text. ibi, decani. not. decanatus, archidiaconatus, præcantoria & similes prælationes vocantur dignitates: & sic no. dignitatem sumi pro personatu secũdum Colle. ¶ Super minoribus, scilicet maximè. Ibi. supprimunt, id est tacent. ¶ Ibi, dignitatis. istud nomen prout refertur ad dignitatem ecclesiasticam, significat honorem cum administrationis gradu. aliter ponitur pro quadam excellentia status: quæ cadit etiam in seruum. ff. de vsufructu. l. & si quis versi. sufficienter. Ibi. & simplici. i. sine qualitate. ¶ Ibi, tanquam non habeant. nota quòd ille qui non dicit, intelligitur negare. C. vnde liberi. l. qui se patris. & iste sunt dictiones quæ important aliquid non esse seu priuationem: tamen ex ipsis resultat aliquid esse, id est malus habitus mẽtis: puta dolus, fraus, & ambitio. ¶ Ibi, aliquem personarum, quem suprà vocauit
2 dignitatem. ¶ † Ibi, intentionis nostræ. not. ad principis intentio-
a nem [a] recurrendum, quæ talis esse præsumitur, ꝙ alius nõ grauet, nec iniuriã patiatur. Sed quid si est clausula motu proprio. Rñdeo ista gratia similis est testõ, quod semper, vel saltem vt plurimum fit motu proprio: & tñ testator non præsumit velle iniuriam facere: vt ff. de admi. tu. l. impuberi. ¶ Ibi, sup minoribus: multo fortius
3 super maioribus, cùm maior fraus ibi ꝑmittatur. ¶ † Et not. ꝙ beneficia ecclesiastica non debẽt cumulari: & quòd in beneficijs pluralitas reprobatur. simile est in vltimis voluntatibus, vel taxantur plures causæ lucratiuæ: vt ff. de lega. ij. l. Meuius. §. duobus nisi ratio diuersitatis sit euidens. ff. de adi. leg. l. qui Marco. & not. in authen. vt iudi. sine quoquo suffragio. §. illud. ¶ Ibi, pauperes clericos: id est

ADDITIO.

a ¶ Ad intentionem principis recurrendum quæ talis esse præsumitur quod alius non grauetur nec iniuriam patiatur. vide eundem Bald. & moder. in l. ex facto. per illum tex. ff. de vulg. & pupil.

4 eſt pauperes eccleſias, in quibus ſunt pauperes clerici. Inn. ¶ † Et
nota pauperibus eccleſijs per pauperes clericos deſeruiri: & pro-
batur quòd eccleſia ſit pauper: quia forte ſacerdos nõ habet ad co
medendum niſi de pane millij, vel de alio vili pane: nec ad bibẽdum
niſi aquam. ff. de lega. iij. l. ſeruis vrbanis. in principio. Ibi, autor: id
eſt Imperator. Ibi, ſupprimit, id eſt celat: quia celans verum non ha
bet animum rectum: Ibi, volumus. quod verbum volumus, ſignifi
cat ipſo iure id eſt volumus: licet interdum ſignificet quoddã me-
dium: vt l. j. §. ſcientiam. ff. de tributoria. Ber. ¶ In ſuffragio. hic col-
ligit duo notabilia. primum eſt quòd ad intentionem mandantis
eſt recurrendum. ff. de fundo inſtruc. l. cum de lanionis. §. aſinam.
ff. de teſtamentaria tutela. l. ſi quis ita. ¶ Secundò not. quòd poſte-
riores literę non valent ad beneficia, ſed priores. ¶ Contra hoc op
ponitur de. ca. gratia. de reſcriptis in clementin. Solutio, ibi prima
gratia erat pendens & non erat ſortita effectum: & ideo videtur ei
tacitè renunciatum: ſed hic gratia prima erat fundata: & ius radi-
catum in re erat quęſitum. ex ea enim facilius tollitur quòd in ſu-
ſpenſo retinetur, quã illud quod radicaliter eſt firmatum: vt l. rece
ptum. ff. communia prędiorum. & dic vt j̃. eodem ca. ad audientiã.
per Innocen. & in d. c. gratię. per Guil. de monte lau. Item plus vi-
detur quòd expectans eo ipſo quod ſupplicat ſup nouo beneficio,
licet non obtineat: quia Papa noluit condere, amittat expectatum
argumentum. ff. de diuor. l. quod ait lex. tamen in contrarium vi-
detur: quia actus inutilis non derogat actui efficaci: vt ff. de auro &
argen. lega. l. medico. § fi. & ff. de lega. iij. l. ſi iure teſtamẽto facto. ni
ſi eſſet deuẽtum ad eius executionem: vt ff. de pecu. legato. l. cũ do-
a minus. § fin. nam interdum ex nullo ſequitur[a] aliquid: id eſt adem-
ptio: vt ff. de teſtamen. milit. l. militis codicil. §. veteranus. & ff. de
adimen lèga. l. & ideo. & C. de donatio. inter virum & vxor. l. ſi ma
ritus. ¶ Sed quæro nunquid ad impetrandum beneficia requira-
tur ſpeciale mandatum? gloſſ. dicit hic quòd non, ſed ſufficit gene-
rale mandatum ad impetrandum beneficium eccleſiaſticum alibi
ſicut generale mandatum ad negocia: vt ff. de iniur. l. ſed ſi vnius. §.
5 procurator. & ff. ad municipales l. Titio cum eſſet. † Item habemus
quod relegatus poteſt impetrare reſtitutionẽ per amicum ſuum.
ff. de reb. dub. l. quidam relegatus. quæ lex eſt notabilis ad hoc.

ADDITIO.

a ¶ Ex nullo aliquando aliquid ſequitur: adde tex. not. in l. ſi. ff. de reb. eorum.
arc. in l. diuor. in iiij. col. ff. ſolu. ma. relegatus poteſt impetrare reſtitutionem
per amicum ſuum.

CAP. IX.

1 *Citatio prima trahit reum ad iudicium.*
2 *Copia iudicis vbi horis congruis abſuerit, proteſtandum eſt.*
3 *Tutor finita tutela an poſſit petere refutationem generalem ſibi fieri.*

SI autem aliquis. Excipit reus contra reſcriptum quod de ſuo primitus ab eo impetrato non fecit mentionẽ, niſi reus per dolum vel negligentiam ſuo reſcripto priori nõ fuerit vſus. ſecunda pars ibi, ſi autem. ¶ Caſus, aliquis impetrauit literas contra aduerſarium ſuum ſuper aliqua cauſa: poſtmodum aduerſarius ille ſuper eadem cauſa ad alios iudices literas impetrauit, in quibus de prioribus literis mentio non fiebat: & cępit conuenire aduerſarium: quęritur quid iuris? reſpondetur quòd ſecundę literę poſſunt elidi, niſi prior impetrans fuerit in dolo, vel negligentia: quia tunc poſſet conueniri per poſteriores. Non autem dicitur negligere qui delegati iudicis copiam non potuit habere.
1 ¶ † Ibi, tractus. not. ꝙ etiam per primam citationem dicitur quis
trahi ad iudicium. ¶ Ibi, negligentia. not. quòd ſibi imputet qui ius
ſuum proponere negligit. C. de his qui à non domino manumittũ
2 tur. l. final. ¶ Ibi, excuſari à damno. ¶ † Ibi, copiam. not. quòd non
ſemper habetur copia iudicis: & ſuper hoc eſt proteſtandum & cõ
gruis horis. C. de anna. excep. l. vt perfectiuus. ff. de no ope. nun. l. de
pupillo. §. ſi quis ipſi. C. de tempo. appel. l. ſi. §. illud. ¶ Et not. argu.
quòd terminus banni non currit ei qui legitima hora comparuit
ad ſe excuſandum: ſed iudex noluit intereſſe. ff. quando appel. ſit. l.
j. §. quid ergo. ¶ Sed quid ſi non comparuit; tamẽ ſi comparuiſſet,
copiam iudicis nequiuiſſet habere. videtur quòd non currat termi-
nus. ff. de nautico fęnore. l. Labeo. Quid enim obfuit reipublicę ne-
gligentia, ſi diligentia non habuiſſet effectum: vt ff. ſi quis in ius
voc. non ierit. l. ex quacunq;. in fi. dic non excuſari. niſi proteſtetur:
quia ſaltem debuit comparere apud tribunal: licet tribunal ſit mor-
tuum perſona ibi non prędente. Omne enim quod non audit, in-
exorabile eſt: vt l. temperent. C. de veſtibus olòboris. ¶ Nota in ca.
iſto ꝙ dolus & negligentia ſunt paria. ¶ Opponitur quòd reſcri-
ptum perpetuò durat: vt C. de diuer. reſcri. l. falſa. ſolu. iſtud eſt ve-
rum, niſi duo cõcurrant in contrarium: ſcilicet nouella impetratio,
& anni curſus. ¶ Opponitur quòd non durat vltra triennium: vt
C. de iudic. l. properandum. Solutio, illa nihil facit: quia ibi loqui-
tur de ętate iudicij, non de ętate reſcripti: ſic & compromiſſũ per-
petuum eſt, niſi ad iudicium ſit ventum: quia tunc finitur triennio
etiam de iure canonico, cùm non inueniatur coram arbitro corre
ctum ius ciuile: vt notatur. ff. de arbi. l. ſed ſi compromiſſum. & l. itẽ
ſi vnus. & §. ſi multo poſt. & tene menti. ¶ Opp. nam ſi reus impe-
trat, ergo ad excipiendum impetrat: & quę annua ſunt ad agẽdum,
perpetua ſunt ad excipiendum: vt l. plure. in fin. ff. de excep. doli. &
C. de tempo. in integ. reſti. l. petendæ. & C. de excep l. licet. Sol. quæ
dam exceptiones ſunt perpetuę: quædam temporales: vt inſtit. de
excep. §. tẽporales. ff. de inoffic. teſt. l. Papinianus. §. ſi filius. ff. de iu-
reiuran. l. nam poſtea. § minor. poſtq̃ actio eſt in iudiciũ deducta,
omnis exceptio eſt temporalis. C. ſenten. reſcin. nõ poſſ. l. perẽpto
rias. ¶ Item vbicunque excipiens poteſt ad iudicium principaliter
prouocare. vel dic quòd iſtud. c. intelligitur quando reus impetrat
in reali iudicio, vel in duplicibus iudicijs, vel in interdicto vti poſſi
detis. ¶ In ſimplicibus enim iudicijs non poteſt reus trahere acto-
rem ad cauſam, niſi ipſe reus primò eſſet tractus fortè coram ordi
nario, vel forte niſi controuerſiam extra iudiciam pateretur, ſuper
qua poteſt petere imponi ſilentium diffamatori. vt C. de ingenuis
& manumiſſ. l. diffamari. & gloſſ. ff. de libe. leg. l. Aurelius. §. cẽtum.
ſuper receptiõe etiam teſtium poteſt reus impetrare. j̃. de teſti. c. ſi
3 gnificauit. ¶ † Et prędicta faciunt ad quęſtionem de tutore, qui fi-
nita tutela petit ſibi fieri refutationem generalem. nam hoc nõ po
teſt neq; tanq̃ actor: quia debitor rationum reddendarum: neque
tanq̃ reus: quia nullum iudicium incipit à reo: niſi dicas quòd mo-
dus eſt iſte, quòd reus offerat ſe paratum reddere rationem de vni
uerſis: quia reddita petit declarari ſe vlterius nõ teneri: quia in gene-
ralibus iudicijs procedit ſententia tam condemnatoria quã abſo-
lutoria. generaliter tamen vt fiat ibi confeſſio, vel pactũ, nõ poteſt
petere, de ſolutis: vt l. quid ergo. verſ & nemo dixit. ff. de contrario
iudi. act. tutelę & no. per Bar. ff. de tranſac. l. cum aquiliana. quia ne-
a mo cogitur[a] in nube. i. in obſcuritate contrahere vel diſtrahere. vt
de noua forma fidelitatis. cap j. ¶ Dic ꝙ iudex debet dare calcula
torem qui reuideat rationẽ. C. de vſuris pup. l. ſi. & adde quod ple-
nè dixi in d. l. diffamari. in lectura. ¶ Item Petrus & Cyn. C. de non
nu. pecu. auth. hanc querelam. dicunt ꝙ exceptio nõ poteſt princi-
paliter intentari, niſi datur exceptio ex eo: quia ſibi cõpetit actio
vt in exceptione nõ numeratę pecunię, & non numeratę dotis. &
bñ dicũt per id qđ no. in l. iij. C. de dotis ꝓmiſ. & illa nõ eſt propriè
exceptio ſed q̃rela: & q̃rela eſt nomen cõueniens vtriq; parti. ff. de
inoff. teſta. l. papinianus. §. ſi filius ff. de mino. l. p̃ſes. ſic enim lex eã
vocat: & creditor ꝗ recipit cõfeſſionẽ ſpe futurę numerationis, na
turaliter eſt obligatus ex tacita conuentione ꝙ aut numeret, aut
liberet. facit. ff. ſi cer. pe l. qui pecuniã. & quod no. per Cy. C. ſi cert.
pe. l. ſi non ſinguli. dic vt ibi dixi.

ADDITIO.

a ¶ Vide tex. & ibi Bal. multum no. in l. iij. §. per contrarium. ff. de contra. iud.
tute. & Roma. conſi. clv. Fel. in c. ſignificauit. j̃. de teſtament.

CAP. X.

1 *Reſcriptum impetratum ad iudices incertos non valet.*

AD hæc ſumus. Non valet reſcriptum per qđ incerti iudices dant, vel per qđ futura negocia ꝯmittunt. ſecunda pars ibi, nos igit. ¶ Caſus. Quidã impetrabant literas à ſede apoſtolica, in ꝗbus continebantur omnia negocia ipſorũ tam p̃ſentia q̃ futura: & quidam impetrabant iudices: papa decernit has literas carcere viribus tribus rationibus: prima, quia eneruant examen ordinarij: ſecũda, quia dant materiam impetrandi ſuſpectos: & tertia eſt interdictio generis ſeu alternationis. ¶ Nota ꝙ generalitas reprobat: quia parit
a confuſionem[a] alibi; aut approbamus ſiue agamus de iuriſdictione
cõferenda, ſiue denegãda. ff. de alcatoribus. l. i. §. quod aũt. ſed ibi iõ
eſt, ꝗa natura legis eſt generaliter determinare. ¶ Adde ꝙ quęcun-
que cauſę cognitionem deſiderant, etiam voluntariã, nõ extendũ
tur ad futuras cauſas. ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine. l. item
eorum. §. ſi decuriones. ꝗa futura non poſſunt cognoſci per ſuas
cauſas: quia nondum ſunt in rerum natura. ¶ Ibi, de cãcellaria no.
quòd cancellaria nõ dat vires literis inualidis. ¶ † Ibi, cancellaria ne
gocia. ſuper hoc etiam vocabulo negotia continentur: vt ff. de in-
iur. l. ſed ſi vnius. §. procuratorẽ. ¶ Ibi, elegerunt. quẽdo plures ſunt
1 impetrantes exiſtentes in curia: idem ſi vnus. ¶ † Et nota, ſicut non
valet

ADDITIO.

a ¶ Alex. conſi. lxviij. vl. col. in v. vol. Barb. conſil. xvj. ij. col. ſecundo lib.

valet rescriptum impetratum ad iudices incertos: ita non valet si
impetrator est incertus. ¶ Opponitur quòd vniuersitas causarum
bene potest delegari. vt ff. de iurisdi. om. iudi. l. solet. & l. prætor.
¶ Sol. hoc est verum nisi generalitas sit nimia: vt quia cõtinet præ
sentia & futura, & separata: qa futura nunc intelligi non possunt q
nondum sunt. argumẽ. ff. de tutelis. l. quod dicitur. & ff. de iure fisci.
l. ita fisci. & c. literas. de rescrip. in clemen. ¶ Aliquãdo habemus ꝙ
consensus super præsentibus excludit eadem futura. vt C. de remis.
pigno. l. solita. quia vnum & idem non potest censeri tanq̃ præsens
& futurũ: nec tanq̃ extinctum & resuscitatum. ff. de sol. l. qui res. §.
aream. Quæro, quid si papa ex certa scientia facit istam commissio
nem: nunquid valet, dicit glo. quòd sic. quia papa habet plenitudi-
nem potestatis: & certa scientia supplet omnem defectum proce-
dendum & interpretatione legum, vel ex iuris apicibus hanc glos.
tene menti perpetuò.

CAP. XI.

1 *Latinitas falsa vitiat rescriptum.*
2 *Literæ apostolicæ debent esse omni vitio purgatæ.*
3 *Grammaticalis defectus non debet esse in literis apostolicis.*
4 *Et quid si non est defectus in constructione; sed deficit litera.*
5 *Statuta terrarum an vitientur propter malam latinitatem.*
6 *Tabellio si erret, an vitietur contractus, testamentum, siue scriptura.*
7 *Error notarij qualiter probetur.*
8 *Error incertæ grammaticæ an sit error iuris vel facti.*
9 *Error in geometria vel mensura non vitiat scripturam.*
10 *Grammatica falsa an vitiet rescriptum continens plura capitula separata in quorum vno continetur falsa grammatica.*
11 *Vitiato accessorio an vitietur principale.*
12 *Masculinum an concipiat femininum.*

1 AD audientiam. †Falsa latinitas vitiat rescri
ptum Papæ. secunda pars
ibi, quibus. ¶ Casus. Quidam impetrauit literas super
sua absolutione ad ordinarium: modo ordinarius inue
nit in literis malam grammaticam: quæritur quid iuris? responde-
2 tur literas non valere. ¶ †Not. quòd literæ apostolicæ debent esse
omni vitio purgatæ. & deficiendo in figura literarum deficiunt in
figura substantiæ. arg. eorum quæ notantur. ff. de actio. & obliga. l.
3 non figura. ¶ †Not. quòd in literis apostolicis non debet esse gram
maticalis defectus: & sic scribæ cancellariæ debent esse valde peri-
ti in arte grammaticæ. ¶ Sed quid si potest esse defectus & non de-
fectus. respondeo verba in dubio debent sic intelligi quòd non sit
in constructione peccatum: vt ff. de auro & argento legat. l. plau-
cius. vbi est text. not. quia ordo conuersus non vitiat rescriptum,
sed reducitur ad iuris ordinem: vt ĩ. eodem tit. c. causam. argumen.
ff. de pec. leg. l. quidam. Nam ordo verborum reducitur ad ordinẽ
intellectus & rationis. ff. de hære. institu. l. talem. ¶ †Sed quid si non
4 est defectus in constructione, sed deficit quædam litera? videtur nõ
nocere: vt ff. de manumi. testa. l. qui habebat. Contrarium est verũ,
si ex hoc surgit notabilis defectus in arte scribendi: quia grammati
ca est ars rectè loquendi rectèque scribendi. Not. in Spe. de rescrip.
præsentatione. §. j. igitur. ¶ Sed quid si est superfluitas in vna litera,
vel in vna syllaba, vel verborum inculcatio. dic non vitiari rescri-
ptum: vt ff. de aur. & arg. lega. l. pediculis. §. Neratius. ff. de pecu. leg.
l. si peculium. §. j. siue sermo excedat naturam actus, siue natura ex-
cedat sermonem, non debet attendi: quia potentissima est, & in om
ni re obtinet principatum. ff. de vsu. l. si stipulatus. ¶ Quæro nunqd
testamentum, vel alia instrumenta vitientur propter malam latini
tatem? dic quòd non vt C. formulis l. j. & C de test. l. quoniam indi-
gnũ. ¶ Itẽ potest testamẽtũ ꝑ parte fieri in literali sermone, & pro
alia parte in vulgari loquela: nec ꝑ hoc vitiatur. Itẽ ꝑ pte in græco,
pro parte in latino. ff. de excusa. tuto. l. j. ¶ †Quæro nunquid statuta
5 terrarũ vitientur propter malã latinitatem? videtur ꝙ sic: quia sta-
tuta & rescripta sunt paria: nisi forte essent statuta rusticorum, qui
non cognoscunt literas. arg. C. de testa. l. fin. Mala grammatica non
vitiat dispositionem legalem, si post per figuram saluari. C. de fidei-
6 com. l. eã quã. C. familiæ herci. l. filium. ¶ †An autem error tabellio-
a nis [a] vitiet contractũ scripturam, vel testamentum. dic quòd si scri-
ptura caret solennitatibus, non valet scriptura. si contractus caret
substantialibus, non valet contractus. si acta iudicij vel registri ca-
rent debita forma, similiter non valẽt. licet ex imperitia tabellionis
vitium natũ sit: quia nonnunq̃ imperitia vitiare consueuit. ĩ. eod. c.
super literis. ff. de iurisdi. om. iudic. l. si per errorem ff. de appella. l. j.
§. ij. Sed propter malam grammaticã non vitiatur processus. ff. de
re iudic. l. actorum verba. qa ius nostrum vadit ad realitatem. C. de
testa. l. ambiguitatem. per Cy. Per imperitiam impeditur ne res pro
ducatur in esse de nouo. sed non resoluitur quod productum est. ff.
fami. her. l. si filia. ¶ Sed quare institutio hæredis si deficit solenni-
tas assertoria testium, non valet vllo modo, & legatũ valet natura-
liter? Respondeo legatum est obligare valẽs sed non hæredis insti
tutio. l. quintus. §. j. ff. de an. leg. Item quia vbi maius periculum so-
lennius est agendũ. dixi. C. de iuris & fact. igno. l si post diuisionem.
7 ¶ †Quæro qualiter probetur error [b] notarij? respondeo per testes
b legitimos & numeri sufficientis, dicentes rem aliter se habere, red-
dendo causam scientiæ. nõ enim sufficit ad reprobandũ tabellionẽ
testimoniũ sine causæ redditione: vt l. optimam in fi. C. de contrah.
& commit. stip. & si error supponit aliam dispositionem i. alterius
incõpatibilis formæ tot testes requirũtur in probãdo errore, quot
exiguntur in probãda dispositione. de leg. ij. l. cum quæritur. Si au-
tem non implicat aduersatiuã dispositionem, sed simpliciter negat
quod scriptũ est verum, tũc loquitur. l. j. in fi. ff. quemadmodũ test.
8 ape. & ĩ. de fid. instru. c. cum Ioannes. ¶ †Quæro an error incertæ
grammaticæ sit error facti vel iuris. neuter est. sed potius æquipol-
let iuri qa deprehenditur error sine adminiculo alterius probatio-
nis. ¶ Vnde omnis regula cuiuscunque artis etiam mecanicę potest
appellari ius: vt l. j. C. de errore calculi. quia ius nostrum approbat
scientias omnes veras. ff. de iniur. l. Item apud. § si quis astrologus.
9 ¶ †Quid si est error in re naturali, vt in boue & asino. respondeo vi
tiat. vt ff. de leg. j. l. si quis in fundi vocabulo. sed error in geometria
vel mensura nõ vitiat scripturã sed reduci debet ad bonũ & æquũ.
ff de actio. emp. l. Iulianus. §. Titius. integra præbenda nõ continet
dimidiam præbendã: quia non sunt hic totum & pars, sed omnino
disseparata: vt ff. de aur. & argen leg. l. qui lancẽ. & ĩ. c. cui de non sa
cerdotali. de pręb. lib. vj. ¶ Quęro nunquid vnus & idẽ contractus,
seu vnũ intellectuale: vt no. in l. j. ff. de testa. possunt fieri in scriptis.
dicit Iaco. de Arena ꝙ sic, vt C. de testa. l. hac consultissima. § si per
10 Cy. ¶ †Sed quid si rescriptum continet plura capitula separata, &
falsa grammatica est in vno capitulo, an aliud vitietur? & videtur
quòd non: quia vtile per inutile non vitiatur. sed illud est verum
quãdo vtile stat per se in essentia & fide veritatis. sed hic deficit au
toritas & fides: ideo non valet: quia fides eiusdẽ scripturæ est indi
uisibilis ĩ litera. hic dicit fidem volumus adhibere ad hoc. ix. dist. c.
11 si ad sacras. & c. pura & simplex. ¶ †Ex his cõcludit quòd licet vi-
tiato accessorio non vitietur principale: quia stat per se, tamẽ ecõ
tra vitiatur vtrumq;. Idem vbi deest forma quæ concernit totum
dispositum. l. pedius. de arbi. de vsu & habitatione. l. per seruum. ff.
si vsusfru. peta. l. j. ¶ Si stipulor hoc modo, promittis mihi omnes
seruos tuos. & tu respõdes promitto omnes pręter talem, in nullo
valet stipulatio. Sed si nominatim dico, ꝓmitto duos, puta Damã
& Erotẽ: & tu dicis, promitto Damã nõ Erotem: bene valet in Da-
ma. vt eleganter no. ff. de ver. obli. l. j. §. cum adijcit. detractio ergo
particularis quandoq; totum vitiat: vt ff. qui & à qui. l. si optio qa
12 cum iuris rationibus non concordat. ¶ †Quæro nunquid in priui-
c legijs masculinum [c] concipit fęmininum. & videtur quòd non: qa
non est omnino congrua grammatica quę fit per figurã conceptio
nis generum. nec naturalis significatio sermonis: quia si esset natu-
ralis, semper idem significaret quod falsum est l j §. quare. ff de vẽ.
in poss. mit. ¶ In contrarium videtur: quia vsu veterum masculi-
num cõcipit fęmininum si potest adaptari. ff. de leg. iij. l. Lucius. §.
quasitũ. ff. de pact. l. tres fratres. ¶ Adde si neutri generis supponit
pro vtroque sexu, non est mala grammatica si adaptari potest. vt
no. in l. j. C. si seruus extero. ¶ Sane in officijs masculinum nõ con
cipit fęmininũ vnde si testator dixit relinquo fratres meos executo
res mei testamẽti, nõ intelligitur de sororibus. ff. de cur. fur. l cuius
bonis. qa fęmina habet inualidũ consilium. sicut nec de pupillo qui
habet consilium imperfectum: vt l. si C. de legitima tute. ¶ Mulie-
res præeminentiam gradus in administratione non habent. quod
dic vt not. Ioan. An. in no. de pęn. & remiss. c. noua quædam. Bald.

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnino scripta latissime per insignem doctorem. d. vitalẽ gãbanis olim regni Siciliæ vice prothonotarium in suo solenni tractatu clausularum folio. xxxvij. & xxxviij.

b ¶ Vide eundem Bal. in l. cum proponeret. ff. de le. ij. & oĩo scripta profunde per. d. vitalem in tractatu clausularum foli. xxxix. ij. colum. in fin. cum se. in ver. restat videndum qualiter error notarij probetur.

c ¶ Vide scripta per. d. Baptistam de Sancto Seuerino in l. si quis id quod. ff. de iuri. om. iud.

CAP. XII.

1 *Taciturnitas primi rescripti quod impetrauit appellans non facta mentione de sua appellatione, non potest opponi contra rescriptum secundum.*
2 *Restituendum ecclesiæ potest restitui prælato.*
3 *Positio quando fit de facto aduersarij, potest alternatiuè fieri: secus si de facto proprio.*
4 *Et procedit positio alternatiua quando contractus est alternatiuus.*
5 *Positiones & articuli assumi debent de corpore libelli, & fieri debent post litem contestatam.*

6 *Appellatione*

6 *Appellatione pendente si per innouantem aliquid innouetur absque eo quòd aliud probetur, reuocatur in irritum.*
7 *Appellationem deserens condemnatur in expensis.*
8 *Expensæ ratione appellationis desertæ qua actione veniant.*
9 *Renunciare an videatur qui sententiæ pro se latæ non defert.*
10 *Appellationi propriæ an teneatur quis deferre.*
11 *Appellatione deserta non oportet super desertione expresse pronunciari.*
12 *Appellationem non prosequens debet condemnari in expensis.*
13 *Sententia appellationis desertæ est diffinitiua processus: sed respectu principalis est interlocutoria.*
14 *Renunciari appellationi an possit sub conditione vel modo.*
15 *Renunciari appellationi an possit procurator.*

1 EX parte.S. † Non potest contra secundum rescriptum opponi taciturnitas primi quod impetrauit appellans de sua appellatione mentione non facta. ¶ Et sunt tres partes. In prima tangit quæstionem, diffinitionem, appellationem & impetrationem. In secunda vnius partis prosecutionem. & alterius negligentiam & dolositatem. ¶ In tertia finalem determinationem. secunda ibi, cunque. tertia ibi, ideoque. ¶ Casus, præmitte quòd capella de Ebeton subderat matrici ecclesiæ de Tarente. ¶ Item quòd Stephanus erat persona. id est rector dictæ matricis ecclesiæ qui in dicta capella tenebat capellanum. ¶ Item quòd Otto diaconus egit coram ordinario ad dictam capellam: & cum succumberet, appellauit, & iudices impetrauit de sua appellatione mentione non facta. Ioan. An. Et demum spoliauit dictum Stephanum, & dictum capellanum: & tandem stetit per biennium quòd dictam appellationem non fuit prosecutus. Post impetrationem autem dicti Ottonis dictus Stephanus alios iudices impetrauit, coram quibus petebatur innouata rescindi, & capellam sibi restitui. Sed Otto dicebat quòd istæ secundæ literæ non valebant: quia non faciebant mentionem de primis literis impetratis ab ipso Ottone. Papa mandat dictis iudicibus impetratis per dictum Stephanum quòd faciant dictam capellam restitui matrici ecclesiæ, & dictum Ottonem condemnent in expensis. non enim oportuit fieri mentionem de primis literis dolo & negligentia ipsius Ottonis nõ prosecutis. ¶ Ibi, ex parte. s. Stephani. Ibi, personæ. i. rectoris: quia quilibet rector potest dici persona ecclesiæ largo modo. aliter sumitur. s. eo. c. ad aures. s. pro dignitate. & dicitur persona. i. per se sonans, i. præeminens, siue regens.
2 † Dicit Io. An. in c. sciant cuncti. de elec. li. vj. in nouel. quòd illud quod est restituendum ecclesiæ potest restitui personæ siue prælato. minister est enim vt ff. de eui. l. si ideo. in §. j. ff. de annu. le. l. annua. §. j. ¶ Ibi, prædictam ecclesiam. scilicet de Tarente. ¶ Ibi. o. i. Ottonem. ¶ Ibi, iã. i. nunc amoto capellano. ¶ Ibi, nomine ipsius. S. vnde ipse. S. per dictum capellanum ministrabat. s. quondam. ¶ Ibi, quam. s. appellationem. Ibi, prosecutus. s. plebanus id est rector matricis ecclesiæ. ¶ Et sic not. superiorem agere de expulsione inferioris. Nimirum, quia eius nomine possederat. C. si per vim vel alio modo. l. j. ff. de acquir. poss. l. si quis vi. §. differentia. ¶ Item nota super appellatione deserta appellatum impetrare posse. & quod sit officium iudicis ponitur hic. appellans autem non posset impetrare appellatione deserta: quia exceptio appellationis desertæ est exceptio rei finitæ nisi esset dubium. ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. si post. ¶ Ibi, non curauit. s. coram iudicibus à se impetratis: quia non erat eis vsusfructus. i. suffultus possessione facti cogitans, quasi frustra peteret quod intus habet: vt institu. de leg. §. si res. & l. j. §. interdum. ff. vti possi. Ibi prædictorum iudicum. s. secundorum. ¶ Ibi vocatus. s. Otto. ¶ Ibi, vsque inclusiue vel exclusiue non est vis. ¶ Ibi, dicit, excipiendo verbotenus. & sic declinatoriam posse opponi sine scriptis. ¶ Ibi, dolo vel negligentia. ista erant verba Stephani vel sui capellani contra Ottonem. Et no. quòd dolus & negligentia quantum ad refectionem expensarum idem operantur. nec prodest iuramentum calumniæ desertori. ¶ Et no. posse sumi argumentum ex præsumptione alternatiua.
3 ¶ † Item no. ar. quòd positio potest fieri alternatiuè cùm quis ponit de facto aduersarij: secus si de suo proprio. concor. j. de restit. in integ. c. constituts. & j. de consti. c. audi. secundum Inno.
4 ¶ † Adde quòd procedit positio alternatiua, quando contractus est alternatiuus: quia sumitur de eius corpore, nisi actor teneatur eligere. vt no. ff. de tributo. l. quod in hæredem. §. eligere. ¶ Item adde quòd articulus dubius debet declarari vt no. ff. de iureiur. l. iusiurandum & ad pecunias. §. pe.
5 ¶ † Positiones & articuli debent assumi de corpore [a] libelli, vel de conferentibus ei. Sed interrogationes non oportet oriri de corpore petitionis: quia plerũque fiunt non oblato libello: & ideo positiones debent fieri post litem contestatam: interrogationes ante sententiam & vbicunque locorum. ¶ Ibi, cum biennium. no. moram & dolum præsumi ex
6 temporis lapsu. Item no. quòd biennium dicitur diu. ¶ † Ibi, reuocatis. not. innouata per appellantem appellatione pendente absque eo quòd aliud probetur, in irritum reuocari siue appelletur à diffinitiua, siue à grauamine, vt patet in prima glo. & est ratio: quia ex quo est appellatum, appellatio est communis quasi vterque appellet quatenus sua interest alterutro appellante: vt C. de appel. l. amp iorem. in prin. & argum. C. de temp. in integr. restitut. l. petendæ. ¶ Ibi, constiterit quod probatur solo cursu biennij: vt no. Hostien. j. de renunc. c. in præsentia. statim quòd est elapsum biennium absque alia causæ cognitione debet fieri executio: [b] & præsumitur pro sententia secundum Hostien. & Io. And. ¶ Item not. quòd non est necesse quòd super desertione appellationis pronuncietur, ex quo constat de cursu biennij, vel de tacita renunciatione. arg. C. de pac. l. postquam liti. C. de fide instru. l. iii. facit quod not. C. de appella. l. eos. in prin. & ff. de exc. tuto. l. scire oportet. §. consequens. ff. de mino. l. intra vtile tempus. & argu. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. Seiæ egressæ. Item not. quòd super libello rectoris fertur sententia pro ecclesia, & valet absque commemoratione rectoris in verbo ecclesiæ. ¶ Ibi, restituere. id est restitui facere vel quod iudex potest restituere inuito detentore: vt ff. de acquir. posse. l. qui vniuersas. §. item cum prætor.
7 ¶ † Ibi, in expensis not. quòd ille qui non prosequitur appellationem propriam sed eam deserit, condemnetur in expensis etiam si est deserta temporis cursu, & sic remanet officium iudicis in accessorio. i. cum expensis: licet finitum sit in principali. & est ratio, quia accessorium erat iam deductum in iudicium & perpetuatum. argu. ff. de rei vendi. l. vtique. non ob. C. de fruc. & litis expen. l. terminato. quia ibi iudex erat omnimodo functus officio suo plenè per diffinitiuam, hic non. & sic not. quòd temporis cursus
8 non habet vim diffinitiuæ ¶ † Sed Hostien. dicit quòd expensæ ratione appellationis desertę veniunt per condictionem ex canone: quia ius dicenti non est obtemperatum. & ideo possunt peti de per se, iuxta not. in auth. de iudic. §. oportet. & ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit. l. j. §. fin. No. in isto. c. quòd maior siue minor ecclesia potest defendere & agere pro capellis suis. dic vt j. de iudi. c. cũ deputati. Item not. quòd ille qui extra iudicium appellationi suæ
9 non defert, videtur appellationi renunciare. ¶ † Quæro de eo qui nõ defert sententiæ pro se latæ vtrũ videat renunciare sñiæ. Rñdeo non si iusta est. tex. est vnicus in iure. ff. de au. & ar. le. l. Ticiæ amicæ. No. ex cursu temporis dolum præsumi & negligentiam vere probari: & sic surgunt duo sub quadam alternatione. s. præsumptio doli, vel probatio culpæ. ¶ Not. quòd in omnino negligente semper præsumitur dolus. ¶ Not. in causa appellationis venire refectionẽ expensarum ratione appellationis desertæ. nec distinguo vtrũ appellans habeat iustam causam appellandi necne: quia cõtumax semper debet condemnari in expensis. C. de iudi. l. properandum. §. si autem. & l. sancimus. & C. de fruc. & lit. expen. l. non ignorat. Si autem appellans succumbit: quia non potest iustificare appellationẽ, tunc cõdemnatur in expensis quia frustratoriè appellauit, & iniustè. idem in cã nullitatis. & adde quod no. in c. præsumitur. de regul. iu. lib. vj. & quod dixi in l. generaliter. §. si & iudex. C. de rebus credi. in lec. mea solenni. ¶ Not. insuper quòd de appellatione frustratoria, vel cui est renũciatum non oportet quòd in contrarium impetrãs faciat mentionem: quia talis appellatio non potest nec rationabiliter mouere principem ad scribendum: nec dicitur supprimi illud quod nõ est necesse exprimi: quia suppressio vitium notat. & hic est vitiũ. j. de resti. spolia. c. ex conquestione. secundũ Ber. ¶ Quærit prima glo. super quo appellatum fuit. respõdet super diffinitiua vel interlocutoria lata super aliquo articulo. olim poterat appellari à motiuo iudicis comminato vel patenti: hodie non nisi instet periculũ,
10 puta torturæ, vel maius eo. C. de ap. l. si quis prouocatione. ¶ † Secũda glo. quærit an teneatur quis deferre propriæ appellationi. & dicit quòd sic. alioquin videtur renunciare appellationi. & eo ipso iudex à quo põt procedere & dicit quòd raro hoc alibi inuenies nisi hic. Ber. Sed imo videtur casus in l. chirographis. §. j. de admi. tuto. vbi si appellans alienet pendente sua appellatione reuocatur, licet non per viam attentati, sed in fin. causæ. sed ibi appellatio fouebat alienationem, hic non arg. ff. de infa. l. furti. §. j. & facit. ff. de mino. l. si filius. quia contrarietas siue incompatibilitas sui officit appellationi: sed non officit illud quod appellationem non habet impugnare. ¶ Tertia glossa quærit super quo fuerunt literæ impetratę? & demum dicit quod appellatio ab initio præsumitur frustratoria si nõ est prosecuta. quod est notandum. ¶ Quarta glossa dicit, & ponit quasi formam libelli. & subdit quòd literæ impetratæ in forma cõmuni non impediũt restitutionẽ spoliati. ¶ Alia glossa dicit quòd qui appellat, si impetrat, debet facere mentionem de sua appellatione & aduersarius eodem modo. de hoc etiam no. j. de appel. c. oblatæ. in fi. & facit in aut. j. medio litis nõ fieri sacras formas. & in aut. vt cum de app. cogno. in prin. sed ibi nõ loquitur in impetratione iudicis

ADDITIONES.

a ¶ Vide scripta per Franciscum Curtium in tract. suo positionum post tit. C. de iura. calum.

b ¶ Adde Bar. & quæ ibi scribuntur in l. j. in fine. ff. nil no. appel. pen.

iudicis ſed in nouo iure promulgato.¶Alia gloſſ. dicit, ꝙ qui non
proſequitur appellationem vllo modo,niſi habeat iuſtum impedi-
mẽtum,reputatur deſertor elapſo anno: a iãs requiritur biẽnium.
11 ¶†Item colige hic quòd deſerta appellatione non oportet ſuper
deſertione expreſsè pronunciari quãdo patet ex actis iudicis. vide
Barto in l.cum querebatur. ff.de re iud.demum. ĩ.'ſubdit quòd an-
nus & biennium ad proſequendum appellationem ſtatuitur fauore
appellantis non appellati: quod eſt verum dum pendet. ſed poſt
eius lapſum eſt fauor appellati: qa pendentia termini & lapſus eius
ſunt cõtraria effectiuè.ff de leg ij.l.ſtatulibe § Stichum.& interdũ
terminus iudiciorum eſt deciſiuus ſiue diffinitiuus: & tunc ꝑpter
rigorem iudiciorum ſeruandorum irremediabiliter clauſa eſt iudi-
ciorum copia.interdum habet vim interlocutoriæ & tũc re integra
& ſaluo intereſſe aduerſarij auditur quis poſt terminum: aliter nõ.
quia nõ eſt ei clauſa iudiciorum copia qui lege permittente purgat
moram. C.de iud.l.ſancimus.de conſtitu. c.ex literis. & ff.de optio-
ne legata.l.mancipiorũ.& ibi melior tex.de hoc qui ſit in iure.¶De
mum opponit quòd poſt lapſum biennũ neuter poſſet appellatio
nem proſequi quia debent ambo eodem iure vti. Soluit quòd nõ
vi appellationis ſed vi ſpoliationis.tu dic quòd vi appellationis quã
appellatus poteſt proſequi etiam elapſo biennio,licet appellans nõ
poſſit proſequi: quia iſte terminus concludit appellanti,non appel
12 lato.argu.C de in integ.reſt.l.petendæ.¶†Vltima gloſ. dicit quòd
ille qui non proſequitur appellationem,debet condemnari in ex-
pẽſis,quia impediuit iudicis officium primi proceſſus vt C.de fruc.
13 & lit.expen.l.litigator.& ibi per Cyn.¶†Sentẽtia appellationis de-
ſertæ eſt diffinitiua ꝑceſſus: ſed reſpectu cauſæ principalis eſt inter
locutoria & pediſſequa ſeu mercenaria: quia non fertur directè ſu
per libello cauſæ ſed ſuper proceſſibus.C.quomodo & quãdo iu.l.
ſi præſes.quaſi nec de per ſe libellum requirit vt no.ff.de inter.acti.
in rubrica ¶Item tempus fungitur vice arbitri.ff.de ex cuſ.tut.l.ſci
re oportet.§.conſequens.illud eſt certum quòd non debet claudi iu
diciorum copia ei qui negligens non fuit.C.de appel.l.præſes ¶Itẽ
not.quòd deciſum tacitè ſolo temporis curſu adhuc deciditur ex-
preſſe per ſententiam declarantem.Simile no.ff.ad Treb.l apud Iu-
lianum.§ j.¶Item no.ꝙ hic fit condemnatio expenſarum,& tamẽ
non apparet quod fuerit petitum hoc in iudicio. de hoc in l. iiij.§.
hoc iudicium.de dam.infe.per Dy.quia poſt litem conteſtatam ſu-
mus ſed ante litem conteſtatam non veniunt expenſæ niſi petãtur
expreſsè.de dam.infe.l.ſi quis miſſum.§.iudex.& ſi non ſunt ad vn
guem probatæ expreſsè,iudex taxabit eas ꝓprio motu.ff.de leg.ij.
14 l.ſi quod ex Pamphila.& quod ibi no.per Bar.¶†Quæro nunquid
poſſit renunciari appellationi ſub conditione vel modo.reſpõdeo
ſic.ff.de pact.l.tale pactum.§.qui prouocauit. ¶Quæro an impedi-
tus in vna die anni primi habeat ſecundum annum integrũ: an ve-
rò habeat ſolam reſtaurationem deperditi temporis: ſicut quando
quis de iure ſpeciali iuuatur per reſtitu.in inte.ff.de mino.l.'fin.Sol.
aut fuit diligẽs in principio,& negligens in fine,aut econtrà.Primo
caſu ſi non profuit ei diligentia propter caſum impedientem,& tã
dem fuit in mora quia reſtabat idoneum tempus ad totum explicã
dum.& dicunt quidam ꝙ ſibi imputet: quia non qui incæperit,ſed
qui ꝑſeuerauerit vſq; in finem hic ſaluus erit. & quia tempus negli
gentiæ corrodit tẽpus impedimenti quod fuerat.ff.ex qui.cau.ma.
l. non enim negligentibus. & quia vltima mora cuilibet eſt nociua.
ff.de acti.emp.l.ſi ſterilis.§. cum per venditorem. & ff. de peric. &
cõmod.rei vẽd.l.ſi per emptorẽ.ff.de arb.l.celſus.ff.de ope.no.nũ.
l.pretor.§.ſi aliquando.& omnis laus & blaſmum in fine canitur,&
facit.ff.de lib.agno.l.j.§.eleganter.Si autem non reſtabat idoneum
tempus explicandæ litis,totus ſecundus annus datur.C de tempo.
appel auth.ei qui.& argumen.in l.ij.ff.de annu.leg.ff.de verb. obli.
l.& ideo hæſitatur.¶Secundo autem caſu quando in principio ne-
gligens,in fine diligens fuit, tunc ſecundus annus integrè datur in-
diſtinctè pro ſecundo: & vltimo tali.ĩ.de appellationi.c.ex ratione.
15 per Innocen. ¶†Sed an procurator poteſt renunciare appellatio-
ni.dic ꝙ ſic tacitè curſu temporis.C.de vſu.l.aduerſus & argum.C.
de his qui vt indig.l.Polla. & iſtud eſt verum vbi tenetur proſequi:
ſecus ſi non tenetur proſequi.C.de proc.l.inuitus.expreſsè aũt po
teſt renunciare appellationi à ſe interpoſitæ,ſed non interpoſitæ ꝑ
dominum.ff.de no.ope.nun.l.procurator.¶Tu dic cum cauſa poſ
ſe,ſed abſque cauſa non poſſe: quia eſt domino ius quæſitum.ff.de
procura l.ignorantis.ff.de contra tabu.l.ſi poſt mortem.in fi.ff.mã-
da.l.ſi hominem,

CAP. XIII.

1 *Clauſula quòd ſi non potuerint intereſſe, de qua impotentia intelliga-
tur.*
2 *Impotentia duplex.*
3 *Meritus præſumitur niſi probetur offenſa.*
4 *Infamis ſi ſit delegatus,an poterit ſe excuſare allegando ſe infamem.*
5 *Verbum ſi non poterit,importat conditionem.*
6 *Verbum nolo,ſignificat liberum arbitrium.*
7 *Infamia ſuperueniens iudici poſt litem conteſtatam,an ſuſpendat proceſſum:
& an valeat proceſſus ſi non eſt oppoſita exceptio infamiæ.*
8 *Exceptio,tu es homicida,vel adulter,an poſſit opponi ordinario.*
9 *Degradatus ab officio ſemper repellitur.*
10 *Subſtitutio vulgaris expreſſa poteſt fieri filio præterito.*

SCiſcitatus. Reſcriptum quo ſcribitur pluri-
bus cum clauſula,ꝙ ſi duo vel tres
quibus literæ diriguntur,ipſis exequẽdis ſimul nequie-
uerunt intereſſe,reliqui exequantur intelligitur tam de
impotentia iuris q̃ facti.& antequã procedatur debent hoc canoni
ſtæ notificare collegis,ſi notificari poteſt: alioquin procedere non
poſſunt.Item ſi quis eorũ non vult intereſſe & prætendit impoten
a tiã,[a] nõ excuſatur imò punitur niſi in reſcripto poſitum ſit verbũ
1 noluerint.vide Barto.in l.ſi vni.ff.de re iudic. Caſus patet. ¶†Quæ-
ritur enim de qua impotẽtia intelligitur cũ apponitur illa clauſula
nequiuerunt intereſſe.& reſpondetur de impotentia iuris,vel facti.
de iure eſt exemplum quando non eſt capax iuriſdictionis: vt quia
ſeruus, infamis, vel excõmunicatus de facto. ponitur exemplũ cũ
eſt impeditus morbo vel neceſſitate alterius caſus.¶Secundò quæ
ritur vtrũ reliqui poſſint procedere ſi eis non notificatur excuſatio
abſentis.Reſpondetur quòd nõ ſi notificari poteſt,& ſi nolit notifi
care nõ excuſatur niſi in reſcripto ſit verbũ noluerit appoſitũ. An
proceſſus ſit ipſo iure nullus? & videtur quòd non ff.de acq.hære.
l.ſi quis extraneus §.ſciendũ.in fi.text.notabilis.dicit Cyn.quòd de
iure canonico non quæritur iuriſdictio ignoranti,ſed tunc cũ literę
ſunt præſentatę: ſed de iure ciuili nõ requiritur ſciẽtia. C.mãdati.l.
mandatum in iij.q Cy. ¶Ibi, petitorio. id eſt ſcriptura qa interro-
2 gans.Ibi aut plures.ſ alij † Ibi,tam de iure quàm de facto.no.ꝙ du-
plex eſt impotentia. ſ.de iure, de natura, & de facto ſecundum bo-
nos mores. Item de officio. ¶Item eſt impotentia demeriti, vt in
3 iuribus allegatis in glo.¶†Nota tamen[b] quòd quilibet præſumitur
b meritus,niſi probetur offenſa.ff.de le.ij l.cum pater.§.rogo filia.&
ſic in inſtrumentis donationum accipiuntur illa verba, pro bonis
meritis & ſeruitijs: nec eſt donatio falſa licet merita non interuene
rint.ff.de condi.& demon.l.demonſtratio falſa. tamen certam qua
litatem meritorum verba generalia non probant,ſed ſpecialia pro
bant.ff.de dona l. Aquilius.& l ſi pater C.de colla. l. ſi donatione.ff.
c de caſtren.pecu.l.ſi forte.¶So.concedo,& quando verbum[c] poteſt,
profertur præmiſſa negatiua,ponitur neceſſariò.i. præciſè.vt not.
in c.j.de reg.iur.lib.vj.& ff.de condi. inſti.l. filius. ſed ſi profertur
affirmatiuè quandoque intelligitur.i. poſſibile erit.quandoque. i.re
bus ſic ſe habentibus: vt ff.de condic.ob cauſam. l. quod Seruius.
quandoque.i.habile & facile fuerit.ff.de hære. inſtit. l.ſuus.§. puto.
de verb.ſig.l.nepos Proculo. quandoque verbum poterit, ſignifi-
catum actum perfectum.i.fiet.ff.de ſtatulib.l. ſtatuliberos. § ſi qs.
¶Item aliquando quod non poteſt fieri de iure, debet fieri de fa-
cto,non tamen contra ius ſed præter ius vt ff. de condi. & demon.
l.meuius.ff.de verb.ob.l.quidam cum filium.& adde.l. penul. ff.de
condi.inſti,& l.j.ff.de iniuſto teſt.¶Ibi,ſeruum, niſi publicè pro li-
bero habeatur,& reputetur vt C.de ſen.& interlocu. om. iudi. l.ij.
¶Ibi,infamem.hoc intelligitur quando eſt publica vox & fama ꝙ
eſt infamis: vt no.ff.de teſta. l.cum lege. vbi eſt optima gl.difficile
4 cognoſcitur infamis à contrario.ff.de interro.actio.l.qa.¶†Quæro
ſi infamis ſit delegatus,an ipſe poſſit ſe excuſare allegando ſe infa-
mem.dicit Inno.quòd non.Sed contrà videtur: quia eſt ei infeſtum
comparere in publicum.ff.de excu.tu.l.ſed & milites.§ ſed ignomi
nia.ff.de infa.l.j.de ſenato.l.caſſius.C. ſi ſeruus vel libertus ad decu-
rionatum aſpirauerit.l.j.& ij.li.x.¶Solu.ſi habet collegas q poſſunt
procedere abſque eo,poteſt ſe excuſare:aliter non.quia non eſt co
ram quo poſſit allegare hoc.vt l.ij.de ſtip.ſeruo.¶Ibi,impedimen-
to.vt quando aliàs eſt remotus à iudicando. vt ff. de ſenatoribus. l.
caſſius. vel exautoratus ab aliqua militia: quia exautoratus ab vna
militia vel dignitate,intelligitur exautoratus ab omni,ac ſi nomina
tim ab omni dignitate eſſet degradatus. vt ff.de infamibus.l.ij.§.mi
les.¶Ibi,neceſſitatis,vt quia in vinculis detinetur à latronibus vt ff.
de neg.geſt.l.nam & Seruius.in prin.qui tex.non eſt alibi.vel eſt ita
malè veſtitus, quòd non audet in publicum comparere. vt not. ff.
quibus ex cau.maio.l.in eadem.vel eſt omnino illiteratus & natura
cauſæ requirit peritiorem.Si autem ſit habitus peritus & diſcretus,
bene poteſt eſſe iudex: quia debet inquirere ab alijs quid & qualiter
cum loqui oportet.vt not.in l.ij.C.de ſen.ex periculo recitan.ſecun
dum

ADDITIONES.

a ¶Vide Panor.in c.prudentiam col.iiij.de offic.delega.& in conſi.xxxiij.col.
iij.in ij.dub.vo.ij.

b ¶Quilibet præſumitur meritus niſi probetur offenſa vide Ia. i l. j.C.de ſer-
uis.fugit.& vide Bedam in omilia ſuper illo luce eſtote miſericordes.

c ¶Adde Barto.& ibi plene ſcribentes in l.gallus.in princi.ff.de lib.& poſthu.

dum Bar.¶Et no.hic quòd cum sapientibus iuris debet haberi consilium,si iudex indiget:aliàs non oportet.ff.de his quæ in test.delen.l.proximè.non tamen à suspectis & inimicis.vt no.in auth.de triẽ.& semis.& quod sæpe.facit quod no.ff.de hære.insti.l.illa institutio.
a & no.verba præceptiua [a] directa in alicuius fauorem,sapere consilium,& non mandatum.ff.de lega.ij.l.cum pater.§.mando.ubi de
b hoc.Item not.ꝙ iudex debet eligere sapientiorem [b].C.de inge.&
5 manu.l.si auiam.¶†Ibi,destinare.& est ratio,quia verbum si non poterit,importat conditionem de cuius existentia iudex debet esse certus:aliter non tenet processus vt no.Bar.ff.de condi.& demõ.l.multum interest.Ius etiam facto explicari potest:sed factum potestatiuum nõ potest explicari facto.oportet enim scire ea quæ sunt fundamenti.¶Ibi,excusari.not.non excusari eum qui prætendit ex
6 cusationem quam re vera non habet.¶†Ibi,noluerint.not.quòd verbum nolo,significat liberum arbitrium.ff.de leg.iij.l.fideicommissa.§.quamquam.ff.de hære.insti.l.Cornelius.& l.iam dubitari.ff.de lega.j.l.si ita legatum.§.illi si volet.Or prima glossa est recitata.
7 ¶†Capio gl.super verbo,infamẽ.& quæro nunquid infamia superueniẽs iudici post lit.cõt.suspẽdat processum?gl.dicit ꝙ sic:tamẽ si restituatur ad famã,redit ad eum iurisdictio in eo statu.¶Sed contra hoc opponitur.ff.de cõdi.& demõst.l.intercidit.vbi irritũ factũ per restitutionẽ nõ recõualescit:sed illa lex intelligit de indulgẽtia nõ restitutiõe plena.vt ff.de manu.test.l.aristo.qa in indulgẽtia remanẽt reliquiæ cõdẽnatiõis & infamiæ.¶Quæro an valeat processus,si nõ est opposita exceptio infamiæ post lit.cõt.rñdeo sic vt ff.
8 de proc.l.filiusfamilias.§.veterani.¶†Quæro an ordinario possit opponi exceptio ꝙ est homicida,vel adulter?respõdeo nõ secũdũ Inno.qa autoritas ordinarij officij non excluditur per solã infamiã facti superueniẽtẽ officio iã radicato:sed si esset ad officiũ ꝓmouẽdus & nõ promotus,bene repelleretur ꝓpter infamiã facti.vt d.l.
9 cassius.¶†Degradatus aũt ab officio semper repellitur:vt dicto §.miles & l.iudices.C.de dignitatibus.li.xij.nec potest de nouo assumi ad idẽ officiũ vel aliud publicæ autoritatis.vt not.in auth.de armis.§.fi.colla.vj.Reliquas gl.vt iacẽt expone per teipsum.¶Extra opponitur,hic dicitur quòd clausula de impotentia nõ includit voluntatẽ.cõtrà.C.de hære.insti.l.cũ proponas.Sol.aliud est in substitutionibus quæ sunt fauorabiles:aliud in rescriptis quæ debent restringi.& facit.C.de insti.& substit.l.fi.¶Itẽ si hæredibus ex perpetua volũtate adeũdi statim sequitur impotẽtia adeundi,vt C.de repu.hære.l.sicut secus in rescriptis:qa nolẽs fieri iudex cogitur.ff.de iuri.om.iu.l.eũ qui.arg.ff.ad treb.l.facta.§ si quis.& C.ad trebe.l.nõ iustam.¶Quæro an per potentiã pendentis cõditionis innouetur obligatio pura?respõdeo nõ:sed interdũ suspẽditur interim si sunt eiusdẽ generis vt duo cõtractus circa idẽ,ita quod vltimus fit contractus stipulationis.Nã per nullũ aliũ ɔtractũ fit nouatio ipso iure
c nisi per contractũ [c] stipulationis vt C.si cer.pet.l.si ex precio.ff.de pactis.l.si vnus.§.pactus.& ff.pro socio.l.duo.dico ergo ꝙ in suspẽso retinetur interim:sed existẽte ɔditiõe fit perfecta nouatio.vt ff.si cer.pet.l.pecuniam.nec ob.ff.de ɔdi.& demon.l.nõ ad ea.vbi sunt eiusdẽ generis.& tamen nõ fit nouatio.ibi enim vtraq; erat vltima voluntas & sic eodem genere dispositionis.Solu.ibi erat implicita dispositio ad vlteriorẽ prouidentiã,vt ibi nota.si autẽ nõ sunt eiusdẽ generis vltima voluntas & contractus,pendente cõditione non fit suspensio.vt l.purè.in prin.ff.de excep.doli.¶Quæro vtrum ex possibili de facto sequatur necessariũ de iure.hic volet intellectus extra capitulũ.Respondeo videtur quòd sic.nã si testator instituit in primo testamẽto hæredem purè,i secũdo testamẽto sub ɔditiõe possibili,necessariò sequitur quòd primũ testamentũ est sublatũ:vt ff.de iniusto testa.l.cũ in secũdo.dicit ibi gl.dũmodo sit possibile in cõditionis euentu adiri hæreditatẽ de iure ciuili.nõ enim sufficit,si possit bono.poss.peti.& verũ dicit si talis bonorũ possessio sit apta rescindi per querimoniã seu impugnationẽ filij præteriti vt ff.de liber & posthu.l.si filius qui in potestate.cõiuncta.l.filio præterito.de iniusto testa.declaro;qa si præteritus.j.annũ non irritat testamẽtũ,potest institutus elapso anno petere bonorũ possessionẽ secũdũ tabulas si dubiũ erat de statu.i.an præteritus esset filius necne.vt ff.ad carbonia.l.si impubes.§.quæsitũ.qui tex.nõ est alibi.Tamẽ constito postea quòd est filius,& ꝙ dicit nullum,illa bonorũ possessio secundũ tab.euanescit.¶Porro ius dicendi nullũ est perpetuũ:quia ciuile remediũ est.C.de iure delib.l.suũ hęredem.& suus hęres illud transmittit etiã nondũ agnitũ propter existentiã sui hęredis ab intestato.vt C.de posthu.hęred.institut.l.vxoris abortu.¶Existentia enim sui hęredis parit nullitatẽ:ergo prẽcedit eam sicut causa præcedit effectũ etiã concretũ sibi in eodem instãti.de liber.& posthu.l.in suis.Nunc intelligis illã legẽ.¶Itẽ dicta gl.quę est in d.l.cum in secundo,quæ est no.valde nõ intelligitur,nisi in secũdo testamẽto sint instituti venientes ab intestato:qa tũc primũ testamentũ rumpitur omnino.ff.de contratab.l.si duobus.§.prius.vel ibi loquitur in defectũ testiũ non in defectũ præteritionis:qa ibi loquit in filio emãcipato prẽterito,cuius præterito nõ reddit testamẽtũ nullũ iure veteri:vt ff.de iniusto testa.l.posthumus.versi.idem & circa.¶Et fauore venientium ab intestato etiam statuitur aliud ꝙ secundum testamentum carens debito numero testium rumpit primum:licet istud vltimum non dicatur propriè testamentum.sed generali etiã innominato vocabulo dicatur vltima voluntas.nec succedit ex ea hæres secundus tanquam ex testamento vt C.de testa.l.hac consul
10 tissima.§.pe.ff.de iniusto testa.l.ij.¶†Adde quòd substitutio vulgaris expressa potest fieri filio præterito:quia non dicitur præteritus cum sit prælatus,& habet ius anteferri.vnde non est passus iniuriã,sed tacitam prouidentiam.ff.de lib.& posthu.l.gallus.in prin.& secus esset in tacita vulgari,quæ vitiatur propter præteritionem.l.si quis eum.fin.& l.ij.§.prius.de vul.sub.vel dic quòd semper præteritus iniuriam patitur,id est non plenam prouidentiam patris:quia
d præteritus non habet secundum tab.¶Item non habet [d] beneficiũ legis de edicto diui Adri.tol.& ideo etiam expressa vulgaris non potest fieri præterito.ff.de lib.& posth.l.gallus.§.in omnibus.& ita tenet Accur.¶Ex quibus concluditur quòd interdum ex possibili in terim sequitur necessarium propter incompatibilitatem actuum.¶Item ex duobus possibilibus aliquando sequitur necessarium:vt in illa propositione prolata in vno & eodem contractu,siue nauis ex Asia venerit,siue nõ,promitto.ita quòd vnus actus verbi determinet complexiuè totam orationem.nam obligatio est pura vt ff.de conditio.indebi.l.Iulianus.§.j.secus si diceretur sic:promitto si nauis ex asia venerit.¶Item promitto si non venerit:qa sunt duo verba:& quodlibet regit suam orationem conditionaliter,nõ est obligatio pura:quia quælibet oratio habet suum determinabile argument.ff.de hæredibus instituend.l.liber homo.§.Titius.¶Sed contra prius dicta de.l.Iulianus.videtur obstare.ff.quando dies legati cedat.l.huiusmodi.So.aliud est in contractu,aliud in vltima voluntate,quia verba conditionalia de futuro indistinctè suspẽdunt:quia non cedit dies conditione pendente,cum non transmittatur ad hæredem.vnde si testator dicit,lego siue nauis ex Asia venerit,siue nõ venerit:futuri tẽporis oratio semper cõditionẽ sapit,licet necesse sit alterũ futurũ:qa tamen tunc pro tunc nõ est certũ,conditio est primo ad transmissionem:quod etiam in cõtractibus non transmissibilibus haberet locum.ff.quando dies vsusfruct.legati cedat.l.j.in fi.qui tex.non est alibi.Quapropter in vltima volũtate omnis incertitudo cõditionẽ sapit:& sufficit hoc dixisse quãtũ pertinet ad legistas:qa puri canonistę non possunt hoc studere.

ADDITIONES.

a ¶Verba præceptiua directa in alicuius fauorem sapere consilium & non mandatum vide omnino decium in l.age.cum geminiano.C.de transactio.& vide apostillam quam scripsi super Panormi.in c.quanto in iiij.colum.j.de consue.& vide etiam aliquid per Fely.in c.si pro debilitate prima colum.j.de off.dele.& adde etiam quæ scripsi super Paulum de Castro in l.Pau.ff.quod iussu.Franciscus Parona.

b ¶Iudex debet eligere sapientiorem addo singulare dictum Ang.in l.plagij C.ad l.plag.de plagiar.ꝙ iudex qui consuluit doctorem qui non erat de peritioribus ciuitatis non excusatur & extollit Iaso.may.in l.iuris ignorantia in vlt.col.C.qui admitti.dicens se alibi non legisse & tu poteris addere ista verba Baldi hic.

c ¶Vide diffuse scripta per Alex.& Iaf.May.in l.singularia.ff.si cert.pet.

d ¶Filius præteritus non habet remedium.l.fi.C.de edicto di.Adri.tol.

CAP. XIIII.

1 *Causæ dubiæ debent compromitti.*
2 *Testes deponere debent de rebus sensatis.*
3 *Quæstio iuris per leges dirimitur.*
4 *Iudices qui cognoscunt ex delatione an sint ordinarij,vel delegati.*
5 *Iudices simul procedentes an possint vnus alteri deferre:& an ab eorum delatione possit appellari.*
6 *Iudices diuersorum rescriptorum non faciunt vnum corpus.*
7 *Imperium est patronus ecclesiæ.*
8 *Ius non potest mutari consensu iudicum.*
9 *Dubitans de iurisdictione delegati an possit citare partes.*
10 *Iudices an possint inuicem deferre inuitis impetrantibus.*
11 *Plures iudices ordinarij procedunt criminaliter:& dant diuersas sententias.*

PAstoralis. In quæstione reuocationis rescriptorum recurritur ad arbitros,si iudices ipsorum rescriptorum sibi nõ deferunt,nec inuicẽ concordãt.hoc primò.Secũdò dicit,quòd per generalem clausulã positã in rescripto,videlicet quosdã alios,& quibusdã alijs rebus,delegatus ante expressionẽ personarum vel rerũ in eos iurisdictionẽ non exercet.Tertiò dicit quòd,valet etiã speciale rescriptum quod ante expressionẽ prædictã conueniendus per clausulam generalẽ eo tacito impetrauit.& sunt duæ partes principales.secunda ibi,quoniam autem.& illa secunda pars subdiuiditur in duas quæstiones & responsitiones.secunda a scdę ibi,nos igit.¶Ca

ſus. Quæritur quando eſt cõcertatio de reuocatione literarũ, vtrũ
iudices primæ datę vel primæ præſentationis an ſecũdę debeãt an
teferri:& an per ſecũdas literas ſint primę literę reuocatæ. Papa re
ſpondet ꝙ niſi poſteriores iudices deferant prioribus, vel ecõtra,
quòd vtriq; cognoſcãt cuius ſit iuriſdictio. Iuſtat quærens quid ſi
non concordant in vnã ſentẽtiã interlocutoriã ſuper iuriſdictio-
ne. reſpondetur ꝙ debẽt eligi arbitri à partibus q̃uis ſint plures iu-
dices numero dati in vno reſcripto q̃ in altero. hoc dicit vſq; ibi,
quoniam autem. ¶ Expediã primò iſtam primã partem. ¶ In text.
ibi, de reuocatione. qa primus impetrans reſcriptũ fecit citari ad-
uerſariũ coram iudicibus: & ſecũdus impetrans fecit ecõtra cita-
ri primũ corã alijs iudicibus à ſe impetratis vigore ſuarũ literarũ.
Vnde occurrit quęſtio ſuper reuocatione reſcripti,& per ꝯſequẽs
ſuper iuriſdictione: videlicet quorũ ſit iuriſdictio. ¶ Ibi, ambigi-
tur. ad intelligentiã huius verbi ſcias quòd quando eſt quæſtio fa-
cti, quæ probationibus mediantibus debet dirimi. vt ff. de ſta. ho.
l. aretuſa. in fi. cũ l. ſe. & ff. de pec. le. l. vxori. quæſtio facti recipit ꝓba
tiones hincinde: ſed quæſtio iuris non. textus eſt ibi valde notabi-
lis. ¶ Sane vbicunq; cadit error, ibi poteſt cadere dubitatio. Et ſic
duplex eſt error. ſ. iuris & facti. & ita duplex eſt dubitatio qua loqui
1 tur litera noſtra ſecundũ Inno. ¶ † Et facit ad ſtatutum quo caue-
a tur, quòd cauſæ dubiæ [a] debeant compromitti. Nam dubium in-
telligitur ſiue ſit inter peritos, ſiue inter imperitos, dũtamen impe-
2 ritia nõ fingatur, nec ſit ſupina. vt not. ff. de tranſac. l. poſt rẽ. ¶ † Te-
ſtes autẽ habent deponere de rebus ſenſatis, nõ de cõſcientia ani-
mi, vt in c. j. §. fi. de cõſue. recti feudi. in vſib. feud. facit. c. cũ cãm. ĩ.
3 de teſti. † Quædã eſt quæſtio iuris, quę dirimitur per ll. vel ꝯſtitu-
tiones quæ poteſt eſſe dubia propter obſcuritatẽ legis, vel cõſtitu
tionis, vel propter diuerſas opi. doctorũ, vel propter imperitiã, ſe-
cundũ Inn. inſti. de ob. quæ ex quaſi maleficio. in prin. vel quia forte
eſt extrauagans vt ff. de ori. iu. l. 2. §. deinde. ff. de re iud. l. cũ prola-
tis. Quędã eſt quęſtio quæ à principio eſt facti: ſed in fine eſt iuris:
vt q̃ſtio de cõſuetudine. quoniã an ſit cõſuetudo inducta factis &
temporibus indiget probationibus facti, ſed poſtq̃ hoc eſt ꝓbatũ,
ſi dicitur cõſuetudinẽ nõ valere, iſta eſt quæſtio iuris, vt in c. j. de ꝯ-
ſti. lib. vj. & l. 3. §. diuus ff. de ſepul. vio. ¶ Et no. ꝙ hic aſſumo ius pro
iure legis vel conſuetudinis. vt inſti. de iure naturali. §. ex non ſcri-
pto. alibi ſumitur pro iure obligationis prouenientis ex contractu
vel quaſi. vt inſti. de obligat. §. ſequens & l. fin. ff. de iureiu. ¶ Itẽ pa-
b ctum dicitur duobus modis [b]. ſ. pactũ nudũ, vt ff. de pac. l. ſi vnus.
§. pactus ne peteret. ¶ Itẽ ſtipulatio ex qua non reſultat ius. etiam
facit. ff. de tutori. & cur. da. ab his. l. tutor ſi petitus. ff. de excu. tut. l.
qui teſtamento. in prin. & ff. de verb. obli. l. quidam cum filiũ. ¶ Ibi,
debebãt. ſ. de articulo reuocationis, ſiue de iuribus reſcriptorum.
¶ Ibi, reuocare. ſ. per ſecundas. ¶ Ibi, poſteriores id eſt poſterio-
rum literarum iudices. ¶ Ibi, deferendum. ſ. in cognoſcendo cuius
ſit iuriſdictio, nam ſi certũ eſſet cuius ſit iuriſdictio, in principali
4 cauſa non poſſunt ſibi deferre. ¶ † Quæritur ſecundum Innoc. an
iſti cognoſcẽtes ex delatione ſint ordinarij an delegati. & dicit qđ
ſunt ordinarij, licet ad vnã ſpeciem ſiue articulum tantũ: qa habẽt
iuriſdictionẽ à canone, ſecundũ Innoc. nã aliud eſt delegare, aliud
deferre. Ego dico ꝙ ſunt analogi, & magis accedunt delegatis: qa
eorũ iuriſdictio ſubſecutiua eſt delegationis. argu. C. de iudi. l. pe-
5 nul. in fin. ¶ † Not. hic rationem dubitationis. poſſunt iudices ſi-
mul procedentes defere vnus alteri. Idem puto in ordinarijs qui
præſunt vni & eidem teritorio inſolidum: ſecus ſi vnus præſidet
vni territorio alter alteri. vt ĩ. dicam. Si poteſtas & capitaneus pro-
cedunt ex eodem delicto, ꝙ poſſit deferre alteri: quia non debet
per vtrunque procedi. argum. ff. de vſufruc. l. quoties. de leg. 2. l. ſi
quis ſeruum. §. inter duos. Inhibere autem vnus alteri non poteſt:
qa par in parẽ non habet imperium niſi peruenerit. quia tũc poteſt
inhibere alteri non tanq̃ inferiori; ſed tanq̃ turbatori exercitij iuriſ-
ditionis. vt colligij doteſt hic ex dictis Inn. no. ¶ Ibi, cognoſcant. ſ.
cuius ſit iuriſdictio. & hæc autoritas eſt eis attributa per iſtud capi-
tulũ & non priſco iure. ¶ Ibi in vnam ſententiã. ſ. interlocutoriã cu
ius ſit iuriſdictio. ¶ Sed pone quòd concordãt, & pronuntiant cu-
ius ſit iuriſdictio, nũquid ab iſta interlocutoria poſſit appellari? &
videtur ꝙ non ratione concurſus. ¶ Item à forma iuris non po-
teſt appellari. ¶ Item ſi non poteſt appellari à delatione, quando
vnus defert alteri nec hic. in contrarium facit gl. quæ eſt C. ne filius
pro patre. auth. habita. ibi q̃uis plures. ſ. numero. Nam illi iudices
vnius reſcripti pro vno reputantur à Papa. & ſi vnus ſolus eſſet in
alio reſcripto ſimiliter repręſentat Papã. vnde ex virtute repręſen-
tatiua tantũ valet vnus quãtũ mille. vt ff. de condi. & demon. l. cui
6 fundus. in fin. hanc rationẽ notabiliter aſſignat hic gloſſ. ¶ † Item
iſti iudices diuerſorũ reſcriptorũ non faciunt vnũ corpus: ideo nõ
c præualet maior numerus. [c] tũc enim præualet maior numerus, quã
do reſultat vnũ corpus ex pluribus vt vnũ collegiũ, vel vnũ corpus
creditorũ: quaſi vnus aceruus eorũ ex iuris diſpoſitione. qa ius iu-
bet eos facere corpus. i. congregationem & cumulũ, vt ff. de pac. l.
maiorẽ. & l. ſi plures. & l. fi. C. qui bo. ce. poſſunt. ¶ Ibi, à partibus
no. quòd tertius arbiter eſt à partibus eligẽdus: & iſte eſt verus ar-
biter. ar. ff. qui ſatiſda. cog. l. arbitro. qa lex ita eũ vocat arbitrum. i.
adiectũ cũ hac adiectione. ſ. tertius, quæ adiectio ſignificat quòd eſt
adiectus de neceſſitate. Sed quandoq; tertius eligitur à primis duo
bus arbitris, & tunc tertius arbiter non eſt propriè coarbiter, neq;
collega: ſed eſt quidam bonus vir ſuperpoſitus ad ſedãdam diſcor
diam arbitrorũ potius quàm litigatorum cuius autoritati deqent
acqeſcere primi arbitri, & litigatores. vt no. ff. de arbi. l. itẽ ſi vnus.
§. principaliter. & no. in l. quòd ſi ſforte. §. j. ff. de ſolu. per Ia. de Are.
& facit. ff. de tuto. & curat. da. ab his. l. tutor ſi petitus. ff. de excũſa.
tuto. l. qui teſtamento. in prin. ¶ Et not. quòd iſta faciunt ad quæ-
ſtionem præſentis ſchiſmatis orti ex dubitatione potentũ coope-
rante lucifero, qui eſt princeps ſuperbię, & monarcha ſuperborũ.
huic morbo qui per ſuperbiam natus eſt ſola humilitas poteſt me
deri de facili. ſ. vt poſſit deferre vnus alteri: & hoc eſt poteſtatis, nõ
neceſſitatis, vt hic patet in verbo, dixerint. Item non coguntur re-
nuntiare: qa nemo cogitur renunciare iuri ſuo. Item quia ordina-
ta charitas incipit à ſeipſo. Item quia ſemel acceptauit de conſen-
ſu ſuorum eligentiũ. Item quia eſt ius publicũ. Item Papa eſt iudi-
ciorũ vigor & iuris publici tutela. C. de iudi. l. nullus. Item eſſet iſte
modus poſterior peior priore, & caderet mũdus in ſcyllam cupiẽs
d euitare caribdim. Item Papa [d] eſt iudex iudicum: vt C. de decu. l. j.
vnde nemini ſubalternatur niſi ſe ſubmittat ex iuſta cauſa. ff. de iu-
riſdi. om. iudi. l. eſt receptum. Itẽ quia durante oppreſſione ceſſat
conſenſus vnde ad ius ordinariũ reccurrendũ eſt. i. ad concilium: &
deinde ſi cõciliũ eſſet quaſi impoſſibile, in ſubſidiũ ad arbitros cõ-
muniter eligendos, quorũ autoritati vel maiori parti ipſorũ parea
tur. ¶ Ad hoc quidẽ. ſ. ad arbitros eligẽdos poſſunt cogi per ſub-
ditos. i. per principes, quorũ intereſt non conſtante in dubio ſtatus
ſui præſertim ſpiritualis: nec dicitur factũ metu quod fit iure cogẽ
te. vt l. 4. quod metus cauſa. ¶ Item cõciliũ forte poſſent congre-
gare cardinales ſi eſſent duę partes omniũ concordes, ſicut docto-
res in materia huius capituli. hic tamen perfunctoriè tango. rema-
neat enim hoc tãtũ negociũ ei qui eſt veritas & vita. ¶ Porro prin-
cipiũ viarũ dei eſt veritas & cõſciẽtia. nam veritas eſt ſtrata ampla
e per quam omnes tranſeũt: & cõſciẽtia [e] autẽ eſt ſemita arcta nimis:
qa via eſt quæ ducit ad vitã eternã. ¶ Sed in materia ſchiſmatis ve-
ritas ſepulta iacet vſq; nũc. Surgat igitur imperator, imo tota ſe-
7 des imperij. Nã † imperiũ eſt patronus eccleſiæ: qa dotauit eccleſiã.
Quandocũq; imperator fecit aliquid imperpetuũ valiturũ ipſa ſe
des imperialis cum perſona imperatoris concurrit. ¶ Item omnes
reges qui vnguntur ab eccleſia, ſunt quodãmodo eius vaſalli: quia
iurant Papę fidelitatem. vt ĩ. de iureiurand. c. intellecto. & maximè
reges Frãcię. ĩ. de fo. compe. c. quod clericis. ¶ Ad hoc pertinet re
quire iſtos duos ſedentes ĩ ſolio quòd ſibi inuicẽ deferãt. & ſi no-
lunt hoc facere, ꝙ conuocent cõciliũ: & ſi nolũt cõuocare, qđ cõ-
promittãt ne eccleſia vim & deformationẽ patiatur, & ſi nolũt in-
firmitati mundi adhibere remedium voluntariè, cõpellantur gla-
dio manuali adhibito. ¶ Quòd aũt cedant iuri ſuo, cogi nequaq̃
f poſſunt vt dictũ eſt, arg. ff. de auth. tut. l. tutor pupillo. ¶ Schiſma [f]
eſt vnũ monſtrũ in natura: ſicut qñ vnũ corpus habet duo capita.
& ſi non põt aliter fieri vtrũq; amputandum eſt: qa vtrũq; fętet. In
tanta materia ego ſum nimis modica formica. ¶ Et ſciendum eſt
qđ via quandoq; dicit prælatus, qui debet nobis dare exẽplũ: vnde
viæ non lugent eo qđ non ſit qui veniat ad ſolennitatem. ¶ Item
via dicit lex diuina per quã incedere debemus. vnde beati imma-
culati in via. ¶ Item diuinum præceptũ vel bona operatio: vnde
iuſtum deduxit dominus per vias rectas. ¶ Item iter rectitudinis vt
ibi, ſi declinauerit greſſus meos de via. ¶ Item latitudo primæ li-
bertatis. vnde intrare per anguſtam portam, qa lata eſt: & ſpacioſa
via. ſ. liberi arbitrij quæ ducit ad perditionem. ¶ Item via dicitur
mũdus. vnde beatus vir qui non abijt in conſilio impiorũ, & in via
peccatorum non ſtetit. ¶ Item dicit verus prædicator, qui viam
ſapientiæ docet, & facit qđ intellectus ſapientię ad cor venit. ¶ In
omnibus iſtis vijs deprauatũ eſt cor ſchiſmaticorum. Qui aũt ſint
ſchiſmatici ſub mũdo lis eſt, donec deus illuminet abſcõdita tene-
brarum. ¶ Modo redeo ad glo. & præmitto qđ duplex poteſt eſſe
dubiũ. primò an reſcriptũ valeat primo alio circũſcripto. ſcđò de
concertatione reſcriptorũ qđ præualeat. prima materia nõ eſt hic
ſed. ĩ.

ADDITIONES.

a ¶ Vide doct. nouiſsimos in rub. ff. de re. du.
b ¶ Vide repetentes max. Iaſo. Mai. ibi latius. in rubr. ff. de verborum obliga
tionibus.
c ¶ Vide pulchre per Lud. Ro. in conſ. xcix. inci. uiſo propoſitę quæſtionis te-
mate circa id quod quæritur quot voces. &c.
d ¶ Papa eſt iudex indicum. adde Innocent. in c. j. & ibi plene Moder. ſ. de
conſtitu.
e ¶ Conſcientia eſt ſemita arcta nimis
f ¶ Schiſma quid ſit, uide per eundem Bal. in ſuo tract. ſchiſmat. poſito ante
rub. C. ſi quis aliq. teſt. prohib.

fed.j.ea.c ex literis.fecunda materia eft hic: & videt qđ non poffit effe dubiũ:qa aut fecundę literę non faciunt mẽtionẽ de primis:& tũc præualent primę.aut faciunt mentionẽ,& pręualent fcdę.vt s. e.c.cęterum.Sol.ifta diftinctio non eft perfecta:qa illę literę pręualent;quæ funt primò pſentatę, & fecuta citatio ex eis vt j. de app. c.vt debitus. Porro data officij non inducit prioritatẽ iudicij, fed citatio fm Inno. & ideo iudicio nondũ cępto per citationẽ,adhuc cadit dubitatio quę præualeat quę interim pendet.fed poftq̃ eft facta præfentatio,& emanata citatio,& ita qđ citatio valeat. C.ne de ftatu defun.l.fi pater.& no.j.de app.vt debitus dẽt eni eis ineffe iuris validitas,vt aliqd iuris operet:vt no.C.de lit.cõte.auth.offerat. alterę funt literę inanes ope exceptionis, non ipfo iure,fm Innoc. ¶Ifta deniq; iurifdictio licet poffit elidi, tñ pt ꝓrogari fm Inno. & nõ dẽt formari exceptio ex hoc capite qđ alię literę nõ valent, fed alię quæ pꝛoccupauerũt pręualent fm Inno.¶Sed contra iftud obijcitur.nam in ifto.c.certũ eft qđ vtręq; erãt pręfentatę,& tñ pt effe dubium. ¶Item opponitur qđ non potuerit emanare citatio: quia dubius de iurifdictione nõ poteft citare.vt ff.de eo qui pro tutore.l.quæro.& ff.de condi.& demon.l.multũ intereft. Solu.dicũt quidã qđ hic põt effe dubium in facto qa forte fecundæ literę non edũtur,licet quondã fuerint præfentatæ.arg. C.de fide inftru.l fin. ¶Item quæftio tẽporis eft quæftio facti:& põt de tpe dubitari,puta fi concurrũt in data & in citatione.& eft quæftio;puncti. qđ aũt q̃ftio tpis fit q̃ftio facti.patet.ff.de neg.geft.l.eũ actũ.& ff.ad Treb. l.eum qui nouiffimus. & ff. de fta. homi. l. aretufa.¶Scias tñ qđ fi in literis fiat mẽtio reuocationis femper iftę literę pſumunt pofteriores.vt not. C.de codicil. l.cũ proponas. Sed iftud dictum quod hic effet dubiũ in facto,nõ placet glof. quia Papa nõ dat refpõfum ad q̃nem facti fed cõmittit iudici. vt l.j.§. calumniatoribus.ff.ad Turpi.& C.de fidei iu.l.volũtatis.& ideo alij dicunt qđ hic erat quęftio iuris.fed certe cũ ius fit certũ non poteft mutari cõfenfu iudicum.vt l.j §.fin. ff.de ferijs

8 ¶†Or iftę funt truffę: quia per negationẽ & affirmationẽ cõcertãtiũ fit res dubia. vt C. qbus ad libertatẽ proclamare non licet.l.fina. & no. C. de procu.l.j.¶Item fi fecundæ literæ funt impetratę p furreptionem, licet de primis literis faciant talem qualem mentionem, fi hoc obijciatur contra fcdas literas,ftatim fub iudicibus iis eft.¶Oppo.glo.de c. cũ contingat.j. eo.fol.vt in glof.Item opponitur de.c.dilectus filius.fol.vt in glof. ¶Modo reuertor fuperius, & q̃ro nunqd dubitans de iurifdictione delegati poffit citare partes. & vr qđ nõ qa dubitat an fit iudex.

9 ¶† In ꝯrium qa rõne dubij habet iurifdictionẽ fuper ifto articulo an fua fit iurifdictio.vt ff. de iudi. l. fi qs ex aliena. fed ibi loquit in iudice ordinario qui habet iurifdictionem vniuerfalem. Solu. fi literæ funt præfentatę põt citare:alàs non. Non obftat. l. 2.fecũdo refpon.ff.de iudi. vbi non requirit iudicis fcientia : qa ibi loquit q̃n prorogat ordinaria iurifdictio.vbi non deficit fciẽtia fundamenti.

a Illud eft notãdũ [a],ꝙ fi iudex fcit factũ,licet erret in iure,valet citatio:quia vt dixi habet fcientiã fundamenti : vt dicit illa lex fingularis.ff.de condi. & demonft. l. multũ intereft.¶Ecce procurator ad vnã caufam citatus ad aliam,tñ nõ tenetur comparere: vt ff. de admini. tuto. l. fi duo. ¶Sed quid fi dubitet an fit procurator. Refpõdeo idẽ,licet fecus in iudice cui ratione dubij lex dat poteftatẽ: qa iudex non grauatur per neceffitatẽ cauendi de rato: fed procurator dubius non eft idoneus fine cautione:nec tenet præftita cautione fe obligare.argumen.ff.de in litem iur. l. videamus.¶Denuo opp. & imo videtur quòd ftet maiori parti. vt l. quod maior.ff.ad municipa. & ff. de re iudi. l. duo ex tribus.¶Solu. maior pars numeri fi facit maiorem partem quotę pręualet: fed fi non redigitur ad intellectum quotę partis: fed funt duo integralia non præualet vt hic. vel dic quòd maiori parti tunc ftat, quando in maiori parte includitur minor pars iuris artificio reprę[f]entata: aliàs nõ, nifi lex hoc qđ fingulariter intereft maiori parti cõmittat, & qui ꝓcurat ꝯtra alium quandoq; procurat contra fcipfum.ff.de admi.tu.l cum hæreditas.¶Quid ergo fi funt tres iudices delegati in primis literis & quinq; in fecundis, & de illis quinq; duo accedunt illis tribus in deferendo vel cõcordando.quidam dicunt qđ ifte acceffus facit maiorẽ partem. Alij dicunt cõtrariũ :qa nõ funt de eodẽ corpore literarũ; & qa cũ agat de iurifdictione fienda, qđ oẽs tãgit, dẽt ab omnibus cõprobari.vt l.fi. C.de au. pręftã.& arg. ff.de arbi. l.ficut. ff. de fer. rufti. prędi. l. per fundum Sed fi maior pars vtriufque refcripti concordat, puta duo ex tribus fimul cum tribus ex quinq; ftandũ eft concordiæ fm Inn.& *communem* opi.doctorũ, licet quidam cõtrà.

10 ¶†Quæro vtrũ iudices poffunt inuicem deferre inuitis impetrantibus?& certum eft qđ non,fi iudices fint fufpecti:alio quin videt qđ poffint. qa litera noftra nõ requirit ꝯfenfum partiũ nifi in electione arbitrorũ.& ideo partes debent habere ratũ & firmum qa nihil eis nocet argu.ff de aqua plu.ar.l 2 §. inde Neratius

b qa non poffunt iniuriam [b] dici feciffe qui iuris formam ad vnguẽ obferuant,& legi obediunt. & ideo à tali delatione nõ põt appellari:qa non tangit ius partiũ in aliquo fm Inno. Et qa hoc eft voluntarię iurifdictionis nõ pręcifę,& pt expediri quolibet tpe, & loco, etiã à non fedentibus pro tribunali.ff.de interro actio.l.voluit.§.fi. nec eft in hoc neceffarius ꝯfenfus vel fciẽtia litigatorũ.licet honeftius fit hoc facere de confcientia partium.fm Ber.& puto qđ partes poffunt compelli ad confentiendum.vt no.de admi. tuto. l.cũ hæreditas.& quod nota.in l.itinere.de ferui.rufti.prædio.ff.mãdati.l.fi fideiuffor.§.quędam.& hoc ad maiorem roboris firmitatẽ, vt l.fi ego.§.j.ff.de iure do.qđ eft notandũ & non intereft partium vtrum iudicem habeant Petrum , vel Bernardum , vel Inno. Item iurifdictio non tangit intereffe iudicũ nifi cõpetat ratione dignitatis:& ideo iudex qui excluditur non appellat.fm Inno.quod no. Et tamen interlocutoria fuper iurifdictione nõ poteft ferri parte non citata & peremptoriè.de officio deleg.c.confuluit.per Inno. ¶Quæro nunquid ifta concertatio , qui funt iudices , petineat ad ipfos iudices an ad litigantes?& videtur ꝙ non pertineat ad iudices qa eorũ non intereft. Item qa non debent fe ingerere vt ff.de procura. l. quæ omnia. nifi ergo litigatores excipiant, non petinet ad iudicem declinare iurifdictionem fuam.In ꝯrium videt; qa poteft defendere honorem fuum. nec dicitur ingerere :qa nõ ingerit fe ꝯ dñm.Item qa nõ incipit cum iam ingeftus fit, fed profequitur alterius factum.So.nifi excipiatur nõ poffunt fe pronunciare non iudices vel deferre:vt fentit hic Inn.& facit:ff.de iudi.l fed & fi fufceperit.& ff de mune.& hono l.munerũ.§.iudicandi.Et licet Inn. videtur dicere ꝙ nec partium intereft declinare forũ fi poteft. vnde qui opponit declinatoriam fori non habet probare de intereffe. vt ff.manda l.fi fideiuffor.§.quædam.qa reorũ eft fugere. ff.de iud. l.fi quis intentione.ff. de verbo. obli.l.inter ftipulantẽ. §.j.

11 ¶†Sed pone qđ plures ordinarij iudices ꝓcedũt criãliter, & dant diuerfas fnias in negotio principali:q̃rit qđ iuris. & vr ꝙ prima fnia valeat & nõ fcda.vt c qñ ꝓuo. nõ eft neceffe.l.j.fed ibi loquit qñ fniæ ferunt fup eodẽ libello. non qñ fup diuerfis. Itẽ qñ ex eadẽ inftantia nõ quãdo ex diuerfa.Breuiter dic ꝙ primæ fententiæ eft ftandum. qa & fi de delicto eiufdẽ hominis fępius q̃ri poffit ante fententiã: fecus tñ eft lata fnia.vt no.in c.per hoc.de hære.lib.vj. vbi eft glo. no.valde.qa illa imponit finẽ liti.ar.C. de affer.tol.l.j.in fi.& C.de iudi. l. nulli. & j. de re iudi. c.inter monafteriũ. & ff.de noxa.l.fi qs multis.qa occupantis per fentẽtiã melior eft conditio. nihil enĩ reftat fiendũ qa fopitũ eft & materia iudicij eft abolita ¶Quærit gl. ecce ꝙ arbitri iudicant primos effe iudices q nõ funt, nunqd p hãc ꝓnũtiatione acquirent iurifdictionẽ. Rñdet gl. ꝙ fic.¶Not.ꝙ per arbitros iurifdictio dat vel coadiuuat. & iftud eft bñ notandũ etiã fi ifta iurifdictio effe meri vel mixti imperij: qa iperator & lex põt delegare etiã indelegabilia. C.qui ꝓ fua iurifdictione. l.penultima.

ADDITIONES.

a ¶ Vide Fran.de Are.confi.68.& Barb.confi.44.7.col.j.volu.

b ¶ Qui iuris formam ad vnguem obferuat non dicitur iniuriam facere fic ali bi not.in l.ferui electione. ff.de lega. j. quod nemini iniuriam facit qui vtitur iure fuo imo alibi text.in l.fina. C. de compenfat. dicit quod iudex debet vti ftricto iuris rigore in admittendis vel reijciendis exceptionibus & ibi Baldus multum not.

1 *Cumulare non cogitur qui de pluribus rebus habet executionem.*

2 *Iurifdictio poteſt eſſe abſque exercitio.*

§.Quoniam autem.

Cafus. Papa conceffit literas cum illa claufula generali.i.incerta refpectu perfonarum , aut quofdam alios,uel refpectu rerum,ut quibufdam alijs rebus. quæritur an uigore dictarum literarum iudices habeant ante fpecificationẽ poteftatẽ procedẽdi.& in fine determinẽt ꝙ nõ, licet iurifdictio fit cõceffa in nube. Secũdò quæritur fi de dicta claufula generali in fecũdis literis cõceffis in fpecie oporteat fieri mentionem. & refpõdetur quòd nõ quia fpecies derogat generi quantum ad ea quæ fpecialiter exprimuntur.¶In text.ibi,talis.puta Petrus contra Ioannem. Ibi,alios, non nominatos fed poftea nominandos. Ibi , alijs. f. rebus. ¶Ibi, fe habere. videbatur ꝙ hoc fi effet certa claufula per relationem ad acta.vt ff.de re iud.l. ait prætor. in fin. & de re iudi.l.in fumma C.de err. aduo. l.fina. fed hoc non eft verum: quia indefinita iuncta figno particulari parit incertitudinem ,donec declaretur. ¶Et eft ifta litera in argumentum , ꝙ valeat ifta commiffio circa Titiũ & aliquos alios quos tibi Seius nominauerit. & idem in rebus vt mitte Titium in poffeffionem talis fundi , & aliarum rerum, quas tibi Seius demonftrabit.¶In text.ibi poteftatem. hęc quęftio determinabitur infra f. qđ non habet poteftatem exercitij:qa nõ eft apta ad procedendũ in cã:tñ iurifdictionẽ hẽt caufalem, & in habitu:fed non formalẽ in actu & fi vis rõnem,cõfidera qđ iurifdictio datur à delegante. fed fpecificatũ fiue demonftratio fit à litigante: exercitum autem procedit ab vtroq; coniunctim.¶In tex.ibi,fpeciales literæ , puta gayus qui poterat fpecificare interim fpecialiter

ter impetrauit cōtra primum impetrantem. ¶ Ex hoc not.qđ incertitudo non ligat manus postea specificē impetrantis.¶Not.qđ omne declarandū antequā sit delatū, & incertum, & non liquidū, non meretur executionē.ff.de verb obl.l.hoc iure. C.de compen.l. fi.& hic.in fin.qa potius in potētia q̄ in actu.¶Itē not.qđ est aliquā do iurisdictio initiata, non tamen plenè formata: qa res vel psonę nō sunt adhuc specificatæ.quādoq; est plenè formata per specificationem quę pōt fieri etiam parte absente & non citata ſm Io.an. ¶Sed an delegatus potest ante specificationem subdelegare in totum. Respondeo sic. quia subdelegare non est procedere ſcđm Ber. & omnes. quod est notabile. ¶Sed an perpetuata iurisdictione super specificatis intelligať perpetua etiam super non specificatis? videtur ꝙ sic.quia super eadem cā complexiuè se habeť.l.j.de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. secus si sint omnimodo causæ reparatæ.ff.de exe.rei iud.l.cum quæritur.Inno.super hoc dicit pulchra verba.& Cyn. C.man. l. mandatum.¶ Considera ꝙ interdum delegať iudicium vniuersale, vt petitionis hæreditatis. & tūc perpetuatū super vna re est perpetuatū super omnibus rebus eiusdem hæreditatis, & accessorijs tam præsentibus q̄ futuris. qa propter naturam vniuersalis iudicij omnia veniunt etiam minima repetita: quia vna actio est inspecto iure qđ metemur ex persona agentis vt ff. de peti. hære. licet minimam. & ff. si pars hære. petatur. in l. j. in principio. Et tunc verificatur regula quæ dicit, ꝙ omnia veniūt in iudiciū scilicet vniuersale, nisi sint nominatim excepta.vt ff.de iudicijs.l.solemus.interdum delegatur iudicium generale vt negotiorum gestorum, vel tutelę. nā tūc cū pro qualibet eius specie sit necesse eundem iudicem adiri,vt l.j.& 2.de qui.re.ad eundem iu. ea. perpetuatio in vno capitulo perpetuatur in oībus, ne causæ continentia diuidatur vt C.de iudicijs. l.nulli.¶Interdum delegatur multitudo diuersarū causarum quę se inuicem, & iuris dispositione non contingunt:& tunc quia prorsus separatorū separatum est iudicium.vt not.C.de temp.app.l.per hāc. & ff.de exce. rei iud. lege, sed si ante. perpetuatio iurisdictionis in vno nō inducit perpetuationem iurisdictionis in altero, qa separatorū separata est ratio vt C.de do.inter virum & vxo.l.si maritus.ff.de mino.l.
1 Papinianus exuli. ff. de calūniatoribus. l. hæc actio. ¶†Et not.ſm Innocē. quòd qui habet actionem de pluribus rebus non cogitur
a cumulare,seđ pōt de vna re agere, & de alia supersedere.ª vide omnino Bart.ff.de verb.obl. l.scire debemus. non ob.ff.de actio.emp. l.non est nouū.qa ibi sunt actiones eiusdem generis & formę & super eadem re & vna est euictio & nō plures licet purgetur pluribus modis.vel ibi cogitur cumulare non præcisè, sed causatiuè, si vult cōsequi integralem effectum vtriusq; iudicij. & hæc vera. ante eū aditam hæreditatem non potest cumulare hæreditariā actionem quę hæreditati nata est. sed heredi ante aditam hæreditatē nō cōpetit. sed adita hęreditate pt edere vnā actionē pro formali cōclusione ambarū actionū dicēdo,& ad hoc ꝓpono actionē ex empto.qa vna actio in genere licet duę in specie.& sic sufficit in libello generalis expressio actionis. & expone literā ibi mouere pt.nō dicit qđ necesse habeat & sic nō facit ꝯ Inn. Est igiť actio diffiniēs quoddā mere intelligibile. sed actio diffinita est in materia sua,vt actio ex empto & cæterę speciales.¶Deindē no.ſm Inno.qđ tñ valet expressio facta in iudicio quantum expressio facta in rescripto. & est bene notandū.¶Sed hoc verū est post specificationem, & re integra, aliàs secus. quia plus operať expressio quā clausula gňalis. & sic patet qđ declaratio nō fingit retro qñ interim superuenit ob-
2 staculum qđ habet eā impedire. ¶ † Item qđ qui demonstrat non dat iurisdictio pōt esse absq; exercitio.ff.de stat.ho.l.'q fuere.sed interdū est exercitium absq; natura & radicabili iurisdictione. ff. de offi.præto.l.Barbarius.¶Ibi,exercitium,in possessione fundať,Imo in publica vtilitate saltem aptitudine.¶Nouellator tangit hic plura puncta quæ non prosequor.quia esset nimis longum.

ADDITIO.

a ¶ Vide pulchre per Io.de Imo.in c.inter dilectos.de fide instru.

CAP. XV.

1 *Qualitas specierum restringit qualitatem generis.*
2 *Dictio vel,posita subiunctiuè,inducit similitudinem.*
3 *Generalis locutio non comprehendit ea quæ specialiter debent designari.*
4 *Viles personæ quæ dicantur.*
5 *Paupertas repentina est casus fortuitus.*
6 *Furiosi an includantur nomine personarum.*
7 *Senex an iuuenis vter eorum idoneior sit ad testificandum.*

Edes apos. Per clausulam, quidam alij,'& res aliæ,positā in rescripto nō ꝑtineť effrēnata multitudo, nec psonæ maiores,nec includūtur res maiores expressis sed pares vel minores nisi maliciosè fiat expressio.¶Et duo facit.primò pręmittit cōstōnis cām. ſcđ̄ò cōstitutionē. ibi, nos igitur.¶Item ſcđa subdiuiditur in quatuor:nā primò prouideť circa personas. ſcđ̄ò circa multitudinem personarū.tertiò circa res. quarto circa fraudulētem expressio. secunda ibi sed nec liceat. tertia ibi nec super maioribus. quarta ibi
1 si qs vero.¶†Not. qđ qualitas specierū restringit gňis qualitatem. ff.de vino leg. l. fi. §. cui dulcia.¶ Item copula inducit parilitatē.
2 C. de sen. & interlo. om. iud. l. cū solitū. ¶†Item dictio vel,posita subiunctiuè inducit similitudinē: vt not. C.de ser. fugi.l.si fugitiui
3 serui.& coęqualitatē.vel quasi. vt l. j.ff.de reb. du.¶†Generalis locutio non cōprehēdit ea quę specialiter debent designari.ff.de ritu nup.l. generali. in princi. Genus non deducitur ad actum specificū nisi per expressionē specierū.C.de iudi.l.licet.ff.de arbi.l.de rebus. ¶Casus. Statuit Papa ꝙ clausula, quidā alij,non includāt maiores personas,nec effrēnatū numerū personarū. Item ꝙ clausula, quibus alijs rebus vel negotijs, non includat maiora vel grauiora negotia:sed paria vel leuiora.¶ Itē ꝙ expressio psonarū vel causarū facta colore quæsito & nō aīo pręcedenti, vitiet clausulā gňalē ne impetranti patrocinetur dolus vel confictio causę vel personæ.
a Est & alia ratio, quia,ex quo id deficit ad quod fit cōparatio. ª merito deficit cōparandū. vt ff. de condi. & demon. l. in testamēto. Idē puto si exprimať,& dolo malo agat.qa magis deliquit qui dolo impetrat,& dolo agit,q̄ qui dolosè impetrat tantum.'ar.in l j.C. de plus petitio.& nō debet prodesse lis conficta. vt ff.de transa.l.cū hi.§.si cum lis.& ff.de excu.tut l. athletę. §. amplius.¶Ibi text.not. & arg.ff.de noxa.l.non solū,¶In tex.ibi,sedes. non est vis vtrū sedes scribat vel pontifex. vnde hic ponit nomen sedis largè.¶Ibi, liberalem.opp.ꝙ non sit liberalitas sed iustitię exhibito. arg. ff.de leg.3.l.fideicōmissa.§.si rem.nā ex debito officij Papa tenet cās delegare suadente ęquitate.¶ So.dicit gl. quicquid Papa facit.pt dici gratia: qa vniuersę vię domini misericordia & veritas. vnde quod emanat à principe, beneficium est præsertim ratione supremę autoritatis.à Ioue principum musę.s.sapien.Iouis omnia plena,& ipse debet exigere rationem à scipso:quia ratio debet reddi a capite.Ber.hic in glos.omnia plena sunt sapientia Dei. ¶ Ibi,gratia.no. quod delegatus appellať gratia largo modo.tñ stricto sumpto vocabulo aliud est rescriptū gratiæ aliud iustitiæ.¶ Ibi,malitijs.no. qđ
b malitijs hominum est obuiandum.b ¶† Ibi, minores & viliores.
4 quę dicātur personę viles,habes. C.de incest.nup.l.humilem. & insignis persona delinquendo fit vilis:quia omnem honorem reatus excludit. vt.l.senatoris.ff.de ritu.nup.& l.j.C. vbi senatores vel clarissimi.tamen si finita est administratio,tamen dignitas durat, bene durat priuilegium dignitatis: quia honoraria dignitate potitur. ff.de solu.l.quòd si fortè.l.j.C.vbi senatores vel cla.& l.fi.ſm Inn. quia etiam sine administrationis gradu dignitas retinetur, si bona
5 gratia administratio est finita.¶† Sed nunquid per istam clausulā, quidam alij,includantur pauperes qui propter paupertatem se defendere non possunt?dic qđ non:qa paupertas excusat.ff.de ꝑcu.l. Titius.& nota qđ inopia repentina dicitur casus fortuitus:vt ff.de admi.tu. l. si res pupillaris. licet quandoque purgetur per verba & verbera,eo.tit.l.ob fęnus.& tunc in clausula indifferenti bene includitur pauper:quia paupertas nocet quæ captiosè prouenit. l.pe.ff. de iure dot.¶ Sed nunquid includūtur viduę?dic ꝙ non: qa habet priuilegiū fori.vt l.j.C. quādo imperator inter pupillos & viduas. & c.significantibus. de offi. dele. per Inno. ¶ Sed nunquid includuntur scholares qui habent priuilegiū authē.habita. dic ꝙ nō.ar. ꝯ.eo.c.cū ordinē.¶ Sed nūquid includanť legū doctores?dic ꝙ nō quia funguntur sacerdotio.vt l.j.in princi.ff.de iusti.& iure.& quia sunt personæ egregiæ. vt ff. de iureiuran. l. ad egregias personas. Item barones nō includuntur in simplici clausula. & istud nomen baro,est nomē potestatis. & excelētię vt not.in cle.j de baptismo.
6 Milites ēt expeditioni vacātes.ff. de testi.l.iij. §. pe. ¶† Sed an nomine personarū includanť furiosi.nam furiosus non dicitur persona. & quod ab eo fit casu fortuito diciť fieri nō ab homine. & dico qđ propter factum suum nō includitur.l.fin.in fi.ff.de admini.tut. ¶ Item si sit actio famosa, nō includitur patronus vt l. non debet. ff.de dolo.¶ Item not.hic qđ maius includit minus,sed non econtra.tamen qui excludit minus,excludit maius vt ff.de sena.l.qui indignus. ¶ Ibi, multitudinem effrenatam.i. vltra. xl. homines & ēt de eodem facto non potest fieri accusatio eodem libello. ¶ Item no.argu.ad statutum qđ loquitur de multitudine hominum, intellige singulorum, sed vniuersitas & collegiū loco vnius psonę funguntur, vt ff.de fideiuss.l mortuo.& l.metum.§. animaduertēdum. ff.quod me.causa. Tamen quantum ad pręsentem tractatum non puto

ADDITIONES.

a ¶ Qñ deficit id ad quod fit comparatio deficit etiam cōparādum vide Barb. in rub.j.de iu.dum allegat.l.in testamento.hic allegat.
b ¶ Adde tex.& ibi Bar.hoc bene declarantem.in l.in fundo.ff.de rei vend.

puto ꝙ in clausula, quidam alij, intelligantur collegia, sed tantū singulares personæ. Nam cum vera prædicatio sit de rebus naturalibus, & non fictis. & collegium non natura sed artificio hominū cōstat, merito nō cōtinet appellatione psonę nisi per interpretationē extensiuam quæ non habet locum in rescriptis: quia stricti iuris sunt, vt hic patet. ¶ Et vnum scias quòd interpretatio restrictiua est terminus ad intra. sed interpretatio extensiua est terminus ad extra. sed interpretatio similitudinaria accedit magis termino ad intra, quàm termino ad extra. C. de reuocan. dona. l. his solis. & l. fi. C. de indi. vidu. ¶ Et not. quòd similitudo est quædam parilitas. & non habet locum inter excedentia & excessa. ff. de iurisdi. om. iud. l. si familia. Item si delegantur quædam causæ ciuiles in generali clausula non intelliguntur criminales, vel mixtę: sicut nec in mandato procuratoris vt in c. 2. de procu. in cle. ¶ Et prædicta faciunt ad quæstionem de eo qui in se suscepit periculū latronum addita clausula generali ꝙ non intelligat ista clausula de similibus puta casibus q de celo descendunt, quibus humanę vires non possunt resistere. ff. de dam. infec. l. fluminum. §. seruus. ff. de ꝓhen. emp. l. fistulas §. frumēta. ¶ Ibi personas. idem in rebus cùm sit eadē rō. ar. ff. de vul. sub. l. qui plures liberos. in princ. ¶ Et not. ex clausula spāli generalem & confusam interpretari. ¶ Ibi, non vt valet. Not. qđ ista negatiua quia venit ad eligendū rescriptū, dēt probari per negantem tamē pōt probari per coniecturas. ar. ff. de leg. j. l. licet imperator. ¶ Glo. quærit de qua maioritate intelligat litera. Rñdeo non de qualibet minima, vel media puta si expressi bouem, & volo agere de equo: sed de ea, q̄ pertinet ad aliā spēm iurisdictionis: putari si impetraui super decē, & quibusdā alijs q̄titatib. nō potero experiri de cā mixti imperij puta vltra trecētos aureos. vt not. ff. de iuris. om. iud. l. imperiū. q̄a bassa iurisdictio altam non includit q̄a termini sunt valde distantes. ¶ Item causa dicitur magis ardua ratione scandali secundū Innoc. quod not. Item seruus quandoque dicitur minor & preciosior. ff. de off. pręsidis. l. fi. puta cū ex eo pēdet status & euersio patrimonij. sic & ciuis vtilissimus ciuitati dicitur preciosior alijs, quod not. ¶ Item si impetrauit contra Titium militem & quosdā alios, nō includitur tribunus militū. ff. de testa. mili. l. quod constitutum. ¶ Item si impetrauit contra Titium legum doctorem & quosdam alios, non includitur doctor in theologia quia digniores igitur vocantur personæ magis notabiles. quod relinquitur arbitrio iudicis s'm Inno. argu. ff. de testi. l. fi. in fin. arg. ff. de rei vend. l. in fundo. ¶ Item qui nominat laicas personas non potest causas extendere ad clericos s'm Inno. ¶ Item nec personam maiorem potentia vel diuitijs s'm Innoc. Sed qđ de diuitijs dicit, non puto verum, nisi sit persona nobilis seu spectabilis reputata quod sępe ex diuitijs surgit: facultates ęquiparantur dignitati. ff. de administratione tutorum. l. tutor. s'm dignitates. per se diuitiæ nō faciūt quē melioris famę. vnde in tutoribus magis attenditur vita quā diuitię. vt ff. de suspe. tuto. l. suspectum tutorem. in primo. & ff de testi. l. testium. in princ. & l. in testibus. & prędicta faciunt & ad quæstionem testiū qui dicantur magis idonei. ¶ Item ad tabelliones quis dicatur magis idoneus ad discretionem iudicis pertinet. ff. de eden. l. si quis ex argētarijs. §. quid ergo. Tamen
a no. qđ ubi quærimus a de simplici iustitia, nō curamus merita per
7 sonarū. ut ff. de leg. 2. l. cū pater. §. rogo. ¶ † Et an dicatur magis in testificando idoneus senex quàm iuuenis: not. in l. cum quid. ff. si cer. pet. ¶ Quærit glo. qualiter probet ꝙ quis nō velit vti. Et rñdit qđ eo ipso qđ primo descēdit ad ęquales vel minores, nisi aliqua ratio excuset: vt quia copiam illius habere non possit. vt arg. ff. de adim. tut. l. cum plures. §. fi. Et no. valdę istam gl.

ADDITIO.

a ¶ Vbi quærimus de simplici iustitia non curamus merita personarum sic ēt alibi dicit elegans tex. in c. ex tenore. j. de for. compe. ꝙ sumus viduis & pauperibus in iustitia debitores quod alijs iniustitiam facere non debemus. pōdera tamen quia cōtra ista verba Bal. hic faciunt ea omnia quę cumulauit. d. Ias. in authē. iubemus. in iij. col. C. de iu. videlicet quod propter magnam regularitatem personarum licitum est recedere a regulis iuris vide ibi scripta plenè per Iaso.

CAP. XVI.

1 *Citatus per primas literas si citatur per secundas consequitur declinatoriā vtriusque fori.*
2 *Impetrare an possit quis duplices literas super eodem.*
4 *Imperator non potest illud quod absurdum est posse.*
5 *Impetrans renunciando primis literis an possit facere conualescere secundas.*
6 *Duo si se gerant pro papa, & impetraui ab eis castrum in feudum, & iuraui vtrique fidelitatem pro se & successoribus canonicè intrantibus, vtrū in omnem euentum habebo feudum.*
7 *Ligium iuramentum potest tantum vni præstari.*

EX tenore. Qui contra vnum super eodē negotio impetrat ad diuersos diuersa rescripta, & eis vtitur, perdit commodum eorumdem. secunda pars ibi, nos igitur. ¶ Casus. Nicolaus sacerdos de Colleualis impetrauit literas ad certos iudices contra abbatem de Becco, & fecit eum citari coram ipsis: qui abbas comparuit, & iudices acceptauerunt comparitionem suam, & fecerunt abbati magnum honorem: vnde dictus sacerdos cępit dubitare de ipsis iudicibus & statim impetrauit alios iudices, & fecit abbatem citari vigore secundarum literarum. Demum abbas facit citari dictum sacerdotem ad prosecutionem litis: qui sacerdos obiecit quòd habebat dictas secundas literas, quarum autoritate dictus abbas erat etiam citatus. Papa attendens quòd iste sacerdos fuit in dolo impetrando duo rescripta. & faciendo citari aduersarium super vtroq;: considerans qđ fraus & dolus alicui prodesse non debet, decreuit prædictum sacerdotem carere commodo literarum seu vtriusque rescripti. ¶ Ibi qui. s. iudices. Ibi, aduersus. s. abbatem. Ibi. eis, scilicet primis. Ibi, litigare. dubitans de primis iudicibus qui fecerant abbati honorem. q̄si cōparuit corā eis. sed ista causa est nimis supina. Ibi reuocare: ratio, quia in eis non fiebat mentio de primis: & ideo dicebat abbas non teneri rñdere coram secundis. Ibi, duas commissiones. i. duo rescripta super eadem causa ad diuersos iudices. Ibi, quia fraus & dolus. not. text. concordat. ff. de neg. ge. l. siue hæreditaria. & C. de leg. & cōsti. l. nō dubiū.
1 ff. de fur. l. itaq; fullo. ¶ † Ibi, vtriusq; not. ꝙ citatus per primas literas si citatur per secundas, consequitur declinatoriam vtriusq; fori. Et gloss. innuit ꝙ etiam sine exceptione si tutus reus ipso iure ab vtroque foro. & istud est verum mediante officio iudicis qđ succedit in locum deficientis exceptionis: vt ff. de peti. hæred. l. planè. & l. fin. ¶ Nam hic nondum erat statutum de priuatione impetrantis. & exceptiones debent fundari super iure disposito, nō super iure disponendo. i. statuendo de nouo. & hic apparebat de calumnia impetrantis. ideo Papa supplet ex officio. arg. ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. si patris. & facit per gloss. quia primis literis videtur renunciatum. argum. ff. de mino. l. si filius. Secundę autem sunt nullę: quia non fecerunt mentionem de primis obstantibus. Itē essent necessarię duę exceptiones: vna corā primis, alia corā secundis: quia duo sunt fori. doctores *communiter* tenent quòd sit necesse opponere declinatoriam fori & rescripti. ¶ Not. quod secundę literæ quæ non faciunt mentionem de primis, non tollunt
2 primas. ¶ † Quæro nunquid quis possit impetrare super eodem duplices literas: gloss. dicit quòd ad cautelam potest. sed non in fraudem. & apparet fraus ex processibus duplicatis; secus si non procedit, nisi ex vnis literis quas solas præsentauit: sed si pręsentauit ambas, caret vtrarumque commodo: quia p ęparauit se. argum. ff. de inoffi. testa l. quemadmodum. C. de transac. l. si quis maior. & per hoc soluantur opiniones contrarię. quia quidam dicunt quòd punitur eo ipso quòd impetrauit: alij quod non punitur, nisi ipsis vtatur. argumen. ff. de in ius voc. l. quamuis ¶ Porro in sinu impetrātis est rescriptum antequam præsentetur. vt not. Innocen. j. de re-
3 sti. spo. c. ex conquæstione. ¶ † Nota ergo quod potest bis quis impetrare vnum & idem in forma data. ¶ Item possunt de vna impetratione fieri duo instrumenta: quia licet duæ sunt scripturæ: vna tamen est realitas. ff. de testa. l. vnum. quia vnum est intellectuale. vt not. ff. de testamen. l. j. & est argum. quod debitor de eadem solutione possit habere duo instrumenta. sed in hoc est cauendum ne possit dicere se bis soluisse. vt dicit illa gloss. singu. C. de discusso. l. ne casu. lib. x. & ideo sic debet concipi scriptura vt testificetur de eadem hora, & puncto. vel ponantur illa verba computatiua, omni alia refutatione ¶ Item not. ꝙ vbi duo propter vnum vtrobique tantum vnum. vnde si sunt duę scripturę propter vnum contractum, vtrobique tamen est tantum vnum, idest vnus contractus. ¶ Sed quare si imperator concedit per literas suas feudum. non mihi illud adimere. & alij conferre non potest. vt in c. j. de natura feudi & secus si concedit mihi iudices. respondeo feudum non est sibi apertum, ut in c. j. qui succesores teneantur. in feud. ¶ Item qui tenetur me iuuare, nō tenet me subiugare. vt ff. de ritu nup. l. proximè. ¶ Item quia imperator. & quicunque dominus submittit se iudicio parium tacitè ex natura feudi: vt c. j. §. fin. de milite vas. qui contumax est. ergo non potest pœnitere. ut ff. de iurisdi. om. iud. l. est receptum. & hęc. l. est anomala, quæ maior est quam sit iurisdictio principis. ¶ Item qui stipulatur feudum, stipulatur patientiam domini. & sic factum: cùm sit species seruitutis. argumen ff. de verbo. oblig. l. 2. §. quædam partis. in gloss. ordinaria. ergo obligatur ex necessario uinculo. insti. de obliga. in prin. Alij dicunt contrarium dummodo principes faciant plenam mētionem: de scientia, & qualitate scientiæ. quia de hac potestate quā tu vocas anomalam, nō reperit lege cautū: nec opinione doctorū sed integrale nomen est inuentione nostra. ¶ Item per feudū acquiritur ius ad rem, & in re, & ius qđ quæritur in re est ius utilis dñij
4 qđ ex consensu & traditione nascit, quæ sunt de iure gen. ¶ † Item imperator

imperator non pōt id qđ absurdum est posse. vt ff. de verbo. signi. l. nepos proculo. Sed per rescriptum iustitiæ solum exercitium demandatur & delegatus non sua, sed eius qui mandauit, iurisdictione vt̄ t. vt ff. de offic. eius cui manda. est iurisdictio. l. j. §. qui mādatam ¶ Sed pone imperator pcessit mihi in feudū castrum sancti Pauli cum suo territorio: deinde cōcessit tibi castrū finitimum sancti Ioānis cū sua dioecesi. accidit qđ quædā villa est de territorio sancti Pauli, & dioecesi sancti Ioānis quæritur ad quē pertineat dicta villa. Cōsidera an territoriū sit magis vniuersale q̄ dioecesis vel econtra. q. minus vniuersale detrahit magis vniuersali. ¶ Econtra videt̄ qđ prior tēpore potior sit ī iure. & hæc vera ne rescriptū trahat ad iniuria alterius. ar. ff. de vulg. substitu. l. ex facto. in prin. & qđ no. in l. si qua loca. C. de fundis & saltibus rei dnīcę li. xj. & C. de siletiarijs. l. de decurionibus l. xij. Non ob. ff. de vsufr. le. l. si alij. q. ibi testator de re propria disponēdo nemini facit iniuriā dein de distingue vt in gl. aurea q̄ est hic. ¶ Demū opponit, qđ iste qui cōmisit istā fraudē duplicādi iudicij perdat causas causę. vt C. de asser. tol. l. in fi Sol. ibi ipāle fauore libertatis, vel ibi loquit̄ lite cōtestata, hic ī exordio litis. prīa verba. ergo si ageret de libertate priuaret funditus iure suo. Idē in pjudiciali de psonis: vt insti. de acti. §. p̄iudiciales. ¶ Quicquid dicat Cy. s̄m Petr. C. de iudi. l. nulli. Oppo qđ cogat psistere ī prima lite. vt C. q̄ńo. & q̄ń iu. auth. q semel. Sol ibi petebat procedi: hic aūt declinabat forū. ¶ † Quæro an pos
5 sit impetrans renūciando primis literis facere secundas cōualescere? & pōt argui ꝙ sic, per ea quæ no. ff. de vi & vi arm l cū fundū. §. fin. & ff. de acq ui. possess. l. naturaliter. § nihil commune. ¶ Item oppo de l. in criminali. C. de iurisdi. om. iud Solutio aliud est examen vertitum vbi perdit litis substantia aliud declinabile forum vbi perdit litis instātia. ¶ Quæro, pone, p citationē fuit pscriptio interrupta: postea autem priuatur actor commodo literarū: nūquid illa interruptio abolet̄ Rn̄ sic q. hic dicit ꝙ caret cōmodo. literarum. & hoc propter dolū finit instātia cū suis effectibus secus si finiretur solo temporis cursu. Nam tūc durat ciuilis & pfecta interruptio: vt l. cum lite mortua. ff. iudic. sol. per Bar. q. iam factum est quod fieri non restat argu. ff. de contrahē emp l. cum. manusata. §. in glo. cum iam forte deficiente causa quæ sortita est suū finē, nō cessat effectus. ff. de his q sunt sui vel alie. iuris l. patre furioso. ¶ Quæro generaliter, nūquid si primæ literæ possunt per exceptionem elidi, sit necesse qđ in secundis fiat mentio de literis inualidis. dicit Ber. ꝙ nō. quod est verum si apud impetrantem est ius elidendi: secus si apud aduersarium vt hic. ¶ Argu. contra qđ dēat expectari rescissio literarū ad hoc vt scdæ sint efficaces. C. qui tuto. da. pos. l. curatorem. in verbo remoto. Nam etiam princeps ex certa scientia idem concessisset: valet ergo argu. ff. de pac. l. tale pactum. §. fina. tamen si dolo tacuit, sibi imputet. Nam & si princeps sciret anni qualitatē, id est eū dolo tacere, nunq̄ concessisset literas licet negotium de se suadet concedi. Nā vitio psonæ
6 non vitio negotij hoc contingit. eo. titul. ca. super literis. ¶ † Pone, impetraui à duobus qui gerunt se pro Papa, vnum castrum in feudū: & iuraui vtriq; fidelitatem pro se & successoribus canonicè intrantibus: an in oēm euētū habeo feudū? vr̄ ꝙ sic: q. alterū caput est verum de necessitate. ¶ In cōtrarium videtur: q. ex neutro capite: q. vir duplex animo incōstans est in oībus vitijs, vt in prouer. & transsumptiuè Iaco. j. c. q. ligium iuramentum nō pt pstari nisi vni. s. vero Papæ: quē debeo nominare in iudicio & pba
7 re. † Solu. istud iuramētū hēt tacitam cōditionem, si sit Papa: quia istud verbū canonicè, toti ordini est cōe, & totū subformat. arg. j. de ap. c. secūdò requiris. q. vna pars gnālis vel subiunctiua totā orationem qualificat. vt ff. de iur. & fac. ign. l. regula. §. fi. & j. e. c. causam q. & ibi no. Et ideo in omnē euentū necnon medio t̄pe sum securus. sed nō dicitur hoc factū dolo, sed ad cautelam, per gl. notabilē quæ est hic. & p ipso feudo nō teneor iurare fidelitatē alicui alteri domino & baroni, vel ciuitati ex quo iuraui Papæ: quia feudum ligium est qđ plures dominos pares simul habere non potest. ¶ Et no. ꝙ non cogitur quis habere alium dominus alium vasallum. arg ff. de contrahen. emp l. cum seruo.

CAP. XVII.

1 *Pauperem se fingens impetrando nihil agit.*
2 *Clausula ista, si dignus existeret ad obtinendum tacitè intelligitur literis.*
3 *Literæ Papæ debent emanere cum magna moderatione, & moderamine inculpatæ scripturæ.*
4 *Instrumentum si est falsum in vno minimo an totum vitietur.*
5 *Modica ingratitudine non priuatur quis feudo.*
6 *Modicum interuallum temporis non inducit diuersitatem actuum.*
7 *Præbenda concedi non potest nisi clericis.*
8 *Ordinatus ad titulum sui patrimonij sufficientis an teneatur in rescripto ad beneficium facere de illo titulo mentionem.*
9 *Literæ obreptitiæ ad beneficia sunt nullæ.*
10 *Papa si scienter scribat pro indigno, an valeat rescriptum.*
11 *Mandato contra ius naturale non paretur.*
12 *Sufficiens beneficium vel insufficiens qualiter dicatur.*
13 *Clausulæ nimis generales sunt captiosæ.*

CVm adeo. Qui impetrādo se facit indignum non consequitur commodum literarum: vt quia mendax. Pone. Rex Franciæ scripsit Papę pro me benficiando. accessi ad curiam. Interim rex decessit. Papa hoc ignorans mihi concessit. videtur quòd non valet: quia vbi deficit contemplatio deficit contemplatū. ff. de cōtrahenda emptio. l. arboribus. dico valere: quia hæc fuit contemplatio impulsiua. ff. pro so. l. sociū qui. ¶ Impetiās & beneficiandus nō debet tacere seipsum iam beneficiatum. argumē. ff. de cō
1 trah. emptio. l. cum seruum. §. fi. ¶ † Qui fingit se pauperem impetrando nihil reportat nisi ventum. C. de mendicantibus validis. lib. xj. l. j. ¶ Non valet rescriptum impetratum ad beneficium obtinendū de beneficio impetrantis, qđ tunc t̄pis obtinebat non faciens mētionem, scda pars ibi, cū si literarum. ¶ Casus. Quidā clericus. P. nomine impetrauit literas à dn̄o Papa, vt præpositus, & clerici de glangossa reciperent cum in fratrem & socium non fa mentione ꝙ ipse: P. haberet sufficientē præbendā in ecclesia Modicensi: nec etiam ꝙ esset clericus præpositus ostēdit istas literas archiepiscopo Mediolanēsi. archiepiscop⁹ fuit admirat⁹ ꝙ Papa scripsisset pro dicto P. cū esset canonicus & præbendatus in ecclesia Modicensi. Papa dicit ꝙ literæ suæ semper sunt cū moderamine intelligendæ & scribendæ & quod non debet admirari cū in literis non fiat mētio quòd esset canonicus Modicensis, nec quòd
2 esset clericus. ¶ † Præterea in literis intelligitur tacita conditio si dignus existeret ad obtinēdum illud beneficium quod impetrauerat. Et ideo pcludit ꝙ literæ sunt subreptitiæ, quod impetrauit
3 tacita veritate. & ideo est indignus. ¶ † Ibi, moderemur. no. quòd literæ Papæ debent emanere cū magna moderatione, & cū moderamine inculpatæ scripturæ, & tamen quandocunq; Papa obliuiscitur eius quod fecit: quia homo est, & sępe patitur lethargum non ob. C. de contrahenda & committenda stipula. magnam vbi non est licitum obliuisci quia ibi loquitur in debitore, qui ad id implendum erat obligatus. ¶ Not. hic quòd literæ dominorum non sunt calumniandæ. ¶ Ibi, sufficiētem: quid si esset insuffiiciēs. dicit glo. ꝙ idem. Vnde ista dictio sufficientem, supponit pro facti narratione non pro iuris dispositione. Et sic not. ꝙ de modicis non est curandum. vt ff. de dam. infec l. si proprietarius & inst. de re. diui. § gallinarum. Nam certum est quòd vnus nummus est modicum quid: tamen pro vno nūmo nō soluto cadit quis à magna emphyteusi vt not. C de sacrosan eccle. auth. qui res iam di
a ctas. ¶ Item ex paruo ᵃ defectu incidit quis in magnam pœnam contractus: quia non seruat formam cōtractus, quæ ex integritate
4 te consistit: vt ff. fami. her. l. hæredes. §. idem iuris. † Item si dictum testis vel instrumētū est falsum in vno minimo totū vitiat, ix. dist. c. vult. adde ix. dist. ad sacras. iij. q. c. pura. & c. nihilominus ¶ Vel dic hoc verū in teste. Sed in instrumēto, aut est falsū mul. ū. & totū vitiat: aut parum, & tūc vtile per inutile nō vitiatur, ne per paruam rem maiori rei quantitate & authoritate præiudicet. arg. ff. de in integ. resti. l. scio. ¶ In scriptura tamen testamenti vbi euidētior debet esse probatio, & cessare oīs suspicio. dicit Ber. hic, qđ nullū debet esse vitium falsitatis. dic vt no. in l. edicto. in l. princ. C. de edic. diui Adri. tol. Et hoc quādo est propriè falsum. i. mutatio veritatis secus impropriè. i. fictè, q. non nocet in alia parte in qua cessat fictio. ff. de fal l. filius. §. sequēs quæstio. ¶ Sed aibi dicitur
b quòd de modico nō est ᵇ curandū: vt ff. de mino. l. si fine. § j ff de contrahen. emp. l. res bona fide. Ibi gloss. dicit qđ per vnum nummum non solutū tota res perditur, & cōtractus rescinditur. & est bene notabile. Econtrà. ff. de dolo. l. si oleum. fi. §. cum l. seq. q. qui parum transgreditur nō vituperat. ff. de cond. & demon. l. quamuis. & ideo propter falsitatē in vno nummo notarius nō dēt vituperari. qđ est verū ex iustitia dispositiōis: sed de iustitia rigoris bn̄ veniret vituperādus. vt no. ff. de his q no. infa. l quid ergo. § pœna grauior.

ADDITIONES.

a ¶ Adde in materia omnino singulare dictum Bald. sępe soleo in actu practico magnificare in l. pacta conuenta. de cōtrah. emp. quam legit post 9. q. nimo vbi dicit qđ propter vnum quodque capitulum licet minimum non obseruatum etiam si nō respiciat substantialia pctus repellitur quis ab agēdo qđ s̄m cordi tene quia valde vtile & quotidianum.

b ¶ Vide ad ista dicta Bald. hic Barba. in consi. 36. in fi. in 2. volumi. & in psi. 4. in 14. colum. & se. in j. vo. cum his quæ scripsi super Ias. in l. si quis maior. circa prin. 5. col. C. de transa. & scripsi etiam alia super Ias. in auth. quæ rē in 5. col. circa me. C. de sacrosan eccl. Fran. parona.

gl. quærit, pone Papa mandauit quændam recipi in canonicum & fratrem & sibi conferri præbendam, si qua vacat. Modo quæritur si nondum vacat præbēda vel saltem debeat recipi in canonicum. dicunt quidam quòd non: quia vnum est mandatum, quod nō pōt esse pro parte purum, & pro parte conditionale: quia indiuiduum est quo ad cessionem diei licet habeat duas virtutes. ¶ Contrarium est verum: quia sunt duo mandata quorum vnum repræsentatur, aliud differtur. ff. de testamentaria tute. l. quæro. §. Lucius. nec est nouum φ præstatio diuidatur temporibus. ff. quando dies lega. ced. l. nec semel. §. si de habitatione. & l. nec refert. sicut si testator legat mihi fructum frumenti & vini, non suspenditur præstatio frumenti propter vinum, quod non est adhuc natum. ff. de verbo. obliga. l. inter stipulantem. §. sacram & l. interdum. ¶ Item separatorum separata est origo naturalis. vt nota. ff. de dolo. l. hæredibus. & essentia. ff. de seruitu. vrba. prædi. l. si domus. & origo ciuilis. ff. de tutel. & ratio. destrahen. §. in tutela. l. j.
4 ¶ † Item canonia est omnino res incorporalis: sed præbēda corporea ē res omnino corporalis vt institu. de rebus corpo. & incorpora. ¶ Item canonia est ad officium: præbenda vero ad beneficium: quod etiam impuberi post infantiam conferri potest nisi tali beneficio officium sit annexum. c. si eo tempore de rescrip. libro. vj. in nouella. ¶ Item ex canonia surgunt actus pro fructibus eius, vt legere, & psalmizare, & rel qua. sed ex præbenda surgunt fructus naturales & fruibiles naturæ: & frumenti & vini perceptio. Et ideo p electionē pbat possessio
5 canonicalis: sed p locare non probat possessio pbendalis. ¶ † Sed nunquid inuestitus de canonicatu & præbenda propter delictum possit diuestiri sola præbenda. argument. quod non. ff. de liber. & posthum. l. si ita. §. regula. propter causę coniunctionem. Si quis sit priuatus canonia, nullos actus canonicales facere potest: quia priuatio habitus habet inducere priuationem actuū: & qa cum capite fortunas perdit. ff. de secun. tab. l. qui ex liberis. §. testamento. & res tacitè sequuntur. ff. de capi. dimi. l. tutelas. §. si libertate. C. si pendente appellatione mors interuenerit. l. iij. & remotus ab actu perdit stipendia. de excusat. tutor. l. ne sennius. & l. j. C.
6 de re militar. libr. xij ¶ † Sed an restitutus ad canoniam, videatur restitutus ad præbendam? & videtur quod non. quia licet impetret quis remissionem culpę non tamen habent restitutionem gratiæ. ¶ Sed contrarium credo, nisi præbenda sit interim alteri assignata: vt in capitu. quamuis. eod. titul. lib. vj. ¶ Et restitutus ad bona si ad sanam mentem sit restitutus, non potest administrare. C. de sentent. pass. l. in quæstione testamenti. non est in potestate humana sed diuina restituere aliquem ad bonos mores vel sanam mētē. ¶ Item si testator legat mihi duas res, quarum vna est in commercio siue dispositionib. hominum: altera non est, sed esse speratur: non differtur cetum propter incertum, quia diuersa dispositą sunt & nulla cathena rationis coniunguntur ad hoc ff. quorum
7 legatorum. l. j. §. si duæ res. ¶ † Ex his patet quòd canonia potest esse sine præbenda, & sine redditibus sicut possumus habere proprietatem fundi sterilis. Quinimò etiam vsumfructum iuris, licet non habeam cōmoditatem facti. hoc manifestum est: quia locus etiam sterilis possidetur: vt ff. de rebus eorum. l. si fundus sic. ff. de vsufruct. l. arboribus. §. de illo vbi est text. valde notabilis. & fistulæ possunt esse sine aqua: & tacitè accedunt, licet nō intersit. ff. de contrahen. emptio. l. si aquæductus. cum sequenti.
7 ¶ † Etiam surgit ex hoc quòd canonia potest esse sine redditibus, secundum Bern. sicut hæreditas sine corporibus: quia corpora sunt accidētia incorporalium, non propriè eorū essentia: vt l. hæreditas et
8 ff. de peti. hæredita. ¶ † Item ex prædictis apparet quòd ad probandum possessionem non est necesse probare fructum perceptionem dummodo probentur aliqui actus possessiui: quamq̄ duobus aduersarijs probantibus ille intelligatur melius probasse qui probat actus magis efficaces & magis principales: vt not. C. finium. regund. in l. si quis super. ¶ Denuo hic vides, quòd non tenet impetratio nisi fi t iuramenti mentio. Quæro nunquid teneat ipso iure, an oporteat excipi de tacita veritate? & dic, siue excipitur, siue non, ipso iure non tenet; quia exceptio non firmat id quod est ipso iure nullum. argumen. ff. de appel. l. si expressim. dicitur enim hæc exceptio facti siue intentionis scilicet exclusiuæ: quia frustra laborat, qui agit, nisi forte in contradictorio & examinatorio iudicio sit quæsitum de hac exceptione, & sit pronunciatum contra excipientem. nam exceptio falsi tollitur hoc modo. casus est notabilis C. de fid. instru. l. si. §. vlti. quamuis igitur vsque ad sententiam sit exceptio peremptoria intentionis. i. propositi agentis; quia omne agens habet propositum vincendi: vt ff. ad legē falc. l. in rōne §. cum quidā. tñ sententia in contrariū lata annihilatur exceptio ipso iure: quia ista non est exceptio naturalis, sed inuenta ex naturali ingenio: tamen est de iure ciuili: & ideo per sententiam tolli pōt: vel saltē ita velari, ac si non esset in rerum natur. arg. licet non quæ no. ff. de condi. inde. l. si non sortem. §. hæredi. & l. statuliberi à cæteris. §. Quintus. ¶ Sit igitur conclusum quod dicta exceptio opponi potest vsque ad sententiam: ratio quia perimit literas & gratiam: dico gratiam primò, subsequenter literas: quia potest fieri gratia sine literis & semper fit ante secundum Innocen. & no. in capitul. dudum. §. nos autem. de sepul. in cle. & in c. j. de litis conte. li. vj. per Archi. & Ioan. An. in nouella. Si autem perimeret solas literas deberet præponi ante litem cōtest. super quo vide quod no. j. de ver.
9 significa. c. 2. lib. v. ¶ † Modo quæro nunquid huic iuramento possunt renunciare canonici? & videtur φ sic vt ff. de ritu nup. l. matrimonij. ibi, nisi &c. In ɔtrium videt: quia ex tali renunciatione sequeretur periurium: quia res tali renūtiatione incurreret periurium: vt no. Archid. in c. si à sede. de præben. lib. vj. in gl. ex eo. & j. eo. c. duobus. in gloss. intellige. ¶ Item istud iuramentum præsumitur appositū fauore ecclesiæ: vt in auth. vt determinatus sit numerus clericorum. & vtilitas ecclesiæ dicitur vtilitas publica. & ideo non pōt ei renunciari. vt ff. de pac. l. iurisgētium. §. si paciscar. Item propter authoritatem confirmationis Papæ. quanq̄ videamus φ interdū ista ɔfirmatio nō impedit pœnitentiam: vt C. de test. l. omniū. sed ibi est propter ipsius actus naturam: quia testamētū est reuocabile. ¶ Opponit qđ nō sit necesse fieri mentionē de iuramēto: quia iuramentū hēt tacitā cōditionē, videlicet qa intelligit authoritas Papæ excepta. vt l si. ff. ad muni. sed hic Papa cōcessit literas: ergo Papales literæ, valuerunt. Solu. dicit Ioan. hanc conditionē iuramento non inesse. sed hoc nō est verū: qa si cōstaret de volūtate Papę dispēsatiuè super iuramēto recipiētes nō essent periuri, & literæ essent validæ. sed hic nō cōstabat de volūtate: qa literę fuerūt subreptitiæ. vt ff. de in ius voc. l. sed & si hac. §. patronū. ¶ Et no. φ istud iuramentum dicitur interpositū super re alterius vel quasi. i. super re Papæ. Nam omnis canonicatus, & omnis præbenda est, Papæ: & iō canonici nō potuerūt iurare præcisè, sed demū cū tacita reseruatione voluntatis Papæ. & est simile in iuramento fidelitatis in quo semper videtur exceptum ius Papæ vel imperatoris. vt in capit. j. §. si. de pro
10 hib. alien. feud. per Feder. c. ¶ † Vnum tamen scias, quod si prælatus iurat nō alienare romano pontifice inconsulto, & impetrat qđ alienare possit, non est necesse qđ de tali iuramento faciat mentionem: qa istud iuramentum continet ius cōmune. secūdū Io. An. in
11 c. vt super j. de reb. eccl. nō alie. ibi, nouū vbi omnino uide. ¶ † Item scias qđ si iurari soluere infra mensem; & impetro à Papa maiorē terminū; qđ non valet impetratio nisi de ipso cōtractu faciam mē
12 tionem. vt ait hic Bern. & tene menti. ¶ † Et nota φ omnis tutor est obligatus per iuramentum, ac si iurasset sub certa specie: & ideo non potest absolui à iuramento inuito adulto, licet cętus aliorum creditorum consentiat. & sic limitatur lex vltima. C. q ce. pos.
13 ¶ † Quæro vlterius, pone qđ tpe datæ literarum istud iuramentū nō erat in ecclesia: sed postea añ præsentationē literarū iurauerunt. Respondeo hoc nō officit impetranti: qa in obstatiuis inspicit tēpus datę. sed si tpe datæ erat inter ipsos canonicos iam dispositum de statuto faciendo, & iureiu. præordinatū: & vnus de canonicis q sciebat secretum, impetrauit, nunquid ualeat impetratio? & uidet qđ non. ut ff. de peri. & cōmo rei uēdi. l. si vina quæ in dol js. §. fi. ¶ In ɔtrium est veritas: qa tempore datæ nullum vigebat impedimentum: & sic capitulū habebat ius liberū & apertū, & merito poterat de eo statuere. ar. in c. j. qui successores teneant in feud. & ista ñ est fraus sed prouidētia cū ɔcernat statū ecclesiæ limitatio regu-
13 laris ¶ † Item quando lex consilio alicuius assistit uel resistit, principiū spectandū est. ff. de seruis expor. l. si minor. qa semp durat cō silij profectus vel defectus. ¶ Item fraus cōmittit etiam ɔ futuros creditores: ut no. C. de don. ante nup. aut. sed iam necesse. & ar. ff. de iure. patro l. si libertus minorem. ¶ Pone, Papa concessit priuilegiū familiaribus cuiusdam episcopi anteferri, cęteris alijs paribus modo Titius iam impetrauerat, sed post priuilegiū factus est fami
14 liaris, deinde præbenda uacauit. † Quæritur an inspiciatur tempus datæ, an tempus vacationis? & est argu. ex prædictis φ tempus datæ & sic non habet priuilegium; quia qualitas requisita uerbo substātiuo requiritur fm tempus uerbi: ut. ff. de noxal. bus. l. in delictis. §. si extraneus. & ff. de testamē. mili. l. Titius. Tempus enim est adiacens determinatio: & ideo hēt limitare dispositionē. ff. de testamē. mili. l. Titius. ff. de verbo. obl. cum stipulamur. & l. si à colono. ff de auro & argē. lega. l. si ita. ideo enim tempora distributa sunt uerbis, ut modū significādi capiāt ex tēporibus. ¶ In ɔtrium facit. ff. de reb. dub. l. si cognatis. ubi ad cognatos extenditur beneficiū testatoris. ¶ Item qa nomē familiæ est uniuersale, & ideo uidet ɔprehēdere
15 futura. facit quod no. Cy. C. de sacrosan. eccle. l. placet. ¶ † Quærit gloss. utrum statutum numeri patrocinetur his qui aliàs fregerunt numerum? & dicit glo. quod non. dicit enim lex quod qui facit contra legē, amittit beneficium ēt alterius legis. ff. de ritu nup. l. filio. §. j. ubi tex. no. sic qui facit contra iuramentum, amittit beneficium iuramenti. & qui facit contra contractum amittit beneficium contractus ff. loca. l. quæro. §. inter locatorem. & propter delictum potest quis expelli à toto vsu rei. ut. C. de sacrosan. eccles. authentic. qui rem huiusmodi. ¶ Item qui facit contra decretum, amittit beneficium decreti. C. de iure domi. impetrand. l. final. ¶ Sed nonne si fecerunt contra iuramentum sunt periuri? Respon-

Respondeo, actus recep: ionis in canonicum, & co'lationis præbende non ascribitur periurio vt hic patet. q est notabile. ¶Quæro nũquid solus decanus cum capitulo possit facere hoc statutum? Respondeo non. & tamen si iurat, debet obseruare iuramentum: quia iuramẽtũ nõ intelligit esse accessoriũ statuti cũ per se stare possit
16 et nullo statuto edito, s'm Inno. ¶† Extra quærit, nunquid ille qui iurauit nõ petere excludatur à litis contest. & videtur dicere q nõ. Inno sed loquimur in pacto non iurato. dicas qđ excluditur: quia litis contestatio non potest esse sine petitione: vt. l. amplius. ff. rem rat. habe. sed ab anteludiis præcedentibus litis contest. non repellitur: quia de eis non loquit iuramẽtum. deinde dicit Inno. qđ quandocunq; constat quẽ nõ legitimè electũ, vel nõ legitimè præbẽda tũ põt remoueri. de hoc. ff. de iureiur. l. iusiurandũ qđ. §. j. C. de his qui pro tutore. l. ij. qa qđ de iure nõ ten. t, vero nomine caret: vt C.
17 de dona. iter vir. & vxo. l. si ex volũtate. ¶† Quærit Collec. si papa mandat conferri præbendam si qua vacabit, vtrum possit conferri præbẽda præsentialiter vacans? & determinat q aut papa sciebat vacare, & tunc non intelligitur de præsenti: qa verba futuri tẽporis de proprio significato non ptinẽt tẽpus præsens: aut ignorabat: & tũc cũ intentio papæ fuerit maiorẽ facere gratiã. s. cõferre ius ad præbendam vacantem, magis consonat iuri q ad præsentem: vt ff. de condi. & demon. l. si iam facta. nec mirũ: quis præsens efficit futurũ contumaciæ: vt. ff. de verbo. signi. l. verbũ oportebit. & ff. de iure codi l. plociana. facit. C. de remi s pign. l solita. & qđ no. ff. de iureiur l. eum qui. §. in popularibus. ¶Sed quid si vni contulisset vacantem alteri vacaturam? Respõdeo nomine vacantis nõ includitur vacatura nec econtrã: vt. ff. de vulg. substi. l ex facto. §. item quæro. & ff. de testa. mil. l. miles ita. §. & qa diximus. ¶Et adde qđ interdum præsentia p futuris habent, vt natus p posthumo. vt ff. de lib. & posth.
18 l. Titius. §. Lucius. ¶† Quærit Collec. nũqd numerũ iuramẽto firmatũ, vel à sede apostolica confirmatũ possit capitulũ vel episcopus restringere vel augere? & dicit qđ non s'm Hostien. quia si nõ põt cõtra cõfirmationẽ papæ, ergo nec ɔ confirmationẽ Dei, q̃ fit
19 per iuramentũ: qa Deus cõfirmat s'm Hostiẽ. ¶† Quærit vlterius, an omittẽs exceptionẽ de numero iuramẽto firmato sit periurus. & dicit qđ sic. alle. Arch xix. dist. in memoriã. qđ est verũ, si pcessum est ad actũ facti s. receptiõis: qa nõ iurauerũt excipere, sed nõ recipere. ar. ff de verb obl. l. quidã cũ filium. ¶Quærit vlterius nunquid sufficiat facere mentionẽ generalem non obstantibus cõsuetudinibus vel constitutionibus iuramento firmatis, vel roboratis? dicit quòd sic quantum ad hoc quòd litera non dicatur subreptitia: non quo ad hoc vt vltra numerum recipiatur: qa clausula generalis non est efficax ad tollendũ certum & determinatũ actũ. Vnde istæ literæ nõ recipiũt exceptionẽ dilatoriã p peremptoriã. allegat Archi. de concel præben. c. si capitulo de rescrip. c. si, pter. & gl. in c. dudum. circa finem. de sepul. in cle. Item. ait qđ ille qui facit mentionem vacantis vel vacaturæ, non intelligitur facere mentionem numeri, sed iuramenti, vel confirmationis nisi de eo faciat mentionem. & satis probat per tex. c. nostri. ¶Cõclu de qđ eo ipso quod fit mentio vacationis fit mentio numeri sed non certi: puta. x. vel. xx. nec enim est hoc necesse. ñ de robore numeri: scilicet iuramento vel ɔfirmatione sedis apostolicæ, bñ necesse est q fiat mẽtio ab impetrante. ¶Porro vbi non est numerus ibi non est vacatio: quia vacatio dicitur respectu numeri canonicorum vel præbendarum: vt inf. de præben. c. dilecto. ¶Sed pone, in ecclesia est certus numerus canonicorum, sed non præbendarum: & papa mandat prouideri si vacat, vel cum vacabit: an ualeat litera? & videtur quòd non: qa alterum extremum est impossibile, scilicet vacatio pbẽdæ. Contrarium est verum vt notat Io. an. in c. fin. de concel. preben. libro. vj. Illa enim clausula non obstan. non ponitur ad minuendam gratiã, sed causa dubitationis tollendæ: & ideo non nocet: vt. ff. manda. l. qui mutuã. Gratia potest fieri præsenti sine literis papæ. vt in c. dudum. §. nos eñ. de sepul. in cle. & ibi gl. or. nisi forte esset talis gratia in qua requireret clausula nõ obstantium, vel nisi esset alius impetrans qui haberet literas: quia ex literis augetur fides veritatis. arg.
a C. de non numerata pecunia. l. generaliter. ¶Item magna [a] priuilegia requirũt scripturam. vt. C. de quadrien. præscrip. l. bene a zeno-
20 ne. ¶† Quid si papa statuit ordinem, vt primò præbendetur vel beneficium consequatur: deinde canonizetur vel econtrà ¶Respondeo ordo seruari debet, alias nõ valet: quia præposteratio est in forma siue in statuto formæ s'm Collec. arg. ff. de her. insti. l. quo loco & ff. de verbo. oblig. l. qui romæ § flauius. s'm tamen naturalem intellectum canonia præcedit præbendam: vt ait Collec. quia rõ ipso nam prius quærenda est q̃ ratio rerum, vel remediorum. vt ff. de
21 iure codicillo. l. quidam referunt. ¶† Demum quærit, ecce qđ in ecclesia non est numerus præbendarũ taxatus: Nũquid põt prouideri per executores faciẽtes recipi aliquem in canonicũ? & dicit qđ sic. Idem ait qđ numerus potest se referre ad numerũ canonicum, &
22 ad numerum præbendarum. ¶† Item ait qđ permutatio excludit expectatẽ. Idẽ in vnione si sit fauore ecclesiæ, & fuit quæstio disputata secundum eum. Idem ait si papa mandat prouideri mihi, vel certam pensionem mihi assignari: & de pensione non est facta mẽtio in iuramento: & tamen pensio non debetur: quia papa alternatiuè scribendo dedit electionem capitulo: quæ non debet auferri: tamen alternatiua qñq; resoluit in solutam. vt ff. de solutio. l. Stichũ aut Pamphilum. in princi. & genus resoluitur in vnã spẽm. ut ff. de op. leg. l. si optio. Idẽ ait qđ exceptio perẽptoria nõ opponit ante litis contesta. si ius agendi prius cõpetebat: secus si oritur ex rescri-
23 pto secundum Inn. qđ est not. dignum. ¶† Exceptio inimicitiarũ capitulum ligat manus iudicis suspecti, etiam si non appellet: quia
b non [b] debet inimicus recipi cum receptus non faciat indicium. & hoc probatur per similitudinem testis. sed si esset inimicitia quæ debilitaret indicium eius, tamen nõ absorberet in totũ, oporteret appellari. Preterea non est adhibenda fides capitali inimico. de accusa. c. cum. p. manconella. siue directè sit inimicus, siue per consequentiam: quia nimis est amicus aduersarij: tñ maius est delictum d rectè quàm indirectè. vt C. de excusa. tut. l. humanitatis. ¶Illud est certum q si aliquis est exemptus, non potest in eum ius etiam dici: ut l j. C. si quacunque præditus potestate. & ff. iudi. sol. l. vir bo-
24 nus. ¶† Et in summa not. qđ exceptio inimicitiarum debet ante omnes alias proponi, nisi celata improbitas inimici excusaret ab opponendo: vt ff. de arbi. l dicere. & l. non distinguemus §. cum q-
25 dam. ¶† Item not. q inimicitia debet esse manifesta, & non dubia. quia nemo præsumitur alterius inimicus, text. est not. in d. §. cũ quidam. quia omnis inimicitia est contra ius naturale. vt l. vt vim. ff. de iusti. & iure.

ADDITIONES.

a ¶ Magna priuilegia requirunt scripturam. vide scripta per doct. in c. pactum quod bona fide. C de pactis.

b ¶ Exceptio peremptoria non ob. ante lit. contest. si ius agendi prius competebat. vide scripta per doct. in l. j. C. de iur. & fac. igno.

CAP. XX.

1 *Tacens verum per malitiam, vel falsum in rescripto exprimens, debet carere impetratis.*
2 *Nunciare maleficia si teneatur syndicus: debat omnia nunciare: etiam si non sint punibilia vt veritas inquiratur, & causa cognoscatur.*
3 *Substantialia iudicij sunt quatuor: & vitium in talibus vitiat rescriptum.*
4 *Appellatur ad iudicem competentem.*
5 *Diuerso diuersa sentire non est peccatum, sicut medici iudicant de cicatrice remansura ex vulnere.*
6 *Fraus & malitia an differant.*
7 *Dispensatio non porrigitur ad defectus suppressos: sed debet exprimi qualitas defectuum.*
8 *Impetratum surreptitiè non valet: quia fraus & dolus nemini patrocinari debet.*
9 *Simplex siue simpliciter dicitur multis modis.*
10 *Allegans malitiam eam probare debet.*
11 *Mens hominis potest per coniecturas cognosci.*
12 *Scientia & memoria præsumitur in facto proprio.*
13 *Per mendacium ingreditur quis iudicium.*
14 *Rescripti sunt tres partes: scilicet narratio, supplicatio, & conclusio.*
15 *Mendax fit indignus & equiparatur furi.*
16 *Destructa forma speciali, & fauorabili apposita in rescripto, tamen remanet forma generalis iuris communis.*
17 *Cum animo requiritur factum in maleficijs & econtrà.*
18 *Studens quem modum tenere debeat.*
19 *Clausula, si præces veritate nitantur, an faciat conditionem.*
20 *Emendare possum errorem libelli mei.*
21 *Impetrans su per rei vendicatione an intelligatur impetrare super publiciana.*
22 *Rei vendicatio quandoque est vna dictio, quandoque duæ.*
23 *Inquisitor dicit maleficium commissum in tali loco, quem asserit esse de suo territorio: reus negat esse de suo territorio: quis de hoc cognoscet?*
24 *Iudex potest incidenter pronunciare suum esse territorium: per hoc tamen non acquirit ius territorij.*
25 *Territorium alienum nemo sibi adiudicare potest.*
26 *Inquisitio vtrum sit remedium ordinarium.*
27 *Inquisitio quid sit.*
28 *Inquirens si erat in loco, vel mense delicti, non propterea debet remanere delictum impunitum.*
29 *Rescriptum contra rem iudicatam de qua non est facta mentio, non valet.*
30 *Iudex delegatus si pronunciauit contra primam sententiam an secunda sententia valeat.*
31 *Succumbens in persona propria si obtineat in persona procuratoris, quid iuris.*

32 Procurator falsus si pronuncietur berus per interlocutoriam an efficiatur uerus procurator.
33 Fal si tutoris autoritas an possit conualescere si adultus factus maior habeat ratum.

1 S
V per literis. ¶† Qui per malitiā tacet verum, vel exprimit falsum in rescripto,
caret funditus impetratis. ¶ Si verò hoc facit ex ignorā
tia, vel simplicitate, si quidem papa non erat verisimili
ter concessurus, similiter nō valet: sed si saltē in forma
communi concessisset literas, s̃m iuris formam procedit iudex &
bona fides abesse pręsumitur vbi enormis lęsio reperitur. ff. de prę
to. stipu. l. fi. & ibi per Barto. ¶ Et sunt duę partes. in prima opinio-
num recitatio. in secunda ibi nos igitur: papę distinctio. Item secun
da subdiuiditur in duas in prima quando impetrans fuit in dolo: in
secunda quando in culpa, vel ignorantia. scda ibi, inter alios. Item
secunda secundę subdiuiditur in duas: prima, quando alias habuis-
set literas in forma communi, secunda, quando non habuisset. se-
cunda ibi. si vero. Tandem ponit duas conclusiones. prima est qđ
indistinctè cognoscit de qualitate precū vt proinde sciat an & qua-
liter sibi cōpetat iurisdictio. Secunda cōclusio qđ ratio quę debet
mouere delegantem, debet mouere etiam delegatum. prima cōclu
sio ibi nisi forsan. secunda ibi, in vtroq;. ¶ Casus. Quidam dicebant
ꝙ mendax precator caret penitus commodo literarum. Alij dice-
bant qđ dēt carere cōmodo formę sed nō commodo substātię re
scripti. hoc est vt nō procedatur s̃m formam in literis expressam,
sed s̃m iuris rigorē & dispositionē. papa aūt distinguit vt in litera.
¶ Ibi alijs vt Placentino & sequacibus ¶ Ibi, alijs verò, vt Ioanne
& azone. vt. C. si cōtra ius vel vti. pub. l. pręscriptione mēdaciorū.
¶ Et pręmitte ad euidentiā qđ qñq; rescriptum caret substantia: &
tūc in nulla forma pōt ꝓcedi: qñq; peccat in materia & in facto: &
tunc debet seruari veritas. & non assertio rescripti. nec forma con
tēplatione materię data. verbi gratia, vt ꝓcedatur summariè & de
plano. sed erit procedēdum ordinariè prout req̄rit ius commune
2 vt. C. de senten. & interlocu. om. iudi. l. prolatam. ¶† Si potestas te
netur inquirere de maleficijs, vel syndicus tenetur maleficia denū-
ciare etiam si non sint punibilia debent denunciari, vt veritas inq̄ra
tur & causa cognoscatur. ff. de publ. l. fi. §. diuus. per Barto. ¶ Idem si
dubitatur vtrum sint commissa in territorio vel extra: nam de hoc
debet cognosci vt hic. sic in alia materia forma, seu qualitas impro
batur. Sed substantia id est essentia comprobatur. vt legitur & not.
C. de arbi. aut. decernit ius. vbi prauitas & dolus vitiat rescriptum.
sed vbi est error, & non dolus, non vitiatur rescriptum, sed modus
rescribendi. & probatur ante litem contest. dolus summariè quo
3 ad rescriptum elidendum secundum Iaco. butri. ¶† Nota quatuor
substantialia iudicij. scilicet iudicem, actorem, reum, & causam su-
per qua: & vitium in talibus vitiat rescriptum vt hic. ita not. inf. de
4 testi. c. pręsentium. lib. vj. in nouella. ¶† Et no. qđ appellatur ad iu-
dicem cōpetentem. ff. de ap. l. j. sed impetratio iudicis incompeten
tis nunq̄ trahitur ad iudicem competētem maximè in appellatio-
a ne ab interlocutoria: quia appellatio [a] ab interlocutoria nūq̄ est fa
uorabilis. arg. j. de ap. c. vt debitus. & quia rescripta q̄ discordant à
iure ordinario, similiter nō sunt fauorabilia. ¶ In tex. ibi, rigorem,
id est vigorem vt comprehendat rigorem & ęquitatem scriptam:
vt ff. de verborum obliga. l. si seruum. §. sequitur. ff. de eo qđ certo
loc. l. qđ si ephesi. ff. depositi. l. bona fides. ff. mandati. l. si fideiussor.
5 §. quędam. Ibi, sentire diuersa. Not.† qđ diuersos diuersa sentire nō
b est peccatum [b]. vnde medici possunt vnus dicere quòd ex vulnere
re sit remansura cicatrix, alter quòd non sit remansura: & neuter
est falsus. ¶ Et ideo medici non iurant de veritate realiter dicenda,
sed quatenus cadit in mente & animo ipsorum. vt not. in l j. §. j. de
6 ventre inspi. ¶† Ibi, per fraudem vel malitiam. an ista duo diffe-
rant, dic vt not. ff. de pac. l. iuris gen. §. sed si fraudandi. sed quod est
exemplum de malitia. exemplum habes sup. eodem. c. sedes §. si
quis vero. ¶ Item pone exemplum in eo qui dicit se miserabilem
personam, & ideo impetrauit procedere summariè & de plano. nā
si non est persona miserabilis, non prodest ei rescriptum: quia calli
dè mentitus est paupertatis ingenium: vt C. de mendi. validis. l. j. lib.
xj. ¶ Item pone exemplum, quis impetrauit rescriptum tanquam
miles super peremptoria opponenda post sententiam, cùm re ve-
ra non esset miles, vel esset ignomina missus: vt. C. de iuris & fact.
ignoran. l j. ff. de testamen. mili. l. testamenta eorum. ¶ Item pone
exemplum in muliere quæ impetrauit super actione de dote, cùm
essent nuptię incestuosę, vt C. de incest. nuptijs l. si quis incesti. ¶ Itē
pone exemplum in eo qui impetrauit tanquam filius, cùm esset
spurius. vt C ad orficianum. l. si qua illustris. ¶ Item pone exemplū
in eo qui fecit se legitimari tanquam simplicem naturalem, cum es
7 set incestuosus. Nā ad defectus suppressos† nūq̄ porrigit dispensa
tio: sed oportet exprimi qualitatē defectuum. ff. de in ius vo. l. sed
si hac. §. patronū. puto tñ sufficere exprimere qualitatē in genere.
puta qđ est illegitime natus: licet nō dicat ex monacha, vel mona-
cho: sicut nō oportet dicere ex Berta & Sępronio, s̃m Io. an. alibi.
ar. c. 2 de procu. in cle. ¶ Item pone exemplū in filia naturali q̄ im
petrauit super cōpulsione patris ad dotandum se dicendo filiā &
non exprimendo se naturalem. Nā hoc rescriptum inquantū sapit
cōpulsionem est ꝯ ius. ff. de le. iij. l. vxorē. §. pater naturalis. ¶ Idem
in sorore non eodem patre nata: quia frater vterinus non tenetur
eam dotare: vt no. C. de admi. tu. l. non omni. ¶ Item pone exēplū
in prędone possidēte pro indiuiso qui impetrauit super cōi diuidū
do. nā istud iudiciū datur prędoni, vt no. ff. cōi di. l. cōi diui. §. inter
prędones. & tñ competeret bonę fidei possessori: q̄a cōis possessio
diuisionem parit sine pręiudicio veri domini: dummō officio iudi
cis tueat. vt ff. fami. herc l. j. facit qđ no. C. de fur. l. ii. ff. de cōdi. furt.
l. & ideo §. Neratius. C. de agri. & cen. l. coloni. lib. xj. ¶ Itē pone exē-
plū si quis est mētitus in tpe substātiali. ff de exc. tu. l. scire oportet.
vel q̄a dicit se appellasse infra. x. dies cū essent elapsi. Cōsuetudo tñ
loci iudicij siue iudici sā quo posset tempus appellandi asscribere
vel prorogare, vt sing. no. C. si ꝯtra ius vel vti. publi. l. pręscriptione
mendaciorū. ¶ Itē pone exēplū si quis impetrauit iudicem super
testamēto reuocato. ff. de testa. mili l militis codicillis. §. veteranꝰ.
vel super ꝯctu cācellato per notariū ex volūtate partiū. C de solu.
l. inductū. vel super decreto cui erat renūciatū. C. de iure dominij
8 impetrādo. l ij. ¶† Et generaliter vbicūq; ex certa dolositate impe-
trantis est aliquid subreptitiè impetratū: q̄a fraus & dolus nemini
9 debet patrocinari: vt. ff. de fur. l. itaque fullo. ¶† Ibi, per simplicita-
tem. simplex dicit carens plica. i. fraudis duplicitate. & ita accipitur
hic. & ibi, estote simplices sicut columbę alibi dicit simplex. i. vnius
casus dispositio: vt ff de vulga. substitutione. l. j. ¶ Alibi dicitur sim
plex. i. sine alternatione: vt ff. de verbo. obli l. j. §. si quis simpliciter.
¶ Alibi dicitur simpliciter. i. indeffinitè: vt ff. ex quib. cau. maio. l.
ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ¶ Ibi. in sue peruersitatis. Nota
ꝙ annullatio actus generaliter est permissas de iure gens est pœna
facti ff. de contrahen. emp. l. senatus. C. de posthu hęre. insti. l fi. in
fi. & hoc quādo actus annihilatur ratione doli vł culpę: sed si ex de
fectu solēnitatis actus nō valet Ista nō est pęna, sed defectus proui-
10 dentię: vt l. codicillis. §. fi. ff. de leg. ij. † Ibi, fuerit facta fides. nota ꝙ
qui allegat malitiā, dēt eam probare: sed qualiter hoc probabit: rñ-
det gl. ex qualitate personę. pone exēplū. ff de actio. & obli. l. fi. & j.
de pig. c. illo vos. & de emp. & vendi. c. ad nostrā. & l. non omnes. §. à
barbaris. ff. de re mili. ¶ Item dicit glo. ꝙ colligitur malitia ex quali-
11 tate rescripti: vt s̃. eo. c. ij. ¶† Mens hominis non pōt videri, tamen
pōt cognosci ꝑ cōiecturas. lx. di. c. homo christianus. subordinatio
actuum mentē ostendit agentis. l. si ventri. §. fi. ff. de priuilegijs cre-
di. l. apud Celsum. in prin. ff. de excep doli. C. de insti. & substi. l. rep-
c hendēda. ¶ Cassiodorus. nullū [c] est maius mentis testimoniū quā
qualitas inspecta verborū, imo quàm qualitas inspecta factorum,
qui sine loquela se intelligunt, & per solū aspectum imprimunt suā
voluntatem vnus alteri, & vicissim ¶ Ibi, nos nihilominus. nota in
rescriptis bona fide impetratis si non valet qđ scriptum vt scriptū
est, valet vt valere pōt, & vt valere decet. ff de pactis. l. rescriptū. §.
fi. & sic forma rescripti trahit ad ius cōe. sed si interuenit dolus, tunc
si non valet qđ ago vt ago, nō valet vt valere potest. ¶ Exemplum
qñ non vitiat rescriptū: vt si erratur in vocabulo loci: tamen de cor
pore cōstat per confinia locorū vel aliā demonstrationē. de leg. 3.
l. patronus. §. j. ¶ Item si dixit testūm nō valere pręteritione posthu
mi, q erat iam natus. sed hoc ignorabatur: vt ff. de lib. & posthu. l.
Titius. §. Lucius. ¶ Item si dixit feudum antiquum, cū esset nouū,
vel beneficiū ędificatum ab antiquo, cū esset ędificatum illo instan
ti. vel dixit aduersariū possidere, qui clam desierat possidere nā cū
rescribēs eēt alias facturus: pro tanto dēt haberi: vt no. ff. de pactis.
l. tale pactū. §. fi. Nā ex ista diuersitate nō variat effectus: ergo non
vitiat literas qn ꝓcedat s̃m qualitatē veri, nō s̃m qualitatem asser-
ti. ff. de aqua plu. arcē l quāq̄. §. iulianus. ff de rei uendi. l. si post ac-
ceptū. uel dixit se procuratorem in rem suā ex mādato directarū,
cum esset ex cessione vtilium actionū: ut ff. mandati. l. si procu. §. fi.
¶ Scias tñ ꝙ si quis nititur ex mādato directarum potest repelli, ni-
si in tribus casibus: ut C. de noua. l. iij. & not. ff. de pact. l. si cū empto
re. Sed si agit ex cessione vtilium actionum semper pręfertur cedē
ti: quia vtilis actio quā quis habet gratia sua tñ pręfertur directę,
pręsertim qñ cedens vsus est uerbo translatiuo actionū: ut not. in l.
j. § j. ff. ad trebel. per Iaco. de are. Item pone exemplum in emphy-
teuta ecclesię, q nō facta mentione de pactis emphyteuticis, īpetra
uit à

ADDITIONES.

a ¶ Appellatio ab interlocutoria nunquam est fauorabilis. quod not. ad decla rationem eorum que ponunt Pau. de cast. & do. Alexan. in l. j. ff. si quis cau.
b ¶ Vide anch. in consi. ccx. incip. in contraria in prin: ubi pulchre.
c ¶ Nullum est maius mentis testimonium quàm qualitas inspecta verborum. vide de isto dicto cumulata per Ias. may. in l. iij. per illum tex. C. de lib. pte.

bit à papa in feudum. nam non valet impetratio nisi de pactis facta sit specifica mẽtio:nec sufficeret si equiuocè,& in genere esset assertum de pactis:ut.ff.de trãsac.l.cum aquiliana.& ỹ.de decimis. c.ex multiplici & hic per Ber.Nam qui confusè loquitur, in dolo deprehenditur.vt l.j in fi.ff.de actio.emp.cum in potestate sua fuerit clarè loqui,& impetrare specificè. ¶† Nam in facto in proprio præsumitur scientia, & memoria præsertim vbi intercessit scriptura:vt C.de contrahen.& commit.stipu.l.magnam.ff.de pig.l.con trahitur.ff.de pact.l.veteribus.¶Quid si papa dicit, quod vult haa beri pro specificatus.videtur valere [a] ac si esset specificatum.ff.de testamen. mili.l.qui iure. ¶ In contrarium videtur,quia ista clausula est captiosa,& iuri contraria:vt C.de preci.impera offeren.l.re scripta.¶Item pone, quod si quis impetrauit tanquam hæres cũ esset bonorum possessor: qui habetur loco hæredis, licet non sit hæres.ut insti.de bonor.possess.§. quos autem.¶ Item si quis impetrauit vt prælatus, cum haberet in commendam. nam exercitium ei datur,& papa concessisset; & concedere debuisset literas.&

13 multa alia exempla potes per teipsum inuenire.¶† Modo opponitur contra distinctionem istius capituli, & videtur quòd ista distinctio sit falsa.nam et per mendacium quis ingreditur iudiciũ:ut ff.de peculio.l.eo tempore.& ff.fami. hærcisciũ.l.cũ putarẽ.¶Item lex.dicit expressè,ꝙ rescriptum principis subreptitiũ iurisdictionẽ tribuit delegato in negotio principali,vt tamen veritatẽ sequatur scdm acta & probata,seu ſm qđ sibi iustũ videbitur: vt d.l. præscriptione mẽdaciorũ.C.si contra ius vel vti.publi. & facit.C. de erro. aduoc.l.fi.C.de fal.l.nec exemplũ.¶Item hoc dictat ratio. Nam de veritate negotij non est disputandum ante litem contest.quia non põt examinari seorsum à principali:vt C de ordine iudiciorũ. l.j. ff.de rei vend.l.officium.ergo necesse est post litem contestatã :qa

14 exceptio est perẽptoria. ¶† Præterea rescriptum habet tres partes:scilicet narratoriam,supplicatoriam,& hæ duæ respiciunt impetrantem:& conclusoriam quæ respicit rescribentẽ.Est em̃ cõclusio dum dicit, quocirca mandamus, vt auditis partibus quod iustum est decernas.& ista cõclusio est iusta:ergo vera. & in cõclusione & sic in veritate fundatur rescriptũ.Nam surreptio nõ respicit substantiam rescripti: quia est ad obseruantiam iuris communis. vnde verisimile est qđ Imperator de facili concessisset:ergo nõ vitiatur,sed respicit formã effectualem rescripti:& ideo illa forma vitiatur quasi delegatus in negotio principali non sequitur formam rescripti.quare necesse est dicere qđ rescriptũ det iurisdictionẽ ut veritas decernatur : vt l.si eum.in prin.ff.si quis cautio. nisi calumnia impetrantis esset notoria.vt not.Innocen.in c.j. de offic. vica. Non obst. C.si contra ius vel vti.publi.l.& si legibus.quia ibi loquitur in priuilegio qđ vitiatur per surreptionem ,licet aliàs sit legibus consentaneum;quia nemini præiudicat:ut.C.de preci.impera. offeren.l.rescripta.Exemplum ff.de aqua plu arcen.l.in conceden. do.& ff.de flumi.l.quominus.vt puta,quidam asserendo se strenuũ militem,impetrauit aquam de cursu publico.hoc nemini nocet:& tamen non valet si mẽtitus est:ne simplicitas principum circũscri

15 batur.arg. C.de his qui à non dño.l.fina. ¶† Item quia mendax fit indignus,& equiparatur furi:vt ff.ad legem fal.l.hæreditatum.§. fi.nisi princeps sciens cum mentiri faciat sibi gratiam:vt not.Inno. ỹ.de relig domi.c.constitutus. ¶ Præterea ad l. & si legibus. potest responderi quòd ibi loquitur quando literas non habuisset: quia princeps errauit in causa finali:aliàs non esset concessurus. ¶Item non obst.C.de fal.l.nec exemplũ.quia ibi loquitur in rescripto falso in substãtia,& in forma:sed rescriptũ surreptitiũ ad lites est verũ in substantia iurisdictionis dãdę:licet nõ sit verũ in forma,id est in facti qualitate.¶Vnde in materia sic conclude,quòd aut rescriptum est funditus falsum, & nullam tribuit iurisdictionem. non obst.l.Barbarius.quia ibi erat prætor verus,& formatus veritate electiõis,licet esset defectus in subiecto id est materia seu persona ei⁹ in quo defectu si populus post ingressum officii eius sciuisset,verisi militer dispensasset:vt ibi dicitur, & hic. ¶ Item non obstat.l.j.C. de testamentis.quia ibi non admittitur obiectus,quo probato nõ surgit defectus. Nam publica voluntas & fama ibi dat validitatem personæ testis & subcriptio dat validitatem dicto testis. validitas testis est quando illo negotio & in alijs est idoneus quo ad personam.quod patet,per regulam iuris,& per exceptionem à regula ut not.in l.prima.ff.de testi.sed validitas testimonij, id est attestationis non consistit sub certa regula,sed variatur in facto ꝓut deponitur.& non potest certa diffinitione comprehendi,quod variabile est. ff. de viuris.l. mora. aut est verum in substantia, & in forma,& tunc tribuit efficacem iurisdictionem:aut est verũ in substantia, & falsum in forma : tunc quia pertinet ad obseruantiam iuris communis valet, ut veritas inquiratur, & quod istum fuerit decernatur. ¶ Fallit si mendacium fuerit in processibus: quia tunc literę elidunt per exeptionẽ surreptiõis vt patet diffusè in gl.

b ordi.Berñ. que est valde [b] notabilis & magistralis. ad hoc allegari potest capitulum,inter monasterium.de re;iudica.circa medium & de cohabita.cle.& mulie.capitulo super eo.quę etiam per gloss.

allegantur. ¶ Aduerte, licet prædicta sunt vera de iure ciuili: tamen de iure canonico sequenda est distinctio istius capituli,ut cõcludatur quod dolus vitiat rescriptum: quia etiam contractum stricti iuris elidit.ff.de dolo.l.& elegãter.ff.de cõ di indebi l.in sum

16 ma.in prin.ff.de verborum obligatio.l.si quis cum aliter.¶† Item not.quòd destructa forma speciali & fauorabili apposita in rescripto tamen remanet forma generalis iuris communis vbi per simplicitatem : sed vbi per malitiam, neutra remanet. ¶ Ibi, occulta. not.quòd occultatio veritatis est quasi falsitas.C.de episco.& cle.l. presbyteri.¶Ibi,non sequens forma. opp quod forma nunquam possit omitti.vt ỹ.e. capitulo,cum dilecta &.ỹ.de restit.spo.c. pisanis.¶ Solu.illud verum nisi rescriptum sit surreptitium:quia tunc est sequenda via iuris communis.¶ Verbi gratia, impetraui rescriptum super re mihi tradenda ex causa emptionis:asserui me soluisse pretium,& non solueram;nõ cõdemnabit iudex simpliciter ad rem tradendam,sed ita demum si prætium soluero:ut.C.de sen. & interlo.lege.cum eorum.& l. cum iudex ff.de sol.l.si soluturus. Vel asserui debitum purum,& erat in diem iudex non pronunciabit deberi purè,sed post diem duplicãdo diem qui superest à die citationis vsq; ad diẽ purificationis.ff.de pę l.aut damnum. §. quisquis.& ỹ de plus petitionibus.c.j. Fallit in vsufructu formali promissio post diem:quia interim non erat nata actio nec formata plenè,nec vllo modo.vt ff quando dies usussfructus legati cedat.l.j in fin. ¶ Et ideo tunc sententia debet formari absolutoria à libello. plenè dicitur formata obligatio & actio quando potest excitari ad actum suum, id est ad experiendum cum effectu, ante verò non. ¶Item in debito conditionali.ff. si cer.pet.l.pecuniam. ff.de ędil. edic.l.bouem.§.si sub conditione.Interim enim fertur absolutoria reseruato iure agendi in euentũ coditionis.quod & si non exprimatur, tacitè inest. ff. de exceptio. rei iud.l. si mater.§. eandem. non obst.ff.ad legem aqui.l.in lege aquilia si deletũ quia ibi est spãle vt interesse de furto consideret.quia delictũ erat iam cõsummatũ, & in spe de futuro erat lęsio de pñti arg.ff de actio.emp.l.si iactũ re. tis.sola exe cutio differt.& tractus futuri tẽporis spectat ad iudicẽ occasione pñtis delicti Nã absurdũ esset qđ ex delicto nõ oriret actio.ff.de priua.delic.l.fin. ¶Item consideratio tpis futuri subsistẽte causa de pręsenti pertinet ad legis consideratione: & nisi lex ibi disponeret,posset interim mortuis testib⁹ perire facultas probãdi.qđ esset iniquissimum.Vnde ibi prouidet actori de iudicio concedẽdo:& reo de dilationis executionis. ¶ Item in.d.l. suspẽditur ciuilis non criminalis executio si interuenit dolus,vel quasi criminalis,si interuenit certa culpa.ff.de tab, exhi.l.locũ. §.si quis. Item si naraui qđ mihi debebas.x.ex tali causa, super hoc impetraui iudicem delegatũ:& nõ debebas nisi quinq;.& sciẽter mẽtitus sum. absolueris à rescripto per hanc decreta.sed ſm ius ciuile cõdenaberis in quinq; & in alijs absolueris.ff.de exceptio.doli.l.apud Celsum.§.aduersus.& iniustum esset dicere,qđ ratione partis non probatę vitiaret pars probata. ut C. de transac.l. si quidem. C.de fur.l. post.decisionẽ & ỹ.de testa.c.raynutius.& c.raynaldus. sed illæ leges loquunt corã ordinario vel delegato concesso proprio motu, nõ ad postulatione.¶ Nota qđ actor ex iure suo ius metit, non ex iure aduersarij.ff.de rei vendica.l.in speciali & actor in iure ex quo ius metitur non debet mentiri.sed si metitur in iure aduersarij non officit rescripto:quia nemo actor tenetur contra se excipere.Fallit si exceptio est peremptoria fori. & ratio est quia licet rescriptum nõ sit formale principium iudicij,est tñ principium causale & incitatiuum.& excluditur ꝑ excludentiã processus litis vt hic per Bart. ¶Pone,impetraui iudicẽ sup circatrice. ꝓbo de,simplici vulnere. an sua erit iurisdictio.respon si puniunt diuersa lege.& diuersa poena,nõ est cõmissa iurisdictio:sed si eadẽ.sit ,licet diuersa pœna, est sua iurisdictio.C.de fi.instru.l.ij.dic breuiter qđ iuris est cõclusiuẽ

17 in libello conuentionali,idem est in libello precum.¶† Et not.qđ in maleficijs cum facto requiritur animus vel culpa talis, quę illi pęnę subiaceat.& rursus cũ animo requirit factum.ff.ad legẽ qui.l. si quis testũ.§.fin Solus enim animus non infert iniuriam de corpore in corpus,quando rescriptum concernit plura determinabilia separanda.determinat illud qđ magis congruit scientiæ rescribẽtis.arg.ff. de reb.du.l. qui habebat. Item qñ vnũ factũ ſm diuersas qualitates animorũ põt trahi ad diuersas species delicti: verbi gratia,furtũ instrumenti qđ põt trahi ad furtum & falsum,trahitur ad illã speciem in qua fuit animus delinquẽdi & non ad aliã. in d.l. si quis testamẽtũ.§.pen.talis tex.valde notabilis.& in dubio ad furtũ si pęna mitior est đ furto ꝙ̃ de falso.ff.de pęnis l.interpretatione. & hęc

ADDITIONES.

a ¶ Adde Ange.in l.omnes.per illum text.C. de præscripti. xxx.anno.& vide Alexan.in l.sed & si quis.§.quesitum.ff.si quis cautio.& Ias. may. in l.actione. iij.colum.C.de transac.

b ¶ Et istam gloss.reputat ad hoc sing.Barb.in consilio.lvj.alias lvij.incip. sapienter.ij.vol.

hæc quæ dicuntur in scriptis & libellis similiter intelligenda sunt in mandatis principium, & statutis, & reformationibus ciuitatis. Sed quid dices in tali exemplo, occidisti fratrem tuum, cuius hęreditatē possidet Seius: impetrasti iudicem super petitione hæreditatis. opponitur tibi ꝙ tacuisti maleficiū, quod si expressisses, minimè ĩpetrasses. certè de iure ciuili hæc exceptio non obst. in vim declinatoriç rescripti, nec in vim peremptoriç. qđ rescriptū non impetrać su per lege, sed super facto ex quo resultat legis statutū: qa dicere, intēto talē legē, est potius allegatio iuris quā titulus actionis propositę: quia licet occideris fratrem tuum, tñ ei succedis. tex. est no. in l. his cõsequēter. in § j. ff. fami. hercis. licet fiscus auferet tibi ut indigno: vt ff. de iure fisci. l. Lucius. nec ob. ff. sol. matri. l. ab hostibus. §. si vir vxorem. vbi vir qui occidit vxorem non lucratur dotem, nec applicatur fisco: quia hęc confiscatio non esset ei pęna sed mulieri. Nam ibi alia est ratio: quia lucrum dotis fit ꝓpter onera matrimonij: sed vir qui occidit vxorem nõ sustinet onera matrimonij, imo declinat ipsa: & sic deficit respectiua finalis causa lucrandi. argu. cõtra. C. de donatio. inter virum & vxo. l. si maritus. aut quis est indignus pacto, & applicatur offenso: aut lege, & si cum delicto applicatur fisco. si autem sine suo delicto, & nemini applicatur vt indignitatis. C. de hęredi. instit. l. si pater indignus. ¶ Item si pater indignus ipso iure & in effectu non facit viam fisco: quia nihil ab eo vinci potest qui nihil habet. sed indignus in effectu sed non ipso iure, & sic per sententiam aperit locum fisco. ff. de inofficio. test. l. papinianus. §. meminisse. & tamen nomē non euelligitur sibi: vt l. ex facto. § fina. de vulga. substitu. ¶ Sed de iure canonico talis impetrans caret commodo rescripti. & absoluetur reus à rescripto. Tamen ista interlocutoria contra rescriptum non faceret præiudicium in causa principali: vt ff. de lib. agnoscen. l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. si iudex. ¶ Ibi, nisi forsan. dictum est quod rescriptum non est efficax ad procedendum in principali negotio. hic dicit quod bene est efficax ad cognoscendum de surreptione. & sic delegatus cognoscit de animo delegantis, quod videtur impossibile: qa animū alterius nemo cognoscit. ¶† Sed ad hoc respondet litera: qa debet considerari anim⁹ qualis esse debet, adeo qđ illa ratio quæ debuit mouere delegantē, debet mouere delegatū: vnde per rationē cognoscit mens. ¶ Et istud facit ad quęstionē de iudice qui in scientia reseruauit sibi aliquid declarandū. quãquã enim quod nõ declaratur nõ habet pro reseruato: vt ff. de leg. ij. l. cū pater. §. vicos. tamen successor declarabit prout antecessor declarare debuit. tex t. est hic valde singu. & adde quod not. per Barto. ff. de appel. l. ab executore. & quod not. accur. ff. de iudi. l. si

18 prætor. §. Marcellus. ¶ Deinde tu lector per singulas ꝑtes declara tex. & glo. per ordinem nam est modus legendi, vt capias primò primā partem, & glossas eius. Secundò secundā partem: & sic de reliquis partibus: & tamen subiungas dicta Innocen. prout iacent.

19 ¶† Quæro vtrum illa clausula, si prçces veritate nitanť, faciat cõditionem? respondeo nõ. sed instruit & mãdat potius: qa nõ apponitur ad iurisdictionem fundandā seu inchoandam, sed ad procedēdum ex ea. arg. ff. de arbi. l. ita demum si. & ff. de tute. l. muto. §. sub conditione. ¶ Quęrit Innocē. nunquid quis teneatur facere mentionem de exceptione aduersarij. dic qđ nõ, nisi sit exceptio ordinata ad impediendum processum: & si quis faciat mētionem de exceptione aduersarij: sed dicit se habere replicationem, dēt procedi in causa ſm Innocen. verbi gratia, peto à te decem ex mutuo non obstante pacto de non petendo: quia dico ꝙ postea fecisti pactum de petendo: & sic cumulo actionē & replicationē in libello meo; tene menti, Saluo qđ in rescripto nõ est necesse edi nomen actionis qa nondum est reus cui edatur: sed ederetur reo in ius vocato. & sufficit edere continens pro cõtento: vt ff. de ędi. edic. l. bouē §. sub conditione. & furtū manifestū pro nõ manifesto: qa qđ pluris est, vtiq; tanti est. vt not. ff. de infami. l. quid ergo. §. pœna grauior. & ff. de in litē iurando. l. cum furti. ac si quis responderet tacitę oppositioni, vel tacitę quæstioni: & ideo non expedit reo plus excipere ex quo actor fecit commemorationem exceptio rei: quia actor non potest venire contra asserta in suo libello ex quibus pendet ius agendi: vt C. de libe. causa. l. cum precum. non obst. ff. fami. herciscun. l. qui familię qa ibi error. vel ibi non preiudicat in domino, quia dominiū est ius perfectū & non tollitur sola animi destinatione: ut ff. de acquiren. posses. l. si quis vi. §. fin. dicit Inno. quòd si impetrans non facit mentionē de exceptione dilatoria solutionis: ꝙ valet rescriptum. tamen posset allegari in contrarium: qa ante diem nõ est actio plenè formata: nec est apta ad agendū ergo nec ad impetrādū dicit Inn qđ in rescripto attendiť conclusio commissionis nõ narratio sola. & illud quod non includitur in conclusione principaliter vel accessoriè, nõ pertinet ad iudicē delegatū. de hoc. no. C. si à nõ competenti iudice. l. si de proprietate. & adde quod no. ff. de iudi. l.

20 si quis intentione. & l. solemus. ff. de arbi. l. qa arbiter. ¶† Errorem libelli mei possum emēdare. ff. famili. herci. l. qui familię. & l. edita actio. C. de eden. etiā si causa sit criminalis. ff. de adul. l. accusatурus. sed verba rescripti mutare non possumus. C. de lib. cau. l. cū precū & tñ non cogor præsentare rescriptū si nolo vti eo. j. de resti. spo. li. c. ex conquestione. per Inn. error probać per acta ad quæ fit relatio. C. de errore aduocatorum. l. fi. Valet factū ab ignorante, qđ à sciente non valet vt hic. & hoc verum quãdo ex sciētia dolus nasciť ff. de contrahen. empt. l. domum. sed quãdo ex scientia non nascit dolus, sed oritur ex ea consensus, tunc valet factum ab ignorante. In delictis aūt non spectať validitas. C. de iur. & fac. igno. l. cum testamētum. Error circa id quod est necessarium actui, vitiat actum. l. quęro. ff. de eo. qui pro tutore. ¶ Sed pone qđ est commissa causa possessori retinēdę possessionis, nũquid coram iudice delegato. poterit formari capitulum proprietatis cum de proprietate non possit cognoscere. Respondeo sic quo ad coadiuuandum possessorium non ad plenè proãdū dominium: vt no. C. qui legi. perso.

21 l. momētaneç. ¶† Quęro vtrū q impetrat super rei vēdicatione, intelligat impetrare super publiciana. Respondeo sic, quando res sunt de eodem corpore, puta de vno & eodē grege: ut no. ff. de rei vendi. l. Marcellus ¶ Item licet rei vēdicatio strictè ponatur ꝓ directo domino: vt not. ff. si ager vectigalis vel emphy. petatur l. j. §. qui in perpetuum. & arg. ff. de lega. iij. l. si Titius. Tamē largè publiciana dicit rei vendicatio de iure prętorio. Nā & hypothecaria diciť vendicatio possessionis. ff. de pig. l. si fundus §. in vendicatione. Nam nec rei vendicatio auocat nisi nudam possessionem: ut no. ff.

22 de procu. l. Pomponius. §. si. res. ¶† Et no. qđ rei vendicatio quando est vna dictio, ponitur strictè: sed quando sunt duç dictiones. s. vendicatio & rei, ponitur largè. & facit. ff. de publi. l. eum qui. §. in

23 publiciana. & instit. de actio. §. aliç. ¶† Sed ponç inquisitor dicit maleficium commissum in tali loco, quem asserit esse de suo territorio: reus negat esse de territorio: vtrum poterit cognoscere? & vř qđ non: quia cognosceret in causa propria. argu. glo. quç est in l. de iure. in prin. ff. ad munici. quæ gloss. est singu. ¶ In contrarium est veritas: quia si est dubinm, an ille locus sit de territorio potest co-

24 gnocere & pronuntiare secundum Inno. ¶† Iudex potest pronuntiare incidenter suum esse territorium: tamen per hoc non acquirit ius territorij sed simplex ius fori in illa causa. ita debet intelligi dictum inno. sicut per prorogationem non fit maius territorium: sed causç cognitio ampliatur, & efficitur de illo foreo iuris publici potestate iudicium confirmante: non tamen prçiudicabit alterius iudicio qui dicit esse de territorio suo. vel quia par in parem non habet imperium: vel quia ille qui vereilll territorio prç est, maior est. vt eleganter not. ff. de manumis. l. apud eum. ¶† Item nemo potest sibi adiudicare territorium alienum. l. sicuti. §. Aristo. ff. si

26 seruitus vendi. ff. de bo. anto. iudic. pos. l. cū vnus. §. is qui. ¶† Quęro, inquisitio a utrum sit remedium ordinarium? Innocen. tangit hic quòd sic: & tamen cessat superueniente causa & accusatore re integra. sed si inquisitio esset iam liquidata, non cessaret inquisitio. argumen. C. de obliotionibus. lege secunda. & C. de compen. l. fi. Bartol. dicebat quod inquisitio naccessaria ex forma statuti est remediū ordinariū. ¶ Ego dico, quòd inqsitio q̃ fit cõtra iuris ciuilis regulas, in casibus specialibus est extraordinarium remedium: quia fit officio iudicis: sed illa quæ fit secundum iuris canonici re-

27 gulas, est remedium ordinarium, quia regulare. ¶† Est autem inquisitio processus qui pro motu iudicis ordinarij fit ꝯ̃ diffamatos. C. de officio recto. prouinciç. l. iustissimos, delegatus enim nõ inquirit motu proprio scilicet, sed iuxta mandatum delegantis, ut

28 j. de iudi. capitulo, exhibita. Et adde quod dicam. j. de inreiuran. capitulo, ad nostram. el secundo. ¶† Et not. quòd si iudex inquirens erat in loco, vel mense delicti, non tamen debemus dimittere compertum facimus impunitum. Idem si non apposuit locum vel tempus in inquisitione: tamen in probationibus est probatum: quia propter hoc non debet dimittere maleficium impunitum. Ita intelligitur illa gloss. singularis quç est institu de publi. iudic. in princip. Si tamen ab initio opponeretur defectus istarum circunstantiarum, non procederet inquisitio: ut not. Iaco. Bu. insti. de actio. in prin. & Bartol. ff. de accusa. l. libellorum. ¶ Exceptiones verò quo ad circunstantias non declaratç possunt declarari in probationibus ca. præsentium in fin. de testi. lib. vj. ¶ Et iudex qui non inquirit contra notarios diffamatos, vel denuntiatos à custodibus territoriorum, debet puniri similitudine supplicij: vt C. ne sanctum baptisma. l. fina. in fi. ¶ Et econtra si fingit causam vbi nõ est, debet puniri. C. de excu. tu. l. feueriter. ff. de custo. reorū. l. diuus. Nam nimia improbitas debet subiacere legum seueritati. C. si contra ius vel vti. pub. l. & si legibus. ¶ Pone, qđ quis est prosecutus confictam appellationem, quam nunquam interposuit, & in disceptatorio examine reportauit victoriam ordinario vel delegato,

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino Panor. in rubr. j. de iu. colū. ij. versic. an autem processus &c. & ibi late scripta per Mod. & adde enndem Panor. consilio xxv. & latius Cal. consi. j. in tit. de accu.

legato, nunquid valet sentẽtia. dicit hic Io. An. qđ sic. vnde nõ oportet quòd qui vincit in causa appellationis ostendat processum primæ causæ, quod est not. dignum. adde quod not. Inno. infra de fide 29 instru. c. G. perpetuus. ¶ † Quæro, dicit glo. quòd non valet rescriptum contra rem iudicatam impetratum, de qua non est facta mentio. & ego dico quòd non valet etiam si sit facta mentio; vt 30 C. senten. rescin. non posse. l. fi. ¶ † Quid ergo si iudex delegatus pronuntiauit contra primam sententiam, nunquid secunda sententia valet? dic quod si fuit exceptum de prima sententia in modum peremptorij, & de ea liquet, non valet: vt. C. quando prouocare non est necesse. l. j quia est ita patens calumnia & iniquitas, quòd velari non potest euidens. i. notoria calumnia. in processibus res etiam semel decisa, reddit contrariam sententiam nullam. nam talis sententia non potest haberi pro veritate: ergo non transit in rem iudicatam. non obstat. ff. de excep. rei iudica. l. duobus. quia ibi qui venit contra sententiam pro se latam, litem de nouo mouendo: & ideo sibi imputet. ¶ Sed quæstio nostra quærit quando quis venit contra sententiam latam pro aduersario. vnde non est quid imputetur victori, qui per primam sententiam obtinuit: & ideo nimirum si prima sententia quæ pro veritate habetur præiudicat posteriori maximè lata ab eodem iudice & ex eadem instantia. successor enim posset habere probabilem ignorantiam de prima sententia, & tunc propter dubium secunda sententia valeret: vt. ff. de condictio. indebiti. l. eleganter. §. si post. ¶ Item eoipso quod quis excipit, rem dubiam facit, quia subijcit se discrimini probationum: vt not. Innocen. in capitu. statuimus. de officio delegati. dico igitur quòd dicta. l. j. C. quando prouo. non est necess. habet locum siue primus l. bellus de nouo offeratur, siue de nouo libelletur. vt sit litium finis & infra de re iudica. c. inter monasterium. 31 de hoc not. Ioan. And. hic in nouella ¶ † Quid si dominus in propria persona succumbit; & in persona procuratoris obtinuit? respond. in corpore sunt duæ personæ. sed repræsentatione vna est. & ideo idem quod in vna persona iuris est. de hoc not. in dicta l. prima. C. quando prouoca est necesse. & argumen. ff. de pactis. l. si plures. & tamen interdum habet quis per alium quod per se habere nõ potest. ff de contratabu. l. si post mortem. §. finali. ff. de bo. auto. iudi. possi l cum vnus C de fructi. & litis expensis. l. finali. C. de tempo. in integrum restitu. l. petendæ. sed ibi est alia ratio scilicet æquitatis & qualitatis seruandæ. ¶ Quæro dicit glossa, quòd quis tenetur facere mentionem etiã de modico beneficio. ¶ Pone, magister cantus habet stipendium in ecclesia: quia docet cantare: impetrat præbendam, nunquid teneat facere mentionem de stipendio? respondeo nõ: quia stipendium non est beneficium ecclesiasticum: cum non sit deputatum alicui iuri spirituali, puta canonicę uel ordini. sed est merè prophanum. ff. de dona. l. Aquilius regulus. ¶ Sed ecce est quęstio de confin bus, & testes variant: nũquid, in isto dubio iudex teneantur pronuntiare suam esse iurisdictionẽ? Respon. sic. si de hoc quæritur incidẽter: quia hoc est speciale in iurisdictione: vt. ff. de iudi. l. si quis ex aliena. ¶ Et conclude, aut constat de iurisdictione, aut constat de nõ iurisdictione: quia notoriè quis citatur extrà iurisdictionem: vt si iudex qui est vltra mare citet me. aut est dubiũ de iurisdictione vel territorio. Primo casu debeo comparere non expectata alia interlocutoria super iurisdictione, & si nõ compareo debeo mulctari. Secundo casu non teneor cõparere coram iudice qui non est meus nec re. nec gestu. id est quia nunquam se gessit pro iudicẽ meo. tene menti istum modum qui tribuit tibi intellectum. Tertio casu teneor comparere, tamen nõ possum mulctari nisi lata interlocutoria super iurisdictione: cõtra quam pendet exceptio. ita intelligit qđ no ff. si quis in ius voc. non ierit. l. ex quacunq; ff. iudi. solu. l. vir bonus. & hoc per Bartol. ¶ An propter vitium pronuntiationis sententia reddatur nulla. dic quòd sic, si iudex expressè errat in statuto legis, vel ratiõe eius. textus est notabilis. C. de excu. tut. l. qui testamento. Et adde quod not. ff. de petitio. hæredi. l. si putas. & ff de tuto. & cura. da. ab his. l. 32 tutor si petitus vbi textus nota. ¶ † Sed nunquid falsus procurator pronunciatus verus per interlocutoriam efficiatur verus procur. dicit Iacob. de Aren. quòd non, in lege prima. §. item Pomponius. ff. quod falso tuto. auto. argumen. cõtrà. C de fide instrumen. lege fina. in fine. Idem dico in funditus falso prælato, qui prælatus non est datiuus, sed electiuus, vel aliter per canonicum ingressum assumendus. capitulo primo, de regulis iuris libro. vj ¶ Et no. quod tutor dubius potest legitimari per decretum iudicis. ¶ Item dubius procurator præstita cautiõe rati. ff de dam. infec. l. inter quos. §. alieno. ¶ Sed falsus procurator apparenter & existenter non potest per decretum iudicis legitimari: quia debet constitui à domi- 33 no, vel quasi domino scđm Iaco. de Are. ¶ † Quæro, nunquid falsi tutoris authoritas possit conualescere si adultus factus maior habeat ratum. & videtur quod sic. l. si tutor. in quibus causis in integ. rest non est necess. ¶ In contrarium videtur, quia rescinditur per edictum prætoris: ergo subsistere nõ pot est si interest. d. l. prima. quod falso tutore autore.

CAP. XXI.

1 EDoceri. ¶ † In causa monasterij conuenitur abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de cõuẽtu, nec p hoc poterit appellari, nisi alia cã rõnabilis appellare pmittat: qa abbas ex officio suę prælationis tenet suæ cõgregationis negotia procurare, nisi abbatis & cõuentus negotia essent oĩno discreta. ¶ Et sunt duæ partes. in prima duplex est quæstio. In secũda solutio. ibi, super quo expresso capite intelligunt expressa membra eius indiuisa. Tñ aliud est iuramentũ capitis aliud mẽbrorum cũ duo urameta sint alterum prioris alterũ cõuentus vt in c. præsenriũ. de testi. lib. vj. Si vero cã principaliter & spãliter tãgit prelatũ suo proprio noĩe nõ icludit cõuentus. Io. An. ibi in nouel. & vide oĩno Cy. C. de procu. l. nec tutores. in iiij q. ¶ Qui submittit caput submittit bona. ff. de precario. l. si adoptauero. ff. de secun. tab l. qui ex liberis. §. j. ¶ Caput verò potest agere pro membris suis. de offi ord c. conquerente. per Inn. membra regulantur à capite. vt insti. de satis. §. fin. ¶ Ecclesia est in prælato sicut spiritus appropriatus in corpore suo. ¶ Casus, Aliquis impetrauit literas appellatione remota contra abbatem nulla facta mentione de ipsius conuentu; modo iste abbas conueniabatur super causa communi ipsius & conuentus: quærebatur vtrum teneret rñdere, & nunquid dicẽdo se grauatum, poterat appellare? qa tenet rñdere. & rõ quare tenet respõdere est, qa negotia suæ congregationis cogit procurare. Hęc ratio vera est nisi abbatis & cõuentus negotia essent omnino discreta. aut agitur de rebus & iuribus ecclesiæ. & cã ẽ ecclesiæ: aut de rebus & iurib⁹ psonę, & cã est personæ. nõ ecclesiæ, puta si principaliter agitur de ei⁹ prælatura. de ope. no. nun. ff. l. de pupillo §. si. per Bar. ¶ Baronia habet 2 mẽbra sicut ecclesia vt not. Inno. de foro compet. c. verum. ¶ † In tex. ibi nulla mentione. s. expressa, inest tamen tacitè: qa noĩe abbatis comprehendit ecclesia vt. ff. de an. le. l. annua. §. j. in verbo, templo & noĩe ecclesiæ cõtinetur abbas & conuentus. dicit lex φ etiã minus legitimus tutor repræsentat pupillum. C. in qui. cau. in integ. resti non est necess. l. si tutor. ff. de leg. ij. l. peto. §. mater. ¶ Et illud quod non potest fieri circa nomen & ius officij, præsumitur factum eo nomine quo fieri potest: & ad nomen sequitur effectus: vt si dico procurator, sequitur procuratorio nomine: ut not. ff. de procu. l. qua ratione. & sic nomen tuum operi tuo nomen imponit. ¶ Omnis qui facit aliquid quod potest facere in propria virtute, præsumitur facere in virtute præcedentis mandati. Cy. C. de procu. l. quod quis ¶ Et econtra quod potest facere iure suo & a non alieno, videtur facere [a] iure suo proprio. Cy. C. de app. l. j. tamen non mutat rei naturam vt insti. de adop. vltimo responso. ¶ Vnde 13 abbas dicat, tali monacho nostro &c. nõ facit eũ mona 3 chum qui. pfessus nõ est tex. est no. ¶ † No. qđ si plures admittunt ad

ADDITIO.

a ¶ Adde regulam. l. & magis. ff. de sol. & adde etiam quod voluit Barto. in l. ij. per illum text. C. pro soc.

ad cõmunionem officij publici,& simul delinquunt in officio,q-
libet tenet pro parte:vt no.Bar.ff.de publi.l. hoc edicto. qđ est no-
tabile. Barto Pro monstro est hic vt maior sit filius quàm pater:&
monachus maior q̃ sit suus abbas,vt inst.de adoptio. §. minorem.
Ibi,& eosdem.id est dari de causis cõmunibus. Ibi querelantibus.
de ordinario erat minus dubium. sed de delegato poterat dubitari,
quia persona quæ non exprimitur,non subintelligitur.ff.de verbo.
obligatio.l si ita stipulatus.§.Chrisogonus.in fine.¶Ibi, ac licet. se-
cunda quæstio.¶Ibi,possint.scilicet abbates.idem de cęteris præla
tis tam regularibus quàm iregularibus ¶Item nec capitulum po-
test propter hoc appellare:quia rescriptum extendit se ad capitu-
lum.¶Ibi rationalibus.vide.j e.in clemen.j.¶Ibi, legitimè omnis
qui tenetur respondere,tenetur legitimè respõdere.C.qui dare tu.
poss.l.in vniuersis ¶Ibi,cum ex officio scilicet prelaturę: & plenũ
est officium sicut officium tutoris qui vocatur in plenitudine ad-
ministrationis.C.de episcopis & clericis. l. orphanotrophos. ff. de
appellatio.l.cum in vna.§.tutor.institutio. de curato. §. interdum.
ff de administratio. tuto. l. inter bonorum.¶Ibi, discreta. i. diuisa
quo ad ius administrandi & realiter ff de administratio.tutorum l.
inter tutores.ff.de solutioni l.quod si forte.§.j.& l.quæro.Nam cu
ræ diuersæ nõ possint permisceri,vt no.in l.ij C.de curatori.& exa-
ctori.libr.x j.¶Venio ad gloss.magnam,& primò quæro nunquid
si conuenitur Abbas possit nominare congregationem in iudicio
ad differendum processum in tempus quo cõgregatio consentiat.
dicit gloss.quòd conuentus bene potest nominare prælatum :quia
non potest esse in iudicio sine abbatis licentia. prudenter ergo fa-
cit qui abbatem conuenit.Sed imprudenter qui solum cõuentum
ipsius.quia solus conuentus & solum capitulum non habet legiti-
mam administrationem:quia est apud prælatum sicut nec filiusfa-
milias æquiparat ergo gloss conuentum filiofa.& prælatum patri-
fa.qui solus est administrator legitimus.vt l.j.C.de bonis maternis.
4 ¶ † Aduerte inquantum gloss.dicit quòd prudenter agit, qui ab-
batem conuenit statim dicit contrarium:quia prælatus sine capitu
lo nihil agit.sed hoc non est verum,quia imo agit & defendit sine
capitulum habeat iustam causam contradicendi vt quia prælatus
esset suspectus,vel minus idoneus Nam capitulum causę suæ ad-
esse nõ phibetur.argumentum ff.de procuratori.l filiusfami §. mi
lites ff de iureiuran.l sed si vnius.§.filio.vel nisi negotium esset ar-
duum sicut est quando quæritur de statu & libertate monasterij.
Item de magnis rebus,quod scilicet de rebus relinquitur arbitrio
iudicis.argumen.ff.de excusatio tuto.l.propter litem. argumen. ff.
pro socio l.idemq;.& si vnus maior,& pater abbas haberet sub se
multos filios abbates & esset quęstio grauis, vel de statu, require-
retur eius consensus in iudicio sicut in alienationibus. infra. de iu-
di.capitul.cũ.deputati.per Innocen.argumen.ff.ad macedo.l.filium
habeo.¶Quod autem dicitur de patre quod est legitimus admini-
strator,intelligitur in rebus in quibus habet vsumfructum, non in
his quę pertinent ad filium pleno iure; vt not. C.de bo. quæ lib.
aut.excipitur & ff.commo l.iij.§.si filio licet tamen non sit legiti-
mus administrator requiritur tamen consensus eius tempore li-
tis contestatæ:quia tunc radicatur iudicium.ff.solu.ma.l si cum do-
tem §.eo autem tempore in contestatione litis incipit iudicium
substantiari per actum trium personarum. in aut. de l tig. §. om-
5 nem.¶ † Quærit denuo gl. per quem commune negotium pręla-
ti & capituli expediatur. & dicit ꝙ per syndicum constitutum à
prælato & capitulo & tutius est hoc quam per solum prælatum ar.
ff.solu.ma.l.ij.§.quod si in patris.& ff.de procu.l.filiusfami. §. sed &
filia.& in c.pręsentium.de testi.li.vj Et prudenter facit prelatus, si
non vult suscipere iudicium,nisi de consensu capituli. & pruden-
tius si per syndicum communiter constitutum. & hoc quando bo-
na non sunt discreta.sed si sunt discreta quilibet de per se procu-
ret factum suum.nam & filius a.potest esse in iudicio de peculio si
bi concesso per patrem.ff.si cer.pet.l.cum filius.ff. de mi. l. deniq;.
§.sed vtrum C.qui bo.ce.pos.l.pe.& l.cum filius ff.de ver.ob plenis
simè,per Bar.vide quod no.in.sti de acti o.§ pœnales dicit Innocẽ.
quod archiepiscopus potest intentare & defendere iura primitię
pro suo interesse.de dia.c.exposuit.in nouel.vniuersitas non facit
actorem sed syndicum:quia est domina & non requiritur quod iu
dex interponat decretum.dicit Inno.de procura.c. consulti, quod
est no.¶Si instrumentum dicit.talis communitas fecit talem pro-
curatorem:valet instrumẽtum,licet aliqui sint excommunicati. de
procu.c.consulti.per Inn.¶Mirum est quomodo procuratorium
ita generale valet,nisi intelligatur quando vniuersitas est parua, vel
certi habent totius cõitatis arbitrium & potestatem vt Bononiæ.
dicit gl in aut.de defen ciuitatũ.§. interim ¶No quod olim daba-
tur procu.in certis casibus:sed hodie dominus constituit maximè
si est impeditus.insti per quos agere possumus.¶Florentini per eo-
rum statuta dant procuratores corpori creditorum contra fallitos
debitores ad similitudinem.l.hosti iũ de qua fit ibi mẽtio. & sic est
reperire procuratores datiuos in l Quicunq; discretum procuratorem
constituit,eius contumaciam sibi imputare dẽt.vt lite non contest,
6 c.j.per Inno.¶ † Si instrumentum dicit, talis abbas & conuentus
præcedentibus tractatibus,vendidit & non apparet alio modo de
tractatibus:ista verba nocẽt personis contrahentibus, sed non ec-
clesiæ.ff.de castrensi pec.l.si forte.per Bar.& ibi declarat.l.optimã.
de cõtrahẽ.& committen.stip.& gl.quæ est.C.de colla.l.si donatio
7 ne ¶ † Si instrumẽtum dicit,donauit [a] pro bonis & legitimis me-
a ritis,probat merita,si interuenit insinuatio.l.prima. C. de prędi. de-
curi.li.x.alias non nisi ęquiualẽtia merita nominentur spãliter & ex
pressè.quia tunc statur confessioni vt non requiratur insinuatio de
donat l.aquilius.per Bartol. nec ex aliquo interdicto præsumitur
fraus seu simulatio verborũm.ff.de probatio.l.qui testamentum.in
gl.¶Quamq̃ si vera esset ęquiparatio glo qđ prælatus esset similis
patrifa si in iudicio conuentum esset capitulum, foret necessarius,
consensus prælati. vt in c. vlti. de iudi. libr.vj ¶Sed ista æquipara-
tio non est omnino bona,qa in bonis deputatis soli capitulo nõ re-
quiritur consensus prælati,vt in fine istius c.Assimilo bona cõuẽ-
tus castrensi peculio,in quo non est necessaria autoritas patris; vt
ff.de castren pec.l.miles præcipua in §.j.per Bart.¶Demum glos.
ponit doctrinam qđ si ad solum prælatum,solus prælatus sufficit:
si ad solum capitulum,sufficit solum capitulum:si ad vtrũq; vterq;
& subdit,quod vacante sede non currit præscriptio scilicet in bo-
nis communibus,vel solius prælati¡Demum quærit si capitulum
agit vel respondet,& prælatus ex interuallo consentit: vtrum iu-
dicium conualescat & videtur quod non.ut l.obligari.§.fi. de auto.
tuto.¶Contrarium determinat glos. quia prelatus habet plenius
ius consentiendi quam tutor,qui est procurator quasi in rem suam
vt probat illa lex notabilis.ff.vsufructua.quemadmodum caueat.
l.j.in fi.& ideo conualescit iudicium, quod est not. dignum. & est
ratio,quia quod commune est,meum est participatione, non dico
insolidum:vt.ff.de ritu nupt.l.illud.vnde cum sit causa propria,me
rito potest ratificare causam.¶Alij contradicunt. nam pater qui
habet vsumfructum participat cum filio;vt.ff. de vsufruc.leg.l si
alij.& tamen ratificando non conualidat processum solius filij, vt
not.C.de bo.quæ libe.l.fi.§.necessitatem.nisi quando abest ex cau-
sa necessaria.C.de procu.l.exigendi text.not valde.¶Aduerte,quę
dam sunt in potentia conualescentiæ.& ista conualescunt per su-
peruenientem consensum.quædam autem non sunt in potentia
conualescendi,& ista non conualescunt:vt l.receptum. ff.commu
nia prædio.Ibi,mors media impediuit accessum consensus poste-
rioris,& quia fictio retro est quidam discursus, vbi requiritur me-
dium habile.de serui.rustico. prædiorum. l. tria prædia.¶Dico ꝙ
ea quę requiruntur pro autoritate nunquam conualescunt: quia
autoritas non recipit interuallum neq; diem : & quia in ea consi-
stit fundamentum & substantia originis,& sine initio nihil fit. sed
ea quę requiruntur pro validitate confirmatoria actus, bene pos-
sunt subsequi & fingunt retro:vt.C.ad macedonia l. fina. & j.de iu
repatro c.cura.& ea quæ non fingunt retro,ratificari non possunt.
vt.l.bonorum.ff.rem rat.habe.& l fi.eo.tit.& not.ff. de leg. j.l talis.
scriptura.s.qñ non valent à principio.¶Quæstio fuit de facto præ-
latus cum capitulo fecit præcedẽtibus tractatibus permutationem
cum Seio:demum episcopus ratificauit & vices suas interposuit:
quæritur an valeat permutatio? dicit Innocenti. quòd non:quia
episcopus debet autorari & sic a principio.¶Porro cõsensus per-
tinet ad illum cuius interest. autoritas autem ad magistratum, vel
officialem:sed episcopi interest:quia tũc in re sua non potest inter
ponere autoritatem.l j.& l obligari §.tutor.ff.de autori. tuto.Ergo
consensus episcopi est autoritas.scilicet quãdo nõ valeret à princi-
pio propriè loquendo.imo est decretum nõ autoritas. Nã decretũ
est ĩterlocutoria:vt ff.de autoritate tutorũ.l.ĩter pupillos & ibi no.
¶Item requiritur ab initio.de cõsuetu.cum consuetudinis fit.de
rebus ecclesiæ:non a ie.c.dudum.lib.vj.& no.in l. instar. C. de iure
fisci.lib.x.C.qui pro sua iurisdi. l. j. C. de peda. iudi.l.¶Sed videtur
qđ si durat cõsensus permutantiũ,ꝙ valeat decretũ vt ex nunc,nõ
vt trahatur retro:vt lege obseruare.in §.fina.ff.de officio, procon.
& legati.¶Illa autem verba, vices suas quandoq; supponunt pro
autoritate,qñq; pro consensu:qa sunt significationis cõs. & expo
nuntur sm materiã subiacẽtem & sm qđ iuris ratio patit.¶Pro-
cedo vlterius super gl.nã prælatus solus nõ põt alienare ; ergo nec
rem in iudicio deducere:vt.ff.de iure deli l.ait prætor.glo.concedit
hoc.sed malè dicit:qa administrator qui nõ põt alienare simplr tñ
põt alienare per figurã iudicij:qa est alienatio necessaria quę nõ fit
per eũ,sed per ministrũ legis i per iudicem.ff.de sta. lib.l. statuli, à
cęteris.§ quintus.tex.notabilis:vt not.C.de his qui vt indi.l. polla.
nõ ob.d.l.ait ptor.qa ibi actio nõ cõpetebat, nec ei erat formata.i.
9 applicata deliberatiõe pẽdente ¶ † Quærit demũ glo quid si quæ-
stio est inter prælatũ & capitulũ.dicit gl.qđ capitulũ indiget autori
tate curatoris ad litem.¶Ista glo. supponit qđ capitulũ fungatur
vice

ADDITIO.

a ¶ Vide plene scripta per moder.in l.sciendum.ff.de verb.obli,

vice minoris:aliàs nō dareť curator nec psonę nec liti: vt C.de bo. quę lib.l.fi.§ si aūt pře recusante.¶Cōpostel.dicit,ꝙ capitulū hēt legit mā psonā,& nō idiget curatore.j.de elec.c.cū eccřia vultera na.de cā pos.c.cū olī.de rest. spo.c j.& de resti.in inte.c.cū venisset.
10 in fine.† Nam & maiores quandoq; habēt restitutionem in integ. & tamen nemo dixerit eos indigere curatore.ff.de in inte.resti.l.fi. ¶Item in possessorio iudicio minor restituitur in inte.& tamen nō indiget curatore,si est adultus ita quod possit iurare:vt.C qui legitimam personam.l.momentaneæ & pœne no.i l.j.C.si de momē. pos.Item facit.c.vltimum,de iudi.lib.vj.& adde quod not.Spec.in tit.de actore.in versi.Item etiam obijcitur prælato.¶Et not. quòd Collecta.reprehēdit gl.quæ dicit,quod prēlatus sine conuentu agere non potest in communi causa,quinimmo etiam prioratuum & ecclesiarum subiacentium nomine agere pōt.de offi.ordi.c.prēsenti.li.vj.& per Archi.idē ait ꝙ qñ bona sunt diffusa,quilibet per se aget vt no.in c.ij.de pac.li vj.& p Archi lxviij.dist.c.fi.& ita curia seruat fm cū.& facit optimè.vij.q j.qa frater vbi coadiutor per se agit,multo fortius prælatus:facit.C.quo & qñ iudex.l.si pses quasi deserta.& est ratio,qa bonis paratus capitulū redigit ad instar fi-
11 lij militis vel emancipati.¶† Sed quæro quare ecclesia nō couenitur sine prælato:sed prēlat⁹ sine ecclesia sic.Respō.qa ecclesia ē loco filij,prælatus vero loco patris.lxviij.di.quorū d.ces.¶Itē ecclesia est in prælato passiuè,sed nō actiuè.idē ait ꝙ platus solus nō pōt agere pro eo ꝙ pertinet ad sacristiā vel infirmariā:qa nihil habent
12 cōe cū prælato.arg.j.c.si propter tua.de rescri li.vj.¶† Item ait,ꝙ capitulum in proprijs bonis capituli habet plenam administrationē,& legitimā personā de per se.de hoc no.in c.statutū.sup verbo, statum.de rescri.li.vj.p Arch & sicut cohors militū facit procuratorē verè & ppriè loquēdo,ita & cohors capituli.ff de pcu.l fil us. §.sed & milites. text. valde notabilis.¶Sed an capitulares possint esse testes in causa capituli.dic ꝙ sic:qu a testificantur vt singuli. ¶Itē & prælatus si est vnus de singulis nisi iudiciū sit formatum in solo plato.d.c.præsentiū de testi.li.vj.per Inn.¶Pone dicit Innoc. prælat⁹ cū capitulo &c.nemine de capitulo nominādo:an v3?& vř ꝙ sic.qa solus prælatus pōt,nisi reprobet instrumentum de falso:vt qa probetur,ꝙ ibi nō interfuit maior pars capituli.nā qđ falsū est, interpretatione iuuari nō pōt.¶Illud no.ꝙ ēt sine articulis probationes testium valent.e c.in nouella.& qa in cā falsi acerrima fit indagatio,nō dēt cōmitti examinatio testiū.no.tex.ea di. in no.¶Itē ait,ꝙ capitulū nō indiget curatore,fm Cōpostel.de hoc per Arch.
13 de in inte.resti.c.ij.de hoc no.in Spec.syndico.circa finē.¶† Item ait,ꝙ abbas pōt concedere monacho administrationem certarum possessionum pro quibus poterit agere & cōueniri;vt.j.qui clerici
14 vel vouētes.c.insinuāte.de præbendis.c.dilectus.¶† Item ait, qđ canonicus ꝯ capitulū vel alium canonicum pōt agere pro præbenda sine cōsensu capituli,qa nō interest capituli vtrū præbenda pertineat ad vnū canonicū magis quā ad aliū. Sed si esset quæstio inter canonicos diuersarū ecclesiarū,tūc requireret cōsensus capituli qa tractať de præiudicio eius:& de separatiōe pbēdæ ab ecclesia,& di
15 cit qđ ita seruat curia.¶† Pone ꝙ est qō inter duos fratres de peculio.quia vnusquisq; ptend t sibi soli assignatum à patre.nunquid in tali iudicio est necessaria patris autoritas?videtur qđ nō:qa non interest patris quis obtineat.¶Contrarium est verum:quia patria potestas eis officit:& simul poterit autorari vtriq;.ff.de au. tu l.ac-
16 cipietis.¶† Item ait,cū quærit nūquid ecclesia vacāte aliqđ possit innouari.& distinguit quòd aut agitur de his quæ expediuntur ecclesia vacāte,vt in electiōe & prosecutione ipsius:& in his nō est necessarius cōsensus prælati,quia prælatus nō est in ecclesia vacāte sicut nec hæres ī hæreditate iacēte C.de cap l.nec nos.¶Aut sunt talia,q̄ nō possunt expediri sede vacāte,sicut sunt alienatiōes rerum ecclesiæ,& tūc nihil est innouandū.¶Aut non loquimur de alienationibus,sed de administratione:& tunc aut bona sedis vacantis & capituli sunt cōmunia,& nihil est innouandum.¶Aut sunt discreta & tunc non curatur sedis vacatio quātum ad bona capituli: quia separatorū sepaȓata est ratio argu.ad hoc.ff.de ac.hæredi.l.duo fratres.& ff.de in inte.resti.l abstinendi.& ff.de ac.emp.l. nō est nouū
17 ¶† Deinde scias quando non conuenitur collegium, sed vnus de collegio,quis debeat ei autoritatem præstare in iudicio? Nam de hoc habes meliorem glo.quę sit in iure ciuili in authē.apud quos oporteat monachos causam dicere.in gl.no.qđ monachus.col.vj. & ibi etiam tractat gl.de exemptis qui eo ipso qđ sunt exempti,nō habēt præsidem nisi Papam,vel Imperatorem ī temporalibus, qui est iudex iudicū.vt legit & no C.de decurioni.l.si quis decurio.li.x.
18 ¶† Extra quæro qđ de fratribus habentibus bona indiuisa vtrum vnus possit agere sine alio?dic qđ sic:vt.ff de iudic.l.non idcirco.& C.de decurio.licet indiuisa.lib.x.¶Et no.ꝙ separatio in facto con-
19 sistit:vt.C.si vnus ex pluribus appel l j.¶† Denuo not. qđ non tenet appellatio abbatis interposita contra vtilitatem ecclesiæ.Ber. in suffragio vtile est enim ecclesiæ ꝙ defendatur,si abbas appellat, nec defendat,nulla est appellatio ipso iure.nec dicitur innouari aliquid interim qa non pendet.nam nuda vox dispergitur statim in aëre sicut fumus,& nihil remanet.& ille ti.nil nouari appellatione pendente intelligitur de appellatione valida:& appellatio habet tres particulas prima ad impetrandum & contradicendum.secūda ad reddendas causas appellationis ab interlocutoria. tertia ad prosequendum negotium principale lata sententia pro appellante ab interlocutoria.Secundò procurator non plus potest quàm habet in mandatis vt.j.de app.c Nicolao.Tertio casu est plenius procurandum:vt.ff.de procu.l.qui procuratorem dat. Adde procurator constitutus ad causas absentię nec tenet appellare.tex.est not.ff.de neg.gest.l.liberto.§.fi.¶Vnde considera ꝙ quædam sunt quæ nō possunt tractari nisi appellatione pendente;& illa possunt innouari:sicut sunt illa quæ fiunt ad iustificandum vel impugnandum appellationem;vt.C.de appel l.eos & C.de tempo.appell.l. per hanc. Quędam sunt quæ appellatione pēden. non possunt tractari, nec attentari.& ista si ventilentur,vel fiant,interim retractantur p viā attentati.Quædam sunt quæ attentari quidem possint,sed pendēt ex futura victoria.& ista interim non retractantur per viā attentati sed retrahuntur in fine litis per viam iudicati. ff. de admini. tut. l. chirographis.§.j & hoc inter partes.sed ius interim quæsitum tertiæ personæ non retractatur.argu.ff.de infa.l.furti.§.j. in gl.c.cum M.Ferra de consti.ff.mandati.l.creditor.in princ.qa contra illū non extenditur vigor iudicij ff.de infamibus. l. Lucius. Quædam sunt quæ inducunt litis pendentiam tam in causa principali, quā appellationis.vt sequestrationes & fructuum descriptiones.& ista possunt innouari appel.pendente.l.postquam.§.imperator.ff. vt legatorum nomine caueatur.& ibi per Dy.& alios.

CAP. XXII.

1 *Præter ordinem facta per iniuriam fieri dicuntur.*
2 *Monachus non habet proprium,si tamen ex industria aliquid lucretur, potest soluere debita.*
3 *Monialis potest facere procuratorem in negotio suæ electionis.*
4 *Principale quid dicatur.*
5 *Multitudo hominum si facit sibi sibi vnum caput,omnes dicuntur principales:vnusquisq; tamen pro se tenetur non pro alio.*
6 *Iudex non efficitur dominus litis.*
7 *Falsum facere,& falsum in petitione proponere,differunt.*
8 *Ordo in rescriptis seruari debet.*
9 *Ordo quid sit,& quotuplex.*
10 *Ordo si à Papa præfigitur:præsumitur de substantia;nec læditur qui appellat ob non seruatum ordinem.*
11 *Singuli compelluntur soluere debita communitatis, non tanquam singuli, sed tanquam vniuersi.*
12 *Processus factus contra formam mandati,an possit per partes ratificari.*
13 *Verba specialia quæ dicantur;& quæ generalia.*

1 CVm dilecta. ¶† Not. quòd illud quod fit contra ordinem, dicitur per iniuriam fieri.ff.de mino.l.ait prætor.§ permittitur. & præsumitur dolus in iudice qui autoritatem suam interponit contra autoritatem legis ut not. in lege prima. C. de fide instrumen. & iure hastæ fisca. libro. x ¶Processus factus per literas subreptitias irritatur;factus contra formam rescripti irritatus nunciatur.Et quatuor facit tangit quęstionem, cassat processum secundorum iudicum. ¶Ibi, deprehendimus irritum decernit processum priorum iudicium.¶Ibi dictum īsuper committit cau-
2 sam,& mandat restitui spoliatum.Ibi ideoq; † Ecce monachus non habet proprium, tamen si aliquid lucratur ex industria, potest ex eo soluere debita,vt not.in capitulo primo.infra de obligatis ad ratiocinia.in nouel. secundum Innocen. in additione glossę quæ incipit,ratiocinijs,quod tene menti.¶ Item si habet administrationem & contrahit in casu præmisso,obligat successorē administrationis:vt.j.de solut.c.j.item qui pręcipiti semita tutam, vel certam deserit viam,sibi periculum parat,& sępe incidit in latrones.¶Casus. Vacantę monasterio monialium hæresien. ecclesiæ in Saxonia duæ ferunt electę in discordia, scilicet custos & vna alia monialis.¶Commissa fuit causa per primum rescriptum scholastico Hildensernensi & coniudicibus, quibus fuit mandatum vt ad ecclesiam personaliter accederent personæ idoneę interim administrationem committerent.cui fieret resignatio subtractorum:qui formam mandati apostolici transponentes resignatione subtractorum non facta de alijs articulis cognouerunt, iste processus declaratur nullus:quia contra formam mandati. Secundi iudices fuerunt abbas Remensis & socij,in quo secundo rescripto non fiebat mentio de primis literis:& sic erat subreptitium. Patiebatur etiam alium defectum, quia ibi erat similis clausula de resignatione subtractorum, quæ fuerunt apposita obreptitiè præter conscientiam Papæ vel cancellarij.Papa mandatur cassari processum eorum:quia subreptitium fuit rescriptum : cōmittitq; causam mandando sic decerni,& tandem ad vlteriora procedi seruata

data forma iuris & forma rescripti de resignatione subtractorum.
3 ¶ † Ibi, procurator G. monialis. Nota monialem posse facere procuratorem in negotio suæ electionis. de hoc infra de re iudi. c. cū. I. & A. de priuile. cum olim. ad hoc etiam potest compelli, vt in c. indemnitatibus. §. sed ad eas. de electio. libro. vj. quia propria est cā iste est articulus electionis, sic & procurator in articulo suę procurationis defendendo potest facere procuratorem ante litem cōtest. ff. de no ope. nuncia. l. j in fine. per Bartol. habet ergo monachus proprium officium gestione nō dominij acquisitione, vel annexa te diuitiarum. argumen. ff. de excusat. o. tuto. l. sed & re probari. §. j. C. de muneri. patrimonialibus. l. professio libro. x. Non est ambitiosus qui electionem suam iure prosequitur: etiam fęmina potest prosequi electionem suam, vt hic habes. ¶ Ibi ad Abbatem &c. Hi fuerunt secundi iudices: vt patet per inferiora. Item ibi, præter conscientiam. & sic videtur quòd non esset necesse quòd fieret resignatio subtractorum. quia in ista clausula rescriptum erat falsum; & falsa forma non est forma. ¶ Ibi, irritandum, scilicet ratione subreptionis. ¶ Ibi, insuper scholasticum &c. Isti fuerunt primi iudices. ¶ Ibi, principaliter. i. per prius, & sic non erat prętermittendum vel postponendum. principaliter ᵃ dicitur fieri illud quod ordinatur ad se, & per se primum, deinde ad sequentia: sed quod per se non stat, non dicitur principaliter. ff. de iurisdictio.
4 omni. iudi. l. et quia. ¶ † Illud dicitur principale quod principaliter profertur ff. de stip. ser. l. si seruus communis ¶ Item princeps dicitur cui gratia reliqui faciunt. ff. de seruo corrupto. l. in hac. isti alij si societatem præstant, dicuntur complices: si famulatum dicū tur sequaces: si assistunt pro proprio interesse dicuntur adhęrētes.
5 ¶ † Si multitudo hominū facit sibi vnum caput, siue capitaneum, omnes dicunt principales: tamen vnusquisq; tenetur pro se, & non pro alio. vt not. in l. pręor. ff. vi bo. rap. sed nonne vnus alteri præstat opem: ergo tenetur de opere. respon. actus principalis includit in se opem de necessitate: opes confundunt; nec punitur quis totiplici pęna quot sunt personæ delinquentes simul: qa vnum est structum. ff. de fur. l. qui seruo. §. fin. ff. de iurisdi. om. iudic. l. si familia. ff. de fideiuss. l. generaliter. extensa regula de contractibus ad delicta. vt ff. de iudi. l. omnem. ¶ Ibi, personaliter, ideo debent per se accedere nō per substitutū. C. de cadu. tollen. l. j. §. ne aūt. ¶ Adde quod not. in c j. de electio. libro. vj. ¶ Quid si ambæ partes sunt in concordia, quod non vadat personaliter? videtur quod non teneat accedere. argumen ff de arbi. l. arbiter, ita vbi dicitur quòd non tenet factum vtraq; parte contradicente. ¶ Ibi, personæ idoneę. ista erat forma primi rescripti. ¶ Ibi, committerent, tanquam custodi non tanquam abbatissæ. Et not. lite pendente apponi custodem. ¶ Ibi ad quos. quia moniales non habent proprium: sed quod habent est monasterij. Ibi, resignatio ista est alia clausula. ¶ Ibi, transponentes: not. quòd forma mandati non debet transponi: quia eo
6 ipso quòd est de forma, est de substantia. ¶ † Et not. quod iudex delegatus æquiparatur nuntio, quia nunquam fit dominus litis: & in nullo debet excedere fines mandati infra de offic. delega. si pro debilitate ff. de verbo. obligatio. l. qui Romæ. §. calimacus. in fine. fines mandati dicuntur non solum vltima extremitas, sed à principio vsq; ad finem. ff. de exercitoria. l. j §. si plures. ff. mandati. l. diligenter. cum si. simile in l. j. §. j. ff si quis ius dicenti non obtemperauerit. ¶ Ibi, ac iuris ordinem. duplex erat defectus scilicet formæ mandati. & ordinis à iure dati, qui si mandatur in rescripto seruari, & non seruatur, non est necessaria appellatio quia iste ordo transiuit ad formam rescripti: vt hic. & argumen. ff. de arbitris. l. Celsus. vbi durius agitur cum ministro legis quàm cum ipsa lege inanimata. & sic non obst. C. de appellatio. l. prima. vbi ordo dat esse rei, si ordo non seruatur, ipso iure non valet quod agitur. lege prima. §. primo de constituta pecunia. ¶ Ibi, restitutis, illud est mandatum nouum: quia supra non dixit quod deberet fieri restitutio subtractorum monialibus: sed quod fieret resignatio subtractorum custodi. Item ibi de rebus capituli, hic de rebus monialium, id est ad vsum earum. ff. de manumissio. lege. iiij & l. j. C. si per vim vel alio modo. quę est lex notabilis ad hoc. ¶ Not. quod dixi, in summario, ex quo sequitur quòd maior est defectus ordinis substantialis quàm mendacij. ¶ Item not. quod aliud est facere fieri rescriptum per obreptiones, id est fabricam & aliud impetrare per surreptionem. Nam obrepere est fieri facere falsam scripturam. & qui hoc facit, litem perdit, & tenetur crimine falsi: vt. ff. de falsis. l. si quis obrepserit. & ff. de iure fisci. l. in fraudem. §. quoties. sed qui impetrat per surreptionem, non tenetur crimine falsi, nec per causam: & si non excipiatur, valebit processus, ut supra eo. c. super literis: Et ideo falsum dicebat Bart. quod petens falsum debitum, & sub hoc prætextu faciens citari aduersarium, teneturcrimine falsi. nam istud non est falsum, nec quasi falsum quo ad speciem delicti: quia aliud est fal-
7 sum facere, † & aliud est falsum in petitione proponere. & quia si falsum, esset nullum: hoc patet per l. cum putarem ff. fam. hær. & ff. de peculio. l. eo tempore. ff. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. & l. j. de condictio. indebi. porro aliud est rescriptum falsum quod non est impetratum: aliud falsò impetratum, id est per mendacium obiectum à rescribente. vt c. super literis supra eod. nam in primo deficit substantia, in secundo qualitas vitium est, sic, C. arbitrium tu-
8 telæ. l. cum interdictæ. ff. de nego. gest. l. Pomponius scribit. ¶ † De inde not. ordinem seruandum. quod est verum, quando verba prę posita & postposita non sonant idē, vel sunt de substantia formę: vt patet de stipulatione, sed si idem sapiunt, nec sunt de substantia formę, non curamus de ordine verborum vt. ff. de peculio legato. l. quidam. ff. de sol. l. nec enim ordo. Ista est via brocardia de qua hic satis per Ber. ¶ Ecce forma debet præcisè seruari. sed nunquid illa verba, summarie & de plano sunt de forma? Respondeo non sunt de forma necessitatis substatialis, sed de potestate arbitrij: qa abundans cautela seruandi ordinis non nocet, s'm Inno. ad hoc lex notabilis. C. quomodo & quando iudex. l. j. infra de iudi. c. nouit. potestatis igitur est non necessitatis: si Papa aliquid notabiliter adijcit ordini solito causarum. illud bene est de forma ut hic. sed si detrahit, non est de substantia formę, qa quod formaliter fit, includit etiā ru
9 dem & generalem materiam ¶ † Ordo propriè non est ordo si potest prætermitti. ordo enim propriè est ductio alicuius rei ad substātiam suam secundum prius & posterius. dixit quidam philosophus quòd nihil constat sine ordinis compositione. & est duplex ordo, scilicet permanens, & ordo coniunctionis formæ & materiæ or-
10 do transiens ¶ † Et not. vbi Papa præfigit ordinem, talis ordo semper præsumitur de substantia vt hic, & infra de restitutio. spoliato. c. pisanis. & adde quod dixi. C. de senten. & interlocut. omni. iudi. l. prolatam. Et quod etiam ille qui non læditur, appellat si ordo non seruatur. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. licet Richar. malū. dicat quod ibi loquitur de appellatione dubitatiuè non assertiuè: quia qui non grauatur non appellat secundum eum. ¶ Ego dico qd etiam appellat & tenet appellatio eius qui se putauit grauari, licet non grauatur: & requiritur sententia super appellatione. ff. de aur. & argen. leg. l. titiæ amitę. nec reperitur alibi. ¶ Item not. diuersos processus diuersis rationibus impugnari: quia vtraq; pars impetrauit sibi iudices diuersis temporibus, & vtriq; processerunt secundum omnes, sed perperam. ¶ Item not. moniaem & monachum quædam petere posse, vel quia est spoliatus: uel qu a petit nomine collegi, quod intellige cum mandato ff. de procura. l. filiusfami. §. milites. vel quia de his quæ diuiduntur inter monachos petit partem suam: vt l. j. in fi. ff. de colle. illici. vel cùm transit ad aliud mona-
11 sterium cum licentia. vt infra de cleri. coniuga c. quod a te. ¶ † De inde hic dicit Ber. quod singuli compelluntur soluere debita communitatis non tanquam singuli, sed tanquam vniuersi faciendo collectam: vt no in l j § quibus. ff. quod cuiusq; vni. no. & per Barto. in l. iij. §. actor. ff. de re iudica. grauabuntur ergo singuli quia non potest aliter cęna duci: sed finaliter soluetur de eo quod ab vniuersitate colligitur, & bene seruant hoc datiarij qui pro debito villæ
12 capiunt bestias hominum de villa. ¶ † Sed nunquid processus factus contra formam mandati, possit per partes ratificari? & videtur quod sic. l. iii. C. communia vtriusq; iudicij dic non posse ratificari, quod non est: vt not. C. de rei vendi. l. mater. quia ratificatio requirit tria, scilicet ratificantem, actum ratificationis, & rem ratificabilem, quia ratificatio est quędam informatio: quia requirit informabile id est debet inuenire informandum quia nullum exisitit etiam in facti causa, vt. ff. de lega. iii. l. Lucius. §. collegio. ¶ Porro ratificatio requirit duo extrema: & altero deficiente non habet in se consensum. ad hoc facit quod not ff. de ve: bo. oblig. l. triticū. & C. de insti & substi. l. penul. de leg. ij l. cum pater. §. vicos. quia per se non subsistit quod per se intelligi non potest. ff. de fideiusso. l. hæres à debitore. & fuit quæstio de facto. nam fuit factum compromissum inter ecclesiam ex vna parte, & quatuor fratres ex altera: arbiter diuisit inter eos & ecclesiam Item inter sese fuit homologatum, & dicebatur non valere quo ad inter sese quia inter sese non compromiserunt ¶ In contrarium faciebat, quia etiam proxenetæ siue mediatoris factum potest approbari: nec requiritur aliud compromissum, vbi est voluntas & consensus per se valens efficere, & sic valet ut pactum non ut compromissum l. j. §. & post operis. de not. ope nun. ff. de arbi. l. si de meis §. recepisse. Item arbitria redduntur ex consensu. ff. de app. l. ex consensu. iudiciorum autem autoritas dependet à forma mandati: actus igitur qui potest induci in illo instanti, seu subito, inducitur per ratificationem, licet alius actus non præcedat & sic ratifico quod non est, dumtamen possum producere ipsum in se. & sciā id qd ago. ff. de dona. l. ex hac scriptura. & sic ratificatio ponet inceptiuè; secus si tunc non possit explicari. ¶ Item prorogatio nō habet hic locū, qa non prorogatur quod cōsumptum est. ff. de preca. l. sed si manente. & quia de persona ad personam nō fit prorogatio mādati. j. de offi. deleg. c. P. & G. attamen

ADDITIO.

a ¶ Principaliter quid dicitur fieri. vide moder. sen. in l. si quis nec causam & ibi etiam aliquid per Ias. ff. si cert. petatur.

attamen ex qualitate facti præsumitur consensus. arg. ff. de proba.
l. procula. ff. de auto. tuto l. impuberes. quę est lex nota. ¶ Colle. q̃
rit vtrum sufficiat quod in secundis literis fiat mentio de primis
literis generaliter & confuse & dicit ꝙ non, si vnicæ literę præce-
dunt. alle. c. ex literis. j. de do. & contu. & de confir. vti. vel inuti. c.
bonæ. sed si plures p̃cedunt, sufficit clausula generalis nõ obstãtiũ,
nisi esset si aliqua clausula notabilis & spãlis, de qua oporteret no
tabiliter & specialiter facere mẽtionẽ vt hic, & no. s̃. e. c. j. ¶ In gl.
magna. ver. si autem primum. & subdit ꝙ vbi primę literę non re-
uocantur, sed iudex adijcitur iudici, non oportet facere mentionẽ
de processu habito coram primo. de offi. deleg. c. coram. quia in-
telligitur adiunctus continuatè & in eodem statu in quo causam
inuenit. & post litem conte. non potest hoc peti, ꝙ iudex adijca-
tur iudici. 3. q. 3. c. offeratur. secundum eum. ¶ It ẽ ꝙ ait vbi Papa
vult, quod tenor obstantiũ habeatur pro scripto de verbo ad ver-
bum, quod nulla obstantia officiat rescripto: quia contra libertatẽ
plenitudinis potestatis Papę nihil statui potest Papa denique non
solum habet plenam potestatem vt tutor, sed summam siue supre
mam vt dixi. s̃. in proœm. c. rex pacificus. nõ ob ff. si quis cau. l. sed
& si quis. §. quæsitum. vbi distinguitur an aliquid sit pacificatum
nec ne: quia illa distinctio non habet locum in ista materia: quo-
niam Papa non potest imponere sibi legem secundũ Colle. ¶ Idẽ
ergo in imperatore quod nihil potest ita concessisse quod contra
rio imperio non possit reuocare. Sed aliud est concedere & aliud
transferre: tamen hoc non decet principem vt not. de consangui.
13 & affini. c. quod dilecto in nouella. ¶ † Quæro quæ dicantur ver-
ba specialia? respon. ea quæ certum significant, licet multa conti-
neant: vt. ff. de lib. & posthumis. l. titius. in prin ¶ Item ea quæ non
possunt, nisi vnum casum continere: vt. ff. de fun. instru. l. fundus q
locatus. ¶ Generalia autem verba dicuntur illa quę prędicantur
de pluribus differentibus gradu, vel specię: vt est nomen librorũ
vt d. l. titius. in gloss. ff. de libe. & post. ¶ Item generale est quod ob
scurum est: quia prędicatur de pluribus differentibus specie, vel ra-
tione. ff. de pac. l. veteribus. confusum verò est quod intelligi non
potest. ff. de verb. oblig. l. triticum. de iure fisci. l. ita fidei. Bal.

CAP. XXIII.

1 *Tempus multum quod dicatur.*
2 *Terminus banni si labitur, & in illo tempore vltima potestas non venit ad banchum, bannitus debet se præsentare, & petere præsentiam iudicis: & si eam habere non potest, debet protestari.*
3 *Præsentia habetur pro citatione.*
4 *Tempus non currit ei qui copiam iudicis habere non potuit.*
5 *Lata culpa in contractibus æquiparatur dolo.*
6 *Copiam iudicis quando dicatur quis habere.*
7 *Excusatio leuis excusat à dolo & lata culpa in non veniendo.*
8 *Annus infra quem debet impetrans literas ad beneficia præsentare, an & quando incipiat currere: & quid in literis gratiosis. & nu. 10.*
9 *Vnico actu non tollitur priuilegium ad plura concessum.*
10 *Compromissum an duret donec viuunt compromittentes.*
11 *Annus quotuplex in iure reperiatur.*

a PLerunque [a] Valet secundum rescriptum licet
non faciat mentionem de primo
quo vti noluit impetrans infra annum. Et duo facit pri
mò tangit impetrantium malitiam. Secundò adhibet
medicinam ibi, cum igitur. ¶ Casus. Titius impetrauit literas con
tra Seium: deinde contra Seius contra Titium non facta mentio-
ne de prioribus literis: demum Seius cõueniebat Titium per secũ-
das literas: obijciebat Titius de inualiditate secundarum literarũ:
quia non fecerat mentionem de primis. replicabatur quòd Titius
nũquam fuerat vsus literis suis. dicit Papa quod qa malitijs homi-
num non est indulgendum, & negligentia sua cuilibet est nociua:
quod si iste Titius primus impetrans infra annum postquam co-
piã iudicũ habuerit, ex malitia vel negligentia postposuerit vti ꝙ
vigore secundarum literarum potest conueniri: licet in secundis
1 nõ sit facta commemoratio de primis. hoc dicit. ¶ † Ibi, multo tẽ
pore. multũ tempus dr̃ tempus anni. sic in auth. de hęre. & falcid.
§. si quis autem non implens. & iste annus est vtilis à princip. quia
non incipit currere nisi ei qui de iure, & de facto potuit experiri: vt
no. de tempo. in integ. restitu. l. superuacuam. & ideo ei qui non ha
bet copiam iudicis non incipit currere dummodo protestet secũ-
dum Bartol. simile. ff. de oper. no. nunci. l. de pupillo. §. si quis ipsi
2 prętori. ¶ † No. ergo optimum argumen. quod si labitur terminus
anni, & in illo tempore vltimo potestas non venit ad banchum,
quòd debet se pręsentare bannitus ad banchum, & requirere p̃sen
tiam iudicis. & si eam non potest habere, protestari oportet apud
tribunal. aliter terminus laberetur. Et si causa est capitalis, non po-
test ad protestandum constitui procurator. quia nec ad comparẽ-
dum. & protestatio succedit loco cõparitionis, Et annus iste olim
statuebatur in edicto pretorum. vt institut. de perpetuis & tempo
ralibus actio. in principio. & quoruncunque magistratuum vt. ff.
de calumniatoribus lege annus. aliquando statuebantur sex men-
ses: vt. ff. de ædil. edic lege, cùm sex. ¶ Item in diuersis figuris cau-
sarum diuersa statuuntur tempora, & non potest dari perfecta re-
gula: quia sunt de iure positiuo de quo ratio præcisa reddi non po
test. vt. ff. de postu. lege. j. §. primo. Tempus anni statuitur vasallo
in recognitione. Feudi vt in capitulo primo, quo tempo. miles. in
vsib. Feud. postquã istud tẽpus præterijt, irreparabile est nisi lex vl-
tra procedat dando reparationem: vt in emphyteuta ecclesię: quia
cum ecclesia benignius agitur. vt extra de loca. capitulo, potuit.
¶ Vel dic quòd istud capitulum est generale in omni emphyteuta
& conductore: quia potest ęquitas canonis mitigare rigorem iu-
ris ciuilis in quolibet foro. Ibi cęperint conueniri: scilicet per cita
tionẽ. nam per rescripti præsentationem non dicitur quis conueni
ri, nisi sequatur citatio: vt not. s̃. eodem, capitulo, si autem aliquis.
3 ¶ Sed quid si fit præsentatio rescripti pręsente aduersario. † Re-
spõdeo, pręsentia habetur pro citatione. ff. de re iudi. lege, de vno
quoque. quia præsens non est citandus per epistolam, vt not. Inno
centius infra de prębend. capitulo, graue. tñ est monendus: vt. C.
quomodo & quando iudex. lege secunda, dicit Archidia. siue de fa
cto siue fortuito reperiatur coram iudice, non tenetur recipere li-
bellum. ¶ Ego dico quòd tenetur recipere; sed non respondere.
quia debet habere spatium ad deliberandum. vt in authentica, of-
feratur de litis contesta. C. de hoc notat Archidia. v. q̃stione secun
da. c. vocatio. nisi sit talis qui habeat ius declinandi forum: vt. ff. de
iudic. lege secunda. §. legatis. & §. si dubitetur. Ibi non valere scili-
cet tanquam subreptitias. ¶ Ibi, indulgendum. nota quòd mali-
tijs hominum est obuiandum. concordantię sunt in glossa & facit
ff. de aqua plu. arcen. lege secunda §. idem Neratius. & illud verũ in
iudicijs, in quibus præsumitur dolus & malitia ex termini cursu: &
ideo post terminum quis non debet audiri, vt hic. ¶ Aliquando
tamen non præsumitur malitia quando aduersarij non interest. vt
lege mãcipiorum. ff. de optio. legata. quæ lex est ad hoc singularis.
¶ Item & hoc pendet arbitrio iudicis secundum Innocen. quod
est no. dignum & maximè ad excusationem syndicorum qui non
denunciant maleficia. ¶ Ibi, copia iudicum. quid si in principio ha
buit copiam, sed non postea. rñdeo nocet ei negligentia in prin-
cipio: quia non purgatur temporis cursu. argumen. ff. de officio
præsi. lege, senatusconsulto. non obstat de legatis secundo. l. Titia
Seio. in §. vsuras. quia ibi mora irregularis quæ sicut irregulariter
committitur, ita regulariter purgatur superueniente casu à quo in
4 cipere non potest ¶ † No. ergo quòd non currit tempus ei q co-
piam iudicis habere nõ potuit. dicit lex quòd non læditur tempo-
ris cursu qui negligens non fuit. vt in authenti. de appellatio. post
princi. colla. viij. C. qui petant tutores lege cum à matribus. C. de
appellatio. lege præses. quandoque tamen currit tempus ignoran
ti, scilicet ad suum commodum: vt. ff. de infamibus lege, genero.
Vel saltem si non patitur incõmodũ: quia sua non interest. vt in c.
statutũ. de præben. lib. vj. vel quia est tempus q̃d naturaliter & irre
parabiliter labitur: vt tempus ętatis. vt. ff. de mino. l. iij. § minorem
& ff. de leg. j. l. si cui legit. nõ enim potest ętas hominũ ingenio re-
parari: quia vt ait Virgilius: breue & irreparabile tempus omnibus
est vitæ. contra hoc nulla virtus patrocinari potest. Sed famã ex-
tẽdere factis, hoc virtutis opus. ¶ Ibi, conuenire not. aliquid con-
ualescere temporis cursu coadiuuante. sic. C. de his qui à nõ domi
no manumittuntur. lege finali. & not. in l. j. C. qui admitt. ad bon.
pos. possunt. nam per prescriptionem multa conualescunt: vt legi
tur & no. ff. de cõdi. inde. l. indebitũ. §. sed & si nummi. ff. de vsuca.
lege, cum vir perdium. ff. de dona. causa mor. l. si alienã. nec est no-
uum quòd quędam cõualescant: vt. ff. de testamen. mili. lege, neq;
enim. ver. sed si mortis. & no. eo. tit. l. miles ita. § mulier. ¶ Et ideo
si statutum dictaret, quòd non posset relinqui bannito, forensi, vel
concubinæ, & erat cõcubina vt indigna tempore testamenti, & nõ
mortis, conualescit relictum q̃d est no. dignum. dic vt. l. j. §. exigit.
ff. de secun. ta. ¶ Ibi, habeatur etiam si secundus impetrans ex cer-
ta scientia sumpsit veritatem: quia quod reducitur ad statum veri-
tatis, perinde est ac si ab ipso principio esset verum. nã hęc est rõ,
quare factum falsi procuratoris ratihabitione conualescit, scilicet
quia repręsentatur verum quod ab initio non fuit verum ff. qui sa
tisda. cogantur. l. Iulia. ff. de fur. lege si vendidero §. Titius. vel dic
quòd propter dolum secundi impetrantis primæ literę nõ absor-
bentur propter lapsum anni: quia secundę sunt perpetuò inutiles.
& est ratio, quia primus impetrans est in culpa: secundus in dolo. &
5 dolus pręponderat culpę. vt no. ff. sol. matri. l. si mora. ¶ † In con-
tractibus

ADDITIO.

a ¶ Limita istum tex. vt per Io. vide Io. an. & Io. de ana. in c. quia frustra de vsu. limita ẽt istũ tex. vt p Feli. in c. ceterũ. in xj. col. in ver. prima restrictio. s̃. eo.

tractibus lata culpa quæ est scire debere,æquiparaṫ dolo,id est,scientiæ,cui non est amicus error.l.ꝙ te.ff.si cer.pe.In delictis secus.Idē in iudicijs vbi dolus purgatur.faciat.ff.de condi.sine causa.l.auunculo.ff.de contrahen.emp.l.domum.ff.de abigeis.l.j.in fin. ¶ Gl.

6 j. illius capituli expedita est per notabile.¶† Glo.2. quærit, quando quis dicatur habere copiam iudicis. dic quòd quando habet copiam iudicis competentibus horis.nam qui non venit competēti hora, non dicitur venisse. vt.l.j.§.quid ergo.ff. quando appel.sit.

7 ¶† Quæro quare negligentia nocet?rñ.qa æquiparatur latæ culpæ ſm Ber.dicit Accur. qđ quælibet leuis excusatio excusat à dolo & lata culpa in non veniendo: vt no.in l.j §.fi.ff. si quis ius dicenti non obtē.dicit Inno.qđ vbi est appositum tempus,mora & periurium probanṫ per lapsum tēporis. sed si non est appositum tēpus, debet pcedere mōitio.vt ipse no.j.de pbē.c.extirpādæ. & post monitionē requiriṫ aliquod tēpus modicū:vt.ff.de minorib.l. Aemilius.quæ gl.non est alibi. ¶In. c. autē nostro qa præcedit canonis dispositio,& subdiṫ termini assignatio,negligentia pbaṫ solo tp s cursu.¶ Tñ scias qđ in delictis quæ dicunṫ,sed ex altera parte negātur puniēda,debet admitti excusatio pbabilis. vt. ff.de re mili.l.iij. §.si ad diē.& idē vbi agiṫ de puniēda ɔtumacia,vt hic.& j.de app. c.cum parati.& dictum Inno.debet intelligi in actibus instantaneis nō in habētibus tempus commēsuratū ex natura rei: vt. ff.de ver. obliga.l.continuus.§ illud. quia ibi non est necessaria alia monitio. Istud est verū ad obligationē purificandā, sed ad moram inducendam est necessaria requisitio post tēpus obligationis purificatæ.de hoc no.ff.de ver.oblig.l.si ex legati cā.ff.qñ di.le.ce.l.nec semel.§.si in habitatione.& adde qđ no.Bar.ff. de ver. oblig. l.in ista stipulatione si calēdis.& l.hoc iure.facit.ff.de proba.l. quinquaginta. Sed nimirū, in eodē enim cotractu possunt assignari plures dilationes successiuè.ff.si cer.pe.l.lecta.

8 ¶† Quæro quādo incipit currere iste annus? glo. dicit qđ à tempore præsentationis literarū non declarat primarū vel secūdarū gl.dicit Azo,tpe secūdi rescripti.In summa illius tit. dicit quod ante pšentationē secūdi rescripti nō īcipit annus.sed statim post impetrationē secūdā & pšentationē eius incipit annus.Itaq; super secūdis literis procedēdum nō est pendente dilatione anni: sed ea finita sic: qa iam absorptum est primum rescriptum per secūdū incōpatibile & præiudiciale.¶ Sed nūquid finitur dilatio anni non solū per cursum t pis, sed ēt qualitercunq; appareat qđ prius impetrās nō intēdat procedere? rñ.sic.arg.ff.de sta.homi.l.aretusa & qđ no.ff.de acq her.l.qđiu. & ff.de iudi.l.sed & si susceperit.& ff.de in inte.resti.l.fi.& dicit Inno.qđ cū primus impetrans statim præsentat suas lras, habet annū ad psequēdū & excludendū ſm impetrantē:sed si non præsentat cum primū pōt, tunc etiam infra annū pōt effectualiter conueniri:qa melior est cōditio occupātis vbi in secūdis literis non fit cōmemoratio de primis literis vel fit, non tñ plenè,sed surreptitiè qa non dr editū qđ non est sufficienter editū.ff.de eden.l.vbi exigitur & ff.ad exhibē. l.Iulianus.§.quantū.& ita intelligiṫ capitulum vt debitus. j.de ap. & arg.ff.ad tertul.l.2.§.si mater.¶ Se pone qđ primum rescriptum erat ad vniuersitatē causarū & secundū similiter, & ex vtroq; manauerat citatio super diuersis capitulis non connexis:Nunquid lapsus anni auferat cōmodum totius rescripti? & videtur quod nō: qa vbi plures effectus,ibi plures causæ:vt.ff.de exce.rei iudi.l.singulis.

9 ¶† Et qa per vnū actum non tollitur priuilegium ad plura concessum,nisi super illo tm:vt C.de excu.tut.l.voluntariæ. nam quādoq; beneficiū vel rescriptū conceditur in actu iterabili,vel successiuo.& tunc nō tollitur per vnū actum ɔriūm instantaneū nisi quo ad vnum vnicum actum:tñ quandoq; non est iterabile,vel multiplicabile: & tūc tolliṫ per vnū actū qui per totum ipsum cōsumiṫ. vt C.de pactis inter emptorem.l.cōmissoriæ. & l.2.C.de iure domi

10 nij impetrando.¶†Quæro cùm impetratum est vnū rescriptum, durat donec viuit mandans:qđ in cōpromisso, nūquid durat donec viuunt cōpromittētes.Respō.sic, nisi sit lis in iudicio deducta corā arbitris super litis contestatione, vel quasi. nā licet in iudicijs finita instantia non sit finita iurisdictio etiā corā iudice delegato: tamen in arbitro secus:qa desertum est cōpromissum:vt.ff.de ar.l. sed & si compromissum.& l item si. nā coram arbitro nō cōtrahitur eremodicium quin soluatur cōpromissum: & si arbitri habēt potestatē prorogandi,tñ vltra triēnium prorogare non possunt.vt C.de iudi.l.properandū.in prin. ¶ Quæro nunquid qđ hic dicitur de anno,habeat locū in literis gratiosis?rñdeo nō:qa non reperitur hoc iure cautū ſm Io.and.Ista rō nō confirmaṫ per legē, in vendi-

11 tione.§.de tpe.ff de bo.auth.iudi.pos.¶† Extrà no.qđ reperiṫ duplex annus.s.edictalis & decretalis.primus statuitur à lege mortua: secundus à iudice: vt. ff. de succe.edicto.l.j.§. decretalis.reperitur etiam conuentionalis qui pacto statuitur.

CAP. XXIIII.

1 *Delegatus à principe est maior quolibet ordinario.*
2 *Delegato Papæ debent obedire episcopi,& alij prælati in executione causæ sibi commissæ.*
3 *Credulitatem inducit dictum vnius discreti viri.*
4 *Iudex vnus an possit alium cogere ad ostendendum de sua iurisdictione.*
5 *Executor possit petere copiam rescripti.*
6 *Per famam an inducatur scientia.*
7 *Executio sententiæ diffinitiuæ vel excommunicationis differri non debet,nisi incontinenti probetur exceptio.*
8 *Affirmatiua & negatiua iurisdictionis probatur per scripturas.*
9 *Scire est rem probabiliter cognoscere.*
10 *Ordinarius si cum ordinario contendat,quæ forma seruari debeat.*
11 *Ordinarius ordinario nihil potest mandare.*

1 Cum contingat.†Præmitte ad euidentiam ꝙ delegatꝰ à principe est maior quolibet ordinario. vt ff. de mino.l.minor autē magistratus.& ideo in executione cōmissorum sibi ordinarius debet ei parere. Secundò dicas qđ hæc decretalis instruit ordinariū quid facere debeat,cum à diuersis delegatis recipiat mādata contraria. & tria tanguntur hic prin cipaliter. facit dubitatio, dubitationis solutio,& ordinarij instructio. Circa primū poniṫ factum & questio facti.Circa secundū fit bimembris distinctio.Circa tertium instruitur ordinarius in duobus. secunda ibi,super quo. tertia ibi,cæterum.¶ Casus. Primi iudices mādat ordinario quod denuncient reum,vel actorem excommunicatum.Secūdi iudices mandant qđ denuncient eū absolutum:quæritur quibus est parendum. Respondetur quòd si ordinario non cōstet de controuersia iurisdictionis,est parēdum primo mandato:sed si ei constet de cōtrouersia, debet ei petēti fieri copia rescriptorum:quibus visis aut ei constat de iurisdictione priorum, & nō de iurisdictione secūdorum,& obtemperet primis.Et si econtra & tunc econtra.aut de natura.sed dubitat, & supersedeat etiam si cum acceptauit mandatū res non erat dubia: sed postea ante executionem surrexit dubitatio:quia dubitatio est obscuritas quædam.argu.optimum. ff.qs ordo in bono.poss.serue l.2.§.dies.text.notabilis.¶ Et vnum scias ꝙ non debet dicere se dubitare vbi nō est dubitandum. ¶ Item scias aliud, quod licet ordinarius habeat pdicta discutere circa obediēdum, vel non obediendum, non tñ potest pronunciare super eorum iurisdictione,subaudi, quia est inferior non superior & merus

2 executor & non iudex in hoc passū.h.d.notabiliter.¶† Not.qđ in dubio episcopi & alij prælati debēt obedire delegato Papæ in executione causæ sibi cōmissæ,& in appeditijs & cōnexis.¶ Scđò no: quòd dubius de iurisdictione alterius & non sua, non pōt pronunciare super iurisdictione. ¶ Tertiò nota quòd non debet fingere quis se dubitare vbi non est dubitandum. ¶ Not. etiam quod rescripta quorum prætextu aliquid mandatur,debent produci à mādatario,& de his fieri fides.concordat ad hoc.l.notabilis.ff.deposi ti.l.si quis inficiatus. ¶ Notat hic Ber. quòd propter contentionē iurisdictionis res fit dubia. quod nota propter contraria mandata quæ frequenter occurrunt. Item quòd propter contentionem iurisdictionis res fit dubia, & executor huiusmodi non procedat. ¶ Not.quòd vbi non mouetur questio iurisdictionis iudex nō debet eā mouere sibijpsi.¶ Ibi,copia postulata.no.copiam rescriptorum iudicibus petentibus edendam esse. ¶ Nota quòd si capitaneus petit ab antianis, quòd faciant sibi copiam reformationum quæ non sunt in volumine generali, quòd debet fieri copia.¶ Ibi, fuerit dubitandum.quia qui dubitat,ignorat,C.de furtis.l. manifestissimi.§.sin autem dubius.¶ Ibi,dubitare. An dictum vnius inducat dubitationem.videtur quòd sic:vt lege prima.in fine.ff.quemadmodum testamenta aperiantur.imo videtur quòd inducat certitudinem:vt ff.de dote prælegata. l. Theopompus. sed ibi testator disposuerat quòd staretur dicto vnius testis. Dic quòd dictum

a ª vnius † discreti viri inducit credulitatem, si quis vult ei credere:

3 vt ff.de eo per quem factum erit.l.j.§.dolum.notatur.ff. de conditio.& demonstratio.l.Titio fundus.tamen non tenet credere.tex. est notabilis in l.2.ff.quod falso tutore autore,qui tex.allegatur hic per Ber.¶ Capio gloss.quæ incipit, sed quid.vt expediantur gloss. paruulæ pone quod literæ allegantur, sed non ostenduntur. dicit gloss.quòd quæ non apparent,non sunt optima.facit.ff.depositi.l.

4 si quis inficiatus. ¶† Quærit ea. glossa an vnus iudex possit cogere alium ad ostendendū de sua iurisdictione. & dicit qđ non:qa inuicem iurisdictionem non habēt: sed solum inter partes qđ est notādum. Subdit etiam quod iudex nō tenetur obedire, nisi videat rescriptum. concordat l.j.C.de manda. principum. C. de iure fisci.l.

5 prohibitū. libro x.¶† Quærit sequēs gl.an executor possit petere copiam rescripti.dicit ꝙ sic.& est ratio:qa cōstare debet ei de mādato:

ADDITIO.

a Vide Bartol.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori.in viij.q.in fin.ff.de no.ope. nun.& ibi late per Ias.may.

dato:vt ff.de eo qui pro tutore.l.quæro.¶Gl.sequens dicit,quod
non dicitur reuocari quod nullum est,sed denunciari non ligatū.
6 ¶†Capio nunc primam glossam.& quæro nunquid per famā in-
ducatur scientia.& gl.sentit ꝙ sic.ad idem facit quod no.C.de pe-
ri.tuto.l si tutor.in contrarium facit,quia scientia est verorum &
veritas & esse idem sunt, & veritas non potest esse falsa, sed fama
sic:vt ff.de hære.instit.l.fi. & ff. de adulterijs.l.miles §.pen. ¶Dic
ꝙ vbi tractatur de magno præiudicio non sufficit fama : sed vbi
de paruo sic.vt hic.dicit Accursi. ꝙ vnus testis de fama non facit
rem dubiam:imo nec duo.C.de reb.credit.lege,in bonæ fidei.vbi
est gloss.notabilis.quo ad apparatus iudiciorum facit rem dubiā :
vt notatur.C.de procuratori.l. prima.sed non quo ad decisoria :
quia hęc res non constat ex credulitate. dicit glossa ꝙ testimoniū
credulitatis est quoddam quasi iuramētum calumniæ: vt in auth.
vt hi qui oblig.iuxta medium.¶Sed nunquid sufficit audiuisse ab
7 homine leuis opinionis. respōdet quod non. ¶†Demum subdit
ꝙ executio sententiæ diffinitiuæ, vel excommunicationis de qua
hic loquitur, differri non debet nisi incontinenti probetur exce-
ptio.3.q.j.sicut.vbi de hoc.C.de or.cog.l.fi.ff. de re iudic.l.4.§.cō
demnatum.per Bar. Demum subdit ꝙ figmentis non debet dari
occasio vt quis fingat se nescire quod scire debet. C. de incest.
nup.l.cum ancillis.probabilis ergo debet esse causa nō temeraria,
vel conficta. ¶Quæro,an isti executores qui dubitant de iurisdi-
ctione mandantium,debent citare partes? in hac disceptatione q-
dam dicunt ꝙ non:quia non habent iudicare. simile no.ff.de bo-
nor.possess.l.3.§.si causa cognita.hoc tenet Hostien.& Ber.Exe-
cutor.n.debet videre per scripturas non quod possit aliquid sup
potestate sua pronunciare:quod est multum notabile in executo
ribus sententiarum vt hic in fi.cap.qui tex. est multum sing.¶Ca
pio gl.sed qualiter.& quęro nunquid ex sola inspectione literarū
possit apparere primas literas reuocatas.gl.arguit ꝙ non. sed ali-
quid debet esse adiunctum per partium cōfessionem. Certè imo
potest,si in literis secundis continetur clausula, ex certa scientia.
8 ¶†Et no. ꝙ affirmatiua & negatiua iurisdictionis, vel propriè lo-
quendo reuocatiua,probatur per scripturas.ff.de leg.3.l Lucius.
§.Sempronio.& ff.de lib.leg.l.Aurelius.§.fi.& omnis scriptura in
qua fit mentio priuationis,pręsumitur posterior.vt no. C.de co-
9 dicillis.l.cum proponatis.¶†Extra no.ꝙ scire a est rem probabili
a ter cognoscere,puta per argumenta:vt ff.ad treb.l.qui filium.§.fi.
& ibi no.licet magis propriè sit cognoscere per causas producen
tes. ¶Illa enim dicitur causa quę producit determinatum effe-
ctum.& ideo si quis dicit se appellasse, vel procuratorem esse ad
petendos apostolos,licet sit vir pręclarę famę,non creditur ei ni-
si legitimè doceat.ad hoc de sen.excom.c.inquisitioni secundum
Inno.& Host.& per Arch.in c.cupientes.de elec.lib.6 super ver-
bo notitiam.& per Io.23.q.4.c.quam magnam.nec debet quis es
se minus diligens ad inquirendum.ff.de noua.l.doli mali.in fi.no.
ј.eo.c.mandatū. ¶Dicit tamē Collecta.ꝙ sufficeret assertio vni⁹
personæ notabilis non suspectæ.87.dist.c.tantā xx.q.3.c. pręsens.
& 8.q.3.c.j.facit quod no.in Spec.de citatione.§. sequitur videre.
10 & in cle.causam quæ,de elec.per Io.And. ¶†Quæritur demum
quid si contentio est inter duos ordinarios,nunquid seruatur for-
ma istius.c & ȷ̄.eo.c.pastoralis.dic ꝙ non secundum Inn.& Host.
quia istud.c.tantum locum habet in executoribus literarum apo-
stolicæ sedis:& inter eos quotidie practicatur. ¶Idem no.in no.
ј.eo.c.mandatum.in glo.licet aliter colle. Deinde no. ꝙ si ratio
obscura sit,vt discerni non possit,neutri parendum est:quia non
cogitur quis pręstare pręcipitem obedientiam:nec gratificari an
cipiti via.facit.c.domino guerram.in tit.hic finitur lex.in feud.&
facit pro regibus qui sunt indifferentes tempore schismatis. Ta-
men verū est ꝙ ordinarius de sua iurisdictione non habet necesse
docere:vt ff.de offic.pręto.l.Barbarius Philippus quia solium di-
gnitatis eam ostendit.dicit Inno. ꝙ non intelligitur turbare iuris
dictionem ille qui non tenetur parere. ¶Idem no. ꝙ postq̄ reuo-
cata est iurisdictio expressè, non pōt prorogari:quia nullę rema-
11 nent reliquiæ iurisdictionis. ¶†Idem ait ꝙ ordinarius ordinario
nihil pōt mandare.de hoc no.per Archi.xj.q j.de persona.Idē ait
de citationibus,ꝙ non requiritur causæ cognitio : quia citationē
nulla probatio præcedere pōt,vel disceptatio, nisi talis qualis in-
formaria:vt no.ff.de fer.l.fi & quod no.Inn.ј. q matri. accu.pos.
c.in tua.vbi super fama recipitur præparatoria informatio parte
non citata.illa enim fama non probat aliquid nisi iudicis motū.

ADDITIO.

a ¶Vide Barb.& omnes in l.j. ff.si cert.petat.

CAP. XXV.

1 *Ad veritatem copulatiuæ requiritur ꝙ ambæ partes sint verę.*
2 *Dictio & iterum,strictè capiendo intelligitur pro secunda vice.*
3 *Collatio beneficij potest fieri per interpositam personam.*
4 *Sequestratio beneficij non potest fieri nisi subsistente causa:vt puta contumacia:vel dilapidationis suspicio.*
Et potest fieri ante sententiam.reuocatur autem sequestrum si satisdetur de non consumendo:& de resignando ad mandatum iudicis, vel etiam si contumacia purgetur.
5 *Dies & locus apponi debent in citatione.*
6 *Rasura vituperat instrumentum, & ipsum falsum reddit.*
7 *Confiteri per literas crimen capitale an possit absens.*
8 *Falsarius qui falsificat acta, perdit causam non ipso iure, sed per sententiam.*
9 *Clausula,si ita est,refertur ad omnia.*
10 *Corruptio vnius non est generatio alterius.*
11 *Duo proponens vtrunque probare debet.*
12 *Sequestrum ex qua causa fiat.*
13 *Tres iudices si sint delegati simpliciter, an valeat confessio facta coram duobus ex eis.*
14 *Concilium facere non potest imperator,nec ei præsidere.*
15 *Schismaticus obstinatus hæreticus est.*
16 *Imperator non potest ius causarum dicere Romæ: nec citare in regnis quæ sibi non obediunt.*
17 *Imperator non potest conuocare generale concilium:nec clerum romanum.*
18 *Imperia debent sacris famulari,& non dominari.*
19 *Bellum est triplex.*
20 *Concilium generale quis congregare debeat:& qui ad hoc sunt vocandi.*
21 *Papa siue per veros siue per falsos Cardinales eligatur, retinet possessionem.*
22 *Papa potest remoueri propter notorium crimen.*

a OLim ex literis.[a]†Cum in rescripto plura nar
1 rantur operantia diuersos ef-
fectus, non sufficit alterum probare ad vtrunq; effe-
ctum consequendum.vel sic.Quando ex plurib.copu
latis surgit vna finalis conclusio, requiritur veritas vtriusq;. vel
sic.Quando duo accidentia vni substantiæ copulantur requiritur
veritas coniunctiua.ff.de ꝯdi.& demō.l.quod traditur.Accusatus
est Titius ꝙ percussit Seium cū euidentia cicatricis. fuit probatū
b vulnus, b sed non euidentia : videtur absoluendus à toto non so-
lum à tanto.i.à qualitate.vt no.de ele.c.si forte.li.6.Sed de iure ve
teri illa decretalis non obtinebat vim. Potest ēt allegari in ꝯrium.
¶Item econtra cum vnum narratur ex pluribus necessarijs vtrū-
que vr̄ esse dispositum.de fideic.libe.l.alieno.§.j.ȷ̄. eod. c. eam te.
¶Et sunt duę partes:consultatio & responsio.Secunda ibi,nos igi
tur.¶Casus.inter.P. clericum sancti Remigij detinentem, & R.
de cliuo pretendentem parochiam.i. ecclesiā de Salice, per inter
positam personam fuisse sibi collatam causa vertebatur quę fuit
commissa tribus abbatibus qui solenniter citauerunt dictum. P.
s.primo secundo & tertio, qui comparere noluit per se, nec per
procuratorem aliquem coram eis:ideo ipsum excommunicatio
nis vinculo innodarunt, & fructus dictæ ecclesiæ sequestrarūt.q.
P.tędio excōmunicationis affectus coram ipsis iudicib. ꝯparuit,
promittens stare iuri: & fuit absolutus ab excommunicatione as
signata sibi certa die & loco quibus coram eis quod promiserat.
s.iuri parere,adimpleret sequestro nullatenus reuocato:qui.P.diē
& locum radens ex literis absolutionis in loco rasuræ rescripsit
ꝙ ipsi iudices ei sequestratos fructus assignari mandabant. quod
scelus coram duob.eorum tertio sui absentiam excusante per li-
teras est confessus. Cumq; hoc deuenisset ad notitiam papæ per
literas dictorum delegatorum, papa commisit causam duobus
alijs iudicibus, & dedit eis in mandatis ne tanta falsitas procede-
ret impunita : quod si esset ita, ipsi falsatori super dicta ecclesia
imponerent perpetuum silentium, & pręfato. R.de cliuo ipsam
ecclesiam assignarent cum fructibus sequestratis. Modo dictus.
R coram dictis iudicibus probauit de dicta rasura & falsitate. &
q̄q̄ non probasset de sua canonica institutione,petebat sibi dictā
ecclesiam assignari. dubitatio oriebatur per ecclesiā si est ita vtrū
referat ad rasuram, ita ꝙ hoc solo probato dicta ecclesia debeat
assignari dicto R.an vero referatur ad omnia superiora.i.ad rasu
ram & collationem.papa determinat quod ad omnia. nam & si
propter delictum dicto. P. silentium imponatur, tamen ex hoc
2 dicto.R.nihil accrescit nisi probet de canonica collatione.¶†Ibi,
& iterum, hæc dictio strictè sonat pro secunda vice : sed largè
significat quoties opus est, cum profertur à lege: vt ff. de eden.l.
veluti.

ADDITIONES.

a ¶Pondera istum tex.vt per Card.& refert Iaso.in l.contra maiores. C. de inoffi.testamen.

b ¶Confirmo per si. nam quando insultus fit in vno loco & vulnus in alio insultus non confunditur cum vulnere sed censentur plura delicta sed Bal. in capit.primo.§.iniuria.de pace iuram.firm.Ana.consil.ix. incip.casus talis est.

veluti.§.hęc vox. sed cùm profertur ab homine, binario numero est cōtēta.ff.de lega.3.l.fideicommissa.§. si quis decem. sed dictio pluries, ternario numero est contenta: vt j.eo.c.in verbo pluries. & facit ad compromissa in qbus datur potestas arbitris prorogādi terminum semel & pluries. Si autem datur arbitrium prorogādi, nec aliud additur, intelligitur semel tantum: vt ff.de verbo.sig. l boues.§.hoc sermone.& hoc si ꝓrogatio valuit: sed si nō valuit, intelligit de prima quę valebit.ff.de cōditio.& demonstra.l.hęc conditio.el primo.& arg.ff.de iureiuran.l.qui per salutē. quod habetur.j.e.c.si cōpromissarius.§.j de elec.lib.vj.vbi licet electio sit
3 nulla, tñ functus est officio eligendi.dic vt ibi.¶† Ibi, per interpositam personam.no.ꝙ collatio beneficij potest fieri per interpositam personam.hęc tamen interposita persona nō præbet ministerium: sed ipsi absenti recta via acquiritur: vt ff.de manumiss.vindi.l.pater ex prouincia.& hoc est generale in omnibus inseparabilibus à persona vnde dicit Barto. ꝙ per liberam personā acquiritur alteri vsusfructus directus & non vtilis.¶ Ibi, noluit. non facere quod debetur, est nolle illud facere.¶ Ibi, sequestrari. qđ facere potuerūt ꝑmisso peremptorio vt hic.qa missio in possessionem non habet locum in isto casu.j.de eo qui mit. i poss.c.eū q.
4 lib.vj.¶† Et not.quod gio.dicit hic, quòd sequestratio fieri non pōt nisi subsistente causa. Idem dicit Innocen. causa potest esse vera contumacia vt hic. Item dilapidatio: vt l.si fideiussor.§.fin ff. qui satisda.cogan. Itē suspicio dilapidationis, vt subtrahatur materia dilapidandi, quod arbitrio iudicis committitur. Adde dicit Bar.quòd lite penden.potest fieri descriptio fructuum, vt tollatur occasio furandi vel fraudādi.sequestratio autem potest fieri ante sñiam.C.de iure fisci.l.facultas.per Bar. lib.x.nisi per instrumentum constaret de iure agentis.C.de agri.& cen.l.litibus.lib.xj.per Bar.¶ Item ibi dicit, ꝙ sequestrū reuocatur si satisdetur. Bart.hęc satisdatio debet habere duo capita. s.de nō cōsumēdo.ff.de petit. her.l.diuus.& de resignādo ad iudicis mandatū.arg.ff.de dolo.l.si oleū.Cū enī satisdatio loco sequestratiōis cedat.ar.ff.ad carbon. l.de bonis.§.q pupillo. sic fructus sequestrati nō possunt vsu cōsumi, imo nec vendi, nisi corrumperentur. & tunc iudicis autoritate.arg.in l.fi.ff.de requirendis reis.¶ Itē nec pręstita dicta satisdatione quæ vice sequestri fungitur. ¶ Illud est certū quòd vbi sequestratio fit propter contumaciā, ibi purgata contumacia ad mādatū iudicis sequestrū reuocatur. Casus est hic multum nota-
5 bilis.¶† Ibi, diem assignarunt.no.ꝙ monitio debet continere assignationem diei lociq;.& sic est arg.ꝙ nisi dies & locus apponatur in citatione, non valet.¶† Ibi, radens.not.qđ rasura non solū
6 scripturā vituperat, sed etiam per ipsam falsitas manifesta ꝓbat. ff.ad munici.l.Titio.C.de edi.diui.adr.tol.l.fin.¶ Sed an sint duę falsitates, vna in radendo, alia in scribendo, ita qđ puniatur dupli ci pœna? respon. vnū est delictū cōtumaciæ: & finaliter quia ambo actus termināt ur ad vnum finem, & eodem loco & tempore fiūt. Sed si diuersis locis vel tēporibus, essent plura delicta, & plures pęnæ: vt no.in l.pe.ff.de actio.& obli.vbi optima gl. Ibi, ꝑ lite-
7 ras est confessus.† No.qđ absens pōt ꝯfiteri crimē capitale ꝑ literas missas iudici: vel duobus ex tribus delegatis, si forma mādati ꝑ daret potestatē duobus: aliàs sec⁹.ar.ff. de arbi. l. pedius. & hic est casus in quo crimen capitale probatur per instrumētū. ¶ Ibi, temeritatis excessus.no. falsitatem vocari temeritatis excessum.
8 ¶† Ibi, pręsumptori.i.falsario.¶ Ibi, imponentes.no.qđ falsarius qui falsificat acta, perdit causam non ipso iure, sed per sñiam.ff. de falsis.l.si quis obrepserit.ff.de iure fisci.l eius qui delatorē. Itē no.qđ ille qui perdit beneficiū, perdit fructus. Ibi, testes idoneos. not.crimen probatum per instrumētū adhuc per testes idoneos probari.¶ Ibi si ita est.ista clausula siue expressè adijciat, siue tacitè intelligat, refert ad omnia: & est ratio: qa ad oīa pōt & debet re
9 ferri, vt no. ff.de iurisf.om.iudi.l.si idē.§.fi.¶† Ibi, ad hoc.i.ad hūc finē.ex hoc no. qđ vbi vna determinatio siue vna clausula respicit plura determinabilia, determinat quodlibet de ꝑ se: sicut plurale determinat suas singularitates, vt no.ff.si qs cau.l.si seru⁹.§.si plurium.& ff.de condi.& demon.l.falsa §.fi. Nā omnis determinatio operat̃ sm qđ adiacet determinabili: vt C.de sen.& interlo. om.iud.l.cū solitū.& ff.de leg.2.l.fi.§.Seio.& l.2.ff. de condi.insti.
10 ¶† Itē no. hic qđ corruptio vnius nō est propterea generatio alterius.vnde licet falsarius perdat litem beneficij: tñ nihil aduersario applicat: qa beneficium sine titulo ecclesiastico acquiri non
11 potest: vt in c.j.de regu.iur.lib.vj.¶† Itē nota, quòd qui duo pro pōit.s.aduersariū deliqsse, & beneficiū ad se spectare debet ꝓbarę vtrunq;. vel saltim id qđ est substātiale ad victoriā.l.beneficium ad se spectare. vel dic qđ hic ideo debet probare vtrunque: quia se ad hoc astrinxerat impetrādo circa duo quorū vnū pēdet ex altero.C.de tempo.app.l per hāc tex.notabilis. Quando enim surgit ex pluribus copulatis vnicum ius, & tūc vtrunq; est ꝓbādū.vt ff.de iti.actuq; priuato.l.3.§. hoc autē à superiori. & ibi bona gl. quando surgūt plura iura.& tunc nō est necessaria copulatiua ꝓbatio: vt ff.de appel.l.scio.& l.appellāti.§.non solere.sed d.bet referri singula singulis.vt instit.de excus.tut. §. si plures adde quod not.s. eod. c.ex parte. per Ber.¶ Ibi, super alijs.i. super canonica institutione.& no.qđ qñ reus non solū petit se absolui, sed etiā sibi assignari vel adiudicari, non sufficit quo ad hoc adiudicādū qđ constet de non iure agētis: sed oportet quod constet de iure sibi adiudicari petentis. text. est hic notabilis.& ff.de iureiurā. l.sed si possessori.in prin. Et hoc casu agens pōt formare articulū de non iure rei: aliàs secus.vt dicit illa lex notabilis.ff.de rei ven l. in spe-
12 ciali.¶† Ber.tangit hic de sequestro & ex qua cā fiat. vñ qro ex qua cā fiat sequestrū.& solue vt in gl.quæ icipit, qđ de iure.& adde qđ dicā.j.de do.& cōtu.c.ex literis. In alia gl.quęritur vtrum clausula referatur ad omnia. Item quęritur an pluribus intentatis sufficiat alterū probare. hoc superius declaraui.¶ Dicit Colle.qđ cum plura narrantur effectus varios operātia, non sufficit alterū probare.s.ad vtrūq; effectū consequendū: vbi requiritur copulatiua.essentia nō sufficit vnius probatio.ff.de iti.actuq; priua.l.vñ.
13 §.hoc autē à superiori.¶† Io an.quęrit hic vtrum si sunt tres iudices simpliciter delegati, an valeat confessio facta corā duobus ex eis alio absente vel nolente interesse: & dicit ꝙ nō: quia apud duos non est iurisdictio.& ideo Papa mandat sic inquiri.quāq; de confessione constaret, tamen non credo posse negari quin hæc cōfessio faciat indiciū: vt ff.de ędilitio edicto.l.q ro.§. fi. etiā si facta sit aduersario absente: quia iudex tāquā publica psona pōt recipere cōfessionem pro publico interesse.argumentū.C.de adulterijs.l. quis indubitati.& in criminibus supplere pōt pro absente & contra absentem.argumentum.ff.de pęnis.l.& si non defendātur.tñ hoc verū esset supposita iudicis cōpetentia aliàs enim datur regula quòd cuius non valet sententia, non valet confessio facta corā ipso.vt eleganter notatur.ff.de his qui notantur infamia.l.quid ergo.§.ex compromisso.¶ Dicit Colle.ꝙ ad impetrādum rescriptum ad beneficium non requiritur speciale mandatū, scilicet ad certū beneficiū impetrandum.hoc patet qa procurator potest impetrare sub expectatione quę certa esse non pōt. ¶ Dicit Colle.hic, quòd hoc ideo fit sequestrum qa præcessit excommunicatio & cui communio hominum denegatur prouētus ecclesiastici merito subtrahuntur: vt j.de appel. c. pastoralis. in fin.col.

¶ Verba subsequentia vsq; ad finem capituli non sunt ad capitulum pertinentia.sed per ipsum Bald.tamen addita.

¶ Et nouissime.M.cccxcvij.Rex francorum subtraxit obediētiā dño Benedicto: qa tanq̃ obstinatus nolebat supponere concilio. nec etiā prædictus rex obediebat dño Bonifacio anhelanti ad tractū adijciens pro Benedicto. Nemini dicendū est dimitte ius tuū & facte absolui dicit Inno.de sen.excō.c.apostolicę.nec valet iuramentū factū impensionis.ff.quarū re.ac.non dat.l.j. §. q onerandę. In matrimonio etiam non tenet iuramentū ꝙ quis cogat ad diuortiū.l.reprehendenda.& l.fi.de diuor.¶ In omissione verbi non cadit absoluta coactio: qa vox non potest formari nisi in ꝓprio organo & gutture suo. & ex hoc apparet libertas animę. C.de hære.instit.l.3.& no. in c. sacris.j.qđ me cau.Inno.& adde qđ no.xl.dist.Christianus. Bonifacius significat bonę. Benedictus significat bestiam bestiam bellantem. si primam syllabam cuius nominis praue interpretaris, vtraque bestia tam quiboat, quàm qui bellat si bene introspicerent vtraq; bestia rugumat, sed neutra ruminat. Sane scribit psalmo centesimo. Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabit. dicit gloss. mihi non sibi sicut faciunt isti & locus publicus ac sacer vim patitur contra omnia edicta pretorū.¶ Et cardinales veteres qui sunt nunc septem, volunt eligere aliū, & erit schisma posterius peius priore: qa morbus qui non curatur, infistitulatur. ¶ Olim schisma curabat Imperator, conciliū congregabat, & illi intererat.lxxix.di si duo forte in superscripto. qa ibi Honorius imperator loquit & statuit. hodie imperator fasces amisit: qa reges subtraxerunt ei obediētiam, nec dira Barbaries teucrorū vt sic dixerim vel immanitas teutonicorū tranquilia regna christianorum principū & dulces patrias ac amęnas subuerteret. de re iudi. c.ad apostolicæ. libr.vj.
14 ¶† Concilium formatū, & essentiatū seu canonizatum à iure non potest imperator facere, nec ei pręsidere. sed quādā cōgregationē facit quæ potius dicitur couenticula.¶ Sed Io. dicit, ꝙ quādo ecclīæ ptās deficit, imperator supplet.xxiij.q.v.princeps.sed
15 intelligēdū ꝙ supplet patrocinādo.¶† Schismaticus obstinatus hereticus est. & qui nō hēt partē in deo. nō hēt partē in ecclesia. ¶ Et dicit Hugu.in suo apparatu ordinario, ꝙ cardinales possunt deponere autoritate dei papam. & tamen non sunt maiores Papa. Hugo ita no.lxiij.disti.in synodo.& xl.dist.si Papa.ꝑ Hugo.& gl.¶ Itē distingue tempora & concordabis scripturas. Nā duo sunt tēpora.pumū quādo ecclesia parū militabat, & parū poterat per se sola. & tunc multa priuilegia ꝓtulit imperatoribus quę postea sunt sublata.lxiij.dist.c.verū tenet.c.ego.per Vgo. deinde ecclesia militans plus incepit posse q̃ imperiū temporale in tēporalibus

talibus triũphans,qui tamen impropriè dicitur triumphus&. tunc incepit imperiũ declinare & diuidi. reges ei subtraxerunt obedien
a tiam.¶Item fecit Constantinus a illã donationẽ quę viribus & iuribus multum minuit imperium.C.de naturalibus liber.l.diui.¶In istis ergo temporibus multominus in nouissimis temporibus ætatis
16 tis nostre ægræ & infirmæ † Imperator non potest ius causarum dicere Romę,nec in regnis illis citare quæ sibi nõ obediunt.Nã quo ad obediẽtiam inspicitur possessio,& nõ merum ius,C.de sum.tri.
17 l.j.¶† Vnde sequitur ꝙ imperator non potest conuocare generale cõcilium nec in vrbe quæ hoc habet de iure capitis.ff.de religiosis.l.cũ in diuersis.nec alibi.& sic nec de iure nec de facto potest cõuocare clerum romanum qui est caput cleri totius mundi. argu.ff. de le.l.de quibus.nec clerum regni Hierusalem & Siciliæ:vt in c.pastoralis.d re iudi.in cle.nec clerum Francię:qa illud regnum nullo iure subest imperatori loquendo secũdum nouam ecclesiã: vt no. in c.quod clericus de fo.com pe.& lxiij.dist. Adrianus.& idem in similibus regnis.¶Item dicit Host.quòd pauca regna hodie obediũt imperatori.s.Italium & Arelatense: & Romani imperium virtutibꝰ promeruerunt: vt no.lxiij dist.ego Ludouicus. super verbo,Fran
18 corum.¶†Item vt dicit Valerius,imperia debent sacris famulari & non dominari: qa caro non debet dominari aduersus spiritum. tamen etiam si imperator non requiratur,debet iuuare statum ecclesiæ tanq̃ amicus:frater patronꝰ,debitorq; ecclesiæ si Papa nõ vult vti rationibus vbi tractatur de periculo mũdi compescetur armis. C.de iudicijs.l.nullus.Et bella quædam sunt de iure naturali, id est de statu & moribus ac instinctu naturæ:quod patet ex bellis & actibus puerorum & bestiarum & perfectius,& multo fortius ex bel
19 lis sapientium.l.ex hoc iure.de iusti. & iur. ¶† Et triplex est bellũ, scilicet repercussiuum,mitigatiuum & curatiuum ac sanatiuũ radicitus funditus eneruatiuum guerræ & factiuum pacis. ¶Exemplũ de primo in rixa quæ est actus quasi instantaneus ff. ad. l. aquil.l. si ex plagis.§.tabernarius.& in guerra quę est actu & apparatu ꝑseuerãs,& requirit latitudinem temporis.de restitu.spo.c.pisanis.& totum quicquid fit in tota illa dispositione & latitudine temporis dicitur fieri incontinenti.ar.ff.de pac.l.iuris gentiũ. §. quinimmo.in fi.¶Exemplum de bello lenitiuo & finitiuo guerræ.ff.de pac.l.legitima.cum similibus.¶Et sic est triplex genus belli. s.repercussiuũ: & hoc debet esse primũ.modificatiuũ,& hoc dẽt esse ſm.& ex terminatiuũ.& hoc debet esse vltimũ: & hoc de gẽte ad gẽtẽ.¶Itẽ ꝯtra malos non est vtẽdum malua vel emplastro,sed gladio.ff.de of
20 ficio præsidis.l.congruit. ¶†Quis ergo cõgregabit conciliũ.Vgucio determinat expssè in d.c.si vno forte.vbi dicit,qđ vbi est dissensio inter cardinales, debent conciliũ cõuocare autoritate cardinalium.Nam cõcilium est sicut bonus vir electus & approbatus à ca none:& sufficit maior pars cardinalium:vt ff ad munici.l.quod maior pars.imo maior pars præsentum,r si saltem duæ partes sint præsentes.requiritur maior pars omnium præsentiũ: vt ff. qđ cuiusq; vniuersitatis nomine l.si nulli. non ob. c. licet de vitanda. quia hic non sumus in electione sed in concilij cõgregatione.& istud quod dicit ꝙ concilium pertinet ad cardinales non est in glo.dicti. cap.si duo forte.& ideo recurre ad glo.vgutionis quia glos. Bart.brixien. est truncata.¶Et no.quod ad concilium generale de necessitate nõ sunt vocandi nisi episcopi.vt no.Inn.in c.graue. de præben. & ideo cardinales episcopi sunt illi ad quos principaliter pertinet conuocatio.ar.xxiij.dist.in nomine domini.sed certe cardinales non conuocant concilium vt singuli,sed vt collegium : quia collegium cardinalium maius est quàm aliquis singularis episcopus, quàm patriarcha : & tamen non est negandum ꝙ cardinales episcopis sint in concilio præstantiores.¶Itẽ nõ est negandum quin singulus cardinalis etiam diaconus vel subdiaconꝰ sit maior episcopo Florẽtino vel Perusino vt in l.vnica.C.de præpositis laborum lib.xij.ibi dum dicit,quos nostri lateris comitatus illustret.¶In hac congregatione non requirit autoritas eius qui se prætẽdit Papam : qa tractatur de sua exautoratione.& sic de cã propria.¶Vltimo subijcio quod dã mirabile dictũ Vgutionis in d.c.si duo forte. qui dicit, ꝙ ꝑpter scandalũ vitandũ vterq; potest per conciliũ repelli.xl.dist.si Papa. & tertius eligi qui non sit eiusdẽ scandali prosequutor.¶Et in hoc aduertat rex francorũ ne veniat.scribitur enim,incidit in scyllã cupiens euitare caribdim. Et si permittitur depositio, permittitur eius præambula s.subtractio obedientiæ solitæ.ar.in l.j.ff de requi. reis.
21 ¶†Siue per veros cardinales siue per falsos Papa eligatur,ecclesia semper retinet possessionẽ: vt l qui fundũ.ff.quẽadmodũ ser. amit. nec potest ecclesia vniuersalis desinere possidere qa nõ põt expelli.¶Itẽ qa de iuribus incorporalibus nemo mero iure eijcitur : vt ff.de vsu.c.l.sequitur.§.si viã.& si expellerentur cardinales, tamẽ qa ipsi nõ possidẽt nomine suo:sed nomine totius catholicę ecclesię, ipsa vniuersa ecclesia nõ perdit possessionem eligendi. ¶Porro ipsa ecclesia est quid incorporale & inanimatũ,& nõ possidet nisi ꝑ organa sua sicut hæreditas aliquãdo.ff.de cõdi.& demõ.l. munici
22 pibus.& l.eius qui.ff.si cer.pe.¶†Itẽ dicit vgu.in d c.si duo.& ibi gl. ꝙ Papa potest remoueri propter notoriũ crimẽ enorme. tene mẽti.& de facto est.& qa dr ꝙ quidã ex eis est notoriè periurus.de elec. c.venerabilę.& vt aut Papa est intrusus.& nullę eius ꝓmissiões tenẽt. C.de sac.san.eccl.l.decernimus.aut extrusus.i. ex post facto remotus: & tũc valẽt quęcũq; fecit anteq̃ priuaretur.ff.de mino l. Aemilius.¶Dicit Archi.qđ volẽtes dirigere virgam tortuosam plicant per contrarium: & hoc non potest fieri nisi igne,& per ignem humiliatur illa virgula sicut panis in igne positus. Vtendum primum verbis.de iudi.c.nouit.deinde herbis,tertiò lapidibus.& vbi non sufficit virtutis ingenium, ibi valeat armorum præsidium & tutela.

ADDITIO.

a ¶ Vide do.Franc.de Are.in rub.ff.de verbo.obliga.

CAP. XXVI.

1 *Causam incipiens coram iudice negligenti potest adire iudicem superiorem & alium impetrare.*
2 *Appellatione pendente nil potest innouari virtute sententiæ, sed bene potest innouari virtute pendentiæ.*
3 *Excommunicatus non potest impetrare literas ad agendum super restitutione beneficij.*
4 *Bis puniri non debet quis ex eodem facto.*

Dilectus filius. Rescriptum super restitutione beneficij impetratum non valet si de causa amotionis & excommunicationis non fecerit mentionem.Et habet duas partes. in prima ponitur facti narratio.In secũda ibi,nos igitur.iudicis instructio. ¶Casus est planus.Abbas sancti Stephani Bononiensis datus fuit visitator à sede apostolica in ciuitate & diœcesi Bononiensi.Qui B.& A. prælatos propter graues & manifestos excessus amouit eos ab eorum ecclesijs Demum isti amoti super restitutione sua impetrarũt in forma communi super restitutione beneficiorum literas ad episcopum Imolensem, dicendo se iniustè amotos: sed de causa suæ amotionis & excõmunicationis nullã fecerũt mentionem.Quærebatur de viribus literarum. Papa respondet literas tanquã per veri suppressionem obtentas decerni viribus omnino carere. ¶No.qđ rescriptum in causa positum est.arg ff.ad.l.aquil.l. si ex plagis. §.inclino & ff.quando actio de peculio est annalis.l.si quæsitum. Ibi dicitur quòd qui errat in causa,comperto errore potest causam resumere: & ꝙ error & mors probatur per famã ſm Mar.¶Simile dicit ibi Iac.But.ꝙ qui proponit actionem sine additione puta actionem depositi ex contractu serui : potest prosequi omnem additionem puta de peculio & de in rem verso.& si prosequitur vnam tantum,non obstat in altera non prosecuta Iaco.But.¶† Adde quòd si
1
a incepi causam a corã vno iudice & ille negligit mihi facere iustitiã, possum adire superiorẽ & impetrare aliũ.vt in auth.vt differẽtes iudices.per totũ.& extra de resti.spo.ex cõquestione.per Inno.in prima glo & in auth.de quæstore.§ super hoc,ſm Bart.qui ita notat in l.quamuis ff.de dam.infec.¶†Item no. ꝙ appellatione pendẽte nil
2 potest innouari virtute sententię : sed bene potest innouari virtute pendentiæ.C.de postu.l.j.per Cy. Sicut sententia vel statutũ inducit dispositionem,ita ratio statuti.ff.de rei vendi.l.emptor.§. fin.qa ratio ius facit.¶†No.ꝙ excõmunicatus nõ potest impetrare lite-
3 ras ad agendũ super restitutione beneficij quo fuerat spoliati iudicis autoritate.¶Secũdò no.ꝙ visitator potest ab ecclesijs remouere visitatos propter graues & manifestos excessus eorum ¶Tertiò nota quòd non solum in libello, sed etiam in impetratione rescripti debet exprimi causã.dicit lex quod non incoloratè est procedẽdum ad restitutionem : vt ff. de mino. l.minor autem magistratus. ¶Ibi, Abbas intimauit.no.argum. ex hac litera iudicẽ admittẽdum ad defendendũ sententiã suã propter interesse suũ,cũ sit condẽnandus in veram literis æstimationẽ si dolo pronũciauit: sed si ꝑ imperitiam.in quantũ iudici visum fuerit vt C. de pœna iudicis qui malè iudicauit.l.ij.& ĩ de senten.excom.c.venerabilibus.lib.vj. secundũ Io.An.hæc differentia nõ habet locũ in causis beneficialibus,in quibus nõ cadit æstimatio nisi ratione expensarum : punitur igitur plus vel minus arbitrio iudicis.vt l.j.§.fin. ff.de effra. & expilatoribus.sicq; inter causas æstimabiles & iusti. est distinguendũ. argu. ff. rem ra habe.l. procurator ad exhiben.§.j.¶Ibi, qua tenentur, nota verbũ præsentis tẽporis qa nõ sufficit excipere ad excõmunicationẽ olim nisi nũc durare dicatur.qđ tene mẽti. ¶†Quæro quare nõ
4 valuit impetratio? r̃ideo vt in gl.ex qua no.ꝙ ex eodẽ facto nõ de-
b bet quis bis b puniri,& ꝑmiari nõ ob.ff.de exe.tut.l.sed & milites.§. sed ignominiæ.qa cõcedo qđ delictũ põt esse cã mediata ꝑmij seu beneficij

ADDITIONES.

a ¶ Vide alleg.per do.Ioan.Bapt.de san.Seuer.in repe.l.j.in xvj.colum.C.de sum.trin.& fide cath.
b ¶ Vide scripta per do.noui.in c.ex tenore.ĩ.de fo.compe.& per legistas in l. si quis in construendo per illum tex.C.de pac.

bñficij.sed istud ꝓpriè nõ est bñficiũ,sed quedã inhabilitatio & sic est causa per exclusionẽ nõ per concessionẽ.& est ar,ad q̃stionẽ q̃d bãniti nõ teneant ire in exercitũ:qa sunt inhabilitati, cũ non liceat eis ingredi ciuitatẽ,nec in publico cõparere,ſm Cyn. ibi.¶Oppo. gl.ꝙ excõicatus possit impetrare: qa isti erãt rei. dicit glo. quòd isti essent rei si appellassent:sed qñ per simplicẽ querelã petunt se resti tui, non sunt rei sed actores: & ideo excõicati repelluntur. ¶Et est optimũ ar.ꝙ excõmunicatus nõ possit petere se cãcellari de bãno. ¶Quid iuris sit de excõicato impetrante.dic vt in c. ipso iure.de re scri.li.vj.¶Quæro nunquid generales visitatores possunt aliquem remouere ab officio?dicit Inno.ꝙ nõ.possunt ergo inquirere & re ferre,sed nõ priuare.simi'e ff de offi.præfe.vigilũ.l.fi.ff.de offi.pcõ. & lega.l.si quid erit.& ff. de iurisdi.om.iudi.l.magistratus.sed Ioan. An.sentit q̃d visitator potest deponere:qa pt corrigere excessus.de excessi.plato.ex literis.de accusa.c.ad petitionẽ. & hoc de visitatore dato à Papa.aliàs secus.de statu regularium.c.fi.& e.ti.c. ij.in cle. secũdũ Colle.& no ꝙ quandoque quis est auditor tantum vsque ad sententiam exclusiuè,& tunc cãm non decidit.C.de falsis.l.vbi &c.

CAP. XXVII.

1 *Impetrans beneficium an debeat facere mentionem de patrimonio: & quid de paruo beneficio.*

Postulasti. Non valet rescriptum ad beneficiũ impetratum, in quo tacuit impetrãs vicariam perpetuam, vel sufficiens patrimonium. & sunt duæ partes. prima ponit quæstionem. secunda responsionem ibi,ad quod.¶Casus.Quidam erat perpetuus vicarius in quadam ecclesia: habens insuper bona paterna,de quibus poterat commodè sustentari.verum qa episcopus qui ordinauit ipsum, ei non contulerat aliquod beneficium, impetrauit contra ipsum episcopum in forma pauperũ,dicẽs se nullum beneficium ecclesiasticum assecutum.Papa determinat ꝙ ista impetratio non valet: qa non est sine beneficio qui habet perpetuam vicariã: nec pauper q habet patrimonium sufficiens.subdẽs ꝙ ex certa sciẽtia Papa non
1 scriberet pro talibus.s.in forma pauperum. ¶† Quæro nũquid quis teneatur facere mẽtionem de proprio patrimonio?Respõdeo sic, si est ordinatus ad patrimonium, & si impetrauit contra episcopũ, quòd prouideat sibi de beneficio debet de titulo sui patrimonij facere mentionem: sed si impetrat in aliqua ecclesia, nõ tenetur facere mentionem de aliquo patrimonio.& est ratio differentię,qa episcopus non conuenitur nisi ratione delicti seu improuidẽtiæ: aliàs nõ tenetur quis viuere de proprio patrimonio:sed de bñficio ecclesiastico.vt j.de prẽb.c.cũ ſcdm apostolũ. Vnde proprium patrimoniũ põt donare parentibus & de ecclesiastico viuere. ¶Item nõ tenetur communiter viuere de vtroq;.arg.ff.de nego.gestis.l.Nesennius.in fin.quia in proprio patrimonio ecclesia nullum ius habet & si cõfiscarent bona propria,nõ cõfiscarent bona eccle.nec ecõtrà: si priuetur fructibus ecclesiæ ꝓpterea perdit bona propria. & ideo liberè potest bona propria donare,& expẽdere etiam abusiuè.facit q̃d.no.ff.de condit.& demon.l.non ad ea.Non ob.ff.ad Trebe.l.Titius quia ibi loquitur in re subiecta restitutioni, vbi tractat de præiudicio alieno. hic non dicit lex ꝙ in rebus proprijs culpa non præsumit.ff.solu.matri.l.etiam.§.licet.& in tex.& in glo.ij. ¶Quæro nũquid nomine beneficij cõtineat præbẽda? respõdeo sic.Ber. ¶Itẽ vicaria perpetua,vt in text.¶Quæro nunquid quis teneatur facere mentionem de paruo beneficio? & videtur ꝙ non:qa non dicit beneficiatus ille qui non est competenter beneficiatus.argu.istius literæ,& C.qui da.tu.pos.auth.minoris debitor.& quod ibi no.sed glo. dicit contrarium.vide quod no. Arch.in c.si motu proprio.de præben.lib.vj.& in c.non potest.in prin.eo.ti.per Archi.¶Quærit Colle.nunquid nomine præbendæ veniat præbenda in ecclesia cathedrali ? & dicit quòd non. ¶Item si quis simpliciter impetrat in ecclesia vbi sunt præbendæ, & alia minora beneficia, non videtur impetrare præbendam: quia literæ sunt restringendæ vt not.Archi.in c.cui de non sacerdotali.de præben.lib.vj.& in c.gratia.de rescri.& in c.fin.de præben.per Inno.& in Specu.de acti.seu peti.§.super.secundum Collectarium.

CAP. XXVIII.

1 *Renunciari potest per partes constitutioni prohibitoriæ.*
2 *Rescriptum à falso procuratore impetratum non potest ratificari.*
3 *Procurator falsus dicitur, qui habet generale mandatum, vbi requiritur speciale.*
4 *Vicinus locus quis dicatur.*
5 *Spurij an dicantur de domo, vel de casata.*
6 *Coniuncta persona vel affinis vsque ad quem gradum dicatur: & vtrum res publica habeat coniunctam personam.*
7 *Coniuncta persona an possit impetrare quod sibi soluatur coniunctorio nomine.*
8 *Dieta accipitur secundum quod communiter in regione frequentatur.*
9 *Vltra duas dietas non debet quis trahi. & nu. 15.*
10 *Negatiua mandati an debeat probari per negantem.*
11 *Iuramentum perhorrescentiæ an possit reprobari.*
12 *Aduena an possit conueniri in loco delicti.*
13 *Dietæ à quo loco diœcesis computari debeant.*
14 *Conueniri an possit quis hypothecaria alibi quàm in loco contractus.*
16 *Locus insignis quis dicatur.*
17 *Coniuncta persona an sine mandato admittatur in causa vbi requiritur speciale mandatum.*
18 *Coniuncta persona an admittatur pro prodigo vel furioso.*
19 *Coniuncta persona an possit constituere procuratorem pro alia coniuncta.*
20 *Procurator ad appellandum an possit impetrare super appellatione.*

Nonnulli. Per literas apostolicas huius constitutionis non facientes mentionem vltra duas dietas extra suam diœcesim quis inuitus trahi nõ potest. hoc primò. Non valent literæ impetratæ ad lites per non coniunctas personas absque speciali mandato domini. hoc secũdò.Qñ in actu celebrando per dominũ requiritur specialitas: vt l.j.ff.si quis in ius voc.non ierit.ibi nunq̃ procurator admittetur sine speciali mandato & expresso domini. ff. si quis caut.l.sed & si quis §.quæsitum.Casus in terminis satis patet. ¶Et not. quod istud statutũ de duabus dietis hodie restringitur ad vnam dietam.c. statutũ.eo.tit.lib.vj.& dicitur dieta qñ dietim quis potest inuenire hospitium & lectũ.vnde potest aliquando esse.x.miliariorũ,aliquã do.xxx.nã verba debent commodè intelligi: vt ff.de verb.obliga.l. continuus.§.cum ita.& §. item qui insulam.& ff.de exc.tuto.l.nõ solum.§.annus.No.q̃d hic fit aliquid nulliter & tamen punit acriter. arg.contra ff.vt lega.nomine caue.l.licet.Sed ibi ideo quia illa conditio deficere non potest: & ideo nõ nocet conatus,ex quo nõ surgit effectus.¶Ibi,de assensu partium.not.ꝙ de assensu partiũ potest
1 fieri prorogatio de loco ad locũ.sic ff de sol.l.quæro.Nota † constitutioni prohibitoriæ per partes renunciari posse. non obst.quod no. C. quando imperator inter pupillos & viduas. quia ibi miserationis causa fiebat inhibitio: hic ꝓpter merũ interesse pecuniariũ.
2 & adde quod dicã.j.eo.ex parte decani.Not.† quòd rescriptum ad iustitiam impetratũ à falso procuratore,ratificari non potest.Item est ipso iure nullũ.¶Ibi,non valeat.s.ipso iure,quando à falso pro
3 curatore.¶ †Et not.quòd dicitur falsus procurator ille, qui habet generale mandatum vbi requiritur speciale.tene menti.Ibi,interdicit.no.quòd ex iudicio iniuria non debet oriri.iudicia enim non debent ad iniuriam trahi.C.vnde vi.l.meminerint.Ibi,apostolicas, vel legatorum vel subdelegatorum ipsius sedis.de alijs ordinarijs dic vt j.de offic.ord.c.litigantes.libr.vj.¶Ibi, ad iudicium.per hoc patet quòd non loquitur in executoribus gratiarum apostolicarum:quia coram eis non est proprium iudicium in figura, licet aliquando fit per summariam cognitionem: nec tenentur citare partes nisi com missa sit eis causæ cognitio disceptatiua & contentiosa.vt not.in c. j.de officio delegati,in clementi.de hoc.j.eod.capi.statutum.libr. vj.in nouella.facit quod not.ff.de bo.possessio.l.iij.§.si causa cognita.& per Innocen.j.de appellatio.c.ex ratione.& ff.vt in possessio. lega.lege is cui.§.missus.vbi est bonus text.¶Ibi,tanq̃ falsarius.de cuius pœna vide.j.de crimi.falsi.ad falsariorum. tamen non punitur illa pœna sed tanq̃ impetrans per falsi suggestionem: vt s. eodem capitulo,super literis.Ioannes Andreas.¶ Item non punitur pœna legis corneliæ de sica.quia non tam acriter deliquerat.facit ad statuta ciuitatum quæ disponunt quòd aliquis tanquam falsarius puniatur,vt non intelligatur de pœna legis corneliæ sed de pœna arbitraria.quod tene menti. ¶Capio gloss. quæ incipit, not. quod.& adde
4 quod locus vicinus dicitur interdum qui distat per centum milia-
a ria: vt ff.de damno infecto.l.iiij.§.si tam vicinum.§i [a] autem loquimur respectu personarum,qui dicantur vicini,dic vt not. Bart.in l. si tertius.ff.de aqua pluuia arcenda.¶Ibi, de hac.not.verbum quod lex debet nominatim exprimi in clausula non obstantium, puta di
b cendo nõ [b] obstante tali.l vt in auth q.mo.na.effi.sui.§.si.col.vij & est bene notandũ & verũ, vbicũq; nominatim & specialiter lex ꝓhibet impetrari: & tamen dicunt doctores q̃d sufficeret certa sciẽtia Papæ.q̃d est notatu dignũ.de hoc in cap.j.de consti.lib.vj.per Ioan. An.& Archi.¶Ibi,speciali mãdato.hoc casu tamẽ non sufficit cautio rati nisi in cõiuncta persona.ff.de mino.l.q̃d si de speciali.& l.patri pro filio.& dic q̃d ratihabitio non trahit retro,vbi requirit mandatum ab initio:qa præposteratur ordo,vt hic:& ff.de infamibus.l. quid ergo.& ff.mandati.l.si vero non remunerãdi. §. inter credita. ff.de

ADDITIONES.

a ¶ De materia vide tex.in l.non solum in prin.vbi Bald.Albe.& Iason.May. ff.de op.no.nun.
b ¶ Vide glo.& ibi no.in l.causas.C.de trans.

ff.de acqui.hære.l.si quis mihi bona.§.iussum. secus si requirit sim-
plex cõsensus siue assensus.vt C.ad macedo.l.fi.¶Ibi de illis perso
nis.s.legitimis.Nam spurij non continentur siue sint ascendentes si
ue descen.siue collaterales,secundum Inno.& ff.de ritu nup. l.lege
Iulia.§.nec distinguitur.licet in materia mere naturali vt in pœna.l.
pom.de paricidijs,contineantur spurij: quia natura communis est.
vt ff.de accu.l.hos accusare.§.omnibus.secundum Cy.in d.§.nec di
stinguitur. in additionibus.tene menti, quia natura à suo naturato
nunquã recedit vt ff.de capi.dimi.l.tutelas.& per Barto. in l.ij.ff.de
accusa.vbi videas.¶Quid in pœnis statutorum? videtur quòd si sta
tutum dicat, quòd si quis occiderit fratrem, puniatur: qđ intelliga-
tur de fratre etiam naturali tantum non de spurio,per id quod dicit
hic Inno.quia spurius aut patrem demonstrare non potest aut non
licet allegare,vt nefarius: aut nõ decet,qa ignominia est vt natus ex
concubina non indubitata. In contrarium, quia istud statutum iuri
naturali deseruit augendo pœnã vulgaris,& communis homicidij.
5 ¶† Sed an spurij contineantur appellatione domus vel casatæ.re-
spondeo non: quia non sequunt domiciliũ: vt l.fi.ff.ad munici.Vn
de in illis verbis fiat eius domus deserta, & nõ sit qui habitet in ea.
xxiij.dist.c.In nomine domini.nõ includunt spurij. C.ad.l. Iuliam
maiestatis.l.quisquis.per Cyñ.xxiiij.q.iij.cap. si habes.¶Matrimo-
a nium [a] est principium & fundamentum humani generis.dicit gl.in
auth.de nupt.collat.iiij. In principio tamen aliquando naturalis.i.
iniustus filius cõtinetur nomine filij.ff.ad Trebel.l.hæredibus. §.fi.
in materia successiua bona gratia non continẽtur spurij: quia indi
gni per sentẽtiam legis.C. de his quibus vt indignis. l. hæreditas. in
glo.quod dic vt no.per Cy vbi ponit intellectum legis,si deportati
seruo.ff.de le.iij.¶Dic ꝙ si relinquitur deportato,acquiritur fisco,
vt notatur.C.de hæred.institu.l.j. Sed banniti nostri temporis non
acquirunt fisco,sed sibi.de cond.& demon.l.non ad ea.in glo.¶Ab
intestato autem fisco nihil acquiritur,nec sibi.ff.de lib.& posthu.l.
gallus.§.& qđ si tñ.nec per cõtra tabulas, quæ reducit testamentũ
ad cãm quasi intestati.l.j.in fi.de contratabulas.Sed in materia pro-
hibitoria quæ vocatur mala gratia,includuntur.de filijs presbyt.ca.
Michael.ne pl⁹ habeat castitate luxuria,& ne honesta interpretatio
6 inhonestum quæstũ afferat.ff.de pe. hæredi. l.si possessor.¶†Quæ-
ro vsque ad quem gradum dicatur coniuncta persona, vel affinis?
respõdeo in odiosis vsque ad quartum gradum.ff.de iniurijs. l.lex
cornelia.in prin,vide ibi per Bar.In alijs vsque ad.vij.C. ad turpil.l.
si fęmina.imo semper vsque ad septimum.Si alij graduales non ex
tant priores per similitudinem successionis secundum Innoc.hic,
vel testimonij non vrgendi,ẜm Accur.& sic non curo an alij extẽt
gradu priores vt l.ij.ff. de accusa.q̃ lex est singularis ad hoc. vel dic
vt l.j.in fi. ff. de postu. ꝙ omnes personæ quæ ibi enumerantur, &
ff.de procu.l.sed hæ ꝑsonæ.in prin.& in transuersalibus fit mentio
ibi solũ de fratre.ff.ad l. Pompeiam de parricidijs.l.j.& l. sed scien-
dum.& ff.de iuris.om.iudi.l.qui iurisdictioni.& l.j.C.si quacunq; p̃-
ditus potestate.& ff.in ius vocati vt eant.l.ij.& l.j.ff.de lib.cau.¶Si
aliqs est vulneratus & vult se probare vulneratũ per aliquẽ de sua
casata non potest: qã de offensa sua esset testis.dicit Barto.in d.l.lex
cornelia.de iniurijs.in principio,vel affectionem cõsiderari vt not.
ff de iusti. & iur.l.vt vim.¶Idem videtur ĩ socio itineris simili rõne.
Nunqd ille q impetrat iudicẽ & vltra nõ ꝓcedit dicatur agere? dic
qđ nõ.ff.de in ius vocã.l.libertus aduersus.vbi tex.notabilis. ¶No-
ta,si qs impetrat tanq̃ procurator,an valeat impetratio.& videt qđ
sic qa sufficit alterũ.ar.in l.iij ff.de mili. testa. ¶In contrarium vide-
tur qa allegando mandatũ se facit à legis ꝓuidentia alienum: vt C.
de ꝓcu.l.maritus.¶Quæro vtrũ res publica habeat aliquã coniun-
ctã personã? respondeo nõ: qa nemo ei succedere põt.l.j.in fi.ff.de
collegijs illicitis.licet ipsa alteri succedere possit aliqñ iure fisci,aliqñ
vt curia.vt C.de bo.vacã.l.j.lib.x.C. de hęredibus decurionum per
totũ.¶Quæro vtrum mandatũ ad vnam speciem tollat ius coniũ-
ctorũ ad aliam speciem vel eandem: alio tamen modo.Respondeo
7 sic,vt d.l.maritus. per glo. & Cy. ¶†Quæro an coniuncta persona
possit impetrare ꝙ sibi soluatur coniunctorio nomine. Respõdeo
non,etiã si velit cauere de rato.C.de procu.l.exigẽdi per Cy.¶ No
ta ꝙ illud quod est factum contra legem,non potest haberi ratum,
scilicet ad alicuius act⁹ firmitatẽ vt hic:nec ad deformitatẽ.ff.de in
fami.l.quid ergo.in prin.¶Id autẽ qđ fit p̃ter legẽ, põt ratũ haberi.
C.in qui.cau.in integ.resti.non est neces.l.si tutor.adde quod not.in
c.rati.ꝑ glo.& Dyñ.& l.fi.ff.rem ra.ha quæ non est alibi.¶Ad actus
vero pęnalitatẽ,potest qs ratũ habere qđ perperã actũ est, si pœna
stat in ficto: secus si in facto.l.j.§.deiecisse.ff.de vi & vi ar. vñ in nul-
lo peccato carnis habet locũ ratificatio:qa stat in facto,nõ in ficto.
8 ¶†In gl.nũquid.quæro quomodo accipiet dieta? rñdeo breuiter
illa quę in regione frequẽtat: sed si hoc nõ apparet,intelligit de vi-
9 ginti miliaribus qualibet die: vt l.j.ff.si quis cautionibus.¶†Quærit
glo.qs nõ possit trahi vltra duas dietas.Ecce qđ iudex vult accede-
re ad locũ minus distãtẽ: quæro cuius expẽsis accedet? dicit glo.no
tabiliter ꝙ expẽsis actoris.ad hoc.C.de testibus. l. qñ liberi.qđ te-
ne mẽti.Et idẽ dico si accusator petit malefactorẽ remitti ad locũ
delicti: qa fiet remissio expeñ.petẽtis.& de hoc fuit à me quęsitũ ꝑ
iustitiarium Apuleæ.¶Capio gl.vt si ita ibi.& sic patet.ex quo no.
ꝙ rescriptũ debet facere mentionem constitutionis obstantiæ: ali-
ter rescriptum tale tollitur per ius commune Deinde capio gl.ma
gnam,& quæro quare non sufficit hic ratihabitio. Respondet glo.
quia literæ reputantur falsæ, & nõ solũ est defectus in cõsensu rati-
ficantis: sed etiã in cõsensu rescribẽtis.& ratificatio non operat in
10 his quę nõ dependent à ratificãte. ¶†Quæro an negatiua mandati
sit ꝓbanda per negantẽ? glo. dicit ꝙ ista negatiua non põt ꝓbari ꝑ
naturã i.per naturalem sensum humanum.¶Itẽ nec oportet ꝓbari
mandatũ: quia ex quo Papa facit mentionẽ de ꝓcuratorio, præsu-
mitur ipsum vidisse.¶Itẽ debet istud procuratoriũ exhiberi in ini-
tio in iudicio & præsumunt oĩa solenniter acta.veritas est ꝙ dũ su-
mus in iudicio contradictorio,oportet probari de mandato ꝑ ori
ginale instrumentum mandati.vt no.Cy.C.de fideicom.l.instrumẽ
ta.facit qđ no.Iac.de Are.C.de contrahen. & commit. stip.l.opti-
mam.vbi not. ꝙ non sufficit ꝙ in instrumento contineatur,talis ꝓ-
curator,nisi constet de mandato.& no.bene.& vide quod no.in c.
j.de elect.lib.vj.& ĩ.eo.ex parte.per Ber.¶Sed pone,Papa dicit,cõ
questus est nobis talis: cùm ille non fuerit in curia,nunquid ista scri
ptura est falsa? & videtur ꝙ sic.vt d.l.optimam.in fi.glo.dicit nota-
biliter ꝙ ista scriptura est vera, si probetur ꝙ procurator qui erat,
impetrauit sub hac forma quia tanquam nuncius potuit concipere
verba in personam domini,tene menti glo.¶Sed an in procurato
re in rem suam requiratur speciale mandatum? respondeo nõ:qa
vtilem actionem habet nomine proprio.C.de procur.l.qui stipen-
dia.& nemo est procurator suijpsius: & ideo nec de mandato tenet
facere fidẽ ante litẽ à se ꝯtestãdã:vt no.Archi.lxij.dist.quiescamus.
vbi omnino vide.¶Aliquando tamen cessionarius non habet vtilẽ
actionem suo nomine proprio, sed procuratorio nomine sic. vt
ff.de iure do.l.si mulier.§.ex asse. & quod ibi dicit, ꝙ cessionario.i.
fideicõmissario vtiliter nõ p̃t fieri restitutio ex trebelliano, dẽt in-
telligi noĩe ꝓprio,sed ꝓcuratorio noĩe sic.ff.ad Trebel. qui ita.ẜm
Rayneriũ de Forliuio.& ita bene intelligit glo.q̃ declarat dictũ.§.ex
asse.qui nõ est alibi in iure.¶Item notandũ est, ꝙ non p̃sumit fraus
vel simulatio qñ cessio fit cõiunctæ ꝑsonę: vt Cy.in d. l.qui stipen-
dia.& põt sumi ar.ex nostro.c.& ff.de excu.tu.l.tutor petitus.§.q̃ tu
toribus qđ verũ est rõne ꝑsonæ: vt qa dicat potẽtior,sed rõne cau
sæ vel formę sic.vt C.mã.l.ꝑ diuersas.& l.ab Anastasio.& no.ĩ l.j.C.
ne lice.potẽ.Itẽ no.ꝙ in emissione verbi qs põt cõstitui ꝓcurator:
sed nõ in emissione animi: vt ff.de acq.hære.l.paulus rñdit, ꝑ ꝓcu-
ratorem.quæ lex vulgaris est,tñ alibi non reperit.¶Deinde scias ꝙ
cũ dubitatur de mandato,vel est cauendũ de rato, vel quod produ-
catur instrumẽtũ originale mãdati: & sufficit qđ alternariuè cauea
tur de vno vel reliquo: vt ff.de dã.infec.l.p̃tor.§.si controuersia. &
colligit ex notatis per Cyn in d.l.instrumẽta.& ff.de admi.tu.l.vul-
11 go.¶†Extra quæro,qa in c.statutũ.fit mẽtio de iuramento perhor-
rescentiæ: vtrum illud iuramentũ possit reprobari.Io. An.ĩ.e.c.sta
tutũ.lib.vj.dicit ꝙ sic qa nõ disponit lex,ꝙ debeat ei stari,licet dispo
nat quòd sufficit ad probandũ ¶Ista enim sunt valde diuersa. & sic
non ob.qđ no.Cy.in l.j.C.si aduer.libertatem.& Iacob. Bu.in l.j.C.
de re iudi.¶Item quæro à quo loco dicitur reus trahi.Rñdeo pro-
priè à loco domicilij.vt no.in d.c.statutũ.§.cum autẽ.vbi est glo.so
lennis.¶Contingit tamẽ quãdoq; ꝙ quis est sine domicilio.vt not.
12 ff.ad Trebel.l.cũ hæreditas. & l. iiij.de dam.infect. ¶†Quæro vtrũ
aduena possit conueniri in loco delicti, si ibi nõ reperitur. dicit hic
Inno.ꝙ non,sicut nec ex cõtractu:sed hodie prouisum est per statu
ta terrarum:qa cum de cõsuetudine non fiant remissiones, vt no.in
c.pastoralis.de re iud. in cle.statuta prouident vtiliter & necessariò,
ne delicta remaneant impunita, qđ tales delinquentes debent for-
banniri.& ita seruatur in Italia.de istis bannitis eleganter not.inst.
qui.mo.ius pa.pote.sol.§.relegati.vide Bart.in l. diuus ff.de custod.
reo.Et vtrum vsus iudiciorum sit eis interdictus.no.ff.ex quib.cau.
in pos.ea.l.ad cognitionem.& per Cyn.C.de hęre.insti.l.j. in vlt.q.
vbi omnino vide. ¶†Circa materiã istã à quo loco diœcesis cõpu-
13 tari debeãt dietę:sic distingue.qa aut est actio realis, aut personalis,
aut criminalis. ¶Primo casu in optione actoris est à quo loco dieta
debeat computari : vel à fine diœcesis, in qua res posita est, vel in
qua reus habet domiciliũ:vt ĩ.de foro compe c.sanę.& C. vbi in rẽ
actio.l.ij.& de pręscrip.longi tempo.l.vlt.non ob istud. cap.vt in lo
co domicilij in reali non possit cognosci:quia hoc statuitur hic pro
pter odiũ ad extraordinariũ iudiciũ trahẽtium.aliàs enĩ rei vendica-
tione conueniri potest vbi domicilium habet secundum Inno. in se
cundo casu quãdo est actio personalis subdistingue: quia aut est pu
ra personalis,sicut est actio ex mutuo & tunc computatur dieta à fi
ne diœcesis,in qua reus habet domicilium : & si plura domicilia ha
beat,

ADDITIO.

a ¶Matrimonium est principium & fundamentum humani generis.vide per
doc.insti.de pa.pot.post glo.ibi & in §.j.Institu.de nup.

beat,attenditur principalius ſm Hoſtien.& ſic intelligit.c.ꝓxi.ſ. eo.
Aut eſt perſonalis ſcripta in rem, vt in interdicto vnde vi, & tunc
idem eſt quod in actione reali. exemplũ habes infra de foro cõpe.
c.ex parte.& ff.de interdictis.l.j.§.vlt.¶In tertio caſu ſi eſt crimina
lis diſtingue: quia aut agimus de minoribus criminibus,& tunc de-
bet cõputari à fine diœceſis,in qua accuſatus habet domicilium,&
non à fine diœceſis in qua delictũ eſt cõmiſſum. ratio eſt; quia de
minori crimine reſpondendum eſt coram ordinario,& nõ corã iu
dice in cuius iuriſdictione eſt cõmiſſum delictum, niſi ibi inuenia-
tur.de foro compe.romana.& in c.pluri.li.vj.Et quia in minori cri
mine non habet locũ remiſſio: vt no.ĩ.de foro comp.c.poſtulaſti.
aut agitur de maiori crimine,& tunc cõputatur dieta à fine diœce-
ſis in qua crimẽ eſt cõmiſſũ.& eſt ratio,q̃a de maiori crimine nõ de
bet cognoſcere ordinarius,ſed ille in cuius iuriſdi. crimen eſt com
miſſum: quia ad illum locũ eſt remiſſio faciẽda.vt no.ĩ.de fo. cõp.
c.vlti.¶Ex his apparet ꝙ non dicitur quis trahi, niſi quando trahi-
tur à loco in quo inuitus poteſt coram ordinario conueniri indi-
ſtinctè,ſiue ibi reperiatur ſiue non. nam trahere eſt ab inuito ꝯpa-
ritionem exigere.C.de iuriſ.om.iudi.l.in criminali. & locus fori li-
mitatur fauore rei, vt no.e.ti.l.iuris ordinem. ¶Quid ſi reus muta-
uit domicilium? dic vt ibi ꝑ Cy.& no.ff.de leg.j.l.nemo poteſt.vbi
glo.ſing.& text.ibi in d.l.iuris ordinem.& dic, aut mutauit domici-
lium bona fide anteq̃ poſſet in ius vocari vt quia erat debitum cõ-
ditionale: & tunc inſpicitur nouũ domicilium.ĩ.de appel.c.prętere-
ea requiſiſti.per Ber.c.ij.de conſti.per Archi.aut poſtquã potuit in
ius trahi,& tũc q̃a erat acquiſitum ius fori,etiã in veteri foro poteſt
conueniri.¶Si autẽ in fraudem mutauit domicilium,hoc ſibi non
14 prodeſt.vt in c.j.de obli.ad ratiocinia. ¶† An hypothecaria poſſit
quis coram ordinario conueniri alibi q̃ in loco contractus? dic ꝙ
etiam vbi res tenetur.in auth.vt omnes obediãt iudicibus prouin-
ciarũ.in §.j in glo.vt ſi res.quæ gloſ.non eſt alibi. quod intellige cũ
limitatione Inno.ſi ibi reperiatur, aliàs non q̃a ibi non plus opera
tur,poſſidere ſolũmodo q̃ cõtrahere.dicet aliquis ꝙ ibi præſens eſt
animo cum poſſideat animo, ſed hoc nõ ſufficit. ¶Item animus à
proprio corpore localiter non diſtinguitur,& animum habet ad lo
cum ſed non in loco ſeparato à ſe.¶Nũc capio quod dicit hic Col
lec.& dico primo ꝙ de impetratione non curatur vtrum vltra die
tam vel non impetretur, dum tamen vltra pars nõ trahatur:vt d.c.
ſtatutum.& ibi per Io.An.in nouella.qđ intellige dũmodo iudex ci
uitatem nõ exeat,vel diœceſim in quibus fuit deputatus: vt d.c.§.
in nullo.niſi de conſenſu partium vt hic: & tũc cognoſcendo nõ ꝑ
cõmiſſionem q̃a non eſt in hoc conſenſu.de quo pauci aduertũt ſe
15 cundũ Io.An.ff.de offi.procon.& legati.l.ij.¶†Quid ſi papa com-
mittat ex certa ſcientia extra dietam:vt ſi cauſam Peruſinorũ com
miſerit epiſcopo Florentino,valet cõmiſſio:q̃a aliter non põt intel
ligi propter diſtantiam loci.¶Sed nunquid actor poteſt trahi vl-
a tra [a]dietam Inno.ſentit qđ ſic.q̃a impetrãdo ſe ſubijcit loco.argu.
ff.de iud.l.ij.§.ſed ſi agant. q̃a nunquã reus dicitur trahere actorem.
tex.eſt notabilis.ff.de in ius voc.l.ſi libertus.¶Item in his quæ ſunt
modici præiudicij, certa ſcientia principis habetur pro derogato-
ria.¶Sed ecce epiſcopus poteſt impetrare extra diœceſim contra
ſubditum, nunquid idem conceditur capitulo cathedrali. videtur
quòd ſic.arg.C.de diuer.præſcri.l.j.In contrarium,quia de capitulo
non eſt lege cautum: & eſt quaſi altera perſona.& ſtatutũ legis mu-
tatione perſonæ non debet alterari.argu.contra.ff.quod me. cau.l.
metum.§.notandum.¶Animaduertendum tamen,quod nomine
capituli continetur prior capituli, & decanus: quia in toto pars cõ
tinetur.vt no.Archix.lv.diſt.ſed illud.& literæ citatoriæ præſentã-
tur maiori de capitulo.vt not.Archid. xliiij.diſtin.comeſſationes.
16 ¶†Quærò quis dicatur locus inſignis.Reſpondeo vbi eſt copia pe
ritorum, & multorum prætorum. & ita bonus vir debet arbitrari:
quia debet cõſiderare vtilitatem & facultatem partium. argu. ff.de
ſol.l.cum Stichus.& l.j.ff.ſi quis cautionibus.& C.vbi de ratiocinijs
agi opor.l.j.& non ſalum partium,ſed etiam teſtium.ar.ff.quemad.
teſta.ape.l.ſed ſi q̃s ex ſignatoribus.& ff.de teſti.l.iij.§.fi.vñ puto ꝙ
teſtes non ſunt trahẽdi vltra vnã dietã à finibus eorũ diœceſis,niſi
conſentiant,ſicut proprias ferias poſſunt allegare: vt not. in l. j. in
17 prin.ff.de fer.argu.C.de teſti.l.ſi quando.in ratione literæ. ¶†Quæ
rit tandem circa ſecundam partem iſtius. c. nunquid in cauſa vbi
requiritur ſpeciale mandatum,admittatur coniuncta perſona ſine
mandato.Innocen.& Ber.dicunt quòd non.ĩ.de reſti.in integ.c.co
ram.Pau.de Leaza.dicit contrarium per. l. quod ſi de ſpeciali. & l.
patri pro filio.ff.de mino. niſi dicas quòd ibi eſt ſpeciale in patre:
quia cenſetur eadem perſona cum filio.¶Idem econtra vt C.de ꝓ-
cu.l.exigendi.vbi de hoc in gl.& eſt tex.in d.l.patri. verſic. ex quo
18 apparet qui tex.nõ eſt alibi.¶†Sed an ꝓ ꝓdigo vel furioſo admit
tatur coniuncta perſona.gl.ibi dicit, ꝙ nõ, niſi habeat inſtrumen-
tum curię.tamen gl.loquitur vbi requiritur ſpeciale mandatum ſi
ad tex.referat.ſed ego generaliter intelligo:quia iſti exilio mentis
laborantes ratificare nõ poſſunt per ſe.vide Cy. in d. l. exigendi.in
vij.q. & gl.in l.tutores qui.in prin.ff.de admi.tut.¶ Sed nunquid ꝑ
cautionẽ rati excluditur ꝓbatio falſi procuratoris? rñdeo nõ:tamẽ
in dubio legitimat ꝑſonã ſatiſdantis,vt no.Cy.in l.j.C. de ꝓcu. vbi
19 videas.¶†Sed nunq̃d cõiuncta perſona poſſit cõſtituere ꝓcurato
rẽ ꝓ cõiuncta.Ber.dicit ꝙ ſic.ĩ.de ſyndico,in gl.fi.qđ eſt verũ ſi fa
ctus ſit dñs litis ꝑ conte.aliàs nõ. q̃a nullus facit ꝓcuratorẽ ad lites
niſi ſit dñs litis vel cauſę:vt ff.de iniur.l.ſed ſi vnius.§.procuratorẽ.
20 & ff.de app.l.ab accuſatore.§.fi.†Demũ q̃rit Coll.nunq̃d ꝓcurator
ad appellandũ poſſit impetrare ſuꝑ appellatione rñdet ꝙ ſic; quia
eſt ſuꝑ ꝓſecutione appellationis,& in ordinẽ appellatorij iudicij.
& hoc ſi põt ꝓſequi appellationẽ:ſecus ſi nõ põt ꝓſequi.C. de ꝓ
cu.l.inuitus.dubiũ facit,q̃a in extraordinariũ iudicẽ ꝯſentit in quo
videbat̃ req̃ri ſpãle mãdatũ. ꝓ prima opinione facit.ff.de ꝓcu.l. q
ꝓcuratorẽ dat.& q̃a cũ vnũ ꝯcedit,& id vr̃ ꝯcedi qđ ſequit̃ ad illud
ff.de ſer.vr.pdi.l.ſeruitutes.§.ſi domo.licet ꝯpromittere nõ poſſit
ſine ſpãli mãdato q̃a ibi agit̃ de magno p̃iudicio.Nã periculoſa res
eſt & pęnalis cõpromittere in arbitrũ: vt no.ff. de miñ.l.ſed ſi em-
ptione.§.minores.ff.de arb.l.non diſtinguemus.§. ſi domini.

ADDITIO.

a ¶ Vide Are.conſil.lviij.incipiente diligenter.

CAP. XXIX.

1 *Dietæ computantur à fine diœceſis, vbi res eſt ſita, quando agitur reali.*
2 *Beneficia plura poteſt quis habere, dummodo ſint compatibilia, & non requirant reſidentiam.*
3 *Domicilia quatuor poteſt quis habere: & an & quando poſſit ad quolibet citari.6.*
4 *Cauſam appellationis ſi papa ex certa ſcientia committat: ſtatim ſuſpenditur iuriſdictio priorum iudicum.*
5 *Iudex ſuperior an poſſit inhibere inferiori.*
7 *Forum nouum an contrahatur in loco ſolutionis.*
8 *Iudex impetratus ſuper nullitate contractus emptionis, an poſſit cogere ad ad reſtitutionem precij.*

1 Dilectus filius.I.†Qñ agitur reali cõputant̃ diete à fine diœceſis, vbi
res ſita eſt.hoc primò, & de meritis appellationis non
a iudex à quo ſed iudex ad quẽ cognoſcere [a] debet. hoc
ſecudo.¶Caſus. Iordanus clericus Dalmanẽſis impetrauit literas
contra Ioannẽ ſarracenũ ſuꝑ eccleſia ſancti Nicolai dalmañ.quam
dictus Iordanus vẽdicabat à dicto Ioanne:dictus Ioannes excipie
bat contra dictas literas dicens ꝙ autoritate literarum non poterat
cõueniri ea ratione,ꝙ vltra duas dietas à diœceſi vbi erat dicta ec-
cleſia conſtituta.agebatur contra ſtatuta concilij generalis de quo
concilio in dictis literis non fiebat mentio. Sed cõtra iſtam exce-
ptionẽ fuit replicatum, ꝙ ideo dictæ literæ erant validæ:quia di-
ctus Ioan. in conſonẽſi & clienſi diœceſi obtinebat beneficia: &
ex hoc ibi habebat beneficiũ qđ nõ diſtabat à iudicibus vltra duas
dietas:iudices auditis hincinde allegationibus procedebant in cau
ſa quã dictus Ioan.ſentiens ſe grauatũ appellauit ad ſedẽ apoſtoli
cã.Papa conceſſit iudices ſuper appellatione:ſed primi iudices in-
hibuerunt ipſius ne procederẽt:vnde oriebatur duplex qõ,primò
an teneret appellatio:ſecũdò ad quẽ pertineret cognitio an eſſet
ꝓcedendũ necne:papa mandat primis iudicibus qđ debeant ſuper
ſedere.& dicit qđ ſecundi iudices habent cognoſcere ad quos ꝑ-
tineat iuriſdictio.¶Ibi.I.puta Ioannes. Ibi, ſarracenus cognomen
eſt non nomẽ ſectę.vel dic ſarracenus quondã nũc clericus. ¶Ibi,
qđ autoritate literarũ.not. formã exceptionis pronomen de me-
lius q̃nã reperiat̃ alibi ¶ Ibi.eo.i.ex eo, ſeu ea ratione. ¶ Ibi, men-
tio.ſ.cap.proximo.¶Ibi,vel expreſſum &c.Ibi diœceſes.quæ diœ
ceſes nõ diſtabãt vltra duas dietas à diœceſis, vbi erat dicta res,id
eſt eccleſia ſituata.¶Ibi,denegantes.nota à denegatione exceptio
nis declinatoriæ appellari.¶Ibi, proſecutus:no.ꝙ proſecutus ap-
b pellationẽ [b] dicitur ille qui ſuper appellatione impetrat reſcriptũ:
vt ſ.eo.c.ex parte.¶ Attamen reſcriptum non inducit litis pen-
dentiam.Sed appellatio interpoſita, vel citatio ſubſecuta.ff.de in
ius vo.l.libertus.C.de tempo.ap.l. fi.§. illud.¶ Domicilium non
põt eſſe clandeſtinũ:ſed origo põt eſſe in obſcurum.¶Ibi, vos. ſ.
primi iudices cauſæ principalis.¶ Ibi, inhibens. ſ. perperam, quia
iudex

ADDITIONES.

a ¶ Extende hoc vt per Bar.poſt gloſſ.in l.j.in §.j.ff.nil no.app.penden.
b ¶ Contrarium videtur probare text.in vna copula in c.fi.in fi.de excep.contrarium etiam probat tex.in c.ex parte.ſ.e. cogita & vide do. Andream Poma.reſpondentem in d.c.ex parte.in ſuis ſcriptis.

iudex à quo est inferior:& ideo non potest exhibere iudici appella
tionis q est superior. ¶ Ibi, supersedeatis s. vos primi iudices. hoc
dicit quia si Ioan. succumberet in appellatione, causa remitteretur
ad priores iudices tam de iure canonico quàm de iure ciuili: vt ff.
de mino. l. intra vtile. secus quando appellatur à diffinitiua: vt C. de
app. l. eos. in princi. ¶ Ibi, nō vos. s. à quibus fuit appellatum. ¶ Ibi,
sed dicti iudices. scilicet appellationis. not. quod de quæstionibus
incidentibus super iurisdictione iudicis appellationis ipse debet co
gnoscere non iudex primæ causæ. ¶ Adde quod no. C. de ap. l. prę-
2 ses. per Iac. de Are. & Cy. no. quod dixi in summario. ¶ † Item no.
quòd quis potest habere plura beneficia dummodo sint compati-
bilia, & non requirant residentiam. j̃. de electio. dudum. & in cle.
gratię. de rescri. & tamen per hoc non dicitur habere plura domi-
cilia: quia domicilium habet solum in principaliori vbi residet: vt
ff. ad municipal. l. eius. §. Celsus. & locus principalis dicitꝰ vbi habet
larem, & vbi facit residentiam continuam, vel quasi: vt l. 2. C. vbi se
3 natores vel clarissi. ¶ † Item potest quis habere quatuor domicilia
secundum quatuor tempora anni. ar. ff. de acqui. pos. l. 3. §. saltus hy
bernos. ¶ Vel saltim duo: vnum in æstate; aliud in hyeme quod fa
ciunt nobiles propter malitiam aeris euitādā: vt ff. de aqua quo. &
æsti. l. prima. §. ęstate. & incipit æstas in ęquinoctio veris, & finitur
in ęquinoctio autumni vt ibi not. Et no. ꝙ hodie potius inspicitur
locus domicilij quam locus vbi est res. Intellige, nisi reperiretur in
loco vbi res est. vt dixi. c. proxi. Item no. ꝙ in reali forma est reale,
in personali personale. ar. ff. de neg. gest. l. qui aliena. § fi. & C. de p̄-
4 scri. longi temp. l. vlt. ¶ † Accipe gloss. quæ incipit, ex hoc. & recita
prout iacet. accipe gl. quæ incipit, & malè. Et no. diligenter ꝙ post-
quam Papa causam appellationis commisit ex certa sciētia, statim
iurisdictio priorum iudicum est suspensa: de hoc per Inn. in c. pa-
5 storalis. §. pręterea. j̃. de off. deleg. ¶ † Quæro nunquid iudex supior
possit inhibere inferiori? respondeo sic si ad superiorem est deuo-
luta eadem iurisdictio, vel de eodem: aliàs non. vt not. Arch. xj. q. j.
6 de persona. ¶ † Quæro an si quis habet plures habitationes possit
citari ad quamlibet? Respondeo citari potest si personaliter inue-
niatur, vel latitat. Sed si non inueniatur, vel non latitat, debet citari.
ibi vbi communiter habitare consueuit. vt not. in cle. causam. j̃. de
elect. ¶ Quid in exulibus qui non habent domicilium? dic vt dixi c.
proximo. & not. per Barto. in l. 4. ff. de dam. infec. ¶ Quæro quid
in actionibus personalibus in rem scriptis, id est quæ sequūtur fun-
dum. Id enim quod non sequitur fundum personale est. ff. de cōtra
hen. emp l. fi. §. fin. Respondeo idem quod in realibus quo ad forū
secundum Inn. quod tene menti perpetuò. ¶ Quęro vbi dicitꝰ esse
res mobilis vel se mouens. respondeo: vt ff. de hęre. insti. l. ex facto.
7 §. rerum autem. & ff. de pigno. l debitor. ¶ † Extra, quæro, vtrum in
loco solutionis contrahatur nouum forum? & dic ꝙ non vt dicit
8 illa. l. no. ff. de cōdi. inde. l. qui certo loco. ¶ † Item quæro vtrum iu
dex impetratus super nullitate contractus emptionis possit coge-
re ad restitutionem pręcij. arg. ꝙ sic. ff. de contrahē. emp. l. senatus,
nā ista duo habent se consecutiuè seu illatiuè. tex. est ibi notabilis.

CAP. XXX.

1 *Tempus datę inspicitur in literis gratiosis ex quibus immediatè sequitur ius: sed in rescriptis ad exercitium siue ad lites inspicitur tempus pręsentationis.*
2 *Eadem die duo impetrauerunt à Papa potestariam: neuter admittitur ad ingressum officij: sed si vnus est in possessione, alter non, præsumitur pro possessore.*
3 *Excommunicatus si præstat cautionem de parendo iuri, debet absolui.*
4 *Actio eadem cedi non potest diuersis insolidum.*
5 *Opponi an & quando possit de iure tertij.*
6 *Semel excommunicatus siue bannitus potest iterum excommunicari siue bāniri.*
7 *Pœna corporalis non recipit actualiter duas executiones.*
8 *Perfectum dicitur aliquid esse tribus modis.*
9 *Ordo quandoque inducit pręrogatiuam.*
10 *Mora non purgatur post lapsum tempus in quo debebat mora purgari.*
11 *Futura non habentia præcedentem ordinationem causæ efficientis non pertinent ad iudicem.*

a CApitulum [a] sanctæ. Istud capitulum le-
gitur duobus mo-
dis: & sunt lecturę cōtrariæ. vna est vt illa dictio, prius,
ponatꝰ aduerbialiter, & significet tēpus p̄sentationis: &
verbum reportauit exponatur. i. præsentauit. nam ante præsenta-
tionem literę sunt in pendenti: vt ff. de acqui. poss. l. qui absenti. &
secundum hoc expressè habetur hic, ꝙ si plures impetrant literas
circa idem beneficium, ꝙ prius oblatę executoribus habent vim,
& non prius impetratæ: nisi & illæ prius offerantur. & hanc lect. te-
nent Bar. & Gof. vt patet in summa. §. item tollentur. & not. s̄. eo. c.
j. & secundum hoc idem est in literis ad beneficia quod in rescri-
ptis ad lites. Alia lectura est, quòd dictio prius, sit nomen. i. primū,
siue primarium mandatum vt sit sensus, ꝙ si plures impetrant in
eadem ecclesia, stemus datæ vt prius impetrans pręferatur & solus
recipiatur. Et in prima parte factum narrat perplexitatem conti-
nens querelantis. in secunda ponitur commissio diffinitionis per-
1 plexitatem tollens. ibi, quo circa ¶ † Et ad euidentiam nota ꝙ cō-
trouersia istarum lecturarum est hodie decisa. nam in literis gratio
sis ex quibus immediatè oritur ius gratiæ, inspicitur tempus datæ:
vt in c. eū qui. de pręben. lib. vj. & in c. duobus. de rescrip. eo. li. a ꝯ-
rio sensu. sed in rescriptis ad litis exercitium, siue ad lites inspicitur
tempus pręsentationis. Nimirum: quia istę literę ab exercitio reci-
piunt perfectionem. Et ideo occupantis exercitium melior est cō-
ditio. & hoc in causa principali: sed in causa appellationis supplan-
tans aduersarium in pręueniendo non est melioris conditionis qn̄
statuta erat dies. vt j̃. de appella. c. vt debitus. & c. oblatæ. de hoc ple
nè not. j̃. de conces. præben. si soli. lib. vj. vbi est gloss. multum ma-
2 gistra. & mera. ¶ † Quid si eadem die duo impetrauerunt à Papa po
testariā Bononię? dic quòd neuter admittitur ad ingressum offi
cij. sed si vnus est in possessione, alter non, pręsumitur pro possesso
re. quia eo ipso qđ possidet, plus iuris habet eo qui nō possidet. vt
l. j. in fi ff. vti poss. Et idem si Papa vna eademq; die concedit vnū
idemq; feudum diuersis personis per diuersas bullas: sicut dicimus
in diuersis testamentis, in quibus non apparet distinctio horæ vel
diei: sed si apparet distinctio horę vel diei, imo & puncti, idē opera
tur punctus quod operatur pręuentio: vt no. ff. de solu. l. si ex pluri
bus. §. fi. vbi est optima glo. ¶ Casus. Calimachus impetrauit con-
tra capitulum sanctę Crucis super prębendali beneficio in eadem
ecclesia obtinēdo primò literas monitorias Scđò lr̄as p̄ceptorias.
similiter Ber. super consimili beneficio sibi in dicta ecclesia confe
rendo impetrauit literas executorias nulla facta mentione de lite-
ris Calimachi. Demum virtute istarum secūdarū literarū canonici
tanq̄ contumaces fuerūt suspensi, appellatione tamē prius interpo
sita per capitulū. Demū dictus Calimachus nouas literas impetra-
uit super executione mandati pro eo facti: & qa canonici erāt pple
xi, & significauerunt Papæ hoc: Papa mandat episcopo & archie-
pisc. Legioneñ. quatenus eo recepto ī canonicū & in fratrē assigna
toq; sibi beneficio præbēdali, qui ad eos prius mandatū apostolicū
reportauit, absoluat dictos canonicos à dictis sentētijs. & alteri im
ponat perpetuū silentiū super literis & processibus suis. & est rō qa
immediatè debet absolui. & sic fingitur absolutus in c. illud. quod
no. in simili. j̃. eo. in vestra. ¶ Item qa Papa potest dare hanc pote-
statem excommunicato. ar. ff. de offi. pręto. l. Barbarius Philippus.
3 ¶ † Adde etiam ꝙ sine speciali mandato si excōmunicatus præstat
cautionem de parendo iuri, debet absolui, & ex tunc habet potesta
tem recipiēdi aliquē in canonicū: vt j̃. de pręben. pro illorū. & hęc
receptio tribuit ius. sed est alia receptio quæ cōsistit in puro facto:
vt si ille cui iam canonicatus est collatus, recipiatur ad possessionē
& hoc bene potest fieri per suspensos. & excōmunicatos: qa est me
ra executio facti: vt j̃. de pręben. eum cui. li. vj. ¶ Ibi, crucis. per hoc
patet ꝙ non erat ecclesia cathedralis: qa non fuisset expressum no-
men sancti. secundū stylū curię de quo vide quod no. j̃. de pręb. q̃-
uis. lib. vj.. ¶ In gloss. antepenul. ibi, impetrante. Ibi, consimili: quia
eiusdē naturę & formæ. Sed non eiusdē substantię. qa aliud est bene
ficiū vnius, aliud alterius. ¶ Nam beneficium tuū non est meū, nec
econtra: sicut nec vsusfructus nec certę personę cohærentia. ff. de
duobus reis. l. si id qđ ego. ¶ Ibi, non habita mentione. quia si Papa
vltra procedit, & nos procedimus. Si autē vltra non procedit, non
intelligitur grauare ecclesiam de duobus. sic simile. ff. leg. j. l. plane.
§. si duobus & l. non quocunque. §. qui gaiū. & ff. de leg. ij. l. titia. §. q
in vita. & quod not. in l. j. C. de mulieribus & in quo loco. libr. x. in
vlti. gloss. vbi dicitur, ꝙ nō debet quis pro eadem re bis grauari. illa
4 gl. no. ad datia & collectas quę quotidie imponuntur. ¶ † Item not.
dictum. §. qui gaium. ꝙ eadē actio nō potest cedi diuersis in solidū.
ibi, qui iudices. s. secundi. ¶ Ibi, appellationem. scilicet Calimachi,
vel verius capituli. ¶ Ibi, interpositā, pro eo ꝙ ipsi executores non
admittebant exceptionē primi mandati oppositā per capitulū cō-
tra ipsos executores. & sic nota quòd capitulum opponebat de iu
re tertij pro suo interesse. ff. de carb. l. iij. §. cum extaret. Adde ꝙ aut
b ex iure [b] tertij surgit ius opponentis, vel non ius agentis, & tunc po
5 test opponi de iure tertij. ¶ † Aut nō surgit ius opponētis, vel nec
surgit ius agentis, & tunc de iure tertij non potest excipi. exemplū
in nudo possessore sine titulo qui conuenitur publiciana. Nam nō
potest excipere de dominio vel domini sicut nec agere: qa qui exci
pit agere videtur. hoc patet insti. de act. §. aliæ. C. de ser. fugi. l. cum
seruū. & ibi per Cy. & me. ¶ Ibi, in eos de capitulo, & sic nō in capi
tulum

ADDITIO.

a ¶ Capitulum hoc habet quatuor significationes vt hic habes per Panor. in j. not. & vide Panormi. in c. sacrosan. in 2. not. de electio.
b ¶ Vide Alexan. consilio cxxxvij. colum. penulti, libro 2. Roma. consi. xlvj. Car. Flo. consilio ciij. colum. ij.

tulũ qa capitulũ est nomẽ iuris & intellectuale, in quo propriè nõ cadit excõmunicatio: vt j. de sen. excõ. c. graue. ¶ Ibi, protulerunt. & bene secundũ vnã lecturã. vel dic & malè secundũ aliã: qa pendebat exceptio & appellatio obstatiua tamẽ: qa erat appellaũ à grauamine, & nõ à diffinitiua non erat iurisdictio executorũ suspensa
6 ipso iure & ideo de iure iuris tenuit sñia, sed debet rescidi. ¶ † Ibi, suspensionis & excõmunicationis. not. semel innodatũ iterũ innodari. sic & semel bannitus iterũ potest banniri qa bannũ alterius bãni immunitatẽ nõ pstat. Et qa qui in sordibus est, sordescit adhuc vt ff. de ritu nup. l. palam. §. pe. & primũ bannũ aggrauat secundũ: vt ff. de pę. l. aut damnũ. §. quisquis. Tamẽ pęna corporalis actualiter non recipit duas executiones: vt ff. de fur. l. vulgaris. in princi.
7 ¶ † Ibi, eo recepto. & sic patet ꝙ excommunicati recipiunt aliquẽ in canonicum. de hoc. j. de præb. c. pro illorũ. in glo. pe. Et vide qđ ibi no. moderni. excõmunicati ergo exercent actum spiritualẽ passiuè, & iussu superioris: qa aliter non possent absolui ab excõmunicatione si sponte & propria libertate nõ possent recipere: excõmunicatio nodũ obligationis nõ dissoluit siue tẽporalis siue spiritualis obligatio. ¶ Ibi, eo recepto. non fuit hęc forma literarũ, ꝙ reciperetur in canonicũ sed fuit mens formę. ¶ Nã cui mãdatur assignari beneficiũ præbendale, debet canonizari: & ecõuerso. qa vnã nõ debet esse sine altero. ¶ Ibi, relaxetis. ergo omnes istæ sententię erãt aliquę: aliàs nõ esset necessaria relaxatio secũdũ Ber. & Alij dicunt, ꝙ fit relaxatio ad cautelã dic vt in gl. ¶ Itẽ not. perplexitatẽ solui per sententiã imponẽtem silentiũ parti quæ non fouet iustitiã. ¶ Nunc capio gl. dicit gl. ꝙ relaxatio propriè dicitur ad cautelam. & istud verbũ debet exprimi in sentẽtia relaxationis. ¶ Absolutio autem dicitur perpetua: & in vtraq; requirit forma ecclesiæ. ¶ No. hic ꝙ prior in tẽpore potior est in iure. ¶ Itẽ no. ꝙ pręuentio perplexitatis nodũ dissoluit: tamẽ nõ dicitur præuenire qui nõ obseruat tẽpus l. fi. C. qui admi ad bo. possunt. nã qui pręcipit festinatione procurrit, nihil capit. ¶ Quæro, per quẽ actum inducatur ista prędictio? Respondeo per præsentationẽ secũdũ Ber. vel p solã impetrationẽ in literis beneficialibus: qa gratia accipit perfectionem ex consensu & literis rescribentis. ¶ In lingua principis stat gratia. In scriptura testimoniũ. In executione cõmoditas. lingua ergo principis est illa quæ prælationem inducit. & hęc est veritas.
8 ¶ † Adde ꝙ tribus modis aliquid dicit perfectũ. C. de peri. & cõmo. rei vendi. l. j. scilicet perfectione consensus seu ordinationis, purificationis & traditionis secũdũ Cy. ¶ Et dicas ꝙ interdũ agit de prælatione officij. Interdũ de prælatione cõmodi. Itẽ aliquãdo de iure initiãdo, interdũ de initiato iudicãdo: interdũ de iudicato exequẽdo primo casu prælatio attẽditur penes initiũ actus vt hic, ſm vnã lec. ſm quã primus impetrãs pręfertur: qa alteri nõ erat ius initiatum. ¶ Scđo casu non sufficit initiũ nisi deuenias ad aliquod exercitiũ. & ideo pro officij radicatione necessaria est litis cõtest. ĩ procuratore ad iudicia: vt ff. de procu. l. pluribus. ¶ Sed in procuratore ad negocia in quo litis cõte. nõ cadit, primus accessus ad aliquid substãtiale prælationẽ inducit. argu. ff. de cõdi. ob causam. l. si pecunia. in prin. & in iurisdictione iudicis nõ requiritur litis ɔtest. qa per eã nõ augetur effectus: vnde, sufficit sola citatio. vt ff. de iud. l. si quis posq̃ licet gl. notauerit cõtrariũ. ff. de iurisd. om. iud. l. & qa. pro quo videtur casus ff. de procu. l. si reus paratus. lex est notabilis quo ad potestatẽ supplendi. ¶ Tertio casu qñ agitur de iure radicato præferendo, tunc aut est tale ius in quo habet locum præuentio, & inspicitur sententia: vt ff. de noxa. l. si quis à multis. aut non habet locum præuentio, & tunc sententia non curatur: vt ff. q po. in pig. ha. l. claudius felix. Nã licet creditor secundus pręueniat, tñ nõ absorbetur ius prioris creditoris. ad idẽ. ff. de rei vendi. l. si à quo fundus. C. de iure deli. l. fi. § & si pręfatã. & l. pupillus. quæ in fraudẽ creditorum. & est materia nimis lata. ¶ Prærogatiua alia dat exercitio, & ista aliquando facit de posteriore prius. ¶ Quædam absorbet ius cõtrarium, & hęc annihilat illud vt hic. ¶ Et scias quod in actione personali etiam in rem scripta plus operat pręuentio quã in reali. ¶ Item no. quod præuentio quandoque attenditur p litis contestationem vt causa tollendę perplexitatis. ff. de verb. obli. l. si Titius & Seius. ¶ † Ex his patet ꝙ ordo prærogatiuam inducit: &
9 aliquando hoc est verum etiam in ordine vocis: quia ex ordine vocis præsumit ordo intellectus, & qui prius nominat in instrumẽto psumit prius principalior. ff. de stip. seruo. l. si seruus. p Iaco. de are. inter vocẽ & vocẽ tps est. s. instans. tamẽ de hoc instãti raro curat lex vel canon. j. de appel. c. secũdò requiris. ff. de pecul. leg. l. quidã. saluo ꝙ in prolatiõe verborũ vnus & idẽ actus debet esse cõtinuꝰ. ff. de ver. ob. l. cõtinuus actus. qa oratio nõ debet diuidi tẽporibus distinctis: qa ex aggregatis & non disgregatis fit vnũ corpus cõtractus diuisio corrũpit integrale. ff. de ver. ob. l. j. Sed istud extra materiam nostram intelligatur. ¶ Sanè illud certũ est, ꝙ in depẽdẽtibꝰ à tempore, potior est in iure vt in filio primogenio. nisi fit inhabilis, qa seruus. ff. de stat. ho. l. arretusa. vel nisi data sit forma p ɔtriũ, vel in vltimo ex perseuerantia deprehendatur maius meritũ vt expleta stipendia: qa perseuerãtia attẽditur penes finẽ: vt ff. de cõd. & demon. l. mutianæ. tex. nota. ¶ Adde ꝙ quæcunque ex necessitate sequuntur, illa retro fingunt. C. de admi. tu. l. pro officio p Cy. qui po. in pig. habe. l. qui balneum. & l. potior. ¶ No. insuper ꝙ tẽpus quod labitur, non reparatur si quis est ab alio priuatus. Dic qđ vbi surgit pręuentio vel obuiatur principio, mora non purgatur. ff. de option. leg. l. mãcipiorũ. ff. de fideicõ. libe. l. thais. §. intra certa tempora. Item si surgit contractus confirmatio. ff. de ędil. edict. l. ꝙ si nolit. §. si quid ita. Idem si surgat ex tempore rescissio ɔtus ipso iure. ff. de mino. l. æmilius. Vbi & postq̃ res ad irritũ recedit, mora non purgatur: quia non resurgit in iudicio quod consumptum est & abolitum: vt in c. j. quo tempo. miles. in vsib. feud. vnde destructo corpore contractus destruitur spiritus eius. i. robur. Nã in
10 humanis non reperit spiritus absq; corpore suo. † Item si certũ tẽpus concessum est purgationi morę post illud tẽpus mora nõ purgatur etiam propter iustũ impedimẽtũ in isto tempore purgationis emergens. C. de fideiuss. l. pe. vbi est tex. vnicus in iure. & tamẽ moram elidit casus fortuitus. ff. de publi. l. cęsar. vnde si emphyteuta non purgauit moram. j. tẽpus purgationis. nũquam põt postea purgare. j. de loca. c. potuit. illud est consideratione dignum quod mora ideo purgatur quando per oblationẽ debitoris creditor cõstituitur in mora recipiendi. Nam vltima mora nocet. Nam si non constituitur in mora creditor per oblationẽ contrariã ipsius debitoris, nunquã debitor releuatur à mora. ff. de ver. ob. l. si seruum. §. sequitur. sed si subtiliter concernas, facit. ff. mandati. l. hominẽ: & ff. de constituta pecunia. l. sed si alia. ff. de verbo. obliga. l. interdũ. §. fi. per Bar. ¶ Et sicut præteritũ nõ reparatur si cõsumptũ est, sic econtra futurũ quod initiatũ nõ est nõ cõsideratur. ff. de vsu. l. j. §. j. Nã ibi vsura ex mora veniẽdi commensuratur futuro tẽpori, & inde initiatur & nõ prius: & anteq̃ fluat in tpe in causa nõ est, ergo nec in causato. igit nec in dicto, qđ non est fundandũ super nihilo. & vide omnino qđ no. Inn. de procu. c. auditis. in fin. ¶ Dico aũt ꝙ vbi futurũ formatur seu fundatur à pręterito cõtractu, pertinet ad iudicẽ quo ad cautionẽ securitatis. ff. de iud. l. ĩ oĩbus. ¶ Item quo ad instrumẽtũ testãdæ veritatis. C. de liberali causa. l. sicut datam. ¶ Itẽ quo ad cumulationẽ cõclusionis libelli si futurũ est vnitũ cũ pręsenti per eandẽ formã dispositionis. C. de fideic. l. j. Itẽ in executione rei iudi. futura ɔsideramus. C. de sen. quæ sine cer. quã. l. j. qa
11 veniũt ɔsecutiuè. i. cõsequẽter nõ p se. ¶ † Sed oĩmodo futura nõ habentia precedentem ordinationẽ causę efficientis, non ptinent ad iudicẽ. ¶ Futura considerantur quando pręsentia ad ea ordinãtur, seu continuantur futura præsentibus per naturam, vel copulã: aliàs à iudicibus non considerantur. C. de fideicõ. l. j. qa futura per se nõ sunt apta ad agere nec ad excipere. vt l. purè. ĩ prin. ff. de exc. doli. ¶ Et scias ꝙ vbicunq; iudex perpetuũ silẽtiũ imponit, ibi de futuro pariter cũ pręsenti disponit. & id contingit ex natura rei iudicatę. ff. de li. leg. l. Aurelius. §. cẽtũ. cũ simi. ¶ Itẽ continuatiuè. ff. de arbit. l. inter castellianũ. ¶ Itẽ si iudex prospiciat futura, nõ tñ est sñia nulla. l. j. §. biduũ. qñ appellãdũ sit. ¶ Itẽ aliqñ sñia habet tacitam cõditionem si liquidabit postea. vt insti. de actio. §. curare.

CAP. XXXI.

1 *Pensio repręsentat ipsum beneficium.*
2 *Pensio non includitur si mandatur alicui prouideri de beneficio vsque ad certam summam.*
3 *Pensio sui natura non censetur beneficium ecclesiasticum.*
4 *Pensio quando solui debeat.*
5 *Permutari an possit ius ad beneficium.*
6 *Renuncians beneficio obtinendo pro aliqua re temporali an committat simoniam.*
7 *Iurisdictio an quæratur per literas surrepticias.*
8 *Exceptio declinatoria non potest opponi in causa appellationis.*
9 *Pensiones annuę computantur inter immobilia.*
10 *Renunciatio necessaria inducit simoniam.*
11 *Processus factus per literas surrepticias an sit validus.*
12 *Exceptio surreptionis an sit exceptio falsi.*

1 Ad audientiam † Pensio repsentat ipm beneficium. ar. ff. mand. l. fi. vbi cõpositio repręsentat victoriã: vt ff. de acq. hęre. l. fui. quæstiõis. vbi compositio repræsentat fraudẽ. ¶ Si habẽs lras Papę ad beneficiũ, eis renũciauerit ppter annuam pęsionẽ, nõ valẽt beneficiales lræ quas hoc tacito postea impetrauit. ¶ Casus. Fuit relatum Papę ꝙ quidã clerici obtẽtis lris ad beneficia renũciãt eis recepta annua pẽsione: deinde impetrãt alia beneficia nõ facta mẽtione de ipsis literis primò impetratis: & de renunciatione prædicta & pensione prædicta. Papa decernit impetrationem non valere & mandat in irritũ retractari totũ quicquid eo pretextu est secutum. ¶ † Ibi, ab eis. s. ecclesijs grauatis. ¶ Ibi, annuas
2 pensiones.

penſiones. Nota cum mandatur alicui prouideri de beneficio vſq;
a ad certam ſummam, non includitur penſio [a]. vt in c. quamuis. de prębendis. li. vj. ¶ Nõ ob. hęc litera quæ dicit alia beneficia: quia dictio
alia, ſignificat diuerſitatem: vt C. de ſeruis fugiti. l. ſi fugitiui. ¶ Ibi,
beneficio literarum. non dicit beneficio eccleſiaſtico: quia nondũ
illud erat adeptus ſed adepturus: quaſi dicat renunciauit officio iudicis, quod oritur ex literis obtentis ſuper prouiſione. & ideo non
eſt ſimonia: quia ius ſpirituale nondum erat formatum. ¶ Ibi, vẽdicas. ſimile verbũ. C. mandati. l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio. ¶ Ibi,
hactenus impetrarunt. No. conſtitutionem reſpicere pręterita: qa
ratio finalis conſtitutionis eſt de pręterito: vel quia fit mẽtio de pręterito, vel quia non eſt noui iuris promulgatoria: ſed veteris decla-
3 ratoria non pęnalitatem ſed actus inualiditatem continens. ¶ † Capio gl. quæ optimæ ſunt. & ad euidentiam quęro vtrum ſtipendiũ
ſit eccleſiaſticum beneficium. reſpondeo penſio de ſui natura non
cenſetur eccleſiaſticum beneficium cum laico aſſignari poſſit: niſi
talis ſit penſio quę conſueuiſſet pro eccleſiaſtico beneficio aſſignari:
4 vt j. de pręben c. quamuis. li. vj. per Arch. ¶ † Quęro quãdo ſoluenda ſit penſio iſta? reſpondeo aut præſtat principaliter propter
ſe & in genere, & debetur in principio anni: aut propter aliud, vt puta propter operas, & debet in fine anni. vt ff. de ſtip. ſeruo. l. ſi ſeruus
communis męuij. §. fi. aut de aliquibus redditibus, & tunc eis perceptis. ff. de condi. & demon l. j. in fi. ff. de verbo. oblig. l. inter ſtipulantem §. ſacram. aut ob certam cauſam puta pro penſione dom[9],
& tunc debetur tempore quo penſio ſoluitur: vt ff. quando di. leg.
ce. l. nec ſemel. §. ſi in habitatione. ¶ Sed nunquid ſtipendium tranſit ad hæredem? videtur quòd non: vt C. de vſufru. l. cum antiquitas. & in c. j. §. fi. quis dicatur dux, Marchio, comes. quia iſtud ſtipẽdium eſt quędã ſeruitus perſonalis ¶ In contrariũ videtur per. l. ſi
pactum ff. de probatio. Nam vnuſquiſque ſibi & ſuis hęredibus vr̃
proſpexiſſe. vt in c. j. de duob. fratribus à capit. nueſtitis. l. ſi pactũ.
ff. de proba. etiã ſi fuerit facta mentio de filio, niſi appoſita fuerit dictio taxatiua tãtũ. vt in c. omnes filij. ſi de feud. fuer. contro. in vſib.
5 Feud. vbi eſt gloſſ. ſing. & iſta cadunt ſuper prima glo. ¶ † Capio gl.
2. & ad euidentiam colligo quoddam notabile quòd habens ius ad
beneficium, poteſt illud permutare. & dicunt quidam ẽt cũ habẽtibus ius beneficij. ſed cõtrarium videtur notari in c. vnico, de rer.
permuta. libr. vj. in nouella. ¶ Certe quędam ſunt quæ alienari non
poſſunt tamen permutari poſſunt ff. de iure. dot. l. ita conſtante.
niſi ſint talia quæ non cadunt niſi in determinato ſubiecto: vt ff. de
iure dot. l. mulier. §. ex aſſe. & contra q̃ non poſſunt alienari nec pmutari: vt C. de re. alie. nõ alie. l. fi. & ff. de tranſactioni. l. cum hi. §. vl-
6 timo. ¶ † Sed ſtatim quæro nunquid renuncians beneficio obtinẽdo pro aliqua re temporali committat ſimoniam. gl. ponit opinio.
& finaliter videtur tenere quòd non. Nam textus huius capituli pſupponit valere: ergo non committit ſimoniam. quod concedo ſi
fit iuſſu & autoritate epiſcopi, vel retinẽdo ſuam vexationem: aliàs
committitur ſimonia. argu. ff. de inſa l. furti. §. qui iuſſu. & l. quoniã.
7 ¶ † Venio ad gl. magnam & quęro nunquid per literas ſurrepticias
detur iuriſdictio. Reſpondeo, aut loquimur in literis gratioſis aut
in contentioſis. primo caſu refert, aut iuriſdictio datur de virtute literę gratioſæ. ſ. cum litera, aut ſeorſum primo caſu nulla eſt iuriſdictio qa cùm principale ſit nullũ, ergo & poteſtas ex eo. vt not.
Inn. s̃. e. c. ad aures. & c. cęterũ. Secũdo caſu bene dat iuriſdictio ſed
elidi poteſt ope exceptionis vt no. Inno. s̃. e. c. cũ dilecto. qa principale eſt validũ & ſine vitio: licet acceſſoriũ nõ ſit abſq; vitio. ¶ Sed
nunquid in cauſa appellationis vel reſtitutionis in integrum poterit, talis exceptio reſuſcitari. gl. ſentit quòd ſic, ſi fuit omiſſa per errorem qui probatur per iuramentum: ſecus ſi ex certa ſcientia. ff.
8 de procur. l. ita demum. vbi expreſſè dicitur, ꝙ exceptio † declinatoria non põt opponi in cauſa appellationis. Cum igitur exceptio
ſurreptionis ſit declinatoria, nõ poteſt opponi per litem cõteſta. in
principali, & per conſequens in cauſa appellationis à diffinitiua.
¶ Ex his apparet ꝙ literæ cõtentioſę non ſunt nullæ, & niſi excipia-
9 tur de ſurreptione dant efficacẽ iuriſdictionem. ¶ † In gl. j ibi, penſiones. ſ. annuæ, quę inter immobilia cõputantur, & ex quibus oriret vtile quaſi dominium penſionũ ſeu cõfeſſoria: vt C. de ſac. ſan.
ecc. l. iubemus. Vnde qui non poteſt alienare nõ põt huiuſmodi pẽ-
10 ſiones conſtituere. ¶ † In gloſſ. ſed nunquid. ibi, habere non poteſt.
vult dicere ꝙ renunciatio neceſſaria inducit ſimoniam: & ſicut nõ
põt eſſe duplex in beneficio, ita nec in beneficio & ſtipẽdio. ¶ Ibi,
nullum ius ſpirituale. verum eſt cõpletiuè ſed initiatiuè ſic. & ideo
hęc ratio non concludit. dicit Inno. quòd aut renunciatio eſt facta
cauſatiuè, & eſt ſimonia: aut ſimpliciter, & non in fraudem, & non
eſt ſimonia: ſed eſt potius prouidentia ęquitatis. nã ęquũ eſt ex quo
renũciat ꝙ fiat ſibi aliqua recompenſatio. argu. ff. de peti. hęre. l. ſed
ſi lege §. cõſuluit. & vide. j. de tranſa. c. de cętero per Inno. & quod
11 habetur. j. de pręben. c. eum qui. §. eadem. libr. vj. ¶ † In gloſſ. magna. iſta gloſſ. optimè diſputat an proceſſus factus per literas ſurrepticias ſit nullus. & dicit ſi per eas nulla funditus datur iuriſdictio,
exceptio & replicatio nullitatis tanq̃ de declinatoria ſentẽtię ſemper poteſt opponi. ſed ſi de rigore iuris iuriſdictio ſit nata, licet de
æquitate, poſſit elidi tenet iudicium ex quo nõ fuit exceptum. ſed
propter iſtum errorem datur in integ. reſtitu. tam reo ad excipiẽdũ
q̃ actori ad replicandum. & ſubdit ꝙ iuſtus error probatur per iuramentum. Tu dic ꝙ iuſtitia adminiculis eget, & conſiſtit arbitrio boni viri. vt l. 3. §. ſi ad diem ff. de re mili. & l. quæſitum. ff. quãdo actio
de peculio eſt annalis. quæ lex eſt valde notabilis. ¶ Sed nunquid
exceptionis omiſſio eſt prorogatio iuriſdictionis? dic quòd non
eſt prorogatio, ſed validatio & corroboratio, & coadiuuatio ff. de
iudicijs. l. ſed & ſi ſuſceperit. & etiam ex vno actu ſcienter facto cõ-
12 firmatur iuriſdictio in toto proceſſu. ¶ † Sed nũquid exceptio ſurreptionis eſt exceptio falſi: nam tũc poſſet opponi poſt ſententiã,
& videtur quòd ſic vt ff. de fal. l. ſi qs obrepſerit. dic ꝙ propriè nõ
eſt exceptio falſi ſed doli: quia primordium eſt verum. i. ipſę literę.
licet cauſa ſit ſubreptitia. ¶ In gloſſa ibi. ff. de hęred. inſti. l. vltima.
dic quòd ibi teſtamentum non erat falſum, ſed ex falſo & ſubornato rumore hęredis inſtituti factum. & ideo hęredis inſtitutio non
valet, ſed legatum valet.

ADDITIO.

a ¶ Aduerte quia do. An. Barb. hic tenet ꝙ imo iſta annua penſio eſt beneficiũ
eccleſiaſticũ & facit tria motiua ad quæ reſpondet particulariter hic. d. Feli.
& inter alia ponderat verbum alia hic poſitum quod importat ſimilitudinẽ
iuxta no. in c. ſedes s̃. eo. ſed. d. Feli. reſpondet ꝙ verbum alia: non denotat ſimilitudinem quando per alia iura eſt declaratum quod aliquid non eſt ſimile
vt in penſione eſt declaratum hic, & in d. c. quamuis. §. j. ego reſpõdeo alio modo ꝙ tex. ſimpliciter dicit ſeu alia beneficia: non dicit eccleſiaſtica. quo caſu
nulli dubium ꝙ penſio eſt beneficium ſumendo large. & ita reſpondet Capra
hic. aduerte etiam quia contra iſtam meam ſol. facit quia appellatione beneficij in dubio intelligimus de eccleſiaſtico tanquam de digniori vt per car.
in cle. 2. in viij. not. de iudic.

CAP. XXXII.

1 *Plura beneficia poteſt quis impetrare ſub expectatione.*
2 *Beneficij nomine an intelligitur prębenda.*
3 *Impetrans beneficium de vacatura quam expectat, vel reſeruatione quæ ꝓ eo pendet, an teneatur facere de ipſo mentionem.*

IN noſtra. Receptus ad vacaturam in literis quas poſtea ad beneficia impetrat, d̃
ipſa receptione tenetur facere mentionem. ¶ Caſus.
Quidam impetrauit canonicatuũ ſub expectatione pbendæ per diuerſas literas in diuerſis eccleſijs: fuit receptus in canonicum in vna eccleſia: nondum tamen fuit adeptus præbendam:
demum vacauit canonicatus, & præbenda in alia eccleſia: petit ibidem ſe recipi prætextu literarum de ipſa eccleſia loquentium. dicit
Papa ꝙ non poteſt, cũ in poſterioribus literis de prioribus non fiat
mentio. ¶ Vel finge caſum ſic. Relatũ fuit Papę quòd nonnulli clerici vt in pluribus eccleſijs admittantur; impetrant plures expectatorias, ſupple poſtquam ex binis literis ſunt recepti, ſcilicet ĩ canonicos nondum tamen beneficium, id eſt prębendam aſſecuti: volunt ad alias literas conuolare. Papa determinat ꝙ non poſſint: qa
nõ debẽt plures eccleſiæ moleſtari prætextu talis fraudis niſi poſtquam fuerint recepti de ipſa receptione facta mentione an de iure
1 canonicali fecerint in ſequentibus literis mentionem. ¶ † Nota
quòd poteſt quis impetrare plura beneficia ſub expectatiõe, & nõ
dicitur pluralis ex tenore impetrationis, ſed effectu conſecutionis
adeo quòd etiam ſi acceptaſſet, ſed inutiliter, talis acceptatio non
pręiudicaret ſibi Illud enim dicitur primum, quod eſt validũ, non
quod eſt nullum. ff. de condition. & demonſtration. l. hęc conditio.
ff. de iureiuran. l. qui per ſalutem. ſimiliter ſi collatum ei euinceretur, reintegraretur ad gratiam. argumen. ff. de inoffic. teſta. ſi ſub
2 hac. ff. de iure fiſ. l. ſed ſi reuocata. ¶ † Ibi, beneficia. nomine bene-
a ficij [a] hic intelligit prębendã nõ merũ ius canonicale & intellectuale, in quo gratia habet principiũ, ſed nõ perfectionem. Ibi, nihilominus. & ſic erat prius receptus in canonicũ q̃ denuo impetraret.
¶ Ibi, cõtẽtos, ſcilicet quo ad cęteras eccleſias: ſecus quo ad eccleſiam in qua eſt receptus, non debet eſſe contentus nomine canonię donec aſſequatur prębẽdam. ſimile habes hæres inſtitutus nõ
debet eſſe contentus nomine ſolo hęredis niſi poſſeſſionẽ adipiſcatur vt C. de edic. diui adria. tollen. l. fin. ¶ Ibi, de receptione expreſſa, ſcilicet ſpeciali & aſſertiua non conditionali quod dic vt
in c. 2. de offic. ordi. in cle. debet ergo dicere, non obſtante quod
in

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino. do. Car. in cle. 2. in vij, not. de iudicijs.

in tali ecclesia.de virtute istius verbi vide quod not. ff.si quis in ius vocatus non ierit.l.j.¶ Oppo gl. si nō est assecutus beneficium ex primis literis ergo valent secundæ.Respondet glo. ꝙ fingitur assecutus & beneficiatus,ex quo de necessitate est beneficiandus.sicut qui est proximus cingi in militem,habetur pro cincto.sed ista non est bona solutio.vt C.si aduer.liber. l. j.& ff de iud.l.q se dicit. Vnde ratio est, quia res non est integra, nec diuidi potest gratia.argu. ff.de condi. ob causam.l. si pecunia. in principio. ¶ Capio aliam glo.& quæro vtrum vtrequæ literæ valeant.& dic quòd sic in potētia: quia vtreque dependent.¶ Sed in actu si vna gratia est secuta, altera est consumpta:quod dico vtrasque valere.intelligitur nisi in posterioribus sit facta mētio de receptione iam facta virtute prio-
3 rum literarum:quia tunc secūdæ essent ipso iure nullæ.¶† Fuit qō disputata per Io.an.in c.ignorantia.de re.iur.libr. vj. sub tali titulo quæstionis. An impetrās beneficium de vacatura quam expectat, vel reseruatione quę pro eo pendet,teneatur facere mētionem de ipso, ita quòd aliter impetratio nihil valeat.procedit autem quæstio in hoc,quòd sciebat,vel scire debebat,sicut est errans in iure,vt in facto notorio.Nam vtraque ignorantia est supina,quæ non excusatur in lucro captādo si esset enim ignorantia probabilis non officeret impetranti. ¶ Et dicit Ioan. an. quod tales literę non valēt. nam ex titulo non ex perceptione prouentuum dicitur quis canonicus: & habet quotidianas distributiones & ita partem beneficij: ergo de illa debet facere mentionem.¶ Pręterea satis est quòd habeat ius intellectuale: quia ex hoc solo dicitur locuples. argu.ff.de fur.l.à Titio.ergo si canonicatus esset sub conditione,sicut prębenda, non teneretur facere interim mentionem:quia quod pendet, non est pro eo quasi sit.vel l.quod pendet.ff.de reg.iur ff.de condi.& demon. l.non ad ea.¶ Idem ait quòd de colorata possessione vicaria perpetua.& modico beneficio adepto, debet fieri mentio alia, & noua impetratio pręsumitur surreptitia:& erranti simplicitas non prodest,secundum Io.an.Præstat ad hoc argu.ff.de acqui.hęre.l.filium.& l.clodius.& ff.de inoffi.testa.l.mater decedens.§. pręterea. & de excu. tu. l.diximus.¶ Et adde quod ius conditionale nō facit quem locupletem, nisi sit tale ius,cuius spes possit vendi. quia interim non est ius apertū.vt in c.j.qui successores teneantur. in vsib. feud.Cum interim nec cautio peti possit.vt ff.de statulib.in princi. ¶ Sed si ius est apertum, etiam sine vllo corpore iuris intellectum habet,vt ff de pet hęre.l.hæreditas in prin.¶ In gl.& ideo.ibi,ad tutelam. imo quia secundæ censentur esse primę & solę ex quo primæ sunt annullatæ. sicut nec econuerso vt notat Archi de pbēdis. c.vltimo.lib.vj.& in isto nō est necesse facere mentionē de primis: vt nota.s.eo.c.ex tenore.& j. eo. c.mandatū. per Compostelanū.

CAP. XXXIII.

1 *Procurator an possit comparere alternatiuè.*
2 *Procurator constitui potest in causa excommunicationis.*
3 *Procurator falsus dicitur,qui excedit fines mandati.*
4 *Procurator si reuocetur, non sufficit causa reuocandi:nisi innotuerit reuocatio iudici vel aduersario.*
5 *Mandatum factum gratia alterius non expirat morte mandantis.*
6 *Procurator falsus supplere potest vices veri procuratoris.*
7 *Procurator falsus si impetrat, & fertur sententia diffinitiua contra dominum,qui dominus eum ratificat, an valeat sententia.*
8 *Sententia si à iudice competenti feratur pro falso procuratore, an dominus possit ratificare in suum fauorem.*
9 *Scientia an inducat mandatum vel consensum.*
10 *Coniuncta persona an dicatur legitimus procurator.*
11 *Coniuncta persona si asseruit se procuratorem, & non erat, vtrum rescriptum validabitur ex coniunctorio nomine.*
12 *Procurator generalis qualiter reuocatur.*
13 *Procurator ad vendendum an possit rem ab eo venditam tradere.*
14 *Contractus in quo quis alteri stipulatur,habet vim mandati.*
15 *Literę credentię an inducant mandatum.*
16 *Procurator suspectus an possit reuocari post litis contestationem.*
17 *Reuocari potest mandatum:& quæ requirantur.*
18 *Procurator qui contradixerit mandato domini, postea tamen illud adimpleuit,an dicatur falsus.*
19 *Reuocatio legis an requirat notitiam partis.*
20 *Literę inquisitionis an possint impetrari sine speciali mandato.*
21 *Nuncio potest concedi libera sicut procuratori.*
22 *Actio quæ oriatur ex ratihabitione.*

EX parte decani. Nō valet rescriptum qđ procurator reuocatus & de hoc extra iudicium certificatus impetrauit.Si verò in iudicio impetrauit,valet rescriptū,si iudex & aduersarius reuocationem ignorauerunt.Et habet duas partes.in prima facti narratio:in secunda iudicis instructio.¶ Casus.Decanus & capitulum Laudunense poterant excommunicare ex indulgentia Papæ.Vnde excommunicauit quendam nobilem: proinde orta controuersia inter nobilem & aduersarios.procuratores vtriusque partis accesserunt ad sedem apostolicam: & super ipsa sentētia & alijs articulis litem sunt contestati:& quia de his in præsentia Papæ nō poterat fieri plena fides,Papa commisit causam quibusdam iudicibus,hoc adiecto in commissione domini Papę, ꝙ non valerent literæ præter consensum partium impetratæ, dictus nobilis citatus proposuit,quod procura.ipsius fuerat falsus.quia reuocatus ab eo: & ideo eius factum sibi obesse non poterat:& sic commissio Papæ erat nulla.& impetrauit in dicta causa alios iudices: & cauebatur in literis ꝙ procederetur de partium voluntate,alioquin remitterent causam instructam ad Papam. Aduersarij nobiles dicebant has posteriores literas nō valere: quia impetratę à procuratore reuocato. Papa dicit quod sine speciali mandato,& non reuocato nō potest procurator literas impetrare:& ideo secundæ literę non valēt: sed primæ literæ valent:quia procuratori nondum innotuerat reuoca-
1 tio.¶† An procurator possit comparere alternatiuè.verbi gratia, comparens tanquam procurator,vel saltem tanquam defensor:vt C.de inof.test.l.contra maiores p Cy. ¶ Pone,dominus constituit procuratorem,hoc acto ꝙ non possit reuocare, an hęres eius poterit reuocare:nam conditio quæ oritur ex contractu cum sua causa transit ad hęredem. vt no.C.de pactis inter emptorem.l.secūda. videtur quod non possit:vt l.si ego.§ j.ff.de iure do.de dona.causa
2 mor.l.vbi ita.respondeo casus mortis his verbis nō cōtinet. ¶† In tex.ibi, procuratoribus.no.in causa excōicationis procuratorē cōstitui etiam per ipsum excommunicatorem causę suę iurisdictiōis tuendæ,& defendendæ processum suum.¶ Item no.etiam in contentiosis quem fungi duplici officio ad diuersos articulos in eodē
3 libello intentari fm Ioā. An. ¶ † Collige aliud argumentum, quia falsus procurator dicitur, qui excedit fines mandati: vt qui facit actum ex generali mandato, vbi requiritur speciale mandatum fm Io.an.quia omnis qui excedit fines potestatis sibi concessæ præuaricator est mandati: vt C.de decurionibus. l. militaribus.libr.x.vbi est tex l.laudabilis.¶ Item not.ex gl. ꝙ accipitur confessio alicuius inquantum facit contra confitentē non pro eo. tic. j. de transac.c. pterea.fm Collec.nisi quis ptestetur contrariū.vt no.in gl.singulari & vulgari. C.de exce.l.si quidem.de hoc per Bar. ff.de liberatiōe legata l. Aurelius.§.idem quæsijt.¶ In text.ibi, falsus.i.falsificatus per reuocationem mandati. dicitur enim falsus duobus modis. vt in gl.dicitur enim esse falsus qui desijt esse verus.ff.de cōdi.ob cau
4 sam.l.si procuratori falso ¶† Ibi,propter suspicionem. no.qđ nō sufficit causa reuocandi nisi innotuerit reuocatio iudici,vel aduersario. intelligo nisi suspicio esset notoria, vel stat⁹ pcuratoris esset
a annihilatus a. ff. de solu. l.si cū Cornelius. quæ est lex singularis.ad hoc.ff.si cer.pet.l. eius qui in prouincia. Ista notificatio debet fieri iudici,vel aduersario:& si fit iudici processus erit irritus,si aduersario,irritandus:& ratio est, quia iudex scienter procedens cū non legitima persona nihil agit.vt singulariter no.ff.de procur.l.si procuratorem absentem.si procurator sit iudicialis, vel ad impetrandū de quo.j.de appel. c. Nicolao. nam vt dicit gl.contractus aduersarium nō habet: & ideo extra lites sufficit notificari soli pcuratori dummodo reuocatio nō sit alteri captiosa:qa fraudulenta remedia interpretatio prudentum frangit.argumen. ff. de transactio.l.cum aquiliana.dicit gl. ꝙ mandatum ligat mandantem, donec sit reuocatio intimata.dic vt in c.causas de ele.in cle.s.qualiter debeat fieri ista intimatio:sed ipsi reuocanti statim nocet: tū qa contradicere videtur:tum qa proprium factum sit:vt no.in l.j. C.de satisdando. ¶ Adde aut mādatū cōtinet liberalitatem.& nō est necessaria certioratio:vt ff.de manumis.vindi.l.& si pater.aut cām onerosam:& tunc sic aut mixtam causam:& tūc idem,vt in permutatione beneficiorum: nec curo in effectu vtrū renuncians in nomine dñi animo permutandi dicat,ego tanq̄ nūcius,vel tanq̄ procurator: quia simplicitas canonistarum non facit differentiā in apicibus nominum:sed ius ciuile facit differentiā. ¶ Et no.hic, ꝙ valde periculosum est contrahere cum nuncio: quia posset esse reuocatus clam, & sic non valet contractus:& sic quandoq; pręsentia mādati inducit diminutionem essentialium. nō valet actus iuxta theoricam Pe-
5 tri & Cy.in l.dominum.C.quod cum eo ¶† Et not. quòd mandatum factum gratia alterius non expirat morte mandantis etiā quo ad obligandum.ff.de dona.l hoc iure.§.si quis.text.ibi not. per Bar. de mādato autem quod accidit executioni donationis causa mortis habes vnicum text.cum gloss ff.de leg. 2.l. cum pater. §. mœuio. ¶ Ibi,interlocutorium.no. ꝙ sententia lata super procedendo vel non procedendo: seu super processibus est interlocutoria.¶ Ibi, vt si de partiū.similis forma cōmissionis est de ele.c.c.dudū.in parte decisa. & ista clausula refertur ad pśentem commissionem & ad futuras

ADDITIO.

a ¶ Vide quod per illam.l.dicunt Ang.Imol.& moder.in l.fin. ff.de preto. sti. prout eos refert Ia.may.in l.ab arbitro in 2.colum.ff.qui sat.co.vbi refert q́ sępe vidit obtineri in practica.

futuras secundum Innoc. Et quia concernit tempus impetrationis,
nihil operatur ratificatio partium. vt ff. de infamibus. l. quid ergo.
in prin. in ratione literæ. ¶ Ibi, impetratæ. ppter hoc iudices sup se
debant, quare capitulum significauit hoc Papę. ¶ Ibi, speciali man-
dato. nõ ob. ff. ad munici. l. Titio. vbi valet impetratio per falsum ꝓ
curatorem, & etiam per literas falsificatas: qa ibi non loquitur pro-
priè in procuratore: sed in quodã præsentatore, seu initimatore cu
iusdam supplicationis: & rescriptum dirigebatur domino non fal-
6 so ministro. ¶ † Et est illa. l. optimum. arg. ꝙ falsus procurator sup-
plere potest vices veri procuratori: quia non erat electa industria
personę sed effectus operæ. Et est mirabile quòd falsus procurator
suppleat verum procuratorem, & Seius alariũ consequit: nõ tamẽ
vt sibi retineat, sed vt vero procuratori restituat per actionẽ in fa-
ctum quę oritur ex crimine falsi vel ex varijs figuris causarũ. ¶ Itẽ
est valdæ notabile, ꝙ cõfirmatio statutorum impetrata à falso pro
curatore, vbi alius erat cõstitutus ad idem, valeat de iure: secus for
te si nullus esset constitutus procurator. & ille casus non reperit ali
bi. ¶ Ibi, de illis personis. not quòd coniuncta persona admitti
tur sine mandato: vbi & secundum regulas iuris communis requi
ritur speciale mandatum. ff. de mino. l. quòd si de speciali. & l. patri
pro filio. dic vt ibi. ¶ Ibi reuocauit, factum à procuratore reuoca-
7 to non potest ratificari. ff. de solu. l. dispensatorem. ¶ † Quæro, ecce
falsus procurator impetrat: fertur sententia diffinitiua ꝯ dñm. q do
minus eam ratificat nunquid sñia conualescit? rñ. videtur quòd sic.
quia factũ & finitum cum falso procuratore potest dominus ratifi
care in præiudicium suum. vt l. i. j. § falsus. ff. rem ra. hab. ¶ Contra-
rium dico: nam illud habet locũ in supposita iurisdictione: sed vbi
nulla est iurisdictio, ibi nihil operatur ratificatio. vt not. in l. prima,
C. de ped. iu. nõ ob. qđ no. in l. ij. C. communia vtriusq iudi. quia ibi
interuenit traditio, vt ibi patet ex verbo, possedit. Nam traditio effe
ctum rei continet: vt ff. de pact. l. diuisionis placitum. ¶ Considera
quòd vbi requiritur mandatum præcedere: ita quod hoc sit statu-
tum pro forma actus, ibi ratificatio nihil operatur vt ff. manda. l. si
vero non remunerandi. §. si post creditam. quia est præposteratio. q
8 vitiat vt ff. de acquirend. hered. l. si quis mihi bona. § iussum. ¶ † Sed
quæro nunqd lata sñia à iudice competenti pro falso procuratore
dñs possit ratificare in suũ fauorem? & videtur qđ sic. vt ff. de exce.
rei iudi. l. mater. §. hoc iure. ¶ In contrarium videt. qa speciale, est
in minore, & in ecclesia: vt no. C. in quib. cau. in inte. resti nõ est ne
cessaria. l. si tutor. Sol. dominus statuit, & dissimulauit, tũc, ppter
dolum suum ratificare non potest: sed ignorabat; potest. ¶ Sed co-
tra hoc opponitur, quia si sciuit causam suo nomine agi si etium
habetur pro mandato: vt no. in l. quo enim. §. j. ff. rem ra. hab. vbi est
glo. singul. & hic per Inn. Sol. illud verum est qñ dñs præsens est in
iudicio, & tacens: sed dominus nunqũ fuit in iudicio: non ideo videt
mandare ꝙ sciat, vt ff. de procura. l. mutus. §. his qui. licet litera ibi
dicat, qđ procurator præsentis non tenetur cauere de rato: sed ratio
est, qa hodie constat, id est, cõstare põt de volũtate dñi: ideo hodie
agunt. ff. vt in pos. lega. l. is à quo. Sed imo videtur qđ sola scientia
inducat tacitum mãdatum. vt ff. de exercitoria l. j. § magistrum. sed
ibi extra iudicium & in re domini actus gerebatur: aliàs & scientia
non habetur pro mãdato. ff. de tributoria. l. j. §. scientiam. ¶ Ex pdi
ctis apparet an sufficiat probare dominũ scire absque eo quod pro
betur mandatum? & videtur quòd sic secundũ Inn. & est rõ qa qui
scit de præiudicio suo disputari in iudicio: nisi contradicat, consen-
9 tire videtur vt ff. de re iud. l. sępe. ¶ † Sed Barto. ibi tenet qđ scientia
nõ inducat mandatum vel consensum quod est verũ: qa præcedit
aliqua ordinatio tendẽs ad hoc. non obst. l. sępe. quia ibi vnus habe-
bat causam ab alio, hic non. ¶ Item non obst. ff. ad municip. l. ij. ff. de
iudic. l. si filius. ff. de admi. tut. l. Lucius. nam tunc pater videtur con
sentire nõ protestando contrarium: quia publicum onus filij onus
patris. vt l. prima. C. de filijsfamilias, & quemadmodum pater tenea
tur pro ipsis lib. x. & facit. ff. sol. mat. l. si cum dotem. §. transgredia-
mur. & quod ibi per Dy. ¶ Sed nunquit pro præsente potest inter-
uenire defensor? & videtur quòd non: quia pręsentia facit eum ve-
rum procuratorem. contrarium est verum. ff. de iureiurand. l. fina.
§. sed si actore. & ita determinatum fuit à domino Philippo de
10 Forin. & non reperitur alibi. ¶ † Quæro nunquid cõiuncta persona
dicatur esse legitimus procurator, sicut videtur in tutore, quem
lex dat: & videtur quòd sic: vt dicit illa lex notabilis. C. de procu.
l. exigendi. respon. lex non facit quem procuratorem: & ideo re-
quiritur ratificatio, vt hic. & habes tex. magis expressum in l. tertia.
ff. iudic. sol. quanquam lex & cõsuetudo si vellet, posset qui suis
negocijs interesse non potest, verum procuratorem dare: sicut dat
vniuersitati verum syndicum: vt ff. quod cuiusque vniuers. nomi-
11 ne. l. nulli. ¶ † Sed quid si coniuncta persona asseruit se procu-
ratorem, & non erat, nunquid ex coniunctorio nomine validatur
rescriptum? respondeo non: quia est in appellatione diuersitas &
diuersitatis effectus: & ideo adiectiua nomina debẽt cõgruere acti-
12 bus qui aguntur. sic. ff. qui satis. cog. l. filius. ¶ † Quæro qualiter pro
curator generalis reuocatur? Respondeo, aut est procurator localis

puta ad fœnerãdũ in tali loco, & dẽt fieri intimatio reuocationis vt
ff. de institoria. l. sed si pupillus. § proscribere. & ponetur scriptura
in loco publico: ita quòd ab omnibus legi possit, vel saltem à pluri
mis. vt l. ij. in verbo, pro rostris. ff. de ori. iur. & est tex. not. in l. iube-
mus. C. de defen. ciui. in verbo, in frequentioribus ciuitatum locis.
Si autem est procurator in toto mundo, tunc faciet dñs notifica-
tionẽ vbi potest: vbi autẽ nõ potest imputet sibi: qa q effuso sermo-
ne loquitur in promptũ incidit sui periculum. C. de do. promis. l. fi.
in fin. qui ergo contraxit tunc procuratore non legitimè reuoca-
to, dominum habet obligatum. ff. mandati. l. si mandassem. ¶ † Sed
13 nunquid procurator ad vendendum potest ab eo rem venditã tra
dere? respon. sic: text. est not. ff. de pub. l. si qs prohibuerit. Et vnum
scias, nemo præsumitur procurator, nisi doceat de mandato. tex. est
no. ff. depositi. l. si quis inficiatus. nec sufficit fama: qa vera notitia
non habetur per famam. vt no. per gl. C. de rebus creditis. l. in bonæ
fidei: & sicut non præsumitur mãdatum; ita nec reuocatio eius mã
dati præsumitur. ff. pro suo. l. si ancillam. & hic per Ber. ¶ † Item
14 no. quòd contractus in quo quis alteri stipulatur, hẽt vim manda-
ti: & sic inutile pactũ vertitur in mãdatum in re quæ pertinet ad pa-
ciscentem. tex est vnicus in iure. ff. de sol. l. si cũ Cornelius. Item cõ
tractus innominatus habet vim mandati. text. est singu. in l. natura
lis. § fi. ff. de præsc. ver. ¶ † Extrà quæritur, nunquid ex literis credẽ
15 tiæ inducatur mandatum ad contrahẽdũ? dico ꝙ nec ex eis, nec ex
cõmẽdatitijs. tex est vnicus in iure, in l. fi. C. qđ cũ eo. & no. p Bart.
ff. de fideius. l. Lucius. ¶ Capio gl. ex prima glo. not. ꝙ põt concedi
iurisdictio capitulo, excõicãdi offensores suos: ita ꝙ alius non põt
absoluere. ¶ Circa tertiam glo. not ꝙ super singulis articulis potest
lis contestari per procuratorem constitutum ad totam litem: qa in
quacunque parte iudicij dicit lis. C. de transact. l. causas. Idem si di-
catur ad totam cõtrouersiã. ff. ad Tre l. Lucius. §. tres hæredes. ff. de
procu. l. non solũ. §. si status. ¶ Quid aũt sit dictum articulus posi-
tio copulatũ plenè no. p Io. An. in c. pſentiũ. de testi. li. 6. Inn. ¶ Ca-
pio gl. q̃ incipit, no. ꝙ quæ dicit, qđ falsus procurator dicit duobus
modis, vel qa nunq habuit mãdatum vel qa finitum & cõsumptũ.
qñq; tamen ex cõsumpto remanent reliquiæ. ff. de sol. l. cum quis.
16 §. j. ¶ † Capio gl. quę incipit sic. & ꝯ. & quæro an post litem cõtesta-
tam procurator suspectus possit reuocari? dicit gl. qđ sic. qđ est ve
rum, nisi suspicio pręcederet cõtestationem litis, & dñs haberet no
17 ticiam suspicionis. ar. ff. de priuile. cred. l. si creditorẽ ¶ † Item not.
ꝙ mandatum potest reuocari: sed quid dices, si feci promitti causa
capellæ ædificandę post mortem meam, an potero prohibere ne
soluatur. dicit Bar. ꝙ sic. ff. de sol. l. si & facit quod no. C. de non nu.
pec. l. tam mandatori. per Cy. ¶ Quæro cum gloss. quæ requirant in
reuocatione mãdati. rñ. in iudicijs vt ptineat ad iudicem vel aduer
sarium sed extra iudicium sufficit qđ perueniat procuratorẽ secun
dum Barto. qđ verum est si alteri nõ pîudicatur. Alioquin oportet
qđ reuocatio ad eius noticiam pueniat vt not. insti. mãdati. §. si ad
huc. ¶ Item oportet qđ res sit integra. dicit aũt integra in iudicijs
ante lit. conte. vel quasi, vel forte anteq̃ sit iuratũ de calumnia. vt C.
iur. cal. auth. principales. tamen si dominus non vult iurare de ca-
lumnia; quia non vult prosequi factum procuratoris forte quia li-
bellum malè composuit. ff. de institoria. l. sed & si pupillus. §. si insti
toria. & ibi no. De nouo libellandum erit vt no. ff. de proc. l. mutari.
¶ In negocijs aũt dr̃ res integra, donec negotium sit inchoatum
per aliquod qđ sit de substantia & de esse negocij vt ff. de condi. ob
causam. l. si pecuniã. in prin. de hoc egregiè no. Cy. ff. de iuris. om.
iud. & l. quia in lectura. ¶ No. qđ officium legati quia habet iurisdi
ctionem ordinariam durat etiam Papa mortuo. verum est in his
quę potest ex officio legationis, secus in his quæ ex commissione
18 speciali. Cy. aliter dicit. C. man l. mandatum. secundũ D. ¶ † Quæ-
ro, ꝓcurator à principio ꝯtradixit mandato: deinde pnña ductus
ne incurreret indignationẽ dñi, impleuit illud, vtrum dicatur fal-
sus pocurator? rñ. nõ: qa licet dñs cum indignatione recessit: non
tamen videtur reuocasse mandatũ. Ista est gloss. ordi. scd̃m lec. Bul.
ff. de reg. iu. l. semper qui non prohibet: quę glo. non est alibi in iure
ciuili, & nouissimè confirmatur per ius canonicũ in c. licet. de pro
cu. lib 6. ¶ Itẽ secundum aliam lec. habetur in d. l. semp. ꝙ pnña nu-
tu vel silentio inducit mandatũ qđ absentia non inducit, nisi signis
aliquibus mediantibus vt ff. de fideius. tutorũ. l. cum ostendimus. §.
19 fi. & ff. ad Macedo. l. si filius quæ sunt. ll. no. ¶ † Quæro nũquid reuo
catio legis requirat notitiã partis? & videtur quod non per illam le-
gẽ fin. ff. de cõdic. ob cãm. l. si pecuniam. §. si seruũ. ¶ Itẽ reuocatio
quæ fit inuito dño, vt per mortẽm. vt ff. si cer. pe. l. pe. In iudicijs tñ
mors post satisdationem non reuocat mãdatum. vt ff. de procur. l.
Titius. & expressius quã alibi in l. si defunctus. eo. tit. & dic vt ibi: qa
expedit hæredi quòd duret. vt no. Cyn. C. mandati. in prima oppo-
sitione secũdũ Pe. ¶ Quæro vnà cum glo. pone, medio tẽpore post
reuocationẽ & ante notificationẽ aliqđ est gestũ. rñ. illud valet: qa
reuocatio non supressit effectũ ff. de acq. pos. l. si absenti. non ob.
ff. de manumis. vind. l. pr ex prouincia. & l. si pater. quia ibi loquit in
actu in quo requiritur perseuerantia consensus domini pro substã
tia

tia actus. Itē ibi nō est propriè procurator sed magis nuncius, q nō concipit verba in per sona sua, sed dni, de verborū cōceptione formali, no. plenius q al. bi in c. psentiū. de test. li. 6. in nouel. & si falsus est nō pōt ratificari: qa cū debet esse propriè factū, & nō fictū, dns non potest ratificare quia in ratificatione requiritur mediū per qd fiet transitus: vt no. per Cy. & Petr. C. si quis alteri vel sibi. l. multū. Bar. tamen dicit, ꝙ imo factum falsi nuncij potest ratificari, ut ff. de præca. l. certè. §. j. ¶ Tu dic, qd ibi respectu corporalis possessionis erat procurator, sed respectu ciuilis erat nuncius. vt j. de præbend. c. accedēs. ¶ Fuit quæstio de facto. Præpositus sanctæ Musteolæ, ad permutandum constituit procuratorem, & statim ipsum præsentem clam reuocauit: qui postea permutauit: vtrum valeat permutatio? & quia requirit prætoris authoritatē, id est Papæ, dicebatur ꝙ permutatio valebat. vt in cle. vnica. de renun. in gloss. magna. ne illu datur Papæ. C. de his qui à non domino manumittuntur. l. fin. permutantes beneficia non permutant ipsa, sed animo permutandi re nuntiant: & superior confert: & ista collatio tribuit ius: secus esset in permutatione aliarum rerum quæ reuouato mandato non procederet. argu. in l. iij. §. subtilius. ff de condi. ob causam. tamen teneretur reuocans actione de dolo. arg. ff. de dolo. l. & eleganter. §. seruus. ¶ Capio gloss. quæ incipit, & merito ex qua no. qd propriè allegationi quis tenetur stare contra se, sicut propriè confessioni: quia allegationes vim confessionis obtinent. quod est not. ¶ Capio glo. q incipit; & ita patet: & opponit, procurator meus est in curia: & impetrat rescriptum: & in rescripto non fit mentio de aliqua procuratione: quomodo ergo probabo ꝙ impetrauerit procuratorio nomine. nam rescriptum hoc non dicit. respondeo imò roportet qd fiat mentio de impetrante, & eius qualitate. s. mādato. & videtur ꝙ ante factum debeat probari per literas authenticas, vel publicū instrumētum: sed post factum sufficit probare per vnū teste, & iurm secundū Ber. quod est notabile. vel dic adhærēdo stylo curiæ & cōsuetudini generali ꝙ præsumitur impetratū à legitima persona vbi nulla psona est specificata: qa ita est verisimile per stylū cācellariæ. ¶ Item dicit hic Io. An & Collec. ꝙ præsumit literas esse impetratas de mandato domini, nisi cōtrarium appareat: vt no. j. e. c. nonnulli quia literæ non exeunt de cancellaria nisi purgatæ: & oīa psu muntur so ēniter acta ex quo literæ emanauerūt de cancellaria. ar. C. de fide instrumen & iure hastæ fiscalis. l. j. C. de ptrahen. & cōmi. stipu. l optimā. Nam cum appareat literas ad eū pertinere, psumit cum mandasse vt ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. pertinere. C. de pact. conuen. l. fi. & C. de alimē. pupi. præstan. l. vltima. C. de administratione tuto l. lex q tutores. circa mediū. Nam cum cancellaria nō det literas sine cā, præsumitur causa vt. C. de prædijs decurionum l. j. lib. x. ¶ † Sed nunquid literæ inquisitionis possint impetrari sine speciali mandato? videt qd sic. C. de precibus imper. offeren
20 dis. l. j. sed ibi ex certa sciētia princeps concessit. ¶ † Extra not quòd nuncio potest concedi libera sicut procuratori. vt de ver. obli. l. qui
21 Romæ. §. Calimachus. vbi ē vnicus tex. in iure. hoc nomē libera, nū quā tacitè intelligit, nisi exprimat ipsum vel æquipollēs. vt ff. de pecu. l. q tuberonis §. alia causa. & no. p Cy. C. de procur. l. qd quis. nisi in procuratore cęsaris. vt ff de offi. pro cu. cęsa. l. j. & tñ aliquando restringit. ff. de exercitoria. l. Lucius. ff. mandati. l. creditor. §. fi. & isti tex. sunt notabiles multū. ¶ † Quæro q actio oriat ex ratihabitione?
22 tex. dicit ꝙ mandati. ff. de re iu. l. semp qui nō prohibet. gl. dicit, ꝙ negotiorum gestorum nisi fingatur mandatum præcessisse. Nam prima cā est ipsum negociū. postrema ratificatio: non enim reperi tur aliqs titulus actionis sub hoc nomine actio ratihabitionis: sed transfertur nomen ad actionem mandati. s. vtilem per fictionem.

CAP. XXXIIII.

1 *Error loci vitiat citationem.*
2 *Fines vtrum ponantur inclusiuè vel exclusiuè.*

SIgnificante. Per rescriptum impetratum contra hominem certæ diœcesis, alius eiusdem nominis alterius diœcesis conueniri non pōt. hoc dicit. ¶ Casus. R. impetrauit contra. V. dicendo impetro cōtra. V Remensis diœcesis, putans forte qd esset de Remēsi diœcesi, cum re vera esset de Leodicen. Papa determinat hanc diuersitatem officere rescripto: iste est sensus decretalis.
a ¶ Ibi excipiendo not quòd est necesse excipi a de non identitate corporis, quod probatur per nō identitatē loci. Et ideo dico quod si esset diuersitas in loco loci: puta quia diceret, contra. V. de tali parochia, & esset de alia etiam vicina: quia cum non conueniunt verba rescripti non conuenit rescriptum, vt C. de probatio. l. cum præ
1 cibus. † Idem in citatione in qua debet apponi locus, vnde est citandus: & error loci vitiat citationem: vt ff. de iudicijs. l. eum quem temere. nisi citatus cōfiteatur se esse vnum & idē corpus, & de sensum: forte quia ipse est qui commiserat homicidium, secundum Iacob. Butr. qui ita no't. ff. de conditioni. & demonstrationi. l. demonstratio falsa. ¶ Item not. quod diuersæ appositiones iudicant diuersa subiecta. ¶ Item not. quòd vbi vitiat incertitudo, vitiat & error. non obstat. C. de testa. l. ambiguitatē. qa illud intelligit quando constat de corpore saltem per indicia: vt ff. de reb. du. l. q habebat. aliàs incertum habetur pro nullo ff. de le. j. l. Titiæ textores. non obst. ff. de leg. j. si quis in fundi vocabulo. quia facilius vitiatur rescriptum q vltima voluntas, vbi æquiuocatio accipitur in benigniorem partem. ¶ Quæro, quid si persona digito ostendatur: puta dicit iudex, cōdemno istū præsentē de ciuitate Assisij: & iste ē de ciuitate Nucerię? rñdeo valet sentētia: qa psona seipsam ostēdit: ut ff. si cer. pe. l. certum. ¶ Quid si erratum in finibus loci, puta dicit iudex fecisti homicidiū tali domo sic confinata: & est bene cōmisū in illa domo: sed non habet illas pfines: respondeo ex quo pstat de crimine, puniri debet crimen: secus si ille locus nō reperiret in rerū natura: vt ff. de accu. l. libellorū. nam cum ibi dicit domo significat locum. & dum dicit illius, significat demonstrationē: sed annus & mensis ibi significat tps. & tamen si domus non esset illius: sed esset alterius, cōstito de crimine debet fieri condemnatio. ar. ff. de offic. præsi. l. illicitas. §. veritas. q §. semp dēt cē ante oculos assessorū. dicunt doct. quid in isto c. esset certum de persona p aliam denominationē: quia fieret mentio de galopresso. Respondeo, sufficeret, vt no. C. qui testa. face. poss. l. hac consultissima. vel de dño Galeaz de Mantua qui tñ nō esset de Mātua: qa error circa substātialia nocet: sed circa accidētalia nocet, sm doc. ¶ Pone ꝙ impetrat cōtra vniuersitatē expressis falsis nominibus ancianorum. dic ꝙ nō vitiat. de ordine cog. c. cū dilect. scdm Ho. & Io. An. ¶ Quid si scholaris studēs Bononiæ & nō inde oriundus impetrat, dicendo talis scholaris Bononiæ: quidā dicūt ꝙ valet: qa non respicit nomē pprīū, sed appellatiuū scholaris: secus si diceret? Petrus Bononiensis: qa significaret originē: qñ verbum debet naturaliter intelligi, & non accidentaliter: vt no. ff. de excus. tuto. l. sed & reprobari. ibi, comanus. vbi glo. dicit i. de comania: sicut si dico, talis de Perusio, intelligitur naturaliter: dicet aliquis ista nō debet vitiare: quia Papa si sciuisset, nihilominus concessisset: sed ista non est bona rō: qa casus omissus non habetur p expresso. ¶ Item de persona de qua non cogitat. nā ad cogitatum debet referri oratio: vt ff de testa. tutela. l. si quis ita. ¶ Item sicut aliud est non intentare, & aliud in impetrando errare, in aliqua demonstratione accidentali. vt vnum scias ꝙ vbi demonstratio adijcitur generi, si falsa est demonstratio, dispositio redditur oīno incerta & nulla. vt l. legatū. ff. de li. leg. facit j. e. c. Rodulphus. ¶ In dubio non est recedēdum à finibus demonstrationis: vt ff. de
2 censi. l. forma. ¶ † Et vtrū fines ponant inclusiuè vel exclusiuè non est materia hic: sed alibi, & per naturam loci apparet illud sępe. ar. in l. ij. C. qñ & quibus quarta pars debetur & p rerū naturā dico apparere qñ apparet ad oculū siue oculata fide: vt C. finiū reg. l. si quis super. ff. eodem. l. si irruptione. §. ad officium. situs est res naturalis, sed locus est accidentalis. nam res mobiles sunt in situ. C. de serui. l. j. & l. fi. & ff de hære. insti. l. ex facto §. rerum. ¶ Itē ꝙ sine finibus est, inutile est: vt vinea sine sepibus: vt habitatio sine aditu suos fines includit vt ff. de serui. vrb. prædi. l. seruitutes. §. domo. sic si vendo molendinum, venit clausa molēdini, & situ'ę, etiā si pter siccitatem molere nō possum. ff. de cōtrah. emp. l. si aquæ ductus: eil l. se. l. notabilis est. Sed si nō apparet per naturā, nec per vsus necessitatem, requiritur ad alias coniecturas. & si quidem tractaretur de magno pręiudicio, dictio vsq; ponit exclusiuè. ff. de pact. l. veteribus. ff. de legat. iij. l. patronus. §. j. Idem vbi fieret disgressio: quia de vna re ad aliā separatam: sed de continente ad contentum, nulla debet fieri disgressio: qa nō ē ibi separatio neq; naturalis, neq; secūdū rationē. ¶ Ex pro regula tradi pōt ꝙ fines intrinseci ponuntur inclusiuè: extrinseci exclusiuè: & multofortius omnimō extranei vt flumina publica, & vię publicę, & nemora q nō sunt in vsu: & multofortius si nō sunt in cōmercio: qa nō videt pcessum qd in comercio nō est: vt l. si qd. §. fi. ff. de peri. & cōmo. rei ven. & ff. de ptrahen. emp l. littora. ¶ Item cōfinia quæ nō sunt de iure, vel iurisdictione tertij ponūt demōstratiue, sed nō inclusiue. ar. ff. de le. j. l. si domus. § fi. & l. serui electione. §. cum fundus & facit qd not. C. de actio. empti. l. si fines agri. ¶ Porro fines nunquam ponuntur inclusiuè, nisi sunt de corpore eiusdē rei. nam si diuersa res est, sunt voce separationis & non vnionis.

ADDITIO.

a ¶ Reus in terminis huius tex. & similibus habet necesse excipere de identitate corporis secundum Bal. hic per istum tex. in verbo excipiendo ꝙ probabitur per non identitatem loci: & ex hoc infero qod allegans non identitatem corporis hēt necesse illam probare limita duobus modis: primo vt pulchre per Bart. in l. si quis seruum. §. si inter duos. ff de leg. ij. in fi. ij. limi. vt non procedat qñ agitur de reprobando instrumento tāquam falso instro tanquā falso per testes q. dicūtur nominati in instrumēto q. dicāt se nunq interfuisse: quia debet probari qd isti testes sunt illimet de quibus loquit instrumentum ita Cardi. dicens se ita dixisse in q. facti in c. cū Io. de fid. instru. vt habes pulchre relatū p Fely quē oino vide in c. auditis. in 17. col. de præscri. parona.

CAP. XXXV.

1 *Rescriptum si est impetratum contra diœcesenos, an non potest conueniri ciuitatensis.*
2 *Clericus ciuitatensis & clericus diœcesanus differunt re, & nomine: & vnũ sub alio non includitur, & vtrum nomine ciuitatensis contineatur clericus ruralis.*
3 *Patria est duplex.*
4 *Dictio alios, est repetitiua qualitatum procedentium, quę adapt ari possunt sequentibus.*
5 *Repetitio tacita fit ad construendum quod dispositum est.*
6 *Probari potest per testes sensus voluntatis, sicut sensualitas corporis.*
7 *Nomina quædam sunt localia, & quædam sunt nomina personarum.*
8 *Testator si legauit mihi frumentũ quod habet in ciuitate, non venit frumentum quod habet in comitatu.*
9 *Prorogare iurisdictionem an quis possit.*
10 *Validare iurisdictionem an sit prorogare.*

a 1 RODULPHUS. [a] †Per rescriptum impetratum cõtra diœcesanos ciuitatensis conueniri nõ põt, & est rõ: qa nõ includit ĩ virtute vel veritate sermonis, est eñ exinde vocis etymologia: significatio aũt intellectus ẽ attributus dictioni ab intellectu. vt no. ff. de verbo. signifi. l. tigurij. & quod aliter sonat cogitatum nõ videtur: vt dixi s. c. proxi. & ff. de fundo instructo. l. cum de lanionis. §. cui fundus. diœcesis est domiciliũ rusticũ, & non acquirit per discursum sed ꝑ mansionẽ in loco: vel per expressam animi declarationem. ff. de iudi. l. hæres absens. §. j. & vide Archidiac. 3. q. vj. in princip. vbi dicit quod vbi maior est residentia, ibi præsumitur esse domicilium. Tamen origo non requirit residentiam magnã, sed domiciliũ. sic l. iij. C. vbi senatores vel cla. diœcesis interpretatur gubernatio. & hoc nõ scdm proprietatẽ verbi, vel potestatẽ sed ſm affectũ, vel officiũ: & ẽ diœcesis ꝓpriẽ baptismalis ecclesiæ territoriũ, vel gubernatio. dicit à dia, quod est duo, & cesio qđ est de. isio: quia decidit & separat ab illa diœcesi diœcesis dispositio, vel subiacẽtia: districtus est locus, vel terræ spaciũ extra limina ciuitatis iurisdictione informatum in vnum corpus non redactum. ¶Commune Florentię mãdauit vni vt staret in ciuitate sub pęna capitis: nũquid poterit stare in comitatu: vel econtra? dic vt no. C. de ser. ex por. l. fi. per Cy. ¶Casus in terminis. Quidam Rodulphus rector sancti Christophori de ciuitati Saginensi conueniebatur per literas impetratas ꝯ clericos Saginensis diœcesis: Papa dicit non posse: qa nõ includit in rescripto. ¶†Ex quo no. quòd clericus ciuitatẽsis, & clericus diœcesanus differunt re & nomine: & vnũ sub alio nõ includitur ista differẽtia potest dici specifica vt no. Io. And. in c. si ciuitas. de sen. excõ. lib. 6. in nouella. Nimirum autem si nomine diœcesis non continetur ciuitas: quia minus nobile non continet maius nobile, sed econtra. Potest dubitari vtrum nomine ciuitatensis contineatur clericus ruralis. & videtur qđ sic: quia rus est pars ciuitatis, scilicet subiectiua, & sub eisdem legibus, & gubernaculis. vt ff. de iudi. l. insulæ. ff. ad munic. l. qui ex vico. & no. in auth. quibus modis naturales efficiuntur legi. §. si quis autem talis. & C. de episc. & cler. l. nulli. ꝙ si ex vico. ¶Præterea populus ciuitatis & comitatus est idem populus integralis, & iure publico continetur vterq;. vt no. ff. de iusti. & iur. l. ius publicum. certẽ hoc nomen populus, comprehendit etiã aduenas qui ibi sedem collocarunt. tex. est no. in authen. de quęstore. post prin. colla. vj.
3 ¶†Patria est duplex, scilicet originis non fugitiua: quia quis nascitur in loco destinato, nõ in fuga. ¶Item domiciliũ quod similiter non contrahit per discursum. qnia domicilium debet esse mansurum. & vide quod not. in l. j. C. vbi petantur tutores vel curatores. facit. ff. de hære. instituendis l. ex facto §. rerum. ff. de pig. l. debitor. ff. de iudicijs. l. hæres absens. ¶Certè ego dico, quod integritatem diuisio soluit sicut si dicerem, isti sunt intra muros, & alij extra muros: nam vbi diuisio est, ibi separatus est intellectus vt ff. de leg. iij. l. seruis vrbanis. & ideo in qõne ꝓposita dico, qđ nomine clericorum ciuitatensium non continent clerici rurales, id est in ecclesijs rusticanis residentiam facientes. vt ff. ad municip. l. eius. §. celsus. & ff. de fundo instructo. l. cum quidam duos. Nam hæc vocabula localia sunt & diuersæ demonstrationis: quinimo relatiuè opposita: & ideo vnum non continetur sub altero vt in isto. c. hęc verba, circa diœcesim, & similia significant ꝯtinuitatem seu cõiũctionem loci. ff. de contrahend empt. l. rutilia. text. no.
4 ¶†Quæro an sit differẽtia inter hos sermones, videlicet cõtra Petrũ de diœcesi Florentina & quosdam alios: & inter aliã propositionẽ, contra Petrum & quosdam alios de diœcesi Florentina dicẽdum quod nõ: quia dictio alios, est repetitiua qualitatum præcedentium quæ adaptari possunt sequentibus, vt ff. de vino legato. §. cui dulcia. l. fi. secus si non possunt adaptari vt ff. de aur. & argen. lega. l. plaucius. & in diuina scriptura, Christus & alij duo latrones. nam dictio alij, ponit aduersatiuẽ in substantia & qualitate. vt no. ff. de hære. insti. l. Iulianus. Porro repetitio tacita non est aliud quàm quædam adaptatio. ff. de excu. tu. l. non solum. §. qui primipilum. vbi est tex. sing.
5 ¶†Et not. quod tacita repetitio fit ad construendum non ad distruendum qđ dispositũ est tex. est. no. in l. vlti. ff. de manumis. testamẽ. ¶Sed pone quòd ciuitas est aucta, & per hoc noui muri attingunt quandam ecclesiam ruralem: nunquid literę expectantium ꝑ prius cõcesse extendantur ad hanc. argu. qđ sic. ff. de lega. ij. l. cum fundus. ¶In contrariũ videtur gl. ordinaria. ff. de excu. tu. l. sed & reprobari. §. fin. in vlti. gloss. quod est verius. ff. de contrahend. emp. l. in lege. & est rõ, quia vltima voluntas extenditur vsque ad mortem: sed priuilegium non extenditur: quia non est in pendenti. argu. in l. vlti. ff. commu. prædio. in ratione motiua illius legis.
6 ¶ Quæro an per testes possit probari quòd Papa sensit de isto Rodulpho, & dico quòd ꝑ testes potest ꝓbari sensus uolũtatis, sicut sensualitas corporis: ut not. Barto. ff. de verbo obli. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. ¶Idem ait quòd diuersitas scripturæ inducit diuersitatẽ ꝓbationis, eadem
b l. §. cum qui. ¶Et ego dico quòd illud quod non dicit scriptura [b], nec nos dicere debemus? quia scriptura probat suos limites: ut. ff. de fideiussorib. l. fideiussores magistratuum §. aurelius. ubi est tex. notabilis. ¶Sed statim opponitur, quia lege cauetur quòd si alicui conceditur iurisdictio ciuitatis. conceditur etiam iurisdictio castrorum ipsius. ut. ff. de offi. prefec. urbis. l. j. §. cum urbem. Sol. illud uerum est in iurisdictione ordinaria. q̃ nõ diuidit se à sua integritate: secus in iurisdictione delegata, quæ est odiosa & extraordinaria.
7 ¶†Et no. quod quędam sunt nomina localia, ut Roma, Perusium, Florentia: vrbs, ciuitas, oppidum, castrũ, castellum, arx. Quædam sunt nomina personarum, ut populus, plebs, corpus, collegiũ, gens, & societas: & prosequitur Io. an. vbi. s. & Bar. in. l. j. ff. ad muni. & ff. de verb. sig. l. ij. & l. prouinciales. & no. quod ista sunt utilia in beneficialibus: puta si quis impetrat primam vacaturã in ciuitate. ꝙ nõ continetur ecclesia ruralis ad hoc optimẽ facit C. de testa. l. fi. ¶Itẽ si statutum dicit quòd maleficia commissa in ciuitate puniantur arbitrio potestatis. Istud arbitrium non extenditur ad maleficia extra ciuitatem: quia est extraordinariũ & cõtra ius commune. Nam de iure communi non est concessum arbitrium in pęnis: sed in executionẽ pęnarũ. & nõ in decidendo: sed in cognoscendo, vt l. j. §. calumniatoribus. ff. ad turpilia. nisi incidat nouus casus, qui non sit lege comprehensus: quia tunc ad arbitrium iudicis pertinet supplere & arbitrari. vt l. j. §. j. ff. de effracto. & expilatoribus. nam quæ nouiter emergunt, nouo remedio indigẽt propter cõcomitantias, & circunstantias & casus repentinos dantur arbitria iudicibus. vt dixi. s. de consti. c. j.
8 ¶†Item. prædicta sunt vtilia in testamentis, si testator legat mihi frumentum quod habet in ciuitate, non venit frumentum qđ habet in comitatu. ff. de pecu. leg. l. nam quod liquidè §. si ita. & cõsidera quòd quando testator vtitur proprio nomine loci: puta dicit. Romæ vel Florentiæ: & tũc etiam continet frumentum quod est in continentibus ędificijs: sicut sunt suburbia cõiuncta ciuitati nullo extraneo loco mediante: via autem publica nõ facit medium; quia eiusdem iuris publici est. ¶ Si autem testator vtitur nomine appellatiuo communis, vel ciuitatis, quę nominatur à cinctura murorum, vel appellatiuo nomine vrbis, per aratrum circulantem designatur, non veniũt continentia ædificia extra muros: quia signũ limitat signatum. ¶Si autem testator vtatur vtroque vocabulo: puta dicit, lego frumentum quod habeo in ciuitate Perusij: dicunt quidam quòd inspicitur quod præcedat. sed gloss. in d. l. 2. de ver. sign. dicit, quòd inspicitur in testamentis latior interpretatio: & ideo continẽtia ędificia includuntur. Guil. de Cug. dicit in d. §. cum vrbẽ. quòd Roma continẽtia ædificia includit: secus in alijs ciuitatibus: vnde in quæstione proposita dicendum videtur, quòd inspicitur nomen proprium restrictiuum non appellatiuum extensiuum. non obstat. ff. de stipula. seruo. l. si quis seruus. vbi sumitur coniectura ex ordine verborum: qa ibi verbum secundariũ erat appositum loco solius demonstrationis & causæ finalis, arg. ff. de an. leg. l. annua. §. j. & est ratio; quia nomẽ propriũ est sicut indiuiduũ, & nomẽ appellatiuum est sicut genus: & sic indiuiduum restringit & coarctat speciem: quia verbum quod in vltimo profertur. vr ẽẽ conclusio & determinatio totius orationis. arg. ff. de verb. sig. l. si cũ
9 fundum. ¶ † Goff. tangit hic an iste Rodulphus possit prorogare iurisdictionem. & dicit quòd nõ: & est ratio quia prorogatio cũ fit de persona in personã, licet verba sint indefinita: quia quando indefinitè proferũtur determinato modo: tunc nõ æquipollent vniuersali:

ADDITIONES.

a ¶ Vide vnam pulchram doctrinam quam per istum tex. tradit Mathesil. not. 84. vt per Decium in repe. c. j. in 5. colum. de proba.
b ¶ Vide doctor. in l. lecta. ff. si cert. peta. & vide quæ scripsi ad istud propositum in quodam cõsilio edito pro nobilibus de Sandelarijs de Parma. & illi consilio se subscripsit domi. An. po.

sali:quia suis finibus est contenta vt hic cum si.Est autē quædā ꝓrogatio quæ fit de similibus ad similia personis nō mutatis.de hoc
10 dicam.j̄ de officio delega.ca.p.& g. ¶†Et vnum scias ꝙ validare iurisdictionē non est prorogare.vt j̄.de iudi.c.j.& tunc non habet locum pęnitentia:idem si partes dicant,prorogamus irreuocabiliter,non possunt re nuntiare beneficio pęnitendi: quod aliâs cōpetit vsque ad litem conte.vel vsque de cōmuni cōcordātia ꝓcedūt coram ipso iudice vt ff.de iudi.l.j.& dic ꝙ interdū quis consentit in iudicē suum,quem de iure speciali poterat declinare,& non hēt locum pęnitentia.Interdum in iudicem alienum qui suus fieri poterat, & tūc aut res stetit in finibus consensus,aut processum est ad aliquem actum iudicialem de discordia partium:& his duobus casibus habet locū pœnitentia vsq; ad litem conte.& nō post.Aut fuit processum ad actū vltra prorogationem de partium voluntate,& non habet locum pęnitentia.ff.de iudi.l sed & si susceperit. Interdum consentit in iudicem alienum qui suus fieri non potest, & tunc non valet consensus.vt j̄.de foro competēti.c.si diligenti. quia coram eo non potest esse iudicium neque cōfessio,vt j̄.de.iudi.c.at si clerici &c.

CAP. XXXVI.

1 *Comitatus transmittitur de fratre in sororem.*
2 *Consuetudo gentis gallicanæ vel alterius regni,potest dici ius gentium.*
3 *Regina Apuliæ si nubit cuidam simplici militi,an faciat eum regem.*
4 *Succedens tenetur soluere debita vel comitis vel comitatus.*
5 *Rescriptum non transit ad hæredes passiuè.*
6 *Iurisdictio perpetuatur de iure ciuili nouissimo per solam citationem.*
7 *Rescriptum an incipiat ab hærede.*
8 *Impetratum contra dignitatem etiam re integra an transeat ad hæredem.*
9 *Naturam qualitatem quæ sit.*
10 *Tempore datæ qui erat laicus, si postea sit factus clericus, conueniri debet ex capite laici.*
11 *Represaliæ si sint concessę contra omnes de patria Florentina, an includantur Aretini.*
12 *Episcopus si excommunicauit omnes leprosos stantes in ciuitate nisi infra octo dies recedant de ciuitate, an leprosus qui exiuit portas ciuitatis,& reduxit se in quodam hospitali in suburbijs intelligatur paruisse mandato.*
13 *Interdicta quandoque recipiunt extensionem.*

Significauit. ¶Si conueniendus per clausulam, quidam alij, re integra-
a a moriatur,successor eius per illud rescriptū non poterit conueniri. ¶Casus. Proponebatur ꝙ rescriptū erat impetratum contra episcopū & quosdam alios clericos & laicos:& q̄d quidā mercatores de vigore dictæ clausulæ generalis conueniebāt sororem dicti comitis eius hæredē.q comes decesserat post rescriptum ante citationem.Papa dicit non posse:q̄a re integra mortuo dicto comite cessat rescriptum quo ad hæredem ipsius. Nota
1 hæredem ipsius re integra non succedere in rescripto. ¶†Not.q̄d comitatus transmittitur à fratre in sororem: & sic in fęminam q̄d est verum iure gallico:quia ita se habet ꝯsuetudo,ꝙ fęmina succedat:sed de generali consuetudine feudorum est secus.vt in c.j.§.si. qui feu.da.pos.in feu.secūdū Host.dicit Odofredus quòd si quis à principe emeret comitatum,ita trāsmitteret ad hæredem fęminini gn̄is,sicut quamlibet hæreditariam rem:q̄d verum est etiam si soluat regi censum:q̄a licet comitatus tunc sit censualis,nō tamen est feudalis: sicut prædia ex quibus soluitur tributū allodij,& non iure feudi cēsentur.facit quod notat.ff.de publicanis.l.j.§.j.& ff.de dam. infec.l.si finita.§.si de vectigalibus,vel dic quòd iste comitatus non erat feudū sed propriū & regale patrimonium: & ideo transmittit ad fęminam,vt in comitissa Matilda: nec enim præsumitur feudū nisi probetur & hoc mortuo masculo:nam donec viuit aliquis masculus aptus succedere,fęmina nō succedit etiā si feudū esset ꝯcessum in masculos & fęminas.vt in c.j.de eo q sibi & suis hæredibus masculis & fęminis in feud. Nam copula illa non copulat coęqualiter, licet feudum sit antiquum: tamen fęmina non est hæres, nisi in subsidiū:& sic tacita conditio subintelligitur:scilicet si hæres masculus non esset,idque naturalis ratio consentit: quia officia virilia sunt animi.ff.de cura furio.l.cuius bonis.& præsertim animi consi-
2 lium non reperitur apud fęminam. ¶† Et adde quòd consuetudo gentis gallicanæ vel alterius regni potest dici ius gentium ipsorū: q̄d apud eos semper reputatur iustū & æquū:& pōt defendere successores ex generis prærogatiua vel alia æquitate sicut ius ciuile ex suo imperio.Nemo enim dubitat q̄d successiones sunt etiam apud barbaros,qui nunquā fuerunt sub imperio Romano: quinimo gēs libera potest sibi creare ducem & regē.& facere eū dn̄m naturalē.
3 & adde quod not.de comitissa Matilda.C.de arbi.l.fi. ¶†Pone,regina Apuliæ nubit cuidam simplici militi: an faciat eum regem. Respondeo, non: quia essent iam duo reges insolidum. ¶Item quia regnum non potest alienari,nec in dotem dari:quinimo non intelligitur esse paraphernale,nec in administratiōe viri,nisi quatenus regina cōmittit:tamē nō nego quin hoc casu vir corruscet radijs vxoris:quia eius lateris comittatus illustrat.vt l.j.C.de præpositis laborum.libr.xij.ibi dum dicit, nostri lateris comitatus illustrat.nulla enim est maior lateralitas,q̄ viri & vxoris,qui diuino
4 consortio efficiuntur vna caro. ¶† Secundò not.ꝙ illa qui succedit, tenetur soluere debita comitis, vel comitatus:nimirum q̄a est successor vniuersalis. ¶Tertiò nota quòd ille qui præmoritur re
5 integra à generali clausula eximitur, & eius hęres. ¶†Item not.ꝙ rescriptū non transit ad hęredes passiuè:quia ex parte rei est personale,nisi iam reus fuisset citatus:quia per citationē perpetuat iurisdictio:q̄a statim ꝙ quis facit citare aduersariū,est obligatus ad prosequendum litē.vt C.quomodo & quādo.iu.auth.qui semel.& vbi surgit obligatio, ibi res non est integra.ff.de pac.l.si cum fundum.
6 ideo †de iure ciuili nouissimo ꝑ solā citationē ꝑpetuat iurisdictio, dummodo citatio valeat.aliâs pro nulla habet.vt C.ne de statu defun.l.si pater.C.de accusa.l.ij.& not.j̄.de appel.c.vt debitus.& cassata citatione cassat quicquid ex ea,vel ob eam est secutū.vt C.de legi.l.nō dubium.¶Sed dubitat vtrū istud sit verum,siue impetretur super personali,siue super reali.& videtur ꝙ si super reali rescriptū esset reale.sed ista ratio non cōcludit:quia in reali nō conuenitur hęres vt hæres sed vt quilibet possessor.vt ff.ad exhiben.l.tigni.§ fi.&
7 l.ij.§.j.de præto.stip. ¶†Itē rescriptū non incipit ab hærede vt hic. sed contra opponitur ꝙ imo rescriptū transeat ad hæredem,& ad quēlibet successorē sed & etiā singularē.vt j̄.de foro cōpet.c. dilecti.& j̄.de iudi.c q̄a V.in nostro.c.erat rō: q̄a in persona comitis nō erat rescriptū plenè formatū anteq̄ per clausulā generalē comes esset tractus ad causam.& ideo nō competebat iurisdictio actu sed potentiali habitu & in nube: secus si in rescripto persona comitis fuisset expressa.& est ratio differentiæ,q̄a clausula generalis habet tacitā cōditionē,si in iudicio exprimat,siue declaretur persona:& talis persona debet declarari,nūc quo potuisset declarari,tēpore datę.ar gu.in c.literis.de rescrip in cle.sed hæres nō potuit declarari tēpore datæ:quia viuens nō habet hæredē. ¶Item q̄a ꝯditio declarandi nō transit ad hæredem.vt ff.de ver.obl.l.q Romæ.§ augerius.qui.§. est sing.ad hoc.nō ob.j̄.de iudi. q̄a V.quia ibi erat successor iudicij.& quia iudicium erat iam inceptum.Præterea hæres dicitur eadem persona iuris fictione non verè. & ideo etiam per rescriptum speciale non potest conueniri hæres re integra:q̄a rescripta nō recipiunt fictionē extensiuè.arg.ff.de nego.gest.l.iij.§.hæc verba.¶Sed quomodo respōdet ad c.dilecti. de foro cōpe.dico quòd illud.c.intelligitur ſ̄m istud videlicet re nō ītegra:q̄a hr̄s ī iudicio succedit.ff. de iudi.l.tam ex contractibus dummodo causa sit transmissibilis ad hæredem.vt ff. de infamibus.l.seruus.nam rescriptū dat causę potius quam personæ.arg.ff.de aqua quoti.l.j.§.permittit.& ratio rescripti debet attendi,quia est ratio naturalis.vt not.ff de pac.l.pactū. §.fi.Porro si causa expiraret morte,tūc etiam iudiciū expiraret: vt ff.de suspectis tut.l.post finitā.& facit.ff.de dolo.l.hæredibus.& q̄d
8 ibi no.¶†Vnū scias q̄d si esset impetratū contra dignitatem etiam re integra transiret ad hæredē secūdū Ber.q̄d est notabile.& hoc ꝓsumit si est debitū dignitas: q̄a dignitas non morit.vt ff.de lega.2. l.q̄d principi.¶Extra no.ꝙ illa verba,clericos & laicos,faciūt ad q̄stionem positam per Iaco.Butr.de legato facto mercatoribus & artificibus artis lanæ.vt intelligatur in sensu diuiso,nec requirat concursus.qualitatū:q̄a quælibet qualitas inhærens suo subiecto determinat ipsam de per se. Distributiua qualitatum nō requriit earum concursum,nec soluta:sed copulatiua aut ad vnū effectū & reqrit concursum,aut ad singula singulis & non requirit cōcursum de cō
9 di.& demon.l.falsa.§.fin. ¶†Et scias ꝙ natura qualitatis est, ꝙ possit inesse,aliter nō informat subiectū.ff.de nox.l.in delictis.§. si extraneus.Item qualitates contrariæ nō cōcurrūt.ff.de cōdi.& dem. l.Titię si non nupserit. ff. pro suo.l.si ancillam.similiter nec ꝯditio
10 nes contrariæ nec modi cōtrarij. ¶†Quid si tempore datę erat laicus postea est factus clericus? respondeo cōuenit ex capite laici,nō
11 ex capite clerici.arg.ff de condi.& demon.l.falsa.§.j. ¶†Extra quæro,concessæ sunt represaliæ contra oēs de patria Florentina: vtrū includantur Aretini eius aggregati ꝑ gregiā virtute Florentinorum.Respondeo triplex est patria:cōmunis,vt Roma.ff.de excu. tuto.l.si duas.§.final. Vulgaris,de qua non potest dari certa doctrina:quia facti est prout consuetudo vulgi sonat:q̄ consuetudo interpretationē prudentū frangit,& plerunq; extendit.ff.de fun.instructo.l.cū de lanionis.§.j.Et propria, quæ potest dici patria sigillata, id est

ADDITIO.

a ¶ Considera an istud verbum re in tegra intelligat antequam citetur an intelligatur anteq̄ exprimatur.nā iste tex.videtur intelligere antequam citet.doc. vero intelligūt anteq̄ exprimat.Considera igitur hic scripta per doc.

id est in qua propriè quis est natus, vt puta Perusiũ mihi:& Bononia bononiẽsi.& in isto sensu debet accipi ĩ represalijs: qa stricti & odiosi iuris sunt. Et idem si dicat contra omnes de prouincia Florentię.Nam nomen prouincię delatum ad personas,strictè debet intelligi propter strictã & odiosam materiam. & quia non participantes honoribus non debent in odio participare. & quia quod facit maior pars,omnes fecisse videntur, quando omnibus cõgruit facere potuisse de iure per se vel alium. & hoc in sensu cõmuni siue vniuersali non includitur absens: vt ff.de magistratibus conueniendis.l.j.§.j. Et scias ꝙ deriuatio prudentum loco significati habetur.vt no.Ioan.And.in d.c.si ciuitas. qui remittit ad deriuatores
12 quorum nouissimus est Catholicon.¶†Pone, episcopus excommunicauit omnes leprosos stantes in ciuitate,nisi recedẽt de ciuitate intra octo dies:accidit quòd quidam leprosus exiuit portas ciuitatis,& reduxit se in quodam hospitali in suburbijs.Quæritur qd iuris. Respondeo quia morbus est contagiosus, non intelligitur paruisse mandato :argumentum in authen. iusiurandũ qđ præstat ab his.§.fin. quia parere & non parere stat in effectu. nam de facili posset inficere ciues; quorum gratia factum est pręceptum : & sicut propter salutẽ animarũ fit extensio. vt in d. capitulo, si ciuitas. Item in saluatione corporũ ne circonueniatur interdictum. Et est argumen.ad statutum Florentię quo cauetur, quòd facti de magistratibus non possint habitare in pristina parochia.nam non habitabunt in contigua.¶In cõtrarium videtur quia lupus syluam exiuit statim quod est extra syluã,licet sit in semita exteriori cõiuncta
13 syluę ¶† Et not. quòd interdicta quandoq; recipiunt extensionẽ. ff.de ler.expor.l.cui pacto.ff.de interdict.& releg.l.relegatorum.§. dubitatur.& §.constitutum.Ibi etiam,& in §.interdicere. habes ꝙ propter delictum commissum in loco incolatus pőt interdici originalis prouincia.& qđ incola Papię potest forbanniri pro delicto commisso Florentię:qa propter delictum iurisdictio se extendit legis autoritate.& est ibi gl.valde no.¶Itẽ qñq; fit extensio filiorum ad hęredes extraneos.ff.de ritu nup.l.liberum.§.j.tex.est valde not.

CAP. XXXVII.

1 *Ordo & consuetudo curię olim erat,ꝙ primò monitorię, secundò praeceptorię, vltimo executorię concedebantur.*
2 *Verbum super sedeas significat perpetuitatem.*
3 *Circuitu superuacuo olim vtebantur: hodie vero circuitus est emendatus.*
4 *Mentiens in ordine necessario nihil agit.*
5 *Mentionem faciens de alio instrumento quod facit ad causam, debet docere de illo.*
6 *Iudex si alia citatione non pręmissa dicat, assignamus tibi talem diem pro tertio & peremptorio termino: istud peremptorium est inualidum.*

2 1 EX insinuatione.ᵃ¶Non valent executorię in quibus impetrans dixit falsò monitorias pręcessisse.¶†Præmitte ad euidentiam quod ordo & cõsuetudo curię olim erat quod primò monitorię,secundò pręceptorię, vltimò executorię concedebantur. ¶Modo quidam. B. clericus impetrauit pręceptorias & executorias asserẽs quod monitorias impetrauit: & quia hoc erat falsum:papa mãdat superioribus supsedere.i.executioni nõ mandare.
2 ¶†Not. ꝙ verbũ superſedeas,notat & significat ppetuitatẽ, i.nunq̃ exequaris:qa quod hẽt perpetuam causam suspensionis,videtur ęternũ.tex.est hic notabilis.idẽ si dubium ff.de condi.indeb.
3 l.sufficit.¶†Item not.ꝙ olim vtebãtur superuacuo circuitu.hodie vero frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora:& ideo circuitus est emẽdatus,id est recto tramite fit gratia.sic.ff de condi.in debi.l.dominus testamento.ff.si cer.pe.l cum fundus.§. seruũ tuũ.
4 ¶†No.ꝙ qui mentitur in ordine necessario nihil agit: tum qa mẽtitur:quia non seruat ordinis formam:sed de nouissima cõsuetudine curię iste ordo non est necessarius:tñ si qs fuisset mentitus vt facilius literas obtineret,literę nõ valerent ſm Ber. ¶Itẽ not. ꝙ qui
5 facit mentionem de alio instrumento quod faciat ad causam, dẽt docere de illo.vt ĩ.de offi.delega.c.cum in iure.& ĩ. de verb.signi.
b c.abbate.& tenetur producere in qnacũq;ᵇ parte litis petatur edi. vt l.post q̃.§.si dies.ff. vt legatorũ nomine caueat.qui text.est multum notabilis.¶Item not.ꝙ os quod mentitur, occidit gratiam.vt ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.tutor si petitus. ¶† Et not.optimum argumentum,quòd si iudex alia citatione non pręmissa, dicit assignamus tibi talem diem pro tertio & peremptorio termino quòd non valet istud peremptorium:secus si non adijceret illud verbum tertio vel vltimo : & contra contumacem potest ferri sententia etiam pęnalis si pęna contumacię respicit ipsum processum super quo contumacia est contracta:sed si pæna contumaciæ non respicit ipsum processum,sed venit extrinsecus:tunc requiritur alia citatio.vt ff.de iure fisci.l.eius qui delatorem.& eleganter not.in l.iij.§. si ad diem.ff.de re mili.

ADDITIONES.

a ¶ Circa istum tex.mouentur plures difficultates: prima quare.text.dicet ad nos est in numero plurali: & tñ suprascriptio non dirigit nisi vni s.abbati sancti Victoris contra.c.quam graui.de cri.fal.rñ.Io.An.& Imo. ꝙ dum text.dicit ad nos dẽt suppleri.d.Abb.& collige scđo instat text. dicit supersedeatis &c.contra nã supsedere est expectare aliũ finẽ vel euentũ. c. dilectus :.el secundo.§.eo.sed iste luere de quibus in tex.non valent tanquam subrepti.in c.ad audien.el secundo.§.e.consil.ergo text. non debebat dicere supersedeatis.respon.Io.an.Bu. & alij quòd verbum superdere hic ponitur impropriè pro totali desistentia.concor.c.olim.de except.
b ¶ Not.quòd quis tenetur producere instrumẽtum in quacũq; parte litis petatur edi: vide simulata per nouissimos in l.non solum.§.morte in xix.colũna de ope.no.nun.

CAP. XXXVIII.

1 *Clausula, si pro alio non scripserimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur, si apponatur: & papa scripsit pro alio iam beneficium obtinente, gratia non vendicat sibi locum.*
2 *Voluntas datur perfectè intelligi per verba enunciatiua siue conditionalia.*
3 *Verisimile non est quòd pater uelit filium duplici onere grauare.*
4 *Mens disponentis datur intelligi per conditionem.*
5 *Plurale idem est quod singulare, geminatum.*
6 *Clausula ista, si pro alio non scripsimus, utrum intelligatur apposita fauore ecclesię.*
7 *Clausula, non obstante si pro alio scripsimus, an funditus eneruet primam gratiam: an verò subordinet de priori faciendo posteriorem.*
8 *Papa si ita dicat, mandamus tibi conferri, si pro alio non scripsimus: nec adijcit qui huiusmodi gratiam prosequatur, & papa scripsit pro alio: sed alius morte preuentus non potest prosequi, vel viuens alteri cedit vel sententialiter succumbit, an litere sint efficaces.*
9 *Controuersia si cum altero pendeat quid iuris.*
10 *Negatiua hęc, scilicet quod quis gratiam non prosequatur, qualiter probetur.*
11 *Vir si fuit interfectus & vxor ignorabat: & tandem elapso anno sciuit & statim nupsit non dicitur istud tempus luctus neglexisse.*
12 *Si quis dicat, promittis mihi decem vsque ad mensem, & postea quandocũque: an hęc additio, & postea, faciat dilationem.*

1 MAndatum. †¶Vbi est clausula, si pro alio non scripserimus qui huiusmodi gratiam prosequatur,& papa scripsit ꝓ alio iam beneficiũ obtinente,gratia non vendicat sibi locũ.¶Casus. Papa mandat cuidã epõ qđ magistrũ.B.faceret recipi in canonicũ & in fratrẽ in ecclesia Nouiẽsi adiecta clausula, si pro alio ibidẽ nõ scripsit qui similem gratiam prosequatur;quærebatur si alius per literas eiusdem Papæ beneficium obtinebat, vtrũ epũs teneretur exequi mandatum?respondetur ꝙ non;qa non fuit de intentione papæ grauare ecclesiam super receptione duorum, dicit lex ꝙ semper est recurrendũ ad intentionem disponentis; quia cedit lingua cordi,& sub iugo mentis verba consistũt tanq̃ sub suo proprio originali & digniori.vt legi.& no.ff.cõia prædi.l.si in uenditione.in fi. & ff.de vsufruc.l.arboribus.dumtamen totaliter non recedat à verbis.vt ff.de vsufruc.leg.l.si alij.ff.de excu. tuto.l. scire oportec.§.& si maximè.vbi tex.dicit,quòd virtus dispositionis legalis cõsistit in ratione.¶Item alia lex dicit,ꝙ mẽs est radix verborũ, & eius substantia prima.nã cor imperator est linguæ, & habet eam sicut mancipiũ sub iurisdictione sua: voces deniq; sunt notæ earũ quæ ĩ anima sunt passionum:vt ait Aristote.& patet.ff.de liber.leg.l.labeo.
2 §.idem tubero.¶†Item no. ꝙ per verba enunciatiua siue conditionalia datur voluntas perfectè intelglii. facu.ff.de leg.iij.l. Pamphilo.§.ꝓpositum.vbi verbum vellem,quod est præteriti imperfecti ponitur ꝓ verbo volo, quod est præsentis tẽporis:qa volũtas testatoris non debet esse frustra:& tacita voluntas cohærens expssæ habetur ꝓ expressa. ff.si cer.pe.l.cum quid.sed in corde retẽta nihil
3 operatur.C.de condi.ob.cãm.l.si repetendi. ¶† Itẽ no.quòd non debet grauari duplici pondere.ut no.C.de mulieribus & in quo loco.l.j.lib.x. quod non est verisimile quòd pater voluerit filium duplici onere aggrauare.ff.de leg ij.l.Titia.§.qui in vita. ff.sol. matri.
4 l.si cum dotem.§. si pater. ¶† No. quod per conditionem datur intelligi mens disponentis ff.de manumi. testa.l. si quis locuples. C. de conditi.inser.l.ij.¶ Opponitur quòd quæstio istius capituli nõ sit dubitabilis propositio.ff.ad carb.l.quod labeo.Solu.dicit gloss. quòd imo ratio dubitandi erat, quia verba gratiam prosequatur, non videntur loqui de prosecutione facta & perfecta forte iã dudum.ad hoc respondet glo.quòd imò:quia durat prosecutio.arg. ad hoc arborũ furtim cæsarum.l.cædere.§.subsecare.ff.de iur.om. iudic.l.si quis id quod.§.si dum proponitur. quia durat prosecutio quæ in suo conatur effectu.argu.ff.de verbo signi.l. idem erit.ff.de iure

iure codicillorũ.l.plotiana.ff.de arbit.l. inter castellianum. & quod legi.& not.C.de vsufruc.l.corruptionem.& sic verbum præsentis temporis trahitur ad præteritum:quia durat de præsenti,& præteritum ad præsens:quia non tam ponderatur initium q̃ status rei. ¶Sed quid si nõ est dictum,qui huiusmodi gratiã prosequatur,sed simpliciter:respondeo si est eadẽ data, præfertur p̃sentans:si diuersa,primò impetrans.vt dixi.s̃.e.c.capitulum sanctę Crucis.¶Quęro,quid si primus impetrans renunciat. respon. aut ante adeptum ius in re:& secundæ literæ sumunt effectum: aut post adeptum ius in re.& tũc secus:quia semel ista conditionalis gratia expirauit.vnde non potest renasci vt C.de insti.& substi.l.antepe.quę lex est nota.ad hoc.¶Pone,Papa sic dixit, nõ obstãte si pro alijs scripsimus, & non scripserat nisi pro vno:videtur quod verba clausulę cassant

5 verba pluralis numeri.ff ad trebel.l.fi.¶†In contrarium videtur.ff. de verbo.signi.l.in vsu iuris.& l.non est sine liberis.de hoc no.j̃.de præben.c.quãuis.in tertia gloss.libro sexto. dicit lex quod idem est plurale quod singulare geminatum.ff.de condi.& demon.l.falsa.§. fi.ff.ad trebel.l.balista.ff.si quis cautionibus.l.si seruus.§.si plurium. sicut dicũt doc.iuris ciuilis de statuto quod punit producentem falsos testes.nam idem si vnum.¶Vlterius not.quòd non est verisimile quòd Papa velit alicui ius suum auferre.glo.allegat similia.& facit ff de vulg.substitu.l.ex facto. in princi.ff.de aqua plu. arcen.l.in

6 concedendo.¶†Quęro ista clausula,si pro alio nõ scripsimus:vtrũ intelligatur apposita fauore ecclesię ? & dico ꝙ sic,ne ecclesia grauetur in duplici receptione. tamen ecclesia potest huic suo fauori renũciare:& sic receptus ab ea,intelligetur receptus autoritate Papę.ar.C.vt in pos.leg.l.scire.ff.de mino.l.si filius.& ff.de iniu.test.l.

7 filio præterito.ff.de diuor.l.quod ait lex. ¶†Sed nunquid clausula, nõ obstante si pro alio scripsimus,funditus eneruat primam gratiam,an vero subordinat faciendo de priori posteriorem: & videtur quòd in totũ obrumpat per rationem istius capitu. quia qui in vno grauat,in alio alleuiatur.ff.de iureiur.l.cũ qui.& nõ debet afflicto addi afflictio.C.de epis.audien.l. tã dementis.nec onus oneri, vt prædixi.vt quidã imperator ait sicut habetur in cronica martiniana.Boni pastoris est pecus tondere, & non deglutire: qui pecus nimis emungit,elicit sanguinem:& vt ait diuina scriptura, sanguis subditorum requiretur de manibus prælatorum.¶Sed in contrarium videtur:quia quod suspenditur, non obrumpit vt ff.de verbo.obli.l.ij.& l.inter stipulantem.§.sacram.& est simile:quia secunda hypotheca interdum prefertur primę.vt C.qui potio.in pigno. hab.l.assiduis. nisi bona essent non soluendo ad vtranq; hypothecam:quia tunc illa quę postponitur,patrimonij inopia sorbetur.ff.

8 de procu.l.Titius.¶†Pone, dicit ita Papa,mandamus tibi conferri si pro alio non scripsimus,nec adiecit qui huiusmodi gratiam prosequatur,& Papa scripsit pro alio.sed alius morte pręuentus nõ potest prosequi,vel viuens alteri cedit, vel sententialiter succumbit: nunquid literę fiunt efficaces?& videtur ꝙ non: quia in conditionibus inspicitur merum factum.vt ff. de condi.& demonstra.l.mæuius.ff.de ver.oblig.l.quidã cũ filiũ.C.de transac.l.vbi pactũ.& not. per Cy.in l.j.C.de condi.inser.¶In contrarium videtur.nam de effectu cogitatũ vr̃ non de facto ab omni efficacia separato.ff.quod quisq; iuris.l.j.§.hęc verba. C.si mancipium ita fuerit alienatũ.l.ea quidem.¶Pręterea ista clausula fuit adiecta cũ causa,quæ determinat effectum vt ff.de seruis expor.l.quęsitũ. Ista pars est verior:q̃a intentio Papę fuit binas efficaces literas concedere. argumen.ff.de hęre.insti.l.qui soluendo nõ erat duos Apollonios. nec debet officere alteri ille qui capere non vult, vel non potest.ff.de cõtratabu. l.si post mortem.§. liberi.& §.fina.ff. de libe.lega.l. si is qui doos.

9 ¶†Quid si controuersia cum altero pendeat. solutio, retinetur in suspenso gratia.argum.ff.de excu.tuto.l.diximus.quæ lex ad multa

10 est not. ¶†Quæro qualiter probetur hæc negatiua, scilicet quòd quis gratiam nõ prosequatur? respondeo p̄ monitionem & termini lapsum vt ff.de optione leg.l.mancipiorũ.quinimmo ipsius termini assignatio includit monitionem.vt ff.ad tertul.l.ij.§.si mater. dummodo à die noticię:vt in ca.si pluribus. de præben. libr.vj. Dicit lex quòd mulier debet lugere virum vsque ad annum:quia hoc tempus honestati congruit, & incõsultè nubendi viam pręcludit.

11 vt C.de secund.nup.l.j. ¶†Pone quod vir fuit interfectus, & vxor ignorabat: tandem lapso anno sciuit & statim nupsit. non dicitur illud tempus luctus neglexisse:quia ignorauit de morte mariti. vnde eodem tempore lugubria intellectualiter sumit & deponit.ff. de infa.l.genero. nam tempus anni signatum est in principio, & in fine: & ideo non potest prorogari. Dubitari autem potest. quis istum terminum assignabit ad prosequendum gratiam?& videtur ꝙ capitulum,cui literę diriguntur secũdum Innoc. Nam ipsi capitulo debet fieri præsentatio literarum.vt j̃.de concess. preben.c.si capitulo.vj.Nec mirũ ꝙ p̄ interpellationẽ & obligationẽ debitoris creditor cõstituit in mora.vt ff.man.l.hominẽ. offert igit capitulũ separatum cum assignatione termini quo lapso mora impetrãtis. apparet.arg.ff.de lega.ij.l.si tamen quibusdam.& ff.de in diẽ adiec. l.necesse.& sicut terminus quandoq; includit monitionem,sic cõuertibiliter,vel eq̃ monitio includit terminũ. vt ff.de mino.l.emi

12 lius largianus.vbi est gl.sing.¶†Et si quis dicat, promittis mihi decem vsq; ad mensem,& postea quandocunque.hęc additio,& postea,& cętera,non facit dilationẽ.vt sing.not.ff.de verb.obli.l. cũ stipulatus sum mihi à Proculo. s̃m lecturam Rogerij.& ibi per Bar. ¶Idem ergo si Papa mandat capitulo vt recipiat talem intra mensem & postea quandocunque nam postea elapso mense alia monitio non requiritur.quod tene menti.

CAP. XXXIX.

1 *Acquiritur ius per literas monitorias.*
2 *Denominatio fieri debet à priori non à posteriori.*
3 *Causa remota debet inspici.*
4 *Executor non dicitur prouidere: quia factum alterius exequitur potius quàm suum.*
5 *Successor tenetur adimplere factum sui antecessoris.*
6 *Facere non videtur qui perficit,sed qui incipit.*
7 *Literę papę an expirent morte Papę.*
8 *Mandatum Papę an ille dicatur recepisse, qui mandatum legati Papę cepit.*

a Literis.[a]Ecclesia in qua primus apostolic⁹ dedit monitorias: secundus executorias, per primum & non per secundum intelligitur esse grauata.¶Casus. Honorius Papa mandauit quibusdam canonicis per literas monitorias, vt Tancredum subdiaconum reciperent in canonicum:mortuo Honorio Gregorius mandauit illud per literas executorias:& sic fuit receptus:postea vero idem Gregorius mandauit eisdem canonicis vt quendam alium nomine.g.clericum reciperent in canonicum,nisi pro alio per ipsum Gregorium fuisset ecclesia grauata: quæritur vtrum ecclesia intelligatur grauata per ipsum Gregorium an per Honorium.respon. quòd per Honoriũ: quia Honorius videtur grauasse: qui per prius ordinauit non Gregorius,qui fuit intentionem Honorij executus: & ideo dicti canonici tenentur literis Gregorij obedire,& dictum clericum recipere

1 in canonicum & fratrem.¶Nota primò arg. quòd per literas mo

b nitorias acquiritur ius scilicet destinatiuè non effectiuè [b].¶†Secũ

2 dò no.quòd denominatio debet fieri à priori.non à posteriori.sic.

3 ff.de vulga.substi.l.qui liberis.§.hæc verba.¶†Tertiò no.quòd causa remota inspicitur:quia est fundamentum causę proximę: & sic causa prima magis inspicitur quàm secunda.quod est verum quãdo ambę causæ tendunt ad eundem finem:sed si alterius sint naturæ,inspicit magis cã proxima q̃ remota. vt not.in l. si mulier.ff.rerum amotarũ. Hoc etiam natura eos docet. nam si quis in pruno inserat pirum,facit pira & non pruna.¶No. quòd qui ordinat,ma

4 gis facit,q̃ qui prosequitur ordinatum.¶†Quartò not.ꝙ executor non dicitur prouidere quia factum alterius exequitur potius quã suum.¶Item no.quod sicut patris & filij vnum dicitur testamentum.vt ff.de vulg.substit.l.patris & filij. ita hic antecessoris & suc

5 cessoris est vna gratia quæ denominatur à suo principio.¶†Vltimò not.arg.ꝙ successor tenetur adimplere factũ sui antecessoris. sic.ff.de iure dotium.l.si ego.§.j.&.capit.j qui successoris teneãtur. ĩ feud & ff.de mino.l.verum.§.ex facto.& q̃d not.ff.de iurisd.om.iu

6 di.l.& quia.¶†Item not.quod non qui perficit,sed qui incipit,facere videtur.Istud ideo,quia quod sequitur,habet quasi necessariã dependentiam à præterito quamq̃ imperfecto. ff.de mino.l. denique.§.j.Nam tamẽ refero hęc ad necessariã,sed ad honestatẽ:quia papa non ligat successorem:& q̃a literæ primæ sunt initiales nõ cõ

c plectiuæ gratiæ:vt s̃.e.c.cap.s̃m sanctæ crucis.[c]¶†Item not.in isto

7 c.ꝙ literæ Papæ non expirant morte Papæ.cũ successor teneat ipsas exequi.& vocatur executio hic,literæ cõplemẽti gratiæ:nõ cũ executio mera q̃a agit in virtute p̄pria q̃q̃ cõplexiuè:id est ex cõiũctione aliarum literarũ.Pone q̃d scribit epõ qui erat mortuus:vtrũ successor teneatur executioni mãdare illud p̄ceptũ ? & est optimũ ar.ꝙ sic.ff.de fideicõ.lib.l.cũ quasi.in prin. & quod not.ff.qui satis.

8 cog.l.si decesserit.¶†Quæro vnã cũ gl.nũq̃d dicat recepisse mandatũ Papæ ille q̃ mãdatũ legati Papæ cœpit?dic ꝙ aut legatus mãdat de speciali

ADDITIONES.

a ¶ Vide quod per istam decretalem dicit Ludo.ro.in consi.ccclvij.

b ¶ Not.etiam secundum Barba. quod dictio iam hic posita denotat perfectionem actus & temporis continuationem ad quod dicit primo videndum not.per Bald.in j.constit.ff. secundo dicit videndum Barto. in l.celsus.ff.de vsuca.vbi in vlti.colum.ponit vnum bonum dictum:& vide etiam Bertach. in verbo iam.

c ¶ Not.etiam ꝙ hic videtur text.ꝙ appellatione beneficiorum non venit ecclesia,ita probat hic si bñ consideras & sic aliud est ecclesia:aliud beneficium adde benè facere cle.causam,§.j.ibi ecclesia vel beneficio.de ele. de quo vide ibi in Card.v.not.pond.& declarantem quomodo procedat: & adde hic.

de spāli commissione Papę: & illud mandatum intelligitur papale vt ff. de leg. ij. l. vnum ex familia. §. j. & ff. de do. pręle. l. Theopompus. aut ex generali potestate suę legationis: & tunc secus: quia factum Papę & legati non sunt eiusdem formę & naturę. vt legitur & no. in c. his qui autoritate. de prębend. lib. vj.

C A P. X L.

1 *Grauatus specificè non tenetur ex generali clausula.*
2 *Procurator constitutus ad contrahendum potest rem tradere super qua cōtraxit.*
3 *Mandato parendum est spreto omni circuitu, nisi circuitus sit necessarius.*

ABbatem. Per literas generales impetratas cum clausula; si pro alio non grauaris, non grauatur collator grauatus ante per literas speciales. ¶Casus. Papa mandauit abbati vt G. clerico in aliqua ecclesia sui monasterij prouideret: tandem Papa scripsit pro quodam alio ad dioecesanū, vt in dioecesi sua, vbi pro alio scriptum nō esset, faceret prouideri: episcopus cogit abbatem vt ꝓuideat huic tertio impetranti: dicitur ꝙ nec cogere pōt, nec ꝓuidere etiā si ge-
1 neralē prouidendi habeat potestatem. ¶†No. primò quòd speciale mādatū derogat generali: vel sic. no. ꝙ specificè grauatus nō tenetur ex generali clausula. cōcordat. ff. de lega. ij. l. legatorum. §. qui plures. ¶Item not. quòd ex tunc quis dicitur grauari, cum recipit literas & sic inspicitur tempus præsentationis secūdum Ber. ¶No. dat formas. vna est vt facias prouideri, & per talem formam non dedas potestas prouidendi. sed compellendi. concor. ff. si cer. pe. l. finali. In contrarium facit. ff. de le. j. l. si hęres iussus. vbi dicitur quod si testator mandat hęredi ꝙ faciat quòd habeam. x. quod videtur mandare quòd soluat mihi. x. sed ibi soluere nō pertinet ad alium quàm ad hæredem: sed recipere hic in canonicum & in fratrem de iure pertinet ad capitulum: & sic ad alium: vt s. eod. capitu. eam te. ¶Alia forma est, ꝓuideas: & tunc non solum prouidere potest verbo, sed facto inuestire: & in possessionem mittere secundū Ber. quod est notabile: quia cui committuntur dispositiua videt̄ etiā
2 cōmitti executiua. ff. de publiciana. l. si quis prohibuerit. ¶† Nam ibi innuit ꝙ procurator constitutus ad contrahendum, potest rem tradere super qua contraxit: nec mirum, quia cum vnum conceditur, videtur & id concedi quod sequitur ad illud: vt ff. de ser. vrba. prędio. l. seruitutes. §. si domum. & ff. de tributoria. l. procuratoris. §. sed & si dedi. ¶Item ex prædictis not. quòd tantum quis habet de arbitrio quantum habet de mādato: vt ff. de verborū obligatio. l. qui romę. §. Calimachus. & licet quis habeat liberum arbitriū, vel
a generale cum libera: nō tamen potest prorogare[a] terminum statutum sibi. tex. est notabilis. ff. loca. l. si lege. in prin. ¶Sunt nonnullæ alię formę literarum apostolicarum de quibus hic per Collec. Et in summa not. quòd omnia fauorabilia depēdent à forma, & his quæ
3 formæ sunt annexa. ff. iudica. solui. l. iam tamen. §. in hac. ¶†Ex prædictis apparet quòd parendum est mandato spreto omni circuitu: nisi circuitus est necessarius: quia ea quę sunt ordinis, non debent omitti: licet aliqñdo propter celeritatem actuum aliquid occultetur quod tamen fingitur: vt ff. de dona. inter virum & vxo. l. iij. §. si debitorem. & patet in ficta restitutione hereditatis ex trebelliano: vt C. ad trebel. l. penulti. §. cui autem. quo casū plus est in iure quā in facto: vt ff. de acqui. hęre. lege illud. & ff. si cer. pe. l. singularia.

ADDITIO.

a ¶Vide Ro. consi. cccxxij. & in consi. cciiij. Soc. in tract. de instantia. in v. arti.

C A P. X L I.

1 *Excommunicatò speciale est quod propter reuerentiam clauium remittatur ad iudicem qui grauauit.*
Clausula si est ita, quandoque requirit causæ cognitionem.
2 *Mandatum papę diuerso iure censetur prout ad diuersos refertur.*
3 *Licitum an sit alicui non recordari de facto proprio.*
4 *Licitum an sit dicere non recordor.*
5 *Iudicis partes in notorijs nullę sunt, nisi quantum ad sententiam.*
6 *Iudex debet absque difficultate reuocare quod perperam fecit.*
7 *Excommunicator post terminum sibi statutum an possit absoluere.*
8 *Absolutio facta ante lapsum termini præfixum excommunicatori per istos subrogatos an valeat.*
9 *Excommunicator an possit absoluere excommunicatum nemine citato.*
10 *Conditio sumitur à priori: modus à posteriori.*

ABexcommunicato. Clausula, sine difficultate absoluas si refertur ad factum proprium de quo quis debet esse certus, non requirit causæ cognitionem: sed si refertur ad alterius sic. hoc dicit. Primò thema, ex quo surgunt duo articuli. secundò quęstionis responsio. secūda ibi, non excōicatori. ¶Casus. Quidam prælatus excōmunicauit aliquē, qui conquestus est papę qđ est excommunicatus contra formam cōcilij. vnde papa mādauit excōmunicatori vt eum sine difficultate absolueret: & si non absolueret, deputauit alios qui absoluerent. Quæritur vtrum per istud mandatū sit commissa causæ cognitio? respondetur ꝙ nō ipsi excōmunicatori: qa de facto proprio non debet certificari, sed certus esse: sed si ipse nō absoluit: tūc alij deputati debēt cognoscere de meritis absolutionis. h. d. ¶In text. ibi, contra statuta: quia si-
1 ne causæ cognitione pręmissa. ¶†Ibi, qđ excommunicato est speciale propter reuerentiam clauium quod remittatur ad iudicē qui grauauit: aliàs secus. C. de appel. l. eos. ī prin. ¶Ibi, si ita est hęc clausula quandoque requirit causæ cognitionem, quandoque non. vt statim patet, & est notabile. ¶Ibi, sine difficultate scilicet alicuius probationis vel honestę cautionis. ¶Ibi, & alijs. isti possunt recusari, si sūt suspecti f̄m Compo. Ibi, certus esse: & quia certus dēt esse: ideo pręsumitur certus esse. ff. si cer. pet. l. quod te. Ibi deferatur. qa pręmittitur ibi cognitio. s. an sit excommunicatus contra statuta concilij necne. Et intellige quod non erat error expressus in excō-
2 municatione: licet tacitè esset contra concilium. ¶† Et not. quòd mandatum Papę diuerso iure censetur, prout ad diuersos refertur: & quòd interpretatio vnius clausulæ nō extendit se ad aliam clausulam in qua interpretatio est diuersa: quia separatorum separata
3 est ratio. C. de dona. inter vir. & vxo. l. si maritus. ¶† Quæro vna cū glo. vtrum sit licitum alicui non recordari de facto proprio? & dic quòd sic propter probabilem causam: aliàs non est licitum in alterius præiudicium: quia omnis ignorantia in proprio facto reputatur supina. & dicitur supina per similitudinem: quia homo iacens resupinus seipsum non videt. Item dicitur crassa per aliam similitu-
4 dinem: quia homines multum pingues parum vident, & se videre non possunt. ¶†Sed nunquid est licitum dicere, non recordor. rñ. si venit contra contractum proprium non est licitum. vt C. de contrahen. & commit. stip. l. magnam. sed si non venit contra propriā obligationem licitum est dicere nō recordor. reminiscentia enim non est in potestate nostra, nisi cum quodam discursu: & ille nō fit in instanti. & ideo licitū est testi petere tempus ad reminiscendum, præsertim de facto antiquo vel implicito. ff. de pac. l. emptor. §. Lucius. vnde si testis dixit se non recordari, & accusatur de falso: quia fuit pręsens, non debet ex hoc condemnari: quia vtrunque potest esse verum: quia fuit pręsens, & quòd nō recordatur, nisi appareat ꝙ hoc dicat animo supprimendę veritatis: quia qui veritatem sup-
5 plantat, falsi reus est. tex. nota. est C. de episco. & clc. l. pſby. ¶†Vltimò dicit hic glo. quòd in notorijs nullę sunt partes iudicis, nisi quātum ad sententiam. quod verum est in disceptando: sed bene sunt partes in fundando iudicium per citationem, vel requisitionem. vt j. de iureiur. c. ad nostram. el secundo in prima glo. & de diuor. c. porro. in j. gloss. & de purgatione canonica c. pe. in glos. qualiter.
6 ¶†Et not. ex prædictis quòd iudex[a] debet absque difficultate reuo-
a care quod perperam fecit, nec requiritur alia cognitio in facto proprio. Casus est singularis huius. ca. & est text. notabilis in l. j. §. j. ff. si ventris nomine mulier. & glo. vulgaris quamquam pernotanda. ff.
7 de euict. l. si minor. in prin. ¶†Extra quæro nunquid excommunicator post terminum sibi statutum possit absoluere? dic ꝙ sic f̄m Compo. & Abba. & facit. j. de ꝓben. c. si capitulo. per Arch. & est ratio: qa iste terminus apponitur fauore excōmunicati: & ideo nō pręcludit viam absolutiōis: & qa excōmunicator est obligatus duplici vinculo scilicet canonis & mādati, vt sine difficultate relaxet quod perperam egit, & non rite. Item tps insertum perpetuę obligationi aggrauat debitorem, non autem liberat. vt ff. de arbi. l. Celsus. Item quia nō dēt pręcludi via debitori, ne possit se liberare satisfaciendo. vi insti. de perpetuis & tempo. acti. §. fi. & s. de cōsti. c.
8 ex literis. ¶†Quæro nunquid absolutio facta ante lapsum termini pręfixum excōicatori per istos subrogatos valeat. respon. non, f̄m Ber. qa nōdum sunt adepti hanc iurisdictionem. arg. ff. quorū lega. l. j. §. qđ aūt. ff. manda. l. si mandauero tibi vt pro me. in prin. vbi dicitur qđ factum ante diem expectat debitū. dicit text. no. tamen in
9 quæstione prędicta non conualescit. ¶†Quæro nunquid excōicator possit absoluere excōicatum nemine citato? & videt̄ ꝙ sicut s̄ concilīū non pōt excōicare, ita nec absoluere. ¶Ista rō non est semper bona. vt no. in l. iij. C. vbi senatores vel clarissimi. & ff. de regu. iur. l. nemo qui condemnare. hæc snīa absolutionis solo verbo trahit secū executionem, nec requirit ordinem iudiciarium. Casus est hic in primo r̄nso. & no. j. de app. pręterea. ¶Constitutio conditionalis vel in diem non obligat ante diem: licet secus in contractibus vbi

ADDITIO.

a Vide de isto dicto Bal. hic pulchre per do. Iasonem. may. in l. si pacto quo penam. C. de pactis in v. no.

vbi requiritur consensus: ex hoc concludo quòd cōditio ex l. non oritur ante diem conditio tamen de pręsenti non est conditio: licet
10 sit quędam incertitudo, vt not. in cle. j. de offic. deleg. ¶† Et no. q̄d conditio sumitur à priori: modus à posteriori. Et scias ꝙ falsa demonstratio conditionaliter prolata reddit dispositionem inualidam. ff. de verbo. obliga. l. si ita stipulatus fuero hanc summam. quę lex est ad hoc notabilis.

CAP. XLII.

1 *Rescriptum impetratum ad beneficium quod impetrauit beneficiatus, dicēs se non esse beneficiatum, non valet.*
2 *Impetratio eius qui cautelosè impetrat, dicens se pauperem clericum: nec dicens se beneficium habere vel non habere, an valeat.*
3 *Mulier dicitur dotata in vno nummo.*
4 *Decipere interdum est licitum.*
5 *Præsumitur venditio vel contractus emphyteuticus ex comparatione quātitatis ad rem.*

a 1 SI proponente. [a]¶† Non valet rescriptum impetratum ad beneficium quod impetrauit beneficiatus dicens se non esse beneficiatum. ¶ Considera quòd interdum mendacium est expressum: & tunc etiam modicum mendacium denigrat totū factum. Non enim dicitur modicus defectus qui ex impressione falsi oritur. arg. ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis. & quod not. ff. de regu. iur. l. ad eas. dolus autem velatus est: vt quia tacuit se beneficiatum: sed non dixit, non sum beneficiatus, si beneficium erat tenue: dicunt quidam quod non vitiatur rescriptū. nam non dicit beneficiatus ille qui, vt ita dixerim potest agere ad supplementū, cū ipsa actio supplementi dicatur querela. contrarium tenet Ber. q̄d etiam modicum beneficium non debet taceri. ¶ Pręterea an sit modicū, vel non, requirit causę cognitionē, & arbitrium superioris: sicut an mulier sit competenter dotata vel non. vt ff. de lega. iij. l. si filio non autem propria autoritate debet hoc impetrans supprimere cū ad superiorem pertineat indagatio: & etiam qui parua supprimit, mē-
2 dax est. ff de admi. tut. l. tutor qui repertorium. in prin. ¶† Quid de eo qui impetrat cautelosè, dicens se pauperem clericum: nec dicit se beneficiū habere, vel nō habere. respon. nō valet impetratio: qa Papa non debuit eum pręsumere beneficiatum sed tantum simplicem clericum ſm Ber. q̄d est no. & nota hic de literis in forma pauperum ¶ Forma pauperum mixta est: quia nō est gratia omnimodo, nec iustitia omnimodo. vt no. in clemen. gratię. eod. tit. vbi etiā
3 dicit glo. quod gratia consumpta non reuiuiscit. ¶† Item no. argu. quòd mulier dr̄ dotata in vno nummo. Et si statutum excludit dotatam, excludit eam; & pręsertim si statutū faueat testamēto paterno. argu. illius singu. gloss. ff. ad treb. l. si quis priore. ¶ Vltimò adde quod dixi s. eo. c. postulasti. & facit. l. j. C. de mendicātibus validis,
4 lib. xj. ¶† Et no. ꝙ interdum licitū est decipere, vt in commercijs: quia ex quo lex permittit contrahenti q̄d faciat facta sua q̄ melius pōt, aduersa pars debuit hoc cogitare: & si nō cogitauit, sibi imputet: alioquin omnia mercimonia mundi destruerentur, & oēs mer-
b catores [b] irent ad inferos: & tamen gloss. dicit, quòd nunq̄ decipere contingit bono viro. tñ propter hoc non puto ꝙ alicui det remedium fori etiam conscientialis. de hoc habes glos. singularem in l. semper in cōuentionibus. ff. de regu. iur. Illud certum est, ꝙ bona fides erronea in rebus paruis non officit: qa compensatur bona fides cum aliquo damno. vt dicit illa lex no. & sing. ff. de condi. & demō. l. quamuis Et vt ait Aristoteles, qui parum trangreditur, non vituperatur. & facit. C. qui dare tut. pos. auth. minoris debitor. & C. de
5 colla. auth. q̄d locum. ¶ † Extra no. ꝙ ex comparatione quantitatis ad rem pręsumitur venditio, vel contractus emphyteuticus: ex cōparatione rei ad rem pręsumitur permutatio. C. de pac. iter empto rem. l. cum tu. & ibi per Cyn. & in l. j. §. j. ff. de superficiebus. ¶ Extra scias tamen quod non est paruum id à quo dependet magnus effectus: vt non soluere vnum nummū nomine canonis. C. de sac. san. eccle. aut. qui rem. vbi de hoc.

ADDITIONES.

a ¶ Ioan. An. dicit non summari nec diuidi: tamen do. Ant. summat vt hic facit Panor. licet dicat ꝙ non diuidatur. Panor. tamen in suis recollectis diuidit in ij. in prima ponitur exemplum. in ij. solutio. secunda ibi illud.
b ¶ Vide Iaso. may. in l. si quis in conscribendo. in v. not. C. de pactis per illum tex. & que scripsi super eo.

CAP. XLIII.

1 *Incertitudo & ęquiuocatio vitiat rescriptum Papę.*
2 *Mutatur alibi corpus, sed non nomen: alibi mutatur corpus & nomen: alibi mutatur nomen sed non corpus.*
Mutatio si est captiosa punitur crimine stellionatus.
3 *Pęna quæ imponitur traditori, imponitur receptatori.*
4 *Quæstio etiam dicitur non dubitabilis propositio.*
5 *Verba generalia an comprehendant futura.*
6 *Damnorum nomine non solum expensę continentur: sed etiam rerum precium.*
7 *Rescriptum impetratum à cedente non prodest cessionario.*
8 *Papa quando poterit prouidere contra primam maliciam.*
9 *Citatio an interrumpat præscriptionem.*
10 *Actiones plures an possint poni in eodem libello super diuersis rebus vel negocijs.*
11 *Impetrari an possint diuersi iudices in pluribus realibus.*
12 *Duplex in agendo coram diuersis in vtroque foro condemnatur in expensis & damnis.*
13 *Officium iudicis oritur quoties committitur aliquid iurisdictioni.*
14 *Trahi an quis possit coram diuersis super diuersis, vbi sunt plures ordinarij.*
15 *Reus si sit incertus coram quo iudice compareat: an teneatur comparere.*

QVia nonnulli. ¶ Ponit septem species fraudis, quarum tres sunt in literis impetrandis & quatuor sunt in abutendo literis impetratis: pęna verò communis est scilicet amissio literarum & condemnatio in expensis ſm Gof. vel dic ꝙ sunt sex vitia in quibus cōprehenduntur eis similia, sic. C. de libe. pte. l. maximū
1 vitiū. ¶† Extra not. ꝙ incertitudo & ęquiuocatio vitiat rescriptum papę. ¶ In contractibus dic aut obscura verba proferuntur à stipulatore aut à pmissore. Primo casu interpretantur contra stipulatorem. vt l. fideiussorem. ff. mandati. de verbo. ob iga l. quoties in stipulatione ambigua. ff. de regu iur. l. semper in stipulationi. Secūdo casu dic vt no. ff de pac. l. veteribus. & in regula iuris. l. in ambiguis ¶ In vltimis voluntatibus eligitur media via. ff. de aur. & arg. lega. l. qui lancem. vel dic vt ibi not. dumtamen non recedatur à virtute verborum. facit. ff. de verbo. oblig. l quicquid astringendę. iij. respō so. & l. qui ex pluribus fundis. eodem titulo. & l. Titium. in glossa penulti. & finali. ¶ Casus. primo reprehenduntur illi qui literas sub nomine proprio impetratas tradunt alijs eiusdem nominis vtendas. Item qui tali modo recipiunt. Item illi qui trahunt alior ad iudicium contra quos re vera nullam habent materiam quæstionis. ¶ Item qui futura negocia trahunt, quæ non erant exorta tempore impetrati rescripti Item illi qui super vno negocio trahunt aduersarium ad diuersos iudices. Item illi qui trahunt reum super pluribus personalibus actionibus coram diuersis iudicibus delegatis, quæ sub vno commodius tractarentur. Item reprehenditur reus qui eodem tempore trahit actorem ad diuersa loca. Item qui inde terminatè impetrat ad villam quę habet cōmune nomē cū alia, vel alijs villis seu locis. Hi omnes propter suam maliciā carcere debēt commodo literarum, & aduersario condemnari in expensis cōpe
2 tentibus ac damnis. ¶† In text. ibi, nomine suo. hic mutabatur corpus sed non nomen: alibi mutatur corpus & nomen. ff. ad munici. l. Titio. Alibi mutatur nomen, sed nō corpus, vt quādo quis est pluris nominis. vt ff. de condi. indebi. l. fina. in princ. puta vna vice vocat se Petrum, alias mouē: hęc mutatio si est captiosa, punit crimine stellionatus: qa deficit titulus criminis & dolus adest. argu. ff. de
3 pigno. actio. l. j. in fi. ¶† Ibi, recipiunt, pęna quę imponitur traditori imponitur receptatori. vt l. j. C. de cupressis ex luco daphnes. & quę imponitur impetranti imponitur vtenti. C. de falsis. l. si falsos.
4 ¶† Ibi, quęstionis. dicitur quæstio etiā non dubitabilis propositio. C. de transa. l. vbi pactū. q̄d de facto mouetur. ff. ad Treb. l. Lucius. §. tres hęredes. tñ mentiens punitur vt hic: & interdum etiam criminaliter vt si facit imposturam. i. enormē diffamationem vt ff. de extraordinarijs criminibus. l. saccularij. hic contra mendaces. nam omne mendacium enormē punitur crimine stellionatus, si cōmittens petatur criminaliter puniri: sed si ciuiliter, sufficit ciuiliter condemnatio expensarum & damnorum, vt hic in fin. & insti. de pęna temerē litigantiū. §. j. ¶ Ibi, trahunt. quia in rescripto, vel in libello non est necesse quod exprimatur dies quo contracta est obligatio. ¶ Ibi, intentabant. not. expresso nomine ea quæ postea orta erant de re iudi. c. abbate. lib. vj. propter verba generalia se perperam: qa in rescriptis non veniunt futura, nisi veniant iure accrescendi. ff. de inofficio. testa. l. qui repudiantis. §. vltimo. vel rei augmento. C. de appella. l. ampliorem. §. fin. ¶ Idem in mandato pcuratoris ad lites. ff. quod cuiusq; vniuer. noīe. l. item eorū. §. si decuriones. sed certè procurator pōt cōstitui ad lites futuras. ff. de procura. l. item. secus
5 in actore: qa ibi requiritur decretum. † Hic posset quęri, vtrū verba generalia comprehēdant futura. nā interdum dicimus ꝙ sic. vt q̄ futura sunt appendices pręsentium, vel principalium obligationū vt est pignus & hypotheca. C. quæ res pigno. obliga. possunt. l. fina. Quandoq; dicimus non contineri vt no. ff. de cōdi. & demon. l. nō ad

ad ea. ff. manda. l.si tibi mandauero. §.is cuius bona. nisi sit adem-
ptus status simul cum bonis.ff.de leg. 3.l.si deportati seruo.quo ca-
su etiam futura veniunt, licet possessio futurorũ nõ acquirat fisco
sine apprehensione.vt no.ff.manda.l.cum duobus.§.idem respon-
dit.vt vbi est optima glo.¶ Ibi, super vno negocio, id est, vna mate
ria vniuersali generali vel speciali.ff.de quibus rebus ad eundem iu-
dicem eatur.l.j.& ij.C.de iudi.l.nulli.C. si à non competenti iudice.
l.si de proprietate.¶ Ibi, cõpellat componere vel cedere.no.qđ ne-
mo cõpellitur cõponere vel cedere, qđ est ꝯtra regem Frãcię in cã
schismatis.¶ Ibi, eodẽ tpe ad diuersa. not. ista verba simul iungi.sic
ff.de custo.reo.l.fin.in fi.Ibi, vel indeterminatè.not. ꝙ locus certus
dẽt exprimi in rescripto & in citatione:& ꝙ vbi pluralitas, ibi incer
titudo.¶ Ibi, eum.s.doctorem tanquã excõicatum.¶ Ibi, repellat.s.
reus, qui hoc ꝓcurauit.¶ Ibi, careant. s.per sentẽtiam.& ideo bene
valet ꝓcessus, si non excipiatur ſm Host.¶ Ibi, moderatis. s.arbi-
trio iudicis qđ maximè datur iudicibus ꝓp circumstantias quę cer-
ta diffinitione cõprehendi non possunt. dicit Aristo. primo rheto-
ricorũ, oportet rectè positas.ll.oĩa determinare, & quã paucissima
cõmittere iudicantibus: id est ea quę non possunt diffiniri per regu
6 lã. ff. de iure delibe. l.j ff.de effracto. & expilato. l.j.§.j ¶ † Ibi, atque
dãnis.s.quibusdã.noĩe eiñ dãnorũ nõ solũ expensę continent, sed
etiam rerum preciũ si quæ deperditę sunt:& tñ precium non cõti-
netur nomine expensarum.ff.de condi.& demon. l. quibus diebus.
7 §.j.vbi est tex. singularis quem Dyn. dicit non esse alibi.¶ † Deinde
no.ꝙ rescriptum impetratum à cedente non ꝓdest cessionario:qa
rescripta ad lites sunt personalia: ideo non transeunt ad procura-
torem in rem suam, nec cedi possunt: Per hoc etiam puto ꝙ vnus
de societate impetrauit nomine proprio, alter socius non possit ex
periri ex eo qa non est nominatus in rescripto.ar.contra. ff.de libe.
8 lega. l. si is qui duos.¶ † Quæro vnà cum glo. quomodo Papa po-
terit ꝓuidere cõtra primã maliciam, rñdeo per certitudinẽ demon-
strationis. Est autem demonstratio vocalis, literalis, & consonans
i.magis apta negocio vt gloss. ponit exemplum de Bononia.ff.de
reg.iur.l.semper in stipulationibus.& si non sufficit vnum nomen
ponant plura vsq; quo perueniat ad precisam demonstrationẽ, ita
qđ persona sit certa.vt no.insti.de leg.§.si quis in noĩe.C.de leg.l.si
Fortidianũ.ff.de reb. dub. l. qui habebat.¶ Quæro quõ põt proba-
ri qđ nihil habeat quæstionis. rñ. nisi specificet causam & causatũ
præsumitur nihil quæstionis habere.ff.de excep.doli.l. 2. §.circa.&
9 † tamen citatio interrumperet pręscriptionẽ, nisi sit circunducta
per exceptionẽ.C.de annali exceptione. l. fin.¶ Item si malicia est
euidens, vt quia libellus sit manifestè iniustus, vel ineptus. vt not.
Innoc.in c.j.de officio vica.& argumen. in l.j. C.ne quis vela regia.
¶ Opponitur quòd rescriptum debet trahi ad futura: nam trahi-
tus ad causam reconuentionis nouę actionis vt ff. de procu. l. oĩm
Solu.illud ideo quia reconuentio sapit naturam incidentis seu cõ-
10 sequẽtis. ¶ † Quæro nunquid plures actiones possunt poni in eo-
dem libello super diuersis rebus vel negocijs? rñdeo sic, si reus non
petat diuidi libellos. Idem contra nisi reus petat eos vniri, & ten-
dant ad idem.ff.de actio.emp.l.non est nouũ. ff. fa. hęr. l.hęredes.
§.de hæredibus. ¶ Item si actor vnam actionem velit diuidere in
plures particulares reo petente cogit re integra. vt not. Barto.ff.de
verb.o.obligatio.scire debemus.facit.ff.commo. l. in commoda-
11 to.§ fin.ff.deposi.l.j.§.si cista.& ff. de fur. l. qui saccum.¶ † Quæro
quid in pluribus realibus vtrum possint impetrari diuersi iudices.
dicit Inno. ꝙ sic, sicut cum corã ordinario agi debet in loco vbi res
est. sed certè etiam in loco domicilij potest reali. Item in loco ori-
ginis vt C.vbi in rem actio.in l.fi. breuiter in reali reus conuenitur
tanquam quilibet possessor: & in quo loco possidet, nec est in po-
testate arctare actorẽ ad locum domicilij, vel ad vnam dietam pro
pe locum domicilij, cum impetrat. vel dic ꝙ locus domicilij est lo
cus generalis à quo semper fit cõputatio dietę.; vt in c.statutum. §.
cum autem. de rescriptis. libr. vj ¶ Non tamen per hoc sequitur,
12 qđ.j.illã dietam nõ possint super diuersis rebus impetrari.¶ † Not.
ꝙ duplex in agendo corã diuersis, in vtroq; foro condemnatur in
expensis, & damnis. sed videtur qđ debeat amittere non solũ ius
iudicii, sed ius negocij, vt.C.de assertione tollen.l. j. in fi.hoc con-
cedit Pet.& Cy.C.de iudi. l.nulli. sed malè dicunt. quia speciale est
ibi in causa liberali. & dico quòd si esset quæstio de libertate eccle-
się, siue possessoria siue petitoria haberet locum pœna damni litis
13 & causę per illam notabilem legem.¶ † Quæro quo iure veniunt
hic damna & interesse? respondeo officio iudicis: quia quoties cõ-
mittitur aliquid iurisdictioni, officium iudicis oritur quoties autẽ
obligationi oritur actio vt no.Cy. C.de rerũ permuta.l.ex placito.
14 & melius Cy.& Bar.l.j.ff. de condi ex lege.¶ † Quæro nũquid corã
ordinarijs vbi sunt plures ordinarii possit quis trahi coram diuersis
super diuersis? & dic ꝙ sic: quia ordinarium iudicem lex dat: nec est
ibi aliquod delictum in impetrando quod non impetietur, sed à
15 lege concedatur arg l.j. C.vbi petantur tutores.¶ † Quærit gloss.si
reus est incertus coram quo iudice compareat, vtrum teneatur cõ-
parere? & dic ꝙ non qa temeraria est citatio: vt no. ff.de iudi.l.cum
quem temere.nec est in potestate rei eligere locum iudicij. & dicit
ijla.l.not.ff.de eo quod cer.lo.l.non vtique. plurima alia ex gloss.tu
studiosius perquiras: quia glo.sunt multum notabiles.

¶ De consuetudine. Rubrica.

1 *Consuetudo quid sit.*
2 *Consuetudo habet diuersas ętates.*
3 *Consuetudo si dictet quòd filia desponsata à patre, non succedat, sed dotari debeat: an sit idem si pater intestamento nubere iussit alicui.*
4 *Acta tam ciuilia quam criminalia an debeant produci ad probandum consuetudinem.*
5 *Consuetudinem quatuor inducunt.*
6 *Consuetudo domicilij mariti non vxoris in lucranda dote inspicitur.*
7 *Consuetudo potest dare iurisdictionem arbitris, & alijs priuatis personis.*
8 *Actuum pluralitas in præscribenda consuetudine requiritur.*
9 *Consuetudo delinquendi probatur per binum actum.*
10 *Consuetudo non requirit confirmationem superioris.*
11 *Consuetudo idem potest quod pactum.*
12 *Consuetudo potest facere quòd quis puniat delinquentem in terris confęderatis.*
13 *Citare potest quis in alieno territorio, si hoc dictat consuetudo.*
14 *Consuetudo potest transferre possessionem ipso facto præsertim interueniente aliquo signo extrinseco.*
15 *Consuetudo dat priuilegium.*
16 *Fundari potest libellus super consuetudine.*
17 *Consuetudo quòd clericus respondeat coram non suo diæcesano non valet.*
18 *Consuetudo quòd pro vno stario frumenti possint solui duo staria alterius bladi: an sit valida.*
19 *Consuetudo potest dare licentiam vtendi rebus alienis dato precio.*
20 *Consuetudo quandoque dat iurisdictionem realem.*
21 *Consuetudo metitur territorio.*
22 *Consuetudo potest imponere pœnam rei licitę.*
23 *Consuetndo debet seruari ingressu officij.*
23 *Consuetudo non potest permittere vsurariam prauitatem etiam in vno nummo.*
25 *Cessante causa consuetudinis vel dispensationis expressa in ea, ita quod sit clausula formalis & non coniecturalis cessat consuetudo & dispensatio.*
26 *Electio de consuetudine potest esse penes populum: nec varie potest.*
27 *Iudex appellationis sequitur suas consuetudines in procedendo: sed in decidendo sequitur consuetudinem partium.*

1 Consuetudo. ¶ † est ius nõ scriptum rerũ ex-
periẽtia cõprobatum:& qa sup-
ponit iustitię vsitatę saltem vulgari & populari eius pars
dẽt esse ꝯstans & ꝑpetua volũtas.l.iustitia.ff.de iustitia &
iure qu nabeo, nõ p̃scribo, sed eius firmitatẽ bene pręscribo. ff.de
captiuis.l.in bello.§. si qs seruũ. sic ciuitas p̃scribit cõsuetudinẽ: fir-
mitatẽ: cõsoliditatẽ ciuiũ. hęc disponit iam dispositũ iure innuere.
¶ Cõsuetudo est p̃scriptio cuiusdã ciuilis uel moralis obseruantiæ,
q̃ ꝓ lege habet. sed mera p̃scriptio est alieni vel quasi alieni usurpa
tio.Itẽ ꝯsuetudo quanto naturalior tanto firmior: sed mera p̃scri-
ptio nunquam est amica iuris naturalis sed species ei opposita. di-
cit lex quòd quædam sunt consuetudines naturales quædam non
naturales.vt in cap.j.quæ fuerit prima causa bene.amit. ¶ Sed alibi
ius naturale & consuetudinarium distinguuntur, vt omnino diuer-
sa dicas quod quando inter consuetudinem & ius gentium est, ut
ita dicam, amicitia naturalis, tunc vocatur consuetudo & quan-
do consuetudo habet aliquod principium à iure gentium, verbi
gratia, dictat consuetudo quod agatur ex nudo pacto. vt insti. de
act.§.de constituta. ¶ Sunt & aliæ consuetudines quæ non sunt na-
turales dum sunt legitimis moribus introductæ, quæ adeo sunt ser-
uandæ quòd si princeps committat causam per hęc verba. com-
mittimus causam de iure & consuetudine, & consuetudo est con-
traria iuri, & præualet consuedudo vt j.de eo qui mit. in posses.ca.
2 si aduersarius. ¶ † Consuetudo habet diuersas ętates sicut omne
quod regitur tempore.nam dum incipit, est infans, dum adolescit,
est adolescens, & est sui vigoris: quando est vir soliditate vigoris:
sed consuetudo fatua nunquam efficitur vigorosa.¶ Consuetudo
patrisfamilias valet ad validandum iudicium voluntatis.ff.de ali.&
cibar.legat.l.mela.§.j.ff.de auro & ar. leg. l. pediculis. §.argento.&
dietim mutari potest sola animi destinatione, quæ præsumitur si
anno est perseueratum. d. l. mela. quæ non est alibi.¶ Nunquid est
irrationabilis consuetudo, quòd vir teneatur dotare vxorem, res-
pondeo sic.nam & hoc pactum ratione caret. ff. de verbo. obliga.
3 l.si ita stipulatus fuero te sisti.§. si tibi nupsero. dic vt ibi. ¶ † Di-
ctat consuetudo, ꝙ filia desponsata à patre non succedat, sed dota
ri debeat, nunquid idem si in testamento pater nubere iussit alicui

respondeo idem.'ff.de ritu nup. l. non est.de admi.tut.l.cũ plures. §.pe.quia deliberans mandare valens efficere videtur. Valet cõsuetudo quę est in Tuscia,]ꝙ in electionibus non vocẽtur absentes, vt not.j.eodem.c.fi. per Ber. qa non est contra ius naturale.¶ Valet consuetudo quæ naturaliter prorogat, vel minuit.x.dies ad appellandum.vt not.C si contra ius vel vtili. pub. l. 2. qa illud iuris arbitrio non necessariò est statutum. Sed si est datus terminus ad probandum consuetudinem, quia iste terminus est interlocutoria,q̃ quo ad hoc transit in rem iudicatam,]id est in necessitatem parendi:ideo post triennium non valet probatio nisi sit appellatum.vt eleganter not.Arch.xiij.q.ij.c.j.vel aduersarij patientiam robora-
4 tam. ¶ † Quæro nunquid ad probandum consuetudinem debent produci acta tam ciuilia q̃ criminalia? R̃ndeo sic.qa iudex est cõis, sicut iustitia:qa est publica persona,& nõ tendit ad dextram.vel sinistrã.nã cum sit medius, debet ęqualiter distare vel non distare à qualitatibus extremorum.rationes etiam.i.computum debẽt edi: qa vna ratio instruit aliam: & debet considerari quomodo tituli libri rationum sint intitulati, vtrum quasi multa gesturus, vel vnũ tantum:qa debet inspici quo animo est.C.de nego.gest.l.tutori.rationes igitur. i. computa ex collatione computorum constant. & ideo cõia sunt si facta sunt de communi mandato vel consensu,ex presso vel tacito,vel de cõsuetudine:qa consuetudo.habetur ꝓ pacto vt.l.quæritur.§.si venditio.ff.de ędil.edic.& C. locati.l.licet.s̃m
5 Iac.But. qui ita not.C.de eden.in l.j.in lec.¶†Not.ꝙ quatuor sunt quæ inducũt consuetudinẽ.s.mores,tp̃s,ratio & consensus populi. Primum patet insti.de iure naturali. §.ex non scripto. Secundum s.tp̃s patet.ff.de legi. l. de quibus.& l. diuturna. & C.eo.in rubrica. & sic dat publicum ius priuatis personis. Tertium s.ratio,patet.ff. de legi. l. quod non ratione. Quartum est consensus populi. nam sicut se hẽt consensus expressus in statuto,ita se hẽt tacitus in consuetudine.vt d.l.de quibus.§. fi.¶ Sed si cõsidera ꝙ sicut expressus consensus nõ sufficit,nisi interueniat cum solennitate & forma requisitus,& deliberatione prudẽtiũ, ita nec tacitus,nisi sit firmatus consilio & tp̃e.¶ Item qa sicut statutum irrationabile non est propriè statutum sed ius iniquum, vt l.j.ff qd̃ quisq; iur. Ita consuetudo nisi sit rationabilis non est propriè consuetudo. sufficit ergo ꝙ consuetudo sit rationabilis vt in quãplurimis, licet nõ in singulis qa in legibus & consuetudinibus inspicimus genera singulorũ non singula generũ.vt ff.de legi. l.nam ad ea. & ideo etiam quãdura seruari debet:qa non est licitum de ratione legis contra tex.iuris disputare.vt ff.qui & à quibus.l.prospexit.& ff. de leg. l.nõ omniũ. Et not.ꝙ in istis quatuor reperiuntur quatuor causę. duæ substantiales.s.tacitus ꝯsensus & mores.aliæ duę quę sunt causæ immediatę consuetudinis:qa requirũtur ad esse eius : sed ratio non requirit ad esse,sed ad bene esse.Itẽ tp̃s nõ requiritur per se, sed ꝓpter eliciendum tacitũ consensum qui probet ex longa deliberatione populi,de qua si ꝯstaret aliter q̃ ex longo tp̃is tractu, bene valeret cõsuetudo s̃m Iac.But.¶Alij dicunt & melius,ꝙ tempus est de substantia cõsuetudinis,sicut est de substantia præscriptionis: quia lex statuit ꝙ mores dẽnt esse diuturni: & hoc est verius. & iõ mille actus non inducunt consuetudinem nisi longitudine temporis confirme-
6 tur.¶†De consuetudine dotis lucrandę inspicitur consuetudo domicilij mariti non vxoris: quia dignor est vir quàm vxor: qa quod transfertur à loco non remanet in illo loco.& de consuetudine nascitur hincinde contractus & obligatio. ff.cõmunia prædio.l.venditor.§.si cõstat.s.qñ extrema sunt paria.no.Arch. xij. di. illud.& j.
7 de sponsalibus. c. j.in nouella. ¶†Consuetudo potest dare iurisdictionẽ arbitris & alijs priuatis personis. C. de diuersis offi.lib.xij.l. viros. & sic dat publicũ ius priuatis personis. Consuetudo' tñ specialis requirit tacitũ consensum eius, qui ex ea obligatur.de verbo. sig.c.abbate. per Inno.¶ Oportet etiam ꝙ obligandus sit subditus, vel res ipsa iurisdictioni subiaceat: vt no.Innoc. j.'de fo.compe.c.
8 postulasti.† qd̃ in præscribenda consuetudine requiritur actuũ pluralitas & popularis actuũ possessio, quæ potest ꝓbari etiã per vni-
9 cam sententiam:vt not. Archid.viij.dist.frustra ¶†Consuetudo delinquendi probatur ꝑ binũ actũ : sed animi destinatio inducitur ẽt per vnicũ actũ vltimata deliberationis ff.de ali.leg.l.mela.§.j.¶Cõsuetudo potest remittere necessitatem offerendi libellũ,vel litis contestandę & quẽlibet iudiciariũ ordinem.]j.de libelli obla. c.j.per Inno.iudex dẽt sequi ꝯsuetudinẽ loci vbi sunt ambę partes, vel saltẽ disponens.C.de testa.l.fi.j.de testamen.c. Raynutius.per Innocen. ¶Consuetudo est causa determinans & efficiens:& ideo debet habere quem possit efficere in materia subiacente.i.concursum quatuor causarũ excepta causa : qa nõ oportet inuestigare causam in his,quę non possũt ratione persuaderi.ff.de legi. l. non omnium.
10 ¶†Consuetudo nõ requirit confirmationem superioris.qa cõfirmatur legitimi temporis cursu.C. de ędificijs priuatis. l.an in totũ Et no.ꝙ lex,cum de in rem verso. ff. de vsuris. non loquitur in cõsuetudine,sed in præsumptione sic.C.de apochis publicis.l.quicũque.lib.x.ideo põt probari cõtrariũ.& ibi etiam not.ꝙ tempus ad tempus trahitur. ¶Item præsumptio non inducit obligationem, sed consuetudo sic.vnde sufficit allegare consuetudinem sine titulo:qa ex ea nascitur immediatè actio.de off. ord.c. dilectus per Inn. ¶Consuetudines maiorum episcopus mutare non potest.xcj.dist.
11 eleuterius.per Arch. ¶ † Consuetudo idem potest quod pactum. vnde potest naturalem obligationem inducere & tollere,si hoc dictat tenor consuetudinis.vt no.in l.j.C.de decretis decurionũ.lib. x.& ff.de reg. iur. l. nec ex prætorio. eoipso ꝙ consuetudo imponit pœnam prohibere videtur , si illud non inuenitur aliàs permissum.vt ff.de regu. iur. l. nullus videtur. sed si est aliàs permissum, non videtur prohibitum. not. ff. de diuortijs. l. quod ait lex. ¶ Alia est virtus legis imprimendo, alia in prohibendo, vt ff.de le-
12 gibus.l.legis virtus.¶ † Consuetudo potest facere quod quis puniat delinquentem in terris confęderatis. ff. de captiuis. l. non dubito.vel vbi fędus inducebat quandam subiectionem : quia non erat fędus de pari.nam tunc par in parem non haberet iurisdictionem ff.de manu.l.apud eum. nam & asinus intumescit &c. ff. de acqui.
13 possess.l.j.§.veteres.¶†Potest quis citare in alieno territorio si hoc dictat consuetudo. l. 3.§. fin. de testi. aliter non potest citare,quia nec vocum fumum immittere. ¶ Consuetudo potest inducere ꝙ credatur ad plenum priuatę scripturæ virorum discretorũ,licet nõ possit creare tabelliones generales. j. de fide instrumen. c.cum.P.
14 tabellio.per Innoc.¶† Consuetudo [a] potest transferre possessio-
a nem ipso facto, præsertim interueniente aliquo signo extrinseco vt inuestitura tali quali.i.impropria vt j.'eo. c.ex parte. & melius in c.ex literis.& talis possessio ficta nõ impedit beneficium legis edicto,quod datur hæredi scripto. arg. illius. l. notabilis quæ est.ff.ad Treb.l.apud Iulia.§.j.& facit quod veritas & fictio circa idem bene concurrunt. & qui est tutus fictione, potest veritatem implorare
15 non econtrà vt ibi not.¶†Consuetudo dat priuilegium.de iudi.c. nouit.per Inno.Item declarat & extendit factum.vt C. locati l.licet per Cy.sicut consuetudo nõ inducitur per vnũ actũ ita nec interrumpitur iam inducta. vt not. ff.de reg.iur. l.nemo.§.temporaria.quia nondum est cõsuetudo fundata ideo nõ potest tollere cõ-
16 suetudinem iam radicatam.¶†Super consuetudine potest fundari libellus.de offi. ordi.c.dilectus. per Inno. tam super petitorio q̃ super possessorio.de causa pos.c.cũ ecclesia. per Inno.¶Consuetudo nõ tollit per rescriptum principis, nisi de ea,vel de eius irratio-
17 nabili motiuo fiat mentio.vt no. Arch.xj.dist.in his.¶†Consuetudo non valet qd̃ clericus respondeat corã nõ suo diœcesano.xj.di. consuetudines. per Arch.qa clericus quo ad ius fori non est sui iuris.& idem corã quocunq; iudice non suo vt no. Inn.j. de fo.cõpe. c.postulasti.& adde qd̃ dixi.s̃ de cõsti. in rub.¶Consuetudo debet attendi in solutione pensionis & fructuum.C.de agrico. & censi.l.
18 domini prædiorum lib.xj ¶†Item valebit consuetudo, ꝙ pro vno stario frumẽti possint solui duo staria alterius bladi:& tamen obligatio dicitur certa : quia facultas solutionis non inducit incertitudinem obligationis. ff. de sol. l. si quis stipulatus fuerit. x.in melle. scias quòd quędam recipiunt functionem per naturam.i.per artificium naturale in eadem materia,vt ꝙ soluantur duo argenti parui pro vno argento grosso.quædam per vsum populi,vt ꝙ soluantur xx.solidi imperialium pro vno aureo. & tunc ad interrogationem aurei si fiat responsio & promissio.xx.solidorũ,tenet stipulatio informata consuetudine & aptitudine conuertendi inuicem.ita intelligitur. ff.de verbo. oblig.l.quæ extrinsecus. ¶ Quædam sunt res omnimodo diuersę vt frumentum,& aliud bladũ:& tunc vnum ꝓ
19 alio nõ põt solui nisi ex cõsuetudine. ¶† Item põt cõsuetudo dare licentiam vtendi rebus alienis, dato tamen precio. vt verbi gratia pro lignis & lapidicinis.ff.cõmunia prędio.l.venditor.§.si constat.
20 ¶†Consuetudo quandoq; dat iurisdictionẽ realem, vt qñ dat cũ territorio.nam territorium sonat iurisdictionẽ:quia'est eius continens:& iurisdictio est contentũ officij eius vt C. vbi & apud quẽ l.fin. quandoq; dat iurisdictionẽ personalẽ sicut priuilegiũ concessum cõitati super eo qd̃ nõ est de iure cõitatis , q̃ nõ adhęret territorio vt no.Dy.ff.de acqui.re.do.l.ergo. ¶Consuetudo dẽt attendi super reuocationibus emphyteuticis vel libellarijs, vt nota. in l.j. in fin.de aqua quo.& ęsti.ff.vbi est bona glo. ¶Consuetudo dẽt attẽdi in his quæ dant ꝓ ingressu militię vel dignitatis , vt ff. de lega.
21 3.§.alũno.l.his verbis ¶†Consuetudo metitur territorio. vt C. de fundis patri.l.quicunque castrorum.lib.xj.Tabelliones debent seruare formularia consueta vt tangit glo. C.de sac.sanc.ec.l.iubemus nulli. §. fi.¶Consuetudo magis attendit quã verborũ mera significatio, id est magistralis expositio. ff. de lega. 3.l. librorum.§.ꝙ tñ
22 cassius.¶†Cõsuetudo põt imponere pęnã rei licitæ, vt matrimonio,si ex eo sequat illicitũ,puta seminat discordãtia,& tumultus in ciuitate.c.statutũ.de hære.li.vj. & est expressum in l.liberũ. in prin.
23 ff. de ritu. nup. ¶†Consuetudo debet seruari in ingressu officij ff. de

ADDITIO.

a ¶ Consuetudo potest trãsferre possessionẽ ipso facto quod no. vide ad istud dictum scripta pulchre per Barb.in consi.58.15.col.in fi.2.lib.

de offi. ꝓcon.l.nec quicquã §.obseruare. Itẽ in cibarijs & vestimentis, vt s̃.dixi de consti.c.cũ omnes. Non valet consuetudo, ꝙ appellatur à vicario ad epm sed videtur ꝙ imo intelligitur appellatum ad superiorem, sicut quando appellatur ad parem. ff. de appel.l.j. ¶ Sed certè isti nõ sunt pares sed vnum & idem tribunal. & ista est quartus casus iure veteri nõ determinatus. tres em̃ erãt casus. s. qñ ad superiorem, qñ ad inferiorem, & qñ ad parem: & iste est quartus qñ ad neutrum istorum sed eundẽ. ¶ Consuetudo recipit extensionem & restitutionem quatuor de causis. vt not. Archi. xliiij. dist. c.j.

24 ¶ † Consuetudo nõ põt permittere vsurarũ prauitatẽ etiam in vno nũmo: qa esset permutare naturalem vsum pecuniç in quendã abusum & extorsionem. & qa mutare ad vsuras est pessimũ exemplũ, & est ars deuorans pauperes. xlvij. dist. sicut hi de hac prauitate debet cognosci in loco vbi fuerunt vsurç extortç. xlvij. dist. de Petro. per Archi. non est negociatio fœnori accipere, sed dare fœnori sic. ff. de institoria. l. in eũ. vbi de hoc. ¶ Clausula supplentes & de plenitudine supplet circa solẽnitatem non circa illegitimationem vel naturalem defectum. lvj. di. Cenomanensem. per Arch. ergo nec ꝯ-

25 suetudo. ff. de testa. mili. l.j. per Iac. de are. † Cessante causa consuetudinis vel dispensationis expresse in ea, ita ꝙ sit clausula formalis, & non coniecturalis, cessat consuetudo & dispensatio si causa seu ratio est de tenore statuti, aliàs nõ, nisi esset dispensatũ causa necessitatis. l.j. dist. neophitus. per Archid. argum. ff. de leg. 2. l. cum pa-

26 ter. §. dulcissimis. ¶ † De consuetudine potest esse electio penes populum, nec variare potest. lxj. dist. studij. per Archi. Si ex consuetudine quis potest postulare, potest etiam eligere. lxiij. dist. nosse. per Ber. hoc ius est præscriptibile vt lxxj. di. c. hortamur. per Archi. vbi agitur ex contractu inspicitur consuetudo loci contractus et si contrahentes ignorent, quia consentiunt & implicitè in consuetudine ipsius loci. ¶ Idem in maleficijs iure gentium prohibitis: sed vbi de iure ciuili non esset maleficium, sed esset casus permissus, excusat probabilis & communis ignorantia consuetudinis. vt

27 not. Spe. de consti. in fin. & hic per Innoc. ¶ † Iudex appellationis sequitur suas consuetudines in procedendo: sed in decidendo sequitur consuetudinem partium: quia iam determinauerunt istum casum s̃m Inno. Adde ꝙ vbi non ꝓponit actio, sed s̃m morem loci imploratur officiũ iudicis etiã in decisorijs, inspicitur locus iudicij: qa statuta alterius loci non concludunt iudici. qñq; sola iurisdictio concludit ei. vt singulariter no. in l. 2. ff. de eo quod certo loco. dicit Inno. quòd ille qui facit in fraudem consuetudinis peccat mortaliter: & sic fraudantes gabellas tolerabiles peccant mortaliter præsertim quando sibijpsimet ciues imponunt eas. Adde ꝙ ex hoc patet ꝙ non est licitum fraudere gabellas per consuetudinem legitimè introductas.

CAP. I.

a Consuetudines. [a] ¶ Consuetudines quæ ecclesijs grauamen inducũt, non valent. hoc dicit. Intellige de grauamine quod est contra libertatem ecclesiç id est contra priuilegia, vel immunitates ecclesiasticas. ¶ Item nec contra clericos quando redduntur timidiores, & aduersarij audaciores. ff. quarum rerum actio non datur. l.j. §. quæ onerandç. per Barto. de hoc dic vt dixi in auth. cassa & irrita. in lectura sua. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Circa istud c.j. aduerte quia licet cõsuetudo onerosa ecclesiç nõ valeat tñ valeret priuilegium eiusdẽ effectus. c. si ꝓpter. de rescri. in vj. c. 2. de pe. & remis. in vj. cum gl. d. Feli. in c. accedens. in vij. col. de præscri. & ideo hic fallit illa regula qua habet ꝙ quicquid est quçsibile per consuetudinem quã regulam late examinat Fel. ibi per. 4. col. parona.

CAP. II.

1 *Sensus principaliores & necessarij in testibus sunt visus & auditus.*
2 *Modicum signum signati est euidens argumentum.*
3 *Possessio totius fundi transfertur per modicum terrç*
4 *Inuestitura quid confert.*
5 *Ecclesia an acquirat possessionem sine aliqua traditione.*
6 *Possessionis transferendç multi sunt modi.*
7 *Possessio potest tradi in vltima voluntate.*
8 *Futura possunt vendi & donari.*
9 *Consuetudo quòd testamentum factum cum autoritate episcopi ad pias causas non possit reuocari, an valeat.*
10 *Consuetudo quòd clerici possint recipere sine solennitate an valeat.*

EX literis. ¶ Valet consuetudo per quam possessiones in ecclesiam & alia pia loca transferuntur per signum inuestiturç sine solennitate legali: sicut arra est argumentum tituli, sic inuestitura est argumentum possessionis traditç animo & destinatione tradentis & recipientis. ¶ Consuetudo dat possessionem. h. d. etiam per actum improprium vt per traditionem sigilli, vel alterius rei. ¶ Casus. Erat consuetudo ꝙ si quis in bona valitudine inter viuos, vel in vltima voluntate pro suorum remedio peccatorum ponebat in manu sacerdotis, vel super altare sub testimonio videntium & audientium modicum terrç animo donandi illam terram, talis donatio valeret sine alia solennitate. Papa dicit ꝙ hæc consuetudo est venerabilis & seruanda: & ꝙ hoc signum quod scotatio dicitur, non solum donationis sed etiam traditç possessionis est euidens argumẽ-

1 tum. ¶ † Ibi, videntium & audientium. isti sunt duo sensus principaliores necessarij in testibus & quicquid probatur per visum & auditum dicitur affirmatiuè probari etiam si negatiuè proponatur: vt fama ꝙ non sim culpabilis probatur: quia ita populus dicit & prædicat. & sic omnis probatio fit per affirmatiuum sensum; id est auditum. idque quod probatur licet sit negatiuum, tamen modus ꝓbandi est affirmatiuus. quod est not. & ideo plures testes proferuntur. ij. q. viij. omnibus per Archid omne qd directò cadit in sensum est affirmatiuum quo ad testem, licet si negatiuum quo ad partes. vide viij. q. iij. Artaldus. per Archid. Et omne quod testis dicit ad sen-

a sum [a] referendũ est, & de quo non est sensus non est testimonium: qa testimonium non transcendit sensum. ff. de testamen. l. qui testamento. §. fin. & ideo de miraculis nullum propriè testimonium. ¶ Not. quòd per modicum signum transfertur magnum signatũ.

2 ¶ † Item nota ꝙ modicum signum signati euidens est argumentum. nam stare possum in duobus locis distantibus, in vno corporaliter, in alio ꝑ visum. ¶ Illud qd̃ decidit ab aliquo, sapit naturam

3 cõcreti, vt gleba fundi, vt hic. ¶ † No. ꝙ per modicũ terræ transfert possessio totius fundi quãuis sit separata à solo: & hoc facit consuetudo: alioquin per inuestituram abusiuam nõ transit possessio. vt in c.j. quid sit inuestitura. in feud. & not. per Dy. in c.j. de reg. iur. lib. vj. Dicit tñ Innoc. ꝙ per inuestituram videtur concessa licentia possidendi sine alia inductione, ita ꝙ sua autoritate potest commo

4 dè possessionem acquirere. ¶ † Porro quid conferat inuestitura, no. Archid. lxiij. dist. Adrianus. Nos habemus per traditionem instrumenti fit inuestitura. i. cessio iurium incorporaliũ. vt C. de dona. l.j. & sic qui possidet instrumenta, videtur ipsum ius incorporale possidere: & interdum traditio instrumenti principalis signũ est liberationis, & euidens argumentum libertatis. vt ff. de proba. l. si chirographũ. & plenè not. per Arch. lxxvj. di. nunc. & hic per Ber. & si sunt duo eiusdem nominis, & vnus possideat instrumentũ, ille præsumitur creditor, qa ꝓsumitur ꝓ possessore: sed si esset alterius nominis, præsumeret illius procurator. & ex tali præsumptione admitteret ad agendũ noĩe illius ꝓcuratorio noĩe cũ cautione de ra-

5 to. vt C. de pac. cõuentis. l. fi. quæ lex est not. ad hoc. ¶ † Quæro nũ

b qd ecclesia acquirat possessionẽ sine aliqua [b] traditione. Rñ. ꝙ non, qa nec fiscus, vt no. C. de sac. san eccle. l. fi. ff. de publi. l. cõmissa. ff. ꝓ socio. l. cũ duobus. §. idem rñdit. qa possessio non solũ animi sed facti est. vt l.j. §. Scæuola. ff. si quis testamento liber esse iussus fuerit. l.

6 sciendũ. ff. ex qui. cau. maio. ¶ † Not. multos modos transferendæ possessionis, de quibus habes hic gl. no. & adde qd̃ no. lxxvj. di. §. nõ videt. & j. vt lite pendente. c. ecclesia. in fi. vltimç gl. xvj. q.j. mode-

7 ramine ¶ † Not. in tex. ꝙ possessio põt tradi in vltima voluntate. sic. ff. de leg. 3. l. Lucius. la prima. & tamen si facta est causa mortis, ita qd̃ mors fuerit causa vltima finalis, potest reuocari, non tamen omne qd̃ fit in articulo mortis. ff. de testamẽ. l. hæredes palam. §. fi. in glo. ff. de do. cau. mor. l. seia. ¶ † Item no. hic duo specialia cõcurrere scilicet fictũ titulũ donationis nudo & tacito pacto & fictã traditionem: & tamen transfertur dominiũ & possessio propter salu-

c tem [c] animç qd̃ est no. dignũ. vide. ff. de acqui. poss. l. si aliquã rẽ. ꝑ Bar. ¶ Ergo ex eodem fonte potest vtrũq; simul procedere: sed ex diuerso nõ potest in testamento adicij donatio ad maiorem firmitatẽ. verbi gratia, purè dicẽdo, lego & dono talẽ rem, certè illa est donatio causa mortis. i. legando dono. sed conditionaliter dicẽdo, lego, & si reuocauero dono inter viuos. & sic incipiẽdo à legato, & terminando ad ꝯtum sub impossibili cõditione contractus non valet: qa factus est expressa fraude, scilicet cõtra libertatem testãdi. vt no. C. de transac. l. cũ donationis. ff. pro socio. l. cũ duobus. §. idẽ respondit.

ADDITIONES.

a ¶ Nunquid aũt in re perceptibili per sensum visus & auditus sufficiat testẽ deponere ꝑ sensum visus tm. vide scripta hic in recollectis do. And. po. Nũquid autẽ sufficiat deponere per sensum auditus tantũ v. de pulcherrime cumulata per Alex. in l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acq. posses. & omnino adde hic.

b ¶ Vide Mod. in l. traditionibus. C. de pact. & in l. quoties. C. de rei. ven. dum disputant illum passum nunquid dispotio illius l. quoties. procedat in ecclesia ibi vide alle. plene.

c ¶ Ob salutem animç transfertur dominium & possessio licet non concurrat vera & realis traditio. & est isto not. Bald. ego infero vnam limitationem ad illam regulam qua habetur quod duç fictiones non possunt concurrere circa idẽ. l.j. cũ sic. C. de do. ꝓmis. vt nõ procedat fauore aĩç, vt vult hic Bal. qd̃ no. Bald. super j. Decretal.

rēdit.& vbi abundantior cauillatio. ibi euidētior est fraus. ff.de ꝑ-
8 ba.l.qui testamentum.& not. in l. vj. de condi. insti. ¶ † Principaliter autem bene possunt futura vendi & donari. C.quæ res pig.obliga.possunt.l.fin.C.de pact.l.fi.in g os.& no.ff.de testamen.l hære
9 des palam.& per glos. & Dyn.¶ † An valeat consuetudo quòd testamentum factum cum autoritate episcopi ad pias causas nō possit reuocari? & videtur quòd non.C.de testa l.omnium.in verbo,si vltimum comprobat.ad idem.C.de pac.l. fina.vbi in pacto futuræ successionis requiritur perseuerantia vsq; ad mortem. ¶ Item ista consuetudo est ꝯtra bonos mores ciuitatis nostrę,id est Romanę l. ergo non valet.ff. de verbo.obliga.stipulatio hoc modo. ¶ Item est contra naturā substantialē vltimę voluntatis quæ dēt esse vltima & libera. ¶ Est enim vltimum post qđ non sequit aliud.¶ Item ad hoc.j.de celebratione missarū.c.cū marthę. Item non hoc pōt facere testator,ne lex licētię & iuris forma habeat locū in suo testamento.ff de leg j.l nemo potest.itē hæres qui nititur contra voluntatem defuncti venire, est indignus.ff.de his quæ in testamento delentur.l.ꝓximè.ff.de adimen.lega.l.ex parte.¶ Et si testator apponeret hāc clausulā, si non valet, vel non valebit &c. intelligitur loqui ab intestato non si nouum faciat testamentum perfectum voluntate & solennitate.ff.de leg.2.l. Lucius.§. filiam.¶ Item nō operatur qñ testamētum hēt in se iniquitatem expressam,vt qa exheredat filios sine causa.ff.de inof. testa.l. Titia. In contrarium facit.ff.de dona.causa mor.l.accedit per similitudinem imo per propriam speciē tam contractuū q̄ vltimę voluntatis. vt not. in l. 2.in princip. & ibi gloss.ff.de do.præ eg.qđ apparet, qa ex ea oritur condictio ob cām. & sic ex ea surgit tacitè contractus innominatus. ff. de dona. causa mor. l. senatus. §. nec dubitauerunt Cassiani. ¶ Itē non tenet iuramentū, qa captiosum. Item qa contra ius publicum. ff. de leg. j.l.si quis inquilinos.§.fin. nam testamenti factio publici iuris est. apparet ergo ꝙ quanquā testamentū potest mutari, & si quis ꝓpterea dicat,qđ transit in cōtractū, hēt dicere ꝙ contrahens hēt actionē ex eo contractu contra hęredē,& nō possit sibi ipsi ius dicere,facit qđ no.C.qui testamen.face.pos.l.senium.§.fi.ff. cōia prædi. l.receptū. ¶ Item contractus qui subrogatur loco testamenti inualidi est inualidus. Vnde illa clausula, si non valet iure testamenti, valet contractus & est inualida si testamentū est inutile per reuocationē testamēti:secus si defectu solēnitatis. & ratio differentię patet ex ꝑdictis in text. ibi ecclesijs, appellatio ecclesiarū monasteria includit.
10 l.iiij.dist §.ad hoc autoribus.¶ † Not. quod bene valet cōsuetudo ꝙ clerici possunt recipere sine solennitate: sed non valet ecōtrà ꝙ possunt obligare se vel alienare sine solennitate:vt no. Archid.xvij. q iiij.In venditionibus loquor & in solennitate inuenta à iure canonico non à iure ciuili tantum.vt nota.C.de sacrosan.eccle. authen. hoc ius porrectum.

CAP. III.

A Daudientiam nostram. Non valet consuetudo, vt ī causis ecclesiasticis dictū populi pro sñia habeatur. Casus patet ibi sapientibus & insipientibus. no.arg.pro arengis populorū.¶ Ibi,vel aliquis no.esse oēs & vnus pro oībus ipsis consentientibus.¶ Ibi,à non suo iudice.no.ꝙ populus non est iudex competens in causis ecclesiasticis. Idem in ciuilibus ſ'm Inno.quod est not. Ibi constiterit.ꝙ iudex non debet ferre sententiam nisi ei constet de processu & meritis causæ.

CAP. IIII.

Q Vanto. Prætextu cōsuetudinis presbyteri infantes chrismare non possunt.vnde apparet ꝙ chrismare non est iurisdictionis, sed maius ea, forte qa chrisma est articulus fidei, vel qa pręcisè est ordinis episcopalis. Papa tamen de plenitudine potestatis posset hoc committere simplici sacerdoti ſ'm Ber. de absoluta potētia vt hic Inn. ¶ Error communis nihil operatur. hoc dicit in summa. ¶ Casus istius capituli est facilis.& tex.pulcher. quod sit & fieri non potest est sicut chimera,& fumus non realitas.C.de dedititia libertate tollenda.& hic.

CAP. V.

1 *Accusare potest quilibet de violatione interdicti.*
2 *Testis interrogatus de causa scientię si dicit ꝙ est publica vox fama; & ꝙ publicę dicitur; an probet.*

C Vm inter vos. Non valet consuetudo per quam violatur sententia interdicti. ¶ Casus.Quidam violabant interdictum prætextu consuetudinis, ac etiam quia exempti: Papa reprobat consuetudinem & præsumptionem violantium. & est arg. quod episcopus potest punire exemptos non seruantes interdictum.ad hoc.j.de priuileg.c.episcoporum in nouella. disputat hic Innocen.si est positum interdictum, demum est ad tempus suspēsum,vtrum interim possit appellari? & determinat quòd non:licet sit suspensum quo ad actum exercitij, tamen non est eradicatum. nam aliud est cessare aliud abrumpere.vt not. ff.de verbo.oblig.l.2. §.j.& l.inter stipulantem.§.sacram.¶ Licet enim interim dormiat, tamen retinet spiritum vitę. & ideo elapso termino suspensionis non suscitatur, sed excitatur ad actum suum. ff. de peculio. l.peculium.§.si hære.& ff de pact.l.si vnus § j. Quare violantes istud interdictum tempore suæ efficacię efficerentur irregulares. hæc quæstio fuit de facto Bononię.dicit hic Ber. ꝙ contra obedientiam nō præscribitur. s.à subdito: quia non debet esse sine capite: sed vnus
1 episcopus bene posset præscribere subditos alterius. ¶ † Dicit Innocent.ꝙ quilibet potest accusare de violatione interdicti. Dicit Innocen.ꝙ vbi est quæstio de iure, puta an teneat statutum,vel cōsuetudo, iudex potest interloqui super hoc parte non citata.quod est not.dignum. Idem tenet Dyn. ff. de sta. homi. l. aretusa. Dicit Archi.ꝙ vbi iudex facit aliquid ex mero officio, & proprio motu, nō est necessaria partis præsentia.j. q. vij. c. quoties cordis oculus. per Archi. ¶ Item de notoria & fama iudex recipit informationē in camera sua nemine citato:vt not. Archid.xj. q.3. eorum.& Inn.
2 qui matri. accusare possunt. c. cum in tua. ¶ † Si testis dicit, ꝙ est publica vox & fama,interrogatus de causa scientię,dicit,qa publicè dicitur,non probat:qa nō debet idem esse ratio qđ dictū,sed debet aliquid addere, quia audiuit publicè dici sed certè hoc secundum Dyn. tacitè intelligitur.vt no.Cy.in l.si quis.ad mace.in addi.

CAP. VI.

1 *Consuetudines si sint diuersę,seruabitur rationabilior alij dignitati non pręiudicans.*
2 *Consuetudo assignat tribunalia.*
3 *Papa non concedit literas cum alieno præiudicio.*
4 *Altare vnum debet cooperari, & aliud discooperiri.*
5 *Episcopis non videntur concessa insolita à iure generali siue communi.*
6 *Statuta an possint fieri circa futuram dignitatem.*

C Vm olim. ¶ In attribuendis officijs nouę dignitatis seruabitur consuetudo vicinarum similium dignitatum † & si diuersæ sint con-
1 suetudines, seruabitur rationabilior alij dignitati non præiudicans.h.d.¶ Not.ꝙ consuetudo assignat loca sedendi & stādi,& nō debet præposterari.¶ Et not.ꝙ antiquiores clerici & doc.
a debet habere primum locum, & deinde cęteri [a] per ordinem.¶ Et not.argum.pro scholaribus quòd vnus non debet vsurpare locum
2 alterius. ¶ † Consuetudo assignat tribunalia. ff.de iust. & iu.l.pe.& principalem sedē in prouincia. ff. de offi.præfect. augustalis.l.j.& seruanda est in suo foro.ff.de muneri.& hono.l.honor.§.item lex. ¶ Ex ꝯsuetudine faciendi præsumit mandatū.ff.quod cū eo.l.Titianus.q̄ est lex notabilis ¶ Casus. Quidam eps Anglicanus petit licentiam à Papa instituendi præcentorē in ecclesia sua, dummodo in conferendis ipsi præcentorię redditus nulli alij pręiudicium inferretur, statuens vt dictus pręcentor in sessionibus, processibus, & alijs illam haberet in dicta ecclesia dignitatē, quā habent alij præcentores in ecclesijs Angliacanis,modo alij pręcentores habent diuersas consuetudines.Quærebatur q̄ consuetudo sit seruanda? Respondetur ꝙ rationabilis, & approbata, & sine pręiudicio alieno. dubium erat ꝙ propter diuersitatem neutra consuetudo esset seruanda, qa varietas inducit obscuritatē. sed certè qa cōsuetudo hēt vim legis,dēt seruari rationabilior & est arg.ꝙ si in eodē volumine statutorū reperiunt statuta diuersa, ꝙ ęquius & iustius videtur esse seruādum. & sic incertitudo non vitiat statutū: qa interpretationi prudentium supponitur. ff. de origi.iur.l.j.& 2. quod est notabile.
3 ¶ Not.ꝙ consuetudo trahitur ad loca vicina. ¶ † Not. ꝙ Papa non cōcedit literas cū pręiudicio alieno: qa ꝯcessio ex qua sequit absurdū,dr̄ concessio captiosa.ff.de transac.l.cū aquiliana. ff. de hære.in
4 sti.l.illa institutio. & l. ille autē. ¶ † Not. ꝙ non debet vnum altare cooperiri, & aliud discooperiri. & facit ad q̄stionē molēdinorū ꝙ aqua debeat duci ſ'm situm loci. Primò ad primum molendinum. Scđò ad posterius,& ꝑ ordinē:qa nō dēt impediri pri[us] ꝑ posterius, vt hic.C.de serui.& aqua.l.si manifestę. sed si aqua sufficit vtrique, vtrūq; gaudebit ea.ff.de aqua plu.arcen. l.in cōcedendo. de consti. c.cum. M.Ferra. ¶ Præterea ad ęmulationem nihil debet fieri.ff. de ope.

ADDITIO.

a Vide omnino scripta per doct. post gl. ibi videtur maximè per Alexan.Bar. so.Ias.May.do.Bap.de Sancto.Seruiano.& Decium ex quibus poteris multa videre ad hoc notabile & in alijs locis etiam ibi relatis per eos valet in l.cū quid.ff.si cer.pet.ver.est optima glo.

de ope.publicis.l.opus.nã quilibet dẽt esse intentus,vt alij prosit,& nõ noceat.de seruis exportẽdis.l.seruus ea.Not. quod priuilegium vnius non debet vsurpare ius alterius.de vulgari substitutione l. ex facto.nec naturalem facultatem impedire. ff de ope. lib. l. libertus negotiatori.cum similibus.dignitas; reperitur etiam sine admini-
a stratione. C. vbi senatores vel clarissimi. l. iij.& dignitas [a] nihil aliud est,nisi excellentior gradus qui inuidiam generat, & scandalum seminat inter fratres vt.ff.de lega.ij.l.cum pater.§.euictis ¶Opponitur,quòd litera malè dicat.concessimus: quia frustra de nouo conceditur quod iure communi possidetur.l.j.C.de thesauris.li. x. sed ita est quod episcopus potest in ecclesia creare nouam dignitatem:quia per hoc honor ecclesiæ & per consequens vtilitas augetur.ff de iudicijs.l si longius.§.fin.ff de condi.& demon.l. falsa. §. j. ¶Sol ista concessio facta fuit causa tollendę dubitationis doctorũ, non tamen erat necesse,vel dic ꝙ per istã ↄcessionẽ liberius p̃t ep̃s, quã de iure cõi.Nam tunc indiget consensu capituli, nunc non, vt aliquid operetur priuilegiũ.vt.C.de inof.test l si qñ.& l.j.ff. ad mu-
5 nicip.¶ † Insolita tñ ep̃is concessa non videntur à iure generali seu cõi.ar ff.de contrahen.emp.l.fistulas.§.frumẽta.in ratione sui dicit ibi ꝙ periculum casus fortuiti post contractũ celebratũ, etiam super frumento vendito in herba frumentaria,seu in viridi, pertinet ad emptorem,nisi vẽditor in se ipsum suscipiat.Et dicitur casus diluuium,grãdo immoderata,& omne qđ raro vi diuina, vel humana accidit,sed illa quæ frequenter contingunt,naturalia reputant: & detrimentum inde contingens non videtur exemptum per verba de casu & fortuna loquentia.Ecce enim redditur qui erant degrandinati me ignorante. respondeo non tenor. ff. de contrah. emp.l.arboribus & ibi per Barto.nisi solita esset grando vt concedamus quòd inter solita & insolita magna est discrepantia. dic vt s̃.de consti.c.cum accessissent.Ber.hic firmat quod ad episcopum non pertinet nouarum dignitatum creatio,quę in ecclesia,vel diœcesi sua nunq̃ fuerunt,sed ad Papam:& si Papa nouam creat dignitatem,ex ipso nomine patet quod debeatur ei.C.de offi. præfe.vr.l. j.tex.no.& ex hoc nomine appellatiuo dat voluntas, & obligatio in
6 telligi.ff.de insti.l.Lucius.tex.not ¶ † No.hic ꝙ possunt fieri statuta circa futurã dignitatem.forma enĩ fiendi seu creandi datur futuris,forma essendi præsentibus.ff.de condi.& demon.l.si viam facta. & omnia priuilegia sunt quædã formæ artificiales, à quibus nõ est recedendum.ff.de admi.tut l.quidã decedens.ff fami. hær.l.si filia. in princi.si seruitus ordinari potest circa futura: quia constitutio præuenit opus priuilegium est quod sit dignitas:sed forma est postquam est dignitas.

ADDITIO.

a ¶ Dignitas nihil aliud est nisi excellentior gradus qui inuidiam generat & seminat inter fratres vide Bar.in l.j.C.de dig.libro.xij.

CAP. VII.

1 *Perdere possessionem prælaturæ an quis possit sine licentia superioris.*
2 *Apostata acquirit monasterio.*
3 *Dimittere possessionem nullus prælatus etiam simoniacus, vel intrusus potest sine superioris licentia.*

CVm venerabilis. Non valet consuetudo per quam prælatus põt sine sui superioris licẽtia dimittere prælaturam nõ valet consuetudo per quã rumpit neruus ecclesiasticæ disciplinę.¶Dicit.Archi.ꝙ ecclesia dicit neruosa: qa non frangitur.xxiiij.di.fraternitatis.p Archi.¶Casus. Transierat prælatus de vna ecclesia ad aliã absq;licẽtia papę, vł legati prætextu consuetu-
1 dinis: Papa reprobat cõsuetudinẽ tanq̃ sacris canonibus inimicã. ¶ Ibi,fungeretur.s.simul.& sic no.in eadẽ ꝓuincia posse esse simul duos legatos.¶Ibi, vel ab ipsius.no.licentiam hanc à legato de latere concedi posse.de elec.c.abbatem.li.vj.¶Opponitur quod vltramontanus electus in concordia statim trãsire & administrare possit.Solutio.vbi non est Papa,dẽt requiri locũtenens vt hic.quod est not. ꝙ vbi principalis abest requiritur consensus locũtenentis, & eius autoritas sufficit.dicit Arc.ꝙ vbi requiritur consensus superioris si ille abest, sufficit requiri assensum sui vicarij. lxiij.di. Aretina.
1 ¶ † Quæro nunquid sine superioris licentia possit perdere possessionem prælaturæ? i ñdeo sic.ff de acqui.pos.l.si quis vi.§. differentia.& si ecclesia repetit cũ nõ poterit administrare nisi denuo impossessionet.i.mittat in possessionem per inuestiores, per Archi. xviij.q.ij.c.Abbas.ergo qui accedit de possessiõe,perdit illam licet aliã nõ acquirat,& sic errat in causa finali dimittendæ possessionis. qđ est no Sed certè imo mutuò inuicẽ se possident.l. prælatus prælaturã,& prælatura prælatũ ar.ff.de captiuis & postlimi. reuersis.l. cũ duę. nã prelatura licet sit quid incorporale, & re vera non possit possidere,nisi mediantibus organis coporeis,tñ iuris intellectũ possidet vt.j.de resti.spo.c.olim.quæ possessio põt appellari plusquã ciuilis.& dico ꝙ ecclesia hãc possessionem nõ perdit.vt.C.de acqui.pos.l.ex liberis.& ideo p talẽ prælatũ acquirere põt. vt. ff. de
2 vsufruc.l.arboribus.§.de illo.¶ † Nam & monasteriũ per apostatam acquirit.vt.ff.de acqui.pos.l j.§ per seruum qui in fuga est.In cuius manibus debeat fieri resignatio beneficij.not. Archi. xvij.q.
3 ij §. j. ¶ † Idem ait ꝙ nullus prælatus etiam simoniacus,vel intrusus potest dimittere possessionem sine licentia sui superioris;vt ipse not.xij.di.nerui.vide Barto in l.si quis vi.§.differentia.ff.de acqui. possessio.

CAP. VIII.

1 *Consuetudo qua ratione dicatur facti.*
2 *Priuilegium multiplex est.*
3 *Eligere videtur qui confirmat.*
4 *Consuetudo & priuilegium debent sanè interpretari.*
5 *Allegans consuetudinem & ipsam probans, & an possit eam probare autoritate solius ordinariæ.*
6 *Consuetudo an possit probari per singulares testes.*
7 *Consuetudo an possit probari per vnam electionem.*
8 *Actus electiui ad abbatiam an possint fieri à capitulo.*
9 *Statuta possunt fieri in fundatione cuiuslibet ecclesiæ super statu ipsius ecclesiæ per diœcesanum de voluntate eorum, qui fundant ecclesiam.*
10 *Dispositio in monacho quid operetur.*
11 *Consuetudo populi præscribitur longo tempore, etiam si includat ecclesias.*
12 *Capitulum sede vacan. potest constituere procuratorem super iure eligendi priorem vel abbatem.*
13 *Statuta facere potest episcopus in ecclesia præter ius commune.*
24 *Statuta qualiter debent ad concordiam reduci, si mens est dubia.*
15 *Testem producens an possit in vno articulo probare, in alio reprobare.*
16 *Periuro in nullo creditur.*
17 *Suspensus an possit iudicare; prebendas dare, vel aliquam iurisdictionem exercere.*

CVm dilectus. De consuetudine põt introduci ꝙ vna ecclesia teneatur eligere de gremio,vel sinu alteri⁹ & sũt duæ partes.thema cũ allegationib⁹:quædã Papę declaratio & quędã cõmissio scđa ibi,qa nobis.¶Omnis suspensio aut est dilatio, aut iurisdictionis vulneratio.& primo modo non est odiosa; secundo modo sic:quia lædit ius commune,& ideo est restringenda.¶Pone ergo quòd quis est suspensus à iurisdictione stando in finibus generalitatis,nunquid poterit punire excessus.¶Tres enim sunt iurisdictiones cardinales, seu pręcipuæ .s.pecuniaria, decreti,& correctionis facinorum.ff de iur.om.iu.l.imperium. & simplici verbo minor contineri videtur.vt.l.interpretatione de pęnis. In contrarium videtur,quia vbi sententia non distĩguit,nec nos distinguemus.ar.ff.de aleatoribus.l.j.§.quod aũt.Sed nũquid suspensus ab officio põt inquirere? & vr̃ ꝙ no:qa officiũ & iurisdidictio ad idem tẽdũt.hoc credo verũ qa officiũ inqsitoris ẽ iurisdictio nobilis:& qa extraordinaria de facili suspendit.¶Casus.V monachus monasterij Andrieñ.fuit electus ĩ abbatẽ ipsi⁹ monasterij.obijciebat qđ nõ erat iure elect⁹;qa debebat eligi vigore cuiusdã ↄstitutionis de gremio.i.de capl'o monasterij Caroforeñ cui⁹ tenor ĩserit hic ĩ tex.ibi ꝙ si p̃fatus &c.Papa inuenit ꝙ electio p̃dicta erat facta à suspensis, & de suspẽso.& ideo cassauit eã:& qa dicta constitutio siue statutũ ep̃i poterat ita sanè ĩterp̃tari,ꝙ nec totũ derogaret.nec iuri cõi nec priuilegio inducto monacho monasterij Andrieñ. ꝙ erat min⁹ monasteriũ,& Caroforẽse maius:mãdauit ꝙ cõsuetudo seruet si ꝓbet: aliàs de cętero electio fieret de gremio ꝓprij monasterij, & p̃sentaret cõfirmãda.Ibi,sup iure.not.ꝙ ius orit iure cõi. Item ex priuilegio itẽ ex iure cõi,cõsuetudine.& sic cõsuetudo est ius. nõ ob. c. j. de cõsti.li.vj.qa ꝑaus inducẽtes ↄsuetudinẽ sunt facti:tñ ex eis resul
1 tat ius qđ appellatur cõsuetudo.† Vnde cõsuescere est facti:sed ipsum intellectuale qđ vocat cõsuetudo est iuris.sicut dicimus in testamẽto ꝙ materiale testũ seu scriptura eius,est facti.sed intellectuale iur. vt i aut.de nup.§.disponat.& no.in l.j. ff. de testamen.¶Item consuetudo alia rõne dr̃ facti,qa indiget ꝓbatiõe.vt in hoc. c.circa finem.¶Ibi tã de iure quã ex priuilegio dr̃ priuilegium quicquid
2 Papa facit,etiã ad confirmationem iuris cõis.† Quoddam igitur est priuilegiũ iuri cõi contrariũ,quoddã iuri cõi consonans. Ve. dic ꝙ est priuilegiũ attẽto ꝙ ius cõe p prius erat violatum in fundatione monasterij p cõstitutionẽ diœcesani de consensu patronorum & sic reuerti ad ius cõe qđ erat quodãmodo sublatũ vocatur priuilegiũ vt dicimus de clausula Noualinieñ ff de pac. si vnus. §. pactus. ver.si.in gl.& sic reparatio status appellat priuilegiũ seu indulgen-
tia.¶In text.ibi, A morieñ ep̃o.s.diœcesano loci.¶In text ibi con-

fi-matio.& sic fiet interpretatio contra episcopum qui statuit ele-
ctionem apud Caroforense capitulum pendere.& ponitur electio
pro confirmatione:quia episcopus videtur largiri ius suum & non
3 ius a terius.i.eligentium. ¶ † Ex quo not.quòd qui confirmat, eli-
gere videtur:tamen propriè loquendo cum eligere & confirmare
cōpetāt diuerso iure,& diuersa nō sunt idē,sed tendūt ad idem.vt
l.j.§.sō ēt.ff.qñ appel.sit vt not.ĵ.de ꝯceſ.præben.c.postulasti. sicut
nō facit testamētū qui cōfirmat testamentū.vt.C. de test. l. omni-
bus.ibi vide omnimodo.Cy.de dona.inter vi.& vxo.l.ex his verbis
idem de ritu nup.l.qui in prouincia.§.j.vbi ponitur confirmatio ꝓ
legitimatione.tex.no.Ibi,obtentu statuti.ar.quòd debemus ingre-
re originalem cām ꝯsuetudinis.Itē ꝙ statutū & cōsuetudo possunt
cōcurrere simul.Itē ꝙ cōsuetudo pōt interpretari statutū. Ibi sane
4 posset intelligi.† No.ꝙ consuetudo & priuilegiū debent sane inter
pretari,& ad ius cōe reduci quantū est possibile.concord.ff.de vulg.
sub.l.ex facto.C.d̄ noxa.si serui.vestri.ff.ad muni.ꝯstitutionib.ff.de
5 mu & hono l.vt gradatim §.sed & si lege.Ibi ꝓbata.no.†ꝙ q allegat
cōsuetudinē,dēt eā ꝓbare.Sed nunqd pōt eam probare autoritate
a solius glo.[a] ordinariæ.dic ꝙ sic.C.so.ma.l dos à patre.¶ † Sed nun-
6 quid pōt ꝓbari per testes singulares?rñdeo sic,si finaliter recidunt
in vnā cōclusionē:secus si in diuersas cōclusiones eunt ff. de test.l.
ob carmē.§.fi.qa in testibus attēdit finalis cōclusio & consonantia.
C.de pęn.l.q sententiā.ibi in vnū rei finē.ſ̄m Old.C.eo.l.ij. p;Cyn.
¶Ibi,præiudicet.ius cōe cedit cōsuetudini vtilitate non autorita-
te.de feudi cognitione.obertus.§. strenuus. in feud.¶ Consuetudo
7 est quoddā mēbrū seu quædam species iuris munici.¶ † Sed nun-
quid per vnā electionē qñ talis electus stetit in dignitate per xi.an-
nos,est inducta consuetudo?videt ꝙ nō:qa in cōsuetudine requiri-
tur actuū pluralitas.¶In cōtrariū,qa non minus operatur conti-
nuatio q̄ discontinuatio:cū cōsuetudo pēdet ex præscriptione.Et
dico ꝙ si ꝯsuetudo pēdet ex statuto,qd præscribit per vnicū actū
longissimo t pepermanentē:qa hēt adminiculū alterius actus.Ibi,
p̄sentādū.eps eñ ad quē ꝑtinebat cōfirmatio, potuit in fundatio-
ne monasterij hoc ius alteri cōcedere,& ideo intelligit ius suū con-
cessisse.ar.C de leg.l.vxor.patrui ff.de leg.i.l.si domus.§.si.ff de ꝯtra
8 hē.emp.l.qui tabernas.¶ † Deinde not.ꝙ act⁹ electiui ad principa-
lem dignitatē monasterij.i.ad abbatiā nō possunt fieri à capitulo,
qñ capitulū est suspēsum:nec de monacho suspēso.& sic vides qd
operatur suspēsio in monacho:qa ea durāte nō pōt postulari, eligi
vel cōfirmari:secus si suspēdat prælatus ab officio suo:qa cōfirma-
re pōt qa cōfirmatio ē iurisdictiōis:& suspēso p̄lato ab officio suo
simpl̄r remanet ei iurisdictio ordinaria & delegata,imo plus;qa or-
dinari⁹ suspēsus à iurisdictione intelligit suspēsus ab omni iurisdi-
ctione ꝓpria & ordinaria,nō à delegata:qa ī ea fungit loco ordina-
rij qui nō est suspēsus.vt not. Arch.xxiij.q.j.audiuimus. & argu. ff.
de officio eius cui manda.est iurisdi.l.& si prętor.nam habilitas dñi
potius inspicitur quā habilitas ministri.¶Est autem dñs ille in quo
residet effectus de leg.ij.l.debitor.§.seruo.de multiplici suspensio-
9 ne not.Arch.lvj.di.apostolica.& ibi videas.¶ † Not.quòd in fun-
datione cuiuslibet ecclesiæ possunt fieri statuta super statu ipsius ec
clesiæ per diœcesanum de voluntate eorum qui fundāt ecclesiam
10 vel monasteriū.¶ † Quid operatur depositio in monacho?certè
perdit redditus.dicit Arch.xij.q.ōne.ij.abbatibus,not.quòd est con-
siderandum qualiter quis sit suspensus vel interdictus:dicit Innoc.
ꝙ excōicato vel suspenso interdicūtur spiritualia.& ego dico ꝙ in
terim est infamis infamia facti.ar.ff.de senat.l.Cassius.fortius si ali-
quis est carceratus per superiorem.arg.ff.de manumis.testamen. l.
testamēto centurio.dicit Inno.qd̄ qñ ex consuetudine surgit obli-
gatio,vl̄ exactio,seu perceptio in re alterius,requiritur illius scien-
tia.ff.de publicianis.l.si publican⁹.§.de rebus.per Barto.¶Sed si sur
git solummodo quędam obseruantia formę quę non consistit in
substantia consensus partium, sed in mera autoritate consuetudi-
nis,non requiritur:vt verbi gratia,numerus testium in aliquo con-
tractu,vel vltima voluntate non requiritur scientia nisi eorum qui
habent ius statuendi,& qui possunt ligare pupillos & ignorantes.
11 ff.de admi.tuto.l.si sine.l. Lucius.¶ † Dicit Innoc.ꝙ consuetudo
populi p̄scribitur longo tempore etiā si includat ecclesias. & ratio,
quia transeunt cum vniuersitate nisi sint contra libertatem ecclesię
vel cōtra ipsarum dñium qd̄ est fortius quā aliud priuilegium, vel
contra ius cōe ecclesiarū;qa non minus defendi debet ecclesia in
iuribus q̄ in priuilegijs:ar.ff.de test.mil.l.eius militis.§. militia.C.de
de sacrosan.eccle.l.iubemus nulli.dicit Inno.ꝙ eligere non compe-
tit canonicis iure publico,sed iure ꝓprio ratiōe ꝓpriè canonię. qa
nulla canonia reperitur publica,tñ reducitur ad publicū. i.ad capitu
12 lum quod est publici iur.¶ †In glo.cum ageret.not. quod capitu-
lum sede vacā.potest constituere ꝓcuratorem super iure eligendi
priorem vel abbatem:nam monasterium quādoq; regitur per prio
rem.quādoq; per abbatem.¶In glo lex dicit ista consuetudo esset
bona in electione rectoris scholariū,vt l.fi. C.de condi. in publicis
13 horr︎eis li.x.¶ †In gl.licet episcopus.not.qd̄ ep̄s potest facere statu
ta in ecclesia præter ius cōe,nō tñ cōtra ius cōe nō potest ius vnius
ecclesiæ tollere,& alteri dare.¶Item not.ꝙ facilius est vnam eccle
siam alteri subiacere vl̄ vnire,q̄ statum eius cōtra ius cōmune refor
mare.& sic ecclesia vnica retinet ꝓpria statuta.C.de iure dō.l. etiā.
per Cy.Item ex ista glo.not.qd̄ consuetudo recipit initium à titulo
minus iusto.nam in præscribenda consuetudine non requiritur ti-
tulus solennis,sed sufficit talis qualis titulus,secundum Ber.¶Por-
ro simplicitas in apicibus canonicum, & exempla maiorum cau-
sant bonam fidem Item not.quòd contractus sine obligatione pa-
rit titulum & præscriptionem.ff.de institoria.l. sed & si pupillus.in
fi.text.valde notabilis.not.quòd in fundatione ecclesiæ possunt fie
ri quædam statuta quę non possunt fieri ea fundata & dotata: quia
rei formandæ potest dari forma quę videtur inesse,quę tamen non
videretur inesse si adiungeretur ex post facto rei formatæ.C. de do-
na.que sub modo.l.perfecta.ff.de pact.l.iurisgentium. §. quinimo.
¶Et nota istam glo.quę statuta,& de quibus possunt fieri super fu
turo,vel præsenti statu ecclesiæ.¶In glo.ibi.casum annunciauimus
i.casum declarauimus,quia non rumpitur quod ipso iure est nul-
lum.vt.l. nam & sub conditione. § rumpenda. ff. de iniusto testa.
14 ¶ † In glo.similem interpretationem.nota bonam glo. pro inter-
pretatione statutorum & qualiter debent ad concordiam reduci,si
mens est dubia nam si est certa,& præcisa,non potest glossari. vide
quod not.in c.pro possessore de reg.iur.li. vj. in nouel.¶Item not.
b in eadem glo. quod dicta testium [b] recipiunt interpretationem,
15 & quòd non sunt calumnianda.¶† Item recipiunt diuisionem,vn
de producens potest in vno articulo probare,in alio reprobare. C.
de test.l si quis testibus ar.C.arbitrium tutelæ.l. cum interdictæ. C.
de neg gest.l.pomponius scribit.de lib.lega.l. Aurelius. per Barto.
16 & not per Archi.xxxvij.dist.si quid veri.¶ † Sed hoc videtur fal-
sum:quia periuro in nullo creditur.& ideo producens testem non
potest eum reprobare in vno,& in alio comprobare : sed bene po-
test dicere,volo vti in tali capitulo,& in tali non.Sed ei contra quē
producitur:licitum est diuidere verum à falso indistinctè.¶Opor-
tet ergo producentem vti cautela vt dicat,nolo vti in tali capitu-
lo,sed respectu talis bene volo vti:& non dicat quòd in aliquo dixe
rit falsum,& in aliquo non:quia tunc talis testis ei non prodesset vl-
17 lo modo.& not.talem practicam. ¶ † In gl suspensus enim,quæri-
tur vtrum suspensus possit iudicare.præbendas dare,vel iurisdictio
nem aliquam exercere.quidam dicunt ꝙ sic,licet non possit elige-
re,nec eligi glo.finaliter tenet contrarium,& intelligit hoc verum,
in suspensis ab homine nisi sit minor suspensio.i.participatione ex
communicati.¶ Alij dicunt,quod ea quę competunt ratione of-
ficij non potest facere qui suspensus est ab officio:sed ea quę com-
petunt ratione beneficij potest facere sicut potest locare prædia
beneficij sui.Item not.ꝙ occultè suspensus omnia potest quo ad
alium licet non quo ad se.i.omnibus potest conferre, sed non po-
test sibi conferri,dicit lex ꝙ quandoq; id quod est occultum, habe
c tur pro euidenti.[c] ff de condi ob causam.l.si pecuniam.§. si seruū.
vbi text.not.alibi glossatur contrarium. ff. de test. l. cum lege.& in
aut. de tabel.§ pe.vbi est singu.glos. de tabellione cuius depositio
ignoratur.¶Extra quæro vtrum dicatur monasterium, antequam
ibi sit numerus qui eligere abbatem,vel priorem. Respondeo sic,
ut hic in text.in verbo,pullularet.Locus igitur statutus pro mona-
sterio dicitur monasterium licet nondum ibi sit collegium.

ADDITIONES.

a ¶ Vide alleg.per Curtium iuniorem in l.Pau.ff.de solu.circa doc.Bar.ibi.& vide vltra ipsam Barb.consi.xxiiij.Cepol.consi.iiij.colum.iiij.Pau.de ba.có si.clxj.in princ.inci.in præsenti causa quę vertitur.& vide pro & contra quę Extensę scripsi in responsionibus ad motiua spectabilis domini Amb. cepo. de Albenga olim victione.M.do. Ioan. Bap. spinolę prætoris Papię.& habeo etiam scripta.d.And.pom.qui per quędam confirmatiua scripta mea.in dictis responsionibus.

b ¶ Vide eundem Bal.in l.de quibus.ff.de le.co.xv.

c ¶ Aliquando id quod est occultum habetur pro euidenti.pro et contra vide hic alleg. & vide etiam multa scripta per Barb. hic circa ista verba Bald.

CAP. IX.

1 *Capitulum sine episcopo non potest mutare consuetudines vel constitutiones ecclesiæ.*
2 *Solennitas requiritur in destructione & constructione alicuius actus.*
3 *Prælatus nullus potest derogare vel præiudicare priuilegio ecclesiæ suæ.*
4 *Ratificatio quando locum non habeat.*
5 *Verba hæc quæ tabelliones dicunt, quibus omnibus, & singulis sic peractis, talis iudex suam interposuit autoritatem, & decretum; an debeant poni in prin.instrumenti.*
6 *Consensus quid sit.*
7 *Instans aliter apud iuristas, & aliter apud logicos accipitur.*
8 *Consensus triplex est.*

Cum

1 CVm consuetudinis. † Capitulum sine episcopo consuetudines vel constitutiones ecclesiæ mutare non potest præm ss rat onē statuit & decreuit .secunda ibi, autoritate.dicit. Archi.quod non reperitur quòd capitulum habeat potestatem dispensandi.xlviij.di.c.j.per Archi Idem ait, quod dignitas præpositur requirit ordinem præsbyteratus lx.di.nullus.& quod valet consuetudo.quòd in ecclesia maiori nullus possit eligi ad dignitatem,nisi sit canonicus lx.di.c.j ¶Idem ait quod constitutus in minoribus potest eligi ad dignitatem sine cura.lx.di.innouamus:per Arch.¶Cásus Canonici Parienses sine cōsensu episcopi mutauerunt consuetudines & constitutiones antiquas & nouas cōstitutiones introduxerunt:papa decreuit non valere ¶Not quòd in constitutionibus & consuetudinibus episcopi requiritur consensus capituli.¶ † Not.quòd eadem solennitas requiritur in destru-
2
a ctione a & constructione alicuius actus ff.de lib.& posth.l. si ita. §. regula. C. de nup. l. si vt proponis. vide hic quod not.infra de ver. sig.c.ij.in gl ex hoc.lib.vj.& j.de priuilegijs.c.accedentibus. in nouel.& de filijs presbyterorum.c j.super glo.lib.vj.in nouel.vbi omnino vide.dicit Arch.quod nullum statutum potest facere ecclesia siue cathedralis,siue alia,sine consensu episcopi,nisi super administratione rerum familiarium.xj.di catholica. per Archi ¶Idem in collegijs laicorum.dicit Iacob.But.in l j,ff quod quisq; iuris. dicit Archi. quòd ne requiratur consensus potest præscribi.xxj.dist. de ceteris, per Archi.¶Et cum pluribus debet haberi consilium quàm consensus hinc est quòd consi ium debet haberi cum duabus partibus.Ideo enim congregantur vt consulantur. a gu. ff. de arbi.l. sicut tamen sufficit consensus maioris partis illarum duarum partium ff.quod cuiusq; vniuersitatis nomine.l.nulli.xxxj. di. Nicena.per Archi.¶ † Item scias,quòd nullus prælatus potest dero-
3 gare vel præiudicare priuilegio ecclesiæ suæ.lxiij di.literas. per Archi.Idem ait quod consuetudines maiorum episcopus mutare non potest.xcj.di.eleuterius.¶Opponit glo.quòd sufficit requiri consilium.& solue vt in ea.Et dic quòd quidam sunt actus, in quibus requiritur iussus.& debet præcedere;quandoq; requiritur licentia,& idem quandoq; requiritur autoritas.tunc in ipso act i est interponenda vel immediatè ante.vel immediatè post. quandoq; requiritur decretum:& idem vt not.Inn.in c.j.de re.eccle. non alie. lib. vj. Quandoq;requiritur,& tunc potest interuenire ante & post nisi requireretur determinato tempore ff. communia prædiorum. l. fi. Dicit Arch.quòd vbi requiritur autoritas,non sufficit quòd iudex dicat,interpono consensum meum: sed debet formaliter dicere
b interpono autoritatem b meam.vt not.Archi.di.xvij.q.iiij § etiã. & not.quòd autor idem est dicere quòd principalis.& ideo autoritas debet esse coherens actui & non potest interponi in absentia nec tacitè Sed requiritur expressio verborum.vt not.ff. de reg. iur. l.vbi non voce & ff.de aut.tu.l.j.in fi. & l. obligari. §. tutor. & vide quod not, Arch.xviij.q.ij quædam ¶Item omnimodo vide quod no.Bar.ff.de aqua plu.arcen.l.si autem.¶Item adde ꝙ quadruplex est consensus.scilicet autoritatis,ministri,approbationis,& operationis:vt not.Arch.viij.q.i.verecor.¶ † Item scias quòd quando ali-
4 quid est factum contra ius.vel contra iuris ordinem,non habet locum ratificatio:vt puta si alienata est res ecclesiæ non præcedente tractatu.vel alius actus sit nullus ipso iure;vt not infra de elec.c.in causis.& melius in c auditis.quandoq;tamen consensus superioris accedit ad actum,vt infra de iure patro.c.cura.Item quod consumptum est ratificari non potest.ff.rem ratam hab.l.bonorum.¶Item ratificatio est quędam fictio;& requirit actum ratificantis & aptitudinem rei ratificare.ff communia prædiorum. l. fi.¶Item fictio non trahitur ad ea quæ de iure impossibilia sunt:vt not ff.de leg.j.l. talis scriptura.vbi est glo.sing.& not. quòd duplex est ratio quare autoritas debet interuenire vno contextu.prin.ò,quia est fundamẽtum:secundo quia est solennitas:sicut quælibet substantialis solennitas.ff.de publiciana l quæcunq..§.si ¶Tertia ratio est,quia autoritas est actus legitimus,qui non potest pendere.ff.de reg.iur.l.act legitimi.& no.ff.de aut. tut.l. obligari.§.tutor.Et ideo si filiusfa. donat causa mortis,pater ex interuallo autorari non potest,sed incontinenti potest etiam vt donet fratri in eadem potestate constituto ¶Nec obstat quòd patri quæratur vsufru.quia hoc procedit consecutiuè ex legis dispositione non principaliter immediatè.ar. ff. de le.j.cum filio.de hoc no.in l.j.ff.de auto.tu. Item pater potest illi vsufructui renunciare.& accrescet donatario. C. de bo. quæ lib. l. cum oportet.§.ij.nam inter fratres in eadem potestate iure nouo contrahitur omnis obligatio ex causa peculiari nisi in profectitijs; in quibus contrahitur sola obligatio naturalis. ff. de condictio. in deb.l.frater à fratre.ff.de fideiussoribus. l. si quis pro eo. §. primo. ¶Quero cum omnis autoritas respiciat ad principium, quid est quod dicunt tabelliones,quibus omnibus & singulis sic peractis,
5 alis iudex suam interposuit autoritatem,& decretum. Nam hæc uerba deberent poni in principio instrumenti. Respondeo satis dicitur in prin.quod fit in medio,vel in fine quia totum est vnum instrumentum,sine constructus C.de insti.l pe infra de appel. c. secundò requiris.ff.de minor.l.deniq;.§ j.ff.si cer.pe.l. lecta. § dicebam. & idem dico in titulo cessionis qui debet poni in principio:& prĩcipiũ intelligitur vsq;ad finẽ.nō sed ex interuallo vel in alio istrumẽto nō valet:et ita dẽt intelligi qđ no.in l.j.C ne lice.po in glo singu. quæ est ibi.¶Sed opponitur,& videtur ꝙ consensus debeat interuenire statim.vt no.ff.de actio.& obliga.l.consensu ff de pact l.j. §. conuentionis.C.de donatio nec ignorans.ff.de contrahen. emp. l. j.in fi.Solu.ibi nunquam, & nullus fuit celebratus contractus, & ideo non potest ratificare quia nullus consensus ibi præcessit. Sed impetus quidam animorum distantium: & nisi vnus contrahens
6 intelligat alium nunquam contractus celebratus.¶ † Consensus autem non est aliud quam simul sensus,& copula quædam animorum,quæ vitiatur ab extraneo interuallo.vt l.eadem.ff.de duo. reis. quod autem fit incontinenti dicitur fieri in instanti.vt ff. de verb.
7 ob.l.j.§.cum adiicit:in verbo illico.¶ † Instans autem non accipitur apud iuristas sicut apud logicos.Nam instans quandoq; dicitur longum instans:vnde & instantia iudicij appellata est. aliquando ponitur pro puncto,vt quando est quęstio puncti,qui solo intellectu,concipitur;vt no.insti.de his qui sunt sui vel alie.iur. in princ.&
8 ff quod me cau.l.sed & partus §.fi.& l. aretusa.ff. de sta. ho.¶ † Et dic quòd triplex est consensus.s.præcedens.inhærens & accedens. verbi gratia, consensus in tractatu alienationum est præcedens. ¶Item si dominus constituit procuratorem absentem:quia præcedit consensus domini à quo solo pendet mandatum consensus si quidem procuratoris est in acceptando non in eo quod per formam essentialem ipsi mandato pater etiam potest consentire filio per literas non solum generales sed etiam speciales. vt. ff. de decurionibus.l. honores.§.si Quidam est consensus inhærens ipsi actui nam cùm sit per modum substantiæ non potest separari à substantiato vt.ff.de ver.ob.l.inter stipulantem.in princ, pone exemplum in matrimonio puella interrogata an vir sibi placeat,noluit respondere;tunc si puer respondit quòd sic,& postea puella ex interuallo respondit quòd sic,non est contractum matrimonium. Quidam est consensus accedens,& iste potest esse approbatorius. Item & confirmatorius.& potest sequi ex post facto etiam ex interuallo dummodo actus principalis non sit consumptus vt.ff. communia prædi.l fi.& infra de iur.patrona.c.cura.Dicit Arch.quòd si initium esset vitiosum.vel contra ius sit factum non conualescit ex ratihabitione.lxiij.di.Salonitanę.Idem ait,quòd nihil ago,si cum alio habeo facere nisi simul cum eo facerem.lxiij.di. obeuntibus.¶Idem ait,quòd qui requiruntur tanquam consiliarij non habent ius iudicandi nec maiori parti statur.lxv.di.non debet.

CAP. X.

1 *Maritus vitio suo reductus ad paupertatem non habet beneficium, ne condemnetur nisi in quantum facere potest.*
2 *Prodigus an possit in integrum restitui aduersus contractus celebratos.*
3 *Iuramentum prodigi cum autoritate sui curatoris,an sit validum.*
4 *Mobilia si inueniuntur in domo mariti,præsumuntur mariti.*
5 *Mulieres possunt habere bona extra & vltra dotem.*
6 *Mulier quæ fecit se pollui per adulterium,nihil debet habere de bonis viri etiam ex pacto.*
7 *Mulier quæ commisit adulterium,non debet ali à viro.*
8 *Diuortium triplex est.*
9 *Vir vtrum lucretur fructus cerum paraphernalium.*
10 *Statutum si dicat,quòd matrimonium contractum in feruore amoris carnalis concupiscentię non valeat, nisi interueniant instrumenta dotalia, an teneat.*

EX parte vestra. Non valet consuetudo per quam quis inducitur ad malè vtēdum substãtia sua:vel dat materia delinquẽdi. scda pars ibi,tenore pñtiũ ¶Casus. In quadam terra erat ꝯsuetudo,qđ si aliqs de illa terra;vel extraneus prodigaliter. vel causualiter cōsumpsit bona sua;possit bona mobilia & immobilia vxoris alienare:& ꝙ si vxor cōmitteret adulteriũ & vir repudiaret eam,dēt sibi assignare dimidiã partẽ bonorũ suorũ.Papa ꝯsiderans ꝙ istæ consuetudines sunt abusiuæ iō reprobat. eas ¶ Ibi, indigena.i.in vrbe oriundus.Ibi.vel extraneus.i. incola, q ligaretur consuetudine loci si cōsuetudo esset rationabilis, ut hic patet à cōtrario sensu.¶ † Ibi,dissipauerit.arg.ꝙ maritus uitio suo redactus ad

ADDITIONES.

a ¶ Adde & extende istam regulam ex pulchre cu mulatis per moder. maxime per Iaso.may.in l.ius autem ciuile.iij.col.ff.de iusti.de iure.
b ¶ Vide scripta ad ista.per Ale. Are. & moder.in l.si quis mihi bona.§.iussum. ff.de acqui.hæred.

ad paupertatẽ, nõ h3 beneficiũ ne cõdẽnetur, nisi inquantũ facere põt. ff. de iure dot. l. pen. tex. no. Item est arg. ꝙ pater filio prodigo nõ tenet dare alimẽta. dicit gl. ꝙ ꝓdigalitas est vitium qđ qs com-
2 mittit i seipsũ non in aliũ. ff. de secũ. tab. l. j. § exigit. ¶ † Sed nunqd ꝓdigus possit in integrũ restitui aduersus contractus celebratos? dixit ꝙ nõ si contraxit anteq̃ ei esset interdictũ bonis: sed si postea,
3 sic, vt singulariter no. in l. ij. C. de curatore furio. ¶ † Sed nunquid
a valet iuramẽtũ ª ꝓdigi cũ autoritate sui cui curatoris? dic ꝙ non: qa cõparat pupillo vt l. certi cõdictio. §. quoniã. ff. si cer. pe. nam est interdictũ eius consensui. Si eñ nõ contraxit cum autoritate curatoris, tũc etiã naturaliter nõ obligatur, qa est interdictus ei consensus. ff. de fideiusso. l. cũ lex & l. Marcellus. ff. de cõdi. inde. l. interdũ. & ff. de ver. ob. l. is cui bonis. Itẽ non põt etiã facere testamentum cũ autoritate curatoris: qa datio curatoris nõ ptinet ad ius testandi. ff. de lib. leg. l. Aurelio. §. fin. ff. ad Treb. l. j. §. fuit quæsitum. ¶ Sed quid si est notoriè ꝓdigus, tñ non est ei bonis interdictũ, vtrũ possit cõtrahere vel testari? videt ꝙ non, qa notoriũ cõparatur sententiæ. dic contra, nisi contractus referatur ad turpem causam. l. si quis cũ sciret. ff. de vsucapi. ꝓ emptore. ff. de an. lega. l. Quintus. in fi. ff. de act. & obli. l. fi. vel nisi ex tenore instrumẽti appareat vitiũ prodigalitatis expressum vel statim subsecutũ. text. est sing. in d l. si qs cũ sciret. in fi qa vbi requirit decretũ, vel priuatio, notoriũ nõ habet vim sententiæ. sed in his quæ possunt iduci per cõfessionem, notorium habet vim confessionis & sententiæ. vnde apparet ꝙ licet qs confiteatur se prodigum, non ꝑpterea est ei statim bonis interdi-
4 ctũ vt. ff. de curato. furio. l. sæpe. & l. Iulianus. ¶ † Ibi cum mobilia. dic ꝙ si mobilia inueniuntur in domo mariti præsumuntur mariti. & ideo vxor inducens res suas in domo mariti, debet esse sagax in protestando, faciẽdo inuentarium de rebus cum cõfessione mariti, vel per publicum instrumentum: vt. ff. de iure do. l. si ego. §. dotis. Ibi. in testatione &c. Sed si reperiuntur in domo vxoris, præsumuntur vxoris, nisi appareat quòd maritus illud deposuerit, quia qui possidet domum, præsumitur possidere mobilia que sunt in domo. C. ne vxor pro marito. l. ob maritorum. ff. de leg. ij. l. Titia. §. gaius. Ibi, alienat. hoc est prohibitum vt. infra. de pigno. c. ex literis.
5 & not. ff. de bo. dam. l. quinq;. vbi videas. ¶ † Et not. quòd mulieres
b possunt habere bona extra & vltra b dotem. vt. ff. de dona. l. donationes in concubinam. §. species, quæ non possunt administrari per virum nisi de consensu vxoris. & vocantur res paraphernales vt. C. de pac. conuentis l. fi. & an in dubio præsumantur in dotem datæ. glo. not. quod sic. ff. de iure do. l. mulier bona. quod verum est, si præcessit tractatus de eis in dotem dandis ff. de iure dotium. l. quod autem. nam propter tractatum præcedentem aliquid præsumitur sub secutũ. vt. ff. de iudi. l. j. licet in alia materia. ¶ Ibi, exigit, fortè quia vir petit diuortiũ. Ibi, priuãda. not. ꝙ non debet oriri habitus vnde
6 dẽt nasci priuatio † Itẽ no. ꝙ nihil dẽt habere de bonis viri etiã ex pacto mulier quæ fecit se pollui per adulteriũ. dicit lex, ꝙ grauius est in mẽte viri adulterium vxoris, quã homicidium filij. ff. de leg. ij. l.
7 codicillis. §. pe. ¶ † Itẽ no ꝙ mulier quę cõmisit adulteriũ, non dẽt ali à viro qđ no. C. de fideic. l. fideicommissum. ff. so. ma. l. ab hostibus. §. fin. Sed si sine causa vir expelleret vxorem, teneretur ei assi-
8 gnare dotem suam. ¶ † Et dic ꝙ triplex est diuortiũ. s. temerarium, causarium, vt propter furorem: & ignominiosum vt propter adulterium. Primo casu vxor quæ temerariè diuertit, sibi imputet: quia licet dotem non perdat, tamẽ non debet ali extra domum viri, vbi tenetur operari. ff. de operis libertorũ. l. sicut. Secundo casu debet ali ex redditibus dotis. ff. so. ma. l. si cum dotem: §. sin autem in sequissimo. Tertio casu vxor adultera perdit dotem per sententiam non ipso facto. & si decedat ante sententiam, eius hæres debet perdere dotem: qa pęnę delictorũ non intentatorũ non transeũt ad hæredẽ vt. l. j. C. ne ex delictis defunctorũ, nisi istæ pęnę essent deductę ĩ pactum. vel dic vt. C. de adul. l. fi. & ff. sol. matrimo. l. etiam. §. hæredi.
9 ¶ † Extra quærit vtrum vir lucretur fructus rerum paraphernaliũ? & dicitur ꝙ nõ, nisi quatenus vir consumpsit vxore permittente. extantes eñ non facit suos: qa percipit iure familiaritatis, non iure ꝓprio qđ eñ dicitur, qđ bonęfidei possessor facit suos fructus, q industria percipiũtur. pro cultura & cura, siue coluit per se, siue per alium nam qui per alium, facit, per se fecisse videtur. intelligitur qũ cogitatione domini percipit: quia credit se dominum. Nam hæc est bona fides. C. de fur. l. apud antiquos, consumptos tamen non tenetur restituere propter liberalitatem vxoris, ita intelligitur qđ not, C, de iure dotiu m. l. vbi adhuc, & l. fina. C. de pact. conuentis.
10 ¶ † Pone. dicit statutum quòd matrimonium contractum in feruore amoris carnalis concupiscentiæ non valet, nisi interueniant instrumenta dotalia. Nunquid istud statutum teneat? & videtur quod sic, ne matrimonia sint in incerto, & præcipuè quando nobilis contrahit cum ignobili. hoc statuit lex de eo qui contraxit matrimonium cum concubina cuius blandicijs sæpe inficiuntur animi perditorum. vt. C. de naturali. lib. l. j. hoc habes insti. de nupt. §. fina. ¶ Archi. dicit quòd statutum non valet, & de iure cano. matrimonium cum concubina tenet sine aliquo instrumento dotali, vel matrimoniali. sufficit enim quòd sit cõtractum in forma ecclesiæ: vt ipse eleganter no. lxvj. dist. olius. vbi late.

CAP. XI.

1 *Iuri naturali cuius transgressio inducit periculum salutis, non potest per consuetudinem derogari,*
2 *Statutum quòd filia dotata non succedat, etiam si non habeat integram legitimam, an sit bonum vel æquum.*
3 *Frequentia delinquendi non excusat peccatum.*
4 *Statuta quæ permittunt homicidia, non valent.*
5 *Pœna contemptibilis, vt quòd homicida soluat quinq; solidos, est inualida.*
6 *Consuetudo praua est punire totam contratam.*
7 *Dubius in conscientia quando intelligatur facere contra conscientiam.*
8 *Legis Romanæ non est tanta autoritas vt vincat consuetudinem.*
9 *Occidere an possim secundum bonam conscientiam in eadem rixa aggressorem meum.*
10 *Statutum, vel consuetudo quòd offensus possit facere competentem vindictam quandocunq; facultas se obtulerit, an valeat.*
11 *Ratio est de extensione consuetudinis.*
12 *Inducitur consuetudo ex tenore actuum.*
13 *Opposita oppositis reprobantur.*
14 *Iurisdictio maior & iurisdictio minor quæ differunt gradu & non specie, qualiter probentur.*
15 *Iudex examinans testes super consuetudine debet eos subtiliter examinare.*
16 *Præscriptio & consuetudo an differant.*
17 *Anni quadraginta quare non sufficiunt in seruitutibus præscribendis, si habent causam discontinuam; & in censibus percipiendis sufficiunt.*
18 *Consuetudo non contrahendi inducit prohibitionem contractus & commercij.*
19 *Iura communia quæ de consuetudine non saluantur, pro nunis, habentur.*
20 *Consuetudo generalis prælatorum quòd possit donare de pecunijs redactis ex fructibus pertinentibus ad prælatum, an sit valida.*
21 *Permittitur ecclesiæ propter nobilitatem plus quam alias permitteretur.*
22 *Consuetudo quod vsufructuarius lucretur fructus, quos percipit antiquam satisdet, an sit valida.*
23 *Consuetudo an possit esse scripta.*
24 *Scriptura non fit ad esse consuetudinis.*
25 *Consuetudo totum immutans an sit consuetudo.*
26 *Consuetudo si sit specialis in quodam oppido eiusdem prouinciæ; sed tandem extenditur ad totam prouinciam, an dicatur vna consuetudo vel duæ.*
27 *Consuetudines penes causas efficientes sunt duæ.*
28 *Forma consuetudinis & eius substantia an differant.*
29 *Consuetudo interpretatur rudes sermones, & etiam significata transformat.*
30 *Moribus vtentium dum quis dicit, pluralitatem significat.*
31 *Consuetudo si dictet, quòd arbitri possunt prorogare, & reparare terminum compromissi semel & pluries, quid significet pluries.*
32 *Prorogatio aliud est quàm reparatio.*
33 *Consuetudo per quem sensum corporis debeat probari per testes.*
34 *Consuetudo rei si dictet quòd præscribatur per quinquennium, consuetudo autem actoris dictat quòd per decennium, quæ consuetudo seruabitur.*
35 *Dominium & rei vendicatio quæ nascitur de corpore dominij an sit idem.*
36 *Consuetudo quæ inducit præscriptionem annalem, an valeat.*
37 *Consuetudinis possessio an reperiatur.*
38 *Pedagia an præscribantur.*
39 *Consuetudo propriè est de his quæ non possidentur, vel quasi. & quid præscriptio.*
40 *Iura publica priuatorum præscriptio non vsurpat.*
41 *Exigere pedagium cui competit, per consequens competit exigere pœnas ab his qui pedagium fraudant.*
42 *Error non impedit præscriptionem.*
43 *Tempus interdum habetur pro consensu atq; fide.*
44 *Consuetudo an valeat vbi non deficit lex.*

1 CVm tanto. † Iuri naturali cuius transgressio inducit periculum salutis, non potest per consuetudinem derogari. Item consuetudo non tollit ius positiuum nisi sit rationabilis, & legitimè præscripta. ¶ Possessor malæfidei non pscribit, licet ꝯsuetudo hoc dictet, qa cõtinuatio peccati nõ minuit peccatũ. istud est verũ actiuè, sed passiuè præscribit. i. vt patiatur quis repulsam. ff. de vsucap. l. sequitur. §. si viã, per Bar. & sic quo ad extremũ passiuũ est licitum statutum.

ADDITIONES.

a ¶ Vide scripta per Alexan. & moder. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl.
b ¶ Vide Pau. de Cast. & mod. in l. maritus. C. de procura.

statutũ, sed non ad agẽdũ. vt C. de prescrip. xxx. an. l. si qs emptionis. ¶ Et tunc intelligis illius legis rationem: qa in vno extremo est ratio equitatis, in alio non. ¶ Sciendum est ꝙ consuetudo alia bona & non equa vt in prescriptionibus. Alia equa & non bona, vt si lij naturales succedant equa portione cum feminis legitimis & naturalibus. vel pone melius exemplum ꝙ nulla prescriptio obstat
2 veris dominis. alia bona & equa, vt ꝙ testamẽta seruentur. ¶ † Sed dubitatur nunquid statutum ꝙ filia dotata non succedat, ẽt si non habeat integram legitimã, sit bonũ, vel equum. videt ꝙ imo sit bonum & equum. vt. C. de adul. l. publico. per Cyn. ¶ Item satisfac. intelligitur quemadmodum creditor voluerit: sed omnes de populo videntur velle & intelligitur filia dotata si pater ei ordinauit dotẽ in testamento. ff. de admini. tuto. l. cum plures. §. in primis.

¶ In gloss. etiã si nondum sit nubilis etatis. qa affectio & consilium patris peruenit ante tps. vt notabiliter dicit text. ff. qd falso. tuto. l. an in patrem. ¶ Item qa vulgus ita opinatur. vt. ff. de fun. instr. l. cum de lanionis §. j. & facit. ff. de condi. & demon. l. Titio centum. §. Titio genero. ver. & cũ ante nuptias. & qd ibi per Dy. Iurisconsultus allegat vulgi opinionẽ. ff. de infamibus. l. athletas §. j. rustici sermones debent intelligi secundum vsitatum intellectum: vt no. ff. de le.
3 iij. l. librorum. §. ꝙ tamen cassius. ¶ † Ibi diutius. not. ꝙ frequentia delinquendi non excusat peccatum sed magis auget. C. de seruis fu
4 gi. l. quicunq;. & l. iij. C. de epi. audien. ¶ † Ibi, salutis eterne: vnde non valẽt statuta que pmittũt homicidia: qa inducũt peccatũ mortale nisi ille qui occiditur, hãc penã mereatur. vt C. de his qui ad ecclesias confugiunt. l. si seruus. nã qd legitimẽ factũ est. quinimmo qd legitimẽ passum est: & sic regula potius format passiuẽ quàm actiuẽ. penã nõ meret. C. de adul. l. gracchus. ff. sed. l. qd ait. §. si. & si hoc, debet potius inspici persona patiẽtis quàm facientis. vñ bãnitus bãnitum impune põt offendere, si statutum dictat, ꝙ bannitus possit impune offendi. & est ratio: qa offensus nõ potest se vindicare, nisi accuset & accusando facit se actorẽ: & alia pars obtinet locũ rei, & ideo fauorabilior. ff. so. ma. l cũ mulier. & ideo nec inquiri potest: qa inquisitor tenet locũ accusatoris, & ei incũbit pbatio ꝙ sit malũ perpetratũ: & tñ aliqñ permittitur inquisitio & nõ accusatio
5 vt singulariter no. in l. j. C. si tutor nõ gesserit. ¶ † Scias ꝙ poena cõtẽptibilis, vt qd homicida soluat quinq; solidos, tanquam derisoria non valet: qa remissio pene incentiuum tribuit delinquendi, & excitat ad peccatũ. in delictis puniẽdis, que sunt de specie grauium delictorum, requiritur seueritas. ff. de pub. l. licitatio. §. illicite. grauitas aũt pene arguit enormitatem delicti, p argum. ab effectu: ex quo licitẽ arguitur: vt not. ff. de reg. iu. l. in omnibus. & ea nõ attenta dẽt puniri homicidiũ. vt eleganter notatur per Archi. xxiij. qõ. iiij. duo ista. vbi oĩno videas. ¶ Ibi, corruptela, dicit lex, ꝙ praue cõ
a suetudines non sunt seruande nec [a] imitande. ¶ † Item dicit lex ꝙ
6 consuetudo praua est punire totã cõtratã. i. totã villam, vel totam parochiã p delicto vnius, cũ ceteri nõ sunt in culpa. vt legit. & no. in aut. vt nulli iudicũ. vbi est optima gloss. licet vulgaris, & per linguam assessorum licet diuulgata. Sed nunquid consuetudo vincit conscientiã? dic ꝙ conscientia sicut bona fides est facti: vt no. ff. de acqui. re. do. l. i bone fidei. & facta nulla iuris cõsecutione possunt
7 mutari. ff. de acqui. poss. l. j §. si vir. vxori. ¶ † Scias tamen quod du
b bius [b] in cõscientia non intelligitur facere contra conscientiã, nisi postq̃ monstrata est veritas. ita intelligitur qd no. Inn. infra de iudi.
8 c. nouit. ¶ † Ibi, iuris autoritas. in vsibus feudorum datur regula extra, ꝙ legis Romane non est vilis autoritas, non tamen tanta, quod vincat cõsuetudinẽ in capitulo, Obertus. §. strenuus. de feudi cognitione. & si intelligitur de consuetudine equa & naturali, satis potest cõcedi ꝙ preualet rigori iuris cõis. verbi gratia, ius cõe statuit ꝙ percutiens cũ gladio animo occidendi puniatur vt homicida: sed consuetudo dictat, ꝙ si mors nõ est secuta, puniatur solum de vulnerato: vt not. Cy. C. ad l. Corneliã, de sicarijs. l. is q cũ telo. & C. de episc. & cle. l. si quis nõ dicam rapere. & vide qd no. Archi. in c. si quis suadente diabolo. ꝓpositũ enim cum actu imperfecto equitas dictat mitius puniri, q̃ cũ actu perfecto. C. de ser. fugi. l. si fugitiui seruo. Ideo etiã lex dicit, cũ telo: qa ex qualitate instrumenti psumitur animus occidẽdi. infra de homicidio. c. significasti. vel non occidendi. ff. ad l. corneliam. de sicarijs. l. j. §. sed & si claua. & ibi per Iac. de are. Intellige considerari animum dumtamen sit aptitudo perfi
9 ciendi. arg. not. in l. j. C. vnde vi. ¶ † Sed nunquid secundum bonam conscientiam possum in eadem rixa occidere aggressorẽ meum? dic quòd non, si possum fugere. ita intelligitur quod not. ff. de iust. & iur. l. vt vim. sed de iure humano non teneor cum mea verecundia vel periculo fugere. ff. ad l. aquil. l. si ex plagis. §. tabernarius. ibi per Cyn. l. di. c. de his. per Archi. vbi omnino vide.
10 ¶ † Sed nunquid valet statutum vel consuetudo, quòd offensus possit facere competentem vindictam quandocunq; facultas se obtulerit? & videtur quòd non: quia inducit votum captande, imò in ducende mortis: certè istud non est uerum, quia istud statutum non intelligitur in casu homicidij, dico ergo valere: quia potest lex dolum cum dolo compensare: & nemini iniuriam facit fiscus si remittit penam, que sibi debetur sicut sunt omnes pene criminales. quia nemini iniuriam facit qui iuri suo renunciat. & not. istam rationem. ¶ Ibi rationabilis. non requiritur hic ratio stricte. i. inconuincibilis propositio: sed sufficit aliquod bonum motiuum vt no. in l. j. §. j. ff. de postu. ¶ Tamen quanto melior est ratio, tanto maior extensio: quia extensio non fit nisi per rationem que est immedia
11 ta causa extensionis. vt eleganter not. Cyn. in l. j. C. eo. ¶ † Scias igitur quòd licet ratio non sit de esse consuetudinis, nisi quando consuetudo est contra ius scriptum tamen est de extensione consuetudinis: qui vbi non est ratio, ibi est plantatum in aridum, quod non pullulat. ¶ Or modo dicamus aliqua de probatione cõsuetudinis. & Ber. dicit hic eleganter, quod nõn facilis est eius probatio. & Cy. melius examinat. C. eo. l. ij. videamus nunc de quarto. ver. ij. quæri
12 tur. ¶ Ex cuius dictis elice aliquas conclusiones. ¶ † Prima est, ꝙ quia ex tenore actuum inducitur consuetudo, ideo oportet quòd testes concordent in tenore actuum: quia discordia in forma facti reddit testes singulares. sicut dicimus in simili, si vnus testis deponit quòd agens numerauit, alter ꝙ reus confessus est sibi mutuatum: isti testes non probant: quia discordant in forma facti. Nam idem dicendum est de consuetudine: quoniam in facto probando requiritur vniformitas testium secundum Iaco. de ra. & Cy. vbi. s. ¶ Tamen sciendum est quòd isti duo testes, & si non probant plenẽ, tamen pbant plusq̃ semiplenẽ. qa veritas & confessio versant circa idem. tex. est singu. j. de succes. ab intesta. c. cum dilectus. ¶ Modo contra hoc surgit questio. qualiter probetur consuetudo, cum nõ sit ibi tenor actuum? respondeo probatur per actus incompassibiles. verbi gratia. statu um & consuetudo erat, ꝙ maritus lucraretur tertiam partem dotis: desuetudo probabitur per cõtrarium vsum: scilicet ꝙ per multas sententias quæ transierunt in rem iudicatam longo tempore obseruatas, fuit pronunciatum quòd integra dos restitueretur. nam quod vltimum est preualet: vt ff. de alimen. leg. l. Mela. §. j. tamen hic non accipio vltimum in intentione, vt ibi sumitur. ff. de acqui. poss. l. si quis ante. Sed accipio vltimum in vi
13 gore & efficacia: vt C. de testa. l. sancimus. ¶ † Ex his sequitur conclusio quòd opposita oppositis reprobantur: vt. C. de contrah. & commit. stipu. l. optimam, in fin. ¶ Sed dubium est si vnus dicit ꝙ vidit pronunciari super dote centum librarum, alter in dote ducẽtum librarum, vel mille, vtrum probent. Respondeo sic: quia quæ ratio coniungit per omnimodam identitatem facti, diuersitas non disiungit. Vnde in consonantia testium magis attenditur ratio quã factum. vt not. ff. de condi. & demon. l. cum tale. §. falsum. nam ratio est naturalis & vniuersalis propositio, quæ habet prædicari de multis eiusdem rationis. ff. de excu. tutor. l. scire oportet. §. sufficit. C. de indicta vidui. l. j. ff. de ver. signi. l. nominis & rei. § j. & de hoc
14 satis disputat Cy. in l. i. C. eo. ¶ † Ex his talis sequitur conclusio: qa ea quæ differunt gradu, & non specie, vt iurisdictio maior, & iurisdictio minor, in eadẽ specie iurisdictionis, licet in latitudine eius, id est in magnitudine eius discrepent, probatur per testes deponẽtes vnus de maiori, alter de minori: puta vnus de ducentis, alter de centum. secus si actus essent sub diuersa specie: & vnus deponit de iurisdictione pecuniaria, alter de iurisdictione sanguinis: quia non sunt eiusdẽ generis nec forme. facit quod no. Dy. ñ. l. ij. ff. de excusa. tuto. quia intellectus testis nõ apprehendit ea per eadẽ rõnem, sed per diuersam considerationem: & iõ testes isti non sunt socij testificando: sed penitus separati. & huiusmodi testes dicuntur singulares quia numeri singularis. de hoc alibi dixi, & adde quod not. Cynus in l. vnica. C. de sen. quæ pro eo quod interest proferuntur. in fi. vbi dicit, quòd licet animus testium sit de effectu, tamẽ si rõ est de effectu, probatur interesse: quia ratio reducit testes ad cõcordiã qd
15 est notabile. ¶ † No. quod iudex qui examinat testes super cõsuetudine debet eos subtiliter examinare: quia hec est regula in omnib. quæ sunt difficilis & dubitabilis probationis. C. de senten. quæ pro eo quod interest. l. j. §. in a ijs. nam iste est de casibus in quibus subtilitas approbatur. & puto etiam quòd de simili consuetudine intentata possit interrogare testes: quia vnum simile plerunque cogno
16 scitur per aliud simile. ff. de legi. l. de quibus. ¶ † Quærunt doc. que differentia est inter prescriptionem & consuetudinem. & dic qd pscriptio est de reb. acquirendis: sed ꝯsuetudo est de bono & equo seruando, & de reb. disponendis. ¶ Item prescriptio reqrit continuationem: sed in consuetudine non attẽditur continuatio: qa surgit ex actib. discontinuis. dicit Archi. ꝙ consuetudo est sitis actus repetitio. sed prescriptio est eiusdẽ possessionis vel quasi continuatio.

ADDITIONES.

a ¶ Intellige & declara istud no. ex his que scribit late Iason in l. de quibus. ff. de legi & Feli. in c. j. de re iud. quibus adde quod ponit Panor. in c. qualiter in ij. no. j. ti ij.

b ¶ Dubius in conscientia non intelligitur facere contra conscientiam nisi postquam monstrata est ueritas. vide de isto dicto Moder. in l. Pompo. §. cum quis. ff. de acqui. pos.

tio xviij.q.ij.seruitium. ¶ Idem ait ꝙ ratione consuetudinis longi temporis debetur census nisi agatur de pręscribendo ꝯtra eccle
17 siam, vel sine titulo:quia tunc requirunt.xl.anni. Archi.ibi. ¶† Sed quę est ratio quare in seruitutibus prescribendis, si habent causam discontinuā nō sufficiunt quadraginta anni:& in censibus percipiēdis sufficiunt? Respondeo, quia in censibus pręstandis interuenit præstatio:sed in seruitutibus sola pñtia:vt not.per Cyn.C.de pac.l.si certis annis.dicit tex.l.valitura momēto.quæro, enim quare vocat momentum longi temporis tractum.cōsidera tria sunt tēpora,principiū,cursus siue medium terminus siue pfecto.inchoatur in primo actu publico,& currit vsq; ad vltimum exclusiuè.cōpletur autē aut in vltimo instanti.& istud appellatur momētū quā quam totum tēpus cum actibus suis posset dici consuetudo,& secūdum cōsuetudinē disponentur actus medij.argu.ff.soluto matrimonio.l.diuortio.§.quod in semente.& no.quod omnis cōcursus in fine canitur,sicut videmus in cōcurrentibus ad brauiū,& in alijs
18 similibus.arg.contra.ff.de fun.dot.l.si fundū. ¶† Et no.quòd consuetudo non contrahendi inducit prohibitionē cōtractus & commercij.ff.de legatis primo.l.apud iulia.§.fi.vltimo responso.in verbo,non soleant.tex.valde not. ¶ Vltimò de materia consuetudinis no.ff.de priuileg.credito.l.antiochensium.vbi dicitur,quòd consuetudo ciuitatis potest dare ipsi ciuitati priuilegium in bonis debitoris sui.quod est not.alibi dicitur.quòd consuetudines quę sunt circa res,imponunt legem pupillis & his qui in vtero sunt.ff.de administratione tuto.l.sine herede.§.lucius.& ille est tex. singularis licet
19 vulgaris ¶† Adde quod iura [a] communia quæ de cōsuetudine nō
a seruantur,pro nullis habentur:vt no. in l.ij.C.de iure do. impetrando.iuxta illud,lege cauetur,sed cōsuetudine nō habetur:vt C. de iu
20 dicijs.l.rem non nouam. ¶† Quero nunquid valeat generalis consuetudo prelatorū qđ possint donare de pecunijs redactis ex fructibus pertinētibus ad prelatum?& videtur dicēdū ꝙ sic, si ecclesia non sit pauperior.i. de fructibus superabundantibus. Archi. dicit ꝙ nō.Sed frater Ioannes in sua Ioannina dicit, ꝙ non est tutum ꝙ generalis obseruātia est quod valet.dic vt no.in c.præsenti.de offi
21 ordi.lib.vj. ¶† Scias ꝙ propter nobilitatem ecclesię permittitur plusquā aliàs permitteretur. argu.ff.de dona.l.filius.nec debet minus licet ratione sanguinis:qa nemo carnē suā odio habere debet,
22 sed fauoribus prosequi gratiosis.vt C.de leg.l.cū alienam. ¶† Sed nunquid valeat ꝙ vsufructuarius lucretur fructꝰ quos percipit antequā satisdet?Respondeo hoc potest fieri per patientiam heredis:vt not.in l.vlt.C.de vsufruc.per glo.& Cyn.ergo & per consuetudinē
23 q̄ habet in se tacitā voluntatem cum consensu. ¶† Quero nūquid consuetudo possit esse scripta?Respōdeo potest esse scripta ad memoriā.Itē possunt esse scripti actus,ex quibus surgit cōsuetudo:sed tacitus consensus populi nō potest esse scriptus.quia si scriptus,ergo expressus loquente calamo sicut loquimur linguis.simile in materia substitutionis.nā substitutio expressa apparet per verba, vel per scripturam. sed tacita magis intellectu quā verbis concipitur. ¶ Porro scriptura nō est nisi quę legi potest: vt l.j.ff. de his quę in testamento delentur. Dico igitur ꝙ actus ex quibus surgit consuetudo,possunt esse scripti,vt sententię & cōtractus que fiunt de scripti recitatione.& quod scriptū,& si nō reperitur,non habetur pro expsso qa scriptura loquit determinato modo:vt ff.de lib. & posthu.l.gallus §.j.
24 ¶† Concludo ergo ꝙ scriptura non fit ad esse consuetudinis. ¶ Item quòd actus ex quibus inducitur consuetudo, non sunt consuetudo sed materia consuetudinis. ¶ Porro causa efficiens consuetudinis est consensus populi causa formalis est forma actuum ex quibus surgit. Causa materialis sunt ipsa negocia, & controuersiæ in quibus imprimit.Causa finalis est vtilitas vel id quod habetur pro vtilitate statuentium,vt beneplacitum : quia lucrari videtur qui voluntatem suam implet:vt not.in l.penul.ff. de condi.ob causam. vbi bona & allegabilis glo. ¶† Sed nunc quæro
25 cum quadruplex sit consuetudo, scilicet,interpretans ius commune,vel aliud statutum.Item reformans vel emendans.Item ex toto immutans.Item casum omnimodo improuisum determinans.nunquid consuetudo totum immutans sit consuetudo. Respondeo sic, si populus est vsus ea intentione vt inducat consuetudinem apud gręcos qui vtuntur lege romana,nō qa lex,sed qa bona.Si aūt populus nō intēdat consuetudinē inducere, sed tanq̄ subiectis iuri publico legibus vtatur:iste assiduus vsus non est cōsuetudo, sed est ius cōmune actibus populi perseuerās.ita intelligitur quod not.c.j.de cōsti lib.vj.Ex his apparet ꝙ cōsuetudo interdū est productiua de nullo ad aliquid,ut in vsibus feudorū Interdum de aliquo ad aliquid aliud mutatiua interdum declaratiua sermonū. Iterdū ius
26 cōe totaliter immutās vt in regno Maioricæ. ¶† Quæro,cōsuetudo specialis est quodā oppido eiusdē prouincię: tandē extensa est ad totā prouinciā.Modo quæritur vtrū dicatur vna cōsuetudo vel duę.nam realitas vtriusq; cōsuetudinis vna est sed videntur duę:qa diuersis initijs & temporibꝰ sunt pręscriptę.sed ꝙ sit vna probatur qa species nō est species,sed ea facta sit regula.Ecōtrario probatur qa est reperire certi cōditionē generalē,& specialē:sicut dicimꝰ in mutuo naturali.nam ex ciuili mutuo nō orit obligatio, vel actio, ni si certi cōdictio generalis:qa natura ei nō patrocinatur.facit qđ
27 no.Cy.in l.ij.penu.col.C.quæ sit lon.cōsuetu. ¶† Concludo ꝙ penes causas efficiētes sunt duę cōsuetudines. penes effectū autē vna. sane oppida seu castra possunt habere ꝓpriam consuetudinē.s.inter se:vt no.Archi. xij.dist.c. illud.tamen cōtraria statuta suę ciuitatis habere non possunt, nisi per principem confirmentur: quia membra à capite discrepare non debent: vnde ꝙ vna obseruantia sit in ciuitate, a ia in castro, non congruit rationi.C. de testa.l. fin.
28 ¶† Quero vtrum sit differentia inter formam consuetudinis & substantiam eius. respondeo sic quia: forma est vna de causis: sed substantia est omnes causę substantiales simul iunctę, licet principaliter dicatur ꝙ forma dat esse rei.ff. ad exhiben. l.iulia. & perfectionem esse.ff.ad.l.falc.l.si is qui quadringenta.§ quædam.& ciuili-
26 bet rei nomen imponat.ff de pac.l.iuris gentium.in prin. ¶† Consuetudo interpretatur rudes sermones & etiam significata transformat:vt not.C.si secundò nupserit mulier.l.j.verbi gratia, vbi testator dixit dominam, interpretatur quo ad gubernationem & regimen:posset forte prædia locare dum verò subdit,massariam,interpretatur quo ad frugem vitam, vt quod conueniens est seruet in se.& in familia quod ad expendendum:& residuum cōseruet filijs. non tamen erit hoc nimis strictè interpretandum siue relinquatur vxori siue matri vxoris propter honorem ff.de leg.iij.l.item in legatis §. parui.matri propter reuerentiam. ff.de lib. leg.l. Aurelius.in princ. & cum subdit, vsufructuariam, notat similitudinem videlicet quòd propria authoritate capiat. quia est verbum dire-
30 ctu.arg.ff.de vsufruc.l.si quis ita. ¶† Deinde quæro,qđ est dictū,moribus vtentiū?respondeo dum dicit moribus,significat pluralitatē. vt quando sufficiunt duę vices: quandoq; plusquam pluralitatem. nam si casus emergit centum vicibus in anno , probare duas vices est probare exempla non mores.vt C.de senten.& interloc.l.nemo ¶ Oportet ergo quod probētur actus quamplurimum & pluries geminari, ita ꝙ verisimiliter trāsierunt ad consensum totius populi:verbi gratia si multę sunt latę sentētię cōdemnatorię ex pacto nudo.i.ꝙ nō est stipulatio nec alius cōtractus nominatus.nō enim debet esse nuuū causa:qa sine causa ęquitas nō dictat actionē nasci ne quis malè vtat substātia sua,& alius immerito locupletet.ff. de exceptione doli.l ij.§.circa.ff.de cōsti. pecunia.l.fi. vbi dicitur ꝙ nō sufficit ꝙ causa sit asserta. si nō est vera.& est lex multū notabi-
31 lis. ¶† Dubitabatur insuper quid est dictū pluries,vel pluribus vicibus?ecce dictat cōsuetudo ꝙ arbitri possunt prorogare & reparare terminū cōpromissi semel & pluries.respondeo si de numero loqueris significat saltem tres ꝓrogatiōes:tamē nō debet esse maiores ꝓrogatiōes quā fuit prima dilatio à qua recipiūt formam. Vnde quęlibet ꝓrogatio potest esse tanti tēporis: sed nō maioris nec vltra quaternam vicē:ut infinitas euitetur.C.de sen.quæ pro eo qđ interest.l.j.in fi. ¶ Si autem dictū est,ꝙ possint prorogare,& nō est dictū semel & pluries,intelligitur de vna & prima prorogatiōe.ff. de leg.iij.l.fideicommissa §.si quis.x.ff. de verb. sig.l. boues.§.hoc
32 sermone. ¶† Et vnū scias ꝙ prorogatio aliud est q̄ reparatio.nā reparatio est cōsūmpti tēporis restauratio C.de temp.appel.l.ij.Sed prorogatio est prexistentis termini ampliatio.ff.de verb.obli.l. cū stipulatus sum mihi à proculo ff.de precario l.sed si manente.& si primus terminus fuit puta ad mensem,non potest sibi arbiter prorogare ad vitā.qa prorogatio debet esse eiusdē formę & naturę:vt no.in c.hi qui authoritate.de prębendis.lib.vj.& per Bar.l.iiij.ff de
33 dam.infect. ¶† Quero per quem sensum corporis debeat ꝓbari consuetudo per testes?dic ꝙ per visum probantur res corporales: per auditū verò probatur dictum & auditū.i.res que auditur. Nam legistę ponunt ꝙ sonus & auditus sit quid incorporale, licet nascatur à corpore.& dico ꝙ ratio testis debet cōuenire naturę.vnde audibile non probatur per visum,nec visibile per auditum. hinc est ꝙ per famā non probatur veritas,sed opinio:eusq; infamia est auditus sine visu.& sic deficit vnū quod est maxime substātiale.s.visus. nā visus est potissimus sensus qui requiritur in testibus. ¶ Testimonio igitur ratio cōgrues debet assignari. & quę sit ratio congruens relinquitur arbitrio iudicis propter diuersitatē factorū.ff.de testib. l.ob carmen.§.fi.& l.iij.§.tu magis.& arg.ff.de interro. ac.l. confessionibus. Porro est ratio multiplex:qa est tam de opinabili q̄ de vero.Sed intellectus & visus nō nisi de vero:qa quod verū nō est nō videtur.& similiter ꝙ scientia est verorū dūtaxat:ut no.ff.de hęre. insti.l.si pater. ¶ Deinde in diffinitione consuetudinis ponitur verbum,vtentiū.nō dicitur totius populi:qa ciuilis multitudo cōtinet
34 plura quę nō possunt singuli capere. ¶† Quæro,pone ꝙ consuetudo rei dictat ꝙ pręscribatur per quinquēniū,cōsuetudo actoris dicerat

ADDITIO.

a ¶ Iura cōia quę de consuetudine non seruātur,pro nullis habentur.extende vt per Alex.in l.cum prolatis.ad fin.ff.de re iudic.

ctat ꝙ per decenniũ quę consuetudo seruabitur? dicit Archi. ꝙ cõsuetudo rei: vt no. xij. di. illud sed certè imo videtur ꝙ seruetur ius cõmune: qa non poterũt statuẽtes disponere de iure dominij eius qui subiectus nõ erat ipsis: vnde nõ potuerũt ei legem imponere. ut. l. extra territoriũ ff de iurisdict. omni. iudic. & in l. cunctos populos. & idem in similibus statutis quia vigorem suum non extendũt ad extraneos hoc est vtile: si Perusinus habet possessionem Assisij, vbi est statutum ꝙ post decem annos verus possessor possit conueniri, sanè per tale statutum non inducitur liberatio nec transfertur
35 dominium: quia non disponitur super eo. ¶ † Idem scias ꝙ de iure gentium sicut est idem obligatio & actio, ita sunt dominum & rei vendicatio quę nascitur de corpore dominij. & excitatur ad actũ iudicis officio implorato. Istos denique apices distinctionum iuris
36 ciuilis naturalis simplicitas ignorat. ¶ † Sed nunquid consuetudo que inducit prescriptionem annualem valeat videtur quod non quia prescriptio est sublata: ut l. j. C. de vsuca. transfor. In contrarium videtur quia non est prohibitum in contrarium statui & hoc est verius quia consuetudo est rationabilis eo ipso quod lex non
37 prohibet statui, vt no. hic per Bartol. ¶ † Sed nunquid est reperire possessionem cõsuetudinis? dic ꝙ sic sicut est reperire quasi possessionem censualem, quę non potest interuerti per eum qui soluere consueuit: vt no. in isto. c fi. p Ber. & tene menti. Sed hic dubitatur, dixi superius ꝙ consuetudo & prescriptio inter se differunt, scilicet prescriptio rerũ vel iuriũ, & licet prescriptio sit in cõsuetudine, tamen cõsuetudo non est in prescriptione, vel habent se ut excedẽtia
38 & excessa. ¶ † Quid autem dices de prescriptione pedagiorũ, vtrũ sit prescriptio, ita ꝙ acquiratur dominiũ iuris colligendi pedagiũ: qa in iuribus corporalibus per præscriptionem nũq acquiritur ius directum. vt. l. j. in fin. ff de aqua plu arc. & nota. ff. si ser. ven. l. si quis diuturno. Vtile autem dicitur quod euellitur de corpore iuris directi continuatiuè: vt per præscriptionẽ, vel extensiuè descẽsiuè ut p emphyteusim & feudum. Dicunt quidam ꝙ propriè pedagiũ non prescribitur, sed acquiritur consuetudine. alij dicũt ꝙ præscribitur contra incertã personã. ¶ Item dicit lex, ꝙ interdũ præscribitur & tamẽ cõtra neminẽ pscribitur indeterminatè: vt singulariter not.
39 ff. de mino. l. etiam ei. ¶ † Considera, consuetudo est propriè de his quę non possidentur, vel quasi: prescriptio vero est de his quę possidentur, vel quasi. & ideo actus hominum non dicuntur præscribi. ¶ Item quia in eis non datur titulus nisi per priuilegium: præscriptio verò requirit titulũ, vel aptitudinẽ tituli. ¶ Vnde ꝙ cũ titulo nõ potest possideri, nõ potest præscribi. forte tamẽ sunt quidã actus mixtę considerationis, ita ꝙ participant in ratione consuetudinis: & in ratione prescriptionis: & hi requirũt bonã fidẽ sicut prescriptio dici põt ꝙ sit cõsuetudo. arg. ff. cõmunia prędi. l. vẽditor. § si cõstat &. C. de agri. & censi. l. domini prędiorũ. li. xj. ¶ Et ideo imperator ex certa sciẽtia potest tollere omnia pedagia nobilibus lombardię: qa potest cuilibet cõsuetudini derogare, & prẽsertim: qa faciũt
40 extorsiones enormes. ¶ Itẽ multo fortius põt ea taxare. ¶ † Item qa iura publica priuatorũ præscriptio nõ vsurpat. Et qa pscriptio priuati iuris est. ff. de via publi. l. viã. vnde iurisdictiones publicæ nõ prescribunt: & tamen cõsuetudine publica acquirũtur: qa cõsuetudo publica res est sicut priuilegiũ. C. de diuersis officijs. l. viros. lib. xij. & vide omnimodo quod no. Cyn. in l. j. C. noua vectigalia. vide quod no. Spe. in ti. de resti. spo. & Dy. & Bar. ff. de publi. & l. si publicanus. & Cy. in l. ij. C. quæ sit longa consuetudo. & facit. ỹ. de sepul. c.
41 certificari. ¶ † Et scias ꝙ cui competit exigere pedagiũ, per consequens competit exigere pęnas ab his qui pedagiũ fraudãt: vt C. de acti. emp. l. creditor. §. lucius. & ibi per Cyn. ¶ Quidam sunt actus ex parte ante consuetudinẽ pscriptã, isti causant habitũ in mẽte populi, qui habitus cõfirmatus appellatur cõsuetudo. ¶ Quidam sunt actus ex parte post, qui debẽt formaliter obseruari, & oriunt ex cõsuetudine: & sic actus causales causant cõsuetudinẽ prout ordinant in futurũ: & ipsa cõsuetudo causat post se excessiuos actus. & est si-
42 mile qa pater generatur à patre suo, & filius suus ab eo. ¶ † Error nõ impedit præscriptionẽ. verbi gratia, qui credit se dñm, tñ pscribit propter bonã fidẽ: licet errãs in dñio nõ transferat dñiũ, & ideo præscriptio nõ est ppriè trãslatio, qa si esset trãslatio, transferret dñiũ directũ. sed dicitur vsurpatio. & ideo acquiritur vtile dñiũ nõ directũ. & hæc species dñij nõ est de iure gẽtiũ: & hoc exemplo cõsuetudo erronea prescribitur. ¶ Dicit Archi. qđ omnis consuetudo est rationabilis nisi sit phibita à iure. vt no. per ipsum c. viij. dis.
43 frustra. ¶ † Et no. etiã ꝙ tẽpus aliquãdo habetur pro ꝯsensu, atque fide. vt C. de postul. l. sub specie. ¶ Et scias ꝙ præscriptio quæ venit ad firmandũ cõsensum, vel quasi, habet in se cõsensum vel quasi. vt no. C. quomodo & qñ iudex. l. ab eo. ¶ Itẽ scias ꝙ in l. cũ de in rem verso. ff. de vsu. præstatio nõ operat per modũ causę: qa tẽpus & solutio nõ est causa obligandi: sed operatur per modũ signi: qa significat obligationẽ efficaciter pcessisse. & vt dixi superius in d. l. nõ est ppriè prescriptio, sed est potius quędã psumptio iuris firmata tẽ-
44 pore. ¶ † Sed quid est quod dicitur in diffinitione, vbi deficit lex: certũ est à quo remouetur diffinitio, remouetur & diffinitũ, & ecõ tra: vt not. in l. j. ff de vsufru. & ideo nõ reperitur diffinitũ sine diffinitiõe nec ecõuerso. sed ego dico qđ vbi nõ deficit lex, valet cõsuetudo. ¶ So. imo deficit lex, qa in intellectu cõsuetudo primò remouet legẽ ꝯtrariã: secũdò statuit consuetudinem oportet primũ habitũ remoueri priusquam contrarius habitus subintroducatur: sicut oportet ꝙ primò remoueatur ęgritudo, q̃ introducat sanitas. istę sunt squammę mei intellectus quas continere non poteram.

a ¶ De postulatione prelatorum.ᵃ Rubrica.

ADDITIO.

a ¶ Contra istã rubric. moue vnam difficultatem & solue vt hic subtiliter per do. Anto. de but. quem vide.

1 *Postulatio quid sit.*
2 *Postulatio simplex qualiter fiat.*
3 *Postulatio solennis quando dicatur fieri.*
4 *Fieri non debet vis inter vocabula, sed in facti & personarum qualitate.*
5 *Postulatio & electio si simul concurrant, oportet quòd postulatio fiat à duplo maiori parte.*
6 *Confirmationes episcoporum non debent fieri in camera regis.*
7 *Plurale informans singulare: singulare est.*
8 *Electio an sit valida si dicat, nos collegium eligimus.*
9 *Magistratus quando eliguntur in populo, singularis enumeratio personarum & pluralis numerus in proferendo sermonem non vitiat electionem quæ substantiatur in consensu.*
10 *Dictio in, non potest poni intransitiuè nec transitiuè.*
11 *Statutum dicens ꝙ si testamentum non fuerit postulatum intra tale tempus insinuari, debeat cassari: an sufficit postulare, & vltra non procedere.*
12 *Procurator an admittatur in causa postulationis.*
13 *Voluntas & consensus qualiter differant.*
14 *Papa si concessit licentiam eligendi talem, an cogatur eligere.*
15 *Possessio bonorum edictalis repudiari potest: decretalis autem non potest repudiari.*
16 *Locus prefixus pro celebratione actus est de substantia.*
17 *Postulatum aliquid quando dicatur.*
18 *Agere & petere qualiter differant.*
19 *Obligatio omnis tendit ad aliquam necessitatem quę pacto obstatiuo ei confunditur.*

Postulatio est actus canonicus. Per quem de gratia petitur à superiore quòd prouideat de prelato, vel det licentiam capitulo eligen-
1 di eum: ut. ỹ. eodem. ca. j. & ij. ¶ † Et includam illos qui postulari possunt, tñ nõ eligi. vt sunt illi q sunt alterius ecclesię spõsi, qui non habent transitum sine licentia Papę: & alij quamplurimi iuxta illud psalmi: quis dabit mihi pennas sicut columbę & volabo? nemo enim potest volare qui habet alas ligatas. ¶ Istas ergo pennas quandoque dat solus Papa, vt. ỹ. eodem. c. fina. & infra de electio. innotuit. ¶ Et not quod est duplex postulatio scilicet simplex
2 & solennis. ¶ † Simplex postulatio fit hoc modo, puta pater sanctę nostra ecclesia est viduatã pastore, nec possumus esse concordes in persona postulanda, vel eligenda, placeat sactitati vestrę ecclesię nostrę prouidere de bono pastore. ¶ † Solennis postulatio fit, quan-
3 do in persona quę postulatur communiter & concorditer facta postulatio Papę presentatur ac ei supplicatur quatenus personam postulatam dignetur preficere in prelatum, vel prelatam. per postulationem vulneratur ius commune. scilicet ius eligendi: tamen si duę partes consentiunt sufficit: alias non, ut. ỹ. de ele. c. scriptum. §. fina. ex hoc apparet quòd postulatio & electio sunt valde discrepantia adinuicem. & ideo si qui eligunt postulandum, cassatur electio: quia non habet ea fundamenta quę sunt electionis; sed ecõuerso. s. si eligendus postulat, distingue aut post postulatiatiõe sequitur solennis electio. & valet tanq̃ electio, aut non. & non valet postulatio: quia postulantes non consentiunt in eum tanq̃ in sponsum ecclesię, cum per postulationem non fiat sponsus sed p electionẽ sic.
4 ¶ † Alij dicunt quòd non est fienda vis inter vocabula. s. eligimus & postulamus: sed in facti & personarum qualitate. ¶ Vnde si eligibilis solenniter postulat seruata forma capituli, quapropter. ista postulatio habetur pro electione nimirum quia magis realitatem
a actus quàm vocabuli inspicimus:ᵃ vt. ff. de cõditio. & demonstra. l. pater Seuerinam. §. conditionum verba vnde si eligentes solenniter dicerent, eligimus talem in curatorem ecclesię, interpretaretur, id est in prelatũ si est eligibilis, aliàs non. vt ff. de neg. gest. l. qui aliena.

ADDITIO.

a ¶ Adde tex. in l. si insulam. ff. de prescrip. ver. & uide Lud. ro. in cõsi. ccccxix. incip. circa propositam consultationem.

na.§.quā. In postulatione solenni requiritur forma capituli qua propter.& debet fieri per verba singularis numeri:vt ĵ.de electione.c.sicut.lib.vj.¶† Sciendum si postulatio & electio simul cōcur
5 rant,oportet qđ postulatio fiat à dupla maiori parte.de elec.c. scriptum.ſm Archi.qui ita no.in c.vnico,de postula.prælat.li.vj.& hęc est veritas licet Ber.teneat contrarium secundum Pau. de leazaris.
6 ¶† Confirmationes episcoporū non debent fieri in camera regis: vt j.de app. c.qua fronte.& no.per Ioan.Andr ĵ.tit.j.in rubrica & est ratio, quia ratione loci timetur impressio. Itē propter honorem episcopalis dignitatis.¶ Quid si vnus vice capituli loquitur hoc modo nos Petrus &c.Respondeo nos est pluralis, sed realitas
7 vocis vna & indiuidua est. ¶† Item plurale informans singulare est tamen singulare.qa vbi duo propter vnum,vtrobiq; tamē vnū; vt ff.de decurio.l.qui libertatis.§.qui seruus.Item illud, nos, ponitur causa dignitatis:vt no.in regula,pluralis locutio.in fin.g'.l.b vj. & non causa multiplicandę singularitatis: vt tangitur in simili in
8 l.j.C.vti possidetis. ¶† Dicit Archi.quod valet electio,si dicat,nos collegiū, sicut si diceret,ego vice & nomine collegij:talis sermo nō diuidit se in plures res, sed veniunt plures Omnia subtilitas. quare realitatem vulneras.quę enim differentia est quid ex ęquipollēti bus fiat,vel qualiter enunciet dūmodo firmitudo mentis & animi eadem sit.C.de testamentis.l. quoniam indignum.ff.de actionibus & obligationibus.lege,consensu.iuxta illud: miranda nouitas subtilis subtilitas quis ruminabit eam. ff.de verbo. obliga.l ij.§. quædam partis & l.eadem.§.cato. Apud Iustinianuam istę aucupationes syllabarum sunt ambages & inanes formulę : vt.C. de formu-
9 lis.l.ij.† & ideo quando eliguntur magistratus in populo, singularis enumeratio personarum,& pluralis numerus in proferendo sermonem non vitiat electionē,quæ substantiat in consensu: quoniā animorū motus concurrit in vnum & idē expressum:vt ff.de pac. l.j §.conuentionis.¶ Ecce similitudinem,pater dicit, ego nomine meo,& nomine filij mei pupilli instituo Petrum, & Martinum pupillariter substituo:certè istud testamentum valet,& est patris & filij:& tamen est vnū testamētū:vt.ff.de vulga.substi.l.patris & filij.& hoc dicam latius in c.in Genesi.ĵ.ti.proxi.multum valet ad pronūciandū aptitudo sermonis quando sola ęquitas hominibus sanciebat.s.in principio regiminis generis humani non cognoscebantur istę differētiales voces:sed grosso & materiali modo, & quasi sine regula ꝓcedebat.sed postq̄ gētes cęperūt vti moribꝰ, & statutis,ad inuētę sunt differētię:quia si differētię nō essent,ius ciuile & canonicum esset quoddā chaos confusum. Tamen quædam subtilitates reprobatę sunt in hac materia:vt si dicatur,eligimus in postulandū
10 & postulamus in eligendū.¶† Nam dictio in ,non potest poni intransitiuè propter discrepantiam, nec trāsitiue propter contradictionē.ratione igitur perplexitatis huiusmodi formę ad hoc aliqđ istæ formę merito reprobantur:vt in c.e.ti.li.vj.dic ut dicam.ĵ.co.
11 c.fi.¶† Dicit statutū qđ si testamentū nō fuerit postulatū intra tale tps insinuari,debet cassari:nūquid sufficit postulare,& vltra non ꝓcedere.dic ꝙ sic ꝑglo.q̄ est in c.q̄ sit.in glo.sufficit de elec.li.vj.& parte non citata tene mēti quia debemus esse taciti & contēti ver
12 bis legis,præsertim in pęnalibus & odiosis.¶† Vtrum in causa postulationis admittatur procurator? certum est quòd sic in causa postulationis factę.ĵ.de electio.c.innotuit.sed in cā postulationis futuræ videtur adhuc ꝙ possit constitui procurator ad postulandū certam personā,& nō incertā:ut.ff.de ritu nuptiarum generali. qa non debet ex alieno pendere arbitrio actus tam solēnis.vt.ff.de hęc re.instit.l.illa institutio. Iste procurator potest re integra reuocari non solum per omnes sed quemlibet numerariū qui sit de substantia postulationis,dummodo postulatio non sit præsentata papę:qa postquam intrauit eius secretū,facta est sua.quorū igitur cōsensus
13 requiritur in renūciādo,requirit in perseuerando re integra.¶† Et scias qđ aliud est dicere,iste habet volūtatē omniū canonicorū : qa istud potest fieri per subscriptiones factas in camera cuiuslibet de ꝑ se,& supplicatio facta hoc modo à quolibet de ꝑ se est simplex & nuda. Et aliud est dicere iste habet consensum omniū canonicorum.& qa cōsensus nō est aliud,oportet ꝙ in vnū locū cōuenerint collegialiter eodem tempore,& simul sint in cōcordia:vt in authentica , de defensoribus ciuitatum. § interim. & C. de decurionibus l.obseruare & l.nominationum forma.lib.x & C. de venden.re ciui l.fi.& C.de lega l.si qđ extraordinarium.eo.li.& hoc ideo dicimus in simili in electione Papę:qa subcriptiones cardinaliū. cuiuslibet per se, aut tanq̄ singuli,nihil valent.¶ Ecce heri habui voluntatem vendendi tibi,tu hodie vis emere.tua voluntas & mea non faciunt consensum:& tn̄ est voluntas amborū: vt nor. ff.de actio. & oblig.
14 l consensu.† Sed pone,Papa concessit licentiā eligendi talem,nunquid cogatur eligere? videt ꝙ sic , ne illudat principi.ar.in l.fi.C.de his qui à non domino manumittunt.¶ In contrarium,licentia datur sed necessitas nō imponit.C de testa l. omniū.C. quomodo & quando iud l.fi ff.de mino.l.si iudex circumuento. sic bonorū possessio grati litis agnoscēdę indulta,nō imponit necessitati.ff.de in-
15 officio.testa.l.quemadmodū.† Simile in bonorū possessione edictali quæ repudiari potest:decretalis autem repudiari non potest. ff.quis ordo in bonorū possessione seruet.lege secūda.§.decretalis. ff.de contratabu.l.post mortem.§.fi.& si princeps facit gratiam,potest ei renunciari.C.de iure dominij impetrando l.ij.Simile qa potest quis appellare,tamē potest ei renūciare.ut C.de tempo appel. l.fi. §.fi.¶ Porro quicqd tractat circa locum, vbi consueuit capitulum cōgregari,non est propriè tractatus,sed quoddam præludium quod nō facit rem non esse integram:sed cum incipit tractari in capitulo res definit esse integra : vt not.Innoc. in dicto. c.auditis. de elec.quia electio & postulatio non potest fieri sine tractatus vnde
16 pars eius est.¶† Item ex prędictis apparet ꝙ locus pręfixus ꝓ celebratiōe actus est de substātia sicut forma : licet nō sit de tenore actꝰ ac si diceremus,iste non est doctor formatus,qa non cathedratus in ecclesia maiori,sicut volunt priuilegia Papę,in fine ꝓœmi j digesto
17 rum.¶† Item not.licet extra hūc titulum, quando dicatur aliquid postulatum.dic ꝙ extra iudicium quando postulatio est pręsentata superiori:sed iudiciū aut officiū iudicis misericorditer imploratur: quia deficit causa obligare valens,vt in damno infecto , quia per rē in nominatam obligatio non contrahitur,& tunc per litis contestatio nem.ff.de dam.infec. l. cū postulassem. aut proponitur actio qa subest causa obligare valens,& tunc per citationem aduersæ partis dicitur postulatum,licet propriè non dicatur petitum;vt.l.amplius.
18 ff.rem ratam haberi præsertim in præiudicium agentis.¶† Innoc. facit differentiam inter agere & petere.quia dicitur agere etiam ante litem contesta. sed glo.dicit ꝯtrarium de peculio.ff.sed postea.qa actio & petitio differunt in hoc qa actio in personam,petitio in rē; sed non qđ vnū ponatur pro tempore post litem contestatā , aliud pro quolibet. ex hoc sequitur ꝙ pro tempore ante litem cōtestatā nil est promissum.¶ Sed Innocen.considerauit ꝙ pactum de non petēdo tollit obligationem naturalem;quia nec extra iudicium interpellari potest nec compensari.& elidit ciuilem,& parit exceptionem peremptoriam:sed pactum de non agendo nullam obligationem perimit,& quia debet aliquando operari , parit declinatoriam
19 iudicij infra de litis contesta.ca. j.lib.vj. ¶† Porro omnis obligatio tendit ad aliquam necessitatem,quæ pacto obstatiuo ei cōfunditur;quia contra vim eius est naturæ contradictorum qa est oppositio finis,ideo tollit naturalem,¶ Item non est necesse ad pariendum exceptionem,ꝙ tollatur aliqua obligatio , quia in reali nulla est obligatio,quæ tolli possit per pactum de non petendo;vt instit. de actio. § j.& tamen obstat exceptio pacti conuenti.Ecce promisi sti mihi dare decem in paschate,interim facio tibi pactū de nō agēdo,nūquid nihilominus tu incurris moram & pęnam licet nō possim agere? dic ꝙ sic,quia agere & obligatio non sunt idem.¶ Item obligatio fundatur non in actione sed in seipsa & ideo ꝑ interpellationem contrahitur extraiudicialis mora.& sic exceptio quę obstat ad agere,non obstat ad obligare.

CAP. I.

1 *Impostulabilis est qui violat interdictum.*
2 *Electores an possint sibi eligere locum ad eligendum.*
3 *Eligere locum interdictum an possint non interdicti.*
4 *Procurator capituli an sit expectandus in causa postulationis.*
5 *Procuratorem constituere an possit capitulum,& quęlibet congregatio.*
6 *Scientia probatur per indicia,& per quędam signacula exteriora.& fortius per signacula impressa.*
7 *Iudicare interiora an debeamus per exteriora.*
8 *Genitiuus casus significat causam dominij.*
9 *Licitum est interpretari mandatum ex parte mandantis.*
10 *Inobedientia an sit vitium.*
11 *Aedificium quandoque ruit ratione soli.*
12 *Confessio procuratoris ficta vel expressa an noceat domino.*
13 *Ignorantia an presumatur, vbi non probatur scientia.*
14 *Præsumuntur aliqui ignorantiam simulare.*
15 *Edicta publicè publicari an sufficiat.*
16 *Legatus interpretatur dictum Papę.*
17 *Terra regis non dicitur illa quæ per eum non regitur.*
18 *Verbum dominus,largissimum est:& seruatur in quocunq; modicam superioritatem habente.*
19 *Irregularis & suspensus non potest eligi,nec excommunicare , nec beneficia conferre.*
20 *Indignus ad eligendum indignus est ad postulandum.*
21 *Dispensare an posit postulatio: vt dispensetur cum illegitimè nato.*
22 *Electio de persona digna an posit fieri loco interdictorum.*

1 AD hæc.† Impostulabilis est qui violat interdictum. ¶ Casus. Vacante archiepiscopatu Senonensi,in magna discordia super electione,& tandem non potentes

tentes concordare per modū eligendi, postulauerunt in Archie-
piscopū episcopū Altisiodorensem, & constituerūt ꝓcuratores ad
negocium prosequendū cū sufficienti mandato: sed anteq̃ ꝓcu. se
applicaret ad curiā, Papa fuit informatus à certo, ꝙ dictus Altisio-
dorensis episcopus violauerat eius interdictū: Papa expectauit ad
uentū ꝓcuratoris, qui præsentauit postulationē Papę in pręsentia
cardinalium: supplicans humiliter, ꝙ papa dicto Altisiodorēsi epi
scopo daret licentiā transeundi, & postulationē cōfirmaret: Papa
cautè interrogauit dictū procuratorem an Altisiodorensis episco
pus seruauerit interdictū cum sibi esset assertum à certo ꝙ nō ser
uauerat: qui procu. hoc negauit: sed dixit ꝙ per hoc interdictū nō
violauerat: duas allegationes faciens, vnā per viam ęquitatis, aliam
per punctū rationis. primo excusationē fundabat in ignorantia: qa
dixit, ꝙ dictus Altisiodorensis ignorabat inrerdictū, eo qa nō erat
sibi intimatū per Papæ Legatum vel executores. Secūdò allegabat
per punctum rationis, qa Papa posuerat interdictum in terra regis
Francorū: sed in Altisiodorensi diœcesi dictus rex nō habet ꝓpriā
terram: vnde ille locus non erat interdictus: & sic episcopus ibi ce-
lebrans non fuit irregularis. Papa dicit quo ad primam excusatio-
nem, ꝙ imo dictus Altisiodo. sciuit, qa publicè notū, & publicè ob
seruatum etiā p archiepiscopum suū, quod publicè pręconizatur,
nō oportet ꝙ singulariter singulis intimetur. Quo ad secūdam al
legationem dicit Papa, ꝙ imo dicta terra erat interdicta: tum per
interpretationem cardinalis legati: tū qa interdixerat nominatim
cum esset adhęrens regi Francorum. vnde Papa volens inobedien-
tiam vlcisci, dictam postulationem reprobauit: quia erat facta de
persona indigna: licet esset facta à dignis. verū de rigore iuris dicti
postulantes debuerunt priuari: quia postulauerunt indignum, sed
de benignitate remisit hanc culpam concedens ꝙ de nouo postulā
2 do vel eligendo de congrua sibi consulerent persona. ¶ † Hic in-
nuit ꝙ electores possint sibi eligere locum ad eligendum: vnde po
terunt eligere locum in terra interdicta, dūmodo sit locus idoneus
& solennis, & etiam in suburbijs ciuitatis, si fortè est ibi aliqua solē
nis ecclesia. argumē. ff. de arbit. l. si cū dies. §. si arbiter. & C. quomo-
do & quādo iudex. l. vt si proponis præses cum certum &c. Nā cui
committitur totū territorium, cōmittitur locus tanq̃ eius pars cō-
comitatiua, & eius appendices ff. de acquiren. hæredi. l. si quis hæ-
res. C. de dona. l. in dona. ff. de procura. l. qui proprio. §. item quæri-
3 tur. in gloss. ¶ † Sed nunquid non interdicti possint eligere locum
interdictum? videtur quòd non, in c. vbi periculum. § porro. ver. ni
si fortè. de elec. lib. vj. Sed Ioan. Andr. ibi in nouel. dicit, quòd sic, &
valet electio: vt dixi tamen ibi distinguit, non possunt inuiti, quod
4 possunt spontanei. ¶ † Nota in causa postulationis expectandum
procuratorem capituli: quia capituli potius interest quàm postu-
5 lati cum ex postulatione non acquiratur ius. ¶ † Item capitulum,
& quælibet congregatio, quia per se comparere non potest, ↄstitue
rē potest procuratorem: vt C. de re mili. l. tam collatores. lib. xij. &
officio iudicis potest cogi ad eligendum procuratorem, qui tā sin
gulos quàm vniuersos defendat: vt ff. de fideicom. libertatibus. l. er-
go. §. addiri. ver. creditoribus. & ibi per Iaco. de Are. ¶ Porro singu
lares & certę ꝑsonę ipsę sunt expectandę si comparere volunt, nec
tenentur ardua negocia procuratoribus committere: vt ff. pro so-
cio. l. idemq;. ¶ Ibi nō possetis. hoc non est nouum quia facilis est
dissensus hominum. viij. questio. j. nec nouum. ff. de arbitr. l. item si
vnus. §. si in duos. ¶ Ibi, postulastis concorditer nemine discrepan-
te. supple & appellationi tacitè vel expressè renunciantes secūdū
Innocen. ¶ Ibi, per Abbatem. nota quòd abbas potest esse procu-
rator ecclesiæ cathedralis. ad hoc infra de censibus. c. sopitę. ¶ Ibi,
petentes not. formā supplicādi papę videlicet quòd faciendę trās-
lationi per vim prębeat consensum. ¶ Ibi, quasi pro certo. no. ꝙ est
reperire certum & quasi certum. quis autem dicatur informatus:
no. in cap. cupientes. §. j. in glos. notitiam. de electio. libro vj. ¶ Ibi,
non negauit, sed dicebat ꝙ non pertinebat ad eū obseruare. & not.
ꝙ non negare confessioni par est. Item not. ꝙ ad officium procu-
ratoris pertinet respondere, & non silere. ¶ Ibi, nec per nostras &c.
Ista allegatio non erat bona: quia est quartus modus scientiæ indu-
ctiuus, videlicet quia est publicè notum: vt no. C. de periculo tuto.
l. si tutor. ¶ Ibi, execurons. not. debere credi mandato executoris.
¶ Ibi, nec sufficit. quia in facto generali sufficit generalis notitia: &
not. quòd à tempore notitię interdictum statim ligat. ¶ Dicit lex,
quod non contemnit disciplinam, qui militem ignorat. ff. loca. si
6 quis ignorans. † tamen scientia probatur per iudicia, & per quædā
signacula exteriora: & fortius per signacula impressa: vt C. dę fabri-
censibus. l. stigmata. & transsumptiuè in c. si iudex laicus. de sēten.
7 excommu. libro vj. ¶ † Qualem te exterius videro, talem te interi-
us iudicabo. C. de ser. expor. l. moueor. dicit Arch. ꝙ si es inter ca-
nonicos præsumeris efficaciter esse canonicus. vt ipse notat cētesi-
ma distinctio. c. contra morem. hęc enim licet nesciantur per viam
causæ prospectiuę: quia nemo extat qui videat te creari canonicū.
tamen vera scientia habetur per viā signi: sicut etiā medici dicunt
in sua arte. Ista enim est ars quædam sciendi: vt per Iacob. Bu. C. de
episco. & cleri. l. si qua per calumniam. ¶ Ibi, propriam terram. hoc
bene erat verum: quia illa terra non erat regis. ff. de au. & argen. le-
8 ga. l. Quintus. §. argento. ff. de religi. l. ij. §. in locum. † quia genitiuus
casus significat causam dominij. tamen dicit tex. ꝙ mens senatus
plenius accipienda est. de lega. j. l. cætera. §. pe. & §. hoc senatus. ta-
men erat intra regnum Francię vt dicit hic Collec. ¶ Ibi, mandaue-
rimus. scilicet huic legato cardinali, qui implendo mandato ex cō-
iecturata mente mandantis in illa terra possit interdictum amplia-
9 re. nec mirum, † quia licitum est interpretari mandatum ex mente
mandantis: vt ff. mandati. l. si hominem. ¶ Ibi adhærebat s̃. pręstan
do auxilium, consilium, & fauorem. Nam isti quandoque vocan-
tur adhęrentes, quandoque complices, quandoque sequaces, qui
caudas habent inuicem colligatas: licet nomina sunt diuersa; vt C.
de hære. l. quicunque. ¶ Ibi, metropolitana. Not. quòd illud quod
10 seruat metropolitanus, debet seruare suffraganeus ¶ † Ibi, in obe
dientia est. Not. quod inobedientia est vitium tamen per se non est
maleficium: sed quandoque disgreditur ad ipsum. vt quando ex
inobedientia sequitur violatio interdicti. & vt ad similitudinem
grammatici loquar, si quæratur à me, maleficio quot accidunt. di-
co primo quod accidunt dolus & culpa. secundo locus & tempus.
tertio qualitas personarum; quia ex differentia personarum altera-
tur delictum. quarto numerus: quia in pęnis corporalibus mitius
agitur cum multitudine, ne multorum ffrages fiat: vt ff. de pęnis. l.
aut facta. §. fin. in pecuniarijs durius: vt ff. de iniur. l. si plures. & l. prę-
tor. ff. vi bo. rap. & legislator habet pro qualitate quicquid habet ag
grauare delictum. aggrauantia autem delictum quædam insunt
actu & habitu à princip. quo nascitur delictum, vt dolus. quædam
aptitudine non actu, vt in actione quod metus causa: & in actione
legis aquiliæ, in quibus pæna augmentata per postea dicitur pęna
delicti ratione originis suæ. ff. quod metus causa. l. si cum exceptio
ne. §. hæc autem actio. & institu. ad. l. aquiliam. ¶ Quædam autem
ab origine non insunt vllo modo nec aptitudine, nec actu. & istæ
culpæ quia veniunt ex alio capite, non dicuntur augere malefici-
um, vt in l. j ff. de in litem iuran. & ibi dixi in lect. post Barto. ¶ Vn-
de si statutum dicit, quod condemnatus pro maleficio possit im-
pune offendi, non intelligitur de condemnato propter contuma-
ciam absque eo quod verè vel fictè constat de maleficio. quia per
etymologiam vocabuli, quæ pro significatione habetur, vbi mo-
dus significandi non est traditus à iure, maleficium dicitur à malè
faciendo, non à nihil faciendo. & ideo condemnatus ex illo edi-
cto, si quis ius dicenti non obtemperauerit, non est condemnatus
ex maleficio, licet non obedire sit magna temeritas. vt ff. de regu.
iur. l non potest videri dolo carere. ¶ Ibi, humilibus. not. quod ple-
na & vera obedientia debet in se habere humilitatem. ¶ Ibi, non
obesset. not. quod contraria non operantur contraria. ¶ Ibi, culpę,
scilicet grandes culpę: vt l. j. C. ne sanctum baptisma. ¶ Ibi, postulā-
tem ecclesiam, & sic non vitio artificis: id est ecclesię Senonensis,
11 quæ est in capitulo, & capitulum in ea. ¶ † Ibi propter postulan-
tem personam. istud appellatur vitium materiæ. Nam per malam
materiam ruit ędificium. Item propter malam compositionem
ędificij. Item quandoque ruit ratione soli: quia erat ædificatum in
arena. ff. de damno infecto. l. fluminum. §. vitium. à simili, illi qui eli
gunt, vel postulant, ędificant: sed quando non ędificant sapienter,
vel de materia inepta puta quia ponunt tigna corrupta in ædificio.
vt ff. de action. emp. l. Iulianus. in princip. vel incompositè, quia in
malo fundamento, vel ędificator est imperitus ista talia sunt proxi
ma ruinę sic in electione & postulatione, si fit ab imperitis, vel fit
non seruata forma, quia non habet ordinem compositionis vel à
persona inhabili, vel de persona indigna. ¶ Item sicut sator agri de
bet obseruare tempora anni, aliàs perdit semen, & ager non fructi
ficat: ita eligendi postulandique tempora sunt obseruanda: aliàs ele
ctio & postulatio habetur pro nulla. ¶ Ibi, modo &c. not quod in-
cassum laborat, qui papæ supplicat pro persona sibi non grata:
quia non est verisimile quod gratia concedatur odiosis: vt ff. de
leg. ij. l. Lucius. §. Lucius Titius Damam. ¶ Ibi, abusi. s. ipso facto.
¶ Ibi, benignitate, quia benignum est parcere. vt not. ff. de infa. l.
furti. § pactus. & vt ait gloss. parcere prostratis fit nobilis ira leonis.
¶ Ibi, congrua dicitur digna & meruisse dicitur eo quia non est de-
merita. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. rogo. tamen non dicitur suffici-
12 ens, nisi sua sufficientia sit experimentata. vnde dicit † Aristote-
les primo ethicorum: nemo eligit iuuenes duces, quia non habent
experientiā. ¶ Nunc transeo ad gloss. & capio glo. quæ incipit per
hoc. & quæro nunquid expressa vel ficta confessio procuratoris
noceat domino? & dic ꝙ sic quo ad transferēdū onus probationis
in dominum; sed si dominus probaret contrarium, nō obesset: qa
præsumeretur facta p errorem procuratoris: & ad errandū nō ha-
bet mandatū. quod dic vt plenissimè notaui post Petrum & Cy. ī l.
13 vnica. C. de confessis. in mea lectura. ¶ † Capio alia in glo. & quęro
vtrum præsumatur scientia vel ignorantia. Nam regula iuris dicit,
quod ignorantia pręsumitur, nisi probetur scientia: vt ff. de proba.
l. verius. sed illa regula fallit in his quæ sunt nota de per se. i. natu-
raliter

raliter insita: vt C. de in ius vo. l. venia. quia homo est animal ratio- nale, & ideo præsumitur scire ea quę à natura sunt manifesta vel quasi. ¶ Item fa. lit regula in his quæ sunt publicè nota: quæ nemo ignorare debet nec licet, vt hic. nisi probaretur ignorantia per ipsi- us ętatem vel absentiam. C. de fa. sa moneta. l. j. in fi. & ff. de decretis ab ordine faci. l. fi. & in c. j. quo tempore miles. quod plenius prose quere vt no. in c. proposuisti. per Archid. & in regula præsumitur.
14 per Dyn. & Ioan. and. ¶ † Adde quòd quidam sunt qui præsumun- tur ignorantiam simulare, vt vxor & alij domestici qui præsumun tur scire res quæ erant in domo mariti. vt singulariter not. in l. ij. C. quando & quibus quarta pars debetur. li. x. quinimo sunt magis idonei testes q̃ extranei. ¶ Item ad probandũ etiã propter assiduã conuersationem: vt C. de in inte. resti. mi. l. de tutela. ¶ Item ratio- ne officij: vt ff. de cõfirmando tutore. l. tutores. & si materia dictat vnũ expresse, & verbo contrariũ, nõ credã simplici verbo: vt ff. de castrensi pecul. l. si forte. qa sermones debent conuenire reb⁹ sensa
15 tis: vt ff. de interrog. actio. l. confessionib⁹. ¶ † Capio aliã gloss. nun quid sufficiat edicta publicè publicari? responde, sic dummodo publicatio fiat per habentes aut autoritatẽ publicãdi. & hęc vera in factis generalibus. ¶ Sed in facto speciali alicuius personę requi ritur notificatio specialis facta sibi, vel suo procuratori: vt ff. de lib. agn. l. j. post princi. vel si persona nõ inuenitur, & est dubium an la- titet necne, tunc fit denunciatio ad domum solitę habitationis. C. de annali excep. l. vt perfectius. ¶ In causis autem electionum et postulationum dic vt plenè legitur & no. in c. causam. de electio. in cle. ¶ Sed nunquid requiritur quòd post publicationem fluãt duo menses ad hoc vt constitutio liget. dic vt nota. in proœmio clemen. ¶ Sed in statutis ciuitatum sola scientia attẽditur. vel supina igno rantia. vt eleganter dicit tex. in d. l. fin. ff. de decretis ab ordine fa-
16 ciendis. in verbo, aduersus scientes & c. ¶ † Capio aliam glo. & pręmitto: ꝙ legatus interpretatur dictum Papę: qa de voluntate Papę plenariè pręsumitur informatus. deinde glos. subdit. ꝙ plures sunt
17 species interpretationum quod dic vt no. in l. j. C. de legi. ¶ †. De- inde capio glo. quę incipit, bona fuit. & videt ꝙ interpretatio car dinalis fuerit falsa & iuri contraria: qa non dicitur terra regis illa quę per eum nõ regitur: siue consideremus verbum appellatiuum regis, siue genitiuum casum: vt l. ij. §. in locum. ff. de religio. & si di- catur quod hoc ratione adherentię. ista est falsa: qa adhęrentię non excedit limites interdicti iuxta illud, posuisti terminos ei⁹ qui pręteriri non poterunt: vt in c. si ciuitas. de senten. excom. lib. vj. Sol. dico ad primum ꝙ ciuitas erat de uniuersali territorio & circũfere batur à regno: vt dicere possumus quòd omnis eius virtus protege batur unde merito legatus est interpres Papę quia saltim fecit iuxta mandatum. ¶ Item Papa expressisset si sciuisset. ff. iudic. vñ sol- ui. l. iij. §. in hac. ff. de pac. l. tale pactum in fin. §. ĩ glo. ordinaria et notabili. & sic ratione vniuersitatis pertinebat ad regem, licet nõ ra
18 tione specialis curę vel iurisdictionis. ¶ † Ad secundum de signi- ficatione genitiui dico quòd hic ponitur largè secundum Ber. qa verbum dominus largissimum est, & seruatur in quocunq; modicã superioritatem habentẽ. ff. de verb. oblig. l. liber homo. §. seruus. & l. j. ff. rerum amotarum secundum Old. in consilijs. & ff. de hęre. in- sti. l. talem. §. fi. qa non semper genitiuus habet importare proprie tatis dominium. quando magis alia ratio cõsideratur q̃ ratio do- minij. sicut erat hic. qa mẽs interdicti fundata erat in ratione adhe- rentię. & sic no. quòd de vno dicitur de adhęrentibus. & sequacib⁹ videtur dictum. ar. C. de agric. et cen. l. cum scimus. lib. xj. & l. iij. ff. de vsu & hab. C. communia vtriusq; iudicij. l. possessionem. licet in contrarium faciat. ff. de verb. obli. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. vbi in fi. dicit personam nũq̃ intelligi tacitè nisi expressa sit in esse.
19 ¶ † Capio glo quę incipit, hoc ideo. no. ꝙ irregularis & suspẽsus nõ potest eligi, nec excõmunicare nec beneficia ꝯferre: qa nõ po test tangere claues ecclesię quas cõtempsit. de quo dic vt ĩ. de sen.
20 exc. c. is qui. li. vj. & no. ĩ c. cũ dilectus. s̃. de cõsuetudine. ¶ † Capio glo. quę incipit, ꝙ ergo. Et no. ꝙ ille qui est indignus ad eligẽdum est indignus ad postulandũ. & est ratio. quia per postulationẽ de-
21 uenitur ad electionem. ¶ † Sed nunquid potest dispensare postu- latio vt dispensetur cum illegitimè nato, dic ꝙ sic secundum Ber. qa hic nõ postulatur persona sed remedium. vnde non est verũ di- cere ꝙ sit postulatus indignus. arg. ff. de ritu nup. l. qui in prouin-
22 cia. §. fi. ¶ † Extra quęro, suspensus non potest postulare, nec postu lari: sed nunquid electio de persona digna potest fieri loco interdi ctorum? Resp. sic vt hic per Io. and. in nouella. & in c. ij. de electio. in cle. & adde c. cum dilectus. s̃. de consuetudine. Bal.

CAP. II.

1 *Postulatione admissa postulatus statim potest eligi.*
2 *Superior si protulit hęc verba admittimus inquantum de iure debemus, an verbum debemus, debeat referri ad necessitatem.*
3 *Ius vniuersitatis potest vni consolidari qui non solum dicitur maior pars, sed totum capitulum.*
4 *Guardianus fratrum minorum qui est absolutus intelligitur à sollicitudine guardiæ vel officij.*

GRatum. Qui postulationem cassatam innouat: est eligẽdi & postulandi potestate pri- uatus. ¶ Casus. canonici Senonenses, videlicet maior pars eorum, ex licentia nouiter postulãdi postulauerũt eundem Altisiodorensem episcopum: cuius postulatio iam erat cas sata. Papa dicit ꝙ abusi sunt indulgentia Papę. verum quidã ex eis postulauerunt alium episcopum, quorum postulationem Papa ad mittit, & hũc dignè postulatum & sollicitudine suæ ecclesię soluit. h. d. in effectu. ¶ Nunquid suppressores literarum tenentur crimi- ne falsi. dic vt in l. locum. § si quis dolo. ff. de tab. exhiben. per Bar. ¶ Ibi, reuocare. i. infringere. quod autem Papa facit, nemo reuoca re potest. ¶ Ibi, admisisse qui licentia abutitur eam perdit. & quot modis quis ipso iure priuetur potestate eligendi, vel postulãdi, po nit hic Compost. ¶ † Dicit Archi. ꝙ postulatione admissa statim
1 postulatus potest eligi & tũc electus statim erit sponsus ecclesię & vrgente iustitia confirmandus. lxj. distinct. neophitus. per Archid.
2 ¶ † Sed ego quęro quid si superior protulit hęc verba, admittimus inquantum de iure debemus & aliter non: an verbum debemus re feratur ad necessitatem. ¶ Ego dico ꝙ debet referri ad naturalem ęquitatem per l. quibus diebus. §. dominus. ff. de condi. & demon. verba ad naturalem intellectum referenda sunt. ff. de seruis expor. l. cui pacto. quæ est notabilis. ¶ Ibi, pauciores etiam ad vnum so- lum non tamen potest eligere seipsum: vt ĩ. de iure patro. c. per ve
3 stras. ¶ Not. ergo ꝙ ius vniuersitatis potest vni consolidari, qui nõ solum dicitur maior pars, sed totum capitulum. fallit vbi numerus est de substantia formę: quod est quando in facto non in fictione consistit: quia tunc in vnum non potest recidere secundum Ber. ff. de leg. ij. l. peculium §. quadrig. numerus igitur materialis non reci dit in vno, sed numerus intellectualis sic. vnde in vno potest reside- re populus si alij sunt mortui, & ille poterit ordinare syndicum qui gerat negocia quę pertinebant ad populum licet propriè lo- quendo vnus non sit populus tamen habet iura populi: vt l. sicut. §. fin. ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine. ¶ Ibi, licentiam. & ideo eligere potuerunt incontinenti vel ex interuallo ĩ. de electio. cap. dudum. ¶ Ibi, prouidisti. not. ꝙ ille qui confirmat postulationem,
4 dicitur prouidere. ¶ † Ibi, absolutum. dicunt fratres minores, talis guardianus est absolutus quod intelligitur à sollicitudine guardię vel officij. ff. de infa. l. ij. § miles. Et not. ex isto. c. arg. ꝙ notarius de- positus à tabellionatu non potest per comitem palatinum iterum recreari. concor. quod not. in auth. de armis. §. fi. coll. vj. vbi est gl. notabilis. & hoc motiuum format Old. in consilijs suis. ¶ Item est argumen. quòd sententia arbitratoris cassata de nouo ferri non possit Bald.

CAP. III.

1 *Episcopus maior est presbytero cardinali.*
2 *Cardinalis si deponatur, non retinet dignitatem: licet retineat ordinem sacrum qui erat ei impressus.*
3 *Iudex in allegationibus potest supplere etiam vtraque parte præsente.*
4 *Cardinales residentes in curia æquiparantur stellis fixis.*
5 *Vtilitas communis habet magna priuilegia.*
6 *Iudex supplens debet considerare quæ sit natura causæ.*
7 *Aequitas scripta iudicem monet.*
8 *Iudex quandoque supplet refrænando quod plus æquo petitur.*
9 *Iudex ex officio inquirit ex possessore bonæ fidei titulum suæ possessionis.*
10 *Iudex supplet vbicunque partes non possunt renunciare.*
11 *Iudex supplere debet quæ desunt aduocatis.*
12 *Appellari an possit ad principem ab iniuria quam facit iudex qui debitam postulationem non confirmat.*
13 *Conscientia remordet omne quod est citra naturalem rationem.*
14 *Officium iudicis est ius bonum: exceptio melius: actio optimum.*
15 *Excipere propriè quando dicatur.*
16 *Frater manens in domo si facit expensas de propria bursa fratri remanenti in studio, intelligitur fecisse de parte studentis, non de communi.*
17 *Officium iudicis suffragatur vbi forma excipiendi non congruit.*
18 *Pater an teneatur facere expensas studij, si filius habet bona separata.*
19 *Pater quando intelligatur fecisse expensas studij animo repetendi.*

BOnæ memoriæ. j. Postulatio per quam priuata, vel minor vti- litas cõmuni vel maiori pręfert, vel q̃ fit à minori quã à tertia parte capituli, admitti nõ debet. ¶ Casus. A ma iori parte fuit postulatus cardinalis in archiepiscopum, à minima

parte

parte fuit poſtulatus quidam epiſcopus. Papa poſtulationi cardi-
nalis non defert:quia vtilior eſt eccleſię toti mũdo apud ſedem apo
ſtolicam quam in quodam archiepiſcopatu.¶Itẽ nõ defert poſtu-
lationi epiſcopi:quia facta à minori parte, & in magna contradi-
1 ctione.¶†.Ibi,preſbyterum cardinalem. ar.quòd epiſcopus maior
ſit presbytero cardinali: quia poſtulatio debet aſcẽdere:quia pres-
a byter cardinalis [a] non poteſt epiſcopus conſecrare:ſed archiepiſ-
copus ſic.Cardinalatus eſt officium non ordo epiſcopalis.¶Ordo
non, quia nil addit ad conſecrationem miſſæ,non eſt ſupra ordinẽ
2 presbyteri:ita quòd ſit noua ſpecies,ſed eſt quædã adiectio.¶† Ex
his patet, quòd ſi cardinalis deponitur, quòd non retinet dignita-
tem,tamen retinet ordinem ſacrum qui erat impreſſus:quis mor-
tificari poteſt, ſed non funditus mori niſi cum anima. & quod dixi
in conſecratione epiſcopi,idem in alijs quæ ſunt reſeruata epiſco-
pis, quæ non poſſunt attentari per Cardinalem niſi ſit epiſcopus.
3 ¶† Ibi, plenius. not.quòd in allegationibus iudex poteſt ſupplere
b [b] etiam vtraque parte præſente: ſecus in probationibus facti, niſi
quatenus poſſunt concipi ex actis. ſed altera parte abſente poteſt
ſupplere interrogando teſtes extra & vltra producta:quia artificio
sè ſic adimpletur figura iudicij, quæ eſt actus trium perſonarum:
ſcilicet iudicis,actoris & rei.tex.eſt.C.de app.l.ampliorem.in prin.
4 ¶† No.ſimilitudinem.nam cardinales reſidentes in curia ęquiparã
tur ſtellis fixis quæ non mouentur, niſi motu orbis. ſic cardinales
prædicti non mouentur niſi motu Papæ. ſed & cardinales legati
æquiparantur conſtellationibus ſiue planetis quæ mouentur mo-
tu proprio nutu Dei, ita legati nutu Papę. & quicquid faciunt ita
5 præſumantur facere nutu Papæ. vt ſ. e. c.j. ¶† Ibi,pręferentes.co-
munis vtilitas magna habet priuilegia. vt ff.ſo.matri.l.j.C.de cadu.
tol.l.vnica.in fi.C.de primipilo.l. vtilitas li.xij.¶Ibi,non tam ex iu-
ſtitia quam ex gratia.i.non ex mera iuſtitia, nec mera gratia.Nam
quia vinculũ non eſt contractũ,non eſt mera iuſtitia:& quia ex ho-
neſtate debitum non eſt mera gratia.ſic. ff. de aqua quoti.l.j.§.per-
mittitur. ſecundum Ber. iudex qui ſupplet circa ea quæ non poſ-
ſunt expediri niſi pro tribunali: vt in his quæ ſunt magni præiudi-
cij,debet ſedere pro tribunali.ita intelligitur quod not. hic Ber.ſed
in his quæ non requirunt ſolennitatem ſedendi pro tribunali:quia
ſunt parui præiudicij poteſt ſupplere ſtando.vt ff. de interrog.act.
6 l.voluit. ¶† Item debet iudex ſupplens conſiderare quæ ſit natura
cauſæ ſuis circunſtantijs, nec impertinentibus intromittere ſe, vt
dicamus id quod dicitur C.de poſtu.l.quiſquis agat quod cauſa de
ſiderat. ¶Et ſcias quòd iudex poteſt in facto ſupplere pro his per-
ſonis quæ facta ſua exponere neſciunt, vel non poſſunt:vt pro pu-
pillis viduis,& miſerabilibus perſonis,pauperibus,& carceratis, ac
ſimilibus puta infirmis.vt not. Cy. C.ſi mancip.ita fuerit aliena,ne
proſtituatur. l. mulieres.¶Item in teſtamentis ad pias cauſas.ff. de
pet. hær. l. hæreditas. in fin ¶Item in cauſis vſurarum.ĩ.de iureiu-
7 ran.c. ad noſtram. el ij. per Innocẽn. ¶† Item vbicunque æquitas
ſcripta eum mouet.ff.de interro.act. l. vbicunque.& not.quando-
que iudex ſupplet indignum repellendo. vt ff.de poſtu.l.quos pro
hibet.& ſ.e.c. j. quandoque vtilitatem publicam præferendo pri-
uatæ.vt ff.de procur.l.filius.§.milites quandoque litem acceleran
do.ff.de procu.l.ſi reus paratus.quandoque poſt litem conteſt.ſup-
plendo in fructibus,damnis, & expenſis tunc emergentibus. ff.de
dã. infec.l.ſi quis miſſum.§.iudex.ff.de ædil.edic.l.ędiles.§.itẽ ſcien-
dum. quandoque adijciendo aliam rationem vel cauſam. ff. quod
cũ eo.l.Titianus.qñque interrogãdo.ff.de leg.iij l.offidius.ĩ.de fi-
de inſtr.c.cum Io. eremita. ¶Item proprio motu repellit libellum
ineptum: vt l.j.ff.de officio aſſeſſorum.vel impoſſibilem: vt l.j.C.
ne quis vela regia. ¶Item cum defenſio rei eſt publicè nota: vt C.
de his qui ad eccleſias confugi.l.ſi ſeruus. Item cum libellus ex ſui
forma iniuſtus,vel ex patenti materia.vt ff.de ope. liber.l.qui cum
maior.§.ſi patris.& ĩ.de offi.vica.c.j.per Innocen.Item aliquandò
ſupplet non proprio motu,ſed officio eius miſericorditer implo-
rato loco deficientis actionis.ff.de dam. infec. l. iiij.§.hoc iudiciũ.
vel loco deficientis exceptionis. nam excipere eſt quodammodo
agere. & ideo interdum ceſſat exceptio doli, ſed propter æquita-
tem naturalem iudex interponit officium ſuum de conſcientia le-
8 gis ſcriptæ.vt ff.de peti.hęre.l.planè.& l.fin.¶†Quandoque iudex
ſupplet refrenando quod plus ęquo petitur: vt quando taxat iura-
mentum in litem, vel expenſas immoderatas, vel omne quod eſt
9 vltra modum reducit ad modũ: vt ff. de vſu. l.placuit.¶† Item iu-
dex ex officio ĩquirit ex poſſeſſore bonæ fidei titulũ ſuæ poſſeſſio
nis,qđ nõ poſſet facere ad petitionẽ partis.vt elegãter no. in c.j.de
reg.iur.lib.vj.ꝑ Io.an.& ĩ.de procu.c.ex inſinuatione.per gl.ordin.
vltra Bal. hic. ¶Item iudex ex officio remittit pro teſte antequam
poſſit ſubornari: qa vbi ceſſat iſte timor, teſtis põt repeti,cũ ſolus
timor & nõ publicatio ſit finalis cauſa ꝓhibitionis, vt no.in auth.
de teſti.§.qa vero.nec in ipſo iudice p̃ſumit ſubornatio. vt not.ĩ.
10 de teſti.ca.cũ clamor.¶†Item ſupplet vbicũq; partes non poſſunt
renunciare.vt no.ĩ.de elec.c.ſi forte. in gloſſ.ſi ergo.lib.vj.¶Item
ſupplet ne maleficia remaneant impunita. C. de adul. l.quãuis in-
dubitati.q̃ eſt lex no. Sũt multa alia quæ ꝑtinẽt ad officium iudcis
quæ non proſequor.facit.C.vt quæ deſunt aduocatis partiũ iudex
11 ſuppleat in rubro & nigro.¶† Et not.quòd cautè dicit,vt quæ de-
ſunt aduocatis.i.quo ad merum officium aduocationis,quod con
ſiſtit in allegationibus iur.& cautelis aduocatorũ,ſicut eſt allegare
libellũ,ꝯponere cũ recto ordine,dictare exceptiões,formare capi-
tula acta & pertinentia fugere cauillationes & litiũ prolixitates.nõ
autẽ dicit quæ deſunt partibus ſcilicet in facti intẽtione iudex ſup-
pleret:vt inſti.de acti.§.ſi minus.& §.curare.& ff.cõmuni diui.l.cũ
fundus.& qui malè petit ſibi imputet imprudentiam ſuã.vt not.ff.
12 de in rem verſo.l.quidã.vbi bona glo.¶† Quæro,iudex qui nõ cõ
firmat debitã poſtulationem facit iniuriã, vtrũ ab iſta iniuria poſ-
ſit appellari ad principẽ. Bart. dicit ꝙ ſic in d.l.j.in fi.de aqua quot.
Alij dicunt quòd eſt denunciandum ſuperiori qui iniuriam reſcin-
dit.¶Ego addo quòd iſte debet puniri, & omnis iudex qui impo-
nit alicui neceſſitatẽ adeũdi principẽ ſuper eo quod ipſe inferior fa
cere poterat,& debebat,ẽ puniẽdus.& iſtã doc.ponit tex.no.ĩ auth.
de quæſtore.§.ſuper hoc.col.vij.¶Item ſupplet iudex defectũ pa-
rentis fauore matrimonij. ff. de iure dot. l. profectitia. in princip.
¶Item defectũ tutoris:qa periculũ eſt ne pupillus decedens tranſ-
mittat hæreditatem.vt C.de iure delibe.l.ſi infanti.in fin.¶Item in
bonorum poſſeſſ. C. qui admitti ad bono. poſſ.poſſunt l.bonorũ.
& vbicũq; ſupplet ibi debet dare ſupplens ex officio.tex.eſt ibi vni-
cus in iure. ¶Itẽ ſuppletur dãdo defenſorem abſenti, qui propter
abſentiam ſe defendere nequit ne bona diſſipentur: quia reipubli-
cæ intereſt.ff.ex qui.cau.ma.l.ab hoſtib.in prin.C.de capti.& poſtli
mi.reuer.l.nec nos & no.ĩ.de iuramẽto calũ.per Ber c.cũ cauſam.
13 ¶† Amplius no.omne quod eſt citra naturalem rationem,cõſciẽ
tia remordet.vt not. in l.in hac.ff.de tritica.¶Item omne quod eſt
contra aliquem de quinq; ſenſibus corporeis appropriatis ſciẽtiæ
illius rei vel actis:verbi gratia contra viſum.l.ij.ff.de ferijs,vel con-
tra id quod ipſe iudex audiuit auribus ſuis.Nam auribus alienis ne
mo audiuit.& ideo auditus non eſt propriè teſtimonium.Dixit au-
tem Martinus & Placentinus ꝙ iudex contra conſcientiam nõ po-
teſt iudicare.eſt enim conſcientia cõſonantia voluntatis & intelle-
ctus.¶Vnde voluntas & intellectus à quo dependet ſcientia, de-
bent eſſe adinuicem colligata. & hoc tangitur in pluribus locis, &
præſertim in d.l.fi.ff.de peti.hęre.vbi dicitur,quod licet reus nõ ex
cipiat per modũ excipiendi,ſed factum alleget narratiuè,iudex ſup
plet per modum ſupplendi,quod interdum facit etiam poſt ſentẽ-
14 tiam.vt eleganter dicitur. C.de colla.l.ſi ſoror.¶† Et nota ꝙ offi-
cium iudicis eſt ius bonum exceptio melius,actio optimum.in his
tribus fundantur iudicia: quia iudicia legibus debent eſſe fundata
& in legum & iudiciũ miniſtris. ff. de origi.iur. l. ij.§. poſt originẽ.
C.de ſportulis. l. j. & ij.¶Dicit gloſſ. quòd officium iudicis pluri-
mum facti habet quàm actio.inſtit. de actio. in prin.& non eſt of-
ficium niſi excitetur ad actũ.¶Sed actio in ſuĩ ſubſtantia eſt etiam
antequam proponatur. ¶Item ſcias quod officiũ iudicis reſtrin-
gitur ad qualitatem actoris: quia eſt ius extraordinariũ & irregula-
re.vt no.ff. de condictio.indebi.l. fi.§. fi.vbi glo.ſing.ſed illa glo.lo-
quitur in officio implorabili.¶Sed quoddam eſt officium iudicis
quod reſidet in iudice tãtũ,& non oportet quod imploretur ab ali
quo.vt ff.de officio præſidis.l.illicitas.& l.congruit. de peti.hæred.
in l.fi.ff ponitur pulcher caſus qui talis eſt:mater inſtituit filiũ ſub
conditione emancipationis, ea mortua pater poſſidet hęreditatẽ
& fructus percipit:poſtea emancipauit filiũ,& filius hæreditatẽ ma
ternam adiuit,deinde ſenator creatus eſt,& pater in honore filij fe
cit expenſas:repetit filius hæreditatem.pater dicit,paratus ſum re
ſtituere dummodo refundas expẽſas quas feci in honorem tuum.
15 † Quæritur an hæc exceptio cõpetat patri? reſpondet Scęuola qđ
illud propriè non eſt excipere ſed officio iudicis conſulitur.¶Sed
quare nõ eſt propriè excipere? reſpõdeo qa non vulnerat actionẽ
quæ intentatur:ſed eſt quædam retentio.expenſa enim non erat fa
cta in rebus hæreditarijs,nec de burſa hæreditatis,ſed de burſa pa-
16 tris circa perſonam filij.¶†Et nota optimam.l.pro fratribus quo-
rum vnus remanet in domo,alter in ſtudio.nam ſi manẽs in domo
facit expenſas de propria burſa,intelligitur feciſſe de parte ſtuden
17 tis non de communi.¶† Item not.officium iudicis ſuffragari vbi
c forma excipiendi [c] nõ congruit.& iſtud officiũ iudicis naturalẽ in-
tellectum habet.qa non debet quis locupletari cũ aliena iactura. vt
ff.ſi cer.pe.l.ſi me & Titiũ. ¶Iſtæ expenſæ dignitati cõgruebãt.vt
18 ff.de lega.iij.l.his verbis.§.alumno.¶† Item not. ꝙ pater non te-
neatur facere expenſas ſtudij, ſi filius habet bona ſeparata. poteſt
etiã poni caſus in d.l.fi. quod vxor inſtituit virũ, & rogauit eũ qđ
emanci-

ADDITIONES.

a ¶ Vide Barb.in trac.de præſtantia Cardinalium.
b ¶ Vide remiſsiones allegatas per Alex.in l. j. C. vt quę deſunt aduo.iudex poteſt ſupplere.
c ¶ Vide multa notabilia cumulata per Iaſ.may.in l.vbi pactum.C.de tranſa.

emanciparet filiū & restitueret ei hæreditatem. Nā cū sit elect⁹, vt ibi vidistis, nihil debet lucrari cū sit hęres. casus est vnicus iu iure. ff de vsu. l. in fideicom. §. cū Pollidius. & ibi Cy. nor. quòd pater nō lucratur fructus aduenticiorū. & est ratio, quia nondū erant quæsita filio propter testamentum matris conditionatum. & licet aditio hęreditatis fingat retro. vt l. si ex re. §. fina. ff. de stipula. ser. tamen non fingit ad commodum patris. ¶ Item not. casum qui alibi non reperitur, quòd pater expensas studij intelligitur fecisse animo repetēdi, quando possidet bona filij ex quibus filius in studio potest regi. ¶ Sed si nihil possideret de bonis ad filium pertinentibus, intelligeretur pater functus paterno munere, non animo repetendi. ff. de mune. & hono. l. qui originē. & quod no. ff. fami. hær. l. quę pater. & l. j. §. ne castrense. ff. de colla. bonorum.

CAP. IIII.

1 *Procuratorem mittere non tenetur qui non vult persistere in contradictione.*
2 *Suffraganei non habent vocem de iure communi in electione, vel postulatione proprij archiepiscopi.*
4 *Vox est instrumentum animę rationalis.*
5 *Postulatio facta per falsum procuratorem an possit ratificari.*
6 *Recedere potest quis quandoque ab eo quod fecit.*
7 *Possessio alia est propriè dicta possessio: alia impropriè.*
8 *Realitas traditę possessionis probatur per signa accidentalia.*
9 *Factum aliquando non sufficit nisi sit præscriptum.*
10 *Variare non licet post præsentationem factam Papę.*
11 *Conscientia duplex est.*
12 *Interuenire potest consensus temporibus diuersis.*
13 *Extrinseci admissi ad eligendum vel postulandum, præsumuntur admissi de mera gratia.*
14 *Admitti qui debet de iustitia, quid iuris si sit admissus tanquam de gratia.*
15 *Et quid iuris si non appareat vtrum sint admissi de gratia, vel de iustitia.*
16 *Probari quomodo debet quòd quis vsus fuerit iure seruitutis.*
17 *Possessio an tribuat ius eligendi.*
18 *Actus electiui an dicantur propriè possideri, vel quasi.*
19 *Mala fides an impediat translationem dominij.*
20 *Bona fides animi possessoris qualiter probetur.*
21 *Libertas seruitutis prędialis quare præscribitur mala fide, & non præscribitur seruitus.*
22 *Papa si concedit mihi aliquid de plenitudine potestatis: an alius possit contra me illud ius præscribere.*
21 *Papa an possit cum bona conscientia donare decimas, vel castella ecclesiarum.*
24 *Pręscribi an debeat contra ignorantem.*
25 *Ignorans an pręscribat.*
26 *Aduersarius dicitur ille, qui est in possessione obstatiua.*
27 *Agens ex contemptu an intelligatur proponere vtile interdictum vnde vi tanquam spoliatus: vel vti possidetis tanquam inquietatus: vel quod vi aut clam tanquam turbatus.*
28 *Ingressus ad rem si prohibeatur alicui qui nolebat ingredi alio iure quàm seruitutis, sibi non competit confessoria, sed officium iudicis.*
29 *Recedere potest quis ab exceptione proposita.*
30 *Factum ex quo ius non acquiritur non trahitur ad necessitatem.*
31 *Prelatus tenens nomine ecclesię id quod de iure tenere non debet, non tenetur contra conscientiam ecclesiam defendere.*
32 *Consensus successiui dicuntur facti in concordia quando concordia est de forma substantiali actus.*

BOnę memoriæ. ij. Ibi, igresso. nota mors appellatur principium viatoris: quia tendit ad vitam. Et ideo statutum est homini semel mori. ¶ Casus. Canonici Strigonienses postulauerunt archiepiscopum Colocensem in archiepiscopum propriū. suffraganei Strigonienses opposuerunt de cōtemptu: fuit replicatum quòd & si aliquando fuerunt de gratia admissi ad eligendum, tamē nō erat ex hoc ius quæsitum. & hoc vsq; ibi: qa nobis Papa super hoc ducit prouidendum sub distinctione quòd aut vtraq; pars volebat instare. & tunc mitterent ꝓcuratores idoneos si suffraganei à contradictione cessarent super postulationis prosecutione. Si autem postulantes diffiderent de iure suo, eligerent canonicè de nouo. hoc vsq; ibi, cæterum. & forte aliqui diffidebāt de iure suo, aliqui non diffidentes processerunt ad aliam postulationem. S. Quinq; ecclesiēsis episcopi: quam postulationem Papa cassauit: quia erat facta in maiori discordia quàm prima, & vltra fines mandati. hoc vsque ibi, sed nobis. ibi ponitur aliud mandatum papæ quod dicti canonici deberent eligere vel postulare cum cōsensu dictorum suffraganeorū si hoc erat de cōsuetudine præscripta: alioquin Papa prouideret. & hoc vsq; ibi, verum. Demum isti canonici quibusdam suffraganeis ad concordiam reuocatis, antequam tamen reciperent literas primam postulationem innouarunt. Sed illi qui non erant ad concordiam reuocati, fecerunt postulationē de nouo de dicto Quinq; ecclesiensi. vsq; ibi, nec nocebat. ibi Papa dicit quod canonici qui concordauerunt per prius, non poterant per posterius dissentire nec illudere Papæ. hoc vsq; ibi, quia vero. Ibi subdit Papa quòd magis congruum esset prouidere de originarijs regni, & per postulationem ascendere: tamen finaliter Colocēsem absoluit: & ipsum ad Strigoniēsem metropolim trāstulit iuxta votum dictorum postulantium cessionum pollicens ei pallium ad vsum & nomen Strigoniensis ecclesię. ¶ † Vltra alia notata collige
1 ibi si autem. quod qui non vult persistere in contradictione, non tenetur mittere procuratorem Ibi, originem. not. originarium præ-
2 ferendum his qui extranei sunt in dignitatibus patriæ. ¶ † In tota decretali, nota quod suffraganei non habent vocem de iure communi in electione vel postulatione proprij archiepiscopi. & est rō, quia suffraganei nō sunt de capitulo cui pertinet electio: tamē hoc
3 ius potest præscribi. ¶ † Not. ꝙ id quod non est informatum essentialiter, & hoc abusiuos actus lex spernit & non diffinit ipsos. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. l. ij. vnde abusiue voces nō non sunt voces. Nam voces sunt notæ earum quæ in anima sunt
4 passionum. ¶ † Item vox est instrumentum animæ rationalis secundum Albertum magnum in sua summa. Et not. ꝙ voces pro
5 nullis habentur. ¶ † Modo quæro, nunquid postulatio facta per falsum procuratorem possit ratificari? Respondeo: quia caret spiritu principali. & per consequens accessorio. Non obstat. ff de iudic. l. j. quia iudicium ibi habebat formam esse, & aptitudinem ad confirmari. hic non. nos dicimus ꝙ ille qui appellat, ratificat quod est verum vt habebat vim mandati. vt ff. rem ra. habe. l. iij. §. falsus. & licet ratificet non tamen ratificat & ego dico quòd si à laudo lato cum falso procuratore appelletur per dominum, solus procurator legitimatur. ¶ Sed si aliàs laudum est iniustum, per hoc non iustificatur nec est necessaria prosecutio appellationis: quia ne laudū transeat in homologationē, sufficit dicere, cōtradico. & frustra multiplicatur sermo. ff. de au. & ar. leg. l. pediculis. §. labeo Et not. ꝙ ille qui metu pęnę consentit, habet ratum sed non gratum. Ibi eligendi, & per consequens postulādi: qa qui præscribit electionē pręscribit postulationem quæ largo modo potest dici electio qa fit cū ratione & intellectu. ¶ Nota hic ꝙ quędam habent principium gratuitum, & processum volūtarium. vt hic. ff. de acqui. posses. l. qui iure familiaritatis. & ff. de offi. procon. l. obseruare. §. fin. ¶ Quædam habent initium gratuitū, & processum violentum, siue necessariū, vt quando se obligare volēs & valens obligat se in posterum: vt ff. commo. l. in commodato. §. sicut. & C. de dona. quæ sub modo. l. perfecta. & quandoq; quis potest recedere ab eo quod fecit, vt pu-
6 ta ab appellatiōe, quādoq; non: vt ȷ. de elec. c. quāuis. li. vj. ¶ † Ibi, nuncij, isti non erant procuratores ad petēdum postulationem admitti: & ideo illorum confessio nō nocet mittentibus. ar. ff. de ver. obl. l. qui romę. §. calimachus & etiam si essent procuratores, nihil confessi sunt de intentione aduersariorum: quia eorum cōfessio habet cōtradictionem annexam & inseparabilem rationē per illud verbū de gratia: in quo not. ꝙ admissus de gratia non efficitur possessor. quia in ipso instanti gratia incipit, & desinit executa. ff. de ꝓ
7 cura. l. is qui stichum. simile. ff. de infa. l. genero. ¶ † Et scias ꝙ possessio alia est ꝓpriè dicta possessio, vel ęquipollens, quę acquiritur per calcaneum. nam in calcaneo cōsistit firmitas pedis: vnde possessio dicitur à pedum positione. i. fixione. ¶ Alia impropriè quādo pro alio vt quādo colonus tenet pro domino, alia ab alio, vt teneo à te precario. ff. de acquir. pos. l. quod meo. Ille qui possidet pro alio simpliciter non lucratur vsum rei. Ille qui precario lucratur vsum quem consumit. ff. de donatio. l. aquilius. & l. Lucius. & nota. in l. j. ff. đ precario. vnde aliud est dicere possideo ꝓ te, & aliud possideo à te. licet per vtrāq; istarū formarū transferatur possessio & dominiū titulo imminēte. sic singulariter nota. ff. de pac. l. ab emp.
8 ¶ † Sed nunquid per signa accidentalia probatur realitas traditæ possessionis. dic quod non necessario & cōcludenter, sed pręsumptiuè sic per signa accidentalia non probatur illud quod substantialiter est probandum. ¶ Vnde argumentatio à signis accidentalibus non arguit de necessitate, secundū Old. in consilijs. per anulum non probatur matrimonium. infrà de pręscri. c. illud. & perceptio salarij non facit quem decurionem: vt ff de decurio. l. hærennius. ibi, conscius nedum assensum. ¶ Et no. quod ille qui non vult interesse cōsilijs, perdit ea vice commoda possessionis si quā possessionē haberet. Ibi, non cōstabat. nota quod in his quæ variatur per accidens, vtendum est distinctione: quia nō potest dari vniformis doctrina de difformibus vt l. j. quomodo & quando iudex. Itē regula debet esse de his quæ vt multum; exceptio de his quæ vt parum. vt not. inst. de inutilibus stipulatio. §. si quis alij. ¶ Ibi, cessassent. not. quod quis potest cessare à contradictione: & renūciādo contradictioni habilitat aduersarium: tamen non fundat ius ipsius nisi

nisi ille probet. ¶ Ibi, diffidere.no.quòd ille qui diffidit de iure suo
amplius non potest audiri in prosequendo. vt C. de fide instru.l.si
a nec sarius.& C.de pac.l. postquam liti. ¶ Item si prelatus diffidit
de iure ecclesię debet dimittere ius indiscussum,& non respōdere:
q̃ expedit sibi tacere: & magis prodest ecclesię tacendo q̃ secundū
conscientiam rńdendo.vnde aliquādo idonea defensio est silentiū.
vt no.ff.de procu.l.vel in operis. ¶ Ibi, multa discordia.not. ꝑpter
multam discordiam aliquem reprobari. ¶ Ibi, canonicam. not.ꝙ
iste sermo attribuitur electioni:postulatiōi verò attribuitur sermo
9 qui sequitur cōcordē. ¶ †Item not.ꝙ non sufficit aliquādo factum,
nisi sit prescriptū: licet enim post factum nō disputetur nisi de pos-
sessione; tamen ante factum est disputandū de proprietate vbi ha-
bet idoneū contradictorem. Versi. verum.ibi anteq̃ literę vel man-
datum non ligant processus iudicum, nisi post intimationem de
hoc not.ff.si cer.pe.l.eius qui in prouincia.quas verò. & j. de resti-
tu.spoli.c.audita. ¶ Ibi, innouarunt,scilicet interim postulando.
¶ Ibi, intelligentes. intelligere dicitur abusiuè ille qui errat. ¶ Ibi ad
notandum literis.not.ꝙ quis nō potest venire contra literas suas.si
mile dicit lex ꝙ desiderium apud acta publicatum nō potest emē
a dari.C.de omni agro deserto.l.rura.lib.xj. ¶ Ibi, pendente.no.ꝙ [a]
papa à nullo dependet. & sicut se habet sol in planetis, ita papa in
ecclesijs. ¶ Dicit Innocen. ꝙ papa vltra plenitudinem potestatis ni-
hil potest præscribere:quia præscribitur id quo quis caret, non id
qđ hēt l.sequitur.§.si viam.de vsuc.& quòd exercendo plenitudinē
potestatis nullius possessioni præiudicat nisi quatenus expresè de
rogat.Plenitudini potestatis nil potest addi vel detrahi, iō nec præ-
10 scribi. ¶ †No. ꝙ post præsentationem factam papæ non licet varia
re:q̃a variatio est quædam illusio. dicit lex ꝙ erubescit varians.C.
de modo mulctar.l.eos.dicit etiā Cato.Cōueniet nulli qui secū dis-
sidet ipse. ¶ Ibi, cum bona conscientia. nō potest quis iudicare de
re cuius non habet notitiam Item dubius in conscientia debet se
declarare. Archidiaconus dicit, ꝙ dubius in conscientia non facit
contra conscientiam: nec debet ire venando nec perscrutando de
cconscientia alterius. ¶ Dicit Cassiodorus quòd non discutitur in
11 conscientia iustitia nō pura:†& est duplex conscientia.s. iustitiæ fo
ri iudicialis,& in iudicijs prędualet cōscientia fori: sed in his q̃ spon
te fiunt conscientia mordax non est spernenda: q̃a est conscientia
arctatiua:sed cōscientia cōsilij & non pręcepti potest spermi absq;
peccato mortali:dummodo nō fiat in cōtemptum diuinę maiesta
tis:sed de friuola conscientia non curamus: vt si quis haberet con-
scientiam comedendi carnes porcinas: dicit lex ꝙ non debet quis
esse curiosus vbi tractatur de damno vitando: nec sollicitus dam-
ni sui inquisitor:secus si tractat de alio impugnando.vt ff.de noua.
l.doli mali.§.fin. ¶ Ibi, honestus.nota gradatim ascendendum po-
tius quā à latere transeundo. ¶ Ibi, licet temporibus diuersis.not
quod no.in c.si capitulo.in nouella.super verbo,recipere.libro.vj.
12 ¶ †Item not.ꝙ diuersis temporibus potest interuenire consensus.
quod est verum in consensibus singulorum.vt ff de serui.rusti.præ
di.l.per fundum. ¶ Sed in consensibus vniuersorum nisi sit funda-
ta vniuersitas per prius,non valent consensus accidentes:q̃a non in
13 ueniūt aliquod substātiale formatum cui possint applicari. ¶ †Re
uertor ad principium,& quæro nūquid extrinseci admissi ad eligē
dū vel postulandum pręsumuntur admissi tanq̃ debentes interes
se,an de mera gratia.respon.de mera gratia.quia iste actus naturali-
ter eis non competit. & ista gratia non est extēdenda ad alios actus
successiuos argu.ff.de neg gest.l.tutori. quia nemo pręsumitur ius
14 suum iactare.ff de proba.l.cum de indebito. ¶ † Quæro quid econ
tra si ille qui debet admitti de iustitia sit admissus tanq̃ de gratia ꝙ
apparere potest per protestationem.Dicit Inno.ꝙ sibi præiudicat:
quia qui consentit sua iura perdit.C.de admi.tut.l. cum quædam.&
ideo si protestatio displicet, debet statim cōtradicere protestatio-
15 ni.vt l.fideiussor.in princ.ff.qui satisda.cog. ¶ † Quæro quid si non
apparet vtrū sint admissi de gratia vel de iustitia. respon. iste actus
est similis seruituti, in qua oportet ꝙ aliquis probet se admissum
iure seruitutis:vt l.fin.ff quemad.serui.amit. Nam omne ius quod
acquiritur in alieno perseueranter alieno quędam seruitus est.vt ff.
16 de le.j.l.si tibi homo.§.fin. ¶ † Sed quomodo probabitur,ꝙ fuerit
vsus iure seruitutis? respondeo ex pręcedētibus & sequentibus:q̃a
talis declaratur actus per posterius qualis ordinabitur prius.vt ff.de
leg j.l.si seruus plurium.§ fin.ff.de iudi.l.j in illa notabili quæstione
quæ ibi formatur.& ff.de reg.iur.l.,semper in stipulationibus. nam
quæ dicta sunt in præludijs videntur in conclusionibus repetita.ff.
de hæredi.inst.l.fi.ibi patet ꝙ præambula vitian conclusiones.Est
autem ibi conclusio hæredis institutio non legata:quia legatis non
erat proœmium applicatum, nisi appareret de intentione cōtraria
testatoris, videlicet ꝙ non esset aliter legaturus nisi q̃a nolebat præ
grauare nouum putatiuū hæredem.tunc enim legata deberētur.de
17 hoc dixi.C.de fideicom.l.ea quam. ¶ † Quæro nunquid possessio
tribuat ius eligendi? respondeo sic accipiendo ius pro iuris licētia,
nisi appareat de nō iure per contrariam dispositionem iuris cōis:
vt in c.ad decimas.de resti.spo.lib.vj.facit quod not. Inno.j.de fil.
presby.c.constitutus.'nā in iuribus exercēdis quasi possessio debet
esse iusta,id est nō vi,nec clā,nec precario: vt hic.& C. vti possi.l.j.
18 ¶ † Quæro vtrū actus electiui dicātur propriè possideri, vel quasi?
Dicit Inn. ꝙ canonici nō dicuntur esse propriè in possessione vel
quasi iuris eligendi: sed magis in ipso pleno iure eligēdi:q̃a hoc cō-
petit eis plenè ex ipsius rei natura. Idem ait ꝙ dominus non dici
tur esse quasi in possessione dominij: q̃a rerū dominia quasi possi-
deri nō pnt: licet sit in possessione rei corporalis,puta fundi,vel a-
liquorū actuū puta eligendi ꝑ quos actus repręsentatur dominiū-
vt no.j.l.pe.ff.de cōdi.insti.C.de proba.l.cū res. ff. fami.hær.l.j.ff.si.
serui.vē.l.sicuti.§.si quęrat. ¶ Sed quę est ratio ꝙ dominiū nō pos-
sidetur,sed vsufructus sic.ff.ex qui. caus. maio.§ itē ei.l ait prætor.
cū alia lex dicat, ꝙ est reperire dominiū vsufructus.rń.q̃a vsusfru-
ctus possidetur per patientiā domini.quæ patiētia habetur pro cō
tinua traditione. vt ff. de vsufru l. 3. §.dare. Præterea si dominium
possideretur,ergo non posset ab alio præscribi.quod est falsum.
19 ¶ † Et adde quod no.Cy.C.de pact.l.traditionibus in vltima q. vbi
dicit,ꝙ mala fides non impedit translationē dominij, sed impedit
vsucapionē si concernit initiū præscribendi Si ergo inchoata erat,
nō impeditur accessio tēporis.ff.de contrah. empt.l. dolia.§.eum.
sed de iure canonico requiritur ꝙ non superueniat mala fides. vt
not.in l.j.C.de vsuc.transformanda de iure ciuili si res est præscri-
ptibilis, inspicitur initiū si quis habet titulū: secus si sit impręscri-
ptibilis:vt quemadmodū incipere nō pōt,ita nec permaneat.ff.pro
suo.l.si ancillam.argu.ff.de fideius.l. Vrannius. ¶ Item si titulus con
funditur,vsucapiendi conditio absorbetur,vel verius reuertitur ad
actorem,sicut dominiū.arg eorū quę no.ff.de dona.l.j.in magna gl.
20 quæ est not. ¶ † Quæro qualiter probetur qualitas animi possesso-
ris:puta bona fides? respondeo, habes gl. singularē ꝙ ꝑ iuramentū.
21 insti.de act.§ aliæ. ¶ † Quæro ad declarationem duarum legū quare
præscribitur libertas seruitutis prædialis mala fide, & nō præscri-
bitur seruitus.vt ff.de vsuc. l. sequitur.§.si viam.respondeo libertas
est res naturalis, & præsumitur libera. vnde possessio libertatis est
actus cui natura cooperat: & etiam ipsum prædium quamuis in-
animatum præscribit. vt ff quemadmodū serui.amit. l.qui fundū.
22 ¶ † Quæro Papa concessit mihi aliquid de plenitudine potestatis:
Nunquid alius possit contra me illud ius præscribere? & videtur
ꝙ non: quia contra plenitudinem potestatis præscribi non potest.
contrariū est verū. q̃a mutatione personę mutata est rei qualitas.
ff.de publica.l.licitatio.§ earū.ff.de acquiren.hære.l. Paulus respon
dit per procuratorem.§.fin.de impo.lucra. descri.l.j.lib. x.& tamē
ille qui præscribit intelligitur possidere de plenitudine potestatis
Papæ.ff.de dona.cau.mor.l.qui alienam.quia à principio tituli for
23 matur successus posterior.ff.de dona.l.qui id quod. ¶ † Quæro nū-
quid Papa cum bona conscientia possit donare decimas, vel castel-
la ecclesiarum? dicit Inno quòd sic.quod tenementi pro castro Pi-
sano cuidam donato à Papa habentem plenam notitiam qualita-
tis rei. Pone imperator concessit mihi bassam iurisdictionem in
quodam oppido.īterra non habente episcopū puta j.trecētos au-
reos:tibi aliam iurisdictionem.i.supra.Certum est quòd in pręscri
benda iurisdictione requiritur scientia eius cōtra quem pręscribi-
tur:detur igitur ꝙ vnus istorum scit gaium vti iurisdictione: alter
ignoret,nunquid contra scientē præscribitur,& cōtra ignorāte nō:
an contra neutrum,an contra vtrūq;. respondeo contra sciētē tā-
tum:quia ignorans quasi possessionem retinent. argu. ff.de vsuc.l.
24 iusto.§.non mutat. ¶ † No.contra ignorantem pręscribi.ff.quem-
admo.serui.amittantur.l si partem.ff.de contrahenda.emp.l.in vē
25 dendo.§ j.C.de præscrip.long.temp. l. fi. ¶ † Ignorans autem non
præscribit,qđ debet habere bonā fidem.ff.de acqui. possessi.l.pos-
sessio quoq;. §. fi. ¶ Sed nunquid in pręscribenda iurisdictione est
necessaria scientia populi videtur quòd non: q̃a populus non hēt
26 aliquam iurisdictionem: sed isti donatarij imperatoris. ¶ † Et est
simile, quia agricolarum prædium præscribitur cōtra dominū cū
ipsis agricolis absq; conscientia agricolarum: quia in hoc nō ha-
bent velle vel nolle:sed tanquam appendices agri sequuntur inui-
ti.ff de lega.j.l.si quis inquilinos §.fi C.de agri. & censi. l. quemad-
modū.& tamen ipsi sunt ingenui, & habēt proprium de quo pnt
contrahere & testari.de quo singulariter not.insti.de iure persona-
rum. ¶ Item aliud simile. quia creditor potest alienare ius suū In-
uito debitore. & ista ꝓscriptio est species accessionis siue alienatio
nis. præterea actus passiui competunt populo non actiui. In con-
trariū facit quod no.ff.de fideicōmis.liber. l. inuitus. prima verior
q̃a ista est alienatio legalis. ¶ Et scias qđ si me possidente alius pro-
miscuè vtitur, ista vsus qui interpretatur clandestinus nō interrū-
pit

ADDITIO.

a ¶ Papa a nullo dependet: & sicut se habet Sol in planetis,ita Papa in ecclesijs
ad eundem Bald.in l. fin.C. de si contra ius vel vti. publ.& cumulata per do.
nouissi.in c.j.s̄.de spec.do.

p't possessionē nec præscriptionē meā vt dicit illa.l.no.ff.de fund. dot.l.fundum.Scias & aliud, ꝙ si in aliqua terra non reperitur alius iudex q̄ spiritualis, ꝙ ille etiam habet tēporalitem ex quo non inuenitur alij attributa. ¶Nā iurisdictio spiritualis apta est ampliari ad temporalitatem: quia non est dare locus vacuus in quo vt ita dixerim iurisdictio non inhabitet, ac si iurisdictio esset quidam vniuersalis homo sicut fiscus qui dicitur esse vbiq;. vt no.in l j.C.de quad. præscri.& est ratio,qa deficiēte magistratu seculari ecclesiasticus iudex illius loci supplet eius vices: vt C.de annali excep.l.vt præfectius. & in auth.vt differentes iudices in prin.col.a.ix. ¶Nec est hoc irrationabile:quia iurisdictio temporalis sumpsit originem ab ecclesiastica & ei ab origine iurisdictionum fuit associata. vt no. Inno.in c.
27 licet.ff.de foro cōpe.† ¶Adde dicit Inno.ꝙ ille dicit aduersarius q est in possessione obstatiua.Sec⁹ si possessio sit cōpatibilis,vide qd norat Bart.in l.fin.ff vti possi. ¶Itē dicas iurisdictio possidetur per actus correspondentes.i.qui non possunt fieri citra nomē & ius iurisdictionis:vnde per arbitros iurisdictio nō præscribitur,sicut nec per perceptionē pomi nō præscribit.sicut nec per cęnare vel spacia
28 ri.vt ff.de serui.l.vt pomū. ¶† Quæro nūquid agens ex contēptu ītelligit proponere vtile interdictū;vnde vi,tanq̄ spoliatus, vel vti possidetis tanq̄ inquietatus, vel qd vi aut clam tanquam turbatus. Nā primū interdictū est personale similiter secundū:qa ptor locutus est per verba secundę personę:& debemus verbis edicti seruire. vt ff.de exercitoria.l.j.§.si is qui nauē.Tertiū verò est in rem :quia nullius personę in edicto prętoris fit mētio.ff. qd vi aut clam.l.aut qui aliter §.fi.& ratio quare prętor ita diuersificabat: quia violentia est actus de persona in personā, licet circa rem : sed turbatio est ab ipso opere facta inquietatio siue turbatio : qa plerūq; ponit vnum pro alio.ipsum aūt opus in re secutū est,& quotidie turbat:& ideo habito respectu ad opus; id est operatum quod remanet ex opere, & ad vtilitatem prędictorum pretor statuit interdictum qd vi aut clam esse generis neutri : ita ꝙ pręlicetur de vi facta à se & ab alio. respondeo nullum interdictum hic ponitur sed officium iudicis quo petitur rescindi quod est inordinatè factum. arg.ff. de condit. & demonstra l.quibus diebus. in prin. ¶In gloss.quemadmodum si alicui prohibetur ingressus ad rem qui nolebat ingredi alio iuris quam iure seruitutis:& sic nō competit sibi confessoria:sed officiū iudicis:vt ff.de serui.l.vt pomum. & notatur in l. pecoris.ff.de serui.rusticorum prędiorum.& ff.de alimentis legatis. lege Mela.no. similitudinem quia sicut nouum opus destruitur expensis ędificantis contra nunciationem noui operis:ita hic contemptus purgatur per refectionem expēsarum.& operis destructionem: vt ff.de ope.
29 no.nun.l.fin. ¶† Deinde vide ꝙ ab exceptione proposita potest quis recedere:& quia Papa hoc permittit expressè, non condemnatur recedens in expensis in quibus condemnaretur si recessisset tanquam temerarius oppositor : vt not. C.de eden.l. edita actio.& ff.de iudi l.destitisse.C.de fide instru.l.iij. ¶ Sed videtur quòd non possit recedere:vt C.quomodo & qn̄ iudex.auth.qui semel. Sol.ibi aduersarius contradicebat, hic consentiebat. vlterius vides ꝙ forma mandati est stricti iuris : & tamen actio mandati est bonæfidei: vbi qualitas facti parit actionem mandati.hic tamen natura negotij actionem non paritur:quia iurisdictio publici officij est. argumen. ff.de eden.l.quædam in prin. ¶In gl. & ideo.facit ad quæstionē dicit statutum ꝙ mulieres non possunt contrahere; nisi cum cōsilio duorum consanguineorum:nūquid si mulier habet decem cōsanguineos & spretis alijs duo dederint consiliū, tali consilio sit standum.hic est argu.quòd non.contrariū est verum qa sufficit ꝙ fit satisfactum verbis statut ;& nō dicunt alij contemni qa non habent aliqđ ius propter qđ possunt dicere se contemptos:sufficiunt ergo
30 numerarij,& de supernumerarijs non curamus. ¶† In gloss.si hæc. conclusio istius glo est,ꝙ non trahitur ad necessitatem factum ex quo ius nō acquirit:& ꝙ protestatio est vtilis ad pręsumptiuū pręiudiciū tollēdū:& qđ agens dēt exprimere quo iure agat,si ius cōe ei nō patrocinat. ¶In glo de modo.not. de quibus debet esse informatus à dño: quia de omnibus quæ habēt originem ex natura cau
31 sæ. ¶† In g .arg.not. ꝙ prælatus tenens nomine ecclesię id quod de iure tenere non debet. nō tenetur contra conscientiam ecclesiam defendere.& est hoc generale in omnibus qui debent iurare de malitia.vt no.ff.de neg.gest.l.at qui natura.§.cū me absente. ¶In glo. ideo dicit ista glo.concludit,ꝙ publicato scrutinio nominationis vel postulationis fiendę non licet variare.dummodo factū teneat. secus si nō teneret.ff. de iureiuran.l. qui per salutem.ff.de condi.& demonstra.l.q̄ condi.in prin. ¶In gl.idem esse.hæc glo.dicit,ꝙ possessio ius tribuit eligendi,postulandi,& pręsentandi. ¶In glos si nō dum.hæc gl. dicit quòd postulatio in discordia non consueuit admitti.& dicitur in discordia vbi non sunt duę partes concordes.
32 ¶† In gl.arg. ꝙ ista gl. determinat ꝙ successiui consensus non dicuntur facti in concordia, qn̄ concordia est de forma substantiali actus. ¶In gloss.fin. dicit ꝙ pallium moritur duobus modis.s. cum persona & ecclesia.Item cum ecclesia moritur dupliciter.s.per priuationem & translationem.ar. contrà ꝙ per translationē non moriatur,sed continuetur.ff.de test.mil.l.cum filius.§.fin. vbi insignijs veteribus noua iunguntur insignia tanq̄ per vnum & idem. sed illa est alia materia:reliqua per te examina.

CAP. V.

1 *Ius nullum acquiritur ex postulatione.*
2 *Postulanti an licitum sit variare.*

Postulationem. Postulatio ex gratia depēdet:ex gratia intelligas scilicet papę cui dirigitur postulatio, vel alterius superio-
1 ris ad quem pertinet. ¶† Nota quòd ex postulatione nullum ius acquiritur, quo scilicet sit plenè formatum id est non acquiritur ius agendi & necessitandi superiorem sed solum acquiritur ius supplicādi. Et sic supplicatio non concludit superiori sed electio sic,secundum Innocen. ¶ Et ideo supplicatio admittitur officio iudicis non rigorosi sed misericordis.& dicit Io.An. quod propter periculum variationis debet qui postulat, cum omni vigilantia instare:quia contra denegationem non est recursus sicut nō est in cæteris mere arbitrarijs & gratiosis quæ sunt liberi arbitrij ff. de lega.iij.l.fideicom.§ quamquam. ¶ Verumtamen libertas arbitrij est cum moderamine inculpatæ voluntatis:vt ff.manda.l.credi
2 tor.§.fin.vbi tex.sing ¶† Et an sit licitum postulanti variare. Ber.dicit quod non,si est facta in solenni scrutinio,licet non sit pręsentata papæ.*communiter* docto.tenent contrarium, videlicet ꝙ anteq̄ sit præsentata papę possunt postulantes variare, & nemini iniuriā faciunt.& dico hoc verum etiam si promittant se non variaturos: quia libera debet esse postulatio re integra.

CAP. VI.

1 *Episcopus postulandus an sit eligendus.*
2 *Postulari qui possunt,& non eligi.*
3 *Dubitatio vehemens an excuset.*
4 *Patronus ecclesię an possit vti duplicitate formarum in sua præsentatione.*
5 *Postulatio subscripta & solenniter presentata, licet non tribuat potestatē postulato in ecclesia, nec in administratione, tamen si postulato nihil potest obijci,non debet denegari assensus.*

1 Et si unanimiter. †Epūs postulandus est nō eligendus:& si eligit,nō debet cōfirmari:qa nō hēt liberū consensum:sed violatū.& rō rōnis est:qa cū sit sponsus alterius ecclesię,non possunt ista spōsalia dissolui nisi per vicariū Iesu xpi.i.p papam qui hoc facit ex autoritate diuina s'm Ber. ¶Non tñ teneas pro regula ꝙ oīs qui nō pōt cōsentire proprio motu sit ineligibilis:quia monachus nō pōt cōsentire,& tñ pōt eligi:vt patet.j. de electio. c.quo-
2 rundā.C si religiosus.& c.si nullus l b.vj. ¶† Tractat hic gl.qui sunt illi q pñt postulari & nō eligi:& inter cęteros de abbatibus, sed hoc non est verū quia eligi possunt vt j. de electio c. si abbatem.lib.vj. ¶Item dicit hic ꝙ qn̄ est dubiū vtrū qs sit eligēdus vel postulādus, procedit ista forma, eligimus & postulamus prout de iure melius possumus. ¶Isti sermones nō pñt accipi à ꝓprietate cōi: qa discrepant,nec à proprietate alterius tm̄ : qa non se determinauit ad hoc aliquid.vñ in istis sermonibus inest quędā confusio.tñ Io.An.in tit. proxi.in rub.dicit,ꝙ propter iniustam icertitudinem valet ista forma.ar.ff quorum legatorum.l.j.§.qđ ait.& ista rō hēt sensum diuisum qui debet accipi in potiorē partem.i. q̄ de iure pręualeat.sed
3 nunquid† vehemens dubitatio idem est ꝙ ignorantia, vt sic excu-
a set.rñ sic:vt j.eo.c.j. li.vj.C.de fur.l.manifestissimi.§ si autē dubius. sane dubietas non solum in facto sed etiam in iure parit anxietatem:& est quædam tenebra mētis: vt ff.de iure patro.l.diui fratres. nisi possit sedari consultis peritioribus:vt C.de ingenuis & manu. l.si auiam Sed nunquid patronus ecclesię potest vti hac duplicita-
4 te formarum in sua præsentatione.†rñdeo sic.quia hæc forma non est ꝯ naturalem rationem. & quia patronus non tenetur ad aliquā formam.nam pręsentatio non est electio.nec postulatio:nec habet proprietatem communem cum aliqua ipsarum secundum Arch. & Pau.de leaza.in d.c.j. ¶Et scias ꝙ in casu in quo dicta forma tolleretur,tamen confirmatus habet eligere alteram partem:quia cōfirmatio quæ fit cum causę cognitione, habet vim sententiæ quæ debet esse certa. vt insti.de act.§.curare. quod dic vt j. eodem cap. vno.li.vj. Dicit Innoc. quod filius in potestate est postulandus à patre.quod non placet per.l.nam quod.ad trebel. Dicit Ber.ꝙ purus laicus non potest eligi sed postulari. Idem Innocen.& est notabile pro

ADDITIO.

a ¶ Vide Iaso. in l. apud iul.§.si titius.ff.de leg.j. & eundem Ias. in l. quandiu. C.qui admi.

pro his q eligunt in abbates: nec habent aliquã ordinem. ¶ De ista materia vide p summatores, & maximè in summa fratris Ioannis
5 quæ vulgariter appellat Ioannina. ¶ Et not. quod licet postulatio subscripta & solẽniter pręsentata, nõ tribuat potestatẽ postulato in ecclesia nec in administratiõe:tñ si postulato nihil põt obijci, nõ dẽt denegari assensus: qa desideriũ eius cum iuribus & rationibus cõgruit. ff. de aqua quoti. & ęsti. l. j §. permittit. & ꝓpter hoc habetur recursus ad superiorem qa recursus licet sit quędam species appellandi. ar. ff. de arbi. l. non distinguemus §. cum quidam. tamẽ nõ est propriè appellatio, nec tantę efficacię. Et ideo fatalia appellationum non vendicant sibi locum. Bal.

¶ De electione & electi potestate. Rubrica.

1 *Electio quid sit.*
2 *Duo an faciant collegium.*
3 *Matrimonium spirituale an contrahatur per electionem.*
4 *Quantum tempus detur ad eligendum.*
5 *Compromissum si sit in duos, & discordant: an cogantur nominare tertium cuius autoritati pareatur.*
6 *Electio si sit inualida, an electores possint eligere iterato.*
7 *Electio Papa qualiter debeat fieri.*
8 *Scrutinium triplex requiritur circa electionem.*
9 *Præsumi an debeat pro electione.*
10 *Nominatio an sit electio.*
11 *Iurisdictio est quid perfectum.*
12 *Iurisdictio est de priuilegio imperatoris vel regis.*

Quia postulatio. est præuia electionis. ideo post titulum de postulatione, subijcit de elec. & quia electio est ius & potestas ad tuendam ecclesiam quæ
1 sine suis ministris tueri non põt, subdit de electi potestate. ¶ † Quæro quid est electio? rñdeo ꝙ est determinatio voluntatis ad personam quæ in prælatum eligit, vel rectorẽ producta in actũ per for-
2 mã debitã & numerũ cõpetentẽ. ¶ † Sedò quæro nunquid duo faciũt collegiũ? rñdeo sic vt j. e. c. j. si preordinatũ est qđ ecclesia sit collegiata & qđ sint ibi saltim tres ad minus qa in duobus nõ reperit maior pars. ff. de reg. iur. l. Neratius. & ff de arb. l. item si vnus. §. si in duos. qa dualis numerus nõ põt diuidi in partes inęquales. dupł r aõtentia diuidunt: aut in partes quotas, vt no. in l si ff. de re. du. & in proemio sexti li. ¶ Isti duo vel tres habere debẽt autoritatem superioris: aliàs collegiũ esset illicitũ: vt ff de collegijs illicitis. l j. & l.
3 sodales. ¶ † Quæro, nunquid per electionẽ ɔ̄hat matrimoniũ spirituale? dic ꝙ nõ contrahitur perfectè, sed initiatur. Matrimonium vero carnale perfectè: sed cõtrahit per cõsensum viri & mulieris. ff. de reg. iur. l. nuptias. verborũ adminiculo cõcurrente. vt no. ff de ąct. & obli. l. non figura. Nam etiam de iure ciui i matrimoniũ non contrahitur sine verbis. vt no. ff. de adop. l ij. & C. de præscri. longi
4 tem. l. cũ notissimi. in prin. ¶ † Quæro quãtum: tempus det ad eligendũ. respõdeo in ecclesijs cathedralibus & regularibus tres menses à die tertia pontificis premortui. lxxix. dist. nullus per Archid. Sed in minoribus dignitatibus siue beneficijs danẽ sex menses ad eligendũ à die obitus prędecessoris. qđ dic vt j. eo. bonę. el secũdo & j. de cõcess. prębẽ. c. nulla. & est rõ: qa vbi maius periculũ est ĩ mora, ibi minor dilatio datur. ar. in l. ij. ff. de re iudi. ¶ Sed nũquid istud tempus quod datur ad eligendũ, est vtile? respõdeo sic: qa electio nõ cadit in ignorantẽ. & ideo natura sui requirit sciam & potentiam: vt j. eo. c. eisquibus. & istud est generale in oĩbus quæ animi sensu geruntur: vt ignoranti vel impedito nõ currat tempus legale: vt l. j. §. biduum. ff. qñ app. sit. C. de ap. l. præses. ¶ Qñque tñ etiam ignorans obseruat tempora legis ipso facto labentia. arg. ff. quęadmodum serui. amit. l. qui fundũ. Nam aliqñ res inaminata supplet factũ hominis sine hoĩs cõscientia. verbigratia, propter cultum pu
5 dicitię: vt ff. de infami. l. genero. ¶ Quæro † cũ electio dupliciter fiat, scilicet per viam scrutinij & per viam cõpromissi: vtrum si sit cõpromissum in duos & discordant cogant nominare tertium cuius autoritati pareat: & vr ꝙ sic: vt ff. de arb. l. si vnus §. principaliter. ¶ In ɔ̃rium videtur ꝙ nominatio tertij non est à via compromissi: sed à dispositione legis: sed qa hoc nõ reperit lege cautũ, erubescimus loqui sine lege. vt in auth. de triente & semiss. §. cõsideremus. ¶ Pone in electiõe discordi oĩa sunt paria. s. numerus, meritũ, zelus. Quid fiet. Respon. à pari numero nõ fit capitulum? & si aliquid, fierent duo capitula, qđ est ĩpossibile. & ideo de nouo est eligendũ. vt ar. ff. de iureiur. l. qui per salutẽ. Alij dicũt ꝙ superior põt gratificare. sed certe ista gratificatio non tenet via scrutinij: & iõ prima opi
6 nio verior est ff. de stipu. ser. l. proinde. in ratione sui. ¶ † Quæro si nõ valet electio, vtrum electores possint eligere iterato? dic ꝙ sic, si habẽt electionẽ iure ꝓprio & perpetuò, nisi essent priuati p legẽ à iure suo. ¶ Sed si iure alieno tanq̃ nudi cõpromissarij eligũt, si quidem non seruant formã mandati. iterum possunt eligere. si seruant formã, tunc si ex alia cã non subsistit electio, nõ possunt iterato eligere. ita dicit Cy. ff. de iureiur. l. qui per salutẽ. & probat in c. si compromissarij. lib. vj. eo. tit. Sed videtur ꝙ tandiu durat mandatum, q̃diu sit consummatum de iure: vt not. Inn. in c. in literis. de offic. de leg. sed ibi non loquit in electione, sed in prouisione. Et no. ꝙ si electio tenet, consumit ius eligendi. ff. de procura. l. si is qui Stichum.
7 ¶ † Quæro de electione papę, qualiter debeat fieri. Rñdeo à duabus partibus cardinalium non computato electo. dicit dñs Goffre. in summa, ꝙ cardinales possunt illi decretali renũciare, & statuere cõcorditer ꝙ electus à maiori parte sit papa. ¶ Sed quid si dicitur ꝙ est electus per metũ: quis erit huius rei iudex? respõdeo ille cui cõmittitur tutella cardinalium. vt not. Stephanus in ca. ne romani. in
8 cle. eo. ti. ¶ † Quæro quotuplex scrutinium requiratur circa electionẽ. Respon. triplex. quod dic vt per Goffre. in summa huius tituli.
9 ¶ † Quæro an pro electione pręsumat. rñdeo sic si forma ẽ seruata, aliàs non nisi electus sit confirmatus: vt j. eod. cũ nobis per Innoc. ¶ Dicit Host. ꝙ si per negligẽtiã nõ eligentiũ fit deuolutio ad superiorem, superior habet eligere nõ cõferre. & ideo est necessaria cõfirmatio quam faciet ipsemet diuerso iure. non enim in diem incidit. arg. ff. de bo. pos. l. sed cũ patrono. & si ɔ̃firmaret, & nõ eligeret, nõ valeret: qđ si eligeret, & nõ cõfirmaret, non sufficeret: & vtrũq; dẽt facere itra suũ ips. de sup. neglig. pla. c. dilecto. in nouella Dicit Ber. qđ electio non põt acceptari ante pręsentationem. C. de cõsulibus. l. sancimus. per Bar. & no. tria. s. eligere; confirmare & demũ sequitur ingressus officij. ff. de conditio & demonstratio. l. publius.
10 ¶ † Quæro an nominatio sit electio. rñ. ꝙ aliqñ sic, aliquando non. C. de app. l. nominationes. C. de decur. l. nominationũ forma. lib. x. nã si haberent quę sunt electionis, sunt electi: si nõ tũc nõ. ¶ Item no. ꝙ electio dat principiũ, cõfirmatio perfectionẽ, ĩgressus officij
11 possessionem. ¶ † Et scias ꝙ iurisdictio est quid perfectum: & ideo non competit ante confirmationem hęc confirmatio in magistratibus populi nõ pertinet ad populum de iure communi. quia apud populum non est iurisdictio plenè formata. potest tamen compe-
12 tere de consuetudine præscripta. ¶ † Item de priuilegio imperatoris vel regis vt hic probatur. & in auth. de. defen. ciui. §. iterum. & §. seq. sunt aũt ię electiones rerum, personarum, & mixtę quę causãtur plerunque ex oratione alternatiua vel disiunctiua: vt ff. de iure do. l. plerunque. §. si. ¶ Quandoque ex legis prouidentia, vt in auth. habita. C. ne filius pro patre. quandoque ex remediorum affluentia. ff. de le. ij. l. cum filius. §. varijs. ff. de pac. l. rescriptum. § si pacto, quandoque ex pluralitate tribunalium. ff. de eo quod certo loco. l. non vtique. sed hoc est extra materiam nostram. & ideo non prosequor. & quædam electio, quæ fit fortuna, vt in diuina scriptura ibi, cecidit sors sup Mathiam. C. cõia de leg. l. si in princ. & nõ est aliud nisi quidam euẽtus pręter rationem & consilium humanum. & dicitur fortuna vt l. iij. de admi. rerum ad ciuitatem pertin.

CAP. I.

1 *Electio prçlati spectat ad ipsam cognitionem.*
2 *Congregationem duo homines faciunt.*
3 *Collegium quot faciant.*
4 *Sacerdos & clericus si uiuant in humanis an possint eligere tertium.*
5 *Quot homines faciant vniuersitatem castri vel villę.*
6 *Episcopus habet prouidere de rectore vel clerico perpetuo, vbi collegium non est.*
7 *Collegium si Papa funditus destruat: & tandem tractu temporis illlud Papa reintegrat, an rector antiquus recuperet rectoriam.*
8 *Collegium penitus desolatum, & postea reparatum, an sit vnum & idem, an uero nouum.*
9 *Quot homines faciant gentem.*
10 *Quot homines faciunt notorium.*
11 *Pastor dicitur ab actu officij non à prędominio rei.*

a 1 NVllus. a Congregatio debet sibi eligere prælatum, aliter electus repellitur. ¶ † Not. ꝙ in ecclesia vbi est congregatio, ad ipsam congregationem spectat prelati electio. not. quod duo vel tres faciunt congregationem. Vnde in euangelio, cũ duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ego sum in medio eorum. dicit grammaticus, da congregandi, vt bmul. Ergo per contrarium da disgregandi, vt seorsum. ¶ Congregatio autem debet eligere non disgregatio. tamen si electio pertineret ad singulos non ad vniuersos teneret quod fit à seorsum, & de per se ab omnibus. l. si ff. communia pręd. & ff. de serui. rusti. pręˊ
2 di. l. per fundum. dixi de consti. c. cum accessissent. ¶ † Quæro quot
3 homines faciunt congregationẽ. dicit gloss. ꝙ duo. ¶ † Quæro quot faciunt

ADDITIO.

a ¶ An dispositio istius. c. possit tolli per contrariam consuetudinem. vide per Panormi. post doc. in c. ij. de in inte. resti.

faciũt collegium. dicit gl. ꝙ tres. aduerte qđ aut loquimur de congregatione collegiali, aut de simplici. Primo casu idem est congregatio & collegium. Secundo casu nomen cõgregationis est magis generale, quàm nomen collegij: quia nomẽ collegij ex vniuerso sumitur & alicui certo nomini est subiectum. ff. de vsuc. l. rerum mixtura. & loco vni⁹ personę habetur ff. de fideiuſ. l. mortuo. ff. quod me. cau. l. metum. §. animaduertendum. sumitur ergo collegium & congregatio ex pluribus differentibus numero. sed collegio attribuitur ex intellectu significatio complexiua, quæ ex vniuerso sumitur non tam voce quàm significatione. ff. de re. dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum & l. quod maior. ff. ad muni. ¶Quæro vtrum duo faciunt collegium? & videtur ꝙ nõ tantum duo sed vnus: quia ius collegij remanet in vno: vt ff. quod cuiuſ. vniuer. no. l. sicut. §. si glo. dicit contrarium. vnde si in ecclesia est vnus sacerdos, & vnus alius clericus perpetuus, & præbendatus, & mortuus est sacerdos clericus non eliget sacerdotem nec ecõtra. quia ibi non est collegium, nec superueniens potest eligere seipsum: quia nemo potest oriri à seipso. vt no. ĩ. eod. c. licet debitanda. in nouel. hoc naturalem intellectum habet: quia electio actiua est in eligente. passiua in electo est. & ista tanq̃ inter se opposita in eodem subiecto non cadũt. ar. ff. pro suo. l. si ancillam. & l. ij. ff. de stip. ser. man. l. si mandauero. §. si
4 tibi. ff. de procu. l. licet. §. pe. ¶† Ex his concluditur, ꝙ etiam si sacerdos & clericus viuant in humanis: tñ possunt eligere tertium: quia non sunt collegium, nisi olim fuerint: quia res de facili in sua natura sustentatur potius quàm de nouo in nouam naturam creetur. ¶Sed quid si omnes sunt mortui, nunquid desinit esse collegium? & videtur ꝙ sic: ga mortui nõ possunt esse subiectum alicuius qualitatis: vt ff. de ope. liber. l. qui libertinus. §. posthumus. dic ꝙ aut nõ est spes reparationis, & desinit esse collegium: vt ff. de leg. iij l. pater. §. tusculanus. nam & ciuitas desinit esse, si oẽs sunt mortui & non est spes ꝙ vnquã habitet. & licet remaneant muri, tamen non est ciuitas sicut arbor non est arbor, licet remaneãt radics: vt not. ff. de actio. & obligatio. l. obligationum fere. §. placet. & not. infra
5 eodem capitulo, licet canõ. libro vj. ¶† Quæro quot homines faciant vniuersitatẽ castri vel ville. Respõ. qđ quinq;: vt C. de testam. l. fi. vnde si statuto cauetur, quòd villa teneatur emendare damna cõmissa in suo territorio, & in villa non sunt quinq; viri. i. patresfamiliç: non comprehenditur in statuto. Sed ecce sunt decem scholares socij, nunquid faciant collegium? respondeo quòd non: quia collegium debet habere caput. i. præpositum, & cęteri sunt mẽbra. sufficit tamen quòd ita ordinatũ sit quod habeat pręposituu. hoc patet, ga pręposito mortuo nihilominus est collegium sua significatione perseuerans vt hic. ¶Conclude quòd priuata societas plurium non facit collegium, sed publica autoritas. licet glo. videatur dicere contrarium in lege prima. §. quibus. ff. quod cuiusq; vniuer.
6 nomi. ¶† Et no. qđ vbi non est collegium, episcopus habet prouidere de rectore vel clerico perpetuo. ga omnium ecclesiarũ principalis cura pertinet ad eum. ¶Si ecclesia haberet patronum, episcopus deberet spectare presentationem patroni. & adde quod not. Arch. x. q. j. c. j. vbi omnino videas. & ĩ. eod. ca. sciant cuncti. super verbo, spectat. lib. vj. ¶Pone, quodam collegiũ est funditus destructum à papa: tandem tractu temporis illud collegium Papa reintegrauit: nunquid rector antiquus recuperat rectoriam? dic quod nõ
7 ĩ. eod. cap. statutum. libro. vj. ¶† In gloss. not. ergo. & videtur ꝙ nõ ga rectoria similis est sponsę quã non recuperat, qui quodammodo surrexit à mortuis: vt ff. de cap. & postli. reuer. l. non vt à patre, ga nouus homo est: vt ff. de adimen. leg. l. si seruo. ff. de condi & demon. l. intercidit. In ꝯrium videtur: ga videmus ꝙ pater recuperat patriã potestatem. C. de sen. pa. l. fin. & res publica recuperat suum ciuẽ. eo. tit l. j. & quicquid non reperitur in alium trãslatum. ad hoc
7 ff. de manumiſ. testa. l. aristo. ¶† Quęstio stat in hoc, vtrum collegiũ penitus desolatum postea reparatum, sit vnum & idem, an verò sit nouũ. & quæstio vtilis est propter. c. vlti. de rescri. in cle. ¶Sicut qñ testator reuocat testamentum suum: & deinde redit ad illud nouũ testamentum est, si per se subsistere potest. ff. de secũ. tab. l. qui ex liberis §. testõ. sic dicam in proposito qđ est nouũ monasteriũ. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. ver. sed proficiet. Nam etiam si remansissent quædã reliquię in materia, puta muri & campanile monasterij, tamen hoc est simile corpori hominis mortui. vbi non est spiritus nec substantia. ego puto ꝙ in materia prima remaneat virtus ad resumendũ eandem formam: vt no. ff. de leg. iij l. quęsitum. §. illud &
8 l. deferre. §. fi. cum. l. seq. ff. de iure fisci. † De hoc etiam not. gl. in d. l. sicut. §. fi. quam omnino videas. Quędam eñ remanent in virtute fauorabili, quę sunt destitute virtute informante. ff. de ser. vr. præ. l. seruitutes. § si sublatum. & l. eñ debere & ff. de rei vend. l. si nauis. & ff. de contrahen. empt. l. ęde sacra. ff. de pig. l. paulus. dic ꝙ si iste rector non transiuit ad aliam rectoriã, ꝙ debeat gaudere prima: alias nõ. ar. ff. de offi. assesso. l. diem functo. & tñ verũ est ꝙ est nouũ monasteriũ, sed nõ per omnia nouũ: ga subrogatũ loco antiqui monasterij, & illo respectu instauratũ. ff. de lib. & posthu. l. filio quem pater. argu. ff. de dona. inter virum & vxo. l. si donatę. §. si sponsus. da exempli, per peccatum mortale anima separatur à Deo: per pęnitẽtiã reconciliata ea omnia bona opera & virtutes resurgunt cum ipsa. Item est simile: ga lex dicit, qđ media tempora non curamus dũmodo habeamus valentiam extremorũ. ff. de hęre. instit. l. sed si
9 in conditione. §. solemus. ¶† Extra quero, quot homines faciant gentẽ. Bart. dicit qđ ad minus debẽt esse quatuor. ff. de proba. l. j. sed ibi loquit de gente naturalis familię & cognationis, nõ de gente prout est quędam collectio hominũ studiosa. Vnde dicã ꝙ tot
10 homines requiruntur quot in turba. ¶† Quæro quot homines faciunt notorium? dic vt no. C. de acc. l. ea quidem per Cy. ¶Quero quot animalia faciant gregẽ? solue vt in glo. tamen scias, ꝙ pastor gregis dicitur qui pascit oues etiã alienas vt suas. ff. de rei ven. l. marcellus. Et est argũ. ad abbatem, qui in monasterio bona credulitate & fide retinet monachum alienum credens eum esse proprium vt
11 sit sub eius regimine. ¶† Pastor dicitur ab actu officij non à prædominio rei. & iõ nõ requirit dominium hęc vox: secus qñ genitiuus signat actum maioris poeentię. vt mutare statũ rei: vt ff. de re li. l. ij. §. in locum. & cũ dicimus, iste est pastor ecclesię: significamus actum nobilis officij. & intelligit de eo qui pręest dignitati. nã præeminentiam seu prælaturam significat iste sermo. ¶Cum testator legat oues suas, vtrum videatur legare seruum ouibus deputatũ. dic quod non. & est arg. ꝙ nomine monachorum non cõtineatur abbas. ff. de leg. iij l. auibus. Bal.

CAP. II.

1 *Literis populi non creditur.*
2 *Deo displicet qui populo placet.*
3 *Statuentium nomina an necesse sit exprimi in legibus, & statutis & consuetudinibus.*
4 *Electione spontanea præcedente si statim interuenisset timor & rumor an vitietur rescriptum.*

Osius episcopus. Populus non debet episcopum vel alium prælatum ecclesię eligere. Casus. dicit Osius episcopus in concilio si aliquis literas populi acciperet, per quas literas populus in suum prælatum petat ipsum: quia presumptio est cõtra episcopũ quòd procurauerit voces populi: talis electio reprobetur: & sic electus careat ecclesiæ sacramentis. nisi pęnituerit: synodus
1 respondet placet. ¶† Not. non credi literis populi. Not. quod contra vulgum sunt malę præsumptiones. Item in populo sunt multi qui corrumpuntur de facili. Item not. quòd electio facta ad clamorem populi non valet: quia clamor impedit animum ne possit discernere ęquum. ff. de appel. l. si constat. ff. qui & à quibus. l. si priuatus. Nihil enim rectè geritur: si cum clamore vincitur. argum. ff. de
2 hæredi. instit. l. fina. ¶Item not. † quod qui placet populo, displicet Deo: quia populus est docendus, & non sequendus. ¶Item not. à communiter accidentibus sumi quodammodo regulam pręsumptiuam. ¶Item not. quòd vbi electio fit per clamorem pręcedentem & instantem, præsumitur quod iste clamor fuit causa finalis
3 eligendi, etiam si fiat per debitos electores. ¶† Vltimò not. illud verbum, synodus respondit. nam est argumen. quod in legibus & statutis vel consuetudinibus non sit necesse exprimi nomina statuentiũ vel qđ ipsi statuentes subscribãt: ga si requireretur subscriptio, requireretur nominatiua expressio singulorum. Hinc est ꝙ in alienationibus & instrumento debent exprimi nomina quia publicum instrumentũ succedit loco subscriptionis testium: vt l. fi. C. de
4 venden. reb. ciui. libro. xj. & ista est doctrina Arch. ¶† Extra quæro, quid si pcedẽte electione spontanea statim interuenisset timor & rumor. respõdeo non vitiari quod perfectum est: sicut si statim peruenisset furor: vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. patre furioso. vel mors naturalis quæ omnia soluit: licet aliquando transferat radices obligationum. vt no. Cy. C. de pac. l. pacto successorum. & l. hæredibus. ff. de dona.

CAP. III.

1 *Bona fama & mala inspicitur in loco conuersationis.*
2 *Confirmationes electorum fiunt ex debito: non ex gratia pura.*

Postquã. Electus dẽt cõfirmari si nõ sit qui electũ impediat: & de eius vita & moribus in-
1 quiri dẽt vbi cõuersatus est. ¶† No. ꝙ bona fama & mala inspicitur in loco conuersationis. sup. e. i. delicti, vel contractus. C. vbi de crimi. agi opor. l. ij. ff. de re mili. l. nõ omnes §. à barbaris. ergo de fama debet inquiri. tamen fama quæ orta est à suspectis & conspiratoribus non dicitur fama, sed vocatur calumnia. ff. de adulte. l. miles. §. penulti. text. valde nota. & fama quæ est generaliter in loco conuersationis, præfertur cuilibet alij famæ. vt hic.

2 hic qđ est notabile. ¶† Vltimò not. ꝙ confirmationes electorum
fiunt ex debito nõ ex gratia pura: quia vbi vinculum & obligatio
est, iuris publici executio gratiam non habet: vt l. proximè. ff. de ri
a tu nup. quia non impendit beneficium qui facit debitum.[a] ff. de hę
redib. institu. l. si seruo fideicommissaria. §. j. & l. vnum ex familia. in
prin. ff. de leg. ij. ¶ Omnis electus dicitur inuitatus. j. e. c. cupientes.
§. j. in glo. subaudi. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶ Non impedit beneficiũ qui facit debitũ. alibi dicitur ꝙ q facit illud ad qđ
per legem obligaẽ nõ dicit conferre beneficium. l. proxime. ff. de ritu nupt. l.
vnum ex familia. §. si de falsidia. ff. de legat. ij. l. si seruo fideicommi. ff. de hære.
instituen. hic dicimus quod in necessitatibus nemo liberalis existit. l. rem le-
gatam. in fi. ff. de adi. leg. quemadmodum econtra qui exequitur dispositionẽ
iuris non dicitur partem grauare. c. nouit de appel. parona.

CAP. IIII.

1 *Spiritualia conditionem recipiunt.*
2 *Modus quandoque est adiacens determinatio pissositionis, quandoque voluntaria adiectio.*
3 *Conditio an obliget.*
4 *Iuramentum fidelitatis & obedientiæ debet pręcedere inuestituram corporalem.*
5 *Iuramentum omnem qualitatem verborum desiderat.*
6 *Conscientias aliorum non videmus.*
7 *Pallium debet sumi de manu Papæ.*

Significasti. Electo in archiepiscopum sedes apostolica non tradit pallium, nisi primò fidelitatis & obedientiæ præstet iuramentũ.
¶ Casus. Papa misit pallium tradendum sub conditio
ne admiratus est rex & sapientes regni tribus rationibus. primò,
qa nec consuetum. secundò, qa nõ iure cautum. tertio, qa iurari ꝓ
hibitum. Papa dicit quòd Christus non tradidit Petro potestatem
quin apponere conditionem, & qđ tale iuramentum est licitum &
1 necessariũ. ¶ † Not. qđ spiritualia conditionem recipiunt. dicitur
autem conditio quatuor modis. Primo, quia conditionaliter pro-
fertur. ff. de condit. indebit. l. qui promisit. secundo, quia requiri-
tur ad realitatem actus. ff. de verb. obl. l. interdum. ff. de cond. & de-
monstra. l. j. in fin. tertio modo dicitur conditio onus annexũ à iu-
re, vt hic, & C. de precibus impe. offe. l. vniuersa. Quarto modo dr̃
conditio modus & hic est duplex. s. intrinsecus: vt lego tibi decẽ. ut
ea restituas Titio. & extrinsecus: vt lego tibi decẽ? vt geras negotia
filij mei: vt ff. de conditio. & demonstra. l. quibus diebus §. termi-
2 lius. ¶ † Est autem modus quandoq; adiacens determinatio dispo
sitionis quandoque voluntaria adiectio. C. de senten. & interlo. l. cũ
corũ. & scias qđ interdũ tacita conditio tantũ suspendit, quantum
expressa vt singulari. no. ff. de pac. l. item qa. ¶ † An conditio obli-
3 get. dic ꝙ sic si contineat intra se obligationis substantiã, vt nume
ratio pecuniæ. C. de non nu. pec. l. fi. l. certi cõdictio. §. quoniam. ff.
si cer. pet. secus si non continet in se obligationis materiã. vt si ca-
pitolium ascendero. l. si quis. de iureiur. & l. ex placito. de rerũ per-
4 mutatio in glo. ¶ † Item no. ꝙ iuramentũ fidelitatis & obedien-
tiæ debet præcedere inuestiturã corporalẽ. Itẽ not. ꝙ prælatus te-
net, iurare fidelitatẽ. Idẽ in quolibet qui suscepit infulas dignita-
tis, vel administratiõis. Itẽ oẽs ciues quos rebellio fecit suspectos.
ut in tit. de pace cõstantię Itẽ oẽs vasalli durãte feudo. Item recto
res ciuitatũ. Item tabelliones & nũmularij. Itẽ milites & stipendia
rij. Itẽ custodes portarũ, & similes. Itẽ tutores, curatores orphana
trofi iurat officiũ suũ fideliter exercere. C. arb. tu. l. fi. C. de admin.
5 tut. l. fi. decedẽdo. l. quędã. §. nummularios. ¶ † Et no. qđ omne iu-
ramentum proprietatem. i. qualitatem verborum desiderat: qa nõ
contrahiẽ cõsensu, sed verbis. arg. à contrario sensu. ff. de act. & obl.
l. ꝯsensu. ¶ Item no. ꝙ legis dispositio simoniam nõ committit: sed
quid fiendũ insinuatur. Item no. qđ deus est factor conscientiarũ.
6 ¶ † Item not. ꝙ aliorum conscientias non videmus. Gloss. tangit
hic quæ cõditiones impediãt trasmissionem legatorũ, & quæ non.
sed adde qđ dixi. ff. de legatis. j. l. hæc verba. in mea solenni lectura.
7 ¶ † No. ꝙ pallium debet assumi à corpore beati Petri. id est de ma-
nu Papę. vt patet ibi dum dicit, nostrę insigna dignitatis. & expo-
ne sic: à corpore, id est à manu nam esse de corpore. Nã vt ait phi-
losophus manus sunt organum organorum. Alibi accipitur ma-
nus pro potestate: aliàs dominio & authoritate. l. manumissiones.
ff. de iust. & iure. ¶ Vltimò no. ꝙ ille qui petit insignia, debet præsta
re solita iuramenta.

CAP. V.

1 *Eligi non debet de rigore ille qui fuit schismaticus propter infamiam præsentis vitæ.*
2 *Schisma vnde dicitur.*

Quia diligentia. Schismaticus qui redit ad vnitatem ecclesiæ si in episcopũ eligiẽ, de iure cassabit. sed dispẽsatiuẽ
poterit confirmari, salua debita iustitia & reuerentia sui
1 priori ecclesiæ debita. † Nota hic, ꝙ ille qui fuit schismaticus pro-
pter infamiã præcedẽtis vitæ de rigore nõ est eligendus, sed dispen
satiuè cõfirmandus. No. ꝙ legatus de latere pōt cõfirmare electio-
nes epõrũ & archiepiscoporũ. ¶ No. illa verba salua debita iustitia
& reuerẽtia, quæ verba habẽt vim protestationis ſm glo. ¶ Adde
2 qđ no. in l. itẽ labeo. in gl. parua. ff. fami. herc. ¶ † Quæro vnde dicit
schisma? respõdeo à scissura: qa qui schismatichus ẽ, libẽter diuide-
ret inconsutilem tunicam dñi si posset. No. ꝙ ordinatus à schisma
tico nõ pōt promoueri. ¶ Not. ꝙ ecclesia Aquileiẽsis propter deli
ctum prælati non perdit honorificentias suas: qa delictum perso-
næ nõ nocet ecclæ. ¶ Not. qđ licet schismatici sint excõmunicati:
tamen post absolutionem recuperant honorem & administratio
nem: & ideo recuperant etiam formam secundum Ber.

CAP. VI.

1 *Concordia quando sit plena.*
2 *Dictio absque est dictio remotiua.*
3 *Annus pontificatus statim incipit cum pontifex electus est in Papam, & potest se prescribere in pontificem.*
4 *Verba hęc, absque vlla exceptione, glossationem non recipiunt.*
5 *Ineligibilis an sit omnis qui non obedit Papæ.*
6 *Electus in Papam an computetur in numero duarum partium.*
7 *Papæ an possit opponi quòd est hermaphroditus, val mutus, vel surdus.*
8 *Cardinalibus se sponte elegisse dicentibus an credatur.*
9 *Cardinales an possint cogi.*
10 *Cardinales absentes an debeant expectari per decem dies.*
11 *Cardinalis absens si renunciet voci, an possit eam reassumere.*
12 *Ratio non est requirenda de singulis sed de vniuersis.*
13 *Consilium an posśit statuere quod Papa posśit sibi eligere successorem.*

Licet de uitanda. In Papam nõ est aliquis assumendus nisi duæ partes cardinalium vocem eligendi habentium in eum cõsentiunt: & electus à duabus partibus est verus Papa.
¶ Ibi de consilio vide qđ no. in c. super eo. de hære. lib. vj. in nouei.
1 ¶ † Ibi, plena cõcordia collige ꝙ nõ est plena ꝯcordia nisi omnes
cõcordent nemine discrepãte: l; sufficiens concordia sit cõcordia
duarum partium. ¶ Et sic est differẽtia inter plenam & sufficiẽtem
a patet quia plenum est propriè [a] cui nil addi pōt. C. de episco. & cle.
l. raptores. ff. de rei ven. l. Iulianus. in fi. ¶ Ibi, absq;. simile. j. eod. c.
2 si quando lib. vj. ¶ † Et nota ꝙ dictio absq; est dictio remotiua. &
sub ista dictione absq; plerunq; aduocati formant capitula in cau-
sis volentes reducere meram negatiuã ad firmandũ modum pro-
bandi. & scias ꝙ non pōt cautela verborum rei natura mutarĩ: vt
3 no. in c. fi. de rescr. in cle. ¶ † Ibi põtifex: ergo statim cũ est electus
in Papã, incipit annus pontificatus: & potest prescribere se in põti
ficem. de hoc in data sexti libri per Io. An. ¶ Sed nũquid potest op
poni ꝙ elegerunt successorem viuẽte Papa cũ forte crederet mor
tuus: vel esset ita in tempestate maris oppressus, ꝙ euadere nõ po-
terat? respondeo non valet electio: qa viuus est non solum q viue-
re potest, sed qui mori potest: vt ff. de manu. testa. l. qui duos. vnde
nõ dicitur mortuus cui de vltimo vitę spiritu aliquid superest hoc
no. glo. in c. commissa. j. e. lib. vj. & vide qđ no. ff. de cõfes. l. si is cũ
quo. ¶ Ibi, exceptione, puta ꝙ non sit de collegio. xxxiiij. distin.
oportebat. & c. sequẽti, vel quòd sit vxoratus. lxxix. di. si quis pecu-
4 niam: vel ꝙ monachus. xviij. q. ij. quam sit. ¶ † Et no. ꝙ hæc verba,
absq; vlla exceptione, glossationem non recipiunt, nec superáddi-
tum intellectum. excipitur hæresis de qua potest opponi: qa istud
propriè non est excipere, sed nullum esse. ¶ Ibi, habeatur supple &
tunc, quia verbum habeatur positum super verbo, significat verita
tem: ꝙ si super ficto, significat fictionẽ. & facit ad quæstionem sta-
tuti dicentis ꝙ mercatores forenses pro ciuilibus habeantur: quia
denotat similitudinem non vnitatem: quia contra naturam ser-
mo prolatus fictionem inducit etiam si habeatur. & sic argumẽ. ff.
de liberis & posthumis. l. filio quem pater. si igitur gentem cõside
res. i. patriã, fictio est, si merã ciuilitatẽ pt̃ esse veritas & hic & not.
5 per Bart. ff. de vsucap. l. si is q̃ ꝓ emptore. ¶ † Nunquid oĩs qui non
obedit Papæ est ineligibilis? Respõ. licet nõ sit hęreticus: qa credit
in symbolo: nec sit schismaticus: qa credit in verã ecclãm militã-
tem:

ADDITIO.

a Alibi habemus ꝙ plenitudo adiectione non indiget. ca. si omnia. j. q. j. & vide
Albe. de Ros. in dictionario suo in verbo plenum.

tem: tñ impostulabilis est, & multo fortius ineligibilis, tñ qa contēnit claues punitur à clauibus. ĩ. titul. proxi. c. j. hæreticus non credit in ecclesia triumphante. Schismaticus non credit in ecclesia militante: sed qui credit, tñ propter superbiā intumescit, tyrānus, vel p ignauiam; vt asinus: vel per malitiā vt vulpis, vt hic nō est hæreticus. vt no. ĩ. c. generali. In gl. cōtra facies. quam glos. perpetuò no. ¶ Ibi, & receptus. i. intronizatus siue amantatus. Ibi, maior concordia. puta decem elegerunt vnum, octo vnū aliū, & de illis octo duo accesserunt ad illos decē. nam rōne. accessus auget numerus. ¶ Ibi, ex hoc tñ. no. speciale in Papa vt requirant duę partes: cū in alijs electionibus inferiorum prælatorū sufficiat maior pars. ¶ Ibi, recursus. not. φ vbi ambiguitur de pontificatu Papæ nullus potest esse iudex: qa nullus superior nisi dicamus quod cōcilium debeat hoc dubiū de-
6 terminare. lxx. dist. si forte. ¶ † Quærit gl. vtrum electus in Papā cōputetur in numero duarum partium. dicit gl. φ nō: qa præpositio a, significat separationem. ff. de act. emp. l. rō. §. fi. & ponitur exclusiuè. quia ergo litera dicit, à duabus partibus, non continetur persona Papæ: dicit gl. φ hāc decretalē Cardinales qñque nō seruāt qñq; nō dic vt ĩ. e tit. cle. ne romani. ¶ Videt φ si Papa eligitur de corpore Cardinalium: qa eligit de proprio corpore, qđ vox sua computetur in numero: sed si eligeretur aliundæ: qa nō est cardinalis, nō hēt vocē, sicut ille qui eligit in episcopū, si nō est de canonicis, eius vox nō potest in numero computari: qa quantum est ad vocē pro nullo habetur secundum Lau. & Io. An. & adde qđ no. in regula, infami-
7 bus. li. vj. in nouel. ¶ † Sed nunqd potest opponi Papę qđ est hermaphroditus, vel mutus, vel surdu. rñ. cardinales nō facerent ita fatuā electionem. & ideo nō dēt fieri quæstio de ambagibus & ineptis. ¶ Et no. φ Io. And. dicit hic in nouella. qđ qñ oportet congregari gñale ɔcīliū pro facto schismatis, qđ populus & clericus romanus
8 habet cōgregare conciliū. ¶ † Pone cardinales erant in concordia populus nō cōtentabatur. fuit suasum populo vt facerēt rumorē, & sic præsumeret electio impressiua. cardinales dicūt se spōte elegisse. respondeo credit cardinalibus. qđ econtra si dicunt se displicenter elegisse: qđ aliàs non fecissent, nūquid eis credit. Rñ. nō, nisi appareāt signa verisimilia, & probabilia, & maximè notoria: qa cōtra factū proprium nō licet venire, nisi factū sit metus causa. dicebat edictū prę̄toris, vi vel metus, dictio vi, fuit subtracta: qa aut supponit pro vi absoluta: & illa nō adit in actu verbi. vt no. Io. Andr. ĩ. qđ metus cau. c. sacris. vis absoluta est: vt puta si qs expellit de possessiōe vel proijcit in mare. actus enim verbi in tali pressura, nō cadit: qa loquela est suo subiecto adeo inhærens; φ alteri cōicari non pt quo ad essentiā: licet possit cōicari quo ad virtutē: sicut magister cōicat scientiā suā discipulo per actū uocis: & est vis quæ appellat cōditionalis, quæ non est aliud quàm plica voluntatis ad nō amatū nec desideratum. & ista est idem qđ metus: & ideo in edicto quod metus causa, superfluit, vel non congruit dicto vi. & iste est intelle-
9 ctus. l. j. ff. quod met. cau. ¶ † Quæro nunquid cardinales possint cogi: rñdeo sic indirectè vt propria uoluntate concordent. nō aūt vt concordent in eū quē vult populus: vt puta in Martinū vel thuscū qu [illegible] hoc modo libertas vulnerat. vel arctatur, quoties aliquid extraneū adijcit; vel detrahit. ff. qui & à quibus. l. si optio. ff. de cōd. & demō. l. Titio cētum. §. j. text. valde notabilis. & dic vt in c. vbi peri-
10 culum. ĩ. eo. lib. vj. ¶ † Et not. φ decretalis, vbi periculum, dicit qđ absentes debēt expectari p decē dies, quid ergo si per rerū naturā, vel per aduersam fortunā certū est qđ cōparere nō possunt? videt qđ nō sunt expectādi frustrà. ff. de ver. ob. l. cū stipulatus. sm mihi à Proculo. ff. de statu ho. l. aretusa. Nam causa finalis dilationis est comparitio: ergo cessante causa finali, cessat dilatio: vt ff. ad Treb. l. a filia. §. aliūno. ¶ Item ɔ̄rium videt: qa mandato dilatio signatur à lege sine ministerio iudicis, & absq; iudicis motu, & causę cognitione: & ipso iure nō reducit ad causæ cognitionē, nec ad disputationem fori: sed seruanda est litera legis prout iacet. nec est nostrū eam præueuire. C. de appel. authen. hodie. ¶ Item lex sic scripta est. ff. qui & à quibus. l. prospexit. Non obst. l. cū stipulatus, quia ibi loquit in dilatione hominis: hoc loquitur in dilatione legali. ad hoc ff. si quis cau. l. si eū. §. homo sisti. & hanc partem approbat gloss. in aliegato. c. vbi periculū. & si tu dicis, cessante rōne cessat lex. hoc verū est vbi gñaliter cessat: secus si non generaliter: vt d. l. prospexit.
11 ¶ † Pone cardinalis absens renunciauit voci: nunquid possit eam reassumere? glo. tenet qđ sic. qa licet teneat renunciatio: tñ res de facili redit ad naturam sui. & qa ius publicū reassumit. Nam cum du-
12 ret dignitas, ergo & officiū dignitatis. ¶ † Porro rō non est inquirenda de singulis sed de vniuersis. non obst. ff. de iure patrona: l. adigere. §. quāuis. quia ibi loquit in ratione substantiali, quia cessante legislator nō erat facturus statutum. ¶ Item quādo apponit dictio quia: vt no. ff. de acqui. possess. l. si is qui animo. ¶ Apparet ex prædictis qđ non minus verba quā ratio magistralis debet attendi. ff. de vsufru. lega. l. si alij. quia ratio magistralis non est textus legis, sed
13 opinio quædam doctorum. ¶ † Extra quæro nunquid concilium possit statuere qđ Papa possit sibi eligere successorem. Io. tenet qđ non. viij. dist. his oībus. alij dicunt contrà. lxiij. dist. adrianus. quia cardinales ad quos spectat eligere, possunt hoc vnà cum Papa statuere. prima verior si volunt facere generale statutum de quocunque Papa: quia ius eligendi non est apertum eis, sicut nec electores imperij vnà cum imperatore possunt mutare formam pro statu imperij generaliter constitutam.

CAP. VII.

1 *Eligendus episcopum debet esse triginta annorum.*
2 *Assumi non debet ad inferiores dignitates, & ad curam animarum vel parochialium ecclesiarum, qui non attigit .xxv. annum: & scientia & moribus sit commendabilis.*
3 *Annus quot diebus compleatur.*
4 *Mensis quot diebus finitur.*
5 *Aetas triginta annorum completorum requiritur in episcopo.*
6 *Aetatem temporis momenta conficiunt.*
7 *Dispensare an possit episcopus super ætate.*
8 *Anni dispensatio super natalibus quæ est communis iuris vulneratio, an restituat quem natalibus.*
9 *Episcopus quam deberet habere scientiam.*
10 *Requiruntur tria circa eum qui debet eligi.*
11 *Criminosus an sit ineligibilis.*
12 *Vita præmittitur scientiæ.*
13 *Possessio quæ debet esse pacifica, principaliter debet esse in spiritualibus.*
14 *Confirmatus si statim fuit consecratus au expectabitur tempus de consecrādis episcopis.*
15 *Suspensus si quis fuit propter diuersas causas per triennium, tamen secunda suspensio fuit facta pendente primo triennio, an currat secundum triennium pendente primo.*
16 *Citari an debeat is qui priuatus est.*
17 *Habere rem quis non dicitur quam non possidet.*
18 *Beneficium curatum an vacet per acceptationem beneficij non curati.*
19 *Argui qualiter debeat à maiori ad minora.*

1 CVm in cunctis. † Dicit de ętate, qualitate, maturitate, & scientia quam dēt habere ille q eligit in epm quā dēt esse ętatis triginta annorū perfectorū, & de legitimo matrimonio conceptus: & vita & scientia cōmendabilis. vsque ibi, cū vero. ¶ Ibi dicit quòd electus & confirmatus elapso tempore de consecrandis episcopis realiter administrās priora bñficia perdit quæ
a spectant ad eū ad quē spectat de bñficijs vacātibus [a] ordinare siue
2 disponere hæc vsque ibi, inferiora. ¶ † Ibi dicit de inferioribus dignitatibus & de cura animarum vel parochialiū ecclesiarū, φ non debet assumi q nō attigit vigesimumquintū annū: & scientia & moribus cōmendabilis sit. vsq; ibi, cū aūt ¶ Ibi dicit quod si taliter assumptus nō promoueatur ad gradū ad quem est assumptus, vel ad sacerdotiū tēpore ordinato debet remoueri & alij cōferri. vsq; ibi, nec profit. ¶ Ibi dicitur, qđ trangressor huius constitutionis non pōt appellare. vsq; ibi, hoc sanè. ¶ Ibi extēdit hanc constitutionem ad præteritas electiones & confirmationes: qa constitutio trahitur ad prętita quatenus restat aliquid agendum. vsq; ibi, clerici. ¶ Ibi punit contra facientes. vbicunq; ætas cępta habetur pro cōpleta, ibi fauor est aut fictio: aut qa lex vltra procedit. ¶ Et no. φ in priuatiuis semper requiritur qđ totum tempus sit elapsum: ut ĩ. eo. commissa. lib. vj. qa lex quæ stat in finibus temporis, & ultra non procedit, non recipit temporis diuersitatem. ff. de uulg. substi in l. pupil-
3 lari. ¶ † Econtra quæro quot diebus compleatur annus? Respon-
4 deo. ccclxv. diebus de punctis horarum lex non curat. ¶ † Quot aūt diebus finiatur mensis, dic φ mensis finitur sm Calendarium occurrēs sm qđ decurrit: vt no. ĩ. e. quā sit. super verbo, mensem. dies naturalis est xxiiij. horarum: & nomine diei cōtinetur nox: qa deseruit diei tanquam nobiliori: sed dies: prout distinguitur à nocte est quādiu lux solis sedet super terrā: ita qđ sit apta ad operandū & discernēdū: vt no. ff. de ferijs. l more romano. ¶ Quæro qđ est dicere in tēporalibus & spiritualibus? dic vt not. ĩ. eo. auaritiæ. li. 6. ¶ Quæro generaliter quot sint tempora? dic vt not. ĩ. eod. libro. vj.
5 ¶ † No. qđ in episcopo requiritur ętas triginta annorum cōpletorum: & sic computatio fit de momēto ad momentū. qđ est genera-
6 liter verū: † qa ætatem tēporis momēta conficiunt: vt ff. de minori. l. iij. §. minorem. fallit tñ regula, vbi lex vel canon vltra non procedit: qa aliqñ lex vltra procedit, qđ annus cęptus pro completo habetur.

ADDITIO.

a ¶ Quid autem in abbate an vacent eius beneficia ante benedictionem: an vero requiratur benedictio sicut episcopo requiritur consec. vt hic in tex. vide Old. consi. 14. vbi concludit φ non requiritur benedictio. & idem autem canonistę communiter in c. de multa. de præben.

7 betur.ff.ad Treb.l.qui filium.§.Sabinus.& j.eo.c.inferiora.¶†Sed
nūquid sup ætate possit episcopus dispensare? dic vt in c.j. de ætate
& qua.i.li.vj.& nunquid eps sine capitulo.no.j.e.c.ex eo.in gl. licet
enim.lib.vj.¶Et nunquid dispensatio facta cum causa possit reuo-
8 cari.dicit glo no.in eo.cap.& gloss.¶†Not.ibi,in septennio.an dis-
spensatio super natalibus quę est communis iuris vulneratio,resti-
tuat quem natalibus. dic qđ non sed elidit defectum natalium in
eum casum tantum super quo inuenietur dispēsatum.de fi.ijs pre-
sbyterorum.c.ij.libro.vj.Nec est extendenda:quia non debent plu-
ra incontinentia cumulari.eod.titu & libro.vj.cap.j & ideo si Papa
dispensat super hoc homicidio non dicitur dispensare super duo
bus homicidijs,vel super vno homicidio & tractatu alterius homi
cidij.& si dispensat super homicidijs,non dicit dispensare super tri
bus;& est ratio,quia singularis locutio vnico est contenta: pluralis
duobus,vt in regula iuris.& ff.ad Trebel.l.fina.No.quod in episco
9 po requiritur scientia. ¶†Sed nunquid sufficit quòd sit vnus ma-
gnus grammaticus.respond.talis debet esse scientia, quòd debeat
scire soluere quæstiones,quæ habēt ventilari in curia sua. & in hoc
canonista pręfertur philosopho.facit qđ no.Inno.s.eod.volumine
in proęmio:sufficit autem qđ sit bonus theologus. licet nō studue
rit in iure canonico: forte quia est frater minor: aliquin nullus fra-
ter minor posset esse episcopus: qđ est falsum.de hoc.j.de ꝯsan.&
10 affin.c.j.sm Hostien. ¶†Et no.hic requiri tria circa personam.s.ꝙ
compleuerit ætatem.xxx.anno. quę ætas non incipit in vtero ma-
tris,sed in partu. vt C.de posthu.hæredibus institu.l.penul.nam ille
qui est in vtero non dicitur homo : vt l.fi.ff.de assignandis.lib.& l.
vlti.ff.de col.bonorum.§.j.ff.si pars hęredi. pet.l.antiqui. secundò
requiritur qđ sit de legitimo matrimonio natus Sed qđ si fuit con-
ceptus ex concubina:& anteq̄ nasceretur fuit cū ea ꝯctū matrimo-
nium? dic qđ peccatum originale est in fęmina.vt j.eo.innotuit.in
11 glo.si enim.tertiò requiritur quod sit vitæ laudabilis. ¶†Nunquid
ergo criminosus sit ineligibilis.dic qđ si crimen est occultū,est eli-
gibilis:secus si notorium.vt not. Archid. viij.q.j. in scripturis nam
notorius criminosus non potest esse vitę commēdabilis,nisi sor-
des bonis moribus purgauerit. nam de immundo mundum Deus
& pęnitentia facit.psalmo.xxj.& s.c.qa diligentia.& facit qđ no.in
12 c.dudum.el.ij in prin.per Compost.¶†Et no.hic qđ vita præmit-
tit scientiæ:nimirū qa vita facit hominem beatum,scientia inflatū.
nam vt ait psalmista:qa non cognoui literaturas introibo in poten-
tias domini.¶Item not.quod tribus seu quatuor prædictis subijcit
terminus communis.s.de magistratu : quia nullus debet transire si-
ne examine : quia mox seruandus est. & licet bonitas vitæ præsu-
matur,tamen scientia literarum nō pręsumitur.vt no.j.eo.c.si for
te.li.vj.ætas legitime præsumitur ex quo quis est electus & idone-
us reperitur:quia impedimenta iuris vel facti nunquam pręsumun-
tur : vt ff.de proba.l.ab ea parte.Dicit glo.qđ iudex & arbiter præsu
mitur legitimę ætatis.ff.de arbitr. l. iij. quia qui petit rescissionem
alicuius actus, debet probare rescindentem causam.C.de in integ.
restitu. mino.l.si minorem te. ¶Quæro nunquid in abbatissa re-
quirantur hęc tria dic vt j.eod. indemnitatibus. libr.vj. qa requiri-
tur ætas legitima, origo, & vita. scientia non requiritur nisi quod
sciat regere & legere canonicas horas. ¶An constitutus in pecca-
to mortali sit eligibilis.j.eod.perpetuo.lib. vj. Ineligibilis est non
ipso iure sed per sententiam probato crimine in specie. quis enim
est sine peccato. ¶Nunquid prodigus sit ineligibilis ? respondeo
si,si notabiliter sit prodigus:qa luctuosius eēt ecclesiæ gubernādę
dissipatio quā vacatio.C.de sentē.pas.l.fin. ¶Venio ad versi. cum
vero ibi , & ecclesiasticorū bonorum administrationē habuerit.Et
no.qđ ista litera requirit promotionem,ꝯsecrationē,& possessionē
nō cuiuslibet modicæ rei,sed bonorū administrandorū. & appella-
tione bonorum intelligo temporalia & spiritualia.credo autem qđ
sufficit qđ sit in possessiōe maioris partis vel saltim ecclesiæ cathe
dralis & sedis episcopalis.¶Ad primū facit.ff.de contrahen.empt.
l.domū.ad scđm facit:qa qui possidet caput, possidet id quod ma-
ius & dignius est arg.ff.de reli.l.cum in diuersis.& l j. ff.de offi.præ-
fec.augustalis. dicit lex quòd pignus prætorium non constituitur,
nisi quis realiter in possessionem mittatur.ff.de pigno.actio. l. non
est mirum.§.j.¶Item dicit lex,qđ peculium nō cōstituitur, nisi in-
teruenian realis traditio. §. de pecu.,l. non statim. ¶Item non dici
tur inuestitus nisi qui corporaliter est inuestitus:vt in cap.j.quid sit
13 inuestitura.¶†Dicit glo.possessio quæ dēt esse pacifica principali
ter debet esse in spiritualibus:qa sunt digniora adeo qđ si est pacifi
ca possessione spiritualium,licet temporalia non possideat,p ma-
iori parte dicitur adeptus possessionem regiminis & bonorum. vt
leg.& not.j.eo.commissa.lib.vj. §.annus.¶Sed quid si habuit pos-
sessionem duobus vel tribus diebus, quæ statim sibi inquietatur.
dic ꝙ nō dicit pacificè adeptus possessionē, si fructus interim nō p
cipit:qa possessio in fructib. cōsistit:& finis possessionis est vtifrui.
ff.de arbi. l. inter castellianū. & cū euictio imminet in limine tradi-
tionis,non videt res tradita.ff.de peri.& cōmo.rei vēd. l.habitatio
num.§.fi.ff.de except.do.l.pater.§.quadrantis.de hoc no.in d.ca.§.
annus vbi videas. vtrum traditio momentanea sufficiat ad liberan-
dum.dic qđ aut ex actu obligatiuo surgit obligatio ad patientiā,&
non sufficit : aut non tenetur pati , & tunc sufficit. ff. de seru.rusti.
præd.l j in fi. ff.si serui.vē.l.harū.ff.de sol.l.in numeratiōibus.vt no.
14 ff.de contrahen.emp.l.si cum fundum.§.fina.¶†Quæro cōfirma-
tus statim fuit consecratus,nunquid expactabit tēpus de consecrā-
dis episcopis.rñ non:qa cū sit vsus felici diplomate,consumpta est
15 dilatio.ff.de verb. obliga l.cōtinuus § cū ita. ¶Quæro,aliquis fuit
suspensus propter diuersas causas per trienniū: tñ scđa suspēsio fuit
facta pendēte primo triēnio:nunquid currat scđm triēniū penden
te primo? vř qđ nō:qa talis cursus nō esset pęna,& p cōsequēs nō
purgaret delictū. ¶Itē qa scđm maleficium dēt aggrauare primū
vt ff.de pę.l.aut dāna.§.quisquis. ¶In contrarium videtur qa istud
est signatum tempus quo ad principium & finem: & ideo nō pōt
prorogari.arg.ff.ad Turpil.in senatuscō.ff.ad Carbo.l.ideoq;.& sic
tempus cūfundit in tempore certe si tolleretur prima suspēsio,ad
huc remanet secunda:qa sublata vna seruitute non tollitur alia se-
parata ab ipsa : vt ff. de serui.vrba.prędio. l. si domus.¶Istam quæ-
stionem disputat hic Ioan.And.in nouella.Ego dico quòd ne ma-
leficium remaneat quin plenè puniatur,si quidem puniatur mini-
sterio iudicis,poterit hoc iudex declarare quod tempora non con
fundantur. argumentum. l. ij. C. vt infra certum tempus. quæ lex
est notabilis ad hoc. ¶Si uerò pœna imponatur ipso facto per le-
gem,tunc secunda dilatio,vt ita dixerim, deglutit primam dilatio-
nem,& in se absorbet eam. & facit ad quæstionem statuti dicen-
tis qđ homicida debet ad confinia stare per quinquennium: & q-
dam intra quinquēnium duo homicidia perpetrauit: nunqd stabit
ad confinia per decēnium? & videt ꝙ sic.nam iteratio delicti indu
cit iterationē pęnę: vt C.de ser.fugi. l.quicūq; Item delinquēdi cō-
suetudine pęna augetur. ff. de pęnis. l. capitalium.§ grassatores.C.
de episc.audient. l.iij. ¶Ex prædictis apparet solutio : fiscus in pœ
nis hēt causam lucratiuā. Item tēpus in specie nō duplatur.de hoc
16 per Barto.ff de lega.ij.l.męuius.§.duorum. ¶†In tex.ibi,liberam fa
cultatem.ex hoc patet ꝙ nō oportet eū q priuatus est citari:qa iam
extraneus factus est ipso facto:licet honestius esset ipsum citare. vt
no.in d.c.commissa.in gloss.sic s. quia posset absens habere iustam
defensionē:vt l.iij.§. si ad diē.ff.de re mili. qa tamen non requiritur
qđ pręcedat causæ cognitio,nō exigit citatio. vt no.ff.de bo.pos l.
a iij.§.pe. ¶Possessio tamen non auferī non citato.[a] mirabilē tamen
est in emphyteuta qui cecidit à iure suo:dominus aufert possessio-
nem propria authoritate per pedum (vt ita dixerim) iniectionē , q̄
non posset auferre vsufructuario.vt no.in d.ca.licet episcopus.dic
ideo secus:quia emphyteuta possidet nomine domini:vsufructua
rius nomine proprio sicut præbēdarius, nā emphyteuta largo mo
do dicitur conductor & soluit censum.No.hic in fi.qđ pęnę q̄ im
ponuntur ipso facto,& ipso iure infliguntur, semper requirunt ter
minos consummatos.j.eo.c.statutum.lib.vj.& in c.auaritiæ.in gl.
eo ipso.eo.titu.& li.quam glo.no.Item qui possidet partem præsu
mitur possidere in dubio totum contentum sub eodem noīe & vo
cabulo:sicut qui possidet angulum agri præsumitur totum agrum
17 possidere.vt sing.no.ff.de lega.iij.l.vxori suæ.¶†Et cōclude ex prę
dictis quòd non dicitur quis rem habere quā non possidet. & ideo
priora beneficia non vacant. Itē adhuc retinet vsum sigilli prioris
ecclesiæ donec sit in possessione secundæ.& adde qđ no. Arch.j.e.
c.licet.lib.vj.¶In glo.per cōfirmationem.hæc vera in vacatione q̄
inducitur bona gratia.i.per motionem.sed in ea quæ inducitur ma
le gratia.i.per ambitionem, statim vacat etiam absq; possessiōe: vt
j.de præben.c.de multa Idem si per renunciationem vt in clemen.
18 gratiæ. de pscrip. ¶†Sed nunquid per acceptationē beneficij non
curati vacat curatum. Respondeo sic, si in eadem ecclesia adeptus
est curatum:secus si in alia: quia sunt compatibilia , nisi secundum
requireret residentiam:quia impossibile est qđ quis resideat in duo
bus locis corporaliter:sicut impossibile est qđ duo corpora stent in
eodem loco punctali.ff.de acqui.posses.l.iij §.ex contrario.ff.com-
mo.l.si vt certo.§.fi.¶Porro,in incompatibilibus & contradicto-
rijs natura & effectu,vel natura tantum , vel effectu tantū præualet
quod vltimo factum est.ff.de acqui.pos.l.si quis ante.cętera,dic vt
glossæ hic dicunt:qa clarius.& recita per ordinem dicit glo. Arch.
habet curiam animarū quæ stat in potestate clauium : qa potest ex
communicare secundum Innocen. subalternatur tamen episcopo
19 qa sub eo est secundum Archi.tractat hic Ber. qualiter † à maiori
arguimus id est inferamus ad minora.& qualiter econtra. & quidē
a maiori

ADDITIO.

a ¶Possessio tamen non aufertur non citato omissis multis quæ soluent ad hoc aggregari per doctor. in varijs & diuersis locis vide quatuordecim dicta memoratu digna cumulata extensæ per d.And. Bar. in rubric. C. qui admitti.in xj.folio. & teneas istum locum fixum cordi.

à maiori arguimus negatione præmissa. vt si non potest rex, ergo nec baro à minori. arguimus præmissa conditionali affirmatiua. vt si potest baro qui minor est: ergo & rex quia maior est. licet istud sit nomen notabilis potestatis. infra eodem. c. fundamẽta. & si pôt exhæredari filius naturæ & verus, ergo & abusiuus ff. de verb. obli. l. quidam cum filium. §. videamus. omnis ratio ad intellectum referenda est.

CAP. VIII.

1 *Arbitramentum in spiritualibus nisi sit iniquum est executioni mandandum.*
2 *Compromissum si non valuit à principio, an arbitrum possit ratificari.*
3 *Faciens per alium propriè quando dicatur facere per se.*
4 *Substantiari non potest quod falsum est.*
5 *Moniales compromittere possunt.*
6 *Laudum arbitri an possit corrigi per iudicem.*
7 *Iudex dicitur facere ius, etiam si iniquè decernit.*
8 *Verba compromissi si ita dicant, & promiserunt non petere reductionem: & si peteret aliquis eorum, & obtineret, promisit, tantundem alteri reddere, & restituere: an hæc clausula valeat.*
9 *Excessus immoderatus damni facit dolum præsumi.*
10 *Arbitramentum omne in spiritualibus est bonæ fidei.*
11 *Compromissarius si fecit malam electionem, an poterit iterum eligere.*
12 *Electo vel postulato non competit ius deliberandi ante præsentationem.*

CAusam quæ inter. Compromittentes siue alteri electionem committentes, tenentur recipere electum à compro-
1 missario si sit idoneus. ¶ Nota ꝙ arbitramentum in spiritualibus est executioni mandandum, nisi sit iniquum dicit glo. ꝙ quando est iniquum, est ipso iure nullum qđ est verũ, etiã in rebus prophanis: quia non videtur hoc fecisse de mẽte compromittentium: vt ff. de oper. liber. l. libertus ita. vel dic qđ in rebus ꝓphanis ipso iure valet si compromissum est factũ super contractu stricti iuris: sed debet rescindi per iudicem oblato super hoc libello rescissorio. Primum probať ff. de arbi. l. ita demum Secundum probatur. ff. de verborum oblig. l. si quis cum aliter. ¶ Et hoc, nisi esset iniquum apparenter & existenter: qa tunc est ipso iure nullum, sicut sentẽtia quæ continet expressum errorem: vt l. prima de errore calcu. sed in cõtractibus bonæ fidei, si dolus inesset, nõ valeret ipso iure. vel dic idẽ quod in dolo mediatoris, vt no. ff. de dolo. l. & eleganter. in principio. ¶ Et scias qđ arbitramẽtum non transit in rem iudicatam: quia magis accedit cõtractui quàm in iudicio. vt no. in au-
2 thenti. vt differentes iudices. in prin. collatio ix. ¶ † Quid si cõpromissum nõ valuit a principio, vtrũ arbitriũ possit ratificari? videtur ꝙ sic: quia ratihabitio de falso facit verum: vt l. iij. ff. rem ratam haberi. ff. ad municipa. l. Titio. dumtamen substantia non sit consumpta. ff. rem ratam haberi. l. bonoꝛũ & no. ꝟ. c. quam sit. lib. vj. in glos.
3 sufficit. ¶ † Item qui facit per aliũ, propriè facit per seipsum quantum ad legis veritatem, si ille habet speciale mãdatum, vel æquipollens. secus si generale. vt nota. ꝟ. eo. c. vt circa. in gloss. penult. lib. vj. ¶ Sed glo. dicit ꝙ interpretatiuè non verè facit. qui per alium explicat. l. prima. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. & quãdoque nec verè nec fictè: vt quia esset contra naturã: vt in adulterio, vt ibi notatur. Nam virtus legis nõ pôt actum corporalem cui inest passio sensus transmutare in aliud sensibile corpus. sed cõsidera quia ibi vocant fictionem, tu voces functionem: vt ff. de verbo. obli. l. continuus. §. si ab eo. non est enim propriè fictio: quia licet non sit veritas operę in persona propria ff. de condi. indebiti. l. si non sortem. §. libertus. tamen est iuxta veritatem: sed fictiones nõ possunt à te reduci ad simile veritatis. ¶ Ex prædictis ergo videtur qđ ratificari possunt si tempora patiuntur. prædicta simile verbum. ff. de adulter. l. accusaturus. dic quod non valet ratificatio: quia non potest seruari forma iuris
4 vbi deficit substantia. † quod autem falsum est, substantiari nõ potest. ff. de verbo. signifi. l. Paulus. ad hoc facit quod not. in l. insta. C. de iure fisci. lib. x qđ non valet non habet substantiam: & tñ potest
5 habere formam. Cyn C. de pac. l. pacto successorum. Cyn. ¶ † Item nota ꝙ moniales possunt cõpromittere de electione abbatissæ ẽt in proprium epm̃: & sic possunt cõpromittere in alium, qui nõ est de collegio. Nã episcopus nõ est de collegio: sed superior eo. secun-
6 dum Bern. ¶ † Quæro quid de laudo arbitri vtrum possit corrigi per iudicẽ? dicit gl. ꝙ nõ: qa dẽt ei stari siue æquũ siue iniquum sit. dici pôt ꝙ maximè de æqtate canõica corrigi pôt, si enorme sit. & hoc nõ per appellationem sed simplicem recursum implorãdo iudicis officium misericorditer loco deficientis appellationis. ff. qui satisda. cogan. l. arbitrio. licet rigor iuris ciuilis non videatur hoc pati. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. stari. qui §. est contra omnem naturalem æquitatem. & solum habet persuasionem: quia qui com promittit in arbitrum, iudicem spernunt. & hoc fortè fuit legis motiuum. ¶ Quid si in compromisso dicitur, ita quòd possit iudicare de iure & æquitate. respondetur ꝙ videt æquum omnibus, vel pluribus, vel saltem sapientibus censetur æquitas naturalis & scripta: & si non est in membranis: tamen in corde hominis, nisi ius scriptum statuat ꝯrium expressè. ff. qui & à qui. l. prospexit. ff. de excu. tut. l. scire oportet §. sufficit. no. qđ clausula de iustitia, non facit con
7 ditionem sed monitionem. † quia iudex ius facere dicitur, etiam cũ iniquè decernit. vt l. penulti. ff. de iusti. & iure. non quia debeat sed quia potest. vt eleganter not. ff. de condi. inde. l. si non sortem §. hæ
8 redi. ¶ † Si verba compromissi ita dicant, & promiserunt nõ petere reductionem: & si peteret aliquis eorũ, & obtineret, promisit tantũdem alteri parti reddere & restituere Quæritur vtrum hæc clausula valeat? Respon sic pro hoc est lex no. ff. de lib. lega. l. aurelius. §. testator ita. & si sunt plures clausulę nõ cõpatibiles, vltima inspicitur. ibidem. ¶ Not. ꝙ §. stari. monstrat compromittentis futurum periculum sibi posse in re amicabiliter cõtingere. & ideo compromittentes non possunt conqueri de lege: sed conquerantur de suo prauo consensu. arbiter tamen non transibit impunitus: quia enor-
9 miter iudicando facit litem suam: vt C. de arbi. l. penul. † & immoderatus excessus damni facit dolum præsumi. ff. de præto. stipula. l.
10 finali. ¶ † Vltimò not. quod omne arbitramentum in spiritualibus est bonæ fidei? & debet esse bonæ conscietiæ ad quẽ debent referri arbitria quæ dantur aliquibus. ff. mandati. lege, creditor. in fine.
11 ¶ † Quærit gl. an compromissarius poterit iterum eligere, si fecit malam electionem, vel electus noluit cõsentire? dic vt ꝟ. eo. si compromissarius. libr. vj. tex dicit ꝙ compromissarius habet prouidere, & aliud est prouidere & aliud eligere. Ista quæstio soluitur in d. c. si compromissarius. ¶ Quid si mandatur alicui ꝙ eligat potestatem ciuitatis & eligit, & ille nõ cõsentit. arg. qđ possit iterato eligere. ff. de condi. & demon. l. hæc conditio. in prin. ff. de iureiur. l. qui per salutem. Nam de effectu videtur potius cogitatum. C. si mancipium ita fuerit alienatum. l. ea quidem. ¶ Ista quæstio fuit dispu-
12 tata per Iaco. de Belui. ¶ † Et not. quòd ante præsentationem non competit electo, vel postulato ius deliberandi: ergo nec acceptandi nec repudiandi. vt no. ꝟ. eod. cupientes. §. penultimo. in glossa ex quo libro. vj. ¶ Quærit Bern. vtrum compromittentes possunt re integra commissionem reuocare. & remittit ad ca. in causis. ꝟ. eodem. Baldus.

CAP. IX.

1 *Confirmatio quid operetur.*
2 *Reuocari quomodo debeat quod nullum est.*
3 *Reuocari an possit omnis interlocutoria.*
4 *Sententia appellationis desertæ non concludit iudici, quin valeret eius sententia errore non expresso.*
5 *Pars quæ errauit aliquando potest emendare, aliquando non.*

NOsti. Electus ante confirmationẽ bñficia conferre vel aliàs administrare nõ potest: qđ si fecerit,
1 studeat reuocare ¶ † Quæro quid operetur cõfirmatio? dic vt in gl. per Cy. C. de dona. inter virũ & vxo. l. ex his
2 verbis ¶. † Quæro quomodo reuocatur qđ nullũ est. rñdeo reuocaẗ de facto sicut de facto processit. sic. ff. de ferijs. l. j §. j. C. de sac. sanct. eccl. l. iubemus. §. æconomus. & no. qđ quis venit ꝯ factum propriũ
a qa de iure non a tenuit. ff. quorũ leg. l. j §. ꝙ ait. & est via brocardica de qua tractat legistæ. ff. de adop. l. post mortẽ. & Ber hic distinguit. Nam aut loquimur in iudicijs, aut in negotijs. Primo casu aut est interlocutoria, & iudex pôt mutare & reuocare. & ego dico ẽt in deterius inspecta mera iudicis potestate, qui pôt de albo facere nigrũ, & de nigro albũ. ff. de peculio. l. eo t pe. & no. ff. de iudicio. inde. l. si non sortem. § hæredi. & lex quandoque facit istã digressio-
3 nem. ff. de secun. tabu. l. æquissimum. ¶ † Ista ergo gloss. tradit regulam quòd omnis interlocutoria porest reuocari. Idem not. C. sententiam rescin. non posse. l. j Fallit si iurisdictio est consumpta, vel officium iudicis expirauit, vel terminus litis veniat, ita quod iudex non habeat vltra quid faciat. de offi. delega. capit. significantibus. ff. de excusa. tut. l. scire oportet. §. consequens. ff. de arbitr. l. qualem. §. fin. & scias quòd omne iudicium incipit ab interlocutoria. i. à citatione. vt institu. de pęna temere liti. §. fina. & ideo iudex citationem suam potest cancellare & terminum in ea assignatum reuocare: terminus iste siue dilatio dicitur expectatoria: quia finis eius est comparitio. de hac loquitur. ꝟ. de offi. deleg. c. consuluit. alia est denunciatoria vt quando quis dicit se opus facturum tali die, & ista non prorogatur: vt ff. qđ vi aut clam. l. si iure. §. final. Porro interlocutoriam reuocare potest non solũ author: sed successor eius interloquentis vel superior si ad eũ causa deferatur. ff. qui satisda. cog. l. arbitrio.

ADDITIO.

a ¶ Vide Barb. consi. xl. col. xj. lib. j. & vide pulchra & aurea verba Aretini in l. qui superstitis. in vij. col. cum seq. ff. de acq. hær.

4 bitrio.& dic vt in l.quod iussit.ff.de re iudi.¶† Dubitari potest qd
de sententia appellationis desertę. Nam licet concludat parti, tamē
non concludit iudici quin valeret eius sententia errore nō expres-
so. Nam cum ad eum adhuc pertineat cognitio, vtrum appellatio
sit deserta, vel non: ergo non est functus iurisdictione sua. ¶ Igitur
valet sententia:& hęc est veritas.dicam.j̃. de appel. c.cum cessan-
5 te.& hęc quo ad iudicem. † sed pars quæ errauit, aliquando potest
emendare, aliquando non:vt l.edita actio.C.de eden.& ff fami.her.
l.qui familiæ.factum autem superioris vt rescriptum, emendare nō
potest:vt C.de lib. cau. l. cum precum.de negotijs autem dimitto,
quia esset nimis longum.¶ Adde quod hodie taliter administrans
est ipso iure priuatus:vt j̃.eo. auaritię.lib.vj.etiam si velit admini-
strare sub prętextu ęconomitatis vel protestationis quia est fraus
in nomine.quod no.Bal.

CAP. X.

1 *Electio facta post appellationem & contra priuilegia ecclesiæ, debet rescin-
di.*
2 *Repulsus per exceptionem an efficiatur infamis.*
3 *Bannitus propter contumaciam an sit infamis.*
4 *Condemnatus ex inquisitione in absentia, an sit infamis.*
5 *Sententia lata ex contumacia ad pęnam pecuniariam, an transeat in hære-
dem.*

1 Onsiderauimus. ¶†Electio facta post ap
pellationem, & contra
priuilegia ecclesiæ debet rescindi: tamen secunda ele-
ctio facta non cassata prima non valet:¶ Dico quādo
est possibile de iure vel de probatione quod prima confirmatur.ff.
de exc.tut.l.diximus.sed & si est nulla ipso iure, tunc secūda electio
non tanquam secunda, sed tāquam sola pręualet efficaciter prima
non cassata, secundum Compo.& Io.an.quia quod nullum est, nul
lius autoritatis est.¶ Item quia paria sunt nullum & cassatum:vt ff.
de iniusto testa.l.posthumi.§.post defectum.sed cassata nō præstāt
impedimenta:ergo nec ea quę sunt ipso iure nulla.dic quod, vbi nō
requiritur sententia], ibi non requiritur cassatio: sed vbi requiritur
sententia, etiam si dicatur nulla:ibi requiritur cassatio.quod petat
cassatio, facit ad statutum Perusinum.¶ Et si dicas, quid pōt cassari
si nullum est? respondeo quod habet esse, pōt cassari quantum ad
figuram esse vtrum dicatur confirmatus ille à cuius confirmatio-
ne est appellatum, & quantum pertinet ad merum factū, sicut quā-
tum ad effectum nudum no.j̃.eo c. auaritiæ. libro.vj. argumentū
ff.iudicatum solui, lege penultima.¶ Casus Ioan.Frontini post ap-
pellationem factam fuit electus contra priuilegia ecclesiæ: appella-
tione pendente fuit facta secunda electio de alio: vtraque electio
cassatur, absque tamen infamia electorum. nec potest alter eorū eli
gi in eadem vacatione, sed in alia sic.¶ Adde quòd si quis ex famo-
2 sa causa esset repulsus, de alia nec in eadem posset eligi.¶† Sed nū-
quid p exceptionem repulsus efficitur infamis? dic quod nulla ex-
ceptio infamat: quia sentētia quę fertur super exceptione est inter-
locutoria. ff.de infa. l. Lucius. & l. quid ergo. §. quantum. vbi tra-
ditur regula qđ nulla interlocutoria infamat, nisi ex adiūcto gene-
re pęnę executę.eo.tit l.ictus.fustiū.ad hoc facit de ord.cogni.c.cū
3 dilectus.in fi. ¶† Dicūt iuristę qđ bannitus propter contumaciam
nō est infamis:qa bannum est interlocutoria, & potest mutari seu
emendari:vt l.diuus.ff.de custodia reorū.& immediata causa banni
est contumacia. Nam contumacia examinatur seorsum à crimine
& non imponit terminū liti, nec iurisdictio est consumpta, nec offi
cium iudicis est expiratū cum restat id qđ principale est, id est diffi
4 nitio causæ & terminus pęnę.¶†Iaē dicunt qđ condemnatus ex in-
quisitione in absentia non est infamis: quamq̃ sententia principalis
lata super inquisitiōe sit diffinitiua: qa est terminus litis:& ideo nō
potest reuocari:vt ff.de arbi.l.qualem.§.fi.& rō est, qa in ea non est
seruatus ordo iudiciorū:qa & est processum contra ius cōe:vt ff.de
suspec.tuto.in l.3.§. pręterea. per Dy. vbi ergo immediata cā con-
demnationis est cōtumacia, absque eo quod constet de maleficio,
talis condemnatus non est infamis:secus si sententia fertur ex inq-
sitione contra præsentem:quia talis sententia eum faceret infamē,
dummodo esset lata pręcedentibus aliquibus indicijs vel coniectu
ris, & non ex impetu vel ex arrupto. 2.q.j.nos in quemquam.¶ Por
ro si lata est à iudice incompetenti, nūquam infamat: vt j̃. de iudi.
c. at si. clerici. & hęc est ratio quare lata ab arbitro non infamat ēt
si homolegetur: quia nec confessio facta corā arbitro. vt ff.de infa-
mibus. l. quid ergo. §.ex compromisso. Nam apud arbitrum nulla
est iurisdictio iure publico introducta:vt C.de arbi.l.j.nec est neces
se appellari ab ea:quia ex ea non oritur actio iudicati, licet quando
que oriatur actio in factum ex generali capite, scilicet quoties alia
actio deficit:vt C.de arbi.l.ne in arbitris.& l.cum antea. titulus eius
actionis est ex varijs figuris causarū: quia non habet materiam for-
mantē sibi nomen specificū, nec aptam ad informare nominatim

titulum actionis.vnde anomala dici potest, id est sine regula.¶ VI-
timò no.qđ ille qui innouat lite pendente malè facit:tamen nō ef-
ficit infamis:qa certę sunt causæ expssæ à iure quę sunt famosę:aliç
5 verò nō sunt famosę, nec faciūt quē ineligibilem: vt hic.¶† Extra
queritur vtrum sententia lata ex contumacia ad pęnam pecunia-
riā transeat in hęredem? dic qđ sic:sed si non esset, ara nulla pœna
ex fictione descendente etiā lite cōtestata transiret in hęredem. vt
probat illa lex no.ff.de iure fisci.l.eius qui delatorem.¶ Porro etiā
pendente appellatione mors soluit iudiciū criminale si bona venie
bant in consequentiam status tacitè & non principaliter propter
se:idem si pendente tempore appellandi.& de hoc est vnica glo.in
iure ff.de accu.l.ex iudiciorum.& ibi per Dy.

CAP. XI.

1 *Metropolitanus confirmatus potest mandare suis suffraganeis etiam si non
receperit pallium, quod consecrent consecrandos.*
2 *Sede vacante an metropolitanus possit mandare capitulo iurisdictionem.*

1 Vffraganeis. † Metropolitanus confirmatus
potest mādare suis suffraganeis
etiam si non reperit pallium, quod consecrentur conse
crādos. Dicit gl. quod eps̄ in sua diœcesi omnia potest:
archiepiscopus vero episcopo præcedēte cū in sua diœcesi: vt no.
j̃.e.c.quamq̃.in vlti.gl.l.b. vj.¶ Opp. ante receptū palliū archieps̄
non potest cōsecrare: ergo nec alij consecrādum committere, vel
mandare:quia qui non potest per se, nec per alium. In qua em̄ vir-
tute facit iste alius, nisi in virtute mandātis:vt ff.de offi eius cui mā.
est iurisdictio.l & si pretor.si ergo non potest mandans per se, ergo
nec per alium. Sol. fallit hic regula. præterea hic nō commissio, sed
mādatum siue iussus qui importat necessitatem:& ideo litera dicit
ad mandatum, non autem dicit ad commissionem. quandoque tñ
reperitur ꝙ quis dat, quod non habet:vt no.ff.de iusti.& iure.l.ma-
numissiones.quia habet causaliter, licet non formaliter.i.in virtute
causandi.ff.de manu.l. ab agnato. sic episcopi quando habēt gladij
potestatem, alteri delegant eam: sed per se non exequuntur: quia
essent irregulares.¶ Porro iste metropolitanus mādat iurisdictio-
nem quod potest non consecrationem:quia cum consecrator hēt
iure ꝓprio & ordinario tñ erat quoddā ligamē qđ impediebat qđ
remouet per mandatum. quædā enim possumus cum adminiculo
alterius, quæ non possumus soli. ff.ad.l. Aquiliam.l.ita vulneratus.
2 ¶† Sed nunquid vacante sede metropolitanus possit hoc manda-
re capitulo? respondeo sic, quod succedit in iurisdictione, ſm Cō-
pō.& idem est dicendum de consecratione virginum, & de celebra
tione ordinū vt possint hęc mandato capituli expediri per aliquē.
i per episcopum consecratum.

CAP. XII.

1 *Cassatio est duplex.*
2 *Remotus per exceptionem an fiat infamis.*
3 *Infamia an surgat ex attestationibus testium.*

Vper eo. Cassata electione propter vitium for-
mę poterit iterum eligi idem: secus si
propter vitium personæ, vel simonię etiam sine suo vi
tio commissæ, puta per fratres vel consanguineos, ita
quod simonia fuerit finalis causa electionis: & est speciale in vitio
simonię: aliàs est iniquissimum vt vnus alterius odio pręgrauetur:
vt lege iniquissimum.ff.de iuris & facti ignorātia. Dicit Ber. quod
omnis illegitimè natus est irregularis etiam Bastardi: & tñ adulte-
rium qñque Deo placet, non rōne causę sed ratione finis. vnde ex
Iesse radice surrexit virga.i.Dauid sicut scriptū est, surrexit virga ex
radice Iesse.sed ista fuit Dei dispēsatio, ne regnū remaneret sine tan
to hęrede. Golias autem fuit spurius, vt dicit Magister historię.
1 Cassatio est duplex.s.declaratoria, vt propter vitium formæ: & re-
scissoria vt ꝓpter vitiū ꝑsonæ: vt hic.& primo modo exponit cas-
sari.i.in irritū nūciari. & facit ad statutū Perusinū de cassandis testa
mētis nō insinuatis, quæ propter defectū insinuatiōis sunt ipo iure
nulla, vt intelligat petere cassationē qui petit propterea nullum de-
clarari.¶ Sed quid si est dubium propter quid fuerit electio cassata.
Rñdeo iudex debet in cassatione exprimere cām:vt ff.de infa.l.2.§.
ignominiæ.si nō exprimat, recurrit ad acta. ff.de suspe.tut.l.hę em̄.
si nō apparet, tūc qa maius est vitiū criminis q̃ ordinis non seruati,
pręsumit cassata propter vitiū formæ:qa mitior pręsumptio est eli
2 gēda in dubio: vt ff de pęnis.l.si pręses.¶† Quæro vtrum remotus
per exceptionē fiat infamis? gl.sentit hic ꝙ sic, adeo ꝙ ad nullā di-
gnitatē possit promoueri qđ intelligit nō vi exceptionis, sed ꝓpter
probationē criminis:vt in authē.qūo oportet epos.§.si qs aūt talis.
& lxxxj.di.tātus Daniel. Porro natura exceptionis, vt ex eius diffi-
nitione apparet, est excludere, & nō punire.vt no.3.q.vj.hoc qppe.
& iō nō hēt se neceē subscribere ille q excipit: qa pęna ñ imminet
hinc,

hinc, ergo nec inde: qa debet esse conuersio talionis: qa talio nō est aliud quā retorquutio pęnę. ¶ Et adde qđ not. j. de accu. sup his. & qđ dixi. s. eod c. cōsiderauimus. ¶ † No. φ scđm ius ciuile ex attestationibus testiū nō surgit infamia. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. pen. sed de iure canonico sic, si probationes sunt luce clariores tanquam ex notorio: sed ex præsumptionibus non surgit infamia.

C A P. XIII.

1 *Constitutus in minoribus an possit eligi in abbatem.*

CVm monasterium. Monachus vnius monasterij seu eremitarij potest in alio monasterio eligi in abbatē. ¶ Casus. Fratres monasterij de Pellitia obseruantiam religionis & ordinem abiecerunt; tandem quendam monachum eremitā vitę laudabilis, & boni testimonij in abbatem postulauerūt: eps assensit & supplicauit Papæ φ confirmaret tāquam canonicè factū: quod Papa confirmauit. ¶ No. quod propter malos mores & viuere inordinatè non perditur ius eligendi: quamquam tenentes vitā dissolutam possint de monasterio expelli s̄m gl. quod tene menti. ¶ Opponitur φ eremita non possit eligi in abbatem: quia potest habere proprium: sed abbas non potest habere proprium. Sol. hic loquitur de eremita, qui sic vocabatur à loco, sicut Camaldulenses: tamen erat monachus & professus: alias non posset eligi in abbatē: vt j. eo. c. officij. & c. ad nostram. licet non esset eiusdem ordinis & eiusdem habitus. hodie vero licet possit postulari, non potest eligi: vt j. eo. c. j. in cle. & de intellectu illius capituli vide quod no. Archi. xvj. q. j. qui verè. & j. de exces. prælato. c. vno. lib. vj. in verbo, eremitę causa. ¶ † Quæro vtrū cōstitutus in minoribus possit eligi in abbatem, gl. dicit φ non. sed debet postulari. Archi. no. φriū. j. eo. c. cū ex eo. li. vj. prima verior scđm Io. And. ¶ Quęro, qbus verbis sit vtendum per superiorē in postulatione, & quibus in electione. respondeo in electione debet dicere, cōfirmamus: in postulatione debet dicere, admittimus s̄m gl. facit. ff. de ritu nup. l. qui in prouincia. Dy. in verbo confirmamus.

C A P. XIIII.

1 *Electio vacantis ecclesiæ pertinet ad conuentum.*
2 *Consuetudo præscribi non potest contra libertatem ecclesiæ.*
3 *Libertas requirit efficaciam.*
4 *Vis compulsiua licet non interueniat; si tamen interuenit dolus, dicitur fieri contra libertatem ecclesiæ.*
5 *Electio secunda non reprobata prima quæ fuit facta contra ius cōstitutionis est valida.*
6 *Verba illa, qui pro tempore fuerit, quid importent.*

CVm terra. ¶ Non valet consuetudo per quam collegium vacantis ecclesiæ ad voluntatem patriarchę vel regis tenetur sibi prælatū eligere. Laici ex consuetudine non possunt præscribere ius eligendi. hoc est verum si sunt Laici professione & habitu: secus in cōuersis & oblatis. ¶ Sed quis eligat priorem hospitalis. no. j. eo. c. super eo. in vltima gl. ¶ Casus. Erat consuetudo Hierosolymis φ ecclesia collegiata vacante, conuentus ad quem electio pertinet de iure, nominaret secretè Patriarchæ vel regi duas psonas: & φ Patriarcha vel rex haberet facultatem alteram ex ipsis assumendi in prelatum: & etiam vtrunque cassandi. Papa cōsuetudinem reprobat: qa est ꝯ ecclesiasticam libertatem: & mandat electoribus φ conueniāt in vnum locum, & inuocata Spiritus sancti gratia personam nominent, id est eligant, ita φ in materia, id est in persona, vel in modo, id est in forma, non sit peccatum: qđ facere valeant donec ecclesię vacanti sit de congrua persona prouisum, id est sit facta legitima & solennis electio, ex postfacto non prohibetur hoc insinuare regi vł Patriarchę, & requirere eius assensum. hoc tamen prætermisso nō vitiatur electio. ¶ Not. quędam pręponuntur, & significant vel pęmium, vel causam: quędam postponūtur, & ista non regunt verbū principale, sed ab ipso reguntur: & verbum principale est capitulū non rex. ¶ In tex. ibi, cum terra. i. sancta Hierusalem. ¶ Ibi, cōuētus. no. φ † ad conuentum vacantis ecclęsię pertinet electio. Ibi, latenter in laribus Patriarchę vel principis. & not. quod vni soli vel duobus manifestatur dicitur fieri latenter & occultè. ¶ Ibi, plenariam. i. ad libitum voluntatis. ff. de lega. 3. l. fideicommissa. §. quamquam. ¶ Ibi, libertatis: qa pœna infligitur eligendi. libertas, id est effectus libertatis. ¶ No. qđ illud qđ est ꝯ formā ecclesię dicitur esse cōtra libertatem ecclesię. Ibi, prauitatē. id est, quatenus est praua. ¶ Ibi, abolenda. i. nō est necessaria abolitio iudicis. ¶ Et no. qñ electio est facta ꝯ libertatem ecclesiæ ea nō cassata pōt fieri alia ¶ † Item. not. consuetudinem contra libertatem ecclesiæ præscribi non posse: & statuta ꝯ libertatē ecclesię pręscriptione tēporis nō firmari. ¶ Itē not. φ cōtra libertatem ecclesiæ dicitur id qđ est contra libertatem electionis, & eius virtutem. ¶ Item ꝯ libertatem dicit consuetudo vnius terrę, licet nō lędat vniuersalem statum ecclesiæ, sed in vno loco tm̄. ¶ Item contra libertatem ecclesiæ dicit pluribus modis: vt plenè dixi in auth. cassa & irrita. de sacrosan. eccle. ¶ † Nota hic qđ libertas requirit efficaciam. nec dicit liberū qđ ex nutu alterius dependet. ¶ Item nota φ dicitur contra libertatem ecclesiæ id qđ est ꝯ ius cōmune: vt contra ius collegiorum ecclesiasticorum. ergo principes & tyranni qui statuunt qđ sine eorum consensu electiones prelatorum non fiant, errant nimis. ¶ Quid si statuunt φ non possunt fieri de extraneis, sed solum de cōpatriotis: & in patria inueniunt multi probi & probissimi. Respondeo hoc est honestū, tamen vulnerat libertatem: quia nimis arctat eam. ¶ † Item no. ex isto capitulo duas propositiones: videlicet, licet non interueniat vis cōpulsiua, si tamē interuenit dolus, dicitur fieri contra libertatem ecclesiæ. arg. ad hoc. ff. quarum rerum actio non datur. l. j. §. quæ onerandæ. & in c. sciant cuncti. de elec. lib. vj. vnde qui facit violentiam consanguineis eligentium, videtur facere ipsis eligentibus. qa vnusquisque timet de carne propria: & custodit sanguinē propinquorū: vt legit & no. ff. de in ius vocā. l. ij. ff. qđ metus causa. l. isti quidē. ff. de iustitia & iure. l. vt vim ff de cōdi. & demon. l. hęres meus. §. φ in fraudem. C. si quacūq; pręditus potestate. l. j. ¶ Item not. φ perperam factū pōt reformari, si quis habet ordinariā. i. iure proprio potestatēm. cognoscitur autem φ sit ordinaria; quia transit ad successorem: & est in rem scripta, & perpetua ¶ Ibi, in vnum locū: ita φ non vnus in vno loco, alter in alio ¶ Ibi, spiritus sancti gratia. qa ablatiuus iste, scilicet inuocata, importat cōditionem: vt ff. de euic. l. euictis. & ff. de condi. & demon. l. à testatore. ¶ Videndum an hęc inuocatio sit de forma substantiali: quod non credo de esse sed de bene esse: quia consistit in sola reuerentia. & non instituit aliquid. ¶ Ibi, donat. not. quòd non sufficit semel fieri, nisi idoneè fiat. ff. ad tertullianum. l. 2. §. si mater. ff. qui satisda. cogan. l. quoties. ff. de fideiussoribus. l. qui satisdare. ff. de iureiuran. l. qui per salutem. ¶ Ibi, nolumus. nota quòd contra libertatem ecclesiæ Rex vel Patriarcha nil possunt statuere. ¶ † Vltimò nota quòd valet secunda electio non reprobata prima quę fuit facta contra ius constitutionis. facit regula, non pręstat impedimentum lib. vj. ¶ Contra istud vltimum notabile gloss opponit quòd optimum sit falsum in defectu materię: vt s. eodem. c. consideramus. Nam nō valet electio prima non cassata dic vt in glo. Solu. quia eligentes scienter indignum perdunt vocem. sed dic quòd hic ignoranter elegerunt indignum. ¶ Tertiò oppo. qđ propter vitium formæ perdunt vocem, ergo iterato nō possunt eligere: vt j. eo. quia propter. Solu. ibi. de iure nouo, hic de antiquo. Nam tempore istius decretalis non erat illa pęna introducta. ¶ † Item no. hic illa verba, qui pro tempore fuerit. de quo habet alibi in pluribus locis. sensus horum verborum, qui pro tempore fuerit. i. tunc temporis. quę dictio tūc complectit totum actum à principio vsque in finem: quia comprehendit tēpus necessarium. vt C. de testamen. l. j. Aliquando no. extremitatē temporis. ff. de condi. & demō. l. 3. ¶ Item scias φ si electio prælati est facta per metum hominis, vel consuetudinis vel metu indignationis principis potest etiam fieri prima non cassata: quia illa facta fuit contra libertatem ecclesiæ vt hic patet. ¶ Porro metus deregit voluntatem error ignorātiam discooperit: & nihil sub Cælo est ita cōtrarium voluntati sicut metus. vt not. ff. de iurisdictio. om. iudi. l. si per errorem quę vox tonitrui, id est feruor in clamorē populi incutere consueuit: vt s. eo. c. ofius. Nā viscera cōmota sunt, & mens consternata clamoribus, & quod natura timet, rō naturalis timere videtur: quia anima angustias corporis sentit & intus pungit. quod exterius prēmit. ¶ Adde quod vbi sensus, ibi passio. & si bonus est sensus, bona est passio, & si malus mala: tamen omnis homo cōsideratur dupliciter: vno modo secundum carnē. i. sensualitatē: alio modo secundum spiritum. Qui autem secūdum carnem & sensualitatem, vocat homo exterior. Qui autem s̄m spiritū interior: & Interdū spiritus gaudet de eo quod caro ingemiscit & plorat in materia ecclesiasticæ libertatis. quicquid affligit sensum, vel adducit illicitum terrorem, dicitur esse cōtra libertatem. & tamē qđ fit cōtra cōsciētiam. i. ꝯ hominē interiorē si sine metu sensualis passiōis, nō dicitur fieri contra libertatem ecclesiæ sed cōtra libertatem cōsciētiæ. ¶ Item no. quòd vbi ploratus & vlulatus, ibi passio penetrat cor. & eo modo probatur metus per viam signi: licet forte testes nesciant probare metum per viam causæ: vt quia audiuerunt vlulatum, sed non viderunt cruciatum. ¶ Et adde quod not Bart. ff. de no. ope. nunc. l. de pupillo. §. si quis ipsi. ¶ Itē per locū à cōiter accidētibus. C de probatio. l. neq; natales. ¶ Itē negare sensum, & quærere adminicula, est infirmitas intellectus. ff de verborum obli. l. continuus. §. cum ita. ff. de his qui sunt sui v. l alie. iuris. l filium.

C A P. XV.

1 *Electus confirmatus etiam non consecratus potest omnia quę sunt iurisdictionis: sed non ea quæ sunt ordinis, & dignitatis episcopalis.*

2 *Sacerdotibus*

2 *Sacerdotibus an liceat mercantias facere.*
3 *Habitum postponens an habeat priuilegium.*

1 **T**Rransmissam. Electus † confirmatus etiam non consecratus, potest oīa
quæ sunt iurisdictionis: sed non ea quæ sunt ordinis, &
dignitatis episcopalis. & sic hēt iurisdictione: ita & ban
na & oīa q̄ iurisdictioni accedūt. vt not. ĩ. eo. qa sępe. super verbo,
reseruari. lib. vj. ¶ Sed hoc verū, nisi fructus iurisdictionis vel voca-
tionis sint alij reseruati. ĩ. eo. c. statutum. in cle. quia nomine prouē-
tuum ista omnia continentur. ff. quod vi aut clam. l. is qui in puteū.
§. si postea. tex. no. nec est necessaria alia inuestitura, vel emantatio,
quia inuestitura aliquando fit per mātellum: vt no. insti. de ver. obl.
post prin. in gl. naui. vel per baculum. Per. A. vel. B. vel per ziferas
non potest fieri electio: quia naturaliter non significant hoc: vt no.
insti. de verb. obli. post prin. in gl. habilibus. quam not. ¶ Casus. Eps̄
erat electus & confirmatus, tamen non erat consecratus. volebat
punire excessus suorum clericorum, qui faciebant matrimonia lai-
corum. Item eorum qui postposito habitu clericali vestes induunt.
laicales. dicebatur per istos clericos: ꝙ antequam esset cōsecratus,
excessus eorum non poterat corrigere: Papa dicit posse: sed ea quę
ministerium desiderant consecrationis, hęc exceptio, tu non es cō
firmatus, est pręiudicialis puta si tanquam pręlatus agebat. Ideo eñ
dicitur pręiudicialis: quia facit interim actorē silere, & non proce-
di super causa priusquam exceptio terminetur, nec super alia. secꝰ
si exceptio non esset pręiudicialis. C. de excep. l. si quidem. ¶ Et ad
intelligentium horum verborum facit quod no. insti. de actio. §. p̄-
iudiciales. in gl. ordi. ordo pręiudicialis dicitur: quia omnibus litibus
mouendis interim præiudicat. ¶ Primò quæro extra de his quæ p-
tinent ad iurisdictionem. gl. dicit, sicut iudicare, excōicare, subaudi
absoluere, corrigere, subaudi excessus vel malos mores. dicit lex ꝙ
malus mos est nubere. ĩ. annū luctus. C. de secun. nup. l. j. tamen de
hoc non intelligitur hic: quia de iure canonico non punitur pœna
poli, nec pœna fori propter licentiam apostoli: misertus est aposto
lus naturæ humanę. Item iuramenta recipere à vasallis ecclesię. Itē
inuestire. dicit Compo. hic; ꝙ per inuestiturā acquiritur ius. quod
verum est in iuribus rerum incorporalium: sed in rebus corpora-
libus requiritur inuestitura corporalis. dic vt s̃. de consuetu. c. 2.
Item confirmare. s. electos, postulatos, vel pręsentatos, vel etiam
feuda. vt in c. j. qui successores tenantur. in Feud. Item beneficia ꝯ-
ferre. subaudi ecclesiastica vel temporalia: puta feuda. quia feudum
appellatur beneficium & sicut potest inuestire, ita econtrario pōt
disuestire rationabili causa subsistente. Item dicit gl. ꝙ similia, quæ
cōsistunt in iurisdictione. hoc enim scias per regulam: quia omnia
quæ non requirunt ministerium con secrationis, dicunt pertinere
ad iurisdictionem. ¶ Modo videamus ea quæ sunt ordinis episco-
palis, siue dignitatis episcopalis. dicit gl. ꝙ est ordinare clericos. vi
de quod no. Arch. xviij. q. 2. si quis abest. & Host. ĩ. de offi. Archi. c.
vltimo. benedicere virgines, ecclesias, vel altaria consecrare: quia
quo ad ista ante consecrationem dicitur ecclesia quodammodo
2 viduata, vel ei similis: quia non est plenè nupta. ¶ † Secundum Ber.
quæro an liceat sacerdotibus mercantias facere. certum est quod
turpes mercantias & negotiationes nulli licet facere: sunt eñ quę-
dam mercantiæ turpes: vt facere cambium siccum, & similia: sunt
& alię honestæ & mundo necessarię: tamen sacerdotibus nō est p-
missum: qa debent vacare diuinis officijs. & ideo sacerdotes nō de-
bent asscribi in libro mercatorum & descripti non haberent bene-
ficium matriculę: quia qui actui nō deseruit, nomen habere nō de-
bet. C. de sac. san. ec. l. qui sub pretextu. & tamen si facit, non dene-
gatur ei actio. C. de episco. & cle. l. 2. arg. ff. de pet. hęre. l. si possessor.
3 nec contra eum. l. in eum. ff. de institoria. ¶ † Quæro an ille qui
postponit habitum habeat priuilegium clericale. Respondeo,
sic, nisi sit præmonitus. ¶ Quæro quid est dictum, priuilegium cleri
ricale perdere. Respondeo. i. non debet ab ecclesia defendi cuius
maiestatē nititur impugnare, secundum Ber. ac si diceret est extra
protectionem ecclesię. C. de naturalibus liberis. l. j.

C A P. XVI.

1 *Compositio licet non seruetur: tamen firma manet renunciatio.*
2 *Abbatię qui renunciat, renunciat liti & causę.*
3 *Cognatio naturalis vult, quòd quis possit defendere sanguinem alterius eo inuito.*
4 *Statutum si dicat, quòd homicida decapitetur, nisi habeat pacem infra mē-sem: modo quidam amicus recipit pacem pro ipso, quam ratificauit elapso mense, an talis pax valeat.*
5 *Metus habet in se consensum & dissensum simul.*
6 *Electionem qui acceptauit, potest iuri suo renunciare in iudicio.*
7 *Reuocatio donatoris qui renunciauit beneficio legis vltimę. C. de reuoc. do-nat. promittendo non reuocare pretextu alicuius ingratitudinis prętensę vel vera an valeat.*
8 *Iudicium nouum an deroget veteri.*
9 *Contractus innominati quatuor sunt duplices.*
10 *Condictio ex canone oritur ex nudo pacto: & interdum actio de dolo.*
11 *Prioratus non monachorum non sunt eis confirmandi.*
12 *Irritari non potest id quod non apparet irritandum, vel non irritandum.*
13 *Ciuitas si est supposita interdicto, an patroni possint pręsentare.*

CVm inter R. seniorem. Qui renūciauit abbatię
licet non sit consecutus beneficinm occasione abbatię
sibi pollicitum, ad abbatiam redire nō potest, nec appel
lare, nec ad ipsam abbatiam amplius eligatur. si tamen electio alia
fiat à suspensis potest se tanquam quilibet de capitulo opponere:
& est veritas inquirenda. ¶ Casus. R. senior fuit electus abbas: qui-
dam monachi & R. iunior se opposuerunt. Papa compulit dictū. R.
seniorem renunciare abbatię. i. iuri sibi q̄sito per electionem: sed
volens eum recompensare contulit ei quoddam aliud beneficium
eiusdem monasterij: sed illi monachi, qui erant eius æmuli, impedi
uerunt ne haberet possessionem: & dum vellent facere aliam ele-
ctionem, R. senior appellauit: tamen ipsi elegerunt. R. iuniorem.
Papa dicit talem appellationem non valere: quia non intererat ap
pellantis ex eo, quia renunciauerat iuri suo: sed quia obijciebatur.
R. iuniori ꝙ eligentes eum erant suspensi. & habebat præsumptio-
nē & indicium pro & contrà: commisit causam iudicibus quibus
mandauit ꝙ si de suspensione nō apparet, ꝙ de persona idonea p
uideretur, id est de dicto. R. iuniore si apparet idoneus. ¶ Not. pro
1 bono pacis quem compelli ad renunciandum. ¶ † Item not. ꝙ licet
non seruetur compositio, tamen firma manet renunciatio. & ra-
tio est quia contractus innominatus huic & inde non habet locū
in spiritualibus. vnde renunciatio est per se & simpliciter, & proui-
sio est per se: sicut in vno instrumento promitterem tibi dare fun
dum: in alio instrumento tu promitteres etiam incontinenti mihi
dare domum: ex hoc enim non resultaret contractus do vt des: &
ideo si donatio est hincinde facta in diuersis instrumentis quælibet
donatio est simplex & irreuocabilis. quod est not. dignum. ¶ Vel
dic cùm quæritur an propter non obseruantiam pacti possit rece-
di ab eo qđ finitū est: aut non pōt reponi in pristinū statum, & non
recedit, vt hic. & C. de transa. l. cū mota. aut potest reponi, & tūc aut
causa dat esse, & cōseruationem in esse, & tūc potest recedi: aut nō
dat esse: sed est quidā respectus à remotis, & tunc nō potest recedi,
vt hic. Vbicunq; apponitur dictio vt quæ ex natura sui hoc sonat,
resaltat contractus innominatus: verbi gratia, do vt des, facio vt
facias, & duo alij, qui ex præposteratione cognoscuntur: vt facio vt
des & do vt facias: & omnes sunt primę vel secundę personę. ¶ Si
aūt tertia supponitur persona, vt do vt faciat, nō est propriè ꝯtra-
ctus innominatus: qa tertia persona non obligatur. vt vestiunt isti
contractus vestimēto extra rem: sicut homo qui calefit ab igne, ca-
lefit à calore extraneo, & non à calore innato. & ista est natura ꝯtra
ctuū frigidorū siue innominatorū: qa s̄m gloss. iuris ciuilis frigidę
naturę sunt, & nō vestiunt nisi per vestimētū appositū eis ad simili
tudinem hominis nudi. vt not. ff. de pact. l. iuris gen. §. quinimmo.
& ad similitudinem hominis qui nascitur nudus. Item hominis
qui frigore contrahit neruos, & propter frigiditatem nō est aptus
ad aliquid agendum. riget enim corpus propter frigiditatem, & ex-
tendit virtus eius propter caliditatem philosophi legum imitati
sunt philosopos naturę. ff. de contrahen. empt. l. Labeo scribit si
mihi. Si contractus est nudus, non pōt dici qđ istud sit pactum nu-
dum, cum ex eo nō oritur obligatio naturalis: tñ si sit traditio, mul-
tum operatur de do. inter vi. & vxo. l. Papi. cum nihil sit confirmari
non potest: & tunc intelligis rationem illius legis. & idem in dona-
tione quam facit pater filio existenti in eius potestate. de do. ante
nup. l. j. C. per Cy. ff. de dona. l. 2. per Bart. ¶ Not. qđ propter confli-
ctum præsumptionum contrariarum, neutra aliquid operat. idem
dico si vna fama est ꝯria alteri: quia neutra habet prædominium in
2 pari causa. ¶ † Not. qđ qui renunciat abbatię, renunciat liti & cau-
sę: & ideo si appellat ne noua electio fiat, eius appellatio ipso iure
non tenet: quia iam renūciauit proprio interesse. quod est notabile
¶ Ex hoc sumitur regula, qđ ille cuius non interest, non appellat.
qđ intelligitur. i. si ex eo capite appellat, ex quo capite non interest,
licet intersit ex alio capite: qa caput non intentatum non iuuat ap-
pellantem. Item verum est quando appellat proprio nomine. sed
alieno nomine appellare potest etiam is cuius non interest etiam
sine mandato, dummodo ratificetur infra tempus appellandi. vt l.
j. in prin. ff. de appel. reci. saluo qđ in causa sanguinis non requirit
3 ratificatio: qa † cognatio naturalis vult, qđ quis possit defendere
sanguinem alterius etiā inuito eo. vt ff. de app. l. non tantum. argu.
l. 2. & 3. ff. de libe. causa. vnde puto falsam cōem opi. in casu qui se-
4 quitur. ¶ † Dicit statutum quod homicida decapitetur nisi habeat
pacem. ĩ. mensem: modo quidam amicus recepit pacem pro ipso,
quam ratificauit elapso mense: dicunt eñ ꝙ non valet pax: ego di-

co

eo valere: quia licet amico sanguinem amici redimere: nisi forte dicatur aliud in appellatione, aliud in pacto. Sed ego respondeo ꝙ liberatio quæritur absenti & ignoranti. vt ff. de iureiu. l. Labeo. Item vides ꝙ tenet cessio facta per metum. & hoc ideo, quia intererat ecclesiæ propter vitandum scandalum secundum Vin. Item quia ex postfacto accessit libertas ad actum quæ ratificauit factum. vt not. ff. de condi. ob turpem causam. l. si ob turpem. & C. quod me. cau.
5 l. 2. ¶ † Et no. vt dicit gl. quod metus habet in se consensum & dissensum simul: & fit permixtio cōtrariorum in eodem subiecto, & resultat quoddam mixtum in anima. nam libertas animę dissentit,
6 sed sensualitas consentit, ne maius detrimentum patiat. ¶ † Itē no. ꝙ qui acceptauit electionem, potest iuri suo renunciare in iudicio: & tunc ipso facto est aperta via nouę electioni sine aliqua iudicis in
7 terlocutoria facit, C. de pac. l. postquam liti. ¶ † Extra quæro, donator renunciauit beneficio legis vltimæ. C. de reuocandis donationibus. promittendo non reuocare prętextu alicuius ingratitudinis prętensę vel verę, prætéritę vel futuræ, nec occasione finalis causę, nunquid teneat huiusmodi renunciatio. dicit Spec. ꝙ aut causæ nō fuerunt expressę, & nō tenet. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. quæsitū. ff. si quis in ius voc. non ierit. l. j. ¶ Idem si specificatę sunt, tamen dant cām delinquēdi per dolū: vt ipse not. in Spe. de do. culpa autē bene posset remitti. ¶ Itē renūciare finali causæ. ar. istius. c. resoluta tota conuentione resoluitur obligatio ipso iure: vt no. in l. j. ff. de do
8 na. in magna gl. & ibi per Bar. ¶ † Extra quæro, nunquid nouum iudicium deroget veteri? & videtur ꝙ sic. C. ne de statu defun. l. si maritus. ¶ Item in ɔ̄rium videt, q̄a fidei qualitas inspicitur, & nō tps. vt hic. multo fortius hoc dico in fama: q̄a fama nouissima posset esse
9 ꝓcurata seu subornata vt ff. de adul. l. miles. §. defuncto. ¶ † Denuo vides quod gl. loquitur hic de contractibus innominatis. sunt autē quatuor contractus innominati: duplices scilicet. qui non vestiunt nisi vestimento implementi. vt C. de rerum permu. l. ex placito. ff. de præscri. verb. l. naturalis. simplex aūt contractus innominatus est nudum pactū, qđ nō desiderat implemētū. de quo no. ff. de actio. & obli. l. j. in magna glo. Verbi gratia, promitto tibi non interueniente stipulatione. x. hac adiecta ratione: quia sic volo. & sic mihi placet. causam em̄ accipimus queadmodum promissor acciperet, ēt si in principio substantia perfunctoria sit: & ideo qualibet cōditio ꝑ cā habet. ff. de ver. ob. l. à Titio. Caue tibi, illa lex loquit in stipulatione, in qua cōditio non habet necesse vestire pactū, quod est ꝓpria substantialitate & solennitate vestitū: sed in pacto nudo non est ita. q̄a oportet ꝙ conditio sit vestire valēs & causare obligationem. vt ff. de pac. l. si intra. ff. de nautico fœnore. l. periculi. not. ff. de iureiur. l. si quis cum debitore. Porro liberalitas ex certa scientia donatio est, si promissor est donare valens: als non est donatio, sed promissio si
10 ne cā ff. de don. l. aristo ff. de excep. doli. l. 2. §. circa. ¶ † ex pacto nudo oritur ɔdictio ex canone, & interdū actio. ff. de dolo. l. & eleganter. §. seruus pactionis. sicut est qñ dolus non pōt purgari per vigorem ɔ̄ctus. punitur per viam delicti: q̄a dolus non debet remanere impunitus. vt l. j. ff. de crimine stellionatus. verū est si aliud non impediat. Impedit autem eum si fefellit fidem. ff. loca. l. quæro. §. inter locatorem. nam si non implenti denegatur exceptio, fortius denegatur actio: vt no. C. de transac. l. nec intentio. & gloss. ibi dat istam regulam. Pone emi à te rem, & facta fuerunt duo instrumenta. In primo fui confessus rem mihi traditā: in secundo promisisti mihi tradere non obstante prima confessione: petis pretium, obijcio exceptionē rei nō traditæ: tu dicis ꝙ ex isto secundo instrumēto nō orit exceptio rei non traditę: q̄a traditū dicit queadmodū creditor voluerit. ¶ Econtra dicitur, ꝙ confessio rei traditę fuit confessio simulata, q̄a contrarium eius probat per aliud instrumentum. C. de nō nu. pec. l. in cōtractibus. Certè hic nō est simulatio, sed videtur cōfessio spe futuræ promissionis. sed ista exceptio non pōt opponi in isto genere ɔ̄ctus. sed agam ex secūdo cōtractu ad traditionē & nō ꝓponā exceptionē: q̄a exceptioni rei nō traditę fuit renūciatū saltim tacitè. ¶ Itē q̄a primū instrumentū non perdit vires suas, & pōt vtrūq; instrumentū saluari. & nō sine causa de cōsuetudine fiūt duo instrumēta: sed in vno & eodē instrumēto nō esset dubiū ꝙ obstaret exceptio rei non traditæ, quæ debet corporaliter tradi. ff. de act. empt. l. Iulia. §. offerri & l. qui pendentē. & ff. de iureiur. l. si duo patroni. §. marcellus. & ꝙ substātialiter not. ff. de pact. l. ab emptiōe. ¶ In gl. q̄a ius. not. ꝙ ꝓpter dubiū iuris deuenit ad cōpositionem. Item quādo sine magnis sumptibus non pōt liti finis imponi. & fa-
11 cit pro arbitramētis. ¶ † In glo. licet enim. no. ꝙ prioratus monachorū nō sunt eis cōfirmandi: si t\u0304n fuerint canonicè electi, non sūt sine causa remouendi. ¶ In gl. sed nonne. ista glo. tenet ꝙ in spiritualibus non habet locū cōditio ob causam: q̄a non cadit in eis contractus innominatus ¶ In glo. hic concurrunt. Ista glo. tenet qđ si duæ ꝓsumptiōes sūt hincide pares, & neutri fauet ius cōe, & seinuicē perimūt: sed si alia pręponderat, illa extinguit aliam. ¶ In gl. sed q̄a ista gl. tenet ꝙ præsumptio q̄ tendit ad solutionē, pręualet. ¶ In tex. ibi, postulantē. not. ꝙ monachus proprio arbitrio pōt pro sua postulatiōe agere. Item liti renūciare. Ibi, q̄a t\u0304n. not. præsumi pro
12 cōfirmatis ab epō. Ibi, non potuimus. not. † ꝙ non pōt irritari id qđ nō apparet irritādū, vel nō irritandū: & in dubio postq̄ est cōclusum in causa, vel nō restat aliqua dilatio data, vel danda, præsumitur validū omne qđ est rite factū: & maximè ɔfirmationes prælatorū. ¶ Ibi, relaxata. per hoc nō cōualescit electio facta à suspensis: q̄a fuit facta ɔ̄ ius: t\u0304n ex quo sublatū est obstaculū, pōt de nouo
13 fieri. ¶ Ibi, à suspensis. hos supra vocauit interdictos. ¶ † Sed hic quæritur, si ciuitas est supposita interdicto, vtrum patroni possint præsentare? dic ꝙ sic si ciuitas tātū: secus si ciuitas & ciues sunt interdicti. vt ɔ̄. de sent. excōnic. c. si sententia. libr. vj. Alij dicunt ꝙ interdicti possunt pręsentare, non eligere: quia minus est interdictū q̄ excommunicatio maior. nam ęquiparatur minori excommunicationi interdictio à diuinis. vt no. ɔ̄. de cle. excōi. mini. iij. iiij. & vlt. c. in iii. glo. ¶ Ibi consulatur, supple vel electionem vt patet in antiqua f\u0304m Host. Bal.

CA. XVII.

1 *Recipere iuramenta à vasallis & clericis, consistit in administratione ecclesiastici patrimonij.*
2 *Hæres nihil potest administrare, nisi iussu superioris.*
3 *Administrare qui non potest, an possit alteri monstrare siue consulere qualiter administret.*
4 *Consulere & mandare non sunt administrare.*

QValiter. Si electus administrat ante confirmationem, vel non habet scientiā, reprobatur.
1 ¶ † Ibi iuramenta. no. ꝙ recipere iuramēta à vasallis, & clericis, cōsistit in administratione ecclesiastici patrimonij. permittere se t\u0304n installari nō nocet propter generalē cōsuetudinē. & dic ꝙ hodie si administrat ante cōfirmationē, ipso iure ꝑdit omne ius ex electiōe quæsitum. vt ɔ̄. eo. c. auaritię. lib. vj. dic vt ibi. ¶ In tex. ibi, ex ea, vel ob eā. Ideo fit ista inculcatio verborū, vt cōprehēdat ea quæ facit alijs, & alij fecerūt sibi etiā si tendāt in merū
2 fauorē ecclesiæ; qđ est no. dignū. † No. similitudinē de hęrede deliberāte qui nihil administrare pōt, nisi iussu superioris vt ff. de iure delibe. l. ait prętor. & gl. hic positam recita. ¶ † Et no. rationē; q̄a qui administrat ante confirmationē, meret infirmationē. primò, q̄a immittit falcē in messem cōfirmationis. scđò, q̄a facit sibi nomen qđ nō habet; q̄a administrat noīe pręlati ille q̄ nō habet ius, nec nomē pręlati. Tertiò q̄a pręsumit quod auaritię causa. Item ꝙ subtrahit: nec refert magnū vel modicū administret; q̄a modicū fermēti totā massam corrumpit. simile in hærede q̄ studiosè aliquid omittit in inuētario, & in tutore. ff. de administra. tu. l. tutor qui repertorium. ¶ Quid ergo dices in casu necessitatis: vt q̄a pauit familiā monasterij indigentē, vel debitorē ecclesię fugientē cępit cū pecunia, & abstulit sibi eā, vel dilapidātē ęconomū expulit, aut mortuū sepeliuit. solēt em̄ necessaria aut ɔmēdare aut accusare vt ff. de manu. test. l. qui nō potuerūt. ff. de fideicō. liber. l. cū fidei. ff. de offi. procon. l. j. nā si omittēs beneficiū charitatis est culpādus. ergo exequens non est plectendus. ff. de peti. hęre. l. hæres furiosi. §. fi. & l. si quid possessori. ¶ Item distinguendus est animi motus. ff. de religiosis & sumptibus fune. l. at si quis. §. plerique. vnde videtur hoc cōmitti arbitrio confirmatoris propter dubias rerū figuras: q̄a multa accidere possunt quæ pro bono vel pro malo sunt ęstimanda. ar. ff. de rei vēdi. l. in fundo. Sol. tex. ɔ̄. c. auaritię. nō distinguit: ergo nec nos distinguemus. ff. de aleato. l. i. §. quod autē. ¶ † Sed nūquid ille qui non potest
3 administrare, possit alteri mōstrare siue cōsulere qualiter administret. rūdeo sic. ¶ Itē mandare ꝙ administret noīe capi'i & non suo
4 proprio: † q̄a cōsulere & mādare nō sunt facere. i. administrare vt ff. de infa. l. ob hęc verba. & ibi no. sicut is q̄ ratū hēt non suo noīe factum, nihil facit: vt in regula iuris. l. vj. sed si fit suo noīe, si quidē ratificatio concurrit donec res est in fieri, ꝓpriè facit; si postea ex interuallo, tunc fictè facit. vt ff. de reg. iur. l. semper qui.

CAP. XVIII.

1 *Dilatio inualida actum necessarium non suspendit.*
2 *Absentes à quo loco sint citandi ad electionem.*
3 *Scientes an sint citandi.*
4 *Propinquior qui est in loco prius præsumitur scire.*
5 *Præsumitur quilibet facere potuisse quod alij fecerunt.*
6 *Verè fiunt ea quæ consistunt in dando per alium.*
7 *Citator & nuncius esse potest in causa capituli.*

1 **CVm inter vniuersitas.** † Dilatio inualida actum necessarium non suspendit, secundum Inn. Qui vocant ad electionem canonicum non vocandum propter locorū distantiam, illum tamen expectare tenentur, nisi à Papa fuerit absoluti, vel nisi periculum fuerit in mora, secūdum Ber. Inn. & Hos. dicūt, ꝙ nūq̄ tenentur expectare. vñ v3 electio; q̄a nō reperit facta cōtra aliquā cōstitutionē. qđ ɔcedo. q̄a ex ista citatione in ꝓiudiciū ecclesiæ

ecclesiæ citato frustra nõ est aliquod ius quæsitũ.¶ Credo tñ ꝙ si ci
tatus pp hoc fecit expensas, ꝙ citantes tenent resarcire: qa vbi hẽt
locum presentia, intelligit saluo interesse aduersarij.ff.de cond.ob
causam.l.si pecuniã.¶ Porro in iudicijs in qbus quasi contrahitur,
dicit Accursius, ꝙ citãtes debent expectare citatum. ff. si cui plusq̃
a per.l.falci.l.j.§.cũ dicitur. & ibi optima gl. & hoc verũ, nisi citatio a
sit nulla ipso iure: qa tunc non suspendit organa citãtis: qa est ineffi
cax vt in regula, non ꝑstat impedimentum.lib.vj.¶ Casus. Archieps
Capuanus decessit apud Panormum: quidã canonici Capuani qui
secum erant, notificauerũt hoc capitulo; ꝓtestãtes ꝙ in eorum ab
sentia nullus eligeret: capitulũ misit quendã de socijs cũ literis, in
quibus cõtinebat ꝙ illi absentes redirent.ĩ. certos dies ad capitulũ
pro electione faciẽda: quorũ aliqui venerũt.ĩ.terminũ.Papa mãda
uit ꝙ præsentes eligerẽt cõcorditer: & tãdẽ postulauerũt assensum
vice regia: qa forte Rex vocabat, qui erat patronus, necnõ ꝯfirma-
tionẽ ab eo petierũt tanq̃ ab apostolico.¶ No. binũ ꝯsensum debe
re ĩteruenire in eo qđ diuerso iure ꝯpetit successiuè.¶ In tex.ibi, nõ
exigat.no ꝙ absentes multũ à remotis nõ sunt citãdi in electione
pastoris, qa celeritatem desiderat.¶ Item no.ꝙ ista citatio fuit facta
capitulo capuano longe extra à territorio Capuano: & tñ oĩs cita-
tio est iurisdictiõis saltim volũtariæ.sed certè hæc nõ est ꝓpriè ex iu
risdictione pendẽs quæstio: qa nõ citãt tanq̃ iudices, sed est quædã
2 interpellatio seu aduersatio.¶ †Quæro quo loco absentes sint citã-
di ad electionem.rñdeo hoc relinquit arbitrio iudicis scđm distan-
tiam locorũ.ff.de dam.infect.l.iiij.§.si tam vicinum.¶ Itẽ possunt
esse ĩ loco vicino tñ est guerra in medio ita ꝙ nõ possunt tutè cela
ri.¶ Quæro nunquid in alijs tractatibus capitulũ teneat requirere
absentes? glos.dicit ꝙ non.de hoc no.in c.præsentiũ.de test.lib vj.
¶ Quæro an requirat cõsensus vel congregatio duarũ partiũ capi-
tuli? dicit glo.ꝙ sufficit maior pars tam in cõgregando, q̃ in consen
tiendo.C.de decu.l.obseruare.lib.x.& hoc in his quæ pertinent ad
dispensationẽ & ordinationem collegij vel vniuersitatis.sed in iuri
bus quæ distribuunt in capita, & sunt singulariter singulorũ, & non
simul, collegiũ nõ põt: vt dixi.s̃.de cõst.c.cum accessissent.& no ff.
de rerum diui.l.in tantũ §.vniuersitatis.& C.quæ sit lon.consue.l.ij.
3 ¶ †Quæro an sciẽtes sint citãdi? rñdeo ꝙ sic: qa simplex sciẽtia nõ
arctat sed citatio arctat.C.vnde vi.l.meminerint. C.si per vim vel
alio modo.l.fi.& ff.de mino.l.etiam.§.fi.¶ Itẽ speciale est in quibus
dam casibus ꝓpter consequentiã necessariã, ꝓpter connexitatem
causæ, vt sola consciẽtia noceat sine citatione: ergo in contrariũ est
4 regula vt ff.de re iud.l.sæpe.§.sed scientibus.¶ †Ibi, qui lõgè.no.qđ
5 qui propinquior est in loco, prius præsumit scire.¶ †Item ꝙ alij fe
cerũt, quilibet præsumitur facere potuisse: qa factũ arguit potẽtiã.
6 ff de verb.oblig.l.continuus.§.cum ita.¶ †Et vnum scias, ꝙ ea quæ
consistunt in dando per alium fiunt verè: quia consistunt in iure.
puta in danda pecunia, vel libertate. ff. de manumis. vindi.l.pater.
quæ autem in corpore consistunt, vt operæ, fiunt interpretatiuè.&
ideo factum non potest ratificari vltimo vitæ spiritu vt l.fin ff de
7 condi.insti.¶ †Item not. quod vnus potest esse citator & nuncius
in causa capituli.quod no.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Adde tex.in c.proposuisti: in verbo legitime citatus.& ibi cano. notant & dant quædam alia similia.ĩ.de fo.competen.

CAP. XIX.

1 *Appellatio obstatiua impedit contra fieri: sed appellatio modificatiua suos terminos non excedit.*
2 *Factum appellationis virtute non infringitur per eam.*
3 *Iudex in causis spiritualibus & ecclesiasticis debet ex officio supplere.*
4 *Fides plena fieri debet de ætate sufficienti.*
5 *Arbitrium triplex est.*
9 *Iudex metu pœnæ & propter suum interesse potest supplere de facto.*
7 *Prælatus an & quando donare potest.*
8 *Prælati cessatio nocet ecclesiæ non delictum.*

CVm olim nobis. ¶ Appellatio non impe-
dit electionem quæ non
fit contra appellationem, licet fiat post appellationem:
penes vocantes ius remanet eligendi si vocati venire
contemnunt.ad officium confirmatoris pertinet etiam non obie-
cta discutere. Ea quæ per appellationis pendentiam non suspendũ-
1 tur, si innouantur, non rescinduntur.† Appellatio obstatiua impe-
dit contra fieri: sed appellatio modificatiua suos terminos non ex-
cedit.¶ Appellatio est clamor ad superiorem de inferiore perue-
niens propter iniustitiam factam, vel præparatam fieri. vnde ab ap-
paratu imminente potest appellari ne fiat id qđ factum oporteret
corrigi.¶ Casus. Mortuo pastore Capuano canonici receperũt mã
datũ de eligendo successorẽ: & cũ essent ꝯgregati, Archidiaconus
cum quibusdam suis fautoribus appellauit, ne fieret electio, nisi ca
nonica, & exiuit chorum: sed statim fuerunt requisiti vt redirẽt ad
chorum cum cæteris electuri: qui redire noluerũt: vnde remanen-
tes in choro electionẽ celebrarũt: quã impugnabãt Archidiaconus
& fautores duabus rationibus. Primò, quia facta post appellationẽ.
Secundò, quia facta eis absentibus. Papa dicit quòd prima ratio nõ
obstat, si electio fuit aliàs canonica: quia non omne quod fit post
appellationem irritatur: sed id demum qđ fit cõtra appellationem
cùm sit factum canonicè. Item secunda allegatio non procedit: qa
exeuntes de choro, & non redeuntes tam ab electione q̃ à contradi
ctione se fecerunt alienos. Tandem exclusis contradictionibus Pa-
pa non faciendo se oppositorem, sed inquisitorem, fecit inquiri de
literatura electi: & per relationem factam ab his qui nouerunt, re-
perit ꝙ satis literaturæ habebat, licet non esset eminentis scientiæ.
Item fecit inquiri de ætate: & non inuenit de certo ꝙ esset debitæ
ætatis, licet esset ætati proximus: tñ erat necessarius ecclesiæ Capua
næ.& ideo ne offenderet canones, non confirmauit eum episcopũ:
sed ne vtilitati ecclesiæ contrairet eum procuratorem legitimum
cõstituit ecclesiæ Capuanæ liberam administrationem ei tã in tem
poralibus quàm in spiritualibus committẽdo.¶ Ibi, videri poterit.
scilicet ignorantibus ius & non ponderantibus verba ¶ Ibi, sed vt
fieret canonica. Ista verba non fuerunt formaliter posita in appella
a tione, sed surgunt ex dictione nisi, a quæ ponit à contrario sensu: vt
no.C.de transac.l.actione.quia significat oppositum antecedentis
cui immediatè aduersatur: quandoque tamen non ponit vt ff. de
manu.testamen.l.Titia.§.si forte.ideo qa seruus cum malè admini-
strasset non meruerat libertatem, sed demeruerat: & hoc demeritũ
redditis rationibus testator indulsit, quasi remittens rancorem.ista
est diuinatio & coniectura. Præterea Iuriscõsultus ibi vidit verba li
bertatis deficere: & sic arguit text.à vi verborum, quorum virtutẽ
solus princeps potest augere.ff.de legat.ij.l.vnum ex familia.§.item
imperator Marcus.¶ Vel dic, qñ verba præcedentia nec ponũt, nec
priuant vt cum dominus directo sermone ad seruum suum dicit, li
ber ne esto: quia & sine his verbis non est liber: tunc dictio nisi, ite-
rum posita, nec ponit nec priuat, nec relinquit potentiam in volun
tate hæredis.& iste est intellectus subtilis illius.§. Et facit ad quæstio
nem, dicit testator, non lego tibi seruos, nisi Stichum & Ioannem:
ꝙ Stichus & Ioannes non sunt legati quasi sint duæ negationes tẽ-
dentes solum ad priuationem: vt not. in ca.peccatum. per Dyn.de
regu.iur.in vj. De effectu istius formæ not.per Compost.ĩ. c.audi-
tis.& ĩ.de appella.c.consuluit.in nouel.¶ Ibi, sed magis secundum
2 eam.no.ꝙ id quod †fit in virtute appellationis, non infringitur per
eam.ff.de infa.l.furti §.fi.¶ Quod dicitur, ꝙ melius est ante tempus
occurrere, quàm post causam vulneratam remedium quærere, nõ
habet locum in appellatione: quia appellatio est remedium causæ
vulneratæ nõ vulnerandæ.& est ratio: quia causa est cõmissa priori
iudici.& ideo priore commissione durante nõ est ab eo iudice rece
dendum.¶ Hæc est ratio quare de iure ciuili non appellatur ab in-
terlocutoria, quia non est transferenda iurisdictio ab eo in alium, cũ
adhuc duret eius potestas, & commissio sua. Ista ratio noua est, &
erit ei iniuria: sed postquam desinit esse iudex per diffinitiuã cùm
functus sit officio suo nulla fit ei iniuria si appelletur.¶ Ibi, fautori-
bus. videt notare conspirationem, tamen nõ est hic reprehẽsibilis.
¶ Ibi, faciendæ in illo instanti citatur ꝓ instanti: qa non requiritur
peremptorium: ergo nec trina citatio.¶ Ibi noluerunt.quod patet,
quia non redierunt.¶ Ibi, alienus.sic ff.de fideicommis. liber. l.alie-
no.§.j.¶ Ibi, concorditer.scilicet quo ad remanentes in choro.
¶ Ibi, contradicere. no. ꝙ contumaci præcludit via contradicendi.
3 ¶ †Ibi, ex officio.no.in causis spiritualibus & ecclesiasticis iudicem
ex officio supplere debere.nimirũ, qa si improuide ꝓcederet, dẽt
puniri.¶ Ibi, melius cognouerunt. not. credendum his qui melius
4 cognouerunt.¶ Ibi, plenè scire.no.† de ætate sufficienti debere fie
ri plenã fidẽ.¶ Ibi, à nemine nunq̃ audiuimus, nec tñ audiuit con-
trariũ: & ideo neutrũ est ꝓbatum.vide qđ no. Archi.ĩ.eo.c.is cui.li.
vj.& vj.q.j c.j.& xij.q.j.c.vlti.& vide qđ no.de inoffi.testa.l.si qñ.in
princ.C.de sac.sanct.eccle.l.j.C.de transac l.si quis maior.¶ Ibi po-
tius, id est magis attendentes vtilitatem ecclesiæ q̃ rigorẽ personæ.
¶ Ibi, subdiaconũ.iste fuerat electus in pastorem, & fuit decretus
in ꝓcuratorẽ.¶ Nc.hic de ꝓcuratore datiuo, quod raro alibi reperi
tur.& iste ꝓcur.non est spõsus ecclesiæ: & ideo non est episcopus.
¶ Aequiparo istum ꝓcuratori dato hæreditati iacenti. ff. de nego.
gest.l.debitor.immo ĩ ista ecclesia est ꝓcura.Cæsaris.¶ Ibi, liberã.tñ
cũ moderamine ĩculpatæ administrationis.ff.ꝓ emptore.l.q fundũ.
§.si fundũ.& dẽt esse inculpata quo ad ecclesiã ne aliquid faciat ꝯtra
conscientiã suam.¶ Et no.ꝙ hic exponit liberam.i.plenã. s.ex fide.
ff.mandati.l.creditor.§.fi.nõ autẽ exponas liberã.i. ad voluntatem:
qa vbi agitur de flagitio alterius, tanta libertas non consueuit dari,
nisi referat ad rem propriam ipsius volẽtis.ff.de leg.iij.l.fideicom-
missa.

ADDITIO.

¶ Vide Barb.consil.vj.col.v.volumine.j.& colum.xvj.

missa.§.quamquam.nam ibi hæres institutus prius factus est domi
nus & per posterius est rogatus si voluerit: quare in voluntate sua
substãtia posita est: aliàs in præiudicium tertij nemo potest iniquè
velle. fallit in arbitro. vt in l. diem proferre.§. stari. ff. de arb. eodem
modo falleret in arbitratore si esset actum vt valeret tanquam sen-
tentia meri arbitri: nec esset opus renunciare reductioni: quia metu
pœnæ deberet stari nisi arbiter esset in dolo quia non potest dari
5 materia delinquendi. ¶ Et no. ꝙ † triplex est arbitrium: scilicet me-
ræ voluntatis, rigoris & æquitatis. primum datur in proprijs, secun
dum & tertium in alienis. ¶ Nunc capio glossas. prima glo. dicit, ꝙ
non tenet appellatione ius fiat. non ob. ff. de mino. l. ait prætor. §.
permittitur. quis ibi iniuria licet non damnum quia non erat serua-
ta forma dandi procuratorem minori. & ibi per hoc iustificata erat
appellatio ipso facto absque alia causa. ¶ Gloss. nunquid. conclusio
glo. maior pars potest statuere terminum. j. terminum iuris, nec di
citur innouare dilatione legali pendente: quia potest ei renunciare.
¶ Ibi, sæpe enim. non est verum ꝙ plures requirantur expectatio-
nes: nec hoc aliquo iure cauetur secundum Io. An arg. ff. de vsu. l.
6 mora. quæ lex optimè facit. glo. no. hic. ¶ † Not. ꝙ iudex metu pœ
næ & propter suum interesse potest supplere de facto. quod gloss.
nunquid ibi. no. hæc vera quia verba discrepant. ¶ In gl. penul. illud
7 ibi, procurator non tamen merus. ¶ † Ibi, donare. not. an & quando
prælatus potest donare. & allegat optimam legem. ¶ Sed an delin-
quendo. dic vt no. in Spe. de dona. & dic ꝙ aut ecclesia habet domi-
cilium conditionatum aut liberum. Primo casu potest credere: qa
ecclesia vtitur prælato tanquam instrumento seu fistula, & absq; eo
remanet destituta. Scdo casu non nocet ecclesiæ: qa prelatus nõ est
8 dñs, nec causa dñij. ¶ † Cessatio prælati nocet ecclesiæ non delictũ.
In l. iubemus nullam. C. de sacros. eccles. ideo nocet quia est simul
negligentia & delictum, & nunc intelligis illam legem.

CAP. XX.

1 *Defectus illegitimitatis ordinum & beneficiorum promotionem impedit tribus de causis.*
2 *Dispensatum si sit cum illegitimo quòd possit vnicum beneficium obtinere, modo obtinuit & renunciauit, an vigore dictæ dispensationis prouideri possit de vnico alio.*
3 *Filius an possit accipere vxorem sine consensu patris.*
4 *Papa an possit imponere legem successori.*
5 *Natus non legitimè si legitimetur post electionem, an habeatur pro legitimo.*
6 *Matrimonium est de iure gentium.*
7 *Prælatus licet sit depositus, tamen canonici antequam recipiant literas depositionis, non possunt eligere successorem.*
8 *Defectus natalium superat maiestatem virtutis & scientiæ.*
9 *Nobilis quidam si donauit baronatum suum fratri: demum ex concubina nascitur ei filius, an iste tanquam posthumus rumpat donationem.*
10 *Concubina an efficiatur vxor absque instrumentis dotalibus.*
11 *Fieri præter bonos mores quid dicatur.*
12 *Ordo naturæ est, vt causa præcedat effectum.*
13 *Legitimatur aliquando quis per gratiam principis, seu priuilegium, per quod possunt legitimari etiam stupro, adulterio, vel incestu nati.*
14 *Nobilitas patris filios degeneres non potest nobilitare.*
15 *Bastardi non sunt nobiles nec de domo nobilium.*
16 *Casatæ nomine quid contineatur.*
17 *Priuilegium imperatoris si dictet, quod Titius possit legitimare spurios, an poterit legitimare spurios incestuosos.*
18 *Magnates qui dicantur.*
19 *Matrimonium duo contraxerunt: & vnus eorum sciebat impedimentum secretum, alter non: iste quantum ad successionem est legitimus ignoranti: & non scienti.*

INnotuit. ¶ Illegitimè natus licet ex soluto &
soluta non potest ad episcopatum eli
gi: & si eligatur, electio est ipso iure nulla, licet ipse sit
magnæ virtutis & scientiæ: sed postulari potest dũmõ
pcurator q petit postulationẽ ꝯfirmari, habeat mandatum ad hoc.
¶ Casus. cũ quodã bastardo erat dispẽsatum in Archidiaconum: &
fuit postea electus in Epm: dũ peteretur ꝯfirmatio cõfessus fuit qđ
eius consciẽtia ex natalibus esset læsa: qa erat bastardus. pro eo alle-
gabãtur, scientia & virtutes: & qđ Papa Alexander non potuit im-
ponere successori legẽ quin posset cõfirmari quod nullum est: Papa
post multa verba declarat electionem nullam esse: quia debuerunt
postulare non eligere. Tandẽ procuratores supplicauerunt de di-
spensationem. Papa dicit ꝙ hæc supplicare nõ potuerũt: qa ad hoc
non habebant mandatum capituli: prohibet capitulo ne pcedat ad
aliquẽ actũ nõ visis literis Papę qbus visis voluerint hũc postulare
1 hoc permittit eisdẽ. ¶ † Not. ꝙ defectus illegitimitatis ordinum &
beneficiorum pmotionẽ impedit trib9 de causis. Primò propter
prerogatiuã eorũ. Scdò ob restitutionem paterni criminis. Tertiò
qa præsumũtur incõtinẽtes sicut pater: qa incõtinẽtia est extra tra
2 ducere cũ sit vitium carnis, vt no. in c. ij. de fi. presby. li. vj. ¶ † Quæ-
ro dispẽsatũ est cũ illegitimo ꝙ possit vnicũ beneficium obtinere:
modo obtinuit, sed renũciauit: nũquid possit vigore dictæ dispen-
sationis puideri de vnico alio. dicit gl. & Archi. ꝙ non, quasi in pri-
mo sortita sit gratia suum effectũ arg. ff. de verb. sig. l. boues. §. hoc
sermone. Io. Mo. & Io. An. dicũt ꝯtrariũ: qa gratia est eidẽ facta de
vnico in genere, & cum nõ sit pluris, gratia nõ est cõsumpta. de hoc
no. in c. non potest. ij. rñ. de præb. li. vj. in nouel. Contra hoc facit. ff.
de leg. ij. l. cũ pater. §. pater certã. in fi. text. no. No. prohibito aliquo
non prohiberi modum producẽtem ad finem. & est ratio, quia nõ
prohibetur finis, sed certus modus. sed quia inuenitur media iuris
dispositio permissiua, puta postulare sic vt eligat. & sic non obst. ff.
de sponsa. l. oratio. quia ibi prohibebatur ratione finalis causæ, hic
ratione eiusdem modi incongrui. ¶ Conscientia est conclusiua in
mente scientia vel opi. quam deus associauit animæ, vt eam repre-
henderet de erroribus: ꝯscientia est de apicibus animæ. ¶ Ibi. Arch.
cum quo fuerat dispẽsatum in archidia. & sic in minori, per quod
non intelligitur dispensatum in maiori. de consang. & affinit. c. qđ
dilectio. ¶ In text. in spontanea & secreta. ergo nullus fuit præsens
nisi iudex: & tamen confessio in causis spiritualibus & ecclesiasticis
tenet absente aduersario: quia videt facta coram inquisitore. ¶ Ibi,
secreta cõfessione. No. ꝙ cõfessio facta in secreto valet. ¶ Ibi, quasi
furtim sm leges. Iste videtur spurius quia non est natus ex concu-
bina in domo retenta, sed ex raptu virginis: sed secundum canones
omnis natus ex soluto & soluta est naturalis. text. est hic notabilis.
3 † De iure ciuili filius nõ potest accipere vxorẽ sine cõsensu patris
ne inuito auo nepotes agnascantur. dicit Bartol. ff. de captiuis. l. in
bello. §. medio tpe. de emancipato dic vt l. nõ tantũ. §. si emancipa-
tus. ff. de contrata. ¶ Ibi, persequatur, patris vitio non proprio: quia
anteq̃ quis nascat peccare nõ potest. ¶ Ibi innuit. & per hoc deter-
4 minat ¶ † ibi nullum potuit. no. ꝙ Papa non potest legem impone
re successori. qđ verũ est in futuris, sed ĩ pteritis pfectis bñ imponit
legem puta contractus vt in c. i. de natura feudi. & C. de legibus. l.
digna vox. per Cy. alioquin ecclesia nõ inueniret cõtrahẽtem secũ
certè nõ malè cõtrahit cũ Papa vt ff. de euic. l. illud. ¶ Ibi, videbat,
& debuisset videri si assumpta fuisset vita congrua. Ibi, sponte. not.
mitius agendum cum cõfesso sponte. l. dist. presbyterum. sed aliqũ
durius: qa cõfessus nõ appellat & conuictus appellat. vt no. in c. ro-
mana. de appel. lib. vj. sed ibi ideo, qa reatus indulgeri non potest.
¶ Ibi, ignorantia non legitimat actũ sed excusat delictum. cũ tamen
allegat ad excusationẽ delicti dẽt probari. Ibi nec pęnã, scilicet per
quã deberent puniri à iure eligendi in eadem vacatione. ¶ Ibi, post
cassationẽ. s. quatenus de facto processerat. ¶ Ibi, ante susceptionẽ
literarum. not. expectãdam præsentationẽ literarum apostolicarũ.
¶ Ibi, apud sedẽ: qa metropolitanus nõ potest cum illegitimo di-
spensare in episcopatibus. ¶ Capio gloss. quæ incipit. decretum. &
5 quæro quomodo accipiat decretum? dic vt in glo. si. n. ¶ † Quæro
an nõ legitimè natus post electionem legitimatus habeatur p legi-
timo rñ. nõ, sicut si delictum liberti non aufert legitimam patroni.
ff. de oper. liber. l. si liberti. in glo. tex. no. sic ecclesia præfertur fisco
in bonis clerici decedẽtis sine hrde: secus si primò est legitimatus,
postea electus. & est ratio differentiæ qa primo casu nullum habuit
initium, secũdo sic. similiter no. ff. de do. l. pe. & ff. de hęre. inst. l. ij. &
vide ꝙ no. in c. naturales. si de feu. fue. cõtrouer. in feud. & qđ ibi di
6 xi in lectu. mea. ¶ † Et not. ꝙ matrimonium est de iure gentiũ, tñ ꝙ
fingat retro est de iure canonico & ciuili. sed dices quare nõ fingit
hic retro. rñ. qa esset contra ius. & fictiones legum non fingunt cõ
tra ius. vt eleganter no. ff. de lega. j. l. talis scriptura. In gloss. sic ergo
no. per quæ verba cognoscimus ꝙ sit canon latę sententiæ, vel ferę
dę. vide qđ not. ff. de capi. dimi. l. amissione. §. qui deficiunt. ¶ In gl.
ignorantia. not. in eo qđ fit cum causę cognitione ignorantiam nõ
7 psumi. ¶ † In gl. per hoc. no. ꝙ licet pͥlatus sit depositus, tñ canonici
antequam recipiant literas depositionis, non possunt eligere suc-
cessorem. ar. C. de cap. l. nec nos. ¶ Quid si fuit depositus & restitu-
tus, & canonici antequam reciperent literas restitutionis fecerunt
nouam electionem? dic non valere: quia ecclesia non vacat: quia re
stitutio trahit secum executionem sicut depositio. C. de sententiã
pas. l. fi. ff. de pę. l. qui vltimo & not. j. de ap. c. præterea requisisti. &
quia debet inspici veritas nõ voluntas. ff. si cer. pe l. eius qui §. quas
vero. ff. de condi. ob causam. l. si pecuniam. §. si seruum. sicut non va
let testamẽtum eius qui nescit se habere filium. C. de test. mili. sicut
certi. & debet attendi propositum non quale est, sed quale esse dẽt.
ff. de pac. l. tale pactum. §. fi. ibi dicitur ꝙ stipulatio collata in perso-
nam fratris transfertur in personam noui hæredis, & in personam
filij postea nascentis. ¶ Sicut delictum liberti non aufert legitimam
debitam patrono. ff. de bo. lib. l. si in libertinum. tex. notabilis. sic ẽt
8 præfertur fisco in bonis clerici decedentis sine hęredę. ¶ † No. ꝙ de
fectus natalium superat maiestatem virtutis, & scientiæ. & hoc au-
toritas veterum statuit nulla ratione cogente, nisi quòd illegitimè
nati sordent reatu parentum: & tamen põt doctorari & magistrari
in

in quacunq; facultate etiam theologica sine aliqua dispensatione
vt hic.nam bastardus iste erat magister id est doctor. Vnde docto-
ratus non restituit quem natalibus tñ ,ppter virtutem de facili dis-
9 pensatur.¶†Quæritur extra, quidam nobilis donauit baronatum
suum fratri: demum ex concubina nascitur ei filius. Quæritur nun
quid iste tanquã posthumus rumpat donationem? Respondeo aut
est legitimatus per matrimonium,& rumpit: aut p rescriptũ,& nõ
rumpit: qa non succedit in baronia,aut non est legitimatus,& tũc
absq; dubio non rumpit etiam si posthumus fit: qa nõ agnascitur
patri.vt singulariter no.in l.j.ff.de contratab.& l. generaliter. §. fin.
10 C.de instit.& substi.¶†Sed nunquid concubina efficitur vxor abs-
que instrumentis dotalibus? lex ciuilis innuit ꝙ nõ,vt not.insti. de
nup.§.fi.¶Sed de iure cano.non requiritur instrumentum in solu
to vel soluta etiam si essent rex vel regina Francorum scd͠m Arch.
¶Sed nunquid legitimatio tollitur per rescriptum si pater aliam ac
cipit vxorem: & ex ea nascitur sibi filius legitimus & naturalis? vi-
detur ꝙ sic,vt l.ex facto.in princ.ff.de vul.subst.dic vt ibi per Dyn.
not.ꝙ si pater filium quem habet ex concubina in testamento suo
nominat filium cum adiectione suum,nam dicendo suum, vult di
cere in sua potestate,& per consequens legitimũ,& sic confitet eũ
legitimum.vt insti.de hære.qualitate & differentia.§.sui.no.hoc qđ
dico.;& quia pondero qualitatem importatam per verbum suũ,'&
ideo lex pater.statim legitimat eum vt C.de natu.lib.authen.item.
& vide omnino qđ not.Gof.in sum.de fi.p̃sby.& Bart.glosanus di-
cebat hoc esse verum quando cum ea poterat contrahi matrimo-
nium de iure.sed istud verbum non est necessarium: qa si concubi
na,ergo cum ea matrimonium potest cõtrahi de iure,cùm & ipse
concubinatus per leges nomen assumpsit.ff.de concu l.in concubi
natu.secus ergo si ex monacha professa licet Papa dispensauerit ꝙ
possit nubere.ff.de statu.ho.l.paulus.facit quod no. C.quemadmo.
testamen.aperiantur.l.pen.nam quod non potest fieri sine dispen-
satione principis,etiam est alijs reputatum impossibile. ff. de lega.
j.l.apud Iulianũ.§.fi.ac si diceremus nõ põt fieri absq; Dei ,puiden-
tia.vt no.ff.de verb.ob.l.cõtinuus.§ cũ quis.¶Itẽ requirit qđ possit
nubere scd͠m naturã.vnde si est mortua tpe testamẽti,naturalis nõ
põt legitimari p testamentũ.ar.ff.de bo.lib.l.qui libertinus.§.proxi.
sed istud nõ videt verum: qa ista non est talis legitimatio cui natu-
ra cooperet: sed stat in autoritate legũ cõditoris & cõfessione pa-
rẽtis.& de hoc non põt reddi alia ratio, nisi qđ pater & imperator
ita vult ,ppter augẽdã ciuitatem legitimis honestioribus.¶Tertio
requirit potẽtia facti qd eñ si cõcubina sit vltra mare apud hostes
sed istud dictũ eodẽ morbo laborat,quo & antecedẽs.¶Itẽ requiri
tur qđ possit nubere scd͠m bonos mores.ff.de contratabu.l. iij.§.si
emancipatus.¶Vnde si baro habet filiũ ex concubina, quæ secun-
dum bonos & honestos mores nõ põt nubere ei,naturalis sic cõce
ptus nõ legitimaret per testamentũ sed istud etiã videt malè dictũ:
qa cum teneat ꝯtum matrimoniũ inter eos,ergo non est ,phibitũ
secundum bonos mores.¶Caue tibi Bar.nõ somniauit, sed expo-
suit text.dictę authẽ.ibi dũ dicit,quæ vxor eius esse poterat,scilicet
de iure & de facto scd͠m naturã & scd͠m bonos mores.vt l. illud.ff.
11 de manu.vind.ff.de verb.sig.l.nepos. ¶†Cæterũ omne qđ nõ põt
fieri sine blasmo bonorũ virorũ,dicitur esse taliter qualiter p̃ter bo
nos mores.ff.de cõdi.insti.l.filius.ac bonũ nomen portare ac famæ
claræ studere,cõgruit bono viro.ff.ad Treb.l.facta §.si in danda.&
§.sequẽ ff.si quis omissa cau.testamen.l.Iuli.quia dulcis & suauis est
sonus bonæ famæ.Ego expono verbũ esse poterat.s.tpe conceptio
nis talis partus.de tpe eñ testamẽti vel mortis nõ curo qđ tũc pos
sit esse vxor.¶Quid.n.si pęnitẽtia ducta facta sit monacha,q̃ solu
ta concepit.Porro tp̃s impertinẽs actui nõ influit el.¶Itẽ vbi de na-
talibus quærimus,initiũ est spectandum,,vt verbũ sonat vt ff.de in.
fa.l.quid ergo.in prin.qui tex.est solennis & optimus. ¶Ex p̃dictis
apparet ꝙ etiam ille qui est infirmitate grauatus ita quod euadere
non potest,in ipso vltimo vitę spiritu potest legitimare bestardũ:
& si hoc potest per testamentum, fortius potest per matrimoniũ;
nec est istud matrimonium absq; prole: quia legitimat prolẽ. Nã
legitimãdo filius naturalis agnascit.& sic cum esset quasi nullus ef-
ficit aliquis.Nepos etiã eodẽ modo põt agnasci,si pręmortuo filio
legitimo auus in testamento solenniter scripto,vocet eum simpli
citer nepotẽ,non dicendo eum naturalem. ¶Præterea proles non
est de substantia matrimonij,nec carnis coniunctio.Nam istæ sunt
appendices matrimonij non à princ.productiuæ.¶Itẽ si habeo fi-
lium bastardũ & ex eo nepotẽ legitimũ,vxorãdo mihi concubinã,
nepos mihi agnascitur,& pręteritus rũpet meũ testamentum. Nã
ipse nepos licet sit legitimus & nãlis ipsi patri suo: mihi tamẽ auo
est legitimus tãtũ donec legitimẽ eũ: quãuis si ex spurio meo esset
natus nõ esset spurius mihi: qa nõ esset conceptus in reatu meo: tñ
fit mihi nepos naturalis: qa principiũ vitiosum fuit. ¶Sed nunqd
quantum ad dignitates ecclesiasticas obtinet modus legitimandi
per testamentum vel codicillos: non est aliquo canone cautum.
Vnde id censetur omissum.¶Et no.quòd omnis legitimatio est p̃
postera qa facit quẽ legitimũ ex postfacto: sed legitima natio est or
dinata ,pcessio scd͠m viã naturæ.nã præcedit matrimoniũ vt cã.de
12 inde nascunt legitimi.¶†Ordo eñ naturę est vt causa p̃cedat effe
ctum suũ.ff.de vul.subst.l.moribus. §.prius. porro legitimatio fit
multis modis scilicet per matrimoniũ subsequẽs.& quot testes re-
quirant not.in c.pluralis locutio.de reg.iur.lib.vj.¶Et istud matri-
moniũ põt cõtrahi etiã in ecclesia.vt auth.quibus mo.natu.effi.le-
gi.§.quantũ.col.vj.& omne matrimoniũ est de iure naturali ratio-
nalis naturæ vt l.j §.pe.ff.de iusti.& iu.& l.ius natu.& ibi not. & dos
similiter est de iure gentium secũdę intẽtionis.ff.de capi.dimi.l.eas.
& hẽt substantiam in consensu,formam in ,platione verborũ,pro-
bationẽ per testes & instrumenta,p̃sumptionẽ p signa & accidẽtia
consecutiua ipsius.ff.de ritu nuptia.l.in liberę.tñ de iure canonico
per istas cõsonãtias siue concomitãtias non ,pbatur matrimoniũ,
sed eius possessorio vt ĩ.de resti.spo.ca.ex parte.de ,pba.c.per tuas.
vñ reperit possessoriũ viri & vxoris in istis duabus personis non in
genero & socero vt l.ij.C.de exhibẽ.lib.& ista legitimatio p matri
monium est restitutio p quã absoluit sordes peccati: & tñ q mori
tur cũ filijs legitimatis, non dicit decedere cũ filijs legitimè natis:
qa vt dixi legitimatio est ordo p̃poster⁹.& macula est impressa ori
13 gini.¶†Aliqñ quis legitimat p gratiã principis, seu priuilegiũ per
qđ possunt legitimari etiã stupro,adulterio,vel incestu nati.vt l.q in
,puincia.§.j ff.de ritu nuptia.¶Et no qđ ille tex.nõ requirit clausu-
lam nõ obstãte: qa sufficit certa sciẽtia principis cũ redditione cau
sæ.& ita tenet glo.qđ not.in auth.quibus modis natu. effi sui.§.fin.
colla.vij.& no.qđ legitimati post mortẽ patris,qa nõ possunt agna
sci patri mortuo,non habent existentiã sui hęredis & non rumpũt
testamentũ:& qa per rescriptũ testamentũ rũpi nõ põt,rescripta q̃
dicũt qđ legitimati succederent simul cũ legitimè natis,intelligun
tur ab intestato nõ ex testamẽto vel codicillis,ne circunueniat pa-
tris ,puidentia.ar.C.de test.l.omni.Not.quod nobilitas patris filios
14 degeneres † non potest nobilitare etiã si mater fuerit deflorata vir
15 ginitate sua per vim vel per dolũ.¶†Per hoc patet, quod bastardi
nõ sunt nobiles,nec de domo nobilium: qa nõ decidunt ab aliquo
fonte q sit nobilis, sed à sanguine putrefacto, vt ita dixerim inuitè,
& sicut nõ sunt nobiles quo ad dignitatẽ,nec ecõtra quo ad pęnas
statutorũ : qa ꝯriorũ eadẽ est disciplina. & hoc sæpe contingit de
16 facto in terris Tuscię.¶†Quid ꝯtineat noĩe casatæ.Tusci vocãt ca
sata.i.parẽtela ex parte patris. parẽtela ,put sola natura cõsideratur
etiã ab illegitimo ordine descẽdit,sed prout ,ppriè dicit,non descẽ
17 dit nisi ab origine solẽni.de hoc dixi.C.ad silla.l.fi.¶†Dictat priui-
legium impetratoris qđ Titius possit legitimare spurios: nunquid
poterit legitimare spurios incestuosos? rñ.sic,qa spurius est nomẽ
generis,quasi extra puritatẽ natus: & nõ est aliqua ratio per quam
debeat restringi magis ad vnã speciẽ q̃ ad alterã. ar. C. de libe.præ-
te.l.j.dicere eñ naturales quę sunt adiectio,vt incestuositas,nõ ex
cludunt à generali significato: qa tendunt ad idẽ. secus si in rescri-
pto esset species restrictiua puta qđ possit legitimare incestuosos.
nã in hoc non continẽtur aliæ species spuriorũ : qa non prædicat
18 spęcies de alia specie.¶†Pone,dicit priuilegium,qđ possit legitima
re omnes,nisi sint nati de genere magnatum.qui intelligantur ma-
gnates. Rñdeo nobiles qui sunt in aliquo potentatu, seu baronia,
seu qui aliqua regalia possidẽt quos vulgus barones appellat vel ꝯ-
19 suetudo loquendi.ĩ.eo.fundamenta.§.vt ergo.libr.vj.¶†Quid di-
ces,duo cõtraxerunt matrimoniũ, vnus eorum sciebat impedimẽ
tum secretũ,alter nõ: iste quãtũ ad successionẽ est legitimus igno-
ranti & nõ scienti,vt no.ĩ.de clande.despon.§ fi.Dumtamẽ matri-
monium sit contractum ſ͠m consuetudinẽ ecclesiæ vt no. xxxiiij.
q.j.c.ij.& xxxv.q.viij.c.j.& C.de incest.nup.l.si quis incesti.¶Nun
quid iste est eligibilis ad episcopatum? & videtur quòd non quasi
monstruosus vt d.c.fi.Bal.

CAP. XXI.

1 *Electus à maiori parte capituli si sit idoneus, & consentit, vel consentire velit, refutari non potest.*
2 *Concorditer dicitur factum fuisse quod fit à maiori parte capituli.*
3 *Capitulum illud dicitur quod est maior pars.*
4 *Instrumentum est falsum si describuntur nomina absentium, & alij sunt ignorantes.*
5 *Eligens vt arbiter capituli & alterius partis, per hoc non videtur confirmasse.*
6 *Eligentium pænitentia non habet locum post electionem ante subscriptionem.*

1 CVm inter cano. † Electus à maiori parte
capituli, si sit idoneus &
consentit,vel consentire velit,refutari non potest.¶Ca
sus.Astensis præpositus fuit electus in ep̃m à canonicis
Soanensibus.obijciebatur eis per aduersarios,quòd morbo epilen
tico laboraret,pro quo alia vice tanquam inhabilis fuerat repulsus.
Item quòd non erat de gremio ecclesiæ eligentis. de ista contro-
uer.

uer. fuit cōpromissum in archiepm̄. Mediolanensem. qui quendā aliū modicensem canonicū eis vt dixit in epm̄ dedit, & etiā cōfirmauit. papa dicit qđ cū electio fieri t facta à maiori parte capituli, publicata & subscripta & electus ei cōsensit: & sic piugale vinculum spiritualiter & canonicè sit contractum, nisi sufficienter sit ꝓbatum ipsum morbo epilentico infirmari, super quo ꝯtra ipsum dicitur appellatū non abstātibus superius enumeratis & alijs fri-
2 uolis obiectionibus, cū electores à tali electione non possunt recedere electio est cōfirmanda. ¶ † Dici cōsueuit per istud. c. qđ fit à maiori parte capituli dicitur factū fuisse cōcorditer. vt no. j. eo. vbi periculū. §. idē quoq;. lib. vj. qđ uerū est loquendo de significatione relata ad capitulū: qa capitulū & maior pars sunt vnum & idē. sed si referat ad numerū, nō est electio concors. vt j. ca. proxi ¶ Ibi, laborare. hoc videt ꝓsumi: qa semel laborauit & repulsus fuit ab alia electione. Sed hoc non obstat: qa ex preterito morbo non ꝓsumit in presenti. Nam quędam sunt quæ habēt necessariò & continuatiuè causam permanentē, vel de iure permanere debentē: ut dominia, seruitutes & flumina perēnia: & tūc preteritum presumit durare. ¶ Quędam sunt quæ habent causam necessariò delinentē, seu trāseuntē à nō esse in esse, vel ab esse in nō eē: & ista non ꝓsumit. ut no. C. de in integ. resti. mino. l. in minorū. ¶ Quędā sunt media inter hęc ut morbus: quia sanari potest & non sanari. & ista non ꝓsumūtur nisi tractu temporis sit breuis, & in eadem instātia: ut hic. & vide quod no. C. de apochis pub. l. quicunq;. li. x. ¶ Sed quare non fuit commissus hic articulus iudicio medicorū. arg. l. semel. C. de re mili. li. xij. rñ. qa vbi nihil est ꝓbatum, non dēt cōmitti arbitrio medicorū: qa nihil est qđ ꝯmitti debeat. & hoc no. qđ si statutū dicat qđ medici debent iudicare super citatrice intelligitur dūmodo sit ꝓbatum de vulnere. ¶ Itē tale vulnus debet ostendi medico: qa visus est fundamentū huius iudicij, & artis scientia, & argumentum. ¶ Ibi, transitū hæc allegatio æqua est, sed nō necessaria: sicut ęquū est qđ frater instituat fratrem: tñ si instituit extraneum, valet testm̄. ¶ Ibi, celebrarā. no. quatuor interuenire debere. s. electionē, publicationem, scripturam & deinde cōsensum electi. ¶ Ibi, quasi. hoc ideo dicit. cum ante confirmationē electio adhuc pēdet, & nō habet vltimam suā perfectionem. ¶ Ibi, sufficienter. not. morbū plenè ꝓbandum. ¶ Ibi, friuolas. no. ꝙ inanes exceptiones reprobantur. ¶ Ibi, non obstante: quia post contractum vinculum coniugale non potuit compromitti: quia nec recedi ab electione canonica.
3 ¶ Capio glo. quæ incipit, & not. qđ illud † dicit capitulū, qđ est ma-
4 ior pars: nā minor pars nō dicit capitulū. ¶ † Itē no. qđ debent exprimi noīa singulorū: & si describunt noīa absentiū, instrumentū est falsum, si alij sunt ignorātes. ¶ Item dicit glo. qđ ꝓcura. capituli dēt habere expēsas de cōi tam ꝓ q̄ cōtra. dic vt j. eo. ti. vt ꝑterità. & eo. ti. c. cupientes. in vltima glo. li. vj. & j. de ꝓcura. c. cū ꝓ causa. in glo. ¶ Ibi in glo. & pro hoc remota. Not. ꝙ remotus ꝓpter crimen perpetuò est remotus. C. de pę. l. seruus. secus si propter infirmitatē quia curari pōt. ff. loca. l. maritus. ¶ In glo. hic sumit. no. ꝙ canonica electio pōt fieri extra ecclesiam: nec requirit qđ duę partes cōsentiāt, sed sufficit maior pars. Itē satis est qđ electus sit bonus, lꝫ non sit melior vel optimus. arg. ff. de le. ij. l. cū qdā. & l. cū pater. §. rogo.
5 ¶ † In glo. sed non ne. no. quod ille qui eligit vt arbiter capituli & alterius partis, per hoc non videtur cōfirmasse: qa hæc competūt diuerso iure. arg. ff. qñ appellādū sit. l. j. §. solēt. & qa capitulū nō pōt cōpromittere de cōfirmatione quę nō pertinet ad ipsum, sed ad superiorē. ex hoc sequit ꝙ si aliquid emerserit propter quod debeat infirmare quòd arbitrium suum infirmabit. quod est not. ¶ Vide quod no. Inn. j. de presump. c. literas. in verbo seruata & quod not.
6 j. eo. c. lib. vj ¶ † In glo. arg. no. quod post electionem ante subscriptionem non habet locum pœnitētia eligentiū, dummodo electus velit cōsentire. ¶ In glo. sed in veritate. no. quòd electus ante confirmationem quandocunq; potest renunciare. ¶ In glo. ar. contra, ista gloss. quærit quid in postulatione an possit reuocari postquam est publicata. dic vt in ea. Bal.

C A P. XXII.

1 *Electus à maiori parte capituli si sit, & erat tempore electionis idoneus, cōfirmatur: aliàs secus: etiam si à minori eligatur.*
2 *Vox unius pauperis canonici tantum valet quantum cuiuscunque maioris præbendati.*
3 *Animus hominis multis modis cognoscitur.*
4 *Numerus præualet autoritati.*
5 *Possessio clericatus an sufficiat ad iustificationem.*
6 *Eligi an possit ad beneficium existens in minoribus ordinibus.*
7 *Lite non contestata in causa appellationis potest procedi contra absentem.*

1 DVdum. Electus † à maiori parte capituli, si sit, & erat tempore electionis idoneus, ꝯfirmatur: si verò erat indignus, & fuit sciēter electus, alius ēt electus à minori parte capituli si sit dignus confirmat.

h d. ſm glo & Io an. Casus. duo fuerūt electi ad ꝑpositurā colon. ecclesię. vnus à quatuordecim canonicis, & alig eorū habebāt dignitatē ꝑsonalē, & etiā ętate naturali & tpe receptionis eorū in canonicos ꝑcedebāt: alius fuit electus a. xxij. canonicis nō ita solēnibus Papa cōmisit cām vsq; ad sententiā exclusiuē: sed sententiā nō ꝯmisit, nisi partes essent in ꝯcordia qđ cōmissarij diffinirēt. Cōmissarij examinauerūt cōsciētias eligētiū & audierūt allegatiōes partiū: tādē vnus eorū, scilicet ꝑpositus sancti Georgij dixit se nolle stare sentētijs eorū. & ideo causa fuit remissa ad Papā: sed qa nō erat plenè instructa cā, Papa iterū cōmisit: & finalis cōclusio fuit qđ si electus a. xxij. canonicis pateret in ordinibus vel in sciētia vel in ætate defectum qui eū impediret ꝓmoueri, imponerent ei silentiū, & cōfirmarēt electū a xiiij. i. à minori parte a ioquin cōfirmarēt electū à. xxij. qui sunt quasi dupla pars capituli, & ei facerēt tanq̄ præposito rñderi. ¶ Ibi, cōmittenda. co tenore vt si de partiū ꝓcederet voluntate cām diffinirēt: alioquin processum & instructā cām ad Papā remitterēt. sic. s. de rescrip. c. ex parte decani. ¶ Ibi non velle stare, ꝙ poterat ex forma cōmissionis. ¶ Ibi destinauerunt, ideo qa in causa cōcluserāt: sed ista cōclusio parū operat qa causa nō fuit plenè instructa. ¶ Ibi cū personis, id est habētibus ꝑsonatū. i. notabilē præeminentiam in ecclesia. ¶ Ibi, præsentæ. no. quod qui non videt acta iudicare non pōt. ¶ Ibi, constaret. no. qđ notoriū & acta æquiparant. ¶ Itē no. qđ notoriū potest esse de factis. ¶ Ibi corporali not. qđ absentia corporalis vnius partis non impedit iudicem partibus suis fungi. ¶ Ibi, adiudicarēt. i. confirmarēt electionem. & sic adiudicare stat pro confirmare. ¶ Ibi, bono zelo. no. bonum animum præsumi vt electio fit à maiori parte capituli: qa vbi plurima cōsilia ibi plurimus intellectus. & qa iustius ęstimatur qđ à plurì-
2 bus cōprobatur ¶ † Ex numero discretorū augetur effectus potius quā ex dignitate, vel ex maioribus præbēdis. tantū. enim valet vox vnius pauperis canonici, quantū cuiuscunq; maioris prębendati. vnde prębēda non duplicat vocē. qđ est no. ¶ Ibi, cassata verò. not. cassari qđ fit a minori parte quanq̄ prestantiori dignitate & ætate. ¶ Item no. qđ cassatio præcedit cōtrariū habitū, vel cōfirmationē futuram. ¶ Ibi facerēt cōsecutiuè, hoc intelligit licet nō exprimat.
3 ¶ † Nunc venio ad glo. & primò no. examinandas consciētias: sed quō possunt examinari vt s. eo. significasti. rñ. per interrogationē & rñsionem, & per exteriora q̄ significāt interiora nā animus hoīs cognoscit multis modis primò per affectū: secundò per effectū: tertiò per signa. vt l. fulcinius. §. adeo. ff. ex quib. cau. in pos. ead. l. apud celsum. in prin. ff. de exce. doli. l. non vere. ff. ex qui. cau ma. C. de in
4 sti. & substi. l. reprehēdēda. ¶ † Alia gl. dicit ꝙ numerus ꝑualet autoritati & dignitati: qa oēs vocales. i. vocē habentes sunt pares sicut tantum valet denarius meus quantum denarius regis. ¶ Alia gloss. disputat vtrū principiū sit seruandū & dic qđ sic à dependētibus à principio, vel ab ordine officiendi: dic qđ principiū inspicitur, ipsa faciendi capacitas tpe capiendi, demonstratio tpe demonstrandi. de rebus du. l. si cognatis. l. vl. de regula catoniana. de legatis præstādis. l. interuenit. ¶ Alia gloss. dicit ꝙ ꝓpter delictum maioris statur minori parti: sed hoc non haberet locum in arbitris & arbitratoribus: quia in his semper statur pluribus numero. vt l. duo ex pluribus. ff. de re iudi. ¶ Item vbi consideramus factum & non fictum non inspicimus qualitatē, vt in c. qđ circa. de elect. lib. vj. ¶ Sed cui incumbit onus ꝓbandi in ordinibus qñ opponitur qđ aliquis patitur defectum in ordine, & ille cui opponitur, sit in possessione clericatus, videt ꝙ ei qui dicit per ea quę no. Archi. in ætate. j. de rescri. si eo tpe lib. vj. ¶ In glo. ꝓpter. ad idē qđ habes. j. de sen. excō. c. iudex. §. idem. & in fi. c. sumpto ar. à contrario sensu. ad idem qđ no. j. c. xxj. ¶ Dixit do. Io. an. qđ si aliquis petat beneficium, vel electionē suā ꝯfirmari, hēt ꝓbare se esse clericū, si neget in quocunq; ordine neget esse clericus, dato qđ sit in possessione illius ordinis qui negatur: qa ista est adeo negatiua quę transfert onus probandi
5 in aduersariū, nec releuat possessio: qa sola possessio clericatus nō
a sufficit ad iustificationem [a] j. de reg. iur. c. j. li. vj. non ob. decretalis, si iudex qa non loquit in isto casu, sed in foro sortiendo, in quo casu sufficit vt qs dicatur esse de foro ecclesiastico, qđ ante fuerit in possessione clericatus & tpe deprehensionis. vt dicit ille. §. idē. Vide qđ no. Archi. ix. q. ij. c. vlti. & j. eo. si fortè. lib. vj. & c. cū ex eo. j. de accu. in fi. magnę glo. per Inno. & Host. de sent. excom. §. qualiter ꝓferatur. ver. quid si laicus dicat. & plenius de reg. iur. c. infamibus. in nouel. ¶ Porro disciplinam contemnit qui habitum clericalem offendit. argumen. ff. de iure fisci. l. sed si accepto vsu togę.
6 ¶ † Vtrum autē aliquis in minoribus ordinibus possit eligi: sic distingue: aut eligitur ad bñficium cū cura aut sine. Si ad beneficium cū cura, dēt esse in sacris, vt in isto. c. dudum. qa prępositura hēt curam ani-

ADDITIO.

a ¶ An & quando sola possessio clericatus sufficiat ad iustificationem. & vide etiam Maria. de Se. in consil. xij. col. vj. & in consi. cxxij. col. ij. versi. ij.

ram animarū annexā,vt cōtinetur in antiqua.Si sine cura,pōt eligi vt hic,ſm Compoſt.&c.j.de ęta.et qua.c.pręterea.ſm Innoc. j.de re.iudi.c.cum olim ſecundum Compo.¶Item an eligentes in dignitate non expreſſa in cōcilio ſint priuati ipſo iure poteſtate eli-
7 gendi.vide de reg.iur.c.odia.l.b.vj.in nouel.¶†Deinde ſcias qđ in cauſa appellationis poteſt procedi ad diffinitiuam cum abſente lite non conteſt.C.de temp.appel.l.fin.§.illud.Eo tamen citato legitimè,aliàs non valet ſententia ſecundum Ber.ſed ſi tempore litis conteſtatę eſt pręſens poteſt petere litem cōteſtari, & iurari de calumnia:aliter non teneret proceſſus,vt no.j.qui filij ſint legi.ca. per venerabilem.per Ber.

CAP. XXIII.

1 *Tranſire non debet epiſcopus de vna eccleſia in aliam ſine licētia papę:aliàs perdit vtranque;& canonici ipſum ſic recipientes priuantur poteſtate eligendi.*
2 *Preſumptio hominis non eſt probatio:nec releuat ab onere probandi:ſed pręſumptio iuris & de iure probat & releuat.*
3 *Negatiua probatur per cauſas affirmatiuas vel cogentes ad negandum.*
4 *Negatiua quę ſubijcitur ſenſui eſt probabilis.*
5 *Notorium dicitur de quo quilibet de populo poteſt eſſe teſtis.*
6 *Exititij ciuitatum qui propter odiū rationabile non poſſunt comparere, non ſunt citandi nec habent vocem in concione vel parlamento : non tamen pdunt ius eligendi pręlatum.*
7 *Comparens pręſumitur vocatus.*
8 *Negatiua que ſubijcitur ſenſui per ſe vel per accidens,poteſt per teſtes probari:quæ autem nec per ſe, nec per accidens ſubijcitur, probari non pōt. Et ibi multa de negatiua.& nu.ſequentib.*

Bonę. Qui ſine licentia papę adminiſtrationē recipiunt,epm poſtulantes ſunt iure eligendi poteſtate priuati. & tranſit poteſtas ad alios etiā numero pauciores ſm gloſſ.& hoc placet Inno. Vel ſic,qui per impreſſionem laicorum poſtulant aliquem ipſo iure poteſtatē eligendi amittunt ſm Inn.& hoc placet ſm Compoſt. ¶Caſus. eps Varmacenſis fuit poſtulatus in archiepm Maguntinum à canonicis tunc pręſentibus:abſentes verò qa timebant impreſſionem,& ideo non redíuerant ad preſentes,elegerūt in archiepm ppoſitum ſancti Petri Maguntini: appellatum fuit hincinde ad papam.papa mandauit epo Preneſtino apoſtolicę ſedis legato in illis partib. vt ſi conſtaret qđ dictus poſtulatus ad eccleſiam Maguntinam ſe trāſtuliſſet,vel miniſtraſſet, eius poſtulationem decerneret irritā: & tandem ſi conſtaret qđ dicti abſentes per metū non potuiſſent comparere,confirmarēt electionem dicti Prępoſiti non obſtāte appellatione contraria:qa cum aduerſarij non detulerint appellationi interpoſitę per aduerſarios,non eſt eorum appellationi deferendū:non obſtante etiā qđ dicti electores ppoſiti eſſent numero pauciores & licet hęc eſſet notoria:tñ cardialis ad cautelā examinauit teſtes quanq̃ non citata parte & caſſauit poſtulationē,& ɔfirmauit electiōnē.Cōtra pceſſū cardinalis obijciebat, qđ parte nō citata,& ipſi ſuccūbentes nō potuerūt ſecurè corā dicto cardinali comparuiſſe. Modo dicit Papa qđ p pceſſu pſumit:& qđ hęc negatiua,qđ nō fuerūt citati,nū pōt p reū nām pbari.& ꝙ ſi ſinguli canonici hęc deponerent,eſſent teſtes ſingulares:& ideo nō pbarent.finaliter pter indignitatē poſtulatoris cōfirmat ſententiam cardinalis qđ dicit ſe poſſe qa pter indignitatē ſaltim ad ipſum
1 papā ptineret diſponere de paſtore. ¶† Ex hac decretali multa notabilia colligunt. primo qđ eps qui ſine licentia papę tranſit ad aliam eccleſiā,perdit ambitam & ppriam. licet hic papa noluerit auferre proprium epatum.¶Itē canonici qui ſine licentia papę ipſum recipiūt,priuati ſunt poteſtate eligēdi, & deuoluitur ad alios, licet ſint pauciores. ¶Item qui non defert appellationi aduerſarij nec ſuę debet deferri per aduerſarium. ¶Itē quòd pręſumitur p proceſſu iudicis,licet cōtineat crimen alterius.¶Item qđ teſtes ſingulares non valent.¶Item qđ nuncius ad excuſandum non valet: quia ſicut fuit miſſus nuncius ita potuit mitti procura. cum pleno mādato ad cauſam.¶In tex.ibi,petētibus.i. poſtulantibus & facta fuit iſta poſtulatio poſt appellationem interpoſitā à Prępoſito & ſuis,vt patet.j.Ibi,archiepiſcopum.ſ.modernū quondam prępoſitum.Nam dictio quondam,debet opponi rei pręteritę.vt no.in l. eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pet.in princ.¶Ibi ipſius archiepiſcopi.ſ.moder.¶Ibi,ipſe.ſ.prępoſitus non archieps & ſui complices. ¶Ibi,metu.ſ.tangēte factum electionis:& ſic timebatur impreſſio circa voces.¶Ibi,interpoſitam.ſ.per illos qui Varmacenſem poſtularūt.¶Ibi,quoniam fruſtra.ff.ſol ma.l.viro atque vxore.ff. de mino.l.auxilium.¶Ibi,& pręter licentiam noſtram recipientes & in hoc ſtat ratio finalis, quare fecerunt ſe inhabiles ad eligendum vel poſtulandum.¶Ibi notoria quia qđ multi populi vident, impoſſibile eſt eſſe occultum.¶Ibi,teſtes etiam non citati.teſtes hoc caſu opitulantur cum aliàs teſtes debent eſſe citati.vt C.de epiſ.& cle.l.presbyteri.& ibi plenè dixi in lec.¶Ibi,à pauciſſimis.vñ ſufficeret ſi nō fuiſſent niſi duo:ſed vnus nō ſufficeret qa ad electionē regula duorum & non paucorum numero eſt cōtenta.vt ſ.eo.c.j. ¶Ibi, conſecrauit adiunctis ſibi duobus epiſcopis. lvj.di. porro. ¶Ibi,fautoribus.qui erāt de canonicis aliàs nō ſunt citandi: qa ad eos non pertinet.ff.de.ven.inſpi.l.j.§.fi.¶Ibi,examinatione.ſ ſolēni ſm Inno.j. de iureiur.c.ad noſtram.el.iij. ſed ad cautelā cardinalis vt omnis ſuſpicio tolleretur,cardinalis recipit teſtes informatoris.¶Ibi,pręſumitur.verum eſt quatenus acta patitur : citatio tñ quę non apparet præſumit non eſſe. ff. de contrahen. emp. l.in lege.&.l.rutilia.¶Ibi, qđ oīa. tñ ſi in minimo apparet contra-
2 riū nihil preſumit rite actū.¶†In tex.ibi,præſumat.dic ꝙ pręſumptio hoīs nō eſt pbatio,nec releuat ab onere pbādi:ſed eſt quoddam adiutoriū pbationis ſed pſumptio legis non eſt probatio ſed releuatio ſed pſumptio iuris & de iure eſt ſimul probatio & releuatio. ¶ Idem facit confeſſio facta contra ſe,vel ſuū hęredē. niſi ſit facta per modum cauſę impulſiuę:quia tunc non pbat. ff. de libe. lega.l.aurelius.§.fi.¶Nam ibi non pōt eſſe cauſa finalis,qa non valeret legatum vt ff.de leg.j l. ſi creditori.¶Ecce qdā in teſtamēto legauit mihi.x.pro reſtitutione vſurarū : nunqd concurram cum creditoribus eius? certè non: ſed cum legatarijs concurram pro rata.d.l.aurelius.§.fin. text. notabilis,concordat.ff.de dona.l. ex hac
3 ſcriptura.¶† In text.ibi,nulla interdū poteſt pbari per hoc,qa dicit tex.qđ nō potuiſſet fieri citatio ī capitulo quin ſciuiſſem, cùm pręſto fuerim negatiua enim probatur per cauſas affirmatiuas vel cogentes ad negandum ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.filium.ff. de itine.actuque priua.l.j.ff.de acqui.hęredi.l.Pantonius.¶Ibi,aſſerere etiam vt teſtis non eſt negociorum ſed lis ſimul omniū.i.capituli.c. veniens. j de teſti. quando cauſa eſt plurium ſimul, aut faciunt ſibi partes per concurſum, vel vtilitatem eiuſdem iudicij & nullus eorum poteſt teſtificari. aut non faciunt ſibi partes & tunc quilibet poteſt teſtificari : quia cauſa eſt publica illius collegij & non propria alicuius eorum.¶Ibi, ſinguli ſingulares. hic ponitur diffinitio qui teſtes ſint ſingulares.& per hoc quòd dicitur ſinguli notatur proprij corporis ſubiectum: quia quilibet teſtis eſt in pprio corpore ſingularis,& dum ſubdit ſingulares ſignificat depoſi-
4 tionem, & rem depoſitam.† negatiua que ſubijciturr ſenſui eſt pbabilis teſtis ſingularis dicitur qui deponit de eo quod alius neſcit.
5 † Notorium eſt de quo qlibet de populo poteſt eſſe teſtis.¶† Exi-
6 titij ciuitatum qui pter odium rationabile non poſſunt comparere, non ſunt citandi,nec habent vocem in concione vel parlamento loquor de concionibus populi: ſed propterea non perdūt ius eligendi pręlatum,quia remanent canonici, & citandi ſunt ut compareant per procuratorem ſi uolunt.ff. de procu. l. j. §. vſus. nec ſufficit mittere nuncium quia nuncium mittunt ad declarandam neceſſitatem comparitionis non cauſa negocij explicandi, ff de neg.geſt.l.liberto.§.fin.tñ nuncius interdum accipitur largè inpropriè pro pcuratore:qa non eſt vis in noīe,ſed in tenore mādati vt no.in c. petitio.j.de procura.& l. neq; de procu.per Cyn. ¶Ibi,legatū,vbi eſt legatus de latere.ibi pręſumitur ceſſare metus.
7 ¶†Ibi,nuncium. ex hoc pręſumuntur citati:qa miſerunt nunciū. & iſta eſt bona pręſumptio.qa qui comparet,pręſumitur vocatus. nec eñ ex facto cōparuiſſet ſed ex certa animi deliberatione, qđ eſt notandum.¶Ibi, pariter deliquiſſent.no. qđ vbi vtraque pars facit ſe indignam , ius deuoluitur ad papam. ¶ Ibi , ſine iuris iniuria.no.qđ nō dēt fieri iniuria legib.ff. de mino.l.ait pręfor.§.per
8 mittitur.¶† Ibi, ratam habemus. not. per hæc uerba diffinitiuam ferri.dico ergo qđ duæ ſunt regulæ ad cognoſcendū an negatiua poſſit probari abſq; iuris pręſumptione.prima regula talis eſt.oīs negatiua quæ ſubijcitur ſenſui per ſe uel per accidens,poteſt pbari per teſtes. exemplum qñ de per ſe eſt qñ negatiua probatur per monſtrationem ſcripturarum:ut ſi volo probare qđ tu nō es ſcriptus in tabula decurionum:nam viſa tabula ueritas apparet oculata fide.ut C.de rebus creditis. l. fi. Viſus concipit negatiuam per determinatum obiectum:& uocatur conceptio non viſio.& vidē do qđ tabula eſt raſa,video ꝙ in ea nihil eſt ſcriptum. ¶Sed aliqui nimis ſubtiliſantes dicunt ꝙ propoſitio de non ente non poteſt directè probari:qa probare eſt rem per cauſam teſtificari:ſed non ens non hēt cauſam.¶Sed dñs Cy.dicit,qđ largo modo loquēdo iſta eſt directa probatio. qđ intellige non per propoſitionē , ſed p abnegationem. verbi gratia.ſi uideo poſſidentem agrū, & tu nō es ille.ergo tu non poſſides. & hoc abnegatiuè ſeqtur : qa ab actu poſſidendi abnegaris.Nam cū ſis corpus, ſi corporaliter poſſideres,viſui pateres:ut no.in l.j.§.j.ff.de iti.actuque priua. ¶ Porro video hoc eſſe & aliud ab hoc abeſſe.& quia uiſus hoc comprehendit ſine ingenio intellectus ex naturali inſtinctu , qui etiam apud bruta animalia,iſta probatio dicit immediata & clara, per ſe patēs naturaliter. i. mixta ratione ſenſus & intellectus. Nam utrum eſt organum naturale hominis & qđ iſtis duobus inſtrumentis animę mixta ɔſideratione cōcipitur, naturaliter ſciri neceſſe eſt: nec eſt opus extrinſeco duce intellectus mouētis cū per ſe pateat. ut no.

Cy.in.l.ij. C. de errore aduocatorum.& potest fieri per solitũ cur sum.i. practicam iudiciorum. ¶Exemplum de per accidẽs est, qñ ex eo qđ video resultat id qđ nõ video verbigratia video te nunc Romę:ergo nõ es Cartagini:tñ Cartaginem nũq̃ vidi,nec eius littora noui.& ista vocatur probatio indirecta quę adhibita & adiuncta sibi quadam disputatione intellectuali tanq̃ sillogisticę comprobatur.nam mens ita arguit. non potest quis esse simul in distãtibus locis:sed iste erat Romę:ergo tunc non erat Cartagini vt ff. de ver.ob.l.fi.§.inter eos.C. de contrahen.& commit.stipu.l. optimam.in.fi.qa cũ argumentum mentis necessarium est,ista probatio non dicitur mera probatio sensus: & appellatur probatio indirecta. ¶Secunda regula est, omnis negatiua quę non subijcitur sensui,nec p se nec per accidens non potest probari per testes,nec per aliquam scripturam mundi:nisi per scripturam confessionis ff.de proba.l.ij.C.de non nume.pecu.l.generaliter.ff.de leg.ij.l.Titia.§. gaius. nam ibi per confessionem testatoris bene probaretur negatiua,si verba essent consonãtia,& adaptari possent. vt ibi no. & ratio prędictorum est: quia omnis probatio testis requirit sensum corporis & inde nascitur,vnde sensus habetur. vt plenè dicã, ?.de testi c.cum causam.vnde in teste nihil aliud est scire, nisi per sensum scire.¶In sunt autem homini quinq; sensus: vt not. ff. de acquir.possess.l.quod meo. qui sunt instrumenta animę rationalis & vitalis Scias etiam quod negatiua conuertibilis ad affirmatiuã; vel ęquipollens affirmatiuę potest plenè probari per testes discretos & intellectiuos. vt. C. de codicil. l. nec codicillos. & quod ibi not.& vocatur ista negatiua prægnans, eo quod parit affirmatiuã. ¶Sed nunquid alia arte verborum potest transformari negatiua in affirmatiuam; vel econtra? dicunt quidam quòd sic. nam secundum eos aliud est dicere, non sum maior quia eum nihil afferam,non astringo me ad probandum: licet natura negotij seu litis possit astringere me.ff. de iureiur. l. nam & postea. §. si minor. aliud est dicere sum minor:& tunc astringo me ad probandum: qa affirmo me minorem.ff.de mino.l.de ętate.¶Alij nõ faciunt vim in prolatione verborum,sed in sensu eorum: quia nõ curamus de cortice literarum,nec de modo significãdi sed de ipso significato.

a hoc tenet glo.in clemen.fi.? de rescrip.¶ Practica [a] aduocatorum est,ꝙ vt admittantur ad probandum ponant affirmatiuè.verbi gratia, pono quòd res fuit absque eo quod tali loco & tempore per cusserim sacerdotem.& sup hoc potero inducere testes saltim ad probandum indicia innocentię:secus si dicerem, pono quòd non percussi:qa ista propriè loquẽdo non est positio, nec est bñ formata:ideo iudex non tenetur super ea examinare:quia ea quæ nõ sunt sunt probabilia,non sunt ponibilia.Nam finis positionis est,vt respondeatur:& finis responsionis est vt releuetur ponens ab onere probandi:nec etiam debet admitti tanq̃ capitulum: quia capitula fiunt ad probandum.sed ista negatiua non potest probari nisi esset coarctata loco & tẽpore.¶Alij dicunt vbicũq; est dictio absq;, ibi est negatiua. & loqueretur magis propriè si diceret abnegatiua. ¶Deinde tu vides quòd in notorio non requiritur citatio, & possunt recipi testes ad cautelam parte nõ citata. & hoc verũ in notorio populari vt in transitu episcopi ad aliam ecclesiam, quia quod omnes vident,id notorium esse necesse est.¶Porro est aliud notorium iuditiale seu sententiale, quod per diffinitiuam sententiam est declaratum:quia res iudicata habetur pro notoria veritate: qđ etiam ex quo diffinitum est, non requirit vlteriorem citationẽ vt no.?.de appel c. ex ratione. ¶Sed cõtra istud opponitur, de clem. pasto.de re iudi.vbi in notorio dicitur,qđ requiritur citatio, & qđ finis citationis est comparitio:& finis comparationis est defensio, quę est de iure naturali,si fundat super innocentia, nec tolli potest ẽt de plenitudine potestatis imperatoris vel papę. rñ. rex Robertus quicqd faciebat ꝑ statu ecclesię & ne Hẽricus imperator inuaderet Romã & Apuliam: ideo ratio & natura regem Robertum ꝑ texerunt à barbara natione. nec illa clausula de plenitudine potestatis tanquã falsa nihil operatur.¶Illa etiam verba, ex certa scientia supplentes si quis esse defectus, implicant cõtradictionem: qa dictio si quis esset,importat conditionem & qui conditionalis est, ambiguus est,& ambiguè loquitur. vt ff. de actio empti l.j. in fin. Post hęc vides qñ negatiua non probatur per testes singulares nimirum qa nec affirmatiua Est autem negatiua duplex, scilicet negatiua sensus per quam subtrahit sensus a re sensata: vt cùm dico, non vidi,non audiui. Alia per quam negatur aliquis actus, vt in superioribus patet.

9 ¶† Sed quomodo cognoscitur singularitas in testibus.respon. quando non concordant in vnum rei finem, vel quando vnus nescit si alius dicat verum nec ne,ita quod vnus non potest alium redarguere.Nam ibi contrarietas non videtur.i.non potest videri nec consonantia sentitur.i.non potest sentiri:quia cõtrariorum eadem est disciplina.¶Sed videtur quòd testes semper sint singulares: quia per medium testificandi quilibet deponit de proprio sensu.Sed respon,quod sicut per multas vias itur Romã, & finaliter est vna conclusio,ita per multos oculos videtur vna veritas & vnum obiectum: puta idem homo vel idem aer: & ista est conuenientia & coniunctio sensuum in idem.¶ Discrepantia autem est illa quę facit testes singulares. Vnde omnes genus differentię notabilis quantitatis testes ad singularitatem reducit:& sicut dicimus de hęre. qualit.& differen. ita dicere possumus de testium qualitate & differentia, de quo alibi dicam latius.¶ Formetur ista propositio,omnes isti interfuerunt: quilibet de se dicit, non interfui,nonne ꝓbata est falsitas dictę propositionis iste text. dicit qđ non,verum dicit tanquam sufficienter & directo probantes:sed tã quam vehementer adminiculantes in fuerunt dictam orationem esse fallam. vt l j. in fin. ff. quemadmodum testa. aperiantur. & ?. de succe ab intest.cap.cum dilectus. ¶ Amplius. not. ex constructu apparere an testes sint singulares vel non Nam si possunt construi cum verbo pluralis numeri, puta cum verbo deposuerunt, propter discrepantiam quia non terminantur ad idem, sunt singulares: vt in hoc exemplo, Titius deponit de boue, Seius de asino:non possumus dicere Titius & Seius deposuerunt:qa inter eos coniunctio nulla est vt C.de tempo.app.l. per hanc. Si verò deponant ambo de asino possunt construi cum verbo pluralis numeri: vt Titius & Seius deposuerunt de asino: qa iste terminus asinus q̃ subijcitur probationi est vnus & idem terminus, vnum & idẽ sub iectum testificationis.¶Sed quid dices, vnus deponit de duobus solidis alter de.xxiiij.denarijs. respond. si non sint interrogati de qualitate vocis probant:quia idem est sensus. Nam & si peteretur duo solidi & sententia iudicis condemnaret in xxiiij.denarijs valeret sententia ff de aur. & argen. le. l Titię. ¶Idem in stipulatione. nam ad interogationẽ factã per vnum potest rẽdere per reliquũ. ff.de ver.obl.l.quę extrinsecus.¶Si autem fuissent interrogati de qualitate vocis, quia iudex interrogasset quibus verbis vnde fuerunt,& vnus dixit ꝙ ꝓmissor dixit.xxiiij.denarios promitto: alius testis dicit ꝙ duos solidos promitto. Isti essent singulares & diuersitas vocis facit singularitatem in teste articulatẽ deponẽte: qa literę & voces non sunt eodem modo compositę.¶Item not. qđ testis aliquando dicitur solus:quia vnus solus est productus in causa: & tamen recipiendus est: quia prodesse potest. ff. de iureiur. l. admonendi. quandoque dicitur singularis vt quia sunt plures discrepantes:quandoq; dicitur nullus,vt quia astruit meram negatiuã p circunferentiam non limitatam: quia hęc negatiua non potest inuistigari per sensum,nec mos iudiciorum eam recipit. ¶Sed quid si testes possunt esse singulares, & possunt non esse singulares. verbi gratia: vnus dicit quod fuit pręsens quãdo mutuaui decem: & fuit interrogatus an alius fuerit pręsens:& similiter secundus testis dicit, hęc adiectio qđ non recordatur an alius fuerit pręsens: nam iste est actus iterabilis.& potuit esse diuersis locis & temporibus:consultum fuit quod isti testes non essent contestes:nõ quia pręsumatur pluralitas sed quia possunt esse singulares.¶ Eodem modo circa res: si habeo duos fundos confinatos ijsdem confinibus, tamen habent situm diuersum: quia vnus habet situm versus agrum ponamus Petri ab ortu solis, alter ab occasu:& ideo ad omnem ęquiuocationem tollendam quę in testibus reprobatur, tabeliones Papienses exprimũt confinia & ẽt situm loci:& eodem modo debent facere testes ad clarè probandũ. Nam obscura probatio ideo non est probatio:quia indiget ꝓbatione.

10 vt ?.de proba.c.in pręsentia.¶† Capio gl. quæ incipit, si citati. quero nunquid impediat electio maioris ptis si minor pars ꝓpter metũ non potest cõparere? rñ. sic,nisi timeant impressionẽ fierĩ à maioris parte,ne dolus maioris partis eis prosit:siue timeant impressionem fieri personę siue voci,nec renentur mittere ꝓcuratorem in tãto negocio, quãdo sunt impediti facto aduersariorum: arg. ff. mandati.l. Idemq;.sed si inimicitię aliunde procedunt,q̃ à capitulo,imputent inimicitias proprias: quia culpę annumerantur.ff.locati.l.si merces.§.culpę quia non debet ius pręsentiũ propter absentiam aliquorum vacillare vt C. de decur.l. nominationum.lib.x.

11 ¶†Qui timet [b] exercitum venientem,habet iustũ metum.ff loca.l.item quęritur.§.exercitu.ff.quod metus causa l. metum.in prin.Nam hominem armatum naturaliter nõ timet quicunq; non armatus.vt l iij.§. si quis. ff. de vi & vi arma.nam vnusquisq; pręsumitur timere quod stultum esset nõ timere.

12 ¶† Quero similiter cum glo.vtrum absentes possint ad se trahere pręsentes? respon.sic,si absentes sint maior pars & timent impressionẽ: aliàs debent accedere ad consuetum locum,vel procuratores mittere,vel melius debent requirere alios vt veniant ad locũ tutum, & communem secundum Ber.facit quod not.ff. ad trebellia. l. de ętate. ¶Itaq; concilium & collegiũ congregari debet in loco toto.de offi.de le.c statuimus. lib. vj ¶In glo. & ita not.quòd notorium examinatur:& quia hoc fit ad cautelã;& non de necessitate, non

ADDITIONES.

a ¶ No.practicam aduocatorum.& vide de ista materia late scripta per doc. in l.in ista.ff.de verborum oblig.

b ¶ Adde scripta per Ias.in l.secunda.C.de transact.

non oportet aduersarium citari: secundum Inn. & Hostien. adde
13 quod no. in c. j. de offi. deleg. lib. vj. per Archi. ¶ † Not. quòd notorium dicitur duobus modis: scilicet actiuè, item passiuè. verbi gratia, iacet in platea homo interfectus, & nescitur à quo. illud est notorium passiuè, & est notorium inquisitionis: sed si constaret de morte, non posset fieri inquisitio de homicidio. ff. ad Silla. l. j. §. illud. sed si in vtroque extremo est notorium i. in patiente & faciente, peruenitur ad sententiam leuato velo, & sine mora temporis: quia notorium vim habet diffinitionis: nec necessaria est citatio cum reus sit præsens, & in laqueo ius dicentis, vt ff. de iniust. testa. l. si quis filio. circa medium. & C. de feri. l. prouinciarum. sufficit gladius ei cui misericordia non sufficit. ff. de iurisdictione omniū iudicum l. imperium. Notorium aliud euidentię semper permanētis, veluti flumina per ennia & mōtes, & perpetui situs, & ędificia ciuitatum. Aliud euidentię quondam, vt ciuitates dirupte & alueí dimissi à fluminibus. de contrahen. emptio. l. si aquę ductus. cum l. se. & pontes quorum remanserunt arcus & antiqua vestigia: vt ff. de acquiren. rer. do. l. insulam. in fin. Nam vmbra prętoriorum est quædam imago præsentium. Aliud est notorium, sed non sic notorium quin tractu temporis possit esse ambiguum: & dic qđ notoriū est adiectio entis: & nisi constet de substantia, non potest constare de accidenti. i. de notorio quod est accidens vt singu. no. ff. de proba. & l. si arbiter. in fi. quòd notorium sit qualitas, not. j. c. j. de officio delega. libro sexto. in glo. magna. ¶ In gloss. j. secundum cursum. Ista est notabilis glos. in probatione negatiuę. & ad de quod no. Ioan. and. in capitulo, sine possessione. de reg. iur. lib.
14 vj. in nouel. ¶ † Dicit gloss. quòd negatiua probatur per iuramentum. adde quòd si contra iurantem esset suspicio, istud iuramentum appellatur iuramentum purgationis. C. de his qui ad eccle. confu. l. pręsenti. C. de pę. iud. qui ma. iudi. authen. nouo iure. ¶ Item per iuramentum probatur bona fides adesse, & mala abesse: vt not. institu. de actio. §. alię. ¶ Item ad probandum quod rationes non sint in fraudem conscriptę vel redditę, probatur per iuramentum. vt C. de do. l. si quis pro redemptione. quod tamen cōmittitur arbitrio boni viri inspecta quantitate causę & qualitate personæ. vt l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. mala fama iurā
15 tis extenuat iuramētum. ¶ † In glo. & sic esset. no. an testes possint iurare de conscientia aliena. & dic quod non pręcisè: sed addendo hæc verba, secundum conscientiam meam talis non est citatus, vel nō est culpabilis: sed ista talis testificatio nihil probat. fallit vbi testis deponit de iudicio artis, vt qa medicus dicit, ſm iudicium meum vulnus nō erat mortale vel non est remansura euidēs cicatrix. ¶ Nec enim tūc iurat. s. pcisè dicere veritatē. vt not. j. l. j. post prin. ff. de ven. in pos. mit. ¶ Deinde not. an qn pręsumuntur omnia solenniter acta, præsumatur citatio: & litera videtur dicere qđ sic. dic cōtrà, nisi sit præsens: quia de citatione debet cōstare tanq̄ de fundamēto pręsumptionis. vt no. Inn. infra, de eo qui fur. ord.
16 suscepit. c. innotuit. & facit infra e. c. cumana. ¶ † Quærit glo. quo modo probatur citatio capituli? & dicit quòd sufficit quòd literæ dirigantur prælato, & aliquibus maioribus, & pręsententur publicè in capitulo vel claustro. de hoc no. lxxxij. dist. c. pposuisti. ff. de de reg. iur. l. nō potest videri dolo carere. & propter eorū cōtumaciam capitulum potest excommunicari sc̄dm Ber. ¶ Et est ratio, quia maior pars est principalis, & facit integrum capitulū. nō est enim procuratrix quia non habet mandatum ad hoc. Deinde glo. dicit qđ nuncius nō est idoneus responsalis: qa oporteret qđ singulis certioraret dominum, & ore eius loqueretur: qđ esset valde difficile alteri parti. ¶ Et no. quòd papa hic procedit allegādo: qa omnes exceptiones quę oriuntur ex corpore actorū, nō oportet proponi, sed dūtaxat allegari: vt no. Bar. ff. de verb. ob. l. eū qui ita. §. qui ita. vbi dicit, quòd exceptio quę est ex eodē corpore instrumenti cum actione, elidit eam, licet nō proponatur excipiendo. licet glo. notet contrarium. ff. de pact. l. si vnus. §. pactus ne peteret. Bartol. dicit verum in officio iudicis. sed gloss. dicit verum ex officio exceptionis. ¶ Alia gloss. disputat quando quis priuetur iure eligendi ipso facto, vel per sententiam. & adde supra. c. pxi.
17 ¶ † Et scias ꝙ aut lex vltra procedit dicendo ipso iure, vel ipso facto, vel immediatè, vel mox, & tunc nō est opus sentētia ius dicētis. vt no. in authen. de incest. nup. in princip. col. iij. aut non procedit vltra, & tunc aut priuatio inducitur per taxati vel præfixi tpis lapsum, & tūc fit ipso iure: quia permissum intra tempus, videtur post tempus esse prohibitū. ff. de lega. ij. l. statuli. §. stichum, aut ꝑ culpam, & tunc quia in examinatione culpę requiritur ministeriū iudicantis. & intelligitur per sententiam. & sic differentia est vtrū per canonē sit facta priuatio; an verò fienda per ministeriū canonis. habes de hoc plura iuris ciuilis argumenta. ff. ad turpil. l. j. §. accusatione. ff. de testa. tute. l. si quis sub condi. in authen. de no. alie. §. qa verò Leonis. C. de sacrosanc. eccle. l. iubemus. §. œconomus.
18 ¶ † Et not. ꝙ tempus tacitam repudiationem inducit. vt no. ff. de nego. gest. l. si ego. & habet vim pacti: & ideo non tollit ciuilē obligationem ipso iure quæ radicata erat. ff. de actio. & oblig. l. obligationū fere. §. placet. illud constat quod alij quā repudianti nō nocet. vt ff. ad trequel. l. facta. §. si quis bonorum. ¶ In gloss. not. quod qui non mittit procuratorem cū possit aut contumax est. si non paret imperio superioris, aut negligēs si patitur se damnificari: qa negligētia omnia lęditur: aut excusatur: & ista excusatio est triplex. vna quæ incidit inuito, vt febris subitanea ff. de re iud. l. quęsitum. & tēpestas maris. ff. de publi. l. cęsar. & pręceptio regis, vel maioris. j. co. de appel. c. cum parati. Quædam est excusatio quę accidit ex natura causæ propter quam quis non tenetur iudicio sisti. vt ff. iu. solu. l. vir bonus. Idem si propter ferias. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. ij. in fi. quandoq; quis excusatur propter priuilegium, si tale est cui renunciare non potest. vt j. de fo. compe. c. si diligenti. ¶ In gl. scilicet. quia ista gl. quærit quę sunt illę tres causæ de qbus loquitur litera. & ponit duas oppositiones. secunda ibi, dic vel ex tribus. dic qđ tres rationes sunt quare postulatio fuit infirma. Prima, quia postulatus propria autoritate transiuit: quod non potuit fieri citra contemptum potestatis papę: quia vbi vsurpatio, ibi cōtemptus. Secūda ratio est, quia postulantes non minus se fecerūt indignos quàm indignum eligendo. Tertia ratio est, quia postularunt post appellationem legitimam & post protestationem metus, qui metus erat satis notorius propter potentiam Philippi de facto electi in Imperatorem. Nam vbi est potentia, & coniecturę quòd voces violentur, ibi pręsumitur esse timor. arg. ff. de noui oper. nun. l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. Nam qui timet loqui, securus non est. ff. quarum rerum actio non datur. l. j. §. quæ oneranda. ¶ Metus sicut dolus probatur ex perspicuis insidijs. vt C. de dolo. l. dolum. & ex capitalibus inimicitijs. vt infra. vt lite nō contesta. c. accedens. ¶ Demùm glo. opponit, ꝙ vtraque tam electio q̄ postulatio debeat cassari: quia vtraq; post appellationem fiebat. vt supra. e. c. considerauimus. ¶ Item opponitur quòd postulatio non fuerit ipso iure nulla, licet facta post appellationem. quod patet, quia si appellantes renunciarent appellationi suæ, rata maneret postulatio: ergo non est nullum quod potest resumere firmitudinem. ¶ Item postulantes quando non postulauerunt indignum: sed postulatus ex postfacto se fecit indignum. ¶ Sed ego respondeo quòd ipsi fuerunt causa istius indignitatis & participes sceleris, & sic mixta ratione vtriusq;: & postulatio irritatur & postulantes priuantur: quia magis delinquit qui in possessionem indignum recipit, quàm si indignum scienter eligerent: quoniam grauius est facto delinquere, quā verbo. Et quia contempserunt legem viuam; id est mandatum papę: et plus peccat qui legem viuam offendit, q̄ qui mortuā legem. vt ff. de arb. l. celsus. C. de libe.
19 & eorum liberis. l. ij. in fi. ¶ † Alia glo. quæ incipit. dicit Laurētius format quæstionem quando vtraq; pars eligit indignum, vtrum vertatur ad primos electores? dic quòd non: quia eadem est vocatio. & de priuatione ad habitum non est regressus. vt C. de libe. & eorum libe. l. iij. in fi. priuatio perlusoria fiat. argumen. de iudi. l. si prætor. vnde quod quis perdit vna vice, non resumit, sed deuoluitur ad superiorem. simile, regula vulgaris iuris ciuilis dicit, quod aufertur ab indigno, applicatur fisco. ff. de inofficio. testamen. l. Papinianus. §. meminisse. vnde per simile, voces quæ auferuntur ab indignis applicantur Papę.

CAP. XXIIII.

1 *Electio sufficit probare quòd tempore electionis eligentes possederunt ius eligendi.*
2 *Præstationes personales non possidentur.*
3 *Proprietas adheret ossibus domini.*
4 *Emphyteuta non tenetur ad canonem actione reali.*
5 *Condictio ex canone reintegranda, an concernat possessorem.*
6 *Condictio ex isto canone querelam: an sit natiua vel datiua.*
7 *Possessio incorporalium acquiritur præstatione & patientia.*
8 *Obedientiæ subtractione perditur eius quasi possessio.*
9 *Metu non petens pensionem an perdat possessionem.*
10 *Libera esse omnia præsumuntur.*
11 *Censuum receptione an præsumatur quis habere directum rei censualis dominium.*
12 *Principalis quis dicatur, locator an conductor, cedens an cessionarius.*
13 *Incorporalia propriè non possidentur.*
14 *Nomina debitorum propriè non possidentur.*
15 *Præsentationem in ecclesia potest præscribere populus.*
16 *Appellari potest à sententia lata super condictione ex canone, reintegranda.*
17 *Iudex à quo si efficiatur iudex ad quem, an poterit cognoscere de sua iniustitia.*
18 *Cumulari non possunt contraria: tamen si reus patitur cumulari & non excipit, tenet iudicium.*
19 *Sententia an debeat formari in personam procuratoris vel domini.*
20 *Procurator est organum domini, & nisi per organum potest transire sententia ad dominum.*

21 *Sententia si fertur super vsufructu formali necessariò concipitur in persona domini.*
22 *Possessio populi de eligendo an sit contra ius commune.*
23 *Electus à possessore licet possessio postea euincatur, nihilominus ualet electio.*
24 *Bona fides vnde proueniat.*
25 *Conductor lite pendente an teneatur soluere pensionem.*
26 *Præstationes animæ an possideantur.*
27 *Obligationes personales possideri non possunt.*
28 *Pedagia colligentes in suo territorio an habeant aliquod interdictum contra denegantes.*
29 *Iudex qui ex quodam impetu ordine iudiciario non seruato processit ad priuandum aliquem possessione, vel quasi: potest reuocare quod fecit etiam possessore non uocato.*
30 *Concessio fundi ad longum tempus reseruato pleno dominio vtili & directo an dicatur alienatio.*

1 QVerelam. † Sufficit electo probare quòd eligentes tempore electionis ius eligendi possederunt. ¶ Qualiter probetur quasi possessio status no. Cy. i l. j. C. vbi cã status. ¶ Casus, œconomus sanctę Agathæ nomine ecclesię, & cardinalis tituli sancti Vitalis gubernatoris eiusdem ecclesię proponebat contra presbyterum Petrum tenentē ecclesiã sancti saluatoris duplicē qrimoniã. & primò ꝙ dictus presbyter tenebat dictam ecclesiã sancti Saluatoris occupatam indebitè, cum pertineret ad dictam ecclesiã sanctę Agathę pleno iure secũdò quòd dictus presbyter subtraxerat dictæ ecclesiæ sanctę Agathæ pensionem. xvij. denariorũ, debitã dctę ecclesię sanctæ Agathæ per dictã ecclesiã sancti Saluatoris pro ipsa ecclesia & thermis siue stufis: sed dictus ꝑsbyter rñdebat quòd ipse canonicè possidebat: quia secũdum antiquam ꝯsuetudinem erat præsentatus per populum, & institutus per cardinalē sanctæ Susannæ tanq̃ de capella subiecta titulo sui cardinalatus, ad articulum de pensione dicebat se non teneri. ¶ Ista causa fuit ꝯmissa Inno. iij. anteq̃ esset papa, qui postea factus papa pronũciauit pro dicto presbytero tanq̃ legitimè instituto, eo quòd erat ꝑsentatus per populum, qui tempore quo ipsum ꝑsentauit, erat in quasi possessione præsentandi salua tamē quęstione super iure patronali inter dictam ecclesiam sanctę Agathę & dictum populũ. super secũda verò petitione pensionis subtractæ pronunciauit ꝓ dicta ecclesia sanctę Agathæ in persona dicti œconomi: qa ꝯstabat quòd dicta pensio erat solita præstari, & de nouo erat subtracta reseruauit tamē quæstionē inter ecclesias memoratas an dicta
2 pēsio sit debita necne. ¶ † No. ꝙ ꝑsonales præstationes nõ possident quia si possiderent pactum nudum traditione subnixũ esset efficax ad agendũ saltem possessorio iudicio. quod est falsum: ut. C. de pac. l. si certis annis. non ob. istud c. qa hoc fiebat in signũ subiectionis rei cui cohęrebat, sicut seruitus. Dicit Inno. ꝙ effectus
3 proprietatis est possidere. ¶ † Item quòd proprietas adhęret ossibus domini, sicut alia iura. Itē quòd difficilis est probatio ꝓprietatis. j. de resti. spo. c. sępe. in prin. ¶ Pręstatio realis afficit quemlibet possessorem personalis non afficit possessorem. l. fi. in fin ff. de
4 contrahen. emp. ¶ † Emphyteuta non tenetur ad canonem actione reali: quia obligatio hęc non sequitur fundum: ergo non habet locum capitulum reintegranda, hic pro pensione subtracta: quia possessorium non reperitur, ubi non correspondet petitorium. & pro istis personalibus præstationibus non habet locum confessoria. ff. de serui rusti. prædio. l. pecoris. ff. vsufructuarius
5 quemad. caueat. l. si vsusfructus nomine. ¶ † Quæritur vtrum cõ-
a dictio ex canone reintegranda. concernat [a] possessorem? respondeo sic, si habet facultatem rei restituendæ: aliàs non. ut. ff. quod me. cau. l. si cum exceptione. §. quatenus. quia non tenetur ad aliud ex facto alterius, nisi ut patiatur aduersarium possidere. l. fi. ff. de ope. no. nun. sed si culpa sua, perdidit facultatem, tenetur ad interesse possessionis non proprietatis. vt. ff. quod me. cau. l. si
6 mulier. in princ p. & l. si duo. §. fi. uti possidetis. ¶ † Quæro vtrũ condictio ex isto canone, querelam sit natiua, vel datiua? & videtur natiua: quia nascitur ex contractu vestito æquitate naturali. contrarium dic quod datiua. uide Cyn. in. l. j. C. ubi causa status. dic quòd omne possessorium est natiuum: licet extensio eius aliquando sit datiua. vt. j. de iud. c. quia. v. No. quòd pro iure quod quis habet in suo sicut est ius libertatis, quis intentat negatoriã: sed pro iure quod quis habet in alieno, sicut est ius seruitutis, quis intentat confessoriam. vt no. Innoc. j. de offi. ordi. c. ꝯquerēte. sed pro iure quod quis habet in publico puta colligendi pedagiũ, ꝯpetit officium iudicis. vt no. in Spe. in titu. de cau. poss. c. querelã.
7 ¶ † No. ꝙ possessio incorporalium acquiritur duobus modis. s. pręstatione. vt d. c. querelam & patientia. vt. C. de ser. l. ij. & tunc est necessaria scientia eius contra quem prescribitur, vt plenè & subtiliter no. per Inno. in d. c. conquerente. Eius autem qui non est in obstatiua possessione scientia nõ requiritur. l. is qui in puteum. §. aristo. ff. quod vi aut clam. Not. quod populi qui præstant pallium in signum protectionis sunt liberi. ff. de capi. l. non dubito.
8 per Barto. ¶ † Per subtractionem obedientiæ perditur eius quasi possessio, nisi quis ius suum, audacter prosequatur per prętorem, vel armata manu. arg. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. meminisse. de agri. & censi. l. litibus. li. xj. & l. si coloni. eo. tit. ¶ Pone, episcopus accessit causa uisitandi, ac comedendi, & fuit expulsus, an fuit spoliatus ea vice tantum, an imperpetuum. Nam hæc causa possessionis perpetua est, vel saltem iterabilis, quod satis potest defendi. argumen ff. de ser. vrba. prædio. l. hæc autem iura. si non competebat ei visitatio, non dicitur expulsus. C. de vi & vi ar. l. colonus. Ego consului quod ab omni possessorio quod concludit me i de iure canonico, & nõ est inuentum à iure ciuili, possit in quolibet foro appellari: qa inspicimus ius canonicũ, in quo fundamus iudiciũ, & nõ ius ciuile: quo inspecto ipso iure agi nõ posset: qa ista actio nõ posit edi: & sine actione nemo experit. & vide Bar. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. si qs ipsi pretori.
9 mirabile verbũ. ¶ † Querit vtrum si quis metu nõ petit pēsionē, perdat possessionē. rñde, vt no. in vera poss. C. vnde vi. l. cum qrebatur per Cy. ¶ Incorporalia iura quę terminantur ad aliq̃ rē corporalem, quasi possidētur, dummodo per locum circũscribunt, vt seruitutes vel quasi: sicut sunt continua seruitia vt hic: sed personales pręstationes non possident. fallit vbi implicant causã status vel libertatis, vt hic. Item fallit in vniuersalibus iudicijs. l. fina. ff. de peti. hæred. Qui non soluit pensionem fisco statim cadit à iure suo elapso termino: qui autem non soluit ecclesię cadit post biennium. si priuato post triennium, & in emphyteuta: sed in simplici colono semper requiritur biennium si erat pactum de non expellendo. ff. loca. l. quæro. §. inter locatorem. sed si non erat tale pactum statim potest expelli cùm non vult soluere pensionē. infra de dilat. capitu. literæ. per Innocen. Pactum liberatorium idem operatur quòd pactum obligatorium cum traditione. C. de transact l. quamuis. per Cyn. tamen per pactum liberatorium non paratur conditio vsucapiendi. eodem titulo. l. si pro fundo. quia non valet nisi ad excipiendum. l. siue apud acta. C. de transa.
10 † Libertas est naturalis status cuiuslibet rei: & ideo omnis res pręsumitur libera. de ope. no. nuncia. l. si prius. in gloss. ordi. & l. altius. si seruitus vendi. Dicit Bartol. ꝙ dominia præsumuntur acquisita primis & antiquis possessoribus: quia à possessione orta sunt dominia. ff. de acqui. poss. l j. & l. rem quæ nobis. per Bar. Per obedientiam alteri quæritur sicut per patriam potestatem. vt no. in. institu. de inuti stipu. §. si quis alij. in glo. ordina. Officium iudicis est potius actus quàm actio: quia maximè in facto consistit. vt not. insti. de actio. in princ. Si pater stipulatur censum sibi & filijs, viuente patre filij nil debent habere. C. de operis liber. l. liberti. per Cyn. Propter moram creditoris non petentis melior fit conditio debitoris non soluentis. ff. ad trebellianũ. l. mulier. §. si hæres. tex.
11 not. ¶ † Vtrum ex receptione census quis pręsumatur habere directum rei censualis dominium? respondeo non vt not Bart. in l. j. §. hic titulus ff. de pu. blic. nisi fiat ex causa quæ hoc importet: vt ex causa emphyteusis quæ in dubio non præsumitur: tamen contractus factus in dubio intelligitur factus secundum consuetudinem: & notarius potest ponere in suis instrumentis clausulas consuetas. ff. de aqua plu. arcen. l. si prius. §. placuit. per Bar. ¶ Pone, debetur census trium imperialium annuatim: sed iam sunt. xl. anni quòd non fuerunt soluti imperiales, sed cortonenses qui minus valent, an sit pręscriptum antiquę obligationi: & noua obligatio sit extorta? dic vt no. Bart. in. l. si prius. in princ. de aqua plu. arc. dic quod statur nouę formę. ff. de vsu. l. qui semisses quia ex tēporis cursu pręsumitur nouatio. Ecce intrusus fecit tibi solui censum per vim, nunquid soluens liberatur? respondeo non. vt no in Spe. de restitu. spolia. §. nunc dicamus. vbi vide multa ad intellectum nostrę decretalis necessaria. vide quod no. inst. de ac. §. præiudicia
12 les. aliàs nihil intelliges de hac materia. ¶ † Pone, statuto cauetur quòd principalis ꝯhens nõ teneatur soluere gabellam: modo quæro quis dicat principalis an locator an cõductor? respondeo vter quæ. qa hinc inde oritur actio directa: sed si oriretur directa, & cõtraria, tunc directa diceretur principalis. vide quod no. inst. de act. §. præiud ciales. ff. de dona. l. aristo. & l. qui saxũ. per Barto. ¶ Quæro quis dicat principalis an cedēs, an cessionarius? respõdeo quo ad dominiũ causæ, cedens: sed quo ad dominiũ litis, cessionarius. vt C. de procu. l. qui stipēdia & in eius ꝑsona format sententia. & facit. l. & quia. de iurif. om. iu. frustra fit per fictionē quod potest fieri per

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino scripta ꝑ doc. maxime per Soci. ibi in sua repe. l. rem q̃ nobis. ff. de acqui. possess. & adde pulchra scripta ad hoc vltra ibi al. ꝑ d. Philippum de Peru. in quadam sua dispu. quæ incipit ex nobilissima vrbe Perusina. vj. col.

ri per veritatē dicit tex.notabilis insti.qui.mo.ius pa.po.so.§.prę-
terea.ibi,nostra aūt &c.& ĵ.de pbē.accedens.Ibi, querela.i. libel-
lū querimoniarū, nō enim loquitur de querela, quę ꝓpriū nomē
& tempus est sortita:sicut enim est querela inofficiosi testamēti &
inofficiosę donationis inter viuos inofficiosę dotis,non numeratę
pecunię ex causa mutui,& nō numeratę dotis. & no.ꝙ ille q̄ dicit
conqueror: agere videtur. vt no.j. q.iiij. qa prȩsulatus.¶ Ibi, pete-
a bat.no.formā libelli.¶Ibi,pleno[a]iure.no.j.in temporalibus & spi
ritualibus sic et.ĵ.de priui.c.cū.& plantare.nō enim potest exponi
hoc plono iure.i. possessionis & ꝓprietatis:qa agēs nō possidebat.
dic quòd aut est vna prȩstatio,& tunc nō possidet actio qa non cō
putantur inter res sed inter obligationes.ff.de ver.sig.l.mouētium
ff.de pecu.l.q̄ tuberonis.§.ī peculio.ff.de author.tuto. l. potest. aut
sunt plures pstationes & tunc aut.accedūt vni sorti,& idē.ff.si cer.
pe.l.lecta. aut sunt plures sortes annuę:& si quidē nō accedunt ad
longum tēpus & idē.:aut accedunt & trāscendunt longū tempus,
et tunc si interim immobilia cōputātur ad eorū similitudinē. i. ad
similitudinē seruitutū, possidentur,vt hic.sed legistę nō concede-
rent ꝙ possideantur redditus: aliàs sequeretur ꝙ qui legat annuum
redditū,legaret vsumfructū,quod est falsum:vt.ff. de vsufru. leg.l.
fundi Trebatiam.vel dic ꝙ de iure ciuili aliud est,quā de iure cano
nico fauore ecclesiarum, et piorū locorū:qa annuus redditus vide-
tur esse.& est de corpore bonorū ecclię, & tāq̄ corpus ecclastici
patrimonij possidet:& omne ius ex quo orit,confessoria est,& po
test quasi possideri:qa seruitus est. ¶Ibi, respondebat per hanc re-
sponsionem sit lit.conte.vt.ĵ.de resti.spo.c.cū ad sedē.¶Ibi , perti
neat.per hoc respondetur primę petitioni de admonitione. ¶ Ibi,
nec aliquā.p hoc respondet secūdę de petitioni de pēsione. ¶Ibi,
sed ipsę.hic declarat qualitatē suę possessionis.¶Ibi ,duximus im-
ponendum. supple & imponimus. rē enim iudicatā significat, cū
13 vlterior sententia non speretur.¶†Ibi, cum populus,quasi in pos
sessione ideo dicit quasi,qa incorporalia.propriè nō possidēt:sed
quasi possidentur:qa nō plenè,nec corporaliter possidentur.ff. de
acqui.re.do.l.seruus.§.incorporales.ff.de vsuc.l.sequitur.§.si viam,
Sunt tamen quędā incorporalia,quę quasi possideri nō possum,vt
nomina debitorū obligatorū.vt l.fi. ff. quorū bonorū Et est ratio,
qa nihil potest possideri vel quasi nisi locus. sit certus.ff.de acquir.
possessione.l.locus.& l.iij.§. incertā. sed nomina debitorū nullū ha
bent locū circunscribentē,ea vel circunscriptū.ab eis:qa nō respi-
ciunt certi loci facultates:nec subiacēt alicui rei corporali , qua me
diante possint quasi possideri.vt ff. de iudi.l. fideicōmissum. §.tra
ctatum.C.de prȩscrip.longi tem.l.fina.¶Item omne possidere est
sentire seu possessio sensus,sed nomina nō sentiunt,vt naturaliter
patet ēt ex diffinitione possessionis & quasi Præterea quasi posses-
sio incorporaliū non acquiritur nisi per patientiā aduersarij:vt C.
de serui.& aqua.l.ij.sed in nominibus debitorum non reperit esse
14 ctus per patiētiam, sed per prȩstationem. ¶† Amplius diuturna [b]
b prȩstatio presumptionē debiti generat : sed prȩscriptionē nō cau-
sat.ff. de vsufru. l. cum de in rem verso. ¶Item ad hoc tex. notabi-
lis ff de leg.iij.l.quęsitum.§. j.Ad huius intelligētiam scias quòd
nomina debitorum sunt quędam intellectu,alia iura ab?q; corpo-
re vel quasi,& nō possunt quasi possideri impropijssimè &passiuè
nō actiuè & cū vniuersitate q̄ sua aptitudine comprehendit cor
poralia & incorporalia.vt.ff.de petitione.hære.l.regulariter. ¶ Itē
vt hoc cognoscas, scias quod illud possidet ,qđ ipsa possessione
nō extinguitur,sed remanet in esse & natura:sed actiones persona
les per solutionem euanescunt:& ideo actus qui deberet inducere
possessionem, facit totū oppositum: qa inducit extinctionē. quo-
modo ergo dicit hic Papa, quasi possideri annuam pensionē ther-
marum : cū hęc sit personalis prȩstatio ab omni realitate separata.
respōdeo Papa optimè loquitur : quia isti annui census ęquiparan
tur rei immobili quę innouat fructus , q̄ sunt validissimū posses
sionis.ar.vt ff.de sol.l.tiria. Item hęc est seruitus quędam,per quā
quasi possidetur persona & status ipsius.vt C.de agri.& censi.l.liti
bus.Item talia possunt per consuetudinē prȩscribi, eo.ti.l. domini
in prediorum.lib. xj.¶ Item pro talibus iuribus competit confes-
soria:ergo sunt iura realia. vt insti. de act. §. j & § ęquè. ¶Et scias
quod omne ꝙ potest prȩscribi, possidetur,vel quasi: alias prę scri
ptio non posset procedere, sileant ergo Ia.de ra. & sui sequaces, q
contra hanc decretalem somniarunt vt ipsi referunt. C.de pac.l.si
certis annis. ¶ Est prȩterea quædam possessio prȩstationum rela-
tiua,sicut possessio feudi soldatę.Nam si dominus possideat vasal
lum:id est qualitatem eius,reciprocè,& vasallus feudū.arg.insti.de
15 actio.§. prȩiudiciales.¶†Vltimò no.hic ꝙ populus potest prȩscri
bere prȩsentationem in ecclesia, cū hic dicat quòd potest posside-
re:quia ad possessionē sequitur prȩscriptio,& sufficit qualis qualis
occasio possidendi,vt consuetudo prȩscribatur. hoc tenet Io.and.
infra eo.c.generali.lib. vj.in gl.q̄ incipit, supra de consuetudine. &
in regula,ꝙ alicui.in mercurialibus Archi. dicit quòd ecclesia quę
est nata libera, non recipit hanc spiritualē seruitutē & quòd ius p̄-
sentandi est adeo annexum spirituali,quod non potest prȩscribi à
laicis.vt ipse no.lxxj.distinctio.hortamur.& nūqđ in hoc casu po
pulus poterit variare:quia non cōstat eum habere patronatū ; sed
solam possessionem.¶ Aliqui dicunt quod non:quia ista possessio
est fragilis,& nuda.sed hoc per Archid.lxj dist. studij.¶ Possessio
non probat quantum ad decisionem causę. sed quātum ad prępa
rationem sic l. j,vbi causa status. per Cyn dicit Pe quòd il'e qui va
dit ad nundinas,retinet omnem possessionem.C.vn vi.l.fi.per Cy.
tamen cùm primū negligit reuerti,perdit naturalem,sed nō ciui-
lem,nec suspicari debeat repelli.¶ Ibi,sed de nouo subtracta. etiā
per vnum actum oritur quasi interdictum recuperandę. Dic ꝙ
quandiu quis haber possessorium retinēdę possessionis, non intel-
ligitur spoliatus : quia tūc esset transeūdum ad possessorium recu
perandę poss.ssionis.quando quis ergo dicatur spoliatus iuribus
in corporalibus personalium prȩstationū vel patientiarū in serui-
tute: & quando turbatus & quando negligens tractat hic Innocē.
¶ Spoliatio qñq; fit vi & dolo : quandoq; dolo absque vi. iij. q.
j.reintegranda. ¶Item spoliatio est quando alius possidebat: sed
qñ possessio erat vacans, potest esse dolus, sed nō spoliatio: est ta
men inuasio.C.vnde vi.l.fina.¶In personalibus prȩstationib. dici
tur vim facere ille q̄ tenet soluerę & nō soluit tēpore prȩfixo,asse
rendo se esse liberū & sui iuris,& sic rebellādo:sed si nō negat vin
16 culum seruitutis:sed est solummō in mora nō soluendi debitum,
nō dicitur inuasor vt colligi potest ex dictis Inn. ¶†Dicit Inno.
ꝙ per vnum actū cessantis diligentię eligendi vel petendi debitū
non perdit possessio.Inno.dicit,ꝙ si sum solus in possessione pos-
sidendi vel eligendi,& patior aliū facere,vel plenè possidere, pdo
possessionē : sed si aliquid de fructibus pcipio etiam p minimū re
tineo totum.ff.si serui.vendi.l.si in eo. §.fi.¶Sed nunquid à sentē-
tia lata super condictione ex canone reintegranda, potest appella
ri?respondeo sic, si succedit loco actionis ꝙ me. cā, vel de dolo se
cus si succedit loco interdicti. ff.ꝙ me.causa.l.si cum exceptione.
§. hęc autē actio. ¶Ibi , in eundem statū. no. quibus verbis debeat
fieri restitutio. incorporalium.¶ Itē videtur ꝙ de his sit prȩstāda
cautio.vt l.j.C.vti poss. Ibi, salua quęstione.ideo saluatur, quia tan
gebat. qualitatē possessorij : tamē tūc nō poterat determinari.vn
quod in suspenso retinetur debet reseruari. ff. qui po.in pig. ha.l.
c audius.in fi.& infra de test c.significauerūt. & nihil est reseruabi-
le nisi donec pōt in suspēso retineri. C. de fru. & litis expē l.termi
17 nat.ar.ff. de pac.do.l. Bebius. ¶† Modo capio gloss. et quęro si iu-
dex primę causę à quo fuit appellatū, efficitur iudex, appellatio
num,vtrū poterit cognoscere de sua iniusticia, dic ꝙ sic de rigore:
sed de ęqtatę debet illam causam delegare. & est speciale, ꝙ causa
appellationis delegetur propter suspicionem iudicis loquendo de
iure ciuili.de hoc not.C.de ap.l.eos.in princi.& 3. q. vij.§.tria.ff.de
excep. rei iudi.l j. in Spe.de ap.in.§. nunc tractemus.in fi. ¶ Ista ta
men glo.est congruè ī posita.quia hic non fuit appellatum secūdū
Hosti.¶Capio gl. quę incipit.& ita patet.& ꝓ introitu glo. quęro
vtrū hic fuit vnus libellus an duo?respondeo duo,licet in eodem
folio vel pgameno:qa duę res,duę causę duę formę agēdi,duę cō
clusiones libellorum,& licet glo. vocet hanc cumulationem non
ē cumulatio vni⁹ cāę ad seipsā respectu diuersorū remediorū,sed
est cumulatio eiusdem litis seu causę ad alteram de prima cumula
tione loquitur .l.cū filius.§.varij.ff. de le.ij.de secūda loquitur hic.
nec pōt petere reus diuisionē libelli,qa per se diuisus est,¶Secun
do prȩmitto , ꝙ quędā sunt ꝯria in origine. i. qñ veritas vnius ex
cludit veritatem alterius. Quędam sunt cōtraria electione. i.quā-
do electio unius excludit electionē alterius.vt.l.j.C.de fur ¶ Quę-
dam sunt contraria exactione.i. qñ ex actio vnius excludit exactio
18 nē alterius.vt l.quoties ff.si fam.fur.feci.dica.¶† Et ista nō possūt
cumulari : tñ si reus patit cumulari,& nō excipit,tenet iudiciū,&
super eo fert certa sententia sup vna absoluendo,super alia cōdē-
nando,si probatū sit.ar.huius decretalis.¶ Or modo resumo gl.&
opponitur ꝙ isti libelli nō pcedāt , qa nō implicāt cōtradictionē.
nā ista nō sunt cōtraria,remoueri,& tanq̄ talē cōdēnari. ¶Itē im-
plicant cōuenientiā.nā sicut se hēt tutor,ita se hēt rector ecclesię:
sed in tutorē remotū nō fit executio.ergo nec hic poterit. sed rñ-
de ꝙ nulla est incōueniētia,nec incōpatibilitas. nā rōne possessio-
nis tenet actiones suscipere.vt C.de pet.hę.l.fi. sed rōne tituli mi-
nus canonici,vel nullius,dēret remoueri,si libellus niteret veritate.
¶Itē ex quo iste allegat titulū bñficij, non pōt contrarium allega-
re & dicere.ego nō sum rector.ar.C.de libe.cā.l.cū pcū. ¶ Ex hoc
surgit talis ꝯclusio,ꝙ ille qui dicit se rectorē, tenet suscipere actio-
nes nomine rectorię.eo ipso ꝙ possidet eā : & sic possessio bñficij
facit eū reū in iudicio.Itē vt dicit gl.ꝙ anteq̄ sit remotus, vt legiti
mus administrator est habēdus.& hoc uerū si verificatur ꝙ sit re-
ctor:sed si verificatur ꝯriū,s.ꝙ nō sit rector , iudiciū sup pētionib.
esset retro nullū noīe rectorię,nō dico noīe ꝓprio. ut C. de his q̄
pro

ADDITIONES.

a ¶ Vide multa cumulata de isto uerbo pleno iure:per d.Feli. in c.auditis. de prȩscr.col.iij. & scripta extense per me in uno meo consi. qđ feci in fauorē canonicorum sanctę Marię gualte.contra comitem Charoldum.

b ¶ Vide Bar.in l.litibus.C.de agri.& censi.lib.xj.

pro tutore.l.ij.ff.de iureiu.l.iusiurandum qd.§.j.C.de peti.here.l.si
19 putas.ar.ff.de so.l.filię & vide qd no.ff.de posi.l.j.§.si apud. ¶† Capio glo.quæ incipit,cōcipienda & quæro nūquid snīa dēt formari in personā procuratoris vel dn̄i?& si quidē est cōdēnatoria,vr̄ formāda in personā ꝓcuratoris & hoc patet, qa tenet ex stipulatione iudicatū solui. Nā si nō cōdēnaretur ipse ꝓcurator:nō posset fieri in eū executio.dices tu imo qa fit in fideiussorē iudicatū solui. C. de vsu.rei iud.l.fi.Caue tibi, iste procurator in hac satisdatione est principalis nō fideiussor, cum lex dicat ꝙ dn̄s fideiubet pro eo,vt instit.de satisda.§.si uero aliquis.Et ideo lex vltima.C. de vsur. rei iudi.nihil facit ad ꝓpositū: sed si ꝓc. fideiuberet ꝓ domino ī ipso debito principali tunc bene posset adaptari lex illa. vt ff. mandati. l.si remunerandi.§.maritus. nec mirum ꝙ tunc fiat executio,qa ad hærens iudicio suscipit pericula eius.¶Reuertendo ad quæsitum considero primò ꝙ aut dominus & procu.simul litē ꝯtestati sunt, & vsq; ad snīam processerūt simul,& tūc vterq; est dānandus f m la.bu.¶Sed ita est ꝙ īpossibile est ꝙ ecclesia nō sit ī iudicio simul cum plato:quia sunt duo quasi vnus,cum p se sit ecclesia res inanimata:ergo pt formari sentētia quomodo placet formatori: ut hic. aut dn̄s tantum semp fuit in iudicio,ꝓcurator nūq̄ & tunc in ꝑsonā dn̄i format.Aut ꝓc.tantum,& nunq̄ dn̄s,& tunc ī ꝑsonā ꝓcur. tantum:qa solus est dn̄s litis.Aut quandoq; vnus, quandoq; alter, & tunc inspicitur ad quem iudiciū fecerit transitū, & ille damnat.
20 ¶† Itē considera ꝙ ꝓcurator est organū dn̄i: & nisi ꝑ organū pōt transire snīa ad dn̄m qa esset discursus ab extremo ad extremum omisso medio ꝙ est impossibile.ff.de actio.& obli.l quęcūq; gerimus.nā iudicia redigunt ad similitudinē ꝯtuū.ff.de peculio.l. iij.§. idē scribit,sed per ꝓcuratorem nō obligatur nisi forma verborum concipiatur in persona eius:ergo idem in snīa diffinitiua dicēdum est.hęc ratio satis applaudit in cōdēnatoria non in absolutoria ar. eius qd no.ff.de lib.leg.l.nō solū.§. liberationis. ¶Itē nō concludit ista ratio in causa appellationis: qa alio modo verba formatur: vt C.de sen.& interlocu.l.pręses. C. de appel.l.eos.¶Adde ꝙ in iuramēto quasi cōtrahitur.ff.de pecu.l.depositi.§.j.text.notabilis. tamē verba dirigit ꝓ cu.in aīam domini, quia aliter formari nō possunt. ¶Itē tacita cōuētio inducta per legem format inter absentes. C. de pac.l.post uēditionē.per Cy.sed omnes quasi ꝯctus taciti sunt. facit.ff.de pig.acti.l.solutum.§.vnde si domū.sed rn̄. ꝙ iudicia alterius sunt naturę:qa sunt actus triū personarū.de interlocutoria autem quę in nullius persona cōcipit,nō curamus in quē verba dirigant.¶Itē hęc uera in ꝓcuratore totius cāę,vel ad quem extremū iudicij fecit transitum: sed in executore possunt verba formari in persona dn̄i.ff.de nego.gest.l.liberto.§.fi. ¶Item no. ꝙ aliud est in rectore ecclesię quàm in procuratore priuati:quia rector legitimā personam etiam sine satisdatione gerit ff. de const. pecu.l. eū q §. si actore.Et nō refert qualiter verba cōcipiant,& an citet ecclesia an rector.ff.de euic.l.si ideo.tex.sing.qa nomē templi significat rectorem,& econuerso.ff.de annu.leg.l.annua.§.j. nā ecclesia nō potest esse in actu operandi,nisi per suū rectorē,qui est ecclesię organum animatū.& dicere possumus ꝙ ecclesia est sicut itellectus, & platus est executor & repręsentator.& adde.ī.de præb.d.accedēs. ¶Itē si sententia ferretur in reali iudicio,duę sunt eius partes: vna declaratoria,quæ refertur ad dominum,& cōcipitur directè in ꝑsonā domini.arg.ff.de manu.vin.l.pater ex prouincia.& l.si pater. Alia ꝯdēnatoria vel absolutoria quæ cōcipitur in personā ꝓcuratoris ꝓcuratorio tātū nomine.in interdicto vti possidetis declaratoria possessionis dirigit dn̄o cōdēnato.¶Cōdēnatio autē vel absolutio à libello concipitur in personam procuratoris. ¶Itē in omni personali declaratio ad dominum referenda est:vt puta si iudex declarat aliquem esse obligatum ex cōtractu : quia eius declaratio nō potest adaptari ꝓcuratori cū habeat vetustiorē causam, & dudū ante iudiciū ortā:& vide qd dixi.C de sen.& interlo. l. j. ¶Sed quare ꝓmittit dn̄s ꝙ intererit tempore snīę aut soluet iudicatum. rn̄.quādo releuat ꝓcuratorem fideiubendo ꝓ eo tunc ꝓmittit de iudicio sisti:qd intelligit vsq; ad snīam inclusiuè, vel vsq; ad terminum litis.Nā finita instātia non durat amplius illa ꝓmissio.vt not. insti.de satisda.§ sed hodie.ff.de fideius.l.grecè.§.& post litē. ꝙ vero alternatiuè subdit,aut solum iudicatū ꝓmittit, ideo qa releuat procuratorem suum,cùm sit reus.iste.§.non excludit quin ꝓcurator debeat citari ad snīam audiendā.vt d l.j.ff. de infamibus.l. furti.§.si quis alieno.¶ Nam in d. §. si vero dominus cāę nō cōparet tanq̄ dn̄s litis,sed tanq̄ fideiussor ꝓcuratoris sui. & nunc intelligis
21 illum.§.¶† Preterea sciendū est ꝙ si sententia ferretur super vsufructu formali,necessario cōcipit in ꝑsonā dn̄i,& nō ꝓcuratoris: quia nō pōt separari in ꝑsonā nec obliquari. vt l. vsusfructus.ff.de iu.do.¶Dicit Bar.ꝙ ex stipulatione vsusfructus ꝓcurator acquirit domino sine cessione.ff.de acqui.poss.l.possessio quoq;.§.fi.in iudicijs certū est ꝙ nō regritur cessio aliqua.vt no.ff. de dā. infe.l. dāni.§.si procurator. Nā in inseparabilibus à persona.i.ab organis proprijs,nō ꝓpriè per aliū fit.l.j.§.deiecisse de vi & vi arma ¶Capio glossam quæ incipit, sed nōne. & opponit, Papa cognouit de possessorio & petitorio:ergo debuit de vtroq; ꝓnunciare.vt ff.de iudic.l.de qua re.Solutio,hic quoad populum nihil erat cognitū: quia populus nunquam fuerat in iudicio. argumētū. C.si propter publicas pēsitationes l.si deserta. cùm enim populus esset in possessione,sola scientia litis pendentiæ nō præiudicabit ei nō citato:
22 vt nota. in l. cum miles. §. j.ff. quibus ex causis ma. ¶†Quæro an possessio populi sit contra ius commune? & videtur quòd sic: qa
a omnis res præsumitur libera [a].ff.si serui.vendi.l.altius.& no. ff.de ope.no.nun.l.si prius.In contrarium videtur; quia potuit hoc ius competere populo ex fundatione vel dotatione.¶Dicūt doctores ꝙ ista possessio est ꝯtra ius cōmune,si ordinarius impugnaret electionē.qa fundata est eius intētio de iure communi, possessor hēt ostendere aliquē iustum titulū.de resti.spol.c.ij.li. vj. secus si talē electionem impugnaret is pro quo non facit ius.¶In glo.magna circa finē.dicit Petrus quòd nō pręsumitur pro possessore priuilegij contra ius cōmune indulti:quod est vbicūq; apponitur clausula nō obstante:sed si esset præter ius ad ampliationē iuris,vel in casibus expresè permissis à iure: vt qa nemini nocet tale priuilegiū: tunc præsumeretur pro eo qui est in quasi possessione ꝑ multa tēpora.de hoc per Cy.C.de fide instru.l.si solēnibus.& dat exemplū per id quod no.in l.j.ff.de tut.& cur.datis ab his.¶Sed opponitur, omnes seruitutes sunt contra ius naturale.Nam si libertas est de iure naturali ergo ius cōtrarium non est de iure naturali, per locū à ꝯrijs:sed in seruitutibus sufficit longa possessio siue titulo.ff.si serui vendi.l.si quis diuturno.ergo in incorporalibus non requirit titulus.Sol.ibi agitur de modico præiudicio patientiæ nō pręstatio-
23 nis.¶†Capio secundā partē gl.ibi,& est notabile quòd sufficit electio,quòd sit electus à possessore:licet possessio postea euincat.& est ratio,qa possessor bonæfidei lucrat fructus: sed fruct[9] iuris eligendi nō est aliud q̄ frui eo. i.eligere. ¶ Præterea factæ causæ pro infectis haberi non possunt: qa firmitudinē ex præterito habēt ēt in præsenti.vt ff.de mino.l.Aemilius.nec debent in irritū reuocari quæ transiuerūt in esse perfectionis, qa quod ab initio subsistit tra
24 ctu tēporis non infirmatur.ff.de acqui.hęre.l.si minor.¶†Quæro vnde proueniat bona fides? dicit gl. ꝙ non prouenit merè à iure, sed ab hominis cōscientia.ff.de acqui.re.do.l.bonæ fidei.& nō ali-
25 bi reperitur.¶†Capio glo.quæ incipit & de iure.Et quæro vtrum ꝯductor lite pendente teneatur soluere pensionē? respon.sic,si est
26 consuetus soluere.vt l.litibus.C.de agri.& censi.¶†Reuoco in dubium vtrū annuę ꝑstationes possideantur:& si perpetuę vel quasi, possidētur,licet impropriè.ff.de iureiur.l.sed & si possessori.§.sed & si rerum.vbi dicitur,quòd sermones aptandi sunt rebus, nō res sermonibus.tex.notabilis.& dico quasi perpetuę quę excedunt lōgum tempus: aliàs non computātur inter immobilia : & ideo nec quasi possidentur secundū Federicum de Senis in consilijs.¶Substantia alia corporalis alia incorporalis.prima potest possideri ratione alicuius corporis cui inhęret: vt sunt seruitutes.obligatiōes autē personales quę sunt quodāmodo abstractum,& nō cōcretū,
27 non possunt possideri.¶†Sed quomodo possidentur iura quę nō sunt.rn̄.improprijssimè vt vetus,aër,sonus,vox, & similia ¶Sed dices quomodo possunt dici ius: quia ius significat veritatem. rn̄ deo possidetur ius pretēsum.verū autem significatū iuris est ipsa veritas: & ideo non potest esse possessio nisi abusiua: vel qa similitudinem habet verorum in quadam superficie actuū sine medio non est discursus ad terminū.tamen quandoq; med ū est ita breue ꝙ non sentitur sed occultatur vt l.iij.§.sciēdum.de dona. inter vi. & vxo.sicut in instāti video à terra ad celum per virtutem quæ est
28 in vsu sine impedimento.¶†Quid de colligētibus pedagia in suo territorio vtrum habeant aliquod interdictū contra denegantes? dicit Azo quòd non: alij quòd sic.Tu dic,si quidem expellatur de territorio,datur interdictum vnde vi : sed si nō expellatur de corpore,sed de vsu,datur condictio ex moribus,vel ꝯdictio ex isto capitulo,querelam.arguēdo à simili.de hoc solenniter no.in Spe.de restit.spo.§.nunc dicamus.¶Sed quid si pons vbi colligebatur pedagiū,est destructus,& alibi repositus in eodem territorio ? rn̄.totius territorij vna qualitas est.argu.ff. de acqui.poss.l.iij.§.j.& ideo tam priuilegium q̄ præscriptio extēditur ad nouum pontē: qa nō consideratur ędificium sed territorium.arg.ff.de ser.vr.prędi.l.seruitutes.§.si sublatū.nec enim certo generi agrorū debet hoc pedagiū,sed toti territorio: aliter secus esset.vt ff.de ser.rusti.prędi.l. certo generi.ff. de eo quod cer.lo.l.iij.§.idem Iulia.¶Porro territorij vna diffinitione cōprehēditur: & ideo vna substantia esse videtur.Dicit Innoc.quòd interdictum vnde vi cōpetit pro iuribus subtractis.Dicit Inn.quòd per negligentiam anni vel biennij non perditur possessio iuriū,sed per negationē aduersarij sic.dicit Inn. quòd licet quis non suspicetur se repelli à quasi possessione iuriū incor-

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino pulchre Pau. de Cast.in consil.xcv.Incip. visis allegationibus supra scriptis.

incorporaliū propter suā potentiam, tamen si de facto ei resistitur, certus esse debet se repelli: & iō quasi possessionē perdit. Inn. nisi recurrat ad interdictum vti possidetis qa ille qui adit pretorē, non perdit possessionē. vt no. Inst. de interdi. §. hodie. & ff. de ope
29 ris noui nuncia. l. de pupillo. §. meminisse. ¶ † Dicit Innoc. quód
a iudex qui processit [a] sine ordine iudiciario? sed quodā impetu ad priuandum aliquē possessione, vel quasi, potest reuocare quod fecit etiam possessore non vocato quia est notoriū iuris quod facere debuit. Innocen. vide. l. meminerint. C. vnde vi. & qđ notat. ff. de euictio. l. minor. & tene menti. ¶ Dicit Innocen. ꝙ nemo ex cōsilio tenetur īterdictio vnde vi, vel alio iudicio restituendę possessionis: quia non intulit vim verè vel fictè nisi in subsidiū: no. ff. de cōdictio. furti. l. ex furtiua. & l. & ideo. §. neratius. Dic officio iudicis tenetur ad interesse. ff. de reli. l. si quis sepulchrum. vel actione de dolo. l. cum quis. vel in factum. ff. de prescrip. ver. l. quia actionū. & vide. l. sepę. in fi. ff. de verbo. signi. & ff. de iniu. l. iniuriarum. § fi.
30 & ff. de dona. l. aquilius regulus. tex. not. est. ¶ † Extra quero, pone ꝙ ecclesia concessit mihi fundū ad longum tempus reseruato sibi pleno domino vtili & directo an ista sit alienatio. Respon. nō: vt ff. de contrahē emp. l. cum manu sata. §. cum nemo secus si nō reseruasset. & cum ista distinctione debet intelligi gl. & Dyn. ff. de leg. ij. l. cum. pater. §. instituto. non est alibi.

ADDITIO.

a ¶ Vide scripta per Iaso. may. post Alexan. & doc. in l. si pacto quo penam. C. de pactis.

CAP. XXV.

1 *Eligentes scienter episcopum indignum priuantur potestate eligendi in electione quę primò fiet.*
2 *Eligentes indignum suspenduntur per triennium ab ecclesiasticis beneficijs.*
3 *Vim patientes in electione non perdunt vocem.*

1 **Cvm vintoniensis.** † Eligentes sciēter indignum episcopum priuati sunt potestate eligendi in illa electione tantū q̄ primò occurrit facienda. ¶ Gl. ponit casum hic fuerūt tres actus electiui. primus de illegitimo, secūdus per impressionē: tertius ab omnibus, tamē in discordia: qa maior pars nō potuit cōcordare. Restat vt quarta vice debeat per oēs canonicos electio effectualiter celebrari in qua omnes habēt vocē: & sic no. ꝙ priuati vna vice nō excludūtur ab alia in qua nō reperiuntur esse priuati. & est ratio: qa omnes priuationes tanq̄ pęnales sunt odiosę & restringendę. Dicit lex, ꝙ cōtenti esse debemus pęnis legalibus. ff. de verb. ob. 6. huiusmodi stipulatio. ¶ In tex. ibi, legitimari. si ista legitimatio fuisset, vera, & probata, legitimatus tēpore cōgruo ita est eligibilis, sicut legitimè natus secundum Berñ. ¶ Ibi, probaturos. tamē hoc non probarūt. ¶ Ibi, admiserant. not. ꝙ ille qui admittit nō admittēdū, sibi pręiudicat, nec prodest ei protestatio: qa nō iuuat in pręiudicialibus. vt not. in c. gratię. de rescri. in cle. & qa factū
2 propriū derogat protestationi. de cōst. c. cū. M. ferrarieñ. ¶ † Opponitur, eligētes indignū sunt suspensi ecclesiasticis beneficijs per trienniū ergo nō possunt eligere. Sol. electio nō ꝯtinetur nomine beneficij sed bene cōtinentur redditus qui subtrahūtur suspēsis à beneficijs. ¶ Tamē modicā sustentationē debent habere, ne ex toto egeant ſm Ber. Debent tamē dicere diuinū officiū. ut not. ĵ. e. c. cupientes. §. cęterū in verbo, beneficijs li. vj. ¶ Iste suspensus si viuere pōt proprio patrimonio: vel de industria, nil habebit de ecclesiastico. facit qđ no. Sol. dist. studeat. ī vltima gl. simile no. ff. so. ma. l. maritus in id. ¶ Secūdò opponit, & imo videtur qđ semel priuatus nō possit postea associari: vt ĵ. de of. deleg. c. cū super abbatia. Sol. ibi nō poterat resumere iurisdictionē: qa extinctus erat ab ea: hic secus. ¶ Tertiò opponitur, ꝙ electio de qua quęritur, nō debet dici tertia. vt patet ex dinumeratione actuū So. dr tertia, i. non prima, q̄ post primā imminet facienda. ¶ Deinde no. vnā cū glo illud brocardū, qđ approbo nō repbo. qđ verū est eodē respectu: sed diuerso respectu possum approbare & repbare. ff. de neg gest. l. Pōponius scribit. ff. rem ra. ha. l. iij. § fin. C. arbitriū tutelę. l. cū interdi
3 cto. ¶ † Vltimo no. ꝙ qui vim patiuntur in electione, nō perdunt vocem. dicit Inno. ꝙ si de gratia restituitur electio capitulo. quòd omnibus de capitulo videtur facta gratia. nec mirū; qa interdum indigni digni beneficio sustentantur. ff. de libe. leg. l. si is qui duos.

CAP. XXVI.

1 *Eligens scienter indignum suspenditur per triennium: & interim est ineligibilis; potest tamen eligere.*
2 *Confitens crimen proprium coram iudice incompetenti, debet vi tormentorum per iudicem competentem cogi perseuerare, nisi confessio fuerit facta in uetito examine.*
3 *Confessio clerici facta coram iudice seculari non facit indicium ad torturam.*
4 *Confessio non viciatur ratione inordinati processus.*
5 *Testis debet esse iuratus.*
6 *Suspensus ab officio uel beneficio non debet in eadem ecclesia eligi ad beneficium uel dignitatem.*

1 **Per inquisitionem.** † Eligens scienter indignum ob hoc per triennium suspēsus à beneficijs ecclesiasticis interim est ineligibilis. ¶ Et not. qđ iste pōt eligere: ut no. s̄. e. cū vintoniensis. sed nō eligi. Et est ratio, qa culpa sua dēt nocere sibi & non alteri. arg. ff. ad trebel. l. recusare. §. si fisco, ¶ Casus. Ecclesia Tholosana erat infamata de qbusdā excessibus: vnde papa de eius statu mādauit inquiri. formata est inquisitio sup qua Mascaronus cācellarius asseruit se sciuisse pro certo. R. olim episcopum Tholosanum & amicos eius ante suam electionem cum quibusdā canonicis nominatū expressis, eos pręcibus īduxisse. vt ipsum eligerēt in pastorem, ipsumq; Mascaronum vidisse & audiuisse quādo ipse episcopus canonicis qui sibi aduersabantur, iurauerit: licet nō audiuerit quid iurauerit: tamē pro certo credit quòd clā tale iuramentū fuerat prestitū, vt idem. R. eligeretur ex pacto: & sic p simoniā. Amplius dictus Mascaronus post cassatā electionem dicti R. domum episcopalē retinuit de conscientia & cōsensu dicti. R. & redditus eius in ipsius. R. negocijs expendebat: tandem dictus Mascaronus fuit subrogatus in Pręposit ū dictę ecclie Tholosanę: quęrebatur an tanq̄ simoniacus debeat à dicta Prępositura repelli? papa repulit eum, & mandauit ad illud officiū prępositurę assumi idoneum. ¶ Ibi, super statu ēpatus, & ēpi nomine status omnes de ecclesia inducuntur. ¶ Itē super ista generali inquisitione recipiūtur testes lite non contest. cōspiratores tamē non sunt ad testificandū recipiendi. vide Archi. ĵ. de offic. or. c. pleriq;. li. vj. ¶ Ex ista gl. no. ꝙ in cā inquisitionis nō reqritur propriè litis conte. ¶ Ibi, & amicos. No. qđ amici tractatū quem fecerūt pręsumūtur fecisse de cōsciētia electi. Ibi, colloquiū. no. ꝙ ex colloquio pręsumit delictū subsecutū prius fuisse ordinatū. ff. de priui. creditor. l. si vētri. §. fi. p Bar. ¶ Ibi, iurasse, tēpore electionis uel postea & licet nō appareret quid iurasset tn̄ pręsumit in malā partē: qa nō pōt pręsumi in bonā. & sic cessat notabilis p̄sumptio. de qua legit. ff. p. socio. l. merito. ¶ Ibi credas p certo. qa credere debes. & sic p iurm credulitatis probatur suspicio, & indicium. Ibi, ipsemet. s. Mascaronus probandū est delictū qđ obijcitur Mascarono: qa erat delictū affirmatiuū: sed in delictis negatiuis nō reqrit probatio. dicit Bar. in l. iij. §. si ad diem. ff. de re mi, dic vt. l. hoc iure. ff. de uerb. oblig. per Bar. dicit Inno. ꝙ etiā in negatiuis delictis requiritur probatio. de accu. c. super his. considera, soluere non est delictum, sed piurium est delictum: & si creditor non reuocat sibi ad animū, debitor nō est periurus. uide Cy. in l. ij. C. de iure emphyt. debitor de solutione nulli tenetur facere fidē, nisi creditori suo, & habēti causam ab eo. ¶ Itē & reipublicę si res publica fungitur loco creditoris: quia ad rempublicā ptincat: vt quod syndici comitatus Perusij denūciēt maleficia. ¶ Pone ꝙ tu pmisisti mihi hinc ad mēsem soluere. Item quod ī isto termino nō soluisti. respon. nō sufficit hoc: qa pōt esse ꝙ soluisti ante terminum. uide. ff. de uer. ob. l. qui ante Calēdas. per Bar. ¶ Ibi, detinebat. ex presenti pręsumitur in prӕteritum quasi per continuationē delicti. ¶ Ibi, & cōscientia & cōsensu, p copulā & apparet ꝙ aliud est conscientia, aliud consensus. ¶ Ibi, scienter, qui examinat factū, pręsumitur illud scire. ¶ Ibi, electo, supple cōfirmato, & cōsecrato, vel decurso tempore de temporib. cōsecrādis. s̄. eo. c. cū in cunctis. alias nō posset substitui sibi ipsi. mouētes, ex propria cōfessione quӕ prӕiudicat ipsi testi: sed p alias pbationes contrarias testi non pręiudicatur testi ff de insa. l. Lucius. Sed an posset iste Mascaronus reuocare suā ꝯfessionē? respō. nō. quin immo ēt per tormēta potest cogi in ea pseuerare presertim pp iuramētū: qa testis nō pōt suū piuriū allegare. ff. de iureiur. l. alias.
2 ¶ † Dicit Inn. ꝙ si qs coram iudice incompetenti fuerit confessus crimē proprium cogit per iudicem competētē perseuerare. Modus autē cogendi si reuocat confessionem sine cā, est remediū tormentorū: qa iudex nō dēt pati se illudi. & ita seruat pactica assessorū. ¶ Quod autem dicit Inno. debet intelligi nisi confessio fuerit facta in vetito examine; qa tūc nullū faceret prӕiudiciū ēt qualequale. ĵ. de iud. c. at si clerici. ¶ Dicit lex, ꝙ testis uetitꝰ examinari nō facit indicium. ff. de qō. l. maritus. eodem modo si iudex est vetitus examinare, cum in eū nō posset prorogari iurisdictio. ĵ. de fo.
3 cōpe. c. si diligēti. ¶ † Et iō ꝯfessio facta p clericū corā iudice secu
a lari nō facit iudiciū ad torturā [a], nisi ex verisimilibus causis sit orta infamia apud bonos & graues. ff. de adul. l. capite quīto. ff. de ędil. edict. l.

ADDITIONES.

a ¶ Vide pulchre per Alex. in consi. l. j. parte suorum consiliorum.

4 edic.l.quæro.§.fi. ¶† Illud etiã est notandũ ꝙ confessio nõ vitiatur ratione inordinati processus.vt ĩ.de rest.spo.c.pisanis.Nam si nullus est factus processus,valet cõfessio facta apud acta:ut no ff. de inf.l.ictus fustium.C.de lib.causa.l.iubemus.dũtamen persona
5 sit legitima:vt C.de aut prçstan l.clarum. ¶† Vlterius habuisti in tex.ꝙ testis debet esse iuratus.sic ff. de dote ꝑleg.l. Theopompus. & sufficit quòd dicat notarius, talis testis iuratus &c. Si simul iurat,& deponit sed si dudum ante iurauit,debet ꝑ se poni dies iuramẽti,& ꝑ se dies depositionis: licet depositio trahat ad iuramẽtũ iuris fictione.vt no.in cle.c.j.de off.dele.& simile est.q̃a dies mortis trahit ad diẽ vulneris,& tñ naturaliter & verè sunt dies diuersi. & capellani q̃ denunciant maleficia,dẽt dicere,tali die fuit vulneratus,& tali die decessit:& nõ debent loq̃ ꝑ fictiones,sed ꝑ demõstrationes si volũt cautè & plenè suũ officiũ exercere. dicit lex ꝙ interfectus ꝑ fictionẽ interficitur ꝑ veritatem & veritas cõfundit fictionẽ.ff.ad l.aquil.l.huic scripturę.naturaliter autem nõ potest quis occidi bis:q̃a mortuus non moritur.vt ff.de manumi.testa.l. qui duas.& C.qui accusare nõ possunt.l.j.¶ Itẽ no.in isto c quod viles ꝑsonę,vt erat mascaronus, nõ debent attẽtare publicos honores q̃a iniuriã facit dignitati qui eã cõmittit vilissimis. vt l. iudices.C.de dignita.lib.xij. sicut eñi pulchra spõsa requirit pulchrũ spõsum,ita publici honores reqrunt honorabiles personas. C. de
6 condi.in publicis horreis.l.fi.li.x.¶† Itẽ no. qđ suspensus à beneficio vł officio,nõ potest ĩ eadẽ ecclesia eligi ad bñficiũ vel dignitatem.s̃.eo.c.proxi.In glo.no.quod.& ĩ. de appel. pastoralis. ¶ In vltima gloss.& no.quòd aduocatus suspensus à collegio , non dẽt aliquid habere de introitibus collegij.de cõsti.c.ex literis.& l.j. C. de re mili.lib.xij.& C.de hęre.aut.idem de nestorianis. & adde qđ no.ĩ.e.c.si cumpromissarius super beneficijs.li.vj. per Archid.,

CAP. XXVII.

1 *Profiteri tenetur ingressus monasterium,vel recedere.*
2 *Clericus secularis non potest esse de numero clericorum monasterij.*

CVm causam. Si non professus eligitur ad regimẽ ecclesię regularis, cassabitur ei⁹ electio. ¶Casus. Quidã ꝑsbyter bonus nõ ꝑfessus ꝑ canonicos regulares fuit electus in priorẽ: obijciebat ꝙ nõ erat professus:ipse allegabat ꝯsuetudinẽ:papa dicit ꝙ non valet ꝯsuetudo:q̃a esset arare cũ boue & asino,& induerent vestẽ lana linoq; ꝯtextam:& ideo cassat dictã electionẽ ¶Ibi, canonicorũ. isti erãt canonici regulares: q̃a viuebãt ſm regulam beati Augustini sicut canonici Perusini. ¶ Ibi , longa tẽpora.vide quod no.Io.an.in nouella de testa.c.ij.in fi.¶Ibi,professus.' requiritur hodie expressã professio:vt ĩ.eo.c.nullus.lib.vj.¶Ibi, irritetis.hodie est irrita ipso iure de statu monachorũ.c.ne ĩ agro.ĩ cle. ¶Ibi,nõ debemus ff.de offi.pręsi.l.sed licet.¶Ibi,faciendum.s.ex necessitate.ibi in asino,id est ĩ forti & debili:q̃a q̃ malè inęquales veniũt ad aratra iuuenci.& per bouem significatur professus. i.fortis: per asinum significatur nõ professus,& inexpertus vitę arctio-
1 ris.¶† Ibi,cõpellatis. no. quis cõpellitur aut profiteri aut de monasterio recedere quod intellige si placet monasterio: aliàs nõ,secundũ Inno.& Host.hic.& adde qđ no.Io.an.de regula.c.j. & vlti. in cle.& quod no.Host.in.c.ij.de test.in gl.maxime.¶Ibi, & reseruẽt.no.quòd quis debet seruare regulã quã professus est.¶Ibi. ecclesiã.No.quod dicit ecclesiã nõ prębẽdã,quæ cõsueuit ꝯferri nõ
2 professis.¶† Dicit Innoc. ꝙ nullus secularis clericus põt esse de vero numero clericorũ monasterij:q̃a nõ hẽt vocẽ, licet possit recipi ĩter officiãtes ecclesiã.ĩ.de statu mona.c.ea quæ.§.ꝓcipimus.

CAP. XXVIII.

1 *Appellatio simplex eius cuius non interest,non impedit electionem faciendam.*
2 *Ordines conferre non debet episcopus uel archiepiscopus dum celebratur missa suę consecrationis:nisi prius recepto pallio.*
3 *Citatum se negans in electione non presumitur citatus.*
4 *Ratum habere an debeam quod nomine meo gestum est.*
5 *Canonicus in electione contemptus,si decedat,an possit eius successor agere de contemptu.*

1 QVod sicut. † Simplex appellatio ei⁹ cuius nõ interest, electionem faciẽdam impedire non potest:quæ si fiat contempto eo qui vocẽ habebat,nisi postea ratũ habeat, eo petẽte cassabitur,
2 ¶†Itẽ episcopus in missa quę consecratur,vel archiepiscopus,ante receptionẽ pallij ordines cõferre non debet.Itẽ qui parũ trãsgreditur nõ vituperatur.h.d.notabiliter. secũda ibi,super c. tertia ibi,ꝙ aũt.¶ Casus.Ecclesia Armacana vacãte fuit facta quędã nominatio pastoris: deinde fuit facta electio , à qua ꝑ parte regis fuit appellatũ:q̃a dicebatur facta in præiudiciũ regię dignitatis cõtemptę: & q̃a fuerunt contempti q̃dã ex electorib. papa dicit ꝙ simplex nominatio nõ impedit electionem canonicã. ¶Itẽ ꝙ appellatio regis ne procederetur ad electionẽ sine ipso,non valuit:q̃a electio facta debet ei pręsentari:sed non concurrere ad eligendũ. Dicit tamen Papa,quòd si canonici aliqui fuerũt cõtempti,q̃a debuerunt & potuerũt reqri,electio venit cassanda, nisi ex postfacto cõsentiãt propter bonum pacis.postea dicit ꝙ licet episcopus vel archiepiscopus qui faciũt ordinationes in die suę cõsecrationis sint merito vetuperandi,nõ tñ Papa ex hoc duxit eos remouendos,nec ẽt pretextu tabulę vẽditę dummodo ecclesia seruetur indemnis. ¶Ibi,potius. quia fuit facta sine regula & ordine.¶Ibi, nihil iuris. q̃a quod sine regula fit, ꝑ regulã irritatur. Nam regula est illa, quæ regulat res & actus qui subiacent regulę.quandoq; tamẽ sola volũtas habetur pro regula.ff.de condi.& demon.l.in ꝯditionibus primũ locum.& l.pater seuerinam.§.conditionũ.¶Ibi , in cathedrali.no.ꝙ ĩ ecclesia cathedrali dẽt electio põtificis celebrari.¶Ibi,in pręiudiciũ.No. ꝙ non est citandus ille de cuius pręiudicio nõ tractatur.¶ Ibi,siue nequiuerunt, siue noluerunt. not. aliquid fieri in
3 absẽtia quãdo non potest pręsentia haberi. ¶† Ibi, non vocatos. no.secũdũ Ber.ꝙ nemo pręsumitur citatus dũmodo neget se citatũ.¶Ibi propter bonũ pacis.cã impulsiua sed cõsensus est cã finalis.& no.ꝙ põt ratificari qđ ex speciali noĩe nõ est gestũ,q̃a erat gestũ noĩe vniuersorũ, Et intellige ꝙ erat ĩ electione seruatũ ius formę & numeri:aliàs nõ posset ratificari quia esset nullum ipso iure ¶Quęro nũquid possit quis cogi ad ratificãdũ.'r̃ñ.nõ, q̃a tenetur
4 iniuriã remittere.& q̃a arbitriũ debet esse,liberũ.¶†Quęro nũqd possim haberę ratũ,qđ meo noĩe est gestũ?r̃ndeo sic,ĩ spiritualib. dic ꝙ possum habere ratum non tanq̃ eligens,sed tanq̃ accedens.
5 ¶†Quęro,qđ si canonicus est mortuus,vtrũ successor possit agere de ꝯtemptu?dicit gl.ꝙ nõ:q̃a nouus canonicus nõ est successor alteri⁹ in honore & onere:secus in p̃lato.ĩ.ne p̃lati vices suas.c.q̃relã.¶ Ibi,indẽnẽ.no ꝙ qui ecclesiã seruat indẽnem, non deponit ꝑꝑ dilapidationẽ.dicit gl.qđ ista fuit dispẽsatio.Nã de rigore iuris dilapidator dẽt remoueri ab administratione.¶Gl.Accursij dicit. ff.de alie.iudi.l.ex hoc edicto. ꝙ in extraordinarijs culpis ꝑsertim modicis:sicut est vẽdere tabulã purgat delictũ ꝑ actũ retro similẽ. & facit ad q̃stionem de emphyteuta qui vendidit inconsulto dño: & pęnitentia dictus statim redemit de quo in Spe. de emphyteusi. §.nunc aliqua.versi.xcvj.¶ Item facit ad q̃stionem de eo qui extraxit baluam,sed statim deposuit,ꝙ ei ignoscatur:quia est crimen extraordinarium.¶Tractat hic Inno.quæ electio dicatur canonica. & dicit ꝙ trib. modis dicit canonica.idem ait ꝙ si nanonici eligũt suspectum regi ꝙ rex potest appellare.

CAP. XXIX.

1 *Electio facta à minori parte non ualet , nec ratificatur per subsequentem assensum.*
2 *Nullum ipso iure non potest ex postfacto ratificari.*
3 *Electiones duę si fiant,vtra earum ualeat.*
4 *Canonicus contemptus non auget numerum.*
5 *Electio nulla an dicatur cassari.*
6 *Eligentes indignum plus peccant,quàm qui contra formam eligunt.*
7 *Ratihabitio & nouus consensus differunt.*

1 AVditis. † Electio facta à minori parte capituli,est nulla,nec per subsequentem assensum cõualescit.¶Casus.Duę factę fuerunt electiones successiuè post multas varietates & inconstantias eligentium vna earum cassatur,q̃a facta à minori parte,& appellatione pendẽtè,quę erat iusta ne eligerent,ne prępositus qui habebat primã vocẽ in eligẽdo absq; maiori & saniori parte capituli eligeret.nec potest ratificari,alia fuit cassata propter cõtẽptũ, & prima nõ cassata. ¶Et sic no.quòd ex pluribus causis potest aliquid cassari.dicit lex ꝙ ex pluribus causis potest aliquid esse, & dici nullũ. vt legit & not. C.de cõtrah.emp.l. si mater tua. sic & testamẽtũ potest esse nullũ duabus de causis:& qualibet per se,puta pater instituit extraneum corã duobus testibus & pręterit filiũ.Nã istud testamẽtũ est nullũ propter defectũ duarũ solẽnitatũ & cuiuslibet earũ.¶Item potest esse nullũ de iure ciuili.& de iure municipali:q̃a sunt diuersorũ generũ:tñ id quod est nullũ,postea rũpi nõ potest.ff.de iniusto testa-
2 mẽto.l. nam & si sub ꝯditione.§.post defectũ.¶† Et ĩ effectu not. quod est nullũ ipso iure,ex postfacto nõ cõualescit:q̃a nõ põt qđ nullũ est ideo ꝙ cõtra ius factũ est,postea ꝯfirmari & recipere validitatẽ.ff.de actio.& oblig.l.obligationes quę proprijs viribus non
3 subsistunt. ¶† Quero generaliter de duab.electionibus, quæ ipsarũ pręualeat.& de hoc no. hic Ber. & Ioã.an.ĩ.e.c. publicato.& ĩ. eo quia ꝑꝑ & dixerũt quidã quòd quando duę electiones fiũt vno contextu,

cõtextu,nũq̃ valet electio facta à minori parte: q͂a oportet q͂d ius primò deuoluat ad minorem partẽ ad hoc vt minor pars eligere possit.& ista deuolutio non fit nisi publicato scrutinio.cũ autẽ to tũ simul publicat,nõ est reperire prius nec posterius.ar. ff. de iniu. test.l.si ego. ad hoc ergo ut uoces indignorũ accrescant dignis ꝙ eligere possint,debent esse electiones factę diuersis horis uel tẽpo ribus.Sed hoc est falsum:& ideo dic vt.ĩ.dicam.Adde ꝙ dixi s̃.c. considerauimus,quod hic non repeto.¶Extra no.quòd in cõfirmatione inualidi est necessaria repetitio formę substantialis.nam agi debet ex confirmãte non ex confirmato. ff.ad trebellia.l.si q̃s priore.considera quòd quando ex debito vnius alteri ius acquiri tur,ad hoc vt talis acquisitio fiat,duo sunt necessaria.s.quod debi tum sit confirmatum.ut.ĩ.eo.lib.vj.c. perpetuæ.in nouel. secundò quòd pręcedat,quia quando corruptio vnius est generatio al terius,necesse est quòd corruptio illius siue priuatio pręcedat originem alterius.ff.de condict.inde.l.Iulianus.ff. quod me. causa. l. sed & partus.§. fi. pręcedere contingit tribus modis. s. tempore, ordine,natura.ut ff. de procu.l.licet.§.ea. & iuris fictione siue in genio intellectus.ff.de hære.insti.l.talem.in prin. ff si cer. pe.l.singularia.simile hic contingit,quia prius natura est ignis q̃ calor, & sol q̃ splẽdor,& mors patris q̃ successio filij,& stipulatio q̃ obligatio,& hæc distinctio siue diuisio est secundũ naturã:q͂a cã pręce dit effectũ de necessitate,sicut statim cũ quis ędificat ecclesiã,uel dotat,efficitur patronus,quod est reliquiæ pręcedẽtis dominij.vt eleganter dicit tex.in.d.l.talem. §.fi. & iste est verus patronus,q͂a ꝓuenit ecclesię libertatẽ,quę ex postfacto nõ recuperat seruitutẽ. ff.de ver.obli.l.inter stipulãtẽ.§.sacrã. Adde ꝙ dicã.ĩ. de appella. c.ꝓterea req̃sisti.Quęsitũ fuit à domino Ioã.an.de isto dubio,vide licet ꝙ quãdo duæ electiones fiũt vno ꝯtextu,nunq̃ valeat electio facta à minori parte,siue maior pars elegerit indignum sciẽter, siue ignorãter: siue primò eligat, siue secũdò & primo sic certũ est ꝙ ad hoc ut teneat electio facta, dẽt esse facta à maiori & à sanio ri parte capituli:vt in c.quapropter & in c.cumana.hoc tit. ¶ Ex
4 quo dicimus ꝙ†canonicus ꝯtẽptus nõ auget numerũ: q͂a ei⁹ vox nõ fuit facta in scrutinio:vt no.ĩ.e. ecclesia vestra. Item certũ est ꝙ ꝓ sola vota deposita in scrutinio nisi sequatur electio in cõi,nõ est q̃s priuatus eligendi potestate. ĩ. eo. c.perpetuę.li.vj.¶Modo pone,quòd sunt.xx. canonici,quorũ.xv.eligunt scienter indignũ, & quinq; dignũ,& ita apparet publicato scrutinio, certũ est ꝙ in digno nullũ est ius quæsitũ propter eius ĩdignitatẽ ¶Itẽ illi nominato à q̃nq; nullũ est ius quæsitũ, tanquã nominato à minori parte capituli,& sic vtraq; pars posset recedere à scrutinio.¶Itẽ hoc scrutiniũ videtur factũ à minori parte,& electio habet fundari su per scrutinio vnde si scrutinium est nullũ,electio non potest ꝯua lescere q͂a tractatus nõ præcessit qui habet fundare scrutiniũ. Sol. minor pars numero,q͂a sanior,repræsentat totum capitulũ nõ iure accrescendarum vocum,sed q͂a peccãtes eligentes sciẽter indignũ habent ꝓ mortuis & pro nõ scriptis.arg.C.de caducis tollen-
5 dis.in principio.¶†Quęro an electio nulla dicat cassari. Respon. non,si erat nulla euidẽter,& existenter,secus si erat dubium secũdum Berñ.& in dubio necessarius est libellus super cassatione.arg. ff.de fal.l.si quis legatum. ¶ Dubium autem quandoque est possibile in utranq; partem data copia disceptandi.ff.de re mi.l.iij. §. si ad diem.nos dicimus ꝙ scriptura q̃ de iure nõ tenet, debet cassa ri.quia quãtum ad corticem literæ aliqua est,licet medullitus nulla sit.Vnde corpus illius scripturæ petitur cassari:id est cãcellari & aboleri,sicut abolẽtur acta iudicij inualida.C.quomodo & quãdo iu.l.si præses.ff.de re iud.l.actorũ verba.& hoc vt tollat omnis calumnia si quis tali instrumento vellet imposterũ vti. C. de ꝯdi. sine causa.l.dissolutæ.¶Deinde tu habes gl. magnã quę tractat de electionib.ꝯcurrentibus & nõ ꝯcurrentibus. ¶ Itẽ an id quod est nullũ præstet impedimentũ.¶Itẽ ꝙ dupliciter aliquid est nullũ. s. quo ad agendũ,& quo ad excipiendũ.C.de transa.l.nec intẽtio.& l.ubi pactũ.¶Adde ꝙ interdũ aliquid est nullũ, & non potest dici nullum.ff.de manu.test.l qui habebat: sicut contingit quãdo quis iurauit nõ dicere nullũ. ¶ Itẽ dicit glo. quòd interdũ per id quod est nullũ,perdit dominiũ quod regulariter est falsum: q͂a sine alienatione quę iuris est nõ perditur dominiũ.ff.de acqui.pos.l.si quis
6 vi.§.differẽtia.C.si mãcipiũ ita fuerit alienatũ.l.ea quidẽ. ¶ †Item dicit glo. ꝙ plus peccant qui scienter eligunt indignũ, quã qui ꝯ formã,q͂a primi contra conscientiã faciunt. secũdi uerò solos canonum apices permutant quod nõ est contra bonã fidẽ, nec ꝯ naturalem ęquitatẽ: sed contra nimiã legũ diligentiã nulla ratione cogente,sed sola autoritate ueterũ introductã.ff.de le.ij.l.codicillis.§.fi.ff.mandati.l.fideiussor.§.q̃dã. licet si non seruetur forma, irritũ fit quod agitur,q͂a omissio modi & formę ẽt in actu fauorabili impedit dispositionẽ legalẽ.ff.de ver.ob.l.qui romę.§.flauius.
7 ¶†In tex.ibi,ꝯualescęre.duo sunt.s. ratihabitio & nouus ꝯsensus, & valde differunt inter se:q͂a ratihabitio interuenit super eo ꝙ est gestũ nomine ratificantis:sed nouus ꝯsensus nõ req̃rit hoc : ut. ff. de pig.l.si fundus.§.fi.¶ Item nouus ꝯsensus põt esse super facto ꝓprio:ratificatio ꝓpriẽ est super alieno.vt not.C.de rei ven.l.mater.& in.c.ratũ.ĩ.de reg.iur.li.vj.¶ Itẽ nouus cõsensus potest adhi beri q̃ncũq;:sed ratihabitio debet interuenire tẽpore quo põt geri id quod ratũ habetur.ff.rẽ ra.ha.l.bonorũ.¶Et no.ꝙ sicut se habet ꝯfirmãs ad ꝯfirmabile, ita ratihabitio ad ratificabile, & si ratificatur quod ordine caret,ratificatio non valet: ut hic & istud est verum in actibus qui de iure sortiuntur effectum:sed in maleficiis est totũ oppositũ: q͂a non põt ratũ haberi nisi quod illicitẽ factũ est:& si soluit faciens,liberatur mandans ab interesse, sed nõ à me ra pęna maximẽ fiscali:ut not.in.c ratihabitio.ĩ.de reg. iur.lib.vj.

CAP. XXX.

1 *Tractatus est principium rei.*
2 *Procurator potest constitui ad procuratorem constituendum, uel substituendum.*
3 *Testator potest dare executori potestatem alium subrogandi.*
4 *Pulsator campanæ citat absentem.*
5 *Compromissarius ad eligendum potest postulare,sed procurator datus ad prosequendam electionem non potest prosequi postulationem.*

IN causis. Potestas data compromissarijs ad eligendum re non integra. i.postquã habuerunt de electione facienda tractatum, reuocari non potest.¶Casus.Capitulũ elegit duos, vt eligerẽt quinq; de eodem capitulo, qui præstito iuramento pastorem eligerẽt,& à singulis de capitulo statutũ est,& collegialiter ꝯcessum, vt ille quem illi q̃nq; cõcorditer,uel tres ex eis eligerent, ab ipsis si esset idoneus pro episcopo sine ꝯdictione qualibet hẽretur: electi fuerũt illi quinq;,& succedentes in partem inceperunt facere strepitũ & clamorẽ, vñ capitulũ misit duos de canonicis ad eos, mãdãdo eis ꝙ nõ eligerent sed reuerterẽtur ad capitulũ cũ cęteris electuri,reuocãdo tanq̃ à suspectis omnẽ potestatẽ eis ꝯcessam. deinde tres elegerũt.i postulauerũt episcopũ Cõuenatũ,& capitulo publicauerũt. Alij duo ad capitulũ redierũt & cũ saniori & maiori parte capituli elegerũt quẽdã Archi.ꝯuocatis illis tribus ꝑ sonũ campanę more solito, & tota ea die expectatis. papa dicit electionẽ Archidiaconi nõ tenere:q͂a potestas data illis tribus nõ potuit reuocari re nõ integra:& mãdat dari postulato si est idoneus
1 licẽtiã trãscendi.¶†Tractatus dr̃ esse principiũ rei, adeo ꝙ q trac tat de vendẽdo dicitur vẽdere. vt legit & no.in.l.debitor. in pri. ff.de separatione bonorũ. & sic qui incipit tractatũ, intelligit rẽ incepisse.& sic est.ar. ꝙ per tractatũ quis intelligit rupisse pacẽ. ff.
2 de adul.l.& si amicis tex.notabilis.¶†Ibi, duos elegerũt vt quinque &c. no.ar.quòd põt cõstitui procurator ad procuratorẽ sub stituẽdũ & constituendũ aliũ ẽt si specificẽ nõ nominet.de hoc no.ff.de procu.l.j.¶ Item quòd potest eligi arbiter & arbitrator
3 ad cõstituẽdũ vel substituẽdũ alium arbitrũ & arbitratorẽ.¶† Itẽ quòd potest testator dare executori potestatẽ alium subrogandi. quidam dicunt quòd imo nõ potest. quia vltima volũtas esset captatoria.de hoc not.in.c.j.de procura.libro vj.in nouel. tñ nõ est dubium quòd valeret ad pias causas, quarum fauor iuris subtilitates rescindit:vt.ĩ.de test.c.cum tibi.¶Ibi,& à singulis,scilicet simul & collegialiter.¶Ibi, concorditer, vel tres,si non fuisset hoc dictum non valeret electio facta à tribus alijs absẽntibus.ff.de arbitris.l sicuti.¶Ibi conueneram.not.compromissarios posse eligere vndecunq; secundũ Ber Ibi.electionem not.ꝙ iste terminus. electio, licet si prolatus à cõpromittẽtibus, tamẽ etiã sapit postulationem quod est mirabile secũdum Ber.¶Ibi,suspectos.nõ est iusta causa suspicionis clamor.¶Ibi,ex parte vestra, sicut faciunt rustici qui dicunt tibi mãdo ex parte potestatis. & est q̃dã simplicitas nõ dolus malus: & ideo non tenentur crimine falsi quod requirit dolum malum.C.de falsis.l.nec exemplum ¶Ibi , tota die. not. tota die expectandum & in sequenti die vel tertia explicandum quod incumbit.vt no insti.de ver.obli.§ omnis &. ĩ. de offi.
4 de leg.c consuluit.¶†Ibi,campanam.not.quòd pulsatio campanæ citat absentem. idem si esset de consuetudine quòd sonarent tubæ,vel quod præco iret per contratam. quia mos est seruãdus fidelissimę vetustatis vt.C.de testa.l.testamenta omnia.¶Ibi, trãstulerat.superius dixerat statutum est & concessum. hic dicit trãstulerat potestatem quasi dicat sunt vnũ & idem , quomodo ergo innuit à contrario sensu quod re integra possit hęc potestas trãsferri reuocari?respõdeo,q͂a ita naturaliter inhęret capitulo,q͂d ab eius ossibus non põt separari.arg.ff.de iure do.l.si mulier. §. ex asse.sic dominus nõ potest facere procuratorem irreuocabilẽ,nisi ei cedat iura,vel res non sit integra.¶Ibi.in tractatu. no. q͂d q̃ incipit tractatum,dicitur incepisse negocium.Itẽ ꝙ tractatus est de substantia electionis & postulationis.¶ Item not. ꝙ vnanimiter totũ capitulũ videtur fecisse quod faciũt ꝯpromissarij in numero sufficiẽti:cũ totũ cap̃lm vnanimiter ita ꝓmisit.¶Ibi,ꝓ negligentiã not.ꝙ ꝓ negligẽtiã hæreticã crescit insania,& est funditus eradicanda.

dicanda. ¶ Vlterius not. ꝙ in cõpromissis põt dari forma iurisiu-
randi. ¶ Item not. quandã paruã glos.quę est hic q̃ dicit,ꝙ ille qui
reuocat mandatum,confitetur illud pręcessisse. ¶ Quæro nũquid
compromittẽtes pñt reuocare cõpromissum re nõ integra?& vr̃
ꝙ nõ vt hic.In ꝯriũ vr̃:qa nõ est fortius ꝯpromissum q̃ iudiciũ vt
l.j.ff.de arb.sed de cõcordia partiũ potest renũciari iudicio cępto.
Sol. vbi possunt spernere arbitriũ,pñt renũciare.ff.de arb.l. litiga
tores.secus si nõ possunt spernere,vt hic.qa promittẽdo postq̃ cõ
promissarij cęperunt de electione tractare,fecerũt se alienos à po
testate eligẽdi:qa assumpserunt vnã de formis ꝯcilij generalis,vñ
5 variare non possunt:ut.ĩ.c qa propter. ¶ † Quęrit nouellator quę
est ratio quòd compromissarius ad eligendum potest postulare,
sed procu.datus ad prosequendum electionẽ nõ potest proseq po
stulationẽ:ut.s̃.eod.c.innotuit.respondet quia ꝓcura.datur ad pe
tendum iustitiam nõn gratiam. ¶ Itẽ non potest extendere man-
datum suũ ad diuersum genus causę C.de procu.l.marius. Bal.

CAP XXXI.

1 *Abbas & conuentus si sint negligentes in creatione monachorum,an supplebit episcopus.*
2 *Creare canonicos non potest episcopus sine capitulo.*
3 *Consensus probatur per sigillum uel subscriptionem.*
4 *Aquam de publico discurrentem per agrum meum an possim contra ueterem consuetudinem diuertere, & consumere ad irrigationem hortorum quos emi de nouo in pręiudicium habentium molendina inferius à longissimo tempore.*
5 *Molendinum facere inferius an possit quis in pręiudicium superioris.*
6 *Agens ex consuetudine an agat petitorio.*

CVm ecclesia. De ꝯsuetudine potest cano-
nicorũ electio ad solũ capi-
tulũ pertinere.& in prima parte ponitur decisa ꝯsulta
tio.in secunda responsio.ibi, mãdamus.dicit hic Inn.
quod qui turbat habentẽ à me causam, dicitur me molestare. qđ
est verũ si possessionẽ retineo:sed si nõ possideo,turbari nõ pos-
sum. ¶ Casus.Ecclesia Vulterana diu steterat absq; debito canoni
corũ obsequio:qa pauci erãt ibi canonici, episcopus nouos insti-
tuit,quos capitulũ recipere noluit episcopus conquestus est de ca
pitulo & duo petit.primò quòd electi & instituti ab eo reciperen
tur.secundò quòd declaretur in futurum quòd ad dictum episco
pum pertinebat ius eligendi & instituendi canonicos.sed capitu-
lũ dicebat,quòd de consuetudine pertinebat ad ipsum capitulum
re formatio capituli & restauratio canonicorum : Papa commisit
causam episcopo Florentino. canonici probauerunt de antiquio
ri possessione & consuetudine:mandat Papa pronunciari pro ca-
pitulo tam in possessorio quàm in petitorio. ¶ Ibi,obsequio: non
dicit numero,qa nõ erat ibi certus numerus:& iõ nulla vacatio.&
sic cessat contrarium vt in gloss.per hoc.Item si fuisset ibi nume-
rus, episcopus propter negligentiam propriam non posset sup-
plere secundum gl.quam nota. Numerus enim qui non habet re
gulam,sed variatur ex accidenti non est numerus: quia incertus:
vt in auth.vt determinatus sit numerus clericorum.& ideo nõ est
ibi vacatio,quæ debet fundari super numero:sed est quædã crea-
tio & restauratio veluti capitum defectorum:vt.ĩ.de præb.c.dile-
cto.solus numerus taxatus formalis est numerus,sed nõ numerus
incertus.ar.ff.de annu.leg.l.Seio.§.j. qa numerus incertus nõ ter-
minatur ad hoc aliquid. ¶ Ecce vbi nõ est numerus,quid debet fa
cere episcopus si canonici nolũt eligere? respon.assignare eis dẽt
terminũ,post quẽ ipse poterit supplere defectũ.arg.ff.de optio.le.
l.mancipiorũ. ¶ Alij dicũt contrarium qa non reperitur aliquo ca
none cautũ.procedit ergo ꝯtra eos per censurã ecclesiasticã, & ẽt
per mulctam pecuniariã.& dicitur mulcta:qa emulget sanguinẽ.i.
marsupium secũdũ Hugutionẽ.vide quod no.de supplẽ.neg.p̃la.
1 c.romana.lib.vij per Cardinalẽ & alios. † Quid ergo si abbas & cõ
uentus sunt negligẽtes in creatione monachorũ supplebit episco
pus secũdũ Vinceñ.xviij.q.ij.luminoso. sed Archidiaconus dicit
ibi contrarium,per no.hic per Innoc.dic quod non supplet ꝑ uiã
creationis,sed per viam arctationis,ar ff de le.j.l.huiusmodi.§.fin.
2 ¶ † Ibi,postulabit, quæro an iustè respon.non,supposita cõsuetu
dine pro capitulo disponente.item si non esset cõsuetudo, nec ꝓ
nec contra,qa de iure cõmuni episcopus sine capitulo nõ p̃t crea-
re canonicos nec conferre præbendas,nisi ꝑ deuolutionẽ. si ergo
ipse solus facit,non tenet.& capitulũ merito põt ei contradicere,
sicut filia põt ꝯdicere patri qui solus vult proponere actionẽ de
3 dote quæ cõis est patri & filiæ.ff.solu.ma.l.ij.§.ꝙ si in p̃tãte. ¶ † Si
tamen episcopus haberet assensum capituli, licet capitulũ simul
cũ ipso nõ ꝯferret,teneret collatio solius episcopi.ar.optimũ ff.de
procu.l.filius.§.sed & filia.ff qui.mo.pig.vel hypo.sol.l.sicut.§.vẽ
ditionis.& si canonici se subscribãt epõ,vel sigillẽt, ꝑ subscriptio-
nem vel sigillũ probatur cõsensus:vt.C.de re.alie.non alienã. l.di-
strahente.vbi est gl.fin.& facit.ff.de auto.tut.l.accipiẽtis.Reuoco
igitur in dubiũ vtrum sit verũ de iure ꝯmuni,ꝙ creatio canonico
rũ,& collatio præbendarum cathedralis ecclesiæ pertineat simul
ad epm̃ & canonicos.gl.dicit ꝙ sic:qa vnũ corpus sunt in quo ca-
put est eps̃: canonici membra. Alij dicũt ꝙ collatio ꝓpriè ꝑtinet
ad epm̃,ꝯsensus ad capitulũ.ſm Cõpo.itaq; ex post facto poterit
cõsentire;sed si simul ꝑtineret ad vtrunq; tanq̃ ad vnũ corpus de-
berent conferre vno ꝯtextu & nõ seorsum & diuisim. de hoc no,
xvj.q.j.possessiones.ĩ.de app.c.à collatiõe.lib vj.hoc tenet Archi.
xxj.di.ĩ prin.& est expressum ꝙ institutio & destitutio ꝑtinet ad
prælatum.de hæreticis.c.cũ ex iniuncto.in fi.ꝙ clarũ est si à desti-
tutione incipias: quia ideo destituit vt aliũ instituat.ar. ff. de testa.
tutel.l.si quis sub conditione.Federicus de senis dicit, ꝙ in inferio
ri ecclesia collegiata vacãte prębenda,pręsentatio pertinet ad ca
pitulũ:institutio ad episcopũ. qa capitulum fungitur loco patro-
ni.de quo hic plenè per Collc. ¶ Ibi,iure suo.dumtamen modum
nõ excedat,nec mẽsurã,neq; in alienũ manũ immittat.C.si regũ.
l.si constiterit ff.de acqui.hære.l.duo fratres.ff.si serui.vẽdi.l.sicu-
ti.§.aristo ¶ Quæro nũquid possum facere in meo si alij nocet,ita
vt ei auferam ꝯmoda ꝯsueta?dicit Bar.ꝙ sic, si aliquid mihi ꝓdest:
sed si duntaxat nocẽdi animo facio,tũc secus.ff. de aqua plu.arcẽ.
l.si meo.ff.de dam.infe.l.Proculus.hęc vera quãdo de meo facio
in meo:secus si de alieno in meo:ut.l.j.ff.de tigno iniuncto,vel de
meo in alieno.vt.l.j.ff.qđ vi aut clã.aut de alieno in alieno.qa face
a re non possunt:& scias [a] quod quęstio fuit † de facto,utrũ aquã de
4 publico discurrentem per agrũ meũ possim ꝯ veterem consuetu
dinẽ diuertere,& ꝯsumere ad irrigationẽ hortorũ quos de nouo
emi in pręiudiciũ habentiũ à longissimo tẽpore molendina infe
rius,quæ solito cursu aquę non possunt molere.vel nimis deterio
rant:& dicebatur ꝙ possum nõ enim facio vt inimicus:sed qa mi
hi ꝓdest,per glo.not.quæ est hic.In contrarium dicebatur, quòd
non possum extrahere aquã de cursu perpetuo:quia licet aqua re
cipiatur in riuulis pręediorũ meorũ recipitur vt ĩ fistulis.nõ ꝙ fiat
mea ꝓpria cũ caput aquæ sit cõe: ut.ff.de eden.l.si quis ex argẽta-
rijs.§.si initium. ¶ Item qa inferiora molẽdina vident hoc pręscri
psisse.vt.ff.quemadmo.serui.amittã.l.qui fundũ. ¶ Itẽ si aliquan-
do potuit diuerti,tamẽ qa hac licẽtia noluerũt vti, perdiderũt ius
suũ negligentia.finaliter partes cõposuerunt & inter se diuiserũt
aquã:quod fieri põt tẽporibus & mensuris.ff.de var.cog.l. de vsu
5 aquę.ff.quẽadmo.serui.amittã.l.nã satis.§.j. ¶ † Ista etiam glo. fa-
cit ad quęstionẽ de eo qui vult facere molẽdinũ inferius in p̃iudi-
ciũ habẽtis superius.de quo per Cyñ. C. de seruitutibus & aqua.l.
si manifestè.ubi dicit,qđ aut flumẽ erat priuatũ illius q primò ha
buit,& eius q secũdò fecit,& tũc in scd̃a parte põt facere secũdus
quod vult facere principaliter vt sibi prosit,nõ vt alteri noceat: ut
d l.Proculus. ¶ Sed quid si facit mixta cõsideratione vt noceat,&
ꝓsit,alias nõ facturus nisi nocendi animũ haberet.respondeo fa-
cere posse:qa non ex affectu sed ex effectu iudicandũ est: nec dr̃
fraudari ꝯsilio q nõ fraudet re. ¶ Vincitur ergo hic animus à iuris
licentia.ar.ff.ꝓ donato.l si vir vxori. ¶ Aut flumen erat publicũ,
& tũc aut superior hẽbat molẽdinũ licitè.& ꝓhibet inferior : aut
illicitè,& tũc superior nõ põt agere ꝯ inferiorẽ:qa nõ hẽt ius agẽ
di cũ sit pręedo, nec debeat habere cõmoda possessoris quia ꝯ ius
publicũ possidet.ff.ne qd in loco publ l.ij. §.idẽ ait ¶ Inter pręedo
nes nõ cõpetit agere licet ꝯpetat possidere. ff.cõmuni diui.l.ꝯmu-
ni diui.§ inter prædones.tex.not.quòd interdum quis ꝓbat de iu-
re potiori & per hoc vincere debet.C.de edi.diui Adri.l.edicto §.
j. ¶ Interdũ de iure ęquali,& tamen vnus probat per plures testes
q̃ alius:& similiter vincit nõ potioritate iuris,sed prępõderatione
probationis,cui habetur maior fides,vt hic,& ff de testi l. ob car-
mẽ.§ fi-Interdũ pariter probant,& tũc aut vterq; vincere põt de
iure cõmuni,& est melior conditio rei:qa propter conflictũ ꝓba
tionũ neuter ꝓbare vr̃. ¶ Aut ius cõe fauet vni & nõ alteri, & tũc
vincit ille cui ius cõe patrocinatur:qa duo faciunt ꝓ eo,ius & pro-
batio. sed pro aduersario vnũ tñ scilicet probatio. Et duę rõnes
vincunt vnam. & hoc facit ad quęstionẽ de facto, q̃ erat de qua-
dam uilla inter duas ciuitates, & vtraq; probabat de quasi posses-
sione per testes & antiqua instrumenta.Quærebatur an villa debe
ret diuidi inter dictas ciuitates,vel quæ essent partes iudicũ. ¶ Di-
cebatur ꝙ non debet fieri diuisio:qa non erat actum ad hoc:vt.l.vt
fundus.ff. cõmuni diui. videbatur ꝙ iudex posset gratificari salua
conscientia:ut no.ff.de re iudi l.duo iudices dati.sed videtur ꝙ iu-
dex pro parte ferat sententiam pro vno,pro parte pro altero. ut
not.Bar.ff.vti poss l si duo.qa concursu faciunt sibi partes ꝓ ĩdiui
so:sed si res non posset diuidi vt p̃benda,& iurisdictio,tũc sit scri-
bendũ superiori.vt no.in.c.statuimus de confes.li. vj.in nouel.Mi
hi videtur ꝙ iudices nõ possent aliquo modo ꝯdẽnare, nec decla-
rare propter conditionem probationum:sed vterq; inquãtũ reus
deberet

ADDITIO.

a ¶ Vide scripta per Iaso.in rep.l.quominus.ff.de fluminibus.

deberet abſolui.& q melius de facto poſſet tueri ſuā poſſeſſionē, tueretur, vel compellerentur cōpromittere in aliquos amicos cō munes ita ꝙ poſſent iudicare non aſtringēdo ſe ad formam alicu-ius libelli:& tunc poſſent ſequi opinionem dicti Bartoli, per quā tolleretur materia armorum.ff.de ſer.ruſti.prędi.l.itinere.in gloſſ.
6 Et adde quod dicam.j̃. de proba.c.licet cauſam. ¶† Quæro nun-quid ille qui agit ex conſuetudine agat petitorio?reſpōdeo ſic, ꝗa conſuetudo non dicitur niſi præſcripta ex qua oritur verum ius eligendi & cōferēdi,vt hic per Ber.¶ Quæro quādo quis petit im poni ſilētium aduerſario ſuper iniuria quam dicit ſibi īferri, eo ꝙ nō recipit canonicū à ſe inſtitutū, dicatur intentare petitoriū vel poſſeſſoriū.reſpōdeo poſſeſſoriū ſecūdū Ber.& no.formā vtriuſ-que libelli.¶ Itē no.ꝙ poteſt quis agere ne vis fiat ei,cui de benefi cio prouidit,& ſic agit pro executione ſui decreti.¶ Quęrit gl.nū ꝗd hic eſſet vna petitio vel duæ.& dicit quod duæ.in prima ītēta batur poſſeſſoriū, ꝗa cauſa ſapit poſſeſſionem. ī ſecūda petitoriū. & cumulantur eodē libello reſpectu diuerſorum temporum. vel dic ꝙ vterq; libellus fundabatur officio iudicis implorato:ut.l.j.in fine.ff.de ſer.ruſti.prędio &.l.aurelius.§.centum.ff. de liber. lega. & l.fi.ff.de officio procura.cęſa. Baldus.

CAP. XXXII.

1 *Diſpenſare an poſsit epiſcopus ſuper ętate eorum qui eliguntur ad inferiores dignitates.*
2 *Arbitri poſſunt teſtificari de facto coram ſe. Et quid de facto à ſe.*
3 *Sententia interlocutoria lata ſuper ętate appellatione ſuſpenditur.*
4 *Reuocare an poſsit iudex interlocutoriam latam ſuper ętate ſi poſt decem dies non eſt appellatum.*
5 *Teſtis vnus non excuſat eum qui promiſit dare ſub pęna talionis:nec excuſat à pœna compromiſsi ſi petens reductionem boni viri probet per vnum teſtem tantum.*

CVm dilectus. Compromittētes electū à ꝯ-promiſſarijs refutare nō poſ ſunt,ſi ſit idoneus,niſi ſit electus cōtra formam ꝯpro-miſſi.¶ Caſus.Canonici cōpromiſerunt in tres, ꝗbus dederunt poteſtatem eligendi de gremio.iſti tres diſcuſſis intētio nibus ſingulorom elegerūt archidiaconum quē metropolitanus poſtea cōfirmauit,declarāeo prius quòd erat ętatis legitimæ.Mo do quidam de capitulo dicebat electionem nō ualere propter de fectum ętatis:& quia exceſſerūt terminos poteſtatis ſibi datæ ī ꝯ-promiſſo.quo cauebatur ꝙ deberēt eligere nominatum ab omni bus,vel à maiori parte,ſubdētes ꝙ iſte fuerat nominatus à paucis & minori parte.Papa mandat quòd ab iſtis contradictoribus exi-gatur iuramentū de malicia,& ab electoribus de veritate.& ſi iſti tres electores.aut duo ex ipſis aſſerūt maiorem partem canonico rum in ipſum electum concordaſſe,ratam habeant ꝯfirmationē, & aduerſarium priuent beneficio:quia obligauerat ſe ad proban dum ſub pęna priuationis ptoprij beneficij non obſtāte,quòd ſin guli contradictores teſtificarentur quilibet de ſuo non ꝯſenſu: ꝗa ſunt in ſuis teſtimonijs ſingulares ſi vero dicti tres teſtificentur di ctum electū à paucioribus de capitulo nominatū de dicta forma ꝯpromiſſi caſſent electionem & confirmationē electi. ¶ Ibi gre
1 mio,ſi hoc nō fuiſſet dictū,potuiſſent eligere de extraneis.¶† Ibi, in ętate.nunquid epiſcopi poſſunt diſpēſare ſuper ętate eorum,ꝗ eliguntur ad inferiores dignitates.glo. dicit quod non dic ut in c. vnico.j̃.de ęta.& quali.lib.vj.ubi malitioſè iſtud eſt quaſi iuramē
2 tū purgationis.¶†Ibi, tres electores.not. arbitros teſtificari de fa-cto coram ſe.ſed an de facto à ſe,hic videtur caſus quòd ſic.ꝗa te ſtificantur de inquiſitione votorū:& per hoc probant ſe ſeruaſſe formam mādati ſeu ꝯpromiſſi.de hoc no.C.de arb.l.ne ī arbitris. ff.de iur.fi.l.deferre.§.ijdem decreuerunt per Bart.dic quòd corā ſe non poteſt teſtificari,ſed coram alio diſtingue aut quærit de ar bitri iniquitate,& non poteſt.aut de minoris facilitate,& p̃t.ff. de miñ.l.pręſes.aut de veritate,& tunc de proceſſu iudicij pōt,ſed de deciſorijs nō,ſi exinde vult ſuā diffinitiuā fundare. vide ibi Iaco. bu.¶ Alij dicunt,ꝙ imo poteſt ſi ad eum nō pertinet commodū vel incommodum.de compromiſſo autem ī ſe facto non pōt te ſtificari.ita intelligitur lex,ne in arbitris. ¶ Ibi, ſpoliantes. quia ſe aſtrinxerant promittendo, quādoq; tamē dicitur ſe aſtringere ar ctando & proponēdo,ſi id incidere poteſt ipſi cauſę:aliàs nō dici-tur ſe aſtringere.qđ dic vt no.Bar. ff.de re iudica.l.diuus. dicam.j̃. de probatio.c.licet cauſam. ¶ Ibi,inſtiterit.not. quòd ille qui non perſiſtit in exceptione videtur tacitè ab ipſa deſiſtere.¶ Ibi,trāſit. no.quòd interlocutoria lata ſuper ętate ſi non appelletur, trāſit ī
3 rem iudic.¶†Ibi,ſuſpenſa.no.quòd interlocutoria lata ſuper ęta-te ſuſpenditur per appellationem.ff. de mino.l. intra utile.¶ Sed nunquid hæc interlocutoria faciat ius apud omnes glo. ꝗrit hic.
4 dic vt.ff de miñ.l.de ętate.¶†Quæro an iudex poſſit reuocare in terlocutoriam latam ſuper ętate,ſi poſt.x.dies non eſt appellatū. glo.dicit quòd ſic.ergo idem ſi appellatio eſt deſerta, niſi eſſet lata de partiū volūtate:ut ſingulariter not.in.l.j.in fi.ff.de pręto. ſtipu.
5 ¶†Pono,aliquis promiſit aliquid probare ſub pęna talionis,nun-quid excuſetur per vnum bonū teſtem.Ioan. and.dicit hic quòd non:quia nomine probationis non cōtinetur vnus teſtis, ſed liqui da debet eſſe ꝓbatio:vt legiẗ & no.ff.de condi.& demō.l. Lucius. & adde quod no.in.c.j.de elec.lib.vj. ¶ Eodem modo vnus teſtis non excuſat à pęna cōpromiſſi, ſi petens reductionem boni uiri probat per vnum teſtem tantum,cum ſuccumbat in cauſa.hic ta men uide Bar.in.l.qui romę.§.fi.ff.de verborum obligationi.

CAP. XXXIII.

1 *Electus ſeu nominatus præbens aſſenſum, computatur in numero eligentium.*
2 *Eligere ſeipſum nemo poteſt,& nu.4.*
3 *Eligentes ſi ſolum ſunt ſeptem, & tres nia ſcrutinij eligunt quartum, an iſte quartus poterit confirmari.*
5 *Compromiſſarius an poſsit alteri compromiſſario compromittere ſuam poteſtatem.*
6 *Executor ad diſtribuendum bona teſtatoris ſi ſit prior prædicatorum, an poſsit diſtribuere in conuentum ſuum.*
7 *Executor relictus an poſsit eligere filium ſuum in pauperem.*
8 *Officialis fiſci locupletatus ultra ſolita ſtipendia,qui geſſit rationes fiſcales,poteſt à fiſco ſpoliari.*

CVm in iure. Vide quod not. j̃.c. cumana. Si ex ſeptem compromiſſarijs tres eligant quartum,& ipſe quartus conſentit, ſi eſt ido-neus,eius electio cōfirmatur.¶ Caſus Defuncto deca-no cuiuſdam eccleſiæ capitulū cōpromiſit in ſeptem de ipſis ca-nonicis hac forma ut ille quem omnes ſeptem uel maior pars eo rū ex ſe,vel alijs de gremio nominarēt,recipiaẗ ꝑ ipſum capitulū in decanū.tres ex eis puta.a.b.c.elegerunt quartū puta.d. Alij tres puta.e.f.g.elegerunt quēdam alium.modo dictus.d.electioni ſuę conſenſit:quęritur vtrum debeat ꝯfirmari.reſpondetur quòd ſic authoritate iuris ciuilis.ff qđ cuiuſq; vniuerſi.nomine.l. plane.& per formam compromiſſi ſi eſt idoneus.¶ Extra no.quòd in gña li ſermone non videtur quis loqui contra ſeipſum.ff.de pec.l.quā tuberonis.ff.de pecul.lega.l.ſi peculium.§.ſicut.¶ Vnde ſi rex ſta-tuit quòd omnes homicidę ſunt in banno:non videẗ bannire ſe-ipſū licet ſit homicida: ꝗa nō uideẗ de ſe cogitaſſe:ſecus ſi eſſent tres ſtatutarij ex ꝗbus duo haberent poteſtatem.Nā ſi tertius eo-rū eſſet homicidia includereẗ edicto quāq̃ ipſe fuerit vnus ex ſta-tuētibus: ꝗa ipſe nō imponit legē ſibijpſi:ſed alij duo imponūt ſi bi legē.arg.ff.de admi. tut.l.ſi plures.§.fi. Et ſcias ꝙ illi qui vnum eligūt,videnẗ aliū excludere per naturā incompatibilitatis: ut ff.
1 de le.j.l.quod in rerū.§.penulti.¶†Not.quòd electus, ſeu nomi-natus præbēs aſſenſum,cōputatur iu numero eligentiū.¶ Oppo
2 nitur quod nemo poteſt eligere ſeipſum:vt ff.manda.l.ſi tibi.§.ſi centum tibi.Solu.hic in cauſa publica ſeu vniuerſitatis:ibi in cau-ſa priuata.& eſt ratio ꝗa in cauſa publica vel quaſi uoluntariæ iu-riſdictionis vnus gerit uicē duorum.nam tāquam eligēs gerit vi-cē uniuerſitatis,tanq̃ conſentiens gerit uicē ſui priuati intereſſe.ff. de adop.l.ſi ꝯſul.C qui teſt.facere poſſunt.l.ſenium.per Pe.& Cy. & d.l.planè.ſuper quā fundat ſe Papa. Dic quòd electio aut fit in eccleſia cathedrali,vel regulari.vel alia collegiali uiduata,ita ꝙ ſit neceſſaria uia ſcrutinij & forma capituli;ꝗa ꝓpter.j̃.e.ti.& tūc nō cōputatur electus in numero:vt plenè notatur.j̃.e.c.cumana.aut proceditur per uiā cōpromiſſi vbi nō eſt neceſſaria illa uia ſcruti nij,& tūc cōputaẗ in numero,ut hic.& idē in alijs electionibus in quibus forma illius capituli,ꝗa propter.nō eſt tradita. ¶ Natura-liter autem nemo ſeipſum auget augmēto numeri:ut ff.de pac.l. ſi plures.ſed quod principaliter,pōt acceſſorię: ut l.j. ff. de auth. tut.Item iſtud dr̃ potius nō impedire quam efficere.l.ſi pater. §.
3 fi.ff.de manu.uindicta.¶† Quęro quid ſi in eccleſia non ſunt niſi ſeptem canonici,& tres eligūt qnartū per uiam ſcrutinij,nūquid iſte quartus poterit cōfirmari?& videẗ & bene,quòd non:ꝗa quā do proceditur per uiam ſcrutinij,electus non cōputaẗ in numero: ꝗa eſſet ꝯtra formā capituli.ꝗa p p.j̃.eo. ſed ſi eſſet talis electio in qua nō eſſet neceſſaria illa forma,tunc electus ſimul cōſentiens cō putaretur in numero,ne officium ſuum ſit damnoſum:ut d.l.pla-ne.& debet cōſentire nō anhelare ne uideatur ambitioſus.¶ Quę ro ſuper quo fundaẗ ratio iſtius.c.reſpondeo,ſuper forma cōpro miſſi in illo verbo ut ex ſe:mirabile ē,iſte tex.fundat ſe ſup.l.pla-ne.unde ſi nō eſſet uerbū ex ſe,tamē teneret electio ex uirtute cō promiſſi,quā uirtutē dat ratio dictæ.l. planè. iſte ergo electus qđ non poteſt ex perſona ſua,poteſt ex cōſenſu cōpromittētiū, uel ex perſona capituli,quod vice perſonę fungitur:ut ff.de fideiuſſo rib⁹.l.mortuo.& ſi tu dicis,hic nō eſt maior pars capituli,ſed me-

dia

dia pars. Respon. aliquid additum paritati facit deparari maiorē: quia dat ei fomentum auxilij.argumen.in capitulo, duobus de re
4 scriptis. libro.vj. ¶† Ex prędictis nota. quód non videtur alicui data potestas per aliqua verba generalia eligendi seipsum per se. Sed quęro nunquid si vni est data plena potestas,vtrum potest se eligere? Respondeo non: quia videtur de hoc cogitatum. ¶ Quid si duobus an vnum ex se altero consentiente.Respondeo:nō quia vnus nō facit numerū. itē qa qui cōsentit, nō disponit,sed disposi tū coadiuuat.ff. de manumi. vind.si pater.§.si qui.l.tex. est multū
5 notabilis.¶† Quęro an cōpromissarius possit alteri cōpromissario compromittere suam potestatum:videtur ꝙ sic.quia cōmittit ei cuius fides est electa.In contrariū,quia nō est electa in solidū sed cū altero.vt.l.Titiū & Męuiū.ī prin.ff.de admi.tut.& no.ff.de arb. l.sicuti.& ar.C.de cadu.tol. §. ne autē.qui tex.est notabilis ad mul
6 ta.¶† Nunquid ergo si prior prędicatorū est electus executor ad distribuendū,bona testatoris possit distribuere in cōuetum suū.& videtur quód nō:quia conuentus & ipse prior censentur vna persona.tu dic quód sic. qa quātū ad industriam quę est electa, cōuentus nō est eadē persona nec possit cōuentus exequi tanꝗ ipse conuentus habeat ad hoc mādatū. vnde licet ipse prior nō posset distribuere sibi pro suis necessitatibus,tamen potest distribuere conuentui pro necessitatibus & subsidijs conuentus: quanꝗ ipse prior autoritate legis potius quàm sua, imo ipsa necessitate includatur in conuentu tanꝗ vnus ex cęteris.vt ff. de annu. lega.l.qui marco. quę lex est no.ad hoc.& facit qđ no.Cy.C.de leg.l.cùm quęstio.& Bar.in.l.ij.& iiij.ff.de stipu.seruo.¶ Amplius hęc faciūt ad alias q̄stiones.Ecce senator vrbis autoratus fuit sibijpsi in numero mille florenorum.dicit Cy.nō valere, licet publicè in senatu autoritatē pręstiterit.& hoc ꝑ theoricā Petri quā ponit C. de sac.san. ecclesi. aut.quibuscūq; modis:vt.C.de ꝯtrahen.emptio.l. cum ipse.& l.j. C.de cōtractibus iudicū, nec est simile quod dicitur in isto capitulo quod hic nititur iusta ratione & alterius.¶ Sed in quęstione proposita surgeret acqsitio obligationis sua autoritate tm̄.econtrario vero si acqreretur alteri & nō sibi, vt qa donat alteri,& vltra legitimā summā,bene posset interponere decretum insinuationis apud acta sua etiam & in camera sua nedū in loco publico causarum : vt d.l.si consul. vt ff. de manu. vindi.l. apud.dummodo illum locum primò eligat pro suo tribunali:vt l.ij.§. dies. ff. qs ordo in bo. possessione seruetur. ¶ Sed videtur quód imo possit:vt.ff. de contrahen.emp.l.fistulas. §. fundū. vbi dicitur quód in executione officij necessarij quis pōt exeq sibijpsi, sed ibi pręcesserat legitima obligatio & cōsensus dn̄ij,hic non. ¶† Dubitat an pater relictus exe
7 cutor & possit eligere filiū suū in pauperem? si qdē nō est pauper, nō pōt: qa excedit terminos mādati.vt no.C.de sac.ecc.l.illud. nec sufficit ficte paupertatis ingenium.l.j.C.de mendican. validis libro.xj.¶ Si autē est verè pauper,& ex hoc acquireret patri vsusfructus,nō pōt:vt not.in.l.j.ff.de auto.tuto.& arg.ff.de bo. liber. l. quęritur.¶ Si autem pater renunciat vsufructui,videt valere:quia patri mihi acquiritur,& facit tanꝗ executor non tanꝗ pater. ff. de ado.l.si pater.§. qui duos. ¶ Porro ex officio non debet quis locupletari nisi quatenus stipendia patiuntur. vt in authen. scriptū est exemplar.& ff.de neg.gest.l.q sine vsuris.¶ Ibi dum dicit abstinen
a tem omni lucro a fidem.& est tex.aureus,& si reperit locupletatus
8 vltra solita stipendia,si est † officialis fisci & q gessit rationes fiscales pōt ei fiscus auferre quia præsumit subtraxisse fisco,vel turpiter acquisiuisse vt sin.no.in l.facultas.C.de iure fisci. lib. x.

ADDITIO.

a ¶ Alibi dicit tex.in. c. quid dicam. xiiij.q. j. ꝙ homini fideli totus mundus diuitiet sunt.

CAP XXXIIII.

1 *Vacante imperio si alicui est commissa administratio nil de immobilibus potest alienare.*
2 *Baro est nomen nobilitatis & potentatus.*
3 *Conductione finita colonus cuius tempore messis est matura, an possit in ipsam messem falcem mittere.*
4 *Papa non debet supprimere officium vel potestatem electionariorum imperij.*
5 *Reges Francię possunt eligi in imperatores.*
6 *Coronatur imperator tribus coronis.*
7 *Eligentes scienter indignum in imperatorem, ipso iure deuoluta est potestas in alios.*
8 *Papa si anteꝗ eligeretur iurauit renunciare papatui ad beneplacitum cardinalium,an valeat iuramentum.*
9 *Imperatoris officium quod sit.*
10 *Terminus prefixus ad eligendum imperatorem non datur electoribus à iure:sed terminum statuere potest papa:& eo lapso supplere negligentiam.*
11 *Infamia progenitorum descendit in posteros.*
12 *Imperium non procedit per successionem.*
13 *Spurius regis si,quia virtuosus est,de consensu omnium eligatur deficiente stirpe legitima:an teneatur soluere debita regis.*
14 *Soluere debita tenetur qui succedit in bonis vacantibus.*
15 *Prelatus si nomine prelaturę iurauit aliquid soluere:& postmodum deponitur,vel renunciat in manibus superioris:an liberetur à iuramento.*
16 *Prelatus si iurauit soluere intra mensem:& datur sibi dilatio ad alium mensem:an sit periurus in secundo mense.*
17 *Petens absolui à vinculo periurij an videatur se fateri periurum.*
18 *Contra iuramentum illicitum venire an possit quis propria autoritate.*
19 *Excommunicari an possit aliquis procuratorio nomine, vel absolui.*

VEnerabilem.¶ Electus in imperatorem à maiori parte illorū ad quos pertinet electio, si fuerit idoneus, confirmabitur per Papam.Vide qđ not.ī.eo.auaritię.super verbo,cōfir
1 metur.lib. vj.vide.ī. de maio.& obe. solitę.¶† Si vacante imperio alicui est ꝯmissa administratio,nil de immobilibus alienare pōt.ī. eo.is cui procuratio.libro.vj.ar.& vide quod no.ī. eodem.c.indēnitatibus.in glo.no. nouū. casum libro.vj. filius succedit patri in regno iure regni non iure romano.ca.grādi. de.sub.neg.pręla.libro
2 vj.ibi loquitur de successione fratris. ¶† Baro est nomen nobilitatis & potentatus.capitulo,fundamenta eodem tit.lib.vj.& c.grandi alle.in superscriptione. ¶ Casus. duo fuerunt electi in discordia, videlicet Otto & Philippus.propterea Papa misit legatum in Alemaniam vt alteram prędictarum electionum, quam inueniret canonicam, confirmaret: legatus vero pręmissa diligenti examinatione confirmauit Ottonē,& reprobauit electionem contrariam: propter quod principes qui reprobatum elegerant,miserūt ambasiatorem ad Papam,dicentes quód hoc iudicium non pertinebat ad Papam,vel legatum eius:quia aut legatus gerebat officium electoris,aut cognitoris.hoc nō potuit facere quia non est suę potestatis,sed principum ad quos pertinet electio:si cognitoris, per peram processit quia parte non citata.hoc vsq; ibi, verum. ¶ Ibi Papa recognoscit potestatem principum in eligendo, sed dicit ꝙ principes debent recognoscere potestatem Papę in examinādo ꝑsonā electam:quia eum habet inungere,cōsecrare & coronare:& ad eum pertinet impositio manus, vnde potest eum reprobare. ¶ Quid enī si sacrilegus & execratus tyrannus, fatuus hęreticus, vel paganus,nunquid eū inungeret,& ꝯsecraret,vel coronaret? certè nequaquam.Nec ob.ratio in cōtrarium,quia legatus nō elegit, nec quo ad factum eligentium infirmauit, sed denunciauit personam indignam non propter eligentes,sed propter electum: & qa electores ducis Philippi malo ordine processerūt: qa alijs contemptis.adijciens ꝙ cum in electione vota principum diuiduntur,vel uolunt,vel nō possunt eligere.ad papam pertinet:qui debet vngere,ꝯsecrare,& coronare.& ex hoc fundat ītentio Ottonis regis.& ꝓbat simile vsq; ibi, sunt enim. ¶ Deinde īuehit contra ducē ostendendo ei quatuor eius vitia.s. excōmunicationē publicā, piurium manifestū persecutionē ecclesię, & suorum progenitorum periurium. & quia ambiciosè vsurpauit regnum romanorū. Dicebatur pro parte ducis Philippi quód dictum iuramentum non tenebat. Papa respondet quod hoc pertinet cognoscere ad superiorem nō ad iurantem.Prӕterea dicit,ꝙ dictus dux imperium obtineret sic libertas principum in electione periret.& de cętero alijs principibus obtinendi imperium fiducia tolleretur: & quód imperium non vadit per successionem sed per electionem.Et propterea mādat à prędicto ducę recedi, non obstante iuramento fidelitatis ꝑ nonnullos pręstito ei tanquam regi romanorum:quia eo ad obtinendum imperium reprobato iuramentum huiusmodi obseruare,non debuit. text. in c. fundamenta.inf.eo. lib. vj. dicit ꝙ donatio Constantini fuit miraculum , seu accessio miraculi. quia sicut Constantinus fuit liberatus à lepra, ita & populus romanus fuit liberatus à lepra idolatrię.& ideo ista donatio fauore fidei,& omnem terram transiuit sonus eius.miracula tamen non sunt trahen
3 da ad consequentiam. ¶† Ibi, falcem.not. quód non debet quis immittere falcem in agrum alienum.dicit lex ꝙ finita conductione colonus, cuius tempore matura est messis, non potest in ipsam messem mittere falcem.ff.de vsuf.leg.l.fi.ff.de vsuf.l defuncta. ff.si cer.peta.l.si quis nec causam.§ si.dominus tamen cogit permittere si vult mercedem:quia quę seminauerit homo, hęc metet, secūdum apostolum.¶ Ibi,derogauerat.qđ fieri non debet:vt.l.j.C.de offi. præfec.vrbis.¶ Ibi,perperam.i. nulliter: vt not. C. de accu.l.si
4 accusatoribus.¶† Ibi,vt debemus.ergo Papa nō debet supprimere officium vel potestatem electorum imperij,vt no.in c.ad apostolicę. de re iu. libr. vj. & in cle. ne romani. de iureiuran.vbi omnino vide.Ibi, ab apostolica sede. i. à catholica ecclesia,& à populo simul. ff. de orig. iuris. l.ij.§.post originem. & qualiter,& quare fuit imperium translatum propter peccatum græcorum, ponit hic Ber. ¶ Ibi, consuetudine à qua electores & imperia procedunt.
5 ¶† Ibi, in germanos. i. in theutonicos: & sic de alijs nationibus non possunt reges romanorum eligi: tamen reges.Francię possunt

possunt eligi in imperatores. quia Carolus tantę familię princeps fuit de Alamania, & sic eius posteri sunt Alamani. Ibi, inungimus &c. s. per manus cardinalis. Host. Ibi, coronamus. tribus coronis coronatur imperator, vt no. in d. cle. ne romani. tamē corona aurea non est necessaria quantum ad administrationē ei conferēdā quā habet statim qđ est electus legitimè in cōcordia, vel à maiori parte. vt no. Cy. in. l. bene à zenone. C. de quadri. pręscri. ¶ Quid ergo operat corona; rñdeo, quia est postrema cōfirmatio: vt no. Archi. xxiij. dist. in nomine domini. ¶ Ibi, coronamus. dicit Innocen. qđ ista corona tribuit cōfirmationem. Dic ꝙ vltima corona de auro, quę fit Romę, dat postremā perfectionē: & est culmen omniū coronarū quę sub cęlo sunt. Ibi, manus. dicit Aristoteles ꝙ manus est organum organorū. ¶ Ibi, excommunicatū. vide qđ no. in c. j. in tit. hic finitur lex deinde incipiunt consuetudines regni. colla. x. ¶ Ibi, tyrannum. vide qđ not. Io. an. in cle. j. de bapti. ¶ Ibi, consecrare. hęc cōsecratio est vmbra veteris testamēti. & ordo ecclesiasticus, sed non sacer. de hoc not. lxiij dist. va'erianus. x. di. de capitu

7 lis ¶ Ibi, respondes. not. arg. à diuisione solui per tertium adiacēs. i. ꝑ nec sic, nec sic: sed qa daī tertius casus. Ibi ex eo. mēs literę est ꝙ eligentes scienter indignum ipso iure deuoluta est ptās eligendi in alios, sicut in electionibus ecclesiasticis. j. eo. congregato & j. de appellat. cōstitutus. ſm Inno. Hoc dictum est valde notabile, ꝙ in electionibus laicorū idem sit, ꝙ in electionibus clericorum & propter hęc si archiepiscopi eligerent indignum deuolueretur ab eis etiam in principes seculares, ad quos pertinet electio. ꝙ raro alibi inuenies propterea electio imperatoris est mixta archipiscoporum & laicorum, nec hēt magis vocē clericus quā laicus. ¶ Ibi de

8 nunciatoris. j. de ap. c. nouit. ¶ † Quid de papa qui iurauit antequā eligeretur renunciare papatui ad beneplacitum cardinalium? respondeo non valet istud iuramētū. primò qa est cōtra libertatē vicarij Iesu Christi. secūdo, qa moribus nostris non cōuenit patres tēporales habere. ff. de adop. l. si tibi filius. nisi forte ꝑpter sedādum schisma. & si esset periurus, dicunt quidam ꝙ est suspendēdus ab executione pontificalis officij, nec pōt se emēdare: qa se emendādo seu renunciādo desinit esse papa. vnde ꝯditio cuius existentia īfert priuationē, nō recipit morę, purgationē: vt ff. de sta. lib l. thais ancilla. §. intra. ¶ Ibi denunciatoris. not. ꝙ denuniator nō habet de necessitate citare eligētes vel electum: quia est quędā executio sñię priuationis iam latę ſm Innocē. ¶ Ibi, contemptus. not. qui aliū cōtēnit, nihil efficaciter agit. ¶ Ibi, fauore ꝑ hoc patet qđ in numero pari Papa pōt gratificari. Et est arg. ꝙ iudex ꝓbabili ra-

9 tione motus pōt fauere alteri parti. Ibi, defensore. not. ꝙ † officiū imperatoris est defendere ecclesiam vt hic, & papā exaltare. lxiij. dist. tibi domino & clerū tueri. xcvj. dist. c. vltimo & miserabiles personas & viduas. xxiij. q. v. principes. & c. administratores. ſm gloss. ¶ Ibi admoniti pēdente ista admonitione & expectatione electores possunt recedere ab vna parte, & cum altera cōcordare: vt s. eo. licet ſm Io. and. ¶ Ibi, notoria i. publica. ¶ Ibi, manifestum, ꝙ impedit ꝓmouēdum: & si graue sit, dēt periurus deponi: qa infamis. C. de transa. l si quis maior. dūmodo de periurio sit cōuictus & condēnatus, vel sit notoriū aliter secus ff. de infamib. l. Lucius.

10 Ibi, admoniti & expectati. ꝑ hoc patet ꝙ † electoribus imperatoris non est aliquis terminus ad eligendū præfixus à iure: sed Papa bñ pōt statuere terminum & post terminum supplere negligentiā electorum ¶ Ibi, defensore. hac ratione ne catholicus ꝑpter schisma veniat in ruinam, imperator pōt apponere remedia extrinseca non dico intrinseca ꝙ disponat de papatu. iste reprobatus seipsum interrogare debeat & dicere, quare es tristis anima mea? & respōsio est hic, qa peccatum ꝯtra me est semp. Et qa cōsciētia pūgit, & accusat me, & omnis res publica est ꝯ me, qa vbi notorium cōtradicit mihi, & maximè notoriū in ecclesia Dei, ibi necesse est ꝙ iustitia quæ de cęlo oritur, ꝯfundat me. Dicit Hugutio, ꝙ astrea i. iustitia quæ de cęlo descēdit, dicta est astris. i. à stellis, quæ lumen suum naturaliter ꝯmunicāt vniuersę creaturæ ¶ Ibi, ꝑsecutio. not. ꝙ omnis persecutor catholicę ecclię est exterminandus. qđ est cō

11 tra papas qui gubernāt schisma. ¶ † Ibi, ꝓgenitores. no. ꝙ infamia ꝓgenitorū transit in posteros. ¶ Ibi, postulauit, qa qui petit se absolui à vinculo excōicationis, fatet se ligatū. ¶ Ibi, cōsulere. no. ꝙ nemo dēt ꝑpria authoritate venire ꝯ iurm si dubitat vtrū sit vali-

12 dū necne. ¶ Ibi, libertas. no. qđ libertas infringit si arctat. ¶ † Ibi, ex successione no ꝙ monarchia imperij nō venit ꝑ successionē. & no. ꝙ duplex est successor, scilicet ꝑ deriuationē, & adhuc trāsit iusiurādum pręstitum prædecessori. j. de iureiuran. ca. veritatis. & per oppositionem siue cōtradictionem: & ad istū nō trāsit: qa nō est ꝑpriè successor: quia aduersarius ꝓ nullo habetur & iō iuramētum hic annihilatur, & nō transmutatur Et no. hanc consideratione ruit enim iuramētum si ruit fundamētum. ¶ † Ibi, domo. i agna

13 tione. ¶ Ibi, obseruari. no. ꝙ reprobato fundamēto reprobat iuramētum. ¶ Quęstio talis est. Deficiēte legitima stirpe fuit creatus rex de cōsensu omniū populorū illius regni pp inclytā suā virtutē spurius regis ꝑteriti petebat ab eo ꝙ solueret debita prioris regis: dicebat se nō teneri qa non successerat in regno, sed erat nouū re- & creatio. nā cum antiquum regnū, fuerat sine spe reparationis cōsumptū. nō potuit resuscitari. s. potuit de nouo creari. ff. de iust. & iure. l. hoc iure. Itē fiscus nō vr esse idē fiscus, sed nouus fiscus. ar. ff. de pact. l si vnus. §. pactus. versicu. sed si pactum. ff. de adi. le. l. si seruus. ff. de solu. l. qui res. §. aream. ¶ In contrarium vr ꝙ ex quo subrogatur loco primi in honore, debet subrogari etiā in one

14 re. in tit. an agnat uel filius, in vsib. feudor. ¶ † Item istud regimen non tam resolutum est quàm uacans: sed succedit in bonis vacantibus, tenetur soluere debita ad quæ ipsa bona vacantia sunt obligata. ff. ad treb. l. recusare. §. si fisco. Item iste est similis legitimato, qui succedit ex dispensatione legitimationis: & ideo censet vt heres, qui tenetur soluere debita patris. vt. j. de voto. c. licet. Itē regnū sicut hæreditas est vniuersitas iuris & possessionis. ff. ex cau. maio. l. cum miles § j. iuris dico immediatè: possessionis autē dico mediante apprehensione, vel quasi. ff. de acqui. posse. l. cū hęredes. §. si qs testamēto. l. j. §. Sceuola. ¶ Sed ꝓ prima opinione ꝙ non teneatur, est, quia istud regnum est castrense nō paternū: & filius de suo castrensi peculio nō tenetur soluere debita paterna. vt l. j. §. si filijfam. ff. de separa. bono. ¶ Item gens libera de qua no. ff. de capt. l. hostes. potest spuriū eligere in regem pro tutela regni immo dato ꝙ etiam possit legitimari. Nam certum est quòd nullus seruus de iure ciuili pōt esse legitimus filius. ff. ad Treb. l. hæredibus. § filij. tñ si eligit prætor per gentē quę non recognoscit superiorem. efficitur legitimus, atq; liber qa propter inclytam virtutem etiam si populos erraret, fingitur consensisse ꝑpter bonū pu-

15 blicum. ff. de offi. præt. l. Barbarius Philippus. ¶ † Quæro, prælatus noīe prælaturæ iurauit aliqđ soluere debere: tandē vitio suo depositus est ab officio, vel renūciauit in manibus superioris, vtrum sit liberatus à vinculo iuramenti? dicit Io. an. ꝙ sic. qa non iurauit tanq̄ ipse in propria persona, sed tanq̄ alius in persona ecclesiæ. ff. quādo ex facto tutorū. vel post mortē qđ verum est si debitū erat ꝯtrac̄tū pro vtilitate vel necessitate ecclīæ: secus si pro negocijs ꝓprijs. ¶ Itē secus si nō ꝑlatus sed gestor sine mādato, & sic pōt exponi. l. proc. qui ꝓ euictione. i. ꝓcurans: qa sua sponte se astrinxit: nec ratificatio dñi tolleret ius quæsitum contrahenti: vt l. fi. ff. de pac. vel loqtur qñ nomē ꝓcuratoris nō est expressum in instrumeto, qa dixit ego Petrus: non aūt adiecit ego ꝓcurator: & hæc vera. vel ibi ꝓcurator dixit expssè, obligo fidē meā vel spōte se obtulit oneri duplæ, & ꝯtrac̄tui absq; speciali mandato dñi. ¶ Quid si est expressum vtrūq; nomen interposita copula, qa dixit, ego Titius & ꝓcurator. dic ꝙ virtute copulæ vident duo rei debēdi & vterq; in solidū tenet hoc casu: dñs pp naturā officij, & ꝓcurator ꝑpter naturam verborum. Illud sciēdū est ꝙ nulla obligatio debet trahi extra suos terminos tpales, vel reales vel verbales. C. loca. l. si cū Hermes. ff. eo. l. si in lege. in princ. l. de fideiu. l. stipulatus es. & l. [illegible] sores magistratuū § pro Aurelio romulo. vnde qđ nō cantat instrumētum, nec ego cantabo more Venetorū. ff. de institoria. l. lucius. ¶ Item ratio contrahendi inspicienda est. ff. de constituta pecunia. l fina. ff. de exercito. l. lucius. & not. ff. cōia prædi. l. si in venditione.

16 & ff. de le. ij. l. cum pr. §. dulcissimis. ¶ † Pone prælatus iurauit soluere. j. mēsem, ꝓrogata est sibi dilatio ad aliū mēsem: certū ē qđ in primo termino non est periurus. sed qđ de scđo. & si quidē fuit facta ꝓrogatio cum repetitione iuramēti nō est dubiū quòd esset periurus & remouendus à prælatura ¶. Si autē simpliciter, videtur quòd non sit periurus: vt ff. locati. l. cum in plures. §. lege dicta. & arg. j. de iureiuran. c. clericus itē verè sunt duo termini: quia duæ terminandi formæ quæ nō terminant ad eūdem terminū: licet terminus qui extēditur, assumat sibi formam termini extendentis: & econuerso terminus extēdēs assumat sibi naturam primitiui temporis, & est quædam fictio: vt no. Cy. ff. de arb. l. si cū dies. in prin. in additionibus. ¶ In contrarium videtur per. l. celsus. §. idem ait. ff. de arbi. Itē nō dēt ei prodesse bñficium prorogationis quā secutus nō est, sed potius contempsit eam. & facit. ff. de lega. j talis scriptura. quia prorogatio videt facta cum eisdem modis & eisdem qualitatibus. argu. ff. loca. l. qui ad certum. & cum eisdem pęnis. ff. de verb. obli. l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. ¶ Non obst. §. lege dicta. qa ibi sub certa forma qa forma erat postea mutata ſm qđ exponit ibi Martinus Sili. & nō dr ꝑpriè prorogatio, vbi forma est mutata vt not. in c. hi qui authoritate. j. de prebē. libro. vj. ¶ Porro si non esset prorogatio temporis, sed cuiusdam contractus facta repetitio sine iuramēto, non esset periurus: vt ff. de sto-

17 rijs stipula. l. Valerianus. ¶ † Quæro, an ille qui petit se absolui à vinculo periurij, videatur se fateri periurum? respon. sic. & tamen potest quandocunq; se excusare à periurio. ff. qui satisda. cogan. l. penul. ff. de publi. l. cęsar. dicit Inno. quòd ille qui petit se absolui, non videtur confiteri obligationem. Tu dic qđ aut petit se absolui à vinculo, & si quidem loquitur simpliciter, videtur fateri. Si cōditionaliter nō vt. no. C. de exceptio. l. si quidem. Sed si excōicatus nō dicat, peto me absolui a vinculo & sic à iure, sed à facto excommunicationis vel petit reconciliari & non videt fateri vinculum

sed

sed proponere merum factū.arg.ff.de uerbo oblig.l. quidam cum
18 filiū.¶† Quęro an qs propria authoritate possit venire cōtra iu ramentum illicitum? videtur quod debeat adiri superior & fine eius autoritate non possit veniri contrà: vt hic. ¶In contrarium videtur quia illicitum iuramentum reputatur impossibile: vt ff. de leg.j.l.si quis inquilinos §.j.& lex absoluit iurantē: vt not. ff. de iure pa.l.adigere § fi.vbi est glo.sing.q̄ dicit,qđ vbi lex remittit iuramētū,locū apostolici Papę tenet,¶Itē in eo qđ necessariò defe rēdū nō est necessaria superioris authoritas.[a] ff.de leg.iij.l.fideicō missa.§.si quis illicitè Sol.aut per apertam naturam negocij appa retꝙ iuramētum est illicitum, & tunc nō oportet adire iudicem, aut non pōt seruari sine interitu ꝓprię salutis,& idem intelligo ēt de salute corporali vt si qs iurat inire duellū.Nā ēt sub iusto clipeo perire potest.& nemo est dñs membrorū suorum.ff.ad l.aquil.l.liber homo.Aut potest seruari sine periculo,& tunc aut est prēstitū dolo vel metu interueniente tamen cōsensu licet inualido, & tūc debet per superiorem relaxari quia causę cognitionem desiderat. ¶Itē qa nemo potest ius sibiȷ̄ psi facere. de metu habes.j.qđ met. causa.c.j.De dolo habes exemplū in vsurario: quia vsurarius semper est in dolo qa contemnit legem diuinā licet ex parte iurātis nō sit peccatum.Dicit Inno.hic rem valde notabilem,qđ vbicūq; iuramentū est perniciosum exemplū,debet per iudicē scilicet ecclesiasticū relaxari.¶Ex hoc arguo qđ si quis iurat non allegare, nec probare ꝙ laudū sit latū per dolum quia istud iuramentū est perniciosum exemplo.cū potest peti relaxatio iuramenti,& tandē petetur reductio qa per relaxationē aperitūia ad iudiciariū ordinē,nō aūt fertur diffinitiua vt j.de iureiur.c.j. ¶Item dicit hic Inno.qđ si necessitas vrget,vel nō possit hēri superior,pōt qs sua authoritate venire ꝯ illicitū vel temerariū iuramentū. ¶Idē si magna necessitas spiritualis hoc exigat verbi gratia,si iurauit nō denunciare prælatū suū de dilapidatione.¶Ista sunt dicta Inno.q̄ sunt multū notabilia. ¶ Perniciosum exemplū est illud qđ dat alijs exemplū & materiā delinquendi sicut vtile exēplū est purgare ꝓuinciā prauis & perniciosis hominibus.C.ad l.iul.repetun l.j.& l.congruit.ff.
19 de offi.ꝓsi.¶† Quęro nūquid aliqs ꝓcuratorio noīe possit excōicari,vel ab excōicatione absolui:& est ar.ꝙ nō ff.de hęre. insti. l.paterfa. testamento.dic qđ nō dēt fieri,factum tñ tenet scđm Io. an. hic in nouel.¶Et prædicta faciūt ad quæstionem quidā fuit Potestas electus pro sex mensibus.nā si pro alijs sex mēsibus fuit denuo electus,duo officia sūt.si aūt dixerunt, prorogamus ad aliud semestre,est vnū & idē officiū.ar.ff.de fur.l.inficiādo.§.infans. & tūc iō nō deberet stare nisi ad vnū sindicatū ꝓ vtroq; semestri.& arbitriū sibi datū in primo semestri videret repetitū, in scđo: vt no.Bar.in l.4. ff.de dam.infe.nisi prorogatio esset per statutū prohibita arg. ff.de iudic.l.ij.§.j.¶Sed qđ si esset clausa iurisdictio, & postea facta esset prorogatio post clausam iurisdictionem, puta vltima die primi semestris,vt ff.de ferijs l.pridie Respon. non est eadem iurisdictio:vt ff.de precario.l.in rebus.§.fin.& eodem modo si per statutum non posset prorogari tempus? quia nōn valet tanquam prorogatum, sed tanquam de nouo datum nisi esset factum in fraudem statuti.facit.j.eo.c commissa lib.vj.& not. in l.j. C. de priuilegijs scholarium.lib.xij. Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Vide do.cardi.Floren.in consi.xxv. inci. quidam habens vnum filium. ij. colum.versi.ad secundam.facilis est responsio.

CAP. XXXVI.

1 *Prælatus qui se videt in mortis articulo an possit cum suo capitulo de electione tractare.*

2 *Electio facta ante sepulturam an valeat.*

3 *Citatio inualida non arctat citatum.*

4 *Contemptus an reddat electionem nullam: ita quòd non sit necesse prętorem adire vt eam casset.*

5 *Vniuersitas an resideat in vno.*

6 *Electio potestatis si ptineat ad duo collegia,si pars vnius ex istis collegijs deliquat,an deuoluatur potestas ad aliam partem:an ad reliquos de utroque collegio.*

Bonę memorię. Cassatur electio maioris partis facta cōtempta minori,uel non legitimè citata: tamen antequā cassetur, ad minorem partem ius non deuoluitur eligendi:& si eligerent,cassatur.¶Casus.dum adhuc episcopus Cremonensis viueret in humanis,tamen de morte ipsius desperaretur, capitulum fecit citari.H. studentē in ciuitate Rhegij ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futuri electione pontificis facienda: tandē elapso termino,& episcopo mortuo antequam corpus eius sepeliretur & absente prędicto. H. canonico capitulum dedit eligendi potestatem quibusdam,qui elegerunt Archipresbyterum: deinde dictus.H. credens ad se ius deuolutum eligendi elegit magistrum suum electione facta vice capituli non cassata. Modo papa dictū. H priuat voce: quia deliquit non expectando iudiciū papę super cassatione:irritans cassationem dicti H.deinde cassabat alterā electionem: qa fuit facta occasione tractatus facti corpore episcopi nondū traditio sepulturę:& qa cōtempto dicto.H.qui licet fuerit citatus nō tñ citatio valuit:& iō nō potuit arctare citatū. dicit hic Inn.ꝙ citatus q die statuta nō tenet ꝯparere ꝑ ꝑ solēnitatē diei, vel alia de cā,tñ postea cōpetenti tpe cōparere debebat.non obs.ff.si qs in ius vocatus nō ierit.l.ex quacūq;.in fi.qa ibi nō dicit,ꝙ non teneat comparere postea tpe congruo:quādo tps statuitur à iudice: sed quādo statuitur à lege,nō prorogatur instantia sed dēt ꝯparere congruo tpe ante terminū.tex.est notabilis.C.de temp.ap.l.ij.in fi. & hoc nisi lex vel statutū vltra ꝓcedat: qa à finib. legis vel statuti nō est recedendū:vt ff.lo.l.si lege.in prin.illū.§.fi.intelligo in ferijs solēnib. qa solēnibus diebus celebrant.:& sunt certę:& possunt ꝓuideri.in repentinis & fatalibus qa incertę sunt,fit diei prorogatio. ff.ex q.cau. maio.l. sed & si ꝑ pretorē.§. sed si ferię. & si necessaria sit restitutio fiet sine libello.ar.ff.si quis cau.l.ij.§.si quis in iudicio & no.ꝙ restituetur nō solū quātū pro quanto sed quale pro quali.
1 ff.de verbo.obli.l.& ideo hęsitatur.per Bar.¶†Quęro nūquid prę latus q videt se in mortis articulo, possit tractare cū suo capitulo de electione successoris? Respon.sic,nō tamen aliqd determinando vel ꝓmittēdo, nec de certa persona pręficienda:alioquin cassabitur electio. ¶Quęro quis dicat esse tractatus? Rñ. ille q fit capitulariter & solēniter;nō ille qui fit ꝑfunctoriè & difformiter,fm Inno. ¶† Quero si ante sepulturā est facta electio:an valeat? & vi-
2 detur ꝙ non quia triduo est vacandū ab electione ꝓpter exequias defuncti.& quia videtur contra canones facta.dicit Inno.ꝙ valet, & qđ ita fuit obtentū in curia.Nam statim quando ecclesia est viduata potest ei ꝓuideri de nouo sponso, cùm sit soluta à lege viri, nupat ī domino. & ꝑdicta sunt ar. ꝙ rege mortuo filius eius nō debet de honestate coronari,nisi post triduū:qa post tres dies Xp̄s resurrexit à mortuis,ego ī filio nō facio tp̄is distinctionē:qa corona ꝯtinuatiuè descendit in ipsum,vt insti. de hęre.que ab intestato. §. sui.licet corona exterior requirat manus impositionē & officiorū celebritatem.ar.s.eo.venerabilem.¶Ibi, desperaretur scilicet per medicos quibus est credēdum vel per euidentiā facti. ¶ Ibi, Rhegij.not. quòd ciuitas Rhegij habet ꝓrogatiuā siue priuilegia studij. ¶Ibi in vigilia. vigilia est dies nō feriata, & etiā dic feriata posset fieri citatio. ad eligendū:qa quo ad hoc non sunt ferię.xv.q.iiij.in summa.¶Ibi pro sua, id est quam fecit de suo doctore; vt patet in antiqua. ¶Ibi, temeritate scilicet dicti. H. eligentis, non magistri electi. Ibi expectare. simile. ff. de excusa. tuto. l.diximus. ¶Ibi ad secundū cum alijs pariter celebrandam. ¶Ibi, ad irritandā id est irritam nunciandam Hostien. ¶Ibi, contradicentes. sensus literę est, quòd sic capitulum de nouo eundem quem elegerat prius, dictus.H non potest contradicere scilicet pro aliquo suo singulari interesse:tamen quilibet canonici pōt obijcere rationes formatas à iure secundum Inno.& huic aufertur vox cōtradictionis sed non vox electionis secundum Abba.& Aegidiū.¶Ibi,iustitia exigente.not.quòd iustitia triumphat super omnem aliam virtutem, vitam,famam & sciētiā.& sic non prodest bona fama vbi quis caret iustitia,vel vbi requiritur peccatum esse. ¶Ibi cōtemptus obesse.dic quod contemnitur qui est in iure, & possessione eligendi, & tunc habet locum pęna contemptus,secus si esset in iure & nō in possessione vel in possessione & non in iure:vt no Hosti.j.de resti. spo.c.in literis.quod est not.dignum secundum Colle. ¶Ego dico quod quędā spēs spoliationis est ꝯtemnere possessorem & qđ vbi possessio tribuit ius eligendi,non requiritur proprietas:vt ff. de acqui. possess.l.naturaliter.§.nihil commune. item cum eligere prout est actus eligendi non sit aliud quam fruitio ipsius iuris, non potest auferri possessori bonęfidei,q facit fructus suos:sed vbi possideret mala fide nō faceret fructus suos ab alio perceptos:ut ff de vsuris,l.q scit. §.in bonę fidei.¶Ibi,tractatum.ꝑ hoc electio nō est nulla sed annullanda:vt no.Inno.s.eo.considerauimus. & hoc qn̄ fuit tractatus habitus eo uiuo licet ī extremis:sed eo mortuo soluta.est ecclesia à lege viri,& nubat in dño:vt no. Arch.xcix.di. nullus.& j.eo.si electio.li.vj & tāgitur.j.eo.ne pro defectu.fm Colle. ¶Ibi nō traditus sepulturę.dicebāt antiqui poetę ut patet in glo. lucani ꝙ tria sunt in homine.s.anima,q redit ad cęlum:corpus,qđ reuertitur ad cinerem:& vmbra quę circa corpus insepultū anteꝗ vadat ad inferos stat annis centum. Nam sępe accidit quòd videmus vmbrā & non corpus:sed fabulę sunt cōtra catholicam fidē. ¶Ibi,tractatum.si hoc sit causa electionis cassandę exponi tractatum scilicet diffinitiuum id est ducentem ad fidem secūdū Hosti. Ibi,vnius.not.contemptum vnius nocere sicut contemptum multorum. ¶Item not. quòd plus obest nōn citatio, quā dissensus. sic ff.de arbi.l.sicuti etiam si constet de precisa intētione absentis qđ est contra Inno.j.de testa.c.raynaldus.¶Ibi,nec prædicta.respondet tacitę obiectioni:quia diceret aliquis, iste non fuit cōtemptus
3 quia citatus.† Papa respondet quod citatio inualida non arctat citatum.

ADDITIO.

a ¶ Citatio.inualida non arctat citatum vide Lu.Ro.in consi.ccccxij.

tatū:& si non remanet debito tempore,postea non conualescit.& est argumen.quod iudex non possit inquirere de morte ante mortem licet vulnus sit mortiferū. ff. de confess.l. si is qui stichum & licet pendente iudicio moriatur vulneratus,tamen ex inquisitione malè formata & præpostera non potest sequi condemnatio. Item not.quod ad hoc vt citatio sit valida,debet habere extrema possi-
3 bilia, id est principium & finem. ¶†Modo ad apparatum venio. opponitur,& videtur quòd contemptus reddit electionem nullā: & sic non est necesse quòd adeatur prætor vt eam electionē casset ff.de no.ope.nunc.l. de pupillo.§.habet autem. & ibi gloss. solennis,licet in alia materia.ff.de conditio.insti.l.quę sub condi.§.fina. & l.j.C.de thesau. libro.x.Et confirmatur oppositio,quia si non citatur ille cuius interest, ipso iure non valet quod eo absente fit. ff. de mino.l.etiam.§. fina.in authen.de hęre.& fal.§.si vero absunt.ff. de adop. l. nam ita diuus. Solutio, imo valet si non rescindatur: quia facta fuit à capitulo quod fuit conuocatum & legitimè congregatum saluo iure agendi de contemptu. ¶† Opp. si plures de-
4 liquerunt in eligendo, ergo ad vnum solum qui non deliquit,pertinet ius eligendi: quia in vno residet ius & authoritas totius capituli ff.qđ cuiusq; vniuer.l.sicut.§.fin.Sol.dicunt quidam ꝙ vniuersitas nō residet in vno:quia vnus est numeri singularis. ista so.est falsa.qa verū est ꝙ ī vno nō residet primitiuè, vt s. eo.c.j.sed deuolutiuè sic.quia pro pluribus habetur qui in plurium ius succedit,vel plures repręsentat.ff. de autho.tut.l. accipientis. ¶Sic ecōtrà pluresqui in vnius locum succedunt, si comparentur ad vnū qui hēt ius diuiduum,loco vnius habentur.ff.de condi.& demonstra.l.cui fundus.in fi.¶ Et ideo Ioannes dixit aliomodo, videlicet qđ non deuoluitur ius eligendi ad vnū, imo nec ad plures,nisi quando reliqui eligunt sciēter indignū,& dicit qđ si etiā per contēptū,cassatur electio non sit ista deuolutio nisi cassatio sit papalis: si inferior à papa cassat, non est canone aliquo cautum qđ deuoluatur ad aliquē aliū.& in hoc residet glo. ¶Idē si casset propter formā nō seruatā.vel dic qđ nō refert vtrum papa casset electionē an inferior eo.nam ius ɔmune succedit qđ deuoluit potestatem ad nō peccātes.& ista est *cōmunis* opinio & verior.& est simile qa sicut filius exhęredatus habetur pro mortuo:ut l.j.§.si pater. ff. de cōiungendis cū emancipat.liberis.ita isti exclusi.item qa cōtēnere est peccatū quasi formę & iō succedit dispositio cōcilij.ī.eo.c.qa ꝓpter. Sed q̄ est ratio differētię? respō qa qui eligit sciēter indignū, est semel malus,& iō in illa tota vacatione pręsumit malus:vñ ad eū nō redit verbū electiuū propter vitiū suum.ar. C. de accu.l. absentem. ¶Extra quęro generaliter,nunqd per exclusionem aliquorū accrescat alijs ius eorū?& vr̄ qđ sic vt hic,& C.de cadu.tollē. §.ꝓ scdo. ff.de acq.her.l.cū hęreditate.ff.de hęredibus instituēdis. l. quo loco.§.si a mortuo.ff.de re.iudic.l.ex ɔ̄ctu.¶In ɔ̄riū videt. ff. de arbitr.l.Pedius .§.j.ff de bo.poss.l.sed cū patrono.ff.de condit.& de monstr.l.mulieri & Titio.ff.de iureiuran.l.si duo patroni.in princ. ¶Pręterea sicut se hēt priuatio ad habitū, ita econuerso habitus ad priuationē.sed lege cauet qđ hoc qđ est vni deputatū alij vr̄ ablatum vt ff.de le.j.l.qđ in rerū.§.qđ si post.Ergo idem ecōtrà vt ff. de vulg.substi.l.sed si contra ¶ Sol.aut plures vocant vt collegiū, & accrescit remanētibus aut vt singl'res psonę & tūc nō accrescit nisi sit ius indiuiduū: vt ff.quęad.ser.ami.l.aquā.& l.vtrū.ff. de assig.li.& l.& Proculo.ff.de le.ij.Vel nisi ius accrescēdi sit necessariū, vt d.l.si seruus.vel nisi sequeret absurdum: puta,ꝙ idem ɔ̄ctus pro parte valeret,& ꝓ pte non:vt ff. de ɔ̄hen.emp.l.fundus ille.Vel nisi in vsufructu:quia ibi tractatur de modico pręiudicio.i.de facili resoluit & iō de facili accrescit vt l.j.§.interdū.ff.de vsufr. acc. ¶Et ideo aliud esset in emphyteusi debita ꝑ stipulationē:qa nō accrescit nisi sit pactum de accrescendo:quia tractatur de magno pręiudicio. nā nec in feudis habet locum ius accrescendi ratione coniunctionis verbalis vel pr̄edialis,licet habeat locū ratione vnius stipitis,& inde deriuatę successionis. vt in c.j.§. conradus.qui feudū dare pos.col. x.& quando accrescit cū sua causa naturali & cōuentionali quę legis potestate ambulat de vno in alterum,accrescit quasi continuato sermone:qa omne animatum habet oculos retro ad suum prin-
5 cipiū.vt ff.de sti.ser.l. si seruus cōmunis męuij, §.fin. ¶†Item non habet locum ius accrescendi in his quę primordiales fines & limites nō possunt excedere. ff.de acquir.re.do.l.in agris.limitatis. nec in alimentis proprijs:qa nemo potest habere duos stomachos qui habent alimentum continere.ff.de vsufru.l. dominus. Sed mirum est quare in d.l.si duo patroni.non habet locum ius accrescendi in iure patronatus: dicit ibi glos. ꝙ ratio est, quia per iusiurandum liberti non tollitur ipso iure ius patroni.¶Porro ius accrescendi nō constat nisi ex duplici radice. s. ex non facta acquisitione, vel funditus resoluta,& neutrū horum est ibi. Tu dic ꝙ ibi iuramentum ordinatur ad ingenuitatem, sed ius accrescēdi tēderet ad oppositum videlicet ad libertinitatē:& sic qđ fieret ad vnum effectū, operaretur contrarium? quod esse non debet: ut ff.de hęre.institu.l.ex
6 facto etiam agitatū. ¶ † Sed pone quòd ad duo collegia pertineat electio potestatis alicuius terrę, puta collegium fabrorum, & artis lanę:& pars vnius ex istis collegijs delinquit: nunquid deuoluitur ad aliam partem, an vero ad reliquos de vtroq; collegio ? & videtur quòd ad proprium corpus sui collegij.arg.ff.de vulg.substi. l.cohęredi. §. qui discredas & §. qui patrem.Dici potest ꝙ nulla sit deuolutio tamen illi qui prauè eligunt,nō computant in numero qđ ideo si promiscuis vocibus vtriusq; capituli trutinatur electio, vincit maior numerus:sed si mediam vocem habet vnum collegiū,& mediam vocem alterū,non cōfundimus collegia in numero vocum qa quodlibet collegium per se discernit quēadmodū si ꝑtineret ad prelatū pro dimidia ,& ad capitulum ꝓ alia dimidia & omnes de capitulo essent mortui pręter vnū,ille vnus haberet parem vocem cum pręlato,& vt ita dixerim, vna pecus tantum valet quantum pastor in hoc exemplo.

CAP. XXXVII.

1 *Monachus an possit eligi ad prælaturam secularem.*

CVm ad nostram. Clericus secularis in abbatem promoueri non potest. ¶Casus.quidam simul fuit factus monachus & electus abbas:papa cassat electionem vt tollatur materia dandi spem vel ꝓmissionem ingredienti monasterium de eligēdo ipsum in abbatē.¶Not.neminem ex cupiditate platurę monachari debere.tñ ista simonia nō repellit eū à monachatu,sed ab abbatia. text. est hic notabilis qa hic papa cassat electionem sed non ꝓfessionē.¶ Adde ꝙ hodie religiosus eligi nō pōt,nisi sit expresse ꝓfessus.e.ti.c.nullus.lib.vj nec electioni de se factæ,cōsentire sine superioris licētia.e.ti.c.si religiosus.superior autem est abbas illius. & dicunt quidam ꝙ etiam si eligeretur in papā non posset cōsentire sine licentia sui abbatis.xviij.q. ij. quam sit. quod non credo qa
1 electio ad papatum liberat eū ab abbatis potestate ¶ † Sed nunquid monachus possit eligi ad prælaturā secularem? dicit glo.qđ sic dummodo habeat curam animarum.¶Idem not.Host. de statur egula. c.quod Dei timorem. ¶Alij dicunt cōtrarium. de hoc not eo.titu.c.j.in cle.in fi.& idem videtur de canonico regulari.de supplenda negligentia prælatorum in clementi.j.Mendicātes autem extra suum ordinem eligi non possunt. quod dic vt plenius hic per Colle.& vide qđ no.per Arch.xviij.q.ij.c.quam sit.etiam immediatè allegatum.

CAP. XXXVIII.

1 *Eligi in abbatem non debet qui non est instructus in regula monachali.*
2 *Legatus de latere potest dispensare in omnibus casibus qui non sunt papę reseruati.*

1 OFficij. † Qui non est instructus in regula monachali non potest eligi in abbatē. ¶Casus. quoddam monasterium positum erat in medio nationis peruersę, nec poterat reformari nisi per nobilē & potentem:vnde supplicauerunt cuidā nobili ꝙ dignaretur eis ɔcedere filium in monachum; qui consensit bona gratia & sine simonia.monachi statim elegerunt eum in abbatē & legatus de latere cōfirmauit:papa dicit ꝙ ex eo quod incōtinenti subsecuta est electio,pręsumitur pactio illicita.& qa non erat instructus in regula, talis electio non tenet:sed cum erit instructus purgatione recepta poterit eligi in abbatem.¶No. propter celeritatem actum aliqđ pręsumi qđ alias non præsumeret.qđ facit ad multas quęstiones: vt no. Bar.ff.de dona.l.post contractum.¶Ibi,ꝙ filium induceret: non dicit compelleret:qa non licet patri cogere filium ad consentiendum.vt not.quarum rerum actio non datur.l.j.§ quæ onerandę.
2 ¶† Ibi,dispensare.tenet hic Compostel.quòd legatus de latere bene potest dispensare in omnibus casibus qui non sunt reseruati personę papę.Ibi, incontinenti. not per prius actum videri ꝙ in cōtinēti postea est subsecutū.ff.de priui.credi.l.si ventri.§ fi.& est ar.ꝙ ex continuatione cōtractuū pſumat cōtractus vsurarius.Ibi, ostendatur,scilicet iuris suspitione.Ibi, maximè.hęc est finalis rō. Host.¶Ibi,magister.no.ꝙ filij comitum & baronum non possunt ad apicem doctoratus assumi nisi prius in illa scientia sint instructi. ¶Ibi,assumi,de iure cōi,s'm Host.Et est ar. qđ scholaris semel reprobatus in examine,si iterū didicerit,possit iterū pręsentari,examinari,& approbari.& quod differtur non aufertur.

CAP. XXXVIIII.

1 *Excommunicatus minori excommunicatione an possit eligi.*
2 *Excommunicatus minori an possit esse testis.*
3 *Excommunicatus minori an possit accusari de contemptu.*

ILla quotidiana. Excommunicatus minori excōicatione ꝓpter participationem,electionem canonicā cui interfuit non reddit inualidam. ¶ Casus. Quidam partici-
pauerunt

pauerunt cum excõmunicatis:tandem interfuerunt electioni:Papa dicit qđ hoc nõ officit, ad cautelã tñ supplet de plenitudine potestatis si qs ex hoc esset defectus. Dicit Berñ. qđ ista suppletio nõ est necessaria, sed abundans:& non facit ius, sed inuenit & ɔfirmat:& an illa clausula possit operari contra ius naturale? dic ꝙ non vt in c.pastoralis.de re iudi.in cle. Item per hãc clausulam non tollũtur rerum dominia nec obligationes.vt.C.de preci. ĩpe. offe.l.rescripta. Sed nũquid possit excommunicatus minori cedere ius eligendi.dicit Innocẽ.qđ sic:tamẽ vbi est necessaria collatio meriti ad meritum excõmunicatus minori reputaretur minoris meriti: quia non est in gratia ecclesię sicut libertus qui in modico offendit patronũ. Sed an excõmunicati maiori possint expelli? dic qđ sic si sunt publicè excõmunicati aliàs non:vt s̃.eo. cum inter.per Innoc.& tamen si sunt contẽpti, nunq̃ possunt agere de contemptu siue sint noti excommunicati, siue occulti:qa nõ possunt esse in iudicio, & ideo non oportet eos citare in facto electionis.¶†Quæro vtrum excõmunicatus minori possit eligi. rñ. non.qa est suspẽsus à sacramẽtis ecclesię,& sic aliquid põt facere alij qđ ab alijs recipere non potest Vnde excommunicatus minori est ineligibilis, scđm Ber. quod intelligo quo ad dignitatem vel canonicatum ecclesię cathedralis: sed in monachum potest eligi quia excõmunicatio nõ impedit ingressum monasterij.¶†Quæro nũquid excommunicatus minori possit esse testis in iudicio? Innocẽ.sentit hic ꝙ non.vnde licet possit eligere tñ nõ potest testificari. Nam testimonium est rei dubiæ faciens fidem, & est officium publicum: sed eligere ɔpetit ex iure proprio quod fortius inhæret.ar.ff.de fideic.libe.l.si filius §. erit rubriano. ff. de captiuis.l.si quis in bello. ¶†Sed nunquid excommunicatus minori possit accusari de contemptu clauium? dicit Innocen.quod sic & per sententiam remoueri à iure eligendi. quod dictum est valde notabile. Quæro si excommunicati maiori per vim ingrediũtur capitulum, & eligunt simul cum non excommunicatis? videtur quod non valeat: quia excommunicatio est morbus cõtagiosus. ¶Contrarium est verũ qa ẽt in minori excõmunicatione q̃ fit p participationem, requirit quidam dolus.i.cõtemptus clauiũ: sed qui cogitur nõ cõtenit.ff.de iu.om.iu.l.si quis id qđ.§. doli.& l. ij. ff.de falso tutore.&.l.imo.ff.de liberali causa.ɔsilium tñ est qđ fiat ɔtestatio.ff.de acq. hęre.l.qui in aliena.§.celsus.hoc tenet hic Inno. ¶ Quæro qđ si sunt tres iudices dati cũ clausula qđ duo sufficiãt:nũqđ si iudicãt vnà cũ tertio excõicato valeat sñia duorũ? rñ. sic,ꝑ virtutẽ clausulæ cui inhæsisse videntur:vt.ff.de arbi.l.sed si cõpromissum.ut res potiꝰ veleat q̃ pereat ita tenet hic Inn.& sic vtile ꝑ inutile nõ vitiat.nõ obst.ff.de arb.l.pedius.§.j.qa ibi totũ erat inutile,ꝑpter defectũ ɔpromissi cuius forma seruari nõ poterat.

CAP. XL.

1 *Electio an teneat si omnes sunt excommunicati.*
2 *Ius eligendi non probatur per instrumentum electionis:& est duplex.*
3 *Examinatus semel an debeat iterum examinari.*
4 *Actio an quæratur postulato.*

SCriptum est. Quando postulatio cũ electione concurrit, hæc decretalis distinguit aut numerus postulantiũ est duplo maior aut nõ. Primo casu si postulatus est idoneus, ɔfirmat.si aũt est indignus ignoranter,tũc cassatur postulatio ratione indignitatis, & electio rõne numeri paucitatis. ¶ Sed si postulantes postularũt scienter indignũ confirmabitur electio. & idẽ si postulantes nõ sunt duplo maior pars. Et diuidit in quatuor partes. primo ponit arenga decisa.scđa ibi.sane.narrat factũ electionis & postulationis.tertia ibi,verũ.ponit cã cõmissionis.quarta ibi, per apostolica.ponit ɔmissionis forma.¶Casus. vacante ecclesia Cõstantinopolitana cũ immineret electio facieda,nonnulli archidiaconũ postularũt videlicet nouem canonici septẽ ꝑpositi, & duo procuratores vice & nomine vniuersitatis conuentualium ecclesiarũ. Alij verò videlicet.xvi.canonici elegerunt plebanum sancti Pauli de Venetijs:demũ vtraq; pars coram Papa prosequebatur factum suum per procuratores constitutos hincinde.procurator autem electi confessus fuit in iudicio postulationem factã a duplo maiori parte:sed eam confessionẽ ilico tanq̃ erroneã reuocauit. Papa commisit causas istas & primò mandauit inquiri de meritis electi & postulati apud Venetias, vbi ambo nati, & diutius ɔuersati sunt:de alijs vero ĩquiri apud Cõstãtinopolim.vbi postulatio & electio fuerũt celebratę.& si partes ɔsenserunt q̃ notarius Papę diffiniat. ꝓcedebat hoc modo vt si constiterit de mutuo ɔuenisse consensu.i. capituli & habentium ius in electione, quod ad electionem patriarchę septem admitterentur prępositi,q non erãt de gremio ecclesiæ,& duo alij ex parte vniuersitatis plãtorũ cõuentualiũ ecclesiarum ꝙ inter omnes facerent duplo maiorẽ numerũ.q.xvj.electores plebani:dictus notarius vice Pape dẽret admittere postulationem nisi contra postulatum aliquid probaretur ꝙ impediret promotionem ipsius. Si autem non esset duplo maior pars, cõfirmaret electionẽ & hoc qñ vterq; dignus existit, Si aũt solus postulatus esset indignus, si quidem postulantes fuerunt per ignorantiam circũuenti, casset tam postulationem q̃ electionem.Si autem sciẽter,ɔfirmet electionẽ factã de persona idonea cũ propter priuationem postulãtiũ in electores ius reddat eli-
1 gendi.¶†Dicit Inn.ſm quosdã ꝙ etiam si omnes essent excõicati,non tñ per sententiã iudicis,ꝙ tenet electio.Inn.tñ qa in cõtẽptum canonicorũ factũ est, qui solus contemptus sufficit ad cassationem:vt no.s̃.eo.c.bonæ.per Inno. dẽt cassari. ego dico ꝙ si est notorium ipso iure,non valet.& accipio notorium largè ẽt p famã.ut no.ff.de testa.l.cum lege. Stricte autẽ dicitur notoriũ,qđ rei indubię indubiã facit fidẽ.ista postilla cadit super. c. proximo nõ hic.¶Ibi in Apocalipsi.iiij.c.& expone vt not.in ꝓemio Specu.¶Ibi plebanum.not.fieri electionẽ de alia ecclesia.¶Ibi,de numero.s.duplo maiori.¶Ibi per instrumentum tñ suspectum, vel qa noĩati in instrumento nõ probant ꝙ apud eos esset ius eligendi
2 cũ de iure cõi ꝑtineret ad eos.Io.an.Et sic no.ꝙ †per instrumẽtũ electionis nõ probatur ius eligendi.Nã ius eligẽdi est duplex.s.regulare & naturale & istud ɔpetit capitulo ipsius ecclesiæ. quoddã est nõ naturale ut qđ ɔpetit ex speciali ɔmissione & istud nõ ꝓhibet ut hic.¶Ibi,postea glo.dicit ĩcõtinẽti.tu dic qñq; ante sñiam qa cõfessio ꝓcuratoris nõ cõsonabat cũ iure cõi.¶Ibi altera.s.postulantium.Et no.ꝙ dictio altera inter duas partes ponit vt. C.de fur.l.ancillæ.¶Ibi,fundatã.i postulationẽ ꝓferendam.¶Ibi, apud Venetias qa quãtus qualisq; ɔuersationis quisq; sit, scitur ĩ loco vbi cõuersatus est:& testes illius loci melius ꝓhibẽt testimoniũ veritati.ut l.ij.C.vbi de ratiocinijs agi oportet.¶Et no.super diuersis articulis testes examinari in diuersis locis.Ibi,de mutuo.i. cõi. vñ Papa hic cõmisit examinationẽ & si quidẽ partes ɔsentirẽt ꝙ notarius Papę deciderct,ille diffiniret alias remitteret cãm instructã ad Papã.¶Ibi ex parte vniuersitatis.no. ꝙ vna pars põt cõmittere vices ipsius partis, non autem totius capituli etiã vno contradicente ſm Inn.¶Ibi,cõcedendo.no.ꝙ Papa qui annuit postulationi,dicitur concedere postulatum.¶Ibi,postulationem.s.factã de indigno.¶Ibi quã electionem.s. factam à tertia parte. ¶ Ibi, scienter indignum indignitate peccati, in quo perseuerat postulatus:secus si pateretur defectum puta natalium quia tunc non cassaretur postulatio:ut.s̃.c.innotuit.dicit Inn. sup verbo indignũ, indignitate peccati in quo ꝑseuerat, sed si pateret defectũ absq; suo defectu,sicut est illegitimè natus:vt.C. de naturalibus libe. l. lege Anastasij | iste non dicitur propriè indignus, sed pati defectum : nec priuarentur postulantes potestate eligendi nisi cassatã postulationem irritare vellent.Inno. simile habes in alia materia. C.de his quibus vt indignis.l.hæreditas.& per Cy. C. de hære. insti.l.si pater.¶No.in isto.c. quod cęteris paribus vel parum disparibus electio præualet postulationi.¶Quæro vtrum istud capitu-
3 lum cõtinet ius commune.respon.sic:quia tradit regulã.¶†Quęro vtrum semel examinatus debeat iterum examinari? respõ.sic,
a si transit ad longè altiora ſm Berñ.& ideo doctorati a in iure si assumantur in auditores sacri palatij, debent iterum examinari. & sic de facto seruatur.¶ Quæro,certum est ꝙ ius patronatus innitit gratiæ sicut ius postulandi:nũquid ergo q̃ denegat hãc gratiã: qa non admittit præsentatum vel postulatum, teneatur actione iniuriarum. dicit hic Innoc.ꝙ sic per.l.j.§ permittitur.ff. de aqua quoti.& æsti.quòd est no.dignum.¶ Sed an criminaliter extra ordinem? videtur quod sic,vt in.l.vlt.ff.de priuatis delictis. Adde dicit glo. quod priuatum crimen quando agitur ad vindictam publicam,habet instar publici iudicij.ff.de procur.l.licet.§.j.non tamen per omnia,ut not.in.l.pe.ff de condi.ob causam.Tu dic cessare crimina ẽm pœnam.ff.de relig.l. at si quis.§. generaliter.ff. de infami.l. qui autem. ¶Quæro nunquid vox prælati transeat ad ecclesiam dormitantem.i.vacantem? rñ.non facit. ff. de fideicõ.
4 libe.l.cum quasi.§.eleganter.¶†Quæro an aliqua actio detur postulato. Rñ nõ, sed de gratia cõcedit ei misericorditer superioris officiũ implorare: sed electus nõ implorat misericorditer sed de rigore iustitię facit.ff.de reli.l.si qs sepulchrũ.dicit Inno. ꝙ si vnus ꝓ pluribus admittat, tot hẽt voces quot dños.dt Ber. ꝙ si minor sciebat postulatũ indignũ nõ reꝓbat eorũ postulatio:secus si maior.dt Io.an.ꝙ electio nõ põt diuidi,videlicet ꝙ qdã ꝓcedant per cõpromissum alij ꝑ scrutiniũ:qa forma capituli,qa ꝑpter.non põt diuidi.

ADDITIO.

a ¶ Doctorati in iure si assumant in auditores sacri palatij debent iterum examinari. & sic de facto seruatur secundũ Bald. hic quẽ referũt & sequunt doc.in multis locis & ita ẽt nunc de facto seruat in personã rñdendi.do.Anto.pomi.doc.excellentissimi qui quis ꝓprio motu Iulij secundi pontificis fuerit creatus auditor ut ipse scripsit qđ motu ꝓprio fuerit creatus nihilominus in festo sancti Antonij q̃ erit dies mercurij ꝓxime examen suum facere debet & ita etiam.d Fel.refert se similiter fuisse examinatum quando fuit creatus auditor prout ipse alibi refert.

diuidi,sed vt omnes per scrutinium aut omnes per cōpromissum
& totum hoc incontinenti & vno contextu.& instrumentū qđ in-
de fit,non dicitur factum ex interuallo:vt not.in l.duos reos.§.fi.ff.
de duo.reis.in glo.idem in instrumento.

CAP. XLI.

1 *Eligere habentes prelatum si intra tres menses non eligunt, carent potestate eligendi ea vice & deuoluitur ad proximum superiorem.*
Et quot dies capiant isti tres menses.nu.3.
2 *Mensis quot dies habet.*
4 *Statutum de tribus mensibus intra quos eligentes eligere debent, aliàs carent potestate eligendi:an habeat locum si ecclesia regularis patiatur defectum alicuius prioris.puta claustralis:abbas tamen viuit.*
5 *Electio hospitalis,massarij,vel prioris hospitalis,qualiter fieri debeat.*
6 *Capitulum ecclesię regularis si non eligunt intra tres menses,deuoluitur potestas ad diœcesanum,qui se eligit, sed nō confirmat,an currat ei tempus.*
7 *Episcopus ad quem fit deuolutio,an teneatur requirere suum proprium capitulum.*
8 *Et si fuerit negligendo in eligendo deuoluitur ad suum archiepiscopum.*
9 *Tutorem debet mater petere filio impuberi intra annum:aliàs priuatur successione impuberis.*

NE pro defectu. Vide qđ no.j̃.eo.si cōpro
missarius.in glo. scilicet. li.
vj.an propter impedimentū vnius mensis restituātur
tres menses?videtur ꝙ sic.j̃.e.si electio ex eo. lib.vj. dic
qđ cū tp̄s sit vtile,solet vtile vtili cōiungi, & nō āpliari. nō ob. ꝯtrū
ibi nō est restitutio tp̄is sed noua vacatio.s.de facto, licet de iure sit
vna & eadem vacatio.vel ibi lex vltra ꝓcedit.& sic nō ob.ff. de mi-
no.l.fi. Aliud est enī tēpus instituere aliud restituere.vt in auth.ei q
appellat.C. de temp. appel. Tamen quo ad capitulū nostrū omne
tempus impedimenti subducitur de medio siue impedimentum
sit in princip.siue in medio, siue in fine.nec est necessaria in inte-
grum restitutio, vt euitetur circuitus, & ecclesię viduatę prouidea-
tur clericus,ne lupus rapax inuadat ouile saltem seminando discor
dias sicut scriptum est,iniquus homo.i.diabolus seminauit zizaniā.
& quia litera non distinguit de impedimento principij medij vel
finis, & sic præscriptio ista est dierum vtilium.i.habilium per to-
tum contextum seu tenorē præscriptionis trimestris, & dies vtiles
coniunguntur & tempora impedimenti occultantur:ut l.ij.§.dies.
ff.quis ordo in bonorum possessione seruetur. Cū igitur text.nō di-
stinguat,nec nos distinguere debemus.ff.de publicia.l de precio.ff.
de testa.milita.l.in fraudem.l fi.ff.de bonis autho.iudi.possi.l.in vē
ditione. §.de tēpore.ex his surgit talis conclusio,ꝙ tempus qđ da
1 tur electoribus est vtile.i.dierum efficaciū secundū Inno. ¶ †Si illi
ad quos spectat eligere prelatum cathedralis, vel regularis eccle-
sie.j̃.tres menses iusto impedimento cessante non eligunt,eligendi
potestate carent ea vice,& ad primum superiorē deuoluit.in prima
2 proemiū.in scđa statutū.scđa ibi,statuimus.¶ †Quot dies habebat
mensis?dic ꝙ tot quot currunt in Kalendario.& id qđ deest mensi,
supplet ex sequēti:vt plenè no.j̃.e.quā sit.super verbo,mēsem li.vj.
Sed in ꝯtibus & statutis municipalibus videtur ꝙ sit duodecima
pars trecētorū.lxv.dierū & sex horarū.tene gloss.s̃m artificialē di-
uisionem.sic,dies aľr sonat in ęstate,aliter in hyeme:quia sol hoc fa
cit,& rerum naturam sequi oportet.dicit magister hystorię schola-
sticę in Exodo, qđ in exponendo scripturas. xxx. dies pro mense
ponimus.tex.no.de reg.iur.l.vbi lex. sed ibi vnus dies addit de gra-
tia C.de tempo.app l.j.¶ Ibi, lupus.i.diabolus hæreticus tyrannus,
prędo.& no.quod vbi non est pastor,lupus triumphat.¶ Ibi, cathe
dralis,id est episcopalis.Innocen. ¶ Ibi, regulari supple collegiata
quacunque in qua sint clerici vel conuersi viuentes communiter
sine proprio.¶ Idem si ei prouideretur per superiorem s̃m Inn.&
Cōpostel.¶ Ibi,cessante.tunc enim si impedimentum adesset, non
curreret tempus:qa non leditur ex tēporis cursu qui negligens nō
fuit:vt j̃.de elec.c.fi.& not.in authē.de ap.col. viij. Et hoc verū nisi
esset modicū impedimentū qđ esset in suo arbitrio remouere.ff.ex
qui.cau.ma.l.sed & si per p̄torē.§ ij.¶ Aliquando tamen iuste impe
dito currit pręscriptio,sed indulgetur restitutio.ff.de ser. ru. præd.
l.& attilicinus.qđ dic ut not.Cyn. C. de p̄ci.impera. offe.l.quoties.
¶ Et adde qđ si tempus est vtile,vel quasi , aut est in totum vtile &
non currit præscriptio inchoanda vel inchoata:aut est vtile quo ad
principium postea continuum,& tunc aut est impedimentū à prin
cipio,& nō currit:aut superuenit præscriptione currente:& tūc nō
interrumpit:qa non numeratur inter modos præscriptionis inter-
rūpendę naturaliter vel ciuiliter nec etiam dormire facit quin in-
terim sua natura currat. Sed si quidē est impedimentum iuris vel
iudicij,& currit,sed datur restitutio.ff.de offi.p̄si.l.senatusconsulto
tamē posterior mora dietim eā cōsumit & corrodit vt.ff.de mino.
l.fina:aut est impedimentū facti & tūc aut cursus debet oriri ex ne
gligentia & non aliter:& impedito datur restitutio:quandoque ta-
mē currit facto naturę & nihilominus datur restitutio vt d.l. & at-
tilicinus. ¶ Cōsidera , ibi loquitur in eo qui est impeditus in quo-
dam ire & agere,non in actione proponēda.Nam ista sunt valde di
uersa.Et quandoq; quis seruatur i lęsus ipso iure.ff.de publi. cæsar.
C.qui pet.tutor.l.cū à matribus & C.de appel.l.p̄ses.& in auth. ei.q
appellat.C.de tempor.appel. ¶ Et qnq; ꝯ fortuitos casus nō est da-
re remediū vt C.si cer.pet.l.incēdiū.Sanè diuersę materię ꝓ autho
ritate potētiū legē cōdere,vel interpretatione prudentū, vel ratio-
ne diuersitatis,vel emergentia casuum diuersorū non possunt cō-
petēter vni regulę subijci.ar.ff.de vsur.l.mora.& ff.ex qui.cau. ma.
l.j.in fi.& ff.de legi.l.nō possunt & ideo ex legū memoria tuā sciētiā
3 funda.¶ † Quæro quot dies capiant isti tres menses? & vr̃ qđ.xcj.&
dimidium.nam.lxj.dies faciunt duos menses vt ff.de regul.iur.l.vbi
lex.ergo. xxx. dies & dimidius faciunt alium mensem per locum
à proportione numeri.Contrarium dico,ꝙ immo inspiciuntur mē
ses s̃m cursum Kalendarij:& si aliqua dies cucurrerit ex primo mē-
se,supplebit ex sequentibus s̃m Io. and. quia ista denumeratio est
certa & non fallit,nec fallitur.¶ Porro illa opinio est ęqua q̃ vtriq;
4 parti est vtilis. vt ff. de solutioni. l. cum stichus. ¶ † Quæro , vtrum
istud statutum de tribus mensibus habeat locum si ecclesia regula-
ris patiatur defectum alicuius prioris puta claustralis, abbas tamen
qui propriè dicitur prelatus viuit? respon. non : quia talis ecclesia
non dicitur viduata. Nam sponsus eius viuit sicut mulier non dici-
tur viduata mortui. ¶ Item viuente marito licet filij sint , non po-
test dici iste sponsus,cum ecclesia habeat alium sponsus scilicet ab-
5 batem.l.j.in fin.ff.de his qui not.infa. hoc tenet Inno. ¶ † Qualiter
fiat electio hospitalis massarij,vel prioris hospitalis.not.j̃.eo.c.ex
eo.quod.in pe.glo.li.vj.¶ De massario communis habes.ff.de vsu.
l.Caius.& in auth de defensoribus ciuitatū.§. pręcepta vero.quòd
ciues possunt reducere ius eligendi ad paucos,notatur in authenti-
co de defenso. ciui.§.interim.vbi omnino vide propter impossibi-
litatem congregandi multos deuenitur ad paucos. ¶ † Quæro etiā
6 ꝙ capitulū ecclesie regularis nō eligit abbatem.j̃.tres menses,& sic
deuoluta est electio ad diœcesanū & diœcesanus eligit, sed nō cō-
firmauit,vtrū currat tempus diœcesano?quidam dicunt aut diœce
sanus viuit,& non requiritur alia cōfirmatio:aut eligit &,tūc sic.po-
test ergo eligere vnum quem vult,& si assumit viam eligendi, ꝯfir-
matio debet sequi:si ꝓuidēdi hoc verbo cōfertur plena prælatura.
adde quod no.j̃.eo.c.pe lib. vj. Et hic per Ioā an. ¶ † Sed nunquid
7 ep̄s ad quem est facta deuolutio , tenetur requirere suum propriū
capitulū?r̄ndeo nō:qa ad capitulū nulla fit deuolutio. Nam de ep̄o
loquitur lex,nō de capitulo.ar.ff.sol.ma.l.si vero.§.de viro in ratio
ne sui & C.de codi.l.illam qa id qđ nō exprimitur,ꝓ cauto non ha-
betur.j̃.e.c.quamq̃.lib.vj.& ibi plenissimè.vide de materia deuolu
tiōis.ar.ꝯ.C.de indicta vidui.l.fi.sed loquitur in ꝑsonis correlatiuis
q̃ ꝓmiscuo sensu iungunt & si ep̄s morit nō deuoluit ad capl̄m eiꝰ
qa istud ius nō cōpetit ep̄o nāliter sed accidētaliter,& pręter, natu
ram.& in talibus capitulū ecclesię vacantis nō supplet vices ep̄i. ut
8 j̃.c.j.ne sede va.li.vj.¶ † Sed qđ si ep̄s fuit negligēs,nūquid deuoluit
ad archiep̄m suū?r̄ndeo sic. & ita successiuè donec veniat ad apo-
stolicū: q nō habet posteriorē q possit supplere vices eius.sic aqua
currit donec inuenit stagnum in quo residet.ff.de acqui. re.domi.l.
9 lacus & stagnum.¶ † Extra scias qđ aliquādo pęnę sunt ambulato
rię gradatim,aliquando non ponunt doct.exemplum si mater non
petit filio impuberi testamentario & legitimo tutore carenti,tuto-
rem infra annum,priuatur successiōe impuberis.pone ergo quod
auia.j̃.sequētē annū nō petierit , neq; tutelę renūtiauit : ita ꝙ aperi-
ret tutelā legitimo tutori nunqd priuabit auia ? quidā dicunt ꝙ sic.
Alij dicūt ꝙ nō.nō est materia hic. dixi. C.de impub. & alijs sub.l.
precibus.in lectura mea. ¶ Quid etiam si priuatur nō cursu tempo
ris,sed ex quasi maleficio qa cum esset tutrix,trāsiuit ad scđa vota,
siue ad carnalem copulam ex arrupto tutela habita pro delicta non
petito tutore.vt in auth.de nup.§.si aūt tutelam.& no.insti.de cura.
§.interdum.& auia inuenitur in simili defectu , vel in negligentia
a annali.Similiter sunt opiniones a :tamen Barto.tenet auiam simili
ter priuari,& locum esse exclusorio edicto quemadmodū si mater
esset mortua a principio,& viueret auia: sed si viuit auus paternus
& auia siue materna siue paterna, videtur mulier excusari.arg. in l.
credendum.ff.qui petant tuto.sed ut dixi de hoc alibi fiet sermo.&
non mireris si vna materia deriuatur ab altera , quia hoc non po-
test esse nisi vtile.

ADDITIO.

a ¶ Vide Fran.curt.consilio.xlvj.inci.super controuersia.

CAP. XLII.

1 *Scrutinij forma est difficilis.*
2 *Vtilis forma per inutilem non vitiatur.*
3 *Electio non valet si dicatur,eligo tamen si est dignus.*
4 *Coditio nō debet adijci,si statutū dicit, ꝙ respōderi dēat clarè positionibus.*

5 *Procurator si eligit indignum,an noceat domino.*
6 *Electio si debet fieri cum consilio alicuius:illo mortuo non est expectandum consilium.*
7 *Consensus canonicorum non habiti in communi an valeant.*
8 *Consensus pertinet ad capitulum.*
9 *Legis quatuor sunt virtutes.*
10 *Publicatio est duplex.*
11 *Consensus debet esse simplex.*
12 *Substantia & forma electionis qualiter differant.*
13 *Forma naturalis quid sit.*
14 *Validum non sequitur per actus inualidos.*
15 *Cardinales sunt de clero, & in clero romano.*
16 *Paradisus est naturalis patria nostra sicut Deus est pater noster.*
17 *Dictio quia, est redditio causę.*
18 *Dictio propter quandoque significat causam propinquam,quandoque remotam*
19 *Opiniones captiosę non sunt sequendę.*
20 *Electio an locum habeat si non sint in collegio nisi tres, vnus, vel duo.*
21 *Dictio mox,secundum subiectam materiam recipit diuersa significata pro ut materię congruit.*
22 *Ius eligendi non ordinatur naturaliter ad compromissum.*
23 *Compromissum an valeat, si compromittitur in vnum.*
24 *Presumitur vnusquisque idoneus compromissarius.*
25 *Procuratoris vsus est necessarius non voluntarius.*
26 *Collegium quomodo potest consentire.*
27 *Procurator debet esse talis in quem possit cadere exercitium iuris & facti.*
28 *Scrutator vnus si recedat an alij poterunt scrutari.*
29 *Testimonium testis qui deponit in publico,an sit validum.*
30 *Separatio destruit humanum opus.*
31 *Expectari debet qui non potest comparere.*
32 *Consilium quod debet habere extra collegium an sit de substantia.*

QVia propter. Pro intellectu huius decretalis
vide quod no.j.eod.sicut cum
li.vj.in glo.No.qd̃ si oēs de capitulo sunt mortui,alij de
bēt substitui, & seruari forma istius.c. secus si collegiū
destructum authoritate superioris.j.eo.c.statutū felicis.in pe.glo.
¶ Ibi etiā no.ꝙ numerus nō facit collegiū nisi debeat habere præ
latum.¶ Scrutari aūt seipsum nemo pōt, nisi in libro ꝯsciētiæ q̃tū
1 th ad ꝓpositū spectat ista scrutatio non est authētica.¶† Et nota
qd̃ difficile est formā seruare ꝑ viā scrutinij. Et ideo media forma
siue mixta est inuēta.j.eo.c.cū expediat.li.vj.& ibi not.in gl. est er
go cardinales qa vice dei eligūt ad aliquā formā non astringunt.ut
2 j.eo.sicut.in glo.no.ista.li.vj.¶† Dicit tex.via quā elegerit ,hic sibi
a pateat [a].ff. qd̃ met.cā.l.si mulier.tn̄ vtilis forma per inutilem non
vitiatur vt.l.iij.ff.de test.mili.Dūtamen quis non sit contrarius sibi
ipsi saltim in conclusionibus ut l.j. C. de furtis.l.fi.C.de codicillis.
¶ Qui eligit vnū incōpatibile alteri renūciare tenetur, & tacitè videtur,etiam si protestetur contrariū , vt.j.eod. c.vt qui duas.lib.vj.
¶ Et libellus per electionem declaratus procedit ac si à principio
fuisset specificatus.¶ Ibi in glo. proponendo ergo. Et sic appellatio alternatiuę declaratur postea ,& valet.licet Io.an. videatur dicere cōtrariū.Debet omnis electio esse clara & certa,ita vt non supersit quæstio voluntatis,vel alia probatio requiratur voluntatis
3 sic.j.e.c.procu.li.vj.¶† Vnde nō valet si dicatur,eligo si est dignus.
quia si valeret,per hāc cautelam posset euitari pęna eligentium in
dignum :& licet tacitè hęc conditio videatur inesse,tn̄ nō inest per
oīa qa nō quo ad pęnā,sed solū quo ad electionis efficaciā.ut.j.eo.
4 c.fi.li.vj.† Vnde ex hoc no.ꝙ si statutum dicit,ꝙ debeat clarè inde
ri positionibus non potest adijci conditio etiam quæ tacitè subintelligit ex cōiecturis.Item duplex est electio.s.secreta in scrutinio,
& hanc facit quilibet per se:& in secretario etiam cōmunis,& hanc
facit vnus vice omniū in capitulo : si tamen plures faciunt quilibet
vice omniū,non vitiat.arg.ff.de aur. & arg. leg.l. pediculis.§.labeo.
Si electio cassatur integrū tēpus de nouo dat.j.eod.si electio ex eo.
lib.vj.ar.ff.de ver.ob.l & ideo hęsitat.An sit differentia inter oēs in
plurali nnmero & omnis in singulari. Bart.dicit ꝙ sic:quia in plurali ponitur collectiuè , in singulari distributiue : vt ff.de iure fisci.l.
moschis.ꝑ Bart.dic vt.l.si pluribus.ff.de leg.ij.Et pluribus obiectis
electo sufficit alterū ꝓbare qd̃ per se suffecisset opponere. ff. de appel.l.scio.nisi se astrinxisset offerēdo se paratū omnia probare. j.c.
5 c.is qui cōtra.in vltima gl.vbi omnino vide.¶† Compromissarius
ęquiparat generali ꝓcuratori cuius negligentia nocet dn̄o in tpis
cursu:qa in hoc dn̄s cōcurrit cū ꝓcuratore.de ver.obli.l.cū filius.§.
6 in hac sed † prauitas puta si eligit indignū,nō nocet domino:qa factū cohęret ꝑsonę delinquētis.sed nō factū est in rē. j.e.si compromissari⁹ li vj.& est subtilis rō.Si ꝓcurator respōdit credit vł nō credit,cū iurauerit in animā dn̄i.intelligit credit vel nō credit s. domi
nus.j.eo.c.ꝓcurator.lib.vj.¶ In glo.bene dicit & no. Adde ꝙ confirmatio malè petita potest bene peti:secus si in electione sit vitiū
declaratū.j.eo.c.si cōfirmationē.lib.vj. ¶ Si duę procurationes de
iure incompatibiles vel de facto ꝯtrarie apparet sub vna die , neutra valet:vt no.j.eo.c.si qs iusto.in gloss.per ordinem. ¶ Quid operetur reseruatio Papæ,quid prohibitio,quid decretū.j.eo.si eo tpe.
7 in glo.puta.vbi oīno vide.¶† Si electio debet fieri cū cōsilio alicuius,illo mortuo nō est expectandū consiliū:sed si de ꝯsensu nō pōt
fieri electio.vt no.in c.vnico.ne sede vacan.in glo.quid si.lib.vj. ar.
ff.de arbi.l.pedius.§.in seruū.vbi est collegiū,electio ꝑtinet ad collegiū:vbi nō est collegiū,electio ꝑtinet ad patronū:vbi non est patronus eps̄ habet ꝯferre.vt no.j.e.c sciāt.cuncti.lib.vj.tn̄ ēt inferiores
pręlati habent cōferre beneficia ad suā collationē spectātia:vt not.
in c.si eps̄.de supplen. neg. pręla lib. vj.Solet dubitari nunquid valeāt cōsensus canonicorū nō habiti in cōmuni?dic ꝙ nō: in electionib⁹ in qbus qd̃ nullū est ab initio nō recipit suffragiū ex post facto
secus in alienationibus si p̄cessit tractatus in cōi.vt no.in c. dudum.
8 in glo.si igitur.de rebus ec.nō alie.lib.vj.¶† Et no.ꝙ ad capitulum
pertinet ꝯsensus qui pōt cōualescere:ut l.receptū.ff.cōmunia prædio.authoritas eīn & decretū nō pertinent ad īferiores.i.ad canonicos,sed ad superiorē:& dēt interponi ab initio & nō dudn̄ post: qa
ita volunt iura vt ibi no.Nā pretorē cōtemnit qui eius authoritatē
vel decretū debito tpe nō requirit:& iurisdictio semp dēt ꝑuenire
nō ꝑueniri:qa esset ꝑposteratio vt no.in l.instar.C.de iure fisci.li.x.
¶ Quia diuersitas formarū inducit confusionē,vt ne quis suo arbitrio tradat formas fuerunt olim inuentę formulę actionū ꝓponendarū:vt.ff de origi.iur l.ij.& ff.de fur.l.si seruus nauem.& qui cadēbat à syllaba cadebat à toto propter legis authoritatē seruandā.sed
hoc fuit in actionib⁹ emēdatū vt nō caderet à iure q cadebat à syllaba:vt C.de formulis.l.j.dummodo seruaretur in libellis realitas libellorū,& cōsonantia effectus ad causam.i.ꝙ cōclusio esset de corpore suę causę ff de neg.gest.l.actio C.de interdictis.l. incerti.& vt
ita dixerim non fuit sublata realitas formę sed superfluitas figurę.
¶ Or ad illud exemplū ꝓcedit hic consilium:qa vt ex certis formis
jus sumatur,statuit tres formas in qualibet electiōe pastoris ecclesię viduatę & nō habet locū nisi in ecclesijs collegiatis & in principalibus pręlatis per quorum obitum vt priuationem dicitur ecclesia viduata secundum Ber.¶ Et ponit istud c. tres formas siue vias.
vna est per formam siue viam scrutinij.secunda per viam compromissi.tertia quæ non est proprię forma,sed releuatio forme scilicet
per viam inspirationis. prima forma ibi , & cum electio. secunda
ibi,vel saltem.tertia ibi nisi forte.& subdit quod qui pręter scriptas
formas eligere attentauerit,eligendi ea vice.i.in proxima electione
vt s̄.eo.c.cum vintonie.potestate priuetur per sententiam.¶ Demum prohibet in negocio huiusmodi electionum procuratorem
constitui nisi ab absente impedito,de quo impedimento faciat fidem proprio iuramento & tunc committat vni de collegio. ¶ Demum electiōes clandestinas reprobat : mandās statim cum electio
fuerit celebrata,solēniter celebret,& publicet scilicet clero & po-
9 pulo.¶† Et not.in isto.c.quatuor virtutes legis.s.imperare, vsque
ibi,vel saltim:ꝑmittere,vsq; ibi,nisi forte.& qa exceptiōes sunt etiā
de virtute legis ponit exceptio.in d.ver.nisi forte. Alia virtus legis
est punire in.d.ver qui vero.Alia virtus est vetare,in ver.illud autē.
saluo ꝙ in casu necessitatis permittit,licet regulariter vsus ꝓcuratorius sit volūtarius.ff.de ꝓcu.l.j.§.vsus.Alia virtus legis est reprobare.& istud quodāmodo est punire qa irritatio actus dr̄ pęna:in ver.
electionis quoq;.¶ Ibi,celebrāda.qd̃ intellige vacāte ecclesia de iure & de facto.j.de cōcęs.prębē.c.j.& c.ꝙ nostris ho.¶ Tu dic ꝯ.s̄.
eo.c.bonę.s̄m Io.an.qa ecclesia dicit viduata si vacat eccl̄ia de iure,licet nō vacet de facto.¶ Ibi,tres,& nō plures nec pauciores.:qa
à tenore legis nō est recedēdū. Alij dicūt ꝙ pn̄t esse plures qa in maiori numero minor cōtinet.¶ Ibi de collegio.s.eligētiū.Inn.¶ Ibi,
fide digni.qd̃ p̄sumit,nisi ꝯriū ꝓbet.ff.de lega.ij.l.cū pater.§. rogo.
¶ Ibi secreto,C.de test.l.nullū.ibi,in scriptis,manu ꝓpria cui in hoc
dat fides,¶ Ibi,publicēt,nō refert,nō refert ꝑ quē:vt no.j eo sicut
cū.in tertia gl.lib.vj.¶ Ibi,ecclesię viduatę.hic patet ꝙ nō loquit de
electiōe plebani,& similiū:qa ꝑ eorū obitū ecclesia nō viduat & qa
eorū ecclesia nō est collegiata.¶ Ibi nō valeat.s.ipso iure:qa deficit
in substātia formę s̄m Inn.& Cōposte. ¶ Ibi,cōmittat.s.per totum
capitulū nemine discrepāte:qa litera dicit,omniū vice prouideant.
nō eīn possunt vice omniū, nisi ab oībus habebāt mādatū. de hoc
dic vt no.j.eo. c.sicut cū.lib.vj ¶ Ibi,quasi inspirationē.ideo dicit
quasi,qa solus Deus nouit an inspirauerit necne.Nam qn̄q; est sp̄us
mandax in cordibus hominū.tn̄ inspiratio p̄sumit quādo inter eos
nulla fuit disceptatio sed oēs vna voce dixerūt , Benedict⁹ q venit
in noīe dn̄i.hoc modo fuit electus,vt dicit,Gregorius vndecimus.
¶ Ibi,aduocari.no.qd̃ qui nō debet aduocari nō pōt mittere procuratorem.

ADDITIO.

a ¶ Vide quid per istam regulam inferat Bal.in c.ad audientiā.el.j.de rescript.
vide in alle.meis factis in causa Io.do.de vegijs & quæ scribit circa hanc secundam do.Anto.pomis in subscriptione quam fecit ad conferentiam eorum
quæ dixi ut habeo in filzia mea &c.

curatorem.¶ Ibi.si opus fuerit,id est si exigatur iuramentū.& facit j.eo.c.nulli licere.in fi.lib.vj.¶ Ibi ciandestinas.qa qđ fit clam, plu mitur fieri mala fide.ff. de admi. tuto.l. nō existimo. ¶ Ibi,publice tur clero & populo.& hoc per quēcunq;,cū ista publicatio nō fit de
a substantia formę,sed de post formā ſm Inn.& Cōpost.¶ Dic ergo φ quęda est forma a ducens ad substantiā,id est ad essentialem substantiā:& sine ipsa factū est nihil.ff.de transac.l.cū hi.§.si ptor. qda est forma ducta à substantia:qa substātia præcedit,& ipsa forma accidētalis siue qualitas sequit̃ substātia:& ista nō dat esse rei, sed respicit cōsequētiā eius:vt ff.de tutelis.l.muto.§.si sub cōditiōe. & C.
10 de pci.impera.offer.l.vniuersa.& C.de tuto.& cura.qui satis.nō dede.l.fi.¶ † Itē no φ est duplex publicatio.prima q̃ fit in capitulo & ista est de substātia efficiente sine qua electio est nulla:vt s.eo.c.§.j. ¶ Alia est postrema,q̃ fit clero & populo:& ista nō est de necessitate substātię licet fit de beneplacito latoris canōis:& est facere populo quādā predicā ad refrigeriū & cōsolationē cleri & populi.argu.C.publicę letitię vel cōsulum l vnica.li. xij. ¶ Videamus igitur p ordinē de his quæ sunt de substātia formę, & de his quæ sunt de substantia cōsensus,& de adiacētibus,& cōsequētijs istorū. Et incipio ab his q̃ sunt de substātia ɔsensus; secūdò narrabo ea q̃ sunt de
11 substantia formę:tertio prosequar reliqua. ¶ † Consensus igitur requiritur tanquam naturale fundamentum & debet esse simplex.i. sine plica vis vel metus,adeo φ si violentia coarctet electores, vel clamor furibundi populi, electio dicitur ipso iure nulla: quia non dicitur liberum quod quoquo modo est coarctatum. ff.de condi. & demon.l.titio centum.§.j.arg.ff.qui & à quibus l.si optio tamen metus non præsumitur nisi probetur maximè si posteriora sponte facta sunt:non dico φ per ea purgetur metus; quia cum electio est nulla,vitium nō potest purgari,ut s.e.c.in causis Nō obstat qđ no. ff.de condi.ob turpē causam.l si ob turpem q ibi loquit̃ in actu reconciliabili.¶ Prętérea in recōciliatione requireretur solennitas in ipsa factione à principio:ut C.de nup.l in copulādis.& l.fi vt ppo nis.Metus aūt post factū non vitiat actum. Et qa ista sunt dubia in facto,sunt ventilanda in examine cōpetenti.Interim in fauendum
12 est possessori.xxiiij.q.j.in summa.¶ † Porro hęc est differentia inter substantiā & formā electionis.Nam substantia requirit̃ in omni electiōe de modo tam prelatorū quā canon:corū, quā quorūlibet eligendorum:quia in omnibus requiritur consensus,scilicet eligentium vt incipiat,& per consensum electi, vt perficiat.Forma autem ingenialis siue industrialis istius consilij non requiritur in ecclesijs viduatis per obitum sui sponsi.¶ Est autem sponsus ecclesię ille qui est principalis prælatus quia ecclesia non potest habere nisi
13 vnicum sponsum secundum Bern.¶ † Forma naturalis est propria essentia rei. Forma artificialis est propria cōpositio rei in his quæ ordine constant.Forma est vltima perfectio ordinis.¶ Causa efficiens electionis est consensus actiuè in eligente, passiuè in electo. ¶ Causa materialis est nullò substantiali prętermisso omnium requisitorum internuentus,sicut ille qui adoptatur est causa materialis adoptionis. Ita qui eligitur est causa materialis.i.susceptiua electionis.¶ Causa finalis est vtilitas ecclesię.Et quia non debet ecclesia permanere viduata:vnde debet habere auxilium id est sponsum similem sibi ad instar sponsalium contractorum in paradiso delitiarum inter primos parentes,ecclesia enim nō debet esse cōcubina,
14 nec captiuari malo ingenio, vel metu. ¶ † Per actus inualidos nihil validum sequitur:tamen datur [b] voluntas & consensus intelligi vt l.fi.ff.de rebus eorū.& exceptis pœnis quæ etiam sequunt̃ ex actibus inualidis.¶ Si deus non reliquisset nos propter peccata nostra, vtiq; sciremus veritatem,& soluere nodum istius schismatis in quo nunquam cogitaui,φ ego non essem vsq; ad mortem percussus,& corporis sanitatem ex toto perdidi.& ideo quecunq; dixi vel dixero super hac materia pro vel contra, intelligantur dicta ab ignorante,& subijciente se correctioni & emendationi neglecta religione probationis nihil potest iudicari nisi perperam sicut cæcus non pōt iudicare de coloribus.¶ Concilium est necessariū in hac causa,ut clericus romanus in quo cōtinentur omnes veri & indubitabiles cardinales mundi,habeat ipsum cōgregare requisito ad hoc rege romanorum,& alijs regibus & principibus quorum interest.
15 ¶ † Dixit φ cardinales sunt de clero & in clero romano sicut nobiles sunt de populo vrbis romanæ quę est ppria & sigillata eorū patria:& qui sponte recedunt ab ea,sunt quodāmodo transfugę sicut
16 si periculum ibi immineret.non dico plus † quia sicut Deus est pater noster ita paradisus est naturalis patria nostra:quia patriam patris filiꝰ sequi t̃ de necessitate ad quā cū sorde nemo pducit. & ideo la uet nos Deus q solꝰ pōt:qa putredo paradisum nō ingredit.¶ Quęro qs fuit cā inuētiua vt Vrbanus sextus eligeret̃?& credendum est qđ fuit inuētiua cardinaliū q habebāt eum notū longe p prius,& p multas & inumerabiles experientias, ut ff.de reb. dub.l q habebat flaccū.Cardinales ergo dederunt causam edicto, & debet intelligi sponte fecisse cū ipsi fuerint primi pmotores:& cum dixissent sibi in domibus pprijs antequā esset clamor:& finis attribuit̃ suo principio,nec pſumit vo.ūtas altera cū fuerit sponte principiata.ar.ff.de pba.l.cū tacitū.¶ Et qa ex hoc sequit̃ quòd ipsi erant aliās facturi, id est electuri,vñ metus nō fuit cā incidēs, nec dedit causam electioni,nec etiam fuit cā cooperans ¶ Item quęro qs fuit cā effectiua vt electio fieret nō solū semel,sed bis:& cū essent plati de mult is partibus mūdi vocati,vt notificaret̃ vnus ex eis in Papam:qs metū imposuit linguę eligētiū:qs supplantauit eos,& cū absoluta vis nō cadat in actu verbi.vt no.Ioā.And.in c.sacris j.qđ met. cā. Item quis fuit cętera psecutus iuxta morem Item qui scripserunt principibus mundi testificando cū nō liceat vacillare. Itē q impetrauerunt indulgētias & beneficia post hęc verò videamt in quem trāsfixerunt iterum & de nouo in benedicto faciūt illud de, & ipm detinēt carceratū vt nō possit exire arcē in Auinion.,& credēdo emēdare,& statum ecclesię reintegrare,separant cōtinuū id est corpus ecclīæ diuidūt.& separatio ɔtinui est cā morbi:& iuterdū mortis. cogitēt ergo & reducāt se ad itellectū Dei:qa ipsi debēt esse famuli ecclesiæ Dei & non destructores:alioquin à pontificibus & pharisęis oportet Christū pati iterū.Deponant igitur mētem malam, & inducant bonam,& apprehendant disciplinam ne irascatur dñs.
17 ¶ Hæc verba nolo scribi in lectura qa essem potius pdicator q̃ doctor.¶ † In tex.ibi,q.i.ista dictio est redditio causę:vt not ff.de acq. pos.l si is qui animo.& qñ apponit̃ à lege præsumit̃ finalis:vt no.ff. de cōdi.& demō.l.cū ta e.§.fi.aut profert̃ ab homine & tūc aut est necessaria,vt ratio quę redditur à teste,& tūc præsumit̃ finalis:vt j. de testi.c.cū causam.aut est volūtaria & pſumit̃ impulsiua:ut l.i j.§.
18 fi.ff de dona.¶ † In tex.ibi,propter.hæc dictio quandoq; significat causam remotā:ut no.in l.si mulier.ff.rerum amotarū.quandoque significat causam pximam vel utranq; simul,ut hic.sed dictio pro, nō significat causam remotā sed ppinquā & immediatā:vt not.ff. pe.leg.l.dñs sticho.¶ In tex.ibi,diuersas.dicit Boetius in sua philosophia qđ diuersimodè exponitur,cuius ueritas ignorat̃. & ubi est di
19 uersitas,ibi nō est firmitudo nec consuetudo,ff.de annuis le.l.Seio. ff.de reg.iur.l.nemo §.temporalis.¶ † Ibi.inuenire.non sunt sequendæ opiniones captiosę:qa sermo datur cunctis animi sapientia paucis.Sed nec recedere possumꝰ à forma antiqꝰ ɔstituta qa ñ est arbitrij nostri quid legislator loquatur:ut ff.de lega.j.l nemo potest. & ff.de leg.ii.l.codicil.§ final.ff.de administr.tutor.quidam decedens. in principio. ff.famil herciſc.l. si filia rei tamen suę vel remanentis siue transferendæ cū honore pōt qs legitur imponere. ff.de uerbo. ob.l.q Romæ.§.Flauiꝰ hermes.ff.depo.l publia i pri.& hæc sunt de substātia & forma electiōis.uersus Qđ sint psentes,& sument tres eligētes,singula secreta cūctorū uota scribētes.Mox publicāda pfecte,mox conferenda.Mox eligatur cui maior pars suffragat̃. Semel & simul rite uerbo singulari.Quæ sint de forma ex ist's sūmite dogma ¶ In tex.ibi,uiduatis.id est honoribus dignitatis q̃ p electionem conf rūtur,ſm doc.Sume ar.qđ eccl' a uiduata dicit miserabilis persona.¶ Itē no.eccl'ia impersonalis.i. sine sponso dr̃ uidua: qa dignitas sine psona nihil agit,lз iura & possessionē retineat,& ēt bonam fidem.ff.si cer.pe.l.eius qui in puincia.§.pe.& nō est alibi. ¶ Itē ibi,celebrāda,φ eccl'ia uacat de iure & de facto vł de iure tm̃.si aūt vacat de iure tm̃ nō dr̃ vacare nec dr̃ spōsus deesse sed abesse ut j.s. e.c.bone.el.ij.¶ Itē no.φ eccl'ia nō dr̃ uiduata nisi sit uiduata i capite lз aliqđ de mēbris careat administratore,vt clarè no.hic Gof. in sūma.¶ Ibi noluē.nam illi q noluēt,faciūt se alienos.ff.de fidei.li.l. alieno.§.j.V ñ q dicit nolo ītéresse,nō est citādus:ut not.ff.de in integ.rest.l.fi.¶ Ibi.& pñt.nā pter impotētes nō dēt eccl'iæ utilitas uacillare:ut C.de decu.l.noiationum forma. ¶ Sed quid si assignato termino sunt uocati nō uocādi.rñ.ex hac citatione nō acquirit̃
20 eis ius:& inutilis dilatio nō suspendit organa ptātis.ff.ad Tre.l.à filia.§.aluno.& ff.ad uellcia.l.aliquādo.¶ † In text.ibi tres.quid si nō sint in collegio nisi tres unus uel duo respondeo electio habet locū,sed ñ forma eligēdi pter defectū numeri s.eo.c.j.qa cū verba statuti nō possunt adaptari,statutū cessat.ar ff.de aur & argē.leg. l. plaucius.ff.de peti hære.l.Itē veniūt.§.aprāda.ff.de lega.ij.l.cū pater. §.cū imperfecta ¶ Ibi,uota.i.desideria.ff.ad Trebe.l.mulier.§.cum proponeretur.C.qui pot.in pig.ha.l.assiduis.C de indicta uiduitate.l.ij.¶ Est enim uotū animi deliberatio cū beneplacito, determinans se ad hoc aliquid: sicut dicimus in uoto castitatis, & in uoto matrimonij.& dēt iungi cū uerbo psentis tēporis nō infinitiui modi.uñ dēt dicere eligēs,eligo nō uolo eligere qa infinitū nullā determinationem habet ut no.ff.de lega.j.l.serui electiōe.¶ Ibi,collatio
c ne.Not qđ conferre cum sapientibus prodest multum [c] ut ff.de arbit.l.sicuti.& j.eo.c.cum in ueteri. ¶ Ibi in scriptis sufficit priuata scriptura ipsorum.arg.ff.de pign.l.cum tabernam.§.idem quæsijt.
21 C.de testa.l.hac consultissima.¶ Ibi, mox, id est sine tēporis interuallo.hæc dictio ſm subiectā materiam recipit diuersa significata prout

ADDITIONES.

a ¶ Adde eūdē Bal.i l.vniuersa & q̃ ibi scribit.d. Ias.i 4.col.C.de pc.imp.offe.
b ¶ Vide Fran.de Are.in l.diuor.ff.sol.mat.& cumulata per Moder. in l.certi condi.§.quoniam.ff.si cert.pet.
a ¶ Adde quæ scripsit Bald.in proe.feud.

ptut materię congruit:vt no.in auth.de incest.nup.in prin.Et interdũ trahit secum executionẽ,& tunc dicitur canõ latę sũię: vt no.ff. de capitis dimi.l. amissione.§. qui deficiunt. ¶ Sequitur in litera, vel saltem.hic disgreditur author ad secundã formam.s.cõpromissi in qua forma requiritur consensus omniũ nemine discrepãte:qa cum omnium ius sit eligere,nõ põt maior pars cõpromittere de iu
22 re tertij.arg.ff.de euic.l.si dictũ. §.si cõpromisso. ¶† Et not.qd ius eligẽdi nõ ordinatur naturaliter ad compromissum,sed bene ordinatur naturaliter ad scrutiniũ.& ideo per viam scrutinij statur maiori parti:secus per viã ꝯpromissi qa vt dixi de iure tertij nõ põt qs cõpromittere,cũ nõ sit de sua potestate,vnusquisq; põt loq,sed nõ in dãno alterius:qa nõ est nostri arbitrij ꝙ qsq; loquat.ff.ad trebel. l.qa poterat.¶ Quid si Papa mãdat ꝓcedi p viã cõpromissi? rñdeo sufficit maior pars:qa est cõpromissũ necessariũ in quo qs nõ habet causam ꝯdicẽdi pro cõsentiẽte habet.ar.ff.sol. ma.l.dotẽ. ¶ Item si dissentiret,nõ valet dissensus:qa est cõtra ius.& facit.ff.de aqua plu.
23 arcẽ.l.in ꝓcedẽdo.Et no.ꝙ † si cõpromittit in vnũ, valet ꝯpromissum vt.ff.de arbi.l.itẽ si vnꝰ.§.si in duos.qa vnus nõ diuidit se, nec põt esse diuersus à seipso ff.de ꝓcu.l.licet.§.pen.¶ Et no. ꝙ iste dr̃ cõpromissarius, absq; additione arbiter vel arbitrator. Nã arbiter est de iure,arbitrator de cõtractu,vel de cõcordia q̃ sit de plano.dr̃ etiam partes concordare qui iura decernit:qa sopire iurgium concordia est & sicut põt esse vnus arbitrator,ita vnus seruator & referendarius.arg. ff.de do.pręleg.l.Theopõpus. & ff.de verb. obli. l.j. in fi.nec exigo quod scrutator iuret qa nõ ẽ hoc lege cautũ,qd debeat se onerare iureiurãdo.¶ Ex his ergo apparet, qd duę sunt nauiculæ quæ ducũt electionem ad portũ. Nauicula aũt quæ ducit iudicium ad portum,sunt ꝓbationes & monumẽta causę.nã ista sunt vehiculum ad sniamproferendã.& in his stat pondus totius litis &
24 exitus controuersię.¶† Vnusquisq; præsumitur idoneus compromissarius qa q̃ s̃m naturã possunt inesse,& à communiter accidentibus solẽt adesse,nõ est ꝓbare necesse:vt not.ff.qui satis.cogan.l.si vero.§.j.Et ideo præsumitur quis compos mentis nam qui contrarium dicit,negat naturam siue naturalem prouidentiam quæ cuilibet inesse præsumitur,nisi ætas vel sexus refragetur.& tũc hoc est probandum opponenti : quia iura naturalia communia sunt etiam in mulieribus.& ꝓsumit idoneitas in his q congruũt eorũ sexui & statui.& quæstio mercurialis est.¶ Adde quòd presumitur actus valere & competens subiectum habere nisi cõtrà probetur. vt no. in c.j.de rescript. in clementi. ¶ Dicit Aristo. dubitatio est ęqualitas contrariarum determinationum:& tamen inhærendũ est æquori,seu sit ęquitas signata, seu vt ita dixerim, sigillata per approbationem legis siue per æquitatem arbitrij naturalis saniori incum-
b bat iudicio ut legitur & not.ff.de re iudica.l. duo iudices. Et ratio a quæ inhęret menti,est felix diploma.¶Ibi, prouideant. not. quod illud qd fit à compromissarijs,dicitur prouisio magis propriè q̃ electio secundum Innocen. ¶ Ibi, de pastore. not. quòd forma istius decretalis non habet locum nisi vbi tractatur de subrogatione pastoris.& ideo per capitis diminutionem prælati non deuenitur ad hanc formam nisi eo priuato per sententiam.quod dic vt ĩ. de so. competen.capitul.postulasti. ¶ Ibi, attentauerit. attentatum dicitur non quia cęptum, sed quia inualidum.C.de adulte. l.eum qui duas.¶Ibi,ea vice. i. in proxima electione.s.eo. c.cum vintonien-
25 sis.Ibi, priuetur,per sententiam diffinitiuam. ¶† Ibi, venire non possit.hoc casu vsus procuratoris est necessarius non voluntarius. ¶ Et not.casum in quo quis tenetur per seipsum non per alium.i. per procuratorem agere. Fallit si impedimentum interueniat,& est ratio quia vox domini efficacior est quàm ꝓcuratoris.nã dulcius est bibere de fonte q̃ de riuulis secundũ Innocent. Quod verbum est elegãs.Dulcius est habere aures dñorũ, q̃ aures ministrorum. si quis interrogat quare vis tu ꝙ rñdeat principalis.& non pro curator.rñdeo qa copiosius & dulcius bibit de fonte q̃ de riuulis. Ibi, si opus fuerit.id est si exigatur iuramentũ.¶Ibi iuramẽto.not. impedimentũ ꝓbari per iuramentũ qa res est integra,& modici piudicij.& hoc si iurãs est bonæ famæ:al's ei nõ creditur.vt no.in l nõ omnes.§.a barbaris.ff.de re. mili. vbi tex. notabilis. ¶ Ibi, de collegio.ꝙ vox eius dẽt incorporari collegio & ideo debet esse de collegio.vel hoc non est de substãtia ¶ Ibi.clandestinas.not.quod nõ valet factum seorsum in cellulis,sed debet fieri palam ĩ loco communi.¶Ibi ,publicetur.s. clero & populo. & istud de illa postrema
26 publicatione non est ad substantiam esse,sed ad bene esse. ¶†Modo ego quæro,cũ cõsensus non potest esse nisi in anima rationali, & collegium nõ habeat animã,quomodo põt collegiũ cõsentire? rñ.instra collegij sunt electiones quorũ intẽtio dr̃ aĩa collegij:ut ff. de dolo.l.sed ex dolo sic ex pluribꝰ animi motibus resultat vnũ cõcretum animorum.ff.de pac.l. j.§. conuentionis. Vnde dicit diuina scriptura in actibus apostolorũ, tanq̃ vir vnus & anima vna & per hunc modum venitur ad viam inspirationis, cuius contrarium est via subornationis uidetur prima facie quod actor collegij non po-
27 test constitui procurator nisi sit de collegio. ¶†Item not. qd procurator debet esse talis in quem possit cadere exercitium iuris & facti.& ꝓcur.est nomẽ appellatiuũ: & si nõ p̃t fungi vice nominis appellatiui,vertit in propriũ.ut C.si cer.pe.l. si absentis. uerbi gratia,qa nõ habet mandatũ,nec dñs ratificat,nisi esset dñi res & vtiliter gestũ:qa dominus tũc cogit habere ratũ uel iudiciaria disceptatione vel iuris cõpulsione.ff.de nego.gest.l. põponius scribit. vel si dominus totũ ratificat,imputet sibi. ¶Porro scias ꝙ tenor ratihabitionis idẽ operat ꝙ tenor mãdati. An criminosus possit eligere? dic qd sic:qa retinet iura canonię sibi radicata donec per sententiã priuet & tamẽ nõ põt esse scrutator siue referẽdarius,qa nec testis, s̃m Io.an.arg.quod imo possit scrutari & in rescriptis referre, ex quo habet socios bonę famę.vt ff.de eden.l.si quis ex argentarijs.§.
28 ij. ver.aut certè.¶† Sed pone vnus de scrutatoribus recedit, nunquid alij poterunt scrutari? dicit Inno.quod sic, licet secus sit in arbitris quia arbitri debent disponere, isti referre : nec possunt trahi &c.ff.de arbi.l.sicuti.quia referre in facto non industria consistit. ¶ In glo.per hoc.not.quod licet omnes canonici sunt mortui,dũtamen viuat prælatus,quia est sponsus ecclesię, non dicitur ecclesia viduata ¶ In gloss.bene dicit not. qui sunt citandi & qui non. ¶ In gloss.per sentẽtiam.not.qd maior est pęna ipso iure quã per sententiam.¶ In glo.per hoc.not. ꝙ etiam in electione scrutatorum pręualet maior & iustior pars.¶ Item not. etiam quod scrutinium secretum rationabilius est & liberius quam publicum. ¶ In sequenti glo. not.qd si testis deponi in publico, non valet eius testi
29 moniũ.tene mẽti.¶† In alia glos.not.qd dictio incõtinẽti, b ponit
b multis modis.nam in actu instãtaneo ponit pro instanti:sed vbi requiritur spacium temporis,siquidem lex vltra procedit declarando,standum est legi. C de erro.aduo.l ij.ff.de iure fi.l.l. aufertur.§. qui compensationem.Si autem lex non declarat,statur iudicis arbitrio,& inspicitur tempus quod.natura vel qualitas negocij desiderat.ff.de verbo.obliga.l.continuus.§ illud.& dicitur fecisse incontinenti ille qui facit conuocatis consilijs & auxilijs amicorum. vt no.in l.iij. §.cum igitur.de vi & vi arma. & arg.ff.de vsur.l. sciendũ. Et scrutinium dicitur etiam continuatum in sequentem diem, nec noctis silentio dicitur sopitum secundum Inno. arg de offi. deleg. c.consuluit. & arg.ff. de ser. vrba.prędio.l. foramen.& C. de test.l.
30 cum antiquitas.¶† Porro separatio continue sicut destruit humanum corpus:ita destruit humanum opus. quia ars imittatur naturam.& separatio non finit extrema coniungi: quia in diuersum eunt:sicut dicimus si interroganti respondetur ex interuallo. nam nec ut nudum pactum valet,nisi sit concessum tempus ad deliberandum,& in termino consentiatur : quia tũc valet ut pactũ nudũ quasi continuato mentis conceptu.ff.de pac.l.iuris gentium.§.sed cum nulla. ff. de iureiuran.l. iusiurandum & ad pecunias. in prin. ¶Pone vnus ex canonicis eligit nomine suo,& socij, & non habet mandatum,tamen cauet de rato.respon.nõ valet,qa hæc res nõ recipit temporis intercapedinem. ¶ Item recipit diem, vel conditionem.sed pone,constitutus est procur.in loco à quo constituens debet vocari.Demum constituens re integra recessit ab illo loco,& iuit ad locum peregrinum,vnde nõ debet vocari.respon. nõ durat mandatũ qa non durat ius mandandi. ff.de acqui. hæredi.l.si quis alicui.& l.si.per epistolam. & si postea constituens redit ad locũ pri meũ,nõ ideo integrat mandatum qd extinctũ est.vide qd no.ff.
31 man .l.qui mutuam.§.j.¶† Etiam qui non potest comparere,debet expectari qa potest mittere excusatorem.ff.de nego.gest.l.si libertο.§.fina.& qa est dubiũ.vt.ff.si quis cautionibus.l si cũ.in prin. & qa iustum est defensiones audiri.l.iij.§.si ad diem.ff.de re mili. Et si omnia ista cessarent,tamen pęna contemptus requirit termini lapsum licet pęna interesse committatur,cum certũ est interesse.ff.de verbo.obliga.l.cum stipulatus sim mihi.¶ In glo.vt sciat. ista gloss. dicit qd trinarius numerus scrutatorũ non est de substantia formę ar.ff.de verbo,obli.l.j.in fi.¶In glo.super verbo, venire.not. quod absentes qui de facto venire non possunt, tamen de iure debent citari & expectari.qd est no.¶In eadem glo.not.qd ille qui propter metũ nõ potest venire,non tenetur cõmittere vices suas qd est no. ¶ In eadem gloss.nota qd extra collegiũ non tenent admittere,ta
c men si admiserunt valet c. habes simile.C.de adul.l.quamuis, ¶† In
32 eadem gloss.nota ꝙ consilium qd debet haberi extra collegiũ,nõ est de substantia. arg.ff. de admi.tuto. l.titium & męuium.in prin. ¶ Pone dicit statutum,ꝙ causę non possint committi extra collegium : quid si nullus de collegio vult acceptare?ista gl. est arg. quod possit & debeat committi alij ęquè idoneo.¶Itẽ nõ habenti

ADDITIONES.

a ¶ Ratio adde multa pulchra de ratione quę scribit do. Fely. in c. tua nos in ij.col de iureiu.

b Dictio incontinenti ponit multis modis de quibus etiam per Brixiẽsem in repertorio suo in ea.litera: & Bertachi.similiter in repertorio suo in ea.litera & vide scripta per doc.in l.lecta.ff.si cer.pet.& in l.in bonę fidei.C. de pac. & alibi.sępe.

c ¶ Adde istud dictum ad cumula.per Ia. in l. patre furioso. ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.

ti consulrot em ego dabo & inuitū cogam ad consulendum: sicut diximus in aduocato.l.j.ff.de postu. & nota.in l.in sacris. de prox. sacro.scri.C.libro.xij.

CAP. XLIII.

1 *Arbitrium debet esse liberum in electionibus non solum ab oppressione manifesta, sed etiam ab occulta formidabili.*
2 *Oppressus per metum licet inclinet eligendo non dicitur perfectè consentire.*
3 *Electus per abusum si consentiat per metum an debeat puniri.*
4 *Electus in papam si per metum consentiret electioni factę contra bonos mores catholicæ ecclesiæ an posit per cardinales iterato eligi.*
5 *Clerici debent defendere ecclesiasticam libertatem sicut proprium sanguinē.*

QVisquis. ¶Summando s̄m ordinem literę hoc intendit. Consentiens electioni factæ per secularis potestatis abusum ineligibilis fit, nec absq; dispensatione potest eligi ad aliquam dignitatē: & præsumentes eligere p̄ trienniū suspendantur ab officijs & beneficijs: ac ea vice sunt eligendi potestate priuati. Dicit lex q̄d custodia aduersus vim proficit ff.de act.emp.l.si ea res. ¶Ibi, abusum. abusus est vsus contra naturā rei. ¶Ibi, libertatem. violatur libertas ecclesiæ pro interesse etiā laicorū maximè potētū. ¶
1 †No. q̄d in electionibus liberū debet esse arbitrium non solum ab oppressione manifesta, sed etiā ab occulta & formidabili. ¶Dicit Accur. q̄d est quædam perplexitas nolle, & p̄ metum velle. ff.de vulga.substi.l.qui liberis.§.vlt.vbi expresse dicit, q̄d à patre, vel dn̄o si q coactus vult, magis nō vult ꝙ vult. & hoc patet, qa nemo vult opprimi: & tamē est ibi consensus, id est similis cum alio sensus: sed si esset talis actus in quo non caderet cum alio sensus, sed suus proprius tantū, sicut est aditio hæreditatis, ipso iure nō valeret. ratio differentiæ est, qa
a plus operatur [a] cōsensus duorū quā vnius tantū. vt not. in l.j. C. de
2 pac. ¶†Ex prædictis apparet q̄d qui per metum opprimitur, licet inclinet eligēdo tamen perfectè nō dicit consentire. vnde notabiliter dicit hic Ber. potius ipsum pati, quā facere. vnde ista voluntas
3 est voluntas inflexa sicut circulus qui plicatur. ¶†Quæro quid si aliquis electus per talem abusum consenserit per metum? dicit Bern̄. eum non puniri: qa metus excusat ab istis extraordinarijs delictis, præsertim qn̄ interuenit actus solius verbi & non facti. & per istā gloss. videnť defendi celebrātes per vim tempore interdicti. ¶Et adde q̄d duplex est metus scilicet metus ꝓmissionis, & iste apparet per facti euidentiam, & metus suspitionis, & iste probatur p̄ coniecturas. vt l.nouissimè ff. q̄d falso tutore authore. & per locū à coiter accidentibus & per locum à materia ad hoc præparata. ¶Item no. q̄d illud q̄d fit contra statū ecclesię fit contra libertatē ecclesię: & conuertiť regula, qa quicq̄d fit contra libertatem ecclesię est cōtra statum ecclesiæ. ¶Vlterius not. differentiam an statutū dispōnat de executione pęnæ in futurū redigēdo, an in præsenti exequēdo. ¶Item q̄d verbū fiat, licet videatur temporis futuri, tamen est futuri immediati qa subaudiť aduerbium tūc, quod extremitatem temporis significat. ¶Item not. gloss. quę dicit, quòd vbi lex facit mentionē de dispensatione, & non reseruat eā papæ, ordinarij possunt dispensare. ¶Item not. in alia gloss. ꝙ mitius agitur in pluri-
4 bus pœnis quàm in vna. ¶†Item nota quod etiam si electus in papam per metū consentiret tali electioni factæ contra bonos mores catholicæ ecclesiæ non posset per cardinales iterato eligi: qa inelig-
5 bilis est hoc casu specifico. ¶†Item not ꝙ cardinales in hac parte non possunt dispensare qa cum nominatim sit facta prohibitio, p̄cisè est seruanda vt tollat omnis materia violādę ecclesiasticę libertatis, quā clerici debēt defendere sicut propriū sanguinē suū. Bald.

ADDITIO.

a ¶Alibi tamen habemus quod tantum operatur voluntas vnius in actu depēdente a voluntate vnius quātum voluntas duorum in actu dependente a uoluntate duorum. l.in concedendo. ff.de aqua plu.ar. vide omnino pulchre per Ias. may. in l.plane.§.j.in j.col.ff.de leg.j.paro.

CAP. XLIIII.

1 *Intrusus declaratur qui confirmatur.*
2 *Facta ab eo qui administrabat vt prælatus, qui tamen postea remotus est, an valeant.*
3 *Intrusus quis dicatur.*
4 *Intrusus propriè nullus dicitur, qui est confirmatus in curia.*
5 *Confirmatio prælati si haberet vim diffinitiuę, talis sententia de falso faceret verum, & de asinino rectum.*
6 *Ecclesia an posit agere ex contractibus intrusi.*
7 *Administratio est duplex.*
8 *Intrusus an faciat furtum fructuum.*
9 *Electio quæ peccat in iure naturali an posit confirmari.*
10 *Canonicum ingressum non habens ad titulum & possessionem, an dicatur intrusus.*
11 *Facta Barbarij quare tenent.*
12 *Confirmatio iudicis an tueatur facta falsi procuratoris.*
13 *Gesta per papam si ipse est intrusus, an valeant.*
14 *Quasi possessio non requiritur de officio testis sed labia sua.*
15 *Canonia possidetur per stallum in choro, & locum in capitulo.*
16 *Possessio plena & vera an cadat in rebus corporalibus.*
17 *Probatio plena tituli an requiratur.*

NIhil est. Si prælatus per suam negligentiam confirmat indignum electum ad regimē animarum, perdit potestatem cōfirmandi proximū succedenti, & à perceptione beneficij suspēditur, & p̄motus eij ci tur: si per malitiam id fecerit grauius puniť. hoc dicit in prima parte. ¶Deinde dicit, q̄d electi immediate subiecti papæ, petere debent cōfirmationē p̄sentādo se cōspectui Papę si cōmodè hoc possunt: alioqn̄ petat p̄ p̄curatorē idoneū. & h.d. in scd̄a parte. In tertia parte dicit q̄d electi vltra Italiā imediatè subiecti Papę possunt administrare añ cōfirmationē, nō tamē alienare. In quarta & vltia parte tractat de bn̄dictiōe & cōsecratiōe recipiēdis sicut hactenus consueuit. ¶Ibi, officiat, id est noceat. insti.de inge.in fin. ¶Ibi, ad regimē. dic vt no. Inno. in p̄mio decretaliū. ¶Ibi, morbo. s. de rescrip. ad hoc. ¶Ibi, irrefragabili. i. inuiolabili. ¶Ibi, confirmatio, quę debet fieri cū discussiōe & solēnitate, q̄ ponit. j.eo.c.vlt.lib.vj. ¶Ibi, omnia rite concurrerint. not. nihil de necessarijs omitendū. ¶Ibi, deijciēdis.no.in cautam cōfirmationem rescindi. sic.ff.de decre.ab ordi.fac.l.ambitiosa. ¶Ibi, aiaduersione. ff. de cap.l.nō dubito. ¶Ibi, constiterit negligentia not.negligentiam probandam quia ratione officij contrarium præsumitur. ¶Ibi, vltioni. quid si eps̄ cōmittat istam cōfirmationem? respondeo non excusat si ꝯmisit ignauo: vt ff.ad tertu.l.ij.§.si mater.ff. manda.l. idem.§. tutores. in fi. vbi est tex. valde not. ¶Ibi, officium. scilicet ordinis, vel dignitatis. ¶Ibi, conspectui. qa p̄ præsentiam melius cognoscit sufficiētia: vt C. de his qui ve. æra. impetra.l.ij. & vestigia sapientis vultus ostendit ¶Ibi, videlicet, dictio est expositiua. ¶Ibi, vltra Italiā. No. q̄d non dicit vltra montes. ¶Ibi, concordia. scilicet plena, & nō ficta. j.eod.c.cupientes.§.ad hoc.libro.vj. ¶Ibi, nihil. nisi q̄d seruādo seruari nō potest: vt l.fi.ff.de requi.reis. ¶Sed an poterunt actiones exercere? vr q̄d non nisi res dilationem non recipiat. ff.de pet. hæ. re.l.diuus ff.d iure delib.l.ait pretor. Ibi, bn̄dictionis, quo ad abbates. ¶Ibi, cōsecrationis. quo ad episcopos. & dictio, seu, poniť absolutè nō copulatiuè. ¶Ibi, recipiāt. scilicet a papa, vel ab alijs: vt no. j. eo. si eo tēpore. lib. vj. per Archi. & Ioā.and. ¶No. q̄d post cōfirmationem pōt cognosci de insufficiētia cōfirmati ad regimē animarum. No. confirmationē puniri de negligētia sed magis de do-
1 lo. ¶†Not. casum in quo quis primo administrat, q̄ cōfirmetur. & dic ꝙ confirmatio retrotrahitur. ar. in l. receptum.ff.cōia pdio. qa qui confirmatur, declaratur intrusus. vt ff.de iureiu.l.iusiurandum. §.i.C de eo q̄ p̄ tuto.l.ij. Vel q̄d iste p̄priè nō est intrusus, qa interim credidit sibi licere. ar. huius decretalis. ¶Præterea p̄pter dubietatē status valēt medio tempore gesta. C. de peti.here.l.si putas. ff. de lib.cau.l.ordinata. & argu. C. de iure delib.l.cum aliquis. quæ est lex no. ¶In glo.ad illum. ibi, qa eius intereſt. Not. ꝙ iudex propter p̄prium interesse pōt supplere de facto. Intereſt aūt sua ne puniaſ de neglīgētia. & dic q̄d semp in his quæ mero officio iudicis & inquisitiōe cōmittunt, dicit gl. q̄d tūc iudex p̄t supplere, qn̄ p̄bationes sunt in promptu. aliter nō. j.eo. vt circa. in glo. alius. lib. vj. Itē vbicūq; exuberat iudicis officium, iudex potest supplere, nisi vtraque pars contradicat. vt no. j.eo.c.ab eo qui. in gloss. fi. lib. vj. ¶In gloss. parua quę incipit, ipso iure. dicit Inno. q̄d eo tempore quo iudex declaratur fuisse negligēs, sequitur hęc pęna sine alia declaratione. ¶In gloss. super verbo, ętatis not. episcopum dispensare non posse in actu sibi pęnali. Item nota quod vbi est pęna, ibi tacita est an-
2 nexa prohibitio. ¶†In gloss. magna ibi, sed pone. querit glo. nunquid facta ab eo qui administrabat vt prælatus, qui tamen postea est remotus, valeāt. vide. ff.de minori.l.Aemilius. i fine. & ff de re iudica.l.ex contractu. ff.de acquirē. hęredita.l.si minor. ff.de solutio. l.reo criminis. & l.quod si forte.§.j.ff.de donatio. l. post contractū. ff.de administratio. tut. l. chirographis.§.j. & dic quòd si status remotionis non apponitur ad principium tituli, sed ad ius iam quæsitum, non reuocantur gesta bona fide. Si autem status erat in pendenti, videtur q̄d inspiciatur euentus. ff.ad macedo.l.j.§.si pēdeaſ. Tu dic standum esse huic decretali quæ tradit mediam iuris dispositionem, vt valeant cętera pręter alienationes. iste enim qui est in isto medio statu non dicitur intrusus, sed quasi quidam curator bo-
a norum. ¶De intruso autem [a] plenius videamus. & est sciendum ꝙ abu-

ADDITIO.

a De intruso. vide quę scribunt doc. post Bar. ibi in l.si vrbana.ff. de condi. inde. & vide per Feli. in c.in nostra in secundo correlario de rescri. vbi pulchre quis dicatur intrusus & quę ibi scripsi super Fel.

abusiua possessio prælaturæ.dignitatis,vel beneficij facit quem intrusum & sine possessione nemo potest dici intrusus.¶ Item oportet vt præs͂ tendat ad se beneficium pertinere.vnde puri laici nō pro
3 priè dicuntur intrusi.¶ † Intrusus enim dicitur omnis qui non intrat per ostium,id est qui non habet canonicum ingressum.¶ Item qui renūciauit si postea confirmat̃.nil ei patrocinat̃ confirmatio.j. eo.c.quam sit.in vlt.glo lib.vj.arg.ff.de excu.tut.l. scire oportet.§. consequēs.Renunciatio tacita inducit̃ ex temporis cursu:vt not.ff. de neg gest.l.si ego.tamen quidam sunt intrusi & nesciunt se intrusos,vt q̃a credūt se legitimè promotos, & possessionē adeptos; tñ errant in facto.Nam isti dicuntur bonę fidei quos iustus error impellit.vt no.ff.de acqui.re.do.l.bonæfidei.Nam iustus error,habet pro veritate.ff.de vsucap.l. Celsus, Quinimmo quantū ad fructus, id est oēs vtilitates, & vsus quos & rei & possessionis natura parit, dr̃ bonæ fidei possessor etiam errans in iure: & oēs vtilitates facit suas.i.suæ volūtatis & arbitrij, ac etiā dominij vbi cadit dominiū, vt in fructibus materialibus seu corporalibus:vt no.ff.de pet.hære. l.sed si §.scire.ff.de vsuca.l.si fur.& facit. j.e. c.nulli licere. §. fin.li. vj.& largo modo omne vti & frui licere dr̃ fructus.vt l.fructus.ff.de
4 reg.iur.¶ † Item ex dictis Innocen.collige.qđ nullus cōfirmatus in curia dr̃ propriè intrusus:q̃a authoritas cōfirmatiōis tuetur eū.ff.de offi.p̄to.l.Barbarius.q̃ p̄priè adaptat̃ cōfirmationis à supremo cardine,id est,à populo romano olim,vel à principe.sed tñ idē vr̃ in ɔfirmatis ab inferioribus qui habēt ius confirmādi.ff.qđ falso tutore authore.l.j.§.idē pōponius.dūmodo ɔfirmatio sit facta rite,licet non rectè,id est non iustè: q̃a plus vitiat omissio ordinis necessarij quàm non cultus iustitię.C.vñ vi.l.meminerint.ff.ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba.¶ Oportet tñ esse tale decretum quod possit adaptari actui qui geritur aliàs indistinctè est irritum.ff.de tuto.& cura.da tis ab his l seię egresse.& l.tutor si petitus.ff.de excu.tuto.l. qui testamēto.ff.ad carbo.l iij.§.puberi.& dictus.§.idem pomponius,loquitur in confirmatore qui habebat ius per se principaliter prouidendi & disponēdi.Vnde qđ nō valet p̄pter aliud,valet principaliter p̄pter se.fundamētū in vtroq; iure est l.Barbarius. quę dicit qđ p̄pter publicā vtilitatē & authoritatē,& p̄pter publicū errorē & p̄pter publicā authoritatē quæ cōsistunt in magistratibus creatis, licet pperā valēt gesta à minus iusto prætore nec possūt p̄textu nō iurisdictionis infringi. & adde qđ dixi C. de testa.in l.j.in lec.mea. ¶ Adde ꝙ depositus per sentētiā etiā si ignoraret se depositū,non pōt tanquā prælatus cōtrahere:q̃a sentētia iudicis arctat etiā ignorantes.vt in c q̃a cūctis.§.adijciebat. de ɔcesſ.præbē.li.vj.licet ignoranti nō currat tēpus appellādi,tamē interim per sententiā est pri
5 uatus.vt l.furti.§.j.ff.de infami.¶ Itē no. ꝙ si cōfirmatio p̄lati haberet vim diffinitiuæ, talis sñia de falso faceret verū, & de abubsiuo rectū.vt ff.de statulibe.l.statuliberi à cæteris.§.fi.& no.de cōdi. inde.l.si nō sortē.§.hæredi. Tñ q̃q; sentētia nō p̄dest victori sed alij.verbi gratia nepos ex filio egit querela inofficiosi testamēti p̄cedēte patre.qđ de iure nō potuit:tamē.si vicit p̄dest patri.ff.de inoffi.testa.l posthumus.§.si q̃s.& no.eo.ti.§.pater filiū.& hoc est p̄pter naturā querelæ inofficiosi:q̃a primo reducit rem ad cām intestati.Deinde lex defert successionē ei,cui īuenit deferēdā & nō alij. Cum ergo inueniat filiū præcedere in gradu,statim facit eū suū hęredē.Et hoc est subtile ad intelligēdū.illud em̃ certū est, ꝙ intrusus nihil alienare pōt:q̃a si nō licet electio q̃ sperat cōfirmari:ergo nec intruso.xij.q ij.alienationes.per Archi. q̃a p̄do ius alienādi non habet,cū omnis administratio sit ei iterdicta imo impossibilis, q̃a nullum habet principium subsistētiæ in rerū natura.vt ff. de solu.l.qui
a hominē.§.si nullo.& l.filiæ.Omnis em̃ intrusus[a] est eijcēdus,sicut lucifer,& armis opprimendus si nō vult parere iustitiæ.vt in c.j.§.
6 fi.de milite vasallo qui cōtuma x est col.x.¶ † Quæro vtrū ex cōtractibus intrusi possit agere ecclesia? videt̃ ꝙ non.ff.de pac.l.si tibi.§. cū possessor.q̃a per eū non acqritur,cū ab ecclesia reprobet̃,dic qđ acquirit̃ tanq̃ per quēlibet gestorē cū habeat ratū ecclesia:quinimmo ipso facto est ratū.qđ vtiliter est cōsummatū.C.in qui.cau.in integ.restitutio non est necessaria.l.si tutor.dūmodo vnus & idē contractus nō diuidat̃.vt ff.de oper.liber.l.si ita stipulatio.vbi text. notabilis.sed cū sua causa suisq; vitijs acceptet̃. vt ff.de manu.l.Gaius. & ff.de acti emp.l.iulianus.§ si à pupillo.& §.si quis colludente.C. arbitrium tutelę.l.cum interdictæ.& ff.de ope.liber.si ita stipulatio:
7 vbi text.notabilis.¶ † Et not. qđ est duplex administratio, scilicet cōplexiua,quando quis accessit quasi omnia gesturus:& particularis,quando accessit vt quædā gesturus.intrusus autē accedit prędonis animo ad vsurpandū totum.ff.de neg gest.l.si pupilli.§.ij.& potest ecclesia approbare aliqua absq; alijs penitus separatis. ff.de nego.gest. l. si negocia. q̃a inter separata nulla est coiūnctio neq; dispositio.relatiua.Sed vnus & idē ɔtractus hēt in se p̄tes correlatiuas, quæ p̄ se stare nō possunt.vt l.fi.de accepti.¶ Itē potest dari hęc regula,qđ intrusus dicitur omnis qui interrogatus cur possideat,nō potest aliter respondere,nisi q̃a possideo.vt ff.de petitio.hęre.l.qui interrogatus.¶ † Sed nunquid intrusus facit furtum fructuum? Re
8 spondeo sic,si est in dolo.ff.si cer.pe.l.si q̃s nec causam.§.res pignori.nō percipiēdo,& in horreo reponēdo:q̃a debet custodire.vt no ff de peti.hære.l.heres furiosi §.fina.sed cōsumēdo & in suam vtilitatem conuertendo.ff.de cōdi.inde.bi l. si vrbana pensionū autem quas ex suo cōtractu percipit nō facit furtum:q̃a soluēdo acquirit dominiū earū;& in eadē re nō potest quis esse dominus & fur.ff.de
9 cōdi.ob causam.l.pe.quæ lex est notabilis ad istā doctrinā.¶ † Quæro cum Innocē.vtrū electio quæ peccat in iure naturali.i.consēsu, possit cōfirmari? & dicit qđ non. qđ verū intel igo nisi in ɔdictorio iudicio.q̃a diffinitiua solēniter lata faceret omnia esse rata inter litigantes.ff.fami.hercis l cum putarem.ff de peculio.l.eo tempore.& eū q̃ nō est filius,facit filiū.& eū q̃ nō est pater, facit patrē. & vt ita dixerim.sentētia diffinitiua est altera natura: q̃a ius facit &
10 originē creat.tex.est sing.in l.i in fi ff.de lib.agnoscē.¶ † Adde qđ nullus habēs canonicū ingressum ad titulū & possessionē est intrusus,nisi sit depositus vt hæreticus,vel per sentētiā superioris q̃a depositio mutat causam possessionis de aliq̃ua in nullā,siue de canonica in abusiuā ēt si de facto possessio cōtinuet̃.sed illi qui nunq̃ habuerūt canonicā possessionē,q̃a nō intrauerunt p̄ ostiū,dicunt̃ intrusi. inde cōfirmatio superioris administrationē eorū tuet̃ fauore ecclesiæ & cōtrahentiū secū: q̃a nō expedit ecclesię in omni ɔtu de iuris apicibus disputare.& q̃a exercitiū possessionis est sicut qđdā ire & agere qđ ɔpetit ex natura possessiōis.¶ † Sed hic q̃rit,qua
11 re tenēt facta Barbarij.r̃n.vel q̃a p̄fectus pretorio ɔfirmauit,vel q̃a nō indiguit cōfirmatiōe q̃a totus populus eū elegit, f̃m Inn.¶ Sed si ad exercēdū iurisdictionē nō sufficeret possessio corporata,sequeret incōueniēs,ꝙ interim in re publica ius nō redderet̃,& fieret spelunca latronū. Oportuit ergo mediā iuris dispositionē inueniri p̄p emergētes casus,qui dilationē nō recipiūt, & nō expectant plenæ discussionis euētū super p̄prietate ipsius iurisdictionis.istud est naturaliter certū qđ factæ causæ verbi gratia,si latro iterim suspēsus est, non possunt retractari q̃a non possunt reduci in pristinum statum nisi forte quo ad famā,& bona,& testamēta, quę nō fiūt in vita irrita si dānatio est irrita.ff.de inuisto testamen.l.si q̃s filio circa mediū.vnde nō oēs truncari capite sunt itestabiles, sed solūmodo qui à cōpetēti iudice qualis nō est ille q̃ appareter & existēter est
12 tyrānus siue itrusus.vt s̃.e. c.venerabilē.& l.ij.ff.de pēnis ¶ † Quæro q̃d de falso p̄curatore: nunq̃d confirmatio iudicis tueatur facta ipsius? respō.nō p̄tinet ad iudicē confirmare p̄curatorē:sed si obijceret declinatoria,posset sup ea p̄nunciare:q̃a hoc requirit natura istius articuli emergētis,& p̄iudicaret dn̄o absenti.vt ff.de procu.l. absenti.si habet qualequale mādatū vel habuit iā.sed si est funditus falsus ab origine.talis interlocutoria nō præiudicaret domino absenti.¶ Sed quid in teste, pone ꝙ obijcit̃ ei infamia: iudex hoc non discusso decreuit se ratū hab turū. respō. ambitiosum est decretū: & nō valet,quia hoc ē i iudicis arbitrio.¶ Itē officiū testis nō orit̃
13 ex publico officio p̄priè & strictè sūpto vocabulo f̃m Inn ¶ † Ormodo dubitat̃,si Papa est intrusus tamē hic est dubiū vtrū valeant gesta per eū.dicit Inn. ꝙ nullus intrusus potest exercere spiritualia:licet cōis opinio laboret p̄ ipso.vñ licet iterim cōniuētibus oculis trāseam[9],tñ decreta veritate q̃c q̃d ad spiritualia p̄tinet cassabitur,& etiā alienationes t̃pales,& oēs sentētię ab eo p̄latę,& p̄cedētes tanq̃ à iudice incompetenti,imo tanq̃ à falso iudice latæ.Adde qđ no.xxiij.q.j.in summa.¶ Sed quid si duo administrāt in contradictione adinuicē? respo.p̄ualet id qđ fit à legitimo p̄tore.Et no ꝙ let, Barbarius, & similes habēt locū in omni iurisdictiōe volūtaria propter cōsensum partiū:& quia tractat̃ de minori p̄iudicio: & in
14 oī officio iudicis f̃m Inn.¶ † Et no. ꝙ de officio testis nō requirit̃ quasi possessio nisi labia sua & ideo non potest agere ius sibi esse testari licere.& idē in tutore & p̄curatore: quia nulla p̄cipit̃ vtilitas, ibi nulla est possessio,quia nullus fructus. in magistratibus aūt & tabellionibus repetit̃ quasi possessio officij,& maximè in magistratu qui hēt sedē sibi deputatā Nā sedes idē est ꝙ pedū positio: ergo
15 propriè cōpetit possession s diffinitio ¶ † Canonia[b] est etiā quid
b incorporale,& tamē possidet̃ per stallū in choro, & locū in capitulo.Et idē in alijs iuribus quæ habent in se realitatē.Nam & vendicari possunt,& finis realis iudicij est cōsequi possessionē vel quasi.vt j.de resti.spolia.c.sępe.¶ Itē vsusfructus quasi possidet̃,sed dominium nō quasi possidet̃:quia possessio & dn̄iū sunt duę res separatę.& q̃a nō distigueret̃ possessio à dn̄io,si vnū esset in altero.¶ Itē supposita possessio dominij excluderet̃ rei vendicatio,quę pro re corporali possessori nō datur.¶ Itē omnis possessio debet aliquid operari alioquin frustra esset inuēta à legislatoribus.¶ Itē qđ in l. non cauetur,in practica non habetur.¶ Patet ex prædictis qđ alieno

ADDITIONES.

a ¶ Ois em̄ intrusus est eijciendus sicut lucifer.& armis p̄primēdus si nō vult parere iustitię.vide que scribit fely.i c.cū nobis col.iij.de p̄scrip.& ibi etiam habes an lecitum sit subditis interficere dominum eos iniuste opprimentes.

a ¶ Vide per fely.in c.cum M.ferra.col.iiij.de consti.

no nomine exercetur, non possidetur, nec præscribitur: sed vbi ex officio resultat vsusfructus vel quasi, ideo possidetur ciuiliter: a iās non præscriberetur. vt ff. de mino. l. ait prętor. §. item ait. & l. j. ff. ex
16 qui. cau. maio. ¶ † Preterea in rebus corporalibus cadit plena & vera possessio: & vbi est veritas, confunditur id quod imaginarium: est. argu. ff. de fideiuſ. vranius. & l. generaliter. ff. de libe. & posthu l. filio quem pater. simile habemus quod superueniēte dominio cessat publiciana: quia perfectum facit cessare imperfectum. ff. de pe. ti. hęre. l. & non tantum. §. quod si pro emptore. ¶ Ex prędictis not. magnum commodum quasi possessionis: quia authoritatem pręstat in iuribus quę pro incorporalibus exercentur. vt j. de iure pa-
17 tro. c. consultationibus. † & plena probatio tituli non requiritur: quia in possessorijs si aliquando oporteat allegare titulum iuę possessionis. vt no. in c. j. de regu. iur. lib. vj. tamen non oportet exquisitè probare. ff. si seruitus vendicetur. l. sicuti. §. sed si quæritur.

CAP. XLV.

1 *Vocem in eligendo licet aliqui extra capitulum habeant, tamen non possunt, petere confirmationem electionis.*
2 *Obligatio ciuilis & naturalis cadit inter prælatum & capitulum.*
3 *Compensatio fit ipso iure quando quis occupauit, vel vsurpauit quantum sibi debetur.*
4 *Bona prælaturę si nimis grauarentur, canonici debent contribuere.*
5 *Procurator qui succubuit in causa, an debeat repetere expensas.*
6 *Negocium electionis patriarchę vel episcopi an quilibet possit prosequi.*
7 *Expensę scripturam an sint necessarię.*
8 *Impugnator electionis qui facit electum cassari, an repetet sumptus suos.*

AT præteritæ. Pro intellectu istius capituli vide quod no. j. e. c. cupientes. in vlti. glo. & in gloss. ergo canon. lib. vj. ¶ Expensę necessariæ quas facit capitulū vacāte sede pro negocio electionis prę'ati, debet restitui de bonis p̄laturę, dūmodo redditus prælaturæ siue dignitas non sint ab impedientibus vsurpati. hoc di-
1 cit. ¶ † Not. ꝙ licet interdum aliqui extra capitulum habeant vocem in eligendo, tamen confirmationem electionis petere nō possunt, nisi essent procuratores capituli: & si habent mādatum ad petendum confirmationem videntur habere vsq; ad finalem persecutionem. vt ff. de procu. l. qui procuratorem dat. Et interim percipiunt fructus suorum beneficiorum ac si residerent. j. eod. c. cū non deceat. lib. vj. & vide quod ibi not. in vlti gl. & ibi glo. dicit qđ cessante statuto iurato durat iuramentum in vi propria ¶ Ibi, statuimus. innuit ꝙ ante hanc decretalem non erat prouisum de tali restitutione expensarum. ¶ Ibi, necessarię si modicum plus expenderetur bona fide etiam illud deberet restitui. ar. ff. de condi. & demon. l. quāuis Sed quæ erat ratio dubitādi? Respōdeo, qa non videbat ꝙ prælatus qui nōdum erat formatus siue fundatus in ecclesia posset obligari. sed ad hoc tacitè rndet litera: qa dignitas obligat. ¶ Ibi dū dicit, patriarchatus, qa est interim in ecclesia habitu. ¶ Itē qa negociū videbat ēē cōmune & capitulū videbat ꝓsequi cōmune interesse suū & patriarchæ: ergo cōmunibus expēsis. ff. de neg. gest. l. qa aliena. §. fi. & rndeo ꝙ principaliter istud negociū ptinet ad electū potius q̄ ad eligētes: & id qđ principale est, pręualet. ¶ Prætera futurus hæres obligat ex negocio gesto interim. ff. de negot.
2 gest. l. cū pater curator. ¶ † Ibi reddant. no. ꝙ inter pręlatū & capitulū cadit naturalis & ciuilis obligatio, vel saltim vinculū qđ officio iudicis exercet. nā hic non exercet actio negociorū gestorū, q̄ est de iure antiquissimo, cum statutū istius decretalis sit ius nouū.
3 hoc tenet hic Innoc. ¶ † Ibi, vsurpet. not. qđ quādo qs occupauit, vel vsurpauit quantū sibi debet ipso iure fit compensatio. sed glo. dicit, ꝙ occupans vel vsurpās debet cadere à iure suo, & sic ius suū perdit, & occupata restituit. Nam punit ex eo ꝙ sibi ius dixit qđ nō videtur verū, qa nō interuenit vis vel metus. vt ff. quorum lega. l. j. §. redigunt. ¶ In gloss. sic patet. ibi, moderatè: licet istud verbū sit notabile, tamen nō est necessarium supplere: qa litera dicit, expēsę necessarię. at non sunt necessarię quæ sunt superfluę ff. de neg. gest.
4 l. sed an vltro. § j vbi tex. no. ¶ † Quæro qđ si bona prælaturę nimis grauarent? Respondeo fm Hostien. canonici debent contribuere: qa istud est charitatiuū subsidiū. ¶ Quæro, qđ si procurator capituli erat mansionarius curiæ: & qa residens alius fecisset expensas. Respondeo has non recuperat. ar. ff. de pe. here. l. sed si lege §. qđ autē. ff. fami. hercis. l. ex parte sed quatenus plus impēdit, repetit. ¶ Sed nunqđ iste procurator possit petere salariū? Respondeo nō, qa officiū pcuratoris debet esse gratuitū. vt not. ff. de ptocu. l. j nisi salarium esset cōsuetū, vel expresse statutū. C. loca. l. licet. ff. ad muni. l. ti-
5 tio. & l. j. ff. de var. & extraord. cog. l. j ¶ † Quid si procurator succubuit in causa? respōdeo nihilominus repetit expēsas, si fecit eas de concordi deliberatione capituli: aliàs non, sed sibi imputet. qa inutiliter gesti. ff. de nego. gest. l. sed an vltro. §. j. Nam ecclesia æquiparatur pupillo. vt no. ff. eo. ti. l. si pupilli. in prin. & §. j. Tu dic vt not. j. eo. cupientes. §. fi. in vltima glo. & sic nō obstat ff. iudi. solui. l. tam tamen § in hac. ¶ Quæro quid si iste ꝓcurator erat podagricus, & nō poterat ire nisi eques, vel erat nobilis, quē nō decebat ire pedes? rndeo totū hoc dicit expensa necessaria. vt not. ff. manda l. idemq;.
6 § idē labeo. vbi glo. no. ¶ † Quæro, an quilibet possit prosequi negociū electionis patriarchæ vel episcopi? respōdeo no, sed solū capitu ū, vel eius nūcij vt patet in litera: sed si alius immisceret se, nō posset agere condictione ex hac decreta: fm Inno. ratio. qa nō habet ius experiendi. & ideo malè inchoat processum. vt C qui tuto.
7 dari poss. l. in vniuersis. ¶ † Quæro an expensę scripturarū sint expensę necessarię? respōdeo sic vt no. C. de iure deli. l. fi. §. in cōputatione. ¶ Item expensæ quæ fiunt in famulis necessarijs sunt necessarię. vt ff. de iudi. l. non alias. Item expensę etiā pręparatorię electionis veniūt reficiendę arg ff. de condi. ob causam l. si pecuniā. in princip. ¶ Et no. ꝙ istud capitulum requirit duo. s. ꝙ capitulum deliberauerit super ꝓsecutione fienda, & p quem. fiet. l. nulli. ff. qđ cuiusq; vniuersitatis. & ꝙ eligētes sint eam prosecuti petendo cōfirmationem, & eam spectādo fm Io an. & alios: qa non vr cepisse qui destitit. vt C. de iudi. l. rem non nouam. §. fi. & ff. qui. ex causis in pos ea. l. ij. §. fi. & ff. de bonis liber. l qui cū maior. §. accusasse. & l. in seruitutem. §. petijsse. vel dic ꝙ ad totale interesse expensarū nō potest agi, nisi completo negocio: sed ad particulare interesse cū expensę dietim fiant, bene tenetur propriū patrimoniū patriarchatus: & capitulū sua authoritate de ꝓprijs bonis patriarchatus potest ipsas percipere palam & bona fide, non clam. ff. de admi. tu. l. non existimo. C. de contrahen. emptio. l. cum ipse. ff. de admi. tu. to. l. quoties. §. sicut. ff. de contrahen. emp. l. fistulas. § fundū. & sicut gestor negociorū imputare potest hoc domino. ff. de neg gest. l. qui aliena. in prin. hoc tenet Inn. gl. Accursij dicit qđ qui alium defendit, debet facere sumptus litis. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. ij. §. defendi. quod verum est ad hunc intellectum qđ non debet spectare quod dominus ministraret ei, tamen repetit à domino. vt ff. iud. sol. l. iam tamen. §. penul nisi esset procurator perpetuus in rem suam, vt not. ff de impensis in rebus dota. factis. l. j. & C. manda. l per
8 diuersas. ¶ † Quæro, prosecutor electionis repetit sumptus vt hic. sed nunquid econtra impugnatio electionis quę facit electum cassari, repetet sumptus suos? arg. qđ sic. j. de accu. c. ex parte. & quod not. ff. de inofficio. testamen. l. si instituta. § j. ff. de adulte. l. si postulauerit. §. iubet. quod verum est si prosecutus est vtilitatē ecclesię: & non singulare interesse. argumen. ff. de cap. l. mulier in opus salinarum.

CAP. XLVI.

CVm post petitam. ¶ Electio post collationem ex interuallo celebrata, nō valet. Itē nō debet quis prius q̄ eligat, cōsentire. hoc dicit. ¶ Ibi, instāter, not. ꝙ licētia accedēdi dēt cū instātia peti, ne videat sine maturitate concedi ¶ Ibi, aliquādiu Not. ꝙ spaciū paucorum dierum generat interuallum. ¶ Ibi, prius q̄ electus. Not. cōsensum præposterum vitiari facit. C. de hæred. actio. l. vt debitā. ¶ Ibi, processu no. propter inordinatum processum aliquid cassari. ¶ Item not quod aliquid est nullum pluribus rationibus. sic. C. de contrahend. empt. l. si mater. ¶ Opponitur qđ modicum interuallum non vitiat. vt ff. de vsur. l. sciendum. Solu. ibi loquitur in alio casu in quo nō requiritur actus continuus. ¶ In gloss. sed nunquid. not. cautelam adhibendam per electum vt anteq̄ eligatur non præbeat assensum, quia esset ambitiosus: neque dissensum: quia dissentiens non est eligendus secundum Ber.

CAP. XLVII.

1 *Ratio inepta expressa in libello sicut vitiat libellum, ita & friuola ratio.*
2 *Cassari qui petit aliquem actum, debet ad interrogationem partis, vel ad iussum iudicis exprimere causam cur debeat cassari.*

COnstitutis. Casus breuis est, ꝙ monachus in abbatem alterius monasterij assumptus ad electionem in primo monasterio non admittitur etiam si dicat sibi hoc indultum per abbatem & monachos prioris monasterij ¶ Casus in terminis est. Vacante monasterio fiscanensi fuit electus abbas nō vocatis Eboracensi & sancti Leofredi abbatibus qui petebant electionem dicti abbatis electi cassari, in qua dicebant se fuisse contemptos: fuit mādatum procuratoribus dictorū abbatū ꝙ exprimerēt quo iure abbates deberent interesse. respōderūt qa ita eis fuit concessum ab abbate & cōuentu monasterij Sistanēsis, vt haberent vocē in cap. eorūdē. Papa dicit qđ ista ratio est friuola: & ideo dictis abbatibus imponit silentiū. ¶ Si frater minor vel alius mendicans factus est eps, an remaneat frater minor. gloss. dicit qđ sic. j. eo. quorūdā. super verbo, iu-

dicâtium.lib.vj ¶ Alij cõtra, qa & si habitum retineat ꝓfessionis, tamen põt sibi acquirere ꝓpria: qa epalis dignitas liberat eum. Sed nunquid cõstituti in minoribus possunt ditari de patrimonio crucifixi. habes. j.eo.cũ ex eo.ver.ne sicut.lib.vj.vbi text.est not.j.eo.

1 tit.cõmissa.§.ceterum.eo.libr ¶ † Not. hic ꝙ ratio libelli idẽ est qđ actio: & sicut inepta expressa in libello vitiat libellũ, ita friuola ratio adeo qđ sine alia discussione silẽtium imponit, ſm Ber. ¶ Sed quæro quare rõ ista erat friuola? rñdeo qa erat contra ius. Nã non põt quis esse monachus simul in diuersis monasterijs, nec monachus in vno monasterio & abbas in alio, nec esse in duobus collegijs regularibus. ¶ Oppo. isti abbates erant in possessione, ergo debuerunt vocari. respon. impossibilis possessio non est possessio. ¶ Oppo. qa põt induci per consuetudinẽ vt vocet aliquis de extra collegiũ. sol. imo

2 non potest regularis eligi nomine suo extra monasteriũ. ¶ † Not. qđ q petit aliquẽ actũ cassari ille dẽt ad interrogationẽ, partis, vel ad iussum iudicis exprimere causam cur debeat cassari: & si nullã, vel friuolam exprimit, statim imponit ei perpetuũ silentiũ, qđ habet vim diffinitiuæ: nec est opus qđ lis contestetur vt ad hãc quasi diffinitiuam veniatur: qa est articulus iuris & de iure. ar. ff. de autho. tu. l. defendente. ¶ Vltimò no. qđ egresso de monasterio nõ potest reseruari confraternitas.

CAP. XLVIII.

1 *Electio quæ non fit à maiori parte totius capituli, non tenet.*
2 *Honor non facit quem prelatum.*
3 *Possessio acquiritur sine traditione.*
4 *Ecclesiam quis dicatur pacificè possidere.*

1 Ecclesia vestra. † Electio quæ nõ fit à maiori parte totius capĩi, nõ tenet, ẽt si fiat à maiori pte partiũ cõparatiõe minorũ. & ista est regula multũ not. ¶ Vñ in electionibus clericorũ nõ sufficit maiorẽ partẽ duarũ partiũ cõsentire nisi sit maior pars omniũ de capĩo. ¶ Sed in electiõnibus laicorũ glo. notauit ɔ̃riũ in l. nulli. ff. qđ cuiusq; vni no. vergi grã: quindecim erant electionarij, fuerũt oẽs vocati. x. tñ venerũt: sufficiẽt sex de istis. x. qa qui nõ venerũt se ab eligẽdo fecerũt alienos. sic intelligit. l. ij. C. de decu. ſm Accur. Et si venissent. xij. sufficerẽt. vj. qa sufficit maior pars pñsentium ſm ius ciuile. ¶ Pone, in collegio sunt. xxix. eligũt. A. quatuor. B. septẽ. C. nouẽ: certũ est qđ isti nouẽ faciũt maiorẽ numerũ ɔ̃paratiuè, sed nõ cõpletiuè. Certe nulla istarũ electionũ valet. & hoc

2 dicit istud capĩm. & facit. s. e. cũ i cunctis. ¶ † Ibi, deportationis solẽnitas. f. ad sedẽ: puta qa in sede posuerũt eũ cũ magna solẽnitate: qa honor nõ facit quẽ platũ sed canonica electio cũ cęteris requisitis. ff. de decu. l. herennius. Sed qd in patronus vtrũ sufficiat maior pars duarũ partiũ? dicũt quidã sic i patronis laicis: secus in clericis. vel dic valere dũmodo clerici habeãt ius pñtãdi vt singuli, nõ vt collegiũ vt hic. ar. qđ nõ valet nisi oẽs sint ɔ̃cordes. vt no. ff. de ser. rus. pdio. l. p fundũ. Sed ibi loquit̃ i iure qđ cohęret corpori rei cõis in quo melior est ꝓhibentis conditio: vt l. sabinus. ff. cõi diui. dũtamen per talem ꝓhibitionẽ naturalis vsus rei nõ impediat: vt ff. de vsufru. l. arboribus. §. nauis. ¶ Et not. qđ gloss. tria dicit hic. primò ꝙ vbi nõ est principiũ, ibi nõ tenet qcqđ sequit̃: & ꝙ electio nõ põt

3 habere principiũ sine possessione. † scdò dicit qđ possessio [a] acqui-
a ritur sine traditione: vt s. de ɔ̃sue. c. ex lr̃is. qđ est verũ interueniẽte fictione legis, vel statuti, vel causa possessionis mutata, & in alium translata per cõtractum, vel alio modo à lege inuẽto. C. de dona. l. quisquis. ff. de pac. l. ab emptione. ff. de acq. pos. l. qđ meo. ff. de con-

4 trahen. emp. ¶ † Quæro quis dicatur ecclesiam pacificè possidere? respõdeo qđ possidet pacificè tẽporalia & spiritualia, vel spiritualia tantũ, vel maiorẽ partem: vt no. j. eo c. cõmissa. li. vj. in glo. quid si. & ar. ff. de cõtrahẽ. emp. l. domum. qđ est bene notãdum. ¶ Tertiò & vltimò dicit, ꝙ quædã sunt principalia & præcipua sine qbus electio non valet. f. iquisitio, votorum publicatio, collatio, & incõtinenti facta electio, & scriptura. ¶ Vltimo pro intellectu huius. c. vide. j. eo. si cui eligendi. lib. vj. in tex. & glossis suis. Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide pulchrã. q. quam. format Bal. in rub. de causa pos. & propriè.

CAP. XLIX.

1 *Professio expressa debet fieri per scripturam.*
2 *Feudum militis an perdatur per monachatum.*
3 *Monachus primogenitus an succedat in regno.*

Cum in magistrum. Non professus regulam monachalem seu regularem in abbatem assumptus debet remoueri: quia non debet in magistrum assumi, qui formã discipuli non assumpsit. ff. de verbo. signi. quibus pręcipua. ¶ Est enim præposterũ & impossibile prius docere quã doceri. Dicit Aristo. ꝙ propriũ sapientis est docere & alterius doctrinã nõ spectare: primo methaphisicę qui nõ est per experiẽtiam regulę probatus, nõ

1 debet eligi in abbatẽ. s. eo. c officij. ¶ † In gloss. professio. not. ꝙ expressa professio debet fieri per scripturã. idẽ no. j. eo. nullus. li. vj. intelligo publicã vel priuatã scripturã manu ꝓpria, quæ non requirit exquisitas solẽnitates publicorũ instrumentorũ. verbi gratia, si nõ continet diem, potest suppleri & probari dies per testes, si t̃pis quæstio vertitur. vt ff. de pigno. l. cũ tabernã. §. idẽ quæsijt. ideo aũt requirit̃ scriptura ad perpetuã rei fidẽ: vt C. de testa. l. iubemus. §. neqt. & ff. de pig. l. cõtrahitur. qa professio monachorũ vel canonicorũ regularium est multum præiudicialis: qa mutat statum. vt no. ff. de mino. l. si ex causa. §. papinianus. ¶ In gloss. ibi, quia dispar. dic vt j. eo.

2 titu. c. j. in clemen. ¶ † Extra quæro vtrũ per monachatum perdatur feudum militis? Sol. dic vt in ca. j. de eo qui arma bellica depo. col. x. Et dic ꝙ si requirit seruitiũ militare, nõ, cum transit ad ecclesiam: si aũt est tale seruitiũ qđ possit decenter per ecclesiã pręstari, dicit gl. ꝙ ecclesia haberet loco filij saltẽ instituti de re certa de qua quærit̃: vt no. ff. de verbo. obli. l. si ita qs. §. ea lege. vbi gl. sing. est dic vt ibi per doctores. ¶ Sed an per monachatũ desinat esse de genere militari? dic ꝙ nõ: qa iura sanguinis sunt immutabilia; & qa istud accidẽs nõ est naturæ cõtrariũ. vt s. e. c. officij. & j. de pbã. c. j. ¶ Pone, vidua ingredit̃ religionẽ nunqd monasteriũ in dote eius repetẽda habebit priuilegia quæ soli mulieri cõpetũt? videt̃ ꝙ nõ. vt ff. de ritu nup. l. nõ solũ. §. si puellę. licet eñi monasteriũ habeat loco filij, hoc nõ sufficit: qa reqrit̃ ꝙ sit filius illius matrimonij: & sic duo requitunt, ꝙ sit filius. & qđ sit filius matrimonij. qđ de monasterio dici nõ põt. qa hæc cõcomitãtia in monasteriũ nõ cadit. vide qđ no.

3 ff. solu. matri. l. ẽt. ¶ † Sed nunqd monachus primogenitus succedit ĩ regno? videt̃ qđ sic: qa vt dixi monachatus nõ tollit gratiã originis. ar. ff. de capi. dimi. l. tutelas. ¶ Itẽ gratia poli nõ tollit beneficium fori. l. deo nobis. C. de epis. & cle. in cõtrariũ videtur, qa nõ põt habere propriũ & regimẽ nõ potest esse cõe: & iõ eo tanq̃ subducto de medio, succedit alius capax & si nemo sit, magnates regni eligẽt regẽ, & imperator vel papa cõfirmabit. vt in c. venerabilem. s. eo. & c. grandi. de sup. neg. præla. lib. vj & in c. licet. de voto.

CAP. L.

1 *Clausula non obstante numero, non restringit gratiam, quin possit prouideri vbi non est numerus.*
2 *Protestatio fit multis modis.*
3 *Vasallus vel emphyteuta an possit alienare domino inconsulto.*
4 *Protestatio de actu quando fiat.*
5 *Consensus vtriusq; partis quando requiritur in protestatione: & quando non.*
6 *Condemnari debet fur nedum de præsentibus, sed debet facere caueri de futuris.*
7 *Ratihabitio non nocet quando aliter est in facto quàm in ratihabitione.*
8 *Præsumitur animus protestantis durare donec fiat actus naturalis, vel præcisè contrarius protestationi.*
9 *Protestari quandoque est necessarium.*
10 *Protestationes aliquę inductę sunt ad releuandum, seu reseruandum.*
11 *Protestatio aliquando valet ad excludendum vitium duplicitatis.*
12 *Protestatio cum iure offerendi requirit pecuniam.*
13 *Protestans an possit renunciare protestationi.*
14 *Procuratorio nomine qui protestatur, debet ostendere mandatum si ab eo exigatur.*
15 *Protestatio quando est directò contraria facto quod subsequitur, prevalet factum.*
16 *Protestatio occulta an prosit.*
17 *Iudex an protestando possit sibi reseruare condemnationem, vel taxationem expensarum.*
18 *Libellus iste, peto quod protestatio mea firma maneat, an procedat.*
19 *Protestatio facta procuratori absentis an valeat.*
20 *Fundans petitionem suam ex consuetudine debet probare non nudam possessionem sed eius præscriptionem.*
21 *Possessio clericorum debet esse priuilegiata vel prescripta.*
22 *Libertas prediorum & libertas ecclesiastica an differant.*
23 *Consuetudo est quędam forma.*

Cumana. Electio facta à minori parte totius capituli, vel in qua est omissa collatio, non valet. ¶ Et diuiditur in duas partes. Prima pars narrat factũ electionũ. Scdã illud irritat: rationem ponit & electores punit. scdã ibi, cũ decẽ & octo. ¶ Casus talis fuit. Cumana ecclia viduata die ad celebrãdã electionẽ statuta tres abbates q vocem habebant cum canonicis cęperunt de electione tractare superuenerunt capellani & clerici ciuitatis pretendentes se debere interesse, & habere voces q fuerunt admissi sub hac ꝓtestatiõe, videlicet

berent interesse: alio qn in vox ipsorũ nõ valeret: tandẽ ad electionẽ fuit pcessum in discordia: qa quidã elegerũt archipsbyterũ quidam arch diaconũ. Papa cõsiderauit φ qa clerici & capellani nõ pbauerunt de iure vel de priuilegio eorũ, voces non patrocinant quibus vocibus nõ patrocinantibus neutra electio puenit ad maiorẽ partẽ. dicet aliquis imo pbauerũt se interfuisse in duabus elect omnibus pcedẽtibus, & φ dederũt scrutatores. Papa dicit φ hæc pbatio est imperfecta: qa p hoc nõ cõstat eos elegisse. ¶ Itẽ nõ cõcludit de iure: qa nõ pbauerũt de priuilegio, vel consuetudine pscripta. ¶ Cõsiderauit et Papa φ fuit omissa collatio in cõi post publicationẽ scrutinij & sic fuit pcessum ad electionẽ ɔtra formã cõcilij: & hac et rõne dictas electiones decernit inanes & priuat electores hac vice eligendi ptãte. ¶ Ibi, dic. no. φ capitulũ dẽt ante oĩa statuere adiẽd electionẽ celebrãdã. ¶ Ibi, psentes. ɔcordat. C. de dec. l. noĩationũ forma. li. x. & C. de sac. san. eccl. auth. hoc ius porrectũ. ¶ Ibi. habere noscunt: qa nõ negabat & erat notoriũ. Ibi, capellani. i. curati. ¶ Ibi, clerici. i. nõ curati. ¶ Ibi, dicẽtes. & verũ dicebat: qa erãt ĩ possessione: tñ ista eorũ possessio fuit interrupta per ptestationẽ ɔtrã in quã interuenit cõsensus: qa momẽtanea possessio de facili interrũpit, psertim qñ non est fundata in iure cõi. ¶ Incorporalia hñt pscribi vt immobilia. vt no. in c. hoc cõsultissimo. de rebus ec. nõ alie. ¶ In gl. nã iura. lib. vj. Ibi, nõ deberet. in hoc stat virtus ptestationis: qa nõ solũ fuit cõditionalis, sed abnegatiua, seu denegatiua

1 ¶ † Clausula nõ obstante numero, nõ restringit gratiã, quin possit prouideri vbi nõ est numerus, vt plene not. in c. si. in gl. magna. de cõcess. pręb. lib. vj. qa clausula nõ apponit ad restringendũ; sed vt addat. s. robur. illa gl. est moltũ no. mala electio sine specificatio cõsumit literas generales ad obtinẽda beneficia nisi fiat cũ ptestatione. vt not. in c. 2. in glo. fi. de rescrip. lib. vj. qd tene mẽti. nõ omnis institutus in ecclesia cathedrali est canonicus: quia mansionarij sunt instituti, tamẽ nõ sunt canonici. vt no. c. statutũ. in princ. super verbo, canonicis de rescri. lib. vj vbi est bona gl. Hic in ptestatione requirit consensus vtriusq; partis: in delegatione nõ requirit. vt no. in c. iudex ad appellandũ. de officio deleg. lib. vj. ¶ Vel est ratio, qa hoc hẽt delegatus à lege, vt ibi no. ¶ Sed quõ apparet φ hic clerici & capellani consenserint ptestationi canonicorũ? rñdeo tacitè rebus ipsis & factis. ff. de legi. l. de quibus. C. de insti. & substi. l. reprehẽdẽda. ¶ Itẽ clerici & capellani dicebãt se debere interesse: canonici negabant. de hac ɔtrouersia remãserunt in cõcordia hoc modo, φ admitterent cum ptestatione fm Ber. Cum enim aliquis tibi ptestatur nõ stes, tacitus: qa consentire videris. ff. de no. oper. nun. l. pętor. §. adijcitur. in gl. partim expressè, φ ã gl. no. ¶ De materia protestationũ no. Io. mo. & Io an. de reg. iur. c. in generali. lib. vj & Bar. in l. non solũ. § morte. ff. de no. ope. nun. vbi latè & solẽniter tractat

2 hanc materiam. ¶ † Fit autẽ protestatio quãdoq; de animo qñq; de actu: verbi gratia, quãdo aliquid potest fieri duplici cõsideratione siue respectu, qua mẽte fiet considerari conuenit. vt ff. ad exhiben. l. penul. Et si potest fieri de iure non intelligit fieri contra ius. vt ff. pro socio. l. merito. Istud genus protestationis de animo quãdoque fit ad tollendum animũ, qui de iure psumeret. ut ff. de acq. hære. l. qui in aliena. §. Celsus. Interdum fit causa tollende præsumptionis hominis: vt verbi gratia, quando actus est indifferens tamen magis credit declinare ad alterã partem fm opi. discretorũ virorũ, & fm materiã sic dispositã. vt ff. de relig. l. at si quis. §. plerique. Quandoque fit causa dubitationis tollendę: & hæc est vtilis, sed nõ necessaria. ff. mandati. l. qui mutuã. Quandoque fit causa restringẽdę duplicitatis, vt cũ testator dixerit, si cui bis legauero, semel deberi volo. vt ff de leg. j. si ita scriptum. Quandoq; causa dilationis inducẽdæ, vt si testator dicit, quæ legata purè legauit, tali die deberi volo. ff. de leg. j. talis scriptura. Quandoq; fit ad preiudiciũ excludẽdũ. nã melius est acceptare præbẽdã cũ ptestatione q̃ sine. ut no. in c. ij. in fi. de rescrip. lib. vj. ¶ Item si quis facit actũ per quẽ consueuit ĩduci litis ɔtestatio, & ipse uult φ exceptiones declinatorie sint sibi saluę, potest ptestari se non respõdere libello animo litẽ ɔtestãdi; tamen qa iudiciũ reddit in inuitũ, tam aduersarius q̃ iudex potest cõtradicere, & tũc protestatio nihil operatur tanq̃ repulsa, maxime si sit iuratũ de calumnia ppter seruandũ rigorem iuramẽti, vt dixi. C. de lit. cõtest. l. j ¶ Item si reus respondit libello negando ius, vel factũ iudice sedẽte pro tribunali, & aduersario pręsente, potest ptestari se respõdere, saluis exceptionib⁹ dilatorijs, & dclinatorijs dũmodo actor cõsentiat huic ptestationi, & videt consentire ex quo fit apud acta si nõ cõtradicit. vt. l. si fideiussor. in prin. ff. qui satisda. cogã. & l. cum ostẽdimus. §. fin. ff. de fideiusso. tu. ¶ Ex quo enim proceditur in facto litis cõtestandæ per aliqd additum silentio inducit consensus. ar. ff. ad mace. l. si filius. & qd not. in l. quo eiũ circa prin. ff. rem rat. habe. ¶ Itẽ not. φ quãdo alicui præiudicat solo facto legis præsumẽtis consensum talis præsumptio tollit etiã si altera parte absente quis ptestetur. vt ff. de decu. l. honores. §. fina. quæ lex est ad hoc singularis valde fm Barto. ¶ Et istam. l. alleg. Inno. j. eo. c. cum in Genesi. Itẽ no. φ interdum protestatio tua aperit viam aduersario tuo. ff. de mino. l. Aemilius. Item not. φ à ptestatione sua nemo potest recedere. C. de annonis & tribu. l. fina. lib. x. Item no. φ si monachus in profitẽdo ptestetur φ intendit retinere vsum suorũ bonorum, non vitiatur professio: qa non est ɔ substantiam monachatus φ non habeat propriũ, sed solum ex constitutione ecclesię. hoc eleganter not. Archid. xxij. dist. c. solet. ¶ Item dicit gl. φ ptestatio de animo pcedit: & in hoc casu duo possidẽt, vnus naturaliter alter ciuiliter: & ponamus φ naturaliter possidens ciuiliter possidentem expellit de fundo cum protestatione quod non intendit eum expellere de sua ciuili, sed de naturali vsu. Nam iure possessorio est licitum possessione durante ius sibi dicere sua authoritate qa defensio est. vt C. qd cũ eo. l. si seruus. hoc no. glo. ff. vti possidetis. l. si duo. in princ. ¶ † Et prædicta faciunt ad quæstio-

3 a nem, vasallus vel emphyteuta nõ potest alienare [a], i. vendere & tradere domino inconsulto: & si hoc facit, cadit à iure suo. nam põt hoc periculum euadere protestando & reseruãdo, cõsensum dñi: quia nõ intelligit dom nũ cõtẽnere qui eius cõsensum reseruat aliter. nõ facturus. ego dico φ in facti executione. i possessionis traditione fit durior ɔditio domini: qa forte vendit potẽtiori, vel inimico domini, φ hæc ptestatio tanq̃ fraudulẽta, vel simulata nõ valet: qa nõ ex bona fide res gerit: vt not ff. de verbo. obliga. l. si ita quis. §. ea lege. sed si nõ esset pcessum ad actũ facti, sed statur in finibus verbi, puta venditionis & actus precarij, tunc protestatio esset vali

4 da & secura. ¶ † Sequit aliud membrũ. s. quando protestatio fit de actu: & de ista protestatione patet exemplum in nostro. c. & s. de ɔsti. c. cum. M. Ferrarien. & ff. loca. l. cum in plures. §. locator horrei. ¶ Ista si quidẽ, protestatio incepit à verbo, & terminatur in facto. Et si quidem factum subsequitur ex interuallo nihil operatur protestatio vt d. §. locator horrei. Si vero incontinenti, tunc aut actus qui sequitur, est cõtrarius & incompatibilis cum protestatione: & abol ta est protestatio. non enim valet si quis dicat per verba præsentis temporis, protestor quod id quod facio, nõ facio, qa implicat cõtradictionem. vt d. c. cum. M. Ferra aut ptestatio nõ est oĩno incõpatibilis cum facto: sed est quædã eius modificatio: & tunc valet protestatio vt hic. quod est sic intelligendum, si in tali protestatione non requiritur consensus aduersarij, si enim requiritur, tunc sine eius consensu tacito vel expresso nihil operatur, vt hic no. per

5 Ber. ¶ † Et si quæras, quando in protestatione requiritur vtriusque partis consensus, & quando non: rñ. qñ protestatio redditur in inuitum & qñ creditor ptestatur debitori φ soluat, vel dominus ptestatur non domino ne emat. certũ est qd nõ requiritur consensus aduersarij. vt ff. de verb. obli. l. inter stipulantẽ. §. j. & ff. de vsur. l. mora. nec valeret ptestatio debitoris in contrariũ: quia protestatio creditoris est actiua & protestatio debitoris est passiua. & qa debitor nõ habet ius protestandi, cum vinculo obligationis sit astrictus. argu. ff. de arbi. l. ne in potestate. sic igit mora reddit in inuitum ff. de verb. obli l. cõtinuus. §. cũ quis. nisi debitor excuset prætextu legitimę ignorãtię. vt ff. si cer. pe. l qd te. vt quãdo nõ ex pprio cõtractu, sed ex alieno tenet. vt ff de reg. iur. l. qui in alterius. nã in pprio ɔtractu non est tolerabilis obliuio. vt C. de ɔtrahẽ. & comit. stip. l. magnã. Quædã est ptestatio in qua requirit consensus alterius part s: vt quãdo tẽdit ad ius alterius extenuandum, vel impediendum, vt hic: qa nõ dẽt fieri iniqua cõditio vnius per alterũ. vt ff. de iur. & fac igno. l. iniquissimũ. ¶ Ex his apparet vtrum valeat ptestatio contra dicta necne. ¶ Itẽ per talẽ doctrinã; qa quędã sunt quę habent esse vel nõ esse, suspẽdunt interim de voluntate ptestãtis tñ vt aditio vel repudiatio hæreditatis, vel deliberatio, tacita donatio & similia: & in istis non est aliud opus q̃ lex natura rei requirat. ff. de reli. l. at si qs. §. pleriq;. ff. ad Treb. l. qa poterat. ff. de ne. gest. l. nesennius. & ff. ad macedo. l. si filius. Et de istis notarius potest, esse rogatus à protestãte, & debet cõficere instrumentũ altero ɔtradicẽte: vt no. in auth. de tabellio. §. nos aũt. vbi est gl. sing. Item quędã sunt in potẽtia casuali tanq̃ in materia prima, per quã actus põt reduci in materiatũ, qd potest appellari materia secũda. & in istis valet declaratio volũtatis: ergo ptestatio valet tanq̃ qdã specificatio. ff. de condi. ob cau. l. j. § si par edi. & no. ff. de hære. insti. l. iam dubitari. Dicit φ ea quæ nõ sunt arbitri nostri per ptestationẽ efficere nõ possumus. ¶ Sed vbi electionẽ habemus ibi & ius protestandi & efficiendi habemus arg. ff. de re. eorũ. l. magis puto. § si es. & § prętor. Puto φ testator possit facere ne datio cohæredis extranei vel substituti vulgaris impediat existentiam sui hæredis, licet non possit facere vt heres non habeat ius deliberandi. Item posset facere vt legatum cõditionale transmittat, & ecõtra φ tacita conditio impediat transmissionẽ. ff. de condi. & demon. l. in cõditionibus primũ locũ, vbi tex. sing. ¶ Et cõclusiue q̃ sunt arbitrij nostri possumus in protestatione deducere; & ecõtra quęcũq; nõ sunt arbitrij nostri non possumus. argu. ff. fami. herc. l. si filiam. in prin. Nã non possumus facere ne legum pręcepta habeãt locũ in contra-

ADDITIO.

a ¶ Vide Ias. in l. fi. col. pe. C. de iure emphi. & vide Fel. i c. q in ec. de constitu.

contractibus nostris,& vltimis voluntatibus. ff. de le.j.l.nemo pōt.
¶ Si clericus denunciat furē qui furtum sibi fecit pmissa ꝓtestatio-
ne ꝙ nō intendit ad pęnam sanguinis ꝯ eum ꝓcedi, nec eum puni
ri pęna sanguinis: sed ꝙ emēdet sibi furtū sine dānū, & ꝙ ꝓuideat
ne vlterius fur talia pſumat: & iudex ex mero officio condēnet ad
furcam, nō efficit irregularis: vt in c.prælatis. de homi.li.vj. ¶ Not.
qđ ex officio iudex pōt punire criminaliter, licet sit actū ciuiliter
6 ad emendā: vt patet ibi, vero iustitia mediante. ¶ † Itē qđ nedū fur
dēt condemnari de pſentibus: sed dēt facere caueri de futuris. ¶ Itē
qđ ꝓtestatio non concludit iudici quin suū officiū possit exercere
in his q̄ sunt meri imperij: sed decretalis, is q eo.ti. dicit ꝙ si qs, mā-
dauerit aliquē percuti: sed inhibuit occidi: & mādatarius occidit
excedēdo fines mandati, tenet mandans qui mandando in culpa
7 fuit: & hoc euenire posse debuit cogitare. ¶ † Et sic r o.ꝙ si f. m̄ trās
gredit mandatū, qa mandans dedit causam, operā, & occasionem
rei illicitę: & hēt in se principium doli tenet mandans. hoc tamen
casu nō teneret ex ratihabitione si diceret ratū habeo qđ pcussisti
non qđ occidisti, immo de homicidio doleo: qa qn̄ aliter est in fa-
cto q̄ in ratihabitione nō nocet ratihabitio, vt no. C.de rei vendic.
l.si mater. ¶ Dicit Bart. ꝙ ille qui vult protestari dēt sic ꝓtestari vt
sibi credat. vt ipse not.ff.de reg.iur.l.qui in alterius. ¶ Et primo dēt
legere instrm certificatoriū: & deinde ꝓtestari. & ita dēt practicari:
vt l.nomē.C.quę res pig.oblig.poss.ſm Bart. vel stare p illū aduer-
sarium quo minus certificetur: qa latitans habetur pro præsente: vt
l fulcinius ff.ex ex qui.cau.in poss.ea. ¶ Item in pręiudicialibus nō
iuuat protestatio: vt not.in c.gratię. de rescrip. in cle.& in c.vt qui
8 duas.de elec. lib. vj. ¶ † Itē pſumitur animus ꝓtestantis durare do-
nec fiat actus naturalis vel p cise ꝯrius ꝓtestationi.arg. ff.de ꝓba.l.
cū tacitū.& facilius pſumit mutatio voluntatis, si fit ex interuallo,
q̄ si fiat incōtinēti: vt dicit illa.l.not. ff.de ꝯdi. & demonst.l.non ad
ea. ¶ Contraria aūt sunt dupliciter: aut qa simul stare nō possunt.
vt ff pro suo.l.si ancillā. C. de fur.l.j.aut possunt simul stare sed nō
est verisimile.vt d l. nō ad ea. & sup impossibili nō valet ꝓtestatio:
q ius vel natura vel facti impossibilitas, vel boni mores eam respi-
ciunt.arg.ff de interrog.act.l.confessionibus.ff.de annu.leg.l.Quin
9 tus Mutius § fin. ¶ † Insup scias ꝙ quandoq; ꝓtestari est necessa-
riū, vt C.q̄ res pigno.obli.poss.l.nomē.qn̄q; sufficiat sola cōsciētia
aduersarij: vt C.de transac.l.fin.q̄ leges videntur adinuicē ꝯtrariari.
a Nā lex nomē dicit, ꝙ si quis [a] hēt nomē debitoris hypothecatū, pt
nihilominus solui hypothecāti, nisi ꝓtestatū sit debitori ne soluat
ei & sit certificatus de ipsa hypotheca: sed lex preallegata de trāsa
ctio. dicit quod sufficit sola sciētia. ¶ Sed considera: qa hypothe-
cans remanet creditor directò & vtiliter: & iō pt ei solui nisi hypo
theca transiuerit in quasi pignus: id est in quasi traditionē, qđ fit p
inhibitionē vel ęquipolliēs.ar.C.de pto pign.l.j.& ff.de lege cōmis.
l.si.qa loquit in fisco cui nomē est tacitè obligatū. & iō oportet ex
parte fisci sequestrū & pręceptū. sed lex vltima. ff. de transa.loqtur
in eo qui cessit iura, & retinuit directa, & transtulit vtilia, & vtilis p
fertur directę nisi in translatione vtilium interuenerit error. ff. ad
Treb.l.hęres cum debuerit Non obst.l.3. C.de noua. qa ibi loquit
in mandato exercitij facto mixto fauore mandantis & mandatarij
nō in cessione translatiua vtilium actionū. & sic apud mādantē re-
mansuerūt directe & vtiles etiā in exercitio pręter illos tres casus.
& vide l.si partem.§ j. ff. quēadmodū ser.amittā. & ff.de legatis.j.l.
non quocūq;.§. qui Caium. Amplius quædā sunt protestationes
inductę ad obuiandū, vt denūciatio non operis etiam p procura-
torē facta, acquiritur domino ipso iure: qa ex pręiacenti materia in
persona domini deducit in actū formę: vt ff.de procu.l.ꝓcuratorē
10 non semp. ¶ † Quædam sunt protestationes inductę ad releuan-
dum seu reseruandū: vt est illa, saluo & reseruato. ff.fami. hercisc.l.
itē labeo. Et illa, saluo iure addendi & diminuendi, quæ consueuit
apponi in libellis conuētionalibus.de re iudic. c.abbate.libro.vj.&
illa non astringēs se &c.quæ consueuit apponi in articulis, quæ tn̄
protestatio quandoq; vitiat vt in c.is qui ꝯ. de electio. libr. vj. Hæc
enim protestatio consueuit fieri in copulatis vel qualificatis obie-
ctibus. Nam qualitates vna cum subiecto regulariter sunt probā-
dę nisi detrahantur de libello vel articulis.& etiam aliquando pos-
sunt detrahi vsq; ad sniam quando sunt potius additiones q̄ qua-
litates vt notat.ff.de noxalib. l. in delictis. §. si detracta. ff.de re iu-
dicata.l.miles §. decē. ¶ Porro natura noxalis actionis hęc est, qđ
procedit libellus sine adiectione aliqua & per specificationem sub
sequentem trahitur ad subsecuta: & si non probetur qualitas scien
tię quę est extra rem, & nō ingreditur formā delicti, sed est quædā
mēsura exequēdi. Vn̄ non probata hac adiectione, vel si esset pro-
batum & renunciatū huic qualitati, non tn̄ absolueret reus à toto,
sed a tanto.& idē si esset probatum delictū & nō sciētia domini: qa
hæc qualitas siue modus agendi apponit ad agendū non ad peri-
mendū.de eo igit qđ est ꝓbatum debet ꝓnūtiari cōdēnatoriè: qa li
bellus trahit ad ꝓbationes si pōt eis adaptari: aliàs non. qa impu-
tet sibi ineptus libellator. vt no.in l.quidā.ff.de in rē verso. ¶ Quæ-
dam est ꝓtestatio introducta ad interrūpendā præscriptionē, quę
potest fieri ad domū: qa fit ꝓpter absentiā aduersarij. C.de anna.ex
cep.l.vt pfectius.& talis ꝓtestatio debet per scripturam intimari.vt
in c.cum. de elec.in cle. quædā est protestatio hoc modo, protestor
me ꝓtestari.i.denunciare nō posse.ff.de no.oper.nū.l.de pupillo.§.
si quis ipsi ptori. & interdū succedit loco appellationis.C. de his q
ꝓpter metū iudicis nō appellauerunt l.fin. ¶ Itē qui protestatur ꝙ
nō cōsentit in iudicē tanq̄ verus cōtumax non videt cōparuisse vt
b hic eleganter no Inn.nisi adijciat verbū, nisi inquantū debeo [b] de iu
11 re. † Aliquando protestatio valet ad excludendum vitium duplici
tatis.l.j §.quod aūt.ff.quorum leg.cum simi. Necessaria est prote-
statio si quis vult per eam factū aggrauare. & hæc dici potest prote
12 statio aggrauatoria ff.de adul.l.denunciasse. ¶ † Item alia est prote
statio cum iure offerendi quæ requirit pecuniam tunc paratā, hæc
oblatio est liquida, licet consignatio non sit facta. ff.de rescin.ven.
l.fundus C.de distrae.pig.l.si residuum.ff.de publi.l.fi §. si quis pro-
fessus. Alia protestatio est perfunctoria non realis vel non est facta
debito loco & tempore: & ista non valet.ff de solu.l.si soluturus.
13 ¶ † Quæro an protestās possit renūciare ꝓtestationi? & dic ꝙ sic,
nisi contineat criminis vel status diffamationem. C. de inge. manu
mis.l.diffamari.vel nisi intersit aduersarij ratione interesse, vel pœ-
14 nę.argu.eorū quę no.in c.si forte.de elec.lib.vj. ¶ † Si quis protesta
tur ꝓcuratorio nomine, debet ostēdere mādatū, si ab eo exigatur:
aliter si aduersarius tacet, sibi imputet. ff. depositi.l. si qs inficiatus.
& s.eo.c.qa propter. Nam ꝓcurator nō tenetur docere de manda
to postq̄ est processum, vel cōclusum in actu nisi velit ad vlteriora
procedere.vt no in c j.in gloss.vbi enim.de elec lib.vj.& tūc expel
leret ab actibus fiendis nō à factis nisi ex officio iudicis.& ibi glos.
singu. ¶ Si quis ꝓtestet ne quis faciat ꝙ de iure potest aliter facere,
tamen aliter nocet, & si cōtra fiat, tenetur faciēs.ff.de lega. pstan l.
virilis.§.si adierit.& ibi singu.not. ¶ Quædam possunt fieri ante ꝓ-
testationē & nō postea ff.de vsufruc.leg.l.hæres. De materia prote
stationis no. Arch.xxvij.dist.diaconi.& c.qđ interrogasti.& xxviij.
dist.diaconi.& in nouell.per Ioā.An.in c.cū ex officij.de prescrip.
15 vbi dicit, qđ † quādo ꝓtestatio est directò contraria facto qđ subse
quitur, præualet factum & s.de consti.c.cum M.ferrariēsis.vbi di-
cit ꝙ si factum recipit duplicē intellectū, protestatio illud declarat.
& de re iudi.c.suborta.vbi dicit, ꝙ ideo fit protestatio, ne alicui fiat
præiudiciū circa ius suum.& de elec.c.illa. vbi dicit de ꝓtestatione
publica vel priuata.& de rescrip.c.in nostra.vbi dicit an valeat pro
testatio illius qui recipit secundum beneficium cū ꝓtestatione qđ
non intēdit renūciare liti quam habebat de primo beneficio. & de
16 postu.pla.c.bonę.el secūdo vbi dicit † ꝙ ꝓtestatio occulta nō pro
dest.& de ele c in Genesi.vbi dicit, ꝙ si in electione fiat protestatio.
ꝙ vox valeat inquantum debet valere intelligitur hoc verbum va-
lere.s.de possessione vel ꝓprietate seu de iure. Secꝰ si dixisset, ꝙ va
leat vox eius si de iure debeat interesse: qa intelligitur de iure ppe-
tuo non de iure momēti, sicut est ius causatū à momētanea posses
sione. vt de rescrip.c.ex parte decani. vbi dicit, ꝙ interdū protesta-
tio est necessaria.s.vbi patiētia noceret sine protestatione, an valeat
protestatio eius qui cognoscit spōsam protestando ꝙ per hoc non
intendit matrimoniū consummare maritali affectu de spons.c.ve
17 niens.el tertio.& c tua. ¶ † An iudex ꝓtestando possit sibi reserua-
re condēnationē vel taxationē expēsarū.dic vt no.C.de fruc.& lit.
expen.l.terminato.per glo.& Cy.cōmuniter tamē dicimus, ꝙ cō
demnationē nō potest sibi reseruare qa functus est officio suo. sed
ad taxationē expēsarū pōt reseruare sibi, & suo successori: qa taxa-
tio est executio verbalis & in executione iudici ordinario nunq̄ p-
cluditur via donec executio sit facta, & facta perduret. ff.de arbi.l.
inter castellianū.ff.ne vis fiat ei.l. si quis missum. ¶ Itē qa tenet sen
tentia incerta super his quæ veniūt in cōsequentiā rei iudi.vt super
18 fructibus & expē.ſm Inno. de resti spo.c.grauis. ¶ † An procedat
iste libellus, peto ꝙ ꝓtestatio mea firma permaneat.dic vt no.ff de
no.oper.nun.l de pupillo.§.qui opus. An in protestatione requirat
scriptura.dic vt no.C de nego gest.l fin.ff.de oper.no.nun.l de pu-
pillo.§ meminisse.nisi ꝓtestatio succedat loco libelli. vt C.de non
nume.pecu.auth.hāc querelam. An qui recessit à ꝓtestatione pos
sit de nouo protestari. dic quòd nō in eodē opere: sed in nouo sic.
ff de no.oper.nuncia.l. si opus nouum. ¶ An valeat protestatio fa-
cta coram vicinis vel opificibus.eod tit.l.de pupillo §.si quis forte.
19 in gl. ¶ † An valeat protestatio facta procuratori absentis.ff.de lib.
agno. l. j. circa principium. ¶ An protestatio finiatur morte pro-
testantis.dic ꝙ non si trahit secum executionem: secus si traxit se-
cum suspensionem.ff.de no.oper nun.l.nō solum. §.morte. ¶ An
valeat protestatio cauponis vel stabularij cum recepit hospites in
fide & protectione sua in personis sed nō in rebus.ff.nau.cau.stab.
l.fin.

A D D I T I O N E S.

a ¶ Vide Alex.consi.xvij.j.& ij.col.in j.vol.Lud.Ro.consi.cxxxvj.
b ¶ Vide pulchrum consi. Pe.de an.in consi.suo xxxiij.incip. per statutum.& vide Ia.May.in l.ait prætor §.j.col.iij.ff.de iureiu.& vnum verbum per Fel. in rubr.de fo.compe.

l. fina. §. item si prædixerit, hæc dicta de materia protestationis ad præsens sufficiat. No. q̄ nō dicitur electio nisi ex omnibus suis partibus cōstet. ¶ No. q̄ qui allegat factū debet probare ordinē & cōsummationē eius. nā voluisse & non fecisse nec ius nec possessionē
20 tribuit. ¶ Itē not. q̄ qui fundat suā petitionē ex cōsuetudine dēt pbare nō nudā possessionē, sed eius pscriptionē: qa nō est ppetua, & vera ɔsuetudo nisi sit pscripta: vt patet ex diffinitione ɔsuetudinis, & nō psumit ɔsuetudo nisi probet: qa cū libertas capituli ɔsistat in eligendo, clerici qui cōtrariū dicebāt, prætendēt seruitutē eis deberi, q̄ non præsumit, nisi pbetur. vt ff. de oper. no. nun. l. si prius. Et licet in vtēda possessione sufficiat vnus. actus per quē possessio acquirit: aliter nō acciperet pscriptio initiū suū. Sine possessione enim pscriptio nō pcedit: tamē in vtenda pscriptione pbāda est p̄
21 scriptio radicata & ɔsummata vt hic. ¶ † Præterea in isto. c. clerici & capellani nō poterāt possidere de iure cōi & ideo possessio eorū debet esse priuilegiata vel pscripta. vt in c. j. de prescri. lib. vj. & ibi p Archi. & p Hostie. j. de re iudi. c. cū olim. ¶ Sed opponit; nam ille qui pretendit seruitutē intētat id qd̄ est cōtra ius cōe: qa oīa prędia sunt libera dn̄orū suorū. ergo hēt pbare de titulo: sed hoc est falsū. ff. si serui vēdi l. si qs diuturno. ergo regula illius c. de præscri. est falsa. rñ. si attēdis genera oīa singulorū pdia sunt libera: sed si attēdis singula generū de facili possunt seruitutē debere psertim si est modici pūdicij. ¶ Itē est alia differētia inter decimas & seruitutem qa pcipere decimas in parrochia alterius est contra dispositionē canonū. Sed habere seruitutē in prædio alieno nō est cōtra iuris cōstitutionē sed cōtra quandā præsumptionē quæ lędit p patientiā domini. vt l. 3. C. de serui. & aqua. ¶ Itē edictum de decimis habet regulā phibentē: sed edictū de seruitutibus non hēt regulā prohibētē immo habet aptitudinē permittentē. vt l. j. in fin. ff. de aqua plu. arcen. ¶ Et no q̄ prædia ecclesiastica bene possunt debere prædijs meis seruitutes oēs sine noīatas in iure. nec dicitur hoc esse contra libertatē ecclesię: qa libertas ecclesię cōsistit in q̄ æ pcipua & excellentia sunt ecclesiarū, nō in his quę nō sunt attributa ecclesijs ex prērogatiua siue priuilegio: sed de iure cōi pcedūt pariter in ecclesijs & alijs: aliud est ergo libertas pdiorū & aliud libertas ecclesiastica.
22 & adde j. pxi. ¶ † Consuetudo est quędā forma. ff. de vsufruc. leg. l. damnas. §. j. ¶ Item iudicium voluntatis. ff. de ali. lega. l. mela. §. j. & primo recurrit ad eam quā ad arbitriū. vt not. ff. de an. le. l. si cui annuū. Arbitriū. enim dat vbi nō pōt lex per seipsam determinare pcise. ff. de annu. leg. l. arbitriū. aliquādo dicitur cōiectura. ff. de verb. obli. l. cōtinuus. §. cum ita. ff. de condi. & demon. l. in cōditionibus.

CAP. LI.

1 *Pactum quòd laicus etiam comes & patronus eligat prælatum ecclesię, an sit validum.*
2 *Compromitti an possit in laicum de causa vsuraria.*
3 *Clerici an debeant se intromittere de iurisdictionibus laicorum.*
4 *Parochiani laici non possunt eligere sibi & præficere capellanos in capellis eorum.*

1 SAcrosancta. † Non valeat pactum q̄ laicus etiā comes & patronus eligat prelatū ecclesię Dubitatio istius capituli erat: qa iste comes habebat temporalē iurisdictionē illius territorij in quo erat monasteriū: & ipsum monasteriū fundauerāt prędecessores sui: & qa cōpositio fuit facta de cōcordia plati & capituli, & qa capitulū habebat noīare duos & comes vnū ex eis eligere: sed ista pactio non tenet, qa ius eligendi rectorem ecclesiasticū nō cadit in laicū. & qa esset inducere cōsuetudinē restringēdi libertatē ecclesię seu clericorū seu capituli & reputat esse cōtra vtilitatē ecclesię qcquid est contra libertatē & qa est contra formā capituli qa propter. ¶ Dic ergo concluisiuē; q̄ ius eligēdi prælatum non cadit in laicū: tamē patroni monasterij debet post electionē requiri assensus & cōsensus: si tamē vult assentire, non vitiat electio. ¶ Sed an puniatur capitulū qd̄ fecerit contra libertatē ecclesię? respōdeo q̄ capitulū ɔstat ex duobus, scilicet ex visibi i siue corporali, & inuisibili qd̄ magis intellectu percipitur q̄ corporeis oculis cernat: nam qd̄ est materiale videmus: qd̄ aūt intellectuale nō videmus, sed cōsideramus mente & tamē nō est dubiū qd̄ capitulū potest puniri. vt s̄. eo. quia propter. cū simi. ibus: tamē non credo q̄ hoc casu capitulū debeat
2 puniri: qa præsumit vim pati per oppressionē comitis. ¶ † Deinde
a quæro vtrū de causa vsuraria possit cōpromitti in laicū [a] gl. dicit q̄ de causa spirituali laicus nō pōt habere notionē, ergo nō potest esse arbiter. sed certe causa vsurarū nō est spiritualis: vt no. xj. q. j. in summa & cle. dispēdiosam. de iudi. ¶ Si ago cōtra te, dicens q̄ solui tibi. x. nomine vsurarū, aut tu negas te recepisse & pt cognoscere iudex secularis: aut tu dicis te licitē recepisse. & tūc secus: nā primo casu vertit q̄stio calculi. ff. de infa. l. furti §. fi. secundo casu est q̄stio iuris. ¶ Dic q̄ si est questio an ɔtractus sit licitus: fori ecclesiastici ratio est: & nō secularis & ideo secularis sicut nō pt esse iudex, ita nec arbiter. vt ff. de arbi. l. j. & C. de iudi. l. rē nō nouā. sed si est certū q̄ ɔtractus sit illicitus, ita q̄ de hoc non venit disputandū. sed solū de quantite vsurarū, vel an fit satisfactū, an ne: tūc ista nō est q̄stio vsurarū sed calculi. ¶ Vnde & iudex secularis & arbiter possunt cognoscere. vt ff. de vsur. l. gaius. & dixi in l. titia. ff. solu. matri. nam articulus calculi examinat seorsum. ¶ Idem si dn̄s repetit vsuras a procuratore pceptas. Nam procurator tenet domino non qa vsurarius; sed quia administrator. vt ff. de procu. l. qui proprio. §. vt in ceteris. Ego dixi q̄ ecclesiasticus nō intromittit se de iurisdictione seculari. Sed cōtra de iudi c. nouit. cōsideratione peccati nō potest cognoscere iudex secularis. vnde necesse est q̄ cognoscat ecclesia: qa ecclesia hēt corrigere: ergo & examinare culpas & in c. nouit. nō cognoscit: qa feudū. Nā de quacūq; re cognoscit rōne peccati etiā si nō esset feudū dūtamē sit peccatū restitutionis. & loquor de co-
3 gnitione fori iudicialis nō pęnitētialis. ¶ † Ibi, melioribus. istud mulcebat aures: tñ nihil ad rumbū cū nihilominus arctaret libertas ecclesiæ. arg. ff. de leg. 2. l. cū pater. §. rogo. & ff. qui & a qbus. l. si actio. ff. de cōdi. & demō. l. titio centū. §. j. ¶ Itē psentię magnatū laicorū terret votū eligentiū, saltim ppter magnā reuerentiam. vt legit & not. in l. j. §. quæ onerandę. ff. quarū rerū actio non datur. ¶ Item opprimere clericos & ecclesias est ɔ libertatē ecclesię, similiter extenuare libertatē ipsorum. ¶ Ibi nō cadit in laicū: qa non est capax iurisdictionis & interdicti sicut nec econtra clerici debēt se intromittere de iurisdictionibus laicorū. vt C. de test. l. consulta diualia. in fi. ¶ Ibi assensum. no. q̄ aliud est eligere aliud assentire. facit. ff. de manumiss. vin. si pater. in fin. ¶ Item not. consensum ex post facto præstari ad bene esse non ad substantiale esse. ¶ In gl. & ideo. no. q̄
4 laicus non potest esse arbiter in spiritualibus. ¶ † In gl. sit patet. not. q̄ parochiani laici non possunt eligere sibi & pręficere capellanos in capellis eorū: nec valet contraria consuetudo licet Bononienses faciant contrariū s̄m Ber. tamen si porochiani ędificant capellani, possunt à principio talem legem imponere vt ipsi possint eligere s̄m quosdam vt hic per Io. And. quod dic vt no. Archid. lxxj. dist. hortamur. & est ratio differentię, quia res non sacra recipit seruitutem. sed postquam est Deo dedicata, non recipit seruitutem hominis. vt ff. de verb. obli. l. inter stipulantem. §. sacram.

ADDITIO.

a ¶ Vide Pau. de Cast. consi. lxxiij. & vid scripta per Moder. in l. Titia. ff. solu. matrimonio.

CAP. LII.

1 *Eligere qui tenentur cum consilio aliquorum debent in contractu electionis illorum consilium requirere & congruo tempore expectare responsum.*
2 *Consilium requiri debet ante factum incipiente tractatu, & non præcipiti festinatione sed cum congrua moderatione.*
3 *Statutum si requirit præsentiam iudicis an requiratur eius authoritas.*
4 *Authoritas desiderat expressionem verborum.*
5 *Consilium vbi est de forma debet requiri & congruo tempore expectari vt quod agitur valeat.*
6 *Eligi an possit vnus de consultoribus.*
7 *Consultoribus potest statuti terminus ad consulendum, quo elapso liberè potest procedi ad actum.*
8 *Consilium sanum qui non vult sequi, an sit puniendus.*
9 *Stipendiarijs si præcipiatur q̄ debeant exire portas ante consumptionē candele ardentis, quid iuris si ista candela extinguntur vento.*
10 *Consilium an debeat expectari si certum sit ipsum infra terminum præstari non posse.*
11 *Consilia si sint contraria quo dicitur præualere.*
12 *Consulere an quis teneatur.*

1 CVm in ueteri. † Qui cum consilio aliquorū tenentur eligere, in contractu electionis illorum consilium requirere debent & cōgruo tēpore expectare respōsum. ¶ Quædam sunt de forma vel de mandato formali & horū transgressio inducit nullitatē. ¶ Quædā sunt de pręcepto & horū transgressio inducit pęnalitatē. ¶ Quædā sunt de simplici consilio & ista omissa non vitiant nisi expresse hoc dicat, vbi est tradita forma non est recedendum ab ea voluntas autem facit formā & conditionē. ff. de condi. & demon. l. in conditionibus. ¶ Idem autem est forma & modus substantia is. ff. de verb. ob. l. q romæ. §. Flauius. & beneplacitū principis formā facit vt hic, & de offi. deleg. c. si pro debilitate. p Inno. & tenor sentētiæ appellat forma. C. de sent. & interlo. l. cū eorū. quę strictè. i. pcisè debet seruari. vt ff. de conditio. & demonstra. l. in his. ¶ Interdū dicit forma quædam narratio quæ tamē non est de substantia. ff. de eo. l. scio. ¶ Casus, decisus. Papa mandauit capitulo vt eligeret infra mensem cū ɔsilio duorū abbatum & fratris Gulielmi de ordine pdicatorū: demū die statuta ad electionē celebrandā dederūt sex ex eis potestatē eligēdi duraturā vsq; ad consumptionem

dori reddat vsurariũ testabilem. & dixi φ sic, qa nemini piudicabitur & prodest vsurario ad pęnitentiã reducto, vel saltim qa per eũ nõ stetit. facit quod no ff. de iureiur. eũ qui. §. in popilaribus. ff. de condi. & demon. l. quis. ¶ Ibi, friuolam. no. φ excusatio friuola nihil prodest. & qa est articulus iuris prõnũciatur statim secũdũ Inn. ¶ Ibi, electionis tẽpore. no. tẽpus electionis considerari circa profectus. simi e dicimus in teste, φ debet inspici tẽpus iuramẽti tanq̃ fundamẽti, & depositionis tanq̃ declarationis. vt no. in aut. de test. §. & qm. ¶ Ibi, positiones dũ enim positiones nõ erant in vsum: sʒ interrogatorię actiones primitus fuerunt inuentæ causa præparandi iudicij quæ interrogatorię actiones impetrabãtur à põtificibus quorũ authoritas tũc maxima erat ob rei publicę regulationẽ: qa ĩhil debet esse sine aliqua regula, & solennitate, & iste modus ĩpetrãdi & libellandi cã prępa rãdæ futurę litis recessit ab aula, & successerunt interrogationes quæ fiũt ad litem præparandã sine libello. vt no. ff. de interro. act. in rubrica. & in l. j. ¶ Sunt & aliæ interrogationes quę fiunt ad litem contestãdam super libello principali: & hęc fiunt tã in ciuili q̃ in criminali lis est cõtestanda si partes sunt præsentes. ff. de pęnis. l. absentem. ¶ Eadẽ superuenit vsus positionum quę sunt inuentæ ꝓpter necessitatẽ & vtilitatẽ expediẽdarũ vel abbreuiãdarum litiũ. de ver sig. l. sępe. in cle. & in suffragium & releuationẽ ꝓbationũ. Nam per cõfessiones releuat̃ ponens ab onere ꝓbandi. ¶ Si autem negetur adhuc expedit ponenti articulare seu capitulare: qa forte aliqui testes sciunt vnũ capitulũ de probãdis, & alij aliud qui sub inuoluto & implicitate verborum non possent aptè distĩguere ex mixtura capitulorũ ĩpediti. l. præcibus. C. de impuberũ & alijs substitutionib9.

6 ¶ † Debet aũt positio esse ꝑtinẽs l. conferens causæ directę per se, vel cum alia cõiuncta persona. arg. ff. de fluminibus. l. quominus. adminiculans necessariò vel præsumptiuè. vt C. de probatio. l. siue possidetis. simpliciter vel secundũ qd. vide Cy. ff. de interro. ac. l. j. in additionibus. & alias non reiecta illi non est respõdendũ. ff. de iureiur. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ¶ Item non tendens ad perplexitatem. eo. tit. l. qui iurasse. §. si pater. ¶ Item de ciuili causa non de criminali, fallit in vsurario

a qui dẽt probationes[a] cedere cõtra se: ergo & respondere. vt in cle. j. de vsur. Super ciuili etiã incidit criminalis, quæ potest examinari seorsum à substantia criminis est respondẽdũ. C. ad l. Fabiã de plagiarijs. l. præses. ¶ Item in causis ecclesiasticis est respondendum. vt hic. ¶ Itẽ si non fiat positio de delicto, sed de processibus, vel infamia est respondẽdũ: licet iudicium & præiudiciũ sit criminale, secundũ Inno. debet & ipse ponẽs prius interrogari an sciat vel credat quòd sua positio sit vera. vt no. C. de confes. l. j. in fi. gl. in facto proprio debet respõdere per scio. i. per veritatis verbũ. l. marce. lus. rerum amotarũ. l. res ff. de crimi. expil. hære. in alienis per credo vel nõ credo. de resti. spo. c. cũ ad sedem. & quod vbi negatur verbũ negatur aduerbiũ, sed nõ econuerso. ¶ Sanè quędam sunt positiones iuris. i. constitutionis, quibus ipsa lex respondet, istis nõ est respondẽdũ: qa nõ releuant nec grauant. l. ornamẽtorũ. & l. Titiæ. de aur. & arg. le. nisi esset lex consuetudinaria: qa cõsuetudo est facti in ꝓbãdo, iuris in disponẽdo: & dẽt respõderi: qa debet probari: & est facti qa potest probari vtraq; pars. i. pro & contra. Ex cõflictu probationum quęstio facti oritur ff. de aur. & arg. le. l. vxori legauit. ff. ex quib. cau. ma. l. deniq;. ff. de sta. ho. idem erit. ¶ Est autem positio, oratio siue propositio aliquid esse vel non esse enuncians & est regula, quòd nisi ponenti patrocinetur non est respondendum. C. de non nu pec. l. in contractibus. §. illo. & ideo actor debet super contentis in libello vel coadiuuantibus vel dependentibus facere positiones non super impertinentibus, vt quòd rex est in Francia. vt. ff. de excep doli. l. ij. §. circa. & in c. j. & ij. de confes. li. vj. & l. ij. §.

7 quod obseruari. C. de iura. calum. & ibi plene dixi. ¶ † Interrogationes debent fieri sicut litis necessitas & processus causarum desiderat. vt. ff. de noxa. l. quoties. §. prętor. C. de ap. l. ampliorem § j. infra de fi. instr. c. cum Io. Heremita Quando iudicium non potest aliter fundari tunc ne frustra procedatur, etiam de dolo quis interrogandus. est ¶ Sed nũquid de conscientia an quis interrogandus est non in foro contentioso. vt in aut. de consue. recti. feudi, §. fi. col. x. & tamen conscientia coadiuuat libellum vniuersalem, quia recipit incrementum. argum. C. de ap. l. ampliorem. in fi & de re iudi. c. ab bate sane. lib. vj. quia libellus generalis non est coartandus à specie loci vel temporis: licet secus in libello speciali. tamen illud. c. alleg. non obtinet de iure ciuili per. l. non potest videri. ff. de iudi. sed in foro canonico obtinet, licet sit quædam suppletio iudicis si viuã rationem ponderas quę appellatur vrgens disputatio. & alibi appellatur puncta rationis sicut puncta ensis ferientis. Porro omnes interrogationes desiderant aut statutum expressum in illo casu aut ęquitatem naturalem, quæ habetur pro lege: aut ęquitatem iudicialem. Nulla enim interrogatio debet fieri si non patrocinatur; quia iudicia considerant interesse, vel id quod pro interesse habetur. vt ff de serui. l. quoties. & l. j. ff. de ap. reci. Item non debent subtiles interrogationes fieri rusticis & imperitis testibus: quia cum nõ possunt testes per aliũ respondere cũ in testificando nõ admittatur procurator, & si interrogatus fuerit, & dicat nescio, non est periurus. verbi gratia, interrogatus super stipulatione, dixit se non inter fuisse: quia ex quo non intellexit verbum stipulationis, non intelligere tenebatur non interfuit: & si dixit se intellexisse, quòd non sit verisimile, debet subtiliter interrogari à iudice, quæ verba interuenerunt & an fuerit instructus. similiter si dicat mulierem renũciasse velleiano: quia quicquid est hoc rustici nesciunt, neq; mulieres. vt ff. de ver. obl. l. sciendum. Pone fit positio quod Titius natus est ex concubina. Item quòd cum ea postea fuit contractum matrimonium: tamen non probat quod interuenerit dos. Nunquid hoc sibi sufficit? dic quod sic quantum ad dignitates ecclesiasticas Item quantum ad temporalia in terris ecclesię: quia dos est solennitas extrinseca. & matrimonium non eget aliqua solennitate extrinseca: vt ipse eleganter not xxvj. q. viij. c. j. Adde quod omnes nati ex nostro corpore dicũtur naturales largo modo: licet sint spurij. vt notat Archi. xxxij. q. ij. liberi. quod est not. ad legitimationes quæ fiunt per comites palatinos, in quibus exprimitur naturalitas & non eius qualitas: quia à quo remouetur quiditas, id est substantia, remouetur qualitas & omne accidens. vt l. ii. ff. de vsufruc. ¶ Ibi, non inuenimus no. quòd vbi petitur electio cassari, debet lis contestari. ¶ Item not. quòd idem est si excipiatur, quod etiam libello per electum non oblato fieri potest: quia est exceptio anomala & quasi popularis: quia ius ecclesię tuetur secundũ Inno. nõ præsumitur litem esse contest. nisi appareat ex actis ¶ Ibi per petitionem. & qa qui ponit, nihil petit, sed factũ narrat. ideo ꝑ respõsionem ad non petitionem nõ fit litis contes. ¶ Ibi, eundem ꝓcessum, scilicet totum. & ideo iterato offertur hic libellus.

8 † Nunquid ille qui negauit positionẽ possit pęnitentia ductus eã cõfiteri? videtur φ sic, vt excusetur à pęna periurij si res est integra argu. ff. de in ius vo. l. quis. ff. de iureiur. l. eum qui. & quod no. insti. de ac. §. item mixta est actio contra eos. Sed quantum ad consecutionem alicuius præmij: puta si ex forma statuti rem tritur confitenti aliqd, vel pęna maleficij nõ prodest ei, qui iam negauit, posterior ꝯfessio: qa de facili à beneficio remouetur. & postq̃ est ipso facto extictũ nõ reuiuiscit. vt no. ff. de fideius. l. si dubitetur. §. j. & arg. instit. de noxa. §. si seruus. & est ratio differentię: qa facilius quis cõsequitur veniã quã præmiũ: qa venia pęnitenti, pręmium soli merenti datur. & mẽtiri quandoq; est species furti. vt. ff ad l. fal. hæreditatum. §. fi. Item si statutum dic t, si cõfiteatur, habeat pręmium, & semel deficit cõditio, nõ potest mora purgari. vt no. Cy. C. de transac. l. si maior. ff.

9 de fidei. li. l. Thais. §. intra. ¶ † Pone, reus dicit, nego narrata prout narrantur esse vera, an sit lis conte videtur φ non: qa non est respõsum ad petita, sed ad narrata. tu dic videri responsum super toto. & ita not. in l. j. ff. quarum rerum ac non datur. & no. per Cy. C. de lit. conte. l. j i iiij. q. & ibi per te videas & j. de resti. spo. cum ad sedem. Tamen aduocati dicunt, φ debet responderi, nego narrata prout narrantur, & petita prout petuntur esse vera, & fieri debere. & sic ꝓ

10 cul dubio fit lit. contesta. ¶ † Et not. φ lit. contes. fit per responsionem relatiuam. i. relatam ad libellum cõuentionalem oblatum iudici, & parti, vel iudici tantum, vel parti tãtum apud actã, nõ tamẽ requiritur φ in oblatiõe libelli iudex sedat pro tribunali, nec dies sit iuridica siue solennis. vt ff. de adulte. l. miles. §. sexaginta. sed in processu super libello bene requiritur φ dies si iuridica: ergo & super litis conte. qa litis cõte. nõ solum est de processu, sed est fundamentum processus. vt in aut. de litigio § omnem. tunc enim iudex incipit cognoscere de causa principali saluo quod in extraordinarijs processibus contradictio etiã sine interrogatione habetur pro conte. lit. s. vt hic per Inno. in glo. sua. ¶ Ex his ergo apparet quòd non oblato libello, vel oblato, sed non prosecuto per respõsiones emergentes non fit lit. contest. Nimirũ qa si fieret, non valeret. vt in auth. offerat. C. de lit. contest. & hoc verũ in ꝯtradictorio iudicio: sed si quis cõfitendo iri cedit, vel offert in iudicio, aut interrest rei, qđ ꝓcedat ad diffinitiuã: & tunc fit litis contes. vt ff. de neg gest. l at qui natura. §. cũ me absente. aut non interest, & tũc fit præceptũ in confessum si reus nõ offert debitum. vt ff. de re iudi. l debitoribus. ff. de iudic. l. si debitori. Hoc præceptũ potest fieri per iudicẽ ordinariũ, sed per iudicem delegatũ nõ: cum non sit sibi radicata iurisdictio causę vt ff. de procu. l. si reus paratus nec etiam si offerretur debitum posset iudex delegatus ante lit. contes. absoluere reum ab obseruatione iudicij: quia illa absolutio impediret ordinariũ processum. vt instit. de perpe. & tempo. exceptio. § fi. Tamẽ ego intelligo illam. l. si reus paratus. in delegato ab inferiore non a principe: qa delegatus principis est maior quolibet alio ordinario. vt ff. de mino. l. minor aũt magistratus. & ar. clemen. auditor. de rescriptus

11 ¶ † Ex his apparet quòd ad hoc quòd fiat litis contest. per confessionem, requiritur animus procedẽdi super libello: ergo qui habet animum declinandi processum confitendo non ꝯtestat̃ litem. & glo. in d. l. si debitori dicit quòd confitenti dantur dies x. ad soluẽdũ, quòd est verũ si quantitas est parua: sed si magna, datur maius spaciũ dummodo nõ excedat tẽpus quadrimestre. quod dic, vt in l. 2. ff. de re iudi. ¶ Vnũ etiam dico quod ista pręcepta possunt fieri tempore

tēpore cōtractus per iudicem ad quem pertinet tunc cognitio;qa fit de plano:per tabellionem autē non potest fieri de iure cōmuni sed per statuta ciuitatum si debitū est purum,vel ad diem certā potest fieri præceptū,quod tusci appellant præceptū guaretigie.i. firmitatis vel obseruātię:qa statutum municipale tabellioni dat hāc iurisdictionem,cum statuta plerunq; requirunt quod sit de matriculatis illius loci:qa cum tabellio debeat cognoscere contrahētes,& expediat ipsum esse iu arte probatū,merito conueniens est ipsū esse matriculatū:alias nō est relatus in numero tabellionū ordinariorum:sed extrauagantiū quibus datur minor fides.& hoc totum suadet vtilitas publica.& ad hoc bene facit quod not.C.de offi.magi.mili.l.j.& l.eos hęc præcepta non infamāt:qa non sunt sententię. ff.de infa.l.quid ergo.§.quantū.licet paratissimam habeant executionem.de prædictis autē præceptis siue mandatis quæ fiūt imme diatè in ipso contractu.no.Cy. C.de cōfes.l.j.&fami.hercil.certū. Perusij autē vocantur instrumenta confessionata.tamen quia per talē confessionē non fit litis contest.qa non fit cōfessio animo litē contestandi vel quasi.& quia acta nō patiuntur cū nihil fit in iudicio actitatum,merito non perpetuatur actio.f.in annos.xl.sed simplici cursu decurrit sine additamento vlteriori.¶Ibi,quia personatus.no.pro allegantibus qui faciunt primo vnam allegationem,& postea subiungūt aliam dicēdo si nō obstat prima,obstabit ista

12 secunda.¶ † Itē no.φ personatus est quędam excellentia in ecclesia cū administrationis annexę gradu.& dicit magister sententiarū

13 quod persona idē est quod per se sonans in si capitulo.¶ † No quod quādo aliquis cędit liti debet notificari iudici:& si iudex admittit cessionē,nō est necessaria alia sententia:qa lis est sopita.C.de pac.l. postq̄ liti.ff.de adul.l.si maritus.§.si negauit. ff. ad tertullianum. l. j.§.accusationem.¶Ibi,in iure.scilicet in loco causarū,non in campis vel plateis.ff.de iusti.& iur.l.pę ¶Ibi pronunciandum. no.formā pronunciandi super nullitate.¶Ibi,respondentem.argu.quod per contrarias petitiones nō fiat litis conte.sed seorsum offeratur. sed si in cōtinuato tenore actor petat reū condemnari & re9 petat se absolui,fit lit.contest.ff.de in ius vo.l.libertus.in gloss.¶Ibi,veritate.dicit glo.φ istud est ius nouum sed ratio est antiqua.& sume argu.quòd licet statutum fundetur in ratione veteri,tamen non trahitur ad diem rationis:quia ratio erat magistralis,& nondum habebat formam statuti,& ratio est,quia statutum de nouo editur: non autem iam editum situatur in volumine statutorum .sed & tunc non ligaret retro quantum ad pęnam quia noua est ¶Ibi ; & si confiteretur.f.purè:quia de præterito sed non simpliciter,quia annectebat duas excusationes.f. ignorantiæ & dispensationis.& tertiam.f.tenuitatem beneficiorum.sed Papa acceptat confessionē & nō acceptat qualitatē cōfessionis:qa quoties cōfessus ɔtra se prætēdit aliquid quod nō potest naturaliter inesse,habet illud probare necesse.verbigratia,si quis dicat occidi:sed nō animo occidendi,nā debet probare id per quod animus remoueatur ab actu: puta quod fecerit ex defensiōis necessitate,vel necessitatis probabilis suspicione:nec refert vtrū dicat,feci.sed nō feci animo occidendi. nā ista ars verborū nō patrocinatur ad excusationē maleficiorū.& ca

14 sus est hic not.& plene dixi in l.j.C.de confe.¶ † Ibi,non credebat. not.nō credi ei qui dicit non credebā cū debeat credere.vt.ff.si cer.

15 pe.l.φ te.¶ † Ibi in iure sed nūquid omnis qui cōfitetur corā iudice cōfitetur in iure?& videtur quòd sic qa iudex est publica ꝑsona ergo potest acquirere absenti.¶In contrariū,qa iudex est publica persona,& nō facit vt alienus minister.& ideo eis non quęrit.si eni vult absenti acquirere,oportet quòd nomine absentis interroget,& recipiat cōfessionē.ff.de interro.ac.l.si.& ibi per Cy.in addi.ad simplicē tamē informationē & instructionem iudicis quæ ī motu eius consistit,bene patrocinatur talis respōsio:qa talis informatio ē facti:& vndecunq; potest capi;& factę informationes pro infectis haberi nō possunt:quāq̄ non transeant in verā efficaciā probationis. vt l.qui vltimo.ff.de pęnis. ¶Ibi,de ɔsuetudine.no.quod ɔsuetudo dat curā animarū.Itē assignat iurisdictionē,parochiā,& populum. ¶Itē no.hic φ cura probatur per exercitiū eorū actuum qui proprie spectant ad cura animarū,& sic per actus probatur habitus & per exercitiū iurisdictio.¶Itē no.hic plura quæ pertinēt ad curam animarū.¶Ibi,quādo personatus.no.φ nō sufficit excusare se ab vno capite si ab alio capite se nō excusat:qa vnū inconueniēs totū

16 actu vitiat.ff.de transa.cū hi.§.si prætor.¶ † Not.φ per effectū cognoscitur causa:sic per perceptionē fructuū,& per ambulare & residere in loco,& per claues cognoscitur possessio.ff.de ɔtrah.emp l. clauibus.Vnde ab effectu est locus demōstratiuus,& sufficit ad intelligētiā rei intelligere effectū,licet quis nesciat diffinire quid pertineat ad solū sapientē & intelligentē medul ā & apices rationis.vt no.ff.de ver.obl.l.stipulatio ista.§.hi quoq;.¶Item not.hic,φ friuola conscientia non excusat peccatū:qa fatuitas nemini patrocinatur.vt ff.quod vi aut clam.l.Seruius de argu,ab effectu. not. ff. de regu.iur.l.nullus videtur.¶De possessione an inferat circa domi-

17 nium.not.de ver.sig.l.recte dicimus.¶ † Ibi,suppresserit veritatē. no.φ indulgentia subreptitia non valet,& nō est efficax.ar.φ legitimatio imperatoris facta tanq̄ cū bastardo nō valeat,si re vera erat spurius,vel incestuosus:qa est suppressa vera qualitas,φ verū puto,si est legitimatus ad ɔcursum successionis cōsilio legitimo & naturali:qa ista legitimatio est quędā indulgentia que per verę qualita-

18 tis suppressionem redditur nulla. text.est hic no.¶ † Ibi,suppressit. etiam no.φ quis nō potest habere diuersas ecclesias simul nisi vna penderet ex altera:tūc enim posset:qa vnū & idē videtur quod diui di nō potest vt ff.de lega.ij.l.si ex duobus.& C.de iur.deli.l.quidam eulogio.& in c.j.in filius an agnatus.colla x.¶Ibi,intentionis nostrę. not.quod quādo Papa ɔcedit possidere,intelligitur de eo quod potest iustè possideri:qa indulgētia nō tribuit ius de nouo. facit quod no.ff.de his qui sunt sui vel alie.iu.l.j.¶In glo.qa cū not. φ qui desinit esse prælat9,statim efficitur intrusus,nisi discedat de possessione.¶Itē no.φ quęstio istius glo.procedit quo ad salutē animę:sed superueniēte sciētia cōsulo φ iterato faciat se absolui ꝑ verū prę-

19 latū. vt C. de ince.nup.l.cū ancillis.¶ † In gloss. no tēpus.not.φ id quod nō habet efficax pricipiū,& amotionē causæ impedietis,nō conualescit.Nā arg.sumitur ratio similis est naturę ; sed naturaliter videmus q̄ partus qui nascitur ante diem pariendi est abortiuus: sic electio & gratia nascitur abortiua si nō seruat suū ordinē.vnde spectrum natiuitatis suę semper est considerandū:& in ordine naturę nihil præposterandū.¶In glo.sed pone.ista glo.disputat an per cō

20 fessionē fiat litis cōtestatio.¶ † In glo.no ergo,ista glo disputat si œconomus vel syndicus monasterij fuit in causa litē ɔtestat9,& iurauit de calūnia,an nihilominus prælatus teneatur respōdere positionib9 sub iuramēto de veritate dicēda?& dic φ sic,qa ɔfessio sua saltim facit indiciū & aliquādo complet probatione si aduersarius probauit semiplenè.¶Itē disputat an stetur cōfessioni prælati so-

21 lius in facto proprio,& quid in alieno ¶ † In glo.innuit.ista glo disputat an liceat habere plura beneficia,& est glo. magistralis an liceat habere vnam ecclesiam præsentem,& aliam sub expectatione.certum est quòd sic:secus econuerso.quam dic vt in cle. gratię. de rescrip.dico quod quis perdit expectationem impetrando prę-

22 sentem habita possessione.¶ † Porro tribus ex causis prohibetur duplicitas in beneficiis prima ratio est,quia qui non impendit seruitia non debet habere commoda.vt C.de sacrosanctis ecclesijs l. qui sub prętextu.& in c.j.de milite vasallo qui arma bellica deposuit.& in l.j.C.de re mili.Sed ille qui habet vnū beneficiū sufficiens, non potest seruire duobus integraliter,& perfectè.vt C.de asse.l.fi. iuxta illud.Qui binos lepores vna sectabitur hora ,vno quandoq; quandoq; carebit vtroq;.¶Itē nemo potest corporali ter residere nisi in vno loco.Ergo cum omne beneficium sufficiens reqrat residentiam,& requirat curā saltim tēporaliū,sufficit sibi vnū bñficiū iuxta prouerbiū,oculus dñi impinguat agrū.Secūda ratio.qa incōgruū est φ vnus sibi approprIet quod multorū est n.hil reliquis relictur9:tertia ratio est,qa fugiēda est ambitio,quę in infinitū cresce

23 ret si frena tēperātię nō haberet.† Ratio ergo cū totorū moderatrix nō finit appetitū humanū frena iustitię nō haberet.vt in c.rex pacificus.in proęmio.& C fini.regun.l.si cōstiterit & l.j.C.de sen.q̄ pro eo quod interest. illud enim ɔstat φ omne beneficiū debet habere

24 curā aiarū si habet populū & congregationē vel parochiā.¶† Itē no.φ multa tēporalia requirūt residētiā.ar.l. prolate.C. quādo tuto.habēti tutor dari nō po.& ff de fo.l.φ si forte.§ j.Itē ista glos.dicit quot modis dicitur titulus.no.C.de peti.hære.l.cogi. dicitur titulus cōtractus collatio,suprascriptio.imago,vexiliū,signū & similia verba.Inn.¶No.electores petere cōfirmationē.sed & ipse electus pōt petere:nec est ambitiosus qui ius suū prosequitur.ff.de of. prętō.l.Barbarius.Not.etiā φ aliud est opponere quod pōt facere etiā nō vocatus ad cām.aliud excipere:qa nō pōt excipere,nisi aliquid petatur ab aduersario.ff.de exce.doli.l.purè, in fi. ¶Et not. φ isti obiectus debēt fieri in scriptis.Inn.Quod toleratur ab ignorante si postea superuenit contraria sciētia,debet fieri legitimè , si est actus qui debet repeti:aliàs nō oportet iterari , & ideo sufficit φ qs sit semel absolutus secundū Inn.Appellatio nō deuoluit collationē beneficij:qa nō est de processu,sed ea pēdēte nō pōt dari posses-

25 sio.Inn.¶ † Itē Inn.dicit hic,φ cū viris discretis & literatis de facili dispēsatur super pluralitate beneficiorū:quod minimè fiēdū est cū grossis & rudibus si agitur cōtra electores ad pęnā priuationis nō est citandus electus,& nullū fit sibi præiudiciū.Innoc. Si agitur de gratia Papę ad beneficiū nō est necessaria cōtestatio litis nec libellus:qa rescriptū Papę habetur ꝓ libello & authoritate rescripti nil peti pōt,nisi quod cōtinetur in rescripto. Inn. Vbi officiū iudicis imploratur,nec est cōtradictor,nō cōtestatur lis.¶Itē si is cui pertinet ɔtradicere,tacet,videtur cōfiteri.Inn.nemo tenetur cōfiteri crimē aduersario suo,nec quod tēdit ad crimē,si tamē dicatur diffamatus,tenetur rndere postea dicit Inno.φ super capitulo infamię rndetur in spiritualib9 & nō in tēporalib9.collige hic quod infamia succedit loco positionis sicut loco accusationis,si ex dispēsatione nō fit alteri prędiudiciū potest impetrari lite pendente. Inno.

26 ¶ † Dicit Arch.quod fama est probāda per testes discretos & bonę famę.i.nō ꝑ mulierculas,& hoīes viles ad hoc vt suppleat defe ctum

ctū alterius probationis vt ipse elegāter no xxxv.q.vj. consanguineos.vbi etiam no.quod fama recēs.i.orta lite pendente est suspecta,& non probat.& ideo testis est interrogandus de tempore famę.quod tene menti.¶Dicta testium & probationes debent interpretari in meliorem partem, nisi vehementes pręsumptiones moueant iudicem in contrarium.Innoc.Hæc clausula,dummodo, adiecta ex parte post non facit conditionem:sed modum. Inno. C. de preci.impe.offe.l.vniuersa.& sic dictio,dummodo,non notat
27 distractum sed onerat contractum ¶ † Et hęc faciunt ad quęstionem de facto.receptus fuit qdā in ciuē adiectis his verbis,dūmodo soluat datia,& collectas:modo iste nō soluit.quæritur vtrū ei⁹ ciuilitas sit extincta,seu radicitus resoluta? & dicendū est quòd ę ciuis: sed nō habet cōmoda ciuilitatis nisi purget morā.C. de sac.san.ec. l. qui sub ꝑtextu.ff.locati,l.quæro.§.itēr locatorē.Nā hęc verba,dūmodo,nō faciūt ꝯditionē,sed obligāt ad sic faciēdum.qa mod⁹ est obligare valēs reciprocè,sed cōditio nō obligat reciprocè.vt no.ff. de iureiu.l.si quis cū debitore.¶Mod⁹ ergo debet impleri ꝑ viam cōpulsionis si expediat dño:sed cōditio debet impleri ꝑ modū exclusiōis.i si nō impletur,excluditur quis ab initio & exordio cōtractus ff de cōtrah.emp.l.qui fundū.ff.de rescin.ven.l.fi.§.emptor ꝑdiorū.Et tamen dicit Arch.ꝙ frangēti pacē,vel treugā,vel pacē,delinquēdo nō potest frangi ex interuallo eidē. Ecōtra delinquendo puta faciēdo homicidia & similia quę à cōtrario sensu nō possunt permitti,vt ipse no.elegāter.xxxiij.q.ne.iiii.illi.¶Olim offerebatur primo libellus,quo petebatur interrogatio fieri:deinde offerebatur secundus libellus in cā principali.hodie nō offertur primus libellus sed officio iudicis sine libello huiusmodi fiūt interrogatiōes vt no.ff.de inter.ac.in rubrica.¶Et incōueniēs est libellū ex libello oriri.arg.ff.de re iudicat.l.iiij.§.si ex cōuentione.superuenit postea
28 vsus positionū sine articulorū.† Est aūt articulus distincta locutio. de testi.c.pręsentiū.li.vj.in nouella per Io.An.imo dicit ꝙ aliud est positio,aliud articulus.nā articul⁹ fit vbicūq; est necessaria probatio vt in ciuilib⁹ & criminalib⁹.sed positio nō fit in criminalib⁹ cū nō sit positioni in criminalibus respondēdū.vt no.l.dist.ex pœnitētibus per Arch.nō ob.l.Marcellus.ff.rerū amo.qa ibi nō loquitur in iuramēto relatiuo sed decisiuo.vt no.Cy.ī d.§.qđ obseruari.¶Multa ergo opponūt positionibus,& primò quòd nō debet rñderi,ergo nęc poni.¶Specialiter autē obijcit positioni,in primis,quod est ipertinēs omnimodè.vt si agēs interdicto vnde vi faciat positionē de proprietate.C.qui legitimam personam.l.momētaneę.Sed si nō est omnino impertinens.debet respōderi:vt ibi no. vt ī interdicto vti possidetis.j.de ꝓba.c.licet causam.hoc tenēt Iac.de Are.Cy.& oēs in d.§.qđ obseruari.& vbicunq; quę non ꝓsunt singula,multa iuuant.est singulis respondēdū,ſm Ia.Bu.& no.istam regulā ꝙ omnis positio[a] quæ venit in auxiliū causę eius qui ponit,dicit esse pertinens.& si statim constat quòd est impertinens, non debet rñderi.si autem est dubium,& requirit altiorē indaginē,debet respōderi saluo iure impertinentiū & nō admittendarū positionū.vt no.j.de offi.dele.c.cū contingat per Ber.¶Aliquando opponitur & nō debet responderi,qa est positio negatiua.nā negatiua quandoq; non est probabilis:ergo nec punibilis sed si est ꝓbabilis,bn̄ debet respōderi.C.de ꝯhen.& com.sti.l.optimā.ff.de pactis.l.iuris gen. §.ꝙ fere.dic ꝙ si de facto ꝓprio eius cōtra quē ponitur,debet respōderi, etiā si nō sit ꝓbabilis per testes:vt qa de ente nō est scientia,& nihil est in probatione ꝙ prius nō sit in natura.¶Ecce pono ꝙ non numerasti:si autem de facto alterius nō debet rñdere:nisi ęquitas moueat iudicem ſm Iac. Bu.vt si hęres dicit defunctū nihil numerasse decem,& ego nego.debet negatiuę meę positioni rñderi: qa ęqtas dictat ne fiant illicitæ extorsiones.ff.de off.præsid.l.illicitas.¶Conclude igitur qđ aut negatiua est ꝓbabilis per alia genera ꝓbationū, aut nō.primo casu debet rñderi.cū ergo negatiua coarctata loco & tēpore sit probabilis.ergo omni positioni alicui⁹ negatiuę coarctatæ debet rñderi.& no.istā doctrinā quā ponit Ioā An.in c.j. de ꝯfe. li.vj ī nouel.¶Aut negatiua nō est coarctata:& tūc de facto ꝓprio dēt rñderi.vt l.Marcell⁹.ff.rerū amo.& aut.de hęre.& fal. § si vero absunt.aut est factū alienū,& tunc si ęquitas mouet iudicē,dēt positio admitti:ergo & responderi ſm Ia.Bu.facit ff.de dona.l.quidam in iur.C.de non nu.pe.l.in cōtractibus.¶Idē Rainerius eius pedagogus qui est transcriba eius, verbigratia, petis alimenta tanq̄ pręgnās, si fit positio qđ nō es filius,vel mulier petit alimenta vt filius, & fit positio quod nō est pręgnans.nam & iuramētum deferri potest.ff.de iureiur.l.iij. §.quęcunq;.¶Dicit aliquis nulla negatiua est quę non possit ꝓbari.nā saltim probatur eo ipso qđ nō probat cōtrariū.vt not.ff.de ꝓba.l.verius.rñ ista ratio cōcludit potius quod nō debeat rñderi nam rñsio nō fit nisi vt ꝑ ipsam rñsionē releuetur ponens ab onere ꝓbandi.sed lex releuat cū:sufficit ergo.ꝑterea ista præsumptio nō est spes ꝓbatiōis sed quędā releuatio ab onere probandi.sed videtur ꝙ oīs negatiua possit ꝓbari per instrm. vt C. de nō nu.pe.l.gñaliter.ergo punibilis si ꝓbabilis.rñ.vbi erat talis negatiua quę poterat probari ꝑ instrumētū & nō alio modo,& ideo nō dicit ibi ꝙ debeat rñderi:certe hoc colligi potest ex illo gñali capi-

te.ff.de interro.ac.l.vbicunq;.Hodie aūt statutū est nouissimo iure
29 qđ possint fieri positiones negatiuę vt in c.j.de cōfes. li.vj.¶ †Sed nūqd dēt admitti positio de carentia:qa nō exñtia & carentia videtur vnū & idē,ſm Io.mo.vt not.Io.An.in dict.c.j.de cōfes.ī nouel. ¶Sed hoc dictū nō est omnino verū:qa nō exñtia nō requirit aliqđ bñficiū nec subiectū:l3 carētia sic.verbi gratia,iste caret oculis,& ideo debet rñderi qa negatiua ī subiecto semper est ꝓbabilis.facit qđ not.in l.j.§.j.ff.de iti.actuq; priua.& ff.de offi. procon.l. si in aliquā.¶Quęro:pono ꝙ tu promisisti mihi cētum,& re vera ñ ꝓmisisti mihi nisi quīquaginta,vel erāt.l.posita in fraudē vsurarū,vtrū rōne partis possis negare simpliciter?dic ꝙ sic:qa non teneris positionē diuidere.quicqd no.Bar.ff.de verbo.ob.l.j.§:cū adijcit.nā licet ego ponā affirmatiuè,tu rñdeas negatiuè,& in negatiua qui negat plus,nō negat minus.Itē ad idē facit.qđ no.idem Barto.ff. de verb.
30 obl.l.scire debemus.¶ † Quęro,pono ꝙ tu ꝓmisisti mihi.x. tu respondes ꝙ promisisti mihi sub cōditiōe:an sit aliquid cōfessatū?respōdeo nō:qa est diuersitas ī qualitate.vt d.§.cū adijcit. de hoc not. in l.ij.C.de do.ante nup.& in c.statuimus.de cōfessis.li.vj.in nouellis.vbi omnino vide.¶ Aliquādo oppo.positionibus ꝙ sūt duplices,vt est cū dico,pono ꝙ testator fecit testm̄,& mihi legauit.x.istę sunt duę positiōes sub vna:nā possibile est ꝙ fecit testamētū,& tñ mihi nihil legauit.& ideo deberet diuidi:& si ñ diuido nō debet responderi. Et si aduersarius meus negat simpliciter, nō videt singu-
31 la negare sed totū vniuersum.† Nā nō tenetur rñdēs diuidere si ponēs nō diuisit ſm Ia.Bu.& not.in c. pręsentiū de testi.li.vj.¶Aliqñ oppono positiōibus ꝙ sunt implicitę.& hę similes sunt superiori bus:verbi gratia,pono ꝙ testator legauit mihi.x.sub hac conditiōe ꝙ statē in domo:quam cōditionē apposuit in mei fauorem.¶Vel pono qđ fui cōfessus recepisse,& tñ nil recepi.Nā implicat ꝯtraria in effectu qa secūda pars positionis eneruat primā eius partē secūdū Iac.Butr.¶Et instrumentum dicit,talis fuit: confessus habuisse, & habuit,cōfessato qđ in presentia testiū instrumenti & notarii nō
b fuit numerata pecunia,esset īstrumētū reprobatū [b] de falso,secūdū
32 Ia.Bu.ff.de so.l.si ex plurib⁹.† vide Bar.qui dicit,ꝙ instrm pōt saluari qñ breui manu videt facta numeratio.Hoc ipse ponit.ff.si cer. pe.l.singularia.& est no.¶ Aliquādo oppo.ꝙ pēdet,& nō dēt rnderi.nam si primo negauit,& postea ꝯfiteret, esset periurus.ff.de iure iuran.l.qui iurasse.§.si pater.Iaco.But.in aut. principalis ¶Idem ibi Rainerius sed Cy.in d.§ qđ obseruari reprehēdit illā gl.& male.vt no.in l.si a te.in pri.ff.de excep.rei iu.& facit qđ no.ff de iureiu.l.cū qui.§.in popularibus.¶Aliquando opponitur positioni quod est obscura,cui nō debet rñderi:qa rñsio obscura nō releuaret ponētē. ff.de cōfess.l.certū.in prin.& qa malè ponenti nō est rñdendū C.de transl.l.vt responsum.ff.de testa.l.domitius.¶ Aliqñ obijcitur positioni quòd est gñalis:tñ in actionibus generalibus.i.quę sunt statutæ à iure vt sint gñales,vel vniuersalib⁹.i.quas ius statuit esse vniuersales,pñt fieri positiones quæ naturæ actionis ꝯgruunt. quoniā & probationes valent.vt not.in l.j.ff de eden.¶Itē obijcitur positioni qđ est alternatiua.l.pretor.in prin.ff.de iniur. dic ꝙ alternatiua trahens formā ex cōtractu alternatiuo procedit:quia non est in potestate ponenti diuidere eam:sed si est in eius potestate,non ꝓcedit alternatiua positio.vt verbi gratia, pono sic ꝙ tu fuisti mihi condemnatus vel confessus qa obscura est.de verb.obli. l. vbi au-
33 tē nō apparet.§.qui illud aut illud. ¶ † Quęro quid si est semel responsum an sit vlterius respondēdū. respōdeo nō in eadē instātia. ¶ Alij dicūt ꝙ aut est responsum de veritate & perpetua est respōsio:qa semel verū semper est verū.i.semper retinet verā ꝑdicationē originis suę:secus in putatiua.ff.de dā.infec.qui bona.§. si quis stipulat⁹.vbi gl.no.& hoc excusat testē si olim dicat se nō recordari, & hodie dicit recordari ſm Iac.But.¶† Aliquando obiicitur positioni ꝙ dispositio iuris.c.de casu legis.Ia.Bu.fed si nō est tex. sed glo.adhuc idem puto:qa nō est in potestate respōdentis sed iudicis interpretāri dubia iuris.Porro si fiat positio de casu cōsuetudinis, est respondendū qa probandū.Iac.Bu.¶Sed nūnquid super facto proprio datur dilatio ad respondēdū.rñ.sic si est de longinquo, vel si est factū implicitū qđ pendet ex calculo ſm Iaco Bu.& Bar. eius
34 discipulum.ff.de pac.l.emptor.§ Lucius.¶† Sed nūquid possit reuocari confessio facta dato prius termino ad deliberandū?rñ. nō si acceptauit terminum & respōdit de veritate & non de credulitate. vt.j.de diuor.c.ex literis,per Ber.& hoc verū si respondit de facto proprio:sed si de alieno posset ꝓbari error:qa nō plus operatur confessio q̄ cōpromissio.¶Pono ꝙ sum minor,& lesus nō dēt respōderi de duabus positionib⁹ quarum vna potest esse vera, alia falsa. facio vnā nec habetur pro cōfessio q non rñdet,qa non d3 respōderi nisi diuidatur.¶ Itē necesse est qđ illud verbum lęsus, declaretur: quia

ADDITIONES.

a ¶ Vide oīno scripta per do.Fran.cur.in suo tractatu positionum posito post titu.C.de iur.cal.fo.iij.& Ia.de Are.in suo tract.positionum qui Curtius nō vidit & quem habeo in formis col.v.vbi multa pulchra.

b ¶ Vide Alex. consil.xxxv.col.ij.cum se.Are.in consil.xlj.in vlti. colum.

quia posset læsio esse casu fortuito.ff.de mino. verū.§.si locupleti. ¶ Itē in parua quantitate.ff.de in inte.resti.l.scio. ¶ Pono φ testes sunt bonæ famę videtur φ nō debeat respōderi:qa esse bonę famę est articulus iuris:qa talis quis nascitur.tu dic φ est & fama iuris & fama facti cū qua quis non nascitur qa ex fact s oritur:sicut ecōuer so infamia facti tamē infamia nūquam præsumitur.C.de inoff.test. l.omnimodo. ¶ Illud scias quod ad officium iudicis pertinet repel lere positiones iniustas vel superfluas: qa & interrogatoria potest refrenare ut no.ff.de iureiu.l si duo patroni.§.idē iulianus.C. de ap
35 pel.l.ampliorem.§.in refutatorijs. ¶† Itē scias φ sicut iudex nō tenetur admittere positionē implicitā: ita nec responsionem implicitam:sed debet facere omnimodo responderi ad interrogata,nec pati aliud permisceri,de quo quis non est interrogatus.& ideo si reus dicit,feci ad meam defensionem, non debet pati φ ista responsio ponatur in actis. ¶ Item quia contraria cumulat & quod prædixerat perimit,nisi id probare velit iudex:tamen ex ista responsione posset eum cōdemnare non probantem causam excusationis suæ: sicut quis tenet ꝓbare exceptionē constito de facto, qđ sui natura
36 est obligatoriū.C.de excep.l.si quidē.ff.de rei ven.l.ostiū. ¶† Quæro,pone φ qs respōdet ad id qđ in iure consistit:verbi gratia,inquiritur quod fecit contra formā statutorū & respōdet quod fecit ſm formā statutorū.respon.confessus est factū:qa responsiones q in iure consistūt,nō faciūt respōsionē cōditionalē.vt ff.de cōdi. & demon.l.mul ū interest.Et aduerte interrogationi an fecerim cōtra ius nō debeo respondere:& si rńdeo nihil operat hęc adiectio,ɔtra ius etiā si ɔfitear & nullā defensionē mihi affert.de aur.& argē. leg.
37 l.ornamentorum. ¶† Notoriū est res vel factū demōstratū ab vsu, vbi habemus sensum de fama non curamus. ¶ Fama † est pica rei
38 gestę vel quę reputat ꝓ gesta,& debet habere aliqđ iudiciū discretionis:aliás est vana & inefficax. Qualitas est accidens factū principale seu substātiā informās. ¶ Ciuitates nō habēt merū imperiū:& ideo alteri dare vel se submittere nō possunt. ¶ De sapientia Dei ꝓcedit intellectus,& de gratia infusio, & de pfectione donū pfectū. Iacobi primo.& inter cūcta que ꝓmoueāt intellectū est desideriū bonæ famæ,quā si quis nō simulatē affectat,dign⁹ fit sacerdotio & honore.vnde desideriū bonæ famæ ante oīa nos pcedat.nā bñ operari & alij nō cōmunicare est aromata in obtuso vase retinere, vbi rodulentia non exeunt.& quod diutius & communis est sepultum iacet.Nascitur autē fama ex gloria virtutis:qa fama debet esse asso
39 ciata discretione. ¶† Porro fama ꝓpriè loquēdo,& ab excellētiori extremo nō potest esse,nisi bona sit:qa fama est arg. virtutis. Cęterū si mala est,vulgo quidē fama vocatur:sȝ dȝ dici opinio voce populi nūciata. Tamē vbi habemus sensū certiorē de fama,nō est nobis curę,nisi velimus transire ad notoriū tātū: & illud nō indiget fama,si est notoriū demōstratū usu:bonū igit famę.& bonū notorium est aurū propter maiestatē veritatis, & argentū ꝑpter ɔsciē puritatem,& candorem tuum ꝑpter redolētiam seu odorē:tñ ad ista nō ꝓuenit sine myrra:id est sine amaritudine q̄ lȝ in ore,id est in principio sit amarissima,cū est i stomacho & digestione, efficit valde. Dico igitur qđ desideriū bonę famę quę dēt esse sociata virtutibus debet esse motiuū operū.& qa intellectus est donū dei,& cū ipso ꝑmanet semper:idcirco deo inhęrebo,& eius altissimę maiestati humiliter supplicabo:ut q dedit motiuū tribuat operis effectū. Hoc autē opus cōpilaui in multa infirmitate. sed deus adiutor fuit cui gratias ago.qa si qd sum,ipse,fecit me & nō ego me. ¶ Dicit Inno. qđ ille qui resignabat bñficia quæ indebitē tenet,dum imminet electio:& iste postea eligitur quod præsumit ambitio & nō vera pęnitētia.q est virtutis opus.ff.soluto matrimo.filiæ meę. & sic ꝓsumit fraus ex actuū sequela. ¶ Dicit Inno. φ dispensatio vel priuilegiū ex quo nemini fit præiudiciū,ualet etiā lite pendēte impetratū.ff.si quis cau.l.qui autē. ¶ Dicit Inno.φ donec quis perseuerat in crimine indispensabilis est.Inno. Similes habes notatū. ff. de iureiur.
40 l.eum qui.§.in popularibus. ¶† Et no.qđ crimen in quo requiritur perseuerātia est vnū & idē numero.vt.ff.de fur.l.inficiādo. §. infās. Sed ea in quibus reperitur ɔiunctio sunt reuera plura tamen fingūtur vnum & idē.ut no.ff.de actio.& obli.l.pe.& ff.de fur.l. vulgaris. in princ. Quædam autē sunt separata uoce & interpretatione.& de his loquitur.ff.de priua.delic.l.nūq plura. ¶ Dicit Innoc.quod cū accusatore illegitimo vel teste non idoneo dispensari non pōt: qa fieret in alterius præiudicium.Inno.de mino.ait prætor. ¶ In his q sunt ɔtētiosę iurisdictionis nō pōt iudex cōtra legis statutū dispēsare:qa si posset dispensare,ab hac iniustitia nō posset appellari: qđ est falsum. ¶ Dicit Innoc qđ probationes testiū debent in meliorē partē interpretari.i.in eā quæ nō sapit crimē.Inno.arg.ff.ꝓ socio.l. meri o. ¶ Dicit Inno.φ suspendere magis ꝑtinet ad iurisdictionē quā ad curā animarū quę vr̄ in secreta confessione cōsistere. Inn.
41 ¶† Dicit Inno quod indulgentia vel rescriptū est inualidū ꝑpter expssionē falsitatis vel suppressionē veritatis qua expressa nō emanasset indulgētia vel rescriptū aliás nō uitiat.Innoc.ff.de in ius vo. sed si hac.§ patronum.ff.de nata.resti.l.2.Et sic si mendatio expresso uel tacito cōsistit finalis cā nō ualet indulgentia.argu. ff.de pac.

l.tres fratres. ¶ Dicit Inno.φ indulgentia de pluralitate intelligitur de futuris si ea licitè quæsiuerit.Inno.vnde solū pluralitatē ꝑmittit.tñ cætera canonice debēt esse licita.ar.C.de inoffi.test. l.si qñ. in prin. Sed cōtra dictū Inno.facit.ff.de seruitut. Sed ibi ex contextu verborū patet solutio. Adde.ff.de leg.l.cum lex. ¶ Dicit Inno. φ si in indulgentia cōtinetur dictio,dōmodo,φ non importat cōtradictionē,sed quoddā mādatū.Inno.qa nō apponitur in initio secūdū
42 Inno. ¶† Dicit Inno.φ si papa mandat alicui φ dispenset cum aliquo tale mandatū est referendū ad ius qđ dispenset si viderit dispēsandū:& ideo nō valet dispensatio in pluralitate nisi persona sit sublimis uel literata,vel aliás necessaria.secus si papa dispensat per seipsum qa de factis eius nō licet iudicare.Inno. ¶ Tamen Io.an.cum Compo.tenet quod etiam cum aliis possit dispensari. Io.an. ait latitudo voluntatis principium restringit.arg.C.vt actiones ab hęredibus & contra hæredes,l.j.in rōne literæ. ¶ Dicit Inno.φ si quis habet dispēsationem super duobus obtinendis,& illa obtinet. si vnū ex illis amisit nō poterit loco illius licite aliud impetrare.Inno.quia iam substantia est de gratia & parte firmata.ff.qui & a quibus.l. ma
43 trimonij. ¶† Dicit Inno.quod rescripta super beneficiis debent facere mentionē non tantum de vno beneficio sed de omnibus.& nō solū de beneficiis sed de redditibus:uel dic dicit ipse quod aliud in dispensationibus quæ sunt amplianda,nisi saperent ambitionē. Ex hoc patet quod de iure communi non est fienda mentio de redditibus:id est de annuo valore beneficij.arg.ff.de le 1.cū pater.§.q filio.quod tene menti. ¶ Dicit Inno.qđ dispensationes sunt restringendæ,& vltimę voluntates ampliandæ.Inno. Tu distingue secūdum legē,cum quidā,de liber.& posthu.Dicit Accur. quod innouatio priuilegiorū non confirmat inualida.in l.j.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur. ¶ Dixi in usibus feudorum, quod si quis impetrat à principe confirmationem feudorum, hoc non intelligitur nisi de his feudis quæ canonicè possidentur.ut in c. licet per quos fiat inuesti.& per quo reperiat.col.x.vbi est tex.singula. ¶† No secundū
44 Io. An.qđ ɔfessio procurato.eligentiū nō nocet electo.ſm Pet. & Abb.& maxime hoc verū est qñ confitetur de his quę contingūt factū electi & nō factū electionis Io. An. ¶ Itē hic nō erat lis ɔtestata,sed erat ꝓcessum ex abrupto.ff de exceptione dol.l. si ꝓcurator
45 agit. ¶† Dicit Io.an. secūdū Goff.& Host.qđ per exceptionē pemptoriā nō fit lite.ɔte Io.an.in exceptionibus impedietibus ꝓcessum.dicit hoc tex.Iurisconsulti.ff.de condi.inde.l.legātes.§.si quis post.itē ex.c.si litē cōtestaretur esset contra natura priuationis ad quā redit.de hęredi.insti.l.ex facto etiā agitatū. ¶ Item cū exceptiones sint arma reorū, absurdū est dicere quod reus excipiendo velit aperire viā ꝓcedēdi actori fundando iudicium per ɔtestationē litis. Itē ex priuatione non surgit habitus vt ff.de hære.insti.ex facto ēt. de excep.rei finitæ nō est dubiū:qa illic non sunt tātum peremptoriæ sed præiudiciales.i.impediūt processum.Et ideo nō inducunt pro
46 cessum:qa esset cōtra rerū naturam. ¶ Dicit Io.an.quod si cōmenda est facta,anteq̄ cassetur,nō tenet electio facta per illos qui lędūtur ex cōmenda,etiā si nō fuerīt uocati:sed cōtēpti per episcopū. nā cū hoc ꝑtineat ad iurisdictionē episcopi,& si maliciose fecerit, oportet prius cassari ɔmēdā quam possit fieri electio. Io. an. De istis cōmendis plenè tractat hic per Host ergo in iurādo iure non expedit aliquē citare. ¶ Quæstio fuit de facto,præpositus argentinus obtinuit dispēsationē in hac forma,φ præter obtēta posset beneficiū unū curā hñs liberè recipere, ac licitè obtinere. Quærebat vtrū per hæc obtentis esset dispēsatū:& dicūt fuisse iudicatū φ nō.
47 Io.an.† sic dictio pręter,nō includit plures dispensatiōes. ar. in l. j.
a C.de do. promi. Et dic φ ista dictio [a] ꝑter qñ aduersat.vel excipit, excipit.& hoc est qñ ꝓcedit genus à quo excipit aliquā speciē.ut lego tibi oēs seruos meos ꝑter stichū aliqñ implicat & cōiungit:ut ff. de pignoraticia act.l.j.Super quo talis dat doctrina, φ aut hoc qđ ɔsequit dictione præter,pōt cōtineri sub genere præcedēte expsse, aut nō.primo casu ponit exclusiuè.vt C.de epi. & cle.l. parabolani. & l.nullū.ff.de repu.Scđ ò casu ponit inclusiuè.vt.l.sed hę. ꝑter. de procu.tamē cū hoc stat φ mens loquēris debet obseruari.Et si loquens est minister legis,dȝ interprętari ſm mētē legis,quę plurima incōueniētia abhoret,ut in nostro.c.in fi.Itē si dictio prēter ponat enūciatiuè sicut est i casu istius qōnis nō disponit,sed dispositū cu
48 stodit si est rōnabile:aliás nō. ¶† Dicit Ioan.an. φ an quis fecerit animo furandi, vel nō arbitrabit bonus iudex ex qualitate. & ɔiunctione psonarū.vt l.j.si quis impera male.& l.j.C.de sica.& l.fi.ff.de acti.& obl.& l.nō oēs.§.à Barbaris.ff.de re mil.& no.C.de fur.in.l.2. qđ intellige de furto qđ ɔmittitur per amotionē de loco ad locum. Sed qñ ɔmittit furtū per cōtractationē.i.occultationē, tunc nō est locus cōiecturæ ꝑpter euidētiā criminis.ut ff.de acquiren. re. dot.l.
49 quæsitū. ¶† Dicit Host.φ si inuenis rē alienam, debes facere illam præconizari,ut furti suspicionē euites.Sed si fecisti aliquam expen. potes

ADDITIO.

a ¶ De dictione ꝑter vid Bar.& ibi scripta ꝑ doc.in l.age cū geminia.c.de trāsf.

potes uti retentione donec tibi reddatur. Host. & ff. de condi. inde. l. si non sortẽ. §. si emptũ. in glo. ff. de rei ven. sumptus. ff. de pig. ac. si
5 necessarias §. fi. ¶ † Dicit Hosti. ꝙ uacante ecclesia propriè non fit furtum rerum ecclesiæ. Io. an. quod superius declaraui. Adde quod no. C. de fur. l. si nondũ. & no. ꝙ quidam dicunt, ꝙ exceptio de criminibus requirit specificationem loci & temporis: aliàs est inepta. vt in c. præsentium de testi. li. 6. Sed contra eos est casus in isto c. vbi exceptio pluralitatis quę includit crimẽ opponitur sine coarctatione mẽsis vel loci. sed sufficit dicere qđ tempore electionis, nõ exprimendo de quo mense. Non obst. c. præsentium. quia confiteor ꝙ si de hoc fieret interrogatoriũ, posset fieri interrogatio de istis circunstantiis ut ibi. sed non ꝙ sit de necessitate formę opponẽdũ nec de substantia materiæ: quia quolibet certum eiusdẽ substantię & naturę compræhensum in genere exceptionem parit. & hæc dicta pro nunc sufficiant in isto aureo capitulo.

CAP. LV.

1 *Electio an sufficiat habere maiorem partem comparatione facta ad alias partes.*
2 *Excludi non debet qui est in possessione à iure quod sibi competit ratione possessionis & fructuum.*
3 *Fructus agro cohærentes sunt domini.*
4 *Singularitas est in testibus quo ad substantiam personarum.*
5 *Electio per quæ verba debet fieri.*
6 *Iuris dispositio in eisdẽ consistit in quibus consistit ius canonicum.*
7 *Collatio an sit necessaria quando proceditur per viam compromissi.*
8 *Testes quando dicantur singulares.*
9 *Formam mandati qui non seruat nihil fecisse videtur.*
10 *Electiones plures si quis haberet, non posset nisi vnam prosequi.*
11 *Processum si fuit ad electionem vocandis non vocatis, & postmodum isti nõ vocati antequam consentiant moriuntur, & alij eorum loco subrogantur: an oporteat quod successores consentiant.*

IN Genesi. Irrita est electio in qua collatio non præcessit, uel quę facta est non à maiori parte capituli, vel quę est singularis nõ communis. & nota qđ in cassatione electiõis cuiusdã Gulielmi omnes istæ causæ interuenerũt. & sunt duæ partes. prima ponit tres cassationis causas. secunda causat, secunda ibi, nos his. ¶ Casus va cante quadam ecclesia Anglicana, fuit electus quidã. V. cuius tamẽ electio fuit pluribus rationibus abusiua. primo ꝗa dictus. V. non habuit ꝯsensum maioris partis totius capituli, sed partiũ comparatione minorũ. secundo ꝗa non facta plena electio. Nam numeri ad numerũ nõ: ꝗa vtrũ. G. & H. canonici haberent vocẽ in electione tractatũ non extitit in collatione. Item non fuit facta collatio zeli ad zelũ & meriti ad meritũ. Tertiò ꝗa electio non fuit communis, sed singularis, quæ electio singularis nõ ualet tribus rationibus. Primò ꝗa frustra: nam cum uota in scrutinio per singulos deponantur, si valeret electio, singularis esset inculcatio verborũ: ꝗa esset idem ꝓ idẽ replicare. Secundò ꝗa non esset vna electio sed plures: et sic electus non haberet unicã electionem sed plures. Tertiò, quia ex singularibus propositionibus non resultat vna conclusio. Præterea dicti duo canonici erant in canonicatus possessione, uel quasi, habendo stallũ in choro, & locũ in capitulo, legẽdo, & cãtãdo vt canonici ad tractat⁹, ac electiões dignitatũ & primatuũ, q̃ iã occurrerũt ꝓ tẽpore faciẽdo, tanquã canonici pro tẽpore sunt vocati: quãq̃ hac vice vnus fuerit cum controuersia protestationis admissus. ali⁹ autem nõ uocatus cum uocandus esset. vt s. de ꝯsue. ecclesię Anglicanę: papa igitur hãc electionẽ totaliter abusiuã decreuit irritã, & inanem. & istud ca. est valde no. ¶ † Ibi cõparatione. no. quòd nõ sufficit electio habere maiorem partẽ comparatione facta ad alias partes, sed absolutè requiritur maior pars totius capituli. i. omniũ vocẽ habẽtium. ¶ Ibi singulariter singuli. i. quilibet per se. dicit enim lex, ꝙ decem & decem non faciunt viginti: ꝗa non terminantur ad eundem numerum: & duo numeri adinuicem distantes non faciunt eundẽ numerum. vt ff. de sol. l. vbi. lex. & ff. de verb. obli. l. scire debemus. & duæ excõmunicationes non faciunt vnam excommunicationem. Vnde necessaria est obsolutio de qualibet. ¶ Ibi, singularibus vel particularibus ratio naturalis & dialectica est ista. dicit philosophus qđ genus distributum in species non est genus. dicit lex ꝙ indefinita æquipollet vniuersali non singulari: ut ff. de pecu. l. si peculium seruo. & qđ particularia non æquipollent indefinitæ. ¶ Ibi, per signũ vniuersale. ff. de reb. du. l. si is qui ducenta §. vtrum. ff. de leg. 2. l. si pluribus. ff. de hære. institu. l. hoc articulo. ¶ Item no. ꝙ electio nõ recipit diuisionem. & ideo debet fieri vno contextu:
2 quia vna electio, tantũ est apud capitulũ. ¶ † Ibi, sic excludi. no. ꝙ ille
a qui est in possessiõe nõ dẽt de facto ᵃ excludi à iure qđ sibi cõpetit rõne possessionis & fructuũ, est aũt fructus quicq̃d accidit possessioni, siue possit imburtari, siue pertineat ad solũ animi effectũ. vt est
e ligere: licet propriè fructus dicãt illi qui bñficio roris infusi & labore hominũ adhibito ad hortũ & maturitatẽ pueniũt. & vltra hoc requiritur aliq̃ñ aptitudo vtendi, & quædã propria rõ ad vsum vt in vsufructuario: quia hoc ostendit vocabuli significatio. ut not. ff. de vsufru. l. si fur. ff. đ fur. l. si apes. ff. qui. mo vsusfru. ami. l. si vsufructuarius messem. ff. si cer. pet. l. si quis nec cãm. §. vlti ff. de fur. l. si ser
3 uus. § locaui. ¶ † Et scias ꝙ fructus cohærentes agro sunt dñi. vt. l. fructus pendentes. ff. de rei ven. Separati aũt à bonæ fidei possessore. i. ab eo q̃ se dñm credit, & est in plena possessione statim fiunt eius. idem si ab alio homine ipsius. Sed separati ab usufructuario nõ statim fiũt eius, nisi sint extracti de fundo vel reconditi in horreo: & tunc non ante vsufructuarius est in plena possessione ipsorum fructuum. arg. ff. de ac. empt. l. qui pendentẽ. ſ m glo. sed merus fructuarius nõ fit dominus nisi in horreo reposuerit permittente vel assignante dño fundi, ſ m quosdam. ¶ Census verò & pẽsiones nõ sunt in dominio nostro anteq̃ præstent: ſʒ sunt nobis debite ex cõuentione nostra non alterius: ut ff de vsufru. l. defuncta. ¶ Et si interim moritur vsufructuarius qui locauit, vel capite minuitur, dñs potest expellere cõductorem: ut ff. loc l. si quis dño & l. si q̃s fundũ. & C. de vsufru. l. corruptionem. ¶ Ibi, in choro. not. ꝙ qualitas loci significat actuũ qualitatem. Itẽ not. qđ ꝓ qualitatẽ actuum probatur uera possessio uel quasi. ¶ Ibi, cantando. argum. ꝙ ille q legit in cathedra tãq̃ doctor, præsumatur doctor, si sic sit ad lecturã assumptus. Itẽ est arg. ꝙ ex habitu exteriori pręsumat dignitas ¶ Ibi, de consuetudine. no. consuetudinẽ dare modũ & formã, ac etiã iurisdictionẽ. ¶ Ibi, ꝯtra formã, no. qđ ea quæ fiũt cõtra formã iuris nõ valent ꝗa forma est quæ dat esse rei. Item no. ꝙ in isto. c. ponuntur
4 multa q̃ sunt de forma substantiali electionis ꝓlatorũ. ¶ † In gloss. consensus. ibi, testibus, dic qđ in testibus est singularitas quo ad substantiã ꝓsonarũ. ſʒ quo ad testificata dʒ esse cõformitas. & ideo magis ꝓpriè dicimus attestationes, inualidas: ꝗa singulares, quã testes inualidos ꝗa singulares. ¶ In glo. sic patet pro practica istius gloss. vide hic Inn. in noue. ¶ In glo. vñ. ibi, sub protestatione. not. hic de differentia protestationis vtrum referatur ad proprietatem iuris eligendi, an ad possidendi: & an qui tacet videatur consentire protestationi. vide hic per Inno. not. ex hac decretali ſ m Ber. multa quæ sunt de forma electionis, quæ si omitãtur, uel aliquid de illis, nõ valet electio. primò ꝗa maior pars totius capituli habet esse in electione, aliter nõ valet. Itẽ collatio necessaria est numeri ad numerum, zeli ad zelũ, & meriti ad meritũ. Itẽ cõis dʒ esse electio. siue vniuersales & oẽs qui in scrutinio cõsenserũt publicato eodẽ oẽs una voce debent ipsum eligere. uel vnus de mandato illorũ. Itẽ oẽs qui requisiti fuerũt in scrutinio, debẽt reqri in collatione. Itẽ ꝙ absentes sunt vocãdi si sunt in loco, vñ ꝯsueuerũt vocari. sed istud vltimũ nõ est de forma: ꝗa si absens vellet postea consentire nõ cassatur ea electio, sed ꝯfirmat, qđ vltimũ est verũ si fuit facta à maiori pte capli, aliàs nõ posset ratificari: vt j. eo. auditis. ¶ Sʒ op. & vr ꝙ nũq̃ possit ratificari: ꝗa nemo pòt ratificare qđ suo nomine nõ est gestũ: ut l. si seruus. ff. de præca. Solu. illud verum in profanis: secus in spiritualibus. ut no. 9. q. 2. c. Lugdunẽsis. & no. s. ꝙ sicut. vel dic ꝙ ista nõ est propriè ratificatio, sed est quędã confirmatio: ut l. si pater. in fi-
5 ne. de mañ. vin. ¶ † Sʒ q̃ro, dicitur hic ꝙ electio debet esse communis. per quę igitur verba dʒ fieri? rñ. si quidẽ fit ꝓ oẽs, pòt fieri verbis vniuersalibus vt nos canonici. Si verò fit ꝓ vnũ vice oĩm, dʒ fieri verbo singularis numeri: sed significatiõis oĩm ꝯplexiuè. vt ego. s. de mãdato vniuersorũ noĩe: & vice capituli eligo. G. nec est necesse dicere in prælatũ: ꝗa tacite intelligitur: vt est gl. sing. in l. qđ autẽ. ff. de iure dot. & hęc uera iure isto. sed hic dic ut not. in c. cũ ab vno. j. de re iud. li. 6. & scias ꝙ in electione canonicorum. uel in alijs actibus nõ est curãdũ de istis apicibus verborũ, ſʒ solũ in electionibus ꝓlatorũ, de quibus loquit. c. ꝗa propter. secundum doc. ¶ Qualitercunque ergo uoces possint induci ad intellectũ capitularẽ valent ea quę fiunt à capitulo, & tantũ valet & operatur vox vltima quantum prima. ff. de hære. insti. l. quo loco. in prin. Sed in electionibus pręl. debet seruari forma nouo iure tradita. & no. in iure ciuili simi lem subtilitatem. nam dicit lex, quod factum per vnũ consilio multorum est iudicandum factum principale. sed factum per plures per se, si quidem habeant vnam realitatem similiter reputatur vnum factum: & furtum vnius rei & damnum eadem re datum. Si autem plures realitates, vt contempta maiestas prætoris, qui à quolibet insolidum contemnitur, tunc plura facta sunt: ut ff. de iuris om. iu. l. si familia. ¶ † Deinde no. hic, quod in quibus consistit ius canoni
6 cum, in eisdem consistit iuris dipositio. & iuris possessio vel quasi: vt habendo stallum in choro locum in capitulo cantando, ad tractatus & electiones dignitatum procedendo, tanquam canonici: ut j. de præben. c. relatum. ¶ Item no. quòd possessio & quasi tribuit ius eligendi. idem facit communis opi. secundum Ber. quod est not. ¶ Quæro quare dicit litera in possessione vel quasi respondeo. quod locus habet suum modum significandi. vt stallum in choro, & locũ in capitulo. ista dicitur possessio & quasi. ut not. ff. ex q. cau. maio. l. itẽ ait. §. tñ ci. Sed alia signa incorporalia puta vocaria

ADDITIO.

a ¶ Vide 14. dicta pulchra aggregata ꝑ Barba. in repe. c. q. admi. fo. 12.

rial capitulũ significat solũmodo quasi possessionẽ:qa ipsa vocatio nõ est quid corporale:ut l.i.ff.de re.di. Itẽ legere & cãtare nõ est quid corporale:qa verbũ in aëre statim resoluitur. No. ergo ꝙ psona in loco habet suum modũ significãdi.ut ptor in sede.item res in loco,vt fur.in territorio:quia significat merum imperium secũdũ Oldra.¶ Not.qđ admittere aliquem cũ prestatione sign ficat quãdã perturbationẽ libertatis antiquæ & nõ p iudicat nisi ille cõsentiat.not.ꝙ p vocationẽ ad eligẽdũ acquiritur possessio, nõ tñ confertur titulus, nec ex hoc solo attribuitur ius eligendi quin posset euinci ab eo:vt ff.de decur.l.modestinus.¶ Not.qđ à quo loco quis vocetur,& ad quẽ locum consuetudo inspic atur.dic ꝙ si in scrutinio quilibet cautus dicit eligo,tantũ est dicere qtum consentio in eligendo.¶ Sed quæro quid si dicat,volo eligere?rñ.ista nõ est electio consensus:sed sunt verba enũciatiua simplicia quæ nihil operantur.ut sing no in l.serui elect in prin.ff.de le.j.¶ Est eñi regula ꝙ quoties finalis voluntas d:bet f qui,præambula voluntas non est voluntas sed quędam animi præparatio quod est no.dignũ. item not.hic
7 requisitionem fieri extra diœcesim. ¶ † Quæro vtrũ qñ procedat per viam cõpromissi.sit necessaria collatio? rñ. non: qa nullo iure hoc cauet scdm Compost. dicit hic Ber. ꝙ electio potest fieri per plures nomine collegij.ar ff.de procu.l.pluribus.tu dic vt in.c sicut eum.ĵ.eo.tit.li.6.¶ Quid si committitur electio,& ipse dicit, nos Titius.rñ.istud nos,accipit ꝓ singulari numero propter illud quod sequitur Titius.& est.ĵ. Numerus est dinumeratio capitum.i. eoꝝ apud quos est electio.zelus bonus.i.vis minor & animum respicit eligentium meritum bonum est in præmio. demeritum in pęna. collatio idem est quod discussio. & meritum & demeritum respicit electum.dicit Ber.ꝙ illa maior pars censetur, quæ est iustior & maiori nititur ratione & æquitate. Breuiter illud est uerũ supposita numeri parita.& vide qđ not.ĵ.de his que fi.à præl.c. noscit.in glo.sed nonne dicit Bar. qđ frustra esset idem repetere.C. de test.l. testamentũ.& l.nõ ideo.C.de leg.l.cum quęstio.ff.de au.& arg. leg. l.pediculis.l. Labeo.& de uerb.obl.ga.l.qui bis. Ista si quidem dicitur
8 inculcatio.vt not.in l.certi condictio.ff.si cer.pet. ¶ † Dicit Ber. quod singulares testes nõ sunt nisi quilibet singularis. i. vnicus. tamen cauet tibi qa Ber.poni. malã similitudinem:quia testes singulares dicũtur.i.discrepãtes,& nõ consonantes in eundẽ rei finẽ, vel in circũstãtiis variantes.tex.est vnicus.C.de pęnis,l.q sniam.sed in electione dicuntur singulares quantum vnusquisque p se eligit,licet concordent in eundẽ finẽ,& habes simile.ff. de verbo. obliga. l.scire debemus.in princi.dicit.l.qđ aliud est dicere,lego vsumfructũ gregis & aliud est dicere,lego vsumfructũ decẽ ouiũ.ut not.ff.đ vsufru.l.qd ergo.§.sed quod dicit nam aliter sumitur significatio ex vniuerso,aliter ex distributiuo:vt not.ff.de pigno.act.l.si necessarias.§.si annua.& si popul⁹ facit iniuriã.& interfint Titius & Martinus,verius est dicere qđ populus faciat iniuriã, ꝗ Titius & Martinus:vt ff.de regu.iur.l.aliud.§.refert. & facilius dispensatur & per procuratorẽ se defendere posset.ut.l.tam collatores.C. de re mili. lib.xij.Si tamen actus cuiuslibet per se & seorsum,discernitur, bene possent singuli accusari:ut not.ff.de iurisd.om.iu.l.si familia.& si puniunt vt singuli nõ punientur sub nomine alterius vniuersitatis. arg.ff.de cõditio.fur.l.si seruus.§.boue.& adde qđ no.de pæn.l.aut
9 facta.§.vltimo.¶ † Dicit Ber.quod qui non seruat formam mandati,nihil fecisse videt:hæc regula est uera in mãdato.idem in permisso vel concesso.ut ff.de iureiur.l.qui per salutem.Tractat hic Ioan. And.de forma electionis. ¶ Item dicit quod triplex est collatio, plena semiplena,& perfunctoria & dicit Compost. prę́sumi quod collatio fuerit facta in concordia & adde quod not.Innoc. ĵ. de eo qui furti.ordi susce.c.innotuit.& mirantur aliqui quare tanta subtilitas fit quod electio pronuncietur per vnum.nam chorus & faciẽtes chorũ sunt idem.& vniuersitas & simul facientes vniũersitatẽ sunt idem.ut l.sicut.ff.quod cuiusque vni.no.¶ Sed admirari est signum intellectus non capientis veritatem rei.& ideo dic quod ra-
10 tio est efficacissima.†qa si qs haberet plures electiones, nõ posset nisi vnã prosequi ut not.ĵ.eo.tit.c.vt quis duas.lib.6.& illa esset singularis,& per eam nihil reportaret : quanquam ista subtilitas non seruetur in alijs in quibus non est tradita forma concilij: ut s.dixi. Item nõ posset formari decretũ qđ interuenit in electõib⁹, de quo no.Spe.de elec.vbi videas per te.dicit hic Io. An.quod electio facta contra cõciliũ est irrita ipso iure.qđ est verũ si deficit numeri substantialitas:secus si forma ꝗ est simpliciter forma,ita quod nõ substantia.qa tunc non est irrita sed irritanda f̃m Ber. Sed pro Ioan.an.
a facit qa paria sunt aliqđ fieri sine lege & ɔtra.l.vt in auth. de trien. & semi.§.consideremus. & ff. de pac l. contra iur. regulas. ¶ Dicit Inn.quod aliquid est dicere quod eius vox valeat qtum de iure debet valere. Aliud est dicere valeat ei⁹ vox si de iure debet interesse. nam prim⁹ sermo significat possessionẽ,scđs verò ꝓprietatẽ.no ad hoc.ff.si ser.ven.l.2.§.Pompo.¶ Sed nunquid qui non contradicit protestationi videtur tacitè consentire.Inno.s.eo.dudũ in gl.cõtestandũ.dicit ꝙ cõfiteri intelligũtur illi ad quos pertinet ɔtradicere, si moniti non contradicũt:sed ibi loquitur in eo qui habet necesse confiteri,vel negare:qa monitus est ad rñdẽdum:sed hic sumus in alio casu & ideo secundum communem regulam nemo uidetur tacitè consentire,vbi actus sit concupiscibilis vel meritorius: vt di-
11 cit hic Inno.in glo.sua q̃ maximè licet colligo.¶ † Extra quęro,processum fuit ad electionẽ vocandis non uocatis. & postmodum isti nõ uocati antequam consentiant, moriuntur, & alij loco eorũ subrogantur.nunquid opporteat quod successores consentiat? & est arg.quod sic.vt l.receptum.ff.communia prædio.quę hic allegatur in glo.hęc enim fuit quęstio antiqua.Rofre. beneuentani in libell. iur.cañ.& facit.ff de no. ope.nun.l.non solum.§.j.& § morte.

CAP. LVI.

1 *Notarius laicus an possit adhiberi ad scribendum spiritualia negocia.*
2 *Vtile vitiatur per inutile propter assumptam formam iuri contrariam.*

MAssana. Nõ valet electio episcopi facta p canonicos & laicos etiã si sic se habeat cõsuetudo loci. Et no.ꝙ istud.c.loquitur de electione pontificis.sed in aliis electionibus dic ut ĵ.de testi.c.dilecto & ĵ.de præb.c.dilectus.vide.s.eo.c.sacrosanctã.& no.qđ capitulũ cõgregat ex permissis & prohibitis capituli,autoritatẽ nõ habet.Et ideo interessentia prohibitoriũ vitiat reformationes populi qđ est not dignũ.¶ Casus.consuetudo erat ꝙ quidã solẽnes laici interessent cũ canonicis in electione põtificis:quæritur quid iuris. Solue vt litera.adde tamẽ ꝙ licet laici nõ possint interesse ad eligẽdũ,possunt tñ ad esse ad protegẽdũ canonicos,& armata manu scdm Io. An.qui etiam dicit quod laicus tabellio potest interesse ad scribendũ.Ioã.an.in nouella qđ no.¶ Itẽ no.consuetudinẽ libertati ecclesiæ ɔriã non valere,nec per eam possessionẽ acquiri posse. Not.qđ actus actiuorũ non cadũt in subiecto inhabili. Not. quod ratione
1 prohibiti vitiat cõcessum.¶ † Sed an notarius laicus possit adhiberi ad scribendum spiritualia negocia.dicit hic Ioan. And. quod sic. sicut potest esse testis qui æquiparatur tabellioni.vt ff.de testa.l.do-
2 mitius.¶ † Not. quod propter assumptam formam iuri cõtrariam vtile per inutile vitiatur. & hoc in electione. idẽ in cõpromisso. nã si cõpromittentes assumunt formã iuri ɔriã,non habet in se pactũ. vt ff.de consti.pe.l.j §.eum qui.& ff.de pac.l. si vnius.§.itẽ si accepti latio.secũdũ Io.nã in potestate ɔhentium erat assumere formam antiquitus constitutã quã si peruertũt,videtur nolle contrahere.secus si peccatũ sit in materia:ut qa acceptilatio interponatur super contractu iurisgentium:qa pmutare naturã non est ita in eorũ potestate:& ideo tũc valet vt valere potest.ut ff.de acceptil.l.an inutilis.ar.ad istã quæstionẽ ff.de cõdi.insti.l.qa ratio.Quædã tamẽ .l.dicit ꝙ assumptio inutilis formæ nõ vitiat.vt ff.de verb obli.l.eũ qui ita.§.te & Titium.sed ibi stipulatio habet in sua essentia principali debitã formã:& ideo superuacua adiectio non vitiat.& sic non ob.

ADDITIO.

a ¶ Paria sunt aliqđ fieri sine lege & contra legem.istud dictum dicit mirabile Ias.in l.illam.C.de colla.

CAP. LVI.

1 *Interesse qui non vult ad celebrandam electionem se facit alienum à termino statuendo electioni fiendæ.*
2 *Interesse nolle qui semel dixit,an sit vlterius citandus.*
3 *Beneficio an quilibet possit renunciare.*
4 *Consensus non præsentatus in scrutinio,non auget numerum.*

ECclesia vestra. Nõ sufficit ad confirmationẽ electionis qđ sit facta à maiori parte capituli nisi & pars illa sit sanior. Et diuiditur in tres partes.nã in prima narrat factum.in secũda ponuntur allegationes vtriusq; partis.in tertia causæ diffinitio. scđa ibi,tandẽ.tertia ibi,nos igitur.¶ Casus.Vacãte ecclesia Cataniensi canonici conuenerunt in vnũ absente. V.qui tunc noluit interesse:tũc statuerũt terminũ ad electionẽ celebrãdã:veniẽte uero termino dicto. V.nõ vocato pręmisso solẽni scrutinio.14.elegerũt Bertrãdũ presbyterũ Cardinalẽ Remẽsẽ,canonicũ:& 17.elegerunt Libertrãdum remẽsem canonicũ.tãdẽ.d.V.ɔsensit electioni. dictorũ. 17.demũ vtraq; pars corã papa petebat electionẽ confirmari. allegabat itaq; ꝓ parte dicti.B. qđ erant plures numero: qa excedebãt in quatuor. Et ex hoc inferebãt qđ præsumebat melior zelus: qa vbi maior est numerus, ibi melior zelus ꝓsumẽdus est.pars vero dicti cardinalis tria al'.Nã primò infringebat electionẽ.d.B.ex defectu ætatis & sciæ.Scđò electionẽ suã iuuabat rõne ætatis maturæ & eminẽtis sciæ.& qa electionẽ cardinalis vita & moribus ꝓcellebãt nec nõ electa psona. Sed tertiò dicebatur ꝙ consensus. V.nõ patrocinabatur qa ipse nõ fuit cõtemptus sed ɔtemnens. & sic perdidit vocẽ.¶ Itẽ qa eius consensus nõ fuit præstitus in scrutinio,sed post electionem.vnde eligentes dictum cardinalem nõ possunt notari de cõtemptu.Subdebatur præterea quod contemptus non reddit electionẽ cardinalis nullam, quia citatio absentis non est de forma

concilij: quia nihil est de forma nisi quod concilium statuit p forma aliàs esset absurdum quod dictum concilium corrigeretur oia iura multis vigilijs excogitata. Papa igitur auditis hincinde propositis quia in dictum Ber. sanior pars non consensit, licet numero maior ipsius. Ber. electionem sententialiter irritauit. ¶ Not. quod dixi in summario. ¶† Secundò no. quod qui non vult interesse ad celebrandam electionem, se facit alienum à termino statuendo electioni fiendæ. & potius videtur contemnere capitulum quàm cōtemni. & sufficit semel contemnere. vt iterum requirendus nō sit: & consensus debet præstari in scrutinio & non post: & attentata post formam concilij non valent, sed reliqua omissa non vitiant. Illa ergo quæ sunt de forma propriè sumpta omissa vitiant: sed ea quæ sunt circa formam ipso iure non vitiant secūdum Go. in summa huius tituli. dicit hic Ber. quod ille qui dixit semel se nolle interesse non est vlterius citandus quia renunciasse videtur. dicit Inn. quod citatus ad vnum actum debet citari ad alium ibi non connexum dicit hic Ber. quod ille qui non debuit citari ratione absentiæ, si casu re integra reperiatur pñs, debet admitti ad eligēdum. ar. ff. de ver. obl. l. continuus. §. cū ita. vel dic sic quod ille qui non vult interesse in principio & in tractatu electionis, & in assignatione diei nō est postea citandus ad electionem, quia vt patet in litera, ipse non est contemptus à capitulo sed capitulum potius est contemptum ab ipso. tu dic quod aut voluit interesse in substantiali principio, & non est vlterius citandus: aut voluit esse in quodam præludio, & tunc debet citari. & ratio differentiæ est ista: quia substantia est quid indiuiduū: sed istud præambulum, scilicet assignatio termini est quid separatum. Et ideo in iudicijs in quibus quilibet actus est in se perfectus, vt no. in c. sæpe de ver. sign. in cle. citatua ad vnum actum est verus contumax quo ad ipsum actum, tamen dēt citari ad alios actus. sic enim esset & si in primo actu comparuisset: vt j. de offic. deleg. c. consuluit, & ff. de no. oper. nun. l. prætor. §. si aliquando. & dic vt plene dixi. C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum in lect. mea nouissima. vbi inuenies multa bona. ¶ Not. quod iste Bertrandus presbyter cardinalis retinebat primum canonicatum iuxta cōsuetudinem presbyterorum & diaconorum cardinalium: quia retinēt priora beneficia. & est simile qd no. xciij. dist. c. iuratus. secūdū Io. And. ¶ Not tamen quod tēpore quo iste electus fuit nō erat cardinalis sed canonicus. alias debuisset postulari non eligi: nisi dicas quod hoc permittitur considerato iure canonicali quod sui natura ordinatur ad extrinsecas promotiones ¶† Not. secundum Ber. quod ille qui semel dixit nolle interesse, non est vlterius citādus: quia semper præsumitur esse eiusdem animi & volūtatis. vt not. ff. de in integ. resti. l. j. ¶† Certū est enim quod beneficio suo quilibet renūciare pōt: vt ff. de pac. l. pacisci cōtra edictū. & dic vt ibi not. & ideo potest dari potestas iudici & arbitro qd procedat altera parte non citata: vt ff. de arbitris. l. diem pferre. §. si qs litigatorum. & homologari pōt sentētia iata parte nō citata. vt C. cōmunia vtriusque iu. l. j. Vel dic vt ibi not. ¶† No. qd consensus non præsentatus in scrutinio, nō auget numerū. & est ratio, quia iste cōsentiēs nō est capitularis, nec debito loco, & tempore consentit. & ideo licet in prudiciū suum va'cat cōsensus: tamen aliàs sequeretur qd electio pēderet ex suo cōsensu qd est impossibile. ar. ff. cōmunia predio. l. receptū. s'm Inno. & no. hic tres not. gloss. Ber. quæ tendunt ad idem. & allegant bona iura quæ nō transcribo. deinde hic habes aliā glo. no. Ber. quæ incipit, ex hac decretali, quæ tractat de iuribus numeri & de iuribus autoritatis & de iurib' Zeli. quē. §. restringe solū ad electionem prelatorum de quibus loquitur. c qa propter. nā in pphanis electionibus semper attenditur numerus. vt ff. ad municip. l. quod maior. nisi horū decretū esset ambitiosum vel furi cōtrariū: vt ff. de decre. ab ordi. facien. l. ambitiosa. vel nisi ad hoc non extēderetur eorum officium. vt no. ff. de pac. l. item magistri. Bal.

CAP. LVIII.

1 *Instrumento confecto sine die vel consule vel loco an tabellio poterit iterum reficere & ea ponere.*
2 *Notarius rogatus de instrumento an cogatur illud publicare.*
3 *Variatio an & quando sit licita.*
4 *Desiderium apud acta publicatum an possit corrigi.*
5 *Scrutinio publicato an possint postulantes variare.*
6 *Variare an non liceat singulis an vniuersis.*
7 *Electio si fuit facta, sed tamen non valuit, quia singularis fuit, & ideo eam Papa cassauit, an ius quæsitum ex consensibus & ex scrutinio sit abolitū electio.*
8 *Postulari an aliquis poterit de quo dubium est vtrum sit eligendus vel postulandus, & fuit electus & postea appareat ipsum debuisse postulari.*
9 *Publicatio scrutinij vnde sumsit originem.*
10 *Publicatus in scrutinio qualiter aget vt fiat electio.*
11 *Canonici si sint adeo rebelles quod publicato scrutinio nolunt eligere ad quē transeat ius eligendi.*
12 *Publicato scrutinio si omnes canonici ruina perierunt, deinde alij sunt subrogati: an noui canonici teneantur eligere ex primis votis.*
13 *Agi an possit ex contemptu contra istos subrogatos.*
14 *Scrutio publicato si numerus & omnia sint æqualia, an canonici possint variare, & eligere quedam tertium.*

PVblicato. Scrutinio publicato non est plenitudini locus, sed debet ad electionem pcedi: & sic oportuerit p superiorē cpelli. h. d. primo. Vel sic, scrutinio publicato mutare se vel emēdare nō licet. imo cpellit eligere. Et intellige hoc qñ publicatio tenuit: aliàs licitū est variare. vt j. co. ti. c. perdetuo. li. vj. & ff. de arb. l. qd tñ. & ff. de iureiu. l. qui per salutē. istud. c. intelligitur nisi variet accedendo a maiori parti capituli. Nā sapiētis est mutare cōsiliū nō alterius a detrimētū, s'm glo. in summa huius ti. reliqua dic vt in gl. hic no. positis. Et est ar. quod publicato instrumēto non possit tabellio illud reficere aliqd addēdo vel detrahēdo, mutādo vel transformādo super quo puncto dñs Lābertinus de rāponibus de facto cōsultos rñdet. 1 vt j. ¶† Sed nūquid cōfecto instrō sine die vel cōsule, vel loco poterit eū tabellio reficere, & ea ponere, si bñ recordetur. ar. qd sic. j. de fac. iterā. vel nō. c. j. qa ei credit de his quæ gessit. & C ad. l. corne. de fal. l. si quis decurio. & ff. de adul. l. accusaturus. ¶ Tu sic distingue, aut incōtinēti seu ex modico interuallo fiat, & valet tunc instrumētū: aut post magnū interuallū: & tunc nō valet instrm: vt in auth de æquali. do. §. illud. ff. de ver. obl. l. j. in prin. s'm Alber. papiē. & s. de electi. c. officij. & j de testi. cog. c. præterea. Alij dicūt, quod nullo mō pōt etiā incōtinēti postq̃ facta est copia parti cū functus sit officio suo. vt ff. de re iu. l. iudex. j. de offic. dele. c. dilectis. & in pal. §. aliud. nec eīn soli tabellioni credit. vt in auth. de hrd. & fal. §. si vero. sicut nec soli arbitro. vt l. ne in arbitris. C. de arbit. qa qd ab initio in totū sine suspitiōe est: qd vero postea factū suspitione nō caret: in auth. de æqua. do. §. nec contingat col. iij. imo ēt dicūt plures quod si principale instrumētū cōfectū est & aliquid ignorāter vel alio mō sit omissum, tabellio nō poterit ammodo etiā partib' pñtib' & consentibus illud addere, p preal. auth. & ff. de rei ven. l. in fundo. & vide etiā. ff. ad velle. l. si mācipia. qd durū videt. vnde cōsultiā me super hoc periti sapientes cōcordauerunt, & bñ, quod si tabellio pōt ostendere se per errorē & nō ex certa sciētia hoc omisisse, bñ iterū pdicta apponere, & valebit instrm aliàs nō. cōsulo tamē sibi quod licentis iudicis reficiat illud Lamberti, de rampo. dicit, Archi quod notarius pōt corrigere suū errorē faciendo de hoc mētionē, vt ipse no. xxxv. q. viij. qa ergo & §. fe. idē ēt no. quod etiā institor pōt corrigere suū errorē. qd tene menti qñ veritas eodē instrumēto cōprobat error nō nocet ēt si nō corrigatur. vt l. iij. j. ff. de le. j. ¶ Cōsidera oīs publicatio instrorū fit ad eternā rei memoriā. vt C. de re iudi. l. gesta. & no. etiā per Ber. ff. de offi. dele. c. cū iure. sed qd æternū est, mutationē nō recipit. ar. ff. d ser. vr. pdio. l. eū debere columnā. ¶ Quid ergo si est erratū? rñdeo necesse est qd petatur error, corrigi. Itē qd error pbet. tot aūt testes sunt necessarij ad probationē erroris quot sunt necessarij ad probationē veritatis. nā eadē est cugnitio ptra iorū. vt ff. de le. j. l. cū proponeret. & ibi dixi in lec. mea solēni. & corrigi poterit scriptura mādato iudicis. Testis autē ex interuallo nō posset corrigere errorē suū etiā iudice mādante. vt ff. d testi. l. qui falsa vel varia. & ff. de fal. l. eos. qa vacillanti & variāti nō variatur fides. Est autem vacillans qui dubitando loquitur contraria. Varians autem est qui sine dubitatione determinat se nunc ad hoc & nunc ad illud. & de hac materia correctionis & erroris dixi 2 plenè post Cy. ff. de sta. ho. l. imperator. ¶† Deinde no. optimū arg. ex isto c. quod notarius rogat' de instrumēto cogitur illud publicare. deinde reuertere ad materiam c. quā explicat hic Io. an. in cōmēto. & volo quod scias quod electio habet tres partes integrales sibi inuicē cohęrentes. s. scrutiniū. ista est prima pars. publicationē scrutinij. & ista est scda pars & in se pfecta: & ideo inuariabilis: nec est nouū & una & eadē res habeat plures partes. vt not. ff. de arbi. l. celsus. §. idē ait. ff. de cōdi. & demon. l. hęc scriptura. & electionē, quę totū pficit. & ista est tertia pars. i scrutinio cuiuslibet vox est singularis. qa singulariter & naturaliter profert. electio āt ē termin' cōmunis 3 quia cōmuniter pfertur p vnum vice omniū. ¶† Collige brocarda. primū est, quod non est licita variatio. sic no. ff. de procu. l. in cā. & hoc circa idē dispositū: sed circa diuersa sic vt ff. de ac. empl. l. si sterilis. §. qa. ¶ Secūdū est quod inchoatū necesse est ad effectū perduci. dicit eīn. l. quod pollicitatio vestit operis inchoatione. vt no. ff. de pol li. l. j. §. cepisse. & qd in exordio est volūtariū, postea fit necessariū. vt no. ff. cōmo. l. in cōmodato. §. sicut. Quedā tamē sūt adeo liberę volūtatis. aliàs pot. statis, q ī necessitate trāsire nō possunt. sic est quod in re mea durāte mea & in meo arbitrio nō possum mihi legē imponere. ut no. ff. de preca. l. j. §. cū precario. ¶ Quæro, q est rō istius c. & in qa ex scrutinio ius orit eligēdi. cū igit ei qui dēt eligi ius quæsitū, s. officiū iudicis quo mediāte oportet eligi. ar. ff. de reli. l. si qs sepulchrū. nimirū si pœnitētia nō habet locum. Prætereà dixit

ADDITIO.

a Vide Bal. in l. j. C. de his qui ante aper. post Cy. ibi per eum relatum.

4 dixit lex,ꝙ † desiderium apud acta publicatū nō pōt corrigi: vt leg. & no. in l. iura. C. de oī agro deser. lib. xi & facit qđ legit & no. C. de repu. hęre. l. licut. vbi oīno videas, aliqñ tñ admittit variatio: vt no. ff. de interro. ac. l. fi. sed ibi nō erat ius quæsitū absentibus, & sic nō ob. Qualiter aūt illa lex intelligatur, ponitur p Bar. in l. is pōt. in v. co. ff. de acqui. hære. ¶ Quæro, quid si diu celata improbitas emersit in lucem? rñdeo, esset ratio rem sequi. & ideo iustæ plenitudinis non denegat assensus. ar. C. de ap. l. si quis libellos. & ff. de confir tu. l. 5 vtilitatem. ¶ † Quæro quid in postulatione vtrum publicato scrutinio possint postulantes variare? dicit hic Ber. ꝙ non: quod intellige postquam publicatio est præsentata Papę sed añ, sic. & est ratio differentiæ ne illudatur summo pontifici. ar. C. de his qui a nō dño manu. l. fi. dico tamē ꝙ si sine causa variant, tenentur postulato actione iniuriarum. quia hoc factum habet in se contumeliam. ff. qui satisda. cog. l. si vero. § qui pro rei qualitate. & no. ꝙ. l. dicit ꝙ varietas est erubescenda. vt l. cos. C. de mo. mul. & vbi iura admittunt varietatem, non admittunt eam nisi semel. vt C. de re. cre. l. si quis iusiuran. ibi superiorem proximum, vel saltem Papam. ꝫ. de iure pa-
6 tro. l. nulla. & ff. de le. j. l. huiusmodi. §. fi. ¶ † Quæro, dicit hic, ꝙ non licet variare nunquid hic intelligitur quod non liceat singulis: an etiam non liceat vniuersis? respon. neutris nisi vota essent ipso iure nulla, vt de intelligibili ſm Inno. alias sequeretur quod cogeretur delinquere, & eligēdo ius perdere eligendi, quod est absurdum. ar. de his quæ poen. no. l. j. ff. de ver. sig. l. nepos proculo. & ff. de condi. insti. l. filius. Porro illud verè possumus, quod de iure possumus. vt ff. de cōdi. inde. l. si procurator. §. cel sus. quod vero nō possumus, facere non debemus. ¶ Modo ego quero quid si electio nō est nulla, sed annullanda, nunquid publicato scrutinio tenentur eligere. dicit Inno. quod sic: quia ipsi non sunt eius rei iudices, sed superior quia forte confirmabit electionem. ar. ff. de pecu. l. eo tempore. & l. qđ debetur. & est ar. ad questiones laicorum pone aliquis est insaculatus, modo venit tempus quo debet extrahi de saculo. ¶ Oppo. ꝙ imo debet lacerari: queritur quid iuris? rñ. si insaculatio est ipso iure nulla, nō debet extrahi, sed lacerari: sed si est cassanda per sententiā, debet extrahi & publicari. & tunc in contradictorio iudicio ꝯfirmabitur vel infirmabitur per theoricā Inno. quod est valde not. di-
7 gnū & quotidianū. ¶ † Quæro, electio facta fuit tñ non valuit quia omissa fuit collo, vel qa electio non fuit communis, sed singularis: & ideo Papa cassauit eā nūquid ius quęsitū ex ꝯsensibus & ex scrutinio sit abolitū electo: an verò iterato teneant canonici eligere ex eodem scrutinio? dicit Io. an. ſm Archi. ꝙ cum in hoc nō reperiat aliqđ pactū electi qđ ius quæsitū nō perdidit. & iō cassatur totū: qa nō cassat scrutiniū: sed solū id qđ est vitiosum. & hæc vera, licet alij dicāt qđ nō pōt cassari electio nisi i totū: qa istæ tres partes electionis, scilicet scrutiniū, ipsius publicatio, & electio, sunt vnus act⁹. vñ non pōt p parte cassari, & p parte nō. Sed prima opinio est verior sicut dicim⁹ ꝙ id qđ est nullum reformatur ex actis validis. vt not. C. quō & qñ iu. l. si vt pponis & ff. de app. l. si expssim. & dicti tres actus licet subornatiue cōcludāt ad vnū finē, tñ quilibet est actus p se. vñ electio cōsiderat tūc cū inchoat, & in hoc nō fuit vitiū ¶ Itē cū publicatur in scrutinio & similiter nō fuit vitiū. Itē cū postea solenniter fit, & in hoc fit vitiū, tamen est separabile ab his q̃ vitiosa nō sunt: & ideo vtile per inutile nō vitiatur. vt ff. si cer. pe. l. certi cō-
8 dictio § quoniā qui. §. optime facit si subtiliter inducat. ¶ † Quæro, si sit dubiū vtrū aliquis sit eligendus, vel postulandus, & fuit electus. tandē postea apparuit ꝙ debuit postulari an poterit postulari? rñ sic successiuè, dūtñ tpa largiuntur. Sed si simul dicitur, eligo & postulo, neutrū valet, qa nō sunt cōsensus determinati ad vnā speciē, puidēdi ecclesiæ viduatæ. debet igitur primo declarare postea ad certā vocē prumpere ſm Ioā. an. nā iudicia nō possunt pēdere ex futura deliberatione. vt no. ff. depo. l. j. §. si qs argentū. ita & ele-
9 ctiones Slatorū. vt no. ꝫ. eo. c. ij lib. vj. ¶ † Quæro vñ sumpsit originē ista publicat o scrutinij? rñ. à quadā similitudine. s. à publicatione testiū, quorū voces sunt mortuę anteq legitimè publicent. vt ff. q̃ in frau. credi. l. 2. & 3. in ver ponat. & C. de re iudic. l. gesta. & si notarius sua temeritate publicaret sine iudicis authoritate, incideret ī pęnā falsi. vt ff. de pę. l. si qs aliqd. §. instrumēta. delictū tñ tabellionis nō noceret illi cui est ius qsitū ex attestationibus. vt ff. de sta. ho.
10 l. imperator. ¶ † Quæro quaīr aget ille q̃ est publicatus in scrutinio, & fiat electio? rñ. aget pponendo de se. Sed in genere, qa dicet, dico ꝙ fuit publicatū scrutiniū, nō tñ dicet in quo maior & sanior pars cōsensit ī me: qa posset notari in eo ambitio: nā expressa nocet, nō expssa non nocet. vt ff. de hære. insti. l. si qs sempronium. & ff. de au-
11 tho. tuto. l. j. ¶ † Qñ æro, qd si canonici adeo sunt rebelles, ꝙ publicato scrutinio nolunt eligere? respondeo superior tenet eundē eligere: qa ad eū transit ius eligendi illud idem numero quod erat penes canonicos. aeg. ff. de eden. l. quedam. §. is autem. & si succedit in iure & in facti ꝓsecutione necesse est quòd sit idē ius numero & de eodē electio debeat fieri. Talia enim sunt subiecta. i. electio, qualia prædicata demonstrant. i. scrutiniū. ar. regulę generalis. ff. de interro. ac. l. si defensor. §. j. & ff. de pac. l. item qa. §. idē iul. ¶ Pręterea non

nus iudex non facit nouū iudicium, sed in eodē succedit. vt ff. de iudi. l. mortuo. Et sic ex persona succedentis in actu nō variatur qualitas actus. vt no. C. de nego. gest. l. fine. per Cynū: secus si actus cōtinuatiuè non descendit in nouā personā. vt nota. ff. de preca. l. quæ-
12 sitū. §. vltimo. ¶ † Quæro, pone qđ publicato scrutinio oēs canonici ruina perierunt: deinde alij sunt subrogati, nunquid noui canonici tenētur eligere ex primis votis? respon. sic: quia vna est canonia. & idē si nō esset vna, quia non esset ibi distinctus numerus pbendarū. vt notar. ꝫ. de præb. c. dilecto. arg. ff. de iudi. l. proponebat. Quęcunque enim appellatiuo nomine geruntur, transeunt ad substitutos. vt not. ff. de pac. l. tale pactū. § fi. vbi est glo. satis alleg. vt not. ff. de iur om. iudi. l. & qa ¶ Vnde est sciendū, qđ quędā cōmittuntur ab homine, & tunc aut per noīa ppria, aut per appellatiua. Sed ea quæ cōmittūtur à lege, semper videntur cōmissa per appellatiua nomina: vt no. in l. annua. §. j. ff. de annu. leg. & est ratio qa nomē appellatiuum qđ rem valere facit, tacitè intelligitur. vt ff. de pact. l. si vnus. §. si seruus hæreditarius. Idem si in noīe appellatiuo subesset
13 causa quæ non subsit in proprio. vt no. ff. de inst. l. Lucius. ¶ † Quęro nunqd ꝯ̃ istos subrogatos possit agi de contemptu? & videt ꝙ non, qa ipsi cōtempserunt & huiuscemodi cōtumaciæ nō vident ad successores transire. vt not. ff. de iure fisci. l. eius qui delatorem. ¶ Sed contra credo, qa nō debet variari qualitas ex psona successoris, vt no. ff. de ver. ob. l. ij. §. ex his. ¶ Itē qa contēptus est defect⁹ afficiēs psum & ipsam rem vt sic dicā vnde transit cū suo vulnere.
14 ar. ff. de act. emp. l. in venditione. ¶ † Quæro quid si publicato scrutinio numerus & oīa sunt æqualia ita ꝙ si fieret electio, nō valeret, vt. s. pxi. per Ber. nunquid canonici possunt variare & eligere quēdam tertiū, & recedere à quolibet eorū scrutinio in quo ꝯsenserūt per prius? rñ. sic quia in anima sunt & fuerunt præcedentia vota. Et ideo ꝙ nulliter factum est, nō præstat agēdæ rei impedimentū, nec ppriè dicitur ista variatio, sicut nos dicimus ꝙ idē iudex qui tulit sententiam malā pōt postea solenniter ferre sententiam ꝯriā. vt not. C. de sen. q̃ sine cer. quāti. l. fin. Porro plurima alia possunt in isto. c. quæri, quæ ideo omitto, quia Io. An. istud. c. commentauit.

CAP. LIX.

1 *Simonia committitur etiam mutuando pecuniam gratis*
2 *Consentienti post factum an sibi præiudicet, ac si ab initio procurasset.*
3 *Dispensationis causa sublata tollitur dispensatio.*

SI alicuius. Cum remoto dispensari non potest: sed cum eo qui liberè resignauit beneficium vitio alieno comperto potest dispēsari. Et est arg. ꝙ celeritas correctionis inducat veniam, vt ff. de adul. l. si adulterium cū incestu. Cassata electione pter simoniam etiā sine culpa electi nō dispēsat eps ea vice cū cassatis: secus si electus resignauerit, ſm lec. gloss. Tu dic ꝙ ipse somniat. Et dię sunt partes. scđa ibi, quamuis. ¶ Casus. Quidā fuit electus per simoniā eo ignorante cōmissam: hoc deuenit ad notitiā superioris, qui eandem electionē sententialiter cassauit: tādē dictus supior vult in illa vacatione dispēsare cū electo, ꝙ iterū eligat syncerìter ac gratè: q̃ritur an possit? rñ. ꝙ nō si fuit electus ad aliquā platurā. Sed pone, quodam fuit electus ad simplex beneficiū per simoniā se ignorāte cōmissam, qui statim ꝙ hoc sciuit, libere resignauit nūquid eps potest cū eo in eodē beneficio dispensare. rñ. ꝙ sic. Not. ignorātē puniri vitio alieno. & hoc iō. qa actus in se est infectus & habet radicē à mala causa. Hoc eñ notādū est ꝙ vitiū principij semper rem afficit. i. actionem vel causam. & ideo non nocet successori vt no. ff de
1 exceptio. do. l. apud celsum. §. si cum legitima. ¶ † Et not. ꝙ simonia committitur etiā pecuniā mutuādo gratis. tex. est no. ff. de cal. l. quinetiā & intelligo istud. c. qñ simonia est cōmissa cū maiori parte capituli. nā si maior pars synceriter eligit, nō debet reꝓbari electio pter delictum minoris partis ne in potestate vnius canonici sit electionē euertere. ar. ff. de arbi. l. nec in ptāte. ¶ Porro nec amicū reputo illū qui corrūpit electores, immo reputo eū aduersariū ipsius electi, qui struit ipsius cassationem, vt hic. & de materia istius c. no. in Spe. tit. de legato. §. nunc ostendendū. ver. xxxiiij. ibi videas.
2 ¶ † Quæro. vnā cū Ber. nunquid ille qui post factū consentit, sibi præiudicet, ac si ab initio procurasset? rñ. sic, quia consensus istam naturam ꝙ potest interuenire ante negociū, in negocio & post. & ideo dicit lex, ꝙ statim post sententiam qs debet dissentire. vt ff. de adulte. l si adulterium cum incestu. §. diui fratres. C. de incest. nup. l. cum ancillis. Qđ dixi de consensu, fallit qñ consensus requiritur certo & determinato tpe. vt ff. de infa. l. quid ergo. in princi. & ff. de noxa. l. in delictis. § si extraneus. ¶ Item fallit [a] qñ eo post facto pclusa est via consensui. vt l. vlti. & l. bonorum. ff. rem rat. habe. dicit Archid. ꝙ dispensatio est iuris cōis violatio. xliiij. di. c. j. depositus nunquam

ADDITIO.

a ¶ Vide Aretinum in consilio. xcix.

nunq̄ reperiatur nisi à Papa:vt no.l.distinc. qui semel. & c.minor.
3 ¶† Sublata causa dispensationis tollitur dispensatio.vt not.lv.di.c.
priscis.per Archi.Simoniaca renunciatio beneficij nō tenet vt no.
j.q.j.ordinationes.per.Arch.clericus qui cōmisit simoniam in vno
beneficio potest aliud obtinere.j.q.3.per Archi.

CAP. LX.

1 *Impedito an & quando currat præscriptio.*
2 *Excommunicato vel interdicto an currat tempus eligendi.*
3 *Mora an & quando potest purgari.*
4 *Negligens qui non fuit,non læditur ex cursu temporis.*
5 *Remouere impedimentum qui potest,& non remouet,consentire videtur.*
6 *Præsumuntur præscripsisse qui longo tempore interfuerint electionibus.*

HIs quibus. Impedito eligere per suspensionem
ab actu, currit præscriptio si impedi-
mentum potuit de facili remouere.h.d.& est valde not.
c.¶ Qui potest impetrare,& per eum stat,imputet sibi.
vt not ff.de contrahen.em.l.Labeo scribit si mihi.vbi text.not. Dū
enim canonici nō possunt eligere non currit eis tp̄s, vbi possint im
petrare licentiā eligēdi. Vel sic,nisi amotio impedimēti possit im-
petrari impedito eligēdi præscriptio nō currit.¶ Casus.Interdictū
fuit aliquibus φ absque superioris licentia eligere non præsumant.
quæritur vtrum ipsis tempus eligendi currat, vel labatur & rn̄ qđ
non,nisi ex tunc cū fuerint in mora postulandi licentiam eligendi.
1 ¶† No.qđ impedito nō currit præscriptio nisi amotio impedimē
ti non procuretur ab eo:qa talis culpa æquiparatur moræ. nos eñ
dicimus in iure ciuili:qđ debitum conditionale non præscribit ni-
si conditio sit potestatiua ipsius creditoris nam hac ratione p̄scribi
tur ius offerendi.vt not.ff.de præscri.xxx.anno.l.cū notissimi.§.sed
& si quis.secundū glo.Gul.de cu.& facit.ff.de cōdi.& demon.l.hęc
conditio.¶ Modo quæro quis possit facere hanc inhibitionem ne
procedatur ad electionem sine sua licētia?rn̄ Papa cū cā vel sine:qa
nudū eius pręceptum non valet cū nō possit auferri alicui ius cōe.
nā fortior est virtus testatoris in bonis proprijs q̄ legati in benefi-
cijs.& tn̄ nudū præceptū testatoris non valet vt l.filiusfa.§.diui.ff.
de lega.j.& no.p Cy.C. de fideiu. quoties.¶ Item consuetudo hoc
disponere potest vt est in archiepiscopo Rauennate secundū Ber.
¶ Itē videt φ ex causa possit alius superior hoc mandatū facere, vt
qa canonici erāt patroni ad eligendū dissipatorem vel tyrannum.
ar.ff.de contrahen.empt.l.si qs sciēs.nā licet canonici possint dare
sponsum ecclesię, intelligit de tali sponso quē habere nō sit luctui
nec dedecori ecclesiæ.ar.ff.de cōtrata.l.3.§.si emancipatus.nam nec
pater qui habet filiū in potestate pōt luctū filij procurare. vt C. de
sen.pat.l.in qōne testamēti. neq; patrimonij onus euertere vel dis-
sipare vt ff.ad treb.l.imperator.& facit.ff.de admi.tu.l.tutor.secun-
2 dum dignitatē.¶† Sed statim quæro vtrum excōicato vel interdi-
cto currat tp̄s eligēdi?& videt φ non,vt not.s̄.eo.ne pro defectu.p
Inn.& j̄.de cōce.prebē.c.qa diuersitatē.In cōtrariū videt,φ si nō ra
tione moræ tn̄ ratione culpæ.vt ff.de min l.Papinianus exuli.Item
qui procurat impedimentū nō videt ab alio impeditus.vt ff.si quis
cau.l.ij.§.qđ diximus.Ioā. An.dic s̄m Hosti.videt tenere φ currat
tp̄s. ar.ff.ad ter.l.ij.§.cōfestim.¶ Considera φ aut culpa præcedens
ordinat ad casum impediēdi electionē,& remouēdi eos ab electio
nibus,& beneficio vt qa decesserūt:aut nō ordinat ad casum, vt qa
cōtraxerunt,ex quo secutum est φ qa non soluerunt sunt excōica-
ti. primo casu currat p̄scriptio:sed o verò casu non hæc eñ regula
tradit à doctorib⁹ iuris ciuilis.in l.ij.§.qđ si cū p̄gnās. ff.si qs cau.&
ar.ff.qui.ex cau.in po.ea.l.Fulcinius §.qd sit latitare. Porro contra-
ctus non est causa ꝯcernens electionē,sed cā immediata est excōi-
catio.& ista causa nō stat in pectore eligentiū,sed in ptāte supiorū.
& cā immediata inspicit nō remota.ff.rerū amo.l.si mulier.si quis
tn̄ ꝓcurasset cām suæ excōicationis,vt p hoc ei non labat tp̄s, sibi
imputet vt ff.ex qui.cau. ma.l.& qui data opera. Alia dic vt dixi.s̄.
e.ti.c.ne pro defectu. ¶ Extra quæro nūquid debet semel licētiam
petere?& videt φ nō vt l.j.ff.de libe. dimi.& C.de tempo. ap.l.fi.in
ver.summa ope.Nam in vno actu non pōt instātia ponderari, sed
in pluribus. vt not.ff.de pig.actio.l.fin.in fin.In contrarium videtur
casus.ff.de vsu.l.mora.& qđ ibi no.per Bartol Tu dic φ quàndo in
prima sua oblatione facit qcquid sibi incūbit non est necesse φ de-
nuo protestet, alias sic.& ita saluat ista via brocardica.¶ Opponi-
tur, & videt φ impedito eligere currat tp̄s eligēdi. Nā dū pēdet ci-
tatio,& expectatio absentiū,canonici sunt impediti.vt C.de dila.l.
siue pars.& tn̄ tp̄s currit. Solu.ideo currit, qa vtiliter & necessariò
currit.nā totū hoc structū est de ipsa electione. ar.ff.de mi.l.deniq;.
§.j. Sed Hos.dicit cū Inn. φ illud tp̄s præuidit legis cōditor.sed tp̄s
de quo loquit istud. c. nō præuidit legis cōditor cùm sit pręter ius.
Et motiuum suum potest corroborari p. l.sed & si per prętorem.
§ si feriæ.ff.qui.ex cau. ma.vbi propter ferias repētinas datur resti-
tutio:ꝓpter solēnes vero nō:qa fatales casus nō p̄nt p̄uideri. vt no.
in l.iij.ff.de admi.re.ad ciui.perti.& quia de raro cōtingentibus nō
fit regula,vt ff.de legi.l.nam ad ea.istud est bene dictum.Tamē scië
dum est, φ vtilia tempora etiam præscienti impedimētum nō cur
runt.vt l.ij.§.dies sunt.ff.quis or.in bo.pos.ser.Sed tempus eligendi
est vtile:quia requirit liberum poss & ideo etiam si casus potuit p̄-
uideri non tamen currit impedito.¶ Sed quid dices Papa mā dauit
φ electio fieret intra mensem cū consilio cuiusdam abbatis: aliàs
ip̄e abbas eligeret. Modo iste abbas nunquam permisit se inueniri,
vt posset ei notificari. dicit Inn. φ nihilominus tempus currit quia
durius agitur cū homine quàm cum lege. ergo ex dolo suo abbas
lucrabitur ius suum & ius eligēdi quod est valde absurdum. Sed ip̄e
dicit,φ ꝯ hanc fraudem debet prouideri per Papam : Potest dici φ
abbas citabitur solenniter assignata sibi certa die,quasi protestādo:
& si non compareat, canonici intra dictum tempus eligent. argu.
eorum quæ no.s̄.eo.ti.c.cum in veteri.& C.de anna. excep. l.vt p-
fectius:& quia si Papa cogitasset de fraude,non concessisset hoc ab
bati.ar.ff.de pa.l.tale pactum.§.fi.cum gl. ¶ No.hic dicit Io. An.φ
canonici quatuor patriarchalium sedium sine licētia Papæ nō p̄nt
eligere patriarchas p extrauagantem Bonifacij,quę incipit,romana
ecclesia.dicunt doc.φ mora de qua loquitur istud. c.committit ar-
bitrio boni viri.& bene dicunt per.l.si ita quis §. Seia & l.cōtinuus.
§.cum quis.& §.item qui insulam.ff.de ver.ob.Vnde dicit glo.in l.
2.§.Item quod diximus. ff. si quis cau. φ euitatur amaritudo & ex
3 duobus contrarijs fit vnum optimum temperamentum. ¶ † Ber.
tractat hic de purgatiōe moræ, & dicit φ mora nō pōt purgari qn̄
fit trāslatione in aliū ipso iure.& idē dicit dn̄s Dy ff.de verb.ob.l.si
seruum.§.sequitur.¶ Sed ego dico φ in executione officij nunquā
purgatur mora:qa lapso termino deponit officium. & hoc etiā di-
4 cit Ber.satis notabiliter & intellectiuè.¶† Et no. hic modos argu-
mentandi:primus est,φ nō læditur ex cursu tp̄is ille qui nō fuit ne-
gligens.cōcor.in auth.de app.in prin col viij.& C. qui pe'āt tu l.cū
a matribus.& C.de app.l.pręses.ff.de pub.l.cęsar.ff.de ver ob.l.& iō
hęsitatur.fallit vbicūque casus fortuitus nocet, vt in venditionib⁹,
& in cōditionibus casualibus & nō potestatiuis nec mixtis:qa à ca-
su & à fortuna oriunt dāna fatalia quibus resisti hominū ꝯsilio nō
pōt.vt ff. de admi.re.ad ciui.per.l.j.§.si eo tpe.& ff de dā infe l.flu-
minum.§ Seruius.C.lo l.damnum.¶ Porro fortuna est in omni re
dn̄atrix.ff.pro socio.l.cū duobus.§.dāna. tn̄ aliqn̄ contra naturales
vel fortuitos casus cōceditur reparatio, vel in integrū restitutio. vt
ff.de serui.rusti p̄di.& l. Attilicinus §.si virtute iudicij dāna p̄nt re-
5 parari.¶† Alius modus argumētandi ex isto.c.est,φ qui potest re-
mouere impedimentū & non remouet, cōsentire videt.& de hoc
no. C.de natura.lib.l.j.item φ negligentibus iura nō subueniūt. vt
no.ff.quæ in frau.cre.l.j.& l.pupillus.& ff.ex qui.cau.ma.l.nō enim
negligētibus.& sic qui negligit,sua iura perdit:qa negligētia oīa lę-
dit. Vnde versus scriptus l̄ris aureis sup ostio camerę regis Vber-
a ti sic dicebat. § Negligētia [a] par de dāno oggi farò doman farò cha-
gia altrui fore di guadagno. § Tempus deputatū ad electionem cę-
lebrandā est vtile: vt not.p Arch.lxj.di.bn̄ para. intellige ad exclu-
sionē: sed ad inclusionē cedit ignorāti.i.potestas acquirit ignorāti
6 tp̄s lapsum antecessori, vt not.ff.de infa.l.genero. ¶† Qui longo
tpe interfuerunt electionibus præsumunt præscripsisse: qa p̄sumit
φ nō fuerint admissi ad eligendum sine causa nam cū eis videatur
tradita possessio eligendi in traditione semper præsumitur causa.
vt no.per Archi.lxiij.di.c.nosce.licet in promissione nuda nō p̄su
mat causa: qa ꝓmissio de facili fit:Sed traditio fit cū maiori delibe-
ratione vt ff.de excep.do.l.ij. Capitulum est nomen appellatiuum
intellectuale & incorporale sicut oīa nomina appellatiua & nihil
potest facere nisi per sua membra.vt lxiij.dist.c.nullus. per Archi.
Vnde cum dico capitulum sancti Bernardi,nomen sancti Bernar-
di est nomen proprium veniēs ad declarationem nominis appella
tiui qđ est capitulum.vt ff.de an.le.l.annua § j.huic ītellectuali cur-
rit præscriptio tp̄is per negligentiā organorū : & tn̄ dicit Arch. φ
si in ꝓcuratorio exprimant noīa omniū singulariter,& nec adijciat
capitulariter,isti singuli nō faciunt collegiū in hoc actu.vt ipse no.
xxiij.di.c.illud.& est regulare, φ in collegialibus semper statur ma-
iori parti vt xxxj.dist. c.Nicena. & noīe capituli cōtinentur prior
& decanus capituli:qa in toto pars continet. xlv.di.c.sed illud.per
Arch.tu dic φ quædā incumbūt vniuersitati facere & tūc qđ facit
maior pars,forma tn̄ seruata,oēs fecisse vident.quædā vero prohi-
bētur fieri:& tūc maior pars nō præiudicet minori.vt l.j.C.de ma
gi.cōueni. q̄dā vero sunt media inter hæc: & tūc vtiliter factū oēs
repræsentat: sed inutiliter factū non videtur ab oībus factū nisi in-
teruenjat authoritas superioris:& hæc vera sunt qn̄ ex multis resul
tat vnū intellectuale corpus ex ipsis tunc vnus in alterū nihil pōt,
vt l.per fundum ff.de ser.rusti.præ.Si publicato scrutinio oēs rece-
dunt,sed non eligūt, vnus solus q remāsit in capitulo pōt eligere.

ADDITIO. xlv.

a ¶ Qui negligit iura sua ꝑdit.vide de istis dictis Bal.hic oīno pulchre per do.
Andr.Barb.in consi.suo.xlj.in j.parte.in xvij.col. ver.cōmemorat ista dicta
Bal.hic & alia & vide ēt per Feli.in c.si aūt col.2.ver, negligētia,de rescrip.

lxv.di.c. si forte per Archi. Electus confirmatus si possessionẽ nõ habet,prima bñficia retinet. xciij. di.c.si qui. per Archi. vnanimes voluntates vniuersali voce prolatæ faciunt electionẽ esse canonicã.xciij.di.legimus.per Arch.ex quo aliquis facit actus canonicales simul cũ alijs canonicis præsumit canonicus. 100.distinct.ꝯ morẽ. per Arch.in vlti.gl.not. ꝙ qñ fit translatio personarũ sine alicuius iuris in pęnam,non habet locũ purgatio moræ.¶ Item no. ꝙ illi q nõ sunt in mora,tñ sunt in culpa: qa possunt remouere impedimẽtũ.& nõ remouent,currit legalis præscriptio qđ est bene not.Dicit lex ꝙ ei qui non potest facere riuum,& non facit, non currit præscriptio aquæ ducendæ vt ff.quemad.ser.amit.l.si partem. in prin. Dicit ibi Cy. no. ex isto.§ ꝙ iuri mihi nondum competenti non pscribitur.Cy.certè ibi res i.seruitus non erat in rerum natura,& res quæ non est in rerum natura pręscriptionem & extinctionem non recipit cum natura pręscri.negatiuę sit extinguere.

¶ De translatione episcopi. Rubrica.

CAP. I.

1 *Suspensio an intelligatur perpetua cum non dicitur vsque ad quod tempus suspendit.*

CVm ex illo. Patriarcha qui confirmatum in archiepiscopum transfert ad sedem episcopalẽ ab epõrum cõfirmatione suspẽditur. h.d.& diuiditur in quatuor partes. Nam prima pars pbat translationem episcoporum soli Pape competere.secunda narrat reprehensibile factum patriarchę.tertia respondet tacitę obiectioni.quarta pęnam imponit.secũda ibi, miramur.tertia ibi,licet. quarta ibi,ne igitur. ¶ Casus patriarcha Antiochenus.B.electũ in Archiepiscopum apamiensem ad tripolitanam ecclesiam quæ est epãlis,transtulit. Papa valde de hoc miratẽ quia canones procedentes ex generali priuilegio beati Petri hoc reseruant summo pontifici. Secundò quia iste patriarcha non fecit.dictum electum maiorem sed minorẽ,nec eũ dearchiepiscopauit:sed potius dearchiepãre pręsumpsit.nã licet non esset consecratus: erat tñ confirmatus: & iõ tantã audaciam.punit:quia ipsum patriarchã ab epõrum ꝯfirmatione suspẽdit.¶ No.ꝙ illa q̃ sibi ap̃lica sedes, reseruat,ab alijs nõ debẽt attẽtari.¶ Itẽ ꝙ cõfirmatus in archiepũm nondũ cõsecratus põt suffraganeos cõfirmare.¶ Itẽ not. ꝙ temeraria audacia est
1 puniẽda.¶ † Quæro cũ hic nõ dicatẽ vsq; ad qđ tps suspendit: vtrũ suspensio intelligatẽ perpetua? & dico ꝙ sic:qa ista pęna est ordinaria.ar.C.de pe.l.seruus.sed qd si Papa diceret suspendimus te ad tps, nec diceret ad quantũ tps.respondeo intelligitẽ de decennio. vt no. ff.de pę.l.si diutino & nõ est alibi.¶ Dicit hic Ber.ꝙ imperiũ nõ est ita immediatè à Deo sicut papatus.qđ bene not. dicit hic Io. an.ꝙ priuilegium concessum prelato videtur concessum & ecclesię. Idẽ no.Accur.C.de sac.sãn.eccle.l. non plures.in vlti.gl.

CAP. II.

1 *Matrimonium spirituale contrahitur per electionem & confirmationem.*
2 *Papa potest liberare monialem & sibi dare licentiam nubendi.*
3 *Conceduntur quædam per priuilegium quæ aliàs sunt concessa de iure communi.*
4 *Vituperatur multum qui multum transgreditur.*
5 *Negligentia in quibus constet.*

INter corporalia. Hec decretalis diuiditur in duas partes:quia in prima ponitur exordium.in secunda facti narratio & decisio.scđa ibi, sanè.Et iterũ prima subdiuidit in tres partes.nam prima probat coniugiũ spũale dissolui non posse: secũda probat vinculũ spiritualis coniugij esse inter ecclesiã & electũ ꝯfirmatũ:licet nõ sit cosecratus.tertia soluit cuiusdã canoñ.contrarietatẽ.scđa ibi,sicut aũt tertia ibi,sed neq;.¶ Casus.turonensis archiepũs electũ abriascensem p Rothomagensem suũ metropolitanũ ꝯfirmatũ transtulit ad ecclesiã andegauẽsem, & dictus Rothomagẽsis ipsum absoluit,& tribuit licentiam transeundi.Papa hoc audito mãdauit bituricẽsi archiepõ ꝙ dictos archiepõs à confirmatiõe & consecratione pontificum,& dictũ epm ab executione pontificalis officij suspenderet.qđ dictus archiepũs Bituricensis fecit. Qui tñ postea ad sedem apostolicam accedentes proprium reatum cõfessi veniam meruerunt: quãq̃ dicti tanq̃ maiores plus deliquerunt q̃ dictus epũs:qa dictorum suorũ maiorũ errorẽ est secutus.Et quãq̃ dictus epũs non fuerit rite consecratus:qa nõ ad titulũ.tñ Papa de sua benignitate dispẽsat cũ eo qđ ipse possit retinere ecclesiã andegauensem consensu canonicorũ andegauentiũ perdurante. & hoc dicit scđa pars istius capituli quæ est ibi,sane.Sed in prima parte dominus Papa facit arengã : & dicit ꝙ sicut matrimoniũ carnale non separatẽ nisi authoritate diuina,sic nec spirituale: & qđ epãlis dignitas nihil addit quo ad veritatẽ matrimonij, cũ iã sit certũ p electionẽ & cõfirmationẽ: & ꝙ statutũ de epis non transferendis sine authoritate p̃fati dñi Papę: licet nõ exprimat de electis & cõfirmatis p idẽtitatẽ rõnis. i.vinculi spũalis cõprehẽdit electos & ꝯfirmatos non obstãte quoddã canone vbi cauetẽ de electo,vt si vltra sex mẽses ecclesiã retinuerit viduatã,nec ibi,nec alibi donũ cõsecrationis recipiat, imo cedat iudicio sui metropolitani per qđ decretũ videbatẽ qđ archiepiscopi p̃dicti potuerũt p̃dicta facere: qa ecclesia eẽt viduata.añ cõsecrationẽ ergo nõ est ꝯctũ vinculũ cõiugale nisi demũ secuta consecratione. ¶ Itẽ quia dictum decretum dicit ꝙ metropolitani sui cedant iudicio.nam Papa rñdet ad primũ qđ ecclesia non dr̃ viduata, quia nõ habeat sponsum:sed qa non habet per oĩa sponsum:ad scđm rñdet ꝙ illa ptãs data metropolitanis est data in penam negligentium: & ideo nõ debet trahi ad gratiã vt possit transferre sine authoritate dñi Papę.Itẽ quia di.capłm facit mẽtionẽ de cessione & non de translatione : qa metropolitani nõ authoritate metropolitica & naturali. sed ex spãli priuilegio hoc pñt. s.cessionẽ recipere sed & vrgere ad cedẽdũ : & qa decretũ nõ facit mẽtionẽ de translatione vr̃ omissum:quinimmo prohibitũ ex quo nõ reperitẽ ꝯcessum : & hoc dicit istud notabile capłm qđ est valde
1 allegabile ad multa.¶ † Et primò no ꝙ per electionẽ & cõfirmationẽ cõtrahitẽ in matrimoniũ spũale.Itẽ ꝙ matrimoniũ de facili ꝯhitẽ sed de difficili distrahitur Itẽ ꝙ reseruata Papę non facit Papa tanq̃ homo sed tanq̃ Deus.Item qđ quis põt esse episcopus absq; administratione vt ille qui renunciauit ecclesię, sed non renunciauit ordini episcopali : & vide quod no.de auto. tu.l.& si pluribus.Item ꝙ
a vbi est formalis [a] rõ ibi est penitus idẽ statutũ:licet termini sint diuersi. Item qđ non est expressum in lege vel statuto habetur pro ex
b presso propter idẽtitatem rationis [b].sic not. C. de indic.vidu.l.vlt. Item quod ecclesia quodammodo dicitur viduata ante prælati cõsecrationem. Item ꝙ verba legis vel statuti debẽt intelligi secundũ communem vsum loquendi. vt not.ff.de leg. 3.l.librorum. §.qđ tñ cassius.¶ Item ꝙ sicut illa dicitur vidua,quæ nullũ habet maritum,
c ita si inutilem [c].Item no.in verbo, nec alibi.quòd sola negligentia facit quem ineligibilem.¶ Item not.quod statutum ad pęnam non debet trahi ad fauorem vel gratiã,nec ob ff. de excu.tu.l.sed & milites.§.sed ignominia. qa ibi est ideo qa non põt separari vnum ab alio.¶ Item not.qđ illud qđ non dici statutũ, nec nos dicere debemus vt hic.& ff.sol.ma.l.si vero §.de viro.& ff.de acq. he.l.si seruũ. §.non dixit.¶ Item no.ꝙ in reseruatione Papę quicquid non inuenitur alteri concessum,censetur prohibitum.¶ Item no.ꝙ licet archiepi errauerant in intellectu illius decreti : tñ rigore iustitię debẽt puniri.¶ Item no.ꝙ in maioribus maius est delictum: qa alijs prębẽt malũ exemplũ. Item no. qđ Papa pręsumit simplicitatẽ potius q̃ dolum.sic.C.de his qui sibi ascri.l.qđ adhibitus ¶ Item no.ꝙ supplicatione deuota:dicit eñ lex,ꝙ pię præces animũ principis mouerunt.¶ Item not.qđ ille qui vult veniã debet confiteri peccatũ. ¶ Item no. ꝙ consecratus iniuste per talẽ cõsecrationẽ nõ efficitur prælatus ecclesiæ. Item not. ꝙ Papa non dispensat nisi interueniat consensus ecclesiæ siue capituli:vt apparet in fi. huius decretalis in ver.perdurate.Sed hoc puto dictũ de vrbanitate & clementia summi pontificis. Ber.tractat hic multa brocarda de cõcesso & prohibi
2 to.& est gl.satis argumẽtabilis q̃ habet bonas.ll ¶ † Extra no.ar qđ Papa potest liberare monialẽ & dare sibi licentiam nubendi:qa potest dissoluere matrimonium spirituale, vt hic.¶ Item no. argu.ꝙ arbitrium qđ non reperitur cõcessum,pręsumitur denegatũ.ad qđ optimè facit.C.de pcu.l.maritus.Item no.argu. ꝙ si aliqua regalia sunt alicui cõcessa per principem;non tamen similia sunt cõcessa. ¶ Item no.allegationem aduocatorum qui dicunt,si statutum hoc voluisse,dixisset,vt C.de cadu. tol. l. vnica §.sin autem ad deficientis. Vnum est valde singulare in isto. c.ꝙ vna lex exponit aliam per
3 cõem modum loquendi : quod non reperitẽ alibi.¶ † Item illud est no. ꝙ quædã cõceduntur per priuilegiũ quæ aliàs sunt concessa de iure cõi:& tunc priuilegiũ est latissimè interpretãdũ. Sed quãdoq; conceduntur ea quę à iure cõi denegãtur:& tunc strictissimè est interpretandũ.vt no.per Ia.de Are.& Old. in l j.§.itẽ nunciatio ff de ope.no.nun.Sed aliqñ cõceditur noua forma in proprio actu q̃ nemini nocet tñ exorbitat a iure cõi & etiam tũc fit latissima interp̃tatio sine iniuria alicuius vt l.j.ff.de testamẽ mili.& in c.nostro quodammodo concederetur iniuria supremę dignitatis si intelligeretur ea concessa quæ soli vicario Iesu Christi sunt per scripturas sanctorum patrum reseruata:& ideo.c.nostrum punit illos qui ponũt os in cęlũ. ¶ Item scias ꝙ obligationes personales sapiunt characterem cum non extinguantur nisi naturaliter.i.iuxta suam naturã.
4 vt ff.pro so.l.ea vero.¶ † Itẽ no.ꝙ qui multum transgreditur.multum

ADDITIONES.

a ¶ Vide Ias.may.pulchre in l.j.§.item acquirimus. 4.col.versi.viij.pulchre no.ff.de acqui.pos.
b ¶ Vide saly.& moder.in l.quamuis.C.de fideicom.
c ¶ Vide Ias.in l.quoties.ff.qui satisda.cogantur.

tum vituperatur.& ideo pro vno enormi excessu fuerunt archiepi.
suspensi a confirmatione & consecratione: & sic puniti sunt dua-
bus pęnis. Sed contra hoc oppo.& videtur ꝙ non debuerunt puni
ri nisi vna pęna & no.ff.de accu.l.senatus cẽsuit. Tu dic aut duę pę-
a nę imponuntur ab homine,& loquitur hic.aut a lege & tunc refert
aut ab eadem lege, & concurrunt, aut a diuersis legibus: & tunc re-
fert aut lex vtraque ꝓcedit disponendo de concursu, & concurrũt.
vt no.C.de sepu..vio.l. qui sepulchrum.aut disponẽdo de non cõ-
cursu: & tunc non concurrunt qđ videtur lex tacite facere si noua
lex imponit penam minorem.tex.est not.ff.de re mi.l.non oẽs.§.q
post desertiorẽ.ibi dũ dicit, excessũ est capitis pęna.aut leges sunt
absolutè positę:& tũc cõcurrũt in potẽtia sed in executione debet
altera eligi:vt not.in d.l.senatus & no hec verba:dr̃ hic ꝙ statutũ ad
penã non debet trahi ad gratiã. Econtra aũt statutũ ad gratiã non de
bet priuilegiũ auferre.vt no.ff.de iudi.l.si longius.§.fi & ff.de cõdi.
& demon.l.falsa.§.j.ff.de cõtrata.l.3.§.si emancipatus. & qđ ibi no.
per Bart. Sed ꝯ hoc opp.nam emancipatio est gratia quam facit pa
ter filio.& tamen tollit iura sui hęredis quæ sunt fauorabilia vt.ff.de
le.j.nam nec emãcipatus. Sol. hic non erat propriè fauor vel odiũ,
5 sed quædã media iuris prudentia.¶ † Not.hic negligentiam puniri.
Constat autem negligentia in his quæ sunt facultatis, non impos-
sibilitatis vel quasi,vt s.ti.j.c.fi.& no ꝙ negligere est cum possis: se
cus si non potes. & ideo lex.xij.tab.diuidit obligationem inter hæ-
redes:tamen vbi consideratur sola facultas ille solus qui habet facul
tatem rei restituendę conuenitur.quod dic tu legista vt sing.not.ff.
ad leg.falcid.l.qui fundũ. §.si tu ex parte. Nã huiuscemodi actiones
quæ facultatẽ concernunt.ad instar realium proditæ sunt & habẽt
ratione contractus vnam naturam,& ratione facultatis aliam natu
ram:vt no.ff.commo.l.sed mihi.§.hec res eius. Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide do.Bap.de sancto Seue.in repe.l.pe.in xvj.col.C.de sum tri.

CAP. III.

1 *Possessio an requiratur in sententia.*
2 *Sententia quando priuat aliquem à statu, statim perdit possessionem.*
3 *Solus Papa in terris est vicarius Iesu Christi.*

QVanto. Ẽps qui ꝓpria authoritate de sua ecclesia,
separatus est, & ad aliam se transtulit,ca-
rebit,vtraq;.h.d.Et diuiditur in tres partes. Nam in pri-
ma parte factum narrat.in secunda aggrauat.& in tertia
parte punit.secunda ibi,non attendens.tertia ibi,ne autẽ.vel sic, cũ
ad maiorẽ se plebem transtulit à cathedra aliena euelli debet,& ca-
rere ꝓpria.h.d.Et no.ꝙ istud verbũ carere,intelligitur per sentẽtiã,
& qđ in corporalibus non requirit installatio localis: sed sufficit so
la autoritas sententiæ. Item not. ꝙ in notorijs fertur sententia par-
1 te non citata scđm Inno.¶ † Sed quæro an in sententia requiratur
possessio.no.insti.de offi.iudi.§.fi.& in l.& ideo.ff.de cõdi.fur.& ff.
de pig.ac.l.non est mirũ.§.sciendum.¶ Et gloss.determinat ꝙ ad ꝯ-
stituendum ius nouum reale requiritur intromissio. econtra verò
ad priuãdũ quędam à iure reali requiritur extramissio vel quasi.vt
no.qui satis.cog.l.sciendũ §.fundũ. saluo qa in mere corporalibus
in quibus non requirit: facti executio vt no.ꝑ Inno.s.de cõces.pbẽ.
c.cũ nostris.dicit Inno.ꝙ si non priuaret maiori vel priori ecclesiá
priores clerici teneret adhuc ei obedire & idem vbi non tenet re-
nunciatio.Ioã.an.Porro de priuatione futura non possunt oppone
re debitores. & ideo in cõfiscandis nisi fiscus vrgeat heres indign9
2 agere põt.vt sin.no.ff fa.her.l.his consequenter.§.j.¶ † Adde & dic
ꝙ qñ sententia priuat aliquẽ à statu statim perdit possessionẽ.argu.
ff.de pca.l.si adoptauero.& vide.l.cõmissa.ff.de pub. & qđ not.in l.
fi.C.de sa.san.ec.& C.de bo.va.l.fi.lib.x.& C.de iure fis.l.facultas.&
vide meliorẽ.glo.q̃ sit in iure ciuili.ff.ꝓ soc.l.cũ duobus §.idẽ rñdit.
¶ Oppo.& videt ꝙ in notorio requirat citatio vt in c.pastora. dę
re iu.in cle.Sol.ibi erat notoriũ sed non qualiter:qa re vera rebellio
illa ꝓcesserat defectu summi pontificis: & ideo excusauit cũ ꝑ fas
& nephas s̃m quosdam. vel congruẽtius dic, ꝙ ibi Cesar assump-
serat viã citãdi ad locũ non tutũ in quo quis nõ põt se defendere:&
defensio est ita de iure naturali ꝙ etiã volenti non põt auferri in ca
3 pitali cã vt eleganter no.ff.de pac.l.pactũ inter hęredẽ.¶ † Not.hic
ꝙ solus Papa in terris est vicarius Iesu Xp̃i:& licet naturalia homi-
nis habeat:tñ habet quicquid solenniter agit in virtute celesti.Not.
hic literã.contra supbos quos Papa deponit de sede & debellat eos
gladio oris sui.¶ Casum in terminis non ꝓposui, tñ ꝓ suffragio le-
gistarũ casus est talis. Hildesensis ẽps reliquit ecclesiam ꝓpriam ad
herbipolensem trãsiens quæ erat melior & nobilior vel nõ tot op-
pressa tyrannis:Papa dicit ꝙ malefecit:& ideo herbipolensem eum
nõ esse assecutum determinat & hildesensi priuat: quia diuinam au
toritatem per superbiam concupiuit.

CAP. IIII.

1 *Priuilegium in singulis verbis est ponderandum & subtiliter interpretandum.*
2 *Consecratio nihil addit ad substantiam matrimonij spiritualis.*
3 *Priuilegium odiosum quot modis dicatur.*
4 *Matrimonium istud an dicatur cõsummatum carnali copula, si ego cognoui carnaliter Bertam, quæ illo instanti concepit, postea immediatè eam accepi in vxorem.*

LIcet. Continuatur cum præcedenti.c.nam dict9 ẽps
depositus conquerebatur de Papa,qa habebat
quoddam priuilegium Celestini qa si ad maiorẽ voca-
retur forsitan dignitatem,sibi liceret assumere,dumtñ
nihil ei de statutis canonicis obuiaret vnde quod fecerat facere po
tuisse credebat.Sed Papa dicit ꝙ ponderanda sunt verba priuilegij:
quia dicunt de maiori non de pari cum in maiori facilius dispense-
tur. ¶ Item quia in priuilegio sunt illa verba taxatiua dumtamen
quę sonant ꝙ eius persona in transitu debeat examinari per Papã:
& quia non fuit persona examinata obuient ei canonica instituta.
quare dictum priuilegium rectè intellectũ non excusat, immo ac-
cusat ip̃m ep̃m temerario ausu transeuntem.¶ No.ꝙ matrimoniũ
spirituale in elec.dicitur initiatum.& confirmatione intelligitur ra
tificatum:sed in consecratione intelligitur consummatum:& sunt
verba pulchra.¶ Scđo not.vnũ mirabile qđ facilius dispensatur in
1 maioribus q̃ minoribus.¶ † Tertiò not. ꝙ priuilegium in singulis
verbis est ponderandum & subtiliter interpretãdũ:.& si qs malè in-
telligit verba priuilegij,imputet sibijpsi:& si cęcitas ignorãtię ꝯcur
rat secũ:qa opiniones falsę in iure nõ excusant,vt hic.& no ꝑ Ioan.
mo.in c.cupientes.§.denique.de e e. i.vj. Glo. tñ excusat ignorãtiã
iuris q̃ est in iur.apicibus.ista est glo.vnica.& sing.insti. de ob. quæ
a ex quasi maleficio nasc.sed illa glo.intelligitur[a] qñ non potest quis
conuinci nisi per subtilitatem disputandi.secus si per tex. l.vel per
practicã generalem quod est not.¶ Disputat hic Ber. quid operet
istud priuilegium transeundo ex quo non potest transire: dicit lex
ꝙ captiosam liberalitatem interpretatio prudentium fregit. vt no,
de transac. l. cum aquiliana.& ita fecit hic dominus Papa qa priui-
legium qđ respicit regalia est valde odiosum. vt not. C.de peti.bo.
subla.l.j.lib.x.dicit Io.an. quod omnes episcopi sunt ęquales quan-
tum ad dignitatẽ intelligas quantũ ad dignitatẽ ep̃alis sacerdotij:
tamen non est dubium ꝙ vna ecclesia est dignior altera vt no.ꝑ Io,
mo.in c.si forte.de elec.lib.vj.Dicit Inno.ꝙ licet dispensetur cũ ali
quo intelligibili puta cum illegitimo qđ possit obtinere pręlaturas
& dignitates: tamen hoc intelligitur seruato ordine debito. i.quod
adhuc debeat postulari & non eligi: quia adhuc remanet qđ est il-
legitimus licet sit legitimatus. dicit. l. quod illi qui accipiunt vsum
togę habent priuilegium,non tñ habẽt veritatẽ. vt ff.de iure fisc.l.
sed si accepto. itẽ. l.dicit ꝙ per ius ciuile non põt tolli ratio natura
lis seu eius effectus.s qñ ratio naturalis continet necessitatem veri-
tatis vt ff.de lib.& post h.l filio quẽ pater.& ff.de vsufru. ea.rer.quæ
vsu consu. l.ij. Alia lex dicit ꝙ anuli aurei non dant ingenuitatẽ sed
fingunt vt no.in l.ij.C.de iur.au.an.¶ Item omne priuilegium ostẽ
dit rem naturaliter habere se aliter: & ideo dixi in materia feudo-
rum ꝙ restituti natalibus per simplicem gratiã principis non suc-
cedunt in feudo antiquo: & presertim nobili etiã si pater fecit eos
legitimari,nisi ꝑtãtẽ hñs sp̃aliter & noĩatim legitimet eos ad feuda
sine legitimorum preiudicio agnatorum. non enim sufficeret qđ
haberet mandatum ad legitimandum si pręiudicaretur agnatis: sed
oporteret in priuilegio dici non obstantibus agnatis.arg.ff de vulg.
sub.l.ex facto.& ff.de pac.l.tale pactum.§.fin.vnde assimilandus est
spurius legitimatus homini medicato a morbo remanente aliqua
cicatrice.& dixi.s.de elec.c.innotuit.¶ Dicit hic Ioã.an. ꝙ veritas
illius clausulę,si est idoneus,potest examinari nullis citatis quia ista
examinatio fit extra iudicium.Inn.& Io.an.habes in simili gl.ordi-
nariam & sing.ff.de bo.possess.l.3.§.si causa cognita.omnino vide
2 ¶ † Dicit Inn. ꝙ consecratio nihil addit ad substantiam matrimo-
nij spiritualis sicut copula carnalis ĩ matrimonio carnali nõ causat
substantiam eius: qa iam substantiatum est & eius substantia nõ p̃t
diuidi sicut traditio nõ adijcit substantiam venditioni: sed facit vt
dissensu nõ dissoluat vt ff.de pac.l.ab emptione.vnde copula carna
3 lis idem est ꝙ traditio qa nõ est res integra.¶ † Quot modis dicat
priuilegiũ odiosum,ponit hic Hos.& refert Io.an.Tu dic ꝙ princi
pale motiuũ legis inspicitur vt cognoscamus quid sit odiosum &
& quid fauorabile.tex.est not.in l.qui exceptionẽ.ff.de condi.inde.
Et interdum aliquid est fauorabile penes vnũ extremum, & odio-
sum penes aliud extremũ vt no.gl.or.satis eleganter.ff.de in ius vo.
l.sed si hac lege. Adde dicit lex ꝙ omnia quæ ꝯ naturam pugnant,
odiosa sunt.vt no.ff.de lib.& post h.l.cũ quidã.¶ Not. valde in isto
c.de

ADDITIO.

a ¶ Vide Bal.& omnes in authen.sed nouo iure.C.de pe.iu.q male iudi.& vi
de ad hoc propos.longam apostil.quam scripsi ad Bar.in l.fina.ff. de va.& ex-
traor.cog.paro.

c.de ista dictõe dũtamen:q̃ est multũ restrictiua & multũ põderanda.facit qđ no.C.de sen.l.cũ eorũ.¶ Idem dicimus in illa clausula, saluo & reseruato vt est glo no.in l.item labeo.ff.fa.herc.& facit ad qõnẽ de clausula quæ apponit in sententijs saluo & reseruato ꝙ si ꝑter ꝯ vel vltra formã statutorũ &c.reducimus eã ad formã statutorũ.nec est melior tex.in iure q̃ sit iste tex.& fuit quæstio disputata per Iac.de Bel.& de hoc alibi dixi tenẽdo ꝙ iudex intelligat pronũciare scđm meņtẽ declaratã nõ scđm clausulã generalẽ & cõfusam qa iudex qui sniam clarã protulit,statuta interpretatus esse videt & primæ interpretationi standum est.vt not. ff.de ver.obli.l. quicqd astringendæ.vbi est gl.sing.¶ Item qđ cõmissum est sibi non debet cõmittere alteri.vt no.ff.de ar.nõ distinguemus.§. nunc de officio. Item qui declarat nõ debet declarari. vt not. ff.de edẽ.l.si quis ex argẽtarijs.§ fi.¶ Item no.qđ licet dicat hic strictè verba ponderãda: tñ qñq; trahũtur verba ad improprium significatũ,ne vitiet ista pronũciatio.ista est gl.sing ff.fa her.l.& puto.§.j alterata significatiõe.
4 vt ff.de vsufruct. l. proculus. ¶ †Sed pone,cognoui carnaliter Bertã quæ illo instanti concepit,postea immediatè eam accepi in vxorẽ q̃ro vtrũ istud matrimonium dicatur consummatũ carnali copula: si dicis qđ sic, Papa non,posset destruere.Si dicis qđ non, Papa posset destruere matrimoniũ sed non est bonũ matrimoniũ.i.proles qm venter statim legitimatus est: Illud enim certum est ꝙ matrimoniũ sequens fauorę prolis cõfirmat actũ carnalem præcedentem:qa æquiualet restitutioni natalibus & antiquę institutioni matrimonij:& in ipso momento quo est matrimoniũ:ita qđ nõ ꝯsideramus perseuerantiam sed est momentum vt no. ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.patre furioso.C de institu.& subst.l.ante pe.ar ff.de pub.l.cum sponsus.§.fi.& tu canonista illum tex.no.singu Quæstio enim prædicta stat in hoc vtrum sicut Papa non potest dissoluere matrimonium per qđ carnalis copula consummatur, ita nec illud per quod carnalis copula confirmatur.

¶ De authoritate & vsu pallij. Rubri.

¶ Titulus iste tractat de pallio archiepiscopi in quo consistit pontificalis officij plenitudo.j.eo.c.nisi.de quo quædam tractantur hic per do.Io. An.in rubrica quam per temetipsum vide.

CAP. I.

Cvm super. Infra quamlibet ecclesiam suæ prouincię archiepiscopus pallio vti potest.sed extra nõ.h.d.Et sunt duæ partes:cõsultatio & responsio. ¶ Casus.In traditione pallij ibi hęc forma seruatur: tradimus tibi pallium vt eo vtaris.j.ecclesiam tuã.¶ Quæro quomodo sit intelligendũ ecclesiã tuã.rñ.j. quãlibet ecclesiã tuæ prouinciæ nõ extra ecclesiã.No.primo ꝙ quęlibet eccłia suæ ꝓuinciæ dr ecclesia sua. ¶ Opp.j.de ver. sig c.cum cleri.& gl.no.soluit ꝙ hic fit latior interpretatio:qa nemini præiudiciũ generatur ¶ Secundò no. qđ concessum intra locũ videt extra locũ esse prohibitum: dicit eñ lex ꝙ concessum rusticis in rure:& sic personę in loco videtur alibi denegatum vt C.de testa.l.fi.econtra dicit Ro.qđ prohibitum intra locum videtur extra locum esse permissum vt C.de sac.sanc.eccles.l. nemo martyres.quandoque extensio vt ff.de inter. & rele.l.relegatorum.§.constitutum.Bal.

CAP. II.

Ad hęc. Archieps alteri archiepiscopo palliũ suum cõmodare nõ põt.h.d.No.ꝙ cõcessum in proprios vsus nõ põt alij ꝑsonæ cõcedi.Itẽ no.ꝙ palliũ dẽt sepelliri cũ ꝑsona.& ẽ spãle.nã dicit.l. ꝙ ornamẽta cũ ꝑsona sepelliri nõ debẽt.vt ff.de au.& ar le.l.medico.§.fin.¶ Pone ꝙ archieps decessit in mari nunqd palliũ ꝓijciendũ erit in mare? dico qđ nõ.ar.ff.de condi.institut.l.quidã in suo. sed dẽt sepeliri in ecclesia & nõ dicit ista ꝓpria sepultura rei inanimatæ. Arma verò principium non sepeliuntur cum principibus,sed causa glorię ponuntur in sublimi vt moris est & consuetudinis.Bal.

CAP. III.

1 *Insignia dignitatis qui non habet non dicitur esse in plena dignitate.*
2 *Eligere quis debet potius confusionem alterius quàm suam.*

Nisi. Per pallium confertur plenitudo põtificalis officij, & nomẽ archiepiscopale.h.d.Et habet tres partes. In prima ponit decisa facti narratio. In scđa facti aggrauatio:& in tertia ponitur cõclusio scđa ibi,sane.tertia ibi,tu ergo. Quidã legatus in Sicilia trãstulit Troianum epm in Panormitanã ecclesiã q̃ est metropolitana sine Papæ licẽtia spãli, qui petendo palliũ vocabat se archiepm Papa valde reprehendit temeritatẽ legati mãdãs ꝙ legatus reuocet qđ fecit etiã si oporteret eũ cõfundi. Nã Papa potius eligit cõfusionẽ legati q̃ propriã.
1 No.ꝙ vbi nõ est dignitas nec ibi est nomen dignitatis. ¶† Item
a no.[a] ꝙ non dr esse in plena dignitate ille qui nõ habet insignia dignitatis. ¶ Item no.ꝙ quis debet corrigere errorẽ suũ & nõ pot fingere nõ errasse prudens est ne redundet in opprobriũ suũ. ¶† Demum no.ꝙ qs potius debet eligere cõfusionẽ alterius q̃ suã. ꝯcor.ff. si qs omis cã te.l.iul.legit in vsi.feu.ꝙ vasallus potius debet eligere mortẽ dñi sui q̃ suã propriã qa omne ieramentum vasalli intelligitur de possibili vt no.in c j.qui.mo.feu.amit.in glo.nunquid.colla.x.& in c.vlti.de feu.sine culpa non amit.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ias.in l.si per errorẽ.ff.de iuris.om.iudi.in ij.col.in prin.vbi multa pulchra ad hoc propositum.

CAP. IIII.

1 *Concessum certis temporibus an videatur alijs temporibus denegatum.*

Ad honorem. Solus romanus põtifex pallio semper vtitur qui solus est assumptus in plenitudinẽ ptãtis quę per palliũ figuratur. ¶ At patriarchę vel archiepi nequaq̃ semper vel vbiq;. h.d ponit hic B.quibus diebus pallium tradatur: & enumerat dies solennis in quibus patriarchæ & archiepiscopi possunt vti pallio.
1 ¶† No.ꝙ concessum a certis temporibus vr alijs tẽporibus denegatum.ar.ff de vul.sub.l si ita quis.& l.ex facto.§.item quæro & ff. de pac.l.epistola.§ fi.& C loc.l.si cum hermes.& ff de vsufr.l.quot. & ff.quemadmo.serui.amit.l.si quis alia.

CAP. V.

1 *Exercere an possit quis iurisdictionem in alieno territorio inter suos subditos permittente domino iurisdictionis.*

Ex tuarum. Archieps extra suã prouinciã pallio vti nõ põt & si hoc habeat ꝯsuetudo.h.d.& sunt duæ ptes.In prima pte ponit grę petitio petẽtis motiuũ cõtinens. In scđa petitionis limitata exauditio motiuũ reprobãs:scđa ibi,licet ¶ Casus. Cõpostellanus attenta cõsuetudine gñali totius Hispanię,videlicet ꝙ archiepi pallio extra suas diœceses idifferẽter vtunt.petebat sibi idẽ de gra ꝯcedi qa magnã habebat verecũdiã nõ posse facere qđ alij faciebãt.Papa istã ꝯsuetudinẽ reprobat tñ de spãli gra indulget vt i casu necessitatis ꝓ ꝯsecrãdis suffraganeis vel epis ordinãdis possit vti pallio in eccłia aliena:dũmodo is ad quẽ illa ecclesia pertinet, hoc permittat.¶ No.ꝙ Papa nõ intẽdit cõcedere priuilegiũ in derogationẽ alterius.lite.C.q pot.in pign ha.l.assiduis.§.exceptis.vnde dicimus ꝓuerbiũ,nõ debemus vnũ altare cooperire & aliud discooperire.& no.hic qđ priuilegiũ principis reducit ad iustitiã,nõ ob ff.de consti. prin.l.bñficia qa illud intelligit in his q̃ respiciũt solũ ius cõcedẽtis sine preiudicio tertij:sed vbi trãsiret ad pręiudicium tertij fit stricta interpretatio vt hic qđ est valde notãdũ.& ff.de admi.tu.l.ipuberi.
1 ¶†Sed querũt hic doctores nũquid qs possit exercere iurisdictionẽ in alieno territorio inter suos subditos permittente dño iurisdictionis:& dicũt Host.& Io.an qđ sic.dicit eñ Iac.de are.ꝙ sciẽtia & patiẽtia habent pro permissione.vt ff.de vsufr.le.l.heres in fundũ. ¶ No.argumentum qđ nõ potest quis confiteri alteri quam pro-
a prio sacerdoti a sine ipsius licentia.Io.an.

ADDITIO.

a ¶ Vide de hac regula vltra loca vulgaria pulchre in trac.quod stanti. mascu. filię fe.non suc.col.x.

CAP. VI.

Cvm sis. Verbum,intra ecclesiam tuam, intelligitur vbicunq; fueris.h.d.quod intellige loco.s.congruo vt no.s.eo.c.j.nam ita debet intelligi verbum vbicũque vt ff.de pe.l.Lucius & l.j.ff.de eo quod cer.lo.& ibi plenè nota.

CAP. VII.

1 *Monacho si concessum sit qđ possit testari de bonis patrimonialibus,an per hoc videtur ei concessum quod possit exhęredare filium quem ex iusto matrimonio conceperat.vel parentes.*
2 *Feudum quid sit & vnde dicatur.*

Qvia nos. Sine pallio & sandalijs põt archieps celebrare.¶ Casus. quidam archiepiscopus quæsiuit a dño Papa vtrũ possit tam in sua diœcesi q̃ in aliena absq; pallio & sandalijs celebrare? sed cũ pallio nõ põt ẽt i sua eccłia nisi dieb⁹ in priuilegio noĩatis. & si velit ꝓ defunctis cũ pallio celebrare.no. ꝙ priuilegia extẽdunt ad casus & dies nominatiuè expssos.qđ eñ nõ exprimit esse negatũ.ar.C de proc.l.maritus.& ff.de fun.instr.l.q̃sitũ.§.idẽ rñdit domo.& ff.de testa.mili.l.si miles & fundo.¶ Nunc dicamus aliqua de interpretatione beneficiorum:& si quidem constat de verbis & mente principis standum est eius dispositioni:qa ex prima institutiõe regia quasi manu.i.arbitrio absoluto a regibus gubernabant ut ff.de ori. iur.

l.ij in prin. ꝗ ex illa summa. l. regia ꝗ de cęsare locuta est vt ea. l. §. nouissime. & instar sacrilegij esset cõtraire vt C. de crimine sacri. l. instar. Talẽ deniq; præsumo volũtatẽ qualẽ verba declarãt. vt not. ff. de acqui. hære. l. recusari. & j. de priui. c. porro. ¶Si aũt priuilegium esset obscurũ, hoc põt contingere tribus modis. Vno modo qa est ita obscurũ ꝓpter vetustatẽ qd nõ põt legi: & tũc nõ facit ꝓbationẽ. Et ideo expedit ꝙ priuilegia multum antiqua renouent. vt not. in auth. de hær. & fal. post prin. colla. j. ¶Interdũ est obscurũ ꝓpter multiplicẽ & variũ intellectũ: qa qd multipliciter pt exponi, dr dubiũ vt no. ff. de pac. l. veteribus. & tũc recurrẽdũ est ad cõcedẽtẽ si eius copia põt haberi vt no. ff. de regu. iur. l. neratius. Si aũt de facti si nõ possit haberi eius copia, interpretat in benigniorẽ partẽ. i. vt iuri alterius nõ præiudicet qa ius alterius semper vr reseruatũ. Ius aũt cõcedentis nõ vr reseruatũ vt no. ff. de act. empt. l. si mercedẽ. §.

1 ¶†Pone concessum est monacho ꝙ possit testari de bonis patrimonialibus: nunquid per hoc vr ei concessum qd possit exhæredare filium quẽ ex iusto matrimonio cõceperat, vel parẽtes? & videt dicimus in testamento militis. ¶Sed ꝯrium dico qa ratio naturalis talem interpretationẽ abhorret. vt not. ff. de bo. dam. l. cũ ratio. ¶Istud ergo priuilegiũ operat ꝙ cũ sit intestabilis possit testari. i. sicut non esset professus vt C. de inof. test. l. si quando in prin. & ff. de bo. lib. l. Paulus. §. j. ¶Tertiò modo dicit priuilegiũ obscurũ ꝓpter alterationẽ: & tunc in dubio fit latior interpretatio. s. vt electio ptineat ad priuilegiatũ vt in l. ij. C. de castr. & ministr. li. xij. & vide qd not per Cy. in l. j. ff. de consti. prin. in lec. In feudis nos habemus ꝙ feudũ appellat beneficiũ vt in c. obertus. qui. mo. feu amit. & retinet hoc nomen etiã si precio cõcedat licet propriẽ nõ sit feudũ id qd pecunia redimitur qa honore & amore dẽt cõcedi vt in c. j. de

2 feu. da. inuicẽ. l. cõmis. ¶†Retinet ergo nomen sui gñis ẽt in specie abusiua. ¶Est aũt feudũ titulus dictus à fide siue fidelitate vt in c. j. qd præcedere deb. inuesti. an fideli. Itẽ est res cõcessa in feudũ propter homagium. i. propter obedientiam vt extra de symo. c. ex diligenti. In feudo aũt naturalis fit interpretatio & descẽsiua vñ nomine hæredis nõ continent extranei hæredes: sed hæredes sanguinis. s. descẽdentes vt in l. j. §. & si clientulus. de feud. alie. Item iustissima fit interpretatio vt in c. j. per quos fiat inuestitura, & p quos recipiatur. ¶Item sicut in hoc capitulo ex tuarũ. nõ vr sensum de præiudicio alterius: sed potius ius tertij vr exceptũ: sic ĩ donatiõe feudi ut in c. j. de capita. qui curiã vẽdi. Secus in ꝯctu vẽditionis aliarum rerũ qa interpretatio fit ꝯ venditorẽ qui debuit declarare & nõ declarauit. ff. de pac. l. veteribus. Nã qui effuso sermone loquit, in promptũ incidit periculũ. C. de do. promis. l. fi. Vnde si vẽdo hæreditatẽ Titij & inscio emptore alienauerã certas res particulares, teneor si non denunciaui vt l. j. in fi. ff. de act. emp. & qd no. C. de euic. l. j. Sed in bñficijs nõ est ita qa interpretatio fit per proferentem. arg. ff. de ædil. edi. l. ad res denotatas. Item vltima voluntas restringitur ad id qd suũ est. vt no. ff. de leg. j. l. si domus. §. fin. & C. de le. l. vxor patrui. præsertim si sit appositũ aliqd nomẽ possessiuũ vt qa dixit, meũ: vt ff. de leg. j. l. serui electione. §. cũ fundus. Porro in omni ꝯctu si quis exprimit qualitatẽ rei, satis expressisse vr. vt ff. de contrahẽ. empt. l. qui tabernas. & ff. loca. l. si quis domũ. §. huic. Tñ vnũ te uolo scire, ꝙ licet vinculũ iuramenti feudalis nõ trãseat ad hæredẽ: & iõ in psona hæredis oportet reuocari. in c. j. quo temp. mil. inuesti. tamen vincula ꝯctus bene transeunt ad hæredem. & successorem. vt no. j. de iureiuran. c. veritatis. & in c. quamuis de pact. libr. vj. & dixi in c. Item sacramenta. de pace tenen. colla. x. Bald.

¶De renuntiatione. Rubrica.

1 *Vmbra senis plus ualet quam arma iuuenis.*
2 *Renuntiare militię an sit in potestate militis.*

Literas tuas. Non datur licentia cedendi episcopo qui propter senectutem vult cedere si necessarius sit, vel vtilis ecclesiæ suę. hoc dicit. Et diuidit in duas partes. In prima parte ponitur decisa supplicatio. ¶In secunda ipsius repulsio. secunda ibi, si tua. ¶Casus. Lugdunensis episcopus supplicabat Papę ꝙ propter senectutem & insufficientiam suam dignaretur ei licentiam cedendi impartiri qcam supplicationem Papa non admittit: quia siue consideret animi cõsilium: melius est qd sub vmbra. i. sapientia timore vel nobilitate vel deuotione sui nominis gubernetur: præsertim cũ feruore spũs ad sublimiora cõscẽdat. siue consideret obligatio quã ẽ astrictus ecclę nõ dẽt prius soluere. i. abrenũciare militiæ cin

1 gulũ ꝗ aduersitatẽ superet preliorũ. ¶†Not. qd vmbra senis plus valet quã arma iuuenis. Sane si cõsideres; mundus totus regit quadã vmbra: nã rex Francorum nõ est nisi vbi tenet pedes: & tñ vmbra sua regit totũ regnũ. & forma vnius boni viri est vmbra gratissima

2 sub qua multi quiescunt. ¶†Deinde no. qd nõ est in potestate militis renunciare militiæ: cũ eñ imminet bellare, nõ pt cedere. legit eñ in vsibus feudorũ, ꝙ vasallus qui nõ vult facere seruitiũ, põt renũciare feudo. ut no. in c. j. de vasal. qui cõtra constitutio. lotha. qd nõ ẽ verũ simpr. Itẽ scias ꝙ nõ est verũ si dño esset indictũ bellũ: qa nullo modo põt tũc deserere nõ facto seruitio. ar. ff ad muni. l. incola. & si deserit dñm nõ punit nisi in amissiõe feudi. vt in c. j. in prin. qui. mo. feud. amit. col. x. ¶Sed attende ꝙ priuatio non est res honesta imo ẽ cũ ignominia facti vt no. ff. de manu. test. l. testõ cẽturio. Sed cessio est res honesta. vt no. ff. de infam. l. ij. §. ignominię. Et ideo cum quadam infamia notet ille qui delinquit, ad nullũ nobile feudũ de no capessendũ se reddit idoneũ: qa feudum & fama sunt proportionabilia. & vbi nõ ẽ bona fama, ibi nõ dẽt esse bonũ feudũ. ¶Itẽ scias ꝙ nõ solũ renunciaret sed offenderet dñm & puniretur tanꝗ trãsgressor & proditor vt l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. & no. in d. c. j. de vasal. qui contra cõstit. Et si aliquis rex, vel dominus daret ei aliqua arma, vel insignia nobilitatis per ignorantiam facti: talia insignia essent ei per concedentẽ statim auferenda: quia nõ dẽt portare insignia surreptitiæ dignitatis. ut not. C. si ser. vel liber. ad decurio. aspira. l. ij. & C. de decu. l. eius qui. lib. x.

CAP. II.

1 *Noua causa parit nouum causatum.*
2 *Iuramentum restringitur ad id super quo iuratum est.*

Cum inter. Qui beneficium abrenunciauit, licitè petit illud, si denuo eligitur. h. d. Secũda pars ibi, ideoq;. ¶Casus. P. gualfredi erat canonicus ecclesiæ sancti. L. & ꝓpterea habebat spũale. i. canonicale beneficiũ. i. stallũ in choro & locũ in capitulo, su p quo eũ quidã alij canonici molestabãt. vñ cũ iuro iuri suo renũciauit. Tandem Papa dictũ canonicatũ eidẽ cõtulit, & de mãdato Papę fuit de cõsensu maioris partis capituli inuestitus contradicẽtibus quibusdã & obijcientibus exceptionẽ iurisiurãdi: Papa dicit ꝙ iuramẽtũ de nõ petẽdo nõ hẽt obstare ex quo authoritate papę & de ꝯsensu maioris & sanioris partis capituli & canonicorũ fuit denuo inuestitus, mãdatq; qbusdã executoribus qd faciãt ipm gaudere dicti bñficij possessione pacifica. Et aliter alij ponũt casum prout habes in

1 nouella. ¶†No. ꝙ noua cã parit nouum causatũ. No. ꝙ nouissima cã nõ excludit per iuramentũ priuatũ super veteri. ad hoc facit. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus ne peteret. & C. de pac. l. pacta nouissima. ¶No. ꝙ iuramẽtũ nõ extẽdit ad futura. & hoc est verũ qñ nõ depẽdet ex veteribus. ¶Sed quid si depẽderet ex ordinatione ueteri, vt

2 verbi gratia, [a]duo fratres inter se hęreditatẽ paternã diuiserunt, & iurauerũt nõ cõtrauenire postmodũ alter est mortuus sine liberis, nunc superstes vult agere ex fideicõmisso testamẽti paterni. Quęrit an ei obstet iuramẽtum Rñ. dic vt no. ff. de pac. l. tres fratres. & ff. de trãsac. l. qui cũ tutoribus. & ff. de ver. ob. l. qui romę. §. duo fratres. Et dic ꝙ si nõ sunt alia verba quę sonent remissionẽ fideicommissi ꝙ iuramẽtũ nihil operat: qa nõ extẽdit se ad ea de quibus nõ est cogitatũ vt. C. de nõ nu. pe. l. fi. ¶No. ꝙ locus in capitulo & stallũ in choro sunt spirituale & canonicale beneficiũ. dicit hic ꝙ generale est in trãsactionibus & rescriptis & in iuramentis ꝙ non extẽduntur ad incogitata: vt no. ff. de trãsac. l. cum aquiliana. ff. de condi. inde. l. fi. §. idem quęsijt. C. de exce. l. si ex maiore. ff. de act. & ob. l. ex maleficijs. §. longe minus. & ff. de leg. ij. l. cũ ita legatur. Et hoc est generale in oĩbus dependentibus a consensu. vt not. C. de dol.

2 l. nec ignorans. & ff. de reg. iur. l. in totum omnia. ¶†No. ꝙ iuramentum restringitur ad id super quo iuratum est. ut hic. & ff. de iureiur. l. si duo patroni. § si qs & l. duobus. §. §. exceptio. §. seq. & §. fi. ¶No. ꝙ iuramentum principaliter pręstitum est homini: licet secũdario videatur pręstitum quasi deo: tñ potest per hominem remitti. item & princeps potest facere gratiam iurisiurandi. de quo hic not. per Inno. & Io. an. & in l. fi. ff. ad munici.

ADDITIO.

a ¶Vide late per Ale. & soc. & Mod. in l. qui Romæ. §. diui fratres. ff. de ver. ob.

CAP. IX.

1 *Renuncians beneficio an possit illud repetere.*
2 *Ius renunciatione sopitum non reuiuiscit.*
3 *Renunciare natalibus an quis possit.*

1 **Ex transmissa.** † Qui renunciauit beneficio suo illud nõ põt repetere. h. d. Et diuiditur in duas partes. Nã prima pars ponit partis quęrelã. Scdã prouidet. Scdã ibi, verũ. ¶Casus. Quidã Pau. erat canonicus in quadam ecclesia conuentuali cui bona contulit tandem intendẽs ad religionẽ trãsire ingressus est quoddã monasteriũ: in quo per aliquale spatiũ stetit. s. in ꝓbatiõe & ea ꝗ ꝓfatæ ecclę ꝯtulerat, sibi fuerũt restituta: nunc pęnitentia ductus vult ad priorẽ ecclĩã redire. dr ꝙ illi ñ coguñt eũ recipere: qa restitutis bonis

nis illa conuentualis ecclesia fuit ab ipso facto liberata. Sed licet nō cogant inuiti volētes possunt & sunt hortandi. ¶ No. φ per actum retrosimilem ingressus d dissoluitur. sic not. ff. de pac. l. ab emptione. ver. aristoni. & C. qñ licet ab empt. disce. l. ij. ¶ Dicit Bar. φ ista resti tutio fuit facta potius de honestate q̄ de necessitate. qa dic vt not. in auth. de san. epi. §. si monachus. & p Bart. in l. sodales. de col'e. illi ci. & j. de cle. cōiu. c. qđ a te. Alij dicūt φ hic fuit donatio cā mortis. Bar. hic dicit φ hic bona fuerunt donata sub conditione, si ibi permanserit, qđ intelligit & quatenus ibi permanserit. vt no. ff. de le. j. l. Stichum qui metus erit. Vnū tñ aduerte φ ista restitutio bonorum nō dicit alienatio: qa tunc bona immobilia nō possent alienari: sed dicit resignatio. Vnde licet sit gratia si fit restitutio: tñ qa esset iniuria si non fieret non dicit propriè alienari qđ formæ suæ reddit ar. ff. de aqua quot. & æsti. l. j. §. permittitur. ff. de pac. l. si unus. §. pactus,
2 ver. qđ in spē. ¶ † Not. illud generale φ ius renunciatione sopitum non reuiuiscit. simile. C. de remi. pi. l. solita prudentia. & ff. de ædil. edic. l. quærit. §. si venditor. & ff. de pa. l. pactū inter hęrede. & l. tale pactū. §. qui prouocauit. ¶ Scias tñ qđ quædā sunt iura quibus non pōt renunciari: & nolo et φ scias qđ quoddam est ius dispōnens: & quoddam est ius dispositū. vt C. de excu. tuto. l. voluntariæ. ¶ Item scias qđ quoddā est ius qđ dat certa principia & formā in actibus hominū, & huic nō pōt renunciari: qa reddit in inuitum. ff. de pac. ius publicum. & ff. de leg. j. l. nemo pōt. & ff. de le. ij. l. codicillis. §. si.
3 ¶ † Item nō potest quis renūciare natalibus ut ff. de pact. l. ius agnationis. & C. de patri. pō. l. abdicatio. & l. assumptio. in prin. ff. ad municip. ¶ Item non potest quis renunciare statutis negatiuis siue prohibitiuis ut l. ij. C. ne fideiuss. do. den. ¶ Item si lex vltra procedit ad annullandum actum ipso iure nō potest renunciari. vt C. ad velle. l. antiquæ. Cęterum alijs beneficijs legum bene potest renunciari. ut ff. de pac. l. pacisci contra edictum: & ibi not. dummodo renunciatio talis non sit contra ius publicum. vt not. j. de fo. compe. c. si diligenti. & dic ut ibi plenè no.

C A P. VIII.

1 *Beneficiatus sine licentia prælati sui beneficio renuntiare non potest.*
2 *Dare rem vnius alteri nullus potest nisi solus Papa.*

1 ADmonet. † Beneficiatus sine licētia prælati sui beneficio renunciare nō potest. h. d. Et diuidit in duas partes. & primò ponit prohibitionē. Scdò ipsius transgressionē puniri præcipit. Scda ibi, qđ si quis ¶ Casus patet. Mandat eñ Papa qđ nullus audeat ecclesias pertinentes ad ordinationē epi absq; eius assensu intrare, aut detinere. & si cū ordinatione eius intrauerunt nō possunt dimittere eo inconsulto. ¶ Not. qđ cuius authoritas requiritur in adipiscendo eiusdē authoritas requirit si quis uult adepto bñficio cedere. ¶ Dicūt legistæ φ idē est in iurisdictionibus secularibus: qa sicut eas nemo pt ppria authoritate adipisci: ita nec a superiore collatas renūciare nisi in manu superioris ut ff. de of. presi. l. legatus cęsaris. ¶ Dicit Ber. φ illud qđ hic dr̄ de epis; idē est in alijs prælatis: qa non pñt clerici eorū ad alias ecclesias transire, & obtētas dimittere sine eorū authoritate: & si trāsierint possent reuocari ad religionē: tñ possunt transire. ¶ Dicit Ber. φ hic est ar. φ clericus vnius ecclesię non possit ad aliā eligi, tñ ipse tenet qđ tenet electio: implorāda est tñ licētia sui epi: & si denegaret eā sine cā dēt cōpelli p superiorē. ¶ Dicūt doc: φ si clericus trāsit ad aliā ecclesiā eiusdē diœcesis, sufficit tacitus cōsensus epi sed si ad aliā requiritur cōsensus expressus: qa primo casu mutatur sed nō alienatur: sed scdo casu alienatur. argu. C. de fideicō. l. voluntas. ¶ Sed legit in vsibus feudorū, φ vasallus non pōt alienare feudū nisi alienatio fit eiusdē formę & naturæ. i. qa bñ pōt feudatarius alteri infeudare. nā in habentibus symbolum facilior est trāsitus ut no. in c. j. de ç. cōtra. Dumtamen infeudet idoneę personæ, & per quā conditio dñi nō fiat deterior. vt in c. j. §. ex eadē l. de l. corra. Vnde si vellet infeudare ecclesię, vel religioni, non posset, cū ecclesia desinat esse hęres. vt no in c. j. de feu. alie. & no. ff. de verbo. obli. l. si ita quis. §. ea lege. Et licet vasallus vasalli non sit vasallus primi dñi simpliciter: tñ est vasallus s'm quid. vt in c. j. §. illud quoq; de prohi. feu. alie. p Federic. Et dñs oculos suos magis habet ad feudū, q̄ ad vasallum: vnde pro realibus seruitijs pōt cōpellere quēlibet possessorem. vt ff. de pac. l. inter debitorem. licet igitur inter vasallū & vasalli & dominū non sit obligatio personalis, tamen est realis. i. in rē ipsam Et hoc est propter naturā iuriū realiū vt ff. si vsufru. peta. l. vtifrui. §. vtrū. & qđ no. ff. vsufru. quemadmo. caue. l. si vsusfructus noīe. Et tamen qñ ipsi feudatarij inter se alienant: qa talis alienatio fit inter permissos valet vt in c. j. versi. & licet. de aliena. feu. paterni. ¶ Dicunt hic doc. qđ capitulum de multa, debet intelligi quando de licentia prelati quis transiuit: aliàs non vacat pri
2 mum beneficium. Ioan. An. ¶ † Dicunt etiam doc. qđ nullus potest rem vnius alteri dare nisi solus Papa. Ioã. An. quod intellige si vult vt potestate: secus si vult vti solummodo lege scripta. vt not. C. si aduer. fisc. l. edicto. & j. de iud. c. cum venisset. & ff. de rescin. vend. l. fundus. qui Lucij Titij.

C A P. V.

1 *Exceptio abiurationis spontaneę admittitur contra petentem beneficium.*
2 *Negatiua probari potest per actum affirmatiuum.*
3 *Exceptionem rei an ille qui replicat videatur confitenti.*
4 *Tenuta data pro vero debito non seruato iuris ordine anteneat.*
5 *Dicere sibi ius an quis possit propter fugam debitoris secum rem portantis vel pecuniam alienam.*
6 *Metus quando venit per modum incidentia vtrum sit pronunciandum super metu.*
7 *Appellari a non ordine an possit.*

1 SVper hoc. † Contra petentem beneficium admittitur exceptio abiurationis spōtaneę: & etiam contra exceptionem admittitur replicatio metus: & ille vincet φ melius probabit in ipsa. hoc dicit. ¶ Casus. Quidam reposcebat beneficium quo allegabat se spoliatum. Aduersarius excipiebat quod non fuerat spoliatus: qa cū iuramēto renūciauerat beneficio & possessioni sed actor replicabat φ nō spōte, & inducebat pro se naturale præsumptiōne: nō qa nō est verisimile φ qs renunciet beneficio de quo sustentat, & viuit, quodq; multis angustijs & sumptibus acquisiuit. quærit qd iuris. Papa dicit φ cā resignationis dēt diligēter inquiri: & si appareret φ spōte & sine vitio renunciauerit quāq̄ hoc nō sit verisimile, reus absoluatur; nisi actor pbet φ nō spōte: & licet hæc videat negatiua tñ qa includit factū affirmatiuū pōt pbari: & qui melius pbauerit habito respectu ad dignitatē & opinionē superabit in causa. ¶ No. de cā renunciationis inquirēdum. Item not. φ excipiēs pōt cogi ad exprimendū cām sicut agēs dicit lex causas, quibus stragulatur, nominatim exponat. vt l. j. C. de predi. decurio. li. x. ¶ No. φ ex ordine ē qđ ex reº primò debeat fundare exceptionē & actor post
2 ea replicationē. ¶ † No. φ negatiua pōt probari per actum affirmatiuū puta negatiua cōsensus per metū. facit qđ no. C. de codi. l. nec codicillos. nā ista nō est negatiua simplex: sed prægnans. qđ plenissimè examinaui. C. de prob. l. actor. ¶ Et no. duas regulas. Qđ aut q̄ rit quæ negatiua pbari possit, aut q̄ negatiua pbari debeat. Primò casu aut quærimus quæ negatiua pbari per se: & dic φ illa quæ hēt implicitā affirmatiuam: aut quæritur q̄ possit probari per accidēs, & non est negatiua in mundo quę non possit pbari: dūmodo coarctata sit. ut no. C. de contra. & cōmit stip. l. optimā. in fi. & ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. filiū diffinimus. ¶ Si aūt quærit q̄ negatiua debeat pbari: dic ut no. ff. de prob. l. ei qui. ¶ Dicit Io. An. qđ si, sic format articulus intendo probare qđ nō vi nec metu &c. Talis articulus nō recipitur: Io. An. Tu dic φ ille articulus potest probari. vt l.
3 ij. C. vti poss. & not. in l. j. § fina. ff. de itin. actuque priuato. ¶ † Modo a quæro vtrum ille qui replicat videatur fateri [a] exceptionem rei: & videtur quod sic: nam si replicando dicit φ exceptio abiurationis non obstat; qa per metum facta hoc ipso iure fatetur renunciationem. Vnde super exceptiōe nō expedit laborare secundū Io. And. ¶ In cōtrarium vr̄ qa sicut se hēt reus in excipiēdo, ita actor in replicando. sed reus nō vr̄ cōfiteri. ut no. C. de excep. l. si qdē. & ff. de rei vendi. l. officium. ergo nec actor. ¶ So. aut reus opposuit exceptionem simplicis renuntiationis: aut qualificatæ per aduerbium sponte vel æquipollens. Primò casu actor vr̄ confiteri. Scdò verò nō: qa replicatio hēt contradictionē annexā. ¶ Quæro de tali quæstione. quædā puella fuit rapta dum iret ad ecclesiā, & inclusa est in quadā domo & demū rapiens vocatis multis testibus iuit, & sponsauit illam: demum ipsa in sua potestate posita dicit se verbotenus: sed nō animotenus cōsensisse: spōsus verò vult pbare φ spōte cōsenserit: dicit Inn. φ probatio spōsi non admittit tanq̄ cōtra naturam: qa habitis demonstrationibus, de indicijs nō curamus: itē qa mens est aliquid inuisibile & soli Deo apparet, s'm Inn. no. per Ac. ff. de pac. l. iuris gen. §. pactorū. Et hoc si spōsus velit pbare de consensu instanti eodē: sed si ex interuallo bene posset recipi pbatio, qa volūtas hoīs pōt permanere in eodē instanti, & in eodem statu, vt ff. de cōdi. ob tur. cām. l. si ob turpem. ¶ Sed nonne in casu proposito est coactio absoluta. i. in qua nullus est consensus, cum fuerit ibi rapina. Rñ. non: qa voluntas sponsę concurrit ad actū, licet non liberè. item qa in matrimonio requiruntur verba, & in verbis nō cadit violētia absoluta: qa oportet qđ vim patiēs verba loquat. & iste est quidam metus procedens per virtutem intrinsecam propriam. vt not. j. qđ me. causa. c. sacris. in nouella. ¶ Et not φ metus est vinculum aīę: qa aīa in tuto se collocare nō pōt. dicit Ber. φ excipiens de renun-

ADDITIO.

a ¶ Vide Roma. consi. 77. & vide remis. p Feli. in c. cum venerabilis. de excep. Barb. consi. 12. col. 3. volu. 2.

de renūciatione nō hēt declarare causam renūciationis: nec iudex
debet eum cogere ad hoc si nō vult. Ber. Sufficit igitur excipiēti fa
ctū nudum proponere: in quo ius excipiendi versatur. ¶ Dicunt le
gistę ꝙ sufficit opponere exceptionē pacti de nō petēdo: licet nō al
legetur causa quare sit factum pactum de nō petendo. vt no. ff. de
pac. l. tale pactū. in prin. nisi sit talis persona q̄ nō possit pacisci sine
causa vt not. ff. de pact. l. cōtra iur. §. filius. & l. in personā. §. qui pe-
cuniam. ¶ Ber. hic timore cuiusdam contrarij ponit distinctionem
inter vim expulsiuā & metū; qa p vim expulsiuā nihil perdit expul
sus, nisi solā possessionē: sed per vim traditiuam siue metum perdit
possessionē & dñium. Item ex vi expulsiua nō dat actio qđ metus
cā sed ex vi cōpulsiua sic. ¶ Itē est regula ꝙ spoliatus est ante oīa
restituēdus & hēt locū in vi expulsiua nō in vi compulsiua. ¶ Item
vis expulsiua nō habet cōsensum, sed vis compulsiua sic: licet ille cō
sensus sit vulneratus & elisus. hęc colligunt ex gl. Ber. & vide. l. me-
tū. in prin. & §. volenti. ff. qđ me. cā. & l. non est verisimile. §. fi. e. tit.
¶ † Ille. §. facit ad quęstionem ꝙ tenuta data ꝓ vero debito teneat
4 licet nō seruato iuris ordine. In ꝯriū est veritas. vt no. in l. si cū nul
la. ff. de re iudi. ¶ Non ob. dictus. §. vltimus, qa ibi loquit in exceptio
ne partis tradentis q̄ si petat renouari, obstat exceptio doli. & ff. qđ
me. causa. l. sed & partus. § Iul. ¶ Et sic spoliatus per metū repellitur
per exceptionē debiti soluti, qđ limitatur per l. extat ff. e. ti. ¶ Adde
ꝙ si vioētia est licita nihil retractatur. legitur enim in vsibus feu-
dorum ꝙ si dñs non facit vasallo iustitiam de suo feudo primo ro-
gatus postea ter monitus, quod vasallus potest eum prædari, & fa-
cere sibi guerram, vt in capi. j. in fin. de mil. vasal. qui contu. est. vbi
enim primo leges nō possunt, ibi arma succurrūt. & vide Cy. C. de
le. l. digna vox. ¶ Dicit enim l. cōmunis ꝙ propter defectū iudicis
5 quis potest sibi ius dicere. vt C. de iudic. l. nullus. ¶ † Item pro-
pter fugā debitoris secū rem portātis vel pecuniā alienā. vt no. ff. q
in frau. cre. l. ait prætor §. si debitorē. & idem est in multis alijs casi-
bus specialibus: sed regulariter spolianti non datur actio nec exce-
ptio doli: qa qđ sine ordine vsurpauit, vt ita dixerim sine ordine te-
netur restituere vt C. ad l. Iuli. de vi. l. si quis ad se fundum. & C. de
præscri. xxx. an. l. si quis emptionis. §. sed hæc. C. de agri. & cē. l. si co-
loni. ij. q. j. in primis. C. de fur. l. ij. iij. q. iij. c. reintegranda. cū sua vul-
gari materia. Saluo eo qđ no per Inno. j. de fil. presby. c. constitu-
6 tus. & ff. de iudi. l. si de vi. ¶ † Querit Ber. qn̄ metus venit per modū
incidētię vtrum sit pronūciādu super metū. Breuiter dicēdū est qđ
quædā est q̄stio incidēs & præiudicialis. i. qa p̄iudicat ne procedat in
cā & super ista dēt ꝓnūciari. vt no. ff. qui satisd. cog. l. arbitrio. & C.
de dila. l. à procedēte. & C. de sen. & interlo. l. post sententiam. &
ff. de præuaricatoribus. l. iij. & C. ad l. fauiā de pla. l. pręses. & idem in
replicatione. tex. est sing. C. de adulter. quoniā Alexandrū. ¶ Si aūt
incidens est peremptoria, sed non pręiudicialis ad processum, tunc
ex ordine dato à iure non est pronunciandū tn̄ si iudex interloque
ret sine aliquo capitulo nō sup tota cā bene valeret pronūciatio. vt
ff. de mino. l. intra. & ff. de mi. l. de qua re. & ff. qđ met. caus. l. metū.
ver. sed qđ pretor. in ver. interlocutū. vbi est tex. sin. qđ interlocuto
ria feratur sup actione an possit interpretari nec ne cōsiderato arti-
7 culo iuris. ¶ † Et no. bene tu canonista istū tex. Et an a ordine possit
appllari. no. xvj. q. j. frater noster. & ff. de mino. l. ait ꝑtor. §. permit-
titur. & l. intra utile. potest habere duplicē intellectum. vno modo
quod ibi appelletur tanquam à sententia non vera. Alio modo qđ
ibi appelletur ab imperitia iudicantis: qa non debuit pronunciare
sup substantia q̄stionis partim interlocutorię & partim pronuncia
turus diffinitiuè qa hoc esset diuidere. ¶ Item in diffinitiua postea
pronūciaret sup parte qđ est absurdū vt in. c. vl. de app. lib. vj. ¶ De
nuo not. ex isto tex. duo argumenta. Vnum est qđ testes digniores
ꝓpter eorū reuerentiā & minorē eorū fatigationē prius sunt reci-
piēdi & examinandi q̄ inferiores. Scđm est qđ magis credendū est
notabilibus literatis vel melioris famæ. nec enim est simpliciter in
arbitrio iudicis. sed inspecta qualitate & fama testiū. text. est hic
notabilis & valde singularis. ¶ Porro arbitriū non est aliud, nisi
quędam æquitas munita iure naturali, vt in alendis liberis: gentiū,
vt in obseruandis pęnis, vel ciuili, vt in maleficijs puniendis vt ff.
ad l. aql. l. ita vulneratus. adeo qđ nulla est maior æquitas in natura
quàm exterminare hominem, id est, qui non est homo: qui est illa
belua quæ se armat contra naturam.

CAP. VI.

1 *Electioni de se factæ qui renunciat super ipsa electione vlterius non debet audiri.*
2 *Præsumitur pro authoritate iudicis.*
3 *Appellans debet probare se iustè appellare.*
4 *Iudex app. an debeat sententiam confirmare.*
5 *Sententiam exequi qui petit, an debeat producere non solum sententiam, sed etiam & acta.*
6 *Sententia lata contra fideiussorem an mandetur executioni contra reum qui sciuit & non appellauit.*
7 *Iudicis motiuum qualiter probetur.*

1 IN pręsentia. † Qui renunciat electioni de se
factæ super ipsa electione vlte-
rius non debet audiri. h. d. & diuidit in duas. Primo po-
nit generalē cām ꝯfirmatiōis sñiæ. ¶ Scđ ò specialē. Icđa
ibi, qa tn̄. ¶ Casus in terminis. inter. p. & quendā alium cā vertebat
super eorū cōfirmatione cū essent electi ad quandā abbatiā. cūque
dictus. p. peteret electionē suā ꝯfirmari, & causa fuisset cōmissa qui
busdā iudicibus iudices diffinitiuè pronunciauerunt ꝯ dictum. R. a
qua sñia dictus. p. appelllauit, & dicta cā appellationis fuit cōmissa
Dulmenēsi epō & eius cōiudicibus corā quibus dictus. p. petebat
dictā sñiam irritari ꝓ eo qa asserebat ꝯ ipsum nihil fore probatū,
quæ cā fuit relata ad Papā per dictos delegatos. Papa considerans
qđ iudex nō semꝑ ad vnā speciē probatiōis format animi sui mo-
tū: sed ex cōfessionibus probatiōibus, & allegationibus ideoq; est
pro sñia præsumendū propter iudicialē authoritatē nisi ꝯ istā pre-
sumptionē aliquid legitimè cōprobet. Item considerās qđ preter
istam præsumptionē quæ facit pro sententia cōsistit de ipsius. R.
renunciatione spōtanea per quasdā authēticas episcoporū literas,
& per cōfessionē ipsius. P. eidem. P. perpetuū indixit silentiū ¶ No.
qđ licet probationes non sint eiusdē speciei, tn̄ vna iuuat alterā, &
informat animi iudicātis motū. Tamen hęc est differentia: qa qn̄
sunt duę semiplenę probationes eiusdē speciei faciunt vnā proba
tionē perfectā & solennem, vt duo tests, vel duo insttumenta quo
rum vnum pēdet ex altero. vt C. de test. l. publicati. sed qn̄ semiple-
næ probationes nō sunt eiusdem speciei, vt vnus testis de veritate,
& duo de fama: isti non faciunt semiplenā probationē. vt j. de suc.
ab intesta. c. cum dilectus. & no. per Dyn. & Oldr. ff de excu. tu. l. ij §.
ætas. Et est ratio, qa mouent conceptū iudicis diuersis motiuis: &
qa propter diuersitatē specificā non constituunt eandē substantiā
2 probationis. ar. l. j. C. qui numero tute. ¶ † Scđ ò not. qđ pro autho
ritate iudicis præsumit. itē qđ pręsumitur pro eius sententia, licet
nō appareat de causa: qa in sententia nō est exprimēda cā de neces-
sitate nisi qn̄ omissa cā mens iudicātis eēt incerta vt not. ff. de infa.
l. ij. §. ignominiæ. Vel nisi lex expresse diceret qđ in sententia sua
inserat cām. C. de iudi. l. properādū. §. illo. ¶ Item no qđ cōtra præ-
sumptionē admittit probatio in ꝯriū. sic. s. c. proxi. & j. de spō. c. is
qui. & ff. de in inte. rest. l. diuus. & si præsumptio sit vehemēs, ut ff.
qđ me cau. l. nō est verisimile. ¶ No. ēt ꝙ si appellatū sit, tn̄ p̄sumit
pro sñia lata cū solēni discussiōe. facit. C. de admi. tu. l. si bonā. & ff.
de euic. herennius. ¶ Idem dicit Dyn. de arbitrio & arbitramento in
3 suis consilijs in consilio qđ incipit, Ptolemeus manēs. ¶ † No. ꝙ qui
appellat dēt ꝓbare se iuste appellare: & nimirū ꝙ nō habebat intē
tionem suam fundatā ex aliquo iure naturali, sed petebat bñficiū.
¶ No. qđ iudex ad quem ex noua causa imponit appellāti silētium
q̄ est ex renunciatione. sic. ff de pactis. l. tale pactū. §. q prouocauit.
& facit. ff. qđ cum eo l. Titianus. quę. l. est valde not. ¶ Quæro quis
a debeat ꝓbare [a] in cā appellatiōis vtrū appellans an appellatus: & vr
ꝙ appellās qa tenet locum actoris. in ꝯriū qđ appellatus vt in auth.
de his qui ingre. ad ap. §. illud. nec ob. ratio in cōtrariū qa appellatio
non est actio sed officium iudicis ut no. in l. j. in prin. ff. de sent. quæ
sine appel. rescind. vbi gl. sing. ¶ Solu. si ex actis constat quid iuris
acta considera: si uerò nō cōstat cōsidera ꝙ iudex appellatiōis sub
rogatus est. vt no. ff. iud. sol. l. cum apud. Et ideo qđ debuit iudicare
iudex a quo dēt iudicare iudex ad quē. vt ī auth. vt cū de app. cogn.
in princi. col. viij. ¶ Sed pone sententia erat lata pro me & iustè &
4 ergo credens quòd esset lata contra me appellaui. † Modo quęritur
an iudex ap. debeat sñiam confirmare. & dicit Ber. qđ sic: dēt bene
iudicare vt ff. de auro & argē. le. l. Titiæ amicæ. & ille casus non est
alibi. Nec ob. qđ appellauerim & libellum malè formauerim qa pe
tij sententiam rescindi: qa natura causæ appellationis est qđ iudex
pōt supplere ut C. de app. l. ampliorem. in prin. Non credo hoc ser-
uādū si erraui imputem mihi: qa cōtra libellū meū propriū venire
nō possum vt no. in l. rura. C. de omni agro deser. li. xj. qa ille qui re
b nūciat perdit cām vt in c. nostro. ¶ Pono qđ sñia est lata [b] ex dua
bus causis. Vna est ꝯ ius & alia non. Dicit Innòc. ꝙ tenet sententia
sicut qn̄ esset lata ex falso instrō & veris testibus. vt l. iij. C. si ex fal.
instru. Nā sufficit vna cā efficax. vt no. insti. de excu. tut. §. si plures.
5 ¶ † Quæro nunquid ille qui petit sñiam exequi debeat producere
nō solū sententiā sed etiam & acta. Dicunt doct. ꝙ si sñia fuit lata
partibus præsentibus, & nō fuit appellatū, vel lapsum est biēnium
à tpe appellationis, ita ꝙ sententia remedio iniustitiæ nō possit at
tentari, qđ pręsumuntur omnia solenniter acta. Ioā. An. Ego puto
ꝙ vbi sententia sit multum antiqua, debeant produci acta. ut not.
C. de fi. instru. l. emancipatione. per Cy. Non dico probatoria: sed
illa acta quæ sunt fundamēti, vt delegatio & li. contest. nam pro his
quę sunt fundamēti non pręsumit. vt no. per Inno. j. de eo qui fur.
ordi.

ADDITIO.

a ¶ Vide scripta per doct. per illum tex. maximè per do. Philip. de pu. in c. cū in ecclesia. de app.

b ¶ Vide Imo. & Are. i l. si is ad quē. ff. de acq. hæ. & Ias. May. i l. j. C. de erro. cal.

ordi.suscep.c.innotuit.& dixit Io.An: s.de elect.in Genesi.& φ in iudicio nō presumitur pro eo quod quis facit nisi forte in modicis. Credo qđ hoc dixerit propter authenticam,nisi breuiores C.de sen ten.ex peri.reci.Si tñ sententia esset lata de cōcordia partiū,nō eēt necesse producere acta.arg.ff.de pact.l.tale pactū.§.qui ꝓuocauit. C.communia vtriusq.iudi.l.ij.ff.de re iudi.l acta.C.de rela:l j. in fi.ff. qñ app.sit.l.fin.C.de tempo app.l.fina.§.vlt.In decretis autem quę apponūtur in contractibus præsumuntur omnia solenniter acta si de eis fiat cōmemoratio in instrumentis:alias nō.vt singu. no. in l.j. C.de fide instrumen.& iure hastæ fis.lib.x.Et non solum pręsumit pro sententia,sed etiā pro processu quatenus dependet ab ordinatione iudicis:qa cū tex.dicat pręsumi pro iudice ; & sic ꝓ persona, ergo & pro quolibet actu suo nisi cōstet de cōtrario:vt C. vnde vi. l.meminerint.dicit Cy.φ præsumitur pro inquisitore:vt ipse no.C. de episcop.audi.l.si qui ex consensu.Vnde cū duæ sint radices formandę inquisitionis. s.indicia & infamia pręsumitur φ iudex qui ingrit moueat se super indicijs & fama cū super ea iudex possit recipere testes in secreto.vt eleganter no.per Inn.j.qui ma.acc. pos. c.cum in tua. & hæc est *cōmunis* opi.in iudice ordinario. ¶Et not.
6 φ pro decreto præsumit quod sit equum tit interpositū est causa cognita:aliàs pręsumitur nullū vt elegāter not.ff. de transac.l.cum hic.§.si prætor.Et licet pręsumat φ snia sit æqua, tñ hoc nō disponit:& ideo iniqua snia nunq̃ trāsit in rem iudicatam.nec ad ęquitatē:licet trāseat in vigorem iudiciorū.vt no.ff.de leg.j.l.si seruus plu riū.§.j. q̃q̃ snia sit tante potētiæ qđ etiam naturalia vincula sangui
a nis auffert.vt no.ff.de pac.l.ius agnationis.& falsum [a] mutat in verū nō essentialiter sed quo ad effectū.vt no.ff.de ꝑdi.inde l.si nō for
6 tem.§.heredi.¶†Extra quæro nūquid snia lata ꝯ fideiussorem mādet executioni cōtra reū qui sciuit & non appellauit? dic φ nō:vñ post talē sniam reus pōt transigere φ nō posset si cōtra eū trāsisset in rem iudicatam. Iste est casus singularis.ff.de transactio.l. & post rem.§.vltimo. ¶Vltimo scias φ sententia non habet sopire iurgia non ventilata: vt ff. de conditio. indebit.l. fina.§. vltimo. & C. de iud.l.licet. ¶Item quod media restringunt extrema quando iudicium est generale: vt d.l.licet. C.de iudi.Secus si est speciale vel vniuersale:vt ff.de peti.hære.l.licet minimam. & quod not.in l.j.in
7 prin.ff de eden.in gloss magna ff.de pac l.tres fratres. ¶† Quæro qualiter iudicis motiuum probetur. Respondeo vt no.ff.de iudi.l. si prætor.§.Marcellus. & ibi habes gloss.singul. ¶Item alibi qualiter mens tacita probetur:nota.in lege,fulcinius. §.quid sit latitare. ff.ex qui.cau.in pos.ea.& l.j.§.cum qui.ff.de cōst.pe.& ff. si cer.pe. l.cum quid.& ff.de excep.do.l apud celsum.in prin.& ff.de pac.l. iu risgen.§.pactorum.

ADDITIO.

a ¶ Sententia est tantę potentię qđ falsum mutat in verum non essentialiter sed quo ad effectum.de isto dicto Bal.hic vide Fran.cur.& Ias. Mayn.& alios Moder.vbi etiam quædam alia not.allegant ad hoc propositum in l.Iulia.ve rum debitorem.ff.de condi.inde.

CAP. VII.

1 *Literis beneficialibus qui renunciat non propter hoc institutioni iam factæ per ipsas renunciare videtur.*
2 *Dominium & possessio an transferatur per redditionem vel incisionem instrumenti.*
3 *Redditio chirographi an habeat in se pactum.*
4 *Mandatum procurandi includit mandatum faciendi.*
5 *Feudatarius an possit infeudare.*
6 *Officium iudicis est implorandum vbi deficit actio.*

1 SAne.†Qui renunciat literis bñficialibus non propter hoc institutioni iam factæ per ipsas renunciare videt.h.d.¶Et diuiditur in duas.Nam in prima parte ponitur subdiaconi querela. In secūda prouisio.scđa ibi, quia vero. ¶Casus.H.subdiaconus impetrauit à Papa literas in quibus mandabatur cardinali apostolicæ sedis legato qđ ipsum instituere procuraret in canonicū pictauiē.ecclesię. Qui legatus obtēperans mandatis Papæ instituit dictū H.in canonicum ecclesię ante dictæ.¶Et qa canonici nolebant ipsum admittere,fuit ſpedit eosdē.Demū dict⁹.H.ꝯsilio quorūdā ex canonicis duct⁹ reddidit dicto capitulo. lras:& eorum misericordiæ se subiecit. Qui tādē canonici cū postea admittere recusarūt.Papa mādat capřo qđ non obstāte qđ dict⁹ H.lras reddiderit,& eorū misericordię se subiecerit, debeat ipsum admittere in canonicū & in fratrē,ne ex actu humili & laudabili reportet dispēdiū,vñ meret pmiū. ¶ Vñ in isto c.no.duo,vcʒ literas primas,& has pdidit p earū resignationē & iō canonici nō tene nt recipere vigore primarū literarū sed vigore secūdarū.¶Scđō no.ius canonicæ & istud hēt vigore primarū litera
2 rū & nō secundarū,fm Innoc.& Io.An.¶†Glo.Accur.disputat.ff. de pac.l.ab emptiōe. vtrū dñium & possessio trāsferatur reddit iōnē vel incisionē instri.Et dicit qđ si aliqua qualisqualis possessio est pęnes illū cui redditur vel cancellaret instrm ēt verbo qđ resignās vel cācellās perdit proprietatē & possessionē.& h d.verum esse in ꝯtibus vltro citroq; obligatorijs,& in ꝯtu donationis:quomodo ergo respondebimus ad istud capitulū.Rñ.aliud est in bñficijs quādo nō pnt renūciari nisi in manibus eius qui hēt potestatē destituēdi vt s.co.tit.c.admonet.& in c.qđ in dubijs.Aliud in ceteris rebus. & hæc est vera sol.vel dic φ hęc renūciatio tacita nō fuit mera: sed habēs ī se arbitriū boni viri:φ ponere in se manibus alicuius significat bonū virū.vt no.ff.de arb.l.pe.¶Nos enim dicimus qđ vbi lex cōmittit aliquid in arbitriū, semper intelligit cā cognita arbitrādo: vt no.ff.de trāsa.l.cū hi.§.pe.& ibi per Bar.¶Et iō dico qđ si dat po testas arbitratori de iure & de facto,intellige quo ad ordine,sed nō
a quo ad causam,quin cā arbitramētaliter cognita debeat arbitrari: nō qđ possit donare.i.gratiā facere : qa facere gratiam pertinet ad principales nō ad ministros vt d.l. cū hi.§ si ptor.ff.de trāsa. & l.pro hibere.§.plane.ff qđ vi aut clam.¶Et ideo arbitramentū latum sine vlla discussione cause est ipso facto euidenter iniquum ,& debet corrigi officio superioris.& ille intelligit superior qui habet cognoscere de ꝯtu inter partes:nā ille similiter de officio implorato cognoscit:qa hoc ex ꝯtu venit.argumēto.d.l.cū hi.§ trāsactiones ali mētorū.& qđ ibi no.per Bar.& ff.de edē.l.prętor.§.his etiā.& l.si qs ex argētarijs.§.rationem.in fi.¶Modo hic cōsidera.nā licet canonica sit iā posita in substātia:tñ eius executio adhuc est in obiectiōe. cum igit per redditionē literarū tollat obiectio, vr qđ hoc solū debeat sufficere canonicis: nec est quid nouum qđ aliqs habeat dñiū & tamen nō possit petere possessionem. nā hoc bene pōt operari pactū de nō petendo.vt no ff de pac.l.cū fundum. & ideo videtur qđ hoc nō solum fuerint scđæ literæ mandati sed scđa gratia quia prima non poterit ad executionē mandari propter taciū pactum
3 de non petendo.vt ff.de pac.l.ij.¶†Dicimus qđ redditio chirographi hēt in se pactū:qa aliàs nullam . cōferret vtilitatē secundū Inn. Azo.& Bul.Vel quia substantia debiti continetur in instrumēto significatiuè siue per modū demonstrationis:licet instrumētum nō sit de substātia obiectionis nisi qñ cōtrahitur in scriptis:qa nō erāt aliter ꝯturi nec inuicē fidē habituri.vt no.C.de fide instru.l.ꝯtus. & ff.loca.l.item quæritur.in fi.& ff.de pig.l. ꝯhit.& ff.de edend.l.quidam.§ nūmularios.¶Talia igit sunt significata quales modi significandi:& talia sunt contenta qualia declarant per cōtinētia.¶Quo ergo rñdebis ad ꝯrium? nā si dicis ideo nō nocere:qa frustratus est in spe:ista rō nō videtur bona vt no.ff.de cōd.ob causam.l.j.§ quā quā constet.nisi enim spes habeat aliquā ordinationē præcedentē, nō facimus in spe aliqđ fundamentū.Sed dicas qđ ista spes fuit expressa per partes in ipsa redditiōe chirographi:& iō cū fuerit subin tellecta ab vtraq; parte defectus speciei resolutionē inducit. vt plenè legit & no.ff.de cōd.ob causam l.j.§.si parendi.& l.si extraneus. & l.qđ seruius & ff.de cōdi.indebi.l.damus.¶Vltimo no. qđ man
4 datum procurandi includit mandatum faciēdi per se.ff.si cer.pet.l. si.§.si ff.de leg.j.l.si hæres iussus.Not.hic Bern. qđ de falso consilio quis dēt puniri:qđ est verum,nisi ille cui consulit,esset sciens.nam scienti non committitur dolus: propterea non debet credere suasionibus aduersarij. ¶Illud scias qđ consulens nunquam tenetur nisi de dolo qa nec dr cōsiliū sine aio vt C.de fal l.nec exēplū ff.de verb.signi.l.sępe..in fi.¶Nos dicimus in feudis qđ nō pōt renunciari nisi in manibus dñi,vel agnati cuius interest vt in c.j.de vasal. decrepi.ęta.ibi dū dicit, beneficiū suū in manibus dñi refutauit. & in c.j.de alie.feu.paterni ibi dū dicit,nō est libellus sed quasi refutatio. ¶Ex his surgunt duę tales conclusiones: vna fm Host extra de cōsti.c.quæ in ecclesiarū.in fi qđ licet in tit.de vasal.qui ꝯ ꝯstitutio lotha.c.j.dicat qđ vasallus pōt refutari sine dñi volūtate : intellige qđ in præsentia& cōsensu dñi resultet.nā pręsentia dñi posset eum trahere ad ꝯsiam opi. Alij dicūt qđ satis dr factum in pręsentia,si dño notificet per nunciū vel per literas.Item si pōt fieri dño inuito:ergo & dño ignorāte.vt no.ff.de acqui.hæred.l.si quis mihi bona.§.iussum.Sed opi.Hostien est multum naturalis & honesta. ¶Considera qđ ꝯtus qñque est causa iuramenti.¶Qñq; iuramen
b tum est [b] causa ꝯtus. Primo casu sublato cōtractu tollitur iuramētū.Scđō vero casu nō:qa semp id qđ est principale valet: & cū hoc adiunge φ iuramētū fidelitatis est causa inuestituræ solēnis:& ideo licet vasallus renūciet inuestituræ nisi renūtiaret ꝑpter malitiam dñi,videt qđ teneat ad obseruantiā iuramēti.vt no.ff de pact. l.si cōuenerit.cōiuncto.c.j.quid pręce debe inuesti.an fideli. col x. Considera.istud est verū fm cōes iuris regulas: sed fm consuetudines feudorū quæ tacite videntur inesse,oportet te stare illi ca.de vasal.qui cōtra cōstitutionē lotha.quia ab vtraq; parte semper videt tacitē actū,& intellectū vt stetur consuetudini:qa cōsuetudo est altera

ADDITIONES.

a Vide Aret.latè & subtiliter in c.dilec.de iudi.& vnum dictū Bald. relatū per Alex.in l.si constante.in xij.colū.ff.sol.ma.ver.dicit φ est incognitum:& quæ super Alex.scripsi.
b ¶ Vide etiā quæ scribit Bal.in l.hæc scriptura.& ibi Mod.ff.de cōdi.& dem.

tera natura vt ꝟ. loc.l.licet.¶ Alia conclusio est qđ refutatio potest
fieri in manibus agnati:& ideo si sumus duo agnati, qui habemus
feudū antiquū ego possum alteri renunciare partem meā Et si ven
do ei nō reuertitur feudum ad dominū:sed ego de medio eximor
& agnatus possidet iure agnationis & nō iure vēditiōs:qa venditio
aperit feudū dño ſm propriā naturā venditionis feudi. vt in ca.j.§.
deniq3.& §. si vasallus. quæ fuit prima cā benefi.amit. ¶ Et ex hoc
sequit̃ alia talis cōclusio qđ agnatus cui venditur dēt esse ꝓximus:
alſs vēdicaret alius agnatus proximior:nō dico dñs.& est rō,qa pro
ximior agnatus pōt ratificare & aperire viā agnato sequēti ¶ Et
hoc videt̃ facere tacite eo ipso qđ feudū nō aduocat.ꝟ annū a die
sciētiæ,vt in c.Titius si de feu.fue.cōtro.¶ Sed nūquid ista habeant
locū inter emphyteutas.Dico qđ sic,si ē inter eos locus iuri accre-
scēdi,alſs nō vt no.ff.de transa.l.cū hi.§.si vni.ſcđo rñso.diuidere tñ
inter se possunt:qa hic est status implicitus cōioni. nam ex cōione
surgit diuisio etiā necessaria.vt ī.c.oēs filij.si de feu.fue. cōtro.col.
5 x.& in c.j §.pro marchia.de ꝓhi.feu.alie.p Federic.¶ †Itē feudata-
rius pōt infeudare.vñ marchio comes.capitanei possunt infeuda-
re aliqua q̄ sunt de suo feudo:& quāto magis feudū per infeudatio
nem degradat̃,tantomagis noīe diminuitur:& ideo tria sunt noīai
maiores,minores,& vasallum:vt no.in ti.qui feu.dar pos.c.j.Sed m
rum videt̃ nā cū feudatarius habeat vtile dñium tm̃:ergo si alteri
infeudat transfert omne ius qđ hēt:qa sicut non inuenitur seruitus
seruitutis,ita nō inuenitur vtile dñium vtilis dñij:vt no.ff.cōmo.l.
si vt certo.§.si duobus vehiculū.& ff.ad Treb.l.ex asse.¶ Sed rñdeo
qđ hoc est statutū. in fauorē principū qui habent directum dñiū:
quāq̄ eīn vasallus vasalli nō sit eorū vasallus,vt no.in Spec. de feud.
tñ hoc est verū nisi in subsidiū:& ideo est statutū qđ nō possit infeu
dari nisi ei qui feudū seruire possit.f.ſm qualitatē feudi & ignobili-
tatē vt in c.j.§.ex eadem de lege corra.col.x.Nūc nō oportet qđ si
illustrissimus comes virtutum habeat feudū & vult infeudare vnam
vil.ā qđ infeudet vni alij comiti virtutū:qa nō reperit̃:sed qđ infeu
det ei qui ſcđm qualitatē ꝑsonę suæ & villæ possit facere seruitia cō
sueta,ar ff.de trāsac.l.cū hi.§.in persona.& ff.de duo.re.l. nemo est
qui nesciat.& iō nō posset sibi infeudare corpore vitiato etiam nō
à natura sed casu,nisi vitium superuenisset post cōcessum feudum.
¶ Descēdētes vero bene succedūt.vt inst.de h ere qua.& dif.§.sui.
& C.de cura.furio.l.fi.¶ Sed agnati trāsuersales nō succederent iu-
re agnationis si natura eis officit qa tale impedimentum fingit eos
nō genitos cū in rerū natura nunq̄ habuerint habile principium: se
cus si ex accidētibus preter eorū culpam.ar.ff.de sta.ho. l.qui furere.
& ita dēt intelligi.c.primū,an mutus surdus vel aliter imperfectus.
col.x.¶ Et vide qđ ibi scripsi & qđ ibi dicit paternū,expono.i.anti-
quum:qa non loquit̃ in filio necessario hærede vt in c.j an filius vel
6 agna.defun.col.x.¶ †Dicit hic Bern quod vbi deficit actio, iudicis
officiū est implorādū.qđ est verū qñ reus siue aduersarius locuple
taret̃ cū aliena iactura.vt ff.de offi.præsi.l.illicitas.in prin.& ff.de pe
ti hęre.l.plane.& l.fi.Vel qñ reus nō potest cōueniri rōne patriæ vel
dominicæ potestatis.vt no ff.ad Treb.l.imperator.& ff.dę alimen.
legat.l.si seruos.ad custodiā templi.vel qñ in tali iudicio non est pro
priè aliquis reus.vt no.ff de an.le.l.quintus §.fi.¶ Et dicit Accur.ꝙ
iudicis officium potius consistit in facto quàm in iure. i. obiectio.
ne.vt sing.no.insti.de act.in prin.& iu secundo responso.

CAP. VIII.

1 *Priuatur quis aliquando iure suo per actum etiam inualidum.*
2 *Renunciatio quæ fit non in manibus superioris an repellat renunciantem ab agendo.*
3 *Renunciatio quæ valet in iudicio valet extra iudicium.*
4 *Renuncians an perdat possessionem per renunciationem quæ non tenet.*

1 QVòd in dubijs. †Etiam per actum inua-
lidum aliquando quis priua
tur iure suo.h.d.¶ Et duo facit: primò factum redargu
nit:secūdò punit.secūda ibi,licet ¶ Casus.quidam renū
ciauit bñficio suo ī manu laici.i.regis.& postea recepit illud ab ip-
so:q̄rit̃ qd iuris.Rñdetur qđ talis renūciās est tali beneficio priuan-
dus.i.spoliādus per sñiam:non eīn tenuit renunciatio.¶ Not.quod
id qđ nō tenet,īducit priuationē bñficij.¶ Op.qa ex eo qđ non te-
net quis nō punitur.vt not.C.si manci ita fue alie.l.ea quidē.¶ Sol.
dicit gl.qđ quędam desiderant iuris efficaciā,& tunc non punit̃ il-
le qui fecit de facto:quædam desiderant simplicē culpā,& tunc pu
nitur,quia transgressor est legis.ita not.illa gl.singularis. C.de epis.
2 & cle.l.si quis non dicam rapere.¶ †Quæro vnà cum Ber.nunquid
renunciatio quæ fit non in manibus superioris repellat renuncian-
tē?ab agēdo & dicit gl.qđ sic sed nō repellit superiorē vel eccl'iā à
vendicando ipsum.Tu dic qđ si talis renunciatio est facta in mani-
bus laici,& statum est in finibus renunciationis, qđ iste non perdit
beneficiū:quia text.requirit duo copulatiuè:scilicet qđ renuncia-
uerit,& de nouo susceperit. ¶ Item requitit tertitium. scilicet. qđ
sponte:secus si per metum.vt not.ꝟ.qđ me.cau.c.ad audientiam.
& facit.ꝟ.eod.c.fin.& qđ no.per Archid.ꝟ.de offi deleg.c.de libera
3 tione.& ꝟ.de renun.c.si te.lib.vj.& ibi vide.¶ †Dicit Accur. quod
renunciatio quę valet in iudicio,valet extra iudicium: & econtra
secus in confessione.ista est gloss.singu.C.de repu.hæredita. l.sicut
¶ Sed nunqd in acceptatione denunciationis est opus voce, acce-
a ptātis:an vero videat̃ acceptari ipso iure, & eo ipso qđ tacet? dicit
gl.& no.sing.qđ non sufficit silentiū.vt C.de repudi.hære.l.suus hę
4 res.¶ †Dicit Inn.qđ per renunciationē q̄ nō tenet,renuncians per
dit possessionē.Ioā.An.ff.de acq.hæ.l j.& ff.de acqui.pos.l.j §.si vir
vxori.& l.si qs vi.§.differētia. quod nō credo verū:qa ipse nō tā pos
sidet quā possidet̃.vt no.ff.de cap.& postl.reuer.l.cū duo.Sic pater
vel filius nō pñt renūciare quasi possessioni paternitatis vel filiatio
nis.Ista non est bona similitudo: quia possessio inter patrem & fi-
lium esse de iure naturali.& ideo est apud filium ēt infantē versus
patrem eum vt filiū tractantē.sed possessio bñficij nō est iure natu
rali.¶ Et nota qđ Bar.tenet opi.Inno.sed mihi nō vr̃,vt dixi:qa ista
possessio est introducta gratia vtriusq;.s.canonici & ecclesię & iō
potest renunciari nisi in legitima manu per vim tñ posset expelli.

ADDITIO.

a ¶ Vide alleg.per Ias.May.in l. postq̄ litig.C.de pact.ij.col.& ibi ad ista dicta Bald.hic.

CAP. IX.

1 *Maior qui perdidit dignitatem descendere potest ad minora.*
2 *Papa succurrit illis qui propter inimicitias non possunt morari ibi.*

AD supplicationem. Papa cōcedit licē
tiā cedendi epo q
sine mortis periculo in ecclesia sua morari non pōt.h.
d.Et diuiditur in tres partes. Primò ponit renunciatio
nis admissionem. Secūdò cām.Tertiò subdit quandā prouisionē.
Secūda ibi,eo qđ.Tertia ibi,ne vero.Item tertia ps subdiuiditur in
ddas:qa primo ponit cām prouisiōis. Scđò subdit ipsam ꝓuisionē.
Scđa ibi mandamus. ¶ Casus.archiep̄s Ragusinus petijt à dño Pa-
pam licētiā cedendi:qa ibi securè nō poterat morari ꝓpter mortis
periculū. Papa dictā cessionem admisit:tandē Eboraceñ.archiep̄s
de consensu regis cōtulit ei quoddā beneficiū.Papa mādat ꝙ ad su
stētationē ipsius sibi dictū beneficium cōseruet̃, ita tñ qđ obediat
archiep̄o Eboracēsi.& ep̄ale officiū ualeat exercere tñ sine usu pa
1 lij.¶ †No.hic qđ maior q ꝑdit dignitatē pōt descēdere ad minora.
Tu dic qđ archiep̄s iste remansit nihilominus ep̄o quo ad dignita-
tem sed nō quo ad administrationē & hoc no.dicit istud capitulū.
2 ¶ † Item not. quod Papa succurrit illis qui propter inimicitias non
possunt morari ibi: secus si propter suū maleficiū qa reatus omnē
honorem excludit.vt l.j.C. vbi sena. vel cla. & qa decet sceleratos
in anxietate viuere,& in paupertate mori:vt ff.deposi. l.bonafides.
¶ Quæro quid est dictū ad sustentationē,vtrū p hæc uerba, sit inti-
tulatus,an uero sit quædā ꝓuisio facti.& qd si plus est in redditibus
q̄ sit necesse ad sustētationē? ur̃ eē datus titul⁹ possidēdi ī uita sua.
ut no.ff.de alim.leg.l.4.& ff.de transac.l.cum hi.§.si uni.& ff.de au-
ro & argen.le.l.spēs.ff.de dona.l.donationes in cōcubinā.& spās.ff.
de usufruc.l.ꝓculus.¶ Dicit hic Ber.quod propter pestilētiā aëris si
cut ꝓpter periculū mortis dēt admitti cessio: qđ est uerū ubi est ꝑ
petua pestilentia,uel longo tp̄e duratura,ut in Sinigalia & Comacc
chia.¶ Ex hoc inferas qđ non cogit̃ quis acceptare tutelā si ipsum
oportet ire ad locum aëris pestilentialis.¶ Itē no. qđ citatus ad talē
locū non dr̃ citatus ad locum tutum:& ideo non tenetur cōparere
¶ Quærit hic Io.And.utrū par pari pręstet reuerentiā,& obdiētiam
diuersis respectibus? & dicit qđ hæc q̄stio est diu uentilatata inter
patri archam Antiocenū & archiep̄m Nicusiē. Tu dic qđ hoc pōt
esse diuersis respectibus:ut ff.de in ius.uoc. l. sed si hac.§.si libera.&
ff.si cer. pet.l.eius qui in prouincia. in fi. ff. de manu.l.apud eum.
¶ No quod archiepiscopus qui renūciat archiepiscopatui,eoipso
de archiepiscopatur:secundum Host.

CAP. X.

1 *Prelatus cuius electio non fuit canonica,an cedere teneatur.*
2 *Papa non stat conscientiæ volentis cedere,sed rationi.*
3 *Remittuntur quibusdam peccata per in integ.resti.*
4 *Irregularitas quot modis dicatur.*
5 *Bannitus an sit infamis.*
6 *Irregularitas communis est ex constitutione.*
7 *Spurius est nomen generale ad omnem natum ex dannato coitu.*
8 *Persecutio extrinseca & intrinseca qualiter diffiniatur.*

NIsi cum pridem. Ponit & exponit sex
causas,& sex casus pro
pter quos ep̄i possunt petere licentiam cedēdi: & Papa
concedere cōsueuit;alſs nec peti nec cōcedi dēt.si dicat
etiam

ēt e͞ps qđ humilitatis spiritu ductus velit transire ad monacha tū.
Io.An.& sunt quatuor ptes principales. Primo reprobat has duas
cās cedēdi.s. zelum melioris vitæ & humilitatē. Scđa ibi, intueri
assignat sex cās cedēdi. Tertia ibi, verum. reprobat alias cās cedēdi
s. ociū, laborem, inspirationē, & his similes, pbās id authoritatibus,
& rñdens ad id qđ opponi posset de Marta. quarta ibi, monemus,
cōcludit. ¶ Casus literalis est planus: qa archie͞ps Calaritanus sępe
petijt à dño Papa licentiam cedēdi & renunciandi: dicens qđ vole
bat transire ad frugem melioris vitæ, & qđ volebat viuere in humi
litate & non in prælatione. Papa dicit qđ ipse nō est sanctior q̃ Hie
ronymus qui recusauit fieri baiulus verbi Dei: tandem prædicandi
recepit officium. item dicit qđ non est humilitas velle sequi animi
sui motūm: immo est pertinacia & duricies cordis. in secunda par-
te ibi, intueri te: nominat sex causas cedēdi, & prima est cōscientia
criminis, non cuiuslibet; sed dumtaxat illius propter quod ipsius
officij executio post peractam pęnitentiam impeditur. Secunda
causa est debilitas corporalis, non tñ omnis debilitas, sed quæ red-
dit eum inutilem ad pastorale officium exequendum. Tertia causa
est defectus scientiæ & non qlbet defectus scilicet qñ ppter igno-
rantiam ignorat qualiter populum regat. quarta est malicia popu-
li. i. duritia cordis & inobedientia, ita qđ in populo non potest pfi-
cere verbū Dei. quinta est pro graui scandalo euitando, quod aliter
sedari non potest nisi e͞ps petat, & obtineat cessionem. Sexta est p
sonæ irregularitas. s. super qua nō consueuit dispēsari, vt bigamia.
Sed si aliquis est illegitimus, tamen hoc est occultum, & non tenet
cedere: quia hoc consueuit dispensari. nam venia digni sunt illi q
alieno morbo laborant adhibita tamen distinctione inter nothos
& manzares naturales & spurios: quia citus dispensatur cū in vno
quàm cum alio. Deinde in ver. verum. dicit qđ ppter alias causas
non potest peti cessio qa nō est discreta petitio: puta si vellet esse in
ocio vel velit euitare labores, aut incursus persecutionis quoniam
non debet propter hoc dimittere sponsam suā. Postea respondet
tacitæ obiectioni qđ vbi spiritus Dei, ibi libertas: quia hoc non est
secundum spiritum dimittere tantā sponsam. & si dicat q̄ hoc est
sibi celitus inspiratum. Respondetur quod nescit qđ ista inspiratio
sit celestis. Subsequenter dicit qđ si virtutū flore refulgeat, & cha-
ritatem ad populum non habeat, nihil habet. Item subdit, qđ si di
cat, qđ Maria optimam partem elegit, q̃ nō aufertur ab ea: tamen
Maria fuit magis fructifera & magis vtilis. & qđ ipse potest esse si
mul contemplatus & actiuus, exemplo Moysi: quapropter facili-
us indulgetur vt ascendat monachus ad p̄sulatū quā præsul ad mo-
nachatum descendat. Postremò dictum e͞pm monet, & ipsum suæ
cōscientiæ dimittit non conscientiæ abusiue sed salutari. Alioquin
cedendi licentiam & volatū sciat sibi pęnitus interdictū. ¶ Quærit
hic Ber. vtrum episcopus ex conscientia possit renunciare sine pa
pæ licentia? & dicit quòd non ex quo habet titulum quo ad cōmu
nem opi. qđ est valet not. dignum. Secus si esset intrusus omnino:
quia nec quantum ad opi. nec quantum ad veritatem titulum ha-
bet. Bern. ¶ Considera quod interdum quis est tacitus intrusus vt
ille qui habet figuram esse: tamen non habet efficacaim esse. & iste
non potest cedere sine licentia dñi Papę. vt no. j. e. §. personæ. ver.
vt pote. Puta illegitimus qui fuit electus & confirmatus tacito
de sua illegitimitate. Quidā vero non habet esse, nec figurā esse, vt
quia nunq̃ fuit electus nec confirmatus, & iste propriè non dicitur
cedere, sed recedere: idem est in eo qui fuit extrusus per sententiā.
nam iste non habet esse nec figuram ex quo remotus est illo actu.
arg. ff. de solu. l. dispensatori. ille ergo qui non est prælatus, nec re,
nec nomine, nec cōmuni opinione, & tamē possidet, vel quasi, iste
ppriè dicitur intrusus. ¶ Omnes eñ intrusi sunt prædones, & eo
rum possessio non est cum titulo nec figura iustitiæ. & iō nō perti
net ad iudicij actiui vigorem. vt no. ff. cōmuni di. l. cōi diuidundo.
§. inter prædones. nā maximus prædo est intrudēs se in ecclesia vel
officio. & falsus prælatus vt not. in l. falsus. in princip. ff. de fur. & l.
q noīe. ff. de fal. Et iste potius dr incubator quā possessor. vt not. C
de fun. & sal. rei dñi. l. si quæ loca. lib. xj. Nec prodest intruso longa
inculcatio nec colorata precatio, nec per potentiam neq; furtiuè:
vt not. de fund. limi. l. hyberianus. lib. xj. ¶ Sed quęro an in dispen-
satione cum isto sint citandi qui eum de facto elegerunt. Dicit In
noc. qđ non: quia non debet conqueri de dispensatione cū ipsi fue
runt causa originaria ipsius & superiorem ad dispensationem pro
uocauerint ſm Inno. qđ est notandum. ar. C. de reb. cre. l. generali-
1 ter. §. j. ¶ † Sed quæro an prælatus cuius electio non fuit canonica,
cedere teneatur? not. per Compo. s. de elec. c. qđ sicut. in j. gloss. in
ver. Item quærit. & per Archid. in c. si cui. in glos. quid sit confirma
tio. eodem titu. lib. vj. & Hostien. j. de accu. c. prælatorum. Et dicen
dum est qđ cogit cedere: qa cōtra ius publicū tenet cedere. ff. de iu
sti. & iure. l. j. §. publicū ius. dūmodo constet in figura iudicij. Et ha-
bemus simile ī interdicto ne qd in loco sacro, qđ est phibitoriū &
restitutoriū. ff. de inter. l. ij. §. interdicta autē. ¶ Quæro cū Ber. quæ
sunt illa crimina quæ post pñiam impediunt executionē ordinis.
Gl. dicit qđ inter cętera est homicidium. Et no. qđ vbi beneficium
cedat & renunciet nō est priuatus ppter homicidiū vt hic ait Ber.
& no. per Inno. j. de conces. pben. c. cū nostris. ¶ Fallit in vno casu
in quo est ipo iure priuatus. s. qñ facit aliquem assassinari. vt in ca. j.
2 de homi. lib. vj. † No. hic in hoc ver. forsitan. qđ Papa nō stat con-
scientiæ volētis cedere, sed magis stat rōni. & sic est ar. qđ erronea
cōsciētię non obligat ad peccatū. ¶ Est aūt cōscientia animi motus
sibijpsi persuadēs & sese cōcernēs: vt patet hic in fi. istius. c. ¶ Quid
si testis dicat ita, dico vera esse secundum cōscientiā meam, vel iu-
dex dicit ita, scutus conscientiā meam te cōdemno vel te absoluo.
respondeo nō ualet ut in §. sacramenta. de consue. re. feu. col. x. &
ibi notaui. ¶ Quæro q̃ est rō quare q̄dā sunt crimina q̃ impediunt
etiam post peractam penitentiam officij & ordinis executionem,
& quædam nō respondeo enormitas ex qua remanet perpetuum
3 sigillum, ignominia vel indignitas perpetua. & hæc vera. ¶ † Et not.
quod quidam sunt quibus remittuntur peccata per in integr. rest.
vt no. C. de sen pas. l. j Quidam sunt quorum teguntur peccata per
dispensationem. vt no. j. de iudi. c. at si clerici. Quidam sunt qui nū-
quam manent sine lepra, vt hic, si reperitur alicuius condemnatio
cancellata vtrū remaneat infamis. vt not. ff. de procur. l non solum
§. fin. per Barto. Dicit lex ciuilis qđ inter hos leprosos sunt periuri
contra imperium vel rem publicam. vt in auth. iusiuran. qđ presta
ab his. §. j. col. ij. ¶ De alijs vero periuris no. in l. qui cum uno. §. j. ff.
de re mil. & j. de test. c. testimonium. & ff. de inf. l. Lucius. ¶ Dein-
de not. istam distinctionē inter debilitatē & debilitatem, & inter
infirmitatem: & infirmitatē: ut no. ff. de re iudi. ¶ Sed nunquid ra-
tione podagræ uenia cōcedatur? & dic qđ hæc oīa ad arbitrium iu
dices pertinēt. vt l. podagrę. C. qui morbo. libr. x. & sufficiunt infor
mationes summariæ ut not. ff. de procur. l. in causæ. §. hoc autem.
a ¶ No. tex. qui dicit[a] moralis maturitas in senibus esse solet. ¶ Not.
in §. pro defectu. qđ in episcopo requiritur scientia eminens, tamē
toleratur sciētia competens: sed nihil sciens etiam si episcopus sit,
debet deepiscopari. simile de excu. tut. l. sed reprobari. ¶ No. illud
uerbum, scientiam repulisti, & ego te repellam ne sacerdotio fun
garis mihi. ¶ No. in uerbo, propter malitiam. dicit Ho. qđ in Viter
bio ita cardinales fuerunt arctati ad electionem Papæ, qđ ipse re-
nunciauit uoci ea uice. & quęrit postmodum utrū talis renūciatio
ualeat & dicit qđ non: qa electio Papæ est de iure diuino cui nō p̄t
renunciari. ergo ſm eum cardinales habent potestatem eligēdi Pa
pam de iure diuino: qa si potestas electiua est de iure diuino, & illa
sit attributa cardinalibus, posito qđ ista attributio non esset de iu-
re diuino, tamen res attributa est diuini iuris sicut Petrus non est de
iure diuino: & tñ sacerdotiū Petri de iure diuino: & sic non persona
sed eius qualitas. Io. An. an remittit ad c. ubi periculum. de ele. lib.
4 vj. ¶ † No. in §. pe. de irregularitate de qua quot modis dicatur, po-
nitur hic per Ian. qui dicit qđ pluribus modis dicitur irregularitas.
Tu dic qđ irregularitas est passiua prohibitio ab his quę sunt ordi-
nis & officij; & quędā est negatiua, ut si qs nascatur spurius. nā ex cor
rupta radice oritur uitium qđ inhibitū est sine culpa nascentis. & iō
pet eius pñiam non purgatur qa nec pęnitere pōt, qui nō pecauit.
Simile ē in corpore uitiato qa ibi nō peccat aīa s; natura. ut no. j.
de cor. uitia. ca. ij. & in c. an mutus uel surdus uel alr imperfe. col. x.
b Quædam est irregularitas[b] proueniens ex delicto, & hæc est du-
plex: qa quędā prouenit ex sñia, qđ de diffinitiua intellige. nā in in-
terlocutoria nō irrogat irregularitatem. ar. ff. de infa. l. quid ergo. §.
quātū. & l. ob hęc uerba. Tu adde nec sñia arbitri, q publicè condē-
nauit aliquē de furto. ar. in d. l. qd ergo. §. ex cōpromisso. nec ēt cō
fessio facta corā arbitro: qa cuius sñia nō infamat, ibi ɔfessio facta
corā eo infamiā nō irrogat. ¶ Et iō dicebāt antiqui doctor. iuris ci-
uilis, qđ sicut sñia inquisitoris q inqrit ɔ ius cōe ex forma alicuius
statuti, uel ex aliquo singulari rescripto principis non infamat: qa
extra ordinē lata & ultra ius commune. ita nec ɔfessio facta corā
inquisitore. isti dicebāt uerum per aliā rationem, qa in crīali ɔfes-
sus non hr pro condemnato ergo confessio non infamat qa uerba
edicti non patiunt eo qđ de condemnato lex loquit et ista est ra-
tio dñi Bar. in l. ictus fustium. ff. de infa. Sed glo. ac. dicit ibi ɔrium.
¶ Itē Bart. de sñia lata p inqsitorē est in ɔria opiniōe. s. qđ infamet,
ut ipse no. ff. de pu. iu. infamē. dummodo ferat ɔ p̄sentē. Secus si ɔ
absentē, p quo nemo cōparuit. nā si ubi cōparēte pcuratore nō in
famatur. multo magis non infamat nemine comparente ex quo se
quitur quod banniti ex contumacia non sunt infames, nec remo-
uent à publicis actibus: ut ipse not. in d. l. ictus fustium. ubi uideas.
5 ¶ † Tres enim rationes possunt assignari quod bannitus non sit in-
famis. Primò, quia processus est extraordinarius, et banum est q̄-
dam interlocutoria: et cum sit lata in absentem non potest infa-
mare

ADDITIONES.

a ¶ Moralis maturitas in senibus esse solet. vide vnum dictum sancti Augusti-
ni relatum per Decium in l. cum ad. ff. si cer. peta.

b ¶ Vide extēsę scripta per do. Maria. de Se. in sua repe. c. ad audien. de homi.
colum. v.

mare ex gñe penæ: quia oportet quod illa infamia tangat corpus. Secundo qa nullo iure cauet. Tertiò, qa causa non est cognita, sed con ficta. & vide qđ dixi in ti. hic finit lex, deinde incipiūt consue. regni. ca. domino guerrā. col. x. Sed cum sint infames infamia facti, videt qđ ad nouos honores non possint aspirare. vt not. ff. de sena. l. cassius. ¶ Venio ad tertium casum, & dico qđ est quædam irregularitas, quæ irrogat ipso facto, vt per bigamiam, & forte sufficit qđ sit bigamus quo ad communem opinionem gētiū, l. alterū ex matrimonijs nō tenuerit: qa eius ꝓmotio esset cā mali & ꝑniciosi exēpli. ar. d. l. qđ ergo. §. cum aūt. & c. j. de spon. li. vj. qđ non credo: qa
6 alterū non est sacramentū. ¶ †Illud nō omittas, qđ dicit Inno. qđ cōis irregularitas est ex constitutione vñ sup omni irregularitate Papa potest dispēsare ēt super bigamia. ¶ Et licet apostolus ostendat Papę qđ facere debeat, non tñ ostēdit qđ facere possit. vt ff. de legib. l. princeps. qa ptās clauiū est talis & tāta, qđ nō recipit interpretationē restrictiuam. & ista est intentio Inno. notabilis & vera. deinde vides hic de ista dictiōe vsq; ibi dum dicit vsq; in tertiā & quartam generationē. ¶ Consueuit autē dubitari vtrū ipse qui primordialiter peccauit, ꝯnumeret. ar. qđ sic: qa est extremū sine quo nō ꝑt esse: hoc. in auth. de non alie. §. emphyteusim. incipit eñ numerus à stipite includendo stipitē, vel forte non ꝯnumerat propter id qđ sequitur in his oderunt me. ista enim limitatio non cadit respū eius qui fuit origo peccati: qa de eo demonstratio est: sed respectu posteriorū qa conditionalr̄ loquitur. est aūt ꝯditio de futuro quæ non ꝑt intelligi de præsenti esse vera vel falsa ut no. ff. de le. 3. l. nu p. ¶ Sed qđ est qđ dicit in his qui oderunt me. rñ. qa magis puniuntur eo qđ sunt imitatores parentum. ¶ Et sic peccatū patris aggrauat delictū filij iuxta illud, maiorū tuorum exēpla tibi ꝑiudicant. ut not. C. de cohar. l. si coartalis. lib. xij. ¶ Et est arg. qđ originale peccatū parentū augeat delictū posterioritatis, q̄ intus se tenet. ¶ No. literam q̄ facit differentiā inter manzeres, q̄ sunt ꝓprie filij meretricū publicè prostitutarum, & spurios q̄ sunt nati ex duobus ligatis; vel altero; & simplices naturales ex concubina in domo retenta: & nothos. i. incestuosos cū oībus tñ istis princeps dispēsare ꝑt. s. imperator in tpalibus. & Papa in spūalibus. ut no. ff. de ritu. nup. l. q in ꝓuincia. §. diuus. & plenè dixi in c. naturales. si de feu. fue. contro. col. x.
7 †Ego dico qđ hoc nomē qđ est spurius, est nomē gñale ad oēm natū ex dānato coitu, nec ē necesse qđ aliter exprimat qualitas illegitimitatis. vt no. in c j. de filijs pres by. lib. vj. in nouella. dicit tamen hic Io. An. in nouella, qđ large loquendo ille qui est natus ex aliqua fanticella extra domum, dr̄ naturalis. Io. An. ergo si legitimatus est tanq̄ naturalis, valet legitimatio propter gñalē ꝯsuetudinē loquendi qđ est ualde notabile. & habui de facto. ¶ Nota. in §. ucrum. quod postulatio q̄ non est discreta, nō dēt admitti. ¶ No. insuper de libertate arbitrij. sciendum autē est qđ in aīa est illius luminis executor lumen intellectus. & rō. i. & ꝯscientia q̄ est repressio malæ uolūtatis, & volūtas q̄ eligit liberè. hēt aūt cōscientia se ad libertatē sicut sal. itaq; Deus dedit homini libertatē liberi arbitrij cum grano salis. i. cōscientię. Cōsciētia eñ si non est erronea, vice speculi fungit & ostendit te tibi. Et iō ista duo vocabula simul iungunt. s. liberum & arbitriū. nā hæc vox arbitriū, semper bonū vel ęquū significat. vt no. j. de ꝑben. c. nisi essent. & j. de iureiu. c. quintauallis. & ff. de ope. lib. l. si libertus ita. & ff. de transa. l. cū hi. §. vult igit. & §. si prætor. & l. j. de leg. ij. & ff. pro soc. l. si societatem. §. arbitrorū. cū sua materia. ¶ No. illud ver. desipis, si sic sapis. Item not. illud verbum virtutum flore refulgeas. Itē not. de charitate dicit eñ Tullius nil hēt fortuna maius quā vt possit, nec natura melius quā vt velit seruare quā plurimos. Io. An. ¶ Dicit Inn. qđ habēs possessionem coloratā non dēt eā dimittere sine licētia superioris. qđ est valde no. dignū. Intellige si hēt eā à principio bona fide ēt per iuris errorem: vt ff. de acq.
8 pos. l. clam possidere. ¶ †Itē not. hic Io. An. post Innoc. de persecutione intrinseca. & extrinseca. Et dicas ꝓ intellectu vocabulorū qđ intrinseca ē præcisa, & quercus furoris q̄ ꝓcedit de corpore ꝓprio clericorū vel subditorū ipsius ecclesiæ: qa totū ē vnū corpus misticū & ista est persecutio intrinseca. Extrinseca aūt persecutio est de foris adueniens, puta à saracenis, vel à tyranno & ꝓpter istā extrinsecam nō est licitū deserere ecclesiā dum possis resistere nisi ad tps donec cesset persecutio. & facit. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. qđ sit latitare, & dic vt ibi plenè. no. ff. loc. l. itē quærit. §. exercitu. & l. si fundus & ff. de dam. infect. l. fluminū. §. seruius. ¶ Nos iuristæ habemus similitudinē in bellis. Nā aliud ē bellū ciuile, qđ est quādo ciues eiusdē populi contra se adinuicē arma sumūt: vt not. in l. j. ff. de cap. & postli. reuer. l. si qs ingenuā. §. in ciuilibus. & in isto bello nō hēt locū fictio postliminij, vel legis corneliæ. neq; captiui fiunt serui capientiū. & de hoc loquit. c. in nostra. j. de iniurijs. Quoddā est bellum de gente ad gentē de quo dic vt plenè not. in l. hostes. ff. de cap. & ꝑostl. reuer. & ibi est sing gl. Et est aliud bellum, qđ gerit contra latrunculos, puta cōtra compagnias quæ destruūt Italiam. Et similiter hic nō hēt locū postliminiū, vł lex cornelia. ut no. ff. de testa. l. q̄ à latronibus. Vnde siue capiant siue capiant possunt captiuè testari & contrahere. tñ qđ ipsis latronibus si mittitur ob turpem causam promittit, nec de iure debet: vt ff. de ver. obl. l. si plagij. & adde qđ no. ff. de neg. gest. l. nam & seruius. in prin. Bal.

C A P. XI.

1 *Episcopus propter crimen ranunciauit episcopatui ad religionem descendens ad episcopatum resumi non potest.*
2 *Notarius propter delictum degradatus regradari non potest.*
3 *Episcopus factus monachus an possit eligi.*
4 *Causa cessante an cesset lex.*
5 *Renuncians ordini an perdat radicem characteris.*

1 **Post translationem.** †Episcopus qui ꝑp crimen renunciauit eꝑatui ad religionē descendēs, ad eꝑatū resumi nō pōt. Secus si renunciauit propter persecutionē vel īfirmitatē vel defectū sciētię, vel simoniam ipso ignorāte cōmisā, vel aliā cām similē. h. d. ¶ Et sunt tres ꝑtes. nā in prima parte ponit postulatio. In scđa motiuū contra postulationē. In tertia committit. secunda ibi, verū. tertia ibi, cum ergo. ¶ Casus. Vacante ecclesia fauentina capitulū dedit liberam eligendi authoritatē cuidā domino Iaco. canonico fauentino, qui in fauentinū eꝑm postulandum elegit quendam Io. cano. sancti Fridiani olim eꝑm sardinensem. petitū fuit humiliter corā Papa qđ dictā postulationē approbaret: Papa examinans personā postulati, & vidēs qđ semel à gradu pōtificali deciderat & ad vitā regularem descēderat, allegabat qđ dicta postulatio nō debebat approbari prohibente concilio cōstantinopolitano, qđ est vnū de quatuor cōcilijs principalibus: q̄ sicut quatuor euangelia catholica venerant. Verba enim concilij sunt hæc. Quicunq; de pōtificali dignitate ad monachorū vitā, & pęnitētiæ locū descēderit nequaq̄ vlterius ad pōtificale resurgat. sed illud cōciliū diuerso mō intelligebāt sapiētes. nam quidā intelligebant in deposito propter crimē, vel qa pęnitentiā dignè agere nō valebat: & iō cedēdi obtēta licētia viā monachalē elegit. Alij dicunt qđ postea resurgere nequit, sed denuo eligi pōt pꝛsertim si renūciauit loco & nō ordini, nec dignitati. Papa vero dicit qđ dictū concilium recipit interpretationē. i. exceptionē. Et iō fallit in quatuor casibus similibus. Primò qñ propter persecutorum rabiē cessit eꝑatui. Secūdò quando propter infirmitatem. Tertiò quando propter defectum literaturę. nam hę causæ nō habent perpetuam rationem prohibitionis. Quartò qñ propter simoniā parentū eo inscio. nam licet ad eandē ecclesiā non resurgat, tñ ad aliā ecclesiā est idoneus. Quintò fallit in similibus casibus in quibus cessat ratio concilij. Tandem Papa cōcludit qđ cū sibi non constet de cā: iō mandat archieꝑo rauenati seu electo qđ informet se, & si repererit qđ nō ꝓpter crimē cōmissum eꝑatui cesserit, & ad vitā migrauit regularē. eius postulationem de eo factā approbet. Sinaūt propter crimen alia persona eligitur qa concilio supradicto fas non est contraire. ¶ No. qđ con
a cilia recipiunt interpretationē etiam si tanq̄ euangelia sint [a] custodenda: nimirum qa leges & statuta non reciperent interpretationem, frustra natura produxisset interpretes & ingenij acutissimi viros, quod fatum est dicere: vt ff. de orig. iu. l. ij. §. his legibus latis. & in auth. qui mo. na. effi. leg. in princi. col vj. & ff. de ritu nup. l. libertū. §. senatus. Et ista interꝑtatio qñq; sumit ex ītellectu verborū: & ita est hic ꝑp illud verbū & ꝑlentiæ locū descēderit. qñq; qa cessat cā impediēs, & superuenit cā ꝑmittēs, vt hic i ver. cęterū. & in ver. itē si qs. Qñq; iō ne lex sit inhumana natura sp dēt trahi ad humanitatē, vt in vers. rursus. vbi expressè determinat ꝯtrium: vt. ff. q̄ & a q. l. ꝑspexit. ¶ Not. qđ exceptio in uno casu porrigit ad similes casus. vt in uer. quāq̄. & et tex. multū no. & facit qđ no. C. de adul. l. ita pudor. et l. j. §. j. ff qđ ui aut clā. ¶ No. illud Vergilij, facilis est descēsus
2 auerni &c. vt no. in l. ij. in fi. C. de liber. & eo. liberis. ¶ †Et ideo notarius ꝓpter delictum degradatus regradari nō pōt ut no. in auth. de armis circa fi. in glo. not. qđ si tabellio. ¶ No. ꝙ ista tria sunt diuersa renūciare loco, puta ecclesiæ Papieñ. vel ordini puta sacerdotij: vel dignitati puta renunciare eꝑali dignitati in gñe. & vide. j. de or. ab epi. c. j. Dicit hic Io. An qđ licet eps renūciauerit, tñ remanet eps in gñe. & sponsus ecclesiæ generalis. Io. An. in nouel. ¶ No. ꝙ quatuor cōcilia principalia habēt vim euangelij. ¶ Quæro qd operet
3 libera cōcessio? Dicit Ber. qđ pōt eligere extra ecclesiam. ¶ †Quæro utrū eps factus monachus possit eligi. dicit Ber. qđ nō: sed ꝯtrium ur̄ qa nō dēt inspici statꝰ q̄ olim fuit, sed præsens: vt ff. de postu. l. cuicorū. §. affinitates. & ff. de re iu. l. sed hoc ita. & hoc tenet Gratian. in c. inspicientes. §. deniq; de elect. li. 6. ¶ Quæro vtrū solus prior possit dare monacho licētiam sine suo capitulo? Dicit Ber. qđ non. tu
4 dic ut in c. si religiosus. §. quia uero. de elec. lib. 6. ¶ †Quæro utrum cessante cā cesset lex. Dicit Bar. qđ sic, si lex est dispensatio: secus si sit ius cōe: qa tūc licet cesset cā remanet iuris authoritas. nec obst. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pa. qa ibi loquit in iure spāli qđ facilius tollit q̄ ius cōe. Sed contra hoc est. ff. de pact. l. qđ dictum. ff. de acq. pos. l. si is qui animo. & ff. de le. 2. l. cum pr. § dulcissimis. & dicit Dy. qđ cessante rōne cessat mens legis: qa ratio & mens idem sunt vt

ADDITIO.

a ¶ Vide de isto dicto per Ias. May. in l. quamuis. ff. de in ius vocan.

vt ipse no.in c.fi.de reg iur.li.vj.qđ verũ est si rõ põt colligi ex ver
bis ipsius legis & sit rõ præcisa.Dicit Io.An.in nouella qđ causa ꝓ-
prie dr̃ causa finalis.Causa.n.impulsiua est causa abusiua.¶Quæro
vtrũ monachus possit renunciare sine licentia domini Papæ. Dicit
Ber.qđ non.¶Quæro vtrum ratihabitio in maleficijs trahatur re-
tro.Ber.hic sentit qđ sic dummodo intra breue tp̃s fiat. & tene mẽ
ti hoc verbũ.Sed disputat hic Ber.an possit dispensari cum eo qui
obtinet bñficiũ interueniente simonia? de quo dic vt no.in Spe.in
5 ti.de leg.§.nunc videndũ.ver.xxiij. ¶†Quærit ẽt hic Ber. vtrum ille
qui renunciat ordini perdat radicem characteris & dicit qđ non.Et
ideo si resumitur nõ reconsecrabit̃ ſm Ber.Dicit Inno.quod Papa
põt dispẽsare ꝯ quatuor cõcilia & apl̃m.Dicit hic Host.qđ aĩa Pa-
pę est in manica Papę,q est supra oĩa cõcilia.Io.An.ergo cũ eo põt
cõmitti vsura & oẽ facinus qđ sit sola authoritate positiua ꝓhibi-
tũ,qđ verbũ magis supbiæ est.vt C. de legi. l.digna vox. ¶Vltimo
no.hic arg qđ si qs semel fuit reprobatus in priuato examine,si tñ
postea diu & bñ studẽdo sciẽtiæ reperit margaritã,põt iterato exa
minari & rõnabiliter approbari.& de hoc est hic tex.satis notabi-
lis.¶Considera quædã sunt q̃ lex nõ ꝓducit in esse sine ministerio
hoĩs,& tũc dẽt probari de nouo superuenisse vt hic. Et q̃dã sunt q̃
nã ꝓducit ex naturæ necessitate,vt hoĩs ætas, & tũc ex ipso natura
li cursu probat̃ nouus status vt no.C.da in inte.rest.mi.l.si te mino
rem.& ff.de exc.tu.l.spadonẽ.§.qui absolutus.& ibi p Dy.dicit hic
Io.An.qđ ille qui fuit repulsus tanq̃ illegitimus si postea est legiti-
matus,non obstat ei res iudicata in noua electione.

C A P. XII.

1 *Licentiam cedendi qui petit ex quo ipsam obtinuit compellitur cedere.*

1 Vidam. †Qui petit licentiam cedendi ex quo ipsam obtinuit, cõpellit̃ cedere. Et hẽt
tres partes.Nam prima pars ponit factum : scđa ponit
motiuũ Papæ: tertia decernit.scđa ibi; sed tñ tertia ibi,
eos.¶Casus,quidam impetrauit cedẽdi licentiã, & ea obtenta ce-
dere noluit dicit Papa qđ compellit̃ cedere: qa si petijt pro vtilita-
te ecclesiæ hoc iustũ est. Si ꝓ ꝓpria salute,idẽ.No.qđ aliquis cogi-
tur renũciare obtẽta licẽtia renũciãdi:& hoc iõ ne illudat̃ papę.Ber.
¶Opp.de.l.is qui.ff.de ces.bo.sed ibi est alia rõ.nã cessio bonorum
põt re integra reuocari: quia nullius interest.ar.insti.man.§.Item si
adhuc.cũ glo. sua.& l.si pecuniã.in prin.ff.de cõdi. ob cãm.Secus si
res nõ esset integra:vt ff.de cura.furio l.cuius bonis.¶Dicit hic Io.
An.quod si iste pęnituit ante obtentã licentiã qđ nõ cogit̃ cedere.
Quidam tñ distinguũt inter procuratorem & nunciũ.vt l.si pater.
ff.de manu.vindicta.ſm Inno.& ff.de cõdi.ob cau. l.si pecuniã.§.si
seruũ.¶No.arg ex ista decre.qđ ille qui est licẽtiatus in legibus co-
gitur doctorari. sed potest dici contrarium quia nemini illuditur.
¶Item no.quod licentiatus ad actum non est in actu,& ideo licen-
tiati non sunt doctorati.Bal.

C A P. XIII.

1 *Iuri suo non renunciat qui gratiæ aduersarij se subiecit.*
2 *Iudex post terminum peremptorium potest differre per duos menses & am plius.*
3 *Sententiam qui cassat, videtur pronunciare contrarium.*

1 Eniens. †Non renũciat iuri suo qui gratię aduer
sarij se subiecit.h.d. Prima pars ponit ap
pellationem impetrãtis,& eius causam.Secunda ipsius
prosecutionem, & auditori dat substantiam. Tertia ip-
sius sñiæ confirmatione.scđa ibi ad quem.tertia ibi,nos igit.¶Ca-
sus.quidã Ioãnes impetrauit lr̃as ad quosdã iudices, vt ei p̃bẽdam
vacantẽ in ecclesia sancti Florẽtij assignarẽt:& cũ dicti iudices vel-
lẽt mãdatũ apostolicũ adimplere, qdã canonici se opposuerũt di-
cẽtes qđ ipse renũciauerat literis: sed ipse Io.hoc negauit.canonici
probauerũt qđ ipse gratiæ capituli se subiecit. duo dictorũ iudicũ
sententiauerunt eũ non posse vti dictis literis : qa cõmittẽdo se gra
tiæ vr̃ renunciasse suo iuri si qđ ei ex literis cõpetebat. à qua sñia di
ctus Ioã.appellauit,& p̃fixit terminum,& accessit corã auditore ei
Io.concesso aduersarius aũt non misit nisi quendã procuratorẽ ad
cõtradicendũ & impetrandũ cuius mandatũ non erat sufficiens: &
tandẽ dictus auditor dictã sñiam cassauit; quã cassationẽ Papa ratã
habuit: quia lata fuit iustitia mediãte.dicit Host.qđ non refert non
habere mandatũ vel habere minus sufficiens.Io.An.dicit Ber.ꝙ il
le q mittit procuratorẽ cũ mãdato nõ sufficiẽti est verus cõtumax:
qa scit se citatũ & ñ ꝯparet legitimè.qđ est verũ si ꝯstet de citatiõe
dñi.Casus est notabilis huius decretalis.¶Not.qđ licet qs se cõmit-
tat gratię aduersarij nõ ĩtelligit̃ per hęc verba gñalia renũciare iuri
suo.¶Itẽ no. qđ cũ aliquis statuit terminũ appellatiõi suæ vtraque
pars dẽt legitimè cõparere.¶Quærit Io.An.si Papa mandat te re-
cipi in canonicũ Bononiensem cum sis paratus alijs bñficijs renũ-
ciare,quærit qd præcedere dẽat renũciatio vel collatio? dic qđ re-
nũciatio.Io.An.in nouel.¶In vsibus feudorũ format̃ talis quęstio,
quid p̃cedere debeat inuestitura an fidelitas. & dr̃ qđ honor debet
præcedere onus.vt x.co.l.qđ præcedere debeat ĩuestitu.an fideli.c.
j.dicit Inno.qđ si quis renunciat iuri vel seruituti etiã absente ad-
uersario,statim res est libera.Io.An dicit qđ possessioni põt renun
ciari absente aduersario sed nõ iuri sapiẽti realitatẽ: vt ff. de acqui.
pos.l.si quis vi.§.differẽtia.nisi renunciaret in iudicio.vt not. C.de
pac.l.postq̃ liti.dicit Io. An.qđ per testes nõ intelligit probatũ nisi
quatenus in dictis testiũ inueniat̃: secus in instrumẽtis.Io.An.hoc
dicit.vt no.in l.j.C.de vsur.dicit Io.An. qđ si quis committit se vo
luntati alterius illa voluntas debet reduci ad arbitrium boni viri.Io.
2 An.in nouel.C.de dõ.promis.l.iij.per Cyn.¶†Item not.quod post
terminum peremptorium potest iudex differre etiã per duos men
ses,& amplius: quod est valde no.dignum.dicit Bart.in j.glo. quod
per negationẽ exceptionis fit litis contestatio.qđ nõ reperitur ali-
bi.dicit Ber.quòd non renunciat gratis;qui submittit se gratię, nisi
procedat ad resignationẽ literarũ.dicit hic Ber. qđ ex lr̃is executo-
rijs orit̃ officium iudicis.qđ tene menti.ad qđ facit.ff.de iudi.l.si p̃-
tor.in fi.dicit hic Ber.quod appellatus tenet̃ mittere nũciũ sufficiẽ-
tẽ ad appellationẽ prosequendã: & appellãs eodẽ modo: aliàs pote
rit differri diffinitiua ẽt lite nõ cõtesta.Ber.& no.hãc suã glo.qa est
valde magistralis.¶Extra.no.qđ falsa opinio iudicis in cã iuris non
3 reddit sñiam nullã: sed dẽt cassari: qđ est valde no.dignũ.¶†Item
no.qđ ille qui cassat sñiam,vr̃ ꝓnũciare ꝯrium.qđ tene mẽti.& de
hoc no.C.de app.l.eos.& facit.ff.de ver.ob.l.qui rome.§.seia.Item
no.qđ illud qđ fit in vigilia non dẽt fieri in festo. qđ facit ad statuta
de maleficijs & intelligitur vigilia vsque ad mediam noctem præ-
cedentem festum: vt ff.de fer.l.more romano.

C A P. XIIII.

1 *Abbate durante abbas non potest absoluere monachos a sua obedientia.*

Ecte. Si prælatus ab obedientia subditos absoluit,
non propter hoc renunciat prælaturæ.Et ha
bet duas partes.Nã primò narrat factum,ex quo oritur
questio.Scđo ponit decisio Scđa ibi,nos autem.Casus.
Quidam abbas ductus cõsilio cuiusdã sui taciti seruuli dum despe
raret de vita,absoluit monachos à sua obedientia,& vocauit diœ-
cesanũ vt in manibus suis renunciaret: qđ tñ non fecit, sed sanitate
recepta vniuersi & singuli de cõuentu requisiti ab eo obidientiã &
reuerentiã in capitu promiserunt.dubitat ille abbas an possit abba
tiam retinere.Rñ det qđ sic: qa ex tali facto non vr̃ renunciasse re-
1 gimini.¶†No.qđ abbate durante abbas non põt absoluere mona
chos à sua obedientia.Vnde isti monachi fuerũt absoluti de facto
non de iure vt not.C.de pa.po.l.abdicatio.& ar.ff.de pa.l.ius agna-
tionis ¶Et no.qđ quis non potest facere subditos ecclesiæ exem-
ptos viuos.dñs autẽ vel baro bene posset facere eos franchos ad in
star emancipationis filiorũ vel manumissionis seruorũ: alias ad in-
star emancipantis filium vel manumittentis seruum,vel eximentis
libertum.vt no.in l.fi.C.de bo.lib.

C A P. X V.

1 *Abbas exemptus sine licentia Papæ renunciare non potest.*

1 Ilectus filius. †Abbas exemptus sine licentia
Papæ renunciare non potest.
h.d. Et habet duas partes.In prima parte ponitur con-
uentus petitio: in secũda ipsius repulsio & cõmissio ne
gocij. ¶Casus. quidam abbas immediatè ad ecclesiam romanam
pertinẽs renũciauit regimẽ in manibus monachorũ,qui ꝓcesserũt
ad electionẽ alterius:quærit̃ quid iuris.& determinat̃ qđ renũciatio
nec electio valet: & mandat qbusdã epĩs qđ eũ reponant in primo
statu & postea ipsius recipiant cessionem propter eius insufficiẽtiã
per ipsum assertam.dicit hic Ber.ad quẽ pertinet cõfirmatio,ad ip
sum pertinet resignatio. hoc est verum post cõfirmationẽ.nã ante
confirmationẽ & post cõsensum põt renunciari in manibus eligẽ
tiũ.vt no. Ber.& Host.j.de in integ.resti.ca.ij.ſm Phi.dicit Ber.qđ
iste qui nõ potest cedere,nõ põt ad aliã abbatiã se trãsferre.vt no.
j.de elec.c.si abbatẽ.lib.vj.dicit Bern qđ si aliquis non est legitimè
destitutus,nõ valet eius substitutus.No.qđ non põt quis publicum
officiũ renunciare nisi in manu collatoris etiã si sit insufficiens. Et
per hãc literã determinauit Archi.qđ abbas q cessit in manibus ca-
pituli, si superior ratũ nõ hẽt, põt petere à monachis qđ obedien-
tiam de nouo promittãt,vt sic possessionẽ recuperet quã ꝑdidisse
videat̃.Io.An.qa in ea perdẽda cõsenserat tam ipse quã capitulũ.
Sed si capitulũ nõ cõsentiret non perderet nisi renũciaret in manu
superioris: qa non tam possidet q̃ possidetur: vt alibi dixi.dicit Io.

An.qđ abbas non debet dare licentiā monacho intrandi aliam religionem etiā arctiorē,nisi sciat qđ illi velint ipsum recipere. & monachus aliter fugiens & recedens fugitiuus est & apostata:cum nō sit in alterius obedientia nisi sollicitè procuret locum quærere arctiorem.n.j.no.io.An.

¶ De supplenda negligentia prælatorum. Rubrica.

CAP. I.

1 *Nemo potest regulariter alij dare quod non habet,& quod apud se dignosci tur non habere.*

STatuimus. Si diœcesanus requisitus benedicere velit Cistercien.abbatem ipse monachos suos benedicere potest.h.d.¶Casus Cistercienses aliquando remouent abbates de monasterijs suis, vel moriuntur, & alios substituunt in locū eorū quos tādem epī tertiò requisiti bñdicere renuunt: statuit Papa qđ licet isti abbates nō sint bñdicti,tñ monachos suos benedicere pñt atq; alia quę ad eorū officium pertinēt,
1 exercere.¶†No.nō bñdictū bñdicere.regulariter tñ nemo potest
a alij dare qđ nō habet: & qđ apud se dignoscit nō habere. vt no j.q. vij.c.dabertum.& C.de leg.l.vxor patrui.& ff.de pig.l.lex vectigali.dicit Ber.qđ iste abbas non benedictus pōt conferre lectoriam in proprio monasterio.Inn.cōtrā:scilicet qđ nō pōt conferre ordinē nisi sit benedictus.& idem dicit Gof dicit Io.an.fm Host qđ sicut per trinā monitionē conuincit contumacia subditi,sic per trinā requisitionē cōuincit duritia vel pertinacia prelati post quā recurri pt ad superiorē.& subdit qđ si in prīa requisitiōe denegat expressè, nō est vlterius admonēdus.Io.An.facit qđ no.ff.de in integ.rest.l. pe.& plenè dixi in c.j.de mil.va qui contumax est in vsib.feud.dicit Inn.qđ bñdictio istorū abbatū hēt vim ɔfirmatiōis.dicit Host.qđ illud.qđ hic dr̄ de bñdictiōe,idē de ɔfirmatiōe.Io.An.dicit Host.qđ pſes abbates cistercien.ordinis ɔfirmāt inferiores abbates.sed non vr̄ quo iure cū nō sint exēpti nisi hoc habeāt ex priuilegio. Io.An. dicit Ber.qđ manus impositio non est nisi quædam benedictio.qđ dic vt no.per Arch.in c.indemnitatibus.de elec.lib.vj.

ADDITIO.

a ¶ *Istud dictum Bald.alle.ad vnum pulchrum dictum,d.Iaſ.in l.j.per illum tex.in fi.C.vt nemini liceat sine iudicis autoritate &c.*

CAP. II.

1 *Ius præsentandi quis amittit propter negligentiam.*

SIcut nobis. Regulares in suos vsus conuertere non possunt ecclesias in quibus ius obtinent patronatus: & si.j.tempus Lateraā.concilij qñ vacant,nō præsentent rectores ad eas superiores ordinabunt easdem Scđa pars ibi,nolentes.¶Casus. Quidam regulares habentes præsentationem præsentare non curabant sed instituebant quosdam vicarios occasione cuiusdam concessionis quorundā epōrum quos instituebant & destituebāt pro libito volūtatis: & etiam admissos per ipsos in tātis pensionibus grauabant qđ nō poterant ecclesijs in paupertate nimia deseruire, nec episcopo in episcopalibus rñdere, nec etiam hospitalitatem sicut conuenit transeuntibus impartiri. Papa nolens qđ status ecclesiæ debitus & antiquus per alicuius insolentiam & superbiam subuertatur,mandat diacono quatenus si ipsæ ecclesiæ nō sunt exemptæ,prædictos excessus studeat rationabiliter emēdare.& nisi prædictæ pſonæ infra tps in Lateraā. cōcilio cōstitutū ad vacātes ecclesias præsentēt idoneū, ex tunc ipse ordinarius ponit in eis rectorē absq; præiudicio dictorū patronorū in alia vocatiōe.¶No. qđ epi ecclesias pertinates ad præsentationē monachorū nō pñt eis concedere ad ꝓprietatē id est pleno iure.talis enim concessio facta sine iuris solennitate nō valet.Host.sed an det cām præscribendi.no.xvj. q.iij.c.si sacerdotes not.qđ status ecclesiæ non dēt subuerti.¶ Item no.qđ ista dictio ex tūc,impedit purgationē morę.Est & alia ratio,qa tps est appositum fauore tertij non fauore debitoris. Vnde mora non purgatur.Item qa est facta translatio potestatis pęnam negligentis. facit.ff.de fideic.libert.l.thais §.ita.imo dicit lex qđ fortior est ɔclusio temporum quàm exclusio renunciationis.vt no.ff.ad trebel.l.facta §.si quis bonorum.& adde qđ vbicunq; tempus apponitur ad exspirationem officij,& non ad augmētū alterius obiectionis nūq̄ potest mora purgari.vt no.in l.si cum dies.ff.de arbi.Idem si apponitur ad expirationem contractus,fallit qñ apponitur tacitè, & lex indulget purgationem moræ vt in c. potuit. j. de loca.Item fallit quando non interest aduersarij; vt ff.de verbo obli.l.si ita quis.§.ea
1 lege.¶†Item no.quod propter negligentiam amittit quis ius præ-

a sentandi illa ᵃ vice sine præiudicio in futurū.& est ratio,qa in futuris nulla deprehenditur mora: vt ff.si cer.pet.l.lecta.& l.j.§.j.ff.de vsur.dicit hic Ber qđ in ecclesijs quæ non pertinent ad monachos pleno iure non possunt instituere & destituere: secus si pleno iure. dicit hic Bern.qđ capelle monachorum soluunt cathedraticum.licet secus in monasterio,qa nō subsunt legi diœcesanæ quæ cōsistit in lucro captando: sed lex iurisdictionis consistit in exhibitione officij vt alibi dicam.

ADDITIO.

a ¶ Vide scripta per repe.in rubr.de iure pa.col.vij.

CAP. III.

1 *Tempus Lateranen.concilij incipit à notitia.*
2 *Semestria duo faciunt annum.*
3 *Papa supplet negligentiam exemptorum.*

LIcet magister. Superior supplet inferioris negligentiam in beneficijs inferendis,si tempus Lateraā.concilij lapsum sit,& collatio per inferiorem facta postea non valet ipso iure.h. d.prima pars decisę narrat factū: scđa dat iudices sub certa forma. ¶Casus. archidiaconatus richamundie spectabat ad collationem archiepiscopi eboraceā. qui est exemptus & si ille non confert infra tempus Lateraneā.concilij deuoluitur ad capitulum.Modo vacante dicto archidiaconatu archiepiscopus prędictū archidiaconatum contulit alteri & inter duos erat ɔtrouersia,& vnus opponebat alteri de tempore Lateraneā.concilij.Papa dictā cōtrouersiam sic dirimit: quia mandauit quibusdam iudicibus quod si eis constiterit quòd lapsus esset annus. i. duo semestria quæ faciunt vnum annum cōputandū à notitia non à vacatione, imponerēt vtriq; silentiū qa ad ipsum Papā erat collatio deuoluta: & nō debet rex iustus
1 alij iustitiā exhibere & seipsum negligere.¶†No. tēpus Lateranensis concilij incipere à notitia.facit.ff.de infam.l.genero.& ff.de ędi. edic.l.cum sex.& ff. de calū.l.annus.& ff.de excu.tu.l.quinquaginta. ¶Et no.qa oīs potentia incipit à diebus vtilibus i.à diebus scientię. Vnde si dicit statutum quod vbi testamentum sit insinuatum.j.sex menses a die quo insinuari potuit,non currit tempus ignoranti: & ita consuluit Larto.per d.ctas leges,nisi esset ignorantia reprehensibilis & supina: vt ff.si cer.pe.l.qđ te.& not.in l.j.ff.de condi.inde. & facit.ff.de condit. & demon.l.multum interest.& ff.de regu.iur.l.
2 in totum omnia.¶†No. qđ duo semestria faciūt annum:ergo duo trimestria faciunt sex menses.& hoc etiā facit ad quæstionem statuti.nam duo statuta sunt in ciuitate Perusij: vnum disponit qđ in sex mēsibus videlicet a prin.mēsis Maij vsq; ad calēdas Nouēbris,& à calendis Nouēbris vsq; ad calendas Maij sit tps cassationis.alio statuto cauetur quod insinuatio debeat fieri infra sex mēsēs.¶Modo pone qđ testator decesserit in calendis augusti.deinde ferię fuerunt inductæ primò calendas Maij sequentis per tres menses duraturæ & nec in primo trimestri nec in alio trimestri facta fuit insinuatio: postea petit cassatio propter negligentiā semestrem ex cōiūctione mensiū.& vr̄ qđ possit peti arg.huius.c.¶Tu dic cōtra qa nō sunt assignati menses in genere sed determinato mō.i.in spē videlicet à talibus calendis vsq; ad tales calēdas.& tps determinato mō platū alterius tpis non recipit funċtion: vt ff.de vsufru.le.l.si vsusfructus mihi in biennium.¶ Quærit hic Hosti. quot dies habeat mensis. & dicunt quidā qđ oportet diuidi annum in duodecim menses. & xij.pars facit mēsem sed ista computatio est nimis scrupulosa. Alij dicunt quod habet tot dies quot mensis in quo incipit dilatio & sic recurritur ad calendarium. verbigratia, si dilatio incipit de mense februarij,habebit.xxviij.vel xxix. dies prout res incipit fm cursum calēdarij. Si vero de mensē ianuarij xxxj. Si aūt de mense communis Aprilis.xxx & sic a principio regulæ finis.Alij dicunt quod habet.xxx.dies cum dimidio vnius diei & hoc per locū à ꝓportiōe numeri. Alij dicunt & est opin. minus scrupulosa & quam vulgus approbat,qđ mēsis intelligit de.xxx.diebus & hoc patet.C.de iure deli.l.fi.§.finaūt in gl.sic ei go. & si Papa statuit terminum mēsis ad acceptandū intelligitur de.xxx.diebus à die notitiæ.vt in ca cum ei quē.de cōces.pręb.in cle.& ista opi.est multum plana. & ita vulgus opinaī qđ mensis sit quatuor hebdomadarū. i. bis quindecim dierum.& de hoc no.in c.j quo tpe miles.in vsib feud.¶Et idē in ꝓmissis & similibus in quibus apponitur mensis.nam verba statuti debent intelligi vniformiter.¶Item ista computatio est media inter duas extremitates,& ideo melior.¶ No.quod quis non debet dimittere ius suum indiscussum: vt ff.de petitio.hęred.l.illud.¶Item qđ Papa est iudex in causa sua.vt no.ff. de his quæ in testamento de
3 len.l.proximè.¶†Itē no.qđ Papa supplet negligentiā exemptorū. ¶Pone qđ compromissum fit per hęc verba.videlicet duraturū p totū hunc mēsem.rñ.propter demonstrationem mēsis recurrit ad calendariū: & si non superest nisi vna dies illius mensis,vnā tātum diē habebit arbiter.& est simile ad id qđ no.ff.de infa.l.genero Bal.

CAP.

CAP. IIII.

1 *Legati qui non sunt de latere non possunt conferre beneficia.*

Literas. ¶Si is ad quem spectat beneficij collatio, lapso termino Lateranen. cōcilij conferat, non valet collatio nisi de patientia & iussu papæ toleretur secunda pars ibi. discretioni. ¶Casus. In quibusdam ecclesijs dignitates & beneficia tāto tempore vacauerūt, qđ collatio eorum s'm Lateranense cōcilium ad sedem apostolicam fuerat deuoluta: Papa misit legatos ad partes qui inuenerunt dicta beneficia post tempus collata: super hoc fuit consultus Papa, qui dictis legatis mandat quod beneficia collata dignis patiantur eos possidere: si autem non sunt idonei conferant alijs authoritate speciali. ¶No. qđ patientia Papę dat titulum ex tunc canonicè possidēdi.
1 ¶†No. qđ legati qui non sunt de latere non possunt conferre beneficia sine speciali mandato dñi Papę. concor. c. j. ĩ. de offi. le. li. vj. dicit Host. qđ inferior a Papa patiendo aliqđ beneficiū illicitè tantum non potest illud tacite patiendo conferre, sed oportet quod conferat expressè. ¶Item no. quod in beneficijs malè collatis non habet locum ratificatio. Io. An.

CAP. V.

1 *Electio dignitatum spectat ad episcopum nisi aliter habeat consuetudo.*
2 *Appellare non potest qui nullum ius habet.*

Dilecto filio. ¶Is ad quem primo loco spectat collatio beneficij lapso termino Lateranē. cōcilij conferre nō potest. h. d. Et diuidit in tres partes. nā prima pars decisè factum narrat. scđa decidit, aliàs diffinit. tertia sub cōditione ɔfirmationem committit. scđa ibi, ga nobis. tertia ibi. mandamus. ¶Casus. vacante ecclesia Salamitana decanus cum quibusdam sequacibus suis quendam. p. noīe in cantorem elegit appellans ne ɔ suā electionē aliquid attentet. Archiepiscopus ad quē, vt dicebat, electio cātoris fuerat deuoluta, alium. G. noīe in cantorē eligit. cōstitit Papæ qđ electio à decano & eius sequacibus facta fuit post tēpora lateranen. ɔcilij: & post sex mēses: & iō decreuit eam irritā & appellationē inanē: & iō mādat epō Zamorensi qđ electionē dicti. G. debeat ɔfirmare, si aliud canonicū non præbet obstaculum. ¶No. qđ vacante ecclesia capi-
1 tulū succedit in electione dignitatū. ¶†Not. qđ regulariter electio dignitatum spectat ad epm & capitulū, nisi aliter se habeat consuetudo. No qđ si electio nō tenet, appellatio interposita causa cōseruandæ electionis ad idem præstat. arg. ff. de seruit. rusti. prædi. l. ij §.
2 qui habet haustū. ¶†Ex ex hoc etiam not. qđ [a] qui nullum ius hēt,
a appellare nō pōt, qđ tene menti. Tangit hic Io. An. vtrum propter morā eligentiū trāsferat ad superiorem electio an prouisio. ¶Item an vnus solus propriè dicat eligere, an prouidere Io. An. & tex. iste notabiliter videtur dicere qđ deuoluat electio, & quòd esse possit apud vnum solum secundum Host.

ADDITIO.

a ¶Qui nullum ius habet appellare non potest. facit tex. in l. j. ff. de app. re. vbi non recipiuntur appellantes nisi hi quorum sua interest: vide tamen Pau. de Cast. consilio xxiij. & xxix.

a ¶De officio delegati [a]. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶Circa hanc rubr. quæro quę differentia sit inter commissionem & delegationem per Bal. in c. de causis. in v. col. in ver. & not. quod est differentia &c. ĩ. eo. & cuius vtilitatis sit hoc inuenio An. in cōl. suo incip. visis omnibus circa finem. vbi ponit quòd aliud est quòd causa sit iudici delegata & aliud ꝙ sit commissa vt ibi per eum: quem vide quod not. quia sæpe in examinibus interrogaui multos. Fran. Par.

1 *Ordinarius potest exercere suam iurisdictionem voluntariam vbicunque.*
2 *Delegatus ab alio quàm à principe non potest mulctare.*
3 *Delegatio an reuocetur morte delegantis, si non peruenit ad noticiam delegati.*
4 *Expectatio iudicis an purget moram contumacis.*
5 *Factum in tenebris præsumitur vitiosum.*
6 *Iurisdictio eadem competit in principali & in accessorio.*
7 *Remotio exceptionum remouet exceptiones inualidas, non efficaces probandas absque scientia & absque suffragio iuramenti.*
8 *Præsumptio iustitiæ oritur ex sententia.*
9 *Literæ concessæ ad vacatur as non continent beneficia quæ nondum erant in rerum natura tempore datæ.*
10 *Procurator non potest facere vltra id quod in instrumento continetur.*
11 *Causa si exprimatur habet limitare.*
12 *Delegatus Papæ non potest si expedit implorare officium iudicis secularis, nec auxilium.*
13 *Delegatus non habet territorium nisi circunscriptum.*
14 *Delegari non potest legitimatio liberorum, vel creatio tabellionum.*
15 *Prorogare iurisdictionem & non declinare eam, an & qualiter differant.*

¶Conscientiæ puritati non desit iudicium rōnis: vt no. ĩ. de regula. c. non solū lib. vj. ¶Visō de his qui gerunt vices alienas in diuinis officijs, vel de iurisdictione voluntaria: Nunc videndum est de his qui gerunt vices alienas in iudicijs: vel de iurisdictione contentiosa. ¶Et hæc materia per se distinctè non habetur in decretis de
1 causis tñ delegatis habet. xxxv. q. ij. c igit. & c. seq. Io. An. ¶†Adde quod in iure ciuili multa habent de iudicibus delegatis. nā ordinarius pōt exercere suā iurisdictionē voluntariā vbicunq;: delegatus vero nō potest nisi intra territoriū delegātis, s'm quosdā. vt no. ff. de off. procon. & leg. l. ij. ¶Ordinarius aūt pōt extra existens delegare vt intra cognoscatur, vel postq̃ ipse iurisdictionem adeptus est, ante non, nec tacitè cōualescit nisi in casu necessitatis. vt no. ff. de offi. proconsul. obseruare. §. fin. cum. l. seq. quod dic vt ibi not. Item delegatus non potest ea quæ requirunt plenam solēnitatem decreti vt eo tit. l. nec quicq̃. §. vbi decretum. & ff. de transa. l. cum hi. §. si prætor ¶Sed quid in iurisdictione voluntaria. Rñ. & solue vt no. ff. de proba. l. ab ea parte. §. si & melius ff. de adop. l. emancipari. per Gul. & Cy. ¶Item delegare est liberi arbitrij: ergo nec appellari potest ab ipsa delegatione vel non delegatione: vt not. ff. de offic. præsi. l. sæpe. & ff. de iurisdi. om. iudi. l prætor. ¶Itē delegatus nō habet propriam iurisdictionē radicalem, sed quēdam vsum. vt ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. §. qui mandatam. & l. si prætor. ¶Item delegatus habet ea sine quibus iurisdictio explicari nō pōt. vt ff. de iurisdi. om. iud. l. ij. ¶Item delegatio æquiparatur mandato ad lites non ad negocia: vt ff. de iur. omn. iudic. l. & quia. vbi not. ¶Item iurisdictio delegata semper potest reuocari: vt no. ff. de iudi. l. iudicium soluitur. firmis tamen manentibus retro actis. vt no. infra de testi. c. causam. ¶Item qui eximit vocatum coram iudice delegato ab alio q̃ à principe, & non punitur pœna illius edicti, ne quis eum qui in ius vocatur vi eximat. l. si quis §. si quis ad peda-
2 neum. ¶†Item delegatus ab alio quàm a principe non potest mulctare. vt no. ff. de iud. l. ij. §. his datur. nec forbannire vt no. C. de senten. & interlo. om. iudi. l. nulli. ¶Item delegatus ante litem contestatam non potest iubere pecuniam in ædem sacrā deponi. vt no. ff. procur. l. si reus paratus. ¶Item delegatus debet seruare locum delegantis: vt ff. de iud. l. si locus. ¶Item delegatus per litis contestationem non efficitur dominus litis respectu delegantis, sed respectu partium sic. vt d. l. si reus paratus. & ff. de iudi. l. iudicium soluit. ¶Item potest quis delegare maiori se & pari. vt d. l. & si prætor. si volunt acceptare, aliàs non coguntur: nec etiam minor cogitur nisi sit subiectus iurisdictioni eius. vt no ff. de iur. om. iudi. l. eum qui iudicare iubet. Vel dic quod non refert vnde quis sciat se delegatū dummodo certus sit sicut hæres clausis tabulis adit, hæreditatem dummodo sciat se heredem institutum. ¶Item non potest quis delegare ea die qua clauditur eius iurisdictio. vt no. ea. l. §. fi. quod dic vt ibi not. ¶Item non potest delegatus procedere ante receptas literas. vt not. ff. de condi. & demon. l. multum interest & ff. de acqui. pos. l. qui absenti. ¶Item finitur iurisdictio delegata licet eius sententia diffinitiua sit ipso iure nulla vt no. C. qūo & qñ iud. l. si vt ꝓponis. qa delegatio plurimum facti habet: secus in interlocutoria. vt no. ff. de arbi. l. diem proferre §. fi. ¶Item causæ meri imperij vel
a mixti q̃ principaliter in his cōsistunt, nō delegant [a]. qa natura causæ exigit iudices superiores: vt ff. de off. eius cui mādata est iurisdi. l. j. & ff. de arb. l. nō distinguemus. §. fi. in rōne literę. fallit qñ delegatus principis subdelegat. vt C. qui pro sua iurisdi. l. j. s'm vnū intellectū, præsertim si delegatus aliquid sibi de iurisdictiōe reseruauit. ¶Alij cōtradicunt. tu dic vt ibi dixi in lect. mea. ¶Item delegatus æquiparatur arbitro, licet non per oīa: vt ff. de arbi. l. sicuti. Item interlocutoriam delegati pōt delegatus reuocare cōtrario imperio, sic & totū negociū ad se trahere. vt no. ff. qui satis. a. cog. l. arbitrio.
3 s'm vnā lect. ¶†Itē quæro an delegatio reuocet morte delegantis si non peruenit ad notitiā delegati? dic vt no. ff. si cer. pet. l. eius qui in prouinciā. ¶Et hęc pauca sufficiūt ad instruendū aliqualiter canonistas in iure ciuili. cætera dicam in processu huius titu. ¶Item de iure ciuili distinguūtur ista genera causarū. nam minores causæ delegātur: mediæ nō delegātur nisi ex cā sit impeditus ꝓpter publicas occupationes: maximè nullo mō delegātur nisi qñ cōtingit ordinarium ex necessaria causa abesse. vt no. C. de peda. iudi. l. placet. vbi de hoc plenè videas. & si ordinario contingeret mors, vt lōga absentia, posset superior eo ponere vices gerētē: de cui9 officio & ꝑtāte dic vt no. C. de offi. eius qui vicem alteri. iudi. ge. l. suggerente. Delegatus est cui ordinarius causam delegauit, vt no. C. qui pro sua iur. l. j. ff. de iuris. om. iud. l. eū qui. §. iudicare debere. & potest ordinarius

ADDITIO.

a ¶Vide late per Ias. & per dominum Bapti. sancti Seue. in rep. l. imperium. in vij. colum. ff. de iur. om. iudic.

dinarius hãc commissionem reuocare etiam lite contesta. vt ff. de iudi.l.iudicium soluitur. quia ordinarius delegando non transfert iurisdictionem quæ ossibus suis adheret.& quod non possit renunciari nisi in manibus superioris.no.j.eo.ti.c. super quæstionum.in glo.non tamen.& ff.de offi.proconsul.l.legatus. Quædam tamen committuntur quę sunt nudi ministerij,& iste non dicitur propriè iudex,sed executor.vt no.infra de ap.c.nouit.& aliquando dicitur prouisor,vt no.infra eo. ti.c.literis. per Inno. cuius prouisoris officium non expirat nisi re ad effectum producta sm Inn.quod commissarius Papę non potest alteri committere si negocium est multum industriale.vt j.eo.quoniam.secus forte si parum cuius industriam communis natura ministrat ar.ff.de duo.re.l.nemo.ff.de so
4 lu.l.inter artifices.C.de cadu.tol.l.vnic.§.ne autem.¶†No.quod ex pectatio iudicis non purgat moram contumacis vt infra eo.c.consuluit.non ob.ff.quod vi aut clam.l.si vitem.§.fi. quia ibi protestãs non seruauit formam suæ protestationis, ad quam se astrinxerat: sed iudex nõ astringit se,sed citatum etiam si dicat venias. alias tũc sententiam proferemus.tria sunt operans actus operandi: & operatum & si fine conueniunt habentur pro eodem.vt de verb.oblig.l. cum seruus.¶No. qđ ex processu quis perdit ius declinandi forũ. vt no.j.e.c.insinuãte.ver.nisi postquam.vbi est tex.not.¶In criminalibus confessio non meret executionem,nisi lata sententia.vt j. eo.c.querẽti.Ber.& tunc sñia est exequẽda: & si mereretur interim nõ esset seruus pęnę: & extincta iurisdict o nõ resuscitat per pactũ vt j.eo.c.significantibus.dicit Inno. qđ qui non seruat fines mandati dr̃ excedere modum.vt no.in c.super quæstionũ & ordo mãdati importans ministeriũ dr̃ forma.vt no.s.de rescrip.c.cum dilecta. & j.de resti.spol.c.pisanis.Dicit Inno.qđ si ordo non seruatur,processus cassatur.vt not.j.e.c. venerabili.¶Et not.qđ non sufficit quod in actis dicatur talis procurator,nisi cõstet de mãdato.vt not.j eo. c cum in iure.Ber.¶Item no.qđ licet quis habeat instrumentũ causę,tñ nõ psumitur pcurator nisi quo ad hoc vt admittatur cũ satisdatione de rato.vt no.j.eo c.coram.¶Item no.qđ iudex nõ debet expectare qđ terminus sibi labatur.vt j.eo. c.cõsuluit. ¶Item no. qđ vnus canonicus potest esse testis p alio.vt in aut.de mona.§.co
5 gitandum.sed non iudex.vt j.eo.c cum. R.canonicus.¶†Item no. qđ id qđ factũ est in tenebris,præsumitur vitiosum.vt nota. j.e.cõsuluit.Ber.¶Item no.qđ ptãs q̃ datur à lege nõ requirit expressionem formę.j.eod.c.quauis.¶Itẽ not. qđ prætendens se iudicẽ dẽt
a facere fidẽ de sua iurisdictione [a] vt not.j.eo. titu.c.significasti.Ber. ¶Item no.quòd transactio facta authoritate iudicis etiam ad causam delegati non dat titulum in beneficijs.j.e.si quãdo.¶Item no. qđ qui cõmittit executionem vr̃ sentire de efficaci non de persun ctoria.vt no.j.eo.c.in literis.Ber.¶Item not. qđ causa commissa in forma iustitiæ sub nomine personali, vt Titio, vel impersonali vt abbati talis loci.põt alteri subdelegari quia demonstratio personę non restringit potestatem legalem.vt j.eod. c.cum in iure.¶Item no.qđ absens citatur ad domũ,præsens in personam.vt not.j.eo c. consultationibus.¶Itẽ qđ qui recessit post citationem censetur in culpa si nõ d misit procuratorẽ.vt no. j.eo.ti.c.cõsuluit.per Bar.in l.eandem.§.j.ff.de legat.¶Item no.qđ si iudex scit se non iudicem, citatus nõ tenetur cõparere j.eo.c cũ cã.¶Item no.qđ si quis promittit stare mandatis iudicis incompetent's etiam cum poena non valet,vt no j.c.significantibus.¶Item no. quod qui citra formam rescripti procedit mandati fines excedit: vt no.j.eo.titu.c.pruden
6 tiam.Ber.¶†Item no.quod eadem iurisdictio competit in principali & in accessorio: vt not.j.eo.tit.c.prudentiam.Ber.ęquitas dat esse rei & conseruat rem in esse.pro socio.l.si socius pro filia.tenet mandans actor delicti quãdo mãdatum non erat aliàs facturus: vel erat facturus alio modo & si mãdat sub prætextu officij,maiori pęna dignus est.vt not.in l.athletas.§.pompo. ff.de infami. Primo debet inquiri de nullitate.Secũdo de iniquitate. j.eo. c.cũ contingit. ¶Itẽ no.qđ iudex dẽt prouidere de loco securo.& cuius sit electio loci.vt j.e.c.cum.R.ff.de eo qđ cer.loco.l.nõ vtiq;.Ber.¶Item no. qđ graues inimicitiæ ciuitatũ faciunt locũ non esse tutũ ciuibus.j. eod.c.cum.R.¶Item no.qđ si quis desigillat literas,vel aperiat attestationes nihil potest opponere contra eas. vt j.e.cũ olim magister.Ber.¶Item no quod familiaritas notabilis repellit iudicem.vt d.c.cum olim magister.Verba mãdati recipiũt interpretationem. ff.mãda.l.fi.primo & scdo rñsõ.l.licet.ff.de arbi.l.creditor.in prin. ff.man.¶Itẽ no.qđ lite pẽdente possessor est defendẽdus nõ eijciẽdus.vt no. j.e ti.c.cõsultationibus.¶Itẽ no qđ temperatè est pcedendũ in pęnis: & mitius est agendũ in honorẽ dignitatis vt infra. c.fane.Ber.¶Itẽ not.quod nõ est verisimile quod Papa velit remouere qđ fecit & ex certa scientia.hoc dic. vt j.e.ex parte.N. Ber.& memoria Papę est corruptibilis:tex.nõ.¶No.qđ dictio oĩno significat.i.sine alia ꝯditione.Ber. Nepos potest impetrare beneficium auunculi vacaturum per renunciationẽ.Ber.¶No. simoniacum renunciare gratis nisi fiat vt detur aliquid.Ber. & tñ simonia ex ꝯstitutione ecclesię nõ ex veteri testõ.Ber.Quædam sunt q̃ post voluntatẽ requirũt factũ & tũc volũtas nõ perficit actum.ff. de pecu.l.

b nõ statim. vsurarius manifestus [b] parat iniquitatẽ in fronte. & est ille qui tenet altare paratũ etiam si nunquam mutuau t quia solus apparatus & publica voluntas facit eum vsurarium apertum.¶Itẽ not.quod simoniacus est qui tentauit emere spiritualia licet non fuerit consecutus effectum: qa sola intentio eum facit simoniacũ. vt j.eo.c.ex parte.a.Item no. quod quando fit compromissum sine tempore iudex potest illud præfigere & compellere. vt no.j.e. ti.c.suspitionis per Ber.no.quod iudex post conclusum in cã põt supplere circa declarationem processus non tamen potest dare dilationem ad probandum: quia conclusio in causa est terminus ter
7 minorũ peremptorius.vt no.Cyn C.de dila.l.cum à nobis.¶†Item no.qđ remotio exceptionum remouet exceptiones inualidas non efficaces probandas absq; sciẽtia,& absq; suffragio iuramenti.vt j. c.ex parte.nisi ex certa sciẽtia sit ei derogatũ à lege, vel à principe. Ber.¶No.qđ nomẽ appellatiuũ est cõmunicabile: vt abb. Sed nomẽ indiuiduũ nõ est cõicabile: vt Petrus.vt j.c.qñ ¶Itẽ no.qđ citatus ad diẽ potest cõparere vsq; ad mediã noctẽ si forte iudex sedeat pro tribunali ad lumen candelę.vt j.ca.cõsuluit.per Ber.¶Itẽ no.quod cum quid est dubium semper ad intẽtionem Papæ est recurrẽdũ.vt no.j.eo.ti.c.super eo.¶Item no.qđ nõ valet processus cõtra ordinem.vt j.c.venerabi i.¶Item not ꝙ Papa non creditur alicuius iuri derogare.vt d.c.venerabili.Ber.¶Item no. quod tenet confessio facta interuenientibus flagellis.vt j.eo.ti.cãm matrimonij.& non tenet sentẽtia vnius si causa est cõmissa duobus, vt ibidẽ plenè no.per Ber.¶Item no. qđ dominus est suspectus in causa sui subditi.vt j.e.cãm quę inter? per Ber.& alios.¶Itẽ not. quod quis præsumit renũciare iuri suo qui iuri suo ꝯrium facit.vt not.j.c.gratum. Ber.¶Item no.qđ duo iudices non possunt citare tertium sed admonere: & si non venit vsq; ad tertiã diem,& ad tertiam monitionem pręsumit nolle,aut nõ posse venire:vt no. j.e.tit.cũ cã.Ber. ¶Item no.qđ nisi quis credat vti iurisdictione nõ valet processus. vt j.c.cum speciali. Ber. qui nõ vult procedere sine collega,nil agit sine collega: nõ est idẽ siue potẽtia resistat actui, siue animus,nõ valet qđ agitur ibidẽ non pręsumit qđ quis velit possessionem suam relinquere ff.de acq.pos.l.interesse puto. nisi aperte probet põt qs iuste exisse & iniuste succubuisse pter culpã suã & nõ nocet sot ti.vt l.si de cõi.ff.si ser.ven.Si duę causę requiruntur ad esse alicuius rei,& vna extinguat reliqua producit ad effectum: qa qđ à duabus causis dependet per alterũ non põt ad effectum perduci vt l.rece
8 ptum.ff.cõia predio.¶†Item not.qđ ex sñia oritur pręsumptio.s.
c validitatis & iustitiæ.vt j.ca.cum cõtingit plus valet [c] dicere,p prio motu q̃ ex certa scĩa.C.de peti.bo.sub.li.x.habẽti electionẽ vel generis declarationem nõ est licitum variare. l sicut. factum familiæ qđ dñs non corrigit afficit eum l.is cuius.ff si ser.ven.dicit Inno.qđ qui non excipit hic ipse consentit,& tenet qđ facit alius.i.non suus iudex.vt no.j.de offi. Arch.c.dilecto.¶Item not.qđ literæ cõcessæ ad vacaturas nõ continent bñficia quæ nondũ erant in rerũ natura tpe datæ: quia qđ nõ est vacare non põt,nec re,nec spe.& ideo non est de hoc cogitatum.iuxta no.ff.de serui.rusti præ.l.itinere. & habemus hodie tex.in c.fi.de rescri in cle.non ob.ff.de libe.& posthu. l placet.qa ibi in actu fauorabili & expedienti, hic in actu restringẽdo qa præiudicat ordinariæ potestati sed ad destructa postea reparata extẽdetur,iuxta no.ff.de serui.rustico.prędi.l.& attilicinus.¶Dicit Inno quod aliud est omittere exceptionem,aliud prorogare iurisdictionem.j.eo.c.de causis.exceptio dicitur proprie exclusio iurisdictionis: sed ille qui vult prorogare non intendit excludere sed ampliare. Vnde extensio non sui fori nõ est propriè exclusio:sed si allegat priuilegiũ,tunc est propriè exceptio: qa exclusio iurisdictionis sicut peremptoria propriè est exclusio actiõis.hoc cognoscitur ex onere probandi: vt ff.de proba l.in exceptionibus.§.j.Item not. pœnas deserti officij.C.de fun.pa.l.ij.li.x.Ber.¶No.qđ qñ præsumitur pro sñia nisi constet de iurisdictiõe saluo qđ ordinarius qui reperit in exercitio & quasi possessiõe nõ hẽt pbare de titulo. j.c.cũ
9 in iure.Ber.¶†Not.quod procurator non põt facere vltra id quod in instrõ cõtinet.vt j.e.ti c.cum olim.ff de verb ob.l.q rome §.j. & ideo nõ prorogat iurisdictionẽ expresse ¶No. qđ iudex delegatus non recipit efficaciter iurisdictionem anteq̃ recipiat literas: vt ff.de acq.pos.l.qui absenti.¶Econtra nõ desinit nisi postq̃ recepit literas reuocatorias vt not.j de restit spo.ca.audita.Sed si delegans morit re integra,expirat mandatũ,licet nesciat delegantẽ mortuũ. vt l.eius q in prouinciam.ff.si cer,pe.¶Sed si ipse delegatus est mortuus,& nõ delegãs,si quidẽ delegatio est facta dignitati, durat mandatũ: si personę nõ durat.Si vtriq;,& persona venit in ꝯnam dignitatis durat.si dignitas in cõsequentiam personę expirat: qa principale

ADDITIONES.

a ¶ Vide vnum consi.Raph.fulgo,relatum per Ias.in l.j,C.de procura.
b ¶ Vsurarius manifestus quis dicatur. vide vnum consi.Bal.relatum per Decium in l.eius qui in prouincia.ff.si cer.pet.
c ¶ Vide not.in l.Herennius in §.gaia.ff.de euictio.

pale inspicit.vt l.si seruus ff.de sti.ser.& ff.de le.ij.l.qđ pricipi.& l.si auguste.p quã.l.dico qđ si delegatio est facta vicario epi sub noie ap pellatiuo:tñ eo mortuo expirat mãdatũ.nec trãsit ad vicariũ subro gatũ.facit qđ no.p Cy.C.q testa.face.pos.l.si qs & si simplici canonico est facta delegatio,successor nõ succedit in ipsa: qa nõ est successor vtilis vt no.in c.statutũ.de rescri.lib.vj.facit ff.de pca.l.qsitũ. § vlti.no.qđ iudex nõ iudicat de dãnis nisi petant in libello.vt j.c. cũ olim.ff.de dã.infe.l.si qs missum.§.iudex.nisi pp ɔtumaciã.l.si is cui.ff.si serui.ven.No.qđ iudices cãe apponũ de iure ciuili nõ delegãt.vt no.j.c.sup qõnũ.p Ber.Et rõ est, qa oẽs cãe apponũ sunt mixti imperij ſm Bar.q ita no.ff.qñ app.sit l.j. nã expediunt implorato iudicis officio nobili seu princi palis.Non enim inuenitur appellatoria actio in iure,sicut nec actio interrogatoria Idem in causa nullitatis q̃ sir iudicis officio cõstat & sic est mixti imperij.¶No. depone conscientiam & exequeris sniam.j.c.pastoralis.§.attendetes.¶Not.qđ verba debent reduci ad possibile: vt ff. de ser.l.si tam angusti.Et ad id quod est habile.vt not.ff.cõia prædi.l.in tradendis. ¶Itẽ verba debent intelligi sicut natura permittit.Vnde dictio simul,ponitur statim seu immediatè: vt eo titu.l.si quis duas.§.itẽ si duo.& ibi glo.Quãdiu durat aptitudo etiã actus durare videtur vt

11 no.ff.de ser.vr.prẽd.l.hec aũt iura.Ber.¶†No.qđ cã hẽt limitare si exprimatur.vt ff.de vsu & habi.l.habitatio.§.sed si sic.vbi est text. valde no.Ber.¶No.qđ quãuis literę non potuerint legi in publico, tñ snia haberet efficaciã.vt no.j.c.ex literis patriarchę. vbi tex.no. ¶No.quod notoriũ est id qđ ita patet expresse qđ nõ est probare necesse.Vel saltim probat valde faciliter & per multos.Ber.¶Not. qđ quis non põt facere molendinũ in terra aliena, vel aqua aliena. vt no.j.cũ olim.vbi tex.no.¶No.qđ iudex dẽt scire ea per q̃ aperit via procedendi.vt j.c.pastoralis.¶No.qđ qui vtit parte iurisdictionis vel indiuidui tota vsus videtur.vt ff.quemad. ser.amit.si stillicidij.§.fin.quia vtitur sub nomine totius: vt ff.de acqui poss.l.iij.§.j. ¶Si facio molendinum in terra aliena,si quidem hoc impetraui p̃cario fit dñi fundi & potest sua autoritate tollere.Sed si donasti mihi,superficies fit ędificatoris:sed proprietas remanet dñi siue sit de lapidibus siue de calce,siue de bitumine,vel alia materia.ff.cõia prędio.l.si pręcario.& ibi dr̃ qđ nemo petit qđ intus habet. ¶Not.ꝙ inutilis prorogatio iurisdictionis delegatę ab ordinaria iurisdictio-

12 ne fomentũ nõ recipit.vt no.j.c.c.P.& G.¶Dicit Inno.qđ delegatus Papę non potest si expedit implorare officium iudicis secularis nec auxiliũ.vt j.c.j.& qđ põt mulctare.vt j.eo.de.causis.qđ intellige de parua mulcta non excedente duos aureos non de maiori.vt no.ff.de iudi.l.ij.§.fin.nec põt criminaliter punire vel animaduerte

13 re.vt C.de sen.& interlo.l.nulli.¶†No.qđ delegatus non hẽt territoriũ circũscriptum: qa nõ hẽt potestatẽ terrẽdi ibi oẽs delinquentes.vt no.C.vbi & apud quos.l.fin. Sed ordinaria iurisdictio territorio cohęret tanq̃ ꝓprio subiecto,nisi sit iurisdictio voluntaria, q̃ extra territorium potest explicari per ordinariũ.vt no.ff.de offi.procon.l.ij.sed non per delegatum eius.tex.est ibi not. ¶No.quędam sunt causę q̃ nõ possunt delegari vt causæ sanguinis: qa maioribus tñ iudicibus est concessum de talibus causis iudicare.vt ff. de offic. eius.cui mã.est iuris.l.j.& C.de offi.eius qui vicẽ alte iudi.ge.l.ij.sed de iure canonico epi q hñt ꝑpalẽ iurisdictionẽ pñt eã delegare: qa ipsi nõ pñt p se de causis sanguinis iudicare.vt no.j.de raptorib.in archiepatu.¶Itẽ no.qđ nõ delegat id qđ cõsistit in autoritate & decreto puta super emancipatione liberorum non põt cõmitti inter positio decreti vt no.ff.de proba.l.ab ea parte.tñ vicarius generalis põt hoc decretũ interponere. Secus si sint vicarij distributi per villas qui vocant loci seruatores.Vnde si eps facit aliquẽ vicarium suum in aliquo castro vel villa suę iurisdictionis,iste vocat,& est de

14 legatus licet ad quandã vniuersitatẽ causarũ ſm Inn.¶†Item not. qđ non põt delegari legitimatio liberorũ,uel creatio tabellionũ:qa requirũt supremã authoritatẽ.vt no.per.Inn.j.de fi.instru.c. cũ.P. tabellio.& i Spe.de dispẽsatione legatorũ.§.postremo.ver.sed illud querit.Sed ecce uerba instrumenti dicunt,qđ iudex interposuit auctoritatem & decretum,& non dicũt qđ fuerit ordinarius uel delegatus.rñ.nõ ualet qa est generis incerti & quia cadit inter duo extrema cõtraria seu aduersatiua. arg.de le.j.l. titię textores.ar. cõtrã,qa cessat defectus prę́sumit rectè factũ.ut no.in d.l.ab ea parte.¶Item qui negat ius qđ est super facto fundatũ, ut si dicã emãcipationem non rectè factã,tacitè confiteor emã cipatione.Secus econtra si nego factũ super quo ius est fundatũ:qa ista est totalis & pręcisa negatiua quæ non ęquipollet alicui affirmationi.qđ bene not. ¶Et not. qđ sub illo aduerbio rectè, qđ est aduerbiũ iuris potius q̃ facti.stat rõ quare excipiens probat. Idem est si dico me nõ rectè excõicatũ qa uideo cõfiteri excõicationem emanasse ſm Mar. Silima. Dicit Spe.qđ aduerbiũ rectè.& similia faciũt qđ positio est iuris: & ad releuãdũ ponentẽ ab onere ꝓbandi,ius nõ dẽt ei rñdere.Prout reperitur qđ unus proposuit exceptiones dicendo, corã uobis dño tali iudicę delegato &c.¶Nunquid actor ex hoc releuet ex onere ꝓbãdi delegationẽ.Et uꝫ qđ sic:qa asserta est iurisdictio per cõfessionẽ vtriusq; partis, cui confessioni est standum : qa nõ reperitur aliqua

a probatio magis indubitata ꝙ confessio [a] solennis facta, nisi vbi interuenit error vel leg s interdictum,vel error siue metus: qa in terroribus facta confessio nõ tenet nisi legitimus fuerit error:sicut qñ reus to quet præcedẽtibus indicijs vt not.C de non nu. pe.l.generaliter.& j.de proba.per tuas.C.e.de confes.l.vnica ¶In ɔ̃rium vr quia solo consensu nudo i.le qui nõ est iudex,non efficit iudex.nisi sit lis contestata & iurisdictio prorogata.vt no.ff.de iuris.om.iudi. l.si conuenerit.nã litis cõtesta.vestit cõsensum hoc casu spãli & for

15 tificat iurisdictionẽ.vt no.in l.si reus paratus.ff.de procu.¶†Et no. quod aliud est prorogare iurisdictionẽ, aliud nõ declinare eã.nam qui prorogat põt declinare iudicem vsq; ad litẽ cõtestatã,nisi huic declinatorię renunciauit.Vnde si sit prorogatũ, & renũciatum,nõ habet locum pęnitẽtia: sed si est prorogatum, sed nõ renũciatum, tunc licet pęnitere vsq; ad litẽ contestatã saluo interesse aduersarij. Sed ille qui fortificat iurisdictionẽ tacitè vel expressè,nõ põt pęnitere: qa exceptioni declinatorię renũciauit.vt C.de pac.l.si quis in conscribẽdo.qui vero solũ prorogat non renunciauit exceptioni. ¶Sed si nõ renunciant nec ꝓrogant, sed solũ promittunt corã iudice de iudicio sisti.nõ haber locum pnĩa.vt no.in l.j.ff.si quis in ius voc.nõ ierit.qa est ɔ̃ctus noĩatus prorogationi adiunctus: & in ɔ̃ctibus noĩatis nõ habet locũ pnĩa,quãq̃ alię exceptiones declinatorię non tollant per promissiones de iudicio sisti: vt not.per Cyn.C.de spon.l.j.& l.vlti.dicit Inno.qđ leuis suspicio facit iudicem delegatum suspectũ: & grauis testem.vt no.j.e.tit.insinuante.dicit Inno. qđ si cã põt decidi ex actis nunq̃ debet iudex absoluere ab instantia seu ab obseruatione iudicij vt not.j.c.consuluit.dicit Inno.qđ iurisdictio delegata expirat lata snĩa, licet de iure sit nulla : secus in alio mandato q̃ iurisdictiõis vt j.e.tit.c.in literis.dicit Inno.qđ ordinarius põt modificare suũ mãdatũ: videlicet si vult prius haberi cõsiliũ sapiẽtis vel aliquorũ discretorũ virorũ.vt no j.e.tit.c.si pro debilitate.& facit qđ no.l.illa institutio.ff.de hęredi.insti.& l.Titiũ & Męuium.ff.de admi.tut.dicit Inno.qđ nõ valet mandatũ vt sic ferat snĩam & non aliter: qa in pronunciãdo requirit liberũ arbitriũ. vt no.ff.de arbi.l.qualem.etiã si tale mandatũ emanaret de consensu partium.vt no.in l.j.C.de iur.om.iud. licet partes pñt in ferenda snĩa concordare paciscendo.vt plenè no.ff.de iudi.l.si cõuenerit.dicit Inno.qđ delegatus non põt interpretari rescriptum,nisi quate-

16 nus verba patiunt.vt no.j.de app.c.cum speciali.¶†No.qđ delegatus ad audiendum põt decidere causam: vt no.C.de iur.om.iudi.l.j. qa totus processus in suis partibus est contiguus.vt C. de iud. l.nulli.ff.de procu.l.qui procuratorẽ dat.No.qđ clausula,amoto quolibet illicito detẽtore,dat iurisdictionẽ in notorio: alias nõ dẽt se iudex intromittere de tertio possessore.vt not.in l.ã diuo.§.si sup.ff. de re iu.dicit Inno.qđ qñ eps dispensat non est necesse qđ aliqui citentur.vt no.j.de filijs presby.c.veniens.Dicit Innoc. qđ Papa põt ius vnius alteri donare vt j.de off.or.conquerente.¶Item dicit qđ principes possunt in melius mutare vt not. j.de iureiu.c. debitores. per Inn.Dicit Arch.qđ ꝓcessus non tenet si fit alibi quàm in loco prefixo.vt no.j.e.titu.c statuimus.dicit Inno.qđ nõ credit iudici si dicat se mouere propria ęquitate.vt no.j.de ap.cũ spãli dicit Inno. qđ si aliqua instra sunt in periculo amissionis vel perditionis propter vetustatem, vel aliã cãm, qa tũc etiã absentibus partibus possunt transcribi iudicis authoritate.vt no.j.de fi instr. c. fi.dicit Inn. qđ multũ dẽt iudex temperare snĩam vbi ꝓcedit ex pręsumptionibus.vt no.j.de pręsump.c.qa non verisimile.dicit Inno. qđ titulus canonicus non p̃sumit ex lõga possessiõe: & tñ ex gestatione habitus p̃sumit professio si habitus portat in monasterio vt in c. si iudex.de sen.excõi.li.vj.secus si portet in derisum vel iocosè.ar.ff.de testa.mili.l.diuus ¶Item nec matrimonium ex instrõ dotis.vt c.illud.de pręsum.licet.n.qñq; ex instrõ matrimonij præsumat dos,q̃ in regione frequentatur.vt no.de iure do.l.qđ aũt.& l.mulier bona. dicit. Arch.qđ qñ delegatus citat,vel verius excitat collegã suũ,sufficit vna requisitio vt no.j.c.si contra vnũ.in nouel.dicit Archi.qđ iusta cã recusãdi iudicẽ est si parti rñdet eam ius habere.Arch.ibidem.Inno.not.planè & valde bene. ¶†No.qđ noĩe districtualium

17 cõtinent etiã clerici.j.e.c.hac cõstitutione.in nouel.no.qđ cõseruatores habent iurisdictionẽ plenariã.i.quasi de plano.sed nõ plenariam.i.quæ requirat altiorem indaginẽ vt ibi plenè not. per Inn.qđ cõseruatores magis accedunt delegatis q̃ ordinarijs: & tñ habent se vt excedentia & excessa vt j.e.c.fi.lib.vj.isti habẽt ꝑtãtẽ sup manifestis iniurijs puniendis & prohibendis.¶Est autẽ manifestum id quod nõ põt esse occultũ,vel per facti euidẽtiam,vel per actuũ frequẽtiã vel per signa indubitata,vel per famã ab oĩbus probatam vt no.j.de cohabita.cle.& mulie.c.vlti.¶Cõtra notoriũ ideo non opponit,qa nec libellus recipit,vt no.per Inn.j.c.j.ɔ̃.de offi.vi.Vnde libelli querimoniarũ nõ recipiunt in notorijs delictis nisi iudex excedat modũ in puniẽdo vltra q̃ dẽat,vel sit cõsuetũ : qa ab excessu modi semper põt appellari.¶Item si cõsuetudo nõ seruat vt qa pro homicidio

ADDITIO.

a ¶ Vide scripta pulchre per Ias.May.in l.cum te transegisse.ff.de trans. Bal.super j.Decretal.

hom'cidio cōdemnet ad furcā,quę eſt viliſſimarū oīm pęna.Si aūt iudex ſeruat cōſuetudinē etiā ſi lege ſcripta non ſit cautū,ab obſeruātia cōſuetudin.s appellari nō pōt.no.ff.de inf.a.l. quid ergo.§.pęna grauior.& ff.de extraor.cri.l.ſaccularij.§.ſunt qdā.& §.fi.Super ſecretis aūt ɔſeruatores nō hñt iuriſdictionē pricipaliter,ſed icidēter ſic ſi reus huius incidētiæ eſt cā ſ͠m Inno.¶Et no.qđ teſtis non p̄t teſtificari de ſecretis alieni cordis q̄ nemo ſibi reuelauit. qđ no. ¶Sed dubitat̃ ſi iudex eſt delegatus ad cāę cognitionē vtrū poſſit cām diffinire.¶So dic vt no.ff de ꝓcu.l.qui procuratorē dat.¶Dicūt.n doc.qđ ſi eſt datus à lege,vel à pricipe,pōt cām diffinire.idē ſi ab alio ad vniuerſitatē cauſarū: ſecus ſi ad vnam cām.¶Alij dicunt idē ēt ſi ad vnā cām qñ eſt delegata cā: ſecus ſi articulus. nā ꝓpter cōteſtationē litis redigit̃ ad inſtar ordinarij:, vel viſus ad inſtar procuratoris qui efficit̃ dñs litis.& ideo merito litē peragere pōt. arg. d.l.qui procuratorē dat.& ibi de hoc per Cy.in ſuis addi.per me in

18 lec.mea & ēt per Ray.& Bar.¶†Quæro vtrū delegatus ſuper petitorio videat̃ delegatus ſuper poſſeſſorio.So!.dic vt not.C.de iud.l. nulli.Illud.n.cōſtat ꝙ ſi plura ſunt oīno ſeparata, cōmiſſo vel conceſſo vno nō v̄r ɔceſſum reliquū: qa ſeparatorū ſeparata dēt eē rō. vt no.C.de do.inter vi.& vxo.l.ſi maritus quondā.& l.hęc actio.de calū.& ff.de mi.l.Papinianus exuli. ¶Et hęc ꝑludia dixi ad aliqualē

19 inſtructionē merorum canoniſtarū.¶†Mō quæro in quo differūt officiū & ꝑtās?rñ.ptās idē eſt qđ poſſe.Officiū idē eſt qđ actus ei⁹. Ptās em̄ ponit̃ in diffinitiōe iuriſdictiōis.Officiū autem eſt iudicis motus ad aliquid explicandum in cā latiſſimè patens.vt patet.ff.de iur.om.iud.l.j.& l.imperiū.& ff.de ver.ſigni.l.ptātis.& hoc de officio in ſpecie & in actu exercitij.Sed officiū in gñre & quaſi in regula ſua idē eſt qđ ptās a iure directa, & aliàs decreta vt patet in tota materia officiorū. ff &c. ¶Item ptās dr̃ quoddā abſtractum ſicut albedo: ſed officiū dr̃ quoddā concretū ſicut albū.Vñ ptās ordinaria pōt eſſe ſine ſubiecto in ſemetipſa per iuriū diffinitionē. vt de leg.ij.l.qđ principi.Sed offiñ ſine ſubiecto eē nō p̄t vt ff.de ori.iur. l.ij.§.poſt originē.Vel dic qđ officium prout exhibetur officiū eſt, ſed ante q̄ exhibeat̃,poteſtas eſt.vt no.ff.de iud.l.nō quicqđ. ¶Sed quæro quę differentia ſit inter delegatū & ſubrogatū.rñ.qa delegatus cōſtituit̃ ab ordinario: ſed ſubrogatus conſtituit̃ a ſuperiori illius ordinarij propter ipſius ordinarij impedimētū vel mortē.vt d. l.ſuggerētē.Et dicat quidā qđ iſte nō h3 iuriſdictionē delegatā nec

20 ɔmēdatā ¶†Quæro quę eſt dr̃ia inter principalē & coadiutorē.rñ. vt ĵ e.c.venerabili.¶Itē q̄ro q̄ dr̃ia eſt inter delegatū ad vniuerſitatē cārū & alicuius caſtri.nā hoc pōt fieri vt ff.de iur.om. iu. l.ſolet p̄tor.Et loci ſeruatorē.nā hoc nō poteſt fieri vt no.in auth.vt nulli iu.§.j.& in auth.de man.princ.§ eas.& in auth.vt iud.ſine quoquo ſuf.§.nullo quoq;.¶Et inter vicariū ruralē nā hoc pōt fieri vt not. ſ.ti.j.c.j ꝑ Inn.& alios.So.dic vt no.ff.de offi.eius cui mā. eſt iuri.l. j.in prin.ſu p ver.pñt.nā dicit gl.qđ illi qui vocant̃ locorū ſeruatores erāt quidā locatores & baratores nō aūt erāt iudices qui procederēt via de bite rōnis & erāt cōcurſores magis q̄ iudices q auribus

21 perfidū falſa crimina nūciabāt.¶†Sed ego ſtatim quæro vtrū credat̃ lr̃is iudicis qui dicit ſe delegare ex cauſa?rñdeo ſic.qa iſtæ literę non fundāt ptātem delegati. ſed veniunt ad executionem ptātis iā conceſſæ in genere ēt ſine cā.vnde de ipſis cauſis debet credi ſibi ſicut credit̃ eius interlocutoriæ.ar.ff.de of.præſi.l.diuus.& l.ſi publicanus.§.j ff.de publi.¶Itē iſtæ lr̃æ ſunt modici præiudicij. ar.ĵ.de ꝓ

a ba.c.poſt ceſſionē gl.tñ alibi dicit,ᵃ qđ vbicūq; requirit̃ cā,requiritur eius probatio: aliàs inquit ad quid de cā fieret mētio. vt not.ff. de procu l.itē ſi ſuſpectus. ſed ibi loquit̃ in allegatione partis. ¶Et eſt ratio dr̃æ qa p̄ſumit̃ pro iudice ſed non pro aduerſario. ¶Quæro ēt quæ perſona magis ſubſtātiet iudiciū iudex an litigator.rñ.iudex in depēdētibus à iuriſdictione.& à iudice:vt eſt ſnīa vt no.ff de ꝓcu.l.ſi ꝓcuratorē abſentē.ſed in depēdētibus ab actione, vel executione,vel a litigatore vt eſt libellus,magis litigator.vt no.C.de ſi

22 deicō.lib.l.fi.¶†Quæro ēt vtrū ſnīa delegati iudicis q̄ eſt nulla,poſſit haberi rata.Rñ.nō,ſi eſt nulla:qa mandatū deficit,ſeu forma mādati repugnat.vt no.in l.inſtar.C.de iur.fi.lib.x. ſed ſnīa iudicis ordinarij cōualeſcit ex ratihabitione efficaci.vt l.cū minor. §.fi. ff.rē ra.ha.vel ex pacto.l.ij. C.cōia vtri. iudi.& dic vt ibi dixi in lec.mea ſolēni.¶Sed ēt finalr̃ quæro ſi Papa ponit aliquē vicariū in tpalibus in aliqua vrbe,vtrū videat̃ eū ponere ī eius territorio?& v̄r qđ nō,vt no.ff.de penu.le.l.nā qđ liqde.& ĵ.c.ſi ciuitas.de ſen.excō.li. vj.Vnde vicarius Papæ in vrbe nō hēt iuriſdictionē extra vrbē. ſic no.ſ.ti.j.in c.tua nobis.¶Sed ɔtrariū ibi ſentit Ber.tñ qa iuriſdictio ordinaria ſe nō diuidit,vt no.§.cū vrbē.ff.de offi.pfe. vr.tum qa iſta cōmiſſio eſt actus fauorabilis tū qa hoc pertinet ad ſtatū ciuitatis vt eleganter no.in l.j.§.publicum ius.ff.de iuſti. & iur.¶Item argumentum ad hoc.ff.de contrahen.emp.l.ſi aquæ ductus.

ADDITIO.

a ¶Vide omnino pulchre ſcripta,per.do.Iaſ.in l.j.§.j.in xiiij.col. ff.de offic. eius cui māda.eſt iuriſdi.vbi etiam refert iſta verba Bal.hic vt ibi ꝑ eū.paro.

CAP. I.

1 *Delegatus Papæ poteſtatem recipit non ſolum in partes,ſed in quoſcunque alios qui ſuam iuriſdictionem impediunt.*
2 *Agentes & conſentientes pari pœna puniuntur.*
3 *Iuriſdictio quot modis turbetur.*
4 *Acceſſorium quid ſit.*
5 *Conſenſus quotuplex eſt.*
6 *Iuriſdictio extenditur contra turbantes eam.*
7 *Poteſtatem Peruſij ſi quis interfecerit, an poſſit puniri pro rebelli ciuitatis.*
8 *Delegatus an poſſit extendere iuriſdictionem ſuam ad compellendum ſecularem poteſtatem,vt ei præſtaret ſuum auxilium.*
9 *Delegatus Papæ an poſſit punire illum qui offendit miniſtrum eius, puta aſſeſſorem vel nuncium.*
10 *Latro ſi tempore appellandi ducatur ad furcam, an eius conſanguinei poſſint eum auferre poteſtati.*
11 *Renunciari appellationi an poſſit in cauſa criminali.*

1 Via quæſitum. †Delegatus Papę ptātē recipit non ſolū in partes,ſed in quoſcūq; alios, qui ſuam iuriſdictionem impediunt.h.d.ſecunda ibi,ſic tibi.¶Caſus.quidam impetrauit literas contra aduerſarium à Papa.quidam potentes compellunt conquerentes ſilere dr̃ qđ iudex delegatus poteſt hos turbantes punire,ſicut poteſt punire principales qui hoc procurant: quia principaliter agentes & fauentes par pęna conſtringit.vt no C.de epi.& cle.l.quāquam.in fi. nec mirum qa iniuriam quę fit officiali Papę dr̃ fieri ipſi Papę. vt no.ff.de relig.l.oſſa.in fin.¶Sed Bar. mouet iſtam quæſtionē alibi. pone qđ officialis eccleſię eſt expulſus de terra: vtrū iſti expellentes dicant̃ rebelles Papę?& dic qđ ſic ſi hoc fecerūt reſpectu Papę. Secus ſi ꝓpter facinora ipſius expulſi.& ita no.ipē in l. hoſtes.ff.de cap.& poſtli.reuerſ.¶Sed iſta ſua determinatio eſt falſa: qa iſta ſua iniuria eſt facta perſonę in poſſeſſione eccleſię.vt not.ff.de acquir. poſ.l.peregre.§.quibus ¶Præterea hic no.expreſſe Inno.quod priuata inimicitia non excuſat a pœna rebellionis qđ tene bene men-

2 ti.No.vim exceſſiuā fieri minis & terroribus. Ibi,pari pęna.†No. hic agentes & conſentientes pari pœna puniri. Ibi,principales fautores qa leuius delīquūt vt no.ff.de acti.& ob.l.ſeruus nō in oībus. Ibi,diſtrictione eccleſiaſtica imponēda:d:ſtrictio ſeueritas eſt,bannū puta exilium Item pęna perſonalis mulctā vel bannū vt l. j.§. quid ergo.ff.de ven.inſpi.¶Et not. qđ dr̃ia eſt in noīe qa mulctari pecuniaria coercitio eſt,& perſonalis vt ff de publica.l.licitatio.§. qđ illicite.Cenſura excommunicatio ſuſpenſio interdictum vt no.

3 ĵ.de ver.ſign.c.quærenti.¶†Sed quęro ſ͠m Inn.quot modis turbetur iuriſdictio? & reſpon.duobus modis.ſ. vi & dolo etiā ſine vi illato.vt no.ff.de donat.l.cū quis.¶Et no. qđ duplex eſt iuriſdictio.ſ.

4 principalis & acceſſoria vt hic.¶†Item quęro,quid ſit acceſſoriū? reſpon.acceſſoriū eſt quod gratia alterius eſt.ſiue ſequatur ſiue p̄cedat.vt no.ff.de ꝓcu.l.ad rē mobilem.& l.ad legatum.dicit tex.qđ pręuaricat̃ quis faciēdo & cōſentiēdo vt in c.j.in fine. de for.fide.

5 ¶†Sed quæro quotuplex eſt conſenſus. Reſpon. quadruplex, ſ͠m Inn.ſ.cōſenſus negligētię vbi quis tenetur prohibere vel punire & in atrocioribus puniūtur pari pęna vt l.j.C.vt ſac.bap.in alijs minori,vel nulla.vt no.ff.de re.iur.l. culpa eſt. ¶Secundus eſt conſenſus conſi.ij vbi minus peccat cōſulēs ſi delinquēs erat aliàs facturus. ſed ſi nō erat aliàs facturus,tenet̃ eadē pęna qua faciēs: vel maiori qa delinquit in ſe,& in alium.quod enim dico de maiori,habet locū in pęnis arbitrarijs non in pęnis taxatis à lege,vel ſtatuto qa cōtenti eſſe debemus pęnis lege comprehenſis vt no.ff.de verb. obl. l.ſtipulatio huiuſmodi.Sicut etiam minorare eas non poſſumus: qa nō debemus eſſe miſericordiores lege, vel principe. vt in auth. de iudi.§.oportet.¶ Tertius eſt cōſenſus cooperationis,& hoc duplr̃,vel principaliter,& eſt eadē pœna vt ff.ad l.aqui.l.item mela.§. ſi plures.vel acceſſorię & tūc in acceſſorijs idem vt ff. de arbi.l.& ſi amicis.In leuioribus aūt minus punit̃ quàm faciēs: qa qualitas faciētis non auget ſimplicē pœnam delicti: qa ineſt ſoli facienti.vt ff.de fur.l.is qui ope.Vnde ſi nō famoſus ad furtū faciēdū pręſtat opem furi famoſo nō tñ puniet̃ pęna furcarum.& nō ob. ff.de parricid.l. vtrū.qa ibi loquit̃ in atrociſſimo delicto parricidij.Quartus eſt cōſenſus authoritatis.dicit Inn.qđ ille q p̄ſtat authoritatē delinquenti,& ipſum defendit,magis punit̃ q̄ faciens.qđ dic vt no.ĵ.c.j.de pęnis.in cle.Iſti oēs ita demū puniunt̃ ſi ſunt ſub iuriſdictione iudicis punientis.vt l. extra territoriū.ff.de iur.om.iud. eſt & cōſenſus inſtigationis ad crimen denunciandū vt excuſet̃.dic vt no.per Barto. ff.de fal.l.athletas.¶Et not.qđ inſtigatus per facti informationem à prouidis & honeſtis,vel à fama gñali excuſat̃.& ita no.per Bar.ff.

6 de adul.l.miles.§.mulier.qui eſt tex.no.¶†No.qđ iuriſdictio extēdit̃ ɔtra turbantes eam.ſed quid ſi turbant extra faciendo,non intus mittēdo: puta veniente captiuauit in itinere?& v̄r qđ poſſit eū punire

nire vt C.vbi de poss.agi oportet.l.j. Tu dic ꝯtra si solus ille non est subiectus.sed quid si in loco subiecto si inimicū suū sola occasiōe inimicitiæ & nō in contemptū ius dicentis carcerauit,vel occidit. Quidā dicūt qđ iudex hoc prætextu nō assumit iurisdictionē. vt l. fulcinius.§.qđ sit latitare.C ex qui cau.in pos.e. Alij dicūt qđ imo pōt punire: qa iniuria est oē qđ non iure fit.& inspicit veritas potius q̃ opinio.vt no.ff.de iniur.l.cū qui.§.cū aliquis.dicit Ber. quod quo ad alium qui principaliter offendit per cōsequentiam inspicit opinio potius q̃ veritas.vt d. l. eū qui.§.si in vita & ff.loca. l.qsquis ignorans.& dicit Inno.qđ in contemptu punien.do extra ordinem quasi delegatus iste nō imponit principaliter propriā pœnā delicti sed incidēter punit cōtumaciā velut ꝓpriā offensam ꝯ bonos mores & aduersus iurisdictionē cōmissam.vnde non puniret occisorē l.cornelia de sicarijs.sed quasi ex edicto ius di.nō obtē.vel ex eo qa cōtempta maiestas superioris dēt vindicari.arg.C.de testi.l.nullū. ff.de iur.om.iu l.si familię.ff.de offic præsid.l.obseruā. ¶†Quæro

7 quidā interfecit ꝑtātē Perusij,vtrū possit puniri pro rebelle ciuitatis? dicit Ber.quod nō si ꝓpter priuatā inimicitiā interfecit: qa per hoc nō est rebellis rei publicę. Secus si rebellādo ciuitatē vel volēdo rebellare.vt ff.de capti.l.hostes per Bar.qđ si occidit ambasiatores ciuitatis.responde,si prętextu officij tenetur crimine læsę maiestatis illius rei publicę: secus si propter priuatā inimicitiā. Vel dic indistinctè sciēter tn̄ nec distinguo vtrū ꝓpter publicā inimicitiā vel priuatā.vt ff.de reli.l.ossa in fi.qa imago rei publicę est. ¶Quærit Inn.vtrū si citatus timet de aduersario,& ideo petit sibi satisdari de nō offendēdo,vtrū dēat satisdari? & tenet qđ sic.vt not.C.de his qui ad ec.l.denūciamus.ff.de offi.præsi.l.illicitas.§.ne potētio. quid si timet iudicem qa illa ex causa est in bānō? rn̄ si nō potest in cā cōstitui ꝓcurator,iudex debet ei dare securitatē.vt no.ff.de pub.

8 iu.l.is qui reus in glo.quæ glo.nō est alibi.¶†Quærunt doc. vtrum delegatus possit extendere iurisdictionem suam ad compellendū secularem potestatem vt ei præstaret suum auxilium? & dic vt no. per Inno.ꝯ.eo.c.signifi.dici potest quod sic in notorijs: secus in occultis,ſm vnam lec.& ſm vnam opi.quam tetigit Inn. hic. ar.ꝯ.e. c.si.lib.vj.& est ratio,quia iudex faceret se aduersarium suscipiēdo onus ꝓbationis nisi dicaꝰ quod non est aduersarius ipse, sed lex.,vt no.de ꝓba.l.cū ꝓbatio.¶Item nec est nouum quod vbicūq; iudex inquirit,assumit in se onus probandi. & si lædit partem facit litem

9 suam.vt C.de exc.tu.l.seueriter.¶†Quæro an delegatus Papę possit punire illū qui offendit ministrū eius, puta assessorem vel nuncium.rn̄.sic,si tamen extendit vt executorem officij.Secus si ideo qa alias erat eius inimicus.vt ff de pę.l.si quis forte.§.si quos.& ibi per Bar.econtra vtrū delegatus vel ordinarius teneaꝰ ex quasi maleficio si ministri sui delinquunt.rn̄.non. si non ꝓcedit conscientia vel culpa ipsius,vel ipse non elegit eos,sed superior dat.vt l.j.§.familiæ.ff.de pub.& ibi per Bar.¶ Et no. quod si iudex vult facere aliquā executionem contra non citatū,potest ei violēter resisti.vt no. per Inno.ꝯ.e.ti.c.si qn̄.& no.qđ isti delegati non possunt bona alicuius confiscare nisi iussu principis.vt C.ne sine iussu prin. l. j. dicit Ber.quod vbi bona publicantur,non efficitur quis debitor.vt ff.de dā.infe.l.si finita.§.si de vectigalibus.extra no.quod notoriū est clarū intuitu.i.apertū cuilibet intuenti & semel notoriū semper est notoriū si aliquæ reliquiæ remanent.vt no.ꝯ.de elect.c.si forte. lib.vj. ¶Itē no quod verba sunt adaptanda materiæ.vt l.item veniunt.§. aptāda ff.de pe.hęr.¶Itē no.quod præscriptio non consummata parit publicianā: sed in publiciana veniunt fructus.vt no.ff.de pub. l.cū qui.§.in publiciana.nimirum ergo si parit ius præsentandi qa fructus est.vt l.ij.ff.si serui ven.¶Item no.quod vbicūq; esse rei pcedit esse scripturæ,ibi scriptura fit ad ꝓbationē: sed vbi esse scripturæ præcedit esse rei,vel simul ꝯcurrūt,ibi scriptura est de substātia. vt not.C.de fide instru.l.ꝯtus. ¶Quæro igitur si statutū dicit,si qs consenserit ad homicidium committēdum decapitetur nūquid sit stādū gl.Ber.Et rn̄.qđ non qa statutū non hēt locum in ficto cōsensu.nā pęnę q̃ veniūt ex fictione,minores esse debent, sicut nos dicimus quod mitius agitur cū ficto ꝯtumace q̃ cum vero ꝯtumace. & hoc est dictū Inno. qđ qn̄ quis cōdēnatur ex præsumptionibus mitius agitur cum eo.de quo alibi dicam.¶Est aūt dolus studium nocēdi.vt no.insti.qui.mo. re contra.ob.Sed lata culpa est captiosa temeritas.&c.¶Quærit Inno. nunqd ad puniendum istum impedientē requiratur dolus? & dic vt no.ff.ne quis eū.l. sed eximendi. §.fi.vel ibi loquitur quo ad illud edictū: sed capitulū nostrū loquitur quātū ad extraordinariā mulctā.¶Quæro quid in delegato ab alio q̃ a principe.rn̄.hēt locū istud capitulū nisi istud delictū sit commissum in suo territorio ſm Inn.adde qđ no.C vbi de poss. agi oportet.l.j.& ff.de cōdi.& demō.l quibus diebus.in prin.¶Quæro si ille qui vocatus est ad iudiciū est tuus inimicus,vtrū iudex possit cōpellere eū ad satisdandū de nō offendēdo.& rn̄deo sic,qa assecurare debet citatū.Inno.adde quod no.ff.de pub.iu.l.is qui reus.per ac. ¶Quæro,ego feci capi debitorē meū: qdā abstulit eū.rn̄deo teneri

10 tur soluere debitū.vt no.C.de exact.tri.l.quoties.lib.x.¶†Pone quidam latro ducebatur ad furcā pendente tēpore appellādi nunquid eius consanguinei possint eum auferre potestati.rn̄.nō.vt no.C.de app.l.addictos & ff.de iusti.& iu.l.vt vim.nisi nō seruato ordine iuris de facto iniuria peteretur.ar.in l.ij.& iij.ff de li. cau. & C.de iure fis.l prohibitum.lib.x.Tu dic quòd pēdente tēpore appellādi nulla debet fieri nouitas.sed respōdeo verū est ī ciuilibus causis: sed in criminalibus secus: si executionē requirit delicti enormitas,vel nimiū scandalum.vt l.si quis si io ex hęredato.circa mediū.ff.de iniusto testa.& ff de ap.l non tantum.& C.quor.ap.nō reci.l.obseruare. ¶Sed nunquid potest in criminali renūciari appellationi? & videtur gl ordi.dicere quod nō.qa nō pōt renūciari defensioni.vt sing. no.ff.de pact.l. pactum inter heredem. quid si iudex secularis cepit clericū vtrum quilibet de populo possit eum iudici auferre? & videtur quòd nō,sed debet agi interdicto de libero homine exhibēdo. ¶Tu dic contra quia iniuria fit religioni: & quod in religione diuina cōmittitur,in omniū refertur iniuriam.vt no.C.de hęre.l.manicheos.Itē pro hoc facit ff.ne quis eum qui in ius voc. vi exi.l.nam cum vterque.& quod no.ff.iudi.sol.l.vir bonus.Bal.

CAP. II.

1 *Ratione perplexitatis supersedetur in processibus.*
2 *Mandata quando sunt contraria neutrum est exequendum.*

SAne. Cui diuersæ literæ impetrātur sub eadem data & forma cōtraria & ad eos iudices præsentant supersedētibꝰ in vtrisq; donec delegans cōsulat ne ꝓpter veritatē literarū ꝓcessus valeant impediri. h.d. ¶Casus aliquis impetrauit literas sup aliqua cā contra aduersariū suum ad certos iudices: ille aduersarius expectauit alias literas sub eadem data in alia forma dubitaꝰ qđ iudices facere debeāt? respondetur qđ iudices supercedere debent donec cōsulant Papā, ne ꝑ varietatum literarū causarū fines valeāt impediri.not.quod ꝓpter perplexitatem est supersedēdū.Itē qđ non dēt ꝓcessus intricari.& facit.ff.de re iur.l.vbi repugnātia.& ff.de exc.tuto.l.diximus.¶Ibi, nō facta mentione.similis distinctio est.ff de condi.& demon.l.nō ad ea.Vide quod priuatio semper præsumitur posterior habitu.vt no.C.de codi.l.cū proponatis.¶Ibi plenius.nam anteq̃ declaret cōtrarietas parit obscuritatē,nisi soluaꝰ per prius & posterius.iuxta illud distingue tempora & concordabuntur scripturæ.vt C.de fur.l.

1 apud antiquos.¶†Ibi,supersedeāt.no.qđ rōne perplexitatis supersedetur in ꝓcessibus istud est verū nisi perplexitas soluaꝰ ꝑ processum qđ contingit qn̄ est melior conditio occupantis.vt not. ff.de ver.ob.l.si Titius & Seius.qdā dicūt qđ rō illiꝰ.l.est,qa illi sunt duo rei credendi.qđ falsum est qa coęqualitas stipulādi facit duos reos, nō cōtrarietas.& ideo quod vnus sibi exigit,alteri nō cōicat.est ergo ibi ratio,qa vnius iclusio alterius est exclusio.& dicit alibi gl.qđ in perplexis fallūt regulæ iuris.& no.ff.de ver.ob.l. ita stipulatus.la grāde.& aliqn̄ eligiꝰ media via.tu dic vt no.ff.de hære.insti.l.& hoc Tiberius.& l.j.ff.de cōiungen.cū emāci par.liberis.no. in hoc capi. quod processus nō sunt intricādi nec sunt cumulāda q̃ in prīcipio medio vel fine pōt esse ꝯria vel superflua.vt no.C.de accusat.& inscrip.l.q de crimine.ff.de excu.tu.l.diximus & no.ff.de iudi.l.ꝑ minorē.& iudicia denominātur ab vltimo fine de cuius potētia debemus esse certi in prin.de actu verò nō possumus esse certi nisi post

2 victoriam.vt ff.de pecul.l.eo tpe.& l.qđ debet.¶†Item not.qđ qn̄ mādata sunt cō raria,neutrū est exequendū.& istud est verū qn̄ ꝓprietas est in diuersis literis: sed in eisdem finis corrigit principium. vt no.in l.si tibi.ff.si cer.pe.& l lecta.Et de literis ꝯtrarijs pone exēplum si vnus impetrat iustitiā,alter gratiā.vel vnus qđ procedatur summariè alius qđ ꝓcedat ordinariè.ꝯria eīn mandata voco illa q̃ simul obseruari non possunt. ¶Op. tribus modis & solue vt in gl. & per Inno.¶Extra op.aliquid & nihil sunt ꝯtia: tn̄ lex dicit qđ si sub eadē die appareant duę tabulę in vna scriptū est aliquid. in alia nihil.stādū est scripturæ.vt ff.de iniusto test.l.si binæ tabulæ. ¶So. illud qđ nihil est nō hēt contrariū.& ideo si qs vult reprobare purā negatiuā per cōtrariū non pōt qa non ens nō habet obicē.¶Item op.ff.de le.ij.l.Sempronius proculo.sed ibi soluitur pplexitas: qa in dubio staꝰ minori summę vt no.ff.de arb.l.diē ꝓferre.§. si plures.si relinqutur ob eandē causam vel nulla causa expressa, aliàs vtraque debetur.vt no.ff.de ꝓba.l.quinquaginta.ff.de an.lega.l.qui Marco.

CAP. III.

1 *Debilitas corporis non inducit exilium mentis.*
2 *Commissarius debet esse idoneus & discretus.*
3 *Consultor nullam habet iurisdictionem.*
4 *Iudex an teneatur expectare consilium.*
5 *Iudex an possit modificare & restringere delegationem & commissionem suam.*
6 *Delegatus si iudicauit de consilio subdelegantis ad quem appellabitur.*
7 *Arbiter vel arbitrator non potest causam subdelegare.*
8 *Error commissus coram arbitratore vel in instrumento guarentigiæ, an possit reuocari.*

9 *Arbitrator an audiat exceptiones declinatorias fori.*
10 *Subdelegans an posſit ſibi conſilium retinere.*
11 *Delegatus qui in ſubdelegando retinuit ſibi iuriſdictionem an poſſit lata ſen tentia reuocare ad ſe executionem.*

1 SI pro debilitate. † Debilitas corporis non inducit exilium mentis,
hinc eſt quod vſq; ad vltimum articulatæ vocis ſpiritū
quis pōt teſtari.vt C.de teſtā.l.iubemus.delegatus Papę
impeditus impedimēto facti poteſt vices ſuas committere idoneis
& diſcretis: & quod ei⁹ reqrat cōſiliū niſi tā graue ſit negociū qđ
nō poſſit ſine ſua pręſentia cōmode trutinari & expediri.h.d.Et di
uid.t in tres ptes.nā in prima pte ponit dcm̄. In ſcđa ipſius deter-
minationē.In tertia quādā exceptionem.ſcđa ibi ita.tertia ibi,niſi.
¶ Caſus.q̄rit vtrū delegatus Papę impedit⁹ debilitate vel alia iuſta
cā poſſit alij committere vices ſuas? rñdet qđ ſic dūmō ꝯmittat p-
ſonis idoneis & diſcretis. Sed nūquid poſſit ſibi reſeruare cōſiliū ſi
cā ſit dubia? rñdet qđ ſic. Sed qd ſi cā ſit multū ardua, q̄ reqrit p̄ſen
tiā delegati cuius induſtria electa fuit? rñd.t qđ cauſæ iā graues nō
pñt ſubdelegari.In text.ibi debilitate. Not. quod debilitas corporis
permittit ea in quibus vertit latoris ſtudiū delegari ſeu p aliū expe-
diri.Et eſt arg.qđ qs poſſit ſeruire per ſubſtitutū, niſi requiratur p̄-
ſentia perſonalis vel ꝓpria induſtria.Qđ dic vt not.C. de epi.& cle.
l.quiſqs p Cy.& C.de māci p.& colo.l.j.lib.xj.¶ Sed nunqd cōmiſ-
ſio extēdat.diſtingue vt diſtinguit ī priuilegio.C de epi.& cle.l.j.p
Cy.verius dic loquit ibi in cōceſſis ſecus in cōmiſſis q̄ non habent
ſucceſſorē.vt no.ff.de cura.furi.l.cuius bonis.Ibi graui neceſſitate.
No.qđ verbū neceſſitas importat grauitatē.Ibi diſcretis & idoneis
2 † No.qđ cōmiſſarius dēt habere duo.ſ.qđ ſit idoneus,& diſcretus.
Addo id qđ no.ī.eo.ti.c.ſtatutū.& c ſi lib.vj.Ibi,liberū.i.ſine neceſ
ſitate.C de tranſa.l.ſi qs maior.Et not.hic qđ liberum dicitur id qđ
eſt ſine pęna & abſq; aliqua redargutione.Ibi te conſu ē.¶ No.qđ
in commiſſione pōt apponi mod⁹ & forma nō tñ cōtra ſubſtātiā
arbitri.vt ff.de arbi.l.itē ſi vnus.§.ſi duos.& l.qualem. in prin.qa id
qđ abijcitur cōtra ſubſtātiā actus ꝓducēdi in eſſe vitiat actū: ſecus
ſi adijciatur poſt annū pfectū vt ff.de vſu & habita. l. p ſeruū & ff.
de lib.& poſthu.l.ſi ita.§.ij.Ibi graues.no. argumētū qđ in grauib⁹
cauſis nō tenet infirm⁹ mittere ꝓcuratorē vt no.ff.ꝓ ſo.l ſi cōuene
rit.Ibi ſine præſentia no.qđ p̄ſentia magnā autoritatē rep̄ſentat.vt
ff.de arbi.l ſicuti.¶ Capio primā glo.q̄ duo dicit. primò qđ inuitis
partibus pōt delegatus ſubdelegare: qa litera dicit verbū ſic & inui
tis partibus reuocare.ſed ſi delegatus nō vult acceptare an poſſit
cogi? dico qđ ſic vt no.ff.de iuriſ.om.iu.l.eū qui ſed nunquid con-
ſultor tenetur acceptare cōſiliū? dico qđ ſic niſi habeat iuſtā cām
3 recuſandi.vt no.C.de prox.ſac.ſcri.l.in ſacris.li.xij. ¶ † In gl.tāq̄.no.
a qđ conſultor nullā hēt [a] iuriſdictionē.Et ſcias qđ cōſultor non dēt
eſſe ſuſpectus alicui parti,nec tabellio nec nuncius.vt no.in aut.de
trien.& ſemiſ.§.qđ ſæpe.& p ſpecula.in tit.de requiſitione conſi.ij.
¶ Ex hoc ſequitur qđ ante cōſilij recitationē non pōt appellari: qa
a non iudice non appellat.vt C.de arbit.l.j.Item cōſiliū nō tranſit
in rem iud.cū ex eo nō det actio nec exceptio & ſi ſic eſt, ergo nō
appellatur.iſtā doctrinā tradit gl. C.de arbi. l.j.nec etiam iudex te-
netur ipſum ſequi cōtra ſuā cōſcientiā.vt no.per Bar.ff.de re iudi.l.
ſi conuenerit.¶ † Quęro vtrū iudex teneatur expectare conſilium.
4 rñ.ſic,ſi cōſiliū requirat ꝓ forma ꝓceſſus vel ꝓ inſtructione finali:
& neceſſaria. vt hic per Inno. ſed ſi requiritur ex vrbanitate, vel ad
ſimplicē īſtructionē nō eſt neceſſe qđ expectet: imo pōt cōmiſſio
reuocari.vt no.ff.de ap.l.ad principem per Bar.& no. quod cōmiſ
ſio extēdit ſe ad tēpus ſucceſſorum.vt not.ff. de mino.l.verū.§.ex
facto.tenet etiam cōſultor de imperitia ſi dat occaſionē dāni aliàs
vt not.ff quod quiſq; iur.l.ij.capio glo.Innoc.& primò quæro vtrū
inuitis partib⁹ poſſit cā delegari? & rñ.ſic,qa nemini facit iniuriam
qui ſua vtitur ptāte ſm Inn.nā in hoc iudicis officiū eſt latiſſimū,
& reſidet in cōi.vt no.ff.de iur.om iu.l.j. niſi hoc faciat vt illi odiū
imponat.vt ff.de excu.tu.l.athletæ.§.dat remiſſionē. vel niſi faciat
cauſa ſe exonerādi.vt ff.de iud.l.eū quem.§.j.ſed nūqd ſi factum eſt
certum poteſt cōmittere ſolā iuriſdictionē,& de iure deciſionē.Et
ibi eſt ar.qđ ſic,licet ius ſit certū & finitū.¶ † Quæro vnà cū Innoc.
5 nūqd iudex poſſit modificare & reſtringere delegationē & cōmiſ-
ſionē ſuam? & dic qđ ſic niſi reſtringeret ad id qđ eſt ꝯ ſubſtantiā
cōmiſſionis vel implicaret ꝑplexitatem ſeu cōtradictionē.vñ di-
cit Inno.qđ non pōt mandari vel certā ſniām ferat,qa eſſet potius
recitator q̄ iudex.& qa quoties libertas cogitur fit cōtra ſubſtātiā
libertatis.Sed bñ pōt apponi de habendo & expectando cōſilium
qa cōſiliū ad iuſtitiā & naturā pronunciatiōis pertinet.C de ſent.ex
breuiculo reci.l.ij.itē delegat⁹ pt reſeruare ſibi ptātē reuocādi māda
tum ſed nō ſniam,qa irreuocabilis eſt vt C.ſniam reſci.nō poſſ.l.j.
vñ ſubtiliter dicit Inn.qđ vbi apponit hæc clauſula,nō videt com
miſſa ſnia: & tñ ſtatī dicit qđ ſi apponat hęc clauſula,niſi reuocaue
ro: quòd ſi nō reuocat valet ſnia ſubdelegati.idē ſi dicit quādiu nō
reuocauero.nā iſtæ clauſulæ ſupponūt iuriſdictionē antecedere qa
commiſſio incipit purè,licet poſſit reſolui ſub conditione,vt ſub
tiliter no.in l.ij.ff.de in diem adie.tamē aliqñ iſta dictio niſi,impedit
diem cedere.vt no ff de cōdi.& demon.l.quibus diebus.§.quidam
titio.& d.l.titia.§.fi.ff.de manu te.& ad id quod no per Inn.de cōſi-
lio facit qđ not.ff.de hęre.inſti.l.illa inſtitutio.& ff. de verb.obli.l.ex
ea parte.§.j Quid ſi cōſultor aſſignatus deceſſit anteq̄ cōſuleret? re
ſpon hęc forma accidētalis euaneſcit & remanet diſpoſitio in ſua
forma naturali.vt ff de condi.& demon l.cū tale.§.ſi arbitrium.no.
conſulendos eſſe qui ſciunt.vt no.ī.de re iudic. ſemel.& etiam cū
ruſticis & familiaribus diſcretis.dicit Inno.de arbi. c.cū olim,habē-
6 dū eſſe colloquiū.Item no.qđ conſiliū qđ omnes iuriſperiti dant,
eſt ſeruandū.vt ff.ſi ſerui.ven.l.ſi qñ.§.j. ¶ † Quæro, quid ſi delega-
tus iudicauit de conſilio ſubdelegantis ad quē appellabitur? videt
enim ſuſpectus qui cōſuluit.vt C.de app.l.eos.in prin.So ſi aliqd de
iuriſdictione ſibi reſeruauit ad eum appellabit.ar.ff.qñ ap.ſit. l.j.§.
ſolet. ¶ Quid ergo dicemus de clauſula quæ ponitur in compro-
miſſis,qđ poſſit iudicare ſemel & iterum & pluries.nam hoc vide-
tur contra ſubſtantiam finitæ rei,ergo nō valet iſta poteſtas.rñ.iſta
clauſula non debet intelligi de his q̄ finiunt arbitrium,ſed de alijs q̄
non finiunt.vt no.ff.de arbi.l.qualem.§ fi.ſpe dicit quod iſta clauſu
la reſpicit diuerſa capitula non qđ arbiter poſſit eſſe ſibi cōtrarius.
vt l.ij.§.ſed ſi alius ff.quando appe.ſit & l.quod iuſſit.ff.de re iudic.
Sed ſi eſſet compromiſſum in purum arbitratorem qđ habet vim
tranſactionis & non iudicij, videtur dicendum quod poſſit ſe cor-
rigere,iuxta no.C.de tranſac.l.ſi diuerſa.licet arbitrator non poſſit
corrigere ſententiam arbitri ſi tranſiſſet in rem iudic.quia ex quoli
bet capite per ſe functus eſt officio ſuo & poſtea tranſactio poſt rē
iu.non valet.vt no.ff.de tranſ.l.poſt rem. ¶ Deinde vides quòd me
re induſtrialia non ſubdelegantur.Item nec animæ paſſiones. vñ ſi
alicuius conſcientia eſt onerata quia Papa dicit.tuam conſcientiā
onerantes cum conſcientia non ſit aliquid q̄ paſſio animi ſuggerēs
bona,& mala diſſuadens,nō poterit ſubdelegare qa quot capita tot
ſententiæ.conſcientię & animi motus ſunt diſſonātes: & ideo ani-
mi motus nō pōt cōmitti.vt not.ff de arbi. l ſicuti.iuxta illud,velle
ſuū cuiq; eſt,nec voto viuit vno.vt ff.ad treb qa poterat.Vñ natura
liter hoīes habent varias opi.vt ff.de ar.l.itē ſi vnus.§.ſi in duos.ad-
de ad declarationē præmiſſorū arbitrator aſſumptus ſuper contro
uerſa iam orta vocatur trāſactor:ſed ſi aſſumit ſuper futuris,de qui
bus nondū pōt eſſe iudiciū,non dr̄ tranſigere ſed declarare.vt not.
C.de contrah.emp.l.fi. At ſi ſuper futuris poſſet eſſe iudiciū.vt ff.
cōmunia prædio l.fi.tñ ens bñ eſſet largo mō loquēdo quædā ſpe-
cies trāſigendi alias trāſactionis: ſed ſtricte loquendo nō eſt ꝓprie
trāſactio.nā ſi arbitramentū eēt iniquū,dēt in melius reformari: vt
no.ff.ꝓ ſoc.l.vñ ſi neruę ff de ope.libe l.ſi libertus ita.& quātūcūq;
detur largiſſima poteſtas tñ verba ciuiliter ſunt intelligēda.vt not.
ff.de ſerui.l.ſi cui.qa bona fides ęquitatē deſiderat.vt no.ff.ꝓ ſoc.l.
bona fides ff.man.l.creditor.§.fi.& voco bonā fidē.i.bonam men-
tis qualitatē & cōſcientiā quæ etiā in cōtractibus ſtricti iuris requi
7 ritur.vt ff.de ver ob.l.ſi quis cū aliter.¶ † Et no. qđ arbiter vel arbi-
trator cām delegare non poteſt.vt not.ff de arbit. l.non diſtingue-
mus.§.nunc de officio.qa non pōt delegare pro ſua iuriſdictione vt
no.C.qui pro ſua iuriſdictione.l.j.ſed iſte nullā hēt iuriſdictionē iu
b re publico,ergo &c.Scđo dicit bona fides.i.legalitas quę potiſſimè
requiritur in his qui plurimū [b] negociant,& in his nō differt pactū
nudū à ſtipłone.vt C de cōſti.pec.l.j.in prin.& in auth.de fideiuſ.
§.argētariorū.vñ cāpſores q tenēt mēſam authoritate publica non
habēt beneficium excuſſionis. Tertio mō dicit bona fides quædā
8 adiectio ſiue qualitas cōtractus q̄ deſignat eius excellētiā: vt inſtit.
de acti.§.actionum. ¶ † Sed q̄ro an error cōmiſſus corā arbitrato-
re vel in inſtrumento guarentigie.i.obſeruantiæ poſſit reuocari.&
dic vt no.per Bar.ff.de confeſ.l.nō fatetur.in fi.error in ꝯpromittē-
do non vitiat ſicut nec error in petendo.ſed error in confitēdo co
9 rā arbitro idē qđ in iudicio. ſed corā arbitratore idem qđ in tranſa-
ctione.¶ † Item no. qđ arbitrator non audit exceptiones declinato
rias fori: qa nō eſt iudex vñ corā eo minor & mulier pñt ꝓcurare
qa vbi de bona fide agitur,nō congruit de iuris apicibus diſputare:
ſicut dicit ille tex.ff.man.l.ſi fideiuſ.§ quædam. & etiam in vltima
voluntate reducitur arbitratus ſito laudo & nō ante ad bonum. vt
no.in l.j ff.de le.ij.dicit Bar.quòd ſemel reductū amplius nō reduci
tur.iuxta verbū Cyn ſemel ſuppletū ſuppletionē non recipit.vt C.
de diuer.reſcrip.l.ſi qua.& C.de fideiu.l ſancim⁹.ubi ſcđa mora nō
purgat.& hęc dicta ſunt aliqualiter extra materiā capituli nr̄i.Item
qui dicit arbitratorē erraſſe.dicit eū nō ꝯſenſiſſe: & ſi ꝓbat errorē.
non

ADDITIONES.

a ¶ Vide ſcripta per Ia.in l.fin.ff.de ſer.
b ¶ Bona fides requiritur in his qui plurimum negociantur.& in his non differt pactum nudum ſtipulatione.iſtud dictum refert & ſequitur Iaſo.May.in l.iuris gen.§.ſed cum nulla.iij.col.in princi.ff.de pac.& vide quæ extenſe ſcri pſi in allega.meis in cauſa Gabrielis de Laqua.

non incidit in pœnam:quia nō venit ɔtra mentē arbitratoris.sed si nō probat,incidit in pęnā,qa venit ɔ̄ mentē eius l.qui rome.§.duo fratres.ff.de uerb.ob.ne remaneat laudū sine pęna quia esset elusorium.ff.de iu.l.si prętor. hoc est contra Barto. ibi si error in confitendo coram arbitro. idem quod in iudicio: sed coram arbitratore idem quod in transactione. Dicit Innoc.quod sufficit condemnatum per arbitrum soluere pœnam, uel interesse. infra de arb. c. per tuas. ergo succedit obligatio ad interesse: quia laudum arbitri in facto consistit cum obligationem non pariat.ff.de uerb.ob.l. 5.§.si non sorte.& si nō resp cit tradi sed retineri nō trāsit dñium.l.
10 si pro fundo.C.de trans.¶ †Sed qro vnā cū Inn. vtrū subdelegans possit sibi ɔsiliū retinere.rñ.qđ sic.Inn.& facit qđ no.ff.de hęr.inst. l.illa institutione.per ac.¶ Quæro vtrū subdelegatus teneatur seq istud ɔsiliū.& dic qđ nō.s̄m Inno.& Host.ar.ff.de ar.l.quālē.i prin. nā vnusquisq; dēt dicere sñiam ex animi sui motu nisi habeat colle gā.ut no.ff.de arbit.l.sicuti.Adde qñ aliqđ de consilio est facień.si fiat sine consilio, vtrū ualeat uel nō.Tu sic distingue:aut mandatur à lege,& nō valet:quia tūc ɔsiliū est requirēdū & seruādū nā ista dictio de,significat principiū & cām.ut not.in l.j.§.nūc videamus.ff. de ɔiu.cū emā.lib.eius.Aut ab hoīe & tūc pōt pñgere talem formā & idē est,alias secus.ut not.ff.de acqui.hęr.l.eum qui duobus.¶Sed quærit hic Inno.vtrū si iste delegatus videt qđ subdelegat' vul ferre sñiam ɔ̄ suum consiliū possit ante latā sñiam reuocare mandatū. rñ.sic:qa nō subdelegauit cām in totū:sed sub certa forma restricta,ergo &c.vt.ff.de iudi.l.iudiciū soluit.Sed Ber.eleganter dicit qđ ille q reseruat sibi requisitionē cōsilij vel iurisdictionis,licet tāq vir bonus debeat ɔsuli ex forma mādati. & iō dictū Inn. eēt falsum.& vide in c.quis alicui.ȷ.e.tit.li.6.& ȷ.de ,pcu.c.is qui.li.6.& ibi no.qđ ptās.l.non ita de facili expirat sicut ptās mandati, qđ est no. di. val de & gñaliter vbicunq; subdelegans retinet sibi aliquā potestatem vt puta si dicit,cōmitto donec reuocauero, qđ remaneat apud eū iurisdictio & pōt reuocare & ad eū appellari:qa sufficit qđ apud eū remanet iurisdictio particularis qđ si subdelegauit sub conditione qđ ferat sñiam si partib. placuerit, alioqn remittat cām instructā. rñ.idē s̄m Inno.Ex his ergo cōclude qđ pōt dari nouus modus & forma in subdelegatione quæ tamē fit iuxta mandatum.¶ Ex hoc dicit Inno qđ sicut delegatus pōt sibi retinere cōsiliū. sic posset reseruare ɔsiliū alicuius tertij.Inno. hoc tñ casu nō credo qđ posset reuocari nec ad eū appellari:qa ,ppter hoc nihil sibi de iurisdictione reseruauit.Quærit Inno. si apponatur clausula in subdelegatione qđ debeat ferri sñia s̄m tenorem cōsilij magistri.m.vtrū valeat? dicit Inno. qđ nō.Host.cōtrà:tu tene dictū Inn. per.l. nō distinguemus.§.nūc de officio.ff.de arbi.in verbo, nec arbitria prorogent. & eo.ti.l.qualē.primo rñso.nā vt dixi auferri in sñia nō potest pronuntiatori animi motus:p legē tñ vel ɔsensum partiū bene posset hoc fieri.vt ff.de re iudi.l.si cōuenerit.dicūt qđ cōmittitur cā hoc modo,nisi reuocauero qđ subdelegatus non pōt ferre sñiam:quare quo ad sñiam ista clausula sit cōtra substātiā cōmisionis. & ita pertransit Io. An.qđ falsum est.quia hęc verba,nisi reuocauero, habēt hūc sensum.i.quādiu nō reuocauero. Vnde ea rōne qua tenet ,pcessus,tenet sententia,nā dictio nisi,qñ apponit rei successiuę & nō instantaneæ importat quandā cōditionē quæ dicit.in illa tñ conditione vendo nisi displicuerit infra mensē, ideo principiū reddit cōditionale:quia nō debet cōtractus diuidi.& ponitur dictio, nisi ,p si nō.i.si placuerit si negociū infectū.vt no.ff. de dona.l. j. in glo.
11 magna. & in l.2.ff.de in diē adio.¶† Quæro nunqd delegatus quia qui in subdelegando retinit sibi iurisdictionē possit lata sententia reuocare ad se exceptionē. dic quod sic s̄m Hostien. Nec distinguo inter merā executionē & mixtā qđ omnis executio in iudice est iurisdictionis:licet secus in ministro.vt no. ȷ.de app. c. nouit.dicit Host.qđ natura arbitri talis est, vt arbiter ,pnūciet qcqd placet sibi:& cōtra iura iniquè,secus in iudice.Hosti.¶ Cōsidera qđ sñia arbitri est nulla ,pper suā vtilitatē.vt C.de arbi. l. j. Et iō nō subiacet regulis æqtatis aliarū sñiarū:sed recurrimus a l penā:secus in sententia arbitratoris q̄ est aliqua & ideo si est iniqua, dēt reformari. ¶ Dicūt.n.quidā qđ iudex dēt ,pnūciare ,put sibi de iure vr̄, & non s̄m cōscientiā alterius.¶ Sed Ho.dicit qđ sua cōsciētia dēt cedere ɔsilio saniori,puta peritorū q maiorē hñt notitiam iuris. facit qđ no.C.de sen.ex peri.re.l.si.¶ Durū est em̄ dicere quod qs cogatur ,pnunciare secundum cōscientiā tertij,nec est bene dictum:: quia il le tertius non cognouit de causa,ergo nec verè scit cām tertius nec motiua quæ scit iudex qui examinault testes & instrumēta.ut.ff.de testi l.3.§.tu magis.¶Et ideo sententia nō debet ex alieno arbitrio pendere,sed ex arbitrio cognitoris qui etiam rationem redditurus est si male pronunciauerit.arg.ff.de administra. tuto.l. quidam decedēs.in prin.¶ Dicūt hic doc quòd causę arduæ vocant causæ inquisitionū. ¶ Itē causæ matrimoniales quæ causæ matrimoniales
a raro ɔmittuntur nisi [a]episcopis.Io. an.¶ Extra quæro nunquid cōsultor assumptus ad consulendum possit suum consilium reuocare antequā sit pronunciatū.Et videt quod non.vt not.ff.de verb.sig. l.boues.§.hoc sermone.¶ In ɔ̄riū videtur,quia sapientis est mutare consiliū in melius.Si tu æquiparas consilium testimonio, potest reuocare.ut in auth.de testi.§.quia vero. Addere tñ & declarare potest nō mutata substantia.ar.ff.de ap.l.ab executore. ¶ Vltimò no. ꝙ fit mētio de personis discretis. Quæro igitur quæ personę dicantur discretæ,rñ.istę ꝑsonæ sunt hodie diffinitiuæ quo ad materiā capituli.vt no.in c.statutū de rescrip.li 6. Alias aūt staretur discretioni iudicis quæ personæ dicerētur discretæ. Et si statutum diceret, qđ antiani haberent arbitriū cū cōsilio.x.discretorum uirorū ipso iure videtur antianis concessum qđ possint eligere istos discretos. arg.ff.mand.l.si uero non remuneranḍi.§.si tibi.

ADDITIO.

2 ¶ Causæ matrimoniales raro committunt̄ nisi episcopis.uide extēsē scripta super hoc per d.And.Barb.in consi.suo quod fecit in causa genitoris mei qđ cōsi.habeo eius manu propria scriptū & subscriptum nec habetur in formis.

CAP. IIII.

1 *Prorogatio si fiat de tempore feriato ad tempus feriatum an requiratur cō sensus testium.*
2 *Tempus an sufficiat ad probandam negligentiam.*
3 *Prorogatio generalis an sit valida.*
4 *Partes an in prorogatione possint addere in mandato aliquam formam nouam extra mandatum.*
5 *Obligatio an tollatur perpetua ope exceptionis.*
6 *Mensis si erat statutus & partes dicunt ita,nos prorogamus ad vnum aliū mensem incipiendum finito primo,an talis prorogatio sit valida.*
7 *Vniuersitas causarum si sit commissa pluribus,an videatur commissa cuilibet insolidum.*
8 *Habentes certam diem ad recipiendas probationes,& ad remittendum causam instructam ad superiorem an possent præuenire terminum altera parte inuita.*
9 *Iudex qui fuit in mora per lapsum diei appositæ sibi,an posit purgare moram.*
10 *Procedi an posit die feriata in honorem dei propter breuitatem termini.*
11 *Iudex propter breuitatem sui tēporis an posit abbreuiare dilationes partium.*
12 *Iudex cui præfixus est terminus an posit post terminum exequi suam sententiam.*
13 *Partes an posint solennitatibus iurium renunciare.*
14 *Beneficio præscrip.an posit renunciari.*
15 *Pœna maior & minor quando inueniuntur imposita in diuersis legibus potest iudex gratificari & eligere quam vult.*
16 *Excommunicare aliquem an posit non suus iudex de consensu partium.*
17 *Astricti qui sunt litigare sub certis iudicibus, an posint in alios prorogare.*
18 *Iudex ordinarius & iudex delegatus an & qualiter differant.*
19 *Commisio & delegatio an & qualiter differant.*
20 *Iurisdictiones excepta clauium potestate licitæ sunt apud infideles.*
21 *Manifestum quid sit.*
22 *Causa an posit duobus vel pluribus delegari.*
23 *Alternatiua appellatio quæ sit.*
24 *Iudicium quod non habet iudicem actorem & reum an sit inualidum.*
25 *Mercatores si habeant iudicem mercantię, an non mercatores posint eius iurisdictionem adire.*
26 *Personæ miserabiles an posint iurisdictionem prorogare.*
27 *Iurisdictio an posit prorogari de tempore ad tempus.*
28 *Prorogatio non habet locum in causis sanguinis.*
29 *Lapsus dilationis an habeat vim exclusionis.*
30 *Iudex de parte gebellina an posit recusari à guelfis,& econtra.*
31 *Procurator non potest renunciare exceptioni liquidæ.*
32 *Officium iudicis nobile quid sit.*
33 *Obseruans interdictum an videatur acquirere interdicto.*
34 *Spurius legitimatus qui comparatur legitimè nato,an posit institui hæres à patre coram duobus testibus.*
35 *Libellus quando dicatur generalis.*
36 *Legitimari se faciens an debeat citare consanguineos.*

DE causis. Si cā cōmittatur decidenda in certum diem, elapso illo die expirat iurisdictio nisi per partes dies fuerit prorogata. hoc dicit. primò. ¶ Secundò dicit, quòd ubi certa pęna est contra contumacem in iure expræssa,delegatus illa imponit alias suo arbitrio reseruatur.h.d.Secunda ibi,illis etiam. ¶ Casus aliqua cā fuit commissa decidenda in certum tempus.Nunc querebatur an post illud tempus iudex uti posset iurisdictione. respondeo. quod non.¶Fallit si fit prorogatio de communi consensu partiū. ¶ Sed quæro nunquid in hac prorogatione requiratur consensus aliorum quorum interest. respondeo non.argu.ff.de ,pcur.l non solum.§.quæritur.Vnde nō requiritur consensus nisi eorum qui fundant iudiciū ut no.ff.de iu.l.vēditor.qđ est notādū.¶ Sed hic quærit in qđ tps dēat fieri ista prorogatio.¶ Rñdeo anteq̄ superueniat termini

ter mini expiratio.ut not.de præca.l.sed si manẽte.¶ Nulla eñ ꝓrogatio ꝑ parte stare põt,qa est quædã ꝯiunctio.& qđ nihil est ꝓrogari nõ põt.¶ In tex.ibi,in ra te tiũ.Nõ.qđ dilatio dẽt esse certa,vt in
1 ducat morã.ut no.C.de ꝓhẽ.& ꝯmit.sti.l.magnã ꝑ Cy.¶ In tex.ibi, partiũ.No.qđ nõ dicit testiũ. ¶ † Et est arg.qđ si fit prorogatio de tpe feriato ad tps feriatũ,qđ non requirat cõsensus testiũ tñ requiritur consensus iudicis ve arbitri,ut no.in l.2.§ 1 .ff.de iu.& ita tenet gl.in cle sepe.de verb.sig.¶ Ibi,neglexerũt.etiã ad primã citationem qa litera dicit citationem in singulari. vt C.de iudi.l.sancimus.
2 ¶ †Item no.qđ ad ꝓbandã negligentiã sufficit tps.ut no.ȷ̃.de præbẽ. c.extirpãdæ.per Inno.qđ est uerum in ꝯditione ptãtiua non in casuali.ut no.in l.3.§.si ad diẽ.ff.de re mi.Itẽ no.qđ paria sunt non venire,& venire & non obedire.¶ Ibi,infringas.Not.qđ in determinatis ã iure iudex nõ hẽt arbitrium.ius cõe siue sit municipale. non ob.ĩ l. hodie.ff.de pę qa illa lex non hẽt locũ in iudice deleg.nec in pęnis municipalibus,uel consuetis.¶ Ex hoc sequitur quod iudices delegati dispensare nõ pñt sed ordinarij maiores possunt cã cognita:sed pedanei nõ possunt ꝑpter utilitatẽ suæ iurisdictionis. vt no. in l.3.ne qs eũ qui in ius vocat vi.eximat.¶ Et vide Gof. in summa de filiis presby.¶ Item ſm arbitr.ũ sic.ff.de effra.& expil.l.j.§.expilatores.qa cõmissum videtur iudicibus qcqđ nõ est explicatũ legi-
3 bus.ut ff.de testi.l.scio.¶ †Quæro vtrũ valeat gñalis prorogatio?& vr quod non.vt.ff.cõia pdi.l.in tradendis.Tu dic cõtra. qa vbicunq; tñ valet genus quo ad genus quantum spẽs quo ad spẽm, ibi stãdũ est generalitati.ut not.ff.de ser.vr.pdi.l.seruitus.ff.de serui.titulo gñali.l.seruitus.& l.si cui.¶ Et idẽ est vbicunq; indiffinita efficaciter ęquipollet vniuersali.¶ Vel dic qđ in arduis requirit prorogatio specialis.arg.ff.de ꝓcu.l.pomponius.in princ.¶ Sed quęro nunquid ꝓrogatio potest fieri alibi quã apud acta:& videtur quod sic,per l. honores.§.fi.ff.de decu.qa licet fiat extra iudiciũ,tñ reducitur ad iu
4 diciũ.¶ †Quæro nunquid in prorogatione partes possint addere in maudato aliquã formã nouã extra mandatũ? rñ. nõ qa ista non esset prorogatio.ut not.in c.is qui de preben.li.6.sed valeret vi pacti. vt ȷ̃.eo.ti.c.significasti.ar.quia mutata forma mutat formatum. ut no.ff.de fideiuss.l.stipulatus es opus.vbi est tex.no ¶ Dico etiam qđ quando ꝓrogatio fit de tpe ad tempus, non habet locũ pñia quia adheret primæ iurisdictioni.& pars eius fit.¶ Itẽ si fit expressa submissio non habet locum pęnitentia.l.est receptum.ff.de iu. om. iu. secundũ quosdã.dic ut no.ȷ̃.de iu.ca j.¶ No.qđ mandatum,tpe limitatũ expirat ipso iure tpis cursu ut hic. ¶ Idẽ in obligatione annua vel menstrua.ut ff.de pac.l.epistola.§.fi.C.de le.l.fi.C.loc.l.si cũ
5 hærmes.Sed nõ idẽ intensiue.¶ †No.ꝙ perpetua ope exceptionis tollitur obligatio.& de hoc no.in l.fi.ff.rem ra.ha.Vel dic aut est obligatio legalis,& pręscriptio legalis vt in redhibitoria & quanto minoris tũc suis finibus est cõtenta.ut.l.fi eũ.§.fi.ff.si quis cau. & tñ ꝑ pactũ potest perpetuari.vt.l.qđ si nolit.§.si quis ita.ff. de ædi. edic. Aut est obligatio cõuentionalis,& præscriptio conuentionalis,& si est vna,fit ope exceptionis nõ ipso iure. ¶ Item si obligatio sit conuentionalis,& præscriptio legalis. l.sicut.C.de prescri.30.an. ¶ Sed nunquid liberatus tempore possit se reponere in veterẽ obligationem?dic quòd sic per stipulationẽ nõ nudo ꝯsensu:vt.ff.de so.l.cũ quis pro reo.vide qđ no.per Inno.ȷ̃.de iure pa.c cura.et de
6 immu.eccl'.c.qa pleriq;.& vide ẽt Cy.C.de trãsa.l.si maior.¶ †Quęro,pone qđ erat statutus mẽsis,& partes dicũt ita,nos prorogamꝰ ad unũ aliũ mensem incipiendũ finito primo, vtrũ talis prorogatio valeat?& vr qđ nõ:qa eius initiũ est collatum in tps priuationis. vt no.ff.de iuris.om.iu.l.eũ qui.§.fi.& hoc vr determinare Bart. in l.4.in princi.ff.de dam.infec vbi per te videas:qđ si prorogatio fit vltimo momẽto tpis.rñ.qđ valet quia sufficit habere momentũ vt d.l.si manente & ar.ff.de pub.l.cum sponsus.§.fi. ¶ Quæro vtrum istud tps prorogatũ sit idẽ iuris fictione vel propriè.Cy.ff.de arbit. l.si cũ dies.in prin.dicit qđ cũ mutat dies mutat forma tpis.& ideo nõ est idẽ nisi iuris fictione.qđ nõ vr verũ qa si nõ expirat,ergo est idem in substantia. Similis questio fit. ff.de dolo.l.& hęredibus.& facit.l.inficiando.§. infans.ff. de fur.¶ Tu dic qđ quãtũ ad primordialem formã est idẽ in substãtia l; nõ in tpe, qa hic tacita inerat a principio qđ posset ꝓrogare vt ff.de iudi.l. 2. Sed in extraiudicialibus verũ dicit Cy.qđ nec in substantia;nec in tpe est idẽ nisi iuris fictione:vt ff.de verb.obli.l.cum stipulatus sim mihi a ꝓculo & C.lo. l.si cũ hærmes.& ff.de ꝯdi indeb.l elegãter.& c.de pac.l.pacta nouissima.ff.de præto. stip.l.Valerianus.& ff.lo.l.cum in plures.§.lege dicta.¶ Quæro nũquid per ꝓcuratorẽ factũ dñm litis per ꝯtestationẽ litis possit fieri hæc prorogatio sine speciali mandato vel libera. Quidã dicũt qđ non. Alij dicũt qđ sic.dic ut no.in c cũ olim el j.in eo.tit.per Io. And.videtur casus.l.qđ procurator nõ possit prorogare.ff.de ver.obli.l.qui romę.§. calimacus.¶ Sed ibi loquitur in nũcio qui habeat mandatum ad certã diẽ. Alias non video quid repugnet.sed nõ expedit quia quecunq;expedientia vident appendices mãdati.vt not.ff.de ꝓcur.l.sed & hę personę.§.si & l.qui.ꝓprio. §. itẽ quæritur.& qđ no.eo.tit.l.si defunctus.§. quia cõi.Istud aũt satis videtur vtile vtriq; parti.alioquin finita procuratione oĩa de nouo narrari oportet.ut est glo valde singularis.ff.de ꝓcu.l.quę omnia.& expedit potius partibus vnũ iudiciũ quam plura ꝑpter sumptus.litiũ:ut legit & not.ff.de procur.l.qui absentem.& l nõ cogẽdũ.§.fi. ¶ Quæro vtrum iste terminus appositus in delegatione expiret,si per dolum partis expirauit.rñ.sic secundum Inno.tamẽ stipulatio cõmittitur ob rem non defensam. vt no.ff.de ꝓcur.l.si in prin.Sed videtur quod non expiret,vt C.de temp. in integr. restitu. l.petendę.¶ Solu.ibi loquitur in tpe vtili quo ad quid vt no.C eo. tit.l.superuacuam ¶ Itẽ ibi tps appositũ erat a lege hic ab homine. ar. ff.
a de ar.l.celsus.§.Quæro vtrum iudex delegatus a papa teneat seruare.ll.municipales.dic secundũ Host. nisi cõtradicãt canonibus.qđ
7 tene menti.¶ †Quæro,vniuersitas causarũ cõmissa est pluribus,vtrũ uideatur cõmissa cuilibet insolidum? & videtur qđ sic, vt not. ff.de exer.l.j.§.si plures.sed ibi est speciale.Et ideo dic qđ concursu faciunt sibi partem.ff.man.l.creditor.§.duobus. Bart.in l.si vni.ff.de re iu.tenet quod cuilibet in solidum.dicit Inno. qđ vbi dearctatur tempus instantię ibi dãdę sunt dilationes ad actus fiendos tñ minores.& ponit exemplũ per l.j.C.ut oẽs tam ciuiles. dicit Inno. qđ sicut iurisdictio põt prorogari,ita ecõtra põt arctari de cõsensu partiũ.dicit Inno.qđ iurisdictio nõ potest ad causas que propter excellentiam non possunt delegari.tñ postea dicit qđ in causis criminalibus etiã ex quibus ingerit pęna sanguinis potest prorogari in eos apud quos est eadẽ species iurisdictionis,l; quis nõ sit dominus mẽbrorũ suorũ nec vitę suę vt not.ff.ad leg.aquil.l.liber homo.& ff.de ap.l.nõ tãtũ.qđ verũ est tacitè nõ opponendo declinatoriam quia tũc ꝓrogatio fit a lege.ut no.C.vbi de crimine agi op;.l.j.dicit Inno.qđ ptãs absoluẽdi vel excõicandi non pot prorogari: qa nõ est ab hoĩe sed bñ possint partes dare alicui iurisdictionẽ cognoscendi & diffiniẽdi an excõicatio sit iusta necne:& an excõicator sit puniendus vel nõ licet de his nõ possit cõpromitti propter vtilitatẽ arbitrorũ dicit Inno.qđ vbi tps est elapsum dolo alterius partis,tñ per hoc nõ prorogat mandatũ.vt no ff.de dolo.l.arbitrio.§. dolo. contra.ar.ff.de mu.& ho.l.reus delatus & l.si locus.ver.qđ si id tps. ff.quemad.ser.amit.dicit Inno.qđ in pęnis alternatiuis uel solutionibus minor est elegenda,non tñ minima,quę nõ timet:uel electio est arbitraria qa nõ est imposita pęna determinata. nam alternatio
8 parit obscuritatẽ.& ff.de iniur.l.ꝑtor.¶ †Dicit Inno. quod habentes certã diẽ ad recipiendas probationes, & ad remittendum cãm instructã ad superiorẽ,non possunt præuenire terminũ altera parte inuita:sed de cõsensu partiũ bene posset dicta dilatio minui.arg.ff. de re iudi.l.si cõuenerit.Et habemus plura alia nã quedã sunt quę pertinẽt ad cõsideratiõnẽ vtilitatis.quędã verò sunt quę pertinent ad considerationẽ authoritatis: quædam verò sunt quę pertinent ad utilitatẽ rei publicę.vt ff.de annu.le.l.Quintus l.j.& l Iabolenus. ff.de vsu.l.in fideicõ.§.cũ polidius.ff.de ver.obli.l.qui romę.in prin. ff.de leg.j.l.ciuitatibus.Alibi dicit lex qđ absurdũ est aliqđ differri propter id qđ nihil releuat vt not.ff.de fideicõ.li.l.inuitus.§.fin.Itẽ tunc remittitur cã instructa cum totũ corpus actorũ remittitur.ȷ̃. eo.tit.si putet.in fin.Et adde qđ no.ȷ̃.e.cum plures.lib. 6.In nouel.
9 ¶ †Vlterius no.hic qđ iudex q fuit in mora ꝑ lapsum diei appositę sibi,nõ põt morã purgare qa euanuit iurisdictio.¶ Et idem in omnibus dispositionibus q̃ regulant a tpe.& vide Cy.C.de transf.l.si maior.qđ consensus partiũ magis d; attẽdi q̃ stricti iuris.ratio, vt not.ff.cõi.pre l.2.& l.venditor.in prin.dicit Inno.qđ delegatus põt mulctare ut hic.qđ verũ est in delegato papæ.Sed alij delegati non possunt mulctare vt.ff.de iudi.l.j.§.his dat.& de hoc no.C.de vsur. fisca.l.j.li.x.dicũt doc.qđ pęna grauior nõ h; locũ in iudice delegato sed tñ in ordinario.& est casus istius.c. qđ tene bene mẽti Et vi
10 de l.medicos.C.de profes & medi.¶ †Quærunt doc.vtrũ propter breuitatem termini possit procedi die feriata in honorẽ Dei?& dic quod nõ si expirat sola iurisdictio. Secus si expiraret res vel actio absque culpa actoris nam dicit Cy.secundum Azo. quod tunc nõ sunt ferię nec solennes nec repentinę nec solennissimæ in honorẽ
11 Dei.ut ipse not.in l.j.in fi.ff.de fer.in addi.vbi videas.¶ †Quærunt doc.utrum iudex propter breuitatem sui temporis possit abbreuiare dilationes partium?¶ Et dicendum est quod sic,si tempus est sibi abbreuiatum ã superiore vel ã statuto municipali:qa non debet expectare quod iurisdictio sua expiret.Vnde tacitè videtur sibi cõcessum quod possit abbreuiare dilationes.ar.in l.j.ff.de glã. legen. & quod ibi no.quia dilationes debent seruari vbi possunt seruari: sed ubi abbreuiatur totum etiam quæli iet eius pars.dicit Inno.qđ si est statutus terminus ad instruendum,& referendum, non valet relatio præueniens tempus, nisi fiat de consensu partium.
12 ¶ †Sed quęrit hic Ioan.And.vtrũ iudex cui terminus est pręfixus possit

ADDITIO.

a ¶ Delegatus a papa tenetur seruare leges municipales.adde scripta ꝑ doc. in c.quę in ecclesiarum.de consti.& his diebus obtinui in facto quod delegatus a principe tenetur cogere partes ad compromissum iuxta formam statuti de compromissis fiendis quãuis multi aduocati videbantur dicere contrarium:& allegabã inter alia istud dictum Bal.hic.

possit post terminũ exequi suam sententiã?& dici qđ sic,si termin⁹
est p̃fixus disceptationi vt not.in l.j. C. vt oẽs tam ciuiles. vel iudi-
cationi,secus si iurisdictioni.Io.An.Et est ratio, qa cõsiderãdũ est
quid cõcernat assignatio termini ut dicit illud.l.nõ.& sin.ff.de con-
13 trahen.emp.l.qui fundũ. in princ. ¶ † Querit hic Ber. vtrũ partes
solennitatibus iurium possint renunciare?& dicit qđ nõ, si sunt de
substantia,vt est libelli oblatio,litis contestatio,iuramentũ calũnię,
& alia similia quæ sunt introducta ad rigorẽ iuris ꝯseruandũ. & qđ
sniã ferat in scriptis Sed si sunt introductæ fauore partiũ, partes
bene possunt renunciare.arg.ff.de transac.l.cum hi. §. eam. ¶ Tu
dic qđ iuri quod continet necessitatẽ in actibus hominũ,nõ põt re
nunciari.ut not.ff.de pac.l.ius publicũ.& ff.de procur.l.filius.§. ve-
terani. Et hoc coram iudice sed coram arbitrio potest renunciari
cuilibet solennitati quia officiũ eius dependet ex uolũtate cõpro-
14 mittentium.¶ † Vtrum possit renũciari beneficio præscrip.[a]& vi
a det qđ sic vt no.ff.de ædi.edic.l.qđ si nolit.§.si qs ita.Vnde ualet pa
ctum qđ ne vllo tpe præscribat,nam hoc est de natura actus perpe
tui:& res de facili reuertitur ad naturã suam:sicut ualet pactum ne
vlla p̃scriptio currat nisi cẽtũ annorũ.ut no.in §.pactus ne peteret.
in l.si vnus ff.de pac.Bar.no.de hoc in l.j.ff.de vsuca.dicit Inno. qđ
tutus in præscriptione est tutus ẽt in foro ꝯsciẽtiæ.ut no. ĩ. de iure
15 pa.c.cura.in fi.¶ † Dicit Bar.qđ qñ in diuersis legibus inuenit impo
sita pęna maior & minor, iudex põt gratificari & eligere quã vult.
Ber.Nisi lex posterior veniat ad derogationẽ priorũ vt ff. de re mi.
l.qui cũ vno.§.qui post. Vel vbi veniat ad supplendũ in eodẽ gene-
re pęnę.puta primum statutum dicebat quem debere puniri in x.
Secundum dicit quem debere puniri in xx.uel econtra si uenit ad
detrahendum in eodem genere pęnę vt quia primum dicebat pu-
niatur in x. sed ultimũ dicit puniatur in x Sed si inueniũtur duo co
dices,in uno dicitur de x.in alio dicitur de xx. minor pęna debet im
poni.ut not.ff.de iu.l.si quis id qđ.& arg.illius no.l.ff.de leg.2.sem-
pronius proculo. ¶ Tractat hic Inno.de materia prorogationis iu-
risdictiõis quæ est permissa de tpe ad tp̃s ut hic.Inn.qđ est uerũ qñ
tempus est appositũ ab homine.Secus si est appositum a lege vel
statuto ratione publicę utilitatis.s.ne lites fiant immortales.vt not.
C.de iudi.l.properandũ.in prin.¶ Quæ ratio pręsumitur si alia ra-
tio in statuto non apponatur.ar.ff.de excu.tu.l.scire oportet.§.con-
trahens.dicit Inno.qđ prorogatio potest fieri de causis ad causas ni
si sit talis causa quę propter sui excellentiam delegari non possit.
nam tunc coram delegato ab inferiori a principe non habet locum
16 talis ꝓrogatio.& ita debet intelligi dictum Inn. ¶ † Quęro vtrum
non suus iudex de consensu partium possit aliquẽ excõmunicare.
Et dicit qđ nõ.¶ Itẽ nec de hoc põt cõpromitti sed bene põt com
promitti an sit excõicãdus vel absoluendus necne ſm Inno. dicit
Inno.qđ non subditi possunt aliquem eligere in suum iudicem qđ
est verũ in aliqua cã nõ in ppetuũ & generaliter.ut in aut.de defen.
ciui.circa fi.¶ Nisi authoritate imperatoris fieret hæc electio.Sed
an tũc Imperator posset post adhibitũ consensum sine cã remoue
re talem electũ?vide qđ no.per Bar.ff.de capti.l. hostes. & C.de le
gi.l.digna vox per Cy.dicit Inno.qđ aliud est omittere exceptionẽ
declinatoriã,aliud prorogare.Nã omittere quilibet põt sȝ ꝓrogare
nõ põt procurator nec abbas.dicit.Inn.qđ ptãs excõicãdi & absol-
uẽdi procedit a solo Deo eius vicario.¶ Alię eñ iurisdictiones ꝓ-
cesserunt ab apostolis:& ſm quosdã etiam causæ criminales pos-
sunt prorogari sed nõ causæ pęnitentiales nec sniç cẽsuræ ſm Inn.
¶ Adde quod plenè notaui.in l.j.C. vbi de cri agi opȝ.in lect. mea
solenni.dicit Inno.qđ ptãs arbitrij non põt prorogari per illos qui
nõ cõpromiserũt.nisi dicamus qđ istud prorogare idẽ sit qđ ꝯpro
mittere:qa sępe aliquid fit ad vnũ effectũ & operat sibi similem. vt
no.ff.de p̃scr.ver.l.insulã.¶ Vltimò uide in materia prorogatio-
nis quod plenè scripsi.C.de epi.audi.l si qui ex cõsensu.post.Pet. &
17 Cy.& ff.de iud.l.j.¶ † Sed quæri consueuit in materia feudorum &
in materia eorum qui astricti sunt sub certis iudicibus litigare,vtrũ
possint in alios prorogare,& dicit Bar.qđ non in l.j.§.& post ope-
ris.ff.de no. ope. nun. Et uerũ dicit qñ aliqui subsunt iurisdictioni
necessariæ quo ad utrũq; litigatorem secus si quo ad alterum.Nam
de cõi cõsensu prorogare possunt.vt not.in c.j.§.p̃terea.si de feudo
18 fue.ꝯtro.& de prohibita alie.fue.per Frede.col.x.& uide qđ ibi ple
nè notaui.¶ † Not.qđ differẽtia est inter iudicẽ ordinariũ & iudi-
cem delegatũ:qa iudex ordinarius pręest vniuersitati,& territorio,
& ibi delinquẽs sortit forũ, & non potest declinari. Delegatus aũt
nõ pręest iurisdictioni nec territorio & propriũ nihil hȝ.Ordinari-
us si dicit suspectus ꝓpter sportulas si vult cognoscere an sibi spor-
tulæ debeãt:nõ potest.¶ Sed si de hoc nõ vult cognoscere sed so
lũmodo,an sua sit iurisdictio causę principalis necnõ,bene põt co
gnoscere & ꝓnunciare.¶ Itẽ articulũ an debeãt sportulæ debet &
põt delegare ut no.ff.ad munici.l.de iure & ff.de iurisdi.om.iudi. l.
solet.Secũ si agitur de iurisdictione fortificãda nõ hȝ locũ pęnitẽtia.
Sed si de prorogãda habet locũ pęnitẽtia,nisi de partiũ volunta-
te iudex processerit ad aliquẽ actum,uel ipsęmet partes ex ꝯmuni
consensu processerint ad aliquẽ actum causæ, uel nisi lis sit ꝯtesta-
ta vel quasi,vel nisi solẽniter promiserint de iudicio sisti vel iudica
tum solui. Vel nisi se submiserint iudice consentiente ſm quosdã
vt not.ff.de iudi.l.j.& l.sed & si susceperit ¶ Not.qđ delegatus di
citur quasi ab ordinario datus.¶ Et qa ordinaria iurisdictio residet
in ordinario nõ separatur per delegationem ab ipso quia non põt
ã se abdicare iurisdictionẽ nisi in manu superioris sui.vñ quod non
transfert non mutatur. Exercitium ergo tñ per delegationẽ com-
mittitur sed iurisdictio non transfertur vt ff. de offi. eius cui man.
est iurisdi.l.j.§.qui mandatã.& eatenus quatenus patit forma com-
missionis siue sit expressa & principalis,siue tacita & consecutiua:
19 vt not. ĩ.de restitu.spo.c.pisanis.¶ † Et not.qđ est differentia[b] inter
b commissionem & delegationem.Nam omnis delegatio est cõmis
sio,sed non omnis commissio est delegatio quia pleraq; cõmittun
tur quæ non expediuntur iure magistratus:vt si mandatũ est alicui
quod prouideat alicui de aliquo beneficio,ut no per Inno.ĩ.c.in li
teris.Nam nomen prouisionis est nomen generale.argu.ff.de dote
prele.l.theopompus.& ĩ.de prebẽ.c.cum illis.lib.6. dicit Inno. qđ
omnis qui fines mandati non seruat,modum excedit ut ĩ. c. super
quæstionum.Et nudum ministerium si est ministerium industria-
le,nõ potest alteri committi per commissarium primum. sicut est
prædicare crucẽ.ut ĩ.c.qm̃ apostolica. dicit Inno. qđ si ordo non
seruat,processus cassatur si est ordo studiosè præfixus.ĩ.c.venera-
bili dicit Inno.qđ impetrans super appellatione ab interlocutoria
nõ tenet facere mẽtionẽ de causa appellationis.ĩ.c.ex literis patri-
archę.dicit Inno.qđ si totum cassatur,ergo & exceptio.ĩ.c.pastora
lis.dicit Innoc. quod minor suspitio reddit iudicem suspectum q̃
testẽ.ĩ.c,insinuante,dicit Inno.qđ si cã põt decidi ex actitatis nũq̃
iudex põt absoluere ab obseruatione iudicii.ĩ.c.cõsuluit.dicit Inn.
qđ officiũ delegati finit licet eius snĩa sit nulla:secus in officio pro
uisorũ.& secus vbi factũ mandat sine iurisdictione.ĩ.c.literis.dicit
Inno.qđ delegatus nõ potest vti armata manu sua,sed armis ordi-
narij implorando eius patrociniũ.ĩ.c.significasti. Mulctare tñ po
test.ĩ.de causis.in fi.dicit Inno.qđ delegatus põt apponere clau-
sulã qđ requirat suũ cõsiliũ,uel alicuius iurisperiti:& si nõ requirit,
non tenet qđ agitur.c.si pro debilitate & tñ non potest mandare
ei qđ certã ferat sententiã Inno.& etiã de consensu partiũ vt no.in
l.j.C.de iuris.om.iu.qa nõ esset diffinitor sed potius recitator.ĩ.de
ap.c.nouit.dicit Arch.qđ qñ delegat⁹ citat collegã. qđ sufficit vna
20 citatio.vt ĩ.eo.c.si contra vnũ.in nouel.¶ † No.qđ iurisdictiones
excepta clauiũ potestate licitæ sunt apud infideles ut ĩ.c. cũ a sub-
delegato.in nouella.Et not.qđ notarius sarracenus, vel hæreticus
licitè conficit instrã ibidẽ no.quod priuilegiũ ꝯcessum districtuali-
bus includit clericos. ĩ.c.hac constitutione in nouella.¶ Not.qđ
conseruationes arctent ab iniuriato & ab iniuriando si iniuria est
manifesta.s̃.e.c.j.in nouel.¶ Not.qđ manifestũ est quod multitu-
dinis oculus videt uel vidit:sed non videt dum tamẽ irrefragabilis
memoria videat:vt ĩ.de iura.calũ.cũ causam per Inn. de eo. no.qđ
oculus non uidet nec vidit vt de secretis animi non potest testis
tanq̃ de notorio testificari.ut not. per Inn.s̃.de renun.c.super hoc.
¶ Et not.qđ notoriũ est qualitas que nõ põt per se intelligi sine su-
21 biecto cui & quali,ut no. ĩ.ea c.j.lib.6.¶ † Item not. quod manife-
stum est quod ex sui natura vel ex facti qualitate, vel iurisdictione,
vel iuris dispositione occultum esse non potest.Et testis qui depo-
nit super notorium quandoq; deponit per rationẽ naturalẽ, ut ꝑ
asinũ plenè & immediatè apprehendentem: quandoque per cau-
sas artificiales seu argumentabiles,ut per indicia indubitata & præ-
sumptiones efficacissimas. ¶ Not.quod notorium est istius con-
ditionis ꝙ neganti non datur audientia:qa sicut non valet confes-
sio q̃ natura respuit ita nõ valet negatio,quæ naturalibus & uero iu
dicio non cõuenit,hinc est qđ negans notoriũ non facit rẽ dubiã
neq; facit locũ indagini iudiciariæ.vt d.c.j. per Inno. & in nouella.
¶ No.quod iudex delegatus nõ hȝ territoriũ attamẽ eius iuridi-
ctio territorio coarctatur.s.territorio ordinarij vt ff.de iu.l.si loc⁹.
¶ Itẽ no.qđ qñ dignitas est suspecta,vt qa est cã dignitatis,recusa-
to antecessore qlibet successor intelligit recusatus vt no.ĩ. c. iudex.
in nouella. ¶ Si cõmissa est cã archidiacono, & cępit iuridictione
vt etiã factus ep̃s procedit in ea:vt not ĩ.eo.c.quãuis.in nouel.Se-
cus si nõ incedit vt iurisdictione,qa tũc successor cognoscit.Sed si
cã sit ꝯmissa simplici canonico,qui nõ hȝ successorẽ,ipse idẽ agno
scit:qa honor si auctus est nõ deteriorata ꝯditione,vt no.ff.de con
di.& demon.l falsa.§.j.dicit Inno.quod si casus est dispensabilis qa
iure cauet quod possit dispensari,tacite intelligit hoc ꝯcessum ep̃is.
Sed si nõ inuenit nisi de papa,tunc secus:qa de papa nõ est necesse
quod fiat lex.s̃.de temp.ordi.c.dilectus.Pone in literis cõtinet,mo-
neas titiũ vt dimittat bñficiũ.ĩ.x.dies,alioquin.cites eũ ad curiam,
nũquid ille põt simul monere & sub conditione si non paruerit ci-
tare

ADDITIONES.

a Adde scripta per Ias.in l.petẽs.C.de pac. dũ allegat quoddã consilium Ang. & Pet.de Anch.& vide extẽsę scripta per me in consi.qđ feci in fauorem monasterij abbatię sancti Sixti de Placentia.

b ¶ Differẽtia inter ꝯmissionem & delegationẽ.vide q̃ scripsi in rubrica. s̃.eo.

tare.dicit Io.and.quod non qa nõ ferua t ordo tpis.ĩ.e.cũ plures.in noue la.ad hoc.ff.quod cuiusq; vni.no.l.itẽ eorũ.§.si decuriones & qa tractus futuri tpis ex quo pẽdet iurisdictio,vel officiũ iudicis nõ
22 pertinet ad iudicem vt l.j §.j.ff.de vsu.¶† Quæro an causa possit pluribus vel duobus delegari. Et dicit Archi. quòd nõ nisi reperiatur olim iure cautũ qa de facili possunt discordare. Sed hoc est expressum qđ sic vt ĩ.c.si cõtra vnũ.li.vj.Tu dic quetiã olim poterat. vt ff.de re iudi.l.duo iudices dati.¶Not.qđ qñ iudex delegatus recusat, recurrit ad delegantẽ etiam absentem nõ ad arbitros nisi sit delegatus a principe.Ibidẽ Archi.& Ioã.and.¶Not.etiã qđ iurisdictio ordinaria est fauorabilis:delegata vero non.Ioan.and. ibidem. ¶Quæro nũquid cõsanguineus epi sit suspectus in cã episcopatus. Spe.tenet qđ nõ:secus si eps nomine pprio esset in cã,vt not.ĩ.eo. insinuante.in nouella.¶Not.qđ per interlocutoriã latã contra iurisdictionẽ finitur iurisdictio delegata quæ non potest resumi etiã de partium volũtate vt no.in c.iudex.li.vj.¶No.qđ non tenet processus si non constat de impedimento: quia nescit se habere iurisdictionẽ efficacẽ:vt not ĩ.c. si delegatus.per Archi.qa ignorat principiũ iurisdictionis.vt ff.de condi.& demon. l.multum.¶An appellari possit alternatiuè,dic vt not.ĩ.c.si is cui.
23 ¶† Alternatiua a appellatio est qñ dictio aut,ponitur inter iudices quorũ vnus non subalternat alteri, puta inter duos psides vel duos potestates. Subalternatiua autẽ est qñ vnus subalternatur alteri:vt cum dico,appello ad epm, vel ad papã. Generalis autem est quando nullũ est principiũ vel dico appello ad quẽlibet iudicem cõpetẽtem.vt not.C.de bo.auth.iudi.pos.l.cum proponas.Appellatio potest fieri alternatiuè, sed prosecutio est appellationis electiuè.arg. ff.de eo qđ cer lo.l.non vtiq;.¶Qui seruat sibi potestatem reuocãdi nõ d cit totum cõmisisse:& ideo ad eũ appellabit.ĩ.c.is cui.li.vj. ¶Per artem processus non tenet si fit alibi q̃ in loco præfixo. vt ĩ. statuimus lib.vj ¶An possit prolongari iurisdictio sub alia forma q̃ fuerit delegata?& dic qđ nõ.vt no.ĩ.de pbẽ.c.hi q autoritate.lib. vj.¶Et hoc de forma substãtiali sed quo ad incidentiã bene posset prolongari. Vnde in prolongatione potest adiungi clausula de habendo consiliũ sapientis. Vel qđ potestas qui primo habuit duos notarios scđo habeat tres vel maius salariũ. & vide Barto. in l.j.ff. de dam.infec. Pone qđ delegatio nõ tenuit tñ partes cõsenserunt nũquid processus valeat?& videt qđ nõ.No.ſ.de rescri.c. nõnulli.
24 ¶In contrariũ videt per.l.ij.C.cõia vtri.iu. ¶† Tu dic quod nõ valet iudiciũ qđ non habet suã formulã.i.iudicẽ,actorẽ,& reum.Et si deficit iudex in fronte iurisdictionis nõ põt ratificari: vt not.in l.ij. C.de iure fisci li.x.& C.de iurisf.om.iudi.l.j.& C.de peda.iudi.l.j.Et nõ põt ratificari iudiciũ vbi deficiũt solẽnia.Nam solus consensus non sufficit vbi solẽnitas requirit.dicit Innoc. qđ delegatus ad prouidendũ põt puidere nemine excitato & sine aliquo iudiciario ordine etiã si sit apposita cõditio vel modus:dũtamẽ cõditio fit vera, & propterea nõ est necessaria aliqua sñia.vt no.ĩ.de pręsum.c.si.dicit Inno.qđ licitũ est principi seculari aliqđ facere,vt ordinare in p iudiciũ iuris alterius,& in melius cõmutare.vt no.ĩ.de iureiu.c.debitores.Epi tñ tenent iura seruare.dicit Inno.qđ excõicatus iniustè non perdit auxiliũ amicorũ.vt ĩ.de app.c.sollicitudinẽ.dicit Inno. qđ oẽs eccłię sunt vna ecclesia.vt ĩ.de cleri.nõ resi.c.fi.¶Cõia ordinariorũ & delegatorũ pręceptis iustitię cõtinent.vt ſ.de rescri.c. super literis.Dicit Innoc. quod iudex dicit se moueri ęquitate,vbi moueri nõ dẽt qđ est necesse ab eo appellari. qđ facit tali ptextu vt ĩ.de ap.c.cũ spã.i.dicit Inn.qđ delegatus non põt interpretari legẽ vel rescriptum: tamen quo ad ius litigatoris statur eius iudicio nisi appellet.¶Not. qđ neq; corã ordinario neq; corã delegato aduocatus põt litẽ contestari nisi dño vel eius procur.tacente. dicit Inn. ĩ.de app.c.cũ causa.qđ geminatio appellationis venit ad corroborationem & ampliationem primę appellationis,non ad derogationem. & põt appellans vtraq; prosequi & alteram prout placet:qa citum est intra.x.dies etiã centies appellare,& prosequendo vnam appellationẽ omnes videt prosequi.Et de hoc.ĩ. de ap.c. dilecto p Inno.& in c.cũ pcuratore.ff.de no.ope.nun. per Bart. dicit Inn.qđ etiam subiectorum interest nõ mutare dños.vt not.ĩ.de pscri.c.cũ a nobis.Sic interest non mutare iudices ordinarios, vel delegatos: vt ff.de iudi.l.vbi cęptum. & l.si longius. Quando eps dispensat nõ nõ est necesse quod aliqua citentur.dicit Inno.in c. veniens.qđ in bonis ecclesię pater nõ succedit.dicit Inno.quod si vna ecclesia est subiecta alteri, tñ quælibet regit per suum sacerdotẽ vt ſ.de ęta.& qua.c.indecorũ.dicit Inno.qđ monachus in abbatẽ proprij monasterij eligendus est nõ postulandus.vt no.ſ.de ęta. & qua.c. eam te. dicit Inno. quod si constat qđ possessio est nulla nõ exonerat eũ à probatione.vt no.in c.j ĩ.de syndi.dicit Inno.qđ iuramento licito nihil addendum est.vt no.ĩ.de maio.& obe.c.dilecti.dicit Inno.qđ pręsentatio pertinet ad eum qui dotauit dignitatẽ.vt ſ.de offi. Archi.c.j.dicit Inn.quòd si ędificator ecclesię retinet sibi possessiões cum censu vel sine:ecclesia ędificata hẽt vtile dominium.vt not.ĩ. de pben.c.de monachis.dicit Inn.qđ iudex dẽt offerre locũ tutum & securum.vt ĩ.de ap.c.ex parte.ne cõtractus celebret, puta ne res mea vendat appellari non põt.dicit Inno de ap.c. bonæ. Sigillum deputatum vni actui non potest in alio exerceri actu.dic t Inn.qđ terminus a appellation s fiedę nõ potest per iudicẽ rescindi nec ampliari.vt no.in c.significauit.ĩ.de ap dicit Spe. quòd libellus magistratis dẽt remanere apud iudicem in Spec.de libel.cõcep.§.restat. dicit Spe.qđ infans nõ potest citari,maior infante sic.in Spe de li-
25 be.cõcep.§ iam nũc.¶†Quęro ecce mercatores habẽt iudicẽ mercantię nunquid non mercatores possint ei⁹ iurisd ctõe progare seu adire?Rñ.non qa municipalis non põt prorogari seu ampliari.
26 hoc no.per Cyñ.in l.j.C de iu om iu.¶† Quæro nunqd miserabiles psonę possint iurisdictionẽ protogare.Rñ.non, qa nõ possunt sui priuilegio renunciare.vt no. in l.j.C. qñ imperator inter pupil. & viduas. ¶Quæro ecce fratres minores habẽt suos prouinciales: Nunquid de cõsensu partiũ possit vnus puincialis cognoscere de deputatis alteri puinciali?Rñ.nõ, qa nõ habent hanc libertatẽ qđ nõ habeant velle vel nolle. ¶ Quæro nunqd feudatarius possit prorogare.Rñ.nõ qa iudicium est spẽs alienationis.vt no.ff.de iure de
27 lib.l.a t ptor. ¶† Quæro nũquid possit progari iurisdictio de tpe ad tps?& videt qđ nõ:qa vbi tps apponit, videt phibitio poni post tps.vt ff.de le.ij.l.statuliberũ §.stichum. ¶Contrari t tñ videtur per l.j.ff.de iudi.Sol.si delegatio est facta in forma cõi,vel consueta hẽt locum prorogatio. Secus forte si contra iurium vel consuetudinis formã.ff.de bo.poss.l.sed cũ patrono.¶Pone de consensu partium cũ debet appellari ad capitaneũ appellatur ad ptãtem nunqd tenet prorogatio.Rñ.non qa causa appellationis est meri;vel saltẽ mixti
28 imperij.& qđ delegari non põt progari nõ põt.¶†Et ideo in causis sanguinis nõ hẽt locũ progatio.Quia nec delegatio licet glo.dicãt indistinctè qđ merũ imperiũ possit prorogari.tñ gl. sũt restringedę.s.nisi prorogatio fiat in fraudẽ iurisdictiõis alienę vel in fraudem fisci:qa hoc nõ põt fieri Vñ licet cogat recipere libellũ,nõ tñ cogit recipere terminũ respondendi libello. q eligit audientiã non sui iudicis prorogat totũ pcessum & sñiam.vt no. C. de iur.om.iu.
29 l.j.qa totus processus in suis partibus est contiguus ¶†Quęro vtrũ lapsus dilationis habeat vim exclusionis. & dic quod sic, si finitur ius & dilatio vt l.bonorũ.ff.rem ra.ha l.scire oportet.§. consequẽs. ff.de excu.tut.& l.j.in prin.ff.de ap.reci.Nec hẽt locũ purgatio mo rę vbi ius funditus est extinctũ.vt no.ſ.titu j.c.eis quibus.¶Sed vbi est finita dilatio sed nõ est finitũ ius,nec extinctũ, sed extinguendũ nisi mora celeriter purget. tunc potest mora purgari vt ff.de op.lega.l.manciporũ.& in c.si tibi absenti.§.fi.de pręben.li.vj.¶Item si finita est dilatio sed ius efficax remansit, non habet vim exclusionis quia duo sunt pcepta.vt ff.de arbi.l.celsus.& qa scit ius suum vbique durare,nec inuitus excluditur,nec tacitè renunciare videtur.& gloss.quæ est.ff.de nego.gest.l.si ego quæ dicit quod videtur tacitè renunciare,intelligitur.i.ista duo ęquipollent.nam propriè loquendo non renunciat qui inuitus excludit: vñ ĩ voluntariũ lapsũ ter-
30 mini nõ valet ptestatio:qa est cõriũ in subiecto.¶†Sed q̃ro vtrũ iudex de parte gebellina possit recusari à guelfis, & sic eõ.Et dic qđ sic supposito odio non solũ proprio sed ẽt illius sectę q̃ inimicitiã pariter vt no.ſ.de rescrip.c.statutũ.in prin.li.vj. ¶Itẽ nec ecõtra existum vt no.ĩ de cle.non residen.c.j.lib. vj.¶Sed pone, quis fortuito casu reperitur coram ordinario vel delegato offertur ei libellus: ipse dicit non teneor recipere libellum quia non sum citatus.dicit Spe.qđ imo tenetur recipere,& incipit litis exordiũ: vt ff.de adul.l. miles.§.sexaginta Nisi dicas quod ibi sit speciale in crimine adulterij:tñ non tenetur respõdere libello nisi dato termino ad deliberãdum.vt no.C.de litis contest.authen.offeratur. & iudici nõ potest assignari si in causa sunt ferię, licet possit poni in actis & recipi inter libellos.& de hoc not in Spe.de libel. cõcep.§ sequitur.ver itẽ dicunt.¶Et si pars nõ vult recipere libellum, sufficit qđ recipiat iudex quia libellus reddit in inuitum.vt ff.de verb oblig.l. inter stipulantem.§.j.dicit Innoc.ꝙ monachi vel hæremitę non indigent ali
31 qua scientia.vt no.in c.cũ in cunctis.ſ.de elec.¶† No. ꝙ pcurator non potest renũciare exceptioni liquidę sed pbationi exceptionis dubię potest renũciare.ita dicit Inno. in c.cũ in iure.ĩ. eo qa q nõ habet plenã dispositionẽ non potest renũciare vt.C.de pa t.l.pcñ. per Cy.& C.de transac.l.actione. Cy. dicit Inno. ꝙ papa potest ius vnius alteri donare.vt not.de offi.ordi c.conquerente.¶Si in prorogatione vel compromisso est appositũ iuramentũ, & pęna,non incurrit periuriũ si pęna soluat.ita dicit Inn.ĩ.de arbi c.per tuas.dicit Innocen.in c.conquerente.de offic. ordi. qđ in quietationibus & pactis sufficiunt verba generalia: nisi controuersia pactum re-
32 stringat.¶† Not. hic qđ officiũ iudicis nobile est id qđ exercetur principaliter ppter se: mercenariũ qđ ppter aliud : ita dicit Innoc. in c.j.in fi.de offic.iudi.dicit Inno qđ priuilegiũ ex falsa causa concessum nõ tenet etiã si papa diceret,cõcedimus & cõfirmamus:qa si nõ valet cõfirmatio,& per cõsequẽs nõ valet cõcessio. vt no.ĩ.de fi.instru.c.inter dilectos.in glo.sed dices,dicit Inn.qđ notarius non debet

ADDITIO.

a ¶ Vide plene per do.Feli.in c.ij.ĩ.de ap.

dēt reddere instrumentū nisi illi q̄ præcepit illud fieri & ideo notarius debet esse rogatus.& si dicit,nō recordor an fuerim rogatus,nō valet instrumentū.no.j̄.de proba.c.j dicit Inno.q̄d electio hēt tres partes.Prima pars est factum electionis.Scđa est patientia illorum. Tertia est cōfirmatio vt no.j̄.de resti.in integ.c.ij.dicit Innocē.q̄d qui est in curia.i.vbi est papa,tenet de quolibet r̄ndere si habeat ius reuocandi domum vt j̄.de dila.c.exposuit.dicit Inno. quod causæ pupillorū & etiā causę spirituales etiā diebus feriatis tractari possunt.vt no.j̄.de fer.c.fi.dicit Inno.q̄d diffinitiua est terminus peremptorius nisi sint exceptiones tales quarum ius non tollitur per sententiam.vt not.j̄.de or.cog.c.fi.dicit Inno quod implicita negatiua absoluta & non determinata loco vel tempore non potest idoneę probari per testes.vt not.j̄.de causa pos.c.cum ecclesia. dicit Inno. quod delegatus Papæ seruat ferias municipales.vt j̄.de fer.c.fin. dicit Innoc quod templarij & hospitalarij remouent suos ministros pro libito voluntatis.vt no.j̄.de restitut.spo.ca.olim.dicit Inno.quod vbi tenetur geminata possessio licitum est vendicare.vt j̄.de resti.spo.c.olim.dicit etiam Inno.quod ille qui petit restitutionē vxoris valet ꝓbare aliq̄d genus spōsaliū.& carnalē copulā,nō vocalē,q̄ sola non sufficit.vt no. j̄.de resti.spo.c.ex pte.dicit Inno q̄d sub noīe pertinētiarū cōtinent oīa accessoria & oīa deputata loco principali vt no.j̄.de resti.spo.c. cum ad sedē. dicit Inno. q̄d nō ꝓcedit iste libellus,peto oīa bona alicuiꝰ:nisi cām exprimat. vt no.in d.c.cum ad sedem.dicit Inno.q̄d si quis est spoliatus rebus quibus aliū spoliauit,non hēt de eis retentionē.vt no.j̄.de rest.spo. c.olim.el iij.dicit.Inno.q̄d pōt cogit obedire per capturā ꝑsonarū vt no.j̄.de rest.spo.c.olim.el iij.dicit Inn.q̄ q̄libet clericus pt ꝓscribere ius excōicādi & cetera oīa alia spūalia.vt no.in d.c.olim. el iij. dicit Inn.q̄d obediēs sn̄ię abstinēdo nō ꝓpter hoc cōsentit:secus si faciēdo vt no in d.c.olim.el iij.& est rō q̄a qui nihil facit,nō ꝯsētit, neq; dissentit, ita q̄d est reperire mediā animi deliberationē. dicit Inno.q̄d castra inhabitata nō licet habitare ad cumulationē ciuitatis vel alterius castri.vt not.j̄.de resti.spo.c.pisanis. Qualiter autē si petunt castra formet libellus.dic vt no.in Spec.de reli.do.§.j.dicit Innoc. q̄d irreuocabilis possessio ex primo decreto nunq̄ reuocat
33 nisi in petitorio.vt no.j̄.de dolo & cōtuma.c prout nobis ¶†No. q̄d obseruans interdictū non ꝓpterea videt acquiescere interdicto. quia hoc pōt facere ad cautelā.no.q̄d iura que loquunt de testamēto valido per se trahunt ad testm̄ validū per fictionē:q̄a tēdunt ad eundē effectū.vt not.in l.j.§.j.ff.ad l.fal. Idē si per dispēsationē siue quia fit interpretatio passiua, id est in subiecto fit siue ex vi eiusdē
34 effectus vt ff.de bo.pos.ex testamento mil.l.j.§. iura quoq;.¶†Et spurius legitimatus qui comparatur legitimè nato potest institui hęres à patre corā duobus testibus,& debetur ei legitima iure naturæ.dicit Inno.q̄d si oppressio vel fraus vel minus legitimus actus, id est iuri contrarius fundauit iurisdictionem debet agens in libello facere qualitatis vel fraudis mentionem.vt not.j̄.de foro compe.c. cum sit generale.dicit Inno q̄d ille habet iurisdictionem si in realitate loci non habuit territoriū.vt not.j̄.de foro compe.c.cū cōtingit.dicit Inno.q̄d in cōtractibus nō fit remissio de extra forum ad intra forū,vel de extra territoriū ad intra territoriū.vt not.j̄.de fo: compe.c.licet.dicit Inno.q̄d in libello non est necesse exprimi nisi id q̄d est de natura actionis: & si aliqua requirantur, probabuntur post litis contestationē.vt not.j̄.de libel.ob.c.fin.per Inno.¶Contumacia procuratoris expressa est in dn̄o tacita & pręsumpta. Sed si dn̄s sciens non purgat eā,efficitur contumacia vera.vt not.j̄. vt lite non contest.c.fin.per Inno dicit Inno. quod quis talem procuratorem cōstituere debet qui sit instructus, & cōfiteatur veritatē: alias ipse dn̄s tenet respondere positionibus.¶Credo tamen q̄d hoc sit in arbitrio iudicis qui ex qualitate personæ informat animi sui motum.vt no.ff.de iudi.l si prætor.& ex coiecturis ff.de testi l. ob carmen.§.fin.& de hoc no.in Spec.de positionibus §.vj.ver.in summa.Si quis proponit actionem quæ non est ad illud inuenta à iure,libellus est ineptus. vt not. j̄. de iudi. cap. examinata.& not.in Spe. de reli. domi §.j. ver. & not.¶Et ideo aduocatus debet scire nō solū formā sed etiam quę actio competat ex eo.vt no.ff.de pręscri.ver.l.qui seruādarū.§.fi.excipiēdo autē sufficit q̄d rudis aduocatus proponat exceptionē doli,vel in factū q̄a est generalis.vt no.
35 ff.de condi.ob cām.l. qui se debere. ¶† Itē no. q̄d libellus generalis nō dicit ex generalitate uerborū quæ totius est incertitudo sed dicit q̄n propon. t actio generalis.i.instituta à iure cum hac natura q̄d generalis sit libellus. Vniuersalis dicitur q̄n proponit actio vniuersalis.i.instituta a iure sub hac natura, vt non competat,nisi pro vniuersitate.vt not. ff.de rei ven.l.j. Regulariter aūt oēs actiones sunt speciales si petitur aliq̄d determinatū circūlocutione vel natura.vt l.j.ff. de eden. ¶ Si iudex delegatus Papę non vult procedere vel facit litem suam ordinarius potest eū cōpellere.Pe. & Cy, in auth.qua in prouincia.in fi.& est bene not.dic t Spe. q̄d debitor qui nō soluit in termino cū possit mortal'r peccat.in Spe.de istru.
36 edi.§.nūc vero aliqua circa fi.ver.de hoc āt quærit.¶†Sed quæro
a an qui fecit se legitimari debeat citare ꝯsanguineos[a] :& dic q̄d aut narrat aliq̄d q̄d sit ab eo probādū, vt q̄a dicit legitimos indignos, & tūc debet interuenire citatio. Aut narrat aliq̄d q̄d est præsupponēdū non probādū,vt quia dicit,ego spurius supplico &c.Nā hoc q̄d narrat nō nocet alicui,& tunc nō req̄rit citatio.vt no.ff.de bo. pos.l.iij.§.pen. Sic dicimus q̄d manumissio alia fit vindicta alia fit simpliciter.Et scias q̄d q̄n volūtarię iurisdictioni adiungit citatio, tunc q̄a facit transitū ad causæ cognitionē incipit esse contentiosa & tn̄ non requirit libellus.dicit Inno q̄d firmior iurisdictio dat per reconuentionē & exceptionis omissionem vbi non requiritur cōsensus vtriusq; partis sed decretum legis quam prorogationem.

ADDITIO.

a ¶ Vide scripta per doct.in l.gallus.§.& quid si tantum.ff.de liber.& posthu. versi.plene.

CAP. V.

1 *Delegatus per simplicem commissionem causę potest citare, contumacem punire,& reliqua quæ ad causam spectant facere.*
2 *Conceduntur etiam ea sine quibus concessum esse non potest cum aliquid conceditur.*
3 *Commissiones tribus modis sunt ampliandę.*
4 *Delegatus papę an possit cogere actorem præcisè ad litem contestandam.*
5 *Libellus quando est ineptus, an iudex debeat pronunciare non procedēdum super eo.*
6 *Reus an possit cogi pręcisè ad litem contestandam.*
7 *Authoritate rescripti quod fit an fiat authoritate rescribentis.*

1 PRæterea. †Per simplicem cōmissionem causæ pōt delegatꝰ citare, cōtumacē; punire,& reliqua facere quę spectāt ad cām. Et primò ponit thema cū q̄stione.Scđo r̄nsionē cū ratione.¶Casus. Papa cōmisit cām simpliciter,vel dixit,fiat iustitia.Quærit vtrum delegatus possit cogere cōtumacē vt veniat,aut mulctare & dānare si nō venit? r̄ndit q̄d pōt authoritate rescripti cōpellere & ꝯtumaces seueritate ecclesiastica coercere,licet lr̄ę ꝯmissiōis id expsè non ꝯtineant:nec in rescripto sit hoc partibus mādatū, vt accedant:q̄a ex eo q̄d cā sibi committit plenariā recipit potestatem sū
2 oībus q̄ ad cām ipsam spectare noscunt.¶†No.q̄d cū aliq̄d[a] con-
a cedit,& ea sine quibus concessum esse non pōt.vt no ff.cōia pdi.l. refectionis.§.fi.& ff.de ser.vr.prę.l.olimpico. ¶Itē cū vnū concedit,vr & id cōcedi q̄d sequit ad illud. vt no.eo.ti.l. seruitutes.§.si domo. ¶ Itē dispositio in principali declarat qualitatē accessorij. eo.ti.l.qui duo pdia.& l.insulā.de pręscri.ver. & ff.de leg.j.l. si fundū.¶Item etiā dicit q̄d qui aliquid excipit, intelligit illud excipere pleno iure.Et dicit lex q̄d qui vēdit iura principalia, vēdit & accessoria,licet nō appareat pro his pciū constitutum:vt ff.de ꝯhen. emp.l.si aquęductus.& ff.si ser.ven.testatrix.§.plures. ¶In tex.ibi,
b simpl'r[b].dicit glo.prima nulla forma expressa. quā gl. bn̄ no.ad q. statutorū disponentiū q̄d debeat simpliciter r̄nderi.i.sic,vel nō ad interrogata tn̄ absq; expressiōe alterius formę nisi esset sibi positio captiosa.¶In tex.ibi,spectant.s.incidēter,vel in consequentiā plenariā.i.sufficientē. Nam & nūcius habens liberā potest ēt illud q̄d est vltra simplex mandatū.vt ff.de ver.obl.l.q Romę.§.j.potest ēt in mādato nuncij cum libera, & tunc nūcius ad vendēdum pōt habere fidē de pręcio al's non . Sed procurator generalis cū libera posset vt C.de rei ven.l.in ciuile. per Cyn. ¶Item not. q̄d cum aliquid cōmittit complexiuè,oēs eius partes & articuli ꝯmissi videntur etiā discretiuè . Iudiciū enim est quidā tenor à principio vsq; ad finē suis mēbris & articulis contextus. neque eīn vnus articulus dicit iudiciū,sed tota causæ cōtinentia.vt C.de iudi.l.nulli. ¶No. vno verbo simplici oīa significari. facit ff.de ser. vr. prę l. seruitutes.& facit ff.de ser.rusti.prę.l.iij.§. q habet haustū. & ff. loca.l.sed & addes.§ j.dicit Bar.q̄d cū cā simpliciter cōmittit,idē est.dicēdū
3 q̄d si diceret,fiat iustitia.¶†No.q̄d cōmissiones sunt ampliandę. & hoc tribus modis . Primò quo ad sua substantialia. Secundo quo ad sua naturalia. Tertiò quo ad suas appendices vt ff.de procur.l.si defunctus.§.qui ad cōi.& l.sed & hę.§.pretor.& l.q ꝓprio. §.item quærit.Item no.q̄d cum aliquid cōmittit, videt cōmitti &
4 eius ordo.vt ff.de procu.l.ad rem mobilē & l.ad legatū.¶†Quęro nūquid delegatus papę possit cogere actorē pręcisè ad litē contestandam? r̄n.sic.nā cōtra actorē non pōt consequi reus immissionē possessionis: ergo dēt actor ꝓcisè cogi ad factū ad q̄d se arctauit.vt C.q̄uō & q̄n.iu.auth.q̄ semel.& si nō vult litē ꝯtestari,pōt ei imponere perpetuū silentiū arg.ff.de procu.l. mutus.§.pen.¶Ca-
5 lumniari cām v' actor qui detractat suscipere iudiciū. ¶† Et dicit Inno.q̄d q̄n libellus est ineptus,iudex pronūciat non procedendū super

ADDITIONES.

a ¶ Vide cumulata p Iason in l.ij.ff.de iurisd.om.iud. & quæ scripsi super eo.
b ¶ Vide late scripta per doc.in j.§.si quis simpliciter.ff.de verbo. obli.

ſuper eo.Sed qñ eſt euidẽter iniuſtus,abſoluit reum etiam lite non conteſt.vt not.Inno.in c.j.de offi.vica.Et ego dico qđ iudex poterit ita interloqui,mando tibi quod litem cõteſteris anteq̃ recedas de tribunali:alioquin impono tibi perpetuum ſilentium. vt ff.de accuſa.l.titia.& C.de inge.manumiſ.l.diffamari.& l.ſi ea.C.qui accuſa.non poſ.Nam nulla eſt expreſſior contumacia quàm ea quę in facie iudicis cõmittitur.vbi maieſtatis aſpectus cõtemnitur.vt
6 not in l.ij.C.quomodo & qñ iudex.¶†Sed nunc quæro,qđ in reo vtrũ poſſit reus cogi pciſè ad litem cõteſtandam? rñdeo ſic,ſi eſt in pręſentia iudicis apud tribunal.argumento iſtius capituli.& qđ no.p Cy.C.q̃uo & qñ iu.l.cõſentaneũ.& vide qđ ibi notaui in lec. mea ſolẽni.& hoc verũ eſt maxime in cauſis criminalibus in qbus ſit remiſſio perſonę vt in auth.vt nulli iudicũ.§ ſi quis vero ↄprę
5 henſorũ.& in c.ſi clericos.de ſentẽ.excõ.lib.vj. Et ſi reus ſtat ita in duratus qđ prius permittit ſe decollari ponatur in carcerẽ.Nam nolę præciſę cõpulſionis continet̃ carcer.vt no.ff.de oper.noui nũcia.l.ſtipulatio de operis.§.fiue.¶ Adde qđ etiam in contractibus ſit remiſſio per viam mandati de comparẽdo corã iudice coram quo libellus eſt oblatus per actorẽ.ſ.ſi eſt iudex ↄpetens reo ibidẽ pſente:& hoc videlicet qñ renunciatũ eſt priuilegio fori.nã iſta renunciatio dẽt aliqđ operari,iſta eſt gl.vnica in iure ciuili.ff.ſi qs in ius voc.nõ ierit.l.j ¶ Remiſſio aũt corporalis nõ fit niſi ĩ criminalibus & in his demũ in quib⁹ abſens nõ poteſt dãnari.Secus ſi põt dãnari in abſentia quia illę cauſę rediguntur ad inſtar ciuilium vt
7 l.abſentẽ.ff.de pęnis.¶†Not.verbum authoritate noſtra qđ illud qđ fit authoritate reſcripti fit authoritate reſcribẽtis dicit lex:qđ oĩa noſtra merito facimus quibus noſtra impartitur authoritas.vt C.de veteri iure enu.l.ij.§.omnia. ¶ Alia dicit lex qđ aliud eſt facere,aliud efficere.Nã nũcius facit ſed dñs efficit. vt ff.de manumiſ. vindi.l.pater ex prouincia.¶No.verbũ id non contineat̃ qđ id qđ non cõtinet̃.tamẽ pro cauto habẽdũ eſt:quia pertinet ad rei naturam vt ff.ſi cer.pet.l.cum quid.No.verbũ plenariã recipit poteſtatem. nam idem eſt dictũ qđ liberã in his quę ſpectãt ad cauſam vt ff.man.l.creditor.§. lucius & ideo poteſt eligere nunciũ ad citãdũ. ¶Item eligere locum. Sed an ſi nuncius facit falſam ambaſiatam poteſt eum puniire.¶Item quid ſi teſtis coram eo falſum teſtimonium dicit.reſpondeo extra ordinẽ mulctare poteſt vt C.de ſpor. l.ij.& C de teſta.l.nullum.

CAP. VI.

1 *Cauſa ſi duobus ſit commiſſa an vnus ex ipſis ſuo coniudici vel alij poſſit committere vices ſuas.*

2 *Statuto ſi caueatur quòd ex quatuor conſulibus mercatorum ſaltim tres debeant intereſſe ad pronunciandum, an abſentes poſſint committere vices ſuas.*

1 QVamuis. †Si cã duobus eſt commiſſa, vnus ex ipſis cõiudici vel alij poteſt cõmittere vices ſuas. h.d. ¶ Quæro de ratione dubitationis. rñ. quia qđ pluribus eſt cõmiſſum, nõ videbat̃ per vnũ eorũ cõmitti poſſe:tñ ſecus eſt vt hic dicit. licet eñ vnus non poſſit ſententiare ſine alio,tñ bene poteſt cõmittere vices ſuas:quia aliud
2 eſt ſubdelegare aliud pronunciare.text.eſt hic no.¶†Extra quæro, ſtatuto caueturqđ ex quatuor cõſulibus mercatorum ſaltim tres ad pronunciandum debeant intereſſe, nunquid abſentes poſſint cõmittere vices ſuas.rñ.non:qa pręſentia corporalis non poteſt alteri cõmitti vt C.de ca.tol.§.ne autem.¶Quæro nũquid iſte poterit ferre vnã ſententiã pro ſe,aliã pro collega.rñ. non etiã ſi qlibet habeat poteſtatẽ per ſe & inſolidum.Io.And.ar. ff.de procu.l. licet in popularibus §.pe.& in c.pe.§.porro.de elec.li.vj.qđ eſt notandum. Gerere enim debet perſonam ſibi ſimilem non cõtrariã. Item non debet in iudicio vacillare. argu.ff. de teſti.l. qui falſa vel varia.aliquando tamen reperimus contrarium. vt no.in c.præſentium.de teſti.lib.vj.Bal.

CAP. VII.

1 *Delegatus principis qui commiſit alicui executionem: an perdat per hoc poteſtatem exequendi per ſe.*

2 *Executio non dicitur facta ſi non durat.*

3 *Doctor an poterit ſuam ſententiam exequendo alicui dare poſſeſſionem corporalem.*

SIgnificaſti. Delegatus pape exequitur ſententiam ſuam, quã ſi exequi nõ põt,aut non vult,exequit is cui eam cõmiſerat exequẽdam. poteſt etiam ipſe delegatus punire eos qui executionem impediunt.h.d. Dicit Innocen.qđ ordinarius etiam ſi ſciat ſententiã iniuſtitiam latam per delegatũ pape,debet exequi:nõ tñ in poſſeſſione laicorum qui nõ ſunt ſub iuriſdictione papę põt tñ mandare iudici ſeculari ꝙ exequat̃:qa hoc facit legis authoritate.
1 ff.de bo.au.iudi.poſ.l.cũ vnus.§.is qui.¶†No.qđ[a] delegatus principis qui cõmiſit alicui executionẽ nõ perdit per hoc poteſtatem exequendi per ſe.adde qđ no.in l.à diuo pio in princi.ff.de re iudi. ¶Extra not.qđ omnis ordinarius qui poteſt in poſſeſſionẽ mittere poteſt in poſſeſſione defendere.vt ff.de iure iurã.l.3.§ proderit.
2 ¶†Item not. qđ non dicitur executio facta, ſi non durat.vt ff.de arbitris.l.inter caſtellianum.ſicut nec dicitur mandatum illud qđ non durat.vt ff.qđ cuiuſq; vniuer.nomine.l. item eorum §. quod ſi actor.dicit Inn.qđ delegatus papę poteſt cogere ſeculares poteſtates vt exequant̃ non tamẽ poteſt indicere bellum.Inno.¶Idem dicit qđ delegatus papę non põt immittere in poſſeſſionẽ rerũ laicaliũ quę nõ ſunt de tpali iuriſdictiõe papę. ¶Item Hoſt. p decre. poſtulaſti.j. de foro cõpe. & per hoc *cõmuniter* dicũt doctores qđ licet eps poſſit pronunciare de dote reſtituẽda,nõ poteſt mittere in poſſeſſionẽ laicalem niſi per iudicem ſecularem ſ'm Inn. & Hoſtien. & Io.And. Et hoc teneas qđ mera iuriſdictio nõ trahit ad ſe mixtũ imperiũ . imo eſt ratio qa eſt territoriũ alienũ vt l.cũ vnus. §.is qui ff de bo.auto.iudi.poſſid.¶Et ideo dicit gloſſ ordinaria in ſimili quod licet ratione dubitationis contractus vel delicti iudex poſſit ſnïare non tñ poterit mittere in poſſeſſionẽ:ſed ex eius relatione mittet iudex in cuius ſolo ſine territorio res eſt.vt no.ff.ſi qs in ius vocatus nõ ierit.l.ex quacũq;.in gl. not.ex cauſa.quã gl.tenefixè menti. ¶Ego puto qđ ſi eſſet incertum an eſſet de territorio pronũciantis vel non,qđ poſſit in poſſeſſionẽ mittere rõne dubitationis territorij. dicit Inn. qđ delegati inferiorũ à principe non poſſunt poſſeſſionẽ corporalẽ dare.Inno qa illa non poteſt eſſe ſine mixto imperio:& non habẽtes territoriũ non poſſunt mittere
3 in territoriũ.vt ff.de iuriſd.om iudi.l.iubere cauere.¶†Quid de doctore nũquid poterit ſuã ſentẽtiã exequẽdo alicui dare poſſeſſionẽ corporalẽ? & videt̃? qđ nõ: qa eſt nullũ eſt aſſinatũ territorium licet ſint aſſignati ei homines.i. ipſę pſonę ſcholariũ. nec ẽt puto qđ poſſit eos ſcholares pſonaliter capere ſua authoritate. ſed dẽt recurrere ad ſuperiorẽ:qa & ſi captura rerũ ſit mixti ĩperij captura tñ pſonarũ maior eſt & eſt meri imperij:vt ff.de iuriſd.om.iud. l.magiſtratibus.niſi lex municipalis vel conſuetudo aliud diſponeret.ar.l.j.C.de eman.li.& ff.de teſti.l.iij.§.ſi.

ADDITIO.

a ¶ Adde tamen ad materiam iſtam ꝙ delegatus ab inferiore a principe non poteſt exequi ſuam ſententiam vt procedat etiam de partium conſenſu.ita Ro.& Ian.ba.in l.iubere.ff.de iuriſ.om. iud. niſi ei res a partibus tradiderint vt vincenti daret.per tex.in l.litigatores.§.j.verſi.quid ergo ſi res.de arbi.

CAP. VIII.

1 *Executori vel mandatori executionis an poſſit reſiſti violenter.*

2 *Poſſeſſor non citatus an poſſit violenter reſiſtere iudici.*

SI quando. Si ordinarius ſcit eum canonicè inſtitutum quem delegatus à papa mandat in poſſeſſionem induci,non reſiſtere debet violenter,ſed pręcibus inſtabit vt differat donec romanus pontifex conſulat̃.h.d.¶Caſus. Quidã clericus impetrauit literas contra prælatum eccleſię ſuper ipſa eccleſia:tandẽ cum ipſo prelato tranſegit,vel alio modo non canonicè cõuenit.Modo delegatus cõmiſit executionem cuidam qui videns qđ clericus non habebat canonicũ titulũ,nolebat exequi:quęrit̃ qđ iuris.Reſpondetur qđ non reſiſtet violẽter.nec tñ feſtinabit in poſſeſſionẽ mittere,ſed rogabit delegatum qđ differat donec papa cõſulatur:ſupple & ſi delegatus non vult differre poteſt appel ari. ¶Not. quod nõ valet tranſactio ſuper beneficijs.& exponit̃ tranſactio.i.amica
1 bilis compoſitio.in auth.vt differentes iudices §.j.¶† Tractat hic Inno.vtrum executori vel mãdatori executionis poſſit reſiſti violenter?& dicit qđ ſic,ſi conſtat de nõ titulo,& ille qui reſiſtit eſt in poſſeſſione,aliàs non.vnde nulla tertia pſona excepto eo ꝙ poſſidet,poteſt facere iſtam reſiſtentiã quãq̃ ſi ſua intereſt,poteſt appellare ſ'm Inn,qđ no.¶Ego puto quod etiã coloni & inquilini licet nõ poſſideãt,habeãt ius reſiſtendi.vt l.j.C.ſi p vim vel alio modo. facit qđ no.ff.de iuſti.& iure.l.vt vim.& C.de iure fiſci.l. facultas. & l.ſi.C.de bonis vacan.lib.x.ff.quod metus cauſa.l. fin.§. vltimo. Vbi debet ſuperſederi in executione ſententię ſi non ſuperſedet, poteſt appellari. Ber.¶Item eſt hic caſus qđ valet ſententia lata cõtra notorium errore nõ expreſſo.Item qđ non eſt reſiſtẽdũ iudici
2 cũ armis.¶†Dicit hic Inno.qđ poſſeſſio nõ citatus poteſt violenter reſiſtere iudici quia non gerit formam iudicis iudex qui nõ ci
a tat[a] poſſeſſorem.C.vnde vi.l.meminerint.dicit Inno, qđ iudex delegatus

ADDITIO.

a ¶ Non gerit formam iudicis iudex qui non citat poſſeſſorem vide multa cumulata per.d.Feli.in c.cum olim.de re iud.

legatus ad instantiã faciẽdam non potest exequi trãsactionẽ post ea factã: quia super hoc nõ habet cõmissionẽ: sed bene posset exe qui ꝯfessionẽ expressam & tacitã.ff de pac.l.tale pactũ § i. ¶Quid si est annuum debitum? respondeo pro qualitate iniũctę executio nis excipitur annus in specie.C.de instrumen.editione.§. nunc ve ro aliqua.ad finem.

C A P. IX.

1 *Delegatus papę facta plena executione desinit esse iudex.*
2 *Iurisdictio an expiret per solam executionem facti.*
3 *Papa si non commisit causę cognitionem sed prouisionem: an si prouisio sit nulla, potest iterato prouideri.*

1 IN literis. †Delegatus papę facta plena executione desinit esse iudex. hoc dicit. ¶Quæro vtrum si sententia delegati est nulla, & per cõ sequens executio, iudex delegatus sit functus officio suo. respondeo sic in diffinitiua secus in interlocutoria ſm Inn. licet iste est delegatus papę. ¶Cõsidera qđ per diffinitiuã delegatio papę nõ expirat nisi fiat executio etiã si diffinitiua valeat: ergo for
2 tius si est nulla. ¶†Item per solam executionem facti non expirat iurisdictio: ergo videt quod in delegato papę adhuc ꝑseueret sed contrariũ est verũ vt C. quomodo & quãdo iudex.l. si vt ꝑponis.
a ¶Circa hanc materiã[a] sic distingue. Nam si quidem sententia est interlocutoria, aut transit in rem iudi. quo ad iudicẽ, vt qa finit iurisdictionã & tunc planũ est qđ iurisdictio est extincta ipso facto: aut nõ transit in rem iudicatam quo ad iudicem, & tunc secus vt l.qualem.§.fin.ff.de arbi. Aut loquimur in diffinitiua & tunc an in ordinario & si sentẽtia fuit nulla potest iterum iudicare. ¶Fallit si cã est relata ad superiorẽ ꝑ querelã vel appellationẽ vt C.de accu. l.absentem. Aut in delegato & tunc aut excessit tramites legis, aut fines mandati. Primo casu nõ potest reuocare nisi ad hoc habeat
3 mandatũ. Scđo casu sic vt ff.de arbi.l.qđ tñ.qđ not. ¶† Sed pone papa non cõmisit causę cognitionẽ sed prouisionẽ: nũqđ si ꝑuisio est nulla põt iterato prouideri. rñ sic: qa verbũ ꝑuideas, signi ficat effectũ rei ſm Inno. & idem est in omnibus alijs factis & mandatis præter sentẽtias. arg. ff.de cõdi. & demõ. l. hęc ꝯditio. in prin. ¶Si autẽ semel est facta prouisio de iure, licet prouisus nondũ ha beat possessionẽ, nõ potest prouideri iterato vt ff.de verb sig.l.bo ues.§.hoc sermone. ſm Inn. & est ratio, quia consumpta est gratia. ar. ff. de procur.l.si is qui stichum. dicit aũt Inno. qđ aliud est ꝑuidere aliud mãdare de ꝑuidendo: qa per mandatũ non executũ nõ expirat iurisdictio & ideo si mãdauit prouideri in vna ecclesia po terit pęnitere & mãdare qđ prouideat in alia. qđ tene menti. ¶Ber. hic ponit notabilẽ gl.ĩ qua dicit quot modis iurisdictio finiat: finitur ẽt iurisdictio si iudex delegatus ꝑnunciat literas non valere vt ĩ.e.c.significãtibus. ¶Item ſm.ll. finitur iurisdictio delegati finita instãtia quia lex absoluit litigatores ab obseruatione iudicij. & qa sic dicimus in arbitro: vt ff.de arbi.l. sed si compromissum. & vide C.de diuer.rescrip.l.falso.

A D D I T I O.

a ¶Vide Car.consi.xxxij.col.ij.& fe.Alex.in consi.ix.in j.vo.

C A P. X.

1 *Princeps nunquam intendit per literas suas quantuncunque præcisas vel le quod sententia feratur contra non contumacem.*
2 *Veniri an possit ad venditionem contra non latitantem in actione personali.*
3 *Minor an patiatur secundum decretum.*
4 *Missio in vti possidetis qualiter fiat.*
5 *Statutum quod missus ex primo decreto lucretur fructus ad rationem. x. pro centenario totius pecunię mutuatę vel omnes fructus, an sit validum.*
6 *Hęreditas adita an dicatur hęreditas.*
7 *Hæreditas iacens an patiatur primum & secundum decretum.*
8 *Amicus quilibet etiam sine satisdatione aliqua an possit allegare causas absentię.*

COnsultationibus. Reo non valente cõparere in termino ap posito in rescripto, delegatus non potest officio suo fungi. vel melius. Reo absente per contumaciam delegatus papę datus etiam ad diem nõ restituet actori possessionem, & deiectionẽ probare volentẽ. Io. An. ¶In corporalibus cõtra latitãtem fit missio in oĩa bona.l.is cui⁹.si seruit⁹ vendicet. Dy. O.d. Illa l. loquit in reali pro re incorporali cui⁹ executio in facto non in dando consistit. ¶Casus. Aliquis fuit spoliatus per vim ecclesia sua seu alia possessione. Iste fuit cõquestus papę. Papa dedit iudices sub hac forma. vt ĩ. certũ tẽpus priuato intra mensem restituat sibi possessio si cõsti erit iudicibus eũ taliter spoliatũ: ille q eũ taliter spoliauerat absens erat cã peregrinationis, vel studiorũ, vel alia cõsimili cã, anteq̃ innotesceret sibi de literis, & erat tã lõge absens qđ nõ poterat se iudici intra terminũ pręsentare. actor verò para tus erat possessionẽ & spoliationẽ ꝓbare. Quęrit qđ iuris. Rñdetur qđ iudices nihil possunt statuere si dictus asserꝰtus spoliator se per
1 cõtumaciã absentasset. & istud capitulũ est valde no. ¶†No. quod princeps nr̃ q̃ intẽdit ꝑ literas suas quantũcunq; pręcisas velle qđ sñia feratur ꝯ non cõtumacẽ. ꝯcor. ff. qꝫ ę sententię sine ap. rescin. l.j §. item cũ ex ed ctõ. ¶Et est ratio qa in tali iudicio abest reus q iuris fictione non intelligeret abesse, si esset cõtumax. vt C. vbi de crimine agi oportet auth qua in ꝓuincia. ergo non est fundatus in tribus personis essentialibus iudicium. ¶Modo ergo quęro si iste spoliator esset citatus & contumax. & esset liquidatũ de possessione & spoliatione, vtrũ lite nõ ꝯtestata posset ꝯ eũ ferri diffinitiua super restitutione possessionis. Ber. & Inno. dicũt qđ non. Alij dicunt ꝯtrium per fine istius c. sup hoc sunt diuersę opiniones canonistarũ & ẽt legistarũ. Nã Gul. de Cu. dicit qđ in possessorio recuperandę probata possessione & spoliatione potest ferri ꝯ contumacem sentẽtia diffinitiua lite nõ ꝯtestata: vt ipse no. ff. de I interest. l.oẽs. Alij dicunt ꝯriũ qa etiã in possessorijs dẽt lis contestari. vt in sti. de interdi. §. hodie. & hoc tenet Bar. ff. de acq. poss. l. naturaliter. §. nihil cõe. ¶Dici põt qđ in capitulo nostro non requirit litis cõtestatio propter formã mandati papę. Nã ex quo ita papę placuit, non est de iuris apicibus disputandũ. vt ff mandati. l. si fideiussor. §. quędã. & ĩ. de pig. c. ex literis. ¶Sed circũscripta forma mandati non valeret diffinitiua lite nõ contestata tex. est. C. de iu. l. properã dũ. post princ in verbo siue super possessione. & ita teneas omissis
2 omnibus ambagibus. ¶† Quęro nũquid in actione personali contra non latitãtem possit veniri ad venditionem. dicit Innoc. quod sic si expedit absenti. ¶Idem si creditori magnũ periculum immineat. Valebit igitur secundũ decretũ & venditio propter causę necessitatem quę aliãs nõ valeret. Nã si hoc est in minori ergo mul tofortius in maiore absẽte licet multi cõtradicant ſm Inn. ¶Sed si res non vrget, esset venditio nulla: vt no. in l. fulcinius. §. adeo. qui bus ex causis in pos. eatur. vel saltim rescindẽda. vt C. de restitu. mi
3 lit. l. ignorare. dic vt ibi per Cy. ¶†Quęro nunquid minor patiatur ſm decretum. Rñ. sic, videlicet pupillus ex cõtractu tutoris non ex suo. Adultus vero ex vtroq;. vt l. apud Iu ianum. quibus ex causis in pos. eatur. & l. minor. ff. de bo. auth. iudi. poss. Adde qđ ẽt pupillus ex suo contractu patitur secundũ decretũ in cãm iudicati. vt ff. de mino. l. si ex causa. ¶Quęro qđ de ecclesia, ciuitate, corpore, & vniuersitate. Rñ. oẽs isti patiunt ſm decretũ, si aliãs ꝓcessus est legitimus. non enĩ ęquiparãtur in hoc pupillo: sed adulto. vt elegã ter no ff. quod cuiusq; vniuer. no. l j. §. qđ si nemo. vbi videas. Dicunt hic doctores ꝙ sententia de vendendo est interlocutoria: & si iudex videt se errasse, põt eã ꝯrio imperio reuocare. lo. And. &
a adde qđ no. in l. minor. in prin. ff. de euic. ¶Ego credo qđ si talis[a] in terlocutoria esset lata sub executore diffinitiuę vel Istrumẽti guarentigię in tuscia, ꝙ non posset reuocari contrario imperio: qa lex lata ex plena causæ cognitione, & ad instar diffinitiuę. dic ꝙ vẽditio nõ reuocatur sed interlocutoria sic. l. j. in fi. de pręio. stipulat di cit hic Ber. qđ aliud est bona alicuius possideri, aliud ĩ possessionẽ
4 mitti: aliud possessionem restituere. ¶†Quæro qualiter fiat missio in vti possidetis? respondeo dic vt no ff. de ope. no. nunc. l. si prius. quæ glo. non est alibi. dicit Bar. quod duo tenetur probare qui dicit se spoliatum, scilicet se possedisse, & se spoliatũ fuisse, siue agat contra spoliatorem siue contra alium. ¶Et pro intellectu gloss. Ber. & canonistę debent scire ꝙ qui primum decretum non aufer tur vera possessio continuati nisi forte iudex aggrauat primum decretum in personali actione. loquor propter nimiam contumaciã hoc expresse declarando quod veram possessionem transfert in missum. nam cum possit creditori concedere fructus, ergo & pos sessionem. vt l. apud Iulianum § fi. ff. ex qui. cau. in poss. ea. & l. cum legati. & ff. de acquir. pos. l. iij. §. genera. ff. vti pos. l. si duo. §. credito res. Alias missus ex primo decreto non lucratur fructus etiam si
5 sit missus ex causa dotis. vt ff. de sol l. titia. ¶†Sed nunquid valet statutum ꝙ missus ex primo decreto lucretur fructus ad rationem. x. pro centenario totius pecuniæ mutuatæ; vel omnes fructus? respondeo sic, quia statutum considerat commune interesse mercatorum. hoc enim non est vsura, sed est interesse diffinitiuum à lege, & à consuetudine. & hoc dicit gloss. ord. quæ non est alibi in auth. de exhi. reis. §. si vero etiam quidam. in gl. quæ incipit, quod. ll. appellant. ad idem est ar. ff. de in litem iuran. l. nummis. & quod no. in l. vir. ff. iud. sol. & ff. de eo qđ cer. lo. l. 3. §. fi. Nã legibus siue legum latoribus semper præsumitur dolus abesse: & iõ nõ est vsura nec

A D D I T I O.

a ¶Adde Alex. consi. l. ij. li. & vide Bal. consil. clxxix. ij. li. in antiquis.

6 nec fraus sed quędā ęquitas scripta. ¶ † Quæro vtrū hereditas[a] adi
a ta hæreditas dicat. dicit glo. ꝙ non in l. j. §. veteres. ff. de acqui. poſ.
in contrarium qa ſequeretur ꝙ filius qui immediatè heres, non
haberet hæreditatē. qđ est falſum vide Cy. C. de pac. l. fi. & facit ad
ſtatutum mediolani ꝙ mulier non nubat cum hereditate alicui fo
7 reſi. cōis vſus loquēdi inſpicitur in ſtatutis. ¶ † Extra quærit vtrum
hęreditas iacēs patiatur primum & ſm decretum. Nā certum est
ꝙ hęreditas iacēs nō poſſidet. vt l. j. §. Scęuola. ff. ſi quis teſtō liber
eſſe iuſſus fuerit. ergo nō pōt ſibi auferri poſſeſſio quam non hēt.
¶ Itē nec pōt hereditas citari niſi dato ſibi curatore. vt ff. de hære-
di. inſti. l. ſi quis inſtituatur. & ff. de nego. geſt. l. debitor. Et eſt ſimile
in infante qui citari non pōt, & p̄ pñs nō cadit in eum miſſio ſi ca-
ret tutore. vt in l. ij. §. ſufficit. ff. de admi. tuto. & ar. ff. de in ius vocā.
l. neq;. ¶ Deinde moueo vnum dubium nunquid in caſu noſtri. c.
poſſit dari curator abſenti qui litem conteſtetur, & lis ad finē pdu-
catur. & vr qđ ſic vt l. ab hoſtibus. in prin. ff. ex quib. cau. mr. & no.
in l. j. C. de cur. bo. dan. & C. de ca. & poſtli. reuer. l. cū cognatos. Sed
contrariū dico, p iſtū tex. alioquin ſequeretur ꝙ ſemp cōtra abſen
tes & non contumaces poſſet hac via extraordinaria & nūq̄ per
miſſa n ſi q̄n res vrget pcedi. qđ eſt abſurdū: & leges ſriç loquun
tur quando bona nō habebāt principalem defenſorē, qui bona de
fendere poſſet. Secus ſi habēt principalē defenſorē qui cōgruo tē
pore expectatus poſſit defendere: qa vbi habemus viam ordinariā
ceſſet extraordinaria & ſubſidiaria. vt ff. de minorib. l. in cauſę. Por
ro defenſiones abſentiū p pcuratores exerceri ſolēt nō p curato-
res bonorū. vt ff. de. peu. l. j. §. vſus. ¶ Si miſſio ex ſcđo decreto fit
in diffinitiua. i. in executionē diffinitiuę nō hēt poſtea locū iuitio:
ſecus ſi ex interlocutoria vel ex reſcripto principis qđ hēt vim in-
8 terlocutorię, & ꝙ neutri parti dēt eſſe damnoſum. ¶ † Vltimò no.
b quod quilibet[b] amicus etiam ſine ſatiſdatione aliqua pōt allegare
cauſas abſēt. gl. eſt ſing. in l. in e. §. nemo. ff. de reg. iu. & ideo errāt
iudices qui nolunt admittere talem allegationam ſine ſatiſdatio-
ne iudic. ſolui. quod tenę menti.

ADDITIONES.

a ¶ Vide late & plene per d. Franci. cur. in conſi. xliiij. inci. ſtatu. ix. colum.
b ¶ Vide Alleg. per Iac. in l. eligendi. C. de procu.

CAP. XI.

Delegatus papę in cauſa ſibi commiſſa habet iuriſdictionem ſuper ordinariuum & quemcunque maiorem.
2 *Iudex an poſſit punire impedientes executionem ſuæ ſententiæ.*
3 *Prohibens aliquem ſoluere alij an poſſit ab iſta prohibitione remoueri.*

1 SAne. † Delegatus papę in cā ſibi commiſſa iuriſdi
ctionē hēt in ſuū ordinariū, & q cūq; ma
iorē h. d. diuidit qa in prima deciſa conſul atio. in ſcđa
rñſio. Itē ſcđa principalis tria facit. Primò pmittit rñſio
nis cām. ſcđo rndet. Tertiò rñſum declarat. ſcđa ibi, ideoq; tertia
ibi itaq;. Caſus. Papa delegauit cām ponamus ſimplici clerico, iſte
delegatus m ādat aliquid epiſcopo vel alicui alteri perſonę q nolūt
cuidā obedire in eo quod eſt ſibi commiſſum: quęritur vtrū pote
rit eos punire? Reſpondetur quòd ſic ſecundum qualitatem facti,
& prout videri experire: & terram illam ſuppone̅do eccleſiaſtico
interdicto. & eſt ratio qa gerit vices papę: & ideo eſt ſuperior quo
libet ilorū rebellium facit. ff. de minori l. minor aūt magiſtratus di
cit Innocen. quod contra prohibentem ne ſoluatur creditori nul
lum remedium eſt proditum ad compellēdum vt remittat prote-
ſtationē, alias prohibitionē. ſed videtur dicendum ꝙ imo pōt peti
qđ ei imponatur ſilentiū vt l. aurelius. §. centū. ff. de lib. leg. & C. de
fideiuſſ. l. ſi cōtendat. Talis denūciatio nō valet niſi fiat cū cauſa ſu
per qua pbāda iudex aſſignare debet terminū. l. diffamari. C. de in-
gen manumiſſ. ¶ † No. q pęnę debēt imponi qualitatē facti tēpera
tē rū & maximèq; imponunt magnis plātis. ¶ Itē no. qđ propter
2 delictū epi pōt terra ipſius ſubijci eccleſiaſtico interdicto. ¶ † Quę
rit Inno. vtrū iudex poſſit punire impedientes executionē ſuæ ſen
tentię & dicit ꝙ ſic ſi minus iuſtè impediat. Inno. nā iſtud qđ extre
mū eſt in iuriſdictione impedit. vt ff. ſi qs ius diceti nō obtē. l. j. §. j.
& in iſto extremo potēſſimū eſt iudicis officiū magis q̄ in prin. qa
3 fortior eſt virtus rei iudi. q̄ rei iudicandę. ¶ † Etiā q̄rit Inn. ſi qs phi
beat aliquē ſoluere alij vtrū poſſit ab iſta phibitione remoueri? &
dicit ꝙ nō eſt ad hoc pdita actio aliqua niſi i nuntiatiōe noui ope
r. s. iſta eſt truffa. qa iudex hēt implorato ſuo officio ta em proteſta
tionē iter oqui nō tenere. & ea nō obſtāte debitorē cogere ad ſol-
uendū ar. iſtius. c. & ff. de lege cōmiſſoria l. mulier fundos. & ff. de leg.
preſta. l. virilis. §. ſi adiecit. nam quicqd fit iniuſtè ad officium iudi
cis pertinet, vt illud reſcindat. ar. ff. de offi. preſi. l. illicitas. in princ.
Vnū cōcedo cū Inno. qđ iſta phibitio iniuſta nō affert iuſto peti-
tori piudicium qa prohibitio nō eſt modus auferendi alteri actio-
nem ſm Inno. dicit hic Ber. qđ Papa ligat ad pęnā per ſuum con-
feſſorē qa cōfeſſor gerit īmediatè vices dei, qui in foro pęnitētiali
maior eſt q̄ Papa. ¶ Item qa Papa nō eſt hic ut Papa ſed tanq̄ ſingu
laris perſona. & licet papatus nō vadat ad inferos, Papa tamē bene
poteſt ſe eorū cōſortio cōiungere. & facit qđ no. ff. de iuriſd. om.
iudic. l. eſt receptum. dicit hic etiam Ber. quod in pęnis arbitrarijs
mitius eſt agendum cum ſuperioribus. Ber.

CAP. XII.

1 *Vacationis nomine ſimpliciter intelligitur vacatio cuiuslibet ſpeciei ſiue per mortem ſiue per renunciationem.*

EX parte. Si prius impetrauit primam dignita-
tem in eccleſia vacaturā. Secundus im
petrauit certam dignitatē ipſius eccleſię cū vacaret. &
illa poſt modum uacat primo non ſecundo debet. nam
ſpecies quæ de neceſſitate reducit ad iudiciū reputatur pro indiui
duali expreſſione. h. d. ponit partis cōqueſtio & papę prouiſio. Se
cūda ibi, quoniā. Iſtud. c. eſt valde notabile ex quo apparet qđ ſpe-
cies magis expreſſa non derogat ſpeciei minus expreſſę & facit. ff.
de leg. j. l. ſi dñs Stichi. & ff. de vſufruc. leg. l. ſi alij. & l. Sempronius.
in princ. ¶ Caſus. quidā clericus noīe Nicolaus impetrauit literas
ad epiſcopū Couentrēſem, vt ei archidiaconatū quē in ipſa eccle
ſia Couētrenſi primo vacare contingeret, aſſignaret. demū qdam
Raymūdus impetrauit ad epiſcopū Eboracēſem literas nulla de
prioribus habita mentione: vt ſi auūculus dicti R omnino dimit-
teret dictū archidiaconatū quē in eadē obtinebat ipſum ei. R. fa-
ceret aſſignari. Tandem dictus auunculus dictū archidiaconatum
omnino dimiſit. Quęrit quis in eo ſit potior. Reſpondetur qđ Ni.
primo impetrans qa ſi Papa fuiſſet memor de primis literis, nō cō
ceſſiſſet ſecūdas. ¶ No. qđ non pręſumit qđ papa velit proprijs li
teris derogare. ¶ Item qđ papa quandoq; factū ſuū tradit obliuio
ni. nam hoc naturaliter euenit, vt homo obliuiſcat eorū quæ fece
rit vt ff. de acqui. poſ. l. peregre. tamē in eo qui eſt obliga ad aliqđ
dandū, vel faciendū talis obliuio nō eſt bona. vt C. de ꝯh. & cōmit.
1 ſti. l. magnā. ¶ † Not. ꝙ nomine vacationis ſimpliciter intelligitur
vacatio cuiuslibet ſpeciei, ſiue per mortē ſiue per renūciatione ſa
cit ff. ſol. ma. l. ſi quis ſic ſtipulet. ¶ Sed ſi exprimeret vna ſpecies va
cationis, non continet alia ſpecies, vt in c. ſuſceptū de reſcrip. lib.
vj. ff. de libe. & poſthu. l. cōmodiſſimè. nō obſtat. C. de inſti. & ſub-
ſti. l. ſi mater. qa vbi fuit vna ſpecies expreſſa cā deſignādi effectus
qui ſurgit pariter ex altera nō cauſa arctationis vt l. mulier. in prin.
ff. ad trebel. & l. gallus §. & qđ ſi tantū. ff. de libe. & poſtu. ¶ Item ibi
in vltima voluntate ſecus in reſcriptis pſertim in beneficialibus q̄
debent tanq̄ ambitioſa reſtringi. ¶ Quęro nunq̄d in iſto. c. fuerint
literę generales & ſpeciales. reſpō. nō: quia vnus tantū archidiaco-
natus erat in eccleſia. ar. ff. de libe. & poſthū. l. nominatim. & ff. de
fun. inſtru. l. fundus qui locatus. licet fuerit diuerſus modus demō
ſtrādi vnū & idē. ſed in hoc non eſt vis. qa nō refert qualiter res de
monſtret vt l. certū. ff. ſi cer pe. Dicit Ber ꝙ illę literę pualent quæ
primò pręſentat. tu dic vt in c. tibi qui. & in c. duob⁹. de reſcr. li. vj.

CAP. XIII.

1 *Delegatus debet formam iuris ſeruare & rationabiles exceptiones admittere vbi contraria voluntas papę non apparet.*
2 *Papa ſi vellet poſſet tollere ius & defenſionem partis.*

1 EX parte. el. ij. † Vbi contraria voluntas papę
non apparet, delegatus iuris
formā ſeruare debe & rationabiles exceptiōes admit-
tere. ¶ Caſus. papa cōmiſit cauſam ſub certa forma: quæ
ritur vtrū delegatus debeat admittere rationabiles exceptiones &
in cauſa iuxta iuris equitatē pcedere? Rñdet papa qđ ſic, niſi expri
mat in literis qđ nullę debeāt exceptiones admitti, quas tamē lite
ras nō credit exire de cāceliaria. ¶ Quid ſi epiſcopus eſt etiam co-
mes & cauſā ad eū ſpectantē iure comitatus nō cōmittit dicendo
ego eps. Dicit Spe. qđ valet. in Spe. de iudi. dele. §. ſequit. verſi. qđ
ſi eps. qa videt committere eo iure quo poteſt arg. in l. iij. ff. de mi.
2 teſta. ſi dictio tāq̄ eēt expſſa nō valeret cōmiſſio. j. c. p. & g. ¶ † No.
qđ ſi papa vellet poſſet tollere ius & defenſionē parti. ſed in dubio
p illa verba, nulla exceptione obſtāte, nō intelligit tollere niſi exce
ptiones quę ſunt de apicibus iuris, de qbus non eſt diſputandū vbi
bona fide agit. ff. māda. l. ſi fideiuſſor. §. quędā. & vbi tractat de pu
blica vtilitate ſiue publica diſciplina in coercitiōe delictorū vt C.
de adul. l. ita pudor. & vide ibi p Cy. & l. j. in prin. ff. qđ vi aut c ā &
argu ff. de ſerui. l. ſi cui. Ber. not. hic argumentū ad cōpromiſſum
qđ arbitriū datum ſit ciuiliter & ſecūdum æquitatē iuris intelligē
dum. vt ff. de ſer. l. ſi cui. ff. mā. l. creditor. in fi. dicit Ber. not. ꝙ clau
ſula generalis non tollit exceptiones legitimas ſecus ſi ſint ſpeci
ficate

ficatę in rescripto qđ tene menti.¶ Et facit ad statutum dicens qđ
contra executionem instrumenti guarētigię nō possit opponi nisi
talis & talis exceptio. Nam cum omnes alię intelligant sigillatim
exclusę & enumeratę.arg.ff.si quis cautionibus. l.sed & si qs.§.quę
situm.nulla de alijs opponi potest,ac si omnes aliæ essent singulari
ter specificatę nisi per oīa sit similis exp̄s.ff.de legib.l.non possunt.
¶ Verūtamē si aperta est calumnia agentis iudex ex officio debet
ipsum repellere.vt no.C.de transac.l.vbi pactū.& arg. ff.de peti.hę
re.l.planè.& l.fin. dicit Ber. qđ quando Papa habet notitiam facti,
nō hēt locum exceptio,vel excusatio.vide.C.de pe. bo. sublatis.l.j.
dicit Inn ꝙ illa clausula nulla exceptione obstante, remouet exce-
ptionem parui præiudicij, & moratorias non peremptorias. C. de
preci. imper. offe. l.rescripta.Host. & Io.And.dicit Host.qđ si Pa-
pa enumerat aliquas exceptiones quas remouet, & subijcit ad idē
clausulam generalem,quod omnes exceptiones nominatim vide-
tur remouere,ac si essent specificatę.Hostien.& Io.An.Et vide qđ
no.in Spe.in ti.de conclusione. versi.pone.& in ver.quod si quis.&
per Archidia.ij.q.v.lator.

CAP. XIIII.

1 *Delegatio facta dignitati non expresso nomine personę transit ad successo-*
rem ipsius dignitatis.
2 *Nomine appellatiuo sublato cessat commissio.*
3 *Causa quando committitur vel loco vel dignitati mortuo commissario vel*
remoto an delegatio transeat ad ipsam dignitatem.
4 *Literę si sunt directę archidiacono Parisiensi vbi sunt duo archidiaconi, &*
nescitur de quo Papa senserit,an sunt validę.

1 QVoniam abbas. †Delegatio facta dignita-
ti non expresso nomine
ꝑsonę trāsit ad successorē ipsius dignitatis.¶ Casus.cau
sa fuit cōmissa duobus abbatibus,vnus eorū decessit, al
ter incepit de cā cognoscere loco vero mortui alius abbas est sub-
stitutus cū quo ille qui inceperat de cā cognoscere ꝓcessit in cām,
& tulerūt sentētiā:quęrit vtrū snīa valeat?rn̄det ꝙ sic. hic oīno vi-
de.l.si pater.in prin.ff.de manu.vindi.¶ Oppo.qa mandatum expi
rat morte mandatarij re integra vt insti.mand.§.itē si adhuc.& l.&
qa.ff.de iuris.om.iudi.So.dignitas nō morit.ff. de leg.ij.l.qđ princi
pi.& ideo successor succedit in eadē iurisdictione. dicit imperator
qđ ꝓpter loci dignitatē ei rerū summa cōmissa est. C. de decu.l.qli
bet principaliū.lib.x.¶ Et idē dicas si primus remotus fuit,vel renū
ciauit dignitati. Nā ex quo dignitati scribit,nō personę semꝑ suc-
cessor cognoscet & si transeat ille ad aliā dignitatē, dimittit delega
tionē successori.Io.An.Secus in cōpromisso:qa nō ītelligit de futu
ro successore cogitatū. vt not.Bart.ff.de vulg.substi.l.qui liberis.§.
hæc verba.Et ita cōsului super quadā magna causa.¶ Sed nunquid
cā cōmissa canonica videat delegata dignitati?Rn̄. non: qa cano-
nia est quoddā ius singulare, & finit morte.translatione aūt non fi-
nit sed residet penes eundē.arg.ff.de re.du.l.si cognatis. & in c.2.de
rescrip.lib.vj.per Io.mo.& in cle.2.de rescrip. in ij.gl.quia ad initiū
delegationis refert se statutū. arg.ff. de insa.l.quid ergo.in princ.&
sic non obst.ff.de ca.di.l. tutelas qa ibi agnatio est loco finalis causę
& reqrit ꝑseuerantiā.Io.And.no.hic de triplici mādato.s.de māda
to ad negocia:de mādato ꝓcuratoris ad iudicia, & de mādato iuris
dictionis.& qn̄ & qualiter ista mādata expirāt. & adde in ꝓcurato-
re ad iudicia qđ singulariter no.ff.de ꝓcu.l.si defunctus reliqua dic
vt no.C.de māda.l.mādatū per Cy.& ff.si cer. pe.l.eius qui in ꝓuin
ciā.ff.de sol.l.si cū cornelius.de condi.inde.l.si nō sortē. §.qui filio.
2 ¶ †Extra no.qđ sublato noīe appellatiuo cessat cōmissio.vt ff.de fi-
deicō.lib.l.lucius.& arg. ff. de institoria.l. Lucius.¶ Dicit Host. qđ
nomē ꝓpriū scribentis semꝑ ponit in literis: & ideo ex parte scri-
bentis oēs delegationes sunt ꝑsonales nisi iurisdictio sit ꝑpetuata,
vel nisi sit iurisdictio ordinaria. Sed ex parte eius cui scribit, inter-
dum sunt in rē, interdū in ꝑsonā. nā si nō appellatiuū principaliter
apponit, sunt in rē. ¶ Si nomē ꝓpriū solū, vel vnà cū appellatiuo
posito in cōsequētiā.tūc literę sunt ꝑsonales, & expirāt morte cō-
missarij.& facit.ff de tute.l.tutela.& ff.de cura.furio.l.cuius bonis.
& ff.de ar.l.nō distinguemus.§.de offi.vide in Spec. de instru.edi.§.
nūc vero.ver.sed qd erit in p̄lato.¶ Dicit Ber.qđ dignitas nō morit
sed ꝑsona qa indiuidua sępe pereūt. ꝙ summis dignitatibus nō est
ꝯcessum multo fortius est inferioribus denegatū. C. de decu. l.fi.li.
x. Indulti honores nō declarant habere inane nomē. C. de decu.l.
ne.lib. x.¶ Idē ait ꝙ nomē Abbas talis loci est nomē singulare. tn̄
est nomē appellatiuū non ꝓpriū sicut hoc nomē phęnix Ber.¶ Est
aūt phęnix auis vnica singularissima in qua totū genus seruat in in-
diuiduo.& dicit Seneca ꝙ bis vix in quingentesimo anno nascitur.
Sic enim inqt bonus vir vix in quingētesimo anno nascit sicut phę
nix.& nascit in Arabia vt ait Albertus in suo opere de ꝓprietatibus
3 rerū lib.xij.c.xv.¶ †Dicit Inn.qđ qn̄ cā cōmittit loco vel dignitati
mortuo cōmissario vel remoto transit delegatio ad ipsam dignita-
tem.¶ Idē si trāslatio fit ad aliā dignitatē licet vt in non integram.
4 ¶ †Disputat Ber. si literæ sunt directę archidiacono Parisiensi vbi
sunt duo archidiaconi,& nescit de quo Papa senserit,an valeāt lite
rę? & determinat qđ valēt & dignior exequat mandatū. qa ita est
p̄sumēdū de intētione Papę.& no.gl. pulchre allegantē.& adde qđ
not. ff de in diē adie.l cū duo.& ff.de re.du. l.qui habebat.Ibi dr̄ qđ
si vnus est magis notus pontifici quā alius, de illo videbit sentire:q
lex nō est alibi.ff.de rei ven.¶ Itē vitiat citatio vt no. ff.de iudi.l.eū
quē temere.¶ Itē si duo Titij sūt ī eadē parochia,& reperit Titius
condemnatus, nec magis est expressum nomē vnius quā nomē al-
terius.sed est ęquiuocatio nominis,dicit Bar. in l.demonstratio fal-
sa.de condi.& demon qđ ille intelligit ꝯdēnatus qui cōfitetur de se
sensum.¶ Sed qd si est absens ita ꝙ nihil confitet. Respon.si vnus
erat bonę famę alter malæ famę, vel suspectę vitę vel vnus arripu-
erat fugā alter nō,intelligit de eo sensum dequo vulgi opinio prę-
dicat.Nā fuga facit quē suspectū & quodāmodo ꝯfessum.vt no.C.
de omni agro deser.l.locorū.lib. vj. Si autē nulla sint indicia magis
de vno q̃ de altero nō valet snīa nec citatio nec aliquod actitatum
in iudicio contra absentē.dicit Inn.qđ vbicūq; apponitur hęc clau
sula,de plenitudine potestatis,significat gratiam superlatiuam.

CAP. XV.

1 *Forma rescripti an semper sit seruanda.*

SVper eo. Si quæstionē de iure p̄sentandi Papa
delegat appellatione remota delega
tus ꝓnūciare pōt sed nō instituere.qđ si facere vellet is
ad quē spectat institutio,licitè appellaret.Cōis diuisio.
Scđa ibi,hoc autē.¶ Casus.Quæstio vertebat inter quosdam super
p̄sentatione rectoris,seu super iure patronatus: Papa cōmisit cām
sub hac forma,vt si constiterit i9 de quo litigat ad aliquā partiū ꝑ-
tinere,ad p̄sentationē eiusdē de ꝑsona idonea ecclesia ordinet ap-
pellatione remota. Modo iudices ꝓnunciauerunt ius patronatus
ad alterū pertinere: & cū qdā clericus esset eis p̄sentatus,dubitātes
an posset eū instituere, an verò institutus principalis ꝑtinere ad ar-
chiep̄m & corporalis ad archidiaconū, vel archip̄sbyterū ad quos
spectabat in possessionē mittere an ep̄s archidiaconus,vel archip̄-
sbyter possint appellare.Rn̄det Papa qđ nō est suę intētionis diœ-
cesano ep̄o,archidiacono, vel archip̄sbytero p̄iudiciū gn̄are. Ideo-
que q institueēdus fuerit præsentandus est ille ad quē pertinet institu
tio:& si secus fit,pōt appellari: qa nō illis de qbus nō fit mentio in
rescripto sed partibus litigantibus est appellatio interdicta.¶ Not.
mirabilē expositionē:qa exponit verbū ordinē.i. ordinandū denū-
cient s̄m Host.qa Papa nō vult alicuius suū detrahi. vt l. 2. ff.de his
qui sunt sui vel alieni iuris.& ne iniquū fiat principis rescriptum.vt
ff.de vulg.subst.l.ex facto.& ne iniuriarū occasio à viua lege nascat
vt C. vnde vi. l. meminerint.¶ Et ideo verba rescripti recipiunt li-
mitationē à iure cōi:& oēs clausulę appositę in rescriptis restringū
tur ad inter litigātes. & istud capitulū est valde not.¶ Not. ꝙ licet in
literis sit remota appellatio, tn̄ possunt oēs appellare quorū inter-
est.¶ Itē possent se opponere oēs quos negociū tangit, licet nō fiat
mentio de illis Bar.arg in l. j. ff.de quibus rebus ad eundē iudicem
eatur.Secus esset in cōpromisso. vt ff. de euic. l.si dictū:§.si cōpro-
misero.& vide qđ no.s.de rescrip.c.pastoralis.§.j.ī gl.quid si dixit.
1 ¶ †No.qđ forma rescripti nō semꝑ est seruanda,s̄m Ber.videlicet
qn̄ ex hoc lederet ius tertij, qui non est nominatus in rescripto.qđ
est menti tenendū,& no.dignū.¶ Quærit Inn. nunquid isti possent
instituere si institutio esset deuoluta ad Papā. Et dic qđ sic ꝑꝑ ver-
bum ordinent.Nā cū nulli talis ordinatio faciat p̄iudiciū,& standū
sit significationi verborū,vr̄ plene eis cōmissum negociū.arg.ff.de
cōsti.prin.l.beneficiū.& in authentico cōstitutio quæ de dignitati-
bus.§.illud idē.¶ Dicit Inn si Papa de plenitudine potestatis conce
dat aliquibus qđ ordinent ecclesiā spectantē ad præsentationē pa-
tronorū,& ad installationē archidiaconi,vel archipresbyteri, quia
ipse Papa facere vr̄ qui est solutus legibus.vt ff.de leg.l.princeps.qn̄
s. ꝯstat qđ hęc est præcisa eius intentio:aliàs secus vt C. de leg. l.di-
gna vox.¶ Dicit Io.An ꝙ de iniusto ꝓcessu delegati Papę nihil per
tinet ad ordinariū.¶ Itē nec de cōfirmatione facti eius qa nihil de
hoc ad ordinariū cū delegatus principis sit maior eo tn̄ ꝓpter sup-
ueniens delictum possct ab eo priuari & remoueri à beneficio.Io.
a And.qđ tene menti.Cy.in auth. qua in ꝓuincia.¶ Dicit Ber.ꝙ [a] ter
tius pōt opponere,& executionē suspendere, nisi contra eum ma-
litia præsumat Ber.qa a summaria cognitione potest quis repelli si
præsumatur calumniari.arg.in l.fi.C.de ordi.cogni.qđ tene menti.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.consi.lxxxij j.volu.vlti.columna.

CAP. XVI.

1 *Causa si simpliciter est delegata duobus,sententia vnius non tenet.*
2 *Mulier spoliata viro suo ante omnia est restituenda.*

3 *Causa quando est commißa duobus etiam in confeßum, an vnus solus poßit ferre sententiam.*
4 *Metus quando præsumatur.*

1 Ausam matrimonij. †Si cā simpliciter est delegata duobus, snīa vnius non tenet. h. d. cōis diuisio. Secunda ibi, discretioni. ¶Dicit Inno. ꝙ cōfessio semp præsumitur spontanea nisi vbi metus vel verbera præcesserunt. Metus ꝓbatur visu & oculis. dicit Inn. de renū. c. super hoc. ¶Casus. q̄dā cā matrimonialis inter mulierē & quēdam. B. nā mulier dicebat se spoliatā, & petebat sibi restitui virū suū q̄ spoliauerat ipsam. Cā ista fuit delegata duobus epīs q̄ mādauerūt dicto. B. q̄d eādē reciperet, q̄ recepit eā more teutonico cū fustibus & flagellis, & fecit eā ꝓfiteri inter eos esse parentelā, ꝓpter quā cōfessionē vnus dictorū iudicum tulit snīam diuortij. Papa dicit ꝙ ista snīa nō tenet: q̄a cū cā duobus cōmittit, snīa vnius nō valet. & iō mādat q̄busdā iudicibus q̄d cogāt dictū. B. ad eā recipiēdā & maritali affectione tractādā, & postq̄ erit sic vir restitutus eidē si q̄d canonicè obijciat, audita cā dirimat.
2 †No. q̄d mulier spoliata viro suo ante oīa est restituenda q̄d verbū sonat ꝙ benignè recipiat à viro, & maritali affectione tractet. dic q̄d q̄n timet de sęuitia viri, vir dēt ad hoc cōpelli ꝑ solenem cautionē in authentico de mona. §. si vero intra trienniū. & j̄. de lit. non ꝯtest. c. j. & C. de his qui ad ecclesias confugiunt. l. præsenti. §. sane.
3 ¶†No. q̄d q̄n cā est cōmissa duobus etiā in confessum vnus solus nō pōt ferre sententiam. q̄d est notabile & hoc in iudicibus delegatis. idem in arbitris: vt ff. de arbi. l. pedius. §. j. ¶In ordinarijs autem sic distingue, aut habēt iurisdictionē vt simul, aut simpliciter. Primo non possunt nisi simul. Scđo casu aut sunt simul aditi, et idem: aut vnus ex eis, & tūc ille solus hēt diffinire, nisi aliq̄d impedimētū sibi emergat q̄a suppletur ꝑ collegam. lex est ad hoc notabilis in l. j. ff. de officio consu is. vbi omnino vide. ¶Not. ꝙ verbera inferunt
4 iustū metū. ¶†Dicit Inno. q̄d nō præsumitur metus, nisi præcedat verba vel verbera: q̄a metus est res extra naturā innatę libertatis: & ideo nō prę̄sumitur cadere præsertim in aīo sapientis, nec p̄sumit inferri p̄sertim à sapiēte, nisi probet q̄a delictū est. ¶Sed q̄d si mulier sit verberata in camera in secreto, ita ꝙ nullus testis viderit? rñdeo recurrite ad alia indicia, vt not. Barto. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prętori. de ope. no. nun. ¶Dicit Inno. q̄d vxor. ad iniustū mandatum iudicis vel ipsius sententiam quæ sit nulla dimissa petit virū sibi restitui perinde ac si esset violēter eiecta. q̄d est no. Io. And. ¶Et sic factum iudicis inciuiliter procedētis contrario officio reformat: vt ff. q̄d me cā. l. fin. §. si fęnerator. ¶Extra no. q̄d authori-
a tate [a] iudicis incompetentis qui monuit verum debitorē detineri, si sciēter hoc faciat, perdit ius crediti. hoc tangitur per Cy. d. l. fi. & no. per gl. eo. tit l. extat. ad idē. C. de iuris. om. iudi. l. in criminali.

ADDITIO.

a ¶Istud dicunt refert exclamando multum. do. Ia. in l. ij. vj. col. & ff. de iud. om. iud. in ver. not. tamen diligenter.

CAP. XVII.

Ausam. Delegatus qui est dominus impetrantis recusari pōt: sed si esset dn̄s vtriusq;, nō posset recusari: q̄a par rō affectionis remouet suspitionem: vt ff. de ritu nup. l. non solū. §. de vno. Et habemus simile in feudis q̄d dn̄s feudi cognoscit inter duos suos vasallos: vt j̄. de fo. compe. c. ex. trāsmissa. Io. An. ¶Casus. sup natalibus agathę vertens quæstio fuit cōmissa certis iudicibus terminanda, quorum vnus erat dominus impetrantis. Papa eum remouet & quēdam abbatem substituit eius loco. ¶Quero nunquid ꝑ talem remotionē grauetur opinio remoti? & vr̄ q̄d sic, vt ff. de ꝓcura. l. quę omnia. ¶Dic cōtrà, q̄a ista remotio fit ꝑ allegationes iuris & non per aliquod factum sinistrū. ¶Dicit lex ꝙ per legitimationē deletur peccatū patris. C. de decur. l. si quis tam iniquus. lib. x. in gl.

CAP. XVIII.

1 *Appellatio quæ non tenet, licet fiat ad principem, non suspendit iurisdictionem inferioris iudicis.*
2 *Delegati plures an habeant iurisdictionem insolidum sicut si haberent certa iura incorporalia.*

Vm te. Si delegatus Papę cōmittit causam non in totum, de subdelegato appellabitur ad eum non ad Papam. h. d. ¶Casus. Quidam fuit delegatus a Papa qui subdelegauit vni, vel pluribus vices suas: ibi tamen snīa reseruata qui subdelegati tulerūt quandā sententiā interlocutoriam iniustā à quibus fuit appellatū ad Papam: Papa dicit hāc appellationem nō tenere, nec ex eo ꝑtextu dictus de-
1 legatus impeditur causam diffinire. ¶†Not. ꝙ appellatio quæ nō tenet licet fiat ad principē iurisdictionē inferioris iudicis nō suspēdit. ¶Scđò not. q̄d si Papa delegauit cām vni, ille pōt subdelegare pluribus. ¶Sic si cōstituo vnū procuratorē & do tibi mandatum ad substituendū poteris substituere vnū vel plures vt ff. de procu.
2 l. si quis cū ꝓcuratorio. §. vnius. ¶†Dicit hic Inn̄. ꝙ plures delegati habent iurisdictionē insolidum sicut si haberent certa iura incorporalia tn̄ exercitium iurisdictionis est cōe. Inno. ¶Sed nunquid si discordant possunt cogi ad concordandum? videtur quòd sic, iuxta no. ff. de serui. rusti. prædi. l. itinere.

CAP. XIX.

Elatum. Per litis conte. perpetuatur iurisdictio delegata. Item per citationem: vt j̄. cap. proxi. dicit Io. And ꝙ legati sunt ordinarij. Item inquisitores hæreticę prauitatis, & eorum officium non expirat morte Papę. Idem in executoribus gratiarum. Io. And.

CAP. XX.

1 *Delegatus si citauit ante delegantis mortem perpetuata est eius iurisdictio.*
2 *Res quando dicatur integra.*

1 Ratum. † Si delegatus citauit ante delegantis mortem perpetuata est eius iurisdictio. ¶Scđo dr̄ q̄d appellationi renunciat qui corā iudice à
a quo appellauit, litē ꝓsequit [a]. idē si aliquē actū corā eo tanq̄ corā iudice facit Host. & Io. An. Dicit Inn. q̄d si ꝑlatus impetrans mortuus sit, si impetrauit noīe ꝓprio, & res est integra expirat cōmissio. Secus si lis erat cępta, & hęres succedit in materia q̄stionis. Sed si impetrauit noīe ecclesię trāsit ad successorē in dignitate siue in ecclesia. Idē dicit Io. An. & vide j̄. de iudic c. q̄a v. & adde q̄d not. de executoribus gratiarū. j̄. c. proxi. dicit Inn. & Io. And. q̄d mandatū procuratoris est bonę fidei: Sed mādatū iurisdictionis est stricti iuris. q̄d no. ¶Et est ratio, quia nō proficiscitur ex cōsensu partiū: & tamē officiū eius est bonę fidei si deseruit tali naturę. ff. de neg. gest. l. q̄a tantūdē. ¶Quæro quę opinio est probabilior vtrū opinio cōis legistarū qui dicunt ꝙ res est integra donec lis contestet, & interim mortuo mandante expirat mandatū iudicis delegati: quia tacitè mandatū reuocat morte re integra. An opinio canonistarū qui dicūt q̄d per citationē perpetuatur iurisdictio? & vr̄ q̄d opinio legistarū. quia ante litē ꝯtestatā nō est iudiciū vt in auth. de litigio. §. si vero. & no. in auth. in medio litis. §. fi. ¶Itē si hoc est in ꝓcuratore ad iudicia, vt no. ff. de ꝓcu. l. si defunctus. ergo idē in mādato iurisdictionis. nā istā partificationē facit tex. ff. de iurisf. om. iu. l. & q̄a. ¶Itē ꝑparatoria nō faciunt desinere rē esse integrā. vt ff. de inoffi. testa. l. quēadmodū. vt no. ff. de ꝓcu. l. ante litē. & l. si pecuniā. in prin. de condi. ob cām. ¶In ꝯriū vr̄ ꝙ opinio canonistarū sit rationabilior: q̄a text. dicit q̄d res nō est integra si geri cęperit. vt d. l. & q̄a. Sed hic geri cepit, vt inst. de pęna temerè litigā. §. fi. ¶Itē iurisdictio est quoddā vr̄e & cōplexiuū: ergo qui partē tangit incepisse videt. arg. ff. ad Treb. l. restituta. ¶Itē expressum vr̄. C. quō & q̄n iu. auth. qui semel. vbi facta citatione reliquus ꝓcessus est necessarius: ergo non expirat mandatū. arg. ff. de acq. pos. l. fundi. §. fi. & ad hoc facit clc. fi. vt lit. pen Solu. ad horū intelligentiā cū quęritur q̄n res est integra, distingue aut loquimur in factis extra iudiciū faciendis, aut in iudicio. Primo casu aut actus cōtinet aliquid intrinsecum & non dicitur res integra: aut aliquid extrinsecum & tunc dicitur res integra nondum principiata. vt d. l. si pecuniam. ¶Secūdo casu aut loquimur quantum ad ipsas partes, & dr̄ res integra donec lis sit cōtestata vel habita pro contestata. vt l. si conuenerit. ff. de iurisdi. om. iudic. ¶Aut loquimur quo ad iudicem, & tunc per solam citationē solennem perpetuat sibi iurisdictionem sicut & quemadmodum alia iura citatione perpetuant seu firmant. C. de præscrip. xxx. ann. l. sicut. licet q̄nque requirat contestatio litis, vt plenè not. ff. de rei
2 vend. l. si post acceptum. & C. eo. l. morę litis. ¶†Vltimò no. ꝙ quędam sunt quæ vno instanti concluduntur, & tunc vsq; ad illud instans dicitur res integra, vt C. de fi. instru. l. contractus. ¶Interdum dicitur res integra donec sit executa, vt ff. de pact. l. ab emptione.

ADDITIO.

a ¶Vide Phi. de Peru. in ca. de appel.

CAP. XXI.

1 *Causa si est commissa tribus iudicibus cum illa clausula, quòd si omnes interesse nequiuerint, duo mandatum exequantur, an si reus fuerit citatus tantum à duobus, teneatur comparere.*
2 *Fauorem maiorem debet inuenire sponte confessus quàm conuictus.*
3 *Causa an in dubio faciat modum vel conditionem*
4 *Iurisdictio si sit pura, sed exercitium conditionale an sententia etiam sine probationibus lata valeat.*
5 *Non posse an comprehendat nolle.*

Rudentiam. Si causa cōmittit tribus delegatis cū clausula, ꝙ si non oēs, prius quā appareat de impotentia, vel voluntate tertij duo ꝓcedere nō possunt, & nihil agunt, si ꝓcedant. Itē in duo-

in duobus datis cum clausula quod si ambo. h. d vsque ad §.sexta.
1 ¶†Quærit si causa est cõmissa tribus iudicibus cũ illa clausula, ꝙ si
oẽs interesse nequerint, duo mandatũ exequant: vtrũ si reus fuerit
citatus tñ à duobus teneat cõparere. Scdò quærit vtrũ si fuerit ci-
tatus à tribus & cõparuerit corã duobus illi duo possint procede
re? & respõdet qđ duo non possunt ꝑcedere nisi per certũ nunciũ
vel excusatorẽ literatoriè destinatũ ille tertius ostẽderit se nõ pos-
set interesse supple vel nolle. vt j.e.§.adijcimus vel alias de impedi
mento vel voluntate constet legitime. & redditur duplex ratio vna
ex mente Papę qui causarum cognitiones libentius delegata pluri
bus quã paucioribus qa plurimorũ firmius & consultius esse iudi-
cium cõsueuit. Secũdo ex forma mãdati. Nam habet in se cõditio
nem cuius fines excedere non licet. ¶Subsequenter etiã quæritur
vtrum illa cõditio, si oẽs interesse nequiuerint, cõcipiat illũ casum
si noluerint. & rñdet qđ sic. & subdit ꝙ ille qui non vult interesse,
est grauissimè puniendus, licet eius absentia nõ p̃stet impedimen-
tũ. ¶Subsequenter quærit qd si cã est cõmissa duobus cũ clausula
qđ si ambo. rñdet ꝙ idẽ. Si cã est cõmissa tribus, & vnius eorũ est
mortuus tpe cõmissionis an duo possunt ꝑcedere? tractat Spe. de
iudice dele. §.restat circa prin & dicit ꝙ nõ, nisi sit clausula qđ duo
&c. qa non seruatur forma l. pedius de arbit. ¶Dicit Barto. qđ de-
claratiua iurisdictionis debet liquere iudici. Idem dicit qđ si iudex
nescit absentẽ citatum non valet sñia. ff. qui ex cau. in pos. ea. l. hæc
autẽ. ¶Sufficit ergo qđ iudex sciat ea quæ sunt fundamenta licet
accessoria ignoret. ff. de iu. l. 2. ¶Dicit Innoc. qđ iudex non potest
ratificare ꝑcessum nullũ ex defectu iurisdictionis. ¶†Dicit Inn. ꝙ
maiorẽ fauorẽ dẽt inuenire sponte cõfessus q̃ cõuictus. qa cõuin-
cit de mãdacio. ar. ff. ad l. Fal. l. hẽditatũ. §. fi. Sic ꝙ in citatione debet
exprimi causa iurisdictionis, sed non cã causæ: vt l. fin. C. de anna.
exce. ex hoc patet qđ libellus nõ dẽt mitti cũ citatorio de necessi-
tate: qa sic esset necesse exprimere cãm. qđ dixi primo habet locũ
qñ iurisdictio cõpetit casualiter & nõ gñaliter: vt in certis casibus
extraordinarijs. ¶No. qđ duo sunt necessaria. vnũ qđ ꝯditio sit ve
ra, & aliud qđ sit certa cognitori. nã qui incertus est de sua iurisdi-
ctione. nõ potest eã exercere. vt ff. de cõdi & demon. l. multũ inter-
est. & arg. in l. hęc autẽ. §. j. ff. ex qui. cau. in pos. eat. ¶Sed Inn. dicit,
qđ ex quo cõditio est vera, tenet ꝑcessus duorũ: etiã si de hoc cer-
titudinẽ non habeãt qa cõditio sit interesse nequiuerint, respicit
tñ substantiã veritatis nõ notitiã: licet ꝑcedentes malè faciant ꝑ-
cedere anteq̃ de hoc habeãt certitudinẽ. sufficit igit ad confirma-
tionẽ sentẽtię qđ postea possit fieri fides de impedimento. ¶Sed
dictũ Inno. potest esse verũ quando erat dubiũ super impedimen-
to. ¶Nam ratione dubij iudex habet iurisdictionẽ in cognoscẽdo
an sit sua iurisdictio. ¶Item si ꝑcedit quasi sit sua iurisdictio & ꝑ-
cessus cum veritate concordet, nõ debet rescindi qđ factũ est. ¶Si
autẽ ex abrupto iudices procederent non valeret processus: qa nõ
seruauit mentem cõmissionis. & hoc patet ex litera nostri capituli.
¶An dubio causa faciat modũ vel conditionẽ dic per Cyn. C. de
trãsac. l. cum mota. in 4. op. loquor de causa implenda non imple-
ta. l. publia. §. fi. depositi. ¶†Ista conditio si probabit, respicit cau-
sam de p̃terito quę non habet de nouo in esse produci. ¶Dicit In-
no. qđ si iurisdictio est pura sed exercitiũ cõditionale: vt qa mãda-
tum est alicui qđ cõdẽnet si probabit valet sententia lata etiam si-
ne [a] ꝓbationibus. qa hæc ꝯditio apponit ad executionẽ iurisdictio
nis, nõ ad introductionẽ eius. ¶†Sed ꝯ Inno. facit. ff. de verb. obli. l.
qui romę. §. augerius. ff de cõdi. & demon. l. Lucius. & pro Inn. fa-
cit, qa cõditio hæc tacitè intelligit, & est potius instructio & iudi-
cis potestas non habet conditionẽ. ff fami. hercis. l. cum putarem.
& no. ff. de cõdi. indeb l. si nõ sortẽ. §. si heredi. Vel dic qđ nisi fit ta-
liter qualiter ꝓbatũ, sñia est, nulla: qa ex abrupto lata. vt not. s. de ꝯ-
sti. c. ecclesia sanctę. ¶Dicit Inno ꝙ qñ processus est illegitimus re-
spectu iudicũ, nõ põt ratificari per ꝯiudices. Et ratio est, qa iurisdi-
ctio est actus solennis & vbi deficit forma nõ hẽt locũ ratificatio.
¶Idem not. Accur. de iure fisc. l. instar. lib. x. ¶Dicit Inno. qđ man-
datũ iurisdictionis ẽt cõplexiuum tribuit oĩbus & singulis iurisdi-
ctionẽ insolidũ: qa res indiuisibilis est iurisdictio supple tñ exerci-
tiũ est cõe vt patet in litera. & hoc optimè per hoc in glo. magna.
¶Dicit Io. And. qđ nũcius iudicis põt esse infamis: qđ est not. di-
gnũ. ¶Extra no. ꝙ qdã habemus ẽt ignorãtes, vt ff. de leg. 2. l. cũ pa-
ter. §. surdo. Et dicit lex qđ in ꝓrogatione iurisdictionis non reqrit
scĩa iudicis: qa radicẽ hẽt & habitũ suũ vt ff. de iudic. l. 2. §. j. & qđ
fit p ignorãtes p̃iudicat. vt ff. man. l. seruũ titij. & ff. de iur. & fa. igno.
l. regula. §. qui ignorauerit. & sępe. veritas p̃ualet opinioni vt ff. de
nego. gest. l. si pupilli. § titij seruũ. & l. item si eum putaui. ¶Aliqñ
tñ non sufficit veritas, nisi opinio consonet veritati vt l. quæro. ff.
de eo qui ꝓ tuto. vel curatore. & l. 3. ff. iu. sol. Dicit Ber. quod si duo
tñ citãt, nisi exprimant cãm quare apud eos resideat iurisdictio a-
ctualis, citatus nõ tenet cõparere. vide qđ no. Accur. in l. ex quacũ
que. ff. si qs in ius voc. nõ ierit. & vide etiã Cy. C. de exhi. re. l. nemi-
nẽ. Dicit Ber. ꝙ nũcio nõ credit sine literis. qđ verũ est nisi sit no-
tus & publicus nuncius, sm Inn. & Host. ẽt cũ literis nõ credit si li-

5 terę nõ sunt notę. vt not. ff de ꝓcu. l. si ꝓcuratorẽ absentẽ. ¶†Not.
qđ nõ posse cõprehẽdit no le. Simile habes. C. de hęre. insti. l. cũ ꝓ-
ponas. qa q nõ vult interesse, se facit à cognitione alienũ. vt ff de fi-
deicõ. li. l. si legatario. § j quã legẽ elegãter allegat hic Ber. & facit.
c. vlti. de arbi. li. vj ¶Not. qđ in interruptione p̃scriptionis non est
necesse ꝙ exprimat causa. vt no. j. de ver. sig. c. ex parte. Dicit Inn.
ꝙ quęcũq; cõsensu gerunt in his habet locũ ratificatio: secus in his
quæ geruntur per decretũ vel authoritate Inno. adde quod not. in
c. dudũ. de reb. ec. non ali lib. vj. Et tu dicas vbicunque est inordina-
te actum non potest ratificari vt patet in stipulatione præpostera.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex. in consi. cv. in v. vol. & not. plene per gloss. ibi in c. quę in eccle-
siarum: de consti.

1 *Iurisdictio expressa & tacita sunt vna & eadem iurisdictio in substantia.*
2 *Excommunicatio an probetur per famam quantum ad vitandum excom
municatum.*
3 *Partes an debeant ducere legatum suis expensis.*
4 *Exceptiones allegari verbo & postea redigi in scriptis an sufficiat.*

§.Sexta. Si reus coram delegato citatus obijcit excõmuni
cationẽ actori quã non probat intra debitũ tẽpus
auditur actor. Si vero probat delegatus absoluet actorẽ, si est ex-
cõmunicatus pp causam sibi cõmissam. Sed si propter aliã, nec est
de casibus reseruatis Papę ad eum ad quem spectat illum remittet:
qui si nõ vult absoluere delegatus absoluet, & absolutus sup eo de
quo erat excõicatus corã excõicatore parebit. qui si malitiam ad-
hiberet delegatus de causa cognoscet. h. d. Et quamq̃ in isto sum-
mario cõsistat maior pars casus in terminis, tñ casum in terminis
sic figurabo. ¶Quidã impetrauit iudices in quadam causa & dum
corã eis experit, obijcitur excõmunicatio. Quærit quæ sunt par-
tes iudicũ delegatorũ à Papa? Rñdetur qđ aut excõmunicatio nõ
probatur, & procedent in causa: aut probatur & remittent excom-
municatum ad excommunicatorem absoluendum præstito sacra-
mento qđ stabit mandato ecclesiæ. & tunc ille si quidem absolue-
erit aperta via. Si vero non absoluet ipsi delegati absoluent. Fallit si
essent de casibus reseruatis Papę. ¶Sed instat quærens, domine po
namus quod delegati absoluunt præstito iuramento de parendo
mandatis ecclesiæ: nunquid de negocio pro quo fuit excommuni-
catus cognoscent delegati Papę an excommunicator? Respondet
ꝙ excõicator nisi Papa specialiter alij cõmittat. Porro si excõica-
tores malitiose differunt, tunc delegati eandẽ iurisdictionẽ quã in
principali & in accessorio exercebunt. ¶Et sic no. p vim attracti-
uam principale rapit secũ consequens: qa annexorũ idẽ est iudiciũ.
ff. de neg. gest. l. eum actũ. ¶Not. mirabilẽ. §. qđ vna iurisdictio tra-
hit ad se alterã. ¶Item qđ ex iuramento præstito. corã vno iudice
procedit alius iudex: qa iuramentũ de parẽdo mãdatis ecclesię est
in rem nõ p̃sonale. & sic non obst. ff. iud. sol. l. cũ apud semproniũ.
¶Extra not. qđ ex illa alternatiua vel statim, vel intra terminũ. qđ
1 ꝓbatio põt fieri sine termino. cõcor. ff. de adul. l. in crimine. ¶†Itẽ
no. in illo verbo eandẽ iurisdictionẽ. qđ iurisdictio expressa & taci-
ta sunt vna & eadẽ iurisdictio in substãtia, videlicet exp̃ssa in prin-
cipali & tacita in accessorio. ar. ff. de iuris. om. indi. l. cui iurisdictio.
& ff. de ꝓcu. l. ad rẽ mobilẽ. & l. ad legatũ. & l. indebitã. ff. de cõdi. in-
debi sed glo. ff. de ꝓcu. l. si defunctus. §. qui a cõi. dicit ꝙ vnũ est mã-
datum hominis aliud legis. ¶Dicit Innocen. ꝙ excõicato qui non
fuit in mora petendę absolutionis, cũ esset excõicatus iniustè, non
currit præscriptio. dic qđ est verũ in spiritualibus. vt in c. vltimo. s.
de elec. ¶Sed in temporalibus currit, sed dat in integ. resti. vt ff. de
mi. l. Papinianus. l. sed & si per prętorem. in princ. ff ex qui. cau. ma.
¶Host. facit differentiam inter nolo & non volo. adde qđ not. C.
vnde li. l. qui se patris. adde qđ not. ff. de tributoria. l. j. in gloss. j. non
est necesse. ¶Quærit Innocẽ. si intra terminũ sunt producti testes,
sed attestationes sunt perditæ casu fortuito: vtrum iterato possunt
ꝓduci? & dic omissis solẽnitatibus qđ sic casu ꝓbato: vt ff. de edẽ.
2 l. veluti. & ibi p Guli. & alios & C. de testi. l. fi. ¶†Quærũt doct. vtrũ
excõmunicatio probet per famã quãtũ ad vitãdũ excõmunicatũ?
& dic non: qa fama non est scientia. nam scientia consistit in sensi-
bus & perceptis rei sensibilis sed est fama nõ est hmõi qa nõ demõ-
strat sed enũciat opinatiue: & ideo per se nihil probat. Vnde in ma
teria inquisitionũ fama ponitur inter pręparatoria. i. motiua, non
inter decisoria ¶Dicit Innoc. quod existentia conditionis deducit
rem in esse perfectionis, veritas conditionis non disponit sed dispo
situm purificat. vt not. C. de rerũ permu. l. ex placito. ¶Verũ est in
extraiudicialibus, sed in iudicijs valet sentẽtia etiam non existente
conditione propter iudicis authoritatẽ. Tu dic ꝙ aut cõditio adij-
cit obligationi, & valet sentẽtia aut iurisdictioni & nõ valet: qa ꝯdi
tio falsa & pendẽs parificant. vt ff. de condi. inde. l. sufficit. ¶Idẽ si
apponat dies qui nondũ existit: nã interim nec venit nec cedit dies

iurifdictionis.ar. ff. mãdati.l. fi mãdauero tibi. in prin. ¶Nam ficut
dominiũ nõ trãsfert, vt ff. de vfufru.leg. l.femproniũ. ita nec iurif-
dictio cũ iurifdictio & dominiũ fint paria. vt ff. de fta.ho.l.q furere.
¶Et hęc vera quando apponit cõditio ante factũ. Secus fi poft fa-
ctum adiciiat executioni. vt ff. de ar.l.ita demũ & ff. loca.l.quęro.§.
3 inter locatorẽ. & no.per Guli.Cy.& me.ff.de pac. l.itẽ qa. ¶†Dicit
Ber. ꝙ partes debẽt ducere legatum fuis expenfis. Ber. qđ forte ve-
rum eft nifi habeat fportulas deputatas à fuperiori. vt not. in fi. in
l.ficut.fecũdo rñ fo.ff qđ cuiufq; vniuer. nomine. nifi illę fportulę
non effent fufficiẽtes ad fumptus. ¶Dicit Ber. qđ fup exceptione
debet lis conteftari & qđ exceptionẽ debent ꝓponi in fcriptis. Ber.
Sed vtrũq; eft falfum: qa fi deberet lis ɔteftari, ergo fup exceptio-
nibus dẽt ferri diffinitiua? & fic multę diffinitiuę ferrent fup eadẽ
4 caufa: qđ eft ridiculũ. ¶†Itẽ exceptiones fufficit allegari verbo &
poftea redigi in fcriptis. vt ff. de excu.tut.l.fcire oportet.§.oportet.
& l.excufare fe. imo fi iudex nollet eas redigi in fcripturã per nota-
rium caufæ, qa notarius caufę eft magis notarius iudicis, quàm li-
tigatoris, & ideo non debet aliquid fine iuffu iudicis fcribere. vt no.
C.de lib. caufa.l.iubemus. poffet allegatio exceptionum probari ꝑ
teftes, vt C.de hęreticis.l.quoniam.& arg.ff.de eden.l.j.§.j.

CAP. XXII.

1 *Factum a maiori parte delegatorum an valeat.*
2 *Appellari an debeat ab interlocutoria ipfo iure nulla.*

CVm caufa. Si caufa fimplex fit delegata tri-
bus, duo fine delegatione tertij ꝓ-
cedere non poffunt: ꝙ fi facere velint licitè appellatur
ab eis. Et primò recitatur factũ fuper quo, & pro quo
fuerat appellatũ. Secundo cõmittitur appellationis caufa. fecun-
da ibi fraternitati veftrę. ¶ Cafus. inter archiepifcopũ Montis re-
galis, & archiepm Rofanenfem vertebatur quæftio fuper quibufdã
decimis quã Papa cõmifit duobus archiepis, & vni epo terminan-
dam: qui duo fine epo collega citarũt reũ. f. archiepm montis Rega-
lis qui cõparuit ad primã eorũ citationem, & excipiendo ꝓpofuit
qđ duabus rõnibus nõ debeat eis parere: prima cã qa caufa fuerat
cõmiffa tribus, & ipfi erãt tñ duo. Scđa, qa ante notitiã dictæ dele-
gationis miferat nunciũ fuũ ꝓ cã dictarũ decimarũ ad Papã. con-
tigit ꝙ dicti duo delegati interloquendo pronunciauerũt dictum
reum debere refpondere corã eis: & qa noluit rñdere fpoliauerũt
eũ dictis decimis inuocato ẽt brachio feculari. Papa mandat duo-
bus aliis ꝙ faciãt fructus reftitui dicto appellanti, & poftmodũ de
1 iure audiant qftionẽ. ¶†Not. ꝙ id qđ facit maior pars delegatorũ
nõ valet. ¶ Secũdò not. ꝙ fnĩa lata ɔ exceptiones declinatorias eft
interlocutoria ¶†Tertiò not. qđ fpoliato per iudicẽ debẽt reftitui
fructus. ¶ Quartò notant quidã ex hoc capitulo ꝙ innouata poft
miffionẽ nuncij ad fedẽ apoftolicã reuocant per viam attentati.
a Tu melius no. ꝙ attentata per fnĩam nullam reuocantur [a] per viã
attentati, & tene menti. Certe hoc non fit hic per viam attentati:
quia illud tunc fit qñ expectatur poft aliam fnĩam: fed hic dirimi-
tur tota caufa appellationis. tamen notabile in fe verũ eft & men-
ti tenendũ. ¶No. ꝙ fnĩa quæ non valet, non excufat a fructibus ꝑ-
ceptis, nec à percipiendis: qa erat lata circa formam mãdati & ideo
non dat titulum. ¶Dicit Ber. ꝙ ille qui eft requifitus, vt interfit, fi
2 nõ cõparet ꝑfumitur nolle venire. Ber. f. fi conftat eum fcire.† Ex
tra no. ꝙ ab interlocutoria ipfo iure nulla appellat, nec eft neceffe
aliud ꝓbare nifi eam effe nullam ꝑ allegationes iuris. Sed fi nullitas
cõfifteret in facto deberet ꝓbari factum vel faltẽ quòd appellans
obtulerit fe ꝓbaturũ. vt j. de ap. c.interpofita. Et collige hic fubti-
liter ꝙ nullitas delata ad fuperiorem habet vim appellationis quo
ad reuocationẽ attentatorũ. ¶ Appellatio enim hic interpofita nõ
fuit ꝓpriè appellatio fed recurfus ad fuperiorẽ. vt ff. de appel. fi cõ-
ftat. & l.fi expreffim. Ecõtra fruftratoriè appellans ɔdẽnatur in fru-
ctibus. ff. de vfur.l.tutor. ¶Not. quod in caufa appellationis venit
reftitutio fructuũ. Dicit Ber. ꝙ collega non citat fibi parem fed de-
nunciat. Tu dic quod collega intimat, fed lex citat. i. arctat.

ADDITIO.

a ¶ Vide pa. & Io. de Imo. in c. cũ veniffent de eo qui mi. in poff. caufa rei fer.

CAP. XXIII.

1 *Poteftas & voluntas quãdo repugnãt ad inuicem nihil valet quod agitur.*
2 *Exceptio doli quæ non tangit proceffum caufæ an admittatur contra iudi-
cem delegatum.*

CVm fuper. Si duo funt delegati cũ claufula,
quod fi ambo, vno recufato alter
folus ꝓcedere poteft: nec tenet ꝓceffus fi cũ recufato
procedat. h. d. Et pars prima decife factum recitat. Se-
cunda diffinit. fecũda ibi, quamuis. ¶Cafus. Vertebatur qõ inter
conuentum de conchis ex vna parte & S. quondã abbatẽ ipforum
fuper abbatia ipfius monafterij: qa dictus. S. dicebat fe fpoliatum a
dicto conuentu. quæ caufa ad fupplicationem dicti. S. commiffa
fuit epifcopo lęfion. & abbati de Becho fub hac forma, vt fi ambo
intereffe nollent, vel non poffent, alter folus in caufa ꝓcederet: tan-
dem dictus epifcopus fuit recufatus tanquam fufpectus ex iufta
cã: fed nihilominus dictus abb. noluit procedere folus fed cũ epo
ꝑdicto. vnde fuit appellatum ad Papam fed appellatione poftpofi-
ta dictus abbas de becho cum dicto epifcopo proceffit ad vlterio-
ra caufę: dicit Papa ꝙ dictus proceffus non tenet tribus rationibus.
Primò ꝙ dictus abbas vr̃ confeffus ad fe non pertinere iurifdictio
nem. Secundò qa non habuit intentionẽ vt per fe. Tertiò qa affum-
pfit fibi collegam reprobatũ. ¶Certè ex his apparet ꝙ voluntas &
1 poteftas ɔtrariuè reddunt ꝓceffum inutilem. h.d. ¶†No. ꝙ qñ po-
teftas & voluntas repugnant adinuicẽ nihil valet qđ agit: tñ in du-
bio non præfumit repugnare. dicit.l.3.ff. de mil.tefta. ¶No. ꝙ rõne
collegę totum vitiatur. ꝙ hoc verũ in iurifdictione cõtentiofa: vbi
pars ɔdicit. fecus in iurifdictione voluntaria arg. ff. qđ fal.tut.l.j.§.
idẽ pomponius. & arg. ff. de leg.j. fi duobus.§.hæres. ¶No. ꝙ ex fa-
cto inducitur tacita cõfeffio. ¶No. illa verba, qđ noluit, potuit, qđ
potuit adimplere nequiuit voluntate ac ptãte fibi adinuicẽ aduer-
fantibus. dicit Accurf. duæ funt humanorũ actuum radices atque
perfectiones. f. vis & voluntas. C. de do. ante nup. l. fi filiæ tuę. dicit
hic Innoc. ꝙ præiudiciale fufpendit principalem cognitionem &
acceſſoriam. Inn. dicit ꝙ fi eft præiudiciale ordinis cętera fufpen-
dit. vt C. de adul. l. qm Alexandrum. C. ad l. fauiam de plagiaris l.
pręfes. & C. de pe. hære. l. liber. Sed fi eft pręiudiciale diffinitionis
caufę non fufpendit iudicis proceffum. vt C. de excep. l. fi quidem.
2 ¶†Dicit Inn. ꝙ ɔ iudicem delegatum nõ admittitur exceptio do-
li q̃ non tangit proceffum caufę, puta fi dicatur ꝙ eft homicida,
vel adulter. fecus fi ei obiciiatur delictum circa ꝓceffum caufæ fm
Inno & Io. And. ꝙ no. hic dñt doc. ꝙ fnĩa lata expreffa ratione quę
continet iuris errorem, eft nulla, licet ex actis poffit colligi alia cã
ex quo talis fnĩa poffet legitimè ferri. Io. And. tene menti qa quod
nullũ eft fomenta non recepit. & fic non ob. ff. qđ cũ eo. l. titianus.
¶Vltimo ẽt hic no. intentionẽ iudicantis confiderari & ꝙ ratione
collegę inutilis totum vitiatur. Ibi publicandas. not. teftes feu eo-
rum atteftationes non debere publicari. nifi parte citata. Bald.

CAP. XXIIII.

1 *Dilatio vna an fufficiat in receptionibus teftium.*
2 *Citatio trina vel peremptoria an fit neceßaria ad interlocutorias poft litem conteftatam.*
3 *Pars præfens an teneatur expectare aduerfarium abfentem.*
4 *Iudex an equitate fuadente poßit poft terminum peremptorium recipere te-ftes, & inftrumenta.*
5 *Iudex an poßit expectare feipfum in diem fequentem, cum fit impeditus in die præcedenti, ita quòd non potuit venire ad locum iudicij.*
6 *Citatio teftium an euenefcat neutra parte comparente.*
7 *Citatus quis fit fuper pręfcriptione interrumpenda, & nemo, comparuit an per citationem fit interrupta præfcriptio.*
8 *Iurifdictio fi non expirat an aliqua parte illius diei poßit ferri diffinitiua.*
9 *Citatus fi fit aliquis ad horam vefperarum, & iudex diftulit in craftinum, & tulit fententiam: an fententia fit valida.*
10 *Hora congrua non veniens fed poftea; an debeat condemnari in expenfis.*
11 *Contractus quãdo fit de nocte, quomodo poterit notarius dicere, actũ tali die.*
12 *Citatio expreßa an requiratur ad videndum produci inftrumenta.*
13 *Iurifdictio delegata fi expirat ad quid delegatus ea die recipit teftes.*
14 *Proceßus nomine quid continetur.*
15 *Iudex fi abfoluit reum ab inftantia iudicij, an actitata per reum, vel actorem, vel ipfum iudicem, pereant.*
16 *Teftes fi funt recepti ante litem conteftatam fuper aliqua exceptione tangente factum tamen proceßum impediente, & iudex aliqua ratione mota pronunciauerit non procedendum ad vlteriora an dicta acta pereant.*
17 *Inftantia perempta dicta teftium non publicata fi teftes fint mortui, an poßint publicari.*

COnfuluit. Si iurifdictio delegati expirat in per-
emptorio quod partibus affignauit
poft congruã horã perẽptorij nõ expectabit ɔtumacẽ.
Si nõ expirat ꝑt expectare, & iterũ citare fi vult. ¶Ca-
fus. diuifio. fcđa ibi, nos autẽ: quę fubdiuidit qa primò diftinguit &
diftinctionẽ ꝓfequitur. Scđa ibi, ne verò determinat cõgruã horã
iudicij exercendi. Tertia ibi, porro; inftituit iudicẽ. ¶Cafus archi-
eps collectan. cõfuluit Papam fup infrafcriptis dubijs. Pone quod
iudex delegatus perẽptoriè citauit partes, vt intereffent ad viden-
dũ iurare teftes, vel ad vidẽdũ atteftationes publicari, vel ad fnĩam
audiendã certã die non expreffa hora diei. Modo vna pars compa-
ret, altera nõ. Quæritur an ea die poffit iudex procedere ĩ negocio
an debeat expectare ad diem fequentẽ. Et refpondet Papa quòd fi
iurifdictio

iurisdictio delegata expirat ea die, potest & dēt ea die procedere ad alium actum. Si autem non expirat, qa dies comparitionis non est vltima dies iurisdictionis iudicis potest expectare in diem alteram æquitate suadente. Modo instat quærēs pone qđ expectat in diem alteram nunquid contumax iterato erit citandus? Respondetur quòd nō, nisi gratiam ei faciat benignitas iudicantis. Instat quærens, ponamus Papa sancit quod iudex, ne iurisdictio sua euanescat, ea die vult ferre sententiam, vel procedere ad procedenda qua hora debet hoc facere Respondetur quòd ea hora qua cōgruè potest procedere ad exequendum illud quod terminum peremptorium assignauit. Sed instat quærens nunquid erit hora congrua vsque ad mediam partem noctis more romano connumerando diem. Respondetur quòd non, sed intelligitur congrua hora ante noctis tenebras. Vltimo monet iudices quod sint discreti in assignatione peremptorij, vt non coerceant se nisi necessitas cogat. h. d. notabiliter & vtiliter valde. ¶ Not. quod licet aduerbium peremptoriè, sit præcisum, tamen iudex potest proprio motu suam interlocutoriam suspendere non solum expressè sed etiam tacitè

1 expectando in crastinum quod est no. dignū. ¶ † Quæro an in receptionibus testium sufficiat vna dilatio. Respondeo sic post lit. cōtesta. nam cum secunda non debeat dari sine causę cognitione, ergo prima sufficit. ff. de fer. l. oratione. & l. fin. Si vero testes reciperentur ante lit. contesta. ad æternam memoriam, puto quod esset necessarium peremptoriū vel monitio faciead faciem, quæ habet vim perēptorij. vt no. C. quō & qn̄ iu. l. cessante Et hoc ꝓbo tali ratione. nā si ante litē contestatā requirit peremptoriū vt fiat missio in possessionē. vt C. de his qui ad ecclesias confugiunt. l. p̄senti. §. j. & no. ff. de dam. infec. l. si finita. §. Iulia. Multo fortius ad publicatio-

a nem testium quæ est maioris preiudicij. ¶ Item not. [a] ꝙ tria sunt in quibus præcipuè requirit peremptoriū. s. missio in possessionē ex qua creat ius pignoris, vt dixi. ¶ Item captura personæ vt C. quō & quādo iudex. l. cōsentaneū ¶ Itē sententia diffinitiua vel habēs

2 vim diffinitiuæ vt C. de iudi. l. properandum. ¶ † Ad interlocutorias autem post litē contestatam nō est necessaria trina citatio vel peremptoria. Tamen text. noster satis innuit quòd ad tria sit necessarium peremptorium. s. ad recuperandos testes. i. ad videndum eos iurare. & ad eorum publicandas attestationes, & ad diffinitiuam. & tunc sic respond. bis ad l. oratione. & ad l. fina de ferijs quod ibi terminus fuit assignatus præsenti: hic absenti: ibi integra dilatio, hic abbreuiata. ¶ Not. hic quod vltima dies in qua expirat iurisdictio instantia monet partes ad comparendum hora congrua. ¶ Sed quæro, si iudex non dedisset aliquam dilationem vtrum istud esset verum. Barto. dicit quòd sic, in l. si de meis §. fina. ff. de arbi. & l. item illa. ff. de consti. pecunia. sed malè dicit, quoniā requirit citatio iudicis. tex. est hic ad literā. aliàs frustra faceret hic

3 mētionē de citatione. qđ est ridiculū dicere ¶ † Quæro nunqd pars p̄sens teneat expectare aduersariū absentē Rn̄ sic: & si n̄expectat, & sine licētia recedit, & aduersarius postea cōpareat, censet verus ꝯtumax, nisi repēte cū casus inuaserit fortius. vt ff de re iudi l. quęsitum. ¶ Sed qd si aduersarius arripuit iter, & propter casum non poterit cōparere an ille qui recessit cōdēnabitur ei in expēsis? dicit Inno ꝙ sic. idē Io. And & est satis not. ¶ † Quæro nūquid ęquitate suadente possit iudex post terminū peremptoriū recipere testes & instrumēta? Respō. sic. & de ista æquitate tanq̄ de so'o animo stabit verbo iudicis. ar. eorū quæ no. ff. de iudi l. si p̄tor. & insti. de actio. §. alię. & satis ꝓbatur per cap. nostrum iu ratione sui. & facit qđ no in c. sępe. de verb. signi. in fine. in cle. ¶ † Quæro an iudex possit expectare seipsum in diem sequētem, cū sit impeditus in die pręcedēti ita quod non potuit venire ad locum iudicij? Respondeo nō vt C. quando prouocare non est necesse. l. cum non eo die. ¶ † Quæro nunquid neutra parte cōparēte euanescat citatio testiū? testes enim absentes sunt citādi. Respōdeo videtur dicēdum qđ sic quoniā instantia illius actus absorbet vt ff. de iudi. l & post edictū. §. circūducto. ¶ Quæro, quid si testes cōparuerunt, & nulla pars comparuit, nunquid iudex ex eius officio potest recipere eorū iuramentū. Respondeo non in causa ciuili: sed in causa criminali sic vt C. de abolitio. l. 2. ¶ Quæro quando allegatur contumacia vtrū sit ista bona exceptio, non interest tua: Respondeo sic, vt ff. si quis in ius voca. non ierit. l. ex quacunq;. §. fi. ¶ † Quæro pone ꝙ aliquis est citatus super prescriptione interrūpenda, & nemo cōparuit, vtrū per citationem sit interrupta prescriptio? Respōdeo non duabus rationibus. Primò, qa actor non cōparendo videt renūciare citationi. secundò qa ista citatio nō habet suū perfectū esse. vt d. §. circūducto. ¶ Quæro nunqd citatus ad synodum intelligat citatus ad oēs dies synodi cōtinuatiuè? Respōdeo sic propter naturā synodi. idē si citatus ad electionē propter naturā electionis cuius ꝯtextus est multiplex & successiuus s'm Inn. & & Io An. ¶ † Quæro vnà cū gl. Accur. quæ est insti. ve verb. obli. §. omnis. Pone ꝙ iurisdictio non expirat vtrum aliqua parte illius diei possit ferri diffinitiua? Et breuiter determinat gl. qđ sic parū post vesperas. licet aliqui dicant ꝙ illa die citatus non potest ꝯtumax reputari: & sic ferretur sententia: aut esset nulla aut posset appellari etiā si esset personaliter citatus ad horā causarū consuetā. vt in auth. de iudicibus. §. sedebunt & ideo

9 prima opi. verior est. ¶ † Quæro pone qđ aliquis ast citatus ad horam vesperarū iudex distulit in crastinū, & tulit sententiā, vtrum valeat sentētia. Dy. dicit qđ nō qa ad illā diem nec expresse nec tacite terminus se extendit arg. ff. de leg 2 l statu libe. §. stichū qa talis dilatio est pręcisa ad certā horā vt l. si vitē. §. fi ff. qđ vi aut clā. ¶ Sed dictū Dyn videt contra casum istius capituli. qa in iudicis motu & arbitrio hæc equitas expectādi sita est: & qa est ęquitas scripta citatus non potest eam ignorare. ¶ Sed vidi dubitari vtrū sicut potest iudex expectare vsq; in diē sequētē, ita possit expectare in diē longiōrem puta mensem. Et dicunt quidā qđ non qa hic dicit in diem alterā. & his finibus hęc decretalis est cōtenta. sed certè illud verbū alteram potest exponi. i. aliam. & sic nō supponit pro diē quę cōtinuatur de necessitate. præterea quāto magis expectatur contumax tanto magis crescit contumacia. ¶ Item contumacia eius iam est accusata & perpetuata, nec purgat nisi ipse cōpareat: ergo sentētia pōt ferri postea quādocūq; iudici videbit: qa est prorogatio iuris cōmissa iudicis arbitrio. & ita cōsuli de facto. Non ob d. l. si item. §. si. qa ibi loquit in dilatione cuius prorogario nemini est cōmissa à lege. ¶ Itē ibi protestās nō fecit qd debuit & sic nihil facit ad rū-

10 bum. C. lo. l. si cū hermes. ¶ † Quæro nnnqd ille qui nō venit horo congrua sed postea debeat condēnari in expensis ratione cōtumacię? Rñdeo sic ꝙ paria sunt nullo modo venire & nō venire in termino, s'm Host. nisi veniat forte iudice adhuc sedēte pro tribunali. qa qđ statim fit, inesse v. vt ff. de in integ. resti. l. diuus. & ff. de verb. obli. l. si ita qs. §. ea lege. dicit Host. ꝙ in curijs principū fnię fe runt de nocte: qn̄ per suum abusum faciūt tenebras lucē, & lucē tenebras qn̄ sem p est ibi multitudo gentiū. vt C. de testa. l. omniū. sed de iure sentētię nō debēt ferri hora tenebrosa: qa tenebrę sunt aptę ad falsificādū acta. vt in auth. de iu. di. §. sedebunt. ¶ Si aūt sententia ferat ad laudū alicuius arbitratoris, non ꝓpterea dici potest nullū qđ in laudo arbitratoris certus est: qa magis accedit contractui quā iudicio. vt in auth. vt differē. iudi. §. j. d. C. y. dicit C. de trāsa. l. non minorē. ꝙ sententia lata de nocte, non valet nisi sit lata partibus non ꝯdicentibus vel ꝓp aliquam necessitatē instantem. Inno. dicit, ꝙ non valet sñia lata & litis ꝯtestatio facta de nocte: sed testes & allegationes bene possunt recipi de nocte. Host. dicit ꝙ bene valet etiam sententia, & alia de nocte facta nisi partes contradicerēt. ¶ Tu dic ꝙ valet si partes sunt p̄sentes, aliàs non. & ita determinat tex. huius. c. qui apertè dicit ꝙ altera parte absente incongruum est iudicare de nocte: & si lex dicit, qđ est incongruum, ergo secus factum nō est legitimè factum siue actum. vt ff. qn̄ appellandum sit.

11 l. j. §. qd ergo. ¶ † Quæro qn̄ ꝯtus fit de nocte, quō poterit notarius dicere actū tali die. respon. optimè: quia intelligit de die more romano. ego tn̄ consulo ꝙ notarius ponat horā noctis puta in gallicātu: qđ attribuit diei præcedēti, vel hora matutina qđ attribuitur diei sequēti. aliàs posset notarius incurrere periculū si forte est talis actus q in die sequenti celebrari nō pōt. sicut cū statutū municipale permittit concordiā fieri. ꝟ. certos dies, & nō postea. ad cautelā igit optimū est exprimere horā. vt no. ff. de sol. l. ex pluribus §. fin. Dicit Inn. ꝙ si generaliter sit terminus assignatus peremptorius ad ꝓcedendū in cā. ꝙ tūc ad oīa & ēt ad sñiam ꝓcedere p̄t iudex parte cōtumace vlterius nō citata qđ nō placet Ber qa exp̄sse dēt statui terminus ad sñiam audiendā. hoc tenet Host. nisi iudex fuerit cōminatus & tūc salua dictū Innoc. Et idē dicit Io. And. subdens ꝙ tria sunt ad que reqrit specialis citatio, videlicet ad litē ꝯtestandā ad tēstiū receptionē & ad sñiam. sed in eo qđ dr̄ de cōtestatione litis, dicit ꝯ tex. C. quō & qn̄ iudex. l. cōsentaneū. ibi sufficit citatio gene-

12 ralis. ¶ † Sed nunqd ad videndū ꝓduci instrumenta requirit exp̄ssa citatio? & v̄ qđ sic: vt ff. de verbo. signi. l. notionē. § instrumentorū. vbi parificant testes & instrumēta. & ff. de fe. l. oratione. & l. in excercēdis. C. de fide instru. ¶ In ꝯrium videtur ꝙ instrumēta possunt

b ꝓduci nemine citato [b]. Nā probatio instrumenti est ꝓbatio ꝓbata in qua non timet subornatio. vt C. de appel. l eos. § sup his, in verbo ad scrinia. Dicit Inno. qđ post litē contestatā iudex non potest absoluere ab instantia. ¶ Dicit Ber. qđ iudex potest parcere contumaci expectatiuè, sed non de commodo bursali puta de expensis in quibus non condemnat condemnādum, facit litē suam Ber. Nā iudex non debet esse clementior lege. vt in authent. de iu. §. opor-

13 tet. & ibi est casus. ¶ † Quæro si iurisdictio delegata expirat. ad quid delegatus ea die recipit testes? respondeo quòd illa receptio valet coram iudice ordinario, qui causam delegauit. & ad quem redit

ADDITIONES.

a ¶ Adde ad istud no. & vide Pau. de Cast. in authent. cessante. C. quomodo & quando iu. & vide Alex. in l. si finita. §. Iulia. ff. de dam. infecto.

b ¶ Adde quod in contrarium videtur facere id quod vult Barto. in extrauag. ad reprimen. in verbo de plano. vide tamen notatum in repe. cle. sępe. in 28. col. de verbo. sig.

redit iurifdictio extraordinaria fimile de his q no.infa.l. feruus.vñ
14 mutaẗ qualitas iudicis:fed nõ qualitas actorũ.¶†Quæro qd ɔtine-
tur noĩe ꝓceffus.Rñdeo totũ cõtinet.i.ꝓceffus partiũ & ꝓceffus iu-
dicis ſm Inn.¶Sed Hoſt. dicit verbo gñali ſñiam diffinitiuã non
fignificari.vt s.dixi qa poſt ɔcluſum in cã nõ dr ꝓcedere; fed ꝓcef-
fiffe.¶Quæro qd cõtineẗ noĩe inſtãtię? Rñ.qlibet articulus iudicij
habet inſtãtiã fuã:tamẽ inſtantia ꝓpriè diciẗ a litis cõteſt. incluſiue
vſq; ad ſñiam.Nam ante litẽ cõteſt ꝓpriè nõ eſt inſtãtia iudicij fed
ſunt quędã pręludia,vt no.in auth.in medio litis nõ fieri facras for
mas.§. fi. Et ideo fi ante lit. cõteſt. partes litigarẽt per mille annos
15 nõ periret inſtãtia, quæ nõdũ eſt.vt C. de iudi.l. ꝓperãdũ.¶†Quæ-
ro fi iudex abfoluit reũ ab inſtãtia iudicij vtrũ actitata per reũ vel
actorẽ vel ipfum iudicẽ pereãt.Rñ.qdã ſunt acta legis vt eſt inter-
ruptio pſcriptiõis & iſta nõ pereũt. nã lex eſt illa q pſcriptionẽ in-
terrũpit mediãte facto hoĩs:qa legis authoritas eſt:& iſta nõ pereũt
qa iam cõſummatũ effectũ habẽt, & femel cã trãſiuit ad ꝑpetua-
tionẽ vt C.de pſcrip.xxx.ann.l. fin.¶Quædã ſunt acta partis vel iu-
dicis & hoc dupliciter.nam quædã ſunt acta ordinaria litis, & iſta
pereũt.Si autẽ factũ reſpiciũt nõ pereunt:vt C.de arbi. l.pe.in fine.
16 ¶†Dubitaẗ fi ante litẽ conteſt. ſunt recepti teſtes ſup aliqua exce-
ptione tangẽte factũ tamẽ impediẽte ꝓceffum,& iudex aliqua rõ-
ne motus pronunciauerit non ꝓcedendum ad vlteriora,vtrũ dicta
acta pereãt.Rñ.fic quantũ ad virtutẽ impediendi nouũ proceffum.
qa hoc fapit ꝓceffum. fed nõ quantũ ad virtutẽ effentię ꝓbationis
qa hoc fapit ipfum factũ principale.Vnde in nouo iudicio requiriẗ
noua exceptio q tamẽ ꝓbaẗ ex ꝓbationibus iam receptis.& eſt fub
tile ad intelligendũ & adde qd no.C. de iudi. l.ꝓperandũ.§.fi.& C.
17 de re iu.l.geſta.& C.de pſcrip.lon.tẽp.l.j.¶†Vnde aduerte ꝙ dicit
Accu.in l.3.§.j.ff. quæ in frau. cre. ꝙ perẽpta inſtãtia dicta teſtium
nõ publicata fi teſtes ſint mortui nõ poffunt publicari:qa tex.dicit
litẽ mori patiaẗ fed forte ila gloff. intelligiẗ ꝙ ille qui ꝓduxit teſtes
fuit in mora petẽdi publicationẽ teſtiũ.¶Alij dicunt qd illa gloffa
non eſt vera.fed Ia.de Are.dicit ꝙ eſt vera ex quo teſtes nõ ſunt pu
blicati.& idem dicit ibi Bar fubdens qd iſtud eſt not.dignum.¶Tu
ex quadã ęquitate concordare potes diſtinguendo, qd aut põt im-
putari mora aut nõ,vt fuperius dixi.¶Et caue tibi qd ĩ iſta decreta
li nõ perit inſtãtia licet finiatur iurifdictio : & fic nulla acta pereũt.
¶Sed redit iurifdictio delegata ad ordinariũ ficut radij folis ad folẽ
qa eſt eorum principiũ.¶Vltimò no.ꝙ iudices nõ debẽt fe aſtrin-
gere: & hoc valde monet officiales ciuitatum,quia fuos terminos
præueniant & diligentiffimè eos eos confiderent. tene menti.Bal.

CAP. XXV.

1 *Delegatus ex noua caufa remouetur etiam poſt litis conteſt. & alius fub-
rogatur.*
2 *Recufatio fiue exceptio declinatoria fuperueniens poſt litis conteſta.poteſt
opponi poſtea.*
3 *Familiaritas reddit fufpectum non folum famulum ad ipfum dominum.*

1 INfinuante.†Ex noua caufa remouetur de-
legatus ẽt poſt litis ɔteſt. & alius
fubrogaẗ.h d. Et diuidit in duas partes. nã primò acto-
ris poniẗ fupplicatio: fcdͦ limitata exauditio. fecũda
ibi,quo circa. ¶Cafus. Quidam Raymundus rector fancti Salua-
toris habebat controuerfiam fuper iure parochiali cum quodam
Berñ. rectore alterius ecclefię, quam caufam obtinuit committi
vigorienfi epifcopo,&coniudicibus fuis, coram quibus lite cõteſt.
dictus epifcopus dictum raymundum affumpfit in fuum familia-
rem. vnde confiderans dictus raymundus quod dictus epifcopus
dominus fuus poteſt poſtea recufari volens parcere pudori domi-
ni fui fupplicauit Papę ꝙ alij iudices concederentur.Papa eos con-
ceffit fub conditione fi poſt dictam familiaritatem partes non cõ-
fenferunt procedere coram dicto epifcopo & coniudicibus. Alio-
quin mandauit quòd ipfe epifcopus & cõiudices procederent in
2 caufa ante dicta.¶†Not. quod recufatio fiue exceptio declinato-
ria fuperueniens poſt lit. conteſt. poteſt opponi poſtea.facit.l. 2.C.
de cõfortibus eiufdem litis. & hoc verum nifi partes proceffferunt
ad reliquum proceffum etiam ad vnum actum, vt hic.& ff de iudi.
l.fed & fi fufceperit.quod eſt not.dig. quia poſt lit.conteſt.etiã per
vnicũ actum tollitur exceptio declinatoria quo ad totum iudiciũ.
3 quod tene menti. ¶†Not.familiaritas reddit quem fufpectum &
non folum famulum fed ipfum dominum. Et hoc eſt verum in
iudice,fecus in teſte fecundum Ber.¶Sed Innocen.dicit quòd ma
gna familiaritas puta quæ eſt ratione poteſtatis & cohabitationis
a repellit [a] teſtem à teſtimonio. l. iij. §. tu magis. ff. teſti. fed hoc eſt
arbitrarium vt ibidem dicit Ber. quòd quælibet confanguinitas re
pellit iudicem,fed non teſtem. Et hoc ideo quia facilius inueniun-
tur plures iudices, quam vnus teſtis Ber.dicit etiam Ber.quod vir
fapiens præuidet ea quæ poffunt facere cõtra ipfum. no.quod quis
põt petere iſtud quod põt petere aduerfarius fuus,videlicet,fubro-
gari aliũ loco eius qui põt per aduerfarius recufariũ. qd tene mẽti.

ADDITIO.

a ¶ Vide Raph.Ful.in confi.xj.quod inci.emphiteota.

CAP. XXVI.

1 *Delegatus Papæ vfque ad integrum annum fententiam fuam exequi po-
teſt.*
2 *Abfolutio eius qui paret fententiæ vocatur executio fententiæ.*
3 *Confeffus in criminali an ſtatim fit infamis.*
4 *Executor datus beneficia quanto tempore poffit fuam iurifdictionem exe-
qui.*
5 *Condemnatus ab arbitro an habeat tempus quadrimeſtre.*

1 QVærenti.†Delegatus Papę vfque ad integrum
annum fententiam fuam exequi po-
teſt.h. d.¶Cafus.Quidam iudex delegatus à Papa tulit
ſñiam diffinitiuam : & qa condemnatus non parebat
ſñiæ ipfum excommunicanit. quæritur vſq; ad quod tẽpus poffit
ipfum excommunicatum obedire volẽtem abfoluere?quidã dice-
bant quod erat functus officio fuo : alij dicebant quòd perpetuò.
Papa determinat quod vfq, ad annum iurifdictionẽ fibi commif-
fam põt exercere ficut obferuatur in illo qui ante lit. conteſt. cõtu
2 max inuenitur. ¶†Collige hic fubtiliter arg. ꝙ abfolutio eius qui
paret ſñię vocatur executio ſñiæ.& ideo dic ꝙ pt exerceri vſq;ad
annũ.No.hic ꝙ poſt principale durat acceſſorium.i.eius executio:
nec diſtinguitur an meta iudicandi fuerit appofita delegato necne
fed indiſtinctè habet annum ad exequendum.de hoc not.xxvij.q.j.
fi homo effes.& s.c.confuluit.per Hoſt.no ꝙ condemnati habent
tempus quadrimeſtre ad foluẽn. qd tempus tacitè intelligiẗ etiam
fi agatur ad ſpeciẽ actione perfonali vt ff de vfu.l.in fideicommiſ.
in prin.& etiam fi agatur ciuiliter ex maleficio.vt ff qd me caufa.l.
fi cum exceptione. §. ꝙ fi homo. & hoc verũ qñ eſt actũ in figura
iudicij:fecus fi de plano, & fine libello qa debitor eſt ɔfeffus debitũ
nullo libello oblato.nã tunc de confuetudine dantur.x.dies:vt not.
ff.de iudi.l. fi debitori. tamẽ iſta confuetudo non eſt pręcifa & iõ fi
effet vna magna fumma iudex poffet dare maiorẽ dilationem,vt in
l.ij & in l.iiij.§. fi quis. ff. de re iudic.¶Aliqñ confeffo nulla datur
dilatio propter morã pcedentẽ vt ff.de procur. l. fi reus paratus.di-
cit Ber. ꝙ in caufis criminalibus non habet locũ beneficiũ quatuor
menfium.idẽ Inno.nam qñ pęna infertur corpori condẽnatus ſta-
tim põt foluere.i.in corpus luere : vt ff. de infa.l. ictus fuſtium.nec
leuius vel facilius inde ad quatuor mẽfes q nunc: & iõ fruſtratoria
effet expectatio.¶ Itẽ qa hoc exigit feueritas publicę diſciplinę. vt
ff.de publicanis.l.licitatio.§ ꝙ illicitè.& C.de cu.reo.l.j.& C.de pę.
l.cũ reis.& l.q ſñiam.dum tñ crimẽ fit notoriũ alias.j. tẽpus appel-
lãdi nõ poffet fieri executio: qa bñficiũ iuris nemini eſt auferendũ:
fed interim officium iudicis conquiefcit vt C. de dila.l.fiue pars. &
fingulariter not.ff de accu. l.ex iudiciorum.per gloff. & Dyn. ¶Et
adde qd no ff.qd me cã. l. fi cũ exceptione. §. hæc aũt actio ¶Ibi
gl. no aggrauationẽ ſñię executionẽ pęnę.& no.illã gl.dicit Ber.ꝙ
fi aliquis eſt cõfeffus in cã ciuili,nõ expedit vt condẽnet: fecus in cã
3 criminali vbi fententiamus facit.ff.de pęn. l.quod ad ſtatum.†Sed
nunquid cõfeffus in criminali eſt ſtatim infamis? Accur.dicit ꝙ fic:
Bar. ɔ qa nõ habet ꝓ iudicato.& hæc in ɔfeffione folenni.fed fi qs
ɔfiteaẗ extra iudicium,non efficitur infamis.vt no.ff.de infa.l.qm.
¶Itẽ nõ efficit infamis ille q põt reuocare cõfeffionẽ quãdiu fup-
petit tps ad reuocandũ.arg.corũ q not. ff.de ap.l.creditor.§.iuffus.
Dicit Ber. ꝙ iſte delegatus Papę põt facere executionẽ. j. annum
femel & pluries verbi gratia,fi cõdemnatus reſtituit poffeffionem
quam poſtea abſtulit. ad hoc lex optima. ff. de arbit. l.inter caſtel-
4 lianũ.ff.de iureiu.l.fed & fi poffeffori in prin.¶†Quæro quãto tpe
executor datus ad beneficia poffit fuã iurifdictionẽ exequi. dic vt
no.arc.j.de pręben.fi cui nulla.& Inn.j. de pręben.c.ꝓ illorũ.¶Di-
cit Hoſt.ꝙ fi ordinarius deponiẗ capitulũ fuã ſñiam exequeẗ, vfq;
in aduentũ fucceſſoris Io And.Dicit Ber. ꝙ iſte delegatus non hẽt
nifi merã executionẽ.fed malè dicit:qa excõicatio nõ eſt mera exe
cutio.nã mera executio eſt illa q fit in rẽ ipfam, & nõ per obliquũ.
Si quis venit ɔ fentẽtiã plenariè executã an officiũ iudicis refufci-
tetur ɔ eũ Si ordinarius eſt, dic ꝙ aut fuit executio iudicis & dẽt eũ
5 tueri,aut partiũ:& tunc nihil ad eũ. Ber.¶†Quæro vtrum condem-
natus ab arbitro habeat tps quadrimeſtre. Refpon. fic,fi arbiter nõ
ſtatuit tps: fed fi tps ſtatuit, nõ fuppleẗ à lege , nifi cã cognita fit ar-
ctatũ cã arctationis fit expreffa ĩ ſñia.vt ff.de arbi.l.fi cũ dies.§.fi &
l.diem.§.ſtari.& ff.de re iudic.l. iiij. §. fi quis cõdemnatus.¶Idem
dico in fententia arbitratoris quod in fententia arbitri : quia cũ ar-
bitrator cõdemnat redigitur ad inſtar arbitri, & nõ ad inſtar iudi-
cis, licet arbitramentum iniquũ fit reducendũ:tamen lex non fup-
plet quia tps qd apponit arbitrator: vr tps appofitũ in ɔctu partiũ:
ficut fi effet appofitũ in tranfactione. & ideo fi arctatio tpis conti-
neret magnum damnum, poffet peti prorogatio dilationis arbi-
trio boni viri:non tamen lex prorogat ipfo iure. vt ff. pro focio.l.
vnde fi neruæ.& ff.locati.l. infulam.§.j.& argum. ff.de nego.geſt.l.
diuortio.& adde quòd not.in l.fin.C.de execut.rei iudicatæ.

CAP.

C A P. XXVII.

1 *Executor quis propriè dicatur.*
2 *Exordium litis quod dicatur.*
3 *Iudex an possit committere totam causam reseruata sibi executione.*
4 *Sententia nulla non trahit secum executionem aliquam.*
5 *Appellatio quid releuet quando proceditur vltra formam mandati.*
6 *Clausula, appellatione remota nihil operatur, si causę appellationis sunt verę & iustæ.*
7 *Appellatio non requirit damnum: sed sufficit disgressio iuris vel mandati.*
8 *Clausula, appellatione remota, non remouet articulum iuris etiam si de iure appelletur.*
9 *Appellatio non legitima non impedit executionem sententiæ.*

SVper quæstionum. Qui exponit, interpretatur, sed non
corrigit. Item qui supplet, non exponit, nec corrigit,
tamen interpretatio est. ¶ Casus. in decretali Alexādri
continebatur qđ si delegatus Papę cōmittit causam non in totum
sed reseruata sibi sententia, qđ propter appellationē interpositam
à subdelegato ipse non debet dimittere causę diffinitionem. ¶ Sed
in decre. Inno. iij. continebat qđ si delegatus Papę cōmittit aliquē
certum articulum & causa erat commissa per Papam appellatione
remota, qđ à subdelegato non potest appellari, si datus sit de partium
consensu. ergo à cōtrario si non est datus de partium cōsensu,
potest appellari. Vnde dubitabat archiepiscopus Cantuariensis
vtrū iste decretales sibi inuicē obuiarent. Papa respondet qđ non:
& qđ multū refert vtrū causa subdelegetur tanq̄ iudici, an cōmittatur
certus articulus tanq̄ executori, vel receptori, vel auditori puta receptio
testiū in qua exercetur merum factū: primo casu pōt appellari
secūdo non nisi excedatur forma mandati. ¶ Sed statim opponitur
de lege ciuili quæ dicit, qđ non potest committi solū principium
vel solus finis causę: sed Papa respondet imo potest de iure
canonico qa vniuersa acta sunt recēsenda. ¶ Subdit autem quod
quādo media cōmittunt, iste cōmissarius dicit potius auditor quā
iudex: tamē si excedit fines mandati, potest appellari ad delegātem
sibi. ¶ Item si est suspectus, potest recusari: & nisi delegatus Papæ
talē appellationē vel recusationē admittat, à delegante appellabit
ad papam. ¶ Sed iuxta prædicta surgit quęstio, si sunt duo delegati
Papę appellatiōe remota & vnus cōmittit alteri vices suas, q cōmissarius
procedit tanq̄ delegatus & subdelegatus, & grauat partes
an appellabitur ad eum qui commisit ei vices suas, an ad Papam.
Et respondetur qđ intricata & debilita est iurisdictio sua:
& ideo appellatur ad Papam etiam si fuisset causa delegata cū clausula;
qđ si ambo. deinde dicit qđ licet causa sit delegata appellatione
remota, tamen subdelegari non potest appellatione remota. Et
deinde subijcit qđ licet de partium assensu non sit facta subdelegatio,
tamen ob hoc solum appellari nō potest. Vltimo dicit ꝙ innouata
sunt irrita ipso iure. hoc intendit hęc decretalis in effectu.
1 ¶ † Quærit hic Berñ. quis propriè dicatur executor. & dicit quòd
ille qui exequitur mandatum: & si quid dubij est refertur delegan-
2 ti. Ber. ¶ † Quærit Berñ. qđ dicat exordium litis? & dicit qđ exordium
est citatio: sed magis propriè litis contestatio. Berñ. ¶ Ac-
a cur. qđ quicquid est [a] ante litē ꝯtest. dicit prę iudiū. in auth. in medio
litis non fieri sacras formas. §. fin. dicit Berñ. ꝙ à sententia arbitri
non appellat. Ber. qđ verū est si assumat super rebus temporalibus:
secus si super rebus spiritualibus. ij. q. vj. iudicibus. dicit Berñ. quod
assessor quia participat examinationi causæ debet eligi de consensu
partium. ¶ Sed si partes iudice imminente non possunt concordare
eligit iudex. Berñ. ¶ Idem in consultore & scriba causæ
vt no. in auth. de trien. & semisse. §. quod sepe. Innocen dicit quòd
non est de substantia quòd partes consentiant in electione assessoris.
¶ Pone quòd notarius assumptus à iudice recusatur tanquā
suspectus, nunquid debet probari causa suspitionis. Respon. non,
nisi per iuramentum calumnię. vt C. de iudi. l. apertissimi. tamen
ille qui recusat eum sine causa tenetur actione iniuriarum. vt l. si vero.
§ j. ff. qui satisda. cogan. ¶ Dicit Berñ. quod factum de partium
assensu non debet reuocari. C. de tem. appel l. fin. in fin. ff. de re iudi.
3 l. si conuenerit. ¶ † Quęrit Berñ. vtrum iudex possit cōmittere totā
causam reseruata sibi executione mera. & dicit qđ sic vt j. eo. c. si
delegatus. lib. vj. ¶ Dicit Ber. qđ ille qui simpliciter cōmittit vices
suas vr cōmittere oēs vices & in totū. arg. C. quæ res pignori obligari
possunt. l. fi. & ff de seru. vrba præ. l. si cui. & l. si seruitus ¶ Nā
cum non sit ratio quare magis videat cōmittere partem quā totū,
merito totum commisisse vr. arg. C. de lib. p̄te. vel ex hæreditatis.
l. j. in ratione literę. ff. de serui. vrba. prę. l. si seruitus ¶ Dicit Ber. qđ
habens à Papa potestatē procedendi appellatione remota, non tñ
potest cōmittere causam appellatione remota: qa hoc priuilegiū
subdelegari nō pōt. ¶ Item ista est forma data personę non causę.
Item qa solus Papa potest apponere hāc clausulam. Ber. Olim poterant
quidā iudices ex consuetudine apponere hanc clausulam in
appellatione ab interlocutoria, sed non in appellatione à diffinitiua.
vt C. de sen. & interlo. l. cum solitū. sed ista decretalis determi-
4 nat quod neutrū ¶ † Quærit. Ber. vtrum coniudices teneantur admittere
suspectū ab impedito. dic qđ nemini debet ius suū detrahi.
& vtrū inuitis partibus & vtrum delegatus qui commisit vices
suas in totū possit re integra reuocare. dic quod consensus partiū
nō requirit. de alia vero quæstione dic vt j. eo. quāuis. lib. vj. ¶ Demum
quęrit de alia q quæ determinat per c. si duo. j. e. lib. vj. ¶ Ex-
b trano. ꝙ qñq; lex defert appellationi & nō sentētię. vt [b] est regulariter
quando sentētia est iniusta, & tūc innouata pendēte appellatione
officio iudicis reuocātur tanq̄ facta iuris ordine p̄termissio.
vt l. chirographis. § j. ff. de admi. tu. s quo ad ipsos litigantes: secus
quo ad tertiū. tex. est & gl. no. l. creditor. in prin. ff. mandati ¶ Quādoq;
lex defert sentētiæ non appellationi, & tunc nō reuocat per
viā attentati, vt patet in sententia excōmunicationis. j. de appel. c.
præterea. ¶ Quandoq; lex defert sentētię & postea defert appellationi.
& tunc verū est dicere qđ aliquando, sed nō regulariter sententia
trahit executionē secum: sed appellatio illa rescindit vt ff.
de pę l. qui vltimo. & ff. de appel. l. nō tantum. & C. de appel. l. addictos.
& ff. de infa. l. furti. §. j. Vnum tamē est sciēdū, qđ sentētia nulla
nō trahit secum executionē aliquam: quia nō habet vigorē vt
l. 2 ff. de pę. Et maximè quando est nulla ꝑpter carentiam iurisdi-
c ctionis [c] vt j. si quis filio exhæredato. circa medium ff. de iniu. test.
quo casu si iudex sententiam exequatur dolo malo, punit pęna talionis.
vt l. j ff ad l. cor. de sica. & ff. ad legem. Iul. pecu l. lege. §. fin.
5 ¶ † Quæro quid releuet appellare qñ ꝓcedit vltra formam mandati
cum ipso iure non valeat? Rñ. propter alia attentata. nam ista
nullitas habet vim appellationis. text. est huius decretalis in fin. &
facit. C. de accu. l. absentē. Sed si nō esset appellatū cetera capitula
non essent irrita: quia vtile per inutile non vitiat vt C. de reb. cre. l.
generaliter. §. j. & sic vtile est deducere nullitatem in appellatione.
qđ est no dignum. Dicit Inno qđ inter vltra, citra, p̄ter, non est differētia
quantū ad defectū formę mādati: qa oīa ista sonāt ꝯtra formam
iuris nisi esset error tacitus vt l. exp̄ssa de reg. iur. ¶ No. ꝙ cū
princeps scribit ad lites, nō oportet aduersariū vegri: qa salua sunt
iura partiū. vt no. ff. de iudi. l. obseruādū & idē est vbicūq; neminē
lędit vel parū. vt C de p̄ci. impera offe. l. quoties. Secus si multū. vt
l. fi. ff. de nata. resti. & l. nā ita diuus. ff de adop. & ibi Iac. de Are. po-
6 nit distinctionē ¶ † No. s̄m Inn. qđ clausula appellatione remota,
nihil operat si causę appellationis sunt verę & iustę. Verę. s. in facto.
& iustę quo ad iuris dispositionē. Nam iustitia & veritas sunt
duę radices iudiciorū. s. iustitia in proponēdo, veritas in obtinēdo.
7 vt no. dicit text. ff. de in integ. resti. l. omnes. ¶ † Not. qđ appellatio
nō reqrit dānū, sed sufficit disgressio iuris vel mādati. tex. est not. illius.
c. qđ talis disgressio vocat iniuria. vt l ait p̄tor. §. ꝑmittit. ff. de
8 mi. ¶ † Dicit Inn. qđ clausula appellatione remo. nū remouet articulū
iuris, & si de iure appellet, qđ intellige si appellet ꝑpter magnum
damnum. secus si est modicū præiudiciū. nā qđ fit authoritate
huius clausulę fit authoritate principis. Et ideo modicū damnum
tolerat & ęquo animo ferendū est: vt C. de præci. impe. offe. l.
quoties. & ideo ab interlocutoria quæ parū lędit, tūc appellari nō
potest: vt si ꝓnunciet se iudicē in dubio, vel ꝓnunciet sup aliquo
ꝓcuratorio. vt l. si fideiussor. §. quædam. ff manda. Vel si ꝓnunciet
ante dicē certā solui debere nō expresso errore in sñia. Nā vbi est expressus
error. dicta clausula nihil operat. vt apparet text. huius decretalis
à ꝯrio sensu, ēt si modicissimū vertat damnū. & tene mēti.
dicit Accur. qđ lex nō diffinit pro certo id qđ iudicantis cōmittit
arbitrio vt no. ff. de rei ven. l in fundo. Hoc dico pro tanto, qa clausula
appellatione remota fortius operat in arbitrarijs in quibus nō
cōstat de iustitia quā in alijs. arg. eius qđ not. Inn. in c. vlt. de ferijs.
& Bar. in l. j. ff. de leg. 2. ¶ Tot sunt genera causarū appellandi quot
excipiendi & replicādi &c. ¶ Item quot sunt causæ excusandi se. vt
ff. si qs cau l. 2. §. qđ diximus. ¶ Sed nō possumus dicere qđ tot sunt
causę appellandi, quot restituendi in integrū: qa restitutio ad appellandū
debet appellationē p̄cedere. vt ff. de in integ. resti. diuus. & l.
pe. ¶ Porro cāe arbitrariæ nō sunt lege diffinitę. vt ff. de iud. l. non
quicquid. & l. j. C quō & qñ iudex. dicit Iaco. de Are. ꝙ nō legitima
d appellatio executionem sñię [d] nō impedit, sicut est si appellat ab
interlocutoria non per libellū appellationis iudici oblatum, sed viua
voce, licet notarius actorū sit de tali appellatione rogatus. ff. de
re iudi. l. præses per Ia. de Are. dicit idē ꝙ aut iudex de iure constitutionis
nihil ꝓnunciat, licet in ꝓnunciando partē cōtra legem lędat,
& tunc valet sententia. vt l pe. de iusti. & iur. ff. de pecu. l. eo tpe. ff.
fami. hercis. l. cum putarē. ff. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. C. qñ
prouo.

ADDITIONES.

a ¶ Vide per Iasonem & alios modernos in rub. C. de in ius vocan.
b ¶ Vide Iac. in l. j. C. de bon. pos. secundum tabu. & quæ scripsi super eo.
c ¶ Vide Alex. late in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de oper. no. nun.
d ¶ Appellatio non legitima executionem sententię non impedit. vide etiam Io. And. in c. venerabilibus. vj. col. de senten. excom. in vj.

prouo. non est ne. l. ij. qđ intelligi nisi per rerũ naturã statim desinat esse vt ff.de tu & cu. da ab his.l.Seię egresse. Nam aliàs est oppositio puncti vt not.ff de in integ.resti.l. non solũ. Aut nõ pnunciauit de iure,& tunc aut errore expresso,& non valet ipso iure pper vitium pnunciationis.vt ff.de excu.tut.l.qui testamento. Aut est dubiũ propter dubium legis intellectũ, & tũc si ex certa scientia deuiat à vero intellectu non valet sententia: sed si per errorẽ valet sed debet rescindi.l.cũ prolatis ff.de re iudi.Iac de Are.¶Sed dic ꝙ attendit verus intellectus & non error. vt C. quod me. cau. l.metũ.§ sed qđ prætor.non obstat.l. cũ prolatis qa ibi erat dubiũ an esset constitutus, non qs esset sensus constitutionis positæ pro instanti. ¶Si tamen potest haberi copia principis consulendus est princeps, vt in ista decre.& C.de eden.l.fi.& C.de leg l.fi.

CAP. XXVIII.

1 *Delegatus principis potest subdelegare non tamen se exonerare.Item potest mulctare.*
2 *Delegatus principis an possit cogere hominem cuiuscunque fori ad suscipiẽdam iurisdictionem,& ad obediendum mandatis suis.*
3 *Coercitionis nomine quid contineatur.*

PAstoralis. Delegatus principis habet potestatem subdelegandi dummodo non subdeleget malitiosè,vt se exoneret subdelegatũ cogere põt tñ in coactionibus inferendis deferat dignitati & personæ.¶Itẽ cum possit totũ negociũ cõmittere, põt citationis officiũ pia discretione demãdare ac punire rebellantẽ mandato.h.d.vsq; ad §. præterea.¶Casus. delegatus Papę cãm sibi cõmissam alij cõmisit:ille non vult illam recipere: quærit vtrũ delegatus possit illum cõpellere & contumaciter rebellantẽ punire? rñdetur ꝙ sic, nisi fecerit malitiosè vt se exoneret. Secundò quærit si in mulctis infligendis debeat haberi delectus.i.differentia personarum,ac etiã dignitatũ: rñdetur qđ sic. Tertiò quæritur vtrum possit committere solius citationis officiũ,& nolentẽ suscipere coercere? rñdetur qđ sic.¶Notabilia istius primę partis sunt hæc,videlicet
1 ¶†Primò ꝙ delegatus principis potest subdelegare: sed non se exonerare.¶Secundò not. ꝙ quando non subdelegat ob aliud, nisi vt exoneret se, põt subdelegatus appellare ſm Inno ¶Tertiò no. ꝙ mitius agit cũ existẽtibus in dignitate. simile ff.de dolo.l.nõ debet.¶Quarto not. ꝙ delegatus principis potest mulctare. Et est ratio qa etiã si cã commissa sit sit iurisdictionis.i.pecuniaria,vel nõ criminalis:tamẽ potestati delegati cohęret merũ imperiũ vt C. qui p sua iuris.l.j.in fi.¶Quęro vtrum præsumat pro iudice qui.asserit se impeditũ:qđ de facto ita sit dicũt Ber.Innoc. qđ sic nisi constet contrarium. Tu dic qđ allegationem hanc facere non potest pars, sed solus subdelegatus:qa partis non interest, nec tangit iura partiũ cũ iste articulus sit qa separatũ à iure litigantiũ. ¶Extra qro,cõcessum est arbitriũ quibusdã, puta in pertinẽtibus ad pacẽ ciuium. Modo isti faciũt quoddã statutũ,& ponunt ibi pmiũ,ex quo si verum est, sequit eos habere arbitriũ. Si vero nõ quęrunt vtrũ tali pfationi sit credendum determinat Bart. qđ sic in l.ambitiosa de decre.ab or. fa. p quo facit dictũ Ber. hic, & Inno.nam si credit iudici ergo multo fortius legislatori:nisi tale statutũ eẽt manifestè ambitiosum.vt l. 3.in prin. ff.de mino. & ſm hoc no.ꝙ legislatori credit i eo qđ venit ad iurisdictionẽ fundãdã.Inn.tñ & Ber.nõ.loquũtur de eo qđ venit ad fundãdã delegati ptãtẽ,sed executionẽ ipsius ptãtis.¶Not. qđ de petionibus iudicũ remouẽda est gratia & am-
2 bitio.sic.ff.de iudi.l.eũ quẽ temere.§.iudicibus.¶†Quæro vtrũ delegatus principis possit cõpellere hominẽ cuiuscũq; fori ad suscipiendã iurisdictionem & obediendum suis mandatis? Respon.gl. quod sic. & est ratio, qa habet territorium in circunscriptione sicut ipse princeps. tñ si isti nõ essent subiecti principi nõ posset eos
3 cogere. vt not. ff de iuris.om.iudi.l.eum qui vbi videas.¶†Quæro quid contineatur nomine coercitionis. dicit Berñ. quod quandoque continetur etiam maior coercitio quod dic. vt ff. de offi.procon.& lega.l. si quid erit ff.de iuris.om iudi.l. magistratibus. & maior coercitio dicitur illa quæ vim in fert personę vt carcerare, subtractio cibi, & tormentum Minor autem dicitur quæ vim infert rebus vt in dictio mulctę quæ est circa rem pecuniariam. vt C. de senten.& inter. om.iud. l.nulli. & C. de sportu l.ij.¶Extra quæro, cui magis sit deferendum, vtrum vni canonico cathedralis ecclesię: an vni abbati foraneo. Respon. magis abbati quia est in dignitate cum præsit capitulo. ¶ Canonia autem de se non est dignitas vt in cap statutum. de rescrip. libr. vj.¶Vltimo colligit hic Berñ. argument. à toto in quantitate quod procedit affirmatiuè, videlicet qđ concesso toto ergo & quælibet pars etiam per se. Vñ qui potest totam causam delegare, potest quemlibet eius articulũ. ¶Econtra de parte ad totum quandoque procedit arg.vt ff.de pcu.l.qui procuratorem dat. not. etiam ex prædictis quod semper pręsumitur pro his quę iudex ex mero officio ſm Ber.& Innoc.

1 *Princeps committendo causam appellationis ex certa sciẽtia videtur trãsferre iurisdictionem à primis iudicibus in posteriores.& nu. 5.*
2 *Deferendum est appellationi in dubio.*
3 *Appellatio si prima facie est aliqua nihil interim est innouandum.*
4 *Appellatio quæ caret nomine & effectu,non impedit executionem.*
6 *Appellatio vtrum recipi debeat vel non, quis debeat discernere.*
7 *Appellandi ius an perdatur ex confessione.*
8 *Minor petens restitutionem ad appellandum coram quo iudice petet.*
9 *Executioni mandare sententiam quis debeat, si iudex à quo confirmauit sententiam condemnatoriam.*
10 *Sententia excõmunicationis per appellationem præcedentẽ redditur nulla.*

§.Præterea. Hoc intẽdit Papa & sciẽter cõmittit appellationẽ interpositã à sñia priorũ iudicũ datorũ cũ clausula,appellatione remota iurisdictio priorũ iudicũ interim est suspensa.h.d dicit vsq; ad § qa vero.Casus.cõmissa fuit cã per Papam appellatione remota lata. sententia fuit appellatũ: sup qua appellatione Papa concessit literas.quæritur vtrum posteriores iudices possint inhibere prioribus ne per se, vel per alium exequantur. respondetur ꝙ eo ipso ꝙ Papa committit causam appellationis ex certa scientia vr primis iudicibus imposuisse silentiũ exequendi donec appellationis merita sint sopita. Licet Papa committẽdo cãm videat ad se reuocare iurisdictionẽ,nõ tñ possessionẽ
1 rei vel quasi.vt in c.cũ.M.Ferra.de ꝯsti.¶†No.ꝙ princeps cõmit-
a tẽdo causam appellationis ex certa sciẽtia [a] vr trãsferre iurisdictionẽ à primis iudicibus in posteriores. & dicit Ber. ꝙ certa scia psumit ex facti narratione. dicit lex ꝙ ille qui narrat se habere filium, pręsumit hoc dicere ex certa scĩa.C.de test.mili.l si cũ vel in vtero. nec est necesse ꝙ princeps exprimat hęc verba formalia in literis suis,i.certa scĩa.nã sufficit ęquipollens. i.exprimere factũ sup quo scribit ſm Ber. qđ est notabile. ¶Oppo. & vr ꝙ non sit necessaria certa sciẽtia principis nam de iure communi ita est qđ appellatione pendente nihil dẽt innouari, cum clausa sit interim iurisdictio priorũ iudicũ:vt ff.nil inno.ap.pen. & l. chirographis.§.fi.ff.de admi.tuto.dicunt quidã ꝙ ille titulus habet locũ nisi appellatio sit remota p principẽ, vt remotio appellationis aliquid operet. ¶Etiõ nõ reuocat per viam attẽtati. s̃. diffinitiuo calculo.sed cum hodie ista clausula apponat potius de stylo generali quàm de ministerio spãli, vr ꝙ ista clausula sonet potius in quandã mẽtionẽ: videlicet vt nõ deferat appellationi frustratoriæ q̃ deroget in aliquo iuri cõi. arg.C.de adul.l.ita pudor. sed de hoc dic vt ĩ.de app.c..vt debitus. ¶Quæro vtrũ iudex teneat deferre appellõni à diffinitiua interpositę?dicit Inn.qđ si appellatio est rite iterposita, nisi notoriè eẽt
2 iniusta per euidẽtiã facti,deberet deferri. Inno.¶†In dubio etiam
b deferendum [b] est appellationi. vt ff de ap.reci.l. sciẽdum. & posito ꝙ iudex à quo nõ tenetur deferre,tñ tenetur sufferre.i.differre executionẽ suam:qa nõ põt facere quin p appellationẽ euolet iurisdictio ad superiorẽ:vt ff.iud.sol.l.cum apud.& ĩ.de iureiur. veniẽtes.
3 & ff.de mino.l. intra vtile. ¶†Et not. regulam ꝙ si appellatio prima facie est aliqua, nihil interim est innouãdum,si appellatio non habet esse,nec figuram esse,tali appellationi non est deferendũ,nec executio suspendẽda.verbi gratia, si appellatur ꝯ executionẽ. vt C. de ap.l.qm iudices. Executionẽ intellige formalẽ sicut sñia lata est & transiuit in rẽ iud. ¶Sed Inno. dicit, ꝙ executio est etiã sup appẽdicijs.& pęnis annexis:vt not. ff. qđ me.cã.l.si cũ exceptione.§. hæc aũt actio.in glo.super verbo,data.quę gl. reprobatur p doc.sed tu salua eam: qa dẽt intelligi quãdo appellat à sñia secunda fundãdo appellationẽ sup iniquitatẽ sñię primę: secus si de nouo grauamine.nam cã tripli diuersa est causa à prima:& ideo pter nouã iniustitiam de nouo põt appellari.nec est verum ꝙ sñia tripli sit mera executio actionis qđ metus cã intẽtatę ad simplũ. qđ patet,qa nõ est ad idẽ.licet illud simplũ possit repeti ĩ scda sñia pp annexionẽ tripli.nec dr bis pnunciari diffinitiuè super eodẽ, qa in simplo prima sua mandatur executioni non scda, vt ibi eleganter glo.no.
4 ¶†Itẽ in ista materia dat regula, ꝙ appellatio q̃ caret noĩe & effectu,non impedit executionẽ Appellatio enim nomen iuris est,& ciuile hẽt significatũ:nec valet nisi iuris adminiculo ꝯcurrẽte.qua pter si in appellatione requirit certa forma,& appellat difformiter,non tenet appellatio.Idẽ.si appellat de cursu temporis appellãdi etiã si iudex & aduersarius deferant appellationi qa hoc tẽpus est introductũ vt sit litium finis.& ideo prorogari non põt:vt ff.de dolo.l.arbitrio.§.dolo cuius.¶Aliquando tamen ex consensu appellatur,

ADDITIONES.

a ¶Vide etiam vnum not.dictum relatũ per dñm Fel. in c.inter monasterium circa prin. antepe.col.vers.limita.xj.de re iudic.

b ¶Adde etiam ꝙ regula ap. admittendę censet permissiua nisi reperiatur expressa prohibita glos. quam ibi multum commendat Ange. dicens alibi non ita bene reperiri in l. qui restituere, ff.de rei vend. & d.Feli.in rubri.de ap.& ibi latius Perusi.in iiij.col.adde etiam ad istud dictum Bal.hic pulchre Pau. de Cast.hic declarantem in l.j.vbi etiam Alex.ff.si quis cau.

pel'at,'vbi aliàs nõ appellaretur: vt ecce à sententia simplicis arbitri.ff.de appel.l. ex consensu. per Dy.qđ est notãdum. ¶Item non appellatur in simplici possessorio. Et ratio est fauore proprietatis, vt celerius appareat de iure partium. & ne diu causa proprietatis differatur: cũ à possessorio sit quodammodo ordo ad petitoriũ,& petitoriũ sit qđ maius & iõ nõ debet minus ꝑ possessoriũ retardari: vñ in possessorijs sufficit vna sententia.ar ff.de iudic.l.per minorē. & C.de sen.& inter.om.iud.l.post sententiam.licet magnum commodum repræsentetur in possessorio quia transfert onus probandi in aduersariũ.vt inst.de interdictis.§.commodum.Non enim ius ex eo moritur ꝙ possessor occupauit, sed ex iure nr̃o. vt ff. si pars
5 hæreditatis petatur.l.j.in prin.& ff.de rei vendi.l.in speciali.¶† Dicit Innoc. ꝙ si sententia lata super possessorio cotinet expressam iniquitatem, ꝙ posset appellari tanquã à iudicis do o.arg.ad Treb. l.seruo inuito.§.cũ pretor.& si hoc non fieret vi appellationis: dēt fieri officio superioris, vel ꝓsequatur victus interesse suũ ꝯ iudicē, q ita facit litē suã in possessorio sicut in petitorio.vt ꝓbatur. C. de iud.l.ꝓperandum.cõiuncto principio ibi dũ dicit, siue sup possessione cũ.§.siue aũt alterutra.ibi,reddere parti lęsæ.¶Vel dic ꝙ Innoc.dicit verum de ęquitate canonica nõ de rigore iuris ciuilis. de
6 quo dicã ĩ.de rest.spo cũ ad sedē.¶† Quæro qs habeat discernere
a an appellatio sit recipiēda a vł nõ.Rñ.hoc nomē receptio ponitur ꝓ introductiõe appellatiõis.& iõ ille corã quo dēt introduci appellatio.i iudex ad quē,dēt cognoscere,ñ iudex a quo q functus est partibus suis.¶ Adde tñ qđ no.in c.j.de dolo & contu.in cle. qđ ex dictis Inno.hoc colligit in glo.si aũt.ver.& põt dici ꝙ hæc qõ ꝙ si iudici à quo est notoriũ facti permanētis,puta perseuerãtis rebellionis & cõtumacię ꝙ tũc iudex à quo nõ tãquã disceptator de nouo: sed qa retro est disceptatũ & cõclusũ. Et iõ nõ est cognoscere sed cognitũ eē. & q̃dã euidētia nõ solũ nõ deferret appellatiõi friuo ę: sed nec differret executionē.qđ intellige siue loquamur in cã ciuili siue in criminali qa oĩa iudicia ĩ hoc parificãtur.nã criminalia redacta sũt ad instar ciuiliũ.vt ff.de pę.l.absētē & ff.de iud.l.oēm.Quin imo criminalia ꝓpter facti enormitatē celeriorē exigũt executionē.vt ff.de iniust.testa.l.si qs filio exhęredato.& C.de cust.reo.l.j.& C.de pe.l.cũ reis nec vllũ tp̃s daĩ capitaliter iudicatis vt ff. de pę.l.
7 qui vltimo.& C.de epi.audi.l.addictos.¶†Et not.hic an ex confessione quis perdat ius appellandi?& gloss. dicit ꝙ in ciuili appellare põt,si nõ est conuictus per testes vel instrumēta,q põt in cã appellationis reuocare cõfessionē suam.no.ff.de ap.l.creditor.§.iussus. sed in causa criminali videĩ dñm ꝙ si solēniter est confessus apud acta,& perseuerat in cõfessione,qđ nõ auditur appellãs:vt no. in c. romana.§ si aũt.in glos. non alternatiuã.de appel.li.vj.Dy.ff.de ap. l.non tantũ dicit ꝙ confessus potest tantum appellare non solum ipse,sed quilibet pro eo in causa capitali.nam qñq; quis confitetur crimen, & est innocēs.vt ff de inter.act.l qui seruũ.opi.Dy.est vera nisi dãnatus sit famosus.¶Quæro si iudex à quo dicit, tu non potes appellare,qa es verus cõtumax,cum ad te peruenerit sciētia edicti:vt ff.de ap.l.ex consensu.§. eum. & tu dicis imo non sum verus contumax,qa nõ peruenit ad me noticia maximè certa & indubitata: vtrum ex eo qđ litigat corã iudice à quo intelligatur renũciare appellationi.dicit Inno.ꝙ nõ.qa iste actus est cõsecutiuus appellationis,sicut recipere terminum ad ꝓsequendã appellationē & apostolos.argumētum ff.de mino l.iij.§. scio.¶Tu dic clarius qđ per istos actus appellans appellationem suã tuetur: & quoties quis appellationem suã tuetur, nunquã renũciat appellationi.Itē isti actus sunt actus necessarij qui repudiationē iuris sui non inducunt vt d.
8 §. scio.¶†Quæro de minore qui petit restitutionem ad appelandum.corã quo petet.Respondeo corã iudicè à quo:sed ad ꝓsequēdum peteret corã iudice ad quē.vt no.Iaco.de Are.& Cy.C.de ap. l preses.vbi videas.¶Not ꝙ in cã appellationis vtrique parti similis terminus assignatur ad probandũ.ĩ.eo.cũ cõtingat. textus not. ¶Sed vř ꝙ omnis dilatio probatoria incipiat ab actore,ne reus frustra fatigetur onere ꝓbandi.vt C.de exc.l.siquidē. Sol.in cã appellationis non est propriè actor & reus, sed appellans & appellatus.
9 ¶†Quæro cum Ber.iudex appellationis cõfirmauit sñiam condēnatoriã,qs mãdabit sñiam executiõi?& vř ꝙ iudex à quo:qa reintegraĩ sibi iurisdictio vt hęc litera innuit. ¶Itē confirmatio ista est quędam approbatio,nõ aũt de nouo inducit: ergo vigor attribuiĩ confirmato.vt not.ff.de pact.l. legitima. ¶Itē illa confirmatio est potius remotio obstacula appellationis q̃ sit de nouo disponere. non enim disposuit sed dispositionem inuenit. vt no.in simili.ff.de iusti.& iu.l.manumissiones ¶In ꝯriũ vř ꝙ talis sñia tacitè vř continere condēnationē.vt no.C.de sen.& ĩter.l.pręses ergo ex ipsa nascit actio in factũ:& ipse q tulit,dēt exequi & no alius nisi ad literas ipsius vt ff.de iur.om.iud.l.cũ q̃dã puella.nisi apud ipsum ẜm qualitatē suæ iurisdictiõis nõ esset executio: qa tũc iudex primus exequatur.ar.C.de epi.au.l.ep̃ale. dicit Ber. ꝙ nõ refert quis iudex exequatur.sed malè dicit:qa p̃t esse diuersa cõsuetudo in exequēdo q̃ dēt inspici.vt C.de exacto. tribu. l.missi opinatores.lib. x.¶Tu ergo dic,qđ aut sñia prima cõfirmatur solo tēporis cursu,& tũc si iudex ad quē nil ꝓnunciat nisi appellationem desertam,qa nõ pronunciauit in causa causæ,sed super processibus ipse nõ exequitur vi deuolutionis.Sed si aliàs haberet iurisdictionem,bene ex illo capite exequeretur.l.à diuo pio.ff.de re iudicata. Sed si confirmat, bene exequitur: quia confirmatio est diffinitiua sententia: tñ iudex primus exequitur:quia tempus nõ disponit sed dispositũ cõfirmat & ꝯseruat.vt ff.de actionib. & obligationibus.l. obligationũ fere.§.finali. Aut cõfirmatur consensu partiũ,& tũc iudex appellationis exequetur.vt ff.de pactis.l.tale pactũ. §. qui prouocauit. Aut confirmatur per secundam sententiam diffinitiuã: & tunc iudex ad quē exequetur,cũ ex sua sentētia oriantur tempora quæ dantur iudicatis:vt C. de vsu.rei iudicatæ.lege eos.& C.de appellationi.lege pręcipimus. circa mediũ.& C.de episcopa.audientia.authen.si quis litigantiũ. ¶Illud nõ omitto quòd quoties sentētia prima nouis allegationibus confirmatur tunc minimè dubitandũ est quin iudex ad quem sententiã exequaĩ;vt ff qđ cũ eo.l.titianus.& l per hãc.de temp.ap.
10 ¶†Sñia excõicationis per appellationē pręcedētē reddiĩ nulla,sed appellatio sequens nõ suspēdit sed solum deuoluit ꝙ in alijs sentētijs quã censuris non est sic.¶Itē in sentētia excõmunicationis latę sub cõditione,tp̃s appellãdi incipit à die existentis cõditiõis:sed in alijs sentētijs à die prolationis.l.j.§. biduũ.qñ app.sit c.præterea requisiti.eo.ti.¶Quæro que sit ꝓprior locutio an hęc,ꝑ appellationem rescindiĩ ꝓnunciatũ:vt l.j.in fin.ff.ad turpil.& l.furti.§. j.ff.de insa. an hæc,per appellationē suspendiĩ ꝓnunciatũ.plerũq; enĩ lex dicit appella suspendi,& nõ dicit absorberi.ista enĩ sunt valde diuersa:qa nõ absorbetur qđ in suspēso retineĩ.vt no.ff.de verb.obli.l.ij. §.j.& l.inter stipulantē §.sacrã.pro hoc.C.de trãsac.l.si cã cognita. Sol.vtrũq; est bene dictũ nã si sñia trahit secum executionē,tũc rescindit eã.ff.de insa.l.furti.§.j.ff ad turpi.l.j in fin. ¶ Si autem non traxit interim appellatio rescindit ꝓnunciatũ:sed inspecta spe de futuro qa sñia conualescere põt,dř potius suspēsio quędã.sic.ff.de statulib.l.statuliberum.in princi Omne enĩ cui est implicitus status cõtrarius præsenti statui diciĩ pendere aliqñ ab intrinseca cã, aliqñ ab extrinseca.l.fin.ff si ex noxa.cã aga.vel dic ꝙ pendēte tēpore appellãdi sententia est in suspēso nõ quo ad esse,sed quo ad effectũ & executionē.Ista suspēsio prorogatur per appellationē facit quod no.Inno.s̃.de consue.c.cum inter.ff.de accu.l.ex iudiciorum.

ADDITIO.

c ¶ Vide Paul.de cast.in consi.cccxxix.inci.in Christi nomine. ad primum respondent & vide etiam longam apost.quam scripsi super Fel.in c.qui ad consultationem in x.col.de re.iuris.

1 *Ordinarius exequi debet sententiam ad mandatum delegati Papę.*
2 *Conscientia executoris non debet attendi.*
3 *Sententiam iniquam ferens facit litem suam etiam si sit præfectus pretorio à quo non licet appellare,& conueniri potest coram cæsare.*
4 *Conscientia est duplex.*
5 *Viles executionis debent committi vilibus personis.*
6 *Sententia iniusta transit in rem iudicatam:secus est in mandato.*
7 *In executione sententiæ diffinitiuæ an reus sit citandus.*
8 *Executio an possit committi victori.*
9 *Executio an impediatur per exceptionem nullitatis sententiæ.*
10 *Exequi potest delegatus papæ qui mixtim processit ex compromisso, & ex delegatione.*
11 *Exequi debet ab ordinario sententia arbitrorum.*
12 *Arbiter & arbitrator eligitur aliquis:si transigit inter pares, vel concordat,& pronunciat secundum partium concordiam transigendo inter eas, nunquid ista transactio habet executionem paratam.*
13 *Iudices tres sunt delegati à Papa,si concorditer tularunt sententiam, an duo absente tertio possint committere,vel facere executionem.*
14 *Commissa tribus non possunt duo exequi.*
15 *Legatario ante aditam hæreditatem non competit vendicatio.*
16 *Sententia que non est liquida,an debeat executioni mandari.*
17 *Sententia si est lata contra filiumfamilias quomodo fiet executio.*
18 *Et an in illa executione sit necessarius consensus patris vel authoritas.*
19 *Filius si est deportatus,vel relegatus, & de omnibus bonis confiscatus, an proprietas filij veniet in confiscatione.*
20 *Sententia absolutoria an requirat iudicis executionem.*
21 *Iudex an possit condemnare actorem ad absoluendum reum.*

1 §.Quia vero. ¶† Ordinarius ad mandatũ delegati papæ exequi debet:cuius sententiam etiã quã scit iniustam.hoc dicit vsq; ad §.cum autem. ¶Casus. delegatus Papæ tulit diffinitiuã sententiam iniquã,& iniquissimã,quę tamen trãsiuit in rem iudic.mandauitq; cuidã episcopo magnæ dignitatis, & magnæ cõscientiæ ꝙ exequaĩ eã.episcopus dicit ꝙ nõ põt exequi salua cõscientia:cũ sñia iniusta nõ sit obseruanda apud Deum.quæritur quid iuris. Rñdetur ꝙ iste ordinarius teneĩ obedire delegato, nisi possit efficere qđ ab exequendi onere releuetur. hoc dicit.
2 ¶† Not.cõscientiã executoris nõ attendi etiam si vellet facere fidē

de

de ipsa.& est ratio,quia non est ipse qui grauatur:vt j.de app.c.no-
uit.nec debet trepidare vbi non est timor. Cum nec etiam iudex
debeat sequi conscientiam priuatam, sed acta & probata: vt ff. de
offi.presi.l.illicitas.§.veritas, non enim peccat qui hoc facit legis
mandato & authoritate:vt ff.de mu. & ho. l. munerum.§.iudican-
di quamquam proprium iurisdictionis sit bonum & ęquum vt pa
tet in diffinitione.vt no.ff.de iuri.om.iu.l.j.tamen ius iniquum appel-
latur ius ex quo transit in rē iud.vt ff.de iusti.& iu.l.penul. & ff.mā.
l.si fideiussor.§.in omnib⁹ & ff de iudi.l.si pretor.alias nullus esset
litium finis,¶ Porro oīa iudicia sunt inducta cā finiendarū litium.
vt C.de fruc.& litis expen.l.terminato.& istud est ius bonū, sed nō
ęquum.vt no,ff.de iusti.& iure.l.j. in princ. ¶ Sed pone qđ erat ta-
lis sententia quæ poterat rescindi per restitutionē in integrū. Rñ.
aut erat petita restitutio,& nō debet exequi:qa interim suspēditur
pronūciatum sicut per appellationē:vt C.de transac.l.si cā cognita.
aut nō erat restitutio in inte.postulata, & tunc sñia debet exequi:vt
ff.de excep.l.exceptiones.in fin.& ar ff. de cōdi. inde. l.fi.§.fi.pser-
tim qa princeps hēt de tali restitutione cognoscere:vt ff. de mino.
l.minor aūt magistratus.j. rñ.¶ Quæro nunquid spōtanea omissio
appellationis purget vitium pronunciationis? Rñ.sic quo ad inter
partes non quo ad iudicem quin faciat litem suam,vt hic expresse
no.Ber.& Innocē.imo & si tres iniquæ sententiæ essent late,adhuc
tamē potest querela pponi de iudicibus male iudicantibus secun-
3 dum Ber.& Innoc. qđ tene cordi.¶ † Plus dico,ꝙ si præfectus præ
torio tulit sentētiā iniquā,licet nō possit appellari,tñ facit litē suā,
& pt cōueniri corā cæsare. quinimmo & ipse cæsar si submitteret
se iurisdictioni:vt ff.de iu.om.iu.est receptū.nā submittēdo se sub-
mittit iudicio diuino non humano.& facit.C.de iud.l.rem non no
4 uā.post prin.¶ † Quæro,cū duplex sit cōsciā:nā quędā orit ex vera
scientia:vt ff.qui & a qui.l.q̄sitū.quædā verò oritur ex suspicionib⁹
& cōiecturis & interdū ex fama & fortius ex vehemēti opinione.
vt ī auth de ɔsue.recti feu.§.sacramētū col.x.De qua ɔsciā loqt rñ.
de oī.nā etiā ɔ iēa se visā talis executor dēt exeq sñiam nec appel
lare pōt ex quo sñia trāsiuit in rē iudicatā. Cōsciētia in iudice ap-
pellat religio.ff.đ iud.l.cū quē temere.§.j.Ber.hic tractat māim exe
cutorū.de hoc dr̄.j.de re iu.c. deceteto. vbi Inn. plenius ꝓsequit.
Hosti.āt posuit.j.de re iu.qđ ad ɔsultationē.& hic p Ioā.an. verba
Ho.referunt de verbo ad verbū qđ p te vide.& dic ꝙ executor pro
prie est q nihil disponit sed dispositū inuenit vel custodit & iste est
executor merus:vt C.de execu.rei.iudi.l.executorē.¶ Sed ille q ha
bet aliqd disponere vel innouare;ille nō dicit executor mer⁹:vt C.
si cōtra ius vel vti.pu.l.& si nō cognitio.¶ Et not.ꝙ si Papa cōmit-
tit alicui executionē alicuius litis,totum ei demandasse videtur: vt
d.l. & si nō cognitio. & est ratio: qa cui committitur effectus,vide-
5 tur committi totū negociū: vt ff.de procura. l. ad legatū.¶ † Item
no.ꝙ viles executiones dēnt committi vilibus personis:vt ff de iu-
di l.fi.& ideo si potestas mittit aliquē ad furcam, nō debet eum fa-
cere suspendi per hominē notæ authoritatis: sed p talem hominē
cui illud non cedat ad ignominiā: vt ff.de dolo.l.non dēt.& C.de in
offi.testa.l. in arenā.nec cōtra naturalem pietatem. vnde nō debet
præcipere fratri ꝙ suspendat fratrem,vel coniunctam personā: vt
C.de excu. tu. l. humanitatis.Item nec ei cui cedat ad damnum:vt
ff.quemadmo testa.ape.l.si quis ex assignatoribus.& arg.ff. de ar.l.
licet.& ex hoc poterat insurgere ratio dubitādi ī isto.§ qa quod fit
cōtra cōsciētiā,nō fit sine aīæ detrimēto & angustia mētis.& theo
logus cōfiteretur hāc cōclusionē in via fori penitentialis.Inno.ta-
men dicit ꝙ vbi forum iudiciale inducit necessitatem,vel ius quod
in foro pęnitentiali non disponitur aliud q̄ in iudiciali:vt ipse not.
6 in c.cura.int fin.de iure patro.¶ † Dicunt Ber, & Inn. quod iniusta
sententia transit in rem iudi.sed nō mandatum iniustum,qđ fit sine
causæ cognitione.qđ tene mēti de mādato subreptitio quod facit
nuncius sine conscientia iudicis.vide.ff.qđ met.causa.l.fina. §.fi.in
tex.& glo.nuncius enim nō habet authoritatem aliquam mādandi
aliquid nisi iudex ei committat:vt C.de exhi re.l.neminē.& ibi per
Cy.¶ Collectores autem siue executores Papę nihil possunt facere
nisi ostendant literas Papæ.text.est nota.in l.prohibitum. C.de iure
7 fisci libro.x ¶ † Quæro nunquid in executione sentētię diffinitiuæ
reus sit citandus.so.gloss.in l.j. C. de iudi.dicit,qđ in tali executione
non requiritur causæ cognitio. Cum autem citatio supponat pro
causæ cognitione,& sit principiū causæ cognitiōie:vt ff.de mino.
l.etiā § j.ergo nō requiritur causæ cognitio:sed leuato velo res au
fertur victo,& mittitur actor in posses.vt ff.de rei vē.l.q restituere,
& hoc verū quādo est mera executio:secus si continet aliqd nouū,
puta quia fit missio in casum pignoris nomine iudicati. nam tunc
requiritur citatio absentis.vt no.Cy.in l.j.C.de iur.& fa.igno.& pa
tet in l.præsenti.§.j.C.de his qui ad eccle.confu.& C.de exe.rei iu.l.
8 ordo.¶ † Sed nunqd potest committi executio ipsi victori, puta ꝙ
ipse vadat in possessionem,vel ꝙ capiat debitorem.rñ.ī primo sic.
in secundo non.vt no.ff.de acqui.pos.l.iustè.& ff.de re iudi.l.miles.
§.qui iudicati.¶ Sed nunquid si instrumentum sententiæ est falsū,
tenetur exequi? respon.nō nisi p calūniā dicat falsum,vel causa litis
differendæ.exemplum C. de fal.l satis apertè. s̄m Per. Tu dic q si
instrumentum mādati est verum de nullo alio potest cognoscere:
quia est merus executor:de mandato autem oportet sibi ɔstare:vt
9 ff. depoli. l. si quis inficiatus ¶ † Sed nunquid exceptio nullitatis
a impedit executionem? videtur casus quod nō ī l.vlt.C de or.cog.
de hoc.ij. eodem. cum in iure.per Innocen.dic quod aut sententia
fuit lata cōtra absentem & tunc exceptio nullitatis impedit execu
tionem.ff.de iu.l.si prętor.in fin.aut cōtra pręsentem & tūc aut nul
litas est euidens, & idem. Aut dicitur quod licet nullitas nō sit ap-
parens,tamen est existens:aut potest liquidari statim & deprehēdi,
& impeditur executio:aliàs non,vt not. per Dyn. & alios in l.iiij.§.
cōdemnatum.ff.de re iudi.& est casus in l.vlti.C de or.cog.vbi sen-
tentia dicebatur nulla ratione seruitutis,quæ non pōt de facili pro
bari,nec pręsumitur:& ideo sententia interim executioni mādat.&
si excipiens vult postea aliquid dicere,agat de nullitate,& petat re-
uocari in irritum quicquid actum est.argumen.extra de iureiur.ca.
10 debitores.& ff.de ɔdictio.inde. l. neratius.¶ † Quæro quid si dele-
gatus Papæ processit ex cōpromisso & ex delegatione mixtim,nū
quid potest exequi:Respō.sic vt j.de prębē c.nisi essēt.licet de iure
ciuili non valeret compromissum: vt ff. de arbi.l.si in seruum.§.si
11 quis iudex.¶ † Quæro quis exequatur sententiam arbitrorū.Re-
spon ordinarius:vt ff.de re iudi.l.à diuo pio.ij.respon.& quandoq;
ipsemet arbiter,si est ei commissum,vel in facto consistit:& q facit
cōtra executionem,facit contra sententiam vt hic probatur.ff.de
arb. l. inter castellianum. ¶ Argumen. tamen est quòd ordinarius
loci vbi factū est cōpromissum:qa arbiter ibi metit forū.ff. de ar.l.
si cū dies.§.si arbiter & iste est effectus loco arbitri:vt l.pe.ff.iudic.
12 sol.& facit.C.vbi & apud quos.l.ij.¶ † Quæro, pone ꝙ aliqs est ar-
biter & arbitrator sine pęna electus,iste trāsegit inter partes, tanq̄
arbitrator,vel cōcordabit partes,& pronūciat s̄m partiū ɔcordia
trāsigēdo inter eas:nunquid ista trāsactio hēt executionē paratā?
vr̄ ꝙ nō:qa nullo iure cauetur ꝙ ɔctus habeant executionē paratā,
cū ex eis non nascat actio in factum,neq; officium iudicis etiā si li
quidissimi sint. nā nec ipsæ probationes habēt executionē paratā
nisi sint ɔfessio vel iusiurādū.vt no.ff.de iureiu.l.sed & si possessori.
§.si cū de hæreditate in j.glo.& ff de mino.l.minor.xxv.ann.cui fi-
deicommissum.¶ Contrariū dico qa dicta trāsactio vr̄ facta coram
seipso iudice.i.arbitro vt C.de arbi.l.penul.§.fin.& sic executionē
meretur:vt ff.de pact.l.tale pactum §.q prouocauit.& no.hanc nouā
ronē.Sed communiter aduocati dicerēt ɔtrium iō dico de arbitro
sine pęna:qa secus si cū pęna. nā tūc ex eius sñia ñ orit actio: vt C.
de ar l.ij.licet gl.ɔtrarium sentiat.ff.de arb.l.si duo in glos.imo. Vel
dic qđ quātum ad executionē cōfessionis factę corā arbitrio,vel ɔ-
uētionis factę in iudicio arbitri,nō est drīa vtrū cum pęna necne &
sic potētior est confessio facta corā arbitro q̄ ei⁹ sñia:vt C. de arb.
13 l.pe §.fin. ¶ † Sed pone, sunt tres iudices delegati à papa simplici-
ter,& tulerūt sñiam concorditer: nunqd duo absente tertio pñt ɔ-
mittere vel facere executionē?& vr̄ qđ non:vt ff de arbi l.si in tres.
& l.sicuti. & ff. de re iudi. l. duo ex tribus.¶ In ɔriū vr̄ ꝙ ista com-
missio est q̄dā interlocutoria,nec ptinet ad iurisdictionē finiēdā.
sed effectui tradenda: vt no ff.de re iud,l. pomponius si vni.& hoc
etiā non citatio tertio p eandē glo.& p hoc facit qđ no. in l.non di
stinguemus.§.cum in plures.ff.de arb.in glo.& rursus. sed ibi com-
petebat ptās ex forma ɔpromissi,alias ex forma tradita à iure.dicit
Spec.ꝙ requireret citatio absentis.in Spe.de arbi §. sequit.versi.sed
14 nunquid.¶ † Mihi non vr̄ ꝙ ea que sunt commissa tribus simpli-
citer,possint per duos exequi vel committi: vt ff.de arbit.l.item si
vnus.§.si plures.& l.si in tres. in prima rōne literę quæ dicit,quia in
plures fuit compromissum.& l.pedius. §. in seruū.ibi qa non vt re-
cipit &c.& l.non distinguemus.§ cum in plures nam illę leges q̄ lo
quunt in arbitris,habēt etiā locū in delegatis,q tutorē iurisdictio-
nis metiunt ex tenore mādati.Nā à verbis rescripti non est recedē-
dum.vt l.pedius.in fin.ff.de arbit.& ibi not. Possunt tamen in istis
interlocutorijs vnus alteri committere animi sui motum, licet se-
cus in diffinitiua.Vnde si absens diceret: ego sum contētus de eo
qđ diffinient præsentes,non valeret diffinitiua.bñ aūt posset dele
gatus principis subdelegrae socio etiā solius diffinitiuę prolatio-
nē vt s̄.eo.sup quęstionū.¶ Sed nunqd vno ex illis mortuo expirat
mandatū? rñdeo in arbitris expiraret: sed in iudicibus secus esset:in
arbitris:qa esset compromissum totaliter finitū, vt not in d.l.itē si
vnus.§.item si plures.nisi esset dictū ꝙ vnus sine altero posset ferre
sen-

ADDITIO.

a ¶ Adde tamē ꝙ exceptio nullitatis impedit executionem sententie qñ offert
se incōtinenti ille ɔ quē est fiēda ꝓbaturū.ita tenet abb.ɔs.l v.ij.vo. ver.cō. l
uit ꝙ stāte statuto ꝙ q nō fuerit ꝓsecut⁹ appellationē. j. duos menses appio
habeatur ꝓ deserta nō posit dicere de nullitate sententię ꝙ hoc non obstan-
te si nullitas est patens vel offert se incontinenti probaturum quod poterit
prosequi appellationem quia aliter statutū tolleret defensionē qđ nō est dicē-
dū.& alle.Old.consi.xlv.qui dicit esse casum ī l.j. quando prouo. nō est nec.

sententiam: quia tunc morte vnius non solueretur compromissum. ¶ Alij dicunt contrarium mortuus sit specificatus in compromisso. Et eadem quæstio cadit si compromissum sit alternatiuum, & vnus sit mortuus vt d. l. item. §. sed si ita. ¶ Pone, statuto cauetur φ de qualibet sententia condemnatoria debeant solui sportulæ in communi intra mensem, alias non valeat: nunquid interim potest peti executio non solutis sportulis? & videtur φ sic: quia validitas huius sententiæ est in actu: inualiditas in potentia: ergo inspicitur actus. vt l. purè in prin. ff. de excep. doli. & ff. de rei ven. l. non ideo minus. ¶ Item heres qui non implet iudicium defuncti. ĵ. annum priuatur hereditate: tamē nemo dubitat quod interim potest actiones mouere. sed ista ratio non est bona: quia non priuatur ipso iure sed per sententiam. ¶ Item hic est dies & pena, & si nondum dies ergo nec pena: est enim pena priuatio iuris. Item presens status rei tendit ad agendum non ad excludendum: ergo agi potest. ¶ In contrarium videtur. nam ista sententia non plenè transiuerat in rē iudi. cū euētus sit incertus: vt ff. de condi. indeb. l. elegāter. §. si post. simile tangit Bar. in l. iul. de condi. inde. idē vbi dicit, φ si datū est arbitriū aliquibus sup reuidēdis represalijs, interim pōt fieri executio cū interim represaliæ sint validæ: & sic presens status sit fundatus. ¶ Sic igitur in proposito non ob. l. pecuniam. ff. si cer. pe. qa ibi loquit ĩ nominatiōe q̄ nō posset fieri si fieret exactio: sed hic bene possunt retractari executa. sed hoc mihi nō placet: qa dicti cōmissarij sunt arbitri iuris: & ex quo causa est eis commissa non pōt ad alium iudicē iri. vt l. j. in fi. C. de asser. tol. Itē hic est pēdentia litis ex quo cā cōmissa est: & l. penden. nihil debet innouari. itē nō licet arbitros ius spernere. & facit. c. q̄diu. de app ĩ cle. ¶ Et hęc est veritas in q̄ne Bar. sed in q̄ne mea vr̄ φ executio interim impediēda non sit. ff. de condi. fur. l. si seruus. in prin. sed in contrariū facit, qa huic s̄nīæ est implicitus status nullitatis: vt ff. si ex noxa. cā aga. l. pe. & fi. & licet sit a liqua, nō est ĩcommutabiliter aliqua, sicut nos dicimus preterito posthumo nam interim testamentum valet sed non agit ex eo: qa rumpi pōt sine facto hominis: vt no. ff. si pars hæredi. pe. l. antiqui. in glo. imo legatum etiam ante aditam hæredi-

15 tatem est aliqd, sed commutabiliter. † Et ideo legatario ante aditā hæreditatē non cōpetit vēdicatio: vt no. ff. de cōdi. insti. l. si qs ita hæreditatē. & ff. de leg. j. si tibi homo. §. cum seruus. ¶ Item præposterū est exequi qd retractari pōt de facili. arg. C. de execu. rei iud. l. j. ¶ Itē qd est incertū differtur donec erit certū. vt ff. de arb. l. litigatores. §. idem dicit. & ff. de excu tut. l. diximus. Et hoc est verum nisi præstetur satisdatio. vt C. de preci. impe. offe. l. vniuersa. vel dent pignora ĩ cōmuni. ar. d. l. litigatores. §. qd ergo. & qd no. ff. de ferijs.

16 l. more romano. ¶ † Sed nunqd s̄nīa que non est liquida, debet executioni mādari? & s non. t̄n est no. φ si statuto cauet qd s̄nīa liquida executioni mādetur qd sufficit si est liquida ex coniunctione actorum & sententiæ. itaq; licet acta non contineantur appellatione sententiæ: t̄n faciunt sētētiam exequibilem si producantur vnà cum sententia. vt not. ff. de arb. l. quid tamen. §. pomponius. nam qd facit aliquid tale, vel qd fit per aliquod tale, ipsum quoq; vr̄. ar. ff. de flumi. l. quominus. & sicut ex coniunctione testiū & instrumētorū fit aliquid liquidum, ita ex coniunctione duorum instrumentorū

17 vel pluriū scripturarum: vt ff. de hæredi. instit. l. asse toto. ¶ † Quæro si s̄nīa est lata contra filiū familias, quomodo fiet executio? r̄n. si quidē habeat bona propria, fiet executio in ipsis. vt C. qui bo. ced. poss. l. pe. facit qd not. in l. tutelas. §. fi. ff. de cap. di. & ibi glos. tangit quomodo contra nudum & non habentē consistat iudiciū. & ĵ. de priui. c. cū olim. p Inno. ¶ Itē si hēt peculiū profectitium fiat executio in peculio etiam si sit condēnatus ciuiliter ex maleficio: qa pr̄ per s̄nīam tenetur de peculio: licet nō teneret ex pristina cā. vt no. ff. de noxa. l. & si condēnatus. ¶ Si aūt filius nihil hēt, supersedēdū est executioni qa non pōt dici contumax ille qui nō hēt vn̄ soluat. vt no. ff. de mino. l. deniq; §. sed vtrū. & eo. ti. l. φ minor. §. si seruus. qd verum est nisi ex antecedēti cā esset in culpa: qd tūc pōt poni in carcere etiam si sit minor. xxv. an nisi ipse minor peteret restitutionem in integrū quam pōt impetrare in ipsa executione. vt d. §. sed

18 vtrū. ver. & si quidem. & d. l. pe. C. qui bo. ce. poss. ¶ † Et not. qd in ista executione nō est necessarius patris consensus vel authoritas. vt not. in d. §. sed vtrum. ¶ Sed quid econtra: pone qd pr̄ est condēnatus de peculio: nūquid inuito filio poterit fieri executio in peculio? & vr̄ qd non: qa interest filij habere peculiū: ergo pro suo interesse poterit se opponere. ¶ Sed dic contrà, qd istud interesse est qualequale. & fundat in iure rei condēnati: & iō nō impedit executionem, hoc est qd dicit text. in ver. commoueri dum dicit nā magis patris q̄ filij interest: secus autem si pater non esset condēnatus de peculio: sed esset data tenuta generalis in omnibus bonis pr̄is, vel esset gn̄aliter præscriptus nam tūc peculiū nō includitur, sed ex cōstitutiōe diui Claudij separat & relinquit filio. eo. §. ver. licet. qd

19 non reperit alibi. ¶ † Sed quid econtra, pone qd filius est deportatus vel relegatus, & confiscatus de omnibus bonis: nunquid proprietas filij venit in cōfiscatione? & dic quòd nō: imo de priuilegio speciali reseruatur patri etiam si castrense sit peculium: intelligo φ pater præfertur fisco. ¶ Sed si dānatus haberet liberos, prima causa esset liberorū. vt in auth. bona damnatorum. eo. tit. ¶ Et not. qd huiusmodi executiones possunt demandari per iudicem etiam in camera, & ad cubiculum: q a iā non est cognoscere sed cognitū eē. ergo & c. vt not. ff. de interro. actio. l. vo uit. §. j. ¶ Sed si iudex inordinatè procederet non valeret vt C. vnde vi. l. meminerint. nā maior est defectus quando aliquid non fit rite, q̄ quando fit iniustè. vt

20 not. ff. de acqui. poss. l. iustè. ¶ † Quæro. nunquid s̄nīa absolutoria requirat iudicis executionem? distingue aut actor venit cōtra sententiam, & nō requirit executionē qa reus intus habet qd querit. & ideo ex s̄nīa absolutoria tunc non nascit actio in factum: vt ff. de cōdi. inde. l. iul. in glo. no. t̄n̄am. & insti. de excep. §. itē si iudici. Sed si actor conueniat, necessarius est executor qui eū cōpescat. ar. ff. de iureiur. l. iiii. §. proderit. & d. l. inter castellianum. & hæc vera, sunt siue s̄nīa feratur, qa nō debitū, siue qa non probatū. nam vtraq; s̄nīa cū sit diffinit ua, est perpetua: & nihil est querēdum quātū ad executionē nisi an sentētiarum sit qa ex abnegatiua sententia oritur veritas præsumptiōe iuris & de iure. vt not. ff. de arbit. l. diem. §. si plures. & ff. de re iudi. l. res iudicata nō ob. q'o j. in d. l. Iulianus. qa ibi loquit q̄n orta est noua controuersia ꝑpter solutionē debiti. nā ipse soluēs parat litē sibi ipsi ¶ Et not qd talis absolutoria qa nō probatū, non dicitur fundari super liquido scientiæ dispositionis legalis: qa liquet iudici φ debeat pronunciare. vt eleganter not. ff. de arbit. l. si

21 de meis. §. fi. in gloss. sed nonne. ¶ † Sed incidit vnum dubiū, nunquid iudex possit condemnare actorem ad absoluendum reum? & glo. ff. de arb. l. labeo. in ij gloss. in fi. videtur sentire qd sic est vtilis gloss. pro tutoribus qui petunt absolutionem administrationis, ne sint in perpetua vexatione qd est verum, & intelligitur verbū absoluat i caueat de non petendo. Item debet intelligi gloss. q̄n liquet iudici ita debere fieri. alioquin non tenetur actor facere refutationē generalē de non prosecutis nisi iudicium sit generale & prosecutū vel dolo actoris non prosecutum text. est sing. ff. de arbi. l. de rebus. in fin. ¶ Et vnum scias quod reus non cogitur nominare actori testes licet ꝑ hoc arbiter impediatur pronunciare, cū sibi nō liqueat qa reus no tenet operā dare suæ codēnatiōi: cū reorū sit fugere. ut eleganter legitur & not. ff. de arb. l. nō ex omnibus Et hæc scripsi ꝑ exoneratione canonistarū: & ut auferam eis laborē perquirendi leges predictas que paucis etiam legistis sunt realiter notæ.

1 *Propter absentiam iudicis non circunducitur edictum.*
2 *Subdelegare non potest arbiter.*
3 *Obediendum magis est mandato Papæ quam regi.*
4 *Subdelegare non tenetur delegatus: quia subdelegare est voluntariæ iurisdictionis & potestatis non necessitatis.*
5 *Iudex datus cum clausula, appellatione remota, si assignat terminum nimis breuem ad soluendum, an possit appellari.*

§. Cum autem.

Delegatus papæ qui impeditur die statuta, partē hoc ꝑcurantē puniet: & q̄tum ad diem illum causam committit etiam appellatione remota. & iste casus nō reperit alibi. ¶ Casus in terminis. Pone Papa commisit causam appellatiōe remota assignata itaq; die ad sentētiā ꝑferendā pars ꝑcurauit ipsum delegatū trahi ad curiā regis uel superioris ut negociū ꝑtelet ur: quęrit qd iuris r̄n. φ iste ꝑcurans iudicis impedimentū dēt puniri. Itē delegatus quātū ad diē illā pōt subdelegare appellatiōe remota nisi partes cōsenserint terminū prorogare. ¶ No. ꝯ ꝑcuratores iudicis impedimentū. facit. ff. de uerbo.

1 obli. si qs arbitratu. & ff. de ar. l. diē ꝑferre. §. si ¶ † No. φ ꝑpter absentiam iudicis nō circunducitur edictū, cū iudex possit subdele-

2 gare † secus in arbitro q subdelegare nō pōt: ut ff. de ar. l. arbiter calendis. si tamē iudex non subdelegaret bn̄ circunduceretur citatio:

3 ut C. q̄n ꝑuo. nō est necē. l. cū nō eo die. Dicit Ber. φ poti' est † obediēdum mādato Papę quā regi. sed si utriq; pōt, obediatur utrique.

4 ¶ † Sed an tenet delegatu esub delegare? dico φ nō qa subdelegare est iurisdictionis uoluntariæ & potestatis nō, necessitatis: ut l. j. C. quō & q̄n iudex. ¶ No. istū §. cōtra illos qui procurant lites differre. consonat. ff. de mino. l. intra utile. ff. de excu. tut. l. si cū ipse. & C. de tēpo. in inte. resti. l. petedæ Dicit hic Ber. φ clausula, appellatione remota, remouet appellationes informes & ineptas ut si exprimitur cā in appellatione q̄n dēt exprimi. Si aūt appellatio habet figurā esse, qa est rite interposita, talis appellatio nō intelligit remota. Ber. & est ratio, qa nō tenet rescriptū, qd uires principalis negocij exhauriat: ut C. de pci. impe. offe. l. quoties. & no. hāc meā rationem. & est alia ratio potissima qa cū sint literæ de iustitia, clausula posita ad executionē literarū iustitię nō dēt ꝯriū operari pp ipsarū literarū materiā: ut C. unde ui. l. meminerint. ¶ Itē ne inde iniuriarū nascat occasio un iura nascunt. & intelligo p̄dicta etiā si de ptiū uolūtate sit apposita clausula nō ob. C. de tēp. ap. l. fi. in fi. qa aliud est renūciare ut ibi, aliud impetrare ut hic. ¶ Hæc igitur uerba q̄ de stylo curię apponunt sano intellectu intelligenda sunt. ¶ Quæro qd si per statutū apponat hęc clausula, nō reuocādo in dubiū de iuribus

ribus statuti.r͂n.nõ põt appellari nisi ꝓpter dolũ iudicis vel aduersarii.& p̃sumit in iud: ce dolus si erat capitalis inimic⁹ ei⁹ ꝫ quẽ ꝓnũciat.vt ff.de ar l.nõ distinguem⁹.§. cũ qdã. de dolo aduersarij ꝓbat ff.de ar.l.ita demũ.ꝯiuncta.l.diẽ ꝓferre.§.stari.Quinimmo & si n̄ appellaret pars rei esset tuta per doli excep.& pars actoris per doli replicationẽ:vt ff.de dolo l.cũ a te.& hoc quãdo ꝯstat de vero dolo q̃ est apparens & existẽs sed ꝑ dolũ p̃sumptũ datur in integr. resti.vt no.ff.ad Tre.l.seruo inuito.§.cũ prętor.quę si etiã apposita sit potest appellatio suspẽdi & in integ.resti peti.quia cũ duo veniunt ad infringendũ vnũ nõ tollit per aliud.vt no.in l.fi.C.si aduer.rem iudi.in vltima glo.ibi vnde etiã si appellauit curator &c. quæ glos. est vnica in iure. Ex p̃dictis liquet tacitã cõditionẽ inesse non solũ cõtractibus sed legibus,ne qs doli sui p̃miũ ferat:vt l.j.ff. de excep. do.Sed quomodo est tacita ꝯditio cũ nõ suspẽdit:vt no.ff. de pac. l.itẽ q̃a.r͂n.q̃a nõ apponitur actioni, sed exceptioni. tu victus exceptio nem habes sub ista cõditione,si aduersarius fuerit in dolo. vnde cõditio que inest exceptioni non impedit actionem habentem causam vetustiorem & puram : quod est subtile ad intelligendum.

5 ¶† Quæro si iudex iste datus appellatione remota assignat nimis breuem terminũ ad soluendum,vtrũ possit appellari. R͂n.nõ,si sine causæ cognitione,q̃a lex supplet:vt ff. de re iudi. l iiij. §.si quis condemnatus Nam dicta sententia duo pręcepta continet. vnũ quod refertur.ad obligationem & condẽnationẽ sortis,& illi pręcepto inest tempus legale. Aliud miserationis causa:vt ff. de cõpen.l.si cum militi.& in isto iudex errauit & habetur pro non apposito.iõ ergo sunt duo pręcepta q̃a veniunt ex diuerso fonte.vnũ ex fonte veteris obligationis,aliud ex fonte miserationis officio iudicis.Sed qñ ex eodẽ in fonte veniunt obligatio & dies puta ex fonte vnius ꝯtractus:ib: non sunt duo pręcepta:aliàs sequeretur quòd nascerentur duæ obligationes:vna pura alia in diẽ:quod est falsum.& not. bene tu legista.

CAP. XXIX.

EX literis. Subdelegatus à delegato papæ iurisdictionem habente habet coercitionem in impedientes suã iurisdictionẽ,& eius literas legi in publico.¶ Itẽ mandatum non p̃sumitur reuocatũ, nisi appareat de reuocatione expressa. h.d.gloss.ponit casum in terminis

1 ¶ Venio ad notabilia, & no.literas primò impetratas eẽ potiores literis sc̃dò impetratis ab aduersa parte.dicit Host.ꝙ rõ est,quia in reuocatiõe literarũ est qdã ꝯtumelia priorũ iudicũ,& nõ p̃sumit ꝙ Papa hãc cõtumeliã velit inferre.& ꝙ quædã cõtumelia ẽt fit in reuocatiõe mãdati ꝓbatur.ff.de ꝓcur.l.q̃ oĩa.& ff.de ar.l.si qs rem. & l.itẽ si vnus.§ j.& l.litigatores. in prin.& ar.ff.de manu.test.l.testamẽto.& hoc probat ꝑ arg.à cõtrarijs.nã honor est habere officiũ à Papa:ergo p cõtrariũ dedecus est à tali officio remoueri.ff de solu.l.qđ si forte.§.sunt quędã.dicit Inn.qđ hoc casu qñ agitur de reuocatione iudicũ expressissima mentio dẽt fieri de primis lr̃is. idẽ Io.an. dicit Inno. ꝙ in literis superappellatiõe impetratis non requirit tanta expressio q̃a nõ sunt literę ad impugnãdum sed protegẽdũ Inno.dicit Host. ꝙ semel verũ semꝑ est verũ : vt C.de ꝓba. l.siue possidetis.Host.nimis largè loquit:q̃a obligatio olim vel hodie põt esse falsa sed cõtractus olim verus,hodie nõ potest esse falsus.vt no ff.de eden.in prin.in magna glo.vel dic ꝙ Host. dicit verũ in actu se tenenti:vt l.in bello.§.factæ.ff. de cap.& postli re.& ff.

2 de iure codici.l.plotiana & ff.de fur.l.qui ea mente.¶† Not.ꝙ vbi nõ est vera iurisdictio ibi cessat coercitio:ẽt si de iurisdictiõe dubitetur.nã patefacto de iurisdictiõe totũ irritat. iste est casus singularis huius. c. Innoc.aũt videtur sentire ꝙ hoc est verum quo ad coercitionẽ extraneorũ; sed quo ad ipsos litigantes bene est iurisdictio ratiõe dubij : vt ff.de iudi. l. si qs ex aliena.Tu dic qđ ibi loquitur in ordinario:secus in subdelegato. casus est notabilis illius cap.

3 ¶† Tractat hic Berñ.vtrũ merus executor habeat coercitionẽ. & dicit ꝙ sic qđ intellige si ex cõmissione sortit iurisdictionẽ:alias secus nõ p̃: forbannire seu relegare q̃a hoc est meri imperij :vt C de sen.& inter.om.iudi.l.nulli.nec iubere in carcerẽ ire.vt ff.de iurisdi.omnium iudicũ.l.magistratibus,q̃a hoc nõ cõceditur nisi maioribus iudicibus cum carcer sit qdam spẽs seruitutis: vt l.ij.§.j.ff.de ori.iur.& no.in l.imperiũ ff.de iuris.om. iu.ꝑ Gul. & alios.

4 ¶† Dicit Ber.qđ executori nõ dẽt pareri nisi ostẽdat literas: vt C. de iure fisc. l.ꝓhibitũ.li.x.dicit Ber.qđ arbiter hẽt coercitionẽ.qđ intellige sc̃dm naturã actionis nõ ex cõceptu solius arbitrij:vt ff.de ar.l.nõ ex omnibus.

5 ¶† Dicit Ber.ꝙ iudex delegatus potest mittere in poss.causa simplicis custodię nõ in cã q̃ ius tribuit.sed nonne acquirit ius pignoris.R͂n.nõ q̃do actor mittitur:q̃a reus nõ venit:sed si q̃a nõ soluit tunc cõstituitur pignus ꝓtoriũ,qđ placet q̃a primo casu recedere dẽt creditor attento etiã si nõ soluitur sc̃do casu non: vt ff.vt in poss.leg.l si pecunia.§. j.dicit Ber qđ executor qui putat sn̄iam aliquam q̃ est nulla,nõ tenetur actione iniuriarũ:q̃a ignoranter fecit. quãuis f̃m quosdam teneatur ex quasi maleficio.dicit Innoc. hoc nõ fateor intellige.s quod teneatur ex quasi maleficio qđ fouet iustam causam ignorãtiæ.vt no.institu.de obli.ex quasi maleficio.in princi.& per hoc determinatur quæstio de iudice q̃ iudicauit secũdum statutũ qđ erat correctum propter reformationem ꝙ iudex excusatur:qđ tene menti.dicit Ber.qđ patriarcha qui nõ procedit vt patriarcha sed tanq̃ delegatus non habet ordinariã iurisdictionẽ.ff.de offi.eius cui man.est iurisd. & si prætor.

6 ¶† Dicit Host. qđ ille qui facit verberare nuncium iudicis, ipsi iudici facit iniuriam. Idem si faciat iniuriam literis iudicis,quia lacerat eas,vel non permittit eas præsentari vel legi. text.est hic not.nec mireris quod dico literis iniuriam fieri quia non loquor de corpore literarum,sed spiritu literarũ qui clausus iacet in litera.i.de ipso qui literas mittit. arg.ff.de reli.l.ossa.§.fina.& l.si quis id quod.& l.si familia.de iurisd. omnium iudi.

CAP. XXX.

LIcet vndiq;. ¶ Iurisdictio delegati re integra morte delegantis expirat.hoc dicit. ¶Casus. causa fuit delegata tribus cum clausula quòd si non omnes, puta.a.b.c.a. subdelegauit.b.decessit.c.vero est recusatus suspectus. Modo quæritur vtrum b.possit in negocio ꝓcedere noĩe suo & noĩe.a. olim collegę sui. r͂n.ꝙ non nisi añ mortẽ cęperit vti illius iurisdictiõe virtute subdelegationis.

1 ¶†Sed qñõ põt quis exercere iurisdictionẽ nomine mortui. vt ff. de iudi.l.de qua re.§. j. r͂n. nõ noĩe p̃sonæ sed noĩe memorię sic.& ꝓcurator exercet mãdatũ mortuo mãdãte re nõ integra:vt ff.de ꝓcu.l.si defunctus.Vel dic quod nõ exercet nomine mortui.nec eñi dicet,nos noĩe nostro & noĩe talis mortui &c.ff.si cer.pe.l.ei⁹ §.qđ si stipulatus sed exercet noĩe iurisdictiõis q̃ est in rerũ natura.puto tñ ꝙ etiã si diceret noĩe suo & mortui,qđ valeret:q̃a verba dẽnt interpretari in bono sensu.ar.l l.iij.ff.de test.mi.& ff.de insti.l. lucius.

2 ¶† No.ꝙ quis p̃t fungi vice duorũ ª nõ ex sua p̃sona tñ,sed ex adiuncta persona alterius.vt ff.de auto. tuto.l.accipientis. & l. tutorẽ. de his quibus vt indi.& s̃.de electio.capitulo cũ inter vniuersas.&

3 ideo tot voces quis habet quot personas gerit.¶† Not. qđ morte subdelegantis re integra expirat subdelegatio.& pondera hoc verbum,re integra.dicitur autem res integra ante citationem:quia res integra & non integra dr̃ respectu partiũ.& oĩa iudicia à citatione sumunt exordiũ.& nõ prius.vt insti.de pęna teme. liti.§.fi.Sed Ho. dicit hęc mirabilia pennata ꝙ si delegatus vel subdelegatus facit corã se legi lr̃as:& deinde rogat notariũ, ꝙ res nõ dr̃ integra q̃a iã cępit vti iurisdictione.sed malè dicit:quia non est verum quod cęperit vti:sed bene est verum quod preparauit se ad vtendum: vt ff. de inofficio.testamen.l.quemadmodũ.Nam & procurator recipiẽdo literas mãdati & derogãdo tabellionẽ ꝙ ille acceptat, & qđ ille intẽdit vti mandato nõ tamen perpetuaret mãdatum q̃a totũ hoc fit extra iudicium vñ acceptare mãdatũ vel iurisdictionẽ nõ est incipere à mãdato vel iurisdictiõe,sed est quoddã antecedẽs & p̃ambulum separatũ à quolibet intrinseco ipsius iudicij. Istud ar. procedit optime per tex.ff.de iu.om.iud.l.& q̃a.in verbo, sicut in reliquis causis

ADDITIO.

a ¶ Vide aliqua pulchra aggregata per Iasonem may.in l.singularia iij.col.circa fi.cum se. ff. si cer.pet.& ibi poteris apostillare etiam ista verba Bald.hic quia ipse non refert.

4 causis.& illū tex Host.nō ponderauit.¶† Sed nunquid p cōmissio
nē citationis perpetuať iurisdictio?dicunt quidā ꝙ sic.de quo.ĵ.tit.
ꝑxi.c fi.& in c quamuis & c.cum plures.& c.si a subdelegato.li.vj.
quod verū est à citatione secuta quę quantū ad iurisdictionē fingit
retro.Sed si est statū in finibus nudæ cōmissionis,tunc secus vř. nā
licet inceperit velle vti,non tamē sic quod res desierit esse integra.
¶Oportet ergo ad perpetuādū iurisdictionē vti iurisdictione. sed
ita & taliter quod res desinat esse integra:alioquin frustra fieret hic
mentio de re integra.pondera qd est dictum res.rñ.i factū qđ com
missum est:vt ff.de condic.ob cām.l.si pecuniā.vel dic ꝙ res.i.actus
qui fit,vt ita dicā,iure magistratus. Aduerte dictū Host.pōt funda-
ri,quia electio notarij & similiter assessoris nō potest fieri citra ius
& nomē iudicis:& iō videtur se immiscere iurisdictioni.ar. ff.de ac
qui. her.l. pro hęrede.§.papinianus.,sed istud ego fateor.tamen per
hoc desinit esse res integra:sicut qui congregat calcem nondum dř
ædificare.simile habemus ꝙ aliud est petere,aliud petere velle.vt l.
ampliꝰ.rē ra.ha.& aliud est eligere aliud velle eligere ut no.ff.de le j.
l.serui electione qđ item p commissionē citationis non interrum-
pitur pscriptio nec perpetuatur actio.facit.l.j.C.qñ libel.princi. da-
tus.vel de rigore iuris ciuilis nō est facta perpetuatio mādati: secus
de ęquitate canonica.& rō est ne sit necesse iterū īpetrari,& vt par
tes releuent sumptibꝰ & expēsis.qđ satis placet.¶Ex his apparet ꝙ
frustra q̄riť vtrū p citationē ipso iure nullam perpetueť iurisdictio.
nā si per solam electionē nūcij est perpetuata,frustra amplius quę-
riť: sed de iure ciuili nūq̄ actus. irritus perpetuationē facit:vt C.ne
de stat.defun.l.si př.& C.de lit.ↄtest.auth.offerať.in fi.¶In isto cap.
alia emergit dubitatio: qa verū est ꝙ morte mādātis re nō integra
nō expirat mādatū. sed morte mandatarij expirat in iudicijs. cum
ergo delegatus sit hic mortuus:ergo expirat mandatum eius, quo
expirato necesse est qđ subdelegatio expiret:qa nō stat p se.arg.ff.
de pig.l lex vectigali. & ff.loc.l. si qs domū.§. huic.sed rñ.qa qđ fit
à subdelegato,fingiť factū à subdelegante. & sic neutra iurisdictio
5 expirat.ar.ff.si cer.pe.l.ꝓinde. Dicit Ber.† ꝙ mādatū necessariū nō
finitur morte:qa ipsa necessitas facit mādatū durare.vt ff.de acqr.
poss. l.fundi.§.itē si amicus.& iō mandatū ad soluēdū creditoribus
nō expirat morte mādantis.qđ est ŝ.l.eius q in ꝓuinciā.§.quas ve-
ro.ff.si cer.pe.¶Adde nā si hoc est verū, qđ iudiciū reddatur in In-
uitū,non expirat mandatū re integra qđ falsum est:vt d.l.si defun-
ctus.¶Quæro,si qs est delegatus ad vniuersitatē causarum alicuius
castri.vtrū si delegatus incidit cognoscere de vna cā sit perpetuata
iurisdictio vniuersalř quo ad oēs dic vt no.p Cy.C.man. l.manda-
tū.vbi dicit ꝙ sic.qa vnica est cōmissio & quicqd cōtinet corpora-
lia & incorporalia est vniuersitas sicut est vna hęreditas,licet multa
iura cōtineat. secus si delegatio esset gñalis, puta in causis oīm pu-
pillorū vel cōtineret in se plura capitula diuersa. nam perpetuatio
in vno nihil operaretur in alio. ar.ff. de ar.l.quia tñ.in fi.princi.ff.de
ver.obl l.scire debemus.ff.de accep.l.pluribus.vbi est vera cōnexio
capitulorum,perpetuatio in vno inducit perpetuationē in altero.
ar.ff.de mi.l.etiam.§.ex cā.& dicit.C. de trāsac.l.si de certa.& ff.de
verb.obl.l. doli clausula.& l. in stipulationes commodissimum est
ita cōponere : vt ff.de leg.ij.l.sed ex duobus. & C.de iure deli.l.qdā
6 eulogio.& ff.de admi. tu.l. cū q̄riť. ¶† Mirabile est ꝙ citatio indis-
creta perpetuat iurisdictionē quo ad oīa capitula q̄ verborum ꝓla-
torū natura cōcipere pot.C.de anna.exc.l.fi.ſm Ber. & Inn.illa lex
fi.loquitur in ordinario de cuius iurisdictione cōstat.vñ nō citatus
7 teneť cōparere sup qbuscūq; causis sibi mouēdis. ¶† Dicit Inno.
ꝙ citatus nō teneť rñdere nisi sup eo sup quo est citatus determina
to mō,& sup certo:alias dēt venire paratus rñdere de quolibet da-
tis sibi deliberatorijs inducijs vt d.l.fi.de ann.exce. ¶Dicit Inno.&
oēs ꝙ qñ papa cōfert ordinariā iurisdictionē, nō est necessaria per
petuatio:ergo si papa mittit legatum vel pręsidē ad prouinciam,&
prius Papa moriť q̄ ille prouinciam sit ingressus,nō expirat cōmis
sio.¶ Antiqua qō fuit de qua p Odof.in d l.& qa. quę est hodie ex-
pedita in c.ii.eo.tit.li.vj.& ibi determinať qđ durat cōmissio:qa ibi
ordinaria iurisdictio stat p se nec alteriꝰ iurisdictiōis adminiculo iñ
8 indiget nec alio fomēto qa statim est radicata. ¶† Dicit Ber.qđ si
delegatus est depositus expirat delegatio sicut per mortē naturalē.
& verū dicit.ar.ff.de arb.l.itē si vnus j.rñ & ff.de ꝓcu.l. vel exilio &
qđ no.eo.ti.post litē.vbi gloss.dicit ꝙ ipso iure finitur mandatum.
¶Quæro utrum ep̄s teneatur obedire literis potestatis scribentis ei
habēti tpalem iurisdictionē ex autoritate.l.cū vnus.§. is qui.de bo.
auto.iu.poss.& de iurisdictione om.iu.l. cū quædā puella.rñ.sic gl.
est no ff.de post.l.ex ea.quā tene mēti.licet enī punire nō possit, vt
ff.de arb.l.nam magistratus. sed puniet eum archiep̄s. ¶Quærunt
Ber.& Inno,quid si delegans est excōicatus post delegationē ? & si
quidē res nō est integra, vř posse ꝓcedi:sed si res est integra vř su-
persedendum interim donec durat excommunicatio. quia quod
excōicatus nō pōt per se,nō dēt posse per aliū:ff.de auth.tu.l. pupil
lus.§.sed si per iterpositā.obtuso enī vel fonte gelato multoq; ma
gis exsiccato mellifluere non pñt,ŝ.de ser.vrb.pdi.& attilicinus. &
l.tria.pdia.¶ Quid si delegatus nō est depositus,sed suspēsus ab of-
ficio?rñ.idē qđ in excōicato.si uero eēt perpetuò remotus ab of-
ficio,idē qđ ī mortuo.& vide hic qđ no.ff.de auth.tu.& si pluribꝰ.
& ff.de arbit.l.pedius.in ij.gl.& qđ no.insti.de capi.di.post prin.vbi
9 est gl.sing.de excōicato.¶† Quid si ep̄s est excōicatus,nūquid vica
rius eius poterit ꝓcedere in causis? dic ꝙ non qa excōicatio inficit
auditoriū ep̄i:& unū & idem est auditorium ſm Inn.& alios & no.
ꝙ si sunt plures delegati, uno eorū mortuo debet alius substitui:ut
not.ff.de arb.l.item si unus.§.si plures.¶Sed quęro nūquid nomine
illius substituti subdelegatus ab illo mortuo poterit ꝓcedere sine
noua subdelegatione.Innoc.uidetur sentire qđ sic,licet subdelega-
tus nondum cepisset uti iurisdictione noua.quod est uerum.arg.ff.
de le.ij.l si augustę.Nam ꝙ annihilatum est, resuscitari non potest
10 nisi denuo fiat : ut ff. de ar. l.sed si in seruum.j.rñ.¶† Mirabile est,
delegatus qui subdelegauit in totum non potest amodo iudicium
soluere nec uetare.quia.l.iudicium soluitur.loquitur in ordinario
secundum Innocen.quomodo ergo tacita reuocatio per mortem
facit subdelegationem expirare contra id quod no. ff.de procu.an
te lit.conte.¶Sol.hoc non ꝓcedit ex ui reuocationis : sed ex qua-
dam impossibilitate iuris : qa persona non est in rerum natura: ut
ff.de iure codi.l.quidam referunt.& ff.de hęre.insti.l.quo loco.§.si
iam mortuo.

CAP. XXXI.

1 *Delegatus non creditur quis nisi probet delegationem.*
2 *Procurator pręsumitur quis esse si aduersarius pręsens cum eo litem contestatus est.*
3 *Pręsumi an debeat interrogatio actoris,si probetur responsio rei: & an pręsumatur testem solenniter iurasse si dicat : iuratus &c.*
4 *Confiteri debitum an presumatur qui in actis exceptionem solutionis opposuit.*
5 *Pręsumi an debeant attestationes publicatę si sententia sit lata:non tamen inuenitur publicatio testium.*
6 *Pręsumi an debeat sententiam esse latam ante appellationem. & an pręsumatur appellatum intra decem dies & ꝙ non pręsumitur appellatio deserta si tempora pati possunt.*
7 *Exceptio nullitas an impediat executionem sententię.*
8 *Exequi sententiam à qua est appellatum an teneatur subditus ad iussum superioris.*
9 *Pręsumi an debeat sententia lata præsentibus partibus si instrumentum sententię dicit sententiam latam inter aliquos:nec dicit eos pręsentes vel absentes.*
10 *Lex optimam.C.de contra.& commit.stip.an habeat locum in iudicijs si fiat mentio de procuratione.*
11 *Scripturę extra iudicium factę, ad iudicium autem redactę & in iudicio productę an sint de actis.*
12 *Scripturę an credatur si tabellio vnà cum iudice dicant;viso libello, litis contestatione iuramento calumnię attestationibus instrumento & ceteris videndis omnibusq; diligenter examinatis.*
13 *Instrumentum tabellionis an probet omnia in eo asserta.*
14 *Falsitas in vno an reddat totum falsum.*
15 *Pręsumi an debeat ꝙ quicquid scribitur in instrumento scriptum sit de voluntane partium.*
16 *Protocollo notarij continetur,anno domini millesimo die.x.mensis Augusti indictione &c. utrum sub isto &c. intelligatur indictio currens specificata.*
17 *Dictio &c. (si in ꝓtocollo notarij mortui reperiantur hęc verba & renunciauerunt dictę artes &c.)an possit mandato iudicis extendi vel declarari.*
18 *Notarius an pręsumatur rogatus. & ibi multa de his quę pręsumi possunt.*

1 CVm in iure. † Non creditur quis delegatus nisi
delegationem probet ¶Casus.qui
dam tanquam delegatus processit in causa inter. a. & b.
& quia forte.a.nolebat ei obedire, excommunicauit eū
mandans ep̄o barocen̄.ꝙ denūciaret eum excōmunicatū:quæritur
vtrū ep̄s non viso rescripto Papę teneať obedire huic mādato?rñ.
ꝙ nō tenetur obedire anteq̄ sit certus de mādato sedis apostolicæ.
h.d. & pondera istud verbū, certus:quia pluribus modis pōt quis
certificari.tamē illa est plenior & sanior certificatio quæ fit p ostē-
sionē:vt ff.depo.l.si quis inficiatus. ¶ Dicit Ber. ꝙ etiā si lata esset
diffinitiua,nō crederetur iudici delegato super mandato.& iō bul
la mandati est diligenter custodienda, uel saltē solenniter in actis
redigenda & registranda de uerbo ad uerbum.ar.C.de re iudi.l.ge-
sta.& l.j.C.de man.prin.& l.prohibitū.de iure fisc. quod enim regi-
stratum est facit fidem quo ad partes:ergo & quo ad alios qui sunt
tanq̄ appendices partium sicut sunt testes & executores. & ista gl.
Ber.est ualde nota.¶Porro sunt quidā supremę dignitatis, & au-
toritatis vt cardinales,quibus creditur super iurisdictione simplici
corū verbo.xcvij.di.nobilissimus.& verum est in omnibus quę Pa-

pa cōmittit cardinalibus oraculo viuę vocis. ¶Sed si cōmitteret
aliqđ extraordinarium extra curiam. & sic p bullas dēt cōstare. vt
C.de diuer.offi.l.ꝓbatorias lib. xij. & facit.C.de testam.l oīum.iō
enim fiunt bullę vt per eas ꝓbetur cōmissio:vt ff.de pigno. l. ꝯhi-
tur.si autem in ꝓcessu cardinalis insereretur forma mādati,standū
esset sine dubio vt hic per Ber.& at.in l.j.ff.de offic.pręfe. pręto.nā
singulus cardinalis ꝓpter excellentiam dignitatis est quodāmodo
viua vox ecclesię.arg.ff de iusti. & iu.l. nā & ipsum.¶Dubitat vtrū
pro his quę fiunt ī iudicio pręsumat?& dicēdū est ꝙ aut loquimur
in his quę sunt fundamēti,& tūc aut in iurisdictione delegata & nō
creditur, aut in ordinaria,& creditur ſm Ber.Pone in ciuitate Pe-
rusij sunt quidā iudices ordinariā iurisdictionem habentes.qui vo-
cantur iudices super tutelis & curis &c.nunquid isti habent facere
fidem de eorum electione?& videt ꝙ sic,vt hic.in cōtrariū vr: qa
sunt ordinarij.Solu.si in publicis instrumentis intitulantur tanquā
iudices,nō est alia ꝓbatio facienda aliàs sic. Illi etiā qui publicè se-
dent pro tribunali populo patiente: quia sunt in possessione non
indigent alia ꝓbatione.vel tamen ꝙ si postea appareat de nō iusta,
nec possibili electiōe,ꝙ omnia cassent.vt no.C de nume & actua-
riis. l. actuarios. lib. xij. dic ꝙ in his quæ fiunt per modum iurisdi-
ctionis necessarię gesta valēt: sed priuilegia eorum & alienationes
immobiliū.xij.q ij.alienationes.nō valent.C.de sacrosan eccle.l.de
2 cernimus.vel dic.vt s.de elec.nihil.post Inno.¶† De fundamentis
iudicij est ꝓcurare.quærit ergo vtrū pręsumat ꝓcurator?rn̄.sic, si
aduersarius p̄sens litem cum eo cōtestatus est nisi probet errorē ꝓ
bādo rē aliter se habere.C.de ꝓcu.l.licet.& not.in c j.de elec.lib.vj.
nā qui nō contradicit,cōfiteri videt:vt l.vlt ff.qn̄ ap.sit,& ff.de fide
ius.tu.l.cum ostendimus.§.fi.& l.quo enim.§.j.ff.rem ra.ha.& ff.ad
mace.l.si filius.& ar.ff.de iudi.l.sed & si susceperit.& qui cū alio con
trahit,vel quasi ꝯhit p̄sumit ei⁹ qualitatē habere notā:vt ff.de reg.
iu.l.qui cum alio.¶Sed si aduersa pars non cōparuit in iudicio,cū.
mādatū sit de fundamentis,nō præsumit nisi probet. vt hic p Inn.
& j.de eo qui fur.or.susce.per Inn.¶Porro nō tenebat absens cō-
parere nisi offeratur sibi mādatum,vel aduersarium paratū docere
de mādato,vel esset mandatū productū iudici:qa mandatum in fa
3 cto consistit.& ideo nō pręsumit de his que sunt fundamēti.vt est
a litis conte.& nō pręsumit nisi probetur.¶† Sed quid [a] si probet re
sponsio rei.vtrū p̄sumat interrogatio actoris.& glo.or.no dicit,ꝙ
sic.ff.de inter.act.l si defensor.in prin.quam tene menti.Sed quid si
reperiunt hęc verba. a & b. fuerūt litē cōte. dicit Spe.nō valere qa
cōtestatio p̄t fieri difformiter.s per cōfessionē & negationē.vt no.
de nego.gest.l.at qui natura.§.cum me.Sed tu dic qđ in dubio pre-
sumit facta per oppositā contradictionē.nā ista est diffinitio cōte
stationis quæ diffinitio semp inesse pręsumit suo diffinito:vt C de
iudi l.rem non nouā.§.patroni Si autem hęc ratio tolleret de me-
dio litis cōte s nō valeret propter incertitudinem,imo contrariera-
tem q̄ posset inferre cōtradictoria,vt cōfessio absolutoria. Fatuus
enim esset iudex qui confitentē absolueret nō ob.l.Ga.lus.§.si ejus.
de lib.& post,qa ibi ꝯriorū eadē est ratio & cōditio: hic aūt nō est
idē finis. nā regulariter oppositorū oppositi sunt fines.de iuro ca-
lumnie,nō cura.licet n̄ appareat ī qua forma:qa est de coherētijs,
nō de fundamentis.¶De iuramento testis dico ꝙ satis est ꝙ dicat
juratus:qa p̄sumit solēniter.i.ꝙ iurauerit dicere merā & plenā ve-
4 ritatem.vt not.ff.de do.prę',l.theopōpus vbi est glo. sing.† Pone,
b inuenitur in actis,talis opposuit exceptionem solutiōis b: nūquid
pręsumatur cōfiteri debitum?dic qđ nō si actor assumit in se onus
probādi debitum,vel si reus excipit pręmissā negatiōe.vt no. ff.de
condi.inde.l.iulianus.in glo.j.ver.vel dic quod eodem casu.que ta
men gloss.simpliciter innuit quod excipiens de solutione,& sic ne
gans obligationem non intelligatur confiteri debitum.quę glos.est
5 sing & facit quod no.ī l.ij.C.de do ań nup & vide ibi Cy.¶†Quę
ro si in processu non inueniatur publicatio testium, licet lata sen-
tentia,vtrum pręsumantur attestationes publicatę?& dicēdum est
quod quilibet actus iudicij habet proprium esse:& ex vno actu nō
pręsumitur alius qui potest esse separatus ab illo bene dicit Io. an.
quod singulares actus iudiciorū sunt per se actus perfecti:& de his
discreti sunt tituli.vt not.in cle.sępe.de verbo.signi.in glo per ple-
ne.Ego dico quod non reperitur aliqua rubrica de testium publica
tione.Item dico quod licet gloss.in l.prolatam.videatur dicere ꝙ
sit de substantia ordinis. tamen nulla lex hoc probat. Finaliter ta-
men dico quod non pręsumitur de conclusione in causa de iure ci
uili,nisi fit mentio,licet aliqui dicant quod tacitè fit mentio nō sub
isto vocabulo conclusionis:sed sub vocabulo renunciationis:quia
renunciatur per ambas partes nouis probationibus, & allegatio-
nibus.nā hoc est idem qđ concludere in causa.vt not.in c.vlti.de in
integ rest.li.vj.Hęc tamē renunciatio nō pręsumit nisi appareat ex
actis vel expresse vel tacitè.q̄a p̄clusa est via eo qđ oēs dilatiōes sūt
pręteritę finitę sicut in iudicijs quędā sunt fundamēti quędā circa
media cause.Itē quędā sunt decisiua de quibus querit,puta an snīa
pręsumat & dicēdū est qđ sic,si est rite lata.& s.de renū.in p̄sentia.
& dic vt ibi.¶Sed an p̄sumat rite lata puta de scripti recitatiōe cū
scripta reperiat in actis. dic qđ sic si est lata inter p̄ntes, nec est ap-
pellatū:secus si altera pte absente.vt no.Innoc. j.de ꝓba. qm̄ ꝯ fal-
6 sam.¶† Quęro an snīa p̄sumat lata ante appellationē an postea.rn̄.
presumit ꝓ snīa ꝙ sit aliqua nō nulla.j.eo cū cōtingat.text.not.&
vide.C.de do.ante nup. l. cum in te.¶Sequit de his quę fiunt post
snīam vnde querit an p̄sumatur appellatum.j.x. dies si est qō mo-
mēti.& dic qđ nō qa istud esset p̄sumere ꝯ snīam.& in eius deroga
tionē qđ fieri nō debet:quia snīa est res fauorabilis.vt tāgit glos.in
d.l.iulianus.de cōdi.inde. in j.gloss. super illo verbo,perpetua & fa-
uorabili.¶Quæro nunquid pręsumat appellatio deserta?rn̄.non si
tempora pati possunt: alias sic.In dubio aūt super ista presumptio
ne ferenda est interlocutoria:aliàs secus:vt C.de ap.l.eos.in prin.&
l.si contra.Et ista pauca dicta sunt circa iudicia:sed circa ꝯctus dic
vt ff.de verb.ob.l.sciendū.nā solēnitas & tenor ipsius ꝯtractus pre-
sumit:secus si sit quoddā accidētale & extrinsecū.magis eīn presu
mit qđ ītegrale ē & ꝯctū,q̄ qđ separatim & extrinsecū ē,vt ibi no.
& ff.de pub.l.q̄cūq;.§.fi.Vnū scias qđ ī ꝯctib⁹ p̄sumunt q̄ ad effica
ciā reqrunt si sūt asserta de ptiū volūtate ēt verbis enūciatiuis. vn̄
qn̄ fit mētio in ꝯctu de ꝓcuratiōe alicuius ī cuius ꝑsona substātiet
ꝯctus,nō oportet aliā fidē fieri de ꝯctu:vt C.de ꝯhē. & cōmit. stip.
l.optimā.ibi per Iac. de are. & Cy.¶Quęro quid in testamētis?rn̄:
testrū p̄supponit solēne quatenus ex verbis colligi pōt.vt no.C.de
iur.& fac.igno.l.post diuisionē. sed in eo qđ ē sub silētio ꝑtermis-
sum,nō p̄sumit solēnitas.vt no.in l.fideicōmissa.§.j.ff.de leg.iij.nō
teneor credere ei q dicit & non probat.ff.depo. l.si quis inficiatus.
¶Quæro cū Inno.pone qđ iste cui dirigit mādatū,dicit se non du-
bitare de iurisdictiōe mādantis:sed pars dicit se hęsitare cū nō cō-
stet de mādato Papę:quęrit quid iuris?dicit Inno.ꝙ prudēter facit
si obtēperat ēt si literas nō videat dummodo probata persona sit
quę de hoc dicit.& si pars appellat,ne exequatur,nisi videat literas,
nō tenet appellationi deferre:qa huiusmodi appellatiōes corā exe
cutoribus faciendę nō sunt,ſm Inno.¶Sed op.de eo qđ not.Bart.
ff.de condi.& demon.l.multū īterest.nā dēt constare de eo in quo
fundat ptās etiā nudi ministerij:vt l quęro. ff. de eo q ꝓ tutore.sed
rn̄.ꝙ hoc ītelligit cōstare per vehemētē opinionē.vt ff de acq. hę.
l.cū quidā.§.qđ dr̄.vel dic qđ dictū Bar.īintelligit in iudice,qui dēt
esse certus de sua iurisdictiōe:secus ī executore cui sufficit si putet
mādantem habere iurisdictionē scđm Inn.Dicit.l.qđ qs non debet
esse curiosus indagator nisi vbi agitur de pręiudicio tertij: vt ff.de
noua.l.doli mali.in fi.& ff.de exerci.l.lucius. imo debet inuestigare
conditionē eius cū quo cōtrahit. ff.de reg.iu.l.qui cū alio.Cū ergo
hic agat de p̄iudicio tertij,ergo dēt esse certus de mādato.argu. C.
que res pig.ob pos.l.nomen.& per hoc videt qđ Inn.malè loquit.
& Hosti.nō approbat dictū eius Itē nō debet credi dicto istius:vt
ff.de ar.l.ne in arbitris Itē grauat, ergo p̄t appellari tanquam ab eo
qui vsurpat sibi partes iudicis grauando. so dic qđ dictū Innoc.est
verū si pars nō contradicit qa p̄t credere & discredere nisi ꝯstet de
iurisdictione.vt l.j.C.de man.prin.¶† Quęro cū Inno nūquid ex- 7
ceptio nullitatis impediat executionē sententię?& exclamat Inno. c
dicens.Itē ubi est hoc ius qđ lis mora impediat executionem sen-
tētię:imo nulla talis exceptio impedit executionem sentētię.de re
sti.in inte.c suscitata.nec ob.ff.de iudi.l.si pretor.ī fi.quia ibi fuit ap
pellatum ſm Inno Caue tibi:quia ipse non intellexit.d.l.si pretor.
in fi.nam sentētia est ipso iure nulla quia lata contra absentem ex
falsis probationibus scđm Ber. Item contra Inno. quęro nunquid
exceptio nullitatis sententię reperiatur in iure?& lippi & tonsores
sciunt qđ sic:vt ff quę sen.sine app.rescin.per totū.& ff.de appella.
l.si expressim.C.si a non compe.iu.l.fin.ff.de fer.l.j.& l.si feriatis.cū
infinitis simi.¶Tunc arguo sic,si hęc exceptio est approbata à iu-
re:ergo potest opponi & opposita exequi:debet tamē opponi co
ram iudice non coram mero executore.& ita dictum Inn.excuso.
Quid si nullitas moueatur per modum agendi: nunquid interim
fit executio?& videt qđ sic:vt l.vlti.C.de ordi.cog.& est ratio,quia
vbi pēdeat ex actis expresse non potest expediri de facili cū requi
ratur ordo iudicij. ff. ad exhi. l. iij §. ibidem. In contrarium facit
quod no.ff.de inoffic.testamen. l. papinianus. §. si filius.sicut enim
querela inofficiosi est pręiudicialis:ita videtur qđ querela nullita-
tis si Breuiter dico idem in actione qđ in exceptione:vt si sit p̄sum
ptio pro agente.uerbigratia, quia dicit se non fuisse citatum:vt C.
de acc.l.absentē.non fiet executio.¶Idē si pars offerat ꝓbationes
infra duos mēses:vt ff.de iure fis.l aufertur.§ qui compensationē.
vel de consuetudine infra.x.dies,ut no.ff de iud.l.si debitori. ¶Vel
dic ꝙ Iudex eum interrogabit in quāto tēpore velit ꝓbare.& coget
eum

ADDITIONES.

a ¶ Istud dictum Bald.refert & sequitur Ias.in l.j.in ij.col.in versicul.xj.pro ista conclusione.ff.de in ius voc.

b ¶ Vide tamen Ludo.ro.in consil.lxxvij. incip.pater responde vbi consuluit quod obijciens compensationem videtur fateri debitum.

c Vide Pet.de an.in consi.ccxij.& ccvj.& Ludo.ro.consil.xl.an autem contra tres snias conformes similiter posit opponi exceptio nullitatis euidens vide Bal.consi.cccclxix.incip.proponitur ꝙ compromissum in fi.

eum ad assignandum sibi ipsum terminum competentem, ita ꝙ frustrari non possit: vt ff. qui satisd. cog. l. de die. & hoc vltimum mihi
8 placet. etiam adde quod not. in cap. j. de re iudi. in clc. ¶ † Quæro cum Inno nunquid subditus ad iussum superioris teneatur exequi sententiam à qua est appellatum, tamen superior non recipit appellationem? dicit Inno. ꝙ sic. mihi contrarium videtur quia postquam est appellatum, nihil mandare potest. vt l. j. nil nouari appellatione penden. clausa est enim interim imo ablata sua iurisdictio. vt C. de ap. l. iiij. ¶ Quæro cum Inno. si mandat par pari cum authoritate legis. vt ff. de bo. author. iudi. poss. l. cum vnus §. is qui. vtrum iste mandatarius potest cognoscere de meritis causæ. dicit Innoc. quod sic. quod est verum quo ad summariam informationem nō quo ad decretorum resciſſionem: vt C. sen. rescin. non poss. l. j. & in auth. de san. epi. §. si vero crimen. ¶ † Quæro cum Innoc. si instru-
9 mentum sententię dicit sententiam latam inter a. & b. nec dicit eos præsentes vel absentes an præsumatur sententia lata partibus præsentibus? & more suo implicite loquens videtur sentire ꝙ sic, ex quo non apparet contrarium. Innocen. nam si hoc præsumitur in contractibus, fortius in re iudic. vt C. de contrahen. & commit. stip. l. j. ¶ Ad iudicem recurritur tanquam ad sapientem virum & si facit aliquid contra ius, debet corrigi: vt no. ff. man. l. si mandato Titij. §. fi. ¶ Idem in quocunque electo pro sapiente, puta ad consulendum de iure: & semper intelligitur facti substantia non mutata nec alterata vt ibi sing. no. ꝙ licet partes dent alicui potestatem faciendi quicquid vult: tamen istud verbū vult, debet intelligi bona fide sine fraude. text. est not. ff. man. l. creditor. §. lucius. etiam si expressè promissum sit nō contrauenire. nec est melior text. in iure.
10 ¶ † Quæro cum Innoc. an. l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipu. habeat locum in iudicijs si fiat mentio de procuratione. & sentit ꝙ non. quasi illa. l. optimam. ponat spāles casus quod nihil est dicere: sed est ibi propter consensum partium. nam verba enunciatiua quandoque dant esse rei: vt ff. de rei ven. l. emptor. §. an
11 cilla. & per Bar. ff. de dona. l. ex hac scriptura. in fin. ¶ † Quæro cum Inno. an scripturę extra iudicium factę, ad iudicium autem redactæ sed actę & in iudicio ꝑductæ sint de actis sed non ipsa instrumenta. Tu dic quod sunt de actis quo ad insinuationem: quia translata sunt in substantiam actorum & fidem: vt C. de re iudi. l. gesta. & sic non sunt originaliter de actis sed transumptiuè: & inter partes fi-
12 dem faciūt sicut scripturę actorū: vt C. de testa. l. publicati. ¶ † Quæro cum Inno. quid si tabellio a vnà cum iudice dicant, viso libello,
a litis contest. iuramento calumnię, attestationibus instrumentis, & ceteris vidēdis & omnibus diligenter examinatis talis sententia lata fuit &c. Vtrum tali scripturę credatur si alter non apparet de dictis actis? & sentit Innocen. ꝙ si per eundem tabellionem fuerunt omnia actitata, credatur scripturæ: quia facit mentionem de proprio originali, & non de alieno. secus si sit alius tabellio: quia tunc oportet quòd essent registrata de mandato iudicis de verbo ad verbum. vt in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. Sed quod dicit de eodem tabellione non est bene tutum, nisi ista breuis scriptura habeat diem & consulem circa singulos actus. ¶ Dicit dominus Cy. quòd si ista scriptura esset multum antiqua, quód crederetur. Intelligas duntamen ista scriptura inueniretur in loco solenni vel apud personas indubitatę fidei. de hoc per Cy. de fide instrumē-
13 to. l. emancipatione. ¶ † Quæro cum Innocen. vtrum per instrumentum tabellionis probentur omnia asserta in eo. dicit Innocen. quòd non probantur nisi talia de quibus tabellio ferat testimoniū de visu. Vnde licet præsumatur pro scriptura & pro assertis à tabellione iudice approbante: tamen non facit fidem: quia dispositione non conficitur instrumentum super eis, sed est quædam narratio.
14 ¶ † Quæro cum Innocen. vtrum falsitas in vno reddat falsum totum? dicit Innocen. quòd sic in instrumentis fori. quod intelligo verum in his super quibus conficitur instrumentum, non in verbis enunciatiuis in quibus non creditur instrumento etiam si esset verum: quia in talibus non intelligo tabellationem periurum, cùm in his magis sit quędam priuata scriptura in qua non vitiatur vtile
15 per inutile: vt ff. de fal. l. filius. §. fi. ¶ Quæro nunquid quicquid scriptum est in instrumento præsumatur scriptum de partium voluntate? gloss. dicit quòd sic. ff. de verbo. obli. l. sciendum. quod est verum si sit materiale vel formale cum hoc non pertineat ad officiū tabellionis nisi de mandato partium. ¶ Item hoc verum nisi appareat error vt falsa indictio & similia ff. de constit. pe. l. j. ¶ Quæro quid in decretis, cum constet de fine siue de termino an præsumi debeat modus siue gradus intercessisse solennis. & de gradu forma li habemus ergo gloss. ordinariam quod sic in l. j. C. de fid. instru. & iure hastæ fis. li. x. ¶ De gradu autem materiali i. de rei ęquitate & iudicis, habemus gloss. similiter or. quòd sic. ff. de transac. l. cum hi. §. si pretor. nisi prima facie appareat contrarium: vt l. quęcunque. § fin ff. de pub. nam ibi præsumitur negatiua ex regula generali. ¶ Quæro quid si in sententia continetur quòd aliquis litigatorum est minor, tamen hoc non apparet, nunquid præsumitur contra sententiam ꝙ sit nulla? rñ. gl. or. dicit ꝙ sic. ff. de ar. l. iij. in prin. in ij. glo. sm vnā lec. q̄ā no. per eādem glo. ꝓbat ꝙ ꝑsumit ꝓ snīa iudi-
16 cis. ¶ † Quæro in protocollo notarij continetur anno domini Mcccxciiij. die. x. mensis Augusti indictione &c. dictio &c. supplet defectum indictionis: quia est de ordinarijs & certis solennitatibus. Vtrum sub isto &c intelligatur indictio currens specificata? & videtur quod non. nam potest esse quòd notarius nesciebat indictionem. Item potuisset exprimere falsam indictionem: & sic in casibus ī quibus instrm est de substātia scriptura nō ualeret ꝑpter perplexitatem erroris. ar. C. de testi. l. iubemus. in fi. & in auth. de tabel. §. fi. ¶ Similē rōnem facit Acc. in l. j. in prin. in fi. magnæ gloss. ff. de edē. vbi gloss. fundat ineptitudinē libelli sup possibili. ¶ In ꝯrium vr̄ ꝙ ista dictio &c. dēt extendi ad sensum sapiētis: vt l. gallus. §. fin. ff. de li. & posth. & iuxta exigētiā negocij: vt ff. de iureiur. l. si duo patroni. §. si qs iurauerit. Sol. dico ꝙ siue sit nomen siue aduerbium, nō tenet instrm pp incertitudinē facti. nā cū tabellio fungat vice testis, dēt ꝑhibere clarū testimoniū: & ꝙ nō indigeat suppletiōe vel
17 diuinatione. vt no. ff. de po. l. j. §. si qs argētū. ¶ † Quid si in protocollo notarij cū notarius sit mortuus reperiatur hæc verba, & renunciauerūt dictæ ptes &c. vtrū hæc clā possit mādato iudicis extēdi vel declarari, puta in muliere vt dicat renūciauit velleiano: & ī fideiussore vt dicat, renūciauit epistolæ diui Adriani: & in duob. reis. & vr̄ dīm ꝙ sic ex cōi vsu notariorū. ar. ff. de ædil. edi. l. q̄rit. § si venditor. ¶ Et vnū scias ꝙ in mulierib9 & minorib9 requirit certificat omīs ꝑsumūtur spālia iura ignorare. & hec est glo. solenis in l. sciēdū. ff. de ver. ob. ¶ Quæro, inuenit in istro. B. vēdidit. T. talē rē ꝓ centū. hoc acto & cōuēto ꝙ Titius vadat ꝓ eo romā, vtrū p ista verba
b acto b & cōuento ꝑsumat stipulatio interuenisse. & vr̄ ꝙ nō: vt ff. si cer. pe. l. lecta. nā verbū cōuentiōis est valde gn̄ale: secus si dixisset, hoc acto & ꝓmisso sm Bar. ibi. qa verbū, ꝓmisit, ꝓlatū à tabellione qui est testis iuris & facti, cuius verba ad ius sunt referenda includit stipulationē: secus si à nudo teste. vt no. ī l. j. C. de vsur. licet qdā dicāt idē in teste, si est peritus lr̄arum ꝙ nō credo verū qa imo minus dēt ꝑsumi ꝑ perito ex quo īperite loquit & qa ex certa sciētia vr̄ locutus ꝯfuse & ī ipso maior deprædit culpa & suspicio q̄ in vno rustico vel muliercula. ¶ So. dico ꝙ cū natura ꝯtus emptionis & venditionis nō desideret stipulationem, nō ꝑsumit stipulatio intercessisse cū ꝑficiat ꝯsensu nisi expresse instrm cōmemoret de
18 stipulatione: vt ff. de pac. l. emptor. in prin. ¶ † Quæro vtrū notarius ꝑsumat rogatus. glo. dicit ꝙ sic in auth. de tabe. & nos aūt. Inno. dt qđ nō qa potuit scripsisse tanq̄ testis: vt ff. de testam. l. domitius. C. qui test. fa. poss. l. hac cōsultissima. §. fin. C. qui po. in pig. ha. l. scripturas dicit Acc. dicit verū: qa ꝑsumūtur oīa solēniter acta, dūmodo in aliqua parte scripturæ fiat mentio ꝙ ipse est notarius. ¶ Itē dic ꝙ hæc qō ꝓcedit in ꝯtibus, sed in iudicijs; qa redduntur in inuitū nō requirit ꝙ sit rogatus ab vtraq; parte. imo nec etiam testes requirūtur. sufficit enim notarius. & ipse iudex causæ. s. in eo ꝙ fit publicè apud acta & in foro ecclīarū: vt C. de dona. l. in donationibus. ¶ Notarius epī dixit se de mādato epī recepisse cautionē ab vsurario, vtrū ei credat qa nō sufficit dicere, sed oportet ꝓbare. ff. de po. l. si quis inficiatus. ¶ Itē ꝯrium vr̄: qa vsurarius qui cōsesit his verbis, nō pōt hoc negare: vt d. l. optimā. ergo nec hęres eius etiā si esset legitimus hæres. so. nō creditur sibi soli. ¶ Quæro in instrumento continent hęc uerba, Titius ꝓcurator Seij: vtrū ex hoc qđ dicit procurator, præsumatur ꝓcuratorio noīe. & gl. or. dicit ꝙ sic. ff. de procu. l. quacūq; rōne. ¶ In glo. parua q̄ dicit procurator, ergo procuratorio noīe, qđ est uerū si negocium ꝑtineat ad dn̄m re ipsa: ut ff. de exer. l. lucius. & l. fi. ff. de inst. ¶ Sed si ꝓcurator ꝯhebat sub re ꝓpria ipsius ꝓcuratoris, aut habemus respectū ad dn̄m, & ur̄ procuratorio nomine contraxisse, aut ad suscipiētem psonā, tunc uidetur ius suum trāstulisse: ut ff. māda. l. seruum titij. ¶ Quæro utrum sentētia quę apparet lecta, præsumatur lecta iudice sedente pro tribunali. & dico quod non nisi dicat lecta & sententialiter promulgata, propter uirtutem istius aduerbij sententialiter, scdm Bartol. in d. l. sciendum. ¶ Nescio ꝙ hoc uerbum sūaliter, sonet aliud q̄ animi motum. ff de arb. l. qualem. in princ. & ideo non præsumo ꝙ sederit. & sic in dubio nō ualet snīa & nō solum hoc uerū est in snīa sed etiā dum solēniter de causa cognoscit. ut not. ī titu. proxi. nouit. & etiam dum solennem fert interlocutoriam ut no. ff. de arb. l. sed interpellatur. §. arbiter. ibi dum gloss. dicit, ꝙ tamen in omnibus non concedimus &c. ¶ Vnum scias ꝙ interdum magis est de solennitate sedere pro tribunali q̄ citare aduersarium. Nam bonorum possessio quæ ius tribuit. nō pōt decerni nisi iudice sedēte pro tribunali: & tamen non requiritur citatio aduersarij ita est gloss. singula. ff. de bon. possessio. l. iij. §. si causa cognita. Vnū scias quod notarius nō dicitur proprie rogari sed adhiberi sicut iudex.

Molen-

ADDITIONES.

a Adde vnū pulchrum cōsilium domi. Fran. de are. relatum per. d. Iaso. in l. j. in ij. col. ver. item aduerte diligenter quòd illa verba &c. C. de erro. cal.

b ¶ Vide Ias. in ru. ff. de verbo. oblig.

CAP. XXXII.

1 *Molendinum, vel stagnum, vel aliud ędificium facere non licet regi vel comiti in terra ecclesię abbate contradicente.*
2 *Molendinum vel clusam facere nemo potest in fundo alieno.*
3 *Sententia lata à delegato in causa non delegata non tenet.*
4 *Delegatus si excedit fines mandati perdit iurisdictionem.*
5 *Procurator non potest prorogare iurisdictionem de re ad rem.*
6 *Mandatum procuratoris ad quid extendatur.*
7 *Nullitas processus potest opponi tempore allegationum etiam non excipiendo.*
8 *Testimonia super non articulatis non tenent.*
9 *Renunciare exceptionibus an possit procurator.*
10 *Prorogatio an fiat per reconuentionem.*
11 *Lis an possit moueri super futuris.*
12 *Rescriptum generale an includat actiones ad vindictam.*
13 *Procurator potest omittendo pręiudicare domino.*

Cum olim abbas. ¶ Procurator non habēs mandatum ad prorogandum mandatum, non potest suum vel iudicis porogare mandatum: & ideo annihilatur. secus attentatum quod etiam in conclusione causę potest opponi. h. d. not. ¶ Casus. comes iniuriabatur abbatię super quodam stagno, molendino, & domo, q nitebatur construere in terra abbatię. Itē iniuriabatur in nemoribus abbatię in quibus damna faciebat, & in alijs rebus. Abbas & conuentus impetrauerunt contra dictū comitem super stagno, molendino, & domo, & non super alijs. Sed procurator comitis processit super rescripto, & etiā super damnis: & iudices interlocuti sunt se esse iudices super omnibus. & quia comes non comparuit, excommunicauerunt eū occasione damnorum ī nemoribus vnde comes appellauit. papa processum de super nemoribus de-
1 nūciat irritū. ¶ † No. q etiā comiti vel regi nō licet in terra ecclesię facere molendinū, vel stagnū, vel aliud ędificiū ɔtradicēte abbate:
2 & sic terra ecclesię libera est à ducib⁹ & regibus. qđ est no. ¶ † No. q nemo pōt facere molendinū vel clusam in fundo alieno. ¶ Sed nūquid qui facere cepit, cedit lucro domini soli. rñ. sic si dñs possidet: quia ędificator ędificauit noīe ꝓprio, & sic non habuit animū alium obligandi quo casu ędificium cedit solo quo ad possessionē & ꝓprietatē. sed si dominus nō possidet tūc ędificator hēt retētionem pro expensis nisi dñs velit ędificiū dirui de ɔdictio. in deb si in area. ¶ Not. q Papa ꝓnunciat esse minus iustā interlocutoriā quæ est ipso iure nulla. vñ est hic expressum q iniustè fit id qđ nulliter
3 fit. & sic iniustū dicitur etiā qđ nullū est: vt l. j. ff. de iniust. te. ¶ † No. q snīa lata à legato ī causa nō delegata ipso iure nō tenet, etiā si fit de consensu ꝓcuratoris prorogātis ¶ Oppo. d. l. iij §. falsus. rē ra. ha. vbi appellatio habetur ꝓ mādato. Sol. illud verū, quando appellatur ab eo qđ gestū est cū ꝓcuratore: sed hic excōicatio erat gesta cū ipso dño. Et idem esset in diffinitiua lata verbis directis contra dñm ex processu falsi ꝓcuratoris q appellatio dñi nō fingeret cō-
4 tulisse mādatum. qđ est no. dignū. ¶ † No. q in delegato excedente fines mādati sem p ɔstat de ñ iurisdictiōe: qa hoc ostēdit electio instrumenti: vt C. de ꝓba. l. ad ꝓbationē. & ff. de fideiuss. l. fideiussores magistratuū. §. j. & sufficit q hoc ɔstet ipsi iudici licet nō liqueat parti. ar. no. ff. de ꝓcu. in l. si procuratorē absentem. & est casus hic. ¶ Sed quid eōtra si cōstat partibus de iurisdictiōe vt qa prorogarunt. sed hoc iudex nescit vel cōsentit p errorē. rñ. valet pp cōsēsū partium: vt ff. de iud. l. i j. §. j. vbi est casus vnicus in iure. arg. contra ff. de cōdi. & demon. l. multum interest sed ibi in eo q substātiā capit ex ꝓprio aīo, hic ex alieno, & ex ipsa veritate. qđ est not. dignū.
5 ¶ † No. q procurator nō potest iurisdictionē ꝓgare de re ad rē: qa mādatū eius nō patitur hoc. nec de tpe ad tēpus. licet gl. ɔrium teneat nisi expediat domino propter temporis breuitatē. ¶ Quid enim si dies exitura sit, & actio peritura nisi ꝓcurator actoris prorogetdilationem. diē aūt solutionis prorogare nō potest: qa nō expedit dño: vt ff. de ꝓcu. l. ignorantis. & ff. de ver. ob. l. qui romę. §. callimachus. qa prorogatio solutionis hēt in se quādam donationē temporis intermedij. ar. ff. so. ma. l. si cōstante. §. quoties. & procurator constitutus ad litigādū & ɔtradicendū nō pōt donare: vt ff. de pac. l. sed si tm & l. cōtra iuris. §. si filius ¶ Necessaria aūt iudiciorū, & ea q sunt ordinis efficere pt: qa cui mādat aliqđ, oīa vident mādata q ordinant ab ipso vel ipm: vt l. ad rem mobilē. & l. ad legatū. ff. de ꝓ-
6 cu. cū si. ¶ Quero cū Ber. ad q extendat mādatū ꝓcuratoris? & dicēdū est q nō extendit ad ea de qbus nō fuit cogitatū, qñ fuit cōstitutus ꝓcurator: vt no. ff. de ꝓcu. l. oīum. & ff. q cuiuf. vni. l. itē eorū. §. sed si ita. & ēt ꝓcurator gnalis nō vř ɔstitut⁹ à reo ad lites nō excitatas: qa reus nescit sup quo deāt pulsari ar. C. de tēp. in integ. rest. l.
7 perēdę. ¶ † No. q nullitas ꝓcessus pōt opponi tpe allegationū etiā nō excipiēdo. đt hic Ber. q si ꝓcurator excedit fines mādati patiēte dño q piudicat dño. qđ est verū ī ꝓcuratore actoris: qa actus nō pōt geri sine cōsensu dñi: secus in ꝓcuratore rei q pt defendere inuitū & ignorātem. & hoc si ɔstat de nō mādato: sed si nihil apparet. dic vt in auth. qua ī ꝓuincia C. vbi de criē agi oportet vbi dř qđ fit
8 executio prio in defensorē & in subsidiū ɔ dominū ¶ † Gl. Ber. tāgunt hic incidēter aliqua & primò dicunt q nō tenet testimonia sup nō articulatis & bñ dicit Ber ꝓsertī qñ sunt ꝓhibita articulari. tñ in hoc est differētia: qa testes iurati sup tota cā pnt ēt sup nō articulatis deponere, dūmō faciāt ad cām sed nō sup ꝓhibitis articulari cū ēt iudex ieptū articu ū deāt ex suo ꝓprio motu repellere, nec pati qđ describat. ī actis: vt ff. đ iureiu l. si duo pšoni. §. iulianus. ver. nec pati. & hoc qđ dico de offi. iudi. nō reper t albi expressū ī tex.
9 ¶ † Quero nūqđ ꝓcurator possit renūciare exceptionibus? rñ. nō, qa talis renūciatio ē donatio. vt ff. đ nouatio. l. si qs delegauerit. sed bñ pt renūciare ꝓcessui exceptionū nisi sint liqdatę vel possint liquidari: vt C. de trāsac. l. ꝓses. & hoc verū qñ incūbit ꝓbatio excipiēti: sed si nō incūbit ꝓbatio, vt in mera negatiua, nunq ꝓcurator pt renūciare. ar. ff. đ mā. l. si qs ꝓ eo. nisi forte ī facto ꝓcuratoris cōsi-
10 steret exceptio: vt ff. nā. l. quintus in fi. prin ¶ † Quero cū Ber. nunquid per recōuētionē fiat prorogatio. dicit Ber. q sic: tamen addit vnum granū salis: sed si actor persistere velit in petitione. sed mihi videt q cū sit ɔstitū ius recōueniēdi nō posset actor resistere quin teneat aduersario rñdere sup mutua petitione. l. iij. q qui sq; iur. & l. si post mortē. ff. de contrata. ¶ Quero cū Inn. quomodo fuit admissa petitio abbatis cōtra comitē q nōdum ceperat ędificare: dicunt qdā q sup futuro qđ hēt iudiciū de pñti qđ non placet Inno. ex quo nōdū in alienū immittebat. ¶ Vnde licet comes fecisset apparatus ex res monasterij: tñ iō sub iudice lis esse nō poterat: qa cā proxima nō suberat. Dic ergo q aliqđ operis erat factū in re ipsa, vnde erat orta materia agēdi: & hoc est q dicimus q in ipso opere debet fieri nūciatio noui operis: vt ff. de no. ope. nū. l. de pupillo. §. ij. & debet esse opus cōiunctum rei. eo: ti l. i. §. hoc autem edictum.
11 ¶ † Quero cū Inn. nūquid sup futuris possit moueri lis? & dic vno verbo q nō, nisi qñ de futuris pōt peti cautio, vel satisdatio: vel qñ sunt ɔtracta pñtibus & ex eodē fonte: vt ff. de iudi. in omnibus. & l. nō queadmodū. & ff. qui satisd. cogā. l. inter omnes. ¶ Dicit lex qđ tractus futuri tpis nō pertinet ad iudicē: & verū dicit in vsuris quę veniūt officio mercenario cum nō duret post snīam: vt l. j. §. j. ver. quid enim. ff. de vsur. secus si venirent per annuā stipulationem, vt no. in l. j. C. de sen. quę sine certa quāti. ¶ Porro ad accessoria quæ rei cohęrent bene videt cōstiturus ut ad fructus. item ad ea quę cohęrent liti vt ad expensas. ar. eorū quæ not. ff. de ar. l. qa arbiter. & l. non distinguemus. §. de officio, Ber. & Innocen. hęc loquuntur de intellectu. l. iij. C. cōia vtriu. Et dicunt q cōsensus facit cōualescere snīam irritam & malè dicūt qa ibi snīa nescit ɔsensum loco fina-
12 lis causę: tamen ex cōsensu transit ius. ¶ † Quero cum Inno. nunquid generale rescriptū includat actiones ad vindictam? & vacillat more suo. ¶ Tu dic q claudit ciuiles non criminales, q natura sui exigunt plures iudices. vt de officio eius cui mā. est iurisdi. l. j. & ar.
13 l. non distinguemus. §. iulianus. & §. de liberali. ¶ † Vnū scias [a] qđ
a ꝓcurator pōt omittēdo piudicare dño. & sic plus pōt omissio q renunciatio. simile. ff. ad tre. l. facta. §. si quis bonorū. Vltimò nota q sentētia lata sup iurisd. ab eo qui nō habet iurisd. ex defectu rescripti nihil operatur.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ias. in l. si mora. ff. sol. ma. dum accumulat multa ad illam regulam q grauius est delictum quod committitur facto quàm omittendo.

CAP. XXXIII.

1 *Processus totus potest committi parti vt custodiat vel vt portet iudici.*

Cum olim magister. Qui olim acta clausa relatiōe delegatiōis aperuit ipsorū violādo sigilla, ɔ illa acta nō dēt audiri. ¶ Casus. S. & B. super quadā pmutatione bñficiorū litigabant corā iudicibus delegatis, qui iudices retulerunt ad Papā mittēdo acta sub sigillo, & dicto. B. tradendo, vt ea portaret fideliter: q tacite itelligit q timēs de falsa relatiōe acta dissigillauit ne literas portaret curiæ, & inuenit q erat ibi falsa relatio. & sic dissigillata Papę pręsentauit. Papa nō audit eū super querimonia relatio-
1 nis: qa violauit acta quę non debuit aperire. ¶ † Not. q relatio dēt fieri sub sigillo. no. q totus ꝓcessus pōt cōmitti parti tā in custodia quā vt portet iudici. debet tamē ei cōmitti sub sigillo. & si qđ tāgeret, dēt puniri. Itē no. qđ dixi ī summario. ope q ille debeat pdere causam: vt ff. de fal. l. si quis obrepserit. ff. de iure fis. l. in fraudem. §. neq; instrumenta. Sol. hic nō commisit falsitatem aliquā in probādo, qa non mutauit veritatem in aliquo, sed duntaxat aperuit sigillando. & ideo minus peccauit q si falsasset aut rasurā fecisset. Idem Inn. vnde est quęstio vtrū teneatur crimine falsi eo qđ dissigillauit acta suę fidei & diligentię cmissa per iudices tangendo & aperiēdo.

do.ber.dicit ꝙ sic:qa vt ita dixerim sigillum authenticũ violauit in
quo consistit multum fidei & authoritatis ipsius relationis.& hoc
tenet ber.Sed Pe.dicit ꝙ nõ est puniendus pęna falsarij sed alia pę-
na arbitraria.Io.an.Bart.in l.j.in fi.de his quæ in testamento delen-
tur dicit,quod punitur hac pœna:quia contra illa pacta nõ põt obli
cere vt hic:& ista est pœna solius aperturæ episcopus Feltrẽsis de li
bro suo: quia vbi inuiolata est veritas ibi non committitur falsitas.
Not.quando partes eligunt iudices & papa proprio motu dat ter-
tiũ non potest recusari vt suspectus,nisi ex noua causa, quasi datus
ex inquisitione secundũ Ber.no.qđ qui offendit delegãtem verius
offendit delegatum.& not.istud aduerbium verius.¶ Item collige
hic quod sigillum non est de actis, cum hic acta ponãtur vt diuer-
sa.¶ Quæro cum Innocen. quid si non aperuisset acta, nunquid
posset opponere quod relatio esset falsa.Respõ.sic:quia hoc nõ est
producere scripturam actorum sed est quędã præsentatio ex par-
te superioris.vnde non videtur conferri quod ibi contenta sunt ve
ra secundum Inno.

CAP. XXXIIII.

1 *Actione negatoria agit ecclesia parochialis contra volentem ædificare in sua parochia.*
2 *Producens instrumenta causæ an præsumatur habere mandatum.*
3 *Cautio rati ad quid interponatur cum res de qua est controuersia,non recipiat æstimationem pecuniariam.*
4 *Impotentia duplex:scilicet iuris & facti.*
5 *Officium iudicis impendi non debet nisi petenti.*
6 *In cautione de rato nomine cautionis intelligitur fideiussor.*
7 *Cauere de rato an teneatur ille qui habet sigillum.*
8 *Procurator an offerendo cautionem rati debeat admitti ad protestandum si de eius mandato dubitatur.*
9 *Fideiussorem si quis non inuenit an stetur suæ iuratoriæ cautioni.*

COram. Delegatus qui solus põt procedere non
tenetur collegã admittere subdelegatũ:
licet collega sit impedimento detentus.¶ Casus.diceba
tur qđ papa Alex.concessit archipresbytero de pastino
ꝙ ædificaret ecclesiam in honore Agathæ virginis in parochia bea
tæ Mariæ:sup hoc fuit orta quęstio & tãdẽ decisa ꝓ dicta ecclesia:
pro parte dicti archipresbyteri fuit appellatũ,& impetratũ, ad ar-
chiepiscopũ Ferra.cui tandẽ fuit adiunctus vnus canonicus Bono-
niẽ.cũ clausula,ꝙ si ambo, Tu frater epe: canonicus impeditus
substituit aliũ loco sui quẽ eps admittere noluit,& sñiam confirma
uit:super hoc fuit delata querela ad papã, quia qui non potest in-
teresse per se,debet posse interesse per alium cum sit delegatus pa
pæ. Papa dicit ꝙ verbum interesse intelligitur per se:& ideo apud
epm no.iurisdictio resedit,& confirmat eius sententiã.h.d.¶ Not.
ꝙ verbum interesse,intelligitur propriè,& non fictè vt hic.& C.de
cadu.tol.§.ne autem.& ideo non subauditur per se,vel alium:quia
parum operaretur clausula.nã esset de valde raro contingentibus,
ꝙ non posset saltẽ per alium.Similis ratio no.ad treb.l.ex facto.§.
fi.¶ Alibi aũt hæc verba sic exponũt,neque ipse fecerit,neque aliũ
subrogauerit.vt C.de hære.insti.l.cũ proponas, sed alius est ibi ca-
sus.nam qñ testator dixit,si hæres non erit, intelligit neq; hæres e-
rit,neq; aliũ hæredẽ fecerit. Sed ibi est interpretatio extensiua fa-
1 uore vltimæ voluntatis.¶ †Quęro quam actionem intentet eccle
sia parochialis contra volentem ædificare in sua parochia aliã ec-
clesiã? Rñ.negatoriã:quia venit contra libertatẽ respectu rerũ.vbi
autem venit contra libertatem ecclesiæ respectu personæ.j.eccle-
siæ inquantũ vicẽ gerit personæ:quia diceretur ecclesia subiecta al
teri ecclesiæ,ageretur actione præiudiciali in rẽ.vt ff.de rei ven.l.j.
§.per hanc.& inst.de ac.§.præiudiciales.& Inn.in pluribus locis su-
2 per ista materia se inuoluit.sed hæc est veritas.¶ †Quæro [a] cũ Ber.
a vtrũ ille qui producit instrumenta causæ præsumatur habere mã-
datum.dicas ꝙ est semiplena pręsumptio,per quam admittitur cũ
cautione de rato & non sine cautione.text.est hic no.& no.ff.de ꝓ-
cur.l.non solũ §.si status.in iij.gl.& in spe.de accu.ver.sed pone.per
Inn.j.qui fi.sint le.in c.cãm.el.ij.sed gl.ac.in l.vlt.C.de pac.cõuen.
dicit ꝙ præsumitur habere mãdatũ:sed ibi loquitur in marito qui
habet quodammodo titulum in bonis parafernalibus.vel ibi con-
stabat ꝙ dñs dedisset illa instrumenta.& ideo videtur dedisse man-
datum ad agẽdum vt traditio instrumentorũ aliquid operetur:hic
autem non constabat.hoc tenet Io.an.¶ Quæro cui interponatur
hæc cautio rati?rñ.parti.vt l.si procuratorem absentem.in tex.Itẽ
iudici cuius interest ne ipsius iudiciũ elidatur.Io.an.dicit, ꝙ iudex
debet cedere iura parti.vt ff.de fur.l.si qs vxori.§.si fugitiuũ.& qđ
3 no.ff.de ar.l.litigatores.§.qđ ait.in glo.l.litigatoribus. ¶ †Quæro
cum Ber.ad quid interponatur cautio rati,cum res de qua est con-
trouersia non recipiat æstimationẽ pecuniariã?dicas ꝙ ꝓpter sum
ptus litis & interesse.vt no.ff.de procur.l.non solũ.§.si status.in iij.
gl.& in Spe.de accu.ver.sed pone.& per Inn.j.qui fi.sint le.c.cau
sam.el.ij ¶ Alibi dicit,ꝙ dẽt inseri pęna.vt ff.rẽ ra.ha.l procurator
ad exhi.§.fin.sed qñ res recipit æstimationẽ nõ tenetur qs se obli-
gare ad pęnã,nec ꝓmittere certã quantitatẽ loco interesse,de hoc
4 est gl.fin.in l.ij.in fi.ff.qui satis.cogã ¶ †Quæro, quotuplex sit im-
potentia?rñ.duplex.s.iuris & facti.Et si quidẽ quis impeditus de iu-
re non põt alteri cõmittere vices suas:quia nulla habet:sed si est im
peditus de facto.& tũc põt:quia delegatus põt subdelegare nisi ver
ba rescripti aliud sonent.de quo hic plenè.per Ber.¶ Tunc autem
aliud sonant,qñ clausula præfert ꝑsonã qđ est vbicũque ponit pro
nomẽ tu.vt tu Titius,tu frater epe.Idem si in rescripto sit clausula
appellatiõe remota.qa ꝑ subdelegatũ alterata est clausula.& ideo
non tenet delegatus admittere subdelegatũ collegę.& ita debet in
telligi qđ hic no.Io.an.in nouel.¶ Quæro cũ Inn. nunquid super
confirmatione sñiæ possit ferri sñia neutra parte petente?rñ.non
5 s̃m Inno.†Nã regula generalis est,ꝙ officiũ iudicis nõ debet im-
6 pẽdi nisi petẽti.vt ff.de dã.inf.l.iiij.in §.hoc iudiciũ.¶ †No in cau
tione de rato noĩe cautionis intelligi fideiussorẽ: sed cũ fideiussor
debeat esse idoneus pro rei qualitate.vt l.ij.in prin.ff.qui satis.cog.
quomodo põt esse idoneus in re quæ non recipit æstimationẽ.rñ.
s̃.rñdi:qa hic debet esse idoneus respectu dãnorũ & interesse.sic.ff.
de proc.l.pomponius §.sed & is.in gl.¶ Hæc enim est natura stipu
lationis rati vt cõmittatur ad id ad qđ cõmitti põt: vt plenè no.ff.
de iureiu.l.alias.No.hic qđ clericus ita tenetur satisdare sub fideius
soria cautione sicut laicus.aliud de iure ciuili not.in l.j.qui satisd.
cog.vel dic ꝙ etiam de iure ciuili clericus tenetur satisdare si venit
noĩe alieno,nisi veniat ex necessitate officij:secus si ꝓprio.& hoc
7 placet Io.an.¶ †Quæro cũ accur.vtrũ ille q hẽt sigillũ,teneat caue
re de rato? & dic qa aut illud sigillũ est ex cõsuetudine ordinatũ ad
causas,& nõ tenetur cauere:aut nõ apparet,& tũc sic: qa per illud
sigillũ nõ exprimit qualitas intentionis dñi,vt no. ff.de procur.l.si
ꝓcuratorẽ absentẽ.& vide qđ no.Bar.ff.de fideius.l.Lucius.¶ Sed
qd si habet literas sigillatas.rñ.hoc sufficit si sigillum est notũ:alias
non.vt no.C.de epi.& cle.l.si qua per calumniam.& C.de pac.l.pa
cta nouissima.puto ẽt ꝙ altera debeat esse nota nisi sigillũ esset au-
thẽticũ:qa tunc parẽ vim habet cũ instrõ publico.de his aũt q pos-
sent opponi contra sigillũ,plenè legi.& no.j.de fi.instr.c.inter dile
8 ctos.†¶ Extra quæro vtrũ ad ꝓtestãdũ debeat admitti procurator
de cuius mandato dubitatur offerendo cautionẽ rati rñ.sic, si pro-
testatio tendit ad iudiciũ,vt ff.de procu.l.qui absentẽ.nã qui ꝓte-
statur,partibus actoris fungitur,vt ff.de euic.l.si res quã sed si pro-
testatio tendit ad dandũ,vel soluendũ,oportet ꝙ offerat instrumẽ
tum mãdati.vt ff.depositi.l.si qs inficiatus.qa in hoc præcisè debet
cõstare de mãdato,vt no.ff de ꝓcu.l.nõ solũ.§.qui alieno.¶ Quæ-
ro de quo foro debeãt esse fideiussores?rñ.de eodẽ foro:& debent
possidere immobilia.vt no.ff q satis.cog.l.sciendũ.in auth.de exhi.
9 reis §.suscepto.& C.de principib' agent.in rebus.l.fi.li.xij.¶ †Quę
ro quid si non inuenit fideiussorẽ, vtrũ stetur iuratoriæ cautioni?
rñ.qñq; petit qs se admitti ad aliqđ officiũ, vel ad aliquã facultatẽ
vltra quam debeat admitti:vbi requiritur fideiussor:& tũc nõ suffi
cit iuratoria cautio vt in tutore. pręcisè enim oportet ꝙ satisdet.
vt C.de tut.& cur.q satis.non ded.l.fi.qñq; quis vult se excusare ab
aliquo onere cui nõ se ingerit:sed inuitus ꝓuocatur:& tũc sufficit
iuratoria cautio.vt no.in l.j ff.qui satis.cog.& C.de epi.& cle.auth.
gñraliter.qñq; quis petit se admitti ad id qđ sibi debetur & vsufru
ctuarius,& tũc etiã sufficit iuratoria cautio nisi persona esset suspe
cta de dilapidatione.vt ff.si cui plus q̃ per l.falcidiã.l.cum nõ faci-
le.§.fi.& no.in l.v.C.de vsufru.Alij dicunt contrariũ: qa hæc satis-
datio remitti non põt.vt no in l.j.C.de vsufr.Sed prima opinio ve-
rior est nisi dñs vellet satisdare vsufructuario de præstãdis ei reddi-
tibus retenta possessione.vt C.de secun.nupt.l.hac edictali §.his il
lud.¶ Etiam not.bene illum tex.vbi ẽt dicitur in verbo, omnibus,
ꝙ in omni cautione debet adiici hypotheca.quod tene menti.

ADDITIO.

a ¶ Vide Roma.sin.dclxij.al.dclxxvij.& Cepo.cons.xj.co.iij.adde an ex eo ꝙ quis habet instrumenta causæ videatur procurator Ro.consi.ccccxlvj.

CAP. XXXV.

1 *Locus mutatur propter graues inimicitias.*
2 *Testificari an possit socius in causa socij.*
3 *Quæstio si sit inter duos canonicos vtrum alius canonicus possit esse iudex.*
4 *Iudex qui non potest cognoscere de causa an possit alij committere.*

CVm R.canonicus. Locus ad quẽ reus
securè nõ potest ac-
cedere,& canonicus in causa canonici delegatus poterit
vt suspectus recusari.¶ Casus quidam canonicus contra
quendam laicũ ciuem Ianuæ impetrauit præpositũ sancti Domini
in iudicẽ delegatũ: qui præpositus faciebat residentiam in ciuitate
Ianuę,ad quã dictus laicus nõ poterat accedere propter multas &

graues inimicitias ciuitatis suę: papa considerans ꝙ non debet co
gi ad coparendum in loco suspecto. dat de gratia speciali dicto im
petrāti ꝙ exceptis canonicis quos altera pars merito posset habe
re suspectos in ciuitate, vel diœcesi Ianuensi in qua sunt multi viri
prouidi, iudicem eligat, qui authoritate papę appellatione remo-
ta dirimat iurgium quęstionis in loco. s. non suspecto intra ciuita-
tem, vel in diœcesi. ¶ No. ꝙ quando iudex causę facit residentiam
in loco suspecto, reus potest eius auditorium declinare quando
citatus est ad locum, vel ad locū loci residentię vbi pullulant ini-
micitię, & non perfunctorię. vt ff. de ar. l. licet. ¶ No. ꝙ eligi potest
quis de loco suspecto, sed non quòd cognoscat in loco suspecto.
1 ¶ † Not. qđ propter graues inimicitias mutatur locus. facit. ff. ad
treb. l. de ętate. Nemo enim debet se obijcere gladijs. vt in cle. pa-
storalis. de re iu. & hoc verum nō solum propter singulares inimi-
citias, sed propter generales ciuitatis, vel loci. facit ad no. de cle. nō
resi. c. j. li. vj. & ff. qui ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. adeo. ¶ No. ꝙ
papa dat potestatem eligendi de incerta persona: nam secuta ele-
ctione papa videtur illum elegisse. vt ff. quod cuiusque vni. no. l.
item eorum. §. si decuriones. & l. cum quidam. §. j. ff. de reb. dub. &
l. cum esset. de serui ru. prę. & facit ad quęstionem de eo qui est ele
ctus solum ad nominandū procuratorē, ꝙ valeat ꝯstitutio, & no-
minatio. de hoc not. in l. j. ff. de procura. per accur. sup hoc. c. sunt
tres glo. j. gloss. quęrit obijciēdo. nā videtur ꝙ papa non sit iudex
laici: ergo non potest contra laicū delegare. vt l. C qui pro sua iu-
risdi. gloss. tripliciter soluit. primo ꝙ erat causa ecclesiastica. scđò
ꝙ laicus noluit excipere de non iurisdictione. tertiò ꝙ forte tali
erat consuetudo. nam per cōsuetudinem iurisdictio ꝓrogatur. v
ff. de testi. l. iij. §. fi. vel dic quartò quòd vtraq; pars supplicauerat
2 papę, sed non determinato modo. ¶ † Secunda gl. opponit quod
socius in causa socij potest testificari. vt in aut. de monachis. §. co
gitandū. nam fratres potest esse testis pro fratre cum non reperiat
prohibitus. respondet glo. quod aliud in teste, aliud in iudice dele
gato: quia facilius inueniuntur iudices quā testes. sed contra glos.
facit quod no. ff. de arbitris. l. quin etiam. vbi gl. dicit ꝙ potest esse
iudex delegatus: qa vice fungitur delegantis. ¶ Sol. illud est verum
nisi recusetur vt suspectus. vt no. in Spec. de iudi. delegato. §. sup-
est. ver. itē si est maritus, dicit Ber. quòd criminosi possunt esse iu-
dices, sed non testes. Ber. dicit Ber. quod propter consimilem cau-
sam adiūgitur iudici alius, & testis repellitur. semper intellige si re
3 cusetur vel opponatur. ¶ † Quæri glo. si quæstio est inter duos ca-
nonicos vtrum alius canonicus possit esse iudex. ¶ Respondet ꝙ
sic: qa parilitas affectionis remouet suspitionis pręsumptionē. vt l.
nō solum. §. de vno. ff. de ritu. nup. Pari enim fędere cōiuncti sunt
& adinuicem fraternizant. ¶ Venio ad vltimam gl. dicitur hic ꝙ
actor eligit locū, & ampli⁹ ꝑsonā de loco puta de ciuitate vel dię
cesi. certe de loco est satis rationabile. vt ff. de eo qđ certo loco. l.
nō vtiq;. sed non est ita de persona. vt ff. de iudi. l. obseruandū. Vn-
de quod hic dicitur, est de gratia: & in istą cōclusione stat ſm Inn.
4 ¶ † Quæro vtrū iudex qui non potest de causa cognoscere, possit
alij committere? breuiter dic ꝙ aut est impeditus impedimēto iu
ris, & non potest: aut facti & potest. & in ista decretali non com-
miserat alteri. potuisset enim ante obstātiam exceptionis; sed nō
postea: qa citando ad locum inimicitiarū fecerat se suspectū. Bal.

CAP. XXXVI.

1 *Libellus disiunctiuus an & quando admittatur.*
2 *Confiteri an videatur se excommunicatum qui dicit sententiam excommuni cationis nullam: quia lata est post appellationem legitimam, non tamen probat.*
3 *Agens de nullitate probando iustitiam absq; nullitate an mereatur victoriam.*
4 *Sententia excommunicationis an in dubio pręsumatur lata ante appellationem vel post.*

CVm contingat. Delegatus cui mandatur
ꝙ absoluat illum qui se
excōmunicatum dicit iniustè, debet ipsum absoluere
iuxta formā ecclę anteq̄ ꝓbationes recipiat de iniu-
stitia. sed si mādat ꝙ denunciet excōicationē nō tenere ꝯperto de
nullitate prius super nullitate dēt probationes recipere. ¶ Ad eui-
dentiā p̄mittendū est ꝙ interdū excōicatio dicitur nulla, puta: qa
lata post appellationē legitimā, vel propter intolerabilē errorē ex
pressum: qa tunc impetrās negat se excōicatū, nō debet absolui:
sed prius cognosci. & si apparet ꝙ sñia sit nulla, dēt ꝓnūciari nō
esse ligatū. Et rō huius ordinis est: qa iste non petit absolutionē. vt
ff. de ver. obl. l. decē. ¶ Si vero quis petit absolutionē, & hoc dupli
citer. aut ꝙ dicit se excōicatū iniustè, & tūc dēt absolui p̄stita cau
tione de stādo iuri: & ea p̄stita admittātur ꝓbationes vtriusq; par
tis, p & contra. ¶ Si aūt dicit se excōicatū, & nō dicit iniustè, tunc
dēt absolui p̄stita cautione de parēdo mādatis ecclesię. nec est hic
disputandum de probationibus: quia q petit absolui expressè vel
tacitè, vr̄ ꝯfiteri se ligatū. vt. C. de re iudic. l. ad solutionē. ¶ Casus
satis patet ex istis euidētialibus. ¶ Modo opponēdo quęro cū Ber.
nam cū sentētia excōicationis sit iterabilis, & potuit ferri post ap-
pellationē; & ante: ergo parū prodest ꝓbare qđ post. Rñ prodest
excōicatori ꝓbare quod ante ſm Ber. dicas ꝙ non pręsumitur itę
ratio: qa facta non presūmūtur. vt no. Iac. bu. in. l. ij. C. de erro. ad
uo. ¶ Quęro cū Ber. quid si eps ꝓbet ꝙ ante vocē appellationis
emissa altera probet post supposito quòd partes confiteantur ꝙ
vna vice tantum fuit interposita appellatio quę probationes sint
meliores? dicit Ber. ꝙ illę quę factę sunt per plures & meliores te-
stes. Berñ. Dicit Ber. ꝙ c. cum tu. j. de testi. quod loquitur de con-
cordantia testium. habet locum in pari numero non in dispari. &
est gloss. multum sing. Idem Inno. & addit ꝙ licet testes sint con-
cordandi testibus: tamen secus in confessione & testibus. Innocē.
qđ est notandum. dicit Ber. ꝙ non debet aliquis admitti ad proban
a dum [a] id quod probatū non ꝓdest. & iō dēt iudex ante oīa exami-
nare capitula quę quis indendit ꝓbare: & si dubium sit, dēt iudex
inter loquēdo protestari, ꝙ nō admittit illū ad probandū nisi de iu
re debeat admiti, & hoc tpe disputationum examinabitur. ¶ Ista
glo. Ber. est valde sin. & vide qđ no. s. de elec. c. bonę. p Ioan. an. de
ap. recipiē. l. antepe. per. Bar. & per eūdem in l. si qñ. de leg. j. & l. iu-
dex. de re iu. dicit Ber. in vlti. glo. ꝙ in sentētia excōicationis etiam
post absolutionē quęrit de causis. & assignat rationes. & no. gl. ꝓ-
cipue cōtra iudicē qui excōicauit iniustè, ꝙ licet absoluit, tñ facit
1 litē suā in dānis & interesse. tene mēti. ¶ † Demū no. in capitulo ꝙ
admittitur probatio iudicis ad iustificandū processum suum. dicit
Inno. qđ libellus disiunctiuus nō admittit, nisi qñ actor scire non
pōt quid eligat. Inn. & ponit vnum exēplū valde notabile in quo
iustè ignorat tp̄s excōicationis: qa forte executor fecit priuare, &
scire nō pōt qñ ante appellationē vel post. nā tūc admittit rescri
ptū alternatiuū ſm Inn. qđ est no. dignum. dicit Io. an. ꝙ non pro
cedit iste copulatiuus libellus, dico sententiā nullā & iniustā: qa co
pula cadens inter incōpatibilia inducit perplexitatem. ¶ Idem ait
ꝙ libellus potest concludere alternatiuè sub diuersis cōditionib.
vt dico sentētia nullā: & si forte in ꝓbatione nullitatis defecero, di
co eam iniustā: & tunc iudex in sententiādo debet assumere alteri
mēbrum prout ex actis constat esse probatū: nō autē debet iudica-
re alternatiuè vel cōditionaliter ſm Io. an. qđ est notabile & mē-
ti tenendum. dicit Io. an. ꝙ si peto confirmatione sententię, aduer
sarius meus non pōt petere infirmationē, nisi incidēter ad hoc vt
nō ferātur cōtrarię sententię. Inn. postea dicit, ꝙ imo per modū
reconuentionis: qa ibi nō pōt esse cōtrarietas, cū vna sentētia de
beat terminari. dicit Inno. ꝙ in causa appellationis non est neces
se offerre libellū: quod est verum sup actione veteri: sed bñ est ne
cesse offerre super infirmatione ꝙ alias lis est vt no. ff. de procu. l. q
proprio §. itē quęritur: nā cū lis debeat cōtestari pręsentibus parti-
bus: ergo libellus debet offerri. & est expressum. C. de app. l. si qs li
2 bellos. ¶ † Quęro cū Inno. quidā dicit se excōicatū post appella-
tionē legitimā: & sic dicit sententiā nullā, tñ nō ꝓbat ꝙ post nūqd
remaneat ꝯfessus super excōicationē? & sentit Inn. ꝙ sic. & ex quo
non ꝓbat de nullitate, debet excōicationē seruare. ¶ In contrariū
vr̄ ꝙ ista non est confessio simpliciter, sed qualificata: & una ora-
tione cōplexa ita, ꝙ nō pōt diuidi. vt no. C. de excep. l. si qdē. & ff.
de ope. lib. l. si ita stipulatio. Ego addo subtiliorem rationē. nā pos
sunt esse duę sententię, vna ante & alia post: & sic ille qui confitet
de post, de alia sententia confitetur non de ea quae habet litigare.
& certū est ꝙ ꝯfessio facta super vno qđ potest esse ab alio diuer-
sum, non inducit ꝯfessionē super alio. ar. C. de proba. l. matrē tuā.
ff. de neg. gest. l. cū actū. ff. ad treb. l. eū q nouissimus. ¶ Si autē non
essent in libello illa verba, post appellationē legitimā: sed simplici
ter intētatur nullitas sine alicuius tēporis distinctione, tunc posset
saluari dictū Inn. qa cōfitetur factū: & licet neget ius, tamē ex legis
dispositione illud ius est facto cohęrēs, & ī separabile ab ipso: & iō
sponte cōfiteretur factū: sed inuitus cogitur ad cōfitēdū ius. & no.
ista verba; qa sūt subtilia. dicit Goff. ꝙ hęc positio, dico me nō ex-
cōicasse post appellationē, vel dico illū non appellasse ante sñiam
excōicationis tota est affirmatiua. s. se prius excōicasse vel illū post
sentētiā appellasse hic ē sensus verborū Io. An qđ no. Dicit Hosti.
ꝙ inuito reo excipiente iudex nō pōt cogere vt rñdeat saluo iure
suo. ꝙ si facit dat, cām appellandi nisi ꝯ excipientē pręsumat, vel
sit ꝓbabile dubiū. vide qđ no. in l. nā & postea. in prin. ff. de iureiu.
per

ADDITIO.

a ¶ Non debet aliquis admitti ad probandum id quod probatum non rele-
uat. intellige hoc vt hic pulchre p do. An. pomū qui quasdam notabiles de
cisiones hic per ipsum relatas concludit qđ quando probat aliquid saltem
licet minimum adminiculum præstaret istud deducet inter cętera ex eo ꝙ
dicit Bal. in l. cum virum. in j. nota. C. de fideicom. vbi dicit ꝙ positio quæ
parum facit ad factum impertinens reputatur & debet admitti. & vide Cur
tium consil. lxx.

per Accur.dicit Host.ꝙ si iudex dicat,nō admitto nec reprobo,ꝓcedatis:qđ si quidē exceptio est præiudicialis,vel talis q̃ si nō expediatur per interlocutoriā iuris ordo puertit, & tūc oportet qđ expediat̃ prius q̃ ad alia procedatur.vt ĵ.de iud.c.exhibita.& no. ff.q sa.co.l.arbitro Si aūt sit aliqđ qđ multū depēdeat ex mero iudicis officio,vt an sit rñdendū positioni,vel interrogationi,vel an testis ꝓduci debeat & similia,ĩ talibus pōt dicere iudex ꝓcedatis saluo iure vestro ſm Host.& Io.an. quę verba sunt multū notanda.ꝓ hoc
2 ff.de dā.infe.l. prętor.§.si cōtrouersia.dicit Io.an.ᵃquòd hodie sic seruatur in articulis & interlocutorijs: qa ad lites abbreuiādas admittūtur saluo iure impertinētiū & nō admittēdorū &c.Io.an. qđ est verū nisi positio sit à iure remota.vt ff.de iureiur.l.si duo patroni §.idē Iulianus. vel nisi positio sit captiosa: vel aliàs repellēda. vt no.co.l q iurassē.§. si pater. & l si à te.ĩ prin.de exce rei iu.& hic cōstat ꝑ allegationes legū: vel sit positio de eo qđ sopitū.est.vt no.ff.
3 de condi. inde.l. Iulianus. in prima glo ¶†Quæro cū Inno. nūqđ ille qui agit de nullitate, probādo iustitiā absq; nullitate mereatur victoriā.dic qđ non qa nō est ad hoc aptus & modus agendi sēp inspicitur.vt not.iij. q. vj. hęc quippe. ¶Sed econtra ille qui dicit sententiā iniustā,vincit sup nullitate.vt no.C.q̄n prouo.nō est necess.l.j. ¶Sed illud intellige in appellatione: qa per eā rescinditur omne grauamē,& oīs timor grauaminis tā iuris q̃ facti.melius tñ est in dicto casu nō principaliter ꝓnūciare de nullitate: sed incidēter hoc modo:pronunciamus supuacuè appellatū,cū sententia sit ipso iure nulla.vt ff.de ap.l.si ꝯstat. nā super appellatione oportet ꝓnūciari.vt ff. de iud.l. de qua re,vel dic melius qđ pōt pronūciare super nulitate principaliter.Nā tacitè hoc includit quod appellatio sit supuacua.& ista sunt ęqpollentia.ergo &c.vt no.C.de sēn.& interlo.l. pręses. ¶†Quero nunquid in dubio snīa excōicationis
4 presumatur.lata ante appellationem, vel post.respō.in dubio reus est fauorabilior.qa de obligatione debet constare vt magistraliter no.in.l.eum actum ff de negot.gest.& per Bar.ff.de no.ope.nun.l. non solum.§. sed vt probari. ¶Vel dic quòd pręsumitur aliquid legitimè factum. vt no. ff.de leg.iij.l.cum pater.§.rogo filia.quod tene menti.

ADDITIO.

a ¶Vide.d.Vitalem de gambanis in suo solenni tracta.clausularum qui habetur in formis colum.iiij.ver.clausula saluo iure &c.

CAP XXXVII.

1 *Subdelegari potest per delegatum principis causa suspecti,licet sit mixti imperij.*
2 *Alienatio interdicitur coadiutori: & idem de visitatore dicitur & de eo qui habet commendam.*
3 *Spoliatus non potest inquiri nisi primo restituatur ad mobilia & immobilia & fructus:& ad plenam & pacificam possessionem.*
4 *Remoueri potest vt suspectus ille qui non potest administrare.*
5 *Dilapidator notorius si spolietur an possit petere se restitui:& an ratione dilapidationis possit quis remoueri ab administratione spiritualium.*
6 *Remoueri an possit tanquam suspectus prelatus si nondum cępit ministrare.*
7 *Alienare res subiacentes periculo an possit is cui interdicta est alienatio.*
8 *Dilapidator quis dicatur.*
9 *Pater qui prodigaliter vtitur bonis aduētitijs filij priuari debet administratione.*

Venerabili. Si subdelegatus delegati papę simpliciter datus cępit vti iurisdictione,delegatus eum reuocare non potest.Sed si subdelegatus ipse contra formam apostolici rescripti processit,nullus est processus. ¶Casus. quidā episcopus fuit spoliatus episcopatu per Federicū imperatorē pretenso qđ iste esset dilapidator. Papa mādauit epō Cassentino qđ faceret eū restitui ītegraliter & plenariè:quo facto si dict° eps esset de dilapidatione suspectus daret sibi coadiutorē sine cui° cōsilio nihil administrare posset in tēporalibus quousq; aliter Papa ꝓuideret:& qđ interdiceret tam epō q̃ coadiutori omne genus alienādi: archieps in firmitate grauatus.cōmisit vices suas abbati sancti Spiritus,qui processit nō seruata forma mādati:& ideo factū ab eo cassatur. demū dictus archieps cōmisit cām thesaurario: sed hoc nō potuit: qa pri° commiserat alteri nulla iursdictiōe retēta. & iō papa cassat ēt fctm thesaurarij cum archieps ei nō potuerit iurisdictionē q̃ carebat, aliq̃s
1 demādare.¶† In isto.c.Inn.colligit plura notabilia.primò qđ causa suspecti licet sit mixti.ĩpij, pōt subdelegari ꝑ delegatū pricipis. & dicit ꝙ sec° est ſm leges ciuiles.¶Tu dic ꝙ idē est hoc casu.C. q̄ pu iurisdictiōe.l.j.i fi.ſm vnū intellectū.¶Scđo not. qđ q̄n dat
a alicui officiū cū cōsilio intelligitᵃ & cū cōsensu:sec° si sine officio
2 hoc ꝓbat̃. ff.de admi l Titiū & Męuiū.ĩ prin.¶† No.coadiutori interdici omnē alienationē. idē de visitatore & de eo q̄ hēt ꝯmendā. Inn. ¶No. ꝙ simpl̄r cōmittēdo vices suas intelligit in totū committere.Inn. & sic inde finita equipollet vniuersali.¶ Opp. nā cā restitutionis,& cā dilapidatiōis sunt diuersę:ergo valet ꝓcessus:sed dēt appellari vt C.de ap.l.j.facit qđ no.Bar.in l. si q̄ramus. de testa. ¶So.hic ordo cadit sup iuris dictione,q̄ nō est data,nisi seruet̃ ordo.nā formā mādati obtinet instar ꝯditionis. ¶ Sed tūc mediatè opponit̃,si ꝓcessus sub delegati fuit nullus, ergo res est integra vt C.ne de statu defun.l. si pater.ergo subdelegatus potuit idē subdelegare.vt ĵ.c.quamuis.li.vj.Rñ.& dico ꝙ ēt ꝓcessus nullus sub delegati facit expirare potestatē reuocandi : qa subdelegatus vsus est iurisd ctiōe,licet abusiua,siue ꝑpostera ſm Arch. nā satis est ꝙ exercuit iurisdictionē credēs se posse exercere.¶ Sed Io.an. dicit cōtrariū ꝑ abusum.s. iurisdictionis nunq̃ firmat̃ iurisdictio, cum vsus iurisdictionis requirat iuris adminiculū concurrēs tñ ad istud. c.rñdet nisi diuinando.¶No.cassari processum si nō seruatur ordo debitus, & studiosus. non per functoribus qđ exordinis rōne
3 appet ſm Inno.¶† No.ꝙ spoliatus nō pōt inqri nisi primo restituat̃ ad mobilia,& immobilia,& fructus,& ad plenā & pacificam possessionē.qđ est no.ſm Inno.¶ Idem Ber.in glo.hoc iō.¶ Opp. cū Ber ꝙ suspectus sit remouēdus,nō aūt retinēdus in administra-
4 ne.rñ.hic papa dedit formā papalē nō de iure cōi.¶† Quęro nūqđ possit remoueri tanq̃ suspectus ille qui non pōt administrare. Rñ. sic.& qđ operet̃ remotio,dic ut ff.de solu.l.qđ si forte.§.j. ¶† Quęro
5 ro nūqđ notorius dilapidator spoliatus possit petere se restitui?rñ. sic:qa de ista notorietate nō pōt opponi spoliato, nec fieri fides anteq̃ sit plenariè restitutus.text.est in nostro. c. ualde no. ¶ Extra no.ꝙ exceptio dolo facis non pōt opponi ei qui spoliatus est officio uel bñficio,nisi prius eo restituto in pleno & integro statu. qđ est no.dignū ¶Quęro nūqđ rōne dilapidationis remoueat̃, qs ab administratione spiritualiū litera nostra à contrario sensū innuit ꝙ nō,ĩ verbo tēporalē.vñ dñt doctores ergo spiritualia administrare potest.hoc not.iij q.iij.qa ea.in fi. magnę gl. quam tene menti. ¶ Ex hoc sequit̃ ꝙ administratio spiritualiū non est alienatio. dicit Io.an.ꝙ ratione dilapidationis pteritę dat̃ coadiutor: sed si timetur de futura dilapidatione ex consuetudine dilapidādi p̄sum pta dēt prelatus & qlibet rector ecclię remoueri funditus ab administratione.vide qđ no.ff.de auto tu.l. & si pluribus.de coadiutore tutoris.hēs.C.quō & q̄n iudex.l.si pses.quasi istud officiū coad-
6 iutoris non est principale:sed accessorium.¶† Quæro vtrū prelatus possit remoueri tanq̃ suspectus si nondum ceperit administrare:tñ imminet metus dilapidationis.Rñ. non : tamen sibi non est
7 administratio cōmittenda ut l. ita autē. ff. de admi. tu. ¶† Quæro vtrum iste cui interdicit̃ alienatio possit alienare res subiacentes puriculo?dicit ꝙ nō,nisi res sint q̃ tpe cōsumunt̃. nā qui non alienat, punitur. vt l. tutor qui repertorium.§.j.ff.de admi.tu. vbi igit̃ non solū interdicitur alienatio; sed etiam subtrahitur administratio habet locū qđ dixi:sed q̄n non subtrahitur administratio, tunc necessitas intelligitur excepta.vt ff.de manu.testa.l. qui non potuerūt.& ff.de fieicō.liber.l.cū fidei. ¶No. qđ licet ꝓcessus subdelegati si sit irrit° ꝓpter nō seruatā formā mādati papę.tñ subdelegatus non resumit iurisdictionē.qa semel functus officio suo nunq̃ resumit illud.tex.est hic notabilis.¶† Quęro qs dicat̃ dilapidator? ille q̄ vergit ad dilapidādū ar.in l.si cōstāte.in prin.ff. sol.ma. vnde vna alienatio non facit cum suspectum de dilapidatione:sed mali mores & plures vt no.in l.si fideiussor.§.si ff.q satis.co.;& adde qđ no.C.de suspe tut.l. eum. ¶ † Quæro quid de patre qui ꝓdigaliter vtitur aduētitijs bonis filij. Rñ. ei est interdicenda administratio vt ff.ad treb.l.imperator.& in l.vlti.C.de sentē. pas.¶Quæro quid de rectore parochiali?& quilibet de parochia potest eum accusare:qa interest cuiuslibet parochiani qđ ecclesia non perueniat ad malum statum.Ber.quod verbum tene menti.

ADDITIO.

a ¶Vide quid inferat Bal.consi.xxxvij.j.lib. in antiquid.& Angel. in consil clxxxviij.

CAP. XXXVIII.

1 *Sententia super iurisdictione non exercenda non est interlocutoria.*
2 *Iudex in causa dubij pronunciat iurisdictionem esse suam; an possit ab eo appellari.*
3 *Vidua an sit sub protectione ecclesię.*
4 *Negligentia iudicis secularis deuoluit iurisdictionem ad ecclesiasticum.*
5 *Partes si de facto dant iurisdictionem priuato cum pœna,& vna pars non obseruat sententiam vtrum incidat in pœnam sicut in compromisso.*

Significantibus. Delegatus qui pronūciauit se iurisdictionem nō habere,etiam de ꝯsensu partiū cām nō reassumit.h. d. ¶Cas°.¶Iuliana vidua cū eēt nobilis.& diues,mētiēs se pauperē,impetrauit iudices cōtra.M.mulierē,& natū eius, q̄ citati opposuerunt dicētes ꝙ dicta vidua erat nobilis.& diues,& qđ subreptitiè ĩpetrauerat mētiēdo se pauperē , adijciētes ꝙ erāt parati stare iuri sub cuius iurisdictione ꝯsistunt:delegati audita exceptione interloquēdo ꝓnūciarūt se ꝑ has literas ꝓcedere nō debere:tandem partes cōpromiserūt in arbitros hoc pacto, ꝙ deberēt

ꝓnūciare.ĩ.certū terminū, al's redirēt ad dictos delegatos: qui arbitri fuerūt negligētes: vñ dicti iudices volētes dictā iurisdictionē resumere.cogebāt partes ad litigādū sub eis, à qua ↄpulsione fuit appellatū ad audiētiam papę.Papa decernit litigatores non compelli: & si qd esset cōtra aliquē actitatū reuocat in irritum. ¶ Not. qđ vidua nobilis & diues dēt agere in foro seculari. ¶Not. formā sententię qñ rescriptū est subreptitiū. s. se nō debere ꝓcedere per
1 ipsum.¶†No.sñiam super iurisdictione non exercenda esse inter
2 locutoriam.¶†.Quæro iudex in cā dubij ꝓnunciat suā esse iurisdictionem,vtrum possit appellari? & videt ꝙ nō:qa non grauat; vt no.in l.ex quacunq;.ff.si quis in ius vo. non ierit.¶Itē ista appellatio non pōt iustificari nisi ex veterib.¶In ↄriū est glo.ord.C. ne filius pro patre. authen. habita. vnde si in cā appellationis liquidet de nō iurisdictione,cassabit interlocutoria,q̄ loquit super his quæ sunt fundamenti.vt ĩ.de app c.ex parte.M.¶ Vnū adde ꝙ vbicunque hēt locū illa regula,nō qcqd iudicis potestati' &c. ab interlocutoria non pōt appellari:qa iudex non est astrictus de iuris necessitate.vt elegāter no.Inno.in c.vl. ĩ.de fer.¶No.qđ talis interlocutoria funditus eradicat iurisdictionē,ꝙ nō remanēt aliquę reliquię q̄ possint ꝓrogari,vel demū ad iurisdictionem sic elisam rediri ēt p ꝓcuratorē.qđ est no.dignū.ergo no. ꝙ non pōt contrario imperio reuocari, ēt de cōsensu partiū.qđ alibi non reperitur.¶Not. qđ huic interlocutorię p quā derogat iurisdictioni,partes nō pñt
3 renūciare.qđ alibi non reperitur. ¶† Not. ꝙ hęc clausula ꝙ partes redeāt ad primos iudices,apposita in compromisso, tñ non sapit compromissum:qa litigatores nō intēdebāt comꝓmittere in iudices;sed redire ad iurisdictionē ipsorū. & hoc est bene no.No. ꝙ appellatio & interlocutoria irritari facit contraria si est iniusta. ¶Prima gl.Ber.tractat de vidua,an sit sub protectione eccl'ię:postmodū glo.in fi.dicit qđ in possessorijs vidua est in pceptione aliàs
4 in protectione eccl'ię:qđ intellige si est spoliata. ¶† Scđa gl. tractat an iudices isti bene pronūciauerūt necne.& qđ negligētia iudicis secularis deuoluit iurisdictionē ad ecclesiasticū.ꝓbatur aūt negligētia si reqsitus nō exhibet iustitiā cū debeat & possit: puta qa est liquidū sibi de cā,vel litigator vult litigare.& ipse nō vult audire,vel nō rñdet ad interrogata.vt in c.j.de milite vasallo qui cōtumax est coll'.x.& in l.si de meis.§.fi. ff. de arbi. ¶Si enim de causa nō liquet,vel aliud impedit,nō dicitur esse in negligētia. vt ibi no.
5 ¶† Quærit Ber.si partes dant de facto iurisdictionē priuato cum pęna & vna pars nō obseruat sententiā, vtrū incidat in pęnā sicut in cōpromissis.& determinat ꝙ non in vltima gl.q̄ est valde notabilis & non reperit alibi.dicit Inn ꝙ primò dñs tpalis est monendus,& in negligentia ↄstituēdus anteq̄ ab eo iurisdictio trāsferatur in ecclesiasticū iudicē.& no.ar.ad repsalias.dicit Inn. ꝙ mercatores si grauātur passagijs habent immediatū recursum ad ecclesiā. Inn. dicit Inno. ꝙ vbi est qō de magna hæreditate inter laicos,vel laicas ꝑsonas, dēt adiri iudex secularis:nec sufficit adire primū immediatū sed debent adiri quotquot sunt supiores. quod intellige vsq; ad tres sententias.vt in c.j.de re iu.in cle. qa si nō pōt alio mō dēt appellare quousq; pōt.¶Fallit in miserabilibus personis, & qbusdā alijs,vbi sufficit ꝙ primus immediatus deneget iustitiā, ne diu pro iustitia laboret.qđ dictū Inn.est valde no.& alibi nō reperit.nam istę ꝑsonę miserabiles nō tenētur appellare ꝓpter paupertatem.vt ff.man.l si procuratorē.§.si ignorantes. Et iō omissa appellatione pñt adire ecclesiasticū iudicē p simplicē querelam. qđ est no.dignum.¶Vbi tñ est rex,ibi puto prius regem adeundū, cū in regno suo in temporalibus sit vicarius Dei & ꝓximior vicarius sit adeūdus ex ratione & natura ordinis:quod est no.Bal.

CAP XXXIX.

1 *Iudex recusatus non habet iurisdictionem super litigantes.*
2 *Arbitrij tertij electi in concordia à duobus primis an valeat sententia si discordet ab alijs duobus.*
3 *Delegatus à papa coget arbitrum qui cognoscet de sui suspicione procedere & finire.*
4 *Suspicionis exceptione opposita si iudex recusatus nihilominus procedit, vtrum processus recusatus sit nullus.*
5 *Iudex recusatus an possit mandare arbitris ꝙ assignent certum terminum ad probandum.*
6 *Pares curię habent iurisdictionem ordinariam specialem in feudis.*
7 *Libellus an sit offerendus in causa suspicionis, an vero sufficiat qualisqualis petitio.*
8 *Recusans iudicem si coram arbitris est contumax, an statim iudex recusatus possit iurisdictionem resumere.*
9 *Suspicionis exceptio an possit opponi hoc modo: dico te suspectum: & vbi deficerem in probatione suspicionis: dico te non posse procedere, quia es infamis.*
10 *Suspectus prelatus an teneatur satisdare.*

SVspicionis. Arbitri electi ad causam recusationis assignant terminum partibus ad probandū:delegatus verò qui recusatur ↄpellet arbitros cām diffinire.¶Casus lōgus. reus corā iudice delegato cōstitutus recusauit eū tanq̄ suspectū assignans istā cām de cuius veritate erat facienda fides super hac suspicione cognoscenda.¶ Electi sunt arbitri a partibus de mādato iudicis recusati.quęrit vtrū iudex recusatus possit assignare terminū recusanti ad probandū suspicionē? rñdetur ꝙ nō,qa forte prouocatus obesset:sed corā arbitris est ꝓbatio faciēda:qa ad hoc pñt terminū assignare.¶ Sed pone ꝙ ipsi arbitri nō sunt cōcordes. rñdet ꝙ iudex recusatus potest eos cōpellere vt ↄcorditer eligāt tertiū, cū quo ipsi duo arbitri,vel vnus ex eis dirimāt quæstionē suspicionis,
1 ne pricipales negociū per discordias plus debito ꝓroget.¶† No. quod iudex recusatus nō habet iurisdictionē super litigātes: qa suspensa est sua iurisdictio recusatione pendēte:sed bene hēt iurisdictionē sup arbitros ad ↄpellēdū eos ↄcordare, vel tertiū eligere. ¶No.duos arbitros eligi posse.¶Opponit.ff.de arb.l. itē si vnus. §.si ĩ duos.So.ibi fuit vitiū cōpromittētiū q dederūt in cōpromisso formā iuri contrariā de electione tertij incerti.& ĩtellige ꝙ nō valet cōpromissum si illi duo discordāt:sed si cōcordāt, bū valet:
2 qa vtile per inutile nō vitiatur.¶† No.ꝙ sentētia tertij arbitri electi in concordia a duobus primis nō valet nisi vnus ex ipsis primis pronūciet cū ipso.sed gl.accur. no. contrariū dicēs. ꝙ si tertius ab vtroq; discordet, valet sentētia ꝓpter ipsius authoritatē. ff. de arb. l.itē si vnus.§. principaliter.in ver.authoritate.& hoc qdā tenēt dicentes ꝙ tertius arbiter non est arbiter: sed est superior vtroq; eorum. in Spe. de arbitro.§.sequitur.ver.sed nūquid iste tertius.¶Sed Fran.& Cy.dānant illā gl.& est casus hic.& facit.ff.de sol.l.ꝙ si forte.§.j.videtur tñ Inno.hic tenere in vltima sua gl. ꝙ iste tertius cū vno ex primis possit pronūciare altero absente.sed glo.ff.de ar.l.sicuti.videtur requirere omniū presentiā. ¶Sed pone supposito ꝙ opinio Innocē.esset vera,nūqd ille absens debeat requiri? rñ. sic, nisi ille absens sit vagabundus,vel distet vltra centū miliaria.vel aliàs cōmodè citari nō possit.ar.ff.de dam.infe.l.iiij. §.si tā vicinū. & ff.de cōdi.& demon.l.mulcta nō cōmittit.in prin. de hoc. ff.ad treb.l.hęredes mei.§.fi.& ibi per Bar.& ff.de leg. ij. si tñ quibusdā. ¶Nō dico qđ citetur p edictū: qa arbritri nō possunt edictū proponere sed debent citare per nūciū vel epistolā ꝑsonaliter, vel ad
3 domū. vt not.ff.de ar.l. sed interpellatur.¶†Quæro nūquid de iure ciuili delegatus a papa coget arbitrū qui cognoscet de sui suspicione ꝓcedere & finire.rñ.sic vt no.ff.de arbi.l. nā & magistratus. in prin.¶.Sed quęro quare eligunt arbitri cū quis possit in dubio cognoscere an sua sit iurisdictio.respondet illud est verū quando dubitatur de finib.iurisdictionis: secus si dubitetur de persona iudicis quę declinatur ratione suspicionis.vt not.ff.si quis in ius vo. nō ierit.l.ex quacūq;.qa absurdū est ꝙ quis cognoscat de seipso, an sit suspectus.¶Itē.qualitas mētis suę est sibi nota: & ideo nō venit ĩ causę cognitionē corā seipso vt s̃.de rescri.c.ab excōmunicato.¶Sed pone,cōsules mercatorū debēt habere sportulas: modo opponit corā eis ꝙ ipsi nō sunt iudices ↄpetētes :qa quæstio mercantię nō pertinet ad mercantiā simplicē:sed ad mercantiā nominatā quę hēt iudices speciales puta camerariū cerdonēsem, & est q̄stio de coriamine.¶Sed actor dicit ꝙ illud coriamē nō fuit vēditū per se,sed accessoriè ad mercātias pannorū.quærit utrū iudices possint cognoscere? Bar.dicit ꝙ non,qa sunt suspecti rōne fortularum vt ipse no.ff.ad munici. l.de iure.& ibi est gl.ord.nisi cōsules per apertā naturā negocij haberent iurisdictionē fundatā:alias nō possunt cognoscere:qa vertitur in præiudiciū alterius iudicis, & alterius fori.¶Tu dic ꝙ imo possunt cognoscere.vt s̃. de resc. super literis.tamen si volunt sine omni suspicione procedere,committant causam alteri anteq̄ recusentur tāq̄ suspecti.ff.de iur.om. iu.l.prętor.vel dic quod aut est opposita exceptio suspicionis taliter ꝙ cadet in arbitrium seu iudiciū boni viri:& tunc nō possunt
4 cognoscere:aliàs sic.¶† Quæro nūqd opposita exceptione suspicionis si iudex recusatus nihilominus ꝓcedir, vtrū ꝓcessus recusati sit nullus.rñ.sic si est recusatus à lege & ipso iure.vt in l.j. C.si quacunq; præditus potestate.sed si non ipso iure,sed per sententiā ferendam dicit Inno.ꝙ oportet appellare.¶Sed contra videtur, qa iurisdictio statim est suspēsa,ꝙ hæc uera sit recusat delegatus: sed in ordinario est appellādū.Et ita intelligo dictum Innoc. quia difficilius est suspendere iurisdictionem ordinariā quā delegatā. nec vllo iure cauetur ꝙ ꝓcessus ordinarij sit nullus. vnde stamus regulę q̄ dicit,si grauaris appella vt.C.si sępius in inte.resti.post.l.j.
5 ¶† Quæro nūquid iudex recusatus possit mādare arbitris, ꝙ assignent certum terminum probandum? Respondeo,non:sed bene potest eis assignare terminum ad expediendam causam suspicionis, intra quem terminum qui debet esse competēs & discretus, ↄtinētur assignatiōes dilationū & reliqua fiēda iudicio arbitrorū, qb. summa cā suspicionis cōmissa est. vt hic. arctare igit arbitros p singulos actus non potest.c.legitima.de appell.in vj.sed statuere

terminū

terminum complexiuum potest arbiter:quia,sic se habet iudex ad arbitrum,vt no.ff.de ar.l.item si vnus.§ j.& arg.ff.de optio.legat.l. mãcipiorum, alias nunquam finis esset litibus.quod est absurdum. ¶Quæro nunquid recusatus possit statuere terminum partibus ad eligendum arbitros?respon.sic.vt C.de iudi.l.pe. Item ad comparendum coram eis.ar.C.de appel.l.preses.¶Quero, quid si arbitri non diffiniunt.ĵ.terminum.rñ.reuertitur iurisdictio ad iudicem recusatum.c.legitima.de app.in vj.nec potest vlterius recusari cum causa recusationis sit deserta & hoc probo tali ratione non minus est suspectus iudex appellationis quàm iudex recusatus: & tamen appellatione deserta reuertitur iurisdictio ad iudicem à quo. vt C.de app.l.eos.nec debet reputari suspectus cum satisfecerit iuri. ¶Quero vtrũ isti arbitri habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam?glos.dicit ꝙ habent quasi ordinariam.nam cum eligantur per partes non possunt dare iurisdictionem ordinariam vel delegatam.vt C.de iur om.iu.l.priuato sed l.dat iurisdictionem quasi ordinariã.melius dixisset glo.quasi delegatã: qa est iurisdictio sing. & est expressum.C.de iu.l.pe.in fi territoriũ non est de substãtia iu
6 risdictionis ordinarię.¶ † Glo mouet alibi similem questionẽ in materia feudorũ,vtrũ pares siue proceres habeant iurisdictionem ordinariã vel quasi. Et glo.determinat ꝙ habent iurisdictionem ordinariã speciale in ipsis feudis,qui possunt dici ad vniuersitatẽ feudorũ cũ sit generale statutũ ĩ feudis nõ nominatim ad aliquas personas puta ad Titiũ vel Seium:vt no.in c j.de inuestitura in maritũ facta.super verbo,ad dñm.col.x vbi omnino vide.¶Item in feudis est vnũ speciale quòd licet dñs videatur suspectus.i. minus fauorabilis cõtrariantibus inuicẽ vasal'us tñ ipse nõ remouebitur à cognitione quę competit ei iure proprietatis & nõ vt nudũ ministeriũ:sed procedit in causa nõ solus:sed adhibita curia & ꝓceribus.& est rationabile:qa non debet quis ex so a suspicione ꝓdere administrationẽ rei proprię.¶Item suspicio purgatur ratione ꝓcerum;vt in authẽtico vt differentes iudices §.j.col.ix.& ff.de edẽ. l.si quis ex argentariis.§ j.¶Quero nunquid isti arbitri teneantur acceptare.rñ.sic qa isti arbitri subrogantur loco iudicis recusati: ergo &c.vt ff.de mu.& hono.l.numerũ.§.iudicãdi.C.de aduo. diuer. iudiciorum.l.sancimus.C.de proxi.sacrorũ scriniorũ.l.in sacris. li. xij c.sicut enim xj.q.j.¶Sed extra iudicium nemo compellitur arbitrum acceptare.vt no C.de contrahen.emp.l.fi.& in l.j.ff.de leg. ii.imo dicit glo.quòd nõ est satis prudens qui suscipit in: se cõpromissum.vt aut.vt differentes iudices.§.j.col.ix.& ff.de arbi.l.cũ lege.in fi.¶ † Quero nunquid in causa suspicionis sit offerendus li-
7 bellus,an verò sufficiat qualisqualis petitio.Glo.accur.dicit ꝙ non est necessarius libellus.ff.de proc.l.in causę.§ hęc autem cognitio. & certe cum recusatio iudicis habeatur in scriptis, ipsa productio recusationis postea facta coram arbitris habetur pro libello; quia cognoscere de recusatiõe est quoddã officiũ mercenar.ũ vnde nõ requiritur libellus pro solennitate.vt no. ff.de interrog actio.in rubrica.& ff.de iud l.sed & si restituat.in prin.¶ † Quero mõ si recu-
8 sans est contumax corã arbitris,vtrũ statim iudex recusatus potest iurisdictionem resumere.Respon.non,sed debet expectari ꝙ labatur totus terminus pręfixus circa decidendã causam suspicionis. Inno.& Io An.Nam interim res est dubia quia etiã pro contumace posset ferri sentẽtia.¶Item de natura termini est quòd debeat expectari.vt C.de dila.l.siue pars.nec puto quod recusatus possit hunc terminũ abbreuiare quia suspensa est interim sua iurisdictio. ¶ † Quæro vtrũ exceptio suspicionis possit opponi hoc modo,di-
9 co te suspectũ,& vbi deficerem in probatione suspicionis dico te nõ posse ꝓcedere qa es infamis.Dicit Berñ. quòd exceptio suspicionis debet præcedere omnes alias exceptiones in quibus requiritur sententia iudicis:quia opponẽdo alias exceptiones videtur eligere eius auditorium:ergo postea nõ potest dicere eum suspectũ. vt ff.de iudi.l.sed & si restituat.in prin.nõ sic dico si vtitur alijs de fensionibus in quibus non requiritur sententia,vt si petat edi libellum vt in aut.offeratur.C.de li.ꝯtest.& ff.de iudi.l.non vr in iudicẽ cõsensisse.¶Sol.credo qđ talis modus excipiendi procedat, quia in vtraq; exceptione declinatur iudicis cognitio:& etiam de infamia sua ipsa non potest cognoscere:sed debet iri ad arbitros.& sic ex pluribus causis potest iurisdictio declinari,sicut posset ita obijci dico te suspectum quia capitalis inimicus,& quia nimis fauorabilis aduersario.vt no.in c.legitima de appel.li.vj.in nouellis. & vide Barto.in l.quidam consulebat.de re iudi.¶Si quis enim opponeret exceptionẽ solutionis vel pręscriptionis hoc modo,dico me non teneri quia solui,vel præscripsi:& si deficerem in probatione dico te non posse cognoscere quia es suspectus,ineptè exciperet: quia non potest iudicem allegare suspectum nisi alleget in quo articulo causę,non enim potest variare & ipsum pro parte approbare,& pro parte reprobare,¶Pone,dictat statutum quòd discordantibus iudicibus debeat eligi tertius.¶Modo quęritur vtrum intelligatur de discordia principij, vel medij, vel finis? Respon.de qualibet,secundum Hosti.nam discordia principij vel medij est obstatiua finis.Nam si non tenet principium,vel medium, ad finẽ non potest perueniri.Item si ferant contrarias sententias tanquam nihil egerint;adhuc cogendi sunt eligere tertium, cum quo ambo vel alter poterũt ꝯcordare,& valebit sentẽtia.& hoc dico per tex. istius c.& per id quod no.Io.An.secundum Host.in c.legitima.ĵ. de appel.li.vj in apostilla quę incipit.Host.intelligit idem si discordant in hora diei.puta quia vnus vult sedere pro tribunali in ma-
10 ne,alter de sero.& facit ff.de leg.j.l.huiusmodi.§.fi.¶ † Extra quæro vtrum suspectus prælatus teneatur satisdare? gloss.Accur dicit quòd quilibet suspectus tenetur satisdare.ff.de iudi.l.ij.§.sed si dubitetur quod est verum quando est suspectus animi vitiositate:secus si fortunę calamitate:& hoc in debitore suspecto Sed officialis remouetur si sit de eo ita grauis suspicio vel dolus? quòd nullo modo sit tolerandum:alias adiungitur ei socius.vt ff.de suspec. tutori.l.si tutor.aliquæ tamen coniunctæ personę debent remoueri non facta mentione doli ne insurgat infamia.tex.est ibi vnicus.

CAP. XL.

P. & G.per. De'egata iurisdictio ad ꝑsonas nõ expressas in rescripto etiã de ipsarũ con
1 sensu prorogari non potest.h. d.¶ † Quæro, quia hic dicitur quòd omnis delegatio est personalis ex parte rei & actoris quomodo cognoscitur personale à reali.Respon. in muneribus reale est omne quod sequitur fundum: & vide infra de iu quia.V.No.vbi rescriptum intelligitur reale. & est casus specialis ¶Casus.quidam mercatores impetrarunt literas contra quendam episcopum super quadam summa pecunię, & obtulerunt libellum durante iudicio & iurisdictione dicti.p.& g.cum deberent recipere à quodam Ioanne certam quantitatem pecuniæ fecerunt pactum quòd si pecunia ipsis debita non solueretur, quòd dictus abbas in dictum Ioannem proferret sententiam excommunicationis & interdicti Et quia non soluit dictus abbas dictas sententias promulganit quęritur quid iuris. Respondetur quòd cum in dictum Ioannem iurisdictionem habebat dictus abbas merito non potuit prorogari.¶No.quòd si non valet prorogatio non valet adiectio pęnarum.Et tamen vnus frater non tenetur pro alio licet simul habitent.C.de decu.l.licet indiuisa. lib. x.¶Iudex delegatus non potest dare tutorem vel curatorem generalem sed ad litem si
2 bi commissam sic.vt c. fi. de iudi. lib. vj. ¶ † Si scholaris accepit mutuum in studio potest ad restituendum illud ibi cogi: quia ibi habet pergulam Paulus.ratione rei communis rescriptum concessum vni videtur cõcessum consorti.C.de diuer.rescrip.l. si libellũ, No.ꝙ nõ põt quis se submittere iurisdictioni eius qui nullam habet iurisdictionẽ,vel habet, sed non prorogabilẽ. Prorogatio alia simpliciter,vt qñ qs se submittit solutioni siue ĩ certo loco,vt Florentię,siue in loco loci,vt corã iudice Mercantie Florentinorũ & est tertiũ genus quoniã quis renunciat priuilegio fori.¶Sed pone hodie contraxi tecum Papię,cras facio pactum nudum more mercatorũ ꝙ debet soluere,Florẽtię:quęritur vtrũ Florẽtiæ videar cõ traxisse?rñ.sic.Iter mercatores & alios negaciatores ꝓsumitur hic
3 constituta pecunia.not.& est istud.c.multum notabile.† No.quod ille qui promisit soluere certo loco in termino:si non soluerit,põt cõueniri ex eo cõtractu in alio loco:& habetur ratio interesse actoris & rei,si reus petat interesse sec⁹ eo nõ petẽte.Itẽ secus ĩ actionibus bonęfidei,vbi habetur ratio interesse actoris & nõ rei,qa interesse succedit loco rei in bonęfidei iudiciis licet dari sit in obligatione venit iure actionis.& non loquitur de isto interesse.¶Quæro nunquid ille qui promisit soluere in alio loco possit soluere ĩ loco celebrati contractus vbi alias non sortiebatur forũ?& dic ꝙ nõ: qa diuersitas loci induceret diuersitatem debiti, sicut diuersitas tẽporis.vt l.iij.de bo.auto.iud.po.& l.ꝯtraxisse & de ac.& ob.& l.exigere

gere dotem.de iudicijs:licet gloss.notet contrariũ in l.eum qui.§.j.
vel dic qđ illa g'o.est vera si ꝓmissor non vult soluere in loco desti
nato. Nã duo videntur esse pręcepta.vt ff.de ar.l.celsus. vel dic qđ
si locus est statutus fauore debitoris,potest,si creditoris non pōt.si
cut dicimus in tempore.ff.de verbo.obl.l.qui Romę.in prin. Item
si vna moneta frequentaretur in vno loco,alia in alio,ad quam mo
netã deberet solui vide de re.iur.l.semper in stipulationibus.¶ Que
ro nunquid habeatur ratio interesse temporis.respon.sic, quando
propter moram rei damnificatus est actor.& est speciale in pecu-
nia,vt veniat interesse intra rem quia nõ cadit interesse intra rem.
& hoc di.illa notabilis.l.ff.de in litem iurando.l.nummis.& gl. in l.
cunctos populos de summa trinita.licet contrarium notetur. in l.
socium qui in eo.ff.pro socio.¶ Sed ibi loquitur in interesse con-
uento per singulos menses.vel annos quod potius est vsura, & sic
non obstat,& tene menti.¶ Pone quòd creditor est in possessione
pignoris,& percipit fructus.dicit ipse, placet tolle fructus, & ego
volo interesse.queritur quid iuris.nam leges simpliciter dicunt, ꝙ
fructus extenuant sortem: nec videtur debitor in mora non quia
soluerit:sed quia creditor quodammodo satisfecit eius intentionẽ
adimplendo.& facit ad hoc illa.l.no.ff.de sol.l.Titia. No.quòd po
test quis obligare se ad pęnas spirituales non quod per viam con-
tractus possit quis excõicari sed obligari vt excommunicetur per
sententiam nec etiam potest quis se in excommunicationem repo
nere l.si vnus.§.pactus de pactis.dummodo talis obligatio alias ha
beat fundamentum.ar.à contrario sensu huius. c. secundum Bert.
a ¶ Glo.Ber.distinguit hic de triplici prorogatiõe.[a] s.tpis.rei, & per-
sonę:& hoc in iurisdictione contentiosa:sed in iurisdictione volun
4 taria dic vt in l.j.C.de emanci.libe.¶ † Quęro vtrum vbi sunt ta-
xati iudices ad causas habeat locum prorogatio? puta dicta statu-
tum ꝙ iudex partę Sancti Petri sit iudex viduarum,nũquid alij po-
terunt prorogare iurisdictionem eius?& videtur ꝙ non,ne confun
dantur processus & iurisdictiones.vt no.Cyñ.s'm Iac.de Are.in l.j.
C.de iu.om.iu.& vt taxatio iudicis aliquid operetur argu.C. de te-
sta.l.consulta diualia.¶ Quęro nũquid in iudicem appellationum
possint alij prorogare eũ primã iurisdictionẽ.& puto ꝙ non:qa iuris-
dictiones nõ sunt eiusdẽ rationis,cũ causa appellationis sit mixti
5 imperii,nec debeat idẽ esse iudex à quo,& iudex ad quem.¶ † Quę-
ro nũqd iurisdictio possit ꝓrogari de territorio ad territoriũ alte-
rius iudicis? rñ non qa nulli pręest iurisdictioni:sed est oĩno priua-
tus qa istud est extra fines rerũ & ꝑsonarum.& facit.ff.de sol.l qro.
¶ Licet iudici sit datum liberum & plenissimum arbitrium,tñ nõ
potest sibi prorogate terminum.ff.loca.in l fi. Bar. ¶ Anteq̃ iuris-
dictio incipiat prorogari non potest:quia de aliquo ad aliquam est
prorogatio & sicut nulla est que desijt,ita quæ nondũ ĩcipit.de ver.
ob.l.decem de ꝯdi.& demõ.l.titio.j.e.cũ plures.in fi.¶ Si plus est
in vsura dotis q̃ in oneribus matrimonij nihilominus vir lucratur.
6 ff mãdati.l.creditor.§.penul.¶ † Quare ad vsuras dandas non po-
test quis se spõte obligare.rñdeo qa est peccatum.& dicit Io. And.
ꝙ causa vsurarum est spiritualis.c.fin.de iureiur.libr. vj. Paul. dicit
qđ non est spiritualis licet ecclesiastica quia sumit originem à pec-
7 cato.hoc no. Archi.xiiij.q.v.quid dicam.¶ † Quęro cum Innoc.
vtrum ille qui nõ potest soluere:dicit lex ꝙ propter infirmitatẽ nõ
differtur solutio debiti.ff.de hære.instit.l.si quis instituatur.in fine.
possit excõicari?& sentit Innoc.qđ non qa nõ est in mora.Istud di
ctum Innocen.est verum in eo qui tenetur ad factum. Secus in eo
qui tenetur ad dãdũ.vt ff.de ver.ob.l. continuus.§. cum quis.alias
§.illud.vel ibi loquitur in alia pęna.nam illud est in sentẽtijs censu
ræ qa rediguntur ad instar fori pęnitentialis ubi sufficit dicere, mi-
serere mei deus ex quo quis non habet vnde soluat.¶ Item senten
tia excõicatiõis est quędã mulcta que remitti põt propter inopiã.
pro hoc lex no.ff.de offi.præsi.l.illicitas.§.fi.vel dic ꝙ Innoc.loqui-
tur in clerico cuius paupertas est notoria.ff.de ꝓcu.l. Titi⁹.¶ Quę-
ro pone mutuaui pecuniã cuidã mercatori,qui supposuit se iurisdi
ctioni epi,q eps immediatè eidem mercatori pręsenti & acceptã-
ti mandauit q̃ sub pęna excõicatiõis solueret ad certum terminũ.
quã ex nunc prout ex tunc protulit in scriptis:vtrum interim pos-
sit appellari?dicit Ioan. And. ꝙ non & omnino standũ est sentẽtię
Io An.& sic potest in die contractus iudicari de voluntate partiũ.
b quod[b] alibi non reperitur.¶ † Nor.ꝙ licet quis non soluat in ter
8 mino ad quẽ se obligauit sub pęna excõicationis, tñ non est excõi
catus nisi feratur sententia:sed pęna pecuniaria bene committere
tur ipso iure.vt eleganter no.ff.de pact.l.rescriptum.§.si pacto.vin
cula enim censurę sunt à cęteris pęnis diuersę naturæ.dicit Io.An.
ꝙ potestas excommunicandi oritur ex autoritate clauium, nõ qđ
possit prorogari per consensum priuatorum sed in eum q nõ ha-
9 bet hanc potestatem.¶ † Idem ait ꝙ in foro pęnitentiali non ha-
bet locum prorogatio.certè nec est ibi vera iurisdictio:sed est quę-
dam permissio diuina,quę prorogari non põt nisi ab ipso Deo:quã
q̃ largo modo vocemus pęnitentiarios iudices animarum. hoc ap
paret,quia non fit litis contestatio coram eis:ergo nõ potest funda
ri prorogatio.vt ff.de iurisdi.om.iudi.l.si conuenerit.¶ Non ob.l.
receptum.e.ti.qa illa debet intelligi cum eadem distinctione s.si li
tigator non pęnituerit ante litem conte.¶ Alij dicũt quod illa lex
receptũ.loquitur in submissione quę fit iudice præsẽte & acceptã-
te & apud acta iudicij.¶ Sed nunquid illi legi, si cõuenerit. põt re-
nunciari per pactũ.& videtur ꝙ nõ qa illa lex cõtinet ius publicum
nisi forte interuenerit iuramentũ.dic vt j.de fo.compe.si diligenti.
¶ Itẽ illa lex non habet locũ in prorogatione tacita quę põt fieri
cũ effectu etiã ante litẽ cõtestatã.vt ff.de iudi.l.sed & si susceperit.
10 in princ.qđ est no.¶ † Quæro nũquid prorogatio possit fieri seor
sum.rñ.sic,sicut & cõpromissũ.Io.And.& sic vn⁹ põt vna die ꝓro
gare alter altera etiã ĩ habentẽ iudicẽ sicut & cõpromittere.qđ est
11 not.¶ † Quęro partes prorogauerũt iurisdictionẽ,ignorãte iudi-
ce vtrũ valeat processus iudicis ignorãtis & errãtis?& videt ꝙ nõ,
vt ff.de cõdi.& demõ.l.multũ interest.cõtrariũ est verũ.tex. est no.
in l.ij.§.sufficit.ff.de iudi.¶ Vnde licet iudex debeat scire iurisdi-
ctionẽ prĩcipalem nõ tamẽ oportet q̃ sciat accessoriũ.qđ est no.di
gnũ.¶ Ex hoc infertur ad talẽ quæstionẽ, pone ꝙ iudex scit aliquẽ
citatũ,& lapsus est terminus,sed nescit eũ cõtumacẽ:qa nũcius nõ
dũ retulit,vel retulit,sed ipse nõ vidit relationẽ.& iudex supinè ꝓ
nunciauit,an teneat sententia.Bar.dicit ꝙ non,vel dic ꝙ pẽdẽte re
latione nũcij nõ valet sentẽtia licet si retulit,valet,licet iudex igno
ret de relatione & cõtumacia qa ignorantia iudicis non reddit nul
lũ id quod habet veritatis fundamentũ vt ff.ad Treb.l. seruo inui-
to §.cũ prætor.alias semper oporteret probare ꝙ iudex viderit re
lationẽ nũcij Et no.ꝙ triplex est ꝓrogatio.s.iurisdictionis. vt hic,
cõpromissi.vt ff.de arbi.l.diẽ proferre.& dilationis.vt ff.de ver.ob.
cum stipulatus sum mihi à proculo.¶ Est & quarta prorogatio.s.
vnius cõtractus ad alterũ eiusdem formę & naturę & terminus nõ
mutat.vt ff de ꝑcario l.sed si manẽte.§ qui impleto.¶ Sed de non
cõtractu ad cõtractum nõ est prorogatio,nec econuerso.s.de ꝯtra
ctu ad non contractũ.omnis enim ꝓrogatio debet habere duo ex
trema,& mediũ ꝯtinuũ ac vt cum grammatico loquar, suppositũ
& appositũ.i terminũ à quo,& finẽ.& isti termini differũt:qa mu
tato termino à quo nũq̃ ꝓcedit prorogatio ꝓpriè sumpta vt si di
co qđ cõtraxi in martio,incipiat in aprili.l.lecta.ff.si cer.pe ¶ Sed
mutato termino ad quẽ bene ꝓcedit prorogatio si fiat durãte ter-
mino & durante statu eiusdẽ obligationis.Ceterũ mutato statu nõ
dicitur prorogatio sed nou⁹ cõtractus.vt ff.de preto.stip.l.pe.& ff.
loca.l.cũ ĩ plures. §.pe.& §.lege dicta.Et no.ꝙ tempora ꝑcisa à l.sta
tuta ꝓrogari nõ possunt.ar.ff.de iudi.l.ij.§.sed & iudex.& C.de iu.
12 l.properandum.in prin.¶ † Quæro vtrũ iurisdictio primò data,&
iurisdictio prorogata sit vna iurisdictio numero an duę?& videtur
ꝙ duę:qa accidẽs & subiectum non sunt idem.¶ Itẽ principale &
accessorium nõ sunt idem.ff.de pac.l.iuris gentium.§.quinimmo.
& l.iiij.C.depositi.Sed iurisdictio primaria est subiectũ & secunda
ria est adiectio seu accidens ergo non sunt idem ¶ Nam etiã acci-
dens quod immobiliter impressum est subiecto non est idẽ nume-
ro cũ subiecto quod habet qa habent diuersa diffinita. in cõtrariũ
videtur casus in d.l.sed si manẽte.¶ So. interdum prorogatur vi-
ta quæ nihil est aliud,quàm rei viuẽtis substantia,& tunc nõ est idẽ
numero.interdum fit prorogatio de re ad rem & tũc nõ est idẽ nu
mero.¶ Interdum fit prorogatio de possibili ad contingens vt in
iurisdictione ordinaria prorogata & tunc habet se vt genus & spe-
cies.Nam iurisdictio ordinaria propter sui vniuersitatẽ est omniũ
capax & in potentia ad omnia particularia & postea continẽter de
ducitur in actũ & propter eandẽ quiditatem naturę fiunt unum &
idẽ.Sicut si paruũ.flumen intraret magnum flumẽ.Item sicut de-
pendentia dicuntur vnum cũ principali. Item vnũ quandoq; dici-
tur.i.vnitum.vel dic vt dixi in c.de causis.s.eo.¶ Item nõ est pro-
priè prorogatio temporalis nisi prorogetur ad vnum terminabile
non per diuisionẽ temporum.nam terminus distinctiuus nõ cõti
nuando aliã rem facit vt in l.lecta.si cer.peta.& faciunt ad quęstio-
13 nem.¶ † Dicit statutũ ꝙ arbitri debeant finire causam intra men
sem à die compromissi sub certa pęna partes prorogant:vtrũ ar-
biter euadat pęnam?& dicendũ est quòd aut est vera ꝓrogatio & ar
biter euadit.aut est nouum compromissum,& tũc de rigore ĩcidit
in pęnam,sec⁹ de ęquitate:qa pęna statuti requirit moram, sed hic
non est vera mora cum litigatores rei suæ sint arbitri & moderato
res.vt ff.de arbi.l.arbiter ita.ij.responso.& l.si cũ dies in prin & l.si
qua.§.fi. eo.tit.Item predicta faciunt ad quęstionẽ vltramontano-
rum,vtrũ actio de peculio sit nomen,siue titulus actionis. & dicũt
ꝙ sic.vnde licet debeat exprimi actio in libello secundũ legistas,sa
tis est dicere in libello ago actione de peculio ad.x.quæ debeo reci-
pere:quia vendidi talem rem filio tuo.Nam istud qa vẽdidi, nõ est
actio

ADDITIONES.

a ¶ Vide etiam de materia vltra alleg.hic perscribentes quę subtiliter scribit d.Barth.soc.in l.serui.in princ.ff.de lega.j.

b ¶ Inuenio.istud dictũ refert & notabiliter seqt.d.Ias.in l.si cõuenerit.in iij.col.i fi.ĩ vers.iij.limit.ff.de iur.om.iu.& ita sępe vidi obtineri ĩ actu practico.

actio sed causa.vt not.ff.de eden.l.j.in prin.Sed glossatores dicunt ꝙ non est actio,sed adiectio.i.modificatio seu differetia,siue quod dam accidēs.¶Tu dic ꝙ est actio & adiectio diuersis respectibus cum habeat in se propriam quiditatē.verbi gratia,contractū cū filio pupillo qui non obligatur nisi naturaliter:pater tamen cōuenitur actione de peculio & isto casu non est dicendū ꝙ nō sit titulus actionis.Sed hęc quęstio pro nunc dimittatur:qa non facit ad materiā licet actio de peculio possit dici quędam prorogatio obliga-
14 tionis filialis in patrem eius in cuius est potestate.¶ † An infans potest habere beneficiū ecclesiasticū,dic ꝙ nō nisi ex dispēsatione Papę:vt not.in c.fi.de iudi.li.vj.potest tamen contrahere sponsalia sicut doli capax secundum Ia.de leaza.¶ An infans possit succedere in iurisdictione regali,dic ꝙ sic vt not.Bart.in l.si vni.de re iud.

CAP. XLI.

1 *Delegare potest princeps in quacunq; ętate.*
2 *Aetas quæ requiratur ad hoc vt doctorari quis possit.*
3 *Aetas quę requiratur in assessore,in procuratore,rege,duce,Marchione,comite vel Barone;& quę in arbitris;& iudicibus ordinarijs.*
4 *Et an sententia lata in minus legitima ętate iudicis, vel arbitri, sit ipso iure nulla.*

Vnuigesimum. Maior.xxv. annis à quocunq; potest dari delegatus vsq; ibi, cęterum.Item minor.xx. annis maior. xviij.etiam datur à quocūq; tamen de cōsensu partiū & non aliter.vsq; ibi.q̄ à principe.princeps vero potest delegare in
1 quacūq; ętate.h.d.† Nā quod principi placuit legis habet vigorē. vt.l.j.ff.de consti.prin.& l.instar.C.de crimine sacrilegij. No.quod non tenet consensus partium si delegatus ab alio quam a principe est minor.xviij.annis.¶Opponitur ª de lege,quidam consulebant, ver.sed si forte.de re iudi.vbi dicitur ꝙ ex consensu partium quilibet adultus est sufficientis ętatis.Sol.aliud de iure ciuili,aliud de iure canonico.vel ille versiculus intelligitur secundum determinationem istius.c.sed quòd consensus operetur circa maiorem.xviij. annis non circa minorem,quod non placet.vt ff.de iudic.l.cum prætor. in glo.dic quòd quatuor.vbi omnino vide.prima ergo solutio est vera,quia maturior ętas requiritur de iure canonico eo quòd causę eorum sunt maioris ponderis.quia communiter sunt de benefi-
2 cijs,& rebus inęstimabilibus.¶ † Quæro qua ętate possit quis doctorari:& videtur quòd debet esse maior.xviij.annis:quia habet iurisdictionem in discipulos.¶Item in contrarium, quia non habet iurisdictionem nisi actu legat.ante enim honore fungitur,sed sine administratione:& ideo sufficit quòd sit maior.xvij.annis. vt d.§.
3 pueritiā.in l.j.ff.de postu.¶ † Quæro quę ętas requiritur in assessore?rñ.sufficit ętas.xvij.annorū quia in assessore non fundatur iurisdictio:sed est quidā cōsiliarius.ar.ff.de post.l.j.§.pueritiam. ibi, qua ętate &c.¶Quæro quæ ętas requiratur in procuratore?& videtur ꝙ ętas.xxv.annorū.vt ff.de procu.l.minor.xxv.an.defensor.In contrariū videtur ꝙ sufficit quòd sit maior.xvij.annis,vt instit.qui manumitt.nō possunt §.& seruꝰ q manumittitur.Sed adhuc vt ꝙ possit in quacūq; ętate,dūmodo habeat intellectū. vt ff.de insti.l.sed & si quis.§.fi.Sol.in iudicijs requiritur quòd sit maior. xxv. annis: si tamē aduersarius opponit exceptionē procuratoriā bene tenet ꝓcessus.vt ff.de procu.l.qui procuratorē dat.§.fi.aut loquimur in negocijs:& tunc sufficit quęlibet ętas dūmodo actū intellectu capiat.fallit in eo qui manumittitur vt sit ꝓcurator in quo requiritur ad hoc vt dicatur manumissus vindicta, qđ sit maior.xviij. annis. vt d.§. et seruus q manumittit.qa ille cōstituitur ꝓcurator ꝯsideratiōe meriti futurarū operarū:tūc enim sufficit posse facere operas dignas libertate que dicitur manumissio vindicta.¶ No tñ casum in quo minor.xxv.annis est idoneus ꝓcurator ad iudicia.vt C.de ꝓcura.l. exigēdi.vbi omnino videas.¶Quæro cuiꝰ ętatis dēt esse rex, dux, Marchio,comes,vel baro?rñ.isti acquirūt iurisdictionē aut per inuestitura principis,& in qualibet ętate possunt inuestiri. vt in c.j.§. personā.per quos fiat inuestitura, & per quos recipiat.co x. Aut successione,& similiter nō distinguitur ętas:imo & ille q est in vtero quodāmodo habetur ꝓrege,& noīe vteri administratur iurisdictio vt in c.j.quo tēpore miles.col.x.in verbo,īfantia.& no.ī c.grādi.de supplen.negli.præla.li.vj.¶Quæro quę ętas requiritur in iudicibus ordinarijs,qui nō sunt dñi iurisdictionis sed administrantes.Rñ.cū,eligatur ab Imperatore sufficit quælibet ętas. in d.l. quidā cōsulebāt.¶Idē si eligatur à populo vice Imperatoris:qa in territorio suo princeps est.vt no.in aut.de defen.ciui. §.nulla.¶Non tñ credo qđ populus possit eligere in potestatē siue rectorē populi minorē.xiiij.an.nisi super hoc primo faciat statutū.ar.C.de testa. mili.l fi.& forte statutū nō valeret qa esset cōcedere veniā ętatis & qa subiectū nō est capax.ar.in l.iij.§.j.ff.de mino.& d.l.cum prætor. ver.natura.Bar.in d.l.quidā cōsulebāt:tenet ꝙ etiā infans possit eligi nō solū in potestatē,sed etiā in ducē:cū populus habeat plenitudinē potestatis.vt not.de capti.l.hostes.¶Quæro vtrū si statutum dicit,quod aliquis debeat esse maior tot annis, requiratur annus consummatus de momento ad momentum? & videtur quod sic, vt hic.Item ista est computatio naturalis,nam illud tempus est perfectum quod constat ex omnibus sui momentis quasi ex suarum partium aggregatione tam materiali quam formali.vt ff. de mino. l.iij.§.minorem.Sol.in iurisdictione danda requiritur consummatio;sed in honoribus quibus non inest iurisdictio contentiosa, sufficit tetigisse vltimum annum:quia est simplex fauor & in nullius vertitur præiudicium.vt no in d.§.minorem.¶Illud commune est cuiuslibet tēporis nisi aliud exprimatur qđ debeat fieri cōputatio de momēto ad momentū,ita qđ nullū momentū sit vacuū. vt no. C.de ap.aut.hodie.nisi sit tps ciuile siue vtile,qđ recipit suas intercapedines.vt.l.ij.§ dies ff.quis ordo in bo pos. seruetur.¶Quæro quę ętas requiritur in arbitro.Rñdeo ętas.xx.annorū:qa lex Iulia. prohibet ī minorem.xx. annis cōpromitti.vt ff.de arb.l. cum lege. hoc tñ forte non habet locū in arbitris,qui eliguntur cā suspiciōis, sed seruabitur in eis idē qđ in iudicibꝰ:qa iudices fiunt legis autoritate.s.eod.c.suspicionis.¶Sed quare maior xviij.annis, & minor xx.nō pōt esse arbiter de cōsensu partiū & pōt esse iudex delegatꝰ? Rñ.qa periculosius est ꝯpromittere.vt ff.de arbit.l.diē.§.stari.vel iō qa delegatio nititur authoritate superioris & partiū cōsensu,sed cōpromissum nō.Et ideo fortior est delegatio quàm compromissū.
4 ¶ † Quæro vtrū sententia lata in minus legitima ętate iudicis vel arbitri sit ipso iure nulla?& t dic qđ sic:qa isti vident pati impedimētum naturale vel quasi.& d.l.cū prætor. vel dic qđ no.Inn.s. de rescrip.sciscitatus & hoc in officio iudicādi qđ est publicū authoritate & vtilitate.Idem ī tutela si forte minor.xxv.annis det tutor vt l. fi.C de legi.tutela.¶Vltimò no.qđ vbi in augmēto tpis est fauor, annus debet esse elapsus, sed in augendo non est tunc sic semper sed quandoq; sic,quandoq; non & dic vt in c.vltimo.de spon.p Io. An & semper dic vt ibi lex vltra procedit declarando,standū est declarationi legis.vt ff.ad treb l.qui filiū.§. Sabinus. J. de reg. c. cū ad nostrum.de ele.cum in cūctis.de ęta.& qua.c.generalem.& qđ not. ff.de legib.l.non omniū.vide quod no.Arch.in c.vlt.de iudi lib.vj. qui dicit quòd nisi aliud exprimatur,annus debet esse completus: id est constare ex omnibus suis momentis.quod bene no.Bal.

ADDITIO.

a ¶Vide Zanetinuum in repe.c.j.de accu.in xxiij. differentia inter ius ciuile & canonicum.

CAP. XLII.

1 *Delegatorum vnus si est remotus tanquam suspectus, sopita est iurisdictio; etiam si non est mortuus naturaliter sed ciuiliter: & an vnus delegatorum possit alteri committere vices suas.*
2 *Causa si ita est commissa quòd vnus sine altero iudicare non potest,an alter absens sit citandus:& quid in arbitratoribus.*
3 *Compromissum factum in aliquem sub nomine dignitatis an transeat in successorem.*
4 *Et ibi quid de executore vltimę voluntatis an transeat ad successorem.*
5 *Species derogat generi quando euellitur aliquid de ipso.*
6 *Vno delegatorum mortuo an iurisdictio accrescat alteri.*
7 *Seruitus an sit magis annexa fundo quam iurisdictio territorio.*
8 *Iurisdictio iurisdictionis esse potest.*
9 *Iurisdictiones delegatę sunt personales:sed ordinariæ sunt reales.*

Vno delegatorum. Tria dicit. primò dicit ꝙ vno delegatorū mortuo,expirat delegatio quo ad oēs.Secundò dicit qđ vno arbitrorū mortuo expirat iurisdictio quo ad oēs alios.Tertiò dicit ꝙ hæc sunt vera,nisi in rescripto vel cōpromisso aliud exprimatur.ar.ad hoc.ff.de ser.rustic.præ.l.cum essent.
1 ¶ † Quid si vnꝰ delegatorū est remotus tanq̄ suspectus? dicit glo. ꝙ sopita est iurisdictio.sed text.dicit qđ apud alios residet. vt ff.de iudi.l.cū prætor.in prin.So.ille qui dedit vel remouit, cęteris committere videt & idē dico in arbitris si partes cassauerūt vnū ex arbitris:sed si ab alio remotus q̄ ab eo qui iurisdictionē debet tunc verum est dictum Ber.¶Quæro qđ si nō est mortuus naturaliter sed ciuiliter.rñ.idē & sic exilio arbi.status mutatione finit cōpromissū. Idē si iudex patitur exiliū finitur iurisdictio fm Ber.¶ Sed in cōtrarium facit.ff.ad Treb.l.ex facto.§.si quis rogatus fuerit. sed ibi loquitur in voluntate,nō in sententia.nā volūtas est de iure naturali & ideo perseuerat quousq; homo retinet ea q̄ sunt iuris naturalis vt l.legatum.ff de cap.dimi.Arbitria autem redacta ad instar iudiciorū nō durāt.vt ff.de iudi.l.cū pretor.& ff.đ sena.l.Cassius.ff.sol. mat.l.si cōstante.§.fi.¶Quæro vtrū vnus delegatorū possit alteri cōmittere vices suas.Rñ.sic in delegatis à principe: secus ab infe-
2 riore.¶ † Quæro qñ hęc potestas est data,quòd vnꝰ sine altero, an alter absens sit citādus.Rñ.dic.vt no.Bart.ff.ad Tre.l.hæredes mei-

§.fi. si vendo rem alterius, non est necesse quod ille citetur, licet con
tra eum pareтur vsucapiendi conditio. C. depositi. l. desiderium.
quia vnusquisq; suo proprio nomine potest contrahere & paci sci
iuxta ordinationem mentis suę. C. de contrahen. emp. l. dudum.
¶ Quæro quid in arbitratoribus. idem respondeo: quia non debet
recedi a persona nec à forma. vt C. de contrahen. empt. l. fi. ¶ Item
dicas quod quando aliquid committitur singulis vt singulis, si
non est aliud expressum in cōmissione, nec à iure est data pote-
stas maiori parti qđ nihil operat̄ citatio absentiū. vt ff. de arbi. l. si-
cuti. & ff. de re iudi. l. duo ex tribus. nisi cōmittatur principaliter &
secūdariò ꝓpter publicā vtilitatē, ne paucorū absentia publicā vti
litatē impediat. ar. C. de decu. l. nominationū forma. li. x. in ratione
literę. dic vt in c. vlti. de arb. lib. vj. dicit Accur. qđ delegati ad vni-
uersitatē causarū vt ꝓcuratores vniuersales habere vident̄ manda-
tum insolidū. de re iudic. l. si vni. Accurs. & Bar. ¶ Quęro nunquid
in numero pari preualeat iustior pars? glo. dicit qđ sic in l. si vni. ff.
de re iudi. in vlt. gl. Sed cōtra videtur, vt l. per fundū. ff. de ser. ru. pre.
vnde vox mea in iure pari tantum valet quantum valet vox regis.
¶ Quęro qd si causa nō cōmittitur pluribus vt singulis. sed vt col-
legio? rñ. tūc sufficit maior pars. Itē loco demortuorū noua capita
3 succedūt. vt ff. de iudi. l. proponebatur. ¶ † Quęro an cōpromissū
factum in aliquem sub nomine dignitatis, trāseat ad successores si
cut qñ fit sub noīe collegij? Bar. sentit qđ no. in l. qui liberis. §. hęc
verba. ff. de vul. sub. Nam arbitriū non habet certos fines à natura,
nec ꝑ aliā demōstrationē: qa diuersæ sunt hominū volūtates. vt ff.
de arbit. l. si vnus. & ff. ad treb. l. qa poterat. ergo videtur electa indu-
stria & fides q̄ ad aliū nō trāsit: qa accidētia animi trāsmitti nō pos
sunt; & qa dignitas sine persona nihil agit. ar. ff. de cura. furio. l. cuius
bonis. & qđ no. Inno. in c. vl. ĩ. eo. secus in iudiciis q̄ non redigūtur
ad instar cōpromissi; qa munus iudicandi est annexū iurisdictioni
& ꝯnexo territorio & vna & eadē est iurisdictio, & nō pēdet ex so
lo animi motu, sed ex actis & ꝓbatis q̄ per quęcunq; sapiētē discu
ti possunt. ¶ Quid dices in executore vltimę voluntatis si est reli-
ctus executor. quidā abbas dicit ꝙ transit ad successorem nisi alia
ratio reformet; qa mens & causa dēt attēdi potius quā verba. l. si vē
ditor. §. fi. cōia pręd. & l. tutor petitus. §. fi. de excu. tu. Vide Barto.
in l. duo iudices. & in l. si vni. ff. de re iudic. in l. si magistratus. ff. ad
munici. si deficit vn⁹ deficit oīs. ar. ad hoc. l. cū essent. ff. de serui. ru
sti. pre. Quia in tali non recedit à persona, cū dignitas habetur lo-
co personę. vt in l. j. ff. de le. ij. & idem dicerē ĩ cōpromisso vbicūq;
à persona recederetur: qđ est qñ restat aliqd arbitrādū super acces
sorijs vt no. Bar. in l. qs arbitratu. ff. de verb. ob. ¶ Quęro quomodo
cognoscā vtrū si cōpromissum est tanq̄ in singulos ꝓpter dinume
ratione ꝑsonarū: quid ergo si cōpromissum fit ita: cōpromittimus
in cognatos Titij. Rñ. & hoc tanq̄ in singulos qa hoc nomē nō est
vniuersitatis significatiuū licet sit cōplexuū pluriū sub vno nomi-
ne appellatiuo qa nō faciūt collegiū. ¶ Itē de materia istius. cap. vi-
4 de hic in nouella. & ĩ. de ar. c. fi. lib. vj. ¶ † Oppo. dicitur hic, ꝙ vno
delegatorū mortuo expirat omniū iurisdictio: cōtrà imo debet lo
co mortui alius substitui & interim pēdet instātia: licet secus ĩ arbi
tris. vt C. de iudi. l. ꝓperandū. §. sinaūt in medio. Et not. ff. de arbit.
itē si vnus. §. itē si plures. Sol. de iure ciuili ista oppositio est vera: sed
de iure canonico serua istud capitulum. vel dic ꝙ superior substi-
tuere nolebat. vt ff. de iudi. l. iudiciū soluitur. dicit hic Ioā. And. qđ
qñ causa vel negociū cōmittit̄ dignitati transit ad successorem. Io.
an. sed si cōmittitur ꝑsone existēti in dignitate nō expresso noīe di
gnitatis, non transit. Si aūt expresso aut per prius trāsit, aut per po-
sterius, & non trāsit: qa verba semper accipiēda sunt per prius & nō
per posterius. l. si seruus. cōis. de stipu. ser. & ff. de vul. sub l. qui libe-
ris. §. hæc verba. aliquādo ex pluribus dinumeratiōibus nō augetur
effectus. l. j. in fi. ff. de do. præle. & hoc qñ tendūt ad eūdem effectū:
sed si ad diuersum oratio dēt intelligi per prius non ꝑ posterius. l. si
seruus cōis. de stip. ser. ¶ Opp. & videtur ꝙ vno mortuo, vel in re-
motis agente penes alterū resideat tota iurisdictio. vt l. j. ff. de off.
consul. ¶ Sol. hic in delegatis, ibi in ordinariis. nam delegata iuris-
dictio est extraordinaria & quodāmodo odiosa: & ideo facilius an
nihilatur. ¶ Quæro de tali dubio, florētini habent duos officiales:
vnum simplicē alterū cū pleno arbitrio iuris & facti ĩ certis specie
bus maleficiorum, nūquid est istis speciebus possit se intromittere
5 re integra ille simplex & generalis? rñ. scias qđ † tunc species dero-
a gat generi: qñ [a] euellitur de ipso sicut particula separata à toto, vel
sicut vna ouis remota ab ouili. ¶ Sed qñ species apponitur gratia
coadiuuandi, vel supplēdi, genus, tunc nō derogat generi, etiā si ex
tra ordinē ꝓuideat. vt no. ff. de rei vē. l. j. §. per hanc. & ideo videtur
qđ officialis generalis etiā in dictis speciebus ponit suā iurisdictio
nē exercere, & ꝓuenire in puniēdo scđm ordinariā formā statuto
rū. Sed si aliqd per gratiā vel ambitionē faceret, tunc qui habet ar-
bitriū posset plus punire s. ĩ eo qđ omissum est C. de spor. l. ij. & qđ
no. per doc. C. de test. l. nullā. qđ non dicerē si plenè esset punitus. vt
ff. de accu. l. senatus cēsuit. & puto qđ posset supplere ex eisdē actis
qa vna iurisdictio coadiuuat alteram quod ergo in delegatis ad vni
uersitatem causarū, vel in duabus foraneis vicariis simul ab episco
po constitutis in certo loco, dicūt quidam quod iurisdictio durat
in superstite: quia similes sunt ordinariis. & ad hoc facit quod not.
in l. si vni ff. de re iu. ¶ Sed ego dico quòd similes sunt arbitris quā-
tum ad hunc articulum. vnde non valet sententia vnius: quia non
vt recipit sententiam dixit. vt ff. de arb. l. pedius. in fi. copula enim
posita inter dilectos inducit inter eos participationem officij, sed
non soliditatem in persona cuiuslibet. vnde per concursum in of-
ficio faciunt sibi partes supra eo prudentiam. vt ff. de proc. l. pluri-
bus. & hic. ¶ Et not. circa ordinarios quod quidam habent iurisdi-
ctionē eiusdē tituli: & si quidē solutè loquitur illa lex prima de offi
cio cōsulis. Si aūt cōplexiuè, vel tanq̄ numerus vt duo, tres, & simi-
lia, idem in eis ꝙ in delegatis. vt ff. de re iud. l. inter pares. Si vero
ordinarij habēt se nō vt pares, sed vnus est maior altero, refert aut
ille maior est maior & concurrens in potētia, & tūc ꝓueniēs est po
tior nisi talis superior habeat potestatē destituendi inferiorē. vt l. j.
C. de offic. prefec. vrb. ¶ Iste eñ dicitur ꝓpriè subalternari, qui pōt
destitui, aut vnus hēt iurisdictionē ordinariā, alius delegatā à prin-
cipe: & tūc species delegata derogat ordinarię potestati. vt ĩ. titu. j.
studuisti. ¶ Et vnū scias qđ qñ plures sunt deputati diuersis territo
riis, & vnum territoriū nō est subiectū alteri, quilibet in territorio
maior est etiam si vnus archidiaconus, alter patriarcha. vt elegan-
ter no ff. de manumis. l. apud eum. & l. ex ea. ff. đ postul. ¶ Quęro de
tali dubio, duo fuerūt electi & ꝓpter discordiā elegerūt tertiū; iste
tertius decessit, nūquid possint eligere aliū loco sui. & videt̄ ꝙ nō:
qa ꝯpromissum euanescit per mortē vnius arbitrorū. & qa ex quo
semel elegerūt, cōsumpta est eligēdi ꝓtās. ff. de ꝓc. l. si is qui stichū.
¶ Sed contrariū dico ut in c. cū plures. ĩ. e. li. vj. tñ qa iste tertius est
similis delegato, tū qa res nō est extincta quę ad formam suā reuer
titur. ar. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus ne peteret ver. quod & in spe-
6 cie dotis. ¶ † Quæro cum iurisdictio sit qd indiuisibile ex eo qđ est
qd incorporale, & sic nō possit diuidi per terminos signabiles, nec
ꝑ terminos intellect⁹, quare vno delegatorū mortuo nō accrescit
alteri? Rñ. diuisio qñq; accipitur pro corruptione. vt ff. de ver. ob.
in executione. ĩ. de prębē. c. maioribus. qñq; qa quęlibet pars repręs
sentat in se esse rei s̄m quid & hoc modo nō diuidit̄ iurisdictio ni
si diuidatur mediāte territorio in quo possunt assignari termini di
stinctiui circūscribentes & diuidentes: sicut est quādo feudatarij di
uiderent inter se quoddam castrū qđ haberet iurisdictione. vt not.
Bar. in d. l. si vni. de re iudi. nā barones illius castri bene possunt in-
ter se diuidere licet secus sit in dignitatibus regalibus: sicut est dux,
Marchio, comes: vt ĩ c. i. §. preterea. de ꝓhi. feu. alie. col. x. princeps
7 tñ bene posset ipsa diuidere. ff. de assessoribus. l. si eadē. ¶ † Quęro
b vtrū seruitus sit [a] magis annexa fundo q̄ iurisdictio territorio? & vi
detur quòd nō: sed nō sunt paria. In cōtrarium videtur, qa seruitus
nō pōt esse sine fundo: & ideo seruitus seruitutis esse non pōt. nā se
cunda seruitus non esset in fundo. sed in quodā intellectuali & tota
liter incorporeo. sed iurisdictio potest esse sine territorio sicut pōt
vnus rex habere iurisdictionē in aliqua parte territorii alterius re-
gis. ¶ Modus ergo essendi seruitutis est modus annexionis: sed mo
dus essendi iurisdictionis est modus dominādi & quoddā quid ma
gis abstractū quod intellectu & potestate percipitur. vtrūq; tamen
quasi possidetur sed varijs considerationibus. vt s̄. de offi. Archi. c.
8 dilecto. ¶ † Itē nō est inconueniēs dicere ꝙ iurisdictio iurisdictio-
nis esse pōt: vt si habens iurisdictionē directā concedit alteri vtilē:
vt in feudis. sic & vtile dñium est quędam inferior proprietas: nūq̄
aūt quis propriè loquendo vocabit seruitutē vtilem proprietatē:
imo incōpatibile est ꝙ eiusdē rei quis habeat proprietatē & seruitu
tem: qm̄ res sua nemini seruit. vñ distinguūtur ab inuicē per modū
oppositionis. ¶ Item pōt diuidi diuidēdo territoriū. vt l. non satis.
§. j. ff. quēadmo. serui. amit. ¶ Itē diuidendo vasallos. vt C. commu-
9 nia vtriusq; iudicij. l. possessionū. ¶ † Itē diuidēdo tēpora. vt ff. de
vsuf. l. quoties. sola aūt fructuū diuisio non diuidit iurisdictionē in
sui essentia. ar. ff. de le. ij. l. gaius. l. j. C. de sac. sanc. ec. l. iubemus nul-
li. Barones appellantur potētes habētes iurisdictionē qui in Lom-
bardia appellantur magni castellani, habētes verò in feudū castel-
la bene possunt ea diuidere. vt ĩ c. oēs filij, si de feudo controuersia
fuerit. col. x. & multo fortius si recognoscāt se dominos ex ꝯsuetu
dine dominādi & nō in feudū. dico ergo ꝙ iurisdictio delegata nō
pōt diuidi qa nō habet in se territoriū. ¶ Ordinaria autē iurisdictio
potest diuidi per tribunalia. Item potest distingui per superius &
inferius vnde distinguitur ad inuicem per modum oppositionis.
¶ Si ergo queris quare vno delegatorū mortuo non accrescit alte-
ri. rñ. qa non stat sine socio propter formā mādati: nam qđ a pluri
bus fiendū est ab vno fieri nō potest. ¶ Et no. qđ iurisdictiones de-
legatæ sunt personales. sed ordinariæ sunt reales vt territorij solidi
tate

ADDITIONES.

a ¶ Vide scripta per Alex. post Ioan. de Imo. & ibi etiam alii Moder. in l. Ti-
tie textores. ff. de le. j.

b ¶ Vide Cepo. in trac. de seruitutibus. colum. xiij.

tate firmantur.vt l.vlti.C.vbi & apud quos.tamen non transmittũ
tur nisi ex pacto vt quotidie facit Papa in vicariatibus quos conce
dit tyrannis,vel ex vtili dominio.ff.de serui.le.l.pater.§.j.Bal.

CAP. XLIII.

1 *Subdelegare potest subdelegatus Papæ.*
2 *Delegatus ad prędicandum crucem, vel ad dispensandum cum irregularibus, vel ad pęnitentias iniungendas, non potest alij subdelegare.*
3 *Dictio tu, est pronomen demonstratiuum: sed non est arctatiuum nisi esset geminatum.*
4 *Prędicandi officium & docendi populum & corrigendi & excommunicandi & absoluendi non potest expediri per subdelegatos.*
5 *Inquisitionis officium an subdelegari possit.*
6 *Causę cognitio vbi interuenit, non est iurisdictio sed aliud officium.*
7 *Industria personę quando dicatur electa.*
8 *Transire ad successorem quæ dicantur.*

1 QVoniam apostolica. † Subdelegare
potest subde-
legatus Papę licet sit datus ex officio, vel partiũ cõsen
su,vel cũ clausula qđ si nõ oẽs,tamen cũ altero &c.Idẽ
põt cõsentiẽtibus partibus ¶ Not.ꝙ vbi princeps,vel lex cõcedit
aliqd alicui videtur permittere illã ptãtẽ in aliũ transferri . vt ff. de
pec.l.diffinitio.vbi est tex.no.& est ar. ꝙ vicarius episcopi si opor
tet eũ abesse,possit aliũ vicariũ ponere loco sui.qđ non credo: qa
nec assessor.Nã intellectuales formę vt sciẽtia,& virtutes nõ trãse-
unt de subiecto in aliud subiectũ.Itẽ nec is cui cõmittit negociũ ꝑ
sonaliter exequẽdũ fallit in duob⁹ casib⁹:secus si tibi cõmittit nu-
dũ ministeriũ.Io.an. ¶ In hoc.c. ponũtur quatuor qõnes,& quatu-
or responsiões.primò quærit si vna pars petit vnũ iudicẽ,alia aliũ,
& Papa dat tertiũ simul cũ illis duob⁹,vtrũ ille terti⁹,possit etiã in-
uitis partibus subdelegare cuidã alteri vices suas ? & rñdetur ꝙ sic:
qa ei cõceditur à lege beneficiũ qđ Papa nõ credit eidẽ abstulisse.
¶ Secũdò quæritur si eps est delegatus cũ collegis sub hac forma,
si non oẽs poteritis interesse,tu frater epe cũ altero exequaris : an
possit eps alteri subdelegare? & rñdet ꝙ sic , & tũc sine sudelegato
ipsius epi reliqui duo procedere nõ valerent. intellige tñ ꝙ si essent
discordes,valeret snĩa duorũ. ¶ Tertiò quęritur,si ille cui manda-
tur in lrĩs ꝙ principaliter causę possint de ꝯsensu partiũ alteri sub-
delegare. rñdetur ꝙ sic: qa hec forma intelligit præfixa fauore par-
tiũ & ideo partes possunt eã ampliare: secus si esset apposita fauo-
re ecclesię vt Papa mãdauit inquisitionẽ fieri ꝑsonaliter de ꝑsona
electi,vel de prælatis? aut alijs ministris ecclesię prouideri,cũ in his
casib⁹ industriã.i.discretionẽ & fidẽ.i.legalitatẽ ꝑsonę cui talia cõ
2 mittãtur , Papa videatur põderasse. ¶ † Quarto quæritur vtrũ de-
legat⁹ ad prædicandã crucẽ,vel ad dispẽsandũ cũ irregularibus,vel
ad pęnitẽtias iniungendas possit alijs subdelegare? rñdetur ꝙ non:
qa nõ est cõmissa sibi iurisdictio,sed quoddã ministeriũ.h.d.no.&
est ar.ꝙ nuncius ambasiatã sibi cõmissam alteri cõmittere nõ pos
sit.& est singulare.c.& ratio generalis istius.c.sumpta est ex.l.vnica.
a §.nę aũt.C.de cad.tol. ¶ Not.in isto c. qđ quædã ª possumus ꝑ nos
& per alios etiã inuitis partibus,quędã per nos & non per alios,nisi
de partiũ voluntate: quędã verò possumus per nos tm̃, & non per
alios etiã si partes cõsentiãt.& facit.ff.de cõdi.inde.l.si non sortẽ.§.
libertus.No. quod merũ officiũ à principe delegatũ non põt alteri
cõmittit: secus si cõmittatur iurisdictio.& est rõ qa iurisdictio est:&
est iudicis dãdi licentia.vt.ff.de iur.om.iu.l.imperiũ.§.fi. quę diffi-
nitio nõ cõgruit alteri officio.No.aliqd posse fieri etiã vtraq; pte
inuita puta subdelegare: nec põt aliqua pars appellare,qa subdele
3 gãs vtitur iure legitimo. ¶ † No.ꝙ dictio tu,est pronomẽ demon-
stratiuum,sed nõ arctatiuũ: secus si esset geminatũ: qa dicitur tu tu.
vel per te te.Nã primũ tu esset demõstratiuũ: scđm tu restrictiuũ.ꝓ
pter geminã virtutẽ verborũ.ar.ff.ad treb.l. balista. ¶ Item magis
attenditur finalis causa formę q̃ verba præcisa.vt hic.quod est no.
¶ Not.ꝙ satisfactũ dicitur partibus ex quo partes consentiunt.ut
C.cõ.vtriusq; iudi.l.ij.& l.j.§.& post operis.ff.de no.ope.nũ.& l.si
cõuenerit.ff.de iu. ¶ No.qđ industria & fides cohærẽt personę. nã
industria cohęret mãdatario.ff. de nego.gest.l. qui sine vsuris.fides
4 mãdãti & mãdatario. ¶ † No.ꝙ officiũ ꝑdicãdi & docẽdi populũ,
& corrigẽdi,& excõicandi,& absoluendi nõ põt expediri ꝑ subde
legatos.De officio prędicãdi satis est facile reddere rationẽ : qa est
officiũ intellectus speculatiui,& practici.& intellectus ab intellectu
differt claritate,virtute,& speculatione. ¶ Et illa regula,non refert,
loquitur in ęquipollentibus: secus si nõ ęquipollent puta ꝓpter di-
uersam vtilitatẽ: vel qa forma repugnat.ff.de manumiss.test.l.si ita
fuerit.vel aptitudo.ff.de condi.inde.l.si nõ sortem.§.libertus. ff.de
ver.ob.l.cũ seruus. ¶ Est & alia regula,& non refert cui fiat,dũ tamẽ
nõ intersit: de hoc per Cy.C.de noua.l.j.& est ar.ad vasallos.sed dic
qđ inuiti possunt alienare cũ vniuersitate territorij nõ per se.vt no.
in c.j.de capi.qui curiã vẽdi.ibi,inuitus.& de fideicõ.liber.l.qa sunt
ingenui.& no.hic.ar.ꝙ si iudex cõmittit nũcio qđ citet aliquẽ, ꝙ
nũcius nõ põt alteri delegare: qa mera executio non põt alteri sub
delegari.qđ tene mẽti nisi ꝯsuetudo haberet se in cõtrariũ. ¶ Quæ-
ro quæ erat dubitatio in prima parte capituli? Rñ.fm Ber.qa quod
cõsensu partiũ factũ erat,videbatur ꝙ nõ posset cõtrario imperio
reuocari.vt elegãter no.ff.de præto.sti.l.j.in fi. ¶ Secundò quæro q̃
erat dubitatio in ver.idẽ quoq;.Rñ propter istud pronomẽ tu,qđ
est scđę personę.Nã ex significatione vocis videbat qđ alteri non
posset cõmitti. ¶ Tertiò quæritur quæ erat dubitatio in.§.is autẽ.
rñ.propter aduerbiũ personale.nã aduerbia in iure nostro plerũq;
tenent locũ formę,& magis sonãt q̃ noĩa.vt pulchre no.ff.de neg.
gest.l.Põponi⁹. ¶ Opp.qa ibi mãdatũ est qđ à certa ꝑsona fiat,non
põt per aliũ fieri. vt C. de cad. tol. §.ne autẽ. ¶ Sed ibi loquitur in
eo qđ pẽdet in authoritate testatoris,& ĩ factis extraiudicialib⁹: iu-
dicia aũt nõ augetur per iudicis subtilitatẽ.& sic ex industria nõ re
cipiũt maiorẽ vel minorẽ soliditatẽ. ¶ Oppo.ff. de sol. l.inter arti-
fices.Rñ.vbi ꝑsona est causa formę: qa suo arbitrio & sua singula-
ri industria dat formã,tunc non receditur à persona vt ibi: sed iudi-
cia habẽt formã formatã à iure:& ideo in his parua industria ver-
5 satur. ¶ † Opp.ergo fm hoc cũ,inquirere sit iurisdictiõis , poterit
sub delegari ꝑ delegatũ principis.Rñdet Ber.qđ hic est alia rõ.s.qa
inquirere ptinet ad maiorẽ iurisdictionẽ.& notabiliter loquit: qa
cũ inquisitio fiat officio iudicis,ergo oĩs inqsitio est mixti impe-
rij imo meri.Itã respicit poti⁹ ad ptãtẽ principis q̃ ad iurisdictio-
nem.Vel dic ꝙ litera dẽt intelligi si per inquisitionẽ fieri.s.persona
liter.Cũ eñ in ĩquisitione nõ sit actor & reus ergo nõ sunt ibi ꝑtes
de quarũ assensu possit fieri per aliũ.pręterea vt elegãter dicit Ber.
officiũ inquirẽdi cõcernit principaliter publicã vtilitatẽ q̃ per sub
delegatos de facili posset omitti.& ideo non receditur à ꝑsona.Ex
hoc no.qđ statuta q̃ loquũtur de inquitionib⁹ permittẽdo ꝓpter
publicã vtilitatẽ pricipaliter facta cẽsentur ne maleficia remaneãt
impunita Et ideo si iudex aĩaduerteret accusatorẽ colludere nõ de
beret omittere suã inqsitionẽ,ne maleficia remaneãt impunita. vt
C.de abolitionib⁹.l.ij.qđ est no.dignũ. ¶ Venio ad versiculũ cete-
rũ.& mirandũ est qũo si cõmittatur alicui aliquẽ excõicare ꝙ nõ di
catur ei cõmissa iurisdictio: sed hoc ita intelligi debet,si nullo mo-
do habet de cã cognoscere,sed solũ vocẽ excõicationis ꝓferre.nã
ipse loquitur sicut tuba,nõ sicut causa efficiens principaliter,ar.ff.
de manumis.vindicta.l.pater ex ꝓuincia. & C.si qs alteri vel sibi.l.
multũ.& idẽ dico in eo cui cõmittit potestas & officiũ absoluẽdi
sine causę cognitiõe.Nã vbicũq; causę cognitio nõ interuenit,ibi
nõ est vera iurisdictio sed aliud officiũ vt hic in tex. qđ est no.di-
6 gnũ.& nõ reperit alibi. ¶ † Quæro qñ factũ debet ex ꝯctu vtrũ pos-
sit fieri ꝑ aliũ. rñ. aut dẽt fieri à ꝑsona, aut cum ꝑsona , aut simpľr
¶ Item aut aliquid nocet creditori.& nõ põt fieri per aliũ,aut non
nocet & põt.arg.in l.ij.§.j.sol.ma.in feudis quęstio est vtrũ clericus
possit seruire per aliũ.& dicendũ est qđ nõ qñ ꝑ ecclesiasticũ extin
guitur feudum ut.ĩ.ca j.de mili.vasallo qui arma bellica deposuit
¶ Sed caue tibi,quia illud.c.& omnes consuetudines feudorũ,quę
sunt contra ecclesiasticam libertatẽ vident corrigi per auth.sequẽ
tem de statutis ꝯ libertatem ecclesię. ¶ Sed tu dic ꝙ illa authentica
debet intelligi de consuetudinibus irrationabilibus. & ideo dic ꝙ
aut dñi multũ interest,& nõ põt seruiri per substitutũ aut parũ vel
nihil,& tunc secus.ar.ff.de sol.l.inter artifices.ff.de duo.re.l.nemo.
& l.fi.id qđ.& ff.de so.l.Paulus. ¶ Quandoq; tñ æquo animo tole-
randa est fortuna,& recipiendũ seruitiũ per substitutũ. vt in c.j.an
mutus vel surdus.col.x.& ideo dixi ꝙ si vasallus factus sit Papa, qđ
id debeat maiestati Dei indulgeri qđ ꝑ substitutũ seruire possit.de
7 proba.c.in præsentia. per Inno. ¶ † Quæro qũo cognoscam vtrũ
sit electa industria personæ.rñ.ex magnitudine ministerij fm Inn.
quod est no.dignũ. ¶ Quæro quare ordinarius põt omnia ista dele
gare,& nõ delegatus principis,qui est maior quolibet ordinario?
respõ.scđm Inn.qa ordinari⁹ hẽt ea ꝓpria ptãte,& iure ꝓprio: sed
delegata iurisdictio nõ est ꝓpriè iurisdictio,sed appẽdices ordina-
riæ: habet tamẽ ꝑ se suũ nomẽ sed cũ quadã diminutiõe : qa nõ dr
iurisdictio simpliciter,sed adijcit delegata vt ff.de iu.om.iudi.l.mo
re maiorũ & l.& qa.& ff de offi.eius cui man. est iuris.l.j.§. q mãda
8 tã.& l.& si prętor. ¶ † Quærit hic Inno.quæ sunt illa quæ transeunt
ad successorẽ? & dicit ꝙ cõsiderãda est forma verborũ,& facti na-
tura. ¶ Tu adde ꝙ est cõsiderãda finalis cã.nã qđ principľr ꝓpter
publicã vtilitatẽ mandat,ad successorẽ nõ trãsmittit,& hoc dũ vo
cat mãdatũ simp.ex.sed iussus vt in auth.vt nulli iudi.§.& hoc vero
iubemus.& no.ff.de iur.om.iudi.l.& qa sic ergo transit ad successo
rẽ dignitatis fauore publicę vtilitatis. ¶ Sed pone , permissum est
domino

ADDITIO.

a ¶ Vide vnam gloss.not.in l.ij.ff.de admi.rerum ad ciui. pertinen. quæ bene
& melius declarat ista & adde etiam in materia quæ not. d. Ias.in l.j.§.j. vij.
not.as.viij.ff.de ver.obl.

dño Ottoni ptāti Florentię inquirere de omnibus maleficijs cum fama & sine, nunquid istud imperium transit ad successorem?& vr qd sic propter rõnem predictam.¶ Sed 9rium videtur,qa hoc statutum continet ius singulare:& ideo nõ videtur ꝙ transeat ad successorē.¶ Item pro hoc.ff.de vul.sub.l.qui liberis.§.hec verba.sed ibi in trāsmittere debēte nõ fuit ius inchoatū:& cū de eo.esset prin capitaliter sensum,& deuenerit in causam caduci, merito substitutio nõ trāsfertur.in casu tamē nostro nõ puto ꝙ qñ aliquid est mul tum singulare,& 9 cõmunia statuta cõcessum,trāseat ad successorem:qa plus ponderat rõ q̃ nomē appellatiuū. qa prēsumit in tam arduis ꝙ persona sit immediata cā cõcessiõis.& ideo si regis Francorū esset prorogata iurisdictio de comitatu Sabaudię,ꝙ talis iurisdictio nõ trāsiret ad successorē, ne esset liberalitas progationū in regē luctuosa & captiosa ar.ff.de trans.l.cū aquiliana.¶ Quæro Papa fecit comitem quādā ad legitimandū spurios & ad emancipatiõis liberorū:utrū iste qui est ordinari⁹ in toto imperio possit denegare emancipationem Titij vel legitimationem Seij.& glos.dicit quod non.ff.de proba.l.ab ea parte.vbi gloss.dicit quod emancipatio nõ põt elegari:ergo multominus legitimatio.¶In 9rium videt ꝙ si legitimatio nõ sit meri imperij & emancipatio mixti,tñ requirant modicā causæ cognitionē: & pater ꝓpriè est ille q emācipat & qui legitimat.vt.ff.de adop.l.emancipari.& ibi per Gul.& Cy.qd in emancipatione verū credo:qa cõpetit iure magistratus: sed in le
9 gitimatione nequaq̃. qa non competit iure magistratus.† Sed est quędā ptās insignis & cęsarea. vt C. de adop.l. ij. & creata tabelliones.nā legitimare est quædā restitutio famę & plus q̃ famę qa est restituere naturę ingenuę & nõ vulneratæ:& iõ nõ põt nisi princeps & is cui princeps cõcesserit:qa esse spurius est quædā circatrix,quā non cognosceremus nisi per contrarium.i. per nuptias vt in auth. de nup.in prin.Et no.etiam.j.ti.proxi.c.quod translationem.

1 *Notorium est multiplex.& quid si reus negat maleficium notorium.*
2 *Confitetur quis maleficium,sed excipit quod iure fecit:quid iuris.*
3 *Maleficium probatum per decem testes, videtur probatum cum notorietate.*
4 *Vsurarius notorius quis dicatur.*
5 *Notorium & fama quomodo dicantur.*
6 *Possessio an posit esse notoria.*
7 *Dominium qualiter probetur.*
8 *In notorijs an admittatur ciuilis defensio.*
9 *Confiteri an dicatur quis si non negate nec confitetur.*
10 *Confessio extra ius facta coram populo an inducat notorium.*
11 *De nocte facta sunt minus notoria.*
12 *Maleficium si est notorium,tamen est elapsum tempus datum ad inquirendum per formam statuti;tandem reus confitetur maleficium,an ex illa cõfessione condemnetur.*
13 *Testis contrarius facit vnum indicium;duo duo:& tres triat:& tribus indicijs statur.*
14 *Testis dicit verum esse prout proponitur scilicet homicidium, & notorium: interrogatus de causa scientię dicit,quia vidit:interrogatus quid est dicere notoriū dicit se nescire vtrum iste testis probet maleficium simpliciter.*
15 *Falsitas non cognoscitur ab intellectu nisi per accidens.*

STatuimus. Hec Innocentiana quæ non debet hic legi,tñ circa eam quęramus de tali quæstione:datū est arbitriū ꝓ reformationē cõcilij generalis Petro potestati Papię ꝙ possit puniri in ęre & in ꝑsona quoscunq; fures, robatores,& alios facinorosos noto-
1 rios vel manifestos.¶† Ad euidentiam præmitte qd quoddam est notorium necessariū,qd actu se ostendit quoddā ꝓbabile,qd actu non ꝑmanet in materia sed ꝑmanet in fonte sciētię vniuersalis populi.Quoddam est notorium nõ ita probabile, qa factū est valde antiquatum.Itē notoriū aliud naturale & materiale, aliud ciuile & intellectuale,aliud mixtum vt iurisdictio ꝑsidentis corpore & aĩo. Modo q̃ro q̃ sit virtus istorū verborum?& dic ꝙ notoria sunt illa quæ sunt permanētia in materia & in vulgo,vt turris populi quāq̃ vetustate collapsa, cuius particulę remanserunt, puta vnus paries vel aliqua fundamenta. Quædā vero sunt permanentia in memoria & in vulgo,ita qd nemo sapiēs ea negaret nisi timor vel tremor remoueret eum:qa esset malefactor.hæc sunt duo genera notorij quorū primū est actu permanēs in substantia. Secundum est actu permanēs in memoria & in opinione hominū.& nõ põt ignorari. nā facta q̃ sunt nimis notabilia vt mors dñi Caroli de pace & aliorū q̃ plurimorū dñorū dominantiū in Italia nõ possit obliuiõi tradi si omnes scripturę delerent:qa ambulat & pullulat memoria ꝓgenitorū in posteros.vt ff.de proba.l.si arbiter.¶ Dico igitur quod notoriū est qd apud omnes veridicos & notabiles negari nõ põt. & quidam dicunt vt refert Inn.qd si negat notorium nõ habet locū statutum,qd falsum est:quia per calūniā de qua cõstat,negare non est rem dubiam efficere. vt no:ff.de trāsac.l. post rē.ff.qui satis.co. l.si vero.§.j.¶ Sed Io.an.eo.ti.lib.vi.in nouella,seruat dictum Inn. hoc modo videlicet, quod quando reus negat maleficium notorium,non potest procedi tanquam super notorio nisi in receptis probationibus vtriusque partis.¶ Sed ego non puto quod debeat admitti ad probandum id in quo consistit apertè calumnia. non enim potest iurare de calumnia: ergo iudex non debet eum audire sed ex officio suo repellere.facit quod not.Innoc.s.de officio vicarij.c.j.& hoc est verum, si est notorium omnibus & iudici sed
2 si iudici non constet,tunc est vera postilla Ioan.an. ¶† Sed quid si non negatur factum, sed excipitur quod iure factum est? dicunt quidam ꝙ refert Inno. quod istud non est notorium. sed istud falsum est.quia pręsumptio quod non sit iure factum est notorium cui stamus in genere maleficij.vt l. si nõ conuitij. bene tamen fateor quod de ista exceptione debet cognoscere:quia est talis exceptio⁹quæ potest & debet probari de iure.& quia omnis qui excipit, incidenter ius suum deducit.vnde nõ remouet iudex ab incidenti est iudex in principali cā.ut C.de iudi.l.quoties.No.tñ ꝙ oportet ꝙ dictus iudex intentet notorietatem:quia quando qualitas dat iurisdictionem, qua cessante cessat iurisdictio, oportet eam intentari tanquam fundamentum iurisdictionis, vt not. Innoc.j. de foro compe.ca.cum sit generale nec posset iudex post oppositam exceptionē qualitatē addere:qa istud esset quoddā replicare;& replicatio nõ iuuat libellū inepū.op 3 ergo ꝙ denuo experiat si tępora
3 suffragant vt ff.de adul.l. accusaturus. ¶† Item adde quod maleficiū probatum per.x.testes videtur esse probatum cū notorietate. vt no.Cy.de accu.l.ea quidē.qd tene menti.ēt circa prętorem cõtingit certos errare vt circa prętorem vrbanū & peregrinū, vt no. ff.de iurisdi.om.iud.l.si per errorē. Vtile tamen puto ꝙ si notoriū aperit viā inquisitiõis prēmittat quædā præambula inqsitio an factū sit notoriū, quo cõperto per informationes testiū ēt parte nõ citata procedatur. vt no.Inn j.qui ma.accu.pos c. cū in tua.¶ Fiet scdā inqsitio solēnis hoc tāgit hic Inno.& est rationabilis:qa istud notoriū succedit loco famę & loco accusatoris.¶ Quæro qd si iudex obuiauit furi furanti vel homicidę fugiēti, nūquid habeat locū dictū statutū?& dic ꝙ sic qa iste est manifestus malefactor: vt l. siue manifestus.ver.idē iulianus ff. de cõdi.fur. Ad hoc induco dictū Host.& Io.an. super isto.c.in postilla quæ incipit, de ordine co
4 gnitionū.q..ā no.¶ †Notorius a vsurarius est qui leuato velo & ad
a discū mutuat oĩbus volentibus:quo probato licet testes nõ nominent ꝑsonas,sed nominent habitū fęneratoris: qa stabat in habitu apennelo ad fenerādū,probatū est notorium & sic accidēs quodā modo probat sine subiecto facti.hoc tāgit hic Inn.in simili & no.
b qd fraudes b istorū fęneratorū semper pręsumunt continuatiuè inter easdē personas licet callidis machinationibus tegant.ar.optimum.ff.de proba.l.cū tacitū.duo sunt sensus corporis per quos cõgruentius testis percipit plenā & merā veritatē.s. visus & auditus: tamen qñq; per auditum percipitur verus hoĩs actus,vt stipulatio, qñq; nõ ꝑcipit verus hoĩs actus sed forma vt elegāter no.dñs Dy. in l j.& ij.ff.de aqua plu.arcen.testis intelligit deponere scdm naturam & cõia accidentia rei.ar.ff.de iureiu.l.sed & si possessori.§. sed si rerū.vnde si testis deponit de exercitu, nõ habet necesse dicere
5 de notorio exercitu:qa exercitus nõ põt esse nisi notori⁹.¶†Visus aūt deseruit notorio, auditus famę, & notoriū spargit per oculos populi,fama per aures.dicit tñ Host.qd fama multū adminiculatur in ꝓbatiõe notorij.impossibile eñ est factū notoriū famosum non esse.idē Io an.in nouel.Intellige de fama q̃ viget tpe litis cõtestatę. arg.ff.de iudi.l.nõ pt videri.sec⁹ si sit extincta.C.ne de statu defunctorum.l.si mater. Est autem fama quidam sonus vocis humanę
6 replens multorum & plurimorum aures.¶† Modo quæritur vtrū dominic rerum possent esse notoriū.respon domini a possessiõ ne cęperunt vt in.l.j.in prin.ff. de acqui.pos. Possessio autem põt esse notoria, puta possessio vnius magni castri:& eodem modo in istis magnis & diuulgatis rebus põt esse notorium dominium etiā iurisdictio.ut not.ff.de neg.gest.l at qui natura.§.cum me absente. imo quasi est impossibile ꝙ in istis rebus magnis possessio non sit notoria,dummodo non fiat controuersia possessi onis ab altero q dicat se ꝑpossessorē.nā ꝓpter varietatē & ꝯflictū possidētiū veritas occultat, & obscurat.vt no.ff.qd me.cau.l.extat.i.magna glo.ver. & no.licet ergo.substantia dñij sit inuisibilis, & incorporalis,& ēt substantia possessiõis siue eius quiditas tñ verus act⁹ hominis corporalis & visibilis est.vt no.ff.de verb ob.l.stipulatio ista.§.hi quoq; visus eñ me⁹ nõ est visus tu⁹:tñ visus nõ facit testes singulares sed seorsū ab altero visa & audita,& ista est disciplina de sensu & sensato qa singularitas & identitas consistit in rebus sensatis medianti-
9 bus organis corporis ad hoc per naturam deputatis. ¶† Qualiter autem

ADDITIONES.

a ¶ Adde vnum pulchrum consil. Bal.quod refert Decius l.l.eius qui in prouincia circa illam regulam quod qualitas nõ põt stare fine subiecto.ff.si certū pet.
b ¶ Adde ēt ꝙ abūdans cautela nocet in personis de vsura & malitia suspectis quia tunc cautele adhibite magis de vsura ipsum redarguunt.ita Anch.consi. cclviij.inci.Christi nomine repetito ad fi.

aũt dñium ꝓbet not.C.de ꝓba.l. cũ res.& difficilis est ꝓbatio dñij
& facilis ꝓbatio possessionis.no.ff.de pet.hęre.l.nec vllã.§.ꝙ si qs.
quã gl tene menti.¶ Modo q̃ro cũ Inno. pone ꝙ iudex nõ hẽt iu-
risdictionẽ nisi in notorio ꝓcessit ĩ cã nõ notoria & recipit testes
q probãt,nũquid ex ista ꝓbatione surgit notoriũ.rñdeo nõ,nisi sit
8 ꝓbatio ꝑ cõfessionẽ ſm Inno.qđ est no.dignũ.¶† Quæro vtrũ in
notorijs admittat ciuilis defensio?puta inuasor notorius dicit se fe
cisse authoritate iudicis.dicit Io.an. in nouel.qđ sic:q̃a ista allegatio
excusat delictũ dũmodo licẽtia fuerit legitima:aliàs secus.vt C.vñ
vi.l.meminerint. ¶ Nã istud non tã est negare q̃ leges allegare ad
suã defensionẽ vt.C.de iudi.auth.iubem⁹.Idẽ si dicat ꝙ ex ꝓmissio
ne iuris poterit p̃dari.tex.est not.in c j.§ fi.de milite vasallo q cõtu
max est.colla.x. ¶ Quæro,testis deposuit de fama,sed iudex iterro
gat eũ vtrum ipse credat famatũ.i.qđ homines famant esse verũ?
testis rñdit qđ nõ credit:quærit vtrũ probat famã?& videt ꝙ sic:q̃a
credere vel discredere vnus testis nõ elidit famã publicam vt ff.ad
9 macedonianũ.l.iiij.& C.eo.l zenodorus.¶†Sed qđ si quis non con
fitetur sed nõ negat?Inn.refert quosdã dicere ꝙ vr̃ cõfiteri. qđ fal
sum est.pro quo videt gl.or.C.vnde liberi.l.qui se patris vbi gl. ex
ponit.dicit negat.i.nõ dicit.& in regula,'s qui tacet.¶ Fallit in qua
tuor casibus q olim pertinebãt ad interrogatorias actiões , in qui-
bus nõ negans interrogatus habet ꝓ confitente vel negante prout
ei nocet.licet ergo quis nolit rñdere libello vel inq̃sitioni nõ habet
pro confesso sed debet semedijs p̃toris cogi ad rñdendũ vt in.l.j.§.
quid ergo.ff.de ven inspi.& ibi per Iaco. de are.vbi omnino vide,
10 ¶† Quæro cum Inno.vtrũ cõfessio extra ius facta coram populo
inducat notoriũ?& refert quosdã dicere ꝙ sic.¶ Sed hoc nõ est ve
rũ q̃a debet fieri apud acta ad hoc ut inducat solenne notoriũ. ¶ Ce
terum bene facit notoriũ iudiciũ vt ff.de adul.l. capite quinto.& l.
quæro.§.fi.ff.de ędilit.edic.¶ Quæro cum Inno.pone ꝙ maleficiũ
est notorium,sed non eius circunstantię: vtrum probatis circun-
stantijs possit aggrauari pęna ratione circunstantiarum: dicit hic
Inno.qđ sic.verbigratia si maleficium commissum de nocte,vel in
platea grauius punitur.Nam istæ circunstantiæ non veniunt ad in-
quisitionem fundandã,sed ad eam coadiuuandam:nec debet qua-
litas maleficij remanere impunita. quod est not. dignum. ¶ Adde
quod quandoque nox probatur per sonum campanę qui est distin
ctio diei & noctis:& probato sono est etiam notorium istius circũ
stantię probatum:quia sonus cãpanę implet aures omniũ ciuium,
& sic nox est notoria per auditum soni cui per statutum vel cõsue-
tudinem est assignatus iste modus significandi seu intelligendi.
11 ¶† Et not. quòd ea quæ fiunt de nocte sunt minus notoria quã ea
quæ fiunt de die.Similiter ea quæ fiunt vbi est confusio multitudi
nis hominum.ista est glo.sing.ff.quod me causa.l.si cum exceptio
12 ne.§.in hac.super verbo,ignorantiam.quam tene menti.¶† Pone
ꝙ maleficium est notorium tamen elapsum est tempus datũ ad in
quirendũ per formam statuti: tandem reus confitetur maleficium:
vtrum ex ista confessione possit condẽnari ? Et dic quòd non q̃a
quoties quis confitetur id cuius nomine cum aliquo non sit actio,
non valet confessio vt ff.de inter.ac.l.confessionibus sed post præ-
scriptionem ipso iure accusatio abolita est , imo & ipsum malefi-
cium.accusatio autem est abolita quo ad publicam iniuriam. ma-
leficiũ autem quo ad priuatã iniuriam,ita quòd nulla actio esse po
test vt ff.quod me.causa.l.si cum exceptione.§.satis clementer. vt
ff.de iniur.l.sed si vnius.§.si ante iudicẽ. ergo cõfessio nõ valet qđ
est no.¶ Ad probandum ꝙ gentes quæ deprobauerunt quasdã vil
las essent de gentibus cuiusdam nobilis , testes dicunt vera esse:in-
terrogati qualiter sciunt,dixerunt quòd viderunt post effectũ sub-
secutum : quia res derobatas & gentes prędictas dictus nobilis re-
cepit in castro suo cum haberent inuicem guerram. Quæritur an
probent?respon.sic,per argu.à solitis.quia ita consueuit fieri.ar.ff.
de proba.l.cum tacitum.in fi.Sed si non haberent inuicem guerrã,
iste nobilis p̃sumeret receptator:& debet malefactores exhibere &
si nõ posset exhibere ꝑsonas,deberet exhibere res.vt tit.de pace te
nẽ.& eius violatoribus.§.si iudex clãmore.dicit Inn.ꝙ quãdo testis
interrogatur de causa sciẽtię in notorio debet dicere q̃a publicè vi
dit fieri in tali loco coram populo vbi erat multitudo copiosa vi-
dens & astans. Inno. ¶ Itẽ dicit.C. de testi.in l.testiũ. ꝙ nemo põt
scire si alius videt,vel si alius adit,qđ verũ est directè , sed indirectè
bene põt per presumptionẽ naturę scire:q̃a ille qui corã est, vide-
re presumit & audire nisi ille q dicit præsens ꝯriũ asseueret.vt not.
Bar.in l.j,in fin.ff.de au.tu.sed dictũ suum debet intelligi a ad excu-
sationẽ testis circũuenti per alterius pręsentiam corporalem.dicit
Inno.qd merũ imperiũ est supremũ inter alias iurisdictiones. In-
no.& ꝓcessit ex natura causarũ.¶ Itẽ quicq̃d princeps prætori suo
reseruat,merũ imperium est.legitur enim in vsibus feudorũ,ꝙ aut
agitur de iure possidendo in re alterius.aut agitur de libertate rei
proprię,& sic.de iure possidẽdo in re ꝓpria.primo casu in sacramẽ
to nõ fit mẽtio cõscientię vt dicat,iuro in cõsciẽtia mea qđ ita est
q̃a istud iuramẽtũ est magis de animo quã de re & veritate.¶ Scđo
casu,aut in facto ꝓprio,& dẽt iurare assertiuè , aut in facto alieno a
cui iurans nõ interfuit, & tũc sufficit iurare ꝑ ꝯsciẽtiã suã: vt si iu-
ret de facto patris,vł aui,vł aliorũ ascẽdẽtiũ.vt in auth.de ꝯsue.rec.
feu.§.sacramẽto.col.x.hãc doctrinã traho ad testes q̃a iurãdo de ꝯ-
sciẽtia sunt singulares & impossibile est ꝙ ꝑ testes singulares ꝓbet
notoriũ nisi act⁹ de quo deponũt,sit idẽ act⁹ genere licet nõ nume
ro.verbigratia qđ aliq̃s sit publicus vsurari⁹,istud est quoddã gen⁹:
sed ꝙ mutuauerit Titio vel Seio:ista est q̃dã species.¶ Testes ergo
ꝯcordãtes in genere ꝓbãt generis notorietatẽ & qualitatẽ ꝑsonę
licet postea ꝑ singulos se diuidãt:vt q̃a vn⁹ dicit,vidi qđ publicè mu
tuauit Petro.alter dicit publicè vidi qñ mutuauit Seio. nã hoc ad-
uerbiũ publicè,est gen⁹ p̃dicãs de pluribus differẽtibus numero.vt
plenè dixi in l.j.C.de testa.in lec. vbi videas. Testis ꝯrius facit vnũ
13 indiciũ,duo duo:sed tres tria & tribus indicijs stat.† Scias qđ q̃nq;
testes sunt singularis q̃a actus sui natura non habent contestem, vt
cum testis dicit notariũ qui eũ examinauit , nõ scripsisse verũ. Nã
cum hoc intret locum secretum iudicis & tabellionis,iste testis nõ
põt habere cõtestem:vt C.de testi.l.nullum. & ideo in iudicijs acta
nõ requirunt contestes ab extra.nam hoc maxime propter testimo
nia inductum est.quia secretò examinãtur:ut C.de testi.l.testium.
¶ Modo quæritur confessio erronea si cõfitetur esse notoriũ. Nã
cũ error debeat probari probãdo primo rem aliter se habere, quo
probato præsumitur error in facto alieno.vt no ff de interro.actio.
l.de ętate.§.fi. in vlti.gl quæ est singularis,quomodo poterit repro-
bare seipsum.Ego dico quòd in facto proprio etiam probãdo rem
aliter se habere non præsumitur error, sed p̃sumitur cõfessio sine
causa : imo contra causam quæ consistit in terminis veritatis. Et
ideo nõ obest reuocãti,nullo eñ extremo existẽte vero, neq; acti
uo,neq; passiuo impossibile est ex maleficio quod nõ est,aliquem
cõdemnari eius rei nomine,cũ nulla possit esse actio.de hoc no.j.
de diuor.c.ex literis.¶ Quæro vnus testis dicit , quod quando po-
pulus ibat ad indulgentia in illa multitudine populosa Titius fuit
interfectus à Se o. Alius testis dicit quod dum populus reuerteba
tur ab indulgentia in illa multitudine numerosa idẽ Titius fuit in-
terfectus à Seio.¶ Quæro vtrum probatum sit maleficium q̃a am-
plius est notorium. Rñ.sic quod isti non deponunt diuersa cum in
eundem finẽ cõsonent.nam vbi idẽ testimoniũ:nec nocet quod in
narrandi modo discrepent,cum ista verba narratiua proferantur
à teste non iurato super eis.nec sunt verba quæ attingant medullã
quæstionis vel eius circunstantias requisitas. hoc probatur.C.de
pę.l.qui sententiã.ibi cõcordantes in vnũ rei finẽ. & & j.de ver.si-
gni.c.nihil obstat.certe ibi sunt discordes in tẽpore.l.ob camẽ.§.fi.
14 ff.de testi.¶†Sed quid si testis dicit verum esse prout ponitur , sci-
licet homicidium & notoriũ:interrogatus de causa scientię dixit,
quia vidit : interrogatus quid est dicere notorium , dicit se nescire:
quæritur vtrum iste testis probet maleficium simpliciter? & videt
quod non : quia iste videtur variare : quia si non esse interrogatus
quid esset dicere:& quid esset notorium,probaret notorium.nũc
vero nõ probat ergo variat:& sic ei non creditur:vt ff.de testi.l.qui
falsa.contradico quia deficere in redditione causę non est variare,
sed est nescire plus,& quoddam declaratiuũ nescire:ut C.de testi-
bus.lege solã ¶ Procede aliquantulum philosophicè, & dic quod
in omni teste requirit intellectus:est aũt intellectus secundũ Augu
stinũ oculus animę discernens verũ à falso.no. tñ qđ sola veritas
15 est obiectum intellectus. ¶† Falsitas aũt non cognoscitur ab intel
lectu nisi ꝑ accidẽs:q̃a si aliq̃d est verũ,ꝯriũ est falsum Falsum autẽ
nõ cadit intellectu directo:q̃a nihil est:vt ff de verborũ signi.l.Pau
lus. In teste autem requiritur sensus & intellectus : ut ff.de testa-
men.l.qui testamẽto.§.fi.Intelligere ergo idem est quòd discerne
re verum à falso:& per prius verum,& deinde falsum,nam si intel-
ligo nauem ex Asia venisse,statim intelligo hanc propositionem
esse falsam,nauis nõ venit ex Asia vt ff.de condi.indeb.l. Iulianus.
ver.silereq;.quoties autem vno posito in esse reliquum remouetur
oportet ꝙ illa sint contraria.de condi.& demon.l.titię si nõ nupse
rit. ¶ Pone in quadam rixa Antonius fuit percussus in cerebro,
ita ꝙ in terrã cecidit,& statim post fuit interfectus Seius à Caio q̃
A.deponit istud maleficium verum esse q̃a vidit:excipitur contra
istum testẽ de falso:q̃a cũ in cerebro sit sensus cõis,qui est fons sen-
suum particularium,concusso dicto sensu vniuersali alij sensus ni-
hil sentiunt.rñ.testis iste non potest excusari a vitio falsitatis nisi ꝑ
vehementem præsumptionem quę veritas appellatur.ut no. ff.de
acqui.hære.l.cum quidam.§.quod dicitur.nam si vidit anteq̃ con-
cuteretur in cerebro. ꝙ Caius armatus irruebat in Seiũ inermẽ: &
statim postq̃ dictus A.redijt ad mentẽ vidit dictum Seium interfe
ctum iacentem in terra iste testis excusatur.qđ sic probo Iste testis
probat indicium,ergo non dicit falsum.nam si diceret falsum. non
probaret indicium,q̃a periurus vt plenè no.C.de transa. l.si ex fal-
sis.& hec dicta sufficiant.Bal.

¶ De

ADDITIO.

a ¶ Vide Fel.in c.cum causam.col.ij.cum seq.de testibus.

¶De officio legati. Rubrica.

1 *Legatus est imago principis:& post ipsum maius habet imperium.*
2 *Legatus de latere potest dare inferioribus prelatis,& exemptis,& abbatibus & prioribus licentiam transeundi & exemptorum electiones confirmare.*

1 ¶† Incipit de maioribꝰ officijs tractare.& primò de officio legati,q est imago principis vt ꝟ.c.volētes.ipse enī post Principē maius imperiū hēt ut ff.de officio ꝓconsulis.l.nec quicꝗ.& in eiꝰ feli-
2 ci aduētu lętanť ꝓuinciales.eo ti.l.obseruare.§.obseruare. ¶† Possunt legati de latere dare inferioribus prelatis & exēptis & abbatibus & prioribus licentiam transeundi & exemptorū electiōes cōfirmare.ꝟ.de consue.cum venerabilis.scdm Io.an.hic in rubrica.

CAP. I.

1 *Legatus Papę per simplicem querelam aditur.*
2 *Dictio tanquam,aliquando ampliat,aliquando restringit.*
3 *Legatus Papę an possit deponere episcopum.*
4 *Sententia ista an sit absoluria:statuto cauetur quod causę non possint diffiniri,nisi cum consilio sapientis,& sapiens dicat absoluendum:iud ex vero dicit & ita ego pronuncio.*

1 CVm non. † Legatus Papę per simplicem querelam aditur.Io. an. Premitte ad euidentiam ꝙ adire aliquem per simplicem querelam est adire sine medio.i. ꝑ appellationem: adire aūt per appellationem est adire gradatim.iō enim sunt facti iurisdictionū gradus , vt seruentur, & nequid prępostere fiat. in auth. vt ab illustribus & qui super eos sunt in rubro & nigro. ¶Casus. Archipiscopus Cantuariensis est semper legatus domini Papæ in prouincia sua ex dignitate loci. queritur vtrum per simplicem querelam possit audire causas suffraganeorum suorum.respondet ꝙ iure metropolitico nō posset audire nisi per appellationem,& non per simplicem querelam.Sed iure legationis quia est legatus Papę potest audire etiam per simplicem querelam:& sic ex vno officio permittitur quod ex alterius qualitate negatur.& est ratio,vt aliquid operetur legatio.vt l.j.ff.ad munici.¶No.ignorantiam non pręsumi in his que concessa sunt dignitati.& hoc patet per verbum non ignoretis.i.non debetis ignorare.l.si tutor.C. de peri.tu. ¶ Quæro nunquid procedit ille libellus,coram vobis domino archiepiscopo nec dicit legato. rñ.sic,quia tacitè intelligitur ex perpetua annexione legationis ar. ff.de te.mil.l.iij.secus si in libello diceretur sic.Coram vobis domino archipiscopo tanquam archiepiscopo:quia tunc non procederet libellus per simplicem querelam:quia intētata esset iurisdictio inconpetens,& incompetenter:& sic dictio tanquam debet considerari.vt.ff.quod cuius.vni.no.l.item eorum. in prin.& dictio tanquam,interdum ampliat,interdum restringit ut l.j.§.solet.ff quan
2 do ap.sit.¶† Quęro nunquid possit adiri per simplicem querelā nullitatis sententię.scilicet quando aditur iure metropolitico. & dico ꝙ sic quando vitium pronunciantis transfert iurisdictionem.
3 vt C.de accus.l.absentem.¶† Quęrit hic Ber. vtrum legatus Papę possit deponere epm ? dicit quod non : quia hoc est de reseruatis Papa in signum apostolatus.Nam si idem possent legati cardinales quod Papę per omnia,non esset differētia nisi nobis,& multi essent Papę qđ esset falsum.¶Istud est certū ꝙ noīa indicant esse dignitatis vt C.de fer.l.nullo.& C.de offi.ꝑfec.l.j. in verbo , ex ipo noīe. & qui peruenit ad nomē rei nō peruenit ad eius officiū ut C.de ꝓ ba.l.cū præcibus.Dicit hic Io.an.ꝙ licet nō possit deponere,ꝑt pronunciare deponendū.Ioā.an.ista duo differūt qa deponere statim trahit secum excutionē ut ff.de pęnis.l.q vltimo.sed ꝓnuntiare deponendū est quoddā ꝑambulū ad depositionē futurā.facit qđ not. in l.j.C.si aduersus liber.& ff.de iudi.l.q se dicit,q̄ est lex ad hoc notabilis.& habes simile qa nō pōt ꝯpromitti de resti in inte.qa arbiter nō pōt in integrū restituere.sed bñ pōt ꝯpromitti articulus iste, an qs de iure sit restituēdus vel nō, adeo ꝙ si in primū ꝯpromittať, pęna nō cōmittiť si ꝯueniať.secus in scđo casu:qa si arbiter declarat restituēdū in integrū,pars quę se opponit,ne ꝑ iudicē in integrū restituať,incidit in pęnā cōpromissi.ita dēt intelligi qđ no.C.vbi & apud quos.l.fi.in gl.quæ incipit,cū pęna.& no.ꝙ qñ iudex ꝓnūciat quē deponendum in hoc casu feruntť duę snię de necessitate:vna q̄ iam lata est:alia quę subsequitur quæ est snīa finalis & diffinitiua.
4 ¶† Ex pręd ictis arguunt docto.iuris ciuilis ad talem quæstionem, statuto caueť qđ causę non possunt diffiniri nisi de cōsilio sapiētis. Sapiens consuluit absoluendum iudex dicit & ego ita pronuncio. Quæritur vtrū ista.sententia sit absolutoria?& quidam dicūt ꝙ nō: quia sententia se refert ad cōsiliū.¶Alij dicūt ꝙ sic,& bene,ac si diceret,ego ꝑ verba de ꝑsenti ꝓnūcio.vt cōsultū est qa snīa se refert ad effectū consilij nā mens potentior est q̄ verba vt.ff.de iureiur.l. sed & si possessori.§.sed & si rerū.ibi dū dicit,effectū iurisiurādi seruandū arbitror & ff.cōia ꝑdiorū.l.si in vēditione. in fin. ꝑsertim si allegatiōes cōtentę in consilio declarāt snīam debere ferri absolutoriam,qa qđ deest verbis supplet mens vt ff.de arb.l.qualē.in prin. & qđ no.in l.& puro.§.j.ff.fami.her.& qa ipse iudex si interrogareť, ita deberet interpretari,ergo pro expresso debet haberi.ff.de pac.l. tale pactū.§.fi.& ff.de serui.l.sicui.imo plus qa si iudex diceret ita, pronuncio ꝭm cōsiliū datū eū absoluendū:nō sentētiaret ꝭm cōsilium datū sed extra cōsiliū sicut si testator mādaret oēs seruos suos liberādos à seruitute.nā nō impleret hęres volūtatē defuncti dicēdo eos liberandos sed dēt eos manumittere vt mādatū impleať.& dicit Ber.ꝙ legati cardinales q mittunť de latere dñi Papę habēt iurisdictionē ꝯ exēptos exceptis casibus reseruatis.xvj.q.j.frater noster.ꝟ.eo.c.qđ translationem. ꝟ.de ver.sig.c.veniens.in prin.lib.vj.

CAP. II.

1 *Legatus Papę intromittere se non potest de causa alteri specialiter per Papam delegata.*
2 *Mandatum speciale habens si eo abutitur an habens mandatum generale potest eum prohibere.*
3 *Iudex minor an sileat in pręsentia maioris.*
4 *Delegatus Papę an posit mandare legato de latere quod exequatur suam sententiam.*
5 *Priuilegium primum siue in genere siue in specie semper preponderat.*

1 STuduisti. † Legatus Papę de causa alteri specialiter delegata per Papā se intromittere nō potest. ¶Casus. quęritur vtrum generalis legatus possit causas quę delegatis specialiter cōmittūtur in aliquo impedire? respondetur ꝙ nō : potest tamen eas sententias confirmare,si vult,item exequi. ¶ No quòd si vna species non derogat alteri speciei. qua sine derogatione pōt habere concursum vt ꝓprietas & habitatio.ff.de vsufr.leg l.sempronio. ¶Extra op.quod pars non derogat toti.l. si alij.de vsufru. leg. Solu.ibi vtrunq; legatum est speciale.& vide.C.de leg.l.cū quęstio.in fi.per Cyn.quando species euellitur de generali corpore semper derogat generi : secus si non euelliť de ipso. vt d.l.si alij. ¶ Si testator dicit, relinquo Titium generalē executorē meum,& Bertā ad maritandas virgines , sola Berta potest virginibus maritandis constituere dotes quia dos est de executiuis specialis mādati.vt hic. facit de dote prelegata.l. theopompus. & quod no.in c.vlt. de iudi.lib.vj.Not. quod mandatum speciale derogat quo ad ipsam speciem generali.
2 ¶† Sed quęro quid si habens mādatum speciale eo. abutitur nunquid habens mandatum generale potest eum prohibere? & videtur quòd sic vt ff.mandati.l.si hominem. Ego contra credo in mandatis iurisdictionis,qa qđ specialiter est concessum vni,alteri videtur prohibitum.arg.C.de ꝓcu.l.maritus & ff.de iudi.l cū ꝑtor. ¶Item distincta sunt officia:ergo vnus nō pōt se de alterius officio intromittere.vt legitur & no.in l.quicunque.C.de excu.& exacto.lib.xij. ¶ Quero quid in duobus ordinarijs quorum vnus habet iurisdictionem vniuersalem,alter specialem & videť quod idem : quia species derogat generi vt hic,& C.fami.her.l.quoties.nā si sunt iurisdictiones distributę & assignatę standum est in hoc vt ff.de leg.j. l.quod in re.§ si quis.¶ In contrarium videtur tex.de offi.pręfec. vrbis.l.j.So.aut istę iurisdictiones differūt tanꝗ superius & inferius: scilicet gradu & tunc maiori iurisdictioni per minorem nō derogatur ut ff de re iudi.l. contra pupillum.C qui ad maius.& ff de iur. omni.iudi.l.fi. quia licet vna iurisdictio sit subalterna alterius , aliqa tamen est:aliàs perpetuatio esset nulla quod est falsum. & vide ꝟ.de hęre.c.per hoc.libro.vj.¶Aut differunt tanꝗ genus & species & tunc species derogat generi vt.ff.de iudi.l. solemus.§.latrūculator. quia detrahit generi. si autem vna iurisdictio venit ad aliam coadiuuandam , vna non derogat alteri vt ꝟ.titu. proxi.c.j. Si duo potestates eiusdem terrę quilibet per se procedit contra aliquem de eodem delicto non impediunt se concursu.nam licet de delicto vnius hominis non debeat sepius inquiri ,verum est lata sententia. Sed ante sic.ut notatur in c.per hoc.de hære.lib.vj.vel ibi speciale.
3 ¶† Quæro nunquid in præsentia maioris iudicis sileat minor.respon.nō in iurisdictione sua ordinaria quod dic vt no. archi.xj.q.j. de persona,nisi lege speciali contrarium caueatur.ff.de libe.cau.l. cognitio.de dam.infec.l.iiij.§.si tam vicinū.& not.C.de do.l.in hac. ¶ Quęro,supplicatum est principi super reuisione cuiusdam sententię:princeps dicit,fiat iustitia.quæritur an dicta sententia possit corrigi.respon.sic:si princeps dederit iudices : aliàs ista datio iudicum nihil operareť.¶Item princeps dando iudices , videť reuocare causam ad se.¶ Item ipsi vice principis funguntur , & pñt idem ꝙ ipse princeps.Sed princeps pōt ēt sine appellatione ꝓcedere per simplicē querelā.dubiū facit id qđ no.hic Inno.qa illa verba, sicut iustū est,nihil operanť ī cōfirmationibꝰ.¶ Sed certè nos sumꝰ in iurisdictiōibꝰ:vbi secꝰ est.& no.istā qōnē qa pēdet.de facto ꝟ.e.c.licet. ¶ Quæro q̄ cōfirmatio est ista de qua loquiť litera. rñ. ista cōfirmatio fit ad bene esse:& qa testimoniū & opinio legati est elegās & ma

gnę

gnæ authoritatis:sed nõ ad substantiã esse: qa q nõ pt informare nõ põt authorizabiliter ɔfirmare.vñ ille actus nõ denoĩat à ɔfirmãte sed à cõfirmato.& si qs eẽt defectus in ɔfirmato, nõ valeret confirmatio ,ppter defectũ fundamẽti.ar.ff.de excu.tut.l.q testõ. & ff.de actio.& ob.l.obligationes q̃ ,pprijs.& qd̃ no.ff.de pac.l.le gitima.& natura cõfirmationis est ꝙ requirit antecedẽs.vt.ff.de
4 libe.leg.l.aurelius.§ q testõ.¶†Quæro nũqd delegatus Papę possit mãdare legato de latere ꝙ exequat suã sniam? rñ.Ber.ꝙ supplicare dẽt nõ.n.pt ɔpellere.nã qdã dẽnt fieri,tñ oportet ,p eis obtinẽdis supplicari ut.ff.de aqua quo.& æsti.l.j.§.pmittit.¶Opp.extra.& vr̃ ꝙ spẽs nõ deroget generi.vt.ff.de vsuf.leg.l.si alij.So.ibi nõ derogat,qa sunt circa diuersa. nam proprietas & vsusfructus formalis oĩmodo sunt separata ut.ff.de vsuc.l.iusto.§. nõ mutat. ¶Itẽ fundus est subiectũ vnicũ & ɔmune ita ꝙ oportet, ꝙ in eo vterq; participet. & sic nõ ob.f'm Ber.¶Opp.ad idẽ.ff.de leg.j.l. si dño stichus.So.ibi nõ est genus & spẽs ĩcerta p oppositionẽ declarãda & alia spẽs declarat & sic vtraq; dispositio incidit ĩ eãdẽ speciem.Pone, Papa ɔcessit mihi quoddã castrũ sub quibusdam ɔditionibus,qbus nõ seruatis castrũ dẽt reuerti ad Papam: deinde ɔcedit mihi ciuitatem sub qua est illud castrũ cũ omnibus castris suis:deinde ego feci contra dictas ɔditiones:Papa dicit castrũ ad se reuersum: ego dico ad me ,ptinere tanq̃ partẽ ciuitatis:vt.ff. de iudi.l.insulę.partẽ dico districtualẽ seu subiacentẽ. qrit̃ qd iuris.Resp.qd̃ perdidi vno capite spãli recupero ex generali: qa Papa me loco sui posuit quo ad ciuitatẽ & districtũ. vñ acquiro per vniuersitatẽ qd̃ perdo inspecta spẽ.arg.ff.de acq.re.do.l.qdam.& ff.de serui.vr.pdio.l.si domus.&.ff.de cõdi.& dem.l.nõ ad ea.ff.de hęre.inst.l.iij.§.qui fideicõmis.nec ob.qd̃ spẽs derogat generi:qa verũ est qñ genus venit ampliatiuẽ.ut no.j̃.l.q̃situ.§.pe.ff.de fun. instruc.Modo quęro qd in diuersis ,psonis si castrũ erat cõcessum Titio,nũc ciuitas cũ suo districtu concedit̃ Seio. Et vr̃ dicendũ ꝙ extincto Titio à sua cõcessione acquirat̃ Seio ex suo capite generali,vt ff.cõia præ.l.in vẽditione.&. ff.de iure do.l. si ,pprietati. ẽt lex ꝙ si à specie prius est inchoandũ postea veniẽdũ ad genus.C. de pigno.l.j.q̃ non est alibi.¶In contrarium videtur:nam lege cauetur,quod si capitaneus concessit alicui vnum mansum in feudũ:deinde vendidit curiam,illud mansum non venit in concessione generali tanquam exceptum à curia per specialem prouidentiam.ut in.c.quidam capitaneus de capita qui curiam vendi.col. x.¶So.illud ideo quia nomine curiæ non continentur feuda : sed nomine ciuitatis bene cõtinerent̃ castra saluo iure alterius. cum autem illud ius deficit,consolidatur vniuersitati suæ: & idẽ forte
5 est in feudis per.d.l.si proprietati.¶†Modo ego quæro qd ĩ priuilegijs.respon.primũ priuilegiũ siue in genere siue in specie semp præponderat:qa priuilegiũ semper intelligit̃ concessum saluo iure alterius.vt no.in.l decurionibus.C.de silentiarijs li.xij.&.ff. de vul.sub.l.ex facto,&.C.de fundis & saltibus rei dñicę.l si,qua loca. li.xij ¶Sed si vtrunq; compati potest,vtrunq; valet:vt.ff.de aqua plu.arcen.l.in concedendo.&.ff.cõia prędio.l.qui per certũ locũ: in executione tamen semper primus dẽt anteferri.non ob.istud. c.quia hic loquitur in mandato quod potest reuocari & restringi:secus in datis & concessis quę diminui non possunt à concedẽte.vt not.in c.j.de natura feu.in vsib.feudor.

CAP. III.

1 *Remittere pęnam sententialiter impositam potest offensus.*
2 *Qualitas delicti ex qualitate pęnę cognoscitur.*
3 *Dictio nisi quandoque ponitur enunciatiuè.*
4 *Verbum motu proprio quomodo exponitur.*
5 *Verbum de facto, quomodo exponitur.*
6 *Legatus de latere transferre potest abbates volentes quamquam exemptos ad aliam abbatiam:secus in episcopis.*

Nisi spectabilis. Legatus etiam de latere ex generali legatiõe epos trãsferre nõ pt.h.d.¶ Casus. qdã apostolicę sedis legatus authoritate ,ppria Troianũ epm trãstulit ad Panormitanã ecclesiã. Papa ipm redarguit vehementer : sed indulget clemẽter.dt hic Ber.ꝙ eps rõne amicitiæ pt penã ĩdulgere gratis,sed nõ p pecuniã:qd̃ est no.dignũ.nã indulgẽtia gratuita esse dẽt:vt.ff.de infami.l.furti.§. pactus.¶Tu dic ꝙ nõ põt indulgere, nisi qñ hẽt arbitriũ,& tũc si pęnã ĩposuit p diffinitiuã.nõ põt mutare: vt no. ff.de infa.l qd ergo.§.pęna grauior.sed si p pceptũ vt interlocutoria pt ex cã remittere ut.ff.de offi.psidis.l.illicitas.§.fi.dũtñ offenso satisfiat de intereẽ:nõ dico de vindicta.qdã tñ vt refert hic In. ꝙ inuito offenso sup pęnã nec añ sniam dispẽsat,nec pt ĩterlocutoriã sup mulcta licet iudex possit facere grãm de mulctã q̃ ĩpo-
1 nit solũ habito respũ ad ɔtẽptũ.¶†Vnũ tñ est no.dignũ, ꝙ ne offensus patiat̃ dãnũ in re sua,pt remittere pęnã snãliter impositã ad ipsius querelam, puta ne propriũ seruũ perdat. ut.ff.de manumis.l.q pęnę.q est vnica ĩ iure.¶No.hic ꝙ qui stultus est in culpa
2 sapiens fit in pęna.Ber.¶†Not.ꝙ qualitas delictorũ cognoscit̃ p
a qualitatẽ pęnarũ.ɔcordat.ff.de pub.iu.l.ij.no.hic de dictiõe nisi, ꝙ ponit̃ enũciatiuẽ.est aũt enũciare pterita referre,vel futura pdi-
3 cere.†est .n. duplex enũciatio.s.qñ verba nõ terminant̃ ad istud. & ista dicuntur verba enũciatiua propter se.¶ Item qñ terminãtur ad aliud : & ista dicunt̃ verba enũciatiua emissa principaliter p p' aliud:qa alio tendũt tãq̃ in finẽ:ut.C.de testa.mil.l. ex his verbis fortunato.¶Item dictio nisi,qñq; disponit vt no.Dy.ĩ.c.peccatũ.qñq; non disponit vt est, qñ verba enunciatiua iungunt̃ priuationi.& in hoc stat intellectus illius simplicis legis.ff.de manu. testa.l.Titia.§.fi.Qñq; dictio nisi,disponit aptitudine sed nõ actu. vt in illo exẽplo promitto nõ vẽdere nisi tibi.nã licet verbũ promitto,sit dispositiuũ.tñ sensus orationis est iste, si rem venalẽ habuero,tibi vendam & nõ alij:sed si venalẽ nõ habeo tibi vẽdere nõ cogar.ita ĩtelligit̃ qd̃ no.ff.si qs cau.l.si eũ.§.q iniuriarũ.no.hic expressum ꝙ canonica sanctio & gñalis ɔsuetudo idẽ sonãs non sunt idẽ:qa hic ponunt̃ vt diuersa p p copulã:& tñ sunt de eodẽ : & sublato vno tolleret̃ reliquũ.ita intelligit̃ qd̃ no.in c.j.de ɔsti.li.
4 vj.¶†No.illud verbũ,motũ ,pprio.i.sine authoritate superioris:alibi exponit̃ motu ,pprio.i.ad nullius petitionẽ:ut.j̃.de præbẽ. c. si motu ,pprio.li.vj.Et ibi no.ꝙ motus proprius nõ ampliat gratiã , sed viuificat,vt nõ possit obijci de obreptione.de rescrip. grẽ. in cle.Merũ imperiũ est habere supremę dispẽsationis potestatẽ. & hoc cõpetit soli principi.Item habere gladij ptãtẽ. Item habere ptãtem purgãdi prouinciam malis hoĩbus:& hoc ɔpetit præsidibus prouinciarum. Item puniẽdi minores excessus,&.hoc ɔpetit magistratibus municipalibus.¶ Pone in literis summi pontificis ita cõtinet̃.supplicauit nobis Bal.super tali bñficio.cui ɔcessimus ipsum ẽt motu ,pprio.R.ñ.ĩ verbis istis nõ ẽ repugnãtia:sed significãt ꝙ motus ,pprius peruenit in mẽtẽ Papę supplicationẽ meã adimplẽdi.& ideo etiã hoc casu viuificat̃ gratia per talẽ clausulã.
5 †Item nec est nouũ ꝙ in mẽte concedentis cadunt duo motiua. Deinde no.hic ꝙ verbũ de facto,exponit̃.i.cõtra ius,vel ɔ̃ cõsue-
b tudinẽ.Alibi dicitur b fieri de facto quod fit omisso iuris ordine. ¶ Itẽ dicit̃ fieri de facto id qd̃ cõsistit in solo facto:sicut sunt alimenta:ut.ff.de capi.dimi.l.legatũ. nã dicit Ber. ꝙ in gñali mandato vel ptãte collata nõ ɔcludunt̃ reseruata.& subdit ꝙ omnia reseruata sunt meri imperij.sicut nos dicimus ꝙ oĩa reseruata imperatori sunt regalia. vt in.c.j.quę sint regalia.in feud.& per hoc dicimus ꝙ legatus cardinalis nõ pt cõcedere castra & iurisdictiones ecclesiæ sine expressa delegatione vel ɔfirmatione Papali:ut.ff.ꝙ vi aut clam.l.iij.§. plane.nã nec ipse princeps talia ɔcedit de facili. ut no.C.de leg.l.humanũ.& qd̃ solus princeps facere pt,nõ alius, impossibile reputat̃:ut.ff.de leg.j.l.a pud Iulianũ.§.fi.ubi est tex.nota.eodem mõ nõ põt infeudare res ẽt feudabiles ecclesiarũ suæ ,puincię:qa nõ põt earum iura collere vel minuere earũ rectoribus inuitis.nam & si legatus sit maior iurisdictionis authoritate,nõ tñ in vtilitate rerum quarum administratio pertinet ad rectores pro-
6 prios.Sed nunquid legatus de latere possit transferre abbates volentes quanq̃ exemptos ad aliam abbatiam sine speciali mandato Papæ? dic quòd sic vt not.s̃.eo.in rub.per Io.An.¶Sed quare secus in episcopis.respon.quia nil altius episcopatu: vt not.in proœmio sexti libri.

ADDITIONES.

a ¶ De dictione nisi. vide quod refert Are.in.l.impossibilis post medium.j. col.ff.de verb.obli.
b ¶ Quãdo aliquid dicatur fieri de facto vide aliquas remissiones positas p Ias.mai.in.l.vbi pactum.C.de transa.& ibi alle.vnum consi.d.Anto.de Bu.

CAP. IIII.

1 *Legatus de latere ex generali legatione non potest vnam ecclesiam cathedralem alteri subijcere.*
2 *Papa potest vnam ecclesiam cathedralem alteri subijcere.*
3 *Dispensationes magnæ sunt meri imperij & ad solum Papam pertinent.*
4 *Legatus de latere an habeat iurisdictionem ordinariam in tota sua prouincia:& an possit ponere indulgentias. & vtrum sententia ab eo sub conditione lata si legatio finiatur : duret.*
5 *Appellari an possit ad legatum de latere omisso medio.*
6 *Sententia legis vel statuti lata hoc modo,quicunque furtum fecerit,sit excommunicatus,an sit lata sub conditione.*

Quod translationem. Legatus de latere licet possit absoluere ab excommunicatione sacrilegos manuum iniectores ex eo quod sæpe hoc fieri consueuit, nõ tñ põt vnũ episcopatũ alteri subijcere vel vnire, vel de vno episco-
1 patu duas episcopales sedes facere.vel breuius.¶†Legatus de latere ex generali legatione nõ põt vnam ecclesiã cathedralem alteri subijcere,

subijcere,aut in primatũ erigere,vel duos epatus vnire,vel vnum
diuidere.Excommunicatos tamen pro iniectione manuũ in cle-
ricum potest absoluere. ¶ Casus ita figuratur. Cardinalis de quo
dicit.in.c.pręcedẽti.legatus ĩ regno siciliæ authoritate legationis
subiecit Panormitanam ecclesiam messanensi cõcesso priuilegio
primatiæ,eredẽs hoc sibi licere ex officio legationis ex eo quod
ex eodẽ officio põt absoluere illos qui violẽtas manus immittũt
in clericos:qđ de spãli ɔcessione sępe indulgebatur legatis. Papa
hoc audiẽs scribit eidẽ legato, dicens ꝙ licet generaliter legatio ĩ
regno Siciliæ sit ei ɔcessa: tñ ad ea non debuit manus extendere q̃
in signũ priuilegij sunt soli romano põtifici reseruata: sicut est su
bijcere vnã ecclesiã cathedralem alteri, vel duos epatus vnire,vel
vnũ diuidere,nisi hęc hẽat de speciali ɔcessione Papę. no. ꝙ vno
ꝓhibitorũ ɔcesso alia ꝓhibita nõ vñr ɔcessa.Io.an. No. ꝙ quædã
cum vniuersitate nõ trãseũt.nã licet regnũ Siciliæ sit qd multum
latũ,& maximè vniuersale,tñ ea q̃ spãlem ɔmissionẽ exigũt, nõ
trãseũt.fallit in absolutione excõicatorũ fauore animarũ. ¶ No.
ꝙ id qđ frequẽter ɔmittit verbis gñalibus,cẽset ĩcludi:vel dic hoc
a licere:qa ecclesia Romana hoc de facto apꝓbat.& iõ ꝓ iure a ha-
bet ſm Inn.& Io.an.No.ꝙ nemo dẽt extẽdere manus ad ĩpossibi
lia,nec inferior ad ea q̃ sunt supremę ptãtis: qa vnus tñ est supre
2 mus.xij.metaphisice. ¶ †No. ꝙ Papa p̃t vnã ecclesiã cathedralẽ
alteri subijcere. & vocat primas ille eps cui alter episcopatus est
subiectus. ¶ Itẽ põt eos vnire & tunc vnus tñ eps est, & nõ põt
esse primas suij psius.& vide qđ not.in auth.ut iudi.sine quoquo
suf.§.illud. põt vnũ epatũ diuidere & facere ex vno plures epatus.
facit.ff.de offic.asses.l.si eadẽ.& adde qđ no in.l.j.de metropo be-
rito.li.xj. ¶ Dicit Ber.ꝙ ɔgregatio ɔcilij gñalis pertinet ad solũ Pa
3 pã. ¶ †Dicit hic Ber.ꝙ oẽs magnę dispẽsationes sunt meri impe-
rij. qđ no. đt Ber. ꝙ ɔgregatio ɔcilij generalis pertinet ad solum
Papã. dicit etiã hic Ber. ꝙ cũ illegitimè natis solus Papa dispen-
sat in dignitatibus:tu dic ꝙ minor est dispẽsatio.i.venia natalium
q̃ legitimatio : ergo etiã legitimare non põt in terris ecclesię nisi
solus Papa.ꝙ verũ est.dicit Ber.ꝙ procuratoriũ generale nõ ĩclu-
dit alienandi vel donandi ptãtẽ.ff.de procul.procu.totorum. di
cit lex ꝙ super donatione rerũ minorũ non p̃t interponi decretũ:
tñ dat causam præscribendi.C.si maior factus sine decreto.l.fi.cã
enim pręscribendi habet fundamentum ɔsensus:qa est de iure na
turali , & sufficit ad pręscribendũ cessare impedimentũ minoris
ętatis.quod est no. dicit Ber. ꝙ exẽpti sunt exempti à suis epis nõ
legatis de latere.qđ tene menti.Ber.dicit ꝙ ſm decretum est de re
seruatis maioribus ordinarijs,& nõ municipalibus. Ber.Cętera q̃
sunt in glo.magna per teipsum stude. ¶ Quæro in quodam pro-
curatorio dicit sic:dedit liberã, & ɔcessit ei vt possit qcqd natura
causarũ requirit.modo q̃rit vtrũ illud verbũ liberã, ꝑ hoc restrin-
gatur?& vr̃ ꝙ nõ:qa copula ampliat & non restringit.ff.de leg.iij.
l.ea tñ adiectio.sed ɔ̃rium dico in virtute speciei restringentis ge
nus antecedẽs:tñ virtute rõnis merita cãę non cernẽtis quæ colli-
gunt ex verbis mãdati,qđ restringit verba gñalia:vt no.ff. de ver.
sig.l.cũ fundũ.ff.de leg.ij.l.ũũ pater.§.donationis.ff.de acq.poss.l.si
is qui animo. & ideo non potest vltra quam natura & consuetu-
do causarum requirit.ar.C.de transac.l.si de certa.ff.de ver.ob.l.q
romę.§.duo fratres.coniuncta glo.&.l.tres fratres ff. de pac. &. ff.
de transac.l.cũ aquiliana.& quod no.Bar.ff.de ver.ob.l.qui romę.
§.Calimachus. ¶ Quæro vnã cum Inn.vtrum sicut excommuni-
catus à canone potest absoluere,ita si ab homine.i.à Papa,vel de-
legato eius.Respon.non potest ſm Innoc. & sic iniuria hominis
facilius remittitur quam canonis simul & iudicis.arg.ff.de arbi.l.
4 Celsus.Quæro ẽt vnà cum Inno.†vtrum talis legatus habeat iu-
risdictionem ordinariam in tota sua prouincia,& in tota sua lega
tione in ciuilibus & criminalibus?rñ.sic,vt.ff.de offi.procon.l.nec
quicquam.ſm Inno. ¶ Quæro vtrum talis legatus possit ponere
indulgentias?Respon.sic ſm Innoc. ¶ Quæro de sententia ab eo
sub cõditione lata,si legatio interim finiat.Respon ꝙ durat qa la-
ta ab ordinario si est diffinita ſm Inno.vide qđ no.ff. de te.mil.l.
si certarũ.§.fi.sed in reseruatione est ex natura reseruationis: qa
tacita ɔditio intelligit,si iurisdictio durauerit: qa sibi futuro priua
to nõ p̃t reseruare iurisdictionẽ:qa esse priuatum & iudicem sunt
ɔ̃dictoria:& qa actus dispositus non expirat licet expiret iurisdõ:
5 secus in actu disponẽdo. ¶ † Quæro nunqd possit appellari ad le-
gatũ de latere omisso medio?rñ.ꝙ ɔsuetudo approbat ꝙ sic. Ioã.
an. non tñ p̃t ɔmittere causam appellationis appellatione remo-
ta:qa non potest derogare appellationibus quæ interponunt ad
Papã vt no.ĩ cle.sepe.de ver.sig.& arg.de iureiu.c.veniẽtes.& hic
per Ber. dicit Inno. ꝙ legati qui non sunt de latere Papę ęquipa-
rantur pręsidibus prouinciarũ nec plus habent potestatis q̃ in eo-
rum priuilegijs continet. ¶ Ordinarij tamẽ sunt in sua legatione
ſm Inno qa est eis decreta cura personarum respectu territorij.
¶ Quęro nunquid snĩa legis vel statuti lata hoc modo,videlicet,
quicunq; furtum fecerit sit excõicatus,sit lata sub cõditione. Re-
spon.nõ. imo est statutum purum quo ad suũ esse in abstracto.ut
in l.j.ff.de coodi.ex lege.licet ante factũ neminẽ excõicet:secus si
talis snĩa ferret à iudice.nã tunc est conditionalis.ut.l.j.§.biduũ.ff.
quando appellandum sit:nec trahitur talis conditio retro quo ad
vinculũ qa ptãtiua ut.l.potior.&.l.qui balneũ.ff.qui potio. in pig.
ha.post factũ ergo sumit effectũ : causam tamẽ formalẽ sumit tẽ-
pore ꝓnunciationis,& quantũ ad hoc expectamus principiũ tanq̃
fundamentũ.& de hoc no.ĩ de appel.c.p̃terea requisisti. & ꝑ Io.
an.in.c.ij.de consti.lib.vj. in nouel. dicit Inno. ꝙ qñ ecclesia Ro-
mana approbat aliquid de facto quod sufficit vt habeatur ꝓ iure.
Idem Ioan. An.quod est no.dignũ.Dicit hic.Ber.quod legatus de
latere non potest dare ius spei ad vacaturas.vnde nec ex talibus li
teris quęrit ius spei.vide hic qđ no.l.iij. ff. pro socio. de sententia
ɔditionali tetigit Inn.in.c.P.& g.s̃.ti.proxi.& ibi tetigit vnũ nota
bile valde,ꝙ licet sentẽtia cadat & similẽ ĩtellectũ ac si esset error
expressus.tñ qa tenor sententie non est iuri ɔ̃rius.valet snĩa,qa nõ
est expressus error ſm Inno. ¶ Pone statutum dicit,si qs nõ solue
rit condemnationem pecuniariam capite puniatur : mõ qdã nõ
soluit propter paupertatem vtrum excusetur:& ex his q̃ ibi dicit,
potest coiligi ꝙ sic:qa si nõ incidit in excõicationẽ ergo nec in
mortem:pręsertim si cedat bonis:qa hęc pęna non ꝓuenit ex de
licto,sed ꝑꝑ ɔtumaciã:& ad excusandã ɔtumaciam soluendi bene
admittitur bñficium cessionis.sed totũ ɔ̃riũ practicatur:& qa be-
ne doloso nõ patrocinat cedere bonis vt plenè dixi in rubri.C.q
bo.ce.pos.ꝓpter illã regulã q non p̃t soluere in ęre,luat in corpo-
re.nã qñ deliqt,scire dẽbat hoc euenire posse. & iõ sibi imputet.
hęc tamẽ executio non p̃t fieri assignato & transacto termino ad
soluendum : assignato dico à lege vel à iudice vt colligitur ibi ex
dictis per Inno. & par Bar.ff.de hære.inst.l.iij.§.puto.&.C.de his
quibus vt indig.l.j.pręterea etiam in sententiam excommunica-
tionis incidit pauper nisi in sententia sit expressus error, ut si di-
cat,si soluere non poteris,secundum Inno.

ADDITIO.

a Vide.Ias.in.l.vbi pactum colum.fin.C.de transac.

CAP. V.

1 *Examinari debet electio quam facere potest legatus de latere & committe-re vt fiat.*
2 *Examinatio facta à non suo iudice,non tenet.*
3 *Examinatus semel an sit iterum examinandus.*
4 *Qualitas non potest probari nisi probetur substantia.*

DIcet. Ex quo legatus retulit cãm ad Papã,illi' cau
se desinit esse iudex. h.d. ¶ Casus. vacante
trañ.ecclesia canonici licet ab initio dissensissent:tãdẽ
in si vnanimiter ɔsenserũt eligendo.g. fratrẽ casineñ.
abbatem in archiepm̃. modo portueñ. eps legatus ĩ partibus illis
fecit illã electionẽ examinari, & examinationẽ misit ad Papã: &
hoc primò:iterato examinauit eãdẽ.ista scđa examinatio nõ va-
1 let. ¶ No.quòd electio dẽt examinari. ¶ †No. istam examinatio-
nem ẽt circa epos electos potest facere legatus de latere, & ɔmit
2 tere vt fiat.No.ꝙ per relationem quis desinit esset iudex. ¶ † No.
3 qđ examinatio facta à nõ suo iudice,ipso iure non tenet. ¶ †No.
qđ semel examinatus iterũ non est examinãdus. đt hic Ber. ꝙ de
delictis,vel defectibus non est sępius q̃rẽdũ.dicit Io.An.ꝙ hoc est
verum lata snĩa.vt no.ĩ.c.per hoc.de hære.lib.vj.Sed anteq̃ ferat,
potest sæpius quęri durãte iurisdictionali potestate:Tu dic ꝙ non
p̃t sæpius quæri,sed bene p̃t melius inuestigari si quid erat omis-
sum in primo examine aliàs non.vt.l.licet.§.fi.ff. nautæ caupo.sta
bulatij. ¶ Sed quid si esset q̃sitũ in primo iudicio de delicto,nũqd
qualitates omissę poterũt suppleri ꝑ sequẽtẽ inqsitionem? dic ꝙ
non,si prima snĩa fuit absolutoria q̃ ꝓ veritate habet. ¶ Sed si fuit
ɔdẽnatoria,aut est facta executio , & idẽ, qa absoluere & absolui
sunt paria vt no.ĩ.l.si qs cũ totũ.§.plane.ff.de excep.rei iu.&.C.ad
l.aqui.l.ex morte.& ideo ɔsilium est qđ condẽnatus statim soluat.
¶ Sed si non est facta executio p̃t iterũ ɔdẽnari : tñ si snĩæ ɔtinẽt
pęnas,quarum vna p̃t ɔfundi in alterã:prima condẽnatio redit ad
non cãm.& scđa snĩa est sequẽda.ut no.ff.de ɔdi.inde.l.Iulianus.i
j.gl. ¶ Si aũt prima ɔdemnatio p̃t euelli de corpore cõdẽnationis
scđę,ut qa utraq; pecuniaria:& scđa maior:tũc fiet executio pri-
mæ & ẽt scđę quatenus plus est in scđa q̃ in prima:vt no. in.l.si cũ
exceptione.§.hæc aũt actio.ff.ꝙ metus cau.&.ff.de ɔdi.fur.l.si ser-
uus.§.boue. ¶ Quicqd notet Bar.ff.de acc.l.senatus. ex his collige
tale dictũ.tolle substantiam de medio & omnis qualitas erit subla
4 ta.simile†qa si non probatur substantia, qualitas nõ põt probari.
vt est gl.singu.ff.de proba.l.si arbiter.Pone, quidam abbas habet
vnum monachum.Item habet fratrem carnalem in seculo. Mo-
do quidam legauit hoc modo,relinquo fratri talis abbatis: Quæ-
ro vtrum intelligatur de fratre religionis an de fratre sanguinis.
potest argui ex eo quod hic no.Ioan an.dic quod de naturali:qa
ita

ita vulgus intelligit: & ita est communis vsus loquendi & consuetudo. & quia sermones iuxta naturã sunt interpretandi. vt C. de his qui veniam eta. l. fina. de lega. iij. l. librorũ. §. quod tamen cassius. ff. de pac. l. tres fratres. & quod notatur per Cy. C. de compensa. l. fin. in vltima questione.

CAP. VI.

1 *Legatus de latere confert beneficium vacans spectans ad ecclesiam.*
2 *Presentatio non confert ius reale: presentatus tamen habet actionem vt sibi conferatur.*
3 *Promittens vendere rem non tenetur ad rem sed ad vendendum.*
4 *Ius patronatus si habet clericus ratione sui patrimonij: legatus non potest conferre eo irrequisito.*

1 Dilectus. †Legatus de latere confert beneficium vacans spectans ad presentationem ecclesie. ¶ Casus. episcopus Prenestinus ɔcessit ecclesiã sancti Tridonis spectantẽ ad presentationẽ archidiaconi Metensis acchidiacono inconsulto. Quæritur quid iuris. respondetur concessionem valere: quia si potest conferre ecclesiã spectantem ad collationem prælati, multo fortius ad presentationem: nec per hoc prelatus perdit ius alia vice conferendi, vel presentandi. ¶ No. quod qui potest maius, potest minus. ¶ Item qđ canonicus põt habere canonicatũ & ecclesiã. ¶† Item. no. ꝙ presentatio non cõfert ius reale: tñ presentatus habet actionẽ vt sibi conferatur. & hoc vocatur ius ad rem: sed melius esset vocare hoc ius ad factum: quia factum seu actus conferendi est in obligatione non res. sicut † si promittis mihi rem vendere, non teneris ad res sed ad vendendum, vt subtiliter no. ff. de peti. here. l. in estimationibus. Et si episcopus non admittit presentatum sibi idoneum tenetur ad interesse. Ber. & Innocẽ. qđ est notandum. ¶ Not. hic Ber. & Innoc. ꝙ ius acquiratur ex præsentatione, patroni clerici. vel laici. vide per te. ¶ No. hic expressum, ꝙ nõ tenetur quis citare inferiorem se immo potest exercere ptãtem suam liberè eo irrequisito. qđ tene menti. ¶ Not. ꝙ per id qđ facit cardinalis iure superioritatis, inferior nõ pdit quasi possessionẽ iuris sui: qa nõ est actus derogatiuus sed progatiuus cuiusdã potioritatis. qđ est not. dignũ. ¶ No. rõnẽ litere ideo nõ est reqrendus: qa nõ piudicat, sup qua rõne fundat se illa glo. not. ff. de bo. pos. l. iij. §. si causa cognita. ¶† Sed quero, qđ si ius patronatus pertinet ad clericũ rõne sui patrimonij: nũquid legatus cõferre põt eo irrequisito. dicit hic Ber. ꝙ non: qa hoc ius psẽtãdi nõ est ecclesiasticũ, nec ɔpetit clerico vt clerico, sed vt heredi. qđ est notandũ. dicit hic Ber. ꝙ legati ratione dignitatis sue ecclesie non possunt conferre nisi ad præsentationem patronorũ. Ber. dicit Inno. ꝙ qñ papa scribit pro aliquo beneficiando in aliqua ecclesia sue prouincie, p hoc non intendit ꝙ conferatur ecclesia in qua laicus habet ius patronatus. Vincen. dicit ɔtrium. Ioan. an. non firmat. sed prima opi. verior est de iure, per. l. ne auus. C. de eman. libe. & l. j. §. denunciari. ff. de ven. inspi. nisi patronus prorogando eius iurisdictionem presentet sibi impetrantem vel ei conferenti consentiat quia ista duo sunt paria. arg. ff. de procu. l. filius. §. sed & filia.

CAP. VII.

Legatus extra prouinciam an possit excommunicare vel absoluere.
Legatus facta vnius prouincie põt exercere in alia prouincia sibi commissa.
Legatus qui exiuit prouinciam iterum reuersurus, an possit extra prouinciã excommunicare vel absoluere.
Animum reuertendi habens an retineat quasi possessionem officij.
Iurisdictio prorogata per nomen appellatiuum dignitatis, an transeat ad papam sicut iurisdictio legationis.
Legatus antequam ingrediatur prouincias potest causas delegare reseruata sibi sententia preter vltimum supplicium & abscisionem membri.

Nouit. Legatus in quacunq, parte legationis existat, iurisdictionẽ suam exequitur. h. d. ¶ Casus. Quidã legatus erat missus in terrã regis Francorũ, & alia loca: hic cum deberet mãdato pape ponere, vel publicare ĩterdictũ in terra regis, exiuit dictã terrã, & ĩter alios terminos sue legationis interdictum publicauit. Rex Francorũ conquerebat de ipso: & dicebat ꝙ egressus terrã regis non poterat ibi ponere ĩterdictũ: papa rescribit regi & dicit posse qa nõ est extra legationẽ suã qui est in aliqua terra legatiõis hoc dicit. Facit. ĩ. e. excõciationis. rõ aũt dubitationis esse poterat: qa videbantur legationes discrete: & si de vna in alteram nihil posse. arg. ff. de so. l. quæro. & ff. de admi. tut. l. inter tutores. & ff. de ver. ob. l. scire debemus. sed cõtrariũ hic determinat quasi vna sit legatio, sicut dicit ex. vna est via licet extendatur per plura predia: vt ff. de serui. rust. predi. l. vna est via. ¶† Quero nunquid legatus extra prouinciam possit excommunicare vel absoluere. gloss. dicit quòd non excommunicare enim non põt: quia requirit cause cognitionẽ pro tribunali sedere, ergo nec absoluere ex natura contrariorũ correlatiuorum. gloss. tamẽ sentit licet hec sint voluntarie iurisdictionis potius q̃ contentiosæ, secundum Ber. ideo quia expediuntur sine libello. ¶ Sed nunquid extra prouinciam existens potest expedire preparatoria iudiciorum: videtur quòd sic, vt l. Voluit. §. j. ff. de interro. acti. sed dic contrà: quia ĩ illo loco est ad instar priuati, sed nunquid potest delegare causas. respon. sic. & idem in alijs que nullam cause cognitionẽ requirunt. vt l. j. ff. de offi. proconsu. & lega, vbi est tex. no. ¶ Sed nunquid extra existens potest conferre beneficia; respon. sic, secundũ Ber. quia collatio magis accedit dominationi quàm iudicio: & ideo potest fieri de rebus vbicũq; existẽtibus. vt. ĩ. de concess. preben. c post electionẽ. & arg. in. l. j. C. de cõ
2 trahen emp. ¶† No hic expressum quòd legatus facta vnius prouincie potest ĩ alia prouincia sibi commissa exercere. Inno. Ioan. an. dicit hic Inno. quod in processu legati inchoato nondum finito succedit papa. s. in eo statu in quo est causa. In ɔtriũ facit quedã glossella que est ff. de procu. in. l q oĩa. & in l. mutari. que dicit oĩa de nouo narrari oportet. Sed illa gl. loquit in procuratore qui reuocat inuitus, nec iura instatie cedit dño. e. ti. l. ĩ cause. §. si ex pte. Si eĩm procu. cõsentiret, vel cederet, nõ esset necesse acta replicare itẽ si pcurator esset mortuus, & loquor lite ɔtestata: qa pcurator est factus dñs litis. ¶ In legato aũt reuocato cessat ista rõ, quæ est in procuratore qa nõ est dñs cause: iõ recta via instantia redit ad
3 superiorẽ, qđ est. not. ¶† Quero vnã cũ. Inno. vtrũ legatus qui exiuit prouinciã, iterũ reuersurus, possit extra prouinciã absoluere vel excõiare. & vr ꝙ nõ possit excõicare, qa reqrit cause cognitionẽ sed absoluere sic: qa nõ requirit cause cognitione cũ et inuitus quis possit absolui. dicit lex ꝙ dñs seruũ inuitum manumittit. ff. de ɔdi. insti. l. que sub cõditiõe. §. fi. dicit Inn. qđ nec cõdẽnare nec absoluere põt cã cognita, si ex territoriũ cognouit de cã, nisi de licẽtia diecesani illi⁹ loci. addit tñ vnũ notabile verbũ, qđ si excõicator vidit se errasse, possit absoluere vbicũq; locorũ: qa hoc nõ est cognoscere sed parere ex actis. idẽ ergo dicã ĩ primo decreto & simiiib. qđ est mẽti tenẽdũ. Nã erronea sunt sine aliqua cãe cognitiõe põt iudex pprio motu reuocare: vt ff. si mulier vẽ. noĩe. l. j. §. j.
4 ¶† Quero nũquid habẽs animũ reuertendi retineat quasi possessionẽ officij? rñ. in rebus corporalibus retinet possessionẽ actu & habitu. ¶ Sed ĩ iurisdictiõe; qa nõ põt exerceri extra territoriũ nõ sufficit sola qualitas animi: qa rõ iuris repugnat. & iõ retinet aĩo solo nisi exercitiũ sibi ɔcedat à diecesano loci. qđ est valde. no. dicit Io. An. qđ si iurisdictio legati expirat, eodẽ mõ iurisdõ prorogata in eũ vt ĩ legatũ: secus si noĩe, pprio si res nõ est integra. Io. An.
5 qđ no. in c. statutũ. de rescri. li. vj. in prin. ¶† Sed tũc ego quero an iurisdictio prorogata per nomẽ appellatiuũ dignitatis ita trãseat ad papã, sicut iurisdictio ipsius legatiõis? rñ. nõ. ar. ff. đ bo. pos. l. sed cum patrono. dicit Hosti. ꝙ appellatione prouincie continet ciuitas Metropolitana. Io. An. qđ est no. dicit Io. An. ꝙ sententia legati potest mandari executioni per ordinarium loci intẽtata actione iudicati f m Host. quasi dicat non officio iudicis leuato velo: qa diuersus iudex non põt illã executionẽ facere nisi ad literas pronunciantis. ff. de iuris. om. iud. l. cũ quedam puella. per Cy. in additionibus. dicit Hostiẽ. qđ eps potest mihi cõcedere, ꝙ subditos suos iudicem in mea diecesi, quod est verũ ipsis consentientibus: alias
6 secus. Io. an. etiam hoc tene mẽti. Dicit Io. an. †ꝙ legatus antequã ingrediatur prouincias potest causas delegare reseruata sententia preter vltimum suppliciũ, & abscisionẽ membri. vt in aut. de colla. §. quia vero. secundum Philippum. ¶ Tu dic vt legit in. l. solent. §. fina. ff. de officio proconsu. & legati prouinciam autem ingressus dicitur siue ingrediatur per terram, siue per aquam, siue per mare vt ibi patet etiam si cespitem sit ingressus: vt ff. de acq. posses. l. iij. §. j.

CAP. VIII.

1 *Legatus minor silet in presentia maioris.*
2 *Procuratore secundo dato reuocatur primus.*

Volentes. Presente legato de latere minor legatus executionem officij sui dimittit.
1 h. d. ¶† Not. quòd in presentia maioris legati silet minor. ¶ Itẽ no. qđ maior. est legat⁹ de latere q̃ patriarcha legatus. ¶ Item no. ꝙ dando vnum legatũ non videt alius legatus reuocari. ¶ Item no. quòd reuerentia que fit legato de latere fit pro sedis apostolice reuerentia. ¶ Itẽ no. ꝙ id quòd silet ante tempus, nõ propterea desinit esse. concordat. ff. de ver. obli. l. inter stipulantẽ. §. faciã. & ff. de pac. l. si vnus. §. j. & est ar. ꝙ finita treuga sine alia diffidatione potest exerceri bel. ũ. & ita est veritas. vt no.
2 per Cy. in addi. ¶† Quero quare dato secundo procuratore reuocat primus. & secus est in legatis. & ĩ tutoribus. respon. qa pcurator

tor non constituit fauore solius constituentis. Sed legatus fauore
subditorum.& tutor fauore pupilli. imputet ergo sibi dominus si
in cōstitutione noui procuratoris sibi nō prospexit.arg.C.de pcu.
l.maritus.¶Quæro nunquid maior potestas sola sua pręsentia fa-
ciat silere maiorem in habitu suo.Respon. sic quo ad reuerentialia
insignia: secus in contensiosis nisi vbi agitur de quadam parilita-
te.stat tamē dispositiōis maioris secūdū Host.Io. An. vide casum
in.l.j.C.de offi.prefe.vrbis.& qđ not.C.de.do.l.in.hac.xi.q. j. de p
sona.per Archidiaconum.& ff.de dam.infe.l.4. §.si tam vicinum.
per Iac.de Are.

CAP. IX.

1 *Legati de latere possunt absoluere.*
2 *Legati de latere sunt cardinales.*
2 *Dictio a,denotat separationem.*
4 *Legatus ratione suę ecclesię an possit absoluere clericum qui percussit cleri-
cum in sua diœcesi.*

EXcommunicatis. Primò loquitur dele
gatis non de latere
missis qui funguntur tpali delegationis officio in prouin
cia ad quam mittuntur. Scdō loquitur in legatis perpetuis
qui sunt legati occasione suarū ecclesiarū. Tertiò ponit quandam
exceptionē.scda ibi, & q. ¶Casus. qritur si legati nonmissi à latere
papę.i.illi qui habent ex bñficio locali vel personali legationē pos
sint absoluere.excōmunicatos p sacrilegio & manuū iniectiōe in
clericos in prouincia sua vel aliena?respōdetur φ nō nisi illius. s.q
habent ex bñficio locali,vel istis qui habent ex legatione personali
1 à sede apostolica amplius concedatur.¶† Quæro quid de legatis
missis de latere domini papę?rñdo isti possūt absoluere: qa dictio
2 non hic posita inducit arg.à contrario sensu. Ber. ¶† Quæro quæ
est rō diuersitatis.rñdeo qa legati de latere sunt cardinales: & quia
conditio denotat substantiā vt in l.j.§ nūc videamus.ff.de coniun-
gen cum emā.lib.Nā cū dicimus ista res est de bonis , idē est dice-
re φ de substātia bonorū.vnde legati de latere dicunt quasi de sub
stantia sedis apostolicę:& sunt illustres propter resurgentiā digni-
tatis maiora merentur:qa vtilitas augetur per dignitatem:vt ff. de
iudi.l.si longius §.si.ff.de condi.& demon.l.falsa §.j.C.de prępositi-
tis laborum.lib.xij. ibi dum dicit,quos nostri alteris comitatus illu-
3 strat.¶Alij dicuntur legati à latere. †nam dictio [a] a, denotat sepa-
a rationem:separatio autem est de parte à suo toto vnde si papa mit-
teret capellanum suum cum lagationis officio:iste dr legatus à la-
tere.¶Et dicunt quidam quod siue sit legatus de latere, siue à la-
tere,qui plena fungatur legatione, idem potest.qđ Ber.nō placet.
quia nullus legatus mundi par est legato cardinali.qđ et apparet in
4 collatione bonorū vt ĵ.e.c.j.li.vj.¶†Mō pro intellectu literę quęro
ro vtrū archeps pisanus q est legatus ppetuus rōne suę ęcclię pos-
sit absoluere clericū pisanū q percussit clericū ī ciuitate Bononię?
& vr φ sic.Nā pōt eū ɔdēnare vt.l.j.C vbi de cri.agi. oportet.ergo
& absoluere:qa fauorabilior est ptās absoluendi q̄ cōdemnādi: vt
C.vbi sena.vel clarissi.l.quoties.¶In ɔriū vr casus hic: quia ista ab
solutio nō cōpetit nisi diœcesano loci , vbi est cōmissum delictū.
hoc sentit hic Io.An.in nouel.& est no.& est rō,qa nō pōt remitte
re iniuriā faciā alteri iudici ī cuius territorio ɔmissū est maleficiū.
¶Ego idē dico in qbusdā pęnis qđ est mēti tenēdū.Et not.ex isto.
c.φ si epō florētino q nō est legatus natus ɔmittat legationis offīn,
non efficit dignitatis epalis sed dignitatis in epō cū sit delegatio p
sonalis.¶Et idē est si imperator cōmitteret quādā cām alicui du-
ci:qa licet rōne ducatus sit ordinarius , rōne cōmissionis est dele-
gatus.ar.ff.de iurisdom.iud.l.& si prętor. De materia huius decre-
talis plurima no.Spe.in tit.de lega.§.super.versi.illud etiam.

ADDITIO.

a ¶ Vide per Phi.cor.in aut.contra rogat.in fi.C.ad trebel.

CAP. IX.

1 *Legati apostolicę sedis possunt in prouincia sibi commissa facere statuta per-
petua.*
2 *Legatus qui exiuit prouinciam an statim desinat esse legatus.*
3 *Legatus apostolicus an possit facere statuta iuri communi contraria.*
4 *Et an possit facere statuta sine concilio prelatorum illius prouincię.*
5 *Commissio citationis quantum ad perpetuandam iurisdictionem inducit pre-
uentionem de iure canonico.*

HOmini. Legatione finita durat gnale statutū lega
tionis.hoc primò finita legatione finitur
officium sui legati si citatio nō pręcessit.h. d.Et duo di-
cunt hic:primo dr φ cōstitutio legati durat in ppetuū.
scdō dr φ cōmissio nō.durat post eius recessum nisi eo existēte in
1 prouincia,ad minus citatio sit missa.¶†No.φ legati apostolicę.sę-
dis pñt in prouincia sibi cōmissa facere perpetua statuta.& intelli
git perpetuū eo ipō q̄ est gnale:secus aūt si aliqd spāliter iubet, vel
si mandāt sine causę cognitione:vt puta si ponūt aliquē ad cōfinia
nō cōdēnādo eū diffinitiuē:qa tūc finita legatione finiunt ɔfinia.
vt.l.vlt.ff.de penis.& in l.j.C.de postulā.& hic p Ber.facit.s.de ɔsti.
c.ex lris.ibi tñ loquit de pęna q̄ sui natura pt purgari. Itē facit qđ
2 no.ĵ.de sen.ex.c.à nobis.el.j.¶† Quęro nūqd legatus q exiuit pui
ciā statim desinat esse legatus?rñ nō si hēt animū & cām reuertē-
di,vt no.Inn.s.e.nouit.nā pp animi cōtinuationē non vr egressus.
vt.ff.de pi.l.debitor.& ff.de hęre.insti.l.ex facto.§.rerū aūt. & isti.
3 de re.diui.§.pauonū.¶†Quęro an legatus apostolicus possit face-
re statuta iuri cōi ɔria.rñ.fm Inno.vt C.de offic.pręfec. pręt.l. for-
mā.¶ Tu dic φ aut ius cōe prohibet,& legatis pmittit,& nō valet
statutum. vt si statuat φ ab interlocutoria possit appellari cā non
expressa:aut ius cōe permittit & ipe phibet & tunc ex iusta causa
potest:qa verisimile est φ papa idē esset facturus.ar.ff. mādati.l. si
homine. Aut per statutum alterat pęnas augendo,vel minuendo:
& pōt:qa ex cā iustum est:vt ff.de his qui no.infra.l. quid ergo. §.
4 pęna grauior.¶†Quęro nūqd legatus apostolicus possit facere sta
tuta sine cōsilio prelatorū illius prouincię?& vr φ nō : qa cum illi
prelati veniāt ligandi p talia statuta.ergo debēt requiri : qa eorum
interest:vt C.de aut.pręstan l.si.¶Cōtrariū dicit Inno.nā ipsi ligā
tur tanq̄ subditi:& in his quę pertinent ad iurisdictionē subditi nō
sunt citandi : qđ est valde nota.dic,¶Quęro quid de potestatibus
terrarum?respon.ipsi nō possunt facere statuta sine consilio decu
rionum.vt no.in l.j ff.qđ quisq; iuris. ¶ Quęro quid de episcopis.
rñ.possunt facere statuta:quia habent territorium vt in c. animarū.
de consti.li.vj.qđ dic vt plenè no.in c.vlt.de ap.lib.vj.per Io. an.in
nouellis. ¶ Quæro quid de abbatibus & similibus,rñ. possunt face
re statuta pertinentia ad regimen monasterij cum consensu sui
capituli.& si illa statuta non essent rationabilia, diœcesanus potest
ea cassare vt l.ambitiosa.de decre.ab ordi.faci.¶ Quærit hic Ioan.
vnā cum Gratia delegatus legati commisit citationē sed post di-
scessum legati nuncius citauit.vtrum iurisdictio delegati sit perpe
tuata?& videtur φ non : quia citatio non peruenit ad actū suū añ
egressum legati:sufficit sola cōmissio:qa aliud est cōmittere : aliud
citare.& p hoc tex.C.quō & qñ iu.aut.g. semel.in verbo, cognitis.
¶In ɔriū vr,qa citatio est initiata licet nō cōpleta : ergo aliquid iu
risdictionis est actū.So.fm. Gratia. de iure ciuili nō est iurisdictio
perpetuata:sed de iure canonico est ppetuata,licet tpe quō nūcius
citat,eius citatio nō arctet citatū.vt ff.de arbi.l. si cū dies.§: si itra.
5 ¶†Ex prędictis nō.& tene menti φ quantū ad perpetuādū iurisdi
a ctionē sola cōmissio citationis inducit pręuentionē [a] de iure ca-
nonico.inde gl.in cle.ij.vt lite pēdē.in verbo, ad partē secus de iu-
re ciuili.hęc qstio fuit de facto Perusij:quia qdā inqsitio erat facta
contra quendam ciuem,& commissa citatio, sed nōn facta,vtrum
diceretur inchoatus processus?& determinatum fuit φ non & bñ:
quia sumus in prętorio Iustiniani.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide Feli.in c.ceterum.ij.col.alias.3.de rescrip.& car.in cōsi.x.col.ij.ver.
pulchre.

De officio iudicis ordinarij. Rubr.

1 *In inquisitione de fama non requiritur citatio:sed in inquisitione propter fa-
mam debet reus citari.*
2 *Inquisitio an possit formari contra aduenas delinquentes in territorio.*
3 *Inquirere an possit episcopus,si subditus suus delinquit extra suā dięcesim.*
4 *Inquiri an possit contra eum qui obligatur ex facto alieno.*
5 *Inquisitio an sit remedium ordinarium.*
6 *Inquiri an possit de crimine vsurarum.*
7 *Fur si ex contumacia condemnetur,an efficiatur famosus.*
8 *Iudex debet pronunciare secundum canones.*
9 *Inquirere an possit episcopus contra laicos.*
10 *Secularis potestas an possit mandare episcopo,vt eum iuuet in executione.*
11 *Proscriptum siue forbannitum iudicis secularis excommunicare an tenea-
tur episcopus.*
12 *Proscribere quid sit.*
13 *Pręcipere potest episcopus regi tanquam subdito.*
14 *Episcopus an possit excōmunicare tēplarios,hospitalarios,& alios exēptos.*
15 *Episcopus vnus an teneatur exequi sententiam alterius.*
16 *Subditi debent exequi sententias maiorum suorum.*
17 *Non subditi non incidunt in crimen lęsę maiestatis.*
18 *Punitus ab ecclesia ecclesiasticè an possit de eodem delicto puniri temporali-
ter à iudice seculari.*

PErniciosam. Epi in sua dięcesi habent liberā
ptātem adulteria & scelera ing
rere,iudicare,& punire,fm φ canones censent : & cū
opus fuerit,pñt inuocare brachiū seculare ad ea q̄ iusta
sunt.h.d.notabiliter.Si fit in quisitio nō pcedēte infamia,an possit
appellari.dicit Ber.φ sic:vt ĵ.c.licet.No.epi habēt liberā ptātē in-
quirendi.

1 quirēd^a. ¶†Cōsidera quędam est inquisitio de fama, quędam pro
pter famā laborantem ɔ̄ certā personā. In prima inquisitione non
requirit citatio alicuius: vt ff.de offi.prę͂sidis.l.cōgruit. nam talis in-
quisitio est anteiudicialis. vt no. Inno. j. qui matri. accu. pos. cū in
tua. In secunda inquisitione debet citari reus. Oportet aūt ꝙ ɔ̄tra
reū sit frequens & clamosa fama. Nam vbi non est fama, ibi nō est
accusator: fama eīm habetur loco accusatoris, & loco personæ fin
gitur: qua deficiente cum nemo inquisitionem prouocet nō pos
set inquiri vt ff.de mune.& hono.l.rescripto.§.si quis accusatorē.
¶Sed pone, dictat statutum ciuitatis qd̄ potestas liberè inquirere
poterit, vtrum per istud aduerbium liberè, poterit inquirere præ-
cedente fama vel plusquam fama sicut sunt indicia. respō. nō. tex.
2 est hic in verbo liberam, ɔiuncta glo. Ber. quod tene mēti. ¶†Quæ
ro nunquid inquisitio possit formari contra aduenas delinquētes
in territorio? respond. sic. vt ff.de offic. prę͂si.l.iij.& est ratio, quia
prouincia debet purgari malis hominibus. Item quia sortiuntur
forum ratione delicti. Item quia efficiuntur subditi legibus & con
stitutionibus illius loci, vt in aut. qua in prouincia. ibi dum dicit, il-
lic iuri subiaceant, vt illud verbum iuri exponatur scilicet commu
ni municipali vel synodali vt l.ij.C. ybi senatores vel clarissimi. &
ff.de extraordi. crimi.l. saccularii.§. sunt quædam. ¶†Quęro si sub
3 ditus episcopi delinquit extra suam diœcesim vtrum episcopus
possit inquirere. dicit Odofredus quòd inquisitio non pertinet ni-
si ad iudicē loci delicti: quia illa res publica iniuriā passā est. ¶Sed
contra ipsum videtur casus huius capituli. nam in non subdito be
ne attenditur locus, sed in subdito textus non distinguit quo loco.
& facit. C. vbi de crimine agi oportet.l.j. Cy. determinat quod pos
4 sit inquiri quia succedit loco accusatoris. ¶Quęro vtrum possit
inquiri contra illum qui obligatur ex facto alieno. respon. non pu-
to quia non est propriè ex maleficio obligatus: & si posset inqui-
ri non potest inquiri nisi in loco delicti per.l.vlti.ff.de noxalibus.
5 ¶†Quęro vtrum inquisitio sit remedium ordinarium. respon. sic
de iure canonico: secus de iure ciuili. nam omnis exceptio quę est
contra regulam, & est de officio iudicis, videtur remedium extra-
ordinarium. vt ff.de peti.hęre.l. planè. vel dic quod est remedium
ordinarium quantum ad virtutem, sed non quantum ad formam.
si per statutum debet inquiri. ¶Sed regula iuris ciuilis est quod nō
possit inquiri. fallit in casibus exceptis vt C.de offi.rec. prouincię.
l. iustissimos. Isti ergo casus sunt irregulares, & per consequens ex-
6 traordinarii. ¶†Quęro an de crimine vsurarū possit inquiri^a res-
a pond. sic quia crimen vsurarum propriè spectat ad ecclesiasticum
iudicē sicut sacrilegium & simonia secundum Ber. & no.xj.q.j.in
summa. dicas qd̄ aut crimen vsurarum est dubium, & solus eps̄
cognoscit. aut est detectum per apertam naturam negocij, & tunc
iudicium spectat etiam ad forum seculare. vnde si per figuram in-
strumenti mutui appareat contractus vsurarius, vel in fraudem vsu
rarū, bene potest super hoc pronunciare iudex secularis: cū & iuris
consultus de hoc pronunciat dicēs quòd pęna adiecta quantitati
videtur apposita in fraudem vsurarum: vt ff. de act.emp.l. Iulianus.
7 §.idem Papinianus. & dixi.ff.so ma.l.Titia. ¶†Quęro si fur est cō-
dem natus ex contumacia, vtrum talis condemnatus efficiatur fa
mosus, ita qd̄ pro sequenti furto debeat suspendi? & dicitur ꝙ sic, si
est malę famæ & non potest esse testis ex quo publicè est condem
natus de furto. ff.de test.l.cum lege. ¶Item quia vox publica pri-
uatæ præiudicat. vt no.ff.de hære.insti.l.testō domini. ¶Condem
natus de furto & propria pęna quę debetur furto: non propria pe-
na quæ debetur contumaci. ar. contra. ff de iure fisci. l. eius qui de-
8 latorem. ¶†Quæro vnā cum Ber. dicitur hic, qd̄ iudex debet pro-
nunciare secundum canones. quid si habet consciētiā læsam, quia
forte scit testes falsum probare. rn̄. si non sunt probata eorum te-
stimonia debet sequi acta & probata: quia publica fides est cōsciē-
ciæ velamentū: nec etiam peccat secūdū deū nisi esset casus arbi-
trarius. ar. ff. de insa.l. lucius. ibi, fide non habita & c. dici ēt pōt ꝙ si
nō necessitatur ad pronunciandū debet supersedere donec forte
deus illuminet veritatē: vt in aut. de tabel.§ j. ¶Sed si necessitat ad
sentētiā proferendā, cū necessitet per acta & probata, alioquin fa
ceret litē suā, securè iudicet f̄m acta & ꝓbata qa non iudicat ipse,
sed lex. ar. eorū quæ no. ff.de proba.l. cū probatio. ¶Illud aūt est
certū quantū ad ecclesiā triumphātē, quæ nō fallitur, talis senten-
tia nunq̄ transit in rem iudi. sed quantū ad ecclesiam militantem
que sæpe fallitur per facti ignorantiā, bene trāsit in rem iudi. vt. l.
pe.ff.de iusti.& iu.& qd̄ no.de condi.inde.l.si non sortem. §. hære
di. ¶Modo ego quæro nunquid hoc casu eps̄ cōtra cōsciētiā de-
beat inuocare auxilium brachii secularis? rn̄. nō: & si inuocaret iu-
dex secularis qui habet cōsciētiā læsam non debet ei obedire, qa
nō sunt bene placita Deo. ar. huius. c. à cōtrario sensu. & qd̄ no. in
9 l.j.C. de bo. po.l. f̄m tab. ¶†Quęro vnā cū Inn. nūquid eps̄ possit in
quirere cōtra laicos. rn̄. sic in his quæ pertinēt ad suā iurisdictionē.
Inn. ¶Quæro cum Inno. qualiter eps̄ mandet sn̄iam suam execu-
tioni, responde, qualiter iudex secularis. Inno. ergo ordo traditus
in l.à diuo pio habet locum in foro ecclesiastico: qd̄ tene menti.

10 ¶†Quæro cum Inno. vtrum secularis ptās possit mandare ep̄o
ꝙ iuuet eū in executione facienda. rn̄. nō, sed econtra sic. Inn. cuius
dictum debet intelligi in mandato arctatiuo: bn̄ tn̄ facit eps̄ nō tan
quam obediendo, sed tanquam patrocināndo souere iurisdictionē
tpalem in licitis & honestis. & adde qd̄ habes in c.j. de exce. lib. vj.
11 †Quęro vtrū proscriptū siue forbānitū iudicis seculariseps̄ tenea
tur excōicare? rn̄ nō, nisi forma canonica præmissā. ¶Quæro ecō
tra nunquid iudex secularis teneat forbannire excōicatos? rn̄. nō,
licet debeat eos vitare. Inn. ¶Vel dic qd̄ contra inobedientes ep̄o
iudex secularis potest mulctā vel bannum indicere: & econtra si
laici nolunt obedire suo præsidi: eps̄ requisitus potest & debet eos
excommunicare. requisitos tn̄ vt sic puniat tanquā inobedientes
proprio mandato & non alterius: quia istæ duæ iurisdictiōes sunt
inuicem colligatæ & confœderatæ. & ideo vnus debet vitare pro-
scriptum alterius: sicut dicit lex qd̄ si duæ ciuitates sunt inuicem
fœderate, vna debet vitare proscriptum alterius: & si proscriptus
non vult obedire debet puniri de inobedientia: vt ff. de captiuis.l.
non dubito. & no. per Bar. in l. a diuo pio. §. j. ff. de re iudi. ¶Quæ-
ro, qd est hoc dictum, potestas non debet proscribere, sed debet vi
tare & in executione vitationis potest mādare excōicato vt exeat
12 de ciuitate & territorio donec fuerit reuersus ad obediētiā. ¶†Res
pon qd̄ proscribere est deportare vel relegare extra territorium,
sed ista expulsio de ciuitate non est de hoc genere pęnę: quia termi
ni sunt diuersi. ideo igitur non tenetur proscribere, quia ista non
esset executio, sed esset quid nouum. bene tamen concedo: quia si
sit rebellis huic recepto potest denuo puniri qa denuo delinquit
13 vt l.j.ff. si quis ius dicenti non obtem. ¶†Dicit Inno. ꝙ etiam regi
potest pręcipere eps̄ tanquam subdito: & est ratio, quia papa con-
currit cum eo qui est vicarius summi regis. nam vt elegāter ait Io.
mo. papa pater patrum cum omni inferiore in iurisdictione & po
14 testate cōcurrit. ¶†Quæro nunquid episcopus possit excommu-
nicare templarios, & hospitalarios, & alios exemptos qui non ha-
bent superiorem nisi papam si nolunt episcopo suum brachium
impartiri. respon. non: quia non est prę͂latus eorū secundū Inno.
15 ¶†Quæro vtrum vnus eps̄ teneatur exequi sententiā alterius ep̄i,
qn̄ est iniusta & scit eam iniustam. dicit Inn. ꝙ sententia que transi
uit in rem iud. quo ad partes transiuit ēt quo ad iudicem, qui requi
ritur ad exequendum de mandato legis. probatur de bo. aut. iudi.
pos.l. cum vnus.§ is qui. qd̄ verum est quia omnes subsunt eidem
dn̄o principali. secus in t̄pali & ecclesiastico: quia vnus non est su-
perior alterius ita ꝙ possit arctare ad aliquid faciendū contra cō-
scientiam. & vide Bar. in l. non est. ff. de custodia reorum. dicit Inn.
ꝙ in statutis siue constitutionibus & priuilegiis ciuitas continetur
sub nomine diœcesis: secus in rescriptis contentiosis. Io. and. ¶Er
go si statutum dicit, si quis spoliauerit aliquem in diœcesi, punia-
tur tāta pœna, punitur si spoliauit in ciuitate. sed si statutum loque
retur prohibitiuè, vt nemo exeat de diœcesi non comprehēditur
ciuitas. vnde exiens de ciuitate non punitur, si nō exit de diœcesi.
est autem diœcesis territorium episcopi. dicit tex. ciuitas nostra
populosa est turbis diuersorum hominum. & maximè agricolarū
suas ciuitates & culturas relinquētium. in aut de quæstore. in prin.
& aliqn̄ ponimus pro territorio seculari: vt cum dicimus potestas
Placentiæ habet iurisdictionē in tota diœcesi placentiæ. ¶No. er-
go ꝙ dicit suas ciuitates: vnde ciuitas est commune domicilium
etiam rusticis. & ille text. est multum not. Iudex non debet præter
mittere quin puniatur excessus: qd̄ intellige postquam peruenerit
16 ad notitiā suā. C. de cōmerc iis & mercato. l. ij. ¶†Subditi debent
exequi sn̄ias suorū maiorū ēt iniustas: seculares verò potestates nō
debēt sn̄ias iniustas episcoporū: nec vnus eps̄ sententiā iniustā alte
rius ep̄i. quia pares sunt: imo f̄m Inno. confusè & intricatè loquit.
& Io. an recitat ipsum verbotenus nihil declarans. Si maleficium
est cōmissum, sed ignorat quis fecerit illud formatur, inquisitio ge
neralis & extraordinaria f̄m Petrū & Abb. & Io. an. ¶Si dicas qd̄
quis teneat denunciare raptorem. in hoc eīm continet res rapta, a-
ctus rapiendi & passus rapinam vt not. de verb. signi. l. Marcellus.
¶Si rex est excōicatus, vasalli non sunt obligati ex iuramento fide
litatis vt in titulo hic finit lex. c dn̄o guerram. Io. an. Et si postea sit
absolutus, non recuperat seruitia medio tēpore perdita. ar. C. de
hæretic. aut. idē de nestorianis. fidelitas interim dormit, sed excita
tur ad actum suum secuta reconciliatione. vt no. s. de consti. c. ex
literis. ¶Si quis est rebellis de iure & iure permittente, iste non pōt
punire de rebellione: qa nō est rebellis propriè loquēdo. secus si de
facto & cōtra ius rebellet. & ideo eps̄ exemptū quinō patitur se vi-
sitari excommunicare non potest. Io. an. facit. C. quando prouo-
17 care non est necesse. l. veteranis. ¶†Nos dicimus quòd non sub-
ditus non incidit in crimen læsæ maiestatis. in cle. pastoralis. de
re iudi.

ADDITIO.

a ¶Adde ꝙ sup crimine vsurarum potest criminalr inq̄ri. Bal. cōs. clxxxiiij. j. parte.

8 re iudi.& probatur expresse in l.hostes. ff.de captiuis. ¶†Punitus ab ecclesia ecclesiasticè potest pro eodem delicto puniri temporaliter à iudice seculari .arg. ff. C. sacrosan. eccle. l. placet. hoc dictum non approbat Hosti. & Io.an. Et ideo si testis deposuit falsum coram episcopo,& est ab eo punitus,non potest amplius puniri à iudice seculari:quia non debet idem delictum bis refricari & iudicari,si vera est opinio Hosti.quod tene menti. arg. ff. de iniur.l.quod senatus.qđ est bene notandum.Bal.

CAP. II.

1 *Iudex iudicare non debet secundum conscientiam.*
2 *Confessio facta in foro pœnitentiali non nocet in foro iudiciali.*
3 *Conscientia iudicat de occultis:& potest vnus & idem tres habere conscientia.*
4 *Causa si a papa committatur conscientię alicuius,an à sententia illius possit appellari.*
5 *Licitum est aliquid in genere quod in specie non licet & quandoque econuerso.*
6 *Sacerdos qui audiuit aliquid in pœnitentia,si in foro contentioso producitur testis,& dicit se nescire,non deponit falsum testimonium.*

SI sacerdos. Non debet sacerdos secretum sibi dictum in foro pęnitentiali reuelare:nec publicè vitare cōfessum h.d.¶Casus.quæsitum fuit ab Eugenio papa, sacerdos puta eps̄ scit pro certo aliquem esse reum alicuius criminis,vel quia vidit, vel quia criminosus confessus fuit eo foro pęnitentiæ.Quęritur vtrum eps̄ debeat istud admonere vel arguere nominatim.rñ. & non nisi seruato ordine iudicario crimen fuerit ei approbatū sed in genere potest admonere.Item si aliquis fecit furtum,vel dedit damnum potest excōicare in gñe hoc mō.monemus quemcunque qui fecerit tale furtum,qđ infra talem terminum satisfaciat, alioquin se excōicatum per hanc nostram sententiā esse sciat.sed proprio noīe
1 nō debet excōicare:quia nō vt causidicus scit sed vt deus. ¶†No. ꝙ iudex non debet iudicare secundū conscientiā : conscientia est est oculus cordis. & dicitur conscientia. i.cordis scientia,&debet esse sicut speculum sine macula.de elec.c.perpetuę.li.vj. & in c.ab-
2 bate sanè.de re iud.li.vj.¶†Item no.qđ confessio facta in foro pęnitentiali non nocet in foro iudiciali quia sunt diuersi fori. ¶Qui remittit iniuriā in foro pœnitentiali non potest venire contra in foro iudiciali.vt no.insti.de iureiu.§. fi. ¶†No.hic ꝙ conscientia
3 iudicat de occultis:qđ est verum si delictum est certum, & persona incerta.sic notatur.xxiij.di. habuisse.& in c. j. in gl. hic patet. de hęre.li.vj.Itē no.quē in gñe excōmunicari & dicas ꝙ hoc est spāle in sententiis censurę vt no.C.de fur.l.ij.¶No.ꝙ vnus & idem hō pōt hr̄e,tres conscientias:vnā vt deus aliā quia vidit, & tertiam ex actis & probatis corā se.& istā debet sequi tanquā iudex:quia probationes cōcludunt ei tanquā ius dicēti vt dixi.s̄.eo.titu.c.j. & idē Io.an.¶Dicit imperator qđ illud qđ conscientiā suam tenet, vult
4 duobus testibus probari.C.de test.l.oīm.¶†Quęro papa commisit causam per hęc verba,conscientię talis.nunquid poterit à sententia appellari?dic ꝙ nō:tñ officio superioris pōt reformari : vt no.in c.j.de baptis.in cle.aliud est conscientia aliud volūtas vt not.
5 C.de secū.tabu.l.j.¶†No.ꝙ aliquid licet in genere qđ in specie nō licet quia ad alterius ignominiā vergit.quandoq; est econuerso. regulariter tñ qđ licitū est in genere licitum est in specie : & econuerso.Pone plures fecerunt furtum dicit eps̄,excōico vnū de illis qui fecit furtū.dicit Ber.ꝙ nullus est excōicatus:quia non constat de mente pronunciantis quia non cōstat de corpore.ff.de iure fisci.l.ita fidei.ff.ad l.aqui l.itē.§.si plures.& qđ no.ff.de iudi.l.eū quē. Host.dicit ꝙ omnes erunt excōmunicati:sed non dicit verū. quia si testator dicit exhęredo vnū de filiis meis,cū plures habeat, nullus est exhęredatus vt in l.ij.ff.de lib.& posth.¶†Quęro nunqd [a] sa-
6 cerdos qui audiunt aliquid in pęnitentia, si in foro contentioso
a productus testis dixit se nescire vtrū deponat falsum testimoniū? Rñ nō?quia verū dicit tanquam homo.imo si verū diceret se per confessionem factam ei tanquā deo non crederetur sibi : quia testis debet deponere per conscientiam hominis non per scientiā Dei.& no.bene istud capitulum.Bal.

ADDITIO.

a ¶Vide Ias.in ista materia in l.j. §.huius studii.in ij.col. in princ. ff. de iusti. & iure.

CAP. III.

1 *Excommunicari potest rex siue imperator pro excessibus notoriis.*
2 *Iudex ordinarius prælati habet iurisdictionem ordinariam & merum & mixtum imperium in subditos suos.*
3 *Ciuitas qualibet siue castrum an possit sibi constituere ius vniuersitatis.*
4 *Iurisdictio si est communis maiori & minori iudici præfertur maior si citat.*
5 *Iurisdictionem non habent prælati ecclesiastici electi à collegio nisi per superiorem confirmentur.*
6 *Præpositus artis mechanicæ non habet iurisdictionem nisi confirmetur.*
7 *Vniuersitas dicitur corpus.*
8 *Collegium quid sit.*
9 *Prępositus vniuersitatis an possit facere statuta.*
10 *Et an quis possit declinare forum sui præpositi.*
11 *Et an cogatur quis agere coram tali præposito.*
12 *Reprobatum iure pacti non potest valere iure statuti.*
13 *Rector scholarium an debeat esse clericus.*
14 *Mulieres an possint esse de collegio.*
15 *Iurisdictionem ordinariam habet dominus in vasallos, & pares curtis super dominum & vasallum*
16 *Collegia illicita conuenticula vocantur.*
17 *Collegium facere an possint serui.*

CVm ab ecclesiarum. Si ordinarius subiectus epo in sibi subditum fert sententiam iustam,eps̄ illam seruari facit, & illam,sine satisfactione, & illius conscientia non relaxet.h.d.Et primò ponit exordium ex quo.secundò infert mandatum. ¶Casus. plebaus sancti Pancratii aliqn̄ excōicabat aliquos sibi subditos pro suis excessibus,quos eps̄ Florentinus tanquā superior absoluebat irrequisito dicto plebano ꝓpter qđ iurisdictio dicti plebani erat in contemptu.Vnde papa scribit epo Florentino primo in genere dicens ꝙ qñ pręlati ecclesiarum in malefactores aliquos sententias aliquas ꝓferunt,faciat eas inuiolabiliter obseruari vsq; ad satisfactionem condignam.Secundò in specie dicens ꝙ sentētias dicti plebani in suos subditos rōnabiliter promulgatas faciat inuiolabiliter obseruari,& eas sine congrua satisfactio-
1 ne absq; eiusdem plebani conscientia non relaxet. ¶†Not.qđ plebani & quicunq; alii p̄lati habent iurisdictionem excommunicādi subditos suos.Dicit Inno.ꝙ rex vel imperator pro notoriis excessibus potest excommunicari.¶Item si est nimis seuerus,vel iniuriosus potest inquiri contra eum per papam.Item potest corā papa accusari:quia papa est vicarius summi regis. iste multum extollit iurisdictionem papę & derogat regibus & imperatoribus. ¶Item no.ꝙ eps̄ debet seruare sententias inferiorum pręlatorum.
2 Item no.ꝙ non debet absoluere eis irrequisitis.¶†Ex prędictis apparet ꝙ ordinarij pręlati habent ordinariā iurisdictionē quinimmo merum & mixtū imperiū in subditos suos. ¶Quęrit Ber. vtrū possint anathematizare. & dic ꝙ non quia anathema est mucro solius epi,qđ non potest p̄scribi ab inferiori, sed simplex excōicatio sic.Forma anathematis ponitur in pastorali & talis ęquiparatur deportato licet non perdat bona.vt insti.de capi.di.§.minor. ¶Quęro vnà cum Ber.nunquid pręsumatur pro sententia excommunicationis vel interdicti quorumlibet ordinariorum etiam inferiorum.rñ.sic.Ber.qđ no. bene. quia ita p̄sumitur pro sententia cuiuslibet minimi iudicis lata sicuti pro sententia maioris vel maximi.¶Quęrit.Ber.eps̄ non debet relaxare talem sententiam plebano irrequisito:qd ergo si relaxat eo non requisito an valeat absolutio?dicit Ber.ꝙ sic & bñ dicit in sententiis censurę. ¶Ex hoc etiam no.[a] qđ non valent quædam facta non citato eo cuius interest:quia pertinent ad imperium faciētis,& cuius authoritate per inferiorem ligare non potuit,per quandam consequētiam fit pręiudicium non citato.vt no.in l.fi.ff.de ven.inspi. secus in diffinitiuis sententiis quæ nisi certis modis rescindi non possunt,vt C.sen. rescin.non pos.l.j.& C.quando prouo.non est ne.l.j.¶No. teneri superiores subditorum suorum sententias exequi.¶Sed nunquid ipsi inferiores possunt exequi suas sententias? dic ꝙ sic verbo: sed non per realem missionē in pos.secundū Inno.qđ est no. ¶†Quę-
3 ro vna cū Inno.nunquid quęlibet ciuitas & quodlibet castrum sibi constituere possit ius vniuersitatis.dicit Inno.qđ non etiā si essent mille milia etiam sine consensu superioris.dicitur aūt consentire eo ipso qđ concedi eis locum ad ædificandam ciuitatem, castrū, burgū, vel villam.vel admittit sindicū eorū vel scribit eis tanq̄ vniuersitati ex certa sciētia.nā hoc ip̄o cōsentit ꝙ habeāt ius vniuersitatis & qđ sint sicut corpus licitū. Inno.& Ioan. an. ¶Dicit Hosti.ꝙ vbi est aliqua terra q̄ non habet rectorē tp̄alē,eps̄ est iudex tā in tp̄alibus quā in spiritualibus.alle.in aut.vt differentes iudi.§. in ciuitatibus.col.ix.immo imperator qa eius est terra & plenitudo eius.l.dep̄catio.ff.ad l.rhodi.de ia.& maiestas eius vbicunq; repręsentatur in toto orbe qui regitur ab humanis.dicit.Iac.de are.qđ sunt

ADDITIO.

a ¶Vide cumula.per Barba.in rñ.rub.C.qui admit.fo.xi.in illa. q. an in bo pos. pe.requisitio.

sunt quædā ciuitates, quæ nō habēt magistratus. vt not. ff. de excu. tu. l. si duas. dicit Host. qđ ciuitates potissime Lombardię nō recognoscūt imperatorem vt debēt, nec rex Francię nec Boemię. ¶ Itē no. qđ de iure nō possunt iurisdictionē aliquā sui superioris vsurpare: qa seruus seipsum alienare nō pōt immo facit furtum sui. ¶ Itē nemo alienat rem alienā. C. de re. alie. nō alie. in rub. ff. de reg. iur. l. id qđ nostrū. vnde homo meus non pōt se facere hoiem alterius. ff. de acqui poss. l. si rem mobilē. C. de decur. l. quædā. li. x. licet de facto faciāt contrariū Host. & Io. an. de hac materia latius
4 dixit sup pace constātię. ¶ † Dicit Vincē. ꝙ qñ iurisdictio est cōis maiori & minori iudici, semper præfertur maior si citat: secus vbi nō habēt causas cōes vt eps & archieps. vt no. in c. j. de foro cōpe. li. vj. qđ est valde no. & per hoc declaratur. l. cōtra pupillum. §. qui ad maius. de re iudi. & vltra Host. vide Inno. de materia collegiorū & qđ no. Bar. in l. sodales. ff. de colle. illici. & dicitur collegium: qa multos homines in vnum collegit, & pari lege constringit. Dicit Ber qđ omnes qui eliguntur à collegio habēt iurisdictionē. Idem
5 dicit Accur. in l. & quia ff. de iur. om. iu. ¶ † Dicit Inn. qđ prælati qui eliguntur à collegio non habent iurisdictionē nisi cōfirmentur ꝑ superiorē & loquitur de prælatis ecclesiasticis. sed prępositi artificium non indigent confirmatione vel consensu superioris: quia collegia eorum approbata sunt ipso iure. vel dic ꝙ nō est propriè confirmatio, sed approbatio necessaria. tu dic qđ indigent confirmatione. vt in auth. de defen. ciui. §. interim. ¶ Idē si congregatio sit suspecta ne sub titulo iusto tentent iniusta collegium nō est licitum nisi superior approbat qui habet discutere statuta eorum & mores. nā per eorū cōstitutiōes declaratur qualitas animi. vt ff. de extraor. cri. l. sub prætextu. quæ lex est ad hoc valde no. ¶ Vñ dicit Bar. qđ si habent statuta illicita ꝙ sunt cassanda per superiorē. Et ego dico ꝙ immo ipsum collegiū est cassandū si vr̄ superiori propter malos mores ne detur occasio delinquendi. vt no. in l. j. C. de monopolus. ¶ Quędā sunt vniuersitates q̄ habēt regimē actiuè. i. quæ habēt regere. quędā passiuè tantū. i. quæ habēt regi & nō regere: vt rustici qui nō participāt politica. nā agricolæ nō participāt
6 politica ſm Aristo. ¶ † Pone, ecce mercatores eligunt sibi cōsulē, qui habet ius dicere. dicit Accur. ꝙ omnis ꝑpositus etiā artis mechanicæ nō habet iurisdictionē nisi cōfirmetur à superiore. C. de iur. om. iud. l. priuatorū. nā si electus a tota ciuitate nō habet iurisdictionē nisi ꝯfirmet. vt in aut. de defen. ciui. §. interim. ergo multominus electus a paucis, nisi cōsuetudo ꝑscripta amplius ꝓcedat:
7 vt l. j. C. de eman. lib. ¶ † Omnis vniuersitas dicitur corpus qa cōpositū & aggregatū vbi corpora sunt tanq̄ materia. dicitur aūt forma. i. formalis status. ff. de ser. vr prę. l. qui luminibus. ¶ Est igitur collegiū imago q̄dam, quæ magis intellectu quā sensu percipitur. ff. de vsucap. l. rerum mixtura. & ff. qđ me. cau. l. metū. §. adnimad-
8 uertendū. & j̄. de senten. excō. c. graue. ¶ † Collegium est collectio personarū iuris ordine sociata vno nomini subiecta. Sed an de essentia collegii sit platus? videt ꝙ nō: qa collegium eligit plati, & sic collegiū ante est ꝓductū in esse q̄ platus: qđ verū est: tñ si superior nō vult qđ habeat platū, erit collegiū priuata societas. ¶ Quid de
[illegible] domo sapientiæ Perusii. rñ. illa est collegiū cuius rector habet iurisdictionē ſm statuta & disciplinā seu regulā domus. vñ studentibus dici pōt illud qđ scribit psalmo tertio. Apprehēdite disciplinā ne qñ irascat dñs, & expellamini de domo iusta. & no. ꝙ in construēda vniuersitate intellectus ꝓcedit cōponēdo, in destruenda procedit diuidēdo. l. j. in fi. ff. de collegiis illicitis. ¶ Itē no. qđ q̄dā cōitates habēt determinatū numerū, & noīa collegiorū ex hoc oīa alia etiam alias sancta & iusta prohibita. ff. de iudi. l. cum ꝑtor. nisi cū authoritate superioris. illa ergo copula est collegiū apud intel-
9 lectū. ¶ † Quæro an iste ꝑpositus vniuersitatis possit facere statuta? rñ. sic. cū cōsensu vniuersitatis alias nō nisi superior ꝯfirmaret. hoc em̄ vult lex sodales C. de col. illici. in ſ do rñ. dū in plurali dicit, his aūt & q̄ velint. nā statuta eorū iure. pacti cēsent. tex est ibi no. ¶ Quid si statuta essent cōtra ius pnblicū. dicit Vincē. non valere. h. d. in tex d. l. sodales. ibi dū dicit, ne qđ ex publica. l. corrumpant.
10 Ex hoc pone talē ꝯclusionē, qđ id qđ est reprobatū iure pacti nō pōt valere iure statuti. & iō mercatores ꝑ suū statutū nō possunt cōsulibus eorū dare ꝑotestatē relegādi aliquē mercatorē: vt C. de
11 senten. & interlo. om. iudi. l. nulli. & ibi per Cyn. ¶ † Quęro an reus possit declinare forū sui ꝑpositi? rñdeo nō vt l. fi. C. de iurisd. om.
12 iudi. ſm Inno. ¶ † Quæro an rector scholariū debeat esse clericus. rñ. sic vt habeat iurisdictionē in clericos. Nā vt dicit Inno. oportet ꝙ electus à clericis sit clericus. si ergo est laicus nō posset cognoscere de causis scholariū clericorū sed ad epm ibitur. vt in aut. ha-
13 bita. ¶ † Quæro nūquid de necessitate cogat quis agere corā taliꝑposito. rñdeo nō: qa pōt adire superiorē iudicem: vt C. de iurisdi. om. iudi. l. fina. ¶ Optio enim iudicis datur regulariter actori vt. ff. de eo qđ cer. lo. l. nō vtiq;. postquā tamē elegit, variare nō pōt. vt l. j. in fi. C. de asser. tol. ¶ Quęro quis platus est ille q̄ habet ordinariam iurisdictionē. rñdeo superior prælatus nō inferior. vñ dignitas primicerii vel custodis nō dat iurisdictionem nisi in exercitio sui ministerii secundū Inno. & est ratio, qa ille qui est sub potestate alium in potestate habere non pōt. Dicit Inno. qđ illi possunt se cōgregare in vnū corpus, qui sunt de eadē terra, vel iurisdictione, postea more suo variare. & dicit ꝙ hoc significare non est aliud quā dare intelligere: vt ff. de ser. vr. ꝑdi l. si seruitus qđ intellige dūtamē collegiū nō sit reprobatū ratiōe sectę vnde bene possent Tudertini & Perusini conueniendo in vnum postea facere vnū collegiū mercatorū vel pistorū. nā nulla ratio iuris repugnat. ¶ Itē diuersæ nationes possunt facere vnū populū. vt no. in aut. de q̄store. post. prin. coll. vj. vbi ex tex. no. ꝙ hoīes vndecūq; venientes vocantur de populo & tanq̄ populares defendendi & habēdi sunt. ibi dū dicit, magna verò hæc est ciuitas nostra populosa ex turbis diuerso rū hoīm. qui tex. est valde sing. ¶ Vnde si statutū dat aliquē pręcipuū fauorē popularibus, iste fauor includit etiā aduenas cōmorantes. & si cōtrahit vel delinquit etiā eoipso facit se de populo & tāquam popularis venit iudicandus non obstante quod in sua na
14 tione esset de nobili genere. ¶ † Nunquid mulieres possint esse de collegio? dicit Innoc. quod oportet quod præpositus non sit mulier, intellige de collegio negotiorum vel monachorum vel mixto mulierū & mariū. ¶ In collegio bene possunt esse mulieres vt patet in collegio monialium quæ etiam habēt suas pręlatas cum quodam imperiolo. plena enim iurisdictio apud pręlatos est non apud pręlatas. sunt & quędam collegia mulierum spiritualia vt tertii ordinis sancti Francisci quę similiter habent suam priorissam, quæ regulat & regit eas sicut caput regulat membra,
15 quia in capite est intellectus. ¶ † Dicit Innoc. quod multi sine electione habeant iurisdictionem ordinariam vt dominus in vasallos, & pares super dominum & vasallum. vt j̄. de fo. compe. ex transmissa. uult enim dicere quod quando est contentio feudi inter duos vasallos dominus iudicat de feudo inter eos, siue agatur petitorio, siue agatur actione personali: puta si agit agnatus cōtra agnatum ex promissione sibi facta de feudo animo donan: di valet enim contractus quia ambo sunt de permissis. vt in c. j. de alie. feu. pate rni. ¶ Si vero est quęstio inter dominum & vasallum pares curtis iudicant. i. alii feudatarii qui per iuramentum fidelitatis dño sunt astricti. vt in c. j. §. fi. de mili. vas. qui contu. est. ¶ Dicit Inno. ꝙ plati inferiores epis cēsentur vicarii tñ q̄ generales in suo officio & perpetui habent iurisdictionem ordinariā ſm Inno. ¶ Cōsuetudo pōt abstrahere in aliquo casu iurisdictionē ab epo & tradere inferiori plato, & tūc eps nō pōt se intromittere de iurisdictione inferioris. de hoc not. per Archi. xj. q. j. de ꝑsona. ¶ Extra terminos suæ iurisdictionis maiores iudices non possunt suas sñias executioni mandare. ff. de bo aut. iu. poss. l. cū vnus. §. is qui. qa oīs iurisdictio suis finibus est ꝯtenta, & nemo in alienū immitte-
16 re pōt etiā fumū vel aquā vt ff. si serui. vē. l. sicuti. §. aristo. ¶ Quæro, collegia illicita quo noīe vocentur. rñ. aliq̄n vocātur ꝯuēticula. ¶ † Idē dicūtur cōnuētuales cōfœderationes illicitæ quę fiūt inter ciuitates ꝯ papam, regē, vel principē. nā cōtra prędones & piratas licitū est amicos congregare. vt in c. j. § cōuenticula de pace iuramē. fir. in vsib. feudor. & in l. iij. §. cū igitur. de vi & vi arma. ¶ Illicita vero statuta collegiorū appellantur monopolia vt C. de mo-
17 nopoli. l. j. ¶ † Quæro nūquid serui possint facere collegiū. respō. nō: qa oē collegiū publicū esse debet, tñ priuatā societatē bñ possunt facere & inter se facere cōuentiones, qa societates sunt de iure gent. ex quibus ipsi serui inter se naturaliter obligantur. domini autem eorum ciuiliter, quatenus est in peculio. ff. pro socio. l. si id quod. §. si seruus. & ff. si serui. vendi. l. testatrix. §. plures.

CAP. IIII.

1 *Præsentans debet docere de iure præsentandi.*
2 *Innouari an liceat aliquid lite pendente.*
3 *Patronus laicus habet quatuor menses ad præsentandum clericus vero sex & quare.*
4 *Patronus an possit se intromittere de redditibus ecclesiæ.*
5 *Oeconomus an debeat poni statum ecclesia vacante, an vero debeant expectari quatuor menses: & vtrum debeat esse clericus: & an possit fructus vendere sine authoritate episcopi: & quid si comedit frumentum tempore quo valebat decem: postea superuenit caristia, & valuit viginti.*
6 *Præsentans indignum an præsumatur eum præsentare scienter.*
7 *Præsentans indignum si est laicus, vtrum currat sibi residuum tempus ad præsentandum dignum.*
8 *Episcopo mortuo quis gubernabit bona temporalia episcopatus.*
9 *Institutus à patrono ad præsentandum an possit remoueri irrequisito patrono.*

CVm vos. Si ordinatio vacantis ecclesiæ differtur ex causa, œconomus in ea ipsum est ponendus. secunda pars ibi, fraternitati vr̄ę. ¶ Casus. patroni ecclesiarū Cāturiēsis ꝓuincię pręsentabāt ad vacantes ecclesias qnq; personas minus idoneas. Item quidam

afferebant se patronos,& præsentabant:&quia de idoneitate vel patronatu dubitatur ordinatio ecclesiæ differebatur & ecclesia patiebatur in redditibus læsionē per litis pendentiam.Statuit papa ꝙ lite pendente archiepiscopus coram quo lis pendebat, ponerent œconomum, qui fructus percipiat & in ecclesię vtilitatem conuertat,vel futuro rectori reseruet.h.d.¶No.qd quando fit præsentatio rectoris ecclesiæ episcopus debet examinare personā vtrū sit
1 idonea nec ne.¶Secundò no.ꝙ episcopus non tenet admittere pręsentantē nisi doceat de iure pñtandi.
2 ¶†Tertiò no.aliquid innouari lite pendēte. a& hoc est tm̄ fauore ecclesiæ ne fructus dilapidētur vel pereāt.¶Sic habemus in curatore,qui datur ventri,seu posthumo nasciturо, q debet custodire bona.¶Quartò no.ꝙ eps ponit œconomum in ecclesia rectore viuēte. Quintò no.officium œconomi est fructus in vtilitatē ecclesiæ expendere,aut futuro rectori reseruare. ¶ Quæro in quo patrono loquat istud capitulum.rn̄.in patrono laico,quia litera dicit in qbus ecclesiastica psona pręsentationē nō habet.¶Quid ergo si ad ecclesiasticā personam pertinet pñtatio?rn̄.si certus est ꝙ pręsentatus non est idoneus,eps nō debet ponere œconomū:sed instituere rectorē:quia clericus q scienter præsentat indignū,statim à iure præsentandi se facit alienū.laicus aūt non sic:qa pōt variare dū tps suffragat ſm Ber. dic qd eps pōt puenire & hanc penitētiā expectare.Ita intelligo qd no.Inn.& Hosti.s.de filiis psby.in c.proposuit.& Arch.in c.j. j.de pben.li.vj.
3 & ar.l.ij.§.si mater.ff.ad Tertu.¶†Quęro,etiā quare laicus hēt quatuor menses ad pręsentandū,& clericus sex?rn̄.quia clerico imminet maius periculum cū pñtando indignū ipso iure in ea vice sit priuatus.qd non est in laico patrono. Itē quia clericus debet pcedere cū maiori maturitate,& cū maiori deliberatione q̄ laicus. ¶Item quia laicus habet ius pręsentandi de gr̄a clericus de mera iustitia.Itē pter honorē ecclesiasticum.ar.ff.de succ.edi.l.j.§.largi°. dicit Ber. ꝙ potius standū est canoni q̄ legi in materia patronatus
4 ecclesię. Ber. †¶ Quæro vtrum patronatus possit se intromittere de redditibus ecclesię?respō.nō.qd placet quia œconomus ad hoc cōstituitur,quod est no.ſm Ber.& hęc in patrono laico:secus in clerico qui habet custodire fructus: nec est apponendus alius œconomus.vt j.de ap.bonæ memoriæ de camera.& de hac materia hic p
5 Inno.& j.vt eccle.benefi.c.vt nostrū.¶†Quæro nūquid iste œconomus possit statim poni an debeat expectare quatuor vel sex mēses. respō.statim ex quo ordinatio ecclesiæ differt,vt hic ſm Host. ¶Quæro vtrū iste œconomus debeat esse clericus,respō.sic.qa psona ecclesiastica facilius pōt cogi reddere rōnem epō q̄ persona laica.vt C.de epis.& cler.l.oēs.§.nihilominus.& debet iste œconomus facere inuētariū de fructibus. ¶ Quæro vtrū possit istos fructus vendere sine autoritate epi. respon. sic si viderit expedire.Ber. ¶Quæro quid si iste œconomus comedit frumentū tēpore quo valebat.x.postea superuenit caristia.& valuit.xx.vtrum teneatur restituere.x.an.xx.dicit Ber.quod pcurator & similes personæ cōsumptis fructibus tenētur ad æstimationē fructuum iure actionis qd est vtile scire quia de cætero nō pōt crescere vel decrescere æstimatio.vt l.si is cui.§.quasi.vt in possessionē leg.ita no.Bar.ff.sol.ma.l.diuortio.§.ob donationes.¶No.qd iste œconomus quasi quidam sequester qui plerunque assumit pter litis pendentiā.vt ff.de lega.
6 no.ca.l.postq̄.§.imperator. ¶†Quæro vtrum pręsentās indignum præsumatur eū pręsentare sciēter?rn̄.sic.ff.de reg. iur.l.qui cū alio.
7 ¶†Quæro,laicus præsentauit indignū,vtrum lite penden.currat sibi residuū tps ad pręsentandum dignū?dicunt quidam ꝙ non quia interim dum est dubium,est impeditur quo minus possit pręsentare aliū:& impedito agere interim nō currit præscriptio.vt C.de iure deli.l.fi.§.donec.& l.j.in fi.C.de anna.exce.¶Contrariū videtur verius qa procurauit impedimentū cum possit nouam præsentationem facere & recedere à pñtatione prima ſm opi.Ber.Sed q tenent opi.primam dn̄t ꝙ nullo iure cauet,ꝙ patronus laicus possit recedere à pręsentatione, ex quo petit suum præsentatum admitti:sed bn̄ pōt cumulare.& tūc dat optio epō quē instruat. habemus sic.C.de lib.cā.l.cū preci.& in l.j.C.de omni agro deser.lib.xj.vbi gl. not. ꝙ desideriū apud acta publicatum non pōt corrigi. dicit Io an.ꝙ non pñtans.j.tps debitum incidit in pęnam priuationis. Alij dn̄t,ꝙ non debet dici in pęnam priuatiōis: sed in pęnā deuolutionis:qa pęna deuolutionis nō est sine priuatiōe. tu dic ꝙ ista nō est pęna aliquo mō: sed est quędam limitatio cōcessa.C.de iu.& fac.igno.l.emancipata.ff.de ædil.edic.l. cum sex. nā naturalis iur.expiratio p lapsum trienniū est non plus viuere. nō aūt est qd pęnale. vt ff.de pact.l.epla.& l.fi. sed cadere a iure eligēdi pp delictum bene est pęna.vt ff.de in ius voc.l.sed si hac. §. sed & si pęnā. §.prostituta.ff.de ma.testa.l.testō centurio. Itē de œconomis vide quid no.ar.j.de offi.or.in c.pręsenti.in vj.in gl.quæ incipit,p œconomum.¶No.etiā in isto.c.ꝙ lite pēdēte eps non pōt ecclesiam
8 ordinare sed solum œconomū constituere ſm Inn.¶†Quęrit Inn. quis gubernabit bona tpliā episcopatus mortuo epō.rn̄.ꝙ œconomus:& si non est œconomus,canonici gubernabunt:& quicquid e-
9 rit de fructibus dic.vt in c.quia sępe.de elec.li.vj.¶†Extra quæritur vtrum institutus ad pñtationem patroni possit ex superueniēti cā deponi irrequisito patrono.Inn.dicit ꝙ nō in c.vltra.de renū.quid ergo si cōmisit furtum,vel adulterium vnde debet deponi,nūquid erit citandus patronus?rn̄. non:quia nihil hēt cōe delictum cū iure patr.ar.C.de dona.inter vi.& vxo.l.si maritus.&qd no.Cy.in auth. qua in prouincia.in fi.C.vbi de cri.agi oportet.Si autē vellet eū remouere occasione obreptionis, qa diceret sibi fuisse obreptum p patronum vt ff.de in ius vo.l.sed si hac.§ patronum.tunc bene posset.& est citandus patronus.facit.j.c proxi.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.in locis alleg.per Ias.may.in l.j.C.de bo.posse.secundum tab.

CAP. V.

EX parte. Si constat ordinario ꝙ absolutus à papa suppresserit verā excōicatiōis causam,remittet illum ad Papā. Si vero suspicio tātū est ꝯ eum, coget illū se exinde purgare.h.d.scḋa ibi,taliter respodemus. ¶Casus. cantuariensis archieps consuluit papam quid iuris esset de excōicatis ab episcopo q accederent ad sedem apostolicam,& reportarēt literas generalis absolutionis,supprimētes veras causas pro quibus fuerant excommunicati,&alias pręcedentes.papa dicit ꝙ si hoc constat compellendi sunt.

CAP. VI.

1 *Delegare pōt archiepiscopus causam suæ iurisdictionis subdito suffraganei sui.*
2 *Iurisdictio in potentia trahitur ad actum etiam per processum iniustum.*
3 *Iudex superior non potest priuare inferiorem sua iurisdictione.*
4 *In articulo mortis qui dicantur esse.*
5 *Missio in possessionē ex primo decreto per quem debeat fieri:& an talis missus possit rem præscribere.*

1 PAstoralis. †Archiepiscopus causam suę iurisdictionis potest delegare subdito suffraganei sui: sed nō pōt illum cogere si renuit acceptare.h.d.in prima parte.in secunda parte dicit, ꝙ delegatus papæ excōmunicauit contumacem vel in possessionē misit actorem propter contumaciā rei & decessit: nullus ordinarius pōt absoluere nisi sit talis delegatus cui alius succedit in onere & honore. tamen ne per lapsum anni actor efficiatur verus possessor, dēt cautionem offerre,& pręstare coram ordinario,vel publicis personis & honestis qd iure parebit.h.d.¶Adde ex delegatione facta extra territorium debet procedi intra territoriū,vt no.in c.j.de fo.cōpe.in nouel.super verbo,faciūt.& sup glo.dicebant de offi. deleg. dicit Gof.in summa huius titu.qd archiepiscopus est iudex suffraganeorum suorum subditorum suis suffraganeis ordinarius sed nō competens nisi in octo casibus.Gof.ibi delegare.dic quod sic:quia vt valeat delegatio,nō est necesse quod delegatus sit subditus delegantis,sed sufficit qd ordinarius illius causę.compellere tamen nō pōt nisi proprium subditum.ff.de iurisdi.omnium iudicum. Leū qui.hic collige ꝙ subditus subditi mei non est subditus meus.& tamen subditus subditi episcopi est subditus episcopi: cur ergo tam variè?rn̄. suffraganeus non est in omnibus subditus archiepiscopi, sed tantum in octo casibus. Sed subditus ponamus archidiaconus est subditus epi & potest ab eo excōicari. Sed opp.archieps est iudex totius puincię.rn̄.verū est ꝙ est iudex,tn̄ iurisdictio sua est ligata & nō aperit sibi nisi certis modis quos posuit Inn.simile qa iudex habet iurisdictionē coercendi etiā si aliquis sit ita bonus, qd nihil contingat in eo quod indigeat correctione.habet enim iurisdictionē habitu licet non debeat excitare ad actum. sic enim.ff.de
2 admi.tu.l.tutor qui negocia vēdidit.vbi tex.¶†Not.qd iurisdictio in potentia trahitur ad actum etiam per processum iniustū. de pecu.l.eo tpe.Inn.tractat hic de iurisdictione ligata & expedita.i.clausa & aperta.hinc est ꝙ sententia lata contra innocentem valet propter habitum iurisdictionis, non propter expeditionē coactionis, quod est not.simile habes.C.de decu.l.i filiis.lib.x.¶In tex.ibi succedat in onere & honore.quæro quando hoc est rn̄.quando causa est commissa dignitati seu loco.vnde successor pręcedet in cā ſm Inn.Et scias ꝙ dignitas quæ habetur per coruscationē finitur mor
3 te:vt ff.de lega.ij.l.si augustę. ¶†Quæro an eps possit cognoscere de causis appropriatis subditis pręlati. glo. dicit quòd non: quia non potest eps eos priuare sua iurisdictione.Nā superior iudex nō potest priuare inferiorē sua iurisdi.ordinaria.C.de offi.pręfe. vrb. augu.l.fi.vbi est text.no.Sed si non esset iurisdi.appropriata,sed indifferens ad vtrumque,melior esset conditio præuenientis: sed si simul concurrerent,minor cedit maiori,facit. C.de offic. præfec vrb.lege prima.& C.de do.l.illam per glo.& Cy. vide quod not.in capi. j. per Ber. de hære. lib. vj. Conclude quod superior qui non incepit cognoscere nō potest mandare inferiori ne cognoscat. vt no.Archidia.

no. Archidi.xj.questione prima.de persona.¶ Quero qui sint casus Archiepiscopales.solu. vt in gloss. no.¶ † Quæro quis dicatur
4 in articulo mortis? Respõ. qui imminentem mortem timet in terra vel mari.ff.de dona.causa mor.l.ij.& iij. Nauigatio semper periculosa est & incerta. C.de offi. rec. prouin.l.ciuitas. & in articulo mortis subitaneę si deficit sacerdos, potest confiteri laico secundum Ber.& facit.C.de testa.mili l.j.& no.bene istam glo. quę tota die accidit quando terror naufragij vel belli imminet.¶ † Quę
5 ro per quem debeat fieri missio in possessionem ex primo decreto? respon. per nuncium publicum ex commissione iudicis.l. is cui.§.missus ff.vt in pos.legato vbi text.valde notabilis.¶ Quæro nunquid missus ex primo decreto possit rem pręscribere? respõ. aut est missus in personali & non pręscribit:quia non possidet vt ff.de acqui. posses.l.iij.§.genera. Est tamen verum quod iste missus potest conueniri pignoraticia oblato debito vt ff. vt in poss. lega.l.is cui.§.queri.vbi est tex.not. sed huic iuri offerendi potest prescribi spacio.xxx.anno.quia cum istud ius offerendi potest interpretari, ergo & pręscribi. C. de pręscrip. xxx. ann.l.cum notissimi.§ his illud.& ff. de vsuc.l.pignori.ibi dicit Bar. quod cum offerre sit conditio potestatiua,quod non potest prescribi.Trufa est,quia ista conditio potest in iudicium deduci siue competat debitori siue secundo creditori. sed quomodo pręscribit malę fidei possessor? respondeo,non est in mala fide qui possidet titulo pignoris,pręsertim vbi est tantum pro tanto.ff.de leg.iij.l.qui habebat.vbi text.not.Item qui scit se actione personali teneri, non est malę fidei possessor vt d. l. pignori.§.fin.ff.de vsuca.& ibi per Bart.sed dubitatur quid si aliquis est missus in reali? responde.ibi non habet locum ius offerendi & præstandi cautionem nisi. j̃.annum vt in d.l.cum notissimi.§.fi.C.de præscrip.xxx.an.¶ Sed nũquid iste missus postquam, est factus verus possessor, scit se non iustè possidere, & potest præscribere? & videt quod sic propter iudicis authoritatem.vt ff.de noxa.l.generaliter.qa titulus decreti vel iudicati habet hũc vigorem.ff.de acqui.posses.l.pomponius. §.qui iussu.ff.de pub.l.sunt & alię.& C.communia vtri.iudi.l.j.p Cy.vel dic φ speciale est in actione noxali: quia illa datur contra dñm oneris à lege iniuncta.Ray.immo ꝓpter authoritatem legis quæ post annum dat sibi veram possessionem.In contrarium videtur,quia primum decretum nõ dat titulum.Ita re vera iste non habet bonam fidem:ergo non præscribit dominiũ.no.in l.j.C.de vsucap. transfor. & j̃. de pręscrip. c. quoniam omne. Si aũt haberet bonam fidem pscriberet titulo ꝓ suo.tñ requireret bona fides continuata:licet in alijs titulis ſm leges sufficeret bona fides à princi. nisi superueniret scientia qualiter non potest pscribere. vt no.& legi.ff.pro suo.l.si ancillam.titulus pro suo per se non extante aliquo titulo est fragilior titulus q reperiat: qa superueniẽs mala fides de iure ciuili contra regulã impedit præscriptionem inchoatam ex eo.vide.l.nihil.C.de vsuca.ꝓ.hęrede. & p Cyn. C. vbi in rẽ actio.l.j.in.xij.q.& l.si qs emptionis in v.q. de pscri. xxx. an.per Cy.& adde φ actio breuis tpis nõ minus valet q̃ perpetua ta.ff.de castren.pec.l.pater.p Bar.Item an missio in reali possit fieri inre cõmodata? & dic φ sic.ff.de rei ven l.officium. in personali.ff.vt in pos.leg l.is cui.§.si vectigalis.vbi tex not.p quẽ detrahitur.Bar.in l.a diuo pio.§. si super rebus. ff. de re iudicata. ¶ Et scias quod Bart. in d. §. qui iussu.dicit φ agens publiciana non dicit se dñm,nec tamẽ dicit se non dñm:quia si diceret se nõ dñm,nõ haberet bonã fidem vnde non pręscriberet, & per ꝯ̃ns non haberet publicianã.& qa cõcesso vno concedit reliquũ:& remoto vno remouet aliud.ff.de publi.l.eũ qui ff.de contrahen. emp. l. clauibus. quæ opi.mihi non placet:qa ille q merã publicianã intentat.dicit se quasi dñm.& sic scit vel scire dẽt aliũ esse dñm excepto aduersario.& satis est in bona fide ex quo scit ius experiendi sibi cõpetere.vt insti.de ac.§.alię.Pręterea iura canonica q̃ requirunt bonã fidẽ continuatã in pręscriptione,nõ derogant publicianę: qa continuata bona fides requiritur, vt non pręiudicet dño. sed non est eadem ratio in publiciana: qa nõ datur contra dominum ſm Iac. de are.& Cyn.in d.l.eũ qui.Est & alia ratio subtilior:quia pręscriptio requirit causam cõtinuã sed in publiciana sufficit momentanea.nam semel nata postea nõ euanescit: vt ff.de pub.l. cũ sponsus.§.fi.pscriptio aũt semel cępta,interrũpi põt. dico φ publiciana in primo momento tituli & possessionis acquirit, licet nisi aduersarius possideat,non possit corã iudicẽ intẽtari vt not. in c. ꝓ possessore.de reg.iur.lib.vj.p Dy.& in l.vlt.C.de hęre.ven. p Cy. interrũpitur ergo pręscriptio, sed non eneruatur publiciana q̃ ẽt de iure canonico ꝓcedit.vt in c.abbate sanè.de re iud.ĩ vj.& semel nata non perdit.ar.ff.de neg.ge.põpo.scribit.Item capitulũ. quoniã omne.loquit quãdo mala fides su puenit possessori sed in publiciania iam desiderat possidere anteq̃ agerent ĩ iudicio.Itẽ pscriptio causat ex cõtinuata possessione sed publiciana causat ex ĩterruptione possessionis.In tex.ibi offerre ac a pstare. no. duo reqri.
a ff de no.oper nũ.l.pretor.§.si quis paratus. ¶ In tex. ibi, publicis. sed nõne vt quęlibet publica psona põt alteri stipulari.rñ.non ad releua.sed cõmittat per iudicem vel per legem:vt ff. rem pu. sal. fo.l.j.& l.non quasi.& no.per Inno.in.c.dudum.de ꝯuer. coniuga. & in.c.quãq̃ de vsuris,lib.vj.Et puto qđ quilibet libel ensis. i. notarius episcopi posset illam cautionem de qua loquitur. c. quanq̃ recipere etiam sine alia commissione speciali C.de appel.l.pcipimus.ĩ ver.epatus.vnde vsurarius qui ei cauit, poterit testari. Item esse testis:qa illa cautio restituit ad famã autoritate canonicis.aĩs omnes vsurarij essent infames.vt not.C.de infa.l.improbum. per Cy.¶ Quero vtrũ ille tenetur,teneatur ꝓmittere certum qd noĩe interesse.& videt φ sic.vt l.ꝓcur.ad exhiben.§.fi.ff.rem ra. ha. Nã ad cautelam debet certum ꝓmitti.ut hic per Ber. sed nomine pęnę nemo cogit promittere.vt no.in l.ij.§.fi.& l.3.ff.qui satisd.cogan.vbi glos.not.¶ Quæro,statuto cauet φ pater teneat pro delicto filij:vtrum patria potestas possit capi ꝓ noxa? & videt qđ sic. l.ij.§.si absens.ff.si ex nox.causa agat.tu dic nõ posse qa patria potestas sacra res est.vt insti.de noxa.§.fi.& in sacris. sacerdotijs, & magistratib. nõ hẽt locũ missio.Sed ecce nos dicimus qđ ĩ actione noxali & dãni ĩf. cti fit in rẽ ipsam adiudicatio:qa in rẽ sequtur: in alijs fit vẽditio.nunqd in eis igit requirit scđm decre.quidã dicunt φ nõ.sed cõtrarium est verũ;vt ff.de pecu l.ędiũ.ſm Cy.& in l.sunt & alię.ff.de publi.¶ Sed quare in alijs actionibus personalibus fit venditio & non adiudicatur res ꝓ soluto.rñ.qa inuito creditore aliud pro alio solui non potest:sed si creditor vellet bñ posset dari ei insolutum iusto precio premissis subhastationibus immo deberet preferri alijs licitantibus.vt in aut. de fideiuss.§.qđ. vbi est tex.no.

ADDITIO.

a ¶ Vide alle.per Alexan.& Mod.in l.si mora.ff.solu.matri.

CAP. XII.

1 *Clerici seculares qui dicantur.*
2 *Ab excessu correctionis appellatur.*

Licet. Literę directę ordinario non tribuunt iurisdictionem ex ordinariã.i.delegatam:sed excitant.cum hic potius dr litera vel monitio quã rescriptũ.vide qđ no.ff.d offi.psi.l.sępe.C. qño & qñ iudex l.j.& tamẽ aggrauat eũ cũ scribit ad pęnã obedienrię qa periculo suis cõtenitur qđ a principe ĩpetrat.q̃ qđ à voce mortua:Ibi, diffugiũ.temeritatẽ significat.ff.de vsur.l.tutor.in pri. sed refugiũ significat iustitiã quæ solum debet habere locum in causis:vt C.de ap.l.eos.§.j.vbi text. valde no. iustitiã nãq; colimus & veritatem adoramus.l.j.de iusti & iur.& C. delati.lib tol.l.j.& iõ illa clausula,appellatiõe remota,debet intelligi salua iustitia,vt hic inver.qa tñ.remouet eñ solũ appellationẽ supfluam vel euidẽter iniqua
a seu iniustã appellationes eñ in hoc sunt inuẽtæ, vt pleno subueniat veritatis lumine.C.de tẽpo.app.l.p hãc.vbi est tex.aureus dicit sñiam nullã est introducere dubitationem non sñię rescissionem.vñ tex.iste ponit vt diuersa.C.de ap.l iubemus.Ibi quãcunq; dubitationẽ introducere: tex.est satis ponderandus.¶ † Ibi,secu-
1 lares.no.φ clerici seculares dicũtur oẽs qui non ꝓfitent regulã & possunt habere propriũ ſm Ber.¶ Ibi necesse debuit.no. φ intẽtio principis præsumit iusta:qa talis psumit qualis esse dẽt.Ibi tanq̃,inspicit tanq̃ vbi põt procedi pluribus autoritatibus.vt no.ff.de iudi.l.j nõ vbi una tñ,vt hic no.gl.in.c.cum ex officij.de pręscri. per Inno.Ibi,appellare.qa literæ erant monitoriæ.Nã si essent dispositoriæ tunc non posset appellari nisi ad delegãtẽ & in hoc cõsiderat tenor literarũ.nã si dicat propria autoritate nostra procedas,tũc delegare vr ſm Inn.¶ Sed dicet aliqs φ verbũ procedas, sapit delegationẽ in procedẽdo sed non in decidẽdo: φ nõ est verum: quia in delegando papa aduocat causam ad se. & ideo ordinarius nihil potest. facit. ff. de procu. l. qui procuratorem dat. ¶ In gloss. puta not.φ licet Papa mandet inquiri in genere, tamẽ hoc debet limitari & intiligi fama pręcedente,& non aliter. Item requiritur citatio & testes dẽnt esse idonei. Ber.& est no.dicit Inn.
2 † φ ab excessu correctionis appellat. Inno. quia nulla causa est in mundo,in qua non possit appellari ab excessu modi. C. quorum app.non reci.l ab executione.Itẽ vbicũque proceditur inepte vel super libello euidẽter iniusto.de off.vi.c.j.& de emp.& ven. c. cũ dilecti.¶ Dicit Inn. φ non per aliquod additum supra ordinariã iurisdi.delegatio concedit.Inno. Aliquando tamen adiectio facta ad ampliãdũ nõ mutat id cui addit vt ff. de sena.l. pe. & de condi. & demõ.l.falsa.§.j. Istud. c. est valde vtile ꝓ lr̃is quas reges & dñi quotidie scribũt suis officialibus & magistratib nã si sunt delegati,nõ tenet ad formas statutorũ disponẽtiũ circa iurisdi. si aũt sũt ordinarij

ADDITIO.

a ¶ Appellationes enim in hoc sunt inuentę vt pleno subueniatur veritatis lumine.qđ tene fixum cordi alibi dicit pulchre idem Bal. in l.j.in fi. C.si de momen. po. fu. app. qđ remedium appellationis fuit inuentum a iure tanq̃ tyriaca contra venenum primi iudicis.

ordinarij teneñ seruare statuta locorũ qbus pręsũt. Et sciat qđ
si princeps officium vnius magistratus in alium transferat erit or-
dinarius. C. de offi. procon. & le. l. officium ellesponti. Bal.

CAP. XIII.

1 *Excedere modum an possint arbitri.*
2 *Prescribere potest capitulum iurisdictionem ciuilem & criminalem.*
3 *Pascua præscribere, vel vsum nemoris villę possunt singuli rustici: & si prohibeantur, possunt singuli agere actione iniuriarum.*
4 *Tabellio qui præest in vna curia ad scribendum, non potest scribere in alia.*
5 *Iurisdictio bassa quæ dicatur.*
6 *Singuli canonici an habeant iurisdictionem.*
7 *Minor qui perdidit restitutionem in integrum potest recurrere ad ius commune.*
8 *Eligere qui non potest: potest aliquando eligi.*

IRrefragabili. Ecclesiarũ prelati ad corrigẽ
dũ & reformandũ studeãt di-
ligenter: & à correctione nõ appellatur si ad capitulũ
pertinet correctio ad mandatũ epi. ĩ. terminum ab eo
assignatũ debeant corrigere alias deuoluit ad epm. h. d. vsq; ad. §.
cæterũ. Vbi reatus ibi nõ põt esse gaudiũ sed tribulatio: qa reatus
oẽm honorẽ excludit. l. j. C. vbi sena. vel cla. & qa vnũquęque cri-
minosum nõ debet dignitas sed pęna comitari. C. de decu. l. ne qs.
& illi quos princeps honorat, maiori pœna sunt digni vt C. de
cõduc. & procu. domus augu. l. j. lib. xj. & reformari dicitur qđ pu-
nitur vt hic. ¶ In tex. ibi, irrefragabili. refragare dicitur. i. cõtra di-
cere. sed irrefragabile est cui cõtradici nõ põt. Ibi, excessus. omne
delictũ appellat excessus. Ibi, maximè, qa à clericis debet incipere
correctio. Ibi, mores. facit. C. de secũ. nup. l. j. Ibi liberè. no. p hoc
aduerbiũ impediri appellationẽ. Ibi, excesserũt. nã ab excessu mo
di semper põt appellari in quacunque causa tã ciuili quã crimina
1 li etiã si reus sit cõuictus & spõte cõfessus. ¶ † Sed nunqd in arbi-
trarijs potest modus excedi. R̃ñ. sic, si fiet vltra vel citra cõsuetudi
2 nẽ loci; vt no. ff. de infa. l. qd ergo. §. pœna grauior. vbi glo. fi. ¶ † In
tex. ibi, capitulũ no. q capitulũ põt præscribere iurisd. ciuilẽ & cri
minalẽ quã cõsuetudo dat. qđ intelligit de leui cohercitione. ff. de
offi. pcõ. l. si qd erit. C. de sen. & inter. om. iudi. l. nulli. ſm Ber. ibi,
infra terminũ. no. q superior arctat inferiorẽ ad corrigẽdũ exces
sus. Ibi, præ oculis. no. verbũ qđ sępe ponit in sentẽtijs. Itẽ not. ex
lapsu termini iurisdictionẽ inferioris deuolui ad superiorẽ. ¶ Et
est iste tex. in arg. q si statuto cauet q syndici teneant denũciare
maleficia cõmissa in suo syndicatu, nec sit appositus terminus, q
ptãs terrę põt & dẽt certũ terminũ assignare. facit. C. q acc. non
poss. l. si ea. ff. de pet. hęre. l. si qs libertatẽ. ff. de opt le. l. mãcipiorũ.
Et si nõ denũciat intra terminũ ptãs põt inquirere eo vlterius nõ
expectato. Vlterius no. hic q pęnes capitulũ est iurisd. nã vna apes
nõ facit mel, neq; fauũ, sed apũ multitudo sociata naturaliter mul
titudo 9sentiẽs plus potest quã abinuicẽ segregata. ff. ad legẽ Aq.
l. ita vulneratus. sed 9triũ vr̃ q iurisdictio sit pęnes singulos: sicut
nos dicimus singulos rusticos pscribere pascua vel vsum nemo-
ris villæ. & si phibeat possunt singuli agere actione iniuriarũ. ff. de
iniur. l. iniur. in iniuriarũ §. fi. vel condictione ex moribus. vt l. vendi
tor. §. si cõstat. ff. cõia pdio. vel officio iudicis. vt ff. de pdi. & demõ.
3 l. qbus diebus in prin. ¶ † Qđ autẽ singuli agere possint, patet, quia
singulorũ interest. vt ff. si serui. vendi. l. testatrix. §. si plures. & arg.
ff. de aqua quoti. & esti. l. Lucio. & de aqua plu. ar. l. licet in conce-
dendo. & qđ no. in l. in tãtũ. §. j. ff. de re. diui. & l. sicut. ff. qđ cuiuſ-
que vniuer. no. So. iurisdictio est pęnes capitulũ nõ pęnes singu-
los qa nõ sunt coniudices. vñ nõ possunt adiri singuli. Itẽ quia nõ
sunt collegę, nec prędicat de singulis oratio collectiua. & adde qđ
no. in c. j. de iure patro. p Ber. sed si essent collegæ possent adiri si-
mul & seorsum & vnus posset supplere absentiã alterius. l. j. ff. de
offi. procon. si habet iurisd. solutã; secus si inuicẽ colligatam. vt
ff. de re iu. l. si vni. ¶ Et qd in pluribus hæredibus vnius cõmunita
tis. vbi per Ber. cõsidera aut in eadem ciuitate sunt plures iudices
eiusdẽ tribunalis, & tunc si quilibet habet iurisd. insolidũ. vt sunt
ordinarij, puta consules, & tunc vnus põt supplere vicẽ alterius
impediti. aut in eadem ciuitate sunt plures curiæ habentes eandẽ
iurisdictionem: & tunc vnus non potest supplere vices alterius.
sed ille debet persistere in pcessũ apud quem iudicium est cęptũ.
vt C. de asser. tol. l. j. in fin. & C. de spor. l. j. & ff. de iud. l. vbi cęptum
quia præuentio vnius iudicis impedit cognitionem alterius. vt ff.
de iu. l. si quis postea. videlicet cõparente vt d. l. j. in fi. de ass. tol. se-
cundum Ia. de Belui. in quæstione disputata per eum. Quidã autẽ
iudices sunt pares. & tunc vnus non potest agere factum. Quidã
sunt compares & tũc vnus potest idem qđ alter si sint compares
in dignitate & administratione. ff. de minor. l. minor autem. p Cy.
qđ verum est collega absente sed nõ eo præsente. vt l. j. ff. de offi.
4 procon. ¶ † Item tabellio qui pręest adscribendum in vna curia
non potest scribere in alia; sed in eadem debet scribere. cõtinuati
uè: nec vnus notarius potest supplere vicem alterius notarij nisi
ex causa & cum iudicis mandato. vt d. l. j. C. de spor. Idem in publi
cis nunciis quia qđ vnus incepit deputatus ad totum processum,
alter non potest occupare nisi esset necessitas, vt ibi per Cyn. Sed
pone qđ in aliqua ciuitate sunt duo magistratus quorum vnus ha
bet altam iurisdictionem, alius bassam: nunquid illud qđ deest vni
potest alter supplere? respon. sic. tex. est no. in l ij. C. de spor. & ibi
p Cy. ¶ Sed nunquid possunt esse ibi duo tribunalia vnum in ciui
tate aliud in comitatu? dic vt no. ĩ. tit. j. c. Romana. per Innoc. sed
rurale nõ dicitur principale, licet rus sit pars ciuitatis. vt no. in l. j.
5 §. publicum. ff. de iusti. & iure. per gl. ¶ † Quæro quę dicatur iuris-
dictio bassa? rñ. illa quę non habet alium gradum subtus se, id est
vsque ad quinquaginta aureos; vel de ea quæ cõpetit iure magi-
stratus. vt in auth. de defen. ciui. §. audient. vide. ĩ. de maio. & obe.
6 c. humilis. in nouella. ¶ † Modo reuertor ad quæstionem vtrum
singuli canonici habent iurisd. dicit Inno. q verba resonantia ha-
bitum seu habere significant corpus siue collegium sed resonan-
tia in actum sicut est eligere verificantur de singulis scilicet adiun
cta significatione quę ex vniuerso sumitur. vnde modus significandi
candi est vniuersalis sed modus explicandi est ita vnius canonici,
q non est alterius. porro omnes canonici sunt electores sed pro-
priè non dicuntur rectores quia electio est apud capitulum quod
est vnum numero secundum Innoc. ¶ Vlterius oppo. episcopus
est caput capituli, ergo si capitulum delinquit, sed ad delinquen-
tem non fit deuolutio sicut dicimus alibi quod nemo substituitur
sibijpsi vt l. fi. ff. de vulg. sub. ¶ Item non debet ille qui est in pari
delicto purgare delictum alterius. arg. C. de accu. l. fi. Sol. in hoc ca
su episcopus non est caput capituli: quia capitulum præscribit
7 iurisdi. derogatoriam. ¶ † Sed quęrit hic, pone qđ episcopus erat
episcopus & canonicus, fuit in mora tanquam canonicus: nunqd
poterit supplere tanquã eps? & vr̃ q sic: qa quoties duo iura suc-
cessiuè cõpetunt alicui, exclusus ab vno nõ excluditur ab altero.
vt ff. de bo. lib. l. si filius. §. sed paulus. sicut nos videmus q exclusus
à bono. posse. non excludit à iure adeundi. C. de iure delib. l. seruũ
hæredẽ. Itẽ lege caueẽ q ad præsidẽ appellat, videlicet à seipso ad
seipsũ diuerso respectu. vt ff. qñ ap. sit. l. j. §. solent. Inn. tractat hic
de intellectu illius. §. & dicit q nõ est. verũ qđ ibi appellet à seip-
so ad seipsum; qa ibi præses nihil decernit sed solũmodo remisit
nominatim ad ordinẽ decurionũ vt ipsi crearent eũ. l. si eis videre
tur vel consulendo nõ decernẽdo. Ibi pręses fuit, qa qui consulit
non decernit. Nã omne decretũ requirit causæ cognitionẽ. l. j. de
offi. præto. sed cõsiliũ nõ requirit causæ cognitonẽ. vel dic q etiã
si eps tãquã canonicus tulit sentẽtiã vnã cum alijs: qa ista sñia est
lata à capitulo & non à singulis, potest ad ipsum episcopum ap-
pellari, hoc tenet Bart. in d. §. solent. per ea quæ no. hic Inno. Sed
certè si bene consideres dictum Inno. si quidem appellatur à ne-
gligentia, potest appellari ad ipsum: quia negligere propriè loquẽ
do non est iniuriam facere. secus si appelletur a facto. vt C. de ap.
l. eos. in prin. appellabitur ergo ad superiorem episcopi & non ad
episcopũ secundũ Ber. dicit Inn. q ille q tacet, nihil exprimit ad
sua intẽtiõe. & iõ nõ est suspectus. & facit. C. de asse. l. fi. ff. ad tre. l.
ille a quo. §. tẽpestiuũ. ¶ Quæro ecce facta deuolutiõe ad epm ca
pitulũ qđ pdidit ius spãle cõsuetudinis vult interesse de iure cõi
vnã cũ epo; nũquid põt; & vr̃ q sic, qa licet priuilegiũ pđiderint
per negligentiam, tñ non perdiderunt ius cõe. simile dicimus qa
minor qui succubuit in restitutione in inte. pt recurrere ad ius or-
dinariũ. l. ij. C. de rescin. vẽ. Itẽ ad hoc facit qa facilius tollit priui
legiũ q̃ ius commune. vt l. eius militis. §. militia. ff. de militar. testa.
8 ¶ † Et est simile, qa qui perdidit electionẽ actiuè. i. qui non potest
eligere, nõ tñ perdit electionem passiuè. i. qa potest eligi ſm Ber.
Itẽ ad hoc facit. ff. de serui. ur. prędi. l. si domus. ff. de succes. edi.
l. j. §. sed uidendum. & ff. de adop. l. si pater. §. qui duos. In 9trium vr̃
qa consilium nõ est habendum cum suspecto. ut no. in aut. de tri-
en. & semis. §. & qđ sepe. ubi glo. est no.

1 *Interdicere ubi possunt canonici ecclesiam de cõsuetudine requiritur manifesta & rationabilis causa: & si in contemptum episcopi faciunt episcopus potest ibi celebrare.*
2 *Arbiter si assumatur de mãdato legis uel iudicis ab eius sententia potest appellari: licet sit merus arbiter.*
3 *Cessatio à diuinis an propriè dicatur edictum.*

1 §. Cæterum. † Dicitur hic, quòd ubi canonici possũt ec
clesiam interdicere de cõsuetudine requi-
ritur manifesta & rõnabilis causa. & si faciunt hoc in cõtemptũ
epi, eps põt celebrare ĩ eccl'ia, & per simplicẽ qrelã recurritur ad
archiepm q puniet canonicos tãq̃ delega. Papæ. Iõ autẽ dicit tãq̃
delega. qa iure ordinarię ptãtis archieps nõ posset iudicare subdi
tos sui suffraganei: ut ſ. e. ti c. pastoralis. ¶ No. q capitulũ impe-
rat

rat singulis canonicis ſm Inn. Itē ꝙ omnib⁹ dico, mihi etiā dico: vt ff. de admi. tut. l. cū hæreditas. & eſt lex ſatis not. ¶Opp. iſta cā vertit inter epm & ſubditos ſuos: qa canonici ſunt ſub eo: ergo debet cōpromitti in arbitros. So dic ꝙ de iniuria agebaṫ criminaliter & ad punitionē q̄ pœna eſt arbitraria, & meri imperij: iō non cōpromittiṫ ſm Ber. Et licet accuſatio iniuriarū ſit. priuatū crimē, tñ qñ agiṫ ad vindictā habet inſtar publici iudicij. vt ſing. no. ff. de ꝓcurat. l. licet in popularibus. poſt prin. facit inſti. de iniu. §. pœna. Si aūt ciuiliter ageret ad remotionē inter dicti tūc deberet
2 in eū cōpromitti. ¶†Et vnū ſcias ꝙ à ſentētia arbitri aſſumpti de mādato legis vel iudicis pōt appellari licet ſit mer⁹ arbiter. qđ no. ꝓ ſtatutis terrarū Italiæ q̄ cōpelluṫ partes vel iudices ad electionē arbitrorū. Nā ab eorū ſentētijs pōt appellari ſm Bar. qui ita not. in l. j. §. interdū. ff. à qui. ap. nō licet. qa ex eorū ſnīa naſcituṫ actio iudicati. Sed vbi eſt tā vtilis ſnīa arbitri qđ ex ea nō oriṫ actio iudicati: qa nō hēt ea q̄ ſunt ſnīæ. quia nō parit actionē & ſic nō habet vires ſnīe: & ſic nō pōt appellari: vt C. de arb. l. antea. & ibi no. niſi forte de iure cano. ꝓmitteret ſnīam ꝓꝑā latā vt ſic ꝯueniēs non incidat in pœnā. ¶In tex. ibi, taliter co. no. ꝙ pœna dēt eſſe talis qđ timeaṫ. l. j. C. ad l. Iul. repe. nē modicæ pœnæ incētiuū imo inuentiuū ſeu incitatiuū tribuūt delinquendi. & facit hoc ꝯ multa ſtatuta terrarū. verbigratia, ſi ſtatutū diſponit qđ ſi qs occiderit forenſē nō puniatur niſi in x. ſolidis. ¶In tex. ibi, ad queſtū pecuniæ. not. tex. contra iudices ſimoniacos qui faciunt ꝓceſſus cā extorquen
3 di pecunias. ¶†Quæro vtrū ceſſatio à diuinis dicatur ꝓprie interdictū, id eſt ad hoc vt dicatur eccleſie interdictio. Inn. tenit ꝙ nō alioquin cōcelebrātes epiſcopo in alia eccleſia eſſent irregulares qđ eſt falſum ſm Inno. ſed iſta conſequentia nō valet: qa in generali ſermone nō cōtinetur ſuperior eius qui loquiṫ. vt no. ꝭ. de ſen. exco. c. cū à nobis per Inn. dicit hic Inno. qđ iſtud eſt interdictū facti non iuris. immo verius quædam ceſſatio, ſicut faciunt vendētes carnes vel fornarij quando aliquid eis ſuperimponitur: quia nolunt vendere carnes nec coquere panem.

CAP. XIIII.

1 *Officia diuina debent ſecundum conſuetudinem linguę celebrari, & populus prædicari.*
2 *Clericus depoſitus non poteſt tradi curiæ ſeculari niſi ſit incorrigibilis.*
3 *Interpreti vni ſiue expoſitori quandoque creditur.*

Vonia in pleriſque. In eadē ciuitate & diœceſi nō pñt eē diuerſi pontifices: ſed vnus principalis, alter eius vicarius. ꝓp diuerſitatē rituū & linguarū, ſi neceſſitas poſtulauerit. & ſi alter ſe ingeſſerit, incurrit ſnīam excō. & ēt ꝑ brachiū ſeculare pōt cōpeſci. Ibi diuerſarū linguarū no. qđ diuerſæ linguę
1 faciūt vnū populū. ¶†Itē ꝙ ſm diuerſitatē rituū & linguarū debet diuina officia celebrari, & populus ꝓdicari. ¶Itē no. qđ vnus eps dēt eſſe in vna ciuitate, & vnus vicarius. ¶Itē no. de brachio ſeculari. & facit ad p̄ſens ſchiſma ſedādū. de iſto brachio ſeculari dic hic vt no. ꝑ Ber. qđ nō pōt impetrari niſi in ſubſidiū & clericus ēt
2 depoſitus nō pōt tradi curiæ ſeculari niſi ſit incorrigibilis. Fallit in crimine falſi. Ber. ¶Dicit Ber. qđ ꝓp diuerſitatē linguę adhibet
3 interpres: & interdū crediṫ vni interpreti† ſiue expoſitori: vt ff. de verb. obl. l. j. in fi. vbi tex no. ¶Quæro cuius expē. deputati ab epo debeat præiudicare fide: vt dicit de iſto vicario. & dicit gl. & Inn. qđ expen. epiſcopi: legati aūt Papæ nō ſolū ab epiſcopis ſed vnā cū alijs clericis in toto clericatu ſunt ꝓcurandi, ſm Inn. & facit. ꝭ. eo. c. j. qđ capitulū legas cū iſto. ¶Extra q̄ro q̄s ſoluat nūcijs & notarijs de eorū labore? certè nō iudices: ſed litigatores: vt in aut. vt iudi. ſine quo. ſuffra. §. hęc omnia. & ibi habes bonā gl. quę incipit, quadā parte. Sed quid ſi iudex ingrit? Rñ. fient expen de publico qa publicā vtilitatē reſpicit. arg. C. de nauicu. & nau. l. cū nautarū. lib. xj. & ff. de cap. l. mulier in opus ſalinarum. Bald.

CAP. XV.

1 *Prædicationis officium vel confeſſiones audire, & pęnitentias iniungere nullus debet ſine licentia epiſcopi.*

Nter cætera. Statuit cōſiliū qđ epiſcopi ſumant idoneos ad ꝓdica tionis
1 & cōfeſſionis officiū propter ſalutē animarū. ¶† Not. qđ nemo dēt aſſumere ſibi officium prædicationis, vel cōfeſſiones audire & pęnitētias iniungere ſine licentia epiſcopi. ¶In tex. ibi, in ſolo pane. no. qđ diuina ſcriptura allegaṫ in cauſis & ſtatutis etiam laicorum: vt no. in aut. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. cognitatio. in gl. ar. certè nō ſolū diuina ſcriptura, ſed etiā philoſophorū & poetarū allegaṫ authoritas. vt l. j. ff. de ſena. ¶Ibi, per ſe ipſos & c. no. ꝙ ſi non poſſum per me ſolū debeo habere coadiutorem. ¶Ibi, occupationes. no. hęc tria æquiparari. ſ. occupationem, morbū, & hoſtiū incurſum. ¶Ibi, neceſſaria ſubminiſtres. dicit gl. qđ legati imperatoris nō eſt habere procurationē à ſubditis: ſed legati Papæ ſic. ſed alia lex incipit hoſpitalitatem, vt C. de met. l. deuotum. lib. xii. ¶Ibi, defuncto. no. ꝙ non cogitur quis ꝓdicare ſuis expē. p̄ſertim pauper. facit. ff. de ope. lib. l. ſuo victu.

CAP. XVI.

1 *Procuratio quæ debetur ratione viſitationis, debet dari ſecundum facultates eccleſiæ.*
2 *Iuriſdictio præſcribi poteſt.*
3 *Petitio iurium epiſcopalium an ſit generalis vel vniuerſalis.*
4 *Super legitima procedit libellus incertus & fructus legitimæ veniunt abſque alia ſpecificatione.*
5 *Subſidium charitatiuum an ſit liberalitatis vel neceſſitatis: & vtrum ſoluatur ad denarios veteres: & an reges poſſint iſta ſubſidia imponere.*

Conquerente. Generalitas ſpecificanda eſt.
1 ¶†Item ꝓcuratio quæ debeṫ ratione viſitationis ſm facultates eccleſiæ dari debet. Item nō debet amplius exigi ab vna eccleſia, quā exigatur ab alijs: ſed eſt æqualitas cōſeruanda & omnes eccleſiæ quātū ad hoc debent eodem iure cenſeri. ¶Caſus. Procurator monaſterij ſancti Benedicti cōqueratur de ſuo diœceſano, dicens ꝙ diœceſanus eccleſias & capellas dicto abbati ſiue dicto monaſterio ſubiectas moleſtabat, petendo multa quæ iure non poterat petere iuribus epiſcopalibus nō cōtentus. & ideo petebat ſpecificari ab epiſcopo quę iura haberet epiſcopus in dictis capellis: & ſpecificauit quædā. ſed Papa vltra ꝓcedēs declarat ſingula, videlicet canonicā obediētiā & c. mādās epiſcopo qđ his iuribus ſit contentus. ¶No. ꝙ epiſcopus in eccleſijs ſuæ diœceſis debet eſſe contentus iur. epiſcopalibus No. ꝙ ſuperior, puta abbas poteſt agere pro eccleſijs & capellis ſibi ſubiectis. Ibi in tex. minimè ſufficit pauperi remitti pōt, cum paternè debeat epiſcopus agere: vt C. de anno. & trib. l. ij. & iij. li. x. & ibi no. ¶In tex. ibi, vt ſpecificaret. no. hic formā libelli, peto vt ſpecifices qđ tibi debeo. & ex hoc no. qđ eps cogitur cumulare vt litibus finis imponaṫ. ſimile. ff. de act. emp l. nō eſt nouū. quia boni prætoris eſt materiā litiū amputare: vt ff. ſi cer. pe. l. quidā exiſtimauerunt. ¶Sed cū debitoris non ſit agere ſed excipere, nec poſſit principaliter vertere ius excipiendi in figurā agendi: vt l. purè. in fi. ff. de excep. do. Quæro quomodo iſte Abbas ad iudiciū prouocauit epiſcopū? Reſpō. qa epiſcopus moleſtabat capellas & onerabat eas in ſua libertate. & ideo Abbas intentabat officiem iudicis vt ipſe epiſcopus exprimeret cauſas ſuę inquietationis. arg. C. de inge. & ma. l. diffamari. Alij dicunt qđ ab bas nomine capellarū intentabat negatoriam, quæ competit ei q pretendit libertatem rei etiam data ſibi occaſione agendi per modicam turbationem: vt inſtit. de act. §. æquè & facit quod no. inſti. de act. §. præiudiciales. & ff. de lib. lega. l. Aurelius. §. centum. ff. de rei ven. l. j. §. per hanc. & ff. de iureiu. l. ſi duo patroni. in prin. & l. j. C. vbi cauſa ſta. per Cy. ¶Quæro pone quod epiſcopus agit generaliter petens iura epiſcopalia nunquid procedat ille libellus propter ſpecies declaratas. Reſpon. ſic: quia iſta iura ſunt ſpecificata à canone vt hic ſecundum Ber. dic qđ ea quæ ſunt de iure communi non oportet ſpecificari in libello: ſed ſi competerent ex cōſuetudine, priuilegio, vel præſcriptione, neceſſe eſſet ſpecificari: vt
2 ſ. de off. Arch. c. dilecto per Inn. ¶†Et no ꝙ ſumpta hinc occaſione premitte ad euidentiam qđ iuriſdictio præſcribi poteſt: ſed neceſſarium eſt qđ ille contra quem pręſcribitur, deſierit illā iuriſd. poſſidere: deinde ꝙ præſcribens inceperit quaſi poſſidere. tūc autem deſinit poſſidere quando repellitur, vel nō admittiṫ ad vtendum ea. oportet aūt qđ ſciat præſcribentem vti tāquam iure ſuo, & qđ patiatur ipſum poſſidere: vt C. de ſerui. & aqua. l. 2. ff. queād. ſerui. amit. l. fi. nā ſi ignoraret, retineret ciuilem poſſeſſionem. vnde alius qui ciuiliter non poſſidet non poſſet pręſcribere: vt ff. de acquir. rer. do. l. acquiritur. §. fin Ecce ergo qđ ſicut in rebus corporalibus requiritur traditio vel æquipollens, ita in incorporalibus requiritur patientia: vt ff. de ſer. ruſti. prædio. l. j. in fi. ¶Sed quæro, cuius patientia requiritur. Ber. dicit ꝙ illius cuius ius per præſcriptionem vſurpatur. Nam omnis pręſcriptio eſt vſurpatio: vt ff. de vſucap. l. j. & interdum iſtam vſurpationem Ber. vocat inquietationem. vt in auth. vt Rom. eccleſia & c. prope fi. & dicit ibi glo. quod præſcriptiones quæ de iure ciuili procedunt cum mala fide ſunt contra ius naturale canonicum quo iure naturali comprobatur. & eſt gl. multum not. ¶Modo venio ad exempla: & eſt exemplū ſi volo pręſcribere iuriſdi. epiſcopi, requiritur ſcientia ipſius: ſi archiepiſcopi requiritur eius ſcientia non epi: ſi plebani requiritur ſcientia plebani nō epiſcopi nec archiepiſcopi. Item ſi qs velit pręſcribere ius ab alio præſcriptū, requiriṫ ſcientia eius hēt ex præſcri. & nō alterius ad quē nō pertinet ſm Inn. & ponit exēplū in epiſcopo Papiē. qui hēt iuriſdi. in quibuſdam eccleſijs Placen. dięce.

diœce.Nam si Parmensis præscriberet,requireretur sciētia & patientia epi Papieñ. nō epi Placen ſm Inno. sicut si litigaret de ea in iudicio episcopi Papien.esset in iudicio nō Placen.dicit Ber.ꝙ si quis vult præscribere regalia,puta passagiū, si quidē alius habebat ex priuilegio,vel p̄scri.tunc sufficit illius sciētia.Si autem nullus habebat nisi princeps,requiritur scientia principis,vel eius locumtenentis;vt ipse no.ff.de pub.l.si publicanus.§.in vectigalib. p̄sumitur autem scientia si est notorium. ad hoc facit qđ not.in
3 aut.de pace cōstantię.& in auth.de defen.ci.§ nulla.¶† Procedo vlterius & quero nunquid petitio iurium episcopaliū sit vniuersa lis vel generalis?& videtur generalis qa plura capitula cōtinet,vt hic.& ff.pro socio.l.arbiter.In contrarium ꝙ sit vniuersalis,quia significatio eius præsumitur ex vniuerso. nam iurisdictio est res vniuersalis.ille autem libellus dicitur generalis cuius significatio p̄sumitur ex pluribus capitulis pertinē.ad naturā actionis. vt no. Inn.de sepul.c.certificari.Ille autem dicitur singularis cuius significatio sumitur,ex re vndiq; circūscripra.vt ff. de rei ven.l.si in rē agat.Item illa actio est vniuersalis quæ est ad hoc inuenta à iure,vt sit vl'is.sed ista petitio videtur hmōi.Nam omissa in sentētia possunt suppleri in executione ſm Inno.Sed hic dubitatur, si filius petit legitimam:vtrum ista petitio sit vniuersalis?Inno. hic sentit ꝙ sic:quia petitur pars hęreditatis p̄sertim si nulla sint debita hæreditaria quæ legitimam minuant.Nam qđ superest solutis debi-
4 tis hæreditatis portio est aliquota.¶†Ex hoc sequitur ꝙ super letima procedit libellus incertus & veniunt fructus legitimę absq; alia specificatione:vt C.famil.her.l.non est.istud enim est de men
a te Inno.& est no.¶Item no.ꝙ in iudicio vniuersali exceptio quę minuit bona potest opponi post sententiam:vt C.de colla.l. si so
5 ror.est singu.ad hoc.¶†Quæro vtrum charitatiuum subsidiū sit liberalitatis an necessitatis? & videtur ꝙ liberalitatis. nam dicitur charitatiuum.Item litera dicit cum charitate postulādi:sed in necessitatibus nemo charitatiuus est.vt ff.de op.leg.l.neque legatū. nec impendit beneficium qui soluit debitum.vt l.proxi.ff.de ritu nupt.In contrarium videtur,quia liberalitas est,si præstatur;sed si non pręstatur,est iniuria,vt l.j.§ permittitur.ff.de aqua quot.& ęsti.Item ista est charitas scripta.æquitas autem scripta necessitatē importat:vt ff.si cer.pet.l.si me & Titium.sicut alimentum qđ debet pater filio & econtra:vt ff.de cap.& post.reuer.l.postliminiū. §.filius.¶Quæro vtrum soluatur ad denarios veteres cum rem taxari postulatur.dic vt in glo.quæ incipit,duos solidos.& qđ no.in cle.si.de decimis.Dic aut aliquid debetur ex impositione veteri, tunc ad veteres:aut ex impositione noua & tunc ad nouos.de quo plenè per Ia.Bu.in quæstione veterum pisanorum hoc per Cyn. C.in quib.cau.in integ.restit.non est neces.l.in minorum.vbi omnino vide.¶Quæro vtrum reges possint imponere ista subsidia. Respon.prius debent imponere sibi,postea alijs si mēsa regis nō sufficit:vt ff.de leg.j.l.ab omnibus §.Titio.& qđ ibi not.per Dyn. & facit ad multas quæstiones ille.§ hoc tenent Pe.& Cy.C.de sac. san.ecc.l.neminem.idem tenet alibi Arc.¶Ibi annum no.ꝙ ordinaria visitatio fit tantum semel in anno:sed emergens potest fieri pluries dūmodo nihil infringatur vt in c.ij.de iudi.lib.vj.

ADDITIO.

a ¶ *Vide Lud.Ro.in consi.liij.inci.visis themate.*

CAP. XVII.

Vt iusta. ¶Præcipit hic papa ꝙ cum prælati visitant non adhibeant seculares per quos de facili posset scandalum prouenire:sed adhibeant religiosos in habitu condecenti saltim duos vel tres.¶No.ar.pro ciuitatibus tusciæ quæ de eorū parlamentis & consiliis publicis expellunt magnates: quia de cōcionibus & parlamentis debent expelli illi qui habent generare tumultum.quod valde est no. Bald.

CAP. XVIII.

1 *Exceptio rei iudicatæ non impedit processum alterius capituli super quo non est lata sententia.*
2 *Emendæ nomine continetur pęna caiminalis.*
3 *Monasterin an sint exempta à lege diœcesana.*

Dilectus. ¶Lex iurisdi.& lex diœcesana sunt diuersę.vnde sententia lata super vna nō ob.in alia.h.d.¶Casus.inter abbatem monasterij Tortonensis & episcopum venetem.vertebatur quęstio, quia abbas dicebat ꝙ ad suum monasterium pertinebat ab antiquo tertia pars emendarum quas homines quinque parochiarū pro suis excessibus soluere cōpellebantur. causa ista fuit cōmissa de partium voluntate.nihilominus eps prętextu cuiusdam sententię latæ super.l.diœcesana impediebat eosdem procedere. papa considerans ꝙ sententia lata super.l.diœcesana non ob.in l.iurisd.
1 mandat in cā procedi.¶†No.ꝙ exceptio rei iudi. nō impedit processum alterius capituli super quo non est lata sententia. No. etiā ꝙ lex diœcesana & lex iurisdi.differunt genere & specie. Not.ꝙ sententia lata super vna lege vel statuto,non ob.in alio qđ nō fuit interpretatum qđ alibi melius non reperies.¶In text.ibi,emendarū.i.dānorum & condēnationū. & no hic ꝙ ecclesia pōt exigere pęnā pecuniariam.¶Itē no.ꝙ pōt præscribi quota portio pęnarum quæ de iure cōi pertinet ad epm per abbatem & sic merū im
2 periū præscribitur vt not.C.de diuer.offi.l.viros.lib.xij.¶†Itē no. ꝙ nomine emendæ continetur etiā pęna criminalis per quā emendatur iniuria facta reipublicę.Nam qui delinquit in rēpublicā,vel eius locūtenentē,offendit.ff.ad legē Aquil.l.ita vulneratus.& ff. de publicanis. l. licitatio.§.qđ illicitē.De interesse autē qđ applicatur læso,nihil ad rempublicā pertinet quia fiscus nō habet ius in aliena calamitate.vt l.j.C.de naufr.li. xj. ¶In text.ibi,ab antiquo. no.consuetudinē interpretari per modum agendi. & sufficit dicere ab antiquo,licet non exprimatur quantū tempus quia intelligitur de tempore sufficienti.¶Quæro,quid est dictū lex iurisdict. Respō.ex diffinitione iurisdictionis pōt taliter qualiter intelligi, videlicet pro quadā necessitate ius dicendi,vel æquitatis exhibendæ etiā in his quæ sunt voluntariæ iurisdi. vnde quicquid tenetur episcopus facere,executor sui officij potest dici lex sua manus iurisdict.Econuerso autem quicunque eps recipiat à subditis, quæ nō dependent à lege iurisdictionis possunt dici pertinere ad legē diœcesanam.Si vero dependet à lege iurisdi. vt recipere monetas,& bāna,emēdans pro processibus ista pertinent ad legem iurisdictionis:quia inde oriuntur & ei coniuncta sunt.& hoc intendit capitulum nostrum.vel dic qđ non potest dari certa doctrina per differentias sed enumerando casus vt hic per Ber.& j. de ca-
3 pel.mona.c.j.per Inn.¶†Quæro an monasteria sint exempta à lege diœcesana? & quid de capellis monachorum exemptorū.dic vt in glo.magistra.cum addi.Io.An.Bal.

CAP. XIX.

1 *Corrigere potest vnusquisque errorem suum.*

Graue. Mandatum directum ordinario non ampliat iurisdi.nec confert eam quo ad ecclesias in eius diœcesi existē.sub iurisdictione & potestate abbatum h.d.¶Casus.quidam episcopus recepit mandatum à papa super correctione clericorū suæ diœcesis, iste episcopus excommunicauit quosdam subditos abbatis monasterij sancti Anastasij,quāquā abbas esset paratus corrigere eos:papa redarguit hic episcopum & monet eū ꝙ relaxet sententias quas superinde improuidè attentauit.i.super correctione.istud verbū indefinitè prolatum non comprehendit exemptos nec præiudicat iuri alterius.facit qđ no.C.ad sil.l.decurionibus.li.x.& ff.de lega.j.l. ab omnibus.in princ. &c. famil. ercisc.l. quoties. & ff. de
1 le.ij.l.legatorum.§.qui plures.¶†Not.qđ quilibet prudenter debet corrigere qđ perperam attentauit. Et est arg. ꝙ vnusquisque potest corrigere errorem suum. sed quomodo potest corrigere errorem cū non habeat iurisd.Respon.factum suæ iurisdictionis corrigit absque iurisdictione.¶Ibi,attentasti.dicitur attentatum ex eo quia à iure non consummatum.Ibi relaxes.relaxatio est vtilis quia in dubio presumeretur pro sententia.& sic fit relaxatio causa dubitationis tollendæ:quia licet sententia non haberet esse habebat figuram esse,vel saltem dubitationē esse.Et no.ꝙ in ista relaxatione nemo est citandus:quia litera dicit per teipsum.

CAP. XX.

1 *Iurisdictio ordinaria priuilegiata delegari potest.*

His quibus. Habens iursdictionem ordinariam in certis casibus specialibus potest eam delegare ¶No. quòd ordinarius habens ex priuilegio certos casus habet iurisdi.ordinariam in ipsis casibus. & est argu.quod si potestati additur iurisdictio in certis casibus,quod etiam in eis adiunctis habet iurisdictio.ordinariam tanquam potestas:& in his casibus tenetur seruare omnia statuta quæ loquuntur de officio potestatis. Sol.aut ista additio est facta dignitati:& tunc est iurisdictio ordinaria:aut personæ. & tunc redigitur ad instar iurisdi.delegatæ.de hoc per Barto.in l. ambitiosa.de decr.ab or. fa. ad hoc facit supra
1 codem capitulo irrefragabili.§.ceterum quod tene menti.¶†Ex prædictis apparet ꝙ est reperire iurisdi. ordinariam licet priuilegiatam: & ꝙ iurisdi. ordinaria priuilegiata potest etiam delegari quod vix alibi reperies.Bal.

¶De

1 ¶De officio iudicis *. Rubrica.

ADDITIO.

2 ¶ Vide multos notabiles casus circa officium iudicis aggregatos per do. Franc. de Aret. multum no. in l. j. C. vt quę desunt aduo. perti. iud. sup.

1 *Officium iudicis quid sit: & multa notanda circa officium iudicis.*
2 *Conditio quando habetur pro impleta re vera non est impleta: nec datur actio ex testamento pro legato si adhuc potest impleri, sed datur officium iudicis.*
3 *Inquisitio non appellatur libellus.*
4 *Pater an teneatur officio iudicis gubernare filium in studio.*
5 *Monachus actionem non habet contra abbatem.*
6 *Expulsus ab officio non potest amplius ad illud redire.*
7 *Imploratio brachij secularis fit dupliciter.*
8 *Interesse quo iure veniat in actionibus arbitrarijs.*
9 *Vsurarius contractus probatur ex perspicuis indicijs.*
10 *Vsura colligitur aliquando ex coniunctione duorum contractuum.*
11 *Actio inepta an reddat totum libellum ineptum.*
12 *Legitima portio detrahitur quandoque in vna re.*
13 *Libellus an sit necessarius in actione ex edicto diui Adriani.*
14 *Sententia si petitur declarari nulla, an requiratur libellus: & vtrum in appellatione sententia possit reformari sine libello.*
15 *In libello sufficit allegare illud qd inducit presumptionem: & an sufficiat allegare prateritum vel presens.*
16 *Inquisitio est duplex.*
17 *Aduocatus non debet pacisci de quota litis.*

1 ¶†Officium iudicis nobile est ius prosequendi in iudicio qd sibi ęquum est præstari oblicatione cessante. Officium mercenariũ discurrit per omnes partes iudiciorum vel quasi. vt no. in l. j. ff. de iudi. & vocatur officium ius dicendi. i. actu suum officium exercẽtis. ¶Quæro vtrum per officium ius dicendi possit fieri rerum ꝑmutatio? Respon. non, nisi in duplicibus iudicijs: vt institu. de offi. iudi. §. si familiæ. cum § sequenti. In primis ad officium iudicis ꝑtinet seruare leges & cõstitutiones principũ & consetudines locorũ quę fuerunt etiam principũ statuta. insti. de offi. iudi. in prin. & ibi not. Officio iudicis petitur executio sententiæ si iudici constat de sententia. Item si fit fides de multo tẽpore. & ff. de minor. l. minor xxv. ann. cui fideicommis. per Cyn. officio iudicis fiunt instrumenta de nouo obligationis substantia non mutata. C. de libe. cau. l. sicut datã. vbi tex. no. Officio iudicis transfertur obligatio ad petitionem creditoris si debitori non nocet. ff. solu. matr. l. ij. ver. ne cogitur. vbi text. no. Officio iudicis qui tenetur respondere positionibus ante conclusum in causa, non potest: sed interrogationibus ex mero officio quis tenetur respondere. licet sit conclusum in causa: vt no. ȷ. de fi. instr. c. cum Io. heremita. ¶Sed quid si statutum mandat responderi, & respõsores adiungant hęc verba salvo qd infra dicã. Respon. aut postea aliquid adijcit, & nõ est satisfactum statuto. ff. fami. herc. l. item labeo. §. j. aut postea nihil adijcit: & tunc est simpliciter & purè responsum: vt not. ff. de leg. ij. l. cum pater §. vicos. Ex vltima voluntate nascitur officium iudicis. de an. leg. l. quintus. & vnus hæres obligatur alteri ad obseruandum voluntatem defuncti. ff. fami. herc. l. his consequenter. §. ij. tex. no. Aliquando dicitur extraordinarium auxilium qd ex interpreta. procedit. C. de insti. & sub. l. ij & ibi no. Vsurarum repetitio est quædam conditio indebiti. & ideo re contrahitur obligatio non spe. nisi quo ad pęnitentiam animi ad instar mutui. insti. qui. mo. re contrahitur obligatio. §. item is cui. dicit ibi gl. qd ista similitudo valet ad multa. dic ꝙ non est propriè condictio indebiti: quia scienter soluit indebitũ & voluntarie, sed est officium iudicis. ¶Quæro quo iure agatur pro futuro tempore in annuis præstationibus. Respondeo, quia illæ nõdum sunt obligatæ agitur officio iudicis non actione ex contractu vel ex testamento: vt elegãter no. insti. de act. § præiudiciales in fine gl. Officium iudicis deseruit libello quatenus est petitum. Item vlterius quatenus potest claudi per defen. rei etiam si non sit petitum in libello: vt no. ȷ. de rest. spo. c. ex conquæstione per Inn. Sed si super exceptionib. & defen. rei non posset includi, tunc esset necessaria reconuentio. ff. de exce. rei iudi. l. si inter me & te. ff. commo. l. in rebus. §. fi. vbi tex. no. Officium potestatis debet vigilare contra eos qui populum in turba sollicitẽ tentant. vt in auth. de manda. princ. §. fi. & inquirere & requirere & punire: & sic punitur poena mortis qui intentat mutare statum populi cum armis. C. de aboli. l. ij quia est crimen læsæ maiestatis. Officium iudicis multum potest in causa vsurarũ qd dic vt no. ȷ. de iureiur. c. debitores. per Inno. & in Spe. de libel. concep. §. nunc dicendum item in causis miserabilium personarũ vt no. Cy. C. si manci. ita fue. alie. ne prosti. l. mulierum. vbi omnino vide. officio iudicis fiunt omnes editiones instrumentorũ, nisi sint ex contractu vel quasi. ff. de eden. l. quædam. C. ad legẽ Falc. l. si prędiorum. ff. de act. emp. l. Titius. vel nisi pendeant ex resolutione obligationis: vt l. dissolutæ. C. de condi. sine cau. quia tunc actio datur. dic vt ibi. iudex procedens ex officio nõ ꝓsumitur sub ornare testes sicut nec tutor. quia non agitur de eius commo. vt no. ff. de mino. l. minor. per Cy. ¶†Quando condictio habetur ꝓ
2 impleta tamen re vera nõ est impleta. dicit gl. quod pro legato nõ datur actio ex testamento, si adhuc potest impleri, sed datur officium iudicis. vt no. C de insti. & substi. l. ij. & non est alibi. Officiũ iudicis oritur ex varijs figuris causarum vbicunque dictat æquitas scripta arbitrio iudicis commissa. ff de interro. act. l. vbicunque. officium iudicis criminale est prosecutio publicæ vltionis. ff. de pu
3 bli. l. licitatio. §. qd illicite. ¶†Inquisitio non appellatur libellus: quia lex libellorum non loquitur in inquisitione. dicit glo. insti. de publi. iudi. in prin. qd non est alibi. ¶Contrarium dic ꝙ succedit loco accusationis. vt no. Iaco. But. insti. de act. in princ. gloss. etiam intelligitur in inquisitione generali quæ non fit contra certã per-
4 sonam. ¶†Quæro nunquid pater teneatur gubernare filium officio iudicis in studio? Respon. sic duobus concurrentibus, scilicet qd filius sit aptus & studeat: vt ff de leg. iij. l. Stichus. & ꝙ non habeat aliũde bona: secus si haberet. ff. de pe. her. l si. quæ nõ est alibi. Officio iudicis coguntur rustici indicare domino bona. C. de bo. vac. l. fi. lib. x. Item coguntur vxor & domestici indicare creditoribus bona debitoris l. ij. quando & quibus quarta pars debe & ibi notatur, ꝙ officio iudicis propter instrumenta de nouo reperta retractatur sententia contra fiscum, pupillum, vel ecclesiam lata. & hoc infra triennium non postea, nisi dolus interueniat. C. de sen. aduer. fis. la. l. j. li. x. sed nomen vsque ad quadrienniũ datur restitutio. Respon. non quia fiscus est vsus iure communi cum non sit læsus sui facilitate: sed casus facilitate quia probationes non apparebant tempore sententię. ¶Obligatio iure gen. inuentione vocatur naturalis iur. ciuilis formatione appellatur ciuilis: sed officiũ iudicis est remediũ qd pretor inuenit, vel impedit: sicut alibi not. de iure personarum. insti. ¶Dicit Inno. qd lata diffinitiua sentententia clausum est officium iudicis in fructibus etiam expressè pe
5 titis in libello de resti. spo. c quamuis. per Inn. ¶†Monachus actionem non habet contra abbatem: quia habere actionem est habere proprium. sed officium iudicis bene habet: quia habere officiũ iudicis non est habere proprium. ff. de ali lega. l. seruus. ¶Tria sũt iura bonum. i. exceptio melius i. officium iudicis, optimum. i. a-
6 ctio: vt no in l. j. C. quãdo & quibus quarta pars debe. li x. ¶† No. qd ille qui est expulsus ab officio non potest esse amplius in eodẽ officio vt no. in auth. de arb. §. j. & §. fi. Ad officium iudicis pertinet reformare contractum. ff. de contrahen. em. l. officio & supplere fiendum contractum. de verb. obl. l. si quis arbitratu. per Bar. & reformare arbitrium. vt no. ȷ. de verb. sig. c. in his. per gl. supersedere app. pẽ. ff. de mino. l. intra vtile tempus in inte. resti. petitam executionem non facere. ff. de auto. tu. l. defendẽte. processum abbreuiare in his quæ nota sunt partiũ assertione vel negatione, per eundem valde no. ¶Iudicis officiũ inuẽtũ ad supplendũ qd actioni deficit, non cessat, licet actio cõpetat simile si fictio: est inuẽta causa supplẽdæ veritatis, veritas hẽt officiũ suũ in casu ficto. l. j. §. j. ff. ad legẽ Falc. secus si est inuenta nõ causa supplendi, sed per modũ contrariũ in qualitate terminorum: vt est vita & mors: vt ff.
7 de neg. ge. l. iij. §. hæc autem actio. ¶†Imploratio brachij secularis fit dupliciter. s. ciuiliter: quia ciuili modo officiũ impartitur, vt ff. bo. auth iudi. poss. per totum. alio modo cum armorum strepitu exhibetur. & hoc dupliciter, vel iure magistratus, qui sub eodem domino, vel quando sub alio: vt s. de offic. or. c. j. & dic vt ibi. Ab officio iudicis à quo dantur tutores vel curatores non appellatur nisi executione præmissa, & reiecta. & ratio est, quia cum dentur ex mero officio, nõ intelligitur quis grauari nisi se excuset; vt no. in l. scire oportet. ff. de excu. tu. ¶Ad officium iudicis pertinet inspicere verba: qa mens occulta in corde nihil est vt no ȷ. de emp. & vendi. c. ad nostrã. & de vsur. c nauiganti. Item debet omnibus modis laborare ad veritatem quærendam: vt no. in authen. de tabel. in prin. Item officium iudicis tantum potest quantum vltima voluntas & econuerso. C de his qui in eccles. ma. l. j. & ij. in fi. Officium iudicis aliud residet in iudice, aliud in litigatore qd nõ potest impartiri, nisi interpretentur. l. iiij §. hoc autem iudiciũ. ff. de dam. infec. ¶Quæro vtrũ officiũ iudicis sit ius vel factũ. dicit glo. insti. de act. in princ. ꝙ est factum. expone. i. cã. non autẽ est ius i. obligatio vel actio: vt ff. de act. emp. l. qui per collusionem. §. fina. ¶Secundò quæro vtrum in officio iudicis offeratur libellus. Respon. qd sic regulariter, si est officium nobile: secus si est mercenarium: vt no. ff. de interro. act. in rub. & ideo super his quæ post litem contest. incidunt, non est necessaria aliqua lit. contest. declara, vt ff. de ædil. edic. l. ædiles. § item sciendum. & l. item si serui. & ff. de dam. infec. l. si quis missum. §. iudex. & insti. de offi. iud. §. & si in rem. & §. prætores & §. si vero bonæ fidei. Nam ista veniunt in consequentiam petitorum: vt no. ff. de arb. l. qa arbiter. & in spe.
de

de offi. iud §. j. & §. deseruit. ¶ Quæro an sicut reperitur officium nobile & mercenariũ: ita reperiatur actio nobilis & mercenaria. Respon. sic. nã actio hypothecaria est mercenaria: & ideo cumulatur cũ principali. vt in auth de fideiuss. §. sed neque. ¶ Quæro vtrũ cõtra officiũ iudicis præscribatur? Respon. sic. nã si datur contra ius cõe præscribitur quadriẽnio, nec perpetuatur per lit. cõtest. si autẽ datur secũdũ ius cõe: tũc in fructibus & similibus præscribitur triẽnio: vt ff. de vsuca. l. sequitur. §. fructus. & ibi per Bar. sed in alijs præscribitur vna cũ principali: vt C. de vsur. l. eos. in princ. vel lõgissimo tẽpore: vt C. de præscri. xxx. an. l. sicut. ¶ Quæro qd in causa criminali. Sol. vt C. de fal. l. querela. ¶ Quæro, percepi fructus ex re aliena & vẽdidi eos an teneat ad vsuras præcii? Respon. nõ quia officio mercenario nõ deseruit officiũ mercenarium: vt no. ff. de pe. here. l. hæres furiosi. ¶ Quæro nũquid in officio iudicis per interpellationẽ extraiudicialẽ qui cõstituatur in mora? Respon. nõ: vt ff. de dã. infec. l. cũ postulassem. Idem puto in actione iniuriarũ: quia ante lit. cõtest nõ est in bonis. ff. de colla. bo. l. cum emancipati. § j. ¶ Quæro nungd per pactũ de nõ petendo tollat officiũ iudicis ipso iure? Respõ. nõ, quia facit est: vt ff. de pac. l. iuris gẽtiũ. §. pactus ne peteret. ¶ Quæro de intellectu. c. ad nostrã. infra de iureiuran. & de intellectu legis, de vsu aquæ. ff. de var. & extraor. cog. & de intellectu & casus positione capituli, examinata. ꝫ. de iudi. Solu. vt no. Spe. in dicto ti. §. j. & §. deseruit. ¶ Quæro vtrũ officiũ iudicis possit nouari. Respõ. sic. vt ff. de accepti. l. & vno. §. j. ¶ Quæro vtrũ per officiũ iudicis actio crescat. Respõ. nõ quando oritur seorsum à principali. i. quando oritur ex accidenti propter morã vel nouã vel aliam causam vt ff. de eo qđ cer. l o. l. centum
a capue. & l. fi. & ff de in litem iurando. l. j. ¶ Quæro, nobilis[a] marita
uit filiã sine dote, vtrũ officio iudicis ei succurratur vt ei dos assi-
8 gnet. gl. no. dicit qđ sic. ff. đ ac. & obli. l. obligamur. §. lege. ¶ † Quæro quo iure veniat interesse in arbitrarijs actionib. Respõ. officio iudicis qđ est attributũ naturæ arbitrariæ actionis: vt insti. de act. §. fi. Et scias qđ istud nõ est vsura: qa venit ex parte nõ solũ creditoris sed debitoris. Porro debitori nõ debent vsuræ: sed creditori. sed in actione bonæ fidei veniunt vsuræ interdũ propter morã retardatæ solutionis, interdũ propter beneficiũ concessæ dilationis, interdũ quia tempus est appositum fauore credi. ne forte filius iunior prodigè consumat pecuniam. ff. de vsu. l. in fideicommiss. §. cũ pollidus. & tunc sunt permissæ dumtamen modũ non excedãt ff. de an. leg. l. ij. in fi. imo nõ sunt permissæ: quia mera vsura semper excedit modũ. arg. ff. de leg ij. l. imperator. §. si centũ. & cõtra-
9 ctus † vsurarius probatur ex perspicuis indicijs sicut dolus ꝑpter occultas fraudes vsurariorũ tamen per iuramentũ actoris: quia tẽ dit ad crimen. ff. de quæsti. l. maritus, & qđ interesse qđ venit in arbitrariis non sit vsura, patet, quia ex sũma ęqtate descendit. ff. de eo quod cer. lo. l. qđ si ephesi. vsuræ sunt semper Deo & bonis viris odiosæ. & quia Deus est optimus ideo prohibet eas: vt no. ꝫ. de foro compe. c. dilecti. & quia sunt lucrum cũ iniuria alterius & dura pęna ff si certũ pet. l. lecta. dicit Seneca: Ioue nõ plus posse quã bonũ virũ: loquitur secũdũ philosophiã moralem. ista perspicua indicia quædam sunt legibus id est canonibus expressa quædam arbitrio iudicis perpendenda. ꝫ. de pig. c. illo vos. & de emp. & ven
10 di. c. ad nostrã. ¶ † Et colligitur interdũ fęnus ex cõiunctione duorũ contractuum: vt l. si ventri. §. fi. ff. de priui. cre. & ibi vide. Ad officiũ iudicis merum etiã nemine petente pertinet & non procedere in causis priuatorũ sine libello, & nõ iudicare nisi secundũ acta & probata: vt not. insti. de offi. iudi. in prin. & quia libellus ineptus nõ est libellus: qa nõ habet ea quæ sunt libelli, non debet super eo procedi & si procederetur, processus est nullus ipso iure, vel saltem in effectu, quod est verius dic quòd. si est ineptus propter carentiam, vt si in libello accusatoris non continetur locus, vel mensis, processus debet lacerari: vt ff. de adul. l. accusaturus. Si aũt est ineptus propter superfluitatẽ, vtile per inutile nõ vitiatur: vt no. Inn. ꝫ. de iudi. c. examinata. Si autem est ineptus propter malã conclusionem, tunc similiter reus debet absolui ab obseruatione iudicij: vt l. j. § j. ff. si mens fal mo. dixe. & de hoc in Spe. de off. iud.
11 §. deseruit. ¶ † Sed modo quæro nunquid actio inepta reddat totũ libellũ ineptũ? Respon. si dico vno constructu verborũ, mutuaui tibi. x. quę repeto per actionem locati totum est ineptum: si aũt dico ꝙ mutuaui tibi. x. ad quæ peto te condemnari, & postea subiungo quod ad hoc propono ac. locati: tunc stat libellus completus in cõclusione prima, quia per se stat. arg. ff. de leg. j. l. qui testamento. & sic ineptitudo separata nõ vitiat per diuersas orationes. & ita intellige dictum Inn. sed si non potest separari vitiat. ita intelligo opinionem Host. ¶ Ad officium iudicis imploratũ pertinet suam sententiã exequi realiter. ff. de iudi. l. si ꝑtor. in prin. alias si non sit facta corporalis in re ipsa executio, alias non transit dominium nec vsucapiendi conditio etiam in duplicibus iudiciis. & eleganter no. inst. de offi. iud. §. fi. licet in eis sententia faciat ius. ff. fami. herc. l. si hæres. vbi tex. no. ¶ Ad officium diuisorũ pertinet prospicere vtriusque partis commoditatẽ. & obuiarẽ maleficiis. vbi considerandum est ꝙ quædam sunt indiuisibilia corpore, vt homo, & bos: quædam obligatione vt ff. de verbo. obli. l. ij. & l. in executione. quædam seruitute: vt ff. ad legem Falc. l. j. §. si vsusfructus. & no. optimè. ꝫ. de reg. iur. c. j. li. vj. & ꝫ de iureiu. c. j. & C. de fideicommiss. l. cum secundum. quædam sua natura vt ius patronatus. & ius patriç potestatis. tamen si duo essemus patroni duarum ecclesiarum communiter authoritate episcopi posset fieri, quia ibi de futera successione: vt ff fami. herc. l. quædam mulier. & ff. de iurepa. l. carmelia pia. vasalla etiam diuidi possunt per perso-
12 nas: quia adhærent feudis etiam ipsa sunt feuda. ¶ † Portio legitima quandoque in vna re detrahitur, nec per frusta diuisio patrimonii corrumpatur & hoc ad officium iudicis pertinet: vt insti. de offi. iud. §. ꝙ si de vna. & ff. de leg j. l. non amplius. §. fin. & l. po-
13 test. ¶ † Quæro si aliquis egit [b] exedicto diui Adriani, an sit neces-
b sarius libellus? Respon. si ad citationem nullus comparet, productio testium habetur pro libello: quia libellus non debet offerri nisi ei qui in ius voca. sed si comparet, & possidet, debet ei offerri libellus in quo petatur missio exinde amoto illicito possessore. & quolibet alio simili. vt l. edicto. cum sua materia. Idem si imperator per suum priuilegium bullatum concedit alicui hæreditatẽ ab intesta. vel aliquod territorium. Nam bulla cum simili dist. habetur pro libello. vide in Spe. de lib. cõce. §. nunc videndum alias dicendum ver. vj. ¶ Ad officium iudicis pertinet interpretari cõtractum in ęquiorem partem: vt ff. pro so. l. si socius pro filia, quia hæc est notabilis pręsumptio vt ff. pro socio. l. merito. vnde omnes contractus prę sumuntur celebrari bona mente id est bono studio, & absque fraude ꝑsertim vsurarum. nam omnis conuetio quæ naturæ congruit, & bonis moribus, vel saltim non est cõtra bonos mores, seruanda est: vt ff. de pa. l. iuris gentiũ. §. prætor ait. ¶ Et vnum scias ꝙ ex fraude præsumitur simulatio vt C. man. l. p diuersas. Item ex simulatione præsumitur fraus vt ff. de proba. l. qui testamentum. Item ꝙ vna præsumptio tollit aliam. vt ff. de in inte. rest. l. diuus. §. j no. quando intentatur officium iudicis an aliquis sit citandus. respon. si est cõtrouersia debet citari alias nõ. ff. de bo. pos. l. iij. & ibi no. gl. Idem decretalis bo. pos. est quędam mera executio bonorum possessionis edictalis; ideo citatio non
14 requiritur. ¶ † Quæro aliquis petit sententiam declarari nullam vtrum requiratur libellus? videtur ꝙ sic: quia intentatur officium iudicis nobile. qđ apparet quia sententia lata super eo est terminus litis. Respon. si petit coram eodem iudice ordinario non est necessarius libellus: quia venit incidenter: & est querela iam ex actis præparata: sed si coram superiore hoc petit, est necessarius libellus: vt no. in l. j. C. quando prouo. non est nece. quia noua instantia est coram alio iudice. dicet aliquis ꝙ non debet adiri superior nisi nullitati adiuncta sit iniuria siue dolus pronunciãtis: vt C. de acc. l. absentem. Respon. primus iudex est quodammodo partialis & suspectus cum ab eo receditur, vt C. de ap. l. eos. in pri. & ideo potest adiri superior: vt in authen. de quæstio. § super hoc. ¶ Quæro qd in mera appellatione vtrum sententia possit reformari sine libello? Respon. non si est appellatum viua voce. Sed si in scriptis, productio appellationis coram iudice ad quem hr̃ pro libello cõuentionali secundum Innoc. ¶ Quæro nunquid in officio iudicis quo petitur in integrũ restitutio sit necessarius libellus? Respon. sic, si petitur principaliter quia libellus debet continere causam quare restitutio sit concedenda. Nam cum agatur de iure speciali, libellus non debet esse incoloratus: vt ff. de mi. l. minor autẽ magistratus. & ff. de iureiu. l. nam & postea. §. si minor. requiritur etiã li. conte. vt ff. de in inte. resti. l. omnes. & C. de temp. in inte. resti. peten. l. fi. Tamen sententia valeret non expressa causa. Item petitio litis excipit & contra petitionem dictę. l. defendente. de autori. tuto. vbi tex. nor. & ff. de minori. l. Papinianus exuli. & ꝫ. eo. titu lo. c. fi. & dic vt ibi per Bar. tamen si reus non comparet: quia non potest fieri missio in pos. cum non præsupponat debitum neque dominiũ, & sic nec tanquam in reali nec tanquam in personali, iudex peterit procedere contra latitantem tanquam lite habita & contestata. vt eleganter no. Iaco. Bu. C. quomodo & quando iu. l. consentaneum in lect. Ber. dicit ꝙ fiet missio in ea re vel quantitate super qua petitur restitutio. sed illud pertinet ad rescissoriam non ad restitutionem in inte. concedendam. insti. de act. §. rursus. In interdicto quoque vti pos. fit missio iuxta interesse poss. pacis cæ. ff. vti possi. l. si duo. in fi. vel per cautionem de no. ope. nun. l. si prius per glo. quę non est alibi. & electio istarum viarum erit in potestate actoris, quia de iure & de remedio acti. est electio actoris

ADDITIONES.

a ¶ Adde quę ponit Alex. in l. j. ff. solu. ma. quibus. adde Abb. cõsi. 7. 2. lib.
b ¶ Vide Spe. in tit. de off. iudi. versi. item per off. iud. & vide omnino Iaso in l. fi. ad fi. vj. col. C. de edic. diui Adri. tol.

ris;sed de iure & remedio rei est electio rei.l.non vtique.ff.de eo qđ cer.lo.sed de iure & remedio ꝑtoris vt in criminalibus electio est prętoris.l.j.§.j ff.de effra.& expila.qđ in iure non reperitur expressum videtur iudicis arbitrio relinquendum.vt no.in Spec.de
15 summaria cog.ver.sed quærendū est.¶†In libello sufficit allegare illud qđ inducat ꝓsumptionem;vt l omnes.§.j.ff.quæ in fraud.cre.¶Sed an in officio iudicis requiratur libellus?dic qđ si est officiū causa deseruiendi actioni ꝓpositæ,tūc nō est necessarius libellus siue cā exercendę uel ꝑparādę actionis proponatur:vt l.j.& ibi glo.posita de interro.act.siue exequendæ.vt l.minor.xxv.annis.& l.Papinianus exuli.circa fi.ff.de mino.siue supplendæ.vt l.ædiles.§.item sciendum.ff.de ędil.edi.Si vero proponitur officium in locum actionis:tunc dic qđ aut proponitur iudicis officium de iuris rigore,& tūc debet dari libellus.Nam hoc casu ordinato iudicio procedatur,debent solēnitates ordinariæ adhiberi:vt in auth.offeratur.C.de lit.contesta.Si verò æquitate vtantur,& tunc si quidem requiritur nulla vel modica causæ cognitio,non est necessarius libellus.ff.de offi.procon.l.nec quicquam.§.plane.& §.circa aduocatos cum simi.Si vero magna,& tunc si quidem ex parte supplicantis requiritur magna causæ cognitio,& debet dari libellus.vt l.in causæ.§.causa.& l.Papi.exuli.in fi.ff.de mino.si vero nō ex parte petentis,sed alterius,& tunc non debet dari;vt l.diuus ff.qui pe.tu.vbi vero in modum exceptionis proponitur,vt est in l.plane.cum l.pe.ff.de pe.hę.& tunc non debet dari libellus.vt l.scire oportet.§.oportet.ff.de excu.tuto.secundum An.de Pi.Sed an in libello sufficiat allegare ꝑteritum,an sufficit allegare præsens.dic ꝙ in proponendo debet allegari pręsens vt no.Cy.in l.edita.C.de eden.sed in probando distingue aut præteritum cōcludit necessariò in pręsenti,& sufficit probare præteritum.de ac.& ob.l.obligationum fere.§.placet.aut contrarium pręsumitur in præsenti tunc secus:aut neutrum pręsumitur,tunc oportet probare de tēpore huius iudicij.l.cum actū.ff.de neg.gest.¶Quero quid si statutum dicit procedendum iur.ordine pretermisso?dic ꝙ in arbitrio iudicis est seruare,vel non seruare ordinem iudiciorū:tamen seruare debet aliquem ordinem saltē naturalē,ita qđ perplexitas euitetur,& non fiat præposteratio.C.de hære.act.l.vt debitum,& C.de execu.rei iudi.l.nimis propere.& not.etiam.C.de prohibi.seque.l.j.¶Quid si statutum dicit,procedatur omni substantialitate prætermissa?Respon.non requiritur substantialitas iudicij:sed bene requiritur substātialitas cōtractus.Item per duos saltem testes probanda est veritas:qa per hos sermones nō tollitur ius naturale & diuinū:quia in ore duorū &c.l.j.ff.de mili.testa.Itē non poterit facere præposteratione vnius actus ad seipsum qđ primò testes deponāt,deinde iurent:quia ineptum est cum vigor depositionis deficiat.de statuto formę prædictæ no.Spe.in dicto titulo,ver.hoc quoque prætermittendū.¶Item ad officium iudicis pertinet supplere accusationem per testes receptos ex officio boni prætoris:qa boni prætoris est veritatē non dimittere indiscussam.tex.est not.in l.ij.C.de aboli.Et si dicatur,ꝙ accusatio facit si
16 lere inquisitionem.†Respō.ꝓ duplex est inquisitio.Prima quæ fit principaliter ad condēnatione.& ista cessat:qa vbi est remediū ordinariū cessat extraordinarium est tamen verum ꝙ interdum officium iudicis est remedium ęquæ ordinarium.&,tunc cōcurrit cum alio ordinario,imo est vtilius eo quia celerius expeditur & cum breuiori dilatione,iuxta no.in l.j.§.per hanc.ff.de rei vēd.¶Alia est inquisitio quæ fit ad simplicem iudicis instructionem non in figura iudicij:sed ad præordinandum principalem ꝓcessum,qua habita iudex poterit producere testes ad supplendum accusationem vel defensionem:& ita non cessat,quia ista est abūdans cautela.vnde pro omnibus scientibus veritatem iudex ex officio suo mittere pōt ne maleficia remaneant impunita.vt not.ff.de cōdi.ob tur.causam.l.idem est.§.si tibi.alia inquisitio fit ad examinandum accusationem.& ista potest fieri in publicis criminibus.¶Et no.ꝙ simplex furtum capitale non dicitur publicū crimen;vt no.in l.j.ff.de condi.ob causam.¶Ad officium iudicis ꝑtinet nō credere sine causæ cognitione.ff.de vac.mune.l.j in pri.¶Officium iudicis intentans potest reconueniri.ff.de var.& extraordi.cog.l.j.in fi.vbi text.no.& si conuentio celeritatem desiderat,suspenditur reconuentio,non autem repellitur omnino.ff.de iudi.l.sed si restituatur argu.C.de compensa.l.fi.¶Officio iudicis,constituuntur salaria quibusdam personis,& certis casibus.
17 ¶†Item not.qđ aduocatus non potest pacisci de quota litis,sed consors litis sic.ff.man.l.fi.¶Item no.ꝙ si aduocatus paciscitur,qđ tantum debeat habere in principio,tantum in medio,tātum in fine:omnia debent cumulari quia diuisio quę fit in fraudem legis debet reduci ad vnam summam.ff.de var.& extraor.cog.l.j.circa fi.vbi tex.no per quē patet ꝙ illa clausula subiecta donationi excedenti legitimā summā,valet,qđ tot sint donationes &c.nihil operatur qa in fraudem legis.ff.de iure patro.l.si libertus minor.¶Quidā tñ sunt qui honestè possunt recipere,vt docentes in cathedra:sed nō possunt honestè petere sibi cōstitui vt philosophi.ff.de va.cog.l.j.ver.sed an & philosophi.Nā verè philosophātes pecunia contēnunt,cuius obtinendæ cupidine se fictos philosophos detegūt.vt ff.de vac.mu.l.in honoribus.§.philosophos.idque debent ꝓfiteri:vt C.de mu.peti.l.professio.sic potest dici vsurario cū bonū virum te esse dicas,vinceris auariciæ prauitate.¶Dubitatur tamē de ꝓcuratore,& siquidem sunt ꝓcuratores negociorum nō possunt petere sibi constitui salarium qa officiū ꝓcu.debet esse gratuitū:& sic videt quia gratis debeant ꝓcurare facta dominorū suorū.Et idē videt in ꝓcuratore ad lites.tu dic ꝙ in istis & similibus debet seruari consuetudo quæ est qđ non ꝓstent famulatū suū gratis,& tunc iudex arbitrabitur salariū prout sibi videbitur æquū ad instar aduocati,licet ius cōmune magis faueat aduocatis,qa aduocati habēt artem nobilē:ꝓcuratores vilem.vt no.C.de decurio l.vniuersos.lib.x.& l.si qs ꝓcur.eo.ti.hinc est qđ ꝓcuratores possunt esse infames,nisi sint procuratores ecclesiarum vel illustriū personarū.vt instit.de excep.§ fi.vel nisi talis sit curia in qua non liceat infamibus cōparere:vt in curia regis,vel principis.¶Quid de notarijs?dic ꝙ aut suum officium exhibuerūt gratis:aut spe remunerationis.vel nōdum reddiderunt instrumētū.Primo casu nō possunt petere salariū.Secundo & tertio sic ꝓpter consuetudinē.vt no.ff.de eden.l.argentarius.in prin.& in cap.j.de symonia.p Inno.¶Sed nunqd est licitū aliqd recipere pro incantationibus quę fiunt vt prosint.dic vt no.in l.j.ff.de var.cog.theologi dicunt quod nulla incantatio est licita.

CAP. I.

1 *Aduocatum non habenti iudex dat ex officio.*

1 EX literis.¶†Iudex ex officio dat non habentibus aduocatum:& potest dare suū amicū.& est ar.bđ iudex causæ potest eligere amicum suū in consultorem,& ei constituere salarium,tamen non valet consilium in quo non allegantur leges:vt in authen.de triē.& semis.§.consideremus.vbi glo.dicit no.non valere responsionem quæ lege non probatur.

CAP. II.

1 *In citationibus generalibus an contineantur clerici.*
2 *Lis dicitur contestata super possessorio si interrogatus respōdeat possideo, vel non possideo:sed non super petitorio.*
3 *Præscriptione triginta annorum tollitur ipso iure actio personalis & realis.*
4 *Excipere non potest minor vel ecclesia post quadriennium.*
5 *Aetatem reprobare volens sufficit si reprobet incidentias illius temporis.*
6 *Minor si omisit aliquam declinatoriam,an restituetur.*
7 *Emancipatio an possit fieri sub minimo iudice.*

IVdicis officiū. Glo.istius capituli sunt faciles,& qa gl.hic tractat de intellectu auth.si omnis.C.si se vt ab hær.absti.dic vt ibi dixi in lectu.Nā ibi petit restitutio ad aliqd id est ad abstinendū ab hæreditate sed nō ꝯ aliquē:id est non ꝯ certā perso-
1 nā,vt hic p Ber.¶†Sed nunqd in generalibus citationibus contineantur clerici.Rńdeo.nō.vt ꝙ sic sub vniuersitate.Simile qñ fit inuentariū hęredis:sed certè ibi loco absentiū adhibētur testes:vt in auth.de hære.& fal.§.si vero absint.quos similiter dico adhibēdos loco eorum qui citari non possunt vt sunt exēpti.alij dicunt ꝙ citabūtur per episcopū;sed certè episcopus nō posset eis mandare m cōparerent corā iudice seculari,nec eos ad iudicē secularē remittere:sic de necessitate vnū & idē inuētariū fieret & repilogaretur corā iudic.ecclesiastico:aliud corā iudice seculari.vt C.de test.l.cōsulta.in fi.ff.de quibus rebus ad eū iudi.ea.l.j.Itē ista citatio nō est arctatoria sed notificatoria & fit ad istar monitionis & inuitationis nō ad cogendū sicut il a,cōpareas si tua credideris interesse.de [a] qua habet.C.si māci.ita fue.alie.l.ea quidē.& ff.de no.
a
2 oper.nun.l.de pupillo.§ meminisse.¶†Dicit glo.quod eoipso qđ interrogatus respōdet possideo vel,nō possideo,lis est contestata sup ꝓ possessorio nō sup ꝓ petitorio.vt in auth.de triē.& semis.§.pe.in gl.magna quæ nō est alibi.Ber.dicit qđ ante litē ꝯtesta.fructus nō veniūt sine petitione.alibi dicit gl.qđ quādo petitio fit contra ius cōmune,fructus nunq̃ veniūt nisi petantur:vt no.ff.de ꝯd.inde.l.si §.fi.vbi gl.no.dicit Ia.Bu.qđ vbi separat rescissoria in iudicio rescindēte nō est necessaria ꝯtestatio lit.C.de resti.mili.l.qđ tēpore.p eū.dici cōtra hūc tex.rescissoria habet reparare dñium & repetitur

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.in l.cum filius.ff.de verb.oblig.

perit in iure dñium nudum de quo inuenit in auth.de trien.& se-
mis.§.perhibemus.plenũ & semiplenũ:vt no. insti. de iure perso.
3 §.fi.¶†Dicit Pe.qđ per præscriptionem. xxx. an. tollit ipso iure
actio psonalis & realis.vt C.qui.ex cau. ma.l.fi.vbi per Cyn. Dicit
Bar.qđ statutum posset hoc expresse disponere.vt ff.de vsuca.l. se
quitur.§ si viã.per Bar.cõtra Pe.ff de fideius.l.si qs postquã. Quæ
dam præscriptiones requirunt duo extrema. s. negligentiã act. &
poss.aduersarij & tunc mala fides officit possessori.quędã requi-
runt vnũ extremum tantũ.s.negligentiã petitoris:tunc non requi
rit bona fides.ff.ad trebel.l.mulier.§ si hæres.ad qđ facit qđ no.ff.
solu.matri l.si mora.per Ia.de Are.& ille q nõ est in bona fide nec
in mala,vt hæreditas iacens, pupillus, & dubitans pscribit ac si es-
4 set in bona fide.l.pe.ff.si cer.pe.¶†Post quadrienniũ frustra exci-
pit minor vel ecclesia de læsione.C. de tẽp. in integ. resti.l. fi. in fi.
Cy.& sic illa exceptio nõ est perpetua.ff.de iureiu.l.nã & postea.
§.si minor.ope rest. in integ. quia sublata est tẽporis cursu. tunc
restitutio in integrũ petitur incidenter quãdo de nouo emergit,
vel nouiter pponit.C.vbi & apud quos l.ij.p Cy.qđ indubitatũ est
pbatione nõ indiget:vt in auth.de rest.& ea quæ parit. §. fi. & ibi
no.in gl.hinc collige qđ etiã ex incidentibus etiã appellatione pẽ
5 dente est iudicandũ.ff.de mu.& ho.l.his oneribus.§.auctis.† ad re
probandum ętatẽ sufficit reprobare incidentias illius tẽporis.pu
ta φ natus est tpe talis guerræ.vt no.Cy.C.si minor se ma.dixe.l.
fi.pono tẽpus guerrę cũ sit notoriũ nõ expedit pbare:qa in no-
torijs põt iudex pcedere sine aliqua pbatione.C. qui & aduersus
quos.l.j.p Cy.Qđ indubitatũ est pbatione nõ indiget.vt s.Glos.
tractat hic de intellectu.l.minor.xxv.annis omissam. ff. de mino.
& tu adde tale exemplum,iudex qui debebat cõmittere cãm cõ-
silio sapi assignauit terminũ partibus ad pducendum allegationes
legum & statutorũ transmittendas cõsultori.minor neglexit al-
leg.pducere:restituetur ne in integrũ ad eas pducẽdas qa neces-
sariæ sunt.Nã audiẽs sapiẽs sapiẽtior erit & ppositũ mutabit & in
6 telligens gubernacula possidebit.¶† Sed nunqd minor restituet
si omisit aliquã declinatoriã.Rñ.sic si est multũ læsus.secus si parũ
7 C.de pcu.l.ita demum.¶†Nunqd sub minimo iudice possit fieri
emãcipatio?gl.dicit qđ sic.ff.de adopt.& emã.l. emãcipati. ibi si-
ue sit ordinarius &c.gl.videt sentire ɔriũ in l.ab ea pte. ff. de pba.
super verbo,recte factũ.dico φ corã quocũque, quia est actus le-
gitimus sicut insinuatio:sed ita est φ quicunque insinuat, dũmo-
do sit iudex,vt in auth.de defen.ci § pe.gl.l. ab ea parte. soluit qa
ordinarium dico quemcũque iudicem. Sed nonne in emancipa-
tione interuenit decretum:ergo minimus nõ videtur posse. dico
φ ex quo cõceditur sibi emancipare,videntur omnia sibi cõcedi.
vt l.ad rem mobilem & l.ad legatũ.ff.de procu. An. de Pisis.

¶De maioritate & obedientia. Rubrica.

1 *Maioritas dicitur pluribus modis:& quæ dicatur maior dignitas in ecclesia cathedrali.*
2 *Obedientiam qui promittit,an intelligatur professus.*
3 *Monachus an posit esse cubicularius episcopi inuito abbate.*
4 *Episcopus an posit fratrem prædicatorem vel minorem facere suum camerarium.*
5 *Ciuis aut rusticus an posit recedere de ciuitate vel villa,& ire ad morandum alibi.*

1 ¶†Maioritas dicitur pluribus modis.j.e.c.j. per Inno.& j.de no.
ope.nun.c.ij.& in vlt.glo.per Inno.& melius hic per Gof. in sum-
ma.¶Quę autem dicatur maior dignitas post episcopalem in ec-
clesia cathedrali in qua est dignitas archiepiscopalis: archipresby
teralis:& archidiaconalis dic vt no in c.cum deliberatione.de of-
fi.leg.lib.vj.in glo. aduerte. ¶Sed hoc est necesse scire pro impe-
trantibus sub hac forma.& est de facto hęc quęstio super qua quę
stione vide omnino quod no.Gof.in summa huius tituli.Est autẽ
dignitas excellens gradus legibus ac moribus institutus & com-
probatus.Et loquendo de dignitate anthonomasticè nihil est al-
tius dignitate.l.j.C.de ɔsuli.lib.xij.honor auctus est. ff. de cõdi.&
demon.l.falsa.& crescit vtilitas ppter dignitatẽ.ff.de iu.l.si lõgius
a in fi.de iure ciuili omnes a dignitates habent sua cognomina , &
sunt quatuor,s.sup illustris illustris spectabilis,& clarissima.vt no.
in auth.vt ab illustri.& qui super eos sunt. de iure vero canonico
quælibet prælatura cum nobili gradu honoris est dignitas. digni-
tates enim non sunt à natura,sed ab inuentione humana, & sunt
eis imposita nomina,& sedes & insignia.Et potest maior subijce
re personam suam sed non dignitatẽ loci.ff.ad trebel.l.ille à quo.
§.tempestiuum.& l fi.omnibus hæc regula datur videlicet vt cõ-
sueta deposcant.C. de offi. rect. prouin.l. nullum palatinus. ¶ Et
no quod iste titulus de maioritate actiuè, & de obedientia passi-
uè. Obedientia per obedientiam possidetur , & non per præce-
ptum so ũ qa qui præcipit,& sibi nõ parcetur,nihil in aliũ possidet
animo subditorum nostrorum retinemus poss. licet sint ab alio
deprehensi.ff.de vsufru.l.arboribus. §. fin. & §. sequenti , dumta-
men animo nostro aliquid faciant subditi desiderant præsentiam
regis,& multum lætantur in ipso,& ideo vascones dicunt qđ non
subsunt regi Anglię nisi ipso præsente.vt no.j.l.j.ff.de offi. præsi.
nam vt ait Inno.dulcius est bibere de aqua fontis quam de aqua
2 torrentis de electione.c.quia propter.per Inno. ¶†An qui pro-
mittit obedientiam,intelligatur professus.dicit Spe. quòd nõ. qa
fratres gaudentes promittunt obedientiam & tamen retinent p-
prium & vxores habent. vt no.in Spe.de sta.mo.vers.xxxvij.dicit
gloss.qđ nos dicimus territorium in temporalibus dicitur diœce
sis in spiritualibus. & sunt duæ obedientię vt in auth. quomodo
oportet episcopos.versic.si vero metropoli.¶ Militia non est di-
gnitas generis.determinari.tamen qui miles nõ est , nõ militet. in
3 auth.de mã.prin.§.pe.& ibi no.¶† Quærit Gof. in summa huius
titu.vtrum monachus possit esse cubicularius episcopi inuito ab
bate:tenet φ nõ:quia maior est obediẽtia quæ debetur abbati cui
profitendo dedit naturam & corpus quam obedientia quæ debe
tur episcopo.ex hoc sequitur,qa non potest esse executor testa-
4 menti si Abbas prohibet licet episcopus permittat.¶†Quæro v-
trum episcopus possit fratrem prędicatorẽ vel minorẽ facere suũ
camerarium.& dicit qđ fratri prædicatori non est licitũ ascẽdere
equum nisi in casu infirmitatis.& qđ de ipsis generaliter statutũ
est,vt denarios non tangãt neque calculis rationũ se iniungãt, seu
5 immisceãt,ſm glo.¶†Quæro an ciuis vel comitatiui seu rusticus
posset recidere de ciuitate vel villa & ire ad morãdum alibi. & vr
φ nõ.& si vadit,dẽt reuocari per potestatẽ loci;quia dẽt ei obedi-
re vt no.in auth.de mand.prin.§.sed etiã suscipientes.dicit glo.ibi
φ forte nõ hẽt locũ in Italia vbi ciues & comitatiui sũt liberi: sed
si iam sunt astricti municipibus recedere nõ possunt. ff. ad muni.
l.incola.Idẽ si sunt astricti perpetuis seruitijs. C. de iure deli.l. si
quis inquilinos.& vide quod no.in Spe.de na.ex libero ventre.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ias.in l.j.ff.de iurisdi.omn.iudi.

CAP. I.

1 *Dispensatur in pęnis propter senectutem.*

CVm certum. Not.priuilegia senectutis. fa-
cit in authen. de mona. §. si
non intra.& est arg.ad testes seniores.vt no.ff.si cer.pe.
1 l.cum quid ¶†Item propter senectutem dispensatur in
pęnis.vt no.ff.de inf.l.quid ergo.§.pœna grauior. legitur in cleri-
co loquetur prior natu.te enim decet primum verbum,supple &
potissimum.dicit Inno.quod vbi non est prælatus,senior de capi
tulo congregat capitulũ & põt cogi ad cõgregandum : tamen nõ
habet nisi vnam vocẽ & nomine ecclesiæ non potest facere con-
tractus nec agere in iudicio;qa non est prælatus ſm Inno.

CAP. II.

1 *Episcopi an posint facere statuta in suis episcopatibus sine consensu populi.*
2 *Statuta episcoporum vel ciuitatum an requirant scripturam ita φ aliter non valeant.*
3 *Clericos quis exemit ab imperatore.*
4 *Papa an posit imponere pęnam mortis.*

SI quis. Qui non obedierit principi morte moria-
tur supple si principi videtur:quędam enim
vindictam non habent.vt C.de vesti.oloboris.l.tempe-
rent.ibi dum dicit,sufficit calcatæ legis impunitas.Item
mors dicitur æquiuocè.Aliquando enim ponitur pro priuatione
vitæ.aliquando pro priuatione ciuitatis suæ.aliquando pro priua
tione ciuitatis Romanæ:id est totius orbis Romani Imperij.l.gal
lus.§.& quid sit tantum.ff.de lib.& posth.Sed si dicantur hęc ver-
ba,sub pœna personæ,intelligitur de pœna extinctiua vitę.vt no.
1 in auth.de armis.col.vj.in gl.parua quæ non est aligi.¶†No.quòd
episcopi possunt in suis episcopatibus facere statuta.quod est ve-
rum etiam sine consensu populi.vt not.Innocen.in cap. vlt.de of
fic.lega.dũtamen non sint contra sacros canones. vt C. de offic.
præfe.præto.l.normam & in c.ij.de consti.li.vj.& vide quod not.
2 in cap.vlt.de ap li.vj.per Ioan.And.in nouela.¶† An statuta epi-
scoporum vel ciuitatum requirant scripturam,ita quod aliter nõ
valeant.no.de regu.iur.cap.nemo.in nouella per Ioan.And.& per
3 glo.hic.¶†Quęrit Innocen.quis eximit clericos ab imperatore.
Respon.quod semper fuerunt exempti de iure.licet non de facto
4 vt paret in legendis martyrum. ¶†Quæro an Papa possit impo-
nere pęnam mortis.Respon.sic statuendo, sed non exequendo se
cundum Innocen.& si proprijs manibus Papa occideret aliquem,
fieret statim irregularis.quod est valde notandum.

CAP

CAP. III.

Egebatur. Sufficit manualis obedientia sine scriptura. Ibi signum prodebatur. no. q per scripturam probatur iniuria.¶In tex. ibi manus.ibi non est necessaria alia inuestitura.vt not.institu. de verbo.obliga.in princi.in glo.Nam vel,& in l.j.ff. de pac. ¶ Itē no.quod non debet fieri maior obedientia quam lex iubet. h. d. concor.in eodem.c.dilecti.

CAP. IIII.

Omnes. Not. in quo loco soluendæ sunt decimæ personales:quia vbi principaliter aliàs personaliter: quis habitat. & si sua habitatio est in duabus parochijs diuidetur in se facit.C.vbi sena.vel cla.l. ij.ff. ad muni.l.eius.§.celsus.C.de mulieri.& in quo loco.l.j.li.x.hoc tenent Innoc.& Ber.¶Idem dicēdum est de villa quę est inter duas ciuitates vt vtrique contribuat in datijs & collectis,videlicet cuilibet pro dimidia æstimi totius villæ.Sed in his quæ non possunt diuidi coguntur concordare.vt no.ff.de serui. rusti. prędi. l. itinere. propter concursum contrariorum fit diuisio.ff.de hæred.institu. & hoc tyberinus. Bal.

CAP. V.

1 *Papa an possit transferre sedem suam ab vrbe.*
2 *Papa si contulit aliquod beneficium clerico seculari an poterit ex superuenienti delicto deponi ab episcopo.*
3 *Religiosus habens propriatum à Papa an teneatur renunciare ad mandatum abbatis.*

Illud. Quidam episcopus transtulit se ad aliam ecclesiam sine licētia Papę; munitiones tamē & castra retinuit ad vtilitatem ecclesię dicens q si ipse non accepisset fuissent ab alijs hostibus irrecuperabiliter occupata. Papa dicit quòd hęc allegatio nō excusat eum.¶Et not.contra occupantes castra hac prætensa occasione: vt hostes ea non inuadant.& est casus iste notabilis ad multa. & facit contra castellanos de sua custodia exeuntes: quia non debent exire
1 etiam pro subsidio totius ciuitatis.¶†An Papa possit transferre sedē suam ab vrbe.no.de elect.in vj.c.fundamenta. per Archi.sic
2 sedē sui corporis sed nō situ æterni.¶†Si Papa cōtulit aliquod beneficiū clerico seculari poterit ex superueniēti delicto deponi ab episcopo,quia reatus priuilegiū tollit: sed ordinarius à Papa non potest deponi ab ordinibus per aliū quā per Papā propter reuerētiā ordinis fm gl.Colle.& vide.j.de tēpo.ordi.c.cū in distribuendis per Inno.Subdiaconus Papę assumēs alios ordines ab inferiore pōt ab eo deponi:qa videt renunciasse priuilegio.¶Itē ex quo priuilegiū & ius cōmune mixta sunt priuilegiū amitti vires suas
3 fm Colle.¶†Si tamen religiosus habet priorē à Papa,non tenet renūciare ad mandatū abbatis.vt no.supra de elec.c. cū inter. per Io.An.& hic per colle.quia emācipatus est per papā & quia priuilegiū Papæ non debet pendere ex potestate inferioris. sic pater nō posset auferre filio in potestate peculium castrense vel quasi

CAP. VI.

1 *Imperium limitatur ad eos qui ab eo recipiunt temporalia.*
2 *Reges an debeant esse induti purpura.*
3 *Imperium Romanorum an possit crescere & minui.*
4 *Debere perpetua seruitia an sit esse seruum.*
5 *Scriptura vbi non excipit an nec nos debeamus excipere.*
6 *Imperatorem Romanorum si quis diceret non esse monarcham,an esset hæreticus.*

Solitę. Ex personis scripturæ sumimus intellectū: & dicit lex ex personis dicta pēsemus. C.si quis iperato.maledix.l.j.Item no.vim in veritate locutionis attēdendā.ff.de leg.l.scire leges.¶In tex.ibi non negamus quin pręcedat imperator in tēporalibus suis. & ab epo ad regē appellat in his quæ eps tenet sub rege & eius recto dño.
1 dicere enim 3rium esset quædā tyrānis ¶†Ibi, illos dūtaxat. not. qd imperiū circūscribit & limitat ad eos qui ab eo recipiunt temporalia.i.qui eū in tpalibus recognoscunt.Sed caue tibi,qa hic loquit imperatori Cōstantinopolitano & nominat eū illustrē : non
a Romano qa imperator [a] Romanorū est supillustris: ille paruus, iste maximus.Nā tēpore istius decretalis translatū erat imperiū à græcis solo nomine retēto p memoria. sed in ecclesia de Romanorū rege loqtur.dicit dominus. cognoscūt me oues meæ & quæ nō recognoscunt me,nō sunt sub ptectione mea. ¶Ista dictio restringit generis pdicatū vt in l.qntus.§.argēto.ff. de auro & ar.leg.nos habemus qd quidā populi sunt liberi. ff. de capti. l. hostes.& hi viuunt sine rege.In tex.ibi, in firmamēto. si firmamentū ergo æternū.vt no.in auth.qūo oportet epos.in fi.Ibi, inter lunā & solē electa vt luna terribilis vt castrorum acies ordinata est imperialis gloria.& attribuit hæc similitudo omnibus regibus in suo regno vt hic.qd est notandū. Ibi assignent.simile verbū in l. j. de studijs libe.vrbis Romæ.lib x.ff. de aqua quoti.& æsti.l.j. in fi.cum multis si.¶No.q nemo debet sedere in aula principis nisi
2 assignetur ei locus.¶†Ibi,reges no.q reges debent esse induti de purpura.vt no.in l.nullus.C.nulli licere in fre.&c.lib.xj. vbi gl.dicit,clauus militum purpura regum & schola sacerdotum. Item reges habent solium:episcopi thronum. vt supra.de elec.c.innotuit.Item assurgant.debita curialitas est ista quia omnes episcopi habent locum apostolorum,adoratur princeps salutantur alij. C.
3 de silenti ar.l.j.li.xij ¶†Sed nunquid imperium Romanorū potest crescere & minui?respon.potest crescere si deuincat turcas, & decrescere si vincatur:quia efficitur hostium.vt no. in c. abbate.de re iud.Sed nunquid est licitum principi seculari aliquid facere in preiudiciū alterius.dic qd sic ex causa.j.de iureiur.c. debito
4 res.per Inno.¶Nunquid debere perpetua seruitia est seruum esse.Respondeo nō:quia ingenui possunt esse obligati ad perpetua seruitia.vt no.insti.de libe.in glo.quam not. Et ideo conuersi non sunt serui nisi sic regulæ. Ibi non distinguens scilicet. nisi quatenus supportat virtus dictionis meas.vt no ff.de leg.3.l.imperator.
5 ¶†Ibi,nihil recipiens.no.q vbi scriptura non excipit nec nos debemus excipere.vt ff.de publi.l.de pcio.tamen.l.cauetur qd nulla lex est bene posita si nihil excipitur.vt in aut.vt sine prohibi.mat.
6 debi in prin.in gl.no.mirabile.¶†Dicit Bar.in l. hostes. de capti. qd si quis diceret imperatorem Romanorum nō esse monarchā esset hæreticus: quia diceret contra determinationem ecclesiæ. dic qd non esset hæreticus quia non dicit p Deus non potuerit pręficere,sed q nō pfecerit.nec ista est qstio de spiritualibus,sed de tēporalibus.puniendus est tamen gladio materiali.vt l. famosi. ff.ad l.Iuliam maiest.& in §. fi. de man. principum. ¶ Tria debet quis considerare. s.quis loquitur,cui loquatur,& de quo loquitur tex.est not. & instruit oratores & ista consideratione relatiua &
b constructiua.¶Ibi not.causam.s.occasionem [b] quia causa est efficax occasio.nam & ea deficiente non deficit occasionatum.ff. de rescin.ven.l.fi.vbi est tex no.¶Causa est qua posita in esse ponitur causatum & qua remota remouetur causatum.vt no. ff.de leg.ij.l.cum pater.§.dulcissimis.& §.vlti. Bald.

ADDITIONES.

a ¶ Vide Io. de Pla.in proœ insti.in.3.col.
b ¶ Vide per Iac.in rubri.C.qui admi.ad.bono.poss.

CAP. VII.

1 *Ordinatus à Papa an sit exemptus ab obedientia ordinarij.*
2 *Anteferri quis debeat in honoribus an legitimè natus an legitimatus.*
3 *Concubina si potest accipi in vxorem sine dedecore filij naturales debent legitimari per matrimonium non per rescriptum siue priuilegium.*
4 *Concubina si non habeat filios an succedat concubinario decedenti sine hærede,& absque testamento.*

1 Per tuas. †Ordinatus à Papa non est exemptus ab obedientia ordinarij licet ab alijs debeat quāplurimū venerari & honorari.dicunt Ber.et Inn.q iste non potest ab ordinario deponi. Et est ar. pro militibus factis ab imperatoribus vel rege,& pro magistris Parisijs, vel in anglia.honorandi sunt hi quos princeps honorat. vt l. j. C. de domesti.& ptector.li xij. licet enim quis honoretur à principe: tamen nō eximit à sui ordinarij potestate quia honor vnius nō debet esse iniuria alterius vt legit & no.in aut. vt instā.exactione dot. §.his igitur in glo.¶ No.priuilegiū cum legitimati ab imperatore habeant ab eo honorem & originē existentiæ sui iuris quia imperator supplet naturam & legem.xij.tab.quæ bastardos non nouit: qa nec habēt originis gloriā vel gratiā qui ex masculis orti sunt: tamen maior est omni creatura irrationabili.vt no. insti.de iu.na-
2 turali.§.fi.& cęlestis illius origo.¶†Quæro in honoribus qs dēat anteferri an legitimè natus,an legitimatus. Rñ.qd legitimati non sunt de stirpe.nec enim toti stirpi attinent.vt no. in aut. qui. mo. na.effi sui.§.filiū vero.& ideo non sunt nobiles qa nō sunt de stirpe militari,nec eis pōt relinqui nisi qtū vni legitimorū dico enim cui minus relinquit ab eo minus exigit.tex.est vnicus in iure.c.ti. §.& qm.Sic enim dēt intelligi etiā priuilegiū impatoris quo cauetur q succedāt vnà cū legitimis.si in statuto cauet q filia nō succedat nisi in vnica.ista fœmina limitat masculū legitimatū. ¶ Itē in testamēto satis est ei relinq quantū satis est relinq legitimo minⁱ habēti.illud est ēt no.dignū qd si legitimatus pducit priuilegiū, & sic ei ↄsentit,nō pōt abstinere hrditate paterna.& sic nihil ei pdest

dest beneficium abstinendi vt ibi dicitur.vel ibi non loquitur in oĩ
genere legitimationis:sed in ea quæ fit per oblationẽ curię. legiti-
matio autem per matrimonium pinguior est,& tamẽ nõ fit legiti
matio ista nisi duo concurrãt,s. q̃ ꝯstituat dos & fiat instrumẽtum
licet de substãtia matrimonij non regrantur ista duo dicit glo. qđ
nemo seipsum possidere põt nisi impropriè.vt no.in l.ij.C.de prę
scrip.lon.tẽp.& probat in auth.de incest.nup.§.fi.& ibi no. in gl.q̃
3 est necesse.¶†Illud quoq; est memoriæ efficaciter retinendũ,q̃ si
cõcubina põt accipi in vxorẽ sine dedecore. dñt filij naturales le-
gitimari p matrimoniũ non p rescriptũ siue priuilegiũ vt in auth.
q.mo.na.effi.legi.§.sic igitur licẽtia.& ibi no.in gl.j.nõ pmittimus
col.vj.ex his apparet q̃ oẽs legitimati debẽt reuerẽtiã legitimè na
4 tis & nõ debẽt sedere ad vnã mẽsam.¶†Itẽ no q̃ si concubina nõ
hẽt filios, in nullo succedit cõcubinario decedẽti sine hęrede abs-
que testõ: vt in auth.de triẽ.& semi.§.ꝯsiderem⁹.in gl.p. & nõ re-
perit alibi.¶Ecce adult⁹ cõsentit legitimari nũqd agnati qb⁹ p̃iudi
cat põt hoc infringere.rñdeo.nõ qn sit legitimus. Idẽ si ingrediat
monasteriũ & p hoc expiret substitutio agnatorũ nõ põt eũ retrahe
re,p no.inst.de iure perso.§.serui. in magna gl. quam tene menti.

C A P. VIII.

1 *Possessor an ille dicatur cui obeditur sed obediri non debet.*
2 *Citari an debeant isti possidentur.*
3 *Iudicium factum cum possessore an præiudicet possessis scientibus.*
4 *Expellere an possint te si ciuiliter ego possideo; tu naturaliter nõ à me sed à quodam alio.*

a INter quatuor. Nihil est innouandũ pos-
sessore non citato.[a] ¶Nã
vbi non est citatio ibi nõ est pcessus.h.d.Et no.per Inn.
j.de restitu.in integ.c.cum venissent.in gl. & male. es-
set enim processus sine ordine & sine iustitia.vt no. in c.non solũ.
1 de app.lib.vj.in nouella per Io.an.¶†Quæro qs dicat possessor an
ille cui obedit,sed obediri nõ debet.An ille cui obedientia non p̃-
statur,an ipsi obediẽtes? dic qđ ille cui obediẽtia pręstat possidet:
obedientes aũt non possidẽt qa qui possidet aliũ possidere nõ põt
2 s̃m Ber.& Inn. ¶†Sed nũquid isti qui possidentur debeant citari.
rñ.sic:qa eorũ interest.ff.de fideicõ.libe.l.inuitus.& ff.de ac.emp.l.
Lucius.¶Sed nunqd libellus debeat porrigi ꝯtra istos possessores,
an ꝯtra possessorẽ.rñ. contra possessorẽ. sed si isti dicũt se liberos,
tũc qa est qđ de ipsis & cũ ipsis debet eis offerri libellus. vt no. in-
sti.de act.§ pręiudiciales.& hic per Inn.Sed nũqd si libellus dirigit
contra ipsos possessores possint nominare possessorẽ in iudicio?
rñ.possessi possunt dicere,nos nihil possidemus. & iõ nõ tenemur
reali iudicio , qa in iuribus incorporalibus passiua possessio nulla
est:quia esset in seipso.Præterea ipsi possessi non possunt subtrahe
re obedientiam:& sic nõ habent facultatẽ rei restituendæ.Itẽ non
tenentur ad aliquid corporale.& sic non obst.ff.de rei vend.l.offi-
3 ciũ.& l.ij.C. vbi in rem actio. ¶†Sed nunquid possessis sciẽtibus
præiudicat iudiciũ factum cũ possessore? videtur qđ non vt ff. de
vsufruc.leg.is cui.in contrariũ facit.ff.de acti.emp.l.Iul.§.si Titius.
sicut absolutoria prodest reo.ff.fami.hercis.l.si hæres.ff.de re iudi.
l.sępe.qa vna eadem est causa victoriæ.arg.C.si vnus ex plurib⁹.ap.
l.j.sed ibi loquit pluribus in causa ap.vbi est ratio:qa ambo sunt cõ
iuncti in primo iudicio & sñia prima.Idẽ in causa nullitatis quod
in causa ap.s̃m Cy.dicit Inn.qđ ille solus põt alium in iudicio no-
minare,qui tenet eius noĩe dicit Inn. quod qs non dẽt subtrahere
obedientiam ei q est in pos.obedientię,supple nisi in causa iudicia
liter cognita & authoritate iudicis rite interposita.ff.de acqui.pos.
iuste.& in tex.notabili istius decretalis.dicit Inno.qđ duo non pos
sunt habere obedientiã principaliter & insolidum sed vnus sub a-
lio sic.Item vnus quo ad vnum seruitium,alter quoad aliud.ff.vti.
pos.l.fi.p Bar.ff.de re iudi.l si vni.dicit Inno.qđ cessante schisma-
te habet locũ ius postliminij qđ est no.dignũ.dicit Inn.q̃ ecclesia
schismatica in p̃lato &c non pdit iura sua.s.nisi papa coutrariũ sta-
tuat vt patet in.§.sup.nã ipsi sunt ecclesia corporalis pro recupera
tione ecclesiarũ & cæterarũ rerum ablatarũ alicui tp̃e schismatis.
nã ipso iure recuperant absq; alia sñia s̃m Inn. Ait Inno. qđ licet
ep̃s cũ toto capitulo,& cũ toto populo sit schismaticus:tñ ecclesia
non pdit iura sua nec honores:tñ possessionẽ p schismaticum vel
4 hæreticũ nõ retinet vt no.ff.fa.herc.l.propter sp̃ẽ.¶†Sed ecce ego
ciuiliter possideo:tu naturaliter non à me sed à quodã alio.an pos
b sim te expellere.rñ.nõ[b] nisi per sñiam.vt no.ff.si muli.ven. no.l.j.
§.necessario per Bar.Et ideo licet emphyteuta possit expelli,nõ tñ
tertius qui ab alio possidet q̃ ab emphyteuta qđ est no. dignũ. de
hoc expresse etiã no.in Spe.de emphyteus.§.nũc aliqua ver.xlviij.
in fi.itẽ si dñs sciuit,& longo tp̃e siluit , non videtur ad animũ suũ
hanc iniuriam reuocasse sed pseuerasse in primo ꝯtractu. vt no.ff.
de pba.l. procula.quæ est lex valde no.& vide qđ not.C.quod cum
eo.l.si seruus per Iac.de Are.nec põt iudex alicui facere gratiã con
tra possessorem nõ citatũ.C.vnde vi.l.meminerint.nã possessio est
legitimus clipeus & ensis possessoris donec per iudicem euincat.vt
no.ff.de eui.l.habere licere.C.de iu.fis.l.prohibitũ.C.de meta.l.de-
uotũ & facit,ff.de admi.tu.l.chirographis.C.si per vim vł alio mo
do.l.fi.C.si ppter pu.pẽ.l.si deserta. ff.ex q.cau.ma.l.cũ miles.§.j.&
sine citatiõe factũ dẽt sine citatione reuocari:vt queadmodũ iudex
fuit facilis ĩ mittẽdo ita sit prõpt⁹ in corrigẽdo.vt l.j.§.j.ff.simu.vẽ.
not.vbi est tex.sin.& no.ff.de eui.l.minor.ĩ prĩ & illa gl. sp allegat.

ADDITIONES.

a Vide quatuordecim notabilia dicta aggregata melius q̃ alibi per Barba. in sua repe.rub.C.qui admi.foli.xj.
b Viđ subtiliter p Are.in l.clã possidere.§.q ad nũdinas in vj.co.ff.de acq.pos. & vide lõgã apostillã quam scripsi super Socino in l.j.§.hęres.ff.ad Treb.vbi multa pro & contra.

C A P. IX.

1 *Citatus an teneatur comparere licet vitium non exprimatur in citatione.*

QVod super. Abbas & sacerdotes diœcesana
lege subiecti coguntur venire ad
synodum & debitã obedientiã & reuerentiã exhibere,
dũmodo ibi nõ sit aliqd statuendũ qđ canonibus sit ini
micũ.¶In tex.ibi.nõ ducas.not.arg. q̃ scholaris nõ tenetur ire ad
vniuersitatẽ in qua sit aliqd tractandũ qđ sit iuri ꝯ̃rium. & facit ad
1 multa similia tene mẽti.¶†No.qđ licet vitiũ nõ exprimat in cita-
tione:tñ citatus non tenetur cõparere.Inn. dicit q̃ imo nisi cõpa-
rens non auderet ꝯ̃dicere. puta si esset sup fauore p̃stãdo principi
excõmunicato s̃m Inn.qđ tene mẽti.¶Itẽ no.qđ citatus ad turpẽ
causam non teneturcõparere. Monachi etiam exempti si habent
priuilegium non tenentur ire ad synodum s̃m Innoc.Bal.

C A P. X.

1 *Canonici regulares inobedientes priori suo an per eum posit excõmunicari.*
2 *Periurium & contumacia an probentur per scripturam.*
3 *Consanguinei monachi an possint compelli ad soluendum condemnationẽ pecuniariam factam de monacho.*

1 CVm in ecclesiis. †Canonici regulares ino-
bedientes priori suo per
cum excommunicari põt:& si penitus inobedientes fue
rint de fratrũ cõsortio expellant & priuent iuribus cano
nici. ¶Nota hic qđ ep̃s suã iurisdictionem ep̃ali authoritate tuet
etiã cũ adiectione pęnarũ No.q̃ piurus nõ pdit ipso facto canoni
2 catũ nec est ipso facto excõicatus sed excõicandus.¶†In text.ibi,
certiores,no.periuriũ & contumaciã pbari per scripturã. dic vt j.
de accu. c. sup his. nũquid ergo maleficiũ probet per instrumẽtũ.
dicit gl.qđ no.Idẽ Collectarius dicit,q̃ aut maleficiũ consistit in ip
so facto & probat p instrumentũ , aut extrinsecus & nõ probatur
p solum instrumentum.de hoc habes.C.de proba.l.sciãt cũcti.C.
quorũ ap.nõ reci.l.ij.ff.ad Turpil.l. in senatus. nisi instrumentũ sit
cõfectũ p̃sente & vidẽte magistratu.ar.ff.de fe.l.ij. porro in crimi-
nalibus nunq̃ credit voci mortuę,nec etiã testes viui possunt in ab
sentia iudicis deponere.vt ff.de testi.l.iij.§.idẽ diuus. vnde etiã iu-
diciũ solẽne nõ fit per tale quale instrumentũ.In text. ibi, cogatis,
no.sępius iurandũ propter superueniẽtẽ calumniã seu cõtumacia.
hoc tñ cõmittitur arbitrio iudicis,si idem viderit expedire.tex.est
hic valde no.facit.ff.de dã.inf l.qui bona. §. si quis stipulatus. dicit
Inn.qđ prior põt excõicare suos canonicos.Itẽ quod si agitur ciui-
liter,maleficiũ probatur per instrumẽtũ:secus si criminaliter.item
qđ suspectus de inobediẽtia tenet iurare obedientiã.Inno. itẽ qđ
monachus q nõ habet vñ soluat,põt priuari monachatu.& viđ qđ
3 no.in auth.de nõ alie.§.sinaũt creditor.& §.sed qũo. ¶† An con-
sanguinei monachi põt cõpelli ad soluẽdũ cõdẽnationẽ pecunia-
riã factã de monacho?dicit ib glo.q̃ nõ sed soluet de hæreditate si
qua ei obueniat & veniat fiscus añ monasteriũ.& illa gl nõ est alibi.
4 ¶†Et istud capitulũ.est in ar.q̃ populi q fuerũt rebelles principi nõ
debẽt ad pacem recipi nisi p̃stito ab eis iuramento fidelitatis & obe
diẽtię.& no.p bono pacis aliqua capitula reseruari. qđ tene mẽti.

C A P. XI.

1 *Capitulum succedit in iurisdictione episcopi.*

HIs quæ. Mortuo prælato ipsius subditi in omni-
bus obedire debẽt capitulo nisi pro bo-
1 no pacis aliquid sit exemptũ.h.d.¶†No. q̃ capitulũ suc
cedit in iurisdictõe episcopi. cardinales dicunt quod in
omnibus ecclesiis subiectis tit. cardinalatus habẽt iurisdictionem
episcopale:

episcopalem:ea tamē quæ sunt ordinis episcopalis non hñt nisi ipsi
a cardinales sint episcopi.¶No.ꝙ papa quædam retinet [a]pro bono pacis.Item no.illa verba qui est & pro tempore fuerit.quia significant successores in perpetuum.facit ad præcedens notabile.j.c.cū olim.Item no.pro bonis pacis aliqua capitula reseruari.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide Barba.conſ.xij.co.xix.& seq.vo.j.vbi multa specialiter.pro pace.

CAP. XII.

1 *Abbatissa an possit excommunicare.*

1 Dilecta.†Abbatissa non potest excōmunicare tamen habet iurisdi.in subiectas:& potest ab officio &beneficio suspendere propter inobediētiā & culpas.dicit Colle.ꝙ suspensionē procedentē à claue iurisdictionis pōt facere abbatissa,& similes prælatæ.vnde pōt suspendere ab officio & ab administratione.sed ab officio diuino nō pōt suspendere:& si suspēderet,nō incurreret irregularitatē violādo interdictū cū talis suspēsio procedat à claue ordinis quæ nō est apud fœmineum sexum propter ordinis dignitatē ſ̃m Colle.& no. hęc verba.Ibi canonicas not.moniales vocari canonicas.Not.mulierem posse habere subditos.vide quod no.C.de arbi.l.fi.

CAP. XIII.

1 *Capitulum an & quando possit prosequi iura episcopatus.*
2 *Subditi an possint contradicere si dominus velit terram alij subijcere.*

Dilecti.Si metropolitanus à suffraganeo vltra formam in canone expressam,exigat iuramētum ad id quod est vltra suffraganeus non tenetur.h.d.sed quare non debet seruari iuramētū.rñ.quia est cōtra libertatē suæ ecclesiæ.ff.quarum rerum actio non datur.l.j.quæ
1 onerandæ.¶†Not.ꝙ capitulum prosequitur iura episcopatus qñ episcopus est in dolo,vel negligētia:& pōt capitulum appellare & appellationē prosequi.quod dicit esse not.Dy.Tractat hic Inn. de ap.extra iudicium quæ nō habet vim cita.nec tenet nisi in cā ele. quia absurdum est qđ quis propria authoritate possit citare suum aduersariū ſ̃m Inn.¶In tex.ibi conspicientes.no.qđ subditi possunt contradicere si dñs velit eos vel terrā alij subijcere.Io.an.Sub
a ditorum eīn [a] interest nō mutare dominos.vt nn.Inn j.de præscr. c.auditis ſ̃m Colle.& ff.de fideicō.li.l.inuitus.per Acc.vberrimū
2 fontē iur.ciui.C.de professor.qui in vrbe constā.l.j.¶†Si appello ne emas rem meam.ista appellatio operatur vt possim eam prosequi ad declarandū te esse malęfidei possessorem ꝯtractus tamē tenet inter ꝯtrahentes.C.de rei ven.l.si fundū.ad vel.l.si sine.dicit Inno.quod qui iurat seruare consuetudines,debet obseruare rationabiles & præscriptas Inn.ꝙ no.dicit Inno.quod quando forma iuramenti est taxata à lege.nihil pōt addi:sed vbi est formanda ꝑ partes facient quid volent.not.hanc doctrinam.Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide.Iaſ.in l.debitorem pactionibus.ver.ij.per hunc tex.C.de pac.

CAP. XIIII.

1 *Capitulum sede vacante an possit visitare.*
2 *Capitulum sede vacante si fecit statutum an duret nouo episcopo creato.*

Cum olim.Ecclesia vacante capitulum supplet vicem epi in ꝯfirma.prelatorum.Not.ꝙ capitulum sed vacante est legitimus administrator. de sup.ne.præla.c.eps.lib.vj.Sed nunquid si aliquis de ecclesia eligatur sede vacante,an capitulū electo pōt dare licentiā transeundi?dic ꝙ sic quia ista non est alienatio cum non seruetur aliqua solēnitas de ele.c.si abbatē.li.vj.visitator tñ datus à papa non potest hanc licentiā dare.de supplē.ne pla.c.ecclesię.dic vt ibi per Io.
1 an.¶†Nunquid capitulū sede vacāte possit visitare?Collecta.dicit quod sic.¶Quid si sint moniales exēptæ:non eīn videt quod possit per capitulū j.de sta.regula.in cle.facit hoc casu de ordinario de legatū apostolicū secundū Arch.¶Sed an pōt recipere reassignationē alicuius beneficij omnino permutandi.Inn.dicit qđ nō:qa recipere reassignationē est gratiosum & epale.de renū.c.admonet. de hoc per Io.an.in c.ij.de fi.presby,nā ea quę sunt gratiæ & dispēsationis non deuoluuntur.& qđ si capitulum sede vacāte fecit statutū,an duret nouo episcopo creato?rñdeo si donec reuocetur, dummodo sit factum causa cognita & non voluntariè secundum Fed.de fenis.¶Monachi sancti Saluatoris ceciderunt à iure eligendi.papa restituit eos,& mandat cū episcopus quod præsentent ele-
2 ctionem capitulo confirmandā.¶†Not.quod capitulum habet cōfirmare,licet electus sit quis authoritate papę.tene menti hunc casum.¶Not.hic in subscriptione ꝙ papa committit causam priori fratrum prædicatorum.

CAP. XV.

1 *Maior qui est in ordine licet posterius sit in ecclesia institutus in loco & portione debet esse potior.*
2 *Preferendi qui sint literati vel nobiles.*
3 *Clausula cum facultas se obtulerit an faciat anteferri.*

1 Statuimus.†Quid est maior ordine, licet posterius sit in ecclesia iustitutus in loco & portione portior esse debet.h.d.Inn.dicit ꝙ in multis ecclesiis de ꝯsuetudine sunt maiores clerici qui sunt recepti in clericos ecclesiarū his qui faciūt inferiora seruitia. s.qui purgant ecclesias,accēdunt lāpades,pulsant cāpanas.& in ipsis seruitiis exhibendis stant ꝑ tres vel quatuor annos anteq̃ percipiant beneficia q̃ hic portiones appellantur.¶ Innoc.dicit ꝙ tria sunt in stipendiū qđ datur pro opera manuali,portio quę distribuitur sc̄dm qualitatem personarū,& præbenda quæ est locus corpore circūspectus seu signatus vt vinea,domus, grāgia quę est idem magna possessio.Itē prędiū quod finibus est distinctū.vt ff.de cēsi. l.forma.& his similia.& magna præbenda & parua differunt quantitate:sed nō ſpē.vt l.vl.ff.de fun inst.pōt etiā præbendæ esse in pēsionibus annuis.vt C.de sac.san.ec.l.iubemus nulli.¶Ista decretalis habet locū qñ alicui est prouidendum de communibus.vt s.de cōstit.c.cū.M.ferra.vt de assignatione cellæ de melio:i loco in mensa.vbi dant meliora fercula.Itē in vocibus dandis.Item in conuocādo capitulū.sed non habet locū in impetrationibus ſ̃m Inn & colle.inferior debet subesse & nō præesse.¶Monachus factus abbas
2 eps superior est abbate vt patet ex ratione huius capituli.¶†Tractat hæc glo.eleganter vtrū literati vel nobiles sint præferendi.& dicit qđ sic in beneficiādo:sed nō in beneficiato.quia ius quod est de
3 terminato modo quęsitū nulli est auferendū ſ̃m Inn.&c.¶†Tractat hic Inno.de clausula cum se facultas obtulerit,& dicit ꝙ hæc clausula non facit anteferri:sed intelligitur sine iuris præiudicio alieni.arg.ff.de aqua plu.arc.l.in concedēdo.istud capitulū loquitur quantum ad portiones expectatiuas non quantū ad iam quęsitas.

CAP. XVI.

1 *Dignitas an quem eximat à potestate.*
2 *Archiepiscopus si delinquit in diœcesi suffraganei, an sit effectus de foro episcopi.*
3 *Episcopus si sit translatus ad alium archiepiscopatum, vel depositus, an iurisdictio suscitetur.*
4 *Episcopus an sua sententia possit eligi.*

Cum inferior.Si ecclesia sita in aliquo archidiaconatu in cathedralem eri-
1 gitur à iurisd.episcopi est exempta.h.d.¶†Not.quod dignitas eximit quē à potestate.& dic ꝙ archiepiscopus Coloniensis fecerat hoc de licentia dñi papæ ſ̃m Ber in suffragio.
a not.qđ qui aufert [a] ius alterius tenetur illi recompēsare de ꝓprio. Not.quod inferior non debet erigere caput contra superiorē,nec filius ꝯ patrē.aliqñ reperit ꝙ diuersis respectibus qs est superior &
2 inferior.vt ff de in ius voc.l.sed si hac.§.si libertus.¶†Quęro pone archieps delinqt in diœcesi suffraganei an est effectus de foro epi. rñ.non ſ̃m Inn.qa minus dignū cedit magis digno.& est mirabile quod ratione delicti quis nō sortiat forū.Quid si eps habet duos episcopatus ex dispensatione , & archiepiscopus delinqueret in diœcesi sibi iure metropolitico non subiecta, an efficiatur de illo foro.¶Dicit Inn.quod non:quia character superioritatis non separatur ab eo sed an isto episcopo mortuo archiepiscopus succes-
3 sor eius in isto episcopatu non subiecto poterit eum punire.†Itē quid si

ADDITIO.

¶ Qui aufert ius alterius tenetur illi recompensare de proprio ego induco illud no.ad vnum singulare quod si papa contulit vni beneficium ecclesiasticum deinde de plenitudine potestatis illud sibi auferat & conferat alij tenetur papa prouidere primo de æquę bono beneficio ita Bal.in c.j.§.ad hoc in vij.col.per glo.ibi de pac.iur.fir.in vsi.feu.quod reputat not.dignum.istud dictum inuenio quod pro singulari refert.d.Ia.dicens quod non putat se alibi legisse licet post ea videatur reprehendere.in l.quoties in.iiij.col.in prin. in vers.no.tamen contra hoc vnum diligenter.C.de rei ven.

qd si eps sit translatũ ad aliũ archiepiscopatum, vel depositus an iurisdictio suscitetur. non enim erat extincta sed dormiebat. & finita est ratio exemptionis.ar.C. de inoffi.testa.l.fi.& inspicitur qd prodest non quod nocet ad hoc.ff.ad Trebel.l.ille a quo.§.tempestiuum.& ff.de arbi.l.nam & magistratus.& ff.de iudic.l.pars litera
4 rum.Et adde quod not Inn.j.de senten.excõ.c.à nobis. ¶†His rationibus non eligatur episcopus sua sententia istud est verum in sententia loci sed in sententia legis.i.statuti, videt eũ ligare quia incidit in factum damnatum.contrarium tenetur communiter: qa non potest sibi legem imponere.ff.de fideicõ.lib.l.Lucius.de hoc per Cy.C.de sac.san.eccle.auth.quibuscunque modis.

CAP. XVII.

1 *Citandi quotuplex sit forma.*

HVmilis. Dicit hic Io.an.& Arch.qd si arbiter habet potestatem qd alte & basse possit vni auferre & alteri dare quia ratione excessus modi istud laudũ non põt corrigi si qua bona occasio mouit eũ nã l cuis occasio sufficit in arbitratore.l.cui.ff.de fideicõ.lib.& ibi no.
1 in glo.parua.¶†Not.triplicẽ formã citãdi.s. psonaliter cõpareas. Per te vel legitimũ respõdentẽ.i.idoneũ.Itẽ simpliciter dicẽdo cõpareas.prima forma pertinet ad autoritatẽ supioris vel causę necessitatẽ vel hominũ imperitiã vel infidelitatẽ.C.de pcu.l.fi.& q non põt cõparere psonaliter debet mittere nunciũ ad excusandũ ſm Ber.& scias qp exce. pcuratorię nõ possunt opponi in nũcio cũ ẽt mulier possit aliũ excusare.ff de procu.l.seruum quoq;.§.publicè. nuncius vero non tenetur satisdare iudicatũ solui. Itẽ si dubitatur de mãdato non prodest satisdatio rati. iu. sol. de re.iur.l.in eo.§.nemo.vbi de hoc.

Alia lectura.

1 *Absentes extra prouinciam an citentur.*
2 *Legitimè citati si sint aliqui,& aliqui non in eadem causa ad quos valet iudicium.*
3 *Victus victori semper condemnandus est in expensis.*

HVmilis. Compositionem super iure primatiæ vnus solus, cuius interest poterit impedire, tamen per superiorem eorũ poterit consentire si non hẽt cãm ɔdicendi.& ideo papa mãdat corã se iri. ¶Casus.inter archiepm Bituricẽsem & archiepm Burdegalẽ.ɔtrouersia erat de iure primatiæ quis eorũ debet esse primas. d. papa fecit super hoc puisionẽ quã misit in scriptis publicãdã requisito partiũ ɔsensu.& si aliqui ɔtradicerẽt nõ publicaret, sed citarent plati prouinciæ psonaliter qp irent corã papa.Alij p procu.ius suum ostensuri & si succubuerint alteri parti de expensis satisfacturi.¶In tex.ibi.humilis.no.qp magister debet esse humilis & discretus.Ibi, noluerit,no.qp vnus solus cuius interest impedit prouisionẽ papę,
1 qa papa non intendit alicui iniuriã facere.¶†Quæro qualiter isti ci
2 tabunt.rñdeo generaliter quia factũ est generale.¶†Quæro an citentur absentes extra puinciã.rñ.nõ. nam licet in factis singulorũ sint citandi absentes de quocũq; loco,tamen secus est in factis vniuersorũ,& hęc est ratio:quia in factis vniuersitatis absentes nõ sunt citãdi qa non sunt singulariter vocandi:secus in factis singulorum ſm Inn.hæc ratio melius traditur hic quã alibi. est tñ alia ratio. C. de decu.l.nominationũ forma.li.x. ¶Nota ex transuerso venientẽ retardare prouisionẽ papæ sicut retardat executionem sententiæ. j.de re ju.c.super eo.secundum Inno.ista est ratio, quæ remittitur ad eundem iudicem:quia si non remitteretur ad eũdem iudicem, non esset supersedendum.ff.de rei ven.l.is a quo si persona non venit ad impediendum processum.sed principaliter agit,non debet remitti ad eundem iudicem.vt si duo archiepiscopi petãt iure primatiæ secundum Innoc.si in eadem causa aliqui sunt legitimè citati,aliqui non valet iudicium quo ad legitimè citatos non quo ad alios.vt no.ff.de mino.l.etiam.§.item secundum Innoc.Hoc verũ si iudicium potuit pro parte expediri: sed si non potuit pro parte expediri non valet in aliquo.ff.fami.hercisc. l. in hoc iudicio.Et ideo cum inuentarium non possit pro parte expediri, si vnus est omissus citari,non valet inuentarium in aliquo:quia est indiuisibile. vel dic quod diuidi potest periculum & sic valet vt valere potest.ff. de iudic. l. nõ ideo.idcirco debet sane citari vbi capituraliter consueuit congregari.ff.de regul.iur. l. non potest dolo carere.vbi est glo.fin.&c.¶†Nota. quod victus victori semper est condemnan-
3 dus in expensis, & hoc scriptum est ad terrorem vt qui dubitat,nõ litiget, sed potius silentium imponat secundum Inno.quod est notabile dictum Bal.

De treuga & pace. Rubrica.

1 *Treuga quid sit.*
2 *Pax & concordia an differant.*
3 *Treuga & pax an habeant locum in loco publico.*
4 *Pax & confederatio an & qualiter differant.*
5 *Debitorem meum fugientem an capere possim omni tempore.*
6 *Bellum facere an possim pro recuperatione terræ meæ mihi inuasę.*
7 *Pacem vel treugam si aliquis fecit cum ex bannito, an teneatur eam seruare.*
8 *Tempore treugæ an tractandum sit de pace.*
9 *Transgressores treugę qua pœna puniantur.*
10 *Pupillus an possit facere pacem de morte patris.*
11 *Monachus si sit offensus in propria persona, an abbas sine ipso possit facere pacem.*
12 *Ciuitates captæ ab hostibus an efficiantur serui hostium.*

1 ¶†Treuga est securitas pręstita personis & rebus ad tempus guerra nondum finita.Sufferẽtia est ad tempus abstinere à guerra hinc inde. Pax est discordiæ vltimus finis: & perpetua & inuiolabilis
a concordia.[a]¶Dicitur glos. quod vbicunque est publica accusatio non potest offensus facere pacem quæ liberet delinquentem nisi sit delictum in non faciendo.vt not. ff. ad sillan. l.diuus.& non est alibi.Syndico tamen qui non denunciauit maleficium: quia principaliter delinquit in rem publicam,& non syndicatio nomine nõ potest fieri pax ab offenso,sicut nec magistratui. ¶Quæritur vtrũ
b par & concordia differant?dicit Spec.[b] quod sic in ti.de treu.& pace.nam osculum pacis non datur in concordia. Itẽ si ex altera parte tantum iniuria sit illata,tunc non fit mutuo pax.nam qui non fecit iniuriam,non indiget pace neque concordia secundum Specu.
2 quod tene menti.¶†Concordia est terminus vltionis sed pax est amicitia.Item concordia est de lite sed pax est de inimicitia & signũ pacis est capere se per manum,& libere de eodem poculo.vt not. ff.de pac.l.j.& vide extra de elec.c.fundamenta.in glos.or.quæ incipit,per dextram. vtrumque tamen dicitur respicere ad bonum pacis largo modo. suprà titu.j.c. is qui. Ille qui fecit concordiam de pęna postea manualiter se vindicando , non dicitur rumpere pacem:quia vulgus aliter intelligit concordiam aliter pacem & verba sunt intelligenda secundum vulgare.Et licet faciam pacem cum inimico, & non renuncio accusationi, remanet accusatio firma. sed facta concordia si est renunciatum processui,non remanet firma,si statutum permittit fieri concordiam.Idem si inquiritur:quia in omissis inquisitio pręsupponit quod maleficium sit punibile.
3 ¶†Treuga & pax habent locum in bello publico,& etiam in duel-
c lo priuato mortali.[c] nam si licitum est occidere in illo secundum ius armorum:ergo & seruare & pro seruo habere : quia serui à seruando dicti sunt:& seruire debent sola vita contenti. vt not. ff.de sta.ho.l.libertas.hoc tamen est verum si manu ducitur.alias non fit seruus, verius est quia de iure Romano victus in duello non efficitur seruus:quia nulla lege cauetur.& ideo retinet bona & potest facere testamentum. reuerentiam autem semper debet victori qui ei vitam donauit.vt no.ff.de dona.l.si pater.¶Treuga alia canonica:vt in c.j quæ quandoque fit ad tempus quandoque perpetua. j. eo.c.fi. Alia conuentionalis. & ista est duplex.s. publicata & priuata.ff.de pac.l.conuentionum.& tempore Treugæ veniunt ad se ad
4 uersarij non timentes.C.de fe.l.fi.¶†Item no. quod aliud est habere cum aliquo pacem,aliud confœderationem per quam datur mutua iurisdictio in rebelles.ff de capti. l. non dubito & ideo vna ciuitas non debet receptare bannitos alterius ciuitatis collegatæ dumtamen sit certum eos bannitos. alias bene possunt receptari: quia dicit lex scientiam non ignorantiam volumus obligari. vt dicit lex.C. de tabul.l.generali. Potest pax fieri in testamento etiam in postrema pęnitentia, vt singulariter not. instit.de iniur.§.fina & sufficit quod sacerdos istam pacem recipiat pro absente, secundum Accur.¶Si statutum dicit quòd inimici cogantur ad pacem, intelligitur dummodo eam offendens humiliter petat flexis genibus, & det fideiussores de vlterius non offendendo. Primum dictum est Bar.ff.de infa.l.furti.§.pactus.Secundum vero dictum pbatur.j.de verb.fig.c.ex parte in Christo.imo & satisfactio requiritur si qua cadere potest propter meram vltionem vt ibi cum similibus.iudex debet studere ad pacem dũmodo pax sit ęqua & bona. Nã si non sit æqua,siue nõ sit bona,nõ est studẽdũ paci.ita intelligitur.l. ęquissimũ.ff.de vsufruc. ¶Goffredus dicit hic in summa qd ante

ADDITIONES.

a ¶ Vide pro fundis habendis ea quæ ponit do. Ias.in rep.rubri.ff.de verbor. ob. ad euidentiam illius tituli & ibi ponit quid sit pactum & quid differat à promissis & conuentione vide ibi pulchre.

b ¶ Et etiam vide.d.Rap.de sancto Seueri.in tract.de pact.

c ¶ Vide omnino pulchre quomodo differant alleg. per Ias. May. in l. de fideicom.C. de transac. & ibi etiam quid sit pax & concordia & ponit aliquas notabiles decisiones.

ante factū iudex debet paci studere sed post facinus perpetratū debet oīno puniri si tamen partes volunt proprio motu ꝯcordare ꝑtor non debet cōcordiā impedire. ff. de no. ope. nun. l. j. & post ope
5 ris. ¶ † Sed nunqd debitorē meū fugiētē possim capere omni tpē? rñdeo, sic vt no. C. de fer. l. fi. qa treugæ nō ꝓsunt fugitiuis. Sed nunquid valeret cōtractus factus diebus feriatis? respon. sic tex. est no.
6 in d. l. fi. C. de feri. ¶ † Sed nūqd pro recuperatione terræ meę mihi inuasæ possim facere bellum? respon. sic. Nā in bello iusto & licito nullæ sunt feriæ secundū Gof. & Bern. tenet hic Io. quod dicitur ꝙ non possum recuperare mea authoritate nisi intra triduum: quia inuasor per triduū videtur esse in flagranti crimine. Quod verū est si copiam habeo superioris iudi. sed si nō valet mihi forus: supplet ensis quandocunque. dicit Bar. ff. de cap. l. hostes. & gl. ordi. C. de iude. l. nullus & Gof. in summa. & Bar. in gl. & de mi. va sal. qui contu. est. cap. j. §. fin. dicit expresse ꝙ præmisso iudicio & oblata pace lici
7 ta est guerra. ¶ † Quæro, aliquis fecit pacem vel treugam cum exbannito: nunquid teneatur eam seruare? respon. sic: quia etiam hosti seruanda est fides dummodo hostis seruet fidem. Et not. quod si frāgit fidē non est ei seruanda ꝯcordia ēt si ꝓmissum sit nullo modo frangere treugā vel pacē. vt ff. loc. l. quęro. §. inter locatorē. ſm Gof. hic in summa. sed Arch. dicit qđ non dēt ꝓpterea frangi treuga: qa sicut bellū nō potest indici per pactū: ita nec resuscitari. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. nam ex guerra oriunt multa maleficia. vt C. ad l. Iul. de vi. l. qm̄ multa. Cyn. dicit ꝙ finita treuga videtur tacite actū qđ remaneāt in guerra. vt d. l. si vnus. §. fi. per Cy. ergo idē rupta pace. nō tn̄ intelligo eā rūpi pro qualibet occasione: sed per magnā & euidentē. vt in x. col. in quibus causis feu. amit. c. obertus. §.
8 si qs. ¶ † Quæro vtrū tpē treugę sit tractandū de pace? rñ. sic vt C. de ferijs. l. dies festos. in verbo pacta conferāt, trāsactiones loquan
9 tur. ¶ † Quæro qua pęna puniant trāsgressores treugę? rñ. pęna talionis vt queadmodū ipsam non seruāt, ita nec eis seruet. Item puniūtur pęna centū libris auri. vt in aut. de pace iura. fir. §. si qs vero temerario. & sic in quintuplo punit plus ciuitas quā castrū, & damnū passis tenet resarcire. tex. ibi est valde notabilis & per illū apparet ꝙ pax & treuga potest fieri inter intrinsecos & extrinsecos ciuitatis qa pax & cōcordia iure naturali approbant quāuis proprie isti nō dicant hostes sed inimici & partiales. vt ff. de capti. l. si quis
10 ingenuā. §. in ciuilibus. & l. hostes. & ibi no. ¶ † Quæritur vtrū pupillus potest facere pacem de morte patris.[a] dic qđ nō, nisi cū autoritate tutoris & decreto iudicis: vt no. in Spe. de homicidio. dūmodo etiam talis pax non sit dedecori pupillo & eius agnationi. arg.
11 ff. de contratabu. l. nō tantū. §. si emancipatus. ¶ † Quæro si monachus est offensus in propria persona, vtrū Abbas sine ipso possit facere pacē? respon. non, si monachus viuit: qa licet monachus sit tn̄ iure naturali censendus est. vt not. per Gof. in summa huius ti.
12 ¶ † Quæro an ciuitates captę ab hostibus efficiantur seruæ hostiū? respon. non efficiuntur seruę sed subditę quo ad iurif. tamen ciues illius ciuitatis habēt testamēti factionē & retinēt bona. vt not. Iac. de Bel. in auth de hęre. & fal. in prin. & per eū & Bar. in l. diuus. ff. de iure fis. & vide qđ not. C. de lati. lib. tol. in prin. in glo. olim enim. ¶ Sed nunqd valet statutū qđ qui ceperit latronē syluarū, efficiat dñs eius? videt qđ sic vt no. C. qui ad liber. ꝓcla. non licet. l. ij. Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino pulchre per Ia. May. in l. pactum curatoris. ver iter. adde ex fortius. C. de pactis.

CAP. I.

TReugas. Ibi post occasum. hic describit verā noctē. Et not. ꝙ duplex est dies. s. dies lucis donec sol est sup terrā, & dies tenebrarū ab occasu vsqꝫ mane. Item est dies naturalis vtrūque hemisperium cōplectens. & simpliciter prolata hęc vox dies, intelligitur de naturali si ei adaptari potest, aliās nō. vt in c. cōsuluit. de offi. dele. Et ideo possunt saluari testes quorum vnus dicit ꝙ fuit de nocte, alter dicit de die quia subauditur. s. naturali. & ideo cautus examinator debet facere declarari & interrogari de hora. ¶ In tex. ibi, quoniā. no. optima verba pro ligis & cōfederationibus. Ibi, amore. No. qđ amor trahit superos. no. in l. j. C. de sena. Ibi, innouamus. No. hoc optimū capitulum contra represalias quod represalię quædam guerrę sūt: & ideo contra ius naturale & ciuile sunt. Bal.

¶ De pactis. Rubrica.

1 ¶ † Omnis amicabilis cōpositio est pactū, licet nō omnis sit trāsactio. verbi gratia, ea quæ fit de fideicōmisso futuro ꝑp cōditionis incertū. vt no. C. de pac. l. j. ¶ Pactorū autē quædā sunt duplicia. i. hincinde. vt ff. de ꝑscri. uer. l. naturalis. quædā sunt simplicia ex vna parte tm̄. vt ff. de arb. l. sed si interpellat. §. si ab altera. Itē colligunt qdā ꝑ legē in qbus nō reqrit ꝑsentia alterius. vt no. C. eo. l. post ven
2 ditionē. & ibi no. plenē ꝑ Cy. † Quædā sunt pacta q̄ ꝑpter læsionē nō interueniēte dolo rescindi nō possunt. ff. ad treb. l. Lucius. §. fi. sed vbi interuenit dolus, oīa pacta rescindi possunt. vt ff. de verb. ob. l. si qs cū aliter. §. fi. etiā si esset dolus mediatoris q dedisset causā læsioni: vt legit & no. ff. de dolo. l. elegāter. in principio ſm quosdā. & verū dicūt si partes vsæ sunt eo vt instrumēto ꝓprio, aut vt ꝓcuratore, vel ꝓtātē habēte: vt in arbitratore. sed si vsi sunt o pa ei. i. tractatoris vt ꝓxenetę, dolus eius nō vitiat ꝯtū vt in d. gl. Nā qui cōsentit in ꝓxeneta sibi imputet: licet in aliquo arbitrator assimilet ꝓxenetę. vt no. ff. de arb. l. si de meis. §. recepisse. Illud sciendum est qđ vltimū pactū est seruandū duntā ꝑ pactum medio tpē factū nō sit ius quęsitū tertię ꝑsonæ. vt ff. de pact. l. fi. qđ dic vt no. in Spe. eo. ti. & in tit. de cōdi. appo. & per Iaco. de Are. in l. cū decē. ff. de so.
3 ¶ † Pactū de nō petēdo est magis factū quā ius. i. magis accedit facto ꝙ rōni. sic not. ff. de pac. l. auus in gl. fi. ¶ Si paciscor vsumfructū mihi, & hæredi meo: tn̄ in ꝑsona hęredis est nouus vsusfructus & noua cautio desideraī ex vi naturæ ipsius vsusfructus, cuius substantia à ꝑsona separari nō pōt. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. si qs ita. vbi est tex. valde no. ¶ Si paciscor vt alteri des rē meā, si tua interest illi dare habet vim irreuocabilis mādati si paratus est dare. ff. de pactis. l. si cū fundum. & nō est alibi. ¶ Si do potestatē creditori vēdendi rē meā ꝑ debito, eo ipso videor secū de hypotheca pacisci. ff. qui po. in pig. ha. l. creditorē. §. fi. Quandoque statutū est cā pacti & tunc valet pactum etiā nudum. vt no. ff. de pac. l. legitima. quę que pactū est causa statuti: & tunc si nō valet pactum nō valet statutū. vn̄ no. ꝙ ex scđo matrimonio nō tenet pactū. vt no. in l. hac edictali. C. de scđis nup. nec statutū intelligit ꝯcedere nisi fiat in statuto expssa derogatio dictæ. l. hac edictali. & sic ex pacto ꝑp pactum habet locū illa. l. ex lege ꝑ legē non. Ex lege propter pactum hēt
4 locū nisi lex municipalis ꝯrium disponat. ¶ † Quæro an vēditio ꝑ modico ꝑcio facta ꝑ nō habentē liberos possit retractari à liberis postea natis. dicit Cy. qđ ista vēditio sapit donationē. C. de pact. l. j. in vlt. q. Nā & trāsactio si pro modico fiat ex certa scientia iuris & facti donationis naturā hēt. ff. si qd in fraud. patro. l. j. ver. ac transegit. vbi Ia. de Are. sic ait. ar. qđ in trāsactione vertit donatio aliqua. dicit Cy. quod ꝯtus de cuius nomine nō ꝯstat, ꝑsumitur ꝯtus innominatus. dicit Acc. qđ ex qualitate personarum ꝯtuum presūptio variatur. ff. ꝑ socio. l. si margaritam. vbi gl. fi. ¶ Pacta quæ recipiunt à cōditione essentiā tacitā conditionē & dilationē habent. ff. de iure do. l. stipulatus. & l. tali. ¶ Pacta trahunt cōtractum ad suam naturā. ff. de vsufru. l. Proculus ¶ No. causam & mentē verborum inspiciendā in contractibus. ff. communia prędi. l. si quis duas. §. fi.
5 & ibi no. ¶ † Per vnū actum receditur à pacto. disputat Dy. secundum Cy. C. de pact. inter empt. & ven. l. commissoriæ. Cy. ¶ Pactorū quædā cōtrahuntur re qn̄ res nō distinguitur à contractu, vt in mutuo naturali. quædā literis qn̄ literæ distinguuntur à re vt in chirographo. quædā rei interuētu qn̄ res distinguit à pacto & non est eius causa finalis sed cā causalis. vt no. insti. quibus mo. re contrahi
6 tur obli. & per Cyn. C. eo. l. legem. in tertia oppositione. ¶ Pactum nō vestitur à stipulatione pęnali sed à solutione pęnę. vt no. C. eo. l. petens. per Cy. Si vxor facit pactum cum qbusdā amicis hęredū nō prodest hęredibus. C. eo. l. si actionē per Cy. nisi receperint gestorio nomine pro vxore: qa tunc ipso iure sine aliqua cessione quęritur exceptio doli. vt ff. de pac. l. rescriptum. §. fi. & l. idem in duobus. & ff. de lib. leg. l. nō solum. §. si liberationis verba. ¶ Omnis obligatio nititur aliquo subiecto & qualificatur ab illo. vt not. de ver. oblig. l. stipulationes nō diuiduntur. qa omne materiatum à materia dependet. ¶ Pactum tempore limitatum in obligatione producenda finitur cum tēpore ipso iure. ff. de pac. l. epistola. §. fi. C. loca. l. si cū hermes. ¶ Pactū per causam efficientem ad eius personā re-

stringitur. j. de transac. c. de cętero. ¶ Pactum restringitur limitata authoritate paciscentis ut ibidem not. Feci pactū quod nō possem alicui vendere quā tibi, nunquid possim donare. dicit glo. ꝙ, nō ne
7 fiat in fraudem. l. ij. C. pro emp. & non est alibi. ¶ † Amicabilis compositio est qñ neutra pars intēdit in iudicio litigare, sed forte armis & amicis superare. sed trāsactio est qñ in iudicio litigat vel litigare se pparat vel intēdit inde aliquid repetere dari vel retineri. Duplex obligatio ciuilis cū eodē non pōt: sed duplex naturalis sic. vt ff. de fideiu. l. hr̄s à debitore §. qđ si seruus. vñ si fideiussor succedit debitori, tenet̄ duplici naturali: sed vnica tm̄ ciuili. nā iuris fictiōe natu-
8 ralis obligatio nō absorbetur ut dicit ille tex. q nō est alibi. ¶ † Stipulatio pęnalis quæ minus continet nō nouat: quia nō pōt fieri nouatio pro parte per adiectionē pęnę. ff. de exce. doli. l. apud celsum. §. si in arbitrū. & §. itē quęritur. & ibi no. vel ibi loquit̄ in pęna adiecta facto executiuo iudici q potest peti simul cū principali. ut not. in auth. de iu. §. qa vero multæ. ubi est glos. Si autē pęna apponit̄ dationi, ista nō est pęna cōtemptus. ¶ Vbi nō est causa, ibi nō est causatum. & ideo ex pacto nudo nō insurgit actio: qa actio est quoddā causatā: ergo nō pōt sine causa oriri. dicet ali qs qđ ex causa donationis sed rñdeo nō sufficit nisi expssē sit dictū. qđ sit donatio, uel interuenerit stipulatio. nā satis habet lex si sustētat vnū incōueniēs. vt l. j. C. de do. pmis. ¶ Per culpā seruitoris non probat̄ culpa promissoris. ff. de peri. & cōmo. rei vē. l. si uendita insula. & iō emphyteuta nō tenetur de culpa suorū rusticorū, q lex est ualde notabilis.
9 ¶ † Pactū cōditionale per existentiā conditionis retro fingit̄. Item per virtute declarationis. ff. si cer. pe. l. pinde. & fortius fingit cōditio negatiua quā affirmatiua. imo negatiua nō est propriè fictio. ff. de manum. t. ftām. l. neratius. hāc. l. allegat Spe. i Spe. de ɔdi. appo. & est lex no. ¶ Si libero te ab omni eo qđ mihi debes, non intelligor te liberare à rebus meis quas possides. ff. de lib. le. l. Aurelius. §. Titio. Omne pactum qđ fit per nunciū vel epistolā, si non cadit in cōtractū nominatū, est nudū pactū. vt no. ff. de pac. l. iuris gentiū. §. igitur nuda. Falsa causa vitiat pactū. vt l. fi. ff. de cōstit. pec. In popularibus actionibus extra iudiciū nō licet pacisci de purg. can. c.
10 cū dilectus f m Inno. ¶ † An pcu. habēs potestatē donādi possit vēdere. notat̄ ff. de reg. iur. l. is cui ius est. De differētia pacti de nō agēdo ad pactū de nō petēdo. vide post Inno. Io. An. in c. j. de lit. cōte. lib. vj. dic qđ pactū de nō agēdo non tollit naturalē obligationē do nec intētetur. Sed pactū de nō petēdo statim tollit de largo significato nō de stricto. vt no. in l. amplius. ff. rē ra. ha. ¶ Pacta quædam innouātur, quædā extendunt̄, quædā ad aliud permutant̄, quędā negligunt̄. vt no. C. lo. l. si cū hermes. ff. de pcario. l. sed si manēte. ff. loca. l. cum in plures. §. lege dicta. & ff. de fideiuss. l. stipulatus es opus. ¶ Pręsentia & silentiū dñi qn super eius re ɔtrahit̄, inducit ɔsensum taciti pact. C. de pac. l. cū ppnas. p glo. & Cy. ¶ In generali refutatione nō cōtinent̄ furta clādestina. vt no. ff. de pac l. tres fratres. sed manifesta cōtinent̄. vt no. C. de trāsa. l. actione. per Cy. nā est idē qđ res in simplici statu suo. tamen per pactū potest mutari. vt ff. de po. l. j. §. si ɔuenerit. ¶ Pactū non potest pro parte reprobari. ff. de
11 op. lib. l. si ita stipulatio. ¶ † Per pactum nō pōt renūciari defensioni in cā capitali. vt no. ff. eo. l. pactū inter hęredē. qđ intelligo nisi sit spōte & solēniter cōfessus in iudicio. nec curo si extra iudiciū fuit
12 cōfessus p tormēta. & ita seruat totus mūdus. ¶ † Transactio simulata nō valet. C. de trāsa. l. cū ea quę. ff. de manu. l. iiij §. si ab ignoto. dicit Ia. de Are. ꝙ per ɔ̄tum pcedētē melius pbat̄ simulatio sequētis cōtractus quā ecōuerso. & no. illū §. ¶ Transactio ex capite dari trāsfert dñiū: sed ex capite retineri nō transfert dñium nec vsucapiēdi ɔditionē. C. de transa. l. si p fundo. Et hinc collige qđ p absolutoriā latā ab arbitratore nō est adiudicatū dñiū nisi res sit adiudicata expssē. Nā per pactū de facili reparat̄. vt no. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. ver. qđ & in specie. vbi tex. no. ¶ Vbi nō seruat̄ forma substātialis nō nascit̄ obligatio naturalis. ff. de cōsti. pec. l. j. §. eum qui.
13 ¶ † Trāsfert pactū de patre ad filiū, & sic de psona ad psonam vbi psonā nō est immediata causa pacti: sed eius qualitas. i. tanquā hęres. vt ff. de pac. l. tale pactū. §. fi. & nō est alibi. ¶ In pacto liberatorio nō requirit̄ causa. ff. de pac. l. tale pactū. in principio. & ibi est gl. notabilis. Istud est verū qñ fit ab eo q iure suo pprio facit: secus si
14 nomine alieno. C de noua. l. nō abstulit. quæ lex est notabi. ¶ † Pactū restringitur per cōputum rationū. Itē p relationē ad aliud. Itē per cām. ff. de pac. l. emptor. & C. de trāsl. l. si de certa. ¶ Generale pactum generaliter debet intelligi vt. no ff. de sol. l. si ex pluribus. ff. de acceptil. l. pluribus. ff. de verbo. obli. l. qcqd astringēdę. iij. responso. sed vtilius est singula specificare. ff. de verbo oblig. l. stipulationes cōmodissimū est ita cōponere. quia genus interpretationē recipit restrictiuā sed non spēs determinata. ff. de transl. l. cū Aqliana. ¶ Si deficit spes antidororum non deficit pactum. l. iij. ff. de condi. ob causam. si deficit spes pollicitationis non deficit pactum. C. de cōdi ob causam. l. si repetendi. nisi quis non erat aliàs facturus. j. eod. tit. c. cū pridem. ¶ Si deficit spes modi seu causæ finalis, deficit pactum. ff. de inof. test. l. si instituta. C. eo. tit. l. cum mota. & l. si maior. p Cy. ¶ Pactū de nō agēdo tollit querelā inofficiosi & actionē sup

plemēti ipso iure. C. de in integ. resti. mi. l. j. vbi est gl. no. ¶ Obser-
15 uantia pacti ratihabitionē significat. vt no. j. eo. tit. c. j ¶ † Pactū nō future successionis iuramēto roborat̄. dicit lex qđ ex periurio deus & natura ɔtristat̄ in aut. de nup. §. quæ vero. Sed pactū hæreditatis captādæ nō vr̄. tūc arguo sic, pactū qđ nō succedat primogenitus includit qđ succedat secūdogenitus: ergo est succedēdo iō de inre ciuili neutrū valet. vt no. C. de colla. l. pactū. qa oē tale pactū est mixtū. s. succedēdi & nō succedēdi. ¶ Si stipulor alteri qđ debet mihi: istud pactū inutile habet vim mādati. ff. de solu. l. si cū Cornelius. & nō est alibi Nam aliæ leges loquūt̄ de adiecto solutioni nō de directo obligationi & de apposito nō de supposito. ¶ Tps nō
16 vestit pactū vt C. de pac. l. si certis annis ¶ † Trāsactio nisi sit vestita rei interuētu, nō perimit actionē. vt no. s. de ele. c. cū inter R. & C. de trāsl. l. siue apud acta. ¶ Si ex relatione extremorū inducatur finalis causa, ea cessante cessat pactū. ff. loca. l. qro. §. inter locatorē. qui pcessum psequit̄ ratū habere videt̄. ff. rē ra. ha. l. paulus etiā in
17 pugnando. e. ti. l. 3. § 2. ¶ † Quantū ad conscientiā non differt pactum nudū à solēni. est autē cōsciētia passio animæ rationalis sup omnē irrationabilē concupiscētiā habens prædominiū & virtutē.

CAP. I.

ANtigonus. Duo cōtendebant adinuicē de iure parochiali: tādē inter se amicabiliter cōposuerūt: deinde vnus alteri nō seruabat pactū q̄ rebat à cōcilio qđ esset remediū Antigonus eps homo simplex & rect' dixit, aut pacta suā obtineāt firmitatē, aut ɔueniēs ɔuet' iudicio excōmunicet̄ ɔciliū dixit pax seruet̄ pacta custodiā-
1 tur. & sic hęc secuti fuerūt vl timū notabile suprascriptū. ¶ † In tex. ibi, firmitatē. in iure ciuili ɔ̄tus firmus vocat̄ stipulatio vt insti. de
2 ver. obl. in prin. nec reperit̄ [a] aliqs ɔ̄tus firmior. vt no. Cy. C. si cer. pe. l. si ex pacto. & l. si nō singuli. nā iure ciuili autores ideo stipulationē inuenerūt vt esset firmitas inter homines fidei & pmissi. vñ in stipulatione nunq̄ hēt locū penitētia. In stipulatione sufficit iusta occasio pmittēdi. ar. ff. de rescin. vē. l. si. §. j. nisi in cā finali sit errată vel cā sit incepta. ff. de excep. doli. l. ij. §. circa. ff de dona. l. si patronus. Vel nisi sit cā de futuro, qua cessante cessat mēs ɔhentis li-
2 cet verba nō deficiāt. C. de pac. inter emp. l. cū te. ¶ † Ex stipulatione orit̄ obligatio naturalis ex generali materia iuris gē. i. ɔsensu: ciuilis ex forma specifica verborū. vt no. ff. de cōdi. indebi. l. si fideiussor & ff. de fideius. l. fideiussores magistratuū, §. j. licet quidā dicant qđ est vna obligatio habēs duas æquitates & vires. s. naturalē & ciuilē. Et vt boues vsualiter funibus, & hoīes verbis ligant̄. vñ versus. Verba ligāt homines taurorū cornua funes. vt no. insti. de ver. obl. in prin. sed qa melius intelligit̄ qđ p singulas causas & voces discutit̄, ideo duas obligationes esse dicimus sicut dicimus duas esse possessiones relatiuas. s. naturalē & ciuilē. n imirū qa viribus discrepāt ergo realiter. i. efficaciter differūt in modo significādi & intellectu verborū: & in voce attributa dictioni p legē ab intellectu. vbi non est vox ibi nō est intellectus: qa nō habēt organa articulatē pferendi. nā sola vox est instrumētū animæ rōnalis f m Alber. & tñ signi-
3 ficāt suas animæ passiones p linguas suas. ¶ † Aduerbiū turpiter, significat causā quare pmittit̄ quę interdū psumit̄ ex qualitate psonarū. vt no. ff. de act. & obli. l. fi. nec est in iur. ad hoc melior lex. sed turpe nomē significat rē vel factū qđ pmittit̄. turpe est ipso iure nullū, sed turpiter p exceptionē turpe significat rei quiditatē. Nimirū aūt si stipulatio est ɔ̄tus firmitatis qa ibi funiculus triplex est. s. ɔsensus, verborū solēnitas, & psentia ɔhentiū. In ɔtractibus qui cōtrahunt per nūciū, vel per epistolā est quædā fictio repræsentatiua. sed stipulatio qñque cōcipit̄ verbis directis vt pmittis mihi vel illi. qñque verbis inflexis. i. obliquis vt pmittis mihi recipienti pro illo. vt no. ff. de leg. j. l. huiusmodi. in prin. ¶ Et considera qđ in nūcio præsens trahitur ad absentē: in procuratore econtra absens trahit ad

ADDITIO.

a ¶ Vide ad ista omnino Ia. in repe. rubri. ff. de verb. obl. in princi.

ad præsentē. Porro in stipulatione requirit præsentia: & iacula fortius infigunt quæ corpori q̃ quæ soli nuncio adueniunt. ff. de uer. oblig. l. j. de do. causa mor. l. inter mortis. Dicet aliquis, contractus emphyteuticus debet dici magis firmus propter scripturã. l. j. C. de iur. emphit. respō. scriptura est uox mortua quæ inter absentes interuenire potest. vnde emphyteusis potest fieri p epistolã sicut locatio vt instit. loca. §. adeo. ¶ †Et scias qđ contractus in scriptis

4 dicit duobus modis. Vno modo qa sumit nomen & esse à scriptura, vt contractus literarũ scilicet accedente tali quasi cōsensu. ff de acti. & obli. l. non figura. ꝫ ſtra. enim literarũ mentis est testimoniũ aliomodo qa actum est inter partes quòd nisi in scripturã redigatur, non ualeret. vt not. C. de fide instru. l. contractus. quod est ubi cunq; partes uolunt quod interfit tabellio aliter nō contrahatur. ¶ In tex. ibi, pacta custodiantur. non distingunt inter nuda & vestita: & quia nec Deus nec bona conscientia distinguit dũmodo talis

5 causa subsit quæ esset deduc bilis in sti pulationem. ¶ †Sed quomodo vocabit ista actio ex nudo pacto? respō. s̃m canones nō est curã dum m de noĩe actionis qa nō debet edi actio. uel uocabit actio in factũ. vt ff. de pręscri. ver. l. quoties. C. de arbit. l. ne in arbitris vel ꝯdictio ex canone. & vocabit istud vestimẽtum canonis suffragio. Et erit ista actio naturalis & ciuilis sicut anteq̃ ius ciuile populis imperaret. vt ff. de act. & ob. l. naturales. dicit Io. An. in c. pacificus. qđ in cathalania actio nō datur ex ꝑmisso ꝑpter prauã ꝯsuetudinẽ: ergo agef crimine stellionatus ut dicit. l. seruus pactiōis. & illa gl. nō reperit alibi. ¶ †Sed contra opponit, si omne pactũ nudũ est efficax ad excipendo: ergo omne pactũ erit indifferens, & non erit differentia inter ꝯtus innoĩatos & nominatos: & nunq̃ habebit locũ pœnitentia: & p pactũ nudũ tollef stipulatio ipso iure quæ oĩa sunt ambages & verba superflua in foro legistarũ. vt ff. mã. l. qui negocia in prin. hanc opinionẽ cōcedo. vnde antigonus bene cātauit per naturã sed arte ignorauit. amplius ex tranc. dare actio qđ falsum est nisi sit suo implemento confirmata C. de transa. l. siue apud acta. Inno. intelligit istud capitulũ cũ distinctione vocis ciuilis & bene, vbi pactũ reqrit cãm extrinsecam. ut ff. de pscr. ver. l. naturalis. & C. de rerũ perm l. ex placito. Sed vbi hẽt cãm extrinsecã. vt liberalitatis, pacis & concordiæ, tunc pactũ est omnino seruandũ ut h c. ꝑterea istud non est pactũ nudũ, sed vestitũ robore canonicæ sanctionis. vnde tu canonista addis ad vestimenta pactorũ vnũ vestimentum qđ appellaf vestimentũ roboris. ¶ Porro de iure ciuili est quoddã vestimẽtũ qđ appellaf legis auxiliũ. qđ non est aliud, nisi specialis fauor attributus alicui actui à lege: nec habet locũ nisi in casibus expressis in iure. sed de iure canonico habet locũ similiter ĩ omni pacto bono & æquo cuiuscunq; generis & formæ. ¶ Sed nũquid est bonũ arg. g lo. de pacto. R̃ndeo illud princt ad denũciatiem non ad agẽrẽ directẽ. ꝫ de iu. c. nouit. sed daf ibi forũ ecclesiæ ad iustitiam non ad iniuriã, vt ff. de so. l. si is cui. §. j. Præterea actiones sunt de iure ciuili inuẽtiōe formę licet materiã habeat à iure gẽtiũ, alioquin ius ciuile esset frustra. vñ nō dẽt trahi diuina ordinatio ad legũ impugnationẽ: Præterea illud capitulũ nō hebet locũ vbi iudex secularis tenef absoluere à petitis. tunc enim denunciari nō potest ecclesiæ: vñde dicit Spe. qđ habens chirographũ agẽs post bieniũ nō repellit officio epi eo q peccatũ dicatur nō numerasse & p hoc in repetendo peccare caueat tñ sibi agens ne dicat sibi numerasse: qa tũc ꝑpter mẽdaciũ repellit ẽt de iur. rigore ut no. ĩ Spe. de test. §. j.

6 ver. sed pone egi. ¶ †Illud scias qđ chirographũ ꝓbat ueritatẽ nisi opponat exceptio non numeratæ pecuniæ. ff. si cer pet. l. lecta. ff de uerb. obl. l. si ita stipulatus. §. grisogonus. nisi ꝯfitẽs sit pupillus, ecclesia, vł ciuitas. ff. si cer. pe. l. ciuitas. C. de sac. san. eccl. auth. hoc ius porrectũ. loquor in mutuo & non in alijs ꝯtractibus. l. j. C, si aduersus credi. p Cy. & ꝫ. depo. c. grauis. per Inno. dictæ enĩ personę excipiuntur odio fœneratorũ s̃m Pe. de hoc no. ff. de neg. gest. l. si pupilli.

7 in prin. ¶ †Sed quare exceptio nō numeratæ pecuniæ expirat tpe, & aliæ excep. nō? R̃ndeo qa facile erat debitori opponere q̃relã cũ nō hẽt aliqđ ꝓbare. vnde ꝑsumit lex qđ obiecisset si pecuniã non habuisset, sed aliæ excep. indigẽt difficultate ꝓbationis. ¶ Sed uolo vnũ scias qđ in contractibus qui re contrahunt oẽ pactũ superadditũ ẽ nudũ. ut d. l. lecta. & l. rogasti. §. si tibi. ff si cer. pe. & ex tali pacto nudo neq; iure ciuili neq; canonico agi potest. Sed quare ex constitutura pecunia agit? rñdeo qa ex duplici fide & frequẽtia talis actus

8 æquitatis augetef effectum. ¶ †Ex pacto etiam nudo agũt mercatores & numularij inter se vt notatur in auth. de fideiussoribus. §. j. & si artifices faciũt statutum inter se quod agatur ex nudo pacto, tale statutum ualet. ut no. in l. ij. in fi. C. de cōsti pecu. ubi est text. no. ubi stipulatio iungitur cũ alio contractu reddit illum contractum fortiorẽ. ut no. ff. pro so. l. duo societatem. & d. l. empior. in prin. ff. de pac. Ecce secundum oẽm opi. canonistarũ & uerã, qa ad roborãdũ

9 pactũ sufficit equitas naturalis impulsiua cã subsistẽte. ¶ †Pactum nudũ parit actionẽ. Nunqđ ergo fideiussor obligat ex nudo pacto? rñdeo non. unde istud capitulũ debet intelligi in eo q suo noĩe obligatur non alieno. ff. de uer. ob. l. v. & de fideiuſ. l. blãditus. nisi fideiubeat apud acta. ff. de fideiuſ. tuto. l. cũ ostẽdimus. §. fi. an aũt fideiuſsor dicef suo noĩe debitor, dicũt qdã qđ nō donec re' sit excussus l. fi. ff. si cer. pe. p Gui. de Cun & Cy. Si p statutũ instrumẽta guarẽtigiata dẽnt executori mãdari: & instr̃m debitoris hẽt guarẽtigiã, sed nō instr̃m fideiussoris instr̃m cōtra fideiuſ. non habet execu. paratã: qa fideiussor ex suo ꝯtu nō ex alieno ꝯuenit vt no. ff. de insi. l. furti.

10 §. si qs alieno, ibi glo. no. ¶ †Sed pone q in instrumento cōtineaf hæc verba, talis intercessit ꝓ tali, utrũ, ualeat instr̃m? & vr̃ q nō: qa est incertum cum quinq; sint modi intercedẽdi. ut no. ff. de pac. l. in personam. §. qui pecuniam. si istud uerbum esset ꝓlatum à teste, cōcederẽ hoc. sed ĩ instr̃o ꝑsumit stipulationẽ interesse. ut no. cessi

11 C. de usu. l. j. vbi uide. ¶ †Pone statuto caueṫ qđ in extremis laborãtes nō possint cōtrahere sine præsentia suorũ ꝓpinquorum: nunqđ dicef in extremis laborare ille q post ꝯtum uixit multis diebus? r̃n. oĩs ille q ex i la infirmitate decedit absque sanis interuallis, dr̃ laborare in extremis. tex. est vnicus in iur. ff. de an. le. l. alumnę. §. fi. ¶ Pactum nudum ad nō delinquẽdum parit act. qa uestit legis auxilio, ꝯsilio & fauore? & idẽ operaf qđ statutum legis. ff. de pac. l. nō impossibile. & iō omnis pena in tali pacto apposita efficax est ad agẽdum. tex. est ibi no. & ideo in ligis & treugis potest agi ex nudo pacto & qa pacta publica non eget fomento uerborum. ff. de pact. l. ꝯuetionum. ¶ †Sed an sit differentia inter causam, conditionem, & modum quo ad uestiendum pactum. respondeo sic. nam conditio quandoque vertitur in causam uestientẽ ubi resultat obligatio apta ad agendũ. ut no. in l. periculi. de nau. fœno. ff. de pac. l. iuris gẽ. §. j Ratio Mauritiani cōtra Iul. nō obst. l. si intra ff. de pac. qa nō parit actionem. licet intedrum hoc reperiatur. ff. de iureiur l. sed & si possessori. §. j. licet autem conditio impleta uestiat pactũ, tamen ipsa non uestitur à pacto: quia conditio ad illud quod deuenit in conditione non est apta ad agendum. ff. de iureiurando. l. si quis cum debitore. in glo. ordi.

CAP. II.

1 *Contractus quando est per principem ex certa scientia confirmatus, non debet dubitari de eius validitate.*

1 QVoties. †Quando contractus est per principẽ ex certa scientia cōfirmatus, non debet dubitari de eius ualiditate. facit. ff. de adop. l. adoptio non iure facta. Et confirmatio retrotrahitur sicut ratihabitio. h. d. dic ut dixi in l. fin. C. ad mace. & adde aut superuenit casus nouus & non trahitur retro. C. de pig. l. si fideiuſ. §. j. ¶ Aut sola ratificatio circa idem subiectum, & tũc trahitur retro, si tempora patiuntur: aliàs non. ff. rem ra. ha. l. bonorum. & l. fi. Item dicas q quidam sunt qui habent potestatẽ confirmandi. quidã qui habent potestatẽ decretum apponẽdi. Quidã qui habẽt potestatẽ suam autoritatem interponendi. Primo casu potest ex post facto confirmari. secundo & tertio non. dixi. s. de consue. c. cum cōsuetudinis. qa qđ nullum est ipso iure supplẽri non potest de aut. tut. l. obligari. § tutor. ecce qdã contrahit cũ pupillo sub cōditione si tutor ꝯsenserit, an ualeat iste ꝯtractus? respondeo nō: qa iste cōsensus qui debet sapere autoritatẽ, nō pōt interponi ex interual o. ut d. §. tutor. obligare se quis pōt ex interuallo: sed obligate a ium qs non pōt ex interuallo. sed an ualeat istud pactũ, qđ aliquis nobilis sit perpetuus ptãs ciuitatis? dico q nō qa ciuitas nō hẽt merum imperiũ: ergo nō pōt alteri dare ipsum, & maximẽ p iudicãdo principi. hoc em solũ cōceditur qđ possit sibi eligere rectorẽ cōfirmãdi usq; ad annũ: & sufficit maior pars uel usq; ad sc̃dm annũ cũ in secũda electiōe requiraf q nemo discrepet. ut no. in auth. de defen. ciuitatũ. § fi. Bald.

CAP. III.

2 QValiter. †Qui aliquid promittit, debet facere & curare ut illud adimpleatur. & sic uidetur quod in omni pacto intelligatur promissio se facturum & curaturũ: ergo si quis promittit factũ alienũ, vł ꝓmittere se facturum & curaturum, & sic factum ꝓprium. qđ falsum est nisi in stip. prætoriis. ut ff. de uer. obl. l. quoties quis aliũ. Itẽ in stip. dandi aliud est promittere se daturum, aliud est ꝓmittere se curaturũ dari à certa ꝑsona. ut no. ff. si certum pet. l. fi. porro si quis promittit ne extra familiã res perueniat tenetur nō solũ alienare sed etiã facere & curare ne ad eũ perueniat etiã ab intestato. vt no. ff. de uer. ob. l. si ita quis. §. ea lege. in gl. quę non reperit alibi.

1 *Pactum*

ADDITIO.

a ¶ Adde ad istam materiam pro limitatione q qui promisit quod minor ratificabit contractum cũ erit perfectę ætatis sub pena non cadit in penã si minor velit ratificare eo quia enormiter sit læsus ita per pulchras rationes consuluit Pe. de anc. in consi. cccxxvij. inni. visa facti narratione. ij. col. & refert & sequitur. d. Ia. in l. si pacto quo penã. circa fi. C. de pa. qđ not. quia bis in facto obtinui. & adde ad ꝓpositũ ultra Iac. Bal. i l. magnã. in j. & q̃ ibi sup eo scripsi. C. de contrahen. & commit. stip.

CAP. IIII.

1 *Pactum quod inducit simoniam non tenet: sed tenet resignatio liberè facta.*
2 *Pactio non gratuita in beneficialibus est simoniaca: & Papa non posset dispensare.*
3 *Renunciare liti absente aduersario an quis possit.*
4 *Literis qui renunciat videtur renunciare omni iuri suo quod fundatur ex ipsis.*
5 *Persona coniuncta in beneficialibus an admittatur sine mandato.*

1 CVm pridem. †Pactum quod inducit simoniam non tenet, sed tenet resignatio liberè facta. & q nō ɔsequitur cōmodū ex amicabili cōpositiōe, redit ad ius pristinū quo habebat. h. d. ¶Casus inter priorē & monachos de archia ex una parte, & P. fratrem eius ex altera, uertebatur quęstio super spoliante quorūdā beneficiorū. uenerūt adinuicē ad istud pactū ꝙ dictus. P. noīe suo & fratris sui pro expēsis quas fecerat in litē, reciperet à dictis priore & monachis tres marchas argēti, & renūciaret liti. petita fuit cōfirmatio istius pacti: Papa noluit cōfirmare, qa renunciatio nō gratuita sapit simoniā attendens tñ ad concordiā ipsarū partiū mādauit dicto. p. dictis nominibus ꝙ instrumēta eorum in manibus Pepę resignaret, & dicto priori monachis mandauit ꝙ studerent dictis. p. & fratri de alio beneficio prouidere: qui monachi non obseruarunt mandatum Papæ ideo Papa mandat ꝙ si de violentia constat, dictis fratribus restituantur beneficia quibus fuerunt spoliati
2 non obstante renuncia. & resignatione prædicta ¶†No. qđ gratuita pactio in beneficialibus est simoniaca, & Papa non posset dispēsare secundum Ber. ¶Item no. ꝙ pactum ꝙ expensæ restituantur victo. i. ei qui cedit liti, est suspectū de simonia. sed in tēporalibus laicorum bene ualet istud pactum. Considera enim hoc ꝙ hic petebatur ꝑpter renunciationem. & no. renunciationem simoniacam
3 non ualere quacūque causa cōfringaẛ. ¶†Quæro utrum quis possit renunciare liti absente aduersario? Inn. tenet qđ sic. gl. C. de pac. l. postq̃ liti. & hoc odio litium. itaq; ad officiū iudicis pertinet lites minuere. ¶Sed nunquid aduersarius pōt cōtradicere? rñ. sic si sua interest. qđ dic ut plenè no. p Cy. C. de eden. l. edita in materia emēdationis libelli. & facit quod no. ff. de rei uen. l. utique. ¶†Item not.
4 qđ qui renunciat literis uidetur renunciare omni iuri suo qđ fundatur ex ipsis: tex. est hic notabilis. Idē si renunciat liti, uel q̃stioni. ut no. dicit glo. in d. l. postq̃ liti. ¶Sed pone qđ aliquis pōt ꝓbare ꝑ testes & instrumenta, & renunciat testibus & instrumentis utrū uidetur renūciare liti & causę? respōdeo, nō, nisi quatenus dependet ex instrumentis uel testibus solis quibus est renunciatum. C. de fide instr. l. si aduersarius. ubi est tex. ualde not. Not. ille qui sua arma tradit aduersario, uidetur cedere liti. hinc est ꝙ si creditor reddit instrumētum debitori uidetur pacisci de nō agēdo. & si reus actori dat instrumētum. uidetur pacisci de nō excipiendo. Itē no. quod pactum est duplex, scilicet absolutum conditionatum, uel mandatum uel modificatum. primum uestiẛ statim canonis patrocinio: sed nō uestitur nisi seruato modo: & non patit actionē ante etiam si incidat contractui nominato. & hoc casu tardius parit q̃ de iure ciuili. C. de rerum permu. l. ex placito. de elec. c. cum inter. R: ¶Porro uestimentum non est aliud q̃ quædam uirtus apta ad agendum iure ciuili aduenienes per actorē solum. & per reum solum quæritur ius instantię actori & reo: ut no. C. de tem. in integr. rest. peten. l. petēdæ. Qđ cedit instātię cedit iuri & iudicio. l. j. C. de pśc. lō. tēp.
5 ¶†Quæro, utrū in beneficialibus ɔiūcta pſona admittatur sine mādato? respon. nō ut in c. ulti. de iudi. lib. 6. ¶Dicit lex qđ nemo alieno nomine ex lege agere potest: & lex non facit aliquem procuratorem. posset tamen si uellet. ut ff. de re. iu. l nemo alieno. ¶No. qđ propter superuenientem casum quis redit ad ius suum in eo statu in quo erat licet liberè renunciauerit. ¶Sed nunquid si medio tempore monachi ɔtulissent alteri posset ab eo auerti? gl. tenet qđ sic & est ratio, qa transiuit cum sua. cā C. ɔmu. de leg. l fin. §. sin autem ob auaritiam. non ob. c. quamuis. de rescr. li. 6. qa ibi nulla causa erat cum qua trāsire posset. & iō trāsiuit liberè & ꝑcisē. & sic nō resuscitaẛ qđ fuit extinctū iuxta no. ff. de lib. & post. l. gallus. §. & qd si tn.

CAP. V.

1 *Prouisio facta de beneficio post obitum possidentis an valeat.*
2 *Remißio futurę hæreditatis an poßit fieri in renunciatione.*
3 *Ius quod pendet ex morte an veniat in generali refutatione.*

1 ACcepimus. †Non valet prouisio facta de beneficio post obitum possidētis: & sic nō valet pactū futuræ successionis in beneficijs ecclesiasticis nec etiam in tēporalibus. vt in c. j. qui suc. tin. le gi. in vsib. feu. Sed quid si possessor ɔsensit? rñdeo idē i beneficijs ecclesiasticis sed in beneficijs tēporalibus dic ut in ca. j. §. rursus. qui.
2 mo. feu. amit. ¶†Quæro vtrū in renūciatione possit fieri remissio futuræ hæreditatis? dic qđ sic mortuo testatore. vt C. de pa. l. fi. & ni de quod no. C. de transac. l. cū donationis. Et not. quòd nō est licitū sperare mortē alicuius. ff. de verbo. obl. l. inter stipulantē. §. sacrā. ff. de condi. & demon. l. pater seuerinā. §. socrus. vbi dicit gl. qđ multę
3 mulieres gaudent de morte maritorum. ¶†Extra no. quòd in generali refutatione non venit ius qđ pendet ex morte. vt no. ff. de verb. oblig. l qui Romę. §. fi. nisi actum si vt omnia veniant tam cogitata quàm non cogitata. ut no. ff. de transac l. de his. & ff. de testa. milit. qui iure militari. & l. ij. §. fi. cum l. sequenti. Bal.

CAP. VI.

CVm clerici. Is qui per pactum pensionis agendæ consecutus est ecclesiam debet ea spoliari, & seuerius puniri. Not. censū ecclesiarū augeri non debere. quod est verū prætextu obtinēdi beneficij. Idem si post beneficium obtentū si fit authoritate priuatorum, sed authoritate superioris bene pōt augeri si auctę sunt facultates ecclesiæ secundum Ber. simile dicunt legistæ quòd augmētatis facultatibus augmentatur ęstimum in communi. Econtra propter paupertatem fit nouum æstimum. ¶No. istud capitulum contra illos qui illicitis muneribus captant gratiam sui superioris. ¶Itē not. arg. quòd census illicitus non præscribitur.

CAP. VII.

1 *Pactum vnius an noceat alteri.*
2 *Recipiens quod percipere non debet, tenetur restituere ei qui debeat percipere.*

CLeriq. Ecclesia rem suam locando, vel in feudū cōcedendo nō potest apponere pactum, ꝑ quod iuri parochiali alterius ecclesiæ derogetur: qa hæc consueuerunt fieri in fraudē parochialiū ecclesia-
1 rū. quod Papa p. ohibet. h. d. ¶†Plus not. quod regula est quòd pactum vnius nō nocet alteri. ff. de pac. l. si vnus. §. ante omnia. tamen promissori præiudicat vt legitur & not. ff. de pact. l. inter debitorē. Sed in casu huius capituli etiam promissori non præiudicat, qa nō
2 procedit de radice auaritiæ & ideo reprobatur. ¶†Item no. quod qui percipit quod percipere nō debet, tenetur restituere ei qui debebat percipere. & hoc est bene not. ut patet in finę literæ.

CAP. VIII.

1 *Pactum quod tendit ad veniale peccatum an sit validum.*

PActiones. Non valet pactum pro spiritualibus obtinendis, nec quod uergit in animę detrimentū: nec quod est impossibile de iure nec de facto intellige quando est impossibile ꝑ faciē naturam: secus si sit impossibile per morbū promissoris: quia tūc debet facere per alium uel soluere interesse. vt ff. de uerborum obligatio. l. continuus. §. si ab eo. Item secus si non sit impossibile, sed difficile. uerbi gratia, si pars promittat mille marchas argenti. ut d. l. continuus. §. illud. adde impossibile reputatur illud qđ soli princi-
1 pi licet. ut ff. de lega. j. l. apud Iulia. §. final. ¶†Dicit Archid. quod non ualet pactum etiam si tendit ad ueniale peccatum: quia ueniale efficitur mortale propter contemptum. uerbi gratia pactum de non alendo parentes, uel de non eundo ad aliam ecclesiam puta fratrum minorum quam ad ecclesiam parochialem. Bal. de Peru.

¶De transactionibus. Rubrica.

1 *Transactio quid sit.*
2 *Infamis est qui transigit super crimine: sed qui transigit super infamia, non fit infamis.*
3 *Potestatem transigendi habens an poßit terminum prorogare.*
4 *Pactum hæreditatis diuidēdæ factum bona fide, & super re dubia an arctet creditores hæreditarios quomodo agere debeant.*
5 *Sententia lata prætextu transac. an valeat.*
6 *Transactio facta cum legitimis administratoribus an valeat.*
7 *Læsus si quis sit in transac. vltra dimidiā dubij euentus, an habeat remediū.*
8 *Principale quotiēs est finitū transactiōe, an accessoria intelligant esse finita.*
9 *Venire contra pactū & iuramentum & propriā cōfeßionē an & qñ liceat.*
10 *Transactio an sit contractus uel distractus.*
11 *Transactio an sit distractus nominatus vel innominatus.*

1 ¶†Transactio est a terminus litis. C. de transact. l. fratris. & futuri
a certaminis prohibitio. nec refert vtrū in transactionibus ꝑmittatur nō petere an nō agere: qa semper ex trāsact. orit duplex exceptio: una ɔtra ꝑcessū, alia contra actorē. ut ff. de uer. sig. l. trāsacta. & finita. ff. de condi. inde. l. elegāter. §. si post rem. & §. si quis post iudex delegatus

ADDITIO.

a Vide Pau. de Ca. ponentem ethimologiam in rub. C. de transac.

delegatus ad cām ponamus mutui nō pōt cognoſcere de trāſa.fa-
cta corā ipſo,qa tpe datæ literarū non erat tranſa.& ad futuras cau
ſas delegatio nō extendit.Item quia per tranſactionē cauſa antiqua
quæ fuit delegata eſt finita tranſactio. & ſuccedit lis noua. vt ff.de
mino.l.minor.xxv.annis cui fideicōmiſſum. Cōtra trāſactionē nō
pōt opponi exceptio nō nume.pecu l ſi trāſactionis.per Cyn.C.e.
¶Trāſactio etiā facta cū authoritate epi nō dat titulū in beneficia-
2 libus de offi.dele c.ſi.qn.¶†Qui tranſigit ſup crimine eſt infamis:
ſed q trāſigit ſup infamia nō fit infamis ſm Pe in §.pęna grauior.in
l.qd ergo. ff de infamib.Cōpromiſſū & laudū ſimul sūt q̄dā amica-
bilis trāſactio:vt no.in auth.vt differ.iudi.in prin.col.ix.& hoc ē ve
rū, ſi extrema conueniant trāſactioni.i.ſi aliquo dato vel retēto ſe
cus ſi nō ꝯueniat trāſac.vt qa arbitramētū fert ꝓ altera pte tm̄: qa
illud eſt mera pactio nō trāſactio,cum nō habeat quæ ſunt tranſa.
& ideo poſt rem iu.fieri pōt:qa non eſt tranſactio.¶Qđ aūt dicitur
qđ ſnīę renūciari nō pōt,vt no.C.de tranſa l.ſi diuerſa.verū eſt litē
3 differēdo,ſed nō eam ſopiēdo. ¶†Nunqd habēs ptātē tranſigendi
poſſit terminū ꝓrogare?vr̄ qđ nō vt ff.de ver.ob l.q Romę.§.Cali
machus.ſed ibi loqt in nūcio q nullū hēt arbitrium.ſed an per tran
ſa.tollant vetera inſtrā?dic ꝙ ſic ſi ſunt trāſac.ꝯ̄ria.C de trāſa.l. ſub
prętextu.& ĩ.eo.c.j.& ꝑpetuò not.¶Sed an capitula nō proſecuta
veniant in tranſa.rn̄.non niſi quis fuerit in mora proſequendi. vt
ff.de arbi.l.de rebus.vbi eſt tex.no Tranſactio quæ nulla eſt nō pa-
rit obl.vinculum,neq; exce.obſtaculum.ff.e.l.de his ¶Tranſactio
non trahitur ad non cogitata.ff eo.l.cū aquiliana.¶Ille cui nō ſer-
uat fides poteſt agere de tranſac.ſed ex cā nō pōt conueniri.vt no.
4 ff.e o.l.qui fidem.¶†Pactum hęreditatis diuidendæ factum bona fi
de, & ſuper re dubia arctat creditores hæreditarios quomodo age-
re debeant.ff.eo.l.controuerſia. ¶Licet quis ceſſerit,& vendiderit
iura ſua, tamen debitor bona fide ſoluens cedenti,vel tranſigēs cū
eo,tutus eſt ſi ignoranter ſoluit,vel trāſigit.ſecus ſi ſcienter. ff.eo.l.
ſi.dic qđ non liberatur ſciens ſi fuit eidem denunciatum,vel cedens
pręuenit agere.vt not.ff.de pact.l.ſi cum emp.ſi vero ceſſio ener-
uauit ius agendi actione directa,tunc ſoluens cedēti non liberatur.
ſed ſi ſunt duo rei credendi vnus directæ,alter vtili.dic vt l.ij.C.de
5 noua.¶†Sētētia lata prætex tranſa.valet licet tranſactio nō valeat,
vel ad id ſe nō extēdat.ff.de ver obl.l.q Romę.§.fi.ſed in lect.qđ ibi
fuit malè ꝓnunciatum ꝑ trāſactio. nō poteſt iuſtificari ꝯ̄ctus vſu-
rarius.vt no.Inno.ĩ.depoſi.c.j.in fi.hoc verum niſi res ſit dubia in
facti cā dūmodo iſta dubitatio non ſit colorata vel cōficta.vt ff.de
6 trāſ.l.cū hi.§.ſi cū lis. ¶†Trāſactio facta cū legitimis adminiſtrato-
rib.valet ſi eſt acta bona fide,& ex iuſta cā,alʳs nō.C.de trāſ.l.p̄ſes.ff.
de pact.l.item magiſtri.dūmodo ſi talis tranſigens eſt p̄latus,inter-
ueniat conſenſus capl̄i.ĩ.eo.c.ꝯtingit & cꝯſtitutus Itē dico quod
curator adulti debet adhibere cōſenſum adulti:quia adultus dn̄s eſt
& prudenter facit ſi tranſigat de cōſenſu cōſanguineorū adulti:qui
cōſiliū capiūt ꝓ minore:vt ſingulariter no.C.de his q.vt indi.ꝯ. pol-
7 la. ¶†Quid iuris ſi in tranſac.a quis ſit lęſus vltra dimidiam dubij
a euentus?no.Bar.de ver.ob.l.ſi quis cū aliter.& ff.ad Tre.l.Lucius §.
fi.& dicit qđ hēt remediū.l.ij.C.de reſcin.ven.dic cōtrà ſi trāſactio
ē facta bona fide,& inter ꝑſonas legitimas:qa imponit finē liti. vn̄
hoc ſtatutū eſt ne lites ex litibus oriant.ĩ.de empt.& ven.c.cū cau-
ſam.hoc probatur,qa per inſtrā de nouo reperta non retardantur
nedum ſi in tāto,ſed etiā ſi in toto ſit lęſio C.e.ti.l.ſub p̄textu:Prę-
terea dubius euētus litis vix pōt æſtimari vbi eſt p̄cluſa via proba.vt
ff.de eden.l.argētarius §.cū aūt.ꝓ principali cauſa per tranſ. finita
vacuū eſt quicqd ex p̄ſcript.vel priuilegio fit attentatum eſt qđ eſt
no.di.poteſt ipſi cauſæ opem ferre.ĩ.e.c.j.vbi melior tex. q reperit
poſt trāſac.nō licet pęnā ex veteri:quia oīa vetera contracta caſſat
8 vt l.ij.in prin.ff.ſi qs cauſ.¶†Et fuit quæſtio de facto inter regē Vn
gariæ & Venetos.& īde mota ē horribilis guerra & peſſima.& facit
ad prędicta qa quoties principale eſt finitū tranſactiōe, puta guer-
ra,acceſſoria intelliguntur eſſe finita.ĩ.de pęnis.c.calumnia.per In-
no.puta impēſa,dāna,& intereſſe.ciuitates aūt captæ & captiui nō
debent relaxari:quia factæ ſunt capientium,niſi aliud in pace ſit cō
pilatū.videlicet ecce guerra eſt inter exititios & extrinſecos:aliqui
de exititijs ſunt condēnati ad mortē,fuerunt capti & ſunt in carce-
re:modo fit pax & ſtatutū ꝙ oēs exbāniti rebāniantur & pro reban
nitis habeantur:nunquid intelligatur de prædictis qui ſunt in carce
re?& videt ꝙ nō qa abolitio nō ꝑtinet ad carcerationē vt dicit il-
la.l.ſingularis.ff.ad tur.l. domicianus.Item quia ſunt ſerui pęnæ q
non habent ius poſtliminij.vt ff.de capt.l. mulier in opus ſalinariū.
In ꝯ̄riū videt qa inſtr̄m bāni dꝫ eis reddi caſſū & cācellatū,vt C.de
ꝯdi.ſinē cā.l.diſſolutę.& ꝑ hoc reddunt penitꝰ liberati vt ff.de pac.
l.labeo.& l.poſtq̄.p̄terea pax eſt q̄dā trāſac.p quē vetera inſtrumē
ta tollūt ĩ. e.c.j.& iſta eſt veritas:qa ſunt penitꝰ liberati & ītellectu
aliter carcere relaxati.& ſicut ſunt relaxati intellectualiter,ita debēt
relaxari corporaliter.nō ob.d.l.domicianus.qa illa gn̄alis abolitio
de qua ibi loquitur,erat facta ad tps & non in perpetuum.& ideo il
li nō debēt liberari à carceribus & cuſtodia qa nō ſunt immunes à
pęna.& ita tenet ibi Bar. ¶†Vnicuiq; licet venire contra pactū &
iuramētū & ꝓpriā ꝯfeſſionē ſi poſtea ꝓnunciatum eſt ꝓ ipſo.de iu
reiur.c.mulieri.per Inn.qa ſnīa potior eſt.l.ij. ff.de iureiur. In tran-
ſac nō hēt locū illa cautio legalis q̄ vocatur mutiana.C.eo.ti.l. ſiue
apud acta & C.de pac.l.j.ſed ꝯuentionalis ſic ff.de ꝯdi.ob cām. l. de
di.in prin.Item iudicialis ꝑ.l.oībus.ff de iudi.quę eſt paſſiua,& non
actiua,& præſtat ab inuito nō vt ipſe agat.cōſidera cautio mutiana
facit,vt certū ſit ꝑ eam cōditionē negatiuā.tn̄ in ꝯ̄ctibus qui tranſ
mittuntur ad hæredem nō fuit à nūtio introducta, nec ſunt ita fa-
9 uorabiles vt eſt vltima voluntas.in auth.de nup.§.qa vero.¶†Nūqd
tranſactio ſit contractus vel diſtractus.reſpō.diſtractus eſt inquan
tum eſt liberatio:contractus eſt inquantum eſt promiſſio.C eod.l.
quamuis.¶†Sed nunquid eſt diſtractus nominatus vel innomina-
tus.reſpon.dici poteſt cōtractus ſiue diſtractus nominatus ſi fiat ꝑ
accepti.C.e.l.vbi pactū.ſi aūt nudo pacto, tūc diſtractus eſt innoīa
tus.¶Et ſic ꝯclude qđ ſicut eſt reperire ꝯ̄ctū noīatū & innoīatū,ita
eſt reperire diſtractū noīatū & innoīatū. cognoſcimus aūt ꝯ̄ctū in
noīatū eſſe ꝑ talē doctrinā videlicet,quoties ex eo ꝓcedit actio p̄-
ſcriptis verbis,vel i factū,vel ꝯdictio ex lege. de iſto tn̄ vltimo dic
vno. in l.fi.de ꝯdi.ob cām.Itē quatenus ꝯdictio ob cām ꝓficiſcit eſt
ꝯ̄ctus nominatus. vt ibi dicit.Item in ꝯ̄ctibus innominatis repitur
utilis,& vocat actio in factū:& directa,& vocat actio p̄ſcriptis ver
bis.Itē in cōtractibus nominatis reperit directa & cōtraria q̄ ſunt
adiectiōes nō actiones. verbi gratia,directa depoſiti.& ꝯ̄ria depoſi
ti.nam cum dico depoſiti,nomen eſt actionis:& dū dico,directa &
cōtraria nomen eſt adiectionis nec oportet hoc adijcere in libello
nec vitiat libellū ſi certat in ipſa adiectione quia ſatis eſt adiecta
actio ꝑ nomē ſuū ꝓpriū. ¶In tranſactione remittere actioni non
eſt dare rem.C de trāſ.l.ſi pro fundo.q̄ lex notabilis eſt. In ꝯ̄ctibus
nominatis nō reperit directa & contraria:qa ſumunt aliud nomen
ſ.à ſuis extremitatibus qđ eſt valde no.pro legiſtis. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.in ꝯſi.42.inci.ſuper puncto them.in 3.& melius in 7.& 8.col.in
1.vol.& in l.ſi quis cum aliter.ff.de verb.oblig.

&CAP. I.

1 *Firmitatem recipiunt per confirmationem Papæ ea quæ ſunt infirma vel mi*
nus valida.
2 *Tranſactio ſi eſt vtilis eccleſijs an debeat valere ſine aliqua confirmatione.*
3 *Reuocari in dubiū an poſsit illud qđ facit Papa vel princeps qui habet ple-*
nam mundi vel populi diſpoſitionem.

SIcut graue. Inſtrumēta & alia iura partium cō-
traria tranſactione tolluntur. Ca-
ſus.Inter quoſdā p̄latos eccl̄iarū fuit fcā ſalubris tranſ
ſactio.Papa ne poſſit de eius valentia dubitari eā cōfir
mat decernēs vt ipſa ſeruet & alia inſtrā omni uirtute ſint caſſa.h.
1 d.¶†No ꝙ ea quæ ſunt infirma,uel minus ualida ꝑ cōfirmationē
Papę recipiūt firmitatem,ſm Ber.& ſcias ꝙ quædā eſt ꝯfirmatio p̄-
parata ex p̄cedenti materia q̄dā nō p̄parata.Exēplū de prima ē hic
uerbi grā,ſalubritas.i.utilitas eccleſiarū materia aūt nō p̄parata eſt
duplex.ſ.obſtatiua ſeu repugnās vt ff.de acti.& ob.l.obligatiōes q̄ ꝓ
prijs uiribus nō ſubſiſtūt.alia eſt materia talis qualis ut ff.de adop.l.
adoptio nō iure facta & natura ꝯfirmatiōis eſt ualidare inualidū &
approbare ualidū ſed nō extēdere ff.de li.le.Aurelius.§.teſtamēto.
2 ¶†Sed nomen ſi tranſactio eſt utilis eccleſijs dēt ualere ſine aliqua
cōfirmatione.vt no.ff de trāſac.l.cū hi.§.cā.rn̄.nō ut.quia ſolenni-
a tas nō ē omittēda.ᵃ Deinde no qđ in ꝯ̄ctibus nō ē neceſſe appone
re illa uerba,caſſantes & irritantes oēm aliū ꝯ̄ctū &c.qa hoc tacitè
intelligit.tex.eſt hic ſing.niſi p̄ceſſiſſet ꝓteſtatio obſtatiua:qa tunc
eēt neceſſe apponere uerba ipſi ꝓteſtationis ꝯ̄ria,uel derogatoria.
ut.ff.de le iij.l.ſi qs ī principio teſtamēti.&C.de pac.l.pacta nouiſſi
3 ma.per Cy.¶†Itē no.qđ nō pōt in dubium reuocari illud qđ facit
Papa uel princeps q hēt plenā mūdi uel populi diſpoſitionē. Item
no.rōnē quare ꝑ inſtrumenta de nouo reperta nō retractat trāſa-
ctio.quod eſt no.dignū,etiam ſi illa inſtrumenta eſſent priuilegia-
ta.Non ratio eſt qa illa intelliguntur caſſa eſſe.tex.eſt hic mirabilis
niſi illa inſtrumenta eſſent ſubtracta per aduerſarium. ff.de pactis.
l.tres fratres.& C.de proba.ſi de poſ.tex eſt ualde no. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ia.in l.ſi mihi & tibi.§.in legatis.ff.de le.j.& in l.ſancimus. C.de teſt.

CAP. II.

1 *Compoſitio facta ſuper decimis cum authoritate ſuperioris an ſi valida.*
2 *Obligatio decimarum licet ſit ſpiritualis tamē res quæ pręſtatur eſt tp̄alis.*

1 STatuimus. †Valet compoſitio facta ſup deci
mis cum authoritate ſuperioris
¶Caſus. quędam vniuerſitas habebat cōnē cū ꝑſona
eccleſiaſtica ſuper decimis:q̄rit utrū poſſit interuenire
2 cōpoſitio?rn̄.ſic cum authoritate epi.h.d.¶dNo. qđ obligatio de

climatum licet sit spūalis tñ res q̄ præstat, est tpalis.& ideo interuenire pōt trāsactio siue sint decimæ reales, q̄ pstant ꝑ prędiis, siue psonales q̄ præstant ꝑ diuinis officiis ſm Inn. Sed quare requirit authoritas episcopi vel archiepiscopi. respon. quia compositio ꝑpetua super annua præstatione inter immobilia computatur. vt in auth. de non ali. § oportet. j. eo. c. super eo. sol. vt ibi.

C A P. III.

1 *Contractū qui pluribus annis obseruat, an possit postea resilire à cōtractu.*
2 *Libera an videatur concessa per literas de rato.*

CONTINGIT. Si prælatus hēt literas de rato, vel consensum capi̅i subsequentē trāsactio plati obtinet firmitatē. ¶ Casus. abbas siue prior alicuius conuentualis ecclesiæ habet cām cū alio corā iudice ordinario vel delegato: trāsegit cū aduersario: capitulū vult illā trāsactionē reuocare q̄rit an possit: rñdetur ꝙ nō si à capi̅o habuit lr̄as de rato, vel capi̅m postea ratū habuit aliq̄bus annis obseruando. ¶ No. ratihabitationem capi̅i cōfirmare factū plati. ¶ Itē
1 no. qḋ per obseruañ. ɔ̄tus inducitur rati habitatio. ¶ † Item no. qḋ
2 qui obseruat contractum pluribus annis, non potest postea resilire à contractu. & hoc q̄n non deficiebat nisi solus consensus: secus si deficeret solennitas verborū, vel quæuis alia solennitas substantialis, vt C. de pac. l. si certis annis. hinc q̄rit vtrū platus possit transigere? & vr̄ ꝙ nō q̄a hñs mādatū ad agendū nō tñ habet mandatū ad transigendū, vt ff. de pac. l. & si tñ. q̄a mandatū nō debet extēdi vt ff. de sol. l. hoc iure. Et litis ɔ̄testatio nil adiicit mādato: præterea transactio est q̄dā alienatio, vt C. de pdi. mi. l. si ad resoluēdū. pterea dato ꝙ platus sit legitimus administrator, nō tñ hēt liberā vt. ff. ꝑ em. l. q̄ fundū. § si tutor. Itē q̄a trāsactio est spēs alienatiōis, si ille q̄ non hēt plenā rei suo noīe dispositionē non pōt renūciare, vt no. C. de pac. l. pe. ꝑ Pe. & Cy. In ɔ̄riū videtur C. de trās. l. psēs. so. si bona sunt cōia, vel debitū est liquidū non pōt: sed si nō est liqdū, & ɔ̄ditio dñi nō est deterior, pōt. ff. de pac. l. itē magri. & l. ɔ̄ iuris. § fin.
2 ibi no. Sed an p lr̄as de rato † videat ɔcessa libera? dicit Cy. qḋ non. C. de pcu. l. si pcuratorē. s. p hęc verba oīa possis q̄ possum ego, vt q̄ pōt verus dñs, bñ videtur cōcedi libera, dū tamē bona fide, C. mādati. l. creditor. § fi. ¶ Ex hoc apparet qḋ hñs lr̄as credentię generales nō pōt renūciare beneficio. ¶ Quid de ptāte alicuius terræ. rñ. hoc nō pōt nisi hoc sit ei concessum à consuetudine vel à lege municipali: q̄a in re publica nullus pōt nisi quatenus est ei cōcessum. ff. qḋ cuiusq̄ vni. no. l. nulli. & ff. qḋ vi aut clam. l. ꝓhibere. § plane igit. hic est ex mandato pēdēs quæstio sic intelligitur l. statuas. ff. de acq. re. do. q̄uo igit dēt intelligi lex, de iure. ff. ad munici. rñ. si est q̄o ciuilitatis cum ipso iure ptās cognoscit tanq̄ magistratus ex mero officio: sed si esset q̄stio cum alio, ptās non posset cognoscere nisi haberet mādatū à re publica: q̄a ptās non est legitimus administrator bonorū sed suę iurisdictiōis. Adde qḋ q̄dā habēt liberā administrationē à lege, & isti nō possunt alienare immobilia: q̄dā ab hoīe & isti possunt, dūmodo ex cā & non pfunctoriè, vt ff. mādati. l. creditor. § fi. & iō lex facilius concedit liberā q̄ homo. vt C. de bo. ma. l. j. q̄a minus periculū est in ɔcessione q̄ fit a lege. porro homo quia posset incurrere magnū periculū, nūq̄ videtur concedere liberā nisi hoc dicat expressè. vt ff. de pecu. l. quam tuberonis § alia. & est melior text. q̄ sit in iure ciuili. & facit. ff. de administr. tuto. l. intra bonorum, quod est valde notabile Bal.

ADDITIO.

1 ¶ Qui obseruat ɔ̄tum pluribus annis non potest postea resilire a contractu. istud rep. fin. do. Ierotor. in quodam suo cōsilio qḋ eius propria manu habeo.

C A P. IIII.

CONSTITUTUS. Super beneficio ecclesiastico trāsigi non potest: & si transigitur, iuramentum & instrumentum est nullum ipso iure. hoc dicit. Sume hic argumentum quòd non potest dici instrumentum guarentigiæ id quod de iure non tenet. nota qḋ trāsactio quæ non tenet, liti terminum nō imponit. nam quod nullius est momenti non officit pasciscenti, nec per mutuum consensum recipit firmitatem, & huic nullitati renunciari non potest quia est inuitis partibus introducta. ff. de ri. nup. l. a diuo. & ibi no.

ADDITIO.

1 ¶ Adde tex. in l. causas in verbo legitimus transactionibus & ibi ponderat Ia. in iij. not. C. de transa. & ibi vide quæ super eo scripsi.

C A P. V.

1 *Realitas in pactis quid sit.*
2 *Compositio in spritualibus secundum ius fieri debet.*
3 *Causa si est inter episcopum & subditum an si episcopus amicabiliter componit, requiratur superioris decretum.*

DECRETO. Cōpositio inter clericos non de titulo bñficij, sed de alio iure, puta de annuo censu fieri pōt: tñ census solutus huius cōpositiōis ɔ̄textu nō afficit successorē ¶ Casus. rector vni⁹ ecclesię impetrauit q̄ alii tādem cōposuerūt de lite q̄ erat sup cēsu. videlicet vt alter cōtra alterū ageret de cēsuali subiectiōe. epūs vult hanc pactionē reprobare. papa dicit qḋ nō pōt. tñ iste cēsus q̄ ex cōpositio
2 ne petitur cū vita finit. ¶ † Quæro qḋ est realitas in pactis? rñ. idem qḋ trāsactio ad trāsmissio ad successores. sed q̄uo hoc cognoscā? respō. ex duobus scilicet potentia & actu. sunt eñi quidā q̄ possunt quo ad se, et nō quo ad successores: q̄dam qui ꝑpetuò possunt, porro realitas cognoscitur ꝑ hoc qḋ habet ꝑpetuam cām. hæc cōsideratio ꝓbat. ff. de le. ij. l. peto. § pdiū. & l. iiij. ff. de serui. Itē actus sapiens realitatem vel personalitatem colligit ex uerbis & mente, & ipsius rei natura. ff. de pactis l. iuris gentium. § pactorū. & ff. de ser. rusti. prædio. l. Lucius. & vide qḋ notat Cy. C. de cōtrah. & cōmit. stipul. l. veteris. Sed an obligatio transiens in successorem est eadē numero cum prima? dic ꝙ sic sicut eadem seruitus ad quodcunq; ambulet prędium. Præterea vtilis cessa, eadem est in iure cum directa: ergo multofortius ea quæ transmittitur in propria virtute & figura. de hoc per Cyn. C. de pact. l. pacto. successorum. ff. ad Treb. l. ex asse. vtrū sentētia psūmat realis vel psonalis. no. Inno. j. de insti. c. cū uenisset. ff. de idulgētijs & gratijs vtrū psumant reales, vt ꝑsonales dicit gloss. qḋ reales. ff. de censi. l. forma. § q̄q̄. vbi gloss. no.
2 tabilis. ¶ † No. qḋ compositio in spūalibus ſm ius fieri debet. No.
3 qḋ pactū psonalis vigoris nō afficit successorē. ¶ † Quæro, quid si causa ē inter epm & subditū nūquid si episcopus, amicabiliter cōponit requirat decretū superioris, puta Archiepi? videt qḋ nō requiratur alia authoritas quam ipsiusmet, vt sic gerat duas personas. s. cōtrahētis & authorizātis vt ff. de adoptio. l. si cōsul. sed illa lex nō hēt locū nisi regrat cāe cognitio ꝑ modū iurisdi. discutatiuę seu cōtētiosæ. sed melius facit. ff. de auto. tut. l. accipiētis. & qḋ no. in l. j. de contracti. iudi. & C. de cōtrahen. empt. l. cū ipse. Inno. dicit qḋ ordinarius solus si consensisset, ecclesiam censualem constituisset. ¶ Quærit Inno. si clericus petijt suam elec. vel prouisionē confirmari, qui sint citandi. dic ut no. in c. vltimo de elec. lib. vj. Bald.

C A P. VI.

1 *Beneficium qḋ per transactionem possidetur, si per mediatorem vt vacans impetretur, an impetratio sit valida.*
2 *Dolus partis & dolus aduocati inuicem compensantur.*
3 *Aduocatus potest esse testis in instrumento transactionis uel comparitionis partium non tamen potest esse testis in causa principali.*

1 EX LITERIS. ¶ † Si bñficium qḋ ꝑ trāsactionem possidet ꝑ mediatorē impetrat vt vacans, non valet Impetratio ſm lec. gl. ¶ Casus. Inter. F. & A. clericos trāsactio facta fuit mediāte quodam Giraldo q̄ erat aduocat⁹ dicti. A. & testis fuerat inscriptus demū dictus Giraldus nōdū tōsuratus impetrauit dictū bñficiū tacito de dicta trāsac. & hoc constabat q̄ dictus Giraldus nō negabat Pa pa ei silētiū imponit. ¶ No ꝙ psumit scire q̄a aduocatus, & q̄a testis, & q̄a turpiter impetrauit cōtra suū clientulum. imo plus, quia vr̄ qḋ teneatur pęna falsi ut ff. ad muni. l. Titius cū esset. Item no. hic ꝙ qui non est tonsuratus non est clericus, nec pōt impetrare bñficium: sed certè imo vr̄ ꝙ possit quia dicta transactio erat nulla & simoniaca. & ēt possessio dicti. A. fuit improba q̄ habet pro nulla ut C. de acq. pos.
2 l. improba. rñ. iste aduocatus fuit in pari causa turpitudinis. ¶ † Et sic no. qḋ dolus partis & dolus aduocat inuicem compēsantur. vnde aduocatus nō pōt allegare crimen sui clientuli. quod est menti
3 valde tenendum. ¶ † Vnde no. qḋ aduocatus potest esse testis in instrumento trāsactionis vel comparitionis partium non tamen potest esse testis in cā principali secundum Ber. & facit. ff. de rei ven. l. intra officium. & ff. de iure fisc. l. deferre. § idem decreuerunt. ¶ Item no. hic, ꝙ qui interfuit actui presumitur scire & recordari. concor. C. de contrahen. & commit. stipulatio. l. magnam & ibi uide. Baldus.

C A P. VII.

SVPER EO. Super ecclesiastico bñficio non potest trāsigi licet possit amicabiliter componi. simile qḋ aliqd pōt fieri gratis & ꝑ pecunia. ff. de ita. l. furti. § pactus. & no. ff. de condi. ob tur. cām l. idē & § si tibi. ubi no. qḋ omne qḋ gratis faciēndum est, si per pecuniam fiat, turpiter fit. & illa glo. est singu. Bal. de Perusio.

C A P. VIII.

1 *Transactio personalis an extendatur vltrà personam.*
2 *Sacramenta voluntaria & necessaria an obligent ad solutionē decimarum.*

VENIENS. Transactio facta de rebus ecclesiæ per prælatū sine superioris consensu non obligat. successorē. ¶ Casus. q̄dā monachi maioris monastrij excoluit terras in parrochia sanctæ Mariæ de marcho

cho,& coloni ipſorũ monachorũ oĩa ſacr̃a tã volũtaria q̃ neceſſaria recipiũt ab eccl̃ia dictæ ſanctæ Mariæ:tñ prætextu cuiuſdã trãſac.nolũt dicti ruſtici ſoluere niſi tertiam partẽ decimarum Papa dicit qđ cũ dicta trãſactio ſit facta inter pſonas paciſcẽtes nõ inter eccleſias.& q̃a dicta trãſactio nõ pdeſt dictis colonis decimas integras ſoluãt tã futurarũ quã pteritarũ ęſtimationũ niſi trãſactio ſit
1 cõmunita authoritatę Papæ.h.d.¶†No. trãſactionẽ pſonalẽ vltra pſonã nõ extendi.Idẽ dicimus in cõceſſione vt ff.de ſerui.leg.l.pr̃. vbi vide Bar.¶No.cõceſſionẽ realẽ ex forma ppetuari authoritate Papę interueniente.& qđ ſi Papa cõfirmat pactũ alteri p alterũ quærit̃ beneficiũ pacti.qđ tene menti.¶†No.qđ ſacr̃a alia ſunt uoluntaria,alia ſunt neceſſaria.& vtraque ſacramenta obligant̃ ad ſolutionẽ decimarũ.& per iſta pbatur an aliqs ſit parochianus.¶No. quod ex pacto eccleſię poteſt quæri ius ſuis ruſticis ſi pactum eſſet confirmatione ſuperioris roborat um.qđ eſt notabile.

CAP. IX.

PRæterea. Non ualet tranſactio ſup iure pſentandi per quam nouus cenſuș imponitur eccl̃iæ.h.d.¶Caſus.vacãte eccleſia cõtentio nata eſt inter laicos & religioſos ſuper iure pñtandi rectorem:fuit pactũ inter laicos qđ iſti patroni haberẽt præſentationem : tamen eccleſia debet ſoluere maiorem cenſum : dicitur qđ iſta compoſitio non ualet quia continet ſimoniam.¶ No.ꝙ per conſenſum patroni non põt nouus cenſus imponi eccleſiæ,qđ eſt bene notã.Bal.

CAP. X.

1 *Confitens ſe olim fuiſſe ſubiectum etiam hodie eſt ſubiectus ſi non probat contrarium.*

PRæterea. Sup ſpirituali iuriſdictione tranſigere nõ licet.h d.¶Caſus.quædã cella eximi voluit à ſubiectiõe maioris eccleſiæ ſiuæ cellæ. Et licet fratres illius cellæ ꝯfiteant̃ ſe olim fuiſſe ſubiectos: tñ ptendebat quãdã tranſactiónẽ.Papa dictos fratres ex ꝯfeſ. con-
1 demnat & tranſactionẽ pronunciauit non ualere.h.d.¶†No.qđ q confitetur olim ſe fuiſſe ſubiectũ etiã hodie eſt ſubiectus non pbat ꝯrium.Et ratio,quia ſubiectũ eſt legis cõſtitutio Item eſt ius habens cauſam ſucceſſiuam. vnde ſi cõfiteor qđ verba tpis pluſquã perfecti videlicet quondam fuiſſe dñm meum uel te fuiſſe dominũ talis rei:talis cõfeſſio de pterito præiudicat in pręſenti.Licet quidã dicant qđ iſta cõfeſſio de pręterito facta per abnegationẽ pręſentis tpis non noceat de pſenti.ut no.Cy.in l.edita actio. C.de edend.qđ uerum eſſet in poſ.ſecus in dominio.ut C.de proba.l.ſiue poſſidetis.concedo tamen qñ ſup iſta contradictione debet de neceſſitate dari termiminus ad probandum.ff.de confeſſis. l. certum. §. j. in gl.ſed qualiter quæ eſt melior gl. quę reperiatur in iure ciuili. Bald.

CAP. XI.

EX parte. ¶Super mr̃imonio nõ põt interuenire trãſactio.no.tex.qđ ubi non poteſt diſpenſari neq; trãſigi.& tene mẽti hanc regulã gl. quærit utrum ſuper mr̃imonio poſſit deferri ſacramẽtum. & qđ in monachatu.dic.ut iureiu.l.iij.§.quanq̃.& ibi no, Baldus.

¶De poſtulando. Rubrica.

¶Finita iſta rubrica de tranſactionibus.Sequitur rubrica de poſtulando ſine alia continuatione &c.

CAP. I.

1 *Clericus habẽs beneficium eccleſiaſticum debet ſtudere circa beneficium ſuũ, & non aduocari in curia ſeculari.*

CLerici. ¶Clericus in ſacris uel in minoribus beneficialibus officiũ aduocatiõis aſſu-
1 mere non poteſt h.d.¶†Not.qđ clericus qui habet beneficium eccleſiaſticum licet ſit in minoribus ordinibus debet ſtudere circa beneficium ſuum, & non aduocari in curia ſeculari.

CAP. II.

1 *Monachi & canonici regulares poſtulare non debent,niſi pro vtilitate monaſterij vel propria,aut pro perſonis miſerabilibus vel coniunctis.*
2 *Clericus & miles an æquiparentur in iure ciuili.*
3 *Hęredi aduocati an debeatur ſalarium conuentum.pleniſſimè.*
4 *Aduocatus an poſſit fideiubere pro clientulo ſuo:& an ex hoc pręſumatur redemptor litis.*

1 EX parte. †Monachi & canonici regulares poſtulare nõ debẽt niſi pro utilitate monaſterij vel propria aut p pſonis miſerabilibus vel coniunctis.h.d.iſtud.c.cũ.c.ſeq.& vide qđ no.Cy.C.de pc.
2 l.militem. ¶†In iure ciuili clericus & miles æquiparãtur:ſed miles non poteſt eſſe pcurator niſi in caſu numeri ut no.ff.de procu.l.filius § miles. ĩv ſibus feu.clericus & religioſus vocat̃ miles.de vaſal.mi.q ar.bell.de po.c.j.ff.de iu.l.miles.an q iurat eſſe aduocatũ eccleſiæ teneat̃ ad hoc ſi non requiratur.dic vt no.ĩ.de iureiu.c.j.¶†An
3 hæredi aduocati debeat̃ ſalarium conuentum:pleniſſimè. vide.ff.de uar.& extraor.cogn.per Bar. An aduocatus pactus debeat illud de ſalario habere in caſu trãſactionis no.ff.man.l.fi.C. de ſuffra.l.j.in 3 q.p.Cyn.aduocatus debet loqui uulgariter vel explanare qđ dicit.xxix.q.j ſic enim.prope finem. ¶ Vtrũ qui ſuſcipit aduocationem in curia romana teneat̃ ſequi curiam , ſi Papa tranſfert ad
4 ſe ad aliam ciuitatem.ff.de an.lega.l.męuia. ¶†Vtrum aduocatus poſſit fideiubere pro clientulo ſuo : & an ex hoc præſumatur redẽptor litis.ff.man.l.ſi remunerandi,§.maurus.vbi dr̃ ꝙ talis aduocatus ſoluens pro tali fideiuſ.non habet actionem mandati. & nõ eſt alibi. Ibi etiam eſt expreſſum qđ in talem fideiuſ. fit executio officio iudicis.i per compulſionem abſque libello.Si aduocatus dicit ſe habere conſcientiam lęſam:& ex hoc nõ uult cauſæ intereſſe.etiam ſi hoc caſu iuramento firmetur; non præiudicat ſuo clientulo.C.de iud.l.rem non nouam.§.fi.qui tex.eſt ualde no.& ſingu. Bal.doctor excellentiſſimus.

De procuratoribus. Rubrica.

1 *Nuncius quid ſit.*
2 *Nuncius vnicum habet nomen;ſed procurator pro qualitate officij diuerſa habet nomina.*
3 *Nuncius an poſſit conſtitui,vt aliquid faciat in iudicio.*
4 *Lagari poteſt per nuncium,ſicut per epiſtolam.*
9 *Conſtitutio procuratoris contra reum an habeat mandatum contra fideiuſſorem;vel alium correum debendi.*
6 *Actiones perſonales an videatur cedere qui vendidit & tradidit rem.*
7 *Procurator ex contumacia condemnatus an habeat regreſſum in dominum.*
8 *Procurator his verbis fit, ſi dico facio te fideicommiſſarium meum ad negotia mea.*
9 *Variatio ſiue vacillatio mandati an proſit vacillanti.*
10 *Procuratorem ſi te conſtitui ad vendendum: vendidiſti : an poßis petere præcium.*
11 *Procurator,tutor,vel curator inquietati poſt longum tempus an teneatur reddere rationem adminiſtrationis.*
12 *Dictio in ponitur pro inter.*
13 *Prelatus faciens fidem de poſſeſſione prælaturæ,non tenetur cauere de rato licet negetur prelatus.*
14 *Procurator generalis prælatus vel tutor an poſſit donare.*
15 *Perſona coniuncta ętatis legitimæ an admittatur pro coniuncta minore quę indiget tutore vel curatore.*
16 *Minor vbicunque habet legitimam cauſam,ibi poteſt ſine alicuius authoritate procuratorem facere.*
17 *Prelatus an poſſit reconueniri de eo quod pertinet ad capitulum ſolum.*
18 *Procuratori ſi ſit data certa forma;an alia videatur prohiberi.*
19 *Perſona coniuncta ſi producat mãdatum ad vnam cauſam, & in alijs vult admitti coniunctorio nomine,an poßit.*
20 *Delegatus ſi procedit ſciente ordinario à quo dicit ſe habere delegationem, an ſit neceſſe probare de delegatione.*
21 *Dominus ſi promittat pro procuratore ſub hac forma,quicquid legitimè fecerit:an iſte ſit legitimè releuatus.*
22 *Carceratus in cauſa capitali poteſt per procuratorem defendi citra conteſtationem litis.*
23 *Procurator ſi in rem ſuam ſubſtituit alium procuratorem in rem ſuam an ſtatim deſinat eſſe procurator.*
24 *Procuratores duos an quis facere poßit in rem ſuam in ſolidum.*
25 *Perſona coniuncta ſi agat pcuratore nõie an cõiunctorio, an ſit differentia.*
26 *Hęreditas an poßit adiri per procuratorem.*
27 *Vſufructuarius ſ̃tita cautione & nõ ante eſt procurator dominij vacãtis.*
28 *Dolus commiſſus per cedentem an noceat ceßionario.*
29 *Procurator poteſt reuocari.*
30 *Conſtitui an poßit procurator in rem ſuam ex parte rei.*
31 *Fideiuſſor poteſt tradere & ſoluere de ſcientia domini quaſi procurator conſtitutus ad hoc.*
32 *Sententia lata ſuper mandatis an poßit contrario imperio reuocari.*
33 *Opponi poteſt contra generale mandatum procuratoris , qđ illa cauſa cauſans non erat in rerum natura tempore contractus mandati.*
34 *Perſona coniuncta an poßit ante litẽ conteſtatã ſubſtituere procuratorem.*
35 *Procurator minoris ſi cauit de rato,& minor habet ratum,ſed non durat ratum an committatur ſtipulatio rati.*
36 *Procurator ſi ſubſtituit alium propter neceßitatem cauſæ, vt quia ſubſtitutus erat magis idoneus, iſta ſubſtitutio fiet expenſis domini.*

37 *Committens alij quod erat sibi iniunctum an hoc ipso excusetur,*
38 *Procurator si est impeditus domino ignorante, an excusetur dominus.*
39 *Ambasiator an possit aliquem constituere loco sui si infirmatur.*
40 *Procurator constitutus ad alienandum an possit alium substituere.*
41 *Dominus si scripsit in sua camera literas mandati, & eas retinebat in scri-*
nio pectoris sui, vel in scrinio materiali, & nondum transmiserat: an pro-
curator possit aliquid virtute istarum literarum.
42 *Procurator si habet duo mãdata, speciale scilicet & generale, & substituit*
vigore specialis mandati cuius mandati vi potest reuocare.
43 *Substitutum qui non potest reuocare nõ potest eũ approbare vel reprobare.*
44 *Procurator ad ordinarias cãs põt recõueniri corã cõiudice ẽt in summarijs.*
45 *Procurator an quis esse possit in causa suspicionis.*

1 ¶†Nũcius est relator intentionis domini in forma sibi tradita: ꝓcu
rator non loquitur in persona dñi, sed in ꝓpria ꝑsona virtute man
dati. Non minus debet attendi vtilitas mandati quam forma man
2 dati. ff. mandati. l. si hominem. ¶† Nuncius non habet nisi vnum
nomen scilicet nuncius: sed procur. habet diuersa nomina pro qua
litate officij. & nomina debent officijs deseruire. ut l. j. C. de offi.
pręfec. vr. & in nominũ significato veritas est sequenda. ut l. j. C. de
lati. lib. tol. legistę faciũt vim in noĩbus ꝓpter significata non pro-
pter voces. ¶ Vñ si dico, facio te tutorẽ meũ ad lites & ad causas:
Idem sonat in intellectu ac si dicerem facio te procuratorẽ. Idẽ est
si dico, facio te protestorẽ ad iniurias ꝓpulsandũ. affinitatẽ enim ha
bẽt hæc vocabula ff. de cond. & dem. l. pater seuerinã. §. ꝯditionũ.
Itẽ nõ est fienda dr̃ia in vocabulis, sed in sensibus. vt no. Ber. ĩ. e c.
qa in causis. & ff de iureiu. l. sed & si possessori. §. sed si rerũ. ¶ Itẽ in
modo cõstituẽdi est sequẽda differentia formalis & necessaria. C.
3 de procu. l. neque. per Pe. & Cy. ¶† Quęrit Cy nũquid potest consti
tui nuncius vt aliquid faciat in iudicio: & quia iudicium requirit tres
personas: tenet Dyn. qđ nõ in l. j ff. eo. C. si quis alteri vel sibi. l. mul-
tũ. illud ꝙ non potest fieri ꝑ epistolam, non potest fieri per nũciũ.
sed epistola non est idoneus rñsalis in iudicio. ĩ. e. c. j. ergo nec nun
cius. qa interrogatus nõ põt rñdere confitẽdo vel negãdo: & qa nũ
cius nõ videt̃ in iudicio cũ in ꝑsona absentis loquatur ſm Cy. hoc
est verũ q̈tũ ad subtilitatẽ verborũ: sed ideo valet cõstitutio, qa nũ
cius ponit ꝓ ꝓcuratore vbi oportet sic poni. ar ff. de ver sig. l. si qs
mihi. nisi mẽs cõstituẽtiũ sit in ɔ̃riũ. ꝓpriè tñ loquẽdo nũcius dr̃ in
4 ɔ̃ctu: ꝓcu. in iudicio. ¶† Sed an sicut ꝑ ep̃lam põt legari, ita & per
nũciũ? verbi gr̃a, dico valde ad talẽ, & dic sibi ex parte mea, qđ ego
sibi relinquo talẽ domũ. & puto posse. tñ ĩ ꝗstõne istius nũcij reqrit̃
legitimus numerꝰ testiũ sicut in epistola quæ reqrit tot testes cũ ce
lebrat̃, nõ cũ p̃sentat̃. Ita in nũcio cũ annuciat ita cõmittat̃ nõ cum
5 nũciat̃. l. j. §. vsus ff. de ꝓcu. ¶† Constitutio ꝓcuratoris cõtra reum
an habeat mandatũ contra fideiussorẽ, vel aliũ correũ debẽdi? arg.
optimũ qđ nõ. ff mã. l. creditor. in prin. ar. C. de di. resc. l si libellum.
6 j. vera. ¶† Vtrum qui vẽdidit & tradidit rẽ videat̃ cedere actinoes
personales? videtur qđ non ff. so. mat. l. si vero §. j. ff. de euic. l. si res.
quam dicit Ia. But. qđ illa. l nõ esta ibi. But. ibi dicit, ꝙ ius ꝓtestãdi
dẽt cedi, alias nõ trãsit ad singularẽ successorẽ. ad peregrinus casus
7 est. ¶† Procu. ex cõtumacia ꝯdẽnatus nõ hẽt regressum in dñm. ff.
de euic. l. si ideo. in prin. põt quis esse ꝯtumax, & tñ nõ esse cõdẽna-
tus ex cõtumacia, sed ex ꝓbatis, & tũc nõ attẽdit̃ cõtumacia sed ꝓ
batio. gloss. est vnica in iure. C. de ɔ̃rio iudi. tut. l. ij. Ecce aliud sonat
exercitor vł magister nauis, aliud institor statiõis seu p̃positꝰ mẽsę:
tamẽ isti oẽs ꝓcu sunt si alieno noĩe cõtrahũt & diuerso mõ obli
gant dñm ſm diuersa mãdata & materias, & edicta p̃torũ. vt ff. de
neg. gest. l. qui aliena §. libertos. & per illum. §. ꝓbatur, qđ si ꝯstituo
ꝓcuratorẽ ad obligãdũ me vsq; ad certam summã nõ põt vltra illã
summã obligare. vt no. ff. mã. l. diligẽter. & idẽ ẽ de omnimodo di
cendũ plus. ff. man. l. si mãdauero tibi vt pro me. in prin. vbi est tex.
8 not. ¶† Item si dico, facio te fideicõmissariũ meũ ad negocia mea:
a procurator his verbis fit. d. l. creditor. ff. mãda. nõ debemus a face-
re vim in grãmatica sed in apicibus intellectus reducẽdo se ad cõ-
munẽ intelligẽtiã verborũ. C. eo. ti. l. si ꝓcuratorẽ. per Cy ꝓcu. põt
cõstitui etiã sub cõditione & nõ fingit retro: qa vbicũq; hẽt locũ
pęnitẽtia medio tpe ibi cõditio. l. potior. & l. qui balneũ. ff. qui pot.
in pig. ha. quia extrema, quæ fictio iungit, debet esse necessaria quo
ad diei cessionẽ. ut ff. ad Sil. l. j. §. serui. Oĩs eñ fictio reqrit possibili
tatẽ extremorũ. vt no. ff. de lega. j. l. talis scriptura. ex consuetudine
dñi ampliat̃ mandatum. ff. qđ cũ eo l. Titianus. Item ex dignitate &
charitate: vt no. ff. de dona. l. filius. Item dos dicitur pietas: & sic do
natio ergo sine speciali mandato procu. nõ põt dotare vel donare.
l. cum is. § si mulier. ff. de cõdi. inde. & dos mulieris est titulus lucra
9 tiuus. l. fin ff. quæ in frau. cred. ¶† Variatio siue vacillatio mandati
non prodest uacillãti & tamen reuocatio facta simpliciter ꝓdest re
uocãti: qa in uacillante p̃sumit̃ dolus & illusio. ff. de instito. l. sed &
si pupillus. §. cõditio. versi. sed & si. & ibi no. ¶ Procurator ad ꝓte-
standũ nõ admittit̃ cum cautione rati. sed debet facere fidẽ de mã-
10 dato per instr̃m. ff. depo. l. si qs inficiatus. ¶† Sed quęro, cõstitui te
procuratorẽ ad uẽdendũ: uendidisti, an possis petere preciũ; uidet̃
qđ sic: qa nõdũ functus es & ꝑfunctꝰ officio tuo qđ nõ ꝯsummasti
qđ natura actus desiderat. ff. de tributo l. ꝓcuratoris. §. sed si d. di.
Item qa ꝓcurator ad negocia videt̃ etiam ad lites cõstitutus. ff. de
iniur. l sed si vnius. §. procuratorem. ¶ Preterea cum aliquid man-
datur etiam cõsecutiua vident̃ mandari: vt no. ff. de proc. l. sed & hę
§. pretor. ¶ In contrarium videtur ꝙ si valuit venditio fide habita
de precio, procurator functus est officio suo. simile, quia si consti-
tuo procuratorem ad trãsigen. & trãsigis, non poterit agere ex trãs
sactione: qa aliud est transigere, aliud ex transactione agere. na age-
re superuenit postea post mandatũ: ergo non continetur in vi mã-
dati. ff. qđ cuiusq; vniuersitatis nomine. l. item eorũ. §. qđ si actor.
Nõ ob. §. procuratorem qa ibi loquit̃ in generali mãdato & in ꝓse
cutione iuriũ competen. tempore mãdati. vnde quæritur vtrũ mã
datum generale extendatur ad causas quæ postea ortæ sunt. ¶ Et di
cit Dy. ꝙ non, nisi pẽdeant ex vi præsentiũ. ff. de tute. l. qa dicimus.
de hoc no. ff. de procu. l. omniũ. sed ibi loquit̃ in causis ortis ꝑ mo-
dum reconuentionis. vnde illud est ex libera virtute legis potius
qua ex virtute mandati. ut no. Cy. de procura. l. inuitus in princip.
¶ Pręterea vbi reperitur diuersitas in esse causarum ibi sunt cau-
sæ diuersæ: sed hic reperitur diuersitas pęnes productionem causa-
rum in esse, quia aliter producitur in esse vendendo, aliter iudiciũ
super precio. ergo unum non sequitur ad reliquum. Hanc doctri-
nam ponit Cy. in simili in d. l. inuitus. iu. xiiij. q. facit qđ no. Innoc.
s̃. de offic dele. c. si qñ. hãc opi. tenet Cyn. ff de procu l. j. in suis ad-
ditis quod verum credo nisi qñ qs erat abfuturus, ita qđ ad proui-
dentiam futurorum fecit & ita intelligo dictum Spe. ibidẽ si nullꝰ
hẽr cãs præsentes vt cõstitutio aliqd operet̃ ſm Cy. in l. j. ff. eo. arg.
ff. de fund. instruc. l fundus qui locatus qa absens alias causas tunc
præsentes debet probare: qa omnis impugnatio est probanda per
impugnantem, & debet opponi & probari ante li. contest. vt no. ff.
11 e. l. qui proprio. § fi. ¶† Nũquid post longũ tp̃s procura. tutor, uel
curator inquietari teneant̃ reddere rationem administrationis? ui-
detur qđ nõ: qa possunt testes esse mortui. dic cõtra ut legi. & no. ff.
de admi. tuto. l. maximè. ubi oĩno uide. Reliquię sunt super existen
ti materia aliqua particula, vel saltẽ cõsideratio intellectus seu ra-
dicata ĩ intellectu ad instar characteris & ideo tutor testamẽtarius
aut nõ incipit, aut desinit. Primo casu non excludit legitimũ. Scd̃o
sic. qa cã intestati remouet̃ per cãm testati. de testa. tu. l. si qs sub con
ditione. nisi postea testamẽtarius esset mortuus qa tũc releuaret tu
telam uerba ista in pręd. ictis & ad prædicta quæ ponunt̃ in ꝓcura-
torijs habent limitare & restringere. non tñ excludũt necessaria in
uirtute expressorũ sub intellectu. ff. de uer. obl. l. ꝗ Romæ. §. calima
12 chus per Barto. ¶† Dictio in, ponitur pro inter. sed dictio ad, pro
annexis ei vt l. ad rem mobilẽ & l. ad legatum. ff. de procu. ¶ Exe-
cutio sentẽtiæ latæ contra procuratorem fit ɔ̃ dñm per actionẽ &
factis quæ ex sñia dat̃ nõ in actiõe ex stipulatu cõpeteñ. An. de pis.
13 in l. minorem. de procu. ¶† Pręlatus faciens fidem de possessione
prælaturę non tenet̃ cauere de rato, licet neget̃ p̃latus. vt no. in Spe
cu. de ac. uer. sed pone quidã diuus. ar. opti. C. qui acc. nõ pos. l. non
ignorat. nisi sit in possessione vi vel clam. ¶ De natura actionis man
dati est qđ sit gratuitũ: sed de natura officij procuratoris nõ est ui
vel clã. C. de prob. l. si de possessione. ꝙ sit gratuitũ, vt ff. de pręscri.
ver. l. naturalis §. fin. de natura locati, & qđ opera cõsueuerũt loca
ri, & qđ merces sit cõstituta in pecunia numerata si aliquid istorũ
duorũ deficit est contractus innominatus. ut d. l. naturalis. ubi tra-
14 ditur hæc doctrina. ¶† An ꝓcurator generalis, prælatus, vel tutor
possit donare. dicit glo. ꝙ sic pro utilitate pupilli interueniente de-
creto. Nam sępe accidit qđ donare melius est quàm vendere. ff. de
adminis. tuto. l. tutor ad utilitatem. ubi optima glo. Dyn. & Cy. di-
cunt ibi ꝙ nõ requiritur decretum. tex. dicit ꝙ sufficit cõsuetudo.
eo. titu. l. pro maiore. dic ꝙ sic si lis est aliàs peritura. C. eo. l. exigen-
15 di. & non est alibi. ¶† Quid eñ de cõiuncta persona ętatis legiti-
mæ an admittat̃ pro cõiũcta minore q̃ indiget tutore uel curatore?
ibi dixi in lcc. mea. & gloss. est ff. de admi. tu. l. tutor ad vtilitatẽ. Sed
qõ est inter infantẽ & tutorẽ: & remediũ est ꝙ ꝯiuncta ꝑsona cõpa
reat pro infante. Item iudex forte poterit dare subsidiariũ curato
rem petentibus propinquis infantis. ut no. ff. de tu. l. ꝗ habet. §. si pu-
pillus. vel petente quocunq; creditore, sicut datur furioso, & bonis
absentis de hoc in l. Fulcinius ff. ꝗ. ex cau. in pos. ea. per Bar. & si re
vera nõ sit creditor aliqs, cõfingi poterit qui dicat se velle experiri.
16 ff. de neg ge. l. atꝗ natura. §. si cũ me tex. est. no. & sing. ¶† Vbicũq;
minor hꝫ legitimã cãm, ibi p̃t sine alicuiꝰ authoritate ꝓcuratorẽ fa
cere. l. ij ff. ꝗ pet. tut. tex. est no. de rato minori cauẽdũ est si de man-
dato dubitatur absq; alterius ꝑsonę aditione ff. de procu. l. inuitus.
17 §. is. q. ubi est tex. no ¶† Prelatus dicit̃ ꝓcurator eccł'iæ, ponamus
qui agit ad merita capituli an possit recouenri de eo quod pertinet
ad capł'm solũ? & uł ꝙ sic ff. rerũ amot. l. & iõ. §. si pater. tñ cauebit
de iudicato soluẽdo & ille est ualde notabilis. uidetur ꝙ procurator
cũ cã renũciare possit appellationi. de no. oper. nũ. l. cũ ꝓc. in prin.
Ray.

ADDITIO.

a Vide Ludouicum Ro. consilio. 509.

Ray.si appellatio e friuola,uel iniusta,aīs sec⁹.ff.ad macedo.l.ideq; §.si ignorantes.vbi est tex.no.geminatio mandati nihil operat.arg. optimū.ff.de no oper.nū.l.cū procu.§.si domus.¶ Ex ꝓtestatione ꝓcuratoris q̄rit ius dn̄o absq; cessione.ff.de no.op.nū.l.si ꝓcu.op⁹.

18 ¶†Quero si procuratori est data certa forma vtrū alia forma videat ꝓhiberi:& vr ꝙ sic.vt C.de ꝓcu.l.maritus.ſm Iac.de ra.l3 Pe. aliter ibi dicat ſm Cy.tu dic.aut illa forma tēdit ad oppositū,& vr prohibita:aut ad ꝓpositū.i.ad eundē effectū,& tūc videtur ꝑmissa. & hoc in mādato,secus in decreto vbi est certa forma seruāda ꝓci sē:qa dat esse rei aliās si dispositē à iure imo nō cogitatē,nec d3 cogitari.ff.de re.eorū.l.si pupillorū.§.si ꝑtor.vbi tex.no.

19 ¶ † Quæro, ecce cōiūcta persona producit mandatū ad vnā causam, & in aliis vult admitti cōiūctorio nomine.nūquid possit? & uidetur ꝙ nō vt d.l.maritus.C.de procu.In cōtrariū videt ꝙ ille casus est omissus, ergo relinquitur dispositioni legali.ff.solu.mat.l.si cū dotem.dicūt doct.ꝙ nō potest in aliis agere nō qa videatur prohibitus, sed qa necessum est a prouidētia iuris specialis per uiā elec.iuris communis nō per uiā mādati.In contrariū expresse.C.de pac.cōuen.l.fin. & ita tenet Cyn.in d.l.maritus.qđ verū est.in mandato sunt aliqua verba restrictiua sicut sunt illa quæ habēt limitare mandatum ut dictio tantū & aliæ æquipollentes tam permissionis quam mandati. ¶ Pone quòd instrumento sunt hæc verba, & promisiit se ratum habiturum quicquid in prædictis & circa prædicta Bar.in l. qui romæ §.calimachus.ff.de verb ob. ¶ Ecce dicit lex ꝙ vbi dubitatur de mandato sufficit cautio rati.nunqd hoc verum in procuratore in rem suam? rñ.nō tali ratione:qa per cautionem rati procu.legitimatur.ut ff.de dam.infe.l.inter quos.§.alieno.ergo legitimaretur ad solutionem recipiendam,quod est falsum vt not.ff. de procu.l. nō solum.§ qui aliena.per hoc dico ꝙ si procu.dicat se procu.ad agendum & exigendū, vr se astringere ad plenā probationem mandati,nec sufficit cautio rati.non ob.ff.sol.ma.l.non solum. quia ibi pr h3 ptātē a lege ex iure dotis profectitiæ.& pōt suo noīe cōstituere ꝓcuratorē de cōsensu vel saltē.dissensu filiæ.ff.de ꝓcu.l .filius. §.sed & filia.tātū valet consensus q̄ū mandatū expssum unde procu.ante litē cōte.pōt aliū substituere pręsente dn̄o:qa tūc ipse dn̄s ꝯstituere vr.ff.de exer.l.j §.magistrum verſ.ceterum.tex.no.est ad multa.

20 ¶†Ecce si delegatus ꝓcedit sciēte ordinario à quo dicit se hebere delegationē,nō est necesse ꝓbare de delegatione.idē si vicarius sciente dn̄o ꝓcedit tāq̄ vicarius nō est necesse ꝓbare de vicariatu.idē si potestas sciente populo sedet pro tribunali.¶ Mandatum[a] intelligitur scđm qđ dn̄s cōsueuit mandare.ff.qđ cū eo l. Titianus. tex.est valde no.Si in mandato est appositū qđ non possit aliū substituere post lit.ꝯtest.poterit cōstituere:qa est dn̄s litis. ff. de exerci. l.j.§.magistrum ver.quid tñ ſm Gul.& Ray.sed cum ibi sit speciale.ergo in ꝯriū est ius ꝯmune ut ibi no.Itē dn̄s nō d3 decipi qui melius de amico ꝓsumpsit.arg.ff.de legatis.ij l.vnum ex familia.§.item imperatori.cōtra simplex mādatū procuratoris potest opponi qđ est simulatū,vt no.ff.de pac.l.iurisgentium.§.prætor in gl.tene mēti.¶ Per hæc verba, facio te procuratorē in rē tuā, videor directas mādare & vtiles cedere:& posito vno ponit reliquum: & eris dn̄s vtiliū & mādatarius directarū.ff.man l.procurator.§.fin.vbi est tex. no.C.eo.l.qui stipēdia.

21 ¶†Si dn̄s ꝓmittit pro procura.sub hac forma,quicqd legitimè fecerit.iste nō est legitimè releuatus:qa stipulationi prætoriæ de rato nihil pōt addi qđ nō sit de verbis edicti ꝑtoris.Itē noua lis oritur ex isto aduerbio legitimè. Itē dn̄s debet habere ratū etiā nō legitimē factū,dūmodo sit factum ſm solitū cursum iudiciorū vt no.ꝭ.vt lit.nō ꝯtest.c.j. Alioquin dn̄s semp negaret canonicè factū qđ est absurdū.ff.de iudi.l.solem⁹ & induceretur perplexitas in executione.Itē verba dēt esse clara,sunt quędam formæ:& ideo oportet seruari in forma vbi tñ ꝑtor dicit iudicatū solui,satis est si dicat,soluq̄ iudicatū:qa ibidem est edictū.ff de pręto. stipul.l.2.vbi est tex.no.Sed nunquid dominus q̄ est in Anglia pōt releuare procuratorem q̄ litigat Florentiæ:glo.dicit qđ non.ff.de ꝓcura.lege neq; femina.ubi hoc nō ſm Ray.qa nō est idoneus fideiussor ille qui possidet bona in loco iudicij.ut no.C de prin. agē. in rebus.l.fina.lib.12.hanc opi.nō seruat consuetudo, ne vsus procuratoris impediatur.ꝑterea text. Iustiniani.insti, de satisda.non distinguit in.§.si vero.vnde dn̄s fit:nimirū qa in domicilio suo patit executionē snīæ vbicūq;late.ff.de iuris.om.iudi.l.cū quędā puella. ¶ Scias qđ ista releuatio nō habet locum in beneficialibus, nec in causis criminalibus in qb⁹ ꝯtra ꝓcuratorē nō fit executio:sed satis

22 est habere literas de rato qa alia cautela nō pōt adaptari.¶ † Garce ratus autē in cā capitali pōt ꝑ ꝓcuratorē defendi,citra contestationem litis.ut no.in c.si iudex laicus.de sen.excō.li. 6. & maximè in cā appell.C.de appel. ꝯos. per Guil. de cun. ¶ In cā capitali si fuit admissus procurator valet processus.C.de adul.l.quāuis indubitati.vel ibi erat absens causa publice & est speciale.nec de hoc habemus aliū tex.in iure ciuili contra regulā generalē. vel ibi maleficiū

23 erat notoriū per confessionē rei.dic vt ibi per Cyn.¶†Si procurator in rē suā substituit aliū ꝓcuratorē in rē suā, vtrū vatim definat eē procur.gl.dicit quod nō.ff.ad treb.l.ex asse ꝓcu.quā gl.tene mē-

24 ti. ¶ † An quis possit facere duos procuratores in rē suā insolidū, ita ꝙ vterq; insolidum exigat videt tex.qđ nō.ff.de leg.j.l.nō quocū

25 que.§.qui gayum.vbi tex. singul. ¶†Vtrū sit differentia an cōiūctā ꝑsona agat ꝓcuratorio noīe an coniūctorio noīe. dic qđ sic vt C. eo.maritus ¶ Itē est differentia vtrū pater agat tāquā legitimus administrator.an tanquā coniuncta persona.ff.qui satisda.cog.l.filius. nam primo casu nō satisdat.secundo sic.Itē primo casu facit procuratorē ante lit.contesta.Secundo no.vt l.j.C.de bo.mater. si omissa est exceptio,cū tu non habes sufficiens mandatum,iudex ex officio potest supplere in quacunque parte lit. dicēdo ostende mandatū:alias non procedam ad petitionem tuā vt sing.no.in c.j. de elec.li.vj.quæ iudex debet esse certus de validitate & efficacia sui ꝓ-

26 cessus & tene menti.¶† Vtrū hęreditas possit adiri per procuratorem? dic quod hæreditas nō pōt adiri alieno animo,vt C.de iure deliberandi.l.potuit.& ff.de acquiren.hæredi.l.paulus.Item ius adeū-

27 di nō pōt cedi ꝓcuratori:in rē suā:quæ volūtas nō pōt cedi.†¶ Vsufructuarius præstita cautione & nō ante est procurator domini vacātis:quæ promisit custodiam rei & ille cui cōmittitur custodia rei agere pōt tanquam vtilis procurator.l.j.in fi.ff. vsufruct.quemadmodū caueat. qui tex.non est alibi ſm Ray.gl.dicit ꝙ ille cui cōmittitur custodia habet officium iudicis noīe custodiæ,C. de sac. san.eccl l sancimus.de hoc p Iac.but.l.j.in fi.ff de no op.& ibi per Bar.exitiū nō cadit in ꝓcuratore ꝓcuratorio noīe.& iō d3 formari in ꝑsona dn̄i, ꝓcu. in rē suā d3 facere cōparere dn̄m ad r̄ndendū positionib ff.eo.l.si actor malit.vbi est tex.no.¶Procurator cōstitutus ad agēdū cōfestim vr cōstitutus ad totā cām cū suia dila.pagen ff.de ꝓcu.l.q ꝓcur.dat.tex.no.Dolus plāti nō nocet ecclesiæ qa ad cōmittēdū dolū nō est status nec ꝓcu.ecclæ.vt no.ff.de exce.do

28 li.l.si ꝓcurator agit ¶†Dolus ꝯmis⁹ ꝑ cedētē nō nocet cessionario qn̄ dol⁹ nō elidit ius agēdi.l.apud celsū.§.si cū legitima.ff.de exce. doli vbi est tex.no.hęc cōditio,si nō in eodē statu permanserit, in quolibet mandato & arbitrio tacitè intelligitur ff.de sol.l.cū quis. in prin.vbi ex tex.no. ¶ Postq̄ ꝓcurator satisdedit,dn̄i loco habēdus est.vt.ff.de procur.l.titius.nec in iure melior tex. est. &.ideo sine causa ex tūc reuocari nō potest mutato procuratore necesse est acta transferri vel repeti.vt no.ff. eo. l. que omnia.gloss. no valde.

29 ¶†Procurator potest reuocari sed adiectus non potest reuocari. ff.de sol.l.vero ꝓcuratori.vbi text.no.¶ Necessaria comparitio domini non inducit reuocationem mandati sed in volūtaria aut dominus assistit procuratori,& idē. ff.de procur.l.paulus. aut trāstulit in se aliquem articulum processus & tunc in totum videtur reuocare mandatum nisi aliud actum sit.ꝭ.eod.c.penult.lib. vj. Procu.penitenti adductus potest accaptare mandatum cui renunciandū pu-

30 tauit.ꝭ.eo.l3.li.6.& no.ff. de reg.iur.l.semper qui.¶† An possit cōstitui ꝓcu.in rem suā ex parte rei:dic ꝙ sic qa tale ꝓcuratorium potest ibi cadere vt cum vēditur hr̄ditas vel fit restitutio ex trebelliano & similia.ff.eo.l.plautius & l.si actor. proc. sine speciali mādato nō potest facere pacē:qa.remissio iniuriarū est donatio. vt nota.in Spec. đ treug.& pace.§ verū,hec quoq;.nam pax debet fieri gratis vt.ff. de infa.l. furti. §. pactus. hoc verū est vt noceat domino, sed vt prosit satis videtur habere mandatū.ff de pactis.l.rescriptum.§. si.sed ibi non facit sed recipit ideo alleg.eo.titu.l nam & necesse.& l.contra iuris.§.fina.cum l.sequen.Paul. de leaza. ¶Hæc forma etiam si mandatum exigat speciale non operatur in his quę debent mandari sub certa forma specifica.ꝭ.e.c.qui ad agēdū.li ,vj.nec vbi insurgit pœna.ff.qđ quisq; iur.l.iij.§.si ꝓcurator: nec in criminalibus.de ꝓcur.c.ij.in cle.nec in solitis.ff.de contrahen.emp.l.fistulas. §.frumenta.ff. de pig. acti.l. vel vniuersorum periuriū nō impedit quin procu.possit à dn̄o reuocari.vt in c.vlti de procu.lib.vj.super verbo reuocatis,in glo.or.& est ratio, quæ ex tali iuramento nulla insurgit obligatio.secus si esset ꝓmissum aduersario de nō reuocādo :qa ex tali pacto licito & honesto ne aduersario illudat bene orit obligatio.C de transa.l.si quis maior .& ideo si notarius recipit hoc pactū pro his quorū interest reuocari non pōt.Princeps cordiū est deus q immissa bona volūtate posset executione operire.

31 ¶†Fideiussor pōt tradere & soluere de sciētia dn̄i,quasi procurator cōstitutus ad hoc aīs non posset sibiipsi ius dicere.ff.māda.l.si ꝓcur .§.si ignorātes per Iac.de Are.hoc.uerū si fideiussor nō pōt de suo soluere:aīs tenetur implere māda tū.ff.de condi.indebi.l.indebitū.ff.de vsufru.ea.re.l.tribus.tex.non restitutio ex trebelliano nō potest fieri ꝓcuratori in rem suā noīe suo,sed noīe dn̄i sic. qa à verbis senatus non pōt recedi l.si mulier.§.si ex asse. ff.de iure dotium.Ego possum dare ꝓcuratori potestatem vt ratificet. vt.l.restitura.§.fi.ff.ad Tre.ergo pari ratiōe ut mādet An.de Pis.ego possum dare procuratori ptātem ad iudicia vt constituat aliū ꝓcuratorē noīe meo.l3 lis nō sit cōtestata sed vt ꝯstituat nomine suo nō possum mandare nisi lite contestata intelligit gl.q̄ est in l.j. ff.de ꝓc.

Cy.

ADDITIO.

a Vide per Fely.Moder.c.cum.M.Ferrarien.de constitu.

Cy. p hęc verba, te facio pcuratorē in rē tuā, videor directas mādare & vtiles reddere. & posito v no ponitur & reliquū & eris dñs vtiliū & mādatarius directarū, ut no. ff. mā. l. si pcuratorē. §. fi. vbi tex. no. &

a C. eo. l. qui [a] stipendia. ¶† Vtrū snīa lata sup mandatis possit ꝯrio

32 imperio reuocari? videt ꝙ non: qa quoties persona subtrahit à iudicio, sopita est instantia. de offi. deleg. c. significātibus. In ꝯtrarium est regula generalis, pōt quis habere ratū qđ nōdū est celebratum.

33 de transacti. c. contingit. ff. de procur. l. si pcur. absentis. ¶† Contra generale mandatū procuratoris pōt opponi qđ illa cā causans nō erat in rerū natura tpe contractus mandati. nā cā postea nata assimilat posthumo de quo non uidetur cogitatū. ff. de testa. tu. l. si qs ita. sed Specu. tenet qđ includatur lites & etiā ex causa nouissima: qa nemini præiudicat. arg. C. quæ res pig. ob pos. l. fi. Itē istud, man datū videtur uniuersale cum sit ad uniuersitatē causarū. itē etiā indefinita cōprehēdit futura ex proprio significato. ff. de serui. vrba.

34 prędio. l. si seruitus ut s. dixi. ¶† Sed nūquid coniuncta persona potest ante litē cōtesta. substituere pcuratorē. Spec. sentit ꝙ sic in titu. de procuratore. §. rōne qua? ver. quid si canonicus. Sed contra riū videt qa suo nomine nō habet actionē & regula est qđ ante litē cōt. est. uel quasi nemo costituit pcuratorē, nisi qui suo noīe habet actionē. ff. de iniur. l. sed vnius. §. pcurator. vbi est melior text. qui sit in iure. sed ad defendendum posset si eum releuaret per qua lēcūq; fideiussorē datū. ff. in ius voca. ut eant. l. ij. vbi tex. optimus. & facit ad multa, videlicet qđ pt iudex quę cōmittere fideiussorib. sanguinis, l3 nō sit vsq; quaq; soluēdo: nec ex hoc poterit ꝯdēnari

35 tpe syndicatus qđ. vocat tēpus digestionis officij. ¶† Ecce pcurator minoris cauit de rato, minor h3 ratum. sed nō durat ratū. qa petit resti. in integrū: an cōmittat stipulatio rati. Respōdeo non. nā ideo restituitur qa ratū habuit als nō haberet necesse restitui ergo factū est qđ cōuenit. rñdeo dicit illa. l. no. ff. rem ra. habe. l. cum minor: & ideo subiungeñ est vt plena sit satisdatio, de restitutiōe in integrū nō peteda. ¶† Si qs hēt duo instrumēta pcuratoris eiusdē. datę & formæ manu eiusdē tabellionis, uel q a cum tabel. fuerunt duo tabelliones simul rogati vnicum est mandatū. ff. de test. l. vnū. sed si diuersę formę sunt duo, tamē si vnū est generale, aliud speciale, tunc speciale pręualet. dicit Iaco. but. C. de procur. l. maritus. & ideo producere generale mandatū ad illā spēm est pducere manj datum impertinens non dicitur factum in termino id qđ fecit pcura. antequā sciret & acceptaret mādatū. ita dicit Spe. de procura. §. j. ver. sed quid si procuratorē. ꝙ est notabile. & est ratio, qa nō tan quā proc. sed tāq̄ gestor fecit. & sic alio prætextu q̄ prætextu mādati. & sic nō est vsus capite cōgruo. ff. iud. sol. l. iij. §. sed si qdē. si pcu. se obligauit ptextu mandati pōt pcura. illud soluere de bonis dñi inuito domino. & mirabile est ꝙ non transfert dominium, sed publiciana cōpetit. ff. de publ. l. si qs prohibuerit. quia semper in trasla tione dñij requiritur ꝙ traditio fiat de voluntate domini. vt ff. de condi. ob. cām. l. iij. §. subtilius. vel dic qđ ideo transit dñium si res erat mandātis: qa qui habet mandatū ad permutandum videtur habere mandatum ad tradendū nec reuocare potest ex quo mandatum transiuit in contractum nominatū, vt ff. mandati. l. idemq3. §.

36 si ignorantes. ¶† Si procurator substituit aliū propter necessitatē causæ, vt quia substitutus erat magis expertus & idoneus. ista substi tutio fiet expen. domini. arg. ff. fini. reg. l. iiij. § j. & ff. famil. hercisc. ex parte. ¶ Sed si propter necessitatē personæ qa proc. erat in aliis occupatus tunc fiet expen. substituē. vt no. Innoc. in c. j. ꝗ. vt lit. non

37 contest. ¶† Nūquid ille qui alij cōmittit, qđ erat sibi iniunctū, hoc

38 ipso excusatur. ff. man. l. si procur. §. si tutor. ¶† Nūquid si procurator est impeditus dño ignorāte excusetur dñs? dic ꝙ sic. C. de ap pella. l. præses. C. qui pe. tu. l. cū à matribus. ar. ff. de mili. te. l. iij. §. si idem. ff. de publi. l. cæsar. Procurator est expectādus aliqualiter vltra

39 terminum. de pœnis c calumniā per Inn. ¶† Nūquid ambasiator potest aliquem constituere loco sui, si infirmatur dic qđ nō nisi filium suum. & est ar. qđ si ancianus moritur in officio suo filius est subrogan. pro ipso. vt ff. de legatis. j. l. sciendum. §. legati vicarios.

40 ¶† Procurator constitutus ad alienandum nō potest alium substituere. tex. est singula. in l. in vsucapione. §. qđ si is de diuersi. & tem. præscr. sed constitutos ad negotiandū pōt alium substituere. ff. mā da. l. si procuratorem. §. j. item in iure suo proprio vnusquisq; hēt alium substituere. ff. de diuer. & tēpo. præscrip. l. in vsucapio. §. ꝙ si.

41 ¶† Pone dñs scripsit in sua camera lrās mādati, & eas retinebat in scrinio pectoris sui, vel scrinio materiali, & nōdū transmiserat: an pcura. possit aliquid virtute istarū lrārum. no. ff. de acqrē. pos. l. qui absenti. Ratihabitio excusat delictū. ff. de furt. l. si vendidero. §. si titius. tex. not. Monachus fugiens perdit mādatū. & ideo non potest alium substituere. ff. de ser. fugi. l. j. & soluēs substituto iusto:

42 errore nō liberatur. tex. est no. ¶† Procurator qui habet duo mandata scilicet spāle & generale, & substituit vigore specialis mādati: non potest reuocare vi eiusdē mādati: sed an poterit reuocare vi alterius idest vi generalis? tenet Spec. & bene, qđ nō in Spec. eo tit. § iij. & §. item pone titius. Ioan. andre. in c. is qui. de procura. lib. vj. ar. optimū. C. de remis. pigno. l. solita. Si procurator substituit ex ptāte commissionis & dubitatur de mandato, cauet, qđ dñs, habebit ratum. Si aūt ex ptāte legis cauebit quod ipse substituens ha-

43 bebit ratū secundum. Pau. de leaza. uide. l. 2 ff. de cura. bo. dā. ¶† Et no. qui non pōt substitutum reuocare, non potest eum approbare vel reprobare. Procurator in capitali causa potest allegare cās necessarias absentię sed non potest assumere directè uel indirectè aliquam defensionem domini, nisi dominus compareat & detineatur in carcere & per hoc nō potest opponere exceptionem banni polli centis imparitatem delicti nisi se offerat carcerari, nec tunc habebit necesse litem contestari nisi sopita hac exceptione declinatoria. Vtilitas stat in hoc, qa interim nō recipitur inter reos cum nō possit procedi in causa principali. l. is qui reus. de publi. iudi. & ita de-

b bet intelligi quæstio de [b] Rauenense & sic soluant disputationes Bo

44 nonieñ. ¶† Procurator ad ordinarias causas potest reuocari coram communi iudice etiam in summariis. secus si non sit iudex cōmunis sed delegatus vni parti. sic intelligas. ff. de procura. l. sed eo.

45 §. non saltem. ff. de var. cog. l. j. in fi. de mutu. petitio. c. j. ¶† An in causa suspicionis possit quis procur. esse? dicit Iacob. qđ sic, si asserat se esse velle procuratorem non ratione procuratoris, sed ut innocentiam suam purget. An de pis. certe satis est purgata innocentia per victoriā vnde dic aut sua interest ratione salarij, & tūc nō repellitur. sed si nō interest, reperitur pcurator in capitali admittitur ad a legandū quicquid non impedit cōdemnationem. unde potest opponere excep. sui testis & hoc probare per causas causæ. idest p veritatem facti hoc sentit Cy. in d. §. publicè. vbi dicit qđ in capitali non admittitur ad allegandum causas causę. & subdit quod est verum ad totam causam Cyn. pone constitui te procuratorem hoc pacto, qđ possum te liberè reuocare etiam lit. conte. Rñ. nihil operatur hoc pactum quin reus & iudex possit contradicere reuocatio ni: qa forma mandati non potest immutare dispositionem legalē. l. si illa. in prin ff. fa hær. imperator concessit filio meo militi castrū, & me nominauit in causa motiua sed nō in gratia, sed eam direxit & intitulauit filio meo ex causa castrensis peculij. nil mihi acquiritur. idem dicit in eo quod donatum est ambasiatori qa nominatur vt causa non vt donatarius. An. de Pis. & sic nominatur enunciatiuè non dispositiuè.

ADDITIONES.

a Vide Bartolum in lege prima. C. de acti. & obliga.

b Vide Bartolum in l. penul. §. ad crimē. in penul. colum. ff. de pu. iudi. & videtiam Areti. in c. veniens. de accusatio.

CAP. I.

1 *Credendum an sit ei qui negat mandatum.*

2 *Pupillus an possit esse procurator.*

3 *Dubitatio quid sit.*

4 *Procurator constat ex dominio, actu, & ex forma.*

5 *Expectare potest quis terminum litis: & si sententia est lata contra eum non poterit ratificari, si autem lata pro eo, tunc ratificare poterit.*

6 *Procurator post satisdationem an possit alium substituere.*

7 *Frater minor relictus executor testamenti an poterit substituere si hoc non dixit testator.*

ALia. Non creditur nudis verbis; sed debet liquęre de mandato: ne si neget, processus fiat delusorius. ¶ Casus. eps Salamitan. habebat causam in curia papæ: quidā sine mādato eius noīe comparuit, & succubuit. iste eps scripsit quibusdā piatis qđ iste nō habebat mandatū, q hoc intimauerūt papę: tandem iste episcopus misit quosdam nuncios ad dominum papā qui non portauerunt instrumentum mandati. papa noluit ipsos audire ne forte episcopus negaret sicut negauit prius: & ideo mittendus est procurator cum mandato solenni in scriptis redacto. hoc

a dicit no. ¶ No. qđ mandatum procuratoris debet probari per [a] so-

1 lenne instrumentum. ¶† No. ꝙ est credendū ei q negat mandatum non ei qui allegat. dicit Spec. qđ licet contineatur in aliquo instrumento, ego talis procur. vel syndicus, vel episcopus, per hæc verba non probatur quod sic sit. no. Spe. in tit. de procur. § ratione quoq; ver. illud quoq; notandū est: istud est verum nisi inter eos qui fecerunt hæc verba in instrumento apponi. C. de ꝯhen. & cōmit. stip. l. optimam. per Iacob. de Are. & Cy. ¶ Opp: si dubitatur de mandato sufficit cautio rati, nec est opus quod fiat plena fides de mandato, ut C. de procu. l. j. & idem si paratus est cauere sed aduersarius non vult cautionem recipere: ut ff. de no. ope. nun. l. prætor. §. si qa paratus. So. aut quis allegauit mandatum & probat: aut allegat & non probat: aut nec allegat nec probat. primo casu aut probat per instrumentum publicum & debet admitti. vt hic aut per scriptu ram priuatam quæ facit semiplenam probationem: & tunc est cauendum

ADDITIO.

a ¶ Adde tamen et tene fixum cordi qđ de mandato sufficit verbo fidē facere notarium actorum qui se dicat de instrumento mādati rogatum secundum Raphel. Fulg. in consilio cxcv. incipien. quidam patrio nomine.

cauẽdũ de rato:aut vult probare ꝑ teſtes & tũc ẽt ſi offerat multos teſtes nõ dẽt admitti niſi cũ cautione rati qa receptio teſtium non facit plenũ ꝓiudiciũ domino abſenti. ſed ſemiplenũ. Sed ſi aduerſarius ſponte admiſit probationes teſtium,& per duos teſtes eſt plenè probatum,ſibi imputet qui ſuo conſenſu perſonam affirmauit in iudicio. Alius caſus eſt qñ allegauit mãdatũ & nõ probauit & ſi quidẽ aſtrinxit ad probãdũ non admittetur ad cauendũ. Si aũt ſe nõ aſtrinxit tũc aut ſemiplenè probauit,& cautio legitimat perſonam vt ff. de dã.infe. l inter quos. §. alieno. ſed ſi nullo modo probauit, repellitur.ff.de nego.geſt.l.ſi pupilli.§.pe. ¶ Tertius caſus eſt quãdo nec mandatum allegat,nec probat,& tunc eſt certum quod nõ admittitur caſus eſt hic.iſtud eſt no.d.gnum ꝙ per ſuſpicionem iudex poteſt aſtringere quem ad pęnam & inſtfalẽ ꝓbationem vt pa patet in ratione huius literę ibi ex ęqua &c. Adde qđ no.ff.de ꝓcu, 3 l.nõ ſolum.§.qui alieno & hic per Bar.& C.e.l j. ¶ † Pupillus põt eẽ ꝓcurator ad iudicia ad agẽdũ:vel ad ſubſtituẽdũ ſʒ nõ ad ꝯſtituẽdũ perſonam dñi: quia vbi extrema non dependent a medio,medium non curamus ff.ad Trebel.l.cogi.§.hi qui ſolidum. ſecundum Andr.de Piſ & me. ¶ † Dubitatio eſt probabilis diſceptatio hincinde.ſed vbi legis ſtatutum ſe applicat ad vnum extremorum tantũ, non dicit res dubia.C.de eden.l.qui accuſare.Quo ad cautionẽ rati leues ꝑſumptiones ſeu ꝑſumẽdi occaſiões faciũt rẽ dubiã,arg.ff.ad exhi.l.theſaur⁹.de offi.dele,c.corã.verbi gratia, ſi qs nõ portat mã4 datũ ſe l inſtrumenta cauſæ text.eſt not.& non eſt alibi. ¶ † Procurator conſtat ex tribus,ſcʒ ex dño & actu adde ex forma,ac etiã ex natura mãdati,nõ dʒ eſſe in tua poteſtate qđ mihi uel mecũ debes facere de iuriſ om.iudi.l ſi idẽ.§.j.ver. de hoc,qa iam ego eſſem ꝓ nihilo.Reuertendo ad primam materiã quæro vtrũ ſi nõ poteſt dare fideiuſſorem,ſufficiat iuratoria cautio.rñ.nõ.qa venit noĩe alieno.leges eñ loquunt de iuratoria cautio.in cã propria,& non in cã aliena.& eſt ſimile in tutore qui nõ inuenit fideiuſſorẽ.qa nõ excuſetur idoneus vt.l.ſi.C arbi.tut.& facit. ff.de admi.tuto.l.vulgo.

¶ No.quod per literas de non rato ſcriptas qbuſcunq; amicis pro5 batur negatiua ſcʒ qđ nõ eſt habitum ratum tenementi. ¶ † Not. qđ quis poteſt expectare terminũ litis : & ſi ſnĩa lata contra eum non poterit ratificari:ſi autem eſt lata pro eo,tunc ratificare poterit:& ſic ſit cautus in expectãdo litis euentum.ff.de excep.rei iudi. l.ſi mater §.hoc iure.C.in qui.cau in integ reſt.non eſt neceſ.l.ſi tutor.per Cy.Itẽ no.qđ oĩs ſnĩa quę fertur ſup parte proceſſus eſt interlocutoria etiã ſi tãgetur medula & ſubſtantialia cauſæ ff.de mi. l.intra utile.¶ Si duo ſunt procur.ſimul non inſolidum dati , non videtur procu.vnus conſtitutus contra alterũ. ff. de procur. l. qui duos.¶ Procura.non tenet facere inuentarium niſi ei hoc mande6 tur. ¶ † Poſt ſatiſdationem poteſt procurator alium ſubſtituere, verũ eſt in lite ſi conueniatur ex propria ſatiſdatione,ſʒ non in lite principali ſi lis ſit conteſtata.ff de procu. l. Titius. ¶ Quicquid ſit ꝑter formã videt fieri ꝯtra mãdatũ.ff.de ver. ob.l. q romę §. flaui⁹. 7 ¶ † Plures eundẽ actũ exercẽtes ꝓ alio vident habere mandatum qlibet inſolidũ ſi ſunt ꝑpoſiti vniuerſali negociaõi : qa eſſet abſurdũ qđ ad vendẽdũ vnã minimam rem requireret oĩm ꝯſenſus: ſed ſi tractaret de vẽditione ipſius mẽſæ uel tabernę bene requirent oẽs. l.ſi.C.de auto.ꝑſtan.inſtra aũt menſe vel tabernæ vendere non poſſunt inſtitores q habẽt mãdatũ ad opandũ nõ ad deſinẽdũ.¶ A ſententia lata ſuper procuratorio poteſt appellari etiam de iure ciuili.C.de ꝓcur.ita demũ.qa poſt lit.cõte.nõ repat.¶ Si procur.ꝯtrahit ſine mãdato inſpicit pſona ſua.ſed ſi cũ mãdato inſpicit perſona dñi.ff.de leg.j.l.huiuſmodi.in prin.& ĩ l.ꝓcurator q ꝓ eui.¶ Si in aliqua pte inſtri eſt facta ꝓ aliqua ꝯmemoratio mãdati.b.ratihabitio reqrit volũtatẽ poſt principale factũ & iõ volũtas pficit actũ. Quędã poſt volũtatẽ requirunt factũ & tunc volũtas nõ pficit actũ, ſed ſi eſt incertũ de ſenſu verborũ,tunc ſi utilitas ſurgit ex potẽtia tunc ſufficit poſſe.ſi aũt ex actu requirit factũ l.certi ꝯdictio. §.fin. ff.ſi cer peta.ff.de pecu.l.nõ ſtatim qñ volũtas requirit ante factũ. ſecus ſi volũtas nõ pficit actũ.¶ Quando extrema dependẽt à medio,tũc inhabilitas medij impedit extrema:ſecus ſi nõ dedẽdent à medio ſed ab alio vt ſubſtitutio ꝓcuratoris qa ſubſtitutus nihil facit in ꝓpria virtute ſed in virtute dñi.facit.ff.de ma.vin. l. pater qui in prouincia. An. de Piſ. Non ob. ff. de iudi.l.cũ ꝑtor.§.fi.qa ibi lex 8 vltra procedit prohibendo.¶ Sʒ nunqd frater minor relictus executor teſtamenti poterit ſubſtituere ſi hoc nõ dixit teſtator? rñ.nõ: qa inhabilitas regulæ æquiparatur inhabilitati naturæ ſed ille qui eſt inhabilis non poteſt alium ſubrogare.

C A P. I.

1 *Obligatio an oriatur ex interlocutoria expeñ.*
2 *Abſens in grauibus cauſis teneatur mittere procuratorem.*
3 *Procuratori conſtituto ad agendũ an poſsit opponi exceptio compenſationis.*
4 *Admittitur procurator in cauſa inquiſitionis de iure canonico.*
5 *Contumax in quacunque citatione etiã in perſona an debeat condemnari in expenſis.*

QVerelam. Snĩa expenſarũ lata contra eum qui nõ eſt contumax,contrario imperio reuocat:ſed ex ꝓbabili cã trãſit efficaciter ĩ rẽ iudi.ſi nõ eſt appellatũ.h.d.text. ¶ Caſus.quidam.A.fuit citatus & infirmitate detẽtus nõ cõparuit in cã nec ꝓcuratorẽ ꝯſtituit.iudex ꝓ nulla alia cã cõdẽnauit ipm in expẽſis , cũ ad ꝓbãdã infirmitatẽ ſuã miſiſſet duos teſtes:Papa mãdat eũ abſolui à dicta cõdẽnatiõe expeñ.qa in grauibus cauſis nõ tenet ꝯſtituere ꝓcu.vna opi eſt qđ abſoluat per reſtitutionẽ in inte. Alia opi. eſt qđ per appellationẽ. Tertia eſt opi.qđ reuocetur ꝯtrario imperio & ita mãdat Papa fieri.& hæc verba propter iniuſtum proceſſum oẽs interlocutorię ẽt ſi dari vel fieri cõtineãt,incidẽter poſſunt ꝯtrario imperio reuocari.tex.eſt hic not. Et ſic ſoluta eſt quæſtio q̃ notat de expen. in l.qđ 1 iuſſit ff.de re iudi.¶ † Ex hoc infero talẽ ꝯcluſionẽ,qđ & interlocutoria expen,nõ oritur obligatio:ſed iudicis officiũ ꝙ contrario imperio reuocari pt ex cauſa,ſed non ſine cã. tex. eſt hic valde ſingularis.¶ Item not qđ iudex debet audire excuſationem abſentis quę ꝑt probari per duos teſtes.ad hoc optimè facit.l.iij. §.ſi ad diem.ff. de re mili. & propterea in expectatione abſentis non ꝯmittitur pec2 catũ:vt eleganter no Innoc.j.de pęnis.c.calũniã. ¶ † Vlterius not. qđ in grauibus cauſis abſens non tenetur mittere procuratorẽ. ꝙ dic vt not.ff.de diuer. & tempo preſcrip.l.j.& l.ij. ff.ſi quis cau.per Gui.de cu.& Cyn.C.de reſti.mi.l.ſi valerianus.& facit.C.de procu. l.eũ qui res agit hęredũ.dicit. l. qđ abſẽs cauſa legationis in cã ante lega.mota debet dimittere vel mittere ꝓcuratorẽ:ſed ĩ cã poſtea mota non tenetur mittere qa expectatur donec durat legatio ff.de leg.l eũdem.§.j.hũc tex.allegat An.de piſ. Adde ꝙ aut quis vult ex diligẽtia aduerſarium conuincere vt actor,& tunc debet dimittere procuratorẽ;aut ex impotẽtia ſe excuſare vt reus,& tũc tenetur ſaltem mittere excuſatorẽ vt hic,niſi ſubito ĩuadit eũ neceſſitas recedendi.vt ff.de re iudi.l.quæſitum.¶ Si aliqua virtus propria eſt in cã inſtrumentali vt in iudice delegato,requirit eius habilitas:& ſic qui propter defectũ mandati aduerſarij non ꝑt ſoluere oppone̅do cõpẽſationẽ,videt offerre ſolutionẽ,vel ſaltẽ ipſam ꝯpenſationẽ.imo dic poſſe & vł offerre licet ſoluere non poſſit.de ꝓcura.l ſi reus pa3 ratus ne ſit in poteſtate aduerſarij ¶ † Procuratori conſtituto ad agendum non poteſt opponi exceptio compenſationis:qa non ꝑt ei ſolui. Et compenſare eſt ſoluere licet ꝯſt tuto ad exigendũ poſſit opponi.qa ꝑt ei ſolui qđ dño debet.de ꝓcu l.ſi qs ad rẽ. ¶ Mortuo ꝓcuratore ꝯtinuatur iudiciũ dño facto legis ſed renouato per factũ dñi oĩa denuo ſunt repetẽda ſi aduerſarius petat denuo reno4 uari.l.q̃ oĩa.ff.de procura.in glo.¶ † In cã inqſitionis admittit procura de iure canonico : qa nulla inquiſitio de equitate canonica eſt capitalis:ſecus de iure ciuili.Nam ĩ gñę pęnę de iure ciuili non differunt accuſatio & inquiſitio ſm An.& Cy.¶ Procur.conſtitutus ad cãs cauſæ & ſic ad plenã defenſionẽ poteſt allegare cauſas abſẽ5 tię ſi vult,ſcdm Petr.& An de piſ. ¶ † Quæro nunquid contumax in quacũq; citatione etiã in perſona debeat condẽnari in expẽſis. rñ.ſic ſi fuit pſonaliter citatus vel alias appareat de vera ꝯtumacia. ut no.C.de iu.l ſancimus.ĩ v.q.& no qđ ſcĩa citationis arguit verã contumaciã. Item ꝯparitio minus legitime facta.text. eſt hic nota. ¶ Et adde qđ no.ff.de no.ope.nunc.l. pretor.§.pe.per Iac. de are.& Barto.Bald.

C A P. III.

1 *Factum procuratoris reuocati ſeu prohibiti adeſſe cauſæ non præiudicat reuocanti:& reuocatio mandati. probatur per vnum teſtem.*
2 *Deferri poteſt iuramentum in defectum probationis ſuper incidentibus & emergentibus.*
3 *Statutum ſi dicat quod mandans puniatur in quadruplum,an ratificans puniatur in quadruplum.*
4 *Dictio in veritate an ſit iuramentum.*
5 *Procurator per reuelationem an efficiatur dominus.*

1 EX inſinuatione. Factum † procuratoris reuocati ſeu prohibiti ad eſſe cauſæ non præiudicat reuocanti:& reuocatio mãdati probatur per vnum teſtem & iuramentũ.h.d. no. ¶ Caſus.duo litigabãt de ꝑbẽda videlicet archidiacon⁹ & qdã magiſter G.iſte magiſter.G.conſtituit ꝓcuratorẽ:& qa cepit de eo ſuſpicari reuocauit eundẽ ꝓhibens eundem in facie ne vlterius ꝓcederet in cauſa. At iſte ꝓceſſit & ſuccubuit & aduerſarius fuit miſſus ĩ poſſeſſionem dicte prębende. Papa dicit ꝙ ſi de reuocatione ꝯſtiterit per vnũ teſtem,cũ alter ſit mortuus & ꝑ iuramentũ ipſi reuocãtis, qđ non obſtãte dicta ſnĩa tanq̃ nulla ſi archidiaconus probauerit de inſtitutione canonica ſibi prębenda reddatur cũ fructibus. h.d. ¶ Not.qđ dixi in ſummario.Item not. quod euacuato aduerſario. nihilominus tenet qs ꝓbare de canonica inſtitutione. ¶ Item not. ꝙ nullitas ꝓceſſus & euacuatio mãdati ꝓbat ꝑ vnũ teſtem cũ iuramento.

mento. si tū duo testes interfuerūt reuocationi: qa sufficit qđ corā duobus testibus fuerit solēniter reuocatus, uel qa reuocatio mandati pbat per summaria. argu. ff. ad carbo. l. 3. §. duę causæ. Nam licet ibi sit nulla, nō tñ cā est sopita, ut hic patet. Oppo. de mandato cō stabat plenè: de reuocatione autē mādati nō cōstabat plenè: ergo plena pbatio preualet: sicut dicimus ꝙ si actor plenè probauit & reus semiplenè: talis probatio semiplena nihil operatur, quia ad elidēdam pbationē efficacē inefficax probatio nō sufficit. vt not. Cyn. C. de re. credi. l. generaliter. in vltima gl. Præterea iuramentum in de fectum probationis nō habet locū nisi in dubiis causis. ff. de iureiu. l. admonēdi. Sed vbi plenè est pbatū cā est indubitata: & in incertis non certis locus est coniecturis. ff. de ver. ob. l. continuus. §. cum ita. Præterea ille debet vincere qui melius probat. C. de edic. diui adri. tol. l. si vnā qui potior est in pbādo, ille vincit. ꝭ. de pba. c. 13 causam. Sol. isti termini sunt contrarii. sc3 mandare & reuocare. quia utrūq; pōt esse verū & cōpatibile. immo plus est no. qđ etiā post sentētiā ut dicit nulla occasione reuocationis mādati pbatur reuocatio per vnum testem & iuramētū. ut no. ꝭ. eo. tit. c. in nostra. in glo. Inn. qđ

2 not. est multū. ¶ † Deinde no. qđ super incidētibus & emergentib⁹ potest deferri iuramentū in defectū pbationis. ¶ Itē no. qđ mora vni⁹ nō debet obesse. tene meti istud. c. quia est valde no. & singulare. ¶ In tex. ibi restitutionē non factam. No. qđ primò debet reuocari executio nulliter facta deinde ad vlteriora procedi text. est hic no. ¶ Itē no. ꝙ si procurator habet quale quale mandatū à dño, si iudex legitimat eū v3 pcessus: secus si nullū habet mādatū. de resc. c. sup literis.. per Inn. & in l. j. §. idē Pōp. ff. qđ sal. tut. auth qa qđ nō est in rerum natura confirmari nō potest. si occidisti hominē odio tuo pprio l3 ratificē: tñ teneor: secus si vt mihi amicitior fieres. ar. ff. mā. l. creditor. §. j. ¶ † Pone statutū dictat, ꝙ mādās puniat in qua

3 druplū. nūquid ratificās puniat in quadruplū? dico ꝙ non. s3 i simplū: qa istud nō est mādatū verum sed fictū: & verba statutorū dēnt intelligi de facto & nō de ficto. factū enim voco ꝙ p rei essentiā demōstrat. fictū vero est qđ oculus nō videt, sed sola consideratione intellectus de duabus varietatibus vnā prçeliges, & alterā ꝯfundes. ¶ Cirographaria vel instrumentalis ꝯfessio pcuratoris cōstituit ad accipien. mutuo nō nocet dño qa istud nō est mutuū cum nō fiat de meo tuū. ¶ Si cōfiteor mihi mutuatū, per hoc nō cōstat de mu-

4 tuo naturali: sed si dico me veritate recepisse. † Ista dictio in veritate est iuramentū, & nō pōt venire ꝯ. ut l. si quis maior. C. de transac. Itē si ꝯfiteor me recepisse ad tabulā talis camporis pbat mutuum naturale. vt in §. grisogonus. ¶ Qui mutat vel falsificat instrumentū mandati tenet crīe falsi. ff. ad muni. l. Titio. ¶ Melior est ꝯditio pcuratoris qui fecit meliorē ꝯditionē dñi alias est melior cōditio phibētis. l. cōsilio. §. fi. ff. de cur. fur. & si data est ptās cuiuslibet insolidū: alioquin requirit ꝙ sint ꝯcordes nec sufficit maior pars. ff. de p-

5 cur. l. pluribus. ¶ † Procu. p reuelationē efficit dñs, nec habilis: si prierat inhabilis ut mulier ad iudicia & minor. nā nō solū ptis sed et ipsius iudicis interest sanè & peritè pcedere. nā minor & iudicia reqrūt sagacitatē & artē benè efficit idoneus facultatibus qa alias inopia copiæ principalis pmissoris supplet dato ex pmissore idoneo. si aūt non est idoneus ex cōueniēdi vel obligandi facultate, vt qa absens, vel alterius fori incōpetentis vt clericus eius releuatio non sufficit vt singulariter nota. ff. de procu. l. neq; femina.

CAP. IIII.

1 *Reuocatio mandati probatur per literas, & per testes.*
2 *Procedi an possit contra absentem in causa nullitatis lit. conte.*
3 *Interuenire debet in iudicijs aliquid per quod istud medium organum rite interponatur.*

IN nostra. Rescriptum impetratū p pcuratorem reuocatū est ipso iure nullum: & tales iudices delegati corā quib⁹ est obiecta exceptio falsi procuratoris nō debēt pcedere ea indiscussa & si procedūt, pcessus irritat. ¶ Casus. vertebatur q̃stio sup dilapidatione excōicatiōe, & piurio: cōstituti fuerūt pcuratores: sed postea reuocati & per literas fuit eis intimata reuocatio. Isti asserēdo se pcuratores impetrarūt iudices corā quibus fuit obiecta excep reuocatiōis seu falsi pcuratoris: iudices noluerūt audire nec pbatiōes recipere. Et qa papæ ꝯstitit de reuocatiōe dixit papa dictū pcessū sen-

1 tētialiter esse irritatū. ¶ † Not. qđ reuocatio mādati pbat per literas & per testes. Itē qđ nō præsumit procura. reuocatus nisi pbet. Itē nō sufficit pbare nisi intimet. cōcor. qđ no. ff. de procur. l. absente. & melius. in l. j. C. de satisda. & no. in Specul. de procura. § j. ver. reuocatio aūt procuratoris. ¶ Itē nota qđ ista exceptio etiā post sententiam potest opponi quia est exceptio falsi procuratoris. Itē no. quod exceptio falsificati procurato. reddit controuersiam nullam, quod verbum sonat ante lit. contesta. Item iudicium nullum quod verbum sonat post lit. conte. & qđ hic dicitur de cōtrouersia

a est b. ne notan. ¶ Item no. qđ multū præsumit pro iudice a tamen magis pro teste. ¶ Itē no. qđ in viro literato faciente contra iustitiā

2 præsumitur dolus. ¶ † Item no. qđ interdum perit⁹ procedit imperitæ. ¶ Item not. in fine istius. c. quod in causa nullitatis potest pcedi contra absentem lite nō conte. sicut in causa appel. secūdum Ber. & est verum quando agitur de nullitate processuum secūdū Inno. qui ita no. ꝭ. eo. c. auditis. Sed si ageretur de nullitate contractus uel testamenti tunc requireretur libellus & lit. contest. ut in c. 2. ꝭ. de offi. iudi. ¶ Vlterius no. qđ in cā dilapidationis & excōicationis & periurii admittitur pcurator. Adde qđ dicā. ꝭ. eo. titu. c. proximo. ¶ Item no. qđ inter absentes nihil cōtrahit nisi partis absentia Dei vel hominis presentia repleatur. C. de iu. l. properandum. §. sinautem reus & l. licet de consti. pecu. & l. inter mortis. de do. causa mor. ¶ Et hoc verum nisi sit talis actus qui possit geri inter omnino absentes: quia tunc non requiritur nisi factum vnius vel nisi sit actus talis in quo prçcise requiratur præsentia utriusq;. qa nō pōt perfici medio organo qđ immediatū esse debet verbi gratia stipu-

3 latio per nuncium. ut l. j. ff. de verb. ob. ¶ † Porro in iudicijs debet interuenire aliquid per quod istud medium organum rite interponatur. ut ff. de re. iu. l. furioso. & ideo nō sufficit verbum platum in arte sed requirit qđ rite. vt not. C. de sac. san. eccl. l. illud. ff. de actio. & ob. l. consensu. & l. j. in fi. ff. de ꝯhen. emp. C. de dona. l. nec ignorans. In vltima aūt uoluntate consensum est testatori disponere de rebus suis non præsente altera parte. ut ff. de leg. 2. l. cum pater. §. surdo. In tacitis etiam conuentionibus sufficit id qđ requiritad esse tacite dispositis vt. C. de pac. l. post venditionē. & ibi per Cyn. vnde quandoque silentium habetur pro simplici cōsensu vt ff. loca. l. qui ad certū. ¶ Quęrit Inno. pone petitur processus inquisitionis officio iudicis vel iudiciarij ordinis declarari nullus contra quē dirigitur libellus seu petitio nō contra iudicem: qa sua nō interest nec fungitur loco partis: quia non est aduersarius: ꝯ alium aūt nō potest auferri. Rñ. petetur & nō contra neminem petetur determinato modo tamen citabitur iudex vt veniat suum processum si; poterit defensurus secundum Inn. Nam ex hoc iudicio diffamatur nō tñ ex hoc punit quasi fecerit litem suam qa non agitur ad hoc fm. Inn. Item si alius compareat pro suo interesse hæc petitio edetur & ēt sufficit pro libello. ¶ Item no. hic in §. nos esse non præsumendā pro sententia etiam si sit appellatum. ¶ Item no. quod magis creditur tot testibus quàm totidem iudicibus qđ est bene notandum.

ADDITIO.

a Extende vt pulchre ex allegatis per dominum Iaso. de May. in auth. si vero contigerit. col. j. C. de iu.

CAP. V.

1 *Vxor si petit diuortium obijciens viro adulterium, an dos debeat ei restitui.*
2 *Maritus si non reuocauit adulterium vxoris ad animum, an non possit ei obijcere adulterium.*
3 *Petens separationem an debeat se obligare ad aliā pęnam quàm talionis.*
4 *Mulier si absque carnali copula pudicitiam violauit luxurioso osculo, vel manibus ad mammillas positis causa adulterij committendi an possit agi ad separationem thori & amissionem dotis.*
5 *Legare an possit quis ei quam polluit per adulterium.*

TVæ. Si crimē adulterij criminaliter intentet coram iudice nō admittit procu. & accusator debet se inscribere ad poenā talionis. Si vero agitur ad separationē habitationis seu thori corā iudice ecclesiastico, subscriptio ad pęnā talionis nō dēt fieri & pcura. potest interuenire qa causa nō est merè criminalis sed est mixta. i. media inter hæc ꝙ dico mixta. i. media, sunt uerba gl. in simili in l. si dolo. ff. si qs omil.

1 cā testa. q̃ glos. in sua mater ia est satis peregrina. ¶ † Quæro si vxor petiit diuortiū obiiciens viro adulteriū, vtrum dos debeat ei resti-

a tui? rñdeo sic si obtinet in cā: secus si succubuit. Si aūt a inuicē agūt ad separationē thori, circa dotē nihil est innouādū. ff. sol. ma. l. viro atq; vxo. & l. cum mulier. per quas leges videt ꝙ probato adulterio hincinde debeat fieri separatio thori. qa in eodē genere doli cōpensat dolus cū dolo & fiet duplex cōpēsatio. s. obligationis seu de-

2 biti ad debitū & delicti ad delictū. ¶ † Et scias ꝙ si maritus adulterium vxo. nō reuocauit ad animū nō pōt ei obiicere adulteriū: qa morū quos approbauit coercitionē non hēt. Itē si mulier est ebriosa nō propterea separat thorū: qa iste malus mos nō inficit matrimoniū. ut ff. sol. ma. l. rei iudicatæ. §. j. vers. morū. not. tex. no. sed quare petitio diuortij dicit mixta. rñ. qa est ex duabus naturis: sc3 crimine adulterij, & pęna mediocri p quā nō purgat delictū qa adhuc posset criminaliter puniri. C. de adul. l. publico. & sic tertiam quādam

3 perficit naturā. i. speciē causarū hæc cā. ¶ † Sed nūqd petēs separationē dēt se obligare ad aliā pęnā q̃ talionis? rñdet sic ad pęnā arbitrariā ar. ff. rem ra. ha. l. pcurator ad exhibendum. §. fi. & C. de abo-li. l. ij.

ADDITIO.

a Vide per Iac. de Bel. in auth. nulli iudicum. §. manifestis. colla. 9.

li.l.2.Sed nõne separatio est dolorosa sicut exiliũ.Exultat em̃ a viro suo,& dura est sicut mors separatio.Itẽ perdit dos.rñ.oĩa illa nõ faciunt causam criminalẽ qa vindicta nõ applicat fisco.ut no.ff.de
a termi.ammo.l.agraria.vbi gl.no.dicit,qđ illa cã demum est ᵃ criminalis,per quã pœna defertur in publicũ.tene mẽti illa gl.& aliã quæ est.ff.de popul.acti.in rubrica.& aliã q̃ est.ff.de pc.l.licet in popularibus.§.fin.Sed nunquid mortua muliere vel viro põt agi ad perditionem dotis?rñ.non.ff.sol.ma.l.rei iudicatę §.heredi.C.de adul.l.
4 fi.¶†Sed qđ si absq; carnali copula mulier pudicitiã violauit luxurioso osculo,vel manibus positis ad mãmillas causa adulterij committẽdi?rñ.ista matrimoniũ diffamat & lacerauit:& ideo põt agi ad separationẽ thori.& amissionẽ dotis:qa ludus impudicię dẽt puniri.ut in c j.qb.mod.feu.amit.¶ Sed nunquid pp adulteriũ perdit vxor vel adulter legatũ sibi factũ a marito?rñ.sic & applicat fisco.
5 vt no.C.de his quibus vt indig.l.fororẽ.¶† Sed nũqđ põt quis legare ei quã polluit per adulte.rñ.qđ fisco applicatur.ff.de his quib.vt indig.l.claudiᵘ.tñ hęres vel executores testi hoc nõ possũt obijcere qa fiscalis qſtio est.ff.famil.hercisũ.l.his cõsequẽter.§.j.tex.no.

ADDITIO.

a ¶ Vide alle.per Aret.& docto.nouissim.in rubri.de iu.vbi Are.facit plures conclusiones.

C A P. VI.

1 *Promouens negotia capituli cum mandato repetit moderatas expensas.*

1 Cum pro causa. † Promouens negotia capituli cum mandato repetit moderatas expensas.h.d.tex.cum gl.Ibi,necessarias,& probabiles.Sed an reqrit scrupulosa pbatio? videtur qđ nõ,sed sufficit bona fides.arg ff.de condi.& demõ.l.quis.quæ l.est ualde not.& per iuramentum.C de do.l.si qs p receptione.Nam cum fides est electa in toto negotio,ergo & in expen.arg.ff.de do.pleg.l.theopõpus.l.& in iurameto hæredis statuitur.C.de iure delib.l.fi.§.in computatione.¶In tex.ibi,de mãdato.no.
a de dictione ista ᵃ de.¶ Item no.quatuor casus scilicet de mandato,iuxta mandatum,contra mandatum,& absq; mãdato.primo casu & secũdo repetit.ff.de pcurato.l.qui proprio.§ stipendia.ff.iudicatum solui.l.3.§.in hac Tertiõ casu non repetit.de neg.gest.l.finali.Quarto casu aut gessit vtiliter,quia vicit,& repetit:aut inutiliter;vt qa succubuit,nec dominᵘ ratũ habuit,& nõ repetit.sed si dominus habuit ratum,tunc idem est ac si mandasset.ff.de nego.gest.l.Pomponius scribit.¶ In tex.ibi,propter hoc.Not verbum & hoc est p bandum dicit lex qđ tutor repetit expensas quas fecit in causa nisi per hoc ei certum salarium constitutum sit:sed expensas quas fecit in sua persona non imputat pupillo.ff.de administratione tutorũ.l à tutoribus §.fi.tex.no.qđ est uerum nisi quando oporteret tutorem pro negotijs pupilli extra proprium domicilium proficisci.ff.manda.l.idem§.§.labeo & l.j.§.si pupillus.de.tu & ra.dist.& arg.C.de testi.l.quoniam liberi.secundum la.de Are.& Bar.

ADDITIO.

a ¶ Vide Curtium in rubrica.ff.si certum petatur.

C A P. VII.

1 *Vniuersitas scholarium est uniuersitas approbata.*
1 *Actor dicitur quia aptus est agendum & defendendum in iudicio.*
3 *Vniuersitas Parisiensis an subsit papę.*

Quia in causis. Vniuersitas potest constituere procuratorẽ ad lites
1 & causas.¶†No.φ vniuersitas scholarium est vniuersitas approbata:licet quidã dicant qđ soli scholares non faciũt vniuersitatem.C.de iur.om.iud.l.fi.¶ Item no qđ in ista cõstitutione procur.nõ est necessaria alicuius authoris,sed sola vniuersitas quę est dña rei suę ff.de procur.l.filius.§.milites.¶Procurator in re propria,syndicus in publica:†actor autem dicitur pluribᵘ mo-
2 dis:vt l.actorem.ff.rem ra habe.& dicitur actor qa aptus ad agendum & defendendũ in iudicio.C.de appel.l.actor.adiutor vero dr ille qui supplet vices impediti,vel minus idonei.C.quõ & quando iu.l.si præses.¶ Not.quod multitudo causæ suæ interesse non põt per se:ideo quasi rerum natura cogente est permissum quod faciat procuratorem etiam in causa criminali.tex.est no.in l.tam collatores.de re mili.li.xij.not.quod vniuersitas Parisiensis† subest papæ,
3 ita qđ Papa scribit fm ius cõmune.& tñ vocatur gratia:dico nõ gratia data,sed sua æquitate iustificata.l.j.C.de thesau.li.x.vbi dicitur qđ frustra præcibus impetrat qđ à iure communi conceditur.ff.de cõdi insti.l.quę sub cõditione.§.si & tamen qñq; petitur.ff.de sol.l.si stipulatio.§.si lancẽ.dicit hic Ber.qđ iste nõ est propriè pcura.sed syndicus:qa d₃ constitui cũ authoritate diœcesani.tu dic qđ quędam sunt vniuersitates quæ habent regi per alios vt ciuitas,& tunc verum dicit Ber.in l.actor scdo rñso.ff.rẽ ra.ha.qa actor d₃ constitui cũ decreto:ergo nõ pcura.quędã q̃ per se se,& tũc nõ est necessariũ aliud decretũ qa præsidentes vniuersitati authoritatẽ interponunt.dixi in l.j.C.de seruis rei publicę in lectu.mea.& per Cy.C.de procura.l.neque.in 4.q.vbi videas.

C A P. VIII.

1 *Cassari potest processus negotio principali remanente saluo.*
2 *Tractus futuri temporis an pertineant ad iudicem.*
3 *Procuratorem an possim te facere ad distribuendum bona mea pauperibus post mortem meam.*

Auditis. Cassatis processibus cassantur omnia quæ sunt secuta ex ipsis.Reuocatio procuratoris facta post conclusum in causa non valet:& reuocans in contemptum iudicis & aduersarii condẽnatur in expẽsis factis & fiendis vsq; ad purgationem contumaciæ.h d.not.¶Vel sic,si post cõclusionẽ causę apparet pcuratorẽ reuocatũ,nihilominus fertur sñia.Ioã.An.¶ No.qđ ẽt si procu.esset suspectus,nõ potest reuocari post cõclusum in cã,si esset reuocatus ante per literas postea emanatas reuocatio intimari dẽt φ nõ reperitur alibi.¶ Casus.ad petitionẽ collubrieñ.epi Papa reuocauit ad se cãm:& tãdẽ disputatũ fuit de excessibus & pcessibᵘ & ɔclusum in cã.Deinde collubrieñ.eps notificauit pcuratori suo φ reuocauerat eũ.Papa hoc nõ obstãte pnũciauit pcessum nõ valere:qa forte erãt pcessus ɔrij & perplexi & ɔdẽnauit collubrieñ.in expẽsis factis & futuris
1 donec collubrieñ.subeat in se iudiciũ causę principalis.¶† In text.ibi,pces.not.cassari pcessum:tñ negotiũ principale remanet saluũ:vt patet in fi.c.ergo sñia lata super pcessu est interlocutoria,cũ nõ imponat finẽ liti.vt no.in l.j.C.sen.re.nõ pos.alij dicũt φ sentẽtia lata super pcessu est diffinitiua cũ dicat ɔcludi in causa processuũ.Sol.si corã superiore libello oblato petitur cassatio,erit diffinitiua quo ad pcessum s₃ si incideret corã eodẽ iudice erit ĩterlocutoria.hæc Inn.tãgit.¶ In tex.ibi,cõtemptus.contumacia non est aliud q̃ contemptus prætoris:ergo nõ est vlterius citañ.iste qui temere pcuratorem reuocauit.qđ est no.¶ In tex.expeñ.cũ fert sñia etiam de futuris apparet incertã sñiam expeñ.valere:sed dic super expensis præteritis debere ferri certam sñiam vel certificãdam.tamẽ vbi postea sperat diffinitiua nõ est necesse φ reseruauerit sibi taxatio-
2 nem expeñ.fm Inn.qđ tene mẽti.¶†Itẽ no.qđ pertinẽt ad iudicẽ
a tractus futuri ᵃ tpis & hoc ratione cõtumaciæ iam commissæ fm Inn.& successiue perseuerãdum.& itẽ tractatur & coniectura futuri temporis tendens ad rigorẽ cõseruandũ vel ad rigorem obligationis pertinet ad iudicẽ:secus in vsuris qa odiosæ sunt,& nondum in rerũ natura,& neque facti neq; iuris dies cessit indebitẽ.l.j.ff.de vsu.dixi.C.de fideius.l.j.in lec mea & C.de sen.quę sine cer.quãti.l.j.& ibi per Ia.Bu.Cõminatio aũt propriẽ respicit futura C.commi.vel epistolas l.præses.¶ Itẽ statuta gñalia de futuris debent intelligi qa non debẽt per leges calumnię excitari.l.j.C.de decu.li.x.¶Factũ a procuratore vero qui credebat se pcur.falsum,quia erat constitutus in absentia videlicet si intẽdit facere oĩ modo quo melius põt.Si de causa quã gestor sine mãdato siue tanq̃ pcur.cũ mãdato nõ est necesse qđ dñs ratificet vt ff de test.mili.l.qui iur.qa sufficit animi destinatio in confuso:& sic valet vt valere põt inspecta veritate:quia ita voluit valere.&facit qđ no.in l j.qñ puo nõ est neces.& ideo optimũ est dicere φ valeat oĩmodo quo melius valere põt:qa nõ astringit se ad certã formã.de hoc plenẽ disputat.C.de fur.l.
3 falsus in lec.¶†Pone facio te pcu.ad distribuendũ bona mea pauperibus post mortem meã an valeat?dic φ nõ:qa actus testandi nõ põt cõmitti alteri:& hoc no.in c.j.de pcur.lib.vj.in nouel.vel dic qđ imo valet fauore animæ,vt extra de testa.c.cũ tibi.¶Põt ẽt ex prępordinatis aliqđ sciri à certo anteq̃ fiat,& tunc in instãti &c.qđ fit etiã si distet p mille milliaria intelligitur ad plenã noticiã puenisse ff.de verb.ob.l.si inter eos.& ideo literę mercatorum faciunt præsentiam de his quæ fiunt inter absentes,no.tex.non est alibi.

ADDITIO.

a ¶ Vide Abba.consil.18.inci.in causa & q.Feli in c.cæterum.in 4.col.circa finem de rescrip.

C A P. IX.

1 *Verba instrumenti ad intellectum mandantis sunt referenda.*
2 *Verba instrumenti an interpretentur pro referente.*

Petitio. Si eps cõstituit aliquos procur.& vicarios suos nõ põt obijci φ non sint constituti in bona forma eo qđ in instrõ nõ cõtineat φ sunt ɔstituti syndici vel pcuratores:qa nõ curamᵘ de noĩe,sed tm̃ de
1 intentione mãdãtis.h.d tex.cũ gl.¶† Not.φ verba instrumenti ad intellectũ mãdantis sunt referenda.cõcor.qđ no s.e.c.qa in causis.Quæro nũquid p hæc verba,damus generalẽ potestatẽ agẽdi,& defendẽdi uideat data potestas cuiuslibet insolidũ?rñ.nõ,sed simul vt no.ff.de pcur.l.pluribᵘ.nõ ob.ff.mã.l.creditor.§.duobus.qa ibi mandatũ fuit duobus & vtriq; eorũ insolidũ q̃ dictio ponitur distributiuẽ ut no.ff.d leg.2.l.si plures.Itẽ nõ.ob.ff.de exer.l.j.§.si plures.
quia

qa ibi speciale in exercitoribus nauis.alij eni dicut φ vbi est manda tum ad vniuersitatem causarum videtur mandatum insolidum: secus si ad certas species declaratas qđ nõ placet nisi forte esset mandatum cum libera:qa tantum operatur genus quantum spẽs quo ad speciem.& contra.vt l.si duo.ff.de admi.tu.¶† Itẽ no.quod ver-
2 ba instrumenti interpretant̃ ꝑ referente qđ verũ est in instrõ ꝑcu rationis qđ dependet à sola volũtate ꝓferentis:secus esset in instrumento ad contrahen. secundum Ber. adde φ literæ cõmendatitię non habent vim mandati tex.est no.in l.fi.C.quod cum eo.

CAP. X.

1 *Admitti quis debet ad locũ tutum in quo non possit vim pati.*
2 *Pater an admittatur pro filia in causa matrimonij.*
3 *Stipulari an possim aliquam in vxorem & promittere sibi quod dotabo eam.*
4 *Arrha an possint deduci in traditionem & inpromissionem.*

Accedens. Prouidere dẽt iudex vt in cã matrimoniali procuratorẽ cõstituẽs gaudeat libertate h.d.primò.Procurator dẽt habere plenũ mandatũ agendi & defendẽdi.hoc scdò.¶ Casus.quidã nobilis noĩe Bal ciuis pisanus contraxit sponsalia cũ quadã nobili muliere noĩe filiæ suæ,quæ tenebat sub potestate dicti nobilis.orta lite de istis sponsalibus mãdat Papa vt ipsa nobilis ducatur ad locũ tutum in quo procuratorẽ liberè ualeat ordinare qui ad agendũ &
1 rñdendũ plenam habeat ptãtem.¶† No. φ qs debet admitti ad locum tutum in quo non possit vim pati:vnde non dñr in loco tuto illi qui possunt pati violentiam.¶ No.φ qui agit.vel defendit libertatem dẽt habere:alias cõfessio ei nõ noceret.Ber.¶ Item dicit Ber. φ raro bonũ exitũ habet qđ violenter fit pręcipuè in matrimonijs. ¶ Quærit glos.quo iure poterat agere de sponsalibus filię? rñdet φ forte obligauerat se pro arrhis,subdens φ pęnam non posset apponere qa coniuncta persona non põt in matrimonijs se ad pęnã obligare.ut not.C.de spon.l.fi.ad hoc arg.ff de cõdi & demon.l.hę res meus §.quod in fraudẽ.qa ꝓpter cõiunctionẽ personarũ præsumitur factum contra libertatẽ matrimonij:& qđ in fraudẽ fit,non valet vt ff.ad l fal. l. Seius & Augerius.& arg.ff.de ꝓb.l.qui testa-
2 mẽtũ.& ibi no.¶ Quærit Inn.†nunquid in cã matrimonij pater admittat̃ ꝓ filia? dicit φ sic.dicit eñ lex φ sponsalia depẽdẽt a patre: qa pater potest ea dissoluere ex cã ut ff.de iure do.l.adoptiuum §.si quis.vbi tex.no.dic φ aut agitur de fędere matrimonij vel sponsalium de pręsenti:& tũc pater nõ hẽt ius ĩ iudicio,ut no.in c.fi.de iu. li.6.aut non agitur de fœdere,sed de dote de qua põt etiã agere corã iudice ecclesiastico vt ibi not.in gl.Si qñ in cõsequẽtiam exigit probatio matrimonij.Si eñ matrimoniũ esset liquidũ,& nõ negaretur,nihil ad iudicẽ ecclesiasticũ dẽ dote,q̃ dos non est qđ spũale, cũ ẽt apud infideles iure gẽ.ꝯstet vt ff.de cap.di.l.j.imo ẽt matrimoniũ inter eos nõ est quid spũale dic ergo de cã dotis vt C.de colla.
3 auth.qđ locum.& φ dixi post Bar.ff.so.ma.l.Titia.¶†Quæro nunquid ego possem stipulari aliquam in uxorẽ,& ꝓmittere sibi φ dotabo eam.tex.videt̃ dicere φ nõ.ff.de uer ob.l.si ita stipulatus fuero te sisti.§ si tibi nupsero licet enim vir posset dotem recipere,non tamen põt se obligare ad dotandum mulierẽ de suo proprio nisi
a forte hoc fieret per[a] recompensationem nobilitatis vel pro pace: qa tunc nõ est pura donatio sed ob iustam cãm.vt ff mãdati.l.si creditor.§.Titius.q casus non est alibi per Bar.in d §.si tibi.& in l.2.C. de do ꝓmi.op3 tñ φ hoc ponatur in instrõ.¶ Quæro, arrhę possunt deduci in traditionẽ sed nũquid in ꝓmissionẽ? dicit Bar.quod nõ in l.Titia.ff.de ver.ob sed gl.hic posita videt̃ ꝯ̃riũ hic de terminare & facit.l.vl.C.ad.l.fal.& cõis practica dic vt dixi in l.fin.C.de spõ.in lect.mea vxor nõdũ traducta ad domũ viri si cõmittit adulterium debeat perdere dotem. respondeo.sic vt l.nihil.ff.re.amot. vbi est tex.no.¶ Facto diuortio vxor nõ sequit̃ forũ viri nisi in eo qđ est sibi dãnosum.Item si adulteratur nõ habet priuilegiũ dotis: quia reatus omnem honorem excludit vt l.j.C.vbi sena.vel cla.

ADDITIO.

a Vide per Moder.maxime per Soci.in l.diuortio.ff.solu.ma.

CAP. XI.

1 *Spacium ad deliberandum nemini est negandum nisi frustratoriè petatur.*
2 *Dilatio interdum petitur ad iudicium transferendum.*
3 *Citari vbi debet qui est in studio.*

Dilectus. Si procuratori gñali denegantur inducIæ ad cõsolendũ dñm absentẽ.vtrũ cedat vel contendat,à tali denegatiõe poterit appellari.h. d.¶ Casus.cũ dñs esset absens Bononiæ cã studiorũ cõstituit quendã gñalẽ ꝓcuratorẽ:fuerũt iudices impetrati,ꝯ̃ eũ ꝓcurator gñalis d missus ab eo cõparuit,& petiit terminũ ad cõsulẽdũ dñm:& qa dicti iudices denegarũt hoc cõcedere,fuit appellatũ.Papa huic appellationi detulit tanquam iustę,dic qđ agendum semp debet admitti procurator plenè instructus.vt ff.de inin.l.sed si vnius.§.procuratorem sed ad defendendum sufficit mittere procuratorem generalem nisi in citatorio sint expressa capitula sup quib' citatur.nam per hoc dominus est instructus:ergo tenetur mittere ꝓcuratorẽ instructũ.vñ ꝓcurator tunc non potest petere inducias ad consulendũ dñm qa q certus est,vlterius certiorari nõ debet vt
1 l.j.in fi.ff.de actio.emp ¶†Et not.qđ spacium ad deliberandum nemini est negandum,nisi frustratoriè petat.ff de iureiu.l.iusiurãdũ.
2 ad pecunias.in princ.vbi tex.no.¶† No. φ interdũ petitur dilatio ad iudicium transferendum vt qñ quis possidet nomine absentis.& iste nõ est casus noster sed.c.quoniam frequenter.j.vt lite nõ cõte. & C.vbi in rem act.l.2.¶ Qñq; petitur dilatio ad dominum consulendum:& tũc loquitur hic.& C.vbi de crimine agi oportet.auth. qua in prouincia.& non solum quis põt consulere dñm,sed amicos dñi qui melius sint informati.vt not.in l.2.ff.qb.ex cau. in pos.
3 ea.¶†Quærit gl.vbi citabit̃ iste q est in studio? rñdet gl. φ ad ecclesiã suã:qa ibi habet domiciliũ:tñ amicis suis dẽt dari dilatio ad notificandũ hoc absenti bonũ consiliũ pro dñis assumentibus vt no. ff.de no.ope.nũ.l.de pupillo.§.si qs forte.vbi gl.no. No. qđ ei q est absens vel absfuturus cã studiorũ,sufficit dimittere generalẽ ꝓcuratorẽ ad lites & ad causas.de absente aũt cã exilij,& de bãnitis,no. ff.qui.ex cau in pos ea.l.ad cognitionẽ.debent enim desendi in illo vbi sunt bãniti:& hoc per procu propter impossibilitatem vel difficultatem comparendi.vt ibi per Dy.Bal.

CAP. XII.

1 *Vir vtrum possit agere sine mandato.*
2 *Vir & vxor an possint esse duo rei credẽdi insolidum in eodem instrumẽto.*

Constitutis. Procurator cõstitutus à reo ad agẽdum non est legitimè constitutus: & reus constituendo sic insufficientẽ procuratorẽ contumax reputatur,& in expensis condẽnatur.h.d.¶ Casus quidã.T.nomine vxoris suæ dicebat quendã priorẽ sibi teneri ad certã pecuniæ quantitatẽ iste prior citatus cõparuit & illicẽtiatus recessit omisso ibi ꝓcuratore solũmodo ad agendũ: iudex ipsũ reputãs cõtumacẽ condẽnauerit eũ in expen Papa hoc approbat dicens qa nisi cõtumax puniretur,nullus esset litiũ finis.h.d.¶ In tex.ibi,vxoris nomine.i.ad vtilitatẽ vxoris.tamẽ obligatio sona-
1 bat in psonã viri.¶†Quæro cũ gl.vtrũ vir possit agere sine mandato.rñ.tres sunt casus Nã interdũ obligatio directa & vtilis residet in vxore & agit tãquã maritus nisi hẽat mandatũ ad aliud,non ad hoc.vt C eo.l.maritus.nõ tñ poss t solutionẽ recipe vt C.de so.l. cũ maritũ.Interdũ maritus hẽt directas,& mulier hẽt vtiles qa negociũ principaliter pertinet ad vxorẽ.interdũ econtra tũc vtilis ꝓ-
2 fertur directę.Ber.¶ Et no.φ in eodem instrõ vir & vxor[a] possunt esse duo rei credendi insolidum:sed non debendi nisi tota pecunia ꝓueniat ad vxorẽ:vt no.in Spe de obl.& solu.ver.pone φ in instrõ locationis vel emptionis continetur vir & vxor.tñ glo. habes qđ vnusquisque pro parte acquirit & pro parte tenetur.in l. scripturæ. C.de fi.instru ¶ Ibi non viderit.no.φ per instrumentum probatur mandatum non esse sufficiens.qđ est valde not.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Videare.in l.reos.§.in tabulis.ff.de duo.re.& ibi etiam allego quoddam cõsilium Bart.

CAP. XIII.

2 *Reuocatio an possit notificari per alium quàm per reuocantem, vel eius mandato.*

Mandato. Casus in terminis non ponitur hic,qa quoties traditur regula,non est necesse quæstionem formare: & per consequens nec casum in terminis ponere tamen text.est exponendus.¶ Dicitur ergo hic qđ si post litem contesta.supple vel quasi vt not. Cyn. C eo.l.nihil arbitramur.procu.supple volens vel ex causa est reuocatus,& iudici,vel aduersario non constat de reuocatione: processus cum tali procu.factus efficax est censendus supple si aliud non impedit.¶ Sed pone quod procu.consentit,sed aduersarius dissentit respon.si subest causa,valet reuocatio: si non subest causa,non valet reuocatio. quia interest aduersarij immutatione tali. quia omnia de nouo narrari oporteret.vt no.ff.de ꝓcur.l. mutari.& hoc tam ex parte actoris quàm rei.ff eod.l.quę omnia.tamen si procura. cederet domino ius instantiæ nihil repeti oporteret.ff. eodem. l.in causæ.§.si ex parte. nec ob. vitium litigiosi quia non pertinet ad istum casum cum sit prosecutio eiusdem iudicij.& quia domi-
1 nus & procu.fingitur eadem persona.¶†Quæro an reuocatio notificari possit per aliũ quã per reuocantem,vel eius mãdato? videt φ sufficiat sola scientia contrariũ est verũ,qa scientia dẽt procedere

dere a reuocatione,alias a reuocante secundum Ioan. An quia cũ quid prohibetur,requiritur denunciatio prohibentis.tex.est no.in l.nomen in ver.certiorate.C.quæ res pi.ob.pos.

CAP. XIIII.

1 *Filiusfamilias an possit acquirere actionem contra patrem ex iure cesso.*
2 *Procuratores plures an possint constitui ad agẽdũ vel defendẽdũ insolidũ.*
3 *Procurator victus debet appellare.*
4 *Excusator vel nuncius an teneatur appellare.*

1 Non iniustè † Filiusfami. põt constitui procu. supple nec requiritur patris consensus vt no.C.de bo quæ li.l.fi.¶ Sed nũquid põt filiusfa.acquirere acti.contra patrẽ ex iure cesso? vr ꝙ nõ propter pater nã reuerentiã.vt ff.de acti.& ob.l.actiones aduersus. Cessio est exercitiũ iudicij ꝙ non cadit inter patrem & filium in potestate constitutum: & quia in iudicio quasi contrahitur inter patrem & filium in potestate,obligatio non ꝯhitur. vt ff.ad Treb. l.imperator. Bar.dicit qđ tenat cessio,si fit ex cã aduẽtitia & filius donec est in ptãte habebit act.habitu & virtute,non actu & exercitio. Considera in hoc iure cesso pr vsumfructũ vel quasi habere nõ põt.qa esset debitor & creditor sui ipsius,qđ est impossibile. ¶ Op.igit ex vi rationis vsumfructũ confundi & filium petita venia admitti ꝯ prem.¶ Mõ seqtur in tex.ꝙ pcu.põt cõstitui ad futuras causas.& istud est clarũ.¶ Sequitur in tex.ꝙ qñ sunt plures procuratores insolidũ eodẽ instro cõstituti,melior est cõditio occupãtis dummodo sit li.cõte.¶ Ergo no.ꝙ p preparatoria causæ nõ intelligitur præuenisse:& est rõ,qa nõ est factus dñs litis:sed si talis esset cã in qua nõ requireret lit.cõt.intelligeret tũc occupare faciẽdo actum qui habetur pro lit.contest.vt no. in c.j.de elect.lib.6.
2 ¶ † Sed nunquid possunt constitui ad agendum & defendendum plures procuratores insolidũ.rñ.sic.tñ ex parte rei nõ possunt ꝯstitui nisi vnus ex eis qui potest iudiciũ suscipere ex parte actoris & vnus & oẽs.& est rõ:qa non interest rei per vnum ꝯueniri,sed actoris interest iudiciũ nõ irritari:qa vnus posset confiteri alter negare.tex.est no.ff.iud.sol.l.3.§ si tñ plures.nec est nouum ꝙ in pcessibus magis faueatur actori q̃ reo: sed in proba tam ante lit. conte. q̃ post magis fauet reo.vt j.de rest.spo.c.cũ ad sedẽ.dicit lex qđ melior est cõditio prohibẽtis.ff de cu.fu l.cõsi io.§.fin. Tu dic qđ aut tractatur de alienatione aĩs libera:& tũc est melior cõditio phibẽtis aut de iudicio,& tũc aut manifeste vnus facit id qđ est dño manifeste vtile,alter nõ,& præfertur ille qui vtilitatẽ dñi pcurat vnde si vnus cõfitetur alter negat,statur negãti:qa q ꝯfitet dñm indefensum relinquit Si aũt nõ apparet quid expediat dño inuicẽ se impediunt:qa duo simul in cõtradi.agere nõ possunt:vt ff.de admi. tu.l. decreto.§ fin.¶ † Sequit in tex. qđ pcura. uictus debet appellare,
3 supple nisi paupertas eũ excuset forte qa oportet eũ facere expẽ. in veniendo ad iudicẽ.tex.est no.ff.mã.l.ideq;.§.si ignorãtes. Itẽ in snia est iusta nõ tenet appellare.& presumit iusta si snia est absolutoria:secus si condemnatoria:uel dic ꝙ etiam cõdemnatoria presumitur iusta si sit lata à viris lratis, prouidis & discretis nisi contrarium pbetur.tex.est no.s.e.c.in nostra.§ nos.no.ff.de euict.l.herennius.§.gaia.& adde qđ dixi.s.de renun.c.in presentia. Sed nũquid in causa criminali est idẽ qđ dicit in ciuili ꝙ pcu.victus teneatur appellare.ar.est ꝙ nõ:qa agitur ad meram vindictam.pro hoc tex.no.
4 ff.ad sil.l.propter veneni.§.nep.¶ † Sed nũquid excusator vel nuncius teneatur appellare.rñ.tex.est vnicus in iure.l.liberto.§.fi.ff. de nego.gest.Sed nũquid in procu.qui tenetur appellare tenetur pse qui.tex.dicit ꝙ non.& est ratio,quia sumus in alio tribunali ut hic. & C.eo.l.inuitus.¶ Quid si procu.petat in integ.rest.coram eodem iudice?dic ꝙ tenetur prosequi si ab interlocutoria:secus si sit diffinitiua:quia interlocutoria est de appendicijs.vt no.in l.qui proprio. §.itẽ quærit.ff.de procura.vbi omnino vide.Adde ꝙ si procur.nõ fuit legitimè constitutus,non tenetur appellare.ff.de admi.tu.l.tutores.§ j.vbi tex.nõ dicit ibi glo.nisi esset coniuncta persona quæ admittitur pro coniuncta persona etiam in minore.& illa glo.sæpe alleg sed certe coniuncta persona habet facultatem sed non necessitatem.C.de nego.gest.l.tutori.¶ Pone filiusfa.nulla habet bona, quomodo erit idoneus procur.nam non potest fieri in eum executio qui nihil habet.vt no.C.qui bo.ce.pos.l.pe rñ.satis est ꝙ dominus sufficiẽter releuet eũ ut ff.de ma.vin.l.si collectane⁹.& ff.de pcura.l.Titius.qa idoneus ex facultatibus dicitur ille qui habet fideiussorem idoneum Hinc est qđ tutor licet sit pauper admittitur tñ ad tutelam si dominus satisdedit idoneè licet propter paupertatẽ posset se excusare.ff.de excu.tut.l.paupertas.similiter & rector hospitalis potest esse pauper si facit inuentarium & idoneè satisdet:qa boni mores magis respiciuntur quàm cumulus facultatum. ff. de suspe.tu.l.suspectus.tu dic ꝙ si procurator est ita pauper,ꝙ nõ potest facere sumptus litis,quod repellitur à procuratione.ut not. ff. de iniur.l.sed si vnius.§.procu.Bald.

CAP. XV.

1 *Instrumentum procur. vniuersitatis absque specificatione nominum quod sit validum.*
2 *Excommunicatio si est oculta non habet elidere syndicatum.*

Consuluisti. Constitutus ab aliqua communitate procu.ad impetrandum non repellitur pro eo ꝙ maior pars,& iurati, per quos communitas regitur,sunt excommunicati,nisi in literis eorum nomina sint expressa,& eorum authoritas necessaria, vel nisi communitas sciens eos excommunicatos vnà cum eis constituerit eundem.¶ In text.ibi,maior pars per hoc uidebatur ꝙ non teneret constitutio quia morbus in capite inficit totum corpus.¶ Ibi, & iurati.no.ꝙ illi qui regunt ciuitatem debent iurare officium.
1 ¶ † Ibi expressum.no.qđ valet instrumentum procu.vniuersitatis absque specificatione nominum.hoc tenet Bar.in l.pe.C.de pred. cu.li.x.& Inn.hic.& est no.ꝙ est verũ si nõ op.de incertitudine psonarũ.Ad hoc ergo vt nõ possit opponi,debent specificari nomina, præsertim eorum à quibus pendet authoritas secundũ Ber. ad hoc optimè facit.l.vl.C de ven.re.ci.lib. xj. de hoc etiam statim dicam
2 in ti.de syndico,¶ † No hic ꝙ si excõicatio est occulta non habet elidere syndicatum.istud c.loquitur quando constituentes sunt excommunicati. & est ratio, quia non constituunt nomine suo sed nomine ciuitatis quæ non est excommunicata.& est ar.ꝙ excommunicatus possit alium non excõmunicatum substituere nomine domini sui.

ADDITIO.

a Vide late & pulchre per Brixien.in reper.suo in verbo syndicus.

a ¶ De syndico. Rubrica.

1 *Syndicus dicitur quasi singulorum causam gerens,siue dicens.sed ista ethimologia an sis completa.*
2 *Syndicus ciuitatis vel vniuersitatis an possit nominatim obligare ciues.*
3 *Pronunciatio iudicis an faciat illum syndicum qui non est.*
4 *Syndicus si est minor.xx.annis,& denunciat maleficium, an possit opponi ꝙ denunciatio non valeat.*
5 *Mensis quot debet habere dies si sit aliquis syndicus constitutus ad tempus semestre.*

1 ¶ † Dicit syndicus quasi singulorũ cãm gerens,siue dicens. sed ista ethimologia nõ est ꝯpleta.qa iam sequeret qđ vnus posset cõsentire hodie,alter cras:ut ff.de ser.rusti. pdi. l. per fundũ. qđ falsum est: qa ꝯsensus dẽt præstari in capitulo,seu ꝯgregatis simul eodẽ ꝯtextu vt s.c.pxi.& gñaliter oĩa q̃ fiunt ad solẽnitatẽ,gñaliter fieri debẽt, non ex interuallo. vt C.de testa.l.hac cõsultissima. C.de decu.l.pe. lib x.& C.de prædi.cur.l.fi.& C.de ven.re.ciui.l.2 dic ergo.ꝙ syndicus dr quasi simul pluriũ cãm dicẽs.& est allusio vocabuli à syndico qđ est cũ.i.simul.vt dicit catholicũ & dictus.i.dicẽs sicut dr caufidicus.i.cãm dicens ſm Vgo. ¶ † Sed nunquid syndicus ciuitatis
2 vel vniuersitatis põt noĩatim obligare ciues.ita puta Pet. & Ioan. rñ.nõ ex vi syndicatus gñalis,sed ex vi consensus bene posset obligare constitueñ.vt no.in l.2.C.q̃ sit lon.consue.¶ Item posset fieri super hoc statutũ quo procedere posset singulos obligare.& eorũ bona.nã lex publica lex generalis ligat oĩes et pupillos & mulieres.tex.est no.& semper allegatur.ff.de admi.tu.l.fine herede.§. Lucius.& not.Bar.in l.actor.ff.rem ra.ha.& in l.4.§. actor. ff.de re iudi.¶ Item intra se pñt ponere collectam & distribuere eam vel ſm ęstimum,vel in in capita.tamẽ rationabiliter distributio est ſm ęstimum.ut no.in l.j.§.quibus.ff.ꝙ cuiusq; vniuer.no. & per Inn. de sen.excõ.c.graue.qđ intelligo qñ collecta supponitur pro munere patrimoniali.sed si pro munere capitum,tũc dẽt distribui in capita.vt eleganter not.Barr.in d.§.actor.qa quale est vnum quodq; tale & id qđ ex eo sequitur,p hoc talis est obligatio secundaria qua lis primitiua.ar.ff.cõmo.l.si vt certo.§.si duobus vehiculum. dicit Spe.ꝙ ad defensionem vniuersitatis minor pars facit collegium.in Spe.de syndico.ad hoc.C.de sac san.eccle.l.sancim⁹.¶ † Dicit Spe.
3 ꝙ pronunciatio iudicis non facit syndicum illum qui non est dic generaliter vbicunq; requiritur mandatum domini vel quasi & tũc interlocutio om.iud.nõ sufficit,si mãdatũ deficit:sed vbi ad iudicem pertinet constitutio,interlocutoria iudicis sufficit. vt l. j.§. idem Põpo.ff.qđ fal.tu.auto.tex.est ibi no.& non est alibi & ibi per Iac.de Are.quod de pcuratore dixi est verũ si falsus est pcurator: sed si est minus idoneus vel inhabilis standum est pronunciationi nisi appelletur.vt C.de procu.l.ita demũ an consiliarij siue anciani possint sine ptãte illius terræ cõstituere pcuratorẽ,vel syndicũ ciuitatis Dy.dixit ꝙ sic per.l.vbi absint.ff.de tut.& cu.da.ab his. qđ est verũ qñ offiñ potestatis vacat:sed si nõ vacat,& ptãs est presens in ciuitate requirit in constõne syndici eius authoritas sicut in constõ ne

fac actoris.vt not.in l.nulli.ff.qd cuiusq; vni no. Consueuit quæri cuius ætatis debent esse cõstituentes syndicũ:& videt q debet esse talis ætatis ad obligandum ciuitatẽ, qual.s debent esse ad obligandum seipsos.ar.C de le.tut.l fi.sed videt qd sufficiat qd sint maiores annis.18.qa ista ætas est affinis legitimę ætati.vt no.in l.de pupillo.in prin.ff.de n o.ope.nun.alij dicunt qquilibet adultus habet legitimam ætatem.Dyn.dicit in d.l.de pupillo qd adultus habet voce in cõsilio in elec.& cõstitu.syndici? contrariũ tenet Bar.ibidem per l.spurij.§.j.ff.de decu.& l.ad rem publicã.ff.de mun.& hono.& facit quod notat,in Specu.de syndico.§.j.versicu. sed cuius ætatis. ibi dicit Spec.quod quilibet adultus debet iurare fidelitatem: ergo
4 & facere ea quæ mandantur fidelibus.¶†Si syndicus est minor. xx. anno.& denunciat maleficium,an possit opponi quòd non valeat denunciatio:quia est quodammodo testis cum denunciatio officialis faciat indicium.& videtur q sic.ff.de accu.l.2 § fin.adde.cap. vt hi qui.de æta.& quali.in cle.Et no.q syndicus minus legitimè constitutus potest obligare cõsentientes:sed nõ ipsam vniuersitatẽ. vt in l.j.§.j.ff.de magi.conue.vbi tex.est satis no.hunc tex. alle. Albertus galeoti in margarita.vtrũ consuetudo possit facere syndicum. dic qd sic.ut ff.qd cuiusq; vni.no.l.nulli.Adde qd quilibet pximus pubertati præsumitur doli capax,maximè si est de vrbe,q cũctos tales generat.ut no.ff.de vsuca.l.sequitur.§.pupillus. tamen nõ potest hominum sapientium iura tractare etiam si esset rex Fráciç. vt C.
5 de test.mi.l.fi.vbi tex.valde no. ¶† Pone aliqs est syndicus cõstitutus ad tempus semestre quot dies debet habere mensis? vide plenissimè in c.licet.de sup.neg.præla.in nouel.lib.6.& istud semestre incipit immediatè.vt ff.de verbo.ob.l.eum qui calendis.nisi aliud tempus sit determinatum ad ingressum officij.ff.de cõdi.& demõ.l.publius.vbi est tex.no. Ecce dubitatur an ille qui agit tanq̃ pater sit pr necne:vel dubitatur an quis sit prælatus necne:vel an quis sit syndicus.necne:vel an quis sit reuocatus necne:nũqd sufficiat si cauet de rato rẽ.sic vt ff.q cuiusq; vni no.l.item eorum.§.sed interdum. Itẽ licet non dicat caueo de rato sed dicit caueo q aduersarius nõ patiet dãnũ satis est vt sing.legitur & no.ff.de admi.tut.l.vulgo. ¶ Itẽ no.q sm consuetudines locorum & villarũ debent fieri electiones & cõstitutiones syndicorũ.ff.qd cuiusq; vni.no.l. item eorum. Bald.

1 Monachi tenentur constituere syndicum generalem cui possint constituere salarium.
2 Vniuersitas cogitur constituere syndicum.

SIcut.† Monachi tenẽtur constituere syndicum generalem cui possint constituere salariũ authoritate beati Gregorij.& no.qd non oportet qd mandatum syndici sit gratuitũ.¶ In tex.ibi, cum fausto loqui debes.dicit lex,loquere cum hybero. vt ff. de ser. vr.præ. l.quidam hyberus.rõ ãnt huius dicti,quia syndicus non constituitur inuitus, vt hic,nisi cõstituat ab eo qui super eum habet imperium vt ff. de mun.& ho.l.munerũ.§ defensores.& tunc syndicus intelligitur habere mandatum à lege vt not.ff. de iniur. l.liuiur.§.defensores.Sed pone qd rusticus in vna villa habet æstimum in alia laborat possessionẽ cuiusdã domini: quæro vbi tenetur facere syndicum.rñ. vbi habet æstimũ:qa ibi hẽt domiciliũ.& si potestas cogeret eum alibi potest appellare.l.j.C.de poti.ad mu.nominañ.li.x.per Bar.& tene-
2 tur villa eligere meliorẽ.¶†Itẽ no.qd vniuersitas cogitur constituere syndicũ.Itẽ qlibet multitudo ẽt si non faciat vniuersitatẽ vt ff. de fideicom.lib.l.ergo.§.creditores.ibi oportet &c.vbi Iac. de Are. dicit.arg.qd vniuersitas syndicum facere compellatur officio iudicis.Iac.de Are.

¶ De his quę vi metus ve causa fiunt. Rubrica.

1 Metus impedit omnem actum in quo requiritur voluntas spontanea & propria.
2 Metus qualiter probetur.
3 Tortura quam faciunt officiales in camera per quæ probetur.
4 Præsumitur interdum metus ex qualitate persona.
5 Metus an purgetur per actum spontaneum.
6 Metus quid sit.
7 Coactio absoluta an cadat in actu verbi.
8 Metus præsumitur illatus ex damno subsecuto,nũmis præcedentibus.
9 Actio quod metus causa an competat contra raptorem vel expulsorem.
10 Condictio ex canone an crescat in quadruplum vt actio quod metus causa.
11 Violentia an sit delictum in personam,vel ad personas,an in rem sicut furtũ.
12 Accusari an quis simul possit in eodem libello de homicidio & robaria.
13 Societas corporalis an teneatur de damnis datis à suis socialibus.
14 Adiuuare vel liberare amicum suum ne vim patiatur,an quis teneatur.
15 Probatio incerta in metu an valeat.
16 Prouincia vna an possit vim inferre.
17 Pænę quæ non possunt cognosci per propriam diffinitionem,cognoscuntur per æquipollentia.
18 Sententia si sit lata in actione quod metus causa super simplo, an possit appellari.
19 Exceptiones certę obiiciuntur contra iuramentum de futuro: sed non contra iuramentum de præterito.

1 QUæ causæ † Metus impedit omnem actum in quo requiritur voluntas spontanea & propria:cũ hac distinctione quod aut substantiis actus est libertas voluntatis:& tũc actus est nullus ipso iure vt ff.quod met.causa.l.si mulier.§.si duos. & j̃.de spon.l.cum locum.ff.de iu.l.2.post princi. Si autem actus non requirit præcisam libertatem:tunc inspecto consensu de rigore valet: sed inspecta æquitate prætoris nõ habet uirtutem efficacię. vt ff.eo.l.metum.§.volenti.nec oportet adiri prætorem viuum vt inualidet actum vt eleganter no.de ope.no.nun.de pupillo.§.habet autem.¶Sed quædã sunt quæ etiam inuito accedunt,vt vigor iudiciorum.ff.de verbo.obliga.l.inter stipulantem.§.j.Disciplina morũ & coercitio debitorum.& iste metus est laudabilis vt ff. de quæsti. l.de minore.§.tormenta.& ex tali metu factũ non rescinditur nisi modus excedatur.quod plerũq; iudicis arbitrio relinquitur vt ff.de
2 quæsti.l.j § quæstionum fidem.¶† Modo quęritur qualiter probetur metus. responde. aut actus habet in se euidentiam. & tunc probatur per seipsum vt ff. qui & a qui. l.priuatus.& ff. de polli.l. toties.& s.de elect.c.osius.aut actus non habet in se euidẽtiam metus,& tunc qd nõ potest probari liquidò, probatur argumentis vt ff de re mili.l nõ omnes.§.à barbaris.¶† Vnde tortura quam faci-
3 unt officiales in camera probatur per signa & iudicia violentia per corporis inspectionem qa non est uerisimile qd aliquis fuerit tortus,nisi de mandato iudicis in cuius fortia tenetur ad districtum.nã ad ea quæ frequenter accidunt. iura adaptantur.¶ Sunt enim quidam iudices qui ex credulitate famam capiunt quorum sæuitię est occurrendum ut C.de cust.reo.l.ii. vbi est tex. valde nota. in materia tormentorum.Nam ibi dicitur q indicia debent præcedere torturam & prius esse disputatum super indiciis cum aduocatis parti
4 um,utrum ta ia indicia sint sufficientia vel non.¶ † Item aliquando præsumitur metus ex qualitate personæ:vt eleganter not C.qd me.cã.l.metum.& per Bar.in l.de pupillo § si quis ipsi ptori. ff. de ope.noui nunc.dicit Cyn.in l.2.C.qd me.causa.qd cõtra officialem præsumitur metus & impræssio.qd dictum non est semp verum: sed tũc quãdo detẽtio incipit ab impręssione etiam ex interuallo temporis.Itẽ ait qd metus incussus a iudice præsumitur durare donec iurisdictioni præest,& est verbum no item quãdoq; nimia reuerentia est argumẽtũ metus.ut no.in l.j.§.quæ onerãdæ.ff.qua.re. act.nõ dat.aliquãdo metus pbat per protestationem pręcedentem. vt not.ff.de acqui.hęre.qui in aliena §.Celsus. vbi optima glo.nam protestatio multum valet vbi cum indiciis concurrit vel nemini
5 præiudicat vt ff.de manu.l.4.§.si ab ignoto.¶ † Sed nunquid per a-
a ctum spontaneum purgatur [a] metus?respon.sic, si quis est in loco tuto:sed si non est in loco tuto, semper præsumitur metus durare. vt s.de procura.c.accedens similiter dico de turpitudine quia purgatur per actum sequentem ut leg.& not.ff.de condict.ob turpem caus.nullitas autem nunq̃ conualescit.s.de electi. c. innotuit. & ibi
6 no.¶†Est autem metus passio voluntatis contra naturam:quia homo naturaliter est animal liberũ:sed si aliquis esset seruus,posset plagis & uerberibus per dominum suum cogi:quia in eo non est libertas arbitrij.vt C.de hære.instit.l.cum proponas. Hinc est quod dominus de seruo potest habere quæstionem in propria domo.& gerit in hoc vicem iudicis.ut not. C.de his qui ut indig.l.si ea. in glos. parua quæ dicit,in domo non dico in iudicio.& facit.ff.ad silleia.l.
7 & si percussor.§.si appetitus.& ff.de cõdi.ob.causam.l.j.¶ † Vtrũ absoluta coactio cadat in actu uerbi.dic vt j̃.c.sacris.in nouet.Mẽbra hominis possunt vim absolutam pati:quia nemo est dominus membrorum suorum. ff. de adult.l.vim passam. l.j.§ remouet.ff. de postula.sed anima rationalis non potest pati vim absolutam. ¶ Porro verba sunt instrumenta animę rationalis secundum Albert.& ideo non possunt pati violentiam absolutam sicut nec pisci in mari.¶ Non tenet compromissum factum per metum illatum contra bonos mores,sicut nec transactio.C.de transactio.l.interpositas tex.nota.¶ Non tenet compromissum factum inter dominũ & seruum,nec inter patrem & filiũ in potestate. nec inter abbatem & monachũ inter eos nõ pstet iudiciũ.& est no.¶ Ex minis pręcedentibus & danno subsecuto præsumit metus illatus.not.s. de renũ.c.sup hoc.¶ Ex rumoribus & terroribus ppli præsumitur mẽs pcussa:ex pſentibus gladiis pſumit metus.j̃.e.c.j.per Inn.dicit Inno.q si neget iustus metus arbitrio iudicis relinquit.j̃.eo.c. cum dilectus.dicit Inno.q ex causa timendi pbatur metus si postea sequitur grauamẽ.j̃ de app.c.cõsuluit.dicit Inn.qd metus mortis est timere

ADDITIO.

a ¶ Vide per moder.maxime per Ias.in l.3.quæ inci.si ob turpem.ff.de condi. ob turpem. causam.

timere crudelitrtē hoīs potētis.j.de senten.excō.c.quod de his. & est tex.valde no.in l.iij.ff.de dona cā mor.dicit Inn. ꝙ ille q ꝓbat iustā cām metus satis probat metū q posset cadere in cōstantē virū:q̄ nemo debet se exponere alicui piculo psonali.de elec.c.bonę memoriæ Magūtinæ.ēt vnius alapæ.vt no.in l. j. C. vñ vi.dicit Inno.ꝙ metus ꝓbat p visum qa pcipit oculis:sed cor hoīs non ꝓbatur visu.de renū.c.sup hoc.dicit Tullius in lib. qōnū tusculanarū qđ metus facit quedā recessum animi & fugā.dicit Archi. qđ ille q simulat habitū nūq̄ intelligit ꝯsentire: secus in eo q p metū. xxvij.di.qđ interrogasti.& ar.ff.de ꝓb.l.cū tacitū.dicit Io.an.ꝙ metus ꝓbat p verisimilia & cōsueta.de app.c.bonę.in nouel. Nā arbitriū iudicis qđ hoc versat naturalibus cōuenire debet:qa est iudiciū rōnis.dicit Vegetius lib.j.de disciplina militū,ꝙ animis hoīm naturaliter inest vt trepidēt cū ad cōflictū hostiū veniunt. Idē ait cōflictos semp timere.Itē arctatus sic ꝙ nō possit aufugere iustē timet.vt no.in c.j.de homi.in cleñ.Metus est humanarū mētium timor à ꝑpotenti terribili accusatus in eo qđ nocet. Itē dicit tex. qđ timēdū est absq; piculo eē nō pōt in.c.j. de bapt.in cle.Itē Io. an.qđ electio q̄ fit ꝑpter metū nulla est & nunq̄ conualescit in.c. dudum.de re.eccle. non alie.lib.vj.Dic vt no.arc.lxiij.distin.c.iiij.

a ¶De materia[a] metus vide plenissimè p Archi.xv.q.vj.c.si sacerdotibus.& vij.di.fuerūt. & xxij.q.iiij.ex his.dicit Alber.mag. in lib. xv.de ꝓprietatibus.c.de Anglia.qđ libera gēs est cui libera mēs & libera lingua est.qđ est no.dicit Arc. qđ si a principio coactio displicet,si ex post facto placet valet,actus.xxij.q.iiij.c.ex his. & s̄.de elec.qa ꝑpter.& per Inno q coactus vult nō dicit velle.ff. ad treb. l.debitor.in fi.prin.& ibi no.¶Metus ergo est pticipatio duarum qualitatū.s.volūtatis & nolūtatis cuius effectus declinat ad nolle& affectus declinat ad velle. ¶De materia necessitatis & metus,videtur satis plene.j.e.c.sacris in nouel.dicit Accu.ꝙ volūtas meticulosa est qđā tacita ꝯdictio & magis accedit dissensui q̄ consensui. ¶Porro metus est passio aīę rōnalis:& qa patit sanus nō est. ff. de acq.he.l.si metus causa.C. de iure deli.t.cū aliqs.¶Deinde no.de multiplici metu.ruinę ff.de dā.infe.l.si finita.§.si qs metu.periculosi.ff.loca.l.habitarores.§ fin.¶Itē no.de vi fluminis. ff.de dam. infec.l.hoc amplius.§ de his.& oīm fortuitorū.eo.ti.l. fluminū. §. seruus.de vi maris & ventorū ff.de publi l. cęsar. ff. ad l.rho. de iactu.l.nauis onustę.de vi prædonū & redēptionis, seu tale. eadem. l.§.si nauis.vbi tex.valde no.ff.de neg.gest. l. nā & seruius. in prin. text.vnicus in iure.¶Si ciuitas redimit se à latronibus oēs ciues cōtribuunt vt assimilemus nauē ciuitati. Sed si aliqs singularis ciuis rapitur,& redimit se ciuitas nō tenet ꝯtribuere. Si stipēdarius capitur ab inimicis pdit stipendiū & nihil sibi emendandum est. l.j. C.de re mil.li.xij. ¶†Quero nūqd actio qđ metus cā cōpetat ꝯ ra-
9 ptorē,vel expulsorē.R̄n.nō.vt no.ff.e.l.extat.sed bñ cōpetit cōdictio ex canone reintegrāda q̄ est indifferēs ad oēm violētiā tā expulsiuā q̄ cōpulsiuā.vt no.Inno.j.de resti.spo.c. sæpe. ¶†Sed nūc
10 q̄ro an dicta cōdictio ex canone crescat in quadruplū sicut actio qđ metus cā.R̄n.non.nā actio subrogata loco alterius nō sapit naturā eius accidentalē sed originalē.vt sin no.in l.certi condictio.in principio. ff. si certum petatur.& ideo condictio exdicto canone non est arbitraria nec in ea feruntur duæ sententiæ.¶Sed nunquid condictio subrogata ex illo canone loco cōditiōis ex lege si quis in tātā cōpetat ad pęnā illius.l.videt qđ sic:qa illa est penalis ab origine:ergo & cōdictio subrogata loco ipsius vt d l. certi cōdictiō. §.competit.ij.r̄n.vbi dicit qđ certi cōdictio ḡnalis sapit naturam primordialē act.legis aquil.quę tñ actio est penalis a primordio aptitudine & non actu vt no insti.ad.l.aquil.§.his ait verbis.So.dico ꝙ cōdictio ex canone reintegrāda habet naturā restituēdi: sed nō extra puniendi : quia hoc veniret nō ex verbis canonis, sed ex interpretatione.vt insti.ad.l.aql §.illud.vbi est tex.no.q̄interpretatio
11 cessat in pœnis.vt ff.de pęn. l.interpretatione. ¶†Quero vtrum violentia sit delictū in psonā vel ad personas: an in rem sicut furtū.R̄n.ꝙ est delictū in persona sicorporaliter infertur vt sing.not. ff.de fur.l.itaq; fullo.§.sed ad furti.¶Et plenè no.per Bar.ff.de pu-
12 bli. l.licitatio. §. quod illicite.¶†Sed nūqd de homicidio & robaria pōt quis simul accusari in eodē libello.r̄n. sic si eodē tempore sunt cōmissa & absolutus ab vna parte libelli:nō propterea est ab solutus ab altera.tex.est sing.C de accu.l.si qs homicidii.¶Illud cōstat qđ multa facinora sub vno violentię noīe cōtinentur, pręsertim qa violentia dicit actiuè & passiuè:qđ est valde no. Aggressor tenetur de morte vtriusq; partis vt C.ad l.iul.de vi.l.qm multa fa-
13 cinora:qđ nō reperitur alibi.¶†Sed an corporalis societas teneatur de dānis datis à suis socialibus. r̄n. sic si sit sub eius cōscientia: vt no.in l.si qs à barbaris.C.de re mili.li.xij secus si eo absente absque ipsius cōscientia:& hoc est qđ dicit glos.ff vi bo.rapt in l.ij.§. si quis non hoīes.q̄ dicit qđ comes Albertus qui erat capitaneus bānitorū Bononieñ.nō tenet ex damno dato à bānitis Bononiensibus,si ipse non dedit.quā g o.tene menti.& dic nō dedit qa illuc non intendebat.vt no.in l.metum.in prin. ff. qđ me.cā.vel ibi comes non erat principalis,sed de complicibus:tu dic qđ ille qui cōgregat gentes,tenet de oī dāno dato à quolibet de cōgregatis:sed ille q nō cōgregat,sed est cōgregatus non tenet nisi de eo qđ facit ꝓprio corpore, cōsilio,ope vel mādato:& hoc p dictā glo. & hoc ēt loquēdo in foro cōsciē s̄m Ber qđ nō debet qs teneri tāq̄ principalis & tāq̄ accessori⁹ de eo qđ fit eodē tpe vt l q seruo.§.fi.ff.de
14 fur. ¶†Quero vtrū[b] qs tenet adiuuare vel liberare amicū suū ne
b vim patiat:& videt qđ nō: qa nec seipsum adiuuare pōt post factū authoritate ꝓpria.vt C. ad legē iul. de vi. si qs ad se fundū. & l. extat.ff.qđ me.cā.Preterea lex dicit ꝙ pōt ex hoc pacisci de mercede.ff.qđ me.cā l.metū.ergo nō tenet facere gratis.vt no.in l.idē est.§.si tibi.ff.de cōdi.ob. tur. cām. Itē culpa est se immiscere alienę vindictę.ff.de re.iur.culpa est.qđ no l.cū fundū.in prin. ff. de vi & vi ar.In ꝯtrium facit qa pōt quis inuocare amicos ad suā iniuriā propulsandā s̄m Innoc.So.dic qđ potest qs iuuare amicū suū cū
15 moderamine:non tñ licet vim inferre ꝓpria authoritate.¶†Quęro nunqd in metu valeat probatio incerta: r̄n. aut est incerta circa res,& dic vt.j.e.c.fi.p Inn.aut est circa psonā.& dic vt in l.si cū exce.§.hęc aūt actio.& l.metū.§. aīaduertendū.ff.qđ me.cau.¶Quæro qūo qđ me.cā. possit tolli anno vtili cū metū inferēs sit malefidei possessor:ergo nūq̄ ꝑscribit.r̄n.ista nō est ꝓpriè ꝑscriptio:qa nō requirit,titulū.¶Quero qd si metū inferēs tm̄ possedit p momētū tpis.r̄n. sufficit possessio momēti vt in perpetuū teneat. Nā ab initio actio formata est vt persecutoria.ergo semp durat vt p-
16 secutoria.ff.qđ me.cā.l.ij.& l.qđ diximus.& nō est alibi.¶†Sed an vna ꝓuincia possit vim inferre:videt qđ nō ꝓpter cōgregationem impossibilē.ff.de dolo.l.sed ex dolo.§ j.In ꝯtriū.ff.qđ me.cau.l.metū.§.& licet ibi,cāpani &c.& est hic qđā fictio mixta cū veritate.ff. de reg.iur.l.aliud.§.refert. & ista congregatio ad malū potest fieri nisi fiat in forma & iure.i.cum solennitate cōgregationis ¶Item no.ꝙ remanet factum qđ non durat factū de iure:& est qñ qō est
17 principalis.eo.ti.l.sed & partus. §. fi. ¶ †Itē no.optimā doctrinā in pęnis ꝙ pęnę quę nō possunt cognosci per propriam diffinitionē cognoscunt per æquipollētia vt no. insti.quib.mo. ius. pa. po.
18 sol.§.relegati.de dediti.li.tol.l.prima.¶†Quæro,sñia est lata in act. qđ me.cā.super simplo nūquid potest appellari. rñdeo sic tñ tēpus appellationis non impedit ꝓcessum quadrupli qa venit cōsecutiuè:& est quasi quoddā integrale vñ nō videt innouari sed exequi & ista est natura actus qđ metus causa & similiū quæ ꝑpter celeritatē ꝓprię naturę hoc patiunt ¶Itē actio quadrupli no oritur neq; deriuatur à sñia sed à delicto mediāte tpis cursu: sed hoc nō placet qa quicqd oritur,vel deriuatur ex vi ꝓcessus processus suspenditur p appellationem ff.de vsu.l.tutor.& ff.de re iudic.l.negociorū & C.de iud.l.j.& ff.qđ me.cā l.si cum exce.§. quod si homo. ¶Et no quòd duplex ex violentia.s.absoluta & conditionalis. absoluta ex qua resultat cōsensus :ꝯditionalis est per q̄ cōsensus plicatur per contrariū. ¶Itē donec vir viuit, vxor timet eius sęuitiā, quia semel crudelis semp ꝑsumit crudelis:& semel inimicus semper ꝑsumitur inimicus.Et gladii fustes & arma inducūt inimicitiā & timorē capitalē.¶Itē no. qđ mala mēs dura.e ꝑsumitur. vt j. eo.c.j.per Inn.qđ est no ¶No.ꝙ ex iuramento extorto per metū sufficit qđ obseruetur quo ad corticem literę, licet non obseruet quo ad speciem.i.finalem effectum & est ratio, quia propter metum non habet cām perpetuo subsisteñ.verbi gratia,si iuro renunciare,possum repetere:quia sola renunciatio me liberauit. nō ob. ff.de arbi.l.inter castel.quia ibi actus habet causam perpetuæ & ef-
19 ficacis subsistentię †Cōtra iuramētū de futuro obiiciuntur certæ exceptiones:sed ꝯ iuramentū de preterito non quia piuriū exceptiones nō recipit.nā aut verū aut falsum & nō est dare mediū in natura:licet in opinione sit dare mediū.i.dubitationem.Iuramentū factū p metū requirit absolutionē si est de futuro nisi id iuret ꝙ nō est in hoīs ꝑtāte,quia tūc nō ligat ipso iure s̄m Innoc.Nā ius obedit naturę.ff.de interroga.act.l.j.& l.confessionibus.Bal.

ADDITIO.

a ¶ De materia vide omnino Brixieñ.in verbo metus ver.multa pulch.
b ¶ Vide do.Clan.in repe.l.vt vim.ff.de iust.& iur.

CAP. I.

PErlatum. Velū susceptū metu mortis nō obligat si non est spōte ratificatū.¶Querit glos.an qui dicit se ratū nō habuisse, debeat probare hanc negatiuam.hic videtur ꝙ non nisi post ea apparuerint signa consensus.& dic ꝙ silentiū habetur pro dissensu vbi ꝓcessit dissensus nisi medio tpe superuenerit causa consentiendi vt ff.so.ma.l.ij.§.volūtate.& sic puella q̄ per metū renunciauit hereditati pręnę:licet postea nihil dicat,tñ ratificare non videtur.

CAP. II.

ABbas. Qui seruat iuramentum potest ratione metus venire contra effectum eius. hoc d. An metum passus retineat vtile dominium? dic quod sic. vt ff.qđ me.causa.l metum.§.volenti.Et not. ꝙ quis sit

iustus metus relinquitur arbitrio iudicis.tamē vbi est metus mortis vel cruciatus corporis:& hoc constat, non cadit ad arbitriū qa necesse est timere maximum terribilium. Arbitria enim data sunt in his quę non possunt sub regula limitari propter varietatem humanam:vt eleganter notatur.ff.de legi.l.non possunt.

CAP. V.

1 *Metus extenuat delictum sed non tollit in totum.*
2 *Coactio absoluta an cadat in consensu verbi.*

SAcris. Patiēs vim absolutā nō punitur:sed patiēs vim cōditionalē,si facit cōtra virtutē clauium,punitur,sed mitius.& est ratio, qa digni misericordia sunt qui alieno morbo laborāt.¶†Et sic no.qđ
1 metus extenuat delictum,sed non tollit in totum aliqñ tamen excusat in totum ipso iure,vt qñ quis se defendit. nā tunc principaliter dat operā rei licitę:licet incidēter sequat̃ illicitū. vt no. ff. de iust.& iur.l.vt vim.Nā regula in implicitis hęc est, & semper cōsiderant̃ primi motus cum ope postea subsecuto.tex. est no. C. de
2 ser.fu.l.quicūq;.in fi. ¶†Quero nūquid absoluta coactio cadat in cōsensū verbi.Rñdeo non:qa actus verbi habet organa ꝓpria quę de subiecto in subiectū ambulare non possunt,nec extorqueri per vim,nisi interueniat aliqs cōsensus.sicut totus mundus nō potest
3 facere qđ mutus loquat̃.¶†Exemplū no.qđ flos[a] virginitatis perditur etiam per vim attractiuam:nec potest corrupta velari inter virgines etiā si sit deflorata dormiendo vel in furore,vel in phrenesi existens,sicut lilium corrūpitur nō sentiens:masculi autē hoc casu nō perderēt florem virginitatis vt.ff.de postu.l.j.§. remanet.
4 ¶†Exemplū not.qđ si quis fingit se per vim attrahi, hoc sibi non prodest qa fictio duplicat delictū: adiungit enim dolo fraudē. vt ff.de pac.l.iuris gentium.§.sed si fraudādi.& ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.ij.in fi.nec dicitur vim pati,qui sponte se offert.ff. de ver.sig.l.qui neq; sequantur.similiter dolus procuratoris non prodest:quia non cadit in constantem virum. vt ĩ.c.cum dilectus.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alber.de ro.in l.j.C.de rap.vir.

CAP. VI.

1 *Collegium vnum totum potest transire ad alterum,& fieri ex duobus vnū.*
2 *Restitutio in integrum an detur contra spiritualia.*

CVm dilectus. Iuramentum de transeundo ad regulā,vel vitā arctiorem, est seruandū,licet dicatur dolo extortū, nisi interuenerit metus mortis vel cruciatus corporis.h.d.¶Casus. canonici insularū vnanimiter se transtulerunt in totum ad cistercieñ.ordinem,& iurauerūt qđ non impedirēt alios volentes transire:demū volebant infringere iuramentū pretextu doli, vel metus,dicūt qđ nō possunt pretextu doli:qa non est propriè dolus ꝓpter salutē animę,ēt si per eorū simplicitatē vel fatuitatē trāsiuerint:qa incōsulta facilitas nō excusat. Itē nō obstat metus qa non
1 fuit metus mortis,nec cruciatus corporis.¶†No.qđ totū vnum collegiū pōt transire ad alterū & fieri ex duobus vnū cū authoritate tñ episcopi. aliqñ non possent transferre nisi suas ꝑsonas ſm Ber qđ tene menti.¶No.ꝙ sicut metus debet cadere in cōstantē virū,ita dolus,ſm Inno.¶No. ꝙ illi qui ꝑtendunt simplicitatē & ignorantiā per hoc nō possunt rescindere votū vel bonorū dedi-
2 cationē.¶†No.ꝙ cōtra spūalia nō datur restō.in integrū ſm Ber. ¶No.speciale qđ cū allegatur metus contra religionē qđ ex nulla causa cōceditur nisi causa mortis vel corporis cruciatus internenerit.Etadde ꝙ nō sufficit timere indignationē paternam quia: volebat filium exheredare nisi fieret monachus clericus vel sacerdos hanc materiam examinaui.s.in rub.Bal.

CAP. VII.

1 *Probata violentia probantur damna & interesse per iuramentum.*
2 *Res ablatę qualiter probantur.*
3 *Adiectio pluris quæ est incerta,an vitiet certum.*
4 *Damnum si esset datum in locis syluestribus vbi non sunt periti causarum, sufficerent testimonia rusticano modo suscepta quę de fide veri attestarentur.*

1 SVper eo. †Probata violētia probantur dāna & interesse per iuramentum inspecta ꝑsonarum & negocij qualitate,& loco rerum ablatarum fit condēnatio in ęstimatione.¶Op. de rebus amisis nihil fuit probatum:ergo nihil potuit pronunciari:qa vbi deficit ꝓbatio deficit sñia.ff.de eden.l.argentarius.§. cum autem.ĩ.de sen. excom.c.solet.per.Inno.ff.de ar.l.si de meis.§.fin.sed hic nihil erat probatum de rebus subtractis,ergo iudex irrationabiliter condē-
a nauit.So.hic est spāle[a]: & ratio specialitatis consistit ex tribus simul iunctis.s.ex dolo rei,difficultate probationis, & qa reus hanc difficultatem induxit.vt C.vnde vi.l.si quando.& C.de probati.l. fi.de possess.nec potest reus conqueri nisi de seipso:qa iudex moderatur ex coniecturis.dicit tamen Innocentius alibi quod ex coniecturis mitius est iudicādum.¶Quero quid si non interuenit violentia sed alia malitia:vt qa aperuisti valisiam meam sigillatam ti-
2 bi commissam vel apud alium constitutā.rñ.†quia res ablatę probantur per iuramentum per doctrinam quam ponit gloss.eleganter insti.de ver.§.pe.& predicta que in isto.c.dicunt,habēt locum in qualibet violentia tā cōpulsiua quā expulsiua,vel inquietatiua: & in quolibet interdicto & etiā in c.reintegrāda,si ꝓbet dolus ſm Innoc.& predicta etiā habēt locū in accessoriis: sed principale nō
3 probat̃ ꝑ iuramentū.vt l.marcellus.ff.re.amo. ¶†Sed nunquid adiectio pluris quæ est incerta vitiet certum.Rñ.nō.vt ff.de in litem ius l.cum furti. ¶Sed quō fit condēnatio in ęstimatione execu.cū nō fuerit petita æstimatio.no.l.fi.C.de fideicō.lib.Rñ.ad officium iudicis pertinet post litem cōte.vt ff.de dā.infec.l. si quis missum. §.iudex.& ff.de condi.fur.l.in re furtiua.qđ est verū rebus nō extātibus.Vnde iudex debet dicere in sñia,cōdēno in tot ex talibus rebus si extāt:& si non extant,in estimatione dicit Ber. vel si extant & non appareant.vt ff.de le.j.l.qđ in rerum.§.sed si res.per Bar. qđ est nota.Exemplum no.ꝙ dolus est ingestus in difficultate ꝓbationis tunc obtinet.c.nostrum.ff.qđ vi aut clam.l.semper.§.in hoc interdicto.cū glo.sua:sed qñ est ingesta culpa tūc sufficit probatio summaria.ff.ad l.aquil.l.in l.aquilia.si deletum. sed si hoc contin-
4 git cessante dolo vel culpa requiritur probatio ordinaria. †Sed si esset damnum datū in locis syluestribus vel multum remotis, vbi non sunt periti causarum sufficerent testimonia grosso & rusticano modo suscepta quę attestarentur de fide veri.vt C.de naufra.l. quoties.& l.de submersis.lib.xj.

ADDITIO.

a ¶ Vide Iaso.in §.ex maleficiis.insti.de act.& Fely.in c.sicut. col.v.de re iudi.

¶De in integrum restitutione. Rubrica.

1 *Restitutio in integrum non potest alieno nomine peti sine speciali mandato.*
2 *Restitutio in integrum petenda an habeat tempus vniforme.*
3 *Restitutio in integrum datur contra laudum dolo vel lata culpa latum.*
4 *Restitutio & rescissoria idem reputantur.*
5 *Restitutio non datur nisi quando contractus tenet.*
6 *Restitutio in integrum ad audientiam causę an detur ex minus sufficienti probatione.*
7 *Curator datur mulieri luxuriosę viuenti,& si postea dilapidet,restituitur in integrum.*
8 *Minor si est tutus exceptione fauorabili non potest petere restitutionem in integrum.*
9 *Restitutio in integrum datur minori pro leui culpa non pro culpa lata.*
10 *Prodigus cui per iudicem non est interdictum bonis causa cognita an obligetur ex quolibet contractu.*

1 ¶†Restitutio in integrum non pōt alieno noīe peti sine spāli mādato.Et est rō qa cōtra ius cōe petitur,& idē puto in rescissoria ꝑ rōnē eādē.ff.de act.& ob.l,in honorariis.§.sed cū rescissa. Itē quia trahit secū executionē,& executio nō pōt peti absq; spāli mādato.vt no.ff.de proc.l. nō solū.§.qui alieno.Sane qui habent mandatū à lege non habent necesse docere de spāli mandato:qa sufficit mandatū publicū qđ hñt à lege,vt sunt tutores, curatores, & syndici creati authoritate populi ad vniuersitatē causarum. ff.de mune.& ho.l.munerū.§.defensores.ff.de iureiur.l.iusiuran.& ad pecunias.§.j.Sed syndici collegiorū vel alicuius muneri debēt hēre spāle mandatū ad instar procu. in his in quibus requiritur spāle mandatum ex priuilegio vel ex natura cāę vel in dubio cauere de rato:& idem in actione tutoris vel curatoris: qa priuatę personę sunt vt.ff.qđ cuiusq; vni.no.l.item eorum.§.actor.& ff.rem ra.ha. l.actor.¶Item qa causa restitutionis in integrū est iudiciū duplex vt C.de repu.que fiunt in iu.l.j.requiritur duplex cautela: vt ff. de
2 ꝓcu.l.si defunctus.§.q ad cōi.¶†Restitutio in integ.petēda habet tp̄s vniforme.s.quadrienii vt no.in l.supuacuā.tamen puto ꝙ iudex possit abbreuiare in iudicio dilationis cognitiōales & ēt decisiuas.de autho.tu.l.defendēte.sed restō petita & cōcessa ex quo surgit rescissoria nō habet tp̄s vniforme:sed illud qđ ꝑ sñiam est restitutum. vt ff.de mi.l.fi.Restōni in integrū nō pōt renūciari nisi spā-
3 lis de ea fit mentio.vt no.in l.cū minor.ff.rem ra.ha. ¶†Ex hoc sequitur ꝙ restō in integrū datur ꝯ laudū dolo vel lata culpa latū.ff. ad treb.l.seruo inuito.§ cū ꝑtor.nisi huic bñficio sit spālr renūcia-
4 tū.qđ no.¶†Restitutio & rescissoria idē reputat̃ qñ descendit ex eodē fonte & causa.And.de pis.no.in.l.qui.ꝓprio. §. itē queritur de ꝓc. An vt qa qs sit simul lesus,ꝓmittēdo & tradēdo ex eadē cā do. potestas debuit cōdēnare in decē,& fecit sibi gratiā & ꝯdēnauit in v.nunqd res publica poterit in integrū restitui.rñ.nō.ff.de mino. l.auxilium

. l.auxiliũ qa oĩs gratia in iudice fit dolo.c cũ ęterni.de re iudic.libr.
vj.qui petit restitutionem debet dicere quo iure petat:qa indiscre
ta petitio repellitur tanq̃ inepta,vbi de iure speciali agitur.vt ff de
mino.l.minor autem magistratus. in verbo, incolorate. & ponit
5 hic color pro cã ¶ †Dicit Inno. ꝙ restitutio non dat nisi qñ ꝯ̄ctus
tenet:qa restitutio in integrũ est remediũ subsidiariũ.ff.de mino.l.
in causę. ¶ Ego non puto ꝙ repellat libellus qa intelligit petitum
quatenꝰ de facto ꝓcessit lęsio,vel est apta ꝓcedere. Itẽ p̃tor ẽ libe
ralis vbi ẽt nõ oportet tñ ꝓprie nõ est in integrũ restitutio sed est
q̃dã declaratio & dubitationis amotio. Vel qa ista petitio de larga
interpretatione ĩcludit ẽt nullitatẽ vt dicimus in appellatione dũ
mõ iurisdictio patiat.vt not.ĩ l.j.C.qñ ꝓuo. nõ est ne.& ex vi istius
petitionis põt ꝓnũciari ꝑ & ꝯ̄:put acta reqrũt sic ex vi appellatio-
nis.i.ex deuolutione q̃ fit ꝑ cã. Aliqñ ſnĩ ꝯfirmatur.ff.de au. & ar.
6 leg.l.j.& l.titię amicę.¶ † An ex minus sufficiẽti ꝓbatione det resti
tutio in integrũ ad audientiã causę?dic ꝙ quoties in eadẽ cã bis est
ꝓbãdũ,sufficit ꝙ prima ꝓbatio sit p̃sumptiua & summaria:qa ve-
nit supplenda per sequentẽ vt no.Inn.de re iud.c.cum Bertoldus.
& not.per Bart.ff.de iureiur.l.nam & postea.§.si minor.& aliud est
restitui ad audiẽtiã:aliud per snĩam. nã non statim ꝙ quis auditur
vincit in cã, sed desideratur sentẽtia.vt ff de in integ.resti.l.diuus.
& est simile:qa fauore matrimonij restituit qs ad audientiã qui alˀs
7 tanq̃ ꝯtumax repelleret.j.eo.c.ex lris.¶ † Mulieri luxuriosè viuen
ti dat curator:& si postea dilapidet,restituit in integrũ. vt no.in l.
ij.C.de cu.fu.omnia iura q̃ ꝯquuntur in minore circa bñficia legũ,
habent locũ in ꝓdigis,interdictis. & mente captis sed ante interdi
ctũ ꝓdigi nõ habẽt priuilegiũ ibidẽ.si minor non ꝓbauit ꝑ testes,
restituit in hoc,vt si postea vult ꝓbare nõ pręsumat subordinatio.
i.subinformatio siue super instructio testiũ calũniosa q̃ alˀs p̃sume
ret:& multomagis si petit ꝑ administratorẽ iͦ, cũ administratoris
nõ intersit.qa cũ de eorũ cõmõ nõ tractet p̃sumit in eis fraus.vt l.
videamus.§ j ff.de in litẽ iur.& no.in l vbi aũt.§.j.ff de edẽ.& l.mi-
nor xxv ff.de mi.ꝑ Cy.sed hoc forte arbitrariũ est nõ eñ restituã
minorẽ si est doli plenus & sic timor subest.ff.de mi.l.auxiliũ.sic in
telligitur qđ nota.per Dy.in l.j §.aduersus ff.de no.ope.nun.Si mi
nor in ꝯ̄ctu dedit fideiussorẽ,& peteret restitutionẽ ꝯ̄ ꝯ̄ctum malè
ageret:qa ꝯ̄ctus nõ dẽt rescindi propter fideiussorẽ: sed debet pe-
tere restõnem in integrum ꝯ̄ ꝓpriã obligationẽ.vt no.Cy ff.de mi
8 no.l.cum mandato. ¶ † Si minor est tutus exceptione fauorabili,
nõ potest petere restõnem in integrũ:qa nõ põt esse tutus meliori
auxilio q̃ sit:sed si est tutus exceptione odiosa, põt ꝯ̄ obligationẽ
petere restõnem in integrũ: qa nunc soluens ꝑ errorem repeteret
& sic interest sua vt sit tutus meliori remedio s̄m Petrum & Cyn.
9 ff.de mi.l.in cã ę.¶ †Pro leui culpa dat minori in integrum restitu
tio nõ pro culpa lata,vt si iaculauit inter pecudes,& vulnerauit pe
cudẽ meã.ff.de mi.l.si ex cã.§.nũc videndũ.ꝑ Cy.minor restituit ẽt
si non ꝯ̄xit dummodo ꝯ̄here & nõ ꝯ̄here erat in sua ptãte & ꝑ fa-
cilitatẽ omisit.eo.§ nũc videndũ.per Cy.¶ Etiã dum qs est in vte-
ro nascit ei in integrũ restitutio licet iste nõ sit minor, nec maior,
10 absens.ff.de mino.l.ẽt ei.& nõ est alibi.¶ † Prodigus cui nõ est in-
terdictũ ꝑ iudicẽ bonis cã cognita obligat ex quolibet ꝯ̄ctu,nisi il
le ꝯ̄ctus sapiat dilapidationẽ expressam ꝯ̄ bonos mores.ff. de vsu-
ca.pro empto.l.si quis cũ sciret:& hoc in administrantibus rem ꝓ
priam;sed si alienã,non valet contractus.C.de sen.pas.l.fi.hęc om-
nia ad ecclesias trahe quatenus possunt adaptari.Baldus.

CAP. I.

1 *Forma quæ seruatur in alienatione, debet seruari in contractu locationis.*
2 *Locatio an reddatur nulla ipso iure propter modicitatem precij.*

REquisiuit. Ecclesia ꝯ̄ locationẽ solenni-
ter celebratã restituitur in inte
grũ si est enormiter lęsa salua indennitate aduersa
rij qui bona fide fecit expensas:& no.istud.c. qđ si
cõparatores fructuũ laicus Perusini cõpararetunt
modico censu, iste ꝯ̄ctus debet rescindi restitutis
tñ cõgruis expensis ipsis cõparatoribus.& optimę facit.ff.de mi.l.
1 intra vtile.§.vendentibus.¶ † Et no. quod ꝯ̄ctu loca. debet seruari
forma quę seruatur in alienatione.s.qñ locatio est emphyteutica,
2 vel ad longũ tp̃s.¶ Itẽ no.qđ propter modicitatẽ p̃cij nõ reddit lo
catio nulla ipso iure.C.loca.l.si olei. dicit hic Inn. ꝙ ciuitates non
habẽt bñficium restõnis in integrũ nisi habeant iura fiscalia. vt ff.
a ad mu.l.simile.Adde quod ex modicitate[a] pręcij:qñque pręsumit
locatio,quandoque non.vt eleganter no.in l.j.§.j.ff. de superfi.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alexan.consil.cxij.j.vol.& Barba.consi.xiij.alias xiiij.inci.clemen-
tissimi.in secunda parte

CAP. II.

CVm venissent. Restituit ecclesia læsa ꝑ
negligentia procuratoris.
Io.And.ẽt si procur.sit soluendo.hoc verũ si redũdat
in dãnũ ecclesię:alias secus.ff.de le.ij.l.q solidũ §.etiã.
ff.de admi tu.l.fi.Electiones bñ pñt fieri in ꝯ̄dictione possessorum
qa possessio nemini est auferenda, nisi cũ modis & tẽporibus.sed
interim neutra ꝯfirmabit donec sit discussũ de iure simile.ff.de ex
cu.tu.l.diximus.Inn.dicit hic, ꝙ electio hẽt plures partes successi-
uas & se inuicem inferentes,& subordinantes.

CAP. III.

AVditis. Priuilegiatus restituitur contra priuilegia-
tum non tamen in eadem causa vt ecclesia
contra ecclesiam & minor contra minorem.

CAP. IIII.

Ex literis. Beneficium supplicationis habet locum in om
ni causa matrimoniali.

CAP. V.

Tum ex literis. Etiam contra sententiam papę resti-
tui potest ecclesia partibus pręsenti-
bus & causa cognita.

CAP. VI.

SVscitata. Restitutione pendente fit executio
snię si contra petentem eam sit vehe
mens pręsumptio.sed debet caueri. vide quod dixi in
l.vl.C.de ordi.cog.

CAP. VII.

COram. Post peremptorium nemo auditur. Fal-
lit in ecclesia ope restitutionis ĩ integrum.
Item fallit ff de in integ.restitu.l.j. ꝓpter celeritatẽ pur-
gationis morę.Item fallit si aduersarij non interest. vt ff.
de opt.le.l.mancipiorum.

CAP. VIII.

COnstitutus. Minor dẽt duo probare: scilicet
se minorem & lęsum.ff.de iureiu
iur.l.nã & postea.§.si minor.quibus probatis præsumit
lęsus sui facilitate,nisi ꝯ̄riũ appareat:& ĩspicit tp̃s ꝯ̄ctus.
& si ꝯ̄ctus est clausulatus inspicit cum suis clausulis. iu-
dicium autem plures partes habet,& quid inspiciatur. dic vt ff.de
mino.l.3.§ j & ij vbi tex.no.Bal.

¶ De alienatione iudicij mutandi causa facta. Rubrica.

1 *Actor si petiit se declarari dominum, & non probauit de directo dominio; sed de vtili:an reus ex eadem instantia possit condemnari.*
2 *Aduerbium non debet separari à proprio subiecto.*
3 *Officium iudicis an sit actio.*
4 *Actionem qui non edit non dicitur agere.*
5 *Executio sequitur possessorem.*
6 *Lata sententia an sit necesse exequi eam, & petere exequi instrumentum sententię producendo ipsum.*
7 *Reus si ante lit. contestatam desiit possidere ignorante actore, & litem contestatus est negando narrat prout narrantur, & petita prout petuntur, an propter fraudem debeat condemnari.*

Iudicium. In rem scriptum.i.vel propter fraudem sequit
fundũ.h.d.no rei ven vtilis dicitur, qa directa
deficit cum non seruet propriã naturã: quia deficit vnum princi-
pium eius:& hoc est inuentum auxilio pretoris: vnde omnis vtilis
est pretoria vbi ius ciuile deficit:est enim p̃toria inuentione & sup
pletione ex persona actoris,ias metimur:quia iudicium fundatur
in ipso etiam reo inuito. Item ab agente procedit ac patiente dis-
positio iuris.Item quoties occurrũt plura, denominatio fit à prę-
dominanti quia fit digniori rei.ven. ius prosequendi in iudicium
rem suam,vel possesĩue quasi.¶ Et differt ab hypothecaria quod
illa non dicitur rei ven.sed nudę pos. aduocatio. vt ff. de euict.l.cũ
venditor.nam in rei ven.venit plenum interesse.si res non restitua
tur:sed hypothecaria etiã debiti & nudę pos.ff. de pig.l. si fundus.
a §.in venditione.¶ Item[a] differt à negatoria:qa ibi nõ plenè tracta-
tur de dñio,sed sufficit ꝙ res nõ præsumatur libera. vt ff.si ser.ven.
b l.sicuti.§.si quęratur dicet aliquis[b], omnis res p̃sumitur libera.rñ.
verum est nisi possessio indicet ꝯ̄rium.vt no. ff.de no.ope.nunt l si
prius.hoc tñ scias ꝙ in rei ven.duplex est conclusio:vna & princi-
palis ad declarationem dominij, quod potest declarari etiã nemi-
ne possidente si probatum est dominium:& reus nõ excepit se nõ
possidere vt sin.no.in l.si ante.§.j.ff.de except.rei iudi. ¶ Item in cã
reconuentionis.vt no.Inn.j.de resti.spo.c. ex cõquestione.¶ Alia
secunda conclusio est,qđ restituitur possessio vel quasi vt no ff.de
procu.l.Pompo.§.sed is.in reali non est obligatio, sed est ęquipol-
lens.

ADDITIONES.

a ¶ Vide Iason.in §.sed iste.v.col.instit.de actio.
b ¶ Vide Barb. in consi.vj. colum. in primo vol. vbi multum pulchre loqui
tur:& vide etiam no.do.Alexan.consi.cxxix.in j.parte.

lens.s posses.& dñiũ. An.de pis.dicit,ꝙ ius ꝓcedere iudiciũ dẽt,aĩs esset ꝑuersus ordo substãtię.ff.de iudi.l.nõ quemadmodũ?.& non hẽt fundamẽtũ.Iudiciũ eñi à iure reddẽdo,nõ à faciẽdo de nouo dictũ est.vt not.ff.de ius.& iur.l.j.& ideo iudiciũ seu agere & actio non sunt idẽ:qa actio semper dẽt essentialiter præcedere iudiciũ.
1 ¶†Sed hic quæritur,si actor petijt se declarari dñm,& non ꝓbauit de directo dñio sed de vtili, vtrũ reus ex eadẽ instãtia possit condẽnari?& vr ꝙ nõ:quia vtilis & directa non differũt gñe. ¶In ꝯriũ ꝙ sic,qa differunt effectu.So. si vtilis successit loco directę ex vigore eiusdem iudicij fit ꝯdẽnatio.vt ff.de rei ven.l.si post acceptũ.secus si est ꝯria directę vt ex pscriptione: qa ꝯria petitis non intelligunt intẽtata.C.de inof.test.l.si ꝯ maiorẽ,sic ĩtelligit qd no ff.de excep. rei iud.l.si mater.§.eãdem.& habes vnã gl.sin.C.de tẽp.ap.l.p hanc. ¶Sed qd si est intentata directa directò, & ꝓbata est directa vtilr: qa reus desierat dolo possidere.rñ.condẽnandus est reus acsi possideret:qa culpa sua nõ debet sibi prodesse:& qa qualitas non mutat iudiciũ.ar.ff.de noxa l.in delictis.§.si detracta.ff.de hę.insti.l.3.§.q fideicõmissariã.& ff.de insa,l.seruus.& per Dy. instit.de act.§.j.Et sic patet qd iuris est si est intentata directa directò.Itẽ directò vtiliter.Itẽ vtilis directò.Itẽ vtilis vtiliter.nam quatuor modis variat sed aduerbia in idẽ incidũt nomina non.¶Porro aduerbia sunt introducta ad ostendendũ rerũ qualitatẽ: & aduerbij est inesse:& ad
2 uerbiũ nõ dẽt separari à proprio subiecto.†Est eñi accidẽs quoddã.vt no.ff.de neg gest.l.Pompo.scribit.¶Deinde scias ꝙ qui tenetur rei ven non est obligatus:qa quatuor sunt modi obligãdi.inter quos nõ reperit possessio.vt insti de obli.§.sequẽs. nisi latã snĩa:qa tunc tenet ex quasi ꝯtu actione iudicati quæ est psonalis.ff.de iureiu.l.sed & si possessori. In petitione quoq; hereditatis & duplicibus iudicijs in re propria non est obligatio, sed in parte socij vel respectu psonaliũ pstationũ.vt not.C.de pet.hę.l. hereditas.idẽ in actione ad exhibẽdum.vt no.ff.ad exhi.l. tigni.§.fi.in oĩbus his iudicijs põt appellare:qa in hęrendũ est regulę qua posita si non ꝓbat ꝯriũ,sm regulã est ꝓnunciandũ.vt elegãter no.ff.de rei ven.l.q restituere. ¶Deinde no.ꝙ in actionibus mere realibus si agitur ad quãtitatẽ,vel genus,nõ hẽt locũ titulus noster: qa nõ ꝯhit vitium quasi litigiosi.nã q agit psonali,nullũ ius hẽt in re,nec hre ꝓtendit: cũ res non sit quasi ante traditionẽ.vt ff.de rei ven.l.si ager.idem si
3 agat ex delicto ff de admi.tu.l. chirographis.§.j. ¶†Quæro vtrũ a
a officium iudicis sit actio?& videt ꝙ sic:qa qui ꝓmittit nõ agere non põt officiũ iudicis intẽtare.vt l.pecunię.§.j.ff. de ver.signi.ad hoc.ff.de mi.l.qd si minor.§.fi. Sol.non est actio sed habet eũdem
4 effectũ sm And.de pis.¶†Qui actionem non edit,non dr agere.sicut enim officium debet implorari, ita & actio proponi de iure ciuili:qd tñ dicit l.ꝙ nemo sine actione experitur, nõ propterea dicit ꝙ actio dẽt proponi:sed qd dẽt competere ius agendi.sed certè verbũ experiri significat ipsam proponere:qa experiri nil aliud
5 est ꝗ deducere in actum experientię.¶†Not.ꝙ executio sequitur possessorem.vt c.nostro. & istud est ideo quia lex inhibet fraudem iudicij.vt l.is cui.§.qui in pos.ff. vt in pos. leg. sed si non inhiberet fraudem iudicij,sed oporteret deuenire ad reuocatorias actiones. vt instit.de act.§. itẽ si quis in fraudem.de hoc plenè dixi post Cy. in l.j.C.eod.vbi videas.Deinde scias ꝙ verba magistralia doc.sunt hæc,rei vendicatio:alia est in actu.i.in apparatu agendi: sicut dicimus iste est in actu equitandi.vt cũ quis est dñs,& aduersarius possidet. Alia est in habitu.i.in virtute, vt cum dñs possidet,prima potest cedi secunda nõ.vt no.C.de he.ven.l.fin.& est ratio:qa omnis cessio est formalis: sed ista rei vendicatio nõ est formata.i. nõ põt trahi ad vulgarem formulam dempta vna persona substãtiali quæ est reus.Sed doc.dicunt ꝯrium.& est ratio, qa ipsa adiectione psonę.i.cessionarij incipit habere formam:quia statim potest trahi ad controuersiã iudicialẽ & ꝯ ipsum ad cedentem.vt ff.de rei ven.l.si culpa.& no.per Dyn.in c.pro possessore. de regu.iur.lib.vj. & habes simile in vsufr. formali & causali. separatorum enim separata
6 est cõsideratio.¶†Extra no. qd lata snĩa nõ est necesse nisi exequi eã,& petere exeqũ instrm sententię producẽdo ipsum.ff.de mi.l.minor.xxv.an.& ibi p Cy,siue reus mutet forũ siue actor.i ipsa tñ ꝓductione debet pars citari & in hoc saltem requiritur citatio,anteꝗ fiat executio,nisi apud iudicẽ qui iudicauit.ar.s.de rescri.c.mandato Nõ ob.iudicio nec executioni.vt no.ff.de le.j.l.nemo potest. nec necessaria est citatio eius,vt hic per Inn.& qui mutauit conditionẽ sibi imputet,& non aduersario.vt no,Inno. in c.dilectę.ꝯ.de ap & quando habeat locũ hoc edictũ, vide per Inno.ꝯ. de re iudi.
7 in rub. ¶†Si reus ante litẽ conte. desijt possidere ignorante actore,& litẽ contestatus est negãdo narrata prout narrantur:& petita prout petuntur: nunquid ꝓpter fraudẽ debeat condemnari? Rñde,iste decepit prętorẽ,& aduersariũ: & est in continuatione doli & ideo condemnãdus est ac si possideret: & puto ꝙ sufficiat eum possedisse tpe primę citatiõis: qa sicut actor est adstrict⁹. vt i auth. qui semel,C.quõ & qñ iudex ita & fortius reus. vt in l.j.ff.si ex noxa cã aga.& ff.de ver.ob.l.inter stipulãtẽ.§.j.& de pe.here.l.diuus. & vide qd no.in spe. de interrogationibus ꝗ fiũt ante litẽ cõte.§. nũc videndũ.¶Ipsa ẽt citatio ꝯstituit possessorem in mora si sciat, vel scire debeat ad agentem pertinere,vel sit protestatum.Bald.

ADDITIO.

a ¶Vide late.scripta per mo. maxime per. d.Bapt. de sancto seue.in l.ex hoc iure.ff.de iu.& iu.

¶De arbitris. Rubrica.

1 *Prorogari an possit quod est consumptum.*
2 *Arbitrium tres personæ componunt.*
3 *Compromissum non potest fieri nisi pęna promissa: sed prorogatio iurisdictionis pęnam non requirit.*
4 *Officium arbitri est strictissimum:officium autem iudicis latissimum.*
5 *Tempus appositum gratia abbreuiandarum litium an extendatur vltra triennium.*
6 *Compromissum finitur triennio.*
7 *Compromittens generaliter videtur se astringere ad omnia prosequenda quæ potest prosequi saluo suo interesse.*
8 *Protestatio an excuset peccatum ignorantiæ.*
9 *Falsa redditio causæ etiam si ad acta referatur, an reddat sententiam nullam.*
10 *Pęnitentia an habeat locum in prorogatione temporis.*
11 *Malicia vnius arbitri an deuoluat vocem ad alium arbitrum.*
12 *Præsumitur aliquid preordinatum & collusum ex nimia celeritate.*
13 *Mors defuncti non facit quin hæres incidat in pęnam.*

1 ¶†Quod consumptũ est non potest prorogari: quia nõ est ab aliqua natura alicuius substantię.sed qd pendet potest prorogari dupliciter.nã si restat tantũ tempus ꝙ opus fieri potest, fit ꝓgatio ipso iure:& in effectu si nõ restat tantũ fit ꝓgatio in effectu sed nõ ipso iure.Et inducit quoddã pactũ nouũ de nõ petendo durãte ista succedanea dilatione vt no.ff de ver.ob.l.cum stipulatus.¶Et quędã reparatio temporis qd sit vnũ & idẽ.C.de tẽp. appel.l.ij.& scias ꝙ intellectualia prorogãtur: sed corporalia stantibus suis dimensionibus nõ ꝓrogãtur verè, sed per quandã equipollentiã:qa qd limitatũ est.verbi gratia, corpus & scripturę suis finibus est cõtentũ:& ideo ꝯtus emphyteuticus non recipit tacitã prorogatiotionẽ:licet recipiat tacitã repetitionẽ.ff.loca.l. qui ad certũ.in fin. voces ẽt stipulationũ quodãmõ corporeę sũt: quare ĩserũt passionẽ sensibus.verbi gratia,nimius sonus inducit surditatẽ.¶Augmẽtum nõ est aliud nisi virtus vel quãtitas in eadẽ materia;& natura crescens: vt patet in augmento hominis cucurbitę. Impossibile est ꝙ duo dies sint vna dies:& tamẽ possibile ẽ ꝙ possint reputari pro vna die iuris artificio.vt no.ff.de ver.si.l.cum bissextus.Idem in mẽsibus & annis: & ista est virt⁹ ꝓnominis sic crescit ętas dierũ
2 augmẽto.† Arbitriũ tres psonę struunt.i.cõponũt.s. arbiter,actor & reus.Nã sicut iurisdictio iudicis est ligata, nisi per actorẽ petentẽ excitet ad actũ suũ, sic ptãs arbitri ꝑ libellũ dẽt ĩtroduci in actũ suũ.C.de iudi.l.in rẽ nõ nouã.vbi si aliqd istorũ deficit, nõ põt fundari iudiciũ. prima psona est iudex:& ideo à iudice ĩcipiũt omnes declinatorię. scda est actor q ligatã iurisdi. aperit. tertia psona est reus, q est subiectũ passionis sine quo agens nihil põt operari:quia vnitas formę significat vnitatem substãtię nisi applięcetur diuersis
3 rebus,scilicet discrepãtibus.¶†Cõpromissũ non põt fieri nisi pęna ꝓmissa:sed ꝓrogatio iuris.nõ rąrit pęnã vt no.in l.j.ff. de iudi. imo adiecta promissiõe & pęna psumitur cõpromissũ,& nõ progatio.vt ibi gl.no.¶Nã pęna est qd nouę formę & naturę:& iõ est
4 extra terminos ꝓgationis nisi fiat in eundẽ arbitrũ. ¶† Offm a
a arbitri est strictissimum. i. taxatũ ꝓprijs verbis & literis ꝯpromissi sed officium iudicis est latissimũ: qa militat in oĩbus causis,& sup oẽm terrã q sub cęlo est,& non claudicat, qa esset monstruosum. ¶ Porro corpus scripturę vel vocis nõ põt mutari sed bene põt glosari.i.sanè interpretari.de fi.instru.c.inter dilectos.¶Plura cõpromissa dicunt ꝗ pluribus orõnibus fiũt.de ver. ob.l.scire debemus.de hęr.insti.l.liber hõ.§.Titius.¶Pęna minor non nouat cõpromissum.imo dic ꝙ nouat,sed non nouat debitum principale.
5 vt ff.de except.doli.l.apud celsum.& §.si in arbitrũ.¶†Tps appositũ gratia abbreuiandarũ litiũ nõ extẽditur vltra trienniũ.C.de iudi.l.properãdũ:in rõne textuali.& ideo si cõpromittẽtes dicant in exordio cõpromissi,tales volẽtes à litibus discedere, vel similia
6 verba: qd ẽt in dubio intelligitur cõpromiserũt &c.¶†Cõpromissum finitur triẽnio:vt no.ff.de arbi.l.sed ꝯpromissi. Alij aliter dicunt.idẽ si in rescripto papę põnerent verba hęc:qa ad intentionẽ legis referenda sunt. Arbiter non dẽt diuidere qd diuisum est a lege,vt nõia debitorum in partes intellectuales seu quotas:sed diuisio ocularis bene ꝑtinet ad arbitriũ:itẽ assignare vnã rem ꝓ alia. vt not.

ADDITIO.

a ¶Vide tñ Ias.in l.su p pos.C.de trãsac.in j.colum.vbi aliqua pulchra dicit.

vt no.insti. de of.in. §.fi. ¶Illa baylia seu facultas aufere͞di in parua
& magna quantitate de͞t intelligi ciuiliter.i.cessante fraude: & dū-
modo nō excedat dimidiā iustę considerationis.arg.ff.de contra-
hen.emp l.domū.ita debet intelligi qđ no.in c.vult. de ma & obe.
in noue l. ¶Dolus nō pōt expsse remitti sed qō doli sic. ¶ Promit-
te͞do nō mouere qōne͞ de dolo in futurū ptenso:& iste ē modus:
q1 aliud est dolus,aliud est qō doli.ff.ad tre.l.lucius.§.tres hæredes.
& delebitur dolus ppter nō posse ipsum probare.de exceptioni-
bus c.cū ecclesiasticæ.intercisa via probationis.¶In arbitris com
missum pluribus nunq̄ vidimus cōmissum' cuilibet insolidum ne
vnius officiū pimat aliud.l fi.C.de autho. pstan. sed in alijs officijs
dic,aut est tale officiū in quo teneat vnus p alio,& qlibet vr̄ habe-
re mādatū insolidū:qa administratio non est diuisa.vt l.decreto.ff.
de admi.tu.aut est tale officiū in quo vnus nō tenet p alio:& tunc
aut concernit merā vtilitate͞, & faciliore͞ expeditione͞ secū ꝯhen-
tiū,& ide͞.vt l.j.§.si plures.ff.de exer. Aut non cōcernit nisi vtilita
tem dn̄i,& tūc quilibet pro parte nō qđ diuidat iudiciū,sed qđ nō
7 possit vnus sine altero.ff.de procura.l.pluribus.¶†Mirabile est qđ
ille qui gn̄aliter cōpromittit, vr̄ se astringere ad oīa prosequēda,
quę pōt proseq saluo suo interesse:alioquin īcidit in pęnā rōne re
tardati processus ad difficultate͞ aduersarij ff.de arbitr l.de rebus.
q̄ nō est alibi.hoc no.Cy.C de iudi.l.licet.& arbiter tenet pnūcia-
re de oībus.l.ventilatis:secus de omissis.sic intelligit.ff.eo.l.qđ tn̄.
& l.si de meis.in prin.& corā arbitro nō he͞t locū reccōuentio.tex.
8 est ibi.& j.e.c.cū dilect'. ¶†Protestatio nō excusat peccatū mali-
cię:sed in pc̄tō ignorātię distinguitur:aut in tali pc̄tō requirit do
lus & excusat:aut non requirit dolus,& nō excusat, vbi vergit ī al
terius piudiciū. ¶Ciuitates habe͞t certā formā datā sup creatione
magistratus quā ptermittere nō possunt nisi ex ꝯsuetudine vel pri
uilegio licet de facto faciāt ꝯriū. Vbicūq; tenet pcessus sine ordi.
ne,ille pcessus est summarius si statutū dicit φ pcessus nō vitiet li
cet deficiat in substātialibus, intelligit de substātialibus formæ iu
dicij vt in lit.cōte.& iuramēto calūnię nō de substātialibus naturę.
vt de obliga.nec de substātialibus iurisdōnis.¶ Si adiūctus est ptās
capitaneo in quadā cā, & morit capitaneus qd iuris. Cōsensus p-
stitus apud acta nō pōt reuocari.c.j.de iudi.qa non subest cā,& est
prorogatio solēnis in qua nō he͞t locū pnīa: ius patronatus ecclesiæ
adhęrēs solo tpali iuris:sapit tēporalitate͞ quo ad qd. & spūalitate͞
quo ad quid.¶ Feudū he͞t naturā p se ab oī ꝯtu mūdi relinquitur
idem est dicere qđ virtus remanēs ex piacēti materia & cā.Com-
promissum factū sine pfinitione tpis moderari pōt per iudice͞.de
of.dele.c.suspicionis.de opt.le.l.mācipiorū. nisi dictum sit,qđ vbi
cunq; & qn̄cūq; de ver.ob l.q romę.§ calimachus.ff.depo l.luci'.
inutilis puidētia hoīs facit cessare dispēsatione͞ legale͞. & sic substi
tutio expssa inutilr facit cessare tacitā substitutione͞ lega.ē.qđ no.
in l.ite͞ si vn'.qn̄ nō tēdūt ad eūde͞ effectū.nā si ad eūde͞ effectū ten
9 dūt vtile p inutile nō vitiat l.certi ꝯdō.§.qn̄.ff.si cer.pe. ¶†Falsa
redditio cāę ēt si ad acta referat,nō reddit snīam nullā. vt no Inn.
de of.dele.c.prudentiā.ff de acq hę.si is ad que͞.¶Omnis cōmissio
tpalis,puta vsq; ad annū scā itelligit exclusiuè s̄m Cy.incertitudo
tertij vitiat cōpromissū sed eius ꝯmissio nō vitiat duobus discor-
10 dantibus.sed si ꝯcorde͞t valet snīa eorū.An de pis.¶†In prorogatio
ne tpis nō he͞t locū pnīa:sed in prorogatione alterius iudicis: aut est
vallata pmissione & ide͞,aut est facta simplr ; & tūc he͞t locū pnīa
re integra.l.si ꝯuenerit.An.de pis.sed post lit.ꝯte.nō he͞t locū pnīa:
qa est ꝯcta obligatio iudicialis.Per.Non tenet cōpromissum inter
eos inter quos ciuilis obligatio nō cadit nec ēt pōt cōpromitti in
eū qui non pōt ciuiliter obligari vt in monachū , vel seruum.An.
de pis.qa omnia cōpromissa ad lites & cās sunt de iure ciuili: sicut
oīa iudicia.vt not.insti.de oblig.in glo ordi.iuris.arbitri vel iudicis
deducta ad statutū priuatū non pōt postea reprobari.de offi.dele.
11 c.signifi.¶† Malicia vnius arbitri non deuoluit voce͞ ad alium ar-
bitrū: qa arbitri non faciūt vnum corpus collegij sed tanq̄ singu-
li:& ideo si duo nulliter iudicāt, tertius cōformiter legi & cāę,nō
tn̄ valet snīa tertij qa numerus deest ei. Si duo sunt per oīa ꝯsonan
tes in maiori summa pręuale͞t tertio q de minori iudicauit:secus
si non sunt ꝯsonātes nisi p interiectū & reductione͞ legale͞.tex. j.e.
ti.c.j.li. vj. & hoc nisi sit disproportio numeri ad æstimatione͞ rei:
qa tūc nō valet qa resultaret iniquitas.ff.loca.l.si decē. de le.ij.l.im-
12 perator.§.si centū ¶†Ex nimia celeritate psumit aliquid pordina
13 tū & collusum.in authe͞.de resti.& ea q̄ parit.§.fi. ¶†Mors defun
cti nō facit quin hęres incidat in pęnā: qa non cōnumerat inter ca
sus fortuitos.l.fi.de nautic.fęno.An.de pis. Iurisdō cōcessa psonę
nō ampliat territoriū certis finibus diffinitū seu circunscriptū.de
acquire do.l.ergo.p Dy.& l rerū mixtura.de vsuc.& iō iurisdi.nō
efficitur de territorio sed de persona cui conceditur s̄m Dy Bal.

CAP. XIIII.

1 *Prorogatum ex duobus compromissis simul iunctis an & quando presuma tur vnum integratum.*
2 *Attendi debet verborum forma,& tempus prorogationis.*
3 *Compromissum si sit factum cum pęna & clausula, rato manente pacto,an pars seruans possit consequi contra partem non obseruantem principale & pœnale.*
4 *Compromittere an sit pactum.*
5 *Compromitti an possit de causa vsuraria in laicum absque clerico.*
6 *Compromitti an possit in laicum de causa dotis.*
7 *Iuramentum partium an possit dare materiam arbitris malè iudicandi.*
8 *Arbiter si diuisit vasallos an teneat diuisio.*
9 *Actio non oritur ex laudo arbitri.*
10 *Condemnatio fit in re,& executio in æstimatione vbi succedit interesse.*
11 *Licitum est proroganti resilire vsque ad lit.contest.*
12 *Natura arbitramenti quæ sit.*
13 *Lex properandum quæ disponit de instantia triennij, an habeat locum in arbitris.*
14 *Negatiua consistens in redditione causæ an ita probetur sicut affirmatiua.*

1 Compromissum. †Prorogatū ex duo-
bus compromissis
simul iunctis præsumitur vnum integratum,nisi di-
uersitas imponatur vt quia vnum cum pęna , aliud
sine pęna,vel si diuersitas formę vel statutū loci im
pediat vt quia tempus pręcisè significat.simile dico
in tempore instantie quod reparari non pōt consensu partiū:sed
incipiet esse noua instantia ēt veterem prosequēdo & summatim
2 & breuiloq̄ acta repetēdo.ar.ff.de pact.l.si vnus §.pactus.¶†Item
debet attēdi forma verborū,& tēpus prorogationis. vt no.Bar.in
l.4.ff.de dā.infec. vbi vide:sed ecce officiū potestatis prorogat ad
iuncta sibi familia.rn̄. ista accessoria & pedisequa nō mutant offi-
cij quid ditate͞.vnde ide͞ est officiū etiā numero, & ex ꝯtinuatione
consensuū.vt ff.de ar.l.si cum dies.in prin.licet Cy.dicat φ est ide͞
fictione nō natura.Tu dic φ est ide͞ natura prorogationis sed non
identitate signati temporis: & adde qđ habes in c.hi qui authorita
3 te.de pręben.li.vj.¶†Pone φ cōpromissum est factū cum pęna,&
a clausula rato manente[a] pacto:nunquid pars seruās possit cōsequi
ꝯ partem nō obseruante͞ rem & pęnā.i. principale & pęnale?& vi
det φ nō:qa pro satis habet lex qđ punitur, ne cōtēptu.& iō vbi
pęna,ibi cessat homologatio vt C. de arbi.l pe. ¶Alij dicunt ꝯ,qa
sunt duo cōpromissa:vnū cum pęna, aliud sine pęna:sed qa certè
nō ppterea sunt duo lauda,nec duę arbitrādi formę vnitas.¶Item
derogatur legi priuatorū. C.de iur.om.iu.l. priuatorū.dici potest
φ vtrūq; remediū concurrat cū origine & effectu:qa agit ex diuer
sis causis.nam pęna petitur ratione contēptus omni interesse cir-
cūscripto:sed interesse petit rōne principalis debiti & negocij cō
tracti inter partes:hanc rationem tangit Pe.& Cy.C.de transa.l.j.
4 ¶†Quæro an cōpromittere sit pactū[b]?Rn̄.non:qa partes possunt
b cōpromittere seorsū vn' ab altero.ff.de arbi.l.3. videlicet qa vnus
hodie alius cras,vel inde ad aliud tēpus . Idem dico ī prorogatione
iurisdi.& propterea he͞t locum pęnitentia. An vnus arbiter possit
collegę cōmittere sua motiua si ipse est impeditus.rn̄.nō vt no.ff.
de arbi.l.sicuti. nisi hoc ei sit concessum per partes cōpromittētes
in quemlibet ēt in certū eligen.casus est singularis. j.e.c.cum à no
bis. An arbiter voluntate͞ suā possit per nūciū vel epistolā declara-
re,ita qđ deinceps nō oporteat ipsum citari? dicit Inno. qđ sic,ex
tra de testa.c Raynaldus.quod est verū seruata forma cōpromissi:
secus enim requireretur omnium pręsentia vt j.eod.c.cum olim.
5 ¶†Quęro vtrum[c] de causa vsuraria possit compromitti in laicum
c absq; clerico?& videtur qđ nō,quia repugnat naturę causę.ite͞ nō
de͞t plus licere arbitro q̄ vero iudici.sol. si dubitet an ꝯctus sit vsu
rarius nō tenet ꝯpromissū nisi sit factū cū authoritate epī.tūc enī
tenet quasi adiuncto clerico.j. eo. c. p tuas. Sed vbi non allegat de
vsuraria prauitate,sed de illa simulatione bene valet compromis-
sum.vt no.C.plus valere qđ agit quā qđ simulatè ꝯcipi.l.emptio-
6 ne.¶† Sed nunqd possit cōpromitti in laicum de causa dotis.rn̄.si
nō est q̄stio matrimonij tūc sic:qa nō pertinet ad forum ecclesia-
sticū cum nō incidit quęstioni spirituali qa vbi nulla disceptatio,
7 ibi nulla incidentia.¶†Quæro vtrum iuramentū partiū possit da
re materiam arbitris malè iudicandi?respō.non, si intelligat malè
idest dolosè,vel per latissimā culpā q̄ psumit in enormibus.vt no.
in l.fin.ff.de pręto.stipul.reliqua dicam.j.de iureiu.c quintauallis.
8 ¶†Pone arbiter diuisit vasallos vtrum teneat diuisio? vr̄ φ sic:qa
vasalli de consuetudine sunt venales & alienabiles: ergo est de eis
cōmerciū. In ꝯriū vr̄ qđ sine gleba.i sine territorio cui sūt annexi,
non possunt permutari vt l.quemadmodū.C.de agric.& censi.Li
berti

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnino mo.maxime Ias.in l.si quis maior.C.de transac.
b ¶ Adde quod compromissum nuda cuentione & pacto & volūtate celebrari potest ita comprobat Sozi.in consil.xxvij.col.ij.ver.j.principaliter.
c ¶ Vide Fely.in c.cū sit generale de fo.conpe.& vide ēt Pau.de Ca.cs.lxxiij.

berti aũt non poſſunt diuidi:qa non ſunt in bonis noſtris patrimo
nialibus vt ff.fami.herciſ.l.q̃dã mulier.& ſi iudex diuideret,ſenten
tia eſt nulla & tempore nõ firmatur qđ nullũ eſt.vt no. in l.j.C.de
ſen.aduer.fiſ.la·.lib.x. in arbi. potius inſpicitur numerus q̃ dignitas
vt j.eod.c.j.¶Omnis dolus eſt ꝯ ius diuinum : & ideo non eſt ſer-
uandus.Qui tenetur regrere ꝯſiliũ tñ non teneť ſequi.c. cũ olim. j.
eo.qa regrere nõ põt nocere,ſed ſeq̃ ſic. Arbitriũ nõ ligat, niſi cõ
ꝓmittẽtes legatũ ꝑlatũ,ſed nõ eccľia:qa eẽt ſpẽs alienatiõis. arbi-
ter cum nihil eſt probatũ põt tñ iudicare in vltimo termino ꝯpro
miſſi:qa & ſi nihil liquet de negocio, liquet de negligentia.ff.e.l.ſi
de meis.§.fi.& hoc partibꝰ ꝑñtibus alioquin ſolutũ eſſet ꝯpromiſ-
ſum & ſucceſſiſſet pęna.¶Tertius arbiter põt eligi per iudicem ſi
partes non dederunt aliã formã: puta qđ eligať ꝑ primos arbitros:
ſecus ſi forma nõ veniret reſtrictiuè, ſed ad ampliandũ. vt ff.e.l.itẽ
ſi vnus.§.ſi in duos.Si vna via competit rõne compromiſſi vt via
petẽdi pęnã, & aliã ex ꝯctu procedẽte, cõpromiſſum vtrũq; peti
põt. ¶Sed qñ vtraq; via intentať rõne cõpromiſſi vt pęna & inte
reſſe ꝯuentũ in cõpromiſſo,tũc nõ põt vtrũq; peti niſi ſit cľa,rato
manente,& eꝯ.& no. ꝙ dicta cľa in ꝯctu bonęfidei ineſt tacitè,qñ
pluseſt ĩ prima via q̃ in altera.ff.de actio.emp.l.ꝓdia. & no.ꝙ ꝑ ap
poſitionẽ pęnę nõ ꝑiudico mihi in eo qđ ꝯpetit de iure cõmuni.
vt ff.ꝓ ſo.l.ſi qs à ſocio.& l.recuſare.§.j.& l.facta.§. titiꝰ.ff.ad treb.
non ob.ꝙ pęna ꝑiudicet ſnĩę arbitri : quia ex ea actio nõ oriť. vt l.
9 j.C.de ar.ſm And.de piſ. ¶† Idẽ ait ꝙ ex laudo arbitri non oritur
actio licet expreſsè actũ ſit ꝙ oriať:qa priuatorũ ꝯſenſus nõ ꝑt illũ
facere habere iuriſdõnẽ q nõ hẽt vllã : qa iuriſdictionũ duo tãtum
ſunt genera.ſ.ordinaria & delegata.& ꝑſumiť ordinaria oĩs q̃ data
eſt à lege.delegata aũt nõ eſt ſine mãdato iudicis,& poſſet vocari
iuriſdõ codicillaris.ſed neutrã ſortiri qs ꝑt à priuato:qa oĩs iuriſdõ
publica res ẽ vt l.priuatorũ.C.de iur.om.iu. nã licet dictũ ſit, rato
manente pacto,nõ tñ actio naſceť ex ſnĩa.nõ ob.l.q fidẽ.qa ibi trã
ſactio depẽdet ex partiũ ꝯſenſu. An.de pi. & de hoc dixi ſuperius
in executione iudicij & in ꝓceſſu admittiť purgatio morę ex na-
tura ꝓcedendi in cã ſi cõpromiſſum durat: ſed nõ in executiõe iu
dicati,qa eſt concluſum & impoſitus terminus liti vlterius non eſt
diſputandũ : & ideo ĩ deciſorijs nõ in deciſis nõ hẽt locũ purgatio
morę niſi. j.tꝑs qđ datur iudicatis ab arbitro vel à lege. ſi eñ arbi-
ter exprimat per actionẽ,ceſſat legis prouiſio.ff.de arb.l. celſus.ſed
oportet ꝙ in iudicijs poſſit perpetuò purgari mora, dum tñ ante
ſnĩam.vt no.in l.iã tñ.§. in hac. & l. cum quęrebať ver.proinde.&
l.ij.& iij ff.iud.ſo. ¶So. ibi loquiť cum res certa non fuit appoſita
expreſsè vel tacitè,vt cũ promittiť factũ fieri,qđ nõ habet certam
tꝑis limitationẽ.ſed vbi factũ eſt limitatum tꝑe certo,vel eſt limi-
tatũ & arctatũ interpellatione,tunc illud inſpicimus. ¶Porro q̃dã
ſunt q̃ hñt tractatũ tꝑis vt iudicia vſq; ad ſnĩam & tunc qđ fit in
tꝑis tractu,vř fieri in cõtinenti:ſecus ſi ſit fienda in iſtanti qa tunc
loquitur.l.magnã.C.de ꝯhend. & cõmi.ſtip. cum ſua materia.vbi
dať arbitriũ ſi arbiter nõ videt poſſe rem reſtitui,cõdemnari in in-
tereſſe.¶Et iõ dicit lex qđ eſt ſpeciale in arbitratore, vt iudex poſ
ſit cõdemnare in intereſſe licet non ſit petitũ in libello.vt ff.de do
10 lo.l.arbitro.§.nõ tñ.¶†Itẽ dicit lex qđ cõdẽnatio fit in re,& exe-
cutio in ęſtimatiõe vbi ſuccedit ĩtereſſe vt.ff.de ver.ob.l. ſi ſeruũ.
§.effectus.ff de cõfeſ.l.Iul.idem in bonęfidei , ſed in ſtricti iuris eſt
ſecus.vt no.ff.de triticat.l.in hac.ſm And.de pi.¶Dic ꝙ vbi tracta
mus de forma ſnĩę tunc diſtingue an fuerit error expreſſus ab arbi
tro, an non.Primo caſu non tenet laudum,nec pęna committitur:
quia eſt vitium patens.Scđo caſu tenet ſnĩa quia eſt potius vitium
in cã q̃ in forma:ſed cum de ꝑſonę vitio tractamus,vt eſt ĩ l.labeo.
ff.de arbi.tali diſtictiõe nõ adhibita non valet ſnĩa vt l. pedius.§.in
ſeruũ.ff.e.An,de pi.ſi cõpromittiť ĩ abbatẽ ſub noĩe dignitatis nõ
petit morte abbatis ſed expectať ſucceſſor ſm Iac.de ra.& An.de
pi.quia iſte ſucceſſor idẽ eſt cum eo in quẽ factum eſt ꝯpromiſſũ:
qa dignitatẽ repñtat quæ ſemper eadẽ durat:ſed petitio dicitur ex
tingui ne ſit imparitas arbitri ad compromittendum reſpectu per
ſonalitatis.imo qa mixta ratione dignitatis & ꝑſonæ videtur com
promiſſum.ff.de cur.fur.l.cuius bonis. de hoc per Bart. in l.qui li-
beris.§.hæc verba.ff.de vulg.& pu.ſubſt.& ff.de arbi.l. ſed interpel
11 latur §.fi.per An.de pi.in ſuis addi. ¶† Vſque ad litem conte.lici-
tũ eſt prorogãti reſilire.& eſt ſpeciale ne qs cogatur ſub iudice ſu
ſpecto litigare, niſi expreſsè ſit renũciatũ exceptioni ſuſpicionis,
& ꝓmiſſum nõ pęnitere.ſed ĩ c.j. j. de iud. vbi ille de quo vult deus
cõſenſit ꝯcilio q nõ põt reſilire,alioquin excõmunicať vt ibi plenè
12 dicã.¶†Natura arbitramenti eſt vt reducať ad arbitriũ boni viri.
ff.pro ſo.l.ſi ſocietatẽ.§.arbitrorũ.niſi eſſet ꝓmiſſũ ſtare eius volũ
tati:qa hoc caſu ſm Pe.nõ recurritur ad aliũ.l.cum quidã.ff.de leg.
ij.& l.fideĩcõmiſſa.§.quãq̃.de leg.iij.¶Crederẽ eſſe cõpromiſſum
vt in arbitratorẽ non vt in arbitriũ cuius natura eſt vt dixi vt redu
catur ad arbitrium boni viri.vt not. in l.pe. de arbi. ſm An.de piſ.
13 ¶†Vtrũ lex properãdũ[a],quæ diſponit de inſtantia triennij, hẽat
a locũ in arbitris:nõ eſt lege cautũ. Ego dicerẽ ꝙ inſtãtia finiat trien
nio:ius aũt cognoſcendi,nõ, ſed cogetur ſententiã omni tꝑe dice
re.de arb.l.itẽ ſi vnus. An.de piſ.¶Dicit Pe. ego non video quare
maiorẽ authoritatẽ habeat adiunctus qui vocať tertius,q̃ vnus ex
alijs.nec eñ dẽt magis iſti adiũcto ſtare q̃ ſi eſſet electus a partibꝰ:
ſed ſi a partibꝰ eſſet electus nõ ſtaretur,ergo &c. Expone cuius au
thoritate pareať ſupple ſi cũ alio cõſentiat. An de piſ. ¶Nõ debẽt
ẽdi nomina teſtiũ quibus qs nondũ vtitur: qa nec ſunt inſtrumẽta
14 nec acta.ff.de arbi.l.non ex oĩbus.An.de piſ. ¶† Negatiua conſi-
ſtẽs in redditione cauſę ita probatur,ſicut affirmatiua.& dic ꝙ ne
gatiua circũſcripta ꝓbabilis eſt.vt no. in l.j.§.j.ff. de iti.actuq; pri-
ua.dummodo teſtificetur de veritate cõprehẽſa ſenſu, vel ꝑ artis
peritiam,& per viſus abnegationem videlicet negatiuam.non per
propriam naturam. Bal.de Peruſio excellentiſſimus doctor.

ADDITIO.

a ¶ Vide late per Oria.in tract.de ar.col.xxij.

¶.Libri Primi Decretalium finis.

BALDI PERVSINI ad Secundum Librum Decretalium, Commentaria, cum additionib. Petri Crafsi I. V. D. Papiæ iura Canonica ordinariè legentis.

¶De iudicijs. Rubrica.

1 *Iudicium ex quibus constet.*
2 *Causæ iudiciorum quot sunt.*
3 *Iudicia quomodo diuidantur.*
4 *Pars potest prędicari de toto in vniuersali iudicio.*
5 *Iudicium extraordinarium quod dicatur.*
6 *Iudex secularis an de consensu partium posit agnoscere de causa vsurarũ.*
7 *Puella quæ fuit inducta ad contrahendum matrimonium, & lęsa an posit coram episcopo petere restitutionem in integrum, si nondum matrimoniũ est consummatum per carnalem copulam.*
8 *Iurisdictio an tribuatur ex fictione.*
9 *Iudicium aliquando ponitur pro instantia; aliquando pro sententia, aliquã do pro vltima voluntate: & quotuplex sit iudicium.*
10 *Iustitia quotuplex est.*
11 *Castrum si peto cum suis pertinẽtijs, an iste libellus sit generalis, specialis, vel vniuersalis.*
12 *Clericus qui petit ecclesiam videtur etiam petere cimiterium.*
13 *Ius temporale quare dicatur annexum spirituali & non econtrà.*
14 *Iudicium si interdum malè fundatum sit ex vetito examine; interdum ex in ordinato certamine, an confectio valeat.*
15 *Vasalli qui dicantur.*
16 *Prorogatio quid sit.*
17 *Actio non est proponenda in libello, sed intelligenda ex libello.*
18 *Vasalli qui dicantur.*
19 *Prorogatio quid sit.*
20 *Actio non est proponenda in libello, sed intelligenda ex libello.*

a ¶Post pparatoria iudiciorũ[a] vendendũ erit de ipsis iudicijs. Prępa
ratoria iudiciorũ vocant ꝑludia seu apparatus. vt no. ĩ §. fi. in auth.
nimirũ ergo post apparatũ venit ad pparatũ: qa in habentibus ordi
1 nẽ facilior est trãsitus. ¶†Cõstat aũt iudiciũ ex personis & causis.
personę enĩ sunt tres. s. iudex psidẽs, actor agẽs, & reus defendens.
¶Et istud est iudiciũ plenũ: sed interdũ est semiplenũ: qa nõ est ibi
nisi iudex & actor vt qñ nemo suscipit ꝯtrouersiã vel onꝰ defensio
nis. interdũ solus iudex & reus ficta psona in medio cõstituta, vt fa
ma. C. si vt se ab hęre. absti. auth. si oẽs & ĩ. de iureiurã. c. ad nostrã.
¶Si qs vult seruare discretionẽ dẽt pmittere de vrbanitate amica
bilẽ interpellationẽ. ff. de serui. vrba. prędio. l. quidam Iberus. C. de
pig. l. præses. Nã magna virtus est in linguę cõplacentia: & multas
dirimit questiones si alteri loquetur verbis discretis & pacificis. vt
C. de ferijs. l. fi. & in hoc nunquam sunt ferię. ¶Item dico ꝙ con
stat ius & iudicium ex causis: qa ius & iudicium in causa positũ est
tanq̃ in lapide angulari: vt ff. ad legem aqui. l. si ex plagis. § in cliuo.
C. de edi. di. adria. tol. l. edicto. § j. vbi dum dicit ius requiratur & cã.
i. causa apta ad ius: vt ff. de except. do. l. ij. §. circa. vbi dicit qđ causa
debet esse substantialis non superficialis vel perfunctoria: vt C. de
prędijs curia. l. j. vbi dicit causas quibus strangulatur: & sine causa
2 neminẽ audit prętor. ff. de transac. l. cum hi. ¶†Elementa siue cau-
sę iudiciorum sunt quatuor: scilicet materialis, vt negocium. ff. de
pac. l. iur. gen. §. j. efficiens vt magistratus pręsidens actor trahens.
& reus fugiens. §. de iudi. solemus. & l. si quis intẽtione ambigua.
¶Causa formalis est modus procedendi & potissimè libellandi.
ff. communi di. l. vt fundus. C. de fideicom. lib. l. fina. & no. iij. q. vj.
hęc quippe. ¶Causa finalis ẽ victoria, qa nemo litigat, nisi ꝓpter
spẽ victorię: vt ff. ad legẽ falci. in rõne. § cũ quidã. sed omniũ iudi-
ciorũ generalis mater productiua & mã generatiua est discordia
3 vt in ꝓęmio rex pacificus. ¶†Iudiciorũ quędã sunt criminalia ad
vindictã merã: Quædã mixta, quædã mere ciuilia. Illa sunt mere cri
b mina ia[b] ex qꝫus applicát pęna fisco, q̃ & rĩr popularia sunt si hoc
lege caueatur. vt not. C. de popul. act. in rubrica. & l. agraria de ter-
mino moto. scilicet qñ aliquid venit imbursandum fisco. Sed si es-
set pęna corporalis, vr̃ ꝙ accusatio non pertineat nisi ad offensos.
vt no. in l. penulti. ff. de condi. ob causam. In ꝯtrium facit quod no.
ff. de procurato. l. licet in popularibus §. primo Nã hoc requirit se
ueritas publicæ disciplinæ: vt ff. de publi. l. licitatio. §. qđ i licitè dic
quod pęnę statutorũ nõ veniunt ex publicis iudicijs: sed ex priua-
tis. Na vt quidã dicunt, veniunt per ꝯdictionẽ criminalem ex. l. ni-
si statuto contineatur ꝙ quilibet possit accusare vel defendere: qa
omnia statuta sunt leges extraordinarię & extrauagãtes inspecto
generali iur. ciuilis corpore. ¶Sunt q̃dã causę in qbus ciuilis inci-
dit criminali, & hoc dupliciter vel p incidentiã pręparantẽ: vt C.
de adult. l. quoniam Alexandrũ. & C. ad legẽ flauiã de plag. l. pses.
vel exequentẽ: vt ff. de furtis l. interdum. § qui furẽ. ¶Itẽ aliud est
iudicium vniuersale quod pro vniuersitate proponitur. Aliud ge-
nerale, quod cõtinet in se multas species. Aliud speciale quod nõ
4 est aptum cõprehendere nisi seipsum. ¶† Porro scias quod in vni
uersali iudicio pars potest prędicari de toto Nã qui partẽ tangit, to
tum tetigisse vr̃. Sed in generali iudicio qui tangit vnam speciem,
nõ tangit alteram. verbi gratia, si peto decimam partẽ hęreditatis.
& succumbo, & volo postea petere nouẽ partes ex eadẽ causa, ob
stat exceptio rei iudicatę Sed si ago ad vnã speciem administratio-
nis, & succumbo, non obstat exceptio rei iudica. in alia specie. ff. de
excep rei iudi. l. si quis cum totũ. C. de iudi. l. licet. ¶Itẽ si peto par
tem hæreditatis, & accrescit mihi alia pars, totum petisse videor.
ff. de inofficio testa. l. qui repudiantis. §. fin. Sed in generali iudicio
non est sic: quia species ad speciem non accrescit virtute genera-
5 lis iudicij. &c. ¶† Alia diuisio est iudiciorũ. Aliud extraordinariũ,
aliud ordinariũ. de quo talis datur regula. omne iudiciũ quod resi-
det in officio iudicis est extraordinariũ: qa in eo apices iuris nõ ser
uantur. vt ff. de varijs cognit. l. j. § fi & no. in l. is a quo. ĩ prin. ff. vt in
pos. leg. hoc qñq; est summariũ: & qñq; requirit plenas probatio-
nes: vt qñ agit de pleno piudicio de quo multa vtilia no. s̃. de offi.
iudi. ¶De summario aũt do talem doctrinã, qđ aut loquimur quo
ad processum: & summariũ est omne ꝙ valet absq; omni iudicij
solẽnitate. Aut loquimur quoad ꝓbationes, & summariũ est om-
ne in quo sufficit iudicis motus cũ aliquali probatione, qui motus
cõmittitur circũspecto prętori: quia cõscientijs iudicum non põt
dari vna certa forma: vt ff. ad carbo. l. iij. §. duę causę. & ff. de testi.
l. ob carmen. § si testis & vbi de modico pręiudicio tractatur, & al
teri prodest, qñq; sufficit calumnię iuramentũ inspecta qualitate
personę iurantis, si hoc iudici videatur. vt ff. ad exhibẽ. l. thesaurus.
¶Alia diuisio, quędam iudicia fundant in spiritualitate: q̃dã in tẽ-
poralibus. In spiritualitate fundant causę matrimoniales, & de sa-
cramentis ecclesię In tẽporalibus notũ est q̃ causę fundentur. Sũt
q̃dã alię causę ecc̃iasticę q̃ in se ecclesia reseruauit, vt causę vsu-
c rarũ. Nã si ecclesia sibi nõ reseruasset, dulcedo vsurarũ[c] multos tra
heret ad peccandũ. De istis etiam nõ intromittant se iudices laici
in cognoscendo sed in ꝯpellendo. vt in clemen. dispendiosam. de
iudicijs. & quod no in c. quamq̃ de vsur. l. b vj. etiam no. ff. de dolo.
6 l. hęredibus. ¶†Sed quęro an de consensu partium iudex secularis
possit cognoscere de causa vsurarum? secundò an valeat statutũ
laicorum disponens super ista materia? & dico quòd nõ: quia cau
sa est alterius fori: tamen si per episcopum esset sententia lata be-
ne posset exequi & ꝯpelli si victor hoc peteret corã eo, aliàs non.
vel verius non potest nisi ad literas episcopi. vt lege, cum quędam
puella. in princ. ff. de iurisdi. omnium iudicum. in glos. & per Cyn.
¶Item nec transigi autoritate iudicis laici cum super hoc non ha
beant

ADDITIONES.

a ¶ Adde quod vult allegare gl. sing. in auth. in medio litis sacras iussi. non si colt. viij. in verbo prohemijs quam alle. pro fin. doctri. in rub. C. de edẽ. Ad hoc. s. quod libelli oblatio est de præparatoris iudiciorum.

b ¶ Adde ꝙ ex hoc infertur qđ quando agitur de pęna pecuniaria quæ est ap plicanda fisco iudicium dr̃ criminale. & ita Inno. ĩ. c. qualiter & quando se- cundo de accu. per. l. iij. §. j. ff. de pręua. ita etiã tenet Bu. in hac rub. & ceteri sequũtur & ita ẽt gloss. in l. iij. ff. de sepul. vi. & ibi Bart. & do. Alex. in apost. vbi refert dicta Aret. hęc ferre per vnam co. Circa hunc passum furtiue eo non nominato. Et adde etiam hic Bald. in cons. ccccxcij. in tertia parte in- ci. in Christi &c. In causa vertente in iij. col. vbi multa alle. ad hoc proposi- tum. & consi. ccxxvj. in ea tertia parte inci. quamquam. in prin.

c ¶ Adde quanto maiores tanto sunt dulciores. vt dicit Bal. in cõsi. cccxlix. in tertia parte inc. ius naturale. in iij. co. & ibi subijcit quòd vsura est nequis sima & quòd vsurarius & tanquam scorpio & leo famelicus. & vide eundẽ consi. cccxcv. incip. in Christi nomine ius naturale. in v. parte. vbi est repli- catum consilium de quo supra.

beāt authoritatem eo quod eſt diuerſi fori principalis.Sed cū hæ
redę vſurarij videtur quod poſſit tranſigi,& compromitti:qa cri
men defuncti non cōcernit eum ſed ſola reſtitutio.adde quod no.
7 in dicto capitulo quamq̃.in nouella.& in d.l.hæredibus.¶ Quæro,
puella fuit inducta ad ꝯtrahendum matrimonium & læſa, an poſſit
coram epiſcopo petere reſtitutionem in integrū,ſi nondū matri-
monium eſt conſummatum per carnalē copulam?& vī quòd ſic:
quia læſa eſt maior,ergo debet reſtitui ī integrum & habita reſtitu-
tione poterit alteri nubere.¶ In ꝯtrium videtur,quia ſpiritualia ſic
inhęrent oſſibus,ꝙ auelli nō poſſunt.habet enim diuinam virtutē
potius quā humanā.facit qđ no.ff.de mino.l.ait prętor.ī iudicio ſe
culari certum eſt qđ nō poſſet peti propter iudicis incompeten-
tiam.Item epiſcopi poſſunt mandare poteſtati ne ſe intromittat
de cauſis eccleſiaſticis.ff.de vſufruc.leg.l.hęres in fundo quia pote
ſtas debet ei obedire:vt no.ff.de poſtul.l.ex ea parte.¶ Eſt & alia di
uiſio:quia iudiciorum quędā ſunt feudalia,quędam de aſcripticijs
& ſimilibus,quędam generis cōis.vt de terris,& agris.¶ In feudali
bus dic ꝙ prima noticia pertinet ad dominum feudi ſi eſt quæſtio
inter pares ſuos.Et hoc eſt verum tam in petitorio quam in poſ-
ſeſſorio.Sed in poſſeſſorio diſtingue ſic:aut eſt tale poſſeſſoriū qđ
eneruatur per ſententiam feudi,vt adipiſcendę poſſeſſionis feudi,
vel retinendę poſſeſſionis tanquam feudi vel recuperandi iur.feu
di.& tūc obtinet quod dixi.aut in libello nō fit cōmemoratio feu
di & tunc non pertinet ad dominum feudi vt dicam.ꝭ.eo.c.certū.
quia libellus formā iuriſdictioni dat,qꝛ qualitas iuriſdictionis pē-
det ex qualitate libelli vt no.Inno.ꝭ.de fo.compe.c.verum.& c.po
ſtulaſti.¶ Eſt reperire iuriſdictionē ordinariam ſingularem ſiue ex
re certa in feudis.¶ Sed nūquid idem in libellis ſi duo libellarij mei
inuicem litigant ꝙ ego ſum iudex?dic ꝙ nō,vt C.de iuriſdi.om.iu
di.l.priuatorum.& ſic libellarium & feudum differunt.Item pro
libello nō fit fidelitas:ꝓ feudo ſic.¶ Item libellus dātur pro merce
de,feudum pro amore.¶ Item libellus non perditur donec penſio
ſoluatur,& res non deterioraretur,ſed feudum perditur propter
multas felonias tam perſonales quā reales.¶ Item in libello ſucce
dūt fęminę:in feudo nō,niſi feudū,ſit fęmininum,vel generis oīs.
¶ Item feudum pręſcribitur,ſed libellus nō præſcribitur.¶ Item
libellus conceditur ad certum numerum annorum,& renouatur:
feudum autem ad certam ętatem vel generationem.¶ Itē alia for
ma proceditur in iudicio in vno q̃ in alio & hoc eſt ad propoſitū
noſtrum.Ex his apparet ꝙ in miſſarios meos qui laborant terras
meas,etiam ſi ſint perpetui,nullam habeo iuriſdictionē:quia nec
8 lege cauetur nec conſuetudine habetur.¶ † Vtrū ex fictione[a] attri
a buatur iuriſdictio.verbi gratia vnus eſt vulneratus ī vno deſtrictu,
& mortuus in alio diſtrictu qui fingitur mortuus prima die vulne
ris vt.ff.ad legem aquil.l.huic ſcripturę.&c.Reſpon.fictio dat iu-
riſdictionem etiam ſtatutariam quia in caſu prędicto habet origi-
nem veritatis.Dicet aliquis,lex nō fingit ſup facto.ſed illud eſt ve-
rum vbi tale factum eſt ab omni conſideratione remotū,ſeu ſepa
ratum.aliàs lex bene fingit,niſi eſſet cum alterius irrationabili in
iuria.ff.ex qui.cau.ma.ſciendū.& l.deniq;.& quod pręſcriptio vo
cet.no.ff.de fur.l.ſi qs vxori.§.pen.¶ De aſcripticijs & cenſitis quo
modo in iudicium deducātur,habes gl.ſingularem inſtitu.de acti.
§.pręiudiciales.¶ Alia diuiſio,quòd iudiciorum aliud denuntiatio-
nis,aliud actionis,vel petitionis.Nam iudiciū denunciationis per-
tinet ad eccleſiam ratione peccati nō ratione.rei petitę.verbi gra
tia.in cauſa feudi poteſt occurrere feudum & periurium:periuriū
ſine feudo & feudū ſine periurio.Nam ſi rex Anglię hēt à rege frā
corum ducatū feudum ſiue valeat feudum ſiue nō,poteſt ꝯmiſiſſe
periuriū.& de hoc cognoſcit papa nō ratione realitatis feudi,ſed
propter peccatum periurij,qđ poteſt examinari ſeorſum à ſubſtā
tia feudi.vt in c.nouit.ꝭ.e.ti.¶ Alia diſtinctio iudiciū aliud eſt prin
cipale,aliud incidēs:& hoc dupliciter,vel incidēs eſt pꝛiudiciale qđ
ſuſpendit principale vt ꝭ.de ordi.cogni.tuam.vel non pręiudiciale
quod intelligitur reſpectu proceſſus.C.de iudic.quoties.& licet de
ſpirituali nō poſſit incidenter cognoſci per iudicem ſecularem,tñ
ex cōfeſſione bñ poteſt ꝓcedi:qa illud nō eſt cognoſcere ſed rele-
9 uare ab onere probandi ſ'm Specul.¶ † Et no.ꝙ iudicium aliquan
do ponitur pro inſtantia aliqñ pro ſententia:& aliquando pro vlti
ma voltītate.vt no.inſt.quibus nō eſt permiſſum facere teſtm̄.Itē
no.ꝙ triplex eſt iudiciū.ſ.confeſſionis,cōſcientię & eccleſię vt no.
10 Archi.x.q.vlti.c.aliorum vbi oīno vide.¶ † Et no.ꝙ triplex eſt iu
ſtitia.ſ.conſcientię iudicij & cōpoſitionis.Iuſtitia conſcientię eſt
b ipſa anima ac ſi ſcripta eſſet literis diuinis.vnde dicit:O conſciā[b]
ſi tu te cōdemnas,& ego te condēnabo:ſi autem habes pacē cum
animo tuo.i.ſi nō pugnēt tecū peccata tua,& ego tecū habebo pa-
cē.vbi nota mirabilē dei clemētiā,qa in cauſa propria facit iudicē
ſeipſum & vnus & idē eſt teſtis & iudex.C.de fideicom.l.qſtionē.
Nihil aliud eſt conſcientia niſi mens ſibijpſi,conſcia.& eſt flos in
tellectus.vel conſcientia eſt mentis qualitas ſeipſum dijudicans.
Eſt & iuſtitia fori ſ'm acta & probata qa ꝓbationes & actitata cō-
cludūt iudici,nec cōſcia operatur,licet interdū cooperet.ff.de off.

prꝗſi.l.illicitas.§.veritas.nec ꝑ conſciām à legū tramite deuiari de
bet:qa conſciā eſt bonorū:& nō facit ius:ſed lex eſt vniuerſorū &
cōe pręceptū vt ff.de legi.l.lex eſt.Eſt & alia iuſtitia.ſ.cōpoſitionis,
& cōcordię q̃ ptinet ad amicabiles cōpoſitores in qua nō dēt eſſe
enormitas & ſi eſt,reformat.vt ff.ꝓ ſo.l.vnde ſi nerue & not.ff.de
ver.ſig.l.illa verba.Itē ꝙ illud qđ nō pōt tētari nō poteſt in iudicio
intentari.ff.de iureiu.l.ſi duo patroni.§.idē illud.ibi pati,& cetera.
Porro iuriſdictionū alia naſcitur vt ordinaria,& propria.Alia per
accidens acquiritur,vt adiuncta,vel prorogata.Alia recognoſcit
& in recognitione nō hēt locū pęnitētia vt ꝭ.e.c de quo vult deo.
quod cām immediatè declarabit.Plurima alia circa materiā dixi
in remiſſionibus.ſ.de offi.deleg.in rubri.vbi oīno videatis.Iudiciū
aliquando eſt in acceſſu aliqñ in ꝓceſſu.Nam ante litis conteſt.ac
cedit poſt litis conteſt.ꝓceditur:tamē ſiue pactū ſit formatū ſup
nō accedente,ſiue ſup nō ꝓcedente,nō eſt vlterius audiendus:qa
litē ceſſit.C.de pac.l.poſtquā liti.¶ Itē ſcias ꝙ oppoſitio actoris ad
ſeipſū repellit eū vt C.de libe.cauſa.l.cū pręcū.Itē ineptitudo qa
legislator abhorret ineptias.ſed hęc pōt eſſe duplex.ſ.tolerabilis,
& iſta ſ'm Innoc.non vitiat & intolerabilis vt ſi patronus agat ad
eccleſiam rei ven cum nō ſit dñs,vt ꝭ.e.examinata.ſ'm Hoſtiē.vel
dic ꝙ qñ cauſa eſt apta & generat ꝑfectū ſenſum,libellus non vi-
tiat:ſecus ſi nō generat debitū ſenſum,ſed implicat & inuoluit ſeu
11 intricat iudiciū.dic vt dicā ī d.c.examinata.¶ † Quæro peto caſtrū
cum pertinentijs ſuis vtrum iſte libellus ſit generalis,ſpecialis,vel
vniuerſalis.videtur ꝙ nomē caſtri nō ſit alicuius iuris ſignificati-
uum:quia nullū ius eſt deputatū caſtro a iure:ſed ſic ſolum demō-
ſtratiuū corporis ędium,& agrorū ſibi annexorū.vnde nō eſt vni-
uerſum vel vniuerſitas.vt C.de fundis limitro.l.quicunque caſtro
rum.lib.vj.vnde dicit Innocen.quod caſtro nihil eſt deputatum à
iure.ſi enim non ſunt deputata aliqua iuriſdictionalia,puta peda-
gia vel ſimilia,qa ſunt regalia reſeruata fiſco ſiue imperatori vt c.
ꝭ.q̃ ſint regalia.in vſib.feud.vñ videtur qđ iſte libellus non ſit vni-
uerſalis.Pręterea ſola petitio hęreditatis eſt actio vniuerſalis quia
mixta in rem & in perſonam vt ff.de rei vendicatio l.vel publicia-
na.Pręterea ex dominio caſtri ſurgit rei vēdicatio,vel publiciana.
& talis eſt libellus qualis actio ſurgit ex eo.ſed rei vendicatio & pu
bliciana dicitur actio ſpecialis in qua veniunt acceſſoria iudicis of
ficio non ex naturali actio.inſtitutio.de offi.iudic.¶ Diceret aliqs,
iſta actio eſt generalis:quia plures ſpecies comprehendit ſcilicet
prędia vrbana & ruſtica,aſcripticios & cenſitos ſiue villanos depu
tatos ſiue neceſſarios perpetuos quocunq; nomine nuncupent ff.
de legatis.j.ſi quis inquilinos.homo enim fit res,ſicut aſinus quan
do eſt ſubditus alterius.vt C.communia vtriuſque iudic.l.poſſeſ-
ſionum.Sed iſtud non videtur bene dictum:quia generalis actio
non reperitur in rem ſed in perſonam vt mandati,tutelę,pro ſo-
cio.ff.pro ſoc.l.arbiter.cuius rei ratio eſt:quia genera non poſſi-
dentur,ergo in rem actio non competit pro ipſis qui poſſeſſio
in rem actionem deducit ad agere.vt C.de alie.iudic.l.prima.¶ Ex
quibus conclude quòd caſtrum debet peti cum ſuis confinibus
determinatis.pertinentię autem bene tranſeunt ſub libello gene-
rali tanquam acceſſorię.Nam in acceſſorijs procedit generaliter
indiffinitus,vt ꝭ.de reſtituti.ſpolia.cum ad ſedem.Adde quod no.
12 Innocen.ꝭ.de ſepultu.certificari.¶ † Item not.quod ſi aliquis cleri
cus petit eccleſiam,videtur petere etiam cimiterium.¶ Item capel
lam quæ eſt de ipſius menſa:quia quæ religioſis adhęrent,religio-
13 ſa ſunt.vt ff.de rei vendica.l.quæ religioſis.¶ † Quæro quare ius
temporale dicat annexum ſpirituali,& non econtra ſpirituale anne
xum temporali?reſpondeo,quia ius ſpirituale eſt dignius:& idō ra-
pit ſecum minus dignum ex vi attractiua,& ex prædominio.vt ff.
14 de ędi.edic.l.iuſtiſſimè.¶ † Quæro interdum iudicium eſt malè
fundatum ex vetito examine.interdum ex inordinato certamine,
vtrum valeat confectio.Reſpondeo non in primo caſu vt ꝭ.eo.at
ſi clerici.quia iudicium non eſt iudicium ſed maleficium.quod ap
paret,quia punitur à lege:& appoſitio pęnę legi prohibitę ſignifi
cationem oſtendit.C.de ſacroſanc.eccle.l.nemo martyres.¶ Sed
ſecundo caſu quando omiſſo ordine fit confeſſio,quamquam vi-
deatur fieri ex arrupto valet tamen:quia vbi eſt confeſſio,ibi,non
eſt neceſſaria diſceptatio fori quā iudicium vocamus & hoc verū
eſt tam coram eo quem cōfeſſio releuat ab omne neceſſitate ſer-
uādi ordinem iudiciarium,quàm coram delegato qui eſt aſtrictus
pręciſè ſeruare ordinem expreſſum & tacitum:& tñ valet confeſ
ſio ſine vllo ordine facta apud acta ſua corā eo:quia nomine acto-
rum continetur etiam inordinatus proceſſus.vnde in c.piſanis de
reſtitu.ſpolia.cauetur quòd quādo mens ſuperioris eſt de ordine,
ſi omittatur,non valet proceſſus niſi in confeſſum,& non reperit
alibi.

ADDITIONES.

a ¶ Adde an fictio habeat locum in ſtatutis Bald.in conſil.cxxxix.in v.parte
inci.ſtatuto vbi pulchrè.

b ¶ Adde quod conſcientia eſt clipeus animę rationalis.Bal.in conſi.cclxv.in
ci.in Chriſti nomine creditor in prima parte.

alibi. ¶ Quæro quidam sunt vasalli maiores, & quidam minores. nomine enim vasallorum continent valuasores maiores & minores: vtrum si est quæstio de maiori vasallatu an maiores vasalli itel liguntur pares? & videt quòd non vt ff. de legatis.iij.l.qui concubinam.§.qui quatuor.dic contrà, quia officij qualitas inspicitur non quantitas.quia magnum & paruum non differunt specie in ratione sicut scapha & nauis.l.fin.ff.de fund. instruct. ¶†Et nota quod licet appellemus vasallos illos qui iurant fidelitatem ratione feudi, tamen illi qui iurant ratione ordinariæ iurisdictionis, vt prælati, non dicuntur vasalli: sed dicuntur domini iurisdictione dominica, & in capita: quia non faciunt pro ea aliquod seruitium notabilis quantitatis, sed solius recognitionis.vt ǯ.de regul.iur. cap.indignum.¶Not.q̄ iudices sunt promptiores ad excõicandũ: qa priuatio nõ resurgit in iudicio.ǯ.e c.j.C.de libe.& eorum li.l.ij.in fi.& cũ priuatis nõ dispensamus, sed cum priuandis dispensare possumus,nisi in enormibus & notorijs quæ sine scãdalo nõ possunt trãsire conniuentibus oculis.vt ǯ.c.at si clerici.& l.præses.ff.de pœnis. ¶Si traditus est ordo pœnarum, seruari debet, sicut si traditus est locus pœnarum vel tempus earum.ǯ.e.c. cum non ab homine.ordo seruatus nunquam vitiat iudicium licet non sit necessarius,nec vti lis eo quòd dictat statutum vel rescriptum quòd debeat procedi omisso ordine: vt not.Innoc.in c.nouit.¶Item illud statutum debet intelligi de ordine mere positiuo,nõ de ordine intellectus.qa q̄ nihil intelligit scientificè vel solẽniter agit, vnde omnes actus solẽnes requirunt scientiam vt ff.de reg. iur. l.in totum omnia.& omnes actus qui deliberationem desiderant, vt est aditio & immissio
16 hæreditatis vt C.de cap.l.necnon.¶†Prorogatio idẽ est q̄ iurisdictionis ampliatio seu extensio,quæ ante litem ꝯtest. pẽdet ex volũtate,postea ex necessitate.Et tot modis fit quot modis dicitur. sed plus dic,vt dixi.s̄.de offi.dele.c.P & g.& aliqua vt addam iterum di cam.ǯ.ti.j.c.l.Nomen inquisitionis continet oẽm inquisitionẽ veritatis,sed strictè loquẽdo est ꝓcessus de p se,tñ nisi præcedat infamia,intelligitur de inqsitione primo modo seruato ordine iudiciario.vt ǯ.c.exhibita.vbi est tex.not.In causis magistratuũ non sunt
17 feriæ qa claræ & publicæ.ǯ.eo.c fi.¶† Actio nõ est proponenda in libello sed intelligẽda ex libello.Radices libellorum sunt causæ,forme libellorum sunt cõclusiones Cõclusio est vltimus finis in ꝓponendis & disputandis prҫter meras allegationes legum. ¶Vltimo not.quòd iudicium firmatur in iurisdictione tanq̃ in lapide angulari: formatur in conditione tanquam in causa formali: subsistit in probationibus: quiescit in causæ conclusione: sopitur in diffinitiuæ sententiæ prolatione.

Alia Lectura Rub. de Iudic.

1 *Iurisdictio qualiter differt à iudicio.*
2 *Iudicia quomodo diuiduntur.*
3 *Contractus si dubitetur vtrum sit simulatus in fraudem usurarum, an super hac causa possit compromitti, vel transigi.*
4 *Iudicium seculare factum in ecclesia an sit validum.*
5 *Testes an possint examinari extra territorium iudicis.*
6 *Iudiciorum quotuplex sit ordo.*

¶Dicto de officio & iurisdictione iudicũ ecclesiasticorum, & de ꝑ
1 paratorijs iudiciorum, sequebatur videre de ipis iudicijs. ¶†Differt aũt iurisdictio à iudicio: quia iudiciũ est actus trium personarum.& ideo in isto titu.nõ tractatur de iurisdi.voluntaria,sed de cõtentiosa.differunt enim specie & natura vt l.ij.de offi. procõsul.Iurisdictio autem est de publico introducta ad iudicẽ pertinens ad lites trutinandas & finiendas,& ad decreta in litibus opportuna:quҫ iurisdictio qñq; appellatur officiũ,& residet in iudice primò p habitum,scdõ per exercitiũ.habitũ voco essentiã vel cõmissionẽ iurisdictionis ordi.Nam iudex potentissima pars iudicij est, adeo qđ dolus solius iudicis interdũ reddit ꝓcessum nullũ ipso iure vt quando scit se procedere cõtra psonã cuius mãdatũ sibi soli innotescit reuocatum.vt singulariter no.ff.de ꝓcura.l.si ꝓcuratorẽ absentẽ.& qa iudicia multa sunt,ideo supponitur numerus pluralis: quia pluralis numerus de pluribus ꝓdicat,singularis non.ff.ad trebel. Iulius
2 Phҫbus.& ǯ.de testibus.c.in omni.¶†Quæro ergo quomõ iudicia diuidantur.respon Io.An.qđ aliud est criminale de quo.ǯ.eo.c at si clerici.&c.cũ nõ ab homine.Aliud ciuile de quo.ǯ.e.c.cæterũ & c.qa v.Sed qualiter hoc cognoscimus? rñ. qa criminale continet vindictam publicæ disciplinæ.ff.de publica.l.licitatio.§. q̄ illicite. ciuile autem est de re familiari, vel interesse partis agentis. vt C. qñ ciuilis actio. l j. Et si vni committitur causa criminalis, non potest cognoscere de rei restitutione,vt ibi no.¶Nõ ob.ff. de fur.l.interdũ. §. qui furem. quia ibi iudex habebat vtranque iurisdictionem tam simul quã diuisim.vt in auth.vt iudices sine quoquo suffra.§.oportet. Non ob.ff.de iudi.l.solemus.§. latrunculator. quia ibi habebat iurisdictionem in criminalibus dumtaxat. & ideo finibus iurisdictionis suæ debet esse contentus.ar. ǯ.eod.c.at si clerici.§.fi.Itẽ criminalis pœna dicitur illa,quæ fisco applicatur, vel cameræ Papæ, vel episcopi etiam si sit pœna pecuniaria.Ius accusandi populare est nisi lege contrarium exprimatur.vt no.ff de popula. ac.in rubrica & ff.de priua.delict. l.j. in fine. sed de iure canonico omne crimen est publicum.¶ Secũda diuisio Io. An.iudicium aliud ordinarium; de quo.ǯ.eo.dilecti.& c.examinata. aliud extraordinarium de quo iu c.nouit.Vel dic,quòd illud non est propriè iudicium, sed quidã processus euangel. in quo non fertur diffinitiua condemnatoria, q̄ aggrauaret peccatum, sed compulsoria vt purgetur peccatum.Itẽ illud iudicium est misericordiæ non rigorosum,in quo sufficit iuramentum spirituale obseruari licet rigorosè non seruetur. vt notat Archi.xj.q.iij.præcessor.Item vsura præsumpta non obligat in illo foro,si quis dicit se habere tacitam & illęsam conscientiam. xij.q. ij.cum deuotissimam.per Archi.Adde quod extraordinarium largo modo dicitur quodcunque officium iudicis intentatur.vt not. ff.vt in possessi.legat.l.is a quo.& ideo inquisitio iudicis est remediũ extraordinarium quod loco ordinarij succedit.vt not. Cyn. in l.ij. C.vt intra certum tempus cri.quæstio terminetur.& maximè locũ habet inquisitio,vbi incertum est quis vel vbi, vel quando deliquerit.vt not.in c.j.de offi.ordi.in nouel. Et inquisitio dicitur publicæ sollicitudinis cura.C.de custo.reorum.l.j.in prin.vbi tex.Adde qđ dicam.ǯ.eo.c.exhibita.& ǯ.de dolo & contu.veritatis.de iureiur.ad nostram.de elec.bonæ per Innocen. de collusion.capitulo fin. per Inno.de fal.querela.per ac.de officio delega.venerabili.per Innoc. & alia est generalis.alia specialis,alia principalis, alia accessoria,alia criminalis,quæ idem operatur quod accusatio. 50.distinct. miror. per Arch. Alia quæ similis est ciuili.¶ Tertia diuisio. Iudiciũ aliud est ecclesiasticum,aliud spirituale.f.de sacramentis, beneficijs diuinis,& similibus. Aliud temporale vt de fundis,& agris, & similibus vt in c.venerabilis.quod temporale si est annexum spirituali, tanq̃ spirituale iudicandum est per vim attractiuam : quia dignius trahit ad se minus dignum: vt ff.de rei vend. l.quæ religiosis adhærent.& ǯ. de iure patr. quia clerici. Adde quod aliud est ecclesiasticum vt causa vsurarum,quia titulum criminis assumit per cautiones & nõ per leges: vnde etiam vltra restitutionẽ vsurarũ imponitur per canones pœna vsurario de peccato,si quando reus diffitetur cõtractũ vsurarium esse vel fuisse.vt no. xj. q.j.§. j.Sed si hic nõ negatur etiã iudex secularis potest procedere & compellere vsurarum ad restitutionẽ vsurarũ:vt ǯ.de vsu.c.post miserabilẽ.qa cognoscit de mero facto non de crimine vsurarum.Et an pœna dicatur vsura:dic qđ non nisi habeat originem ex prouidentia vsurarij. xij.q. ij.cum de-
3 uotissimã. per Archi.qđ no.¶†Sed hic incidenter quæro, si dubitatur vtrum contractus sit simulatus in fraudem vsurarum: vtrum super hac causa possit cõpromitti vel trãsigi? rñ. sic nisi fiat in fraudem vsurarum.ar.C.de trãsac.actione. Nã cum arbitrio nõ sit a canone prouisum, possunt prouidere sibi partes.Item coram arbitro nulla est iurisdictio & sic nõ obstãt canones dicẽtes qđ pertinet ad iurisdictionẽ episcopi.Nam licitum est partibus de communi cõsensu iudicem nõ adire & ad amicabilem compositorem vel dispẽsatorẽ ire: vt ff.de arb.l.si de meis.§.recepisse.& l.nõ distiguemus. & l.diem.§.stari.nisi causa de sui natura prҫtorem desideret.ea.l.§. de liberali. vel nisi sit sententiatum adeò quod trãsiuerit in rem iudicatam: quia sententia arbitri non valet contra sententiam iudicis, ergo nec compromissum.Item nec arbitramentum:quia debet esse de re dubia & lite incerta sicut transactio.vt no. Archi.ij. quæstione.vj diffinitiua.¶Sed si vis facere vt valeat: adde hanc clausulam in compromisso quòd valeat iure pacti gratuiti. ff. de transactio. l. j.& hæc cautela est ex mea inuentione.¶Item non inuenitur prohibitum,ergo intelligitur permissum.¶Quarta diuisio Io. An. quod aliud est iudicium vniuersale: quia de vniuersitate quæ petitur &c. & de vniuersitate prædicatur. vt quia petitur hæreditas vel patrimonium. vniuersale autem secundum leges non consistit in signo vniuersali vt omnes & nullus sed in re sua nata, vt iurisdictio & hҫreditas.¶Nomina enim vniuersitatis sunt quæcunque vniuersum ius significant & tam iura quàm corpora complectuntur: vt ff. de ver.sig.l.rei appellatione.& ff.de bono.possessio.l.j.& ij. & ǯ.de restit.spolia.c.cum ad sedem. Aliud generale: & dicitur generale qđ prædicatur & dinumeratur seu distribuitur per suas species, & cõpetit etiã pro vna sola specie sicut genus & species in quarũ qualibet repræsentatur genus: vt l.j.ff.si certum peta. ¶Item quia multa capitula sub vno communi nomine ventilantur.& cùm petitur quod reddatur ratio administrationis à tutore,gestore, vel quocũque alio.vnde syndicatus magistratuum est quoddam iudicium generale: vt ff.pro socio.l pro socio arbiter. Aliud est speciale quando certa species vel quantitas est limitata in libello, vel limitãda & specificanda ante litem cõtesta.debet exprimi in libello:vt ff.de rei vendi.l.si in rem agat.¶ Aliud est iudicium cõfusum, id est à principio incertum, postea certificandum: vt ff.depositi.l.j.§. si quis argen-
4 tum.¶†Illud est not.qđ nõ valeat seculare iudiciũ factum in ecclesia vt in c.licet.de immunitate eccle.s'm Io. An.Et p hoc dicũt quidam

dã qđ nõ valet examinatio testium, quia fit in ecclea per iudicem secularem. sed contrarium seruat consuetudo: quia examinatio est executio iuramenti quod est quid speciale. Item fit de plano in secreto non in strepitu. Item examinatio sola similis est voluntariȩ iurisdictioni. Tutius tamen est extra ecclesiam testes examinare. & est casus de iurisdictio. super altari & sic in ecclesia. C. de re.cred.l. generaliter.§.fi. Item facti est, & in facto consistit, licet prætoris ꝓsentiam requirat quandoque vt in criminalibus. in istis tamen puto tutius iudicem secularem abstinere debere à receptione testiũ in ecclesia. Nam non potest negari quin in isto rigido examine versetur Imperium magistratus, & subtilis indago. vt C.de falsis.l.vbi.
5 & ideo distingue inter ciuilia & criminalia. ¶† Potest etiam incidenter dubitari vtrum testes possint examinari extra territorium iudicis? & dico quòd non. sed ad literas iudicis causæ examinabuntur per iudicem qui illi territorio prȩest, & tandem remittentur attestationes sub sigillo, & deinde publicabũtur per iudicem ad quẽ fit remissio: vt ff.de testi.l.iij.§.fi. Dicet aliquis, si non potest examinari extra territorium, ergo nec in ecclesia quoniam est exempta. respon. per hoc non est extra territorium cum maleficia ibi commissa puniuntur tanquam facta intra metas territorij.arg.ff.de contrahend emptio.l.in modicis.& patet.C.de episco. & cle. si quis in hoc genus.& periculum est quod testes deponant in ecclesia. verbigratia, si statutum dicit, ꝙ producens falsum testem, puniatur in mille: & alio statuto cauetur, ꝙ delicta cõmissa in ecclesia puniãtur pœna dupli. Nam producens falsum testem, quem facit in ecclesia examinari, puniret pȩna dupli. hoc non puto verum: qa locus maleficij falsi testis intelligitur esse locus iuramenti: quia maleficiũ testis consistit per modum fundamenti in periurio. & quia locus accessorius trahitur ad principalem locum ideo puto quòd pȩna dicti maleficij sit simpla & nõ dupla. argumẽ.ff.de adulte.l. ꝙ ait.§ fi. ¶ Item statutum loquitur de maleficio facti non verbi. vnde verba iniuriosa vel consilij vel mandati nõ punirentur pœna dupli. Quotiens enim in maleficijs finis nõ differt speciȩ à sui principio, vnde sequitur finis, inspicitur principiũ. & etiam si iurauit in ecclesia, nõ puto pȩnam duplicari: quia videtur delinquere in loco iudicij iuris fictione. Nam licet fictio non aggrauet pȩnam, tamẽ imminuit eam. Iudicium secundum ethy. idem est quod iurisditium quia in
6 eo ius dicitur.l.penulti.ff.de iusti.& iure. ¶† Cuius quadruplex reperitur ordo, scilicet naturalis iudiciorum. cõtra talem ordinem non valet iudicium.l. prolatam.C.de senten. & interlo. Accidentalis: vt quãdo vna causa accedit seu incidit alteri: vt causa possessiõis & ꝓprietatis cum ciuilis & criminalis causa conuentionis & reconuentionis. & ordo iste omissus reddit iudiciũ nullum, sed oportet appellari.ff.quæ sententiæ sine ap.re.l.si in fi.C.de appel.l.j. ¶ Tertius ordo est formalis vt quãdo Papa in suo rescripto dat iudici hũc ordinem ꝓ forma tenẽda: si iste ordo mutatur, non valet iudiciũ etiam si iudex bona fide procedat, nõ credens id esse de ordine mãdati. vt ꝭ.de restitu.spolia.pisanis. ¶ Quartus est ordo natalis, id est quod prius sit nata obligatio, & tunc sententia valet. verbi gratia, si iudex pronunciat ante diem sed potest appellari.dȩ ædi. edicto. bouem. §.si solus exercitus.& no. licet mea verba. Baldus.

CAP. I.

1 *Consensus aliquando est iurisdictionis prorogatiuus.*
2 *Concilium habet potestatem clauium & excommunicare potest.*
3 *Legi si conuenerit, an posit renunciari.*
4 *Abbates an posint ad concilium vocari.*
5 *Pȩnitere responsi an quis posit.*
6 *Consentiens in iudicem an posit dissentire.*
7 *Concilium totum an posit esse suspectum.*
8 *Ius reuocandi domum an habeat locum in delictis.*
9 *Excommunicatus an quis intelligatur per hȩc uerba, nullus ei communicet, per se posita.*
10 *Pȩnitentia an locũ habeat siue quis in iudicem suum, siue alienũ cõsenserit.*
11 *Processus an posit non valere etiam post lit.contest.*
12 *Prorogari an posit mandatum tutoris vel curatoris, sicut prorogatur iurisdictio.*
13 *Pactum de iurisdictione proroganda an sit pactum de iurisdictione danda.*
14 *Procuratores de communi partium consensu an posint consentire in iudicem suspectum.*
15 *Multitudo & concilium an posit dispensare.*
16 *Interrogationes an posint fieri vbicunque iudici æquum videtur.*
17 *Excommunicatus recepta ex officio iudicis idonea cautione an posit absolui absente aduersario, & non citato.*
18 *Contumaci an posint subtrahi atque auferri fructus beneficij.*
19 *Priuari propria dignitate an posit ille qui stetit in contumacia per annum, licet facinus intentatum non sit probatum.*
20 *Licentiatus recedens an posit excommunicari sine alia citatione.*
21 *Reus qui fuit citatus ad causam, si comparuit, actor tamen rei contumaciam incusauit: an reus debeat cõtumax reputari & in expensis cõdẽnari.*
22 *Reus morbo impeditus si recessit; & actor non comparuit; an actor tanquã contumax sit ei in expensis condemnandus.*
23 *Loqui non debet quis in concilio nisi prius concessa audientia.*
24 *Dilatio deliberatoria non debet dari nisi semel.*

1 DE Quo uult deo. †Ad euidentiam prȩmitte quòd consensus aliquando est iurisdictionis prorogatiuus, & tunc aut conuenit inter priuatos tantum, & habet locum pœnitentia vsque ad litem contesta. vt l.si conuenerit. ff.de iurisdict.om iudic. aut inter priuatos & iudicem submittendo se ei præsenti, & tanquam publicæ personæ recipienti, & non habet locum pȩnitentia vt l. est receptum. Quidam tamẽ sunt qui non possunt prorogare vt clerici in laicum etiam de volũtate episcopi. ¶ Item clericus in clericum sine authoritate diœcesani quæ debet interuenire ante litem contestatam, vel statim post. ꝭ. titu.j. significasti. ¶ Item vasallus non potest prorogare iurisdictio. in prȩiudicium domini, nisi ex cõsensu domini quia iurisdictio domini est annexa rei dominicȩ id est feudo tanquam rei priuatæ. sed hoc casu sufficit consensus quandocunq; ante sententiam quia est de re familiari non publica principaliter, iuxta not.in l.j. C.qui pro sua iurisdictione. est & alius consensus scilicet iurisdictionis coadiuuatiuus, & non habet locum pȩnitentia vt hic. Est & alius priuilegij renunciatiuus & idem. ¶ Item vbicunque quis renunciat exceptioni fori, non habet locum pœnitentia. ¶ Item potest renunciari beneficio dictȩ.l.si conuenerit. vt no. in l.j.ff.si quis in ius voc.nõ ierit. Est & alius consensus imitatiuus status, vt quando vniuersitas vult se alteri submittere submittendo & incorporando se, vt no. ꝭ.c. significauit. Est & alius consensus iurisdictionis causatiuus, vt quando vniuersitas eligit suum rectorem, & non habet locum pœnitentia: quia superior habet confirmare. vt C. de iurisdictio.
2 omni.iudi.l.fin. ¶† Item præmitte ad euidentiam quòd concilium habet potestatem clauium & excommunicare potest, vt hic. ¶ Item quod quis sortitur forum non solum in loco contractus vel delicti, vel quasi, sed in quolibet loco prouincialis concilij ibidẽ congregati: vt hic, quod est notandum. Deinde scias quod excommunicatus pro quacunque causa qui contumaciter persistit in excommunicatione per annum eo ipso perdit suum beneficium. xj. q.iij. rursus & c.quicunque. per Archidia. sed an excommunicatis possint dari officia. dicit Archidia. quòd sic excommunicatio Iudæ. sed ibi erat excommunicatio inuisibilis. j. quæstione.j. Christus. per Archidiaco. Excommunicatus donec soluat si soluit, non sufficit ei nisi absoluatur. lxxx. dist. decet. Archidia. Dicit Innocẽ. quod excommunicato auferuntur redditus episcopales. dicit Innocen. laici non possunt habere generalem administrationem, nec principalem bonorum ecclesiæ licet possint esse castellani & syndici. dicit Innocen. in c. at si clerici. distingue modum agendi. Idem ait quòd minora crimina dicuntur omnia in quibus non est prohibita dispensatio. Istud capitulum loquitur de iurisdictione solidanda: non de iurisdictione amplianda. dicit Innocen. quod non refert hic vtrum quis promittat an consentiat: non refert vtrum instrumentum dicat consensit, an dicat assensit ff.si cert.peta.l. j. nec de committenda nec de excitanda. dicit Archidia. quod qui nunquam cõparuit, nunquam consensit: secus si cõparuit & non excepit. xcvj. distin. nobilissimus. Archid. ¶ Quando concilium non est: non est necessaria nisi vnica requisitio Archi. lxiij. dist. plebs. Qui promisit suum iudicem non declinare, non potest pœnitere: & si illicentiatus recedit, debet excommunicari. non tamen ex hoc adimitur sibi dignitas. hoc dicit. Vel sic. consensus in iudicio pariturus iudici cõpetenti etiam pœnitere non potest. Ego dico in iudicio quia si extra iudicium non promittendo, sed permittendo haberet locum pœnitentia vt no.ff.a qui.ap.non licet.l. j. & d.l.si cõuenerit. ¶ Tres ergo sunt casus: aut permittitur, & loquitur lex, si conuenerit. quia exponitur conuenerit scilicet permittendo. aut promittitur, & tunc aut in iudicio & idem operatur pactum & stipulatio vt lex illa notabilis dicit. ff.de fideiu tuto.l. cum ostendimus. §. vlti. aut extra iudicium, & tunc si per pactum nudum non cogitur stare promissioni nisi lite contestata. Si autem per stipulationem cogitur præcisè vt not.ff.de no.ope.nun.l. stipulatio. §. sine. & hoc in quo-
3 dam breuiario quod præmitto ad euidentiam. ¶† Sed nunquid illi legi, si conuenerit. potest renunciari? respon sic. ff.de iuri.om.iud.l. est receptum. & hoc in iurisdictione contentiosa. secus in voluntaria quia in ea non habet locum prorogatio vt ff.de mañ. l. apud eũ quæ lex est multum not. vel dic vt ꝭ. dicam. Casus. Quidam nomine quoduultdeus episcopus coram concilio constitutus porrecta cõtra ipsum accusatione super priuatione episcopatus, fuit interrogatus an vellet respondere coram concilio, qui respondit quòd sic. postea in crastinum comparuit & suam responsionem reuocauit, & illicentiatus recessit. aduersarius eius petebat duo. primum quòd excommunicaretur pro contumacia: secundum quòd priuetur ecclesia ex hac contumacia. Papa dicit quòd iste tanquam contumax est

est vitandus vt nullus eidem communicet donec satisfactione præ
missa fuerit absolutus. episcopatus autem sibi ex hoc non adimit
antequam examinentur merita causæ principalis.hoc dicit notabi-
liter.¶In tex.ibi,ad cōcilium.No.ꝙ ꝑsidentes in cōcilio totius cō
cilij instar obtinent.vt not.C.de vind.lib.l.j.lib.xij.Item no.ꝙ con
cilium olim erat iudex tātarum causarum.Simile erat olim in vrbe
romana ꝙ causæ agebantur apud pontifices.ff.de origine iur.l.ij.§.
4 omnium. ¶† Sed nunquid abbates possunt ad concilium vocari?
dic vt ꝟ.de maio.& obe.dile.& de offic.ord.cum dilectus.dic quod
a concilio possunt vocari: qa concilium formarū haber iurisdi.sed
ad cōgregandū non possunt trahi inuiti qa nōdum formatum nō
5 ha bet iurisdictionē.¶In tex.ibi nō placere.† No.ꝙ quis non potest
pęnitere responsi etiā si die immediatè sequēti pęniteat.hoc est ve
rum nisi errauerit vt ff.de interroga.actio.l.de ætate. §. qui iusto.nā
tunc licitum est corrigere errorem suum causa erroris allegata nō
aliter si iam diuerterat ad alios actus. Nam in eodem instanti non
est necesse allegare errorem: quia adhuc loquitur qui nondum fi-
nem verbis fecit.C.de fide instru.contractus.& adde quod no.ꝫ.de
censi.olim causam. vbi omnino vide.dicit glo. quòd incontinenti
dicitur id est eodē instanti, vel saltim eadem die loquitur quando
reuocatur error alterius, puta procuratoris, nemo potest de facto
reuocare errorē nisi ex quo cognouit se errasse.C.de incest.nup.cū
ancil.l.fi.§.sinautem dubius. C.de fur. Errorem autē aduocati vel
procuratoris potest reuocare liberè interdū.vt l.ij.C.de errore ad-
uoc.¶In tex.ibi,atq; discessit.no quod ille qui ꝓponens friuolā ex
cusationem recedit foro verus contumax est:secus si recederet ꝑci
sa necessitate imminēte quia iniustū est vim pati: quia casus fortui
tus eum excusat vt ff.de re iudi.l.quæsitum.& ff.de publicanis.Cæ-
6 sar.¶†Not.quod qui in iudicem consensit,dissentire nō potest.qđ
est verum quando cōsentit in iudicem in iudicio id est in figura iu-
dicij vel quasi id est eo sedente pro tribunali vt hic : secus si ex̄ iu-
dicium.Nam tunc habet locū pęnitentia quia iurisdictio est publi-
ci iuris & ideo non confertur efficaciter nudo pacto, nisi vestiat iu
dicio interueniente & confirmante.¶Oppo.ff.de iur.om.iu.l.si cō-
uenerit.Solu.hic consentit in iudicem suum,ibi in iudicem nō suū.
Sed contra hoc opponitur si erat suus iudex, ergo nihil operatur
consensus.so.licet esset suus iudex tamē poterat declinari id est re-
cusari forte quia suspectus. ff.de liberali causa.si pariter. vel qa reus
7 habebat ius reuocandi domum.¶†Sed contra primum immedia-
tè opp.Concilium est congregatio multorum maximorumque vi
rorum: ergo totum concilium non potest esse suspectum vt ff. de
dolo.l.sed ex dolo.§.j.so.immo pōt esse suspectum cōcilium in tri
bus casibus.primò si omnes præsidētes sunt suspecti.secūdò si ma
ior pars eorum.nam concilium vicem vnius personæ gerit: ꝑsonę
dico intellectualis,nō naturalis.& quia est vnū corpus præualet di-
gnior pars ipsius. ff.ad municipa. quod maior. ff. de fideius. mor-
tuo.cū si.& facit quod not.archi.xxxv.di.Nicena. vbi oīno videas.
Tertio etiam si vnus sit magnæ authoritatis in cōcilio.dummodo
sit tantæ præeminentiæ & authoritatis quòd alij nō audeant ꝯdi-
cere.arg.ff.de arbi.l.si in tres. ¶Sed contra hoc immediatè op. cō-
cilium erat iudex ordinarius hoc iure sed iudex ordinarius recusari
non potest,vt C.de iur.om.iudi.l.nemo. Sol.illud de iure ciuili: se-
cus de iure canonico.& ratio est,quia ius ciuile succurrit per aliam
viam,scilicet quòd associetur episcopus quæ via nō potest habere
locū de iure canonico: qa impossibile est ꝙ associetur ipse sibi vel
8 ipsi suo maiori puta deleg.Papæ. ¶†Item opponitur quod in deli-
ctis non habeat locum ius reuocandi domum: qa immo debet re-
mitti ad locū delicti,vt in authen. qua in ꝓuincia.C.vbi de crimine
agi oportet.& in c.pastoralis.de re iudi.in cle. So.ꝯcedo si locꝰ deli
cti esset diuersus à loco domicilij.vel dic ꝙ speciale est in ꝯcilio.qa
ibi est quasi communis patria.vel dic ꝙ istud est,quia reus eligebat
tribunal cōcilij.l.j.C. vbi de crimine agi oportet. & hæc est veritas.
¶Item oppo.ꝙ iste episcopus accusatus de tanto facinore debue
rit in carcere detineri vt C.de exhib.reis.l.ij. & C.de accusa.l.fi.so.
ibi loquitur post inscriptionem accusationis, hic ante. vel ibi post
nomen rei receptum inter reos,hic ante.& hæc vera. nisi quis esset
captus in facinore quia tunc statim detinetur. ff. de adulte. capite
quinto.¶Oppo.dicitur hic ꝙ iste quouult deus est vitandus vt nul-
lus eidem communicet donec fuerit absolutus satisfactione præ-
missa.contrà, ista litera non dicit quod fuerit excommunicatus ꝑ
hæc verba,nullus ei communicet donec fuerit absolutus.Item,vbi
absolutionis fit mētio ꝓsumitur excommunicatio præcessisse: qa
priuatio præsupponit habitum & pœnitentia actum.vt ff.de cōdi.
& demonst.l.titio vsufru.ff.de verb.obl.l.de decem.C. de condi.cū
9 proponatis. ¶†Item per hæc verba, nullus ei communicet etiam
per se posita intelligitur excommunicatus quia debent intelligi in
potiore significato: & quia cum subtractio cōmunis sit pars excōi
cationis & eius effectus expressa parte indiuidui totum expressum
videtur.Itē expresso effectu videtur exprimi causa.argu.C.de fidei
com.l.quamuis.Nam & olim quis deportabatur ꝑ hæc verba. In-
terdicimus tali aqua & igni cuius vestigia & imaginem tenet excō
municatio vt singulariter not.instit.de ca.di.§.minor.Idem si iudex
diceret excommunicatum te esse cognoscas vt ꝫ.de ap. c.requisi-
sti.secundum Ioan. An.ista enim non est excommunicatio cum rē
in præsenti dispositam significet. alias verba nihil operarentur. &
quia delictum iam est consummatum & verbum cognoscas signi-
ficat scientiam quæ non est de futuris sed præsentibus : quia termi
nus pœnæ contumaciæ est priuatio quæ exprimitur. Item hæc ver-
ba enunciatiua proferuntur principaliter propter se : ergo dispō-
nunt.de dona.l.ex hac scriptura.& ibi per Bar.in fi.Secus si appone
rentur verba futuri temporis: vt si diceretur,excommunicandum
te esse cognoscas quia ista verba essent iudicis comminantis non
decernentis vt C.comminationes vel epistolas.l. interlocutio.licet
glo.ordinaria dicat.ꝙ per verbum futuri temporis probata est cau
sa de præterito perfecto sententia de præsenti vt no.C.de sen.& in
ter.l.cum iudex.vbi est glo.singularis.sed est falsa ſm Iac.Bu.vt ibi
plenè dixi : quia verba enunciatiua sententiæ de futuro non impo-
nunt iudici necessitatem,nec de præsenti disponunt: quia futurum
rem perfectam designat vel significat. vel dic ꝙ hæc verba, nullus
ei communicet,sunt quædam adiectio non autem sunt ipsa excō-
municatio:quia nō diriguntur in personam excommunicandi vn-
de iste fuit excommunicatus per verba congrua & fuit adiectum ꝙ
nullus ei cōmunicet.& hoc tenet Ioā.de Lignano.nā ꝑ hæc verba,
nullus ei cōicet,non esset exclusus à participatione sacramentorū
actiuè nec passiuè: qa in pęnis tanꝗ odiosis nihil est supplendū qđ
sit æquè vel magis principale: sed si vna pęna esset consecutiua alte
rius,tūc lex supplet.vt l.iij.C.si pē.ap.mors interuenerit. & l.vlt.C.
10 de sentētiam passis.ff.de interdic.& relega.l.relegatorū. ¶†Opp.
qđ siue quis cōsenserit in iudicē suū siue alienū,nō habeat locū pę
nitentia: vt ff.de iur.om.iu. l.est receptū. So. aut cōsensit in figura
iudicij,& nūquam habet locū pęnitētia ante lit.cōte.Aut nō in fi-
gura iudicij,& tūc subdistingue:aut cōsentit promittendo dare vel
facere in illo iudicio,puta iudicatū solui,vel de iudicio sisti.& idem
ratione cōtractus sortit qs forū nō solum in loco, puta in ciuitate,
sed etiā in loco loci puta corā certo tribunali: vt no.in l.j.ff.si qs in
ius vo.nō ie.Aut promittendo respōdere.i.litigare, & tūc aut corā
iudice suo,& nō pōt declinare,vt hic.Aut corā alieno & pōt pęni
tere vsq; ad lit.cōte.vt d.l.si cōuenerit.Intellige nisi fecerit aliquem
actum spōte corā iudice prorogato:qa tunc nō licet pęnitere:licet
lis ꝯtestata nō sit: vt ff.de iudi.l.sed & si susceperit.in principio.vel
ibi erat declinatoria fori cōpetentis.sed lex,si conuenerit,loquit in
declinatoria fori incompetentis.Quod dico qđ licet pęnitere, in-
telligo saluo interesse aduersarij in damnis & expensis lit. vsq; ad
tempus pęnitentiæ.vt no.C.de edendo.l.edita.nō enim petunt ex
nudo pacto sed officio iudicis ratione temeritatis.argu. ff.de iud.l.
destitisse.& institu.de pęna temere liti.& ꝫ.de app.interposita.§.ij.
11 ¶†Item opp.quod etiam post lit.conte possit dicit processus non
valere: vt C.de iur.om.iudi.l.priuatorū.Solu. distingue, aut pactū
est iurisdictionis dandæ priuato homini.& sic ad originem iurisdi-
ctionis fundandā & radicādam funditus: vt qa nō habent, & nō va
let processus vt ibi.quia iurisdictiones sunt publici iuris.& ideo pa
cto priuatorum nō conferuntur.vt patet in diffinitione iurisdictio
nis.& in authē.de defenso.ciuita.§.interim.& C.de iurisd.om.iu.l.
fi.Aut est pactū iurisdictionis prorogandæ ad non suppositos illi
iurisdictioni,& loquitur lex,si cōuenerit? quia eligitur quædā me-
dia via distinguendo aut est lis contes.aut nō. Aut est pactum iuris-
di.coadiuuandæ,validandæ seu nō declinādæ. & loquitur capitulū
nostrum. vel dic qđ aut vtraq; pars submittit se iudici præsenti &
receptanti & nō habet locum pęnitentia: quia est acquisitū ius rei
publicæ.aut eo absente, & tunc sic, nisi interuenerit actus per quē
iudicium firmetur puta lite conte.vel quasi vel legitimatio perso-
narum vel satisdationes iudiciales. hic tamen vide qđ not. Cyn. in
l.fi.C.de sponsa.considera aut si haberet locum pęnitētia,rescinde
retur actus vel eius forma,aut sola iurisdictio. primo casu non ha-
bet locum pęnitentia: vt ff.de actio.& obliga.cōtraxisse.secūdo ca
su in prorogatione habet locum pœnitentia re integra, aliàs non.
12 ¶†Sed hic quæro an sicut ꝓrogatur iurisdictio,an prorogari pos-
sit mandatum tutoris vel curatoris. & est vnicus casus in iure qđ
13 sic.ff.de solu. quæro.¶†Quæro an pactum de iurisdi.proroganda
sit pactum de iurisdi.danda.dicit Spe.quòd sic: quia qui prorogat,
dat eatenus quatenus prius nō erat. & confirmatur tali ratione. si-
cut se habet excessus modi,ita excessus territorij metro.cū est terri
torium suis finibus circunscriptum,& nec vltra porrigit, nec citra
restringitur: vt C.de iure fisc. l.certa forma.lib.x.& ar.insti.de actio.
§.plus.sed prorogatio facta elapso tempore est quid nouum, ergo
idem si vltra metam.¶Sol. si actum consideras potentium non est
omnino datio,sed extensio iuris authoritate facta : quia ꝑmanen-
te iurisdictione fit,& super illo fundamēto.ff.de ꝓcar.l.sed & si ma
nente. nam iurisdictio similis est homini cuius status crescit. ff. de
fur. inficiando.§.infans.ff.de peculio.§l. peculium nascitur.nisi for-
ma prorogata mutaret.vt no.in c.hi qui authoritate.de pbē.lib.vj.
vel denuo reformaretur.vt no.Bar.in l.iiij.ff.de dam.infec.vbi om-
nino

a no vi le. Et quia prorogās & prorogatum sunt eiusdē formæ &
naturæ & eiusdē vitæ, cēset vnū & idē per vnionē & aggregationē
tamē propter diuersitatē principiorum & temporis à quo nō sunt
verè vnum & idem sed fictè. vt not. Cy. in l. si cum dies. in princi. ff.
de arbi. Ex prædictis apparet quòd durius est rem ad originē pro-
ducere quam fauere productum: vt C. de eden. l. fina. & iterum for-
tius vigoratur quod minorem defectum patitur, & quod suæ natu-
14 ræ redditur: vt ff. de pact. l. si vnus. § quod & in specie dotis. ¶ † An
procuratores partium de communi consensu possint cōsentire in
iudicem suspectū? dic vt plenè not. j. de causa pos. cū olim. ¶ No.
quod valet sententia concilij lata sub hac forma, nos concilium. vt
15 notat Archid. xvij. dist. generalia. ¶ † Et an multitudo & conciliū
possit dispensare, vide per Archi. xj. distin. consequens. ¶ Aut quis
promittit non declinare iudicē suum, & tunc valet statim & trahit
secum effectum suum: aut alienum, & tunc nō valet, sed nō trahit
secum suum effectum quin habeat locum penitentia, nisi lite cōte
stata. Aut nec suum nec alienum. & tunc non valet l. priuatorū. C.
de iurisdi. om. iudi. nec conualescere potest. ff. de offi. procon. l. ob
seruare. §. fina. & in summa si renunciatur exceptioni fori, nō habet
locum penitentia: secus si prorogatur quia renunciatio inuenit qd
destruat. vt C. de pact. si quis in conscribendo. sed prorogatio non-
dum inuenit quid construat ante lit. contesta. quia nondum est cō-
structum iudicium vt dicit lex illa singularis. ff. de procura. l. si reus
16 paratus. ¶ † Quæro vnà cum Io. An nunquid interrogationes pos-
sint fieri vbicunq; iudici æquum videtur? respondeo sic, nō solum
super scriptis partium sed super iurisdictione. casus est istius capi-
tuli & nō est alibi. Et facit regula generalis. ff. de interrog. ac. l. vbi-
cunq;. dūmodo nō interroget de his quæ natura causæ nō deside-
rat. puta an conuentus rei vendicatione habeat titulum necne. vt
ff. de rei vendica. l. in speciali. & arg. ff. de postulan. l. quisqs ibi dum
17 dicit, agant quod causa desiderat. ¶ † Secundò quæro vtrū excom
municatus recepta ex officio iudicis idonea cautione possit absol
ui absente aduersario & nō citato? Io. An. remittit ad no. j. de ap-
pel. qua frōte vbi dicit qd tenet absolutio: tamē iudex nō iuste pro
cedit, nimirum, Nam sæpe iudex aliquid facit proprio motu: & ex
propria conscientia vbi nō requiritur citatio vt solēniter no. ff. de
bono. li. pos. l. iij. §. si causa cognita. quæ gl. nō est alibi. Ex hoc colli
ge quod carceratus ad meam petitionem nō potest per iudicē re
laxari nisi me citato: secus si esset carceratus proprio motu iudicis.
18 vt ff. de fur. l. si quis vxori. §. si fugitiuum. ¶ † Quæro vnà cum Inno.
nunquid contumaci possint subtrahi atq; auferri fructus beneficij.
dicit Innocen. quòd sic per. c. pastoralis in fi. de appel. Quod intel-
lige quando est contumax verus & expressus: aliàs secus. vt ff. qui-
bus ex cau. in posses. ea. l. fulcinius. §. fin. & adde. j. de dolo & cōtu.
19 veritatis. & quod ibi no. ¶ † Quæro an ille qui stetit in contumacia
per annum possit priuari propria dignitate, licet facinus intentatū
non sit probatum. dicit Bernard. quòd sic. per. c. rursus. xj. q. ij. & est
simile. C. de asser. tol. l. j. ver. quod si post actore non comparente in
termino quem fecit assignari, vel sibi assignato cancellabitur pro-
cessus, hodie nō est ita vt no. in auth. vt omnes ob. iudic. prouin. cir
20 ca mediū in glo. super verbo, eremodiciū. quam glo. not. ¶ † Quæ-
ro vtrū recedēs licentiatus possit excōmunicari sine alia citatione?
respondeo sic vt hic. quia eius contumacia est notoria & actu pma
21 nens. ¶ † Quæro, reus fuit citatus ad causam: comparuit tamen ga
actor & rei cōtumaciam incusauit q̄ritur vtrum reus dēat ꝯtumax
reputari, & in expensis condēnari? dicit Inno. quòd sic, de offi. dele
ga. cōsuluit & in c. calumnia de pactis. Sed cōtra hoc videtur. ff. qd
vi aut clam. l. si vitem. §. fi. per Dy. Tu dic quòd iste potest mulcta-
ri quo ad fiscum: quia iudicem cōtempsit. sed quo ad expensas seu
interesse partis, quia vterq; est in pari causa nō comparentiæ distin
gue. aut dies est certa & incommutabilis: quia est proprio nomine
expressa, puta die iouis, vel secunda feria. & tūc nō tenetur vlterius
expectare vt ff. quando appe. sit. l. j. §. quid ergo. & ff. de stat. liber. l.
aretusæ. Aut est dies commutabilis siue purgabilis propter iustum
impedimētū & æquitatem tam canonis quā prætoris. & tūc refert
aut recedens sine licentia sciebat aduersarium impeditū, & est ve-
rum dictū Innocē. aut ignorabat: & tunc non fit condemnatio vel
resarcitio expensarum vt ff. ne quis eum qui in ius voc. l. ij. ff. de eo
per quem fact. erit. l. fi. §. sed si stipulatio. ij. respon. Item impeditus
nō fuit cōtumax cum in sequentem diem potuerit iudex expecta
re si actor sequēti die comparuit, videtur comparuisse in termino:
secus si cōparuisset ex lōgo temporis interuallo. ¶ Casus enim for-
tuitus in personam actoris contingens velat culpam rei, argu. ff. de
22 constitu. pecu. l. item illa. versi. pinde. ¶ † Pone, reus recessit mor-
bo impeditus: actor nō cōparuit: nunquid actor tanquā cōtumax
est ei in expensis condemnandus? & videtur qd sic. In contrarium
videtur per. d. l. si vitem. §. fi ff. quod vi aut clam. nec potest intelligi
contumax cū cōtumacia nō obfuerit aduersario iudice nihil actu-
ro ea vice. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. ex quacūq;. versi. item si
nihil intersit. vel dic aut casus contingit in personam citantis, & no
uo edicto opus est, vt d. l. si vitem. §. fin. ff. quod vi aut clam. Aut in
persona citantis tunc nō circunducitur edictum vt ff. de arbi. l. cel-
sus. vnde adhuc citans nō tenetur comparere: & si nō comparet, te
netur in expen. vt ff. si quis cautionibus. l. ij. §. si quis in iudicio. qa
dilatio quæ prorogatur, ex æquitate prorogat cū sua causa suisq;
vitijs. vt no Inno. j. de iureiu. quintauallis. ff. de pa. dot. inter. §. cum
inter. tamen non agitur de præiudicio tertij vt dicit. l. illa notabilis.
C. loc. l. si cum hermes. vel dic vt dicam. j. de dolo, & contuma cū
23 dilecti. ¶ † Vltimò no. ꝙ in concilio quis non debet loqui nisi prius
concessa audientia. Item est argu. quòd licet partes sint præsentes
coram iudice, non tamen tenentur respondere nisi concesso tem-
pore ad deliberandum & componendum sarcinulas, & quærendū
aduocatū vt ff. qui. ex cau. ma. l. ab hostibus. §. fin. & l. ij. C. de exhib.
reis. & C. de lit. cōte. auth. offeratur. nisi in citatoria fuerit expressa
causa super qua citabatur, ita ꝙ intra illum terminū potuerit & de-
buerit deliberare. Nam negligentibus non est succurendum. vt d. §.
fi. & l. non em̄ negligentibus. & qd not. C. de eden. l. edita in gl. ma-
gna ibi dum dicit, nisi in secunda potest esse instructus ex delibera-
tione. Nam subterfugia dilationū sunt amputanda. vt C. de tempo.
24 appel. l. ij. in princip. de hoc no. j. de dila. c. ij. & j. ¶ † Et est regula qd
a dilatio deliberatoria [a] non debet dari nisi semel. no. in isto. c. ꝙ non
ut i pnunciatū cōtra dilatoriam fori. & tamē valet excōicatio. vñ
& hic est expressum ꝙ pnunciatio sup iurisdictio. nō est de substā
tia iudicij: quia hic iurisdictio erat liquida & nihil erat obiectū: vel
hic nō erat declinatoria sed perlusoria fori qa recesserat illicētiat9
nec em̄ per prius declinauerat, immo cōsenserat. Vltimò no. istud
capitulum vtrū si causa committit cōsilio alicuius magni collegij,
puta Bonon. possit recusari collegiū tanquā suspectum sicut quæli
bet singularis persona. & ita practicatur. Et est casus istius capitu-
li. Et ratio est quia collegium non est aliud q̄ personæ q̄ faci t colle
giū. vt singulariter no. in l. sicut. ff. qd cuiusq; vniuer. nom. Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Adde quod dilationes deliberatorias si sunt in substantia iudicij nisi pe-
tantur: glos. sing. in c. vxor felicis. xvij. q. iiij.

Alia Lectura.

1 *Consentiens in iudicem non potest penitere.*
2 *Bannitus si per formam statuti patest impune occidi, an exceptio banni sapiat innocentiam: an sit quoddam subterfugium delinquentis.*
3 *Rescindi non debet quod est legitimè factum.*
4 *Citatus non comparendo an dicatur procedere ad aliquem actum.*
5 *Iurisdictiones taxatæ & distributæ per formam statutorum an possint prorogari.*
6 *Prorogatio an locum habeat in causis criminalibus.*
7 *Prorogatio quæ fit de priuata persona ad priuatam, an sit valida.*
8 *Iurisdictio multiplex est.*
9 *Ciuitas vna an possit se submittere alteri.*
10 *Existens coram iudice ob vnam causam, an sit trahendus ad aliam causam non præcedente citatione, vel monitione.*
11 *Citatus si comparuit, sed non citator, an citatus teneatur expectare citatorem saltim per diem vel horam.*
12 *Excommunicatus an debeat percipere fructus.*
13 *Præsidere in concilio qui debeant.*
14 *Priuatus beneficio propter contumaciam & inobedientiam si postea redeat ad obedientiam an recuperet fructus medij temporis.*
15 *Iurisdictio an prorogetur ad hæredem.*
16 *Princeps si concedit iurisdictionem alicui nobili pro certo annuo censu, an transeat ad hæredes eiusdem generis: an verò præsumatur contractus personalis & intransitiuus.*
17 *Nobilis quidam castrametatus est in territorio iurisdictionali & longissimo tempore possedit exercendo ibi iurisdictionem & merum imperium an præsumatur feudum.*
18 *Testari an quis possit de dignitate.*
19 *Iurisdictio an possit prorogari de masculo ad fœminas.*
20 *Gradus quid sit: & quis sit terminus à quo.*
21 *Dominus noster si prorogasset gratiam exemptionis suæ factæ per verba supradicta graduum vel lineæ an contineantur transuersales.*
22 *Dictio seu, quot modis ponitur.*
23 *Terminus prorogatus an sit idem essentialiter cum termino prorogante.*
24 *Excommunicatio an sit quid maius quàm missio in veram possessionem.*

1 DE Quo uult deo. † Qui consensit in iudicē cem pœnitere non pōt.
¶ Quo uult deus episcopus consensit concilio, tandē pœnituit, & illicentiatus recessit, excommunicatus tamen ex hac sola contumacia non priuatur episcopatu. h. d. ¶ Not primò quandam interrogationem fieri quæ in iure ciuili non reperitur & habet locum in ciuili & criminali scilicet an quis consentiat in iudicem. ¶ Secundò not. interrogationem posse fieri super iurisdictione

iurisdictione & in præludijs causæ. ¶ Tertiò no. quòd post consensum non habet locum pœnitentia. ¶ Quartò nota. quod qui illicetiatus recedit, est verus contumax. ¶ Quintò not. quod excommunicatus est sine alia citatione. ¶ Vltimò no. quòd ex vna contumacia etiam vera & verissima & notoria non potest episcopus priuari suo episcopatu. ¶ Oppo. aut concilium erat iudex competens aut incompetens: primo casu frustra reus consentit: quia iudicium redditur in inuitum vt ff. de verbo. obligat. l. inter stipulantem. §. j. Secundo casu potest pœnitere vsq; quo iudicium sit firmatum, & absorptæ omnes declinatoriæ fori, vt ff. de iurisdi. om. iudi l. si conuenerit. sol. per hunc consensum excluditur Quouultdeus ab opponendo & probãdo tale quid per quod impediatur limes iudicij siue sit suspicio siue priuilegium m. sed si non consensisset, posset exceptiones declinatorias à iure permissas opponere & probare: vt legi. & no. C. de adul. ita nobis cordi pudor. ¶ Modo collige ex tuo intellectu quod si istud capitulum loquatur in criminali, potest renunciari exceptionibus fori. Licet aliquis in criminali non potest renunciare defensionibus, licet possit renunciare cauillationibus emendicatis suffragijs vt not. ff. de pact. l. pactum inter hæredem. So. ibi loquitur in defensionibus facti quæ sapiunt innocentiam vt ff. de quæstio. l. j. §. si quis vltro. ¶ †Sed dubitatur ecce quod per formam statuti bannitus potest impune occidi nunquid exceptio banni sapiat innocentiam an sit quoddam subterfugium delinquentis? Respondeo hæc quæstio potest cõsiderari dupliciter: vno modo quo ad considerationem delicti. Alio modo quo ad considerationem pœnæ. Primo modo non sapit innocentiam: quia homicidium siue immundicia esse potest. non quo ad secundum sapit effectum innocentię ex quo statutum permittit. vt l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. l. j. §. quid autem. ff. de aleato. & l. opprimendorum. C. quando liceat vnicuique se sine vindicare. huic tamen exceptioni puto renunciari non posse quia est principaliter & secundariò introducta fauore publico. ¶ Secundò opponitur, & videtur quòd habeat locum pœnitentia ff. d. l. si conuenerit. quia ante lit. conte. est res integra vt in authen. de litigio. §. omnem. & si sit promissum de stando iuri coram ipso quia satis stat iuri ille qui se iustè defendit. Præterea cautio de iudicio sisti nullas declaratorias tollit quia debet intelligi iuridice. vt no. Cy. C. de spon. l. fi. so. si conuenerit. loquitur quando quis consentit non in proprium iudicem, sed in alienum. sed nostrum. c. loquitur quando in iudicem propriũ quia facilius iurisdictio fouetur quàm fraudetur. ar. C. de eden. l. fi. vnde. c. nostrum non loquitur in iurisdictione proroganda, sed in iurisdictione iam essentiali non declinenda. Ita dicunt doc. & optimè. ¶ Sed tertiò opponitur, & immo videtur ꝙ etiam in proganda nõ possit pęnitere. vt ff. de iuris. om. iudic. l. est receptũ. vbi dicit quod & si superior submittit se, inferior tenetur obedire. ¶ Solu. dicũt quidã ꝙ aliud est se submittere vt ibi, aliud nudis verbis consentire: quia iste consensus habet similitudinem cõtractus innominati in quo pęnitere licet vsque ad litẽ conte. postea nõ, vt C. de ꝯtrahen. & cõmi. stip. l. nuda. ¶ Alij dicunt ꝙ aut facit aliquem actũ sicut hic fecit: qa rñdit interrogationi, & tũc nõ põt pęnitere: aut nõ fecit aliquem actum, & tunc potest pęnitere. glo. in l. j. ff. de iud. sentit quod si prorogatio non fieret in finibus suis, sed transiuit ad aliquem actum iudicialem pñte & cooperante iudice, quòd non habet locũ pęnitentia. ratio est authoritas iudicis. ¶ †Item quia qđ legitimè factũ est, non debet rescindi vt ff. de iudi. l. sed & si suscepe. rit. in prin. præser tim si iste pronunciauit se iudicem competentẽ: qa hæc interlocutoria transit in rem iudicatam, si non appellet. vt no. C. ne filius pro pa. aut. habita. in hac solutione cõmuniter stant doc. At tu conclude, quòd aut quis recognoscit primum iudicem, & loquitur hic: aut prorogat & tunc aut statur in finibus prorogationis, & loquitur l. si cõuenerit. aut procedit ad alium actum & loquitur l. sed & si susceperit. ¶ †Sed hic quæritur vtrũ citatus nõ cõparendo dicatur procedere ad aliquem actum? & videtur quòd sic quia contumacia est actus negligentiæ contumeliæ. Sed contrariũ potest colligi ex dicto Archid. qui dicit, quòd qui nunquam comparuit, nunꝙ ꝯsensit neq; expsse neq; tacitè. xcvj. di. nobilissimus. Sed ecce quod si habebat locũ pęnitentia, nunquid iterato oportebit offerre libellũ? respondeo omnia de nouo narrare oportebit. ff. de procu. l. mutari. remanentibus effectibus iam productis in esse vt interruptione præscriptionis: vitium tamen litigiosi non durat. vt no. in l. j. C. de præscriptio. long. temp. nec accessio fructuum: vt no. C. de fructi. & litis expen l. terminato. qa materia prorogatiõis est affinis huic. c. ¶ †Quæro an iurisdictiones taxatæ: & distributę p formã statutorum possint prorogari. & Ia. de Are. dicit quòd nõ: quia statuta nõ recipiunt interpretationem extensiuam. ad hoc. J. de iureiuran. c. clericus. ¶ †Item quæro nunquid in causis criminalibus habeat locum prorogatio? Spe. dicit quòd non glos. ordi. dicit quòd sic de eodem genere causarum, vt de criminalibus ad criminalia. vt not. in l. j. ff. de iudic. & C. vbi de crimine agi oportet. l. j. tu dic quod si nõ est dubiũ de iurisdictione, habet locum prorogatio: secus si est certum de non iurisdictione quæ non generet p iudicium fisci, quia habet suos iudices & magistratus, neq; possunt declinari vt l. j. C. de peda. iudic. ¶ †Vlterius sciendum est quod interdum fit prorogatio de priuata persona ad priuatam, & ista non valet, quia nulla iurisdictio suppetit: & ex nullo aliquid fieri impossibile est, vt C. de iurisdi. om. iudi. l. priuatorum. compromissum autem bene posset fieri tam per modũ contentionis & controuersię, quàm per modum amicabilem & beneplaciti & ĩ dubio potius ꝓsumeretur cõpromissum quàm prorogatio: quia debemus interpretari vt valeat non vt pereat. ¶ Non obst. quod not. in d. l. j. ff. de iud. vbi dicitur quòd apposita pœna præsumitur cõpromissum, ꝑ arg. à solitis seu à practica quæ multum confert, ad præsumẽdum quod quid est. arg. C. locati. l. licet. Si autem non est apposita pęna, tunc præsumitur prorogatio quia illa glo. dicit verum vbi procedit iurisdictio quæ possit prorogari. Sed de priuato ad priuatum non procedit iurisdictio: ergo nõ potest prorogari. ¶ Interdum fit prorogatio de publica persona ad publicam: vt quia vnus magistratus prorogat iurisdictionem in alium magistratum, & ista potest fieri. ff. de iurisdi. om. iudi. l. est receptum. non dico quòd possit submittere officium officio quia hoc esset contra maiestatem sui imperij. ff. de offic. pręsid. obseruãdum. sed bene potest submittere causam pertinentem ad suam personam saluo honore sui imperij. gerit enim magistratus duplicem personam. vnam inquantum homo simpliciter, & aliam inquantum officialis. vt ff. ad trebel. l. nam qđ. ¶ Interdum priuata persona submittit se publicæ personæ, & publico magistratui. & ista submissio seu prorogatio valet dummodo fiat sponte & ex certa scientia. vt ff. eod. l. ij. & hoc est verum in quocunq; gradu. & genere similium causarum. habet enim iurisdictio tres gradus, scilicet minorem, medium, & maiorem. † Nam qdam est iurisdictio bassa vsque ad. l. aureos. Quædam media vsque ad. ccc. Quædam maxima à. ccc. ß. & bene voco eam iurisdictionẽ simplicem ex natura suæ diffinitionis. vt not. ff. ad municipa. l. inter conuenientes Sed ex quibusdam attributis sibi, vt quia est indelegabilis, & ideo non competit iure magistratus, potest dici mixti imperij. vt not. in l. imperium. ff. de iurisdi. om. iudi. Et ideo si Papa concederet mihi in quodam castro iurisdictiones innominatiuè loquendo, non intelligeretur. ß. de. ccc. flo. Quandoque tamen accidentia seu incidentia iurisdictionẽ ampliant. quia ad hoc cogit necessitas. & est casus. C. de app. l. ampliorem. §. fi. ¶ Dicto de gradibus iurisd. dicen. est de generibus. Tria autem sunt genera subalterna, scilicet merum imperium, mixtum imperium, & iurisdictio simpliciter. † Dubitatur autem nunquid vna ciuitas possit se submittere alteri? & videtur quod sic maxime faciendo super hoc statutum: vt l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. ¶ Item hoc potest consuetudo ciuitatis per quam requiritur iurisdictio & imperiũ: vt l. j. C. de emã. libe. ¶ Item hoc potest fieri per colligationem seu cõfœderationẽ. vnde duæ ciuitates possunt facere inuicem ligam cũ hoc pacto quòd altera ciuitas sit superior, altera subiecta: vt ff. de capti. l. non dubito. ¶ In contrariũ videt. q ciuitates nõ habent merum nec mixtũ imperiũ. ergo qđ non habẽt dare nõ possunt. omnis enim datio requirit qđ ille q dat, possit trãsigere. & transactio nõ fit de nullo ad aliqđ. vt no. ff. de iusti. & iur. l. manumissiones. j. q. vij. daybertũ. ff. de acq. re. do. l. traditio. ¶ Præterea assumẽdo rectore ciuitatis est data certa forma ab imperatore, quæ mutari nõ potest per ius municipale. vt in authen. de defen. ciui. §. fi. ¶ Præterea istud deuenire põt in derogationẽ imperatoris. Nã merum & mixtũ imperiũ est de regalibus. vt in cap. j. quæ sunt regalia. in vsib. feud Solu. si quidem ciuitas nõ recognoscit superiorem, nec est spes qđ superior ei possit dominari, potest se submittere ei qui possit eã regere & tueri. & hoc potest de iure naturali: quia tutela sui corporis vnicuiq; permissa. est. ff. de insti. & iur. l. vt vim. & propter istam rationẽ multa regna sunt hodie quæ nõ subsunt imperatori cui de iure orbis subest. ¶ Si aũt est spes qđ imperator possit regere & gubernare: & ista spes fit in aliquo apparatu, tunc non potest sine licentia imperatoris. Nã imperator semper videtur excipi: quia suprema potestas non recipit legem ab inferiore. vt in c. j. §. fi. de pace tenenda & eius viol. in vsib. feud. Io. And. sentit tamen indistinctè partem negatiuam. J. e. c. fi. ſm Host. & Archi. vt no. Io. An. in c. præsidentes de hæreti lib. vj. in nouel. ¶ Dicto de gradibus & generibus iurisdi. submissionũ & prorogationum venio ad aliud notabile. Dicitur hic quod pro vna naturali contumacia siue derisione iudicum, Episcopus excõmunicatur per illa verba, ne qs ei communicet. quod ſm alios non est verum: quia ista nõ est excommunicatio integra sed pars, vt ita dixerim. seu vnum capitulũ excommunicationis sic. C. de iudic. l. si tibi. ¶ † Quæritur vtrum ille qui est coram iudice ob vnam causam sit trahendus ad aliam causam nõ præcedẽte citatione vel monitione? Ioan. And. sentit in nouella qđ non quia in ipsa citatione deliberationem debet habere quæ sibi auferetur per instãtaneum processum. ¶ Porro citatio debet esse expectatoria, hec debet iudex fulminare: quia nõ est constantis animi ad imperiũ se mouere vt C. de sen. ex peri. reci. l. ij. per hoc etiã videt dicendũ qđ testes pro ducti aliquo pñte, tamẽ nõ monito nec citato, nõ possint testificari

cari de iure.ipsi testes etiã si casu venerint ad tribunal,nõ cõpellun-
tur iurare,sed debent citari,& moneri aliquo dato interuallo; quo
possint cogitare quid sit eis agendum in hoc verum si petant indu
cias:nam sponte,& sine vllo termino possunt testificari.vt no.ff.de
his quibus vt indi.l.post legatum.§.his vero.de qua gloss. doc.mei
11 faciebant magnum festum. ¶†Dubitatur si citatus comparuit sed
nõ citator.Nunquid citatus teneatur expectare citatorem.i.aduer
sarium saltim per diem vel horam? videtur quod non: vt ff.quod
vi aut clam.l.si vitem.§.fina.& ibi per Dy.& Bar.In contrarium vi-
detur quod si æquitas moueat iudicem quod iudex mandare de-
det quod expectetur citator. Nam hic potest facere contra: vt s.
de offi.delega.cõsuluit.ergo & in proposito: quia æqualitas debet
seruari in iudicio vt C.de fruc.& litis expen.l.fi.Solu.hoc est in arbi
trio iudicis: quia potest esse quod citans & citari faciens fuit impe-
ditus: vt l.iij.§.si ad diem.ff.de re mili.de hoc per Inno.j.de pœnis.
12 c.calumniam.¶†Quæro nunquid excommunicatus debeat perci
pere fructus beneficij.Inno.hic videtur dicere quod non.facit.j.de
do.& contuma.veritatis.Sed hic certe propter contumaciam non
priuatur quis fructibus nisi iudex priuet.vt l.apud iulia.§.fi.ff.quib.
ex cau.in pos.ea.dic quod in horreo ponere non poterit ad custo-
diam,& coloni soluentes liberantur: quia est in possessione quæ est
fundamentum percipiendi redditus.vt legitur.& nota.ff.de acqui.
pos.l.iij.§.ex contrario.Nam & prædo tenetur fructus percipere ne
dilapidentur.vt not.ff.de peti.hæredi.l.hæres furiosi.tamen eos nõ
lucratur excommunicatione durante,sed tenetur resignare in ma-
nu capituli vel æconomi, vel sequestri, vt nec inde auferantur: qa
13 inimicus Dei nõ debet viuere de patrimonio Iesu Christi. ¶†Quæ
ro qui debeant esse præsidentes in concilio? Ioan.And. tangit hic,
& glo.ac.in titu.C.de ma.vin.quæ est prima rubrica. vij. lib. Tu dic
14 quod ipsa congregatio eliget eos.ca.j.de maio.& obe.¶†Restaret
videre de priuatione beneficiorum propter contumaciam & ino-
bedientiam quæ est quædam rebellio in non faciendo. dic vt in ca.
rursus,allegato in glo.quid si postea redeat ab obedientiam nunqd
recuperat fructus medij temporis? videtur quòd sic.quia sit restitu
tus in integrum.¶In contrarium videtur.C.de hæreticis.authenti-
ca,idem de nestorianis.& ff.de regu.iur.l.quod a quoquam.Præte-
rea ista est indulgentia non restitutio in integrum. nunquam enim
intelligitur in integrum restitutio nisi nominatim exprimatur.vt l.
j.C.de sen.pas.¶Item quia istæ indulgentiæ reorum strictè sunt in-
terpretandæ:quia sunt odiosæ & contra publicam vtilitatem. ff.ad
l.aquil.l.ita vulneratus.& l.j.C.de conducto.& procu.domus augu-
15 stæ.lib.xj.&c.¶†Amplius quæritur vtrum iurisdictio prorogetur
ad hæredem?& siquidem est iurisdictio generosa procedens ex na
tura primæ ex radice parentum tanquam generali thoro transit ad
posteros suos iure gentium,vt extra de voto. c.licet.etiam si moriẽ
te rege erat in vtero & etiamsi erat vehemens , dum tamen habe-
ret quinque sensus corporis & non esset monstruosus. nam mon-
struosi nõ succedunt in regno.de sup.neg.prę la.c.grãdi.& in c.j.an
surdus & mutus vel aliter imperfectus.vt notat. in proœmio huius
sacri voluminis.Si autem non est iurisdictio orientalis,sed acciden-
talis in ea nõ succedit hæres etiam filius nisi ex cõsuetudine,vel ex
priuilegio: qa non est eadem persona patris & filij in prudẽtia neq;
in fide: imo à communiter accidentibus nimis sapiens generat sto
lidos vt patet in Roboam filio Salomonis ; ideo quia iuramenta fi-
delitatum renouãtur à filijs : quia nescimus quales sint futuri. por-
ro prudẽtiæ virtutes non sunt ex radice sed ex animi virtute. ff. de
cur.furio.cuius bonis.de sup.negl.prę la.c.grãdi.& no.in l.tutela.ff.
16 de tutelis.¶†Dubitatur si princeps concedit iurisdictionem alicui
nobili pro certo annuo censu, vtrum transeat ad hęredes eiusdem
generis,an verò præsumatur contractus personalis & intrãsitiuus.
quod videtur dicendum per.l.ff.de assesso.diem functo. ff.de iudic.
l.j.§.mortuo.¶In contrarium videtur quod si verba non repugnãt,
iste contractus sit transitorius ad hæredes.C.loca.l. viam veritatis.
ff.de pact.l.iurisgẽtium.§.pactorum.¶Nec obstat quod iurisdictio-
nes publice non possint vendi,neq; in pecunia locari. vt in auth vt
iudices sine quoquo suffra. §. ij. vnde iurisdictiones non vendũtur
neque locantur ad incantum : quia ista non est venditio sed reco-
gnitio cẽsualis: vt no.in l.j.§.j.ff.de publi. Sed certe non potest nega
ri quin iste sit contractus.i. quoddam pactum: vt not. in l.j, §. j. de
actio.& ob.¶Item istud pactum est reale ex parte promissoris : er-
go idem ex altera parte, vt seruetur æqualitas.arg.ff.de mino.l.si iu-
dex.so.Bar.tenet quod quicquid sit de nuda commissione iurisdi-
ctionis, tamen iste cessionarius in rem suam trãsmittit ad hæredẽ
suum eiusdem generositatis, vt ad filium suum quis propter ardo-
rem charitatis paternæ de eo videtur cogitatum.quæ cogitatio na
turali ratione videtur prodesse successori qa ratio naturalis partici
pat se cũ omni homine.ff.de le.iij.l.Paulo Calimaco.§. põponius.
& ita intelligitur & suppletur dictum Barto. in l. pater.ff.de ser. le,
17 ¶†Subiungitur alia quæstio. quidam nobilis castrametatus est in
territorio iurisdictionali, nõ dico dominicali ecclesię, & lõgissimo
tẽpore possedit exercendo ibi iurisdictionem & merũ & mixtũ im
perium.¶Quæro vtrũ præsumatur feudum.rñ.non qa castrum po
test esse proprium.Item feudum est quædam seruitus,quæ nõ p̃su
mitur,iurisdi.autẽ est in potestate Papæ: & põt Papa facere castrũ
18 de meliori: vt l.ij.C.de fundis limitro. ¶†Quæritur vtrũ de digni-
tate possit quis testari? & videtur ꝙ sic.ff.de lega.iij. l. his verbis.§.
alumno.nam quod vendi potest,testabile est.ff.de leg.iij.l.chirogra
phum.Sed militia cõsueuit vendi & locari: vt C.de pig.l.si ergo de
ea potest testari.C.de inoffic.testa.l.omnimodo.§.fin.¶In contra-
rium videtur: qa non potest quis testari nisi de re familiari. aliæ res
non sunt in bonis nostris l.cum emancipati.§.j.ff. de col. bo. Solu.
quædam est militia quæ post mortem remanet ĩ hæreditate: qa est
questuaria, promercalis & in commercio.& de ista potest qs testa-
ri.Quædã quę morte finitur,& de ista non potest qs testari.C.de le
gatis.l.vxor patrui.Quædam quæ non transit nisi ad certam quali-
tatem successorum vt ad liberos tantum.& de hac potest testari in-
ter liberos. sed si alijs relinquatur , non valet relictum. vt l.ij. C.de
vsuca.pro empt.dic ergo ꝙ sicut est reperire qualitatem hæredũ
quia aliqui sunt necessarij,aliqui voluntarij,ita est reperire qualita-
tes habentium hæredes: quia aliqui habent certos hæredes de ne-
cessitate:aliqui non. & hoc procedit interdum ex ipsius rei natura.
¶De fructibus tamen potest testari si ad eum sunt deuoluti,& non
sunt consumpti tempore mortis.ff.de leg. iij.l.si mulier. §.sed si ha-
benti.& in c.præsenti.de offic.ordi.lib. vj. ergo duces & Marchio-
nes suam dignitatem legare non possunt.vt in c.j.de alie.feud.neq;
prorogare dignitatem ad alios quam ad naturales: & istos successo
res etiam ipsi deo derelinquendo quia & ipse Deus(vt ita dixerim)
recipit legem humanam quæ habet naturalem motum, licet ciui-
lem statum.vt ff.ad.l.falci.l.j.§.ad municipum.& in c.j.§.donare q.
bus modis feudum alienari potest.col x.& non ob.de fide instru.c.
inter dilectos quia ibi non loquitur propriè in feudo,sed in re cen-
suali.vel ibi ita erat de consuetudine vel dominus nolebat retrahe-
re. nam quando est apertum ius reuerentiæ est in domini arbitrio
vtrum velit retrahere vel dimittere neque inspicitur voluntas re-
cedentis: vt not.in l.ij ff.si ager vectigal.vel emphi.pe.& in authen.
19 de alie.& emph. §. j. ¶†Vltimò quæro nunquid iurisdictio possit
prorogari de masculo ad fœminas? & videtur quòd non quia om
nes iurisdictiones sunt generis masculini: quia mulieres non habẽt
consilium validum.nam vt ait Ari.mulier inualidum & minor im-
perfectum consilium habent.dic quòd sic si aliàs præsidet iurisdi-
ctioni valet prorogatio: quia qualitas iurisdictionis magis inspici-
tur q̃ qualitas mulieris.C.de arbi.l.fi.vnde etiam mulieres sunt illu-
stres etiam per seipsas absq; eo ꝙ choruscent radijs maritorum,
& tunc legatum earum dignitatum transit ad aliam succedentem.
non ob.l.si augustæ.de le.ij.qa ibi splendebat radijs mariti nõ pro-
prijs.Nam facilius finitur quod alieno beneficio retinetur,q̃ quod
ex propria radice possidetur.vt ff.de fideicõ.lib.l.si filius.§.erit ru-
briano.& ff.de capt.l.si quid bello.Pone,dicunt verba priuilegij ꝓ-
cedimus iurisdictionem Titio vsq; in quartum hæredem siue gene
rationem siue in tertium hæredẽ. Modo hic quæritur primò quid
est dictum,esto quartus hæres: nunquid si filius decedit viuo patre
nepos est secundus hęres an primus.rñ.si ponatur pro sanguine est
secundus,si pro successione est primus.sic etiam vulgari substitutio
ne est primus in succedẽdo sed secundus in nominãdo.vt l.si ego.
20 ff.de inio.testa.¶†Secundò quæritur de gradu quid est dictũ gra-
dus,& quis est terminus a quo? respondeo,gradus est ascensus vel
descensus.verbi gratia,imagineris ꝙ vnus homo stat rectus pedi-
bus in terram positis demum vnum pedẽ eleuet sursum in aëre,vel
deprimat deorsum, iste pedis motus facit gradũ. sed pes qui rema-
net in terra non facit gradum: sed stipitem.ergo si tenet vtrũq; pe-
dem in terra non est ibi gradus: quia sequitur quod gradus trans-
uersalis nõ est propriè gradus.tamen largo modo est linea quæ du-
ctibilis est in directum & in anfractus: vnde sequitur videre an idẽ
sit linea ꝙ gradus.& videtur ꝙ non: qa linea fit à pari & superiori &
inferiori sed gradus non fit à pari Nam gradus est ad modum scala
rum vt glos.ponit exemplum in pari gradu in fenestra quæ habet
colonellã in medio vt not.insti.de gradi. dicit Iaco.But. ꝙ inter pa-
res non est gradus vnde appellatione gradus non continetur frater.
ꝙ dico neque filij fratrum: qa si genitor ipsorum non continetur:
ergo nec ipsi: qa vbi nõ est principium ibi non est motus qui nõ est
nisi de termino ad terminũ.dicit.R.ꝙ terminus qui euanuit, proro
gationem non recipit.ff.locati.l.qui ad certum.reperi enim potest
quod extinctũ est: sed continuari non potest.vnde si dominus no-
ster generali sermone omnes terminos prorogauit, intelligitur so-
lum de pendentibus in quacũq; causa principali & appellationis.
21 ¶†Quid si dominus noster gratiã exemptionis suæ factæ filijs pro
rogasset per verba supradicta graduum vel lineæ, non cõtinerẽtur
transuersales quia in computatione graduum transuersalis nõ po-
test esse sine quadam fictione seu suppletione: quia in cõputatione
suppletur stipes ex tacito intellectu: & est computatio obliqua nõ
certa. verbigratia, inter fratres suppleo patrẽ & deinde procedo in
confratrem; & tunc arguo vltra: verba debent intelligi recta via, &
non

22 non per obliquum.vt.ff.de vulgari ſubſti.l.qui liber.§.fi. ¶†Sequi
tur videre de dictione ſeu.nā iſta dictio ſeu,ponitur tribus modis
ſcilicet clarificatiuè,vt ibi Alexāder ſiue Paris.nā multi ſunt ale-
xandri uominati:ſed vnus paris,& ſic termin⁹ ſingularis determi
nat terminū communē.quādoq; ponitur alternatiuè. verbi gra-
tia ſi dico, concedo tibi vnū ex ſeruis meis.ſ.damā ſeu erotē.quā
doq; ponitur ampliatiuè qa eſt cōiunctio ſubiūctiua.quod dic vt
23 ff.de auro & argēto le.l.ſi quis ita. ¶†Queritur an terminus pro-
rogatus ſit idem eſſentialiter cum termino prorogāte. Cy.dicit ꝙ
eſt idem ꝓ fictionē non per veritatē qa nō terminatur ad eundē
motiuū.Et ſi dicat cōtra quia primo termino inerat virtus pote-
ſtatiua prorogatiōis & trāſumptiuè ex dicta virtute intrinſeca &
inherēte fit extēſio.¶Sed reſpōdeo illa virtus eſt informis & nō
ſufficit ꝓ ſe.Itē illa virtus eſt motiua ſed nō effectiua,vnde eſt vir
tus imperfecta & ab imperfectis nihil denominat.vt ff.ad.l.fal.l.ſi
is qui quadringēta.§.quędā.Tu dic ꝙ ſi ex appoſitione diei reſul-
tāt duo pręcepta.ſ.ꝙ fiat,& ꝙ intra diē fiat,terminus prorogatus
ſit idē numero.ſecus oratio nō reſoluit in duo pręcepta ſed vnū
quod expirat tēpore.hoc ſi probo. prorogans & prorogatū ſunt
contraria:ergo vnū non tranſit ad eſſentiam alterius. probo ma-
iorē:quia quando terminus apponitur exceptioni,videtur actum
ne poſt fiat.nunc vero apponitur pactū contrarium.ſ.ꝙ fiat poſt.
ff.de leg.ij.l.ſtatu.li.§.ſtichū.& dicas ꝙ duo ſunt pręcepta in ſenſu
diuiſo ſi intereſt ſtipulationis ſed ſi nō intereſt,eſt vnū tātū in ſen
24 ſu compoſito. ¶†Quęro quid eſt maius vel excōmunicatio vel
miſſio in verā poſſeſſionē? videt excōicatio qa ęquiparatur morti
qa mortiferè vulnerat vt no.inſt.de ca.di.§.minor.& in ti.hic finit
lex.c.dño guerrā.¶In ꝯrium videtur: quia in miſſione aſſecutiua
verę poſſeſſionis requiritur trina citatio vel peremptoriū. vt no.
ff.de dam.infe.l.ſi finita.§.iul.& C.de his qui ad eccl. confu.l.pſen
ti.licet tedialis poſſeſſio poſſit ex vna ꝯtumacia fulminari. vt l.j.ſi
quis ius di.non obt.ſed iſtud punctū alibi declarabo. ſatis dictum
eſt ſuper iſto.c.in honorem principij ſecundi libri.Bald.doc.

CAP. II.

1 *Laici an poſſint negocia eccleſię tractare.*
2 *Laicus an poſſit eſſe iudex delegatus in cauſa eccleſiaſticæ iuriſdictionis.*
3 *Papa ſi confirmauit delegationem quę nulla erat,an illa iuriſdictio dicatur delegata vel ordinaria.*
4 *Clericus an poſſit prorogare vel conſentire in laicum tanquam in ſuum iudicem.*
5 *Clericus quando eſt torquendus an epiſcopus poſſit committere laico quod eum torqueat.*
6 *Laicus an poſſit eſſe nuncius epiſcopi.*
7 *Epiſcopus an poſſit habere conſilium cum laico ſuper cauſa ſpirituali.*
8 *Laicus an poſſit eſſe ęconomus eccleſiæ.*
9 *Laicus patronus rectore vacante an poſſit adminiſtrare res eccleſiæ.*
10 *Laicus an poſſit adminiſtrare,& eſſe vicarius epiſcopi.*
11 *Papa an poſſit delegare omnes cauſas indiſtinctè laico.*
12 *Laicus an poſſit eſſe rector hoſpitalis.*
13 *Laicus an poſſit eſſe cuſtos altaris.*
14 *Laicus an poſſit conſtitui procurator ad acceptandum beneficium.*
15 *Laicus an poſſit eſſe notarius in cauſa electionis.*
16 *Cauſa eccleſiaſtica an poſſit compromitti in laicum.*
17 *Laicus an poſſit eſſe arbiter.*
18 *Cauſę criminales an de iure canonico poſſint delegari.*

DEcernimus. Laici negocia eccleſiæ tracta-
re non poſſunt. h. d. Et habet
tria dicta.primum in genere,vt dixi in ſummario. Se-
cundum in ſpecie.quod epiſcopi, abbates, archiepiſ-
copi & alii eccleſiarum prælati laicorum iudicio de negociis ec-
cleſiaſticis maximè ſpiritualibus non diſponant. Tertium dictū
eſt ſpecialiſſimum quod propter prohibitionem laicorum non
dimittant iuſtitiam exercere.dicit Archi. ꝙ ſpiritualia non cadūt
in non ſpirituales & in non conſecratas perſonas. lxiij. diſt. nul-
lus. Archi.Dicit Archidia.quod de cauſa ſpirituali non cognoſ-
cit laicus etiam incidenter,ſi ſit cauſa iuris:ſed ſi ſit facti, verbi gra
tia,peto hereditatem non tanquam filius Petri, ſed filius Martini.
laicus certe de hoc poteſt cognoſcere. xcvj. diſt.c. bene. per Ar-
chi.ff.ſolu.matr.l.titia.Barto.quod eſt bene not.¶Si autem obiice
retur quod non eſſet legitimus non poſſet cognoſcere,quia eſt
1 articulo ſpirituali annexus. ¶†Oppo.contra primum dictum &
imo videtur ꝙ laici poſſunt negocia eccleſiæ tractare. Nam laicus
pōt eſſe procurator eccleſiæ.Item ęconomus eccleſiaſtici colle-
gii vt in c.j.de ſyndico.& in c.j. de procu. li. vj. Solu. dicit Inno. ꝙ
litera debet gloſſari hoc mō,videlicet ꝙ non præſumant. ſcilicet
ſuo noīe ſed eccleſiæ nomine ſic. idem Ber. qui dicit non præſu-
māt.ſ.authoritate propria,ſed ex mādato prælati vel rectoris ſic.
Sed cōtra hoc immediatè opponitur de laico procu.in rem ſuam,
cui eſt cōceſſa actio a prelato in caſu iſto permiſſo.Sol.iſte nō tra
ctat cauſam eccleſię,ſed ſuā.vt ff.de ꝓcu.l. qui ſtipēdia. Itē opp.ꝙ
lite cōte.procu.eſt dñs litis & ex tūc authoritate ꝓpria eſt in iudi
cio.vt ff.de app.l.ab executore.§.fi.ſol.tam ante litis conte.q̄ poſt
vice eccleſię nō propria fungitur qa cōmodū & incommodū per
2 tinet ad eccleſiā.¶†Secūdo opp.qa in cauſa eccleſiaſticę iuriſdi-
ctionis pōt laicus eſſe iudex delegatus. nā non inuenit prohibitū
ergo eſt permiſſum.rñdeo eodē modo. nam iudex delegatus non
procedit authoritate ꝓpria:ſed authoritate delegātis,vt ff.de iudi.
l.iudiciū ſoluitur.ff.de offi.eius cui man.eſt iur.l.& ſi pretor.& ſic.
ff.de his qui.vt indi.l.tutorē.& hoc verū in cauſa tēporali:ſed ſpi-
ritualis vel beneficialis nō poſſet delegari laico qa nō eſt capax qñ
qualitas cauſę repugnāt ſtatui perſonę.conſidera delegata iuriſdi-
ctio eſt in delegante actiuè quo ad authoritatē:& idē eſt ꝙ in ordi
nario qa omnis iuriſdictio ordinarii ordinaria eſt:in delegato autē
eſt tanq̄ delegata & eſt alia ſpecies iuriſdictionis. & ſicut dicimus
vt in vſufructu formali.ita poſſumus dicere ꝙ in iuriſdictione de
legata ſit quędā iuriſdictio formalis quę eſt exercitiū ſiue radice
propria pro prima ibi tenet delegatio laicus habebit iuriſdictionē
in cauſa eccleſiaſtica licet tēporali,vt de re temporali qđ videtur
impoſſibile:vt in c.bñ quidē.xcvj.diſt. vel dic clarius ꝙ iuriſdictio
prout eſt in termino à quo i.delegāte, eſt ordinaria: qa eſt iudicis
dandi poteſtas.ſed prout eſt in termino ad quē, prout eſt in delega
to,nō eſt iudicis dādi poteſtas,ſed ius dicend cōmiſſio ſeu pote.
ſtas quæ dicit iuriſdictio delegata.vt not.Io.mo.in c. ſtatutum. in
glo.magna.de reſcri.li.vj.ſimile eſt in aliis mandatis.Nam manda
tum prout eſt in termino à quo.i.concedente ſiue committente,
dicitur mandatū actiuè,ſed prout eſt in termino ad quē.i.in ꝓcu-
rator dicitur officiū.Et qa terminus à quo ſemper precedit termi
num ad quem.dicit Io.mo.qđ mandatum prius naſcitur q̄ excite
tur ad actum qđ optimè probatur.ff.de acquirē.poſ.l.qui abſenti.
3 ¶†Sed pone papa cōfirmauit delegationem que nulla erat vtrū
illa iuriſdictio dicat delegata vel ordinaria? & videt:ꝙ ordinaria:qa
quoties confirmatū non eſt aptum ad agere,agitur ex confirmāte
nō ex cōfirmato.vt C.de codicil.l.j.Idē ſi eſt trāſfuſum & nouatū
ff.de pac.l.tale pactū. §. qui prouocauit. Contrariū eſt verū qa qñ
confirmans influit in pręcedenti materia agitur ex illa,& ab illa fit
denominatio vt.l.qui ex lib.ff.de ſecun.tab.§.teſtamēto.& ff.de iu.
om.iud.l.& qa.So.iſta iuriſdictio delegata eſt ancilla iuriſdictiōis
ordinarię. Agit perſona dñi inſpicitur, nō perſona vt ita dixerim
4 ſerui.ar.ff.de leg.ij.l.debitor.§.ſeruo.¶†Opponit & videtur ꝙ lai
cus nō poſſit eſſe iudex in eccleſiaſticis ēt de licentia epi. vt j.de
fo.compe.c.ſignificaſti.ſol.aliqñ querimus nūquid clericus proro
gare poſſit,vel cōſentire in laicum tanquā in ſuum iudicē.Et dico
qđ non etiā de conſenſu epi qa ſi laicus cognoſceret iure proro-
gationis,cognoſceret ex iure proprio,qđ nō poteſt fieri vt hic. &
no.xj.q.j.in glo.ſummæ.vbi videas.Interdū querimus vtrū poſſit
eſſe iudex delegatus:& tunc doc.dicunt qđ ſic qa nō gerit vicem
ſui licet delegantis. Aduerte perſona eccleſiaſtica ſemper eſt qd
ſpirituale:ſed cauſa eccleſiaſtica nō eſt ſemper ſpiritualis, & ideo
circa perſonam diſtingue,aut vterq; litigator eſt clericus vel ſal-
tem reus & non tenet delegatio facta laico aut actor tantū eſt cle-
ricus.& non tenet qa congruitatē fori ſortitur ex perſona rei non
5 actoris vt.C.de iuriſdi.om.iudi.l.iur.ordinē.¶†Quero qñ clericus
eſt torquendus,nunquid eps poſſit committere laico qđ eum tor
queat? rñ.ſic quia eſt merus miniſter, & non eſt iſta delegatio ſed
nudū miniſterium.vt ff.de iudi.l.fin.dic vt in c.ſi clericus.de ſentē.
6 excom.lib.vj.¶†Quæro nunquid laicus poſſit eſſe nūcius epi. rñ.
qđ ſic:qa aſſeſſor habet potius conſulere q̄ iudicare vt. ff. qd me.
cau.l.metum.§.& licet.ibi me aſcendente & cetera. & in c. ſtatu-
tum.§.aſſeſſorem de reſcrip.in vj.Sed non poteſt eſſe iudex ad iu-
dicandum:officium autē aſſeſſoris eſt aſſiſtere & conſulere, non
ꝓnunciare niſi ſit interlocutoria iure,puta talis libell⁹ eſt ineptsu,
vel tali poſitioni debet de iure rñderi.vel habenti tutorē non de-
bet dari tutor.vel pupillus non poteſt ſtare vel non poteſt petere
ſe mitti in poſſeſſionem qa teſtamentum eſt cancellatum & ſimi
lia vt.l.j.de officio aſſeſſoris.Et tamen prudentius faciet ſi loquat
in perſona epi,vel ſui vicarii præſentis.& melius ſi faciet eos loq
vt.ff.qđ me.cau.l.metū.§.ſed licet.in verbo, interloquitur. & hæc
vera ſunt ſi curia epiſcopalis eſt ſolū epiſcopalis: ſed ſi eſſet du-
plex.ſ.eccleſiaſtica & laicalis:vt qa epiſcopus eſt vicarius impera-
toris:tunc laicus poteſt eſſe iudex epiſcopi laicarum controuer-
ſiarū vt.ff.de pecul.l.hinc queritur.§.poteſt. ¶Simile habemus in
milite qui habet duo patrimonia. nā de caſtrenſi teſtatur vt mi-
les.de pagano vt paganus.l.j.ff. de teſtamē. mi. ¶†Quero vtrū eps
7 poſſit habere conſilium cum laico ſuper cauſa ſpirituali. reſpon-
deo ſic ſicut dicimus in ſimili qđ mulier nō poteſt eſſe tutrix,tamē
eius conſilium poteſt requiri.in l.quædam decedēs. in princ. ff. de
admini.tuto.dicit tamen Cy.in additio. quod teſtator non poteſt
hæredem arctare ad ſequendum conſilium fratris minoris:qa tunc
per quoddam indirectum frater minor eſſet executor teſtamēti:
imo

imo executor superior,qđ decretalis prohibet fm Cyn. &c. Itē & cum fratre minore potest habere consilium tum maximè in foro animæ. ¶ Quid si frater minor sit magister in Theologia, vel homo sanctæ vitæ ad hoc.C.de inge. manumis.l.si auiā vbi dicit si cū peritioribus tractatum.i.consilium habuisses, facile cognosceres. ¶ Item & cum bānito potest habere cōsiliū sicut Romani habuerunt cum quodā Ephesino exulante vt l.ij.de orig.iu. ¶ Quæro nūquid laicus possit esse executor testa.ad pias causas?& videt qđ nō quia sunt causæ ecclesiasticæ. ¶ Contrariū est verum quia nedum laico famæ integræ,sed etiā deportato pōt committi executio te-

8 stamenti.vt ff.ad Treb.l.ex facto.§.ex facto. ¶ †Quæro iterū nunqđ laicus possit esse œconomus ecclesiæ.rñdeo sic.qa huic officio non est aliquis ordo deputatus à iure.vt C.de epis.& cleri.l.omnes §.œconomo. vel dic quod cum œconomo committatur generalis administratio,debet esse clericus vel de corpore illius ecclesiæ, vel saltem ecclesiastica persona vt monachus,vel conuersus,vel familiaris ecclesiæ si inuenitur æquè bonus in ecclesia sicut extra. qa melius sciret administrare & facilius poterit cogi ad rationem reddendā:tamen consuetudo ecclesiæ est conseruanda in œconomo sicut in aliis ministris.ar.ff.quod cuiusq; vni no.l.nulli.qa si œconomus malè administrat, potest remoueri nuda voluntate constituētiū sicut simplex procurator:vt ff.quod cuiusque vni.no.l.item eorum.§.fi. dic quod laicus non pōt esse œconomus vniuersalis, & gubernator ecclesiæ rerū.vt leg.& no.xvj.q.xij.c.noua actione.qđ intellige qñ est tanq̃ suffectus loco prælati, vel beneficiati non existentis vel habentis: qa tūc gereret vices prælati vel beneficiati. no. ff.de tutel.l.quæsitū.qđ est impossibile quia militia clerici non congruit laico.& qa iste posset grassari in mala administratione rerum ecclesiæ,& intercipere res ecclesiæ ; sed præsente prælato qui pōt ab eo dietim requirere rationem bene posset administrare, vt no. Inn.c.ij.de æta.& quali. & maximè vbi ad tale officiū clericus inueniri non pōt.vt leg.& not.lxxxiij.dist.cauendum. sic curator facit subcurato ff.de neg.gest. l. ex facto. & iste œconomus non debet cōmitti personæ coniunctæ prælati propter suspicionem rationis non exigendæ,vt no.lxxxix.distin.decenter.nisi fortè esset honestæ & probatæ vitæ.argu. not.in l.j.§.is autem.ff.de ripa munienda. Nā ipsa animi virtus habet pro satisda.gl.est ibi singu. in verb.qualita-

9 tē. ¶ †Quæro nunquid laicus patronus rectore vacante possit administrare res ecclesiæ.tex.cum gl.in d. §. nihilominus.C.de epis. & cleri.dicit ꝙ œconomus debet administrare & patronus pro eo

10 debet fideiubere vt j.ca.examinata. ¶ †Quæro an laicus possit administrare & esse vicarius episcopi.Rñ.sic in temporalibus & non in spiritualibus vel dic in neutris.vt notāt Abbas & Pe.in c.ij. de clericis coniugatis.quod est verius.dic quod si episcopus habet laicalem iurisdictionem potest:secus si ecclesiasticam tantum.assidere autem potest:quia assessor non habet iurisdictionem sed quoddam officium absque iurisdictione. ¶ Quid ergo si episcopus constituat eum vicariū in spiritualibus?rñ.impropriè sumitur hoc verbum vicarius,& ponitur pro assessore ar.ff.de condi.& demō.l. pa

11 ter seuerinam.§.conditionum. ¶ †Quæro nunquid papa possit delegare omnes causas indistinctè laico? rñd. sic fm Ber.imo posset etiam seruo & infami iurisdictionē ordinariam dare. vt ff. de offi.

12 pto.l.barbarius.in fi. ¶ † Quæro nunquid laicus possit esse rector hospitalis.rñdeo sic,sicut posset esse tutor pupilli, & curator quorumcūque q indigent cura:vt C.de epis.& cle.orphanotrophos.&

13 l.omnia priuilegia.& in cle.qa contingit.j.de reli.domi. ¶ †Quæro nunquid laicus possit esse custos altaris.sicut faciunt fratres minores.rñ.sic,quia istud est prophanū officium licet pium. .& ideo si relinquitur custodiæ suæ valet legatum & conuerti debet in eleemosynis arbitrio custodis.vnde nihil relinquit fratrib⁹:ergo cessat decretalis quæ dicit,ꝙ fratres minores non sunt legatorū capaces: & hoc probatur à simili.Nam si relinquitur capaci non vitiat relictū. licet illud postea distribuat non capaci puta spurio testatoris: quia id non puenit iudicio testatoris sed casu.& si nō ob.l. in tacitis.ff.de leg.j. ¶ Secus si cum ipso custode seu guardiano altaris esset præordinatū per testatorē qđ id deberet distribui inter fratres minores:quia id qđ est præordinatum inest tacitè:quia videtur repetitū.& ideo nō valet tanq̃ factū in fraudem regulæ.ita qđ fit contra gl.regulę similiter non valet.vt cle.dudum.§.verū.de sepul.ar. ff.de pac.l.itē quia.& ff.de hęre.insti.l.quidam cum filiū.& hoc verum est nisi forte sit simplex eleemosyna vt ibi c. dudum.§. verū. de sepul.in cle. puta esculentū vel poculentū ꝙ paucis diebus pos-

14 set consumi vt ff.de capi.di.l.legatū. ¶ †Quæro vtrum ad acceptādū beneficiū constitui possit laicus pcurator?dicunt ꝙ non quidā de hoc per Archi.de concef.pben.in vj.c.ne captādę. arg. contra. ff.de proc. l.si is qui stichū.dic quod si habet non solū speciale mādatū ad acceptandū beneficia, sed singulare ad acceptandum tale beneficiū,debet mandatum: qa ipse non acceptat sed dñs:vt ff.de man vindi.l pater ex prouincia.& ff.de acqui.pos.l.hęredita. pau. quia in pcuratoribus nihil specialitatis tradit tunc enim in pcur.aliquid radicatur,qñ illius ius habet cedere dño. ff. de act. & obl.l. quęcūq; gerimus.sed hic nihil habet qđ cedat.j.de pbē.c.accedēs.

15 ¶ †Sed nunquid pōt esse notarius in causa electionis? quidā dicūt quod nō.s̄ de arbi.contingit.tu dic ꝙ:quia pōt esse testis.ergo & tabellio,probatur cōtra per l.domicius labeo.ff.de test.Itē quia tabellio quo ad officiū suū est seruus publicus:vnde ita est seruus laico-

16 rū sicut clericorum.hęc est veritās ęcquid dicat Hostię. ¶ †Quæro an causa ecclesiastica possit cōpromitti in laicū.rñ.sic ēt in bigamū qa bigamia non ptinet nisi ad ea quæ sunt ordinis vel ecclesiasticæ dignitatis.& qđ possit in laicū compromitti patet in c.contingit s̄.de arbit.a ꝯtrario sensu.qa ibi phibet tantū de spūalibus:ergo secus in aliis qđ dic vt in c.per tuas.eo.ti.& quod no.in c.accedēs. & in c.j.de cle.coniu.lib.vj.& de offic.dele.c.ab arbitris.eo.lib.per

17 Archi.& Inn.in d.c.contingit. ¶ †Quæro nunquid laicus possit esse arbiter.rñ.qđ non . qa arbitria redacta sunt ad instar iudiciorū. ff.de arbi.l.j.Sed vtrū pōt esse arbitrator in causis ecclesiasticis.rñ. ꝙ sicut potest esse proxeneta & amicabilis compositor.ff.de arbi. l.si de meis.§. recepisse.nisi suū arbitramētū contineret simoniam: vt j.de præb.nisi essent.Deinde not.ꝙ iudices ecclesiastici non debent timere inhibitiones laicorū etiā regum, quādo faciunt iustitiam ecclesiasticam. Vnde mandatum regis non suspendit iurisdictionem ecclesiasticā quia libertas clericorū non potest minui per iudices temporales:vt no.in auth.de non alie.§.vlt.cum gloss.ij. in

18 verbo,teneatur delegare. ¶ †Nota causas criminales delegari posse de iure canonico.Item de iure ciuili possunt delegari per principem.Item subdelegari per habentem potestatem à principe:vt C. quia pro sua iurisd.l.fin.Item tene menti hanc gl. ꝙ causam mere ciuilem clerici episcopus potest delegare laico.Hostien.dicit contrarium.& ego idem dixi s̄.quia omnis persona ecclesiastica est quædam quiditas spiritualis.Alij dicunt ꝙ aut clericus conuenitur reali acti.tanq̃ quilibet possessor,tunc potest sortiri forum iudicis laici secus si conuenitur acti.personali.ita tenet Guil.de cug.in auth. clericis C.de epi..& cleri & dicit ꝙ ita seruat consuetudo.ego credo talem consuetudinem non valere. Nam etiam in reali iudicio quasi contrahitur & personaliter obligatur persona foro alicuius iudicis:vt l.ij.ff.de pręto.stipu.quę personalis obligatio nō potest contrahi coram iudice seculari per clericum etiā de voluntate episcopi nec iuuat eum abusiua possessio: qa nemo potest possidere rē quam perpetuò non licet habere:vt c.ad decimas.de resti.spo.li. vj.& no.j.c.proximo.& ff.ne quid in loco publ.l.j.§. habere tamē. vbi est tex.no. Bal.

CAP. III.

1 *Causam iuris patronatus non potest tractare nisi ecclesiasticus iudex.*
2 *Ius patronatus an sit indiuiduum.*
3 *Indiuiduum quot modis dicatur.*
4 *Quod remedium intentatur pro iure patronatus declarando vel euincendo.*
5 *Ius patronatus ecclesiæ est quid mixtum.*
6 *Ius patronatus sumit originem à re prophana quam quis dedicat deo.*
7 *Qualitas spiritualitatis quare magis quo ad forum inspicitur quàm substātia spiritualitatis.*
8 *Patronus ecclesiæ si est per vim expulsus de custodia ecclesiæ vacantis: an possit agere actione iniuriarum coram iudice laico.*
9 *Sententia si sit lata contra vnum ex patronis & alius obtinuit an totum accrescat obtinenti.*
10 *Ius patronatus qualiter intelligendum sit quod possidetur.*
11 *Episcopus an possit de suo tempore aliquid donare patronis.*

1 QVanto. †Causam iuris patronatus non potest tractare nisi ecclesiasticus iudex. & est ratio quia hoc ius patronatus adhæret ecclesiæ:& quæ ecclesiæ adhærent,ecclesiastica sunt.vt ff.de rei vend.l.quę religiosis. ¶ Item ecclesia est suppositum & ius patronatus est appo-

2 situm ei. ¶ †Quæro an ius patronatus sit indiuiduū.rñ. sic quia omnia iure quę non metimur ex corporalibus,sed ex ipsa substātia iuris incorporalis indiuidua sunt vt ff. de vsu & ha. l. vsus pars. ff. ad l.Falcid.l.j.§. vsusfructus.ff de iure patro.l. carmelia pia. ¶ Fallit in nominibus debitorum quæ licet incorporalissima sint,tamen diuiduntur inter hæredes ratione rei debitæ per.l.xij.tabu.vt ff.fa.her.

3 l.hæredes.§.an ea.ff.de ver.ob.in executione. ¶ †Et præmitto ad euidentiam quòd indiuiduum dicitur tribus modis, scilicet corpore seu vita,vt omne quod vno spiritu continetur,vt homo.ff.de vsuc.l.rerum mixtura.& j.de præsum.c.afferte.ratione, vt quando diuisione surgeret inconuenientia iuris vt ff.de verb. obl.l.stipulationes non diuiduntur. Nam vt iura mere corporalia quæ solo iuris intellectu percipiuntur & subsistunt,vt ius patronatus.Sed tamē aduerte ꝙ ius patronatus habet quædam consecutiua. verbi gratia,successiones & emolumenta quæ fm glo.diuidūtur viriliter secundum Petr. diuiduntur proportionaliter vt qui plus contulit beneficij plus habeat commodi.C.de fideicom.l.cum serui.Sed in iure patronatus ecclesię tantum habet qui edificat vnū angulum quantum

quantum qui tres ędificat & tantum paupercula quantum rex.&
ita facit numerum in pręsentando. Cęterum in substantia ius pa-
tronatus nō recipit sectionem.& ideo indiuiduum est,& sola sua
integritate & diffinitione cōsistens: sicut seruitus quæ appellatur
ire agere.& similiter indiuisibile est quod sola sui integralitate &
totalitate subsistit cuius pars nō habet proportionalem commo-
4 ditatem.¶† Quæro quod remedium intentatur pro iure patro-
natus declarando vel euincendo? rñ. officium iudicis, super quo
gl.docet formare libellū.ff.de iureiu.l.si duo patroni.in princ. quæ
gloss.non est alibi in iure ciuili non autem agitur rei vendi. vt j. c.
5 examinata.¶† Not.qđ ius patronatus ecclesiæ est quid mixtum.
Nam cum oriatur in persona laici,& transmittatur ad hæredes lai
cos & per laicū fiat præsentatio:ergo non est ius mere spirituale:
ga laicus non est capax huius iuris. Verum ga trahit originem ab
ecclesia & cōcernit ordinationē ipsius,& ex constit.ecclesię nasci
tur:ideo non est mere laicale sed dicitur temporale annexum spi
6 rituali. ¶† Et not. ꝙ ius patronatus sumit originem à re propha-
na,quam quis dedicat deo.& ideo considerata origine sapit laica
litatem.Nam nō omnino desinit esse dominus,ga remanet patro
nus vt dicit illa.l.notabilis.ff.de hære.insti l.talem.§.fin. & tamen
ius patronatus ecclesiæ dicitur prouenire ex mera liberalitate ca-
nonis.Nā de rigore iuris lex sacra memini seruit.ff. de verbo.obl.
l.inter stipulantē § sacrā.Ista est ergo liberalitas canonis tñ de cō-
digno Et ideo non pōt auferri patrono.ar no.ff.de dona.l. Aqui-
7 lius regulus & facit.ff.ut in poss.leg.l.fi.¶†Sed quæro quare magis
quo ad forum inspicitur qualitas spiritualitatis, quàm substantia
tpalitatis. rñ. duplex est ratio. prima ratio naturalis quæ vocatur
prima æquitas.ff.de pub.l.fi.ga magis dignum trahit ad se minus
dignum & magis potēs trahit ad se minus potens,tñ denominati-
uè vt ff.de iur.om.iud.l imperium.§.mixtū.ff.de dona. inter vi. &
vxo.l.cum sponsus.§.generaliter.& l.hoc legatum. ff. de leg. iij. q̃
effectiuè.ff.de sta.ho.l.quærit.& ff.de leg.ij.l. Titię textores.¶ Itē
qñ ex duobus extremis fit vnio remanentibus qualitatibus extre
morū magis principale & magis notabile aliud ad se trahit Scđa
ratio est,ga si iudex laicus posset cognoscere: ergo posset supra ca
put ecclesię maiorē.i.patronū creare,per suā sentētiā.ar. ff. de sta.
lib.l.statu liber à ceteris.§.fi.& ff.de iure iurāde.l.si duo patroni.in
prin. Sed hoc valde absurdū esset ꝙ ecclesia quæ est libera ꝑ sen-
tētiam iudicis secularis efficeret subdita patroni. Item certū est
ꝙ ius patronatus ecclesię non potest vendi, licet transeat cū vni-
uersitate.ff.de acq.rerum domi.l.quædā ff.de contrahan emp. in
modicis.ff.ad Treb.l.perinde. ergo nec per sentētiam iudicis secu
laris adiudicari ar.ff.de iudi.l.omnē obligationem.ff.de sta.li.l.sta-
tu liber a cęteris.§ fi.sed ecce nos dicimus ꝙ ius patronatus ratio
ne suæ temporalitatis transit cū vniuersitate temporalium.¶Sed
quid de mere spiritualibus vt si vendam tibi villā, in qua habebā
decimas vel alia spiritualia.dicit Inno ꝙ non videtur includi quia
generale verbū nō includit ea quæ aliā habēt iuris dispositionē.
hoc cōtra posset distingui inter verbū gñale & vniuersale.¶Itē si
in vēdi essent apposita hæc verba ītegro statu vel cū plenitudine
iuris includerētur oīa vt C.de bo vacā.l. si qñ.lib. x. q̃ est lex sing.
ad hoc.Pone,episcopus dicit,committo tibi omnem iurisdictio
nem:nunquid videatur committere merum imperium : & videt.
qđ sic vt ff.de officio præfec.vrb.l.i.§.cum vrbem.Sed ibi ipsi re-
spu.fuit commissa gubernanda non sola iurisdi.vnde dicunt qui-
dam ꝙ non continetur merum imperium:quia illud verbum om
nem,prędicatur hic de pluribus differentibus specie non plurib.
differentibus numero.Ista enim suprema requirunt supremum.i.
speciale mandatum.arg.ff de procura.l.pompo.in princ. & idem
esset si princeps daret omnem iurisdi.talis castri. & illud castrum
haberet ex priuilegio merum imperium.Nam hic nō videtur do
natum quia illud quod specialissimum est, abstractum est & sepa
ratum à natura generis.& ideo hic mixtum imperium non inclu
8 deret.ff.de dam.infec.l.iiij.§.duas. ¶† Quęro quid patronus ec-
clesię est per vim expulsus de custodia ecclesiæ vacantis vtrum
potest agere actione iniuriarum coram iudice laico.respon.sic ga
agit de iniuria commissa in persona sua. Nam omnis violentia di
citur iniuria personalis vt sing.not.ff. de fur.l. ita fullo. & facit
quòd not.in simili.inf.eodem.c.cęterum.¶In gloss.ibi, sed iudi
cio possessorio rei & non solum pro expulsione : sed etiam pro
turbatione competit actio iniuriarum vt ff. de act. & ob. l. seruus
non in omnibus non dico quòd sit crimen publicum, ita ꝙ pos-
sit agi. lege iulia . de vi. ut not. ff. de reg. iur. l. hoc iure. & Insti.
9 de iniu. §. fin. ¶ † Pone contra vnum ex patronis lata est senten
tia,alius autem obtinuit, nunquid obtinenti totum accrescit? &
dico ꝙ sic non quòd propriè aliquid accrescat , sed quia per non
concursum apparet nil diminutū ga istud ius quasi spirituale nō
potest diuidi vnde nō pōt gs esse semi patronus vt ff.fa. her.l.quæ
dam mulier.& ff.de iure patro l.carmelia pia.nō obst.l.si duo pa-
troni.ga ibi loqtur respectu successionis quę diuisibilis est vt not.
C.de fideicom.l.cum serui.gl.istis.c.de se clara est.Nam primo di-
cit ꝙ ius patronatus non est propriè spirituale sed annexum cau-
sę spirituali intellige causę scilicet subiectiuę: ga ecclesia est subie
ctum huius iur. Nam & stipulatio denominatur à rebus vt ff. de
ver.ob.l.ij.& l.stipulationes non diuiduntur.deinde gloss.dicit, ꝙ
10 ratione cohęrentiæ assumit naturā eiusdē spiritualitatis.¶† Ter-
tiò dicit ꝙ ius patronatus possidetur, intellige. i. quasi possidetur
vt ff.de acqui.re.do.l.seruus.§.incorporales. & si testis diceret , ꝙ
vidit talem possidere ius patronatus,exponeretur.i.quasi posside-
re.vt ff.de iureiur.l.sed & si possessori. §. sed si rerum. vbi est text.
not.quia verba laicorum debent ītelligi grosso & vulgari modo,
vt not.Cy.de dona.ante.nup.l. si cum ante. dicit Archi. ꝙ patro-
nus suspectus non remouetur sed datur ei socius siue curator vt
not.in l.tutor.ff.de suspe.tuto.Et per Archi.lxxiiij.dist.c.episcopo
11 rum.¶† Nunquid episcopus de suo tempore possit aliquid do-
nare patronis?& dic ꝙ sic & si prorogat tempus patronorum nō
dicitur suum tempus donare.Sed si post tempus patronorum di
citur donare & tunc computatur & ipsi episcopo in tēpore suo.
bene.lxj dist.per Archi.quod est valde no.Item dicit Archi.ꝙ re
ges patroni sunt in episcopatibus.xliij.dist.lectis.hoc facit pro du
cibus Alemanię & similibus qđ tene bene menti.Bal.

CAP. IIII.

1 *Clericus in furto vel homicidio comprehensus an possit capi per laicos , & episcopo pręsentari.*
2 *Clerici qui tracti fuerunt coram iudice seculari , & confessi , vel conuicti, an propter talem confessionem sint à suo episcopi puniendi.*
3 *Perseuerare in confessione an dicatur qui per tormenta perseuerat.*
4 *Confessio facta coram iudice qui non potest condemnare,non valet.*
5 *Torqueri an possint per episcopos clerici sponte confessi,coram honestis viris.*
6 *Tortum fuisse an probare se quis possit por clamorem & gemitum.*
7 *Confessio facta coram iudice competenti in figura iudicij,sufficit ad condē-nationem sine alia probatione.*
8 *Confessio facta in carcere episcopi vel præsidis non valet.*
9 *Suspensio perpetua ab ordinibus uel altaris ministerio est pęna capitalis clericorum.*
10 *Tabellio depositus ab officio non potest restitui.*
11 *Remissio à pęna post diffinitiuam à nullo fit nisi à principe.*
12 *Punitus semel non debet iterum puniri.*
13 *Clericus non potest se obligare ad personalem districtionem iudicis. Et an clericatus sumptus post citationem prosit.*
14 *Clericus an possit coram iudice seculari reconueniri.*
15 *Condemnatus de furto an sit infamis.*
16 *Dispensare potest episcopus in omnibus criminibus.*
17 *Famę restituere an posit episcopus.*
18 *Dispensare cum bigamo promoto potest papa sed non promouendo.*
19 *Apostata quis dicatur: & an cum apostata à religione dispensari posit.*
20 *Clausula anathema sit:an sit canon latę sententię.*
21 *Hęreticus non est qui simoniam committit :sed si credit simoniam non esse peccatum,hęreticus est.*
22 *Homicida an celebrare posit absque irregularitatis incursu.*
23 *Maiora delicta quę dicantur,quæ media, & quæ minora.*
24 *Testes in criminali an posint recipi in absentia iudicis.*
25 *Punitus minus quàm debeat an postea debeat puniri in plus.*
26 *Deponi a beneficio an posit quis pro quolibet beneficio.*
27 *Depositus ab vno episcopo an intelligatur depositus à beneficijs quæ habet in alia diæcesi.*
28 *Clericus an quis pręsumatur.*

AT si clerici. Istud capitulum habet elegantē
materiam & hoc dicit. clericum
conuictum vel confessum de crimine coram iudice
clericali de eo non punit episcopus,sed coram se cōfes
sum vel conuictum punit pęna debita, nisi secum dispēsat qđ po
test in adulterio & minoribus nec debet ipsum punitum tradere
curię seculari.Vel sic,ex illicito processu iudicis incongrui nemo
potest damnari.& illud qđ factum est contra ius non potest ratifi-
cari.& dicit Arch.lxiij.dist. salonitane. ideo nihil valet hic decies
repetita confessio.¶Item in mediocribus delictis. & infra potest
dispensari. ¶ Itē episcopus functus & perfunctus officio suo non
1 debet clericum depositum tradere iudici seculari. † An clericus
in furto vel homicidio comprehensus possit capi per laicos &
episcopo pręsentari?dic ꝙ sic vt no.per Archid.xcj. dist.c.presby
ter.In contrarium facit qđ not.ff.de reg. iur. culpa est. per Accur.
Sed hoc non est culpa sed reipublicè tutela quæ omnibus est con
cessa contra deprehēsos actu. C.de malef. & mathe.l.fi.¶ Diuidi-
tur in tres partes. In prima narrat processum iudicis secularis. &
etiam confessiones & testimonia recepta contra clericos ꝓhibet.

epm iudicare ex illis. Secundò punitur de ꝓcessibus episcoporum & eorũ dispensatione tacitè distinguendo inter maxima & enormia crimina ex vna parte & mediocria & minora ex altera ſm vnam opi. In tertia parte dicit ꝙ episcopi non poſſunt exaggerare pęnas clericorum depoſitorũ & perfectè punitorũ tradẽt eos iu-
2 dici seculari. secunda ibi ſi vero. tertia ibi. ſed non debet.† Casus. quidam clerici tracti fuerunt coram iudice ſeculari & confeſſi vel conuicti: Queritur vtrum propter talem confeſſionem a quo episcopo ſint puniendi. Rñ. quòd non quia ſicut ſententia a non ſuo iudice lata non tenet, ita nec ↄfeſſio reorum vel teſtiũ facta coram ipſo. ſed ecce iſti ſunt confeſſi coram episcopo vel conuicti corã eo qualiter punientur? rñdet ꝙ ſi ſint in iure. i. in figura iudicij confeſſi, ſeu ligitimè ſolenni probatione conuicti, ſi quidem eſt tale criminem enorme per quòd debeant à ſuis ordinibus ſuſpendi vel deponi, vel ab altaris miniſterio perpetuo remoueri: ita fiet. ſi autem ſunt crimina mediocria ſeu minora vt eſt crimẽ adulterij & minora eo, vel paria, poteſt episcopus peracta pęnitentia diſpenſare. ¶ Tertiò querit vtrũ episcopus qui depoſuit clericũ, & ſunctus eſt officio ſuo degradãdo ipm pro ſuis exceſſibus debeat ipm tradere iudici ſeculari. rñdet ꝙ non duplici ratione. prima, qa eſt perfectus officio ſuo. Secunda, qa non debet addere afflictionem afflicto. ¶ No. primo regulã ꝙ clerici etiã nõ poſſunt cõfiteri vel cõuinci corã iudice ſeculari, & hoc eſt contra poteſtates terrarũ, qui clericos corã ſe cõfeſſos remittunt ad epm cũ tenore cõfeſſionis. Nã tales cõfeſſiones nõ debent ſcribi in actis, licet Inn. dicat ꝙ eps cogit eos perſiſtere in tali cõfeſſione. s. de elec. per iquiſitionem. & j. de ↄfeſ. c. cũ ſup. & malè, niſi crimẽ ſit notoriũ vel quaſi. ar. ff. de adul. l. capite quinto. Nam notorium gerit vices ſolennes epiſtolę remiſſiuę. & dic ſi clericus ſponte confitetur corã iudice ſeculari aut delictũ aut contractũ: ſi delictũ aut per viã iudicij, aut de plano. primo caſu valet ↄfeſſio nec cogitur perſeuerare ne videatur eps ratificare factũ contra ius, vt hic. Secundo caſu confeſ-
3 ſio facit iudiciũ & ideo cogit perſeuerare ſm Inno. ¶†Et ſic not. ꝙ perſeuerare dicit etiã ille q per tormenta perſeuerat, qđ eſt verum ſi prima cõfeſſio fuit ſpontanea. vel dic ꝙ arbitrio iudicis eſt an dicat perſeuerare necne. Nã vbi plenè conſtat de indicijs, tortura non habet pro cauſa impulſiua confeſſionis veritas pro finali cauſa. Si vero coram iudice ſeculari confeſſus eſt contractum, nõ poteſt per tormenta cogi perſeuerare: qa tormenta nõ habent locum in cõtractibus ſed in maleficijs. & nec in maleficijs omnibus ſed ĩ grauibus. & etiam nec ſemper qa cum de plano per teſtes poteſt probari maleficium. vnde ſemper ante finalem torturã dẽnt publicari atteſtationes qa ſi nihil eſt ꝓbatũ ceſſat tortura, ſi ſimpliciter probatum eſt relinquitur arbitrio iudicis. Si plenè, ceſſat tortura qa non poteſt torturam ſe purgare per Cyn. C. quorum
4 appel. non recipi. l. ij. ¶†Secundò no. regulam qđ non valet confeſſio facta coram iudice qui non poteſt ↄdemnare dicit lex, eius iudicis vel arbitri ſententia non infamat nec confeſſio facta corã ipſo, iſta eſt glo. ſing. ff. de his qui no. infa. l. quid ergo. §. ex cõpromiſſo. & facit ad queſtionẽ vtrum cõfeſſus ſuper inquiſitione fundata ſuper. l. municipali ſit infamis & dicimus quòd non quia lex
5 municipalis non infamat. vt ff. de actio. & obli. l. ceſſat. ¶† Quero igitur nunquid clerici confeſſi ſponte coram honeſtis viris, & maxime coram magiſtratibus qui non traxerunt ad eos cauſam poſſunt per episcopos torqueri. Innoce. dicit quòd ſic, quia poteſt habere ratam talem confeſſionẽ. pro hoc. ff. de ędi. edic. l. quero. §. fi. Et ſi tortus ab episcopo confiteatur coram eo non poteſt reuocare confeſſionem vt not. ff. de ĩfa. l. ictus fuſtium. ¶ Quero que tormenta dicantur formido. reſpondeo quę cadunt in conſtantẽ vi-
6 rum non alia puta ferula vt not. C. ad ſilleianum. l. fina. ¶†Quero probabit quis ſe tortum nunquid per clamorem & gemitũ vt cum eſſet eius vox nota, ſed teſtes non viderunt corpus. dic vt notat Barto. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi pretori.
7 ¶†Tertio no. ꝙ confeſſio facta coram iudice cõpetenti in figura iudicijs ſufficit ad condemnationẽ ſine alia probatione. Sed glo. Accur. dicit ꝙ ſi eſt nuda nullis adminiculis roborata, nõ facit plenam fidem. ff. de appella. l. non tantum. Ego hoc arbitrari puto ex qualitate perſonarum. Item oportet ꝙ conſtet de maleficio licet non de malè faciente vt l. j. §. item illud. ff. ad ſille. vnde non ſufficit dicere, occidi hominẽ, niſi cõſtet de corpore. nõ tñ oportet ꝙ cõſtaret de ꝓprio nomine interfecti vt eſt glo. ſingu. ij. q. viij. libellorum. ¶ Quartò not. qđ ꝓbatio debet eſſe legitima, & plena & ordine iuris facta. nam per vnum teſtem nemo conuicitur niſi quo ad torturã & eſt in arbitrio iudicis modus & genus torturę vt C. ad. l. iul. ma. l. iij. & tortura non debet eſſe barbarica nec ita crudelis qđ
8 eam natura ferre nõ poſſit, vt l. j. C. de emen. ſer. ¶†Sed nunquid valet confeſſio facta ĩ carcere episcopi vel præſidis? rñ. quod nõ: qa iur. deputatus eſt locus ſolẽnis & publicus earum: vt C. de cuſto. reorũ l. ij. nõne, nec enim debet fieri actus ſolennis in locis vilibus & obſcuris. in episcopo: valet tamen ſi fieret in camera. vel ĩ aula episcopi: qa ibi honeſtè poteſt ſedere pro tribunali. & licet cõfeſſus eſſet ſub cuſtodia non dicitur tñ facere per metum. Nam ſub cuſtodia debet eſſe vt l. fi. C. de accu. ſed quidam aſſeſſores faciũt eos diſligari a vinculis quod nihil ſonat: quia ſub cuſtodia ſunt vt
9 ff. de ver. ſignific. l. qui neque ſoluitur. & l. vinculorum. ¶† Item. no. quod perpetua ſuſpenſio ab ordinibus, vel altaris miniſterio perpetua remotio eſt pęna capitalis clericorum. Nam per hoc extincti ſunt à ſuo eſſe. quod dic vt no. Inn. inf. de accu. c. qualiter &
a quando. ſic & tabellio [a] perpetuo depoſitus ab officio cum infa-
10 mia dicitur †extinctus & nunquã redit ad illud & non poteſt denuo creari tabellio. glo. eſt ſingu. in aut. de armis. §. j. col. vj Et hoc ſi eſt depoſitus propter enorme delictum, puta quia commiſit falſum in officio: ſecus ſi propter minus delictum vt puta quia percuſſit aliquem cum armis; vnde contracta eſt infamia. & ideo merito fuit ab officio remotus vt eleganter no. ff. de infa. l. ij. §. miles. quia tunc episcopus qui condemnauit, diſpenſare poſſet ſuper officio tabellionatus &c. exercendo. ar. huius. c. ſcias tamen ꝙ in iure ciuili non reperitur hoc nomen diſpenſatio in aliquo text.
11 iuris ciuilis, ſed loco iſtius noĩs eſt nomen indulgentia. ¶†Item hoc nomen remiſſio à pęna, quę poſt diffinitiuam à nullo fieri poteſt niſi à principe. vt ff. de pę l. fratres. & l. j. §. de qua. ff. de poſtulã & vide ꝙ no. j. de cle. excom. mini. c. cleri. & an episcopꝰ poſſit diſpenſare ſine capitulo. dic vt no. in c. cum ex quo. de elec. li. vj. & p Arch. in c. permittimus. de ęta. & quali. eo volumine. Item not. ꝙ in delictis carnis mitius eſt agendum: quia motus eſt ad actum de iure naturali vt no. in l. §. ius naturale. ff. de iuſt. & iu. ¶Item no. quod omne maleficium dicitur exceſſus. ¶Item not. quod non debet quis excedere fines officij ſui. Item not. quòd duabus conſtitutionibus ſcilicet canonica & ciuili non debet quis reus fieri,
12 vt hic. & ff. de accu. l. ſenatus cenſuit. ¶†Item no. quod ſemel punitus non debet iterum puniri quòd eſt verum quando terminus eſt pęnę. ¶ Sed quid ſi eſt punitus ꝑ errorẽ iudicis q debuit punire in truncatione manus, & punit in amputatione pedis. Rñ. ſufficit ſemel: quia niſi reſtituatur indebitum non poteſt peti debitum vt ff. de ſolu. l. ſi cum aurum. ſed hic reſtitui non poteſt ¶ Item iſte caſus reputatur inter caſus fortuitos qui liberant debitorem. qđ tene menti. ¶ Sed in contrarium videtur quia nec ſolutio, nec fortuitus caſus in vna ſpecie contingens liberat à debito alterius ſpeciei. vt ff. de leg. j. l. cum res §. ſed ſi ſtichus. hoc no. Car. ff. de accuſa. l. ſenatus cenſuit. vbi videas. ¶ Oppo. ex confeſſione oritur infamia apud bonos & graues: ergo debet iudici purgatio. Sol. vt in glo. qa non ſuper apud bonos, & graues infamatur, ſi eſt aliàs bonę famę. hoc eſt arbitrarium vt ff. de teſti. l. 3. §. tu magis. ¶ Quero an ex confeſſione clerici facta corã iudice ſeculari oriatur infamia facti. So. iſta infamia haberet originem à maliuolis. i. à iudice detinente clericum. & ideo etiam de facto non infamat ſecundũ Hoſti. ſed Ber. dicit quòd ſi cadit in mentes dicretorum virorum, ꝙ generat infamiam facti non ex vi confeſſionis, ſed ex vi preſum-
13 ptionis populi & hoc verius. ¶† Quero, clericus non poteſt inuitus trahi coram iudice ſeculari, ſed nunquid volens? Reſpon. non nec volens, imo punitur ſi conſentit. vt in gloſ. adde quòd licet clericus nolit ſe declinare tamen ſecularis eo inuito debet eum repellere à limine fori ſecularis. vt no. Archi. ij. queſtio. vij. quorundam. & in hoc debet ſupplere ex officio neceſſario. ar. ff. de poſtu. l. quos prohibet. & no. ꝙ poteſt pater declinare filium quia ſua intereſt. vt l. iij. §. ſi filius. ff. quòd quiſque iur. Sed an clericatus aſſumptus poſt citationem proſit. dic quòd non, vt ff. de iud. l. ſi quis poſtea. ſed ſi poſt delegatum ante iudicium ſit aſſumptus prodeſt, niſi ſit à proprio episcopo depoſitus. vt in aut. vt clerici apud proprios episcopos. vbi eſt tex. notabilis & ne clericatus aſſumptus in fraudem proſit delinquenti. Si ergo an depoſitionẽ fieret proceſſus iudicis laici eſſet ipſo iure nullus iuriſdi. non præuenta. quod eſt no. dignũ. & idem in contractibus vt ſingulariter not. ff. de leg. j. nemo poteſt. ¶ Oppo. qđ imo clericus poſſit conueniri corã iudice ſeculari vt in aut. de ſanctiſſimis epis. §. reuerendiſſimi. So. aut clericus primordialiter conuenitur, & loquitur hic aut primordialiter agit & ĩcidenter reconuenitur & loquit cõtrarium. & hoc facit iuris authoritas que recõuentionem introduxit.
14 Item iudiciorũ æqualitas vt C. de fruc. & lit. expẽ. l. ſi. ¶†Sed oppo. & videtur qđ clericus non poſſit coram iudici ſeculari recõueniri: qa nec principaliter nec ĩcidenter põt ſe ſubijcere foro ſeculari vt j. tit. j. c. verũ, ſo. ſic diſtingue aut reconuenit criminaliter, & non procedit reconuentio. xj. q. j. c. j. & qa incriminalibus nõ habet locum recõuentio ſm Ber. & bene: qa ſic eſſet ꝓpria cõuentio non poſſet fieri poſt nomen rei receptum inter reos. i. poſt lit. cõteſta. poſtq̃ iudex pronunciauit nõ obſtantibus exceptionibus declinatorijs

ADDITIO.

a ¶ Tabellio depoſitus ab officio non poteſt reſtitui. adde Bal. conſi. cccl. j. parte inci. in nomine proponitur Chriſti quod quidam.

climatorijs lit. eõ. ut C. de adul. l. adulterã. ¶ Itẽ oportet eadem sententia & eodem tempore terminari, qḋ falsum est vt ff. de pub. iud. l. is qui reus. §. inchoatas. aut reconuenit ciuiliter, & tunc no. quatuor casus. primus est qñ clericus agit noĩe proprio, & reconuenit noĩe proprio & procedit recõuentio inspecta naturali ęquitate, q̃ est cõis omni generi personarum. ar. ff. de iure do. l. pmittẽdo. in prin. ¶ Secundus qñ agit noĩe ecclesię & reconuenit nomine eius dẽ ecclesię. & puto ꝙ nõ possit reconueniri corã iudice laico: qa nõ possunt ecclesiã subijcere. ¶ Tertius casus est quãdo agit noĩe ecclesię. & reconuenitur noĩe proprio, non põt. ar. ff. de in ius vo. quęsitum. nam in agendo est procurator. & ideo nõ potest reconueniri noĩe proprio. ¶ Quartus casus est econtra quando agit nomine ꝑprio & reconuenitur nomine ecclesię, & ꝓcedit reconuentio quia non est inter eosdem. de hoc dicam. ĩ. de mu. peti. in c. j. ¶ Sed nunquid reconuentio oriatur ex tacita prorogatione, iurisd. rñ. non, quia clerici non possunt prorogare, sed oritur ex iuris dispositiõe. iij q. viij. c. cuius in agẽdo. Quod aũt dixi in primo mẽbro ꝙ põt recõueniri, intellige si actio non est famosa. Nã si esset famosa ex sententia iudicis laici sequeret depositio bñficij, qḋ est impossibile. ¶ Sed an possit recõueniri super condictiõe furtiua. rñ. sic qa nõ ĩfamat vt ff. de act. & ob. l. cessat ignominia. sed q̃ est ratio tu legista ꝙ actio furtiua pęnalis infamat, sed condictio furtiua nõ infamat? rñ. qa ita placuit prętori. Nã in edicto suo de cõdictione furtiua nõ meminit. & qa finis cõdictionũ est rei ꝑsecu-

15 tio nõ vindicta. ¶ † Quęro an condẽnatus furti sit infamis? dicit Ber. ꝙ nõ, nisi sit cõdẽnatus criminaliter. ista opinio nõ reperitur alibi. & est cõtra casum. l. nõ põt. ff. de fur. nisi forte esset furtũ modice rei, vt ĩ. duos aureos arg. ĩ. de re iud. cũ te. ¶ Itẽ si qs esset cõdẽnatus ex suspicione furti, vel ex aliqua fictiõe statuti, nõ efficit infamis vt C. de infam. l. furti. Si cõdẽnatus es illud scias, ꝙ etiam capitale furtũ nõ est crimen publicũ & ideo nõ admittit ad accusandũ nisi ille cui ciuiliter cõpetit actio furti. Ista est glo. vnica iuris ciuilis in l. penul. ff. de condi. ob causam. Item an cõdẽnatus de furto per inquisitionẽ fiat infamis? dic ꝙ nõ si est condẽnatus in absentia: secus ĩ presentia qa pñtia infamiã notat. vt ff. de suspe. tu. l. iiij. §. pe. & qa in absentia inĩa est lata extra ordinẽ, & extra figurã iudiciorũ; & iõ non infamat nisi de facto. Adde ꝙ si quis est cõdẽnatus de furto nõ specificata actione furti in libello, sed certi cõdictiõe generali nõ efficit ĩfamis: vt singulariter no. ff. si cer. pe. l. certi cõdictio. in principio. & cũ agit cõtra clericũ iudex debet ꝑsuadere vt proponat certi ꝯdictio gñalis & nõ actio furti quę est famosa. & ẽt dẽt interpetari libellus formatus sine expresione noĩs actionis vt ff. de dolo. l. non debet. & sic intelligendo saluatur glo. Ber.

16 ¶ † Quęro in quibus criminibus posset dispẽsari? rñ. ĩ oĩbus. s. per epm nõ ꝑ inferiorẽ qa eps ĩ sua dioecesi hẽt plenissimã iurisdictionẽ vt ff. de offi. pref. vrb. l. j. §. cũ vrbẽ. Alij dñt ꝙ ĩ enormib. epi nõ dispẽsãt. tu dic ꝙ aut lex vel statutũ iubet certã pęnã imponi, & nõ põt dispẽsari. vt sing. no. in aut. de iudi. §. oportet. aut nõ arctat iudicẽ ad imponẽdũ speciale pęnã, & tũc dispensare põt anteq̃ pęna ordinaria sit imposita per diffinitiuã nõ post: vt ff. de his q no. infa. l. quid ergo. § pęna grauior. cũ materia sua. In multis aũt inuenio ꝙ iudex dispensat ꝑpter paupertatẽ vt ff. de offi. presi. l. illi-

17 citas. §. fi. & est tex. no. & facit. ff. de accu. l. leuia. ¶ † Quęro nũqd eps possit aliquẽ restituere famę? rñ. nõ. qa infamia est ĩflicta maiori authoritate. s. authoritate. l. seu imperatoris. vt not. Inno. ĩ. de re iud. c. cum te. ar. ff. de mino. l. minor. autem magistratus. Intellige tñ si est degradatus alias sic pro euidẽti necessitate vel vtilitate ecclesię: licet nõ posset restitui ad famã vt ĩ. de re iud. c. cũ te. s̃m Archi. Tu dic ꝙ cũ deponendo põt regulariter dispensari, vt not. ĩ. de iureiur. in c. sicut nostris. Sed cũ deposito per diffinitiuã nõ potest dispensari. Tu dic ꝙ & sine dispensatione criminosus possidet beneficium donec si priuatus & donec ponatur: nec debet deponi nisi pro grauioribus s̃m Inno. & Ber. vt no. per Archi. lxj. distictio. in c. nemo prohibitus. cessante causa influente cessat dispensitio. ita dicit Archi. lxj. distin. in c. priscis. & per Io. an. in c. dilectus. s̃.

18 de tempo. ordi. in nouel. papa etiam potest dispensare † cum bigamo promoto, sed nõ cum promouendo. ita dicit. l. distinc. ap. quicunq;. Et ideo Io. de ligna. non fuit factus cardinalis. dicit etiam

19 Archid. ꝙ † cum apostata à religione non dispensatur, nec potest promoueri. Apostata autem est qui ad seculum redit vel professionem dimittit non qui ad maiorem religionem transit. vt nota. per Archi. l. disti. c. penulti. licet dispẽsetur cum aliquo in beneficijs habitis non propterea intelligitur dispensatum in habendis. vt l. dis. c. hi qui. per Arh. Dicit etiam Arch. s̃m Inno. quod in homicidas & irregulares potest cadere ius cuiuslibet dignitatis ecclesiasticę cũ possit cũ eis dispẽsari vt no. per Archi. in c studeat. l.

20 dist. qḋ est valde no. ¶ † Quęro vtrũ hęc oratio pręsentis tpis, s. anathema sit. sit canon latę sententię. Archi. sentit ꝙ nõ. j. q. j. c. quicunq;. & lij. dist. c. solẽnitate. Vtrum amotus a beneficio per cõsequens sit amotus ab officio. Arch. dicit ꝙ sic. lxxj dist. c. si quis. dicit Archi. ꝙ licet irregularis non debeat promoueri, tñ nõ dicitur promotus l. dist. c. qcũq;. qḋ tene bene menti non est hęresis facere contra articulos euangelij sed sentire contra eos. dicit Arch. ꝙ

21 † non est hęreticum cõmittere simoniã, sed esset hęreticum credere ꝙ committere simoniã non esset peccatum. Ita dicit Archi. j. q.

22 j. in c. fertur. in addi. sic. & nota bene. ¶ † An homicida possit celebrare absq; irregularitatis incursu. d. c vt no. per Arch. l. dist. in c. de his. ꝙ non nisi sit occultus in alijs criminibus, vbi sit irregularitas s̃m Arch. Inno. & Host. ¶ † Quęro quę sunt maiora delicta:

23 quę media, quę minora. Rñdeo, atrocia sunt illa quę cõtinẽt dolum cum magna iniuria alterius. vt ff. de minori. l. auxilium. §. in delictis. & no. ff. de reg. iur. l. ad ea. sed in c. nostro non sic sumit delicta enormia: vt patet in adulterio qḋ non connumeratur hic inter maxima crimina: licet re vera sit crimẽ valde in festum laicis & bonis viris: & turbat honorẽ matrimonij, & famam liberorum et qa consistit decus gentium, vt eleganter not. in aut. de nuptijs. in princip. colat. iiij. & in hoc differt pęna secularis ab ecclesiastica.

24 ¶ † Quęro nunquid in criminali possint testes recipi in absentia iudicis? dicit. B. ꝙ non. ista quęstio non est quęstio si iudex non cõmisit testiũ receptionẽ. vt nõt. C. de libe. cau. iubemus. dic vt ibi dixi in lectura mea. Dubitatur vtrum eps possit dispensare inuito accusatore. rñ. aut accusatori est querendũ ius ad rẽ ex dispensatione: qa papa mandauit accusatũ deponi & eius accusanti. s. & probanti beneficium cõferri. & non potest dispensare: aut ex dispẽsatione nõ acquiritur accusatori ius beneficij. & tunc potest dispensare quia non tangit ius accusatoris, sed ius fisci. Et isti maiores iudices habent authoritatem dispensandi, vt ff. de pęnis. l. obijt. vnde non possunt prohiberi ne vtatur propria authoritate. Similis quęstio formatur nunquid inuito actore possit pęna pecuniaria conuerti in corporalem. & dic ꝙ non ne pręiudicetur creditori. & hoc consueuit notari in l. vlti. ff. de in ius vo. sed nunquid ad dispensandum iudex possit esse facilior consentient accusatore q̃ contradicente. dic ꝙ sic per illam. l. not. ff. de manu. l. si quis dicat. ¶ Vltimo opp. ad finem istius. c. qa pęna penę cumulatur, vt C. de sportulis l. ij. Solu. ibi non erat plene punitus sed parum & extra ordinem, vt ibi per Cy. & est ratio, qa nondum terminus est pęnę s̃m Ia. bu. in l. placet. C. de sacrosanc. eccle. ¶ Item nõ ob. ĩ. c. cum nõ ab homine. qa ibi erãt adeo rebelles & obstinati eo ꝙ in profundum malorum venerant, qḋ opus erat vt pęna vnius esset metus multorũ, vt C. ad. l. iul. pecu. l. j. qḋ tradantur materiali gladio iudicis secu-

25 laris. ¶ † Quęro an minus punitus quàm debeat, postea debeat in plus puniri. Respon. aut ista pęna pluris descendit ex eadem. l. aut ex diuersis ll. quarum vna punit in plus, alia in minus, vel mitius. Primo casu debet in illo pluri puniri, & quatenus punitus est non debet plus iterato puniri. sed vna pęna potest euelli de corpore alterius. ff. de condi. fur. l. si seruus. §. bone. idem est si minor pertinet ad minorem iudicem maior ad superiorem. Quia vnusquisq; iudex suam ꝑpriam iurisdictionem exercere debet. vt C. de spor. l. ij aut istę pęnę descẽdunt ex diuersis. ll. & tunc aut quęlibet lex suis finibus est contẽta quasi integra pęna, & sufficit punitio ex vna. ff. de accusa. l. senatus cẽsuit. qa hic terminus pęnę, & maxime si lex posterior sit mitior, ita ꝙ à seueriori pęna videat discessum, vt ff. de re milita. l. qui cum vno §. qui post. & nõ obst. ĩ. eo. c. cum non ab homine. quia ibi prima pęna non erat terminus pęnę, sed pręparatoria alterius pęnę vltimate vt in authentica vt iudic. sine quoquo suffr. §. oportet. & hęc vera sunt nisi lex posterior loquat copulatiuè & non derogatiuè, nec solutè. vbi enĩ est vna copulatiua coniunctio pęnarum ibi vna soluta adhuc alia remanet in obligatione sicut ille qui debet Stichum & Pamphilũ, soluto Sticho liberator à Sticho, sed non a Pamphilo. sicu pro eodem vulnere debet alicui amputari pes & manus amputato pede nõ liberatur a pœna manus vt C. de sepulchro violato. l. sepulchra. vide qḋ no. Archidi. lvj. dist. c. nunq̃. & loquitur de benignitate canonica.

26 ¶ † Quęro nunquid ex quolibet maleficio potest quis deponi à beneficio? Respon. sic, si tale est maleficiũ quod de iure ciuili irrogaret infamiam, & sit aptum ad hoc via ordinaria, vt inf. de do. & contu. veritatis. & inf. de accusa. c. inquisi. c. qualiter. ij de simonia. c. licet. e. ti. & C. de dign. l. iudices. li. xij & C. de susce. & archa. l. si aliquid. & maximè in assistentib. principi, vt C. de cõduc & pro cura. do. augustæ, li. xij. l. j. quia reatus honorem omnem excludit vt C. vbi senat. vel. cla. l. j. & hoc no. p Io. an. & Archi. ĩ c generali. de elec. lib. vj. & lxxxj. distinctio. maximi amicus. & lxxxij. distin.

27 presbyter. ¶ † Quęro an de positus ab vno episcopo intelligatur depositus à beneficijs quæ habet in alijs dioecesi. Respon. infamis in vno loco est infamis vbicũq;. quia fama est indiuisibilis: vt no. ff. de postu. l. ex ea. an trahat secũ executionẽ depositiõis. dic ꝙ nõ in beneficijs alterius dioecesis vt ff. de bo. au. iudic. pos. l. cum vnus §. iij. qa nec etiam tenetur vnus eps sequi acta alterius: quia res inter alios acta & c. ar. ĩ aut de santiss. episcop. §. si vero crimẽ. coll. ix. vel dic vt no. Inno. ĩ. de foro compe. c. postulasti. Illud scias ꝙ licet episcopus pronunciet aliquẽ deponendum, vel degradaudum, non tñ per hoc deponitur vel degradatur, vt no. Io. an. in c. transmissa,

missa.§.de elect.in nouella.& probat.ff.de leg.j.l.j.§.profectus.& ff.de iniu.test.l.si qs filio exhęredato circa mediū.ff.de of.prę.si.l. illicitas.§.qui vniuersas.& C.si aduer.li.l.j. per Iac.de arc.& alios
15 doc.¶†Quęro an quis prę̄sumatur clericus. rñ.nō qa homo non nascitur sub isto habitu,cum efficiatur quis clericus per accidens, & accidētia non prę̄sumunt, lineſſe & maximè ea quę vt plurimū vident abesse.¶Item clericatus est quędam seruitus ad officium personarum diuinarum deputata cum indicijs & posterior clericatus presumit aliquando,vt not.C.de epis.& cleri.l.si qua per calumniam.per Iac.but. puta per famam & opinionē inconcussam vel publica autoritate pcussam:puta qa est apud diocec.suam,vel priorem collegij,& p locum à cōiter accidentibus illud est verū presūmptum qđ oībus vel pluribus partiū comparatione minorum vel saltē sapientibus apparet esse verum: qa fama quā multitudo famat stabiliter non ex toto perit, vt ait Aristoteles. & qa de fama tactum est superius scias φ fama est q̄nq; ab aliquo.i.a famāte.vnde Aristo.fama quam multi homines famant nō ex toto perit.& hęc dicitur fama prędicās vt j.de dolo & contu. c. veritatis. ¶Quędam est fama ad aliquem & ista est sonans in malum & dicitur infamia & est fama passiua. quędam est in aliquo & ista est infamia proprię iuris.quę est terminus pęnę.i. vltima pęna in famationis vt ff.de vari.& extraordi.cog.l.cognitionum.§.minuitur. & omnis infamia est quędam macula vt not. in aut.de monachis. in prin.col.j.Bal.

CAP. V.

1 *Iudices feudales sunt tres.*
2 *Vasalli de feudo litigantes debent adire dominum.*
3 *Pares curię qui dicantur:à quibus eligantur:an habeant iurisdictionem ordinariam an eligere sibi possint locum vbi sedeant pro tribunali.& vtrum ab eorum sententia possit appellari.*
4 *Iudices feudorum an sint iudices si agatur de iniurijs personalibus.*
5 *Sententiam latam inter vasallos quis mandabit executioni.*
6 *Vasallus conuentus si negat se vasallum,dominus summatim cognoscet.*
7 *De feudo ligio cognoscit solum princeps.*
8 *Inuestitura est duplex.*
9 *In feudo qui succedere non possunt.*
10 *Inuestitura facta verbo quid operetur.*
11 *Inuestitura abusiua quid operetur.*
12 *Infeudare an possit episcopus suos consanguineos sicut alios.*
13 *Vasallus alienans de voluntate domini desinit omnino esse feudatarius.*
14 *Controuersia si est inter duos vasallos si vterque cognoscat eundem esse dominum cognoscet dominus feudi.*

CEterum. Istud capitulum habet notabilem & vtilem materiam.Et hoc. d. Si controuersia feudi est inter vasallos eiusdem domini, & reus est præsentatus coram dn̄o feudi r̄ndere, non cogitur sub alio iudice litigare. h. d. ¶ Diuiditur in tres partes. In prima facti narratio.In secunda prohibitio.In tertia modificatio.secunda ibi, nos.tertia ibi,quandiu.Ad euidentiam pręmitte tria nomina scilicet dominus in capitē,vasallus in feudo, homo in subiectione & & seruitio. dominus in capite non cognoscit de se proprio, sed bene cognoscit de causis vasallorum & hominum suorum,fiunt autem vasalli per pactum & feudum:subditi autem per originem & incolatum, & consuetudo seruanda est.& quia causa feudi est in rem,causa possessionis est in personam. ideo Ber. facit differentiam inter petitorium & possessorium feudi. ¶No.regulam φ ordinarius est iudex vt C.de iurisd. om.iudi l.nemo fallit ī feudis pro
1 pter ipsius causę feudalis naturam.i.priuilegium.¶†Tres sunt iudices feudales in causa principali:quilibet tamen suo casu.s.dominus feudi,pares curię & arbitri Sed in causa appellationis nō reuertitur iurisdictio ad istos sed appellatur ad eum ad quem appellaretur à sententia iudicis ordinarij vt in c.remanet.de appel.li.vj. Casus.Duo vasalli episcopi Bono. litigabant ratione rerum existentium in diocce.Mutineñ.nam vnus eorum alterum impetebat coram episcopo Mutinensi. reus comparuit,& dicebat φ erat paratus sub domino feudi respondere & non coram domino episcopo Mutinensi. Episcopus ipsum reputauit contumacem , & excōicauit vel ecclesiastico interdicto subiecit.hoc significatū fuit papę.Papa prohibet ordinario loci vbi res sita est,& per consequens ibi erat competens forus in alijs rebus quā in feudalibus pcedere,donec vasallus sub dn̄o feudi est paratus iuridice respōdere. intellige: vel vicario eius vel delegato ipsius:vel si feudum
2 regis coram consilio iustitię regis puta Francorum. ¶†Nota ibi ab ecclesia tuah, quod sicut vasalli alicuius domini laici inter se litigantes de feudo debent adire dominum feudi: ita sunt vasalli ecclesię.& sic no. qđ cōsuetudines feudorū habent locū ī ecclesiasticis feudis.& est ratio qa illa consuetudo ex natura feudi cū origine feudi sit annexa.vt in c.imperialem.§.quoniam. de phi.feu alie. per Federi. ¶Opp. dicitur hic vasallus fuerit paratus in pręsentia domini iustitiam.exhibere Contrà imo videtur φ etiam oportet φ dn̄s sit paratus iustitiā facere: aliàs possit ordinarius cognoscere:qa iurisdi.à se excutit qui eam denegat exhibere. inf.de fo. competen.c. licet.& c.ex tenore.Sol. concedo φ propter negligentiā redit iurisdictio ad ordinarium.¶ Secundò oppo nam inconueniens est φ propter negligentiam vasalli dominus perdat iurisdi.suam.vt ff.de iuris & fac.igno.l. iniquissimum.solut. timore istius contrarij dicit gloss.φ si vasallus nolit respondere sub domino,potest puniri & compelli etiam ex mero officio domini.& si alias dominus non habet iurisdi. s̄m Vincen.qui ita no.inf.c.nouit.¶Tertiò oppo.& videtur quod non cognoscat dominus feudi sed ordinarius:vt inf.de foro compe.c.ex parte.sol.ibi in possessorio, hic in petitorio s̄m Ber. Ex quo. talem conclusionem φ domini feudorum non habent iurisdi. in possessorijs feudorum, sed solum in petitorijs. & est ratio, quia questio nudę possessionis est quęstio facti & non iuris. vnde non tangit substantiam feudi sed quandam superficialem & materialem possessionem quę non tāgit ius domini vt ff.de acquir.pos.l.naturaliter.§.nihil cōe.¶Sed doctores communiter reprobant glo.& dicunt φ etiam in posses. si agatur ad rem feudalem quoquo modo semper ista quęstio debet tractari coram domino feudi. Nam etiam ratione possessionis interest dominorum ne re sua vtatur extraneus vt instituta de interdic.§.commodum.Innocen.autem loquitur per hęc verba.¶Alij dicunt coram ordinario rei conuenire, non coram domino feudi ageñ.est interdicto etiam si laicus sit spoliatus inf.de foro compe.c.ex parte.& forte hoc est meli⁹: Inno.tamē dicit,φ aut intentat possessio simpliciter,& tunc nō cognoscit dominus. Aut intentatur possessio qualificata: id est tanq̄ feudalis,& tunc cognoscit dominus:& ideo etiam inspiciendus est libellus actoris ex cuius persona ius metitur.l.j.§.j.ff.si pars hęre. pet.& ff.de iur. om.iud.l.cum quędam puella.§.fin.istud constat φ si esset quęstio inter dominum & vasallum super iterdicto: vt cognoscerent pares, vt j.c.ex eo de controuer.quę inter vasallum & episcopū:vt in c.j qđ incipit,dominus.§ si vero.de milite vasallo qui cōtumax est.Eodem ergo modo dicam si quęstio est inter vasallū,φ cognoscat dn̄s non solum de potioritate feudi sed etiam feudalis possessionis. & hoc teneas,qa est verius.¶Vlterius oppo.φ causa fit tractanda alijs coram alijs paribus,nō corā domino feudi,vt in c.vno de controuersia per pares terminanda. solu.ibi erat quęstio inter domi.& vasallum.vnde dominus non potest cognoscere de causa propria.vnde deuenitur ad pares.& si nō essent pares, deueniret ad arbitros eligendos de cōi consensu. nunq̄ enim in aliquo actu iudiciali debet procedi ad elec.etiam simplicis tabellionis nisi sit de cōfidentibus, vel saltem de non suspectis.vt sing.nota.i.aut.de trien.& semis.§.& qđ sępe. ¶Vlterius oppo.nam si vasallus agit cōtra Titiū,& Titius negat rē esse feudalem.nec est iste Titius vasallus ex alio feudo, cognoscit ordinarius, vel eius delegatus,& non dominus feudi:quia non potest esse iudex in causa propria vel in qua tenetur de euic. vt ff.de iur.om. iudi.l.qui iurisdi.solu. aut quęstio est inter vasallos & loquitur istud.c.aut inter vasallū & non vasallū: & tunc cessat consuetudo feudi & ideo stamus iuri
3 cōi s̄m Ber. & est expedita glos. breuis & vtilis ¶† Modo quęritur qui dicuntur pares? rñ. si esset quęstio de comitatu vel baronia dicerentur pares comites vel barones: si de inferioribus beneficijs,siue feudis dicuntur pares qui possident feuda & iurauerunt fidelitatem,vel per eos non stetit. nam super hoc iuramento fundatur eorum iurisdictio vt dicit tex.in c.j. in fi. de controuersia feudi apud pares terminanda. quia plenitudo feudi non constat absque iuramento fidelitatis: quamquam interdum regula fallat vt in c.j.§.j.quę fuit prima causa benefi.amit.& in c.fin.per quos fiat inuestitura,& pro quo recipiatur. ¶Quęro per quos eligantur isti pares? rñ. dominus eligit vnum,& vasallus alium.& si discordarent, debet eligi alius tertius per eos pares.ar.ff. de arbi.l. item si vnus.§. principaliter. nec sunt omnes vasalli vocandi ad istam electionem secūdum Inno. & etiam ita continetur in pace constantię. ¶ Sed nunquid isti pares habent ordinariā iurisdictionem . r̄ndeo sic, quia est iurisdictio naturalis ex natura feudorum. & quia datur à consuetudine.& sic potest esse ordinaria:& tamen non est vniuersalis sed specialis ad vnam speciem earum. puta feudi.ita dicit gloss.in c. vasalli. §.illud. de inuesti. per mari. facta. ¶ Sed nunquid isti pares possint sibi eligere locum vbi sedeant pro tribunali?rñ.sic:qa non habent sedem determinatam à iure,vt dicit glos.de iudicibus communis Bonoñ.C.quomodo & quādo iudex.l. cum sententiam.¶Quęro nunquid ab eorum sententia possit appellari? rñ.sic ad imperatorem vt in c sancimus.quo tempore miles.s. in feudo seculari. ¶Quęro quid si in cōi concordia partes volunt coram alio litigare an possint? & videtur qđ sic:qa possunt prorogare iurisdictio. alterius iudicis. Item compromittere,nisi sit quęstio de iurisdictiōe.ar.ff.de arb.l. nō distinguemus. §.de liberali.& no.in c imperialē.circa fi.de phi.alie feu. per Fede. & dic

4 & dic vt ibi dixi. † Sed nunquid iudices feudorum sint iudices, si
agatur de iniurijs personalibus? respon. non: secus si de realibus:
vt de fructibus feudi.& est ratio, quia iniurię personales non per-
tinent ad leges feudorum nec propter eos possunt vasalli priua-
ri feudis.& secundum Innoc.datur talis doctrina ꝙ iudices feudo
rum non habent aliquam iuris.pręter naturas feudorum.& est no.
dignum.¶ Pone etiam vasallus alienauit feudum illicitè, nunquid
dominus sua autoritate possit recuperare? dic ꝙ sic: vt est gloss.
sing.in aut.vt de cętero commutatio.post princip. colla. v.in glo.
5 super verbo,damus.¶ † Quęro quis mandauit executioni senten
tiam latam inter vasallos? respon.ipse dominus:quia in ipso feudo
habet iurisdictionem realem.& personalem:quoniam ipsum feu-
6 dum reputatur ipsius territoriū vt ff.de re iu.l.à diuo pio.¶ † Quę
ro,quid si vasallus conuentus negat se vasallum? respon.dominus
summatim cognoscet de hoc.& si reperiet eum in mendacio, au-
feret sibi feudum. & transferet possessionem in aduersarium. vt
in c. vasallus feudum. si de feudo fuerit contro. & hoc verum nisi
negauerit per ignorantiam,vel per errorem iuris,vel facti:quia tūc
ei parcitur.& ita debet intelligi quòd solenniter not.in aut.de triē.
& semis.§ pe.& ff.de rei ven.l.fin.& insti.de actioni.§.item mixta
est actio contra eos: & hoc egregiè dicit text. in d. c. vasallus. &
vbicunque in feudis fit mentio de amissione feudi, intelligitur cul-
pa & conuicto iudiciario ordine. vt in c. quicunq; aduocatur. de
pace tenenda.nemo eīn inauditus priuandus est, vel spoliādus.vt
ff.de re mili.l.iij.§.si ad diem.& ij.q.j. in primis. Et malo ordine fa-
ctum debet bono ordine in irritum reuocari:vt no.ff.de euic.l.mi
nor.in princi.ff.si mulier ven.no.l.ij.§ j.C.vnde vi.l.meminerint.&
l.si quis in tantam.in glo. magna.¶ Quæro an supradicta habeant
locū in feudo ligio de quo no.in c.pastoralis de re iud.in cle. quòd
non potest concedi nisi à principe? R̄n.idem qđ in alijs feudis mi-
noribus est in eo, si q̄ritur de natura feudi sicut idem iuris est de
naui & nauicula vt ff.de euictio.l.scapham.& l.fin.ff.de fun.instru.
7 Eo saluo ꝙ † solus princeps potest in talibus feudis ligijs cogno-
scere:qa solius principis est instituere & destituere vt d.c.pastora-
lis.& in c.j.apud quē & quos controuersia feudi finiri debeat. in c.
corradi. de l. corradi. Adde ꝙ dominus potest habere plures li-
gios vasallos.Sed econtra vasallus ligius non potest habere plures
dominos æquales nisi sit ligium paternum. Nam vasallus potest
habere duos ligios dominos ex vno fonte seu stipite natos. argu.
ff. de condi. & demon. l. cui fundus. §. fin. & in c. j. de quibusdam
extraordinarijs capitulis feudorum, qđ capitulum est extrauagās
& non est in volumine,& non allegarem nisi quia summistę isto. si
feudorum allegant.¶ Deinde scias qđ duplex est causa, scilicet vt
ita dixerim cardinalis feudorū scilicet inuestitura, quę latè patet.
nam etiam fęmina & infamis potest de feudo inuestiri, vt in c īue
stituram.§.persona per quos fiat inuestitura & per quos recipia-
8 tur.¶ † Est autem duplex inuestitura. scilicet abusina & imperfe-
cta.& per hanc non quęritur ius in re:sed ad rem:afficit eīn feudū.
vt alteri quam cui debetur non possit conferri: vt in c. si vero ar-
chiepiscopus.qui successores teneantur. sed ante illā inuestituram
licet pręcederet obligatio personalis in psona v nius posset alius
inuestiri.vt ff.de pub.l. si autem. §. si duobus & facit. c. est & alia.
§. si vero inuestitura. de noua forma fidelitatis. Et debet fieri ista
inuestitura abusiua per aliquod signum corporeum, quod est pre
ludiale.& modus significandis eius est sicut circulus ad tabernam,
Pręterea videtur ex hoc licentia data vasallo ingrediendi posses-
sionem,vt not.in c.ij.s̄.de consuetu.per Inno.sed domi. Dy. vide
tur notare in c. j. de reg.iur.li. vj. ¶ Item consueuit dari executor,
& tunc nisi per eum introducendum in possessio.possessio non ac
quiritur.vt ff. de acqui. posses. l. qui absenti. §. si quis. ¶ Sed nun-
quid in testamento non selenni potest concedi licentia apprehen
dendi possessionem defuncti? respōdeo sic.tex.est in illa.l. notabi
li vltra.C.de rebus eorū.¶ Alia inuestitura est plena incorporalis,
& per istam habet perfectum ius feudi & vtile dominium, vt in
c.j quid sit inuestitura in feud.hęc verba,pręter inuestituram regis
vel imperatoris:quia ibi etiam per inuestituram verbalem transit
possessio vt vtile dominium.Nam verbum regis habetur pro lege
vt C.de quadri.præscriptione. l. bene à zenone. & C.de donatio.
inter virum & vxorem.l.penultima.sicut enim rex per iuramen-
tum fidelitatis acquirit plenam fidelitatem: ita econtrario trans-
fert plenitudinem iuris feudalis,vt correlariuorum sit eadem vir-
tus vt C. de indic. viduita.l. fina. & scias quod ciuilis possessio est
apud dominum.naturalis id est corporalis apud vasallum. & sunt
duę possessionis: id est duobus possidentibus realiter opposite.
¶ Sed an in eadem possessione vtrum sint duę possessiones ma-
gna est controuersia. sed considera quod possessio pōt considera-
ri dupliciter: vno modo prout homo est in possessione. & ista est
possessio naturalis. alio modo put possessio est in homine. & ista
est possessio ciuilis. vnde dum sedeo super ęquo, naturaliter possi-
deo ęquum,& dum in conspectu habeo Sed pone quòd non ha-
beo in conspectu,tamen figura mentalis & abstracta illius ęqui ab
intellectu est in mēte & ī volūtate mea.& illa possessio dr̄ ciuilis p
sensum exteriorem intellectus & voluntatis. vnde dicit Aristo.
9 quòd lapis nō est in anima sed species,id est idea lapidis.¶ † Secū-
da causa cardinalis feudi est successio.& ista non tam latè patet:qa
non succedit fęmina,nec bannitus cum infamia vt ī c. j.§.cum ve-
ro,Corradus in titu.hic incipiunt consuetudines feudorum. & in
c domino guerram.in tit.hic finitur lex deinde consuetudines re-
gni incipiunt.masculi vero in perpetuum succedunt; dummodo
constet eos ab eo per masculum descendisse vt in c. vasalli feu-
dum.si vasallus feudo priuetur cui deferatur.¶ Item in feudo non
succedunt monstruosi vel orbati.Nam & hi minus participant de
specie humana quam fęminę vt in c. mutus vel surdus. in titu. an
mutuus,surdus vel aliter imperfectus feudum retineat.¶ Item in
feudo non succedunt clerici quia non possunt deseruire in huma-
nis Nam quicquid est causa priuationis est causa impediendę suc
cessionis. vt in c. miles. de eo qui arma bellica deposuit. Et pro-
pterea filius qui viuo patre commisit feloniam contra dominum
non succedit in feudo nisi satisfactum sit domino:ut in c.imperia-
lem.§. insuper. de prohibi. alie. feu. per Federi. ¶ Item in feudo
non succedit qui renunciauit in manibus domini, & fecit alium
10 inuestiri, vt in c. j. §.præterea. quib. mo. feu. amit. ¶ † Quæro
quid operetur inuestitura facta verbo cum per eam neque vera
neque abusiua possessio acquiratur? respondeo aut fit apud rem
traditioni paratam & acquiritur vera possessio & veram vtile do-
minium, vel vsucapiendi conditio. ff. de contrahen.emp.l.claui-
bus.C. de donatio. l. j. ff. de solutio l. si alicui. aut fit; alibi quam
apud rem ipsam, & tunc per inuestituram consuetudinariam ve-
ra possessio non acquiritur, nec vtile dominium sicut acquirere-
tur, si dominus diceret vasallo, vade in posses. antequam eat vt
in c. sciendum. de consuetu. recti feu. Ista enim verba suspensiua
sunt donec impleatur contractus rei interuentu: quia in hoc feu
11 da sunt similia contractibus innominatis.¶ † Si verò quęris quid,
operatur inuestitura abusiua: respondeo qnia inuestitura potest
agere vtili interdicto adipiscendę possessionis, siue officio iudi-
cis.arg. eorum quæ not. Inno. de libe. ob. c. j. & hoc est vtile va-
sallo:quia à tali sententia non appellatur.& in hoc ius canonicum
imitat̄ ius ciuile in feudo laicorum.¶ Item operatur,quia ista prę-
iudicialis seu primordialis inuestitura fortificat actionem perso-
nalem ex contractu feudi vt dominus compellatur pręcisè trade
re si tradere potest non solum si possideat. sed si possit redimere
à possidente. ar.ff. de le.j.l. non dubium. ¶ Item operatur quia ve-
stit pactum nudum auxilio consuetudinis: vt de pac.l. legitima vt
consuetudo inuestituræ aliquid operetur.& quòd approbatio con
suetudinis vestiat pactum,satis probatur.ff si cer.pet.l.certi condi-
ctio. §. si nummos. ¶ Sed statim quæritur quid est natura in feu-
dis.respond.quòd natura in feudis est naturalis ratio formæ & ori
gini suæ cohærens quòd autem amplius est non est naturale sed
accidentale.& natura est vniformis:sed accidētalia nō sunt vnifor
mia sed possunt adesse & abesse absq; corruptiōe subiecti, vt ff.de
ꝯhen emp.l. pacta ꝯuenta.& ista pacta q̄ nō cadunt in feudo secun
dū,nām feudi:sed p̄ter nām: vt de associāda vxore dn̄i,vel de mari-
tanda filia domini, faciunt quòd feudum dicitur conditionatum
quod non habet naturam simplicis feudi,nec potest vasallus inui-
to domino ei renunciare nec contra, dominus potest renunciare,
fidelitati & feudum reuocare.quia illa licentia non habet locum
quando feudum est datum ad seruitium certum: quia fortior est
obligatio certa quam incerta Nam certa obligatio non recipit in-
terpretationem legalem, sed incerta sic.vt ff.de ver.ob.l.qui romæ
§.flauius hermes.Similiter si feudum est francum non habet locū
pænitentia hinc nec inde.idem si ligium:qa turpe esset principi fi-
dem frangere: & quia beneficium principis debet esse mansurum
vt in aut.constitutio quæ de dign.§.illud.¶ Quærit Hostien. vtrum
dominus inter emphyteutas habeat iurisdi. sicut inter vasallos. &
dicit quod sic:sed hæc opinio à nullo relata est nisi à Saturnio: &
ideo falsa:quia saturnina: vt l.j.ff. de sena.¶ Item scias quod si quis
recipit feudū pro se & alijs suis masculis & fæminis, dictio &, non
ponitur adæquatiuè sed ordinatiue propter ipsius rei naturam. nō
enim patet locus fæminæ in feudi succes.donec masculus superest
eo quòd prius de hoc feudo fuerit inuestitus vt in c.qui sibi de eo
q sibi & hęredibus maribus & fęminis inuestituram accepit. & si
decessit tribus fęminis relictis & vna decedit cum filio masculo,
& alia sine hęrede, succedit masculus & non soror defuncti quia
filius filiæ dicitur esse ex corpore aui. tamen melius diceretur à
corpore aui quam ex corpore: quia dictio ex, exigit eandem na-
turam: sed dictio à, significat decisionem ab illo & separationem
12 quandam.& facit.l.j.C. de condi. inser. Sed nunquid † episcopus
possit infeudare suos consanguineos sicut alios. respond. sic. x. q.
ij.c.ep̄s per Archi.scias tamen ꝙ iura episcopalia non pn̄t aliqui-
bus emphyteusim concedi nisi ex antiqua consuetudine. ea. causa
& q. c perpetua. per Archi. & in quibuscunque requiritur tra-
ctatus exigitur consilium.& ideo non sufficit ratihabitio ex post-

facto.ea.causa. & q. quod si. per Archi. ¶ Item in successione feudi monasterium non habetur loco filij. in aut. de ali.& emphi. §.j. ¶ Item legitimatus non succedit: quia equiparatur adoptato. C. de muni.& originarijs.l.filios.per gl.& Bart. ¶ Quero si feudatarius regis sum, deinde de meo feudo acquisiui plures feudatarios: nunc vertitur questio inter eos. Modo queritur utrum cognoscam ego inter eos, an dns rex: & videt ꝙ dns rex: qa nihil penes me remansit. secus si remansisset seu reseruasset. In contrarium videtur: qa reseruatur mihi fidelitas vasallorum meorū qđ verius est: qa vasallus meus non est vasallus regis sicut nec ecōtra rex tenet ei aliqua lege feudi. & correlatiuorū eadē est disciplina. & si à me appellabit, appellabit ad regē. Et si rex haberet superiorē, appellabit gradatim, & nō p saltū omisso medio: sicut debitor debitoris mei nō est debitor meus qa cū eo nullum pactum habeo: vt C. de ac.& obl.l.cū ita vasallus vasalli mei non est vasallus: meus qa secum nō pepigi. Et
13 scias ꝙ † licet qñ vasallus alienat de voluntate dñi desinat omnino esse feudatarius tam quo ad pos. q̃ ad vtile dñium: vt no ff. cōmo.l.si vt certo.§. si duobus vehiculū. Secus est si vasallus suo nomine acquirat sibi alium vasallum: qa tunc nō desinit esse vasallus dñi, nec cedit feudū alterius sed cōcedit. & sic est reperie vtile dominium superius & vtile sub illo. vt nota. in simili de vtili do.l.vtilis. in illa subtili glo. que est. ff. ad treb.l. ex asse. & patet in c. imperialem. §.illud. de phi.feu. alie. per Fed. Exemplū querit, prelatus non pōt dare in feudum res ecclesie sibi subiecte, v. in aut. in quib. cau.feu.amit. §. item si eps. rñ. qa illa ecclesia habet proprium & per se rectorē. vnde administratio rerum nō pertinet ad maiorem prelatum vt no. Io.mo. in tit. que res in feu. dari pos. in summa sua et facit etiam de priuilegijs.c. cum capella. ¶ Quero cum sit regula ꝙ resoluto iure datoris resoluit ius acceptoris: vt ff. loca. l. si qs domū. §. hic subiūgi ¶ Quero si vasall⁹ primus īfeudauit scđo, morit primus sine herede, quòd secundus vasallus recognoscendo a domino debet feudū retinere: vt in ti. qualiter iurare dēt vasallus. §. si autem? Responde id esse benignè receptum: vt ff. de aqua quoti.l. j. §. permittitur. qđ dic vt dixi in aut. quib. mod. feu. amit. §. rursus. Dicit Inno. in c. ceterum. quòd si questio feudi vertit inter epm & vasallū ecclesie cōfitentem ideo feudalē esse, tñ fore questio est de radicibus & tributis quòd prima iurisdictio pertinet ad pares. Sed secunda iurisdictio. f. causa appellationis pertinet ad superiorem
14 ecclesie. Inn. idem ait, ꝙ † si inter duos vasallos est controuersia & vterq; fatetur eundem esse dñm, cognscat dñs feudi si verò negat alter sequit iter feudi qui aditus est cognoscere. hoc enim tenet in effectu. Idem ait ꝙ qui agit rei vendicatione directa ei nō patrocinatur dñium prescriptū vel feudale. idē ait qđ si feudatarius concessit in feudū, dominus feudi cognoscit, & si ab eo appelletur, cognoscet dñs domini. & si non sit dominus domini cognoscet curia generalis loci: sed si agitur actione iniuriarum ordinarius rei est adeundus. si agatur de iniuria in re non feudali seruatur ius commune. vt no. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oport. Idem ait ꝙ vasalli non possūnt dimittere dominum feudi, sed dominus & vasallus concorditer possint dimittere pares: qa eorū nō interest cū nō habeāt ius in feudo de quo litigatur. Idem ait quod non omnes vasalli sunt citandi ad eligendum arbitros, sed ipsi tm litigātes eligent. f dñs vnū & vasallus aliū. Itē pñt pares in hoc cōcordare. Idē ait qđ pares vasalli dicuntur alij vasalli sites puta in cā comitatus. alij comites ei⁹ dñi. Idē ait ꝙ seruare debent ordinē iudiciariū quia sunt ordinarij tam pares q̃ arbitri. Idem ait ꝙ predicta sunt vera, qñ agit reali actione: sed in personali actione ordinarius loci cognoscit: tñ si iurisdictio est infeudata ipse dñs cognoscit de omni causa iure ordinario qa habet directum dominiū iurisdictionis. Idem ait ꝙ dñs feudi iure talis dñij nō habet iurisdictionem in vasallum nisi agatur de lege feudorum. Idem ait quod etiam pro maleficio non imponitur pena pro lege maleficiorum & feudorum nisi priuationis feudi. Idem ait quòd hec questio an res sit feudalis, precedere debet principalem questionem, puta rei vendicatio: quia primo debet constare de iurisdictione. Idem ait quod vasallus qui negat feudum perdit feudum. Insuper idem Innocen. ait quod feuda rerum ecclesiasticarum odiosa sunt & ideo restringenda. inf. de feud. capitulo. j. Idem dicit quòd nulla res presumitur feudalis sed libera: vt no. in c. vt super. de reb. eccle. non alie. Idem ait quod si infeudantur incorporalia mera, sufficit inuestitura incorporalis: vt no. per Innocen. in c. cum nostris, inf. de concess. preben.

CAP. VI.

1 *Actionis nomen non cogitur actor in libello exprimere.*
2 *Subtilitas nimia reprobatur.*
3 *Libellus potest formari in vulgari.*
4 *Actor de iure ciuili non tenetur exprimere nomen actionis.*
5 *Libellus an possit esse conditionalis.*
6 *Actio quid sit.*
7 *Actionis nomē si reus in libello petat exprimi & expressa fuerit inepta actio, an vitietur libellus.*

Dilecti. ¶ Sufficit actori factum cum conclusione proponere, & rei veritatem intentare.
1 † nec cogitur ī libello nomen actionis exprimere propter authoritatem veterum. olim actiones id est actus agentium seu libelli vocabantur vulgares formule: & qui cadebat à syllaba: cadebat à causa id est à libello ¶ Sed in iure canonico non habet locum illa authoritas nec de ea curandum. hoc dicit. ¶ Scias quòd in statutis municipalibus qui cadit à syllaba, vñ sit pondus syllabe vel formule cadit à libello: qa statuentiū authoritas ei non suffragatur. sed sufficit verba statuti in effectu proponi. ff. de nego gest.l. actio cauti aduocati semper in libello ponunt verba statuti formaliter propter grossos assessores, qui multi sunt. Diuiditur in partes duas. in prima ponitur pars querele. in secūda parte prouisio. secunda ibi, prouideatis. ¶ Casus. Eboraceñ. episcopus apostolice sedis legatus compellebat clericos coram se agentes exprimere nomen actiōis in libello, nec aliter volebat recipere libellum: vnde ad hoc clerici sunt conquesti. papa mandat istā subtilitatem non curari & scribit quibusdam iudicibus qđ super libellum simpliciter & purè factum narrantem, f m rei veritatem, pcedant scilicet non obstante qđ nomen actionis nō sit expressum in
2 libello. ¶ † Not. qđ nimia subtilitas reprobatur. sic. ff. quib. mod. pig. vel hypo solu.l. sicut. §. si debitor. & ff. manda.l. si fideiussor. §. quandam. adeo qđ magis reprobatur nimia grossities: vt C. de here. inst. l. fin. Nam nimia subtilitas tendit ad pernitiem. ff. de excu. tut l. hic nimium scrupulosa, & nimia grossities est quedā ineptia
3 que à iure reprobatur. ¶ † Sed nunquid libellus potest formari in vulgari. Nam vulgare plerunq; continet grossitiem quandam! dic qđ sic dummodo cōtineantur in vulgari ea que debent contineri in literali & hoc apparet: qa in plerisq; loci iudices sunt illiterati. & no. C. de sen. ex peri. reci.l. fin. Quid si est questio scrupulosa de apicibus iuris, puta an oriatur condictio ex.l. vel actio in factū Item an cōtractus feudi, vel emphyteusis sit contractus nomina-
4 tus aut innominatus. ¶ † Nunquid de iure ciuili teneatur agens exprimere nomen actionis. rñ. non vt l. j. §. qđ autem. ff. quo. lega. licet verus legista cognoscat istas opiniones. nam condictio ex.l. est quoties precedit obligatio nuda non apta ad agendū: sed lex inuenit ipsam actionem vt C. de dona.l. si quis argentum. sed condictio in factum est quoties precedit obligatio apta ad agendum, tamen dubitatur quae actio competat vt ff. de prescrip. ver.l. quoties. ¶ Item contractum nominatum cognoscimus per hoc qđ ex eo nascitur actio eiusdē nominis: sed si nascitur actio prescriptis verbis, vel condictio ex moribus, vt in feudis, ille non esset contractus nominatus: & ideo nō perficitur consensu, sed rei interuentu. vt c. j. qđ sit inuestitu. ī vsib. feud. & C. de iure emphi. l. fi. Oppo qđ talis libellus non procedat, nisi nomen actionis exprimat: quia licet sit perfectus in materia, non tamen est perfectus in forma. Nam forme nihil debet detrahi. ff. de fur.l. si seruus nauē. & C. de interdi.l. fi. solu. de iure ciuili procedit oppo. vt no. in l. j. post prin ff. de edē. in fi. magne gl. Nam libelli formantur per aduocatos apud quos debet esse legum peritia. Et ideo non est graue nomen actio. proponere. & quia ita constitutum fuit ab initio quando ll. ad iudicia prodierunt vt ff. de origi. iuris. l. ij. ¶ Item quando ex vna causa oriuntur plures agendi forme ad diuersos effectus tendentes non debet procedi in equiuoco: vt ff. de iureiur.l. duobus. §. colonus. & stultus agens sibi imputare debet vt no. in l. quidam. ff. de in rem ver. & errare in iure est lata culpa. ¶ Item ineptus libellus nō concludit iudici: & ideo officio iudicis repellit vt l. j. ff. de officio asses. ¶ Item si non debet exprimi nomen actionis, ergo causa, & actio sunt idem quod est falsum. dicas ꝙ ista procedunt de subtilitate iuris ciuilis non de naturali iustitia, nec de canonica equitate, nisi in casu quando actor debet eligere actionem. Nam tunc oportet qđ cām nominet ī libello: vt l. fin. C. de colla. & l. j. C. de fur. & ff. de tribu.l. qđ in heredem. §. eligere. & ff. de leg. ij. l. cum filius. §. varijs. vel ꝙ intellectualiter propter modum agendi speciem exprimat actus: vt. C. de eden.l. edita in verbo, speciem. nam. quod ex verbis concipi potest, videtur prolatum verbis expressis: vt ff. de libe. & posth.l. gallus. §. quidam. & ar. C. de testa.l. quoniam indignum. ¶ Et si dicas ꝙ secundum canonem sequitur qđ causa & actio sunt idē. rñdeo non est verum; qa narratio est loco cause: cōclusio est loco actionis. vel si vis fateri dicas ꝙ actio & causa sunt idem de iure canonico scilicet de actione deducta in casu agēdi: sed causa & nomen actionis non sunt idem. ¶ Secundo oppo. quia imò subtilitates approbantur vt C de senten. que pro eo qđ interest proferuntur.l. vnic. §. in alijs. solu. ibi loquitur de subtilitate inuentiua veritatis, & hic loquitur de scrupulositate libelli. Praeterea de iure ciuili nimium scrupulosa non est necesse exprimere in libello. arg. ff. de acqui. here.l. quòd si dubitet. ff. de lib. & posth.l. gallus. §. si eius. ¶ Quaero quando ex eodem facto resultāt plures accusan. leges, vtrū nomen legis debeat exprimi, in libello? & est argu. qđ sic. j. de excep.

excep.pia. lib.vj. ¶Contrarium seruat consuetudo:qa leges com binantur in libellis criminalium causarũ vt est glo.sing.in l.senatus
5 cẽsuit.ff. de accu. ¶†Quero nũquid libellus possit esse cõditiona lis?& videt ꝙ sic.ff ad l.aqli.l. in lege Aqlia si deletũ.sed ibi actio erat de pñti ꝓpter delictũ:vt no.ff.qd met.causa.l.si cũ exceptio ne.§.pe. licet non fieret exactio propter incertitudinem interesse. dic ꝙ non procedit libellus conditionalis si incipit à conditio.vt ff.de iudi.l.nõ queadmodũ.& ratio est:qa deficit actio,& sine actio ne ĩ sine actionis origine nemo experit:vt ff.de ne.ge.l.si pupilli.§. penul.nam actio dicitur prout est apta ad agere.sed id qd non est in rerum natura, non est aptum ad agere. si autẽ libellus incipit à precedente obligatione possunt consecutiuè eius conditionalia adiungere libello vt pena & interesse.& similiter no ff.de ver.obli.l ij.§.item si in facto. & C.loca.l. conductor.C.vnde vi.l. non ab re. vide glo.in.c. raynutius.in versi.si contra ipsum. de testa. & ibi per Ioan. An. & Inno. ¶Item quoties futura presentibus cumulata ꝓcedunt,possunt simul proponi & successiuè exequi,vt C.de fidei
6 commiss.l.j. ¶†Vltimò scias quod actio est ius prosequendi in iu dicio quod sibi debetur.vt insti.de actio.in princip. ergo qui illud ius proponit,actionem proponit: qa vbi intentatur diffinitum in tentat & diffinitio & econtrà. & satis probatur in capitulo nostro.
7 ¶†Vnum quero libellus fuit formatus non expresso noĩe actio nis in libello, reus petijt exprimi nomen actionis, & expressa fuit inepta actio: nunquid vitietur libellus? & dico ꝙ non etiam de iu re ciuili quia quod rite factum fuerat superueniens imperitia non habet vitiare.quia non coheret inutile vtili.ar.ff. de le.iij.l.si de iu re.Sed glo.ac. dicit contrarium vt d.l. j. ff. de eden. quasi videat se astringere ad actionem ineptam declarando se ad illam. ¶ Nam qui declarat pœnitere non potest.vt est glo.sing ff.de verbo.obli.l. quicqd astringẽdę sed ego puto ꝙ ad ineptias nemo possit astrin gi.quia sunt contra ius. Item quia iudex ex officio debet eas repel lere,& non repellet actum aptum propter ineptum.dicit Innocen. quod omittere act. nõ nocet, sed ineptam exprimere nocet.sed.j. in c.examinata.dicit quod nõ nocet exprimere ineptam actionem si causa est apta ad agere.nam inest actio apta de necessitate, ergo expressio in contrarium nihil operatur: superuacuum & inutile. ¶Ad tertium hic opp. nam debet quis eligere actio. sed iste eligit ineptam: ergo eligendo sibi preiudicat. Item non edit qui stulte edit. ¶Item iste preponit contrariũ scilicet actum ineptum. Sol. si ante litem contestatam excipitur de ineptitudine debet emẽda re libellum ne aduersarius cogatur litigare super inepto. & qa ista exceptio est declinatoria caueat se ne contestetur litẽ: qa post lit. contesta.sufficeret causa apta licet esset inepta actio. & ita potest intelligi dictum Inno.Bal.

C A P. VII.

1 *Excommunicatus agere non potest per se,nec per procuratorem:conueniri ta men potest,& tenetur per procuratorem respondere.*
2 *Verbum debet,significat aliquando honestatem; non necessitatem.*
3 *Excommunicatis an debeat ius reddi.*
4 *Ex an exceptio excommunicationis possit opponi in foro laicali.*
5 *Excommunicatus an possit opponere exceptionem compensationis.*
6 *Excommunicatus est turpis persona.*
7 *Excommunicatus obtulit libellum & fecit partem citari an possit supersede re,vel possit cogi ad procedendum.*
8 *Excommunicatus an possit facere testamentum.*
9 *Excommunicatus an possit accusare.*
10 *Excommunicatus an possit allegare exceptionem prescriptionis.*
11 *Excommunicati sunt actor,& reus poterit opponere mutuam exceptionem excommunicationis.*
12 *Monachus de testando a papa licentiatus,de bonis relictis a patre si est excõ municatus,an testari poterit.*
13 *Excommunicatus potest ab intestato patri succedere.*

INtelleximus. Excõicat⁹ ad iudicium trahi tur ne d̃ sua malitia glorietur. Primò ponit quæstionem. Secundò solutionem. Ter tiò reddit rationem.secũda ibi rñdemus tertia ibi, nę videat. ¶Casus.quęsitũ fuit vtrũ publicè excõicatus maiori excõ municatione in iudicio stare possit. rñdeo ꝙ conueniri potest & dẽt respõdere in iudicio per procuratorem: ne sua contumacia ei prosit. ¶Opp.quòd non possit stare in iudicio:vt in c.excommu nicatus.§.credentes.inf.de hære. & j. de sen. excom. c. si vero. So. agere non potest per se,nec per procuratorem suum, licet procu rator non sit excommunicatus. sed bene potest conueniri, & tene
1 tur respondere per procuratorem non excommunicatum. † Sed secundò opp.quòd non teneatur constituere procuratorem : qa vsus procuratorum est volnntarius, & non necessarius vt ff.de ꝓ. cu.l.j.§.vsus.& in c.querelam.§.de procu. So. concedo ꝙ precisè non teneatur rñdere per procur. sed causatiuè sic, si ipse persona liter comparet.& sic verbũ debet,significat honestatẽ non neces sitatem.vel dic qd excõicatus comparatur leproso propter vitiũ
2 † contagionis:vt in aut.insiur.qd præstatur ab his.§.fina. col.ij. & ideo cogitur constituere procuratorem:& sic verbũ debet,ꝓpriè sonat:si tamen vult constituere nuncium qui nihil sciat,& nihil fa ciat eo inconsulto:quia nuncius propriè est q nihil ex animo suo facit sed ex animo domini: procurator autem plerunq; ex animo suo facit:quia causa requirit,dico quòd non sufficeret: quia iunge ret difficultatem processũi causę:sed si esset nuncius constitutus cũ libera iste potius esset procurator & haberet idoneum mãdatum. tex.est valde singu.ff.de verbo.obli.l.qui romę.§. calimachus.in fi. ¶Opp.quòd imò teneatur personaliter comparere.s. ad iurandũ de calumnia vt C. de iur. calum. authen. principalis. Sol. illud est verum nisi constituat procuratorem specialiter ad iurandum de calumnia. Item concedo quod interdum teneatur dominus com parere vt ff. de procu. l. si actor malit. & C. de procu. l. fi. ¶ Opp. si potest cõstituere proc.ergo procurator erit excõicatus:qa parti cipat cũ excõicato. So. ex hoc nõ incidit ĩ excõicationẽ: qa parti cipat de licẽtia canonis. Et idẽ dico de aduocatis & alijs iuris ma gistris. ¶Econtra oppo. nam imo videtur ꝙ excõmunicatus pos sit agere vt patet in actore appellante qui prosequitur suam appel lationem vt in c.j.de rescrip.lib.vj.sol.ipsã in appel.& idem puto in nullitate quę colligit ex actu cũ nullitatis appellat o demerga
3 tur,vt no.in l.j.C.qñ prouo.nõ est necesse. ¶†Quero vtrum excõ municato debeat ius reddi. exemplum pone iurani soluere Titio, x.certo termino.Titius adueniente termino reperitur excommu nicatus maiori excommunicatione. vtrũ si ei non soluo sum per iurus? dic ꝙ nõ sum periurus: qa excõicatus est cõmunione homi num segregandus: vt in c.j.§.j in tit. hic finit lex; deinde incipiunt
4 consuetudines regni.col.x. ¶†Quero nunquid exceptio excõmu nicatiõi,possit opponi ĩ foro laicali.respon.sic vt.C.de sac.san.eccl. l. placet.& no.C.de iur.& facti igno.l.j.& est ratio,qa habet ꝓ mor
5 tuo.vt no.insti.de capi.dimi.§.minor. ¶†Quero vtrũ excõmuni catus possit opponere exceptionem compensatiõis:rñ. non, si re plicetur.nam replicatio necessaria est,sicut contra agere necesse est excipere.ita intelligit.j.de excep. cũ inter.& ratio quare exceptio cõpensationis differt ab alijs exceptionibus est qa sapit reconuen
6 tionẽ vt singulariter no. C.de compen.l.neq;. ¶†Sed nunquid ex communicatus est turpis psona?rñ. sic ꝓ à locũ remotione qa re mouetur à cõsortio catholico.& honesto. vt C. de spectacul.s.l. si
7 qua. ¶†Quero, excõicatus obtulit libellũ,& fecit par.tẽ citari, dein de supersedit in procedendo,reus petit eum cogi ad procedẽdum: ipse dicit se nõ posse ꝓcedere qa excõicatus.nunquid põt allegare ꝓpriam turpitudinem? & vr ꝙ sic,qa est detecta per sñiam excõica tionis.nam idem dicimus in periuro qñ põt se allegare periurum: qa magis allegat sñiam q̃ crimen.vt singulariter no. per gl. & Bar. ff. de iureiur.l.alias. & per Inno j. de iureiuran.c. muller. In cõtra rium videtur, qa sentiret lucrũ ex malitia sua,qđ esse nõ debet vt hic.& hęc vera qa in agendo actor efficit reus in procedendo.Sed quid dices de bãnito bonis adeptis? rñ. iste liberatus est. ff de fide iusso.l. si debitori deportato.nisi fiscus repudiet bona.qa tunc non liberatur.arg.illius not.gloss.que est.ff.de lega.j.l.si seruus plurium. §.quis autem. & facit qđ no.ff. q ex cau. maior.l. si quia mulier.§.j. ¶ Sed pono, Titius accusauit Seium de homicidio lite pendente iste Titius fuit excõicatus vel bannitus,nunquid poterit procedere ad vlteriora.rñ.in bãnito dico ꝙ sic:vt ff.de publi.iudi.l. is q reus. §.inchoatas. vbi est tex. vnicus in iure. In excõicato puto contra riũ:tñ iudex ex officio ꝓcedat tanq̃ si accusator procedere vellet vt C.de accu. l. ij. Ista eñ est bona equipparatio: qa nolle dicit,quĩ facit qđ nõ possit velle vt no.in l.j.C.de natu.li. & no in c.j. de iurẽ pa.li.vj. & scias ꝙ excõicatio vel bannito non elidit act. in essentia sed in proponendo.nam si eliderei actionem non posset cedi: vt
8 eleganter no.ff.de exce.do.l.apud celsum.§.si cũ legitima. ¶† Sed an excommunicatus possit facere testamentum & videtur ꝙ non quia testamenti factio est publici iuris.Sed iura publica sunt excõ municata.interdicta.dic contrà vt no.in c.decernimus.de sen.excõ. li.vj. in nouella. Non obſ ꝙ sint simplici iure.quod verum est aut toritate, sed non vtilitate. Item non ob. quòd excommunicatus est infamis:quia etiam infamis potest facere testamentum : vt C. de secun.nup l j.nisi fit damnatus de publico vel ad mortem.vt ff. de testa.l.cum lege. Sed nunquid excommunicatus potest iura sua vendere alteri?respon.sic,quia contrahere potest.nec obstabit ces sionario ex causa non lucratiua exceptio excommunicationis: secus si pretenderet causam lucratiuam secundũ Dy. idem qui nõ perdidit bona.Nam bannito sicut excommunicato in cõtrahẽdo & etiã in se defendẽdo ius redditur:vt not.ff.ex quib.cau.in possef.
9 ca.l.ad cognitionem vbi est gl. sing. ¶†Sed nunquid excommuni catus potest accusare:respon.non præsertim tanquam quilibet de populo & hoc si excipiatur. de excõmunicatiõ. alias bene teriet processus.vt in c.pia de excep.lib.vj.ar.contra qd pro dellas sic ipo

jure nullus de illa singulari.l.ff. de aleato. §.l. j. quid autem. sed ibi
10 ipso iure non competit actio.¶† Sed nunquid excommunicatus
potest allegare excep. præscri. rñ. sic qa reus, & qa præscriptio sitis
est solutiōi: vt ff. de admi. tu. l. si pupillus. & ff. de iniur. l. sed si vni⁹.
11 §. sed autem. ¶† Quæro si ambo sunt excōmunicati actor & reus.
vtrum reus possit obijcere actori repetenti mutuam excep. excō
munica. & videt̃ qđ non: qa reus tractat de lucro captañ actor de
dāno vitañ. per doctri. Inn. ĩ. de adul. c. intelleximus. vbi dicit cō-
tra qa repellere aliquē à limine iudicij nō est lucrū, & quo ad legiti
mationē, psonarū dēt potius attēdi actor q̃ reus: ut C. qui da. tut.
pos. l. in vniuersis. ¶† Pone, papa dedit licētiā monacho testādi de
12 bonis sibi relictis à patre. Iste monachus est excommunicatus, nū-
quid poterit testari. rñ. non qa iste monachus similis est militi mis-
so ignominiæ causa, qui non potest testari ſm priuilegium militū
vt ff. de testamēto militis. l. testamēta eorū. tñ si postea sit restitut⁹,
testamētum conualescit: qa excōicatio nō habet perpetuam cām
phibitionis, sed vsq; quo durat. ar. ff. de leg. ij. l. Titia Seio. §. vsuras.
& ff. de hęre. insti. l. si is qui soluendo duos non erat. & quod not.
in. c. quāquā. de vsur. lib. vj. Nā testatio mentis aliqua fuit potentia
ex qua sequitur conualescentia. Arg. cōtra quia eodem statu durā
te perpetua est phibitio qđ videt̃ verius nisi statu mutato & habi-
litato tacite vel expresse cōfirmat priorem voluntatem qđ tacite
facit eam reformādo non solū totaliter confirmando, qđ est mul
tum notabile. vt ff. de testa. mili. l. tribunus. §. fin. ff. de secun. tabu.
l. qui ex liberis. §. testamento. Sed quid econtra si tēpore testamen
ti erat in gratia, postea est excommunicatus? respōdeo, rumpitur
testamentum tantum propter suum delictū quinimmo etiā si iniu
ste excōmunicatus sit propter authoritatē rei iudicatæ: vt nota. ff.
de secun. tabu. l. j. §. exigit. & ff. de bon. lib. l. si necem. §. si deporta-
tus. ¶ Sed nūquid excōmunicatus succedit patri ab intestato tāquā
suus hęres: vel ex testamēto. & videt̃ qđ nō: quia habet̃ p mortuo:
vt in l j. §. si pater. ff. de cōiungen. cū eman. liber eius. Contrarium
est verū, quia iura patrimonij non perdit: & quia iura agnationis
retinet. non enim quia excommunicatus non confiscatus vel de-
portatus tamen in iudicio non erat diu absolutus sit licet ideo etiā
tutele legitimę sibi deferuntur tamen directo iudicis non potest
ei concedi administratio tutele publica excommunicatione durā
te: & multo minus durante solenni anathemate. Bald.

est, qđ dictū statutum comprehēdat prohibitionē alienationis quę
fieret in personā ecclesiasticā: nihilominus dictū statutū est iuridi-
cum & non improbādum nec censendū cōtra libertatē ecclsię: qa
est conditū fauore publici & cōmunis boni & subditorū: vt eis sal
ua immobilia & territoria conseruent. vnde nō est cēsendū esse cō
tra libertatē ecclesiæ. s; p libertate publici territorij: & publicarū
functionū. & ego dico qđ res publica æq parat̃ ecclesiæ. ut C. de sa-
crosan. eccle. l. fi. unde sicut ecclesia defendi debet in iuribus suis, ita
3 & ciuitas. ¶† Itē non est dubium qđ dominus possit imponere le-
gē rei suæ; vt non possit alienari in ecclesiā, vel in aliū potētiorem.
vt not. ff. de ver. obli. l. si ita quis. §. ea lege & id qđ pōt fieri p pactū
vnius multofortius per pactū populi pōt fieri cùm ciues ita statu-
unt super rebus propriis. ut no. C. de decre. decurio. in rub. lib. x. qđ
proculdubio est uerū in prædijs tributarijs vel affectis perpetuo o-
nere collectarū. Nam ecclesia nec iniustū facere, nec iniustum pati
debet: & maxime circa diuidēdas reipublicę vires, vt in. c. j. de feudi
alie. §. & si cliētulus colla. x. & est expressum in. c. j. §. donare, aut p
aīa iudicare. qualiter olim feudū alienari pote. & de phi. feu. alie. p
Lotariū. c. j. ĩ fi. in prī. ibi dū dicit, nemini licere, p qđ ĩperij vel dñō
rū minuatur vtilitas. Præterea licet ꝯmercia sint de iure gētium, tñ
possunt arctari per ius ciuile. vt C. non lice. habitatoribus metro-
4 comiæ loca sua in alios trāsferre. l. j. lib. xj. ¶† Deinde no. qđ nō va
lent cōsuetudines contra libertatem clericorū, id est cōtra eorum
iurisdictiones, vel priuilegia, vel dominia. vt hic. Idē in statutis per
quæ homines inuitant̃ ad offensas clericorū, vt dicam. ĩ. de restitu.
spolia. Pisanis. Et adde hic qđ no. de consuetudinibus prauis nō ser
uandis. vt in auth. vt nulli iudi. §. j. & C. de agrico. & censi. l. domini
5 prædiorū. lib. xj. ¶† Quæro vtrū valeat testamentum factū contra
libertatē prælati vel regulæ, vt si legat̃ monacho ita tamē vt ne ab
bas faciat ei controuersiam. gl. dicit qđ sic. ff. ad Trebel. l. Lucius.
§. tres hæredes. & ar. ff. de cōdi. & demōn. l. Titio centum. § j Solu.
aut legatum tendit ad pietatē, vt legatum alimentorum, & dēt ser
uari forma testamēti. aut tēdit vè proprietatē: & tunc valet testa-
mentum & non forma eius quia ista adiectio est contra expropria
tionem quę debetur ex vi regulæ monachalis. vnde nedum testa-
tor sed nec Papa secundum quosdam posset dispensare. de hoc di
xi in l. j. C. de his quæ pęnę nomine. Baldus.

CAP. VIII.

1 *Canones an possint cognoscere de successionibus quę sunt de iure ciuili.*
2 *Statuta ciuitatis an possit prohibere ne alienetur in personam ecclesiasti-*
cam: & si prohibeant, an sit interpretandum contra libertatem ecclesiæ.
3 *Legem rei suæ potest imponere dominus vt non alienetur in ecclesia vel po-*
tentiorem.
4 *Consuetudines contra libertatem clericorum non valent.*
5 *Testamentum factum contra libertatem prælati vel regulæ an valeat.*

CLerici. ¶ Clerici de omni crimine debent coram
ecclesiastico iudice cōueniri, nec valet cō
suetudo contraria. ¶ Not. qđ ll. non dedignātur sacros
canones imitari. ¶ Item in consuetudinibus & statutis
municipalibus, quia canones non mittentes falcem in messem
alienam, sed in propriam prȩualent legibus & statutis municipali
1 bus. ¶† Sed nunquid canones possunt mittere falcem in alienam
messem puta in successionibus quæ sunt de iure ciuili, vel præto-
ris. verbigratia, dixit lex, q mulier nubens infra annum luctus non
succedit nisi in quibusdam: sed apostolus dixit nubat in Christo.
Dicit Petrus quòd non est standum iuri canonico sed ciuili dicto:
de hoc dic vt nota. in l. j. C. de secun. nupt. Quidam tamen dicunt
quod dictum apostoli debet intelligi quod nubat in domino, ta-
men nō sine infamia vulgi. dic ut ibi dixi. & no. ĩ. de secū. nup. c. pe.
per Inno. Et si Imperator pōt dispensare qđ nō contrahatur infa-
mia, multomagis Apostolus. ¶ Sed hic quærit̃ de tali dubio: po-
ne statuto ciuitatis Floren. cauet̃, qđ propter uitandū scandalū ciui
tatis nullus possit contrahere matrimoniū cum terrena sub pęna
capitis. Quærit̃ vtrū teneat statutū quo ad pęnā? respon. sic: qa non
punitur matrimonium, qđ est de iure diuino sed eius qualitas. vt d.
l. j. de secun. nupt. de hoc no. in c. statutum. de hæreti. lib. 6. in nouel
la. In matrimonijs enim non punitur matrimonium inquantum
2 matrimonium: sed potest puniri in sua qualitate. vt ff. de contrata.
l. nō tantum. §. si emancipatus. ¶† Sed hic quęrit̃ de tali dubio: sta-
tuto ciuita. Mediolani cauet̃, qđ nullus subditus potestati Medio-
lani possit alienare rem immobilem in non subditum: nisi soluat
tantum pro libra. Quæritur an possit alienāre in personā ecclesiasti
cam? & si prohibeatur expresse: an sit interpretandum ꝯtra liberta
tem ecclesiæ. & in hac quæstione laudabilis memoriæ. d. Signorol⁹
de Mediolano post prolixas allegationes pro & ꝯtra finaliter con
suluit consilio. 19. & sequit̃ qđ posito pro constāti & p uero, sicut

CAP. IX.

1 *Prȩlatus an possit esse in iudicin sine consensu capituli.*
2 *Prælatus an faciat mediam partem totius capituli in collectis subeun-*
dis.
3 *Collegia an possint compelli ad constituendum procuratoram vel syndi-*
cum.
4 *Episcopalis ecclesia potest esse regularis & monachalis.*
5 *Abbas an possit ratificare processum monachi.*

CAusam. Iudex prouidere debet ne collegium li-
tiget coram eo sine authoritate prælati.
¶ Casus. Fratres Duliuenensis monasterij habebāt cau-
sam cum monachis sancti Albani: Qui fratres Duliue-
neñ. erāt monachi episcopi duliueñ. Papa cōmisit causam cuidā
judici, dans ei in mādatis qđ prouideat cætera qđ fratres duliueñ.
monasterij authoritate & cōsensu episcopi sui ingrediāt̃ iudiciū: ne
si fratres sancti Albani obtinerēt in causa frustratoria esset eorū vi
ctoria Episcopo dulineñ. proponēte qđ fratres duliueñ. non habe-
bant legitimam personā sine episcopo. ¶ No. qđ iudex debet pui-
dere qđ litiget per personā legitimā ne iudiciū sit elusoriū. ¶† S;
quid econtra an prȩlatus possit esse in iudicio sine consensu capitu
li. Et respondeo qđ non scilicet iure communi. allegat gl. l. ait prę-
tor. ff. de iure delib. ubi dicit qđ qui non potest alienare, nō potest
actiones proponere. quæ regula est & sic intelligit̃ scilicet q nō po-
test nomine proprio alienare, nec nomine pprio agere. tutor tamē
nō potest alienare, & tamē causam agere potest alieno nomine qa
illa regula nō habet locum in administratoribus. Item pater. vt C.
de bo. mater. l. 2. & dic ut ibi Inn. hic dicit qđ negocio communi
plati & Episcopi nō licet ꝯmerciū agere sine Episcopo. Itē in quo
libet grandi negocio licet non sit commune, tñ requirit̃ eps vt au-
thoritatē prȩstās. Inde dixit Arch. qđ solus prælatus nō pōt agere.
68. dist. c. fi. Dicit Archi. qđ syndicus qui non est generalis non po-
test iurare sine licentia & speciali mandato. 63. distin. vt nullus. Nā
libera adiecta speciali mandato non auget mandatum ff. de verb.
obliga. l. qui Romæ. §. calimachus. per Barto. ¶ Quæro an prælatus
faciat mediam partem totius capituli in collectis subeundis. & dic
2 vt de priuile. cum & plantare. per Innocen. ¶† Oppo. nam si sen-
tentia esset lata pro fratribus duliueñ. valeret quemuis prælatus
non ratificaret: ut C. de procu. l. non eo minus. sol. ibi minor erat in
judicio cum maiore. sed capitula ęquiparantur duobus minoribus
ita

ita qđ cessat inter eos priuilegium. ar.ff.de excu.tuto l. sed & mili-
3 tes. in prin. ¶†Extra quęro nũquid collegia possint compelli ad
constituen.procuratorem vel syndicũ? rñ. sic vt ff.de fideicom.li.l.
4 ergo.& ibi per Ia.de are.¶†No.in isto capitulo.qđ ecclesia episco
palis potest esse regularis & monachalis ſm Io. an.& Host.raro ta
mē hoc inuenitur ꝙ sit monachalis,ita ꝙ episcopus sit episcopus
5 & abbas ſm Hostien. ¶ † Quęro nunquid abbas possit ratificare
processum monachi? pōt dici qđ nō:qa monachi ꝑsona in iudicio
est ipso iure nulla:vt no.in filiofa.C.de bo.quę lib.l.fin.§.necessita.
Sed contrà ibi videtur:qa ibi filius non agebat nomine patris:sed
monachus agit tanq̃ procu. abbatis siue monasterij. & ideo iuxta
regulam generalem potest ratum haberi.qđ verius est.sed vtrum
pręlatus dicat,mandamus,vel dicat,consentimus. respondeo quia
mandatum consensu contrahit: vt ff.de procu.l. filius.§.si de filia.
& C.de colla.aut. quod locum. Item scias qđ in factis arduis sem-
per capitulũ indiget consensu pręlati sui,& pręlatus capituli,licet
bona sint diuisa secundum Io.& alios qui tangunt statum ecclesię
in c.j.inf.de procu.

CAP. X.

1 *Clericus qualiter sit puniendus quando pęna incipit à crimine.*
2 *Incorrigibilis quis dicatur.*
3 *Deprehensus in crimine an habeatur pro conuicto.*
4 *Clericus deprehensus potest detineri per viginti horas.*
5 *Bannitus an possit à quolibet capi.*
6 *Clericus qui fugit cum pecunia mea potest a me capi & detineri per xx. horas postea iudici presentari si possum.*
7 *Clericus an perdat priuilegium suum propter locum delicti in quo seruatur ius commune.*
8 *Incorrigibilis est corrigendus:quia correctio est actus iustitię.*

CVm non ab homine. Ecclesia optat hominis salu-
tem & non interitum: & ideo gradatim emendando
procedit,& non fulminat degradando.hoc intēdit ista
decretalis.vel sic. Clericus depositus & incorrigibilis tradit curię
seculari.¶Casus. quęsitum fuit vtrum licet regi vel alicui seculari
personæ iudicare,vel in quocũq; ordine ꝯstitutos deprehensos in
crimine furti.homicidij,vel periurij vel alio reatu. respondet qđ
non:sed debet deprehensus atq; legitimè conuictus ab ecclesiasti-
co deponi iudice.Et sic depositus si est incorrigibilis , dēt primò
excõmunicari.s.minori excõicatione,deinde crescēte cõtumacia
excõmunicari maiori. postmodũ verò si in ꝓfundũ omniũ malo-
rum veniens omnino contempserit,cum ecclesia non habeat vl-
tra quid faciat,nec possit esse vltra perditio plurimorum compri-
mendus est per secularem potestatem,ita qđ ei deputent exilium,
vel alia pęna legitima imponatur.Dicit Inno.qđ probato crimine
clericus deponitur,& non proceditur ad aliam pœnam, sed suffi-
cit depositio:Secus si enormitas causę aliud.inducat,vel nisi sit in-
corrigibilis in quo casu proceditur secundam formam huius de-
creta. Arg. contra contumaciam proceditur interloquendo hoc
modo,quia primò excommunicatur,postea si est incorrigibilis,
anathematizat, & postea deponit. & anathema est maxima excõ-
municatio.Itē dicit arch.qđ differētia est inter non obedire & ꝯtē
nere.& ideo est dr̃ia inter contemptum clauiũ & simplicē ꝯtuma-
ciã:qa contemptus clauiũ est cõtēnere disciplinã ecclesię.sed ꝯtu-
macia est cõtemnere iudicē.lx.dist.nullus.Itē dicit Arch.ꝙ ꝯsecra-
tus nunq̃ reconsecrat ad eundē ordinē.lxviij.dist c. Arch.j.multo
minus ille qui est decõsecratus pōt cõsecrari. iudex ante factũ dēt
studere cõcordię.post factũ autem debet punire:ut ff. de vsufru. l.
ęquissimũ.qa ante factũ quis est monēdus post factum plectēdus.
¶No.qũo clericus in minoribus cõstitutus dēt deponi. Itē not.&
præmitte ad euidētiã qđ interdũ correctio incipit à crimine,inter
dũ à cõtumacia.No qđ dixi ĩ summario.Itē.no.ꝙ ad puniendũ cle
ricũ vel aliũ de crimine nõ sufficit sola deꝑhēsio, nisi post depre-
1 hēsionē ꝯuincat.facit.c.j.ĩ.de pę.¶† Itē no.qualiter sit puniendus
clericus qñ pęna incipit à crimine:qa primo deponitur,scđo excõ
municat minori excõmunicatione:tertio maiori: quarto tradit iu
dici seculari:quinto punit ab eo pęna exilij:vel alia pęna legitima.
¶In tex. ibi, in quocunq; ordine sacro uel non sacro.Pet.& abbas
ibi conuictus ponderat hoc verbũ,qđ non fuit positum in cõsulta
tione.non sufficit ergo sola deprehensio nisi quo ad infamiã. ff. de
ritu nupt. l. palam. ſm Goffre. Ibi excommunicari scilicet maiori
excommunicatione.Inno.idem Goffre.Ibi,contempserit. cõcor.
xvij.dist.c.nec licuit.Pet.& abbas quid faciat propter fortē ipsius
potentiam ſm Abbatem.ibi,comprimendus,& primo degradan-
dus ſm Pet.qđ nõ credo uerum de necessitate.Ibi , exilium quod
etiam ab ecclesia imponi potest,ĩ.de pę c.vlti.¶ Et not.qđ ex quo
prius excommunicat quã exilium patiatur,sequit qđ excommuni
catio non est exiliũ.Item not. qđ illi qui veniũt in profundũ malo
rum.i.qui non timent.ll.neq; pręsidem debēt poni in exilio, & sic
expelli de ciuitatibus cum nolũt ciuiliter cõmunicare cum alijs:
& sic non sunt sociales sicut debet esse homo,vt dixit Aristoteles
2 primo politicorum. ¶† Sed hic quęro quis dicat incorrigibilis?
Responde. ille qui non obtemperat pręt ori in eo quod extremũ ,
id est ultimum iurisdi. est , ut quia depositus non dimittit benefi-
cium, vel gerit officium. Ille autem qui non obtemperat in eo ex
tremo qđ est primum in iurisdi.i.quia citatus non comparet,non
dicimus qđ sit incorrigibilis:licet sit contumax & excommunicã-
dus propter eius contumaciam.ff.si quis ius di.non obtēp.l.j.§.j.&
ista dicitur excommunicatio propter contumaciam. Sed quãdo
iam condemnatus est,& postea excommunicatur, quia non obtē
perat propter crimen dicitur excommunicari.Porro scias qđ qui
obtemperat pręt ori sponte,uel non sponte,ut quia iuribus pręt u
rę est expulsus de beneficio non debet tradi iudici seculari.ut hic,
3 quia iam correctus est.¶†Opp.qđ deprehēsus in crimine habeat
pro conuicto:ut l.palam.ff. de ritu nup. Solu. ibi fuit deprehensio
publica quę sufficit quantum ad infamiam, sed non quantum ad
4 diffinitiuam nisi probet actus delicti. ¶ † Sed nunquid iste depre-
hensus potest detineri per.xx. horas? dicit Ber.qđ sic.ut ff. de adul
re.capite quinto.¶ Sed nunquid possunt detineti per laicos. dicit
qđ sic de authoritate pręlatorum , non autē authoritate propria
laicorum:aliter ipsi laici excommunicati essent ipso facto.de hoc
not. lxxxj. dist. presbyter. l. dist. si quis diaconus. & c.de his el. ij.
¶Et not.ad statuta quę dicunt , qđ villę teneantur capere malefa-
5 ctores:qa non habent locũ in clericis.¶† Sed quid de bãnitis nun-
qd possunt à quolibet capi? dic qđ sic vt C.de mal. & mathe.l.fin.
q̃ propriè loquitur in diffidatis q & debent pręsentari in iudicio:
6 & est lex sing.¶† Quid in clerico qui fugit cũ pecunia mea? respõ
de,possum ipsum capere cum pecunia mea,& detinere, non tñ vl
tra.xx.horas.sed debeo iudici pręsenrare si possum:vt l. ait pręt or.
§.si debitorem.ff.quæ in frau.credito.& hoc ideo , quia periculum
est in mora:ut ff.quod metus causa.l.extat.& hoc est licitũ:quia ꝓ
proprio interesse:& iõ si restituit mihi pecuniã,non possum ad iu-
dicē ducere:qa statim ipso facto essem excõicatus.ar.ff.de fur. l. q
vas.in princi.¶Quęro nunquid ordine sit proceden. quando pę-
na imponitur propter contumaciam: rñ.non, qa per contumacia
non deponit primò,sed suspendit ab ingressu ecclesię & similibus,
a quibus etiã suspenditur laicus. Secundo crescente contumacia
excõicatur.tertiò deponitur,quartò & vltimò traditur curię secu-
lari ſm Ber.& ista glo. reputatur multũ notabilis. ¶Quid si epi-
scopus non seruauit istum ordinem,sed deposuit,& videns eũ ob-
stinatum tradidit curię seculari? videtur ꝙ teneat processus: vt in
aut.vt clerici apud proprios episcopos.colla. v. ꝙ verũ est si degra
datur, quo casu nõ est necessaria alia traditio fiēda iudici seculari.
qđ dic vt in c.degradatio.de pęnis.lib. vj. Ego non puto ꝙ omisso
ordine istius.c. possit tradi iudici seculari:qa iste ordo est datus ꝓ
forma : & nihil ex solennibus est omittendum vt ff.de in ĩteg resti.
l.diuus. & prędicta vera quando delinquit in laicum, & in fraudē
pęnę factus.est clericus,est degradãdus & sine isto ordine deducen
dus est ad statũ laicatus,& puniendus ſm tēpus delicti.vt not.in c.
nemo.per Archid. xj.q.j.& l.j.ff.de pę.& s̃.de obliga.ad ratioci.c.j.
7 ¶†Sed ecce quęrit an clericus perdat priuilegiũ suũ propter deli
cti locũ in quo seruat ius cõe? rñ.sic ſm Pe.& Cy. in aut.qua ĩ pro-
uincia.C.vbi de cri. agi opor.ĩ.ij q.In j.gloss.ibi suspendi.Quęro à
quo suspendet iam depositus dic ſm Pet.& Abba. ꝙ suspendetur
ab ingressu ecclesię & finibus, à quibus suspendit laicus.ego dico
etiã ab ingressu ciuitatis, licet talis suspensio sit meri imperij. vt C.
de sen.& interlo.om.iu.l.nullꝰ deinde.vide hic ꝙ pro quocũq; per-
iurio põt clericus deponi. Item simplices clerici, ſm Host. Item
no.ꝙ non est reccurrendũ ad brachiũ seculare nisi tunc demum cũ
ecclesia non põt exhibere iustitię complementũ.de hoc per Arch.
8 xxiij.q.iiij. administratores. ¶†Quęro nũquid ille qui est incorri
gibilis sit corrigendus? & videt ꝙ nõ:qa frustra esset. In contrariũ
qa correctio est actus iustitię & actus charitatis. vt not. Archidi.ij.
q.j.si peccauerit.vbi videas. & per hoc determinat quęstio.dicit sta
tutũ ꝙ si quis vulnerauerit aliquē, puniat in centum: quę si soluere
uoluerit,vel non potuerit infra mensē,amputet ei manus:qa licet
protestet se nõ soluturũ,tamē debet expectari mensis:qa voluntas
hominis est mutabilis. vt not.ff. de dam infec.l. qui bona.ff.si quis
stipulatus.¶Et not. qđ huic mensi nõ potest renunciari. nam per
hoc renũciaret defensiõi.possibile est eñ naturaliter ꝙ cõdēnatus
moriat interim:quo casu non fieret executio sentētię:nec decede
ret intestabilis:& defensiõis q̃stio põt esse naturaliter & perpetua
non põt renunciari criminali: vt singulariter nota.ff. de pact.l.pa-
ctum inter heredem. ¶ Item accidētaliter põt superuenire defen
sio per gratiam imperatorum:& etiam huic spei renunciare non
potest.tamen lex dicit,quod restitutio in integrum quę soli princi
piꝑ petit,reputat quid impossibile.& ideo nõ curatur:vt ff.de fidei
cõmis.libertatib.l.ergo.& iõ prima ratio est melior.Baldus doctor.

CAP. XI.

1 *Si agatur nomine ecclesiæ transit instantia in succedentem.*
2 *Succedens in ecclesia est vniuersalis successor.*
3 *Instantia si erat cepta contra possessorem violentum, vtrū transeat contra nouum possessorem.*
4 *Succedens iniustè in vitio possessionis rescriptum durat quātum ad veram iurisdictionem.*
5 *Literæ si sint impetratæ contra venditorem, vtrum executio fiet sententiæ contra emptorem.*

QVia. V. Per rescriptum impetratū contra vio-
lentiam conuenitur eius successor: qui
scienter successit in vitium, h. d. sm gl. Vel decre. ista
nihil aliud dicit in summa, nisi q singularis successor
conuenitur authoritate literarum quæ obtentæ sunt cōtra defun-
ctum, cui ipse successit etiam expresso proprio noīe ipsius defun
cti. & hoc est verum cū successor successit in vitiū defuncti. vt hic.
alias secus vt. s̃. de rescr. c significauit. & hoc nō est ex vi interdicti
vnde vi: quia personale est, nec ex rigore rescripti sed eius interpre
tatiōe extēsiua autoritate & equitate huius no. c. & hoc tene con
clusiuè expressum interdictum vnde vi dirigitur spoliatori non ei
qui non spoliauit, sed spoliatum inuenit. Sed rescriptū papæ diri-
gitur in rem ipsam, & extenditur contra possessorem, cum tēpo-
re datæ non possideat, sed postea lite pendente successit in vitiū.
h d. de libello iudiciali, aut in rem dirigitur vt peto me restitui amo
to quolibet illicito detentore. & transit. aut dirigiẗ in personā spo-
liantis & non transit, sed nouo libello tantum eiusdem rescripti a-
gi debet. j̃. de restit. spoli. cū ad sedem. & ita teneas conclusiuè. Et
primò ponitur facti narratio tria continens scilicet impetrationē,
mortem, & successiouem in vitium. secunda ibi, præcipimus poni
tur mandatū papę conforme priori mādato saluo quod loquitur
de noua psona successoris. ¶ Casus. qdam. G. clericus spoliauit. P.
possessione. iste. P. spoliatus impetrauit rescriptum super restit. suæ
ecclesiæ ad quoosdam iudices delegatos. mortuus fuit. g. cui suc-
cessit quidam Rub. sciens vitium possessionis: significatū fuit pa-
pæ. papa mandat eisdem q procedant contra successorem in for-
ma prioris mandati quemadmodum procederent & negocium
terminarent si. g. viueret in humanis. ¶ In text. ibi, ingressus, subau
di sciens ab. V. violentiam fore commissam. ¶ Ibi, præcipimus. per
hoc dicunt Inno. V in. Gof. Hosti. & Egid. quod proceditur hic ex
vi vnius secundi rescripti, quasi primum expirasset: aliter non dice
ret litera pręcipimus sed dixisset, respondemus. & est simile. s̃. de
off. deleg. cū & quod subdit literarū, scilicet confirmatarū. Alij di
cunt quod authoritate primi: quia violentia afficit litem, sicut vi-
tium litigiosi. hoc nō placet Inn. ēt si conclusum esset in causa, &
etiā si ageret reali iudicio: quia instātia non transit ad singularem
possessorem qui incipit possidere à seipso, & non per tradi. rei cō-
uenti. Item ait q etiā si lata esset sententia & condemnaretur mor
tuus, nō mādaretur snīa executioni nō præmissa summaria cogni
1 tione. Sed si aliqui velint dicere contra cū. Inn. idem ait, † q si agiẗ
nomine ecclesię trāsit instātia in succedētē prelatū: secus si noīe
personæ. Inn. dicit qd est no. & adde qd no. Cyn. C. de ali. iudi. sed
sm Ber. procediẗ ex vi priuatarum literarū. & ideo dicit præcipi-
mus: quia forte iudices nolebant pcedere credentes expirasse mā-
datum. ¶ Modo venio ad apparatum in quo sunt duæ lecturæ cō-
2 trariæ. scda ibi, alij dicunt. ¶ † Et primo examinabo primam lectu.
ex qua no. quod dixi in summario. dicunt quidam quod qui succe-
dit in ecclesia est vniuersalis successor: vt j̃. de resti. spolia. cū ad se-
dem. hoc non est verum: quia hic non successit in iure: sed in vitio
rei violentię. ergo cū notabili. bene cōcor. s̃. de ali. iudi. c. j. Ista nō
est bona concor. qa ibi interuenit alienatio causa mutandi iudicij,
hic mors quæ pertinet ad illud edictū: vt s̃. not. de alie. iudi. l. ex hoc
edicto. §. sed hæredē. so. inducit gl. ad probandū suum notabile, qd
decre. epistola siue rescriptum obtinet vim restit. & ideo porrigiẗ
ad similia. sed ista ratio est falsa: quia rescriptum est stricti iuris. arg.
ff. sol, matri. l. si vero. §. de iure. so. inducit gl. rationem, quia decretū
factū in persona antecessoris transit in personā successoris & iam
defuncti. vt ff. de fideicō. libe. l. cum quasi. & no. ff. de reg. iur. l. nera
tius. sed ibi est speciale fauore libertatis. ff. qui satisda. cog. si decesse
rit. ff. iudi. sol si ante. ¶ Modo gl. opponit quia rescripta non exten
dunt ad alias personas vel res. de offi. dele. c. P. & G. & c. cū olim. Et
est expressum ēt de successore vniuersali. vt no. s̃. de resc. c. signifi-
cauit. ¶ Præterea iudicis datio non tenet si is mortuus est contra
quem iudex datus est. vt ff. quę sen. sine ap. re. l. paul. aliàs incipit, cū
qui Sol. hic dicit gl. qd illa regula fallit quando successor succedit
in vitio scilicet reali, vt j̃. de resti. spo. sæpe cōtingit. vel in vitio iu-
diciali. vt s̃. de alie. iudi. quia isti similes sunt in vitio. Itē iste. b. qui
occupauit de nouo quasi continuauit occupationē veterem: & iō
ęquum est qd rescriptū extendaẗ ad eū pręsertim qa habeẗ ratū fa
ctū illius simile. j̃. de immunita. eccl. c. aduersus. & pbat glo. suam
opi. qa si nō succederet in rescripto prioris ista decr. nō esset situa
ta in tit. de iudi. Preterea non cōtineret casum dubitalē: quia certū
est qd ex nouo rescripto agi potest. ¶ Modo sequitur scda lectura
in fi. glo. ibi alij dicūt. quæ dicit qd autoritate primi rescripti iudi-
ces nullā habent iurisdi. nec possunt procedere per primas literas.
& hoc probaẗ quadā demonstratiōe: qa rescriptū non extenditur
ad futura. sed iste nouus possessor est persona olim futura & tunc
præsens. vt ff. ad exhib. l. Celsus. §. fi. Item quia persona non subin-
telligitur, nisi exprimaẗ. de verbo. obl. l. si ita stipulatus. §. grisogo-
nus. ¶ Tu dic qd aut scienter succedit in vitium occupando pos-
sessionem violentam: & tunc potest conueniri ex vi primarum lite-
rarum non de rigore iuris sed de æquitate scripta istius. c. & mirabi
le est quod verba edicti sunt in personā, vt ff. de vi & vi arma. l. cū a
te. & verba rescripti sonant mihi in rem mediante interpretatione
extensiua huius. c. & est ratio, quia papa vadit ad realitatem. l. aut
qui abest. §. fi. qd vi aut clam. nec enim est aliqua differentia in effe
ctu quis fecerit ex quo expulsus est quis. l. extat. quod me. cau. & de
verbo. obliga. cum seruus. aut sine vitio & tunc non potest conue
niri vt quia occupauit cum titulo. si enim absque titulo semper te
net cum vitio. vt C. vnde vi. l. cū quęrębatur. ¶ Expedita est gl. Ber.
Modo venio ad aliam pondero quatuor, primò rescriptum an du
rat, & hoc est determinatū superius: secūdò quid de instantia si erat
cępta cōtra violentum vtrum transeat contra nouū possessorem.
3 dicit Inn. † qd non: quia singularis successor non succedit in instan-
tia. Dicit Bar. quod aut singularis successor est successor necessari9
& tunc succedit in instantia. si autem voluntarius, tunc non succe-
dit. ita eleganter no. ipse. ff. de fideiusso l. si cum hominē. quę distin-
ctio non cadit hic: qa hic non est successor sed occupator. Succes-
sor autem dicitur ille qui in ius succedit. vt ff. de eden. l. quędam. §.
is autem. iste ergo non conuenitur ex eadem instantia: sed per no-
uum libellum. ¶ Sed contra hoc oppo. quia res erat facta litigiosa
ergo transfertur iudicium, & proceditūr in eodem iudicio, ut C. de
litig. auth. nūc si hæres. sed ibi erat litigiosa res hic non. qa interdi-
ctum vnde vi est actio personalis quæ vocatur actio in factū. insti.
de interdic. §. fina. Tu dicas qd duplex est successor scilicet vniuer-
salis & iste nō potest esse successor vniuersalis, nisi succedat de iure
in ipsa vniuersitate. ut not. ff. de transac. l. controuersia & de isto nō
hic loquiẗ. Quidā est successor singularis & hoc dupliciter: vel qa
succedit in iure: & de isto non loquitur hic. vel qa succedit in facto
id est in possessione detinenda: & de isto loquitur hic. Circa qd est
4 sciendum † quod si quis iniustè succedit in vitio ipsius possessionis,
tunc rescriptum quantū ad veram iurisdictionē durat: qa duo sunt
præcepta rescribentis. primum est possessionem restitui: secundū
est per talem restitui. Ex primo igitur capite durat rescriptū & iu-
risdictionē suam extendit licet ex mero capite. Secundo non videẗ
durare: quia in persona scriptum videẗ. ¶ Sed quęro quid operatur
hoc qd dicimus rescriptū durare. rñ. vt iudices delegati possint p-
cedere contra nouum possessorem, & habeāt iurisdi. eandē quo ad
genus & formam ipsius. omnia tamen contra nouū possessorem à
capite narrari oportebit, & satisdationes renouari, & reformari iu
dicium per eas: & iterum poterit disputari de violentia rescripti si
forte dicatur obreptitium. & breuiter omnia passiua tanquam re
integra ventilabuntur, nec vllæ satisdationes possent committi p-
sona rei funditus mutata, vt ff. iudi. solu. l. si ante. & not. ff. de procu.
l. mutari. & l. quæ omnia. & processus qui fieret contra veterem de
tentorem nouo detentatori non præiudicaret. non ob. C. de liti.
auth. nunc si hæres. & de alie. iudi. lege cum miles. quia ibi loquitur
in eo qui succedit in præiudicio eiusdem instantiæ ex iuris dispoū
tione. & facit. ff. de pac. l. si tibi. §. possessor. & lege tale pactum. in
fi. ff. si mulier ven. no. l. j. §. necessario. Tertiò quæritur quid si esset
lata sententia contra. V. vtrum mandaretur executioni cōtra Rub.
dicit Inn. quod non: nam ille qui non afficitur ex instantia, nō lęditur
ex sententia etiam citatus. vt ff. de iureiuran. l. sed & si possessori §.
fi. cum. l. sequenti. nisi post sententiam si facta alienatio causa im-
pediendi executionem sententiæ. vt ff. vt in pos. leg. l. is cui. §. qui in
possessionem. Et no. Cyn. in l. vnica. C. de alie iudi. Idem si fiat alie-
natio in fraudem post primum decretum, vt not. ff. vt in pos. lega.
5 l. certa forma. quod est not. dignum. ¶ † Quæro si literæ sunt impe
tratæ contra venditorē vtrum fiat executio sententiæ contra em
ptorem vel econtra. gl. dicit qd sic. quia reputatur eadem persona
propter litis præiudicium. ita dicit glo. singularis. ff. de iudi. l. vendi
tor. ¶ Extra quæro nunquid instantia transeat ad vniuersalem suc-
cessorem. respon. aut succedit per damnationem & non transit:
quia iudicium soluitur deportatione. vt ff. sol. matr. l. si constante.
§. fi. ff. de noua. l. quoties. in fine. aut transmissione & tunc transit.
vt ff. de iudi. l. tam ex contractibus. §. j. de præto. stip. l. ij. & ff. de his
qui no. infa. l. seruus. Sed nunquid hoc est verum in instantia arbi-
tri. dic quod sic quando transit ad hæredem, aliter secus, vt ff. de ar
bi. l. diem proferre. §. nec vtrum. ¶ In arbitramento autem non est
quæstio. quia ibi non est iudicium sed cōtractūs. qui trāsit ad here-
dem. & tene menti prædicta. ¶ Sed nunqd ad beneficiū poterit im-
petrari

petrari pendente rescripto eo casu quo nō transit instātia. videtur qđ non. vt c.ij. vt lite pendē. li. vj. sed ibi erat res litigiosa, hic non. ¶Item hic erat quæstio de possessione, ibi de beneficio. & dic vt ibi no. deinde quia glo. dat nobis materiam cuiusdam vtilis brocar di dicendo qđ decretalis epistola extenditur de similibus ad simi lia: scias qđ in l.j. C. de secun. nup. sunt duę gloss. contrarię & sępe de facto contingit. dicit statutum qđ forensi non possunt vendi vel donari inter viuos res ciuium existentes: in ęstimo communis: nū quid poterit legari vel donari causa mortis. & videtur qđ non: q̃a quos rationis nexus connectit, dispositio iuris non separat. & nō solum hoc contingit per extensionem sermonis imo verius per tacitam dispositionem eiusdem legis: vt singulariter no. C. de reuo. dona. l. his solis ¶In contrarium facit qđ not. per Dy. ff. de lega. j. l. qđ in rerum. §. eum qui chirographum. quòd est verius. non obstat glo. hic posi: a quia loquitur quando decre. continet ius commune & cultum naturalis iustitię: secus si exorbitet. quia tunc casus omissus habetur pro omisso & relinquitur in dispositione iuris communis vt ff. sol. matri. l. si cum dotem in prin & l. si vero. §. de viro. & dic quòd no c. susceptum. de rescriptis. li. vj. in nouella, quod bene notabis. Bal. doctor.

CAP. XII.

1 *Papa an possit solus priuilegium suum interpretari.*
2 *Dictio vsque potest poni inclusiuè & exclusiuè.*
3 *Principis potestas suprema nulli subiacet regulę nisi soli legi diuinę uel naturali.*
4 *Interpretationem eandem recipit testamentum & priuilegium.*
5 *De priuilegio papę an quis incidenter cognoscere possit alius à papa.*
6 *Papa an possit alicui concedere castrum ecclesię.*
7 *Imperator an possit rem meam alteri donare.*

CVm venissent. Super priuilegijs apostolicę sedis nullus alius quàm
1 papa pōt iudicare. Casus per se patet in nube. ¶† Sed in terminis quæritur vtrum papa solus possit suum priuilegium interpretari: respon. Aut per probabilem rationem disputandi, & tūc potest interpretari à iudice, & non requirit autho ritas papę. vt ff. de vulga. substi. ex facto. quę est ad hoc. l. multum. no. & in l.j. §. si quis. ff. ne quid in lo. pu. & ff. ad trebel. l. qui filium. §. sabinus. & ff. pro so. l. si socius pro filia. aut non subest ratio quare magis sit interpretandū vno modo quàm alio: vt si papa priuile
2 giat mihi vnum castrum vsq; ad flumen. † Nam dictio vsq; pōt poni īclusiuè & exclusiuè: & si sumus incerti de mēte loquētis, & tūc recurremus ad principem. nam sicut ipse fuit origo bñficij, ita dēt esse interpres vt ff. de re iuris. dicit Innocen. qđ ibi solius principis est exponere siue interpretari. Innocen. & multo fortius ad eum solum pertinet priuilegiū suum extendere, vel restringere, vel perimere, nisi sit casus per. l. scriptam decisus. exemplū. C. de pre. impe ra. offe. l. quoties. & l. rescripta. ff. de vulga. substi. l. ex facto. & dic vt plenè no. C. de legi. l. cū de nouo. Illud tamen scias qđ de potentia principis non est disputandum: quia suprema potestas eius nulli
3 subiacet† regulę, nisi soli legi diuinę vel naturali. vt plenè nota. C. si contra ius vel vtilitatem publicam. l. fina. & scias qđ omne verbum abbreuiatū, vt puta regula iuris: q̃a omnis regula potest dici verbum abbreuiatum, indiget solenni & sana interpretatione, sed non verbum specificè demonstratum ut no. C. de fideicōmiss. l. voluntatis. & dic vt ibi dixi. Idē si in priuilegio esset dubitatio in iuris significatione. vt C. de legi. l. fina. & si princeps non interpretatur verba quę possunt alij pręiudicare, interpretatur contra proferentem & sic strictè. arg. ff. de pac. l. veteribus. & C. de pe. bo. sublat. l. j. lib. x. & C de ope. publicis. l. si aliū. & per Gul. ff. de constitu. prin. l. beneficiū. ¶Et no. qđ interpretatio habet locum super incertis non super certis. vt ff. de au. & arg. le. l. pediculis. §. argento potorio. & ff. de leg. iij l. itē legato. §. parui & l. liberorū. §. qđ tñ cassius. & ff. de vsu & ha. l. plenū. §. equitij. & ff. de verbo. obliga. l. quicqd
4 astringēdę. tertio rñso. & ff. de pe. le. l. fi. † Illud scias qđ eandē interpretationē recipit priuilegiū & testamētū in eo sensu, qui ex verbis concipi potest. vt ff de pe. le. l. nā qđ liquidè. §. si cui penus. & ff. de vino oleoq; le. l. fi. §. cui dulcia. & in c. j. de ꝯcess. prębē. li. vj. Alio modo pōt intelligi nostrū capitulum qñ esset dubiū de iuribus romanę sedis ꝯcessis principibus, vnde et isti prīcipes t̃pales postea non possunt de ipsis iudicare q̃a sanctorum facta nō sunt in dñio. Nam inferior à papa nō pōt super hoc iudicare. & iste est verus intellectus, & facit. ff. de his quæ in testa. de l. proximè. ff. de hęre. in
5 sti. l. & hoc Tiberius cęsar. ¶† Quęrit gloss. nunquid saltem incidenter per alium possit cognosci de priuilegijs papę? Respon. sic. tamen hęc sententia non facit ius nisi inter partes, nec pronunciabit principaliter de priuilegio, sed de priuilegio. i. an ei potest, an non. arg. in l. j. C. de ordi. iudi. Idem si incidenter opponatur simulatio priuilegij: vel falsitas, secundum Innoc. arg. C. de iudi. quo. & inf. de re iudi. suborta. & facit. C. de legi. l. cum de nouo. pone papa concessit cuidam principi officium vicariatus ad x. annos, dubium est vtrum transeat ad hęredem. dicit Bar. qđ sic: quia officia romanę ecclesię consueuerunt vendi & concedi pro se & hęredibus suis, & præsumitur concessio realis secundum Bar. qui ita not. in l. pater. de ser. lega. In contrarium faciunt quia officia nō transeunt ad hęredem, nec aliquid operatur oppositio temporis in re non transmissibili. vt ff. de vsufr. legat. l. vxori vsum fructum
6 villę. ¶† Quæro an papa possit alicui concedere castrum ecclesię. respon. non est dubium qđ sic in feudū vel in emphyteusim: legatus tñ non posset sine speciali mandato. vt no. Bar. ff. qđ vi aut clā. l. prohibere. § plane. Et adde qđ no. Arch. ix. q. iij. per principalem. & qđ no. in c. j §. item si clericus. de capitulis corradi. col. x. & facit. ff. de nata. resti. l. queris. & in summa quicquid pōt rex in suo regno, pōt papa in ecclesiastica monarchia: & sicut olim oīa a manu regis gubernabant. vt ff. de orig. iur. l. ij. in prin ita & hodie quicqd
7 regi placet, legis habet vigorem. ¶† Quęro an imperator possit rem meam donare? no. Arch. ix. q. 3. c. per principalem. vbi omnino vide an principis priuilegium rumpat testamētum. dicit Arch. qđ non licet priuilegium procedat q̃a fauorabilius est testamētū quam priuilegium. dicit Arch. lxxxviij. dist. Episcopus. Archi.

De mutuis petitionibus. Rubrica.

CAP. I.

1 *Dilatio non debet dari reconuento ad deliberandum postquam reus respondit libello.*
2 *Reconueniri potest super infinitis qui quæstionem unam mouet: & an hoc ca poterit actor reconuenire reconuenientem se.*
3 *Reconuentio quo tempore fieri debeat.*
4 *Reconuentio an in causa appellationis habeat locum ante lit. contest. in ipsa causa appellationis.*
5 *Reconuentio an habeat locum in causis extraordinarijs.*
6 *Iudex an possit statuere terminum ad reconueniendum actorem.*

EX literis. In tex ibi, incontinenti. i. anteq̃ tendat. vias suas & c. vel diuertat ad aliū actum
1 ¶† Et sic no. reconuento non dari ad deliberandū dilatione postq̃ reus respondit libello. ¶Ibi, vicissim. not. ordinē procedendi. Ibi, cōcordia terrentur. No qđ amicabilis ꝯpositio lit. dicitur terminus lit. concor. C. de transac. l. fratris. dicit Innocen. qđ absq; libello debet mandari executioni, vt ipse no. in c. j. s̃ titu. j. qđ est sine dubio verū quando trāsactio est facta apud acta. vt C. de transact. l. siue apud acta ¶Sed nunquid aduocatus qui licitè facit pactum palmari idem mercatur si clericus non trāsigit: dic qđ idem meretur propotionaliter id est tantum pro tanto. ut ff. man. l. fina. quę. l. est ad hoc multum notabilis, Ibi, super
2 quæstionibus. nota quod mouens vnam questionem potest reconueniri super infinitis. concor. ff. de proc. l. omnium. quę lex est ad hoc not. Sed nunquid hoc casu actor poterit reconuenire reconuenientem se. respon. non arg. in l. fi. ff. qđ quisq; iuris. & ibi p Gul. de cu. Not. in hoc capitulo quòd corā delegato qui habet limitatū mandatū potest fieri recouentio, & sic prorogat mandatū iurisdi. & vtraq; iurisdictio est delegata. vt j. c. pxi. & arg ff. de pac. do. l. inter socerū. §. cū iter. nā omne qđ prorogat, debet esse eiusdē formę & naturę cū suo antecedēti. vt no. in c. hi qui authoritatē de pręben. li. vj. si aliquid substātiale mutaret non esset prorogatio. vt ibi singulariter no. ¶Pone officium potestatis, ex forma statuti semestre cū salario mille florenorū tenendo tot equos, & tot assessores & c. tandē prorogatū est sibi officiū cū diminutione salarij: dico qđ istud nō est idē officiū, nec erit idē syndicatus q̃a mutatur id ꝙ substātiale est, id est merces suæ cōductæ. vt ff. de. cōtrahē. emptio. l. pacta conuenta. §. paul. de hoc not. per Bart. in l. iiij. ff. de dā. infec. dicit aliquis certe & tempus officij est de substantia, sicut merces. ergo nō est vera prorogatio. rñ. veritate inspecta nō sunt vnū & idē, sed vnum. fictione sic. vt no. Cy. in l. si cum dies. in prin. ff. de arbi. in addi. suis. Item no. hic ꝙ vbi partes decidūt, litem per concordiā, sñia iudi. vel arbi. nō est necessaria. Et ideo si statutū diceret. qđ arbitri teneant infra mēsem pronunciare sub certa poena, & partes interim transigunt, nō teneant arbitri pnunciare: q̃a nec possunt cū lis sit sopita. vt ff. de condi. inde. l. legāter. §. si quis post. ¶Quæro qđ si actor nolit respōdere; Sol. patet per. d. l. omniū. l. sed & hę. §. de fendere. & l. mutus. §. pęna, imo plus dico, & est valde not. ꝙ iudex pōt denegare audientiam actori in omni alia causa, & etiam mandare alijs iudicibus ꝙ eū nō audiant. nisi purget morā. vt ff. quib. ex cau. ma. l. sed & si p prætorē. § sed si dum decreto. & illa glo nō est

est alibi.¶ Quęro qd si iudex non procedat fm ordinē ꝯuentionis & reconuentionis, sed omitteñ. vel preposterando ordinem, vtrū ꝓcessus sit ipso iure nullus. & vr ꝙ sic. C. de sen. & īterlo. om. iudi. l. ꝓlatā. dic ꝙ valet iudiciū, sed pōt appellari, nec oportet iudificare appellationem aliter quam per ordinis pręposterationem. vt ff. quando app. sit l. j. in fi. & arg. ff. de mino. l. ait pretor. §. permititur. & vide omnino quod no. ij. q. j. in gl. summę: quæ gl. est solē
3 nis. ¶ Tertiò quęro † quo tempore debeat fieri recouētio. rñ. quo ad paritatem procedendum debet fieri ante litem conte. vel parum, post ante quam sit iuratum de calumnia. vt c. dispendia. §. reus. de rescrip. lib. vj. & C. de sen. & interlocu. om. iudi. authen. & consequenter. Si ergo fiat post litē contesta. talis reconuentio meretur eundem iudicē: tamen non meretur parilitatē tpis in ꝓcedēdo. & ideo est fm quid cōuentio, & scdm qd recōuentio. vt no. in
4 c. sepę. de verbo. signi. in cle. ¶ †Sed nunquid in cām appellationis hēt locū reconuētio ante li. conte. in ipsa cā appellationis? & videt ꝙ sic: qa quo ad causam appel. iudiciū, est in prin. nō in medio, nec in fi. In ꝯrium vr gl. C. de procu. ita demū qa id qđ excludit per lit. conte. in primo iudicio non pōt reputari in causa appellationis. tex. est ibi solēnis. Sol. dic vt no. per Cy. de tem. ap. l. per hāc. dic ꝙ si appellatum est ante lit. conte. de hoc no. per Inno. ȷ̄. co. c. pru-
5 dentiam. ¶ †Quęro nunquid in causis extraordinarijs habet locum reconuentio? respondeo, sic si pōt saluari forma parilitatis in ꝓcessu. vt ff. de ꝓcura. l. sed & hęc. §. nō solū & ff. de var. & extraor. cogni. l. j. in fin. ¶ Quęro vtrum in criminalibus habeat locum reconuentio. Sol. dic vt dixi. s̄. de iudi. c. at si clerici. ¶ Quęro nunquid ille qui petit se mitti ex edicti diui adri. in quo procedit leuato velo, aliquid petit in quo non requiritur strepitus iudicij possit reconueniri. & vr ꝙ nō, vt ff. de iudi. l. sed si restituatur in prin. ibi oīno vide. ¶ Quęro qa in §. reus quoq;. dicitur eodem durante iudicio: quousq; durat iudiciū? dicit Ber. donec sit renunciatū vel cōclusum in causa nō pōt cauere tibi. qđ verū est quo ad descriptionē, sed bene durat quo ad decisionē. vt ff. ad. l. aquil. l. proinde. & C. de adul. l. ꝗs indubitati. ¶ Quęro quę ęquitas est ista, quod agens nō possit reconueniri nisi coram iudice durante iudicio. nā fingam me creditorē & agā corā iudice mihi gratioso: & in veritate suum debitor aduersarij mei, nō poterit interim ius suum consequi. respon. licet istud videat iniquū, tñ iniquius esset oppositum vt C. de fruc. & lit. expen. l. finali. ¶ Itē si consideretur de fraude coram alio iudice postet fieri conuentio, non dico reconuentio. argumentum. C. de asser. tollen. l. j. in fi. facit qđ no. gl. quę incipit, forte
6 ponit quęstio. ¶ †Quęro an iudex possit statuere terminū ad recōueniendum actorem? & vr qđ non: qa in statutis est statutus terminus à iure. sed glo ordinaria. determinat ꝯrium. ff. de procura. l. omniū. & est glo. multum. no. ¶ No. qđ contrariorum vnum & idē est statutum. & est ar. ꝙ vbi exceptio non potest probari per testes ex forma statuti similiter nō pōt probari per testes actio, vel replicatio, qa iudex & iudiciū nō dēt claudicare. sed quid de duplicatione siquidē venit ad coroborationē scripturę, pōt probari per testes aliter nō: qa qui duplicat excipit facit qđ no. C. de excep. l. si pactū de hoc alibi est latius dđm. ¶ Item no. qđ locus a pari infert paritatem in oībus vt no. ff. de ope. no. nunci. l. hoc amplius. in fin. ¶ Quęro quid si Princeps mādat vt statim aliqđ fiat, quo casu nō procedit reconuētio, si cōstat de mēte principis, nūquid tñ est inquirendū de veritatē? rñ. sic. gl. est ordinaria & singularis. ff. de dam. in fec. l. qui bona §. quidam. i glo. quę est super verbo, non inquirent. & tene menti illum tex. cum gl. Bal.

C A P. II.

1 *Clausula, appellatione remota, operatur interlocutorijs quę modicum lędunt: secus in diffinitiuis & his quę sunt magni preiudicij.*

PRudentiam. Actor qui impetrauit rescriptum cum clausula appellatione remota, respondere tenet. & hoc dicit. secunda pars ibi, nos vero. Casus. Quidā impetrauit literas ꝯtra aduersarium suū appellatione remota: reus eum reconuenit ꝙ reconuentus vult à quadam interlocutoria contra se lata appellare. Queritur vtrum per illam clausulam, appellatione remota, non sit huic appellationi deferendū. Papa respōdet qđ cū actoris & rei eadem sit ꝯditio, & vno & eodē iure debent trutinari, sicut desiderat actor, vt sibi iustitia fiat appellatione remota, sic reconuenienti in sua iustitia dēt respōdere. ¶ No. qđ ī iudicio debet esse parilitas. cōcor. C. de fruc. & litis expen. l. fi. & de proxi. sac. scri. l. in sacris. ¶ Secundò no. qđ forma data expresso trahit ad tacitū. ¶ Tertio nōt. de tacita repetitione. ¶ Quartò no. qđ cōsensus in fauorē reuertit in damnū qđ verum est in correlatiuis: qa correlatiua eodem iure censentur. vt C. de indic. vidui. l. fi. Item no. qđ illud qđ extenditur, prorogat cū suis qualitatibus & clausulis, & cū sua ꝓpria essentia dicit glo. quęmadmodum prorogātur palmites. ff. de bo pos. here. pe. l. ij. & istud nō est dubium quādo extensio fit ex eadem. l. idē si ex alia. nam semper originem suam sequit, vt ibi. ¶ Not. qđ quis non potest petere ab alio qđ ipse alij non concessit. vt ff. de dam. in
1 fec. l. qui bona. §. si quis. qa ibi est tex notabilis. ¶ † Vltimò no. qđ clausula, appellatione remota, quę clausula operat in oībus interlocutorijs quę modicū lędunt: secus ī diffinitiuis & his quę sunt magni pręiudicij. ar. C. de pręci. impera. offe. l. quoties. C. de sen. & īterlo. om. iudi. l. cū solitū. ¶ Oppo. contra tacitā repetionē, qa lex dixit qđ sit tacita repetitio. vt ff. de fideic. lib. l. fi. sed ibi qa tacita repetitio vitiaret. Et ista faciunt ad quęstionem: quidam fuit accusatus de adulterio cōmisso in seiam vxorē Titij. iste respōdens accusationi, dixit, cōfiteor me cognouisse carnaliter dictam seiā. Quęritur an videatur per hoc eam confiteri vxorem accusatoris Bar. dicit qđ nō quia illud verbum dictam, est solius personę demonstratiuū non qualitatis repetitium. ff. de lega. j. sicut? per Bar. & in spe. depositi. §. vij. ver. xi. aduerte si hoc est verum non est facta litis contest. super adulterio, quia non fuit confessus, nec negauit adulterio probato per testes. Et caueant sibi assessores ne admitant hmōi responsionem. Oppo. contra istud. c. qđ fauore. C. de legi. Sol. hoc non retorquetur in odium sed interpretatur rescriptum: quia debet esse cōmune. vt C. de tem. in integ. rest. l petedę.

¶ De litis contestatione, Rubrica.

1 *Litis contestatio an fiat ex parte actoris statim actoris oblato libello actore iurante de calumnia.*

1 ¶† Quęro nunquid litis contestatio fiat ex parte actoris statim oblato libello & actore iurante de calumnia. Pe. dicit qđ sic litis contestatio habet duo extrema vnum ex parte actoris, & aliud ex parte rei. sed istud est falsum quia nō hēt eam in sensu diuiso sed solum in sensu coniuncto. & hoc probatur. primò, qa litis cōtestatio est indiuidua quoniam ad iudiuiduū ordinat. i. ad sententiam. ff. famil. hercisc. l. hoc iudicio. Item pluribus rationibus. ¶ Primò contestatio statim facta & immediatè ex parte petitoris omissa omni dilatione esset nulla ipso iure. vt C. de lit. contesta auth. offeratur in fi. ¶ Secundò sequeretur qđ. ll. quę dicunt contra actorem est litis contesta. & sic nō procederet auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. Tertio quia sequeretur quòd instantia termini statim inciperet currere actori & nundum curreret reo, & sic haberet diuersa tempora vnum respectu actoris, aliud respectu rei. quòd est falsum. ¶ Quartò, quia sequeretur quòd statim quod libellus esset oblatus, non posset emendari cōtra. l. edita. ad quędam expediuntur ante litem contestatam & non post; quędam ante & quędam post & non ante vt media litis. Omnes quęstiones fundamenta iudicij pręuenientes debent ante litem contesta. decidi. vt C. de adul. l. quoniam alexandrū. tam excipiendo quam replicando. tex. est ibi not. ¶ Quintò, quia litis contesta. requirit suam integritatem ex parte actoris & rei in l. rem non nouam. § j. C. de iudi. & ideo Pe. & Cyn. in ista eorum opinione somnianerunt. & tenenda est opinio communis. ¶ Et no. quòd quinque sunt quę diuersa sunt, scilicet libellus ex conclusione, libellus sine conclusione: de quo per Cyn. C. de fal. l. nec exemplum interrogationes quę fiunt ad pręparationem iudiciorum, ff. de interrogato. actionibus. l. post sen. positiones quę fiunt ad respondendum super eis, & ad reuelandum ponentem ab onere probandi, vt no. C. de confes. l. ij. in fi. gloss. mag. C. de iur. calum. l. ij. § qđ obseruari articuli siue capitula quę non fiunt ad respondendum, sed ad probandum. vnde non tenetur aduersarius respondere articulis sed positionibus sic. vt no. in c. sepe. de verb. signi. in clemen. ¶ Quęro, ago cōtra aliquem vt cedat mihi actiones ipse est absens, & nō vult comparere, utrū iudex poterit mihi decernere actiones lit. non contesta. videtur qđ sic. vt ff. de iur. do. l. profectitia in principio. imo videtur qđ sine cessione trāseat actiones vt est glos. singularis. ff. de dam. infec. stipulatio. §. vlti. & C. ad trebel. l. pe. §. cum autem. nisi qs dicat quod ibi est speciale.

1 *Litis contesta. fit per petitionem in iure positam, & responsionem secutam.*
2 *Litis contestatio si non inuenitur in actis, non valet processus.*
3 *Lis an pręsumatur contestata.*
4 *Litis contestatio quid est: & an fiat per confessionem.*
5 *Litis contestationem inducit responsio facta super libello; non autem si fiat super positionibus. & quare.*
6 *Litis contestatio an fiat per hāc respōsionem: nego narrata prout narrantur; & dico petita fieri non debere.*
7 *Et an proponens exceptionem peremptoriam pręsumatur litem contestari.*
8 *Confiteri debitum an videatur qui opponit exceptionem solutionis: adeo quod non sit necesse litem contestari.*
9 *Negans non excipit.*
10 *Exceptio nulla ante lit. contesta. potest opponi in reali iudicio.*
11 *Litis contestatio an dicatur facta si reus respondendo petitioni dicit non confiteor,*

fiteor, neque nego.

12 *Et si dico, domine nolo litigare, vel cedo liti, an contestetur lis.*
13 *Et an negans solum factum intentatum in libello dicatur litem contestari.*
14 *Negans libellum an intelligatur omnia negare.*
15 *Libellus si fuit productus in scriptis iudice & tabellione actorum presentibus: tamen producens nihil dicit verbo, vtrum in isto libello possit lis contestari.*
16 *Lis an sit contestata si respondeatur libello per verbum non credit.*
17 *Respondere tenetur quis libello criminoso: & non positioni criminose & quare.*

1 OLim inter. Non per positiones & rñsiones, sed per petitionem † in iure positã & responsionẽ secutam fit litis cõtestatio: qa omissa nullus est ꝓcessus. Primo ponit processum iudicũ, & ipsorũ relationẽ. Secundò ipsum ꝓcessum decreuit irritum. Casus. Inter episcopũ Nouarieñ. ex parte vna, & capitulum sancti Quintini ex altera, orta materia est quęstionis super quibusdam iniurijs, sententijs excommunicationis, & alijs articulis, causa fuit commissa quibusdam iudicibus qui processerunt hoc modo: videlicet quia factis quibusdam positionibus & respõsionibus ad easdem, & partium allegationibus auditis causam eãdem sicut fuerat eis iniunctum ad examen appellationis remiserunt: qua propter procuratores vtriusque partis se conspectui apostolico pręsentauerunt. Papa autem qui non inuenit lit. cõtest. esse factam, quãuis positiones & responsiones hincinde super pluribus articulis factę fuerunt coram iudicibus supradictis processũ decreuit irritum: quia per positiones & responsiones ad eas non fit litis contestatio sed p petit. in iure. i. in iudicio ꝓpositam & re-
2 sponsionẽ in iudicio secutã. hoc dicit. ¶ † Not. qđ dixi in summario. Itẽ no. qđ nõ ualet processus si non inuenit in actis lit. cõtest. quæ requiritur, siue agatur de iniuria, siue de sententia excõmunicationis, siue de alijs articulis. Opp. nam litis contestatio fit per contradic ut C. de iudi. l. rem non nouam. §. patroni. sed h c fuit cõtra dictum: ergo fuit facta litis contestatio. Sol. hoc non est verum: qa propositũ est prius facere positiones quã lit. contest. cum litis contestatio sit lapis angularis iudicij, & ¦ eius fundamentũ. vt in aut. de litig. §. omnem. & vbi deficit prĩcipium deficit principiatũ nec superędificari potest. ff. de except. rei iudi. l. egi tecũ. j. q. j. c. cum paulus. ¶ Oppo. & videt qđ omnia pręsumãtur solẽniter acta. i. nihil omissum de contingentibus. vt ff. de verbo. obli. l. sciendum. & not. in l. quero. ff. loca. & C. de fide instru. & iure hastę fis. lib. x. solu. nõ
3 est † verũ, qa litis ꝯtestatio est actus perfec. & ideo non pręsumit lis cõtestata, ne libellus oblatus: sed si appareret qđ esset lis contestata, libellus oblatus circa ipsum eundem actum, bene pręsumeretur solẽnitas scilicet qđ lis fuerit contestata solẽniter, & qđ libellus fuerit solẽniter oblatus. vel dic qđ in iudicijs nõ pręsumit solẽnitas: secus in contractibus. vt no. Innocẽ in c. innotuit. ȷ̃. de eo qui furtiuẽ ordi. susce. Nam in cõtractibus reperit consensus vtriusq; partis, in iudicijs dissensus. ¶ Deinde scias qđ petere dicitur non solum ille qui litem contestatur super libello. sed etiã is qui postea prosequitur, tamen est notandus. ff de condi. indebi. eleganter. §. si quis post. dicit Inno. qđ in lit. cõtesta. requiritur animus litem contestandi. Idem ait qđ pręsumitur animus si verba sunt apta ad lit. contestationem nisi procedat pro testamento. In contrarium. In l. rationabilis aliter iudex debet protestationẽ reijcere. dicit Inn. qđ respondendo causę fit litis contestatio Inno. dicit qđ ille q dicit nolle litigare, non contestatur litem Inno. dicit qđ si actor narrat factum, & non petit aliqđ, tamen si animo petendi hoc facit, & reus respõdit animo litem cõtestãdi, fit cõgrua litis cõtestatio. ista est mens Inno & nõ ponit alibi. dicit Inno. ꝙ aut gratia fit simul cũ iudicũ datione, & tũc subreptitia vitiat gratiã & iudicũ dationẽ, & orit duplex exceptio tã declinatoria de qua stati cognoscet si debito modo & forma opponat, q̃ pereptoria de qua nõ cognoscet statim, sed lite ꝯtestata. si aũt gratia ꝓcedit dlegationẽ iudicũ, que sit obreptitia, tũc orit exceptio ꝯ̃ literas. s. declinatoria, & non contra gratiam in qua non fuit subreptitia. ista est mens Innoc. Et nõ dicit Inn. qđ pactũ de nõ petẽdo nõ impedit litis cõtesta. Inn. Nam qui promittit non agere statim venit contra: qa promisit ad iudicem non venire. & ideo statim est obligatus l. iij. ff. de cõdi. ob causam. Sed qui promisit non petere, non venit cõtrà, nisi lite cõtesta. & antẽq̃ veniat cõtra non potest repelli. ista est subtilis mens Inno tamen etiã istud pactum tollit obligationem naturalem. sed qa ante litem conte. nõ dicitur petere, nisi petatur. i. lis contestet, excipi non potest. & no. qđ exceptio trãsactionis ideo impedit ꝓ-
4 cessum qa habet in se illam clausulam, ad iudicem non iri. ¶ † Modo quæro vnã cum glo. quid sit lit. contest. respon. est sup negatione principali hincinde conflictatio per intertogationem & respõsionem super libello quæ respõsio debet fieri animo litem ꝯtestãdi, & in causa procedẽdi. ¶ Modo quęro nũquid per confessionẽ fiat litis contest. So. aut reus cõfitetur, qa nõ vult litigare, & nõ fit litis cõte. vt ff. de iudi. l. si debitori. ff. de procu. l. si reus paratus. ff. de leg. j. l. si domus. §. qui confitetur. Aut confitetur intendens procedere in causa, qa sua interest procedi, & tunc per cõfessionẽ fit lit. contestatio dũmodo pręcedat libellus conuentionalis. vt ff. de neg. gest. l. at qui natura. §. cum me absente. Aut est dubium vtrum confiteatur animo litem contestandi, vel non, & tunc aut cõfitetur ante libelli oblationẽ, & non fit litis contestatio: & iõ non fert diffinitiua sed pręceptum. vt ff. de minor. l. ait pretor. §. permittitur. ff. de iudi. si debitori. ¶ Et no. C. de bo. quæ li. l. cum non solum. §. necessitate. & ibi est gloss. sing. qđ cum præceptum tale fiat non in figura iudicij sed extra ordinem, qđ si filius confitet debitũ sine consensu patris fit in eum pręceptum. & istud tene menti. Aut cõfessio fit oblato libello & per eum recepto. & datis inducijs deliberatorijs. & tunc fit litis contest. & non exigitur hic aliquod iuramentum calumnię vt similiter no gloss. in d. §. cum me absente. Et hęc vera si confitetur pręsenti aduersario aliàs non valet confessio, vt dicit Iaco. bu in l. j. C. de lit contest. nisi forte iudex vel tabellio recipiat confessionem pro aduersario absente. Nam ille qui confitetur quodammodo liti. renunciet, & valet renunciatio. vt singulariter not. C. de pact. l. postquam liti. ¶ Et not. qđ omne qđ consueuit aliquem effectum producere, videtur ea mente dictũ, qđ producat effectum, nisi appareat contrarium. vt ff. de testa. mili. l. diuus. & vide omnino qđ not. ij. q. j. nos in quenquam. vbi est gloss. optima. Sed pone qđ quis protestatur se nolle litem contestari, an per confessionem fit litis contesta. dicunt quidam qđ non. qđ est verum, nisi iudex istam protestationẽ repellat: qa iudex põt cogere tam actorem quam reum ad litem contestan. vt no. C. quo modo & quando iudex. l. consentaneum. Dicit Iac. But. qđ protestatio excludit mentem à verbis, & ideo non fit animo contestandi. Sed certe imo non excludit mentem negandi à verbis, sed intendit excludere iuris officiũ vt non insurgat ex verbis & mente: quod est impossibile cum iuris effectus à lege non ab hoĩe procedit: vt ibidem subdit. Iac. bu. in lec. pręalle. C. de lit. contest. Addit aliam rationẽ qa protestatio habet aliquid fingere: sed fictio non potest tollere factum licet possit tollere mentem à verbis. & loquitur satis notabiliter. & facit supra de consti. cum M. ferra. Item factum qđ est posterius tollit verbum qđ est prius. ar. C. de pa. l. pacta nouissima. & ff. de acqui. posse. l. si quis ante. & ff. de leg. ij. l. fi. in prin. dixit trebatius non interest quid senserit, sed quid fecerit. labeo imo refert. ff. de acqui. rerum do. liber homo. ibi tex. solennis
5 qui tex. facit ad quęstionem nostram & plures alias ¶ † Modo quęro quæ est ratio qđ rñsio facta super libello inducit contestationẽ: secus si fiat super positionib. respon. qa libellus est qđ perfectũ quia continet narrationẽ facti, ius, conclusionem, & petitionem. & ideo qui rñdet libello super toto ac si dialecticus respõderet syllogismo perfecto. Sed positio non est quid perfectum, sed quædã particula non continens petitionem. & ideo qui ponit nihil petit ponendo sed sunt verba enunciatiua. Itẽ ad qđ offerret libellus, si non esset necesse rñderi super eo. Item si fieret litis contest. per responsionem ad positiones tot essent litis cõtesta. quot positiones, & totiens iurãdum de calumnia. Item deberet condemnari vel absolui reus super positionibus. quę omnia falsa sunt. Et ideo sicut reus non põt diffinitiuè absolui nõ oblato libello, vt patet ex ordine tex. C. quõ & quando iudex, aut. qui semel. ita nec condemnari diffinitiuè. Ad hoc facit illa gloss. singularis quæ dicit qđ ex probationibus non oritur actio, quę tñ oritur ex cõfessione & sententia & iureiur. vt not. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. penulti. qa probationes non faciunt ius. ut no. ff. de pact. l. postq̃. & ideo etiã si omnibus positionibus respondeat, eas vno verbo negãdo, oẽs. nõ fieret litis contestatio licet nõnulli magni viri dicãt ꝯriũ & malè. ¶ Pro declaratione pręlictorum quero vtrum sit differẽtia inter ꝯclusionẽ libelli, & petitionẽ libelli: & videt qđ non: qa ꝯclusio & petitio idẽ sunt, & vno cõtextu proferunt vt cũ dicit actor, quatenus peto &c. Contrariũ no. Inno. s̃. de rescri. super literis. & est ipsa veritas vt patet in hoc exẽplo. dico qđ mutuaui tibi decem, & qđ mihi es obligatus. Nam ex hoc concluditur qđ habeo contra te actionem: tamen ista conclusio non fundat libellum. Sed oportet quòd petam te condemnari: aliter nunquam posses condemnari. vt ff. de dã. infec. l. 4. §. hoc iudiciũ. Et hoc sequit ꝙ si libellus non ꝯtinet petitionẽ, impossibile est quòd aliqua lit. ꝯtestatio fiat sup eo: licet quędam gl. nocet cõtrarium. j. q. 4. qa prelulatus. quã glo. non credo veram quando ciuiliter agitur: sed in accusatione & de
6 nunciatione illa glo. potest sustineri. ¶ † Quæro nunquid per hanc responsionẽ, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri nõ dere. fiat litis contestatio. respondeo sic, vt no. de lit. contestatione c j in prin ¶ Sed nuquid est differentia inter simpliciter negare, & negare narrata prout narrantur. dicit. Bar. ꝙ sic. ff. de fideius-
7 soribus. l. si dubitetur. §. j. facit. C. de eden l. edita. ibi put &c. † Sed nũquid qui proponit exceptionẽ peremptoriã pręsumit litẽ cõtestari: rñdeo nõ: qa nõ pręsumit excipere aio lit. contestãdi, cũ reorum

rum sit fugere. vt ff. de condi. inde. l. eleganter. §. si quis post. vnde si nō apparet alia litis cōtestatio, & testes essent recepti, pcessus esset nullus. Et hoc verū, nisi in casibus in quibus sufficit qualis qualis contradictio, vt in extraordinarijs & summarijs. vt ff. de offi. pcon
8 sul. l. nec quicq̄. §. de plano. ¶† Sed nūqd q opponit exceptionem solutionis vr̄ ꝯfiteri debitū, adeo vt nō sit necesse litem contestari, vt ff. de iudi. l. si debitori. respondeo non videt cōfiteri: qa eo ipso ꝙ excipit, intēdit negare. hoc clarè determinat gl. ordinaria. ff. de condi. inde. l. Iulianus. in prima gl. magna. Sed Franciscus accursij dicit ꝙ illa gl. debet intelligi quando excipit pmissa negatione. Idē Cy. aliud dicit Iaco. Butr. in l. j. C. eo. ꝙ aut est exceptio declinatoria, & ita intendit ad lit. conte. excludendā. aut mixta, vt est exceptio rei iudicatę, & tunc refert ad quid opponat. Sed salua reuerentia dici potest ꝙ ista exceptio reddit processum nullum. vt C. quando prouocare nō est necesse. l. j. Et ideo nunq̄ per eam fit lit. conte. Quędā est exceptio mere peremptoria, & si pmissa negatione obijcitur, fit lit. conte. alias non puto qa est casus in d. l. elegan-
9 ter. §. si quis post. f'm Inno. ¶† Et no. ꝙ ille qui negat, non excipit: vnde negare licet etiam ante lit. cōte. Sed ille qui aduersatiuè obij-
10 cit, excipit. vt no. in l. nā & postea in prin. ff. de iuiur. † Itē no. ꝙ in reali iudicio nulla exceptio potest opponi ante lit. cōtesta. nisi hęc exceptio possideat. vt no. in aut. de triente & semisse. §. pe. Et si qui dē obijcit ante litē cōtestatā, nō hēt excipiēs probare. Secus si tpe litis cōtest. possidebat. vt pbat illa. l. notabilis. ff. de exceptione rei
11 iudicatę. l. si rē meā. ¶† Quæro qd si reus rn̄dēs petitioni dicit, nō cōfiteor neq; nego: an per talē rn̄sionē sit facta litis cōtesta. rn̄. nō qa iste non respondet ad interrogata. Item lit. contest. requirit cōtradictionē: vt C. de iudi. l. rē nō nouā. §. patroni. sed iste nihil dicit
12 contra. ¶† Quid si dico, domine nolo litigare, vel cedo liti. rn̄. iste non contestatur litem, imo si esset lis cōtestata ei renūciat. vt C. de
13 pac. l. postq̄ liti. & qd no. in l. j. C. de presc. long. temp. ¶† Quero nunquid ille qui negat solū factum intentatum in libello, dicatur litē contestari. dicit Spe. ꝙ non: secus si negat ius & factū. tu dic qd vtroq; casu fit lit. conte. dūmodo ista rn̄sio fiat lecto libello & tpe litis contestādæ: qa qui negat factū totū negare vr̄. vt no. in l. j. §. j.
14 ff. qua. re. ac. non da. ¶† Sed nunquid ille q negat libellū, intelligitur negare oīa. & singulariter dicit Iac. butri. ꝙ nō: qa ratione partis licitū est negare totū complexū. sed hoc falsum est, qa sequeret ꝙ litem contestādo super toto non possit ferri snīa super parte cōdēnatoria, sed sup alia parte absolutoria. dictū aūt Butri. est verū, qn̄ qs negat positionem: qa oratio q ex vniuerso sumit. pōt negari ratione formæ cōplexiuę si in altera parte sit falsa. vt ff. de reb. du. l. si is qui ducenta. §. vtrū. & no. in c. in plerisq; de elec. in cle. iuxta illud, cū sancto sanctus eris, & cū peruerso peruerteris. vt ff. de dā.
15 infec. l. si finita. §. ex hoc edicto. in verbo, vnita &c. ¶† Quæro, pone qd libellus productus fuit in scrip. iudice & tabellione actorū pōsentibus: tn̄ producēs tanq̄ mutus nihil dixit verbo, nunqd in isto libello lis pōt contestari? dicit Io. an. qd non sufficit ꝙ actor libellum in script. offerat: qa libellus non loqtur, imo necesse est ꝙ contenta in libello proponat hic ergo opus est verbis f'm eū ego dico ꝙ est casus in ꝯtrarium in l. j. §. j. ff. de eden. in alternatiua literę. ibi, in libello cōplecti & dare. ¶ Item qui nihil dicit expressè quādoq; tacitè loquit. vt no. ff. de ope. no. nunc. l. prętor. §. adijcitur. & sic q non loquit lingua, loquit mente. ¶ Itē pręsumit ꝙ vsus fuerit verbo produco cū in actis scripta sit productio. vt. ff. de fideiuf. tut. l. cū ostēdimus. §. si. ¶ Sed quid si nō cōstat vtrum cōtestatio fuerit facta per interrogationē pręcedētem, & responsionē sequentē. rn̄. pręsumitur ordo verborū pter authoritatē scripturę & iudiciorum. vt ff. de ver. obli. l. sciendum. & fortè nō refert quis primò loquatur actor an reus: qa in iudicijs quasi contrahitur, & quasi contractus adminicula formulę verborum non desiderant. ¶ Sed qd si in actis continetur ꝙ fuit lis contestata, sed non continetur qualiter. rn̄. pręsumitur lis contestata negando. vt ff. de iud. l. si quis intentione. Alij dicunt ꝙ non valet contestatio ratione incertitudinis. Bar. dicit ꝙ valet: qa litis contestatio fit tam per confessionem q̄ per negationē. & inte alterutram partē conditionis de necessitate concluditur litem esse ꝯtestatā. argu. de condi. inde. l. iul. versi. similem. quia hoc placet, qa quantum ad rigorē iudicij constat de solennitate licet non constat de qualitate contestationis. simile qa qn̄q; constat testm̄ factum, & tamē non apparet qualiter factū. vt no. in l. ij. C. de bo. pos. f'm tabu. ¶ Sed hic opponit, qa ista scriptura tabellionis est incerta, ergo nulla. sicut si testis deponeret ꝙ lis esset contestata, & interrogatus qualiter, diceret non recordor. nā tabellio est testis solennis. vt ff. de testamen. l. domitius. ergo non solum debet apparere de substātia iudicij, sed de qualitate respōsi.
16 arg. j. de proba. c. in præsentia. ¶† Quero quid si respondeat libello per verbū non credit, an sit lis ꝯtesta. videt qd sic. vt j. de restit. spolia. c. cum ad sedem. dic cōtrà, qa nec pcedit libellus si actor diceret credo. & actoris & rei tanq̄ ꝯriorū eadem est disciplina. Itē verbū credo, est nota cuiusdā dubitationis: qa opinio est de icertis vt ff. de verb. oblig. l. continuus. §. cum ita. nō ob. c. cū ad sedē. vt ibi dicam. Deinde no. hic qd triplex potest esse quęstio de sen. excō. s. de nullitate, relatione, & appellatione. & litera nostra valde no. dicit super his offeren. libel. & litē contest. de hoc in Spec. de li. obla. §. quid in causa nullitatis. tamen hunc tex. nō inducit. & ideo not. diligenter qd in causa nullitatis est offerendus libellus & lis conte-
17 standa. ¶† Quęro quare libello criminoso tenet quis respondere, & non tenetur rn̄dere positioni criminosę? rn̄. qa nisi respondere tur libello, non posset pcedi in causa, nec iudicium substantiari: qa non esset lis contestata sed non est ita in positione qa per eas non substantiatur iudicium. imo valet eis pętermissis cum non sit de substantiali ordine iudiciorum. ¶ Econtra differt, quia si non respondere tur libello, non propterea haberetur reus pro confesso: secus in positione. vt no. Iaco. de Are. in l. j. §. quid ergo. ff. de ven. in spi. vbi omnino videas. non tamen tunc habetur pro ꝯfesso per. l. ipso iure, sed demū per sententiā iudicis qa reqrit causę cognitio summaria super hoc an iusta causa fuerit non rn̄dendi nec ne. & quę causę cognitionem desiderāt, ad officiū iudicis, & non ad officium legis pertinent f'm Bar. qui ita no. ff. de iur. fis. l. eius qui delatorem. Et scias qd vbicunq; verbum habetur, ponitur, intelligitur verbum per sententiam: quia est futurę significationis nisi adiungeretur verbum sit. vt si statutum diceret, habeatur & sit. vt C. de interdic. matrimo. l. si tutor. ¶ Et no. qd quidam aduocatus adhibuit hanc cautelam, qd dum clientulus suus deberet haberi pro ꝯfessio, fecit committi causam consilio sapientis sub hac forma, quę essent partes iudicis in diffiniendo: & quia non erat pronunciatum qd positiones haberentur pro confessatis, non poterat cōsultor consulere super positionibus tanq̄ confessatis. & sic stetit actor absque probatione ex forma cōmissionis. & sic nihil obfuit non respondisse. & ideo tu qui es aduocatus alterius partis sis cautus ne clientulus tuus circūueniatur in formatione pręsenti quod transmittitur ad consulendum. dicas ergo qd iudex commisit, qd iuris nunquid diffiniendi ex actitatis.

¶ Vt lite non contestata non procedatur ad testium receptionem. Rubr.

CAP. I.

1 Quando agitur de adulterio ad separationem thori etiam contra contumacem & illudentem aduersarium lite non contestata, nec testes recipi, nec ad sententiam diffinitiuam perueniri potest: tamen absens potest ex sua contumacia excommunicari.

2 Separatio thori quando fit propter sęuitiam vel culpam viri, dos statim debet mulieri restitui.

3 Mulier separata à viro non tenetur ad eum redire, nisi caueat de non offendendo eam.

4 Vxor si repetit dotem, quia vir vergit ad inopiam, vtrum res viri adiudicabuntur sibi pro dote ex secundo decreto.

5 Ex contumacia procuratoris non excommunicatur dominus, nisi sciens non purgauerit eam.

6 Nec etiam propter eius contumaciam bannietur, vel relegabitur dominus.

7 Sententia excommunicationis requirit dolum.

8 Ignorans non ligatur sententia excommunicationis quantum ad conscientiā.

9 Litis contestatio si non pręcessit; processus est censendus nullus.

10 Procurator ad lites si in contractu committit dolum, non nocet domino: sed quid si est procurator ad contrahendum.

12 Contumacia nuncij an noceat domino: & an dominus puniatur in expensis ob contumaciam procuratoris, & vtrum propter meram contumaciam porcuratoris repellatur dominus ab appellando.

13 Procurator si appellauit sed postea non petijt apostolos, an praeiudicet domino ignoranti.

14 Procurator simpliciter constitutus ad lites non cogitur appellationem suam prosequi: sed si vult. nunquid potest prosequi.

15 An ex procuratoris contumacia possit dominus pati primum decretum.

16 Procurator si producat falsa instrumenta sine speciali mandato: an dominus perdet causam.

17 Procurator si produxit falsas positiones quas veras esse credebat, si dominus scit eas falsas, punietur dominus.

18 Procurator per hęc verba, constituo te procuratorem vt possis omnia facere quæ possem, si presens essem: non videtur constitutus ad vendendum nisi nominatim hoc sit dictum.

19 Procurator si a domino habet mandatum ad confitendum, demum ad notitiā eius peruenit aliquid qd est negandum, vtrum poterit negare.

20 Procurator contumax non tenetur domino actione mandati si dominus erat idem facturus: nec tenetur contra conscientiam facere.

21 Donationem propter nuptias an lucretur mulier propter adulterium viri si cut econtra.

22 Testificari possunt pater & mater in causis matrimonialibus pro & cōtra.

23 Sententia incerta in causa dotis an valeat.

24 Testes lite non contestatata recipi non possunt nec in ciuilibus, nec criminalibus.

25 Procuratoris

25 *Procuratoris contumacia an noceat domino necne.*
26 *Bannitus si petit se cancellari de banno an debeat lis contestari.*
27 *Litis contestatio si dictante statuto non requiratur, an poterit procedi ad diffinitiuam non pręmissis tribus citationibus, vel peremptorio ęquipollenti.*
28 *Sententia condemnatoria lata contra procuratorem ꝓcuratorio nomine an mandabitur contra eum executioni si non fecerat pactum de quota litis.*

ADhec. ¶ No. ad euidentiā, ista no. cadunt in c. ꝓcedēti, qđ nō intelligit lis cō testata super eo qđ nō est petitū. i. qđ nec actor peter putasset, nec iudex ī iudicio sensisset. tex. est aureus. ff. de exceptio. rei iudica. l. si ex testamento. &c. ¶ Item no. qđ qñ vna actio continet aliam in effectu licet nō in forma specifica, si lis sit cōtestata super continēte, vr̄ contestata ēt super actione cōtenta. Iste est casus duarū ll singularium. ff. de ędil. edi. l. bouē §. aliquādo. & ff de excep. rei iudi. l. si is qui hæres. §. j. Itē no. ꝙ ille q litem contestando negat partem principalem negat accessoriam. vt ff. de excep rei iudi. l. egi tecū. ¶ Item no. ꝙ dictio sine, & dictio absq;, sunt dictiones negatiuę siue exclusiuę: & tñ si in facto consi
1 stūt, pñt ꝓbari. tex. est no. ī l. si rem meā. ff. de except. rei iudi. † Vbi agit de adulterio ad separationē thori ēt cōtra contumacē & illudentē aduersariū lite non cōtestata; nec testes recipi; nec ad diffinitiuā pōt perueniri pōt tñ absentes & ex sua cōtumacia excōicari. Itē ex cōtumacia ꝓcuratoris si sciēs nō purgauit eandē. In prima ponit facti narratio, & iudiciū consultatio. In scda papę rñsio, & rñsionis rō, & tacite oppositionis consultatio. scda ibi, cōsultatio ni. ¶ Casus. Mulier agebat ad separationē thori ꝓpter adulteriū viri, qua propter repetebat ēt dotē suā. cōparuit vir corā iudicibus delegatis petens inducias ad rñdendum propter absentiā aduocati. datę fuerunt sibi inducię, qui cōparuit in termino, nec tūc rñdit libello. sed dicēs se spoliatū vxore petijt eius restitutionem; & ne secus procederet appellauit. mulier rñdit se virum habere suspectū de sęuitia: & qa non cauebat de impunitate mulieris tan dē iudices qa vir erat cōtumax, receperūt testes & publicauerūt: q̄rebat qd iuris. papa dicit qđ licet vbi agit de mr̄imonio ī fauorē mr̄imonij ꝓcedi possit lite non ꝯtestata: tñ secus si agit ad diuortium, & iō non valuit testiū receptio, nec publicatio, nec diffinitiua ferri potest. tamen ipse vir cōtumax pōt excōicari propter suā contumaciam. Item propter contumaciam procuratoris si sciens non purgauit eam. ¶ In tex. ibi, ad separationem thori, & vt dotē reciperet. No. hęc duo in libello eodē cumulari. ¶ Item not. cām
2 dotis ad ecclesiam pertinere. ¶ Item no. qđ † vbi separat thorus propter sęuitiam vel culpam viri, dos dēt statim restitui mulieri. Ibi, illudere. Item no. qđ ex multis illusionibus dolus præsumitur. ¶ In tex. ibi, idem procur. Nota qđ vir accusatus de adulterio ad separationē thori potest in hac causa procuratorem constituere.
3 Ibi, impunitate no. qđ † mulier non tenetur redire ad virū à quo se separauit, nisi vir caueat de nō offendendo eam de facto. certe imo tenet etiā cauere de expeliendo concubinam: quia non bene cōueniunt nec in vno lecto morant. & qa focaria ꝯsueuit insidiari vitę vxoris. & ad hoc facit glo. in simili quæ dicit qđ scholaris non potest in domū inducere ganeas. ff. de vsu & habi. l. nō aliter. ¶ Ibi, defendere de quo nō dubitat qa vterq; confitebat. & iō de eo qđ supponit ꝓ vero nō est cōtrouersia. vt ff. de vsufruc. l. cuiuscunq;. §. si fundus. ¶ Ibi, ad separationem. sed qūo pōt hoc petere mulier, quæ sua semper ꝓpria autoritate spoliauit virum seipsa: & sic cecidit a iure suo. respōdeo ad hoc erat cōpulsa propter malos mores viri, qui tenebat concubinā vt ff. de verbo. obl. l. ex ea parte. §. j hi sunt mores qui lędūt pudorem matrimonij. vnde vir non solum tenet restituere dotē; sed ēt donationem propter nuptias. vt C. de repu. l. consensu. sed quid si vir esset mortuus nūquid ad idē tenet hęres viri. Item, quid si vxor esset mortua, nūqđ ad hoc pōt agere hęres vxoris? & vr̄ qđ non. vt ff. solu. ma. l. rei iu-
4 dicatę. §. heredi. C. de adu. l. fi. ¶ † Quæro si vxor repetit dotē, qa vir vergit ad inopiā, vtrū res viri iudicabunt sibi ꝓ dote ex secūdo decreto? & vr̄ qđ nō. qa ēt si maritus assignaret dñium. nō trāsferret. vt no. Gul. de cu. de pecul. l. si noxali. § deniq;. Ista ergo nō est plena restitutio dotis, sed ad cautelam. vnde non liberat vir nec alia eius bona ab hypothecis. qđ tene mēti. Ibi, publicè. No. qđ publicatio testiū non iure facta nō operat. ¶ In text. ibi. siue deferendū, siue non. No. qđ articulus īpertinēs pōt prętermitti, nec oportet super eo pronunciari. Ibi, ad diffinitiuam. Not. super causa diuortij ferri diffinitiuam. Ibi, propter suam vel procuratoris. ex ista alternatiua quæ cadit inter diuersa, apparet quod contumacia procuratoris non est contumacia domini vera, sed mediante fictione. In text. ibi, sciens non purgauit. iste est melior text. qui sit in iure, quòd ficta contumacia efficitur vera, si non purgatur à
5 sciente. ¶ † Item not. qđ ex contumacia procuratoris dominus non excommunicatur, nisi sciens non purget eandem. & facit. ff. q sine manumiss ad liber. perueni. l. imperator. sed quomodo dñs pōt eam purgare, cum procurator dñs sit litis & purgando contumaciam reuocaret mandatum. respondeo hic non erat lis contestata. vel dic qđ iste non est actus reuocatorius mandati, sed magis validatorius. vt insti. de satisda. §. si uero al iquis. vbi est tex. singularis. & facit ad hanc literam l. ij. C. de erogat. militar. annonę. libr. xij. cum glo. sua notabili. dicit Inno. qđ propter contumaciam ꝓcuratoris dominus patitur præiudicia litis & causæ expensarum, sed non excommunicatur: quia non tangit mandatum. Nam ad causam excommunicationis nullum mandatum habuit, ideo nec bannitur, imo dominus tenet cōstituere procuratorem ad omnia, ad quę facienda per se vel per aliū dñs tenetur. & plenè instructus. aliàs dñs tenet ad præiudicium causę non procurator, f'm Inno. & ista est summaria eius intentio. dicit Inno. qđ procurator habens mandatum ad substituendū debet substituere proprijs expensis. qđ verū est ne lis differat tamen recuperat à dño. ar. C. de iure deli. l. fi. §. in cōputatiōe. Sed vr̄ qđ cōtumacia procuratoris per se sufficiat ad præiudicandū dño. vt C. de procura. l. eū qui res agit hæredū. Sol. aut loquimur quo ad casum siue præiudiciū litis, & nocet dño. aut quo ad afficiendā personā dñi in persona nō in causa, & tunc nō nocet nisi dñs sit in culpa scienter cōtumaciā ꝓ
6 curatoris non purgando. Et prædicta sunt in ar. qđ † ꝓpter cōtumaciā procuratoris dñs non possit bāniri vel relegari. qđ est verū incidenter. Sed si pœna causę principalis est bannū, vel relegatio. qa istud est damnum causę licet non sine persona patit ꝓpter cōtumaciam procuratoris imo ex natura causę hāc pœnam patit. vt ff. de penis. l. absentē. §. sępius quæ verba notabilia sunt & placet Inn. ¶ Sed contra hoc immediatè oppono: quia procurator non hēt mandatū ad contumaciā cōmittendā: sed totū oppositū. i. ad cōparēdū. ergo nō. præiudicat dño cōtra formā mādati. vt ff. mādati. l. diligenter. Solut. præiudicat ratione omissionis ille qui non præiudicaret rōne cōmissionis. vt C. de sac. san. eccle. l. iubemus. ff. de publi. l. fi. §. si quis profes. ff. de verb. obli l. qui romę. §. calimachus. Sed Ber. cōcluvēdo tenet hic qđ ex cōtumacia procuratoris dñs pōt excōicari. qđ verū vr̄ post lit. cōtest. qa rei hēt plenissimā potestatē & administrationē tanq̄ dñs lit. effectus, adeo qđ si post litem ꝯtestatam citaretur dñs ad vidēdū produci testes, vel publicari, vel sententiam ferri, & nō citaretur ꝓcurator, nō valeret citatio, licet secus in tutore. vt C. de sen. & interlo. l. j. ff. de euic. l. si iō. pōt tñ assistere causę, nō tñ vrgēt assistere si nō vult. vt ff. de ꝓcur. l. j. §. vsus. vbi nisi conscietia dñi debet inquiri. vt ff. de procura. l. si
7 actor. & C. e. l. fi. & ff. de ī lit. iuran. l. videamus. ¶ † Sed nunquid sñia excōicationis reqrit dolū? rñdeo sic ad iustitiā, vt no. ff. de in litē iurā. l. in actionib. & insti. de suspe tuto. §. suspectus. nā infert mortē aīę: sed q̄tū ad essentiā nō requirit dolus cū valeat, quāq̄ iniusta
8 sit: vt expresè cōcludit hic Ber. Ex his apparet qđ † ignorās nō ligat per sñiam excōicationis q̄tū ad ligamē cōsciētię: sed bñ ligat
9 quātū ad vigorē iudiciorū. ¶ Dicit Inn. ꝙ † processus totus est cēsendus irritus, vbi litis cōtestatio nō pręcessit. Inn. qa est peccatū. fundamēti dñs nō dr̄ cōtumax, vel maleficiosus, licet procurator sit. Inn. s. dño ignorāte vel purgāte: secus si nō purgat. dicit Inno. imo ꝙ procurator verè cōtumax nō appellat. Inno. ergo dñs appellationi talis ꝓcuratoris nō possit inhęrere. licet ipse dñs posset appellare. Ista vr̄ mens Inno. & no. hic dñs: ergo pōt appellare infra. x. dies à sciētia ipsius procuratoris contumacis, nō à tempore sciētię ipsius dñi, nisi forte ꝓcurator sit nō soluēdo, ne ex dolo ei aduersarij bāniret. l. fi. ff. de eo ꝙ que fac. erit. l. j. in fi. qñ ap. sit. ergo sciētia procuratoris nocet dño nō statim, sed elapso tēpore decē dierum. nam ante non pōt trāsire sententia in rem irreuocabiliter iudicatam. ¶ Item & si dñs non repellat ex culpa procuratoris criminosa, tñ ex sua culpa propria punit dñs qui cōmisit ius suū negligēti amico. porro tria sunt, f'm mandatū, iuxta mandatū, & sine mādato, quæ diuersa sunt inter se. vt dicit tex. notabilis. ff. iudi. sol.
10 l. 3. §. in hac. ¶ † Item not. ꝙ dolus procuratoris qñq; cōmittitur in cōtractu, & si quidē est procurator litis non nocet dño. vt ff. de pac. l. sed si tm. & C. de noua. l. non abstulit. Si vero est procurator ad cōtrahendū: aut cōmittit dolum postq̄ dño est iusquæsitū, & nō nocet. vt C. de acq. pos. l. fi. aut cōmittit dolū in actione per q̄ ius acqrit & tūc nocet dño: qa dolus est quędam qualitas quę nō pōt à sui substātia separari. vt ff. de tributo. l. procur. nam si torum seruet. est quoddam integrale qđ nō pōt diuidi. vt ff. de pac. l. si tamē. ff. de manumis. l. gaius. ff. de do. excep. apud celsum. §. mādati.
11 & l. si procurator agit. ¶ † Et no. qđ vbicunq; dixi, qđ cōtumacia procuratoris ad lites nocet dño, per hoc apparet qđ procurator pōt citari ēt ab initio. vt ff. de ali. & cib. lega. l. solet. C. vnde vi. l. meminerint. nā immediatè qđ acceptauit officiū procurator est efficax mandatū: secus si nōdū acceptauit officiū expresse vel tacite: qa mandatū cōstare debet duorum cōsensu. ¶ Econtra aūt si procurator facit alium citari, non valet citatio nisi prius produxerit mandatum apud acta. hoc probat illa. l. singularis. ff. depositi. l. si quis. inficiatus. ¶ Item dilatio data procuratori vnius partis intelligitur

telligitur permissiuè non dico arctatiuè data procuratori alterius
partis. vt dixit illa lex notabilis.C.de temp.in integ.rest l.petendę.
Item no.ꝙ dolus procuratoris commissus in figura iudicij nocet
domino quo ad causam.vt prędixi. & ff.de exce. do. l.si procura.
agit.& l.apud celsum.§.v.C.de his qui.vt indig.l polla.secus si pro
curator committat dolum mere in figura delicti. vt C. vnde vi.
l.meminerint. sed si est talis actus qui teneat medium inter hęc,
quid iuris sit est vna glos.in iure.ff. si quis omissa cau test.l.si dolo.
Pone procurator non vult respondere positionibus vtrum domi
nus habeatur pro confesso respondeo sic,vt no.ff. de procu.l.non
solum.in prin.dūmodo sit talis interrogatio cui & quando debeat
12 responderi ¶†Quid de contumacia nuncij. respondeo differentia
est inter nunciū & procuratorem. nam nuncius nihil ex animo
suo facit, procu. sic & magis propriè dominus est contumax in
nūcio quam in procuratore si nuncius noluit exequi mandatum
vt ff. manda.l.si procuratorem.§.si tutor.¶Sed an ex contumacia
procuratoris dominus puniatur in expen.lit.respondeo sic si sit
cōtumacia velata: secus si forte dicat,nolo plus facere procu.istū
& ideo nolo rñdere. quod non placet. qa imputet sibi dñs q negli-
genti rem suam ꝯmisit. ff. de le.ij.qui solidū §.etiā.In hoc etiam tu
tor pręiudicat pupillo. ar.C. de iudi.l.ꝓperandū in fi.tamē pupillus
restituitur in integrum si tutor nō est soluēdo qa in paruulis nulla
deprehendit culpa.vt ff.de fideicom.liber.l.neq; infantes. & l.sed
& si nō data § fi.& vterq; tex. est no.¶ Quero vtrū propter merā
contumaciā ꝓcuratoris dñs repellat ab appellando.& vr ꝙ sic,nisi
proc.sit nō soluēdo.vt ff.qñ appel.sit.l.j.ī fi.& no.C. de appell. aut.
hodie.Et not.tres contumacias. quędā verè vera:& ista repellit ab
appellando indistinctè. vt ff. de re iu.l.cōtumacia.§. pe.quędā non
ficta & ista non repellit ab appellādo.vt C.quomodo & qñ iu.l.ab
eo.quędā mixta.vt qa ꝓcu.est verus cōtumax dñs fictus.& hoc pōt
esse qa ꝓcu. est verus ꝯtumax in non veniēdo,vel in nō appellādo
est verus cōtumax.& de ista scđa cōtumacia loquit.d.l.j.ff quādo
appel.sit. non autē de ea q̄ in nō veniendo, cū ibi supponat quod
appellari potuit & debuit:ergo non erat verus cōtumax in nō ve-
niendo.Adde item si ꝓpter paupertatē appellare nō potuit:qa in
nulla culpa est,non pręiudicat domino.ar.C.qui pe.tu.l.cū à matri
bus.C.de appell.l.preses.ff. man.l. deniq;. §. ignorantes. Sed vr ꝙ
dolus iste non nocet dño qa iste dolus cōmittit lata sentētia.& sic
postq̄ ꝓcur.est functus officio suo.sed respondeo ꝙ appellare te
13 netur, sed non prosequitur.vt C.de procur. in l.inuitus. ¶†Quid
ergo si procurator appellauit,sed postea nō petijt apostolos: nūqd
pręiudicet dño ignorante?& vr ꝙ nō qa petere apostolos est de ꝓ
secutione appellationis,vt cum functus sit officio suo non ꝑtinet
ꝓcuratori apostolos petere.credo ꝙ imo pertineat:qa sunt appēdi
ces ipsius actus appellandi. & no hunc passum quia est nouus pas-
14 sus, & non tactus ab alijs. ¶†Quęro , ecce procurator simpliciter
ꝯstitutus ad lites non cogitur appellationem suam prosequi:sed
nunquid prosequi potest si vult? respondeo, gloss.sunt contrarię
nam in.l.inuitus. C.de procur.dicit, ꝙ non.sed in l.j ff.quando ap-
pel.sit.dicit quod sic.dicas ꝙ aut appellatur intra litem.i. à mera inter-
locutoria, & tenetur prosequi quia est de continentia eiusdem li-
tis.vt no.de procu.l. qui proprio.§. item quęritur .aut appellatur
post finem litis.i.diffinitiuam & non potest prosequi quia consti-
tutus simpliciter videtur fuisse constitutus ad litem tunc pręsentē
non futurā.ar.ff.iudi. sol.l. penul.& ff.de fideius. l. grece.§. & post
litem.qui text.sunt valde not.& hoc quando appellauit procu-
ra. sed si dominus appellauit, tunc indubitanter non potest pro-
curator prosequi:qa dominus in se assumpsit causam vt ff.rem rat.
ha.l. cū minor.§. falsus.Illud constat ꝙ dñs pōt defendere factum
ꝓcuratoris. & mirabile est etiam pro interesse procuratoris. iste
est casus vnicus in iure.ff. rem ra.ha.l. procurator ad exhibendum.
15 §.j.¶†Quæro nunquid ex contumacia ꝓcura.dominus possit pa
ti primū decretū?rñ sic,siue sit ꝓcu.siue quasi procu.vt vsufructua-
rius vt ff.vsufruc.queād. ca.l.j.§ fi.& ff.de dam.infec.l. qui bona.§.
pe.& ibi per Bar.sed secundū decretū nō paritur: qa tendit ad li.de
cisionē,& plenū p̄iudiciū, qđ non p̄t generare dño ante lit.contes.
ſm Bar. dominus autē adultus qui procu nō constituerit, patiet
scđm decretū vt dicit illa.l. no.ff.de bonis aut.iu.pos.l. si minor. &
ff.de mino.l. minor etiā quasi cōtumax qnimo pupillus indefen
sus maior infante patit scđm decretū ex hęreditaria cā, non ex ꝓ
pria. vt ff ex qui.cau.in poss.ea.l apud iuli. sed hęreditas iacēs quę
ꝓcuratorē nō hēt,scđm decretū pati nō pōt: qa dolo et culpa ca-
ret,cū si res inanimata.vt ff.de here.inst l. si qs instituat. Item infans
indefensus nō patit primū nec scđm decretū:qa citari nō pōt.vt l.
j.§. sufficit.ff. de admi. tu. ¶Quid ergo interim facient creditores.
Bar. ponit in l. fulcinius , circa mediū.ff. ex qui. cau.in poss.ea. ¶ Ex
tra oppo.nam vr ꝙ procurator rei etiā ante lit. cōte. efficiatur dñs
litis, & sic eius cōtumacia nocet domino etiam quod ad pręiudiciū
totius causę. vt ff.de procu.l Titius.So. illa litera dicit, qđ est habē
dñs loco domini. i. ꝙ repręsentat dominū quantum ad stipu. iudi.
solu. non tamē est dominus litis ff. de appella.l.ab executore.§ fin.

¶Quero ꝑ quācūq; falsitatē cōmissam in causa fiscali qs ꝑdit cau
sam etiā si super vno articulo,& nō sup alio. vt ff.de iure fi.l.ī frau
dē.§.quoties.& ibi glo. singularis sup verbo. canit,dicit q falsitatē
cōmisit in causa,perdit eam.ad idē.ff de fal.l. si quis obrepserit.po
16 ne ergo ꝙ† ꝓcurator producat falsa instrumēta sine speciali man
dato,nunquid dominus perdit?& videt ꝙ sic si lis erat contestata,
aliàs nō.vt dicta.l.si procu agit.& dicto.§. quesitū.sed si prima fal-
sa īstrumenta essent a domino tradita ꝓcuratori ad ꝓducēdum ea,
puniretur dominus tanquam conscius falsitatis. vt hic in litera.
& ar.ad hoc.C.de pac.ꝯuē.l fi. ī gl.singulari q̄ est ibi & hoc qñ sunt
fundamenta falsa: secus si mania vt quia debitum solutum vel
pręscriptum: quia tunc iuuatur primordio veritatis.vt ff. de leg.
ij l.cum filius.§.hęres meus.& licet producens sit in calumnia, ta-
men est in falsitate quia semel verum. semper pęrsumitur verū.vt
dixit illa glo.singularis.ff.de dā.infec.l.q bona.§.si qs stipulaturus.
17 ¶†Quęro qđ si procurator ꝓduxit falsas positiones, quas credit
veras:dominus autem scit eas falsas. respondeo punitur dominus
quia formantur in persona domini, licet productio in persona
procu.vt no. Bart.ff. de iniur.l. sed si vnius.§. seruus meus. porro
innocentia procuratoris non excusat dominum qui delinquit,
per seipsum,vel animo proprio.vt ff de iur.om.iudi.l.si quis id qđ
§.fi. ¶Quid dices de pręlato rñ. distingue vt ibi aut ante lit. ꝯtest.
comisit dolum & non nocet ecclesię: aut post, & tunc idē quod
in procuratore ita singulariter, no. glo. in d.l.si procurator agit.&
sic not. ꝙ quando prelatus delinquit , vel quasi, non ęquiparatur
procuratori habenti liberam.quod tene menti. Adde per pręди-
cta ꝙ procurator nō vr habere mādatū nisi ad licita & honesta. vt
ff.de condi.inde.l.si procurator § celsus.etiā si dñs iurasset in gene
rali ꝓcuratorio nō venire ꝯ.qa iuramētū qđ est res spiritualis ma
xime dēt restringi ad licita & honesta. vt not de reg.iur.l.nō ꝯ §.
18 qui iussu. vbi est glo.multum notabilis. ¶†Item scias ꝙ licet con
stitutum procuratorem per hęc verba : ꝯstituo te ꝓcuratorē vt
possis omnia facere q̄ possem si pręsens essem. ꝙ ꝑ hęc verba non
videtur cōstitutus ad vendendū,nisi hoc nominatim sit dictū,vel
habeat liberam administrationē.Ita notat Gul de cu.l.j. ff.de off.
procur.ces. per.l. quā tuberonis.§. alia causa.ff. de pecul. sed nec
puto,ꝙ licet habeat liberam;aliquid possit virtute liberę ī fraudē
constituētis si venderet oīa eius bona qa tūc pręsumitur fraus.vt
l.oēs.§.lucius.ff.quę in fraudē credi.vel si vēderet ꝓ necessitatibus
ipsius procur.& nō domini.ar.ff. de exercito.l. lucius.& ff.man.l.si
mandauero.§.si ibi.& est expressum eod. titu.l. creditor.§.lucius ne
decipiatur dominus q melius de procu.pręsumpserit.ar. ff de leg.
19 ij.l.vnū ex familia.§.nē imperator Marcus ¶†Quęro,pone ꝙ do
minus dedit mādatū procuratori ad cōfitendū:demū ad notitiā
procuratoris peruenit aliquid propter nō est cōfitēdū sed negā-
dū:querit vtrū poterit negare? respondeo sic:qa hoc pariter bona
fides & natura desiderat cautè,nec qđ ꝓcur.ostendere mētē.licet
offendat verba mādati.ista est lex vnica & singularis ī iure.ff man.
20 l.si hominē.¶†Vltimo scias ꝙ procurator ꝯtumax non tenet do-
mino actione mādati si dominus erat idē facturus:qa dñi nō inter
est.hoc notanter probat .ff.de procu l. vel in operis ex hoc sequit
ꝙ si dño expedit,procu. pōt habere litē pro derelicta ¶Item pro-
curator non tenetur cōtra conscientiā facere.vt no. dicit tex.in.l.
quintus ꝯ.man Et no.ꝙ conscientia factum est non ius.vt no.ff.de
acqui rer.do.l.bonęfidei ¶Or domini in isto.c. sunt multę gl.j.gl.
21 quęrit vtrū propter † adulteriū viri vxor lucret dona ꝓpter nup.
& dicit qđ sic sicut econtrario vir lucratur dotē: tñ debet eā serua-
re filijs eiusdem matrimonij. & vide qđ no.īsti.de dona.§ j.¶ Sed
quęro nunquid istud lucrum imputabit, ī legitima filiorū Respō-
deo vt eleganter not.I aut.de nup.§.optime.Sed q̄ i,si dos ꝯsistit in
feudo.vel in emphyteusi. Respondeo hęc non cadunt in lucro qa
alienari non possunt.vt ī aut. de prohi.alie. feu.ī feud. ¶ Venio ad
glo.secundam.ex qua no.quod vbi agitur de crimine ad separatio
nem thori,non est quęstio criminalis,sed ciuilis:quia fisco nil acq
ritur:& ideo interuenit procura. vbi autem imponeret pęna fisca
lis,ibi esset causa criminalis.vt not.in l vti. ff. de priuat. delict. hoc
determinat glo. singu.in l.agraria.ff. de ter. moto. ¶ Venio ad ter
tiam gloss. quę dicit quòd propter aduocatum dantur inducię sci-
licet breues.Item not.quòd aduocatus non est de substantia iudi-
cij.fallit in aduocato fisci. ¶ Venio ad gloss.quę incipit,hic est.quę
ponit casus in quibus viro spoliato nō fit restitutio vxoris & not.
eam. ¶Sequitur alia gloss.quę incipit. Nota. quod ista gloss.po
nit plura specialia in causis matrimonialibus: & inter cetera po-
22 nit vnum quod est valde no dignū,scilicet quod in causis † matri
monialibus pater & mater possunt testificari pro & contra.quod
tamen ītellige remota affectione quę ex qualitate personarū po
test perpendi:recipiantur ergo in testes sed cum qualitate effectio
nis.vt infra,de testi.& attest.capitulo, super eo.& hoc si directè de
ponūt super cōiugio:sed super ętate magis creditur eis. vt ff de ꝓ
bationibus lege,etiam matris creditur etiam memorialibus anti-
quis super ętate confectis.vt notatur institutio.de inge.§. fina. vbi
est

est gloss. finalis. ¶ Sed quæro vtrum in causa dotis sint aliqua specialia? respondeo sic. inter alia est vnum speciale quòd licet procedatur iuris ordine; id est oblato libello, & lite contesta. vt ff. soluto matrimonio lege, si cum dotem §. eo autem tempore. tamē procedit arbitrio iudicis. ita debet intelligi gloss. singularis quæ est solu. matri. l. j. secundum vnam expositionē que exponit dotis causa; id est
23 instātia. ¶ † Item dicit Bart. qđ in dote valet sententia incerta puta mādat iudex cōstitui dotē arbitrio boni viri. vt ff. de iure do. l siue generalis. vel eā restitui deductis expen. vel quatenus probatur datū in dotē. ar. C. de sentē. & interlo. l. cū iudex. ar. ꝯtra. C. de sentē. ex breuicul. reci. l. fi. Sequit gl. sup verbo cōiugij. q̄ dicit qđ ꝑpter adul
24 terium non rescinditur matrimonium, sed eius vsus intercalatur. ¶ † Sequitur gloss. quæ incipit, hic patet. quæ ponit opinionem veram ꝙ nec in ciuilibus nec in criminalibus testes possunt recipi lite non contesta. supple nisi procedatur per meram inquisitionem
25 non dico mixtam. vt s. de iudi. c. examinata. ¶ † Venio ad gloss. quę incipit, hoc loco. Ista glo. disputat vtrum contumacia procuratoris noceat domino nec ne. & est gloss. solennis. do. Cyn. ponit in ista materia plenam distinctionem. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. & ff. si quis ius di. non ob. l. j. §. si procurator agit. & adde quod not. ff. de re. iur. l. nec ex prætorio. & l. non potest videri dolo carere. vbi est gloss. singularis in fin. glo. magnæ. dicit quod hoc habet locū in ordinario: qa speciale est in snīa excōica. quæ valet nullo iuris ordine seruato. Ecōtra in delegato qđ ei⁹ snīa non teneret. ar. eorū quæ
26 not. Inn. s. de prebē. c. vlti. ¶ † Extra no. qđ licet sit talis cā, in qua nō possit fieri missio ī poss. vt est cā diuortij & q̄libet cā criminalis, tñ lite nō cōtestata nō pt̄ ꝑcedi ad diffinitiuā. & p hoc videt destrui regula Bar. q̄ dicit ꝯriū & mouet ex dicto Iac. bu. q̄ dicit, si aliquis petit se cācellari de bāno, pōt ꝑcedi ad diffinitiuā lite nō cōtestata: qa nullū est aliud remediū ex quo nō hēt locū missio ī poss. vt ipse no. C. quomodo & quādo iudex. l. ꝓfentaneū. sed diceret aliqs ꝙ istud c. nō est ꝯ Bar. qa hic loquit in accusa. sed certè nō est ꝓpria accusatio, sed qdā querela. ꝯsidera hic interat officiū iudicis, qa tale qđ petit, qđ nō pōt venire in pos. tñ istud officiū iudicis sumit originem a crimine, & iō solēniter est agēdū seu ꝓcedendū. si ergo peteret cācellatio banni eo qđ bānū esset scriptū p falsitatē scribētis, deberet lis cōtstari. quod nō puto: qa illa est cā publica q̄ expedit officio iudicis summario & de plano, cum ibi sit ꝓpriè aliqs reus. & ideo Butri. dicit verū exēplo sed nō in regula. sicut econtra qnq; regula est vera & exēpla sunt falsa. vt ff. de dolo. l. elegāter. §. nō solū. & ad concordantiā nostri capituli pōt induci. l. in lege aqui. si deletum ff. ad l. aquil. quæ lex mirabilis est ꝑpter tria. Primò, qa ibi tractus futuri temporis principaliter spectat ad iudicē. Scdò qa ibi recipiunt temonia cōditionalia. Tertiò qa fertur sentētia, tamen non meretur execu. nisi existēte cōdi. sed oīa hęc ꝑcedūt mixta cōsideratiōe cōtractus & delicti. & testes etiā nō debent recipi nisi sit periculū vel saltem suspicio sit ne fortuitis casibus probatiōis copia subtrahat.
27 & mirabile est nec est alibi casus ille. ¶ † Sed pone statutū dicit, qđ nō requirat cōtestatio lit. nunquid ad diffinitiuā pōt perueniri non præmissis tribus citationibus, vel peremptoria æquipollenti? rndeo non agit vtrobiq; de plano præiudicio. & idē est modus citādi ante litis cōtestationē & post. vt dixit illa gl. singularis. ff. de iudi. l. & post editū. in gl. quæ incipit, & pōt. & probat. C. de his qui ad eccle. ꝯfu.
28 l. præsenti. §. j. & l. si cū. §. fi. si qs cau. Vltimò quærit nūquid cōdemnatoria lata contra procuratorem procuratorio nomine mādetur contra eum executioni, si fecerat pactum de quota litis. Respōdeo sic. casus est vnicus in iure. ff. man. l. si remunerandi §. marius. Bald.

CAP. II.

1 *Restitutio in integrum petita contra contractum non valet facta lite non cōtestata.*
2 *Lis in possessorio rerum est contanda: & quid in possessorio personarum.*
3 *Sententia in possessorijs valet contra absentem lite non contestata.*
4 *Iudex debet defendere suum processum.*
5 *Appellatio ab interlocutoria ex vna causa, an possit foueri ex alia.*
6 *Sententia quæ non tenet, debet nulla declarari, & non cassari.*

ACcedens. Et infra. In causa restitutionis' in integrū scdm vnum intellectum, vel restitutedę possessionis ſm aliū lite nō cōte. sentētia ferri nō pōt. h. d Et sunt duę partes Primò ponit ordinem processus. scdō ipsius retractatiōnē. scda ibi. cū igit. Casus. Archiepiscopus petebat restitutionē ꝯ plebanū sancti Marci corā iudicibus delegatis, plebanus nihil respōdit si. p libello, sed appellauit ex eo qđ literæ erāt p veri suppressionē obtentę: & manifestū erat duos ex iudicibus delegatis esse suffraganeos dicti archiepiscopi, de quo in literis non fiebat mentio. Demum isti iudices in concordia processerunt contra dictum plebanum contumacem, & receperūt testes, & tulerunt diffinitiuam sententiā lit. non contestata & ad executionem diffinitiuę fecerunt quędam mandata. Papa considerans primo iustitiam appellationis, secundò nullitatis pronuntiationem, & omnia quæ ex inde secuta sunt, cassa, imo pro cassis denunciat dictam sententiam, dictumq; processum & omnia inde secuta: mandans archiepiscopo vt ecclesię sancti Marci seu dicto plebano re-
1 stituat vniuersa instrumenta quæ propterea occupauerat. ¶ † Quæro ad euidentiam' quę erat ista restitutio quę petebatur? respondeo vnus intellectus est quod petebatur restitutio possessionis iuris parrochialis, cum archiepiscopus diceret possessionem huius iuris fuisse sibi subtractam. & secundum hoc not. in possessorio litem esse contestandam aliter non valet sententia diffinitiua. Itē & secundò not. quod sententia lata in possessorio est diffinitiua. Alius intellectus est quod episcopus permutauerat ecclesiam de qua est quæstio, cum alia ecclesia vel alio iure spirituali: & sentiens se lęsum petebat restitutionem in integrum contra ꝯtractum, & secundū hoc no. quod quando petitur in integrum restitutio contra contractū non valet restitutio facta lite non contestata: quia ordinaria via debet procedi. vt ff. de mino. l. papinianus exuli. & C. de tem. in integrum restitutionis petendę. l. fi. Idem si petatur in integrum restitutio contra sententiam. vt not. ff. de postu. l. j. §. de qua. & scias quòd minor & ecclesia licet non restituantur aduersus delictum, tamen restituuntur aduersus sententiam latam contemplatione prætensi delicti. Vel dic tertiò, quòd hic petebatur restitutio mixta: scilicet aduersus contractus & rem ipsam: quia in ipso contractu interuenerat traditio. vt ff. de admi. tut. l. sine hærede. §. interposito. vbi dicitur quod minori officio iudicis restituitur possessio: tamen si aduersarius fecit sibi ædificia, permittit aduersario ea tollere salua prima rei substantia. Ego puto quòd si ędificia essent magni valoris, si aduersarius minoris solueret minori interesse, sufficeret, per illā l. nota. ff. de minori. l. intra vtile. §. vendentibus. ¶ In tex. ibi, sæpe, no. si nihil valet semel, ita nec pluries. Ibi, in sua ꝯtumacia, vt videbatur prima facie tñ non erat contumax. vt ff. iudi. sol. vir bonus. Ibi redactus in scriptis. & publicatus. nam si non essent testimonia publicata non posset ferri sententia ex ipsis. Sed si qua instrumenta publica essent producta, bene valeret sententia lata ex instrumentis, licet attestationes nō essent publicatę: quia publicatio non concernit nisi attestationes vel priuatas scripturas, quæ sine publicatiōe non faciunt fidē. vt C. de testa. l. publicati. & C. de re iudi. l. gesta. ¶ Ibi, in integrū. i. plenarie, & in totū quid sonet dictio in integrū, & quid sonet dictio vniuersum, habes duas gloss. not. ff. de ver signi. nihil aliud. & C. de bo. vacan. l si quādo. li. x. ¶ Ibi, perturbatè, non enim id quod factū est vna manu. debet alia manu retractari. vnde dicit Rogerius nihil proficeret cōcessio si collati beneficij statim sequeretur prohibitio. vt dicit gloss. in l. ij. §. fin. ff. de aqua plu. arc. ¶ Ibi, & manifestè. per hoc releuatur à ꝓbatione, & nō ab expressiōe. vel dic qđ aut notorium sapit defensionē, & tunc nō est necesse allegari. aut sapit impugnationem, & tūc sic. Item aut est notorium vsus permanentis & non oportet probari: aut vsus deficiētis, & oportet probari. C. de ap. l. ciues & incolę. ¶ Ibi, suffraganeos. no. hæc acta & officia esse notoria. facit. C. qui & aduersus quos. l. j. esset aūt sine essentia notorij debet esse apud plurimos: sicut fama est illa q̄ sonat in auribus populi sed qđ ēt apud mille millia potest probari per duos testes. vt no. ij. q. j. quādo aūt. differētia tamē est: qa notorium supponit esse rei: quia nō pōt esse notoriū nisi verū. sed fama potest esse de eo quod nō fulcitur veritate: qa opinio gentium sępe fallit., vt ff. de hære. instit. l. fi. sed veritati nihil est realiter ꝯriū: constat igitur notoriū ex veritate & fama simul iunctis: vt alibi dicam. qa non est materia hic: Ibi, forte. i. aliquo casu. Ibi, cassauimus. s. quatenus de facto fuerunt promulgatę vt l. j. §. j. ff. de fer. Ibi, vniuersa. not ꝙ cū cassatur sentētia in pristinum statū omnia reformātur hincinde. Idem si pronunciatur sentētia nulla. ex hoc no. tu legista quòd titulus. C. de repu leges quæ fiunt in iudicio, habet locum nō solum in causa restitutionis in integrū, sed etiā in causa nullitatis. & hoc tenet hic
2 gloss. ordinaria expresse quam perpetuò tene menti. ¶ † Item not. qđ in possessorio rerū debet lis cōtestari: sed in possessorio personarū non videt qđ sit necessaria litis cōtesta. si detētor abest. & hoc fauore libertatis. vt l. iij. §. fi. ff. de liber. ho. exhi Gul. de cu. dicit, quod
3 in possessorijs, ꝓsertim in possessorio recuperan. † valet snīa ꝯ absentem lite nō ꝯtesta. p. l. mometaneæ. C. vnde vi. vt ipse plenè no. ff. de in integ. resti. l. oēs. sed Bar. reprobat ipsum in l. naturaliter §. nihil cōmune. ff. de acq pos. Et allegat instit. de interdic. §. hodie. & glo. in l. fi. C. si p vim vel alio mō. & C. de interdic. l. incerti. alias malè dicerent leges quæ dicūt venire fructus à tpe litis cōte. Et si quærat qūo consulet actori. Rñ. in possessorio recuperādę vel adispiscēdæ fiet missio & inductio in possessionē ex primo decreto. In possessorio autē retinendæ nō fieret missio in possessionē: id est nō in substātiā possessiōis sed qualitatē ei⁹ pcipiēdo reo ne turbet actorem donec reus probet de iure turbādi. Sed hoc præceptū non fieret nisi primo actor taliter qualiter ꝓbet de sua possessione. & ita intelligitur quod not. per glo. & Dyn. ff. de ope. nuncia. l. si prius. & ibi Bar. super. ij. decretal.

per Bart. Et dē hoc not. ĵ. c. tuæ. post Ber. in nouella. de hoc est tex. qd in possessorijs instantia incipit à litis cōtest. sicut in alijs causis. ergo ante lit. contest. non est instātia & sententia diffinitiua non potest ferri sine instantia. vnde est casus contra Gul. C. de iudi l. properandū. in princ. & hoc verum si ꝓceditur per interdictū: sed si summariè imploratur officium iudicis debet prohiberi ne fiat possessori. vt ff. de offi. procu. cęs. l. fi. quæ lex est solēnis ad hoc. & ut q fecit desistat ab iniuria. vt ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. ne tenuis. & C. de sacrificijs paganorū. l. christianus. & C. de his qui ad eccle. confu. l. denunciamus. & iste modus procedendi habet locum in notorijs, vel in miserabilibus personis non in alijs. vt no. Cyn. C. si man. ita. fue. alie. ne prostituatur. l. mulieres. ¶ Oppo. dicit hic quod appellatio fuit iusta. sed contrà, quia recusatio nō fuit proposita. Respon. satis est qd fuerit appellatum ex causa suspicionis. vel verius hic fuit proposita causa allegata: sed iudices spreuerunt eam & malę fecerunt: qa cā suspicionis erat notoria sicut enim est notoria via publica ita & magistratus. ¶ Sed nunqd sufficit dicere, domine iudex protestor ne procedatis quia vos estis suspectus vel inimicus? Respōdeo sic, si cā suspicionis vel inimicitię est notoria: qa in notorio requiritur quod exprimat causa causę. Est enim causa suspicio: cā causę est inimicitia, vel nimius fauor. vt ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. cum quidam. Et not. ꝙ nimia amicitia pōt contrahi etiam ex nepharijs causis, puta ex stupro, aliàs ex dānabili cōcubinatu. vt singulariter no. ff. de verb. sig. l. latę. §. amicos. in glo. quæ incipit, ar-
4 gu. qd. ¶ No. ꝙ † iudex debet defendere suū processum: qa debet defendere suum decretum & missionem. vt ff. ne vis fiat ei. l. si quis missum. arg. ff. de arbi. inter castellianum ff. de iureiuran. l. iiij. §. penul. in glo. hæc est ex ista glo. not. & perpetuo tene menti, ꝙ subditi dominorū tanꝗ suspecti repellūtur vt iudices: tamē nō repelluntur vt testes ex eo solo ꝙ sunt subditi. qa testes habere difficile est. & qa iurant de veritate. ¶ Itē prestant iuramentū purgationis. s. quòd non deposuerunt odio, vel fauore, precibus, vel timore. & hoc sępe de facto occurrit. si tamē haberēt testes contrarios minor fides est ei adhibenda: qa non est omnino idoneus testis is cui precipi po-
5 test. ¶ † In glo. quare dicit. Quæro nunquid appellatio facta ab interlocutoria ex vna cā possit foueri ex alia, gl. dicit hic ꝙ sic. qd est verum, si noua causa venit ad verificationem primę, & maiorē eius firmitatē: vt qa inimicitię quæ latebāt postea detectę sunt, vel istrumentū erat petitū exequēdum: & ita erat pronunciatū & ab hoc appellatum postea compertum est non verum, vel fortiter suspectū. nec obstat capitulū, appellanti. de appellationibus in clemen. quia ibi loquitur qn̄ causa ad nouam originē venit. hic quando ad maiorē firmitatē. vt ff. qd cum eod. l. titianus. in glo. hoc ideo. ¶ Not. ꝙ
6 snīa † quæ non tenet, non dicitur ꝓpriè cassari sed nulla declarari. Idem in testamento, & contractu, nisi loquamur quo ad superfluitatē. Cassationē. i. ꝙ cassetur prima eius figura nullā habens realitatem. Et facit ad statutū Perusinum qd dicit, ꝙ testamentū non insinuatū intra sex mēses sit nullū: posset tamen insinuari donec sit petitū cassari: vt si sit petitū nullū & irritū pronunciari, non possit insinuari. qa illud verbum, nisi sit petitū cassari, habet sensum. i. cassum vel irritū pronunciari. ¶ In glo. quasi. no. ꝙ vbi cassatur principale, & ibi accessoriū. & no. ĵ de confir. vti. vel inuti. c. examinata. nec est necesse ꝙ de accessorijs fiat mentio in libello. ¶ Item not. ꝙ reuocata snīa reuocat executio facti de ea facta. Item ꝙ instrumēta non debēt remanere penes eū qui succubuit. ¶ Item no. ꝙ depositio de facto restituitur de facto. vt no. ij. q. j. primates. in glo. ordinaria. Bald.

CAP. III.

1 *Iudex statim reo contumaci ꝑ an procedere debeat ad missionem.*
2 *Mittere in possessionem corporalem qui iudices possint.*
3 *Citatus an poterit personaliter capi.*

Vę fraternitatis. Contumax patitur missionē, & si qualitati causę non congruit missio: per censuram ecclesiasticam iuri parere cogatur. hoc dicit. No. ꝙ iudex contra cōtumacē debet incipere à tędiali missione: demum debet peruenire ad
5 alia remedia grauiora. ¶ † Quæro nūquid statim ꝙ reus est contumax iudex debeat ꝓcedere ad missionē? & dicit gl. ꝙ nō, nisi summatim cognita veritate. ex quo not. ꝙ iudex in actione reali nō debet mittere nisi prius cognoscat summariè de iure agētis. nā si sic est in ꝑsonali, vbi minus præiudicatur, ergo idē in reali. & hęc vera. ista autem qualisqualis probatio relinquitur arbitrio iudicis. vt in auth. de exhibē. reis §. si vero etiā quę. d. quinimmo gl. dicit ꝙ suffi-
2 cit iuramentum calūnię. vt ff. ad exhibē. dicit Inno. ꝙ † mittere in possessionē corporalē non possunt nisi iudices qui habēt merū imperium: possunt tamē minores decernere possessionem verbaliter cū causæ cognitione. expone merū. i. mixtū. ¶ Quærit glo. an cōtra cōtumacē sint alia remedia. Respondet gl. qd sic, vt in ea & plenius per doctores. ff. si quis ius di. nō obt. Sed nunquid citatus poterit
3 personaliter capi. dic qd † sic, dumtamē citatio valeat. nam si nō tenet citatio verbalis, nec realis. pro hoc est glo. singularis de ver. sig. l. qui neq; sequantur. ¶ Et not. ꝙ captura personę quandoq; fit ad lit. ordina. vt C. quomodo & quādo iudex. l. consentaneum. quādoque ad executionē, & tūc nō debet fieri nisi excus. bonis debitoris. & de hoc sunt quædā gl. no. C. qui bo. ce. poss. l. j. & ff. de suspec. tu. l. iij. §. tutores. qui nō capiatur propter publicum debitū. nā ibi non est necessaria excussio bonorum: vt C. de exactio. tribu. l. nemo carcerem. lib. x. & l. sacrilegij. §. fi. & dic vt ibi singulariter not. per Bart. ff. ad legem Iul. pecu. ¶ Si tamen quis sine ordine sit captus per iudicem & soluerit, non potest illud repetere. Iste est tex. vnicus in iure in l. finali. §. vltimo. ff. quod metus cau. Baldus.

CAP. IIII.

1 *Inimicus capitalis non solum recusatur, sed etiam proximus eius consanguineus.*
2 *Citari quis non potest ad locum non tutum ex antecedenti inimicitia.*
3 *Potestas ciuitatis malefactorib. vel bannitis literas salui conductus non cōcedit.*
4 *Mulier inconsultè dimittens virum eum spoliare videtur.*
5 *Districtus quid.*

Accedens. Receptio testium facta contra non contumacem in causa matrimoniali nulla est. Et sunt duę ꝑtes. prima ponit appellātis quęrelam. secunda ibi, mandamus causę cōmissionē. ¶ Casus. Nobilis vir vicecomes cum vxore sua habebat causam matrimoniālē qa mulier obtēta consanguinitate petebat separationē cōiugij, quæ ad peti. vxoris cōmissa fuit tribus iudicibꝰ delegata. s. epo arch. & mahistro Pet. qui iudices fecerunt citari dictum nobilē. qui per procuratorē opposuit dublicē suspicionem. s. personarū & loci dicit enim ꝙ comes Britannie erat eius capitalis inimicus: quoniā vxorem suam. & terrā publicè detinebat: & ꝙ dictus episcopus erat cōsanguineus dicti comitis Britañ. ¶ Item dicti episcopi Archi. erat eius clericus commensalis. Magister Petrus erat oriundus de terra vxoris & ipsi vxori nimis fauorabilis: & sic omnes tres erant suspecti cū oēs tres essent sub districtu comitis memorati. ¶ Item opponit exceptionē suspicionis ꝓpter locū, per quē trāsitur: qa nō pōt transiri nisi per districtū comitis. scdò propter locum ad quē citatur qa est terra inimicorum, vbi sine mortis periculo nec accedere, nec cōparere audebat: adijciēs qd nō habebat literas de saluoconductu. & tñ si fuissent trāsmissę eidē non debebat confidere de suis capitalibus inimicis. Et qa dicti iudices delegati de istis excep. non curabant, sed procedebāt ad receptionē testium mulieris sup cōsanguinitatē, fuit appellatū ad sedem apostolicā. Papa committit causam quibusdā nouis iudicibus ꝓpinquis terrę dictę nobilis mulieris. & dicti vicecomitis, qui possunt cōmodius causam terminare, & ad quos patet securus accessus vtriq; patri mādans eis quod si eis constiterit ꝙ ante litem legitime contestatā vel post appellationem ex predictis causis interpositā testes super consanguinitate & super petitione dictę nobilis mulieris fuerūt recepti, decernāt dictas attestationes irritas & inanes, & cōpellant dictam mulierem vt reuertatur ad virū, quē temerè dimisit. ita tñ ꝙ postꝗ ipse vir pecuniariam restitutionē habuerit tam vxoris ꝗ terrę dotalis, causam
1 super matrimonij federę audiāt & fine debito decidāt. ¶ † In text. ibi, consanguinitatis. no. qd recuso nō solum inimicum meū capitalē; sed etiā ipsius ꝓximū consanguineum. Ibi, qui vxorę, ac terrā. no. ꝙ ille qui detinet vxorē meā, vel terrā meā prę sumitur esse capitalis inimicus meus. ¶ Ibi commensalis. Not. ꝙ ille qui viuit apud vnum panem & vinum cum inimico meo capitali, est mihi suspectus. ¶ Et not. ꝙ amicitia oritur ex communi patria, & ex parentela. & istos modos amicitię generandę ponit not. ista decre. vnde formantes articulos ad amicitiā probandam considerent quæ in isto capitulo notantur dicuntur. ¶ In text. ibi, oriundus copula prosequitur nimis fauens eidem. & no. ꝙ illi qui sunt oriundi de eadem terra consueuerunt esse inuicem nimis fauorabiles. ¶ Ibi. & omnes sub districtu. Not. quòd episcopus & archidiaconus non obstante quòd sint positi in ecclesiastica dignitate, tamen sunt sub districtu comitis & principis secularis. quod tene menti. ¶ Ibi, per districtū. not. quòd locus per quem transitur, debet esse securus. ¶ Ibi inimi-
2 corum suorum. No. ꝙ † qs non pōt citari ad locū non tutum ex antecedēti inimicitia. cōcor. ĵ. de appel. ex parte. & de re iudi. pastoralis in clemen. & not ff. ad Treb. l. de ętate. ¶ Ibi, non debeat credete se. No. licet alicui mittātur literę de saluo conductu, non tamē quis tenetur stare illi cautioni vt vadat ad domum inimici: qa pro nihi-
3 lo habet inimicus tales literas. ¶ † Sed nunquid potestates ciuitatis possunt dare literas salui conductus malefactoribus, vel bannitis. dic quòd non, vt in auth. de man. prin. §. neq; autē. & §. sed neq; hic quæ dicuntur verba fallit ſm quosdam si bannitus habet necesse ꝓ

alia

alia cā ſe perſonaliter præſentare. vt ff. de publi. iud.l.is qui reus.§. inchoatas.in vl.glo.ver.ſed quomodo.nā ſi ius quæ glo. non eſt ali bi.Si aūt reqreret cā comparationē perſonalē deberet bānitus con ſtituere ꝓcuratorem,vel poteſtas mittere ad locū vbi eſt bānitus: vt.ff.de mino.l.papinianus exuli. Sed primū verius.ſ.ꝙ reus tene- tur mittere ꝓcuratorē aliter tanq̄ contumax pęnas contumacię luit.vt no.ff.quib.ex cau.in poſſ.ea.ad cognitionē.& ibi tex.& glo. vnica in iure.¶Ibi,abſq; culpa contumacie non poſſunt recipi te- ſtes contra abſentem.¶Ibi cōpellētes.not.ar.ꝙ ſufficiat ad reſtitu- tionē cōſequendā ꝙ quis dicat,& ꝓbet ſe ſpoliatū ſm Inn & hoc non procedit vi libelli ſed vi equitatis. vt ff. de off. pręſi.l. illicitas. in prin.debet tamen continere tria ſcilicet rem raptam,raptorem, & rapinam & ipſum actum quia neque res neque perſona eſt male ficium,ſed ex re, perſona & actu fit maleficium.vt eſt no.ff.de ver. ſig.l.Marcellus vbi eſt g o.ſin.Ibi,inconſultè.i.ſine iudicio eccleſię. ¶† Et no.ꝙ mulier quę inconſultè dimittit virū eum ſpoliare vt.

4 dixit Inno.No.inconſultam dimiſſionem.ſcilicet viri adducere.i.in ferre reſtitutionem eius.Item quia qui inconſultè facit,ſpoliare vi- detur.i em ait fieri reſtitutionem vxoris & ēt terrę in dotē anteq̄ cognoſcatur de ſubſtantia matrimonij.¶In tex.ibi,plenariā reſtitu tionem.No.ꝙ plenaria reſtitutio vxoris nō dicitur fieri niſi etiam dos reſtituatur.¶ Vltimò not.quod in iſtis requiritur litis conte- ſtatio.¶Item no.cauſam dotis ad eccleſiam pertinere. ¶ Item no. quòd apud illud debet eſſe poſſeſſio dotis,apud quem eſt poſſeſſio matrimonij:ſed dubitatur de veritate fęderis coniugalis, quod a- libi melius non reperitur.hic enim dos viro repręſentat in poſſeſ- ſorio,& tñ quæſtio coniugalis federis ꝓrogat in petitorio. ¶ Ve- nio ad glo.& primò gloſſ.quærit an idē ſit in affinitate,qđ in cōſan- guinitate.qđ intellige niſi ſit affinitas omnino ſublata quantum ad affectionem.vt ſingulariter not.ff.de re iud.l. ſed hæc ita.& per illā glo.dicebant antiqui aduocati Peruſini ꝙ ſi cauſę debent compro- mitti inter affines,& eſt quæſtio inter te & qui quondā fuiſti mari- tus ſororis meę.non debet in eos de tali compromitti q̄a nō durat inter nos affinitas & amor. Item vſq; ad quem gradum dicuntur affines alias conſanguinei , habes gloſſ. ſingularem. C. ad Tupil.le- ge,ſi femina.¶In gloſſ.quæ incipit,vnde ſi quis.iſta glo.dicit, quod in loco originis quis habet domicilium. ff de verborum ſignifica- tione.l.municipes intelligendi.¶ Item dicit Ber.quod terra alicu- ius poteſt dici dupliciter vel quia inde oriundus concor.ff.de excu. tuto.l.ſed reprobari.in verſi.cum manens.vel q̄a habet iuriſdictio- nem in terra.¶In gl ſed nonnę opponit & ſol. & finaliter conclu-

5 dit qđ amicitia non repellit iudicem ſed nimius fauor. ¶† In gloſſ. hęc exceptio.Quærit quid ſit diſtrictus. dic quòd idem quòd terri torium,qđ etiā in aquis ſe extendit.Nam & aquæ mēſurabiles ſunt vt in.c.vbi periculū.de elec.lib.vj & inſti.de act.§.rurſus & in.l.j. C. vbi de poſ.agi oportet. ¶ In glo.ſ.quia eps. ex hac glo.conclude ꝙ nō oportet ꝙ oēs allegatiōes cōcludant de neceſſitate:q̄a vna alle- gatio iuuat alterā & ex pluribus cōſiderationibus fit vna cōſidera- tio ſufficiēs.& eſt hoc notabile:q̄a nō erat eiuſdem ſpeciei. de hoc ſin.ff.de excuſā.tu.l.ij §.ętas.& in c.ſi.infra de ſucceſ.ab inteſta.Bal.

CAP. V.

1 *Teſtes an recipiantur ante litis conteſtat. ad probandum quem manifeſtum vſurarium.*
2 *Teſtes in breuibus cauſis recipiuntur lite non conteſtata. & in quibus alijs. 3.4.5.*
6 *Effectus receptionis teſtium lite non conteſtata.*
7 *Teſtes in criminalibus an poſsint recipi lite non conteſtata.*
8 *Teſtimonium teſtis conſtituti in articulo mortis, valet: tamen poteſt reprobari.*
9 *Mors naturalis an dicatur caſus fortuitus.*
10 *Caſus fortuiti qui dicantur.& cuius ſit periculum caſuum fortuitorum.*
11 *Præſcriptio an interrumpatur per receptionem teſtium.*
13 *Denunciatio ad domum an ſufficiat.*
14 *Teſtimonia publicata quę non debuerunt publicari, per hoc non perdunt vi- res ſuas.*

QVoniam frequenter. ¶Hęc decre. di- uidit in duas par tes principales.in prima ponitur regula de teſtibus non recipiendis ſuper meritis cauſę principalis ante litis cō teſtationem & exceptio à regula.In ſecunda ibi. §.in alijs. ponitur quomodo ꝓcedi debet ſi lite nō cōteſtata reus eſt cōtumax.& hoc intendit.Lite non conteſtata nō recipiuntur teſtes ſuper principali. fallit in caſibus.ſed ſi reus eſt contumax,& agitur reali,mittit actor in poſſeſſionem rei petitę cauſa cuſtodiæ quā recuperat reus nolēs intra annum ſi offerat cautionem de ſtando iuri,& reſtituat expen. poſt annum vero nō auditur niſi ſuper proprietate & hoc ſi ꝓprio ſuo nomine poſſidet.ſed ſi cōuenitur reali qui nomine alieno poſ ſidet,nominabit dñm in iudicio, & ſtatuet ſibi terminus intra quē faciat dñm cōparere:qui ſi intra terminū ipſum nō venerit , iudex illū citabit,quo adhuc nō veniēte iudex mittit actorē in verā poſ- ſeſſionē & efficacē.& hæc vera in reali.ſed ſi actio eſt pſonalis mit- tetur actor in poſſeſſionem primò mobilū,ſecūdò immobilū vel excōmunicabitur reus.h.d.¶Not primo regulā negatiuā ſed quæ eſt ratio regulę.reſpondeo q̄a teſtes debent recipi in iudicio:ſed an te litis cōteſtationem nō eſt iudicium.vt not in auth.de litigi.§.om nem. ¶ Itē litis cōteſtatio eſt caput iudicij & fundamentum.vnde eſſet procedere ſine capite & fundamento.¶Opp.qđ omiſſio or- dinis nō vitiat.vt not.ff.de euic.l.ſi mācipium.§ j. Solu. ibi loquitur in prepoſteratis remediorum:ſecus ſi eſt prępoſteratio huius iudi- cij ad ſeipſum:vt C.de ſen.& interlo.l.prolatam.& vt dicit philoſo- phus,nihil cōſtat ſine ordinis compoſitione. ¶ Opp. cōtra regulā de multis caſibus in iure expreſſis in quibus recipiūtur teſtes, & pu blicantur lite non conteſtata. Sol.vt in glo.quæ notabilis eſt:& mē ti tenenda. ¶ Et adde alios caſus quos habes in c. diſpendioſam. de iudic.in clemen.& in cle.ſæpe.de ver ſig.¶ Et not. quòd gl. iſta tangit de modo procedendi in materia legis, diffamari.C. de inge. ma.tu adde aliam.l.ſingularem ff.de accu.l.cum Titia .Et vide om nino ibi Bar qui ponit vtrū à ſentētia lata ſup diffamatione poſſit

1 appellari:& an ſit interlocutoria,vel diffinitiua. ¶†Quæro nunquid ad probandum al quem eſſe vſurarium manifeſtum.i.mutuaſſe co ram vniuerſis,poſſit recipi teſtes ante litis conteſtationē.reſpon- deo nō,quia ceſſat illa ratio,ne fortuitis caſibus probationis copia

2 ſubtrahatur:cū multitudo vel ipſe popul⁹ teſtis ſit.¶† Quæro nun quid in breuibus cauſis poſſint teſtes recipi lite non conteſtata? re- ſpondeo ſic.C de ſen.ex breuicul.reci.auth.niſi breuiores.ſm Bar. qui ita no.in l.iiij.ff.de dam infec.vbi videas per eum. dicit Innoc. quod ratio debet procedi per inquiſitionem niſi ſit publicū cōmo dum.qđ verbum pondera.dicit Inno.quod ſi dominus eſt pręſens in eadē ciuitate,ipſe debet intereſſe receptioni teſtiū, & iuramēto. Itē dicit quòd publicatio teſtiū fit hoc modo:q̄a teſtes dicent qua- liter interfuerint cōtractui:& poſtea iudex decernet eorū dicta per petuò valere Inno.dicit quòd miſſus in poſſeſſionem in reali acci pit fructus,ſed nō lucratur,ſi aduerſarius venit ī.annū:ſed in perſo nali reus terram colit & fructus recolligit,ſed nō reponit in horreo ſuo:quia miſſus eos cuſtodit. Innoc. Quidā dicunt ſed non placet Inno.quod in perſonalibus res rei non adiudicatur actori iure do minij,niſi per impetrationem dominij quæ fit à principe:ſed debet vendi res & debitū ſolui.fallit in cauſa noxali & dāni infecti. Inno. hanc opi.tenet gl.ff.de iuri ſ.om.iu.iubere cauere & opinio vera niſi res reperiret emptorem maximè fraude debitoris interueniēte C. de excecutio.rei iudi ordo.Sed ſi inuenit emptorē,ei⁹ dominiū im petrari nō debet à iudice ſed ſolū à principe.& tūc dat bienniū ad lu- crandum.C.de iure do.impe.l.ſi.ſed quando iudex iure permitten- te dat ex ſecūdo decreto,nullum tempus datur debitori ad luendū: quia creditor dominus factus eſt.vt ff. de dam. infec.l.ſi finita.dicit Inno.& notabiliter valde,quòd ſi iudex per ſuum decretū.ſ.primū eijciat colonū de poſſeſſione dominus non perdit poſſeſſionē:quia hoc iudex non intendit:& ſi intēderet nō poſſet:licet ſecus ſit quā do expellitur per vim à priuata perſona. & hoc eſt dictū alias.Inn. dicit quòd nominatio domini in iudicio nō habet locum in re mo bili dicit Inno.quod procurator conſtitutus ad miniſtrandum po- teſt dominum nominare ſicut colonus. & inquilinus. qđ eſt nota- bile.dicit Inno.quod tali nominatori debet dari terminus ad pro- ducendum dominum:& ſi non producit citabitur dominus. Inno.

3 & ſic fiet iſta prima productio expen. nominātis. ¶† Oppo. quod ante litis conteſtationem recipiantur teſtes:vt ī. de app. interpoſi- ta.§.ſi.Solutio,hic forte in principali,ibi in emergenti.¶ Sequitur in textu niſi forte:hic ponitur prima exceptio quando timetur de morte teſtiū,vel abſentia diuturna:& exempli cauſa ponit quādo timetur propter ſenectutem.verbigratia,teſtis. lxx. annorum.nam vt ait propheta,erūt anni.illorum anni.lxx.ſi autem vt multū.lxxx. reliquum labor & dolor,licet præſumit quis venire vſq; ad centum annos,niſi publica fama ſit de morte.vt ſingulariter no.ff.quemad mo.teſta.aper.l.ij.§.ſi dubitetur.& C.ſo ma.l ſi quidem. ¶ Secun- dò ponit exemplum.de infirmis ſeu valitudinarijs ſuper quo ſatis poteſt piudicare ex aſpectu,& de cōſilio medicorū. vt not.ff.locat. l.maritus.Deinde ponitur clauſula generalis quādo timetur teſtiū mors repentina, vt quia ſunt nauigaturi. vt l.ij.& iij.ff. de do.cauſa

4 mor.¶† Ex his conclude quòd ne fortuitis caſibus probationis copia ſubtrahatur actori,poſſunt produci teſtes lite non conteſt.& recipiuntur contra reum contumacem,vel ſolēniter citatum: qui- nimo etiam non citatum,ſi locus & tempus non patiebatur agen- di vel citandi conſilium.ar.in l.j.ff.de exerci.vt hic not.dicit tex.in

5 ver.vſq; malitia. ¶† Quæro quid ſi non timetur de morte,vel lon- ga abſentia teſtium:ſed ne teſtes obliuiſcant, vel ne amicitias con- trahant cum reo.Reſpondet gl.idem.quod eſt not. dignum. Nam quando timetur ſubornatio poſſunt teſtes recipi lite non conteſta ta:nec poſſunt teſtes poſtea variare : quod alibi non reperitur,& to

tum hoc est arbitrariũ vt s. de offi. delega.de causis. & ff.ad l.aqui. l.in lege aqu.l.si deletum.ibi dum dicit,ad suspicionẽ iudicis adducat. Nam ille est melior tex.de hoc qui sit in iure. Et no.quòd lex illa intelligitur quando quidam tertius deleuit chirographum :secus si ipse est debitor:qa tunc non differretur ex actio,nec qualitatis testium esset adhibenda distinctio : vt ff.de fur.l.qui tabulas. & l. qui
6 dam tabularum &c.¶†Quæro quid si habeo quatuor testes, & timeo de morte vnius tantum,nunquid omnes quatuor examinabũtur. Respondeo nõ,sed ille vnus tantũ de quo timetur. vt j. de test. significauit.ad hoc facit ff.de iureiuran.l.admonẽdi.in verbo,quibus solis.¶Quæro qs est effectus istius receptionis? Respondeo qa lite contestata publicabuntur:alias non probarẽt, nec ex eorum testimonijs posset ferri sententia,secundum Ber. ¶ Porro si ex parte rei recipiantur testes propter malitiam actoris qui non vult agere, expectãs vt reo defensionis copia subtrahatur morte testiũ, vel absentia,vel obliuione,vel corruptela, isti testes publicabunt ad ęternam rei memoriã.ut ff.de testi.l.curent.C.de vsuris pupillaribus. l. fi.& au h de testi.§.penul.& j. de testi.c.significauit. Annᵒ enim nõ potest statui reo ad agendum:quia non est in potestate eorum agere.vt.ff.de excep.do.l.purè §.fi.& C.de tem.in inte.restit.l.petendę. Et quod magis fauetur reo quã actori in hoc , quia testes rei publicantur & valent ad ęternam rei memoriam:sed testes actoris nõ publicãtur.& depositis eorum ipso iure parent,nisi actor intra annum agat , vel saltem denunciet reo huiusmodi testium receptionẽ i.ꝙ recepti sunt:de qualitate enim attestationũ non potest notificari:qa non sunt publicatę. ¶Sed contrà magis fauetur, actori qui facit examinare suos testes libello oblato,vel nõ oblato,& reo nõ citato. Nam vbi reus facit recipi testes ad ęternam rei memoriã , oportet actorem citari personaliter,vel cõstare de latitatione.ut not. Dy.in
7 l.iiij.§ toties.ff. de dam.infe. ¶† Quæro nunquid in criminali possint testes in fauorem rei vel actoris recipi lite nõ contest. si sint ab futuri,vel nauigaturi,vel in articulo mortis cõstituti.& videtur tex. hic quòd nõ à contrario sensu in ver.ciuiliter.In cõtrariũ videtur per d.l.in lege aquil.si deletũ. Solu. aut ex crimine est ciuiliter agendum.vt condi.fur.vel acti.l.aqui.vel iniuriarũ ad interesse, & habet locũ prouisio huius.c.aut criminaliter,& tunc ex parte accusatoris nõ debent recipi:secus si forte ex parte rei.Nã iniquũ est quod reo in fortuitis casibus subtrahatur defensionis facultas. ar. C.de iure fisci.l.facultas.lib.x.accusatori autem non est sic fauendũ:qa ex parte eius versatur odium.argu.C.de calum.l.nostris ¶ In gloss.parua quæ incipit , idem est.not. ꝙ licet actor obtulerit libellũ, si reus per cauillationem non vult litem contestari possunt testes actoris recipi lite non contestata , secundum formam tamen & modificationem huius decre.quod tene menti.¶In gloss.ecce.gloss.dicit quod iste annus est vtilis vnde requiritur scientia & experiendi potestas. ff.de ędil.edic.l cum sex. ff de calumniatoribus.l. annus.Sed quando tempus labitur facto & sine scientia : vt ff.de infa.l. genero. In gloss.illi qui not.bo. gloss. quod testimonia quæ pereunt ex mora actoris,non pereunt reo , si testes deposuissent in eius fauorem.vnde reus etiam post annum potest petere eos publicari quatenus faciant pro ipso.quod tene menti.¶ In gloss.non enim.not.quod ex temporis cursu inducitur pręsumptio doli. & est præsumptio iuris,& de iure:tamen nõ currit vt dictum est nisi à die scientię. & intelligitur scire id quod debuit scire forma publica pręcedẽte.vt no. dicit text.ff si certum peta.l.quod te.Et not.quod presumptio iuris & de iure est quando lex pręsumit super certo.vt no.de iudic.l.à diuo pio.§.sed & illud.vbi est gloss. singularis. ¶Item vbicunq; lex super pręsumptione figit pedem statuendo.vt ff.pro socio.l.si non fuerit.& ibi not ¶Item not.quod ex tempore surgit legis dispositio vel presumptio iur.& de iure quòd mora non potest purgari:tamen bene admittitur exculpatio morę à pñte quod alibi melius non reperitur. ¶ Item not. fraudem nemini debere patrocinari.
8 ¶† Item not.quod valet testimonium testis constituti in articulo
a mortis a:tamen per hoc non impeditur quin dictum suum nõ possit reprobari.arguñ.optimum.ff.ad fil.l.si quis in graui. in principio.fallit ubi eius dictum ius facit.ff.eod.ti.l.diuus,quæ lex alibi non reperitur secundum Dyn. apparet ꝙ testimonia possunt reprobari post mortem testis.vt C.de testi.l.fi.j.de testi. pręsentata. ¶ Porro etiam contractus possunt fieri vsq; ad vltimũ vitę spiritũ, si mea memoria non sit lęsa:tex.est singularis in l.Sęia.§ fi.in fin. ff. de do. cau.mor.Sed nunquid hi testes debent iurare? respondeo sic , licet extra ordinem recipiantur.ut ff.de do.pręl.l.theopompus.aliàs nõ dicitur testificari quis,sed dicere quędam verba ex quibus nõ posset de falso accusari.h.d.quædã gloss.vnica in iure.ff.de fal.l. Athales.¶†Quęro vtrũ mors naturalis dicat casus fortuitus? & videtur
9 ꝙ non.nam casus fortuiti dicuntur illi qui non consistunt in culpa, nec in prouidentia humana,vt in l.ij. ff. de admi. rerũ ad ciui. perti. & ff. de actio. emp. l. si ea res. Sed mors naturalis potest præuideri vt in pronosticis Hipocratis.ergo nõ dicitur casus fortuitus.ad idẽ facit.ff.de dam.infect.l.fluminũ.§.seruus.& ff.cõmo. l.si vt certo.§. quod uero senectute.ff.ad.l.aqui.si seruus seruum.§. si fornicarius.

¶ Præterea casus fortuiti dicũtur casus insoliti, & non imaginabiles.vt ff.pro socio.l.cum duobus.§.damna.& ff.de contrahen.emp. l.fistulas.§.frumenta.Aduertas tu legista vt intelligas illum §.Et permitte quòd ille qui emit frumenta in herba emit spem , & sic periculum casus fortuiti qui est natura fallibilis spei partium ad emptorem ptinet etiam ante traditionem.vt ff.de act.emp.l. si iactum re-
10 tis.¶†Pone ergo ꝙ venditor suscipit in se periculũ casus fortuiti , & ꝙ frumenta destructa sunt in niuibus, nunquid debetur precium conuentum.Respõdetur,aut sunt niues insolitę,& immoderatę, & non debetur preciũ,qa est casus fortuitus.aut solitę, & tunc debet precium & non sunt casus fortuiti,idem in grandine.¶Et idem dicendum etiam si quis emit fructus alicuius lacus: & piscatio parum valuit propter mortalitatem piscium.nam damnũ pertinet ad emptorẽ qa emit iactũ retis,nisi ex precio periculũ casus fortuiti vẽditor in se susceperit.qđ est no.dignũ.In cõtrarium videtur , qa mors naturalis dicitur esse casus fortuitus prout refertur ad alium actũ regulandum ex casu tex. est hic.& C.de pig.ac.l. quę fortuitis.sed ĩ sui essentia non est casus fortuitus sed est quidam ordo naturæ qa vt dicitur in psalmo. Innumerabiles posuisti dies eius. & alia scriptura dicit:posuisti terminũ quẽ prætcrire non poterunt. Sed phitonissa suscitauit Samuelem,vt legitur in historijs scholasticis, nunquid poterit Samuel testificari de his quæ vidit anteq̃ moreretur. Respondeo illa non fuit vera resuscitatio: qa cũ homo sit ad similitudinem Dei , impossibile est ꝙ hãc imaginẽ faciat nisi solus Deus: & ideo testificari nõ potuisset secus in Lazaro qa illa fuit vera resuscitatio verè autem resurgit ꝙ idẽ numero resurgit:vt ff.de iure
11 fisc.l.sed reuocata.¶†Quęro nunquid per receptionẽ ipsorũ testiũ interrumpatur præscriptio. Respõdeo non:qa hoc nullo iure cauetur:sed super pręscriptione probanda bene possunt hi testes recipi, sicut super probanda solutione.secundum Ber. Et not. ꝙ isti testes etiã possunt recipi super articulis negatiuis.vt C de vsur.pupil.l.fin.
12 & ibi no.¶†Sed nunquid contra hæreditatẽ iacentem possunt recipi.Respondeo sic.arg.optimum.ff de dam. infec.l.iiij. §.totiens. ¶ Extra quæritur nũquid denũciatio de qua hic loquitur, debeat fieri scienti?& dic ꝙ sic.qa est de solẽnitate quo casu nõ sufficit scire nisi denuncietur secundum regulam Dy.& ff.de adul.l. denũciasse.
13 ¶† Quæro nunquid sufficiat denunciatio ad domum? repondeo sic,vt.d.§ totiens.& ff.de exc.tut.scire oportet.§.oportet.& C.de anna.excep.l.vt perfectius.& puto ꝙ sufficiat vna denũciatio,p regulam traditam à Bar.ff de re iudi.l. contumacia.§. fi.ad hoc. ff.de vsur.l.mora. Nõ obst.j.cod.c.§.porro in ver peremptorio. qa alius est ibi casus. Sed contra. C. de vsur.pupilar.l.final.C.de inge.ma l. diffamari.ff.de pigno.actio.l.si cõuenerit.ff.de ver.obl.l. qui romę. §.cohęredes.Sed responde ꝙ aut agitur de grauamine inferendo absenti , & tunc requiritur trina citatio :aut non agitur de grauamine inferendo,sed de sola notitia inducenda:& tuc satisfit iure per
14 eam denunciationem siue fiat pręsenti.siue absenti. ¶† Extra quæro quid si testimonia sint publicata , cum non debuerint publicari. Respondeo per hoc non perdunt vires suas: sed illie qui percunctatus est attestationes,non poterit vlterius producere. hoc singulariter no.ij.q.j.in primis.in glo. publicabuntur.ergo tempore publicãdarum attestationum & nisi publicentur non probant aliàs frustra fieret publicatio.quod tene menti.Bal.iuris vtriusq; doc.

ADDITIO.

a ¶ Vide concor.& remissiones per Fely.in c.pasto.in fin.de offi.or. vbi ponit quis dicitur constitutus in articulo mortis & quos actus possit facere. ¶ Adde quod etiam matrimonium potest contrahi per illum qui est constitutus in articulo mortis ita ut per illud legitimentur filij prius suscepti ut pulchre concludit Ioan.an.in regula sine culpa.in mercu. iij. colum.quod dictũ limita singulariter ut per Ange.in l.sed est quęsitũ.ff. de li.& posth.`ponit Feli. in c.in pręsentia.de proba.col.xv.

1 *Peremptorium vnum an sufficiat in tota causa.*
2 *Impedimentum qui præstat ne citetur , perinde est ac si citaretur personaliter.*
3 *Citatio facta ad domum vt pręsumatur in notitiam deuenisse.*
4 *Quęstio quando dicatur esse super electione.*
5 *Edictum publicè propositum an sufficiat ad scientiam pręsumendam.*

§.Porro. Iste.§.ponit exceptionem à regula : sed ad illum finem.Nam in superioribus testes recipiuntur: sed tunc non publicantur & fertur diffinitiua contra absentem verũ contumacem.hic autem recipiuntur oblato libello,& publicantur quia vera contumacia committitur:quia peremptoriè citatus com parere contempsit: vel ne citaretur se absentauit , vel impediuit ne posset ad eum citatio peruenire.¶ In verbo , contemnit.sufficit ꝙ cõdemnet in fine termini:licet à principio ignorauerit.vt ff.de ap-
1 pella.l.ex consensu. §. eum. ¶† Sed nunquid sufficit vnum peremptorium in tota causa?dic vt no. Inno.s. de offi. dele consuluit.ibi maliciose.quod præsumitur si ad eum citatio peruenit.vt ff.de leg. j.l.

ſ.l.eundem.§.j.& ff.de reg.iur.l.nō poteſt dolo carere. Ibi impedit.
2 †Not.φ qui pręſtat impedimentum ne citetur, perinde eſt ac ſi citaretur perſonaliter.ff.de euic.l.ſi ideo.§.fin.& ff.de fideicom. lib.l.
3 ſi eum.§. ex iuſta. ¶† Sed an citatio facta ad domum præſumitur in noticiam deueniſſe.Reſpondeo ſi qualiquali præſumptione, non quòd conſtituat eum verum contumacē.niſi forte ei eſſet notificatū ab amicis vel domeſticis.vt no.ff.de noui ope.nun.l. de pupillo.§. ſi quis forte. & §. habet autem.
4 ¶† Quæro quando dicatur eſſe quæſtio ſuper electione? reſpōdeo dupliciter, vel qa actus electi uus non fuit canonicè celebratus, vel ratione perſonę: qa erat electus criminoſus.& idem dici poteſt in electione cuiuſlibet clerici etiam ſi vocetur vt veniat ad conſentiendum electioni.omnes iſti articuli dicuntur ſuper electione.de iſta dictione ſuper, habes in l.j.C.con
5 munia de lega.¶† Quæro nunquid ſufficiat ad ſcientiam preſumēdam edictum publicè propoſitum? Reſpondet glo.φ ſic. qd verū eſt niſi eſſet abſens in partibus remotis, vt dicit illa.l.ſingularis. ff. de decre.ab or. fa.l.fin. ¶ Quæro quid ſi receptis teſtibus appareat contumax.& petat fieri litis cōteſt.vel libellum ſibi offerri, nūquid eſt in hoc audiendus? dic φ non, vt not. Inno. & Io. and.in c.ſtatuimus.de elec.lib.vj.quod not.bene.

1 *Coniugium ſpirituale quando contrahitur.*
2 *Mors per coniecturas & famam probatur.*
3 *Fama quotuplex eſt.*
4 *Diligentia ex parte citantis an ſufficiat, licet in citato nulla reperiatur culpa vel contumacia.*

§.Si uero. Supra dictum eſt qualiter procedatur ſuper electione & matrimonio contra contumacem: hic dicit qualiter procedatur contra abſentem non per contumaciam.& dicit φ aut agitur de matrimonio ſpeciali iam contracto, aut contrahendo: aut agitur de carnali coniugio.Primo caſu expectanda ſunt tempora ſacris canonibus diffinita. Secundo caſu expectabitur per ſpacium ſex menſium, niſi ex cauſa ſtatuat plus vel minus.Tertio caſu expectatur tam diu quod redeat, vel moriatur, vel
1 conſtet de malitioſa eius voluntate. ¶† Quæro quando contrahitur coniugiū ſpirituale? Reſpondeo per electionem, vel per cōſenſum electi etiam ante confirmationem, ſecundū Inno.& Hoſti.ibi, niſi pēſatis.No.φ tempus legale ex cauſa poteſt arctari & prorogari.concor.l.ij de iudi.& vide ibi Bart.& per Dyn.in c. indultum. de regu.iur.lib. vj. dic quod omnis dilatio ad veniendum eſt in iudicis poteſtate.¶ Item dilatio ad probandum niſi lex vltra procedat contrarium ſtatuendo. ſed dilatio ad appellandum nō eſt in iudicis poteſtate.porro dilatio ad ſe pręſentandū corā iudice ad quē,
2 eſt in arbitrio iudicis. vt C.de appellatio.l. preſes. ¶† Ibi, obitu. ſimiliter no.mortem probari per coniecturas & per famam.vt hic no.dicit Ber.& no.C.ſol.matrimo.l.ſi quidē.¶ Quęro quę ſunt tempora à ſacris canonibus ordinata.dic vt in gloſſ.per Inno.¶ Quærit glo.de priuatis iſtorum abſentium à beneficijs, vel à iure ſuo.& dicit quòd requiritur citatio,& cauſę cognitio.& verum dicit.& ad hoc optime facit.l.iij § ſi ad diem ff.de re mili.vbi eſt text.multum notabilis.alia glo dicit quod ſi quis nō poteſt citari, contra ipſum non poteſt procedi.& bene dicit.concor.glo.accur.φ niſi quis ſit legitimè citatus, ſentētia eſt nulla ipſo iure.vt no.C.de accuſa.l. ſi accuſatoribus.vbi videas in glo.magna. Ibi in ſtudio vel in alio loco. Ex hoc manifeſte apparet quod prelatus poteſt citare clericū ſuum vbicunq; exiſtentem quāuis extra diœceſim ſit, vt ad eccleſiam reuertatur.¶ Ibi, priuare. ſic & tutor priuatur ſi non vult pupilli negocio intereſſe.vt ff.de ſuſpe. tut.l. impuberibus. & ff. vbi pup.edu. de l.ſi.ſic & doctor q negligit legere poteſt priuari ſuo ſalario, niſi ſit impeditus morbo, vel alia ex rationabili cauſa. ¶ Ibi, vſque ad certum tempus.nam quod ad tempus permittitur, poſt tēpus prohibetur.vt ff.de lega.ij.l.ſtatu liberum.§.Stichum.¶ Ibi, ſi non naſcitur.not.optimam regulam, quòd vbicunq; neſcitur vbi ſit quis citandus, ibi ſufficit edictum vel bannum publicè proponi.Ibi, vel amicos.vtrum amici ſint citandi alibi dicam. ¶ Ibi.ff.de mune.& hono.reus.no.hic illam.l.non habere locum in beneficijs eccleſia-
3 ſticis.¶† In gloſſa, per famam.dic quòd triplex eſt fama, ſcilicet temeraria, probabilis & violenta. ſic triplex eſt ſuſpicio: temeraria, probabilis & violenta. ¶ Et ex eiſdem cauſis naſcitur fama & ſuſpicio.& teſtis q ponit de fama, poteſt interrogari quare homines ita famant ſiue loquuntur: quia ratio multum addit ad famam. vt
4 no. Bar.ff. de quęſtio. l. de minore. §. tormenta.¶† In gloſſ.ſi non poteſt.ibi, diligens inquiſitio.no.φ ſufficit diligentia ex parte citantis, licet in citato nulla reperiatur culpa, vel contumacia.& adde.ff. de damno infecto.l.ſi finita §.ſi forte.& C.de reſtitu.mili.ignorare. ¶ Item ad id quod hic dicitur de incertitudine mortis, facit C.de capti.l.nec eos.&.ff.de ſecundū tabulas.l. qui ex liberis.in princip. In tex.ibi, eo nequaquā &c.Not.φ mulier debet claudere os vuluę, donec vir ſit abſens.

1 *Procedi poteſt in cauſa inquiſitionis lite non conteſtata.*
2 *Lis non eſt conteſtanda quando petitur ſola publicatio.*

1 **§.Sunt & alij.** ¶† In text.ibi, inquiſitio.nota φ in cauſa inquiſitionis poteſt procedi lite non conteſt.quæ inquiſitio fit ex parte rei tantum, ſi pręſens eſt: ſi abſens nō eſt neceſſaria repōſio rei.& hæc eſt regula, vbi in cauſa aliter poteſt procedi lite nō cōteſtata.vt not.infra qui filij ſint legitimi. cap. per venerabilē.& C.de tempo.app.l.fin.§.illud.Si verò ex cauſę natura nō requiritur litis conteſtatio:& tunc non diſtinguitur vtrum ſit reus preſens aut non.vt in capi.diſpendioſam.de iudic.in clemē.
2 ¶† In tex.ibi, teſtium publicatio. hic tangit materiam cap.ſignificauit.infra de teſti.& no.quòd quando petitur ſola publicatio, non eſt lis conteſtanda.Item no.atteſtationes non publicatas non probare.de hoc no.in l.iij.ff.quæ in fraudem creditorem.Bald.

1 *Actiones multiplices ſunt.*
2 *Actor an & quando in reali actione mittatur in poſſeſſionem rei petitę.*
3 *Miſſio in publiciana qualiter fiat.*
4 *Miſſio in hypothecaria qualiter fiat.*
5 *Mitti an poſſit quis in poſſeſſionem rei prohibitę alienari.*
6 *Poſſidens rem prohibitam alienari an lucretur fructus.*
7 *Alienatio ſi prohibeatur per teſtamentum an pręſcribi poſſit.*
8 *Secundum decretum an locum habeat in realibus.*
9 *Secundum decretum quare non habet locum uniformiter in perſonalibus.*

1 **§.In alijs.** †Iſte.§.eſt fundatus in iure ciuili. Not. quomodo hic ponitur diſtinctio actionum.Nam quędā ſunt in rem quędā in perſonā.in rem ſunt quæ oriuntur ex dominio vel quaſi, hypotheca vel quaſi: vt ff.de rei vēdi.in rē actio. & de quaſi hypotheca dat duo exempla notabilia. primum eſt. ff.de pig. l.ſi ab eo.ſecundū eſt.ff de dam.infec.l.vtiq; & ff.vt in poſſeſſ. leg.is cui.§.queri.& l.ij C.de pręto.pig hypothecaria enim quādoq; ſurgit ex dominio obligationis. vt ff. de proba. l. ante omnia.& not.in inſtit.de act.§.ſeruiana.quandoq; ex publiciana hypothecantis.vt d.l.ſi ab eo.quādoq; ex authoritate prætoria.vt.ff.de pig act l.nō eſt mirū.§.ſciendū.ſed actio perſonalis ex ſuis radicibus oritur quaſi ex contractu vel quaſi, delicto vel quaſi. ¶ Eſt & quinta cauſa anomala que vocatur ex varijs figuris cauſarū:& plerūq; dicit actionē datiuā & nō natiuā.vt ff.de acti.& obli.l.j.& iſti.de obligat.§.ſequēs. ¶ Sunt & quędā actiones mixtę in rē,& in pſonā, vt eſt petitio hęreditatis & omnes vniuerſales actiones. Item omnia iudicia diuiſoria.vt C.de peti. hęre. l. hęreditatis. C.quibus non obijcitur longi temporis pręſcriptio.l.hęreditatē.& inſti.de offi iudi.§.ſi.& ff.de vſuca l. cum ſolus. In iſtis diuiſorijs quis proſequitur ius ſuum,& alienū: qa interuenit quędā permutatio: ut no.ff de verb. obli. l.qui
2 romę § duo fratres.¶† Not. quod in reali actione mittitur actor in poſſeſſionē rei petitę.& hoc verū vbi agitur de re corporali.Sed in incorporalibus dic vt no.ff de no.ope.nun l.ſi prius.ff ſi ſer.ven. l.is cuius.¶ Item no.quod iſta miſſio ex primo decreto fit vt reus attędiatu ſveniat reſponſurus.¶ Sed quæro i quo eſt illud tędium, nunquid miſſus poterit eū expellere? reſpondeo non, cū nō ſiat verus poſſeſſor: ſed ſimiliter ſecū erit cōpoſſeſſor, & in hoc eſt tędiū magnum præſertim quādo eſſet ſimul & ſecus in cohabitatione domus vt.l.ij.C.quādo & qui.quarta pars debe.li.x.¶ Item an miſſus lucrabitur fructus.reſpōdeo nō vigore primi decreti niſi in caſu.vt ff.qui.ex cau.in poſſ.ea.l.apud.iulianū.§.fin.vel niſi hoc dictaret lex municipalis, vt eſt gl.ſing.in auth de exhi re.§.ſi vero etiā in gl quę incipit φ.ll.appellant.ſed ſi miſſus eſt dominus,& conſtat de dominio, bene facit fructus ſuos tanq̃ dominus.vt ff.de rei ven l. ſolum.
3 §.meū.¶† Quæro qualiter fiat miſſio in publiciana? dic eodē modo quo fit in rei ven.vt ff.de pub.l.eū qui §.in publiciana.ut ibi not.
4 ¶† Quęro qualiter fiat miſſio hypothecaria. Reſpondeo iuxta mēſuram debiti declarati, ſicut in perſonali.vel dic quod in tota re pignorata etiā ſi vnus nūmus reſtaret ad ſoluendū. vt ff.de diſtrac pignorum.l.quandiu.ff.de ver.obl.in executione. de hoc not. ff. de acqui.poſ.l.iij § genera & C.de præſcri.xxx.anno.l.ſi qs emptionis §.ſi.Illud no. quòd hypothecaria habet in ſe aliquid perſonalitatis: qa accedit obligationi: vt not.ff.de pac.l.ſi tibi.§.de pignore.non tamen eſt vnū cū ipſa.vt ff.ad Trebel.debitor.& l.ſi hæres pecuniā. in gl.& ff.de excep.rei iudi.l.ex ſextante.§ latinus.& ff.de pig.l.ſi fun
5 dus.§ ſi pluris.& §.in uendicatione. ¶† Extra quæro nunquid quis poſſit mitti in poſſeſſionē rei prohibitę alienari.Reſpondeo nō iure debitoris, niſi debitum deſcendat a prohibente: vt dicit illa.l.notabilis.ff.de fideicom.lib.l.cū fideicom. hæc quęſtio nō pcedit ſi agens eſt dominus: quia tunc ſine dubio mitti poteſt: quia mittitur tanquam in rem ſuam: & nemo eſt prohibere valens. vt l. ſi.ff.de
6 publiciana.¶† Sed nunquid poſſidens rem alienam prohibitam alienari lucratur fructus? gl ſingularis diſtinguit, aut phibetur alienatio propter rei vitium,& non lucratur fructus aut propter ſolen-

nitatis defectum:& tunc lucratur. vt not. in l.ij.C.si quis ignorans
7 rem minoris prę.eme.& illa gloss. non est alibi.¶† Sed quid si pro-
hibetur per testamentum. Respondeo, hoc reputatur rei vitium.
vnde præscribi non potest.hoc dicit lex illa vnica in iure.C.de vsu
capione pro emptore.l.ij.Sed certe hoc videtur fallere propter iu
stam ignorantiam possessoris,& eius à quo habet causam possiden
di.vt ff.de leg.ij.l.fin.§.si qui.§.gloss.& omnes leges loquuntur de
materia huiusmodi prohibitionis secundum Dy.¶In tex.ibi,iudi-
cio sisti.Not.quod hoc casu satisdat etiam possidens immobilia:vt
no.in authen.de exhi.reis.§.si vero.& ibi bona gloss.vnde hoc casu
fallit regula quæ ponitur in l.sciendum.in princip.ff.qui satisd.cog.
¶In tex.ibi,exhibita satisfactione,hoc est verū si expensæ sunt cer-
tę: sed de incertis sufficit satisdare vt dixit lex illa notabilis.ff.de sta
tu liberis.l.statuliber.& vide quod not.de istis expensis in gloss.ma
8 gistra.ij.q.j.capitulo in primis.¶† In text.ibi,verus.id est plenus.sic
C.de episco. & cleri.l.raptores.¶ Quærit gloss. nunquid in reali-
bus habeat locum secundum decretum? respondet quòd non de
necessitate:sed ad cautelam sic.hoc verbum ;scilicet ad cautelam,
alibi non reperitur. dicet ergo iudex ; quia nobis plenè constat de
dolo & contumacia:ideo rem ei adiudicamus ex secundo decreto.
sed Accur.dicit contrarium. ff.de dam. infec. si finita. §. Iulianus.
9 ¶† Quęro quid vult dicere gloss. quod in personalibus habet lo-
cum secundum decretum. sed non vniformiter? dicunt quidam;
quia non habet locum in causa noxali, vel damni infecti contra
quos est lex,ædium.ff.de pecul. & fuerunt verba Accursij.ff. de iu-
risd.om.iu.l.iubere cauere.

1 *Dominus in iudicio nominandus quis dicatur.*
2 *Litis contestatio an sit necessaria ad interrumpendam pręscriptionem,*
3 *Depositarius an possit conueniri rei vendicatione ab alio quàm à deponente,*
4 *Nominatio an habeat locum in personali actione.*
5 *Feudatarius an possit nominare dominium feudi in iudicio:& per hoc transferat iudicium in ipsum dominum feudi.*
6 *Laicus conuentus coram iudice seculari quid iuris si nominat clericum tanquam dominum suum.*
7 *Nominare dominum quid significet.*
8 *Possidere qui dicit se alieno nomine,an hoc debeat probare.*
9 *Nominatio an habeat locum in actione mixta.*
10 *Dominus sine nominatione sciens causam super re sua agi, an possit comparere,& in se iudicium suscipere.*
11 *Vsufructuarius vel emphyteuta an sit procurator domini sui.*
13 *Probatio summaria an fit super solum iuramētum calumnię quantum ad primum decretum interponendum etiam in reali iudicio.*

1 **Quod si super.** Iste.§. ex iure ciuili sumit.¶† Quæro
quis dicitur dominus in iudicio nomi-
nandus.Respon.ille cui possessio euincitur,si nominatus se non de
fendit: vt C.vbi de crimine agi oportet.authen.qua in prouincia.
Et circa hunc.§.primo q̄ro qui possint nominari. Secundò q nomi
nare.Tertiò in quibus rebus. Quartò quo tempore, Quintò quis
sit nominationis effectus. Circa primum dicit litera quòd illi pos-
sunt nominari quorum nomine possidetur.Circa secundū dicit li-
tera,quòd illi possunt nominare qui aliquo nomine possidēt.Circa
tertium litera non distinguit vtrum agatur de rebus immobilibus
vel mobilibus.Circa quartum litera dicit,quòd statim debet domi
num in iudicio nominare,i. in litis ingressu ante lit.contesta.Circa
quintum dicit litera quòd ista nominatio cum contumacia sub-
secuta prodest ad interrumpendam præscriptionem longi tempo-
ris.Item quod summatim examinato negocio fit missio in posses-
2 sionem.¶† Opponitur quod sit necessaria litis contestatio ad in-
terrumpendam pręscriptionē. ut C.de rei vēdica.l.more litis. hoc
speciale quia modus procedendi inducit quasi litis cōtestationem,
3 ¶† Sed hic quero de aliquibus. primò nunquid depositarius pos-
sit conueniri rei vendicatione ab alio quàm à deponente? & videt
quòd sic:vt ff.de rei vendi.l.officium. dicit Innoc.ꝙ ista q habent
nudam detentationē non possunt conueniri si aduersarius scit eos
nudam tantum detentationem habere,qui non possunt pręiudica
re domino suo:vt C.si per vim vel alio modo.l.j.in fine. ¶ Sed si a-
ctor ignoret ipsos nomine alieno detinere,tunc bene prodest iudi
cium & ita intelligit.l.officium.ff.de rei vendi.Tu dic quòd agens
non habet inquirere quis possideat:sed quis detineat.& fiat execu
tio in ipsam aliminam detentionem non pręiudicādo domino rei.
arg.ff si mulier ventris nomine.l.prima § necessario.vnde d.l offi-
cium,debet intelligi indist nctę ¶ Sed opponitur,& videtur quod
expulso colono, vel depositario locator vel deponens perdat verā
possessio.ut ff.de acquirenda possessione.l.peregre §.quibus expli-
citis Solutio, ibi quando expellitur per vim: secus si per iudicem:
quia iudex non intendit,nec potest pĩudicare locatori, vel deponē
ti nō citato.vt C.si propter publicas pēsitationes.l. si de certa.hoc
4 idem tenet Innocen. hic vt suprà dicit Bald. ¶† Modo quęro nun
quid in personali actione, vt in possessorijs iudicijs habeat locum
ista nominatio. Respon. glossa Ioan. dicit quòd non:ut not. xij.
questione.ij.c.quicunque.& est ratio;quia nominatus non cōueni
tur neq; reali neq; personali :quia obligatio personalis residet in
nominante:vt ff.de vi & vi arma.l. cum à te.¶ Sed contra hoc op-
ponitur de authētica qua in prouincia.C.vbi de crimi.agi oportet.
Solutio ibi nominans suscipit defensionem nominati à quo dicit
se habere mandatum.vel compareat tanquam negociorum gestor
ipsius.hic autē non defendit eū,sed magis refundit instantiā in eū.
& sic ista denūciatio nihil habet commune cū illa authē.Sed pone,
vir cōuenit super re dotali,nūquid pōt nominare vxorē in iudicio.
Respondeo aut loqueris ad instantię translationem,& non potest.
vt l.j.C.vbi in rem actio.& ff.de iudicijs.l.venditor. aut ad suam in-
structionem & ad regressum euictionis nomine,& tunc pōt, ut ff.
5 de eui.l.herennius.¶† Quęro quid de feudatario,nunquid pōt no-
minare dn̄m feudi in iudicio,& per hoc transferat iudiciū in ipsum
dominū feudi?r.n.non:nam possessio naturalis est penes ipsum feu
datariū:& defensio quā facit,nō est aliud quā ipsa naturalis posses-
sio quā tenet nomine proprio non alieno:vt ff.de vsufr.l.cuiuscūq;.
§.si fundus.itaq; in ipsa naturali possessione & detentione non ha-
bet superiorem,imo est ipse superior domino feudi:qa in vtili do-
minio vtilis pręfertur directę.vt l.j.§.qđ ait.ff.de superficiebus.por
ro respectu ciuilis possessionis non potest ab eo res vēdicari,qa nō
possidet ciuiliter.sed dominus feudi eo respectu feudi cōueniēdus
est:qa etiam contra ciuiliter tantum possidentem rei vendicatio da
tur.Iste est casus textualis in d.l.cuiuscunq;.§ si fundus.& non est
alibi. Idem dico in emphyteuta & superficiario:qa distincta sunt a-
pud eos possessionū genera à proprietario rei:vt not.iij.q.ij. C. vbi
6 in rē actio.¶† Sed quid si laicus conuentus coram iudice seculari
nominat clericū tanq̄ dominū suū.Respōdeo,probato ꝙ à clerico
habeat causam fiat remissio processus ad episcopū :& si nominans
mentiretur,debet statim sibi auferri possessio officio iudicis etiā si-
ne libello.vt solēniter no.in auth.de trien.& semis.§ pe.colla iij.:stā
ergo penam patitur propter mēdacium nisi ante litem contestatā
pęniteat,ut ff.de noxali.l.electi.§.si is.& ff.de interrogatorijs actio-
nibus.l.de ętate.§ fi.hoc intellige si pęnitet anteq̄ conuincatur de
mendacio.sed postquam est conuictus,nō puto ꝙ habeat locū pę-
nitentia per illa legem singularē.ff.de iureiu.l. q̄uis.dixit Innocen.
si nomino aliquem in iudicio tāquam dominum,& ipse dicit se nō
possidere,transfertur possessio ad aduersarium propter mēdaciū.
7 Inno.¶† Sed quid vult dicere nominare dominū.Respondeo.idest
authorē nominātis,quem nominans asserit possidere, & cuius no-
mine ipse nominās possidet,vel tenet:sed si eius nomine nō tenet,
vel ille non possidet,istud non est nominare dominū in iudicio:qa
ille suo nomine ꝑprio nō patit iudicium rei vend.vt ff.de vsucap.
serui nomine.unde vsufructuarius non nominat proprietarium vt
in eum trāsferat iudicium.vsufructuarius habet propriam posses-
sionem:licet possit nominare ad quādam instructionem & delibe-
rationem.& idem in similibus.ff.de vsufru.& no. in l.ij. C.vbi in rē
actio.authorem vero dicit habere ꝓcurator possessionis:ut l.j. C. si
per vim vel alio modo. In personali autē non sic in rem scriptam
non habet locum nominatio domini in iudicio : qa ꝑsonalis actio
8 non sequitur fundi possessorem.¶†Sed nunquid ille qui dicit se a-
lieno nomine possidere,debet hoc ꝓbare?respō.sic:qa hoc est quę
dam excipere & declinare iudicium secūdum Iac.de are.Cy.& oēs.
9 ¶† Quęro nunquid in actione mixta habeat locum ista nominatio.
istam quæstionē mouet Guli.de cun.ff. de peti. hęre.l. nec vllā.§.si
quis absentis.dic ut dixi in d.l.ij.C vbi in rem actio. in solenni mea
10 lectura Codicis.¶† Sed nūquid dominus sine nominatione sciēs
causam super re sua agi,potest cōparere;& in se iudicium suscipe-
re.respon.sic ut ff.de peti.hęre.l.sed si lege.§. item si rem distraxit
vbi est tex.solennis.¶ Sed hic quæro , quid si possessor conuentus
rei vēdicatione q fuit per vim expulsus absq; fraude & simulatiōe,
nominet in iudicio expulsorem & petat contra eū cōgredi & se ab
solui Respondeo aut cedit actori interdictum; vnde vi,& debet ab
solui;aliàs non.iste tex.vnicus in iure.ff.de peti.hęre.l. ꝙ si in diem.
11 §.iul.scribit si is.¶† Quęro nūquid vsufructuarius vel emphyteu-
ta sit ꝓcurator domini sui? & videtur ꝙ sic , vt ff.de no.ope.nunc.
l.j.in fi.& ff vsufru.quemadmodum ca.l j.§.fi.In cōtrariū videtur:
qa ipse contra alium agens de rato cauere tenetur.ar.in l.j.C.si per
vim vel alio modo ad hoc facit etiam.ff.de damno infect.l.qui bo-
na.§.fi.& quod ibi not.per Bar.est tamen verū ꝙ interruptio præ-
scriptionis facta p eos prodest proprietario. text. est vnicus in d.l.
12 j.in fi.ff.vsufru.quemadmodum ca.¶† Vlti.conclude, ꝙ in omni-
bus possessoribus qui possident ita sibi ꝙ nullo modo possidēt alij,
si conueniūtur,non possunt alium in iudicio nominare.Item scias
ꝙ ille qui non possidet:licet habeat facultatem rei restituendę, non
tenetur rei vendicatione.hoc probat illa lex singularis.ff.de vsuca.
l.serui nomine.vnde si transtuli in te verā possessionem alicuius rei
cum

eum pacto quod ad meam petitionē & terminū teneris mihi resti tuere, non proterea possum conueniri rei vendi, postq̄ restitueris. vt ff. de pact. l. si cum fundum. ¶ In glo. quæ incipit, sic codice. Adde ꝙ summaria cognitio dicitur tripliciter. primò respectu ordinis tātum. Secundò respectu probationum tantum. Tertiò vtroq; modo simul vt hic & ff ad exhi l. thesaurus & l. iij. §. caus§. ff. ad carbonianum. & est glo. singularis. ff. vt in poss. lega. l. is à quo. ibi in glo.
11 & sic obseruatur de facto. ¶ † Not. optimam glo. quod per solum iuramentum calumnie fit summaria probatio quantum ad primū decretum interponendum etiā in reali iudicio. ¶ In glo. scilicet quā diu. ibi, sufficit legislatorē ita voluisse &c. No. quod sufficit seruare illud quod statutā volunt. idem in glo. in l. ij. C. de iure do. impe. Et ideo tu assessor statutis municipalibus debes in hærere. quod nota bene. Bald.

1 *Missio in possessio. omnium bonorum licet olim fieret propter contumaciam rei, hodie tamen fit pro modo debiti declarati.*
2 *Missio si sit facta partim ex falso debito partim ex vero, an sit valida.*
3 *Missio an prius debeat fieri in rebus mobilibus quàm immobilibus.*
4 *Missio an teneat, si in executione diffinitiuę peruertatur ordo. l. à diuo pio. ff. de re iudic.*
5 *Missio vltima si fiat in nominibus debitorum, an hoc locum habeat in pupillo, vel ecclesia.*
6 *Debitor meus si deposuit penes te pecuniam, an reputetur inter mobilia vel inter nomina.*
7 *Reus si stetit per. xxx. annos quòd non obtulit: an sit præscriptum ius offerendi.*
8 *Recedere an debeam à possessione occasione conuentionis, si habebam hypothecam conuentionalem, & sum missus per prętorem, & reus offert satisdationem expensę.*
9 *Debitor an audiatur post secundum decretum.*

§. Sinautem super. In hoc. §. no. primò qualiter sit procedēdum, & ad quid contra reum contumacem in actione personali: qa iudex mittit actorem in poss. bonorum mobilium ipsius, vel immobiliū si forte mobilia non habeat pro modo seu mensura debiti declarati, vel excommunicabit reū. nec simul ista omnia faciet, sed successiuè, si hoc meruerit pertinacia contumacis.
1 ¶ † Not. secundò ꝙ licet olim propter contumaciā rei fieret missio in poss. omniū bonorum vt. C. de bo. auth. iudi. poss. l. cum proponas. tñ hodie iure canonico & ciuili fit pro modo debiti declarati, supple & pro litis expen. & etiā pro alijs dānis & interesse q̄ veniūt ex officio iudicis: vt not. ij. q. j. c. in primis. in gl. magna. & in auth. ei qui iurat. C. de bo. auth. iud. possess. Nam sine expen. impossibile est iudiciū duci. & not. ff. de iureiur. l. alias. adde etiam ꝙ olim fiebat missio per mēsuram debiti, si fiebat in executionem iudicati. vt no. ff. de re iudi. l. à diuo pio §. si pignora. Item adde ꝙ etiā hodie interdum fit in omnibus bonis, si quod petitur, non habet certam quantitatem, vel naturam exemplū. ff. si ser. vend. l. is cuius.
2 ¶ † Sed quid si missio facta est partim ex falso debito, partim ex vero? Respō. ipso iure nō valet in aliquo, scilicet si totum debitū est verum: sed si est facta in re maiori, q̄ sit debitū, valet vsq; ad eius cōcurrentē quantitatem. Casus est notabilis in l. si. §. j. C. de bo. aut. iud. poss. In primo enim membro Bar. consuluit in nihilo valere, vt dixi per. l. si non sortem. §. si centum. ff. de condi. inde. tamen donec soluatur verum debitum potest pignori incūbere, ita tamen ꝙ fructus extenuent sortem: vt ff. de sol. l. titia. §. cum propter dotē. quę lex in suo casu marabilis est.
3 ¶ † Tertiò no. in verbo, alterutra pęna. ꝙ missio in poss. dicitur pęna. sic. ff. de in ius voc. l. satis. ¶ Quartò not ꝙ successiua mora successiuam pęnā desiderat. augetur enim cōtumacia debitoris pertinacia. ¶ Quintò not. ꝙ ista litera vr̄ dare iudici potestatē mittēdi in possessionē, vel excōmunicandi. quasi dicat ꝙ si nō vult mittere; sed excōmunicare, nō tenetur in poss. mittere: nec econtrà qa non puto ꝙ non teneat in possessionē mittere: qa ex tali missione debet quæri pignus ꝑtoriū. & qa est actus necessarię iurisdictionis. ut ff. de iurisdi. omniū iudi. l. j. nisi forte reus ad solam excommunicationem sit iure periturus, & ita intelligitur litera, qa superfluis multis non est vtendū. ¶ Item no. ꝙ modi procedendi sunt in iudicis potestate, in his quę officiū iudicis concernūt. ¶ Or modo quæro, quid est dictum pro modo debiti declarati? Respon. ista declaratio fit in libello. & probatur summariè per iuramentum calumnię. vt no. in auth. de exhi. reis. §. si vero. Nam in ingressu iudicij præsumitur ꝓ actore. & no. j. de re sti. spo. cū ad sedē. & istud iuramētū calūnię non est ordinariū; sed extraordinariū. & potest pręstari per procuratorem. ut no. ff. de dā. infe. l. qui bona. §. qui alieno. & si post ea lis contesteiur, erit iterato pręstandum ordinariū calumniæ iuramentum. vt. C. de iudic. l. rem nō nouā. §. patroni. ¶ Quæritur nunquid primò debeat fieri missio in rebus mobilibus quā immobilibus. Respon. glos. ꝙ sic. per. l. à diuo pio. ff. de re iudica. sed illa loquitur in executione diffinitiuę: hęc in interlocutoria vbi hoc relinquitur arbitrio iudicis. tex. est hic val de singularis.
4 ¶ † Quæro quid si in executione diffinitiuę peruertatur ordo. d. l. à diuo pio. Respon. nō tenet missio, vel saltē debet reuocari: qa iste ordo est inductus fauore debitoris. argu. ff. de rebus eorum. l. magis puto. §. ne tamen. hoc tenet hic Ioan. andr. & bene: licet alij dicant contrarium: qa dicunt ꝙ ille ordo non est de substantia siue de natura executionis. pro quibus bene facit in auth. de fide instr. §. quod autē. Sed ibi est speciale vt ibi not. in dubio ergo melius est ordini iuris seruire, quasi cuidam formę traditę ipsi iudici. alioquin frustra lex hanc formam tradidisset. Non tamen puto quod esset ipso iure nulla missio: sed quòd possit appellari, vel peti reuocari cōtrario imperio.
5 ¶ † Sed quid, ecce in nominibus debitorū debet fieri vltima missio: nūquid hoc habet locū ī pupillo vel ecclesia? dic qđ si eis expedit, pōt incipi à missione ipsius iuris corporalis debiti: vt eleganter, no per Cy. C. de sacrosan. eccl. auth. hoc ius porrectum. in prima quæstione.
6 ¶ † Itē qd, ecce deposuit debitor meus penes te pecuniam, nunquid reputatur inter mobilia vel inter nomina? Respon. si extat: fit missio tanq̄ in rem ipsam debitoris, non tanq̄ in nomine. vnde depositarius tenetur exhibere eā nisi debitum fuisset factū translato dominio: qa tunc nō posset fieri missio nisi tanq̄ in nomen debitoris. vt ff. depositi. l. dies spōsaliorum. sed si esset cōmixta cū aliena pecunia, & non esset translatū dñium pecuniæ posset fieri missio in ipsum corpus pecunię pro rata, ꝑ illā l. no. ff. locati. l. in naue saufelli. ¶ Item si pecunia esset parata solutioni puto qđ ī quolibet nomine debitoris posset fieri executio tā quā in rem mobilem. ut ff de verbo. sig. l. mouētium. deinde vides quòd litera dicit in possessionē bonorū ipsius rei. modo quero qd si tertius venit ad contradicendū? Respon. aut asserit se detinere. aut se possidere aut dominū esse, aut se hypothecā habere, aut prętēdit aliud interesse. primo casu aut prætendit causam à reo, & nō admittitur eius contradictio. vt C. de iudic. l. properandū. §. sinautē reus. ibi, persona eius pretendentis &c. aut à quodam alio, & tunc admittitur eius cōtradictio. vt l. j. §. necessario. & ibi per Barto. ff. si mulier ven. not. quod alibi nō reperies. ¶ Secundo casu refert, aut agitur ex vltima volūtate, aut ex alia causa. primo casu aut habet causam ab hrede, & nō impedit missio: aut nō, sed ab alio, & īpedit missio. l. is cui §. qui in possessionē. ff. vt in posess. lega. Secundo casu impeditur missio. vt. C. ne vxor ꝓ marito. l. ob maritorū. nisi causam acquisiuerit lite pendente: vt not. Cyn. C. de ali. iudi. l. j. Tertio casu principali quādo cōtradictor venit iure proprietatis absq; eo qđ possideat, nō impedit missionē. nisi ad hūc effectum qđ res nō ꝑscribatur. vt ff. de re iudi. l. à diuo. §. si super. & §. sic eueniet. Quarto casu principali nō impedit missionē; q̄ duo possunt habere hypothecam diuerso iure, & quilibet insolidū. Quinto casu puta emptor qui emit rem nondum traditam: certe iste nō impedit missionem: qa non habet ius reale nec possidet vel detinet. vt ff. de rei vēdi. l. ager. & hęc distinctio est multum notabilis. ¶ Deinde vides qđ annus nō patrocinatur creditori quin reus habeat ius offerēdi.
7 ¶ † Modo quæro, quid si reus stetit per. xxx. annos quod nō obtulit? dicunt glo. cōmuniter quod pręscriptum [a] est ius offerēdi. Iac. de are dicit qđ facultas offerendi nō est ius, sed factum: & ideo nō pręscribitur. vt ff. de via publica. l. viam publicam. Tu dic quòd est ius: qa est in bonis nostris. & ideo nō cōperit alij nisi nostro nomine. vt no. C. de solu. l. obsignatione. vel nisi ipse sit vnus ex creditorib⁹. vt C. de ꝑscrip. xxx. anno. l. cū notissimi. §. in his. vel nisi possideat. vt ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. paulus. §. qui pignoris. tunc enim potest offerre suo nomine, pręsertim cum iuri offerendi est annexa necessitas cedendarum actionum. vt ff. qui po. in pig. ha. l. mulier. ¶ Item quandoq; facultas offerendi cōsistit in iuris dispositione, & tūc sapit ius. ff. de cap. & postli. re l. in bello. §. si quis seruum. Quandoq; consistit in facti contingentia, vt facultas eundi ad ecclesiam, vel ad sanctum Iacobum, & ista facultas est factū non au tem ius proprium, licet si quis impediat hanc facultatem, teneatur actione iniuriarum: vt no. in l quibus diebus in prin. ff. de conditio. & demonstra. Redeundo tamen ad propositam quęstionē dico quòd creditor gerit imaginem debitoris: & ideo non ꝑscribit: vt C. de præscript. xxx. an. l. cum notissimi. in princip. ¶ Item mala fide tenet rem alienam oblato sibi debito: ergo nullo tempore præscribit. ut no. Dy. in c. locupletari. in fi. de regu. iur. lib. vj. sic igitur huic iuri offerendi nō ꝑscribitur. Simile est si promisi. x. sub pęna. Nam etiam post. xxx. annos possum offerre decem, ne incidā in pęnam, pręsertim quia ius offerendi pendet hic ad exicipieā. ff. de ver. signi. l. interdū. §. fi. ¶ In gloss. sed nō videtur. Ista gloss. opponit & diuersis modis soluit. vltima solutio est vera. ¶ In gloss. siue cōfiteatur debitum. Istud verbum est valde notabile: quia licet debitum sit

ADDITIO.

a ¶ An pręscribatur iuri offerendi vide Bar. in l. pignori. ff. de vsuc. & an pręscribatur faculta. allegata per Feli. in c. cum accessissent ti. uide multa. de consti. colum. xxij. ver. generaliter remissiue.

sit confessatum, tamē creditor tenetur recedere de possessione si pstatur satisdatio, & restituūtur expensę. & hoc verū, si missio nō fuit facta in executionem confessionis: tunc enim oportet soluere. nō satisdare, sicut si esset facta missio in executionem iudicati. vel dic qđ glo. est simpliciter vera antequā preceptum iudicis sit factū in confessum. nam sine precepto confessio non habet paratā executionē officio iudicis. alias frustra requireretur preceptū quod est falsum: vt ff. de iudi. l. si debitori.

8 ¶† Sed hic quæro, ecce qđ habebam hypothecam conuentionalem, sum missus per ptorem, reus offert satisdationē expensę, nunquid debeo recedere à possessione occasione cōuentionis. Respon. debeo. de possessione discedere: qa satisfactū est iuri. & redit missio ad nō causam, nisi forte ex pacto vel ex lege municipali haberē ius ingrediēdi mea authoritate, vel debitor cōstituisset se hypothecā precario nomine possidere. Nā & si tunc propter obseruandū iuris ordinē, deberem extra mitti, tamen statim deberem in pos. reponi arg. j. de causa pos. cū dilec. & C. de iudi. l. cum debitoris. ¶ Quæro cū ex omni delicto in quo vertitur damnum vel interesse, oriatur actio in factū ad interesse, nisi de titulo nominatim sit lege cautum. vt not. in l. fi. ff. nau. cau. sta. & ff. pro socio. l. nec pretermitten. & ff. de fal. l. in nomine. & l. nō debet. ff. de do. qualiter fiet in pos. missio. Respon. iuxta interesse taxatum in libello. vt l. certi cōditio. in prin. ff. si cer. peta. & l. iij. C. de inutili. stipu. qui tex. est notabilis. in actione autem iniuriarum cornelia, fiet missio iuxta arbitriū pretoris etiam in omnibus bonis, si ptori hoc videatur ut. ff. de iniur. l. iniuriarū ęstimatio. & in gloss. In l. autem aquilia fiet missio iuxta aptitutinem ipsius actionis. Nā in ipsa considerantur aptitudo. ut instit. ad l. aquil. §. j.

9 ¶† Quæro post secundū decretū vtrū debitor audiat. Respon. nō, si rite, & recte, & efficaciter est interpositum: & si quidē debitum descendat ex re ipsa: vt in causa noxali & damni infecti: videtur debitor habere rē pro derelicto. vt no. in l. prætoris. in prin. ff. de dam. infec. Si verò debitū descendit ex persona, vel ex contractu, videtur debitorē dedisse insolutum: vt ff. de euic. l. si pignora. & C. de euictio. l. si ob causam. Item si iudex vēdidit, videtur debitor vendidisse. & est ratio, qa hoc casu emptor & recipiēs insolutū tenetur stare colono debitoris. vt. ff. de bo. auto. iud. poss. l. in venditione. §. primo. & ibi per Bar. ex quo singulariter not. quod omnis qui succedit per sententiam iudicis tenetur stare colono & inquilino nisi locatio esset facta in fraudem: quod tene menti. Bald.

¶ De iuramento calumnię. Rubrica.

CAP. I.

1 *Iuramentum calumnię qualiter fuerit olim inuentum.*

1 ¶† Iuramentum calumnię olim fuit inuentum per edicta pretoris mortui in certis casibus. vt ff. de noui operis nunciatio. l. de pupillo. §. qui opus. & ff. de dam. infec. l. qui bona. §. qui alieno. & ff. de. iureiur. l. iusiurandum. §. qui iusiurandum. cum similibus. tandem fuit statutum ꝙ præstaretur generaliter in omnibus causis: At C. eo. l. j. & ij. §. sed qa veremur. demū fuit statutum ꝙ ipsę principales personę iurarent per seipsas. ut. vt C. eod. tit. auth. principales. quod dic ut statim dicam. j. eod. c. j. Bal.

1 *Statutum in loco an extendat vires suas extra locum.*
2 *Efficacia statuti an porrigatur ad res sitas extra territorium statuentium.*
3 *Clerici beneficiati non tenentur respondere positionibus sub iuramento.*
4 *Iuramentum calumnię an sit prestandum in criminali.*
5 *Clerici an possint iurare in contractibus sine authoritate superioris.*
6 *Prælati in causis ecclesiarum suarum an dicantur personę principales.*
7 *Papa si causam committat, non est necessariò requirendus episcopus.*

INhærentes. Clericus in causa ecclesiæ suæ iuramentum calumniæ potest alteri committere, & per se iurare non cogitur. & primò ponit exordium. Secundò ponit dubium quod surgit ex quasi contrarietate duarum legum. ibi, legibus. Tertiò illud diffinit. ibi, vt ergo. Quartò moderatur. ibi, verum. Quintò comminatur. ibi, omnibus. ¶ Casus. Primò dicit quod interpretatio & decisio dubiorum pertinet ad Papam. Secundò dicit qđ erat quæstio vtrū clerici tenerentur iurare de calumnia. & arguit primo quòd non. secundò ibi, vt omnes. arguit qđ sic, & tacite respondet ad contrarium. Tertiò dicit quòd non coguntur iurare per constitutionem Iustiniani, & per cōstitutionem Henrici. sed possunt alij cōmittere, si suæ ecclesię viderint expedire. Quartò mandat ꝙ episcopus non audeat iurare inconsulto romano pontifice, nec alius clericus incōsulto suo prelato. Quintò comminatur pęnem sine spe venię. ibi, grauiores inter has comminantur illę quæ pendent ex contrarietate imperialium cōstitutionum. ¶ In tex. ibi, vt omnes. no. arg. quòd à generali sermone nullus excipitur. sed certè ista argumentatio locum habet quando eadem ratio est omnium particularium alias secus. vnde hæc dictio omnes, non includit exemptos: nec specialiter prohibitos: vt. C. de silen. l. decurionibus. lib. x. & ff. ad turp. l. Lucius. C. fami. hercis. l. quoties. ff. de lega. j. l. ab omnibus. in princi. ff. de leg. ij. l. legatorum. §. qui plures. C. sine censu vel reli. l. omnes

1 & ibi no. Ibi, ad alios non creditur pertinere. ¶† Collige quòd statutum in loco non extendit vires suas extra locum. quod est verum quando locus est appositus causa limitandi statutum: vt C. de test. l. finali. Idem est si statutum procedit à potestate limitata: vt ff. de iurisdi. omnium indicum. l. extra territorium. Siue ergo procedat à potestate limitāte locum, siue à potestate limitata in loco, nō excedit fines quibus circunscribitur nisi per aliam legem extendatur; vt hic. & C. de sacrosanctis ecclesijs. auth. hoc ius porrectū. & l. j. in prin. C. de vsucap. transfor. & ff. de pig. l. in quorum finibus. duo ergo restringunt statutum. s. potestas limitantis qui potest facere statutū vniuersale: & non vult facere vniuersale, sed locale: & potestas limitata: quia si vellet facere vltra suam iurisdictionem. non posset: & nemo presumitur velle qđ non potest de iure, vel de ppetuo im

2 pedimento. argumen. C. de leg. l. vxor patrui. ¶† Et prædicta faciunt ad quæstionem statuti quo permittitur, vel prohibet aliquid contra ius commune, vt efficacia statuti nō porrigatur ad res sitas extra territorium statuentium: vnde si statutum dicit, qđ inter coniuges valeat donatio irreuocabiliter, vel quòd valeat testamētum in quo instituit spurius, mens statuti non extenditur ad res in alieno territorio sitas. vt C. de summa trini. l. j. & idem ecōtra dico si statutū prohibet permissa à iure cōi. ut puta mulierē succedere abintestato. nā ista successio quantuncūq; sit vtilis sui natura & necessaria: tñ propter prohibitionē iuris nō habet ius accrescendi. vt not. in simili. C. de sec. nup. in l. j. vbi est glo sing. & multo minus si statutum disposuit de particulari successione in qua nō habet locū ius accrescendi, puta vt vir lucretur totam dotem. Nam nō lucrabitur bona dotalia existentia extra territoriū statuentium. arg. contrà ff. de iudi. l. exigere dotem. Nā speciale videtur in dote vt sequamur consuetudinē viri. sed illud est verum in bonis subiectis illi cōsuetudini, si bona loco coherent. Sed in quantitate vel genere inspicimus personam. i. virum qui est caput vxoris. Ibi, per interpretationem. not. qđ vna lex interpretatur aliā extensiuè: sed qñq; interpretatur declaratiuè: & tunc restringitur per suum antecedens. vt est bonus text. & glo. in auth. de fil. ante instru. do. natis. § fi. Ibi. vim legum. not. qđ ex quo canones obtinent vim ciuilium statutorū, qđ etiam potestates terrarum tenētur obseruare canonē. qđ dic. ut j.

3 de noui ope. nun c. j. vbi compellantur. potest tñ iurare si vult: quia nemo inuitus cogitur vti pprio priuilegio. ff. de mi. si iudex. ¶† Itē not. arg. quod clerici præsertim beneficiati non tenentur respondere positionibus sub iuramento: quia ex periurio deponerentur. & sic punirentur vltra periculum litis motę. & essent impositę clericis insidię: & laici essent contenti de hoc. ¶ Sed quid si quis periuramentum calumniæ confitetur dicendo, credo. an ex isto iuramēto oritur actio in factum? rñ. nō qa non est delatum ad iuris decisionem. ut patet per suum cōtrarium. Nam dicēdo non credo, lis nō deciditur imo fundatur. j. de testi. spol. cum ad sedē. de restit. etiam defertur iuramentum. sed ex eo non nascitur actio nec exceptio. vt sing. no. ff. de iureiur. sed & si possessori. ¶ Item ex iuramento in defectum probationis delato non nascitur actio; nec exceptio: quia non venit ad hoc. eo. tit. l. admonedi. ¶ Ibi; prelato suo. no. optimū text. qđ si clericus Papiensis fert testimoniū corā extraneo episcopo sine licentia proprij episcopi non valet iuramētum: ergo nec testimoniū: qđ tene menti. ¶ In glo. in verbo, iuramento. no. quinque capitula iuramenti calumniæ & bonum esset propter simplices homines qđ ista capitula exprimerentur in iuramento. & est optimū argu. in feud. tit. de noua forma fidelitatis. c. j. in glo. argu. ista gloss. tractat an statuta debeant trahi ad consequentiam, seu ad extensionem. & dic qđ sic, si continent ius commune: secus si priuilegiū:

4 qđ dic ut no. Dy. in c. qđ ob gratiam. de reg. iu. li. vj. ¶† In gloss. hic colligitur. ista gloss. disputat an in criminali sit præstandum iuramentum calūnię. Bartol. dicit qđ tenetur iurare de veritate, non de credulitate. in l. res. ff. de cri. expil. hæredi. Certè istud iuramentum nō continet quinq; capitula Et propriè iuramentū de veritate nō præstatur nisi ad decisionē litis. vt l. Marcellus. ff. rerum amotarum. Item si nollet iurare in criminali non tñ haberetur pro confesso: quia sufficit simplex negatio maleficij ad litem fundandā sine aliquo iuramento calūnię. ¶ Item iuramentū calumnię facit præsumi bonam fidem saltem in facto alieno. ut no. ij. q. j. in prim. s. & in auth. de iudi. §. oportet. Sed in criminali hoc nō pōt operari. ut l. j. C. de aduo. diuer. iudi. licet ergo iuret non committere calumniam non tñ est iuramentū calumnię ppriè sumptum: qa nō habet naturas & cōditiones eius sibi datas à iure. vel potius est secundū quidquàm simpliciter. & vide qđ no. in proemio institutioni super ver-

5 bo, calumniantium. & insti. de pena temere liti. §. fin. ¶† Quæro nūquid clerici possunt iurare in contractibus sine authoritate superioris.

ris.rñ.sic ſm Inno.dicit Inno.qđ clerici iurant in cõtractibus non
in iudicijs;qa facilius deferatur in iudicijs q̃ in contractibus pro-
pter affectionem vincendi.ff.ad l.fal.in ratione.§.cum quidã. dicit
Innocẽ.qđ ſi procurator dicit ſe neſcire ea de quibus ĩterrogatur,
& pertinent ad principale negocium,qđ cõdemnabitur in expẽſis,
qđ verum eſt ſi fuit conſtitutus in præſentia dicit Innoc.qđ ſyndici
eccleſiarum,& œconomi,tutores & curatores minorum,& oẽs ha-
bentes mandatũ authoritate iudiciali habẽt adminiſtrationẽ legi-
timam & iurare poſſunt de calũnia ſine ſpeciali mãdato.ĩ.e.c. ĩpe
rator.Innoc.¶ Idẽ ait qđ etiã ſine confirmatione epi tenet conſti-
tutio ſyndici facta authoritate capituli.ſ. in cauſis totius capituli.
Innoc.qđ eſt bene notandũ.Item poſſunt recipere feuda,& p̃ſtare
iuramentũ fidelitatis:vt c.j.§.perſonã per quos fiat inueſti.& per
6 quos recipiat.in feud.&c.¶† Quęro nunquid pręlati in cauſis eccle
ſiarum ſuarum dicantur perſonę principales? rñ.ſic.aliàs Papa hic
nõ induceret authẽ.principales pſonę.& idẽ in omnib⁹ adminiſtra
toribus quibus domini non ſuccedant in adminiſtratione, de qui-
bus no.in l.j.C.de cõtractibus iudi.& per Cy.C.de ſacroſan.eccle.
authen.quibuſcunq; modis.quod tene menti.¶ In tex.ibi, incõſul
to Romano pontifice.Not quod Romanus pontifex eſt prelatus
omnium epiſcoporum.Et intellige conſulto ſcilicet & permittẽ-
te.Nam vbi requiritur conſilium ſuperioris,ibi eius permiſſio de
7 ſideratur vt ff.ad mac.l.filium habeo.¶ † Quid ſi Papa cauſam cõ-
mittat? reſpon.non eſt neceſſe requirere epiſcopum. argumen. ſ.
de offi deleg.c.preterea.idem ſi coram vicario epiſcopi cum aga-
tur cauſa,non oportet epiſcopum conſulere, nec intereſſe: quia
vicarius eius loco fungitur quamdiu eſt in vicaria.vt ff.de iudi.l. iu-
dicium ſoluitur in c.ii.de conſue.lib.vj.¶ In text.ibi,veniam,ſic.C.
de libe.eorum libe.ij.l.ij.in fin.& dic quod venia quandoq; poni-
tur pro indulgentia vt hic, quandoq; pro licentia. vt C. de in ius
voc.l.venia.¶ Vltimò not.quod leges poſſunt allegari in fauorem
clericorum.x.diſt.c.ſi in adiutorium.Bal.

CAP. II.

1 *Iuramentum de calumnia quare non fiat in ſpiritualibus.*
2 *Cauſæ in quibus non iuratur de calumnia quę ſint.*
3 *An iuretur de calumnia in cauſis ſummarijs.*

LIteras. In ſpiritualibus cauſis de calumnia non
iuratur.hoc dicit, primò ponit conſue-
tudinem,& eius rationem in genere.ſecundò infert ad
1 ſpeciem.ſecunda ibi,vnde.¶ † Sed quæ eſt ratio qđ in
ſpiritualibus non iuratur de calumnia.reſpon. cum vtrunq; ſit ſpi-
rituale;ſcilicet tam cauſa quàm iuramentum,alterum , ſcilicet iu-
ramentum eſt ſuperuacuum:& vt ita dixerim ſpirituale ſpirituali
non deſeruit ſicut dicit gloſſ.accur.officiũ officio non deſeruit.vt
no.ff.de peti.hęre.l.hęres furioſi.§ j.ſecunda ratio eſt: qa iuramen-
ta ſunt introducta de iuris rigore, qui non attenditur in cauſis ſpi-
ritualibus,& de quibus ſcribitur in pſalmo.virga equitatis virga re
gni tui.¶ Item iuramentum calumniæ eſt inductum ex quadam
ſuperſtitione quę ceſſat in ſpiritualibus.ff.de iureiur. l non erit.
2 ¶ †Et no.qđ cauſarum quędam ſunt mere ſpirituales,quędam ſpi
ritualibus annexę quibus nõ iuratur de calumnia ita qđ ſi non iure
tur,habeatur quis pro confeſſo:qa iſtę cauſę nõ deciduntur fictio
ne:ſed veritatis tramite.dicit gl.qđ alię ſunt cauſę criminales, alię
mixtę in quibus iuratur de calũnia.poſtea ſubdit qđ licet in cauſis
ſpiritualibus nõ iuret de calumnia:tñ ſi agitur poſſeſſorio rei ſpiri
a tualis iſta non eſt cauſa ſpiritualis:qđ eſt not.hodie [a] dic qđ in om
nibus cauſis tam ſpiritualibus quàm non ſpiritualibus iuratur de
calumnia,vt in c.ſi de calumnia § quãuis.ĩ.eod.libr.vj. imo dicunt
quidam qđ de veritate iurat hincinde.vt not.ĩ.de teſti.c. præſentiũ.
in vj.& vbi iuratur de veritate hincinde nec actoris nec rei iura-
mentum poteſt eſſe deciſiuum propter conflictum cõtrarietatis.
3 ¶ † Quęro nunquid in cauſis ſummarijs iuretur de calumnia. dic
vt c.ſępe.de ver.ſignifi.in cle.Inno.in iſto c.intendit perquirere ra-
tionem & tamen non ingreditur per oſtium intellectus. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Aduerte tamen quod duplex eſt iuramentum ſcilicet de calumnia & de
veritate.Item iuramentum de veritate eſt duplex vle ſcilicet & particula-
re vniuerſale eſt quod reſpicit totam cauſam ſicut iuramentum calumnię &
iſtud pręſtatur in ſpiritualibus.particulare eſt quod pfertur ad ſingulos act⁹.
& de hoc loquitur.c.pręſentium de teſt.in vj.adde etiam ad Bald. hæc opti-
me facere concluſionem quam notabiliter facit d. Fran. Curtius in l. j. §. fi.
circa fi.C.de iura.calum. vbi dicit quod in omnibus cauſis ciuilibus ordina-
riis & extra ordinariis & etiam ſummariis iurandum eſt de calumnia etiã in
executiuis & etiam in criminalibus & in ſpiritualibus & nedum in cauſa prin
cipali ſed etiam appellationis iurandum eſt vt ibi eleganter per eum quod
tene menti.

CAP. III.

1 *Iurare nolens non debet ab alio exigere iuramentum.*
2 *Conſtituentes aliquos ſyndicos vel procuratores debent eos taliter inſtrue-
re,quod non ignorent ea ſuper quibus eſt reſpondendum.*

IN pertractandis. Iurari poteſt de ca-
lumnia per principa-
lem.Item & per œconomum, ſi nouit veritatem . & q
iurat,debet iurare in animam propriam,dic qđ iuramẽ
tum malicię ſemper præſtatur in propriam animam:ſed iuramẽtũ
de calũnia pręſtatur in animã domini,ſi dñs ſit ſingularis perſona.
ſed vniuerſitas eſt duplex quędã diſcretorum tãtũ, vt monachorũ
& artificũ.q̃dã nõ diſcretorũ vt populus.& iſta mixta & ↄfuſa vni-
uerſitas animam nõ hẽt.Ioan. An.dicit in c.in appellationis cauſa
quod procurator iurat de calumnia in animam ſuam & domini.
1 ¶ † Extra not.quod ille qui non vult iurare non debet ab alio iu-
ramentum exigere:vt ff.de iureiur.ſi non fuerit.¶ Item ille qui fa-
cit poſitiones,debet iurare quod credit eas eſſe veras.aliàs non de-
bet reſpondere.quod not.glo.ſing.C.de confeſ.l.vnica.in fi.magnę
gloſſ.Not.quod ille debet iurare qui melius vel ſaltem bene nouit
veritatem:vt hic.C.de procura.l.fin.& ff.de procura.l.ſi actor ma-
2 lit.& facit infra c.proximo.¶ † In tex.ibi, non veſtiant.not. quod
quando aliqui conſtituunt aliquos ſyndicos,vel procuratores, de-
bent eos taliter inſtruere quòd non ignorent ea ſuper quibus eſt
reſpondendum,quod eſt verum de his ſuper quibus dominus po
teſt eſſe inſtructus.procurator enim debet eſſe idoneus in iure &
in facto.vt ff.de iniur.l.ſed ſi vnius.§.procuratorem. Sed ſuper alijs
debet dari dilatio ad deliberandum. vt ff. de iureiuran. l. iuſiuran-
dum & ad pecunias in princip.& not.ff.de interro.ac.l.qui interro
gatur.& C.vbi de cri.agi oportet.authen.qua in prouincia. & hoc
verum eſt in procuratore cum mandato:ſed defenſori ſine manda
to ſemper dari debet dilatio ad conſulendum dominum ſuum.vt
ibi patet.Si verò quis compareat ad agendum ſiue mandato, puta
coniuncta perſona deliberare debet intra ſe antequam iudicem
adeat.vt C.de temp.in inte.reſti.l. petendę.& argu.ff. de regu. iur.l.
qui in alterius.Bald.

CAP. IIII.

1 *Fieri non debet vis in nomine:ſed in qualitate conſtituentium,& in qualita-
te mandati,ſiue officij.*
2 *Vniuerſitas proprie conſtituit procura.in re propria vniuerſitatis etiam
ſine decreto.*
3 *Societas mercatorum an maneat in vno.*
4 *Vniuerſitas an poſſit deſtrui propter maleficium.*
5 *Vniuerſitas an poſſit facere procuratorem ad criminalia.*
6 *Excommunicatus an poſſit abſolui per procuratorem,*
7 *Syndicus an poſſit conſtitui ab vniuerſitate laicorum ſine authoritate ma
giſtratus eorum.*
8 *Decretum iudicis an & quando requiratur in conſtitutione procuratoris.*
9 *Infamis an poſſit eſſe tutor vel curator.*

IMperatorum. In cauſis collegij non ſin-
guli de collegio, ſed œco-
nomus iurat de calumnia.h.d.primò narrat factũ rep-
henſibile.ſecundò prohibet.tertiò quid ſit agẽdum in-
ſinuat.¶ Caſus.quidam iudices exigebant calumnię iuramentum
ab abbate & fratribus Clarauallis.Papa dixit qđ ad hoc nõ debent
cõpelli.verũ tñ ne hac occaſiõe aliena detineãt,& ne cãm decidãt,
ordinent œconomũ qui pro eis petat,excipiat & iuret.quem ſi non
conſtituant,ep̃s conſtituet.¶ Ibi , ab alijs , ſingularibus perſonis &
ſecularibus:Ibi,non debemus:ergo nec alij debent. Ibi , ne aliena.
prima ratio reſpiciens aduerſarios.Ibi,& ipſa cã ſecunda ratio re-
ſpiciens ad abbatem & monachos.Ibi,qđ res poſtulauerit.i. ſuo lo
1 co & tempore.¶ † Ibi œconomũ de varijs nominibus pcur. vnde
qđ not.ij.q.vij.c.ſi quis.& xvj.q.vij.quoniam.& dic non faciendũ
vim in nomine;ſed in qualitate cõſtituentium & in qualitate man
dati ſiue officij.ar.ff.de condi.& demon.l.pater Seuerinam.§ cõ-
ditionũ.& s.de pcu.petitio.per Inno.dicit Innoc.qđ non facimus
vim in nomine,in modo quęſtionis,& conſtituentibus.ff.de ↄdi.&
2 demon.l.pater ſeruerinam § cõditionum. ¶ † Item ait eſſe not.di-
gnum,qđ vniuerſitas propriè conſtituit pcu.in re propria vniuer-
ſitatis etiam ſiue decreto.ff de procu.l.filius.§.militis.Sed in rebus
non ſuis vniuerſitas conſtituit actorem decreto & authoritate ſu
perioris.Innocẽ.vt qñ petit rem quæ non eſt ſua; ſed ſibi debita.c.
cũ cauſam.ĩ.eo.idem ait qđ per alium idem poteſt de calũnia iu-
rare:quia iuratur de credulitate & quiſq; de ſuo & de alieno facto
credere põt,ſi de animi affectione non iuret.qa affectio eſt ĩ corde
pprio hominis.maximè ſm theologos,qui dicũt qđ intellect⁹ eſt
in corde.licet philoſophi dicũt qđ eſt ĩ cerebro.¶ Idẽ ait qđ q iu
rat in animam alterius debet eſſe informatus ad quid , & qualiter
dominus

dominus velit iurare:aliàs dominus non esset periurus, nisi habe-
ret liberam,qđ est sin.not.¶Extra no.qđ in istis syndicatibus qui-
libet per se exprimit vocem suam;tñ debet eam exprimere in capi
tulo & non alibi;qa vbi est collegiũ,ibi debet fieri.nec valeret si q
libet in domo sua & seorsum:quia diuisi non faciunt capitulũ.hoc
no.Ioan.And.ĩ.de elec.lib.vj.c.sicut & patet.C.de decurio.l.ij.& l.
nominationum forma.lib.x.Nam collegium non debet diuidi p
a singulas personas,vt ibi no.ª Adde quod dicit Archi.qđ in aliena-
tionibus debẽt exprimi nomina singulorum,nec sufficit qđ nota-
rius,vel testis dicãt,qđ interfuit totum capitulum, nisi specificent
nomina ĩteressentium.& ipse no.xij.q.ij.siue mediocria,& capitu
lo,sine exceptione.licet in commissionibus & mandatis nõ requi
ratur tanta solennitas secundum quosdam.quod dic vt l.j ff.de al-
bo scriben.¶Not.quod licet hęc vox, syndicus, de pluribus prę-
dicetur quasi singulorum causas complexiuè & simul dicens: ta-
men in vno si non sunt actu plures, verificatur, dummodo sit in
congregationis aptitudine quam aptitudinem vocamus habitum.
secus tamen est in pecudibus.Nam si lego gregem, & capita om-
nia sint mortua tempore testamenti excepto vno capite, non de-
betur illud:quia non potest supplere vicem aliorum capitum mor
tuorum.ff.de le.j.l. grege.¶Item si turba hominum mortalitate re
ducta est ad vnum,ille non dicitur turba.l.ij.ff.vi bo.rap.quia de-
3 ficit numerus ¶ † Item societas mercatorum nõ remanet in vno
quia soluitur morte: sed ciuitas & castrum remanet in vno sicut
collegij corpus ciuiliter loquendo secundum Innocen. de exces.
præla.c.dilecta.¶Item genus & quadriga non remanet in vno:quia
4 contrarium sonat.ff.de lega.iij.l.peculium.§.quadrige.¶ † Sed nun
quid vniuersitas potest destrui propter maleficium? dic quod sic.
ff.qui.mo.vsusfru.amit.l.si vsufru.¶Sed nũquid vniuersitas potest
5 facere procuratorem ad criminalia? dic quod † sic ad defensionẽ
vniuersitatis,non ad defensionem specialis personę de vniuersita-
6 te.l.tam collatores.de re mili.lib.xij. ¶ † Extra quęro nunquid si-
cut potest iurari per procuratorem,ita possit excommunicatus ab
solui per procuratorem?dicunt quidam quòd absolutio potest pe
ti per procuratorem.& ita seruat curia Romana:sed reconciliatio
debet fieri per manus impositionem.ita not.Archi.xj.q.vlti.c.cũ
aliquis.vbi omnino vide siue sint excommunicatę singulę perso-
nę,siue ciuitas.¶Adde quod si communitas est contumax,potest
procedi ad pęnam excommunicationis contra potestatem,recto-
res & consiliarios.ipsa autem collectio non habet animam vt ple-
nè not.Archid.xij.q.ij.c.episcopus.vbi omnino vide:Ibi, statuãt.
dicit ibi Innoc.quod licet ęconomum constitutum episcopus cõ-
firmat vt C.de episco & cleri.l.omnes.§.hoc nihilominus.tamẽ si
ne ipsius cõfirmatione tenet ipsa ꝯstitutio p.l.primã.ff.qđ cuiusq;
vni.no.& s.de syndi.c.vno,& hoc verum est ĩ ęconomo ad lites,&
ad causas,vel ad negocia temporalia.sed in perpetuis requiritur
authoritas episcopi.vt no.Innoc.s.de iudi.cum deputati.vel si ne
gocium est commune,requiritur quod vterq; constituat, vel alter
alteri consentiat.vt s.de rescrip.edoceri.& argu.ff. de procura.l.fi-
lius.§.sed & filia.qđ dic vt not.in Spe.de procu.§. vt inter formas.
7 ¶ † Quæro hic vtrum syndicus possit constitui ab vniuersitate lai-
corum sine authoritate magistratus eorum.glos.in l.nulli.ff.qđ cu
iusq; vniuer.no.sentit qđ nõ qa in publicis negocijs requiritur pu-
blica authoritas magistratus.vt in l.j.C.de seruis rei pub. manu. &
l.j.§.solent.ff.qñ appel.sit ad hoc facit.ff.qđ quisq; iur.l. j.§.j. ff. de
neg.gest.cum alicui.¶In cõtrarium facit ff.rem ra. habe. l.actor.
ff.de mu.& hono.l.j.ff.qđ cuiusq; vni.nomine l.itẽ eorũ.§.si decu-
8 riones.& §.actor.vbi dicit qđ iste fungitur vice procura.¶ † Sed
in consti.procuratoris non requiritur decretum iudicis, nisi quan-
do constituitur à pupillo sine authoritate tutoris,in c fi.de iud.lib.
vj.pro glo facit,qa vniuersitas sine decreto non potest alienare im
mobilia:ergo nec agere super immobilibus sine authoritate iudi-
cis.arg.ff de iur.del.be.l.ait prætor.Sol.dicas qđ regulariter sufficit
authoritas immediati pręposito ipsius vniuersitatis, puta con-
sulis mercatorum.argu.ff.de pac.l.item magistri sed ipse pręposi-
tus non potest creari nisi authoritate superioris. vt C. de iur. om.
iudi.l.fi.& no.co.tit.l.priuatorum & C.de decu.l.obseruare.lib x.&
l.nominationum forma & in aut.de defen.ciui.§.interim.collat.iij.
nisi lex municipalis disponat aliud vt l.prohibere.§.plane.ff. qđ vi
aut clam.vel nisi ius commune tradat super hoc specialem formã.
vt l.fi.C. de vend. re. ciuita.¶In text.ibi petere & excipere,no.qđ
habens mandatum ad petendũ & excipiendũ,videtur habere man
datum ad totã cãm ſm Ioã.An.¶Item not.qđ habens mandatum
ad excipiendũ,potest litem contestari.qđ tene menti.& facit ff. de
procurato.l.qui procuratorem dat.¶In text.ibi,cum necesse fue-
rit licet hæc verba ponantur in procuratorio:tñ valet procurato-
rium vt hic.& facit ad clausulam quæ quotidie ponitur p notarios,
s. ad omnia quę causarum merita exigũt & requirunt.¶In tex.ibi,
idoneum. no qđ ęconomus debet esse idoneus q sciat & valeat: nec
debet esse infamis scđm Berñ.& est ratio,quia ęconomatus est ho
nor.Item quia habet iurare,& iuramentum consistit in fidẽ & in
bona fama:vt ff.de sena.l.cassius.esse autem procuratorem cuius-
dam priuatę personę non est honor:sed est onus:& ideo non repel
luntur infames.vt no.de decu.l.vniuersos. lib x.& patet inst.de ex
cep §.fi.nisi sit infamis;qa condemnatus de publico crimine.Nam
cũ tunc repellitur condẽnatus,vt C.de procura.l.reum.tũc multo
fortius condẽnatus repellit,si tñ omitteretur exceptio procurato
ria,valeret iudicium vt C.de excep.l.fi.¶Ibi, statuas. not. superio-
rem propter negligentiam inferiorum posse eis dare administra-
torem.quod est not.dignũ.Secus tamen esset in negocijs seculari-
bus collegiorum:qa ipsi pręcisè debent cogi ad constitutionẽ syn-
dici:nec posset eis constitui syndicus datiuus:vt ff.de fideicõmis.li.
l.ergo.§.creditoribus.& ibi per Iacob.de Are.pone constitutus est
syndicus per populum Florentinũ ad denunciandum omnes nobi
les:modo quidam mala gratia factus est magnus. iste est magnus
factiuus non natiuus.nunquid includitur in isto syndicatu respon.
non primò,quia materia odiosa.secundò quia fictus ff. de negoti.
gest.l.iij.§ hęc verba ¶Item refert vtrum aliquid fiat ad veteris
statuti extensionem:& tunc continet casum fictum:aut ad noui
statuti promulgationem & tunc secus.primum probatur in l. j.§.j.
ff.ad l.fal. secundum probatur in dicto.§. hęc verba. similia verba
ponit Iacob. de Are. in l. j.§. nunciatio. ff. de oper. no. nunciat.
¶Gloss.primò opponit:& sic abbas est legitimus administrator:
ergo ipse debet iurare. vt C.de iuramen calũ. in l. ij.§. qđ obserua-
ri.Nam ipse debet habere notitiam iurium monasterij.& ex hoc
præsumitur melius scire veritatem.argu.ff.de iureiur.l.iusiuran.&
ad pecunias.§.defensor.& C.de transac.l.pręses.sol.illa iura loquũ-
tur in administratoribus temporalibus non in spiritualibus. tu dic
vt in c.pręsentium.lib.vj.de testibus. Gloss.ij. examinabo. ĩ. eod.
c.fi.¶Gloss.iij.est per se clara.¶ † Glos.vlti. quę tangit vtrum infa-
9 mis possit esse procurator est sępius declarata.¶ Sed an possit es-
se tutor vel curator? Respondeo sic, vt not. in l. j. C. de insa. ff. de
excusa.tuto.l.sed & milites.§.sed ignominia.& l. spado nem.§.ni-
mium.¶Item possunt esse procuratores ad negocia:quia nulla
lege prohibentur.ff. de procura. l. inuitus §. j. ¶Item possunt esse
executores vltimarum voluntatum.l.ex facto.§.ex facto.ff.ad Tre
bellia.¶Item possunt esse arbitri: quia esse arbiter non est honor
vt ff.de arbit.pedius.¶Item posset esse testis electus de concordia
partium,de qua constaret per publicum instrumentum.vt not.in
authen.de testi.§.si vero ignoti.¶Item in subsidium potest esse te-
stis cum tormentis.vt not.Barto.de summa tri.l.cunctos populos.
¶Item potest esse informator ad inueniendum, non ad punien-
dum:vt ff.de pęnis.l.qui vltimo.In gloss. ęconomus. hęc nomina
licet per se habeant proprium significatũ:tñ sępe ponit vnum pro
alio.hoc intẽdit ista gl.arg.C.de testa.l.qñ indignum.qd bñ no.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Adde text.cum ibi not.in c.in Genesi.de ele.& gloss.& doc.in c.cum omnes de consti.& quę specialitas sit in electione vide in c.in Genesi.

CAP. V.

1 *Iuramentum calumnię tendit ad veritatem eliciendam.*
2 *Dominus si est vltra mare,nec potest ad iurandum de calumnia personaliter interesse,quid fieri debeat.*
3 *Consuetudo quæ solet calumnias excitare à iure reprobatur.*
4 *Statutum an possit remittere iuramentum calumnię.*

CEterum. In proprijs causis iurant clerici de ca-
lumnia non obstante contraria con-
suetudine:hoc dicit. Et præmissa causa ponit mãdatũ,
& contrariam consuetudinem damnat.Ibi, de ꝯsuetu
1 dine de non pręstando hoc iuramentum vt erat in Anglia. ¶ †No.
qđ iuramentum calumnię tendit ad veritatem eliciendã, & cõtra-
ria consuetudo tendit ad contrariam:ergo contra bonum publi-
cum.Non ob.qđ not.C.de iudi.l.rem non nouam. qa ibi loquit in
iuramento aduocati.Nam aduocatus propriè non iurat in cã,sed
2 circa causam.¶ † Quęrit glos.quid fiat si dominus est vltra mare,
& sic non põt ad iurandũ de calũnia personaliter interesse?Rñ.di-
xit glo.qđ dabitur curator bonis.ergo puto qđ sufficit si detur cura
tor ad hũc actum.s.iurandum de calũnia vt l. ab hostibus. in prin.
3 ff.quibus ex causis maio.¶ † Vltimo no.consuetudinem quę solet
calũnias excitare à iure reprobari,verba sunt legis.C.de decu.l.fin.
4 lib.x.¶ † Oppo.qa l.in multis casibus remittit iuramentũ calum-
nię:ergo & statutũ potest remittere.Solu.remittere potest;sed p-
hibere vt prestetur non,vt hic.Item omitti potest;sed pacto remit
ti non potest.& p hoc dico qđ si in instrumẽto caueat qđ de dãnis
credatur simplici verbo creditoris, qđ tamen creditor tenet iura-
re de calumnia,si reus petat iurare.qa iuramentũ veritatis remitti
potest pacto cõuento.vt ĩ.de testi c.tuis,& no.in l.j.ff.de ferijs.Sed
iuramentum calumnię non potest remitti:quia non solum tendit
ad

ad veritatem:sed etiam ad solennitatem vt C.eo.l.ij.§.sed qa veremur.¶ Item si remittitur sacramentum veritatis,actor tamen qui mentitur,potest reprobari.quia hoc pactum est factum in defectum probationis,hoc falsum. ff. de iureiuran. l. admonendi . in fi. & C.de reb.cre.l.ij.& adde quod no.in l.vlti.ff.de pręto.stipula.per Bartol.& s̃.de foro compe.c.dilecti.per Ber. iuramentum calumnię est iuramentum conscientię & onus conscietię nemini potest remitti.Bal.

CAP. VI.

1 *Procurator ecclesię vniuersitatis potest de calumnia iurare.*
2 *Syndicus constitutus à republica an sit necesse quod habeat speciale mandatum.*
3 *Petere an quis possit dilationem ad deliberandum vtrum velit iurare de calumnia necne.*
4 *Excommunicatus an teneatur iurare de calumnia.*
5 *Interrogationes an sint fiendę in iudicio ante litem contesta. vel post.*

1 Cum causam. †Procurator ecclesię vniuersitatis potest de calũnia iurare. h. d. Casus. Inter archiepiscopum Rauennatem ex parte vna & commune Fauentię ex altera quęstio vertebatur super villa Luci,quę causa fuit commissa quibusdam iudicib⁹: & quia ipsi nolebant in negocio procedere, Papa mandauit partibus vt pro causa ipsa se conspectui apostolico præsentarent, qui miserunt procuratorem cum instrumentis de rato. Papa fecit petitionem per procuratorem eius adhiberi,& ad causam per partem alteram responderi & interrogationibus & responsionibus redactis in scriptis,& lite coram Papa plenissimè contestata, Papa fecit iuramentum calumnię ab ipsis procuratoribus hincinde pręstari.¶ In text.ibi,nostro si.not.quod licet adijciatur hoc verbum si,potest tamen constitui procurator pręsertim in causa vniuersitatis Item not.quod vniuersitatis procurator cogitur respondere interrogationibus.Item not.ibi,legitimè contesta.quod si instrumentum dicat,quod lis est legitimè contestata quamquam non dicat qualiter,sufficit tamen,& de hoc videtur hic text. rotundus & est quęstio Spec.¶ In text.ibi,ab ipsis procuratoribus not.quod syndicus vniuersitatis appellatur procura.nec de apicibus nominis est curandum,vbi constat de sensu verborum. vt not. in l. ij. C. de
2 constitu.pecu.vt dixi.s̃.eo.c.imperatorum.¶ † Sed nunquid est necesse quòd syndicus constitutus à republica habeat speciale mandatum.dicit glos.quod non,sed constitutus ab eo sic.ff. de iureiuran.l.iusiuran.& ad pecunias.§.defensor.secũdum vnam opin.quę est falsa.quia ęquiparatur procuratori non tutori secũdũ Iaco.But. vide Bart.in l.j.§.si quis.ff.quando app.sit. vbi declaratur quando
3 syndicatus sit officium publicum & quãdo sit priuatum.¶ † Quęrit glo.vtrum possit quis petere dilationem ad deliberandũ vtrum velit iurare de calumnia necne.& finaliter tenet qđ sic:hoc pōt probari tali ratione.quia licet teneatur respondere de credulitate, tamen credulitas ista debet esse informata probabili opi. argu. C. de plag.l.plagi.& de senten.excom.c.inquisitioni sed sine tempore nō pōt informari ar s̃.de in integ.resti.c.rum ex literis,& hoc in ciuilibus causis.sed in criminalibus nulla datur dilatio ad deliberandum: quia de facto suo certus esse debet vt ff.de adul.l.in crimine. & qđ dicit glo.nostra debet intelligi nisi habuisset dilationem. xx. dierũ ſm formam aut offeratur:qa potuit esse ex hoc istructus vt no. C. de eden.l.edita.sic intelligit vt no.ff.de iureiur.l. iusiurandũ.& ad pecunias,in prin.in glos.ergo liquet. Item debet habere tempus ad deliberandũ super credulitate,sed non ad deliberandum super veritate de qua nō interrogatur,tu dic plenius vt no.C.e.l.ij §.qđ ob
4 seruari.¶ † Quęrit glos.an excōicatus teneat iurare de calumnia. respōdet qđ sic,ne delictum pręstet ei immunitatem.argum.ff. de
5 neg.gest siue hęreditaria.¶ † Quęro an interrogationes sint fiendę in iudicio ante lit.cōte.vel post.rñde vt glos.& adde qđ interdũ non est respōdendum interrogationibus.s.qñ in neutram partem pōt respondere sine præiudicio iuris sui:qa ista dicitur interrogatio captiosa:de hoc habes duas gloss. notabiles. ff. de excep. rei iudi.l.si a te.ff.de iureiur.l.qui iurasse.§.si pater.Bald.

CAP. VII.

1 *Ecclesia an perdat causam ex contumacia prelati.*
2 *Verba ista,habeatur pro confesso,quam virtutem habeant.*
3 *Pro confesso super quibus habeatur.*
4 *Positioni respondere qui non vult,an habeatur pro confesso.*
5 *Constituere procuratorem ante lit.conte.qui possint.*
6 *Confessio ficta semper requirit iudicis sententiam.*
7 *Videre scripturas & tangere differunt.*
8 *Sensus visus an & quando ponatur pro omni sensu.*
9 *Testis dicens se tantum scire quod Titius occidit Seium,an probet.*

a Cum in causa. [a] Eps per alium agens cãm ꝓpriam ꝑ illũ pōt iurare de calumnia.Si autem per se agat, ipsemet propositis, sed non tactis Euangelijs iurabit. h. d. Ista est prima pars
1 vsq;ibi pęna.Ibi secũda magna.ponit pęnam non iurantis?¶ † Quęro nunquid ex contumacia pręlati ecclesia perdat causam?& videtur qđ sic.s̃ eo.Imperatorũ.Solu.dic vt no.Dy.in c. delictum per-
2 sonę.de regu.iur.li.vj.¶ † Quęro quę est virtutis istorum verborũ habeatur pro confesso? rñdeo vt debeat in eũ ferri snĩa.Vnde si sta tutò cauetur,qđ bannitus habeat pro confesso,nihilominus debet cōdemnari:alias posset fieri executio in eum,vt not.Iac.Bu.l.ij.§. si actor.C.eo.no.qđ positionibus iuris in quibus determinata est responsio à iure non est respon.qa lex respōdet.ff.de auro & argẽto leg.l.ornamentorũ.sed si ponatur ius pro qualitate facti, tũc est re-
3 spon.ff.de iureiur.l.fin.& ibi no.¶ † Quæro,super quibus habeatur pro confesso.Respondeo super libello & omnibus contentis ĩ eo. vnde nō pōt opponere exceptionẽ pereptoriã.sed declinatoriã. & sic quę respiciat ꝓcessum,vt si dicat, nō debet ei reddi ius. qa bannitus.nam istã bene pōt opponere quãtũcunq;habeatur pro cōfesso in narratis in libello ſm Iaco.But.ibidem in §. qđ actor.qđ est not. dignum.Et per hoc euasi duos à pęna capitis qui occiderunt quendam bannitũ,& erant condẽnandi ad mortem:qa non cōparuerũt
4 homicidę,& de banno non cōstabat in actis.¶ † Quęro an q non vult respondere positionibus,habeatur pro confesso.Iaco But. disputat ibi istũ articulum,& tenet qđ sic siue ei pręsenti sint lectę positiones & iussus sit rñdere siue ei sit missa copia positionũ vt veniat respōsurus & noluit venire ſm Iaco.But.qđ vltimum est bene no. & de hoc tangit glo.in l.certum.in prin ff de cōfes.& Iac.de Are.in l.j.ff.de vent.inspi.de hoc tu dic vt in c. post pręstitum. de confes.
5 lib.vj.¶ † Item no.regulam generalẽ qđ omnes illi qui suo nomine,vel pro suo interesse habent actionẽ,possunt constituere ꝓcuratorem ante lit.conte.& quãdoq; hanc doctrinã ponit tex.ff.de iniurijs.l.sed si vnius.§.idem ait & si nepoti.ideo pater dũmodo sit vsufructuarius hoc potest:secus si non esset vsufructuarius;vt not.in l. j.C.de bo ma.vbi est gloss.sing.¶ In text.ibi debeat: istud verbum debeat,est significatiuum futurę pronunciatiōis:& ideo non habet pro confesso ipso iure, sed ministerio iudicis interueniente. Quid ergo si instantia iudicij est perempta?rñ.non potest sequens iudex pronunciare ipsum habendum pro cōfesso:qa officiũ iudicis mercenariũ est cōsumptũ perempta tota instantia,cum ipsum officiũ mercenarium sit eius pars ut not.in l.ij.C.de fru.& lit.expen. dicit Innocen.qđ perempta instantia perit pęna eius qui noluit de calumnia iurare.Innocẽ.& istud est no.dignũ qđ perempta instantia
6 sit cōfessio inefficax.¶ † Item ficta confessio semper requirit iudicis sententiam:secus in vera.ista est mens Innoc.hęc verba vtilissima sunt in practica.Quidã tamẽ dicunt qđ eoipso est confessus,vt qđ interlocutoria nō est necessaria ad inducẽdũ fictam cōfessionẽ qa inducta est à lege.argu.C.de interdi.ma.l.si tutor.& ff. de insa.l. quoniã? sed ad declarandũ ipsum esse confessum. hoc tenet Hosti. & Ioan.An.hic sed Bart tenet primã opi.per l.eius qui delatorem. ff.de iur.fis.& cōmuniter ita seruatur:sed in legibus contrarijs non est necessaria snĩa: qa sumus extra iudicium simile dicimus in infamia.in l.j.ff.de his qui no.infa & facit qđ not.ff.de pęnis.l.qđ ad statum.adde qđ quędam gloss.sing.dicit,qđ pro pęna cadentis à iure suo non potest peti,sed pōt excipi vt no.ff.qđ me.cau.l.extat.in gl. magna.ver.& est notandum.sed secus est hic:quia hęc poena ꝯsistit ex parte actoris & rei:& sic etiam ad agendũ.deinde vides qđ sicut est permissum iurare ꝑ se.ita per alium à se submissum.& hęc regula fallit ĩ vno casu mirabili.Nam si quis potest sua authoritate vindicare hanc facultatem,nō potest alteri delegare. ita dicit illa gloss. solennis.ff.de vi & vi arma.l.cũ fundum.sed ſm Ioã.quãq; secum adhibere posset socios & cōplices ad hunc actũ sine quibus verisimiliter nō posset tutè peragere factũ.Nam cui alıqđ conceditur, videt cōcedi etiam cũ familiaribus suis & amicis:sine quibus id non pōt esse.vt ff.de verb.ob.l.si stipulatus fuero per te nō fieri quominus.
7 vbi est text.notabilis.¶ † Item qđ aliud est videre scripturas aliud tãgere.neutro tñ casu oportet legere vel intelligere eas.cũ ẽt idiotę qui nullo mō sciũt literas, possunt iurare tactis scripturis, q tactus reddit iuramentum solenne.vt C.si minor se ma. dixe. l. si alterius.
8 ¶ † Itẽ not.qđ sensus visus non est sensus tactus nec auditus : sensus intellectus q est tertius sensus, s. intellectus est anima cuius sedes adhęret cerebro & cordi.& illud qđ dr̃ sensus visus, ponit pro omni sensu:qa visus est princeps sensuũ.verũ est qñ ponit ęquocè. secus si vniuocè & ꝓpriè.verbũ ẽt interfuit ponit ꝓ omni sẽsu,vt dixi.C.de testi.l.testiũ.in verbo,sub pręsentia sua & ff. de testa.l qui testamento.§.fi.testis tñ qui interfuit tractatui,& nō interfuit conclusioni.nō probat consummationẽ actus.vt not. in l. eleganter.in princ.ff.de cōdi.inde.in glo.parua. Adde dicit Innocẽ. qđ quędam scimus q nō vidimus:nec videmus.fuerunt tñ aliqñ visa,vt celarem triumphare:

ADDITIO.

a ¶ Cum in causa.aduerte quia ista decretalis scribitur ad episcopum Beluacẽ.de cuius canonicis fit mentio in c.cum dilecti de emp. & ven. Et dicunt omnes scholares cauere ne sint de illis.

triumphare: Paulũ prędicare: Troiã captã esse;vt ff de iure codicil.
l.plociana.Nam licet notorium requirat in origine sui visum,tñ in
suo ꝓcessu cõmendat memorię apud nõ vidẽtes. vñ mortui faciũt
fidem viuẽtibus.vt ff.de prob.l.si arbiter.dicit Innoc. qđ põt quis
a iurare notoriũ esse verum.&;tñ no potest iurare se vidisse.vt [a]Chri
stum humanatũ,Paulum prędicantẽ.& Romã in statu senatus. Et
sic nõ est necesse qđ in notorio reddat redditio causę visus:qa suffi-
cit qđ de veritate notorij non dubitet ꝑ aliquem sani capitis;& qđ
in populo hoc teneat tanq̃ verba sñię. Innocen. ista verba sunt au-
rea.verbũ igitur scio est verbum ęquiuocũ:qa multis modis scim⁹,
s.ſm scripturas & ſm vehemẽtem opinionẽ & ſm p̃sentiã.vt ff.de
acquiren.hęre.si is ad quem & l.cum quidã.§. quod dicit & l. cum
falsum. § pantonius. &'§. rei perduellionis. & ibi gloss. solennis,
9 ¶† Ex hoc sequit qđ si testis dixit;se tantum scire,qđ Titius occidit
Seium,nisi declaret se per rationẽ visus,nõ probat :qa loquitur ęq-
uocè & sic obscurè. sed si dicit qđ verũ est qđ Titius occidit Seiũ,
probat si nõ est interrogatus de causa sciẽtię:qa veritas nõ est aliud
nisi res visu percepta & in memoria retenta.vt singu.no.ĩ l.ij.in prĩ.
ff.de aqua plu.arcen.& cum ista distinctione intelligi debet quod
no.C.de testi.l.solam.& no.hoc dictum meum & nouum.Bald.

ADDITIO.

a ¶ Christum in carne humanatum Paulum prędicantem Romam in statu se-
natus hęc tria optabat Augustinus videre.

¶De dilationibus. Rubrica.

1 *Dilationes sunt multiplices.*
2 *Dilationes omnes quę causæ cognitionem requirunt,iudicis votum & arbi-
trium desiderant.*

¶Post litẽ contestatã dant dilationes tam ad ponendũ & articu-
landum quã ad probandũ & ad alia necessaria in causis. ideo subdi-
1 tur de dilationibus.¶ † Et not.qđ dilationum quędã sunt mere le-
gales,quędã mere iudiciales,quędã mere cõuentionales, de quibus
non loquit iste titulus.sed ĩ.de exceptio.c.pia.& de restitutio. spol.
c.frequens.in vj & C.de ap.aut.hodie.de secundis loquit istę titulus
qa veniunt assignandę iudicis ministerio.vt no.Dyn.in c.indultum
de regu.iu.lib.vj.de tertio genere dilationũ non loquit iste titu. sed
loquitur.l.magna.C de cõtrahẽ.& cõmit.stipu.& l.vinũ.ff.si cer.pe.
2 cum suis materijs.¶ † Item not.qđ quędã est dilatio quę datur ad
litis ĩgressum,& ad iudicij ordinationẽ.vt in aut.offeratur.C. de lit.
cõtest.quędã ad litis processum,& ad veritatis ꝓbationẽ.de hac lo-
quitur ff.eo.l.oratiõe. & l.in pecuniarijs quędam quę datur ad lit.
terminum & decisionẽ.de hac loquitur C.de iudi.l.properãdũ. C.
de temp.in integ.resti.l.fi.ff.de excu.tu.l.scire oportet.§.cõsequens.
& ff.de dolo.l.arbitrio.§.dolo. Quędã quę dat ad sententiæ rescis-
sionem,vt tp̃s appellandi. de hac loquitur ff.de insa. l. furti.§ j. ad
turpil.l.j.in fine.ff.de pac.l.tale pactũ. §. qui prouocauit. Quędam
dant ad litis desertionẽ. de istis loquit. C. quomodo & qñ iudex l.
si pręses quasi.C.de tempo.ap.aut.ei qui Quædã dantur ad pręsen
tandũ se iudici appellationis & actus,& de istis loquit.C. de ap.l.p̃-
ses.Quędam dantur ad executionẽ rei iudicatę. de istis loquitur, l.
ij.& l.iiij.ff.de re iudi. Item l. ij. & vlti. C. de vsu. rei iudi.qui termi-
ni sunt seruãdi in principali & fructibus.vt no.in d.l fin.ff de vsu.l.
in fideicõmissi.in prĩ & facit.ff.qđ me.causa l.si cum excep.§.qđ si
3 homo.¶ † Et scias qđ regula est,qđ omnes dilationes q̃ causæ co-
gnitionẽ requirunt,iudicis votũ & arbitriũ desiderant:quæ vero nõ
requirunt,nequaq̃ in ptãte iudicis sunt, siue ex eo qđ ad iudicium
nõ reducantur siue reducant;tñ lex per seipsam statuit. Et scias qđ
cõsuetudo & statutũ similiter statuere põt,& statui iubere.vt no.ff.
de iudi,l.si debitori.& si iudex non seruaret cõsuetudinem cũ ex ea
ius fiat,ita posset appellari sicut si nõ seruaret ius cõe.vt ĩ.eo. c.j.&
arg.C.de ędifi.priua.l.an in totum.¶ Item scias qđ oẽs dilationes
denominant à suis finibus: qa vt dixit Aristo,iustum est à fine de-
nominari omnia,quando finis est ordinatus & non fatalis.vt nota.
ff.de neg.gest.l.sed an vltro.in fin.Bald.

CAP. I.

1 *Dilationem qui nimis arctat,eam negare videtur.*
2 *Peremptorium secundum iuris ordinem non debet mitti in prima citatio-
ne.*
3 *Citatus si non comparet,& non appellatur à breuitate dila. an debeat con-
demnari in expensis,*
4 *Appellari an possit de iure ciuili à nimis breui dilatione,*
5 *Questio si sit vtrum dilatio sit danda necne, an super hac sit interloquen
dum,*
6 *Iudex si committit causam alicui sapienti,an iste sapiens debeat dare parti-
bus dilationem aliquam.*
7 *Terminum sibi suppleri an possit petere qui non appellauit à dilatione nimis
breui,*
8 *Dilatio si ipso iure est nulla,quid operatur appellatio,*

DIlecti filij. Si detur nimis breuis terminus pe-
remptorius licitè appellat.h.d. Di-
xit Innocẽ.qđ appellationẽ iustificat ñ perẽptoriũ in ci
tatiõe;sed nimia breuitas siue arctatio.Idẽ ait qđ an sit
terminus nimis breuis,ꝯmittit arbitrio iudicis appellationis.¶ Idẽ
ait qđ lʒ iudex habeat arbitriũ moderãdi dilationẽ,hoc ĩtelligit de
1 moderatiõe licita,nõ de nimis breui.Innoc.¶ † No. qđ ille q nimis
arctat dilationẽ,eã negare vr.& iõ nõ supplet qđ deficit;qa iudex in
iustè fecit.& sic nõ ob.de dolo & ꝯtu c.cũ dilecti.qa ibi dilatio fuit
ab initio ꝯgrua;sed postea emersit ĩpedimẽtũ, qđ canonis & legis
prudẽtia supplet.¶ Itẽ ait qđ remissio ĩ maleficijs dẽt fieri sub fida
custodia.& sunt duę partes.scpa ibi:qa vero.¶ In tex.ibi,terminãda
s.ad petitionẽ monialiũ q̃ agebãt ꝯ monachos.¶ Ibi,timẽtes,ẽt sen
tientes:qa erat assignatus etrminus nimis breuis & peremptorius.
¶ Ibi,breuem & peremptoriũ.no.copulam q̃ de sui natura requirit
vtriusq; concursum.s.qđ terminus sit peremptorius & nimis bre-
uis.& hęc põt esse dupliciter.vel qa fuit expressum peremptoriũ in
prima dilatione.nam tertia dilatio obtinet vim peremptorij. vt C.
2 qño & qñ iudex.l.tres denunciationes.¶ † Ibi , non ad iuris ordi-
nem no.qđ ſm ordinẽ iuris nõ debet mitti peremptoriũ in prima
a citatione.tũc arguo sic,ergo citatio est nulla [a] ipso iure.vt C.de sen
tẽ.& inter.l.prolatã.igitur nõ est necesse appellari,qđ est falsum.So
lu.ꝓcessus dilationũ est arbitrarius vt C.eod.l.siue pars. in proces-
sibus arbitrarijs nõ habet locũ lex cõtraria.qđ tene menti:qa casus
est hic sing In text.ibi,dicit.Not.qđ totum peremptoriũ consistit
in vltimo mandato vltimi diei vt hic.& no.insti.de verb.ob.§.om-
nes.& in l.ij.C.de temp.ap.¶ In tex.ibi,necessitate. tunc enim non
grauat partẽ:vt ff.e.l.ij. nisi esset tanta arctatio q̃ iudicaret impos-
sibilitatem. vt l. paulus. ff. quæ sen. sine app. rescin.¶ Quæro quid
habet iustificare istã appellationẽ.rñ.duo sunt simul cõiuncta quę
iustificant eã.Primũ est qđ pars sit citata peremptoriè : aliàs cita-
tio non afficeret citatũ:qa adhuc debet habere aliam.vel alias dila-
tiones.Secundũ est qđ terminus sit nimis breuis. nam si sufficiens
sit terminus licet peremptorius,pars non est grauata;ergo non ap-
pellet vt ff.de iudi.l.nonnunq̃ & l. ad peremptoriũ & C. de dila.l.j.
vbi dicitur,qđ danda est dilatio ad litis instructionem, vt datur ſm
moderationẽ locorũ.¶ Quæro q̃ est ista moderatio. rñ. si in danda
dilatione cõsiderant dietę,debet dari sicut in edicto prętoris cauet,
videlicet ꝓ qualibet dieta miliatia.xx.non cõputatis diebus ruptis:
sed integris:vt ff.si quis cautio.l.j.si autem verteret cõsideratio alte
rius facti,tũc ſm qualitatem facti:vt ff. de verb. ob. l. continuus.§.
3 item qui insulam.¶ † Modo quęro vtrũ si à breuitate dilationis nõ
appellat,& citatus non cõparet,debet condẽnari in expen. Respõ.
nõ;qa & sine appellationis obiectu põt excipere.vt ff.de ver.ob.l.&
ideo hęscitatur.& contrario imperio reuocatur grauamẽ, nec vnq̃
transit in rem iudi.qđ contrario imperio debet corrigi.vt ff.de re-
iudi.l.qđ iussit.¶ † Quęro nunqd de iure ciuili possit appellari a
4 nimis breui dilatione & vr qđ non.vt not.C.de dila.l.a procedẽte.
dic contrà qa vbicunq; per interlocutoriam impeditur quis in pro
secutione principalis iuris sui ibi potest ab interlocutoria appella-
ri.arg.ff.de minorib l.intra vtile tp̃s.& est expressum.ff de accu.l.cũ
titia.quæ lex est multum sing.Modo ego reuoco in dubium vtrũ
iudex possit assignare dilationem hoc modo.do tibi. xxx.dies.x.ꝓ
prima dilatione:alios.x.pro scđa,& reliquos pro tertia & perẽpto-
ria.& videtur qđ non:qa pendente prima dilatione videt dare secũ
dam,qđ est secundum impossibile;qa iudicis officium ꝯquiescit.vt
C.de dila,l.siue ps.dic contrà qa casus est in nostro.c.¶ Nõ ob. cõ-
trarium,qa iudex dat ſm idem tp̃s nõ aliqua alia pendẽte ſm Iaco.
5 But.qui ita not.in d.l.siue pars.¶ † Modo q̃ro si quęstio est vtrum
dilatio sit danda necne,vtrum super hac sit interloquendum dicit
Iac.Bu.qđ si vnus dicit dila.dandam , alter nõ dandã, statim super
hoc articulo est lis conte.& oportet qđ decidatur hoc emergens ꝑ
interlocutoriam.& ideo cauti aduocati nolunt respõdere talib⁹ ex-
cep.sed dicũt iudici,domine procedatis:qa nolo exceptioni suę re-
spondere.qa solum opponit vt differat iudicium,vt ipse no.C.e.l.à
procedente.Tu dic qđ eo ipso qđ dat dilationẽ,tacitè includit ĩter
6 locutoriam eam dandam:arg.ff.de acquiren hære.l. illud.¶ † Item
quæro,pone qđ iudex committit cãm alicui sapiẽti:vtrũ iste sapiẽs
debeat dare partibus dilationem aliquam.respõ.non: qa coram eo
non põt aliquid probari.Nam negocium plene instructum nõ in-
struendum debet ei mitti,ſm Iaco.Bu.qui ita no.C e.l.cum à nobis.
7 ¶ † Quæro nunqd ille qui non appellauit à dilatione nimis breui.
possit petere sibi suppleri terminum? respõ.sic.arg.ff.loca l.insulã,
§.j.& ĩ.de dolo & cõtu.c.cum dilecti.dic vt dicam.Et propterea cu-
ria super istis appellationibus non dat iudices , vt dixit Ioan. An.
8 ¶ † Quæro si dilatio est ipso iure nulla, quid operatur appellatio. re-
spõ.vt si,iudex de facto ꝓcedit ad vlteriora non solum reuocet,sed
procedens punitur per superiorem.Sed si appellatio teneret ſm na-

ADDITIO.

turam

a ¶ De citatione peremptoria.vide omnino gloss. in c. constituat de sent.ex
com.lib.vj.in verbo vna pro omnibus,

turam appellationis, non reuocarent attentata post appellationē nisi primo cognosceretur an iusta sit appellatio vel nō. quod verū est in appellatione ab interlocutoria: secus in diffinitiua. vt in c. nō solum. in text. & gloss. de appella lib. vj. & not. in c. ex parte. j. de te sti. ¶ Sed certè, imo videtur quòd non reuocetur, nisi post sententiam latam per iudicem ad quem. vt ff. de admi. tu l. chirographis. §. j. sed ibi ideo quia interim tenuit alienatio: vt ff. de do. l. post contractum. & ff. de solu. l. reo criminis. nam in criminali non fit res litigiosa: quia agitur ad vindictam. vt no. Guli. de cun. ff. de in integ. re sti. l. abstinendi. Bald.

CAP. II.

1 *Induciæ citatoriæ quo ad comparendum quot sint.*
2 *Dilatio an & quando prorogari possit & minui.*
3 *Cognitio causæ an requiratur in prima citatione.*
4 *Iudex an possit sine citatione aliquid facere.*
5 *Dilatio an sit communis vtriq; litigatorum.*
6 *Productio testium & instrumentorum an sit communis.*
7 *Dilatio data an possit reuocari.*
8 *Dilationes plures an possint consumi eodem spacio temporis, si in eodem concurrant.*
9 *Iudex si expectat de benignitate vltra quàm debeat, an possit appellari.*
10 *Dilatio an currat minoribus.*
11 *Dilationes omnes ante lit. contesta. an possint dari, iudice non sedente pro tribunali.*

PRæterea. Deliberatoriæ denegantur reo qui per rescriptum in literis citatorijs insertum plenè potuit instrui de qualitate futuræ litis. h. d.
1 ¶ † No dicit Innoc. quod quatuor sunt induciæ: citatoriæ quo ad comparendum. & hæc sine causæ cognitione dantur: quia parte absente. deliberatoriæ, quo ad deliberandum; præparatoriæ, quo ad respondendum puta præparatorijs interrogationibus. instructoriæ puta ad producendum testes vel instrumenta. & deinde generaliter subdit quod sine causæ cognitionē possunt augeri & minui. Innocen. s. antequam dentur, sed postquam datæ sunt, nec possunt augeri, nec minui sine causæ cognitione; quia idē iuris est de toto quo ad totum quod de parte quo ad partem. C. de
2 dila. l. siue pars. & l. à procedente. ¶ † Item quod dicit Innocen. debet intelligi nisi dilatio sit data de consensu vtriusq. partis: quia tūc non potest nisi eodem modo prorogari & minui. Ista est gl. singu. in l. j. in fi. ff. de præto stipu. & ibi per Bart. dicit Innocen. quod corā delegato non tenetur quis comparere, nisi rescriptum apostolicū sit literis citatorijs insertum. tamen dicit quòd sufficit, quod citatio sit facta cum bulla citationis: nec requiritur quod ipsum rescriptū bullarum transmittatur. & nimirum; quia posset perdi in itinere. ¶ Item quia debet remanere apud acta. infra de proba. c. quoniam contra ff. de eden. l. si legatum. Idem ait quod coram delegato non tenetur citatus comparere nisi in citatorio exprimatur causa commissa iudici per rescriptum Innoc. Idem dicit Accur. in l. ij. ff. si qs in ius vo. non ierit. dicit Innocē. quod coram ordinario extraneus qui non est de foro ordinario, esse tamen potest de foro emergenti ratione contractus, uel delicti vel ratione rei, tenetur comparere: tamen si non cōtraxit ibi, nec delinquit, nō potest puniri, nisi prius iudex cognouerit an sua sit iurisdictio, & pronunciauerunt suam esse. tunc processus valet: nec potest postea obijci quod sententia sit lata à iudice non competenti. Innoc. idem si statutum habeat non comparentem pro confesso: quia iudiciū fundatur in fictione quæ habetur pro veritate. dicit Innocē. qd vocatus veniens & respondēs omissa declinatoria fori semper potest cōdēnari & cogi. & qd executio sententiæ fiet per proprium iudicem, vbi habet domiciliū proposita actione in factum. Innocen. supple vel officio iudicis ad literas pronunciantis. Nam sine literis non posset exequi ex mero officio. vt ff. de iurisdi. om. iu. l. pe. & ibi per Cy. in lec. dixit Innoc. qd ordinarius in suo territorio etiam in incolis eius, & alijs, generalem & liberam habet iurisdi. & ideo quicqd facit cōtra eos quos in suo territorio inuenit, siue sint ibi icolæ: siue extranei, totum tenet. Innoc. ista sunt verba valde notabilia. Idem ait, qd si ille qui conuenitur habet priuilegium qd ibi conueniri nō possit sine speciali delegatione Papæ, qd de hoc priuilegio cognoscet ipse ordinarius papæ. Innocē intellige non vt pronunciet de validitate priuilegij: qa nō potest illud priuilegium tollere. sed solum ad hunc finem vt cognoscat an sua iurisdictio sit quo ad illam causam. & hoc si de priuilegio potest dubitari. aliàs nō est suum cognoscere cum de iuris. nō dubitet. ¶ Itē ait ꝙ si laicus citat laicū super rebus spiritualibus, vel aīs exprimitur error in citatione, non tenet citatus cōparere. Idem si exprimatur turpe, vel inhonestū, vel aliud ex quo apparet vel declinatoria fori cōpetit citatio Innoc. hoc est no. dignum, qd nō oportet opponere declinatoriā quę ex ipsa citatione apparet, vel ex alia notorietate. Idē ait, qd regula est, qd citatus tenet allegare priuilegium suū. Idē ait, qd si actor scit aduersario suo exceptionem competere, non valet missio ī possessionē causa custodię. Idē ait, ꝙ vbi non requiritur litis contestatio, vt in causa appellationis non potest opponi exceptio declinatoria. Innoc. s. primi fori. C. de proc. l. ita demum. Item ait qd declinatoriā non opponens videt ei renunciare. Innoc. idē ait qd illicitum vel iniustum; qa prima facie sufficit ad excusandum nō comparentem, licet aliquid lateat per quod posset esse licitum seu iustum, qd verbum est no. dignū &c. Ibi, iseris, & prudenter facis & ad cautelā. Ibi, quid agendum. i. an sint dandę deliberatorię necne. Ibi, plene. ergo secus si non plene. arg. ff. de leg. l. inciuile. Ibi, vlterius. not. quod dilationes deliberatorię non sunt dandę nisi semel. Ibi, procedendum. s. libello oblato, lit. contesta. pręstito iuramento calumnię. non enim sufficit loco libelli producere rescriptū. de ī ius vo. libert. & si reus furaretur actori rescriptum, teneretur furti: vt ff. de fur. l. sempronia libellos. ¶ No. primò de insertione tenoris rescripti in literis citatorijs. & vtile est qd illę literę habeant sigillum publicum, cui creditur in istis præparatorijs iudiciorum, licet originale rescriptum iudex causæ retineat penes se: & citato venienti debeat edi: alias nō teneret processus. vt C. quomodo & quādo iudex. auē. q semel. & s. de offi. dele. c. cū in iure peritus. C. de epis. & cle. l. si qua ꝑ calumniā. si iudex est incertus de sua delegatione, citatio ipso iure non tenet. dixit Bart. ff. de condi. & demō. l. multum interest. & gloss. iij q. ij. si episcopus. tenet qd delegatus semper in primo citatorio tenetur facere mentionem de rescripti pręsentatione. & inserere totum tenorē rescripti: aliàs nō tenet citatio etiam si asserat se delegatū. tamen in c. veniens. de accusa. tenet qd sufficit, si delegatus protestetur se daturū copiam rescripti. argu. ad hoc. ff. de no. oper. nun. l. prętor. §. si quis paratus. & ff. depositi. l. si quis inficiatus & facit. D. de iure fisc. l. prohibitum. lib. x. & C. de man. prin. l. j. Item no. sm Innoc. qd vbicūq; per aptā naturam verborum citationis seu scripturę apparet qd citatio est impossibilis, vel iniusta, nō tenetur citatus comparere. ad hoc facit optimè. ff iud. solu. l. vir bonus. & scias qd Ber. ponit hic gloss. suam circa materiā dilationū. & accur. ff. de ferijs. l. in pecuniarijs. & vide quod ibi plenissimè scripsi in ea lege, ff. veteris. & Cyn. & Iaco. But. C. eo. l. j. ego a iqua addam ¶
3 † Et quero primò nunqd in citatione prima requiritur causę cognitio. Respon. non sm Innoc. quod verum est de iudiciali: qa nondum est actus trium personarum. iudex tamen non debet citari nisi ei ostendatur super quo, & qa petitur citatio, tamen not. qd tenet citatio generalis. vt C. de anna. ex cep. l. si quę. l est sing. ad hoc. ¶ Incidenter quero an possit per iudicem statui terminus generalis ad ostendendū, & probandum totum, & quicquid respon. sic, vt not. Archidi xxx. q. v. c. iudicantem.
4 ¶ † Quero an sine citatione possit iudex aliquid facere. Respon. non in his quę citationem desiderant. In aliis sic. ista est gloss. singu. ff. de bo. pos. l. iij. §. si causa cognita. ¶ Quero nunquid citatus sit expectandus? rnde sic, si est reus vel actor. & si quid interim innouatur, est nullum ipso iure. vt C. eo l. siue pars. & not. ff. si cui plus qͣ per legē fal. l. j. §. cū dicit. ¶ Quæro nūquid pro facto iudicis præsumatur. rn. sic vt not. in c. quod quis mandato. de regu. iur. lib. vj. per Dy. ¶ Quero si vnus est impeditus in vno teste, vtrum detur sibi dilatio ad producendum omnes testes. respon non, vt ff. de iureiu-
5 ran. l. admonendi. & ibi per Iaco. But. ¶ † Quæro vtrum dilatio sit cōmunis vtriq; litigatorum? respon. sic nisi alter renunciauerit di-
6 lationi. vt C. de temp. in inte. rest. l. petendę. ¶ † Quero qd de productione testium, & instrumētorum, vtrum ipsa productio sit cōmunis? respon. sic. glo. est singu. ff. de eden. l. j § editiones in fin. magnę, glos. Accipe quasdam remissiones an dilatio sine causę cognitione sit danda. de offi. dele. prudentiam. per Innocē. & c. cum contingat. de rescrip. An in his quę iudicis arbitrio ter relinquuntur, ꝓsumatur ꝓ iudice. de eo qui furtiuè ordines suscepit c. innotuit. per Innocen. An sit in arbitrio iudicis dare dilationes quantas vult. no. de in integ. restitu. c. corā. An possit renunciari dilationibus in c. j. de libel obla. per Innocē. An teneat processus sine vlla dilatione. ff. de adul. l. in crimine. An dilatio debet dari inuito? dic qd non, in eius odium sic. vt l. ij. C. vt itra cer temp. cri. quæstio ter. C. de inge. manumis. l. diffamari. ff. de op. le. l. mancipiorum. An quis audiatur post terminum peremptorium. dic vt no. in c. sępe. de ver. signi. in cle. ¶ Quid si est conclusum in causa? dic vt j. de causa pos. c. pasto-
a ralis. An quando detur dilatio[a] ad probādum sit necesse adijcere verbum, & peremptoriè. dic vt no. in Specu. de dila. si partes consenserint termino, an iudex possit dilationē ampliare gloss. est vnica in iure qd sic ex causa superueniēte. ff. de pręto. stipul. l. j. in fine.
7 † An dilatio data possit reuocari? videtur qd non: qa dilatione pendente iudicis officiū cōquiescit. dic quòd potest reuocari causa cognita.

ADDITIO.

a ¶ Adde quod omnis dilatio data ad probandum censetur peremptoria. tex. in l. fi. ff. de ferijs. & ibi plene text. in c. ij. de dila. & ibi gloss. not. Pano. in c. licet causam. de proba.

gnita.qa in hoc officium iudicis non conquiescit, quin emendare possit interlocutoriam suam.ff.de arbi.l.qualem.§ fina.vbi est me-
8 lior text.qui sit in iure ciuili.¶ † Vtrum plures dilationes possunt confundi seu consumi eodem spacio temporis, si in eodem cōcurrant?dic quòd sic etiam mille causis, vt ff. ad carbo. l. ideoq;. vnde si quis ex diuersis delictis relegatus est ad decennium,vnum decennium sufficit omnibus vel prout res incidit absorbetur, & minuit:
9 i simul cōcurrunt.¶ † Vtrum si iudex expectat de benignitate vltra quam debeat,possit appellari.respon.nō si parum : sed si nimis, videtur posse appellari.argu.s.eod. c.j. ¶ Quid econtra si non vult expectare. Respon.expectatio est quid gratiosum : non expectatio est quid rigorosum,iustum tamen si iudici non constat de impedimento;quia non tenetur iudex diuinare:& ideo non potest appellari:quia non quicquid iudicis potestati committitur,iuris necessitati subijcitur:vt C.quomodo & quando iu. l.j.& ff.de iudi.l.non quicquid.¶ Item ī interlocutorijs à modico damno non appellatur.ar. supra eo.c.j.in ver.nimis.à contrario sensu.& ff.de in inte. restitu.l. scio.ad hoc.l.notabilis.C.quando prouo. non est necesse. omnem
10 honorem.¶ † Sed nunquid minoribus currit dilatio. respon. sic propter rigorem iudiciorum seruandum:vt ff.de mino.l.auxilium. in prin.sed restituuntur in integ.vt ff. de mino. l. minor. xxv. annis. omissum.f.si grauiter læduntur:secus si modicè : vt ff. de mino. l.si ex causa & l.si fine.§ j Idem in absentibus ex necessitate.facit quod in mino.propter imbecillitatem consilij.vt ff.de dam.infec l.si finita.§.si forte.C de restitu.mili.l.ignorare.¶ Sed contra hoc opponitur quod ipso iure non currat,vt ff de pub.cęsar.¶ Sol. ibi fuit coactio præcisa propter tempestatem maris,quæ excusat ipso iure à pena legali.sed impedimentum causatiuum non excusat ipso iure, sed ope exceptionis:vt ff.si quis cau l.ij.§ quod dicimus. & est ratio;quia factę causę pro infec.haberi non possunt ; nec veritas ita obumbrari,quin ita sit.sed bene potest fingi cōtrarium;& ex fictione oritur vtile remedium.vt ff.de capti.l.in bello.§. factæ. & C. qui pe.tut.l. cum à matribus.¶ Sed cōtra prędicta oppo. qa potest appellari:ergo nō cōpetit restitutio in inte.qa ordinarium remedium tollit extraordinarium. Respō. verum est nisi extraordinarium sit inuentum ad supplendum ordinarium. vt fin.no.ff.de rei ven.l. j.§. per hanc.¶ Sed ecce,appellauit,nūquid pōt appellatione suspensa, vel ex pœnitentia redire ad remedium restituti.in inte.respon. vnica gloss.est in iure quę dicit qđ sic.C.si aduersus rem iudi.l.fi.arg.ff. de tributo.l.qđ in hęredem.§.eligere.& C.de codicil.l.fina. vbi electio prǽiudicat.licet interdū non curemus de nomine actionis, vel de nomine libelli dummodo retineamus effectum vt ff.de ędil.edi.
11 bonę §.aliū.¶ † Quero vtrū omnes dilationes ante lit.conte. possint dari iudice non sedēte pro tribunali?& de prima dilatione dic qđ sic:qa est ante iudicialis,& aliarum peremptoria, & datur absq; solenni causę cognitione.sed in alijs non videt idem,qa nō dant nisi reo petente. & hic ipse reus videtur fateri causam subesse.¶ Caue tibi,dilationes expectatoriç dātur quādo prçsens petit, & ex parte absentis non interuenit aliqua petitio. vt ff. de iudi l.ad peremptorium.dixit Butri.qđ in cognoscendo an sint dandç requiritur sessio p̄ tribunali:qa requirit causæ cognitio.sed hæc cognitio interlocutoria potest fieri iudice non sedente pro tribunali. ita no. ipse.ff.de offi.procon.& lega.l.nec quicq̄.§.vbi decretū.quod mihi non placet per l.à pręcedente.C.eo & l.ij.§.dies.ff. quis ord. in bono.pos ser.nisi tractetur de modico pręiudicio;vt ff. de arbi.l.diem proferre.in princi.& ibi not.Et ista sufficiant ad quandam breuem instructionem studentium. hoc etiam scias, quòd absens propter contumaciam habetur pro pręsenti in eius commodum. vt in d.authē.qua in prouincia Nam contumacia semper laborat contra contumacem in eius pręiudicium.vt eleganter not. ff.de acqui. hęred. l.quamdiu institutus.in fi.cuiusdam glo.Bald.

CAP. III.

1 *Appellans friuolè reijcitur à causa.*
2 *Contractus an præsumatur in dubium simplicis locationis an emphyteuticus.*
3 *Libellus an procedat sine declaratione.*
4 *Dictio vltra,si aliud non exprimatur,an addat aliquid vltra expressum.*
5 *Censum annuum qui soluit,vn videatur confiteri se emphyteutam.*
6 *Dominium vtile an transeat per locationem ad longissimum tempus.*
7 *Pensionem qui soluit per triennium proximè præteritum an præsumatur soluisse per septennium vltra.*

ITeræ tuę. Propter declarationem libelli per quam natura negocij non mutatur, nouę dilationes non dantur, h. d. Et in prima ponitur iudicis cōsultatio.& appellantis petitio. In secūda ibi, vos igitur.Papę responsio.¶ Casus.Inter archipresbyterū sanctorū Priscę & Aquilę de vrbe,& quosdam nobiles viros.a.& b.mota erat quęstio super quibusdam possessionibus dictæ ecclesię, eo qđ dicebatur dictos nobiles per tres annos elapsos vltra pensionem non soluisse,dicti nobiles habuerunt spacium ad deliberandum & in dicto termino potuerūt declarare dictam adiectionem, & vltra archipresbyter declarauit,qđ septem annis fuit in dictę pensionis solutione cessatum.dicti nobiles petebant nouum terminum ad deliberandum:qa dicebant libellum huiusmodi temporis expressione mutatum.iudices voluerūt dare nouam dilationem : fuit appellatum ad papam;Papa remittit causam ad eosdem iudices:quia appellatio est friuola scd'm Innocē.peto de pensione satisfieri vel ab emphyteosi remoueri.Innocenti.dixit quod adiectio ex superabundanti facta in libello non indiget probatione.dixit Inno.quod cōtra colonum sufficit cessatio bienni) ī emphyteuta triennij:si est emphyteuta priuati:si ecclesiæ sufficit bienniū:si fisci:sufficit annus vel aliud tempus adiectū solutioni. Inno. dicit qđ vbi malè appellatur, remittitur appellans ad iudicē à quo. dixit Innoc.qđ perpetuarius colonus fisci non pōt expelli sine authoritate principis supple vel illius reipublicę quę habet ius fisci.& tene menti.¶ Not.qđ dictio vltra , de se nihil certum significat, nisi declaretur.¶ Item non potest declarari de quantolibet tempore vltra.¶ Item not. qđ declaratio libelli non est noui libelli intentio, sed veteris libel-
1 li prosecutio ¶ † Item not.qđ friuolè appellans reijcitur à causa & ad eosdem iudices remittitur,supple & in expensis condemnatur. Item,not.qđ dixi in summario.¶ Modo quæro ad quid hoc agebatur?respon.ad ipsas possessiones quę dicebātur ad ecclesiam reuersę non autem agebatur ad solutionem pensionis : qa tunc daret noua dilatio Nam per adiectionē temporis augetur effectus. vel dic qđ aut petitur dilatio super toto,& non debet dari: qa in complexis.i.connexis pars vitiat totum.aut petitur noua dilatio super tanto.i.super eo quod adiectum est libello,& tunc debet dari.argu. ff.si cer peta.l quidam existimauerunt.& ff. de leg.ij.l.qui solidū.in prin.& hoc cum petitur pensio:sed si petitur prędiorū deliberatio super principali non datur noua dilatio super accessorijs & consecutiuis.argu. ff.de excep.rei iudi.l.egi tecum. & ff. de rei vendi.l.ex diuerso etiam qđ no. ff.de inoffi.testamē.l.g de inofficioso.& C.de eden l.edita actio.¶ Sed oppo. & videtur qđ sit necessarius libellus.qa sua authoritate ecclesia potest ingredi possessionem reuersā ad ecclesiam.vt l.ij. & ibi not. C. de iure emphi. Solu. aut constat quòd res est reuersa ad ecclesiam,& loquitur contrarium.aut est dubium & loquitur hic quod not.¶ Quæro per quantum temporis spacium capit non soluēs à iure suo?respon.per biennium.in ecclesia tamen de vrbanitate & humanitate datur modicum spaciū vltra vt ī d loca c potuit.siue sit pura locatio siue emphyteusis. Sed si singularis persona,vel alia vniuersitas singularis est vna, distinguitur aut loquitur in simplici colono ad modicum tempus vltra biēnium tamen:& tunc aut dominus vult expellere eum à præsenti vsu rei, & potest expellere statim cum est cessatum in solutione pensionis:aut à toto vsu,& tunc,post biennium vt ff.loca.l.quęro. §.inter locatorem.¶ Et not.quòd sufficit cessatum esse licet à nemine sit cessatum:vt qa conductor decessit sine hærede vel eius hęreditas per biennium iacuit non apprehensa. arg. optimum. ff.de mino.l.etiam ei.& quod not. ibi.aut loquimur in conductore ad longum tempus,vel in emphyteuta priuati.& tunc requiritur triennium,nec ante potest expelli ab aliquo vsu rei.l.ij C.de iure emphy.Et est ratio differentiæ inter prędictos casus;qa facilius quis cadit a mera facultate quàm ab vtili dominio.aut loquimur in conductore fisci,& tūc statim qđ non soluit pensionem,potest expelli à toto vsu rei:consulto tamen prius cęsare,vel principe,vel ciuitate habente iura fiscalia:vt ff.de publi.l vectigalia.§. non solutis. & est ratio,qa forte expedit fisco qđ perseueretur in conductione. Si quis tamen haberet à fisco generale mandatum cum libera, puto quòd hoc sufficeret ad potestatem expellendi talem non soluentē. arg.ff.de offi.procu.cęs.l.j .ff.de peculio.l.quā tuberonis.§ alia. apparet igitur qđ fiscus differt ab ellesia.licet glos. dicat contrarium. in d.§.non solutis.C.de sacrosan.eccle.aut.qui rem hmōi .vbi dicit qđ fiscus est eiusdem conditionis cum ecclesia.Idem ergo videtur in qualibet ciuitate.vt C.de sacrosan.eccle.l.vt inter diuinū.Sed cer-
2 te illa lex loquitur tantum in quatuor casibus vt ibi no.¶ † Modo ergo quęro in dubium vtrum contractus præsumatur simplicis locationis an emphyteuticus.rū si locatio est perpetua,& pensio parua,p̄sumo contractum emphyteuticū ex qualitate pactorū,& ex consuetudine regionis,& cōi vsu loquendi & contrahendi.aliàs præsu-
a mo contractum locationis,si pensio correspondet fructibus.[a] & ad hoc induco illam sing.glos.quæ est in l.j.§.j.ff.de superfi.Et est hoc considerandū:qa simplex locatio transit ad quemlibet hæredem.vt C.loca.l.viam veritatis,sed emphyteusis ecclesię non transit ad hęredes

ADDITIO.

a ¶ Ad cognoscendum contractum emphyteoticum inspicimus quantitatem pensionis: vide omnino plenum consi.d.Alex.cxij.per totum in j.vol.& Barba.consi.xiiij.in xj.col.in ij.parte suorum consiliorum.

3 redes extraneos. ¶ † Quæro de dictione vltra, vtrum procedat libellus sine declaratione. respon. sic quia concludit in eo quod petitur. Casus est hic. sufficit probare id quod necesse est probari licet plus sit intentatum. Item dictio vltra auget significatum certę

4 orationis. ¶ † Quæro an ista dictio vltra, si aliud non exprimat, aliquid addat vltra expressum? respondeo aut dictio vltra, apponit in dispositione, aut in libello, aut in probatione. Primo casu aliquid operatur. vt ff. de leg. ij. l. cum filius. §. pater. Secundo & tertio casu nihil operatur; quia non supponit determinato modo pro aliquo pluri: vt ff. de in li. iur. l. cum furti non ob. ff. si quis cau. l. & si post tres. quia ibi profertur à lege, cuius interpres est iudex: vt in l. j. §. j. ff. de effrac. & expil. ¶ Vltimò not. quod ille qui vult expellere colonum, vel emphyteutam per iudicem debet offerre libellum, & ordinariè procedere, præsertim quando longo tempore pensio non fuit soluta. & tene bene menti istud c. ¶ Et no. quòd quędam. l. j. ff. de loco pu fru. videtur dicere quòd conductor fiscalis etiam ad modicum tempus, pro illo modico tempore habeat vtile dominium, cuius cōtrarium videtur probari. ff. si ager vecti. vel emphy. petatur. l. j. § qui in perpetuum. & iste potest vendere iura sua alteri. s. saluo iure fisci. & hoc expressò. vt ff. de contrahen. emp. l. qui tabernas. Legare etiam potest in suo testamento ius suum. vt ff. de leg. j. l. si domus. § fi. Et si laudemium debetur de venditione, eodē mō debetur de donatiōe & legato ne ius fisci vel ecclesię minuat, seu fraudetur. Et ga. l. xij. tabu. verbum vendit, vt generale eligit, vt ff. de statu. lib. l. statu liberi. a ceteris. §. fi & sing. no. l. ij. C. de vsucapio. pro emp. ¶ Quæro quid si quis ad probandum pręscriptionem, intentat possessionem. xl. an. & probat de decem. nunquid ꝓbet præscrip. longi temporis. & videtur quod non; quia aliud iudicium possessionis intentauit. vt sing. not. in l. iij. in prin. ff. de acqui. pos. Dices quod licet maius tempus sit intentatum quàm expediat, hoc non vitiat, dummodo probetur de tempore sufficienti. Casus est hic. & hoc no. Bar. ff. de vsuca. pro emptore. l. quod vulgo. præsertim quod formatur articulus distribuendo tempora, puta quia dixit se possedisse. x. xx. xxx. & xl. an. per hoc enim non astringit se, sed videtur loqui ad cautelā. oportet etiam ꝙ probet titulū sed non scientiam tituli. vt no. Bart. ff. de vsuca. pro empto. l. ij. §. si

5 sub condi qđ tene mēti. ¶ † Quæro nunquid eo ipso ꝙ quis soluit censum annū videtur cōfiteri se emphyteutam? & videt glos. ordi. sin ꝙ nō. ff. de pub. l. j. § hic titulus. & facit. j. de reli. do. c. ꝯstitutus.

6 ¶ † Quæro nunquid per locationē ad longissimum tempus transeat vtile dominium? rñdeo sic, nisi expressè agatur contrariū. & ita intelligitur glos. illa not. quę est ff. de leg. ij. l. codicillis. §. instituto.

7 ¶ † Quæro vtrum ille qui soluit pensionem per triennium proximè pręteritum, præsumatur voluisse ꝓ septennium vltra, videlicet pro toto tempore pręterito ꝙ solui debuit. dixit hic Ioā. an. quod sic, siue loquamur in emphyteuta, siue in simplici colono, siue ī cēsuario & similiter si quis soluit collectas in communi per trienniū proximè pręteritū, siue per tres collectas annuales, pręsumitur sēper soluisse nisi contrarium probetur. vt dixit. l. illa aurea. C. de apo. pub. l. quicunque lib. x.

CAP. IIII.

1 *Præsens pro vna causa reputatur absens quod ad alias causas.*
2 *Dictio vsque quando ponatur exclusiuè.*
3 *Mandatum primum an videatur reuocatum per secundum.*
4 *Iudex ordinarius an possit quem arctare ad personalem comparitionem.*

Exposuit nobis. Si citatus in curia pro facto suę ecclesiæ, vel prouincię postea citetur ꝓ factis Romanę ecclesię, & ꝓ eis se cōspectui apostolico repręsentet: prima citatio circūducitur, & noua datur. hoc dicit no. Diuiditur in duas partes. In prima facti narratio, & partium allegatio. in secunda Papę interlocutio: secunda ibi nos igitur. Casus. Archiepiscopus Bituricensis habet causam cū Burdegalensi super iure primatię; citatus fuit Burdegalensis & peremptoriè ꝙ ad initiū quadragesimę per se, aut per procuratorē idoneū cōpareret coram papa: pendēte ista dilatione fuit personaliter vocat⁹ ad præsentiam Papę pro ecclesię Romanę subsidio, qui cōparuit, & articulo subsidij explicato ad propriā ecclesiam rediens procuratorē constituit sub hac forma qđ saluis exceptionibus sibi competentibus in respondendo, & defendēdo, ac alijs omnia faceret quę ipse cōstituens in propria persona erat facturus. Modo Bituricensis petebat ꝙ iste procurator responderet libello: qui procurator opposuit exceptionem ꝙ dominus suus pēdente citatione acquisiuit ius reuocandi domum. Item ꝙ non poterat deliberasse cū suffraganeis. Econtra dicebatur ꝙ scđm mandatum non reuocauit primū, & ꝙ imo potuit deliberasse cū suffraganeis, & alijs. Papa consideratis omnibus de cōsilio fratrum suorum dedit nouā dilationē vsq; ad primū venturum festum natiuitis dominicę. ¶ Ibi, personaliter no. ꝙ vocatus pro subsidio Romanę. ecclesię debet personaliter cōparere. ¶ Ibi, saluis excep. No. hanc formam mandati, constituo te meum ꝓcuratorem, vt tñ saluis exceptionibus meis omnia possis quę possum ego. ¶ Sed quis est sensus istorū verborum? Rñdeo vt procurator non possit renūciare excep. sed eas debeat proponere: valet igitur mandatum. aduersarius tñ non tenetur tale procuratoriū admittere, sicut nec illud promitto habere gratū & ratum quicquid legitimè fuerit actitatū. Nam aduerbiū legitimè, est captiosum & semper posset cōstituēs dicere, procurator nō processit legitimè etiā minima occasione sumpta vt no. xxj. q. j. c. relatio. & no. in c. j. de procu. in cle. Nam per hæc verba restringitur mandatū legis qđ est vt postq̄ procurator est dñs litis pōt procedere qualitercūq;, dū modo bona fide. vt ff. mandati. l. creditor. §. Lucius. Item nō debet aduersarius litigare cū ambiguo: qa fieret eius cōditio deterior. quā si litigaret cū principali; qđ esse non debet, ff. quib. ex cau. in possess. ea. l. ij. §. defendi. ¶ Item no. has protestationes valere, videlicet saluis excep. meis.

1 ar. huius literę scđm Ber. ¶ † Ibi, pro absente. not. ꝙ pręsens pro vna causa reputatur absens quo ad alias causas: & ideo non debet alijs causis rñdere. text. est hic notabilis. Ibi, cum suffraneis no. consilium habendū cū his quos res tangit ¶ Item est habendum consilium cū peritioribus. vt C. de inge. ma. l. si auiam. ¶ Ibi, ardua. no. causam arduā quę tangit statū prouincię: sed tñ magis ardua causa est q̄ tangit statū romanę ecclesię. Ibi, reuocare. No. qđ papa nō præsumit reuocare factū suū. tñ ista allegatio nō tenet hic de iure;

2 ¶ † Ibi, vsq; ad festū. ista dictio vsq;, ponitur exclusiuè propter extremū qđ patit inclusionē. Itē ponitur exclusiuè vbicunq; vltima dies est feriata. & est terminus totius causę. tex. est notabilis. C. de tē po. ap. l. ij. in fi. ¶ Ibi, vsq; ad primū venturū. hoc intelligitur si non

3 exprimatur: vt ff. de verb. ob. l. eū qui caleñ. ¶ † Quæro nunquid per s̄m mandatū videatur reuocatū primū: respōdeo nō, si sunt cōpassibilia & executio vnius nō impedit executionē alterius. s̄m Innoc. ¶ Op. qđ finita legatione nō cōpetat ius reuocañ. domū. Sol. verū est si est pręsens: secus si est absens. Inno. dixit qđ hic nō potuit deliberare. Tu dic qđ hoc primū mandatum fuit circunductū. & ratio nem supra assignaui. ¶ Item no. in isto capitulo ꝙ archieps pōt cōstituere ꝓcuratorē in cā totius prouinciæ, quæ tñ pręsentaliter ꝑtinet ad statum Archiepi. Dixit Innocen. qđ alia sunt iura primatis, alia Archiepi in sua prouincia. vñ vnus nō percipit procurationē alterius: & si appellatur ab Archiepo appelatur ad Papam, non ad primatē: Innoc. idē ait qđ archieps potest se opponere vendicanti primatum: qa eius interest ne sua prouincia pluribus aggrauetur. ¶ Idem ait qđ qñ cā tangit totā prouinciam, debet cum epis illius prouinciæ deliberari, & ad eos cōsulēdos dilatio dari. Inn. ergo oēs epi omnē prouinciā repræsentāt: qa omniū regimē habēt & hoc modo peruenitur ad ꝯciliū generale sicut ad prouinciale. dicit Innoc. qđ qñ plura mandata fiunt eidē, & ambo se compatiunt, ac ēt vtrunq; cōmode impleri pōt, qđ ambo mandata sunt adimplēda. vbi autē obediētię nō sunt cōpatibiles est obediendū maiori dño. Inno. sed si sunt pares est locus gratificationi. ar. ff. ad sil. l. si quis in graui. §. si cū omnes. ¶ Itē si vna causa est grauior altera, debet comparere in grauiori. vt l. j. in fin. ff. de custo. reo. ¶ Itē si vna causa sit accusationis, & altera inquisitionis dēt cōparere ī cā accusationis: qa ordinaria: & ī cā īqsitiōis sufficiat mittere simplicē excusatorē q allegēt causas absentię ēt si causa sit capitalis. vt no. ff. de reg. iu. l. in eo. §. nemo. ¶ † In prima glo. not. in ista glo. qđ iudex ordinari-

4 us pōtest arctare quē ad personalem cōparitionē: secus in delegato. hoc verū causa cognita alias nec ordinarius pōt tollere alicui facultatem constituendi procuratorē. vt C. de procu. l. fin. c. j. de iudi. lib. vj. quod tene menti Bald.

¶ De ferijs. Rubrica.

CAP. I.

1 *Diebus dominicis abstinendum est ab arbitramentis proferendis nisi in casu necessitatis.*
2 *Diebus dominicis domini non possunt mandare seruis quod exbibeant opera seruilia.*

Omnes dies. Diebus dominicis est ab omni illicito. i. seruili opere abstinēdū: & à plateis & mercatis: & ab executiōe mortis, & aliarū pęnarū: & est abstinēdū a sacramentis nisi pro pace, vel alia necessitate.

1 ¶ † Est argu. qđ diebus dñicis sit abstinēdū ab arbitramētis ꝓferēdis nisi in casu necessitatis. valent tñ si ꝓferātur: qa hoc est qđ dā trāsigere. vt C. eo. l. si. ꝑ lab. Bu.

2 ¶ † Item est arg: qđ diebus dominicis domini nō possunt mandari, seruis qđ exhibeant opera seruilia rusticana vel questualia, sed dominicalia: sicut qđ induant se pulchris vestibus si habent. ff. de pecu. l. id vestimentum. ff. ad muni. l. si quis instructus. Nam id exigit solennitas diei. Bald.

CAP.

CAP. II.

1 *Stylus Romanæ curię an imponat neceſſitatem obſeruantiæ alijs curijs particularibus.*
2 *Obſeruari ita debet ſicut in lege ſcriptum eſt.*
3 *Dies diuerſis modis incipit & determinatur.*

QVoniam. Feſtorum principium & finis fieri debet ſm eorum magnitudinem &
cōſuetudinem regionum in principalibus feſtis,& iter
paſcha & pēthecoſtē nō fit ſolēnis genu flexio.Roma
na eīn eccleſia ſpāle feſtum de trinitate nō facit.ſeruat tn̄ circa hoc
cuiuſlibet eccleſię conſuetudo.Ibi,prius incipere.Not. menſuram
1 temporis ſumi à principio ipſius.¶ † Ibi,quibuſdam. Not.qđ alia
pōt eſſe cōſuetudo Romanę eccleſiæ,alia aliarū eccleſiarū,& eſt ar.
qđ ſtylus Romanę curię nō imponit neceſſitatem obſeruantię aliis
curijs particularibus.qđ verum eſt qa non habent pro iure ꝯmuni
id qđ ſingulariter in Romana curia obſeruatur,ſm Berna.vt ff.de
2 legi.l.de quibus.in prin.à contrario ſenſu.¶ † No.qđ ſicut ſcriptū
eſt in lege ita debet obſeruari.vt ff.de exer.l.j.§.ſi is qui nauē. ff. qui
& à quibus l proſpexit.& prędſumitur iuſtum eoipſo qđ eſt à iure
3 ſtatutum;vt l.j.§.j.ff.de poſtuland.¶ † Secundò nota qđ dies inci-
pit & determinatur diuerſis modis & ſm diuerſis opiniones & con
a ſideratiōes.qđ ſic vt habes hic in gloſſa multum notabili. [a] Et ad-
de qđ dies alius eſt naturalis vniformis & ꝑpetuus:& iſte more Ro
mano incipit à media nocte,& finitur noctis ſequentis media par-
te.vt ff.de ferijs.l.morte Romano?& habet.xxiiij.horas & q̄dā mo
menta vt nota.ff.de verbo.ſigni.l.cum biſſextus.dicit ergo natura
lis qa perpetuus & nō mutatur:qa natura motus ſiderum incipit &
terminatur.alius eſt dies vſualis qui conſiſtit in operibus hominū;
& eſt ab oriēte ſole vſq; ad occaſum,vt ī l.j.ff.de oper.liber.hic dies
pōt appellari vulgaris:quia ita ſonat in auribus vulgi : alius eſt dies
artificialis.i. ab arte & ſtatutis hominum ſic vocatus vt hic. Exem-
plum de iſto die poteſt poni in ſtatutis determinantibus qđ ab vno
ſono campanę ad alium intelligat dies. Alius eſt dies cerimonialis,
& de die iſto propriè loquitur noſtrum capitulum . Alius eſt dies
emergēs,qui cōputat de momēto ad momentū ꝑut reo īcidit,vt
C.de ap.aut.hodie.de iſto pōt poni exemplū:ſi ſtatutū dat arbitris
pone.x.dies ad cauſam decidendam,& pone horam,nonne factum
eſt cōpromiſſum.Nā omnis cōputatio talium dierū debet fieri de
momēto ad momentū.erit tamen quilibet dies.xxiiij.horarū, licet
in nocte nō debet ferri ſnīa niſi propter breuitatē inſtantis tpis. vt
no.C.de tranſacti.l.non minorem.per Cy.& ſi notarius dicat,actū
tali die intelligitur de die ante noctis tenebras propter cōem vſum
loquendi.vnde ſi noctis tpe ſit talis actus,notarius debet exprime-
re actū tali die,vt noctis tpe.Tex enim dixit qđ dies dēt poni in in
ſtrumentis publicis qđ vocabulum ſupponit etiam pro nocte . de
hoc etiam not.Innocen.ſupra de offi.delega.c.conſuluit.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide hic pulchre quot modis accipiatur dies de menſe:qualiter accipia-
tur vide glo.not.in c.quam ſit de ele.in vj.in ver.menſem de anno vide gloſ.
not.in l.iij.§.minorem.ff.de mino.

CAP. III.

LIcet. Propter neceſſitatem & publicā vtilitatem
licitū eſt piſcari diebus dn̄icis & feſtiuis, præ-
terq̄ in maioribus anni ſolennitatibus.¶ Ibi in maiori-
bus.Not.qđ quędam feſtiuitates ſunt maiores quàm
dies dn̄ica.Ibi,circumpoſitis.No.qđ mare attribuitur terrę circū-
ſtanti,& tene menti.¶ Ibi,congruā.No.de fructu fortunę & piſca-
tionū debere fieri partem circunſtantibus eccleſijs & pauperibus.
Et no.pđ glo.hic vocat mare territorium.

CAP. IIII.

1 *Statutum ſi dicat,quod teſtamenta debent inſinuari à feſto paſchę reſurrectionis Domini vſq; ad feſtum omnium Sanctorum:aliàs ſunt inualida, ſi teſtator fecit teſtamentum ante paſcha,deinde deceſſit menſe Iunij qualiter computari debeat hoc tempus.*
2 *Dictiones a,& ad,habent modum ſignificandi ſecundum ſubiectam materiam & non præciſum.*

CApellanus. Tres ſeptimane quibus canon,
prohibet fieri nuptias ante feſtū
beati Ioannis Baptiſtę non continuantur feſto ; ſed in-
telliguntur de ſeptimana aſcenſionis:& rogationum,&
duabus ſequentibus.¶ Ibi,nuptias.i ductionem vxoris , ſolennitas
& conuiuia & ideo ſi vir peteret vxorem illis diebus ducendam,
obſtaret ſibi exceptio feriarum.Organa enim matrimonij his die-
1 bus ſuſpenduntur.¶ † Ibi,abſq; interpellatione . quęſtio fuit de fa-
cto,dixit ſtatutum quod teſtamenta debent inſinuari à feſto pa
ſchę reſurrectionis domini vſq; ad feſtum omniū ſanctorum:aliàs
non valeāt.Pone qđ teſtator fecit teſtamentum ante paſcha,dein-
de deceſſit de menſe Iunij : quęro quomodo computabitur hoc
etiam tempus.& videtur attendi tempus teſtamenti vt ff.de excu.
tu.l.Titius.§.qui Romę. qui text. eſt ſingularis . ¶ In contrarium
videtur, quod iſte debeat habere tempus ad inſinuandum à die
mortis teſtatoris,vſq;ad feſtum omnium ſanctorum:& tamen ſup
pleri plus debeat quantum de fuit à paſchate vſq; ad mortem te-
ſtatoris vt ſic non requiratur tempus continuum,ſed ex interpella-
tis temporibus colligitur tempus congruum.dominus Bartol. con
ſulit quod ex quo eſt ſignatum tempus per initium & finem , illud
tempus continuatiuè detur.ff.de publi.l.fin. §. interdum. vnde in
termino non computabuntur dies excurſi à menſe Iunij vſq, ad fe
ſtum omnium Sanctornm . ſed erunt ſuper additi. quod nota.
2 Ibi,à tribus.iſtud à,includit hic & infra verſic.quia tamen. Ibi,vſq;
ad octauum.hic enim ponitur excluſiuè & infra ver. quia tamen
ponitur incluſiuè,de hoc vide ſupra de or.ab epiſcopo. c. j. ſic igi-
tur iſtæ dictiones non habent præciſum modum ſignificandi, ſed
ſecundum ſubiacentem materiam & actus prohibitos vel permiſ-
ſos.quod dic vt not.C.de nupti. l. hic allegata per Cyn. & alibi per
alios.Ibi,meliori & ſubtiliori.not.quòd illa dicitur melior opinio,
& ſeruanda , quę meliori & ſubtiliori vtitur ratione . groſſę enim
opiniones pro nullis habentur,vt C de hęredib.inſtitu.l.fin.Ibi, ce-
lebrari. Not. quod inter duo prohibita medium eſt permiſſum.
vult enim dicere quod licet interuallum ſit inter tres ſeptimanas
dictas & feſtum Sancti Ioannis Baptiſtæ,puta quia aliquæ ſeptima-
nę ſunt intermediæ non celebrantur nuptię in illis tribus ſeptima-
nis:ſed in alijs quæ ſunt in interuallo licet celebrare ſecundum In-
nocen.¶ Extra not.in iſto c.quòd in iſtis ferijs bene poſſunt contra
hi matrimonia quantum ad ſubſtantiam conſenſus : ſed quantum
ad copulam carnalem non.& fuit quæſtio de facto:quia ſtatuto ca-
uetur quod vir debeat lucrari dotem,ſi vxor premoritur matrimo
nio copulato:& dixi quod matrimonium copulatum dicit quan-
do eſt conſummatum per carnalem copulam & non ante. aliàs
fruſtra de copula ſtatutum feciſſet mentionem vt C.de nup.l.ſanci
mus.Bal.

CAP. V.

1 *Iudex an & quando citare debeat ad diem feriatam.*
2 *Statutum quod diebus veneris ſint feriæ propter commemorationem dominicæ paſsionis,an ſit validum.*
3 *Pręco ſi citauerit aliquem in die dominico,vt compareat die lunę an citatio ſit valida.*
4 *Citatus an teneatur comparere ad diem feſtum.*
5 *Citationem vitiant vitium formę & defectus potentię.*
6 *Citatus ſi ſit aliquis die iuridica pro die quæ incidit in diem feriatam, an citatio teneat.*
7 *Teſtes an poſsint examinari diebus feriatis.*
8 *Ferijs repentinis an poſsit renunciari.*
9 *Partes ſi renuncient ferijs,an iudices vel arbitri teneantur ſequi hanc renunciationem partium.*
10 *Iudex an debeat ſeruare ferias ſuas quæ ſunt in loco iudicij , an ferias actoris ; an ferias rei;an ferias teſtium ; an ferias loci contractus, vel delicti.*
11 *Ferię ſunt multiplices.& quomodo diuidantur.*
12 *Res quot modis dicatur.*
13 *Tempus vbicunq; eſt breue & irreparabile,ibi neceſsitas dicitur imminere.*
14 *Cauſæ pię quę dicantur.*

COnqueſtus. Tempore feriato propter ho no
rem dei etiam de partiū volun-
tate & conſenſu ꝓcedi non pōt,niſi vrgens neceſſitas,
vel pietas aliud inducat:qđ ſecus eſt de tpe feriato īdu-
1 cto propter neceſſitatem vel vtilitatem hominum.dixit † Innocē.
qđ iudex nō debet citare ad diem feriatā,niſi alloquin ex tunc ꝓce-
demus.Nam tunc duo ſunt mādata ꝓpter dimiſſionē tpis.Idem ſi
feriæ nō erant notæ iudici.idē ſi erant notæ:ſed dies feriata nō fuit
aſſignata exp̄ſſa qualitate feriarū . poſtea dicit qđ etiā ſi fuit exp̄ſſa
qualitas feriarū prorogat in poſteriorē diē iuridicā.Inno.qđ verum
eſt,ſi natura verborū patiat:vt qa terminus eſt ſucceſſiuus multorū
dierū:ſecus ſi pręciſus ad diem pręciſam vt ff.ſi qs in ius vocatꝰ nō
ierit.l.ex quaq;.in fi.dicit Innoc.ſuper verbo pietas,qđ in cā inquiſi
tionis nō ſunt feriæ ſi neceſſitas cogit ꝓcedere vel pietas. Innoc.di-
ſputādo ſi apud partes ſunt ferię meſſiū,& nō apud iudicē, vel ecō
tra;quid iuris.tenet qđ inſpiciuntur feriæ iudicis.qđ verū eſt ſi par
tes ſunt præſentes in loco.verbigratia , de remotis partibus ſunt in
curia:alioquin nō cōpellunt venire tpe meſſium.hoc ego.Idem ait
qđ vbi iudex habet arbitriū ſequendi ſuas ferias,vel ferias partium,
qđ ab iſto arbitrio nō poteſt appellari:qa conſiſtit in eligendo. In-
nocen.

nocen.secus si nimis arctaret dilationē arbitrariam.Ego dico hoc
verum etiam si per errorem iuris iudex non crederet se habere ar
bitrium eligendi.arg.illius l.singularis.ff.de le.2.l. si is cui. Idem ait
qđ feriæ nō denunciatę,seu nō inductæ à iudice,quæ tñ sunt cer-
tæ per cōsuetudinem regionis,sunt seruandæ:qđ est notan.Idē ait
qđ vbi non recolligitur vinum vel panis, tamen seruantur ferię ꝓ
ipsis quærendis. Ibi,strepitus. ergo secus vbi non est strepitus vt in
his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis. vt C. eod. l. actus Etiam si
aliqui sunt citandi: vt quando legitimatur naturalis filius, citandi
sunt agnati quorū interest.vt no.Iac de Are.in l.fi.ff.de nata. restit.
¶Sed qui possunt isti opponere?respondeo dicere qđ ipsi iam adi-
uerunt hæreditatem ab intestato:& ideo cum sint domini, nō pōt
in præiudicium eorum aliquid attentari.vt ff.de libe.& posthum.l.
Gallus. §. & quid si tantū.Et vide qđ ibi dixi in subtili lectura mea
Infortiati.¶Item possunt obijcere testamentum paternū. ¶Item
quòd mater istius publicè se prostituebat. ¶Item qđ iste non erat
filius.Ibi ac diebus dominicis.quæro an in die dominica sit aliquid
speciale vltra alias solennitates.Butri scđm Dyn.dicit quòd sic.C.
eod.l.fina.versic.dominicum itaq;. per istud dictum ego consului
quod generalis derogatio feriarum inductarum in honorem Dei
facta per statutum non comprehendat diem dominicū, nisi de eo
sit facta in statuto mentio specialis.argum.ff.de lega.j.l.apud Iulia.
§.fina.Ibi, cū clero & populo. non intelligas quod isti possint has
festiuitates inducere : sed inductas possint feriare & non feriare.
2 ¶† Sed nunquid valet statutum , quòd diebus veneris sint feriæ
propter commemorationem dominicæ passionis?respōdeo sic:qa
est optima ratio:secus si dicerent ob reuerentiam cuiusdam hære-
mitę non canonizati ab ecclesia.& ista est vana & ꝓphana religio:
& ideo non seruanda.sicut si statutum diceret, ob reuerentiā Apol
linis vel Dianæ vt ff. de iureiu. l. non erit. Iste Apollo fuit vocatus
phiton, artis magicę princeps : vt legitur in historia scholastica
Actuum.xvj.in rubricella de spiritu phitonico.& xvij.in rubricella
de Dionisio ariopagita, & eius verba mirabilem virtutē videban-
tur habere : astutia tamen diaboli , vt inquit beatus Augustinus.
¶Ibi , nec processu nec sententia arguo ex hac litera quòd sen-
tentia non est de processu. & super isto verbo processus est quædā
glosella Berna.quæ dicit,sed citatio est de processu.j.de probatio.
c.quoniam.& ideo non valet citatio facta in die feriata. Bernar.
Istam gloss.sunt multi qui habent tamen additio Bern. dicitur esse.
3 ¶†Quæritur igitur an si præco citauerit aliquem in die dominico
vt compareat die lunæ, an valeat citatio. & dicunt quidam quòd
sic:quia nō refert quo tempore qui agatur : sed in quod tempus ef-
fectus rei dirigatur.vt in l. in tempus. ff. de hæredib. institu. In con-
trarium videtur text. C. eod.l.fi.quia dixit qđ sileat apertio.vtrum
Dyn. intellit quod sit speciale in die dominico. in alij solennita
tibus procedit primum argumentum.Hanc quæstionem disputa
uit Iacob.But.& ait sic, considera in citatione tres actus. vnus est
quando iudex præcepit de citando,& iste non potest fieri die feria
to cum hoc præceptum sit quædam interlocutoria. vt l.cum cleri-
cus,& l.omnes qui.C.de episc.& cler. Secundus est actus citationis
quem facit nuncius:& dicunt etiam quod nō possunt facere domi-
nico die per illum tex.sed in alijs solennitatibus sic,scđm regulam
communem quę est vt tempus in quo effectus rei dirigitur, atten-
ditur.vt d.l.in tempus.cum simil.Tertius est actus relationis quem
facit præco,cū talem citauit: & iste etiā potest fieri die feriata. Ista
sunt verba Iacobi But.ad literam in d.l.fi.C.eod.Sed dominus Cy.
dixit qđ primus actus.i.interlocutoria de citando, bene fieri potest
die feriata pro nō feriata:qa ista interlocutoria non requirit causæ
cognitionē.vel si eā requirit,est quædam causæ cognitio leuis,& ꝑ
functoria, cum fiat parte absente. & dixit qđ ita cathedra vltimo
loco tenuit Cy.& qđ ita seruat generalis cōsuetudo:ideo & ita nos
oportet seruare.Cyn. porro istę citationes emanant nō tanquam
iudex cognouerit ; sed tanquam cogniturus sit. vt C. si per vim vel
alio modo. l. final. & maximè prima citatio : quia quod primum
est, aliud ante se habere non potest:& ideo iudex audiuisse potuit:
sed nō cognouisse.Ergo dixit quod duo sunt præcepta propter diē,
qđ verū est quando possunt separari : quia sub diuersis cōsideratio
4 nibus.& sic non obst. institu.de verbo.obliga.§.loca.¶†Sed oppo-
nitur , & videtur quod citatus ad diem festum teneatur compa-
rere:vt ff.de adulte.l.miles.§.sexaginta.solu. ibi fuit citatus ad reci-
piendum libellum qui potest offerri die feriata:nō tñ ultra est ꝓce
dendū,& operat illa productio,qa nomen accusatoris recipit inter
accusatores:qa in libello cōtinetur inscriptio ad pęnam talionis:&
interrumpit ꝑscriptio,licet ex hoc nomen rei vendicaturū nō reci
5 piatur inter reos & no.hæc verba.¶†Item not. qđ duo vitiant cita
tionē.s.vitiū formæ.& in hoc magis inspicitur finis q̃ principiū : &
defectus potētiæ:& in hoc magis inspicitur initium quā finis.vt d.
l.si mater.de materia ista consueuit notari.ff.de no.ope. nunc. l.j.§.
nunciatio.per Dy.& alios.Ex prædictis s'm Iaco.Butr.apparet,qđ si
initiū nō tenet,nec ꝓcessus.vt ff.de ser.expor.l.si minor. ¶Sed con
tra hoc videt,qa in cōmittēda citatione nō requirit strepitus iudi-
cialis : ergo potest fieri die feriata pro non feriata : vt ff. de adul-
te. l. miles. §. sexaginta. non obst. ff.de ser. expor. l. si minor. quia
ibi deficiebat potestas in actu substantiando : sed hic non deficie-
bat potestas quia aderat iurisdictio.nec debet considerari accidēs
temporis , quoniam remouetur per id quod confertur in tempus
permissum:secus esset in dilationibus probatorijs:quia illæ debent
dari cū cāæ cognitione,& iudice sedente ꝓ tribunali : ergo nō die
feriata. vt C.de proba.l.à præcedente.¶Et no qđ relatio nuncij pt
6 fieri die feriata:quia est actus solius nuncij s'm Iac. Bu ¶†Sed quæ-
ro quid econtrà,citat aliquis,die iuridica pro die q̃ incidit in diem
feriatam, vt teneat citatio?& vr̄ qđ non.tex.est in l.ij.in fin. ff.si quis
in ius voca. nō ierit.¶In cōtrariū videt,qa debet cōparere die præ-
cedēti, vt vtile per inutile nō vitiet.sic eīn dicimus in substitutione
pupillari,qđ facta vltra tp̄s reducit ad tp̄s:vt ff.de vulgar. substitu.l.
cēturio.& l.in pupillari.hoc vr̄ expressum.C.de tēp.ap.l.ij.in fi.vel
scđm alios debet cōparere die sequenti non feriata : qa ultima dies
debet esse vtilis.& qa duo sunt præcepta &c.vt j.de do.& ꝯtu.c.cū
dilecti.¶Quidam dicunt qđ aut est error expressus;qa dixit,cōpa-
reas die dn̄ica,& citatio nō tenet:aut nō est error expressus, & tūc
aut dixit,cōpareas octaua die,& tunc debet comparere die sequēti
nō feriata : qa octaua dies feriata non cōputat in termino.vnde iu-
ris fictione prima dies iuridica quæ sequit, intelligitur esse octaua
dies. Alij dicūt qđ tam in hoc casu q̃ præcedenti sufficeret cōpare-
re.& comparere deberet die sequenti iuridica per.d.c.cum dilecti.
non ob.d.l.2.in fi C.de tempo.app. qa ibi dies erat terminus totius
litis & istantiæ:& ideo non poterat prorogari.C.de iudi.l.properā-
dum. vnde de necessitate debet præuenire tēporis extremitatē vt
7 hæc vera sunt. ¶† Sed nunquid testes possint examinari diebus fe-
riatis?dixit Ioan. And.qđ sic.s.eo.c.j.de offi. delega.in cle. qa dictū
trahitur ad iuramentū,& sic ad tp̄s ualidū:& qa testis deponit tanq̃
priuata persona. solū enim iuramentum testis est publici iuris : sed
facti narratio est priuati iuris: & ideo iurare non potest die feriata;
sed deponere potest.& ita de facto seruat dic, qđ dixi depositionē
testis trahi ad tp̄s iuramenti.est verū quantū ad validationem testi-
monij. Item quantū ad iuris fictionē : sed quantum ad ueritatem
sermonis,tunc loquit cū deponit:& si accusaret de falso,& vno mē
se iuraret,& alio deponeret:deberet vterq; mensis poni in accusa-
tione hoc mō videlicet,tali mēse iurauit, & tali mēse deposuit.ex
istis eīn duobus resultat vnū delictū cōsummatū. iuramentū per se
habet ut attentatum : sed istud attentatū cōsummat per actum de-
positionis. Nec est simile qđ pōt accusari de furto frumenti ille q
frumentarias spicas nondū excussas futuras est qa ibi frumentum
erat furatum licet sub spica velatum. dictum autem testis non est
formatū anteq̃ deponat.¶In tex.ibi , voluntate.quid si feriæ indu
cuntur per statutum,nec exprimuntur in honorē Dei,vel qualitet,
nunquid tenet processus factus de partium voluntate?dicit Ia.Bu-
tri in l.omnes.C.eo.qđ non:qa non potest renunciari statuto dispo
nenti qđ non redatur ius.sed inducere ferias,idem est dictum quod
non reddatur ius , secundum Iacob.Butr.Item authoritas publica
æquiparatur ferijs inductis in honorem Dei.vt ff.de arbit.l. si feria
8 tis.¶†Item ferrijs repentinis non pōt renunciari.vt not.in c.sępe.
de verbo.sig.in cle.Caue tñ tibi,qa puto qđ in ciuitatibus quæ pro-
prio imperio reguntur,non dicantur feriæ repentinæ , nisi ille q̃ in-
ducuntur à populo in generali aringo vel in consilio habēte eandē
authoritatem.non enim puto quod tam extraordinarias irregula-
res & anomalas ferias possunt inducere soli anciani,vel priores po-
puli vt C.eod.l.à nullo.qđ dic vt not. Barto.in l.ambitiosa.ff.de de-
9 cre.ab ordi.fa. ¶†Quæro si partes renunciant ferijs , vtrum , iudi-
cis vel arbitri teneantur sequi hanc renunciationē partium? respō-
deo non, vt no in cle.sępe.& in Spe.eodem.titul.§. penulti . in fin.
¶Item etiam testes possunt allegare ferias, vt no.ff.eo.l.j.in princi.
& argumen.ff.quemadmo.testa aperia. l.si quis ex signatoribus. qa
officium testificandi non debet esse damnosum. vt eleganter dixit
10 ibi litera.ad idē facit.C. de testib.l.si quando.in ratione sui.¶†Quę
rit Inno.vtrum iudex debeat seruare ferias suas quæ sunt in loco iu-
dicij,an ferias actoris, an ferias testium , an ferias loci contractus,
vel delicti ? & ista questio potest intelligi dupliciter. Vno modo
quando res agitur inter præsentes. Alio modo quādo citantur ab-
sentes, & in loco vbi citantur possunt allegare ferias. Innocen. di-
xit & determinat qđ inspiciuntur feriæ loci iudicij : & sic iudex ha
bet sequi proprias ferias,nō ferias partium , nec alterius loci , puta
cōtractus uel delicti.& dicit quod de facto in curia romana ita fuit
obseruatum. & hoc probatur per talem theoricam : quia inter-
dum agitur præparatorijs , vel prosecutorijs iudiciorum. & tunc
inspicitur locus iudicij , & non alius vt ff. de testib. l. iij. in fin.
C. quemadmodum testament. aperian. l. ij. ff. de ventr. inspi. l.
1. in fin. vbi est text. optimus. interdum agitur de diffinitione
causæ, & tunc inspicitur locus contractus , vel quasi , delicti,
vel quasi vel locus testamenti , vbi sumus in testamento, vel lo-
cus originis vel domicilij testatoris , vbi sumus ab intestato. &
prædicta probantur. ff. de euict. l. si fundus. ff de excusatio. tutor.

l.Titius §. Romæ.C.cõmunia de ſucce.auth.omnes pegrini & ad-
uenæ. Sed in caſu noſtro nos ſumus in his quæ pertinent ad ordi-
nem iudiciorum.quia loquitur de ferijs:ergo debemus ſequi forũ
ipſius iudicij:& licet teſtis citetur extra locum, tñ non dicit̃ cauſa
ſibi moueri extra locum.¶Item nec reo principali dicitur lis mo-
ueri niſi in loco iudicij. quapropter ad locum iudicis nos referre
debemus.& hoc verum durante iudicio. Sed expedito iudicio in
executione ſententiæ dẽt ſeruari cõſuetudo loci, vbi eſt fienda exe
cutio realis.hoc dicit illa.l.vnica in iure.C.de exacto. tribut.l. miſſi
opinatores.libro decimo.Sed cur tam variè? Reſpõdeo, quia præ-
paratoria iudici non habent cauſam vetuſtiorem ante iudicium:
ſed in iudicio oriuntur:ſecus in contractibus,& delictis,& alijs ha-
bentibus cauſam vetuſtiorem à qua ſumunt originem, & naturã,
quæ cohęret origini ſuæ:& tunc ſtatim mutare nõ poſſunt.vt ff. de
verbo.obli.l.inſulam intra biennium.& l.j.ff.de pęnis. & quod not.
ff.de leg.j.l.nemo poteſt.vbi gl.ſingularis.& facit:ff.de extraor.cri-
l.ſacculari j.§.ſunt q̃dã.& ibi melior text.qui ſit in iure qd in male-
ficijs puniendis debet ſeruari cõſuetudo loci delicti, & in pęnis ar-
bitrarijs & in quocũq; loco cognoſcat̃,iudex cauſæ eodẽ arbitrio
fungitur:qa vigor ꝯſuetudinis iuris cõmunis authoritate informa
11 tur.vt C.vbi ſena.vel clariſſi.l.ij.¶†In gloſſ.not. qđ dicit.qđ feria-
rum quędã ſunt occurentes caſu,& iſtæ vocant̃ repentinæ:q̃dã sũt
ſolennes de quibus litigantes debent eſſe auiſati ſiue prouiſi, vt ff.
qui.ex cau.ma.l ſed & ſi per prętorẽ.§.ſi feriæ. ¶Itẽ ſolenniũ q̃dã
ſunt ſolennes vt ſunt feriæ vindemiarũ,& meſſiũ: quędã ſunt ſolen
niores,vt q̃ celebrant̃ in honorem ſanctorũ & q̃dã ſolenniſſimę ut
natiuitas Domini,dies epyphaniarũ Paſca,aſcenſio Dñi & Pẽteco
ſtes:vt not.s̃.eo.c.licet.his tamẽ omnibus diebus debitor fugitiuus
capi poteſt: quia fugiendo facit quodãmõ furtũ ſui,imo rei debitæ:
vt ff.quę in frau.cre.l ait prætor.§.ſi debitorẽ.& eſt gl.ſin.C.de fer.
12 l.fi.¶†In glo.puta ſi.dicas qđ res dicit̃ tribus modis.vno modo res.
i.vetitas,vt quia periculum eſt ne res.i. ueritas pereat teſtium mor-
te:qa ſunt grauiter infirmi,vel multũ ſenes,vel receſſuri,& forte nõ
reuerſuri.vude in mareria.c.qm̃ frequenter.non ſunt feriæ vl æ.Se
cundò modo dicitur res.i.corpus corruptibile,vt bos,vel equus:vt
ff.eo.l.iij.qđ intelligo ſi periculum eſt ne corrumpatur:qđ arbitrio
iudicis committitur conſideratis circũſtantijs.vt ff.ad l.aquil. l.in le
ge aquilia ſi deletum.pone exemplũ: qa ſunt in loco in quo cõuer-
ſantur latrones:nec eſt tuta cuſtodia:nec debitor eſt in mora, ſi nõ
intelligit ſe debere,vel lis conteſtetur.ff.ſi cer pet.l.qđ te. ¶Tertiò
modo dicitur res i.actio.Nam & ſi interdum pręſcriptio dicatur
fauorabilis reſpectu præſcribentis tamen reſpectu eius contra quẽ
præſcribitur,dicitur procedere cum iniuria alterius.vt ſingu.no.ff.
de.fur.l.ſi quis vxori.in fi.contra quã iniuriã ſuccurritur vt lis con-
teſtetur,tamen vlterius non proceditur.vt ff.eo.l.j.§.ſanè quoties.
13 ¶†Et not. vbicunque eſt breue & irreparabile tempus, ibi dicitur
neceſſitas imminuere.vt ſi id de quo q̃rit,tẽpore abſorbet̃,vel mi-
nuit̃ vt officium.vt no.s̃.de iudi.c.fi.& ff.e.ti.l.eadẽ.or̃one. ¶Item
id qđ ex aſpectu p̃ſenti conſiſtit,ut ætas iudicanda eſt aſpectu.Item
iniuria ut d.l.eadẽ.¶Item no.ꝙ ea quæ ſunt modici præiudicij,ut
miſſio ex primo decreto q̃ vocat̃ rei ſeruandę cã põt fieri die feria
to.text.eſt notabilis in d. l. eadem. Sed illum tex.limita, ut ibi not.
glo.videtur hic,quæ reſtringit tex.ad eũ caſum qñ debitor eſt ſuſpe
ctus.l.ne alienet in alterũ nõ dico de fuga:qa nõ dicit̃ ſuſpctus qui
poſſidet immobilia.tene menti. ¶Item miſſio in poſſeſſionẽ uen-
tris nomine,uel ultimæ uoluntatis nomine,uel cauſa damni infecti.
14 ¶†In glo.puta cã.no.iſtã gloſſ. ꝙ oẽs cãæ debiliũ & miſerabilium
perſonarum:Item & quæ tendunt ad opera miſericordię dicuntur
cauſę piæ.& in iſtis poteſt ꝓcedi quolibet tempore: ergo & in om-
nibus relictis pro anima: qa anima ponitur inter miſerabiles per-
ſonas, cum poſtquam eſt corpore ſoluta, ſe tueri non ualeat.hoc
ſingulariter no.ff.de leg.2.ſi quis Titio.Bald.

¶De ordine cognitionum. Rubrica.

¶De materia iſtius Rubricæ plenè not.in Speculo in ti.de inciden-
tibus quæſtionibus.Bal.doc.

CAP. I.

1 *Exceptio conſanguinitatis poſt fundatam intentionem mulieris propoſita, an poſſit probari.*
2 *Pronunciandum de per ſe an ſit ſuper exceptione.*
3 *Iudex dẽt cognoſcere qs ſit in poſſeſſione,ſi ſit incertũ quis ſit acto vel reus.*
4 *Quæſtio incidens & emergens an & qualiter differunt.*
5 *Quæſtio principalis quæ dicatur:& quare ſic dicatur.*
6 *Pronunciandum an ſit ſuper incidenti.*
7 *Iudex qui fert condemnatoriam non pronunciando expreſſè per exceptionẽ pacti,vel præſcriptionis, an videatur tacitè pronunciare eas exceptiones non obſtare.*
8 *Pronunciandum an ſit ſuper emergentibus.9.*

INtelleximus. Iudex ante ſententiam
de peremptoria exceptio
ne cognoſcit : ſufficit tamen quod in principa-
li pronunciat. h. d. ſecunda pars ibi, inquiſitioni.
¶ Caſus. quædam mulier petebat ſibi quendam vi-
rum adiudicari:lite conteſtata produxerat teſtes ad
probandũ matrimonium: uir timens periculũ futurum, oppoſuit
exceptionẽ conſanguinitatis. Quærebatur vtrum poſt fundatã in-
tentionẽ mulieris iſta exceptio propoſita poſſit ꝓbari.Reſpondet̃
de ea cognoſcendum tanq̃ de peremptoria:& ſi cõſtabit de cõſan-
a guinitate feretur abſolutoria. In text. ibi, proceſſus elidi.a id eſt
annullari. aliter ponitur verbum elidi.ff.de pact.l. ſi vnus.§. pactus
ne peteret.¶Ibi,inquiſitioni.l.interrogationi.Ibi, principalis quæ-
ſtio perimatur.Ex hoc apparet qđ exceptio erat incidens.vnde ver
ſus. {Incidens perimit emergens iurgia differt.} Ibi, ad cognoſcen-
dum.no.cognitionem ſemper debere præcedere ꝓnũciationẽ.Ibi,
articulum.not.diffinitiuam ſententiam vocari articulum.Ibi, quo
facto.id eſt qua exceptione probata.Ibi,prout, id eſt qa. & ſic ponit̃
cauſatiuè.Not.ex hoc.c.qđ ſuper exceptione eſt cognoſcendũ,nõ
1 tamen eſt de neceſſitate pronunciandũ.¶†Scđò not. qđ reus pro-
ponit exceptionem ſuam fundata intentione actoris.concor.C.de
excep.l.ſi quidem.& plenè no.ff.de rei vendi.l.officiũ.dixit Innoc.
qđ ſi placet actori,& reus intentionẽ neget,ex vtraq; parte recipiũ
tur probationes:& ſi actor probat, & reus nõ ꝓbat,cõdẽnetur reus.
Inno.ſupplet etiã ſi ei nõ fuerit aſſignatus terminus ad excipiendũ,
aliter nõ eſſet dubiũ.exceptio enim põt opponi ſine termino: ſed
an opponendo exceptionẽ cõſanguinitatis videt̃ fateri verba ma-
trimonialia præciſè ita qđ non poſſit a modo proponere cõtra te-
ſtes probantes uerba matrimonij intereueniſſe.Rñdeo dixit domi-
nus Dyn. qđ ille qui excipit ad illam elidendã intentionẽ aduerſa-
rij,hoc ipſo videtur cõfiteri factũ qđ intendit elidere: vt in tempo-
re no.in c.excep.obijciens.de reg.iu.lib.vj.tñ gl.Accur.dicit qđ ex-
cipiens de ſolutione nõ vr̃ confiteri debitum pręceſſiſſe. vt not.ff.
de condi.inde.l.Iulia.in prima gloſſ.magna.ſed Fran.Accur.modi
ficat illam gl.qñ.qñ excipit pręmiſſa negatione:vt ff.de reg. iu.l.ne
2 mo ex his. Idem dixit Cyn.ibi.¶† Modo contra iſtud capitulum
opponit̃,& videtur qđ ſuper exceptione ſit pronũciandum de per
ſe. Primò per regulam generalem : quia de qua re iudex cognoue-
rit de ea debet pronunciare.ut ff.de iudi.l.de qua re.& ſi nõ pronũ
ciaretur,periret inſtantia de iure ciuili,ut C.de iudi.l.properãdum.
qđ intellige non ſolum in principali,ſed etiam in emergẽti.vnde ſi
eſt oppoſita exceptio declinatoria,& lis ſuper ea ꝯteſtata,& iudex
per trienniũ ſtetit,qđ non pronunciauerit ſuper ea, inſtantia illius
exceptionis eſt perempta, & debet procedi in cauſa principali. ſe-
cus ſi ſuper illa exceptione non eſſet lis conteſtata:qa tunc etiã poſt
trienniũ poſſet pronunciari.qđ eſt notandum.Solu.ad l.de qua.re-
ſpondeas qđ illa regula loquitur,qđ eſt pronunciandum.ſ.ſuper li-
bello actoris,ex quo ius metimur.vt l j.in princi.ff.ſi pars hære.pe.
ſuper libello autẽ exceptionũ peremptoriaiũ nõ eſt de neceſsitate
pronunciandũ:qa deciduntur ſimul cum principali per modũ inci
dentię:nõ dico qđ ſnĩa ius faciat hic ſuper articulo conſanguinita
tis vel affinitatis.ſed ſolũmodo tãtum operatur quantum oportet
ad litis motæ deciſionẽ.Caſus.in l.j.C.de ordine iudiciorum.¶Op-
po.nã lege cauet̃ qđ ſi alicui tanq̃ exiſtenti.ĩ annũ utilem penden-
te reſtitutione in integrum aduerſus contractũ quem dicebat cele-
bratum in minori ætate,opponebatur exceſſus ętatis,& iudex ꝓnũ
ciauit ætatẽ ſuffragari, & idoneam eſſe ad benecium reſtitutionis
obtinẽdæ qđ iſta ĩterlocutoria valet & ab ea poteſt appellari.ergo
ſuper incidenti debet ꝓnũciari.iſte eſt caſus.ff.de mino.l.intra vtile
tp̃s.Solu. quæſtio minoris ętatis emergebat ex parte actoris,& ma-
ioris etatis ex parte rei:& exceptio maioris ætatis habebat impedi
re proceſſum.C.de tempo.in integ.reſtitu l.fi.vnde qa iudex ꝓnun
ciando pro ætate,pronunciauit eſſe procedendum,à dicta ſentẽtia
tanq̃ lata ſuper proceſſibus poteſt appellari : qa eſt interlocutoria
afferens graue præiudicium. & iſte eſt verus intellectus illius. l.alij
ſuper ea zuſant & non fiunt pedes in intellectu. ¶Tertiò oppo.
ad idem de l.iij.ff.de præuaric.Solu. & ibi ponebatur exceptio & re
replicatio reſpectu proceſſus.vt C.de adul.l.quoniam Alexãdrũ.&
3 C.ad.l.Iul.de plag.l.pręſes.¶†Quartò oppo.nã lege cauetur,quod
ſi eſt incertum.vtrum quis ſit actor vel reus,qa uterq; ꝓponit q̃re-
lam,ſed non in modũ libelli,qa nõ uult facere ſe actorem,ne ſubeat
onus ꝓbandi,qđ iudex debet cognoſcere quis ſit in poſſeſsione &
ſuper hoc interloqui,& onus ꝓbandi imponere nõ poſsidenti iſte
eſt caſus.ff.de libe.cau.l.liberis.§.fin.Solu.ibi ideo iudex interloqui-
tur,

ADDITIO.

a ¶ No.etiam verbum elidi quia intelligitur.i.annullari aliter accipitur in l.ſi
vnus.§.pactus ff.de pactis.

tur qa nõ erat oblatus libellus:sed agebatur de præparatione causę.& ille §.est multum nota.¶ Quintò or p.Nã lege cauetur, qđ si est quæstio super articulo iuris,videlicet vtrũ à iure sit ꝑdita actio, super isto tali articulo est pronunciandum.Iste est casus sing. ff. qđ met.causa.l.metum.§.si ex facto.in verbo interlocutum. Solu. ibi, interlocutoria fuit lata super dubio iuris,non super meritis causę. i super violentia.¶ Sextò opponitur,nã lege cauetur, qđ si minor debitum petat,& pars confitetur, sed dicit quod minor non habet legitimam personam sine curatore, & iudex præcipiendo interloquitur, valet interlocutoria licet possit appellari ex eo quod iudex omisit cognoscere & pronunciare super legitimatione personę. iste est casus.ff.de minori.l.ait prætor.§.permittitur. Sol. ibi interlocutoria fuit lata in confessum:& tria ibi sunt notanda: primò qđ confessus potest opponere declinatoriam. secundò qđ licet non pronunciaretur super ea,valet præceptum. tertiò qđ potest appellari:tamen si non appellatur, preceptum transit in rem iudicatam sine ope resti.in integr. ¶†His ergo sic præmissis pro intellectu dictarum legum quæro primò quę sit differentia inter quæstionem incidentem.& emergentem.dixit Io quia incidens habet vetustiorē:cãm emergens autē oritur in ipso iudicio.dicũt doc.qđ imo incidens potest oriri lite pendēte,& in iudicio: vt C. de transa. l. siue apud acta.& ff.de condi.inde.l.eleganter.§.si quis post.ego ad excusationem tanti viri expono qđ ipse intellexit de causa passiuè:quia vetustior causa puta contractus vel quasi patitur id est eliditur ab incidenti:sed nõ eliditur ab emergenti : quia emergens non tangit merita causæ principalis: sed tendit ad elidēdum iudicium.& ideo nõ potest elidere nisi iudicium motũ: qa qđ nõ est,elidi nõ potest, cũ priuatio nõ sit ante habitũ vt ff.de ver ob.l.decē.& hæc ē veritas omissis multis ambagibus.¶†Quero quæ dicat principalis,& quare sic dicatur? respondeo quia est petitio quæ dirigitur per actorē

5 contra reũ:& dicitur principalis,quia principalis.nam ipsa est principium. Sed quæ est causa emergens. respondeo declinatoria iudicij.non enim tangit merita causæ? Sed quæ incidens est. respōdeo propriè loquendo illa quæ merita causæ tangit,vulnerat, vel elidit vt statim dicam. Sed quæ est natura principalis. respondeo vt lis contestetur,& procedatur:at natura incidentis est vt simul cũ principali decidatur.¶ Et no. qđ qñ incidens quandoq; dicitur præiudicialis,quando tangit factũ & cũ hoc impedit processum.vt ȷ.eo.c. tuam.sed si nõ impedit ꝑcessum, nõ dicit ꝓpriè p̃iudicialis vt not. Arch.ij.q.viij.c.prius.& plenè dixi.C. sen.re scin.non pos.l.peremptorias.vbi videas.¶†Scđò quæro an super incidenti sit ꝓnunciandum:& dic aut talis interlocutoria tenderet ad absordendum totũ

6 negocium, & non est pronunciandum: qa hoc pertinet ad virtutē diffinitiuæ:si tamen pronunciaretur,oporteret appellari.aut non ꝓnunciatur super toto;sed super vno articulo,vel particula, & tunc potest pronunciari,& etiam appellari vt d.l.intra vtile. secundum

7 alium intellectum.¶†Modo ergo reuoco in dubium vtrum iudex qui fert condemnatoriam nõ pronunciando expresse super exceptione pacti vel præscriptionis,videatur tacitè pronunciare eas exceptiones non obstare.dicunt doc.qđ sic.nunquid ergo poterit appellari ab hac interlocutoria exceptione non obstante. finge quod per statutũ nõ possit appellari à sententia in causa mutui lata, tamē possit appellari ab interlocutoria super exceptione.Rñdeo quod quicquid dicant doct.ista non est interlocutoria:sed est quidã effectus diffinitiuæ.& ideo nõ potest appellari,nisi iudex adijceret hæc verba,non obstantibus exceptionibus:qa per clausulam nõ obstante videretur expresse ꝓnũciare super eis.¶Op. qđ snĩa lata in principali videat lata in incidenti.vt ff.de cõpēsa.l.qđ in diem.§.si rõnē. Sol.ibi est talis incidēs quę stat per se:vt eleganter no.Cy sm Petr.

8 C.sen. rescin. non pos.l.peremptorias ¶†Modo ego q̃ro an super emergentibus sit pronũciandum?& dic qđ sic, si iudex vult ꝓcedere de cõsilio iuris qđ ergo si procedit in cã principali surda aure ꝑtransiens exceptiones declinatorias,vtrũ valeat ꝓcessus.d.Ia.Bu.in l.à procedēte.C.de dila.dicit, aut est lis ꝓtestata sup exceptionibus declinatorijs,& tũc processus ad vlteriora ē nullus, nisi iudex interloquat sup eis. Si vero lis nõ est cõtestata super istis exceptionibus emergentibus,bene tenet ꝓcessus.gl. Accur.indistinctè dicit nõ tenere.ff.qui satis. cog l.arbitrio.Bar.dicit qđ ante lit.ꝯt.nihil est de ordine substãtiali iudicij ꝓter oblationē libelli, vt ipse no.ff.de testa. l.si quæramus. Alij dicunt qđ legitimatio ꝑsonarum nõ est de substantia,dummodo personę reuera sint legitimę: & hoc videtur expressum.ȷ.de appe.c.ex parte.M.nisi dicatur quod illud sit speciale per.l.non eo minus.C.de procu.& qđ not.in l.si tutor.C.in quibus cau.in integrum restitu. non est neces. in solemni gloss.quæ est ibi. Porro si persona esset oĩno legitima,quãq; esset dubiũ, & iudex nõ legitimasset eam per suam interlocutoriã,ꝓcessus esset nullus ipso iure.vt l.j.§.idē pomponius ff qđ cum fal.tu.auth.& qđ no. ff.de iureiu.l.iusiurã.qđ.§.j.& in l.ij.C.de eo qui pro tu.& sunt glo.notabiles.& qđ in dubio tolerat ex euentu snĩæ declaratur nõ teneri C.de pe.hære.l.si putas.¶†Quid dicemus?cõsidera qđ quædam est q̃stio

9 semel emergens in quolibet articulo,vt hæc exceptio, tu nõ debes audiri qa bannitus,vel malpagus. Nã in quolibet articulo põt opponi,cum in quolibet articulo requirat audientia: vt not.Iaco.Bu. ff.de condi.inde l.eleganter.§.si quis post.in prima exceptione videtur qđ valeat processus.In secunda non.vt ff. ad Macedo. l. tam & si.& l.j.§.qđ autem ff.de ale.vel dic qđ aut iudex recipit ꝓbationes super exceptione,& dēt ꝓnunciare:aut nõ, & tunc nõ: qa non cognouit.vel dic indistinctè processum valere per l. argenta. ius. §. cum aũt.ff.de edē.& ff.de mino.l.ait prætor.§.permittitur. Nã cõpulsio ad ꝓcedendũ habet vim interlocutoriæ. vt ibi patet. isti textus sunt notabiles.& hæc vera, nisi talis processus esset cõtra formam mãdati:vt ȷ.de restitu spo.c.Pisanis.vel nisi iudex cumularet & intricaret processus emergētis quæstionis vnã cum principali causa:qa tunc ꝓcessus esset nullus.vt s.de iudi.c.exhibita.prudentius tñ facit iudex interloquendo:qa seruat mandatũ legis: & quia natura emergentis est differre negocium principale, & dilatione pendente iudicis officium conquiescit.Bald.doc.

CAP. II.

1 *Persona actoris & rei an & quando debeat esse certa.*
2 *Excommunicatio potius est iuris quàm facti.*
3 *Exceptio & citatio facta super ea, non interrumpit præscriptionem aduersarij.*
4 *Exceptionem qui opponit, litem non contestatur.*
5 *Succumbens in exceptione famosa non efficitur infamis.*
6 *Iudex non potest condemnare in eo quod petitum non est.*
7 *Petere non dicitur propriè qui excipit.*
8 *Iudicium tacitæ confessionis est silentium.*
9 *Libellus an non procedat propter rerum generalitatem quæ obscuritatem parit.*
10 *Violentia prælati an noceat ecclesiæ.*
11 *Exceptio spoliationis an possit opponi contra agentem depositi.*
11 *Probationes receptæ super exceptione an valeant ad agendum.*
13 *Pronunciatum si sit contra exceptionem, an possit illud idem refricare agendo.*
14 *Sententia absolutoria lata super actione an excludat exceptionem in quà idem refricatur.*
15 *Præscriptio an interrumpatur per exceptionem & citationem super ea.*
16 *Conuictus de exceptione falsi opposita in criminali an possit ordinariè puniri.*
17 *Mandans an cum mandatario concurrat in eodem actu delicti.*
18 *Procurator qui cum sufficienti mandato iurat falsum in animam domini, an dominus sit periurus fictè an verè.*

CVm dilectus. Si reus contra actorem opponit spoliationem alterius rei, aut excipiendo,& tunc prius auditur,& exceptione probata respondere nõ cogitur nisi prius restituat res: sed ꝑ hoc non condēnatur aduersarius ad restituendum:quia non est actum ad hoc:aut spoliatio deducitur reconueniendo,& per modũ agendi,& tunc vtraque quæstio simul tractatur,& spoliatione probata restituitur res.h.d.notabiliter.Diuidit in duas partes.In prima ponit facti & ꝓcessus narratio In secunda Papæ interlocutio. secũda ibi,nos iterũ.Prima subdiuidit in tres.quia in prima ponitur actoris petitio.In scđa reorum exceptio.In tertia actoris replicatio. Secunda ibi, ei citra.tertia ibi, verũ.Item secunda principalis subdiuiditur.Nã primò Papa ponit suã interlocutoriã duo membra distinguēs.scđò eã declarat.& probat per duo similia secunda ibi.ve rũ &c.¶ Casus.Abbas de Seutino egit contra nobiles de Arrone: qa manu armata & cũ exercitũ ad castrum monasterij venientes in prædijs animaliũ,& alijs dãnificare dictũ monasteriũ præsumpserunt, sibi fieri petens iustitiam. Ex aduerso dicti nobiles exceperunt,qđ per dolũ abbatis & violentiã ipsius erat inuasum castrum Strapti,qđ etiã ꝓgenitores ipsorũ nobiliũ tenuerunt pacificè, & quietè, petentes prius sibi fieri iustitiam.& dictum castrum restitui sibi quã petitioni ipsius rñdeant,offerentes se paratos per testes pręsentes spoliationē dicti castri incõtinēti probare:ꝯtra quos nobiles fuit replicatum pro parte abbatis qđ restitutio dicti castri ab eo peti nõ poterat:qa dictus abbas non fuerat spoliator, & qa dictum castrum ad ius & proprietatē monasterij pertinebat:nec pars aduersa negabat proprietatē dicti castri ad monasterium pertinere. Et ex hoc inferebat qđ monasteriũ dictũ castrũ tãquã rem propriam licitè retinebat:& qđ persona abbatis conueniri non poterat:qa minimè spoliauerat Papa dixit ꝗ interdũ spoliatio obijcitur in modum actionis,interdum in forma exceptionis.Nam in forma actionis obijcitur,qñ restitutio petitur.in forma verò exceptionis qñ intentio agentis repellendæ ꝓponit. In primo casu sunt mutuæ petitiones separatę in quibus qui prior appellat, prior agat. In secundo casu prius de exceptione est ꝓnunciandũ & ideo Papa interloquēdo pronunciat vt probationes dictorũ nobiliũ super ipsa exceptione

prius audiatur:& exceptione probata nō cogatur dicti nobiles respondere abbati,donec ei sit facta restitutio castri:tñ ad restitutionem castri non pōt abbas cō dēnari vi exceptionis probatæ: qa nō est ad hoc actum & istam conclusion̄ē probat Papa per simile de crimine probato testi per modum excipiendi qa per hoc non punitur testis nec producens pęna ordinaria: qa nō est ad hoc actum, sed solum repellitur à testimonio: ea ratione contingit quoniā in ipsum accusatio non pcedit.Item probat per id qđ sententia lata su per exceptione talis non infamat, licet eneruet testimonium. hoc
1 dicit notabiliter.¶†Dicit Inno.qđ certa debet esse persona rei, & certa actoris,nisi qñ vniuersitas agit, vel conuenitur, qa tunc non oportet exprimi nomina singulorum. Inno. Idem ait qđ non opor
a tet damna a exprimere particulariter & nominatiuè, sed sufficit clausula generalis,quando petuntur accessoriè: sed si peterentur damna principaliter & per se,deberet exprimi qualitas & quātitas damnorum,Idem ait qđ inuasor castri tenetur ad restituendū omnia quæ erant in castro.Idem ait qđ qui declinat libellum, declinat forum.¶Idem ait,qđ illa conclusio, petit iustitiam fieri pertinet ad iustitiam generalem ,& est incerta,nisi ex adiunctis declaratur. Idem ait,qđ vbi constat probatum de conuentione,& de alio non constat propter dubium statum causæ diuisim possunt ferri sentētię,nec differtur liquidum propter non liquidum.intelligo nisi possit liquidari intra duos menses.ff.de iur.fis. aufertur.§. qui compēsationē.Inno.Idem & gl.ait qđ propter continuationem temporis dicitur vnum,qđ est duo.Inno.Idē ait qđ prælatus agens nomine ecclesię,non repellitur per exceptionē spoliationis factæ nomine proprio.Inno.Idem ait,qđ exceptio spoliationis est dilatoria. Inno.idem qđ excepti spoliationis nō habet locum qñ agitur contra incertā personam.Inno.idem ait, qđ excipere non est propriè agere,sed abusiuè.& idē Inno.nullum iudicium pōt incipere ab excipiendo.Idem ait qđ si quis petit absolutionē excōica.nō procedit petitio,nisi satisfaciat de manifesta offensa; tñ si absolutus est, nil aliud cōsequitur,si petit absolutionem incidenter quā se habili tatum in illa causa.¶Idem ait,quod qui petit absolutionem, non confitetur se esse excommunicatum:imo quia ad cautelam potest
2 hoc peti.¶†In cōtrarium videtur qa excōicatio est potius iuris q̄ facti,est enim quoddā intellectuale qđ ex iure sumitur.& pro hoc. C.de lib.cau.l.cum precum.&hac petitione pēdente pōt nihilominus denunciari excōicatus, vt innuit hic Innoc. qa vitium litigiosi
3 non afficit sententiā quæ trāsiuit in rem iudicatā.¶Idem ait,quod exceptio & citatio facta super ea nō interrūpit prescriptionē aduersarij:qa non plus operatur citatio quā litis contestatio facta super exceptione.Idem ait,qđ sententia lata in criminali nō facit ius in ciuili.Inno caue tibi,qa loquitur vbi ciuilis & criminalis non descendunt ex eadem causa,sed ex diuersis spoliationibus. & in isto c.sunt multa bona notabilia.Ibi,de nobilibus viris.Not.libellū formari contra totam cognationem proprijs nominibus non expressis.Ibi,quęstionē.qñ dicatur quæstio mota.no.ff.ad treb.l. Lucius.
b §.tres heredes.¶Ibi,manu armata b non dicit cū quibus armis.& tñ concludit libellus.in l.lege.Iulia de vi & l.armatos.ff.ad leg. Iul. de vi public.¶Ibi,cum exercitu.quot homines faciāt exercitū,no. ff.de infa.l.ij.quot faciāt gentē:dicunt quidā qđ quatuor,vt in l.j.ff. de proba.sed ibi ponitur gens pro cognatione vel parentela nō p numeris hominum & ideo dic qđ tot homines faciunt gentē quot faciunt turbam.¶Ibi,ad castra.si illa castra non designentur p confinia,procedit libellus,qa erāt per se nota.¶Item illud verbum ad castra,facit ad statutum de faciente insultum ad domum. ¶Ibi, in predijs.simile verbum.C.quod metus causa.l.si per impressionem. ¶Ibi,in alijs.no.generalissimum libellum procedere super damnis & interesse,& rerum restitutione.¶Ibi,iustitiam.no.generalem cōclusionem libelli,peto mihi fieri iustitiam.&tantum operatur quatum actio nominatim proposita in libello.Item no.qđ in isto libello non erat appositus mēsis quia.l.libellorum.non obtinet in interdicto vñ vi,ciuiliter moto:licet Bart.dicat contrarium per. l. itē exigitur.ff.de dolo.sed ibi erat actio famosa hic nō ; qa nullum interdictum infamat.vt plenè no.C.de interdi.l.incerti.& hęc notabilia
4 collige in prima parte huius.c. ¶†Sequitur citra.i. absque. ex hoc not.qđ qui exceptionem opponit,litem non contestatur. Ibi, per dolum & violentiā.not,delictum abbatis redundare contra monasterium,& hoc verum si deliquit de consensu totius conuentus fm Ber.& per Dyn.in c.delictum personæ.de regu.iu.in vj.¶Ibi, commiserant delictum,s.de facto.& est cōis vsus loquendi.¶Ibi, quietè pacifica possessio dicitur quæ in princip. fuit pacifica , licet postea turbetur.vt hic,& ff.de acqui.poss.l.clam possidere. in princ. Ibi,nō denegabant. supple sed dicebāt se esse vsufructuarios, vel vasallos.vt ff.de vsufru.l.cuiuscunque.§ j.¶Ibi,reuertitur. hæc allegatio probatur.C.vnde vi.l.cum quærebatur sed hoc verum est si reuertit sine vitio.¶Ibi,longiora i.longissima.qa verbum lōgiora, significat plusquā longū.hęc allegatio probatur.C.de prescr. xxx. an.l.si quis emptionis.Ibi,tñ.i.non contra dominium rei: alias allegatio esset falsa.Ibi,distinguendum.Nota modum agendi vel ex

cipiendi considerari.hoc not.iij.q.vi.c.hoc quippe.¶Ibi,primitus. qa erat exceptio præiudicialis,& ideo primò tradenda & decidenda.¶Ibi,non cogatur. ista ratio videtur falsa:quia.s̄.dixit,qđ nobiles non solū excipiebāt,sed petebāt.¶Ibi,petens prius.Sol. illa petitio erat cōsecutiua exceptionis: quasi dicat, nisi restituas audiri non debes tu abbas.Porro bene potuisset cum exceptione cumulari.& tunc habere virtutem complexiuā agendi,& excipiendi per duas leges notabiles.ff.de iureiu.l. nam postea. §. si minor.& ff. de inoffi.test.l.Papinianus.§.si filius.¶In tex.ibi, interloquendo pro-
5 nunciamus.No.cū est quęstio super ordine procedendi,debet sup hoc ferri interlocutoria.¶†Ibi,inter infames.Not.qđ succumbēs in exceptione famosa non efficit infamis.concor. ff. de infa.l. Lucius.& concludo ex prędictis primò de gnāli libello admittendo. ¶Item qđ exceptio spoliationis est declinatoria,& ante litis cōtestationem opponenda.& ideo dixit litera circe litis contestationē. ¶Itē no.qđ dñs rem suam ad se reuersam licitè pōt retinere, non obstante qđ ab alio malæ fidei possessore fuisset possessa ēt p tps cuius tēporis contrarij memoria non existit.¶Item no. qđ in delictis hēt locum recōuentio,si ciuiliter mouentur.¶Itē no. φ lex,si quidē.C.de exceptionibus,nō habet locū in exceptionibus præiudicialibus seu declinatorijs.¶Itē not.φ actus agentis in tantū operatur,inquantū operat eorū forma & natura.¶Itē no. qđ qui exci-
6 pit,nō petit.¶†Itē no.qđ iudex nō potest cōdemnare in eo qđ petitū nō est.cōcor.C. de fideicō.lib.l.fi. ff. de dam. infe.l. iiij. §. hoc
7 autē iudiciū.ff.cōi.di.l.vt fundus.¶†Itē no.qđ qui excipit,nō dicit propriè petere,sed impropriè.vt ff.de in ius vo.l.libertus aduersus. ¶Item no.hic in libello plura delicta cumulari.sic C. de accu.l. si
8 quis homicidij.¶†Item no.in verbo,nullatenus negabat. qđ iudicium tacitę cōfessionis ėst silentium.vt ff.de no.ope.nun.l. prætor, §.hoc autem.in gloss.parua.Item no.in text.ibi , donec ferri sniam suspēsiuā & suspēsio hic apponit durationi.sic supra de cōstit.c. ex literis.aliquando ponitur ad natiuitatem,vt quando fertur sententia conditionalis.vt C.de sen. l.cum iudex.aliquando fertur sub protestatione.ff.de pac. do. ¶Vltimò not. qđ exceptio non infamat.¶Oppo.qđ libellus in quo non exprimuntur nomina reorū, nō procedit,quia est incertus.Sol.hic erat nomē collectiuum agnatos,seu familię:vt ff.de iuris om.iudi.l.si familiæ. Itē pcedit, quando conuenitur vniuersitas.tu dic qđ nomina reorū erant certa: qa comparuerunt,& sese aduersarios certificauerunt: secus si non cō
9 paruissent:vt ff.de iu.l.eum quē temere.¶†Secundò opponitur,qđ libellus non procedat propter rerum generalitatem quæ obscuritatem parit:vt ff.de rei ven.l.idem Pomp.§.fi.& ff. de iure fis. l. ita fidei.& no.ff de cēsi.l.forma.Sol.hic libellus erat certus quantū ad castra,& eorum territoria;qa erant per se nota. quantum autē ad dāna,dicit Inno.qđ procedit libellus quia veniunt accessoriè, & p bantur per iuramentum.vt C vñ vi.l.si quando.vnde sicut releuat agens ab onere probandi,ita à necessitate exprimendi in libello.tu dic qđ aduersarij non petebāt declarari:sed ita generaliter excipiebāt sicut gnāliter agebatur contra eos.sed si petissent declarari, debuisset declarari tam principale quàm accessorium vt s̄.de dila.c.literę.¶Tertiò opponitur contra conclusionem libelli. nam in libello debet proponi actio expressè vel tacitè.sed per illa verba , peto iustitiam fieri,nulla actio proponitur saltem certa, ergo non procedit libellus. So.iustitia hic intelligitur iuxta qualitatem probādo rum ex quo libellus fuit admissus per iudicē & aduersarium: licet enim fieri non debuerit,factum tamen tenet.vt l.j.ver. biduum. ff. qñ app.sit.& ff.de interdic.& relegat.l. relegatorum. §. ad tps. sup
10 ver.ei circa.¶†Quæro nūquid violentia prelati nocet ecclesiæ, & dic vt supra dixi.tñ ecclesia potest in integrum restitui,qa ecclesia inquantū ecclesia non est in dolo.¶Oppo.prælatus agebat nomine ecclesiæ,ergo non repellitur ratione proprij delicti,vt C.de sacsan.eccle.l.iubemus.§. œconomus.solu.vt dixi hic cōgregato.c.delinqt.vt no. ff.de regu.iu.l.aliud.§.refertur. ¶ Oppo. qđ sententia in causa recōuentionis & conuentionis,non sit vna, sed plures. Solu. dicitur

ADDITIONES.

a ¶ Circa dāna an debeant exprimi in libello. vide Bal.in cōsi.cxix.inci.statuto cauetur.ij.colum.in ij.parte vbi notabiliter.

b ¶ Circa hoc aduerte vtiliter quia licet appellatione armorum veniant lapides fustes & alia ad nocendum .tamen illud est verum improprie secundum Angel in l.fi.pignore.ff.de fur.ver.vide tex.& sequitur Lu.in l.j.§.occisorum. ad fille.ver.etiam uide tex.& ideo talia non comprehenderētur in statuto vt est gl.fin.in cle.j.in verbo arma de statu mona.Item no. quod ille qui portat arma uetita debet illa perdere. Et portans arma præsumitur habere malum animum nisi portet ligata & ad palatium communis nō licet portare arma. glo.in c.j.§.si quis rusticus de pa.te.& ibi Bal. & Ludoui.fi. in xiiij. carta sed pro occidendo bannitos licitum est portare arma ut determinat Nellus de sancto Ge.in suo tra.bannitorum.& sequitur Lu.in l.iij.§. sed uitium ad fille. Item no.φ etiam ducens secum seruos armatos punitur.l.fin.& ibi Bal. Lud. l.Iulia.de vi publica.& adde etiam hic quæ ponit Bald.j. in fi. colum. quem omnino uide.

dicitur vna propter earum continuationem, tñ realiter plures sunt. & si pronunciatur primo in reconuentione, non est sententia nulla, sed debet appellari. Non ob C. de senten. & interio. l. prolatam. quia ibi est ordo circa idem hic circa diuersa. ¶ Oppo. quod etiam recõuentio suspendat iudiciu n primo cęptum. ij. q. j. c. in primis & iij. q. ij. quisi per to ũ. ¶ Sol. ibi secunda quęstio erat criminalis, prima ciuilis. & ideo supersedetur in ciuili vt C. de ordine iudi. l. fin. hic vtraque erat ciuilis. ¶ Oppo. qđ ex quo constabat iudi de veritate. i. de spoliatione semper debet mandari quod fiat restitutio. vt l. illicitas. in prin. ff. de offi. præsi. respondeo illa. l. non dixit hoc, sed dixit qđ iudex debet prohibere vim fieri. & sic ibi loquitur de vi futura, non de vi facta. ¶ Oppo. quod nunquam isti nobiles possunt condemnari, etiam si fuerit actum contra eos, quia habebant paratas probationes in contrarium vt no ff. de iudi. l. si de vi. So. probationes eorum non releuabant ipsos, qui accesserant ad castra ecclesiæ & prædauerant. vnde intentio agentis non exc uditur per intentionem respõdentis quia circa diuersa. vt C. de dona. inter vir. & vxo. l. si maritus. & ibi no ¶ Oppo. quod isti nobiles non possunt vincere, quia ius sibi dixerunt. vt in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Solu non est verum. quia nõ dixerunt sibi ius in eadem re, sed in alia. vnde si teneo vnum castrum marchionis Montisferrati, & ipse facit mihi guerrã ad aliud castrum, non propterea perdit ius suum. casus est hic not. & not. ff. quod me. causa. l. extat. ¶ Item ex solo insultu etiam cum præda animalium ad idem castrum, non perderet ius suum: quia nõ habuit effectũ consummationis, sicut requirit ex vi sermonis in vi expulsiua & ablatiua. non enim expulit aliũ qui cogitauit, sed q effecit: nec ante fit res vitiosa.

11 ¶ † Quæro vtrũ contra agentem de positi possit opponi exceptio spoliationis? & videt̃ qđ nõ: q̃a talis exceptio est species spoliationis, & habet in se crimen: vt no Dy. in c. qui ad agendũ. de re. iur. lib. vj. hæc ratio non placet per. l. infitiando. in prin. ff. de furtis item nõ põt probari depositũ: quoniam sit spensa est eius cognitio. ¶ Item in cã melior est conditio excipientis.

12 ff. de ver. ob. l. seruum. §. sequitur. ¶ † Quæro nunquid probationes receptæ super exceptione valent ad agendum? respondeo, aut quæris vtrum ex probationibus oriatur actio: & dico qđ non, vt dixit illa glo. singularis. ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. pe. aut quęris vtrum valeãt in vim testimonij: & videtur qđ sic, q̃a inter easdẽ personas. ¶ In cõtrarium videtur q̃a non operatur sententia: ergo nec testes: & hæc vera, ſm Inno. tu dic qđ non faciunt plenam fidẽ sed faciunt magnum indiciũ ex quo potest deferri sacramẽtum in defectum probationis si iudex vult deferre. arg. ff. de iureiuran. l. si

13 duo patroni. in prin. ¶ † Quæro nunquid si est pronunciatum contra excipientẽ possit illud idem refricare agendo? & videtur quòd non: q̃a sententia lata super exceptione transit in rem iudicatam. & parit exceptionẽ rei iudi. nam vbi mutatur cõclusio, ibi est alius libellus. Et ideo nõ ob. exceptio rei iudi. vt patet ex dictis Innocen. Contrarium dixit gloss. & bene, quia exceptio non tendit ad eudẽ effectum. nam per exceptionẽ nõ recuperatur possessio, per actionem sic. Cõsidera subtiliter quia hic est alia res. Nam q petit, rem petit: sed qui excipit, rem nõ petit. & est de hoc casus singularis ff.

14 de euic. l. vendicantem. cum. l. se. ¶ † Quæro quid econtra vtrum sentẽtia absolutoria lata super actione excludat exceptionẽ ĩ qua idem refricatur. & quidam dicunt qđ sic. Nam sñia lata super actione excludit exceptionem compẽsationis opponendam ex eadem causa. vt no. ff. de cõpẽsa. l. etiã. licet in oppositũ faciat. l. p̃curator ad exhibendum. §. j. ff. rem ra. ha. dic qđ aut est lata absolutoria, q̃a non factum, aut q̃a nõ probatum: primo casu est absorptum ius excipiendi: secundo non: vt ff. de cond. & demon. l. iulianus. & ibi no.

15 ¶ † Quæro vtrum per exceptionẽ & citationem super ea interrũpatur præscriptio? & procedit q̃stio in exceptione cõpensationis. quidam dicunt qđ sic per. l. omnes. ff. de regu. iur. Alij dicunt contrarium, & verius, per. l. in rebus § fi. ff. commo. quia exceptio nõ interpellat debitorẽ, nec moram inducit. & q̃a natura exceptionis est excludere, & his finibus est contenta, nõ autem perpetuare, nisi esset talis exceptio contra quam incurreret præscriptio: q̃a tũc ob ictu perpetuatur. vt C. de nõ num. pec. au h. cõtra qui propriam. dicas ergo qđ actus qui ordinatur ad vnum finem, non parit alium finem ad quem nõ ordinatur. vt infra de testi c veniens. ex hoc apparet qđ si clerico est probatum crimẽ super exceptione, nõ ideo est priuandus à beneficio. qđ verũ est nisi esset probatum p̃ confessionẽ: q̃a cõfessio non requirit ordinẽ agendi. vt j. de resti. spo. c pisanis & hoc in confessione vera: sed confessio ficta nõ p̃iudicat in alio genere causæ vel litis: tex. est singu. in l. ij. in prin. ff. de iure fis.

16 ¶ † Vltimò quæro quid de exceptione falsi opposita in criminali vtrũ conuictus possit ordinariè puniri? & breuiter est vnica glo. in iure qđ nõ. ff. de adul. l. ij. §. si publico. & per hoc videtur qđ ex receptis super exceptionibus nõ surgat notor ũ qđ est notã. ¶ In prima glo. ibi. cũ armis, etiam si non ponat manũ ad arma q̃a sufficit terror armorũ, & aptitudo offendendi cum armis: secus si requireretur vsus & actus armorũ: vt in statuto de offendente cum armis. Nam non sufficit esse armatũ, nisi armis vtatur. & hoc importat significatio verborum. Nam aliud est dicere, talis armatus fecit sic. aliud, talis cum armis fecit sic. simile dico quod aliud est dicere, fundus instructus. aliud est dicere fundus cum instrumento vt no. C. de verb. sign. l. ij & maius delictum est cum armis quàm sine. vt gloss. ¶ In gloss. sed quare. ibi, ab initio, vel ex post facto. hoc quod dixit ex post facto, est multum nota. quod si capitulum ex post facto cõsentit maleficio prælati, nocet ecclesiæ. idem si populus ma-

17 leficio potestatis. tene menti. ¶ † Ibi, mandato si mandans cum mãdatario concurrat in eodem actu delicti: & ideo vnum & idem est malum vtriusq; secundum Dy. & no. Cy. C. si reus vel accusa. mor. fuer. l. j. sed certè verum est quod concurrit animo sed non corpore nisi esset præsens: vnde aliquid habet fictionis. vt not. in l. j. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. & per Iaco. Bu. C de legi. l. non dubiũ. constat etiam quod mandatum est præparatorium & actio oritur ex præparato non ex præparante. vt l. illud. §. fi ff ad. l. aquil. & not. C. de accu. l. qui de crimine. sed idem Iacob. Bur. dixit contra & malè. tenetur igitur mandans ex facto subsecuto propter mandatum, non ex mandato propter factum subsecutum: vt ff. de fideiussorib. l. si vt proponitur. idem in contractibus quia tenetur actione ex eo contractu contrahenti, non actione mandati: vt no. C. manda-

18 ti. l. si literas. ¶ † Sed ecce procurator cum sufficienti mandato iurat falsum in animam domini: nunquid dominus est periurus fictè an verè? respondeo verè, & recta via: quia personæ cohæret aliàs mutaretur per procuratorem qualitas iuramenti & nõ posset propriè iurari in alterius animam. quod tenet Pe. & Cy. secundum opinio. Pe. sequeretur quod vasallus non posset inuito domino iurare fidelitatem per procuratorem quod verum est quia homagium requirit corporalem præsentiam. ¶ Idem in professione monachi, quia nõ potest fieri per organum à corpore separatũ. vt C. de cad. tol. §. ne autem. nec adoptio. ff. de adoptio l. post mortem. §. fi. sed ibi ideo, quia adoptio est quædam fictio: & ideo non potest expediri per aliam fictionem quia duæ improprietates & fictiones sunt iuri contrariæ & incompassibiles. l. j. C. de do promis. idem puto in legitimatione spurij quod non possit fieri per procur. quia similis est adoptioni. C. de naturali. li. l. legem Anastasij.

CAP. III.

1 *Sententia idem operatur quod confessio.*
2 *Causa ecclesiastica quando incidit seculari, terminari debet per ecclesiasticum iudicem.*
3 *Quæstio matrimonij si incidit in possessorio, iudex secularis potest taliter qualiter de ea cognoscere.*
4 *Merè spirituale nunquam accedit temporali.*
5 *Iudex secularis an possit cognoscere de substantia monachatus.*
6 *Quæstio vsurarum obiecta petenti mutuum an debeat remitti ad episcopum.*
7 *Testator si mandauit restitui vsuras omnibus qui docuerint extortas: an iudex secularis si sibi apparent euidentes rationes codicum possit cogere hæredes vsurarij ad istas vsuras soluendas legatarijs.*
8 *Contumax non admittitur ad reconueniendum durante contumacia.*

Tuam. Petenti hæreditatem obstat exceptio natalium quæ debet primitus terminari per iudicẽ ecclesiasticũ. primò narrat p̃teritũ. scđo prouidet circa futurũ. scđa ibi q̃a vero. ¶ Casus. Regina Cipri coram rege Frãcorũ petebat hæreditatẽ cuiusdã nobilis abintestato. opponebatur qđ erat illegitimè nata, & ideo nõ agnata. Quærebatur de competentia fori, & de ordine iudicij. Papa dixit qđ quæstio natalium pertinebat ad forũ ecclesiæ. Odo aũt est prius vt cognoscat per Papam super quæstiõe præiudiciali nataliũ: & ideo interim dixit qđ rex Frãciæ patiẽter expectet: q̃a quędã ɔfusio orit̃ si ordo iudicij perturbat. dixit Innoc. qđ etiã si post mortẽ cõiugum agat de matrimonio præterito supple & negetur matrimoniũ, qđ anteq̃ articulus iste finiat̃ per ecclesiasticum iudicem, iudex secularis nõ põt de hęreditate vel dote pronũciare. ego dico q̃ lata sñia pro matrimonio quæstio hæreditatis & dotis remitti debet ad iudicẽ secularẽ: & hoc per nostrũ capitulũ. & est ratio, q̃a amodo cã matrimonij stat per se: cum cã matrimonij amplius nõ pendeat, sed sit decisa.

1 ¶ † Itẽ idẽ operatur sñia qđ cõfessio. sed vbi de plano fit ɔfessio matrimonij, ibi ad ep̃m non pertinet negociũ: vt ait Spe. vt plenè dixi C. de iudi. l. licet. & ff. solu. mat l. titia. aliàs iudices seculares in ista materia essent sicut cyfra & chimera. Bar. dixit, aut est qõ facti: scilicet an matrimoniũ sit ɔtractũ necne. Aut est quæstio iuris. i. an matrimoniũ potuerit cõtrahi nec ne. primo casu incidẽter cognoscit iudex secularis. scđo ecclesiasticus principaliter: aut neutro casu cognoscit iudex secularis. ſm Barto. in d. l. titia. & hoc si est q̃stio de fœdere matrimonij: sed si de possessione fœderis, vt in cã alimentorum, tunc iudex secularis cognoscere põt: q̃a est qõ facti scilicet an fuerit tractatus vel debuerit tractari vt filius nec ne. arg. in l. ij. ff. si ser. ven. & l. pe. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & ita teneas con-

iuncto dicto Spec. Not.primò de præiudiciali cognoscendum.sic.
2 C.de peti hæredi.l.liber,necne.¶†Item no. quod quando causa ec clesiastica incidit seculari,debet terminari per ecclesiasticum iudicem.Opp.C de iudi.l.quoties.vbi ad eundem iudicem pertinet incidens quæstio, & quæstio principalis. So. hic causæ erant diuersi fori incompatibilis & derogatorij: quia iudex secularis non est capax cognoscedi de causis ecclesiasticis:ibi autem erat capax.& no. quod istud capitulum loquitur quando est quæstio ad legitimitatē: sed si de hoc non est quæstio, quia pars de plano confitet.,tunc nō hēt locum istud capitulū.vñ capitula siue articuli & interrogationes super matrimonio bene possunt fieri coram iudice seculari: qa si aduersarius confitetur de plano statur confessioni, nec debet remitti articulus iste ad iudicē ecclesiasticum quia cōfessio de plano pōt fieri corā iudice seculari. Si vero aduersarius negat, tūc bñ dēt fieri remissio.& ita hoc.c.intelligit Spe.vt dixi in d.l.quoties.& in l.titia.sol.ma.¶†Item scias quod in possessorio si icidit quæstio
3 matrimonij,potest iudex secularis taliter qualiter de ea cognoscere:quia sufficit probare quasi possessorium.vt no.in l.j.§.si ea.ff.de vent.in possess.mit.& ar.in c.si iudex.de senten.excom.lib.vj. ¶Itē scias quod si quæstio matrimonij incidit in præparatorijs iudiciorum,similiter iudex secularis potest cognoscere: quia sufficit probare quasi possessorium. vt notatur in d. l. j.§.si ea.& C. qui accu. non possunt.l.non ignorat.per Pet.& Cyn.Porro nullum possessorium est mere spirituale,vel mere ecclesiasticum: vt not.in c.dispēdiosam.de iudi.in cle.& est ratio,quia nō tangit fœdus matrimonij, sed quandam qualitatem extrinsecam,quæ non in iure sed in facto consistit.vt in l.ij.§.j.ff si ser.ven. Deinde no. hic quod quæstio matrimonij incidit petitioni hæreditatis, & est præiudicialis: & ideo primò cognoscenda.¶In isto.c.considera duo.primò ordinem:& hoc est,quia causa est ecclesiastica & spiritualis:de spirituali autem
4 nunquam potest cognoscere laicus,quia non est capax.¶†Itē nunquam accedit spirituale temporali, quia magis dignum non accedit minus digno.ar.ff.de ædil.edic.l.iustissimè.vnde no. secundum Bart.quod interdum sunt duæ quæstiones: & am bæ principales: & tūc de ambabus cognoscitur: ita tñ quod qui prior appellat, prior agat.hoc verum.nisi altera sit præiudicialis & maior: quia tunc interim supersedetur super minori.iste est casus no.in l.j. C. qui acc.
a non pos. Interdum[a] sunt duæ causæ, quarum est vna principalis, alia incidens; & multipliciter: quia quandoq; incidit ciuilis ciuili, quandoq; ciuilis criminali: & quandoque criminalis criminali: & sēp de incidenti si est p̄iudicialis,& proponat obiectiuè, est prius cognoscendum & interloquendum.vt C.ad.l.flauiam de pla.l.præ
b ses.quæ loquitur[b] in exceptione.C.de adul.l. quoniam Alexādrū. quę loquit̄ in replicatione.& dicit qđ replicatio præiudicialis prius debet terminari, q̄ exceptio opposita reo. qđ raro alibi inuenies. ¶Et hoc facit ad quæstionem, dictat statutū qđ bannitus non audiatur agendo nec excipiēdo.modo Titius fuit spoliatus à Seio,& vterq; erat bannitus: excipitur de banno actoris: replicatur de bāno rei: si præsupponatur qđ replicatio cōpetat,prius dēt de ea cognosci & interloqui.sed an hoc sit præsupponēdum dic vt no.in l. cum mulier.ff.solu.matri.per Iaco.de Are.& Bar.& forte in prædicto exemplo est magis fauendum spoliato: qa pro eo duo faciūt.s. spoliatio,& bannum aduersarij: sed p̄ reo non facit nisi vnum tantum.s.bannum actoris & duæ rationes vincunt vnā.vt in authē. de consan.& vterinis fratribus.Porro non considero vtrum sit bannitus ex maiori delicto q̄ alius,qa non genus criminis, sed bannū spe
5 ctatur: vt ff.de pœnis.l.quod ad statum.¶†Quæro. vtrum si opponatur exceptio qđ est monachus,& in possessiōe monachatus,possit cognoscere iudex secularis coram quo causa principalis agitur. respōdeo in monacho considera habitum interiorem.i. qualitatē monachatus,& habitum exteriorem.i.cucullam.Primum sapit petitorium.Scđm sapit possessorium.Respondeo non potest cognoscere: quia possessorium nō releuat excipientē: & de substātia monachatus iudex secularis non potest cognoscere. & licet aliquādo probato hab.tu exteriori præsumatur interior habitus.vt not. Iacob.But.C de epi.& cle.l.si qua per calumniā.secus est hic: quia ad efficaciam verę probationis non possunt testes recipi per iudicem
6 secularem nec directè nec indirectè.¶†Quæro quid de quæstione vsurarum obiecta petenti mutuum? respondeo aut expresè apparet qđ contractus est vsurarius, & tunc nō est necesse qđ remittat ad epm: quia qđ patet expresè non est probare necesse aut nō apparet,qa consistit in tacita fraude vsurarum, & tunc ad epm debet remitti: quoniā causa est ecclesiastica.vt not. xj.q j.in summa.¶Si aliquis tanq̄ filius petit alimenta: opp.ei qđ non est filius: respondeo siue agat ex contractu siue ex iure naturali,officiū iudicis proponat.potest cognoscere iudex secularis: quia excipiens non intētat aliquam qualitatem spiritualem. Nam cum non intentat filiationem sed neget,ergo nec matrimonium intentat.¶Si autem opponeret qđ est spurius tunc vbi agitur ex contractu,episcopus cognosceret.si officio iudicis, tunc iudex secularis. ratio differentiæ hæc est.quia in primo casu oportet quòd probetur veritas:vt ff.de condi.& demonstra. l. lucius.In secundo casu sufficit qđ probetur qđ pater & mater vocabāt eum filium legitimum.vt ff. de his qui sunt sui vel ali.iur.l.iudex.& ff.de ma. test. l.vxorem.vbi mirabiliter dicitur quod quando posthumus nomine baptismali vocatur nomine paterno,præsumitur filius. quod alibi non reperitur. & facit
7 quod not.ij.q.j.c.de manifesta.circa medium magnæ glo. ¶†Quæro.testator mandauit restitui vsuras omnibus qui docuerint extortas sibi apparent codices rationum euidentes si nunquid iudex secularis possit cogere hæredes vsurarij ad istas vsuras soluendas legatarijs.& videtur quòd sic,si sunt manifestæ: secus si dubiæ,fiunt autem dubiæ per negationem hæredis.manifestæ autem si confitentur de plano. nec puto si hæres neget, quòd iudex secularis possit pronunciare standum.dictis codicibus: quia quæstio iur. est, an sit standum eis necne.vt not. Archi. xlvj. distin.c.qui sincera. Et ideo huius quæstionis arbitrium & determinatio pertinet ad episcopū. & declarato hoc per eum bene poterit iudex secularis primo aditus per legatarios facere executionem testamenti. vt l. hæreditas. ff.de petit.hæredi.& l.amplius.Nota quod supradictum est quando exceptio præiudicialis.i.subpendens & non supponens negocium principale incidit petitioni.modo est alia incidentia.s.quando incidit petitio petitioni: & hoc potest esse tribus modis. Primo modo derogatoriè & obstatiuè: vt ff.de inoffic. testa.l.papinianus.§.si filius.ff.de authori.tuto.l.defendente.quæ est.l.multum singularis.ff. de iureiuran.l.nam postea.§.si minor. Secundo modo, quia ex secunda petitione ad primam surgit exceptio compensationis. vt not.C.de compensatio.l.neque.vel minuitur condemnatio in prima: vt dixit illa.l.vt not.ff.famil.hercis.l.mquius.§.cum.Tertio modo in conuentione & reconuentione super omnino diuersis, & nō contingentibus se.vt s̄. eo.c.cum dilectus.§. non autem. ¶Et hæc incidentia subdiuiditur in quatuor combinationes.Nam interdum incidit ordinaria ordinariæ: & tunc debent eadem sententia terminari etiam si reconueniens habeat probationes separatas,sicut habebant illi nobiles de errore: quod est bene notandum,quod facilitas probandorum non derogat ordini conuentionis & reconuentionis.casus est singularis in d.c.cum dilectus. sed si iam esset probatum,non suspenditur liquidum propter incertum.vt C.de compē. l.fi. interdum incidit summaria ordinariæ.& idem.not.ff.de iudi.l. qui prior.Interdum incidit ordinaria summariæ, & tunc recipitur libellus reconuentionis: vt ff.de procu.l.sed & hæ §.non solum.fallit si reconuentus habet ius reuocandi domum: vt ff.de iudi.l.sed & si restituatur.in prin.quamquam tamen recipiatur libellus, non debeant eadem sententia terminari: quia in procedendo non est eadem ratio,sed diuersa.vt dixi in c.j.s̄.de mut.peti.c j.post Inno.interdum incidit summaria summariæ, & tunc procedit reconuentio.& debent simul terminari: quia inter paria non debet esse prærogatiua alicuius priuilegij: vt ff.de excu.tu.l.sed & milites.in principi.hoc probatur.ff.de procu.l.omnium & ff.de var.& extraor.cog.
8 l.j. in fin. ¶†Et vnum scias quod contumax non admittitur ad reconueniendum durante contumacia: vt singulariter no.ff.de dam. infe.l.si finita.§.si quis quia.¶Et no.quod in sinu, id est in capite iudicij omnes incidentiæ clauduntur.Sunt & nonnullæ aliæ incidentiæ,vt quando incidit maius delictum minori, vel vna species delicti incidit alteri,quæ non est de eodem genere: & hoc quandoque ex fortuito,quandoq; ex proposito: vt ff.de fur. l. eum qui nocentem.§.si iniuria.& §.si nupta.& l.vulgaris.§.si quis ex. ¶Item in cōtractibus & vltimis voluntatibus vbicūque habet locum illud brocardum,si non valet quod ago vt ago, valeat vt valere potest: vt ff. de accep. l. an inutilis. quod procedit ratione continentis & continentiæ: vt ff.de seruitu.l.si tam angusti.¶Item ex æquitate naturali,& fauore vltimæ voluntatis: vt ff.ad trebel.l. scæuola.¶Item dicimus iste incidit in latrones. sed hæc non pertinent ad nostram materiam in qua tractatur solum de incidentijs. i. occurrentijs iudiciorum,& non de alijs; vt ff.de iur.om.iudi. l.si quis id quod.in principio.

ADDITIONES.

a ¶ Adde nota.c.exhibita.de iu.
b ¶ Adde not.in l.titia.ff.sol.mat.& per Paul.de Castr.consil. ccccxxiij.incip. visa petit.in pen.& fi.colum.vbi pulchre.

CAP. IIII.

1 *Reconuentio an habeat locum in possessorijs.*
2 *Spoliatus agens contra spoliatorem an possit ab eo reconueniri.*
3 *Agens de spoliatione repellitur exceptione alterius spoliationis probatæ.*
4 *Obligationes naturales an tollantur per sententiam.*
5 *Interdictum recuperandæ possessionis si vnus proponat, & alter aliud interdictum alterius generis, an de iure ciuili pro alio admittatur reconuentio.*

6 *Spoliatus*

6 *Spoliatus si non agat ad possessionem sed ad fructus, an ista actio sit priuilegiata.*
7 *Compensatio an possit obijci de vna violentia ad aliam in re diuersa.*
8 *Exceptio spoliationis an tollatur per replicationem alterius spoliationis.*

1 SVper spoliatione. † Singularis est materia istius capituli vtrum in possessorijs habeat locum reconuentio. & dic qđ sic, nisi vnum absorbeat alterum, vel differat vt quia sit præiudiciale processui aduersarij. agens interdicto recuperandæ possessionis reconueniri non potest, nisi de alia spoliatione de qua etiam excipi poterit contra eum. hoc dicit. secũda pars ibi, quamquam. concor. ibi summarium. s. eo. c. cum dilectus. vbi illi nobiles de errore super violentia conuenti, possunt de alia spoliatione agere seu reconuenire: item excipere. ¶Casus. † Quæritur
2 vtrum spoliatus agens contra spoliatorem possit ab eo reconueniri. Respondetur ꝙ non: quia petitio reintegrandæ possessionis est in hoc priuilegiata vt ipsam intentans nõ cogatur ante restitutionem possessionis respondere spoliatoribus super alia quæstione. fallit si reconueniretur de alia spoliatione. hoc dicit in prima par-
3 te. ¶†Secundo dicit ꝙ agens de spoliatione repellitur exceptione alterius spoliationis probatæ, supple donec sit facta reintegratio possessionis excipienti. vt s. eo. cum dilectus dixit Innoc. ꝙ nec corã ordinario nec coram delegato conuenitur spoliatus, si spoliationem allegat, etiam non in modum excipiendi Nam sufficit dicere, tu non es audiendus, quia de hac re pendet quæstio spoliationis. imo tamen in effectu idem est dicere non debes audiri quod exci-
4 pere. l. j. §. ꝙ autem. ff. de alea. & l. j. ff. fa. her. ¶†Dixit Innocen. ꝙ naturales obligationes, vt est satisfiat læso non tolluntur per sententiam vt l. procur. §. j. ff. rem rat. hab. dixit Innocen. ꝙ exceptiones peremptoriæ proponendæ & non propositæ non tolluntur per sententiam nisi quando ius earum tollitur per sententiam. Exemplum in exceptione compensationis, & in hypothecaria quo ad ius prælationis. ff. de excep. rei iudi. l. duobus Innocen. dixit imo ꝙ succumbens in summaria exceptione non prohibetur agere ordinariè. Item ait ꝙ qui in libello non proponit originem petitionis, intelligitur generaliter egisse: secus si proponit originem id est causam petitionis & hoc tam in personali quàm in reali actione. Innoc. ¶No. ꝙ reconuentio non habet locum quando primum iudicium derogat secundo. ¶No. ꝙ spoliatus non cogitur respondere spoliatori super libello, vel interrogatione alterius rei. ¶No. ꝙ exceptio spoliationis est priuilegiata magis quàm actio à spoliato intentata. ¶No. ꝙ priuilegium hic appellatur causa spiritualis. nam ipsius iudicij naturam voco quia cohæret origini causæ. Ex regula prima apparet quod spoliator non auditur super proprietate etiã si talis sit proprietas, quæ non possit absorberi per violentiam vt proprietas decimarum & aliorum spiritualium. ¶Et not. quod litera quæ dicit, non cogatur respondere probat quod non possit excipi de dominio: & est expressum. s. eo. cum dilectus §. verum. coniuncto. § nos autem. tñ si excipiens esset admissus ad probandum, imputet sibi agens si consensit. vt j. de causa possessionis. c. j. ¶Itẽ si iudex admisit hanc exceptionem, & est probata, valet admissio eius & probatio, & sibi imputet qa nõ appellauit. vt C. de appel. l. j.
5 & isto casu potest saluari glo. quæ est. ff. de iudi. l. si de vi. ¶†Quæro vtrum de iure ciuili, si vnus proponit interdictum recuperãdæ possessionis, alter aliud interdictum alterius generis, pro alio admittatur reconuentio. respon. non propter verbum noscatur, qđ est in litera. Nam noscatur significat ius antiquitus constitutum. i. ius Digestorum, seu Codicis. vt no. ff. de legi. l. de quibus. ¶Oppo. qđ secunda spoliatio consideretur, & nõ prima. qa posterius delictum velat anterius. vt C. ad. l. iul. de vi l. si quis. Solu. ibi posterior violentus sibi ius dicit circa eandem rem: & ideo perdit priuilegium recuperãdę possessionis: criminaliter tamen vterq; debet puniri de vi. qa ex quo est quæsitum ius fisco, non debet fiscus illud ius perdere absq; facto suo. ¶Deinde cõsidera istam materiam sic, qđ quandoque proponuntur duo petitoria: vnũ ab vna parte, alterum ab altera: vt ff. de excep. rei iudi. l. si inter me & te. procedit reconuentio. & quandoq; duo possessoria: & tũc aut primũ absorbetur per secundũ, & loquit. d. l. si quis ad se fundũ. aut nõ absorbetur, & tunc aut vnum est priuilegiatũ, reliquum nõ: & non habet locũ recõuẽtio. aut neutrum, vel vtrumq; est priuilegiatum, & tunc est recõuẽtio. ¶Sed Ber. dixit hic qđ in momẽtanea possessione cessat recõuentio. qđ falsum est nisi in pupillo. vt C. qui legitimam personam. l. momẽtaneæ. aut vnũ est petitoriũ aliud est possessoriũ, & si qdẽ pponunt ab eadẽ parte, dic vt l. naturaliter. §. nihil cõmune. & C. de interdic. l. incerti. Si autem hincinde, tunc dic vt in tex. istius. c.
6 ¶†Quæro quid si spoliatus non agit ad possessionem, sed ad fructus, vel dominia, vtrum actio ista sit priuilegiata? Respõ. sic. vt s. eo. c. cum dilectus. Idem si agatur ad possessiones quæ potius dicũtur obuentiones quàm fructus. quia nunquã fuerunt idem corpus cum re principali: nec vnq̃ fuerunt pendẽtes in re, sed occasione rei. ¶Quæro quid magis expediat, vtrum agere vel excipere? Rñ-
7 deo vt in gl. quæ est multum no. & aurea in practicando. ¶† Quæro de vna violentia vtrum possit obijci compensatio ad aliã in diuersa re. Respõ. seo nõ quo ad rerum corpora, sed quo ad personales præstationes damnorum & interesse sic: vt ff. de cõpen. l. si ambo. & ita intelligas gl. Ber. ¶Item titulus criminis compensatione non excluditur, sed crimen crimini cumulatur. vt ex prædictis apparet. & sic ordinare gl hic positam de singulis membris hic facias
8 singulas quæstiones. ¶† Quæro an exceptio spoliationis tollatur per replicationem alterius spoliationis. Respõdeo non: quia replicans proprie agit. i. fomentum actioni dat. vt l. quæsitũ. §. fin. ff. de pecul. & C. de excep. l. si pactum. excipiens autem soli defensioni incumbit & non impugnationi: & ideo debiliora arma ei sufficiũt. ¶Item replicatio quæ non extinguit exceptionem, non prodest replicanti. Item pro hoc. ff. quod quisque. iur. l. fi. hinc est quod exceptio excommunicationis non tollitur per replicationem excõmunicationis: quia psona rei semper est fundata in iudicio: sed psona actoris nõ semper. vt j. de excep. c. cũ inter. & adde. l. optimã in materia fforum, quod vi aut clam. l. si alius. §. est & alia. Bal.

¶De plus petitionibus. Rubrica.

CAP. I.

1 *Plus quot modis dicatur.*
2 *Licitum an sit quandocunque pœnitere.*
3 *Exceptio declinatoria solutionis si non opponitur an iudex possit absoluere ab instantia iudicij.*
4 *Induciæ an duplicentur si agatur ante conditionem.*
5 *Actio an sit nata ante diem.*
6 *Induciæ an duplicentur, an residuum induciarum quod supererat tempore litis contesta.*
7 *Libellus an procedat si debeatur genus, & petitur species.*
8 *Induciæ si sunt duplicatæ modo actor in illo tempore quod est additum petit: an iterum duplicabitur.*
9 *Sportulæ computantur inter expensas necessarias.*
10 *Constitutio episcopalis quæ dictat, quod si debitor petat declarari contractum esse de duplo in fraudem vsurarum, quod debeat facere depositum pecuniæ totius: an fenerator hoc casu conuictus perí.....verę sortis.*
11 *Cautioni secundæ an sit standum.*
12 *Dolus an reddat contractum stricti iuris nullum.*

COnsilium. Importuni. a plus petentium punitur si super petitione sua duxerint persistendum. Qui enim re plus petunt, vel causa, condemnantur in expensis, qui plus loco, ad interesse. si plus tempore, duplicantur induciæ, nec superueniente tempore non audiuntur nisi soluantur expensę. Causa plus petitur cum aliquid debetur in genere vel alternatiuè, & petitur certa species vel vna pręcisè. Plus petitur re, si. x. debeantur & xx. petantur. Loco cum petitur solui alibi quàm in loco destinato. Tempore cum ante diem, vel conditionem. In isto capitu. nota multa bona. ¶Not. primò insipiens est qui mouet litem iniustè. ¶Secundò quod punitur importunitas plus petentium. ¶ Tertiò quod parcitur desistenti. ¶Quartò quod temerarius punitur in expensis. ¶ Quintò quod qui petit alibi quàm in loco statuto tenetur ad interesse. ¶Sextò quod si quis agit ante tempus, vel conditionem, duplicantur indu-
1 cię. ¶† Septimò quod quatuor modis dicit plus. vt insti. de actio. §. plus. scilicet electione, quantitate continua vel discreta: loci mutatione, & temporis præuentione. concor. instit. de actio. §. plus. Quintus modus ponitur. ff. de verbo. obi ig. l. si pupillus. & ff. de lega. ij. l. meuius. § duobus. ¶Oppo. quod non sit licitum desistere. vt C. de transac. l. si quis maior. Solu. ibi periurium est, quod non potest per pęnitẽtiam reduci ad pristinum statum: hic autem est quod bene potest reduci, & pro infecto haberi: vt ff. de in ius voc.
2 l. quamuis. ¶† Secundò oppo. & videtur quòd sit licitum, quandocunque pęnitere. ff. de inoffi. testam. l. Papinianus. §. meminisse. C. de his quibus vt indig. l. alia. C. locati. l. conductores. Solu. in illis. l. vltra procedit dando veniam pęnitenti ante sententiam: sed si vltra non procederet post litem contestatam, locum pęnitentia non haberet. vt insti. de actio. §. item mista est actio contra eos. vt C. de iur. om. iudi. l. in criminali. & C. de plus peti. l. j. ¶Tertiò oppo. & imò videtur quod etiam post litem contest. possit actor errorem suum corrigere confitendo: vt ff. de iureiu. l. eum qui. in princ. Solut. ibi pęna veniebat imponenda solum propter grauamen probationis iniunctum aduersario. Hic verò propter teme-

ritatem agentis. ¶Quartò oppo. & videtur quod debeat perdere
causam.vt C.de iure fisc.l.iustas.libr.x.Solut. ibi loquitur de rigo-
re vetustissimi iuris,quo iure qui cadebat à syllaba,cadebat à toto:
sed per æquitatẽ iuris nouissimi non cadit à toto, sed duplicantur:
induciæ vt hic:& insti.de excep.§.tẽporales. ¶Modo quæro qua-
liter hoc practicabaẗ.respondeo qa siue sit obiecta exceptio decli-
natoria solutionis,siue non,constito, iudici qđ quando dicit agaẗ,
debet induciæ duplicari hoc modo ꝓnũciando videlicet qa si ob-
iecta si exceptio iudex pronũciabit exceptione actorem non audiẽ
dum,nisi trãsacto tẽpore duplicato,& restitutis expensis.Si autem
non sit opposita exceptio condemnabit reum ad soluendum post
inducias duplicatas, & nihilominus dabit ei tempus quadrimestrę,
quod est legale vt l.fi.C.de vsur.rei iudi.& istę induciæ duplicabun
tur nõ solum reo,sed eius fideiussori.ſ.induciæ conuẽtionales:sed
tẽpus quadrimestrę est vniforme.tamen & illud duplicari puto si
3 ante tp̃s quadrimestræ petatur executio iudicati.¶†Quæro si non
opp.exceptio declinatoria solutionis,vtrum iudex potest absolue
re ab instantia iudicij?respondeo, aut dilatio inest de natura actio-
nis,& potest:aut venit extrinsecus,& nõ potest de re ẜm Barto.qui
4 ita eleganter no.ff.de verbo.obli.l.eũ qui ita.§.qui ita. ¶†Quæro si
agatur ante conditionẽ, nũquid duplicentur induciæ.rñ.aut cõdi-
tio habet tp̃s naturaliter mensuratum, vt cum promittitur partus
ancillæ.vel fructus futurus,vel domũ ĩ certo loco ædificari,vel qđ
Romæ esset,ephesi dari:tunc duplicantur induciæ.vt eleganter no.
in d.§.temporales.in gl.velut.Si quis autẽ non habet tempus com-
mensuratum,vt in illa conditione, si nauis ex Asia venerit,tunc gl.
dicit,qđ actor perdit litem.vt l.pecuniam.ff.si cer.pet.& malè dicit
per.l.bouẽ.§.si sub conditione.ff.de edil.edic.ff.de ver.obl.si Titius
& Seius separatim.ff.de pig.ac.l.si rem.§.fi.ff.de peti.hæred.l.quod
si in diem.in princi ¶Extra oppo.qđ ante diem agi possit efficaci-
ter:vt ff.de iudic.l.in omnibus.Solu.ibi petebatur securitas,danda,
non res, vel quantitas præstanda.vt no.C.de fideicõ.l.j.ẜm vnã le-
5 cturam. & dic vt ibi plenè. ¶†Quæro an ante diem sit nata actio.
respon.sic.fallit in vsuf.vt ff.qñ di.vsufru.le.ce.l.j.in fi qui text.non
est alibi.qđ dic vt plenissimè nota. in l.j. C. vt actio. ab hæredib.vel
cõtra hæredes.¶Oppo extra,& videtur qđ plus petens,à toto: vt
C.eo.l.j.Sol.ibi deliquit contrahendo per dolũ,& petendo: ꝑ do-
lum cõtrahendo qa exigit cautionẽ vltra veram sortem, vt faciunt
fęneratores. Item petendo & litem contestando dolo malo. Sed
nunqd istud est bonũ exemplum in fęneratore.videtur qđ non,qa
dolus non fit scienti.vt l.non fraudatur.ff.de renuncia.sed dico qđ
imo fit quoties in fraudẽ legis cõtrahitur: & eatenus cõtractus est
ipso iure nullus.vt C.de legibus & constituti.l.non dubiũ.ego non
puto qđ de æquitate canonica fęnerator cadat à vera sorte.vt j.de
6 pigno.c.illo vos.& de empt.& vend.c.ad nostram.¶†Quæro vtrũ
duplicentur inducię, an residuum induciarum qđ superaret tẽpo-
re litis contesta.respon.solum residuum:qa qđ pręteritũ est ꝯsum
ptum est,& nõ debet dici dilatio:vt ff.de pęnis. l. aut damnũ. §. qs-
quis.& ar.ff.de his qui.vt indig.l.rescriptũ.& hoc dictat ratio: quia
pęna fines delicti non excedit. ¶Sequitur videre de eo qui petit
plus loco:& quæro quid econtra si petit minus loco:qa debitor nõ
inueniẗ loco.Respon.qđ debetur actori interesse:qa actio arbitra-
7 ria.hanc habet naturam: vt ff.de eo qđ certo loco.l. ij. ¶† Quæro
an procedat libellus,si debetur genus,& petitur species?respõ.nõ:
quia nulla species debetur nisi sit electio actoris:licet si soluaẗ spe-
cies,fingatur debita ab ipso principio.vt ff.de le.ij.l.męuius.§.duo
bus.ff.qui & à qui.l.si optio. ff.de condi.inde. l. cum is.§. final.Sed
in alternatiua procedit libellus si non excipitur:vt infra de emp.&
ven.c.cũ causa.tñ per hoc non tolliẗ reo ius offerẽdi.ꝫ.eo.ti.c.cum
dilectus.§.quia vero. ¶Quæro, an istud quod hic dicitur de agente
ante tp̃s,habeat locum in realibus actionibus?respõ.sic, si forte est
factum pactũ de petendo vsque ad diem,cum iam actio in rẽ esset
nata. Si vero non erat nata ante, pendente dilatione non nascitur.
text.est vnicus in iure.ff.de vsufruct.legat.l.sempronius attalus. &
nihilominus habet pęna locum dilationis duplicandæ: quia in pę-
nis non inspicimus an agi potuerit, sed an actum sit. Nam in de-
lictis non consideratur iuris adminiculum, vt not. C. de legib. l.
non dubium.habentur tamen pro infectis quantum ad iuris soliditatem,sed non quantum ad actus pęnalitatem.Idem contractibus
si de mero facto sit cogitatum etiam si in eo non cõsistat interesse
vt dixit illa.l.egregia.ff.de verbo.obliga.l. quidam cum filium. ¶Et
not.quod per istud.cap.videtur determinatio quæstio, quod si mi
hi debentur quinque, & petiui. x. vnde iudex condemnauit reum
in quinque,& in alijs absoluit, qđ ego teneor reo restituere expen-
sas, & non reus mihi pro aliqua parte. argument. contra. ff. de
legat.ij.l quisolidum.in princ. vt temeritas cum temeritate com-
8 pensetur vsque ad concurrentẽ quantitatem.¶†Quæro duplicatę
sunt induciæ:modo actor illo tempore qđ est additũ,petit,utrum
iterum duplicabitur.& videtur qđ non,sicut nõ debetur vsura vsu
ræ.contrarium puto ¶Item si bis ante diem petij, nũquid fiat du-
plicatio?& videtur quòd sic. tamen vna dilatio in alteram confun-

9 detur.argu.ff.ad carb.l.ideoque. ¶†Et circa hoc qđ hic dicitur de
expensis,scias qđ sportulæ computantur inter expẽsas necessarias:
i quæ dãtur nũcijs, quę in quibusdam locis sunt taxatæ per statuta
locorum:& vbi non sunt taxatæ,dantur ẜm distantiam loci.tñ do-
tarij volunt sibi solui pro quantitate causæ.vt not.instit.de actio.§.
tripli.& in l.argentarius. in princip.ff.de edend.iudicibus etiam ho
die dantur sportulę de consuetudine curiarum.vt not. ff.ad muni.
cip.l.de iure.in prin.& similiter arbitris & arbitratoribus de cõsue-
tudine quorũdam locorum: & in omnibus habet locum capitulũ
nostrum,& dictus.§.tripli cum gloss.sua bene not.Dixit Innocen.
quod de iure canonico nullæ sunt ordinatæ sportulæ.Idem ait,qđ
nõ sortitur quis forum in loco originis contractus,sed in loco sol-
uendi debitum.& si quidem ibi non habet domicilium,nõ potest
conueniri nisi ibi inueniatur:aliàs sic.Innoc. Idem ait, quòd si quis
agat ante diem, non reijcitur libellus, sed differtur duplicatis indu-
cijs.Innoc.Idẽ ait,inducias duplicari,siue sint conuentionales siue
legales vt in dote.tene menti.Nos videmus hic qđ ratione loci iu-
ris petiẗ interesse.& hoc facit ꝓ campsoribus. Nã ego numero Pe-
rusij campsori cẽtum pro nonaginta, quę mihi facit dari Parisius.
a Nã iste[a] ꝯctus ẽ licitus iure gẽtiũ,& necessarius,& vtilis, & sufful-
tus rõne naturali:qa cãpsor subijt pericula viarũ, & dãna nũciorũ:
vt ff.de nauti fęnore.l.periculi. & ff.de actio.& obli.l.traiectitiæ.§.
de illo.& ff.de ver.ob.l.qui Romæ.§.calimachus. Et si aliquid plus
lucraẗ cãpsor ex industria,licitè lucraẗ:qa industria accedit rei lici-
tę:vt ff.ad l.fal.si hęres:Pręterea licitum est numeranti.x. pacisci qđ
ei reddanẗ nouẽ tñ:qa minuere sortẽ nõ ẽ peccatũ:augere sic.tex.
est nota.ff si cer.pet.rogasti.§.si tibi.deinde dixi superius, qđ qui in
10 duobus delinquit, totũ perdit. ſ. vtile per inutile. ¶†Modo pone,
constitutio ep̃alis dictat qđ si debitor petat declarari cõtractũ esse
de duplo in fraudẽ vsurarũ, qđ debeat facere depositũ pecunię to-
tius,nunqd fęnerator hoc casu cõuictus perdit ius veræ sortis? rñ-
deo non:qa iste fęnerator non agit sed conueniẗ,& se defendit.Nã
minus peccat ille qui per calũniã defendit se,quã ille qui per calũ-
niam impedit aliũ.vt l.in summa.in prin.ff.de condi.indeb. ¶Sed
quid si iste fęnerator petierat corã iudice seculari, & tractus est ad
ep̃m,vtrũ ep̃s puniat eum priuando iure veræ sortis.Et videtur qđ
sic:qa est subrogatus loco primi iudicis:ergo dẽt supplere qđ pri-
mus iudex nõ potuit implere.ar.ff.qđ cum eo.l.titianus. & ff. iud.
solu.l.cũ apud.& C.de app.l.ampliorem.in princ ego dixi superius
qđ ista pęna non habet locũ de iure canonico. si quis tñ teneret cõ
trariũ, habere dicere qđ ep̃s posset vera sorte priuare qa suspectus
in causa:& ideo non reputaẗ diuersa causa,sed eiusdem causę cõti-
nuatio,licet cũ fori disgressione.¶Sed ecce.l.j.C.eod.excipit duos
casus.primus ẽ qñ scđa cautio interuenit.scđs est, qñ est trãsactũ.
nam trãsactio etiã sup ꝯtractu fęneratitio valet, queadmodũ sñia,
nisi probeẗ simulatio.vt no.extra de deposito.ca grauis.Itẽ in sen-
tẽtia dico qđ si debitor passus est se vinci nõ opposita exceptione
vsuraria,qđ lata sñia debet rescindi.tex.est sing. in ratione sui in l.si
sponsus.§.si vxor.& §.si donationis.& ibi per Barto.ff.de don.inter
vir.& vxor.& per me Bald.in l.cum allegas. C. de vsur. Tertius est,
confessio sponte facta & nõ per dolum creditoris. quid ergo si in-
teruenit dolus in confessione? verbi gratia, ergo mutuaui tibi cen-
tũ & accepi à te instrumentũ de duplo veræ sortis,& feci qđ tu cõ
stituisti quendam procuratorẽ ad confitendum debitũ in iudicio,
& ita confessus es, nunquid ista confessio faciat cessare pęnam hu-
ius.l.respõ.nõ:qa in ea est idem vitium & idẽ dolus, sicut in prima
cautione.vnde dolus non est purgatus, sed actus: sicut transactio
facta per dolum non purgat dolum, sed per dolum augetur deli-
ctum:ergo debet pęna augeri non minui: vt ff.de seruis fugit.l.qui
cunq;.& ita tenet glo.in l.transactio.& Odof.& Iacob.But.& oẽs.
propter hoc dico in cõfessione verba formalia Bal.in l.j.C.eo.tit.
11 ¶†Quæro igiẗ vtrũ scđæ cautioni sit stãdũ.rñ.in fęneratore etiam
mille cautionibus nõ est standũ:qa oẽs sunt fęneraticiæ:& deriuati
uum sapit naturam sui primitiui.vt C.de legi.l.nõ dubiũ.§.fin.nam
etiam inter consentientes nõ ualet cõtractus fęneratitius. vñ dicta
lex debet intelligi in alijs contractibus in quibus per scđm cautio-
nem purgatur dolus:vt ff.de condi.ob tur.causam.l. si ob tur.cau-
sam.& l.ij.ff.qđ metus cã. non in contractu fęnoris. & idem dico
in trãsactione vel cõpromisso qa nõ valent si facta sunt in fraudẽ
vsurarũ vtroq; sciẽte,vel fęneratore tãtũ sciẽte:vel vtroque igno-
rante.vt qa inter hæredes.ar.ff.de ꝯhen.emp.l.si in emptione.§.itẽ.
Porro vltimo pacto standũ est,si in fraudem vsurarũ nihil est cogi-
12 tatum.¶†Sed oppo.contractus mutui est contractus stricti iuris:
ergo dolus nõ reddit ipsum nullum. Sol. imo qa in fraudem cano-
nis: vt ff. de iure patro.l. si libertus.sed in fraudem hominis dolus
non reddit contractum stricti iuris nullum,etiam si veniat ad vali-
dandum

ADDITIO.

a ¶ Adde glo.notabilem in l.3.C.de exer.quam alleg.Florianus in rubri.ff.de vsur.in 2.col.

dandum ꝯtractū bonę fidei.hoc dicit illa lex singularis.ff.de verb.ob
li.l si quis cū aliter.dixit Pe. qđ nec ꝯtractum bonę fidei reddit nullū:
qa non peccat in forma. cōsidera verum est qđ non peccat in for-
ma apparenter, sed existenter peccat in eo qđ est causa formę i.in
consensu,si non erant aliàs ꝯtracturi.sed quare magis peccat in bonę
fidei quàm in stricti iuris?rñ.quia bonę fidei ꝯtractus consistunt iure
gentium,& attenditur consensus. sed ꝯtractus stricti iuris habent fo-
mentum & authoritatem à iure ciuili:& ideo mero iure valēt,sed
debent rescindi.vt ff.de dolo.l.& elegāter.ego puto quod de ęqui-
tate canonica omnes ꝯtractus mundi sint bonę fidei,non dico quan-
tum ad titulum actionis,sed quo ad mentem & substantiam inten
tionis:& ideo si dolus dat eis causam,aliàs non ꝯtracturis,ꝙ ꝯtractus sit
nullus ipso iure:qa deus qui regulat & regit omnia respicit cor ho
minis & in iure canonico non memini hoc notasse in text. aliquo
differentiam substantialem inter ꝯtractum bonę fidei & stricti iuris.
¶ Vltimo no.qđ pęna dictę.l.C.eo.habet locū qñ agens est conui
ctus de mendacio:secus si solum deficit in probando agens: quia
per hoc non conuincitur de dolo,quē probari oportet: vt ff.de ꝓ
ba.l.quoties.§ qui dolo.ſm Pet.& Cy. licet glo.dicat contrarium.
a ad hoc facit quod no.ff.de condi.inde.l.Iulianus.[a] in prima glo.ma
gna.& est ipsa veritas.

ADDITIO.

a ¶ Et pro hoc adde primo gl.aliam singularem in c. super literis de rescri.in verbo priori modo.Item facit glo.fin.in c.ne quis arbitretur. xxij.q.ij. quæ exponit vnum verbum per aliud ad hoc vt euitetur crimen facit etiam glo. vnica in c.clerici.lxxxj.di.quam exclamat Panor.in c.iij. de probatio.& magnifacit Bal.in l.data opera.C.qui accu.non pos.

¶ De causa possessionis & proprietatis. Rubrica.

1 *Causa possessionis datur duobus modis.*
2 *Possessio quare magis denominatur à pedibus, quàm ab aliqua parte corporis.*
3 *Possessio quasi fraternitatis an reperiatur.*
4 *Possessiones quot sunt.*
5 *Possessio naturalis an subdistinguatur.*
6 *Possessorium aliquod an sapiat causam proprietatis.*
7 *Actiones fami. hęrci.com. di. & fin. regun. an sapiat causam possessionis.*
8 *Possessorium aliquod an sit cui non correspondeat petitorium.*
9 *Vis expulsiua quomodo cadit in personalibus pręstationibus.*
10 *Possessio an requirat iuris adminiculum.*
11 *Dominus feudi ab alio possessi si vendidit mihi eum: & me induxit in possessionem facti non iuris, quia alius possidebat eum titulo & bona fide, an transtulerit in me dominium.*
12 *Inuestitura quotuplex est.*
13 *Statuto communis Mediolani quo cauetur, quod hęredi continuetur possessio: quæ sit ista possessio.*

1 ¶ Causa possessionis dat̃ duobus modis.s. ex parte ante:& hæc est
cā causans.& ex parte post:& hęc est cā causata.vt no.in l.j.C. per
quas ꝑso.no.acqui.& primo mō ponit̃ causatiuè.scđo modo po-
2 nitur consecutiuè.vt not.instit.de actio §.tripli. ¶ † Quęro quare
possessio magis denominat̃ à pedibus quā ab aliqua parte corpo-
ris:vt ff.de acqui.pos l.j.in prin.Respondeo,quia pedes sunt firmū
totius corporis sustentaculum, & habent se ad reliquū corpus,si-
cut bases ad columnam qui stare non possunt nec in aere qa à ter
3 ra sustentandi sunt:vt no.ff.de dam.infec.l.quod cōclaue.¶ † Quæ
ro an sit reperire possessionē quasi fraternitatis? & videtur quod
non:quia possessio non potest possidere. sed hic vterque aliū pos
sideret,quod videtur absurdum.sed certè hoc nō videtur absur-
dum,nec est in correlatiuis imò necessarium:vt ff.de ĩ ius vo.l.sed
si hac.§.si liberta.ff.si cer.pet.l.pecuniam.& pater possidet ius filia
tionis in filio & econtra.& est proditum triplex vtile interdictum
adipiscēdę,retinēdæ & recuperādę.& ĩ sūma vbicūq; est reperire
ius consanguinitatis,vel affinitatis,ibi est reperire quasi possesso-
rium correlatiuum eius iuris quod cōsistit in actibus ei appropria
tis.vt eleganter no.Cyn.C.de proba.l.non epistolis.plus dico ꝙ est
reperire quod inferior possidet ius in superiore, vt vasallus ius in
domino.vt ĩ c.j.de forma fideli.Ex his apparet qđ est reperire pos
sessorium ascendens,discendēs, & transuersale in consanguinita-
te & cognatione.& qđ omne ius quod est circa obligationis vincu
lum,habet correspondentiam alicuius possessoris:quod est subtile
ad intelligendum. dixit Innocē. quod iura propriè non dicuntur
possideri, nec quasi possideri, nisi ab his qui ea in veritate habent,
sed ius vtendi illis iuribus bene dicitur quasi possideri.Ista est mēs
Inno.& est subtile dictum.& sic est differentia inter ius essendi qđ
requirit veritatem,& ius fruendi qđ cōsistit in actu potius q̃ in ha
4 bitu radicato.¶ † Quæro quot sunt possessiones.Respon duæ.s.ci
uilis & naturalis vt plenè no.Dyn. in c.sine possessione.de reg.iur.
lib.6. Alij dicunt qđ ista diuisio ꝓcedit inter diuersos possessores.
sed vbi vnus tātum possidet,nō sunt duę possessiōes,sed duo mo-
di possidendi ad vnum finem.nam naturaliter corpore; animo ci
uiliter possidet̃.vt C.de acqui.pos.l.licet. & hanc opinionem reci
tat glo.in l.si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff.cōmo.Prima opi.
verior est:qa quoties duo iura concurrunt in persona vnius,idem
est ac si in persona diuersorū distingueret̃.vt l.tutorē.ff.de his qui.
5 vt indig. ¶ † Quęro vtrū naturalis possessio subdistinguatur. dicit
Bar.qđ sic.s.in naturalē quę producit naturales effectus,& corpo-
ralem; quę non producit naturales effectus, sed ipsa sui ipsius est
effectus,& extrinsecus non porrigit̃:vt ff.de acqui.pos.l.iij.§.ex cō
trario.sed ista subdiuisio non est circa substātiam possessionis,sed
circa qualitatem eius:vt ff.cōmuni diui.l.cōmuni diuidundo.§.in-
ter prędones & d.§.ex contrario.Alia subdiuisio est, qđ possessio
dr̃ tribus modis.s.ꝓpriè in rebus corporalibus:impropriè in rebus
in corporalibus, quorum subiectum est corporale, vt in seruituti-
bus. improprijssimè in nominibus debitorum quorum subiectū
est abstractum ab omni re materiali.vt no.ff.de peti.hęre.l.regula
6 riter.¶ † Quæro vtrum aliquod possessorium sapiat causam pro-
prietatis?respon.sic,vt qñ possessorium debet esse iustificatum &
fundatū titulo & iure aliquo, qđ non sit momentaneum. vt ff.de
interdic.l.ij.§.quędā.& ff.de iti.actuq; priua.l. iij.§. hoc aūt à supe-
7 riori.¶ † Quęro vtrum actiones fami.hęr.cōi di.& fini.regū.sapiat
cām possessionis. rñ. sic adminiculatiuè & introductiuè ad forū,
& quantum ad ordinem iudicij:vt ff.fa.hęr.l.j.& no.ff.de euic.l.si
mancipiū.& cōi di.l.pe.sed quātum ad adiudicationem & pronū-
ciationē sapit proprietatē vel quasi:& hoc ex natura permutatio-
nis.vt no.C.de interdic.l.incerti.insti.de offi.iudi.§.fi.& ar.ff.de cō
di.ob cām.l.fi.& in ingressu litis sapit possessoriū.scilicet ĩ decisio
ne litis petitoriū:& ideo diuisorium iudiciū nemo proponit ꝯtra
possessorē,nisi cū ipse possideat, si obijciatur declinatoria iudicij.
Et nemo vincit nisi res ad eū pertineat:vt patet ex iuribus suprà al
8 legatis.¶ † Quęro nunqd sit aliqđ possessoriū cui nō corrñdeat pe
titoriū.rñ.sic:nā pro personalibus pręstationibus ꝑpetuis inueni-
tur quasi possessorem.vt s̃.de elec.c. querelā. tñ non inuenitur rei
vendicatio cōpetere ꝓ ipsis.dixit tñ Inno.qđ cōpetit vtilis confes
soria quę est in rē.sic est inuenire hic petitoriū corrñdens.¶ Quæ
ro nunqd ista quasi possessio personaliū pręstationū possit esse ꝯ
tiuna? & vr̃ qđ non:vt ff.de serui.vr.prędi.l.foramē.rñ.qđ est cōti
nua habitu sed nō actu.& ideo nō interrūpit̃ nisi possessio subtra
9 hat̃ per vim,vt dicto.c. querelā. ¶ † Quæro quō cadat vis expulsiua
in istis personalibus pręstationibus? rñ.per rebellionem & resisten
tiam.vt j̃.de resti.spol.c.pisanis. vt si dñs accedat ad locū vbi dēt
percipere istas pensiones,& non sinat̃ intrare locū.ff.de vi & vi ar.
l.colonus.C.de pręscrip.xxx.an.l.malè agitur.C.de agri.& censi.l.
litibus.li.xj.& l.si coloni.Sed videt̃ qđ istę pensiones nō possideā
tur nec quasi:vt ff.quorū bo.l.fi.Sol. est verū vbi non cōputant̃ in
fructu,vel redditu alicuius rei proprię nec repręsentāt aliquā supe-
rioritatē vel obedientiā,tunc quasi possident.vt dicto.c. querelā.
Iaco.tñ de ra.q in hoc articulo nō intellexit veritatem;dixit qđ ad
uersus querelā opus est querela vt refert Cy.C.de pac.l.si certis an-
10 nis.¶ † Quæro vtrū possessio reqrat iuris adminiculū? rñ.sic per-
mittēdo non approbando. cū ēt iniusta possessio sit possessio nul
la,tamen est possessio rerum quę prohibentur possideri.& ita dēt
intelligi diffinitio possessionis posita à glossatore in l.j. in prin.ff.
11 de acqui posses.¶ † Quæro dñs feudi ab alio possessi vendidit mi-
hi eū,& me induxit in possessionē facti nō iuris:quia alius posside
bat cum titulo & bona fide, vtrum transtulerit in me dominium?
& videtur quod non:quia nullam possessionem mihi tradidit.& si
aliquam tradidit,illa non erat vacua,sed erat clandestina & vitio-
sa.Respon.tu quæris de casu.l. nam lex dicit quod per talem tradi
tionem possessionis non vacuę factam à domino transfertur do-
minium:vt ff.de fundo do.l.si fundum. ibi dum dixit, dederant in
dotem,dixit Mar.sillimani.& sic transtulerat dominiū sine posses
sione,quia dixit dederat.Item non transtulerat possessionem quia
infra dixit quod talis traditio non interrumpit præscriptionem
possidentis. dixit Mar. silli. & sic possessio remansit pęnes illum
qui præscribebat. Et licet vsucapio fundi dotalis prohibeatur in-
choari,non tamen prohibetur consummari. quæ lex alibi non re
peritur. ¶ Porro licet transferatur dominium, secus est in vsuca-
piendi conditione quæ non transfertur,& per consequens nec pu
bliciana quæ regulatur eisdem regulis, quibus & vsucapio inchoa
tur. & ideo in publiciana opus est qđ tradatur vacua & expedita
possessio, ex qua possit surgere vsucapiendi conditio. vt ff.de ꝯ-
hen.emp.l.clauibus.Nā si transfert̃ vsucapiendi cōditio duo pñt
insolidum vsucapere traditionibus factis à diuersis non dñis, qđ
est impossibile.dic vt no.C.de proba.l.cū res. per gl.Cy. & me.Ex
prędicta.l.si fundum apparet qđ qñq; per inuestiturā immissiuam
nō acquirit̃ possessio propter alterius possessionē aduersatiuā &
incōpatibilē:& tñ acquirit̃ dñium:qa vero dominio nihil est ꝯriū.
12 ¶ † Et scias qđ duplex est inuestitura:quędā cum possessionis effe
ctu

ctu:q̃dam cum effectu quaſi poſſeſſionis: qa ex fictione eſt vt præ
caria.quędã eſt ſine aliquo effectu tradita, vt ea quę fit per baculũ
vel biretũ circa res corporales. vt in c.j.quid ſit inueſtitu. in feud.
& in c.ſciẽdũ.de cõſue.rec.feu.& no.per Dy.in c.j.de reg.iur.li.vj.
Et iſta inueſtitura eſt inſtrumentalis non realis:qa remota eſt à rei
traditione. In iuribus autem incorporalibus per talem inueſtiturã
acquiritur ius & facultas vtendi ſicut acquiritur per ceſſionem iu
13 ris.& facit.c.ij.§.de conſue.¶†Quęro ſtatuto communis Medio
a lani cauetur[a],quòd hęredi cõtinuetur poſſeſſio teſtatoris. Quæro
quæ poſſeſſio ſit iſta?rñ.qđ eſt poſſeſſio datiua creata à lege abſq;
præſentia corporali; & eam voco artificialem poſſeſſionem nõ
naturalem:qa non conſiſtit in ſenſu corporeo,nec in organis cor
poreis.ſi loquimur de poſſeſſione legali, illa poteſt cõtinuari:ſi de
corporali eſt impoſſibile,niſi p fictionẽ.nũquid ergo hęres pote-
rit petere ſe mitti in poſſeſſionẽ ex edicto diui adria. rñ.ſic in exe-
cutione ſtatuti.& ita practicat̃ Mediolani, vt qui eſt in poſſeſſio-
ne ficta ſit in vera.ſimile habes. ff.ad trebel.l.apud Iul.§.j.Sed nun
quid alius eſt citãdus?& videtur q̃ non:qa eſt cõtinuatio poſſeſſio
nis potius quã noua poſſeſſio.¶Sed contrarium videtur, quia cor
poraliter poſſidens eſt citandus nõ obſtante quòd alius poſſideat
fictè,vt l.j.§.neceſſario.ff.ſi mulier ven.no.Sed pone quòd iſte hæ
res vendidit,& conſtituit ſe pro alio poſſidere: nunquid ſicut ipſe
poſſidet fictè,ita fictã poſſeſſionẽ in alium transferat:& per cõſe-
quens dñium rei vẽdicatę?Rñ.non:qa duę fictiones nõ cõcurrũt.
vt no.Gul.de Cu.ff.de pac.l.ab emptione. Idem dico ſi confiteat̃
ab alio vel pro alio poſſidere:qa fictio eſt quædam non pedũ poſi
tio.¶Et no.quod edictũ diui adria.in caſu dicti ſtatuti ſapit dupli-
cem effectum,ſcilicet poſſeſſionis recuperandę & adipiſcendę.&
ideo non põt obijci ei per poſſeſſorem exceptio proprietatis,quę
poſſit proponi in mero beneficio dictę.l.edicto.vbi probatio dñij
eſſet in promptu. Conſidera, aut ſtatutum venit ad ampliandum
ius cõmune, & tunc idem eſt in ampliante quod in ampliato ar.ff.
de pac.dota.l.inter.§.cum iter.aut venit de per ſe de nouo diſpo
nendũ,& tũc nõ aſſumit aliquã qualitatem à iure cõmuni cui nõ
cohæret:quoniã ſeparatorum ſeparata eſt ratio. vt C.de do.inter
virũ & vxo l.ſi maritus.& iõ in dicto ſtatuto Mediolani conſiderã
dũ eſt:aut enim dicit, ſcriptus hęres, & qa concernit ſcripturã vł
factum ad imitationem extenſiuã illius cõſtitutionis edicto.& eo-
dem modo ſummariè debet procedi ratione cõiunctionis legis.&
ſtatuti.ar.ff.de lib.& poſth.l.gallus.§.ille caſus.& § ſi eius.& ff.de li
be.& poſthu.l.ſi ita ſcriptum.aut ſtatutum dicit,hęres, & non ſcri
ptus hęres.& qa nõ concernit ſcripturã, ſed veritatẽ & realitatem
vt ſit verus hęres: & ſic etiam in cauſa inteſtati habet locum, non
mandabit dictũ ſtatutum executioni ſuccinctè,nec leuato velo:&
poterit appellari:qa officiũ vel condictio ex.l.ſine cauſa proprie-
tatis non eſt,cũ debeat diſputari de proprietate iuris hęreditarij:&
admittitur quæſtio ꝯrij dominij dico ſaltẽ ſemiplena. & dicamus
idem quód in interdicto quorum bo.l.fi.¶Et no.quod dictũ ſta-
tutum ideo intelligitur de vero & iuſto hærede:quia iſtud eſt pro-
prium ſignificatũ verbi hæredis.Nam hæres dicitur, qui in ius vni
uerſum ſuccedit:id eſt tale quale erat apud defunctum: & ex om-
nibus cõtractibus etiam depoſiti & commodati qui in hæredem
deſcendunt.ff.de petitio.hęredita.l.& non tantum.ff.de precario.
l.quæſitum.§.vltimo.Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ia.in l.ſi ſorori.C.de iure delibe.vbi allegat loca.& ibi habebis oĩa.

CAP. I.

1 *Cauſa poſſeſſionis appellatur momentanea.*
2 *Appellari an poſsit à ſententia lata ſuper poſſeſſorio.*
3 *Sentẽtia quæ fertur ſuper poſſeſſorio principaliter & per ſe,eſt diffinitiua.*
4 *Poſſeſſor non eſt ſpoliandus ſua poſſeſsione, niſi eo citato, & ordine iuris ſeruato.*
5 *Cauſa poſſeſsionis commiſſa an videatur commiſſa cauſa proprietatis vel econtra.*
6 *Poſsidere an poſsit aliquis ius incorporale ſi non habet ius.*

SVſceptis. Cauſa poſſeſſionis & proprieta-
tis ſub vno iudice tractari & diffi-
niri debent:ſed contra non citatum & non confeſ-
ſum diffiniri non debent.ſecũda ibi, nec nos ¶Ibi,
1 decretum.de iudi.C.l.nulli.¶†Ibi,momenti.Not.
quod cauſa poſſeſſionis appellatur momentanea,
contrà, certũ eſt quòd poſſeſſio durat longo & longiſſimo tẽpo-
re,& etiã tãto tempore cuius initij memoria non exiſtit. ¶Itẽ cer
tũ eſt q̃ talis poſſeſſio pro veritate habetur.vt elegãter no.in l.j C.
de ſerui.& aqua. Itẽ qui olim poſſedit, præſumitur hodie poſſide-
re,ſi eſt ſibi fauor & commodũ. vt no.C.de prob.l.ſiue poſſidetis,
p Odof.& alios,niſi res ab alio poſſideat̃:qa per decẽniũ poſſeſſio
cõtinuatur animo,ẽt ſi corpore quis ea non vtatur. vt ſing. no.in
l.j.C.de ſer.fug.Præterea cõmoda poſſeſſionis non ſunt momen-
tanea, vt fructus, redditus,& prouentus.vt C.de agri. & cenſi.l.liti-
bus.ff.qui.mo.vſusfru.amit.l.põponius. ergo nõ eſt momẽtanea;
ſed actu perſeuerãs.vt ff.de iureiur.l.qui iuraſſe.§.ſi pater.& l.eum
qui.§.in popularibus.& l.clã poſſidere.§ qui ad nũdinas.ff.de acqr.
poſſ.Sol.hic nõ dicitur q̃ poſſeſſio ſit momẽtanea, ſed dicitur qđ
cã.i.lis ſup poſſeſſione dr̃ momẽtanea.ſ.cõparãdo eam ad cãm p-
prietatis.Nã victoria ſup poſſeſſiõe de facili infringit̃: ſed victoria
ſup ꝓprietate eſt perpetua.vt C.de ſen.& interlo.l.poſt ſententiã.
C.qui legi.p.l.momẽtaneę.& C.ſi de momẽ.poſſeſſione,in rubro
2 & nigro.¶†Quæro nuuqd à ſentẽtia lata ſuper poſſeſſorio poſſit
appellari?rñdet gl. q̃ aut loqueris de iure ciuili, & in nullo poſſeſ-
ſorio appellat̃.aut de iure canonico, & in omni poſſeſſorio appel
latur.vt ĩ.de reſti.ſpo.cũ ad ſedem.& ſ de iud.c.vlt.& hoc teneas.
¶Extra oppo.ſi poſſeſſio eſt momentanea, ergo de momẽto nõ
eſt curandũ.vt C.de bo.quæ lib.l.cũ non ſolũ.§.fi.Sol. verũ eſt qñ
ex momẽto nõ ſurgit aliquod ius vel intereſſe:ſed ex poſſeſſione
ẽt in momento ſurgit publiciana.l.eũ qui.in fine.ff. de publiciana.
¶Itẽ acquiritur dñium ſi p̃cedit cõgrua cã.vt ff.ſi cer.peta.l.ſi tibi
¶Itẽ acquiritur cõmodũ.ff.ſo.ma.l. ſi ſeruus dotalis.non ob.ff.de
ſol.l.qui ſic.ſolu.qa ibi nullũ remanet cõmodũ.Pręterea poſſeſſio
in ſeipſa durationẽ hẽt,& nõ dr̃ momẽtanea abſolutè,ſed ꝯparan-
do eã proprietati,& aptitudine inſpecta. ¶In tex. ibi,ſub vno.ſed
q̃ro q̃ eſt ratio.rñdeo tex.in l.nulli. C. de iudi. dixit qđ ratio eſt.qa
continẽtia cauſæ nõ debet diuidi.& dicit̃ cõtinentia.i. cõtingẽtia:
qa ſeſe contingũt ratione ordinis.¶Itẽ facilius & cũ minoribus ex
penſis expediũtur corã eodẽ iudice.¶Oppo.qđ ſe nõ contingãt.
Nã ꝓprietas cũ poſſeſſione nihil hẽt cõe.vt ff.de acq. poſ.§.nihil
cõe.& ff.de vſucapio.p emp.l.ij.§.ſeparata.Sol. verũ eſt q̃tũ ad eſ
ſentiã,ſed quãtũ ad ventilationẽ bene habet cõe. Nam ex poſſeſ-
ſione pręſumitur aliquis dñs & habes bonã gl.in l.pe.ff. de condi.
inſti.licet huic pręſumptioni aliqñ ſit ſtandũ vt qñ dominiũ dedu
citur incidenter etiã adminiculatiuè:aliqñ nõ,vt cũ intẽtatur prin
cipaliter & per ſe.vt ff.fami.hęr.l.j.& habes gl no.ff. ſi ſer. ven.l.ſi-
3 cuti.§.ſi quęratur.¶†In tex ibi,diffinire.No.qđ ſententia q̃ fertur
ſuper poſſeſſorio principaliter & per ſe eſt diffinitiua:ergo dẽt lis
4 cõteſtari ſ̃m Ber.& bene,vt inſti.de interdic.§.hodie.¶†Item not.
qđ poſſeſſor nõ eſt ſpoliãdus ſua poſſeſſione, niſi eo citato,& or-
dine iuris ſeruato.C.de pac.l.ſi pacto quo pęnã.C.vñ vi.l.memi-
nerint.C. ſi per vim vel alio modo.l.fi. C. ſi ꝓpter publicas penſi.l.
5 ſi deſerta.& in c.licet.ĩ.de præben.li.vj.¶†Quæro nunquid com-
miſſa cauſa poſſeſſionis videatur commiſſa cauſa proprietatis,vel
econtra. & dic q̃ non vt C.ſi à non compe. iudi.l.ſi de proprieta-
te & ibi not.& hoc verum ſi delegãs commiſit cauſam diſcretiuè:
ſed indefinitè vtraque cauſa videtur commiſſa.ſ. proprietatis &
6 poſſeſſionis,vt no.ĩ c.proximo in j.gl.quã perpetuò no.¶†Quæ-
rit hic Inno.vtrum aliquis poſſit poſſidere ius incorporale,ſi non
habet ius? & videtur q̃ non:quia ſicut ſe habet poſſeſſio corpora-
lis ad rẽ corporalẽ,ita ſe habet incorporalis ad rẽ incorporalẽ ſed
corporalis non poteſt poſſideri niſi ſit corpus: ergo incorporalis
non poteſt poſſideri niſi ſit ius.vt ff.de vſufr.l.ij.& iij.§.dare.¶Cõ
trariũ eſt verũ,niſi tale ius ſit prohibitũ poſſideri.vt in c.j. de præ-
ſcrip.li,vj.qa licet iſti qui ſunt in poſſeſſione,nõ habeãt iſta iura,ta
men ſufficit quod per diſpoſitionẽ.l.intellectu percipiunt.& p ad-
uerſarij patientiam vel obediẽtiam quaſi poſſidentiũ.vt ff.de ſer.
ruſt.pręsaid.l.j.in fi.& ſufficit ad poſſidendũ quis putet ſe ius habe
re,& faciat actus qui pertinent habenti verum ius, vt eligere,præ
ſentare,& ſimilia. Oportet tamen quòd iſti actus tranſeant ad ali-
quem effectum.nam ſi infirmarentur à ſuperiore, vel ſi præcipiẽ
ti non obediretur,iſte non deberet dici in quaſi poſſeſſione,niſi la
biorum ſuorum ſ̃m Inn.& ſic interdũ eſt reperire actum ſine ha-
bitu.vt ff.de offi.præto.l. Barbarius. ſ̃m illam opinionem quæ hẽt
quod illa prætura Barbarij fuit apparens, & non exiſtens.

CAP. II.

1 *Pronunciandum an ſit prius de neceſſitate in poſſeſſorio.*
2 *Sententia lata ſuper poſſeſſione an ſit immediatè pronunciandum ſuper proprietate.*
3 *Poſſeſſorio & petitorio ſi ſit ſimul actum,& ſemper in vtroque ſunt recepti teſtes,an debeant ſimul publicari:an verò poſſint publicari in poſſeſſorio & non in petitorio,vel econtrà.*
4 *Ordo iſtius.c.ſi non ſeruetur,an valeat ſententia.*
5 *Lex ideo permittit cumulationẽ vt parcat̃ ſumptibus & expẽſis partium.*

AD vltimum. Si poſſeſſorio & petitorio ſi-
mul eſt actũ, poteſt iudex pri'
poſſeſſoriũ terminare.h.d. ¶Quæro quæ erat rõ dubi-
tãdi.rñ.forma reſcripti, & forma libelli. ſed hic nõ ob-
quia

quia ordo iuris vult quòd prius de possessione quàm de ꝓprieta-
te ꝓnuncietur.vt C.de rei ven.l.ordinarij.C.de interdic.l.incerti.ff.
de iudic.l.si de vi.qa ex fine possessorij oritur initium petitorij.vt
ff.de acq.pos.l.exitus cōtrouersię. & insti.de interdic.§. cōmodū.
qui enim declaratur possessor,non pōt rē vendicare.vt ff.vti pos.
l.j.§ interdictum autem. qui tñ.§.non habet locum in petitorio in-
corporalium quod etiam possidēti datur,vt insti.de actio.§.ęquè.
dicit Inn.ꝙ licet dimittere petitoriū, & procedere ad possessoriū
recuperandę vel adipiscendę,sed non retinēdę. Inn quia in retinē
dę non esset suspendere petitorium sed renunciare ei propter con
trarietatem qua cessante idem esset in retinendo,secundum alios.
1 ¶†Quæro nunquid de necessitate sit prius pronunciandū in pos
sessorio.rñdeo sic,si est quæstio quis possideat. vt ff.de liber.cau.l.
liberis.§.fi.Sed si est certū ꝙ reus tantum possidet tūc pōt ɔ̃ eū cu
mulari petitoriū & possessoriū adipiscēdę possessionis vel recupe
randę.vt ff.de vi & vi.ar.l.cū fundū.§.fi.In possessorio autē retinen
dę possessionis sic distingue:aut agēs esset sibi ɔ̃rius & nō hēt locū
cumulatio:aut nō est sibi ɔ̃rius;& tūc sic:vt qñ possessio ciuilis est
apud eū,naturalis apud reū:vt subtiliter no.ff.de acq.pos.l.clā pos
sidere.§ fi.per Dy.instit.de actio.§.omniū. & prædicta vera sunt tā
2 de iure ciuili q̃ de iure canonico quicqd hic dictat Ber.¶†Quæro
an lata sñia sup possessione sit immediatè pronūciandū super pro
prietate.Rñ.sic,si cōstat de ꝓprietate.& fuit actū petitorio & pos-
sessorio simul,& nō implicādo aliquā ɔ̃dictionē.¶Quęro qd si im
plicabit ɔ̃dictionē in libello,tñ fuit exceptū,nunquid possit oppo
ni exceptio ista.s.ꝙ est sibi ɔ̃rius factis probationibus.rñ.nō:qa ex
ceptio ɔ̃rietatis dēt opponi ꝑ modū declinatorię.nō enim reddit
ꝓbationes inualidas.& ideo f'm acta & ꝓbata iudex debet pronū-
ciare,pręmittendo tñ semper causam possessionis. tex.est hic no.
3 ¶†Quæro si simul est actū possessorio & petitorio, & sp ī vtroq;
sūt recepti testes,an debeāt simul publicari,an vero possint publi
cari ī possessorio & nō in petitorio,vel eɔ̃.Dicit Ber. ꝙ pñt simul
4 publicari:& ēt in altero publicari,in altero non. ¶†Quæro nunqd
si ordo istius.c nō seruet,valeat sñia.rñ.sic: sed pōt appellari. vt C.
de appel.l.j & no.ij.q j in summa.de hoc in Spe.de possess.& peti-
torio.§.j.ver.quid si primo.¶In gl.s.qđ.ista gl.exponit primò tex.
scđò opponit de capitulo cum dilectus.s̃ de ordi.cogni.tertio col
ligit quoddam notabile.quartò ponit differentiā inter leges & ca
nones.& in hoc malè loquitur:qa nō est differētia:vt supra dixi.&
plene not.ff.de iudi.l.si de vi.& licet gl.Ber. satis inordinatè proce-
dere videatur, tamen tangit substantialia in effectu, videlicet an sit
ordo libellandi an probādi, & testes publicādi: & vltimò qs sit or-
do pronunciandi.¶Et no.ꝙ quę cumulātur in libello possunt se-
5 parari in processu & potius pronunciari in vno q̃ in altero. ¶† Itē
no.ꝙ ideo lex permittit cumulationē vt parcatur sumptibus & ex
pensis partium.& est ar.ꝙ pro libello cumulato non soluantur ni-
si vnicę sportulę. quod sine dubio est verum vbi conclusio respi-
cit vnicum interesse.vt ff.de actionib.emp.l. non est nouum.

C A P. III.

a CVm ecclesia. aDixit Inno. quòd sententia
nō solū fertur sup eo qđ est
petitum, sed super causis.Inn. sed si spoliatus petitorio
& possessorio simul agat,si possessionē & spoliationē ꝓ
bet,sed non dominiū,obtinebit in possessorio,& succumbet in pe
titorio.Et sunt duę partes.In prima ponit facti & processus narra
tio.In scđa diffinitio.ibi, nos igit. Prima subdiuidit in quinq; par-
tes.primò ponit petitionē actoris.scđò reconuentionē reorū.ibi,
verū. ī tertio modū seruatū ī ꝓcedēdo.ibi,partibus.Quartò allega
tionē agentiū,ibi, pars canonicorū. Quintò allegationē reorū.ibi,
parte clericorum.Scđa principalis subdiuidit in duas.primò diffi-
nit possessorium.secundò diffinit petitoriū,ibi, verū. ¶Casus.Ec-
clesia Sutrina vacāte canonici elegerūt epm:deinde corā Papa pe-
tierūt eorum electionē cōfirmari.Ex aduerso clerici couētualium
ecclesiarum petebant infirmari:qa cū & ipsi essent in possessione
eligēdi,fuerūt exclusi:petētes insuper dicti clerici ius eligēdi eis ad
iudicari,cū consueuerint electioni interesse.ꝓducti fuerunt hincin
de testes:& pars canonicorum nixa fuit probare ꝙ ad eos tātū spe
ctaret electio: pars autem clericorū ꝓbauit se electionibus trium
epōrum vltimo & immediatè electorū interfuisse, & vocē habuis
se eligēdi cū canonicis papa examinauit processum,& in testibus
canonicorū inuenit varietatem & vacillationē,& qđ asserebāt ne-
gatiuā. in testibus aūt clericorū inuenit ꝓbatā affirmatiuā: qđ ipsi
interfuerūt, & vocem præstiterunt eligendi in dictis tribus electio
nibus. Et ideo pręmissam electionē cassauit, & clericos reduxit in
possessionē eligēdi:verū qa clerici petierunt ius eligēdi sibi adiudi
cari saltē tacitè qa oīne ius suū in iudiciū deduxerunt,& de p̄scri-
ptione nō ꝓbauerunt cum de iure cōi secus obtineat:absoluit ca-
nonicos à petitorio,perpetuū super eo silentium clericis imponē
do.dixit Inn.quod qui ꝓsequitur ius eligēdi etiā si sit ius consuetu
dinarium, ꝓsequitur petitoriū & possessoriū nisi dixerit expresse
quod agit tanq̃ ius habēs:qa tunc intētat petitorium tantū.vel dic
quod qui petit electionem confirmari,non intentat nec petitoriū
1 nec possessoriū nisi alius adijciat.Inn.¶†Dixit Inno.quod permis-
sus semel interesse electioni, nō ideo videt admissus ad perpetuò
eligendum,nec ad possidēdum hāc facultatem interessendi. ¶Idē
ait quod si vnus eps staret ī domo alterius epi cum eo mille annis,
nunq̃ acqreret possessionē:qa nō stetit ibi tāq̃ pro iure suo,sed tan
q̃ familiaris & hospes.¶Idē ait,qđ actus indifferētes cōmittuntur
arbitrio iudicis.qđ est bñ no.¶Idē ait,testes reprobari qui asserunt
tacitam negatiuam implicitā sine coarctatione. & dico qđ repro-
bātur, vt non ꝓbent affirmatiuā non coarctatam. quod est not.di
2 gnum. ¶† Idē ait quòd nō ꝓcedit hic libellus: peto talē electionē
cassari.qđ apud me est ius eligēdi:sed dēt dicere:qa apud me ē pos
sessio eligendi.Dixit Innoc.sicut poma sunt fructus agri,sic elige-
re s.actualiter est fructus iuris eligendi.s.habitualiter. dixit Inn.qđ
reus opponendo cōpensationē ita petit sibi debitū,ac si directè pe
teret. ¶No.in principio qđ eligētes possunt petere cōfirmationē
3 suę electionis.ibi,petētes.†Secundò no.ibi cōsueuerunt.ꝙ qui in
intentat consuetudinem videtur intētare petitorium & possesso-
4 rium.& est ratio quia consuetudo est tā iuris q̃ facti.¶†Tertiò no.
quod electio facta exclusis habentibus vocem,debet irritari,licet
eligentes habeant fundatam intentionem de iure cōi, & possiden
tes non.¶In text.ibi,trium.similis numerus. C.de apochis publi.l.
quicunq;.& C. de fideicom.l.j.in hoc tñ non facit pōdus: quia aut
quis admittitur ad colligendum precario & de gratia, & tunc nun
quam acquirit ius.vt C.de præscri.xxx.anno.l.ij.aut admittitur ad
colligendum tanquam ius habens eligendi,& tunc propter vnicū
actum effectualē acquiritur possessio. vt l.fi.ff.queādmo.ser.ami.
aut dubitat,& si interfuit tribus electionibus. præsumitur admis-
sus tanquam habens ius.vt hic, & d.l.j.C. de fideicom. imo ex tri-
bus præsumitur qđ in perpetuū fuerit admissus. vt d.l.quicunque.
5 ¶†In tex.ibi,reducentes. mirabile est quod solo verbo reducit qs
in possessionem iuris incorporalis. & est ratio: quia istud ius non
est aliud quam quędam licentia,& facultas à iure concessa:& pos-
sidetur etiam antequam electio sit apta per mortem pręlati:secus
in possessione quæ consistit in actu corporali. nam illa nec verbo
6 quæritur,nec perditur.vt ff.ad treb.l.facta.& l.restituta. ¶† Quar-
tò no.ibi,plenius probauissēt.ꝙ iste qui plenius probat,debet vin
cere.Adde quod ille qui semiplenè probat,alio nihil probante di-
citur plus probare, non dico plenius. & ideo vbi debet deferri sa-
cramentum in defectū probationis, defert semiplenè probanti ni
si aduersarius pro se habeat iuris dispositionē. dicit Accur.vel nisi
velit iurare cum ambo sint eiusdem authoritatis & vterque pari-
ter sciat

ADDITIO.

a ¶ No.primo in hoc.c.cum ecclesia quod licet archieps habeat iurisdictio-
nem in suffraganeos c.pastoralis de offi.ordi.non tamen eligitur ab ipsis sed
a canonicis ecclesię suę.c.bonę.ij.de postu.præla.Secundo no.quod vbi tra-
ctatur de electione prælati eligentes dicunt in vnum congregari ratio habe
tur in gl.j.& etiam dic rationi esse quia actus qui fiūt a collegio vel vniuersi
tate debēt fieri a collegialiter aggregatis,c.in Genesi.de ele.c.cum omnes de
constit. Adeo quod etiam si maior pars aliquid faciat vel etiam omnes nisi
præcedat deliberatio facta collegialiter non nunquam dicitur factum a col
legio vel vniuersitate.Bar.in l.au fratre.§.fi.ff.de pęnis.do. maxime Panor.
in c.gratum de postul.præla.quod no.

ter sciat veritatē Si ergo reus offert se paratū iurare nō deberi,sicut actor qui semiplenè pbauit, vult iurare deberi, nō debet deferri iuramentū actori ista est gl.vnica in iure.ff.de quæstio.l.maritus.quę
7 tñ gl de facto nō seruat.¶†Quintò no.qđ testes elidūtur per contrarietatē:qa pręsumunt periuri pter vacillationē:qa pręsumuntur factū ignorare.qđ est verū si vacillāt verbis & mēte: sec9 si verbis & nō effectu verborū.vt C.de testa.testamētum.nō ideo pter assertionē negatiuę nō coarctatę vel parū coarctatę qđ est no.di-
8 gnum.¶†Et circa hoc scias,quod aut negatio testis ęquipollet ne scientię:& tunc nō pbant etiā si essent mille testes.aut ęquipollet assertioni visus vel auditus ipsius negatiuę:& tunc est pręsumptio ꝯ deponentes, nisi negatiua per coarctationem sit probabilis, vel nisi probetur per oppositā affirmationē.exemplum.C. de ꝯhen.& cōmi.stip.l.optimā.& per Cy.in l.ij.de erro.aduo.Et gl.dicit ꝙ plus attenditur testibus duobus affirmantibus,q̄ decē negantibus.quod intellige vbi non est ęquè probabilis negatiua sicut affirmatiua.vt not.ff.de arb.l.diē pferre.§.si plures.& est tex.hic valde not.Adde qđ est quędā negatiua pręgnās & ꝯuertibilis cū affirmatiua.vt no. C.de codicil.l.nec codicillos.& eꝯ quędā est affirmatiua q̄ est conuertibilis cum negatiua, vt qñ in articulo ponitur dictio absq;, puta ꝙ res fuit absq; eo &c.Nam ista dictio absq;,& petitio sine,resoluuntur in negatiuam.vt in c.obertus.§.strenuus.de feu.cog.in vsib. feud.¶No.pręsumi ꝯ testes qui nitūtur pbare negatiua, maximè qñ nō est perceptibilis sensu vel valde difficilis percipi. & vide bonā gl.quæ est in l.j.ff.de iti.actuq; priua.& qđ no.in l.j.ff de ven.in
9 spi.¶†No.in isto.c.qđ si maior pars canonicorū eligit, oēs canonici elegisse videtur.vt ff.ad munici.l.qđ maior.qa sunt vnū corpus. sed si canonici eligunt,non videtur clerici elegisse sed potius essēt expulsi qa sunt diuersum corpus & qa canonici eligunt vno iure. s.cōi:clerici vero eligūt iure speciali, & ex priuilegio cōsuetudinis, & sunt diuersa corpora:& ideo non habet locū in eis fictio prædicta.ar.ff.de condi & demon.l.mulieri & titio.ff.de bo. pos.l.sed cū patrono.& qa res inter alios acta &c. & si dicat, ꝙ est vna ecclesia, cuius nomine videtur facta electio.respon.electio nō fit ab ecclesia:sed in ecclesia:vel dic ꝙ licet sit vna ecclesia,tamen stat regula, res inter alios acta alijs non prodest nec nocet, cū sint prorsus alij in iure & in facto.¶Sextò no. ꝙ electio episcopi pertinet ad canonicos ecclesię cathedralis,non ad curatores aliarum ecclesiarum. ¶Not.quod potest pręscribi ꝙ clerici nomine suarum ecclesiarū eligant vnà cū canonicis.¶Itē no. qđ ex tribus electionibus præsumitur possessio.¶Itē no.quod consuetudo in istis iuribus incor
10 poralibus non pręscribitur breui spacio tēporis.¶†Itē not.ꝙ cumulans petitorium & possessoriū pōt in vno vincere & in alio succumbere:puta vincere in possessorio qđ est bñ hoc casu momētaneū:qa statim imponitur sibi silentium super petitorio,quo imposito nec possessione vti pōt iuris alieni. Et no. qđ per impositionē silentij statim & ipso iure perdit possessio iuriū incorporalium.s. postquā sentētia transiuit in rē iudicatā, & nō ante.¶Itē no.ꝙ papa sup possessione,restituit in possessorio:nūc aufert in petitorio: nimirum quia potestas euictionis tollit intellectum restitutionis. ¶Itē no.per absolutoriā sententiam latā pro canonicis possessionē clericorū euinci.qđ est not.dignū & subtile.¶In tex. ibi, actore nō probāte.no.regulā ibi,& si nihil multomagis si probat per pręsumptionē canonis, vt hic erat.¶Ibi,duximus absoluēdos.i.absoluimus & sic participiū absoluendos significat præsens tempus,& nō futurū.Et vide hic qđ no.p Cy.C.de sen.& īterlocu. om.iudi.l. cū iudex.& per hoc determinatur quæstio de cōsultore qui cōsu
11 luit absoluēdum vel cōdēnandū.†Nā si iudex dixit,& ita ego pronuncio,statim absoluit vel cōdēnat: qa effectū cōsilij secutus vide
12 tur.ar.ff.de iureiur.l.sed & si possessori.§.sed si rerū.¶†Modo veniamus ad apparatū,quia difficilis est,omissa prima gl. quæ est puerilis,capio secundam gl. & videt qđ canonici nō debeant admitti ad probandum qa spoliauerant clericos. Rñ. clerici cumulauerūt petitoriū & rōne petitorij fuerunt pbatiōes canonicorū receptæ. ¶Sed ꝯ istud opponitur,qa clerici nō intentauerunt petitoriū nisi forte incidenter & per modū causę:qa nō petierūt declarari ius interessendi ad se pertinere cū libellus in reali iudicio debeat concludere ad declarationē.vt l.sicuti.§.si quærat.ff.si ser.ven.Sol.dēt sic suppleri ad literā qđ petebat declaratio. Sed contra hoc opponit,qa litera dicit inferius, qđ istud petitoriū non venit in iudicio tanq̄ in libello expressū sed tanq̄ tacitè īclusum vt ꝯ.ver.verū.Rñ. ex quo includitur satis habetur pro expresso. vel dic ꝙ corā Papa sufficit deducere petitorium per modū causę vt hic in litera.Ibi, qđ cū i.qa &c.licet nō intētatum sub forma libelli principaliter.& per se, & pōt ferri absolutoria sup cā licet non ferat sup libello intentato.vt ff.de pba.l.circa.& hēt vim diffinitiuę per oīa:& p hoc seruat capitulum abbatē.de re iudi lib.vj.qa corā papa vel auditoribus ipsius sufficit incidētēr pbare verū,licet nō petitū.Sol.ibi veritas non venit ad cōfirmationem actionis ex accidēti verificatę. vt ff.de inoffi.testa.l.qui repudiatis.§.fi.vbi intētans ius accrescendi dicit si postea accrescit,qa petitio verificat.Sed doct. iur.ciuilis dicūt,qđ illud est qa ius accrescēdi hēt causā vetustiorē.& ideo fingit retro.qđ dixi de papa verū est in se,sed parū ad rumbū:qa alia ratio pactū reformat dixit.l. C. de transact. interpositas. motiuū eīn papę est p.l.si quis intētione ambigua.qui eīn dicit, peto cassari electionē qa est facta ꝯ consuetudinem,intelligitur intentare omne ius vndecunq; & qualecunq; ex ꝯsuetudine pueniens.vt ff. de excep.rei iu.l.& an eadē.§.actiōes.cū ergo ex ꝯsuetudine oriat possessoriū & petitoriū hoc cōpendio verborū vtrūq; videt intētatum ar.ff.de leg.ij.l.męuius.§.duobus.¶Sed contra prędicta immediatè oppo.& videtur qđ isti clerici falsum deduxerūt in libello:qa intētauerūt cōsuetudinē cōsuetudo eīn nō erat pscripta,vt patet in litera:ergo nec ī possessorio cū sit intētata ex falsa cā vincere debuerūt.Sol.cōsuetudo inchoata licet nō esset cōsummata, & ista ꝯsuetudo inchoata sufficit in possessorio. Nā per pscriptionē inchoatā efficit qs dñs fructuū:ergo merito dēt admitti ad eligēdū:qa fructus iuris eligēdi ē eligere licere.vt l.fructus.ff.de reg. iur.& Inn.semp habuit istā cōsiderationē ꝙ actus qui est eligere, sit fructus istius habitus q est possidere hoc ius, sicut fructus iurisdictionis in habitu est eius exercitiū in actu Cōsidera nā possessio parit facultatē.facultas parit vtilitatē. vtilitas aūt idem est qđ fructus.Et si tu dicis,quę est ista vtilitas?rñ.est vtilitas spiritualis quia prouidet ecclesię.Itē est vtilitas specialis, qa interest eligentiū habere bonū prelatū.Itē patroni interest ꝙ ecclesia quasi sua bene ordinet, & bene regat. Porro eligere in omni vacatione renascit, & omne quod renascit fructuū noīe cōtinet.ff.sol.ma.l.diuortio. ¶Vlterius opponit & vr ꝙ isti clerici in libello deduxerūt superuacua:qa dixerūt ꝙ ī electionibus triū epōrū vltimò & immediatè in Sutrina ecclīa electorū interfuerunt, & vocē habuerunt simul cū alijs q.d.nos cōtinuè fuimus in possessione vsquequo fuimus expulsi p canonicos.Nā hoc nō est necesse allegare.s.qđ continuè.i.successiuè,& sine interruptione extranea: qa q semel possedit,semp psumit possidere.vt C.đ pba.l.siue possidetis.Sol.dicit gl.illa loquitur in pprietate:secus in possessiōe. Et ideo ille q vult probare pręscriptionē, dēt pbare possessionē eo tpe quo pscriptio cōpletur: qa in pscriptione vltima tpa spectanda sunt. vt C. ne de statu defunctorū.l.si mater.& C.de apo.pub.l.quicūq;.xxxv. di.c.ab exordio.& xxviij.di.c.quia sunt.& ꝯ.ti.j.c. cum ad sedem. in iij.gl.¶ Opponitur ꝙ isti clerici fuerunt verbosi in libellando: quod esse non debet vt C.de appel.l.ampliorem.§.in refutatorijs. dixerunt enim ꝙ infuerunt electionibus, & vocem habuerūt.Hā si interfuerunt,ergo vocem habuerunt.Sol.non est verum qa potuerunt interesse causa dandi consilij,vel ad hoc inuitati non tanquam ius eligendi habentes,sed vocem non possunt habere eligēdi cū alijs, nisi debeatur eis.vnde dicit.l. quod non sufficit in istis incorporalibus quod quis possideat nisi intendat sibi ius acquirere.vt l.vltima.ff.de iti.actuq; priua. & in dubio pręsumēdū est qđ nec ipsi velint acquirere contra ius commune.nec quod canonici velint concedere : quia nemo præsumitur ius suum iactare vel minuere.l. cum de indebito ff. de proba. & ff. qui & a quibus.l.si
13 optio.ª¶†Item not.ꝙ verbum habuisse, significat habitum sine
a quo non potest esse priuatio.vt ff.de ver.ob.l.decem.& ideo non intelligerentur spoliati nisi probarent possessionem eorum præcessisse.qui enim non possidet,eijci potest sed spoliari nō potest. vt ff.de acqui.pos.l.qui iure familiaritatis.¶Oppo. vlterius quod frustra intentauerunt de tribus electionib. cum sufficerent duę vt ꝯ.e.c.cum olim.quinimmo sufficeret vna scilicet immediata,cū ex vnico actu acquiratur possessio etiam si in xl.annis non emergat nisi semel. vt ff. de aqua quotidia.l.j.§.2. & 3.& sufficit vnum tignum immisisse in parietē tuum vt seruitutē possideā ff. de ser. vrba.prædio.l.seruitutes quæ. & melius in l. hæc autem iura. vnde tuendus sum in possessione nisi ab aduersario vi, clam vel precario possideam.vt l.vnica.C.vti pos.& qui dedit precarium, potest authoritate propria reuocare:secus si ex alia causa concessit.vt ff.de donatio.l.aquilius.& l.Lucius.Solu.Ber. cōcedit vnū actum sufficere & bene, qa vna tantum est possessio ita mille actuum sicut vnius, & quia possessio momēto acquiritur.vt ff. de pub.l.cū qui.§.fi & not.ff.de iureiu.l.eum qui.§ in popularibus.non obstat. l.3.§.hoc interdictum. ff.de iti. actuque priua. quia illud est pter naturam illius interdicti in quo requiritur qđ ius habeat,idest,seruitutē,fm Ber.¶Quæro quare litera dicit, quasi possessionem? respon.

ADDITIO.

a ¶Et habes hic tex.no.ad limitationem illius alle.quæ habet quod vbi negatiua est prægnans:& habet inclusam affirmatiuam est probabilis vt per glo. in c.bonę primo de electio.in l.ij.ff. de proba. quia illud verum qñ negatiua sequitur necessario ex terminis affirmatiuis absque eo quod aliquid deponat super negatiua: vt quando nego aliquid me fecisse sponte quia ex terminis affirmatiuis quod feci coacte sequitur necessario quod non feci sponte licet super hoc nihil deponit testis vt declarat do. Ant. in c.bonę. de electi.in vj.quod bene pot.

14 rñ. qa ius eligẽdi est incorporale. ¶ † Opp. cõtra verbum deducen
tes, qa nõ intelligitur in possessione esse qui statim reiicitur. vt ff. de
soi. l. qui sic soluit. Sol. concedo. Nam ista reductio fuit hic verbalis,
& perfunctoria ꝓpter seruandam naturam interdicti recuperandæ
quantum est possibile de iure. ¶ Opp. dicitur hic, ꝙ vtraque pars
intentauit quicqd iuris habebat. Nam pars canonicorũ erat in pos-
sessione: ergo nõ potuit intentare petitoriũ. ut ff. vti. pos. l. j. §. inter-
dictum. Sol. pro rebus incorporalibus nõ datur rei ven. possidenti
plena possessione, sed ꝓ incorporalibus sic: qa nõ plenè possidẽt:
vt insti. de act. §. æquè. Nã cũ incorporalia quasi possideãtur per ad
uersarii patientiam, impossibile est ꝙ quis possideat patiẽtiam ad
uersarii: qa hoc depender ab aduersario nõ à se vt ff. de ser. rust. prę.
15 l. j. in fi. & no. C. de usufruct. l. corruptionẽ. ¶ † Oppo & uidetur qđ
non uenit in iudicium nisi illud qđ specificatũ est: ut legitur & not.
instit. de act. §. tripli. Nã illud tantũ uenit in cõdemnationẽ, qđ in li-
bello continentur: vt C. de fideicõ. lib. l. fi. So. dicit gl. qđ verum est
ꝙ extrema non cõtinẽtur: sed bene cõtinẽtur cõiũcta & accessoria.
vt. ff. de dam. infe. l. si quis missum. §. iudex. Item in generalibus iu-
dicijs & vsib⁹ omnia includũtur, scilicet in generalibus ꝓsecuta, &
in vniuersalibus indistinctè. ut C. de iu. l. licet. Est aũt vniuersale qđ
nõ distinguitur in species dialectico modo assumptas; sed in res. ge
nerale autẽ id qđ hẽt species sub se qa est quoddam ꝑdicamẽtum,
16 ut alibi dixi. ¶ † Opponitur ꝙ tres vices inducant consuetudinem
in delictis. Solu. illa est mala cõsuetudo. ꝙ autem tres vices inducãt
consuetudinem quantum ad pęnam delicti, est verum nisi eodem
contextu: vt tria, adulteria commissa cum muliere anteq̃ diuertãt
ad extraneos actus. nam habẽtur ꝓ vno maleficio continuato seu
aggregato. vt no. ff. de fur. l. vulgaris. in princi. ¶ Opponitur quod
ista præscriptio iur. eligẽdi nõ ꝓcedit de iure: qa seruitus quędã est,
quæ nõ est in nostris bonis nec extra bona. vt l. j. ff. de vsufru. l. Solu.
istud est dicere qđ nõ est in bonis nostris simpliciter. sed scđm qd.
¶ Opp. de c. j. de præscri. li. 6: sed ibi possessio erat contra præsum-
ptionẽ iuris ac statuentis ius, hic præter ius. 66. dist. c. obeũtibus. ea
enim quæ sũnt contra ius vitiantur & vitiant quicquid sequit̃ ex eo,
vel ob id, siue sit contractus, siue electio, siue quicquid aliud qđ no
men iuris debeat habere. vt C. de legi. l. non dubium. §. fi. vel dic ꝙ
isti clerici habebant iustam causam erroris, ut qa erat publica fama
qđ antecessores eorũ habuerũt ius eligendi. ut ff. de vsuc. l. celsus.
¶ Opponitur qđ alia ratione nõ potuerũt præscribere, qa non ha
bebant titulum. Nam etiam in consuetudine causa. i. tituli ꝯ allega-
ri debet. Nam nos sumus in consuetudine præscriptiua alicuius iu-
ris. Solu. in istis iuribus incorporalibus non requiritur titulus: qa pa
tientia aduersarii habetur pro titulo propter modicum præiudi-
17 cium qđ generant. ut ff. si ser. ven. l. si quis diuturno. ¶ † Sed nun-
quid saltem est necesse allegare titulum, licet nõ sit necesse proba-
re? videtur quòd sic vt ff. de vsuris. l. cũ de in rem verso. sed ibi nulla
est præscriptio. nihil enim ibi præscribitur: sed sunt quidam actus
non in patientia, sed in præstatione ꝯsistentes, ex qbus oritur illa ꝓ-
sumptio iuris, nisi probaretur ꝯtrium saltem per aliã pręsumptio-
nem: puta qa esset rusticus vel mulier. ut ff. de ꝓba. l. cũ de indebito.
Considera hic, nam per possessionẽ etiam. 40. annorum nõ probat̃
titulus, quamquam possidens alleget ipsum: sed oportet aliis ꝓba-
tionibus probare. vt not. inst. de act. §. alias. & C. de præscri. 30. anno
rum. l. si emptionis. sed per præscriptionem longam. & multo for-
tius longissimam probatur titulus si allegetur. vt ff. de vsu. l. cum
de in rem verso. Et sicut ille cui fit præstatio, probat sibi promissũ:
ita ille qui præstat emphyteutico nomine probet sibi promissum:
quia eadem est probatio correlatiuorum. dicit enim. l. quod ille q
iurat, intelligitur iurare in correlatiuis pro vtraque parte. ff. de iure
iuran. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. tres enim sunt casus. aut su
mus in possidente tantum, & non præsumitur titulus: aut in præ-
stante tantum, & præsumitur titulus: aut sumus in utroq; simul in
isto & ratione correllatiuorum præsumitur hincinde. & ista subti-
litas est uera.

CAP. IIII.

1 *Patriarcha non potest confirmare ecclesiam episcopi si eam non inueniat confirmandam, vt quia est contra ius.*
2 *Confirmatio non confert aliquod ius electo, si electio non tenuit.*
3 *Prælatus antequam sit possessionem adeptus an posit agere possessorio.*
4 *Restitutio momentanea ad quid prodest.*
5 *Iniustus possessor beneficii an lucretur fructus.*
6 *Intrusus vel quasi an faciat furtum fructuum.*
7 *Iudex an semper debeat pronunciare de eo de quo cognouit.*
8 *Possessorio retinendæ possessionis si egi, & reus fuit absolutus, an iterato possum agere dicens quòd post absolutoriam reus me conturbauit.*

CVm super Agens de sua electione potest simul &
semel petitorium & possessorium intẽ
tare. h. d. in prima ponitur decisa facti narratio. secundò
Papæ diffinitio. tertiò pronunciationis ratio. ibi secunda,
cum quia. ibi tertia, cum iudex. ¶ Casus. vacante ecclesia Bethle-
mitana duo fuerunt electi. R. subdiaconus, & P. canonicus. dictus.
R. fuit confirmatus per Patriarcham & possessionem adeptus: sed
P. fuit per secularem potentiam electus: dictus. R. petebat suam ele
ctionem confirmari & restitui ad possessionem. Econtra dictus.
P. petebat suam electionem confirmari. constitit papę ꝙ neutrius
electio erat canonica, & ꝙ dictus. R. fuerat spoliatus per secularẽ
potentiam: ideo pronunciauit dictum. R. restituendũ ad possessio
nẽ tñ immediate postea pronũciauit neutrã electionem. valere. nã
1 cũ de hoc cognouerit, pronũciare debuerit. cõcor. s. c. proxi. ¶ † Et
no. quod Patriarcha non potest confirmare electionem episcopi
si eam non inueniat confirmandã, vt quia cõtra ius: sed si est ꝑter
ius, potest confirmari: qa lex canonica nõ procedit vltra infirman-
do iuxta regulas no. C. de leg. & consti. nõ dubiũ. Papa vero quãdo
confirmat ex certa scientia, videtur dispensare: qa supra ius, & ꝯtra
ius, & extra omnia põt. vt ff de ri. nup. l. qui in prouincia. §. diuus.
vnde in principe verbũ cõfirmationis quãdoq; ponitur pro dispẽ
satione Dicit Inn. ꝙ installatio nõ est frustra, & ꝙ non potest instal
latus ante confirmationẽ administrare, vbi consuetudo est ꝙ nõ ad
ministret ante: & per talem installationẽ fingitur acquisiuisse pos-
sessionẽ: quia hoc potest per consuetudinem introduci, vt quis fin-
gatur possessionem nactus. Inn. ait quòd vidit Papam administra-
re antequam ingrederetur vrbem. ¶ Idem ait quòd consecratio fa
cta per correctionem non ualet. ¶ Idem ait installationem ad so-
lam solennitatem pertinere. ¶ Idem ait, quòd possessio rerum ec-
clesiæ nunquam vacat per mortẽ prælatorum, sed remaneat pos-
sessio & proprietas pęnes vniuersalem ecclesiam: & ꝙ pręlati po-
stea creati possunt administrare quemadmodum tutores licet pos
sessio non sit eis corporaliter tradita: & si sit occupata, habent in-
terdictum. ¶ † No. primò ꝙ cõfirmatio non confert aliquod ius
2 electo, si electio non tenuit. & sic no. quod ille qui confirmat, cum
alio dat, sed nõ dat solus. ¶ † Secũdò no. qđ ex minus canonica ele
ctione & cõfirmatione positus in possessione nõ dicitur intrusus:
& ideo spoliatus debet restitui. ¶ Tertiò not. quòd dixi in summa-
rio. ¶ Quartò no. quòd officium iudicis est pronunciare de omni
quod cognouit. sic ergo not. ꝙ confirmatio inualida tribuit causã
possidendi. ¶ † Quæro vtrum prælatus antequam sit possessionẽ
3 adeptus possit agere possessorio. rñ. ꝙ aut vult agere possessorio be
neficij, & nõ põt: aut possessorio rei & potest & est ratio, qa primo
casu agit nomine suo, & non põt: qa nõ est spoliatus. secundo casu
agit nomine ecclesiæ qđ potest: qa ecclesia fuit spoliata sicut põt
intentare omnia alia iura ecclesiæ nomine ecclesiæ, vt s. de elec. trãs
missa. & hoc est uerũ, nisi alius similiter teneat nomine ecclesiæ: qa
tunc ecclesia à nullo est spoliata. ut C. de pręscri. xxx. annorum. l. 2.
& ideo non competit interdictum recuperarandæ sed officium iu
dicis vt extra mittatur aduersarius qui tenet iniustè. vt no. ff. de cõ-
di. furti. l. & ideo. §. neratius. ¶ † Quæro qd prodest ista momẽtanea
4 restitutio? respondet glos. qđ prodest quo ad fructus restituendos
vt spoliator restituat spoliatio omnes fructus perceptos & perci-
piendos. & est not. ꝙ si talis possessor vinceret in proprietate, tamẽ
tenetur restituere fructus vsque ad tempus lit. contest. super pro-
prietate: postea autem non. Nam si restitueret, recuperaret eos, &
esset restitutio restitutionis. vt C. de fruc. & lit expen. l. litigator, di
cit tamen glo. ꝙ iste iniustus possessor finaliter non lucrabitur fru-
ctus: quia quasi intrusus est: & ideo tenetur eos restituere ecclesiæ,
& ipsi vero rectori nomine ecclesiæ non suo. & si non concerne-
rent rem ecclesiæ, sed solum titulum beneficij, nulli fieret eorum
restitutio. Exẽplũ de his quæ præstantur ingrediẽtibus episcopatũ
in eorũ iocũdo aduentu, & in aliis honorantiis personalibus. arg.
ff. ad muni. l. Titio. & ff. de leg. 3. l. his uerbis. §. alumno. primũ pro-
batur. ff. de condi. inde. l. si vrbana. secũdũ probatur. ff. de reg. iur. l.
quod à quoquã. ¶ Et si tu dicas, dolo facit, qui petit qđ restitutu-
rus est. Rñ. hoc speciale per uiolentiã. ut ꝫ. ti. 2. c. fi. 2. respõso. odio
eñ spoliationis fallit illa regula. Item fallit si non tenetur restituere
eidẽ; sed alteri qui sit ꝓrsus alia persona. l. si socer. §. Lucius. ff. sol.
mat. ff. de cõdi. ob causam. l. si donaturus. §. fi. quod no. ff. de condi.
5 inde. l. indebiti. §. sed si nummi. ¶ † Quæro vlterius nunquid iniust⁹
possessor beneficij lucretur fructus? & dic ꝙ nõ nisi possideat bo-
na fide, & intelligatur bona fide possidere quo ad fructus etiã si er-
rat in iure. i. in apicibus iuris, & non potuit consulere peritiores. a-
liàs non lucraretur. & sic intellige. ff. de peti. hære. l. sed si lege. §. sci-
re. si enim de facili potest quis iura intelligere, nõ dẽt ei patrocina-
ri sua stultitia. vt l. Seruius. ff. qđ vi aut clam. Item nec potest eo ca
su ꝓbare se errasse in iure. vt C. de legi. & cõsti. l. leges sacratissimę.
6 & facit qđ no. ff. de vsucap. l. si fur. ¶ † Quæro nũquid intrusus vel
quasi, facit furtũ fructuum? & videtur ꝙ nõ, qa nõ interuertit pos-
sessionem alteri. ¶ Item nõ possidenti non fit furtũ. vt l. j. §. scæuo-
la. ff. si quis testa. li. esse ius. fue. contrariũ est verũ subtili ratione: qa
ecclesia per hunc prędonẽ quasi tenẽtẽ nomine ecclesiæ possidet:
ergo fructus capiẽdo furtũ facit. & est casus in d. l. si vrbana. pẽsio-
num autem si quidẽ percipit eas ex suo cõttactu non facit furtum:

prælati

qa transit in eum dominium. Si vero ex cōtractu ecclesiæ vel veri prælati, facit furtū: nec trāsit in eū dominiū ad instar falsi procuratoris, & falsi creditoris. vt ff. de fur. l. falsus. & l. si quis vxori. §. eū. & ff. si cer. pet. l. si quis nec causam. §. res pignori. & d. l. si vrbana. & ad de quod no. Inno. in c. nihil est. & cum sit fur, inhabilis est ad omne ecclesiasticum beneficiū obtinendū: qa criminosus & graui crimine pollutus. ¶ Deinde no. ꝙ duę petitiones eodē iudicio expediuntur, & in eodē libello, & vno processu. cōcor. no. sunt in gl. ¶ Quæro quis induxit hoc petitorium & possessoriū. dic ut in gl. quomodo. ¶ † Vtrum iudex semper debeat pronunciare de eo de quo co-
7 gnouit. Rñ. ut in gl. & plenè examinaui in c. j. s. de or. cog ¶ Quæ-
8 ritur de vna vtili & subtili quęstione. ecce quod egi possessorio retinendæ, possessionis: reus fuit absolutus. iterato ago dicens ꝙ post absolutoriam reus me turbauit. quæritur an possim? & videt quod sic: quia turbatio est causa interdicti: unde turbatio nouat causa est & sic non ob. exceptio rei iudi. sicut dicimus ꝙ in rei vendi. ex noua possessione noua datur actio. vt ff. rem ratā habe. l. procurator ad exhiben. Cōsidera enim quod in interdicto vti pos. duo sunt extrema, unū ex parte actoris. s. possessio: aliud ex parte rei, scilicet turbatio quæ in interdicto vti pos. parit aduersarium. vt j. de pba. c. licet causam. Nouum igitur factum nouum desiderat remedium. ¶ In contrariū videtur quia vna est possessio cōtinuata, ergo vna est actio & super eo lata est absolutoria: ergo ob. exceptio rei iudi. vt diximus in quæstione de peculio. ff. de iureiuran. l. qui iurasse. §. si pater. & in actione de appeso. eo. ti. l. eum qui. §. in popularibus. vbi est gl. solennis. & no. ff. de exce. rei iud. l. si à te in principio. So. distingue. aut sententia absolutoria est lata per abnegationem possessionis, ut quia iudex dixit, absoluo: quia agens nō possedit. vel per negationem qualitatis possidendi requisitę ad agendum, vt qa iudex dixit, absoluo qa agens possidet à reo vi clam, vel præcario, & tūc ob. exceptio rei iudi. nisi intentetur noua causa possessionis per q̄ prima qualitas possidendi mutata sit. vt C. de acquiren. poss. l. nulla. aut est lata sententia per abnegationem turbationis, & tūc non ob. exceptio: puta si iudex dixit, absoluo: quia non turbauit. & est ratio, quia ista est omnino noua turbatio & nouum agendi principium ex parte rei. ff. de ser. vr. prædio. l. foramen. & tunc reus habet probare ꝙ possit esse eadem turbatio continuata, ut per immissionem tigni. ff. de ser. vr. prædio. l. hæc autem iura. aut est lata sententia per abnegationem probationis. ut quia dixit iudex, absoluo: quia non est probatio. & cū habeat perpetuā causam absolutionis, nec post sententiam suppetat ius probandi, ob. except. rei iud. hinc est quod actori imponitur perpetuum silentium. ut not. ff. de lib. leg. l. aurelius. §. centum. quę impositio silētij debet intelligi rebus in eodem statu durantibus. Secus si superueniat nouum ius. ut ff. de except. rei iu. l. si mater. §. eandē & l. si ad exhiben. aut sententia est lata per æquitatem alterius exceptionis. verbi gratia. dixit iudex absoluo: quia est factum pactum de non petendo, uel quia est præscriptum. & cum tales exceptiones habeant vim perpetuā, de necessitate sequtur quod obstat rei iudi. exceptio. vt no. ff. de exce rei iu. l. cum quæritur. Aut sententia absolutoria est lata nulla expressa causa absolutionis, ut quia iudex dixit, absoluo, & tūc videtur absoluisse qa non probatum. nam pro sententia præsumitur ꝙ sit fundata in regula iuris quæ est. quòd actore non probante reus absoluatur. vt C. de edē. l. qui accusare. & econtra sententia condemnatoria præsumit lata, quia pbatum. nam præsumitur habere fundamentum regulæ iur. quæ est ꝙ actore plenè probāte reus cōdēnetur. vt C. de excep. l. si quidē. & ff. de rei vē. l. officiū. & not. similem distinctionē in materia. l. Iulianus. ff. de ꝯdi. inde. in illo passu, an per absolutoriam tollatur vel saltem tegatur, seu veletur obligatio naturalis. Nam aut est lata per abnegationem dispositionis, vt qa iudex dixit, absoluo te: quia non fuit contractus celebratus, uel quia fuit contractus simulatus, & tunc tollitur naturalis obligatio, uel ita occultatur, ꝙ de ea nō potest vnquam refricari: & si absolutus soluat, repetit vt indebitū, nisi cōfiteatur sententia fuisse iniustam. aut absolutoria est lata per abnegationē probationis, ut quia iudex dixit, absoluo te quia actor non probauit, & tunc non tollitur obligatio naturalis: quia licet deficiat probatio, tunc nō deficit veritas, tamen ista naturalis obligatio non valet ad compensandum: quia elisa. vt ff. de compen. l. etiam. Nam hoc operatur rigor iudicii & quia iudex interdum de nigro facit album, & de claro facit obscurum & incertum. ut no. ff. de condi. inde. l. si non sortem. §. hæredi. Interdum absolutoria est lata per ęquitatem alicuius exce. puta velleiani, diuisionis, vel cedēdarum actionū & tūc tollitur naturalis obligatio. vt ff. de fideius. l. si plures. in prin. nec potest accedere fideiussor etiam si renunciat beneficio velleiani: quia omnis obligatio est sublata ipso iure. qd est no. dignum. & hic tango vnum passum ꝙ ante sententiam si solus fideiussor renunciaret beneficio velleiani. qđ competit mulieri dato qđ mulier non renunciaret, tenetur fideiussor efficaciter. vt C. de prædiis minorum. l. & si his. & no. C. de leg. l. non dubium. §. fina aut sententia absolutoria est lata per rigorositatem exce. aut ꝑpter excep. Macedoniani, vel præscriptio. & tūc nō tollit obligatio naturalis: qa æquitas vinculum est pro agente licet rigor iuris scripti contradicat eidem. ff. de neg. gest. l. at qui natura. in prin. & no. ff. de fideius. l. vbicunque. & l. fi. ff. rē ra. ha. adeo ꝙ deriuatiuū sapit naturam sui primitiui, etiam sententia ista dicatur odiosa. vt ff. de condi. inde. l. qui exceptionem Considera. qđ aut. l. prohibet aliquid creditori, & videtur odiosa, aut debitori & videtur fauorabilis: & sententia quę inde sequitur eandem habet qualitatem. aut absolutoria est lata nulla cā expressa, & tunc videtur lata quia non probatum nisi alia ratio reformet hanc præsumptionē quæ ex actis colligi possit. Nā acta sunt vehiculum ad ipsam sententiam: & sententia videtur elicita de mēte actorū. ut no. Cy. in c. j. C. de erro. cal. Et per ista quæ subtiliter & vtiliter dicta sunt, potest eligi quid iuris in alijs omnibus possessorijs etiam in causa proprietatis.

CAP. V.

1 *Induci possunt probationes per beneficium restit. in integrum post renunciationem & conclusionem.*
2 *Possessoria iudicia ad quæ ordinantur.*
3 *Iudex debet facere quòd actor declaret quo remedio acturus est.*
4 *Dari non debet aliqua dilatio ad allegandum.*
5 *Concludere est claudere strepitum iudicialem litigantibus.*
6 *Libellus iste dico me hæredem ex testamento, quare peto me mitti in possessionem bonorum, an procedat.*
7 *Causa proprietatis commissa an intelligatur commissa causa possessionis.*
8 *Succumbens in petitorio an intelligatur succumbere in possessorio.*
9 *Possessio an sit pars dominij.*
10 *Petitorio si quis egit. & succubuit, quia non probauit: an possit postea petere fructus possessorio iudicio.*
11 *Spoliatus qui succubuit in petitorio; quia non erat dominus, an videatur succubuisse in condictione ex l. si quis in tantam. C. vnde vi.*
12 *Ius scriptum vbi deficit, recurritur ad æquitatem etiam non scriptam.*
13 *Renunciari an possit rei vendicatione.*
14 *Dominium an quæratur aduersario per talem renunciationem.*

PAstoralis. Qui agit de proprietate ante conclusionem causæ possessorio adipiscēdæ vel recuperandę agere potest: post cōclusionem vero & ante sententiam hoc nō potest. Et sunt duę partes principales. Iª. prima consultatio. In scđa rñsio. ibi, consultationi. Scđa subdiuiditur in duas. In prima rñdēdo distinguit, an nō sit in causa cōclusum: & si est cōclusū, distinguitur. primò ponēdo regulā ibi, si vero. secūdò ponendo exceptionē, ibi, nisi iudex. tertiò explicādo, ibi, puta. quartò quędam iudicis arbitrio cōmittēdo: ibi. his igitur.

1 ¶ † Dicit Inno. in c. pastoralis. qđ post renūciationem & conclusionem possunt induci ꝑbationes per beneficiū restit. in integ. ¶ Idē ait qđ non dicitur posse fieri qđ per auxilium extraordinarium fit,
a quale est in integ. restit. ¶ Idem ait, qđ cōcludere[a] propriè dicitur, qđ sic concluditur, quòd vlterius nec de facto nec de iure quicq̄ dicatur scilicet noui. ¶ Item ait qđ non est contumax qui facit qđ lex permittit. ¶ Idē ait quòd speciale est qđ spoliatus pōt petitorium suspendere. ¶ Idem ait, quòd possessorium natura sui protēdit petitorium quando non possunt cumulari. ¶ Idem ait, qđ spoliatus succumbit si nihil probauit. Inno. ¶ Idē ait in c. dilectus. j. e. tit. qđ vbi primo est lata sententia super petitorio, de cætero non est sententia ferenda super possessorio: qa victoria proprietatis ip-
2 sum absorberet. ¶ † Ad euidentiam præmitte quod possessoria iudicia quædam ordinantur ad causam proprietatis, & sui natura pręcedere debēt, ut possessoria retinēdæ possessionis. vt C. de rei ven. l. ordinarij. & C. de interdi. l. incerti. & ff. de iudi. l. si de vi. Quædam verò non ordinantur ad causam ꝓprietatis, sicut sunt possessoria adipiscendę possessionis, vel quorū bo. & quorum lega. vel recuperandæ possessionis, vt interdictū vnde vi, condictio ex canone, reintegrenda, & ex canone, sæpe. Item condictio ex l. si coloni. C. de agri. & censi. li. xi. ¶ Sunt & quædam remedia quæ non sunt propriè recuperandę possessionis: sed quasi recuperandæ ut condictio ex. l. cum quærebatur. C. vnde ui. & edictum diui Adri. vt C. de edic. diui adria. l. fi. ¶ Modo pono casum in terminis quæsitum fuit à Papa, aliquis fuit spoliatus ab aduersario, suo fecit citari aduersarium: in iudicio interrogatus quod iudicium vellet instituere, dixit, ꝙ volebat agere de ꝓprietate. formauitq; libellum super rei ven tandē lit. contest. obtulit nouū libellū super interdicto vnde vi: quæritur an possit. rñdet papa ꝙ possessoriū recuperādæ. item adipiscēdæ pōt pēdente rei vēd. ꝓponi: secus in possessorio retinēdæ. & hoc verū anteq̄ sit renūciatū siue ꝯclusum in cā: sed postq̄ est cōclusū, dēt in petitorio

ADDITIO.

a ¶ Et conclusio dicitur fieri altero de tribus modis vt declarat. d. Franci. de Are. in c. quoniam contra falsam. in 6. col. extra de probatio.

petitorio pnunciari, nec suspenditur per possessorium & hoc verum, nisi ex iusta causa, puta quia reus per suam subtraxit actori facultatem probandi dominii, qui dolus probatur ex perspicuis insidijs, vel nisi alia iusta causa iudicem mouerit per quam etiam post conclusionem æquum sit suspenso petitorio possessorium posse proponi. ¶ Et nota triplicem distinctionem. prima distinctio est inter possessorium recuperandæ vel adipiscendæ ex vna parte, & possessoria retinendæ ex altera. ¶ Secunda subdistinctio est in possessoriis recuperandæ, & adipiscendæ: an nõ sit sic conclusum in causa, an vero sit conclusum. ¶ Tertia subdistinctio est quando est conclusum an apparet dolus rei, vel alia causa necne. ¶ † In tex. ibi, requisitus. not. qd iudex debet facere qd actor declaret quo remedio acturus est. & ista declaratio debet fieri in litis ingressu: tamẽ per istã declarationem non tollitur aliud remedium pponendum. de hoc no. per Arch. j. q. 4. c. qa præsulatus. ¶ In tex. ibi, renunciatum aut conclusum. dic aut, pro id est. Nam in iudiciis nihil aliud est cõcludere q̃ renũciare, & sic exponitur hoc verbum in auth. de testi. in §. quia vero multi. in prin. secundũ Gof. ¶ Idẽ not. in c. vlti. de in integ. rest. li. 6. in nouella & no. per Archi. xxx. q. j. ca. iudicantem. Et not. qd quando statutum dicit, ꝙ vsque ad talem terminum debeat esse probatum: lapsus termini habetur pro conclusione in causa. facit qd no. ff. de arbi. l. si de meis. §. fi. Sed Inno. dicit, ꝙ conclusum dicit quando est renunciatum probationibus tam consistentibus in facto quàm in iure. Sed renunciatum non dicitur, nisi in his quæ in facti probatione consistunt. Vnde postquam est renunciatum, bene possunt fieri allegationes: secus si conclusum sit: quia tunc nec de facto nec de iure põt aliqd de nouo allegari, s̃m Inn. vñ si post conclusum in causa producantur cõsilia sapiẽtũ, & magnorũ doctorũ, iudex nõ dẽt facere ista cõsilia poni in actis. ¶ Itẽ licet possit ex forma statuti peti consilium sapiẽtis, tñ postq̃ est conclusum in causa,
4 non potest peti. ¶ † Itẽ nec dẽt dari aliqua dilatio ad allegandum: qa conclusio est vltimũ verbũ scriptũ vel pbatũ. ar. C. de fi. instru. l. contractus. & illud est vltimũ post qd nihil sequit. vt l. qui duos. ff. de re. du. Hæc conclusio etiam in criminali põt fieri, cũ nihil aliud trutinandum est: qa sola sententia restat proferẽda. illud eñi est cõcludere. vt C. de adul. l. quãuis indubitati. vnde nec exceptio falsi pcuratoris põt opponi ad impediẽdum plationem sententiæ, & tñ post sentẽtiã põt opponi: qa reddit iudiciũ retro nullũ. ¶ In tex. ibi, agi potest. nec cõdẽnatur in expeñ. ratione dilatati pcessus: qa hoc facit iure permittẽte, & sic nõ temere. vt no. in Spe. de expeñ. §. iusta. ver. quid si suspenso. & sic non ob. l. non ignorat. C. de fruc. & lit. expeñ. sed nsiquid renuncians cõdemnabitur in expeñ. dic qd sic, nisi iusta causa renũciãdi superuenerit de nouo. vt no. C. de edẽ. l. edita. ¶ In text. ibi, pendente. hodie in beneficialibus dic'ut in c. j. e. ti. in cle. Ibi, natura. i. ordine. vt ff. de acquir. pos. l. exitus. Ibi, seu, exponit s̃m Gof. vel addit s̃m Inno. ¶ Ibi, inculcentur. i. addãtur, vel interserantur. & no. perplexitatem uitandam. ff. si vsusfru. pe. l. j. §. j. vbi de hoc. Ibi, expedire. s. actori. Ibi, indiciis. i. prẽsump. violentis ex quibus probatur dolus. vt C. de dolo. l. dolum. & l. apud celsũ. in prin. ff. de excep. do. ¶ Ibi subtraxerit. puta furando instrumentum. ut C. de proba. l. si de possessione. vel interficiendo, vel vulnerãdo testes. vt ff. de eden. l. argentarius. §. cũ autem. vel testes qui erant vltra mare redierunt ad patriã, per quos põt reus de mendacio & falsitate conuinci: vnde conclusio in hoc casu & similibus pro nulla habetur. vt ff. de iureiur. l. admonendi. & ibi per Bar. nec est opus petere restitutionem in integrũ, qa nõdum est pronunciatum: & qa ista conclusio nõ cõcludit iudici quin possit vti æquitatis arbi
5 trio. tex. est hic vnicus in iure. ¶ † Concludere idem est qd claudere strepitum iudicialẽ litigãtibus. & ista cõclusio fit aut legis phibitione iudiciaria authoritate: quia clausa est audientia utrique parti in pponẽdo & probãdo: aut qa partes ambæ cõi consensu renũciauerũt allegandis & probandis, quo casu nõ uidet habere locũ istud c. quod est verũ si est renũciatum per pactũ. ut d. l. admonendi. Secus si per simplicẽ renunciationẽ: ut hic in ver. renunciatũ. qa facilius remittitur & modificatur simplex renunciatio quã generalis obligatio. vt ff. de pac. l. emptor. §. Lucius. Tu habes quandam gl. magnã quę tractat materiã interdictorũ satis cõpẽdiosè. & gl. iur is ciuilis ponit in l. extat. ff. qd met. cau. Canonistis suadeo qd videant tex. institut. de interdictis. & intelligent gloss. faciliter & clarè. tractat etiam de intellectu. §. nihil cõe. de quo. §. posset fieri lõga repetitio sicut fecit Bar. & vide Ia. Bu. C. de interdic. l. incerti. & nõ tran-
6 scribo glo. sed tu eã recita in cathedra. ¶ † Extra quæro nunquid pcedat iste libellus, dico me hæredẽ ex testamẽto: quare peto mitti in possionem bonorũ: & videt qd non: qa bonorũ possessio est iuris ab omni possessione abstracti. vt l. j. ff. de bo. poss. dic cõtra, quia sunt duæ partes & sic factum significant. Nam verba libelli debent intelligi congruentius. arg. ff. de iureiur. l. sed si possessori. §. sed si re-
7 rum. ¶ † Quæro an commissa causa proprietatis intelligatur commissa causa possessionis? Nam hic sunt duę gl. vna glos. dicit, quòd sic alia dicit qd non. tu dic qd possessorium qd ordinatur ad petitoriũ, & eius præambulũ videtur committi, sicut est possessorium retinendę. vt ff. de iur. om. iudic. l. 2. & ff. de procu. l. ad rem mobilem secus si nõ esset eius præambulum. Nam tunc non videtur cõmitti principaliter nisi in modum reconuentionis. vt C. si à non cõpe-
8 ten. iudi. l. si de proprietate. ¶ † Quæro si quis succubuit in petitorio vtrum intelligatur succumbere in possessorio? Respõdeo sic, si reus condemnatur in petitorio, cũ teneatur possessioni cedere. sed si fertur absolutoria adhuc restat actori posse agere possessorio: qa causæ sunt dispares. & maximè propter fructus. arg. ff. de exce-
9 ptio. l. sed si ante. ¶ † Quęro utrum possessio sit pars dominij? dic ꝙ non, quando est penes non dominum: sed si est penes dominum, videtur quòd sit pars dominij: quia in ea consistit vsusfructus causalis. dic contrà, quia non est pars subiectiua: quia dominium non prędicatur de ea nec est pars integralis. vt d. §. nihil commune.
10 ¶ † Quæro nunquid qui egit petitorio, & succubuit: quia non probauit, possit postea petere fructus possessorio iudicio. Respondeo sic, si quod habet possessoriũ. aliàs non. vt ff. de exceptio. l. fundum
11 titianum & l. fundi. ¶ † Quæro an ille spoliatus qui succubuit in petitorio, quia non erat dominus, videatur succubuisse in condictione ex l. si quis in tantam. C. vnde vi? Respondeo, non. quia vnum caput illius. l. prouidet non domino. ¶ † In tex. ibi, ęquitatem. Not.
12 quod vbi deficit ius scriptum, recurritur ad ęquitatem etiam non scriptam, vt hic secundum Ber. dicit Pet. quod licet æquitas nõ sit scripta ex solo tamen dictamine naturalis rationis debet seruari. vt ff. de excu. tu. l. scire oportet. §. & si maximè. Nam naturalis iustitia & ęquitas idem sunt. hoc tenent Pet. & Cy. C. de legi. & cõstitutio-
13 ni. l. non dubium. vbi videas. ¶ † Quæro nunquid possit renunciari rei vendi. & videtur quòd non: quia rei vendi. in substantia idem est quòd dominiũ. vt ff. de acqui. possess. l. si quis vi. §. differentia. Sed tamen contrariũ not. in l. cũ fundum §. fi. ff. de vi & vi arma. ad hoc.
14 C. de pactis. l. postquam liti. vbi est expressum. ¶ † Sed an per talem renunciationem quæratur dominium aduersario? dic quòd non. vt C. de transac. l. si pro fundo. & singulariter not. eo. tit. l. siue apud acta. & ad de quod dicam. j. c. proxi. Bal.

CAP. VI.

1 *Possessorio & petitorio cum simul est actum, iudex debet vna sententia vtrã. que causam diffinire præmittendo possessorium petitorio preualente in executione finali.*
2 *Clericus flexis genibus coram Papa proposuit talem quæstionem, pater sanctę petitorio & possessorio simul est actum, an vna sentẽtia debeãt terminari.*
3 *Petitorium & possessorium an possint simul cumulari.*
4 *Negatoria & confessoria an possint in corporalibus intentari simul cum qua si possessorio retinendæ possessionis.*
5 *Causa conuentionis & reconuentionis an debeant eadem sententia terminari.*
6 *Contrarietas quotuplex est.*
7 *Contrarietas originis impedit natiuitatem: & quid de aliis cõtrarietatibus.*
8 *Sententia momenti quid prodest.*

1 Cum dilectus. † Cum possessorio & petitorio simul est actum, iudex vna sententia vtranque causam voluit diffinire, præmittendo possessorium in pronunciando petitorio pręualente in executione finali. ¶ In tex. ibi simul, id est eodem libello, prout loquitur in cumulatione. vel simul. id est successiuè & continuatiuè. prout loquitur in reconuentione. nunquam tamẽ possunt duæ voces simul posse fieri. siue quia est actus continuus, siue quia vnum structum iudicii. vt ff. de mino. l. denique §. j. & facit hoc ad testes sa uandos, qui dicunt quòd viderunt simul adulterium committi per vnam rimulam, ad quam non poterãt stare simul ambo. Sed bene poterant stare simul successiuè & immediatè. Item ad saluandos testes qui dicunt, quòd simul fuerunt facta plura vulnera, quæ immediatè fuerunt facta vnum post aliud vt ff de acti. & obli.
2 l. nunquam. in fin. tit. ¶ † Ibi in executione, scilicet finali & perpetua, non in executione momenti. ut s. cap. cum ecclesia. ¶ Casus in terminis non est aliter formandus. tamen pro iuuenibus potest sic poni. Clericus flexis genibus coram Papa talem proposuit quęstionem. Pater sanctę petitorio & possessorio simul est actum: quæro vtrum debeant vna sententia terminari? respondet Papa ꝙ sic. Instat quærens, pater sanctę cũ oporteat iudicem prius proferre vnum verbum, deinde reliquum, quo ordine pronunciabit. respondet papa quòd primò pronunciabit super possessorio. secundò pronunciabit super petitorio. Instat quærens, pater sanctę ex quo pronunciatur super petitorio nunquid finaliter in executione præualet proprietas? respondet papa quòd sic. ¶ Not. tria. primò ꝙ potest simul agi possessorio & petitorio. secundo quòd duæ debent ferri sententiæ, vna super possessorio, & hoc prius. alia super petitorio & hoc posterius. Tertiò not. ꝙ causa proprietatis potentior est momentanea possessione. ¶ Modo pro intelligentia. c. quæro quid intẽdat litera dũ dicit, ꝙ fuit simul actũ possessorio & petitorio? rñdeo vult dicere qd actor fuit duplex in agẽdo: qa

annulauit

annullasit eodem libello possessorium & petitorium. Innoc. lect. ap
3 probat Ber. ¶ † Sed contra hoc opponitur de l. fi. de vi. ff. de iudi. & C. de interdi. l. incerti. & C. quorum bo. l. fi. in quibus dicitur, quod possessorium & petitorium non possunt cumulari. Sol. illud intelligit, quando cumulans esset sibi contrarius: secus si iudicia compatiuntur se inuicem, vt hic. Sed tūc quæro qn̄ hoc cognoscam? respondeo si cumulat possessorium & petitorium recuperādæ vel adipiscendæ, ista sunt cōpatibilia: qa agens asserit se nō possidere: sed si cumulat possessoriū retinēdæ & petitorium, tunc est sibi ipsi contrarius qa agendo possessorio retinendæ dicit se possidere: sed agendo petitorio dicit se non possidere: qa in rei vendicatione possessio illius pariat aduersarium. vt C. de alie. iudi. l. j. hinc est quòd rei vendicatio non nascitur possidenti. vt leg. & no. in l. fi. C. de hære. ven. & subtiliter consideras, est contrarius, sibi ipsi & causæ. Nam sibi ipsi est contrarius, quia concludit incompatibilia. & qa cōcludit possessionem sibi restitui quam intus habet. vt insti. de leg. §. si res. Itē est contrarius causæ; qa causa rei vendicationis apud extraneū rei est possessio ipsius rei. i. aduersarij cui causæ ɔtradicit asserendo se possidere nisi in libello distingueret genera possessionum: vt qa ageret interdicto ratione ciuilis tu batæ; & rei ven. ratione naturalis detentæ: tn̄ hoc oportet in libello nominatim distinguere. Nam ille qui dicit simpliciter se possidere, intelligitur intētare plenam & ueram possessionem; & sic nō procederet libellus eius, vt ff. vti pos. l. j. §. interdictum. & ita intelligunt qđ subtiliter no. ff. de acqui. poss. l. clā possidere. §. fi. & per Dy. insti. de actio. §. omniū. ¶ Pone, dominus agit rei ven. contra emphyteutam vel vsufructuarium, nunquid intelligatur renunciare ciuili possessioni quæ est apud eum? respondeo non qa nō intendit auocare nisi naturalem possessionem. vt ff. de vsuf. l. cuiuscū qs. §. si fundus. ¶ † Modò hic quæro, quid incorporalibus nunquid negatoria & confessoria possit intentari simul
4 cum quasi possessorio retinendæ possessionis? rñdeo aut agens cōfessoria vel negatoria concludit ad euincendam possessionem aduersarii, & non potest: qa est sibi ipsi contrarius. aut ad simplicem declarationem libertatis, seu seruitutis, & ad impositionem silētij, & ad interesse, & tunc pōt: qa nō est contrarius legi vel sibi ipsi cū petitoria incorporalium possessoribus dentur. ut instit. de actio. §. æquè. Et no. in isto. c. vnā duplicitatē. s. possessorij & petitorij. Alia duplicitas est duplicis petitorij. & hoc contingit in rei ven. & publiciana, in quibus ꝓcedit cumulatio de consuetudine potius q̄ de iure. & no. insti. de act. §. aliæ. & in c. abbate sanè. de re iudi. lib. 6. Alia duplicitas est, si quis agit simul rei ven. & cōi diuidūdo, vel finiū regū. vel petitione hæreditatis, vel fa. her. simul, & non ꝓcedit cumulatio si ante lit. conte. opponit exceptio declinatoria cumulationis. vt ff. de exce. l. fundi. secus si nō opponitur ante lit. cōte. vt no. ff. de euic. l. si mancipiū. §. si cōi. Non eñ sunt cōtraria, sed vnū subalternatur alteri. Alia est duplicitas personalis & hypothecaria. & in ista est spāle vt admittat cumulatio: quia nō interest debitoris hæc iudicia diuidi. vt not. ff. de reg. iur. l. nemo ex his. auth. de fideiu. §. sed neq;. Alia est duplicitas quādo in eodē libello intentantur duæ rei vēdicationes vna ꝓ re, alia ꝓ fructibus ante lit. ɔte pceptis: vel intētatur rei ven. pro re, condictio furtiua ꝓ fructibus, & tunc non admittit cumulatio, si opponatur exceptio vt d. l. fundi. tamen tota die videmus peti rem cū fructibus: sed illud debet intelligi qn̄ pro fructibus non proponitur actio de per se, sed officiū iudicis mercenarium. eodem modo petitur res cū dānis & interesse. vt not. in l. si quis missum. §. fi. ff. de dam. infect. & est expressum. s. de fo. compe. c. dilecti. Ecce ego dixi quando agens est duplex in agendo. & ista est vna lectura istius. c. ¶ † Scđo modo istud. c. intelligitur in causa con
5 uentionis & reconuentionis. quæ cā debet eadē sententia terminari. vt ff. quæ sententiæ sine ap. rescin. l. j. §. fi. verbi gratia, ago contra te interdi. vti. pos. tu agis cōtra me rei vēd. tūc quæro vtrū eo ipso dicaris turbare in possessione, ita q eo ipso facias reū aduersarium interdicto, & non oporteat probare de alia turbatione. Berñ. dicit q interdictum vti pos. datur inter duos, qui aduersatiuè dicūt se possidere. sed hic agens rei vend. nō dicit se possidere: ergo ex hoc non supponit se interdicto nisi probaretur alia turbatio. ut ff. de vi. & vi ar. l. vim facit & j. de proba. c. licet causam. & dicūt ibi. ¶ † Ad de
6 clarationem prædictorum quero quotuplex sit contrarietas. Respondeo triplex. s. contrarietas originis. vt C. de fur. l. j. contrarietas. i. incompatibilitas finis. vt no. Dy. in c. nullus pluribus. de reg. iur. in 6. & incōpatibilitas ordinis. vt ff. ta. her. l. j. & no. ff. de exce. l. oēs.
7 ¶ † Et no. qđ cōtrarietas originis impedit natiuitatem. aliæ cōtrarietates impediunt exercitium qđ dic ut dixi. in d. l. j. C. de fur. & C. de codicil. l. fin. & in l. j. C. si ser. extero. ¶ Sed nonne si quis intentat possessoriū recuperandæ & petitorium petit bis idem, ergo repellitur. ¶ Itē videtur superuacuò agere. ut C. de ap. l. in offerēdis. §. j. ergo repellitur. vt ff. de condi. fur. l. si seruus. §. boue. Respondeo non est uerū q idem petat: qđ apparet, qa sententia absolutionis lata in vno nō parit exceptionē rei iu. in altero. ut s. eo. pastoralis. & j. c. pximo. ¶ Itē restitutio possessionis in rei uē. venit officio iudicis. s. de rei ven. l. qui restituere. sed in interdicto venit iure actionis & obligationis ꝑsonalis. Itē in rei ven. iurat in litē. sed in possessorio non iuratur in litem, sed tātum de veritate. vt C. vñ vi. l. si qñ.
8 ¶ † Quæro qđ ꝓdest sñia momenti. Rñdeo, vt s. eod. ca. pastoralis. dicit Archi. q ordo iudicij seruatur vt satisfiat iuri, non quia intersit aduersarij. vt not. Archi. 2 q. 2. §. quando autem. & probatur. ff. de mi. l. ait prætor. §. permittitur. ¶ Vltimò not. quòd proprietas est dignior quam sit possessio. Baldus.

CAP. VII.

1 *Existens in possessione est in iure conferendi beneficium vel dignitatem etiam si de iure communi non pertineret ad eum solum.*
2 *Factum procuratoris an debeat nocere domino.*
3 *Procurator si in consensu committat dolum; an dolus noceat domino.*
4 *Ecclesia læsa per negligentiam procuratoris an possit petere restitutionem in integrum.*
5 *Procurator si habuit certam formam super impetrando certos iudices, & ipse consensit in alios: an præiudicet domino.*

CVm olim. Sufficit ei cui dignitas est collata si ꝓbet qđ conferens collationis tēpore ius ɔferendi posséderit. vel aliter. Succumbens in possessorio de proprietate agere potest. hoc dicit. Tria facit. primò decisiuè narrat ꝓcessum. scđa ibi, quoniā. reddit diffinitionis causam, & soluit obstaculū & diffinit. tertiò reseruat siue ꝓtestat, ibi, reseruata. ¶ Casus. Episcopus Vicentinus cōtulit archidiaconatū eiusdem ecclesiæ archipresbytero. & canonici Vicētini petebāt collationem cassari, cum de iure cōi debuisset eorum cōsensus requiri. causa ista fuit delegata quibusdā iudicibus de vtriusq; partis ꝓcuratorum consensu. Canonici postmodum recusauerunt dictos iudices delegatos: & qa dicta recusatio erat friuola, nihilominus seruato iuris ordine, receperunt testes pro parte Archi fuit probatū, q ipse episcopus erat in possessione pacifica conferendi præfatum archidiaconatum: quoniā ipsum cōtulerat duobus archidiaconis immediatè præcedētibus. Papa examinato ꝓcessu dictum archidiaconatum prædicto archi. adiudicauit, canonicis perpetuum silentium imposuit quo ad dictum archidiaconū. Sed reseruata quæstione super proprietate conferendi inter epm ex vna parte, & canonicos ex altera: non præiudicātibus probationibus antedictis: quia res inter alios acta nō debet aliis præiudicium generare. dicit Inno. qđ statim qđ episcopus eligit. intelligit cōfirmare. Idē ait q officiū iudicis cōpetit non solum contra eum qui spoliat, sed etiam cōtra eū qui debitū non soluit. s. de elec. c. quæreiā. Idē ait, q post cōfirmationē nihil pōt obiici quo minus cōfirmatio habeat suum effectum si aduersarius habuit tēpus excipiēdi, & nō excipit, dūtamen cōfirmatio nō sit clādestina. Idem ait qđ exceptio minus canonicæ electionis nō suspēdit effectū cōfirmationis: licet appellatio, in integrū restitutio vel nullitatis intētatio impediret. Idē ait, qđ extra iudicium non est necesse appellare: & ideo nō transit tanq̄ in rem iudicatā. Idē ait qđ sentētia lata iniustè p procuratorē prodest dño: sed non nocet si procurator est in dolo: præsertim vbi non patet regressus contra procuratorem vt in beneficialibus, sed culpa no
1 cet. ¶ † Inn. Not. primò quòd ille qui est in possessione, est in iure conferēdi beneficiū vel dignitatem, etiam si de iure communi nō pertineret ad eū solū. ¶ Itē not. qđ ex vno actu pacificè facto acquiritur quasi possessio iurium incorporalium. ¶ Itē no. qđ si procuratores consenserūt dñs nō pōt infringere factū ipsorū. ¶ Itē not. qđ res acta inter eū qui habet a me cām, & aduersariū eius, nō facit mihi præiudiciū. ¶ Item not. in verbo. ꝓprietatis. qđ hoc ius. cōferēdi potest vendicari. ¶ Oppo. qđ per vnū hoc ius non præscribatur. ut C. de ser. l. fi. & s. eo. ecclesia. Sol. hic nō vi præscriptionis,
2 sed vi possessionis pacificæ confirmat collatio. ¶ † Opponitur q factum procuratoris nō debeat nocere domino. vt ff. de ꝓcu. l. ignorantis. Sol. ibi, nō habebat mandatū, hic habebat ad causam: & hoc mandatum pertinet ad quemlibet actū litis. & intelligitur nisi causa superuenisset de nouo: qa potest tūc dominus reuocare factum ꝓcuratoris. quinimo ꝓcurator factum dñi. vt ff. māda. l. si hominē.
3 quod est no. dignū. ¶ † Quæro quid si iste procurator in isto cōsensu cōmisisset dolū? rñdet glos. q dolus nō nocet dño: qđ est verū si est euidēs: aliàs bene nocet dño in ꝓsecutione litis. vt C. de his qui. vt indig. l. polla. & ff. de excep. do. l. si procurator agit. sed negligentia seu culpa bene noceret etiā si procurator non esset soluēdo. Nā in casu istius. c. procurator non soluendo est ratio, qđ spirituale be
4 neficiū nō recipit æstimationem. vt j. de simo. c. querelam. ¶ † Quæro nūquid ecclesia læsa per negligentiam ꝓcuratoris possit petere restitutionem in integrū. respondeo sic: vt ff. de mi. l. minor. 25. annis omissam. quinimo ipse idē ꝓcu. noīe dñi absque alio mandato posset incidenter petere restitutionē in integ aduersus culpā ꝓpriā: qa petit noīe ecclesiæ. vt ff. de exce. rei iudi. l. si is qui hæres non erat.
5 §. vlt. & ff. de exce. l. modestinus. ¶ † Quæro si ꝓcurator habuit certā formā super impetrādo certos iudices, & ꝓipse consensit in alios an præiu-

ante prǽiudicet dño? rñdeo nõ. vt s. de ap. c. significante. & ff. de
ver. ob. l. qui Romę. § calimachus. secus si habuit mandatum sim-
plex ad impetrãdum. ar. ff. de pcu. l. si is qui Stichus. ¶ Quæro quã
do fuerũt isti iudices delegati. Rñdeo post li. conte. corã Papa, tñ
poterãt recusari ex quo post li. cõte. fuerũt delegati. vt C. de con-
sor. eius. li. l. ij. Op. q snĩa lata pro archidiacono psit epõ: qa habet
ab epõ causam, & sic videtur eadẽ persona cum episcopo. Sol. nõ
est ita, qa sententia lata cum successore non dirigit oculos suos ad
authorẽ quãq̃ sententia lata pro authore prosit successori eius. vt
ff. de exce. rei iu. l. si à te. §. fi. & est ratio differentię: qa ius descẽdit
sed non ascendit. fallit quando successori quæritur ius ex præscri
ptione surgente ex eodem. vt ff. de condi. inde. l. indebiti. §. sed si
nummi. & ff. de do. cau. mor. l. si alienam. in princ. Adde quod ha-
bes in l. sępe. ff. de re iu. quod est no. dignum.

CAP. VIII.

1 *Petenti rem ratione dominij non sufficit probare possessionem.*
2 *Solutio census an probet subiectionem.*
3 *Possessione probata an præsumatur dominium.*
4 *Subiectio an probetur si vocatus eat ad synodum.*
5 *Contractus omnes de mundo quos consuetudo inuenit, sunt contractus innominati.*

IN causa. Petenti rem ex vna cã, si agat ex alia,
nõ ob. excep. rei iudi. cõcor. C. de pe.
heredi. l. hęreditas marerterę. & ff. de euic. l. minor. §. si
1 seruus. vel sic vt faciat ad titulũ. † Petẽti rẽ ratione do-
minij, nõ sufficit pbare possessionẽ. h. d. & primò decisa diffini-
tio. In secũda protestatio. secunda ibi, ad hoc. ¶ Casus. Patriarcha
duo petebat: quia vendicabat subiectionem in monasterio sancti
Gregorij, & insup petebat. l. solidos ad indiciũ subiectionis ab ab-
bate dicti monasterij p parte Patriarchæ fuit pbatum q abbas
iuit qñque ad eius synodũ, & q per plures annos soluit ei. xl. soli-
dos; nõ tñ fuit probatũ quo ad subiectionis indiciũ: sed contra pa
triarchã fuit pnunciatum: qa istæ pbationes nõ cõclũdunt de ne
cessitate. Quærebatur vtrũ patriarcha si aliud remediũ sibi cõpe-
tit, possit ipsum p ponere? rñdet q sic. dicit Inno. q per solutionẽ
alicuius quãtitatis annuę subiectio nõ probat. Inno. Idẽ in feudis
qđ nõ probat feudũ, licet p ↄcesso priuilegio soluat aliqd annuũ.
Nã iste est cẽsus nõ fidelitas, & transit ad quẽlibet hæredẽ castrũ
priuilegiatũ etiã ad fęminã. vt s. de rescri. c. significauit. & ita rñdi
2 in quęstione de facto. ¶ † Op. qđ patriarcha debuit vincere, quia
cẽsus est indiciũ. vt j. de cẽsi. c. cũ venerabilis. Solu. qñque census
significat exẽptionẽ: qñque ptectionẽ: qñque subiectionẽ: qa non
apparet ad qđ significãdũ fuerit census solutus, pbatio est obscu-
ra, & iõ p nulla habet. & sic ob. ff. de vsur. l. cũ de in rẽ verso. & C.
3 de agri. & cẽsi. l. litibus li. xj. ¶ † Opp. q pbata possessione psumat
dominiũ. vt l. pe. ff. de cõdi. insti. Sol. vbi dñium deducitur princi-
paliter, nõ sufficit pbare possessionẽ: secus si incidẽter. vt ff. si ser.
ven. l. sicuti. §. si querat. & l. j. ff. fa. her. & dicit incidẽs quæstio quę
mouetur principaliter propter aliud non propter se: sed principa
lis quæstio dicitur illa quę principaliter propter se mouetur. Simi
le dicitur q verba enunciatiua dicuntur proferri principaliter pro
4 pter se, quando non terminantur ad aliud. ¶ † Vlti. no. q p ire ad
synodum vocatus non probatur subiectio: & q non concludens
probatio nihil operatur probatio ergo debet de necessitate con-
cludere. vt j. de proba. c in pręsentia. & j. de test. c. cum tu fili. qđ
dic vt no. C. de proba. l neque natales. & ibi no. q locus à cõmu-
niter accidentibus concludit in materia probationum. Ex hoc se
quitur, qđ nomine cẽsus vel ficti intelligitur ille contractus q sub
eo nomine in regione frequẽtatur. vñ testis deponens de cẽsu vel
ficto, intelligitur deponere & probare id qđ verbũ sonat fm con
suetudinẽ & interpretationẽ regionis. ff. de le. iij. l. librorũ. §. qđ ta
men cassius. ff. de ędili. edic. l. qđ si nolit. §. quia assidua. & istud est
5 no. dignũ. & multas dirimit quæstiones. ¶ † Et scias q oẽs ↄctus de
mũdo quos cõsuetudo de nouo inuenit, sunt cõtractus innomi-
nati ex quo à iure gentiũ, vel ciuili nomẽ acceperũt. vt ff. de pscri.
ver. l. naturalis. §. at cũ de. & ff. p so. l. si margaritã. & ideo ↄtractus
ficti cõsistentis in alio q̃ in pecunia numerata est contractus inno
minatus. de isto contractu fit mentio. j. de resti. spol. c. Pisãnis. &
in contractibus est procedendũ de similibus ad similia. vt no. di-
cit tex. ff. deposi. l. j. §. si quis seruũ. Itẽ de contractu censuali habes
quod celebratur per æstimum quod fit in communi, quod est fun
ctio faciendi seu sustinendi onera communitatis suis modis &
temporibus. vt not. ff. ad muni. l. incola. & C. de do. l. censualis. &
ff. de acquiren. re. do. l. quę quisque. & ista functio vocatur per æs
& libram. vt l. fi. C. de immu. ne. conce. & no. per Barto. ff. de re iu-
dic. l. iiij. §. actor. per Innocen. j. de sen. ex. c. grauem. per Accur. ff.
quod cuius. vni. no. l. j. §. quibus. per Spe. in tit. de censibus in suo
Specu. Bald.

a ¶ De restitutione [a] spoliatorum. Rubrica.

ADDITIO.

a ¶ Not. circa hanc rub. qđ licet verbum restituere proprie significet retro
dare tamẽ etiã significat & per se dare. tex. est in l. 3. C. commo. in l. si fratris
C. de iu. deli. in l. captum ff. de ca. & postli. in l. scimus. §. j. C. de inof. test. in l.
Titio. in prin. ad munici. & ideo interdicta adipiscenda possessionis dicun-
tur restitutoria. l. j. §. fi. ff. quorum bo. facit. l. verbum reddendi. ff. de ver. sig.
Item aduerte ad verbum spoliat: quia licet sonet in vitium vt in c. conque
rente. j. eo. & hic tamen aliquando capitur in bonam partem vt in c. q in
dubijs. de res. c. cum bone. de ętate & qualitate.

CAP. I.

1 *Delictum hominum non debet præiudi care ecclesiæ.*
2 *Opponens volens statim probare de dominio debet audiri.*
3 *Ex consensu actoris spoliati proponitur contra eum proprietatis exceptio.*
4 *Prędo an ab initio semper recuperet sumptus.*
5 *Baro an possit suos homines obligare.*

LIcet. ¶ Si qs cõsentit restitutionẽ possessionis peti,
põt sibi qõ pprietatis referri. h. d. primò partis
cõquæstio. in scđa quoddã dictũ bimẽbre. scđa ibi, con
quęstus. ¶ Casus. Filasius cęcus conquęstus fuit cãpum
suũ ab hominibus cuiusdã ecclesię irreuocabiliter, & p violẽtiam
occupatũ, supple & petebat possessionẽ sibi restitui. quidã diaco-
nus ipsius ecclesiæ se opposuit. dicens aduersatiuè & excipiendo
q dictus cãpus erat ipsius ecclesię. ex cõsensu vtriusque partis fue
runt inducti testes sup pprietate. Quærit quid iuris. Papa rñdet, q
dicta possessio ante omnẽ ↄtentionẽ pprietatis debeat spoliato re
stitui, si cõtradixisset vẽtilationi pprietatis: sed qa cõsensit, si dia
conus pbauit de dñio ecclesię: ecclesia dẽt absolui, & nõ ↄdẽnari
ita fieri mãdat. ¶ In tex. ibi, ab hominib⁹. no. qđ factũ ab homini-
1 bus ecclesię cẽsetur ab ipsa ecclesia factũ. ¶ † Opp. j. c. cũ ad sedẽ.
Nã delictũ hominũ nõ dẽt piudicare ecclesię. Solu. hęc ecclesia p
tale delictũ q̃sierat possessionẽ rei inuasæ: & sic erat locupletior:
secus si ad ecclesiã nihil puenisset vt C. vñ vi. l. meminerint. & ita
loquit ↄtrariũ. ¶ Ibi, occupatũ. s. per vim expulsiuã p quę verba vi
det intẽtare interdictũ vnde vi. vt no. j. q. iiij. c. qa pręsulatus. ¶ Ibi,
ↄtra tentionẽ. s. de pprietate. Sed cõtra hoc opponitur qa dolo fa
cit qui petit qđ restiturus est. Rñdeo hæc exceptio non potest op
poni spoliato: qa non tenet restituere antequã sit in possessione
2 repositus. ¶ † Sed qd si opponẽs vellet statim pbare de dñio. dicit
Accu. q dẽt audiri. ita no. ff. de iud. l. si de vi. Sed gl. illa est falsa in
possessorio retinẽdę. vt no. j. e. c. audita. in scđa glo. sed est vera in
interdicto adipiscẽdæ. vt C. quorũ bo. l. fi. Itẽ est vera in edicto di-
ui Adri. si excipiẽs prętẽdit dñiũ ex vltima volũtate, si est eiusdẽ
tituli & pogatiuæ cũ agẽte: alias secus vt C. de edi. di. Adria. l. ij. &
l. edicto. & dic vt ibi. Itẽ gl. est vera in cõdi. ex. l. cũ quærebat. C. vñ
3 vi. s. qñ est occupata possessio vacãs vt ibi no. ¶ † Ibi, cõsentiente
illo. istud est verbũ notatu dignũ, q ex cõsensu actoris spoliati p-
ponit ↄtra eũ pprietatis exceptio: qua pbata absoluit ab interdi-
cto. Adde & ↄdẽnabit spoliat⁹ in expẽsis tãq̃ victus victori: nec re
cupabit fruct⁹ pceptos à spoliatore qa idẽ est iudiciũ de fructib.
ar. ff. de rei vẽ. l. & ex diuerso. & C. de vsu. l. cos. in prin. & iõ caueat
sibi actor ne litẽ ↄtestetur super exceptione pprietatis: qa tũc vi-
deret ↄsentire. vt ff. de iud. l. sed si susceperit. in principio. vñ ↄtra
excipiẽtẽ replicet q sua exceptio nõ dẽt admitti. vt no. in auth. de
test. in gl. q̃ incipit, duo dixerũt. & ar. C. de adul. qñ Alexãdrum.
a ¶ Ibi pbaturũ. iste diaconus forte habebat mãdatũ, vel forte [a] nõ
habebat, sed cauerat de rato: aliàs nõ posset intẽtare pprietatẽ, &
iudicatũ solui. alias nõ esset idoneus defensor sicut nec ↄiuncta p
sona cui assimilat iste clericus. vt ff. de pcu. l. Põponius. l. sed & hę.
& l. qui absentẽ. & no. ff. de dã. infe. l. qui bona. §. qui alieno. & l. 3.
§. sed si forte. ff. iudi. solui. ¶ Ibi, iuris. i. dominij proprietatis. Ibi,
huic. s. cęco. Ibi, intẽtione. s. petitione. Ibi, res. i. cãpus. No. qđ dixi
4 in summario & in expositione tex. ¶ † Quæro an prędo ab initio
semper recuperet sumptus? respõdeo vtiles ad perpetuã rei vtili-
tatẽ factos recuperat. qa nõ videtur donasse: nõ vtiles non recupe
rat; qa videt donasse. sed necessarios recuperet retinendo: qa non
videt donasse. nã si non fecisset eos, tenebat dño ita q necessitas
imminebat non solũ rei, sed personę. hãc rationẽ reddit gl. sing.
ff. de pet. hęre. l. hęres furiosi. iuxta illud, in necessitatibus nemo li
beralis existit sicut nec in fraudib. ff. de pig. act. l. elegãter. §. qui re
5 pbos. ¶ † Extra quæro nunquid baro possit suos homines obli-
gare?

ADDITIO.

a ¶ No. vnum & idem dicit hęc in spẽ. d. an. in ij. colũ. q dictio & citra deno
tat continuationem per text. in c. licet causam. de proba. de quo vide ibi Fe
li. in. v. columna.

gare? rñdeo nõ vt aliquod ius quęratur in ꝑſonis ipſorũ. vt no. ff. de fideicõ.lib.l.inuitus.& in auth vt nõ fiãt pig.colla.v.in gl. puta. ¶ Sed pone duo barones habebãt guerrã inuicẽ, & eorũ homines cum ipſis fecerunt pacẽ pro ſe & hominibus ſuis. Nũquid homines ipſorum reincidant in guerram. Archidiaconus in ſuo roſario tenet ꝙ non.& idem in feudatarijs dico qui per pacẽ ſunt abſoluti.ar.in l.fi.ff.de pact.& C.loca.l.ſi cum hermes. Baldus.

CAP. II.

1 *Inquiri debet de tempore quando tempus eſt de ſubſtantia probationis.*
2 *Dolus & violentia perſeuerat donec purgetur.*
3 *Renunciatio beneficij an poſſit probari per teſtes.*

SOllicitę. Petẽti reſtitutionẽ nõ obſtat exceptio abiurationis factę poſt ſpoliationem. ¶ Caſus. Quidã clericus nomine. h. dicebat ſe ſpoliatũ eccleſia ſua petens eã ſibi reſtitui. ſpolians opponebat ei ꝙ renunciauerat cũ iuramento beneficio ſuo:qđ volebat ꝓbare per perſtes.Papa dicit qđ nõ debet admitti per ꝓbandum,quia nõ eſt veriſimile ꝙ ſpoliatus per vim poſtea renũciet ſpõte.& iõ mandat ꝙ ſi dictus.h. ꝓbat ſe ſpoliatum per teſtes idoneos ꝙ reſtituatur ei eccleſia.dicit Inn.qđ qui reſignat, poſſeſſionem perdit.Inn.& ſtatim põt alteri cõferri ſine aliqua priuatione vel ſen-
1 tentia.j.eo.accepta.per Inn.¶ †Ibi,quo tempore.No.inquirendũ de tempore qñ tempus eſt de ſubſtantia ꝓbationis. cõcor.cle. ſi. de reſcrip & pulchrè no.ff.de neg.geſt.l.cum actum. & C.de pe-
2 ti.hęr.l.ſi poſt motã.¶ †Ibi, veriſimile.Nã dolus & violentia perſeuerat donec purgetur.ar.ff.de fur.l.inficiãdo. §.infans.ff.de vſuca.l.ſequitur.§.in poteſtate.nõ ob.ff.de cõdi.ob tur cau.l.ſi ob turpem,& qđ no.in l.2.C.qđ met.cã qa ibi loquitur in vi cõpulſiua, in qua interuenit conſenſus à principio,licet coactus.& iõ actus ſpõtaneus ſequens remouet vitium à cõſenſu meticuloſo præcedente.ſed vis expulſiua nullum habet in ſe cõſenſum. Conſidera. vis expulſiua nõ põt purgari abſque facto expulſionis: quia eſt actus permanens in re ipſa: ſed cõpulſiua ſic: qa eſt actus tranſiens ex ſolo accidẽte cõſenſu compulſi purgatur abſque retro ſimili: ¶ No.qđ ſpoliatus nunq̃ pręſumitur cõſentire.ſic. ſ. de renun.c. ſuper hoc. ¶ Itẽ no. ꝙ renuncians ꝓprietati nõ perdit poſſeſſoriũ recuperandę eidẽ tunc cõpetens. ¶ Sed quęro quid ſi primò renunciauit,poſtea eſt expulſus. Reſpõdeo,aut renunciauit ꝓprietati retenta poſſeſſione,& habet interdictum:aut renunciauit ꝓprietati & poſſeſſioni retẽta ſolũ aſinina detentione,& nõ hẽt interdictũ;qa cũ nõ ſit verus poſſeſſor,nõ dicitur ſpoliatus.oportet enim agentẽ interdicto recuperãdæ ꝓbare ſe poſſediſſe ciuiliter vel naturaliter tpe expulſionis.vt in l.j. ff. de vi & vi ar. ¶ Quæro cur tã variè.ſ.ꝙ aut eſt expulſus ante abiurationẽ,aut poſt.Rñ qa ſi ante erat ei ius interdicti iã quæſitũ. ſed ſi poſtea,nõ erat q̃ſitũ, nec poterat quæri:qa poſſeſſionẽ perdiderat renunciatione, non expulſione:& ſic ſpõte,nõ per vim.vt j.c.ꝓx. vel ibi renunciauit in iudicio.vt C.de pac.l.poſtq̃ liti.& ſic erat notoriũ.Itẽ nõ erat de futuro ꝓbandũ:ſed iam ꝓbatũ per acta ꝙ ipſe expulſus erat à iure beneficij.vñ officio iudicis dẽt ei denegari reſtitutio ar. j. eo.
3 ad decimas.li.vj.¶ †No.in iſta decre.ꝙ renunciatio beneficij põt probari per teſtes.& tene bñ mẽti:ergo & collatio:qa cõtrariorũ eadẽ eſt diſciplina.qđ verũ eſt in ſimplicib⁹ beneficijs:ſecus in dignitatibus quæ nõ ꝓbant niſi per ſacros apices.vt C.de diuer.off. l.probatorias.lib.xij.& ſic contractus principis debent probari ex epiſtalmate.vt C.de quadri.præſcrip.l.bene à zenone. Bal.

CAP. III.

1 *Exceptio ſpontaneæ abiurationis an ſit admittenda vel non contra petentem reſtitutionem,*
2 *Renunciatio an poſſit fieri aduerſa parte abſente.*
3 *Feudum in quibus manibus renunciabitur.*
4 *Renunciatio facta in abſentia aduerſarij tenet odio litium.*

ACcepta. Petẽti reſtitutionẽ eccleſiæ obſtat abiuratio ſpõtanea.¶ Oppo.de.c.precedẽti. Solu.vt ibi.¶ Itẽ opponitur de c.cũ veniſset. ſol. vt ibi.
1 ¶ †Itẽ opponitur de.c.poſt electionẽ. ſol. vt in glo. vel dic omiſſis omnibus ſolutionibus quę ponuntur in c. pręcedenti,& hic pręmitte ad euidentiã ꝙ an exceptio ſpontaneæ abiurationis ſit admittẽda vel non ꝯ petentẽ reſtitutionẽ, ſic diſtingue: qa aut opponit circa talia,in quibus non potuit fieri pręiudiciũ ꝑ abiurationẽ,& tunc nõ admittitur exceptio.vt d.c.cũ veniſset. & eſt rõ:qa exceptio tũc nõ tãgit efficaciter actionẽ propoſitã:& iõ
2 nõ põt eã excludere.¶ †Quęro nũquid renunciatio poſſit fieri aduerſa parte abſente? rñdeo aut renũciat beneficio, & ſatis eſt ꝙ renunciet in manibus ſuperioris ipſius beneficij;vt no.in c.j. de renun.in cle.& hoc in beneficio adepto:ſed in adipiſcẽdo põt renũciari corã quocũque,vt in c.graue.de reſcrip.in cle. Si quis autem renũciet poſſeſſioni,& nõ titulo beneficij põt renunciare vbicunque,& corã quocũque:qa ſolo animo ꝑdit poſſeſſio,& corporalis detẽtio facta renũciatione ꝓ nihilo reputat. vt C. de acq. poſſ. l. licet.quãq̃ eiũ dñium non poſſit haberi ꝓ derelicto quãdiu durat poſſeſſio corporalis,tñ poſſeſſio põt haberi ꝓ derelicta. vt ff. de acq.poſ.l.ſi qs vi.§ differẽtia.vt dicit ibi Bar.ꝙ in beneficijs annihilato titulo annihilat poſſeſſio q̃ eſſet ſicut ficus fatua,ſi remaneret.Itẽ eſſet iuri ꝯria Itẽ nõ põt ſtare per ſe vt in c.beneficium.de regu iur.li.vj.licet ſecus ſit in rebus ꝓphanis.vt.ff.de acqui. poſ.l. naturaliter.§ nihil cõe.qa talis poſſeſſio per ſe ſtat.vt ff.vti poſ.l.j. in fi.Nã quo ad ſubſtãtiã poſſeſſionis nihil differt iuſta & iniuſta
3 poſſeſſio.ff.de acqui poſ.l. iij.§. ex cõtrario. ¶ †Quæro in quibus manibus renunciabitur feudũ rñdeo in manibus dñi, vel alterius inueſtiti vel inueſtiẽdi de feudo,vt in c.j.qui ſucceſſo. tenean. in feud.& c.j.§.rurſus.qui.mo.feu.amit.Et ſi renũciatio nõ tenet,vaſallus nõ perdidit poſſeſſionẽ feudi: qa nõ poſſidet gratia ſua tñ, ſed gratia ſua & dñi.nec põt dño ĩteruertere poſſeſſionẽ vel qualitatẽ poſſidẽdi.vt C.ne rei dñicę vel tẽplo.l.vniuerſas.&C.de pſc.
4 xxx.an.l.malè agit ¶ †Sed vnũ eſt no.ꝙ odio litiũ tenet renunciatio facta in abſentia aduerſarij.vt C.de pac.l. poſtq̃ liti. non tñ in pręiudiciũ aduerſarij. vt ff.de rei ven.l. vterque. Apparet igitur ꝙ interdũ abrenunciata proprietate tollitur poſſeſſio quæ ſine proprietate vera ſiue putatiua eſſe nõ poteſt: interdum nõ vt quãdo poſſideri põt ſine titulo vero vel putatiuo.C.de rei vendica.l.fin. Econtra accidit titulus poſſeſſori & fit proprietas quę eſt tertia adiacens.vt ff.de rei vendica.l quædã mulier.& ff. de iure do.l. ſi ſponſalibus.§.fi.Item & econtrario ſi poſſeſſio accidit titulo. vt C.de acqui.poſſeſſio.l. minus inſtructus. Nam per traditionem augetur effectus Porro in eccleſiam tranſit dominium ex ſolo titulo vero,ſed nunquã ex putatiuo,nec ex iuſto niſi ſequatur traditio.ff.de do.l.eleganter in principio.quod bene nota. Baldus.

CAP. IIII.

1 *Iuriſdictio non confertur,nec aufertur cum effectu.*
2 *Reuocari non debet quod canonicè factum eſt.*
3 *Procurator conſtitutus ad contrahendum matrimonium, vel compaternitatem,vel emancipandum filium abſentem,an poſſit iſtos actus exercere antequam ei conſtet de reuocatione mandati.*
4 *Nuncius propriè quis dicatur.*
5 *Actus ita cohærentes perſonę qđ alium explicari non poſſunt, qui ſint.*
6 *Nuncio ſine literis domini vel alio ſigno conſueto non creditur.*

AVdita. In interdicto retinendę poſſeſſionis ſuccumbit reus ipſius abiuratione probata. Item per literas reuocatorias non reuocatur mandatũ priorum iudicum ante receptionem poſteriorũ literarum.In prima parte ponuntur commiſſiones Papę.In ſecunda ꝓceſſus iudicum,& motiua dubiorum. In tertia mandatum Papę & ratio.ſecunda ibi,cũ dictio.tertia ibi,qa tamen.¶ Caſus.R clericus conqueſtus.de.h. perſona eccleſiæ de Sandeñ.eo qđ ipm inquietaret in cõfeſſione ſuę eccleſię de Plecereñ. Papa commiſit cãm mãdans iudicibus ꝙ ſi ſit conſtaret ꝙ prędictus.h.alterius eccleſiæ ꝑſonatum haberet, vel ſponte abiuraſſet compeſcerent dictum.h. à moleſtia dicti.R.Interea fuerunt alij iudices impetrati ſub alia forma cum clauſula nõ obſtantibus primis literis : iudices primi proceſſerunt in cauſa & tulerunt ſententiã diffinitiuã ꝓ dicto.R. qa repererunt ꝙ dictus.h. habeat aliũ perſonarũ & abiurauerat, ꝓmittendo dicto.R.queſtionẽ non moturum ſuper dicta eccleſia de Petereñ. Modo iudices poſteriores nõ obſtante dicta ſentẽtia volebãt ꝓcedere ſ̃m formam poſteriorum literarũ.eo qđ videbatur ſententia lata per iudices reuocatos. Quęſitũ fuit à Papa quid iuris.Papa dicit qđ non fuit ſic , nec eſſe debuit ſuę intentionis reuocare id qđ rite & canonicè fieret authoritate literarũ ſuarum.ſed id qđ tantum pręſumptione vel violentia eſſet immutatum:& ideo mandat ſententiam latam obſeruari , & nullatenus reuocari:& ſi contra eam eſset aliquid ſtatutum per iudices poſteriores reuocari ſublato appellationis obſtaculo. & hoc ſi dicta ſẽtentia fuit lata ante receptionem poſteriorum literarum; ſed ſi literæ fuiſsent præſentatę ante,tunc non valente ſententia proceditur iuxta poſterioris mandati tenorem.¶ In tex.ibi, perſona.dicitur perſona id eſt per ſe ſonans: quia ſonat rectoriam eccleſiæ. ¶ In tex.ibi,indebitè moleſtaret.no. ꝙ nõ exprimitur modus turbationis,& tamen procedit libellus.¶ In text.ibi, quæſtionem de cætero non moturum.no. per hæc verba videri promiſsum non turbari poſseſſionem etiam extra iudicium,quod eſt not. dignũ. ff ad Trebel. Lucius. §. tres hęredes.¶ Item not.in verbo ſuper eadem eccleſia. quòd ille qui turbat in poſſeſſione,dicitur turbare in ipſa eccleſia. ¶ Not. quod miſſio nuncij ad impetrandum

non

1 non habet vim appellationis. ¶† Not. quòd iurisdictio ignoranti
non confertur nec aufertur cum effectu:quia non est apta ad ius di
cere,nisi qualitas animi cum veritate concurrat.ff.de arbi l.qualem.
non tamen sententia dat iurisdictionem sed literę : quia delegatus
proprium nihil habet ex se.ff.de offi eius cui man.est iuris l.j.§.qui
mandatam.& j.c.ex conquestione per Inno.oportet autem quod
volũtas speculetur se in intellectu,aliàs nihil facit inordinatę.tene
menti.¶In text. ibi., non obstantibus.Not.quòd clausula non ob-
stante,recipit limitationem iuris, & restringitur secundum mentẽ
loquentis.dicit Innocen. quòd sententia nõn intelligitur lata con-
tra intellectum literarum. ¶In tex.ibi,nec intelligi.No. quod papa
non vult per suum rescriptum bene statuta rescindere.nec iuri alte
rius pręiudicare etiam si apponit clausula,non obstante.& sic ver-
precisa limitationem recipiunt.¶In text ibi,vel violentia.nota fa-
ctum per iudices vel aduersarij violentiam non tenere. ¶In textu
ibi,post receptionem.no.mandatum iudicis ignorantis non reuo-
2 cari.& est speciale propter rigorem iudiciorum seruandum.¶† In
text ibi,tempus competens.No.illicita non tentanda.& quod ca
nonicè factum est, non est reuocandum. Nam secundum regulas
vtriusque iuris reuocatur mandatum, quod durare non interest
sua cum non possit aliquid exercere occasione mandati residentis
in solis mandantis nomine & mera voluntate. ff. de condictio. ob
causam.l.si pecuniam.§.si seruum.Et idem dico in iurisdictione or
dinaria.& multofortius, quia est magis radicata & maximè fauora
bilis. sed Petrus tenet contrarium vt refert Cyn.C.manda.l.manda
tum.sicut dominium transferre nõ potest procurator reuocatus.
vt ff si certum peta l. eius qui.§ quas vero nec possessionem trade
re:qa immediatè à domino proficisci debet & ideo reuocato man
dato non est qui tradat eam. & dominiũ & iurisdictio ęquiparan-
tur.vt ff.de statu homi.l.qui furere.fallit si procurator iam se obli-
gasset ante reuocationem mandati.vt dicit illa.l nor.ff. de pub. l. si
3 quis prohibuerit.¶† Quæro nunquid procurator constitutus ad
contrahendum matrimonium,vel conpaternitatẽ, vel emancipan
dum filium absentem possit istos actus exercere antequam ei con-
stet de reuocatione mandati respondeo non:quia in istis actibus re
quiritur consensus domini verus,perseuerans,& non fictus : & sic
non ob.c.vltimũ.de renun.in cle.vbi dicitur, ꝙ sponsus ecclesię ꝑ-
dit ecclesiã per renunciationem procuratoris reuocati:quia in illo
actu sufficit iuris fictio . quę fingit mandatũ durare:nec esse perfe-
ctè reuocatum. Porro si alias quàm in illo casu soli reuocanti præ-
iudicatur.indistinctè tenet reuocatio.vt no.ff.de procu.l.si procura
torẽ absentẽ.¶Quæro quid in nuncio reuocato?dicunt doc. ꝙ si-
ue sciat,siue ignoret se reuocatum; non obligat dominum inuitũ:
quia nuncius nihil proprio animo facit, sed domini cuius verbum
portat in ore suo. Idẽ ergo in literis per ꝑ ęnitentiam reuocatis:qa
abest intellectus.& sine intellectu nulla vera obligatio contrahitur
vt singulariter no.ff.de actio & obli. l. non figura.ff.de testa.mil.l.
diuus.¶Sed contra videtur.Nã reuocare mandatũ est quidã distra-
ctus:ergo dolus dans ei causam reddit ipsam reuocationem nul-
lam ipso iure.Nã hęc est solennis regula: quicunque contractus in
cõtrahendo sunt bonę fidei,similiter & in resoluendo. vt elegãter
no.C.de in integ restit. mino. l. de tutela.¶Item dolus nemini dẽt
patrocinari nisi sit bonus dolus, & cum causa rationabili. vt ff. de
acqui.hęredita l.celsus.So. aut certatur de lucro captando ; & non
tenet contractus.vt l.si pater.ff.de manumi. vindi. aũt de dãno vi-
tando,& tunc tenet ꝯtus odio dolũ cõmittentis qui celauit reuo-
cationẽ mãdati:in eius aũt fauorẽ nõ tenet. & hoc per regulã gñalẽ
4 traditã i l.& elegãter in prin.ff. de dolo. ¶† Itẽ nuncius propriè est
qui mittit cũ mãdato formato:& sic dirigit ad certã ꝑsona:siquidẽ
illi mandat ꝙ cũ nũcio cõtrahat & ignorans cõtrahit: tenet obliga
tio quę in ipso mãdato inter eos cõsistit,& includit.vt no.C. mãd.
l.si literas.& facit ad pręd icta singulariter doctrina gl.insti.man §.
itẽ si adhuc.Et no.ꝙ mandatũ qñq; reuocat,qñq; ꝓ reuocato ha-
bet:& vtrobiq; req̃rit sciẽtia vel supina ignorantia, ad hoc vt actus
nõ teneat.etiã si sumus in liberationẽ.vt dicit.l. illa no.ff.de solu.l.
si cũ cornelius.Qñq; mandatũ expirat morte : als dignitatis priua-
tione.Primo casu aut ad negotia & loquit.l.eius qui.ff.si cer.pe.aut
ad iudicia.& loquit.l.si defunctus.ff.de procu.& l titius.scđo casu.
l.cũ priuatione vel mutatione officij expirat mãdatũ,& loquit gl.
quę est ff.de cõdictio inde.l.si nõ sortem.§.qui filio vbi aũt sumus
in collatione mãdati,si mandatum est inualidum,vel inperfectum,
non valet quod agitur.vt not. in l.iusiuran.quod.§. j. ff. de iureiur.
fallit fauore minorum & ecclesiarum vbi lex ratificat quod ꝓ eis
vtiliter est gestum.Ista est glo no.C.in quib cau.in inte.resti. nõ est
5 neces.l.si tutor.¶† Vltimò not.quod quidam sunt actus ita cohæ-
rentes personę quòd per alios explicari nõ possunt:sicut sunt actus
passiui vel ꝓmiscui corporis afflictiui,vt adulterium, & febris, &
similia:vt plene dixi.C.de cadu.tollen. §. ne autem.¶Item separa-
tio dominij nostri fit à nobis ꝑ nosmetipsos.vt subtiliter no.ff. de
manumi.vindicta.l. pater ex prouincia.¶Item adde. ff.de dona.l.
hoc iure.§.si quis.& quod eleganter no.ff.de lega.ij.l. cum pater.§.
nemo.& per Cy.C.si quis alteri vel sibi.l.multum.C.mandati.l.mã
6 datum.& l.si mandassem. Adde quòd non † creditur nuncio sine li-
teris domini,vel alio signo consueto vt ff.deposi.l.si quis inficia-
tus. Vbi habeo verbum nõ quero signum,licet vtile sit habere ver-
bum signatum.l.ij.C.si quis alteri vel sibi Sed vbi verbum expres-
sum non habeo,aliquod signum consuetum habere debeo. inf.de
appellatio. capitulo significante. & si ostendatur mandatum re-
cens, pręsumitur durare. sed si est antiquum debet dari terminus
ad inquirendum an sit reuocatum necne.& ante mortem non con
trahitur.argumen.C.de testi.l.sancimus.& l.non ad ea. ff. de condi.
& demonst. a.

CAP. V.

1 *Restituendus an sit quis si ex aperta natura libelli apparet quòd est intru-*
sus.
2 *Dolo facit qui petit quod restituere oportet.*
3 *Spoliatus qui est clam ex post facto transit in vitium violentię.*
4 *Inuadentes per vim castra aliena possunt occidi.*
5 *Ius eligendi an competat ratione proprietatis ipsius iuris,an ratione posses-*
sionis.
6 *Intrusus si confirmetur per superiorem an teneat confirmatio.*
7 *Debitores soluentes putatiuo prelato an liberentur.*
8 *Facta pes putatiuum prælatum eo postea à possessione remoto, an irri-*
tentur.

IN literis. Petenti restitutionem beneficij quæ-
stio institutionis nõ canonicę referri
non potest. h d Et primò ponit quæstio secundò eius
responsio. tertiò ratio responsionis. ¶Casus patet. In
tex.ibi , aduersarius.i.reus conuentus interdicto vnde vi. ¶In tex.
ibi,eum,scilicet actorem qui dicit se spoliatum.¶In tex.ibi,cano-
nicè.ergo videbatur spoliatus.¶In tex. ibi , de violentia.i.de pos-
1 sessione violenta:videlicet ablata.¶† In text.ibi,restituendus,scili-
cet vt spoliatus.non vt prędo.sed si ex aperta natura verborum li-
belli appareret qđ esset intrusus nõ esset restituendus.ut C. ne quis
vela regia.l.j. ¶Not regulam quod prędo est restituęndus ad pos-
2 sessionẽ facti sibi violẽter ablatã. ¶† Opponitur qa dolo facit qui
petit qđ restituere oportet. Solu.hęc exceptio non potest opponi
in possessorio recuperandæ possessionis:dicit Accur. nisi excipiẽs
velit exceptionẽ dominij statim probare.vt no.ff de iudi.l.si de vi.
in glo.quę glo est falsa in eo possessorio qđ non excluditur ꝑ exce
ptionem dominij.vt not.Dy.in c. qui ad agendum. de regu.iur.in
3 vj.¶† Quæro quid si quis est spoliatus clam?respondeo idem , qa
ex post facto transit in vitium violentię.vt j.c.item cum quis.ff.de
acqui.pos l.clam possidere.§.si Quęro quid de bannito qui potest
impune offendi,numquid si est spoliatus potest petere possessionẽ
sibi restitui?dicit hic Berñ. qđ si talis est prędo ; cuius vitę nullus
parcere debet qđ ei non patet aditus iudiciorum. C. quando licet
vnicuiq; se sine iudice uindicare. l.j. adde. C. de his qui ad ec.con-
fu.l.si seruus & in c dño guerrã.in titulo,hic finitur lex I usib.feud.
a & tene bene menti istam gl. ua de singu. [a] ¶Not gloss.singularem
4 quod qui põt offendi in persona multofortius in bonis.¶† Itẽ no
contra illos qui tanq̃ hostes publici latrocinando , uel per uim in-
uadunt castra aliena:& maximè ciuitatum , qđ possunt expelli nõ
solum incontinenti:sed etiam cum interuallo:qa & occidi possunt
cum sint in perseuerantia delicti:super quo uide la.de are. & Cyn.
ff.de iusti.& iur.l ut uim.tene mẽt . ¶Opponit quòd spoliatus nõ
sit restituẽdus.ut ff.de fur.l i aq: fullo.ub fur spoliatus nõ agit fur-
ti.sol.aliud in furto,aliud in uiolentia:& est rõ, qa uiolẽtia infertur
personę:furtũ aũt infert rei,ut ibi no.uel d. ꝙ actio furti non com
petit qa nõ interest ex honesta cã: ut ibi sed cõdictio triticaria bñ
cõpetit ut l.ij.ff.de condi. triti.¶Opponit,ꝙ simul cognoscatur de
de ꝓprietate & de possessione,ut s̃.eo.c.j.so.distingue ut s̃.tit.j.ca.
cum dilectus dicit Inno. ꝙ debitores tenentur respondere malę-
fidei possessori.s ex suo cõtractu nõ ex cõtractu ueri dñi.Idem ait
ꝙ iudex aliter dẽt ꝓcedere q̃ pars:qa iudex procedit s'm ꝓbata sed
pars s'm cõscientiã ¶Idẽ ait, ꝙ actiones nõ pñt possideri nisi per
eũ cui cõpetunt de iure.Idem ait, ꝙ per assignationẽ nect alẽ non
tradit possessio, licet possit tradi ꝑ quasdã fictiones, & per istalla-

ADDITIO. tionem

a ¶No.ex glos ꝙ si possum aliquẽ impune offendere possum ẽt spoliare.& bñ
facit.l.in suis ff.de li.& posthu,tamen aduerte ꝙ vbi statutum permitteret ali
quem impune offendi puta bãnitũ in re & ꝑsona si interficio bãnitũ non pos
sum postea ipsum spoliare uestibus;quia licẽtia est finita morte. Ita dicit Sa-
ly.in l.qui sepulchro.ff de sepulc.uiol.in ij.not.per illum tex. & per tex.in l.si
pęna.ff.de peñ.Item adde ꝙ sicut possum spoliare illum quẽ possum impune
offendere.Ita ẽt possum ab illo accipere usuras text.est in ca.j.xiiij.quęs.iiij.
Itẽ adde ꝙ licet posit ualere statutum qđ licet quẽ impune offendere: nõ tñ
habeat statutum qđ liceat mulierẽ bannitã impune adulterare. Ita Bald.in l.
fi.C.si ꝯ ius uel uti.pu.rõ est qa adulteriũ nõ reperit cõcessũ esse aliquo casu.

tionẽ in loco deputato & ꝑ personas habentes ptãte ad hoc.¶ Idẽ
ait,ꝙ per cantare nõ acquirit possessio,nisi possessio cantus & nõ
præbẽdæ:& si ĩtrauit possessionẽ vnius castri;nõ ꝓpterea acquirit
possessionẽ aliarũ rerũ.¶ Idẽ ait,ꝙ possessio eligẽdi non põt quæ-
ri,nisi quis eligat,& ab eo electus habeat pro electo ab his qui pote
statem habẽt eligẽdi,vel sa tẽ de eorũ patientia.¶ Idem ait, ꝙ dis-
uestire & deinstallare fit per contrarium actũ:inuestire vel installa-
re per depositionẽ superioris.Idẽ ait ꝙ quilibet cõfirmatus ex vir
tute cõfirmatiõis etiã si nõ possideat rectoriã põt agere cõtra quẽ
5 libet etiã possessorẽ rectorię non ecclesię. ¶† Quęro vtrũ ius eli-
gendi competat rõne proprietatis ipsius iuris,an ratione possessio
nis;dic ꝙ rõne possessiõis dũmodo sit possessio colorata:& rõ est,
qa eligere est quoddã.frui:sed illud dẽt frui,qui est ĩ possessiõe.Nec
eñ põt ꝓprietarius sua authoritate possessionẽ inuadere,quã alius
tenet:& breuiter dicas ꝙ ista sunt cõsecutiua possessionis:& q̃dam
munera quæ per canonẽ indicunt possessori:qa difficile est semper
querere.i.de proprietate.Innoc.aũt istos appellat fructus industria
les:sed sanius loquẽdo melius dicerent opere industriales. ar.ff.de
condi.indebi.l si non sortem.§ libertus.etiam possent vocari obse
quiales vt C.de neg.gest.l.officio & l.tutori.fructus enim ꝓpriè ex
rebus percipiuntur,non ex officij impendendi necessitate:vnde ne
mo dicet ꝙ fructus tutelę sit authori pupillo,vel orphanotropho
curare pauperes vt C.de epi.& cle.l.orphanotrophos.dicit Innoc.
ꝙ ille qui eligit colligit poma istius arboris quę vocatur arbor ele-
ctionis.ut ipse no s̃ de causa pos.c.cum ecclesia.Inn.& est fructus
qui fruendo consummatur,qđ verbũ rem perfectã significat:& iõ
nõ dico consumitur;qa nõ ambulat & renouatur pro tempore: cũ
iterum aperitur electio. Adde qđ multũ refert inter integralia ele-
ctionis quæ debent interuenire eodem contextu,& alia necessaria,
vt est confirmatio,quæ est actus diuersus,& per se fiens:nõ tñ ꝑ se
stans.de elec.c.in causis.& electio qñq; pro nõ scripta qñ initiũ nõ
habet:qñq; caduca,vt si electus administret ante cõfirmationẽ, &
non dr̃ per hoc ecclesia vacare vt debeat fieri mẽtio ab impetrãte
talis vacationis:qa proprie nõ est vacatio,sed quoddã impedimen
tum & indignitas:sed de vera priuatione iuris quęsiti actu & habi-
6 tu,dẽt fieri mentio.¶† Quæro aliquis est intrusus, fuit confirma-
tus per superiorem an teneat cõfirmatio:rñdeo nõ:qa nõ interue-
nit ꝯfirmabile vt C.vnde vi.l authoritate.& l.meminerint.& ĩ aut.
quõ oportet epos.§.si quis.etiã in rebus ꝓphanis vt in territorijs,
vt singulariter no.in l.si qua loca.C de fundis & saltibus rei dñicæ.
li.x.nisi esset facta per diffinitiuam sñiam rite latam,vel per decretũ
solẽne.vt ff qđ cũ fal.tu.auth.l.j.§.idem pomponius. qđ decretum
vitiat si est erratum in facti cã vt ff.de tu. & cu.datis ab his l. tutor.
7 petitus & ff.de excusa.tu.l. qui testamẽto. ¶† Sed nũquid debito-
res soluẽtes putatiuo prelato liberent,dicit Accur.ꝙ nõ in l.iusiu-
randũ.§.j.ff.de iureiu.& l.ij.C.de eo q pro tu.& no.ĩ l.actuarios.C.
de nume.& actua.li.xij.qa nõ hẽt ius administrandi.ff.de neg.ge.l.
qui aliena.§.quãquã ff.de sol.filię.nisi essent debitores speciei:qa te
nent de casu improuiso vel fortuito.ff.de sol.l.si stipulatus §. si lan
cẽ.vel nisi soluerẽt ex ꝓprio cõtractu ipsius putatiui prelati, vt di-
cit l.illa no.ff.de ꝯdi.inde.l.si vrbana.quicquid dicat Innoc.hic,qui
8 cõfundit seipsum. ¶† Ex predictis apparet an facta per putatiuũ
prelatũ,eo postea à possessiõe remoto irritent. Nã si nõ sunt facta
in præiudiciũ ecclesię.tenẽt vt l.Barbarius ff.de offic.ptor.& nõ re-
uocant:qa sunt valida:als secus.nec mirũ,ꝙ aliqñ decipiant soluẽ
tes:qa legislator nõ est amicus errorũ nec fautor fautorũ.qđ vi aut
clam.l.seruius.& ff.de fur.l.si quis vxori §.si fugitiuum & ff.de con
di.ob cãm.l.si procuratori falso.facta aũt per verum rectorem non
rescinduntur si canonicè facta sunt,licet ab officio cassent,vt ff.de
mino.l.emilius.& l.interdum cum similibus. Bal.

CAP. VI.

1 *Agens an teneatur allegare titulum beneficij.*
2 *Accusator an repellatur propter inimicitias ortas in causa ciuili.*
3 *Homicida an possit beneficium ecclesiasticum possidere.*
4 *Prelatus dubius an admittatur cum cautione rati.*
5 *Ecclesię an acquiratur per contractum intrusi in prelatura.*
6 *Ecclesia an sine prelato aliquid agat.*

ITem cum quis. Exceptio criminis agenti
interdicto vnde vi,vel qđ
vi aut clam,non obstat.hoc dicit ¶ In tex.ibi,clam non
intentabat violentiam sed clandestinitatem vt vince-
1 ret in tali libello si probet vtrum.s.quod vi aut clam.vt ff.de verb.
signi.l.sæpe.& ff.de ma.test l.si ita fuerit.† Sed nunquid tenet agẽs
allegare titulum beneficij?& videtur ꝙ sic;& etiã summatim ꝓba-
re:vt ff ad exhi.l.iij.§.sciendum.Nam non procedit libellus q pręe-
sumit iuri contrarius:vt ff.de mino.l. minor aũt magistratus.ff.de
inoffi.testa l hoc colore.vbi dicit qđ querela inofficiosi testamẽti
dẽt proponi addito colore qđ restator non fuerit in robore iusti
ꝯsilij exhęredãdo filiũ.iõ ãt lex sic dicit:qa erubesceret lex si infrin-
geret testũ hominis sani consilij.¶ Reuertor ad propositũ,& dico,
ꝙ possidere bñficium ecclesiasticũ sine titulo est contra ius:ergo
oportet allegare titulũ,& summatim probare de titulo.i. collatio-
ne:nec possent testes reprobari:qa hoc requireret altiorem indagi-
nẽ:& hoc verũ puto:qa possessio bñficij debet superficialiter iusti-
ficari.i.prima figura.ar.C.de edic.diui adri.tol.l.fi.in prin.dices,ibi
non loquitur in interdicto recuperandę sed in interdicto adipiscen
dę possessionis:sed rñdeo ꝙ imo sapit naturã recuperandę:qa hæ-
reditas fuit spoliata licet impropriè:vt ff.si quis test.li.esse ius. fue.
l.j.§.sceuola.& ff. de ac. & ob.l.hereditaria. & presertim si statutũ
dicat ꝙ possessio defuncti continuetur hæredi. nam in executione
statuti fit missio quasi recuperandę possessionis,& maximè in suis
& necessarijs heredibus.vt no.ff.de acqui.pos.l cum heredes.& in-
sti.de here.ab intesta.§ sui. Et no.quod ista est fictio maximè ante
aditã hereditatẽ;vt ff.si cer pe.l.eius qui in prouincia.§. quod si sti-
pulatus.¶ In tex.ibi,obiecit. fortè directo opponebat homicidiũ,
vel schisma tñ occultũ.¶ In tex.ibi eñ.s.agentẽ.¶ In tex.ibi,ante re
stitutionẽ.ergo postea põt. iij.q.j. c.j ij.q.ij.audiuimus.¶† In text.
2 ibi,presumatur. No. repelli accusatorẽ ẽt propter inimicitias or-
tas in causa ciuili de hoc ĩ.de accu cũ oporteat. facit. s̃. vt lit.non
contest,accedens.el secundo.Sed certè.c.nostrũ põt induci in op-
positum: quia facta restitutione bñficij durat inimicitia: vt ff. de
excusa.tu.l.propter litẽ.& tamen põt accusare. Et noster inimicus
est qui bona nostra tollit siue clam.quod no.bene.¶† Extra oppo-
3 nitur,homicida est irregularis, ergo non potest beneficium eccle-
siasticũ obtinere seu possidere : ergo nec agere : quia quoties quis
exigere vult,si habet in se delictũ,repellitur ab agendo;vt ff.de cõ-
trahen emp.l.si in emptione.§.si emptor.So. exceptio non põt op
poni per spoliatorem.Item quamquis sit homicida, tñ propterea
non perdit obtentũ beneficiũ donec deponatur;vt ff.de penis.l.qđ
ad statum.vt no.Inn.ĩ.de cõces.prębẽ. c. cũ nostris. ¶ Sed ecce ali-
quis tãq̃ prelatus agit cõtra debitorẽ ecclesię:dicit debitor,ostẽde
de prelatura.i.de mãdato:aliàs nõ possum tibi soluere:vt ff.de pro
cu l.nõ solũ.§.qui alieno.& C. de iure fisci.l.ꝓhibitũ.li.x.dicit præ-
latus,ego sum ĩ possessiõe,& publicè uocor,& tractor tãq̃ prelatus
per alios vniuersos:ergo & ꝑ te debeo tractari.ff de pac. cũ in eo.C.
de test.l.j.ff.ad mace.l.iij.C.eo.zenodorus.Querit quid iur.& vr̃ qđ
debitor nõ possit hoc opponere:qa excipiẽdo videt ecclesiam spo
liarè:vt s̃.de elec.querelã.sed ibi consueuerat soluere.& demũ sub
traxerat obedientiam:secus si nunquã soluit:vt l.fin.ff.quorum bo.
Nam tunc prælatus nunq̃ fuit in possessione nominis istius debito
ris:vel dic qđ in c querelam.debitum erat perpetuum & reale:quia
erat species seruitutis:sed in d.l.fi.erat mera obligatio personalis ab
stracta ab omni realitate,& nõ correspondens alicui subiecto apto
possideri:vt ff.de ser.rust.prædi pecoris ff.de vsufru si quisita.Cyn.
dicit in l.si certis annis.C.de pactis.qđ nõ reperit possessio nominis.
Sed in contrarium est casus in l.ij.C.de præto pig.dic,quod sufficit
prælato qđ sit in vniuersali possessione:licet iste debitor nunquam
agnouerit debitum,nec fuerit confessus illum esse prælatum dum
modo ꝓ prælato publicè reputetur:vt ĩ.eo.cũ in literis. Ego dico
ꝙ iudex cauere debet se ratum habiturum quod cum eo gestũ erit:
vel nõ tenetur debitor soluere;vt l.j.§.idẽ pomponius ff.qđ cũ fal.
tut.aut.& ratione dubij valet decretũ.C.de pe.hære.si putas.quæ l.
est no.ad hoc.sed si accederet cõsensus capituli;tũc debitor cogere
tur soluere : qa cõsequeret plenissimã liberationem:vt ff.de mino.
l.ait prætor.§.permittitur.dicit Iac.Bu.C.de epi.& cle. si qua ꝑ ca-
lumniam.qđ habitus monachum nõ facit:licet ostendit eũ mona-
chum si sit ei impositus per habẽtẽ ptãtem vel authoritatẽ.l.sed si
accepto.C.de iur. fis. & sic dicit ꝙ habitus exterior probat ordinẽ
& sacerdotiũ.Cy.dicit qđ hoc est verum in præparatorijs,nõ in de
cisorijs vt ipse no C.qui accu nõ pos.l. nõ ignorat. & adde qđ no.
ff.ad exhi.l.iij.§.sciendũ.per Accur. Itẽ ꝑ locũ à cõiter accidẽtibus
ille q possidet talis esse pręsumit,qualis per frequẽtiam actuũ decla
rat,vt incola ex muneribus.vt no.ff ad munici.l.si quis instructus.
Itẽ ex pronominibus possessiuis præsumitur proprietas.vt not.in
l.pe.ff.de cõdi.inde.Itẽ interdũ possessio ius facit.vt no.ff. si ser.vẽ.
l.sicuti.§ si queratur.& l.j.ff.fa her.Item quãdoq; patiẽtia superioris
habet ꝓ authoritate:vt C de peti.hære,l.si filius ¶† Quæro nunqd
4 dubius prælatus admittat cũ cautione rati?& videt qđ sic. ff de ad-
mi.tu.l.vulgo.¶ In ꝯtrium, qa de seipso nõ cauet. Itẽ nec de ecclia
quæ pupilla est,& pupillus non potest habere ratum per semet:vt
ff.de cõdi.inde.l.si procurator.in fi.cũ.l.se.¶ Item ecclesia sine re-
ctore est corpus sine anima,sicut hereditas iacens.vt not.in l.sicut
ff.quod cuiusq; vni.no.¶ Præterea quãdo administrator succedit
administratori nõ habet locum cautio rati:qa differretur nimis.&
forte de iure non procederet.vt in c.vlti.de ꝓcura. in cle. facit qđ
eleganter no.in l.j.C.de cõtracti.iudicum arg. ꝯ in c.j.q succes. te-
ne.in feud.¶† Quæro utrũ per ꝯtractum intrusi in prelatura acquirat
5 ecclesię & v.r̃ ꝙ nõ:qa ꝑ liberã personã alteri nõ acquirit,nisi bona
fide possideat:dic ꝯtrà.nã licet Itrusus mala fide possideat ecclesiã,
tñ ecclesia fingit ipsum possidere bona fide sicut hæreditas iacens
fingitur

fingitur quo ad acquirendum bona fide possidere seruũ testamẽto
manumissum vt dicit.l.illa singularis.ff.si cer.pet.ei⁹ q §.ꝙ si stipula
6 tus.ibi,ex quibus causis &c.qui tex.non est alibi. ¶† Vltimò no. ꝙ
ecclesia sine prælato nihil agit,nec prę atus sine ecclesia,sicut tutor
onerarius nõ habens administrationẽ.vt ff.de sol. l. qđ si forte. §.j.
porro tria sunt subiecta administrationis,scilicet clericus, vel col-
legium populus & res. vt in c. in plerisq;.de ele.in cle. ¶ Ex his ap-
paret ꝙ ecclesia & prælatus sunt vnum corpus misticum, sicut ve-
rum corpus & vera anima ipsius sunt vnum quid naturale.

CAP. VII.

1 *Spoliatus debet vsque ad vltimum quadrantem tam possessionis quàm fru-ctuum in integrum restitui ante omnia.*
2 *Reo imponitur silentium & non actori.*
3 *Factum per iudicem inciuiliter statim debet reuocari.*
4 *Iudex volens iustificare factum iuris ordine prętermisso an audiatur.*
5 *Archiepiscopus si non vult restituere,an delegatus poterit eum cogere.*
6 *Archiepiscopus an poterit cognoscere de facto suo, an seruauerit ordinem iuris necne.*
7 *Pęnitentia an sit licita post beneficium collatum,& gratiam consummatã.*
8 *Ordinem certum qui deserit,non habet lętos exitus.*

CONQUERENTE. Spoliatus sine iudicio per
iudicem .i. sine iudiciaria co
gnitione,statim debet restitui cũ fructibus: & facta resti
tutione cognoscit de allijs cognoscendis.h.d Et primò
ponitur querela scđò pręceptum. tertiò datio iudicum. ¶ Casus.
archiep̃s clerico suo noĩe.R.contulit beneficium : deinde pnĩa du-
ctus ipsum dicto beneficio spoliauit sine iudicio:papa mandat ar-
chiep̃o qđ restituat ei possessionem cũ fructibus perceptis,& ĩ pa
ce eũ possidere permittat.restõne aũt facta si qd archiep̃s ꝓponere
voluerit,experiatur coram iudice delegato. ¶ In text.ibi honesta-
tem.no.ꝙ spoliare subditum iur. ordine prętermisso est ĩhonestũ,
& ideo reformandũ. ¶ In tex.ibi,sine manifesto. hoc respicit pro-
bationẽ.In tex.ibi, rationabili. hoc respicit iustitiã vt ff.de in integ.
resti.l.omnes.& facit c. l.de milite vasallo q contumax est. ¶ In tex.
ibi,consulere no.quẽ teneor defendere;nõ debeo impugnare.con
cor.ff.de cõdi.inde.l.fratre.§.porro. ¶ In tex.ibi, cũ redditibus gene
rale vocabulũ ad oẽs prouentus.vt not.ff. de condictio. indeb. l.si
1 vrbana ¶† In tex.ibi , integrè no.ꝙ vsq; ad vltimũ quadrantem tã
possessionis quàm fructuum debet spoliatus in integrum restitui
ante omnia:& si vnus nummus deficeret,non tenetur in alijs respõ
dere.quod est not.& idem puto de expensis litis Et si iudex reser-
uauit sibi taxationem ; oportet taxari & restitui antequam spolia-
2 tus possit conueniri. ¶† In tex.ibi,& in pace.facit.ff. de arbi. l. inter
castellianum.dixit Ber.ꝙ reo imponitur silentiũ non actori. vt s.
tit.j.ca.cum olim.in ver.imponentes. ¶ In tex.ibi,& delegato;ergo
archiepiscopus non potest procedere per inquisitionẽ:qa se cõsti-
tuit aduersariũ principalẽ.facit qđ not. in c.statutũ,de rescrip.li.vj.
& ff.ad munici.l.de iure.qđ est not.dignum,Dixit gl.in d.l. de iure.
ꝙ qñ sportulę ꝑtinẽt ad iudicẽ,est suspectus:qđ est verũ si ꝑtinent
personę:secus si sedi vel dignitati:in authẽ.bona dãnatorũ. ¶ Not.
ꝙ prælatus dẽt esse pater subditorũ:sic in aut.de manda.prin.§.talẽ
3 vero. ¶† No.ꝙ factũ per iudicẽ inciuiliter.i.iuris ciuilis ordine prę
termisso,statim reuocari dẽt.sic.C.vñ vi.l.meminerint.& no.eo.ti.
l.si quis in tantam.aliqñ tñ secus est:vt qñ trãsiuit ad liberationẽ.vt
4 ff.qđ metus cã.l.fi.in fi qui tex.nõ est alibi. ¶† No.iudicem puniri
in dãnis & interesse:nec auditur uolens iustificare factũ iuris ordi-
ne prętermisso:qa spoliatus ante oĩa est restituendus.Not.ij q j. in
summa.No.ꝙ nõ prę sumit pro iudice procedẽte inordinatè:secus
si ꝓcessisset ordinatè & solẽniter.ſm Ber.facit.ff.de acq.posse s. l.
iustè.gl.ff.de cõdi.mino.l.j.diuus.de reg.iur. qđ qs mãdato.& hoc
si constat de iurisdictiõe:aliàs nunq̃ præsumit pro eo.vt no.Inn.j.
de eo qui fur.ordi suſc.innotuit. ¶ Opp.quia factum à iudice tran-
sit in rem iudicatam.So. verũ est si factũ est rite cã cognita:secus si
sine cã fuisset cognitum,vel minus legitimè vt l.j.§.hec verba. ff.ne
vis fiat ei. ¶ Opp.ꝙ ipse iudex nõ teneatur restituere possessionẽ,
si alius clericus ad eius instãtiam spoliauit So.hic possessio reman
sit penes iudicẽ ipsum.i.archiep̃m : sed si esset translata in aduersa-
riũ, ille esset cõueniẽdus ad restitutionẽ ſm Ber. Adde ꝙ ꝓcessus
factus cõtra iudicẽ tũc noceret illi immissio:licet iudex faceret litẽ
5 suã ſm Ber.qđ est no.dignũ. ¶† Quęrit glo.si archiepiscopus non
vult restituere vtrũ delegatus poterit eũ cogere?dicit Ber. qđ non
propter verba rescripti. Inn. contra propter mentem rescribentis
6 quę prę ualet.arg.ff.de verb.sig.l. quisquis mihi ¶† Quærit Ber. an
archiepiscopus poterit cognoscere de facto suo, an seruauerit or-
dinem iuris necne.dicit Ber ꝙ nõ:qa certus dẽt eẽ de facto suo: qa
scribitur ei non vt cognitori ; sed vt emendatori manifesti erroris.
¶ Vltimo no.ꝙ superior dẽt defendere subditũ suũ in possessione
donec ꝯtra eũ probẽt.facit l.vl ff.de offi procu.cęsa. ¶ Item no.gl.i
cõtra ep̃os retinẽtes apud se bñficia postq̃ ea cõtulerint,qđ tenent
7 de fructibus perceptis & ꝑcipiẽdis. tene bñ menti. ¶† No.qđ post
bñficiũ collatũ,& gratiã cõsummatã nõ est licita pęnitẽtia : sed añ
sic:nisi esset obligatio ꝯcta.ff.de verb.ob.l.q romę.§.flauius: & l. ii.
ff.de ser.expor.Deinde no.gl.quę dicit,qđ de his quę coram iudice
acta sunt,si ĩterrogetur,rñdere tenet, vl rescribere iudici delegato de
cã cognoscẽti qđ est verũ si rite ꝓcessit: alias frustra interrogaret.
dicit Accur.qđ de motiuis animi sui consulendũ est.de iud. l.p̃tor.
¶ An aũt possit testificari. dic qđ nõ ad excusationẽ suã in cã sua:
sed si ĩter alios litigatores agit de fundamẽto iurisdictiõis suę & nõ
põt esse testis:aut de processibus & põt esse testis. vt C.de arbi.l.ne
in arbitris ¶ No.ꝙ creator nõ dẽt creaturam suã destruere,vel cõ-
8 fundere,sed fouere. ¶† No. qđ qui certũ deserit ordinẽ,lętos non
hẽt exitus. ¶ Item no.ꝙ quõ iudex qui processit ex abrupto,tenetur
insolidũ in vero interesse.vt ff de dã.infe.l.iiij.§ in eũ.& in auth.de
quest.§.super hoc.& ff.de eden.l.argentarius.§.cum aũt.No.ꝙ fa-
ctum sine ordine non potest suppleri cum ordine.Bald.

CAP. VIII.

1 *Desponsatio legitima in restitutione copulę coniugalis debet probari saltem per consensum siue contractum matrimonij : & quòd eam cognouerit, & quod seipsam se viro subtraxerit.*
2 *Cautio vbi non sufficit,ibi fit sequestratio personę.*
3 *Sponsalia debent probari per verba de prę senti.*
4 *Locus ille non est tutus in quo quis potest compelli ad confitendum.*
5 *Spurij an possunt legitimari per matrimonium.*
6 *Matrimonium consensu initiatur,& carnali copula consummatur.*
7 *Sponsa mea dum eam ducebam,antequam eam carnaliter cognoscerem : vel dum in domo mea maneret puella, si fuit mihi subtracta:an hebeam interdictum recuperandę possessionis.*
8 *Tutus esse debet quis non solum ab inimico sed etiam à suis consanguineis.*

EX transmissa. Petens restitutionẽ cum cau
sa iuris.habet probare legiti-
mum matrimoniũ prę cessisse: & restitutio vxoris fit ei
cauenti de nõ offendendo eam,h.d. ¶ Prima pars proui
det viro Secunda prouidet mulieri cũ quadã distinctione.secunda
ibi,recepta tamen.secunda secundę ibi , si autem. ¶ Casus.quidam
miles petebat sibi restitui Bertam , quam dicebat suam vxorẽ, qa
recesserat ꝓpria temeritate:papa dicit quod licet ipsa obijciat ma-
trimoniũ non tenerẽ, tamen probato quo ad faciẽ ecclesię matri-
monio per consensum & carnalem copulam,debet ei restitui peti
ta cautione de non offendendo eam:sed si vir est ad odium accen-
sus , ꝙ mentę ipsam diffidat de cautione ꝓmissoria & verbali , dẽt
vsque ad decisionem petitorij alicui probæ & honestę mulieri cõ
mitti custodiendam in loco vbi vir vel attinentes viri nullam pos-
1 sint mulieri inferre violentiam , vel turbationẽ. ¶† Not.quoddam
spãle ĩ restõne copulę coniugalis,qđ dẽt probari legitima despõsa
tio saltẽ per consensum siue ꝯctũ matrimonij & qđ eã cognouerit
& quod ipsa se viro subtraxerit. ¶ Itẽ no.de cautione de nõ offen-
2 dendo ¶† Item not.quod vbi cautio non sufficit,ibi fit sequ stra-
tio personę ¶ Item nota quod non sufficit cautio vbi est adeo odi
um capitale quòd timetur de sęuitia uiri. ¶ In text.ibi,legitimè,ita
quòd teneat ratione consensus:licet aliàs sit nullum :quia de nulli-
tate reseruatur quæstio in petitorio.facit.ff.ad exhi.l.iij § sciẽdum.
& per hoc declaratur gloss.quæ est in l.j.§.si ea.ff de uend.in posses.
mit.ubi dicitur quod de matrimonio plenè liquere debet quia in-
telligitur quod debet probari consensus matrimonialis.nam non
prę sumitur impedimentum matrimonij.vt ff.de proba.l.ab ea par
te.& debet iste consensus esse uerbis expressus. cor enim datũ est
homini ad significandum deo : labia autem ad significandum hoc
minibus.vt l.labeo.de supelle.leg.Nam uox est instrumẽtum uolũ
tatis & intellectus rationalis :.per uerba igitur matrimonium com
probatur.Nam in uerbis duo consistunt naturaliter , scilicet intel-
lectus & certitudo.ff.de act.& ob.l.non figura.& ff. de regu.iuris.l
nuptias.& matrimonium est de sacramentis ecclesiæ.In omnibus
autẽ sacramentis requiruntur illi sacramento uerba adaptata seu
contingentia.Item periculosum esset diuinare:quia licet qs teneat
mulierem in domo , & in mensa, & eam tractet honorificè, isti
actus etiã sine matrimonio consueuerunt exerceri.vt ff.de leg.iij.l.
itẽ in legato.§.parui.sed de iure ciuili ex nobili presumptione p̃su-
mit matrimoniũ ĩter personas honestas pares,& bonæ famę q̃ pre
sumptio sufficit filiis ad succedẽdum vt C.de nuptijs.l. si donatio-
nis.& ibi ꝑ Cy. licet de iure canonico nõ sufficiat ad fędus matri-
monij,ut no.C.de prę scrip.xxx.ann.l.cum notissimi.in princip.nec
men sufficit quod tenebant,& se tractabant, & uocabant ut uir &
uxor secundum Inno.qa ista possunt esse conficta & citra ius & no

men matrimonij:alias secus,vt arg ff.de acqui. hęre. l. pro herede. §.papinianus. verbi gratia, per instrumentum dotis & donationis propter nuptias; qa ista duo natura sui sunt annexa matrimonio, presumit matrimonium.vt in auth.de cõsanguineis & vterinis fra
3 tribus.§.inter.¶† No.bene istud.c.habet no.gl.in j.not.qđ sponsalia debent probari per verba de presenti. Item ꝙ carnalis copula probat ꝓsũptiuẽ.No.gl.ij.q dicit,ꝙ matrimoniũ est qđã seruitus hincinde. Itẽ dicit ꝙ in matrimonio q possidet, possidet.Item dicit,ꝙ possessio mrĩmonialis sine iure haberi nõ põt.Peñ.glo. dicit ꝙ cautio dẽt esse talis,q reddat quẽ tutũ,& securũ:& ꝙ hoc cõmittit arbitrio iudicis vbicũq; cautio est prestãda iudici,seu officio iu
4 dicis.† Vltima gl.dicit,ꝙ nõ est tutus ille locus ĩ quo qs põt cõpelli ad cõfitendũ:sed quare nõ,cũ p hoc ꝓbet filiatio vt ff.de ma.test. l.vxorẽ.rñ.ꝙ filiatio nõ cõsueuit fingi:sed fornicatio cõsueuit occultari & velari:sed nũqd ex instõne probet filiatio? rñdeo sic: qa est actus appropriatus filiatiõi,vt ff.de verb.ob.l.qđã cũ filiũ ¶Itẽ bastardus efficeret legitim⁹ quasi testõ legitimat⁹: tñ cõcubina nõ efficeret vxor licet marit⁹ ei tãq̃ vxori legauerit: qa iste modus nõ est à iure ꝓditus.argu.ff.de his q sũt sui vel alien.iur.l.patre furioso. ¶In text.ibi,cognita simul matrimonialr & carnalr: secus si esset cognita añ matrimoniũ.ar.ff.de nox.l.ĩ delictis.§. si extrane⁹. & qa blãdiciis cõcubinarũ inficiunt animi prędictorũ.vt C.de natu. lib. l.j.statutũ est à iure ꝙ filij in ꝯcubinatu geniti nõ efficiant legitimi, nisi interuenerint matrimonialia instrã cum aliquo dotis instrõ.vt
5 insti.de nup. §. fi. ¶† Porro spurij per matrimonium non possunt legitimari:qa nec sunt naturales,nec legitimi,sed ꝯ naturã nati. vt ff.de sta. ho. l.paulus. Dicit magister historię scholasticę ꝙ habere duas vxores simul,est peccatũ cõtra naturã:qa scriptũ est in l.naturę primo createę à Deo, erũt duo tñ ĩ carne vna.¶Sed nũquid presumit carnalis copula? rñdeo sic si simul habitabãt,& erant viri potẽtes.i.poterant emittere semen. Dicit magister historię scholasticę ꝙ Salomon ex vxore sua filia Pharaonis regis Egypti in xj. anno ętatis suę genuit filiũ : sed illud est miraculo ascribendũ vt ipse ait.
6 ¶† Quæro spõsa mea dũ eã ducebã,anteq̃ eã carnalr cognoscerẽ, vel dum ĩ domo mea maneret puella,fuit mihi subtracta, nũquid habeo interdictũ recuperãdę possessionis? & vr ꝙ nõ, licet habeã interdictũ de spõsa exhibẽda. de quo interdicto pñt opponi exceptiones peręptorię;vt C.de lib.exhi.l.ij.& criminaliter puniunt p. l.j.C.de rap.virg.¶In ɔ̃riũ vr,qa est quidam habitus matrimonij.vt
7 ff.de cõdi.ob cãm.l.qđ seruius.¶† Cõsidera mrĩmoniũ ꝯsensu initiat,& carnali copula cõsummat.vñ ꝓsensũ efficiunt vnũ & idẽ volũtate & intellectu animi:sed p carnalẽ copulã fiũt vna caro:nec ẽt mrĩmoniũ ex oĩbus suis ptib⁹ pfectũ,nisi intercedẽte copula,q ẽt est principiũ gñatiõis,& honorabilis ꝑpetuatiõis gñis humani: sicut & ĩ aĩalibus nihil gñatur nisi p cõiunctionẽ maris & feminę. vt ff.de iusti.& iu.l.j.§.pe.& no.in auth.de nup.in prin. vñ sine mrĩmonio respublica stare nõ põt:qa naturales tñ & spurij rẽpublicã nõ faciũt.vt ff.so.ma.l.j.& ff.de decu.l.gñalr §.spurios.Scđo ꝑmitte ꝙ restitutio est ĩ integrũ statũ repositio.& iõ q nõ fuit spoliatus copula,nõ restituit ad copulã ne ẽt insidiet castitati, vel cõtinẽtię mulieris.ar.ff.vbi pupil.edu.debe.l.fi.¶Sed opp.spõsa & vxor dẽt opari viro suo.vt l.sicut.ff. de ope. li. rñdeo possessio mrĩmonialis nõ cõsistit in istis operibus:sed sunt qđã appẽdices. & nõ sunt bona mrĩmonij. ¶Sed qđ si vetula vel vetulus nõ ammõ cõmisceri potẽtes.rñdeo nihilomin⁹ dẽt vn⁹ alteri restitui.Idẽ ĩ sterilib⁹;qa retinet oĩa iura mrĩmonij. tex.ẽ no.ĩ l.assiduis.C.q po.ĩ pig.ha.Idẽ si alter eorũ sit furiosus,vel morbo ꝑpetuo laborat:qa sũt calamitatũ socij.vt ff.so.mat.l.si cũ dotẽ.§.sinaũt seuissimo.& ff.d his q sũt sui iur.l.pr̃e furioso ꝓ qua l.patet ꝙ licet furiosus nõ hẽat cõsensũ, tñ ex matrimonio gñat filiũ legitimũ & naturalẽ. Nã ĩ generãdo sufficit sensus sine cõsensu vt patet in ebrio, & in brutis. ¶In tex.ibi: malũ inferre.hęc cautio prestatur quoties inter duos interuenit reconciliatio:& vnus de facili posset offẽdere aliũ.vt maritus vxorẽ, & abbas monachũ,& dñs seruũ.vt ĩ auth.de monachis.§.si vero intra trieniũ.¶In tex ibi,studiosus, puta ꝯsanguineis suis sociata. xxxiij.q.j.fine.¶In tex.ibi,vel penes No.ꝙ qs dẽt esse tutus nõ solũ ab inimico; sed ẽt à suis consanguineis & attinentibus facit l.j.C.si rector prouin.& l.j.C.si quacunq; prędit⁹ potestate.

CAP. IX.

1 *Morte soluentis non desinit possessio possidentis.*
2 *Preceptio census ęquipollet inuestiturę corporali.*
3 *Dominus an possit tradere possessionem alteri colono adhuc postea colente nomine domini.*
4 *Possessio per contractum acquiritur item per traditionem instrumenti.*
5 *Possessio an probetur per receptionem pensionis.*
6 *Nomine fisci an quis possideat statim quod est deportatus.*
7 *Titulus quandoque est signum traditę possessionis.*
8 *Retentio proprietatis concesso vsufructu quare non transfert possessionem vsusfr.nisi interueniat traditio.*
9 *Possessionem presentem qui precario retinet,transfert,non futuram.*

CVm venisset. Si is qui per alium possidet illo mortuo ingressus expellitur,experiri potest iterdicto vnde vi.hoc dicit ¶Casus. Archiepiscopus Eboracensis cõcessit canonicis sanctę Trinitatis ecclesiam de.N. & per se scripturam ꝓpriã cõfirmauit; ita videlicet quòd post decessum. G clerici qui eandem ecclesiam tunc tenebat,cederet in vsus canonicorũ:& interim dictus.G prestaret dictis canonicis annuam pensionẽ,quã archiepiscopo solue re consueuit:quã concessionem papa cõfirmauit.mortuo dicto.G. canonici ingressi fuerunt possessionem nõ requisito archiepiscopo:archiepiscopus putans eis hoc non licuisse de iure, expulit ipsos de possessione:papa dicit qđ eis debet possessio restitui:qa non acceperunt nouã possessionẽ:sed continuauerunt veterem. Nã ex quo recipiebant annuam pensionẽ ipsi possidebant:qa alius possidebat eorũ nomine : & iure cautum est quod is possidet cuius nomine possidetur:dicit Innoc. quod speciale est in ecclesia quod ex quo aliquid recipit nomine pensionis:alias possessionis. ꝙ possessionem adipiscatur.Innoc. intellige qñ possessionẽ recognoscendo pensionem soluit;vt C.de agric.& censi.l.litibus.In tex. ibi,vsibus.s.perpetuis.nec obst.ff.de vsufruc.leg.l.fundi trebatiani.vt no. ff.de vsufr.l.si quis ita.In tex.ibi , annuam quam prius soluebat archiepõ.Et sic nõ ob.ĩ.de censi.c.prohibemus.¶Ibi,authoritatem.
1 no.quod authoritas semel concessa ꝑpetuò durat.¶† Ibi,eo mortuo.no.qđ morte soluentis non desinit possessio possidentis ff.de acqui.pos.l.si de eo.§.si forte.& adde quod no.C.de acqui.pos.l.ex libris.¶In tex.ibi non quesierint vitiosẽ.s.ingressum possessionis. ¶Item quia videtur eis data licentia possidendi:vt ff.de acqui.pos.
2 pos.l prędia.¶† Item perceptio census ęquipollet inuestiturę corporali:vt ff.quib.mo vsusfruc amit. l. pomponius. Item qui est in possessionem antecedentis,videtur in possessione esse consequẽtis.ff.de ser.vib.predi.l.seruitutes.§.domo.& ff.de contrahẽ. emp. l.si aquęductus.& ff.de iure do l.si proprietati.& ff.de lega.ij.l.cum fundus & C.de bo.vacan.l.si quando.& C.de incest.nup.l.cum ancillis.¶Ibi,cum is possidebat,scilicet verè & propriè:vt ff. de preca.l.certe.§.procurator.& C.de prescrip.xxx.an l.malè agitur facit. ĩ.de preben.accedens. & hoc quando per procuratorem acquiritur possessio corporalis,aliàs quasi:secus si fictè acquiritur.vt not. Gul.de cug ff.de pact.l.ab emptione.¶Not quod qui accepit possessionem,accepit verã rei possessionẽ.No.quod licet possessio instrumentalis seu organica sit apud ministrũ,realis tamen possessio nis est fixa vt ita dixerim possessio penes dñm : vt ff.de leg.ij.l. Ti-
3 tia.§ gaius.C.qđ cũ eo l.si seruus.¶† Quęro an dñs possit tradere possessionẽ alteri colono adhuc,& postea colẽte noĩe dñi:dic qđ sic.& est gl.sing.in l.j.§.non aũt alij ff.de vi & vi ar.licet secus si dominus expelleret per vim. nã non pdit possessionẽ colonus.noĩe domini tenet.vt dixit.l. illa singularis.ff.de acqui.pos.l. peregre.§. quibus explicitis.Sed nũqd expulsio illo soluẽte à re,ꝓ qua soluit, dominus pdat possessionem? & videtur quòd non:qa diuersa sunt vnũ fundi aliud pensionis, sicut expellitur fructuarius & non dñs qa vna est possessio formalis,alia causalis:& sũt quodammodo ꝯ̃rię.vt no.ff.vsufr.queãd.caueat.l.j.ĩ fi.& cũ non sint vnitę sed diuisę,priuatio vnius non est priuatio alterius : qa illud non ꝯtingit in d. §. quibus. nisi propter quandã dependentiam & colligantiã.Nã hic qđ ecclesia non vacans per ꝯferri qđ est verũ in proprietate & loco religioso:sed non in titulũ bñficij:vt c.ij.ĩ.de ꝓces.preben. & est rõ differentię:qa qñ in ꝓprietatẽ nemini ꝑiudicatur,nec inducitur votum capitandę mortis:arg. ff.de act. emp. l. si quis seruũ.In isto c.est quędam notabilis gl quæ dicit,qđ ecclesia non vacans potest concedi collegio:qa quod ei datur,nemini datur. Itẽ qa nullus suo nomine inde capit emolumentũ.Item qa collegium non pt desiderare mortem viuentis.Si ista ratio est vera;ergo pactũ de futura successione potest fieri cũ collegio qđ relinquitur hæres:videlicet vt testamẽtũ nõ possit reuocari:certe fortiori rõne posset fieri cũ ecclesia: de qua minor suspitio dẽr haberi : Tu dic qđ iõ pt donari collegio;qa non datur in titulũ beneficij:vnde colleg ũ nõ põt esse
4 sponsus ecclesiæ sed proprietarius sic.¶† Item not.aliã gl. hic positã quæ ponit plures ciuiles modos, in qbus acquiritur possessio per cõtractũ. Sunt & alij duo modi.s.per traditionem instrumẽti. vt C.de do.l.j.& per traditionem clauium:qđ dic vt ff. de cõtrahẽ. emp.l.clauibus.Itẽ adde ꝙ possessio quędã est datiua:vt qñ statutũ hoc disponit,qđ fiat quis possessor habitu sine aliquo actu corporeo vel quasi:alia natiua,quæ ab actu corporeo ꝓficiscit; alia media inter hæc vt precaria. Oppo.de ca. pastoralis.ĩ.de priuileg.So. ibi nulla possessio fuit tradita vel quasi;& ideo debet tradi non inuadi:vt ff.de acqui.pos.l.si ex stipulatu. ¶ Oppo.qa vnã cum titulo in canonicos & ecclesias transit possessio.ut s.de consti.c.ex ptẽ. So.hæc non est vera.¶Itẽ ꝙ in fisco non transit possessio nisi tradatur vel quasi:vt hic no.C.de sacrosan.eccle.l.si ff.pro socio.l.cũ duo-

5 duobus.§.idem respondit.vbi est glo.solenis.¶† Oppo. qd per receptionẽ pensionis nec tradit nec probat possessio; qa ñ est cõnexa ipsi corpori:vt d.l.pomponius.& no.ȷ.de reiudi.cũ Bertoldus. in fi.ȷ.de fide instru inter dilectos.§.fi.ff.de acqr.pos l.quis.§.j.fo. inter ipsos cõtrahẽtes seu cõsentientes probatur vt hic.C. de agri. & censi.l.litibus.& l.dñi prediorũ.lib.xj.sed inter alios nõ probatur possessio.facit qd no.Cy.C.depositi.l.desideriũ.& sicut probat inter soluentes;ita inter habẽtes cã posteriorem ab eis.ff.de pig si su paratus.§.j.C.si res ali.pi.da.sit l.cum res.per Cyn.vel dic, si pensio præstatur domino,& ꝯstat de dominio,probatur possessio nõ solũ inter pręstantem & dominum sed inter omnes: & probatur dominium hoc casu per famam.vt not.ff.de neg.gest.l.at qui natura.§. cum me absente.Item per libros antiquos:vt ff.de proba.l. census: vt.C.de fide instru.l. plures apochis.atit pręstatur alij quã domino vel nihil probatur de dominio;& tũc nõ probatur possessio nisi inter dantẽ & recipientẽ,& habentes causam ab ipsis: & ita intelligit quod.s.dixi.& no.hęc.& sic magis pręsumitur ꝓ dño: qa cõsonat ei rõ possidendi.¶Opp.ista ecclesia de N.erat cẽsualis archiepi,& possidebat in ea censum non corpus ecclesię:ergo corpus ecclesię non potuit inuadi. Solu.pẽsio pręstabatur in recognitionẽ proprietatis:& licet pensio nõ esset de corpore rei , sed extra corpus.i. in genere repręsentat ius & authoritatem possidendi totum,etiã si vnus tantum nummus pręstaret.quę sunt not.digna: & sic vna possessio puta census conuertitur in aliã s.rei siue ecclesię:& non est necessaria noua inuestitura:qd tene meti,& alibi nõ reperit, vel dic ꝙ ecclesia iure proprietatis & ciuilis possessionis erat archiepiscopi naturalis : aut erat clerici: quæ naturalis mortuo clerico absq; successore consolidat ciuili possessioni ipso iure.qd etiã est multũ no. No.ergo ꝙ capellę quędã sunt in ꝓprietate superioris,& vsu clerici officiantis capellam: quędã pertinẽt ad collationem superioris, non tñ sunt in proprietate eius:quędam sunt in totum concessę inferioribus & donatę:& verbũ ad vsus,interdũ sonat dñium.vt ff.de do.l.donatiões in concubinã,§.species.ponunt enim verba demõ-
6 stratiuẽ nõ restrictiuẽ.¶† Quęro , dicitur hic ꝙ ille possidet cuius nomine possidetur: nunquid ergo statim ꝙ qs est deportatus possidet nomine fisci?& videt qd fic.l.statius Florus. §.fi.& argu. ff.de preca.l.si adoptauerò.Nã deportatus retinet ea quę sunt animi , vt ff.ad treb.l.ex facto.§.ex facto.sed ea quę sunt acquisitionis nõ retinet sibi pro se;sed ꝓ fisco.vt ff.de lega.iij.l.si deportati.Nõ ob.ff.de publi.l.cõmissa.qa ibi integro statu ꝑsonę bona sunt adempta , hic statu penitus mutato.¶Itẽ non ob.C.de hęre. insti.l.j. qa ibi in hęredis institutiõe cuius deportatus nõ est capax nec pro se, nec pro fisco:qa fiscus non est proprię hęredis loco,vt ff.de nouatio.l.quoties.§.fi.& l.nouatio sed videtur ꝙ prętor non faciat quem possessore nisi miserit ĩ possessionem; non enim sufficit verbo possessione decernere:sed opus est facto,vt plenè no.insti.de offi iudi.§.fin. & ff.de pig.acti.l.nõ est mirum.§.sciendum.& ff.de acquiren.pos.l. qui vniuersas.§.item cum prętor.qd verius est ꝙ antę bona ĩcorporata fiscus nõ efficitur verus possessor manualiter.Nõt.ꝙ receptio
a pensionis est signum traditę possessionis [a].¶† Item quandoq; titu
7 lus est signum traditę possessionis,vt ff.de rei vendi.l.quædam mu-
8 lier.& ff.de iure do.l.si sponsalibus.§.fi.¶† Item retentio vsufr.possessionem transfert, vt C.de dona.l qui squis. Sed quare retentio ꝓprietatis concesso vsufructu non transfert possessionẽ vsufrur.nisi interueniat traditio , vt ff. de vsufru. l. iij.§.dare.sed econtra sic.respon.qa retinẽdo proprietatem nõ mutat sibi cãm possidẽdi,& incipit sub alio possidere. Idem ergo si proprietarius retinet sibi in emphyteusim translata proprietate.Nam statim ecclesia quam cognoscit in dominam ex certa scientia,& nõ ꝑ errorem, incipit possidere titulo pro suo:qd dic vt no. Bar. ff.de acqui. pos.l.si aliquam rem:secus si interuenisset error.vt C.de iur.& fac igno.l.cum falsa. ¶Item si quis confitetur se pro alio possidere,illum efficit possessorem:vt singulariter not.ff.de pac.l.ab emptione.& tamen nõ est hoc precarium,nec iste cõfitens lucratur fructus: licet secus in gra-
9 tuito precario.ff.de donat.l.aquilius & l.lucius.¶† Item qui precario,retinet,præsentem possessionẽ transfert,nõ futurã.ff.de acqui. pos.l.interdum.& l.quod meo.& l.iij.ff.pro socio. quia non potest prius alij possidere ꝗ sibi. ¶Et not.ꝙ si debitor qui obligauit bona sua,cõstituit ea precario possidere ꝓ creditore,& alienat in aliũ, poterit is in quem est facta translatio possessionis conueniri non facta defcensione:nõ tamen per hypothecariam, sed per cõdictionem ex illa notabiliori.l.C.de acqui.possess.l.ex libris. & ita consuluit Iac. But. Bal.

ADDITIO.

a Vide Pan.in consi.xxvij.secundo dubio.volu.ij. & pulchre per Barba. consi. viij.col.xxiij.& xxvij.& seq.volu.ij.

CAP. X.

1 *Dominus potest in eodem iudicio facere quosdam actus per se, quosdam per procuratorem.*

2 *Quæstio spoliationis an prætudicet quæstioni fœderis.*

3 *Lit.contest.facta per iudicis impressionem non impedit obiectum exceptionum declinatoriarum.*

4 *Spoliatio si probetur in modum exceptionis , an fiat restitutio.*

5 *Reus si probauit de dominio per modum defensionis,an mereatur condemnationem actoris.*

6 *Iurisdictio aliqua an conferatur per literas delegatorias si impetrans noluit eis uti:& an cogi possit ad edendas literas.*

EX conquestione. Si altero coniugũ matrimonium accusante a ter petit restitutionem matrimonialis thori , ante oĩa debet restitui.h.d.Prima pars querela appellantis.Secũda datio iudicium. ¶Casus. B.mulier tanquam vxor steterat cum quodam milite , & generauit ex eo quandam puellam: ille miles de facto expulit eam prętendens conscientiam:qa dicebat eã consanguineam suam.& super hoc querelam accusationis formauit,& iudices impetrauit.mulier hoc sentiens petijt corã diœcesano eũ sibi restitui.iudices delegati cõpulerũt eã rñde e sup libello mariti, appellauit:papa mandat sibi virum prius restitui:deinde cognosci de fœdere coniugali.dicit Inn. ꝙ per literas nõ pręsentatas non acquiritur iurisdictio:qa literæ nondũ sunt cões:sed solius impetrãtis. dicit Inno.ꝙ reus qui probat de iure suo,ita obtinet contra actorem, ac si expresse egisset.dicit Hostien.quod obtinet absolutoriam nõ condemnatoriam aduersarij:alioqhin nõ esset necessaria reconuẽtio quod est falsum per.l.si inter te & me.s'm Host.& Ioã.an. ¶In tex.ibi,copulasset.Not.hoc verbum significat carnalem copulam. Ibi,pertractus. s quondã,nunc nõ,qa expulerat eam.ff.de verb.ob. l.quidam cum filiũ.¶Ibi , filiam suscepisset:etiam per hoc probat possessio matrimonij:qa per carnalẽ copulã,& ꝑ susceptionẽ liberorũ.Ibi,ecclesiæ,& sic propria temeritate.Ibi,citaret,& sic mulier in agẽdo pręuenit pręsentationẽ literarum.Ibi nũcium s.ad significandum gesta.Ibi,iudicibus.s.impetrandis à marito.Ibi modo per
1 se modo per procuratorẽ:intellige continuãdo processum.¶† Et no.ꝙ dñs põt in eodẽ iudicio facere quosdã actus ꝑ se , quosdã per procuratorẽ nec tenet ꝑ se tñ,vel ꝓ procuratorẽ tñ litẽ exercere. quod est no.Ibi,n gata.i.non admissa.sic negat qui non dicit.C.de peti.her.l si putas.Ibi,nõ debuit:hic non fuit malo ordine processum.& ideo põt appellari ẽt ĩ possessorio:qa ab inordinato ꝓcessu, quod est not.dignum Ibi,in principali.i. fœderis matrimonij.Ibi audiatis.ergo.l.si quis in tantam.C.vnde vi. non hẽt locum in coniugio:qa nemo per violentiã desinit esse vir & vxor.¶No.prætextu consanguinitatis vxorem à viro non separandam nisi iudicio ecclesiæ,maximè post susceptionẽ liberorũ. Sed quid si cõsanguinitas esset notoria dicit gloss.quod idem.quia talis separatio est pęna.& ideo nõ põt imponi nisi ꝑ iudicẽ:tene meti gl.& sic no.ꝙ de notorio impedimento non potest excipi per spoliatorem .¶No.ꝙ hic agebatur petitorio & possessorio per nunciũ vel ꝓcuratorẽ.dicit Ber.ꝙ causa non erat criminalis criminaliter intentata , aĩs non interuenirent ꝓcurator.Adde si tamen interuenisset,nõ est iudicium nullũ licet causa sit capitalis:ita dicit gl.C.de adulte.l.quis ĩdubitati.& nõ est alibi in iure ciuili.de hoc no.in c.j de iud.lib.vj.ꝑ Arch.
2 ¶† Capio tertiam gl dr hic ꝙ quæstio spoliatiõis pręiudicat quæstioni fœderis: dicit gl. quod hoc est verum siue prius moneat siue postea etiam lite contest.super fœdere.Sed contra hoc gl.opponit, quia exceptio ordinis est dilatoria iudicij:ergo ante lit.contest.debet opponi vt C.de excep.l.fi.& ȷ.de re iud.inter monasteriũ.Sol. dicit gl.quod hic nõ opponebatur excipiendo,sed reconueniẽdo: & subdit ꝙ aut super eodem,& dẽt fieri reconuentio ante litẽ cõtest.supple ad cõsequendum effectum impediẽdi processum petitorij:aut super diuersis:& tũc põt fieri reconuẽtio ẽt post lit.cõte. qa nõ ĩpedit processum in modũ recõuentionis propositũ:& ĩputet sibi:qa ante lit.conte.non excipit Et postea dicit gl.ꝙ hoc ideo post lit.conte.impedit processum petitorij;qa ꝑ iudicẽ fuit cõpul
3 sa litem cõtestari.¶† Ex ista gloss.not. ꝙ lit.conte.facta per iudicis impressiõnẽ nõ impedit obiectũ exceptionũ declinatoriarũ qd alibi non reperit:tamen est diuinare:& ideo ꝙ ista mulier nunꝗ ꝯsentit in iudices delegatos,nec debebant ꝓcedere:qa in rescriptio non fiebat mentio de spoliatione.¶Sequitur quarta glos.quæ ponit ca
a sus [a] in qbus mulier nõ põt repetere virũ, nec vir vxorẽ;quid ergo si vir timeat de sęuitia vxoris?rñdeo licet hoc raro cõtingat;tamẽ idẽ est in vtroq;:ego vidi & cognosco vxorẽ quæ incarcerari fecit maritum suũ;vt dicit gl.ĩ simili de vxore quę rapuit virũ.C.de rap.
4 vir.l.j.¶† Quærit gl.vtrũ si de spoliatione probeẗ in modum exceptionis fiat restitutio & dicit ꝙ nõ;qa nõ est ad hoc actũ.Et hoc fa
5 cit ad quæstionem Inno.† si reus probauit de dñio per modum defensionis.

ADDITIO.

a Vide elegans consi.do.Alex.78.inci.uiso & diligenter ponderato processu in 5.uolu.

fensionis vtrum mereatur condemnationem actoris.Innoc.dicit qd sic per.l.sed & si possessori.ff.de iureiu.qa assumẽdo in se onus pbãdi,factus est de reo actor:& Cy.C.de pba.l.actor.& ff. de pba. l.circa.idem tenet Dy.in c.nõ licet actori.de reg.iur.in vj. ¶Hosti. dicit cõtrarium.Nã aliud est agere,aliud defendere. nec eñ tẽdũt ad eundẽ finem.vt ff.de euic.l. vendicantẽ.cũ.l.se.Et iõ si reus vult consequi condẽnationẽ actoris debet eũ recõuenire,vt in gl. s.de or.cog.c.cũ dilectus.& alleg.pro casu.l.si inter me & te.ff.de exce.re iud.Sed ibi loquit in diuersis partibus eiusdẽ rei,non super eodẽ. Iac.But.dicit ꝙ nõ dẽt actor condẽnari reo:sed reus dẽt absolui inserta cã pbatiõis dñij, quę sñia declinatoria proderit reo,si cadat à possessione,per.d.l.sed & si possessori.& argu.ff.de publician.l.cũ qui.§.si petenti.& hoc teneas:& sic sententia quę est lata sup dñio ad defensionẽ poterit postea ad actionẽ trahi:& alibi cõtingit qd super dominio fertur sententia declaratoria & nõ cõdẽnatoria. ff. de exce.rei iudi.l.si à te.§.j.quæ gl.est peregrina.Gl.parua significat oppositionẽ gl.Pe.dicit ꝙ remotio appellationis non ĩpedit appellationem vbi manifestè quis aggrauat.Glo. vlti. dicit de illis clausulis fine canonico,& debito fine:& ponit aliqualẽ differentiã iter dictas clausulas:tñ in spũalibus & ecclesiasticis causis idem sonant.

6 ¶† Quęrit Innoc.vtrũ per lĩas delegatorias ↄferatur aliqua iurisdictio,si impetrãs nolit eis vti:& vtrũ possit cogi ad literas edẽdas: & dic ꝙ nõ:qa delegatio pendebat apertè:sed qa potest literis à se impetratis renunciare:& quicquid alij immiscent ista est veritas:quia nemo inuitus cogit agere nisi forte literę essent impetratę in duplicibus iudicijs.arg.ff.de procu.l.si defunctus.§.fin. Porro istę literę non sunt instrumẽta fori,nisi in iudicio producantur;& iõ differũt ab instrumẽto curę & tutelę qd debet edi.vt no.Inn.j.de pba.c.j. Non ob.l.iij.ff.qd quisq; iur vbi dr nõ pt renũciari;qa ibi propter delictum impetrantis ius iniquũ:sed hic in imperrante nõ fuit delictũ:post q̃ verò literę eẽnt productę nõ posset impetrãs renũciare: vt C.quõ & qñ iudex.auth.qui semel. Nõ ob.ff.de mino.l.si iudex circũuẽto:qa ibi est spãle propter priuilegiũ minoris:facit qd no. Cy.C.de temp.in integ.resti.l.petendę.¶Itẽm nõ ob.ff.de ↄtratab. l.si post mortem.§.fi.qa ibi non requirebatur vsus beneficij. Nam aperiũ erat edictũ:& iõ non curat vtrũ ille p quẽ aperit edictũ,vtat, vel ne.Et dic ꝙ aut edictũ ,ppter me alterius facto,& est cõe.quia.l. cõis est aut facto meo:& inest delictũ & idẽ:aut non inest delictũ:; & tunc aut res nõ est integra:& idem.fallit in l.si iudex.ff.de mino. aut res est integra, & tunc prodest aduersario meo: & ita loquitur quęstio nostra de rescripto.Bal.

CAP. XI.

1 *Iuramentum de fructibus an sit deferendum reo vel actori.*
2 *Semen quod seminatur an contineatur appellatione expensarum.*
3 *Damna & mortes animalium an contineantur appellatione sumptuum.*
4 *Prędones si exportauerunt fructus an ista damna contineantur appellatione sumptuum.*
5 *Precium rei an contineatur appellatione sumptuum.*
6 *Iniurię an sint specificandę in libello.*
7 *Prçlato mortuo an capitulum possit petere fructus qui pertinebant ad mensam prçlati.*
8 *Consuetudo quòd clericus possit testari de fructibus prębendę an valeat.*
9 *Lucrum fructuum consumptorum non habet locum in petitione hereditatis, nec in alijs iudicijs vniuersalibus,in quibus fructus quatenus locupletior est,veniunt à principio,& incommutabiliter iure actionis.*
10 *Fructus naturales qui sint.*
11 *Fructus percepti ante libellum oblatum vel post, ante lit. contest. an veniant in iudicio si non sint petiti in libello.*
12 *Fructus an debeant peti sub determinata quantitate.*
13 *Perempta instantia an fructus percepti ante nouam instantiam inchoatam per lit.contest.veniant restituendi.*

GRauis. Violentus possessor cogitur restituere fructus non solum quos percepit,sed quos spoliatus percipere potuisset.hoc dicit.concor.ff.de rei vendi. si nauis.In prima ponitur decisa partis querela, In secunda Papæ prouisio.secunda ibi, mandamus. ¶ Casus. Quidam archiepiscopus spoliauit quosdam monachos,& eis etiam intulit iniurias personales:papa mandat quòd non solum restituantur res ablatę cum fructibus perceptis & percipiendis:sed etiam quęlibet damna.& quod de iniurijs illatis satisfaciat competenter.¶Ibi, cũ integritate.hoc respicit res ablatas.¶Ibi,plenariè: hoc respicit dãna.¶Ibi,compètenter,respicit ęstimationẽ iniur. vt ff. de iniurijs. l.iniuriarum ęstimatio. ¶Ibi, licitum, i.de facto.Ibi,reddi.scilicet eodem iudicio & libello. Et not.quod de satisfactione iniuriarum quod veniat incidenter in iudicio recuperandum non est iure ciuili cautum: ideo tene menti. ¶Gloss.prima quærit qualiter sit probandum de ista violentia?& dicit quòd per testes. Secundò quærit qualiter sit probandum de rebus amissis:& de earum qualitate?&

1 remittit ad l.si quando.C.vnde vi.¶† Et nota quòd ideo hic iuratur de fructibus per actorem, quia reus est in dolo:sed si reus non esset in dolo super fructibus de quorum quantitate dubitatur; deferretur iuramentum reo & non actori:quia reus melius nouit veritatem.Ista est gloss.singu.cum textu suo in auth.de nup.in §.quia igitur hęc nostra.super verbo;iureiur.quę gloss.non est alibi. Et iõ not.redditus & etiam prouentus ac obuentiones lucrum significaut Et ideo deducuntur deductis expensis vt ff.de vsufruc. lega.l. fundi trebatiani.¶Item decimę eorum quę quis lucratur cum persona absque prędio vel animalibus vt inf. de deci.tua.& not. ff.de petit.hęre.l.si à patre vel domino.§.j.sed de decimis prędialibus & fructibus animalium non deducuntur expensæ.& speciale in decimis est.In alijs casibus secus.vt ff.de pigno.act.l.si necessarias.§.si.

2 na.† sed nunquid semen quod seminatur continetur appellatione expensarum?respondeo non,si colonus seminat de suo:quia sufficit ei dimidia fructuum:sed si dominus seminaret, videtur istud semen detrahendum & residuum diuidendum argu. ff. de vsufru.l.

3 item si fundi. §. seminarior.† Sed nunquid damna & mortes animalium continentur appellatione sumptuum?respondeo non:vt

4 ff.pro socio l.cum duob.§.quidam.¶† Quid si prædones exportauerunt fructus; nunquid ista damna contineantur appellatione

5 sumptuum?dic quod non vt C.loca.l.si quod damnum.¶† Sed nũquid precium rei continetur appellatione sumptuum?dic quòd non:vt ff.de condi. & demonst. l.quibus diebus.§.j.qui casus non est alibi secundum Dy.sicut econtrario nec res ipsa continetur nomine fructuum in cuius locum succedit pretiũ:& qa habito respectũ ad pretium sine ĩteresse contentum nullũ est lucrũ.vt not.C.de rei ven.l.mater.& adde quod no.Inno.in c.fin.quod met.causa.§.j.

6 ¶†Secunda gl.quęrit,an iniurię sint specificandę in libello?& dic qd sic:& etiam cum circumferentijs loci & tẽporis secundum Bar. ¶Tertia glos. tractat materiam fructuũ:& primò dicit qd fructus dicuntur deductis expensis:qd dic vt ff.sol. ma,l. fructus.secundò dicit qd possessor teneatur restituere fructus,& dicit qd bonę fidei possessor supple cũ titulo vel sine titulo:licet de bonæ fidei possine titulo nõ inueniatur aliqua lex expressa,nõ tenetur restituere ↄsumptos etiam si locupletior fit:dummodo sint fructus industria-

7 les;sed extãtes cogit restituere.subaudi tales quales sunt. ¶† Quæro vtrum mortuo prçlato capitulum possit petere fructus qui pertinebant ad mensam præ'ati?respondeo isti fructus debent seruari successori.vt in ca.pręsenti.de offi. ordi. libro.vj.¶Sed an ipse viuẽs de sua quarta fructuum possit facere velle suum saluo statu & honore ecclesiæ?cõsuetudo tenet qd sic,vt scribit in Ioannina.vbi videas.ille frater Ioannes fuit magnus vir, qui fecit illã summam.

8 ¶† Nunquid valeat consuetudo qd clericus possit testai de fructibus prębendę?dic qd sic de perceptis,sed nõ de percipiẽdis.vt plenè no. Arch.xij.q.v.§.j.vbi omnino videas.& in c.alienationes.eadem causa & quęstione per Archi.¶Sed an rusticus poterit petere operæ precium?respondeo qd sic: vt ff.p socio. cum duobus.§. si in coeunda.¶Sed nunqd post triennium tenebit restituere extã

a tes:respon.nõ,vt sing.no.ff.de vsuca l.sequit.§.fructus.a ¶ Sed nunquid nobilis poterit petere ptium sollicitudinis & laboris?respondeo non:qa has operas nõ consueuit locare;& ideo nõ referuntur ad pecuniariam æstimationem;vt ff.de præscri.ver.naturalis.§.primo.¶Scholaris expendit in studio mille:reuersus à studio incipit lucrari; sacerdos petit decimam quæ debetur nõ solum de diuinis beneficijs solis & elementorum;sed etiã de humanis industrijs:dicit scholaris volo prius lucrari mille quæ expendi in studio;postea soluam tibi decimam.Quæritur quid iur.respondeo plus possidet quã expenderit;qa plus valet scientia quã pecunia;& ideo frustra petit qd intus habet.¶Sed ecce,percepi fructus amplos;ex his ędificaui palatium:in eodẽ fundo euincitur prædium; excipio de expen.respondeo compensantur cum fructibus p.l. sumptus.ff.de rei vendi.quia æquitas scripta compensatur alij æquitati scriptæ in genere vel ĩ specie;vt ff.si cer.peta.l.si me & titium.Ita no gl.ff.de rei vendi.l. in fundo. ¶Si ãt ædificassem in re mea propria, quæ subiacet restitutioni, non compensarẽ nisi fructus quos ex re mea pcepi.ff.ad treb.l.mulier.§.si hæres.Ita dicit gloss.singu. ff.de rei.ven. l.emptor. in prin.¶ † Et no.qd lucrũ fructuũ ↄsumptorũ non hẽt

9 locũ in petitione hæreditatis, nec in alijs iudicijs vniuersalibus, in quibus fructus quatenus locupletior est, veniunt à principio, & incommutabiliter iure actio.ut ff.de peti.hære.l.item veniũt.§.fructus.& C.fami.her.l.non est.per Cy.naturales autem fruct⁹ nullus mero

ADDITIO.

a ¶ Et ita etiam tenet hic Pa.in viij.col.ver.aduerte tamen.Et si diceres nonne ad præscriptionem contra officium iudicis requiritur tps.lxx.annorum.l. sicut. C. de pręscrip. xxx.an.rñdeo quod illud uerum in officio iudicis quod datur loco actionis sed istud officium non datur loco alicuius actionis.

n/ro iure possessoris facit suos: qa industria naturæ & nõ hominis prouenit, & natura magis fauet veritati quàm possessioni. Sunt autem naturales in quibus percipiendis non requiritur cura & cultura solẽnis: licet in aliquibus requiratur aliqua modica & perfunctoria cura, & modica expensa, de qua non est curãdũ. Ite puto qđ in modicis fructibus naturalibus non sit curandũ: vt de pomis quæ comeduntur ad mensam, vel de vno stario glandium: qa hęc res nõ agitur inter infestos. argumen. ff. commod. l. in rebus. ff. de vsufru-
10 ctu. l. hactenus. ¶ † Item fructus naturales sunt quando apparatus naturæ præcedit apparatum hominis, vt fructus arborum, excipio vites & oliuas: quia per solam industriam accommodantur vsibus hominum: vt ff. de rei vend. l. si fundi. poma in diuina scriptura dicunt fructus qui sponte nascũtur. i. sine vi & scissura aratri, & absq; arte & agricultura: quia totum vel quasi totum sola natura perficit: ideo dicuntur fructus naturales à prædominio: porro omnes fructus qui seminantur sunt industriales: quia cultus hominis magnus, & grande procedit factum & opus naturę. ¶ Item puto quod fœnum & palea in quo percipiẽdo fit magna expensa, computetur inter fructus industriales propter grandem operam, quæ requiritur: pascua autem pono inter fructus naturales nisi falce secentur, & in horrea reponant. Et adde qđ habes. ff. qui. mo. vsusfruc. amit. l. si vsufructuarius messem. Item lac. & lanam assimilo fructibus industrialibus propter emungentis & tondentis operam: qa nõ sunt in rudi vsu, sed terminantur inter aliqđ ministerium. ¶ Item si ex pomis fit ceruisia, initium habet naturæ: sed ex industria perficitur. & id quod deficit naturę ars supplẽdo facit artificiale quod in sua ruditate est naturale: & ideo videt ꝙ ceruisia sit redditus industrialis: [a] qa vnũquodq; denominat à fine, & ab eo qđ in ipsum plurimũ põt. cetera dic vt dixi. C. de fur. l. ancille. ¶ Adde qđ possessio est illa q̃ inducit acquisitionem fructuum: & dic ꝙ si de mera possessione quæritur, est ciuilis possessio: vt no. ff. de acq. poss. l. 3. §. ex contrario. naturalis enim solũmodo operatur acquisitionẽ fuctuũ nisi qs eos percipiat, & in horreo eos recondat. vt no. ff. de vsufr. l. si fur. decerpserit & ff. de vsucap. l. si homo. ff. de rei ven. l. & ex diuerso. §. j. vel dic qđ sufficit quomodolibet p eũ, vel eius occasione fit p fructuariũ vel vsuarium apprehensa possessio. vt d. l si vsufructuarius messem. ff. qui. mo. vsusfr. amit. & no. C. de rei vend. l. certũ. ¶ Itẽ facit fuctus suos ille q eos suo noĩe colligit dñi volũtate, licet non sit possessor. vt ff. de furt. l. si seruus cõis. §. locaui. & ff. de act. empt. l. qui pendentem. ¶ Et adde qđ no. in c. j. de offi. ordi. lib. vj. qñ autẽ dicant fructus ꝯsumpti, dic qñ ex eis nihil extat corporeũ apud pcipientem. Nam eatenus quatenus extant, dicunt extantes. ¶ Quid de pensionibus. respõdeo vt d. l si nauis. & dicit gl. ꝙ pensiones potius dicunt obuentiones q̃ fructus. vt no. ff. de condi. inde. l. si vrbana. ¶ Et pdicta vera sunt de fructibus rerũ: sed de fructibus actuum humanorũ, vt de fructibus iuris eligẽdi, & similibus; dic vt dixi. s. e. c. in literis. Dicit Inno. ꝙ vsufructuarius sola separatione noĩe suo facta, vel ab alio eius occasione faciat fructus suos: probat ex eo qa si præstiti cautionẽ, percipit dñi voluntate. ¶ Adde, vbicũq; vtilis pfert directæ vt in emphyteuta cũ pprietario, ibi naturalis possessio præfert ciuili in acquirẽdo fructuũ dñium. Nam si essent à dño pcepti possent p emphyteutã euinci & recuperari: & ista doctrina
11 est valde notabilis. ¶ † Quæro an fructus pcepti añ libellũ oblatũ, vel post ante lit. cõtest. veniãt in iudicio si nõ sunt petiti in libello? rñdeo nõ vt ff. de excepti. l. fundi nec posset nouus libellus cumulari: licet incidenter possent eodẽ libello peti. ff. de dam. infec. l. si quis missum. §. iudex. dicit Inno. ꝙ fructus qui quandoque veniũt à tempore moræ non veniunt nisi petantur in libello. fallit vbi agitur de violentia. ¶ Item fallit in iudicio vniuersali. Inn. idem ait ꝙ vbi sententia fertur super principali non habita mentione fructuũ, de cętero non põt agi de fructibus officio iudicis: sed competeret pro eis actio. sic Inno. ¶ Quæro qd de perceptis post lit. contest. rñdeo veniunt à tpe lit. cõtest. si cohęrebant solo. vt C. de fru. & lit. expen. l. 2. & si erant pensiones finguntur cohærere solo quę præstant pro fructibus qui tunc cohærebant corpori petito. Nã pensiones ean-
12 dem naturã sequuntur. vt ff. de vsufr. l. defuncta. ¶ † Sed nunquid fructus debent peti sub determinata quantitate? videtur ꝙ sic. arg. ff. de verb. obli. l. triticũ. Sol. Dic vt not. Cyn. C. si qs alte vel sibi. l. j. Inn. dicit hic ꝙ sufficit eos declarari in processu causę: & ratio est, qa non potest actor esse reus de eorũ quantitate & qualitate: qa cõsistit in factores. dicas ꝙ omne iudiciũ est gñale quo ad fructus qui petuntur accessoriè: qa veniunt fructus vini, olei, & oĩum qualitatum & redditus oẽs: & ideo in eis procedit generalis conclusio.
13 & idem in damnis, s'm Inno. ¶ † Quærunt iuristæ an perempta instãtia fructus percepti ante nouam instantiam inchoatam per lit. contest. veniant restituẽdi. & gl. dicit qđ non. C. de fru. & lit. expen. l litigator. Nam perempta instantia iudicis officium quod erat ppositum, est extinctũ, & non resuscitat. vt ff. de sol. l. qui res §. areã. ¶ Item lit. contest est consumpta quo ad consequendum effectum futuri officij iudicis mercenarij: licet duret quantum ad interrumpendam præscriptionem: quia illud expeditur iure actionis quæ perseuerat. & gloss. debet intelligi in mala fide inducta per solam contestationem iuris fictione. alij contradicunt vt ibi dixi.

ADDITIO.

a ¶ Dic quod fructus naturales appellantur qui a natura producuntur in esse & in vsu suo finali sine hominis ministerio iudicis naturalis verbo cõtra vsuf. naturalis qui non potest esse sine hominis ministerio: licet natura producat in esse exemplum est oliua vt est casus melior de iure in l. si eius fundi. de rei vend. & Ang. in l. ex diuturno. Item declara qui dicantur fructus percepti & percipiendi. vt videtur in l. si vsufr. in tit. ff. quemad. vsusfr. amit.

Desunt hic multa.

¶ De dolo & contumacia. Rubr.

CAP. IIII.

1 *Appellari an possit à translatione possessionis quæ fit ex primo decreto.*
2 *Appellans temerè ab interlocutoria, & recedens, an possit appellare postea à diffinitiua.*
3 *Decimę an petantur hic vt ius incorporale.*
4 *Missio quomodo fiet in eum qui non habet nisi pecuniam numeratam in loco abscondito.*
5 *Iudex quid iuris si non vult in possessionem mittere.*
6 *Iudex an possit absente parte recipere cautiones prętorias.*
7 *Arbiter an possit in possessionem mittere.*
8 *Missio an possit fieri causa seruandorum legatorum etiam non adita hæreditate.*
9 *Missio si est facta vltra mensuram debiti an valeat vsque ad mensuram.*

Multa desunt in princip. huius cap.

PRout nobis. Hypotheca vr ꝙ non, quia ibi agit de nuda possessione. l. si cũ venditor. in prin. ff. de euic. dic ꝯtrã. qa licet ex parte rei verset nuda possessio, tñ ex parte agentis actio in rem.
1 vt ff. de pig. l. si fundus. §. in vendicatione. ¶ † Quæro nũquid à trãslatione possessionis quæ fit ex primo decreto, possit appellari? rñdeo si est verus contumax non appellat, sed fictus sic. Non obst. l. j. C. si de momen. pos. qa cã momẽtaneę possessionis dicitur habito respectu ad libellũ. Sed hic libellus actoris erat fundatus super pprietate. potius enim debet inspici causa principalis q̃ incidẽs. Nõ ob. quod no. d. Dy. ff. de dam. infe. l. si finita. §. Iul. qa hęc vera possessio est terminus pręsentis litis, & est de effectu huius realis iudicij.
2 ¶ † Ibi not. quæro nunquid ille qui temerè appellauit ab interlocutoria, & recessit, possit appellare postea à diffinitiua? rñdeo sic: si purgauit contumaciam suam comparendo: secus si continuauit contumaciã vsque ad diffinitiuã inclusiuè: qđ dic vt in c. j. de do. & contu. in vj. dicit Io. An. ꝙ appellans ab interlocutoria põt postea appellare à diffinitiua nisi prima appellatio fuerit friuola manifestè. nam tunc est notoriũ iuris ipsum esse verum contumacem. Io.
3 And. ¶ † Quæro nunquid decimę petantur hic, vt ius incorporale: an verò erat q̃stio de fundis? rñdeo incorporalibus non cadit vera possessio, nisi essent talia incorporalia, in qbus caderet vera possessio, vt vsusfructus: qa est pars dñij. vt ff. de acqui. re. do. l. seruus. §. incorporales. ff. de dam. infe. l. si finita. §. si qua sunt iura. & l. à quo fundus. ff. de oper. no. nunc. si prius. ff. si ser. ven. l. is cuius. ff. de vsuca. sequitur. §. si viam. ideo in isto. c. posui casum qđ agebatur rei ven. pro agris quorum decimę præstabantur in signum proprietatis, & ciuilis possessionis eiusdem. alias esset quæstio de incorporalibus vt s. de elec. querelam. ¶ Quærit Ber. quid si talis est cã, vel casus in quo non possit fieri missio? rñdet ꝙ qui non põt grauari in rebus, grauabit in persona: qa excõicabit. ¶ Adde qđ poterit ei interdici ne agere possit contra aliquem cõtumacia pendente. vt not. ff. qui. ex causis ma. l. sed si prætorem. §. sed si dum decreto. Non enim dẽt intelligi illa glo. ꝙ contumacia claudat aliorũ iudiciorũ copiã ipso facto, sed per iudicis decretũ. & est gl multũ singularis & etiam tex. ¶ Itẽ poterit poni in banno, & nõ tñ est bannitus ipso facto. ¶ Itẽ poterit mulctari, nec est opus ꝙ citet ad uidendũ se poni in banno, vel se mulctandũ: qa hęc annexa sunt contumacię, & veniunt cõsecutiuè & passiuè. vt eleganter no. Inn. ĩ de pęnis. c. calumniã. ¶ Itẽ no. ex eo qđ litera dicit de vnica citatione, qđ post lit. contest. sicut ante requirunt tres citationes. Fallit in supernumeraria citatione, quæ vocatur ad malitiam cõuincendã, vt hic. Sed dubitat qualiter fiet missio in possessionẽ ꝯ eum qui non hẽt in bonis nisi noĩa debitorũ? dic vt no. in l. 2. C de præto pig. vbi gl. ponit singularẽ practicam. ¶ Qualiter aũt fiet sequestrũ in nominibus debitorũ, habes
4 in l. mulier. ff de lege ꝯmissoria. vbi tex. no. ¶ † Quid de eo qui non hẽt nisi pecuniam numeratam in loco abscondito: quo fiat in eum missio? rñ. si negat se habere, inquiretur à domesticis, inter quos est vxor. hoc dicit gloss. in l. 2. C. quando & quibus quarta pars de-

be. lib.

be. li. x. quo exploiato cogitur exhibere: & fiet missio, vel dabit fide iussorem. arg. ff. de peti. hęre. l. diuus. vel fiet depositio ipsius pecuniæ apud ędem sacram loco primi decreti vt C. de bo. aut. iu. pos. l. fin. ¶ Sed quid si creditor habet licentiam per pactum de capiendo possessionem propria autoritate? rñdeo si ingredit habet verã possessionem: qa est pignus conuentionale. vt ff. de pig. act. l. qui ratiario. & si creditor vellet eam sibi adiudicari, sequat viam iudicioru per prin. si & secundũ decretum vt l. si debitoris. C. de iudi. & ibi dixi. ff. de ann. lega. l. fundus.
5 ¶ † Quid iuris si iudex non vult in possessionẽ mittere? Respondeo, coget per suum superiorẽ, cuius officio subalternatur. h. d. tex. not. ff. de iudi. eum quem temere. §. fi. p episcopũ autem non posset cogi: qa eps est hoc casu suus cõpar, & quidem dãdus nõ ipso facto, ergo nõ superior. vt in auth. vt diffe. iudi. in rubro & nigro. col. ix. qđ no. Sed nunqd tenuta quæ est nulla de iure põt per ipsummet ɔfirmari? videtur qđ sic, vt C. de codi. l. j. & agetur ex confirmante: qa confirmatũ nõ est aptum ad agendum nec ad subsistendũ. ¶ In contrariũ videtur. nam confirmatio ista ex iuris ratione pendet: sed hic ratio resistit. ff. de act. & ob. l. obligationes quæ proprijs viribus. ¶ Item cõfirmans habet intentionem accessoriã nõ principalem. ff. de libe. cau. l. autẽ. §. testamento. ¶ Itẽ inordinatũ factũ est à principe iterandũ de nouo ꝓsequendũ. ¶ Itẽ est de perpetuo inualidis. ¶ Itẽ dicit lex ꝙ nõ intel. igit vellet ille qui de iure non vult. vt ff. quorum leg. l. j. §. quod ait. & not. ff. à quibus app. nõ licet. l. j. §. si quis ante hęc. non ob. l. contraria: quia maiorem potestatẽ habet testator in suis rebus, q̃ iudex in alienis.
6 C. de pact. si pacto. cũ si. ¶ † Quæro nunquid cautiones ꝓtorias possit recipere iudex absente parte? respõdeo sic. ff. de in ius voc. l. is, ꝓ quo. ff. de fur. si quis vxori. §. si fugitiuũ. arbiter etiam posset: quia arbiter est priuata ꝑsona, & nõ publica, & nõ acquirit alteri actionẽ personalem nec hypothecariã sine cessione. ff. de arb. litigatores.
7 ¶ † Sed an arbiter possit possessionẽ mittere? rñdeo nõ: qa eius snia nõ habet authoritatem. vt no. ff. à qui. app. nõ licet. l. j. in fi. & qa au torizabilis est missio: qa est mixti imperij. nec mulctare potest. ff. de arbi. l. non ex oĩbus. quia de hoc non est cõpromissum. nec à pęnis cõpromissi absoluere pt prædictũ. ¶ Quæro an possit fieri per nũciũ, an per quemlibet officialem? respõdeo sic etiam si nõ sit aliàs nuncius publicus, vt not. ff. ne vis fiat ei. l. si qs missus. & l. is cui. §. missus. ff. vt in pos. leg. hoc potest iudex committere etiã ipsi actori. ff. de re iudica. l. miles. §. qui iudicati.
8 ¶ † Quæro vtrum causa seruandorum legatorum possit fieri missio etiam non adita hęreditate. & est argumentum quòd sic. ff. de act. & obli. l. hæreditariarum. quæ. l. mirabiliter videtur dicere qđ hæreditas sit ad legata obligata præterea est expressum in l. j. §. fina. ff. vt in poss. lega. secundum
9 Oldra. ¶ † Quæro si missio est facta vltra mensuram debiti an valeat vsq; ad mensuram? Respondeo sic: quia vtile per inutile nõ vitiatur. vt no. ff. ne vis fiat ei. l. prima. § hæc verba. ex quo not. quòd damnum datum vltra debitam pęnam ipso iure reducitur ad pęnam debitam. quod tene menti. Considera quòd autor loquitur quo ad virtutem missionis respectu pignoris prætorij cõstituendi, & qa habet in se realitatem creandi nouum ius: & ideo nõ cõpetit magistratibus non habentibus mixtum imperium: quia de nullo facere aliquid non competit neque congruit nisi magistratibus qui plurimum possunt. Porro vt ait Aristo. nullum inferius participat superioritatem superiori propter naturam termini restrigentis & limitatę essentię naturalis: & tamen minores magistratus quandoque possunt personam capere: quia in libero homine non consistit pignus. vt C. de actio. & obligatio. l. obes. ff. de officio proconsul. l. si quid erit. ¶ Item si loquimur de missione in possessionem respectu maioris & plenioris effectus: puta dominij transferendi, hæc missio & authoritas transiens in suum effectum est multo maioris mixti imperij quam missio prima. vt ff. de damno infect. l. quarta. §. duas. Est & alia missio per quam nullum ius constituitur: sed quoddã factum cui est parendũ metu pęnę. & ista nõ est mixti imperij, & competit arbitro. & hoc dicit l. singularis allegata. ff. de arbi. l. inter castellianum. ¶ Non ob. prædictis qđ viatores nuncij prætorum seu potestatũ terrarũ in possessionem mittant: quia ipsi funguntur vice asini, qui sedentem supra cellam portat magistrum: & ista asinina deportatio competit via: oribus vt ff de iudi. l. fi. hinc est quod in vulgari tuscorum isti vocabantur baiuli à baiulando, absque eo quod habẽt aliquan authoritatem iurisdictionis vt l. is cui. §. missum. ff. vt in pos. leg.

CAP. V.

1 *Condemnari debet statim in expensis aduersarius, vbicunque absoluitur qs ab instantia iudicij.*
2 *Iudex an possit sibi in diffinitiua reseruare condemnationem expensarum.*
3 *Iudices debent esse discreti.*
4 *Iuramentum calumnię an excuset ab expensis.*
5 *Victus victori condemnatur in expensis in causa criminali, vbi iuratur de calumnia.*
6 *Succumbens an excusatur ab expensis vbi sunt diuersę opiniones doctorum.*
7 *Vniuersitas succumbens vel contumax an condemnetur in expensis.*
8 *Iudex an possit sibi reseruare condemnationem expensarum.*
9 *Iudex malè inquirens, an puniatur in expensis.*
10 *Expensę an possint taxari per successorem iudicis.*
11 *Iudex appellationis an possit addere de expensis in quibus primus iudex non condemnauit.*

Finem litibus. Si fundata intentione actoris reus proponat exceptionem peremptoriã, & deficat in eius probatione, præsumitur malitiosè proposuisse, & cõdẽnabit statim ad expẽ. ꝓpter hoc factas. h. d. Diuidit in duas partes. In prima ponit constitutionis causa. In secũda ipsa cõstitutio. ibi scđa, pręsenti decreto. ¶ Casus. qa frequẽter ad impediendũ & differendũ processum exceptiones peremptorię fundata intentione actoris ꝓ excogitatam malitiã opponunt, & ex hoc lites vltra debitũ differunt, Papa finẽ litibus imponere cupiens, & ne partes vltra modũ grauent laboribus & expẽsis, maxime vbi de causis beneficialibus agit, q̃ sine dãno morę diu vacare nõ pñt, præsenti decreto statuit, vt taliter opponẽtes & nõ ꝓbantes statim cõdemnent ad moderatas expensas ex ea die qua statutus fuerit terminus ad probãdũ eas: & si condẽnatus nã põt soluere, punit alia pęna ꝭm iudicis discretionẽ, vt hic, saltẽ vt metu perterritus nõ audeat falsas exceptiones opponere.
1 dicit Inn quod in quacũq; parte iudicij cõmittat calumnia, statim veniet refectio expensarũ ¶ † Idẽ ait ꝙ vbicũq; quis absoluit ab instantia iudicij statim dẽt ei aduersarius cõdemnari in expensis. Idẽ ait ꝙ in cã appellationis indistinctè fit cõdemnatio expensarũ, si qs succũbat ex allegationibus iur. secus si est nouis ꝓbationibus. s. quas potuit ignorare. ¶ Idẽ ait, ꝙ si in snia cõtinebant plures articuli, & in vno iusta est snia. & in alio non, fit cõpensatio hincinde. ¶ Idem ait, ꝙ tenet quis diuidere articulum iustum ab iniusto. ¶ Idem ait, ꝙ non est partis distinguere eundem articulum aduersarij. ¶ Idem ait, ꝙ in eodem capitulo si est lata snia partim iusta partim iniusta, pt appellari simpliciter, nec oportet appel antẽ distinguere. iudex tñ ad quẽ distinguet. ¶ Idẽ ait. ꝙ ille q obtinuit in prima cã hẽt iustã cãm litigãdi in cã appellationis, nisi de iniustitia sniæ appareret manifeste. ¶ Idẽ ait, ꝙ de expen. viatici deducunt expen. quas fecisset domi. ¶ Idẽ ait, ꝙ snia expẽsarũ põt ferri ɔditionaliter & incer-
2 ta. ¶ † Idẽ ait, ꝙ iudex nõ põt sibi in diffinitiua reseruare ɔdẽnationẽ expensarũ: qa officiũ mercenariũ est cõsumptũ. sed si cõdẽnauit in expẽ. incertis, bñ põt postea taxare: qa qui taxat, nõ cõdẽnat, sed exequit, & declarat. & melius loquit ipse q̃ gl. q̃ est in l. termino. C. de fruct. & lit. expens. ¶ Idẽ ait, ꝙ in ɔdẽnatione expẽsarũ fiẽdarũ intromittit se iudex de tractatu futuri tpis. Inno hęc oĩa sunt no. digna & quotidiana. dicit Inn. in c. proxi. no. expẽsas computãdas à tpe citationis, & non tantum à tpe contumacię. Inn ¶ Ibi, dispendio. no. ꝙ mora temporis habet in se damnũ. C. de testi. si qñ. reliqua. i. reus. ¶ Ibi legitimam quo ad formam. ff. de in inte. rest. l. omnes. ¶ Ibi, nolit. propriè stat. Et sic not. qđ licet nolit ꝓbare, & renũciet exceptioni, tñ in expen. debet condẽnari. arg. ff. de iud. destitisse. C. de eden. l. edita. vel dic nolit. i. nõ curat, & significat ɔtemptum. ꝭm Inno. ¶ Ibi, incontinenti. i. in termino congruo, breui tñ. & istud est bene no ꝙ dilatio quæ daẽ reo ad probandũ post fundatam intentionem actoris debet esse breuissima. Sed quidam exponunt incõtinenti. i. sine tpis interuallo: qa probationes possunt fieri etiã sine termino vt C. de dila. l. cũ à nobis. prima expositio melior est pp dictionẽ extũc. quæ est infra, quę significat tps: & statim subdit cũ acceptis induc. quę verba nõ significat tpis momẽtũ sed numerũ dierũ. ¶ Ibi cũ acceptis expone, cũ. i. quãdo. Et istud verbum acceptis, est ablatiuũ: vt ff. de ɔdi. & demõ. cũ à testatore. & expone accept. s. i. receptis & sibi datis. ¶ Itẽ dic acceptis. i. eo tpe quo dãtur iudicię, dẽt fieri ɔdẽnatio expẽsarũ sub ea ɔditione. i. si nõ ꝓbauerit ꝭm Inn. & sic tractus futuri tpis spectat ad iudicem: qđ nõ placet: qa iste tractatus futuri tpis nõ erat in cã, nec in causato: vt l. j. §. j. ff. de vsur. vnde esset potius quædã cõminatio. vñ exponit Hosti. ꝙ postq̃ excipiens fecerit, fiet cõdẽnatio: & ante fieri nõ debet ꝓcedẽdo ꝭm ordinẽ rõnis licet facta teneret: vt C. de sen. l. cũ iudex. C. de reb. cre. gñaliter. i prin. ff. qñ appel. sit. l. j. §. biduũ. C. de fideicõ. l. j. C. de sen. quę sine cer. quanti. l. j. ¶ Ibi, arbitriũ. cõmittit arbitrio
3 quod per legẽ taxari nõ põt: vt l. j. §. j. de effract. & expila. ¶ Ibi di-
a screti iudices a debent esse discreti: qa discretio est mater virtutũ, aliàs mater asinorum. ¶ Ibi, timore. Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pęnę. vt no. in l. j. § j. ff. de iusti & iure. ¶ Opponit, & videtur qđ condemnatio expẽsarum debeat fieri in fine litis, & generaliter, nõ aũt particulariter in quolibet

ADDITIO.

a ¶ Alibi dicit idem Bart. in l. nemo. C. de senten. quod iudices debent habere duos soles vnum. s. sapientię ne sint insipidi: alium rectę conscientię. scilicet ne sint diabolici.

libet actu. vt C. de iudi. l. properandū. §. finaūt. Sol. hęc specialiter propter dolositatē excipiētis & statū causę: qa post fundatā intētio nem actoris. & hoc singulariter inducit hoc dicere. ¶ Modo quæ rit vtrum hęc decretalis habeat locū in exceptionibus quæ oppo nunt ante lit. cōtest. & distinguit aut apparet de calūnia, & idem qd post, aut nō apparet, & tūc cessat, & nō habet locū ista decre. qa añ lit. cōte. actor nō pt habere intētionē suā fundatā, qd requirit hęc cōstitutio fm Ber. ¶ Alij dicunt qd idem est ante cōtest. qd post, vt Inn. & Host. & huius opi. sequaces & sic seruat curia fm Gul. I Spe. de exce. §. ista. ver. sed nūquid. & facit. j. de resti. spo. c. frequēs & de excep. c. pia. in. vj. Et si tu dicis, actor nō hēt intētionē fundatā ante lit. cōtest. certè verū est quo ad litis decisionē, sed quo ad pcedendū in cā, hēt intētionē fundatā. l. de die. ff. q satis. cog. & ff. de ver. ob. l. inter stipulantem. §. j. Cōcludo qd ante lit. cōte. sucūbēs in declina
4 torijs debet in expēsis cōdēnari. ¶ † Modo qrit Ber. nūquid iurm calūnię excuset ab istis expēsis. & primò dicit qd habēs verisimilē cām excipiēdi nō ɔdenat. scdò subdit qd iurm calūniæ excludit p̄sumptionē malitię, quasi dicat qd excusat ab expē. Antiqui gl. tenuerūt hāc opi. per iurm calūnię quasi probet qd qs litigat cū bona ɔsciētia: vt no. in auth. de iudi. §. oportet. & 2. q. j. c. in primis. Sed ista rō nō vrget primò, qa p acta causę apparet ɔtriū, quibus potius est standū: vt C. de iud. l. rē nō nouā. §. fi. nā et fm Ber. posterior præ sumptio tollit priorem: vt ff. de in integ. resti. l. diuus ¶ Item hoïes sunt faciles ad iurandū: vt l. 3. §. j. ff. de iureiu. ¶ Itē noua rōne: quia vterq; iurat. & sic paria iuramēta veniūt ad cōflictū. vñ nō dēt ma gis faueri vni iurāti q̄ alteri. ar. C. de fruct. & lit. expē. l. fi. ¶ Item in oi cā iurat de calūnia regulariter: ergo sublata est regula de expen. reficiendis rōne victorię qd falsum est. ¶ Item in causa appellationis iurat de calūnia: & tñ indifferenter victus victori cōdemnat in expen nisi probet se expresse habuisse iustā cām litigādi: vt no. in c.
5 præsumit ignorātia. de reg. iur. lib. vj. ¶ † Itē in cā criminali iuratur de calūnia, vel de veritate qd plus est: & tñ victus victori condēnat in expē. vt d. l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & C. qui accus. nō pos. l. 3. & plenè not. per Barto. in l. j. §. calūniatoribus. ff. ad turpi. & est expressum. j. de pęnis. c. calūniā. & hoc verū si cā criminalis ptinet ad pecuniariā cōdēnatiōnē: secus si ingeritur pęna sanguinis. nam tunc ignoscit reo: ergo & accusatori p. d. l. fi. & id qd not. in proœmio insti. circa prin. Itē secus si ingerat deportatio seu bonorū omnium publicatio. Iam em̄ nō cadit pecuniaria condēnatio in eo q nudus exulat, & qui mutatione status liberat à creditoribus antiquis: vt ff de fideius. l. si debitori deportato. & ff. de dona. l. quoties. §. fi. & ff. de cap. di. l. tutelas. §. si libertate. Scdò cū quærit an iuramentum calūnię excuset ab expēsis. dic qd expēsę multiplici causa euenire solēt. primò rōne ɔfusionis siue generalitatis, & nō excusat: vt ff. de iudi. l. eū quē temerè. Scdò rōne cōtumacię & idē: vt d. l. pperādū. §. finaūt reus. qa ɔtumacia nō pōt esse sine temeritate: vt l. nō pt videri de dolo. de reg. iur. Tertiò rōne cauillatiōis, & retardati pcessus: & idē vt hic. & C. de fruc. & lit. expē. l. nō ignorat. Quartò rōne victorię simplr. & tūc aut cū iuramēto calūniæ ɔsonāt aliqua iudicia vel adminicula, & excusat ab expēsis: aut nulla cōsonāt, & tūc secus: qa duæ exceptiones tm̄ dant à regula. Tu aūt de tua farina addes tertiā. s. iuramētū malitię: & ita esset generalis exceptio sicut regula: qa in omni cā iurat de malitia. ¶ Itē nulla. l. cauet, & etiā consuetudine nō habet qd temerariū iurm excuset ab illa temeritate, vel infringat dispōnē legalē porro excusat reus in facto alieno: secus in facto pprio: vt l. fi. ff. p suo. Itē secus in actore: qa maior est temeritas actoris quā rei, vt no. ff. de reg. iur. l. q in alterius. ¶ Itē hæc vera in causa principali: sed in causa appellationis subdistingue: aut succūbit appellās: & indistinctè condēnat in expēsis: qa satis constat de temeritate p duas snīas. aut succūbit appellatus, & hic subdistingue: aut ex dixis iuribus & condēnatur in expensis: aut ex nouis & tunc ei parcitur. aut est dubiū: & tunc victoria cū victoria cō pensat. vt elegāter no. C. de re. cre. l. generaliter. §. j. ¶ Ex his apparet qd in causa appellationis ab interlocutoria cum non possit iustificari vel impugnari nisi ex retro actitatis & visis: vt in c. appella
a ti. de appel. in cle. & ff. de mino. l. ait pretor. §. [a] permittitur. indistinctè dēt victus victori in expensis condemnari, nisi forte sit minor, vel ecclesia, vel ciuitas quibus daretur in inte. resti. & de ciuitate dico quia ęquiparat minori. & no. in l. ciuitas. ff. si cert. peta. Quintò modo veniunt expensę ratione stipulationis, vel contractus, & tūc iurm calūnię nō excusat ab expēsis. vt in d. §. oportet. in auth. de iudic. & l. 3. §. si rē. ff. de leg. 3. nec etiam ignorātia nisi exigeret mora vel culpa de natura contractus in expensarum cōmissione. l. quod te. si cer. pet. Cōclude igitur qd expensę veniunt ex contractu pp ɔtractum, & ignorātia nō excusat. ff. de mino. l. ius. C. de rest. mi. l. quę à patre. aut mediāte culpa vel mora & nō aliter. & tūc excusat. l. lecta. si cert. pet. de verb. obl. l cū filius. §. in hac. & l. ad diem. per Dy.
6 ¶ † Quæro vbi sunt diuersę opiniones doctorū, an succūbēs excuset ab expen. & vr̄ qd sic: qa excusat iudex. vt singulariter no. inst. de obl. ex quasi maleficio. in prin. ¶ In ɔtriū vr̄; qa iudex q iudicat, nō pōt habere ɔtrias cōsciās, vnā. s. in principali: aliā in expen. vt ff. pro suo. l. si ancillā. ergo dēt eandē opinionē seq in vtroq;. Io. Mo. format istā quęstionē nunqd diuersitas opinionū excusat à pęna iuris. & determinat qd nō in c. cupientes. in glo. quæ incipit, dicit pa
7 ti. de elec. lib. vj. ¶ † Quæro an vniuersitas succumbens vel ɔtumax cōdēnetur in expen. rn̄deo sic. glo. est solēnis. ff. de reg. iur. l. nō potest dolo. & est casus expressus. in l. fi. C. de fruc. & lit. expen. ¶ Quæro si actor vincit in parte, & in parte succūbit qd iur. rn̄deo. fit inuicem cōpensatio: qa nō poterant p parte fieri expen. p parte nō, cū indiuidua esset impugnatio & defensio. nec distinguo an in maiori parte vincat vel perdat: an in mtiori ppter dictā rationē: qa nō potuerunt p parte explicari. ar. ɔ. ff. de leg. 2. l. qui solidū. in prin. & ff. si
8 cert. pet. al quidā existimauerūt. & insti. de actio. §. tripli. ¶ † Quæro an iudex possit sibi reseruare condēnationē expen. rn̄deo vsq; ad sententiā pōt: qa durāte instantia: post nō potest: ita debet intelligi qd no. C. de fru. & lit. expen. l. terminato. per glo. & doc. ¶ Quæro, si quis promittit reficere expen. de quibus expen. intelligat? rn̄deo de moderatis non de effusis. ista est gl. sing. in auth. de iudi. §. oportet col. 6. & qualiter probātur expen. q fiunt in rebus. no. elegāter Bar-
9 to. ff. de verb. obl. l. cū seruus. ¶ † Et vtrū iudex malè ingrens puniat in expen. dic qd sic: vt C. de excu. tut. l. seueriter. Itē irenacha qui facit falsam denunciationē: vt l. j. C. de sumptuū recuperatione. lib. x. Item tabellio qui per imperitiā scribit acta: vt C. de magi. conuen. l. fi. & adde qd not. j. c. proxi. in vlti. glo. circa expensas cōtumacię. ¶ Quæro vtrū veniant expen. primę citatiōnis. dic vt no. Cy. C. de
10 iudi l. sancimus. in v. q. & not. in c. 2. de procura. ¶ † Vtrum expen. possint taxari per successorē iudicis. satis vtiliter no. Bar. ff. de ap. l. ab executore. & dic qd sic: qa vna & eadē est iurisdictio. & in taxādo expen. nō requirit industria personę. nā et vnus tabellio scit taxare. Cuius expen. debeat agere maritus pro noïe dotali. dic vt no. in l. j. de impensis in reb. dota. fac. ¶ Quæro nunquid sit necesse, vt petantur in libello. hęc quæstio respicit actorem. nā non est officiū rei libellū offerre, sed oblatū ab actore extenuare: vt no. s. eo. c. cām quæ. in glo. magna. libertate enim nō pertinet ad renū. & not. illam glo, & Ber. quicquid dicāt Ber. glo. Accur. dicit qd ante lit. cōtest. debent peti post lit. autē contest. officiū iudicis est supplere t de facto qa venit in consequētiā petitorū. ff. de dam. infec. si qs missum. §. iudex. & ibi bona gl. post litem igit cōtestatā plenior est iudiciorū vigor, pleniorq; potestas ius dicentis: vt ff. de ędil. edic. l. ędiles. §. item sciendum. & hoc dicit illa. l. not. ff. de pcu. l. si reus paratus.
11 ¶ † Quæro nunquid iudex appellationis possit addere de expensis in quibus primus iudex non condemnauit? respondeo sic. text. est not. C. qñ prouo. non est neces. l. omnem honorem. demum vides quod qui non potest in ære soluere, luit in corpus: licet Inn. dicat quod regulares qui non habent proprium, non debet condemnari in expen. j. de appella. c. reprehēsibilis pro hoc. ff. de accusa. l. hos accusare. § fin. & verum dicit in suo casu, Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Vide Mathe. no. xciij. incip. no. q appellans rite & recte: etiā vide Are. ɔs.

CAP. VI.

1 *Calumniari præsumitur qui non dat sufficiens mandatum procuratori.*
2 *Impeditus an & quando teneatur comparere post terminum.*
3 *Oratio quandoque terminatur ad vnam conclusionem.*
4 *Tempus quod apponitur creditori ad sollicitudinem petitionis, vel ad existentiam formę, vel cōditionis, limitat suum dispositum & vltra tempus non potest peragi, vel ipso iure.*
5 *Præuenire tempus an liceat.*
6 *Nuncius publicus in itinere infirmatus an possit per alium nuncium explicare citationis articulum.*
7 *Contumax condemnatur in expensis licet ad hoc nominatim non sit citatus.*
8 *Citatio ad diem feriatam in honorem Dei an sit valida.*
9 *Procuratorem mittere an teneatur ille qui est impeditus.*
10 *Iudicium sine sumptibus an possit agitari.*
11 *Expensę ratione contumacię possunt peti per actionem in factum.*
12 *Maleficium factum intra diem & noctem, an intelligatur factum de die an de nocte.*
13 *Terminus si ad petitionem actoris sit datus reo ad aliquid faciendum infra octo dies, an actor debeat semper stare infra octo dies, vel debeat requiri si infra illud tempus veniat reus.*

a **Cum dilecti.** Contumax cōdemnat in expēsis factis per aduersariū à tpē citationis emissę. Diuidit in duas partes. Et prima subdiuiditur in quinq;. ¶ Casus. Nuncij Leodicensis electi p eo ad sedem apostolicā accesserunt petentes cōfirmationem. Sed archidiaconus & H. canonicus nomine suo, & quorūdā canonicorum à

ADDITIO.

a ¶ Vide oino ad materiam late do. And. Barb. in consil. xc. v. colum. iij. volu.

rum à quibus habebant literas de rato, contra eundē electū q̃ quedā crimina ꝓponebāt, p q̃ue nitebant̃ eū ab electione repellere vt indignū. cōtingit ꝙ idē electus appellauit, & nō fuit ꝓsecutus p sufficientes ꝓcuratores cū posset, ex quo orta erat ꝯ eum grauis suspicio. i. suspicabilis p̄sumptio. Papa volens obseruare ordinem iuris, mandauit eidē electo quatenus p se, vel sufficiētē ꝓcuratorē ad p̄sentiam Papę accederet vsq; ad dn̄icam qua cantatur: ego sum pastor bonus. apposita cōminatione p hęc verba alioquin cū dictum terminū assignauerimus & ꝓ perēptorio, si nō cōparet, sciret Papā posse tenere de iure ex tūc ꝓcessurū in negocio memorato. aduersarij expectauerūt eū, & Papa diu vltra terminū: tandē iste electus misit simplicē nūciū dicēs, qđ tardè receperat literas citatorias: Papa ꝯsiderās. ꝙ sicut nūciū direxerat. i. excusatorē, potuit dirigere ꝓcuratorē ad eām. Itē cōsiderās ꝙ mandatū cōtinebat duo, s. qđ cōpareret. & qđ ad terminū cōpareret. vñ licet esset impeditus in termino ꝓpter breuitatē termini, vel discrimina viarū, debuit tñ postea cōparere, qđ nō fecit, reputās eū cōtumacē cōdēnauit in expeñ. legitimis & moderatis quas aduersarij eius fecerant à tpe citationis emissę quē extūc inceperāt expectare. ¶ Ibi, nuncij. No. p nūcios peti ꝯfirmationē electionis. ¶ Ibi, de rato. ff. de procu. l. si ꝓcuratore absentē. & dic ibi p sufficiētes ꝓcuratores. No. ꝙ
1 † qui nō dát mādatū sufficiēs procuratori p̄sumit calūniari. ff. de in iur. sed si vnius § ꝓcuratorē. & hic est text. no. ¶ Ibi, obseruare. No. ꝙ Papa nō vult ordinē iur. ꝓtermittere. ¶ Ibi, alioquin. cōminatio est. & no. eius formā, & operat̃ idē qđ peremptoriū. imo nō operatur, a. iās frustra adijceret hic de peremptorio, vt hic est textus singularis. & est optima gl. C. de cohar. l. si apparitor, li. xij. ¶ Ibi, vsq; ad dn̄icā. dictio vsq;, tenet̃ exclusiuè: qa iure ꝓhibente extremitatē
a termini nō potest includere. qđ est no. ¶ Ibi, diu vltra. nota qđ a iudex pōt expectare cōtumacem de benignitate vltra terminū: nec facit alicui iniuriā. cū hoc sit cōmissum eius arbitrio. & hoc de iudicibus maioribus, sed iudices minores pñt cōpelli p superiorē: vt ff.
2 de iudicijs. l. eū quē temere. §. fi. ¶ † Dicit Inn. qđ nō tenet̃ impeditus post terminū cōparere, nisi sciret aduersariū corā iudice pseuerare. nā si aduersarius recessit circūductū est edictū: & ideo cōparere nō tenet̃. Inn. nō cōsidero an sciat. Sed quid sit in veritate: qa debuit explorare cū dies sequens fingat̃ esse de ptinētia eiusdē dilationis: ergo debuit citatus esse curiosus. Sed q̃ si qs ꝓtestatur nō venturū: aut est citatus, vel monitus, & est verus cōtumax etiā si nūcio & nō iudici dicat hęc verba in iudicio, & habet̃ ꝓ cōtumace aut extra iudiciū. & tūc secus. c. venerabilis. ꝯ. eo. p Io. And. ¶ Ibi, sero receperat. ista excusatio nō erat vera. Nā cū habuerit spacium mittēdi nunciū, ergo & ꝓcuratorē. ¶ Itē nō erat excusatio de discrimine viarū: qa nō erat mādatū epo vt ꝑsonaliter cōpareret, sed p se, aut p ꝓcuratorē qui nō timebat inimicitias. ¶ Itē nō erat bona excusatio de caloribus ęstiuis? qa nō dēt esse delicatus, & maxime tpe
3 necessitatis: vt ff. de pign. act. l. si seruos. ¶ † Ibi, duo sub hac forma ad intellectū huius articuli dic, ꝙ qñq; oratio terminat ad vnā conclusionē, & tūc tps nō diuidit mandatū. vt no. C. de impu. & al. sub. l. pcibus. & insti de ver. obli. Fallit fauore ꝯtus bonæ fidei. vt no. ff. loc. l. insulā. Itē fauore vltimę volūtatis. l. si mi hi & tibi. §. si quis seruos. ff. de leg. j. Itē fauore causę spiritualis, vt hic. interdum oratio terminat ad plures cōclusiones, & tūc sunt plura mādata: exemplū, si arbiter mandat solui die adiecta. nam terminus apponitur respectu morę nō respectu principalis debiti, quod venit ex antecedenti causa: vt ff. de arbi. l. celsus. Si enim ad originē oblitionis apponeretur dies de natura sermonis, vnum est præceptum: quia dies est tanquam summa pars vnius & eiusdem stipulationis: vt ff. de eden. l. j. §. diem. ¶ Considera, Papa hic non considerauit fauorē vel odiū, sed intellectualem diuisionem orationis. tamen opi. Papę non placet Petro: quia si remaneret mandatum absque termino esset citatio sine termino, quæ nō valet secundum Petrum, qui verum dicit de rigore verborū: quia dilatio idem est qđ differre ergo terminus inest. vnde dilatio & terminus idem sunt: sed de ęquitate prætoris quæ in iudicio versatur. & etiā per rationē naturalem quando dilatio præcedit certa, licet accidat in diem incertā, standum est determinationi huius capituli: Porro si essent plures orationes, tunc est certum quod habent significare plures clausulas: vt ff. de leg. j. l. quidam testamento. & C. quādo dies le. ced. l. ex his verbis. ¶ Tempus est arctatio dispositionis, vel principium eius, vel dilatio, iuxta illud vulgare, quod differtur non aufertur: licet sępe ad præsens oua cras pullis sint meliora. Accurs. no. ff. de transac. l. cum hi. in prin. & dic qđ tempus quod apponitur creditori ad solicitudinem petitio
4 nis, vel ad existentiam formę vel conditionis, † limitat suum dispositū, & vltra tempus non potest peragi vel ipso iure, vt si est forma vel conditio; vt ff. de contrahen. emp. l. qui fundum. C de app. auth. hodie. ff. de excu. tut. l. scire oportet. §. consequens. vel ope. exceptionis quando adijcitur creditori & obligationi iam natę: vt ff. de actio. & obli. l. obligationum fere. §. placet. ff. de lega. j. l. nemo potest vel obligationi collectiuè siue complexiuè. Sed si adijcitur obligationi distributiuè vltra tempus præfixum, nulla oritur obligatio: vt ff. de pactis l. epistola. §. fina. C. locat. l. si cū hermes. & in c. nemo. de electio. lib. vj. in auth. de non alie. §. emphyteusim. ff. de vsu fru lega. l. si vsusfructus mihi in bienniū. ¶ Exemplum autem quādo est principium rei dispositę patet in omnibus conditionalibus & incertis. vt ff. de condi. & demon. l. hæres meus. in prin. & ff. de verb. oblig. l. stipulatio ista. §. inter certam. quando tamen fingit retro, & quando non, dependet à futuro interuentu rei, nec à futuro consensu distinguendum tamen inter contractus & vltimas volūtes. Nam in contractibus conditio quę non dependet à contrahentibus de futuro fingit retro: sed ea quę dependet à nouissima voluntate non fingit retro: quia non habuit perfectum fundamentū retro: vt ff. qui potio. in pig. ha. l. potior. & l. qui Balneum. in vsufructu tamen speciale est quod nunq̃ fingit retro: quia cautio de vtendo & fruendo & c. non potuit interponi: tex. est vnicus in iure in l. j. ff. quādo dies vsufru. lega. cedat, porro in vltima voluntate conditio existens nō fingit retro. vt ff. ad sillei. l. j. §. serui. fallit quo ad alienationem prohibendam & firmitudinē voluntatis defuncti. Nam in hoc bene fingit retro ne legitimam voluntatem testatoris hęres subuertat. ¶ Item fallit vbi hęres rogatus restituere post mortem suam hæreditatem spontè restituit eam in vita. quo casu distingue sic, aut hęres grauatus decedit ante fideicommissariam. & fingitur retro hæreditas restituta ex trebelliano aut fideicōmissarius pmoritur, & tunc non ex trebelliano, sed gratuito ex mera liberalitate. Porro interim dum vterq; viuit, restitutio tenet, sed ex quo capite est incertum; vt ff. de solu. l. sub conditione. Nunc accipio tertium principale. s. quando executio dispositionis differtur, sed nō absorbetur. & ista est materia istius. c. presentis. & ff. de pact. l. si vnus. §. j. Tempus enim non perimendi causę adijcit. sed tanq̃ quoddam spa-
5 cium cadens inter duo extrema. s. inter posse & necesse, vt hic. unū scias ꝙ † qñq; nō licet ꝓuenire tps. verbi gratia non licet executori vltimę voluntatis: qa executio dēt esse formalis: vt ff. de vsu. l. in fideicommissis. § cum polidius. & ff. de an. lega. l. labolenus. Item nec executor snīę: vt C. quorū ap. nō reci. l. ab executione. Item nec nūcio: qa nuncius nihil ex animo suo facit, nec in ꝓpria virtute, sed in verbo domini: vt ff. de verb. obli. l. q̃ Rome. §. callimachus. & no. C. si quis alteri vel sibi. l. multum & dixi. s. de rest. spol. c. cum ad sedem.
6 Dubitatur tamen an nuncius † publicus in itinere infirmatus possit per alium nuncium explicare citationis articulum & est arg. quod sic. ff. de offi con. l. j. & C. de spor l. j. quod verum est si sic habet cōsuetudo, vel si sunt in eadem curia plures nuncij publici. quia collega collegę potest demandare, cum ambo sint personę approbatę & publicę: licet proprie nuncius nuncij mei non sit nuncius meus: quia non loquitur in ore meo nisi per accidens, quod differt à proprio: vt ff. de vulga subsli. l. qui liberis. §. fin. & arg. ff. de ope. liber. l. medicus. ff. pro socio. l. nam solius sic famulus famuli mei & vasalus vasalli mei non est vasallus meus conuentione. quia non hēt pacta mecum. sed solum feudi discretionem: vnde habet me primam causam siue principium quod prędominatur in subsequentibus. relationē autem non pōt facere nuncius per aliū, qa testis est sed iudex mittat ad ipsum infirmū. ¶ Ibi, spes erat, no. ꝙ licet præsens teneatur expectare absentem aliquandiu post terminū, tamē istud est verū si spes est vt cito cōpareat alioquin debet licentiari p iudicem. ¶ Ibi emissę No. optimum tex. ꝙ ab initio tpis citationis
7 reficiunt expensę. † Idem no. hoc expressum quod contumax cōdemnat̃ in expen. licet ad hoc noīatim non sit citatus. hoc idem tenet Inn. ꝯ. de pęnis. c. calumniam. Nimirum. quia hæc condemnatio expen. de natura contumacię, quia ab ea separari non potest tenementi. ¶ Oppo. & vr̃ ꝙ vbi appellat̃ ab electione ꝙ debeat ꝑsonaliter comparere. vt in c. cupientes de elec. lib. vj. sol. ibi ius nouum. ¶ Opp. dicitur hic ꝙ contra electū in epm quilibet de ecclesia pōt se opponere. Nam imo vr̃ ꝙ debet eligi idoneior: vt l. 3. §. si cū plures. de libe. ho. exhi. Sol. aut plures veniunt tanq̃ quilibet de populo, & loquit̃ contrarium: aut pro proprio interesse & loquitur hic. & ratio differenrię est, quia primo casu snīa vnius nocet omnibus: vt ff. de iureiur. l. eū qui. §. in popularibus. secundo casu non: dic vt ꝯ. de accu. super his. & in c. vt circa. de elect. lib. vj. ¶ Oppo. dr̃ enim hic quod qs asserit nomine suo & procuratorio: contrà quia si suo ergo nō procuratorio: vt ff. de procu. l. licet in popularibus. in prin. Sol. aliud est in actione populari vt ibi: aliud in proprio interesse: vt hic. & ff. famil. hercisc. l. plane. & l. 2. C. de consor. eius lit. ¶ Oppo. ꝙ
8 citatio † ad diem feriatam in honorem Dei non valeat. vt l. ex quacunque. in fin. ff. si quis in ius voc. non ierit. Sol. ibi dies feriata erat terminus comparitionis: hic non quia dictio vsque. hic ponitur exclusiuè. ideo hic debet cōparere die ꝓcedēti non sequenti: vt no. in l. 2. in fi. C. de tem. app. Sol. ibi loquit̃ in dilatione p quā finit litis, vel litis instantia: & sic clauditur iurisdictio: hic aūt durabat. Oppo. dicitur hic verbū alioquin pro penitus & c. Nam vr̃ hoc verbū superuacuum: qa cōminatorium edictū hēt vim perēptorij. Sol. imo non habet quando cōminatio refert se ad ius ut qa dicit alias q̃tum de iure

ADDITIO.

a ¶ Vide plene per doc. in c. consuluit. s. de offi. & potesta. iudi. delega.

de iure poterimus procedemus:vt not. Inn.s. de rescrip.c.causam. quæ. secus si diceret præcisè sic faciemus. vt no.in d.l.si apparitor. ¶Oppo. dicitur hic duo sunt præcepta quando in citatione apponitur dies incerta:contra vnum est,& terminatur ad vnum instans. vt not.insti.de verb.obliga.§. omnis.¶Item si essent duo præcepta vna citatio essent duæ & duæ essent quatuor. ergo duæ citationes haberet vim peremptorij.qd est falsum:vt C. quomodo & quãdo iudex.l.tres denunciationes:Præterea citatio absentis sine termino non valeat:vt not.ff. de iudi. l. ad peremptorium . Præterea iudex non erat alias factu:us.id est sine termino. vt ff. de verbo. obli. l.ita stipulatus.el grande.in princip.Præterea arguo à simili. nam compromissum cum die est vnum & non duo,nisi clausula rato tñ manente pacto:vt ff.de arbi.l.2.præterea terminus liberato promisso re ante terminũ nõ fuit in mora. j.de spon. c. sicut. Sol. dicas ꝙ hic loquit per subauditum intellectũ. Nam intelligitur citatus ad terminũ si nõ superueniret impedimentũ.si autem superueniret com pareat postea infra modicũ tps. vt ff. si qs cau. l. 2.§.si qs in iudicio. in verbo, diffusam præsertim cum scit suũ aduersariũ expectare vt hic.vel dic speciale est in pcepto iudicis.cui est paredũ etiã elapso termino:vt no.Host.in d.c.sicut.Nam iste terminus non apponitur vt oblatio præcepti vltra non extendatur: sed vt præcisè pareat,& non fuit in ea vitium à principio. arg. ff.de lega.j.si mihi & tibi.§.j. ¶Oppo aut iste fuit impeditus & non est contumax. vt ff. de re iudi.l.quæsitum.ff.de pub.l.cesar.C.de app.p̃sides.aut non fuit impeditus & tunc est cõtumax? rñdeo nõn ideo circunducit citatio, qa possit expectari:vt hic.nõ obst.qd vi aut clam l.si vite.§.fi. qa aliud in protestatione vt ibi:qa in ꝓtestando se astrinxit:aliud in citatione:qa est in iudicis potestate: vt hic.¶Opp. dicitur hic ꝙ fuit iste citatus per nunciũ Papę. ꝯtrã nuncio nõ credit sine literis: vt C. de mand.princ.l.j.& C.de iur.fis.l.prohibitum.li.x.& j̃.de testi.signiticauit.in fi. Sol. imo creditur nisi arduum negocium vel iurisdictio cõmittatur:vt ff.de in inte.rest.l.diuus.& j̃.de ap.cum parati.dummodo sit nuncius publicus & notus:qa ignoto nũcio sine literis nõ est credendum. arg.ff.depo l. si quis inficiatus.¶ Capias gloss. quæ incipit:hoc sumpsit fuit.quæ alleg.l.celsus.& bene.sed in ꝯtrariũ alleg.quia stipulatio habens diem est vna:alias sequeretur ꝙ essent duæ: vna pura sine die: alia cũ die quod est falsum:vt l.oĩa .ff.si cer. peta.& insti.de verbo. oblig.§. omnis. Sol. de virtute sermonis est vna, sed de interpretatione canonis sunt duæ, & vtraque cum die. quia intelligitur si comparere non potuerit die statuta compareat postea cum primum poterit: quia natura termini non est restringere dispositum sed differre vt ff.de actio.& obliga.l. obligationũ fere. §. placet. & d. l. celsus.de arbi Non enim apponitur tempus præcepto finiendo sed exequendo.Considera nam in c.nostro erat citatio generalis ad causam:& ideo durat vsque ad sententiam: vt
9 C.quomodo & quando iudex.l. consentaneum.¶†Quærit gl. nunquid ille qui est impeditus teneatur mittere procuratorem?dic qd aut loquimur vtrum arctetur per.l.aut vtrum possit arctari per iudicem.primo casu aut actio est tempore peritura, & tenetur actor mittere ad interrumpendam præscriptionem: vt l. j.ff. de diuer. & tempo. præscri. Similiter dico si defensio esset tẽpore peritura, ꝙ reus tenetur mittere:quia vice actoris fungitur incipiendo: vt C.de non nu.pec.auth.hanc querelam.ff.de ꝓba. l.in exceptionibus.aut actio vel defensio non est tempore peritura, & tunc aut causa est multum ardua & solus dominus scit merita causę,nec de facili potest alium informare, & non tenetur mittere procuratorem; vt ff. pro so.l.idemque. & ibi per Barto. aut causa ęquè bene potest tractari per procuratorem sicut per semet. tunc aut impedimentum est breue & non tenetur mittere:aut longum,& tunc sic:vt ff.de ꝓcur.l j.§.vlus.& hoc si inuenit idoneum procuratorem : porro excusat eum pauperras.argum ff. manda.l.si procuratorẽ. §. si ignorantes.¶Itẽ excusatur si procuratorem non inuenit: vt not.argu. C.qui pe.tu. l. cũ à matribus.¶Secundo casu principali qñ sumus in pcepto iudicis:si quidẽ iudex mandat, vt personaliter cõpareat, & non põt ꝑsonaliter cõparere, excusat. si aũt mãdat vt compareat ꝑsonaliter, vel ꝑ pcuratorẽ,tũc nõ excusat.tex.est hic no. & facit. ff.de legationib.l.eũdẽ.§.j.& ff. de re iud.quęsitũ. & ff de in inte.rest. l.fin.vbi videas.& ff de diuer.& tempo. præscrip. l.j. & plures alias ll.& canones alle.hic Berñ.in glo.magna & notabili Deinde videas ꝙ contumax condẽnat in expẽ.totius tpis dilationis: quod verum est si culpa sua pcessit dilationẽ: vt hic fit alias nõ tenet de expẽsis vltimæ diei citationis,in qua est contumax.nã in pcedẽti tpe nulla contumacia & ꝑ cõsequens nulla pena. ff.si cer.pet.l.lecta.§.sed cũ
10 fortis.& hoc de prima citatione sed in scda & tertia veniũt oẽs expensę qa mora pcessit.¶†Porro scias ꝙ iudiciũ sine sumptibus nõ põt agitari siue qs habeat bonã causam siue malã.vt not. ff de iure iur.l.alias.C.mãdati.l ꝑ diuersas.& C.de bo. auto. iudi. post auth.& q iurat.¶ Vltimo vides in isto. c. qd cõtumax condẽnat in expẽsis
11 licet in libello nõ fuerint pẽtitę.¶†Itẽ not.ꝙ expẽsę rõne cõtumacię possunt peti per actionẽ in factũ:vt ff.si qs ius dicẽ. non obtẽ.l.j. §.fi. tñ finito negocio principali ista actio in factũ nõ põt proponi.

arg.ff.si qs cau.l. 2.in fi.prin.& C.de vsur.l.eos.in prin.& C.de fru.& lit.expen.l.terminato.& l.paulus.ff.de re iudi.post hæc habes gloss. vlti.multum notabilem quæ dicit quod in causis criminalibus siue pcedatur per accusationẽ,siue per denũciationẽ, siue ꝑ inqsitionẽ victus victori cõdẽnat in expẽsis: & similiter contumax obediẽti. quam glo. alibi non habes ita clarè ¶Item similiter vbi de crimine vel de effectu quęrit per modũ excipiẽdi:& tex.est.hic no.& q̃ sint ista crimina vel defectus habes gl.no.in isto. c.& facit auth. quo o-
12 portet epis.§ si quis aũt talis coll.j.& in c.2.de pcu.in cle.¶†Extra scias ꝙ Io. And.tangit q̃stionẽ de maleficio facto intra diem & noctem,vtrum intelligat factum de die an de nocte. & dic ꝙ in pęnis & temporibus debemus eligere mitiorẽ partem. In fauoribus vero & gratijs pleniorẽ. vt no.ff.de nego.gest.eũ actũ. & in c.literas de rescrip.in cle.& C.de peti. here. si post morã arg.ff.de lib. & posth. l.cũ quidã.Et scias qd Bar.ff.de verb ob.l.q ante Kalẽ.format duas quęstiones.prima est si reus citatus cõparuit in prima citatione & nõ actor:actor vero in tertia & nõ reus,vtrũ reus dicatur ꝯtumax, & dicit qd nõ ꝑ locũ à destructione ordinis, nisi iudex expectasset actorem de benignitate qd licitũ est etiã ad plures dies.ſm Barto. & vtitur tali ratione:qa est reus non potest esse contumax,nisi sibi reficiantur expensę. Adde & quia destructo ordine destruitur forma rei:vt s.de rescrip.cũ dilecta.S d Iac. de Are. dicit contrarium quia vltima mora absorbet priorem. Sed Bar ad hoc respondet ꝙ hic nõ est vltima mora : vt ff. iud sol.l. vir bonus. potest dici ꝙ aut tres citationes factę sunt vno cõtextu, & cõtinuatiuẽ sine medio interuallo,tũc fit vera opinio Ia.de Are. Nã iudex à principio de expectatione cogitauit. aut ꝑ diuersas vices citatio emanauit, & tũc
13 sit vera opinio Barto. ¶†Secũda quęstio est, pone ad petitionem actoris datus est terminus reo ad aliquid faciendũ infra octo dies, debet ne actor semper stare infra octo dies vel debeat requiri si infra illud tẽpus veniat reus. certum est qd reus potest venire vsq; ad extremitatẽ termini:vt l.j.§.qd diximus.ff.de suc.edi.& ff de an.leg. Iabolenus.¶Itẽ videtur quod etiã ante quandocunq; placet possit satisfacere termino, & terminabit:vt ff.de ver.obl.stipulatio ista §.inter certam. dicit Bar. qd si dilatio est statuta ad actũ momentaneum,reus põt cõparere quacũq; parte termini vult : tamen actor nõ est ꝯtumax nec circũducitur edictũ donec terminus sit elapsus,
a nec põt iudex interim licentiare reum ſm Bar. Nã [a] dilatio est cõmunis:vt C.de tem.in integ.resti.l. petendę. sed circa eundẽ articulum sup quo data est dilatio.si autem nihil restat agendũ certè nec expectandũ.vt nota.ff.de acqui.hęre.l.quandiu,insti.& ibi per Barto.& per me.Si vero dilatio fit data ad aliquẽ actum non momẽtaneum,vt ad probandum, in quo multa requirũtur quę nõ possunt vno momẽto expediri, tunc reus potest venire quacunq; die vult. verbi gratia,producere testes,vel instrumẽta: tamẽ debet facere citari aduersarium, vt veniat ad videndum illũ actum fieri: puta productionem articulorum testiũ & instrumentorũ: & hoc pbat tali ratione certũ est qd causa appellationis habet in se temporis dilationem puta anni:& tamen in eo qd vna pars facit infra dilationẽ, altera pars est citanda:vt C.de tem.ap.auth.ei qui.ſm Bart.¶Item instantia causę principalis habet terminũ:& tñ requiruntur citationes:vt C.de iudi.ꝓperandũ.qui alibi dicit,qd extremitas dilationis legalis vel compromissoriæ aliam citationem non requirit,vt ipse no.ff.de arbi.l.si de meis.in fin.pro dicto Bart.habes gloss.ordi.in c. quandiu.de appel.in cle.

ADDITIO.

a Vide & limita vt colligit ex dictis per Ias. post alios in l. admonendi.in lect. in secunda gloss. in tertio intellectu in ver. tu autem subtilius elicere ex verbis Bar.ff.de iureiuran.

CAP. VII.

1 *Gratia dum est in discussione iudicij non debet fieri executio iudicati.*
2 *Literis regum creditur.*
3 *Citari vbi debet ille qui personaliter non inuenitur.*
4 *Citatio an possit fieri extra territorium.*
5 *Arripiens fugam in territorio quid iuris si prosequatur & capiatur extra territorium.*

CVm olim. Io. And.non summat:quia istud c. continet gratiam.¶Quidam. D.de ybernia pręsentauit Celestino Papę literas diuersorum prelatorum,asserẽs se in episcopum resonẽsem electũ & quia nullus apparuit cõtradictor,Papa fecit eum cõsecrari; post modum apparuerunt duo quorum vterq; dicebat se electum,asserentes qd dictus. d. per falsas literas fuerat consecratus.Papa commisit causam sub hac forma,qd si cõstaret dictum d.fuisse canonicè electum,faceret eũ gaudere pacifica possessione: alioquin inter dictos prædictos cognoscerent,& validiorem electionem pferret, qui citauerũt prædictum d.qui noluit cõparere.vnde procedentes in causa

in causa vnius ex illis duobus qui vocabatur.F.electionem fuisse ca
nonicam decreuerunt,& confirmauerũt. & motiuum eorum fuit
contra.d quia capitulum dictę ecclesię se non elegisse dictũ.D.asse
rebat:& de alio qui vocabat.G.nullatenus cogitauerat. & sic solus
F. remanebat canonice electus dictus D. accessit ad Papã. Papa de
gratia mãdauit quòd non obstãte confirmatione dicti F.dictus.G.
citaretur si inueniretur in ybernia qđ infra menses tres,si non inue-
niretur qđ infra annum deberet se corũ conspectui præsentare.vi-
debat enim ad Papã appellasse ipso facto.& si infra dictum termi-
num non compareret, consecraret dictum. F. Dicit Inno. qđ nõ de-
bet quis accedere cõsecrandus nisi habeat decretum subscriptioni-
bus roboratum,& literas testimoniales.& qđ ista est solẽnitas debi
ta.& in hoc vertitur causę cognitio etiam si nullus citatur, cum illi
qui nolũt aliquid obijcere debeant offerre propter periculũ quod
est in mora,quod bene nota.Item qa terminum habent à iure.Inn.
verba sunt notabilia.¶Idem ait,ꝙ effectus confirmationis est pos-
sessio rerum episcopatus,¶Idem ait,quod consecrando non videt
cõfirmare cũ hoc non intendat. Innoc. licet sit actus consecutiuus:
quod est not.dignum.¶Idem ait quod electus debet probare suam
electionem canonicã nisi sit confirmatus.¶Idem tractat qualiter
confirmatio infringitur.¶Idem ait,qđ post confirmationẽ sentẽ-
tialem à qua nõ est appellatũ, de cetero nullus admittatur,nec cõ-
tra electionem nec contra confirmationem nisi agatur ad deponẽ
dum ꝓpter crimẽ.¶Idẽ ait,qđ ꝯfirmatio sentẽtię est snĩa,& vim &
formã snĩę tenet.¶Idẽ ait,qđ sentẽtia sup electione trãsit in rẽ iu-
di.¶Idem ait,qđ postq̃ appellatio est deserta,iudex à quo exequi-
tur sentẽtiã.¶Idẽ ait, qđ si potest haberi copia iudicis à quo, corã
eo est appellandum. dicit Archid. qđ post elapsa fatalia appellandi
quis non potest prosequi nullitatem attentatorum.viij.q.iiij.§.qđ
autem.¶Not.qđ post sententiã diffinitiuã siue gratiã Papæ cõtra
1 dictio non debet audiri.¶†Itẽ not. qđ dũ gratia est ĩ discussione iu
dicij non debet fieri executio iudicati.& est arg. qđ si per nouũ sta-
tutũ debent reuideri represaliæ an sint iuridicę necne, qđ interim
ꝓ represalijs non possit qs capi: quia sentẽtia quæ aliquo remedio
attentatur non dicitur liquida: vt ff de condi. indeb. eleganter.§.si
post ff.de excu.tut.diximus.C.de ordi.cogni.l.fi.licet Bar. no.con-
2 trariũ. ff. de condi. inde. iu. ¶†In text.ibi,regis.no.credi literis re-
gum.Ibi nõ elegisse.not.negatiuam facti probari.In text. ibi, cogi-
tasse.not.probari negatiuam consilij.& hoc facit pro cardinalibus
qui dicũt se non cõsensisse in electione.Vrbani.vj.sed hoc relinqua
tur deo.¶Ber. tangit hic vtrum citationes sint fiendę extra prouin
3 ciam. ¶† Item tractat vbi debeat citari qui personaliter non inue-
nit.& adde qđ no.in c.causam.de elec.ĩ cle. & ĩ l.4.§.toties.ff de dã.
infec.& conclude quod interdum quis citatur à lege,& vbicunque
scientia statuti comprehendit eum,tenetur cõparere : vt ff.de decr.
ab ord. fa. l. fin. interdũ monetur a iudice facie ad faciẽ. & ista mo-
nitio habet vim peremptorij:vt C.qũo & qñ iud.l.2. & s̃. de offic.
deleg. consuluit. non tñ põt iudex extra suum territoriũ existens
monere. sed quid si iudex est intra territorium cuius vox auditur
per monitum extra existẽtem? rñdeo vox incorporata est. & ideo
4 valet monitio.arg.de præscrip.lon.temp. l.fin.¶†Tertio modo fit
citatio per nuncium præcepto viuę vocis : & extra territorium nõ
potest fieri:quia est extra authoritatem ius dicentis.in c.Romana.§.
contrahentes.de foro compe.lib vj.Nam & literæ limitant limiti-
bus territorij ius dicentis à quo validitatem & authoritatem reci-
piunt:vt C de epi.& cle.l.omnes § si vero apparitor. & ibi dixi.
¶Ex his apparet ꝙ citatio ꝑsonalis non potest fieri extra territoriũ
etiam nuda voce. de reali vero.i. de captura personę quæ est meri
5 vel mixti imperij certum est fieri nõ posse.¶†Sed quid si in terri-
torio arripuit fugam, & prosecutus extra territorium capitur: vi-
detur incipiẽdum principium permissum:vt ff.de adul. l.quod ait.
§ fi.& quod ibi Bart.Contrarium est verum:quia per fugam delin-
quentis non prorogatur iurisdictio in territorium alienum,ne fiat
iniuria iudici illius territorij : vt j. de verborum significatiõ. c.ex
parte.Baldus.

CAP. VIII.

1 *Suspendi an quis possit ab officio & beneficio pro prima contumacia.*
2 *Priuari potest quis beneficio suo propter delictum commissum lite pendẽte.*
3 *Infamis an possit per diffinitiuam de ordinata iustitia ad famã reintegrari.*
4 *Fama an faciat semiplenam probationem.*
5 *Fama orta contra dominum eo quod famulus suus delinquit an dicatur orta ex legitima ratione.*
6 *Prælatus aliquis quando est excommunicatus statim suspensus est ab omni officio, & ab omni iurisdictione tam quo ad spiritualia, quam quo ad temporalia.*
7 *Fructus an perdantur per excommunicationem.*
8 *Excommunicatus alienare non potest nec administrare solenniter beneficiũ suum: potest tamen nomine proprio contrahere & testari.*
9 *Testes an recipiantur lit. non contesta.*
10 *Papa an possit damnare absentẽ priuando ipsum episcopatu & oĩbus bonis.*
11 *Reus in causa homicidij an possit comparere per procuratorem.*
12 *Contumaci an magis faueri debeant quam comparenti.*
13 *Deponi an quis debeat ab officio sacerdotali quando proceditur per inquisitionem.*
14 *Excommunicatus non potest feuda conferre nec possunt ei conferri.*

VEritatis. Si agatur de crimine in modũ denun-
ciationis contra reũ contumacẽ testes
recipi possunt & ferri diffinitiua. h. d. Et primo ponit
denunciationis terminum : crimen epi & tres delega-
tiones sup ea successiue factas & delegatorũ ꝓcessus scđo eũ depo
nit & alienata per ipsum reuocat. ¶Casus canonici Cumenses de-
nunciauerat eorũ epm̃ Papę de dilapidatione,homicidio,infamia,
& incestu & alijs criminalibus.Papa ꝯmisit causam primo epo Tri-
dentino & abbati montis Sanctę Mariæ & præposito de insula.Se-
cundo delegauit eãdẽ cãm epo Brixieñ. & præfatis abbati & p̃po-
sito. Porro qa eps ipse coram primis delegatis fuit contumax,au-
thoritate Papę fuit ꝑ ipsos iudices suspẽsus ab officio & bñficio.
sanè sicut fuerat contumax coram primis iudicibus,ita etiam & co
ram secundis.& sic nec coram primis nec coram secũdis fuit lis cõ
test.qua propter Papa suspendit, imo potius suspensionem factã à
iudicibus ꝯfirmauit.Tertio Papa cõmisit causam eandem Cumen.
epo,& cuidam abbati,quibus mandauit ꝙ contumacia exigente re
ciperent testes ꝯ epm̃ quos denunciatores ducerent nominandos,
qui citauerunt partes.Et qa eps nõ cõparuit nec per se,nec per pro-
curatorẽ,receperũt testes prout in mãdatis habuerunt: testes dico
notabiles viros.s.abbates, prępositos, priores & alios religiosos,ꝑ
quos fuerũt omnes articuli criminũ ꝓbati. relatis itaq; ꝓcessibus
ad Papam Papa videns ordinẽ iudiciariũ in hoc facto fuisse serua-
tum:& quia dictus eps post dictas snĩas censurę celebrare p̃sumpsit,
& ꝙ multi prælati ꝯ eum p̃scripserunt, nec vnus pro eo snĩam per
petuę depositionis ꝓtulit in eundẽ priuans eum officio pontifica-
li & officio sacerdotali sine aliqua spe restitutionis reuocans nihi-
lominus in irritum quecunq; post inhibitionem apostolicę sedis
factam suspensionẽ & excõmunicationẽ de rebus ecclesię aliena-
re p̃sumpsit.Dicit Inno.ꝙ in cã inquisitionis recipiunt testes lit.nõ
conte.¶Idẽ ait ꝙ qlibet clericus contumax põt deponi.Itẽ idẽ ait
not. qđ non fert snĩa sup crimine.¶Idẽ ait quod in ꝯtractibus nõ re-
a pellit excõicatus[a] & orit exinde obligatio.¶Idẽ ait in spiritualibus
nõ valet qđ fit ab excõicatis,nisi in his spũalibus quæ facti tñ sunt,
vt admittere aliquẽ in confratrẽ mandato superioris.¶Idẽ ait,ꝙ si
aliqui p̃lati sunt excõicati, prouidere possunt alicui & confirmare
nisi excõmunicatio esset notoria vel de facili posset probari:qa of-
ficium cogit eos.¶Idẽ ait, qđ excõmunicatus post absolutionem
agere põt:& qđ tpe excõicationis durat obligatio & actio licet nõ
iudicis aditio.¶Idẽ ait, ꝙ pendẽte excõmunicatione suspenditur
iuramentum fidelitatis, qđ post absolutionem excitatur.¶Idem
ait ꝙ excõicatus expoliatus põt agere post absolutionem.¶Idem
ait ꝙ iuramentum est seruandum excõicato, licet ad id agere non
possit.¶Idem ait ꝙ ecclesia nõ debet machinari fraudes vel men-
dacium : & ideo excõicatus non liberatur à præmissis.¶Idem ait,
ꝙ idẽ iuramentum fidelitatis relaxatur vasallis, si dominus est ex-
cõicatus: qa magnum fomentũ excõicationis erat caterua vasal-
lorum.Inn.de hoc habes in c.dño guerrã in tit. hic finit.lex &c.&
dic vt ibi dixi.in lec.mea.¶Ibi,nõ so ũ. Nota quem de pluribus ex-
cessibus simul denunciari,& maximè si est infamatus.¶Ibi,polluit.
1 s.quãtũ in eo fuit.Nã ecclesia in se nõ põt pollui.¶†Ibi,suspensus.
No.pro prima cõtumacia quẽ posse suspendi ab officio & bene-
ficio. hodie mitius debet agi cpo nisi alias procedatur spũali man-
dato Papę.vt in c.2.de offi.deleg.lib.vj.¶Ibi, friuolam.not.qđ fri-
uola excusatio arguit dolum.¶Ibi,vel potius.hoc ideo dicit,ꝙ du
rante suspensione prima & secunda non augetur substantialis effe-
ctus, & tamen potest semel suspensus iterato suspendi.¶Ibi, per
responsalem ergo non agebatur criminaliter: quia in criminali nõ
admitteret procurator.alij dicunt quòd licet agatur de crimine in
modum denunciationis, vel inquisitionis, potest comparere pro-
curator:vt j. de accu. c. super his. ratio quia non est mere crimina-
lis cum non tendat ad publicam vindictam vel carcerem.¶Ibi,iu-
diciarium ordinem.not. ꝙ ex ordine iudicij vbi, proceditur per in-
quisitionem vel denunciationem non est necessaria lit. conte.& tñ
2 dicitur seruari ordo.de hoc.s̃.de iudi.exhibita.¶†Ibi, considerato.
præterea no.ꝙ propter delictũ cõmissum lit. pen.põt quis priuari
beneficio suo.facit.ff.de rescrip.c.olim.& de iureiuran. c.2.libr.vj.
3 ¶†Ibi,sine spe restitutionis.not.infamẽ per diffinitiuam non posse
de ordinata iustitia ad famam reintegrari.concor.l j.§.de qua.ff.de
postulando.infamia iudicem ad inquirendũ sollicitat:vt C. de off.
re.prouin.l.iustissimos. qa congruit graui præsidi purgare prouin-
ciam suã infamibus. Item ad torquendũ alijs indicijs concurren-
tibus

ADDITIO.

a ¶ Vide per gloss.& docto.in c.cum inter.de exceptio.

tibus reddit propriorem,& vehementiorē iuxta motum animi sui.vt C.de quæstio.l.militis.§.oportet.ita vt possit torturā repe
4 tere maxime ex nouis indicijs.vt ff.de quæstio.l.repeti.¶†Quęrit Bar.an fama facit semiplenā probationē.& dicit ꝙ debemus per pēdere vñ fama traxit originē, & ex qbus ꝑsumptionibus. Nam pñt esse tales ꝑsumptiones quæ faciūt indiciū sufficiens ad torturā.posset & ecōtrario esse ita leues ꝙ esset vana vox populi,& sub diti,ꝙ si p statutū ciuitatis sufficit ꝓbatio famæ ꝯ magnates, qđ dēt intelligi de fama ꝓbabili,& habēti originē ex verisimilib. nō de nuda voce populi.vt ipse eleganter no.ff. de quæstio. l. de minore.§.tormēta.vbi ēt dicit ꝙ fama nō est efficax fama nisi sit legitima.¶†Sed nunquid orta cōtra dñm eo ꝙ famulus suus delin
5 quit,dicitur orta ex legitima ratione.& vr̄ qđ nō vt s̄. tit. proximo,cum ad sedē.Fallit si dñs fuit locutus famulo in aure.& statim famulus suus delinquit.Nam istud est vehemens indicium.& ipse not.ff de priui.credi.l.si ventri.§.fina.¶Itē fallit si dixit famulo,
a nō reuertaris nisi audiā de a te.vt ipse no. ff.de acqui. hære. si quis mihi bona.¶Itē fallit,si dominus sciuit,& reparare noluit:quia negligere cū possis perturbare peruersos,nihil aliud est quā fauere.ff. qui sine manumis.ad libertatē perueniunt.l.imperator. dñs enim tenet prohibere ꝙ alij non imputaretur:vt ff.de iur om. iudi. l. si familia.& ff.de reg.iur.l.culpa est.¶Ibi,cōdemnandum. no.ꝙ sententia depositionis appellat sentētia cōdēnatoria.¶Itē no.ꝙ non est necesse ꝙ iudex corā quo est ꝓbatū crimen ferat sententiā super crimine sed sufficit si ipsum priuet.¶Ibi,post inhibitionem,
6 quæ ipso iure fit:vt C de suspec.tu.l.cum.¶†Ibi excōmunicatus. no.ꝙ qñ quis prælatus est excōicatus, statim suspensus est ab omni officio,& ab omni iurisdictione nō solum quo ad spūalia sed etiā quo ad tpalia.qđ est verū,si est publicè excōicatus:secus si est excōmunicatio occulta:qa valent gesta inter ignorātes:vt j̄.de re iud.c.ad ꝓbandū.saluo ꝙ ēt occultè excōmunicatus aliū excōmu
7 nicare nō pōt.vt in c.ij j̄.de eo qui renun epis.¶† An per excōicationē perdātur fructus?dicit Archi.ꝙ sic,si perditur titulus.sed si nō ꝑditur,interim nō percipit.sed post absolutionē ꝑcipit pro tpe futuro.lxiij.dist.nullus.vbi omnino vide.ar.C.de hære.authē. Idē de nestorianis.l.j.C.de re mil.lib xij.excōicatus ꝑdit interim stipēdia ecclesiæ.dicit Arch.ꝙ in dilapidatione duæ fiūt inquisitiones:vna de suspicione,alia de veritate.& de hac materia plenè
8 tractat.xij.q.ij.nobis.& c.vulteranæ.omnino videas.¶†Excōicatus alienare nō pōt nec administrare solēniter bñficiū suū pōt tñ nomine ꝓprio cōtrahere & testari.¶Itē recipere cognitiones ecclesię noīe suo.vide hęc in nouel.& j̄.de excep.c.pia.in vj.& j̄.de sen.excom.decernimus.li.vj.in nouel.& j̄.de præbē. pro illorū. p Inno.vr̄ ꝙ nō valeat eius testm̄:qa est publici iur.& ius publicū est excōicato interdictū.So quo ad solēnitatē est publici iur.sed quo ad voluntatē,& cōsensum,est cuiuslibet testātis ꝓpriū . Si prælatus est excōmunicatus,& tenet castrū ecclesiæ deberēt sibi auferri claues portarū siue qa cœpit esse suspectus,siue vt tædio affect⁹ veniat respōsurus,vel saltē adiungeret sibi alius custodiæ causa. vt.ff.vt in posses.legat.l.is cui.dicit Inno.ꝙ excōicato non subtrahunt fructus beneficij,nisi stet in excōicatione per annū. de iudi. c.j.dicit Inno ꝙ si non liquet de causa,non est quis excōmunicandus sed dānandus.de offi.dele.c.quærenti.per Inno ꝓpter nimiā contumaciam,& præsumptam calumniā,quæ per indicia cōprobantur,auferent fructus contumaci.l.fulcinius.§.fi. quibus ex causis in pos.ea.Idē vbicūque vera possessio auferetur contumaci, vt in reali actione,vel mixta.vt ibi patet.ante factum non pōt certa persona excōicari,post factum non pōt incerta nisi in maleficijs clandestinis.de offi.ordi.si sacerdos.Inno.C.de fur.l.j.p Acc.dicit Host.ꝙ absolutio ad cautelā facta de eo qui indiget vera absolutione,non est plena absolutio.de testi.c. veniēs. qa recidiuā habet sicut febris malè curata.& facit.c.j.in fi.de pęnis i cle.& hoc quo ad excommunicatū nō quo ad participantes est vera absolutio.
9 ar.C.de his qui ve.ætа impe.l.j.¶†Not.in isto.c.qđ lit.non cōtesta.recipiuntur testes.dicit gl.ꝙ siue agatur de elec.cōfirmāda,siue infirmanda nō est necessaria lit.contest.etiam pręsentibus partibus.dicit Inno.ꝙ quando agitur de vigore electionis vel confirmationis non requiritur confirmatio litis: secus si in accusando peteretur remoueri propter crimē.vt s̄.vt lit.non contest.c.j. vnde in causa destitutionis præiati qui est in possessione,requirit ordo plenus iudiciorū.Adde id qđ no.per gl.in cle.dispēdiosam.de
10 iudi.in gl.nunquid in causis &c.¶†Oppo.hic Papa dānauit absentē priuādo ipsum epatu priuauit omnibus bonis.sed contrā quia secundum.ll. non potest imponi hæc pęna absenti.vt C. de accu. l.absentem. fallit odio apparitoris qui suum posuit officium. vt C.de pęnis.l.ne diu.dicunt enim.ll.ꝙ bona annotantur. sed diffinitiue non profertur nisi lis esset contestata, & liqueret plenè de cā,vel nisi esset pęna relegationis.vel j̄.vt ff de pęnis.l abientem. sol.dicit Ber.ꝙ aſr ꝓceditur de iure canonico.vt hic,aſr de iure ciuili.vt in d.l.absentē.de pęnis.& si quęrās qualiter procedit de iure ciuili:dicit gl.ꝙ aut abest accusator,& nō pōt ferri sñia, vt l. q̄-

uis indubitati.C.de adul.¶Tacita intētio gl. hęc est, ꝙ aut ab est in causæ ventilatione,& in sñia,& nō pōt proferri sententia diffinitiua.aut actor fuit pręsens in causæ vētilatione,& absens in sñia diffinitiua:& tunc pōt ferri sñia cōtra reū præsentē: quia actoris absentia Dei pręsentia replet.& qa iudex ex officio tenetur supplere.hoc probat illa.l.not.C.de abolitio.l. 2. Si vero abest reus, aut lis nō est contestata,& fit bonorum annotatio,& non venit ad diffinitiuā.fallit in minoribus criminibus criminaliter intentatis,in quibus nō requirit lit.cōtest.absente reo.vt d.l.absentē fm vnam opinionē quā tenet ibi gl.sed alibi tenet contrarū.in l.quoties.C.de digni.lib.xij.& illā gl.tenet Iaco.de Are.sed gl.quæ est in d.l.absentē.tenēt Pe.Cy.& Bar.sed opi.Iac.de Are.est tutior quia lit.contest non possunt testes recipi: sed si aliter esset prouisum per statutum loci,illud statutum deberet obseruari.vt l.fi.ff. de decre.ab or.fa.aut lis est contestata,& liquet de causa,& pōt ferri diffinitiua:quia criminalia ad instar ciuiliū procedunt. vt eleganter not.in d.l.absentem.¶Doctores dicunt ꝙ in causis capitalib⁹ vsque ad relegationē inclusiuè,nunq̄ pōt reus condēnari de iure ciuili,nisi sit præsens:quia tales causæ præsentiā desiderāt corporalē:& qa sñia debet trahere secum executionē suā.vt ff. de pęnis.l. qui vltimo.& sicut in lit.cōtest.requirit præsentia,ita in sñia:& iō nō admittitur ꝓcurator aut nō liquet de causa, & tūc nō pōt ferri sñia diffinitiua condēnatoria.ij.q.j nos in quēquā.& C.de edē.
11 l qui accusare ¶†Opp.litera dicit,ꝙ poterat cōparere per ꝓcuratorē.contrà ista est causa capitalis:qa causa homicidij in qua nō
b admittitur procu.[b] qm̄ nō pōt firmare personā suā in iud cio p satisf.iudi.sol.cū nō possit soluere iudicatū.vt ff.de pub iu l. l.ij.§. ad crimē.Nemo enī potest luere in corpore pro alio. ff. de in ero.act.l.q seruū.vt no.xxxiij.q.v.cū homo.¶Itē depositio ꝑsonę coheret.vt C.de cadu.tol.l.j.§.ne aūt.Sol.vbicūque sñia diffinitiua pōt ferri ꝯ absentē ēt in causa capitali admittitur ꝓcurator: vt hic.& istā opi.tenuit Dy hæc opinio est falsa:qa talis causa debet dici ex vinculis:vel si nō cōpareat venit ad alia remedia. & qui p se ipsum nō cōparet,contumax est.vt C.de accusa.l.fi.& C.de exhi.reis.l.ij.& iō si per statutū pōt condēnari cōtumax capitaliter, nō pōt cōstituere ꝓcuratorē qui lit cōtestet:qa si posset cōstituere,nō esset cōtumax,& cessaret statutū.& essemus in iure cōi quo iure absens nō pōt capitaliter dānari ergo de primo ad vltimum
12 cōcludendo deliquisset impune,qđ est falsum . ¶†Itē qa non dēt magis faueri cōtumaci quā cōparenti:qa licet ꝓcuratorē cōstituere possit ad merita causæ non tñ ad sñiam audiendā:qa vt dixi ibi requirit ꝑsentia corporalis Et no.qđ Bar.in d.l.absentē. de pęnis format talē q̄stionē de facto.duo sunt statuta in ciuitate Perusij: vno cauet qđ absens possit ꝯdemnari ex cōtumacia de quolibet crimine.alio cauet qđ testes recepti contra magnates nō pñt reꝓbari de falso.Mō testis fuit receptus ꝯtra magnatē, fuit accusatus de falso,& fuit cōtumax,vtrū poterit ꝯdemnari?& vr̄ qđ non: qa ista est q̄stio iuris.vnde cū iudex videat ius accusandi testi nō ꝯpetere,dēt ipm ex officio absolue.e.vt no.C. de trāsac. vbi pactū.In ꝯtrariū vr̄,qa cōparere debuit sicut dicimus in eo qui est tutus præscriptione,qđ dēt excipere de præscrip.vt ff de adul.l. maritus.§. præscriptiones.solu.Bar.qđ si iudici liquet defensio testis dēt absoluere:aliàs dēt cōdēnare,& si dicas ꝑsumptio iuris & de iure est contra cōtumacē ex forma statuti.tñ ista ꝑsumptio elidit p aliud statutū ꝓhibēs ꝓcedi:vt ff.de aleato.l.j.§.qđ aūt.Itē dicas qđ si ex forma statuti bānitus pōt impune occidi, qđ iudex cui liquet de bāno,condēnare non potest ēt sponte confessum,vt no.C.de accu.reus.& fuit qō disputata per d.Iac.de Are.& no.ista.quotidia-
13 na enim sunt.¶†Vltimo no.hic qđ dicit Bar.qđ qñ p inquisitionē ꝓceditur,non deponitur qs ab officio sacerdotali. fallit in homicidio.¶Itē no. expressissimū in nostro c.qđ si eps vel alius ꝑlatus cōmittit aliud scelus,vel homicidiū,non ꝓpterea perdit officiū vel bñficiū ipso facto:imo ipsum retinet, & administrat dummodo nō sit p sñiam depositus.concor.quod no.Inn.j̄. de cōcess. ꝑbē.c.cū nostris.qđ dixi de administra. est verū excepto qđ si est excōicatus,non pōt alienare.& si de facto ꝓcederet ad alienationē reuocaret in irritū. Adde qđ duplex est alienatio quędā authoritatis ꝓcedēs à platura.quædā ꝓprietatis ꝓcedens à dñio. prima non cōpetit excōicato:quia publici iuris scđa sic: quia licet quis sit excommunicatus.tñ non ꝑdit dñium nec administrationē rei
14 ꝓprię:vt ff.de solu.l.reo criminis.¶† Adde qđ excōicatus nō potest feuda conferre,nec ei possunt conferri:vt in c dño guerrā.§.j. in ti.hic finit lex,deinde incipiunt consue.reg.in feud. tutor tñ esse potest,& fortius ꝓcur.ad negocia:quia talia officia competunt etiā infamibus:vt ff.de excu.tu l.spadonem. §. qui nimiū. & adde qđ no.ff.de arbi.l.pedius.§.in seruū.& in c.pia. de excep. lib. vj. in nouella.

ADDITIONES.

a ¶ Facit bo.tex.in c.ex literis de resti.spol.& de hac qōne ponunt doct.maxime do.Ias.in l.j.C.de ser.fugi.

b ¶ Vide mod.do.Ias.l.ij.C.qui testa.fa.pos.

nouella.& in c.decernimus.de senten.excom.lib.vj in nouella.potest etiam esse executor vltimæ voluntatis:quia & deportatus potest gerere officium meri executoris: vt dicit tex. ff. ad Trebel.l. ex facto.§.ex facto.qđ bene no.Bald.

CAP. IX.

1 *Possessio vera quæritur sine actu corporeo.*
2 *Possessiones omnes quæ acquiruntur per actum verbi, regulariter sunt corporales.*
3 *Fictio vtrum fingat contra factum quo ad veritatem inducendam.*
4 *Missus ex primo decreto an ex hoc efficiatur verus possessor.*
5 *Reus an de iure ciuili statim repellatur etiam authoritate propria eius qui missus est.*
6 *Hypothecam conuentionalem habens quare possidet pignus, & fructus liberè percipit vsque ad satisfactionem debiti: sed habens pignus prætoriũ tantum custodit.*
7 *Mulieres quid iuris si soluto matrimonio petunt se mitti in possessionẽ causa dotis seruandæ.*
8 *Mulier non vidua si repetat dotem, an debeat fieri ipsi restitutio dotis.*
9 *Missus quando locat vel vendit fructus, an debitor debeat adesse pro suo interesse, ne creditor colludat.*
10 *Missio in personali an & quando debeat esse commensurata pro mensura debiti postulati.*
11 *Mensura an sit idem in actione personali in rem scripta, vt in reali actione.*
12 *Iudex cum quis statim non comparet in termino peremptorio an debet festinare ad mittendum actorem in possessionem.*
13 *Iudex debet esse cautus in expectando.*
14 *Missio facta ex diffinitiua per intolerabilem iuris & iudicis tacitum tamen & non velatum, errorem, an sit valida.*
15 *Sententia cum dubitatur an sit aliqua, vel nulla an possit fieri sequestrũ.*
16 *Reus si stetit excommunicatus per annum, an perdat possessionem.*
17 *Excommunicatus publicè si meruit primum decretum eo qđ reus esset absens, & ideo non excipit de excommunicatione, at valeat.*
18 *Decretum secundum an possit interponi contra bannitum supposito statuto quod bannitus non audiatur neque per se, neque per procuratorem.*
19 *Reus si sit positus in carcere: quia debitum liquidum non soluit, an nihilominus possit pati missionem in possessionem & venditionem.*
20 *Captura rei an liberet fideiussorem.*
21 *Sententia iudicis an requiratur post lapsum anni.*
22 *Præscribere an quis possit in possessionem ex primo decreto & secundo ex rei vendicatione.*
23 *Spacium temporis quantum esse debet inter primum & secundum decretum.*
24 *Reus si post lapsum anni recipit fructus, an teneatur eos restituere actori.*
25 *Missus quid iuris si culpa perdidit possessionem.*
26 *Titulus ecclesiæ an possit capi ex primo vel secundo decreto.*
27 *Colonus simplex si sim nummis colens, vel partiarius, an creditor meus possit mitti in possessionem meæ colonariæ facultatis.*
28 *Clerici an possint capi pro debito ex vtroque decreto.*
29 *Hereditas an patiatur missionem in reali.*
30 *Fliusfamilias si habet proprietatem in bonis aduentitijs, tamen ipse non potest alienari inuito patre, an poterit hęc proprietas nuda adiudicari creditori filij ex secundo decreto.*
31 *Decretum secundum an interponatur ex semiplena probatione.*
32 *Debitor meus si deposuit pecuniam suam apud quendam campsorem, an mittat in possessionem tanquam nomine debitoris, an tanquam rei mobilis.*
33 *Missus ex causa iudicati; vel confessi in iudicio, an efficiatur verus possessor.*
34 *Missus si neglexit corporaliter ire in possessionem, an per hoc perdat beneficium decreti.*
35 *Molæ molendini an dicantur mobilia.*
36 *Clusa molendini quæ est in fluuio publico, an possit capi ex iudicis decreto.*
37 *Missio qualiter fieri debet contra eum qui possidet ciuiliter tantum.*
38 *Missio de corpore in corpus qua sit.*
39 *Missio in sola ciuili & in sola naturali qualiter fiat.*

COntingit. Actor ẜm decretũ iudicis nõ admissus ad possessionẽ, vel repulsus à reo nihilominus post lapsum anni verus cõstituit possessor. h.d. Et primò ponit casũ qñque cõtingentẽ. In scđo ꝓ uidet, ibi, nos igitur. ¶ Casus. statuit cõciliũ qđ si mitti iussus in possessionẽ cã rei seruandę nõ potuit infra annũ pp dolũ vel potentiã rei rẽ custodiẽdã nãcisci, vel acquisitã perdit, ne reus de malitia sua glorietur, elapso anno efficit ipso iure verus possessor nõ obstãte qđ multi fuciũt olim in opinione ꝯria. ¶ Tractat hic Inn. de remedijs ꝯtra ꝯtumacẽ. Idẽ ait qđ titulus ecclesiasticus nõ potest præscribi. Ibi ob contumaciã. alias nõ valeret missio, nec mitti iussio si ipso iure non esset contumax: secus si aliquo beneficio speciali esset tutus; vt ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba. ff. de dã. infe. l. si finita §. si forte. C. de resti. mili. l. ignorare. ¶ Ibi aduersæ ptis. i. rei vel ꝓcuratoris sui. ¶ Ibi, & iudicat. i. decernitur. ¶ Ibi, rei seruãdæ. i. causa custodiæ ff. de acqui. poss. l. iij. §. genera. ff. qui ex cau. in pos. ea. l. cũ legati. ff. vti pos. l. si duo. §. creditores. ¶ Ibi, potentiam. no. potentiã obesse ꝓpter illicitũ qđ ex ea sequitur. ¶ Ibi, dolũ. puta quia ꝓcurator occultè qđ tertia ꝑsona impedit vel insidias ponit, vel cũ ꝓcuratore colludat. ¶ Ibi, custodiendã. exponit qđ dixit cã rei seruandę. ¶ Ibi, nancisci nõ põt. not. qđ qui nunquã possedit fingit possedisse. ¶ Ibi, admittit. no. qđ qui possessionẽ perdit, fingit ꝯtinuasse. ¶ Ibi, multorũ, quorũ opinio erat uera de rigore iuris: sed de ęquitate contrariũ statuitur. ¶ Ibi, malitia. no. ma-
a litiã & cõtumaciã patrocinari nõ debere.[a] C. vbi de cri. agi opor. auth. qua in prouincia. ¶ Ibi de canonica æquitate. ergo secus de
1 iuris ciuilis rigore. ¶ † Ibi, verus. mirabile est qđ vera possessio q̃ritur sine actu corporeo. sed istud est, quia canon fingit actũ corporeũ. i. in possessionẽ itũ, & cõtinuatũ. alias esset impossibile qđ substãtia possessionis trãsferretur: vt ff. qui ex cau. ma. l. denique. vel ibi iõ, qa lex nõ fingit cũ alterius iniuria. hic autẽ fingit iõ: qa reus est in dolo & ideo nõ fiet ei iniuria sed iustitia: qa de suo dolo
2 dẽt pęnã reportare. ff. de neg. gest. l. sine hęreditaria. ¶ † Pręmitte ad euidẽtiã ꝙ possessionũ quædã acquirunt per actũ verbi, & oẽs istæ sunt incorporales regulariter: qa & ipsum verbũ incorporale est. exẽplũ, in iure eligẽdi, ꝓsentãdi & similibus. fallit, nã aliqñ ꝑ actũ verbi q̃ritur possessio corporalis. Casus est istius. c. & est specialissimũ: qa iudiciorũ vigor iurisque publici tutela iõ est in medio ꝯstituta, vt effectus rei accipiat: vt ff. de orig. iur. l. 2. §. post originẽ. & C. de iudi l. nullus. ¶ Per actũ corporeũ q̃runtur possessiones corporales: & hoc verũ si talis actus terminet ad rẽ corporeã sed si nõ, sed ordinet & terminet ad rẽ incorporeã, puta ad seruitutẽ. vt instit. de rebus corpo. & incor. per totũ, & tũc surgit incorporalis possessio & vocat iuris. & nõ est ꝓpriè possessio, sed quasi. vt l. seruus. §. incorporales. ff. de acqui. re. do. & cõsistunt non minus in patientia aduersarij, quã in proprio actu & cõsistunt in duob' extremis qđ in rebus corporalibus non est ita: quia possessor nõ participat aliud ad momentũ possessionis. C. de vsufru. l. corruptionẽ. & ibi no. & ꝓdicta faciunt ad q̃stionẽ statuti Papieñ. quo cauet, ꝙ hæredi acquirat vera possessio, q̃ fuit defuncti tpe mortis sine aliqua corporali apprehẽsione. nã dictũ statutũ est æquũ, & iõ validũ saltẽ quo ad effectũ. ar. s̃. de cõsue. c. ex pte. Dicũt do-
3 ctores iuris ciuilis, ꝙ † cũ q̃rit vtrũ fictio fingat ꝯ factũ quo ad veritatẽ inducẽdã, & nõ fingit. ff. de cap. l. in bello. §. factæ. ff. si qs testa. li. esse ius. fue. l. j. §. sceuola. nã authoritas legũ nõ põt veritatẽ naturalẽ tollere, & ab absentia realitatis suę eradicare. qa veritas est firma & incõmutabilis ꝓpositio in re, vel de re. in qua est, vel ꝑdicat. vt ff. de vsufru. ea. re. q̃ vsu cõsu. l. ij. qa impossibile est rerũ naturas & spẽs immutare. aut loqmur quo ad effectũ, & tũc aut cũ alterius iactura & irrationabili & nõ fingit. l. ꝯ veritatẽ facti. vt d. l. denique. aut ꝯ factũ nõ iniquum qđ ꝓcedit sine alterius iactura, & tunc fingit fictio ꝯ factũ. vt no. l. j. §. si vir vxori. ff. de acq. pos. & ff. de bo. aut. iudi. pos. l. q̃uis. & ibi no. mirabile est qđ gl. ibi dicit. s. fictus. tex. hic dicit verus. so. ibi loqt quo ad ipsam naturalitatẽ: hic quo ad vtilitatẽ. Porro possessio ẜm etymologiã. i. quẽdã sonum vocis hoc sonat. i. pedũ positio. qa sicut manus in operando est organum organorũ: ita pes q significat firmitatẽ in possidẽdo est organum possidendi: & aĩa per se sine organo corporali non põt incipere possidere per se. i. realiter, si pęnes aliquẽ vel adeptũ vel in perpetuũ possessione priuatum. vnde si iudex diceret in sẽtentia, vel in perpetuum priuamus te possessione: idẽ est ac si diceret priuamus te dñio: qa dñia à fruitione orta sunt. ff. de acq. pos. l. j. in prin. Nã per experimentum dñium cępit cognosci. primo methaphisicę dum dicit, experiẽtia facit artem: & ego dico fecit possessionẽ & dñium. sanè animi potẽtia & corporis actu possidemus, continuantẽ aũt facimus & si nõ habemus obijcere etiã in absentia naturaliter & ciuiliter possidemus ẜm Pe. de Bel. per. sed ꝯ ius scriptum nõ fingit retro. gl. est sin. ff. de leg. j. l. talis scriptura.
4 istud. c habet gl. satis notabilẽ. ¶ † Opp. ꝙ missus ex primo decreto ex hoc nunquã efficiatur verus possessor, nisi ꝓcessum sit ad ẜm decretum. vt dixi. s̃. vt d. l. 3. §. genera. ff. de acquiren. pos. So. ibi in personali hic in reali actione vbi non interponit ẜm decretum. vt dixi. s̃. vt lit. nõ contesta. §. q̃m in alijs. ¶ Oppo. si istud. c. loquit in reali ergo missus statim fit possessor, licet facultas recuperand possessionẽ sit permissa. ĩ. annũ vt C. de ꝑscr. xxx. an. l. si qs emptionis §. fi. so. de iure ciuili statim missus fit verus possessor recuperabiliter tñ: sed de iure canonico, qđ est ęqus, nõ fit statim ver' possessor: sed demũ post annũ. & iõ si interĩ expellit, ñ h[illegible] inter-

ADDITIO.

a ¶ Vide Barba. in c. intelleximus. s̃. de iudi.

interdictum vnde vi:sed habet interdictū ne vis fiat ei:eo.ti.si quis
missus.Itē si possessor vsucapiebat non est interrupta vsucapio de
iure canonico:sed de iure ciuili esset interrupta.arg. ff.de re iudica
ta.l.à diuo pio.§.sic euenie.Itē de iure ciuili solus missus possidet,
& fructus percipit,& in horreo suo recondit:sed de iure canonico
fructus debent interim custodiri ne dispensentur.arg.ff. vt in pos.
5 leg.l. is cui. §. qui legatorum. ¶†Item de iure ciuili reus statim de
possessione repellitur etiam authoritate propria eius qui missus
est:quia solus possidet:secus de canonica æquitate:quia mitius agi
tur cum canone arg.s̄.eo. c.j. dicit Bart.ꝙ missus in possessionem
ex primo decreto durante cōtumacia rei potest fructus vendere,
& prædium locare.ff.de bo.auth.iudi.pos.l.in venditione.§.si quis.
vbi est casus.sed gl.Ber.hic posita facit in contrarium dum dicit,ꝙ
possessor colit agrum,& colligit fructus.Idē dicit in vlt.gl. ꝙ mis-
sus in primo decreto nō vtitur fructibus:sed debet intelligi ꝙ non
vtitur.i.ꝙ non lucratur.Nā computat in sortem si consumit eos,
etiā si missus fuit ex cā dotis restituendæ.tex.est sin.ff.de solutio.l.
Titia.nisi de cōsuetudine obtineat ꝯtiū.verum est qđ lucratur fru-
ctus loco verisimilis & promercalis ac cōis interesse.vt no.in aut.
6 de exhi.reis.§.si vero.Sed quare † habens hypothecā ꝯuentionalē
possidet pignus,& fructibus liberè ꝑcipit vsque ad satisfactionem
debiti.vt ff.si cer.pe.l.si quis nec causam.§.res pignori. & ff.de fur.
l.si quis vxori.§.cū creditorē. sed habens pignus prętoriū tm̄ custo
dit.rn̄.quia ad hunc finē mittit.s.vt custodię cā,& vt tędio affectus
reus veniat rn̄surus:& qa fructus separati à solo subrogant loco pē
dentiū,& sapiunt eādem custodiā sed pignus ꝯuētionale vere tradi
tur & ad finē vt ꝑ securitate debiti possideat, non ad finē vt debi-
7 tor tędio afficiat.¶† Consequenter eīn plerunq; mulieres soluto
matrimonio petunt se mitti in possessionem cā dotis seruandæ vt
ff.de sol. l. Titia. veniūt & alij creditores & dicūt se habere bona
hypothecata expressē:quęrit quid iuris.rn̄. si mulier est prior tpe,
præfert ēt in dote cōfessata:qa subest ꝑsonalis obligatio,ergo taci
ta hypotheca,vt no.in l.j.C.de do.cau.nō numerata.intellige si bo-
na omnibus creditoribus sufficiūt.sed si nō sufficiūt, cōfessio do-
tis nō habet priuilegium.Ista est gl.sing.C.qui pot.in pig.ha.l.assi-
duis.Pone vidua repetit dotē,certum est qđ alij creditores & qui-
libet possessor potest ei offerre:& debent ei cedi actiones vt ff.qui
po.in pig.ha.l.mulier.ff.qui mo.pig.vel hypo.sol.l.Paulus.§.qui pi
8 gnoris.¶†Quid ergo si nō vidua,sed durat matrimoniū.rn̄.ista nō
est vera restitutio dotis,sed collocatio in tutū.& quia dos à matri-
monio separari nō pōt,cessat ius offerendi, & ius cedendarū actio
num.vt no.Cy.s̄m Iac.de Are.C.qui po.in pig.ha.l.cū tibi.& ideo
iudex adiudicationis in persona vxoris ex scđo decreto debet di-
cere, adiudicamus in tutum. non autem debet dicere adiudica-
mus in solutum.tamen si hoc diceret, reduceret sententiam ad sa
num intellectum.vt no.gl.sing.in simili.ff.fami.her. l. & puto.§.j.
ne per nimiam subtililitatē verborū sententia vitietur. Tu dic ꝙ
consignata dote vxori,in residuo fiet executio eius qđ debet cre-
ditoribus.vt C.de iur.deli.l.fi.§.licentia. iudex ēt qui à lege habet
authoritatem propter nimiā ꝯtumaciā, posset mulctare reum in
fructibus hoc in sua interlocutoria exprimendo.vt dicit.l.illa not.
ff.quib. ex cau.in pos.ea.l.Fulcinius.§.si. vel ibi loquitur in actione
mixta. s. in petitione hæreditatis. quod forte verius est. & hoc te-
net hic Ber.in glos.sua magna. quia in mera personali non inuenit
iure cautū,quod missus ex primo decreto lucretur fructus,nec est
rationabile, cùm fructuum acquisitio debeat procedere ex ciuili
possessione,vel saltem ex naturali habenti hanc naturam, vt in fru
ctuario:vt subtiliter not.ff.de acqui.poss.l.iij.§. ex contrario. sed in
acquisitione mixta quæ est actio in rem,secundū id est qđ est cau-
sa principalis acquiritur vera possessio sicut in reali simpliciter.&
& ideo non est mirum si ex decreto speciali lucratur fructus.
9 ¶†Quæro pro declaratione prædictorum,nunquid quādo missus
locat,vel vendit fructus,debitor debeat adesse pro suo interesse ne
creditor colludat?respon.sic,si vult adesse:sed si non vult,imputet
sibi.vel dic ꝙ missus potest locare & vendere fructus creditoris. i.
vsque ad quantitatem debiti declarati & non plus.argum.ff.de pi-
10 l.si pluris.¶†Quæro nos dicimus ꝙ in personali missio debet es-
se commensurata pro mensura debiti postulati. item pro expen.
quod intelligitur factis & facturis.dicit enim Bar.in d. l. Fulcinius.
§.si quis autem. quod etiam pro futuris quia veniunt ex natura li-
tis.& iste ablatiuus futuris importat conditionem.i.si fient. & illa
conditio est conditio intrinseca.ar.ff.de condi.& demonst.l.j.in fi.
ac sub conditione intrinseca potest ferri sententia de bono & æ-
11 quo.vt no.C.de senten.& inter.l.cum iudex.¶†In reali autē actio-
ne mensura est res:vt si tota petitur in totam,si pars in quotam: &
si pro tantitudine petitionis:quid ergo in personali in rem scripta
rn̄.idē quod in reali.idem in officio iudicis quod determinatur ad
certum corpus,vt in actione noxali,& dāni infecti: tamē istę duæ
actiones differunt in reali iudicio,quia in eis interponitur scđm de
cretum.vt ff. de pecu.l.ędiū.licet gl.aliquando dicat, ꝙ in actione
noxali pōt interponi vnū decretū decretum pro omnibus,vt l. ij.
§.absens.ff.si ex noxa.causa aga.quia in causa noxali non exigitur
secundum decretum de iuris necessitate, licet interponi possit ad
cautelam.vt no.ff.de publi.l.item si seruum.& hoc etiā videtur sen
tire glo in l.iubere cauere ff.de iurisd.om.iudic. vbi dicit glo.quòd
secundum decretum non interponitur nisi in causa damni infecti:
ergo secus in actione noxali.nam nulla.l. reperitur cautum, quod
in actione noxali in qua ipse seruus capitur pro noxa requiratur se
cundū decre.sed verius est qđ in istis duabus actionibus interponi
tur scđm decretum per meram adiudicationē, non per licitationē
& venditionem.ita debet intelligi glo.quæ est.ff.de iur.om.iud.l.iu
bere cauere.Et not.ꝙ in causa noxali & damni infecti est speciale,
ꝙ ille q patitur secundū decretum,videat habere rem quasi pro de
relicta tanq̄ damnosam potius q̄ vtilē.& no.ff.de dā.infec.l.præto-
12 ris.in prin.¶†Quæro nunquid statim cū quis non cōpareat in ter
mino peremptorio, iudex festinare debeat ad mittendum actorē
in possessionē?dicit gl. ꝙ non:ne forte ꝑ beneficium restitutionis
in integrum probata iusta causa absentiæ missio reuocet.vt ff. de
dam.infe.l.si finita.§.si fortè vel nulla decernatur si ob finem debi
tum vel iniustum facta sit contra nō verum cōtumacē.vt ff.de pri-
ui.credi.l.imperatores.vel si forte dies debiti nondū cessit,vel nō-
13 dum venit.vt ff.qui.ex cau. in poss.ea.l. Fulcinius.§.si in diē.¶†Et
sic no.ꝙ iudex dēt esse cautus in expectando:nō tn̄ hoc facit de ne
cessitate.vt s̄.de offi.dele.ꝯsuluit. & hoc quātū ad primū decretū:
sed quo ad secūdum absens à longinquo debet expectari per lon-
gum spatium:sed absens in eodē territorio per breue, sed præsens.
in iudicio ꝑ nullū,s̄m Ber.qui ita no.ff.de dā.infe.l.si finita.§. non
aūt statim.tu dic ꝙ illud intelligitur de interstitio tpis quod est in-
ter primū & scđm decretum,& nō de exceptione post perempto
riū terminum datū reo ad veniēdū,& vidēdū,& audiendū scđi de
14 creti interpositionē.& adde qđ dicam in vltima gl. ¶†Quæro an
missio facta ex diffinitiua ꝑ intolerabilē iuris & iudicis.tacitum tn̄,
& non velatū errorē,valeat?rn̄deo sic,sed competit in inte.rest.vt
no.ff.ad Treb. l. seruo inuito.§.cum prętor. non ob.ff.de iudi.l.si
prętor.§.Marcellus.vbi dicitur ꝙ sentētia lata ꝯ absentem ex cau-
sa minus vera,est nulla ipso iure: qa ibi fuit obreptum iudici ꝑ fal-
sas & dolosas probationes præsentes, vbi est speciale ꝙ sentētia la
ta cōtra absentē ipso iure sit nulla,s̄m Bar.sed si non interuenisset
dolus vel falsitas,& absentia simul iūcta,sentētia valeret ipso iure.
vt ff.de pecu.l.eo tēpore.in princ. sed qd si missio fuit facta ex sn̄ia
ipso iure nulla,tamē verum debitū suppetit.rn̄.non valet missio:
qa non est facta ex congruo capitali,nec via debita.Idē econtrà vt
ff.de mino.l.minor.xxv.annis cui fideicō.C.de excep.rei iud. duo-
15 bus.s̄.de iud.examinata.ff.de in rē vers.quidā.¶†Sed nūqd dū du
bitat an sn̄ia sit aliqua,vel nulla,pōt fieri sequestrum.rn̄deo casum
habes notabilē q nō est alibi in l.fi.C.de ordi.cogni. & vide qđ ibi
notaui in lectura mea ¶Quæro,nos dicimus ꝙ post sn̄iam nullus
ordo est de substātia formæ. i.cuius prætermissio reddat nullū qđ
executū est:sed est forma iustitiæ.i.si p̄termittit talis ordo iudex fa-
cit iniustitiam reo:& quia grauat eum in aliter exequēdo quā de-
beat,& pōt appellari cum non sit alia via reparationis Itē dicimus
qđ in executione diffinitiuē primò capiunt mobilia,quæ sine cō-
trouersia capi possunt.Nā quādoq; non possunt: vt quia tertia ꝑ-
sona est in possessione titulo sui ꝓprij noīs.Nā hoc impedit celeri
tas executiones:disputare de dn̄io est difficile & longū:vt s̄.de re-
stit.spol.c.sæpe.& C.de ꝓba.l.cū res.hoc legit & no.C.ne vxor pro
marito.l.ob maritorū.& ff.de re iu.l.à diuo.§.si sup. scđò capiunt
mobilia.s.non ꝯdicta ꝑ tertiam personā. tertiò capiunt noīa.s.nō
ꝯdicta per assertum debitorē. Nā si negat se debere nō fit missio
qa res.i.ipsum nomē nō est liquida seu liquidum:vt C.qn̄ fiscus vel
priuatus.l.nō prius.Itē dicimus quod in executione interlocuto-
riæ quādoque nū seruatur iste ordo.verbi gratia, interest minoris
potius vēdi agrū quā apothecā pannorū.vt no C.de sac.san.eccle.
auth.ingressi.ꝑ Cy.Ego addo ordinē aliū:quia si debitor habet bo
na ꝓpria,& alienabilia, & quędā alia quę nō sunt ita ꝓpria & alie-
nabilia,vt sunt emphyteuses ab ecclesia tētę,& ecclesiastica feuda.
primò debet fieri missio in rebus alienabilibus: qa in habentibus
symbolum.i.similitudinem, facilior est transitus.vt dicit lex quod
obligatio transit in obligationē:quia obligationes oēs inter se par
ticipant diffinitionem,sed nō ita transit obligatio in acceptilatio-
nē propter obstantiā cōtrarietatis:vt ff.de accepti.l.an inutilis.§.fi.
& ideo res prohibita alienari per testatorem & nō pōt capi pro de
bito ꝯcto per hęredē.nisi vt duret in vita hęredis.ff.de le.ij.l.peto.
§.prędiū.nec vsucapi pōt,vt dicit.l.illa singularis C.de vsucap. pro
emp. l. ij. sed pro debito testatoris pōt fieri alienatio inchoando
tn̄ a rebus nō prohibitis.ff.de fideicō.lib.l.cum fidei.¶Porro si ꝯ ec
clesiā fit missio quæ habet feuda à rege si antiquitus tenuit, aliena-
bilis est.sed de nouo acqsiuit,nec in mēsam ecclesiæ ꝯuertit.infeu-
dabile est.vt.in c.j.qui feu.da pos.& in c.episcopum vel abbatē.vn
de ecclesia de antiquo feudo comitatus sibi concessi à principe,
non potest alium inuestire etiam occasione debiti soluendi: quāq̄
hęc picatur alienatio necessaria.ar.ff.de procu.l.si quis in rē.¶Sed

oppo.& videt qd ꝯtra primum decretū non possit peti in integrū restitutio:qa tutus est ipso iure cōparendo, & suū impedimentum probãdo:qd credo verū licet minori detur in inte.resti.quia prætendit suam facilitatē. & interest sua propter onus satisdationis & expensarū.vt ff.de mi.l.minor et si quasi ꝯtumax.& not.per Bar.ff. de dam.infec.l.si finita.§.si forte. & per hoc infero contra Dy.qui dicit,qd a primo decreto non potest appellari:quia non absorbet ius absentis.Nã ratione expensarum & oneris cauendi cōtinet grauamen perpetuū.ar.ff.qui satisda.cog.l.arbitro.¶Item per primū decretum pignus prætoriū constituitur.& sic sapit actionē in rē, ergo pōt appellari. qd de iure canonico satis defendi pōt. ¶Quæro quia glo.loquitur alternatiuè dum dicit,aut per restitutionem, aut per nullitatem,quæ pars sit vera.dicit Ber.qd in causa dãni infecti est vera prima pars. sed in obligatione personali est vera scda secundū Iaco.de Are.& est ratio ; quia in causa dãni infecti subest veritas causæ:qa ædificiū minat ruinā:& sic ex parte agētis est intētio fundata.sed in actione personali quę elidi pōt, est defectus ex parte actoris: & vitiū est intrinsecū & ideo intentio actoris nō est fundata.sed si esset extrinsecū impedimentū puta absentia rei, esset necessaria in integrum restitutio.hoc no.Cy.C.de restit.mili.l. ignorare.¶Capio secundã gl.dici t hic inter.qd propter dolū reus perdit possessionem lapso anno:nūquid idē erit si stetit excōmunicatus per annum.Rñ.non erit idem:quia satis est punitus.& pœnis legalibus debent esse cōtenti:vt ff.de verb.ob. l.si ita stipulatus fuero.¶ In criminali autem causa qui per annum excommunicatus stat perdit causam.xj.q.iij.rursus.¶Quæro publicè excōicatus meruit primū decretum eo qd reus esset absens.& ideo non excipit de excōicatione an valeat? videt quod sic: quia verus creditor est.¶Item exceptio excōicationis desiderat certā formam.vt ꝭ.de excep.lib.vj.c.pia.ergo sunt duo necessaria.s.qd apponatur & qd obiiciatur in forma. In ꝯrium vr:qa reus non tenetur cū actor sit inhabilis.ar.ff.de in ius voc.l.quis.& ff.iudi.sol.l.vir bonus.ad hoc facit dictū Hosti.s.eo.c.veritatis.vbi dicit,qd quicquid facit excōmunicatus in suum fauorē est inualidū.qd quidam intelligunt durante excōmunicatione. sed postea cōualescit scdm eos.tu dic qd aut excōmunicatio eradicat actum,& nō conualescit.aut suspēdit effectum:& tūc conualescit excōmunicatione sublata. ¶Porro si iudex est publicè excommunicatus, tunc quia nō est capax iurisd. prout est apta ad ius dicere ipso iure non teneret decretum eius,

18 etiam de iure ciuili.vt sing.no.in l.j.C.de iur.& fac.igno.¶†Quæro an contra bãnitum possit interponi secundū decretū supposito statuto ꝙ bãnitus non audiat neque per se,neque per procuratorē & videtur qd non:qa habetur ꝓ mortuo.& quia nō latitat cū comparere nō possit.dic ꝯ:qa quando est & dãnum qd habeatur ꝓ viuēte,pro viuo habetur,& nō pro mortuo.Itē quia faciendo vt cōparere nō possit,habetur pro latitante.qa suo facto est impeditus.

19 ar.gl.quæ est in l.j.C.de na.libe.¶†Quæro reus positus est in carcere quia debitum liquidum non soluit,nunquid nihilominus possit pati missionem in possessionē,& venditionē?& videtur quod nō: quia creditor debet esse contentus alterutrō:vt ff.de tributor.l.qd in hæredē.§.eligere.ꝯtrarium est verum:quia ibi loquitur in reme-

20 diis cogendi.¶†Et not.ꝙ captura rei non liberat fideiussorē:imo vterque potest capi.tex.est no.ff.de fideiuss.l.hęres à debitore.§.qd si seruus,& ibi per Bar.nimirum:quia licet sit ventum ad capturā, non tamen est satisfactum. vt ff.de fundo instru.l.nepoti.&ecōtra, si primò est captus fideiussor potest capi reus , nec iuuatur reus si fideiussor appellat à captura:vt ff.man l.creditor.in prin.&ibi glo. singula.¶Capio gl quæ incipit,idem videtur. & opponitur quod istud.c.sit superuacuum,cùm iure idē esset prouisum. vt ff. de bo. auth.iudi.pos.l quamuis.so.dicit glo.quod ibi.loquitur in actione personali,in qua erat prouisum quod si bona non possent possideri,fingerentur possideri tum quo ad minus prætoriū, tum quo ad veniendum ad scdm decretum si forte debitor tunc qui nō habebat bona,postea habere cepit.& est valde notabile quod primū decretum trahitur ad futura vbi non potest operari in præsentibus: vel quia nulli sunt,vel quia à latronibus occupata vel in cōtrouersia.eo.ti.l.cum vnus.§.fi.Nã per hoc determinauit Iac.Bu. quod si aliquis est missus in possessionē ex primo decreto rei valentis minus quã sit debitum,poterit veniri ad venditionem & iudicationē alterius rei,ita qd plenè satisfiat creditori.quod verum est & menti tenendum.¶Quomodo ergo respondemus ad contraria.respō. l.quamuis.loquitur in actione personali quæ concernit vniformiter totum patrimonium.hic verò loquitur in actione reali. pone ergo quod missus in reali propter vim prædonum,vel tyranni,vel occupationē,locus non potest ingredi,nunquid habet locum prouidentia nostri capituli.& videtur quod sic,vt post annum impedimento cessante qd in maiore inferebatur quamquam absq; dolo aduersarij constituatur verus possessor:quia eadem est ratio ęquitatis.ar.ff.de serui ru.præ.l & Attilicinus.¶Sed pone qd impediēs tertius est quod potest conueniri ad interesse,& soluendo, nunqd actor efficitur verus possessor.rñ.non , quia cessat ratio istius capituli.sed si impediens non esset soluendo, licet deficiãt verba istius capituli,tamen non deficit æquitas aliarum legum: vt ff.de eo per quem fa.erit.l.fina.in prin.& ff.si quis cau.l.ij.§.pe. hoc tenet Bar. & no.quod ille intelligitur non esse soluendo, qui propter poten-

21 tiam exigi non potest.vt no.in l.ij.§.j.ff.qui satisda.cog. ¶†Capio glo.magnam,& quæro primò nunquid post lapsum anni requiratur sententia iudicis?dicunt quidam quod sic:quia non est liquidū de dolo vel potentia rei. contrarium est verum quia non oportet legis deduci in factum iudicis:vt ff.de noui oper.nun.l.de pupillo. §.habet autem.& hoc verum pro possessione constituenda. sed si dubitatur in facto iudex haber declarare. ¶Item ne possit dubitari iudex similiter pōt declarare ad cautelam.h d.Ber.& hoc est no. vnde illud,glo.dicit , ad cautelam non potest intelligi in secundo decreto : quia secundum decretum non interponitur in rei vendicatione:vt not.in d.l.si finita.§.Iulianus.Sed Barto.dicit ibi contrarium quod interponatur secundum decretum denegatum reo audiente super proprietate,quod non est verum:quia ex quo reus possidere desiit facto actoris,non tenetur rei vend.nec publiciana, nec hypothecaria.vnde super actione quæ non competit,non potest interponi secūdum decretum:quicquid Bar.somniauerit, qd plerunque accidit doctoribus volentibus infringere opiniones gl.

22 ¶†Quæro nunquid in possessionem ex primo decreto & secūdo ex rei vendicatione possit præscribere.& videtur quod non: quia esset sibiipsi contrarius.Nam dicendo rem esse suam , dicit se vsucapere non posse.vt ff.de vsu.l sequitur.§.lana.In contrarium videtur qd vsucapio & publiciana sunt correlatiua.vt ff.de ꝯhen.emp. l.clauibus.& ego video quod acquirit publicia.vt ff.de pub.l.eū.qui §.si petenti.ad idem ff.de acqui.pos.l.Pomponius.§ si iussu.& no. ff.de excep.rei iudi.l.exceptio.& ff.de publi.l.iij.& insti.de offi.iudi.§.fin.¶In actione personali non est dubium : quia quæritur vsucapiendi conditio etiam si quis sciat rem non esse rei,sed cuiusdã tertij:vt ff.de noxali.l.& generaliter. quia tantum operatur iuris fictione sententia,quantum bona fides. & hoc de iure ciuili : sed de iure canonico requiritur ad præscribendum bona fides præcedens ex animo non ex iuris fictione.& ista est opinio Bart. & est notan-

23 da.¶†Quæro quantum spacium temporis debet esse inter primū decretum & secundum.Bar.dicit ꝑ spaciū anni.sed tex.in d.l.si finita.§.non autem statim.ponit in iudicis arbitrio.quod verum puto dummodo transeat tantum tempus quantum datur iudicatis ad soluendum.Nam secundum decretum vim solutionis obtinet & in hoc seruanda est consuetudo:vt ff.de iudi.l.si debitori & l.ij. C.de iur.do.impe.Sed si quis vellet respondere ad dictum.§. non autem statim.vbi liberè ponitur in arbitrio iudicis, posset dicere quod ibi loquitur in causa damni infecti,quæ desiderat celeritatē. & idem in similibus. Secus in aliis. sed si iudex hoc spatium non obseruat,nihilominus valet processus, sed potest appellari secundum Ber.in d.§. non autem statim. quasi modum excedat in exequendo ante diem.Nam ab excessu modi appellatur. licet verum subsistat debitum:vt ff.de mino. l. ait prętor.§. permittitur.& C.

24 quorum appel.non reci. l. ab executione. ¶†Quæro post lapsum anni reus percipit fructus vtrum teneatur eos restituere actori? respō.sic quia actor erat consecutus plenum ius possessoris.Idem forte in perceptis.ꝭ.annum cum fingatur missus in re ipsa tempo

25 re quo fuit in dolo.¶†Quæro quid si missus culpa perdidit possessionem,vt quod recuperet eam per l.ij.C.de præto.pig. sed ibi loquitur in misso in actione personali quæ habet hypothecariam: vt ff.de pig.ac.l.non est mirum.§.sciendum.sed in reali actione nō constituitur pignus:vt ff.de regul.iur.l.neque pignus.& not. quòd ex pignore prætorio non solum oritur hypothecaria, sed etiã pignoratitia directa & contraria tex.est sin.ff.vt in pos.lega.l.is cui.§. quæri potest.& not.per Iaco.de Are. & Barto. ff.de dam.infecto.

26 l.vtique.¶† Quæro nunquid titulus ecclesiæ possit capi ex primo vel secundo decret.dicit hic Bern. optimè quod non:& si possideretur mille annis nunquam præscribitur,secundum Ber.vnde semper possessor habet docere de titulo si diœcesanus vult titulum sibi ostendi.vt not.in c.j.de regul.iur. lib. vj. & per hoc dico quod in titulis ecclesiasticis non habet locum.l. cum de in rem verso. ff.

27 de vsur.¶†Quæro,sum simplex colonus nummis colens vel partiarius: vtrum creditor meus possit mitti in possessionem meæ colonariæ facultatis?respon. sic, & quia huic facultati correspondet quædam asinina detentio,fiet missio non tanquam in nomine debitoris vltimo loco, sed tanquam in re corporali. vt ff.de dã. infect.l.si finita.§.si de vectigalibus.tamen donec eo nomine possidetur,nunquam ipsi rei præscribitur: quia nec ciuiliter possidetur. & propter scientiã proprietatis alienæ quantum ad pręscribendū vocat mala fides.C.de fur.l.apud antiquos. possessibilia ergo sunt: quia hæc cedi possunt alteri . vt C. locati, l. viam veritatis.& ff.de pigno.actio.l.solutum. §. vnde si domum. Item si quis nobilis habet honorantias in quadam villa, & has capi credo posse. Itē iura hominū & personarum puta vasallorum. Item ius patronatus. ff. de acqui.hęredita.l.pro hęrede.§.j.nam & pignorari.potest saltem cum

cum vniuersitate.vt ff de acquir rerum do.quædam sunt.ff.de con trahen.emp.l.in modicis semper ergo tenet missio nisi natura rei
28 repugnet vt in re sacra & religiosa. ¶†Quid de redditibus bñficij. dic quod pro debito clerici possunt capi ex vtroque decreto. ff de re iud.commodis. & ibi per Barto. tamen credo quod debeat reseruari clerico vnde viuere possit: aliàs non posset officiare ecclesiam.arg.in c.si propter tua de rescrip.lib.vj. sed propter debitum ecclesiæ bñ posset capi redditus prædiorũ ecclesiæ sed nõ redditus
29 operarum presbyteri quia qui sunt. ¶†Quæro an hæreditas patiatur missionem in reali respond.non videtur.quia non possidet.vnde rei vendicatio contra hæreditatem iacentem malè instituitur: vt ff.si quis testam.li.esse ius.fue.l.j.§ scæuola.Et si lis erat mota contra defunctum, non tamen contestata, non succedit in hac reali controuer.si a hæreditas, quia nec hæres.vt ff.ad exhib.l.de eo.§. fi. & ff de præ:o.stip.l.ij.verus autem dominus possessionem vacantem sua authoritate occupabit.vt l.si.C.vnde vi. ¶Quæro quid in aliis iuribus inseparabilibus à persona, vt de vsufruct.emphyteusi ecclesiastica,& feudo.respond.quod commoditas istorum iurium potest adiudicari ex secundo decreto. eorum vero translatio fieri non potest: & per hoc forte nec vsucapiendi conditio.argum. C. de vsucap.pro empt. l. ij. nisi esset talis persona in qua posset fieri alienatio.de hoc dic vt plenè.no.ff.de dam.infec.l.si finita.§. si qua
30 sunt iura. ¶†Quæro pone filiusfa. habet proprietatem in bonis aduentitiis, tamen ipse non potest alienare inuito patre nunquid poterit hæc proprietas nuda adiudicari creditori filij ex secundo.d cit Barto.quod non,quia filio est interdicta alienatio,nec debet factum filij nocere patri, nec minuere iura, nec prerogatiuas patriæ potestatis.argum.ff.quod quisque iur. l. iij. §. si filius.ita dicit ipse in d. §. si de vectigalibus. vbi videas. In contrarium facit quod not.ff.de noxa l.& si condemnatus.& argumen.ff.de vsuca. l.iusto.§.non mutat.& ff. de iudic. l. si fi.ius.& ff. de procurat.l.si quis in rem suam.C.man. l. per diuersas §. exceptis. & ff.quib. ex cau.in pos.ea l.apud Iulianum.in princi.not. etiam. C. vnde vi.l.si quis in tantam. & C.qui bo.pos.l pen. Item pater tenetur consentire filio agenti.& fugienti.& si non vult consentire, potest iudex decernere ferratum habiturum.argu.ff.quod fal tuto.authen.l j. §. idem Pomponius. ne pater de sua malitia glorietur . ¶ Item est alienatio necessaria.ff.fam.hercisc.l alienationes.& l.& puto.§.j.argum.ff.de fideicomm.lib.l.cum fidei.& sic potest fieri per sententiam propter publicam authoritatem sententiæ,quod non potest fieri per pactum priuatorum.sicut econtrà iudex potest prohibere alienationem.ff de contrahen.empt.l.si quis sciens. sed non pactum nudum nisi prohibens retineat, vel habeat apud se aliquam possessionem corporalem.val intellectualem.vt dicit.l illa.no. ff. de distra.pig.l.creditor.§.fi.vbi enim pignus traditum erat,&si creditor qui fecerat pactum quod debitor non alienaret, & fretus possessione.vt ff.qui satisda.cog.l.sciendum §.creditor. Nam sicut hypothecariam possessionem aduocat.vt ff.de euic.l si cum venditio ita traditio facta per debitorem creditori in fundo etiam dotali non potest fieri missio ob debitum viri:quia cum vergat ad inopiam,dos pertinet vxori. nec econtra propter debitum vxoris quia dos pertinet viro.j.de pig.c.ex literis & not.ff.de bon.dam.l. quinque legibus.& hoc in personali:secus in reali vel hypothecaria quæ esset prior tempore,& potior in iure vt C. qui po in pig. ha.l.assiduis.& ff qui satisda.cog.l.de die.§.j.dos euinci potest. sed si euictione alienari non potest.C.de iure do.l.j.& l.si prædium.
31 ¶† Quæro an ex semiplena probatione interponatur secundum decretum.respon. non:quia probatio est rei dubiæ faciens fidem. vt no.C.de probat.in rubr. sed semiplena probatio non est huiusmodi:& quia agitur de pleno præiudicio, secundum Ber. qui not. ita.ff.quib.ex cau.in pos.ea.l. Fulcinius.§. cum hoc edictum.quæ probatio fiet lite non contesta.quia extra ordinem proceditur & summatim.i.succinctè.ex plena tamen fide.& sic summatim dicitur dupliciter.vt not.ff vt in pos.lega.l.si is a quo. in princip puto tamen quod contra contumacem posset deferri sacramentum in probationis supplementum vbicunque contra præsentem hoc potest fieri ne sit melior conditio contumacis quàm obedientis.ar-
32 gum.huius.c. ¶†Quæro, debitor meus deposuit pecuniam suam apud quendam campsorem vtrum mittar in possessionem tanquam in nomine debitoris:an tanquam rei mobilis.respondetur si extat, vel est pecunia parata solutioni mittar in possessionem tanquam in re mobili.Sed si non extat nec est parata solutioni mittar tanquam in nomine debitoris.ita not Ber.ff.de re iudi. l. commodis prœmiorum.§.vltimo loco. & si ordo inter eos peruerteret, nihilominus valere decretum,si appellari idem vt s.dixi,si abbreuiaretur tempus.hoc totum no.Bar.ff de re iudi.l.à diuo p o.§.in ven
33 di. ¶†Quæro vtrum missus ex causa iudicati vel confessi in iudicio efficiatur verus possessor? dicit Ber.q sic,sicut creditor conuentionalis.Ita not Barto.in d.l.à diuo pio §.si super rebus.& dicit esse casum ff.vt leg.no.ca.l.postquam.§. imperator. Idem ergo erit si quis missus est in executione guarentigiæ.vt ipse nota. ff.de bo. auth.iu pos.l cum vnus.tu dic contrà.non obst.§.imperator. quia ibi est speciale in executione vltimæ voluntatis:sed regulariter cō
34 trà.& ideo standum est regulæ. ¶†Quæro,missus neglexit corporaliter ire in possessionem;an per hoc perdit beneficium decreti? dicunt quidam quod sic si per biennium neglexit.arg.C.de bo. auth.iud pos.l.si.hoc sentit Barto.ff.de dam.infect.l.si finita.§.si quis metu. vbi videas. ¶Quæro,aliquis missus est in pos. in reali per in rem petitam & in aliis rebus debitoris pro personalibus i.pro fructibus & interesse, qui ueniunt consecutiuè: vtrum pro ipsis efficiatur verus possessor.respon.pro istis requiritur secundum decretum.& tunc fiat aliarum rerum verus possessor: quia quælibet res imitatur naturam suam argumen.ff.de rei vend.l.vtrique.& l.is cuius.ff.si ser.vend.argumen.contra instit.de offic.iud.in princip.
35 ¶†Quæro nunquid molæ molendini dicantur mobilia? rñ. non: quia sicut nec tegulæ tectorum donec applicatæ sunt,quia vna cō
36 tignatio est.vt ff.de vsucap l eum qui ædes. ¶†Quæro nunquid clusa molendini quæ est in fluuio publico possit capi ex iudicis decreto.rñ.sic tanquam superficies, cuius vtile dominium est eius q licitè construxit eam vt not.Barto.ff.de dam.infec l flum num.&
37 facit.ff.de contrahen.emp.l.qui tabernas.&c. ¶†Quæro qualiter fiet missio contra eum qui possidet ciuiliter tantum. respon duæ sunt pos.in eodem corpore,sicut patet per differentias quæ in eodem corpore, sicut patet per differentias quæ in eodem corpore nisi sub diuersis considerationibus esse non possunt: tamen Pe. de bel.per dicit q vna tantum est possessio sicut cum dico homo est animal rationale,& mortale.Nam vna est diffinitio constans ex genere quod est homo, & differentiis quæ sunt rationale mortale. Item exemplum in indiuiduo,Socrates est animal rationale mortale. Nam supponit pro vno indiuiduo cum differentiis & non p pluribus indiuiduis.Item si essent plures possessiones anima possidentis deberet formare in mente tua duas propositiones.quia ciuilis possessio in animo constat. ¶Item naturalis non consistit absque animo. vnde rusticus qui plenè possidet debet habere scientiam harum duarum propositionum quarum vna esset hæc ego. A.naturaliter possideo.quod ridiculum est dicere, & impossibile, quia rustici non possunt hoc scire.vt nota.ff.de verb.oblig.l.stipulatio ista.§.hi quoq;.vnde dici potest quod non est nisi vna possessio.s.naturalis quæ aliquando naturaliter, aliquando ciuiliter pos-
38 sidetur ¶†Et adde quod quædam est possessio de corpore in corpus:vt si homo possidet rem corpoream:quandoque de corpore in non corpus:vt si homo possidet seruitutē.quandoq; de nō corpore in corpus.vt si fiscus possidet fundū.Nam fiscus est persona incorporalis:& ideo vbique.vt not.in l.j.C.de quadri.præs.quãdo que est de non corpore in non corpus. vt fiscus,vel ecclesia in abstracto. id est prout est quoddam mere intellectuale quod intellectu concipitur per regulas sumptas à rationalitate intellectus quasi possidet patrimonium suum in genere complexum corporalium & incorporalium.ideo possidetur misticè.vt ff.de pe.hære.l.regulariter hæreditas aūt iacens per se non possidet nec quasi, & tunc qnque fingitur possidere bona fide.vt ff.si certū pet.l.pe.qđ si stipulatus.Cōsidera et.ā si per ratione naturalem.Item p ratione sillogisticam siue disputandi,de qua no.ff.de acq.pos.l j §.veteres.& ff.si cer pet.l.cum fundus.§.j.quod circa possessionem est considerare. s.differentias vt ciuiliter & naturaliter proprium: quia proprium ciuilis possessionis est fructum acquisitionis parere.ff.de acquiren. pos.l.iij.§.ex contrario.nisi aliquid sit adiunctum naturali possessioni puta seruitus hoc pariat.vt ff.de seruitut.l. vt pomum. ¶Itē est considerare expositiones,& exponitur possessio , id est pedum positio à vi vocis & prædominio. vt ff.de acqu.pos.l.j.in prin.dicit dialecticus q diffinitio datur per genus & differētias. vt homo est animal rationale mortale.descriptio datur per genus & proprium: vt homo est animal risibile.Nam risibile est proprium hominis ex ponens & expositum datur per voces & deriuationes & dicit ety-
39 mologia.vt ff.si cer.pe.l.ij.§.appellata. ¶†His præmissis redeo ad quæstionem qualiter fiat missio in sola ciuili,& qualiter in sola naturali & qualiter in simplici detentatione.ff. de rei vendica. l. officium.C.vbi in rem actio.l.ij.& qđ mirabile est interdum missus dicitur qui in neutram istarum mittitur: sed solum vadit ad fundū. hic dicitur missus in dominio.& non in possessione. hoc dicit lex vnica in iure.ff.de fundo dotali.l.si fundum.

CAP. X.

8 *Citatus si noluit comparere iudex tamen impeditus ex aliquo incidenti, vel morbo non sedit pro tribunali, an iste condemnabitur in expensis.*

VEnerabilis. Si reus non inuenitur, sufficit citationem ad ecclesiam suam proponi.h.d.Et ponit duplicem citandi formam: primam quã facit iudex per literas: secundam quam committit alteri faciendam, secunda ibi, nos vero.¶ Casus.papa citauit Burdegalensem archiepiscopũ quod rñderet Bituricen.archiepiscopo, q dicit se habere in Burdegalen.ecclesia iura primatię.secundo dicitur ꝙ nihilominus dat papa aliis iudicibus in mãdatis vt & ipsum ad eundem terminũ authoritate papę citare ꝓcurent, si poterit inueniri:& si non poterit inueniri, faciant vt citationis edictum per ipsos vel alios apud eius ecclesiam publicè ꝓponatur. Dicit Inn. ꝙ licet causa tangat ꝓuinciales.i.suffraganeos.non tamen necesse est
1 eos citari:qa sunt appendices in ꝯsequentiã.¶†Not. qđ finis debet litibus imponi,& hæc est ratio, quare perit instãtia scđm.ll. sed secũdũ canones non perit qa esse potius instantiã iterare quam finẽ imponere litibus terminalẽ.Nõ enim est perfectè sopitum, qđ iterari & recidiuari põt.vt ff. loca.l.maritus.& ff.de ędil.edict.l.quod ita seruatum.¶ Scđò no.formã citationis ibi, cũ dicit, ad initium
2 proximæ quadragesimæ. ¶†Sed hic quæro nũc quadragesima habeat tot dies, quod pőt diuidi in tres partes equales, quomodo intelligitur principium:vtrũ primi.xiiij.dies quadragesimę erũt principium.Rñ.puta ꝙ dictio vsque, hic teneat exclusiuè: & si teneret inclusiuè, poneretur ꝓ prima die qua ius redditur in princ.quadragesimæ.ar.ff.de verb.obl.l.eum qui calendis.Nã vbi fit mentio de tempore, intelligitur de proximiori.& vide quod not.ff.si quis ius dicen.non obt.l.j.&§.j.&c.Considera ꝙ in his quę possunt momẽto fieri, principiũ dicitur illud momentũ: sed in his quæ requirunt temporis tractũ, principiũ dicitur illud tẽpus quod est necessarium ad principiandũ.arg.ff.de cond.ob causam. l. si pecuniam.in prin. sic loquitur cũ dicimus nos sumus in princ.veris vel æstatis.vel talis potestas est in prin. officij sui:papa non dicit hic vsque ad prin-
3 cipium, sed dicit vsque ad initium.¶†In tex.ibi peremptoriũ.not. quod per distantiam viarum etiam in causis grauissimis potest
a in vna citatione mitti peremptorium [a].¶Ibi, primatiæ.de hoc vide de offi.ordi.c.duo.Ibi Bituricensis, nota quomodo archiepiscopus admittitur ad probanda & prosequẽda iura totius suæ prouin
4 ciæ,& sufficit ei hoc: quia habet mandatum à canone. ¶†Ibi, idoneum.ista dictio significat ꝙ debet persona quæ mittitur esse legalis. & quod sequitur sufficienter & instructum significat quod debeat scire factum.ff.de procur.l.si actor malit.C.de proc l fi. quod autem dicit procuratorem, significat quod debet afferre secũ mãdatum, vt ff.de iniur.sed si vnius.§.procuratorem.¶Ibi, & ad alia omnia.not.clausulam generalem ad omnes actus vsque ad diffinitiuam sententiam etiam inclusiuè Ibi, quę necessaria.sub isto verbo etiam vtilia includuntur, quia habens mandatum ad quæcunq; necessaria videtur habere mandatum etiam ad ea quę vtilia sunt.
5 ¶†Ibi, vt & ipsi ad eundem terminum.not.quem pendente termino iterum citari ad eundem terminum.non obst.ꝙ dilatione pendente iudicis officium conquiescit, vt C.de dila.l.siue pars. qa hic tendebat ad idem & eodem modo, vnde non dicitur aliquid innouari:sed magis intimari siue insinuari.Ibi citare, scilicet si poterit inueniri.Ibi,& si nõ poterit.s.de facili.vt ff.de verbo.signi.l.nepos proculo.& ff.de hęre.insti.l.suus.§.puto.& de hoc stabitur relationi nuncij, ad cuius officium pertinet rimari.arg.ff.de rebus eorum. l.magis puto.§.ne passim.qui si falsum retulerit, punietur.vt l.ij.C. de spor.& ab officio perpetuo remouebitur.vt not.in auth. de armis.§.fin.col.vj. Ibi faciant, istud verbum sonat vt per se alium. vt ff.si cer.pe.l.fi.§.fi. sed ad maiorem declarationem papa exprimit per ipsos vel alios:& ex hoc consueuit dubitari: quia non sine mi-
6 nisterio papa ponit verbum, alios.¶†Vtrum si papa mandat simpliciter, vt aliquis authoritate papæ citet talem; vtrum poterit alteri vices suas committere. & quidam dicunt quòd non. vt s̃.de offi.deleg.c.si Alij dicunt contrarium:quia iste actus non consistit in industria principaliter.c.j.de offi.deleg.in cle. vnde potest per alium explicari.vt C.de cadu.tol.l.j.§.ne autem. Item nuncius non citet:sed intimat,& non refert à quo intimetur.argu. ff. de verbo. obl.l.cum seruus.ff.de peti hęred.l.item veniunt.§.petitam. ¶ Itẽ argum.hoc.ff.ad muni.l.Titio.caue tibi licet in citando per literas non versetur industria, tamen nuncius debet esse iuratus.arg.ff.de do.præ.l.Theopompus.& iuramentum est personale. vt C. de re. cre.l.generaliter.in prin. ¶Item cum in relatione nuncij sit electa fides, & sic personæ cohæreat, probabilius videtur dicendum ꝙ alteri demandari non possit. & sic mandatum nuncij non recipit substitutum, nisi hoc contineatur in forma mandati quam nũcius neque ampliare, neque restringere potest.vt ff.de verbo.obli.l.qui romę.§ ca.amichus.non ob.istud, c.quia commissarius papæ intelligitur esse delegatus ad istum actum & habet maiorem authoritatem quam alij inferiorum magistratuum.vt in c.j.de offi.de.eg.in cle.vel dic quòd istud.c.facit magis ad partem negatiuam. ¶Item pondero istud verbum authoritate nostra.Illud enim quod fit per alterum.i.per personam mediatam, non propriè dicitur authori-
7 tate nostra.argu.ff.de vulg.substi.l.qui liberis. §. fi. ¶†Not.formã citandi quando quis non inuenitur personaliter:quia tria requirũtur. primò quòd apud domum habitationis vel ecclesiam.secundò quòd publicè. tertiò quòd per literas ioco affixas tanquam in albo.concor.quod no ff.de dam.infe.l.iij. §. toties. & qualiter puniatur ille quia talem scripturam amouet et in præiudicium cita-
8 ti.habes.ff de iurisdi.om.iudi.l.si quis id quod.¶†Quærit gl.de vna notabili quæstione:citatus noluit comparere, iudex tamen pro tribunali non sedit impeditus ex aliquo incidenti vel morbo: vtrum iste condemnabitur in expensis.glo.dicit ꝙ non per.l. secundum. in fi.ff.si quis in ius vo.non ie.& est ratio, quia expensæ succedent loco interesse sed aduersarij, qui comparuit non interest. ¶Item casus sequens purgat culpam ex qua nondum erat contracta perfecta obligatio.vt ff.ad l.rodi.de iac.l.si vehenda.§.idem iur.vel dic quod debet comparere impedimento cessante.aliàs tenetur aduersario expectanti in expen. i. interesse non dico in mera pœna conuentionali vel legali.& hęc vera.vt s̃.c.cum dilecti.no obstat dicta l.ij.quia ibi citatio non tenuit à principio propter expressionem diei feriatæ quę fuit expressa in ipsa citatione nominatim.& sic improrogabiliter : quia nomen proprium diei sicut hominis non recipit fictionem.de condi.& demon.l.in testamento.§. j. Et hæc vera sunt etiam si ponis absentem ignorasse impedimentum. Nã factum ignorantiæ ad excusationem prodest.vt ff.de insa.l.genero.l.res.ff.de cri.expil.hæreditatis.sed ad lucrum consequendum, vel alium obligandum non prodest in his quæ consilio animi geruntur, quæ non dicuntur fortunæ sed prouidentiæ.ff.de cond. & demonstratio.l.ij. Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Vida Maria.socinum in repetitione rubricę de dilationi.in vij.charta.

¶De eo qui mitti.in possess.causa rei seruandę. Rubrica.

1 *Missus in possessionem causa rei seruandæ an possit compellere reũ vt ipsam possessionem recuperet.*
2 *Possessor negans se possidere an expelli statim debeat de corporali possessione.*
3 *Reus honestæ vitæ probatęque fidei an teneatur dare fideiussorem de iudicio sisti.*

¶Viso de contumacia, quia propter eam frequenter missio fit in
1 possessionem, ideo supponitur iste titulus. ¶†Nunquid autẽ missus in possessionem causa rei seruandæ possit compellere reum vt ipsam possessionẽ recuperaret:& sic postmodum in causa procedet:vide qđ no.Arch.super ista rubrica, lib.vj.& ibi not.ꝙ sic & ratio est:qa totum iudiciũ redditur in inuitum.vt ff.de verb. oblig.l. inter stipulantẽ.§.j.sed glo.ordi.dicit ꝯtrium.s. ꝙ reus conuentus reali actione, non tenetur reficere expen.nisi cõpareat, & velit rẽ defendere & possessionem recuperare.vt j. c. cũ venissent.in prima gl.& est ratio, qa qui tenetur citra obligationis vinculum ratione possessionis tantũ expulsus definit teneri.vt ff. de dam.infe. l.prætor.§.hoc edictum.& ff.de vsufr.l.cũ fructuarius.imo plus, qa etiã si teneret ex ꝯtõu à quo licet descedere, definit teneri de relicta possessione.vt in c.j.co.x.de vsuf.l.cum fructuarius.cũ ergo dominus aduocauerit possessionẽ, & reus beneficio iuris vsus nunq̃ cõparuit ad ꝯdicendũ:merito non debet cogi ad refectionẽ expẽsarum:qa in nulla culpa deprehẽdit.& dictũ Archi.dẽt intelligi qñ missio fit in actione personali, vbi mora pręcedit.arg. ff.de vsufr. l. in fideicõ in prin.vel in reali.vbi fructus de præterito veniũt restituẽdi,& nõ sunt restituti.vt ff.de rei vẽ.l.vtiq;.
2 ¶†Quæro qđ si possessor negat se possidere?Rñd. statim officio iudicis expellitur de corporali possessiõe:nec licet ei intra annũ recuperare. vt in auth. de trien.& semis.§.pe.col.iij.vbi est melior gl. quæ sit in toto corpore iuris.porro negans intercipere videtur.tex.habes sing.ff.ad l.
3 Fal.l.hęreditatũ.§.vlt.¶†Quæro vtrum reus honestæ vitæ probatæque fidei teneat dare fideiussorẽ de iudicio sisti? & videt ꝙ nõ: qa scđm qualitatem personæ debet caueri.& ad hoc facit gl.ordi. multum notabilis in §.is autem.ff. de ripa munienda. contrarium est verum.vt ff.de præto.stipu.l.prætoriæ stipulationes.Bald.

CAP. I.

1 *Obseruari debet sententia vbi est sigillum papę nulla contradictione obstante.*
2 *Verbum habeatis, an habeat importare secundum decretum.*
3 *Actiones quotuplices sint.*
4 *Libertas qualiter debeat probari.*

5 *Actori*

5 *Actori conquerenti de aliquo auferente, vel turbante iura ecclesię, qualiter consuli debeat.*
6 *Cautio cui pręstari debet.*
7 *Reus quid iuris si est ita pauper quòd non inueniat fideiussorem, nec habeat vnde reficiat expensas.*

COnstitutis. Actor missus in possessionē post annū, efficitur verus possessor, licet reus intra annum habuerit voluntatem præstandi cautionem cum præstiterit actori eam parato recipere. h.d. Et primò narrat factum, secūdò interloquitur, ideoque. ¶Casus. quidam fratres fuerunt inducti in possessionem ob contumaciam aduersæ partis: tamen intra annum aduersa pars dicit se paratam velle cautionem præstare, & expensas reficere, & recuperare possessionem. sed tamen non dedit, cùm aduersa pars esset parata recipere eam. Quęritur quid iuris? respon. quòd missi remanent veri possessores reseruata quæstione proprietatis. & super hoc papa dat literas confirmatorias. ¶Nota. ꝙ sufficit offerre se paratum iuri, nisi sequatur effectus. & hoc verum. quia post actum verbi requiritur actus facti. ¶Not. quando vna pars dicit, sum parata præstare: altera pars debet dicere, & ego parata recipere. ¶ Sed quid si altera pars abest in termino. respon. satis est offerre si cętera sint parata, sicut verba sonant. vt ff. de ope. no. nuncia. l. prætor. §. si quis paratus. & C. de distra. pigno. l. si residuum. si tamen est quæ possit actualiter consignari, debet id decreto iudicis fieri. ff. de procura. si reus paratus.
¶Ibi, inducti. per delegatos papę q cognoscebāt de causa vt patet in antiqua. ¶Ibi, liceat voluntatem, non tamen efficacē. vnde non sufficit velle nisi quis velit cum effectu in quo requiritur factum
a consummatum. a ¶Ibi, saluo iure. no. ꝙ reseruatum in confirmato
1 intelligitur reseruatum in confirmante. ¶†Ibi, patrocinio, id est sigillo. & sic not. ꝙ vbi est sigillum papæ talis sententia debet obseruari nulla contradictione obstante. ¶Not. ꝙ illud est verum quod vtraque pars asserit. sic. C. si per vim vel alio modo. l. si. vtraq; pars confitebatur bonam voluntatem in offerentem: tamen sola volū-
2 tas nec obligatoria nec satisfactoria est. ¶†Quæro vtrum verbum istud habeatis, quod est hic in text. habeat importare secundū decretum? quidam dicunt ꝙ sic. & colligunt ꝙ in legalibus actionibus habeat locum secundum decretum. sed istud est falsum: quia non proponitur hic aliquod factum propter quod secundum decretum debeat interponi. Item quia litera dicit, ꝙ saluo iure, quæ verba non apponuntur in secundo decreto. Deinde no. ꝙ in iuribus spiritualibus fit missio quando agitur de eis vt de proprietate. vt no. s. titu. j. c. contingit. & no. ꝙ Inn. intrat hic materiā. l. si prius.
3 ff. de no. ope. nun. & l. harum. ff. si ser. ven. ¶†Vt autem tu simplex clericus super intellectu illius. l. si prius. ff. de no. ope. nun. aliqualiter informeris, pręmitte ad euidentiam, ꝙ duæ sunt actiones. s. cōfessoria, quæ tuetur seruitutem contra dominum rei, qui prætendit libertatem. econtrà alia actio, quæ vocatur negatoria, quę tuetur libertatem contra eum qui pretendit seruitutem. Exemplum de prima. certum est ꝙ vnicuique licet altius tollere domum licet officiat luminibus vicini, etiam in toto lumine obscuram. nisi imposuerit seruitutem altius nō tollendi. pone ergo ꝙ post impositā seruitutem altius tollat, certè tenetur confessoria, in qua si ipse cōuentus est contumax, remediū adhibetur. quia cogitur cauere de altius nō tollendò donec ꝓbet de sua libertate. Exemplū de secūda, si ædes meæ sunt liberæ & prætendas seruitutem altius nō tollendi, impedit de facto me altius tollere intento ꝯtra ipsum negatoriā in quo iudicio si est contumax, tenetur cauere de non impediendo me ne ædificē, donec agat confessoria, & probet seruitutē esse suā, & sic propter contumaciā trāsfertur in istis corporalibus onus agēdi, & onus probādi. Sed quare? rñ. ꝙ in istis corporalibus pacifica possessio non pōt haberi nisi per patientiam aduersarij: quæ patientia non potest perfectè haberi nisi per cautionem. vt ff. de serui. ru. predio. l. j. in fi. qđ ergo in rebus corporalibus operatur missio corporalis idem in incorporalibus operatur cautio, ad quā non solum verbo, sed facto quis compellitur per bannum, mulctā, & carcerem. vt no. ff. de no. ope. nunci. l. stipulatio ista. § siue. Dicit gl. in d. l. si prius, ꝙ eodem modo procedit in vti possidetis. non enim qui possidet, mittitur in possessionem vlterius. sed mittitur in nouam qualitatem possidendi. s. pacificè, & sine contradictione donec aduersarius egerit contrario iudicio, & de iure suo docuerit: & quia vertitur factum negatiuum. s. non turbare, necessaria est cautio. simile. ff. de condi. & demon. l. mutianæ. & C. de indi. vidui.
4 auth. cui relictum. ¶†Quærit ibi gl. qualiter libertas probatur. rñ. ꝙ probatur eo ipso ꝙ non probatur contrariū. hęc præsumptio procedit, quia seruitutes sunt contra naturalem statum prediorū. Nā primæuus status est libertas. seruitus autē debet pręscribi vel constitui. Et ideo non præsumitur nisi constituta vel præscripta probetur. scias tamen ꝙ præsumptio libertatis releuat ab onere probandi, non ab onere agendi & proponendi. ¶Deinde concludę, & nota ꝙ omnia prædia præsumuntur libera, supple præterꝙ à fisco, cui sunt obligata propter onera tributorum: nō dico propter onera seruitutum: iꝗ fundus meus nō præsumit̄ seruire fundo fisci nisi fiscus hoc probet & si habeo vnū molendinū, & fiscus habeat aliud, sicut molēdinū fisci præsumitur liberum, ita meum. Et ex his tu canonista es aliqualiter informatus. & facit. ff. de dam. inf. l. à quo fundus. Et ego plenè examinaui. C. de bo. auth. iu. p. f.
5 l. cum proponas in lect. mea. ¶†Quærit Inno. qualiter consuletur actori conquerenti de aliquo auferente, vel turbāte iura ecclesię, & seruitutes, non permittente vti eis, nec comparente. ad respondendum examinañ. l. si prius. de no. oper. nun. Item tractat qualiter fiat missio in nominibus debitorum: & dicit ꝙ creditor potest ita mitti vt possit exigere. Item ait ꝙ in spiritualibus non potest fieri missio pro mensura debiti nisi qñ permutatum esset spirituale ꝓ spirituali. ¶Idem ait, ꝙ missio causa custodiæ requirit primū decretum. secundò actualem missionem in possessionem corporalem per ministrum. ¶Item ponit formam primi & secundi decreti. & scias ꝙ illæ leges, vt l. si prius. de no. ope. nun. & l. harū. ff si seruitus ven. ad materiam huius capituli nihil faciunt: qa loquuntur in seruitutibus, in quibus agitur de modico pręiudicio. Ecclesia autem non possidetur iure seruitutis, sed iure proprietatis, vbi agitur de ecclesia tāquam de proprietate. ¶Quęro nunquid protestatio quod quis est paratus, sufficiat. dicit glo. ꝙ aut aduersarius non est paratus recipere, & sufficit aut est paratus recipere, & nō sufficit.
6 ¶†Quęro, cui debeat pręstari cautio? respondet gl. notabiliter ꝙ parti, si pars est pręsens. si autem non est pręsens, pręstabitur iudici repetenti pro parte absentis: sinautem neque pars neque iudex potest inueniri: pręstetur alicui honestæ personæ quæ recipiat cautionem nominis actoris absentis. Consulo vt pręstetur apud acta nomine publico actum. vt l. non quasi. ff. rem pupil. sal. fo. & quod procedat super hoc protestatio. vt C. de anna. except. l. vt perfectius. & hoc facit ad cautionem vsurariorum, si non inuenitur episcopus, neque tabellio, vt sufficiat eam pręstare honestis per-
7 sonis. & habuit hanc quęstionem de facto. ¶† Quęro quid si reus est ita pauper, quòd non inueniat fideiussorem nec habeat vnde reficiat expen. dicit glo. quòd non currit ei tempus. quod est nota. dignum & tenendum memoriæ. credo glo. veram in ficto contumace: secus in vero: quia est in dolo. & adde quod dicam. j. in c. proximo. Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Vide text. cum gl. notabili in c. magna pietas de pen. distin. j. & quod habetur in c. iij. s. de pact.

CAP. II.

1 *Negligens qui non fuit, non læditur temporis cursu.*
1 *Vnus ex tribus delegatis nihil potest exercere etiam interloquendo quamuis alij sint mortui, vel impediti.*
3 *Cautio quando præstatur iudici, vel honestæ personæ, an ad hunc actum absens sit citandus.*
4 *Præcedente mora qui tenetur aliquid facere, tenetur requirere creditorem vt purget ei moram.*

CVm sicut. Si non stetit per reum quominus intra annum caueret, actor per anni lapsum non efficitur possessor. h. d. Et in prima facti narratio. In secunda causæ commissio. scđa ibi discretioni. ¶Casus. Inter P. subdiaconum, & abbatissam, & ꝯuentum sanctæ trinitatis, sup quadā ecclesia quæ per dictā abbatissam & ꝯuentū petebat̄ vt ꝓprietas: quęstio vertens fuit cōmissa tribus iudicibꝰ, qui ꝓpter ꝯtumaciā dicti subdiaconi miserunt in possessionē dictas moniales cā rei seruandæ: hocq; peruenit ad notitiā dicti subdiaconi. qui vno ex predictis iudicibus mortuo altero absente cōparuit corā tertio offerens cautionē, supple & expēsas, petens sibi resignari possessionē. sed nō potuit hoc ꝓsequi: quia de tribus iudicibus vnus solus nō habebat ptātem. in isto interim spacium anni est elapsum. iste subdiaconus significauit hoc papæ. papa mandat qbusdā aliis iudicibus ꝙ cautione de iudicio sisti ab eo recepta, faciāt ei possessionē restitui non obstāte lapsu anni, si per dictū subdiaconū nō stetit quominus intra annū cautionē dederit supple cum expensis, & possessionē receperit. ¶No qđ moniales possunt habere capellas sibi subiectas pleno iure, & p consequēs habēt ius
1 instituēdi & destituēdi in eis. ¶†No. qđ nō lęditur ex tēporis cursu, q negligens nō fuit. cōcor. in auth. de appe. post principiū. ff. de mino. intra vtile. C. de appel. pręses. C. q pe. tu. l. cū à matribus. C. de tempo. in inte. resti. l. petēdę. ¶In tex. ibi. notitiam. no. arg. ꝙ illeannus incipit à die notitiæ missionis. sic ff. de excu. tu. l. quinquagin-
2 ta. & ff. de calumnia. l. annus. ¶† Ibi obtinere. Nota. quod vnus

ex tribus delegatis nihil poteſt exercere etiam interloquendo quã uis alij ſint mortui, vel impediti, non enim accreſcit iuriſd. qa eſſet contra formam mandati.& idem eſt in arbitris.ſed in collegis qui habent iuriſdi.ordinariam, videtur ſecus.vt l.j.ff.de offi.conſu.niſi lex vel ſtatutum expreſſe requirat certum numerum in proceden do: quia numerus eſt loco formæ.vt ff.de exer.l.j.§.ſi plures.¶In tex.ibi, ſi per eum.dic ſi.1.quia.& ſi caſualiter.vel propriè pone, & ſic conditionaliter: vt quia perſona idonea coram quo caueret, habere non potuit.alias ſibi imputaret.ſ.de offi ordi.c. paſtoralis.in fi.& nota.ſ.c.proxi.ſecundum Ber.conſidera quia non videtur qđ arctetur ad hoc prius quam poſſeſſio poſſit ſibi reſtitui.argu. ff.de act.emp.l.Iulianus §.offerri.& ff.de iureiur.l.ſi non fuerit.ſed ſi miſſius erat paratus reſtituere poſſeſſionem, tunc gl.Ber.eſt ipſa veritas.¶Opponitur, quia reſerãt tempore peritura: ergo vnus ſolus poterat ſe intromittere vt ff.de admi.tuto.l.tutor qui.§.j.Solu.ibi in tutore qui habet ordinariam poteſtatem,& quilibet inſolidum. vt ff.de admi.tu.l.inter tutores. Opponitur ꝙ imo vnus ſolus potuit recipere cautionem non tanquam iudex, ſed tanquam honeſta perſona.Sol.concedo, ſed tamen per eum nõ acquiretur actio ipſo iure ſed demũ ceſſat.vt not.ff.de arbi.l.litigatores.& ff.de fur. l.ſi quis vxori.§. ſi fugitiuum. ſed ibi tanquam iudex acquirit ſine ceſſione, vt ff.de in ius voc.l.eum pro quo. ¶Oppo.& videtur ꝙ iſte qui ſemel obtulit cautionem, ſit liberatus.vt ff.de ſolu.l.qui decem.in prin.Solu.non eſt verum: quia quod non potuit facere primò, debet facere modò: quia vltima mora nocet.¶Oppo.ꝙ volũtas cauendi nihil operetur.vt ſ.c proxi.Solu.ibi fuit fuit voluntas, ſed non impedimentum: hic autem interuenit impedimentum. ¶Opp.quod fuit neceſſaria in integ.reſtitu.vt l.ſed ſi per prætorẽ. in principio. ff. quib. ex cauſ.maior. Solu. ibi in tempore præfixo actioni, hic comparitioni.¶Et not argu.ad quæſtionem de bannito qui propter mortem poteſtatis comparere non potuit in termino banni: quod non habeatur pro contumace, quod tamen non potuit primò, facit cum primum poteſt. ff.de nau.fę.l. Labeo. ff.

3 qui ex cau.ma.l.non enim negligentibus.¶†Quæro quãdo cautio prętatur iudici, vel honeſtæ perſonæ, nunquid ad hunc actum abſens ſit citandus.Specu.& Hoſtien.dicũt ꝙ ſic. ſed videtur ꝯ ſi idonee cauetur: quia abſens non habet iuſtã cauſam contradicendi.& quod vtiliter geſtum eſt, pro rato debet haberi.vt ff. de neg. geſt.l. Pomponius.Simile in cautione quam præſtat vſurarius: quia non eſt neceſſe citari creditores argum.ꝯ in auth.de hæred.& Fal.§. ſi vero abſunt.& ff.de vent.inſpici.l.j.in fi. Nam iſte actus admittit contradictorem: ergo citandus eſt, cum ſit actus iuriſdi.contentioſæ.& ſic non ob.quod no.ff.de bon.poſ.l.iij.§.ſi cauſa cognita.vbi eſt bona gl.Poſſet diſtingui aut tempora ſuffragantur, & ſit citandus: aut tempora labuntur,& non ſit citandus.vt C.ad Trebel.facit l.pe.§.fi.ſi autem fideiuſſores non eſſent idonei: tunc non eſt dubiũ quod non eſſet iuri ſatisfactum.ff.de fideiuſ.qui ſatiſdare.dicas qđ in ſatiſdando ordo eſt iſte: nam ſi inuenitur perſona principalis, debet ei ſatiſdari vt ei actio acquiratur directa.vt l.quoties.in princi. ff.de admi.tu.Si autem principalis perſona non inuenitur, debet citari ad domum, vt veniat recepturus:& ſi quidem venit, præſtabitur ei.ſi autem non venerit, præſtabitur iudici vel tabellioni actoris tanquam publicæ perſonæ.vt l.non quaſi ff.rem pu.ſal.fo.& l.j. §.exigere.ff.de magi.conue.& ff.de adop l.his verbis.ff.de vul.ſubſti.l.ſi cauſa cognita.ſin autem nec iſti reperiuntur, pręſtabitur honeſtis perſonis argumen.C.de his qui per me.iudic.non appella.l. ij.& ff.de no.oper.nuncia.l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prętori.¶Nec obſt.quod dictum eſt de cautione vſurariorum: tum quia perſonę quarũ intereſt, ſunt incertæ: tum quia loco omnium eſt ſtatuta à iure perſona quæ debet recipere cautionem:& ſub qua forma: & ideo non debet prætermitti. Nã,‡eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines. Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.‡vt not.ff.

4 de verb.oblig.l.ſi quis ita.§.ea lege.†Ad prædicta facit, ꝓ qui tenetur aliquid facere pręcedente mora, tenetur perquirere ſeu requirere creditorem vt purget ei moram: quoniam creditori incertum eſt quid aduerſarius ſit facturus.ff.de conſtit.pecu.l.item illa.Item quicunque tenetur ad factum, debet adire creditorem, ne ex tacita mora temporis conſtituatur in mora.¶Itẽ videmus ſimile in cautione fructuaria quod vſufructuarius debet adire dominum,& offerre, non econtra. ¶Idem in cautione mutiana & ſimilibus. vt C. de ind.vidui.auth.cui relictum.Et ſi tu dicas, cuicunque, caueatur debet haberi ratum: quia vtiliter eſt geſtum.Reſponde. melius eſt habere directam quam vtilem actionem: & ideo nõ vtiliter geſtũ, quia vtilius geri potuit. Bald.

CAP. III.

1 *Appellanti an debeat reſtitui poſſeſſio refuſis expẽ. quando eſt appellatum.*

2 *Verbum ius, ſimpliciter prolatum per excellentiam intelligitur de iure Romano communi.*

3 *Conſuetudo an & quando ſit ſeruanda.*

4 *Appellari poteſt à taxatione expenſarum quæ fuit facta præpoſterè, & non ſeruato ordine, licet valeat.*

5 *Conſuetudo in dubio præſumitur laudabilis & bona, ex quo ciuibus placet.*

6 *Taxatio expenſarum minus legitimè facta debet de nouo fieri legitimè.*

7 *Appellari an poſſit ad papam omiſſo medio.*

8 *Renunciatio non nocet quam aduerſarius non acceptat.*

9 *Appellationem etiam iuſtam ſi quis deſeruit, an teneatur ad expenſas.*

10 *Miſſus ſi fecit expenſas in ipſa re an eas recuperet.*

11 *Bannum vel excommunicatio non tenet ſi contumacia non pręcedit.*

12 *Executor deputatus per teſtatores ad maritandas virgines, an in contumaciam hæredis debeat poni in poſſ.bonorum.*

CVm veniſſent. Si reus contra quem facta eſt miſſio docet ſe contumacem non fuiſſe, non condemnabitur ad expenſas. h. d. Et ſunt duæ partes. In prima ponitur factum coram papa narratum, in quo eſt petitio, pronunciatio & appellatio.In ſecunda ponitur ipſius papæ prouiſio.& hoc dupliciter.primò quo ad poſſeſſionem.ſecundò quo ad expenſas. Item quo ad expenſas dupliciter.primò quando iuſta fuit appellatio. ſecundò quando fuit temeraria.ſecũda pars principalis ibi, nos igitur.¶Caſus: Petrus gallus conuentus ab abbate ſancti Angeli ſuper quadã poſſeſſione coram Iacobo apoſtolicę ſedis legato qui legatus commiſit cauſam quibuſdam iudicibus ſecundum ius, & bonam terræ conſuetudinem terminandam. Iſti iudices conſuetudine ſpreta volebant tantum procedere ſecũdum ius commune. vnde dictus Petrus Gallus reputans ſe ex hoc grauari, appellauit ad papam. ſed iudices prędicti non deferentes appellationi reputantes ipſum. P. contumacem, induxerunt dictum abbatem in poſſeſſionem rei petitæ: hoc ſaluo & reſeruato, quòd ſi dictus. P. vſque ad annum & diem præſtaret abbati cautionem de iudicio ſiſti, & reſtitueret eidem expenſas, quas taxauerunt in.xxx.lib.recuperaret poſſeſſionem: accidit poſtea quod ad dictam terram acceſſit Guliel. nouus apoſtolicæ ſedis legatus, coram quo ante anni lapſum dictus. P. obtulit cautionem de ſtando iuri coram eo,& poſſeſſionem petit ſibi reſtitui dicens quod eſt paratus reſtituere veras expenſas, quæ ſunt vſque ad ſummam.vij.lib.Sed abbas dicit quòd ſicut iudices declarauerunt de expenſis, ita volebat ſibi reſtitui. Quærebatur quid iuris.Papa diſtinguit iſtud thema in duas partes: ſcilicet poſſeſſionis & expenſarum. Quo ad poſſeſſionem dicit Petrum pręſtita cautione reducendum in poſſeſſionem. Quo ad expenſas dicit quòd ſi cõſuetudo terræ erat bona,& laudabilis, ſequitur quòd appellatio fuit iuſta.Ex hoc ſequitur quòd Petrus non fuit contumax: & ideo expenſæ etiam in vno nummo non debent refici. Si autem conſuetudo terræ non erat laudabilis, tunc appellatio fuit temeraria & temere appellans in proceſſibus eſt contumax: & ideo antequam ad corporalem reſtitutionem rerum deueniatur, dictus Petrus debet reficere expenſas non tamen prout temerè taxatæ fuerunt: ſed iuſtas & neceſſarias quæ in lite factæ probãtur, cuius decreti executionem committit iudicibus. Tractat hic Innoc. per quem actum, & per quam comparitionem renuncietur appel

a lationi.[a]& dicit quòd per incomparibilem, ſcilicet actum qui induxit receſſum à iudice ad quem,& non per alium.iſta eſt conclu-

1 ſio. ¶†Idem tractat quando eſt appellatum nunquid debeat appellanti reſtitui poſſeſſio refuſis expen.& præſtita ſatiſdatione de ſtando iuri etiam antequam conſtet an appellatio ſit legitima.Innocent. quod dico refuſis expenſis intelligitur ſi certę ſint, aut de facili per iudicem taxari poſſunt: alioquin ſufficeret ſola cautio.Innocent. nota.hæc verba. Idem ait quod rector marchiæ habet ex priuilegio quòd poſſit cognoſcere de appellationibus interpoſi-

2 tis ad papam.¶†In text. ibi, ſecundum ius, iſtud verbum ſimpliciter prolatum per excellentiam intelligitur de iure Romano, & communi.vt inſtitu.de iure naturali.§.ius autem. ſed iſtud verbum proferretur à rege Angliæ, intelligeretur de iure anglicano ſuperiori quod regulat omnia inferiora.ideſt.de eo iure quod emanat de ore regis: quia in ſuo regno monarcha eſt,& totum continens: & ab eius ſententia non appellatur: quia præfectus eſt multorum prælatorum ſui regni.vt ff. de offi. præto. l.j. Conſidera, vbi ego dixi quòd hoc nomen, ius, ponitur pro iure communi, intellige ſi per hoc non derogaretur iuri alicuius partis. verbis gratia, ſi ſtatutum vel conſuetudo non dat aliud ius parti. Nam cum ius tribuat exhiben. eſt vt C. de ædifica. priuat. l.an in totum.¶ Ibi, & bonam. nota. hic duo. primò quod aut ius commune & conſuetudo idem ſonant: & tunc hæc copula &, ſtat propriè. & quia ius commune

ADDITIO.

a ¶ Et vide alium caſum notabilem poſitum per.d.Felyn.in c.ex parte.ſ.in ij.col.in verſ.ſi appellatus.de reſcriptis.

mune & consuetudo procedunt à duabus causis efficientibus,seu
sumptibus,non sunt idem authoritate:quia maior & minor autho-
ritas non sunt eiusdem gradus:sed bene sunt eiusdem effectus vti-
litatis ex interpretatione siue interpretandi modo.vt not.ꝭ.c.j.de
3 constitu.lib.vj.¶†Secundò not. quòd si ius commune & consue-
tudo essent contraria,tunc distingue,aut loquimur de obseruantia
consuetudinis extra res & personas suppositas,& non valet cõsue
tudo:aut circa subiectas res & personas:& tunc consuetudo ratio-
nabilis est seruanda in loco:sed non irrationabilis,vt quæ daret ma
teriam falsum fabricandi,vel negandi verum: ista non valet vt in-
fra de proba.c.ij.& C.de testi.l. fin. Si autem cadit inter personam
subiectam & non subiectam si non subiecta persona est actor, se-
quitur forum rei.vt no.s.de fo.compe.quod clericus. Si autẽ per-
sona non subiecta sit reus, non valet consuetudo in eius præiudi-
cium:vt suprà dixi de foro compe.c.verum.post Innocen.¶Ter-
a tiò not.de ista copula[a]&,quòd non semper requiritur quòd extre
ma sint vera.Nam si sunt ꝯtraria,& eligitur id quod plurimum po
test,siue quod iustum est : vnde si consuetudo posterior legi esset
contraria, esset seruanda consuetudo tanquam actio vel defensio
quæ ex consuetudine nascitur,vt hic.patet enim quòd ex consue-
tudine nascitur actio ex moribus. multofortius exceptio vel iudi-
cis officium.¶Ibi,valent.nota à malo principio appellari posse.
¶Item not.quòd non solum est seruandum mandatum,sed quali-
tas mandati.sic s.de restit.spolia.c.pisanis. ¶Ibi, ita quod si vsque
non est modus vel conditio: sed potius notificatio eius quod est
de iure faciendum.vel dic quòd est quædam protestatio. ¶ Item
no.quòd de anno est lege cautum: sed de die lapso anno non repe-
ritur lege cautum.sed isti iudices addiderunt diem ex sua forma.&
innuit hic quòd valeat ista additio ex arbitrio iudicum facta.
4 ¶†Ibi.xxx. lib. ecce taxatio expensarum quæ fuit facta præposte-
rè,& non seruato ordine, & tamen valet,sed potest appellari.quod
est no.dignum. ¶Ibi, coram eo succedaneo in officio legati. vel
dic quòd de appellatione interposita ad papam potest cognosce-
re legatus de latere in prouincia sibi decreta. & hoc modo fuit co-
ram isto.G. legato cõpertum. ¶Ibi, terram illam ingressus.vnde-
cunque etiam vnum cespitem ingrediendo totam terram siue
prouinciam sibi decretam incipit possidere. ff.de officio præfecti
August.l.j.¶Ibi sed abbas.Iste abbas habuit iudices fauorabiles vl-
tra condignum.& ideo inhęrebat ipsis:sed perperam.¶Ibi,ex hoc
sequitur.nota consequentiam ex accidenti probari, à quo de ne-
5 cessitate infertur.¶†Ibi, alioquin.id est si consuetudo sit laudabi-
lis.Not.tamen quòd in dubio consuetudo præsumitur laudabilis,
& bona,quo ciuibus placet.argu.ff.de postulando.l.j. §.j.in verbo,
ratus ex quo enim placet, vtile censetur: quia concordiam gene-
rat.quæ vtilissima est ciuitatibus.& hoc procedit in omnibus quæ
sunt de iustitia beneplaciti.Item.nota.hic quòd qui non est contu-
max,non tenetur in expensis.locus est ab antecedenti destructo.
¶Ibi,apparet,ex actis causæ & iuris dispositione.¶Ibi constiterit.
non per taxationem iudicium prædictorum qui temere taxaue-
6 runt,sed alios legitimos modos.¶†Et not. quòd taxatio expensa-
rum minus legitimè facta debet de nouo fieri legitimè.Item quòd
iudex appellationis corrigit,& moderatur summam expensarum:
& quòd in ista moderatione debet exprimi causa.facit. C. quando
prouo.non est necesse.l.fi.¶ Opp. dicitur hic ꝙ legatus commisit
causam inter abbatem, & laicum secundum consuetudinem ter-
ræ terminandam,& papa amplectitur istam consuetudinem . nam
imo videtur quod non valeat consuetudo propter summam li-
bertatem clericorum scriptum est enim, nolite tangere christos
meos.i.vnctos crismate nostro vt not.in auth.de non alie.§.vult e-
nim.tamen quia non sunt subiecti laicis adeo quod nec eorum fa-
uoribus tanquam legibus debent vti.vt suprà.de constitu.c. eccle-
sia sanctæ Mariæ.licet possint vti statutis tanquam priuilegiis. vt s.
de fo.compe. c.dilecti.Solut.hic loquitur de consuetudine terræ.i.
prouinciæ.& sic de promiscua consuetudine tam laicorum intro-
ducta vtrorumque consensu.& est text. hic multum nota. ad hoc.
porro statutum laicorum tantum siue sit actiuum siue passiuum,
non includit clericos, si non facit mentionem de eis expressam:
quia mens statuti interpretatur secundum ius. & si facit mentionẽ
expressam, vult quidem, sed non põt. vnde statutum de compro-
missis necessariis non ligat clericos etiam in minoribus constitu-
tos.aliter tamen seruatur in regno Franciæ:quia in realibus actioni
bus cum res sit de territorio regis.iudicatur secundum constitutio
nem regis.Guli.de cug.dicit quòd hoc est ius commune.& pro eo
videtur casus huius c.quod.c.loquitur in reali actione,& dicit ser-
uandam consuetudinem populi si consuetudo est laudabilis. vnde
si statuto cauetur,quòd clerici qui non soluunt munera pro patri-
monialibus pro quibus debentur collectæ loco tributorum ex hy
potheca descendente ab æstimo communis non audiantur : istud
statutum valet:quia est laudabile propter bonum publicũ. de hoc
7 tamen alibi aliter scripsi. ¶† Oppo. & videtur ꝙ ad papam non
potuerit appellari omisso medio. sicut nos dicimus quòd à subde-
legato legati qui retinuit sibi aliquid de iurisdictione non põt ap-
pellari omisso medio.Sol.ibi loquitur in subdelegato delegati: hic
in delegato ordinarij. Nã omisso quolibet ordinario potest appel-
lari ad papam.ij.q vj.c.ad Romanã &est tex.hic sing.sed à subdele
gato delegati secus.qa subdelegat[9] habet ad hoc speciale mãdatũ.
¶Opp. ꝙ papa non debuerit inniti appellationi, quia appellans ei
renunciat comparendo coram legato.so.ex ista renũciatione non
põt aduersarius se adiuuare:qa nec ipse, nec iudex habuit eam ratã
8 scd̃m Io.¶†Ex quo not.;quod renũciatio non nocet quã aduersa-
b rius non acceptat.quod est no. [b] dignum. Vel hic nõ cõparuit tan
quam corã iudice à quo, sed tanꝗ corã eo qui põt cognoscere de
appellationibus interpositis ad papã.& sic nõ obst.ꝭ.de app.c.solli
citudinẽ & c.licet.de senten.excom.li.vj.vbi dicitur,ꝙ adeundo in
feriorẽ renũciat appellationi interpositę ad papã.& facit quod no.
in speculo de primo decreto.§.iã de effectu.versi.ꝙ si iudex.¶Op.
dicitur hic ꝙ delegatus etiam non apostolicus,sed ex inferioribus
pręsidis potest in possessionem mittere ex primo decreto.ꝯ ff.de
iurisd.om.iudi.l.iubere cauere.Sol.illud de iure ciuili , hoc de iure
canonico.¶Et not. quod raro alibi reperitur ꝙ delegatus inferio-
ris a principe possit in veram possessionem mittere.¶Oppo.ꝙ iu
dices potuerint taxare expen.de quibus forte eis constabat.vt inst.
de act.§.tripli.So.dicit gl.hic non constabat, vel etiam si constaret
non fuerunt probatæ per iuramentũ pręmissa taxatione.¶Itẽ non
pronunciauerunt de expen.tẽpore debito.scilicet tempore pręstã
dæ cautionis.Oppo.ordo nõ fuit seruatus,ergo sententia nulla.Sol.
concedo.Nã ista litera non dicit appellationem necessariã. vel dic
ꝙ iste est ordo statutus fauore partiũ non propter rigorem iudicio
rũ seruandũ. & ideo valet sententia tanꝗ lata contra ius litigato-
ris.¶ Aduerte vnum quod est no.dignum ꝙ si reus non vult recu-
perare possessionẽ,non tenetur reficere expensas.& est ratio,quia
vera possessio quam sequitur succedit loco satisfactionis,arg.ff ad
9 carbo.l.de bonis.§.qui pupillo.¶†Opponi. contra versic.hoc etiã.
nam si deseruit appellationem, ergo tenetur ad expensas.licet ap-
pellatio fuerit iusta.vt ff.de iudi l.destitisse. Solut.hic non deseruit
vt dixi,& si deseruisset,tamen per prius non fuit cõtumax: & ideo
non tenetur ad expensas vi contumaciæ. sed bene posset teneri vi
rei iudicatæ.¶Oppo.si missio non fuit facta legitimè,ergo nõ de-
buit cauere de iudicio sisti:sęd debet statim aduersarius extra mit
ti.vt ff.si mulier vẽ.no.lege prima.§.primo.So.ibi certũ.hic dubiũ.
& not.ff.de euict.l.minor.in principio.ff.de statuli.l. statuli. ratio-
nem.idem Inn.¶Quæro quæ dicantur iustæ expensæ. rñ. incum-
10 bentes:quia recuperatio expensarum est stricti iuris.¶†Quæro qd
si missus fecit expensas in ipsa re: nunquid eas recuperet.rñd.sic,si
fuerint expedientes secundum Ber.scilicet fructibus compensatis
c in sumptibus.[c]vt ff.de rei vend.l.sumptus sicut in pignore conuen
tionali.vt ff.de pigno.act.l si necessarias.§.fin.pone iudex misit in
possessionem:reus satisdedit.deinde iterum misit ex prima contu
macia.rñ:non valet,quia absorptum est.vt ff.de no.oper.nuncia.l.
cum procura.§ j.versicu.nam & ipsi.¶Pone iudex commisit nun
cio vt mitteret in possessionem,tandem reuocauit decretum.Rñ.
non tenet missio licet nuncius ignoret de reuoca.vt ff.de no. ope.
nuncia.l. opus nouum. quia reuocatus est ipso facto executor de-
creti.¶Item omne mandatum re integra potest reuocari. text.est
ibi no.imo plus dico ꝙ licet secundum decretum non possit reuo
cari contrario imperio: tamen commissio facta nuncio in execu-
tione secundi decreti potest liberè reuocari.quod est not.& est ra
tio : quia ista commissio est interlocutoria & forte minus quã in-
terlocutoria:quia iudex non loquitur inter partes:sed voluntatem
suam explicat nuncio.& in istã commissione non requiritur præ-
sentia alicuius partis,sicut nec in delegatione.est igitur ista cõmis-
sio quidam actus de per se nudi & reuocabilis ministerij,& facit.ff.
11 de acquiren.possessio.l. qui absenti. ¶†Item argu. quod bannum
vel excommunicatio non tenet si contumacia nõ pręcedit:nec ẽt
captura debitoris:quia si nõ potest capi res.vt ff.qui.ex cau.in pos.
ea.l.Fulcinius.§.si in diem.multo minus persona nisi pręparasset se
ad fugam. vt nota. ff. de pigno. l. quęsitum. Vnum scias ꝙ aut est
actio pura,aut in diem, aut nulla. primo casu si obstat exceptio nõ
tenet missio.vt l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei.Secundo casu idem,
licet actio sit nata ante diem certam: quod tamen fallit in actione
mandati,

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnino Lud.Ro.in cõs.cxlvj.inci.viso diligenter in iij.col.& plenè de ista copula & ponit d.Fely.in c.ex parte quod est c.iij.in ix.col. ver.copula contingit & operatur &c.de res.

b ¶ Adde pro hoc facere id quod not.alibi idè Bal. in l.j. in ij.no.p illũ tex.C. de resc.vẽ.ꝙ qui non acceptat verba aduersarij non põt se ex illis verbis iuuare idem si dissimulat ꝙ est notãdum secundum eum & vide plene per Iaso. in l.postquam liti.in j.col.C.de pact.

c ¶ Vide Fran.cremensem notabili.cv.& Ioã.de imo.in consi.c xij.inci omni quę vertetur inter se Iaco.bu.col.pe.

mandati quæ ante diem certam ipso iure nascitur.est ratio:qa mã-
datum debet impleri in forma & tempore. iste est casus vnicus in
iure.ff.mandat.l.si mandauero tibi vt pro me in diem fideiubeas.
in principio. Tertius casus quando nulla competit actio,clarus est:
qa si nihil debet,ergo pro nihilo fit missio.fallit vbi petitus & debe
12 tur cautio de futuro.vt l.is cui in princi.ff.vt in poss.leg.¶†Quęro
quid de executore deputato per testatores ad virgines maritãdas,
nunquid in contumaciam hæredis debet poni in poss. bonorum.
respõ.sic argumen.ff.de religio.l.si quis sepulchrum.videlicet pro
dotibus puellarum,quæ sunt aptæ nuptui: quia hæc verba pro vir-
ginibus maritandis,exigunt nuptias, vt impleatur conditio. vt in
auth.de san.epi.§.sed hoc præsenti. vnde executore se obligãte ad
dotem executorio nomine tenetur eis vel pro puella soluere vel
executori consignare,vt ipse exequi possit.argu.ff. de leg.iij.l. Ti-
tius.& si hoc non facit,patitur missionẽ,arg.ff.de do.pręle.l. Theo
põpus.quod dixi circa §.hęc verba fallit in exceptionibus merè o-
diosis quæ si non sunt oppositę,non reddunt decretum nullum se
cundum gl.argu.contra.ff.ad Macedo.l.tã & si.quod est verius. vel
dic ꝙ sicut mutuum non obligat patrem:ita nec sententia lata cõ-
tra filiam.& ita loquitur ibi. quia originalis causa inspicitur: sed in
casu dictæ glo.alia ratio est.Nam qui scienter omittit exceptionẽ,
videtur ei tacitè renunciare. & ideo per secundum decretum ad si-
militudinem diffinitiuæ via præcluditur.vt ff.de peculio.l.eo tem
pore.& C.senten.rescin.non posse.l.peremptorias.quoniam secun
dum decretum transit in rem iudicatam. Nam omnis sententia a
qua potest appellari vel recursus haberi,transit in rem iudicatam,
nisi contradicatur. vt C.de arbi.l.penul.C.quomodo & quando iu
dex.l.ab eo.Bal.doc.

CAP. IIII.

1 *Vagabundus quis dicatur.*
2 *Dolus & fraus citari per quid probentur.*
3 *Banniti an patiantur secundum decretum.*
4 *Citatus semel potest postea in singulis actibus successiuè citari domi.*
5 *Vniuersitas an possit citari ad domum.*
6 *Contumax an præsumatur quis hoc ipso quòd defenditur præcedente citatione,cum tamen constat de eius absentia.*
7 *Citatio facta ad domum an sit valida.*
8 *Reus vel actor quando abest,an sint citandi amici.*
9 *Scholaris qui stat in loco causa studiorum,an admittatur ad defendendum.*

SI aduersarius. Si reus citatus se absentat,nec
procurator, vel alius eum de-
fendit,mittitur actor in poss. rei petitæ causa custodiæ.
Casus.Dicit quòd si citatus ad causam se absentauit ad
loco remota,adhuc citabitur publicè ad domũ : & si nec defensor
comparet,mittetur actor in possessionem rei petitæ causa custo-
diæ,si hoc patet. h.d. ¶Tractat hic Innoc. an ad domum debeat
fieri citatio.& dicit quòd præsens personaliter: absens ad domum
fallit si latitat,quia tunc indistinctè sufficit ad domum,siue ante li.
contest. siue post, & præsumitur dolus postquam semel compa-
ruit.Item si clericus non residet in ecclesia, vel maritus non habi-
tat cum vxore, & vbicunque teneatur aliquis aliquid facere abest.
¶Idem ait quòd post lit.contest.semper sufficit oratio ad domũ.
¶Idem ait, quod inquilinus debet citari in domo in qua habitat.
1 ¶†Idem ait quod vagabundus est qui non habet domicilium.Di-
cit Archi.quòd locus vbi qui tenetur facere residentiam, semper
debet pro domicilio reputari. vt ipse eleganter no. xj.q.j. clericus.
dicit Inno. quòd omnis qui dicit, nolo venire,intelligitur perem-
ptoriè citatus.dicit Innoc.de arbi. ex parte. ¶Ibi, post citationis,
qui enim se absentat postquam citatus est, censetur in dolo si pro-
curatorem non dimittit,nisi alius eum sine mandato defendat, vt
2 hic.& ff.de legation.l.eundem.§.j.quæ l.est ad hoc notabilis. ¶†I-
bi,ad remota ex hoc maximè præsumitur fraus & latitatio:quia in
gerit difficultatem aduersario,& no.quòd dolus & fraus citati pro
batur per indicia,& etiam per confessionem factam extra iudiciũ.
vt not. ff.q.ex cau.in poss.ea.l.Fulcinius.§.qd sit latitare.super illo
verbo ani.i us enim latitans. & in l.apud celsum. in principio vbi
est bona gl.quod facto datur voluntas intelligi.de dol. excep. & de
insti.& substi.l.reprehendenda. & hoc facit ad quæstionem statuti
dictantis ꝙ accusatus de crimine capitali teneatur intra certum tẽ
pus respondere.ille autem procurauit se per alium iudicem detine
ri,quod prodesset nisi esset in dolo.vt ff.de cus.reo.l.ij.§.fi.¶Quæ
ro, statuto cauetur ꝙ nisi quis fuerit personaliter citatus ab ante-
cessore,successor in officio,nõ possit procedere:modo citãdus la-
titat quęritur quid fiendũ? & videtur ꝙ iuris fictione censeatur p-
sonaliter citatus ne de sua malitia glorietur.¶In contrarium vide
tur quòd fictio non habet locum in statutis,& hæc vera.debemus
enim stare verbis statuti.vt l.j.§.is qui nauẽ.ff. de exercito.si enim
statutũ aliud voluisset.aliud scripsisset,vt C de cadu.tol.§.sinautem

3 ad deficientis. ¶†Quæro vtrum banniti patiantur secundum de-
cretum? & videtur ꝙ non,quia absunt necessaria causa, non causa
fraudationis.In contrarium est veritas,vt ff.qui.ex cau.in pos.ea.l.
ad cognitionem.& ibi not.¶Non obst.ꝙ requiratur latitatio:quia
verum est in his qui latitare possunt: secus in his qui non possunt
latitare.vt l.si minor.ff.de bonis autho.iudi.poss. l. apud Iul.ff.qui.
ex cau.in poss.ea .¶Ibi,procuratorem.nunquid ille qui compare-
re non potest,comparere tamen debet, si est in territorio iudicis
teneatur ad quemlibet actum mittere procuratorem, præsertim
ad iurandum de calumnia in anima sua? habes glo. ordinariam ꝙ
4 non.ff.de hęre.insti.l.si quis instituatur.¶†Ibi, domino.quòd se-
mel citatus potest postea in singulis actibus successiuè citari do-
mi:sed quæ domus est ista. respondeo triplex est domus. i. solitæ
a residentiæ & familiaris hæreditatis.vt C.vbi sena.[a]vel clariss.l.ij.&
ff.ad muni. l. si quis instructus. Alia est domus debitæ residentiæ.
verbi gratia,ecclesia vbi curator debet facere residentiam,& tunc
distingue,aut debet facere & non facit.& citabitur ibi: aut non de-
bet facere.& facit;& tunc aut est quæstio de ipsa ecclesia seu bene-
ficio.& citabitur ibi.aut de alia re. & tunc citabitur ad domum so-
litæ habitationis secundum Inno Idem si sit quæstio coniugum in
ter virum & vxorem:quia vxor citabit virum & econtra in domo
vbi debent matrimonialiter.i.simul habitare. sed vbi de alia re nõ
considerabitur quid fieri debeat:sed quid fiat secũdum Inn. verius
est quod citatio domi debet fieri ad eam domũ ex quo sit verisi-
militer ad citatum peruentura notitia per vicinos & amicos, ve-
niunt etiam vicini & amici.vt no.ff.de no.ope.nun.l. de pupillo.§.
si quis forte.vbi est bona glo.Et est tertia domus, in qua propriè
quis nõ habitat:sed tantisper hospitatur. vt peregrinus & aduena:
& ad istam domum non potest fieri citatio: quia non dicitur pro-
priè quis ibi esse.vnde statim est discessurus. vt ff. de his qui deie.
vel effu.l.j.§.fi.& ff.de iniu.l.lex corne.§ domum.ex hoc sequitur ꝙ
peregrini & aduenę non possunt citari nisi personaliter inuenian-
5 tur.¶†Quæro nunquid vniuersitas possit citari ad domum? & vi-
detur quod non:quia non habitat certum locum:sed vnusquisque
habitat in domo.dic ꝯ, quia citabitur ad locum vbi publicè con-
sueuit congregari,vt ff.de reg.iur.l.non potest dolo carere. vbi gl.
singula.& si non vult se congregare,intelligitur latitare se,& pati-
tur secundum decretum sicut quęlibet priuata persona.vt l.item e-
6 orum.§.fin.ff.quod cuiusque vniuer.no.vbi est bonus text.¶†Ibi,
non appareat.nunquid hoc ipso quod quis defenditur, præsuma-
tur contumax præcedente citatione, cum tamen constat de eius
absentia? respon.sic.secus si citatio non sit legitima vt C.de accusa-
tionibus.l.si accusatoribus. vel si non sit arctatoria. ff iudicatum
sol.l.vir bonus.¶Ibi, non appareat. quæro quomodo liquebit de
ista negatiua? respon dicit glo. quòd rimari debet an sit qui defen-
dere velit.& dico quòd sufficit ista rimatio, si fiat perturbã in pala
7 tio:& ita intelligo gl.no.quę est in l.iij.§.si reus.ff.iud.sol.¶†Quęro
de duobus.primò vtrum valeat citatio facta ad domum.dicit Ac-
b cur.quòd non est expeditum an valeat citatio facta ad domum b.
ff.de app.l.ex consensu.§. eum. & istud verbum nõ est alibi in iure
ciuili. & forte intellexit nemine ibi inuento.i.nec inuento princi-
pali, nec alio de familia qui possit ei renunciare: quia forte do-
mus erat clausa,& nemo tunc habitabat: vel si erat aliquis qui ha-
bitaret, non habebat sensum intellectus. sed finaliter glos.ibi te-
net quod ista citatio valet saluo quod veram contumaciam non
inducit.Sed Innoc.dicit hic, quòd non valet nisi in tribus casibus.
primò si pręcessit citatio,vel comparitio personalis vt hic.secun-
dò si latitet.vt d.§.quid sit latitare. tertiò vt perueniatur ad decre-
tum primum, non ad secundum, vel ad diffinitiuam sententiam,
nisi forte in subsidium quando personaliter inueniri non potest.
tunc enim ad diffinitiuam procedi potest,vt C.quomodo & quan
do iudex.l.ab eo. C.de anna.except.l.vt perfectius.Sed cur non ad
secundum decretum sicut ad diffinitiuam sententiam? respond.
quia in secundo decreto capitur res quæ non debetur, nec est in
obligatione:sed diffinitiua fertur iuris actione super re debita, &
non consistit in noui iuris creatione, sed in iure iam quæsito.
8 ¶†Quæro quando reus vel actor abest, vtrum sint citandi ami-
ci? Ber. dicit quòd sic. tu dic quòd non sunt de necessitate citan-
di: quia nec admittendi ad contradicendum, nisi vt possint alle-
gare

ADDITIONES.

a ¶ Vide plene per do. Marianum Socinum in sua eleganti repetit. rubri. de dilatio.in iij.col.

b ¶ Adde quod creatio ad domũ tantũ admissa est cũ persona citanda inueniri non põt vel eius ꝓcu.& sit in subsidiũ.rñ.ꝙ ꝓbatur.ff.de dã.infect.l.iiij.§. prætor ait.& ibi plenè ꝑ Alex.& doc.de hac materia adde tu vnũ no.Inno.ꝙ est fortis si iudex simpliciter in cõmissiõe citationis fiendę nũcio imposuerit ꝑsonaliter vel ad domũ citando pręcipiat quatenus corã eo cõpareat &c.intelligit ipsa cõmissio sine mandato iudicis scd̃m iuris ordinem hoc vt eat ad domũ si non possit eum ꝑsonaliter inuenire & hoc ipm debet clare nuncius in sua relatione referre quod illum diligenter inquisiuerit eumque non inuẽtu eũ ad domũ citauit ita no.cõs.Raphael.Ful.in cõs.lxxiij.inci.facto.i sup.

gare causas absentiæ, nisi in casibus expressis in iure.vt l.j.§.fi.ff.de
ven.inspi.& sic vbi reperitur quod debeat citari, est ibi speciale.
Præterea nec cognati nec affines sunt de necessitate citandi: quia
affectio non facit eos procuratores, nec defensores cum mandato
vt ff.iudi.sol.l.iiij.§.si forte.vbi tex.singularis.& C.de procuratori-
bus.l.exigendi.¶Sed nunquid mulier admittetur ad defendendũ?
9 respon.non.¶†Quid de scholari, qui stat in loco causa studiorũ?
dic vt no.in aut.de exhiben.re. §.sancimus. Quid de aduena ami-
co?respon.nec iste, vt singulariter not. ff. de procu.l. neq; femina.
nisi ad allegandum causas absentiæ.vt not.ff.de nego. gest. l. liber-
to.§.fi.& no.ff.de reg.iur.in reo.§. nemo. Baldus.

¶Vt lite pendente nihil innouetur. Rubrica.

CAP. I.

1 *Papa reuocat factum suum erroneum, vel iniustum, vel potius declarat nõ præiudicare.*
2 *Lite pendente super hereditate paterna inter legitimum & spurium an possit spurius legitimari.*
3 *Exigere vexillum principale nemo potest præter ducem belli.*
4 *Constellationes non dominantur hominibus: sed potius sunt hominum ministrales.*
5 *Cognoscitur de priuilegio vtrum sit per subreptionem in prẹiudicium alterius concessum, necne.*

MEmoria. Lite pendente reus commodo posses-
sionis priuari non debet,gl. ponit cã-
sum.dicit Innocẽ.quòd innouata iudicio pendentẹ va-
lent dummodo non fiant in præiudicium iuris aduer-
1 sarii.Inn.¶†Ibi nullum præiudicium.Not.ꝙ papa reuocat factum
suum erroneum vel iniustum, vel potius declarat non prẹiudica-
2 re.vt.ff.de vul.substi. l.ex facto.ĩ prin.¶†Et no.ar.quòd lite pendẽ-
te super hæreditate paterna inter legitimum & spurium,non pos-
sit spurius legitimari:quia lite pendente nihil debet innouari.ff.de
admi.tut.l.chirographis.§.j.& ideo sit cautus legitimus quod mor-
tuo patre statim moueat q̃stionẽ spurio de statu & hæreditate.Ibi
tuis successoribus.not. possessionẽ & eius benefactũ transire ad
successores.Ibi,est.i.esse dicit.Ibi,tu & p̃decessores no.quod licuit
p̃decessores litẽ successori.¶Ibi,diferre.i.lite pẽdente & facit ad ti.
Hostiẽ.Itẽ no.hic,ꝙ honor & gloria vnius est diminutio alterius.
3 ¶†Item no.quòd in diœce. alterius nemo petat fastum honoris.
& est argu.quod præter ducem belli nemo possit exigere vexillũ
principale:nec valet in hoc consensus subditorum:quia non debẽt
prẹesse qui tenentur subesse.vt s.de constit.ecclesia sanctæ Mariẹ.
¶Sed nonne monachus intrans scholas non dimittit habitum:ta-
men qualitercunq; accedat signum est humilitatis & necessitatis
non fastus honoris & prælationis.dicit Augustinus quod magna
abusio est dominam ancillari,& ancillam dominari & facit contra
4 subditos captiuãtes regem suum. C.de ser.expor.moueor. ¶†Itẽ
facit contra eos qui dicunt quod constellationes dominantur ho-
minibus cum potius sint hominum ministrales.dicit Ptolomeus,
scientia stellarum ex te & ex illis est,dicit medicus quod radicalis
scientia medecinæ est sensus non astra.dicit sapiens naturalis,quòd
sapiens dominabitur astris.Et ideo influentia astrorum non excu-
sat delicta reorum,nisi tollat secundum intellectum.¶Not illicitè
factum reuocari.No.ea quæ sunt dignitatis ac insignorum possi-
deri.Not.in diœcesi aliena non licere vti titulis dignitatum: quia
hoc derogat honori diœcesani.¶Deinde nota quod quatuor sunt
patriarchæ qui possunt vexillũ sanctẹ Crucis ante se portare vbi-
cunq; locorum, præterquam in vrbe romana, & in papæ presen-
5 tia.¶Vltimo no.quòd de priuilegio cognoscitur vtrum sit per sub-
reptionem in præiudicium alterius, concessum nècne.Nam subre-
ptitia impetratio non tenet etiam si sanctus sit ille qui impetrat,si-
cut erat beatus Thomas cantuariensis.vnde propter meritum vi-
tæ non est recedendum à iuris dispositione.

CAP. II.

LAudabile Lite pendente sub coniugio nõ est
coniugibus interdicendum carna-
le commercium.h.d.ille tamen qui est conscius impedi-
menti peccat si exigĩt carnalem copulam.¶Quid ergo
si ambo concurrunt in exigendo.respon. neuter peccat. arg. ff.si
qua.pau.fecis.di.l.j.§. cũ arietes.& ff.ad l. aquiliã. l. quemadmodũ.
§.si nauis alteram.Bal.doc.

CAP. III.

1 *Rem litigiosam qui alienauit ita quod rehaueri non potest debet ẹquiualentem restituere in locum illius quam alienare non potest:*
2 *Conuento rei vendicatione fit inhibitio per iudicem ne litem pendẽte possessionem in alium transferat.*
3 *Iudicium cuius executio procedit in vanum est frustratorium.*
4 *Prælatus ecclesiæ si mutuauit nepotibus suis mille; & isti nepotes inde emerunt prædia, an ista prædia efficiantur ecclesiæ.*
5 *Prælatus si dedit dictam pecuniam nepotibus, quibus acquiritur dominiũ rerum emptarum.*
6 *Fratres si emunt questas à maiori abbate sancti Antonii, & ex lucro sit emptum peculium, an sibi acquirant dominium.*
7 *Papa non debet aliquid facere iniustum.*
8 *Mercantiam faciens cum pecunia ecclesiæ nomine proprio an acquirat ecclesiæ.*
9 *Vitium litigiosi an iudicatur per causam criminalem.*

ECclesia sanctæ Mariẹ. Glos. ponit
hic casum si-
1 mul in tribus decre.& h.d.†Qui rẽ litigiosam alienauit,
ita ꝙ rehaberi nõ põt,debet æquiualentẽ restituere in lo-
cum illius quã alienare nõ potuit.h.d.istud.c. Est sequens casus. j.
de pẽdente lite attegia.inter eum & ecclesiam sanctẹ Mariẹ de ma-
lata corã Laurentio iudice quẹ possessiones de quibus erat lis trã-
stulit in monasteriũ sancti Syluestri permutationis titulo, quas di-
ctũ monasteriũ locauit alteri.modo ecclesia sanctæ Mariæ signifi-
cauit hoc papæ.papa mãdauit dicto monasterio sancti Syluestrũ,
ꝙ de cetero non alienaret in alium, nisi ecclesia vellet experiri de
vitio litigiosi contractus vel rei ven.& obtinuerit cõtra monaste-
riũ quod laborauit in vanum monasterio nõ valẽte restituere pos-
2 sessionem quæ ad manus alterius sit deuẽta.¶†No.ꝙ cõuento rei
vẽdicatione fit inhibitio per iudicẽ ne lite pendẽte possessionem
in aliũ transferat.Quid ergo si transferat in alium? respondeo non
valet.Nã ille in quẽ facta est trãslatio,statim cogit possessionẽ di-
mittere vel saltẽ lata sñia sit in eũ executio recta via.ar.ff. si vent.
nom.mulier in poss.mitta.l.j.§.necessario.ff.de contrahẽ. emp. si
qs sciẽs ff.de pol li.l. de pollicitationibus.ff de administra. tut.l.chi-
rographus.§.j.ff.de pet.hære.l.diuus.& qđ no.Cy. l. vnica. C. de a-
lie.iudi. puto etiam qđ iudex compellere possit possidentẽ ad ido-
neam cautionẽ præstandã de possessione non trãsferenda,vel frau-
de committenda prẹsertim si p̃sona sit suspecta, quo casu posset
etiam possessio sequestrari,si reus nollet cauerẹ. arg. ff. qui satisd.
cog.l.si fideius.§.fi.¶In text.ibi,successerunt.qa fuit facta permu-
tatio.arg.ff.de leg.ij.l.imperator.§ fi.& ff.de pet.hære.l.si & rem &
3 preciũ.¶†Ibi in vanũ.No.qđ frustratorium est iudicium cuius exe-
cutio p̃cedit in vanũ vnde iudex debet prouidere ne hoc possit
sequi.qđ est not.Gloss.colligit hic argumentum quòd res quẹ suc-
cedit in locum alterius rei succedit cum sua causa, suisq; vitiis, vn-
de possit hic tractari materia actionis subrogatæ de qua. ff. si quis
cautio.l.si eum.§.qui iniuriarum.& c in præsenti per Cynum & l.
certi condictio.in principio.ff.si cer peta.& ff.de do.cau. mortis.l.
quod debitori.per Iaco.de are.ff.de consti.pecu.l.itẽ illa.§.1. ff.si qs
test. li.esse ius.fue.l.j.§.j per Berñ.¶Sed ista materia de actionibus
subrogatis non pertinet ad nostrũ.c.similiter nec materia de actio-
nibus coæqualibus.Nam nostrum c. non tractat de hoc: sed tra-
ctat de rebus subrogatis.& circa res datur doctrina,quod iam om-
nibus specialibus & determinatis & circunscriptis certo modo
non subrogatur vna res loco alterius:sed in vniuersalibus sic. qua-
tenus licita est rerum permutatio.vt not.ff. de verbo.signifi. l. la-
beo.& ff.de rei vendic.l.mater.per Cy.& alins.& ff.de hẹre. ven.l.
vendi ex hæreditate.& ff.de pig l cum tabernam.ff. de dona. inter
vi.& vx.si donaræ.§.si sponsus ff.de conditio.& demonstratio.l. fi-
liẹ.§. Attia.ff.de distra.pig.l.j.de administratio.tuto.Titium & Me-
uium.§.altero.C.de rei vendi.l.si vt proponis.ff.si cer. peta. si ego
pecuniam. Quod dixi quòd actionibus specialibus non subroga-
tur lex loco rei , nec quantitas fallit in casibus. Nam res empta
ex pecunia vsuraria succedit loco pecuniæ,vel saltem est obligata
per restitutionem vsurarum:vt j.de vsuris c.cum tu.secundũ Ber.
Item fallit in re empta de pecunia ecclesiæ, quia efficitur ecclesiæ
si empta est per prælatum,vel rectorem ecclesiæ,licet instrumen-
tum loquatur in persona tertij.vt infra de pecu.clericorũ. c. inqui-
rendũ.tamen dicunt ibi Ber.& Innoc quòd ecclesia habet rei ven-
dicationẽ sed non dominium,quod non transfertur nisi ex tradẽ-
tis consensu.vt insti.de re.di.§ si quis à non domino.vel dic quod
vtile dominiũ transfertur authoritate canonis.oportet tamen qđ
ecclesia probet de proprietate pecuniæ quæ præsumitur,si p̃latus
numerauit,vel numerari fecit.vt C.si cer.peta.l non vnde originẽ.
4 & argu.C.de pigno.l.finali.¶†Sed quid,ecce prẹlatus ecclẹsiẹ mu-
tuauit nepotibus suis mille:isti nepotes inde emerunt prẹdia,nun-
quid ista prædia efficiuntur ecclesiẹ?respõ.natura mutui est quòd
proprietas pecuniæ acquiritur ipsi debitori.vt ff.si cer.peta.l.ij.§.
appellata.& cõtrahitur obligatio non ad eosdem nummos in spe-
cie,sed in genere:igitur dictẹ res sunt de pecunia debitoris nõ de
pecunia ecclesiẹ, nec etiã eidẽ hypothecatẹ:& ideo nõ sunt eccle-
siẹ:qa nullo iure cauet quòd ex cõtractu mutui pupillus vel ciui-
tas habeat tacitã hypothecã: ergo nec ecclesia. quia istæ tres per-
sonæ

fonæ æquiparantur:vt C.de sacrosanctis ecclesiis.l.finali.ff.si certum petatur.l.ciuitas.sequitur ergo quòd ecclesia habet solū certi conditionē ex mutuo & quòd dicti nepotes possunt has res alienare. Porro sicut tutor potest mutuare pecuniā pupilli,ita prælatus
5 ecclesiæ.vt ff.de admini.tuto.l.quoties.§ sicut.¶ †Quid si prælatus istam pecuniā donauit nepotibus,sicut de consuetudine generali faciunt prælati.& dicit frater Io.in summa confessorum, respon.si ponis donationem valere,qa est modetata,acquiritur domi nium rerum emptarum ipsis curatoribus.¶ Pone qd ecclesia multum abundat,& quotidie etiam extraneis largitur:certè idem etiā poterit in suis,non obstat.C.de sacrosan.eccle.aut.quibuscunque modis.ibi loquitur in alienatione rerum immobilium,non in alienatione pecuniæ.vt no.ff.ad trebel.l.j.§.fuit quæsitum ibi, optima glo.Sequitur igitur φ id qd ex pecunia possibiliter donata emit possit alteri liberè vendi.¶ Sed quid si non apparet vtrum fuerit donata vel mutuata?respōdeo si est magna quātitas præsumit mutuata:si autem parua,vel mediocris ex affectione personarū præsumitur donum.vt ff.de do.inter virum & vxorem.l.virū.& de hoc
6 est bon.glo.ff.si cer.peta.l.cum quid.¶ †Quæro,quid erit de fratribus ementibus questas à maiori abbate sancti Antonii,& ex lucro peculiū fit emptū.vnde est amodo ꝓprium si conuenientibus ecclesiis vt l.cui.ff.de manumis.vero.tamen non sunt domini: quia regulares non habent proprium:sed suæ præceptoriæ acquirunt dominiū vt ī.de iud.cū deputati. ¶ Sed nunquid papa potest dicto quæstuario auferre dictum peculium respondeo sic.quia est dominus dominantium,& ius regis regum habet in subditos suos. ca-
7 ueat tamen conscientię suæ vt ī.de iudi.cū venisset.¶ †Item papa
a non debet facere aliquid iniustum[a].vt s.e.c.j. nec in foro summæ cōscientiæ debet haberi ratū.& hodie homines parū curant de cō scientia quæ debet Deo & magis curāt de scientia que debet homini.i.de virtute legis positiuæ quæ quantū ad eum pro nihilo reputatur sicut scriptū est,perdā sapiētiam sapientū &c.& ita sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. ¶ Sed nunquid pro delicto quæstoris huius papa possit dictū castrū cōfiscare?& videt qd nō, vt C.de sen.pas.l.si filius.dic cōtrā:qa quicquid principi placet legis habet vigorem,ad iustificandum suum placitū sufficit quæcunque occasio,vt nunc facit.d.M.Montisferrera.nobilibus valniachę qui tenet eos extra castrum causa per eum inuenta, quamuis non iusta.Nam cum princeps sit causa causarū non est de eius potestatis causa inquirendū,cum primæ causę nulla sit causa:cū id qd est primum aliud ante se habere nō potest.& cum nulla reperiatur superior.¶ Amplius quero quid si emptor ignorabat pecuniam esse ecclesię.vt ff.si cer pe.l.cū fundus.§.i. ¶ Sed pone qd sciens nunquid potest cōtra ecclesiam præscribere?videt qd non.nam tu dixisti qui habet directum dominiū iuris gentium ex consensu.¶ Itē de subtilitate iuris ciuilis qa voluntas domini transfert immediate dominium non titulus.vt ff.de condi.ob causam.l.iij. §. subtilius. ergo rem suam nō potest præscribere.vt ff.de vsucap.l.sequitur.§. plana.ista ratio non obstat:quia non prescribit dominium: sed eius firmitudinē & irreuocabilitatem,vt l.ij. C. qd me.causa.& ff. de capti.l.in bello.§.si quis seruum,dic ergo φ aut est certus de iure,& non prescribit propter malam fidem:aut dubius,vel errās: & idem.qa error iuris vel supinus error facti in vsucapionibus nocet,licet secus in fructibus industrialibus.vt not.ff.de peti.hære.l. sed & si lege,§.scire.vel dic qd imo præscribit spacio.xl.annorū.qa in tali præscriptione lōgissima iuris error prodest:qa cessat dolus& conscientia non est vlcerata.argu.ff.de abigeis.l.j.in fine.& ff.de lib.cau.l.illud.Sed pone nouissimus emptor cum res per plures manus ambulauerit,vt no.C.de rei ven.mater.nescit quantum sit emptum de bonis ecclesię,& quantum non quid faciet.respon.inquiret veritatem & iuxta conscientiam veri sequetur sibi consiliū salutis.¶ Si autem hoc inuenire nō potest, tanquam dubius censetur errare vt in facto,vt C.de furtis manifestissimi. §. sinautem dubius & ff.si cer.pe.l.qd te.neq; enim debet esse aliqua lege positiua vel conscientiæ vel boni moris seu consilij vel naturę, vel ratione aliqua ius suū indiscussum temere relinquere. ff. de peti. hære.l.illud.Dices tu,iste nō dicitur possidere propter loci & quotę incertitudinem.ff.de acqui.poss.l.locus. Solu. ibi loquitur quando est incertitudo circa substantiam possessionis. puta quantum vellet, vel quantū possit possidere:& tenebat & possidebat licet conscientia esset incerta:& si esset incertitudo qualitatis non substātię possessionis vt ff.de acquiren.possessio.l.iij.§.ex contrario.¶ †Sed qd
8 si aliquis facit mercātiam cum pecunia ecclesię nomine proprio? istud est enim cōmodum industrię, & ibi non videtur acquirere ecclesię.ff.ad l.fal.si heres.ff.de admi.tu.l.titium & mæuium.§.alteto.Idem est si de pecunia ecclesiæ à prædone emit castrum nomine proprio qa licet appositum ecclesię nō potest habere ratū. ff.pro socio.l.qui autem.ff.ad trebel.l.debitor.§.si ff.de acqui.pos. l.quod seruus.pone emi,deinde vendidi,nunquid ecclesia efficitur domina precij.ar.qd sic.ff.de fideius.l.ita,& sic emptor præscribet & ni venditor conuenietur ad precium ff.si certum petatur.l.cū

seruum.¶ Item fallit in re empta à marito ex pecunia data sibi ab vxore,& contra.ff.de do.inter virum & vxorem.l.vxor.marito.& ibi not.de instru.loquentibus in persona vxoris cum tamen re vera vir de pecunia propria emerit,videlicet quòd ad virum pertinet,oportet tamen probari qd vir soluerit preciū vel alius eius mandato.Nam in dubio standum est instrumento.vt no. C.de fide instru.l.scripturę.C.de contrahen.& commit.stip.l.optimam. ¶ Opponitur & videtur qd non in vanum qa qui dolo desiit possidere pro possessore habetur.Solu.verum est quo ad condemnationem tamen executio facti nō poterit fieri in rem ipsam cuius restituendæ non habet facultatem.& si dominus non potest consequi velle suum sicut debet de iure.¶ Quærit glo. quæ est pęna litigiosi,& quomodo inducatur,& quis est eius effectus.& dic vt in glo.& adde.ff.de alie.iudi.l.cum miles.qd no.in l.j.C.de præscrip.
9 long.temp.¶ †Extra quero nunquid per causam criminalem inducatur vitium litigiosi.respon.non,qa non proponitur actio in rem vel in personam:sed agit ad meram vindictam.ff.de sol.l.reo criminis.ff.de do.post contractum.ff.de admi.tu.l.chirographis.§. j.ff.de in integ.resti.abstinendi.& ibi per Guli.de cun.& Cy.& ideo in criminalibus non habet locum litigiosi pęna de quibus legitur & no.in l.fi.C.de litigiosis.

ADDITIO.

a Vide plene per.d.Caltudinum de bona tapagnas in suo solēni tractatu de potestate papę qui habetur in formis post tractatū,ca.Matthei.d.Math.de succes.ab inte.

CAP. IIII.

Ecclesia. Factum non suo iudice papa irritat,& ad se negociū reuocat,& rem loco rei alterius assignat & instrumenta tanquā inania facit resignari. ¶ Casus. Ecclesia sanctę Marię fuit spoliata sua possessione.super hac causa senator vrbis cognouit,& ꝓnunciauit.papa nō curat qd ꝓnunciauerit:sed qa senator,qui est iudex incōpetens.nec statutū vrbis potuit ei dare iurisdi.& ideo postquā prędecessor eius ad se negociū reuocauit, decernit irritū & inane. ¶ Itē qa monasteriū sancti Sil.rē in aliū trāstulit,& qa restituere nō poterat,fecit qd dictū monasteriū assignauit dictę ecclesię possessiones æquiualētes:& qa erāt alii obligatę fecit eas liberari, & chirographū crediti tradi ecclesię antedictę.¶ Ibi.locationis titu. no.qd vitiū litigiosi impedit locationē qa fit in fraudē.hic etiā apparet fraus eoipso qd monasteriū non poterat possessionē restituere.¶ Ibi,bonorū virorum no.preciū & æquiualentiā committi arbitrio boni viri.sic.C.de secū.nup.l.hac ædictali §.his illud.¶ Ibi.liberari.no.qd ille qui tenet dare cambiū debet tradere à creditoribus liberatū.¶ Ibi,resignarūt.not.qd qui resignat instrumentū tacitè confitetur sibi fuisse satisfactū:secus si resignat pignus:qa sublato accessorio non propter hoc tollit principale. vt ff. de pac.l. postquā & l.si tibi.§ de pignore.& C.ad velle.iubemus. Et est alia ratio differentię.vt in glo.ff.de lib.leg.l.petitor. Baldus.

CAP. V.

1 *Sola lit.pendentia etiam si dolosè non taceatur,impedit vires priuilegij.*
2 *Statuta terrarum an porrigantur ad lites pendentes,de quibus in statuto non fit mentio.*
3 *Priuilegium si lite pendente non impetratur,sed consecutiuè venit ad successionem ordinis clericalis,an trahatur ad lites pendentes.*

Dilectus. Non obst.priuilegium impetratum lite pendēte de lite non habita mētione &c. ¶ Casus coram iudicibus delegatis super quibusdā decimis noualiū,quæstio vertebatur inter rectorē eiusdē ecclesię baptismalis,& quendā priorē & monachos,qua pendente abbas maioris monasterii sui pro se ac membris suis impetrauit priuilegium percipiendarum decimarū noualiū, seu de nō soluendo ipsa:& qa dictus prior erat de mēbris dicti abbatis maioris volebat vti dicto priuilegio.dicit φ nō potest:qa fuit cōcessum lite pendēte,litis non habita mentione.dubiū erat,qa nō impetrauerat prior,sed abbas maioris monasterij.Sed respō.pro eodē est qd fit per se,& qd fit per aliū includērē se.¶ Ibi, psona. dicit personā per se sonās.i.rector,præpositus,prior & similes.¶ Ibi,vendicare. i.defendere & no soluere ecclesię basse villę cui debebant de iure
1 tanquā ecclesię baptismali cū esset ī.fines suę parochię.¶ Ibi,prędicta.no qd sola lit.pendētia etia si dolosè nō taceat,impedit vires priuilegii.No.qui tacet lit. pendentiam tacet veritatē.oportet ergo.qd

ADDITIO.

a Istud dictum refert & exclamat.d.Ias.in l.fi.in ij.col.in versi.itē pro ampliatione.C.vt lit.pen.dicens esse singulare & bene notandum quia alibi nō legi

gō qđ lit.pēdētia super ipsa litis pēdentia impetret expresse. vt ff. si quis cau.l.qui autem.in principio.Quid de statutis terrarum vt si
2 porrigantur ad lites pendentes de quibus in statuto non fit mentio.dicit hic Innocen.qđ non.qđ verum est si disponūt super decisoriis,vt in aut.vt cum de appel.cog.in prin.& C.vt lit.pendente per totum.sed si deponunt quo ad ordinem iudicij,tunc seruabitur quo ad reliquum processum.C.de iura.calum.l.ij §. fi.vnde si lite pendente fiat statutum de causis compromittendis,habet locū etiam in litibus pendentibus. quia istud respicit magis ordinem procedendi i.coram quo.& qualiter procedatur quam decisionē causę nisi forte sit alterata decisio per potestatem arbitris attributam.¶†Quid si lite pendente non impetratur priuilegium,sed ve
3 nit consecutiuè ad aliud,puta ad successionem ordinis clericalis: dic qđ nec hoc priuilegium trahitur ad lites pendentes.super quo tu legista habes glo.ordi.de leg.j.l.nemo potest. Bald.

¶De sequestratione possessionis & fructuum. Rubrica.

CAP. I.

1 *Sententia ferri potest super eodem libello partim pro vno partim pro altero.*
2 *Finito iudicio super commisso non potest aliqua pars inchoare super non commisso.*
3 *Sequestrum fructuum potest fieri apud ipsum possessorem mādando ei quod eos custodiat,& saluos faciat.*
4 *Iudex delegatus an & quando possit prouidere circa sequestrationem & dilapidationem & cautionem.*
5 *Fieri non debet sequestrum cum vtraque pars & presens,& ius suum defendit in iudicio.*
6 *Reus si quis fuit in prima contumacia,& actor in secunda,quid iuris.*
7 *Natura sequestrationis est quòd possessio resignetur victori.*
8 *Sequestratio quare non potest fieri regulariter.*
9 *Innouari nihil dicitur illicitè quod secundum naturam iudicij adijcitur vel detrahitur.*
10 *Possessor an perdat possessionem rei sequestratę.*
11 *Renunciare iuri suo non presumitur quis in dubio.*
12 *Preiudicare sibi in dubio non videtur quis plus quàm ius velit.*
13 *Possessor si releuetur ab onore probandi,nisi velit consequi aliud,seu plus quam simplicem absolutionem,& ad illud probandum se astringit an per dat istam prerogatiuam per sequestrum.*
14 *Iudex an possit reseruare condemnationem expensarum quę veniunt officio eius,sicut reseruat taxationem.*

AD hoc. Propter coutumaciam res res ab eodem petita sequestrari non debet.& sunt duæ partes.In prima ponitur narratio processus & interpretatio Celestini,sequestratio & delegatio per eum facta. In secunda ibi,enim,est papę pronunciatio quę duo facit. primo reuocat sequestrationem & rem reponit in statum pristinum. secundò iubet expensas restitui,& de iudicio sisti caueri.secunda secundæ ibi,moderatos.¶Casus.Questio vertebatur inter abbatē & archiepiscopum super quibusdam decimis & possessionibus: fuit delegata episcopo Veronēsi qui in possessorio partim pro monasterio,partim pro archiepiscopo tulit sententiam. coram quo iudice delegato abbas super petitorio petebat sibi iustitiam ministrari:archiepiscopus excipiebat qđ causa proprietatis non erat sibi commissa:delegatus reputans archiepiscopum contumacem, qui temere declinabat,misit abbatem in possessionem rei petitæ, à qua archiepiscopus eum expulit.Ista fuerunt nunciata papę qui interpretando suum rescriptum,dixit,qđ vtraq; causa fuit commissa:tū propter naturā verborū ga & cōmodior diffinitè,tum ꝓpter qualitatem vtriusq; causæ cuius continentia.i.connexio examinatio non debet diuidi,& vltra processit pro bono pacis & sedatione armorum:qui possessionem sequestrauit apud episcopos Regium & Mutinensem mandans eis qđ de causa possessionis & proprietatis plenius cognoscerent in causa proprietatis: interim decessit iste papa & successit ei Inno.iij. qui reduxit causam in eo statu in quo erat antequam committeretur dictis episcopis Rhegio & Mutinensi:& sequestrum tanquam iuri contrarium reuocauit expressè:verum quia archiepiscopus fuit contumax.i.rebellis temere declinando iurisdi. condemnauit eum in expensis factis per abbatem à die quo Veronensis episcopus ipsum abbatem in possessionem induci decreuit vsq; ad tempus quo archiepiscopus obtulit cautionem standi iuri,quam obtulerat coram Rhegio & Mutinensi episcopis.Mandat insuper archiepiscopo qđ de nouo præstet cautionem de iudicio sisti.scilicet coram episcopo Veronensi,ad quem cognitio redierat,eo qđ Inno.in eum statum reduxe
1 rat causam antedictam.¶†In tex.ibi,partim &c. No.ꝙ super eodē libello potest sententia ferri partim pro vno partim pro altero.j. de de testa.ray.C.si aduersus rem iudicatā l. j. in glos. ¶Ibi, officio suo.no.sententiam latam super possessorio statim transferri in rē iudi.quo ad pronunciantem: & hoc quo ad pronunciationem nō quo ad executionem.s.de offi.deleg. quęrenti.¶ Dicit Inno qđ finito petitorio non est amplius tractandum de possessione. Item ait qđ si discretiuè est omissa possessionis vel proprietatis,alia cognitiò non accrescit.Inno.¶Idem ait,qđ quando fit sequestratio causa custodiæ nunquam aufertur possessio possessori quia non fit ad illum finem.Inno.¶ Tria nomina sunt.scilicet sequestrum,qđ est duplex.scilicet iudiciale & conuentionale,iudiciale aliud fit ex clausulis specialibus in iure expressis,aliud ex clausula generali si qua causa iudici iusta videbitur,& fit officio iudicis non ex edicto prætoris:& potest vocari pignoratio & eam petere potest actor & reus & quilibet contumax:& hoc est qđ dicit,captis pignoribus.vt l.j.§.quid ergo.ff.de ventre inspi.dummodo alius pro alio non pignoretur.vt in c.j.de iniur.lib.vj.& in aut.vt non fiant pignorationes,in rubro & nigro. ¶ Aliud vocabulum est missio in possessionem,& ista fit ex edicto prætoris & eam patitur solummodo reus qui conuenitur,qđ edictum est hodie moderatum per ius authenticorum.¶Dicit Inno.qđ si principale effugit cognitionem iudicis per sententiam. ergo & connexum vel accessorium. Inno.hoc verum nisi de ipso accessorio sit pronunciatum,& restet exequendum,imo incidit in eam. ¶ Adde dicit hic Innocen. qđ sententia lata super possessorio quęrendum est de petitorio, sed contra si petitorium fuerit primo terminatum non est amplius
2 de possessione quęrendum.¶†Item ait qđ omnes sapientes in hoc concordant qđ finito iudicio super commisso non potest aliqua pars inchoare super non commisso: quia de non commisso non agitur nisi ratione reconuentionis,connexitatis,vel accessorii,sed principale iam effugit cognitionem eius per sententiam : ergo & connexus vel accessorium.Idem ait.qđ si commissa est causa alternatiuè super petitorio & possessorio,qđ delegatus potest de altero tantum cognoscere nisi in modo reconuentionis.¶Sequester est depositarius rei in controuersia constitutę ab ipsis concertantibus insolidum assumptus vsq; ad terminū lit.¶Sed nunquid hoc casu transfertur possessio in sequestrum.tex.dicit ꝙ hoc casu sequester possidet.vt hic probatur.ff.depositi. l. licet. primo & secundo rñ.& §.rei depositæ.ver.nisi.nam id tacite videtur actū qñ res est in controuersia,vt neutra pars possidere intelligatur, & est ratio,si intelligeretur possidere:aut ambæ partes insolidum, & est impossibile:quia plures insolidum non possunt possidere:aut vna & non altera,& est inconueniens:quia iudicium non debet claudicare.Itē est iniustum qđ in re dubia concertantium vnus sit potior.¶ Item est contra etymologiam dictionis de: quia qui deposuit deorsum se ponit,& separat.vt no.ff.depo.l.j.in principio.vbi dicitur qđ dictio de,denotat separationem.Idem facit dictio a.& ab. vt legitur & no.in l.si ex duobus.in princ.ff.de duobus reis.Circa hoc distin-
3 gue vt j.dicam.¶†Et no.ꝙ Speculator plura dicit notabilia in ista
a materia[a].Et primò ꝙ apud ipsum possessorem potest fieri sequestrum fructuum mandando ei ꝙ eos custodiat & saluos faciat.ff. de excè.do.l.pe.§.ex quadrante.Secundò qñ est quæstio de possessione,& vterq; vult colligere fructus.nam tunc debet poni tertius ad colligendum & custodiendum.ff.de vsufruc.æquissimum. tertiò quando appellans dissipat.Quartò quando nō possidet immobilia:& est suspectus & hoc casu si esset condemnatus posset poni in carcere:vt ait Specul.etiam die feriata in honorem Dei, vt singulariter not.C.de fer.l.fi.Quinto sequestratur interdicto vti possidetis vsus partium cum incertum est quis possideat.& no.xj.q.j. quia res.& dicit spe.ꝙ consuluit vero possessori ꝙ protestetur ius suum saluum fore tam in possessione quā in proprietate.ff.de acquiren.pos.inter esse.Sextò dicit Spe.ꝙ si sententia sit tractura sal uo statu causæ,qꝙ sequestrum redit ad statum suum secundū Vincen.Alii dicunt contrà.nam status sequestratus non est status. pro Vincentio facit.ff.vt le.no caueatur.l.postquā.§. imperator.& C. de bo.vac.l.si qñ.li.x.¶†Idem ait ꝙ iudex delegatus potest proui-
4 dere circa sequestrationem,& dilapidationem, & cautionem: qđ intellige post lit.contest.& non prius.tex. est vnicus. in iure. ff. de procu.l.si reus paratus.Idem ait,ꝙ si emptor & venditor non confidunt inuicem,fit sequestrum momentaneum hinc & inde. ff. de so.si soluturus.de natura tñ contractus est qđ prius precium numeratur,sicut emptor prius nominatur quam venditor.l.j.ff. de rerū permu.¶Ibi,actorem,id est abbatem & monachos.Ibi,per ipsum episcopum Veronensem.Ibi mitti,causa rei seruandæ.Ibi, decreuit,& bene.Ibi,eiecit,& malè fecit.Ibi,interpretatus. & bene,quia indefinita æquipollet vniuersali.not.C.si a non compe.iudi.l.si de proprietate.Ibi,cōtinentia.i.coniunctio. Nam ex vna infertur qs in altera,& datur forma procedendi. vt C.de rei ven l.ordinarii. &
5 ff. de li. cā.l.liberis.§.fi.¶†Ibi sequestrari pręcipit. hoc fecit papa Celestinus

ADDITIO.

a Et de ista materia plura etiam ponit.do Franc.cur.in tra.suo.de sequest.qui habetur informis.

Celestinus de plenitudine potestatis. Nã cũ vtraq; pars est pñs, & ius suũ defen dit in iudicio, non debet fieri sequestrũ: vt C. eo. l. j. nisi agẽs sit solitus percipere fructus. vt C. de agri. & cen. l. litibus. vel nisi habeat sententiam diffinitiuã ꝑ se etiam si de eius nullitate agatur, quia in dubio præsumitur sententia aliqua. tex. vnicus in iu re. l. vltima. C de or. cog. vel nisi appelletur ab executione: quia talis appellatio sententiam non suspendit, & qa ꝑ exequente rem iu ditatã ꝓsumitur, vt C. quorũ appellatio. non reci. l. ab executione. ¶ Item fallit propter fructuum ꝓdigalem effusionẽ, vel in ꝓprios vsus consumptionẽ, vel eorũ occultationẽ: qa non debet dari materia delinquendi. hæc eñi ex qualitate ꝑsonarũ considerãda sunt. vt not. in l. si fideiuss. §. fi. ff. qui satisd. cog. Item fallit in aliis casibus expressis in iur. ꝓ quibus sufficit remissio ad archidiaconum. xi. q. j. quia res. & adde Ioan. mo. & nouellã in c. locupletari. de reg. iur. li. vj. & aliqualiter p An. in l. j. C. eo. Descriptio tñ fructuum potest fieri vbicunq; iudici æquum videbitur, nec ꝓbationis perceptorũ fructuum copia subtrahatur actori. vt elegãter no. And. de barulo in l. facultas. C. de iure fis. lib. x. Quia interdum deuenitur ad sequestrum propter cõtumaciam. vt l. fi. ff. de req. reis & qñ interdicitur commerciũ, vt ff. de pollic. l. de pollicitationibus veniunt etiam

6 expensæ factæ post primam citationẽ. ¶ † Quæro, reus fuit in prima contumacia actor in secunda qd iuris? videt qd posterior mora noceat, vel qd fiat compensatio so. ma. viro atq; vxori. ff. de dolo. l. si duo. ff. ne qs eũ qui in ius vo. est vi exi. l. j. in fine. Dic qd prima mora nocet, donec sit purgata: quia quoties prima mora clau dit iurisdi. copiam. & ipsa nocet, & non secunda[a] tex. est not. ff. de

a dam. infec. l. qui bo. §. si quis. & no. per Bar. ff. de no. ope. nuncia. l. prætor. §. si aliqñ & tene menti istam doct. vnde quęstio est falsa quæ quærit de secunda mora: quia hic non est secũda mora nisi de facto. ¶ Item not. hic qd non ideo debet fieri sequestrum, qd vna pars prorumpat in arma. & sic not. qd propter metum armorum non debet recedi à iuris dispositione, & tramitte rationis nisi forte esset dubium de possessione, vel esset certum qd neuter posside ret, vt vtraq; pars pararet ad arma. vt no. Inno. s. de probat. in ꝓ

7 sentia. ¶ † Ibi, resignarent. No. qd hæc est natura sequestrationis, qd possessio resignetur victori qd est verũ siue sequestratio sit voluntaria, quæ fit extra iudicium est consensu partium vt ff. de dolo. l. si oleum. siue iudicialis quam ambæ partes faciũt in iudicio de iudicis consilio vel mandato, siue sit necessaria quę redditur in inuitum, vt hic. similia verba habes in iuramento. ff. de iureiuran. in rubrica. ¶ Item in confessione. nã voluntaria est quæ fit extra iudicium. Iudicialis quę in iudicio sponte, necessaria quæ ope tormentorum. ¶ Ibi, reuocato. not. qd papa reuocat factũ prædecessoris, qd processit inordinatè licet de plenitudine potestatis. ¶ Ibi, moderatas, non dicit quantas. & sic no. qd valet sententia super expẽ sis lata sine certa quantitate ſm Inno. & ratio est, quia natura istius sententiæ est qd requirat futuram taxationem: quia tempore diffinitiuæ non posset taxari de facili. arg. insti. de actio §. curare. & C. de fru. & litis expen. l. terminato. iudices tamen consueuerunt sibi taxationem reseruare, de quo per Bar. ff. de appel. l. ab executore. vbi videas. ¶ Ibi, præberi. quia licet prius obiuisset, non tamen cauerat, vel quia reducta erat causa ad statum antiquum &c. vt dixi in casus possessione. ¶ No. hic à quo tempore & vsq; ad qd tempus veniunt reficiendæ expensæ ab eo qui ratione cõtumacię pas

8 sus est missionem. ¶ † Ibi dum dicit, ex quo &c. subdit vsq; &c. sed quæ est ratio qd non potest fieri sequestratio regulariter. tamẽ prima ratio est ordo iur. vt C. eo. l. j. secunda est, quia lite pendente nihil est innouandum nisi quatenus edicti perpetui monet authoritas. ff. vt leg. no. ca. l. postquã. §. impen. vel ius dicẽtis decernit ęquitas vt s. de do. & contu. c. ij. vel contumacis requirit proteruitas. ff. qui ex cau. in possessio. ea. l. Fulcinius. § fi. vel nisi dilapidationis suspicitio incidat. arg. ff. ad trebel. l. imperator. & s. de dolo & contu. veritatis. & ff. solu. matri. l. si cum dotem. §. sin autem in sæuissimo. vers. sin vero dotem ita dissipaturas. dico ergo qd nihil debet innouari regulariter, per qd statum liti contingat mutari, vel iur. ordinem præposterari. vt si de termino vltimo iurisdi. fiat primũ. ff. si quis ius di. non ob. l. j. § j. habent enim singula sufferentiã suã siue suas inducias & ordines deputatos, qui præteruolari non possunt. ff. de excusa. tuto. diximus. Nam qui certum deserit ordinem lætos & efficaces non habet exitus. ff. de re iudi. l. si cum nulla. & est quoddam ædificare sine fundamento. qd ipso instanti vertitur

9 iu ruinã. C. qui dare tuto. pos. l. in vniuersis. j. q j. cũ Paulus. ¶ † Porro nihil dicit illicitè innouari, qd ſm naturã iudicii adiicitur, vel detrahitur. vt C de tem. appella. l. per hanc. quãq; omne qd addit vel detrahitur nouã qualitatẽ inducere videat. ff. de iusti. & iur. l. ius ciuile. ff. de adul. accusaturus. ff. de noxa. l. in dilectis §. si detracta. tamen non omne nouũ dicitur innouatio in hac materia. sed id solum qd est iur. dispositioni contrariũ. C. in integ. resti. postulata ne quid noui fiat, in rubro & nigro. & l. j. ff. nil no. appel. pẽ. & ff. de his qui no. infa. furti. §. j. ff. de minor. l. intra vtile. C. de dila. siue pars. ¶ Et adde qd no. ff. manda. l. creditor. in prin. Adde dicit Inno. qd vitium litigiosi non impedit transactionem tamen impedit mutationem vt ipse no. s. tit. j. ecclesia. el. l. j. faciunt illæ duę. ll. no. ff. mã. l. fi. & ff. de rei ven. l. fi. nisi transactio esset facta in fraudem. ff. de transac. l. cum hi. §. si cum lis. ſm Inno. ¶ Tertia sequestratio similis est executioni? & ideo non debet fieri ex arrupto. ¶ Quarta ratio est, quia nihil debet fieri nisi qđ causa desiderat. ¶ Quinta est, quia prætor in edicto suo disposuit de missione in possessionẽ, vt reus tedio affectus veniat responsurus, non autem disposuit de sequestratione. ¶ Sexta, quia prætor tradidit aliam viam. & ideo illa via est sequenda quasi quædam forma tradit à iure. ¶ Septima est, quia ex sequestratione non posset veniri ad secundum decretum adiudicationis vel confirmandæ possessionis. ¶ Octaua, quia post annum sequestri actor nõ efficeretur verus possessor in reali quia non est in possessione missus. & hoc tenet Bern. in c. ij. de do. & cõ tumacia & Archi. in d. c. quia res. ¶ Prædicta tamen fallunt quãdo est quæstio de possessione & hinc inde vtraq; pars offerat se probaturam, vel probauit de possessione, & festinat ad arma, quæ potentioribus fauent & non iustioribus, maximè moderno tempore. vt not. glos. ordi. in d. ca. quia res. & vide qd legitur & not. s. de rescrip. olim. ¶ Quæro de isto archiepiscopo qui expulit abbatẽ, an puniatur. respon. sic de iniuria personali. vt C. de acti. emp. l. qui pendentem & ff. de acti. & obli. l. seruus non in omnibus. sed de iniuria reali non punitur, nec tenetur restituere possessionẽ si velit satisdare. vnde dicit Abbas hoc colligi per istum tex. nam hic papa non iubet possessionem resignari abbati, si non esset hoc iustũ,

10 iussisset. Idem Ioan an. ¶ Quæritur † hic vtrum rei sequestratæ ꝑdat possessor possessionem. distinguit tex. in l. interesse puto. ff. de acquiren. possess. quia mente in dubio videtur dicere qd non videtur animus possessionis perden. & ideo non interrumpitur vsucapio. sed solius custodiæ transferendæ & rei seruãdæ causa sine præ iudicio possessionis. sed Berñ sentit hic. quod possessio perdatur, & in sequestrum transferatur. & glo. Accur. ita exponit text. in d. l. interesse puto. vbi dicitur, qd in dubio præsumitur mens possessionis à se abdicandæ & in sequestrum deponendæ seu transferẽdæ, & si vsucapio interrumpitur & interim non facit fructus suos. & dicit Cy. qd hoc sine dubio verum est in sequestratione voluntaria: quia impubet sibi qui legem apertius non dixit. vt ff. de pact. l. veteribus. argu. contra. ff. de proba l. cum de indebito. nam in dubio non præsumitur quis velle ius suum iactare. ¶ Item quæ fiunt ad vnum finem scilicet eiusdem cautelæ, non trahuntur ad finem ad quem non tendunt. quia actus agentium &c. vt l. non omnis. ff. si cer. pe. ¶ Item possidere est magnum commodum præsertim

11 in re immobili. ¶ † Item in dubio nõ præsumitur quis iure suo renunciare: tamen vt dixi opinio antiquitus approbata est qđ per sequestrum voluntariũ possessio perdatur, nec recuperetur nisi per sententiam & est expressum supra de iudi. c. examinata. ¶ Si vero sequestratio sit necessaria, id est ope & de mandato iudicis facta, sunt duæ opiniones: vna qđ perdatur possessio sicut in sequestratione voluntaria. Nam factum iudicis legitimè factũ reputatur à partibus actum. vt l si ob causam. de euictionibus alia quòd nõ perdatur, quia per manum iudicis nunquam priuatur quis possessione nisi de iure debeat priuari i. de rigore iudiciorum. vt de acqui. pos sess. l. iij. §. genera. Item esset quædam spoliatio: sed lite pendẽte nõ debet quis priuari sua possessione. vt ff. de admi. tu l. chirographis. §. j. & not. in c. non solum. de appel. lib. vj. & C. de executione rei

12 iudicatæ. l. nimis propere. C. de pactis. l. si pacto quo pœnã. ¶ † Item in dubio non videtur plus quis velle sibi præiudicare, quam ius velit. ff. de vsur. l. si stipulatus. ff. de dam. infe. l. damni infecti quidam vers. & quod in stipulatione. vnde etiam si per formam statuti debet fieri sequestrum, intelligo qd fiat ad cautelam, non ad præiudicium quia sequestrum loco satisdationis succedit: & econtrà satisdatio loco sequestri. vt ff. qui satisda. cog. l. si fideiussor. §. fi. & ff. ad carboniã. l. de bonis. §. qui pupillo. nisi forte fiat propter delictũ possessoris, vt quia dilapidat sicut diximus alibi. qđ priuilegium meretur amittere, qui concẽssa sibi abutitur potestate. ¶ Itẽ ar. ad hoc. C. de sen. pas. l. fin. ff. ad treb. l. imperator. vel dic qđ non propterea perditur possessio. sed administratio eius & ideo interim est habẽdus pro possessore quo ad omnia commoda possessionis propter quam & quo ad possessionem corporalẽ que sibi interdicitur dicas secundum Innoc. quòd quantumcunq; fiat sequestratio causa custodiæ nũquam auferetur possessior possessori. ff. de acqui. pos. interesse. alias secus. ff. de po. l. licet. §. j. ¶ Itẽ dicas secundũ Innoc s. tit. j. c. a memoria. quod licitum est aliqua innouare & ante lit. contest. & post, dummodo non faciat in preiudicium iuris aduersarii. hęc opinio est verior secundum Iacob. de are. & Pe. Nam similis est sequestratio missioni ex primo decreto, per quam nõ perditur possessio, nec possessionis effectus, nec vsucapio interrumpitur. Et ista opinio est vera & æqua. quam etiam tenet Barto. in d. l. interesse

ADDITIO.

a ¶ Ad quod vide Bal. consi. cxcviij. iij. lib.

intereſſe puto.niſi ſequeſtrum iudicis transſeat in partium conuẽtionem nam tunc idẽ quod in voluntaria.argu. optimum C. cõia vtriuſq; iudi.l.ij.& ff.de re iu l.ſi conuenerit.& facit.ff.vt le no.cau.l.poſtq̃.§.impera.Dicit Archi.ꝙ ſequeſtratio alia cõuentionalis,alia iudicialis. prima eſt bene placiti & conuentionis. ſecunda eſt iur.& neceſſariæ iuriſdictionis.¶Idem ait,ꝙ ex poſſeſſione ſequeſtrata non iuuat ſe vnus contra alterum, ſed ꝯtra tertium, vbi poſſeſſio eſt ſequeſtrata voluntariè.ſed vbi iudicis imperio inuito poſſeſſore,tunc iuuat ſe contra omnes quia nõ perditur poſſeſſio, iſta eſt intẽtio ſua.¶Item iſta ſequeſtratio poteſt fieri in fructibus beneficiorum in princip. adeptionis ante poſſeſſionem confirmata per pacificum obtentum eius archidiaco.¶Idem ait qđ ius canoniæ vel præbendo non creatur ex poſſeſſione ſed ex canonica inſtitutione.¶Idem ait ꝙ ſequeſter debet implere onera imminentia rei.C.de bo.authoritate iud.poſ.l.fi.in fi.¶Idẽ ait,ꝙ ſequeſtratio qñq; fit vt contumax reſpondeat iuri.¶Idem ait,ꝙ qñ poſſeſſor appellat,& non dilapidat,non debet fieri ſequeſtrum: quia nil debet innouari contra poſſeſſorem niſi eſſet caſus in quo deberet fieri ſequeſtrum in prima cã.Archi.in d.c.quia res & l. poſt-
13 quam.§.imperator.ff.vt leg.no.ca.per Bar.¶†Quæro,ecce poſſeſſor releuatur ab onere probandi,niſi velit ꝯſequi aliud,ſeu pluſ quam ſimplicem abſolutionem,& ad illud probandum ſe aſtringit.vt inſti..de interdi.§.commodum.& ff.de proba.l. ab ea. Nunquid iſtam prærogatiuam perdat per ſequeſtrum.rñ. non, vt elegan.not.Cyn.in l.j.C.eo.licet prærogatiuã vſucapionis perdat vna cũ poſſeſſione,tñ non perdit prerogatiuã iudicij. & fortenec perdit prærogatiuam vſucapionis continuandæ quæ aliquando continuatur habita etiam ſine actu corporali.vt dicit.l.illa no.ff.de fundo dota.l.ſi fundum.¶Ibi,moderatas expenſas.no.dari ſententiã generalem ſuper expenſis incertis & valet non ſolum in expenſis præteritis.ſed etiam in futuris.facit.ſ̃.de dolo & contu.cum dilecti.& de procu.auditis.& qđ no.in Spec.de excep.§.viſo.ver.quid ſi reus.imo hodie cõiter non præcedit taxationem, ne protelетur pronunciatio,ſed fit condemnatio taxatione reſeruata. & de hoc
14 in Spec.de expen.§.poſtremo.in prin.ver.item ſunt. ¶†Sed quæ-
a ro hic an iudex poſſit ſibi reſeruare[a] condemnationem expenſarũ quæ veniũt officio eius,ſicut reſeruat taxationem? Guli.in Spe.de excep.§.viſo.videtur ſentire ꝙ ſic eadem ratione:qa reſeruat taxationem.ad hoc facit.ff.de ſol.l.modeſtinus.ſi eñ probatur aliquid ſeſſacturũ,tunc vidtur feciſſe cum proteſtatione.arg.j̃.de app.c.vt ti.ff.de hære.inſti.l.aſſe toto & videt hoc expreſſum.ff.fami.her.l. item labeo.§.qui.ij.ſed dic contra per.l.Paulus.ff de re iudi.& j̃.de appel.cum appellationibus.lib.vj.& per.l.terminato.C. de fru. & lit.expen.Opinio tñ Guili.poſſet habere locum in interlocutoriis, in quibus vſq; ad finem poteſt fieri condemnationis reſeruatio. de quo plenè per do.Io.j̃.de appel.ſuper.ver,expenſarum.Nõ ob. qđ proteſtatio dicitur cum ille non ſit actus qui pendeat ex voluntate iudicis:qa finito principali nõ durat circa hoc illud officium. Bald.

ADDITIO.

a Vide alex.conſ.xxxiij.vo.ij.colum.viij. & vide Ia.§.cura.colum.xij. inſti. de actio.

CAP. II.

1 *Fratres aliquid fuerunt miſſi in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandę, qui fructus medio tempore perceptos enormiter dilapidauerunt an fructus veniant ſequeſtrandi.*
2 *Miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodię ſi agatur reali actione intra annum, non facit fructus ſuos.*

Dilectus. Si miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ fruct⁹ diſſipat, diſſipati, reuoncant & cũ aliis ſequeſtrantur.Primò ponit querelam rei paſſi miſſionem. ſecundò dat ſibi iudicet. ibi, quo circa.
1 ¶†Caſus.Quidam fratres fuerunt miſſi in poſſeſſionem cã rei ſeruandæ qui fructus medio tpe perceptos enormiter dilapidauerunt.Quæritur quid iu.rñ.qđ ſi eſt ita,ſequeſtrentur fructus. & ſi qđ fratres diſtraxerunt,cogantur reſarcire.dicit Inno.qđ vbi non agitur de ꝓprietate.i.dñio eccleſiæ ſed de præbẽda miſſus in poſ. non facit poſt annum fructus ſuos.Nã ſi nõ eſt verus præbendarius nunq̃ lucrat fructus:ſi aũt eſt verus præbendarius etiã ante annũ vi. veritatis nõ ex vi cõtumaciæ lucrat fructus. Inno. ¶No.qđ ꝓpter abuſionẽ fructuũ nõ ideo reuocat primũ decretũ.¶Itẽ no. qđ hic innuit qđ miſſus interim debeat & poſſit ꝑcipere fructus. ¶Itẽ no. hic caſum in quo ad petitionẽ rei fit ſequeſtrũ. ¶Itẽ no. reuocari in irritũ ſtatim ex officio iudicis interim hoc quod per-
2 perã geſtũ eſt non execrata ſnĩa diffinitiua.¶†Ibi, reuocetis, & ſimiliter ſequeſtretis.In iſto.c.habes duas gl.prima determinat qđ ille qui mittitur in poſſeſſionẽ cauſa cuſtodiæ ſi agat reali actione intra annũ nõ facit fructus ſuos,ſed cuſtodire debet eos. Itẽ eos vendere nõ põt.Nã ſi reus venit intra annũ,ſupplet,& cauet, legitime & reſtituuntur ei fructus ſupple vna cum ipſa poſſeſſione,ſed deductis expenſis:vt C.de fru.& lit.expen.l.j.& ff.de vſufru.le.l. fundi trebatiani.ff.de pe.hære.l.planè.& l.ſi.ff.fami.hær.l. fundus qui. Si aũt reus intra annum nõ veniat lucratur miſſus oẽs fructus, nec debet eos reſtituere ſm Ber.& ſi eſſent interim ſequeſtrati,vel vẽditi.qđ eſt bene no.¶Secunda vero gloſ.huius.c.diuidit in regulã & exceptiones.Regula eſt,ꝙ ſequeſtratio eſt prohibita. excipiunt
a multi no.caſus quo ponit hic gl. [a] ordi. ad quam recurre: qa nõ habes meliorem glo.in iur.vitio tñ ſcriptoris eſt corrupta in eo qđ alle.l.vlti.C.de agri.& cenſi.lib.xj.quia imo eſt illa.l. notabilis, litibus.eo.ti.Sunt & alii caſus ſpeciales qui hic enumerant per doctores quorum oĩm rationem complexiue poſui in c.j.ſ̃. eo.Bal.

ADDITIO.

a Et multoe alios caſus vide not.per.d.Io.Pe.de fer.in ſua ꝑac.in forma libelli ſequi videtur ſeu ſaximenti per totum.

CAP. III.

1 *Dilapidare an dicatur ille qui pro ſuis neceſſitatibus fructus conſumit.*
2 *Sententia vna quid iuris ſi eſt executio alterius ſententię:vel vna ſententia eſt executio inſtrumenti guarentigie qđ ex forma ſtatuti habet vim rei iudi.*

Ab eo. Si appellans diſſipat fructus ſequeſtrantur. Caſus pſtãte.& intellige qđ aut appellat à diffinitiua ita qđ appellatio reſcindit ꝓnunciatum: vt in l. fi.ff.ad turpil. Itẽ ſuſpendit organa pronuntiantis: vt ff. de pac.l.tale pactum §. qui prouocauit. & tunc fructus ſequeſtrãtur ſi poſſeſſor eſt ſuſpectus & nõ aliter:vt ff. de appel. Imperatores in fi.ſufficit tñ modica ſuſpicio.& in hoc differt à cã principali,vt no. Archi.in c.qa res.xj.q j.aut appellaturu ab executore,& ſequeſtrantur fructus vel res mobiles ſiue poſſeſſor ſit ſuſpectus ſiue non,vt C.quorum appel.non reci.l.ab executione ſm Archi. & alios dicit Inn.ꝙ fructus dicuntur diſſipari ſi quis eos in ſuos vſus conuertat.Si aũt diſtrahat diſtinguitur aut poterant ſeruando cuſtodiri & idem:aut non,& tunc licitum eſt vendere:quia vitium litigioſi non includit cãm neceſſitatis. ff. de peti. hære. diuus. pro
1 hoc.l.illa no.ff.de requi.re.l.fi.¶†Extra quæro nunquid dicatur dilapidare ille qui pro ſuis neceſſitatibus fructus conſumit?dicit hic Inno.qđ ſic.quia quo ad aduerſarium nil refert qualiter conſumã
2 tur ſm Inn.& alios qđ eſt no.dignũ. Quæro qđ ſi vna ſnĩa eſt executio alterius ſententiæ,vel vna ſnĩa eſt executio inſtrumẽti guarentigię qđ ex forma ſtatuti habet vim rei iudicatę.Reſpon. dupliciter quæris,primò,an poſſit appellari & habes ſingularẽ glo. qđ non:quia ab executione executionis terminis non mutatis nõ appellatur,vt no.ff.qđ metus cã l.ſi cum exceptione.§.hæc aũt actio. ſed ſi aliquid additur,vel detrahitur,tunc ſi appellatur ab executione fit ſequeſtrum.& ſi genus eſt in obligatione fiet ſequeſtrum de rebus mobilibus æquiualentibus.Item poterunt interdici debitores condemnati vt non ſoluant ei, ſed in ſequeſtrum teneant ad bene placitum iudicis vt dicit illa.l.ſingularis.ff.de lege commiſſ.l. mulier fundus.& facit.ff.ad treb.l.hæres eum.Bal.

¶De confeſſis. Rubrica.

CAP. I.

1 *An confeſſio & profeſſio durent.dicit gloſ.quod ſic.ff.de pac.l.tale pactũ. in prin.Bal.*
2 *Sacerdos ſi occidit ſocium ſuum & dicat ꝙ de conſilio aliorum fecit:an illi ex hoc veniant puniendi.*
3 *Teſtis qui non debet recipi rõne facinoris an faciat legitimum indicium.*
4 *Falſarius contra falſarium an poſsit teſtificari.*
5 *Confeſſus de homicidio an ſine alia probatione capitaliter puniri debeat.*
6 *Confitenti crimen in ſe an credatur de alio.*
7 *Papa eſt doctor vtriuſque iuris eo ipſo quod eſt papa.*

Cum monaſterium. Et qui crimen proprium confitetur, non creditur contra alios quos dicit huius fuiſſe criminis ſuggeſtores.Habet duo dicta,primò inſtruit iudicẽ in abſoluendo:& reddit rationem. ſecundò inſtruit in purgatione infamiæ.ſecunda ibi,ſi tamen.
1 ¶†Caſus. Quidam ſacerdos occiderat ſocium ſuum,& dicebat quod de conſilio aliorum fecerat:Quæritur an ex hoc illi veniunt puniendi. Reſpondetur quòd non.hæc probantur per ſtatuta vtriuſq; iur.excepto crimine leſæ maieſtatis vbi ſocius criminis facit indicium. ſecundò dicitur ꝙ ſi fuerunt aliàs infamati,indicitur ei purgatio. ¶Ibi, ſuggeſtione. idem

idẽ est suggere, & incitare, vel cõsulere. ff. de infa l. ob. verba. ¶ Ibi,
poenæ, subaudi: nec torturæ quia non facit iudicium vt C. de. accu.
2 l. fi. ¶ † Item testis qui non debet recipi rõne facinoris, non facit le-
gi. imum indicium: facit tñ quale quale: vt ff. de pœnis. l. qui vltimo.
in fi. Si aũt est prohibitus examinari nullum facit indiciũ. vt ff. de
quæstioni. l. maritus. minor tñ qui ratione ætatis no debuit exami-
nari examinatus facit semiplenum indicium. vt C. ad sill. l. fi. ¶ Ibi,
conscientiis. no. q conscientia dicitur à consilio qd supponit vo-
luntati, & sciẽtia quæ supponitur intellectui ¶ Ibi, interrogari. Not.
qd qui prohibet testificari propter suum scelus & infamiam testi-
2 ficando non facit* iudicium. fallit in crimine lęsę maiestatis. ¶ Itẽ
in his qui faciunt tractatum contra populum. vt est glos. singu. C.
3 de aboli. l. ij. ¶ † Itẽ fallit qñ infamatus est aliàs malæ famæ vt publi
cus latro vel aliàs consuetus similia perpetrare ẜm Ber. qd est not.
dicit hic Inno. q falsarius contra falsarium non potest testificari
vt talis falsitas sit crimen lęsę maiestatis, vt falsare monetam prin-
cipis, vel eius sigillum: & tunc etiam non creditur sine tormentis:
4 vt l. j. C. de fal. mo. ¶ † Ex prima glo. huius. c. collige confessum de
homicidio sine alia probatione capitaliter puniendum. quod verũ
est si cõfessio sit verisimilis: vt quia præcesserunt inimicitiæ capita-
les. vnde iudex debet perquirere rationẽ cũ fecerit: & si iudici con
staret de innocentia non debet sequi ɔfessionẽ eius: vt. ff. de quæst.
l. i. §. si quis vltro. & C. ad l. cor. de sica. l. j. & ff. ad l. aquil. l. inde nera-
tius. §. vlti. ij. glo. dicit qd ei qui confitetur crimẽ in se non credit
de alio, & est ratio, quia cũ nõ possit alium accusare nõ põt testifi-
cari: quia accusatio est testificatio ambulant paribus passibus. Itẽ
5 quia est infamis. ¶ † Quid ergo si iudex primò examinat ipsum in
alios tunc non erat infamis. secũdo examinat eũ in seipsum. rñdeo
idem si incontinenti & in eo districtu ordinis vel forte indistinctè
6 non valet ne fiat fraus legi & canoni prohibenti. ¶ † No. hic q pa
pa est doctor vtriusq; iuris eo ipso q est papa. & non est dubium
q est doctor authoritate: sed nõ scientia quia multi sunt qui ius ci
uile ignorant.

ADDITIO.

a Vide de. Alex. in cons. clxxx. incip. in cã angelorũ ębreorum in j. col. ij. vol.

CAP. II.

1 *Perseuerare an quis cogatur in confessione sponte facta.*
2 *Testi dicenti si criminosum si interrogetur an debeat credi.*
3 *Testis an teneatur respondere interrogationi criminosę factæ sibi.*
4 *Testis an debeat respondere interrogationi quæ fit super irregularitate, vel alio defectu.*
5 *Interrogatorium testis debet esse de causis causę quando contractus habet genus & differentias.*

CVm super. Qui in iure confessus est se simonia
cum, ab officio & beneficio depo-
nitur. h. d. Et primò præmittit depositionis causam siue
materiam. secundo deponit. secunda ibi, nos qm. ¶ Ca-
sus. R. & P. fuerunt electi ad ecclesiã Bethlemitanam in discordia,
super quorum electionibus papa recipit testes, inter quos quidam
Guarnerius canonicus bethlemitanus fuit examinatus in testem,
qui testificando deposuit pro dando suam vocem vni ex eis rece-
pisse promissionem quingentorum saracenorum. i. illius monetę
& qd ipse fuit proxenata siue mediator in acquirendo voces alio-
rum per simoniam. papa ipsum per solam confessionem ex mero
suo officio per diffinitiuam sententiam deposuit ab officio & be-
1 neficio ecclesiastico. ¶ † Ibi, in iure. i. in iudicio: & coram iudice cõ-
petenti aliàs non deponeretur: q hic vt eleganter ligitur & not. C.
de lib. causa, l. iubemus. sed Inno. dicit qd cogitur quis perseuerare
in confessione sponte facta licet fuerit facta coram iudice incom-
petenti. & idem tener. s. de elect. c. per inquisitionẽ. qd nõ est sim-
pliciter verum: quia si talis est iudex cuius iurisdictio non potest
prorogari non nocet confessio. vel dic q Innoc. loquitur in teste
qui deponit coram iudice causę licet testis ab eo puniri nõ possit,
quia clericus, & iudex est laicus. de hoc dixi. s. de iudi. ad si clerici.
& hoc tenet hic Ber. ¶ Glos. opp. qd iste testis non debet puniri:
quia testis non punitur nisi accusetur & conuincatur, vel per eui-
dentiã facti deprehẽdatur in crimine: vt quia vacillat. vt. C. de test.
l. nullum. ff. de infa. l. lucius. & est optima glos. ff. de adult. l. ij. §. si
publico s. de ordi. cog cum dilec. Sol. dicit Ber. q hic fuit facta in-
quisitio. ista est diuinatio. vel in speciale in papa qui punit sine alio
processu. vel hic est speciale in crimine simoniæ: tum quia tangit
negocium principale, tũ propter eius detestationem. Tu dic qd
speciale est in solenniter confesso, & maxime coram papa. & adde
2 qd no. Inno. ʒ. de fideius. c. peruenit. ¶ † Vltra glos. scias qd Inno.
& Host. dicunt hic q si testis interrogatur an sit criminosus. & di
cit q sic, qd creditur sibi in eo q dicit se criminosum: sed non cre
ditur ei inquantum deponit super negocio principali, & sic erit
in potestate testis dicendo in genere se criminosum vel infamem,
facere q eius dicto non credatur. Tamen aduerte: quia bonus iu-
dex debet compellere eum ad specificãdum crimen cum loco &
tpe ita q possit eum punire. tñ vnũ singulare not. q in isto. c. corã
papa non est necessaria additio loci vel tpis. Glo. ac. dicit q vbicũ
que iudex procedit ex mero officio non est necesse apponere lo-
cum & mensem. quam gloss. puto veram vbi proceditur in confes
sum, aliàs non. & de hoc est casus huius. c. Nam hic de loco & tps
nihil specificatur. de isto est gloss. ordi quæ nõ est alibi, insti. de pu.
bli. iudi. in prin. vel ibi loquitur in inquisitione generali, quæ cer-
tis non põt claudi finibus nec cohærentiis. ft in sabbate. de re iu-
di. li. vj. & no. insti de actio. in prin. per Iaco. bu. ¶ Alii dicunt q est
speciale in crimine falsi & vbicunque crimẽ est ita occultum do-
lo rei qd non possunt specificari cohærentiæ. argu. ff. quorum le. l.
j. §. qd aũt. & qd not. ff. de tribu. l. qd in hæredem. §. eligere. nec est
etiam processus nullus propter prætermissionem cohærentiarũ,
3 dummodo cõstet de crimine: arg. optimũ est. c. nostrum. ¶ † Quę
runt Innoc. & Hosti. vtrum testis teneatur respondere interroga
tioni criminosę factæ, sibi & breuiter si est suspectus vel infama-
tus, tenetur respondere: aliàs non. obst. ff. rerum amo. l. Marcellus.
q ibi interrog bat super libello nõ p modũ simplicis interroga
tionis, vel positiones. sed delato iuramento decisorio. vnde te-
netur respondere, & loquitur in reo conuento si testi non offer-
tur libellus. & ideo nihil facit. Dicit Inno. qd vbicũq; alicui indici
põt purgatio, ibi tenetur respondere positioni criminosæ. & si
nõ respondet, nõ tamen habetur pro confesso sed punitur extra
ordinem. Si aũt non potest indici purgatio: quia non est diffama-
tus, nec conuictus, vel confessus, vel deprehensus tunc nisi agatur
contra eum directè non cogitur respondere. ¶ Alii dicunt q co-
gitur rñdere an sit cõdemnatus: quia condemnatio nõ est crimẽ,
sed est quoddam notorium. sed non placet hoc Inno. & adde
rationem: quia hoc notorium descendit verisimiliter à crimine.
¶ Idem ait q testis qui iurat veritatem dicere intelligitur esse iura
tus super omnibus contingentibus negocium. ¶ Idem ait qd con
fessio præiudicat: sed testes & instra non nocent ei contra quẽ non
est actum nec inquisitum nisi forte quo ad quandam pœnam ar-
bitrariam q non est pęna falsi ẜm Innoc. Idem sentit Accur. C.
de testi. nulli. ¶ † Idẽ ait qd testis interrogationi quæ fit super irre
4 gularitate, vel alio defectu non debet rñdere: quia super hoc non
est iuratus ẜm quosdam: quia cum sit occultum non tenetur se p
dere. ¶ † Adde qd interrogatorium testis debet esse de causis cau
5 sę qñ contractus habet genus & differentias vt stipulatio. Nam sti-
pulatio tanquam genus recipit sub se multas differentiales spẽs li-
cet pro causa qñq; si ipsa voluntas. ff de verb. ob si diuortio. ff de
excep. doli. l. ij. §. circa. ff. si quis cautionibus. l. sed si quis. §. fi. ff. de
ope. lib. Cãpanus ff. de don. l. patronus. ff. de fideiussor. l. græce. § à
tutore. ¶ Si aũt contractus sit differentia. & non genus vt contra-
ctus emptionis & alii qui sunt ipsa specificatio, non est quærendũ
de causis causæ, sed solum de forma contractus vnde nisi in cõtra
ctibus innoiatis in quibus est qrendũ de impletione: quia substan-
tialis est ista interrogatio. C. de re. permu. ex placito. in maleficiis
etiam non interrogatur testis cur fecerit furtũ, vel homicida ho-
micidium. sed bene interrogatur qualiter. s. an dolo vel culpa si iu-
dici videtur. extrauagantes aũt interrogationes vel de mori-
bus suis non debent fieri à teste. quæ non contingunt causam, nec
criminosæ, quia non tenetur respondere cum non sit productus
ad hoc. ff. de iureiur. l. qui iurasse. §. si pater. si tñ sine interrogatione
respõdeat, nocet testificationi, & testificanti vt hic. Illud no. qd li
cet in accusatione non ponatur dies sed mẽsis, tñ testis si iudici vi-
detur põt interrogari de die & hora vt singulariter no. ff. ad l. sil. l.
si prius. Si autẽ in accusatione vel denũciatione esset apposita dies
vel hora, tunc de ea esset interrogãdum de necessitate per ea quæ
not. in l. j. C. qui accusare non pot. ¶ Itẽ Daniel interrogauit falsa-
rios de loco loci: & per rñsionem fuit comprehensa falsitas testiũ
& fuerunt lapidati. vt eleganter no. C. de testib. l. testium. Nã iudex
debet studere intercipere testẽ suspectum. vt not. Azo in summa.
C. de testi. vbi omnino. vide. de indictione autem non interroga-
gabitur, quia ars perit ię est.

CAP. III.

1 *Syndicus œconomus cuiusquam monasterij si fuit confessus in iudicio quædam per errorem, an error iste noceat.*
2 *Confessio vna an tollat ius contrarium ipso iure.*
3 *Falsum si quis scienter confiteatur, an confessio sit valida.*
4 *Confessio ad hoc vt sit valida, quot requirantur.*
5 *Pupillus doli capax de crimine capitali accusatus an poterit confiteri maleficium.*
6 *Confessio facta in carcere an sit valida.*
7 *Confessio minoris an sit valida.*
8 *Minor si prestito iuramento de veritate dicenda confessus est: an poterit in integrum restitui.*

9 *Sacramen-*

9 *Sacramentum de pręſenti vel de pręterito an obliget.*
10 *Periurus eſſe non dicitur qui non intellexit.*
11 *Adultus contra iuramentum quod preſtat vt teſtis non reſtituitur.*
12 *Filiusfa. ſi confiteatur ſe feciſſe furtum vel homicidium an pater poſſit reuocare iſtam confeſſionem necne.*
13 *Accuſatus de ſim de ſtupro virginis & confeſſus & comparet virgo quę reuocat confeſſionem meam & vult probare quod ipſa erat mihi deſponſata, an ſit ei credendum.*
14 *Confeſſio facta à minore, muliere, ruſtico, vel milite an eis noceat.*
15 *Militi non parcitur in iure naturali vel quaſi puta quia deliquit contra bonos mores.*
16 *Scientia an & quando pręſumatur.*
17 *Scientia an pręſumatur in eo qui pręcipit, vel iubet.*
18 *Inſtrumentum ſi produxi quo continetur factum alienum, quod inſtrumentum eſt contra me & ſic facit fidem pro aduerſario, an poſſim probare contrarium.*
19 *Errorem proprium in æſtimo communis, ſiue in libro conſulis, an poſſit quis corrigere.*
20 *Confeſſio quę fit omnino extra iudicium ſuper crimine an inducat plenam probationem.*
21 *Confeſsio quando tendit ad ſolutionem ſeu ad liberationem, an requiratur præſentia vel quaſi.*
22 *Hominem qui adhuc viuit in humanis quid iuris ſi quis fateatur ſe occidiſſe.*
23 *Actor ſi lit. conteſtata ſic ponit, pono quòd debes mihi centum, & reus reſpondet cõditionaliter ſe promiſiſſe adijciens & non alio modo, vel forte non adijciens an videatur purè confeſſus niſi probet conditionem adieciſſe.*
24 *Confeſsio ſi ſit facta per verba abnegatiua: an ipſa verba probent modo eſſe.*
25 *Confeſsio aduocati oſtenſo errore an & quando reuocetur.*
26 *Poſitiones an fiant ante lit. conteſt.*
27 *Interrogationes an fiant poſt lit. conteſt.*
28 *Confeſsio ficta an inducat infamiam iuris.*
29 *Banniti an ſint infames infamia iuris.*
30 *Confeſſus ſuper certi cõdictione generali propoſita ex furto ad duplum vel quadruplum an efficiatur infamis.*
31 *Error qualiter probetur.*
32 *Iudex delegatus ad executionem an poſsit cognoſcere de errore.*
33 *Scriptura ſi reperiatur in codice mercatoris qua continetur qđ debet mihi decem, & produco illum codicem in iudicio: quid iuris ſi mercator dicit quod illa ſcriptura non probat.*
34 *Codicibus rationum mercatorum quomodo ſtetur.*

EX parte. Confeſſio facta non nocet ſi ante finitum negociũ de errore docetur. Duæ
ſunt partes. in prima narrat factum. ſecunda ibi, cum igi
1 tur ꝓuidet iudicẽ inſtruendo. ¶ †Caſus. Syndicus ęconomus cuiuſdam monaſterii in iudicio confeſſus fuit quædã per errorem. quęrit vtrũ iſte error noceat. reſpondetur ꝙ non nocet errore probato nõdum finito negocio. ¶ Ibi, in iure. i. in iudicio. Ibi, ſibi, id eſt monaſterio. Ibi, nondum finito. i. non lata diffinitiua. Ibi, nemini. vnde eccleſia vtitur cõi auxilio, nec eſt opus reſtitutione in integrum. qđ dic vt in capitulo vltimo de reſtitutione in integrum lib. vj. &c. ¶ Quæro quæ exigantur in confeſſione. reſpõdeo duo, ſcilicet veritas & ſcientia. econtrario duo infringunt eã. ſ. fal-
2 ſitas & ignorãtia ſeu error. ¶ †Extra quæro nunquid vna confeſſio tollat ius ꝯriũ ipſo iure & gloſ. ord. ſingu. dicit ꝙ ſic. ff. de regu. iur. l. nihil tam naturale. dicit Ber. ꝙ nulla cõfeſſio facta ꝓpria voce poſt litem conſt. poteſt effectu reuocari niſi ꝓbetur error. j. de ꝓba. c. qñ contra. ſuper ver. confeſſiones. ¶ Dicit. Inno. ꝙ oĩs error tã ꝓprius q̃ procuratorius põt reuocari vſq; ad ſñiam, nõ poſt, niſi in cã appellationis. ¶ Ex hoc ꝯclude ꝙ intra tẽpus appellandi ſi nõ eſt appellatũ nõ põt reuocari quia non eſt corã quo reuocet. Nã corã primo iudice ſumus poſt iuriſdictionis egreſſum. corã ſecundo ſumus ante iuriſdictionis acceſſum, & ſic corã iudice incõpetenti. ¶ Itẽ renũtiaret appellationi interpoſitæ qui adiret pri-
3 mũ iudicẽ. ¶ †Quęro ergo ſi quis ſciẽter cõfitetur falſum, an valeat cõfeſſio rñdeo aut eſt falſum per rerũ naturã, vel iuris impoſſibilitatẽ, vel ſtatutũ legis ſcriptę. & nõ valet. vt ff. de interro. ac. l. cõfeſſionibus. & no. ff. de aur. & ar. leg. l. ornamentorũ. aut eſt falſum per facti contingentiã, & tũc aut eſt talis perſona q̃ cõfitendo nõ põt ſibi ꝑiudicare, & nõ valet eius cõfeſſio. aut põt ſibi ꝑiudicare valẽs: & tunc ſtatur cõfeſſioni in iudicio factæ, nec antę lit. cõte. reuocatur. In ꝑparatoriis iudiciorũ & poſt litẽ conteſt. reuocet in deciſoriis anteq̃ ſit concluſum in cã & probet error. ff. de interro. act. l. de ętate. § fi. ff. fami. hercis. l. qui familiæ. qđ dic vt C. de iur. & fac. igno. l. error. & ff. eo. l. non fatetur. ff. qñ ac. de pec. eſt annalis. l. quæſitũ. quę. l. dicit. vbi eſt error publicus præſumitur eſſe
4 error etiam in confitente. & eſt l. valde notabilis. ¶ †Quæro quot requirantur ad hoc vt valeat confeſſio. rñ. duo generalia. ſ. vt adſint quæ debent adeſſe, & abſint quæ debent abeſſe. ſpecialia aũt
5 verſibus cõprehendunt. Et prima pars verſus eſt maior. ¶ †Quęro ergo an pupillꝰ doli capax de crimine capitali accuſatus, qđ eſſe põt ſi malitia ſupplet ætatẽ, vt dicunt duę no. ll. ff. de tute. l. ſi arrogati. & ff. ad ſil. l. excipiuntur. poterit confiteri maleficiũ? & videt ꝙ non quia tutor nõ cõſentiet ei, nec poteſt cõpeti ad authoritatẽ præſtandã. vt ff. de aut. tuto. l. j. in fi. Dic contrà ſufficit enim ꝙ tutor authorizet vt reſpondeat: licet nõ authorizet vt ſic reſpõdeat. Si aũt eſt in poteſtate patris nõ authorizabit pater, ſed dabitur curator liti: quia patria poteſtas nõ eſt ad hoc inuẽta. In adulto autẽ tertius eſt, vt C. de aut. preſtan. clarũ. qđ dic vt ibi per Cy. ſm ver-
6 bũ eſt ſponte. ¶ †Quæro igitur vtrũ valeat confeſſio facta in carcere. reſpõ. non: tñ quia metu, tñ quia carcer non eſt locus ad iudicia deputatus. vt ff. qđ me. cau. l. qui in carcere. vbi eſt glo. no. de
7 hoc. ¶ †Quæro an minoris confeſſio valeat. & videtur ꝙ ſic præſertim in facto proprio: quia ille qui confitetur præſumitur bonã fidem agnoſcere. ff. de admi. tu. l. quoties. ff. man. l. quintus. ¶ Item qui defert iuramentum, videt confiteri iuxta tenorẽ iuramenti & minor põt iuramentũ deferre: vt ff. de iureiu. l. nam poſtea. § ſi minor. ¶ Itẽ ſi valet confeſſio in criminali: vt C. de aut. præſtan. l. clarum. multo fortius in ciuili: vbi agitur de minori præiudicio. ¶ Itẽ confeſſio adulti valet in contractu. ergo & in iudicio in quo quaſi contrahitur. vt ff. de pecu. l. iij. §. idẽ ſcribit. & ff. de iudi. l. omnem. ¶ Item lex dicit, aduerſus ſuã cõfeſſionẽ reſtituitur in integrum: ergo valet mero iure niſi probet errorem: & tunc vſq; ad diffinitiuam auditur de iure cõmuni: poſt diffinitiuam verò ope appellationis, ſi ſententia non tranſiuit in rem iudicatam, poſt verò ope reſtitutionis in integrum. Si vero per ſtultitiam ſuam & non per errorem, tunc ſemper in integrum reſtitutio eſt neceſſaria, in qua oportebit eum ſuam facilitatem probare. i. rem aliter ſe habere. vt ff. de confeſ. l. certum. § minorem. In contrarium videtur. qđ confeſſio ipſo iure ſit nulla ſicut ſententia lata contra eum qui inde-
a fenſus eſt. C. ſi aduer. rem iudi. l. cum & minores. niſi tu dicas qđ non dicitur indefenſus. ille qui confitetur. ar. ex coniunctione duarũ. ll. ff. de inoffi. teſta. l. qui repudiantis. § fi. ff de neg. ge. l. at qui natura. §. cũ me. Solu. aut eſt pupillus, & nõ valet ipſo iure ſine authoritate tutoris: vt ff. de in ius vo. l. ne impuberes. quæ authoritas nõ eſt præſtanda nutu, ſed verbis expreſſis. ff. de re iu. l. vbi non voce. licet conſenſus poſſit ꝑſtari tacitè. ff. ado ſi pater. aut eſt adultus habẽs curatorẽ, & idem qđ in pupillo. & hoc de iure. C. inuentũ eſt nõ iur. Digeſtorũ. & hoc not. ff. ad treb. l. j. §. fuit quæſitũ. aut nõ habet curatorem, & tunc ſi ex confeſſione ſurgeret alienatio ꝓprietatis rei quæ ſine decreto non poteſt alienari, & ipſo iure non valet confeſſio. ff. de tranſac. l. cum hi. §. ſed cũ lis. ne quo vna via ꝓhibetur alia via permittatur, quæ ad idẽ tendat. Si autẽ non vergit ad talẽ alienationẽ, ſed ſolum ad veritatis indaginẽ, puta in actionibus in perſonã, valet cõfeſſio mero iure & ita intelligit. d. §. minorẽ. Adde qđ no. Pe. & Cy. ĩ l. vnica. C. eo. Nã hæc vera ſunt, vbi minor eſt iuſſus & monitus à iudice reſpondere. Si aũt ſpõte temere prorumpit in actum confeſſionis, eo ipſo videtur læſus ſui facilitatę, quia diligens homo non erat facturus, & ideo tunc nullo alio probato reſtitueretur in integ. Scias tñ quòd iudex non debet mandare reſpondenti quòd confiteatur, ſed ſolum quod reſpondeat: aliàs videretur confeſſio fieri per impreſſionẽ. tex. eſt no. in l. j. §. qui quæſtionẽ. ff. de quæſti. Nã quæ nutu voluntatis geruntur, non debent certis limitibus coarctari: vt ff. de arbit. l. qualẽ. in prin.
8 ¶ †Sed quid ſi minor pręſtito iuramento de veritate dicẽda confeſſus eſt, nunquid poterit in integrũ reſtitui? & videt qđ ſic: qa iuramentũ nõ eſt inuentũ vt ſit erroris patrociniũ: ſed vt ſi fidei vinculũ. ¶ Item iſtud eſt ſacramentum aſſertorium nõ promiſſoriũ:
9 vnde non obligat. ¶ †Itẽ iſtud eſt ſacramentũ de præſenti, vel de præterito, & ſicut ſtipulatio per verba præſentis tꝑis non obligat. vt not. ff. de ver. obli. l. v. §. ſtipulatio. & inſti. de literarũ ob. §. j. niſi habeat in ſe æquipollentiã promiſſionis: vt ff. de euict. l. ſi ita quis. ff. de pac. l. non impoſſibile. ita & in iuramento videtur dicendũ. Dicet aliquis iſte nõ poteſt ſuum periurium allegare, quia allegaret ſuam turpitudinem. ſed reſpondeo qđ error turpitudinẽ velat.
10 ¶ †Itẽ non debet periurus eſſe, qui non intellexit. arg. ff. de iuriſ. om. iudi l. ſi per errorẽ ad hoc facit qđ not. ff. de iureiu. l. aliàs. Nõ ob. aut. ſacramenta puberũ. quia loquitur in iuramento de facto, qđ põt verificari per obſeruãtiã: vt C. de tranſac. ſi quis maior. ſed iuramentum falſum de præterito vel præſenti eſt impoſſibile: quia non poteſt verificari nec de facto nec de iure: vt ff. ſi cer. pe. l. cum ad præſens. ¶ In contrarium videtur: quia confeſſio & ſententia æquiparantur: vt ff. de re iudi. l. poſt rem. ſed ſi quis iurat ſtare ſententiæ, vel iurat ſñiam verã, nõ põt venire cõtra niſi in vno caſu
ſpeciali

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino eleganter de hoc per Cal. in conſi. x. incip. examinato dicto inſtrumento remiſsionis ſeu donationis ſubti. de vſuris.

ſpeciali vt in ſnĩa fereuda ꝑ arbitrũ.vt C.de arb.aut.decernimus.
vnde arguẽdo per locũ à ſpeciali ſequitur.qđ in ꝯrium eſt ius cõe.
11 ¶†Itẽ adultus cõtra iuramentũ qđ præſtat vt teſtis, non reſtitui-
tur,ſed iſte eſt teſtis licet in facto ꝓprio:vt C.de fideicõ.l.fi.ergo
nõ reſtituit.Sol.puto primã opi.veriorẽ.vt ff.de offi.præſi.l.illici-
tas.§.veritas.& caue tibi,ꝗa iudex nõ debet exigere iuramẽtũ veri
tatis in medio lit.niſi ſit iuramentũ deciſiuũ:vt C.de iur.calũ.aut.
in iſto.Dixi qđ teſtis non reſtituit ꝯtra propriũ iuramentũ:quia ſi
reſtitueret nõ eſſet teſtis idoneus:vt ff.de proba.l.minor.§.fin.qđ
falſum eſt in eo minore qui habet legitimam ætatem teſtificãdi.
12 ¶†Quęro,filiusfa.cõfitetur ſe feciſſe furtũ,vel homicidiũ,vtrum
pater poſſit reuocare iſtã confeſſionẽ necne. Reſpõdeo,aut pater
tenetur ex cõſequentia delicti,& poteſt reuocare probãdo ꝯriũ:
ſed ſi non probat ꝯrium,ſtatur confeſſioni filii:vt no.ſing.in l.ij.§.
j.ff.ſi ex noxa.cau.agatur.& tamen ſi quis fideiuberet pro delicto
alterius rei principalis cõfeſſio nõ pręiudicaret fideiuſſori qui in
iudicio non fuit;quinimo oporteret de nouo cõtra fideiuſſorẽ ꝓ-
bare non ſolũ contractũ fideiuſſionis,ſed etiam ꝯctum principa-
lẽ,qui non præſumit niſi probetur.licet quędã gloſ.ſentiat qđ ſi in
inſtrumẽto fideiuſſionis fiat mẽtio de inſtrumẽto principali,pręſu-
mant omnia ſolẽniter acta.ff.de ver.obli.l.ſciendũ quę glo.nõ
eſt alibi.Aut pater tenet ex ꝯſequẽtia iudicij,& tũc põt reuocare
cõfeſſionẽ filij & ꝓbare ꝯtrariũ:vt C.de accu.l.ij.alias tanꝗ̃ fideiuſ.
iudicati tenet.arg.ff.de verbo.obli.l.cũ filius.& hoc quia ſumus in
cõſequẽtia ſuccedanea ꝑiculi.vt ff.mã.l.ſi remunerãdi.§.maurius.
13 ¶†Idẽ dico in tali exẽplo,accuſatus ſum de ſtupro virginis, & cõ-
feſſus cõparet virgo:reuocat confeſſionẽ meã, & vult probare ꝙ
ipſa erat mihi deſponſata.vt not.C.de fideiuſ.l.pe.& ego ſi hoc al-
legaſſem,crederet vtriq; noſtrũ cõcordi,vt dixit ibi glo.aurea.rñ.
puellã admitti ꝗa melior eſt bona fama ꝗ̃ diuitiæ multæ.vt ff.ſi ꝗs
omiſ.cau.te.l.Iulianus.& ex ꝓceſſu non emendato efficit damnũ
ꝑſumptionis.vt ff.de adul.l.denuntiaſſe.§.querit.& C.de fal.lib.j.
¶Interdũ conſiſtit conſequentia.l.lęſionis in ordine quodã iur.
vt in principali.& fideiuſſore,in debitore & extraneo poſſeſſore:
& dico ꝙ iſti admittunt ad probandũ errorẽ,& reuocandam con-
feſſionem rei:ꝗa eorũ intereſt ante tps occurrere.arg.ff.de inoffi.
teſt.ſi ſuſpecta.& qđ ibi pulchrè & plenè no.Idem dico ſi tabellio
ꝯfitetur ſe Titio mãdante feciſſe falſum inſtrumentũ. Nã Titius
põt reuocare cõfeſſionẽ & ꝓbare contrariũ.admittitur etiã ꝓcu-
rator Titij:ꝗa quo ad Titiũ cuius eſt procurator,non imminet pę
na capitalis ex vi iſtius ꝓceſſus.ff.de app.lucius.ff.de infa.lucius.&
ẽ.de ordi.cog.c.cũ dilectus.§.fi.is aũt cuius intereſt nõ audit, quia
hi ſolum debẽt audiri quorũ intereſt,non alij.vt l.j.ff.de ap.recip.
14 ¶†Quęro,cõfeſſio facta à minore,muliere,ruſtico, vel milite an
eis noceat.Reſpõdeo nõ:ſi per iuris imperitiã emanauit. Sed qua-
liter probatur imperitia.reſpondeo eoipſo ꝙ nõ ꝓbatur contra-
riũ.ff.de iur.om.iu.ſi quis id qđ.C.de his qui ſibi aſcri.l.qđ adhibi-
tus.quæ lex dicit qđ ex notabili præſumptione ꝑſumitur in milite
poti⁹ imperitia quã dolus.Interdũ nõ parcit militi,vt ſi errauit in
diſciplina militari,ꝗa debet ſcire arma.C.de iure deli.l.fi.in prin.
15 ¶†Item non parcitur ei in iure naturali vel quaſi, puta ꝗa con-
tra bonos mores delinquit vt C.de in ius vo.l.venia.ff.de adul.l.ſi
adulteriũ cũ inceſtu.¶Itẽ non patrocinat militi vel minori ſi per
iuris errorẽ omiſit ſolẽnitatẽ vel formam rei,vt ꝗa fecit teſtm̃.ſo-
lẽnitate omiſſa tam cõmuni ꝗ̃ militari,ꝗa vbi agitur de productio
ne alicuius actus in eſſe,omiſſio modi,& forme oĩbus nocet,etiã
error tabellionis vel aduocati.vt optimè not.C.de teſta.ambigui-
tatẽ.Itẽ oẽs hoĩes natura ſcire deſiderant & pręter naturã eſt non
cõſulere peritiores,quorũ peritia mens illuminatur. vt C.de inge.
manumiſ.l.ſi auiam tuã.& ideo omnibus nocet in lucro captando
& quaſi lucro vt in hæreditate paterna & materna.ff.de bo.poſ.l.
in bonorũ.& habes pulchrã gloſſ.C.de iuris & fac.igno.l.ſi eman-
cipata.¶Item ꝑdictis nõ ſubuenitur in iniuriis & damnis alteri il-
latis.vt plenè not.C.vnde vi.l.ſi quis in tãtam.niſi forte in leuibus
criminibus,vt in delatione armorũ & ſimilibus quę non fiunt con
tra bonos mores & nemini nocent.¶Item quandoq; non erranti
bus ſubuenitur iuris priuilegio.vt C.de iur.& fact.igno.l.j.quę.l.eſt
16 ſingularis.¶†Tertiũ verbũ eſt ſciẽs.Quęro igitur nunqd ſcientia
præſumatur?reſpondeo ſic in facto ꝓprio.ff.pro ſuo.l.fi.præſer-
tim in facto ꝓprio promiſſionis,& vinculo fidei:vt tex.aureus.C.
de contrahen & commit.ſtipul.l.magnam.Sed in facto tertij aut
loquimur in actore,& non ꝑſumitur error:ꝗa debuit deliberaſſe.
vt ff.de regu.iur.l.qui in alterius.fallit ſi aliqua ſunt indicia erroris.
vt ff.de acqui.hære.l.cum falſum & l.patronus.§.rei perduellionis
& ibi glo.Aut loquimur in reo.& tunc aut probat rẽ aliter ſe ha-
bere aut nõ.primo caſu ꝑſumitur error.ff.de interroga.act.l.de æ-
tate.§.fi.C.de erro.cal.l.j.C.de iuris & fac.igno.l.cũ falſa.ſed gloſſ.
ordi dicit,qđ ſi quidẽ habuit terminũ ad deliberandum,& delibe-
ratè reſpondit,ſtandum eſt reſponſioni ſuæ vt ſingulariter no.ĩ.
de diuor.c.ex literis.ſed illa glo.non omnino.eſt vera. Nam reus
ſemper habet terminum ad deliberandum.C.de lit.conteſta.aut.

offeratur.ergo nunquam poſſet corrigere errorem ſuũ qđ falſum
eſt.Si aũt non errauit, aut eſt tale quid in quo põt ſibi præiudicare
per conſenſum & ſtatur confeſſioni.vt ff.ad l.aquil.proinde.§.ſi.
aut eſt tale quid in quo non poteſt ſibi ꝑiudicare per conſenſum,
& non præiudicat,ſi de innocentia conſtat.vt ff.de quæſti.l.j.§.ſi
quis vltro.¶†Circa ſcientiam quęritur vtrum exigatur in eo qui
17 præcipit, vel iubet.verbi gratia, eo contraxi cum vſurario & feci
inſtrumentum de duplo.deinde iuimus coram epiſcopo, & con-
feſſus fui quòd inſtrumentũ totũ erat de vera ſorte:& eps̃ fecit mi
hi præceptũ de non ſoluendo.reſpondeo ſi eps̃ ſciebat factum,pręceptum eſt nullũ quia dolus iudicis reddit præceptũ ſuũ nullum.
vt not.ff.de procu.l.ſi procuratorem abſentẽ. Si aũt ignorabat ſed
fuit ſibi obreptum à contrahentibus, & dicitur obreptio licet de
cõmuni cõſenſu ꝗa in fraudẽ canonum diſponentiũ de nullitate
etiam inter voluntarios.vt C.de leg.& con.l.non dubium. Dices
tu certa ſcĩa inducit donationem.ff.de noua.l.ſi quis delegauerit.
a reſpondeo donatio accedens ſorti mutuatæ eſt vſura[a]. vt no.ff.ſi
cer.pe.l.rogaſti.§.ſi tibi.Secus ſi accederet contractui dotis vel a-
lij contractui in quo non conſueuit exerceri fænus.ff.de verb.obli.
l.diuortio.& facit.C.man.ab Anaſtaſio. ¶Quartum verbum eſt,
vbi ius.i.iudicium.Quęro ergo quid ſi confiteatur ante lit.conte.
Nam nondum eſt iudicium formatũ,ſed attentatum. vt C.de iu-
di.l.j.reſpondeo in confeſſione non requiritur ordo iudiciorum.
18 tex habuiſti no.ſ.de reſti.ſpo.piſanis.¶†Quęro ꝓduxi inſtrumen
tum quo continetur factum alienum:qđ inſtrumentum eſt contra
me,& ſic facit fidẽ ꝓ aduerſario:vt not.ff.de eden.l.j.§.editiones.
in fi.magnę glo.nũquid poſſum ꝓbare contrariũ.dicit Innoc.qđ
nõ.ĩ.de cenſi.olim.ꝗa ſum cõfeſſus voce ꝓpria & ꝑ inſtrumẽtũ cõ
uictus.vt C.quorũ ap.nõ reci.l.ij.& l.pe.ſed ſi aduerſa pars vel iu-
dex ꝓbaret inſtrumẽtũ,licitũ eſſet mihi mutare conſiliũ, vt elegã-
19 ter no.Inn.ĩ.de iureiurã.mulieri.¶†Quid dices in eſtimo cõmu-
nis ſiue in libro cõſulis:vtrũ poſſit ꝗa corrigere errorẽ propriũ.&
videtur ꝙ nõ ꝗa deſideriũ apud acta officialiũ publicatũ nõ poteſt
corrigi vt no in rura.C.de omni agro deſerto.li.xj.nec ob ꝯfeſſio.
ꝗa cõfeſſio ſuccedit loco ꝓbationis & ꝓbatio nõ eſt ꝓbatio ſi falſa
ſit vt l.ij.ff.quẽad.te.aper.pręſertim ſi hęc acta ſunt per ꝓcuratorẽ
ſine ſpeciali mãdato;ꝗa ex certa ſciẽtia nõ põt dño nocere.vñ non
eſt neceſſe ꝓbare eã erraſſe:ſed ſufficit rẽ aliter ſe habere.¶Quęro
ꝗd de ꝯfeſſione ꝗ̃ fit corã milite poteſtatis ꝗ vadit capiẽdo male
factores,& rimãdo pro armis.rñdeo iſte eſt quidã executor & nõ
iudex.tñ relationi ſuę ſtatur in leuibus criminibus.vt no.ff.de infa.
l.ictus.& ff.de accu.l.ſi leuia.¶Quęro quid de ꝯfeſſione, ꝗ̃ fit poſt iu-
diciũ nũquid iuſtificet ſententiã latã prius ex arrupto.de hoc ha-
bes glo.ordi.ſin.ff.de ap.l.nõ tantũ. ꝗ̃ determinat qđ nõ:ꝗa iudex
erat functus officio ſuo,vnde ammodo redigit ad inſtar priuati.
20 ¶†Quęro ꝗd de cõfeſſione ꝗ̃ fit omnino extra iudiciũ ſuꝑ crimi
ne.Rñdeo aut fit in flagrãti crimine quaſi in eodẽ cõtextu & loqtur.ff.de adul.l.capite quinto.ꝗa ponit ad torturã. aut nõ fit in fla-
granti crimine,& tũc inducit ſolũ ſuſpicionẽ quæ minus eſt quã
ſemiplena ꝓbatio.vt ff.de ædil.edic.l.ꝗ̃ro.§.fi.& ſingulariter not.ff.
de ꝓba.l.cũ ꝓbatio prioris.& hoc quãdo cõfeſſio reſpicit crimẽ.ſi
aũt reſpicit contractũ,aut poteſt inducere tũc tẽporis diſpoſitio-
nẽ & diſponit vt inſti.de literarũ obli.aut nõ poteſt inducere tunc
tẽporis diſpoſitionẽ,& tũc nõ diſponit.ſed diſpoſitũ ꝓbat ſi fit ꝑ-
ſente parte,vel dirigit ei.vt ff.depoſiti.l.publia.§.fi.& ff.de ꝯſti.pe
21 cu.quidã.quæ lex eſt ſolẽnis.¶†Sed nũquid qñ cõfeſſio tẽdit ad
ſolutionẽ,ſeu ad deliberationẽ,requirit ꝑſentia vel quaſi? gl.ſunt
ꝯriè.vna dicit ꝙ ſic.ff.de pact.l.idẽ in duobus.alia dicit ꝙ nõ:quia
quęrit exceptio doli licet nõ pacti.ff.de libe.lega.l.nõ ſolũ.§.libe-
rationis.prima eſt vera,vbi emanat ꝑ modũ ꝯtentionis.ſecũda eſt
vera vbi emanat ꝑ modũ ſimplicis enumeratiõis veri.& hæc vera
ſunt quãdo emanat poſt obligationẽ ꝯtractã:ſed ſi cõcernit & im-
pedit principiũ obligãdi nõ eſt vis vtrũ pars ſit ꝑſens necne.vt pa-
tet in dño ꝗ habet ratũ negociũ ſciens tanꝗ̃ malè geſtũ vt ſubtili-
ter.no.ff.de neg.geſt.l.Pomponius ſcribit.& l.Neſennius. Sed in-
terdũ cõfeſſio emanat in vltima volũtate, & tunc aut ad liberãdũ,
& queritur exceptio doli.aut ad allegandũ,& ꝗ̃ritur actio ex teſta-
mẽto vt l.j.C.de fal.cau.adiecta leg.Nã per vltimã voluntatẽ non
probat actus inter viuos,ꝗa nõ emanat ad iſtã inuẽtionẽ.vt eſt tex.
ſingularis.ff.de liberat.le.l.aurelius.§.fi.aut emanet ad ꝓbandũ ſunt
enĩ quidã qui teſtari nõ poſſunt:tñ fidẽ veri cõfiteri poſſunt,& tũc
idẽ qđ dixi ſuperius in actibus inter viuos.¶Quintũ verbũ eſt ho-
ſtis.i.aduerſarii.Quid ergo ſi nõ eſt ibi ꝯtradictio.rñdeo eo multo
magis valet cõfeſſio.vt not.ff.de neg.geſt.l.at qui natura.§.cũ me
abſente.qui tex.nõ eſt alibi.& ff.de ꝓcu.ſi reus paratus.quæ.l.etiã
in ſimili caſu nõ habet ſociã:ſunt ſimiliter quædã aliæ.ll.vulgares
ff.de iudi.ſi debitor.i.ff.de leg.j.ſi domus.§.qui confitetur. ¶Mo-
do

ADDITIO.

a ¶Vide omnino eleganter de hoc per Cal.in conſil.x.inci.examinato dicto
inſtrumento remiſſionis ſeu donationis ſub tit.de vſuris.

do sequitur in gl.ca quæ debent abesse,& primũ verbũ est nec natu
22 ra rei.† Quæro igitur si qs confitet se occidisse hominẽ, qui adhuc
viuit in humanis.rñ.si erat taliter vulneratus ex morte sequenti ve-
rificat cõfessio:quia mors nõ est quid nouũ cũ iacula vulneris effu-
gere nõ possit.vt ff.de cõfes.si is qui stichum & ff. ad l. aquiliã. huic
scripturæ.& l.q occidit.§.fi.ff de dam.infec.l.dãni.§.si is.¶ Quero
cõuentus rei ven ab uno lite pendente cõuentus ab alio cõfitet,nũ
quid valeat cõfessio ꝓpter vitiũ litigiosi?& videt qđ nõ.Sed in cõ
trariũ videtur casus.ff.de rei vendi.à quo fundus & l. is à quo. & ff.
de pet.hær.l.pe.qa hoc fit ex necessitate & vigore iudicijs.licet enĩ
sic respondere sit volũtatis:tñ respõdere est necessitatis quę reddit
in inuitũ.vnde nõ facit sed fit ei.& hæc veri qñ qs cõfitetur p modũ
iurisdictiõis necessariæ.als enĩ si volũtariæ nõ valet cõfessio ꝓpter
vitium litigiosi.vt habes hic in glo.ord ¶† Pone qꝑ lite contestata
23 actor sic ponit:pono quod debes mihi centũ,reus respõdet sed cõ-
ditionaliter se ꝓmisisse adijciens & nõ alio modo,vel forte hoc nõ
adiecit.Quæritur an videatur purè cõfessus,nisi probet cõditionẽ
adiectã fuisse rñ.ideo non videtur purè cõfessus vt ĩ. de fide instru. cum
Ioannes eremita.facit quod not.in l. 2. C.de dona. ante nupt. Imo
non videtur ad interrogata respondisse.vt ff.de verbo.obli.l.j.§. cũ
adiecit.& ideo cogendus est reus simpliciter respondere,sicut posi-
tio est facta simpliciter:alias nõ videtur responsum ſm Archi.qui
ita not.s.de confes.c.statuimus,in prima glo.iuxta medium lib.vj.
de hoc in Specu.in tit.de positionibus.§.x.sequitur. in ver.pone li-
te contesta.& de exce.§.viso.ver.nu ergo.¶ Sed quid dices inquisi-
tus in respondendo inquisitioni de homicidio respondit præmissa
defensione:hoc modo ad meã defensionẽ feci vel postposita in or
dine verborũ rñdit hoc modo,feci ad meã defensionẽ nũquid alio
nõ ꝓbato possit ꝯdẽnari?& videt qꝑ sic:qa confessioni statur contra
se,sed non pro se.Item præsumptio est cõtra eum.¶ In cõtrarium
videtur,quia ista cõfessio est qualificata.& talis qualitas perimit cõ
fessionem vt ĩ.de accu.cum dilecti. ¶ Item aut tota confessio est
acceptanda aut tota repudianda.vt ff.de procu.l.in causæ ¶ Item
non dicuntur concordes illi qui in qualitatibus disconueniunt. ff.
de iureiuran.l.iusiuran.& ad pecunias.§.si de qualitate.¶ Item curia
vtit adminiculo confessionis:ergo debet vti cum sua causa suisq;
vitijs arg.ff.de manumis.gaius.ff.de acqui.pos.l. Pomponius §.cũ
quis. Nam ista confessio non habet duo capita separata: sed vni
cum tantum in forma cum qualitate:& aduocati dicunt communi
ter qꝑ ex tali responsione non sequitur condẽnatio.Ber.contrà.&
ego quia hæc verba,ad meam defensionem.sunt quoddam excipe-
re:quia non absorbent factum sed vinculum:& ille qui excipit.dẽt
probare: illa autem verba & non aliter nec alio modo quæ appo-
nuntur ad cautelam,non prosunt:quia in præiudicialibus nõ valet
24 protestatio:de hoc not.C.de excep.l.si quidem.¶† Quæro, quid de
cõfessione facta per verba negatiua,vt cõfiteor te fuisse dominũ,
nunquid probent modo esse.dic vt no.ff.e.l.certum.§.j. vel latius
dic qꝑ quędam sunt quæ habent necessariam veritatem ex præteri-
to in præsenti,vt homicidium,& probant.ff.de iur.codi. plociana.
Quædam habent veritatem contingenter,& non necessariò,vt do
miniũ & obligatio:& præsumitur de præterito in præsenti.vt C.de
proba.l.siue possidetis & hoc quando consistunt in iure:sed si cõ-
25 sistant in mero animo,vt possessio.dic vt ibi not. ¶† Quæro quid
de confessione aduocati?respondeo reuocatur ostenso errore si ꝓ-
cessum est ad ea per quæ videatur confessio approbata:alias reuo-
catur sine ostẽsione erroris secũdũ Host.¶ Quod aũt dixi,qꝑ error
a aduocati nocet[a] clientulo,procedit ex natura officij aduocati,q ha
bet pro cliẽtulo proponere & respondere.vt l.j.§.j.ff.de postu.l.in
iure nõ in facto.Itẽ hẽt dictare libellũ,formare interrogatoria,po
sitiones,& articulos & similia.vt C.de postu.l.quisquis.& s.de iudi-
cijs pastoralis.non tamen aduocatus est procurator: nec efficitur
dñs litis,nec ad dãnũ nec cõmodũ litis ptinet.vt no ff.de postulan
do.l j.§.initium. & ibi bona glo.Si tamẽ aduocatus alleget rationẽ
vel legem contra clientẽ suũ expressè faciẽtẽ,presumitur in eo do-
lus vel collusio:qa armat aduersariũ cliẽtuli sui:& ex hoc dẽt puni-
ri.Debet ergo tacere,& ꝯtra conscientiam non tenetur aduocare.
vt de iudi.l.item non nouam.§.fin.cum igitur errat aduocatus in iu
re debet clientulus incõtinenti reuocare errorẽ,si pñs est,& intelli
gens ſm Pe.& intelligitur incõtinenti. ĩ. triduũ qđ datur vt possit
alios consulere vt C.de errore aduo.l.j.& ij.¶ Item ideo dixi,intel-
ligens,qa q nõ intelligit est pręsens corpore:sed absens spũ.vt C.de
incest nup.l.cũ ancillis.& l.j in fi.C.de fal.mo.vnusqsq; aũt ꝓsumi-
tur itelligẽs,si ex proposito & nõ fortuito interest.vt ff.de test. mi.
diuus.¶ Itẽ qđ dixi errorem aduocati errantis in iur.nocere clien-
ti si errorẽ nõ reuocat,qa nõ cõtradicere cõfessioni par est: ut sin.
no.ff.rẽ ra.ha.l.quo enĩ §.j fallit in muliere nisi p prius cõsuluisset
periores.disciplina enĩ scholastica mulierũ pudicitię nõ cõgruit.
¶ Itẽ fallit in rustico qui verè est rusticus,& non sagax.ut not.ff.de
excu.tu.l athletę.§.de rusticis.¶ Item fallit in minore nisi sit in iu-
re peritus:secus enĩ si est licẽtiatus,vel doctor,vel lõgo tpe studẽs,
vt not.C.qui & aduersus quos.l.j.& C.de mune.patrimo.l.pfessio.
¶ Itẽ fallit in milite qui circa arma occupatur, nõ in eo qui circa
delicta cõuersatur:nec in milite militante circa diuina officio:qa in
eo requiritur peritia literarũ vt s.de elec.c.cũ in cũctis. ¶ Vltimo
scias qꝑ error iuris ꝓbatur per aperturam librorum disponentium
26 contrariũ vt s.de foro compe.c.si diligenti.¶† Quæro nũquid po
sitiones fiant ante lit.contest dicit gloss.qꝑ non,qđ verum est super
27 præparatoriis iudiciorũ in negocio principali.¶ † Itẽ quæro nun-
quid interrogationes fiant post lit.conte.dicit glo.quòd non,quod
verum est super præparatoriis iudiciorũ vt.C.de procurato.ita de-
28 mum.¶† Extra quæro nunquid ficta confessio inducit infamiam
b iur.[b] & videtur quòd non.vt not.Dyn.in l. tertia.ff.de suspect.tuto.
¶ In cõtrarium videtur quòd sic.vt C.de interdict.matri.l.si tutor.
& ff.de infa.l.quoniam Sol aut tacita confessio surgit ex contuma-
cia,& non infamat infamia iuris.& ideo non remouet quẽ à digni
tate.sed bene infamat infamia facti.i.apud homines emendatioris
vitę Aut tacita confessio surgit ex crimine,vel ex contractu simo-
29 niaco & tunc infamat vtraque infamia tam iur.quam facti.¶† Ex
his apparet qđ banniti non sunt infames infamia iuris: tamen su-
specti sunt de eodem genere officii & ex quo sunt bãniti admini-
strare nõ possunt. C.de susce.& archa.l.si aliquid.& elegãter not.in
30 auth.de armis.§ fin col 6.¶† Quæro confessus super actione furti
efficitur infamis:quid si est confessus super certi condictione gene
rali proposita ex furto ad duplum vel ad quadruplum. respondeo
non efficitur infamis nisi apud homines bonos & graues.vt singu-
lariter not in l.certi condictio.in principio.ff.si cer.peta.& ratio ibi
subtiliter redditur.¶ Quæro quid in confessione facta in instrumẽ
to guarentigię quod habet vim sentẽtiæ ex forma statuti.verbi gra
tia,si fur se obligat ad pœnam dupli,& tabellio facit præceptũ gua
rentigiæ.respondeo istud præceptum est interlocutoriũ vt singula-
riter not.C de bo.quę li.l.fi.§.necessitatem.& ideo non infamat:vt
ff.de infami.l.quid ergo.§ quantum.ibi etiam glo.dicit valde elegã
ter qꝑ cuius sententia non infamat,nec confessio facta coram ipso.
vnde dicebant antiqui aduocati,& ita seruabatur in palatio, quod
sicut sententia inquisitoris non infamat,ita nec confessio facta co-
ram ipso nisi adatur infamia ex genere pęnæ:vt ff.de infa l.ictus fu
stium.sed Bar.ex suo capite in l.infamẽ.ff.de publi.iudi.dicit qđ sen
tentia inquisitoris in causa famosa infamat. tenet enim qꝑ inquisi-
tio sit ordinariũ remediũ & nõ extraordinariũ.cuius opi.est contra
Dy omnes antiquos.Itẽ processus inquisitionis est quędam fictio
quia fingitur fama accusare.& fictiones nõ infamant:quare opinio
communis. videtur verior & æquior, cum non sit iure cautum , qđ
sñia inquisitoris nõ ĩfamat infamia iur.ciuilis,sed secundum cano-
nes infamia facilius irrogatur & facillius tollitur.¶ Adde ibi,nego
cio finito,talem postillam: finito vero iudicio à quo appellatum
non est, finitur reuocatio erroris:vt C.de transac.l.sub prætextu.&
ĩ.de re iu.ca.inter monasterium.Si vero appellatum est , adhuc est
locus corruptioni secundum leges.& sic dicit se Gul. obtinuisse in
31 Spec.eo.ti.§.vlti.ver.pe.vbi de hoc & ĩ.de ap.c.causam.¶† Et quali
ter probetur error.dic qꝑ quandoq; error contingit in omissione
exceptionis dilatoriæ:& tunc probatur per iuramentũ.ĩ.de excep.
pastoralis.Quandoque contingit in alijs:& tunc aut ille qui dicit se
errasse,certat de danno vitãdo:& ille contra quem agitur,certat de
lucro captando,& indebito soluto.ĩ.de solu.c.vlti.& tũc proban-
do rem aliter se habere,præsumitur error.ut in l.qui potest. & l. cũ
de indebito.ff.de proba.Si autem vterq; certat de dãno vitãdo: &
sic vterq; est in pari causa:tunc aut uolunt reuocare errorem alienũ
vt procuratoris vt hic:& tunc probando rem aliter se habere pos-
sunt.vt in l.certum §.sed omisso.ff.de confes.Si loquor de confes-
sione ꝓpria:& tunc aut confessio mea fuit circa factum alienum,
& idẽ qđ s dixi.vt in l.qui alieno.ff.de reg.iur.&.ĩ.de reg.iur.c. si qs
in ius.li.6.& in c.vlt.ff.pro suo.Si in facto ꝓprio,non sufficit ꝓbare
errorem aliter se habere nisi probem longinquitatem temporis.ar.
l.peregre.in prin.ff.de acqui.pos.s.de rescri.ab excommunicato.&
qđ no.Dy.ĩ.de reg.iur.c.ignorãtia.lib.6.Idem si implicita sit con-
fessio in facto meo vel alieno.ut in l.emptori.§.Lucius.ff.de pactis.
32 & C.de errore aduo.l.j ¶† Extra quęro nũquid iudex delegatus ad
executionem possit cognoscere de errore:hæc quæstio potest in-
telligi de iudice delegato ad executionem contractus,& iste potest
de toto cognoscere:quia ante causę cognitionẽ delegatus est:vt C.
si contra ius vel vti.pu.l.& si nõ cognitio. interdum est delegatus
ad executionem confessionis in iure factę : & tunc considera: quia
non committitur sibi nisi pars affirmatiua.id est executio.vnde nõ
potest se intromittere de eo qđ non est sibi commissum:vt s.de se-
questra pos.c.j.tamen si alicui committitur executio generalis ꝯfes
sionis q debet liquidari per speciẽ de ipsis speciebus posset cogno
scere,& si esset error,posset corrigere.ff.de ꝯfes.l.pe.Et idẽ est si cõ
mittitur executio,sñię q transit in rem iudi. Si aũt nõ committitur
executio,sed remissio ab eo qui põt hanc formã dare; tũc potest in
vtranque

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnino.do.And.Bar.in consil.vj.col.x.vo.j.
b ¶ Vide Çep.consil.xxj.colum.2.

vtraq; parte cognoscere tñ de iure nõ debet cã ita committi:ut d.
c.j.de sequestra.pos.¶ Quid si ordinarius cõmittat cãm post con
clusum in causa:vt s̃.de cã pos.pastoralis.§.vlti.pone commissa est
causam cõsilio sapientis ex forma statuti Ianuæ habentis cõsulere
& diffinire nũquid põt cognoscere de errore? & videtur qđ nõ,ↄsi
derato officio consultoris.¶ In contrariũ videtur ꝙ sic, cõsidera-
to officio cognitoris.cogitabis:qa officio ꝓmiscuo fungitur. arg.
ff.de leg.j.l.Titię textores.& puto qđ debeat cognoscere:qa ↄmis-
sio consilij est quædam conclusio in causa:ut C.de dila. cum à no-
33 bis.¶† Quæro reperitur in codice mercatoris quędam scriptura,
in qua continetur ꝙ debet mihi decem produco illum codicem
in iudicio.mercator dicit qđ illa scriptura non probat:qa fuit facta
me absente:vt ff.de interrog.act.l.fi.¶ In contrarium allegatur gl.
quæ est.C. de pact.postquã liti.sed ibi loquitur in renunciante non
in confitente. Et est ratio differentiæ:quia per confessionem con-
trahitur & requiritur præsentia:ut ff.de pecu.l.depositi.§.j vbi est
c tex.no.Sol.dicit.Bat.ff.de dona.in l.nuda.& gloss.ordi.C. de cõuẽ.
fisci.debi.l.fina. lib. x .qđ talis scriptura [c] probat saltem vi notorij
actus permanentis:ergo idem dico cum præsumatur facta me man
dante,non requiritur alia præsentia:vt ff.de eden.l.prætor § perti-
34 nere.& no.per Iaco.de Are.in l.j.C.de edendo Sed de codicibus fę
neratorum habes hoc expressum in c.j.de vsuris, in clemẽ ¶† Quę
ro quomodo statur codicibus rationum mercatorum: respondeo
pluribus rationibus.Primo propter naturam rationum & genera-
lis iudicij in quo non potest poni calculus separatus, sed promis-
cuus esse debet:vt ff.de eden.l.si quis ex argentariis.§ rationes.& sic
procedit ex natura calculi ¶ Secunda ratio est qualitas fidei,qa mer
catores sunt homines emendatoris vitæ & probatæ fidei & lega-
litatis vnde scriptura eorum præsumitur emendata & uera & fide
lis.ar.eius qđ no ff.de ripa munẽda.l.j.§.is cui.¶ Tertiò qa iurant
fideliter scribere.vt no. ff. de edẽ.l.quædam.§.nũmularios.¶ Quar
tò propter consuetudinem quę adhibet fidem libris eorum & ma
xime scriptis per scribanos eorũ.ar.ff.de test.mil.l.Lucius.¶ Quin.
tò quia coguntur specialiter iurare vera esse.C.de donat.l.si quis ꝓ
rẽ emptione.¶ Sextò quia sunt implicita & non possunt separari.
ff.de pact.l.emptor.§ Lucius.¶ Septimò.quia approbantur per cõ
sules eorum & de consilio collegij mercatorum arg.in l.fi.C.de cõ-
ditis in pu.horreis.lib.x.& his persuasionibus interuenientibus cre
ditur scripturis mercatorum & campsorum de consuetudine non
de mero iure scripto.vt ele.no.in d.§.nummularios Sed quid si scri
ptura mercatorũ producitur coram potestate:utrũ habeat paratã
executionem coram eo sicut coram consulibus mercatorũ.respõ
deo potestas habet se sicut genus:qa gñalis est est tota iurisdictio-
ne.vt C de iuris.om.iud.l.fi.& ↄsules sunt loco driæ : & qđ eis spã-
liter demandatur a cõsuetudine nõ est trahen. ad gñalitatẽ iudicũ:
vt s̃.de offi.leg.c.studuisti:& ideo glo.ordinaria dicit,statuta cõsu-
lum nõ trahunt ad potestatẽ generalẽ prędidẽtẽ in loco.C.de con-
sti.pecu.l.3.in fi.& in executionibus expectãda est consuetudo fori
iudicij non contractus.tex est vnicus in iur.C.de exact.tribu.l.missi
opinatores.lib.x.Et ex hoc determinatur ꝙ instrumenta confessio
nata quæ habẽt executionem.Perusij ex statuto municipali nõ ha-
bent eãdem executionem Papiæ, vbi nõ est idem statutũ etiam in-
ter Papienses.qđ tene menti.Et idẽ dico si statutũ disposuit de exe-
cutione arbitrij uel arbitramẽti quę de cõi nõ habẽt executionem
succinctã,nec leuato velo licet ex vero arbitrio cõpetat actio in fa-
ctũ, in qua qualisqualis petitio dẽt offerri.vt C de arbi.l. ne in arbi
tris.& l.pe.& no.ff.ve inof.testa.l.qui de inofficioso.Idẽ solus iudex
q ꝓnũciauit exequitur leuato velo:qa in eo nõ est cognoscere sed
cognouisse.arg. s̃.de rescri.ab excommunicato?cæteri omnes ade-
untur vel officio iudicis nobili,vel actione in factum.vt not. C. de
iudi.l.j.& ibi & plenè scripsi in lectura mea & bene no.

A D D I T I O.

a ¶ Vide domi.Alex.consi.cxj.vol.4.& Lud.Ro.consi.347.

¶ De probationibus. Rubrica.

1 *Probatio quid sit.*
2 *Probatio perfecta quæ sit.*
3 *Probatio semiplena aliquando sumitur à proportione fidei.*
4 *Statutum si requirat differentialem probationem, puta testium, vel instru-
mentorum:tunc nulla surgeret probatio ex singularibus inuicem discrepã
tibus natura & ratione.*

¶ Probatio est ratiocinatio de re certificata per ipsam.¶ Opinio
est ratiocinatio de re dubia. ¶ Præsũptio est ratiocinatio sumpta
b à verisimili.¶ Fama est ratiocinatio vulgi. ¶ Suspicio est suspicari
de eo de quo est suspicãdum.Indicium est argumẽtum valde mo
uens intellectum ad aliquid tradẽdum vel discernendum.¶ Error
est ratiocinatio contraria veritati.Ignorantia est passio quam mẽs
1 non sentit.¶† Probatio est oratio vel attestatio siue ratio veritatẽ
deducens in lucem, id est rei dubię faciens fidem. vt not. C. eo. in
rubr.& ff.de testi.l.ob carmen.§.si testes. Alia non est ꝓbatio sed
suspitio seu indiciũ.ff.de ꝓba.l.cũ. ꝓbatio.Alia est semiplena pro-
batio.ff.de iureiuran.admonendi.Alia vehemens adminiculum.
vt j.de succes.ab intest.cum dilectus.hoc plenissimè examinaui.C.
eo.in rubrica.in lect.mea.vbi vide.Veritas luci comparatur. Nam
lux corporalis solis interdum lucet nobis intuitiuè : quando inter
oculos nostros & solem nullæ sunt nebulæ. Quandoque specula-
tiuè & augmentatiuè,vt quando videmus aliquid per rationem in
tellectus. ¶ Quandoque obtenebratur nobis sol. vt quando inter
veritatem & intellectum nostrum sunt tenebrosissimę nubes:licet
sol & veritas semper in se luceat vt scribitur.Ioannis j.c.Ita dico ꝙ
probatio quę assimilatur luci vt C.eodem.l.fin.quandoq; probat
intuitiuè, quandoque augmentatiuè. quandoque imaginarię:
quandoque est ita scabrosa,vel scrupulosa vel ambigua,quod facit
2 ignotum per ignotius vt. j.c in præsentia. ¶† Item probatio alia
perfecta quæ ex omnibus suis partibus constat.vt ff. de origine iu-
ris.l.prima.¶ Alia semiplena,quæ constat ex proportione numeri:
vt si duo testes faciunt plenam probationem, vnus facit semiple-
nam.Scias tamen quòd vbi requiruntur plures quàm duo testes:
tunc quia certus numerus est de solennitate : & solennitas est quid
indiuisibile,& in omni diuisibili est reperire totum sine partibus:
sequitur quòd in testamentis & aliis similibus non est reperire se-
miplenam probationem.vt C.de testamen.l si vnus. & si aliquãdo
in testamentis sufficiunt duo testes,istud vocatur indicium iure ap
probatum quod æquipollet plenę probationi in quo iudicio vnus
testis non probat semiplenè indiciũ vt dicit.l.C.fami.hærcil l. fina
li. ¶† Est & alia semiplena probatio sumpta à proportione fidei.
Nam si publica scriptura plenè probat,scriptura quasi publi.vt ar-
3 gentarij quam semiplenam voco,semiplenè probat inter certas
personas non suspectas,cùm sit munita generali iuramento de of-
ficio legaliter exercendo?& cum huiusmodi personæ sint matricu
latæ & solennes, vt sin. not.ff de eden.l.quædam §.nummularios.
Porro tunc ex coniunctione duarum semiplenarum probationũ
resultat vna species perfectæ probationis, quando istæ duæ semi-
plenæ sunt eiusdem formæ & substantiæ. Sed si sunt diuersorum
generum & diuersarum considerationum,tunc est ibi cumulus prę
sumptionum,tamen quia sunt diuersæ rationis & non cumulan-
tur ad vnum communem esse non possunt producere aliqualem
formam vniuocæ perfectionis.vt ff.de excusa.tuto.l.2.§.j vbi not.
gloss.& dictum Dyn.& Oldra.& quia vna species probationis nõ
intrat substantiam alterius probationis differentis specie,ideo neu
tra perficit alteram quia non est ibi partium coniunctio sed disiun
ctio & saparatio. Est enim probatio similis rebus corporeis in qui
bus diuisio continui non inducit perfectionem,sed ęgritudinem &
morbum.& ad hanc similitudinẽ argumenti testes singulares non
probant:qa aut in diuersum aut in aduersum tendũt.vnde non est
numerus ibi contextualis. Argumentum tamen facit præsumptio
præsumptioni,& resultat interdũ quædam probatio anomala sicut
ex equa & asino resultat quoddam animal anomalum, qđ non ge-
nerat.id est mulus.& tamen multum est efficax in operando. per-
miscentur ergo species probationis non ad vnitatem perfectionis,
sed ad validitatem præsumptionis.vt j.de succes.ab inte.cum dile-
a ctus. [a]Porro probatio est quodam genus quod sub alijs suis cõpre
hendit omnes suas species aduersatiuis exceptis: & ex multitudine
4 specierum resultat hoc nomen generale. scilicet probatio. ¶† Si
autem statutum requirat differentialem probationem, puta testi-
um,vel instrumentorum,& non esse in finibus generis generalissi
mi:tunc absque dubio nulla surgeret probatio ex singularibus inui
cem discrepantibus natura & ratione: quia ex duobus imperfectis
stantibus suæ imperfectionis impossibile est qđ aliquid perfectum
eueniat.vt dicit tex.not.in l.j.C. qui numer. tutelarum.Illud etiam
constat quod probatio sicut arguitur,constat ex concludentibus
non ex aliis,vt s̃.de restitu.spolia.cum ad sedem. & ibi dixi. & ideo
oportet iuristam aliqualiter esse dialecticum,ut cognoscat vias ar-
gumentorum saltem naturaliter.Si aũt aliqua sunt separata,& quæ
inuicem non ordinantur de vno ad reliquum, argumentatio non
est bona vt C.de dona.inter vi.& vxo.l. si maritus. & ff. de mino. l.
Papinianus exuli. & hoc est quod dicitur separatorum separata est
ratio.vt ff.de calumnia.l.fi.Bald.

A D D I T I O.

a ¶ Vide tamen de proba.imperfectis.Bar.consil.7.& 8.in j.vol.vbi late & ma
xime vide Bar.ibi alle.in §.idem cornelio.& vide Ro.consi.7. vbi coniungũ
tur qđ difficilis est proba.& de his vide latissime Iacob.& Cur.in eorum re
pe.admi.post alios mo.vbi ff.de iureiur.

C A P. I.

1 *Pacta aliqua si ineantur inter Imperatorem & alium regem, vel prouinciã,
tam ipsi quam eorum successores tenentur illa pacta obseruare.*
2 *Imperator vnus si dedit feuda,successor non potest sine causa reuocare.*
3 *Pars aduersæ parti non tenetur edere instrumentum proprium quod re-
demit*

demit, vel gratis habuit à tabellione.

4 *Tabellio an tenetur edere instrumenta vtrique parti.*

5 *Reus an teneatur edere propria instrumenta actori.*

6 *Debitor an teneatur edere creditori propria instrumenta ad intentionem fundandam.*

7 *Pretor non debet pati quod quis locupletetur cum alterius iniuria.*

8 *Editio an & quando fieri debeat sine die & consule, & quando non.*

9 *Nemo tenetur suis expensis aliena negocia procurare.*

10 *Nemo cogitur producere testes contra se, nec esse patronus aduersarij sui.*

11 *Reus si habeat aliquam presumptionem pro se, debet sibi edi instrumentu.*

12 *Reus an teneatur edere actori ad replicationem fundandam.*

13 *Actor si in libello faciat mentionem de aliquo instrumento, an teneatur edere ante litem.*

14 *Actor non tenetur legitimare libellum nisi post lit. contest.*

15 *Notarius quo iure tenetur edere scripturam suam partibus.*

16 *Officium iudicis an & quando proponatur principaliter propter se.*

17 *Instrumenta de vno facto quid iuris si sint plura, & ab inuicem discrepant.*

18 *Bannitus si quis sit in decē, & in executione banni est condemnatus in quinque, non debet nisi quinque.*

19 *Editio qualiter & quo iure debet fieri.*

20 *Instrumenta quibus iudicis authoritas impartitur, an sint edenda cum die & consule illis quorum interest.*

21 *Instrumenta protestationum & procurationum an cum die & consule sint edenda.*

22 *Instrumentum non productum quod reperitur in filza notarij actorum an faciat fidem.*

23 *Sumptum ex originali an sit originale.*

24 *Instrumentum proprium neque actor neque reus tenetur edere aduersario nisi eo vtatur producendo.*

a EX epistolæ. [a] Reus actori sua propria
instrumēta edere non te-
net. In prima petitio. In secunda ibi, sed ad hoc
repulsio ipsius. ¶ Casus. Inter Iustinianū princi-
pē & antecessores. Tancredi regis q̃dā pacta fue
rūt, ī q̄bus ꝑtinebat ꝙ hincinde deberet fieri. &
ꝙ q̃dā obsequia debeanť Imperatori: cō q̃ iam
regi. Iste Tancredus ignorabat illa pacta. cum aūt vellet ad ipsorū
obseruantiam agere, & nesciret su ꝑ quo, & qualiter se fundaret, pe
tebat à principe pacta sibi edi, q̃ erant in ipsius principis armario,
vbi chartę reponuntur. & quia ipse princeps hoc denegabat, suppli
cauit papę quod super hoc scriberet ipsi principi seu imperatori.
papa respondet quod supplicatio non est iusta quia nulli dicendū
est, ea quę contra te sunt, edas sed actor debet apud semetipsum
documenta in medium requirere, in mediumq; iudicium produ-
1 cere & ideo supplicationem repulit. ¶ † Not. primo casum, quòd
si inter Imperatorem & aliū regē, vel ꝓuinciam ineanť aliqua pa-
cta, nō solū ipsi, sed etiā successores tenent illa pacta obseruare ꝑ
qđ soluiť illa questio formata ꝑ Cy. C. de leg. digna vox. & Ioā an.
Non ob. si dicať ꝙ nō valeant pacta inter seruum & dñm ut C. de
2 transact. l. interpositas. qa subditi non equiparanť seruis. ¶ † Ex hoc
apparet quod si vnus imperator dedit feuda quod successor non
potest sine causa reuocare: qa si de hoc sit pactum obligat de iure
naturali siue sit beneficium quod decet esse mansurum, ut in regu
la iur. ¶ Item per hunc tex. probatur quod pacta inita inter impera
torem Federicum & ciuitates Lombardiæ quæ continentur ī pace
Constantiæ seruanda sunt per imperatores qui imperio successe-
runt nisi forte essent contra statum imperij. vt not. in auth. quomo
do oportet epi. in principio & arg. ꝯ de dolo & contum. veritatis.
¶ Secūdò no. qđ vbi cā est īter imperatorē & aliū regē, cognoscit
papa: qa est apud eū suprema potestas in qua non hēt comparem.
3 ¶ † Tertiò no. qđ dixi in summario. Dicit Innoc. quod pars aduer-
sę parti nō teneť edere instrm̄ ꝓpriū qđ redemit, vel gratis habuit
a tabellione. qa est suū ꝓpriū nō cōe. Itē qa de restituēdo mihi nō
videtur rogatus tabellio nisi à me. & ecōtra de restituēdo sibi nō vř
rogatus tabellio nisi à se: licet de celebrādo īstrumēto sit rogatus ab
vtroq;. ff. de edendo. ꝑtor. in princi. & § pertinere. & in aut. de tabel.
§. nos aūt. fallit si originale esset perditum vel esset originale alteri
4 parti traditū ſm Innoc. ¶ † Idem ait, qđ ipse tabellio tenetur edere
vtriq; parti qa ipse est cōis minister: & qa editio nō dēt claudicare
qđ verū est si petens edi pretendit interesse: secus si desijt interesse,
vt C. de cōdi. sine causa. l. dissolutæ. ¶ Idem ait, qđ instrumēta de q-
bus fit mentio in libello, positionibus, exceptionibꝰ, & similibus de
bent edi in principio litis sine die & ꝯsule quę editio fit ad hūc finē
vt aduersarius possit deliberare: nō tñ fundabit exinde intētionem
suam cū careant debita solennitate, id est die & cōsule: & sic sunt ī-
strumenta imperfecta. hæc sunt vera de instrumētis extraiudiciali
bus: sed instrumenta iudicij vel fori ēt nō ꝯtentiosi debent edi cū
die & ꝯsule ēt si talibus instrumentis ꝯfectis is à quo petitur editio,
nolit uti quia iudicium & acta iudicij sunt cōia. & ista est mens In-
no. Vbicūq; dixit qđ debet fieri editio ad deliberationem intellige
si is à quo petitur editio habet instrumentū præ manibus: aliàs de-
bet procedi ad vlteriora nec tenetur quis ire ad quærendum instru
mentū vt edat. vt C. de fide instru. l. fi. qa nō tenetur esse procurator
aduersarij sui vt ff. ad Trebellia. l. postulante sticho. §. fina. Ista est
mens Inno. ¶ Idē ait, qđ istæ editiones quæ fiunt emergentes ad li-
tis instructionem fiunt officio iudicis mercenario, ſcđm Innocen.
ergo ista editio pōt peti viua voce absq; libello. ſcđm no. theoricā
quæ ponitur. ff. de interroga. actio. in rubrica. ¶ Sed contra hoc im-
mediatè opponitur. Nam certum est ꝙ res habet fiscū, sed fisco de
bent edi instrumēta ad intentionē fundandā. vt l. ij. ff. de iure fisci.
So. hic vtraque pars erat fiscus: & fiscus cōtra fiscū nō habet priuile
gium. arg. ff. de excu. tut. l. sed & milites. in prin. hac rōne nec eccle-
sia tenetur edere fisco cū habeant par priuilegiū vt C. de sa. san. ec-
cle. l. fi. Nā & asinus intumescit si videt se ꝑ comparem apprehēdi.
vt ff. de acquir. pos. l. j. §. veteres. ¶ Secūdò opp. qđ imo sunt eden-
da vt C. de eden. l. nō est nouū. & l. iustum. So. aut instrumenta sunt
ꝓpria ipsius rei, & nō tenetur edere actori vt hic: aut sunt ꝯmunia
& teneť edere non per edictum de edendo, sed quia cōe est meum
& pro parte quæ mihi cōtingit. vt ff. de ser. vrb. præ. l. in re cōmuni.
5 ¶ † Tertiò oppo. & videť ꝙ ꝓpria instrumenta teneatur reus ede-
re actori. vt C. de eden. l. fi. ſm lecturā Io. Solu. aut editio petitur ad
originē petitiōis fundandā, & nō dēt edi: aut ad declarādā, & debet
edi. vt ff. ad l. fal. l. maritus. §. fi. aut ad replicandū & idem, vt in con-
traria. Sed cur tam variè? rñdeo qa ibi actor fundauit intētionem
suā, æqtas naturalis dictat qđ iudex q incipit habere ꝯsciētiā infor-
matā nihil indiscussum dimittat: q̃ ratio cessat vbi ei nihil ꝯstat. vt
6 C. de edē. l. q accusare. ¶ † Vlterius op. Nā lege apertè caueť, ꝙ debi
tor teneť edere creditori ꝓpria instrumenta ad intētionē fundādā.
vt. C. de act. em. l. Titius. & C. ad l. fal. l. si p̄diorū. C. de fideicōmis. l. in-
strumēta. Sol. ibi p̄cessit obligatio cuius vigore teneť edere. p̄cessit
eñ contractus vel vltima voluntas hoc disponens. vt ff. de edend. l.
quædā in principio. & hoc ē vbicūq; qs tenetur ei ad rei traditionem
vel de euictione vel ad iura edenda. C. de don. l. presertim, si absq;
instrumēti editione locus possideri nō posset: vt qa est incertū vbi
quis fiat pedes. vt ff. de acquir. pos. l. iij. §. incertā. ff. de leg. j. l. si sic. §.
si mihi. per Dy. ¶ Opponitur qđ imo fiat editio. Nam prætoris edi-
cto cauet, ꝙ instrumēta publica sunt edenda: tamen sine die & cō-
sule. hodie diceremus sine anno, die, & indictione, & noīe pontifi-
cis, vel cesaris, vt in authen. vt præpo. nomen. Imperatoris in do-
mentis. in rubro & nigro. & no. C. de tab. l. generali lib. x. non enim
habemus hodie cōsules monarchas nisi apostolicum & Cęsarem.
hæc tamen quæ debent apponi in publicis instrumentis, non est
necesse quo ad substantiam scripturæ quod apponātur in apochis,
vel codicibus rationum, nec est consuetum apponi etiam si ex for-
ma statuti daretur eis plena fides. vt not. dicit text. ff. de pign. l. cum
tabernā. §. idē q̃sijt. & sic habet eē & fidem esse ex l. municipali. vel
ꝯsuetudine q̃ pōt dare priuatæ scripturæ esse. & fidē esse. ff. si cert.
petat. l. certi ꝯdictio. §. si nūmos. Sol. fateor & qđ ita cauet edicto p̄-
toris. sꝫ ꝙ instrumenta sunt edenda sine die & consule: vt ff. de eden.
l. j. §. editiones. tamen quod ibi indistinctè dicitur, per alias. ll. debet
distingui. Et ideo vt iste articulus de publicis instrumentis liqueat,
si dicunt doctores, aut instrumenta sunt communia quo ad pro-
prietatem chartæ vel quasi, & debent edi cum die & consule. vt ff.
fam. her. l. si quæ. & idem vbicūq; in iur. actionis ex ꝯtractu aliquo
p̄cedēti debeť editio: puta dēt dñs emphyteute vel emphyteuta do-
mino actus ex ꝯctu edere. instrumētū cōiter rogatū est, in quo con
tineť quid habeat iuris alteruter in re cōcessa. arg. ff. de act. empt. l.
Titius. Ideo aūt dixi de cōmuni nōe ꝑ indiuiso: qa instrumētū cōiter
rogatū est ꝓbationis cōis: qa ꝓbat ꝓ vtraq; parte: tñ eius editio nō
petiť tanq̃ instrumenti cōis, vt in tex. nostri c. Cū ergo instrumētū
est ꝓpriū aduersarij mei, vtrū aduersarius meus teneatur mihi ede-
re. Et si quidē ꝓducit ipsum corā iudice debet edi: qa trāsiuit ī acta
iudicii cū die & cōsule, & tūc edetur ꝓductio, sed nō cū die & ꝯsu-
le instrumēti: qa ꝓductio est de actis, sed nō tenor instrumēti extra
iudicium rogati. Porro si ꝯctus instrm̄ esset factus apud acta, totus
tenor est de actis, & iō totū dēt edi cū die & ꝯsule: ut C. de eden. l. ij.
C. de transa. l. siue apud acta. & iō instrumenta donationum q̃ apud
acta insinuanť, & fiunt, debent edi cū die & ꝯsule. qđ tene mēti. aut
instrumēta extraiudicialia nō sunt ad iudiciū reducta, qa nō ꝓdu-
cta: & tūc aut querimus utrū reus teneať edere actori ad ꝓbandum
fundamēta petitiōis, & nō teneť: ut ff. de edē. l. j. §. edēda. à ꝯrio sen
su. qa uirtus legis est. ff. de testa. l. q testō. §. mulier. vnde regula ita
modificata ꝑ verbū vsuris intelligiť actore petēte sibi edi à reo. C.
de eden. l. q accusare. idē puto si ad partē fundamēti puta actor niti
tur ex p̄scriptione & petit a reo sibi edi instrm̄ tituli. Nā à quo re-
moueť totū remoueť pars: vt C. de transa. l. si cā. & qđ iur. est de toto
quo ad totū. & c. ff. de rei vendi. q̃ de tota. Aut reus petit edi ab acto
re ad fundamentū exceptionis & dēt edi sine die & consule: ut d. §.
editiones. & ratio est, qa nō dēt preses pati illicitas exactiones. vt
est exemplū in l. intra utile ff. de mino. ¶ Itē nō debet ꝑtor pati si-

7 bi obripi. ff. de infa. l. debet. ¶ Itē non debet pati qđ quis locupletetur cum alterius iniuria. vt ff. de peti. hęre. l. plane. & l. fin. Itē hoc persuadet æquitas naturalis: qa non est bonum vt veritas negetur. vt C. e. l. fi. & hæc est *opinio communis*: qa rei debēt esse fauorabiles: vt ff. de act. & oblig. l. Arrianus. & sic in iudicijs non seruatur ęqualitas, vbi non est fauorabilis paritas. C. de temp. in integ. resti. l. pen.
8 ¶ Et not. qđ illud qđ dicitur, quòd debet fieri editio sine die & cōsule, fallit vbi petens edi diem vult reprobare totū instrumentum. Nam in toto, pars, dies, & reliqua cōtinetur. Idem si velit reprobare diem, licet totū aliud confiteatur verū exemplum. ff. de fide instru. l. repetita. & ff. de fal. l. diuus Claudius. concludens, si enim dicit alia falsa eo ipso diem falsum diceret. qa ex quo falsum est factum puta cōtractus, ergo & eius cohærentia. vt in c. abbate. de re iu. lib. 6. ¶ Itē si nollit dicere falsum in hypotheca, quæ eodē instrumento cōtinetur. vt habes. C. de fal. l. satis apertè. debet edi dies totius instrumenti: quia antecedens est toti instrumento. vt ff. de eden. l. si quis ex argentariis. §. si initiū. & hæc vera intelligo, qñ quis dicit instrumentū falsum non solum in se, sed quo ad producentem, & sic oportet qđ offerat se accusaturum de vsu, vel de fabrica. ¶ Si autem non vult accusare aduersariū, sed vult solum instrumentum infringere, non videtur quòd sit danda ei copia diei. Nam cum tunc non teneatur se inscribere ad pęnam talionis vt. ff. de his qui. vt indi. l. post legatum. non debet edi dies: quia ibi editur vbi requiritur inscriptio vel ꝓmissio de inscribendo. propriè enim loquendo inscriptio fit post libellum falsi: non antequam criminaliter libelletur. & ita intelligitur. l. vlti. C. de fide instru. & not. quod in l. illa ille qui produxerat ad cautelam, nunc occultando eam faciebat instrumentum suspectum. ¶ Quod autem dicit gloss. de interrogatione facienda super quo velit quis dicere falsum. ut no. in d. §. editiones. ff. de eden. insti. de inuti. stip. §. item verborum. videtur intelligendum secundum prædictum modum tamen ante non fiat inscriptio quam præcedat criminalis accusatio, & ita practicatur. Si autē intelligatur illa. l. fi. quando vult ciuiliter reprobare, non intelligeret de inscriptione ad pœnam talionis, sed ad pęnam arbitrariam quia non debet impune mentiri, & obripere prætori. ff. de infa. l. debet. & iste est nouus intellectus meus in d. l. fi. ¶ Sed contra hoc sic oppono. nemo tenetur releuare aduersarium suum ab onere proponendi. ff. de li. agno. l. j. §. nec ab onere probandi: vt insti. de interdi. §. commodum. ¶ Item reus qui excipit, & excipiendo ponit, affirmatiuè dicitur agere. ff. rem ra. ha. l. amplius. & eo ipso qđ excipit, astringit se ad probandum, nisi excipiat præmissa negatione & protestatione: vt C. de excep. l. si quidē. & c. nullus pluribus. de reg. iur. in 6. Nam excep. sunt notæ alicuius præexistētis causæ alias non esset excipere sed negare. ff. de re. iu. l. nemo ex his. Si igitur excipiens astringitur ad onus probandi ergo ipse debet probationem edere. tunc ultra arguo sic. si dēt edere aduersario, ergo aduersarius nō dēt edere sibi. ut ff. de edē. l. ꝑtor. §. pe. Nā q dēt aliū docere, improbè postulat
9 se doceri ab illo: ut ff. de eden. l. si legatū. ¶ † Itē nemo tenetur suis expēsis aliena negocia procurare. C. de neg. gest. l. si tutori. ff. de ꝑcu. l. actoris procurator. vnde & si deberetur editio, [a] dēt ei satisfieri
a ri de pecunia data tabellioni quatenus discretioni iudicis videret. ar. ff. fami. her. l. ex parte. & l. 4. ff. finium regundorum. & in l. cum ſępe. C. de ero. millita. annone. lib. xij. & C. de iur. delib. l. fi. §. in computatione. & C. de testi. l. quoniam liberi. & ff. ad Treb. l. postulante sticho. in fin. Præterea si ego tibi, & tu mihi, fieret compensatio qđ falsum est amplius autem tu dicis quod fiat editio cum die & consule. & est falsum: quia contra tex. §. editiones aut sine die & cōsule. Et hic considera qa quandoq; petitur editio ad instructionē. & nemo debet instruere aduersarium suū, sed debet ille à seipso capere ꝯsiliū. ideo enim dat sibi terminus ad deliberandū vt C. de lit. ꝯtest. auth. offeratur. & ad impugnationem: & nemo tanq̄ fatuus videtur impugnare seipsum. ut not. in l. cogi. C. de pet. hæred aut exinde sumat pro se probationem, & tunc non deberet edi dies & consul: qa non est uerisimile quod quis velit scripturam sibi patrocinantem redarguere de falsitate, cum intendat ea uti, & utēdo affirmat eam vera & si postea renunciaret vsui præsumeretur scriptura falsa vt dicit. l. vnica illa in iur. C. de fide instru. l. 3. pręterea testes & instrumenta æqui parātur. sed nemo compellitur nomina testium edere aduersario. vt ff. de arbi. l. non ex omnibus. ergo nec nomen tabellio
10 nis & testium instrumenti. ¶ † Itē nemo cogitur producere testes ꝯtra se nec esse patronus aduersarij sui. ad hoc facit quod not. Inn. in c. ex conquestione. de resti. spo. & Cyn. C. de temp. in inte. resti. l. petēdę & ff. de mino. l. si iudex. & si aduocatus vel ꝓcurator hoc
11 faceret, esset tergiuersator. ¶ † Et ideo videtur dicendum, quòd aut reus habet aliquam præsumptionem pro se. & debet sibi edi: alias non. & forte inspecta personarum qualitate sufficit iuramentū calumniæ, vt ff. ad exhiben. l. Thesaurus. & ff. de iureiuran. l. iusiurā: & ad pecunias. §. qui iusiurandū. Et sic interrogatur quis an possideat. vt ff. de interrog. acti. l. qui seruum. §. in iur. ita interrogabitur actor an illud instrumentum habeat pęnes se, vel habeat facultatem ipsum edendi. arg. C. de fide instru. l. fi. Et si dixerit se habere. iudex præcipiet ei quòd edat, cui editioni stabitur etiam si sine die & cōsule ediderit. ut C. de fide instru. auth. ad hęc. sed Ber. dicit, ꝙ minimè est dubitandum quòd actor edat reo & dicit esse casum. C. de fide instru. l. plures apochis. & C. de cōdi. sine causa. l. dissolutę. quę. ll. parum faciunt: quia loquuntur reo probante liberationem. vnde merito actor cogitur edere instrumentum debiti cassum & cancellatum, vel de nouo facere instrumentū liberationis vt C. de lib. cau. l. sicut datam. Et iste non est casus quæstionis nostræ in qua reus petit edi tanquam probaturum, non tanquam sit probatum. ¶ † Se-
12 quitur alius articulus: nūquid ad replicationem fundandam reus teneatur edere actori. Ioan. dicit ꝙ sic: Azo. ꝙ non: quia talis editio petitur ad impugnationem: & est fomentum actionis: & quia replicans verè agit vt C. de excep. l. licet. & ff. de pecu. l. quæsitum. §. fin. & quia regula est ꝙ non teneatur quis edere instrumentum nisi sit vsurus. vt no. in l. j. §. edēda. ff. de edendo. Sed reus non est vsurus instrumento replicationis: esset eīn fautus: qa vteret cōtra seipsum, sed contra Azo. videtur. l. expressa. ff. ad l. fal. maritus. §. fi. vbi dicit ꝙ si legatarius petit legatum, & hæres excipiendo dicit falcidiam imminere, & legatarius replicando dicat ꝙ nō imminet, & ad hoc probandum petit instrumenta hæreditaria edi, ꝙ sunt edenda. ¶ Sed ad hoc respondet Butri. qđ illa editio non fit per edictum de edendo, sed tanquam de re hæreditaria, quæ est exhibenda legatario non solum per instrumenta. sed etiam per testes domesticos, & affines, & alios: vnde & per vxorē comprobant, & per familiares vt singulariter no. in l. 3. C. qñ & quibus quarta pars debe. lib. x. ꝓterea legatarius habet causam ab hærede: & hoc cōstat qa constat de legato & sic cōstat de re debita: & ideo nimirū si edunt instrumenta ad effectum intentionis iam fundatæ. Nam qui habet ius in re, videtur habere cām etiam in instrumentis rem ad ꝑtinētibus. veniunt enim per quādam cōsequentiam vt d. l. instrumenta. C. de fidei com. Porro legatarius similis est donatario inter viuos cui etiam debēt edi. arg. ff. de proba. l. si cū de lege. ¶ Item quia hypothecaria pro legato, sicut res hæreditarię posset agi ad exhiben. So. *communis opinio est*, ꝙ debet fieri editio quia replicario est exceptio exceptionis & actor in replicando est quodam modo reus. vt C. de adult. quoniā Alexādrū. & scias qđ hæc controuersia nō habet locum in editione ꝓthocolli. Nam qualiscūq; possessor eius tenet edere tāq̄ rei possessor cuilibet cui teneretur ipse tabellio. vt ff. de edendo. l. qdā. §. is autē vbi est tex. aureus. & hoc per officium iudicis in rem scriptā nō per actionē ad exhibendū, quæ nō dat ꝓ publicis instrumētis quę nō sunt edēda cuilibet cuius interest, sed solū his qui mādauerunt tabellioni. vt ff. de edē. l. ꝓtor. in prin. & ibi not. & in auth. de tabellio. §. nos aūt. & quo ad eos q tabellionē nō rogauerunt, instrumētū nō cēset publicū nisi sint successores ipsorū rogātiū. facit qđ no. Cy. C. de po. l. desideriū. exceptio qđ in casibus in q̄b⁹ instrumētū facit ius apud oēs: tūc eīn oībus est edendum quorum interest. ar. ff. de ꝓcu. l. licet in popularibus. in principio. ¶ Inter hæc est sñia excōicatiōnis & banni dati pro maleficio: qa excōicat⁹ est quo ad omnes excōicatus: sicut mortuus mortu⁹ est ubiq; terrarū: vt eleganter no. in l. ex ea. ff. de postu. ꝑ Cyn. ff. de cap. di. tutelas. & in c. dño guerrā in ti. hic finit lex. in vsib. feu. ¶ † Modo hic quæro
13 vna cū Inn. Ecce ꝙ actor in libello facit mētionē de aliquo instro, nūqd ante lit. ꝯtest. tenetur edere? & videtur ꝙ nō: qa ante lit. cōte. nō solēt instrā ꝑducinec ē de ordine iudicij qđ producātur ante, quemadmodum nec testes. ¶ Itē actor habet hāc facultatē vsq; ad snīam: & facultas iure nemini est auferenda. vt in c. indultū. de reg. iur. lib. 6. Nam vt eleganter dicit hic Ioā. An. ante lit. conte. tenetur quis legitimare personā, ut ff. de iur. codicil. l. quidā referūt. & fundauerunt eam in iudicio. vt eleganter no. ff. de damno infec. l. inter quos. §. alieno. sed cām nō tenet nec potest ante lit. conte. legitimare, vt insti. de act. §. tripli. & ff. de iurisf. om. iudi. l. cū quædam puella.
14 §. fi. ¶ † Libellū igitur nō tenetur actor legitimare nisi post lit. contest. sed bene debet certificare reum de intentione, quā intēdit: & si quidem est certa per se, nō expedit demonstratæ demonstrationē adijcere, vt l. j. in fin. ff. de dote prælegata. Si aūt certitudo surgit à termino ad quē fit relatio, oportet certificare illū. vt ff. de ꝯd. & demonstrationibus. l. in testō. & C. de edē. auth. si quis in aliquo documento. C. de senten. quæ sine cer. quanti. proferuntur. l. hæc snīa & ff. de hære. insti. l. asse toto. & ff. de re. dubi. l. vtrū. §. cū quidē. & l. quę hæredī. contrariū dicit Inn. Nā & in quacunque parte iudicij quis
b vtat instrumēto vel eius tenore statim [b] dēt edi. qa vtit & qa faciēs mētionē de aliquo documēto tenet ꝓferre originale: & qa reus nō ꝑt aīr deliberare nisi tota lege ꝑspecta. vt ff. de le. l. inciuile. & ff. de transa. l. de his controuersijs. & si dicatur qđ imo potest deliberare, sicut quādo mittitur tenor cum citatorio. vt s̄. de dil. c. ij. respōdeo ꝙ nō potest deliberare: qa forte aliud continet in instrumēto quā practi-

ADDITIONES.

a ¶ Vide eūdē Bal. & Pau. de Ca. i auth. sed hodie ꝑ illō tex. C. de epis. & cle.
b ¶ Vide & adde ad istam theoricam Bal. hic doctri. Bal. in extraua. ad reprimendum & Lu. Ro. in consi. cccccxviij.

narrat in libello. vt C. de erro. aduoc. l. fi. & ff. de fal. si qs obrepserit. practicabitur aūt hoc modo, qa ędetur instrumentum iudici, & si iudex viderit instr̄m ɔtrium libello cōcordare, nō dabit reo copiā: qa dicet, frater satis instructus es. si aūt plus vel minus vel aliter cōtinetur in instrumēto, dabit ei copiā & terminū ad deliberādū: & his finibus debet iudex esse cōtentus, nec auditur reus si velit excipere contra instrumentū quia nondum tēpus. vt ff. de rei ven. officium. & C. sent. resc. nō posse. l. peremptorias. C. de except. si quidem. esset enim prępostêrū pri⁹ reū excipere q̃ actorē agere. ¶ Porro si post lit. contest. in positionibus fiat mētio instrumēti: tūc instrumentū edit & de ipso disputat. vt ff. vt le. nomi. cauea. l. postquā. §. si dies. & ibi per Bart. ¶ Modo subijcienda sunt exempla ad intelligentiam pleniorē: ecce vnū pone emi à te fundū pro. x. certum est ꝙ istud instrumentū notarius debet reddere cuilibet nostrum obligatione hincinde vigente. ponatur ergo ꝙ sit redditum instrumentum tibi & nō mihi, vel casu fortuito perdidi instrumentum, nō possum probare emptionē nisi edas mihi instrumētū propriū tuum quod à notario redemisti: certe ad intētionem meā fundandā non teneris. Casus est ad literam in præsenti capitulo. ¶ Sed pone qd̄ in instrumento apparet qd̄ solui precium, tu agis contra me ad preciū, opponitur exceptio precij soluti ad quā probādā peto quod edas instrumentū prędictum: certè teneris edere. dicet aliquis si preciū erat solutum, notarius non debuit tibi reddere instrumentum qa non interest tua. Respondeo imo non posset referri quæstio inde biti soluti. vt dicit. l. illa no. ff. de furt. l. fullo. ¶ Sed pone non apparebat per instrumentum solutio, sed pactum de nō petendo factū est postea per publicum instrumentū: certè ad replicādum fiet editio. ¶ Item non curo vtrū apud aliquem sit instrumentum, & esse debeat, an sit & esse non debeat q̄tum ad materiam editionis. Nā instrumentum sępe ad nos casu peruenit vt ff. de edēdo. l. argentarius. §. cum aūt. & interdum peruenit ad nos furto, vel dolo, tamen nō officit instrumento: quia instrumentum verum ita est verū in archa latronis, sicut in sinu regis. vt C. de testa. l. non idcirco. & licet creditor subtraxerit instrumētum tabellioni, vel aduersario, nō pdit ius crediti, nec creditor subtrahens perdit defensionem suā. C. de proba. l. fi. de possessione. Adde quòd īstrumentū actoris mei si nō probat per se, nō probat, esto quòd in me cesset suspicio. Ite est casus singularis. C. de conue. fis. debi. l. iter chartulas. libr. x. & sic ex persona successoris non augetur fides scriptoris, sicut nec ɔtrū minuitur. ar. in l. j. §. j ff. de excep. rei ven. ¶ † Sed quo iure tenetur notarius edere scripturam suam partibus. dic officio iudicis. sed Azo dicit, qd̄ actione mandati si officium est gratuitū vt ipse not. in summa. C. ad exhiben. Secus si non est gratuitum sicut ɔ proxenetā: qa de natura officij proxenetę est qd̄ recipiat salarium si inepte proponitur actio mādati. vt l. j. § j. ff. si men. fal. mo. di. mihi nō videtur quod aliquo casu notarius teneatur actiōe mādati: & ideo damnatus nō efficitur infamis: tum qa consueuit mercedem recipere. vt no. ff. de eden. l. argentarius. in princi. tum quia facit ex necessitate publici officij. vt l. quędā. in princi. ff. de eden. ¶ Et not. qd̄ officiū iudicis q̄q; ppōnit principaliter p̄ se, vt qn̄ petit editio à notario. idcirco eī scripsit, vt edat, nō vt sibi retineat. Interdū petit incidēter pp̄ aliud, vt qn̄ petit ab aduersario: ipse eī non redemit instr̄m vt edat, sed vt apud se habeat. & quoties ei oppor. tunū fuerit possit in iudicio pducere. de hoc no. p do. Dy. in l. j. §.
17 officio. ff. de tu. & ra. di. ¶ † Quid si sunt plura instr̄a de vno facto, & inuicē discrepāt? rn̄deo vr̄ ꝙ neutri credat. vt C. de fide īstru. l. scripturæ. ¶ In ɔtrū vr̄ ꝙ credat minori summæ vt dicit. l. illa no. ff. de leg. ij. Sempronius. So. aūt discordāt ī q̄litate q̄ ɔcernit totū negociū, & neutra scriptura valet: aut discordāt in q̄titate q̄ diuisibilis est, & tūc pualet illud qd̄ est minoris summę. & loquor qn̄ scripturę sunt factę ab eodē tabellione sup eodē negocio: & nō su p pluribus. Nā in minori sūma ambo instr̄a ɔcordāt: sed in maiori nō. vt dicit tex. no. ff. de arbi. l. diē pferre. §. si plures. & p̄ hoc nō est vis vtrū vnū instr̄m ɔtineat magis de fauore, vt in instr̄is libera tionū, & alio ɔtineat nō ęq̄ fauorabile: & hęc vera nisi fcā relatiōe sūmæ ad aliā rē sequeret aliqd̄ incōueniēs, vel incōpatibile. ar. ff. loc.
18 l. q domū. ¶ † Ex pdictis appet, ꝙ si qs est bānitus in x. & in executione bāni est ɔdēnatus in v. ꝙ nō dēt nisi. v. & tenē mēti nō ob. ff. de ver. ob. l. q vsufructū. qa ibi fuerūt ɔct⁹ & plures ɔhēdi formæ.
19 sed hic vnica tm̄ substātia est. ¶ Modo qro † de tali quæstiōe: dico sentētiā nullā, & si qua est appello: nō habeo instrumentū sn̄iæ: & sic nō possum docere de ipsa. Quærit qūo & ad qd̄ fiet. dicit Inno. qd̄ interrogabitur aduersarius meus an sn̄ia sit lata necne: & si dixerit latam, fundata est materia litis. Si aūt negauerit, mādabit qd̄ dictā sn̄ia in ppetuū non vtat: vt ipse no. ɔ. de fide instru. c. G. ppetuus. & si nolit rn̄dere habet p negāte. ff. de iter. act. l. filius. ¶ Caue tibi: cū nō fundē materia petitionis, iudex me tanq̄ temere litigantē ɔdēnabit in expēsis quasi nulla sn̄ia lata sit. ar. C. de erro. aduo. l. fi. ¶ Sed quæro qualiter & quo iure fiat editio? Rn̄deo vt not. C.
20 de edē. in rub. & ibi plenè dixi. ¶ † Quæro vt. ū instr̄a quibus iudicis authoritas impartit, q̄ s̄m Inn. vocant instrumēta fori, sint edēda cū die & consule illis quorū interest. dicit Inn. qd̄ sic. Exemplū in instrumēto tutelę, emācipationis curę adoptiōis, & similibus. ¶ Ex hoc sequit qd̄ ɔtus minorū & ecclesiatū in qbus requirit iudicis decretū, debeat edi cū die & cōsule instrumēti: qd̄ verū est si decretū est appositū in ipso instrumēto: sed in alio īstrumēto ɔ
21 ctus edent sine die & cōsule. † Itē instrumēta p testationū & procurationū puto ꝙ cū die & cōsule edēda sunt. ar. ff. qd̄ vi aut clā. l. si vitē. §. fi. & qd̄ no. in auth. de tabellio. §. nos autē. qd̄ dixi de instru-
22 mēto mādati. tenet hic Inn. ¶ † Quæro vtrū instrumētū non pdu-
a ctū quod reperitur in filza notarij actorū faciat ᵃfidē. Rn̄deo, aut non apparet ab aliquo productū, & non facit fidē sicut nec testes producti. vt ff. de test. l. produci. aut est productū ab altera parte, & facit fidem nō solum pro pducente, sed ɔ producentē. vt sing. no. in d. §. editiones. qd̄ intelligo nisi sit pductū limitato modo. puta quędā eius particula & alia separata: qa mēbrana nō facit vnum esse instr̄m sed materia sup qua: & ideo si oīno diuersa in eadem chartula cōtinent, & vna pars produxit vnū capr̄m, alia pduxit nihil, nō poterit se adiuuare ex pductione aduersarij in eo qd̄ à neutra parte pductū est. ar. ff. de fal. l. filius. §. sequēs. & ff. de mil. etiā. §. fi. & qd̄ pulchrè no. p Bart. ff. de lib. le. l. aurelius. §. idē quęsijt. & C. de fur. l. post decisionē. Item scias quod hæc noīa ęquipollēt. s.
23 originale, pthocollū matrix scriptura & fontalis scriptura. ¶ † Dices tu qūo pōt esse originale, id qd̄ præsumit ex originali cū sit de riuatiuū & nō primitiuū. Rn̄deo qa ipse tabellio videt de hoc rogatus: & qd̄ nō solū semel, sed etiā pluries, ac etiā qd̄ plura ɔficiat instrumēta put fuerit rationis. vt ff. de eden. l. veluti. §. hęc vox. Caueat tn̄ ne bis edat, ne vna summa possit per calūniā trahi ad duas, & ideo oportet quod petens iterato edi, iuret se casu omisisse. vt eleganter no. in l. ne casus. C. de discu. li. x. ¶ Illud etiam pre oculis habeat tabellio, qd̄ pthocollū suū apud se retineat: qa expedit recurrere ad eū tanq̄ ad fontē veri: & psumit falsum qd̄ ab isto fonte est demptum vt legitur & no. C. de eden. auth. si quis in aliquo.
24 ¶ † Vltimò scias, ꝙ Io. An. hic, & in c. j. de vsu. in cle. & Iaco. Bu. & Ray. de forliuio. C. e. l. fi. indistinctè dicūt ꝙ pprin̄ istr̄m, neq; actor neq; reus tenet edere aduersario nisi eo vtat producēdo: alias allegando in iudicio: quorū opinio videt canonisata per nostrā decretalē, quę loquit de instrumento hincinde pducto obligationis. & tn̄ non editur neque actore neque reo qui volebat scire ad quod alteri parti teneretur. vel forte hoc cōmitiēdum est arbitrio iudicis in causis & personis. ar. ff. ad exhi. l. pe. ¶ Itē videtur qd̄ verbum vsuri intelligatur non solum in iudicio, sed etiā eo ipso quod possidet tanquam hæres, vel tanquam ex alio titulo: & tunc cogatur edere titulū, & causam possessionis: sed hoc non est verū: quia nondum est actor: & sine causa nemo potest ingredi iudicium: sicut cū oculus est porta intellectus. vt insti. de gradi. §. sed cū magis. ita ratio est porta volūtatis bonę: & cā est porta iudicij: vt in l. j. C. de prædijs curialiū li. x. & no. in l. j. in prin. ff. de no. ope. nun. & ff. de transac. l. cum hi. §. in cā. & C. de edic. diui adria. tol. l. fin. ¶ Ibi dū dicit, arbitriū requiratur in cā. Nā omne dispositum virtutem sequitur disponētis. & ratio est fundamētū intellectus vt ff. de excu. tuto. l. scire oportet §. & si maximè. ff. de leg. ij. l. cū pater. §. dulcissimis porta autem officii iudicis est æquitas. ff. de eo quod cer. lo. l. quod si ephesi. & per hanc viam venitur ad materiam nostrā editionis instrumētorum ar. ff. de aqua plu. arc. l. ij. §. item Varus. & ff. depositi. l. bona fides.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino quod consuluit Bal. in consi. cxcvij. inci. quidam procuratorio nomine versi. inter alia dicit notabiliter qd̄ sufficit de mandato vero fidē facere p notariū actorum qui dicit se de instrumento mādati rogatum.

CAP. II.

1 *Consuetudo si erat in quadam terra ꝙ cum aliquis intentionem suam fundauerat legitimis instrumentis vel testibus, ꝙ nihilominus deferretur sacramentum actori: & si nolet iurare, non adhibeatur probationibus fides: an tali consuetudini sit standum.*
2 *Consuetudo iniqua, iuri & veritati contraria, an sit ualida.*
3 *Exceptiones purgant regulam ab omni iniquitate & absurditate.*
4 *Exceptiones quare sunt inuentę.*
5 *Priuatus non potest conferre neque auferre ea quę sunt publici iuris.*
6 *Statuta praua terrarum sunt per superiorem reprobanda.*
7 *Deferri non debet vlterius sacramentum vbi est bene probatum.*
8 *Statutum dicens ꝙ reus requisitus ad subeunda tormenta, si non comparet, habeatur pro confesso, quomodo debet intelligi.*
9 *Statutum dicens ꝙ non possit probari contractus nisi per duos testes principales, & duos alios supernumerarios & fiduciarios an sit validum.*
10 *Imbecillibus & minoribus prouidere est quid diuinum.*
11 *Statutum quando dat certam formam an forma omissa iuramentum sit validum.*
12 *Iuramentum in defectum probationis dicitur suffragium siue auxilium siue subsidium probationis imperfectę.*

Sicut consuetudo. Actor qui p'ene probauit, nō dēt cōpe li
1 iurare. In prima narrat consuetudinem quam scdō improbat, ibi, nos cum tunc demum.¶† Casus. Consuetudo erat in quadā terra qđ cū aliquis intentionē suā fundauerat legitimis instrumētis, vel testibus, nihilominus deferret sacramentū actori:& si nollet iurare, nō adhibeat ꝓbationibus fides. Quæritur vtrū tali consuetudini sit standū? papa dicit qđ non quia suffragiū iuramenti non est necessariū nisi in duobus casibus vbi nō ple
2 nè & legitimè est probatū ¶†No. qđ non valet ꝯsuetudo, iniqua, iuri & veritati ꝯ̃ria.& est ratio qa onerosa.Inn.& quia superflua.& quia præsumitur inducta per errorem cōsuetudinarium.& idem dico in statuto municipali.& hoc no.& vix reperietur alibi.¶Extra opponitur & arguitur sic, valet pactum ne cōtra publicum instrumentum possit probari per duos testes: ergo fortius va et statutum & consuetudo. Dicit Inno. quòd ista consuetudo est ꝯ̃ ius naturale siue diuinum, ideo non valet.intra de testa. cum esses. qa institutio diuina mutari non potest per hominē: vt not.C. de vsuris.authen.ad hæc.Tamē regula diuini iuris patitur aliqñ exceptionē, nisi sit ius diuinū necessarium, vel ꝓ necessitate ęternę salutis. vel quia est de rebus necessarijs.vt l.ij.ff.de vsufruct.ea.re.quæ vsu consu.quando ergo patitur exceptionē est ius diuinū necessarium in generibus singulorum, sed non in singulis generum. ¶Sed qñ nullā patitur exceptionē, est ius necessariū non, solū in generibus singulorum, sed etiā in singulis generum. Porro illa in ore duorū regula etiam licet sit diuinę institutionis in generibus singulorum, tamen in singulis generum patitur instantiam vt in testamentis tā peritorum quàm rusticorum.vt C.de test.l.fi.hoc enim facit princeps qui potest tanquam deus in terris ne falsitas cōmittat. vt C.
3 de fideicōmis.l.fin.¶†Sanè exceptiones purgant regulam ab omni iniquitate & absurditate:& sicut quædā medicamenta euelluntur de corpore regulę & ideo firmant regulā: quia curant eam ab omni calumnia & qđ in quibusdam detrahit in ceteris cōfirmare videtur.vt ff.de testa.mi.i.l.tribunus § fi.& C.de pac.conuen.l.fin.
4 & C.de procu.l.maritus. ¶†Itē ideo sunt inuentę exceptiones, qa impossibile est oēs humanas adinuentiones, & emergētes cāvnica & vniformi ratiōe cōplecti.vt ff.de vsu.l.mora & ff.de rei ven.l. in fundo ff.de re milita.l.nō oēs § à barbaris.& ff.de legi.l.nō possūt l.ideoq;.& l.de quibus.in principio cū similibus.hac ratione valeret pactū.no.ī auth.vt matres debitrices & creditrices. §. qa vero. Nam facultas probādi est publici iuris.dicit enim lex, quòd probationum facultas nō est angustanda ne detur materia delinquendi.
5 ¶†Item priuatus ea quæ sunt publici iuris neque conferre pōt, neque auferre vt facultatē testandi.vt ff.de testa.l. eius qui. Sed mirabile est.Nam ista cōsuetudo potest esse rationabilis propter incognitā hominum infidelitatem vt no.ff. de legi.l.nō possunt.¶Solu.in suo genere non potest esse rationabilis qa derogat pro suppositione veritati.& qa est captiosa & iniqua.Nam absurdum est cū actor semel iurauerit de calūnia licet postea nolit iurare, ꝙ attestationes testiū q sunt omni exceptione maiores, reputent quodāmodo falsę.& reddātur quasi infames apud bonos & graues. Item fides testium non debet poni in arbitrio alterutrius partis. & ista
6 est ratio huius.c.¶†Et no. qđ praua statuta terrarū sunt per superiorē reprobāda.facit.ff.de decre.ab ordi.fa.l. ambitiosa. & maximè quādo sapiunt monopoliū seu factum illicitum, vt contingit interdum in statutis Guelforum ꝯ̃ gebellinos & eꝯ̃.quę enim procedūt de fomite irrationabilis odij, extirpāda sunt qa dolus est.l.
7 j.in tit ff.de excep.do.¶†No. ꝙ vbi est bene probatū nō debet deferri vlterius sacramentū.Sed pone actor probauerat plenè intentionē suam, & nō credebat probasse qa testes nō erant publicati: petit sibi deferri sacramentū in supplementū probationis nūquid per hoc in aliquo derogatur fidei testiū? respōdeo nō, qa actus iste fuit superuacuus & erroneus:& etiam si ex certa scientia nō nocęret.Casus est notabilis in ratione istius.c. prudentius tñ facit, q dixit, peto inquātū mihi expedit, vel peto in defectū probationis si qs esset.& sic cōditionaliter & nō assertiuè.ff.de dā.infe.l.pretor.§.si cōtrouersia.¶Itē no. qđ ratio est vestimentū cōsuetudinis: alias cōsuetudo ęst frigida & nuda.¶Itē præscriptio.i.tempus pręscriptū, est profectitia cōsuetudinis.¶Itē cōsensus vtentiū est eius substātia.¶Item modus vtendi est eius forma.¶Item tria sunt ratio cōtinua, ratio, & tenere mediū īter hæc duo vt ff.de legi.l. nō oīum. & l.de quibus.qđ autem per errorem iur.fit, nō habet in se cautionē intellectus:& ideo supposita obseruātia, non tñ extenditur: qa nō debemus multiplicare incōueniens.ff. de legib. qđ ꝯ̃ rationem. ¶Itē in isto.c.soluunt duæ no.q. ecce iuramentū calūnię nō pstitū in ꝯtestatiōe litis, dēt pstari postea in quacūq; parte exigatur. alias nolēs iurare habeat pro cōfesso.hoc limitat esse verū nisi nolens iā iurare pfectè ꝓbauerit.Casus est hui⁹.c. & nō reperit sic expsse ali
8 bi.¶† Ecce dicit statutū, qđ reus requisitus ad subeūda tormēta, si nō cōparet, habeat ꝓ cōfesso. Nam dēt intelligi nisi ꝑ prius de in
9 nocētia sua pfectè ꝓbauerit. ¶†Modo vlterius opponit, & videt qđ dicta cōsuetudo sit seruanda:& arguo à simili. Nā valet statutū ꝙ nō possit probari ꝯ̃ctus nisi per duos testes principales & duos alios supnumerarios & fiduciarios puta amicos, vel vicinos eiusdē parrochię, vel assertores. verbi gratia: dictat statutū qđ nō valet
a ꝯ̃ctus minorum etiam interposito iuramēto[a], nisi ipe ꝯ̃ctus intersint duo consanguinei qui asserāt nihil factū in læsionem minoris. ex hoc eñ non præsumit minor lęsus.vt no.C.de his qui.vt indi. l.post.a.ar.ff.de sac.san.ec auth. hoc ius porrectū. Et si tu dicas immo valet iuramentū qa supplet ętatē. Rñdeo illud verum vbi iuramentū est pmissum: secus vbi est ꝓhibitū.vt ff.de pac.l.iurisgentiū. §.& generaliter.ff.de iure patro l. adigere.§.fi. vbi dicit gl. qđ statutū pōt rescindere iuramentū qa.l.gerit vicē apl'i. quæ gl. nō est alibi.¶Itē hoc statutū hēt in se rationē naturalem: qa mulieres & minores sunt subiecti multis deceptionibus.s. mulier ꝓpter consiliū inualidū tūc, & semp minor pp consiliū tunc imperfectū. vt ff.de ser.expor.l.minor.¶Itē qa decipere minores & imbecilles reputatur esse ꝯ̃ publicā vtilitatē. Nā oppositū eius dicit esse publicum vtile.s.eis cōsulere in quorū ꝓuidentiā plena humanitas continet & sacra.vt C.qñ imper.inter pupillos & viduas.l.vnica.& ar.C.de
10 impu.& alijs substi.l humanitatis ¶†Item est qd diuinum, vt ff.de le.j.l.ciuitatib⁹.dicit Aristoteles & Albert⁹, ꝙ coruis Deus mittit mānā de cęlo, quā vescunt dū sunt in pilis albis: qa nō cognoscuntur à genitoribus suis:& ideo mera dei ꝓuidētia ꝓuidet eis.ē ergo quid diuinū prouidere imbecillibus.¶Itē hæc prouidentia est ſm publicā vtilitatē: ergo statutū pōt ꝓhibere iuramētum. ff.de le.j.l.
11 si quis inquilinos.§.fin. ¶† Itē qñ statutū dat certā formā omissa forma nō valet iuramētū: qa si nō valet principale. nec accessoriū. C.de le.l.nō dubiū. vnde non posset iuramentū facere ꝙ pactū nudū esset formaliter stipulatio.ff.de cōstituta pecu.l.j.§. cū qui.Sol. & si oīa ista ꝯcedant ab initio ꝯ̃ctus, tñ qñ ꝯ̃ctus est in sui essentia fundatus & ꝑ legitimas ꝓbationes verificatus, non valet statutum veritati ꝯ̃rium: qa veritas res est solidissima & murus inexpugnabilis, vt legit Esdrę. i.c.& l.iij § pen ff.de iureiur.¶Porro ea q̄ sunt publici iuris i. facultates à iure datę vel denegatę aliquid faciendi vel nō faciēdi, priuatus quāq̄ iuret dare vel auferre non pōt, qa cōsistūt in legis ptāte & authoritate: nō aūt habēt pendentiā à cōsensu priuato.vt ff.de leg j.l.nemo pōt.& ff.de le.j.l.codicillis.§.fin.& ff.de pact.l.ius publicum.ff.de reg.iur.nec ex ptorio.ff.de legi.l.ij. & iij.¶In diffinitione Demostenis philosophi, & Chrysippi qui fuerunt stoici.i.discipuli Socratis & Platonis vt C.de agri.& censi.l.litibus C.de iure fis.l. certa forma. & C. nō licere habitatoribus metrochomię l.vnica.C.de cupressis ex luco daphn.l. vnica. vbi dr ꝙ in ꝯ̃ctibus relatiuis uno ꝯ̃hentiū prohibito uel pmisso, & etiā alter intelligitur ꝓhibitus vel pmissus.& est ibi bonus tex. & facit natu-
b ra[b] correlatiuorū q̄ cōis est vtriq; extremo vt C.de ind.vidui.l.fi.& s̃.de mu.peti.c.prudentiam.& C.de fru.& lit.expen.l.vlti ¶Deinde no.in ver.suffragium quod iuramentum in defectum probationis dicitur suffragium siue auxilium, siue subsidium probationis imperfectę. si igitur defertur in suffragium probationis, aliqd dēt esse semiplenè probatum per eum cui defertur:& ideo actore semiplenè probante actionem, defertur iuramentum actori & non reo: quia nihil probauit: quia quod nihil est suffragium habere nō potest.vt in auth.de consue.re.feu §.sacramentum.col.x.quod tñ iuramentum non defertur cum actor plenè probauit, & reus semiplenè, cum tunc demum deferatur cum aliæ probationes legitimę deesse noscuntur.& hoc dicit hæc lex satis not. si subtiliter intelligat.¶Item no. gl. hic positam quę dicit, ꝙ in magna quantitate quæ reputatur ardua causa, non defertur hoc iuramētum in defectum probationis. Scias etiam ꝙ ille cui defertur, succedit loco vnius testis qui debet esse omni exceptione maior. Similiter & ille testis ex cuius dicto defertur debet esse omni exceptiōe maior, nec debet esse infamis, nec suspectus. quinimmo nec consanguineus.& etiam tenuerunt antiquissimi glosatores.& dic vt dicam in l.admonendi.& in l.in bonæ fidei.& etiam in opere nouissimo feudorum ¶Et no. bene tex. huius.c. quia non est text. in iure magis ponderosè loquens. Bald.

ADDITIONES.

a ¶ Vide per do. Feli.in c.ij.ij.colum. de maio.& obe.alias in c.si quis.ver.in quantum.dicit Bu.

b ¶ Vide copiose de hoc per.d.Fel.in proemio decretalium in ix.col.cum tribus sequentibus.

CAP. III.

1 *Canonici etiam eiusdem ecclesię possunt inuicem agere iudicio finium regūdorum: nec requiritur consensus superioris.*

2 *Præbendarij an possint inter se agere pro terminis præbendarum.*

3 *Canonici duo si contendant de præbenda: & quilibet nominat eandem ecclesiam in dominam: neuter potest ab alio nomine ecclesiæ vindicare, nisi habeat procuratorem capituli vel prælati quorum nomine agit.*

4 *Præbendarius*

EX literis. In iudicio finiũ regũdorum hincinde testes ꝓduci possunt: & actore nõ probante reus absoluit. scđa ibi, ad qđ scire. ¶ Casus. eṗs & eius archidiaconus ↄtẽdebãt adinuicẽ sup finibus villarũ suarũ, quas habebãt ꝓ prębẽdis suis: & vterq; dicebat se possedisse spacio. xl. annorũ res de q̃bus q̃stio mouebat, sed eṗs dicebat aduersariũ suũ fines antiquos egressũ, partẽq; fundi ei in ꝑbẽdam assignati occupasse. Quærit quid iuris. rñ. qđ iudiciũ finium regũ. est duplex: & vterq; in eo litigator gerit duplicẽ ꝑsonã. s. actoris & rei. vnde vtraque pars põt ꝓducere testes, & ille vincit q̃ melius probat. & si pares ꝓbant, vincit possessor, cũ promptiora sint iura ad absoluendũ q̃ ad cõdẽnandũ. fallit fauore libertatis: Et si dicat qđ possessori nõ incũbit ꝓbatio. rñ. ꝙ imo incũbit, qñ ꝑscriptionẽ
1 obijcit. h. d no. Ibi, terminorũ. † No. ꝙ canonici ẽt eiusdẽ eccłę põt
inuicẽ agere iudicio finiũ regũdorũ, nec requiritur cõsensus superioris. Dicit Inn. ꝙ veteres termini sunt custodiendi: & si nõ appa-
2 rent eorũ vestigia debent poni noui. ¶ † Idẽ ait, ꝙ ꝓ terminis præbendarũ põt agere prębẽdarij inter se, imo & per vestigia pedũ ꝓbatur via. vt ff. de seruι. l. si cui. dicit Inn. ꝙ clerici pro prębẽdis suis possunt agere & cõueniri. Nã vsufructuarij sunt hi qui agere põt. vt ff. vsufru. quẽadmo. caue. l. j. in fi. & hoc verũ si hãc potestatẽ habẽt ex cõsuetudine, vel ex mãdato superioris ẽt generali, s̃m Inn. ff. qđ vi aut clã. l. ꝓhibere. §. plane. vbi est tex. solennis. ff. qđ cuiusq;
3 vniuer. no. l. nulli. ff. de pac. l. nã & nocere. & ibi bona gl. ¶ † Idẽ ait, ꝙ si duo canonici contendũt de ꝑbenda, & q̃libet noĩat eandẽ ecclesiã in dominã, ꝙ neuter põt noĩe ecclię ab alio vindicare, nisi habeat ꝓcuratoriũ capituli vel prę̃lati quorũ noĩe agit. s. cũ nemo ipsorũ referat q̃stionẽ ecclię, non põt dici ecclesiã hoc casu agere vel cõuenire. vt ff. de vsufru. l. cuiuscũq;. §. si fundus. & ideo videt ꝙ noĩe tñ sui proprij canonicatus possit agere, cui accedit ipsa ꝑbenda sicut filiusfamilias põt agere noĩe peculij sibi cõmissi. ff si cer. pe. cũ filius. ¶ Dicit aliq̃s, ecclia est quoddã intellectuale & incorporale. & iõ frustra vẽdicat possessionẽ: q̃a corporalia iura possident, & nõ possident. ff. de vsuc. l. sequit. §. si viã. dicit Inn. ꝙ imo dom⁹, dignitas, vel administratio possidẽt iura sua: q̃a vice ꝑsonæ funguntur, sicut & collegiũ. ff. de fideiu. mortuo. adde qđ nota. C.
4 de ↄtractibus iudicum. ¶ † Dicit Inn. ꝙ si præbẽdarius & ꝓcu. ecclesię cõcurrãt, pręfert ꝑbẽdarius: q̃a ipse solus est vsufructuarius & nõ ecclia. vt ff. de no. ope. nun. l. j. in fi. ¶ Ibi, spaciũ. xl. anno. no ꝙ hæc verba, possedi spacio. xl. an. importãt tṗs continuũ. similiter & dictio per. vt ibidẽ in ver. per idẽ tṗs. ¶ Ibi. incõcussè. i. imperturbatè. ¶ Ibi, finiũ regundorũ libellos. de hac materia vide in Spec. de iud. §. sequit. ¶ Ibi, vice duorum ff. de ꝓcu. si defunctus. § fi. & hoc ex natura adiudicatiõis q̃a aliter non posset fieri adiudicatio hinc
5 & inde. vt insti. de offi. iudi. §. fi. ¶ † Itẽ no. hic ꝙ vna ꝑsona sustinet vicẽ duarũ. vna verè, alterã fictè. & qñq; vtranq; personã verè ꝑp cõcursum officiorũ ff. de adop. l. si consul. ff. si ap. pen q̃s fue. manumi. l. j. in fi. ff. de auto. tut. l. accipientis. ff de his qui. vt indi. l. tutorem. nisi essent officia incompatibilia, & sibi inuicem aduersatiua. vt ff. de procu. l. licet in popularibus. § pe. ¶ Et dic aut quæris vtrũ vna persona sit essentialiter duę ꝑsonę. hoc est impossibile. q̃a vna aĩa & vnũ corpus: aut repręsentatiuè. & tunc aut in actionibus aduersatiuis vel iurisdictionis ↄtentiosę: & est impossibile q̃a vnũ ↄ̃ ↄ̃triorũ non põt stare cũ altero simul: aut in actu cõcordi, vel in iurisdictiõe volũtaria. & tũc vna persona põt sustinere vices duarũ. vt d. l. si cõsul. cũ simi. & ibi plenius notaui post Gof. & Cy. & facit.
6 ff. de stip. ser. l. ij. & l. 4. & hic per Ber. ¶ † Itẽ cessionarius gerit duas ꝑsonas. vt ff. fami. hęr. l plane. & silr cessionarius cessionarij q̃ põt agere vtili actione ex persona sua & ex persona cedentis. vt colligitur ex eo qđ subtiliter not. ff. ad Tre. l. ex asse. in gl. magna quę non est alibi. in eo qđ dicit qđ habẽt vtiles personales actiones vel mixtas cedẽdo illas, vel ẽt si lex cedit, non eradicabat à se ipsas: sic euenit vt primus cessionarius gerat duas ꝑsonas. s. propriã & cedẽtis: vnde intentans directas tanq̃ procurator in rem suã & vtiles noĩe proprio. cessionarius aũt cessionarij triũ personarũ vicẽ sustinet non eadem cõsideratione, sed diuersis. ¶ Porro eoipso ꝙ q̃s actionem cedit, & semp mandare videtur directas. tex. est vnicus in iur ff. mand. l. si procurator. §. fi. Ibi dum dicit, vt eum procuratorẽ vt in rem suam faciemus scilicet tacitè, cessis actionibus, scilicet expreßè. & illum tex. alleg. Spe. Sed quid prodest agere personas diuersorum cum vna sufficiat. respõdeo propter modum libellandi. vt C de procu. l. qui stipendia. & ff. fami. herc. plane. ¶ Item q̃a potest esse perpetua directa & non vtilis. & econtrario. & sic expedit hoc scire propter pręscriptionem, vt elegãter no. in l. quoties. in prin. ff. de admini. tuto. ¶ Porro ille qui nondum cessit, licet cedere teneatur retinet ius agendi efficax. vt probat illa. l. notabilis.
7 ff. ad trebel. l. filiam fratribus. ¶ † Ex his apparet quod quis potest vti vice duorũ sed non vice ↄ̃triorum, nec se confundentium. vt ff. de fideiu. l. generaliter. & l. vrannius. §. sed cum duo. & ff. de excep. rei iudi. l. ex sextante. §. latinus. & ff. de condi. inde. frater à fratre. & ff. ad treb. l. si hæres institutus. ibi dicit. sufficiãt &c. qđ verbum est multum ponderandum. Nam si cessionarius succedit in hæreditate cedentis, euanescit vtilis, & omnis eius virtus & efficacia reuertitur ad directã. & non est alibi s̃m Dy. ¶ Ibi, obiecerat præscriptionem. not. ꝙ possessori non incumbit probatio qñ ex præscriptione seruetur. ¶ Item not. fines agrorum præscribi etiam sine titulo: quia fines cohęrent rei principali quę cum titulo possidetur, quod
8 est no. ¶ † Quæro qñ inter canonicos agitur iudicio finium regundorum, an debet agi nomine præbẽdarum an nomine ecclesię. rñ. nomine præbendę qñ canonici litigant inter se. Si autem ↄ̃ extraneos, agi debet nomine ecclesię. & tunc non posset agere canonicus sine mandato prælati sui: quia esset inconueniens ꝙ sine mandato præiudicaretur ecclesię. sed cum inter se agant, ecclesia non prætendit aliquod interesse. Nam quicũque vincat ecclesia vincit, & nihil de iure suo perdit. & s̃m hoc non ob. s̃. de rescrip. edoceri.
9 & facit. ff. de transact. l. cum hi. § sed si pluribus. ¶ † Quęro an in duplicibus iudicijs requirat quod agens possideat? & videtur ꝙ sic vt ff. fami. hær. l. j. ff. de excep. fundum. & l. fundi. & no. ff. de euic. l. si mancipium. §. si cõi. ¶ In ↄ̃rium videtur casus no. huius. l. So. aut negatur dñium rei, & est necesse ꝙ primò agatur rei ven. aut negatur turbatio finium, & tunc statim agi põt iudicio finium regundorũ: quia ex quo est certum de principali dñio, nõ expedit fines vendicare: sed declarare. licet iudex possit aliq̃d auferre de territorio
10 vnius. & dare alteri cũ debita recõpensatiõe. ¶ † Quæro cũ vterq; dicat actor, & vterq; reus. quare lex dicit meliorẽ esse causã rei. rñ. is pro reo habet. qui inuitus ad iudiciũ trahitur, non qui alium trahit: q̃a natura reorũ est necessaria: natura vero actorũ volũtaria. vt C. de temp. in inte. resti. l. petẽdę. & si simul cõgrediunt vnus in alterum, sorte dirimitur quis debeat potiri cõmodo rei. ff. de iud. qđ si ambo. sed quid si est conclusum in cã, & nõ sunt positę istę sortes. rñ. simile est illi quęstioni qñ in vti possidetis vterq; pariter ꝓbat. Nã ibi obscura fertur sentẽtia dicẽdo vti ꝓbastis ita possidete. sed si vnus primò alterũ traxit ad causam, reus absolueret in vti possi. q̃a eoipso qđ reus iustior est defensio q̃ impugnatio, per regulã notabilẽ huius. c. & ita dẽt intelligi qđ not. in l. vnica. C. vti pos. & ĩ. e.
11 c. licet causam. ¶ † Quæro vtrũ flumina quę sunt inter duas iurisdictiones, vel mõtes, vel vię perpetuę cẽseant esse fines iurisdictionum. rñ. vsq; ad mediã partẽ ꝓ diuiso versus territoriũ singulorũ pręsumuntur extendi fines eorum. ar. ff. cõi di. l. arbor. de istis finibus patẽtibus & perpetuis iurisdictionibus no. Io. And. in nouel. ĩ. eod. c. cũ causam. vbi videas. In mari etiã põt agi finiũ regundorũ, si cõtrouersia est de iurisdictione maris inter habẽtes iurisdictiões confines: non quidem vt aqua maris fiat alicuius: sed sicut dicitur in Genesi ꝙ spiritus domini ferebatur super aquas. ita fertur supra mare potestas iurisdictionem habentis vt in c. vbi periculum de
12 elect. li. vj. ¶ Quæro vtrum canonicus nomine prębendę suę possit agere contra aliquem interdicto vti pos. dicendo præbendam suam possidere? & videtur ꝙ non quia præbenda est res inanimata: sed res inanimata non potest possidere & maxime se ipsum: q̃a inter possidentem & rem possessam debet esse distinctio. ¶ Item hæreditas iacens non potest agere aliquo interdicto cũ non possit possidere, vt l j §. scęuola. ff si quis tes. lib. esse ius. fue. ¶ In contrarium videtur casus huius. c. nam si non posset possidere, non posset agere finium regundorum iudicio: quia non posset fieri executio corporalis possessionis. vt insti. de offi. iudi. §. ij. So. dic ꝙ præbenda vacans non habet interdictũ vti pos. sed præbendarius nomine præbendę sic. & tamẽ hæres non posset agere interdicto uti pos. nomine hæreditatis. & est ratio differentiæ, quia nomen præbẽ. nõ cõfundit in præbẽdario sed implet: sed nomen hæreditatis cõfundit hæreditate adita. nã nõ est amplius hæreditas sed bona uiuẽtis ut C. ut in pos. leg. l. archimedorã. de hoc dic ut per Io. An. & Inn. in nouel. ar. tñ qđ hæreditas possidet sumi põt ex illa l. singulari. ff. si cer. pet. l. pe. uer. nã ex quib. cau &c. ff. de ac. & obli. l. hęreditariarũ. & sic hæreditas habeat casualem possessionẽ licet nõ formalem. Prima opinio uerior est ut no. in l. cum miles. in princ. qui. ex cau. maio. & ff. de acqui. pos. l. cũ hæredes. Dubitandum aũt non est quin præbenda habeat iura sua, id est formam & statũ suũ,

& iura debiti & crediti sicut hæreditas & bonorũ possessio. ff.ad l.falci.l.in ratione.§.si filio.ver.vt enim opes.¶† Porro præbend. dicitur duobus modis.vno modo materialiter.i. fundus præbendalis.alio modo prout refertur ad ius.i.quoddam ius annexum canonicatui quod ius fungitur loco personę.argu.ff.de fideiusso.l.mortuo.& s.de consti.cum.M.ferrariensis.Primo modo nõ possidet.Secundo sic vt not in l.sicut.§.si.ff. quod cuiusque vni.no.&. s.de testi.spo.c.olim.

CAP. IIII.

1 *Seruari debet in contrarijs iuramentis illud quod testibus roboratur.*
2 *Papa delegat causam matrimonialem alijs quàm episcopis.*
3 *Obstetricum testimonijs an credatur sine iuramento.*
4 *Matronę septem non semper requiruntur vt per aspectum corporis aliquã virginem asseuerent:sed duę sufficiunt.*
5 *Viduã si quis ducat in vxorem quid iuris si cancellum pudoris est apertũ.*

PRoposuisti. In virginitate probanda testatio matronarum assertioni viri præfertur.Secunda pars ibi.videtur.¶ Casus. Quædam mulier volebat à viro separari,eo quòd non cognoscebat eam suus vir:quod probauit tam per proprium iuramẽtũ, quàm per testimoniũ.vij.matronarum,quę ipsam per aspectum corporis virginẽ asseuerant. vir autem per propriũ iuramentũ affirmat quòd eã cognouit.Quærit quibus probationibus sit standum.rñ. quod standũ est iuramẽto puellę,& testimonio matronarũ,& nõ
1 assertioni viri. ¶†No.φ in ɔtrijs iuramentis illud seruatur,quod testibus roborat.& est ar.quòd si propter inopiã probationis vnius iudex detulit iuramẽtũ actori, alter reo forte:qa isti iudices erant collegę.vt ff.de offi.con.l.j.quod illius sacramentũ pręualeat,qđ habet pro se saltẽ vnũ testẽ:quoniã reputantur esse duo testes iu-
2 rãs vnus,& alter alius.vt ĵ.de testi.in nomine.¶† Ibi,tibi fuit.No. φ papa causam matrimonialẽ delegat aliis quã episcopis Ibi,nec à viro.No.φ iste articulus dicitur negatiuus,videlicet nõ sum cognita,licet ęquipolleat affirmatiuę.i.sum virgo. est enim ratio qa propositio affirmatiua ab negatiuẽ posita dicitur potius negatiua quã affirmatiua.tex.est hic nota.Ibi,nec potuisset. ex istis duabus negatiuis sufficit vnam esse verã.nã hic de frigiditate nihil erat ꝓbatũ sed solũ de virginitate.¶ Ibi, per aspectum corporis. ꝑ hoc verbũ obstetrices reddunt causam sui testimonij nec vlterius in-
3 terrogãdę sunt de causa scientię.tex.est hic.¶†Ibi & testimonijs. s.dixi de iuramento puellę sed in obstetricibus non repetit de iuramẽto obstetricũ. & ideo videtur quòd earũ testimonijs credaẽ sine iuramento.nã de re ita dubia φ testis non potest iurare merã & plenã dicere veritatẽ,nõ tenetur iurare eo modo,sed de credulitate vel calũnia.vt no.eleganter in l.j.post principium.ff.de ven. inspi.dũ enim gl.dicit ibi,& etiam sine iuramento formali qđ pręstatur à testibus.non autẽ φ nullo modo iurent: qa debent iurare φ legale testimoniũ ferẽt ſm peritiam artis.& si statutum punit falsum testem:nõ tamen punit medicum vel obstetricem:qa non est propriè testis,licet puniendus sit:nõ tamen pęna statuti.qđ est no.¶ Sed quę erat ratio dubitandi in isto.c.tñ.qa naturaliter nemo est frigidus vel maleficiatus loquendo de communi natura. Item qa aspectus in hac materia fragilis est & sępe fallitur.& ideo nõ videbatur de necessitate concludere.sed ad hoc respõdetur per locũ a cõmuniter accidentibus.nã locus iste iuuat rationẽ quę redditur a teste.vt eleganter no.C.de prob.neq; natales.¶ Dicit Inno. quod ſm canones nõ est melior probatio aspectu.nimirũ qa certior.vt insti.de gradi.§.sed cũ magis. idẽ notaui in l.ɔ̃ negantẽ.C. ad l.aqui.¶ Itẽ erat ratio dubitandi qa intentio viri erat affirmatiua:sed intentio mulieris erat negatiua,& affirmatiuę magis credi-
4 tur.vt no.ff.de arbi.diem proferre.§.si plures.¶†Itẽ quia in dubio præsumit pro matrimonio.vt no.s.c.pxi.Sed ad hęc omnia rñdetur:qa assertio mulieris erat patrocinio testiũ roborata,viri non. Et licet tex.dicat φ.vij.sufficiunt tamen duę: quas tamẽ iudex dẽt eligere expertas & partibus non suspectas. & idem dicendum est si qstio est an ex vulnere sit remansura citatrix,an secuta mors.nã super hoc qđ est iudicium artis ad iudicẽ pertinet electio peritorum.Iste est casus singula.in d.l.j.§.j.ff.de vent. inspi.in verbo à te
5 assumptę.qui tex.vix reperitur alibi. ¶† Quæro quid si quis duxit viduam in vxorem & sic cancellum pudoris est apertum.respondeo pręsumitur cognita,cũ non possit probari virginitas.xxvij.qstione.j.nec aliqua.& xxiij.quæstio.j.si quis. ſm Io. de deo & alio c.Item not.in isto.c.quod post didicita partium iuramenta testes produci possunt nec pręsumitur subornatio.Bal.

CAP. V.

1 *Probatio indirecta an sit valida.*
2 *Negatiua an & qualiter debeat probari.*
3 *Testis astruens meram negatiuam in facto alieno an probet.*
4 *Monachi eiusdem monasterij possunt produci in testes in causa monasterij.*
5 *Testimonium an sit validum si omnes de capitulo nomine discrepante testificentur in causa capituli.*
6 *Testis qui non interrogatur de præsentia,& loquitur assertiuè, præsumitur fuisse præsens.*
7 *Testes de capitulo licet sint domestici, an recipiantur ad probandum tractatum & eius oppositum.*
8 *Literis sigillatis sigillo capituli an sit standum.*
9 *Negatiua facti an possit probari per testes.*
10 *Negatiua an probetur per inspectionem instrumenti.*
11 *Directa probatio an cadat in negatiuam.*
12 *Testes quot requirantur ad probationem instrumenti.*
13 *Scripturę quandoque magis creditur:quandoque testibus.*
14 *Testium productio an sit necessaria.*
15 *Instrumento vel testibus an sit magis credendum; plerunque committitur arbitrio iudicis.*

TErtio loco. Probatio testiũ præfertur instrumẽto.Et primo ponit qõ. scđo rñsio.ibi,sed qm.¶ Casus.Quidã regularis sigillo capli sigillauit quoddã instrumẽtũ cuidã amico suo,i quo cõtinebatur ɔ̃tus quarundã alienationũ rerũ immobiliũ ecclię:ꝓductũ fuit instrumentũ in iudicio. syndicus monasterij obiecit:ꝙ ille ɔ̃tus nũq̃ fuit celebratus,& sigillũ erat falsum,vel furtiuum. & ad hoc ꝓbandũ ꝓduxit in testes monachos monasterij,qui iurati dixerunt qđ quoties de hoc inter fratres aliqua mentio fuerat, consiliũ totius conuentus & de voce fuerunt cõcordi qđ nolebãt alienationem illarum rerum facere sed monasterio conseruare. Quærebatur quid iuris.papa dicit quod qa pars aduersa nihil probauit standũ est assertioni testium, per quos reprobatur instrumẽ-
1 tum.¶†Dicit Inn.qđ indirecta probatio valet.nam & sillogismus nõ est aliud nisi probatio indirecta & per multas considerationes
2 intellectus.¶†Idẽ ait qđ negatiua ꝓbatur per præsumptiones[a] di-
a cas φ est potius releuatio ab onere ꝓbandi quã probatio.vt l.sup seruis C.q mili.nõ pos.li.xij. Adde qđ no.Cy.in l.ij.C.de iu.emph. dicit Inn. quod si ex negatiua surgit delictũ determinabile,vel determinatũ loco vel tpe,talis negatiua dẽt ꝓbari.vt ipse no.ĵ.de accu.super his. puto tñ φ sufficiat ꝓbari per coniecturas. verbi gratia,φ hæres non vindicauerit necẽ defuncti,qa non apparet facta punitio,& debuit esse sollicitus promotor.¶Not. negatiuã ꝓbari per proprios authores:& ista probatio est directa.indirecta aut ꝓbatio dicitur illa quæ fit per medium extrinsecum.& quidem directa tollit ɔ̃rium ipso iure.Indirecta exceptione falsi:qa vtreq; attestationes remanent vt ĵ.eod.c.causam matrimonii.per Innocen.
3 ¶† Testis qui astruit meram negatiuam in facto alieno ideo non probat:qa qđ dicit,ignorat.nam scire est rem per causas cognoscere:sed negatiuarum nullæ sunt causę nisi per ratiocinationem indirectã:qa non entium nõ sunt causę ſm Aristo. & idẽ in extensiuis φ in negatiuis.tex.habuisti sing.s.de causa.pos.cũ ecclesia Sutrina.Ibi,qđ quoties indefinita siue vniuersalis nõ coarctata loco & tpe.& tamẽ ex ea surgit ꝓbatio vniuersalis negatiuę & dr negatiua quę negatiuẽ profert vel verius nõ refert.si taliter proferat.vt no.in c.fi.de rescri.in cle.Sed qualiter probetur.nã illa est ꝓpriè negatiua quę nõ ꝓbatur nisi eo ipso qđ ɔ̃rium non probatur.& si ꝓbetur aliter probat mediatẽ & non immediatẽ.sed affirmatiua est illa quæ põt probari per naturã quinq; sensuum corporis.& nota hanc doctrinã meam.¶Ibi,regularis.i. monachus vel canonicus. Ibi.quo exhibito.ar.qđ nõ potest excipi de falso contra instrumẽtũ nisi prius in iudicio ꝓducatur.¶Ibi.vniuersitas,id est cõuentus. nã omne collegiũ est vniuersitas,sed nõ cõuertitur.]vt C. ad treb. omnibus. ¶Ibi.adulteriũ vel furtiuũ, nota exceptionẽ alternati-
4 uam:tamẽ in omnẽ casum cõcludẽtem.¶†Ibi,fratres. no.in causa monasterij monachos eiusdẽ monasterij in testes ꝓduci posse. ¶ Item no.quod pro vniuersitate possunt testificari illi qui sũt de corpore ipsius vniuersitatis. Circa qđ dic qđ aut sunt tales testes qui nõ possunt habere proprium,vt monachi,& alij regulares,& possunt vt hic:qa non sperant aliquod cõmodum.hac ratione fratres prędicatores possunt esse testes testamenti in quo relinquitur ecclesię fratrum. aut testes possunt habere proprium & tunc aut est talis causa in qua oportet qđ singuli mittãt manum ad marsupium.puta qa vniuersitas conuenit ad aliquod debitum propter qđ soluẽdũ de necessitate oportet facere collectam,& nõ admittuntur ad testimoniũ:aut non oportet ponere manum ad marsupium:qa vniuersitas alias est soluẽdo,vel est quęstio de nemore cuius fructus venduntur pro ipsa vniuersitate,& nõ est deputatum ad vsum hominũ vel iumẽtorũ villę, & tũc admittunẽ ad testimonium.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.consi.xxxix.li.& d.Fran.de Aret.in l.in illa.ff.de verbo oblig.

nium.non enim repelluntur ex eo solo quia sint de corpore, sed ex
eo quod sperent commodum pecuniarium.nam quod commune
est in vniuersitate,nullus potest singulariter dicere meum est.qui-
nimo ista sunt inter se contraria. s. esse singulorum & esse vniuer-
sorum: quia non potest esse plurium insolidum.ff. quod cuiusque
vni.no.l.sicut §.vniuersitates. & ita de facto pluries consului. & est
5 quæstio vulgata.¶†Sed pone omnes de capitulo nemine,discrepā
te testificantur in causa capituli nūquid valet testimonium?& vide
tur ꝙ non.Nam dicit glos.ꝙ vniuersitas nihil aliud est quam hoīes
ipsius vniuersitatis.vt no.ff.qđ cuiusq; vni.no.l.sicut. vñ sequeret
qđ vniuersitas esset testis ꝓ seipsa qđ est impossibile. so.gl.illa dēt
sic exponi dū dicit quā homines.i.cōgregatio hominū. Nam etiā
si centū mille homines cōgregētur in vnū, non sunt vniuersitas.dif
ferūt eī diffinitione essentia & cōsideratione vt ff.de re.iu.l.aliud
§.refert.C.de iude.l.j. ff.de vsucap.l.rerum mixtura.¶Ibi, domus.i.
monasterij.¶Ibi, assertionē testiū.mirabile est qa nō deposuerūt
per sensum corporis.nec de ipsorū p̄sentia,sed r̄n.ꝙ tacitè hoc vi-
dentur dixisse.nā cū ipsi essent de couētu, & dicāt ꝙ totus ꝯuētus,
& qđ vox fuit vnanimis &c.includūt de necessitate seipsos fuisse p̄
6 sentes.¶†Itē vbi testis nō interrogatur de p̄sentia, & loquit̄ asserti
uè,p̄sumit̄ fuisse præsens.& tene hoc mēti.hoc facit ad quæstionē
de facto ad ꝓbandū homologationē laudi. testes ꝓducti dixerunt
vera esse: interrogati de cā scientiæ r̄nderunt qa partes dixerūt qđ
erant cōtentæ.¶Oppo.qđ nō valet testimoniū qa nō reddūt ratio
nem p sensum corporis.s. p̄p̄sentiā,& auditū.sed certe benigna in-
a terpretatione ᵃ inspecta satis videt̄ hoc assertū.nec est nouū qđ pro
pter celeritatē locutiōis interdū media ꝓpositio taceat. vt no.Bar.
in l.j.ff.si cer.pe.hac ēt rōne valet dictū testiū dicētiū ꝙ est publica
vox & fama.interrogati de causa sciētiæ dicunt,qa sic dr̄ p populū.
nā quāuis nō dicant se audiuisse dici, tñ p̄sumūtur audisse id qđ
fere oēs de populo audiuerunt.& ad hoc ita bene facit istud c.sicut
7 aliqs tex.qui sit in iure.¶†Vlterius procedo,dicitur hic qđ ad pro-
bandū tractatū,& eius oppositū recipiuntur testes de capitulo,licet
sint domestici j̄.de testi.veniēs.C de repu l.cōsensu.§.super seruis.
ad id qđ hic dicitur de testimonio fratrū in causa capituli & eccle-
siæ.facit in auth.de mo.§ cogitandum.col.j.¶Itē not. qđ isti testes
ꝓbāt,licet nō sint expressa nomina singulorū de capitulo.& est ar.
qđ in istrumēto syndicatus vniuersitatis,vel collegij nō sit necesse
exprimi noīa singulorū.qđ Spe.cōfitetur si in instrumento ꝯtinea-
tur.ꝙ īterfuerūt oēs.secus si dicat ꝙ maior pars:qa in hoc tabellio
esset potius iudex quam testis.¶Item quia maior pars dicit multis
modis.& sic instrumentū continet incertitudinē.vnde nō ꝓbat in
hac materia.no.in l.j.ff.de albo scribendo.maximè per Bar. & in l.
fi.C.de ven.rebus ciuita lib.xj.Nā in alienatione dicit ibi tex.sunt
exprimēda noīa singulorū vt in electione,vt in aut.de defen.ciui.§.
8 interim.¶†Vlterius no.nā prima facie videt̄ ista litera probare ꝙ
stetur lr̄is sigillatis sigillo capituli: sed hoc nō est verū:qa nō cōstat
de mādato sigillātis, nec de eius authoritate nec apponit sigillū cō
tra se sed contra aliū.aliàs bene staret literis sigillatis contra ipsum
sigillātē:qa per sigillū ꝓbatur cōsensus sigillātis,sed nō probat au-
thoritas scripturæ. ff.de ꝓcu.l.si ꝓcuratorē absentē.C.de re.alie.non
alie.l.distrahēte.de hoc no.C.de pa.l.nouissima & C.de epi. & cle.
9 l.si qua per calumniā.de hoc dicā.j̄.eo.c.post cessionē.¶†Item no.
qđ negatiua facti pōt ꝓbari per testes. qđ verū est si cadit in sciētiā
testis,vel p æquipollētē affirmatiuā,vel per accidēs,quo posito ne-
gatiua p̄sumat,vel de necessitate cōcludatur vt C.de cōtrahē.& cō
10 mit.stipu.l.optimā.in fi.¶†Item probatur negatiua per inspectio-
b nē ᵇ instrumēti: puta si volo ꝓbare ꝙ aliquis nō est descriptus in ta
li instrumēto.tex.est no.C.de reb.cre.l.fi.dicit do.Cy.i l.ij.C.de er-
ro.aduoc.qđ est quædā negatiua quæ ꝓbatur visu,& pōt testis red
dere hanc rationē:qa vidit.& si tu dicis,qđ non entia non videtur,
qa p rerum naturā qđ nihil est non subiacet visui,vt C. de proba. l.
actor.Respon.hoc fallit vbicunque uō videre est videre; sicut silē
tium nihil est.& tñ sentitur.& facit qđ elegāter no.in glo.in l. j. §. j.
ff.de iti.actuque priua.qa districta probatio vel reprobatio est illa q̄
sine vllo medio attingit proprium finem,vt probatio visus,& alio
rum sensuum percipientium rem prout est.nā veritas nō est aliud
nisi idem dici & esse;sed probatio indirecta fit p rationē argumen-
tandi.ff.de acqui.pos.l.j.§.veteres.& fit per antecedēs & cōsequēs.
antecedens est illud qđ probatur.consequens id qđ est probandū,
verbi gratia,quod in paruo vegitulo non sit nisi vnum corpus pu-
tatiuum.& arguam sic.in isto vegitulo est Titius, ergo non Seius.
consequentia probatur per loci arctitudinem.ff.commo.si vt cer-
to.§.si duobus.¶Item sedet hic Titius ergo non Seius.ff.de acqui.
11 pos.l.iij.§. ex contrario. ¶† Directa autem probatio non cadit in
negatiuam quia sola natura naturata potest probari: sed negati-
ua non est natura naturata: quia per rerum naturam nullos habet
fines. & si dicatur video hic Petrum non esse,sana locutio est: ta-
men est indirecta probatio:ac si dicerem video locum vacuum, er
go Petrus non est hic.vt C.vnde vi.l.si.ff.de dolo.cum quis.nā hoc
percipitur per discursum intellectus.licet ita sit connexus visui qđ
videatur vnum & idem.vt no.Cyn.in l.ij.C.de erro.aduo.¶Idem
ibi butri.nunc intelligis quid est dictum per rerum naturam.i.per
12 naturam naturatam. j̄. c.quoniam contra. ¶†Quæro quot testes
requirantur ad reprobationem instrumenti. glo. dicit quòd idem
est numerus probandi & reprobandi.ff.de le.ij.l.cum proponeret.
sed illud est verum quando probatio & reprobatio fit per scriptu-
ram: sed quando per viuam vocem , puta quòd duo testes instru-
menti viua voce deponunt pro instrumento , tabellio autem vo-
ce mortua , tunc instrumentum habet vim trium testium nec po-
test per pauciores reprobari.vt no.instit.de inuti.stip.§.item verbo
rum, vnde fuit opinio Petri quòd tabellio augeret testium nume-
rum.C.de fideicom.l. quæstionem. si autem testes non deponunt
in iudicio per duos testes reprobatorios reprobatur vox mortua,
quia vox viua dignior est.vt dicit in tex.in authen.de instrum. cau.
& fide. vnde duo testes reprobant authoritatem tabellionis etiam
in testamentis quia non oportet quòd testes reprobatorij sint ro-
gati.nec ꝙ sint in numero solenni quia infringunt personam & fi-
dem ipsius tabellionis:tamen ipsi testes debent esse sine macula. &
hoc est quod dicitur,omni exceptione maiores , vt eleganter dicit
tex.in d l.optimam.Et scias ꝙ aliquando reprobatur causa & non
reprobatur propterea instrumentum, vt eleganter not. ff. de pac.l.
iuris gentium.§ quod fere. Et scias ꝙ contra publicum instrumen-
tum non admittuntur testes,sed aliud publicum instrumentum vt.
C.de non num.pe.l.generaliter.quæ regula fallit in tribus casibus.
¶Primò si redarguatur de falso , vt d. l. optimam. ¶ Secundò si
probetur simulatio vt no.C.plus valere quod agitur.l. emptione.
¶Tertiò si probetur quod fuit factum in fraudem legum vel cano
num sicut tota die fit in contractibus celebratis cum vsurariis.vt j̄.
de pigno.c.illo vos.¶Quartus casus est in gl.in d.§.quod fere. & ff.
de exce.do.l.ij.§.circa.Quintus quando est confectum instrumen-
tum inter prohibitos,vt ff.de proba.l.qui testamentum.& ibi no.
13 ¶†Vlterius no.ꝙ quandoque magis creditur testibus, quandoq;
magis scripturæ vt in factis multum antiquis, quæ nunquam stete-
runt in occulto,sed in registro.tex.est no.cum gloss.de proba.l.cen
sus & monumenta.Si enim in secreto stetissent instrumenta præsu
mitur contra ipsa:quia qui malè agit odit lucem vt.j̄.ne sede va.c.
j.& interdum præsumitur instrumentum ex renunciationibus in-
solitis suspectum gloss.est no.digna in l.si quis sub conditione.ff.de
14 condi.insti.¶†Item no.in verbo,iurati. ꝙ litera non dicit produ-
cti.sic.ff.de dote p̄lega.Theopompus.vel quia p̄sumūtur ꝓdu
cti:vel quia non est necessaria productio dummodo sint iurati,&
per iudicē examinati.Ego credo ꝙ requiratur productio licet for-
te non requiratur citatio vt dicit illa glo. sing. ff.de his qui. vt indi.
l.post legatum.§.his vero.& dato ꝙ requiratur citatio. sufficit vna
citatio,nec est necessarium peremptorium quia testes non citan-
tur ad malitiam conuincendam,sed solum vt eis notificetur.
¶Vlterius not quod hoc crimen falsi fuit obiectum sine specifica
tione cohærentiarum loci & temporis.¶Vltimò not.gloss. magi-
stralem hic positam quæ dicit in quibus casibus requirantur instru
menta tanquam substantialia,& in quibus casibus præualeant, de
quo no.infrà.de censi.Romana.lib.vj.& j̄.de fide instrumen. cum
Ioannes per Innocent. iiij. quæst. iij. §. item in criminali. ¶Item
Ber.satis nota. distinguit inter factum antiquum & recens. dicit
quędam l.notabilis ꝙ in testibus scientia & memoria opus est.ff.de
15 fur.l.quidam tabularum. ¶†Item dicit Ber. nota. quòd cui magis
sit credendum vel instrumento vel testibus, quòd plerunque cō-
mittitur iudicantis arbitrio.nam potest esse tabellio tam emenda-
tæ vitæ quod ei magis creditur quam viuæ voci, forte duorum
vel trium ribaldorum,vt infrà.de præscri.c.ad audientiam.¶Et ad
de quòd vnus notarius bonæ famæ subscribens se in instrumento
alterius notarij bonæ famæ fidem instrumenti confirmat. vt not.
dicit text.ff.de edend.l.si quis ex argentariis.§.ij. quod intelligo nisi
esset casus in quo forte per formam consuetudinis vel statuti re-
quirerentur duo tabelliones:quia tunc exigeretur quod essent pro
batæ vitæ vterque & fidei.ff.de sena.Cassius.& licet gl.Ber. sit mul
tum notabilis: tamen in illa parte de arbitrio est notabilissima. &
facit.ff.de testi.l.iij.§.tu magis.

CAP VI.

1 *Matrimonium vbi prohibetur, vel prohibendus est ducere mulierem ad domum.*
2 *Matrimonium vbi non tenet, ibi mulier non efficitur de foro viri.*
3 *Accipere quandam puellam in vxorem si iuraui nulla facta commemoratione dotis, an tenear eam accipere, si nullam dotem vult dare.*
4 *Dos non est quid extraneum, sed ipsi matrimonio connexum.*
5 *Mulier si nolit dare dotem an vir teneatur eam alere.*
6 *Mulier an possit renunciare alimentis dotis.*
7 *Publicatis attestationibus in absentia partium an impediretur productio aliorum testium.*

8 *Matri-*

8 *Matrimonium contrahendum an sit priuilegiatum.*
9 *Negatiua consanguinitatis qualiter probetur.*
10 *Testimonia alia an admittantur p̄ st didicita testificata.*
11 *Iuramentum omne quod de futuro concipitur, habet tacitam conditionem de possibili.*
12 *Sponsus debet traducere sponsam suam ad domum, non expectare quod traducatur ab ea.*

IVrauit. Etiã in causa matrimoniali publicatis attestationibus super articulo contrario directè testes produci nõ possunt.h d.vel aliter. Cõtra dicta pluriũ testiũ vnus testis admitti nõ debet. secũda ibi,rñdemus.¶ Casus.quidã iuuenis iurauit accipere quandam puellam in vxorẽ:dum vellet eã traducere, comparuerũt quidam testificantes qđ non poterat in eos matrimonium consistere:quia erant in quinto gradu cõsanguinitatis quorum testimonia fuerũt publicata.tandem quidam alius comparuit ex diuerso volens pro
1 bare contrarium ¶ Quęritur quid iuris.rñdeo cum non audiri:qa stãdum est probationi priori dicit Inn.quod discretus iudex semper stabit probationibus melioribus siue pro matrimonio,siue ꝯ matrimonium,siue tractetur de odio,siue de fauore, non est vis: qa semper statur certioribus probationibus.nec diminuitur perfecta probatio per imperfectam vt dicit illa l.not.C.de edic.diui adria.l.fi.in verbo,potiora.vnde tres testes eneruant duos sibi con
1 trarios: & non elidũtur ab eis per proportionẽ numeri. ¶ † No.qđ vbi matrimonium prohibetur.vel dũ pendet vitio litigiosi: ibi vir mulierem ad domum ducere prohibendus est. Scias etiam quod pactum vel statutum de dote lucranda non habet locum quando matrimonium est illicitum vt C.de cõdi ob causam.l.j.& hoc verum quãdo matrimonium habet perpetuam causam prohibitionis quæ nunquam cessat.verbi gratia,consanguinitatis & affinitatis, vel frigiditatis.non obstat.ꝭ. de clande.despon.cum inhibitio. & ꝭ.qui filij sint legi.ex tenore. quia ibi speciale fauore prolis bona fide inspecta,saltẽ ex parte mulieris:sic & fauore prolis dispensat imperator etiam cũ incestuosis.ff.de ri. nup. qui in prouincia. §.diuus.tñ dispensatio hominis non fingit retro, sed dispensatio canonis sic.vt ff.de sta.ho.Pau.& ibi Guli.& Cy. quod attinet ad lucrum dotis nihil valet ignorantia,quoniam deficit finalis causa lu
2 cri.tex.est no.C.de dona.ante nup.l.cũ te.† Et scias ꝙ vbi nõ tenet matrimonium ibi mulier non efficitur de foro viri. vt in l. fi.ff.ad muni.sicut nec concubina.vt no.ff.de iurisdi.om.iu.l. cum quędã puella.& ideo illa.l.singu.ff.de iudi. exigere dotem. non habet locum in dote putatiua.¶ Si vero matrimonium non habet perpetuam causam prohibitionis,sed temporalem, puta instantis metus:tunc mirabiliter dicit text. impleri id matrimonium cessante metu non vetamus.non enim dicit de nouo contrahi: qa hoc non est necesse,sed sufficit impleri per actus consuetos vt per ductionẽ ad domũ, carnalẽ copulã,& festiuitatẽ nuptiarũ. Iste est casus & tex.sin.in l.vnica.in ver.adimpleri.C. si rector puincię nã ligna consensus sunt lęta festiuitas.ar.ff.ad mun.l.si quis instructus.§.j.&
3 C.publicę le.vel consulum.l.unica.li.xij. ¶ † Modo hic quæro de tali quæstione,iuraui accipere quãdã puellã in uxorem nulla facta cõmemoratione dotis:utrum teneat eam accipere si nullam dotem uult dare?& uidetur qđ sic,qa ista ꝯditio si se dotauerit nõ dẽt subintelligi cũ sit cõditio extrinseca, ut ff.de uer.ob.l.si ita stipulatus.§.Chrisogonus.in fin.Nã matrimoniũ potest esse sine dote ut C.de do.ante nup.l.fi.¶ In cõtrarium uidetur:quia licet matrimonium sit possibile nõ tñ honestũ sine dote.ar.insti.de nu.§ fi.unde est possibile,sed nõ decẽs.tacitè igitur uidetur sensum de dote uel totius patrimonij mulieris,uel partis, put uir dignus exitit ut no. ff.de iure do.l.mulier bona.& l.quæro. ¶ Item si pater mãdat filiã nubere,uidet tacitè de dote sentire.ar.ff.de dote prçle.l. theopompus.¶ Itẽ si esset hoc actũ à principio,tñ cum uir incipit sustinere onerã matrimonij põt petere dotem sibi cõstitui iuxta facultates & cõditionẽ mulieris,ut mulier sentiat onera dotis ut est gl. sing,
a ff.de act.& obli.l.obligamur.§.lege.ᵃ ¶ † Itẽ dos non est quid extra
4 neũ,sed connexum ipsi matrimonio. ff.de cõdi. ob cãm.l. ꝙ Ser
5 uius.† Itẽ si nõ uult dare dotẽ,uir nõ tenetur eã alere,ut eleganter no.in auth.de nõ eli.sedo nub.§ pe.col.j.& hoc placet:qa est quid
6 discretũ,consuetũ & çquũ.¶ † Vtrũ autẽ mulier possit renũciare alimẽtis dotis?dic ꝙ nõ:qa sunt appẽdices matrimonij.ut no Ber. ꝭ.de testi.spo c.literas.ubi habuisti gl.sing.¶ Ibi, ſm morẽ.significat consuetudinem ecclesię romanę.ꝭ. de spon. cum in tua.& de clã,despon.cum inhibitio.ff.de probatio circa eum.ibi dum dicit, mos eis gerẽdus est. uel dic ſm morẽ loci ut C. quęad. testa.aper. l.ij. & ff.de testi.l.iij.§.fi. ¶ Itẽ in loco honesto, & apud acta iudice præsente.alias non ualet iuramentũ testiũ, & eorum depositio,ut elegãter no.C.de test.l.hac cõsultissima.§.pe.& C de lib.causa.l.iubemus ¶ Ibi,in quinto.hodie in quarto,ut ꝭ.de consan.& affi.non
7 debet.¶ † Ibi,partibus publicatã:no. ꝙ non dicit simpliciter publicatã;sed addit uerbũ hoc partibus, ut denotet scientiã. Nam Bar. cõsuluit & do.Ray.& tenet & alle.gl.l.cũ de indebito. ff. de pba. ꝙ publicatis attestationibus in absẽtia partiũ nõ impediret productio aliorũ testiũ : qa non timet subornatio, vt in aut.de testi.§.qa vero. ¶ Item esto ꝙ esset timor subornationis ex qualitate personę,tñ non impedit testiũ productionẽ nisi surgat ex statu causę.i. post didicita testificata verè vel præsumptiuè.vt post quartã dilationem,vel productionem testium: vt dicam.ꝭ.ti.j.ca.in causis.&
8 ꝭ.eo.c.licet causam.¶ † Itẽ si esset aliquis ita sanctę vitę ꝙ nõ timeret eum subornari, tñ pp statum causę non admitteretur post didicita testificata.¶ Not.ꝙ matrimoniũ ꝯhendum non est priuilegiatum:qa quod nondũ est, priuilegiatũ esse non potest : sed matrimonium contractum bene est priuilegiatũ : & ideo vbi agit de matrimonio cõtracto nunquã præcludit via veritati:imo post didicita testificata admittuntur noui testes in fauorẽ mrimonij, vt pleniores subueniantur veritatis lumine vt c.series.ꝭ.de testi. & ar. C.de tempo.ap. l. per hanc. & ff.de manu.l.iulia.prestito prius sacramento purgationis de testibus non subornandis. arg. in aut. de testi. §. quia vero. non tñ puto ꝙ post didicita testificata possint fieri quatuor productiones testium sicut ante, sed vna cõtenti esse debemus,dummodo valida sit.nã inualida pductio.vt ff.de cõd. & demõ. l. hęc cõditio. & si forte plures admitterentur pductiones.non reciperentur plusq duę.ar.ff.de le.i.j.l fideicõmissa.§.si q. ff.de bo.autho.iudi.pos.l.fi. ¶ Et no.simile in libertate,quia vbi est controuersia de libertate pręstanda, stamus iuri cõi. si de iam præstita,stamus iuri speciali,ut legitur & notatur in l.j.C. si aduer.libe.
9 ff.de iudi.l.qui se dicit. ¶ † Ibi, nullo.negatiua est dificilis probationis qđ qñ in affirmatiua etiam contingit.vnde tunc oportet qđ.l. præsumat,vt legitur & no.ff.de condi.& demõ.l.lucius.¶ Quomodo ergo probatur negatiua consanguinitatis ? rñ.eo ipso quod non probatur contrariũ.vt dicit.l.no.ff.de probatio.l.j.qui enim allegat genus vel gentem probare debet.non qui negat.¶ De negatiua dixi suprà.c.proximo.& tunc addo qđ negatiua cõsistit verbis affirmatiuis,vt cum dico Titius Plocij hęres esto.quod exponitur & interpretatur hoc modo.i si Plocius hęres non est, Titius heres esto.igitur qñq; affirmatiua exponitur per negatiuam & in ipsã m disgreditur & confunditur.Ista propriè dicitur negatiua:qa affirmatiua oratio non sensum affirmatiuum,nec est hic ęquipollentia,sed quædam disgressio vt dicit.l illa singularis.C.de hęre.in
10 sti.l.fi.& ff.de vulg.substi.l.verbis ciuilibus. ¶ † Opponitur,ꝙ post didicita testificata admittantur alia testimonia. vt ꝭ.de fide, instru. cum Ioannes.ff.de rei.vendi.officium. C. de excep l.si quidem.Sol. aut ex hoc rescinderetur probatio prima & admittũtur; nisi excipiatur de falso,& cum inscriptione.aut non rescinderetur sed suppleretur,vel indirectè eliderentur:& sic vtrunque est incompatibile in origine,& tunc admittuntur noua testimonia : quia deponunt super eo super quo per prius depositum non est,vt ꝭ.eod.l. j.licet cãm Ita loquuntur contraria & adde hic qđ legitur & not. in l.j.C. de iur.& facti igno.& ff.de mino.l.minor.xxv.an. omissam.& §.ad uersus.ff.de no.oper.nun.per Dy.& Bar.& certè ꝙ aliquando operatur fauor psonę idẽ interdum põt operari fauor puta cã matrimonialis super quo articulũ Ber. hic fuit multum verbosus. ¶ Et
b ex gl.sua apparet ꝙ fuit discipulus Vincentij summi doctoris.ᵇ & scholares debẽt studere vt audiant summos doctores,quorũ scientia mundus illuminatur. ¶ † Item not.hic ꝙ omne iuramẽtum qđ
11 de futuro concipitur,habet tacitam conditionem de possibili.ai quãdo habet tacitum modum.ff. loca.l.quero. §.inter locatorem. dicit quędam.l.no.quod nõ deficit à dispositione qui non implet
12 cõditionem inualidã vt ff. vt leg.nomine caue. l.licet.¶ † Item no. hic ꝙ sponsus debet traducere sponsam suam ad domum:non autem expectare ꝙ traducatur ab ea.vt ff de don inter vi.& vxo l.pe. §.virgini.& est ratio,quia magis dignum trahit ad se minus dignũ: & cum est in domo viri, statim est ĩ eius plena ptãte: & potest eam inuitam cognoscere. secus si est in domo patris ipsius mulieris vt in l.j.C.de rap.vir. ¶ Itẽ si distant forte p aliquas dietas, dũ est in itinere,non debet eam opprimere : quia qđ est in uia, nondum est in termino.ar.C.de dona ante nup.l. cũ in te. Res quas secum portat, pręsumunt suę & paraphernales,nisi pbet qđ eas sibi vir ꝯmodauerit.vt ff.cõmo.l.si vt certo.§. vsq; adeo. vir tñ nõ psumit donare nisi ea q̃ donari cõsueuerũt ſm morẽ ciuitatis.vt l.j.§.officio.ff.de tu.& ra.distra.vel nisi vir sit magnę potentię & nobilitatis.ar.ff.de dona.l.filius.vel nisi dos sit magna, & fructus dotis multũ exuberãt,& tũc potius debitũ naturale persoluit q̃ sit mera donatio. arg. in l.j

ADDITIONES.

a ¶ Et limita vt per d.Ale.consi. vij.in c. uisis & diligenter animaduersis col. iij.& se.li.ij. Ia.in l.de alimentis.C.de transi.in fi.mat.no. cv. in x.car.Ale. psi. xxxiij.lib.iiii.& lxvj.colum.j.v.vol.& Ab.Pañ.con.xii.in primo dubio lib. j.
b ¶ Vincentius summus doctor : alibi dicit Pañ.in c. si quis contra. iiii. col. de fo.compe. Vincentius fuit valentissimus canonista qui uocabat Io.i.de castilione.& illum alleg.et Pañ.eũ ꝯmendando in c.cũ cõtingat.ij.col. de iu.

in l.j.C.de impo.lu.descri.li.x.ff.sol.mat.l.peñ.ff.de pecu. id vesti
mentū.¶ Sane ꝓdigalia vestimenta q̄ modernus abusus induxit,
donata cēseri nō puto, nec perlas nec lapides ꝑtiosos:qa nemo ꝑ-
sumit velle malè vti substātia cū dāni enormitate.ar. ff.de ꝓba.cū
de indebito.& ideo ɔsueuerūt in testamētis legari:qa nisi legarent
nō deberent.vt ff.de leg.iij.l.hoc legatū. & est speciale ꝙ de tali le
gato rerū emptarū paratarūq; vxoris causa, nō detrahat falcidia.
vt ff.ad.l.falc.l.sed vsusfructus. §. dos.qui §.nō est alibi.¶ Et ratio
assignari pōt hoc modo: qa mulier habet à marito duas cās s.do-
nationis inter viuos rerū ad eius vsum necessariarū. & hoc nō suf-
ficit si nō īteruenit traditio.vt ff.de do.inter vi. & vxo l.papinian⁹.
sed qđ deest in donatione, supplet vi legati quasi duob⁹ ɔcurrēti-
bus.vñ legatū trahit ad donationē & donatio ad legatū.certè ista
rō nō est sufficiēs.vt C.ad le.fal l.ēt.& ideo dicit gl.ꝙ ta is donatio
valuit à principio quo ad retinendū.& hoc cōfirmat ꝑ legatū. vn-
de marit⁹ videt legare vxori qđ ipsius vxoris factū nō fuit ꝑfecte
inter viuos.ita dicit ibi gl.¶ Alij dicunt qđ est speciale:qa ita pla-
cuit legis latori in honorē bene trāsacti matrimonij, & meritorū
vxoris.arg.ff.de leg.ij.l.vnum ex familia.§.fin.intellectus meus hic
voluit extra propositum.c.nostri.

CAP. VII.

1 *Literis episcoporum standum est.*
2 *Sigillum episcopi an obtineat vim publicę chartę:& ei credatur sicut instru mento publico omnia solennia habenti.*
3 *Probatio an admittatur contra literas episcoporum.*
4 *Dictum regis an possit reprobari.*
5 *Mandatum quod ab initio fuit inualidum, an conualescat.*
6 *Episcopus si ante episcopatum fuisset tabellio per dignitatem episcopalem prohibetur officium tabellionatus exercere.*
7 *Dies, consul, & indictio an requirantur in literis episcoporum sicut in instrumentis publicis.*
8 *Literis episcopi an credatur, si in ipsis faciat mentionem de excommunicatione aliena non propria.*
9 *Literis episcopi an credatur si faciat in ipsis mentionem de excommunicatione propria, non tanquam tunc, sed tanquam dudum lata.*
10 *Excommunicatus an possit esse procurator rei.*
11 *Mandatum in excommunicatum directum an sit ipso iure nullum, an ope exceptionis.*
12 *Absfuturus si esses de necessitate, & non haberes in ciuitate nisi vnum amicum, de quo posses confidere, & ille esset excommunicatus, an possit cōstitui procurator hoc modo, constituo talem procuratorem meum ad agendū & defendendum postquam fuerit absolutus.*
13 *Absolutio à sententia excommunicationis an fingat retro.*
14 *Ecclesia dicitur hęres immortalis.*
15 *Vidua si facta sit monacha, & ecclesia repetit dotem ab hæredibus viri:an habeat priuilegium dotis soli mulieri concessum.*

POst cessionem. Per literas ordinarij pro-
batur qs excōicatus, nisi
ɔtriū doceat.¶ Itē excōicatus officiū ꝓcuratoris acce-
ptare nō pōt, nec cōstitui procurator ad lites & causas.
h.d Et primò ponit decisa partiū cōtentio.¶In scđa Papæ interlocu
tio.ibi; cū igit.¶ Exceptiones sunt inuētę vt opponant, sed sine
earum obice tenet iudicium. insti. de repli.in prin. sunt etiā & re-
plicationes.¶ Casus.Quidam dum erat excōmunicatus de excōi-
catione tñ non cōstabat, nisi per literas ordinarij, qui excōicauerat
ipsum. ipse cōparuit in iudicio ad agendū vel defendēdū.obiectū
fuit ei qđ nō erat admittendus, cū eo tpe quo datus fuit ꝓcurator,
excōicatus erat. & ad hoc probandum producebant literę ordina
rij, q eum excōicauerat. Querebatur qđ iur. Papa tria dicit.primò
ꝙ ꝑ literas ꝑdicta ꝓbat excōicatio.scđò quod pōt probari ɔtrium.
tertiò ꝙ cum tpe cōstitutionis erat excōicatus, nō debet admitti.
& ideo interloquēdo eū nō fore admittendum pronuntiat.¶ Ibi,
1 ordinarij.à ɔtrio sensu secus in delegato.¶† Ibi, standū.not.literis
ep̄orū standū esse.dicit Inno. credi lr̄is ep̄orum sigillatis ēt alieno
sigillo.Inno.qa cū ep̄s possit deducere rem in esse, puta excōicare:
ergo & in ꝓbatione esse.j.de appel.c.ꝑterea.& tñ dicit ꝙ non cre-
deret viuę voci ep̄i, nec principis secularis. sed qđ dixit de alieno
sigillo nō credo verū.vt C.de quadri.præscri.l.bene à zenone. Nā
debet esse sigillū ꝓpriū & visitatū & deputatū ad hoc. j. de appel.
significante. sicut tabellio debet signū suū apponere in chartis nō
alienū, vt possit inde fieri cōparatio.C.de assess l.fi. insti.de pub.iu-
2 di.§.itē lex.¶ † Idē ait qđ sigillū ep̄i obtinet vim publicæ chartæ,
& ei credit sicut īstro publico oīa solēnia habēti. i.diē, indictionē,
locū & testes. Alij dicūt ꝙ hæc omnia requirunt in literis sigillatis
sigillo ep̄orum.& qđ dictæ literæ debent esse manu publica factę.
In locis tñ vbi nō est vsus tabellionū requirit subscriptio testium
in extraiudicialibus, vel rarus vsus.sed in iudicijs non requirit sub-
scriptio testiū, sed creditur notario:qa iurauit officiū suū legaliter
exercere.Inno.nō sufficit hoc iuramentū nisi appareat de authori
tate sibi cōcessa.vt elegāter not.ff.de edē. l.quædā.§. nūmularios.
¶ Itē ait ꝙ factū in iudicio à ꝓcuratore excōicato anteq̄ sit proba-
tum de excōicatione tenet:sed extra iudiciū non tenet qđ facit, &
3 si non sit probatū, dūmodo ꝓhibit⁹.¶† Ibi ɔtrium.no.qđ ɔ literas
ep̄orum admittit probatio & est ar.qđ verbū regis possit reproba
ri:quod fatuum est dicere in suo foro:vt in l.j.in prin.ff à qui.app.
non licet.Interpretari autem bene potest interpretata à iure. vt l.
ex facto.in prin.ff.de vul. sub. Sed interpretatione interpretāda nō
potest interpretari nisi ab ipso rege, cuius est interpretari, & cōde-
re.ff.de reg.iur.neratius l. s̄. de iudi.cū venissent. & est tex. ad quē
recurrere debemus tāquam ad fontem C.de legi.l.fi.facit in auth.
de fil.ante instrumenta do.na.§.vlti.& ibi no.In opinionibus tamē
si bonæ non sunt, bene potest regni persuaderi contrariū.ff.de mi-
4 no.l. Aemilius Largianus.¶† Et conclude primò an dictum regis
possit reprobari:& dic quod non, quando testificatur in facto pro-
prio.secūdò an possit interpretari, glossari & limitari. & dic vt C.
de legi.l.cum de nouo.tertiò an opinio eius nō disponētis sed opi-
a nantis possit per rationes legum [a] redargui:dic quod sic.nam & ip
se princeps committit se consilijs sapientum.vt ff.de iure pat.l.di-
ui fratres.¶ Ibi, cum officium. not. tempus mandati considerari.
5 ¶†Item no.non conualescere mandatum quod ab initio fuit inua
lidum.¶ Oppo.quod literis episcoporum non creditur, licet sigil
latę sint sigillo episcopi, vt j. c.quoniam contra.& j.de testi. cum
à nobis.so.aut sunt confectę super his quæ aguntur in figura iudi-
cij, & non statur literis iudicis:quia scribere acta non pertinet ad iu
dicem, sed ad tabellionem.vt C.de sac.san ec.l.iubemus.§.his tab.
C.de arbitris ne in arbitris.C.de sen ex peri.reci.l.j.& ij. C. de ap.l.
eos.§.super.in ver.ad scrinia.l.pręcipimus.§.quod si à duce.in ver.
epistolares. & quia discrepantia sunt officia vnus non gerit vices
alterius.vt not.C.de execu & exacto.l.quicunq;. lib xij.vbi est no.
glo.& ar.C.de spor.l.j.aut super alijs, & tunc aut de facto ꝓprio ip
sius scribentis, & creditur, vt hic.aut de facto alieno, & nō credit,
sed opus est quod scriptura habeat confirmationem testium vel
publici instrumenti.& post multam disputationem in hac conclu
6 sione videntur remanere glo.¶† Et scias ꝙ si episcopus ante epis-
copatum fuisset tabellio: tamen per dignitatem ep̄alem prohibet
officiū tabellionatus exercere:qa cū tabellio sit seruus public⁹, eius
officiū vile reputat.vt singulariter no.C.de decurionibus.l.vniuer
7 sos.li.x.¶† Vidi dubitari an in istis literis ep̄orum requiratur dies,
cōsul, & indictio sicut in instrumētis publicis.& videt ꝙ sic, cū istę
literę redigant ad instar publici instrumenti.dic vt no.in c. abbate.
8 de re iudi.li.vj.in nouella.¶ Quid si ep̄s in suis literis facit mentio
nem de excōicatione aliena non ꝓpria.rñ nō credit.ar. c.j.de ꝓba.
9 in c.e ¶† Quid si facit mentionē de excōicatione ꝓpria, nō tanq̄
tunc, sed tanq̄ dudum lata? respon.non creditur, qa sunt verba enū
ciatiua non dispositiua cum non fuerit intentionis ep̄i tunc illum
actum excōicationis gerere.ar. cōtra qđ ꝑsumuntur oīa solēniter
acta de quib⁹ lrę faciāt assertionē.& hoc ꝑ gl. or.no. q̄ est in l.j.C.
10 de fide instru.& iur.hastę fis.li.x.¶† Oppo.& videtur ꝙ excōicat⁹
possit esse ꝓcurator rei: qa reus excōicatus admittitur. Solu. illud
verū in causa propria in aliena secus. & de hoc est casus singularis
huius.c. nisi esset procurator necessarius vt vēditor pro emptore,
quoniā est procurator in rem suā, & loco domini habetur.vt ff.de
procu.l si actor malit.ff.de iudi.vēditor.C.vbi in rē actio.l.j.C.vbi
de cri.agi opor.auth qua in prouincia.ff.de peti.hęre. sed si lege.§.
itē si rem distraxerit.& ff.de neg.ge.l.liberto.§.fin.¶ Oppo.dr̄ hic
ꝙ inspicitur initiū, id est tēpus mādati.vnde si postea est absolutus
ab excōicatione, mandatum tñ non resurgit à mortuis.sed contra
quasi si dn̄s perseueraret in eadē volūtate.& hoc si ɔstat, debet mā
datū cōualescere.ar.ff.de offi.procon.& le.l.obseruare. §.fi.sol.ibi
tenuit delegatio ex tūc prout ex nūc, licet fuerit suspēsa executio.
ff.de do.inter vi.& vxo.l.cū hic status.§.fin.hic secus. Ad idem fa-
cit l.licet.de procu.in vj.Sed & ibi tenuit mādatū, & potestas man-
datoris, licet non ingereret procuratori inuito.¶ Item ad idē. C.
de codi.l.j.ff.de testa.mili.tribunus.§. fin.ff.de sec.tab.l.qui ex libe
ris.§.testamēto.sed in illis.ll.superuenit causa ɔfirmās i.expressus
cōsensus:licet nō fuerit repetita solēnitas.Itē ad idē de hære.insti.
l.qui soluēdo non erat duos apollonios. sed ibi erat orta finalis cā
ꝓhibitionis, hic nō.& cōclude qđ est nullū nō cōualescit:sed req
ritur nouū mandatū, vel expressus cōfirmationis cōsensus. nā per
solū silentiū nō cōualescit actus inualidus.& tene mēti. ¶ Itē not.
modū excipiendi.dēt eīm excipi, ꝙ quo tpe fuit ɔstitut⁹ excōicat⁹
erat, sed si fuit excōicatus postea, & tandē absolut⁹, & deberet tāq̄
ꝓcurator recipi qa nō fuit defectus ī origine mādati: & media tpa
nō nocent si in principio & fine reperiat habilitas.vt no.in l.ij.ff.de
hęre.insti.& ar.ff.de iniusto testa.l.posthumus §.idē & circa. & in
c.quāq̄.de vsuris, li.vj.& adde remissiones quas dedi.s̄.e.c.tertio lo
co.& qđ no Archi. j de elec.in c.vt circa.li.vj in gl.& j.de fi.instr.
11 c.j.& in Spec.de proba.§ videndū.ver.x.¶ † Quæro nunqd māda
tum in excōicatū directū sit ipso iure nullū:an ope exceptionis. di
cit

ADDITIO.

a ¶ Et qđ de rege Frācorū. vide Bal. in l.nemo.C.de sen.& interlo.om.iudi.

tit Innoc. ꝙ ope exceptionis,vt j.de excep.pia.Et ideo si nõ esset obiectũ de excõicatione, valeret ꝓcessus factus ꝑ ipsum excõicatũ.ar.contra quia excõicatus habet ꝓ mortuo, vt no.insti.de capdi § minor & in tit.hic finit lex,deinde incipiunt cõsuetudines regni.c.domino guerram.in vsib. feud.sed certe nõ habetur ꝓ mortuo quo ad omnia, cum possit matrimonium contrahere & certos contractus celebrare nomine proprio, ac si non esset excõicatus.Sed fortior ratio videt, qa si mandatũ ipso iure tenet, licet obiicet exceptio conualescere, tamen potest sicut conualescit pactum si à principio non interest,& postea incipit interesse. vt not.in l j. ff.de pac.per Gul & alios.¶ Item mandatũ conualescit si a principio cassabat interesse:& postea interest vt ff. man. l. si remunerãdi. §.si tibi. secus si esset inutile rõne personæ vel formę. vt ff. de pac. l.si tibi.§.si pactus.¶ Itẽ per absolutionẽ videt superuenire replicatio.argu ff.de pac.l.si vnus §.pactus ne peteret.¶ Itẽ sequeretur quod ante litis ingressum: qa nondum excipit, potuit priusquam iudex adiretur,vt ff.de l.b.cã. l.j.imo teneret mandatum quod videtur expresse contra hunc tex.& vide quod no. in c.ipso iure. de rescrip.in vj. sed certè tenet appellatio in ingressu nisi sit mandatum ad spiritualia,sed elidetur per exceptionem.& vide quod no. in c.ipso iure.de rescri. lib. vj. Et adde si excõicatus accusat aliquẽ non iure proprio,sed iure publico.i.tanquam quilibet de populo,
a puto processum non tenere ipso iure.ar.ff.de alcato.l.j.§.qđ aũt.
12 ff.ad turpil.l. j. § accusatus. ¶ † Sed pone,cum esses de necessitate absuturus, & non haberes in ciuitate nisi vnum amicum, de quo posses confidere,& ille esset excõicatus: cõstituis eum ꝓcuratorẽ hoc modo. constituo talẽ procuratorẽ meum ad agendum & defendendum postquam fuerit absolutus. queritur vtrũ valeat constitutio?& videtur ꝙ non inspecto principio,qđ remouet potẽtiã ab actu.vt dicit illa.l.no ff.de ser.expor.l.si minor.Nã alia est ratio iur.alia personarũ. Si quidẽ iur.ratio pendere potest.ff.cõia prædi. l.est receptum.si causa validationis est in pendenti.ff.ad mace. l.j.§. si pẽdeat.Nam non obrumpit qđ in suspẽso retinet, vt ff.de verb. ob.l.ij.§.ex his.& l.inter stipulantẽ.§.sacrã.& ff.de stip.ser.l.si seruꝰ cõis męuij & castrẽsis peculij.§.si.ff.si cer.pe.l.proinde.sed rõ ꝑsonarum pendere non potest vt ff.de stip.ser.l.vsusfructus.¶ In contrariũ.videt.nam licet principium ꝓuidẽtię suadeat, tñ principiũ essentiæ & experientię suadet valere.vt ff.de hære.insti.l.in tẽpus. Prọterea hic erat defectus non ex parte constituentis:qa non erat excõicatus;sed ex parte constituti & patientis. vnde conferri põt in tempus permissum. vnde dicimus ꝙ regula catoniana non hẽt locum in defectibus legatarij:sed legantis.vt no.in l.pe. ff.de regu. cato.¶ Item non habet locum in dispositione conditionali, vt.ff. de le.j.l.cetera.sed dicta verba,cũ fuerit absolutus,sapiunt ꝯditionẽ, i.si fuerit absolutus,sicut illa verba,cũ in patriam reuertet.vt.C.de insti.& subst.l.si pater.qđ verum credo.ar.ff.de legat. prę.l.interuenit.& ff. de manu.testa.l.si quis locuples. ¶ Item qa esse excõicatũ non habet in se perpetuã causam ꝓhibitionis: qa excõicatio põt
13 rescindi,vt s̃.de consti.c.ex literis.¶† Itẽ sumo ar.ex nostro. c.qđ absolutio à sẽtẽtia excõicationis non fingit retro:sed si nõ reponit oĩa in pristinum statum: qa conualesceret mandatũ. & idẽ facit.C.de hære.auth.idẽ de nestorianis.& in c.quãuis.de rescri.li. vj. ar.contra qa restitutio in integrũ & postliminiũ ęquiparãtur.vt ff. de iniusto test.l.si quis filio exheredato.ad finẽ & ibi per Iaco.de are. sed dices ꝙ ista nõ est in integrum restitutio.vnde fructus præbende non debentur reconciliato qui fuerunt percepti tẽpore excõicationis.vt s̃ de do.& cõtu.veritatis prædicta ęquiparatio non est per oĩa bona,vt C.de sen.pas.l.in quæstione testamenti. Nã excõicatus interim est eradicatus à catholico cõsortio, vt no.in auth.de priui.do. post principiũ. sed captus ab hostibus non est eradicatus à ciuibus propter benignã spẽ postliminij,vt ff qui.ex cau.maio.l.
14 ab hostibus in prin.C.de captiuis l.nec nos.¶† No. ergo ꝙ ecclesia dicitur hæres dico immortalis,vnde in feudo & emphyteusi in quibus fit mentio de hærede mortali,ecclesia non continetur:qa fieret iniuria ꝓprietario, & eccẽia cultrix & altrix iustitiæ nõ vult iniuriã facere nec pati.vt eleganter no.text. in c. & si cliẽtulus.de feu. alie. in feud. in vita tñ monachi pñt possidere emphyteusim soluẽdo canonem: qa ipse monachus videtur ꝓ ecclesia possidere
15 vt ff.de pe̾a.l.si adoptauero.† Sed ecce pone ꝙ vidua facta est monacha, ecclesia repetit dotem ab hæredibus viri: nunquid habeat priuilegium dotis soli mulieri concessum? videtur ꝙ sic:qa habetur loco fi ij.dic ꝙ aut monacha est mortua,& nõ habet hęc priuilegia:qa non est in loco fi ij eiusdem matrimonij.ff.solu.ma.l.etiã. cum nemo creditorũ mulieris habeat tale priuileg ũ. tex.est sing. in auth.vt exa.instant.dotis in prin.ibi,non enim dedimus,& casum.sed si agit viuente moniali,quia tũc agit vt procurator licet in rem quinimo monialis agere videt,vt C.de epi. & cle. authẽt. causa que fit cum monacho. ipsa mulier ꝓ monasterio habet priuilegium quod fundatur in ipsa. ¶ Quæro mortuus non sustinet pęnas corporales:quid ergo in monacho prius cõdemnato? videtur quòd transeat ad monasterium cum sua causa suisq; vitijs. Nã in vita naturali adhuc viget.vt not.ff.de regu. iur.l. quod attinet.licet quo ad eum liberatus,vt in authen.de monachis.in princip. ibi videas.Baldus.

ADDITIO.

a ¶ In contrarium arguo de regula qua cauetur ꝙ vbicunque tractatur de fauore publico prout est punire delicta:vt per Bar. in l.quemadmodum.C.de agri.& cẽ.lib.xj.verba quòd est fortis etiam grã non restringuntur ad personas habiles imo intelliguntur etiam de personis inhabilibus.tex est not.in l. si quis in graui.§.vnum.ver.hi quoque.ff.ad sille.& per consequens etiam de excommunicato &c.Cogita & vide late alleg.per do.Ias.in l.j.C.de sac.san. eccle.colum.3.

CAP. VIII.

1 *Probatio dubia non releuat probantem.*
2 *Hæreditatem adire an possit vnus ex pluribus hæredibus.*
3 *Occupare potest vnus ex hæredibus partem suam nisi sit ab alio occupata.*
4 *Interdictio adipiscendæ an debeat fieri sequestrum.*
5 *Substituti licet sint coniunctæ personę,fauor tamen monasterij facit deficere substitutionem.*
6 *Priuilegia omnia concessa ecclesiis an censeantur fauorabilia.*
7 *Monasterium ingrediens quid iuris si confessus erat spe futuræ numerationis.*
8 *Confessus si sit quis in testamento se teneri ad restitutionem vsurarũ à multis & diuersis publicè extortarum,an per hoc sit probatum quod sit vsurarius manifestus.*
9 *Instantia litis an transeat ad monasterium.*
10 *Consuetudo generalis si dictat ꝙ testamentum debeat obseruari prout iacet sine aliqua subauditione,vel interpretatione ciuili, vel canonica:an tunc monasterium excludat substitutum.*
11 *Statutum & consuetudo an possit interpretari testamenta suorum ciuium.*
12 *Fauor ciuilis aliquando præualet naturali fauori propter placitum populi.*
13 *Monasterium si non velit bona an excludatur substitutus.*
14 *Monasterium an habeatur loco filij in potestate.*
15 *Monasteriũ ingressus si facta professione apostatauerit, an substitutio resumat effectum.*
16 *Monachus positus ad regimen alicuius ecclesię cui acquirit.*
17 *Monacho si sit relictum,quia non residet in monasterio,sed in aliqua capella,cui acquiritur.*
18 *Testator si dixit,instituo filium meum donec permanserit in seculo,& si contingeret ꝙ ingrederetur monasterium, grauo ipsum quod restituat hæreditatem Seio:an hoc fideicommissum sit validum.*
19 *Probatio dubia non est probatio.*
20 *Hæredis nomen an & quando ponatur pro filio.*
21 *Baro quidam quid iuris si concessit mihi & hæredibus meis castrũ in feudũ.*
22 *Emphyteusis recipit continuatiuam transmissionem sicut & alia iura.*
23 *Nomen hæredis quando profertur in conditione negatiuè,ponitur pro hærede sanguinis.*
24 *Ecclesia si concesit mihi emphyteusim pro me & hæredibus,deinde superuenit mihi furor vel dementia, & tunc temporis genui filiũ an iste filius succedat in ista emphyteusi.*
25 *Nomen hæredis quando ponitur in conditione affirmatiua, an intelligatur de filio.*
26 *Ecclesia an dicatur quasi contrahere cum legatarijs & creditoribus.*
27 *Hæres verus qua ratione videtur contrahere.*
28 *Ecclesię an sint in bonis alicuius.*
29 *Debitor meus si sit factus frater monor,& sic liberatus est à potestate mea, si postea sit creatus episcopus,an possim eum conuenire.*
30 *Adultus ingrediendo religionem an posit alienare bona immobilia.*
31 *Ingrediens monasterium quid iuris si profiteatur in articulo mortis.*
32 *Ingrediens monasterium an possit pacisci de bonis.*
33 *Testator si ita dixit, si filius meus decesserit sine liberis ex se natis &c. an filius filię excludat substitutum.*
34 *Probatio ætatis quare imponitur substitutis,& non monasterio.*
35 *Factum fauore infirmitatis quod non erat quis aliàs facturus per cõualescentiam euanescit.*
36 *Monasterio si offero omnia bona mea præsentia & futura : volo tamen fieri monachus an oblatio sit valida.*
37 *Ecclesiam hæredem si instituo,& iuro non reuocare, & si contingat me reuocare dono:an iuramentum istud & pactum sit validum.*
38 *Monasterium ingrediens si reseruauit sibi quandam partem bonorum adiecto hoc modo vt inde contrahere posit & testari,an valeat.*
39 *Monialis an posit aliquo casu facere testamentum.*
40 *Testator an posit derogare huic decretali.*
41 *Imponere legem rei suę potest quis ne queratur ecclesia.*

1 In præsentia.† Dubia probatio non releuat probantem. vide Bar.in l.ij.ff. de duo.reis.¶ Item vide Bartol.in l.j.de stipu. ser.dicit Innocen. quòd ambiguum verbum testis est interpretandum pro eo;imo pro eo contra quem producitur:sic tñ vt testes

stes reducantur ad concordiã. quod verbum not. Et sunt tres partes. In prima processus narratio. In secunda ibi; dilectus, auditoris diffinitio. In tertia ibi; nos igitur. diffinitionis confirmatio. Secunda subdiuiditur in quatuor. In prima ponitur actorũ petitio. in secunda ibi; verũ. reorũ sũsio & recõuentio. In tertia ibi; ad hęc. actorũ replicatio. In quarta ibi; verum reorũ duplicatio. ¶ Casus. quidam. A. condidit testamentũ in quo. M. filium suum hæredem instituit, & talem fecit substitutionẽ, videlicet qa pręcepit qđ si dictus. M. filius suus absque liberis moreretur, bona sua deuoluerentur ad. G. & B. ipsius testatoris fratres. decessit testator: inde iste M. filius testatoris ingressus est monasterium: demum decessit absque liberis ex se natis. cum autem bona dicti testatoris pro parte possiderentur per dictum monasterium & pro alia parte possiderentur per. G. & B. substitutos, orta inde materia quęstionis dicti substituti petebant eis restitui bona quę dictum monasterium possidebat, dicentes conditionem substitutionis euenisse. Econtra vero syndicus monasterij dicebat non solum monasterium non teneri, sed econtrario petebat dictos substitutos cogi ad restituendum monasterio ea quæ ipsi tenebãt de dictis bonis ex eo qa & hic dictus filius eorum monasterium erat ingressus se & sua dedicando cum vinculo iuramenti. Sed ad hoc substituti respondebant dicentes qđ dictus ingressus non tenuit. qa tunc temporis dictus ingrediens erat minor annis: & quia fuerat ingressus feruore infirmitatis à qua cum conualuisset pęnitentia ductus que fecerat reuocauit. Sed syndicus duplicauit dicens quòd post talem pęnitentiam iterum est ingressus: & qđ iurauit non venire contra. Inductis autem probationibus hincinde monasterium probauit ingressum & oblationem. substituti vero probarũt qđ tempore ingressus fuerat minor annis. Quærebatur quid iur. Papa considerans ꝙ dicta probatio erat incerta: qa cum bis fuerat ingressus, non declarabat de tempore primi ingressus vel secundi. & qa minor annis dicitur duobus modis. s. pupillus & adultus. & licet in pupillari ætate factũ non teneat: sed in adulta subsistit: non solum absoluit monasteriũ dictis substitutis silentium imponendo siue imponi faciendo per quendam cardinalẽ, sed etiam condemnauit dictos substitutos ad restitutionem eorum quæ possident dicto monasterio faciendam.

2 ¶ † In isto. c. dicit Innoc. quod vnus ex pluribus hæredibus potest hæreditatem adire: & licet præueniat in adeundo non nocet alteri quin adire possit post multos dies & annos. nec eñ pręsumit repudiare.

3 ¶ † Idem ait qđ potest sua authoritate partem suã occupare, nisi sit ab alio occupata. tũc enim esset necessarium id interdictum adipiscẽ. quia occupatio nõ præsumit. ff. pro soc. l. merito. ff. de acqui. hære. duo fratres. qa licet possessio hæreditatis iacentis in nulj. lius sit bonis, & ideo possit occupari. ff. si quis testa. li. esse iuſ. fu. l. §. Sceuola. tũ iuris fictione continuatur hæredi: vt dicit. l. illa not. ff. qui. ex cau. maio. l. cũ miles. §. j. Dicit Inno. qđ si vnus ex hæredibus dicit se esse ĩ pos. & alius negat eũ hęredẽ, ac possidere, ꝙ iudex ex officio absque libello inquiret an & quis possideat: quo cõstito debet ꝓhibere nõ possessori ne vllo modo ad possessionẽ accedat. ut ff. de lib. cau. liberis. §. fi. Idem ait, qđ si neuter dicit se possidere, & vterq; parat se cum armis possessionẽ accipere, beatus qui pręue-
a nit: sed si videatur cõcurrere propter periculum armorũ dẽt fieri[a] sequestrum: vt ff. de offic. proc. cę. l. fi. ff. de offi. præsid. l. illicitas. §. ne potentiores. vel dbitur curator bonis sicut hæreditate iacẽte vsque
4 quo declaratũ sit de iure partium. ¶ † Et sic not. in interdicto adipiscẽdę fieri sequestrum. Idem in officio iudicis adipiscen. possessionis. & hoc verum in rebus prophanis: secus in pręb̃edis quia res & iura pertinentia ad pręb̃endã, nõ vacant, imo possidentur ab ecclesia dum etiam fuit præbendarius: quia possidet nomine ecclesiæ. ¶ Item præbendæ non sunt occupandæ, sed authoritate superiorũ legitimẽ cõferendæ. Inn. Idem ait qđ bona ingredientium religionem quę nõ potest habere propriũ, vacant secũm quosdã ecclesiæ Romanę. sed ẽm alios vacat agnatis & cognatis. prima vera in alijs mendicantibus. secunda vera in fratribus minoribus: vt no. in cap. vlti. de pac. lib. vj. in nouel. ¶ Dicit Innocẽ. ꝙ bona monachi aliter non disponentis ꝙ possessio vadit ad monasterium excepta legitima liberorum & parentũ quę ipso iure remanet pęnes filios vel parentes quasi ex ficta traditione. & hoc est bene ponderandũ. Dicit Inno. quod monasterium habetur in acquirendo loco liberorum intellige masculorum vel fęminarum prout vtilis monasterio est. ¶ Not. hic modum conueniendi & recõueniendi. ꝑcor. est. ff. de ex-
5 cep. rei. iud. l. si inter me & te. ¶ † No. ꝙ licet substituti sint coniunctę personę: tamen fauor monasterij facit deficere substitutionem. & est ratio, quia iuris fictione ingressus monasteriũ intelligitur decedere cũ liberis. quia monasteriũ habetur loco filij & ista est veri-
6 tas. licet Cy. aliter no. C. ad Trebel. aut. nisi rogati. ¶ † Dicit Accur. ꝙ omnia priuilegia cõcessa ecclesijs censent fauorabilia, & extẽdũtur de similibus ad similia. vt ipse no. C. de epis. & cle. auth. itẽ nulla cõitas. vnde. §. & hoc pręsenti. extendit ad cõtractus. tene mẽti illã gloss. ¶ Ecclesia non teneẽ soluere collectas sequẽtes: sed pręcedẽtes ingressum monachi teneñt soluere. vt ff. ad muni. l. incola. Nam alij dicunt ꝙ collectas solẽnes perpetuas & certas per statutũ indictas ecclesia teneẽ soluere sicut tributa: qa succedit collectario. se-
7 cus in emergẽtibus & incertis. ¶ † Sed quid ecce ingrediens monasterium confessus erat spe futuræ numerationis. & sic cõsensus erat in forma sed non in materia erat in consensu intrante sed nõ in cõsensu perficiente: quęritur quid iur. rñ. monasterium sequitur naturam originis contractus: quia principium potentissima pars est. nec ob. C. de præsc. lon. tem auth. si tñ. quia ibi tempus decisionẽ recipit hic non: quia si monasteriũ inspicias, nunq̃ pręscrptio curret, cũ ex mutuo non teneant nisi constet de numeratione. C. de sacrosan. eccl. auth. hoc ius porrectũ. etiã si abbas habebat licentiam accipiendi mutuum. nam intelligitur de mutuo naturaliter vero non, de mutuo chirographario, & ficto, ẽm Iac. de Ra. & Cyn. in l. j. ff. si cer. pet. adde Cyn. de pistorio. Et scias ꝙ cõsensus est applicatio voluntatis ad actum. intellectus est applicatio animi ad verum. spes est applicatio mentis ad id quod creditur futurum esse. & hoc dupliciter. vno modo cuius existentia importat verum debitũ, & tunc
8 est loco causæ finalis. ff. de condi. indebit. damus. alio modo prout est impulsiua. C. de conditio. ob causam. si repetendi. ¶ † Pone, quidam in testamento suo confessus est se teneri ad restitutionẽ vsurarum à multis & diuersis publicè extortarum: nunquid per hoc sit probatũ ꝙ sit vsurarius manifestus? rñ. non quia non dixit à se extortarum. vnde potest esse qđ ipse teneẽ ex hæreditaria causa quæ non infamat: & ideo cum ista ratio sit dubia, ꝓbatio non est probatio. Căsus est nostri capituli. & si oportet eã interpretari interpretemur in meliorem partem. ar. ff. pro soc. l. merito. & ĩ. de accu. cũ dilecti. Idem dico si quis confessus est se à multis extorsisse vsuras, & nõ dicit quas, vel à quibus, & nõ dicit publicè. Nam non debet ista subaudiri præsertim si vitiarent testamentum, in quo talia verba sunt prolata: qa nemo præsumitur eligere viam ad sua iudicia im-
9 pugnanda. ar. in l. 3. de testa. militar. tene menti. ¶ † Quero vtrum instantia litis transeat ad monasterium? & videtur ꝙ non qa propriũ iudicẽ habet. s. suum diœcesanũ, & nõ alium. ar. ff. sol. mat. l. si cõstante. §. fi. Præterea qa ista instantia nõ separatur ab ipso monacho debet esse in ea causa vnde abbas debet consentire iudicio non litigare, vt C. de epi. & cle. auth. causa quę fit cum monacho. ¶ Itẽ in iudicijs quasi contrahitur. ff. de pecul. l. iij. §. idẽ scribit. ex quo quasi contractu surgit obligatio in personã non in rem. vt instit. de obli. §. sequẽs. sed monasteriũ est successor bonorũ nõ personæ. ar. ff. de iure dot. l. mulier bona. & ff. de pecu. l. si peculiũ, per Dyn. & hoc verum viuente monacho: sed eo naturaliter mortuo monasteriũ habetur per omnia loco hæredis, vt hic in text. not. facit. ff. de iure fisc. l. Statius. §. Cornelio. ¶ Sed quid testator dixerit, si decesserit sine liberis, non secundum iur. interpretationem, sed ex proprio corpore natis. respond. monasterium non habetur pro filio. Si autẽ non apposuit illa verba secundum iur. interpretationem &c. licet adiecisset ex suo corpore natis, monasterium haberetur pro filio, i. haberet eandem prærogatiuam quam filius. ita intelligo quod no.
10 Dyn. in l. si ita quis. §. is cui. ff. de legat. 2. † Sed pone, consuetudo generalis dictat ꝙ testamentum debeat obseruari prout iacet sine aliqua subauditione vel interpretatione ciuili vel canonica, nunquid tunc monasterium excludat substitutum? & videtur ꝙ sic ne impediatur religio. ¶ In contrarium quia tam Iustinianus quàm Papa procedunt ex interpretatione & subaudito intellectu. ¶ Item statutum eorum est de iure positiuo, non de iure naturali. ¶ Item fauor liberorum substitutorum est naturalis fauor, monasterij ciuilis: & minor fauor comparatus ad maiorem dicitur odium. vt ff. de
11 mino. l. si apud. ¶ † Item statutum & consuetudo potest interpretari testamenta suorum ciuium: vt ff. de vulgar. substitu. l. iam hoc iure. & etiam disponere de bonis ciuium & de testamentis eorum. solu. consuetudo laicorum non potest derogare huic decret. vt ĩ. de constit. ecclesia sanctę Marię. nisi statuta essent confirmata per Papam, vt in terris ecclesiæ nisi essent iniusta statuta quæ non videntur confirmata confirmatione generali: vt not. dicit gloss. in l. j. ff. qđ quisque iur. & arg. ff. de vul. subst. l. ex facto. in princ. & idem est in feudis confirmatis sub generali vocabulo qđ solum vera & legitima dicuntur confirmari, & non alia. vt dicit tex. in vsib. feudorũ. facit ad prædicta quia fauorabilior est Deus q̃ filius. arg. ff. de capt. l. postliminium. §. filius. Item qui non potest condere non potest interpretari. sumpto argu. à contrario sensu per. l. fi. C. de legib. sed statutum laicorum non potest interpretari hanc decre. ĩ. de cõsti. ec-
12 clesia. ¶ † Item fauor ciuilis aliquando præualet naturali fauori propter placitum populi, vt in statutis qđ agnatus excludat filiam decedẽtis: vt no. Cyn. C. de adul. l. publico. nec dicitur odiosum qđ habet in se rationẽ præcipui fauoris quia à viris & non mulieribus respublica gubernatur, & honor familiarũ maximè nobilium obseruatur.

ADDITIO.

a ¶ Vide tamen & intellige vt per do. Iaſ. in l. quidam existimauerunt. ff. si cer. petatur.

13 seruatur. vt l. j. ff. de ven. inspi. ¶ †Sed quid si monasterium non
vult bona, nunquid excluditur substitutus? rñ. non, qa duo sunt ne-
cessaria vt cesset substitutio. s. q ingrediat, & q bona trāsferat. & iō
religio mēdicantiū non excluderet substitutū: quia nō habet loco
hęredis cum hæres esse nō possit. da simile. filius qui debebat exclu
dere substitutū, est damnatus ad metallū: certè nō excludit substitu
tum. ar. ff. de contra tab. l. si post mortē. §. liberi. & ff. de coniugē cū
14 emancip. li. l. j. §. si pater. ¶ †Sed nunquid monasterium habetur lo
co filij in potestate, vt sibi ipso iure acquiratur etiā inuito. an loco
emācipati, & nō acquiratur nisi velit bona, an loco nec sui nec emā
cipati, vt cum mulier ingreditur monasterium. rñ. nō procedit quę
stio: qa non est propriè hęres: sed est similis adoptanti. vnde acqui-
ritur ei possessiō sine traditione. vt ff. de preca. l. si adoptauero.
15 ¶ †Quid si ingressus monasterium facta professione apostatauc-
rit, nunquid substitutio resumit effectum? dic q non. vt in c. j. §. j. de
feu. fęminæ. in feu. secus si nō fuit professus. vt in c. j. de eo q ar. bel.
16 deposi. ¶ †Quæro cui acquirat monachus positus ad regimen ali-
cui⁹ ecclesiæ. rñ. ex re illius ecclesię & ex opera sua acqrit illi eccle
siæ: ex alijs causis acquirit abbati. vt l. j. §. iij. & de stip. ser. per Bart.
17 ¶ †Quæro relictū ē monacho qa non residet in monasterio, sed in
aliqua capella, cui acquiritur. rñ. si proprium nomen prædicatur &
appellatiuū subijcitur, acquiritur monasterio: vt si testator dixit, le
go Ioanni monacho. Si verò prædicetur appellatiuum & sequitur
propriū. vt lego monacho Ioanni adhuc dico idē. qa est extra rē ec
clesię & extra operā personæ. ¶ Quid de præceptore sancti Anto-
nij de Neapoli. rñ. id quod tāq̄ præceptor acquirit, pręceptorię q̄-
rit: qa sub verbo illo nominis appellatiui quærit: sed quod alijs q̄-
rit est maioris monasterij de Viēna? & abbas potest ei ꝯcedere vt
inde. s. vt de lucrandis faciat velle suū. l. pe. ff. de stipu. ser. per Bart.
non enim transfertur in totum licet mēmbro maioris ecclesiæ ꝓfi-
ciatur. de offi. ordi. ca. quāto. ¶ Porro si transisset ad aliud monaste-
riū, acquiret nouo monasterio. xviij. q. j. statuū. qa à primo est emā
18 cipatus, & separatus in totū. ¶ †Sed quid si testator dixit, instituo
filium meū donec permāserit in seculo: & si ꝯtingeret quod ingre-
deretur monasteriū, grauo ipsum, quòd restituat hæreditatē, Scio,
nunquid valet hoc fideicōmissum? & videtur quòd non: qa est ꝯtra
libertatē religionis & contra salutē animarū: & qa turpis videt cō
ditio per quam quis remouetur à diuino obsequio. ¶ In contra-
rium videtur gl. ordi. ff. ad Trebel. l. Lucius. § tres hæredes. Tho. de
formag. disputauit hanc quæstionem, & tenuit primam partem, ad
quod facit dictum Cyn. in auth. nisi rogati. C. ad Trebellian. Idem
tenet Bart. vt ego dixi latissimè in l. j. C. de his quæ pę. Nam ista di-
spositio videtur pęnalis, & apposita contra religionem est turpis
&c. Sed certè testator non fecit mentionem liberorum, sed dixit,
mando filio meo q post mortem suam bona restituat Titio. cer-
tum est q filij ex eo nati excludunt substitutum. sed nunquid mo-
nasterium similiter excludat substitutum. puto q sic. quia mona-
sterium æquiparatur liberis: vnde duplex conditio tacitè videt in-
esse. s. si liberos non habuerit. vt C. de insti. & substi. l. generaliter. &
si monasteriū ingressus nō fuerit, & hoc siue sit fideico. vniuersale,
siue legatum certæ rei quocunq; ex descendentibus grauato filius
qui debet habere supplementū legitime nullam possessionē acqui
rit, si hoc pretextu ingreditur; ita dicit Bart. in l. meminimus. C. qñ
& quibus quar. pars de. lib. x. qa non esset vniuersalis successor. Et
hoc intellige hærede vniuersali possidēte. plus dico q idē videtur
in contractibus donationū. vt d. l. generaliter. in fi. & in aut. de san.
19 epi. §. sed hoc præsenti. ¶ † No. q dubia probatio non est ꝓbatio:
qa nō est rei dubiæ faciens fidē. Itē no. q probatio obscura vel mul
tiplex non fundat intentionē probantis. dicit glos. qa dubia proba-
tio interpretatur pro reo. Ista est ratio falsa qđ ad casum nostrū. c.
qa hic vterq; erat actor, & vterq; reus nec opitulatur substitutus ī-
quantū reus. Nā secundū glo. hoc respectu deberet opitulari. Con-
sidera hic non solū erat dubia, sed poterat referri ad oppositas cō
clusiones. Nā si referretur ad pupillarem ætatem, fundaret iura sub-
stitutorū: si ad adultā, fundaret ītentionē monasterij. & ideo cū nō
magis fundaret intentionē pro quā contra, merito nō probat nec
pro nec contra. ¶ Sed hic quærit glos. nunquid testes debeant hoc
declarare. dicit glo. q sic officio iudicis, non quod pars habeat ius
hoc petdiē postq̄ sunt examinati. Idē no. ī auth. de testi. §. qa. verò.
qđ est verū nisi essent data interrogatoria, & essent factæ examina-
tiones secundū interrogatoria: qa tunc etiā ad petitionē partis de-
berent repeti ante didicita testificata nā nō videtur factū quod nō
est plenè actum. vt ff. de edē. l. vbi. No. q exceptio debet cōcludere
clarè & nō in æquiuoco. & licet excipiens vel allegans possit inter
pretari seipsū vt ff. de rei uen. idē pōpo. § fi. s. semel tātū. nam inter-
pretanti nō est licitū penitere. ut est glo. fin. ff. de uer. ob. l. quicquid
astringēdæ. & ibi per Bar. tamē actor uel reus non potest interpre-
tari dicta testiū nisi sit talis īterpretatio quæ ex uerbis cōcipi pos-
set, & deberet. Nā tūc fundaretur interpretatio per allegationes le-
20 gū. ¶ † No. q nomē hæredis ponitur pro filio. hoc uerū quādo po
nit in materia discrepāte, vt ī feudo & emphyteusi ecclesiæ. vt no.
ff. solu. ma. l. etiam. §. j. vbi not. glo. quod dico de emphyteusi eccle-
siæ est verum quando in ꝯcessione ecclesiæ ponitur verbum inde-
finitū, vt tibi & hæredibus tuis: secus si apponeretur terminus vni
uersalis, vt tibi & omnibus hæredibus tuis. Ita debet intelligi quod
not. Cyn. C. de oper. libe. l. liberti libertæque. & quod not. Dyn. in l.
ex facto §. fi. ff. ad Trebe. saluis semper huiusmodi consuetudinibus
ecclesiarum concedentium. & adde quod not. in Spe. in ti. de testa.
§. j. in fin. Quinautem finita emphyteusis possit reuocari, non dubi-
a tes: quia potest finito tempore. [a] secus si esset finita emphyteusis
per feloniam irremissibilem inspecto honore & statu ecclesiæ &
personæ. vt ff. de aqua quot. & æsti. l. j. §. permittitur. & C. de lib. &
eorum lib. ij. in fi. vnde finita generatione non solum potest in se-
quentibus gradibus renouari, sed etiam inter cōpetitores siue sup-
plicantes debet ille qui est de eo genere anteferri. ad hoc facit. l. cō
gruit. & l. fi. C. de locatione fundorum ciuilium vel fiscal. & ibi Bar.
lib. xj. vt sing. no. in d. §. permittitur. & dicit ibi Barto. q à tali iniu-
ria bene posset appellari. ¶ Et ad intelligentiam pleniorem diuido
hanc materiam in duas partes. prima pars est quando nomen
hæredis profertur in dispositione: secunda est quando profer-
tur in conditione. ¶ †Circa primam partem quæro, quidam baro
21 concessit mihi & hęredibus meis castrū in feudum. respond. ex na-
tura & qualitate rei intelligitur qualitas sermonis. vt ff. de vsu & ha.
l. plenum. §. equitij. sed qualitas & natura feudi significat affectio-
nē amoris q̄ habet dominus ad genus vasalli. ¶ Itē præsumitur fi-
delior hæres sanguinis quam extraneus hæres. & ideo in feudis no-
men hęredis ponitur strictè pro filio. i. quolibet descendente à pri-
mo stipite. sed postquam cepit diriuari inter posteros, nomen hæ-
redis intelligitur de quodam agnato gradatim: & si nō pdsideat hę-
reditatem aperientis sibi feudum. vt in c. j. an agnatus vel filius in
vsib. feud. Pone, ecclesia concessit mihi in emphyteusim pro me
& hæredibus meis. rñ. fauore ecclesiæ nomen hęredis ponitur pro
descendentibus: alias emphyteusis semper descenderet, & nunquā
reuerteretur ad proprietatem suam: sicut dicimus in vsufructu qđ
ideo consolidatur proprietati, ne temporale fiat perpetuum. Nā
hoc implicat contradictionem. ¶ Alij dicunt contrà quod intel-
intelligitur de quolibet hærede. Nam solus fiscus vel alia ecclesia
excluderetur a successione ista. ergo quolibet alius hæres succe-
dit. vt in auth. de aliena. & emp. §. j. & not. per Bar. de damn. infect.
l. si finita § si de vectigalibus. & §. si qua sunt iura. sed prima verior.
vt no. in l. etiam. §. j. ff. sol. mat. quia de iure & de facto verba ibi in
terpretantur fauore ecclesię. argum. tamen. de vsufr. non rectè con
cludit. quia vsusfructus etiam ex pacto expresso non potest tran-
smitti: sed est nouus in persona hæredis, & requiritur noua cautio.
tex. est no. ff. de verb. obl. stipulatio ista. §. si quis ita. & quæ non de-
scendunt in hęredem, cum persona finiuntur sicut anima, vt ele-
ganter not. ff. de preca. l. quæsitum. §. vltimo. ¶ †Emphyteusis autē
22 recipit cōtinuatiuam transmissionem sicut & alia iura. Ista qđ est
vna & eadem numero. vt no. Cy. ff. de negocijs gest. l. si ab eo. sicut
est vna seruitus vię licet hærede mutato. vt ff. de neg. gest. l. qui alie-
na. §. fi. & vnum & idem prædium quod primo fuit defuncti, post-
23 ea est hæredis: quia realitas terminorum non mutatur. ¶ † Modo
capio secundā partē. s. quando nomen hęredis profertur in condi-
tione: & hoc potest esse dupliciter. s. negatiuè, & hic ponitur ꝓ hæ-
rede sanguinis. ff. de leg. j. filius. § cū quis. ff. ad Tre. l. ex facto. §. fi. &
dicit gl. quòd ratio est, qa alias derisoriū esset fideicō. cū nemo de-
cedat sine hęrede: qa saltē fiscus succedit. sed ista ratio nō ꝯcludit:
qa fiscus nō est propriè hæres: sed quidā anomalus successor, vt di-
cunt. ll. no. ff. so. ma. l. si constāte. § fi. vbi dicitur, quod fiscus nō suc-
cedit in instantia iudicij quod alibi non reperitur. ff. de noua. l. quo-
ties. in fin. vbi dicitur, quòd fiscus ex damnatione succedens non
succedit in nouatione potestatiua, quod etiā nō est alibi. & no. e. ti. l.
nouatio. & hoc quādo fiscus succedit tāq̄ fiscus: sed si succedit tāq̄
quilibet institutus. certū est enim q fiscus pōt institui hæres. vt C.
de testa. l. nō dubiū. tūc succederet in instātia & nouatione: qa cēse-
tur iure priuati hæredis. vt ff. de iudi. l. tā. & l. edictū. nec tūc dicitur
hæres anomalus, sed hæres ordinarius. porro monasteriū succedēs
monacho bene pōt dici hæres anomalus: vt eleganter no. instit. de
eo cui liber. causa bona addicūtur. ¶ Nunc reuertor ad rationē le-
gis ex facto. §. fi. & dico qđ est ibi alia ratio. s. qa deficiente hærede
sanguinis nō extat persona quæ ex præsumpta voluntate defuncti
excludat substitutū maximè si substitutus est de consanguineis. ar.
optimū. ff. de hære. inst. l. Lucius. ff. de cōdi. & demon. publius §. j. ff.
24 ad Tre. hæredes mei. §. cū ita. C. de leg. cū alienā. ¶ †Sed pone, ec-
clesia ꝯcessit mihi emphyteusim pro me & hęredibus: deinde sup-
uenit mihi furor vel dementia, & tūc temporis genui filiū. Nūquid
iste filius succedat in ista emphyteusi. & videtur quod non. vt ff. de
his qui sunt sui vel ali. iuris. l. filium. nam non dicitur filius propriè,
nisi qui ex nuptijs natus est: quia ista est iusta interpretatio. vt ff. de
iure

ADDITIO.

a ¶ Vide latissimè per d. Franc. de Cur. in consi. 47. incip. super controuer. ver
tenti inter lan terminum.

Iure delibe.l.fin.¶In contrarium videtur, quia si naturalis filius excludit substitutum, ergo nomine hæredis continetur. vt ff. ad Treb. l.ex facto.§. si quis. & videtur casus expressus eo.tit.l.hæredibus.§. fi.Solu.dicunt quidā quod ecclesia non acceptat naturales.argum. ē.de elec.c.innotuit.& illud.c.nihil facit,quia non recipiunt in ecclesia propter dignitatem:sed in emphyteusi nō consistit dignitas:sed quoddā commerciū.vt insti.loca.§.adeo. ¶Dici potest quia si iste filius naturalis succedit in alijs bonis, succedat etiā in emphyteusi sicut succedit in iuribus sepulchri hæreditarij:sed nō est successibilis,vel pater eum exhæredauit,vel præterijt in testamento tūc non succedat ex cōtractu emphyteutico tanq̄ nec obligare nec obligari valens.Scias autem quod filius naturalis præteriri,potest,præteritus nō potest quærelare testamētum etiam turpi persona hærede

25 instituta.vt singulariter no.in l.j.§ j.ff.de contrata. ¶†Quandoque nomen hęredis ponitur in conditione affirmatiua:verbi gratia ꝓmitto tibi.x.si cū hærede decesseris.& videtur quòd intelligatur de filio.vt ff.de vsufru.accres.l.si quis Titio.vt cōsideretur affectio magis quam casus fortuitus:vt not.in simili ff.de iustit.& iur.l.vt vim. ¶In cōtrariū videtur.Nam etiam si de filio fit mētio,vel de fratre, videtur facta tanquam de hærede.i.de iur. successore. vt eleganter no.ff. de pac.si tibi.§.si pactus.& l. tale pactum.§.fi.primam approbo & maxime quia ita se habet vulgaris locutio, ad quā pro solēni interpretatione verborum recurrendum est. vt optimè not. ff. de leg.iij.l.librorum.§.quod tamen cassius.& ff.de ver sig.l.nepos.pro

26 culo.& l.vt alphenus.l.quisquis mihi.¶†Ecclesia dicit hæres:sed nūquid dicitur quasi contrahere cum legatarijs & creditoribus ? dic quòd non:quia ille qui succedit per status mutationem sine capitis diminutione alicuius non dicitur heres.text.est singularis ff.de no-

27 ua.l.quoties.§.fi. ¶Qua autem ratione verus hæres videtur cōtrahere not.glo.sing.ff de reg.iur.l.qui cum alio.Nam ipse defunctus per hæredem suum videtur contrahere , quia probat causam

28 aditionis. quæ gloss. raras habet consimiles.¶†Quæro vtrum ecclesiæ sunt in bonis alicuius.respondent gl.quod sunt in bonis Dei non hominum.vt ff.de regu.iur.l.ea est natura. & tamen vna ecclesia potest esse in bonis ex proprietate alterius ecclesiæ vel hospita

29 lis,& econtra:vt alias vidisti.¶†Ecce debitor meus factus est frater minor, & sic liberatus est à me,postea creatus est episcopus nun-

a quid possum eum conuenire ? videtur quòd non.vt ff.de actio. & obligatio.l.seruus effectus.ar.cōtra eo.tit. seruus non in omnibus. & ff.de infa.l.seruus.sed ibi loquitur in delictis cōmisis tēpore seruitutis,de quibus tenetur liber factus.ut not. ff.de nego.gest.l.cum actum.¶Modo hic occurrit dubitatio:nam cum in pupillari ętate valeat iuramentum doli capacis.vt no.in c.j.ē.de delictis puerorū. ad quid hic distinguit inter pupillū & adultū, cum fuerit interpositum iuramentū,& quidem laudabile & pium? respondeo in rebus alienandis non dicitur pupillus habere consilium opportunum, vt l.pupillus.ff.de acquir.hæred.& l.fin.C.de testa.mili. hinc est quod

30 nō potest pupillus profiteri religionem.¶†Not. quòd adultus ingrediēdo religionē potest alienare bona immobilia:tum qa est alienatio iuris & de iure : tum qa laudabilis:nec distinguo vtrum habeat curatorem vel non,sicut nō distinguitur quando facit testamētū. vt singulariter no.in l.aurelius.§.gayus.ff.de lib.leg. quæ gloss. non est alibi. ¶Sed nunquid de dictis bonis subiacentibus restitutioni post mortē possit quis fundare monasteriū,& dotare ipsum nō ingrediendo.Respondeo non secundū Accu.& Bar.Hostien. cōtra. prima verior,qa nō est lege cautū, & ne det facilis materia euertēdi fideicom.Nā facilius quis ædificat quàm se monasterio dedicet. nam mutatio status non contingit sine magna animi cōcussione.

31 vt in auth.de monachis.in prin.cum sit anxiare seipsum. ¶†Quid si quis ingreditur & profitetur in articulo mortis,dicunt doc. quod non nocet substituto:qa videtur in fraudem.ad hoc.l.no ff.sol.ma. l.filię meæ.¶Dubitatur modo quomodo substituti fundabant intētionē suam.nam aut agebāt actione testamēti contra monasteriū, & supponebatur ingressum tenere:alias monasteriū non esset obligatū:vt singulariter no.in l.si peculium.in prin.ff.de pecu.leg.vnde allegando illum fuisse pupillum, essent cōtrarij sibijpsis. Aut agebāt rei ven.vel vtili petitione hæreditatis, & hoc est impossibile:qa non erat eis restituta hęreditas ex Treb. ¶Sol.dicas quòd ęquitate canonica potest agi recta via,licet non sit facta restutio ex treb. Casus est hic non mirum qa etiā de iure ciuili aliquādo hoc euenit C.ad treb.l.pe.& ff.eod.§.Marcellus.§.res quę. vt circuitus euitet. argu.ff.de condi.indeb.l.dominus testamento & ff.si cer.pe.l.cum

32 fundus.§.j. ¶†Opp. quod non possit ingrediens monasterium pacisci de bonis qa simonia est dare temporale pro spirituali.Sol.promittere sub modo nō potest:sed offerre tam principaliter quā secūdario potest,nec est turpe.arg.ff.de verb.ob.vtrū,nō enim bonorū publicatio est causa finalis ingressus monasterij.sed ecōtra de hoc plenè no. Arch j.q.i.c.j.& quasi qdā remuneratio est,& subsidiū vitæ fundatū in charitate, cum monasteriū subeat onera ingredietis.

33 & ideo in vulgari appellatur dos. ¶†Quæro,testator ita dixit,si filius meus decesserit sine liberis ex se natis &c.nūquid filius filiæ excludit substitutum .tex.est not.& vnicus in iure quòd sic in l.j. C.de

34 condi.inser.¶†Quæro quare probatio ætatis imponitur substitutis & non monasterio?respondeo qa in contrahente semper ꝓsumitur ętas legitima.vt no.in l.iij.ff.de arbi.secus in opponēte, vel beneficium ætatis allegante.vt ff.de iureiur. l. nam postea. §. si minor. pręterea illi incumbit probatio ætatis & qualitatis, qui petit se ad aliqnid admitti tanq̄ talis:& inde principaliter fundat suam intentionem;hæc regula singulariter traditur.ff.qui satisdar.cog.l si vero.§.qui pro rei qualitate.¶Not. quod circa actus diuersos factos diuersis diebus non præsumitur qđ qui tempore primi actus fuit minor,tempore alterius actus interpellati etiam per modicum tem

35 pus durat minor text. est singularis hic. ¶†Not. hic argu.quòd factum fauore infirmitatis,quod nō erat quis alias facturus per conualentiam euanescit vt l.non omnis in princi.ff.si cer pet. ¶Vnde addo quod vbi substituta est ecclesia sub cōditione deficientiū liberorum non puto quod naturalis filius excludat ecclesiam ꝓpter dignitatem ecclesię,etiā si iste esset legitimatus ab Imperatore.de incestuoso non est dubiū qa nō reperiuntur aliqui spurij qui sint magis odiosi legibus. Adde quòd licet legitimus natus ex spurio possit institui.tamē hoc fallit in nepotibus natus ex filio incestuoso q à nullo ex parētibus institui possunt. Iste est casus vnicus in iur. C. de incest nup.l.si quis incest.quod tene menti.¶Quędam glo dicit quod filij nati ex sacratis sunt icestuosi:tamē hoc nō ē verū, qa nō interuenit cōtumelia sanguinis.ff.de adul.l.si adulteriū cum incestu.

36 ¶†Pone offero monasterio omnia bona mea præsentia & futura: volo tamē fieri monachus: nūquid valet oblatio ? & videtur quòd nō,qa statu ꝑsonę nō mutato non potest quis efficere,ne possit testamentum facere.de ver.ob.l.stipulatio hoc modo.& ff.de hęred. instit.l.illæ autē.nā hoc reputatur esse cōtra bonos mores ciuitatis nostræ.i.Romanę.¶Itē testamenti factio est publici iuris,& ius publicū priuatus neque dare neque auferre potest.vt legitur & no.C. qui testamen.facere pos.l.seniū.§. si. quod autē impediretur factio testamenti,sic probatur:qui nulla bona habet in ciuitate, testari nō potest.Istud est verbum elegans Iurisconsulti. ff. de vulg. subst.l.ex cornelia.Sed ego q̄ obtuli bona mea ꝓsētia & futura nihil habeo tēpore mortis meę:ergo testari non possunt:sicut nec pōt quis testari de eo quod excedit totū suum patrimoniū.vt C.de le.l.si vniuersæ.preterea de hoc est *communis* opinio.C.de pact.l.fina. nec potest ista donatio diuidi vt dicamus quod valet quo ad pręsentia, & nō quo ad futura:qa eodē modo diceremus ecōtra quòd valeat quo ad futura , & nō quo ad pręsentia.¶Item idē videtur reprobari qa cōtra bonos mores:& sic in nihilo valet. ¶In ꝯriū sunt omnes gloss. istius materiæ quæ dicunt quod oblatio tenet:nec est verum quod sit contra bonos mores, cum donatur monasterio,vel pio loco: qa speciale fauore religionis. hoc verbum habes in l.locū.in prin ff.de

37 vsufr.¶†Ex hoc pono talē conclusionem,qđ si instituo ecclesiam hæredem,& iuro non reuocare:& si contingat me reuocare,dono, qđ istud iuramentū & pactum valeat:qa reuocabile transit ad irreuocabilitatem cū hoc pactum sit permissum.vt ff.de do.caus.mor. l.vbi ita,tamē in prophana causa istud pactum non valeret : vt not. C.de transac.l.cum donationis.& C.de sacrosanct eccle.l.j.per Cy.

38 ¶†Sed pone, ingrediens monasterium reseruauit [b] sibi quandam

b partem bonorum , adiecto hoc modo , vt inde possit contrahere & testari: nunquid valet?& videtur qđ non:quia nemo potest facere qđ in suo ingressu non habeant locum canones.vt ff.de re.iur. l. nec ex prætorio.¶In contrarium videtur : quia ante ingressum habet quis potestatem ordinādi de bonis. vt in auth.de mona.§. illud. ergo hanc potestatem potest sibi reseruare. Nam reseruatio idem est quod factorū ordinatio.argum. ff.de solu.l.modesteinus.ff.famil. her.l.Item Labeo. in gloss.parua.C.de fruct.& li. expensis.termina to.Non obst quod monachus non possit retinere propriū:quia repugnat statui monachali:vt no.ff.de min si ex causa.§. Papinianus. vbi tu legista habes bonam gloss.& xij.q.j. non dicatis.quia ꝯfiteor qđ non potest reseruare sibi dominiū:sed bene potest reseruare dispositionem de eo,cum monasterium consentiat.arg.optimum.ff. qui.mo.pig.vel hypo.sol.l.sicut.§.venditionis.& C.de sec.nup l.fęminæ.in fi.nam hoc facit authoritate illius §.illud.in auth.de monachis.& tene menti ista quia noua sunt,& vera.¶Dicit Barto.qđ frater minor dicitur filius q̄tum ad excludendum substitutum sub cōditione deficientiū filiorum.in l.fin.C quando & quibus quar. pars de lib.x. per Barto.ergo ante ingressum potest de omnibus. testari. nos dicimmus quod pactum vel reseruatio diuidēs substantiam ab actu,& vsum ab vsufructu,habet uiciare si incontinenti sit:secus si ex in-

ADDITIONES.

a ¶ Vide per Old.consi.94.incip. qđ laicus. & adde etiam no.per d. Alex.in l. nemo potest in vlt.col.vbi etiam d.Ias.ff.de lega.j.

b ¶ Vide de ista quæstio.tex.quem ibi no.d Ale.ad istam.q.doc.in l.cętera.§.itē quæritur.ff.de leg.j.in secundo no.& adde etiam eundē Bald.consi.215.3.lib. Barb.consi.30.secundo lib. vbi refert multas opi.doc.

ex interuallo. ¶ Quæro quæ est ratio? respõdeo qa sicut sine substã tialibus non potest fieri: ita nec de facto tolli. Nam generationis & corruptionis eadẽ est regula vt dixit. l. illa no. ff. de lib. & posth. l. si
39 ita. § regula vnde † quod nõ põt sine alio dari non potest sine alio auferri. vt l. j. ff. si vsusfr. pe. & hæc faciũt ad quæstionẽ de reseruatione ingredientiũ monasterium. ¶ Quæritur an monialis aliquo casu possit facere testamentum? & videtur quòd sic. vt C. de sac. san. eccl. au. h. n. si qua mulier. ¶ In contrarium videtur, ꝙ ille qui est in potestate alterius non potest testari nec codicillari etiã de volũtate patris: ergo nec de voluntate abbatis: qa maior est potestas abbatis q̃ patris. xij. q. ij non dicatis. ¶ Quidam dicunt quòd non est testamẽtũ, sed quædam assignatio vel diuisio bonorũ. vñ filius preteritus nõ dicit nullũ. sed sufficit qđ habeat legitimã quoquo relicti titulo: sicut dicimus in patrono præterito gl. est fin. in l. fine. ff. de iure patro. per talẽ ergo diuisionẽ nõ rũperetur testamẽtũ prius solẽniter factum. vt ff. de li. & posth. l. si filius qui in potestate. qđ est verũ si in primo testamẽto essent instituti liberi: secus si extranei quia quilibet hoc casu rũpit testamẽtũ primũ. & seruatur posterior volũtas iure testi. vt C. de test. l. hac cõsultissima §. si qs aũt. gl. cõiter dicũt qđ p̃t testari: & licet in eo qđ relinqt monasterio, nõ reqrat̃ solẽnitas testiũ: qa monasteriũ reputat̃ esse de liberis, vt dicit nostra aurea litera: tñ secus esset si pateretur defectũ preteritionis, vel exhæredationis vt ff. si tab. testamenti nullę extabunt. l. j. in fin. & si esset clausula codicillaris nõ operat̃ aliqd ſm glo. in fauorẽ instituti propter vitiũ testatoris. vt ff. de iof. test. l. Titia. q̃ lex nõ inuenit̃ correcta per aliquem tex. mundi hoc affirmat glo. C. de lib. prete. Tu dic vt ibi solẽniter scripsi. aduocati antiqui tenebãt gloss. ne iniustis parti-
40 bus faueamus. ¶ † Quæro an testator possit derogare huic decret. & videtur quòd nõ: quia hæc decretalis rescindit in hoc testm̃ eius. Item qa nemo põt facere ne leges habeãt locum in suo testõ. Item qa p ingressum monasterij liberat̃ à fideicõ. relicto in defectũ liberorũ. Itẽ si filius naturalis facit deficere fideic. ergo multo fortius in-
41 gressus monasterij siue religio. arg. ff. de vsuf. l. locum. in princi. † In cõtrariũ videt̃ qa põt quis rei suę legẽ imponere, ne quęrat̃ ecclię. vt no. ff. de ver. ob. l. si ita quis. §. ea lege. Itẽ vr̃ ꝙ possit ecclesiã grauare super bonis suis restituẽdis, si ad ecclesiã peruenerint. ar. ff. ad Trebel. l. Lucius. §. tres hęredes. Item ista voluntas testatoris nõ est turpis præsertim inter liberos. vt ff. de hęred. insti. l. Lucius. Itẽ non semper dispositio legum attenditur; sed potius dispositio testatoris nam potest causam intestati præferre causæ testati: qđ est contra ordinẽ iuris. vt ff. de hære. inst. l. si quis ita instituatur hæres si legitimus. Item pro hoc in auth. de nup. §. disponat. Item non videtur monasterium cum bona conscientia posse voluntatem testatoris subuertere: vt habetur in legẽda sancti Siluestri. Item quędam sunt in quibus ecclesia non succedit, vt in feudis datis militi seculi. Nã redeunt ad dominum, si efficitur miles Dei: sed illud ex defectu causę finalis: quia seruitia militaria exhibere non potest. Item rerum naturam ecclesia sequi debet: & non potest eam destruere. Bald.

CAP. IX.

1 *Possidens iusto titulo obtinet in interdicto vti possidetis.*
2 *Testes super reprobatione non recipiet ille cui commissum est ꝙ recipiat testes super principali.*
3 *Sententia lata ex corruptis testibus retractatur per in integrum restitutionem, non per criminalem accusationem, vel per actionem in factum intentatam ad interesse.*
4 *Turbator temerarius tenetur actione iniuriarum, & criminaliter potest accusari.*
5 *Iurisdictio est terminus communis complexiuus suarum specierum & indiuiduorum.*
6 *Iudicis officium an competat per honorem.*
7 *Districtus quid dicatur.*
8 *Audiri an quis debeat post terminum peremptorium ad probandum per instrumenta.*
9 *Testes si deponerent post terminum, an depositio esset valida.*
10 *Testes sibijpsis contradicentes qua pœna puniantur.*
11 *Singularitas an quando sit cum contrarietate.*
12 *Inuestiri non possunt duo insolidum de eadem re.*
13 *Copula &, notat, tempus continuum.*
14 *Turbare dominum qui non potest in possessione castri, non potest turbare nec censuare habitatores ipsius loci.*
15 *Iudex an possit statuere terminum ad probandum.*
16 *Iudex abbreuiare debet quantum de iure potest materiam dilationum.*
17 *Damnum reparabile contrario iudicis imperio potest remoueri absque restitutione in integrum.*
18 *Exceptio falsi an possit opponi ante sententiam & post.*
19 *Sententia lata an possit excipi de falso, nisi petatur primo in integrum restitutio.*
20 *Contrarium probare an sufficiat ad reprobandum testimonia.*
21 *Testes an possint indirectè reprobari post didicita testificata.*
22 *Corrupto falsum dicenti duæ falsitates obijciuntur.*
23 *Corruptione probata, & lata sententia, an cum petitur in integrum restitutio, sit necesse probare ꝙ iudex fuerit secutus testimonia corruptorum testium.*
24 *Quæri an possit de falso post sententiam per viam excep.*
25 *Testes intra quantum tempus possunt accusari de falso.*
26 *Possidere insolidum an duo possint.*
27 *Pars vtraque si de possessione probauerit an Papa debeat pronunciare vti possidetis ita possideatis.*
28 *Prouocatus ad iudicium in præparatorijs & decisorijs habet instar rei.*
29 *Priuilegiati si sint duo nobiles de eodem castro non simul sed successiuè, an primum priuilegium præferatur secundo.*
30 *Titulus in possessorio retinendæ quid operetur.*
31 *Reus si non turbauit actorem in possessionem in principio litis: quia ignorabat aduersarium possidere, & protestabatur se non habere animum turbandi aliquem, sed lite pendente cœpit turbare, an debeat succumbere ex eadem instantia.*
32 *Reus eo ipso quòd negat aduersarium possidere, dicitur eum turbare.*
33 *Positio dominij adminiculatur possessorio; sed non fundat ipsum.*
34 *Iudex si mandauit partibus vt litem contestarentur, & reus pro verbis aduersarij obtulit ensem, interfecit ipsum: an heres interfecti possit vincere in isto possessorio.*
35 *Pars vtraque si probauit de possessione: quid iuris si pars quæ erat, potentior armis repulit aduersarium.*
36 *Negatiua hęc, ꝙ res fuit absque eo ꝙ talis possederit talem rem vi, clam, vel præcario an possit probari.*
37 *Negatiua sensus testis nihil probat.*
38 *Intentans vim turbatiuam an debeat specificare modos turbationis.*
39 *Accusatio an procedat si duo concertant de possessione retinenda & inuicẽ se accusant de vi turbatiua.*

1 LIcet causam. † In interdicto vti possidetis obtinet ille qui iusto titulo possidet. Communis diuisio. In prima parte decisa facti narratio. In secunda ibi, porro. fauẽtinorũ vna obiectio. In tertia ibi, super quo. Papæ interlocutio sup ea. In quarta ibi, post hæc. scđa obiectio & eius ad probandũ admissio. In quinta ibi, quanq̃. totius ꝓcessus examinatio. In sexta ibi, nos cognoscentes. Papæ diffinitio & c. ¶ Casus. Inter ecclesiam Rauennatẽ ex vna parte, & cõmune Fauẽtiæ ex altera, q̃stio vertebat̃ sup iurisdictiõe, honore & districtu ĩ villa sancti Petri, & castro arioli q̃ dicta ecclesia dicebat possidere, & de iure ad se spectare. & econtra cõe Fauentiæ dicebat se possidere. & hincinde sup possessorio fuerũt oblati libelli. lite itaq; corã Papa ꝯtestata, & iurato de calumnia hinc & inde: qa vtriq; parti erat nimis onerosum facere venire testes coram præsentia Papæ Mandauit Papa episcopo Placentino. vt ĩ. tres mẽses reciperet testes, quos vtraq; pars tã super principali negocio q̃ in personas testiũ duceret producẽdos, statuẽdo partibus terminũ in quo cũ attestationibus receptis apud sedẽ apostolicã se p̃sentẽt. Ita continet̃ in decisa. Recepti fuerũt itaque testes probatorij hinc & inde. sed ad reprobationẽ personarũ testiũ nihil fuit in dicto termino allegatũ. Et remissæ fuerunt istæ attestationes ad Papã, & publicatꝰ processus. vidẽtes aũt Fauẽtini qđ nõnulli testes erãt ꝓducti cõtra se, petierũt terminũ ad reprobãdũ personas testiũ: quẽ terminum Papa interloquẽdo denegauit propter lapsum terminum. demum Fauẽtini obiecerũt qđ testes corrupti falsa dixerũt: Papa licet crederet in sua cõsciẽtia qđ Fauentini hoc dicerẽt malitiosè, tamẽ hmõi exceptiones admisit ad probandũ, volens deuiare a tramite iudiciorum. cum ista exceptio sit talis naturæ qđ quandocunq; etiã post sententiam possit opponi. fuerũt itaq; testes fauentinorum recepti in numero: eo ipso tamẽ quia quidã eorũ erant singulares, quidam eorum erant sibijpsis contrarij, quidam malæ famæ, & leuis opinionis, quibus nulla uel modica fides est adhibenda. horum testimonia pro nullis habuit: sed quia erant circa sex testes qui videbantur esse contestes bonæ famæ, & non leuis opinionis. Papa considerauit qđ alia via isti non patrocinãtur fauentinis. primo qa non probant ea ad quę probanda Fauentini se astrinxerũt. Nam Fauentini obiecerũt ꝙ corrupti falsum dixerũt: & hoc videbant̃ probasse alterũ. i. corruptionem, non tamen probauerunt principium. i. falsitatem. & ideo non probauerunt ea ad quę sunt inducti probanda, & debuerunt induci ¶ Alia ratio est propter prærogatiuam probationis ecclesię: qa ei lux veritatis assistit cum cõsonẽt priuilegijs, & sint iustificati per titulũ. Nam titulus habet in se prærogatiuã iustificationis: sed certè & ꝓpter aliud, qa ecclesia ꝓbauit de continua possessione. lx. annorũ. Fauẽtini aũt de. l. & in cęteris articulis, vnde possessio ecclesię nõ hẽt obijcere possessiones ecõtrario: sed possessio fauentinorum sic, qa est necesse dicere ꝙ aut fauẽtini possederunt per vim, aut clam ab aduersario suo. i. ab ecclesia. Nam recẽtior possessio sinę amotione prioris p̃sumitur clandestina. sed cũ amotione

amonitione presumeretur violēta hoc tamen non est in litera, vnde Papa propter prerogatiuam probationis, & alias rationes superius assignatas. & quia plures non possunt insolidum possidere vel quasi insimul eandem rem, & eodem modo. & sic attestationes ecclesię & Fauentinorum sunt īcompatibiles & aduersatiue. vnde necesse est quòd vna pars vincat, & alia succumbat. & enim pars vincere debet quę plures pro se habet rationes, & magis efficaces: dicit quod non debet pronunciari hoc modo vti possidetis. i. vti ecclesia possedit tales introitus ita possideat. & econtrario vti Fauentini possederūt ita possideant. sed debet pręcisè in omnibus pro ecclesia iudicari, cum sit in interdicto, superior condemnauit igitur commune Fauentię ecclesię Rauennat. tanquam iustè possidenti ad non molestandum ipsam ecclesiam in possessione & quasi iurisdictione, honore, ac districtu ipsis Fauentinis quo ad iudicium
2 possessorium perpetuum silentium imponendo. ¶ † Dicit Innoc. no. in emergenti ferri sentētiā. Idem ait quod ille cui cōmissū est qd recipiat testes super principali, non recipiet testes super reprobatione: quia non est sibi cōmissum: sed protestationē super reprobatione recipere debet, qa hoc pcedit ex ordine. ¶ Idē ait qd causa falsi mota in primo iudicio non potest postea moueri. ¶ Idem ait quod post dicta testificata nō potest probari falsitas testiū directè nisi
3 cōmisceatur corruptio à munere doloso odio, vel amore. ¶ † Idē ait sentētiam latam ex corruptis testibus retractari per in integrū restitutionē nō per criminalē accusationē, vel per actionē in factū intētatam ad interesse: qa tendit ad aliud remediū qd non est necessarium. ¶ Idē ait, qd si testes eiusdē partis sibijnuicē contradicunt, statur testibus, sanioribus & magis idoneis: secus si testis contradicat sibijpsi. ¶ Idem ait quòd receptor testium debet iudici rescribere cuius authoritatis & famę sint, & de alijs circūstātijs & de animo suo quę cōmittuntur arbitrio suo. ¶ Idem ait qd compatibilia dicta sunt reducenda ad concordiam. ¶ Idem ait quòd iurisdictio est ius dicere. honor est vocari dominiū, & occurrere ei, & eius nuntijs: & obedire mandatis etiā extra iudicium districtus est cogere siue distringere. ¶ Idem ait quod subtrahere quędam à genere non est probare, sed modificare genus. ¶ Item ait quòd qui sciētiam allegat, eam probare debet, nisi forte violentę pręsumptiones essent de scientia. ¶ Idem ait quòd qui vi, vel clam turbat etiā si non possidet, tenetur interdicto vti possi. quod expulso non datur, imo nisi fuerit expulsus lite pendente. Idem ait quod non potest turbari nisi possideat: vide quod not. in l. j. C. vbi de crimi. agi
4 oportet ¶ † Idem ait, quod temerarius turbator tenetur actione iniuriarum & criminaliter potest accusari. ff. de actio. & obli. seruus non. per illam glo. singularem que est in l. vltima. ff. de priua. delic. ¶ Idem ait quod proponens interdictum debet exprimere modos turbationis. ¶ Idem ait quod in re propria non tenetur quis probare titulum possessionis: secus in eo qui possidet iura in re aliena: quia est præsumptio contra eum. ff. de no. opę. nunt. si prius. Idem ait quòd iudex in sententia debet exprimere & distinguere genera possessionum & res, & prohibere ne vis fiat ei. Si autem probationes seinuicem confundant, dicunt quidā q debet eos pronunciare possidere pro indiuiso qd non placet Innoc. qa hoc nūq fuit petitū. vnde à diffinitiua est abstinendū vt tedio affectus componat, & prohibeat vim fieri. & pronunciabit eos possidere pro cōfuso. ¶ In text. ibi, iurisdictione. sub hac dictione cōtinētur duę iurisdictiones; scilicet contētiosa & volūtaria. vt ff. de offi. procō. l. ij. ¶ Itē contentiosa cōtinetur in triplici sua spē. s. mero imperio, qd versat circa puniendos excessus. in isto qd cōsistit in decretis interponēdis, & simplici iurisdictione, quę cōsistit in iurisdictione pecuniaria, & iustitia exhibēda per modū ciuilis actionis. vt ff. de iuris. om. iudi. l. Imperium. ¶ Item continetur in triplici quantitate s. minori, & dicitur bassa iurisdictio. vt vsq; ad centū aureos. Media vsq; ad trecētum; maiori ab inde sursum quantū vis ascendēdo etiā ad mille millia. vt no. ff. ad muni. l. inter cōuenientes, vbi glo. singularis. licet in l. Imperium. dicat glo. qd a. ccc. aureis suprà, qa ad neminem pertinet iure magistratus: sed iure prę sidatus omnes causę pecuniarię sūt mixti imperij iure authenticorū, vt in aut. de defen.
5 ciui. §. & iudicarè. ¶ † Porro istud vocabulū iurisdictio, est terminus cōmunis cōplexiuus suarū specierū, & indiuiduorū, vt hic, ac si p singula dinumerent. arg. in c. j. de noua for. fideli. col. x. C. de pręscrip. xxx. annorū. l. omnes. ff. de verbo. obli. l. quicquid astringendę. ff. de ser. vr. prædio. l. si seruitus. Nam indefinita absolutè posita ęquipollet vniuersali. id autē qd quādoq; distringit indefinitā est ex ratione differētię. vt ff. de acqui. poss. l. si is qui animo. ¶ Itē qd iurisdictio est quid īcorporale territorio cohęrēs. vt C. vbi & apud quos. in l. fi. que vēdicari potest, & etiā possessorio agi p ipsa, vt hic. & ff. ad munici. l. de iure. Est autē territoriū habitus & circūscriptio iu-
6 risdictionis. ¶ † Ibi, honore, hoc non reperitur alibi, qd per honorē cōpetat iudicium possessoriū. bene tamē reperit qd cōpetit officiū iudicis, vt elegāter no. in l. si duo patroni in prin. ff. de iureiurā. ecce honor debet virtuti. tamē hoc nō consistit in iure; sed in moribus. & ideo non competit aliqua actio petitoria vel possessoria.

¶ Itē consistit in honorantijs quę habent in se aliquā vtilitatē vel exhibitionem operarū, vel sapiunt obediētiā. ff. de condi. inde. si nō sortem. §. libertus. ff. de obse. l. honori. ff. de lega. j. ciuitatibus. ff. de condi. & demon. l. falsa. §. j. qui. mo. feu. amit. §. j. col. x. & talis honorantia bene potest uendicari & agi possessorio. verbi, gratia, vt subditi vadant obuiam episcopo processionaliter, vel cū palmis oliuarum & ipsum recipiant honorificè in xenijs, & similibus secundum consuetudinem illius ecclesię super istis honorantijs. ¶ Interdum componit archiepiscopus quod sibi pręstetur certa quantitas annua, ne subditi à suis negocijs auocētur. d. §. libertus. ¶ Ibi, districtum. not. quod dicitur districtus, quia distringitur siue arcetur originarius & incola. & est vocabulum pręcisum. vt not. inst. de actio. §. rursus, & in l. j. C. vbi de pos. agi oportet. Districtus est etiam in mari: sed territorium non est nisi terra vt verbum sonat, ut in ca. vbi periculum, de elec. li. vj. ¶ Item ambitus territorij comprehendit quędam localia quę non sunt de districtu, ut monasteria & ecclesias. ¶ Item diœcesis clericorum, districtus vtrorumq;. vt supra de rescr c. Rodulphus. in his vocabulis stādū est cōsuetudini vulgi.
7 ¶ † Itē no. qd ecclesiæ possunt habere castra & villas & iurisdictiones etiā in pprietate. & maximè ex priuilegijs & donationib[9] prin-
a cipiū, tex. est hic cū si. vt patet ī dōatione Cōnstātini.[a] nō tamē posset imperator donare clauęs imperij sicut ille qui tenet claues portarum tenetur eas resignare successori: aliàs potest dici proditor. vt not. C. de acquir. poss. l. fi. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. pater pluribus. ¶ Item nō potest viscera imperij euiscerare; qa esset homicida suę dignitatis. vt ff. de vsuca. pro emp. l. cum fundum. §. si tutor. ¶ Item nec vnā baroniā concedere quę posset subuertere maiestatē īperij, qa esset periur[9]. Idē in papa & multo forti[9] in regibus vt j. de iureiur. c intellecto. & plenè dixi ī proœmio digestorū. ¶ Ibi, & j. hic cōtinuatur illa decretalis. s. de iura. caiū. cum causam, & postmodū sequitur iste tex. ¶ Ibi, quędā obijcere. nō specificabat quid intenderet obijcere: qa hoc specificādū venit tēpore articulorū. vt in c. prę-
8 sentiū, de testi. lib. vj. ¶ † Ibi, nullatenus, no. post terminū peremptoriū que nullatenus audiri nec in proponēdo, nec opponēdo: nec in probando per testes: sed an per instrumenta. no. in c. sępe. de verbo. signi. ī cle. & dico qd cōtumax nō admittit siue sit peremptoriū expressum, siue non: qa terminus assignatus in medio causę semp est peremptorius. peremptoriū autē dicitur, qa perimit disceptationē. vt patet de vi sermonis. vt ff. de iu. d. l. ad perēptoriū, de hoc per Cy. C. qui accu. non poss. l. si ea. ¶ Ibi non curauit, dolo, vel lata culpa, vel nimia negligentia. ¶ Ibi, crederent; no. ex prę sumptione quę fit contra partē non propterea recedēdum esse à iuris tramite. ¶ Ibi, ad impediendū. i. ad differēdum. C. de fal. l. satis apertè. quā legem
9 pondera. ¶ † Ibi, recipere & examinare: no. quod hoc casu nō sufficeret recipere iuramēta. & ideo si deponerēt post terminū nō valeret depositio. aliàs si non esset illud verbū, examinare dictum testis traheretur ad diem iuramēti. vt not. in c. j. de offi. deleg. in cle. qa licet iuramentum habeat in se hāc conditionem implicitam, & inhęrentem sibi de necessitate: quia iuramentum nihil continet certum: & ideo nihil per se probat. vt supra c. in prę sentia. si deponatur, tamen ista conditio non est potestatiua: sed necessaria; quia testis habet de necessitate deponere ex quo iurauit: & ideo fingitur retro. vt l. potior. ff. qui po. in pig. ha. ¶ Item quia examinare pertinet ad iudicem. vnde si iudex non examinat non debet imputari parti. vt C. de testi. l. si quando & ibi dixi. ¶ Item si esset iudex delegatus, & esset functus iurisdictione, non teneret examinatio. ¶ Idē in arbitro & arbitratore. l. cum non eo die. C. quando prouo. non est nec. & ar. ff. ad l. fal l. si post missionem. ¶ Ibi, circunstantijs, not. circunstantias esse subtiliter inquirendas. item quandoq; inquiritur de die, vt singulariter not. ff. ad sil. l. prius. ¶ Ibi, ex tunc not successiuas dilationes simul assignari: nec debet propterea aliquid fieri dilatione pendente: quia vno contextu fit. ¶ Ibi, produxerit, co-
10 ram primis iudicibus, non corā secundis. ¶ † Ibi, cum alijs. no hic plura quę testibus obijciuntur. primò, qa sibijpsis cōtradicunt, isti puniuntur pęna falsi. vt ff. de testib l. q falsa. vel varia. secūdò quod sint in dictis suis singulares. Cōsidera quòd singularitas debet intelligi pęnes id quod est probandū, non penes sensum propriū. Natura enim nō patitur vt sensus meus sit sensus tuus. sed bene patitur quod vnū & idem obiectū cōmune sit visui meo, & visui tuo & sic de alijs sensibus. ¶ Attenditur igitur consonantia in senatu: & idē sentiant. sed non eodē modo. idē dico. i. in eundē finem cōsonādo. vt j. de verbo. signi. c. nihil obstat. & C. de pęnis. l. qui sentētiam.
11 vbi est text. aureus. ¶ † Et no. q singularitas quandoq; est cū contrarietate. vt ff. quemadmodū test. aperiā l. j. in fi. vt quando vnus testis contradicit multis: quādoq; est cum actuū diuersitate: vt qa vnus dicit de vno contractu, alius de alio. j. de fide instru. c. cum Ioannes, quandoq; est singularitas: & tamē dictū vnius coadiuuat dictum

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino late per d. Franc. de Are. in rubri. ff. de verbo. oblig. Bald. super. ij. Decretal.

ctum alterius, sicut si vnus testis probet confessionem, & alter ve-
ram numerationem, sicut scriptura priuata confessionis admini-
culum vnius testis veram numerationem probantis. & hoc tertio
casu vnus testis ideo facit vacillare fidem alterius, imo adminicu-
latur: quia vtrunq; posset esse verum & verisimile. Sed vbi propter
singularitatem vacillat depositio, ibi singularitas omnino vitiat.
Adde & est not. dignum quòd in probatione actus generalis, puta
iurisdictionis testes singulares nihil probant: text. est hic expressus
melius quam reperiatur alibi, & not ff. de testi. l. ob carmen. §. fi. ter
tiò obijcitur testibus quòd sunt malæ famę. pondera literam, non
dicit infames: quia infamia est defectus imminens: quinimmo quã
tum ad fidem testimonij quę est publici iuris, eradicans statum ho
minis. vt l. cognitionum. ff de vari. & extraordi co. sed dicit malę fa
mę. & subdit verbum modica, aut nulla fides. vnde hic expressè de
terminatur quęstio quę formatur. ff. de sena l. cassius. & C. de sum-
ma tri. l. j. verum quod mala de teste facit sibi non credi, vel minus
credi; scilicet iudicis arbitrio. & non reperiritur melior text. alibi
quam hic. ¶ Ibi, vel modica. ista alternatiua vel, significat iudicis
arbitrio relinquendum. Quartò obijcitur testi quod est leuis homo
i. quodammodo bestialis, & etiam hoc est bene not. Quintò obijci
tur testibus quòd bene probant id ad quod probandum sunt indu-
cti. ff. de peti. hęre l. si quis libertatem. §. fin. sextò quòd non pro-
bant ea ad quæ probanda producens se astrinxit, scilicet de eo qđ
connexè proposuit, vel copulatiuè, vel qa vnum est substantiuū a-
liud adiectiuum vnicam orationem determinās adiectiuum signi-
12 ficatur. ¶ † Ibi, cum duo &c. collige hic apertè quod duo ĩsolidū
a de eadem re inuestiri nō possunt.[a] Ibi, & eodem modo. No. verbū;
nam duo possunt insolidum possidere diuerso modo, puta vn⁹ ci-
uiliter alter naturaliter. sed eodem modo; id est ambo ciuiliter, vel
ambo naturaliter non. vt hic glos. & l. si duo in princip. ff. vti possi.
¶ Ibi, titulum. Not. hic expressum quòd in interdicto vti poss. ad-
mittunt articuli de titulo & proprietate, & quasi. vnde hic determi
natur quęstio quę formatur per gl. C. qui legi. perso. l. momētaneę
& non reperitur melior tex. isto. ¶ Ibi, corrupti, substantiuum. ibi
falsa. ff. de re iudi. diuus. ibi aptiora. j. tit. j. c. prętererea. & ff. de test. l.
ob carmē. §. fi. ¶ Ibi, proximiora. illa sunt vero proximiora quę con
sonant iuri communi. Dicit Innocē. j. de pręscrip. auditis, ergo di-
13 co vel priuilegijs. text. est singu. hic. ¶ † Ibi, relaxamus & citra. ista
copula, & notat tempus cōtinuum. item conditio per. vt ff. de verb.
signi. vrbana. vbi ergo copula ponitur inter principium & finē, ha
bet includere mediū tēpus, quod est no. dignū ſm Host. Ibi, incepe
runt, & sic arguas ꝙ homines mei sine meo consensu nō possūt se
facere cēsuales alterius, de quo vide s̄. de foro compe. verū, secūdū
Hostien. quod tene menti. ¶ Ibi, ex priuilegijs. not. quod priuile-
gium dat titulum, nec oportet quod ille qui concedit priuilegiū fa
ciat aliā inuestiturā corporalē quę non cadit in iuribus incorpora-
libus. tex. est hic singularis. ¶ In tex. ibi, occupasse. no. ꝙ ex quo cō-
stat qđ aliquis possedit prior, ille qui postea dicit se possedisse, pręsu
mitur ĩcepisse possidere cum vitio. Itē ex eo quod dicit sine titulo.
collige ar. qa ēt inter duos ꝑdones vincit ĩ vti possi. ille qui hēt titu
lū, & pōt esse vterq; prędo: qa vterq; simul inuasit possessione. ff. de
acqui. poss. l. si ex stipulatione. ff. si seruitus vēdice. l. si à te. hic tamē
ecclesia nō erat prędo. qa priuilegiū principis recta via trāsfert do
miniū in ecclesiā sicut dōatio. vt C. de sac. san. ec. l. si s̄. de ꝯsue. c. ex
parte. ¶ Ibi, petierit. not. formā libelli in interdicto vti pos. ¶ Ibi,
sup iurisd. & ibi generaliter. no. generalē, imo verius sñiam vniuer
salē. ¶ Ibi, quoad possessionē. nota valde qđ ꝓbatio tituli vel pro-
prietatis facta in possessorio non valet nisi in possessorio & nō ĩ pe
titorio ꝙ non erat in iudiciū deductum. ¶ Ibi, silentio. ff. de li. le. l.
aurelius. §. centū. ¶ Ibi, neq; per te, neq; per alios. not. hoc non fue-
rat specificatum in libello tñ specificatur in sententia. & est bñ no.
14 ¶ † Ibi, habitatores, no ille qui non pōt turbare dñm in pos. castri,
non pōt turbare nec censuare habitatores ipsius loci. vñ libell⁹ do
mini ꝯcludit pro domino pro vniuersitate castri: & pro singulis ha
bitātibus. quod perpetuò tene menti. Venio ad apparatū & primo
glo. colligit notabile qđ iudex ex officio suo potest assignare parti
bus terminū ad probandū: ergo si appareat de termini assignatio-
ŋ :l3 non appareat ad cuius instātiam fuerit terminus assignatus,
valet termini assignatio qđ est no. dignū. Et multi forte crederent
contrariū per l. ff. de iudic. ad peremptoriū. & ff. de dam. infec. l. iiij.
15 §. hoc iudicium. ¶ † Opp. & videtur quod iudex non possit statue-
re terminum ad probandum; quia statutus est à iure vsq; ad senten
tiam. vt ff. de rei vendi. officium. C. de excep. l. si quidem. C. de iur.
& facit igno l. error. de causa poss. pastoralis. ¶ Item ex quo pendet
dilatio legis, iudicis officium cōquiescit. vt C. de dil. l. siue pars. Sol,
dic quod quędam sunt dilationes certę quo ad principium & fi-
nem, & tunc nihil est innouandum interim contra dilationem: &
quędam sunt certæ quo ad principium non: sed quo ad finem: vt
est in casu nostro: quia quando fertur sententia est incertū. & tūc iu
dex potest prouidere de termino certo quo ad principiū, & quo ad
finem puta de termino triū mēsium, vel de alio certo. C. de dila. l. j.

& hoc ne lites inuito iudice protelentur. vt C. de iudi. l. ꝓperādum.
16 in prin. ¶ † Iudex enī dēt abbreuiare quātū de iure pōt materiam
dilationū. vt C. de temp. ap. l. ij. in princ. nimirū igitur quandoq; iu-
dex assignat terminū ad ꝓbādū. vt hic. & ff. de fer. l. oratione. & l. fi.
quandoq; ad agendum de statu. vt C. de inge. ma. l. diffamari. qñq;
ad accusandum. vt C. qui accu. non pos. l. si ea. & ff. de accu. l. cū titia.
qñq; qa reo imminet necessitas proficiscēdi, & aduersarius est ĩ do
lo differendi petitionem suam. vt sin. not. in l. vnica. C. vt nemo in-
uitus agere vel accusare cogatur. aliquando interdū assignatur di-
latio causa infinitatis vitandæ. vt ff. de dam. infec. l. si finita. in princ.
interdum causa iurisdictionis exercendę. vt l. de die. in princ. ff. qui
satisda. cog. Item ex varijs figuris causarum & propter casus emer
gentes. vt l. ij ff. de re iu. Item ad proponendum & probandum po-
test simul assignari dilatio. casus est no. in isto. c. ¶ Sed nunquid in
ista dilatione includitur quod? ille qui per errorem confessus est
positionem aduersarij sui debeat eam reuocare & probare rem
aliter se habere? videtur quod non: quia cum ignoret se errasse
non habet facultatem reuocandi. vt infra de exce. pastoralis. C. de
tab. l. generali. C. de decre. ab ordi. faci. l. fi. ff. quando ap. sit l. j. §. bi-
duum. ff. de calum. annus ff. de admi. tuto. quidam decedens. §. ex
quo innotuit. ff. de excu. tu. l. quinquaginta. ¶ In contrarium vide-
tur quod tempus dilationum continuum numeratur. vt C. de dila.
l. siue pars. sed tempus continuum cedit ignoranti. vt ff. de infa. l.
genero. C de præscrip. lon. temp. l. Solu. ille cui est assignatus termi
nus, dēt esse curiosus, & inuestigare quid sibi expediat: alias sibi im-
putet. vt C. de transac. l. sub prętextu. post aliquādo subuenitur ta-
men propter iustā ignorantiam ope restitutionis prætoris viui, il-
le qui quando petit restitutionē tractat de dāno vitando & eius ad
uersarius tractat de lucro captando vel pęna extorquenda. ff. de
ver ob. l. ad diem. ¶ † Scias ꝙ dānum reparabile contrario iudi-
17 cis imperio potest remoueri absq; restitutione in integrum. se-
cus si non sit reparabile, nisi per restitutionem in integrum, verbi
gratia, interposito secundo decreto. vt ff. de damno infec. l. si finita.
§. si forte: vel alia diffinitiua a qua de iure communi non possit ap-
pellari. vt ff de in inte. restitu. l. diuus Ex hoc pono talem conclu-
sionem, quòd licet ex mero possessorio non appelletur, tamen pro
pter nimiam temeritatem iudicis, vel iustissimam ignorantiam
partis, vel quia fuit circunuenta dolo aduersarij potest peti ĩ integ.
resti. ff. ad tre. l. seruo inuito. § cum prętor. vbi gloss. solennis. & d.
l. diuus. § nec intra hos. vbi glo singularis. ¶ † Opp. dicit tex. quod
18 exceptio falsi potest opponi, ante sententiam, & post. Nam imo
videtur quòd post sententiam nō possit opponi. vt C. de fide ĩstru.
l. fi. Sol. ibi ante sententiā fuit exceptio falsi opposita plenè discus-
sa & reprobata. & ideo sentētia transiuit in rem iudicatam adeo qđ
absolutoria lata in ciuili excludit criminalem. quod sic probo. litis
pendentia inducit suspensionē: ergo diffinitiua sententia parit per-
petuam exclusionem. C. quādo ciuil. actio. l. j. ff. vi bo. rapt. l. ij. C. ad
legem aquil ex morte. C. ad l. Iul. de vi. l. si quis ad se fundum. coniū
cta. l. ff. de excep. l. fundum Titianum. & l. fundi. arg. ff. de excusatio.
tutorum. l. diximus. Capitulum autem nostrum inquantum loqui-
tur de post sententiam, intelligitur quādo ante sententiam quęstio
falsi decisa non est. ¶ † Sed immediatè oppo. & videtur quòd lata
19 sententia possit excipi de falso. nisi petatur primo in integrum resti-
tutio: vnde videt̄ obstare. ff. de re iudicata. l. diuus. ff. de except. l. qui
agitis. Solu. concedo quòd obtentu falsitatis diffinitiua sententia
non est ipso iure nulla, sed annullāda per restitutio. in integrū fal-
lit vbi testes corrupti falsa dixerunt, vt hic. ¶ Item fallit vbi falso
est probatum per pręsentem cōtra absentem. vt ff. de iud. l. si ꝑtor.
§. Marcellus. ¶ Itē fallit in causa capitali. vt l. si quis obrepserit. ff.
de fal. Item fallit in decreto secundo quod est ipso iure nullum. vt
C. ne vis fiat ei. l. j. §. hęc verba. Item fallit in omni interlocutoria
que fertur in executionē debiti; quoniā iudex nō erat aliàs executu
rus nec facturus & facit ff. ad ca. bo. l. iij. §. puberi. ff. de fideicom. lib.
cum vero. §. subuentū. ff. de tuto. & cura. datis ab his. l. tutor si peti-
tus. ¶ Opp. & videtur quòd non sit necesse probare ista duo s. qđ
testes corrupti falsa dixerint. Nam sufficit probare solā corruptio-
nem. & arguo sic. fundamentum testimonij consistit in duobus sci
licet in iuramento. & veritate. sed testis corruptus est periurus: quia
iurat non testificari precio vel precibus. cum ergo probetur periu-
rus, satis est ad eneruandum suum testimonium. Pręterea satis vi-
detur, qđ probetur sola falsitas; qa nō potest dici testis ille q depo-
nit falsum; & ideo adijcitur dictio falsus, ad denotandū quod essen-
tialiter & substantificè non est testis. ff. quemadmo. test. aperiā. l. ij.
in prin ff. de fal. si quis legatū. ff. de pę. l. si quis aliquid. §. testamen-
tum. ff. de verbo. signi. l. Paulus. Solu. ad istas duas oppositiones
respondet litera, qa dicit quod hoc contingit; qa Fauentini se astrin
xerunt

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino late per doct. maxime do. Ber. sozinum. in l. iij. §. ex contra-
rio. ff. de acqui. hęre.

xerunt ad vtrũq; probandum: quasi dicat, secus si non astrinxissent, sed separatim obiecissent quodlibet de per se. ¶ Sed quęro vnde colligitur quòd astrinxerint? respondeo per vnitatem sermonis: quia intentauerunt quod corrupti falsa dixerunt. Nam vnitas sermonis diuisionem non recipit. vt ff. de vulga. subfti. l. iam hoc iure. ¶ Item verbum corrupti, est quędam qualitas quę intentata debet probari. Nam ille qui qualificat dictum suum qualitate que possit sibi inesse, ex qua surgat effectus, semper videtur se astrinxisse ad illam probandam etiam si excipiendo proponat: quia descendit ad speciem specialissimam. Nam nomen falsi est generale: nomen vero corrupti, est eius species. & qui intentat genus specificatum, tenetur illud probare in ipsa specie seu cum ipsa. ff. de iti. actuq; priua. l. iij. §. hoc autem à superiori. sed illud non est per astrictionem; sed per naturam interdicti. ff. de insti to. l. habebat. ff. vi bo. rap. l. prętor. §. docere. ff. de adul. l. denunciasse. §. quid tamen. & in exceptione est casus singularis hic, & vix reperietur alibi. ¶ Sed immediatè opponitur quòd Papa fecerit Fauentinis iniuriam: quia non audiebat eos nisi se astrinxissent: non enim debuit hoc facere Papa ex quo sufficiebat alterutrum. vt dicit. l. illa not. ff. de appel. Seio. in fi. & l. appellanti. §. non solere. Solu. hoc fecit papa propter præsumptam malitiam fauentinorum. vel dic quòd sponte fauentini se obtulerunt. i. eorum syndicus qui astringendo se pręiudicat domino
20 suo, quod est no. dignum. ¶ † Modo reuoco in dubium utrum sit verum quòd ad reprobandum testimonia sufficiat probare contrarium. i. rem aliter se habere. & videtur quòd sic: quia hoc sufficit ad reprobandum instrumenta. Item ad reprobandum propriam confessionem. & hoc tenet glo. ¶ Sed in cõtrarium videtur quia ista est reprobatio directa quę nõ potest fieri post didicita testificata vt in c. testibus. de testi. in cle. & est casus notabilis istius. c. qa si ita excludit priorem, ergo & prior posteriorem terminis nõ mutatis; sed iustius est qđ prior cõcludat posteriorem. qa in posteriore formaliter contraria timetur subornatio: in priore nõ timetur. porro subornatio est conatus improborum. ff. de eden. l. j. §. editiones. Non tamẽ dicitur subornatus neq; instructus ille qui ad verum aptè testificandum est informatus. vt not. Gof. in libellis suis, in titulo de senatus con. liboniano. vnde testis qui dicit se non fuisse instructum, nõ intelligitur mentiri si fuit informatus, vel loqueret per verba cõgrua consona iuri & veritati, & cõsciẽtia ipsius testis: qđ est no. dignũ. facit. s. de iudi. pastoralis. Nam hoc non est peccatum: ergo non periuriũ. qa piuriũ sine fraude esse nõ posset. vt C. de fal. l. nec exẽplũ.
21 ¶ † Indirectè autẽ bene possunt testes reprobari post didicita testificata: qa nouum est id capitulũ. super quo principaliter deponitur nunc, qđ non erat pręmeditatum. Item nec erãt super eo iurati vel examinati aliqui testes, licet depẽdeat ex veteri, & oriatur ex cõtraria materia. Nã quędã licent per obliquũ, quę non licet directè.
22 vt l. j. ff. de aut. tuto. ¶ † Et scias qđ si corruptus dicit falsum duę falsitates ei obijciũtur: vna est in themate negocij principalis, alia est in themate iuramẽti: quia iurauit deponere non corruptus. Sed quando primo dixit verum, & nõ falsum, tũc vna tantũ falsitas est in eo. ratione tamẽ illius falsitatis pęna legis corne. imponitur sibi. ergo dicit verum qđ vidit & præsens fuit in facti substantia: & tamen punitur de falso ratione curruptionis quę consistit in pręmio, uel pollicitatione. spe pręmij. vt ff. de calum. l. qui in etiam. ¶ Si autem testis dixisset tempus fuisse nubilo sum, cum esset sol. istud mẽdacium non est adiacens rei testificandę; qa nõ debet interrogari de nubibus cęli, vel de cursibus planetarum: neq; de fumo, aëre, vel Angelis. vt not. in l. j. in fine. ff. de re. di. concluditur ex his quod qualitas quæ hẽt disponere de facto, vel ei patrocinari, vel mouere equitatem iudicis, vel actionem informare, debet probare tanquam modus. i. adiacens rei determinatę: aliàs non. de hoc dic vt plenè no. per Bart. in dicta. l. diuus. & ff. de proba. circa. & not. in c. j.
23 supra de rescript. ¶ † Sed an probata corruptione, & lata sententia cum petitur in integrũ restitutio, sit necesse probare quod iudex fuerit secutus testimonia corruptorum testium? dic quod sic. vt C. si ex fal. instru. l. ij. Et dicit glos. satis notabiliter, quod hoc probabitur per iudicis assertionem. vt not. ff. de iudi. si pretor. Sed certè etiam per acta probatur, arguendo à sufficienti diuisione. Nam aut est plenè probatum per alios testes idoneos, & constat quod iudex fuerit motus ex testificationibus veris: aut non erat probatũ per alios, & tunc cõstat qđ non erat aliàs facturus: & sic qđ fuit motus ex falsis at testationibus: qa alia causa non potuit eum mouere.
24 arg. s. de restit. spo. cum ad sedem. ¶ † Sed an post sententiam potest queri de falso per viam excep. Respondeo nõ nisi, restitutione in integrum cõcessa. ff. de excep. l. exceptiõe. sed bene potest agi de falso ad interesse. tamen executio sententię non impeditur; qa vt dixi exceptio nõ datur. Si autẽ proposita sit accusatio falsi, tũc criminalis interi piudicat ciuili, si accusator est ipse victor, sed, si ipse nõ est accusatus. sed soli testes, non impeditur executio. vt no. Cy. in l.
25 j. C. qui accu. non pos. vbi omnino videas. ¶ † Quęro intra quantum tempus possunt testes accusari de falso? respondeo vsq; ad xx. annos. Inquiri autem potest vsq; ad. xxx. Ita dicit gloss. vnica in iu-re. C. de fal. l. querelam.[a] sed istud videtur falsum, qa non debet plus durare extraordinarium auxilium quàm ordinarium. ¶ Item quia ambæ viæ oriũtur à pricipio, & ex eodẽ fonte, & ex vna radice: ergo vna prescriptione tolluntur. argu. optimum. ff. de tu. & ra. dis. l. j. §. in tutela. C. de his qui à non do. ma. l. fina. ff. vi bo. rap. l. si seruus.
26 ¶ † Opp. & videtur quòd duo insolidum possint possidere: vt duo vsuarij & duo cõsules. vt l. j. de offici. consul. ff. & l. fina. ff. vti. possi. Solu. ibi in incorporalibus & indiuiduis: secus in rebus corporeis. vt ff. commo. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. Nam incorporalia non possunt ĩ seipsis diuidi, & non possidentur propriè. vt ff. de acqui. re. domi. l. seruus. §. incorporales. fallit in vsufructu, quia est
27 pars dominij. vt ff. ad l. falci l. j. §. si vsusfructus. ¶ † Oppo. quod papa debuerit pronunciare vt possidetis ita possideatis: quia vtraq; pars probauerat de possessione. vt C. vti possi. l. j. Solu. dicit gloss. quòd ideo iudex non debet ita pronunciare: quia daret gladium vtriq; parti, vt ff. de ser. vr. prędi. l. in re communi. dicas quod hę probationes non erant pares. sed si probationes essent pares, aut possunt per aliquam diuisionem saluari, & tunc vterq; vincit in eo quod probat. aut non possunt saluari, & tunc dicunt quidam quod dirimitur sorte. quod non placet glo. in d. l. j. vti possi. quia iudiciũ sortium non habet locum vbi agitur de magno pręiudicio, verum vbi est dubium facti licet diuisiones aliquãdo fieri iudicio sortium. vt C. communia de leg. l. fi. in prin. & C. quando & quibus quarta pars debe. l. ij. lib. x. Nam non est iustum vt opes nostras committamus fortuitis casibus, & incertis. C. de pigno. acti. quę fortuitis. Item fortuna est nutus dei nobis incertus: vel si est altera natura in celo habens dominium caducorum, non debemus nos immiscere de suo officio. ¶ Item ambigua facta causarum non fato, sed per disputationem fori dirimenda sunt C. de aduoc. diuer. iudic. l. aduo
28 cati. ¶ † Gl. dicit hic quòd ille vincet, qui ad iudicium est prouocatus, cum sit reus. quod est not. dignum, vt non solum in preparatorijs. sed in decisorijs habeat instar rei. sed si pariter se inuicem prouocarunt; dicit Iaco. But. quod res sequestrari, & interdici vtriq; partire & agere, possunt, ne deueniatur ad arma, donec sit cognitum de causa proprietatis. argu. optimum. s. de restitu. spolia. c. literas. § fi. & c. ex transmissa. Barto. dicit in l. j. ff. eo. qđ iudex debet iudicare tanq̃ si probassent possessionem pro indiuiso. Nam per cõcursum faciunt sibi partes. ad hoc glo. ordi. j. de test. in nostra. vbi no. ꝙ inter partes competitores res diuiditur si potest diuidi: qa per concursum probationum & possessionis faciũt sibi partẽ. dicitur in vsi. feu. quod apud illud debet interim esse possessio, ꝓ quo est iuris naturalis vel ciuilis pręsumptio. in c ij. ti de feud. fue. contro. sed hęc opinio est contra libellũ vtriusq; partis Item non procedit in incorporalibus. vnde alibi dicit gl. singu. ꝙ in hac parte iudex habet arbitriũ secundũ cõscientiam. & pro illa parte debet ferre sentẽtiã. vt no. ff. de re iu. l. duo iudices dati. vel hoc casu si adsit copia principis recurretur ad principem, sicut quando quæstio est inter pares recurritur ad dominum. vt s. de iudi. c. ceterum. Sed ibi est, qa tangit rem & iurisdi. domini, tene opinionem Bar. ¶ Item si vna possessio respicit piã causam, alia non, pręualet fauorabilior. vt dicit. l.
29 illa notabilis. ff. de manu. l. lege Iulia. ¶ † Sed quæro, quid si duo nobiles sint priuilegiati de eodem castro non simul, sed successiuè? respondeo primum priuilegium prefertur secundo. vt not. in aut. vt exactiones instan. dotis. §. his igitur. & facit. C. de silentiarijs l. de. curionibus. lib. xij. vbi est glos. singu. hoc etiam tenet illa gloss. notã. quę est C. de fundis, & saltibus rei dominicę. l. si qua loca. lib. xj. vbi glo. dicit, quod secundum priuilegium præsumitur impetratum per obreptionem. & sic in secundo priuilegio essent verba derogatoria generalia, & insuper essent illa verba ex certa scientia, pręsumeretur rescriptum per importunitatem obtentum, & non valeret nisi princeps apponeret hæc verba, ex certa scientia, & proprio motu: vt probatur in illa solenni. l. & no. C. de peti bono. subla. l. j. lib. x. Nam princeps ipse non vult quòd iniustum præualeat iusto. ut not. in c. j. per quos fiat inuestit. & per quos recip. in feud. sicut ecclesia quæ est cultrix & altrix iustitiæ non debet vnum spoliare, & alium inuestire sine causa priuationis. ut not. in c. & si clientulus. de feu alie. & in c. j. qui success. teneantur. eadem ratione, & sicut primus non perdit feudum, ita nec eius possessionem, quę feudo coheret, nisi possessor consentiat. facit quod no. in simili. ff. de regu.
30 iur. l. non debet cui quod plus est in d. glos. ¶ † Quęro quid operetur titulus in possessorio retinendæ? respondeo tũc operatur quod utraq; pars probat se posside re. ¶ Item ex antiquitate tituli pręsumitur possessio antiquior, ut eleganter not. Ia. de Are. C. de rei uen quoties ¶ Item ex titulo pręsumitur possessio subsecuta. ut C. de acquir. possess. l. ij. ¶ Item tanquam dignior trahit ad se possessionem. ut ff. de rei uend. l. quędam mulier. ¶ Item ut eleganter ait Iacob. But. in l. j. C. uti poss. qui probauit de antiquiori possessione, probauit, quòd aliquo tempore possedit solus pacifice

ADDITIO.

a ¶ Vide Bar. consil. xcviij.
Bald. super ij. decretal.

dificè nemine inquietante, vnde non fuit licitũ aduersario incipere eũ inquietare propria authoritate cum inquietare sit delinquere. vt ff. pro socio l. merito. ¶ Idem satis no. ait. C. de interdic. l. incerti. q iste nouus qui se asserit possessorem, non dicitur propriè possidere: sed est quoddam ire & agere. & si percipiat fructus non propterea sit possessor, quia aliud est fructus, aliud est possessio. vt ff. de vsufruc. si fur. & ff. quibus mo. vsusfru. amit. l. Pompo. ff. de vsufru. leg. l. fundi trebatiani. ff. de fur. l. si apes. §. vlti. ¶ No. tamen quòd si duo probarent de eodem principio temporis, & fine, tamen per diuersas rationes: quia vnus probauit quòd arauit & seminauit: alius probauit quod fructus percepit: in quibus consistit efficacia & vtilitas possessionis, ille videtur melius probasse. argu. C. fini. regũd. l. si quis super. licet in contrarium faciat, quia qui seminauit, preuenit in honore quia vt dictum est potior act° praualet. dicit Aristo. quod iustum est à fine denominari omnia, & sępe contingit quod vnus seminat, alius metit. vt C. loc. l. prętorem. puto tamen quòd furtiua exportatio fructuum significat possessionem clandestinã. quia disputabatur se posse expelli. ff. de acqui. pos. l. clam possidere. in prin. nisi forte hoc fieret ex iusta causa, puta causa vitandi tumul

31 tus, vel maioris mali. vt not. in l. j. §. interdictũ. ff. vt i poss. ¶ † Quid dices reus nõ turbauit actorẽ in possessionem in principio litis, qa ignorabat aduersariũ possidere & protestabat se nõ habere animũ turbandi aliquẽ: vt elegãter no. in l. si duo. in prin. ff. vti possi. sed lite pendente cepit turbare, nũquid debet succũbere ex eadẽ instãtia? Respondeo sic. arg. ff. de rei ven. l. sinautẽ. §. possidere. & est rõ quia eo ipso offert se liti qđ sufficit in quacũq; parte iudicij fiat, & sic turbatio quandocũq; superueniẽs fundat iudiciũ passiuè: actor autem debet possidere tempore lit. contest. alias illa instãtia nihil pdest ei: vt insti. de interdic. §. hodie. qa ex persona agẽtis nitimur iudicium

32 actiuè. vt ff. si pars hęre. pet. l. j. in prin. ¶ † Adde dicit Inno. quod

a eo ipso quod reus negat aduersariũ possidere, dicit eum turbare [a] qa obscurũ facit an actor possideat etiã si ipse reus nõ dicat se possidere cum per negatione fiat res dubia: & si bona fide reus neget. vt s. de resti. spo. cum ad sedẽ. & l. fi. C. qui. ad liber. procla. nõ licet. facit

33 ergo reum sola cõtradictio fm Inno. ¶ † Ex predictis apparet qđ positio dominij adminiculat possessorio, sed nõ fundat ipsum. Dicitur tamẽ positio pertinẽs non solũ quę directè & principaliter facit ad causam, sed etiã quę qualitercunq; adminiculat etiã leui pręsumptione fm Iac. Bu. qui ita eleganter no. in d. l. incerti. testis, tamen non est interrogandus super dominio nisi sit productus sup

34 eo: vt idẽ not. ait. C. qui legitimã personã. l. momẽtaneę. ¶ † Quid dices, iudex mandauit partibus, vt litem cõtestarentur: modo reus proverbis aduersarij obtulit ensem, & interfecit ipsum. Quęro vtrũ heres interfecti possit uincere in isto possessorio? & videt quòd sic: qa possessio defuncti cõtinuatur in hęredẽ iuris fictione. vt ff. qui. ex cau. ma. l. cum miles. vbi est melior tex. qui sit in iure. ¶ In contrarium videtur. Nam aut hæres non possidet, & cessat fictio cõtinuationis: qa reqrit duo extrema. aut possidet & est noua possessio, & posterior possessione aduersarij. vt ff. ad exhi. l. de eo. §. fi. pro prima parte facit, quia pro possessore debet haberi hæres qui dolo aduersarij est impeditus. vt not. C. de fur. l. si abducta. ¶ Item interdicta possunt cedi, ergo ad herede transmitti. Casus est singu. multum cum glos. sua. ff. ne quid in loco pubico. l. ij. §. idem nerua Modo autẽ tẽpore i. ante aditam hereditatem nemini competit interdictum: quia hæreditas non possidet. vt ff. si quis testa. lib. esse iuss. fue. l. j. §. sceuola. tum qa n potest opitulari dominiũ, cum nemo eo tẽpore domin° fuerit. vt ff. quod vi aut clam. l. deniq;. §. quesitũ. sed certe ille text. videtur determinare quòd heredi detur vtile interdictum nec est opus nouo libello: qa quando vtile euellitur de corpore directi ex eodem libello fit contemplatio. text. est singul. ff. de rei vendi. l. post acceptum: qa tendunt ad eundẽ finẽ, & ex vna radice proficiscũtur: & ideo ɔtinuatur, & nõ absorbet. vt ff. de infa. l. ferrus. & insti. de noxa. §. omnis & not. per Dy. ff. de aqua plu. arcen. l. quãq. §. Iulianus. & p eundẽ insti. de act. §. & not. quod si non fuisset domin° interfectus. sed colonus, p hoc dñs nõ pderet possessionẽ: qa colonus est potius organum q possessor. Casus est vnicus in iure satis notabilis. ff. de acqui poss. l. si de eo. §. si forte. ¶ † Querunt

35 doctores vtraq; pars probauit de possessione, sed non expectata sententia pars quę erat potentior armis, expulit aduersarium, quęritur quid iuris. Spec. dicit q iste est vnus modus vincendi: quia ille qui est expulsus non potest probare de possessione quin aduersarius probet. Dicas quòd cum vis ista habeat i se contumaciam, iste expellens potest criminaliter accusari Item non facit hoc cum moderamine inculpatę tutelæ: sed excessit modum. ¶ Item sua authoritate ius sibi dixit cum debuerit expectare sententiam. ¶ Item lite pendente nihil debuit innouare: & ideo iudex debet reponere expulsum in pristinum statum donec iudicetur de proprietate. ar. ff. de vsuf. l. equissimum. ¶ Item & si non aget tanq expulsus de possessione, aget tanq expulsus ab actibus possessoris. arg ff. de dona. l. Aquilius. quę. l. est no. & debet iudex qui hãc iniuriã reparat, vti p miscuè & incertè. Ita vsq; ad nostrã sententiã tenete. quinimmo ɔtra expellente pręsumitur q non cõfidat de iustitia. C. de pbat. l. vis eius. ¶ Et oppo. Papa tulit sententiã & nõ fecit mentionẽ de syndico: ergo snia nulla. vt l. j. C. de sen. & interlo. om. iudi. Solu. aliud in syndico & similibus puta in tutore & curatore: qa verba possũt pcipi in personã domini in iudicio sicut i cõtractu, vt hic. & ff. de cõsti. pecu. l. eũ qui. §. si actori. aliud in simplici pcuratore. ff. de actio. & ob. l. quęcunq; gerimus. Vel dic q canones non curant istã subtilitatẽ fm Ber. vt s. de ele. querela. Iuristę enim dicunt q id quod debet fieri per pcuratorẽ debet pri° sumere originẽ cũ ipso & fine ipso. sed canonistę dicũt qñ realitas negocij ptinet ad dñm, & fm eos etiã verba cõtractus posset pcurator concipere i personã dñi. Itẽ qa fm eos hoc est nudũ pactũ qđ actionẽ nõ parit. Omissis ambagibus & nimijs scrupulositatib° iuris ciuilis certè ius ciuile loqt verũ per puncta rationis, sed ius cano. dicit verũ per equitatẽ natu

36 ralẽ. vt ff. si cer. pet. l. certi cõditio §. si nũmos. ¶ † Vltimò quęro nũquid possit pbari hæc negatiua, q res fuit absq; eo q talis possederit talẽ rem vi, clã, vel precario, vel vtrum possit pbari directo p terminos directa & nõ iflexè negatiuè. & gl. fin. dicit q põt pbari. & ponit practicã in l. j. §. j. ff. de iti. actuq; pri. sed illã gl. nõ approbat no. d. Dy. de mugel. nec Iac. de Are. in redditione causę testis: qa illa rõ nõ bñ conuenit naturę humanę. vt ff. đ ser. l. serui. & ff. de ser. vr. prę. l. foramẽ. sed fm gl. pbabitur per remotionẽ actus à sensu, & sensus ab actu & potentia. sed difficile est. vel dic q ibi negatiua testis probatur partim de necessitate per visum coarctãtẽ, & partim per pręsumptionẽ: qa vicinus. l. j. §. j. ff. de flu. & iste est verus intellectus & no. q nisi sensus testis qui p cãm probatur, plenè cõprehendat rẽ de qua agitur, seu factũ de quo quæritur, nõ pbat. vt elegãter

37 no. in l. Luci°. ff. de infa. ¶ † Et scias q negatiua sensus testis idẽ est qđ ignorãtia si ideo nihil pbat. sed negatiua allerius actus caditin sensus testis & i pbatiõe. vt bene no. C. de codicil. l. nec codicillos. Porro ignorãtia vt dixi in rubrica, nihil aliud est quædam cęcitas animę quã mẽs formaliter nõ sentit. vt C. de fal. mo. l. j. in fi. vñ anima ignorãtis est tanq tabula rasa in qua nihil est pictũ, vel tanq ar-

38 ca vacua in qua non est panis. vt ff. de testa. l. de statu. ¶ † Op. ille qui intẽtat vim turbatiuã, vr intẽtare crimẽ aduersarij. ut ff. de act. & ob. l. seruus nõ in oĩbus, quę. l. est in hoc multũ no. ergo dẽt specificare modos turbationis: qa generalitas parit obscuritatem. vt ff. de iniur. l. pretor edixit. in prin. Sol. si reus petit specificare modos turbationis & hoc petit ante li. cõte. nõ dẽt pcedi super libello. sed si hoc non petit: qa forte cõnfidit de iustitia sua, tũc pcedit libellus. vt hic. & C. đ anna. exce. l. fi. fm Inn. simile no. C. de accu. l. si accusatoribus Nã qui de Innocẽtia cõfidit, nõ vadit per mẽdicata suffragia: sed festinat, vt veritas inquiratur. vt ff. manda. l. si fideiussor. §. quędã. dici põt q sicut sunt exprimendi modi si quis dixerit se iniuriã passum, ita in ppositio. vt ff. de iniur. l. iniuriarum. §. fi. & ff. de act. emp. l. qui pẽdentẽ. si tñ non specificẽtur, iudiciũ nõ est nullũ: qa certa est diffinitio turbationis, vcʒ verbo vel facto i dubium reuocare, vel inquietare possessionẽ aduersarij. vt no. ff. quod me. cau. l. extat. & istud facit aduersarius possessoris perire & agere. Nã in processu tpis p hoc posset possessionẽ pretẽdere. Nã vbi est corp°, ibi possessio. vt no. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. hi quoq;. vbi est gl. omunis

39 & Inno. de priuile. cũ olim. & p Arch. vij. q. j. pontifices. ¶ † Pone, duo cõcertãt de possessione retinẽda, & inuicẽ se accusant de vi turbatiua an pcedat accusatio? rñdeo cuilibet vr licitũ fortificare suã possessionẽ & iferre vim fortificatiuã lit. pẽ. cã sui iuris tuẽdi. ff. de ac. & ob. l. seruus nõ in omnibus & hoc debet intelligi cessante dolo vel lata culpa: qa leuis & leuissima culpa hic nõ punitur criminaliter: qa possessio talis qualis excusat. & facit ff. de re. iu. l. hoc iure vtitur, in prin. & qđ not. Barto. in l. j. §. fi. ff. si qs test. li. esse iuss. fue. ¶ Et idẽ est si agat ex statuto municipali: qa pęna statuti subrogatur loco pęnę iuris cõis. vt ff. de re mil. l. q cũ vno. §. q post. & iõ ad eosdẽ casus extẽditur statutũ ad quos extendit ius cõe. & ad eosdẽ restingitur. ar. l. quis. ff. de in ius vo. vñ. si statutum dicit q si quis turbauerit in possessione, videtur etiã ad quasi possessionem trahi. ff. de iure iu. l. sed si possessori. §. sed si verum. vbi tex. not. & vtilis. Bar.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ludo. Roma. in consi. lix. pesi. col. in prin.

CAP. X.

1 *Filium si qui aliquem nominant, eum vt verum filium tractando, & ita communiter reputatur, filius est censendus, licet, postea mater id neget; si dictus filius contrahat cum consanguinea dicti asserti patris, stare matrimonium prohibetur.*

2 *Statutum si dicat quòd quicunque interfecerit aliquem de tali casate, puniatur pęna duplici, quid iuris si aliquis interfecit spurium exinde natum.*

3 *Assertum extra iudicium tenet.*

4 *Dicti sui nemo potest penitere.*

5 *Actus*

5 *Actus per quos homo dicitur tractari vt filius: qui sint.*

6 *Pater si instituit aliquem tanquam verum filiū ex vxore, & postea mutauit testamentum, & instituit eum in modica re, non nominando ipsum vt filium, sed tanquam nutritum in domo an possit tanquam prĕteritus rumpere testamentum.*

7 *Consanguinitas prĕsumptiuè probata an & quando dissoluat matrimonium.*

1 PEr tuas. †Si qui nominant aliquem filium eum vt verum filiū tractando, & ita cōmuniter reputaẗ, filius est cēsendus: licet postea mater id neget. & si cōtrahat cū cōsanguinea dicti asserti patris stare matrimonium prohibetur. h.d. secūda ibi, qa vero. ¶ Casus. Quidā Titius Tiburtinēsis ciuis Bertam per septēniū tenuit in cōcubinā, nec prolē suscepit interim ex eadē. Ista Berta discessit ab eo, & inde post modicū tempus reuersa reperit ī domo eius quendā puerū nomine Raynaldū quē Titius prĕfatus in suū filiū publice recognouit dictĕ mulieris deuictus instantia. tādē dicto Titio mortuo dictus Raynaldus ꝯtraxit matrimonium cum Sophia nepte dicti Titij. petebat istud coniugiū separari ratione cōsanguinitatis sed dicta Berta dicebat à se fuisse illusum. cū re vera dictus Raynaldus nō esset filius dicti Titij. quĕrebat quid iuris. respōdet qđ si etiā dictus Titius ipsum publicè regonouit ī filiū & filius eorum fuerit nominatus ab ambobus, sacramēto in cōtrariū prĕstito p dictā quondā ꝯcubinā fuisse fornicariā stādū nō est: prĕsertim qa nemo pōt venire cōtra id qđ dilucidè asseruit. & ideo Papa decreuit dictū matrimoniū non tenere. ¶Ibi, nec ꝓlem. ista erat quĕdā leuis prĕsumptio qđ nō esset filius dicti Titij: qa per septenniū generare nō potuit: & quādoq; leuis occasio est magni pōderis. vt ff de fideicō. liber. l. ergo. § si ex die ī ver. occasionĕ vbi glo. parua dicit not. verbum bonum. ¶Ibi, diuertens, & forte interim cum alio cūcubuit. q. tamē puer natus est postea ī domo, potuit esse cōceptus ī domo & si aliquādo forte fecit prĕsumiẗ ī meliorē partē vt dixit alibi tex. singu. cum possit & illa adultera esse impubes defunctum patris habuisse. ff. de adul l. miles §. defuncto. ¶Ibi asseruit. ff. de ma. test. l. vxorē. ¶Ibi, publicè. i. corā populo & vicinis. & facit ad dictum testis qui dixit qđ audiuit publice dici, qđ ꝓbet famam. ¶Item & habitus. i. tractatus & nutritus. ff. de verb. oblig. l. quidā cum filiū. ¶Ibi, prima facie. i. verborū actuūq; consonantia. Simile verbum habes. C de edic. di adri. l. fi. in prin. ¶Ibi, consobrinus. no. cognationē naturalē etiam esse ex illicito ꝯplexu. & qđ ita impedit matrimoniū: qa natura cōmunis est. arg. ff. de accu. l. hos accusare. §. omnibus. ¶Item verba quĕ naturaliter proferuntur, ciuilitatem nō desiderāt: vt dicit illa. l. no. ff. de cap. dimi. tu telas, & facit. ff de ritu nup. l. nō solū. §. senat. & facit. s. de fil. ꝓsby. Michael. hĕc tamen non sunt trahenda ad ciuiles materias. puta ad successiones, & feuda, & dignitates. in illis nomine filiorū non

2 continentur filij spurij tanquā abusiui. ¶†Sed quid si statutū dicit, quicunq; interfecerit aliquē de tali casate puniaẗ pĕna duplici, & aliquis interfecit spuriū exinde natū? respōdeo non intelligiẗ esse đ casate ī materia priuilegiata & exorbitāte à iure ꝯmuni, & ciuili, & idē dico in omni materia pĕnali qa verba sunt intelligēda strictĕ in penis. & tñ si spurius occiderit patrem, vel ecōtrario: qa directĕ offēdit legē naturĕ puniret pĕna parricidij cōsiderata simplici natura: & nō ei⁹ difformitate. quāq̄ enim degeneret natura ī spurio, tamen filius est, & ĕquitas naturalis eadē est. quĕ regula regit interprĕtationes statutorū vt dicit. l. illa not. ff de exc. tut. scire oportet. § & si maxime nisi aliud. l. caueaẗ. expressē: qa tunc nō licet verba & vim legis offendere. ¶ No qđ ille q nominatus est & habitus vt filius ab vtroq; parēte, presumiẗ filius, adeo quod secundū istā prĕsumptionē dēt ferri sententia diffinitiua etiā cōtra matrimo

3 nium subsecutū. ¶†Not. qđ assertū extra iudiciū tenet & est ratio,

4 l. quia nemini prĕiudicabit. ¶†Itē no. qđ nemo potest pĕnitere dicti sui. & est ratio, qa ex eo erat ius alteri quĕsitū. vt ff. de ver. obli. qui romĕ. § flauius not. quod text. noster ponderat natiuitatē in loco in domo habitationis cōmunis potius quàm conceptionē. & est ratio, qa dies natiuitatis certa est: & dies ꝯceptionis est incerta & certum trahit ad se incertum. & quia illa prima materia ex toto corrumpitur: nec aliqua pars formalis ipsius remanet ī embriōe. sicut nec aliquod simplex elementū. quod est minima pars rerum naturaliū remanet formaliter in isto vt physici dicūt, quod eis relinquo qui melius intelligunt. Item. ll. dicunt quod origo facit domicilium non conceptio. ¶Itē illa dicitur natura, que origini perfecte cohĕret p seipsam, & non per accidens. hĕc probantur. ff. de verb. obl. vbi autem non apparet. §. j. ff. de sta. ho. l. lex naturĕ. ff. ad muni. l. assumptio originis. C de muni. & orig. ī rupto & nigro. lib. x. C. de incol. ciues. C. de mulie. & in quo loco l. j. eo. lib. dinumeratio tamen dictarū fit à loco residentiĕ nō à loco originis. vt in c. statutū. §. cum autē. de rescrip. lib. vj. vbi est glo. no. Sed contra videtur, qa nemo potest esse filius nisi per actū corporeū. vt ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filium. Sol. hic actus corporeus dicitur & p̄sumiẗ interuenisse ex cohabitatione viri & fĕminĕ licet illa nō fuerit vxor, sed cōcubina. ¶Secundò oppo. & videtur quòd nō sit standū verbis nisi aliud probetur. vt C de proba. nonnudis. & l non epistolis. & l. epistola. in prin. ff. de pac. Solu. dicit glo. ibi interuenerunt verba tantū: sed hic interuenerunt verba, & facta: qa tractauerunt eum vt filium. Item communis opi. & fama. ¶Opp. quia dif-

a ficilis est probatio quòd aliquis sit filius[a] patris. vt ff. de condi. & demon. l. lucius. Solu. verum est quod est difficilis: tamen quòd non potest per rerum naturam clarè probari, probatur argumentis & indicijs. argu. ff. de re mili l. non omnes. §. à barbaris. ¶ Item hoc operatur hic quasi possessio filiationis. argu. ff. de lib. cau. l. liberis. §. fi. Cy. tñ dicit, ꝙ in decisorijs non sufficit: sed in prĕparatorijs iudiciorū sic. C. q accusa. non pos. l. nō ignorat. & . l. j. ff. fami. hercis. ad coadiuuandum causam aliam probatio sufficit etiam quo ad decisoria litis. vt ff. si serui. ven. l. si cui. §. si quĕratur. ¶Opp. dicitur hic quòd primo dicto est standū. sed contrà Titius qui appellabatur pater, primò negauit se patrem, postea deuictus blanditijs concubinĕ confessus est: ergo dicto priori statur non posteriori. sicut hic dr̄ in dicto matris. Solu. dictum posterius non stetit in finalibus verbis quia tractauit eum vt filium. & in isto tractatu non interuenit contrarium. & dicit glo. quod patris vel matris pietas non potest abscondi. vt inf. de prĕsum. c. afferte. & ff. quod met. causa. l. isti quidem. ¶Item maior amicus mundi est pater. vt no. ff. de hĕre. inst. l. quidam cum filium. & facit. ff si quis omiss. cau. test. l. iulia. ¶Oppo. quod non stetur primo dicto mulieris, sed vltimo: quia primum fuit absq; iuramento, secundum cum iuramento sicut in teste. vt no. a. inf. de testa. cum causam Sol. primum dictum erat verisimile: secundum non: quia non prĕsumitur partus suppositus. Bar. in l. eos ff. de fal. dedit consilium quod. j. sequitur. Nam cū quidā mercator egregius magister omnium sequentium mercatorum esset falsò accusatus, & inculpatus quod occiderat quendam famulum suum cū titulo vegetis prĕsentibus talibus testibus, Bar. quod cum illi testes interrogarentur coram honestis viris, vtrum ipsi in fuissent necne: qui dixerunt se nihil scire nec vnquam viderunt, tamen in iudicio iurati ad instantiam ĕmulorum deposuerunt contrarium. dicebat Bar. posterius testimonium non valere per. l ff de testib. l. qui falsa vel varia. & per tex. & glo. istius c. ¶In contrarium dicebatur quod imo valebat. Nam primum dictum testium fuit extra iudicium, non solenne, non iuratum, non rite receptum: vt in cle. testibus det est. & quando aliquid fit non rite potest postea fieri contrarium. tex. est no. ff. de

5 ar. l. quid tamen. & est gl. ordi. in d. c. cum causam. ¶†Sed modo quĕritur qui sunt isti actus per quos dicatur homo tractari vt filius. respondeo illi q cōsueuerunt circa filiū exercere. vt alere ipsum in domo, & mittere eum ad scholas: instituere eum in testamento: facere sibi vestimēta differētia à famulis: scribere eū in natalibus filiorū, & similia. vt d. l. quidā cū filiū q est sing. in iure ciuili secun-

6 dum Bar. ¶† Sed quid dices in quĕstione de facto: primo pater instituit aliquē tāq̄ verum filiū ex uxore, postea mutauit testamētum & instituit eum in modica re nominando ipsum vt filiū. ff. de prob. l. fi. §. vniuersali. sed tanq̄ nutritū in domo nūquid possit tāq̄ prĕteritus rumpere testamentū? videtur quod sic qa pater nō tractauit eū vt iustū filium. ¶Itē qa videtur dubitasse an esset filius & sic obtentu dubitationis eum quodāmodo prĕteriisse. Item qa dubius simili est erranti: sed error habet vitiare. vt C. de fideicō. l. eā quā. ¶In cōtrariū videtur qa non debet esse melioris conditionis filius dubius in rumpēdo testamentū q̄ certus. vt ff. de inoff. testa. l. qui de inofficio. ¶Itē satisfactū est legi: qa iure institutionis est ei relictū que sufficit etiā si esset facta in vno nummo, vel quiq; solid. vt elegāter no. ff. ad trebel. l. si qs priorĕ. & ff. de min. l. deniq;. § sed vtrū. istā quĕstionem nō soluo, qa pendet de facto, et est multū ardua. ¶Oppo. istud vocare & tractare est res inter alios acta. & nō cum ipsa Sophia: ergo matrimonio Sophiĕ nō prĕiudicat. Sol. testes sunt recepti in causa Sophiĕ de eo qđ absq; Sophia geri potuit. alias nūq̄ esset possibilis probatio de facto tertij. quod est absurdum. vt C. depositi. l. desiderium. & ibi per Cy. Itē dicit gloss. ꝙ hoc est propter connexitatem. ¶† Vltimò not. ꝙ consanguinitas

7 prĕsumptiuè probata dissoluit matrimonium secundū Bar. quod verū est ī prĕsumptione legis: secus ī prĕsumptiōe hominis: q nō habetur loco sufficientis probationis. ¶ De materia istius. c. tractatur. ff. de proba. l. j. & ibi per Iac. bu. & per Inno. j. qui fil. sint legi. c. trāmissĕ. de fil. ꝓsby. Michael. de pur. ca. accedens. xj. q. j. sacer dotibus. & xxv. q. quis vestrū. j. de eo qui cog. cōsan. vxo. suĕ. c. super eo. Et scias ꝙ matrimoniū debet euidentius probari quàm filiatio. glo. habes valde not. ff. de ven. in poss. mit. l. j. §. si ea Bald.

1 Duobus

ADDITIO.

a ¶ Et modum probandi filiatiōe vide per do. Alex. cōsi. xxv. in vlt. colo. vo. iij. consil. cvj. volu. j. & do. Fely. in c. illud col. fi. de prĕsum.

CAP. XI.

1 *Duobus iudicibus delegatis creditur.*
2 *Receptus vt procurator nun tenetur post litem contestatam probare mandatum.*
3 *Instrumentum si contineat quòd fui confessus me habuisse.x.a Titio numerante;& probetur quod tunc non interuenit pecunia,an dictum instrumẽtum reddatur falsum.*
4 *Tabellio an non conficiat instrumentum nisi de visu & auditu proprio.*
5 *Extra ordinarium quot modis dicatur.*
6 *Inquisitio an fiat necessaria.*
7 *Condemnatus si sis tam super accusatione,quam super inquisitione, vel denunciatione officialis,an sufficiat vna solutio.*
8 *Officia diuersa si simul concurrant in capiendo malefactorem quis dicitur occupasse.*
9 *Tabellio dicitur publica persona.*
10 *Tabellioni non creditur nisi addat cohęrentias loci & temporis rogati instrumenti.*
11 *Tabellio fungitur loco duorum virorum bonę famę.*
12 *Tabellio debet scribere protestationes quę fiunt apud acta.*
13 *Citatio quotuplex est.*
14 *Testis si iurat vna die, & deponit eadem die vsque ad noctem non est necesse quòd scribatur hora.*
15 *Cognoscere de valitudine citationis an pertineat ad tabellionem.*
16 *Dilatio non tenet nisi contineat certum spacium temporis.*
17 *Pars si non ponat,sNę interrogationi non est respondendum.*
18 *Confessio tacita quomodo debet scribi.*
19 *Confessio omnis potest reuocari errore.*
20 *Processus iudicis recusati factus recusatione pendente est ipso iure nullus.*
21 *Locus & tempus apponi debent in scriptura etiam scripta non per manum tabellionis,sed bonorum virorum.*
22 *Edi debet partibus quicquid est de actibus.*
23 *Sumere potest ex originali idem notarius qui fuit rogatus, originalia non discordando in aliquo ab originali primitiuo.*
24 *Notarius scribẽs se facere procuratorem probat contra se,non pro se.*
25 *Iudex etiam inquisitor qui non facit scribi acta per ordinem, puniri debet de negligentia arbitrio iudicis.*
26 *Procedere pertinet ad partes in his quę concernunt ipsas:sententiare pertinet ad iudicem.*
27 *Fiscus quando occupauit bona debitoris mei delinquẽtis an debeat fieri ius summarium non oblato libello.*
28 *Tabellioni non creditur nisi addat cohęrentias loci & temporis rogati instrumenti.*
29 *Solemnitas cõtrahens & intrinseca an & quare bene pręsumatur: & quid de remota.*
30 *Copia de actis iudicij solis litigantibus fieri debet.*
31 *Tabellionatus officium an sit dignitas.*
32 *Notarius an debeat puniri si bona fide scripsit quę quidam falso dictauit.*
33 *Paruus error in principio in iudicijs;magnus fit in fine.*
34 *Dictio & cętera,si est longa,quid significet,& qualiter ponatur, & quid si est breuis.*
35 *Acta an possint probari per testes.*
36 *Negatiua probatur à contrario sensu.*
37 *Duumuiri an teneantur iurare suum officium legaliter exercere.*
38 *Duumuiri an efficiantur tabelliones causę per hoc quod iurant suum officiũ legaliter exercere.*
39 *Scriptura duumuirorum an faciat fidem vbicunque producatur in toto mundo.*
40 *Contestatio litis quando dicatur plena,& quando semiplena.*
41 *Inquisitioni si quis respondeat, an possit deinceps opponere declinatorias fori.*
42 *Mora litis contestandę perpetuat iurisdictionem.*
43 *Testes an requirantur in actibus qui fiunt in iudicio.*
44 *Citatio quid sit.*
45 *Dilatio quid sit.*
46 *Instrumenta producere an sit necesse.*
47 *Iudex an ex qualibet culpa faciat litem suam.*
48 *Iudex vel arbiter an ex negligentia faciat litem suam.*
49 *Inquisitor qui temere inquisiuit,an teneatur ad interesse parti.*
50 *Acta iudicij sunt stricti iuris.*
51 *Collegę si sint plures an credatur eorum assertioni.*
52 *Tabellio an possit scribere commissionem sibi factam.*
53 *Delegatio & mandatum procuratoris vel tutoris an pręsumantur producta quòd à sententia lata contra pręsentem non appellatur.*
54 *Notarius vnus possit se intromittere da offi.alterius.*
53 *Delegati an probentur per sigilla delegantium.*
56 *Negatiua reorum actorum an probentur per acta.*
57 *Appellans appellatus debeat probare in causa appellationis.*
58 *Inquisitiones generales an possint fieri contra generales rect.ores prouinciarum etiam sine accusatore.*
56 *Inquisitio si non procedat nisi pręcedat quoddam pręambulum.s. diffamatio populi;an si inquisitus hoc negat,istud debeat ante omnia probari.*
60 *Fama tenet locum personę.*
61 *Inquisitio quid si fiat ex forma statuti disponentis quòd debeat inquiri.*
62 *Fama potest esse bona,& potest esse mala.*
63 *Infamia quotuplex sit.*
64 *Principali mortuo expirat accessorium.*
65 *Testimonio iudicis simplici verbo de actis an stetur.*
66 *Acta si sint cancellata,an ualeant.*
67 *Debitori per cancellationem subuenitur vt non possit ab eo repeti tanquã indebitum.*

QVoniam. Contra falsam. Iudex debet habere notarium publicum vel duos idoneos viros ad hoc electos qui scribant acta iudicij. alias si quid dubietatis emerserit, per superiorem punietur, nèc credetur ei super processu nisi inquantum per acta vel legitima documenta constabit. Et sunt tres partes. In prima ponit constitutionis causam. In secunda constitutionis formam. In tertia pęnam. scd'a ibi, statuimus. tertia ibi, iudex autem. ¶Casus. Consilium animaduertens ꝙ per assertionem iniqui iudicis innocens litigator qui non potest veram negatiuam probare, cum negantis factum nulla sit per rerum naturam directa probatio, ne falsitas pręiudicet veritati, aut iniquitas pręualeat ęquitati, statuit vt tam in ordinario iudicio quã in extraordinario iudex causę adhibeat aut publicam, si põt habere, ꝑsonã, aut duos viros idoneos qui fideliter cõscribant vniuersa acta iudicij: videlicet citationes, & capitula quæ occurrunr competenti ordine conscribenda, apponendo in scripturis loca, tempora, & personas, de quib. partes dñt habere copiam originali penes scribam remanẽte, vt ad id recurrãt, si de aliquo dubitetur. ¶Item statuit ꝙ iudex qui hanc constitutionem neglexerit obseruare si propter negligentiam aliqd difficultatis emerserit, puniatur per superiorem, & ꝙ non pͣsumatur pro processu nisi quatenus legitimis constiterit documentis.
1 † Dicit Innoc. ꝙ duobus iudicibus delegatis creditur, & duob. scriptoribus: ergo eadem ratione vni iudici & vni scriptori. non ita in arbitris q' non gerunt publicã ꝑsonã nisi deponãt in figura testiũ. C. de arbi. l. ne in arbitris. Dicit Inno. ꝙ non creditur duobus testibus, vel soli notario. si dicit, talis sic confessus fuit: vel talis sic dixit, nec fiãt coram iudice vel corã alio ad hoc deputato. C. de lib. cau. iubemns. ¶Idẽ ait ꝙ iudex põt deputare notariũ pro vtroq; officio s. & receptoris testiũ, & scriptoris: & sic se hẽt consuetudo. ¶Idem ait ꝙ receptio testium & confessio vbicũque fiat siue in pręsentia iudicis, siue non, dummodo de mandato iudicis fiat, inter acta iudicij computabitur. ¶ Idem ait ꝙ scribę possunt per alium scribere, dummodo se scribant, vel sigillent. ¶Idem ait, qđ nuncio creditur de citatione: qa nimis esset sumptuosum partibus
2 si semper tenerẽtur secũ ducere notarium. ¶† Idem ait, ꝙ si receptus vt procurator nõ tenetur post lit. conte. probare mandatum. ¶Idem ait ꝙ ex quo originalia sunt semel producta, non oportet postea edi ea, sed sufficit edere acta. fallit si aduersarius vult reꝓbare de falso. vt C. de fi. de instru. l. fin. Addit Inno. ꝙ imo & post lit. conte, debet probari mãdatum saltem per acta causę. Inno. ¶Caueat enim aduersarius: qa non debet excipere, ꝙ falsus sit ꝓcurator: qa tunc haberet probare suam exceptionẽ. ﬀ. de ꝓbat. in exceptionibus. sed debet dicere, ne procedamus in vanũ, doce de mandato. vt eleg. no. ﬀ. de iniur. sed si vnius. §. procu. Pręterea quo ad futuros actus res est integra: & in eis non haberet mandatum. & adde qđ no. in c. j. de elec. li. vj. ¶Idem ait, ꝙ vacillationes testium in quo vacillant, debet scribi in actis mandato iudicis, & etiam opinio tabellionis. qđ est etiam bene not. ¶Idem ait, ꝙ licet multa contineant in instrumento quibus omnibus notarius dicit se non interfuisse, nõ intelligit dicere nisi de his quę in eodẽ loco & die acta sunt. vnde per instrumentũ snię non probatur lit. contesta. ꝓcessisse. Inno. ¶Idem ait, papam iudicasse ꝙ delegationes & subdelegationes non sunt acta iudicij, cũ fiant nemine petente, vel præsente. & hæc ideo ꝓbantur per sola sigilla delegantiũ vel subdele-
3 gantium. ¶† Ex prędictis not. ꝙ si in instrumẽto continetur, ꝙ fui confessus me habuisse. x. à Titio numerãte: & ꝓbetur ꝙ tũc nõ in-
a teruenit pecunia, ꝙ dictũ instrumentum a non redditur falsum: qa intelligitur loqui de eo qđ tunc tpis non interuenit: sed pͣsumunt esse uerba enũciatiua siue relatiua. & est bene no. ¶Idem ait qđ si ante lit. contest. fuit dubitatum de mandato, & admissus tanq̃ procurator, ꝙ nõ tenetur postea firmare personam per satisdationem rat::

ADDITIO.

a ¶ Vide dom. Alexand. consilio xxv. col. ij. cum seq. & do. Fran. de Aret. in consi. xlj. in vlti. col.

rati:quia tacitè legitimatus videtur. ¶ Idem ait, ꝙ post sententiã exhibenda sunt acta, vt constet de processu nisi partes fuerunt pręsentes: & non sit appellatum. Innocen. ¶ Idem ait, ꝙ sententia à qua non est appellatum, valet, licet iudex adiecerit: quia probatum est per A. & B. & visis actis constat nil esse probatum. Idem ait acta iudiciorum probari posse per testes ¶ In text. ibi, veram i. continentem verum. vel veram. i. meram. quę non habet implicitam affirmatiuam. ¶ Scias enim ꝙ nisi medium per qđ sequitur conclusio sit affirmatiuum, conclusio negatiua non potest ꝓbari per sensum corporis testis, vel tabellionis. ¶ † Item tabellio

4 non conficit instrumentum nisi de visu & auditu proprio: nō de gestu, non de actu, non de tactu, non de odoratu secundum quosdam. vnde dicit Ber. ꝙ super consanguinitate non potest confici instrumentum per qđ directè probatur ipsa consanguinitas. Nam consanguinitas est quędam qualitas quę non videtur, nec tangi potest. & si tu dicas potest percipi auditu, considero qđ illud dicitur perceptibile auditu, qđ voce consistit, non ꝙ vox prędicat: quia prędicamentum vocis est potius de fama, quàm de scientia. tum quia ꝯsanguinitas non potuit tunc geri: tamen qa ista vox potius est quędam fama. id aũt dicit auditu ꝓbari, qđ voce celebrat & in eē deducit vt pactũ, & stipulatio, & testũ nũcupatiuũ. vt, ff. de test. l. qui testamento. §. fi. de hoc no. Ber. ĩ. de testi. series. & ibi bona gl. Non ob. ꝙ interdum maleficium probatur per instrumentum: vt l. ne quid. ff. de incen. rui. nau. qa ibi est speciale. In ista opi. est etiam Ioã. An. alibi, verbi gratia qđ quis non fabricet, vel ꝙ quis non habeat pulsum, licet per regulas naturales istę negatiuę subijciantur tactui. Nam vt ait Galenus, pulsus est pręco qui non mentitur. sed per testes, puta ꝑ medicos istę duę negatiuę probari possunt vt l. semel. C. de re mili. lib. xij. ¶ Ibi, per rerum naturam. id est per experientiam, vel sensum corporis. Nam qđ nihil est, natura non sapit. cum autem dicimus ego sentio silentium, & tamen silentiũ nihil est, impropriè loquimur. & dic vt dixi. C. de proba. actor. ¶ Ibi, in ordinario iudicio. ordinarium iudicium est tam corã iudice ordinario q̃ coram delegato. Iudex autem ordinarius est, qui tenet

5 principalem locũ iurisdictionis. ff. de iur. om. iudi. l. & qa. ¶ † Ibi, extraordinario. dicitur extraordinariũ dupliciter, vel qa põt procedi quolibet ordine nõ seruato, vel qa proceditur officio iudicis: vt no. ff. vt in pos. leg. l. is à quo. in prin. vnde dicit Ber. qđ omnis inquisitio quę fit ex officio iudicis etiam ad denunciationem officialis est iudiciũ extraordinariũ, qđ est no. dignum. & ex hoc verbo no. per processũ inquisitoris nõ pręsumi nisi quatenus ex actis

6 appareat. ¶ † Item scias qđ inquisitio fit necessariò: qa statutum mandat fieri, & tunc nõ tollitur per accusationem superuenietẽ: qa est auxilium ordinatũ à statuto fauore rei publicę, & aperta est via inquisitori: vnde amodo non curant de alio. arg. ff. de contrata. si post mortẽ. §. fi. & forte hoc casu. s. accusatio: qa nõ est ęquũ ex vno prętenso delicto quem subijci diuerso exanimi corã diuersis iudicibus, sed coram eodem nõ debet cogi bis litẽ cõtestari: & sic iudex supersedeat in altera in qua vult, & in alia ꝓcedat via sua.

7 Nam quęrit hic Bern. pone ꝙ † es condẽnatus tam super accusatione q̃ super inquisitione vel denũciatione officialis: vtrum sufficiat vna solutio? & dicit Ber. qđ sic, sm̃ Dy. ff. de noui ope. nun. l. de pupillo, §. si in pluribus. Nam cum vterq; sit ad vindictam, vnica executio sufficit. vt l. senatus. ff. de accu. qa quęlibet pęna per se est solidi vendicatoria. & si pęnę essent difformes, si quidem sunt iudices eiusdẽ territorij: prima tñ sententia executioni mandabitur. arg. ff. loc. in operis. Secunda enim sententia inquantum aduersaretur contra effectum primę nulla est: vt no. in l. j. C. quando prouo. non est ne. Si aũt fuint iudices diuersorum territoriorum, tunc puto quòd melior sit conditio occupantis. argu. ff. de noxa.

8 l. si quis à multis. ¶ † Sed quid si in capiendo malefactorem simul concurrant diuersa officia, quęro quis dicatur occupasse. rñ. si sunt paria, neuter. Et ideo in executione facienda vterque concurret. vel si sunt viri discreti vnus deferet alteri: vt no. supra. de rescriptis. c. pastoralis. Sed in eodem territorio inferior debet deferre. superiori. at in diuersis territorijs vnus non est superior altero nisi territoria subalternentur vt not. eleganter. ff. de manumis. l. apud eum. ff. de re iudi. l. contra pupillum. §. fi. ff. de dam. infect. l. iiij. §. i. & ar. C. de dona. l. in hac. §. j C. de offi pręfe. vr. l. j. & C. de offi. rec. prouin. l. potioris gradus. ¶ Ibi, adhibeat. not. quod nullus

9 tabellio potest scribere acta iudicij nisi de iudicis mãdato. ¶ † No. quòd tabellio dicitur publica persona. Item not. quod de actis iudicij non est necesse quòd notarius sit rogatus à partibus, sed a iudice eo ipso quod est ab eo generaliter deputatus. ¶ Item no. qđ hic dicitur de duobus scriptoribus alibi non reperiri. Imo regulariter non valet scriptura priuata. vt C. qui po. in pig. ha. l. scri-

10 pturas. ¶ † Dicit Inno. ꝙ non creditur tabellioni nisi addat cohęrentias loci & temporis rogati instrumẽti. Nam si enunciet de alio loco & tpe non probat. & dicit verũ vbi agit de actu ꝓducendo in esse, sed per verba enunciatiua bñ probat ꝯfessio producẽtis actus si emittuntur principaliter propter se. i. non terminant ad aliud. ff. depo. publia. in fi. Sed si incidenter proferuntur dicit vna gl. sing. qđ ꝓbant quo ad excipiendũ, & nõ quo ad agendũ. ff. de rei uen. l. emptor. §. ancillę. & nõ est alibi ita clara. & ff. de lib. leg. l. nõ solũ. §.

11 si liberationes. & l. j. de excep. do. ¶ † Ibi, duos. no. tabellionẽ fungi loco duorũ virorum bonę famę. No. vnũ notabilẽ sufficere aliquãdo duo si ad diuersa officia. ĩ aut. de hęr. & fal. §. si vero absunt. C. qui testa. face. pos. aut. hac consultissima. §. fi. aliquando ad cautelã fit ibi fideliter: al's committit falsum: vt ff. de falsis l. si quis ob

12 rescripserit. ¶ † Ibi, vniuersa. not. ꝙ tabellio nihil debet omittere. debet ẽt scribere protestationes quę fiunt apud acta. & hoc includit sub verbo generali &c. vt no. in aut. de tabel. §. nõ autẽ. & scias qđ isti debent esse partibus non suspecti: vt singulariter not. gl. ĩ aut. de triẽ. & semis. § qđ sępe, collatio. iij. ¶ Ibi, citationes. citatio est primum principium, siue primus ingressus futurę lit. instit. de pęna

13 temerè litigantiũ §. fi. ¶ † No. quòd quadruplex est citatio quę fit pro, scilicet ante iudicialis, quę fit pro lit. ingressu: iudicialis est citatio lit. ad vlteriora processu iudicialis id est, peremptoria. post

14 iudicialis quę fit post sententiã in articulis opportunis. ¶ † Itẽ no. in verbo, tempore. quod si testis iurat vna die, & deponit eadẽ die vsque ad noctem non est necesse quod scribatur hora. Sed si deponit altera die, tunc debet scribi non solum dies iuramenti, sed etiam dies depositionis. & est ratio diuersitatis, quia nomen diei est nomẽ complexiuum multarum horarum quandoque naturalium, quandoque emergentium iuxta naturam seu exigentiam actus qui geritur. Sed vna dies non est nomen complexiuum alterius diei: & ideo oportet per se scribere diem iuramenti. & per se scribere diem depositionis. quia non est vnus actus cõtinuus. & si tu dicas, quare hoc cum depositio trahatur retro ad diẽ iuramẽti? Rñ. illud verum est, nisi conditio testis medio tempore si mutata, ut qa de amico factus est inimicus: de fami, factus est infamis, vel econtrario. non enim possunt contrarię qualitates oppositę diuersitates simul iungi per aliquam fictionem: vt ff. ad carbo. l. iij. §. duę. sed vltima pręualet; vt l. si mater. C. ne de statu defun. ¶ Sed obijcitur, pone quod tempore iuramenti erat inimicus: sed tẽpore quo deposuit, cessauerat inimicitia, quomodo põt hoc ꝯualescere: qa irritum est. rñ. verũ diceres si esset irritum ipso iure, vt si testis erat excõmunicatus: sed testimoniũ inimici nõ est irritũ ipso iure, sed ope exceptionis: & ideo ꝯualescere potest: qa superuenit extremũ cõfirmans. ar. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus ne peteret. sed si post perfectũ testimoniũ. i. iuramentũ & dictum, superueniret nouus casus impedimenti, non rescindit quod consummatũ

15 est: vt ff. de infa. l. furti. §. j. vbi de hoc est gl. no. ¶ † Ibi, citationes validas vel inualidas: qa non pertinet ad tabellionem cognoscere de valitudine citationis, sicut nec de inualitudine testamẽti, vel cõtractus: vt l. ij. ff. quẽad. testa. ape. fallit vbi prohibet redigi in scriptis: vt in aut. de nõ alie. §. quia verò verisimile. tamẽ vbi nõ tenet citatio, nõ tenet sententia lata cõtra absentẽ: vt no. ff. de accu. l. si

a accusatoribus. nec perpetuat iurisdictio: [a] vt no. Archi. de offi. deleg. quis. lib. vj. ij. q. vj. nõ ita. nec interrũpitur prescriptio. C. ne de statu defunc. si pater. & xvj. q. vj. §. hęc de ꝑscriptio. in gl. de fo-

16 ro cõpe. proposuisti. in fi. & no. ĩ. de appel. vt debitus. ¶ † Ibi, dilationes. dicit Bern. qđ nõ tenet dilatio, nisi cõtineat certũ spacium temporis. & not. super hoc verbo dilationes imo videtur quòd debeant dici abbreuiationes. Nam cũ quis possit probare de iure suo vsq; ad sententiam, & istud tempus abbreuiatur: vt in c. indultum. per Dyn. de reg. iur. in vj. sed posse ꝓbare vsq; ad finẽm, non dr̃ dilatio, sed qdã exceptio: alioquin nil possit interim innouari nec aliqua dilatio dari: quod est falsũ. Illa autem sola dicitur dilatio, quę habet certum principium & certũ finem temporis. & sic nõ ob. oppositio in verbo, viros. Dicit Ber. qđ in actis nõ est opus testium descriptione tñ tutius est qđ ponant testes. ¶ Ibi, citatiões, supple & cõfessiones. Nã iudex est ille q citat: nũcius aũt est ille qui intimat: vt C. de exhi. reis. l. neminem. Itẽ supple relatiões. Nam si nuncius nõ retulit, iudex nõ potest ad vlteriora ꝓcedere: vt not. Bar. ff. de cõdi. & demon. l. multũ interest, nisi, vtraq; parte pręsente. ff. de re iudi. de vnoquoque ¶ Ibi, recusationes. dicit Ber. ꝙ iudicis recusatio danda est in scriptis. ¶ Ibi, exceptiones. dicit Ber. ꝙ exceptio danda est in scriptis. ¶ Ibi, responsiones. dicit Ber. qđ

17 interrogatio & responsio debet fieri ad petitionem partis. ¶ † Ibi, interrogationes. dicit Ber. qđ nisi pars ponat, siue interrogationi nõ est respondendũ. quod no. Idem ait qđ si iuratum est de veritate dicenda, rñdere debet per sic, vel ꝑ non. sed si est iuratũ simplr de calumnia.

ADDITIO.

a ¶ Quod citatio nulla non inducat pręuentionem iudicij nec pręoccupationem iurisdictionis. adde quod probatur in c. proposuisti in verbo legitime citatus & ibi not. omnes & ibi cano. dant quędam alia similia quę & etiam alia adducit Ludo. ro. vbi ita consuluit in consi. ccccxij.

18 de calumnia, debet rñderi per credit, vel non credit. tene menti. ¶ Idem ait qđ iudicis nō est ponere sed interrogare. ¶ † In verbo, confessiones. dicit Ber. qđ ēt tacita cōfessio debet scribi hoc modo, talis interrogatus noluit respondere. qđ not. Dicit Ber. qđ per directam negationē fit litis contest. secus si per indirectā. i. excipiēdo. & est rō, qa excipere præsumit agere. sed nemo ante lit. contest. dr̃ agere, ꝓpriè loquendo. vt dicit gl sing. ff. de pecu. l. q postea & q excipit, potest excipiēdo tacitè petere se absolui. ꝙ ēt expresse petere potest. gl. habes notabi. ff. de in ius vocando. l. libertus. ¶ Ibi, rñsiones dicit Ber. qđ ad interrogationē factā p est, vel non, debet rñderi per est vel non: si aūt per credit, vel nō, dēt rñderi p
19 credit vel nō. qđ no. ¶ † Idē ait ꝙ oīs confessio pōt reuocari errore. Ibi, instrumentorū & ibi, renūciationis. Dicit Ber. qđ post cōclusum vel renūciatum in cā nihil pōt probari ēt per instrumēta nec ēt ꝓduci quicq̄ qđ bene no. Ibi, interlocutiones. dicit Ber. qđ interlocutoria potest ferri viua voce. tamen postea debet redigi in scriptis. Ibi, & tempora. dicit Ber. ꝙ acta debēt plenè edi cū die & cōsule. item rescripta qa sunt fundamēta iurisdictionis qđ
20 tene bene menti. ¶ † Ibi, recusationes. dicit Ber. qđ processus iudicis recusati factus recusatione pendente est ipso iure nullus. allegat. l. satis no. C. si quacūq; preditus ptāte. l. j. qđ verum est si fiat post electione arbitrorum. sed si ante, valet & potest appellari nō obstante. l contraria: qa ibi est spāle: quia nō solū iudex ibi erat suspectus, sed terribilis litigatori. ¶ Itē ibi erat suspicio iuris & de iure. ꝯclude qđ si exceptio suspiciōis nō indiget ꝓbatione, ꝓcessū postea factus est nullus ipso iure, qđ no. ¶ Ibi, competēti ordine. not. scripturas esse cōgruo ordine situādas & nō prępposterādas.
21 ¶ † Ibi, loca & tēpora. no. locū & tps debere apponi in scriptura ēt scripta nō per manū tabellionis, sed bonorū virorū. nō obst. ff. de pigno. l. cū tabernā. §. idē quæsijt. quia ibi erat scriptura domestica, hic forensis. ¶ Ratio aūt quare debet apponi locus & tēpus in instrumētis est, qa circūscriptio loci & temporis reddit rē magis certā sine aūt istis esset scriptura generalis & ambigua, & non posset reꝓbari, qđ est valde absurdū. ¶ Itē ꝓpter differētiā loci & tēporis sępe diuersa iura statuuntur. ff. de nego gest. cū actū. ff. de no. ope nun. nō solū § sed vt probari. ff. de peti. hęre si post morā. & no. in c. abbate. de re iudi in gl satis notab. f. & C. de contrahē.
22 & cōmit. stip. optimā. ¶ † Ibi tribuāt. no. qđ qcqd est de actibus, debet edi partibus. ¶ Ibi, pęnes scriptores. not. originalia nemini tradēda. ¶ Ibi per hoc. nota recurri ad prothocollum. & ibi debe
23 restari & nō exemplis. ¶ † Et not. qđ ex originali idē notarius q fuit rogatus, pōt sumere originalia non discordando in aliquo ab originali primitiuo, vt hic. Nā sępe expedit sępius edere: vt ff. de eden. l. vbi. §. hęc vox. Si autem alius notarius sumat exemplum, idemmet q semel sumpsit pōt sępius sumere ex ipso primo exēplo sumpto cū authoritate iudicis: vt ff. de admi. tuto. l. chirographis. in principio. vbi est bona gl. alius aūt notarius ex hoc nō pōt sumere exēplū etiā cū authoritate iudicis: qa hoc est simile auditu. auditus enim illud testimoniū nō valet. de hoc per Cy. C. de di
24 uer. rescr. l. si qua. ¶ † Notarius scribēs se facere ꝓcuratorē, ꝓbat cōtra se, non pro se. Bar. in l. ij. ff. de stipu. ser. si aliās acceptat ꝓbat ēt ꝓ se. vt ff. deposi l. Publia. §. se. si idē sit potestas & notarius pōt scribere acta sua. si est ꝯsuetudo castri, vel villę, aliās nō. Dicit Bar. in l. ij. ff. de stipu. ser. & sic consuetudo castri vel villę dant sibi istā
25 potestatem scribēdi: qa paruę causę sunt. ¶ † Ibi, neglexerit. no. iudicem ēt inquisitorem qui nō facit scribi acta per ordinē, puniri de negligētia arbitrio iudicis. qđ est no. dignū. Et ideo in libellis ponitur ꝙ iudex puniatur inquātum bono viro videbitur ęquū. ¶ Ibi, per superiorē. no. qs dēt syndicare officiales: qa superior eo
26 rum. ¶ † Ibi processū ꝓcedere pertinet ad partes, in his q̄ concernunt ipsas sententiare pertinet ad iudicē. vnde ista litera dicit qđ non pręsumatur pro processu. tñ nō dicit ꝙ nō pręsumit pro sententia. Nam si constat de processu præsumitur ꝓ sñia. vt no. Dyn. in c qđ quis mandatum de reg. iu. lib. vj. Nam iudex in pronunciādo sem p pręsumitur habere deum prę oculis: vt l. fin. C. ad. l. iul. repe & non solū iudex, sed etiam arbiter & arbitrator. vt nō. Dy. in consilijs suis, in consi. qđ incipit, tholomeus manentis. ¶ Et cō-
a clude qđ pro iudice pręsumit qđ rectè, sed nō qđ rite. [a] vt not ff. de acqui. pos. iustè. primū fallit propter vitium renunciationis. vt dicit illa. l. sing. ff. de excu. tu. l. qui testamento fm̄ fallit quando partes fuerunt pręsentes tempore sententię, & neutra appellauit. Nam pſ̄mitur omnia solēniter acta. vt no. in l. j C. de fide instru. & iur. hastę fisc. li b. x. & est text. expressus quem glo. hic alle. not. C.
27 de rela. l. j. & ff. quando appel. sit. l. fi. & ibi per Barto. ¶ † No. vnū sing. casum in quo debet fieri ius summarium nō oblato libello, sed executiuè vt quando fiscus occupauit bona debitoris mei delinquētis. vt no. in l. res quę. §. j. ff. de iure fis. & ibi per Bart. & in c. ex literis s̄ eo. titu. vbi est text. no. ¶ Item fallit qñ sñia est multū antiqua. & tūc pręsumitur pro processu: vt no. Cy. C de fid. istru. l. j. sollemnibus. Item fallit qñ acta sunt combusta casu fortuito. vel aliter deperdita sicut sępe contingit quando ciuitates mutant statum & scripturę archiui destruunt: & hoc dicit hic quę dā gl. Ber quæ est valde notabilis. & fm̄ prædicta debet intelligi. c. in pręsentia. s̄. de renun. & qđ no. per Inn. hic. & s̄. de offi. deleg. cū in iur. & j. de eo qui fur or. susce. innotuit & s̄. de resti spo. cū ad sedē. Nā pro iudice præsumit veri esse si acta patiuntur: aliās secus. tex. est hic no. & quā plura alia vide per Bar. ff. de verb. ob. l. sciendum. Et no. ꝙ Ber. non contradicit Inno qa Inn. non dicit qđ non appellare firmet sententiam cōtra nullitatem. hoc enim vix pōt fieri per pactū: vt C. cōmunia vtriusq; iudi. l. ij. vbi de hoc est bona glo. sed dicit ꝙ appellare nō inducit pręsumptionē validitatis sententię & actorū: & tamen fauet Inn. qđ per verba sententię repilogātis, acta nō probant ipsa acta interuenisse, quæ dudū ante sententiā interuenire debuerūt: quia scriptura nō probat nisi ea quæ geritur eo loco & tēpore: cum locus & tāpus sit de substantia. vt dicitur hic in
28 tex. ¶ † Dicit Inno qđ non creditur tabellioni nisi addat coherētias loci & temporis rogati instrumēti. Nā si enunciet de alio loco & tpe non probat. & dicit verum vbi agitur de actu ꝓducēdo in esse sed per verba enunciatiua bene probatur confessio pcedētis actus si emittuntur principaliter ꝓpter se, & nō terminant ad aliud: vt no. ff. deposi. l. publia. in fi. Sed si incidenter proferunt dicit vna glo. sin quo ad excipiendum & non quo ad agendū: vt no. ff. de rei vēdi. l. emptor §. ancillis. & non est alibi ita clarè & ff de libe. lega. l. non solum. §. si liberationis. & in l. pe. ff. de except. doli.
29 ¶ † Porro solennitas contrahens & intrinseca bene pręsumitur: quia est pars eiusdem actus: sed remota nō præsumitur ex vi relationis ad aliud documentum, sed ex vi taciti consensus nō appellantis nec contradicentis: quia est pars eiusdem actus & ideo contradicere debet & protestari. & tunc licet non appellet, nō pſ̄umitur pro processu: vt C. de arb. l. cum antea. ¶ Ibi, veritati & equitati. no. duos lapides angulares veritatem & ęquitatem. cōcor. ff. de offic. pſi. illicitas. §. veritas. ff. de in inte. restitu. omnes. ff. de eo quod cer. lo. quod si ephesi. ¶ Item no. qđ. j. dicit, quod iudices de
30 bent esse honesti & discreti ¶ † Ibi, partibus. not. de actis iudicij non debere fieri copiam nisi partibus. i. litigantibus, vel ius litigādi habētibus ꝓ suo interesse de quo debent docere: vt j. de testi. c. veniens. ff. de inoffi. testa si suspecta. & ibi no. & adde qđ no Inn. j. de fide instru. c. G. ppetuus. ¶ Ibi, idoneos. id est bonę opinionis & famę. alš non posset scribere acta. notarius aūt publicus bñ posset scribere donec tolerat in officio vt no. Innoc. j. de hęreticis. c.
31 fraternitatis. ¶ † Dicit Ber ꝙ officiū tabellionatus nō est dignitas. hoc etiam dicit glo. C. de decu. vniuersos. & ideo pōt conficere instrumēta: vt ipse no. ff ad. l. iul. re. l. eadē. qđ intelligo nisi sit p iūius, qa falsum commiserit: vt in aut de quæsto. §. fi. etiam si superior ei indulserit pęnam sed nō famam: vt no. in l. ij. §. miles. ff. de his qui not. infa. & l. qui cū vno ff. de re mili. vbi sunt bonę glossę.
32 ¶ † Quero quidā falso dictauit, sed notarius bonafide scripsit. rñ. ipse punit non notarius: vt ff de fal. si quis obrepserit. per Batto. & est ratio, qa dictare est delictū de per se subsiens. vñ glos. dicit not. illicitè dictantem puniri. nō tñ omne qđ illicitè scribitur, vel dictatur, pęna falsi coercet, nisi veritas mutet. vt singulariter not. in aut. de non alie. § qa vero. No. ꝙ oēs actus iudicij habēt ꝓpria nomina, discreta officia, & vnus nō fungitur vice alterius. de hoc
33 not. in c. sępe. de verbo. sinifica. in cle ¶ † Item not. ꝙ in iudicijs paruus error in principio, magnus fit in fine. & est verbū Aristotelis in libro cęli & mundi. & ideo prudens aduocatus non curat ad actum: sed intrinseca linea cordis totum metiatur opus, vt dicit
34 Goffre in poetria nouella. ¶ † Itē scias ꝙ dictio &c. si est lōga, idē est dicere qđ reliqua, & ponit extētiuè. Si vero est breuis, & refert se ad pręcedēdia ꝓponit relatiuè vel repilogatiuè: vt l. gallus. §. idē recte. ff. de li. & posth. & hoc si refert ad pcedētia. sed si post dictionem &c. sequatur relatiuū quę, & additur speciei, restringit. ff. de lega. iij. l. ea adiectio Sed si inferatur generi est regula generalis: vt hic & C. de liber. pręter. authē. ex causa. & ff. si pars hęre. peta. illud. in fi. vbi icludit omnia necessaria sub breui loco sub dictio. &c. aut apponitur sup oratione imperfecta & eam perficit vt d. l gallus. Itē si inter pfectā & imperfectā pficit imperfectā. Sed si apponit circa res significat eas res q̄ naturaliter insunt, vel coherēt, non aīs.
35 ¶ † Ibi, documenta. sed an acta possint probari per testes? videō sic: vt j. de testi. albericus. & est tex. notabilis cum gl. sua. C. de hæreticis. l quoniā. & ff. de excusa. tuto. l. scire oportet §. oportet. C. de fide instr. l. sicut iniquū. & qđ no. p Cy. in aut. si qs in aliquo documēto. ¶ Et no. ꝙ id qđ non reperitur scriptum vel probatum, pmisso
36 so debet haberi. ¶ † Item nota negatiuam ꝓbari a cōtrario sensu: verbi gratia, vides hęc adesse: ergo a contrario sensu, video contrarium abesse. ff. de fideiuss. l. fide iussores magistratuū. §. nec aurelio. & C.

ADDITIO.

a ¶ Vide Abb. consilio. cix. ij. dub. uol. ij. & per Feli in c. ecclesia sanctę Marię. colum. xij. uer. no. de constitu.

& C.ſi cer.pet.l.fi. & repete qđ dixi ſuperius ꝙ negatiuę ꝯcluſio-
nes non poſſunt probari niſi per mediam affirmatiuam loquendo
de ꝓbatione teſtimoniali & non de ſyllogiſtica argumentatione,
ſeu diſputatione intellectuali.¶Opp.& vr̃ ꝙ negatiua poſſit pro-
bari: vt s.eo.tit.c. tertio loco. Sol: ibi erat coarctata. vel dic vt op.
ꝙ requirãtur duo tabelliones, vt in aut.de here.& fal.§.ſi vero ab-
ſunt.ſolu.expone vt ibi nota. ¶Oppo. ꝙ tabellio non ęquiualeat
duobus teſtibus, cũ vnus teſtis inſtrumentalis, & numerarius fidẽ
inſtrumẽti faciat vacillare: vt l.j.in fi.ff.quemadmo.teſta.aperi.ſo.
dic vt ibi not.& C.de fal.l.ſi quis decurio, ¶Oppo. ꝙ vox mortua
tabellionis probat ſolennitatẽ vij.teſtium. vt C de fideicõmiſ. q̃
37 ſtionẽ.ſolu. dico vt ibi not.per gloſſ.& alios. ¶† Quęro an iſti du-
umuiri.i.duo viri,teneantur iurare ſuum officium legaliter exerce
re?dicunt hic doct. ꝙ non.qa non reperitur lege cautũ. pro qbus
facit glo. or.l.j.in prin.ff.de ven.inſpi.tu dic contrà.nam ſi iurat ta-
bellio in ſui creatione & argentari⁹ in ſua matriculatione,& miles
in ſua promotione,& alſ tanq̃ priuati habentur:vt nota.C.de offi.
magiſtri mili. l.eos.in glo.ſinguiari.& ff.de edẽ.l.quędã.§.nummu
larios.vbi gloſſ.ſolennis.ergo & iſti duumuiri qui ſuccedunt loco
tabellionis.iſtud aũt iuramentum ſufficit pręſtari ipſi iudici et ã
in abſentia partium. non ergo iurauit tanq̃ teſtis, qa tunc deberet
38 pars citari & ita intelligitur. d.glo. de vẽ.inſpi. ¶†Quęro an iſti
duumuiri efficiãt ꝑ hoc tabelliones cau ſę?rñ. leo.nõ,ſed ſunt ſim-
plices ſcribę.¶Et ideo ſi ſtatutũ diceret,ꝙ tabellioni falſum com-
mittẽti amputaret man⁹:iſti non cõprehẽderent in verbis ſtatuti:
nemo põt verũ tabellionẽ creare niſi ſolus princeps,vel ab eo hanc
poteſtatẽ habentes:vt no.Inno.j̃.de fide inſtr. cum.p. tabellio nec
etiã põt dici ſimilis caſus cum diſtinguatur tanq̃ caſus oppoſitus
39 ꝑ dictionẽ aut. ¶†Sed nunqd iſta ſcriptura iſtorũ duũuirorum
facit vidẽ vbicũq; ꝓducat in toto mundo.rñ.ſic.caſus eſt not.hic.
Sed ecce nõ creditur codici vnius mercatoris ad plenam fidem:
ſed quid ſi eſt codex pluriũ mercatorũ vr̃ crędendũ.ar. ff. de edẽ.
ſi qs ex argẽtarijs.§.j. Sed ibi non dr̃ ꝙ debeat credi, ſed debet edi.
dic ꝙ ſi ſcriptura vnius mercatoris faciat ſemiplenam ꝓbationẽ,
ſcriptura duorũ faciat plenã.ſiue vterq; ſcripſerit,alius ſubſcripſe
rit,vel ſigillauerit. tex. eſt ſolennis in d §.j.& qđ ibi no. ꝑ Guil.de
cu. dicit Ber. ꝙ cõfeſſio tacita debet ſcribi in actis Sed an ille qui
non vult litẽ conteſtari, videatur tacitè confiteri?rñ. nõ.vt elegan
ter not.Iac.de are in l.j.§. qui verbo.ff.de ven. inſpi. tamen poteſt
detineri in carcere donec rñdeat.tex. eſt no.C.quõ & qñ iu.l.ꝯſen
40 taneum. ¶† Et ſcias ꝙ conteſtatio litis alia eſt plena.i.hincinde,
alia ſemiplena.vt qñ actor tm̃ lit.conte.abſente reo.vt C.de in rem
actio.l.ij.vel qñ reus tm̃ lit.ꝯte.abſente actore:vt C.quõ & qñ iud.
41 i aut.q ſemel.¶†Itẽ qñ quis rñdet inquiſitioni.vt s. vt lit.non con-
teſt.qm non rñdendo ꝯteſtat litem,& nõ põt deinceps opponere
declinatorias fori. vt ff.de adul.l.ſi maritus.§.pręſcriptiones. & ff.
de pub. iudi. is q reus. & ideo poſt reſponſionem rei non auditur
in criminali reus recuſans nam ſi actor dicat,nolo rñdere,reus nõ
põt dicere, ſi nõ reſponderis declino iuriſdictionem:qa ſopita eſt
hęc declinatoria,& nũc intelligis l.neganda.C. q acc. nõ poſ. Idem
intelligis rõnẽ quare poſt lit.conte.non cogit actor.rñdere libello
42 recõuentionis:qa non eſt ei pręiudiciale ſi non rñdet. ¶† Vltimo
no. ꝙ mora litis cõteſtãdę iuriſdictionẽ ꝑpetuat: vt ff.ſi quis cau
tioni.l.ſi eum.in fi.& non eſt alibi.vbi aũt non fit ꝯteſtatio,nec ple
na nec ſemiplena,ꝙ eſt per litis naturam & nõ per accidens,tũc nõ
dicitur lis conteſtata ſed lit.controuerſia. vt in c.diſpendioſam.de
iudi.in cle.ſed vbi ad malitiam contumacis ſuperandam habetur
tunc lis pro conteſtata inter pręſentes requiritur vera lit.conte.vt
C.de tempo.app.l. fin.§.illud.C.ne lic. i vna eadẽq; cauſa.l.j.& qđ
43 no. j̃.q.fi. ſint eg. ꝑ venerabilẽ ꝑ Ber. ¶†Quęro vtrum in actib⁹
q fiunt i iudicio requirãt teſtes. rñ. nõ vt C.de donat.l.in donatio
nibus.qa pręſentia iudicis de quo notarius teſtificatur,alſ eñ nõ
valeret ſcriptura,loco teſtium habetur. tamen ſi eſt talis actus,qui
totum negociũ determinet; conſulo ꝙ habeantur duo teſtes. ar.
44 C.de teſta.oĩm. & hic in verbo perſonas.¶†Quęro qd ſit citatio.
rñ.vocatio in ius ff.de in ius vo.l.j. hoc nõ debet fieri ꝑ nuncium
a niſi mandato iudicis .C. de exhi. reis.l. neminẽ. & eſt ratio, quia
debet continere terminum,cuius aſſignatio ad ſolum iudicem
45 pertinet;: quia in arbitrio iudicis eſt ¶†Quęro quid eſt dilatio? rñ.
eſt termini aſſignatio : ne pręcipiti via quis teneatur ſe defendere
¶Quęro qd eſt recuſatio.rñ ſuſpecti allegatio.¶Quęro an ſine in-
terrogatione valeat reſponſio ? rñ.vt l. fine. ff. de inter.act. &c.
Quęro quid eſt confeſſio? rñ. ſine implicita contradictione con-
ſenſio.¶Quęro quid eſt exceptio?rñ.eſt obiectio ad excludendũ
agentem.Quęro an relationi nuncij debeat credi. rñ. ſic , alias
fruſtra referret ſi ei nõ crederetur.& hoc verũ , ſi citatus nõ neget:
ſi autem negat quãta fides eſt adhibẽda, cõmittitur arbitrio iudi-
cis.qd ſi citatus dicit nolo venire, nunquid ꝙ ita dixi ꝓbat ꝑ rela-
tionem nuncij ?quidã dicunt ꝙ nõ : qa nõ ꝑtinet ad actũ cõmiſſio
nis qdã dicũt ꝙ ſic:qa eſt de appẽdicijs. dic tu vt ĩfra de appellat.c.
cũ parati.ſed quare ñ credit iudici, & credit nũcio? rñ.qa iudex nõ
dẽt eſſe iudex & teſtis; & nunci⁹ eſt teſtis actus ſibi commiſſi. ſed
qd ſi nũcius non retulit iudici, tamen ambaſiatã fecit ? dicit Bert.
nõ valere qa iudici ignorãti nõ eſt aperta cognitio ff. de ꝯdi.& de-
46 monſt. multum intereſt, per Bar.¶† Quęro an ſit neceſſe produ-
cere inſtrumenta? rñdeo hic vr̃ caſus expreſſus ꝙ ſic, in verbo
productiones idem i teſtibus.¶Quęro an inſtrumẽtum venditio-
nis productum efficiatur de actis?rñ. venditio nõ efficitur de actis
ſed productio inſtrumenti ſic, ſecundum Innoc. & in productio
debet edi,cum dic & cõſule: ſed venditio nõ. ¶Quęro an requira
tur peremptorium? reſpon. quo ad refectionẽ expenſarum ſuffi-
cit vna citatio:ſed nõ quo ad miſſionẽ in poſ.uel diffinitiuã. & no.
gloſſ. ¶Quęro an ſit idem renũciatio & ꝯcluſio?& text. vr̃ hic ꝙ
47 nõ.dic vt s. de cau.poſ.paſtoralis. ¶†Quęro an iudex ex qualibet
culpa faciat litẽ ſuã.gl.dicit ꝙ ſic.tu dic ꝯmitti arbitrio iudicis.vt l.
48 ſi iudex. de varijs l.cog.¶†Quęro an iudex vel arbiter ex negligẽ-
tia faciat litẽ ſuã.reſpõ.ſic de eden.l.argẽtari⁹.§.cũ aũt.C. de pac.l.
49 pe.ff.de dã infe.l.iiij.§. in eũ.in aut.de quęſtore.§.ſuꝑ hoc.¶†Quę
ro an inquiſitor qui temerè inquiſiuit, teneat ad intereſſe parti.rñ.
ſic.tex. eſt notabilis.C. de excu.tu.l.ſeueriter.¶Idẽ tabellio.C.de
magis?cõue.l.fi.q̃.l.eſt multũ notabilis ad hoc. ¶Quęro an iudex
ꝓ culpa poſſit criminaliter puniri? rñdeo ſic pęna arbitraria. tex.
50 eſt hic fin.¶†Vltimo.no.ꝙ acta iudicij ſũt ſtricti iuris:& omiſſum
hr̃ ꝓ omiſſo nec credit iudici volenti iuſtificare ſnĩam ſuã aliũde,
51 quã ex actis: hoc determinat iſtud.c.ſolẽne. ¶†Reſtat aliquãdo
dicere,& primò vtrũ ſi ſint plures collegę credat eorũ aſſertiõi.di
cit Inn.ꝙ ſic.& ꝙ ita ſe hẽt ſtyl⁹ curię romanę.qđ ĩtelligo,ſi eorũ
nõ intereſt.alſ eñ ſunt ſuſpecti:vt C.de ap.l.eos.in prin.qđ dic vt
legi.& no.C de arb.l.ne in arbitris.Nã ſi repellit aduocatus ꝓpter
affectionẽ vincendi:ergo iudex, cuius intereſt defendere factũ ꝓ-
prium.ſed ſi nõ reuocet ĩ dubium,an ſit bene iudicatum,ſed an ſit
iudicatum,vel qualiter intelligatur, nulla affectio eſt:& iõ iudices
poſſunt teſtificari in forma teſtis. vt no.ff. de iudi.l. ſi pręctor.§.j.Il-
lud eſt certum ꝙ nullus litigatorũ vel adhęrentiũ põt eſſe teſtis:qa
qlibet hẽt affectionẽ vincẽdi:vt no. dicit tex.ff.ad.l.fal.l.in rõne.§.
52 cum quidẽ.¶† Quęro an tabellio poſſit ſcribere commiſſionem
ſibi factam dicit Hoſti.ꝙ non.ſed dẽt ſcribi per alium tabellionem
qa mãdatũ dẽt probari non per propriã ſcripturam , ſed alterius.
hinc eſt ꝙ notarius conſtitutus procurator, non põt conficere in-
ſtrumentum de iſta ꝓcuratione. xcvj di.nobiliſſimus. ſed de reuo
catione ſui mandati,vr̃ ꝙ poſſit ſuum inſtr̃m cõficere.ar.ff de cõ-
53 tratabu.l.nõ putant.§. ſi quis ſua manu. ¶† Quęro nunquid fun-
damenta iudicij.i.delegatoꝝ & mandatum ꝓcuratoris, vel tutoris
pręſumantur ꝓducta:ꝙ à ſnĩa lata contra ꝑſentem nõ appellatur,
rñ.ſic,niſi contrarium probetur. vt not.in c j. de elec lib. vj.qa qui
non contradicit videtur confiteri.vt not.dicit text.in l.fi.ff.qñ ap.
ſit.& hoc verum in ſcriptis ſi cõſtat de reſcripto:licet nõ appare-
at de pręſentatione reſcripti. ſed ſi nihil conſtat, nihil eſt, dicit
Ber.s.de offi. delega.cũ in iure. niſi in actis ſit regiſtratus tenor re
ſcripti totus,vel ſaltẽ pars neceſſaria,& intellectualis:qa ex quo eſt
regiſtrat⁹ authoritate iudicis ſuccedit loco originalis ſcripturę ſ̃m
Inno.& Io.and.adde qđ ſi eſt ibi imbreuiatũ &c. talis imbreuiatu-
ra non facit rem dubiã quę eſt in ſuperioribus partib⁹ inſtrumenti
explanata:vt ff.de leg.ij l.cũ pater.§.vicos,& C.de inſtit.& ſubſti. l.
pe.nec oportet ſcribere niſi ea quę neceſſaria ſũt: vt C.de ꝓci.ĩpe
ra.offe.l.fi.& eſt tex.no.C.đ appellat.l.ampliorẽ.§.j.Quęro an nota
ri⁹ poſſit ſcribere acta ſine ꝯſciẽtia iudicis vel ei⁹ cõmiſſione.rñ.
nõ,vt dicũt duę gl.not.C.de teſta.hac ꝯſultiſſima §.pe.& C.de libe.
54 cau.l.iubemus.¶† Quęro vtrũ vnus notarius poſſit ſe intromit-
tere de offi.alterius?rñ. nõ.ſi eſt notarius ſolenniter deputatus per
ſuperiorẽ:vt C.đ execu & exac.l.qcũq;.lib.xij & ibi bona gl.& ar.
C.de ſpor.l j.niſi neceſſitas vrgeat ꝓpter abſentiã alterius notarij.
nã tunc de mãdato iudicis põt ſupplere vices abſentis.arg. in l.j.
ff.de offi. cõſul. Et de iſta abſentia dẽt fieri mentio in cõmiſſione
55 iudicis.ar.eorũ q no.ff.rem ra.ha.l.actor. ¶† Quęrit Innoc.vtrum
delegati ꝓbẽt ꝑ ſigilla delegãtiũ?& dicit qđ ſic, vt s.e.poſt ceſſio
nẽ.Quęrit Inno. vtrũ notarius poſſit ſcribere vacillationes teſtiũ:
dic ꝙ põt ſcribere dictũ teſtis ꝓut teſtis loquitur. Sed quędã ſunt
quę nõ loquũt,vt trepidatio,& iſta debet ſcribere mãdato iudicis,
& nõ aliter.& in ſcribẽdo dẽt facere mẽtionẽ, qualiter iudex ſibi
mãdauit,ꝙ ſcriberet eorũ trepidationẽ,& ꝙ iſta ſibi ſcribẽti forte
videbantur per palorem viſus,vel qa incepit flere.arg. de quęſtiõ.
l.de minore.§.tormẽta.Quid ſi iudex nõ cõfi lẽs plenè de vno no
tario adhibuit duos: qs notari⁹ tenebit apud ſe originale?rñdeo di
gnior vt,l.fi.ff de fide ĩſtru.& cęteris alijs parib.ſenior:vt not. Inn.
de

ADDITIO.

a ¶ Adde an per relationem nuncij pręſumatur de cõmiſſione. iudicis & qd
ſi nõ preceſſit commiſſio. vide per Ludo.Ro.conſil. ccccxciiij. per Bald. an
preſbyter de commiſſione.conſi clxxx.j.lib.

de ma.& obe.c.j. victus & bona fama pfert omnibus: vt dicit text. in aut.de mo. & eodē mō si qrat pęnes quē debeant stare codices rationū mercatorū. ¶ Itē no. qd̄ et in codicibus priuatis recurritur
56 ad originale.tene menti. ¶ † Quæro nūqd negatiua reorū actorū pbent p acta.rn̄.sic.& rō est, qa cū notarius teneat singula scribere, qd nō reperit scriptū, nō pſumitur actū, ſumpto argumēto à fi de tabellionis.& sic p rimationē actorū probatur negatiua ſm Io. And.in fi.iſtius.c.& alios. ¶ Item per rimationem actorum probatur rem aliter se habere quam iudex dixerit.vt hic in text. vel pars
57 asseruerit:vt C.de erro.aduo.l.fi.vbi bona gl. ¶ † Et no. qd̄ Ber. tāgit hic vtrum appellans an appellatus debeat probare in causa appellationis.& dic aut vult probare aliquid nouū, & ipse debet probare:vt d.l.illa no.ff. qd̄ cum eo.l.Titianus:vt C.de temp.app.l.per hanc.aut partes uolunt probare aliquid nouum, & tunc sufficit pducere acta iam actitata in veteri causa.s. in eorum forma substantiali. saltem in fundamentis probationum: vt plenè notaui. C. de appel.l.hi qui ad ciuilia.in lect. mea solenni & copiosa vbi videas si placet:ſinautem tu autem hoc verbum dicit dn̄s Ebrudunensis, qui vocabatur Dūbranius cardinalis vir egregię excellentię me pſente & dn̄o Bar.de saxo ferrato summo [a] doctore ac præceptore meo. ¶ Extra q̄ro, iudex inquisiuit ꝯ quendam de incendio nocturno:princeps cōmisit causam alteri, q absoluit inquisitū, iste absolutus accusat inquirētem de falso:quęritur qd iuris. Præsupposito statuto qd̄ disponit qd̄ de talibus maleficijs debeat inquiri. rn̄. qd̄ à pręsumpta calumnia excusat necessitas officij: sed ab expressa non excusat:vt plenè & elegāter no.ff. de infa.l.athletas. §. calūniator. Itē à pſumpta excusat fama inqſitionē pręueniens: sed non ea quæ instigatione inquisitoris orta est.& hoc per illam.l.no. ff.de adulte.l.miles.§.mulier. ¶ Item excusat instigator bonę famę vt eleganter no.Bar.ff.de falsis.l. Athaletus. sed quomodo probabitur dolus?rn̄.ex inimicitia capitali:& quia forte iudex hoc dixit: vt no.in l.Fulcinius.§.quid sit latitare. ff. quibus ex cau. in pos.ea. & ff.de excep.do.l.apud Celsum.in principio.vbi bona glo.& ar. ff. de arbi.l.non distinguemus.§. cum quidam. & forte hoc crimē in iudice non dicitur proprium crimen falsi, sed crimen impostu
58 rę:vt ff.de extraor.crimi.l.sacculari.j.§.j.vel dic ut not.in l.fi. C. de pęna iudi.qui malè iudi. ¶ † Et no. qd̄ etiam sine accusatore fiunt contra rectores terrarum inquisitiones generales. Nam sicut libellus generalis procedit contra tutorem & curatorem, ita contra magistratum, qui tenetur ei publicè reddere rationem generalē de omnibus gestis tpe sui officij. vnde si super ista generali inquisitione fiant probationes speciales, condemnabitur ex ipsis probationibus non facta alia inquisitione speciali: vt C de iudi. l. licet. hoc ergo casu libellus generalis pcedit etiā in causa criminali: qa nō est accusatio, sed est inqſitio.& ita seruat cōsuetudo, q̄ optima
59 legū est interpres. ¶ † Sed ecce inqſitio nō pcedit, nisi pcedat qd̄dā preambulū.s.diffamatio populi, sicut fuit de Bertino Balardo Potestate Papię. M.cccc.xlv. Modo quero nūqd si inqſitus hoc negat, debeat istud ante oīa probari? & videt qd̄ sic: qa preambulū p qd̄ venit ad lit.ingressum, est probandū, si negetur: vt C. q accusa-
60 re nō pos.l.nō ignoret. ¶ † Item fama tenet locū personę i. locū delatoris:sed nō prius iuris ratio quā personarum quærēda est. vt dixit illa.l.no.& vulgaris de iur.codi.l.quidā referunt. & plenè not. per Bar.ff.de re iu.l.quidā consulebāt.& ꝯ.de accus.c.j. ¶ Itē fama potest esse falsa:vt ff.de hære.insti.l.fi. ¶ Item pōt habere famā cōtrariā:vnde fama posterior tollit primā, vt sing.no.per.l.si mater. C.ne de statu defunc. ¶ Itē non credit iudici nisi ex actis appareat, vt hic. ¶ In cōtrariū videt, qa in ingressu litis fauemus actori, alioquin semper reus negaret.ff.de verbo obli. l. inter stipulantē. §. j. ¶ Itē negatio & affirmatio nō sunt exclusio litis, sed materiā dant litigandi:vt C.qui.ad lib procla.nō licet.l.fi. ¶ Itē non quod sit in veritate, sed qd allegetur, inspicit, vt reus cogatur iudiciū introire. ff.de iu.om.iu.l.fi. ¶ Itē super infamia siue diffamia procedit vna cū principali: qa est species pbationis:vt s.de do.& cōtu.veritatis. Itē fama.i.vox populi est solēnitas, cū nō sit de substantia inquisitionis:& leuis solēnitas pt omitti, sicut dicimus de signo crucis in
61 inuētario:ut C.de iu.delib l.fi. ¶ † Itē pone qd̄ inqſitio fiat ex forma statuti disponētis qd̄ dēat inquiri. Nā licet iudex prudēs non dēat sine secreta informatione īquirere cōtra certā pſonā:tamen de ista inquisitione secreta nō habet facere fidē.sed credit suę conscientię:vt C.de epi.& cleri.l.nulli.in fin.Sic & dicto vnius credit propter publicā vtilitatē & personarū raritatem:vt dicit.l.illa no.
62 de interprete.ff.de verbo.ob.l.j.in fi. ¶ † Cōsidera tria sunt, scilicet fama, & viua vox populi.Et dicit puerbiū, qd̄ vox populi est vox Dei, quasi spiritus sanctus cōiter informans corda iustorū ad aliquid sapiendū, vel ad aliqd imaginandū.tn̄ hoc qnq; fallit: quia angelus satanę in lucis angelū se trāsformat.dico igit qd̄ fama pt esse bona & mala.Secundū nomē est diffamia.arg.ff.de inge.ma.l. diffamari.& ista est vox populi semper sonans in malam partem.
63 ¶ † Tertiū vocabulū est infamia: & ista, ppriè loquēdo pſupponit certū delictū.& est duplex.s.facti, quæ nūq obest cōtra facinorosos homines:vt ff.de pęnis.l.capitaliū.§.famosos.& iuris, q̄ non cōtrahitur nisi per sententiā latā super crimine:& ista nō est principium inquisitionis vel accusationis, sed est pęna à lege inflicta ad ferēs homini id est qd̄ pricipiū est.i.qd ei nō det fides & est thesaurus gentis humanę iuxta illud.sic sępe mentiri soles, qd si verū dixeris, nō adhibeo fidē.vt ꝯ.de testi.c.testimoniū.& no. p Cy.C.de transac.l.trāsigere vel pacisci.Sol questionis pęnul.patet.ꝯ. de ac.cu.cū oporteat.& c.ſu.p his.& dic vt ibi p Innoc. & alios. ¶ Vltimò vnum scias quod Bernar. istam dicit decre. fallere in leuibus criminibus, & breuibus causis.in quib. proceditur ex nō scripto. vt ff.de ac.l.leuia.& C.de sen.ex peri. reci. aut.nisi breuiores.in qbus causis dicit standū vel bo iudicis, q nō pſumit immemor salutis ęternę ppter iuramentum qd̄ præstat. Tu dic qd̄ nō requiritur solēnitas scripturę:sed bene requirit qualisqualis fides actitatorū sicut & in causis summarij s:vt i c.sępe.de verbo.signi.in cle. maximè ad ęternam rei memoriam:qa scriptura nūq moritur. vt no. dicit tex.ff.de pigno.l.cōtrahitur.vel dic qd̄ in dictis paruis causis si ambę partes sunt presentes nulla requiritur scriptura.& ita intelligitur dictum Bar. ¶ Nā qd̄ acta interuenerint, probabitur p iuramentum partis, & assertionē iudicis cū vterq; sciat veritatē, & causa sit parua. Sed absente aduersario requirit scriptura non adesse iudicij, sed ad probationē esse.ar.ff.de excu.tu.l.excusare se. in quibus causis dat defensio quæ est de iure natu.& ideo est necessaria citatio absentis:quia finis citationis est cōparitio:vt not.Io.An. in c.vlti.de elec.lib.vj.in nouella.Et finis comparitionis est defensio, quæ salua iustitia nemini pōt denegari.vt eleganter dicit text. in l. 3.§.si ad diem.ff.de re mili.per quē text.Odo.tenet, qd̄ et reis confitentibus debet dari terminus ad defensionem faciēdā: & si reus renunciat defensioni quę probari possit in causa capitali, nō valet renūciatio:qa est ꝯtra ius naturale.arg.ff.de iust.& iure.l.vt vim.vt no.ff.de pac.l.pactū inter heredem.vbi est glo.vnica in iure: qa nemo est dominus vitę suę, vel necis.termino autē q datur ad se defendendum bene potest renūciare:qa iste terminus nō est de iure naturali, sed de iure positiuo.qd̄ patet; qa statuitur à b trio iudicis. ¶ Consulo tamē magistratibus qd̄ ad omnem malitiā superandā expectet terminū, nisi forte esset periculum in mora: puta tumultus populi, potest illud accelerari duntamen iustum sit fieri, & ppter hoc interdum fit executio notarij sine sententia ad solū pceptum ius dicentis:vt solenniter dicit tex.ff.de inofficio testamēto.l. si quis filio exheredato, versicu.nisi forte. ¶ Itē quādo officialis videt qd̄ latrones & homicidię volēt à sententia appellare frustratoria per calumniam, tunc qa mors vnius est vita multorū, & salus publica:vt C de ferijs, l.prouinciarū.& ff.de ap.l. cōstitutiones.debēt ex bono officio facere qd̄ nō possit appellare claudēdo eis os, ita quod non possint loqui. & si dicas consanguinei vel amici appellabūt pro eis:ut ff.de ap.l.nō tantū rn̄. appellatio eorū non suspendit pronunciatum, cum nec admitterentur ad appellationē
64 prosequendam mandato:vt C.de app.l.addictos. ¶ † Item mortuo pricipali expirat accessorium:vt C.si reus vel accusator mor. fue.per totum nisi forte, ppter bona:vt ff.de iure fis.l.lucius.& ff. ad sille l.caius.quæ sunt.ll.singulares.& C si pen.ap.mors interuenerit.l.3.quæ est.l.communis.vel forte pēdente tempore appellādi facta executio in pſona ipso iure non admittit bona argumen. ff.de admini.tu.l.chirographis.§.primo.tex.est sing. vn̄ fiscus interim non habet manus iniectionē. sed melius probatur quod dixi per gl.vnicam in iur.q est.ff.de accusat.l.ex iudiciorū. & ibi p Dy. Amplius considera qd̄ aliud est quærere vtrum iudex possit super dubiā disponere:& dicendum est qd̄ sic diffiniendo cām: quia eius diffinitio p veritatē [b] hr̄:vt ff.de condi.inde.Iulianus. & ff.de reg.iur.l.res iudicata.tn̄ p appellationē rescindit iudicatū: vt l.j.in fin.ff.ad turpil. est tamen in potentia conualescendi, nec tollitur quo ad verba: quia tener sententię semper debet apparere: vt si sententia confirmetur à lege, puta appellatione deserta: vt not. C.de ap l.eos.in prin.& ar.ff.de excu.tu. l. scire oportet. §. consequens.& ff.de dolo.l.arbitrio.quæ.ll. sunt notabiles, vel ab homine per verbum confirmo.mandetur executioni.si autem aliud addatur vel detrahatur ei nouum ius efficitur: & ideo non mandatur executioni sn̄ia prima, sed posterior. ¶ Item tanquā dignior lata: quia lata est à maiori iudice. Item quia fit nouatio. Item confirma tum

ADDITIONES.

a ¶ Et dicit Ang.in l.j.C.de iud.q Bar.est lucerna iuris ciuilis. Et vide multa de Bart.aggrega.per do. Baptist. de sanc. Seuerino in suo trac. de modo studendi, & per Moder.in l.j.ff.si cer.pet.

b ¶ Adde tamen q quāuis sn̄ia aliqua trāseat in rē iud. quo ad rigorem iudiciorum non tamen quo ad equitatē naturalē est em̄ tantę potentię q naturalia vincula sanguinis mutat & falsum mutat in verum essentialiter sed quo ad effectū ita Baldus in c.j presentia.supra de renun.& in spe.mera potestate iudicis potest de albo facere nigrum & de nigro album. ita Bal.in ca.iusti.de dec.

tum sub alia qualitate nō est aptū agere: & ideo agit ex confirmā te non ex confirmato: vt plenè not.ff. de pac.l. tale pactum.§. qui
65 ꝓuocauit. aliud est quęrere vtrū † de actis stet iudicis testimonio simplici verbo: & dicendū ꝙ non, nec etiam iuramento vnius statetur, sed duobus sic, saluo de cōsensu partiū bñ posset stari iuramento vnius. vt probat. l. illa notabilis & vulgaris. ff. de dote pręleg. theopōpus. ecce ergo ꝙ iudex potest quędam disponendo efficere quę referendo non potest probare, nisi quatenus acta. pa-
66 tiuntur, vel nisi quatenus pertinet ad animi sui secretum motū, in quo non potest habere contestem nisi suam conscientiam, quę est secretum secretorum, vt C. de testi. nullum & no. ff. de iudi. l. si prętor. § j. ¶ Modo quo, si acta sunt cancellata, tamē legi possunt? rñ. debet inspici causa cācellationis. Nam si cancellata sunt, quia lis deserta, tunc nō valent ei q cessit liti, nisi esset pupillus vel alius qui renunciaret liti, eius renunciatio non valeret: vt C. quomodo & quando iudex. l. si pręses quasi desertam. si autem quis esset cancellatus de banno, vel de condemnatione: quia soluit, scias qđ quędam pęna est in soluendo, quę augetur, vt pęna infamię. Nam soluendo confitetur delictum: & ideo ista pęna solui non potest, nec dissolui: vnde per acta cancellata probatur infamia. vt l. locum. §. si quis dolo. ff. de tabul. exhi. quędam est pœna quæ solui potest & hoc considera, ꝙ si est in pęna pecuniaria, debet cancellari, sic tamen vt legitimus fit. Nam per cancellationem subuenitur debitori vt iterum nō possit conueniri: vt eleganter no. C. de discusso. l.
67 ne casu. l i.x. ¶ † Itē subuenit debitori: vt nō possit ab eo repeti tanquam indebitum. vt dicit. l. illa no. ff. de fur. l. fullo §. fina. & ideo non debet abradi nomen condemnati, sed debet scriptum permanere ad ęternam rei memoriam: vt ff. de pig. l. contrahitur. & in c. nostro, vbi dicit originale semper debet apparere. & in aut. de tab. § fi. Item nō solum in cancellatione debet inseri causa, sed etiam dies & consul. & testes & reliquę solēnitates instrumenti. quia est actus separatus a condemnatione diuerso loco & tēpore factus: si tamen fit manu eiusdem notarij non requiritur nouum signum ipsius. quia sub impressione vnius & eiusdem signaculi positio fit. argu. ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. si initium tabularum sin autem in cancellatione nulla apparet causa, nec aliqua solennitas non valet cācellatio: quia potuisset falso fieri: vt l. j. §. de his quę in test. del. & l. cancellauerat. & C. de tes. l. ambiguitatē. & si vnus. qđ dicit vt not. Bar. in l. acta. & l. actorum verba. ff. de re iudic. ¶ Posset tamen argui in contrarium, ꝙ si esset cancellatio archiui publici stetur cancellationi: quia reperitur instrumentum cancellatum apud creditorem. i. fiscum. vt l. labeo. ff. de pact. C. de sol. l. iudicium. Item quia apud ꝑsonas authenticas, & fide dignas: vt C. de fide instr. aut. ad hęc & qđ no. J. eo. ti. c. cū causam. sed qa opinio verior est, quia in fisco det apparere de solutione, aliàs non valet cancellatio. tex. est no. in l. j. C. de apochis publi. li. x.

CAP. XII.

1 *Testis vilis & non fide dignus non debet recipi in causa criminali.*
2 *Statutum quod homicida non puniatur nisi in x. solidis, an sit validum.*
3 *Reus licet semper perseueret in negando, tamen si crimen sit probatum per testes, debet condemnari si plenè sit probatum.*
4 *Iudex an possit recusari tanquam indiscretus.*

AD nostram. Si ꝓbari potest reum deliquisse, eius purgatio ꝙ non deliquerit, recipienda non est. Et primò ponit prauam consuetudinem quā secundò cōseruari prohibet. Ibi, volentes. ¶ Casus. Consuetudo erat in regno Datię qđ sacerdotes & clerici de aliquo crimine accusati, si iurabāt se non deliquisse, ꝑ tale iuramentū sic innocentiā probabant, & qđ per testes fide dignos nō poterant conuinci de crimine. Queritur an dicta consuetudo valeat. Papa dicit ꝙ non. primò, qa est quędam pestis per quā dat materia delinquendi. Secundò, qa est contra omne ius tam diuinū q̄ canonicum q̄ ciuile non solum positiuū, sed tñ reipublicę necessarium. Tertiò, qa ꝓbatio negatiuę per iuramentū partis nō dēt recipi ꝯ affirmatiuam probationem testiū. Quarto qa istud est iuramentum purgationis quod non admittit vbi de crimine cōstat.
1 ¶ † In text. ibi, testibus fide dignis. no. ꝙ testis vilis & non fide dignus nō debet recipi ī cā criminali: & ideo infamis infamia facti non facit probationem in causa criminali, ſm Ber. nec in causa ciuili ardua etiam si essent plurimi infames. tex. habuisti singularem. s. eo. licet causam. §. quidā vero. Ibi, nagatiua ꝓbat. No. ꝙ statuta in se fauorabilia delinquentib. sunt odiosa legi & naturę & sacris moribus & non possunt à principe ꝯfirmari: qa desipit q sic sapit & quoddāmodo furios' est. ar. ī l. pe. ff. de ꝯdi. inst. & C. de fur. aut. nauigia. & iō statutū qđ nō possit ꝓbari homicidium nisi ꝑ x. testes
2 nō valet. ¶ † Itē ꝙ nō puniat homicida nisi i x. solidis, nō valet: qa parua pęna non timet imo acuit ingenium delinquēdi. Sed quod homicida possit occidi ab heredibus interfecti valet qa meruit: vt ff. de ver. obl. q seruū. & hoc casu priuatus hēt gladij ptātē quę alteri delegari nō pōt. glo. est fin. ſm Io. ff. de vi & vi ar. cū fundū. & nō est alibi hęc gladij ptās. qa iurisdictionis est, pōt exerceri tam incōtinēti q̄ ex īteruallo; nec qa dr ipse occidere, sed lex vt l. palā. ff. de ri nup. vbi tex. no. C. de leg. l. ab administratione. in fi. ¶ Opp. ꝙ negatiua facti proprij pōt directo probari. supra. e. c. tertio loco. & singulariter no. ff. de acqui. hęre. l. Pātonius. §. rei perduellionis. So. ad c. tertio loco dic vt ibi. ad §. rei perduellionis. dic ꝙ nemini pręiudicabatur, nec apparebat probatio in contrarium. ¶ Ibi, purgare videbatur contrarium triplici rōne. primo quia ista consuetudo erat approbata per regem, & per totum regnū. Secundò qa erat approbata ꝑ totū clerū. Tertiò, qa sacerdos vr obtinere locū duorū testium. ar. ff. đ adop. l. si cōsul. & inf. de tes. cum esses. truffę sunt: quia rex & regnum non possunt approbare consuetudinem inhonestā & pestiferam. ¶ Dicit Inn. ꝙ cōsensus regis nullū tāquā iniquę legi robur tribuit. No. contra confirmationes statutorum quas faciunt officiales ecclesię romanę, ꝙ non valent, si sunt contra bonos mores. & iustitiam naturalem. tene menti. Nec potest. dici, ꝙ iura naturalia possunt distingui: vt C. si contra ius vel vti. pu. l. ñ. quia hic nulla cadit rō distinctiua: vnde nō eēt distinguere, sed perimere. ¶ Ibi, dumtū. no. ꝙ ꝓbatio affirmatiuę excludit vires negatiuę. no ff. de ar. l. non distiguemus. §. si arbiter. ¶ Ibi, neminē audiatis. op. quia coniunctus pt appellare, si non est confessus: vt C. quorum ap. non reci. l. ij. so. illud verum, si probat rem aliter se
3 habere. ¶ † Et no. hic expressę. ꝙ licet reus pseueret semper in negando: tamen si est ꝓbatū crimen ꝑ testes, dēt condemnari, dum tamen sit plenè probatū: aľs eēt opus ꝙ confiteretur saltem ꝑ tormenta ꝑseuerando in ꝯfessione & loquor de indicijs sufficientib. non de indicijs iure contrarijs. vt ff. de quæstio l. maritus. quę indicia debent, precedere torturam non sequi: vt ibi no. tam quia prępostera, & destructo principio ordinis totus ordo destruitur. ff. de pac. l. si cum te. §. fi. alias incipit, si debitorem, tñ quia ꝑ iniuriam fa-
4 ctum nō ꝯualescit vt C. de ap. l. si qui ꝓuocatione. ¶ † Itē not. ar. ꝙ iudex pōt recusari tanquam indiscretus sicut tamquam suspectus: licet suspicio sit ex vna parte: sed indiscretio sit ex vtraquę idē si cōsueuit esse iniquus: quia licet possit vtraquę partē intercipere: tñ non tenetur quis se committere iudici indiscreto, vel iniquo. & non reperitur melior tex. in iure. & ideo no. Bal.

CAP. XIII.

1 *Probatio vna sufficiens & perfecta an surgat ex pluribus imperfectis.*
2 *Species probationum diuersę an & quando probent.*
3 *Probatio instrumentorum est valida in factis antiquis.*
4 *Directum dominium quid sit.*
5 *Pręscriptio quedā pro veritate hr, si non apparet eius aduersatiua possessio.*
6 *Instrumenta quędam sunt finium directiua.*
7 *Fama adiuncta cum consuetudine facit ius.*
8 *Fama actu suo proprio perseuerans nihil aliud est quàm notorium.*
9 *Prelati possunt agere inter se iudicio finium regundorum.*
10 *Prouocans alium in campo bellico ad bellum nisi vincat, habetur pro victo.*
11 *Adminicula in factis antiquis multum iuuant.*
12 *Fides instrumentorum actorum & testium potest spacio. c. ann. deperire.*
13 *Dominium an transeat ex sententia erronea iudicis errantis possessione eo nomine acquisita.*

CVm causam. Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam secūdam ibi, mandamus. ¶ Casus. Colubriensis & Egitanensis episcopi diu litigauerunt super confinibus episcopatuum, quia nō apparebant limites. Quęritur quid iur. Papa mandat iudicibus qđ procedant secundum diuisionē quę designatur per libros antiquos, vel alio modo, nec non per testes, famā, vel quęcunque alia adminicula. not. ex argumentis & adminiculis causam decidi. de hoc. ff. ad tre. l. qui filium §. fi. ¶ Item ex signis. J. c. proxi. & de suc. ab inte. cū dilectus. & quę non prosunt singula, multa iuuant: quia iudex inquisitor veritatis debet cuncta rimari, nec astringere animum suum ad vnā speciem probationis: quia vna spēs coadiuuat alteram, & confirmat. vt l. iij. §. j. ff. de testib. sicut in corpore humano ex mēbris multis sibi inuicem cohęrentibus fit perfectum corpus. vt ff. de vsuc. l. rerū mixtura, & in melodijs ex multis ꝯsonantijs ꝯstat armonia siue quędam essentia. est eni essentia integritas quędam ex ꝓprijs suis ꝯstans, q̄ & forma dicit cui nihil est detrahēdum. vt ff. ad l. fal. l. is quadringēta §. qdam, tñ sicut est reperire in musicis tonum, & semitonum, ita in iudicijs est reperire ꝓbationem & semiprobationem q̄ adminiculis eget, vt in mente iudicijs plenè sonet: vt hic.
1 ¶ † Sed op. quia plures species excusationis imperfectæ non faciūt vnā perfectam: vt ff. de exc. tu. l. ij. §. j. & C. qui numero tutelarū. l. j. ergo ex plurib. impfectis nō surgit vna pfectio, & sic nec vna solida & sufficiens ꝓbatio. So. ista non sunt sīīa: qa multū differet fides animi q est de re iam facta ab essentia ꝓducēda alicui' rei. ī ꝓbationib' eni surgit opinio ex diuersis ꝯiecturis: qa cedūt ad eandē cōclusionē finalē. & habēt causas & similitudines & ꝯsonātias cōtextas & inuicem colligatas vt C. de pęnis. l. q̄ sniam ī illo verbo, in vnum

vnum cōſpirātes,cōcordātesque in vnū rei finē tendunt. ¶ † Ex
quo tex.ſm Old.de laude infero hāc theoricā,qđ ſicut teſtes ſin-
gulares non ꝓbāt: quia in diuerſum eunt, ita ſpecies probationū
diuerſę ſi variāt effectus,nō probant:ſed ſi vna infert in alterā ali-
quid fieri,& altera in alterā, ita qđ animus iudicis plenè informat:
tales ꝓbationes nō dicunt ſingulares, nec diſcrepātes: ſed dicūtur
ꝯtextuales & ꝯferentes ſiue ꝯcurrentes ad eligendū vnā debitā cō
cluſionē:& tūc eſt vera illa rēa.& ꝙ nō ꝓſunt ſingula multa iuuāt.
nā intellectus informat rōnib. ꝙ ſunt eius nerui : & oſſa iudiciorū
ſunt probationes : & caro eius eſt materia ſup qua : & ſanguis eſt
veritas: & caput eſt iudex:& pedes ſunt executio. ¶Et iſtas ſimili-
tudines pono:non ꝗa verboſus,ſed quia ſciētiā noſtrā traho ad na
turalē intellectū, ſicut ex medicina & philoſophia fit ꝑfectus me
dicus,& ſciēs ius ciuile & canonicū efficit ꝑfectus legiſta.Et niſi iu
riſta ſciat canones,nō guſtat hāc dulcedinē, nec pōt practicā legū
& iudiciorū ꝑfectè cognoſcere:Et ꝗa pedes ſignificant executio-
nē,iō poſſeſſio à pedib.dicta eſt,quaſi pedū poſitio.ſicut eīn ſedē
do & quieſcendo fit animus prudens.ita poſſidendo & permanē
do fit hominis volūtas locuples quāꝗ̃ auaritia nūꝗ̃ dicat, ſufficit,
Ibi,antiquos,in camera egregię perſonę repertos. ꝭ. de reſcr. ad
audientiā.Ibi,alio mō puta per recognitionē.ꝭ.de cēſi. cum olim.
3 ¶ † Ibi,melius.i. cōmodius. Nā in factis antiquis nulla eſt melior
probatio ꝗ̃ inſtrumentorū:vt ff.de proba.l.cenſus. recurrit enim
ad memoriales antiquos,tanꝗ̃ ad ſtipitem veritatis,ꝙ in ęternum
permanet cū hac diffinitione. nā aūt veritas creat ab homine , &
iſta pōt mutari:vt ff.finiū reg.l. eos. aut ab immutabili rerum na-
tura,vel ſitu perpetuo, ſicut ſunt montes & flumina conualliū:ꝗa
diſtinguit territoria & ſunt fines ęterni:& ī his ſemel verū:ut hic,
& no.ff.de dā.īfe.l.ꝗ bona.§.ſi ꝗs ſtipulaturus.Hinc eſt qđ ꝑ p̄ſcri-
ptionē non acquirit directū dñium:ꝗa quo ad ſuum principium,
4 hēt obicem directi dñij,& per conſequēs veritatis.¶ † Porro dire
ctum dñium veritate conſtat:vtile aūt fictione:& vtile dñium eſt
quędam ſeruitus.& ideo non p̄ſumit: ꝗs oīs res pręſumit libera:
vt ff.de no.ope. nun.l. ſi prius. Eſt aūt directum dñium qđ ꝗs ha-
bet de iure gen.Vtile qđ quærit pręter ius gen.ar.ff. de reg. iur. cū
amplius.§. is natura debet.& inſti. de re. diui.§. ſi quis à non dño.
& tñ ſi fieret ſtatutū,qđ per pręſcriptionē acquireretur directum
dñium,tale ſtatutum valeret. Nā idem pōt ſentētia ſtatuti qđ ſnīa
iudicis,quæ pōt directum dñium transferre:vt ff.de ſta.li.l.ſtatu li
5 beri.à ceteris.§.Quintus.& no.inſti.de offic.iu.§.fin.¶ † Porro eſt
quędā p̄ſcriptio quę pro veritate habet,ſi non apparet eius aduer
ſatiua poſſeſſio:vt ff.de aqua quoti.& ęſti.l.hoc iure.§. ductus aq̄.
& ſingulariter no.in l.j.C.de ſerui.& aqua.¶ Amplius ex nominū
diſtinctione habes hic,qđ aliud ſunt inſtrumenta aliud teſtes. ſed
ex iſtorū vocabulorū confuſione & etymologia, inſtrumentorū
noīe continentur teſtes:vt ff.de verb.ſig l.notionem.§. inſtrumē-
6 torū.¶ † Itē ſcias qđ quędā inſtr̄a ſunt finiū directiua : vt hic & in
ducunt notoriū actu permanens.quędā enūciatiua, & illa faciunt
adminiculū,ſed nō plenā fidem ad intentionē fundandā ſed coad
iuuandum ſic.ita intelligitur.l.no.C.de cōtrahē.& cōmit. ſtipu.l.
optimā.& C.de iur.deli.l.cū aliquis.& ar.in l.j.§.j.ff.de flumi.Item
ꝑ exercitia iuriſdictionū,& redditus antiquos,& nauigia & peda-
gia ac thedoma probant fines antiqui,& poſſeſſio:vt ſ̄.de offi.Ar
chi.dilecto.& ſ̄.eo.ti.l.licet cauſam.¶Itē qđ dicit hic de teſtibus,
dic qđ etiā de eo qđ viderūt,& intellexerūt ī pupillari ętate : & ēt
de eo qđ viderūt & ītellexerūt in ętate decrepita, quę vulgo dicit
redire ad puerilem:ꝗa vita hoīs pauido id eſt circulo terminat, cū
de capite & pedibus fiat quaſi circulus mēbrorū,& corporis plica
tura poſſunt teſtificari:vt ff.de fide inſtru.l.fin.niſi languor corpis
7 auferret cōſiliū mentis: vt ff.de teſti.l.in aduerſa.¶ † Itē not.hic ꝙ
fama dr̄ adminiculū:ſi tñ eſſet cōiuncta cū conſuetudine facit ius:
vt no.ff.de neg.geſt.l.atꝗ natura.§.cū me abſente.& facit.C.de rei
8 ven.l.indicia.¶ † Itē fama actu ſuo ꝓprio perſeuerans, nihil aliud
eſt ꝗ̃ notoriū:vt no.Inno.ſ̄.de iur.calū.cū cauſam. dicit Innoc. qđ
fama licet nō probet,eſt tñ adminiculū.dicit Inno.qđ ad agēdum
finiū regundorū ſufficit poſſeſſio ēt ſine titulo,intellige de titulo
finiū demōſtratiuo,nō de titulo pricipali:vt ff.cōmuni diui.l. cōi
diuidūdo.§.inter prędones.¶Itē dicit Inno.qđ licet ep̄atus ſint di
uiſi etiā ante aduētū Xp̄i:tñ poſſunt eſſe nō diſtincti ep̄atuū fines,
& tūc papa ꝗ eſt vicarius.Xp̄i debet diſtīguere authoritate cano
nis aliquādo ex iuſta cā cōcedunt occupāti. Inno.quaſi paria ſint
ex nullius bonis eſſe,& nō apparere in cuius bonis ſint,nec appare
re poſſe.ff.de cōtrahę.emp.l.in lege.& l.rutilia.qđ eſt valde no. ꝓ
finibus cōitatum & caſtrorū, vt pręſumant illius eſſe ꝗ primò oc
cupauit.ff.de acqui.poſ.l.rē ꝗ̃ nobis.vbi videas.& tene mēti, ſicut
ēt & vicinitas & aptitudo ſicut actus ſunt argumēta dominij. inſti.
de re.diui.§.inſula.Ita conſuetudo & opinio circūſtantiū.ff. de flu
9 mi.l.j §.fi.¶ † Itē no. etiā qđ prelati poſſunt agere inter ſe iudicio
finiū regundorū:officiū autē & ptās iudicis eſt fines cuſtodire , ſi
apparent,qđ ēt per ſcripturā lapidū antiquorū ꝓbari pōt vt elegā
ter no.ꝑ Bar. & ꝑ Accurſ.C.de reli. l. monumentorū. Si aūt turba
ti ſunt fines,debet emendari qđ malè geſtum eſt.ut l.agraria.ff.de
ter.mo.qđ ſi nihil apparet,debēt fines de nouo apponi iuxta con
ſilium geometricum:vt C.finiū regundorum.l.ſi quis ſuper. & ff.
de arbi.l.inter caſtellianū.Item ſequitur id qđ veriſimile eſt, ma-
gis ſequi vias publicas & regales in deſcriptione finiū iuriſdictio-
num quā vias paruas & vicinales quæ ſubiectę ſunt multis muta-
tionibus. vt eleganter.no.ꝑ Ioan. And. in nouel. ꝗd ſi vtraq; pars
ęqualiter ꝓbat? videt ꝙ neutra vincat,vt not. ſ̄. c. licet cām. quo-
niam natura parū hęc eſt,ꝙ vnū eſt qđ aliud ſuperare nō poteſt,ſi
ſunt ꝑ oīa paria:ſecus ſi ſunt paria natura,ſed nō priuilegio: vt ff.
de fideicō.liberta.l.generaliter:& in c.duobus.de reſcrip.li. vj. per
10 Ioan.Mo.¶ † Et in cāpo bellico ille qui aliū ꝓuocauit ad bellū,niſi
vincat,habet ꝓ victo:quia non ꝓbat qđ aſſumpſit ꝓbandum. reo
aūt ſatis eſt ſe defendere.arma enim defendibilia ſibi ſufficiunt.de
materia huius exempli tractaui in nouo opere meo ſuꝑ vſib.feu.
de pace te.& eius violatorib.c.j.§.ſi quis ruſticū. col.x.caue tibi:ꝗa
ibi loꝗtur.ſ.in c.licet cām qñ obſcuritas eſt in poſſeſſorio retinen
dę:ſed iudicium finium reg. eſt petitorium , vel ſaltē mixtum in
quo ex obſcuritate officium iudicis potius orit ꝗ̃ deprimat:ꝗa ex
ambiguitate naſcit. iōq; iudicis arbitrio aut declarant aut ꝯſtituū
tur termini:qđ in poſſeſſorio retinēdę iudex nō poſſet facere:ꝗa
ex poſſeſſione nō ex arbitrio iudicis cōſtat.inſti.de interdi.§. ho-
die.¶ Vltimò no.qđ adminicula nō ſunt ꝓbationes de per ſe, ſed
auxilia aliarum ꝓbationū,quas cęteris paribus alijs faciant pręua-
11 lere.ff.de iureiurand.l.ſi duo patroni.in prin.¶ † Itē no. qđ admi-
a nicula multū iuuant,& valent in factis a antiquis.tene menti iſtum
tex.aliqñ tñ ꝑꝑ iniquitatem tꝑis perit probatio.vt in aut. hęc con
ſtitutio innouat conſtitutionē ꝗ̃ pręſcri.c.an.&c.col.viij. vbi tex.
& glo.ſic dicit vix inuenit aliꝗs.c.annorum ꝗ probare poſſit tan-
ti tꝑis ſpaciū: cū nec documēti integritas nec actus fides,nec ętas
12 valet teſtib. ſuffragari.ex quo tex.† patet ꝙ fides inſtr̄orum,acto
rum & teſtium poteſt centum an.deperire. Quis eīn nouit vtrum
fuerit notari⁹ necne.ut C.de fal l.ſi ꝗs decurio.Si tñ inſtr̄a reperiū
tur in loco ſolēni bñ cuſtodita , vel quibus ex conſuetudine detur
ꝑpetua fides , vt in archiuo publico,& eccleſiarū codicibus pluri
ma vera & indubitata continētibus,ſtandum eſt ipſis. & id qđ eſt
indubitatum facit valere dubitatū.ar.ff.de eden. ſi quis ex argēta-
rijs §.ij.vbi tex.no.Itē no.qđ queſtio eſt vtrum per ſententiam de
claratoriam transferatur dñium.Nam vr̄ qđ detur publiciana: vt
ff.de pub.l.eum qui.§ petenti. ¶ In contrarium facit.ff. de acqui.
poſ.l.pōponius § ſi iuſſu.ff.de iureiu.ſed & ſi poſſeſſori. poſt prin.
tñ hoc dubium procedit in rei vēdi. ſed in duplicibus iudicijs non
eſt queſtio:quia ius ſpecialiter dat hanc poteparem iudici,ut de iu
re vnius pro bono pacis poſſit alteri dare cum debita recompēſa-
tione:vt C.cōmuni diui.l.ij.& inſti.de offi.iudi.§.fi.aliter enim nō
eſſet poſſibile vincere abſq; cōtentione : ut l.ſi cōi.ff.de ſer.ruſti.
prędio.& ff.de l.ij.l.cū pater.§.euictis & l.ij.C.qñ & qui.quar.pars
debe.lib.x.& ff.de vſufr.l.ęquiſſimū.Et ideo non valet pactum in
ter conſortes,ꝙ res in perpetuum non poſſit diuidi. ut ff. cō.di-
ui. l. ſi conuenerit. aduerte tu qui vis nodos legū diſſoluere. nam
aut ille qui fuit pronunciatus dñs in rei ven.nūc agens ꝯ̄ tertium
poſſeſſorem vult inniti ex dominio,& debet probare ſe dñm vel
probando antiquum dñium,vel probando modernum , quo ca-
ſu debet probare victum fuiſſe dñm: ꝗa res inter alios acta &c. &
iſta probatio eſt difficilis aut inducit ſnīam pro titulo:quia titulus
iudicati titulus eſt:ut ff.de noxa.l. & generaliter. ¶ Itē introducit
poſſeſſionem ex eo,& tunc ſumus in publiciana,in qua non opor
tet probari dñium:ſed apparatum dñij vſucapiendi conditionē:
vt ff.de ꝯhen.emp.clauibus.& inſti.de act.§.alię.& ita intelligit di
ctus.§.ſi petenti.nā tituli à titulantibus dependent, nec requiritur
conſenſus alterius extranę ꝑſonę. & ideo in titulo acꝗrendo pñt
alij alijs p̄iudicare ꝑ occaſionem vſucapiēdi: ꝗa iſta eſt inuētio na
dita à p̄tore:alioꝗn ſi inſtrumenta inter alios acta non facerent fi-
dē de titulo,eodē modo nec teſtes.& fatuus fuiſſet p̄tor publicia-
nā introducens.¶ Itē ſi iudex ꝓnūciauit alternatiuè rem eſſe meā,
vel quaſi,iſta ſententia cōtra alium nō ꝓbat,hoc eſſe, ſed ꝓbat ini
13 tium futuri eſſe.i. futurę vſucapionis & publicianę. ¶ † Et no. qđ
ex ſola erronea iudicis errantis poſſeſſione eo nomine acquiſita
tranſit dñium:quia facit ius inter partes:ut ff.fami.her.l.cum pura.
& ff.de pecul.l.eo tꝑe.in prin. ꝗa error qui tranſit in rem iudi. hr̄
pro ueritate non natiua,ſed datiua:quia ſemel falſum ſemper fal-
ſum dr̄:ut c.cum ęterni.lib.vj.de re iud.ſicut contra ſemel verum
ſemper verū dicitur,ſi ad originem referatur:vt ff.de leg. ij.l.cum
filius.§.hęres.poteſtas aūt potentię hęc eſt,ꝙ non verū habeatur
pro vero,vt ſit litiū finis:vt ſing.no.ff.de condi indebi.l.ſi non ſor
tem.§. hæredi.Bal.

ADDITIO.

a Vide, latiſſime per. d. Iaſ. ubi multa aggregauit in l. cum aliquis in ij. col. cum ſeq.C.de iure deli.

CAP XIIII.

1 *Medici aliqui licet ſint recepti ad inſpiciendum vtrum debeat remanere cicatrix, & eorum dicta ſint publicata, alij tamen adhuc recipi poſſunt tam ad petitionem alterius partis, quàm ex mero officio iudicis.*

2 *Signum ostendit signatum.*
3 *Perito cuilibet in sua arte licet sit credendum, an tamen & quando vni soli credatur.*
4 *Negatiua corporea potest probari per visum & tactum.*
5 *Puella an sua presentia & conuersatione dicatur maritum spoliare.*
6 *Virginitatis priuilegia quæ sint.*
7 *Virginitas coronatur.*
8 *Ciuitas dicitur coronari virtutibus ciuium.*
9 *Dos puellę an possit interim per eam repeti.*

CAusam matrimonij. Possunt reprobari matronę per quas virginitas puellę probatur. secunda ibi, mandamus. ¶ Casus. Quædam puella Senensis contraxit matrimonium cum quodam iuuene, & traducta fuit ad domum illius: quæ parum post discessit ab eo, & monasterium est ingressa. ille iuuenis repetebat eam quam se carnaliter cognouisse dicebat: ipsa dicebat se virginem & monacham & hoc pbauerat per quasdā mulieres q̄ ad inuestigāda signa virginitatis ex parte puellę fuerāt introductę. Quærebat quid fiendū: Papa mandat dictam puellā vsque ad litis terminū poni in dicto monasterio qd̄ intrauerat, vt ibi securè valeat morari & φ hoc facto recipiantur probationes viri contra illas mulieres quæ illā puellā virginē affirmauerant necnon recipiant aliæ probationes vtriusq; partis negocium cōtingētis: nam qa sæpe fallit tactus & oculos in prędictis, mandat dictis iudicibus quatenus adhuc honestas matronas, & prouidas, & prudētes curēt deputare ad inquirendum vtrum dicta puella virginitatis candore & priuilegio sit munita. ¶ Ibi & monachā & tūc si est in pos. monachatus debet defendi per syndicū monasterij cū nō habeat propriū. de accu. c. ex parte. & no. ff. de inoffi. testa. l. si instituta §. j ¶ Ibi, ponatis. exiuerat enim de monasterio ad faciendum
1 se inspici s̄m Ber. Ibi, postmodum. ergo non primò. ¶† Ibi, probationes. no. ar. quòd licet aliqui medici sint recepti ad inspiciendum vtrum debeat remanere cicatrix, & eorū dicta sint publicata: tamē ad huc alij recipi possunt tam ad petitionem alterius partis, quā ex mero officio iudicis. qd̄ est nota. ¶ Ibi, signa virginitatis. nota vir-
2 ginitatē probari per signa. ¶† Itē signum ostēdit signatum: sicut cicatrix faciē deformē ostendit: & stigmata ostēdunt militē & fabricēsem. vt C. de fabricen. l. stigmata. & habitus monachū & clericū. vt in. c. si iudex. de sent. excom. li. vj. clamis militē, purpura regem, stola sacerdotē, toga aduocatū, bricus rusticū, cucula monachum. vt legit̄ & not in l. j. C. nulli licere in frenis equestribus. li. xj. hi sunt proprij habitus hominum notabiles: ex qbus talis quis præsumitur, qualis in habitu reperit̄. c. in audiētia. de sentem. excom. sunt & alia accidētia quæ magnā partē conferunt ad cognoscendum quid est hoc. vt C. de ser. expor. moueor. & sic est arg. φ accusatus de adulterio debeat absolui si signa virginitatis appareant in puella. ¶ Ibi, curetis. ex officio pp̄ter periculum pp̄ter qd̄ est semel probatū φ iterum de eo quærit̄ cōtra id. s. de offi. dele. licet. ¶† Item. no. quod
3 cuilibet perito in arte sua est credendum: non tñ creditur vni soli, nisi forte non reperiat in ciuitate, nisi vn⁹ fidedignus. vt legi. & no. in auth. de non alie. §. & vt neq;. nec distinguo inter artes mecanicas & alias: vt ibi no. Ad id autē qd̄ dixi de vno teste, a facit id quod
a dicit lex de vno interprete. vt. ff. de verb. obli. l. j. in fin. qui tex. nō reperitur alibi. Nam ille tex. vtitur singulari numero dum dicit, per interpretē. & non requirit plures. & quotidie text. ille ad hoc allegatur per Barto. & alios. No. principaliter tria in isto. c. φ iudex debet locum securū pūidere partibus vt ff. ad treb. de ętate. Item oēs probationes quę tangunt negocium, sunt admittédę. itē mulier inspecta iterum inspicitur propter periculum animarū. Ber. item manus & oculus qñq; non discernunt verū. no. φ visus aliqñ fallit propter difficilē discretionē: sicut video cucurbitā crescentē, & nō video atomos ēt si tota die affigrē intuitū, vt dicit glo. insti. de re. diui. §. j. & ff. de vsuf. vsufructuarius. §. si vinarijs. & aliqñ statim video & statim nō video vt aquam currentē propter eius velocissimū motū: & fulgur cadēs de celo. ¶† Itē not. φ negatiua alia est corporea,
4 & ista pōt probari per visum & tactū, vt negatiua virginitatis: alia est incorporea. & ista nō pōt pbari p visum & tactū. vt insti. de re. corpo. & incorpo. ¶ Itē no. φ aliqñ sensus decipit circa ppriū obiectū p p defectū intellect⁹, vel virtutis sensitiuę. Itē not. de priuilegio virginitatis. & est arg. φ magis creditur testimonio virginis quàm testimonio viduę, qd̄ est no. Itē in mēsa & in itinere semper virgines debent pręcedere viduas. & adde qd̄ nota. in. l. j. C. de indi. vidu.
5 ¶† Op. ista puella spoliauit maritum sua pręsentia & conuersatione ergo maritus debet restitui ante oīa. Sol. præsentia & conuersatio & reliquus famulatus sunt quędā extrinseca, & ambages, nec p hoc vxor spoliat maritū, sed ipam in: sed qñ ē carnalr copulata, tūc dr̄ spoliare seipsam & pcederet oppositio. Nā anteq̄ vir cognouerit eā, nō ē spoliat⁹ vir possessiōe finalis causæ m̄rimonij, postea sic. vt l. j § pe. de iust. & iur. ¶ Vnde conclude quòd spoliatus possessione finalis causę dr̄ spoliat⁹ re: secus si est spoliatus qbusdam pręludijs; & ido si vir petit se restitui ad oscula, nō pcedit petitio. vt. s. de restit. spo. ex transmissa. ¶ Item hic ideo non fiebat restitutio, qa inde pō-
1 terat sequi periculū animę, & fieri impr essio virginati. vt l. j. C. de rap. virg. & ideo colligit media via, vt interim nec vir satiet suā concupiscentiā, nec puella habeat liberum volatum, sed stet in monasterio qd̄ intrauerat tanq̄ apud tutum sequestrū. ¶† Quærit glo. quæ
6 sunt priuilegia virginitatis: dic vt in gloss. & adde φ viduę quę seruant viduitatē non procul à virginitate ponunt. vt in auth. de non
7 eli. secun. nuben. §. optimum. ¶† Item no. φ virginitas coronatur. Porro in virginitate viuit gloriosè ī matrimonio pudicè. ff. ad treb. l. mulier. §. cū proponeret. in vera viduitate viuitur castè. vt not. C. ad. l. iul. vi secllam. l. fin. In concubinatu viuitur impudicè, licet tolerabiliter: vt ff. de concu. l. in concubinatu. ī stupro viuitur damnabiliter: sed damnabilius in adulterio. ut ff. de quæstio. l. si qs viduam. damnabilissimè aūt in incestu, vbi ius & natura patiuntur. vt ff. de adul. l. si adulteriū cum incestu. & par delictum est cum moniali: vt C. de epi. & cleri. l. ij. in fi. l. si quis non dicam rapere. Ex his tñ amplexibus pōt nasci vir bonus. sed pessimū oīm est peccatū cōtra naturam ex quo nihil creari pōt: vt C. de adul. l. cum vir. & ff. de postu. l. j. § remouet. de quo crimine dānati ēt si dānarent in centū solidis ex forma alicuius statuti non pñt facere testim. ar ff. de test. l. cū legē. s̄m Ia. de Bel. Sed ibi ex gn̄e infamię phibet qs testari: & est ibi spā le. nam regulariter nullus dānatus phibet testari nisi ex gn̄e pęnę. vt ff. de pę. l. qd̄ statum & aīa imperat virginitatis, corpus castitati.
¶ Item coronari dēt ille q rēpublicā tuet: vt l. j. C. de athlet. li. x. no. ff. de postul. §. bestias. ¶† Item ciuitas dr̄ virtutibus ciuium corona
8 ri vt l. vnica. C. de metro. li. xj. ¶ Vltimò tene menti in isto. c. φ tres sunt casus, φ aut puella est nupta, sed nō cognita, nec ducta: & nō pōt peti eius restō. idē si ducta & non cognita: qa pōt ingredi monasteriū. Casus est hic notabilis: sed si est cognita ēt per vim nō pōt sui spoliare maritū ɔ̄ria vi & ppria authoritate, nec pōt ingredi monasteriū: qa gloria virginitatis nō est in ipsa. ¶ Not. φ puellę maximè Senēses appetūt amplexū sposi: Papienses nō recedūt ab ipso, & merito, qa s̄m naturam. ¶† Quæro an dos istius puellę possit interim
9 per eam repeti? respon. non, quia dos est accessoria vnde interim stat in suspenso vt ff. de exce. fundum titianum: & l. fundi. ver. item si. vbi dicitur, quòd suspenso principali suspenditur accessorium. in terim igitur dum fuerit ista puella in sequestrum, ita & dos. j. de do. inter virum & vxo. c. per vestras. ¶ Quæro quid ecōntra si puer timeat impressionem mulieris luxuriosę. respon. idem, licet hoc raro cōtingat: vt no. in l. j. C. de rap. virgi. in gl. q̄ incipit; idē ecōtra. quę gl. nō est alibi. dicit Inno. qd̄ mulieres quæ nō sunt discretę, vel non sunt honestę nō admittunt ad testificandum de virginitate. imò ēt si essent nobiles naturali origine. ff. de verb. sig. mater. vnde meliores sunt boni mores quàm nobilitas. tex. ibi singularis. Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide aliqua in simili per Feli. in rub. extra de consti. co. pe. & vide etiam eundem in c. proposuisti colum. iij. de probat. & in c. ad audientiam col. ij. in fin. & seq. de presc̄ri.

CAP. XV.

1 *Reus an post conclusionem in causa possit dicere quod non fuit lis contesta.*
2 *Ecclesia potuit componere, & non composuit: an potuit in integrum restitui aduersus compositionem omissam.*
3 *Acta coram vno iudice an faciant fidem coram alio.*
4 *Originalia an debeant remanere penes notarium, an pęnes curiam.*

CVm bonę. Acta habita coram iudicibus primis probant coram secundis. Et primò ponit hic cuiusdam ɔ̄missionis formā bimēbrē. scd̄a ibi, alioquin. ¶ Casus. Quæstio vertebat inter quendā abbatē & quēdā epm̄. Abbas dicebat se spoliatū ab epo: cū aūt causa per appellationem ad Papam deuoluta fuisset, acta originalia iudicij remanserunt apud priores iudices. Quęritur quid fiet. Papa dat nouis iudicibus in mandatis primò vt requirant acta supradicta diligenter: & si quæ partes vellent proponere in scriptis, remittantur ad Papam. Si autem non inueniantur acta cum non reuocetur in dubium de contestatione lit. recipiantur testes de nouo: & si partes vellent aliqua proponere super tractatu compositionis fiendę inter dictas partes super prædictis causa remittatur ad Papā sufficienter instructa. i. in statu in quo est ibi acta tam super statu quàm super spoliatione. Dicit Innoc. φ si Papa mandat alicui φ faciat sibi exhiberi oēs pcessus alicuius causę, si qdem alius de ipsa cā cognoscebat, elidunt literę p exceptionē, nisi de dependentia litis sit facta mētio: secus si partes essent absolutæ ab obseruatione iudicij. ergo p talem absolutoriā ab obseruatione iudicij nō cōsumunt acta in factū respicientia cū edi debeant nisi talis absolutoria esset lata propter ineptitudinem iudicij: vt ff. de iur. fis. fiscus per Bartol.

¶ Ibi,

¶Ibi,cũ non reuocatur in dubium.no.optimũ tex. ꝙ si testes sunt
1 recepti in cã,p̃sumitur lis cõte.nisi hoc neget.¶† Quæro hic, vtrũ
post cõclusionẽ in cã possit reus dicere ꝙ nõ fuit lis conte.& vr̃ qđ
non:qa per processum ad sequentia præsumont præcedẽtia,vt hic,
& ff.de acqui.hæred.illud.¶Item qa post conclusum in causa nihil
põt allegari.vt no.s̃.c.qm̃ contra.¶ In contrariũ vr̃ ꝙ hæc allega
tio cõstat ex actis.nã qđ in corpore actorũ nõ ꝯtinet, nec factũ vr̃.
¶Itẽ qa oẽs negationes sunt liquidę iuris præsumptione, cum sint
probatæ eo ipso ꝙ non ꝓbat ꝯriũ.¶ Itẽ ista allegatio est potius le-
gis quã fori.so.acta loquũtur:& vbi nõ loquũtur acta,nec nos loqui
mur:vt s̃.eod.qm̃ ꝯ falsam.§.fi.& talis allegatio potius est iur.quã
facti:quia probatur per rationem disputandi.si autem reus non ne-
gat,non potest per alium cuius non interest in dubium reuocari.
& ita intelligit hic.& licet per negationem fiat res dubia : vt C.qui.
ad li.procla.non licet l.fin.tñ per silentium non fit res dubia. Casus
est hic multum mirabilis. ¶Not.ꝙ vbi attestationes sunt perditæ,
possunt de nouo ꝓduci testes etiam post dīdicita vetera testificata.
2 ¶† Et not.ꝙ licitũ est inter ecclesias, & ẽt laudabile habere tracta-
tũ sup̃ cõpositione.Sed nunquid si ecclesia potuit cõponere, & nõ
cõposuit,poterit in integrũ restitui aduersus ꝯpositionẽ omissamẽ
& quadã gl.no.etiã tex.vr̃ ꝓbare ꝙ sic,ff.de mi.l.si ex cã.§.nũc vi-
dendum.hoc verum si in tractatu erat sic conclusum.al's secus:quia
tractantibus licitum est pęnitere:vt no.in l.elegãter.post prin.ff.de
3 condi.inde.¶† Quæro nũquid acta corã vno iudice faciant fidem
coram alio.rñ.aut sunt acta permissiõis.& dic vt l.cũ apud sempro
niũ.ff.iud.solui.aut sunt acta interruptiõis & faciũt fidẽ ẽt perẽpta
instãtia:vt l.fi.C.de præscript.xxx.an.aut sunt acta persecutoria ali
cuius accessiõis vt fructuũ.& dic vt no.C.de fruc.& lit.expẽ.litiga
tor.aut sunt ꝓbatoria, & plenè dic vt.C.de re.iu.gesta.& C.de edẽ.
his apud quẽ.per glo.& Cy.aut sunt acta litis ordinaria:& tunc quo
ad reliquũ ꝓcessum litis pereũt instãtia perẽpta:qa debet denuo &
à capite processum inchoare.quod dic vt not.plenè per Bartol. in
l.cum lite mortua.ff.iudi.sol.de hoc not. C.de iudi.properandum.
§.j.& §.fin.C.de arbi.l.pen.Sed an pereant quo ad vitium litigiosi
dic quod sic:qa istud est litis vitium pendentis:vt not.solenniter in
4 l.j.C.de præscri.lon.tempo.¶† Quæro vtrum originalia debeant re
manere pęnes notarium,an pœnes curiam:vt s̃.ca. quoniam si ta-
men remanet pœnes iudicem,non derogatur fidei ipsorum acto-
rum.text.est.hic not.Bal.doctor.

¶De testibus. Rubrica.

¶Præmisso generali tractatu de probationibus,descẽsurus ad spẽs
a præmitti debet de digniori.s.de ea [a] quæ fit per viuã vocem. Nã di-
gnior & ęstimabilior est vox viua q̃ mortua,vt in auth.de instru.cau.
& fide.§.si qs igit.Ibi,nos quidẽ &c.vnde nõ dẽt testificari p schedu
lã,sed per vnũ sermonẽ qui generalior est:vt c.testes.iij.q ix.de testi.
l.iij.§.idẽ diuus.in verbo,testimonijs.acuitas eñ viuę vocis fortius
& efficacius mouet animum auditoris:vt ff.de arbi.l.si in tres.& C.
de sen.ex peri.reci.l.j.ff.de questio.l.de minore.§.tormenta. habet
eñ in seipsum remouentẽ intellectũ ex veritate ei data à natura.vñ
Hieronym⁹ in ꝓlogo Biblię,hẽt,inqt.nescio qd latẽtis energię &c.
Item multa erubescimus loqui quę non erubescimus scribere.
¶Item in teste dẽt videri qua trepidatiõe loquat:qđ in voce & visu
dignoscit.Itẽ an vacillat.C.de testi.l.nullũ.¶Itẽ dicit Cassiodorus,
qđ nullũ est maius mentis & fidei testimoniũ quã qualitas inspecta
verborũ.cõcor.ff.de sup.le.l.labeo.§.idẽ tubero.& ꝙ verbũ vulgi di
cit,loquere & cognoscã te.cõcor.ff.de tu.& cur.da.ab his.l.diu⁹.Bal.

ADDITIO.

a ¶ An probatio viuę vocis sit dignior probatione vocis mortuę vide latissi-
me per do.And.Bar.in rubr.j.de fide instr.vbi multa allegat.

CAP. I.

1 *Testificari precio an dicatur qui inde spectat commodum sine pactione per-
uenturum.*
2 *Testis an possit aliquid recipere à producente.*
3 *Testis an per amicitiam repellatur.*
4 *Testimonium an nullus dicere debeat,nisi sit ieiunus.*

PLacuit. Tria dicunt hic. primo quod testes
non corrũpant precio. secundò qđ
idonei & fideles ad testimonium sumant. tertiò vt
nullus dicat testimoniũ nisi requisitus.primum pro
batur. iiij.q.v. si qs testibus. Scđm ea.causa,& q.c.si
quis liberi. Tertiũ. xxij. q.iij. honestũ. Quæ autem
habeant fieri à ieiuno.no. Io. de consecra.di.j.c. sacramenta altaris.
¶Ibi,precio.i.pro precio.hæc enim dictio significat cãm immedia
tam:vt ff.de pecu.lega.l.dñs sticho.quasi dicat alias non facturus.

1 ¶† Sed nũquid dicit precio testificari, qui inde spectat cõmodum
sine pactione peruenturũ:vt si vnus correus debendi insolidũ testi-
ficatur pro altero.rñ.nõ,sed tamen an valeat testimoniũ.dic ut no.
Cy.de testi.l.dictãtibus. Nos dicimus qđ vnus videt pro alio fide
iubere:sed impropriè loquimur:qa debemus dicere qđ vnus videt
pro alio se principalem constituere quatenus ad alterutrum princi
paliter pertinet negociũ:vt ff.de dolo l.& eleganter.§.seru⁹ pactio
nis. Fideiussor enim est qui in secundaria obligatione se obligat;sed
obligationes principales oriunt simul ordine naturę & intellectus,
licet impossibile sit duas voces simul proferre.vt singulariter no.in
auth.de fideius.in prin. Vnum aduerte quod duo rei contractus vi
dentur esse duo rei iudicij. & ideo non videtur quod vnus possit
testificari pro altero,vt C.de duo.reis.l.fi.In contrarium facit.ff.mã
2 da.l.creditor.in prin.dic ut. C.eod.omnibus.per Cyn.¶† Oppo.&
videtur quod testis possit aliquid recipere à producente : vt.C.de
testi.l.quoniam liberi.& in c.statutum.§.pe.de rescrip.lib.vj. Solu.
expensas quas faciunt in eundo & redeundo & stando possunt re-
cipere,vt in cõtrarijs.sed vltra aliud si aliquid recipiunt,nõ valet eo
rum testimonium:vt hic,& nisi forte in recompensatione operarũ
quas perdunt : quia a suis negocijs auocantur. nec enim debent ia-
cturam pro alieno commodo sentire : vt C. eod.l.si quando.& ff.
quemad.testam.ape.l.ij.& ar.ff.man.l.idemque.§.idem Labeo.Sed
quis faciet expensas testibus in causa inquisitionis, cum non debe-
ant testes venire suis sumptibus:vt innuit gloss. C.eo. quoniam li-
beri.respõ.res publica mandato iudicis.ar.ff.de bonis dam.l.diuus.
ff.de cap.l.mulier.C.de nauicu.l.cum nauarchorum.lib.xj.& l.j.ff.
de iusti.& iure.per Gul.vnde mandabitur massario communis qđ
faciat ipsis impensas de publico. ¶ Adde quod qui non laborat,
non manducet : vt not.in l.quamuis.ff.de dam. infe quid si testis dũ
iret ad testificandum,incidit in latrones,nunquid recuperabit hoc
damnum à producente.respon.non de rigore iustitię sed de curia-
litate bene posset producens emendare damnum , nec infringere-
tur testimonium.ff.man.inter causas.§.non omnia.ff.de fur.si ser-
uus.§.quod vero.¶† Quęro nunquid testis per amicitiam repella-
3 tur?Respon.non,nisi sit immoderata:vt ff.de vsufru.scien.quod ar-
bitrio iudicis relinquitur:vt ff.eod.l.iij.ibi,tũ magis &c.immodera
ta autem est inter virum & vxorẽ. vt C.de his qui ad eccle.cõfugi.
l.presenti. aliqua enim est amicitia illicita & impudica quæ testem
repellit,vt ea quæ est ad concubinam.ff.de acti.& obli.l.fi.ff.de ver.
sign.masurius. nam nihil est fauore amoris vehementius : vt in
auth.quib.mod.na.effi sui.§.illud.col.vj.& C.de na.li.l.j.¶† Oppo.
4 dicitur hic quod nullus dicat testimonium nisi ieiunus.nam con-
suetudo seruat contrarium ergõ male.So.hic non ponitur prohibi
tio,sed quædam bona persuasio.vnde hoc consilium ponitur non
præceptum. potest ergo ieiunus & non ieiunus testificari dumta-
men non sit ebrius : quia ebrietas debilitat corpus & intellectum,
intantum quod homo ebrius nescit abstinere à vitijs & iniurijs:vt
ff.de penis.l.respiciem.§.deliquunt.vt ff.de re mili.l.omne §.qui
se.& in authentic.de consul.circa finem.cum ergo ebrius sit quo-
dammodo alienatus à mente,sequitur etiam quod non potest fa-
cere testamentum inspecta tamen qualitate ebrietatis.Bald.

CAP. II.

1 *Aduersarius semper admonendus est vt ad audiendum testes veniat.*
2 *Testes qui audit deponentes non potest postea pro se testes inducere.*
3 *Testes si sunt rogati ab utraque parte,an possit eis epponi infamia vel nulli-
tas.*
4 *Instrumentum publicum redditur validum si probetur quod est probandum.*
5 *Prælatus magnus si hodie sit,qui erat heri vilissimus,an poterit testificari
de præteritis.*
6 *Pars citari debet vt veniat auditura testes.*
7 *Testes an debeant examinari in secreto.*
8 *Testes si fuerint examinati pro Titio,& deposuerunt pro ipso, & cum a te-
stibus non posset explorare veritatem,fecit sibi clam à notario ostendi an
per hoc attestationes perdant robur suum.*
9 *Testes si iurauerunt infra terminum, an possint examinari post terminum
sine noua citatione.*
10 *Testes si fuerunt producti in termino, tamen iudex noluit eis deferre iuramen-
tum,an poterunt post iurare sine noua dilatione.*
11 *Testem an sufficiat iurare in dilatione legali infra terminum.*
12 *Testium receptio facta contra impeditum comparere an sit valida.*
13 *Citatio legitima vbi non præcedit, processus ad vlteriora ipso iure est nul-
lus.*
14 *Lite non contest.per procuratorem an sufficiat citare dominum ad interessen-
tiam testium.*
15 *Considerari quot debeant in testibus.*
16 *Testes an possunt esse qui sunt in confinio ætatis adultę.*
17 *Agricolę & censiti an possint testimonium perhibere.*
18 *Fama inspici debet in testibus.*
19 *Fides non solum quo ad Deum,sed etiam quo ad mundum inspici debet.*

In

N nomine domini. *Ipso iure nulla est receptio testium*
maxime vilissimorū facta & recepta ɔtra nō citatū. Et
primò Papa ponit dictū suū.& in secūda ipsum probat
authoritate iuris ciuilis.in tertia cōcludit.ibi scda, ne postea. tertia
ibi,ecce.¶ Casus. Absente quodā epo Stephano accusato de certis
criminib⁹ fuerūt recepti testes vilissimi eo nō citato:dubitabat iste
Stephan⁹ vtrū ipsis testib⁹ deberet stari. Papa rñ.qđ nō:qa Stephan⁹
nō fuit admonit⁹ vt veniret,& audiret testes.si verò noluerit veni-
re,valēt testimonia ac si iste Stephanus fuit pręsens:sed si pp ineui-
tabilem necessitatē venire nō potuit,nō valēt testimonia.& hoc ꝓ
bat authoritate nouellę institutionis quæ de testibus loquit: vt s.
1 ¶† Ex hoc concluditur quòd semper admonēdus est aduersarius,
vt ad audiendū testes veniat:& qa omissum est in Stephano,neces
2 se est qđ contra legem actum est careat robore firmitatis. ¶† Di-
cit Inn.qđ qui audit testes deponentes,nō potest postea pro se te-
stes inducere.& hoc facit cōtra eos qui stant ad audieñ. post corti-
nam.¶ Idē ait,qđ vbi abest principalis ita qđ cōparere nō pōt per
se,ad audiendū testiū iuramenta debet mittere procuratorem nisi
causa sit ardua.in hoc signāter no. qđ in causa ardua etiā ad vnum
articulum absens ineuitabili necessitate nō tenet mittere procura
3 torē.ergo secus si necessitas esset euitabilis scđm Inn.¶† No. qđ te
stes vilissimi non faciunt fidē aliquā. Sed nunquid si testes sunt ro-
gati ab vtraq; parte,pōt eis opponi infamia vel nullitas? rñdeo nō.
glo.est or.fin.in auth.de testi.§.& licet.in verbo, suppliciis. iste aūt
rogatus debet ꝓbari vel per tabellionem vel per duos alios testes
qui interfuerunt eorum rogationi. Nā infamibus nō crederetur ꝙ
4 ipsi essent rogati.¶† Conclude qđ cū per publicum instrumentū
probetur rogatus,qđ ex hoc redditur validū instrumētū:& ꝓbatur
id qđ est ꝓbandū.qđ perpetuo tene mēti:qa illā gl.non habes alibi.
¶ No.ꝙ id qđ cōtra legem factū dr̄ nō esse solenniter actū.¶ Itē no
ta interloquendo pronunciari super nullitate attestationū.¶ Item
no.qđ canones nō dedignantur imitari sacratissimas & naturales
5 leges.¶† Sed quid si ille qui erat heri vtilissimus hodie est magnus
prælatus:nunquid poterit testificari de præteritis? videtur quòd nō.
qa honor auctus est nō cōditio personę mutata:vt ff. de cōdi.& de
mon l.falsa.§.j.Solu.inspici debet tempus testificationis: vt ff.ad
carbo.l.iij.§.duæ.ff.de testa.l.ad testiū §.conditionem.C.de testa.l.j.
& no.ff.de infa.l.furti.§.j.& ibi optima glo.saluo quòd vbi testes ad
hibentur ad probationem.i.ad coadiuationē scripturę solennis, in
spicitur testiū cōditio eo tpe quo subscripserūt:qa ꝓpter fortuitos
casus post ɔctum factum emergētes nō dēt vacillare publica fides:
vt.C.de re iudi.l.gesta.& in c.j.si testes pares esse desierūt.in feud.
vbi inspicit conditio testis in initio actus,licet ablato fundo postea
sit depauperatus.sed ibi euētus posterior respicit quādā extrinsecā
6 qualitatē:sed intrinsecus nō tangit fidē testis. ¶† Scđò not.quòd
pars dēt citari vt veniat auditura testes. Nam nisi qs intelligat, vel
intelligere debeat citationē nō valet citatio.ff.de no.ope.nun l.cui-
7 libet enim intelligent.vbi tex.est no. ¶† Oppo.qa imo testes debēt
examinari in secreto vt C. de testi.nullum. Nam si pars audiret at-
testationes ergo debet audire primū testem qui est principium nu-
meri testiū,& tunc statim sequitur qđ didicit testificata illius testis.
& ex hoc de necessitate subsequitur qđ alij testes non sunt exami-
nandi etiam si prius iurassent propter timorem subornationis, qui
timor concernit seriem testimonij non iuramentum simplex vt in
auth.de testi.§.quia vero. ¶ So. litera non dicit quod veniat audire
attestationes,sed audire testes.i.eorum iuramenta.nō ob.ff.de adul.
l.si postulauerit.§.quæstioni.quia nisi interuenit tortura,ibi non ti-
metur subornatio.vnde speciale est in casu torturæ ꝙ licet quis didi
cerit testificata per torturam non propterea præcludatur ei via in
8 probando.quod est no.¶† Moueo vnum dubium,ecce quod testes
fuerunt examinati pro Titio,deposuerunt pro ipso: & cum à testi-
bus non posset explorare veritatem, fecit sibi clam ostendi à nota-
rio: nunquid per hoc attestationes perdant robur suum, ita quod
si postea publicentur,sibi non prosint? rñ.imo prosunt,nec propte
9 rea vitiantur.¶† Ecce aliud dubium testes iurauerunt infra termi-
num;nunquid possunt examinari post terminum sine noua citatio
ne?& videtur quod non:quia aliquod impedimentum potuisset in
teruenire examini.¶ In contrarium videtur, quia depositio trahi-
tur ad diem iuramenti.& de hoc triplex redditur ratio.prima ,quia
inde trahit originem & statum.secunda quia iuramentum impli-
citè continet dictum.tertia quia ex quo testis iurauit esse obligatus
ad deponendum.à qua obligatione non liberatur per lapsum diei:
vt ff.de arbit.l.celsus.§. idem ait. Est & alia ratio Iac.But.quia exa-
minare pertinet ad officium iudicis non partis. Est & quinta ratio
mea,quia pars non est citanda ad audiendum attestationes, sed so-
lum ad iuramentum. sed ad aliud fuit iam citatus. Potest addi sex-
tum ratio,quia deponere est excutio iurisiurandi, & in mera exe-
cutione non est quis citandus. ¶ Item depositio fingit retro. vt
nota in ca.j.de offi.delega.in clemen. Solu.quia non est necessaria
noua dilatio ad deponendum, non est necessaria noua citatio. Ex
hoc sequit quod si testes vtraq; parte pręsente iurauerunt nulla da
10 ta dilatione pñt qñcunq; examinari nulla facta citatione. ¶† Sed
quid si testes fuerunt producti in termino,tñ iudex noluit eis defer
re iuramentū,vtrum potuerunt post iurare sine noua dilatione? rñ.
nō ideo pars est de nouo citāda. vt ff.de feri.l.oratione.¶ Sed an est
necessaria peremptoria.dicit Spe. quod post lit.contesta. vsque ad
diffinitiuā exclusiuè omnis dilatio est peremptoria.dic de hoc not.
Bar.in.l.contumacia.ff.de re iudi.& vide qđ not.ff.de hære.insti.l.si
11 quis instituatur.in fi.¶† Sed nunquid in dilatione legali sufficit iu-
rare testem infra terminum. rñ. non vr̄. nam vt satisfiat mandato
legis debet quis summa ope.niti,vt oĩa infra terminum fiant.vt.C.
de tem.ap.l.ij.§.fi.& l.vlti.§.illud & videt expressum in c.frequens.
de resti.spo.& in c.pia.& ibi no.per Ioan an.& Archi.de exce.lib.vj.
¶ Qđ ergo vulgo dicit testes post terminum examinari posse. ve-
rum videtur in dilatione arbitraria data à iudice : secus in dilatione
12 terminata à iure.¶† Tertiò not.qđ receptio testium facta contra
impeditū cōparere,nō valet,si cām impedimēti ꝓbauerit. & dicit
Ber.qđ nō valet ipso iure.& hoc est no.dignum. ¶ Alij dicunt qđ
imo,sed pōt appellari.& sic per appellationē hoc casu rescindit ꝓ-
batum secundum Io. an. quod alibi non reperies. sed contra quia
valet sententia,ergo & testium receptio,vt C.quomodo & quando
iu.l.ab eo.Sol. dic quod aut iudex sciebat causam impedimenti, &
non valet ipso iure.vt ff.de re iu.l.quæsitum.aut ignorabat, & tunc
valet ipso iure Saluis tamen exceptionibus in personas & dicta te
13 stium.ita intelligitur hic. ¶† Quartò not. quod vbi legitima cita-
tio non præcedit processus ad vlteriora ipso iure est nullus. con-
cor. C. de accu. si accusatoribus. & ibi bona gloss. ¶ Oppo.quod
nō sit necessaria citatio:vt ff.de re iud.de vnoquoq;.So.si ptes sunt
præsentes,nō est necessaria citatio,sed monitio quæ pro peremptο
rio habet,scđm Ber.not. Accur.C.qũo & qñ iudex.l.ij.& facit C.de
14 accus.l.absentē.¶† Quæro nunquid lite nō cōte.per ꝓcuratorē suf-
ficiat citare dñm ad interessentiā testiū.rñ. nō. qa istud est diuidere
instātiā,imo lacerare nisi procu.esset impedit⁹ vel nollet interesse.
arg.ff.de cōdi.& demon.l.multa nō cōmittit.in prin.& c. si duo.de
procu.li.vj.l.eū qui.C.de procu.C.de euic.si iō.ff.de ali.le.l.iij.C.vñ
vi.l.meminerint.nam dñs cōstituendo procuratorem sese exonera
uit de consilio legis : vt ff.de procu.l.j.§.vsus.& in c.j.de iudi.li.vj.&
C.de procu.l.fi.nisi vt dixi procu.nollet cōparere.nā tunc dñs tenet
cōparere:vt insti.de satisda.§.si vero aliqs.s. vt lit.nō cōtesta. c.j.&
ibi dixi.Itē cū procurator litē contestat,fit nouatio iudicij : & ideo
dñs exēptus est ab instantia vt plene legit & not.ff.de nego.gest.l.li-
berto.§.fi.& facit.ff.de appel.l.ab executore.in fi.¶ Item de iure ca
nonico licet sñia possit ferri in dñm,tñ citatio non pōt ferri de dño
omisso procuratore:vt not.Io.an.in mercu.in regula, ꝑsumit.li.vj.
15 ibi videas & tene mēti.¶† Septē cōsiderant in testibus:vt in gloss.
Primū est discretio,quæ præsumit in quolibet adulto,non in pupil-
lo vt C.de testa. mili.l.fi. nisi forte malitia suppleret ętatē.ar.C.ad
16 silla.l.fi.in glo. singulari ibi posita. ¶† Quid enī si sunt in consilio
ętatis adultæ nam quod prope est, nihil distare videt. Tu dic con-
trà:qa lege præfinita est ętas. Et ea quæ ex scriptura legis descēdūt,
præcisè seruanda sunt. Itē in teste inspicitur conditio.i. status per-
17 sonę. ¶† Quid ergo de agricolis & censitis. Rñ. hi tenent ad quę-
dam seruitia:tamen non sunt serui:& ideo possunt testimoniū per
hibere.vt eleganter not.insti.de inge.in gloss.¶ Sed quid de statu li-
bero:& sane rñ.qđ triplex est dñium .s. nudū.plenū,& semiplenū:
vt no.C.eo.ti.in gl.& neutro istorum modorum ascriptitij sunt ser
ui:vnde possunt facere testamētum de bonis suis, licet in quibusdā
locis consuetudo seruet cōtrarium. ¶ De rusticis enī nō est dubiū.
nam veritas à rusticis exploratur. vt not.ff.de leg. ij.l.si chorus.sed
quid de filius sclauorum.rñ.idem licet, eorum patres eis vtantur vt
seruis,vt not.insti.de patria postea.§. ius autem.& not. tria genera
filiorū.quidam vt serui, quidam quasi emancipati, vt apud gallos:
18 quidā medij inter hos, vt iure romano.¶† Itē inspicitur in testibus
fama.oēs hoīes sunt bonæ famæ nisi probet cōtrarium qa status ori
ginis est cū sit tanq̄ tabula rasa in qua nihil maculę est depictum.
vnde fama est natus nulla inquinatione pollutus. Item inspicitur
fortuna quæ idē est qđ generatio & coruptio fortuitorū. verbi gra-
tia,diuitiarū & paupertatis,& non audit preces:qa æterna lege oĩa
caduca impossibile esse stabilia dicit lex,temperent.C.de vesti.olo-
19 beris. lib. xj. qđ leges sunt imprecabiles. ¶† Item inspicitur fides
non solum quo ad Deū, sed ēt quo ad mundum. vnde vasallus qui
est proditor dñi sui,repellit à testimonio etiam si dominus ei pe-
percerit;quia factæ causę pro infectis haberi non possunt.vt ff. de re
mili.l.qui cum vno §.ignominia.ff.de capti.l.in bello.§.factę. Bald.

CAP. III.

1 *Crimen adulterij probatur per ipsam mulierem.*
2 *Mulieres criminosę & socię admittuntur contra electum ad aliquam digni-*
tatem non ad probationem, sed ad præsumptionem.
3 *Dictio seu, quandoq; ponitur diuisiuè: quandoq; coniunctiuè.*
4 *Socius criminis an admittatur in testem in causa criminali.*

Quoniam

QVoniam aliqua. Mulier testificatur contra clericum cū de crimine ciuiliter agit &c.¶ Casus Quidā Epiphany⁹ presbyter infamatus erat de adulterio, mādat Papa suo defensori, ꝙ diligentius inuestiget, & mittat ad ipsum mulieres cum quibus peregisse dicitur, & etiam alios secum adducat, quos senserit aliquid scire de causa. ¶ Ibi, necesse. ad tolleñ. malū exemplum & scandalum. ¶ Ibi, mulieres. quę hodie nō coguntur personaliter
1 ire ad iudiciū cā testimonij vt j.de iud.c.ij.lib.vj. ¶† Ibi, peregisse i. fornicatum fuisse. & sic no ꝙ crimē adulterij probatur per ipsam mulierem. & est speciale in hoc crimine: qa comittitur in secreto & inter parietes. C.de repu.ex cōsensu.§.super seruis. vel dic ꝙ recipitur mulier ad indicium. & qđ qñ testis non est integer, est minus q̃ semiplena probatio. vt sing.no.ff.de pba.l.cū probatio vel hic nō loquit̃ de muliere fornicaria, sed de alia quę nō est particeps crimi
2 nis. vt s̃.de confes.c.j. ¶† Dicit Inn. mulieres criminosas & socias admitti cōtra electū ad aliquā dignitatē nō ad probationem, sed ad pręsumptionē. Idē ait, ꝙ in cōtractibus, vel alijs rebus socij oīum bonorum admittunt̃ ad testimoniū siue principaliter. sine secundariò intersit. nam qui pōt appellare à sentētia, aduersarius est censendus. ¶ Idem ait, quod legatarius est idoneus testis ad probandum reliqua testamenti, sed nō suum legatum. Innocen. & si deponit de suo legato, non vitiat̃ vtile per inutile. tex. est no.ff.de fal. filius.§.sequēs. ¶ Idem ait, ꝙ in re cōi vbi non est quęstio totius rei; sed partis socij, tūc admittit̃ socius ad testimonium; qa nihil ei accessit ex
3 victoria litis. Inno. ¶† Ibi, seu. no. ꝙ ista dictio seu, qñque ponitur diuisiuè qñq; cōiunctiuè, vt quando ponit̃ cum copula: vt in isto.c. quandoq; ponit̃ solutè vt.ff.de aur.& argen.leg.l.si quis ita. & facit C. de natu.libe.l.ij. ¶ Ibi, aliquid. no. qđ dicit aliquid. nam & si modicam occasionem pręstet aliquid est. vt ff.de fideicō.li.l.ergo §.iij. super verbo, occasione. vnde etiam modicū cōferentia ad causam
a dicuntur [a] pertinentia tex. est hic sing. ¶ Opp. ꝙ mulier nō admittatur contra clericum. ¶ Item qđ non admittatur in cā criminali.
4 ¶† Item ꝙ non admittat̃ socius criminis. rñde ad primum ꝙ hic inquirebat̃ ciuiliter ad amotionē bñficij: secus si esset accusatio ad plenā pęnā delicti. Ad secundum respondeo eodē modo. Ad tertium respondeo ꝙ admittuntur ad instructionem non ad condemnationem: vt ff.de pęn.l.qui vltimo. ¶ Item not. quod officiales debent ire cum testibus ad pręsentandum eos superiori, ne forte arriperent fugam. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Quod no. ad statu. quod omnia capl'a sint admissa saluo iure non admittendorum in disputatione fine litis vt si producantur capl'a modicum conferentia ꝙ dicunt admitti & vide omnino d.Fran.de are.in consi.xcix.incip.clarissime domi.

CAP. IIII.

1 *Numerus crescit ex vnitatibus si vniantur in vnam conclusionem.*
2 *Denuntiatio vt fiat requiritur aliquis qui intelligat.*
3 *Citatio prima cum est executa non debet quis ad idem vlterius citari.*
4 *Denunciator & testis an idem possit esse.*
5 *Monitor pro vno teste reputatur in probatione monitionis.*
6 *Actor cui defertur sacramentum in defectum probationis, dicitur secundus testis.*
7 *Denunciatio an expiret morte denunciantis.*
8 *Denuntiationis cassatio an peti possit, quia nuncians est criminosus.*
9 *Credi an debeat illi qui dicit se contra conscientiam non facere.*
10 *Testis idoneus nemo est in causa sua.*
11 *Criminosi & infames an admittantur ad denunciandum.*

IN omni negocio. Is qui denunciat per dictum suum, & alterius, probat se præmonuisse. Et primò ponit dictum. secundò illud probat duabus rationibus. prima ratio ibi, qđ patienter. scđa ibi, item alibi. ¶ Casus. in hoc c. tradit̃ forma, qa qñ quis vult aliquē denūciare de aliquo crimine, dēt primò admonere eū inter se & ipsum solū, & hoc probabit̃ per se solū. & si eū nō audierit. i. se non correxerit: qa auditus hic pro satisfactiōe accipitur, tūc adhibeat vnū aliū testē secū, & erunt duo testes, vel duos alios & erūt tres, & sic ipse est de numero testiū. qđ pbat irrefragabili authoritate euāgelij dicētis: in ore duorū vel triū testiū stat omne verbū. & Io viij. ego sum &c. Deut. xviij. scribit̃ duorū hoīm testimo-
1 niū verū est. ¶† Ibi, efficiunt̃ tres. no. qūo numer⁹ ex vnitatib⁹ crescit: qđ est verū si vniant̃ in vnā conclusionē: secus si diuidāt̃. vnde dicit gl. qđ. x. & x. non faciūt. xx. nec dicit̃ condēnatus in. xx. ille qui est condēnatus in vna causa in, x. & in alia cā in alijs. x. qđ dictū est vtile ad statuta terrarū. si foret statutū ꝙ bannitus in xx. pōt impune offendi. ista est gloss. solēnis. ff. de sol. l. vbi fideiussor. sed an qui
1 peccauerit cōditionaliter loquit̃ p dictionē, si oportet igit̃ ꝙ peccet: sed ille quē. l. humana excusat nō peccat, nisi sit ꝯtraria legi diuinę vt si lex humana dat cām delinquēdi de pręscriptiōe. c. fi. j. de pręscri. al's leges sacratissimæ, ēt in foro cōscientię sunt seruādę. al's sequeret̃ ꝙ oīs legū forma & subtilitas deduceret ad inferos. & consciētia legū esset magis dānata q̃ maleficiorū. non oīs veritas ligat cōscientiā, sed veritas approbata quę ducit aliquē actū ad suū esse. l. nemo pōt. ff. de leg. j. ff. de ver. ob. stipulatio, §. alteri. al's legis authoritas, & potestas esset inanis & vacua. C. de his qui ve. ęta. l. j. oportet ergo ꝙ talis sit veritas, ex qua sit ius quęsitū, vt verbi gratia, qñ aliquod cōmerciū gerit̃ inter partes. ff. de cōdi. inde. si in area. ¶ In tex. ibi. inter te. in psonā facienda est. ff. de vi & vi ar. cū a tę. & ideo nō pōt fieri ad domū vbi nullus audit. idē si habitet ibi insanus, vel
2 surdus, † qa requirit̃ in omni denūciatione aliqs qui intelligat. ff. de no. ope. nun. l. cuilibet enim. in verbo, intelligenti. ibi est aureus tex. ¶ Dic ecclesię ergo secularis iudex in ista fraterna denuntiatione non debet se intromittere. ¶ Oppo. ꝙ sufficiat vna denunciatio. ff. de no. ope. nun. cum procu. §. si dñs. Sol. ibi plenè fuit satisfactū & satisdatū: & ita esset etiā hic si te audisset. ideo litera dicit, si te non audierit. ¶† No. ergo cūprima citatio est executa, non dēt quis ad
3 idē citari vlterius: alias sic. tene mēti. Nā qđ factū est facturū nō est, sicut ecōtra facturū nō est qđ factū iam est. vt no. ff. de dam. infe. l. j. ¶† Ibi, duorum. mala videt̃ hęc allegatio: qa hic nō sunt duo: non
4 pōt idē esse denunciator & testis. vt ff. ad Tur. l. ab accusatiōe. § nūciatores. ff. de cust. reo. diuus. Solu. hæc est denunciatio medicinalis, ibi criminalis. licet in hac nō forma iudicij redigatur ad quādam formam iudicij per negationem & affirmationē partium, & cōcer
5 tationem. ¶† Dicit Innoc. quod in pbatione monitionis monitor pro vno teste reputat̃: in principali autem secus. Inno. Adde qđ in prima monitione solus cū solo plenus & sufficiēs quā testis ipse solus. & est spāle. & est ar. qđ syndicus villę q hēt denūciare maleficiū possit etiam testificari de visis per eum: qa aliud est officium publicum syndici, aliud testis. ¶ Item denunciat ſ'm conscientiā publicam sed testificatur ſ'm cōscientiam propriā. & sunt officia cōpati
6 bilia. ar. ff. de adop. si cōsul. ¶† Item non vertit̃ propriū interesse. itē ex isto. c. sume ar. qđ actor cui defert̃ sacramētū in defectū pbationis, dr̃ secundus testis: ergo dēt esse idoneus, & scire factū de quo possit reddere rationem quā debet reddere testis per sensum corporū. sic dico de isto denūciatore qđ debet factū plenè scire. i. qđ denunciatio sua sit vera quod & puto qđ debeat iurare de calūnia sicut de cęteris quæ nō agunt̃ in figura iudicij: vt not. ff. de dā. infect. l. qui bona. §. pe. Item dico in ista denūciatione debere exprimi cau
7 sam. ff. de no. ope. nun. l. j. iuxta prin. & l. non solū. §. j. ¶† Sed an morte denūciātis expiret ista denunciatio euāgelica. ar. qđ sic. ff. de no. ope. nun. l. nō solū. §. morte. & qa est actus cōsciētialis qui nō trāsit ad hærdem, videt̃ etiam qđ expiret morte eius cui est nunciatum. ¶ Sed an potest peti nunciationis istius confirmatio. argu. qđ sic. ff. de no. oper. nuncia. l. de pupillo. §. qui opus nouum. ibi gloss. not.
8 in sua materia. ¶† Sed an potest peti cassatio denunciationis eo forte quia nuncians est criminosus. respondeo sic. Nam quælibet defensio potest in libellum deduci: vt ff. de no. ope. nunc. l. de pupillo. §. qui remissionem: & licet leges loquantur in prophana materia: tamen satis possunt adaptari consilijs animæ. ¶ Sed nunquid illi qui dicit se contra conscientiam non facere, debet credi? respōdeo sic, si allegat aliquam probabilem causam: aliàs magis est credibilis sermo contrarius cui lux veritatis assistat, vt s̃. tit. j. c. licet cām. alias reus semper negaret & iudicium non redderetur in inuitum quod est absurdum. ff. de verbo. ob. inter stipulantem §. j. etiam si
9 iuret: alioquin facillimus &c. de iureiur. l. iij. §. j. ¶† Oppo. in causa nemo est idoneus testis. Solu. hic. speciale, quia vtriusque gratia iudicium subinfertur: imo principàlis gratia eius qui denunciat vt conscientia eius mundetur, nec tenet̃ si hēt illęsam conscientiā, vt
10 no. Inno. de iudi. nouit. † an criminosi & infames admittantur ad denunciandū. dicit glo. ꝙ non. ar. C. de inoffi. test. l. in arenā. Fallit si suā vel suorum cām psequunt̃, ſ'm Host. sed tūc nō sunt idonei testes super facto principali: sed super admonitione sic: qa litera dicit, si pecauerit in te ¶ Item etiam fallit, si eius notoria laborat infamia,
11 ſ'm Host. ꝙ† Oppo. ꝙ culpa est se immiscere rei ad se nō pertinenti. de reg. iur. culpa est. Sol. hoc pertinet ad charitatiuam rationem, vel officialis correctionem. l. j C. de emēda. propinquorum. Vnde omnis qui habet ex officio corripere, tenet̃ denūciare: sed simplex amicus non tenetur, sed tamen potest quasi liberalis amicus. argu. C. de neg. gest. l. tutori. Bal.

CAP. V.

1 *Propinquitas per quot testes debet probari.*
2 *Senioribus creditur in facto antiquo.*
3 *Testes si iurauerunt dicere veritatem, & ista alia, scilicet quod neque odio &c. an iuramentum sit validum.*

QVoties. Dicitur quales esse debent & qualiter iurare debent qui super consanguinitate
deponunt in causa matrimonij.¶ Casus.aliqui volunt
separari ratione consanguinitatis: Quæritur per quot
1 testes debent probari propinquitas.¶† Item per quales testes.Itẽ
qualiter debent deponere.rñdetur ad primũ,ꝙ per duos vel tres.
ad sm,ꝙ de eadem consanguinitate, vel seniores eiudem loci. ad
tertium rñdetur ꝙ debent dupliciter iurare.primò ꝙ non testificabuntur odio,per amicitiã,vel pro aliquo commodo qđ habuerunt, vel habent, vel habituri sunt. scđo ꝙ proferent rei veritatẽ
prout acceperunt à maioribus, & prout credunt ita esse. ¶Dicit
Inno.ꝙ speciale est in consanguinitate & matrimonio ꝙ proferũtur consanguinei.ff.de proba.etiam matris nam & ad scripturas
parentum confugitur.vt insti.de inge.in fi.& ibi no.¶Ibi,consanguinitatem.no.consanguineos ad testificandum admitti in causa
2 matrimonij.¶† Ibi,senioribus. no. in facto antiquo magis credi
a senioribus.ᵃ itẽ magis credi melioribus eiusdem loci.ad idem est
ar.C.vbi de ratioci.agi oportet.¶ Ibi, neque amicitia.supple tali
quæ inducat suspicionem. Nam amicus prçlato, sed magis veritas.Ibi,commode.ff.de calum.l.quinetiam.¶Ibi, accepisse, idjest
3 audisse ff.de proba.l.si arbiter.ff.de aqua plu.arc.l.j in fi.¶† Ibi,&
credere.not. adijciendum de credulitate, vbi agitur de probanda
antiqua memoria.sic.j.eo.c.licet.& dic vt ibi dicam.sed quid si iurauerunt dicere veritatem & ista alia,scilicet ꝙ neq; odio. &c. rñ.
valet iuramentum quia continet substantialem formam. de alijs
enim possunt sine iuramento interrogari: quia sunt appendices
examinis.Bald.

ADDITIO.

a ¶ Adde glo.quia in l.cum quid.& ibi latissime doct.maxime Moder. multa notabilia allegant prçcipue d.Ias.d.Barth.So.& d.Lance.decius.

CAP. VI.

1 *Ecclesia sanctç Trinitatis si habet litem cum alio,an prior & fratres dictç ecclesiç possint in dicta causa testificari.*
2 *Famulus recedens an possit esse testis.*
3 *Rustici an admittantur ad testificandum in causa villç.*
4 *Procuratores plures vel syndici an possint constitui in una causa.*
5 *Communiones quç repellunt testem quç sint.*
6 *Officijs contrarijs an possit quis fungi.*
7 *Priuilegium concessum ecclesiç an uideatur concessum clericis.*
8 *Procurator an possit testificari.*
9 *Clerici an teneantur dicere veritatem si contra ecclesiam suam producuntur.*
10 *Episcopus an possit testificari pro ecclesia sua.*

INsuper statuimus. Prçlatus & clerici qui causam ecclesiç non procurant testificari possunt in ea. Et primò ponit dictum secundò determinat ipsum. secunda ibi,dummodo
1 ¶†Casus.Ecclesia sanctç Trinitatis habebat litẽ
cum alio.Quærebatur vtrum prior & fratres dictç ecclesiç possũt
in dicta causa testificari? Respon ꝙ sic dummodo vnus aut duo
alij sint constituti ad agendum, & defendẽdum. nam illi qui sunt
procuratores ecclesiç non admitterentur ad testificandum.¶Dicit Inno.ꝙ si duo sint procuratores in aduersis negocijs,vnus poterit testificari pro processu alterius,& alter alterius.ar.ff. de tu.&
cu.da.ab his.l.Romanus.ergo idem in generali procuratore si acceptat mandatum ad vnam speciem ad alteram non:idem si postea renunciauit:quia non inuenitur prohibitum eum testificari,
2 etiam si habuisset speciale mandatum.¶† Et est arg. pro famulo
recedente vt possit esse testis,nisi recesserit in fraudem. & est ista
optima similitudo:quia procurator famulus est in illo actu. ¶Idẽ
ait,ꝙ si formatur libellus in persona prçlati vel vicedomini, siue
per procuratorem suum non potest esse testis secus si in persona
collegij arg.ff.de his qui.ut indig.l.tutorem. ¶ Not. ꝙ illi qui sunt
de corpore ecclesiç, & prçlatus admittuntur ad testimonium in
causa ecclesiç dummodo ipsi non sint procuratores in causa.
3 ¶† Secundò no.ꝙ in causa vniuersitatis admittuntur ad testificãdum illi qui sunt de corpore vniuersitatis eiusdem.ergo rustici admittuntur ad testificandum in causa villç: qđ verum est nisi singuli sperent commodum, vt in nemore per bestias hominum villç.
licet glo.innuat cõtrarium in l.sicut.ff.qđ cuius. vni. no. & in hoc
exemplo gloss.est ibi valde singu.vt metuat immediatum damnum puta impositionem collectç pro solutione debiti communis vt ff qđ cuius.vni.l.j.§.quib.sed si hoc nõ timẽt: quia villa hẽt
aliunde vnde soluat debitum, tunc bene possunt testificari. ff. de
rerum di.l.intantum.§.vniuersitatis.ff de in ius voc. sed si hac. §.
qui manumittitur & ibi per Odof.C.eo.l.parentes.per Cy.& facit.
ff.de leg.j.ciuitatibus.& l.si hçres §. vicis.& ff.ad treb.oĩbus. vnde
si relinquit aliquid ciuitati,ciues possunt esse testes huius testamẽti:quia titulus relicti non acquiritur singulis sed soli vniuersitati.
vt C.de sa.san.ec.l.fi.nec cõpetit alicui aliqđ ius agẽdi nisi habeat
mãdatũ,ut hic.& ff.qđ cuius.vni.l.nulli.& no.ff.de pac.l.item magistri.hoc tñ mandatũ põt dare consuetudo, & erit mãdatarius ꝓpriè procurator mandato legis. ut d. l. nulli.& ff. quod vi aut
clam.l.prohibere.§.plane.non ob.ff.iudi. sol l.3.§.sed si forte quia
ibi lex non vult mandare:sed sine mandato permittere.& ille tex.
4 est elegans.¶† No.ꝙ in vna causa possunt constitui plures ꝓcuratores,vel syndici,ut si quidã cõuituunt pro diuiso: Puta. A qñ erit
prçsens,& B.qñ,A.erit absens,seruat forma mandati. Si autẽ pro
indiuiso quilibet erit ꝓcu.pro ꝑte.A habens mandatũ cũ alio, nõ
solus ut ff.de proc.l.pluribus.si aũt quilibet insolidum, melior est
conditio occupantis.i.prius lit.contest.vt d l pluribus.& arg.ff. de
ver.sig.l.si Titius & Seius.Si aũt dictum sit,ꝙ non sit melior conpantis,dic ut in c.si duo.de procu.li.vj.¶Et scias ꝙ plures ꝓcuratores pro indiuiso officio pñt constitui in iudicio ex ꝑte actoris,
sed non ex parte rei: vt ff de procu. l.si quis cum procuratorio.§.
unius.in negocijs autem non est actor vel reus:sed in cõi negocio
vterq; dẽt interesse.fallit ꝓpter publicam vtilitatem nauigantiũ,
& similium,vbi quilibet videtur habere mandatum insolidum:tñ
si inuicem contrariantur dum actus est in fieri, melior est conditio prohibẽtis nisi mandãs declarasset volũtatẽ suã quid & qualiter.hçc ꝓbant per has leges singulares.ff de exercito.l.j.§.si plures.ff.de cur.fur.l.ꝯsilio.§ fin.ff.de ver.ob.l.q rome.§. calimachus
5 &c.¶† Adde ꝙ quædam est cõio quæ distribuit in partes rei,puta dñij: quædam est quæ distribuit in partes cõmodi, ut seruitus
cõmunis,& istæ duç stante cõione repellunt testem. quædam est
cõio officij & potestatis.de rescri.eam te quædam cõio patrimonij alicuius vniuersitatis ut molendinorum cõis Bononiç: & hçc
non repellit:qa non cadit in singulis.alia cõio aquç fluminũ publicorum,& viarum publicarũ,& aẽris de cçlo,& venti,cũ si.hçc nõ
repellit:qa nõ est de bonis nostris,sed in bonis dei,ut ita dixerim.
vt ff.de regul.iur.l.ea est natura cauillationis.quã glo.no.aĩs sequeret ꝙ super his quæ sunt cõia toti humano generi, non reperiret
aliquis qui posset esse testis.¶Ex his ergo apparet ꝙ cõio alia est
diuisibilis & visibilis alia est inuisibilis alia publica.alia cõis totius
humani generis,& omnium animantium vitç necessaria: & quali-
6 ter probetur testibus. ¶† Vltimò not. ꝙ quis non põt contrarijs
officijs fungi.s.aduersarij & testis: sicut non põt quis esse procurator actoris & rei.ff.de procu.licet. §. pe. quamuis si unus est tutor
duorum pupillorum,quorum vnus agit ꝯ alterum, possit vtrique
authorizari.ut d.l.illa solẽnis.ff.de autho.tu.l.accipientis. qa aliud
est agere,aliud authorizari.Itẽ poterit in animã utriusq; pupilli iurare de calumnia,si conscientia tutoris est indifferens. qđ est not.
7 dignum.¶† Oppo.ꝙ priuilegium concessum ecclesiç videtur cõcessum clericis,ut no.C.de sa.san.ecc. qui sub prçtextu, ergo clerici non possunt testificari. Solu. ibi intelligitur de priuilegio qđ
põt clericis adaptari,hic in alia re.uel dic ꝙ illa glo nõ est contra,
8 sed econtra.¶† Opp.ꝙ procurator possit testificari. ff. de iur. tis.
deferre.§.iidem decreuerũt.Sol.ibi non testificatur in officio, sed
extra officium.finitum enim erat officium. vel hic erat in iudicio,
ibi in ꝯctu fuerat procurator,& non pertinebat amodo ad eum negocium,nec etiam ad sollicitudinem, nec ad rem ipsam, nec alio
modo.Sed quare.procu.functus officio suo procuratorio ẽt admittiĩ in testem,& non proxeneta? rñ.quia proxeneta habuit salarium:sed procuratoris officium adeo est gratuitum, ꝙ nõ potest
petere iudicis sibi aliquod salarium constitui.vt sing.no. in l. j. ff.
9 de var.& extraor.cog.¶† Quæro,an clerici teneantur dicere veritatem si contra ecclesiam suam producuntur.rñ.sic,si ecclesia eos
produxit pro se.ar.C.de rem.in integ rest.l.pe.& l.fi.C. de fruc. &
li.expen.no.j.eo.cum nuncius.ff.de test.l.lege Iulia maximè in cã
10 criminali.ff.de quæsti.l.maritus.¶† Quæro nũquid eps possit testificari pro ecclesia sua? rñ.non in cã mensç suç, sed sic in causa
cõi.¶Extra oppo.ꝙ in causa propria quis testificatur. vt in l.l. de
testam.§ legatarijs. Sol.ibi non testificatur pro se,sed pro testamẽto non nominando se:alioquin sicut non potest sibi ascribere voce mortua,ita nec viua voce.ff.ad.l.cor.de fal.l. j. licet ex scriptura
puniretur non ex viuç vocis testimonio:quia in legato nuncupatiuo absq; obtentu scripturç habet locum illa pçna cum non inueniatur lege cautum secundum Dyn.pro reliqua autem parte testamenti extra se non est dubium, quòd scriptura & viua vox valet,quatenus non est suspecta dicit.l.illa notabilis.ff.de fal.filius.§.
sequens quæstio.& dixi.s.eo.c.quoniam Bal.

CAP VII.

1 *Beneficium ecclesiasticum an & quanto tempore possit prçscribi.*
2 *Confirmatio prçsumitur ex diuturnitate temporis.*
3 *Vasallus quando per longissima tempora ideo non seruiuit domino,quia dominus non habuit necessitatem,talis seruitij an currat aliqua ꝑscriptio.*
4 *Sententia reuocata non permittitur interim quis molestari eius occasione.*
5 *Excipiens ad consequendum effectum suç excep.debet probare exceptionẽ esse*

esse veram in causa appellationis, sicut in causa primordiali.
6 *Clericum an quilibet de populo possit accusare de fornicatione.*
7 *Procurator an admittatur ad accusandum.*
8 *Obijci an possit contra testem quòd in alia causa fuit conuictus de periurio.*
9 *Exceptiones an impediant quominus testes examinentur.*
10 *Exceptio si sit iure probata, testis non debet examinari.*
11 *Recipi non debet testis cui opponitur quod ipse est criminosus, & famosus.*
12 *Exceptio an perimat testem, & eius depositionem ipso iure an velet & obumbret.*
13 *Testes si asserant aliquid esse publicū & notorium; tamen non probant, si eorum personę reprobantur, potest appellari.*
14 *Factum contra appellationem, & ea pendente non reuocatur, nisi constet de veritate causarum & de iustitia appellationis.*
15 *Appellatione pendente potest damnatus ad mortem facere testamentum sicut statuliber.*
16 *Episcopus si mandauit iudici seculari ne faceret nouitatem, & creditor fecit capere alium an dicatur esse facta nouitas.*
17 *Nouitas interim fieri potest circa fideiussorem contractus.*
18 *Appellans an debeat probare.*
19 *Appellationem suam iustificarę an quis debeat contra appellantes ab interlocutoria.*
20 *Iudex qui pronūciauit bene appellatum ab interlocutoria, irritat quicquid postea factum est in executione dictę interlocutorię.*
21 *Iudicibus an pertineat defendere missum per eos in possessionem.*
22 *Victo si imponatur silentium an sententiam sit executioni mandata.*
23 *Falsum si quis expresserit, an debeat remitti ad priores iudices, & in expensis condemnari.*
24 *Procedendum est tanq̄ lite pendente si quis per errorem dixerit se dispositum, cum non esset.*
25 *Testes reprobatorij an cogantur ad testificandum.*

EX parte A. Istud cap. consueuit repudiari difficile, & in parte substantiali hoc intēdit. Si testibus opponat exceptio, qđ sint criminosi, & p iudicem talis exceptio nō admittit, licitè appellari potest. & primò ponit querela sacerdotis. secūda ibi, mandamus. iudicum datio & Papę responsio. ¶ Casus. Presbyter Adam possederat pacificè ecclesiā de culmo per.xxx.annos & vltra. modo quidam miles maliuolus ipsius impetrauit literas, ꝙ si dictus Adam fuisset filius sacerdotis illius qui immediatè ipsam ecclesiam rexerat, vel publicus concubinarius, remoueret ab ipsa ecclesia. postea dictus miles per interpositam personā petijt ex dictis causis dictū Adā priuari ecclesia antedicta, & produxit quosdā testes laicos infames, vt dictus Adam dicebat. Sed dictus Adam contrà allegabat se canonicè institutū, & longissimū tempus possessionis: & dicebat dictos testes laicos, infames, & reprehensibilis vitę: nec non latrones manifestos: & quosdā alios in alia causa de periurio conuictos, non recipiendos: cum hoc se diceret probaturum: & ne reciperentur appellauit ad Papam. Iudices nō admissis exceptionibus receperunt testes, & attestationibus publicatis priuauerunt dictum Adam ecclesia antedicta, quā postea filius dapiferri. i. coq militis occupauit: sed dictus Adam significauit hoc papę prosequendo suam appellationem: Papa mandat nouis iudicibus ꝙ dictam sententiam cassent, si lata fuerit per testes non idoneos: & si dictus possessor haberet literas ꝯfirmationis: & quòd dicta ecclesia dicto Adę restituatur, nec inde dę cętero molestet. Si vero veritas aliter se haberet. i. q̄a causa decisa non esset, causā audiāt, & fine debito terminent, p̄cipiēdo etiā testibus dicti Adę: & eis mandato ꝙ super dicta causa perhibeant testimonium veritati cōcludens ꝙ si est iudicatum iustificata appellatione debet rescindi pronunciatum: & quicquid ex eo est secutū. Si vero non est iudicatum, tunc recipiantur testes Adę, & fiat iustitia discussis discutiendis. Et no. hic qđ valet rescriptum alternatiuum: & si sunt membra quodlibet per se sufficit vnum esse verum, licet alterum sit subreptitium, habuisti tex. supra de rescri. inter cęteras. ¶ Ibi, canonicè. sed nunquid hoc pręsumit ex temporis diuturnitate
a [a] videtur ꝙ sic. vt ff. de vsur. l. cum de in rem verso. ¶ In contrariū videtur finis istius. c. & hęc vera. quia fictio legis, cum de in rem
1 verso, non habet locum in spiritualibus. ¶ † Ibi. & xxx. Sed nūquid beneficium ecclesiasticum tanto tempore præscribitur? rñ. non: quia tituli non acquiruntur pręscriptione. verbi gratia, qui titulo præscribit putatiuo pro emptore? licet pręscribat rem non tñ acquirit titulū p emptore: solus eñ titulus pro suo acquiritur pręscribendo. vt ff. de vsuca. Celsus. Sed in beneficialibus nihil pręscribi pōt vt hic, & ī c. ordinarijs. de offi. ordi. lib. vj. & in c. j. de re iudi. li. vj. loquor in beneficiis ecclesiasticis. Nam beneficia temporalia & feuda pręscribuntur spacio longissimi tēporis, vt in. c. si q̄s
2 p xxx. si de feu. fue. ꝯtro. in usi. feu. ¶ † Ex diuturnitate tpis p̄sumit confirmatio. vt C. de his qui à non domino manumittuntur. l. fin.
Ex negligentia, vt no. supra de res. ca. ex parte. Et sic ex negligentia perdit quis gratiam & possessionem. de vsuca. fur. §. fin. de dam. infect. p̄toris officium. in prin. Ciuitas & castrum ecclesię potest pręscribi. de postu. p̄la. bonę. & ibi p Inno. sed ecclesia in titulum nō potest p̄scribi. vt hic. ¶ Ibi, & amplius. nihil operatur hęc adiectio, q̄a incerta. ff de in litem iurā. l. cum furti. nisi ad hoc tm vt videatur quis se astringere ad certam forman temporis.
3 ¶ † Item vt probari possit de quolibet tempore latiori. facit c. sancimus. de feu. sine culpa nō amitteñ. est & ibi admirabilis casus in quo nulla mūdi pręscriptio currit, videlicet qđ vasallus per longissima tpa non seruiuit domino. quia dominus non habuit necessitatē talis seruitij: per hoc enim nō pręscribit se in libertatem: & quia nullum tp̄s patrocinatur. ¶ Ibi, vel publicè no. rescriptum alternatiuū valere, & sufficere alteram partem esse veram. Ibi p interpositam. not. ꝙ in causa priuationis beneficij admittitur p. curator. ¶ Ibi, nō eē recipiēdos. no. testęs infames & manifestè criminosos examinādos non esse. Ibi, diceret. aliud est dicere intēdo probare, aliud est dicere, intēdo confestim & sine mora probare. vt ī. patebit. ¶ Ibi, adiudicauerunt p B. significat probationē. s. de rescrip. c. ij. & inter cęteras. per D. significat habitū, ¶ Ibi, occupatam: & sic in executione sententię fuit processum. tamen cassat vno & eodem iudicio vt l j. §. necessario. ff. si vent. nom. mu. ven. & ar. ff. de mino. si ex causa. in prin. Itē no. ꝙ dēt loqui de cā per quā factū iudicis reuocet. ¶ Ibi, cassata. i. cassa & irrita. nūciata. ibi cōfirmationis. no. sñia cassata fuit per ꝯñs ipsius cōfirmatio īpetrata.
4 ¶ † Ibi, nō permitatis. no. ꝙ reuocata sententia nō permittit interim q̄s molestari eius occasione. Ibi, aliter quia ratio processum reformat. ar. C. de trāsa. l. interpositas. ¶ No. aliter & aliter procedi scđm varietatem actorum. ¶ Ibi, assertionis. i. exceptionum productarum contra testes quę sunt probandę si lis pendet. ¶ Item not. ex quo Papa dicit eum admitti ad probandum, ꝙ videtur ex
5 ceptionem admittere. ¶ † Item no. ꝙ excipiens ad consequendū effectū suę exce. debet probare exceptionem esse veram in causa app̄ronis sicut ī cā primordiali: q̄a app̄ro non releuat ab onere reprobandi s̄m Ber. & ex hoc collige plura notabilia. Primo ꝙ si laicus impetrat remotionē clerici literę censent subreptitię si tacuit se esse laicū. ¶ Op. iste Adā dicebatur publicus fornicator, & ob hoc potest vitari: ergo & denūciari. dicit Inno. qđ nō sequitur: sed certè imo, quia finis remotionis est vitatio. ar. l. oratio. ff. de spōsa. ¶ Itē ꝙ possum propria authoritate multofortius per iudicem vt no. insti. de liber. §. multis. vbi bona glo. tene dictū Inn. q̄a aliud est priuatio quo ad omnes, aliud est vitatio quo ad certam personam. Sed nunquid priuatio eneruet eum a clero, rñ. non sed solū
6 a beneficio. ff. de auto. tu. & si pluribus. in glo. fin. ¶ † Op. fornicatio in clericū est crimē publicū: ergo q̄libet de pp̄lo accusare pōt. rñ. imo non potest, nisi ille cuius interest. verbi grā, patronus parrochianus. nā iudex ex officio debet repellere eos quorum nō interest etiam si lege non caueatur. iste est tex. solēnis. ff. de dā. infec. l. qui bona. §. qui dāni. ¶ Dicit Bar. ꝙ si statuto caueatur, ꝙ de priuato delicto, puta de furto, vt dicit illa gl. no. ff de cōdi. ob cām l. pe. l. q̄libet possit accusare, intelligit de illo pp̄lo statuentiū, nō de extraneo. pp̄lo. ff. de no. ope. nū. de pupillo. §. si ī publico. optimè facit gl. nr̄a. ¶ Quęro, nunq̄d ex quo nō interest sua īpediat p̄cessum. tñ. sic si ex ea oritur exceptio declinatoria: & hoc casu post lit. contestatam non pōt opponi. vt no. Inn. de accu. super his. quia debet examinari seorsum à principali: secus si īteresse deducat vt terminis litis nō īpediat p̄cessum. ¶ Porro neutro casu reddit iudiciū retro nullū, vt dicit. l. no. ff. de inoffi. testa. posthumus. §. j. ¶ Et scias ꝙ ad personam fundandā in iudicio inspicitur interesse: sed ad fundandam actionem si personalis est actio: idē si realis, nō īspicit inter esse. ff. de serui. quoties. quæ. l. est no. ad hoc. ¶ Opp. si literę sunt subreptitię Papę debuit cassare. processum pendentem. rñ. imputet sibi non obijciēs qui processit ad vlteriora: quia personā legitimasse videtur. vt dicit. l. illa no. ff. de iud. sed & si susceperit.
7 ¶ † No. admitti procuratorem ad accusandū & sic est contra. ff de pub. iud. l. pe. §. ad crimen. sol. dicit Inn. qđ admittit ad libellum, producēdum, vel ad vnum articulum, non ad plenam defensionē: dic ꝙ procu. constitutus ad litem contestandam, non admittitur in capitali cā: q̄a iste articulus traheret ad se totū p̄cessū. vt dicit. l. illa no. ff. de p̄cu. q̄ p̄curatorē dat. nec. eē ad excipiēdū perēptoriæ ēt si possit examinari ante lit. ꝯte. sicut est exceptio bāni perimētis accusationē, in libello ꝯprehensam s̄m Iac. de bel. secus si nō perimeret ius principale vt ad excipieñ. dę excōicatiōe. q̄a tūc amittit q̄a exceptio ista nihil habet cōe cū publico crimine. ar. ff. de mino. papinianus. Item dic quod in c. nostro non erat causa capitalis.
8 ¶ † No. ꝙ ꝯ testē pōt obijci ꝙ in alia causa fuit cōuictus de periurio.

ADDITIO.

a ¶ Adde multa per do. Ias. in §. præiudiciales. in antepe. col. cum se. instit. de act. Adde etiam Barba. consi. ix. col. xvij. In ij. volumine.

rio. Nam hoc videtur falsum, vt dicit l. illa no ff. de insa. Lucius. Item regula iur. res inter alios acta Solu. hæc exceptio non omnino perimit testem: sed debilitat. vel dic aliud de iure ciuili: aliud de iure canonico No. ꝙ testes qui non debuerunt recipi, recepti tñ probant, sed debet appellari. ¶ Opp. ff. de quæsti. l. maritus. So.
9 ibi iste erat ꝓhibitus deponere, hic non. ¶ Opp. ꝙ istæ exceptiones nõ impediant quo minus testes examinentur: quoniam sunt
a examinãdi & publicãdi: & tunc ꝓbabit contra personas.[a] nõ eñi ob. didicisse testificata: qa examinaƭ seorsum à principali. C. eo. auth. si testis. & est ratio quare reseruantur nõ opponendo sed ꝓbando: qa si testes nihil ꝓbant, nõ interest opponentis ꝓbare ꝯ ꝑsonas: & iõ tanquã præambulũ præmittitur examinatio vbi autẽ prius admittiƭ excipiens in ꝑsonas ad probãdum non est vllũ adminiculũ quod sumaƭ ex ꝓbationibus eorum si forte cõtingeret
10 eos ꝓbare. ¶ † Dico ꝙ aut exceptio est ipso iure probata, & testis non debet examinari: aut probanda, tunc aut offert se statim ꝓbaturum & idem: aut non astringit se ad statim probandum; & tunc aut obijcitur testi seruitus. & dic vt in d. authẽ. aut odium, & tunc refert aut testis se sponte offert & tanquam suspectus repellitur. argu. ff de arbi non distinguemus §. cum quidam. aut non offert se: sed iudex eum cogit; & tunc aut est suspectus ex legis dispositione, & non debet examinari. vt l j. C. si quacunque ꝑditus potestate. Aut dicit inimicus, tñ non cõstat, & tunc distin-
11 gue vt d. auth. si testis vt not. ff. de arb. licet. & ibi bona glo. ¶ † Et scias ꝙ nullus præsumit inimicus. tex. est no. in d. auth. Aut obijcit testi, ꝙ est criminosus, & famosus, & nõ debet recipi, vt hic. Si aũt opp. crimẽ occultũ debet recipi. & postea recipiẽtur ꝓbationes personarũ. publicatis igitur attestationibus disputabitur an valeant necne: & si ꝓbant, ad eas elidendas recipientur ꝓbationes cõtra personas testiũ. ¶ Si aũt nõ probãt, tunc superuacuo reprobarent ꝑsonæ quæ nõ possunt dici testes eo qđ nihil testificant. & ita debes intelligere gl. Ber. ¶ Opp. si crimẽ obijcitur testi, ista q̃stio est præiudicialis & emergens: ergo dẽt prius terminari vt C. ad l. flauiã de pla. l. pręses. C. de adul. l. qm̃ Alexandriũ. Item criminalis: ergo maior vt C de or. iudi. l. si Sol. circa istud qđ dicitur de ista emergẽte est ratio: qa est reprobatoria, ergo ex naturali ordine ipsorum actuũ primò dẽt pręcedere probatio quã reprobatio: sicut nec priuilegia nisi prius inspiciant, de falsitate possunt redargui vt ĩ. de fi instru. c. accepimus. ff. de transac. l de his. & ibi p Cyn. in additio. Cõsidera ex crimine testis oriuntur duę exceptiones, id est duæ excipiendi formæ. s. declinatoria personę testis. & propterea debet excipi vel ꝓtestari ante factum. i. antequã testis iuret vel statim. i. in eodem contextu. Est alia ratio: qa si non protestaƭ, cõsentire videtur. C. eo. si quis testibus. nã cũ testis iuret pro vtraque parte, ipse enim videtur tacitè produxisse, nisi contradixisset. ¶ Porro si contradicit, non prodest sibi dictum testis ab eo nõ ꝓducti, sed reiecti. ¶ Item oritur exceptio peremptoria dicti: & per hoc per indirectum est peremptoria negocij: qa fundamentũ negocij sunt probationes: & hoc põt probari post publicationem testiũ, vt hic dicit. & hæc vtraq; ex parte præsente. Sed si cõtra absentẽ recipiuntur, põt sine protestatione obijcere in personas & est ratio: quia absens habetur pro contradicente. ¶ Caue tibi qa ista ratio est falsa: nã sequereƭ ꝙ nõ posset se iuuare si testes pro ipso testificarentur vnde vera ratio est per regulam. qui tacet. de regu. iur. lib. vj. illud scias ꝙ si exceptio est ipso iure semiplene probata per iuris pręsumptionẽ: quia cõtinentia ꝓbationis nõ debet diuidi, statim admittitur ad cõplendam ꝓbationem, nec differt. vt d. auth. si testis. & facit qđ magistraliter no. in l. nã & postea. in
12 pri. de iureiur. ¶ † Quæro nũqd exceptio pimat testẽ, & eius depositionẽ ipso iure: an elidat & euellet. t. obũbret. rñ. antequã sit pronunciatum pro ipsa elidit: sed postea ipso iure perimit. Casus est
13 vnicus in iure ff. de fideiuss. si plures. in prin. ¶ † Itẽ no. qđ licet testes asserant aliquid esse publicũ & notoriũ: tñ non probant, si eorum personę reprobantur: & potest appellari, qa non faciunt fidẽ, nec dicitur appellari à notorio: qa testibus eneruatis sequitur ꝙ de notorio nõ cõstet. tex. est hic valde notabilis. ar. ff. de testam. militar. diuus. no. in §. licet. aut ꝙ crimẽ põt obijci testibus licet non sit per circumstantias declaratũ: tñ postea in probationibus ꝑ circumstantias dẽt declarari. Itẽ in positionibus si fiant & in articu
14 lis. c. præsentiũ. eo. tit. li. vj. ¶ † No. in ver. mãdamus. ꝙ factũ cõtra appellationẽ, & ea pendente, nõ reuocaƭ, nisi constet de veritate causarum & de iustitia appellationis. ¶ Opp. ꝙ imo debet statim reuocari antequã ꝓcedat ad vlteriora. ff. nil no. ap. pen. l. j. Nam factum est dilatione pendente: & cõtra ordinẽ iur. vt in c. nõ solũ. de ap. li. vj. So. dicit glo. hic fuit appellatum ante diffinitiuam: vnde iudex erat in plena iurisdi. ibi post diffinitiuã, vbi iudex à quo erat functus officio suo: & ideo faciliter reuocatur. ¶ Sed contra hoc opp. de. l. chirographis §. j. ff de admi. tut. vbi dicit, ꝙ ista reuocatio fit demum victoria secuta: & tamen ibi erat appellatum à diffinitiua. Sol. ibi extra iudicium fuit innouatum contrahendo, cum etiam rem alienam quis possit vendere nedum suam: secus si authoritate iudicis à quo aliquid fieret: qa tunc contrario imperio iudicis ad quẽ cuius iurisdi. offendet statim reuocaret. & vide Bar. ff. de do. l. post contractum. ff. de ap. cũ ex causa. ¶ Sed opp. ff. vt le. no. ca. postq̃. §. imperator. sed ibi est in nouatio permissa lit. pẽ. hic prohibita. Item op. qa lata sententia cõtra testem si appellet, põt interim testificari, & sic innouare. vt not. ff. de infa. l. furti. §. j. Solu. illa innouatio non tãgit causam super qua fuerat ap
15 pellatum. ¶ † Ex his cõcluditur ꝙ appellatione pendente põt dãnatus ad mortẽ facere testamentum sicut statuliber. qđ verũ est. ¶ Item scias ꝙ ille qui non defert appellationi propriæ, sed interim aduersarius expellitur, videtur appellationi renunciare: & sententia eoipso transit in rem iudi s. de rescri. ex parte. l. & raro alibi inuenies sm̃ Ber. ¶ Item opponi. l. dicit, qđ appellatione pendente aliquid[b] innouatur. ff. man. l. creditor. in prin. vbi est glo sing. Sol. ibi id qđ innouabatur non poterat expediri eodem iudicio; quia contra aliam personam, contra quã non poterat exequi iudicatum, nec pendebat lis: nec enim ibi erant cõplices eiusdẽ iudicij: aliàs secus. C. de diuer. rescri. l. j. Quæstio fuit de facto. Duo erant cum iuramento principaliter insolidũ obligati. vnus fecit se
16 absolui à iuramento, cũ diceret instrm̃ esse feneratitiũ. † Eps mandauit iudici seculari ne faceret nouitatẽ creditor fecit capere aliũ. quærebaƭ vtrũ dicebaƭ esse facta nouitas? allegabaƭ ꝙ sic. vt d. l. j. C. de diuer. rescr. In ꝯrium allegabaƭ gl. d. l. creditor. qđ verum est qa absolutio à iuramento nõ est facta nisi de eo qui petit se absol
17 ui: vñ non sunt cõsortes eiusdẽ litis. ¶ † Ex his sequiƭ talis conclusio, ꝙ cõtra fideiussorẽ ꝯductus interim posset fieri nouitas: sed non contra fideiussitis. vt C. de vsu. rei iu. l. si. & ff. man. si remunerandi §. maurus. tene mẽti. illud est certũ ꝙ fortius epi nõ est aptus nisi prius sit facta absolutio à iuramento. ĩ. de iureiur. c. j. ¶ † Item in ver. mãdamus. not. ꝙ post didicita testificata põt Adã ꝓbare de iure suo: & sic vr̃ obstare. ĩ c. fraternitatis. & in auth. de testi. § qa vero. & qđ no. ff. de rei ven. l officiũ. Sol. regula de qua tu opponis: fallit, vbi ad ꝓbandũ de iure suo iudex nõ admisit eũ ante d dicita testificata, quo casu potest probari post didicita testificata. argu. ĩ. de iureiur. debitores §. fi. non enim de facto iudicis impeditur probatio. vt ff. de eden. l. argentarius. §. cũ autẽ. ista est notabilis limita
18 tio totius materię. ¶ † Vlterius no in eo. dẽ ver. ꝙ ille qui appellat debere ꝓbare: & est rõ, qa semper pro sñia ꝑsumitur. sm̃ Ber. certè hic præsumiƭ magis pro ꝓbationibus quã pro sententia. vel dic duobus cõcurrentibus s. sñia & talibus qualibus ꝓbationibus pręsumitur pro sñia qđ non placet, cũ sit appellatum. vt s. de restit. spo. cũ ad sedẽ: vel dic ꝙ nõ erat appellatũ à diffinitiua: sed ab interlocutoria, quę appellatio quamquam sit præiudicialis, & eius victoria absorbeat diffinitiuam, tamen interim non facit præ-
19 sumi contra diffinitiuam. ¶ † Item contra appellantes ab interlocutoria est iustificare suam appellationem, vt ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. in c. appellanti. de ap. in cle. Sed ꝯtra hoc immediatè opp. qa iste Adã offerebat se paratum ꝓbare; vñ si iudex eũ admisit, facit ꝯ iuris ordinẽ, & sic appellatio est iustificata eoipso cum appellat ab ordine non seruato vt ĩ. de ap. c. interposita. Sol. ibi loquiƭ qñ exceptio erat declinatoria: hic autem erat peremptoria saltẽ indirectè, sm̃ Ber. ¶ Vel dic ꝙ iste Adam dicebat verba: nõ tñ offerebat se probaturum, offerre enim quis debet facta, nõ verba. vnde iste Adã debuit saltẽ nomina suorum testiũ tradere, & petere vt citarenƭ qđ nõ fecit, & ideo nõ valere ꝓbationem. vt dicit illa. l. no. & ff. de arbi. l. nõ ex omnibus. Sed certè hoc non videtur verũ qa si hoc fecit, non videtur grauatus, ergo temere appellauit. dic qđ fuit grauatus, qa iudices expresse repulerunt exceptiones legitimas cõtra testes, quas admittere debuerunt postea probandas suo loco & tẽpore. has igiƭ prius ꝓtãs in causa appellationis poterit probare: nam iudex qui denegat audires excipienti, videtur ei dare libellum repudij, & ab hoc grauamine bene potest appellari: imò fuerat grauatus: quia interlocutoria fuerat lata super radice libelli aduersarij contra Adam, & contra radicem defensionis Adæ, cuius omnis exceptio fuit repulsa per primos iudices. & ideo fuit appellatum. arg. ff. de mino. intra vtile. ¶ Conclude ex prædictis quatuor. Primò ꝙ lata interlocutoria exceptionibus indiscussis valet. Secundò ꝙ ab ea potest appellari. Tertiò ꝙ pendente appellatione factum non est ipso iure nullum, seu irritum. Quartò ꝙ talis appellans debet suam appella-
20 tionem iustificare. † Adde quintò ꝙ iudex qui pronunciauit bene appellatum ab interlocutoria, irritat quicquid postea factum est in executione dictæ interlocutorię. Si autẽ appellet à diffinitiua, & sũt diuersa capitula, illud solũ capitulũ retractaƭ. qđ iniustũ est. vt ĩ. de testa. c. Rainutius. & c. Rainaldus. ita ĩtelligiƭ. C. de reb.
21 cre. l. gñaliter. §. & si iudex. & facit. ff. de mino. l. ẽt §. fi. ¶ † Capio gl. sup verbo, molestari. & opponit, ꝙ iudices sunt functi officio suo,

ADDITIONES.

a ¶ Vide hic per d. Fel. col. v. ad fi. & in col. sequen.
b ¶ Vide plene per d. Ias. in l. j. C. de bo. possess. secundum tabu.

fuo,& non pertineat ad eos defendere ammodo missum per eos in possessionem.vt l.iudex.ff. de re iu. Nam mittere in possessionem pertinet ad solum ordinarium, cum sit mixti imperij. vt ff. de iur.om.iudi.l.iubere cauere.¶ Item ad iudicem delegatum nõ pertinet futuri temporis tractus.Solu.imo de iure canonico delegatus potest vsque ad annum in possessionem mittere, & missum tueri : item & vltra annum si plus extenditur sua iurisdictio ſm Ber. sed de iure ciuili dic id debere fieri, per ordinarium. ff. de re iudi.à diuo pio.in prin.subtiliter no.ff.de pac.l. tale pactum. §.
22 qui puocauit.¶†Cõsidera ꝙ si victo est impositum si.entiũ,nũquã est fnĩa exceptioni plenè mandata qa silet hodie, põt molestare.cras.vnde in factis negatiuis fnĩa vir recipit plenã impletionẽ.vt dicit.l.illa no.C.de transa.l siue apud acta.& C.de vsuf.l. corruptionem. C.de pac.l.j.in magna gl.ff.de condi ob cau.l.dedi.in prin.ff.de ser.rust.prædi.l.j.in fi. donec satisdatum sit de molestando.ar.ff.si ser.ven.l.egi.& l.harum.& ff.de no.ope. nun. l. si prius.
23 ¶†Capio gl.super verbo aliter:& videtur ꝙ si iste Adam non expresserit verum simpliciter,expressit tñ ſm quid.Et ideo causa nõ debet remitti ad priores iudices tanq̃ suspectos vt C. de ap. l. eos.
24 in prin.¶†Cõsidera si Adam per errorem dixit se depositum,cũ non esset,ꝓceditur tanq̃ lite pendẽte,vt C.de erro.aduo.l.fi. nam iste error qui non afficit aduersarium non officit recepto:& sic in appellatione fit iustitia:licet in ꝓsecutione sit error: vincit quis ex vi iustitiæ.tex.est hic no.& ff.de offi.præsi.illicitas.§.veritas.& C.si contra ius vel vti.pu.l.fi.iustitiam nãque colimus, & boni & æqui notitiam profitemur.l.j.in prin.ff.de iust.& iu.nihil enim honorabilius est cultu veritatis.vnde Arist. duobus amicis existentibus Platone & veritate, sanctum est præhonorare veritatẽ. lib. exhi.de condi.& demon.hoc modo.ff.de iureiur.l.iij.§ pen.ff. de
25 proba.l.fi.Restat vltima gl.parua. † Et quæro nunquid testes reprobatorij cogantur ad testificandum.& de iure ciuili certum est qđ sic:nisi contra certas personas:sed de iure canonico glo.sentit ꝙ non.dic vt ĩ.tit.j.delictorum.

CAP. VIII.

1 *Receptio testium an committatur in criminali.*
2 *Testes si sint infirmi, vel senes, an sufficiat mittere vnum notarium qui eorum iuramenta recipiet, & dicta conscribet.*
3 *Testes infirmi, senes, & debilitate confecti, an possint recipi lite non contestata.*
4 *Testis qui excessit lxx. annum, an cogatur testificari.*
5 *Pauper an possit esse testis.*
6 *Testes si interrogetur an sit pauper, quid iuris si ad elidendum testimonium suum dicit quod sic.*
7 *Testis debet ire ad iudicem, & non iudex ad testem.*
8 *Arbitri an possint facere commissiones.*
9 *Arbiter quando facit commissionem an debeat pars citari.*
10 *Licita sunt aliqua propter paupertatem quæ aliàs non essent licita.*

SI qui testium. Iudex mittere debet ad testes qui ad eum venire non possunt.& istud.c.loquitur in causa ciuili non autem criminali secundum Inno.& Host. Nã in criminali non põt testium receptio committi.vt ff.de test.l.3 §.idem diuus.ibi dum dicit,Nam ipsos interrogare soleo:si tamẽ sunt testes alterius territorij,scribat iudici illius loci,vt eos recipiat, & eorum testimonia remittat sub sigillo.vt ff.quęad. te. aper.l. si quis ex signatoribus.& ar.ff.de bo.auto.iudi pos.cum vnus.§ is qui.& C.de fide instru.auth.apud eloquentissimum.aliquando testis impeditur de facto:& tunc debet ad eum mitti:secus si impeditur de iure,vt quia infamis.nam tunc debet reijci:aliter fit interpretatio in iudicem,
1 vt s.de rescrip.sciscitatus.imo nec ibi expectatur infamis.¶† Dicit Inn.ꝙ in criminali non committitur receptio testium: quid ergo fiet?respondeo scribetur iudici illius loci,vt ex sua iurisd. eos recipiat. nec dicitur tunc officium cõmitti:sed exigi.ff.de bo.autho.iudi. po s. cum vnus.§. is qui illud. ¶ Scias qđ nullus tabellio põt in absentia iudicis recipere testes sine speciali commissione: quia nunq̃ reperitur ꝙ tabelliones possint authoritate propria recipere talia iuramenta,vt dicunt duæ gl.no.C.de test.l.hac consultissima.§.pe.C.de lib.cau.l.iubemus.vbi etiam dicit glo. multum no,ꝙ tabellio absente iudice nonꝓpotest recipere confessionem partis in causa criminali,vel status.Casus istius.c. facilis est. Nam quæsitum fuit si testes sunt infirmi,vel senes,vel debiles, vel paupertate depressi:ita ꝙ non possint coram iudice venire,quid fiet? respondetur ꝙ iudex mittet ad eos personas idoneas & discretas,
2 quæ eorum iuramenta recipient,& dicta conscribent.¶†Quæro an sufficiat mittere vnum puta notarium suum.respõ.sic. sed vbi deest tabellio,mittentur duę personę loco tabellionis vt s. tit. j. c.quoniam contra falsam.no. ꝙ ad istos impeditos debet iudex mittere & hoc ꝓpter necessitatem.¶ Item ad personas egregias.

& hoc propter dignitatem vel nobilitatem. ¶ Item ad mulieres: & hoc propter honestatem.Si isti testes sunt alterius fori, potest scribere proprio eorum iudici,vt eos recipiat, & dicta eorum sigillata sibi transmittat,secundum Ber.& no. hic quod dicit de si-
3 gillo.¶†Quærit Ber.nunquid ibi testes tres scilicet infirmi,senes, & debilitate confecti possunt recipi lite non contest. dicit Ber.ꝙ sic.c.quoniam frequenter.in prin.s.vt lit.non conte.Nam quemadmodum possunt recipi ante conditionem debiti existentem. vt ff.ad l.Aqui.l.in lege Aquilia si deletum.¶ Item post lit.cõtest. factam de facto,vt ibi patet.& lis nullo modo contest. nec quasi. puto tamen ꝙ optima cautela sit,qđ iudex primò interloquatur eos valitudinarios,senes,vel debiles; & ideo recipiendos lite non conte.& facit C.de naufr.l.de submersis.lib.xj. & l. ne quid.ff. de
4 incen.rui.naufr.¶†Quærit Ber.vtrum testis qui excessit lxx. annum cogatur testificari?ius ciuile dicit ꝙ non:sed de iure canonico secus,quia peccatum mortale est veritatẽ occultare:& innuit gl ꝙ testis qui se celat vt veritas non appareat,tenetur crimine fal si vt ĩ.de fal.c.j.nam si subtrahens vocem mortuam.id est instrumentum,vt veritas non appareat punitur de falso: ita pari ratione si subtrahit vocem viuam.ista tamen non est omnino bona similitudo:quia qui subtrahit instrumentum celat veritatem iam probatam:sed qui seipsum subtrahit,probãdam:item crimen fal si in teste est periurium:vnde testis non iuratus non propriè dicitur falsus:nisi dicas ꝙ non ex clausula speciali falsi,sed ex clausula generali:quia facit vt veritas apparere non possit, cum etiam leuis occasio eum excusat: puta quia timet calumnias partium vel potentiam.argu. ff.de abig.l.j.in fi.de hoc dixi. C.de episco.& cle.
5 l.presbyteri.in lectu.¶†Sequitur quarta pars.scilicet de paupere: & videtur ꝙ pauper non possit esse testis:quia vilis, suspectus, &
a de facili corruptibilis;[a] vnde non dicitur idoneus qui egestate laborat.ff de fideiuss.l.qui satisdare.ff.de priui.cre.l. si creditores.ff. qui satis cog.l.si vero.§ j.¶ Sed ibi loquitur de idoneitate soluendi:sed ad verum dicendum quilibet est idoneus natura, nisi se deprauet,mentiendo.& magis creditur virtuoso pauperi,quã diuiti vitioso.¶ Sol.aut includit in paupertatem propter vitium suum, & non est idoneus testis:quia non solum rerum sed famæ fuę prodigus est,& tunc repellitur: quia vitiosus in se præsumitur vitiosus in alium multomagis.vt not.C.pe sen.pas.l.fi.aut sine vitio,& si quidem est bonæ famę est idoneus testis: si autem nullius est famæ neq; bonæ neq; malę:tunc minus ei credit. nisi qđ deficit in fide, suppleat numerus. nã vt elegãter dicit Accur. licet testes non sint multum boni,tamen qđ deficit in fide suppleat numerus. vt no.ff.de testi.l.3.§.eiusdem.in verbo,numerus quã gl.tene menti. Et breuiter hæc omnia cõmittuntur iudicis arbitrio;quia non põt dari certa descriptio vt ff.eo.l.3.§.tu magis.vbi est melior tex. qui
6 sit in iur.¶†Sed pone.testis interrogatus an sit pauper, ad elidendum testimonium suum dicit ꝙ sic.rñ.illa elisio non officit veritati.ar.ff.de ꝓba.l.fi.§.fi.& C.de mendicantibus validis.l.vnica. lib. xj.¶ Et si tu dicas,iste est mendax testis,ergo non creditur ei in aliquo tñ.mendacium in fraudẽ testimonij nõ officit veritati. Item non tangit id super quo est productus & iuratus;quia non medullã negocij,nec eius qualitatẽ:alias benè infringeret seipsum vt in c.veniens.el.j.ĩ.eo.ti.& tamen talis testis debet puniri: qa callidè locutus est:sed quare mittit ad testes pauperes,cũ possint personaliter venire expẽsis ꝓducentis,& magis securè iuxta illud.Cantabit vacuus corã latrone viator ? rñdeo loquitur de tali paupere cui dedecus est in publicum cõparere,vt ff.de ex qui.cau. ma. l.in eadẽ.ſm Ber.¶ Et no.hic faueri pauperibus.sic. s. de rescri. ad aures.vbi talis rõ est digna fauore:secus si sit digna vberioris cautelę.
7 ff.de priuile.cre.l.si creditores.¶†Et no.ꝙ regulariter testis debet ire ad iudicem,nõ iudex ad testẽ. C. de episc. & cle. l. iubemus.§. omnes.& no. C.eo.ti.auth.sed iudex.quia iudex debet ius reddere in loco maiorum,non in domibus priuatorum.l.pe. ff. de iusti. &
8 iure.C.de sen.& interlo.om.iud.l.cum sententiam.¶†Quæro,qđ in arbitris,vtrũ possint facere istas cõmissiones. Vgo de porta renouata,qui erat arbiter in cã cuiusdã viduæ, quã volebat videre, & alloqui,dicit ꝙ nõ.dic contra:quia cui cõmittitur quęlibet eius pars:sed discretioni arbitri cõmittitur principale:ergo & incidentia.ar.in ratione sui.C.de testi.l.si quando.ibi dicitur, ꝙ cui committũtur maiora & minora videntꝰ ꝯmitti.itẽ quia arbiter redigit
9 ad instar iudicis. ¶†Sed nunquid quando facit istam cõmissionẽ debet citari pars?respondeo nõ vr:quia illa commissio est quædã interlocutoria:sed in interlocutoria nõ requiritur citatio.Dic partem citandã.nã illa theorica ꝙ ad interlocutoriam nõ sit pars citãda non est semper vera,vt eleganter no.ff.de arbi.l.sed interpellatur. §. j. & C.de re.cre.l.generaliter.§. his de præsentibus. & tñ fateor ꝙ quędã sunt ad quæ nõ est pars citanda:vt sunt illa in q̃bus nulla

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino alle.per.d. Iaso.in l.ij.§.j.ff.qui satisf.cog.

ria exigit discussio. l. 3. §. pe. ff. de bo. pos. qa in illis propriè nõ
10 est pars. s. aduersarius. gl. ibi singu. ¶ † Item not. hic quædam lice-
a re propter paupertatẽ, a quæ aliàs nõ licerent. simile dicit. l. ꝙ ꝓ-
pter paupertatẽ fideiussor hẽt vẽdere bona debitoris, & satisface
re creditori, licet nõ habeat aliquod mandatũ ad vendendum. ff.
man. l. si procur. §. ignorantes. & nõ est alibi no. C. de epi. & cle. si
quis ad declinandã. §. siue aũt ampliores. vbi videas. prodest enim
appellanti qui propter paupertatem non prosequitur vt nõ cur-
rant ei fatalia. j. de appel. ex ratione. per Inno.

ADDITIO.

a ¶ Vide multa cumulata per d. And. Barb. in c. significantibus. in x. coll. s.
de offi. dele. & aliquid per moder. in auth. preterea. C. vnde vir & vxor.

CAP. IX.

1 *Corrupti & periuri non debent ad testimonium admitti.*
2 *Testimonium falsum si quidam tulerunt in causa matrimoniali: & pro-
pter illorum testimonium sententia diuortij lata fuit: postea vero acce-
dentes dicunt se corruptos falsum dixisse: an ad dictum ipsorum debeat
sententia retractari.*
3 *Adulterium si sit secutum ad dictum falsi testis, de adulterio, & de falso
venit puniendus.*
4 *Testi qui se asserit periurum creditur contra se: sed non creditur quo ad
retractationem sententiæ.*
5 *Adulterium an aggrauet falsum vel econtra.*
6 *Causam damni dans quando verum est quod videtur damnum dedisse.*
7 *Mouentes guerras teneantur de omnibus malis inde secutis, nisi guerra fue-
rit licita.*
8 *Decapitatus si sit aliquis ad dictum falsi testis, an poterit puniri de homi-
cidio.*

1 SIcut nobis. † Corrupti & periuri ad testimo-
nium non debent admitti. secun-
2 da ibi super quo. ¶ † Casus. Quidam pro pecunia falsũ
tulerunt testimonium in causa matrimoniali: & ꝓpter
illorum testimonium sententia diuortij lata fuit. postea verò ac-
cedentes dicunt se corruptos falsum dixisse. Quæritur vtrum ad
dictum ipsorum debeat sententia retractari? respondetur ꝙ si sit
contractum nouum matrimonium cum alio, testes debent puni-
ri de periurio & adulterio vno vel pluribus, quibus causam dede-
runt: si verò res est integra falsitate comperta sententia reuoce-
tur: testimonium autem prædictorum cum asserant se periuros,
non recipit. ¶ No. qđ dixi in summario. ¶ Dicit Inn. ꝙ sufficit ꝓ-
bare ꝙ testis sit corruptus: licet in facto principali deposuerit ve-
rum: quia in interrogatorio etiam corruptus periurauit: & cum
iuramentum testis sit indiuiduum non potest pro parte valere ꝓ
parte non valere. Item periurus statim remouetur ab actu testi-
monij: ergo illud officium nunquã sumere potest. sit not. in auth.
3 de armis §. fi. col. vj. ¶ † Item no. ꝙ si dictum falsi testis est secutũ
adulteriũ, punitur de vtroque. s. de falso & de adulterio. ¶ Itẽ no.
qđ quoties adulteriũ committitur, tot pęnę sunt imponendæ.
4 ¶ † Item no. ꝙ testi qui asserit se periurum, creditur contra se: sed
non creditur quo ad retractationem sententię. qđ est bene not.
¶ Oppo. extra gl. Nam quoties duo crimina committuntur, pu-
nitur quis de vltimo, & præconfunditur: vt ff. de fur. l. verum. hinc
est ꝙ de vulnere & morte non punitur quis de vulnere, sed mor-
te tantũ. Item si quis facit insultum, & vulnus, confunditur insul-
tus & non fit punitio nisi de vulnere vt ff. ad l. Aquil. l. illud. §. fi. &
no. ff. de priuat. delict. l. nunquã plura. & C. de accu. qui de crimi-
ne. vbi sunt gl. no. so. ibi erat vnus termin' delicti: hic plures & di-
uersis generis: sicut si quis simul occideret & derobaret. vt C. de
accu. l. si quis homicidij. ¶ Secundò oppo. & videtur ꝙ de pluribus
adulterijs vna tantũ sit pęna, vt no. ff. de fur. l. vulgaris. in princ. so.
aut cõmittitur continuatiuè & vna est pęna, vt ff. de act. & ob. l.
pe. vbi gl. eleganter dicit ꝙ diuersa facta pro vno computantur ra
tione continuationis aut diuersis locis & temporibus, & tunc plu
res sunt pęnæ, vt hic no. ob. qđ not. ff. de iureiur. l. eũ qui. §. in po-
pularib'. in qõne de apposito: qa ibi erat actus continuabilis. vt ff.
de fur. l. inficiando. § infans. hic instantaneus. sic C. de ser. fug. l. qui
cunque. Vlterius no. ꝙ cum principiũ imputatur alicui, imputan
5 tur omnia quæ sequuntur ex illo. ¶ † Quæro nunquid adulterium
aggrauet falsum vel ecõtra. dicit Ber. notabiliter ꝙ nõ: qa sunt ꝑ
se distinctæ spẽs: sed quando vnũ delictum est species, & adiun-
ctum est eius qualitas tunc vnũ aggrauat aliud: sed gl. in l. quicun
que. præalleg. dicit ꝙ vnũ aggrauat aliud: quia consuetudo delin
quendi aggrauat pęnã. vt in l. iiij. C. de epi. aud. item rapina aggra
uat adulterium vt l. j. C. de rap. vir. & C. de sepul. vio. l. qui sepul-
chra. alibi dicit lex, ꝙ contumacia aggrauat pęnam. tex. est no. ff.
de pę. relegati. dic ꝙ species delicti eadem est: sed persona delin-
quens aggrauat suam cõditionem tanquã sordes addita sordi vt
l. 2. C. vt intra cer. tps cri. qõ ter. vbi tex. no. vnde propriè pęna de
6 licti non mutatur, sed arbitraria seuerius punitur. ¶ † Item no. di-
cit gl. qđ qui causam dãni dat, damnum dedisse videtur: qđ verũ
est si causa est cõiuncta cũ damno: secus si esset cã multum remo-
7 ta, vt no. in l. si mulier. ff. re. amo. ¶ † Ex hoc no. ar. contra mouen
tes guerras, qđ tenentur de omnibus malis inde secutis, nisi guerra
fuerit licita. Quæro nunquid sententia diuortij lata per falsos testes,
possit ipso iure retractari. si cõtractum est nouum matrimoniũ
bona fide? rñ. sic: quia tale matrimonium est impossibile, & ru-
pto principio rumpitur finis. ar. ff. de pac. l. si debitorẽ. oportet tñ
hoc casu probari falsitatẽ: nõ autẽ sufficit probare solam corru-
ptionẽ testiũ: qa possunt esse corrupti i. simoniaci: & cõstat ꝙ po-
tuerũt testificari veritatẽ in facto pricipali: sed si nõ est lata sñia,
sufficit probare solã corruptionẽ. quia sunt testes falsi in eo ꝙ iu-
rauerunt se nõ esse corruptos: vñ totum testimoniũ elidit. vt s.
de proba. c. licet cãm. ¶ Vel dic ꝙ ex quo annullatur testes & testi
monia, ex sola corruptione qđ annullat sñia. ar. ff. de excu. tu. l. q
testamẽto nec est opus petere restitutionẽ in integ. qa illud habet
8 locũ in alijs causis nõ in causa matrimoniali. ¶ † Et prædicta sunt
ad quæstionem: nam dicit statutum ꝙ falsus testis puniatur in cen
tum: pone quod ad dictum falsi testis aliquis est decapitatus, vtrũ
poterit puniri de homicidio? & videtur casus istius. c. ꝙ sic facit:
l. j. post princ. ff. ad legẽ Cor. de sic. illic habes expressum ꝙ talis te-
stis punitur pęna. l. Cor. de sicarijs.

CAP. X.

1 *Socius criminis & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ.*
2 *Syndici communitatis Perusij possunt, & tenentur denuntiare maleficia cõ-
missa in suis villis, licet sint infames, vel periuri.*
3 *Vox vnius vox nullius, vbi agitur de crimine.*
4 *Forma excipiendi contra testem qui dicitur socius criminis, quæ sit.*
5 *Testi vni an credatur.*
6 *Vsurarij duo si sint socij, vnus contra alterum super vsuris testificari non
potest.*
7 *Testis vnius cum alijs duobus testibus an plenè probet de fama.*
8 *Principiator famæ si constat quis fuerit: non plus operatur quàm illius di-
ctum extra iudicium.*
9 *Iudicium quot modis dicatur: & per quot testes habeat probari.*

1 VEniens. el j. † Socius criminis & muneris non
testificatur etiam i crimine simo-
niæ. h. d. Et primò ponitur facti & processus narratio,
& iudicis diffinitio. In secundã Papæ confirmatio, &
eius ratio. secũda ibi nos. ¶ Casus. quidam presbyter tenebat quã-
dam ecclesiam: petebatur eius remotio eo ꝙ habuisset ingressũ
per simoniam: ad qđ probandum fuerunt inducti duo testes, qui
deposuerunt iurati, ꝙ iste presbyter pro beneficio consequendo
promisit vnicuique parrochianorum suorum remittere quinq;
bariles vini: qđ sacerdoti ibi seruienti tempore debito consueue-
rat per ipsos parrochianos tanquam procu. ecclesiæ pręstari: ta-
men vnus istorum testium obiecit ꝙ secum fuerat factum illud
pactum: iudex causæ sacerdotem absoluit. Papa sententiam con
firmat & cõmendat. nã qui dicit ꝙ secum erat factum illud pactũ
cõfitetur se eodem crimine irretitum. Vnde remanet solummo-
do vnus alius testis. & vox vnius est vox nullius. Dicit Inno. ꝙ in-
fames admittuntur ad denunciandum infamẽ, sed non ad testifi-
2 candum contra infamẽ. ¶ † Ex hoc no. qđ syndici cõitatis Perusij
pñt & tenent denunciare maleficia cõmissa in suis villis; licet sint
infames vel periuri: quia iuramẽtum eorum nõ est iuramẽtum ꝓ-
bationis: sed calumnię. tene mẽti. ¶ Ibi, permisisset. ff. de calum. l.
quinetiã. Ibi, pro tpe seruienti. no. qđ hęc dictio, ꝓ tẽpore. signi-
ficat tpis aptitudinẽ. Ibi, cum altero. no. ꝙ tota ꝓbatio ruit si vnus
3 ex duobus testibus annihilatur. ¶ † Ibi, infectus. C. de epi. & cle. l. si
quęcunque. Ibi, nec vnus no. qđ vox vnius vox nullius vbi agitur
de crimine. non enim hoc casu põt deferri sacramentum in de-
fectum ꝓbationis: quia causa est grauis & famosa. An autẽ de par
tium voluntate posset deferri? videtur ꝙ sic: quia tunc sacramen
tum habet vim confessionis: qđ dic vt plenè no. in l. 3. §. quacun-
que. ff. de iureiur. ¶ Opp. quia ispãle est in crimine simoniæ ꝙ so-
cius admittatur in testem. sol. patet ex casu summarij. quia hic la-
borat duplici morbo. scilicet quia est socius, & simoniacus, cau-
4 tione promissionis corruptus. ¶ † Modo ego quæro quæ erit for
ma excipiendi cõ testẽ: quia dicitur socius criminis. Solu. dic vt no.
C. de lib. cau. l. si filium. & ibi est melior glo. quæ sit in iure ciui. a-
liã gl. habes in iure canonico in c. mediatores. j. de test. li. vj. ¶ Sed
quare iste presbyter ex vno teste non ponit ad torturam. rñ. quia
causa est ciuilis vt ff. de questio. l. maritus. ¶ No. qđ vnus reorum
delinquendi cõtra alterũ testificari nõ põt. Item no. ꝙ testis potest
infringere seipsum confitendo qđ est particeps eiusdẽ criminis.

5 ¶†Opp. vlterius,& vr qđ vni testi credatur.ᵃ de dote prele. theo-
a pōpus. Sol. extra iudiciū vni testi. credit. in auth. de nō alie. §.& vt
neque. In iudicio nō. & est rō, qa extra iudicium pceditur de cōi
cōsensu partiū. Dicit Accur. qđ vni solēni viro qs pōt credere, &
excusat per hoc. & no. ff. de cōdi. & demō. l. Titio fundus. Et arg.
qđ consiliū vnius famosi doctoris excusat iudicē causæ qui sequi
tur illud consiliū; si consultor fuit electus de cōsensu partiū, nisi
cōtineret certū & expressum errorē: & sic debet intelligi qđ no.
p Bar. ff. de re iudi. l. si cōuenerit. vel dic ad ɔtrariū ibi testator ita
statuit. Præterea ibi potius creditur vt executori & dispensatori q̃
vt testificatori. dic ꝙ ibi fungitur duplici officio. s. testis, & ideo iu
6 rat: & executoris, & ideo ei soli creditur: & nunc intelligis. ¶ † Et
collige hic arg. ꝙ si sunt duo vsurarij socij vnus contra alterū sup
vsuris testificari nō pōt. ar. cōtra. C. de hære. qñ §. inter se. & C. de
inof. test. l. in arenā. ff. sol. ma. viro atque vxore. Itē quia cōfessio
vnius videtur alteri nocere. l. si vnus. in prin. ff. de pac. qa non phi
betur in via iurisdictionis necessariæ bonā fidē agnoscere. ff. mā.
Quintus. Sed rñdeo ꝙ ille qui hic litem cōte. est, sibi consolidauit
ius agēdi: & ideo alius tanq̃ pars nō pōt confiteri. vt no. ff. de no-
7 ua. l. si rē. §. fi. nec tanq̃ testis quia socius criminis. ¶†Querit gl. nū
qd vnus testis cū alij duobus testibus de fama plenè probat? & dic
ꝙ nō in criminali: sed in ciuili probat. dic si ciuilis cā est famosa
vel ardua nō probat: qa æquiparat causæ criminali. ff. de excu. tut.
l. propter litē. sed si est ciuilis, & nō magni præiudicij, & talis in
qua consueuerit deferri sacramentū in defectū pbationis, tunc
pbat plenè cū vno teste, dūmodo reddat ratio famę quare orta
fuerit ex aliquibus indicijs. vt no. Bar. ff. de quæstio. l. de minore. §.
tormēta. ad finē, vbi omnino videas. Porro fama non est aliud, q̃
ratiocinatio populi vel plurimorū cum eorū opinione cōcurrēs;
ista est fama. i. diuulgatio vel locutio cuius natura est ad aliqd dic
tū qđ vulgus credit ɔsistere. & ideo accidit rei factę: nō autē natu
ra sua factū pcessit, & qa subsequitur, officiū eius est confirmare
aliquā pbationem, nō aūt fundare per se. ff. de test. l. iij. in verbo,
8 cōfirmat. ¶†Et not. qđ si cōstat quis fuerit principiator famę, nō
plus operat quā illius dictū extra iudicium. ff. de adul. miles. §. mu
lier. si aūt quasi diuino nutu nata est quasi authore Deo, vt in aut.
de testi. §. & licet. ver. hęc autē omnia: ibi dū dicit, Deo hmōi non
patiente occultari quasi terra loquatur iuxta illud, sanguis fratris
tui clamat ad me de terra. vel ex suspicionibꝰ validis hoīm discre
torū: ista est fama efficax & fundata. j. de simon. c. licet hely. C. de
offi. rectoris prouin. l. iustissimum. & sicut corpus facit vmbram
iacente sole, & ita fama est quædam vmbra operum, & beatus qui
possidet bonam famam & econtra proximus est periculo quem
fama denigrat. vt legitur & no. in auth. quomodo oportet epi. in
9 prin. col. j. ¶†Indicium autē dicitur duobus modis: vno modo p
ut est probatio à remotis, & tunc dēt probari per testes: alio mo-
do prout est probatio de visu & auditu: & hoc dupliciter. vno mō
put est pbatio nō solēnis, vt inter libertos, & exigunt duo testes:
& dicit indiciū facta cōparatione in vij. testes. C. fa. herc. l. fi. alio
modo prout est pbatio semiplena vnius testis optimè testifican-
tis de visu, vt no. ff. de quęstionibus. l. maritus.

ADDITIO.

a ¶ Vide Bar. cōs. 193. aliquid per Abb. cōs. 51. & se. li. j. Lu. Ro. ɔs. 20. co. 2.

CAP. XI.

1 *Causa si fuerit commissa inter aliquos litę conte. & receptis testibus, illi sunt mortui, vel absentes; vnde Papa commisit causam quibusdam iudicibus nouis, an attestationes receptę coram primis debeant produci, & valerent coram secundis.*
2 *Sententia vbi facit ius inter omnes idem faciunt probationes.*
3 *Attestationes & acta in vno iudicio recepta valent in alio subsequenti.*
4 *Translatio eiusdem instantię durantis quādo fit, tunc nulla acta pereunt.*
5 *Attestationes licet non sint publicatę partibus, tamen quia non sunt notæ iudici, potest iudex ex ipsis attestationibus formare sententiam.*
6 *Instantia transit aliquando de iudice ad successorem.*
7 *Instantia ante litem contestatam non transit in hæredem in realibus iudicijs.*
8 *Probationes factę in vno iudicio an faciant fidem in alio.*
9 *Acta facta cum vno in causis criminalibus nunquam nocent alteri, nisi quo ad ordinem seruandum.*

CAusam quæ. el j. Attestationes receptę co-
ram primis iudicibus de-
bent produci coram secundis quibus causa est commis
sa de nouo. h. d. primò. Vel sic, deuoluta iurisdictione
deuoluuntur acta attestationū vtriusque partis. h. d. secundò. vel
sic, Acta facta coram primis iudicibus debent produci coram se-
1 cundis. h. d. tertiò. ¶ † Casus. Fuit commissa causa inter aliquos:
lit. cōte. & receptis testibus illi sunt mortui vel absentes. vnde Pa
pa cōmisit causam quibusdā iudicibus nouis. Quærebatur vtrū
attestationes receptæ coram primis debeant produci: & valerent
coram secundis. rñ. qđ sic. adeo qđ fm ipsas causā debet termina
ri sine debito. ¶ Dicit Inn. qđ acta super principali facto actitata,
vel confessiones, attestationes, acta, instrumenta producta, durāt
perempta instantia: quia nō est propterea peremptum negociū
principale: igitur vis iudicij posita est in instantia: sed materia præ
iacens non est in instantia posita: sed in suo esse, & per se subsistēs:
& est vera si ad idē agatur, vel ad a iud, qđ ex illo pēdeat; sed ad di-
uersum finē non pbat. scilicet plenè. ea autē quę possunt iterari
perempta instantia pereūt, vt citatio, satisdatio & silia quę sunt
acta instātię litis. & nō substantiæ litis, fm Inn. ¶ Idē ait ꝙ nō pot
dici ꝙ attestationes fuerint receptę lit. non contc. quia imo fuit
seruatus ordo, nec requirit ꝙ iterato deponāt: quia sufficit semel
2 esse ordinē seruatū: ex quo insurrexit effectus. ¶†Et idē ait ꝙ eau
dē vim habēt ɔ alios: vel non habent attestationes ex sententia. In
no. & hoc quotidie allegamus ꝙ vbi sententia facit ius inter oēs:
idē faciunt pbationes. facit. ff. de pig. l. si superatus. § fi. nec etiam
possunt acta à sententia separari, cū oporteat eā fundari in iuribꝰ
actorum: hoc intelligitur de iure probationis non de iure agendi
actione in factū, qa illa nō surgit ex attestationibus testiū vel in-
strumentorū: vt singulariter no ff. de iureiu. l. sed & si possessori.
3 §. pe. & illa gl. nō est alibi. ¶†No ꝙ attestationes & acta in vno iu-
dicio recepta valent in alio subsequenti, & in eodē mutatis iudi-
cibus. Prima pars istius c. notabiliter exemplificatur, qñ causa est
translata per viam appellationis, vel restitutionis in integrum, vel
supplicationis, vel nullitatis cōcernentis snīam non acta. C. quo
& qñ iu. l. si vt proponis. sed si acta facta corā primis iudicibus es-
sent ipso iure nulla tunc corā secundis iudicibus nulla facerēt fi-
dē nec in facto nec iur. vt C. ne de sta defunc. l. si pater. & C. de lit.
cōte. auth. offeratur. in fi. & ī. de iudi. c. at si clerici. & C. de iu. om.
4 iu. l. in criminali. ¶†Et præmitto p aliquali declaratione materiæ
ꝙ qñque fit translatio eiusdē instantię durantis, & tunc nulla acta
pereunt. Nā structū iudicij idē permanet. vnde ad consultationē
prędecessoris rescribit successori vt ff. de mino. l. verū. §. ex facto.
vbi tex. est no. & sic attestationes cōtinuāt suum esse vt hic, siue
sint publicatæ siue nō: qa idē est iudicium: licet iudex qui est eius
organum sit mutatus: vt ff. de iud. proponebatur. qñque prima in
stantia est cōsumata, qa lata est sentētia, & ab ea est appellatū: &
tunc omnia acta perdurāt, & attestationes si nō sunt publicatæ in
prima instātia publicabunt in scđa, qa omne iudiciū appellatio-
nis est iudiciū suppletiuū. vt ī. c. fraternitatis. & est subsidium op-
pressorū, vt ibi dicā de hoc. C. de eden. l. ij. & C. de app. l. ne causas.
5 ¶†Et no. qđ licet attestationes non sint publicatæ partibus, tñ
qa sunt notę iudici. vt C. de testi. l. nullū. qm̄ intrauerūt eius secre
tum, pōt iudex ex ipsis attestationibus formare sententiā, nec pro
pterea dicitur attestationes publicare, quia requiritur qđ partes
possint eas publicè legere, & super eis disputare ad hoc vt dican-
tur publicatæ. arg. ad hoc ff. de transa. l. de his. C. de testa l. publica-
ti. & no. in l. 2. ff. quēad. test. ap. & l. si quis ex signatoribus. eo. ti. in-
terdum instantia est consūmata. id est extincta temporis lapsu. vt
C. de iudi. pperandum. vel mutato statu per deportationem. vt ff.
sol. ma. l. si constāte. § fi. & tunc dicūt doc. qđ quędam sunt acta q̄
pertinēt ad iudicij ordinationē, vt libelli oblatio, lit. cōte. iuramē
tū calūniæ, conclusio in cā; & ista pereunt instātia perēpta. ¶ Quę
dam sunt acta in facto respicientia, quæ pertinent ad litis decisio-
nē vt cōfessiones partiū, depositiones testiū, publicatio & instra:
& ista non pereunt perempta instantia: sed faciunt fidem in noua
instantia si producantur, vt hic secundum vnam lec. & de arb. l. cū
antea. §. fi. Tu vero dic clarius qđ quædā sunt acta quæ habent p-
petuā firmitatē & ista licet surgant ex preparatorijs iudiciorum,
non pereunt perempta instantia; exēplum in interpretatione pre
scriptionis quæ interrūpitur per solā citationē. Itē in perpetuatio
ne actionis. quæ perpetuatur per lit. cōte. vt C. de pscr. xxx. an. l. si-
cut. & l. fi. ¶ Itē exēplum in his quæ agunt in medio causę. vt sūt
attestationes publicatæ. vt C. de re iudi. l. gesta quędam sunt quę
non habent perpetuam firmitatem; quia constructura eorū ordi
natur ad diffinitiuā. vnde perempta instantia destructa est textura
istorum actorū; vnde oportet nouū fieri libellum lit. cōte. de no-
uo iurari de calūnia, nouas dari dilationes, de nouo concludi in cā:
& si testes non erāt publicati, de nouo produci, recipi, & publica-
ri debent: qa primæ attestationes non faciunt publicam fidem cū
nō sint extra iudicis secretum. vt C. de testi. nullū. & nō. in l. 3. &
4. ff. quæ in frau. cre. ¶ Et cōclude qđ illa acta quę iam induxerunt
& pfecerunt aliquē effectum circa actionem ppositā nō pereūt;
qa facte causæ pro infectis haberi nō possunt. Et quia qđ trāsiuit
in pteritū factū est confirmatū nō pēdet à modo de futuro. C. de
inoffi. do. l. 2. sed illa quę nō induxerunt perfectè, sed desiderāt sē
tētiā, illa pereūt, qa superuenit cā infirmās. sic dicimꝰ qđ multa im-
pediūt fiē̄da, quæ iā facta nō dirimunt: vt ff. de his q sunt sui iur. l.
patre

patre fur ioso.& ff.de verbo.oblig.l.pluribus.§.& si placet.¶Et ad de q̃ no.Bar.ff.iudi.sol.l.cum lite mortua.& quod no.C.de iudi. propterea.§.j.& §.fi.vbi per Cy.Porro quædam sunt per se & pro pter se:& ista non pereunt; licet cetera instantia pereat: quædam non stant per se,& ista pereunt.¶ Interdum instantia petit abolitione:& hoc potest esse tribus modis primò propter impedimen tum processus:& tunc acta cancellantur quatenus de facto processerunt.ff.de adul.accusaturus.s̃.de iudi.examinata:interdum ꝑ pter abolitionem legis,adhuc idem.ff.ad turpil.l.j.§.accusationem ff.de accu.l.libellorum.§.j.C.de aboli.l.ij.C. si pē. ap. l.iii.cum si.
6 † Amplius no ꝙ instantia aliquando transit de iudice ad successo rem ff.de iud.l.edictum.aliquando de iudice in superiorem. eod. tit.l.iudicium soluitur:aliquando in iudicem appellationis transit iurisdictio:& hoc dupliciter.vel prima instantia sopita,vt cum ap pellatur à diffinitiua.ff.iudi.solu.l.pe.& tunc iurisdictio primis iudicibus aufertur:& ideo nimium si postea innouata per eos statim reuocantur vt pote facta per priuatas personas sub obtentu iurisdi.& implicat contradictionem: sed si est innouatum à possessore sub obtentu possessionis esset expectanda diffinitiua iudi cis appellationis:quia reuocatio est fienda in executione diffiniti uę.interim enim commoda possessionis non sunt auferenda pos sessori:nec commoda dominij domino:commoda autem rei dicuntur alienare vel obligare licere:vt no.dicit tex.de reg.iur.l.fru ctus rei.secundo modo transit iurisdictio primi iudicis ad iudicē appellationis,& tamen in totum non aufertur à primo iudice, & innouata ita de facili non reuocantur.vt in c.non solum.de app.li. vj.¶Interdū transit instantia ad hæredē vniuersalē,& tunc nulla acta pereunt,etiam si aliquando mutatur qualitas litis.exemplū. ff.de insa.l.seruus.hæres enim est eadē persona re & nomine.scili cet appellatiuo:qa hæres idem est qđ dominus vt ff.de hæred.in sti.l.his verbis.& ideo omnia iura quę possunt sine actu corporeo acquiri, quæruntur hæredi statim hęreditate.& inter alia iura ponitur ius instātiæ.vt ff.de fideius.l.cum hominem.nisi finiatur mate ia litis cum persona.vt ff.de suspe.tu.l.post finitam.¶Porro singularis successor non succedit in instantia: sed potest ei adhæ rere.id est adiutor esse pro suo interesse vt C.de litig. auth.nunc si hæres & magistraliter no ff.de inoffi.test.si suspecta.& adde qđ di xi.s̃.de iudi c.quia.V.¶
7 †Et no.ꝙ instantia formata dicitur lite cō testata,& ante litem contestatam non transit in hæredem in realibus iudicijs vt ff.ad exhiben.l.de eo.§.fi.& l.ij.ff.de præ. stip. Idē est vbicunque ius non transit ad heredem lit.conte.vt l.j.C.ne ex dell.defun.& ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarū. sed vbi transit actio transit instantia etiam per solam citationem præparata.ff.de inoffi.test quęad.¶
8 †Inn.an probationes factæ in vno iudicio faciant fidem in alio?dic qđ aut secundum iudicium includit in se primum,vt iudicium appellationis,& tunc valent nisi formaliter adhęreat primæ liti.& non secundæ.vt ff.iudi.so.l.pe aut secunda causa non includit in se primam & tunc aut inter easdem personas,& in eundem modum agendi,& valēt: aut in alium modum & non valent.tex.est solēnis.ff.de eui.c.& si exceptio.¶Si autem inter diuersas personas,tunc dicit Inn. qđ aut inter eas sententia facit præiudicium,& similiter facient præiudicium probationes: aut non:& tunc non reputatur istud dictum notabile.& facit.ff. de iureiur.l sed & si possessori.§.fi.& §.se.& l.duobus. in princ.& §.eo onus cū sua materia.¶Tu dic ꝙ aut ex præiacente litis mate ria in origine sunt coniuncti siue complexi,& tunc acta & sentētia eandem vim habent:aut non sunt consortes litis, vel causæ, & tunc aut sunt talia acta quæ reddantur in inuitum vt testimonia. & tunc est verum dictum Inno.& imo secus est in confessionib⁹: quia ille qui confitetur.non defendit causam:& ideo alij absenti non præiudicat.ff.de inoffi.te. qui repudiantis. §.fi. ¶Adde ꝙ lis quandoque transfertur de iudice in arbitrum vt in c. quādiu. de app.in cle.quinque de arbitro in iudicē,vt s̃.eo.c. præsentata. quinq; in arbitratorē,& ille debet sequi æquitatē.vñ quęcunque acta va lēt ex æquitate illa,corā eo fidem faciunt tanquā corā bono viro & amicabili decisore vbi est liquidū:vel cōpositore vbi est dubiū: licet de dubio iudex vel arbiter non posset pacisci.vt elegāter no. in illa gl.vulgari in auth.vt diffe.iud.post prin.col.viij.¶
9 †Et no.ꝙ dictum Inno.debet intelligi in causis ciuilibus.sed in criminalib⁹ acta facta cum vno,nunquā nocent alteri nisi quo ad ordinē ser uandum.vt ff.de adul.l.denunciasse.§.quæritur.& facit. ff.ad sil.l. in cognitione.& C.de aduoca.diuerso.iudi.l.j.

CAP. XII.

1 *Vniuersitas an compellatur testificari contra suum collegium.*
2 *Testis malæ famæ an repellatur à testimonio.*

CVm nuncius. Clerici possunt esse testes in causa ecclesię suæ dum tamē alias sint idonei.intelligo dummodo nō procurent cau sam,vt dixi supra.c.insuper.¶No.dicit gl.ꝙ illi de collegio possunt esse testes in causa collegij. & est ratio, quia eorum non interest.Nam illis dicitur interesse, qui suo proprio nomine potest agere,vel excipere vt l.j.§.sed si alius.ff. quando app. sit & ff.de iniu.l.sed si vnius.§.procur.Sed isti suo nomine non possunt agere nec excipere:ergo eorum non dicitur interesse; & si dicatur,ꝙ si interest ratione affectionis: respondeo ista est leuius suspicio,quæ purgatur per iuramentum testis,qui iurat qđ deponit veritatis obtentu, & inde lucrum vel dānum non pertinet ad eū. Nam iuramenta suspicionum sunt purgamenta: posset tamen ꝑ accidens esse affectioni ita annexa commoditas, ꝙ licet res esset vniuersitatis & non singulorum,repellerentur illi de vniuersitate vt quia est quæstio de prædio vel vinea, vnde illi de collegio habent victum,vel de nemore vbi habent pascua,cum alibi nō possent esse commodè. Idem si esset quæstio de statu vniuersitatis vel aliquo magno honore,vel magna iurisdictione. nam propter maximam affectionem bene repellerentur testes cum repellant etiā propter magnam amicitiam vt l.iij ff.eo.Et no. ꝙ commoda
1 nō cōmittuntur iudicis arbitrio sed simplex affectio sic. ¶†Quæ rit gl.vtrum compellatur quis testificari contra suum collegium. & videtur ꝙ sic:quia maior reuerentia debetur veritati quàm col legio & quia celare veritatem est peccatum mortale:& quia non debet timere qui iustitiam loquitur inter perfectos, & quia collegium potest inducere pro se,ergo idem econtrario. dic ꝙ si testis timet dānum spūale,vel tpale sibi ab alio inferri, puta à tyranno, vel populo, vel ab alio potentiori se potest excusare à testimonio
a ferendo:quia non cogitur esse testis in præiudiciū [a] fratris, vt. ff. de testi.l.lege Iul.nec vt tutor,vt C.de excu tu. l. humanitatis. ita mu to minus cōtra se:nec refert in his quæ facti sunt vtrū timeat periculum facti vel iur.vt C.de transac. l. interpositas. Ibi, super. dic vt s̃.eo.c.insuper.Ibi alia simplex relatio.ff.de hære.insti.Iulia
2 nus.† Ibi,causa puta periurij,vel inimicitię vel infamiæ:nam tales testes sicut non prosunt singularibus personis, ita non prosunt ciuitatibus,vel alijs vniuersitatibus.quod no.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide alle.per do. Feli. in c.dilectorum.colum.2.de test.cogendis.

CAP. XIII.

1 *Testis an repellatur à testimonio.*
2 *Testis si tempore iuramenti erat bonę famæ,sed tempore depositionis erat malæ famæ:an depositio sit valida.*
3 *Testis condemnatus si appellauit,& interim tulit testimonium & postea deseruit appellationem:an testimonium sit validum.*
4 *Banniti pro maleficio an possit testificari.*

SVper eo. Perpetuum crimen repellit testem etiam non cōuictum, vel damnatum.
1 ¶†Opp.qđ si non est condemnatus,ergo non est infamis nisi in casibus iuris expressis in edicto prætoris. ff. de his qui no infa.l.j.& l.athletas.§.calumniator. & l.Lucius. ergo non repellitur à testimonio vt plenè legitur & not.ff.de senator. l.cassius.& C.de sum.trini.l.j sol.de iure canonico repellitur si est malæ famæ apud bonos & graues ita quod sit publicè diffamatus:sed de iure ciuili non repellitur, nisi confessus vel condemnatus:& sufficit ficta confessio.vt eo.tit.l. quoniam.Si verò crimen esset omnino occultum,non repelleretur à testimonio maximè vbi tractaretur de præiudicio irreparabili alicuius ignorantiæ;puta de nullitate testamenti vt C. de testa. l. j. imo & infamia iuris posset esse ita occulta apud homines,ꝙ non haberet vitiare actū solēnem,puta testamentum,vt sing.not.ff. de testam.l.cum lege. & in auth.de tabel.§.pe.¶Sed quid si post testimonium,& anteq̃ deponant est restitutus ad famam,nunquid conualescit testimonium?respondeo non,qa erat in pendenti,sed statim fuit inualidū
2 vt ff.ad Carb.l.3.§.causæ.& §.duę.¶†Itē quid econtra, si tēpore iuramēti erat bonæ famæ,sed tpe depositionis erat malæ famæ? rñdeo nō debet depositio:qa re imperfecta superuenit ad casum à quo incipere nō pōt vnde vitiat:nō ob.C.de test.l.j.qa ibi fingi
3 tur retro deposuisse qa se subscripsit.¶† Quæro qđ si testis cōdē natus appellauit,& interim tulit testimonium;postea deseruit appellationem tñ.valet testimonium:qa licet sit deserta appellatio, non est desertum testimonium,vt sing.no.ff.de infami.l.furti.§.j.
4 ¶†Sed quid de bānitis pro maleficio, vtrum possint testificare.rñ deo sic,de iure ciuili loquor:qa bannū non irrogat infamiā iuris: qa potius fingitur cōtumax quā cōuictus,& cōtumacia nō infamat: qa propriè loquendo contumacia non est maleficium,cū nō cōsistat in malè agēdo,sed in omittendo:& in hoc est *communis opin.* doc.sed Bar.dicit ꝙ si contumacia est,aggrauat per statutum,qa fingit cōtumacē cōfessum qđ est infamis infamia iuris municipa lis,vt ipse no.ff.de pub.iudi.l.infamē.& fm hęc non pōt testifica-

ri in aliquo loco quia cohæret ossibus. vt not. ff. de postulan. l. ex ca. ¶ Sed quid si est rebannitus? videtur ꝙ idem: quia durant reliquiæ infamiæ, vt no. in l. qui cum vno. ff. de re mi. posset dici contrarium: quia actus retro similis destituit restitutionē in integrū quam inducere consueuit: & plus operatur quā reconciliatio vel simplex indulgentia: nec est ratio quare plus statutum operetur in destituendo quā in restituendo, cum vtrunque procedat à pari potentia causæ efficientis, & disponentis. ar. ff. de legib. de quibus. §. fi.

CAP. XIIII.

1 *Sui vsque ad quem gradum dicuntur.*

2 *Spurius an possit accusare tanquam coniuncta persona interfectorem patris sui.*

De cætero. Laicus in criminali causa non testificatur cōtra clericum, siue sit causa sua, vel suorum, siue nō: sed ad accusandū admittitur, si suam vel suorum iniuriam prosequatur. 1 ¶† Quæro vsque ad quem gradum dicuntur sui? gl. C. ad turpil. l. si feminā. dicit ꝙ vsque ad septimum gradum computandum secundum ius ciuile. & illa gl. non est alibi. Alij dicunt vsque ad quartū gradum, vt C. de aduo. diuer. iudi. l. petitionem. §. egredientes. alij dicunt contineri omnes illas personas, quæ numerantur in l. j. §. j. ff. de postu. alibi dicit gl. ꝙ hæc verba non debent latè accipi, vt no. C. qui ac. non pos. l. neganda. dic qđ cū criminalia redigantur ad instar ciuilium, concluduntur oēs personæ quæ ex crimine ciuiliter intentato possent agere sine mandato cum cautione rati. 2 ¶† Sed nunquid spurius pōt accusare tanquā coniuncta persona interfectorem patris sui? videtur ꝙ nō vt s. de rescrip. nōnulli. dic quia res est boni exēpli. C. de preci. impera. offer. l. j. & ꝗa natura communis est. ff. de accu. l. hos accusare. §. omnibus. & quia spurius admittitur & pro ciuitate in defectum aliorum quia fungitur loco parentis. vt ff. de decurio. l. generaliter. §. spurios. et si ipse occideret patrem teneretur lege Pompeia de Parricidijs inspecto iure naturali, vt ff. de ritu nup. l. Iulia. §. nec distinguitur. & ibi per Cyn. in additionibus. Bald.

CAP. XV.

1 *Testes an sint examinandi in tertia productione.*

2 *Testes iurati intra vltimum & peremptorium, an possunt postea deponere.*

In causis. Post tertiā ꝓductionē testiū non debēt testes ꝓduci, nisi adhibita solēnitate legitima. & testibus publicatis. licet de eorum testimonijs publicè disputare. op. ꝙ nō dēat dari nisi vna dilatio ad probandū. ff. de ferijs. l. oratione. So. illud fuit primitus introductū; sed quia nō sufficiebat vna dilatio, statutū fuit ꝙ pro bato impedimēto darentur plures secundū Inno. ex illo statuto veteri descēdit ꝙ omnis dilatio ꝓbatoria siue detur ante lit. contest. in emergentibus, siue postea in causa peremptoria, nisi ꝑ nouam dilationem causa cognita reperiatur: & hoc cā accelerandarū litium. ar. C. de tēp. app. l. 2. in prin. 1 ¶† Quæro qualiter intelligatur tertia productio? duæ sunt opiniones: vna vt verbū sonat, & est sensus ꝙ si testes in prima ꝓductione sunt examinati: & tandē in scđa & tertia non sunt alij deinceps examinādi: ꝗa timetur subornatio nisi quarta receptio solēniter petat̄ ēt si vnica tñ eēt data dilatio, vel nulla. ¶ Nā etiā sine dilatione valent testimonia: quia satis est ꝙ hñt terminū ad ꝓbandū à iure vsq; ad sñiam: sed si non esset facta trina examinatio, cassaretur subornatio, & possent recipi testes plures tam in eadem dilatione q̄ in sequentibus ꝑꝑ numerositatē tñ testiū bene posset imponi frenū multitudini, nō ꝑ hāc decre. sed ꝑ decre. significauerunt. j. eo. ti. etiā si simul effrenata multitudo iurasset, posset superfluas resecare tanq̄ quodā grauamen. ar. C. de ap. l. ampliorem. §. in refutatorijs. & s. de ꝓba. c. licet cām. scđa opi. est ꝙ intelligitur tertia productio. i. tertia dilatio ad ꝓducen̄. nā quarta dilatio non datur sine solēnitate. & hunc intellectū approbat consuetudo nō ob. ff. de fer. oratione. vbi dicit, ꝙ toties quoties expedit, datur dilatio: ꝗa intelligen̄. est cū hac moderatione trium terminorū. vt not. eo. tit. l. in pecuniarijs. sed quid si est renunciatum ꝓductioni testium? dicit Ber. ꝙ vlterius nō possunt ꝓduci. Accur. dicit imo si nō sunt didicita testificata. vt ipse no. C. de iudi. auth. iubemus. sed illud debet intelligi vbi superuenit ꝓbatio de nouo, de qua prius nō erat cogitatum, vel dolus aduersarij intercessit. ar. ff. de pac. l. tres fratres. 2 ¶† Sed nunquid testes iurati intra vltimum & peremptoriū terminū possunt postea deponere? respondeo si non stetit per ꝓducentē, possunt deponere: secus si per eū stetit: quia eos examinare noluit, vel nō curauit: nā vltima mora nocet: licet cōiter dicant aduocati ꝙ depositio fingat retro, vt no. in c. j. de offi. dele. in cle. quod facit ꝯtra id qđ dicit, nihil videtur actū dū aliquid superest ad agen̄. vt C. ad sil. l. pe. & hæc maximè vera sunt, quando terminus est datus à iure. vt C. de tempo. app. l. fi. §. illud. in verbo nixus. & l. nō enim negligentibus. ff. qui. ex cau. maio. & ff. ad Tertu. l. ij. §. si mater.

CAP. XVI.

1 *Præsumitur potius pro appellatione quàm pro sententia.*

2 *Contrarietas nunq̄ præsumitur in testibus.*

3 *Præsumi an debeat pro sententia excommunicationis.*

Cum tu fili. Si fieri pōt cōcordanda sunt dicta testiū, quæ videntur esse cōtraria. Et in prima decisè factum narrat. In secunda diffinit. ibi, cum constet. ¶ Aduerte, quia facti narratio est obscura. & pone casū. Archieps excōicauit ꝓpositū & canonicos, eo ꝙ non obtemperabant mandatis suis, q̄ conquesti sunt Papæ dicentes ꝙ excōicauit eos post appellationē à dictis mādatis interpositā ad Papam. Archieps dicebat ꝙ imo ante. pars autē canonicorū induxit testes qui deposuerūt ꝙ post appellationē fuerunt excōicati. Archieps vero induxit testes qui deposuerunt ante appellationem ad Papam fuerunt per Archiepiscopū excōicati. quęritur quid iuris. Papa dicit motus forte: quia testes erant hincinde valde fide digni, quibus non dēt macula periurij imponi, si fieri pōt. ꝙ ipsa interpretatur benignè dicta eorum: quia potest esse ꝙ geminata fuit appellatio, cū sit actus iterabilis, & semel fuit appellatū ante sñiam & semel post: & quia nō cōstat ꝓpter attestationū dubietatē & duplicitatē an ante vel post ꝓsumitur fauore liberationis ꝙ fuerit appellatū ante: & ideo sententiā excōmunicationis declarat nō valere. 1 ¶† Itē no. ꝙ potius præsumitur ꝓ appellatione q̄ pro sñia. Itē no. ꝙ vbi est dubiū tēporis ꝓsumit̄ in benigniorē partē. Itē no. ꝙ actus iterabilis nō includit de necessitate vnū esse actū & nō plures actus. ¶ Et no. ꝙ hic cōstabat de vna sñia excōicationis: sed nō cōstabat de vnica appellatione ꝓpter differentiam attestationum. ¶ Itē no. & ad hoc semper allegat̄, si cā potest duci absque condēnatione testiū de falso testes nō sunt cōdēnandi sed absoluēdi. neque ēt producentes possunt dānari ꝓpter interpretationē benignā huius decre. quæ nō est alibi. 2 ¶ † No. ꝙ in testibus nunquā ꝓsumitur cōtrarietas: sed magis singularitas si possit per singularitatē eorū reduci testimonia ad cōcordiā. Pone, ꝗdam testes dicunt sup ꝓbanda ætate, ꝙ Titius fuit natus ante aduentū imperatoris. Alij dicunt ꝙ post aduētum. dicit Bar. ꝙ nō sunt contrarij: quia intelligitur ante aduentū. s. finitū, post aduētū. s. inchoatum. ff. si cer. pe. l. ij. §. j. per Bar. ff. so. ma. insulā. hoc verū, nisi constet de mente cōtraria deponentiū: puta si testes vnius partis dixerunt vera esse de maiori ætate: & alij vera esse de minori: & in redditione rōnis reddiderunt rōnem quā dixi. Impossibile est enim hic vitare contrarietatē: sed si testes deposuerūt se, tantum scire. scilicet qđ aliqui ante guerrā, aliqui post, ꝙ tunc nō ꝓbant ea ad q̄ probāda sunt inducti, ꝗa est ibi cōbinata singularitas: sed si essent plures ex vna parte, staretur minori numero. vt no. Inno. in c. cum ꝯtingat. de offi. dele. vel diç vt dicā. j. eo. in c. in nostra. & adde. j. de fide instru. cum Ioannes heremita. & C. de error. aduo. l. ij. per la. Bu. considera etiā ꝙ actus momētaneus non recipit ante & post nisi momēti: sed actus hñs tēporis quātitatē recipit mediū tēpus ff. de fur. inficiādo. §. infans. ff. de neg. gest. eum. & not. ff. de iureiu. l. eū qui. §. in popularibus. facit. C. de peti. hæ. si post motā. 3 ¶† Op. ꝙ ꝓ sñia excōicationis sit ꝓsumēdum, ꝗa medicinalis. so. hic erat annexū periculum falsitatis si præsumeretur pro ea, quo casu non est pro sñia præsumendū, qđ est no. dignum. vel diç ꝙ præsumit̄ in qualitate nō in tpe. vel dic ideo quia erat appellatū. vt s. de renū. c. in ꝓntia. ¶ Item ideo non ꝓsumitur pro sententia: quia non ꝓsumitur quis contumax nīsi cōstet: vel dic s m gl ꝙ hic Archieps agebat petens suam sñiam confirmari: & ideo dubia probatio cōtra eū interpretatur, sicut q̄nque est dubia ꝓpter verbum equiuocum. vt s. ti. j. in ꝓntia. ita & q̄nque propter tempus æquiuocum: vel propter conflictum attestationū, dicit Ber. in gl. j. c. in nostra. super verbo, archidiacono. quod in nostro. c. præsumitur qđ vtraque pars verum dixit, ꝗa illa dicta simul poterant esse vera.

CAP. XVII.

1 *Testis idem si pluries recipiatur, pluries iurare debet.*

2 *Error contrarietatis & diuersitatis non potest corrigi in causa appellationis.*

3 *Licitum est aliquid noui proponere in causa appellationis.*

4 *Testis debet primo iurare, & postea deponere.*

5 *Testes an super eisdem capitalis possint produci, si in prima causa nō fuit renunciatum testibus.*

6 *Nouum quot modis dicatur.*

7 *Prosecutio appellationis non cadit super noua re, noua causa, vel noua actione*

8 *Iure domini ſi dixi rem ad me pertinere, & volo probare preſcriptionem, an poſſim.*
9 *Actor ſi intentauit in libello preſcriptionem: & ſic egit determinato modo,& probauit poſſeſſionẽ per teſtes: ſed non probat titulum,an in cauſa appellationis poterit probare titulum.*
10 *Faciens ad cauſam ſi ſit omiſſum examinari poteſt in cauſa appellationis ſuppleri.*
11 *Concluſio in cauſa quare non obſtat.*
12 *Teſtes qualiter debet iurare.*
13 *Teſtis debet plenè,& ſine calumnia factum narrare.*

FRaternitatis. Elegãs.c.valde eſt vtile & ſub
tile.In cauſa appellationis ẽt
ſi concluſum eſſet & renunciatum in prima cauſa, lici-
tum eſt ſuper nouis capitulis tãtum tam nouos teſtes
quàm veteres producere.h.d.In prima conſultatio.In ſecunda re
ſponſio.ſecunda ibi,Duximus.ſecunda bimembris.prima ibi, no
uos.ſecunda ibi,receptos.vltimo ponitur quædam modificatio ſi
ue forma.ibi,receptis.¶Caſus.conſultus fuit Papa vtrum ſi in cau
ſa prima fuerunt teſtes recepti & publicati,& renunciatum teſti
bus producendis,& concluſum in cauſa:& tandẽ lata ſentẽtia ab
ea eſt appellatum.nũquid in cauſa appellationis liceat aliquid no
ui probare:reſpondetur ꝙ ſi emergunt noua capitula,licitum eſt
ea dũtaxat per teſtes nouos vel veteres probare recepto ab eis pri
1 mitus iuramẽto ſm debitã formã iuris.¶†Dicit Inno ſi teſtis idẽ
pluries recipitur,pluries iurare debet.ſ.ſuper non incluſis in iura
mento priori.arg.ꝙ ſi ex magno interuallo etiã ſuper incluſis.ff.
de dam.infect.qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. Nã hominis quali-
tas mutabilis eſt.ff.ad car.l.iij.§.cauſę.¶Dicit Inno. ꝙ articuli no
ui quandoque dependent ex primis,& comprehenduntur ſub ip
ſis.ſcilicet ex proprio ſignificato verborũ & tunc obſtat didiciſſe
ſermones teſtium.ponit exemplum in præſcriptione.Item pone
in ſtipulatione ſi forte in prima cauſa fuit probata promiſſio: ſed
non interrogatio præcedens, & reſponſio ſtatim ſequens. C. de
vſu.l.j.ſed quando dependent ex primis,ſed nõ includuntur ex na
tura ſermonis ſub ipſis,vt pactum ad replicandum nõ includitur
ſub ſtipulatione prima:tunc non ob.etiam didiciſſe:quia non di-
dicit hoc de quo quæritur,nec diſcere potuit qđ ſermo non loq-
tur.id enim tãtum loquitur qđ intelligi poteſt ex ſermonibus, &
non aliud.ff.de fideiuſ.l.fideiuſſor mag.§.j.¶Dicit Inn. ꝙ ſup ca-
pitulis non ꝓductis ſi teſtes aliquid dixerunt, nõ p̃iudicant quin
dicta capitula poſſint de nouo fieri & probari;quia non ẽſt quid
imputetur parti.qđ eſt not.idẽ ait ſi iudex ex mero officio exceſ
ſit modum ſiue metam examinando. ff. de bo.li. qui cum maior.
2 ¶†Dicit Inno.ꝙ error cõtrarietatis & diuerſitatis non põt corri
gi in cauſa appellationis.Sed Accur.dicit cõtra.ff.de ap.creditor.
§.j.dicit ac.ꝙ error,cõtumacię ſiue dolus poteſt corrigi in cã ap-
pellationis.vt ff.quod me.cã.ſi cum exceptio.§. hæc autẽ actio.
3 vbi eſt gl.ſingularis.¶†Not.ꝙ in cauſa appellationis licitũ eſt ali-
quid noui proponere.Secundò not.ꝙ licitum eſt aliud probare ꝑ
nouos teſtes,itẽ & per veteres.¶Tertiò no.quod nouum capitu
4 lum requirit iuramẽtum nouum.¶† Quartò no.ꝙ iuramẽtũ dẽt
p̄cedere & non ſequi:quia eſſet p̄poſteratio.ff.de do.præle.theo-
pompus & ideo.niſi ꝓbetur ꝙ teſtis primò iurauit,& poſtea depo
ſuit,non eſt rite receptus,nec tenetur pęna falſi teſtis,ſed punitur.
a ¶Quintò no.qđ ſuper eiſdẽ capitulis [a] nõ pñt deponere nec no
ui nec veteres teſtes.& hoc probat illa dictio dũtaxat,quæ eſt limi
tatiua & excluſiua.ff.ad Trebellianum.l.Lucius.§.qui habebatur.
5 ¶†Quæro pro intellectu capituli,nunquid ſuper eiſdem capitu-
lis poſſint teſtes produci,ſi in prima cauſa non fuit renunciatum
teſtibus?reſpondeo non,quia licet non fuerit renunciatum,tamẽ
timetur ſubornatio ex quo didicita ſunt teſtificata.i.aperta & pu
blicata per iudicem,& lecta,& viſa per litigantes,vel eorum pro-
curatores.vt in auth.de teſti.§.quia vero.ſed ſi ſunt aperta per iu-
dicem,ſed nondum viſa nec lecta per eum, qui vult ꝓducere no-
uos teſtes nec per ꝓcuratorem vel amicum ipſius, poſſunt ergo
produci teſtes maxime incontinenti: quia non timetur ſuborna-
tio,ſm Bar.¶Sed ac.dicit cõtrarium:quia eo ipſo cum teſtes po
tuerunt loqui cum parte timetur ſubornatio:ita dicit gl. ſingula-
ris in d.§.quia vero.ante vero iudicis aperturam non cadit hęc di-
ſtinctio.quia teſtes iurãt tenere ſecretum vſque ad aperturam.vt
iiij.q.iij.qui falſum.& d.§.quia verò.& j̃. eo.vltra tertiam.opp.qđ
appellatione pendente nil innouari poſſit:ergo noui teſtes nõ poſ
ſunt recipi.ſo.dic vt no.in l,per hanc.C.de temp.appell. dic ꝙ iſta
eſt neceſſaria perſecutio non temeraria innouatio.¶Opp.dicitur
hic qđ ijdem teſtes poſſunt iterato produci:ſed contra.ff.e.l.pro
duci.ſol.ibi teſtes primò falſum depoſuerunt.arg.C.de prob.l.iu-
bemus.vbi teſtis erat vilis perſona,cui minus eſt credẽdum ſi ite
rato ꝓducitur, quàm ſi ſemel.vel ibi in criminali.vt j̃. de ac. cum
p.& eſt verum qñ voluntariè ſe offert;ſecus ſi citatus per iudi-
cem,& ſic intelligit Hoſt.c.meminimus.j̃.de accu.alias ergo vale
ret dictum teſtis non citati.de hoc eſt gl. ſingularis. ff. de his qui.
vt indi.l.poſt legatum.§.his vero.¶Oppo.dicitur hic ꝙ teſtes ad
mittuntur ſuper capitulis nouis:ſed lex apertè dicit contrarium.
C.de temp.ap.l. per hanc. conſidera, litera illius. l. eſt æquiuoca.
nam permittit nouas exceptiones,& nouas obiectiones & non ꝑ
6 permittit noua capitula.¶†Dupliciter ergo dicitur nouum: vno
modo qđ eſt coniunctum in victoria cauſę,& iſtud eſt permiſſũ:
alio modo qđ non eſt in cauſa,& iſtud eſt impertinens: & conſe-
quens non permiſſum:quia non præſtat cauſæ fomentum eo qđ
non habet iuſtificare vel impugnare,nec inducit validitatẽ per ſe
nec per accidens.i.cum alio coniunctum. iſtud ergo nouũ qđ eſt
prohibitum ventilari,omnino eſt diuerſum, & nõ annexũ per fa
cti naturã vel iur.diſpoſitionẽ:ſed ſi eſt annexũ non dicitur om-
nino nouum:quia oritur ex veteri materia, vel eius occaſione,&
ipſe informat:ſic ergo patet ꝙ nouum dicitur dupliciter:vno mo
do ꝙ nõ tangit cãm.vt ff.de mi.l.ẽt.§.ex cã.alio modo dicitur no
uum,quia aliquid adijcitur vel detrahitur de veteri.ff.de iuſt.& iu.
l.ius ciuile qđ poteſt eſſe in materia in forma & in vtroque:tertio
modo qa venit ad fundãdũ originẽ petitionis vel corroborañ.vl
originẽ exceptionis fundãdã,vel corroborãdã.vt C.de edẽ l.fi.&
7 ff.de pact.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.¶†Nunc igitur quæro de
b exẽplis.primò quæro exemplũ de eo qđ eſt omnino nouũ [b] capi
tulũ.reſpõdeo illud qđ nõ attinet cauſę nec principaliter,nec inci
denter,cõſidera cã principalis fundatur in tribus,in re,in cã,& in
actione:vnde ſuper noua re,noua cauſa,vel noua actione non ca
dit proſecutio appellationis:& ideo non auditur probatio, quia
ſeparatorum ſeparata eſt rõ.vt ff.de mi.Papinianus exuli ff.de ca
lum.hæc actio.C.de do.inter vir.& vxor.ſi maritus.ff de vſuca.ꝓ
emp.l.ij §.ſeparata.¶Et breuiter illud ſeparatum eſt in quo non
obſtat rei iudicatæ exceptio.vt ff.de excep. rei iudi. an eandem.§.
actiones l.ſi is qui.§.fi.& l.ſi mater.§.eandem.C.de peti.hære.l.hę
reditas matertere.ff.de inof.te.filius.& l.Papinianus.§. ſed nec im
puberis.Illud autem dicitur annexũ in quo obſtat exceptio rei iu
dicatæ,vt eſt cauſa matrimonii & dotis. vt no. Inno.s̃.c. cauſam.
Item cauſa ætatis & reſtitutionis in integ. ff. de mi.intra vtile. ff.
de iureiu. nã poſtea §.ſi minor Itẽ teſtm & aditio hæreditatis.ff.
de regu.iu.l.nemo.Item ſolutio pręcij qñ emptor ſibi tradit rẽ.
ff.de iure iu.ſi duo patroni.§.pe.& breuiter traditur regula in om
nibus exemplis:quia omnia ſeſe cõtingunt reſpectu finalis con-
cluſionis.¶Item in prægnantibus & connexis. Item in omnibus
ſe mutuo fauentibus & iuuantibus eſt exemplum præſcri.in qua
requiritur titulus,traditio,vel quaſi,bona fides,& continuatio tẽ
poris.i.diffinitiui.vnde ſi in cauſa principali vnum fuit exitu, fuit
vniuerſum poteſt ſuppleri in cauſa appellationis.nam appellatio
habet quatuor naturas,ſcilicet ſupplendi,emendandi, confirmã
di & diſcernendi.primum patet in d.l.per hanc.& hoc ſecundum
patet in l.j.in prin.ff.de ap.tertium patet.C.de ap.eos.in princip.
quartum patet.C.quõ & qñ.iud.l.ſi pręſes.¶Habet etiam naturã
diuidendi:quia poteſt pro parte confirmare ſententiam. vt extra
de teſta.c.Raynaldus.habet etiam naturã annullandi.vt ff.fa.her.
l.quædam mulier.ff.de iure patr.carmelia habet etiã priuilegium
procedendi lit.non conteſt.inter abſentes.C.de temp.ap.l.fi.§.il-
lud.habet etiã naturã ꝙ vno appellante vterque videtur appellare
quatenus ſententia facit contra ſe.vt C.de app.l.ampliorẽ.in pri.
vbi eſt tex.ſing.habet etiã naturã,ꝙ ille qui non aſtrinxit ſe in prĩ
cipali cauſa,non aſtrinxit ſe in cauſa appellationis.ff.de app. ſcio.
¶Not tamen quod quædã ſunt per appellationem non ſupplen
tur.vt C.quando prouo.non eſt neceſſe.l. omnem honorem. vbi
dicitur,ꝙ victor non appellat à ſententia propter omiſſam con-
dẽnationẽ expenſarum.ex quo diligenter no.ꝙ ille qui appellat à
ſententia pro ſe lata,non generat ſibi præiudicium:vel ibi nõ ap
pellauit à ſententia,ſed ab omiſſione condẽnationis expenſarũ,
quæ appellatio non valet nec tamẽ iudicem negligẽtem excuſat,
8 quod eſt no.dignum.† Pone,dixi rem ad me pertinere iure dñij:
probare præſcriptionem:nunquid poſſum?& videtur ꝙ non:qa
verbum dñij ſignificat directum dñium.ff.ſi ager vec.vel.emphy.
pet.l.j.§.qui in perpetuum.Nam uerba debent accipi naturaliter
& in potiori ſignificato:ſed dñium p̃ſcriptum nõ eſt naturale do
miniũ,ſed ciuile,ſed gl.in d.l.per hanc.ſentit ꝙ tã in cã principali
quàm in cã appellationis ſufficiat ꝓbare p̃ſcriptionẽ dñij in uer-
bo.i.nouiter.in uer.& idem in intentione. quæ gl. eſt ualde. not.
Nam p̃ſcriptio non minus operatur quã ueritas. ut ſingulariter
9 not.in l.j.C.de ſerui.& aqua.¶†Item pone ꝙ actor intentauit in
libello p̃ſcriptionem:& ſic egit determinato modo, & probauit
poſ-

ADDITIONES.

a ¶ Vide late practicum Papiẽ.in forma oppoſitionis contra teſtes poſt publicationem in verbo ſunt publicati.Et vide etiam aliquid per Fely.in.c.inter monaſterium in 3.col.de re iudica.
b ¶ Vide hic per d. Feli.in 7.col.& ſeq.

possessionem per testes, sed non probat titulum, nunquid in causa appellationis poterit probare titulum? respondeo ad hoc legistæ non dubitent: quia tenent φ sic. Inno. sentit contrarium, si in testimonio testium facta est mentio præscriptionis: quia semel sunt examinati super toto complexo: secus si essent examinati tantum super vno membro præscri. & non super alio. ¶ Pone in causa prima intentaui capitulando non dico libellando me esse dominum ex traditione facta à Titio, & succubui: in causa appellationis dico qđ à Seio, nunquid possum. Inno. dicit qđ nõ: quia in prima causa elegi prosequendo quod à Titio. & ideo videor declarasse libellũ meum: & ille qui declarat non potest se corrigere. vt singulariter no. ff. de verb. ob. quicquid astringendę. vnde dicit Innocen. qđ non audior: quia sum mihi contrarius: quia incompatibilis. Nam res nõ potest esse duorum insolidum eodem tempore. ff. de procur. Pomponius. §. si is: sed gl. or. in d. l. per hanc. versi. prealle. sentit contrarium, ex quo est generaliter actum: quia prosecutio falsæ causæ nõ nocet, nec præiudicat verę causę. Pro hoc facit dictum Inno. j. de iureiur. mulieri. vbi potest quis cõtra factum suum venire propter sequentem sententiã quæ aperit sibi viam. Considera, appellatio rescindit pnunciatum: sed nõ rescindit factum partiũ φ siue sentẽtia habet perpetuò præiudicare, sicut est confessio expressa vel tacita vel renunciatio litis. vt C. de temp. app. l. fi. in fi. deinde pone alia exempla. ecce ad viuificañ appellationem rei probari potest actum denõ petẽdo re integra. i. non receptis super eo testibus. pone in prima causa recepti sunt testes, & reprobati: quia infames: in causa appellationis poterit probari qđ fuerunt in inte. restituti. Pone in causa prima nõ fuit pbata existentia cõditionis, nec examinata, poterit suppleri in causa appellationis. de fide instru cum Io. pone in causa prima non fuit pbatum mandatum sufficiẽs. certè poterit pbari in causa appellationis per aliud mãdatum sufficiẽs. Iste est casus notabilis. ff. qđ cũ eo. l. Titianus. ¶ † Breuiter cõclude φ omne faciens ad causã,
10 aut est omissum examinari. & põt in cã appellationis suppleri: aut est omissum pbari: quia testes qui malè deposuerunt, vel dixerũt se nihil scire: & tunc idẽ capitulum qđ est substantialiter vel formaliter idẽ nõ potest per eosdem testes recenseri: & hoc tam de iure ciuili quã de iure canonico. sed de iure ciuili potest per alios testes nouos: de iure canonico non: quia timor subornationis est actus cõtinuus: imo fortior est pręsumptio subornationis in causa appellationis: qa maior est ibi affectio & conatus vincẽdi. vt ff. ad l. Fal. l. ratione. §. cũ quidam. & ff. ad sil. l. propter veneni. §. neptis. sed qñ super eo qđ seorsum examinatur dudum examinati testes pducũtur: quia ex receptis nulla surgit sententia in recipiendis vtroque iure permissa est testiũ examinatio. vt in cle. testibus. de testi. ¶ Et no. qđ legistæ assignant rationem vt pleniore subueniatur veritatis lumine: sed certè hoc latiore abstinetur falsitatis crimine: & ideo attenta ratione timoris subornationis ius canonicum videtur præualere. Tu dic φ licet ius sit seruañ. in suo foro. Nam timor subornationis est quædã fictio, & non vendicat sibi locũ in foro cõscientiæ. vt patet in causa matrimoniali, nec in testibus receptis corã arbitris. vt j. eo. c. præsentata. Nã in arbitris nõ est examinatio ita solẽnis, sicut in vero iudicio cõ simili, nec lite mutata: qa qdã nouatio facta videt. l. pe. ff. iud. sol. ¶ Quęro nũquid sint aliqui casus in quibus post didicita testificata possint recipi alij testes. Io. An. dicit qđ sic. de quo per eum in nouella. verbi gratia, de partium voluntate: item per restitutionem in inte. item perditis attestationibus casu fortuito. itẽ in causa inqui-
a sitionis. s. absque promotore. Bar. dicit qđ in omnibus a causis maleficiorum põt iudex pducere testes ex officio, testibus etiã publicatis, & cõcluso in causa. ff. de qõ. l. j. §. si quis vltro. p Bar. Item cũ testes non fuerunt interrogati super interrogatorio legitimo. Itẽ cum fuerunt interrogati de iure, & non de facto: item cũ non iura-
11 uerunt vel non deposuerunt ritè. Io. An ¶ † Quæro quare conclusio in causa non obstat? rñdeo, quia non concluditur liti: sed instãtiæ, ex pacto tamen bene potest concludi simul in causa principali & in causa appellationis, secundũ Inn. vt ipse not. j. eo. cũ venissent. & tunc causa appellationis esset qudammodo sine instantia discutiendo solum ex actitatis: nec mirum quia contingit in appellatione à mera interlocutoria. vt in c. appellanti. de app. in cle. sed ibi ideo, quia grauamen potest reparari in diffinitiua: & ideo parum interest si nõ possunt fieri in appellatione ab interlocutoria nouæ probationes, quæ potuerunt fieri in prima & factæ non fuerunt. Et quæ hic desunt supple ex lect. mea super d. l. per hanc.
12 vbi omnino vide. ¶ † Quæro qualiter testis debeat iurare? respondet gl. hæc valde notabiliter. Nã primò iurat totã dicere veritatẽ: quod intellige super eo super quo fuit pductus. vt no. C. eo. solã. Item qđ dicet veritatem iudici, vel cui iudex cõmiserit: & ideo si coram cõmissario deponit falsum, tenetur pęna legis Corneliæ. Item φ pro vtraque parte diceret veritatẽ, scilicet quã scit. nam de vero quod nescit, nõ potest testificari. ¶ Item φ dicet veritatẽ etiã non interrogatus secundum Ber. nam satis videtur interrogatus si lectum est sibi capitulum super quo deponit. item quod nec
13 precio &c. secundum Berñ quod no. ¶ † Ex his apparet φ testis debet plenè sine calumnia factum narrare. vt no. ff. de insa. l. Lucius. non exprimendo falsum, nec tacendo verum. nam propter tacendi fraudem testis punitur de falso. vt C. de episco. & cleri. l. presbyter. & j. de fal. c. j. per Innocen.

ADDITIO.

a ¶ Vide Bart. in l. vnns. §. reus. ff. de qõ. & vide d. Alexan. in l. serui electione. §. j. ij. colum. ff. de lega. primo.

CAP. XVIII.

Intimauit. Qui iurauit testimoniũ nõ dicere, nec auxiliũ nec cõsilium pbere, testificari cõpellitur: si attestationes publicatæ non sunt, nec est renunciatũ testibus pducendis. In prima ponitur partis qrela. In secunda Papæ prouisio ibi: idcoque. ¶ Casus. qstio erat inter. R. & V. qui. V. induxit capellanum suum & quosdã alios testes ad iurandum qđ testimoniũ, cõsilium, nec auxiliũ præberent cõtra dictũ. V. Quæritur quid iuris. Papa mãdat cuidã iudici delegato φ si testes nõ sunt publicati, nec renunciatũ, cõpellat dictos iuratẽs, & alios si necesse fuerit, & sint idonei, perhibere testimoniũ veritati. ¶ Op. iurauerunt nõ testificari ergo testificando sunt periuri. respondeo illud iuramentũ fuit temerariũ & iniustũ: & ideo inualidum. ff. qui satis. co. l. pe. sed nunquid dictus. V. ex hoc perdit causam. s. sententiã iudicis. gl. & Inn. dicunt quod sic. ¶ Tu dic cõtra: vt no. C. de postu. l. puidẽn. Nam si perderet causam nõ esset opus φ examinarent super eã: qđ est contra tex. est tñ verum φ cõtra extorquentẽ tale iuramentũ pśumitur, qa conatur vt veritas nõ reperiatur. & hoc est bene no. ¶ Sed pone, qa isti testes metu iuramẽti voluerunt deponere: petit aduersarius se in integrum restitui ad pbañ. ex clausula gñali, si qua mihi iusta causa esse vr, nunquid pot. rñ. sic fm Inno. ex quo no. φ post didicita testificata possunt pduci testes per restitutionẽ in integrũ cõcessam et maiori ar. ff. de in inte. re. l. diuus. §. nec intra has. sed qđ si testes sunt subtracti casu fortuito. Et vr φ ante diffinitiuã possit peti in integ. restõ: post nõ: sed dẽt appellari. ff. de edẽ. l. argẽtarius. §. cũ autẽ. ff. ad l. Aquil. l. in lege. Sed nõne timetur subornatio? rñdeo vbi in aduersario est dolus, cõpensatur dolus cũ dolo fm Innoc. no. φ capellanus cogitur testificari in causa domini sui.

CAP. XIX.

1 *Testes possunt supra vno articulo publicari, licet non publicentur super alio separato.*

2 *Testes an possint produci in causa consultationis.*

Causam quę. ij. Publicatio vel renũciatio testium in vno capitulo nõ piudicat volẽti pducere testes in alio. scđa ibi, iudicibus. ¶ Casus. Vertebatur qõ inter cõuentum & plebanum: fuerunt testes recepti publicati, & renunciatũ. sed tandem altera pars impetrauit priuilegium in quo non fiebat mentio lit. pendẽtiæ. Quærebatur vtrum noui testes possent produci? respondetur φ sic sup alijs capitulis super qbus testes non sunt examinati, nec est renunciatum. Item ait qđ dictum rescriptũ nõ tenet, & φ
1 si est suspectũ, impetrãs remittit ad Papã. ¶ † Not. hic expressum φ testes possunt sup vno articulo publicari: licet nõ publicẽt sup alio separato. qđ tene mẽti. Et no. φ priuilegium impetratũ lit. pen. nõ valet, qa subreptitiũ. Itẽ qa & causę priũ. & quo ad hoc intelligitur res litigiosa statim φ est cõmissa iudicibus fm Ber. qđ est no. Not. φ priuilegium qđ obuiat rationi est nullum. non ideo qa contra ius cõmune, sed ideo qa contra cõsuetum & rõnabilẽ cursum priuilegiorũ. Ber. hæc sunt verba notabilia. No. φ priuilegiũ potest deduci post didicita testificata. hoc ideo, qa iustum est. Inno. No. φ priuilegiũ illegitimũ est suspectum de falsitate, qđ verum est vbi obuiat naturali rationi: qa Papa non consueuit concedere in pręiudiciũ singularis personæ. vt eleganter no. C. de po-
2 stu. l. venię. ¶ † Quæro nunqd in causa cõsultationis possint testes
a produci? dic φ sic de indulto Papę a aliàs non. vt C. de dil. cũ à nobis. quod indultum regulatur fm naturam appellationis.

ADDITIO.

a ¶ No. hic ad ea quæ scribit domi. Iaso. post alios do. ibi per eum relatos in l. fi. ff. de ferijs & ibi adde.

CAP. XX.

Personas. A testimonio repellitur cõsimili morbo laborãs. dicit Philippus similitudine iuris & non facti. ¶ Op. φ imo infamis puta contra infamẽ. vt C. de hære. qñ. §. inter se. & C. de inoffi. test. l. in

l.i arena. So. aut qs est cõsimilis rõne secte, & nõ repellit. vt l.quã. a.n rõne alteri⁹ causę vel litis ꝯsimilis. & ideo repellitur. & nõ ob. l.in a:ent.ga ibi nõ loqtur in testimonio. vt C.de act.l.fin. vel dic quod illud.l.loquitur de morbo infamiæ. vt no.C.de sum. tri.l.j.

CAP. XXI.

IVdæi. Testimonio vnius infidelis non statur sed duorũ sic etiã contra fidelẽ christianũ. Cave tibi, qa imo iudæi vel Sarraceni nõ admittunt ꝯtra christianos in testes: qđ verum puto nisi cum tormentis. & qualiter iurat iudęus, vide in Spe.de iura. calum. §. restat. ad finem. dic ergo aliter casũ videlicet ꝙ vnus christianus cõtra iudęũ vel Saracenũ non ꝓbat, sed duo ꝓbant. not. ꝙ non debet esse melioris ꝯditionis Iudæus vel Saracenus quã Christianus. sed potius econtra. vt C de sacrificijs paganorum l.christianus.

CAP. XXII.

1 *Puella se petebat quendam in virum, quia dicebat ꝙ eam affidauerat: & vir negabat: quid iuris si mater puellæ & quædam alia mulier testificabatur pro matrimonio.*
2 *Honorem & incrementum suæ prolis quis diligit etiam ardenti desiderio.*
3 *Præsumptio non modica quando surgit ex dicto vnius testis ei statur.*
4 *Matrimonium contrahendum impeditur propter solam præsumptionem.*

SVper eo. Testimonium matris est suspectum vbi filia petit virum aliquem se maiorem: secundò dicit ꝙ ad dictum solius matris matrimonium contrahendum impeditur, sed contractum non dissoluitur. secunda ibi, super illa &c. ¶Casus Puella petebat quē
1 dam virum, quia dicebat ꝙ † eam affidauerat, id est per verba de
præsenti desponsauerat: vir negabat. mater puellæ, & quædam alia mulier testificabatur pro matrimonio. quæritur quid iur. respondetur ꝙ mater pręsumitur filiæ incrementum & honorem diligere: & ideo si vir præstãtior est diuitijs, nobilitate generis, potentia, vel honore, mater omnino repellitur. sed pone puella non vult matrimonium firmare, quia allegat consanguinitatem & sola mater hoc attestatur: quæritur qd iur. Papa respondet ꝙ si matrimonium non est firmatum non firmabitur quia non modica pręsumptio est pro dicto matr. sed si est firmatum per verba de præsenti, vel copulam nõ firmatur ad dictũ solius matris, sed re-
2 quiritur probatio solennis. ¶†No. verbum affidasse. no. quòd qs
diligit honorem & incrementum suæ prolis etiã ardenti desiderio. vt no. ff. de leg. 3. paulo Calimaco. §. j. no. ꝙ quatuor modis vn⁹ est maior altero scilicet diuitijs, nobilitate, potentia, & honore dicit gl. ꝙ propter nobilitatem vxoris quandoque vir dotat vxorẽ. C.de do. promiss. l. si voluntate. vel saltem faciunt ficta instrumẽta dotium, vt ibi gl. singulariter dicit. No. ꝙ potentia amicorũ facit hominem excellentem. no. ꝙ illud verbũ firmatum. scilicet matrimonium, ꝙ dicitur firmatum dupliciter. vno modo cõsensu tanquam substantia, & verbis tanquam forma. vt no. in l. nuptias. ff. de re. iu. & l. cũ notissimi in princ. C. de præscr. xxx. an. Alio modo per carnalem copulam quæ vocatur consummatio matri-
3 monij. no. ibi præsumptio non modica. ¶†Item not. ꝙ quando
ex dicto vnius testis surgit pręsumptio non modica, ei statur, vt hic
4 & ff. de do. pie. theopompus. ¶†Item no. ꝙ propter solam pręsũ
ptionem impeditur matrimonium contrahen. ¶Opp. ad princ. decre. qđ stetur testimonio matris. vt ff. de proba. l. etiam matris. So. statur super gradu, vt ibi & hic in ver. super illa. sed non super consensu. vel dic si personæ sunt ęquales vel quasi, etiam super cõsensu credi matri sui in fauore matrimonij. vel dic hoc esse arbitrarium ex circunstantijs ſm Host. vel dic pręsumitur illud factum qđ discreti fecissent, matre, vel patre, vel consanguineis id testificantibus: quia non est verisimile ꝙ velint filiam stuprari, sed legitimo matrimonio iungi. & C. de nup. in coniunctione & facit in ratione sui. ff. de adul. l. nec in ea. & qđ no. insti. de inge. §. j. & l. 3. C. si minor se ma. dix. & l. 2. C. de his qui ve. ęta. impe. illæ. ll. loquunt qualiter ꝓbetur ætas quã certũ est ad substantiã matrimonij pertinere. ff. de fer. l. 2. ff. de mi. l. de ætate. ¶Vltimò no. nobilitatẽ cũ pecunia cõpensari: & ꝙ satis est nobilis q satis est diues, & multo fortius q est illustris famæ. vt l. si. C. de condi. in pu. horreis. lib. x.

CAP. XXIII.

Iudæi an possint probare per vnum testem contra christianum vel sarracenum.
Minori non licet quod maiori licitum non existit.
Vasallus condemnatus de infidelitate non potest esse testis.
Ius canonicum an dicatur ius diuinum.

LIcet vniuersis. Neque iudęus, neque christianus fundat probationem ad decisionem causæ per vnum testem tãtum: quia licet aliquãdo requirantur plures, nunquã sufficit vnus.
1 ¶†Casus. Iudęi ꝑtendebãt se posse ꝓbare per vnum testem cõtra
christianum vel Sarracenũ. Papa dicit ꝙ hoc est falsum. Nã si hoc nõ potest christianus, ergo nec iudeus: quia nõ plus permittitur malo quã bono. Et quia requiruntur saltẽ duo testes ꝓbatę vitæ & fidelis conuersationis. nã illa verba, in ore duorũ &c. ponuntur abnegatiuè. i. non pauciorũ, & subdit ꝙ in quibusdã casibus req-
2 ritur ꝙ sint plures testes quã duo vel tres. ¶†No. ar. à maiori pro
hibito. nã si maior ꝓhibetur, ergo & minor. Nã non licet minori qđ maiori licitũ non existit. no. ꝙ testes debent esse viri probatæ
3 vitę & fidelis conuersationis. ¶†Ex hoc sume ar. ꝙ vasallus con-
dẽnatus de infidelitate non põt esse testis. idẽ in proditore: & licet dicat qđ debent esse viri: vir tamẽ concipit mulierem licet videatur vocabulũ præcisè masculinę significationis. ff. de testa. l. qui testamento § mulier. ff de pact tres fratres. ff. de leg. 3. Lucius. §. quęsitũ. hęc tñ interpretatio non haberet locum in statutis terrarũ, sicut nec in stipulationibus: qa sunt stricti iur. vt no. in l. j. ff. de verbo. signi. per Dy. & alios. ¶In tex. ibi, qa licet respondetur tacitæ obiectioni, quæ posset fieri de testamẽtis & codicillis, de donatione causa mortis in qbus casibus de iure ciuili non sufficiunt duo testes, nec tres nisi inter liberos vt l. fi. C fa. her. quia inter liberos sufficiunt indicia in quolibet actu tã vltimæ voluntatis quã con-
4 tractus. hoc dic, vt j. de testam. c. esses. ¶†Itẽ no. ꝙ ius diuinũ di-
stinguitur per ius ciuile. sed nunqd ius canonicũ dicitur ius diuinũ? respondeo nõ, imo dicitur ius ciuile nisi contineatur lege vel euangelio. vt no. in decre. de pęni. dist. j. no. ꝙ affirmatiua exponitur per negatiuã & cõtra, qñque negatiua exponitur per affirmatiuã. Ber. sed hodie nõ exponit per fauorẽ nec ecõtrario. ff. de hę. inst. ad statũ. & l. ex facto etiã & l. qui nolebat & no. eo. ti. Lucius. ¶Opp ꝙ stetur dicto vnius testis. de cõse. di. 4 paruulus. So. dicit Ber. ꝙ vbi nemini ꝑiudicatur, credit vni testi: vt in baptismo, & in sacris: secus si alijs ꝑiudicatur per aptitudinẽ actus qui geritur. ¶Ista gl. est argumentũ qđ clericatus possit ꝓbari per vnũ testem: qa actus de se & sui natura inspecta nemini ꝑiudicat. ¶Op. qđ vnus testis faciat fidẽ. vt ff. de ver. ob. l. j. in fi. So. ibi spãle in interprete. Idẽ credo in medico, si in ciuitate nõ est nisi vnus qđ credatur ei soli. Idem in agrimensore & similibus, in auth. de non alie. §. qđ autem & hoc propter publicam vtilitatem & necessitatẽ. ¶Oppo. ad idem de l. theopompus ff. de do. præle. dicunt quidã quòd ibi creditur ad pręsumptionem non ad perfectam probationem non ex regula probationum: sed quia testator ita decreuit & hæc vera dixi. s. eo. veniens. tene menti. Bar.

CAP. XXIIII.

1 *Familiares an & quando possint esse testes.*
2 *Testes quidam nec passim admittuntur: nec indistinctè repelluntur, sed arbitrio iudicis considerata qualitate affectionis.*
3 *Concubina an & quare non admittit viri testimonium.*
4 *Vir si expulerit vxorem an ipsa poterit testificari pro viro.*
5 *Famulus expulsus à domino an possit pro eo testificari.*
6 *Vniuersitas an habeat domesticos eius suos ita quod repellantur a testimonio, vel tanquam vnum corpus.*

IN literis. Non sunt idonei testes quos actor de familia sua ꝓducit. ¶Casus. Quidam nobilis volebat eam quàm per septennium tenuerat in vxorem repudiare prætextu affinitatis tertij gradus, primi generis, eo ꝙ dicebat se prius carnaliter cognouisse consobrinam ipsius patris puellæ, & ad probandum inducebat tres testes de sua familia. nam sicut faciunt nobiles quando faciunt istos furtiuos amplexus ducunt secum familiares, & per hoc iste nobilis intendebat probare. Quæritur quid iuris: Papa respondet istos familiares non admitti ad testificandum. Alij verò non familiares admittuntur si sunt probatæ vitę & opinionis. ¶Ibi legitimè id est in facie ecclesiæ. Ibi, per septennium. maximè quia idem si per vnã diem. Ibi, patris eius. scilicet mulieris. Ibi, ante. secus si post quia prępostera affinitas non rumpit matrimonium. ¶Ibi, familia. i. assidua & domestica. C. de his qui ad eccle. confu. l. pręsenti.
1 ¶†Dicit Innocen. ꝙ familiares sui iur. qui non attinent per san-
guinem, vel affinitatem possunt esse testes, si sunt homines honesti, & fide digni: qđ relinquitur arbitrio iudicis. sed hic non erant honesti, eo ꝙ dicebant se interfuisse facto inhonesto per dominũ perpetrato. arg. ff de adul. hæc verba. Præterea familiares consueuerunt obedire domino per fas & nephas. vt s. de resti. spo. cum ad sedem. & l. j. C. de rap. vir. & dic latius ꝙ domestici dicuntur omnes qui viuunt ad vnum panem, & ad vnum vinum, vt sic loquar grosso modo. vt in authen. de monachis. § .cogitandum familia

miliares dicuntur oẽs qui sunt sub alicuius imperio de iure vel de
facto. ff. de iuris. om iu. l. qui iurisdictioni. & l. j. C. si rector ꝓuin.
& l. j. C. si quacũque prędi. ptãte. ff. de offic. præsi. senatuscon. ff. de
pęnis. si quis forte. §. si quos. C. de emen. propin. l. j. strictus tñ acci
pitur. ff de ver. sig. ꝓnũciatio. §. familiæ. & adhuc magis strictè. ff.
de iurisd. om. iu. l. si familia. & ff. de publica. l. j. § familię. ¶ Attinẽ
tes autẽ dicuntur qui possunt accusare tanquã ꝓsequentes suorũ
iniuriã. C. ad turpil. si fęmina. Itẽ. ff. de postu l. j. in fi. ¶ Item no. ꝙ
quidam ex istis prohibentur testificari. ff. de quæstio. l. maritus.
Quidam excusantur si nolunt testificari. vt ff. de testib. l. lege Iul.
2 † Quidã nec passim admittunt nec indistinctè repellunt, sed arbi
trio iudicis, cõsiderata qualitate affectionis vt notabi iter ait hic
Ber. simile no. Accur. ff. de iusti. & iure. l. vt vim. & scias ꝙ aliquan
do vxor admittitur ad testimoniũ ad iudicãdas res uiri. vt no. glo.
3 singularis in l. 2. C. quãdo & qui. quar. pars debe. li. x. ¶ † Itẽ cõcubi
na nõ admittit: tñ propter vitæ inhonestatẽ. arg. ff. de ac. & ob. l.
fi. tamen quia domestica: nec ecõtra admittitur Amasius ꝓ cõcu
bina ꝓpter furorẽ amoris qui inficit animas perditorũ. vt C. de
natura. li. l. j. cætera dic vt no. in Spe. de teste. §. j. & adde gl. no. quã
habes insti. de iure personarum. vbi tractat de colonis ascriptitijs,
4 censitis, & similibus. vbi omnino videas. ¶ † Quæro, vir expulit
vxorẽ, vtrũ poterit testificari ꝓ viro? rñdeo nõ: qa vna caro est cũ
ipso. itẽ ꝓpter spẽ reconciliationis posset moueri. C. fa. her. l. in ip
5 sius. itẽ posset simulare diuortiũ. ff. sol. ma. filiæ meæ. ¶ † Quid in
famulo? rñdeo diligẽter interrogabit famulus quare fuerit expul
a sus, a & an sit reuersurus necne. & si est vilis ꝓsona & suspecta, po
terit torqueri. ar. C. de ser. fug. l. quicunque. in fi. & l. mãcipia. de fa
mulo expulso ad cautelã no. Cy. C. eo. l. õi & Dy. & Bar. ff. de qsti.
l. j. §. si seruus. ¶ Et no. ꝙ postq̃ famulus est expulsus, nõ seruat amo
rẽ, certè nec affinis sopita affinitate. ita no. gl. singul. ff. de re iu. sed
hoc ita. de ꝓcuratore, an repellat à testificãdo, no. per Cy. C. eo. l.
oĩbus. Bar. ff. de iure fisci. l. deferre. § idẽ decreuerũt. an vniuersi
6 tas habeat domesticos ciues suos, ita ꝙ † repellant à testimonio,
vel tanq̃ vnũ corpus. no. Cy. C. eo. tit. parentes. an dominus possit
inducere suos homines in testes. no. Cy. in d. l. eos. Bal. do.

ADDITIO.

a ¶ Famulus. Adde hic Felyn. nu. 8. 9. 10.

CAP. XXV.

1 *Controuersiæ vbi sunt diuersę potest iudex diuidere processum per singula capita, & in vno pronunciare: & in alio testes publicare, & in alio differre.*
2 *Confirmatio Papæ quid operatur.*
3 *Papa quando mandat quod fiat iustitia, quomodo debet intelligi.*
4 *Testes reprobatorij vel repugnatorij an admittantur post didicita testificata.*
5 *Processum causæ an liceat diuidere.*
6 *Conclusio quid operatur in causa.*
7 *Conclusio quid operaur in eandem instantia.*

CVm venisset. Donec attestationes sunt clau-
sæ, nec est renunciatum testib⁹,
possunt testes produci, post publicationem verò vel re-
nunciationem non possunt nisi super alio capitulo. ¶ In prima de
cisa cõsultatio In secunda cõmissio trimẽbris. secunda ibi mãda-
mus. ¶ Casus. Inter magistratũ M. & quẽdam abbatem vertebat
triplex controuersia, Lucius Papa cõmisit cãm iudicibus, qui ci-
tauerunt reum, & anteq̃ ꝓcederetur vlterius, Lucius Papa deces-
sit, & cum ad vlteriora ꝓcederent fuit appellatum eo qđ mãdatũ
esset finitum morte. iudices nihilominus ꝓcesserũt, & in vna cõ
trouersia tulerunt diffinitiuã, in alia publicauerunt testes, in tertia
fuit lis tantum cõtestata. ista fuerunt intimata Papæ. Papa mandat
sententiam, si fuit canonicè lata, confirmari: in alia causa vbi fue
runt testes publicati vel renunciatum testibus ꝓducendis, mãdat
ex attestatis causam decidi, & nullos alios testes recipi & debito fi
1 ne terminari. ¶ † No. qđ vbi sunt diuersę cõtrouersiæ, quæ hic vo
cantur capitula: puta vna super proprietate domus; alia supe feu
do: alia sup emphyteusi aliarum rerũ. põt iudex diuidere proces-
sum per singula capitula, & in vno pronunciare, & in alio testes
publicare: & in alio differre. dicit. l. ꝙ iudex corã quo intẽtantur
diuersa maleficia, nõ potest vno suspenso ꝓnunciare super alio:
est l. no. C. de accu. l. si quis homicidij. ¶ Op. dicit hic ꝙ iudices isti
potuerunt ꝓcedere: quia partes fuerunt prosecutæ cãm coram
primis iudicibus, & sic innuit qđ sensus partium faciat nõ expira-
re mãdatum mortuo mãdante re integra. vñ opp. ff. de iur. om. iu.
l. & quia. so. ibi nõ interuenit partiũ ꝓrogatio, hic sic, ꝭm Innoc.
¶ Sed contra hoc opponitur, qa mandatum erat finitum ipso iu-
re per mortẽ mãdantis. vt l. eius qui. ff. si cer. pe. ergo nec potuit ꝓ
rogari. ff. de preca. sed si manẽte. ff. de ver. ob. cũ stipulatus sim mi
hi à ꝓculo. nã prorogatio est q̃dam qualitas: & vbi nõ est subiectũ,
ibi nõ est qualitas. vt l 2. ff. de vsufr. so. mandatũ non erat finitum
ipso iure, sed ope exceptionis. vnde potest corroborari ope ꝓro-
gationis secundum Inn. Ber dicit ꝙ imo ipso iure finitur mãda-
tum morte mãdantis & re integra, & ideo non habet locum ꝓro
gatio. vt s. de offi. deleg. significantibus. nã omnis ꝓrogatio requi
rit ꝓrogabile subsistere actu vel habitu. vt no. Bar. in l. dies. in pri.
ff. de dã. infec. & patet. C. loca. si cum hermes. Si forte ista proro-
gatio esset facta in vita delegantis: qa tunc substitit prorogabile.
Breuiter quicquid dicatur, tene ꝙ in iudicijs & contractibus ipso
iure finitur mandatum morte mandantis re integra. vt insti. man
dati. §. itẽ si adhuc. nisi esset mandatum annexum alicui interlocu
torię: puta iussui de soluẽdo: qa tunc sicut non expirat principale,
ita nec accessoriũ & annexũ. vt no. in d. l. & qa. vel nisi esset colla-
tum post mortẽ. qđ dic, vt singulariter no. ff. de leg. 2. l. cũ pater.
§. medico. quæ gl. non est alibi. Sed his obijcitur: quia iurisdictio
quæritur, & etiã afficit ignorantẽ. vt ff. de sta. ho. l. qui furere. vbi
est tex. optimus. secundo quia illud est verum in iurisdictione or
dinaria: secus in delegata, quæ licet aptitudine quæratur, tñ mor-
te soluitur. hoc nãque est vbicũque requiritur ꝑseuerantia volun-
tatis. vt l. 4 ff. lo. & l. fi. ff. cõ. præ. & in ca. si gratiosę. de rescri. li. vj.
¶ Itẽ fallit in mandato dotis qđ fauore dotis non expirat morte:
imo cogitur hæres ꝑsistere in voluntate defuncti. Item est casus
vnicus in iure in l. si ego. §. j. ff. de iure do. ¶ Itẽ fallit in illo singu-
lari casu qui ponitur. ff. de ꝓcur. l. si defunctus. & l. Titius. ¶ Quæ-
ro igitur quomodo iurisdictio fuit reuersa ad primos iudices? re-
spõdeo qa fuerunt reuersi litigatores ad eos, vel qa fuerat friuola
2 manifestè ¶ † Quęro ꝭm ordinẽ gl. quid operetur confirmatio
Papæ. rñdeo quia vr̃ Papa pronunciare ꝭm Bar. & hoc est gene-
rale vbicunque superior confirmat ꝙ dare videtur authoritate
3 maiori. ¶ † Quæro, Papa mandat, ꝙ fiat iustitia, a quid est hoc di-
a ctu? rñdeo est dicere qđ fiat qđ iuris est. ff. depositi. l. bona fides. ꝓ
hoc tñ non tollitur cõcordia ptiũ. vt s. eo. xãm quę. el. secũdo. ibi
4 dũ dicit cõcordia vel iustitia mediãte decidant. ¶ † Quęro an post
didicita testificata admittãtur testes reprobatorij vel repugnato
5 rij? dic vt s. eo. fraternitatis. ¶ † Quæro vtrũ liceat diuidere ꝓces-
sum causę? respõdeo sic, si capitula sint omnino diuersa, aliàs nõ.
ff fami. her. in hoc iudicio. fallit ratione confessionis vel obatio-
nis. ff. si cer. pet. quidã existimauerunt. ff. de leg. 2. l. qui solidum. in
6 prin. C. de transact. si quidẽ. C. de fur. post decisionẽ. ¶ † De nouo
quæro, & est qõ subtilis, qđ operetur cõclusio in causa? respõdeo
in alia cã nihil operat etiã si annexa sit renunciatio, qa renuncia-
tio & cõclusio facta in causa principali non extenditur ad causã
appellationis, q̃ postea orit. ar. ff. quorũ leg. l. j. §. qđ aũt. nisi specia
liter hoc actũ esset ꝭm Innoc. qđ etiã no. ar. C. de pac. postquã. &
7 C. de tẽ. ap. l. fi. in fi. ¶ † Si autẽ tu quæris qđ operetur in eadẽ in-
stantia; dic ꝙ aut est renunciatũ determinato modo super aliquo
speciali articulo; & tũc nõ admittunt testes ad aliqđ ꝓbandũ dire
ctè vel indirectè. & ita intelligit gl. quæ est in l. officiũ. ff. de rei vẽ.
fallit si iusta causa superuenit: vt s. de causa. pos. pastoralis. §. fina.
¶ Itẽ fallit si talis est casus in quo detur in integrum restitutio ꝭm
Inn. aut renunciatio & cõclusio est indiffinita. & tunc non pos-
sunt testes ꝓduci super eisdẽ capitulis, vel directò cõtrarijs, sed in
directò sic: vt s. eo. fraternitatis. in cle. testibus. de testibus. & ꝓbo
hoc tali ratione, qa si admittitur qs post didicita testificata ad ex-
cipiẽdum, ad replicãdum, vel replicationẽ, ergo ad ꝓbandum ip-
sam exceptionẽ ꝭm Inn. Ber. vero facilius se expedit: qa dicit qđ
qui renunciat, sibi imputet. vt ff de ædil. edic. l. quęritur. §. si vendi
tor. & C. de re. cre. l. si qs iusiurandũ. & in. c. j. §. rursus. qui. mo. feu.
amittatur in feud. fallit in causa criminali, vbi nõ potest renuncia
ri probationi. Inno. vt singulariter no. ff. de pac. l. pactum inter hę
redem. defensionibus autem quæ consistunt in apicibus legũ vel
statutorum, puto posse renunciari. vt ff. man. l. fideiussor. §. quæ-
dam. & no. expresse. C. de accu. l. si accusatoribus. Bald.

ADDITIO.

2 ¶ Adde omnino eundem Bal. in c. studuisti in pe. col. de offi. leg. vbi circa hoc format vnam notabilem q. & ibi etiam vide pulchre do. An. Barba. & adde et late scripta per Ias. in l. iustitia. & ff. de iusti. & iure. & in leg. causas. ij. col. C. de trans.

CAP. XXVI.

1 *Consanguinitas probatur & reprobatur per instrumentum.*
2 *Falsitas quando committitur in causa matrimoniali tam directè quàm indirectè possunt reprobari testes.*
3 *Probare primum gradum possunt duo testes, & alij duo secundum.*
4 *Instrumentum si contineant sicut Berta promisit Baldo. x. nomine dotis ꝓ matrimonio inter eos contracto, non solum per hoc instrumentum probatur promissio, sed etiam ipsa affinitas seu matrimonium.*
5 *Ratificari non potest nec obligatur qui labitur in persona.*

Series

SEries. Publicatis attestationibus pōt probari falsitas testium in cā matrimoniali. secunda ibi, respondemus. ¶Casus. Accusabatur matrimonium de consanguinitate testes producti & publicati asserebāt gradū impedientē: aduersa pars dicebat ꝙ deposuerant falsum, & volebat ꝓducere ꝯtrarios & quoddā publicū instrumentū ad eorū corroboratione. Pro accusatore allegabatur etiā consuetudo: Papa determinat consuetudinē nō valere: & testes ꝯtrarios recipi iubet. ¶No. in cōsanguinitate ꝓbanda nō oportet incipere ab
1 Adā, sed à gradu qui est ex substantia ꝓbationis. ¶†Not. cōsanguinitatē per instrm ꝓbari & reprobari. & intellige per instrm confectū inter litigant es ¶No. rōne falsitatis post aperturam testiū testes admitti ꝯrios, vel mixtā probatione testium & instrumentorū. ¶Not. ꝙ cōsuetudo nō valet in cā matrimoniali. ¶Not. ꝙ destructo vno gradu destruitur aliorū graduū cōsequentia quia si est falsum antecedens, ergo & cōsequens. ¶Oppo. ꝙ per instrm possit ꝓbari gradus cōsanguinitatis: qa tabellio nō potest hoc scire pro verbo. vt l. j ff. de vē. in spi. so. dicit glo. ꝙ directè non potest ꝓbari sed indirectè sic. & ponit exemplum. nā si in instro dicit, ꝙ si. B. & I. eius filia, vel dicitur Petrus patruus & Berta eius neptis indirectè probatur, ꝙ ita sit. ¶Or caue tibi. nā Spec. dicit qd si positio cōtinet qd A. & B. eius filia ꝓmiserunt. x. & aduersarius confiteatur, ꝙ intelligitur cōteri ꝓmissionē. sed non ꝙ sint pater & filia. vt C. de test. mili. ex his verbis fortunato. & l. epla. in prin. ff. de pac. so. ibi iō qa illa verba nihil ꝯferebant ad qōnē quę vertebat
a in iudicio: sec⁹ si ꝯferret, vt dicit. l. ilia singularis a no. C. de ꝯhē. & ꝓmit stipulatione. l. optimā. vel dic ꝙ istud instrm nō ꝓbat ad plenū, sed facit adminiculū. vt C. qui acc nō pos. l. nō ignoret. & ff. de
2 ma, te l. vxorē. ¶†Opp. ꝙ cōsuetudo rōnalis. vt s. eo. fraternitatis. so. hoc spāle qn falsitas ꝯmittitur in cā matrimoniali, vt tā directè quā indirectè possint testes reprobari quia cōcurrunt tres rōnes. scilicet falsitas, odiositas, & matrimonij fauorabilitas. Itē maius periculū est in dissolutione matrimonij, quā in subornatione te
3 stiū. & ideo in fauorē animæ non psumitur subornatio. ¶†Dicit Inno. ꝙ duo testes possunt probare primū gradū, & alij duo from gradū, & sic de alijs gradibus, nec dicuntur testes singulares quia quodlibet capitulū habet cōtestes. dicit Inno. ꝙ ad reprobañ consanguinitatē sufficit destruere vnū gradū. & hoc est vtile in matri
4 monijs & successionibus. ¶†Extra no. arg. ꝙ si in instrumēto cōtinetur, sicut Berta ꝓmisit Baldo. x. nomine dotis ꝓ matrimonio inter eos ꝯcto, ꝙ nō solū per hoc instrumentum ꝓbatur ꝓmissio sed etiā ipsa affinitas seu matrimonium licet nō fuerit tunc ꝯctū: quia si probatur cōsanguinitas, vt in gl. ergo & affinitas: nō est necesse ꝙ matrimoniū ꝓbetur aliter. ¶Item si in instro dicitur. A. ꝓcur. B. promisit Titio. x. probatur ꝯ dictum. A. procur: ꝙ sic asseruit, & si Titius negat ꝓcuratorē. quia dicit instrm mēdax, non pōt ex eo agere. nec ob. ꝙ quis pōt approbare factū & reprobare qualitatē: qa illud est verū qualitate facti non de qualitate psonæ. ar. C. de testibus. l. si quis testibus. & no. in d l. optimā. per Iaco de Are. & Cy. ¶Itē qualitas psonę & fundamentū vñ magis est substantia quā qualitas. vñ oportet vel simpliciter cōfiteri, vel nullo
5 modo vti adminiculo instri. ¶†Itē qui labitur in psona non obligatur, nec ratificare pōt. ff. de fur. falsus sed ille qui labitur in mādato, & si in noīe appellatiuo in psona repręsentata ꝑ nomē appellatiuū. ff. de so. filiæ. ff. de cōdi. inde si vrbana. sed ista rō est falsa qa gestū cū falso tutore vel administratore minus legitimo potest ratificari siue ꝑ viā cōtractus siue ꝑ modū iudicij, vel decreti. ff. de neg. ge. si pupilli ff. de bo. pos. l. 3. §. acquirere. C. in qui. cau. in integ. resti. nō est necessaria. l. n tutor ff. de exce. rei iud si mater. §. hoc iure. de neg. ge. si autē. §. j. ff. qd fal tu l. j. nā cōtractus est ver⁹ & obligatio vera: & qualitas falsa repręsentatur vera ꝑpter ratihabitionē. ff. q satis. cog. l. Iulianus. & sic purgatur dolus iuris fictione. ff. de fur. si venditor. § si Titius. dūtamē ratihabitio fiat saluo interesse aduersarij & debito r pe. ff. rem ra ha. l. bonorū. & l. fi. ff. de sol. ratū. & nō fit ꝯtra ius. vt no. ff. de leg. j. l. talis scriptura. ff. de insa. qd ergo. in pri. vnde videt ꝙ qs possit negare mādatū fore gñale, & in pluribus alijs præiudiciale vt mādatū tutelæ vel ꝓcu. gñalis & ratificare vnū ꝯtractū sibi vtilē tanq̄ gestum sine mandato. ¶Hęc q̄stio fuit de facto in ciuitate Perusij sup his terminis, statuto cauet ꝙ publica instrumēta in qbus est annexa clausula de cōfessione corā iudice faciēda, mandat executioni, sicut confessio q̄ transiuit in rē iudicatā. & sic pceptū guarentigiæ. modo Berta asserens se tutricē filij locauit quoddā prędiū filij gayo pro. x. tandē adultus factus pręmissa negatione tutelæ tanquā ratū habens factū sed nō qualitatē tutelæ petit executionē instrumenti. Quæritur qd iuris? & videt indubitāter qd possit, & tamē ex alij ꝯctibus matris nō conuenit qa nō cōstat qd sit tutrix. & hoc ꝑ regulā generalē, qa ratihabitio, ꝯsensus, cōfirmatio, & similia trahunt retro. vt C. ad mace. l. fi. ego dicebā ꝯrū. Nā ego nō teneor cōfiteri nisi illud qd in instro continet & sic integraliter, & nō diuisim. C. de exceptio. l. si quidē. in gl. ergo remanet ꝯtractus absq; cōfessione fienda vt instrumentū iacet. ff. de ver. ob. l. j. §. cū adijcit. ac si corā iudice cōfiteor cōtraxisse cū tutrice & nō aliter. ex duobus igitur cōplexis si alterū est falsum, cessat statutū. Itē veritas mandati inducit directum remediū. ff. depo. publia fictio vtile & si non sufficit. ff. de so. si duo. ¶Item ex eo instrumēto nō debet quis cōmodū cōsequi ꝙ nixus est impugnare. vt in regula iur. & j. de ex-
b ce. cū venerabilis per Inno. So. refert [b] vtrū instrumentum dicat, talis tutrix vt constat tali instro à me tabellione viso & lecto, & tunc ꝯtrarium dicens asserit instrm esse falsum. vñ ex eo non pōt iuuari. ff. de his qui. vt indi. post legatū. aut dicit talis asserens se tutricē, vel talis tanquā tutrix: & tunc non cōtradicit instrumento, qui neget eā tutricē. ar. not. C. si cer. peta. si ex pręcio. & nō oē qd asserit est de substātia ꝓbationis, & tñ si calūniosè negaret, repelleret: qa mēdax precator careat penitus effectu. C. si ꝯ ius vel vti. pu. l. & si nō cognitio. qa agit ex falso capite. nā si impetro rescriptū tāquā ex facto ꝑ ꝓcuratorē, si apparet ratificatio & nō mādatū, rescriptū nō valet tanquā obreptitiū. vt in c. nonnulli. de rescriptis.

ADDITIONES.

a ¶ Vide Mat. no. suo. lxxix. incipit. no. qd quotiescunque ad notabile magni facit do. Alex. in consi. suo. cxxxvij. in pe. col. j. in primo volu.
b ¶ Vide per d. Feli. in c. præsentium. col. 4. & seq. j. eo. titu.

CAP. XXVII.

1 *Accusatus si sit quis ꝙ cognouit aliquam mulierem: an testes sint interrogandi de visu: an sola fama viciniæ probet.*
2 *Testimonium de visu debet esse conueniens de his quæ possunt videri.*
3 *Indicia & adminicula iudicis arbitrio committuntur.*
4 *Testis qui deponit de visu an probet.*
5 *Testis quid iuris si dixit, vidi eos cōmiserit, cū forte cortina erat in medio.*
6 *Conscius quis dicatur.*
7 *Strepitus commissionum cum fama viciniæ sufficienter probet.*
8 *Fama an inducat presumptionem.*
9 *Testis si deponit super fama ꝙ audiuit à maiori parte populi, an probet famam.*
10 *Testis si dicat, quia publicè dicitur per maiorem partem populi, & aliàs non affirmat de suo auditu, an probet.*
11 *Testis si dicat se scire verum esse ꝙ Petrus & Berta commiserunt adulterium: nec est interrogatus de causa scientiæ an probet.*
12 *Vir qui polluit matrimonium non potest accusare vxorem, nec petere separationem thori.*

PRæterea. Carnalis copula probatur per conueniens testimonium de visu. Idē in testimonio de auditu cum fama. secunda pars ibi, responde
1 mus. ¶Casus. Aliquis accusatur ꝙ† cognouit aliquam mulierem: queritur vtrum testes sint interrogandi de visu, an sola fama viciniæ probet. & an si testes dicant se conscius carnalis copulę & de visu nil deponant, probent sufficienter, vel saltem violentā faciant præsumptionē. Papa respondet ꝙ sufficit conueniens testimonium de visu. Item de visu repræsentante actū commixtionis cū fama viciniæ & aliis adminiculis quæ circūspectus
2 & discretus iudex cōtemplabitur iuxta animi sui motū. ¶† Not. primò testimoniū de visu, qd debet esse conueniens de his quę possunt videri, nō de inuisibilibus ¶Secūdò no. testimoniū de auditu quando audiuntur verba vel actus qui cōsueuerunt in talibus cōmissionibus interuenire. vt ff. de adul. inter liberas. Item no. de violenta pręsumptione quę famam cōfirmatur. Itē no. ꝙ licet singulares testes non ꝓbet, tamē singularia indicia vel præsumptiones quorū quodlibet pluribus testibus cōprobatur, bene probāt, saltē vehementer adminiculādo. Item no. qd ex pluribus concurrentibus diuersi generis resultat vna probatio integralis vel saltē
3 violenta præsumptio. sic. j. de succes. ab intest. cū dilectus. ¶†Itē no. ꝙ indicia & adminicula iudicis arbitrio cōmittuntur. C. de quęsti. milites. §. oportet. Item no. ex argumentis decidi cām. vt
4 no. ff. ad Treb. qui filiū. §. fi. ¶† Opp. ꝙ vbi testis deponat de visu non probet. vt ff. de test. l. qui testō. § fi. & l. j ff. de ven. inspiciē. & C. de test. l. testiū. So. illud verū si sufficiens ratio pōt reddi per visum: sed quædam sunt quæ nō possunt videri per se, sed per accidens, & tunc sufficit taliter testificari qualiter patitur actus naturæ. Porro, vt ait philosophus, accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quicquid est. item loca à communiter ac
5 cidentibus. vt no. C. de prob. l. neque natales. ¶†Sed quid si testis dixit, vidi eos cōmisit, cum forte cortina erat in medio? videtur ꝙ testis possit saluari vt ponatur visus pro auditu. sed hoc nō est verum quia falsus sensus non potest poni pro vero sensu. sed hic est falsus sensus: quia habet obiectum impedientem de cortina in medio. no. in l. fi. C. de iure deli. & in l. 2. ff. de aqua. plu. arcē
6 ¶†Op. dicitur hic, ꝙ pō esse quis cōscius, & tamē non vidit. Nā istud

istud videtur implicare cōtrarietatē. Sol. cōscius dicitur nō solū qui vidit, sed confessionē partis audiuit. ff. de ędil. edi. l. quæro. §. fi. itē ille qui vidit nudū cū nuda, & solū cum sola: licet emissionē seminis in qua cōsistit pollutio, nō videat Ber. no. ergo ꝙ consci-
7 entia est ex præiacentibus signis cōsonans sciētia. ¶ † Quæro nunquid strepitus cōmissionum cū fama viciniæ sufficiēter probet? rñdeo & si agatur ad pęnam criminalē ſm Ber. Nam tribus mo-
8 dis pōt illud capitulum intelligi vt ait Ber. ¶ † Quæro de fama, nū quid inducat præsumptionē. rñdeo non per se, sed potest habere adiuncta adminicula quæ eam conualidant. vnde fama non dicit probare ſm Ber. ꝙ dic vt copiosè no. per Bar. ff. de quæsti. l. de minore. §. tormenta. & ibi elegāter dicit, ꝙ si per statutū ciuitatis fama probet delictū, tale statutum debet intelligi non de nuda voce populi, sed de adminiculata per indicia. quod intelligo saltem talia qualia possunt animum iudicis informare: vt hic dicit. &
9 no. ff. de testi. ob carmē. §. fi. ¶ † Et adde qđ no. 3. q. 8. testes. Ibi tamen Ber. dicit vnum quod nō puto verum, ꝙ si testis deponit super fama, ꝙ audiuit à maiori parte populi, ꝙ nō probat famam: quia nō dicit cuius populi nam certe intelligitur de populo illius ciuitatis & interdum sufficit fama viciniæ tex. est hic no. ꝙ popu
10 laris fama intelligit illius populi vel vicinalis illi⁹ viciniç. ¶ † Idē ait ꝙ testis dicat quia publice dicitur per maiorem partem populi, & aliàs non affirmat de suo auditu, ꝙ non probat: quia non deponit per sensum auditus, & idem no. Bar. in l. labeo. ff. de sup. le. nā certe sufficit ꝙ testis reddat causam per sensum corporis pręsumptum, per locum à communiter accidētibus. si enim dicitur publicè per secundum dicta reiterationis exponitur. i. publicè, & sic est vnus de populo; ergo præsumitur audisse ꝙ ab omnibus dicitur: vt extra de postu. pręla. c. & dicta testium non sunt cauillan-
a da vel à calumniāda. vt in isto. c. ad hoc facit qđ no. Bar. in l. j. ff. si cer. pe. vbi dicit, ꝙ sufficit dicere, scio quia vicinus. vt l. j. §. j. ff. de flu. & l. 2. C. quando fis. vel priua. quia ex hoc præsumitur sciētia, & ɔsensus corporis. C. de in inte. rest. mi. l. de tutela. ff. vnde cogna. l. octaui. C. de repu. l. consensu. §. j. & est glo. ordi. l. 3. §. j. ff. de test.
11 & ita consuluit. d. Dy. ¶ † Quæro pone testis dicit se scire vera esse ꝙ Petrus & Berta commiserunt adulterium, nec est interrogatus de causa scientię, an probet. respondeo sic ſm Innoc. licet de visu nihil affirmet. Porro hæc quæstio formatur in tex. sed nō sol uitur ſm Inno. istud est valde notabile dictum ꝙ in causis capitalibus valet testimonium de veritate sine redditione causæ visus, si testes non sunt interrogati de causa scientię. ego puto ꝙ testis debeat repeti ex officio iudicis in causa capitali, vt veritas per omnia elucescat. & si malam causam reddiderit, non probat. nā vt dix. s. eo fraternitatis. speciale est in causa criminali. & dicam. j. eo. cum clamor. sed si testis non est repetitus per iudicem, tunc stabo dicto Inno. ¶ Et not. ꝙ in criminalibus acutius sunt interro
12 gandi testes. vt no. ff. ad sil. prius. ¶ † Vltimò not. in glo. ꝙ vir qui polluit matrimonium non potest accusare vxorem, nec petere separationem thori. ff. sol. ma. viro atque vxore. & l. cum mulier. & an ius accusandi matrimonium transeat ad hęredem, dic vt l. rei iudicatæ. § j. eod. titu. & C. de adul. l. fi. & argu. C. de reuo. do. l. fi. & C. de decur. l. si ille qui. lib. x. Bald. doctor.

ADDITIO.

a ¶ Adde qđ idem dicit Bal. in l. de quibus. ff. de legibus.

CAP. XXVIII.

1 *Verbum Papæ an poterit probari per testes.*
2 *Collatio simplicis beneficij an possit probari per testes.*
3 *Cardinalibus asserentibus sibi aliquid commissum à domino Papa, an credatur.*
4 *Ducibus habentibus legationem imperatoris qui asserunt sibi factas aliquas extraordinarias commissiones, an sit credendum.*
5 *Literę testimoniales episcoporum an probent.*
6 *Iudex & tabellio si sit aliquis an tanquam tabellio possit scribere acta sua cum subscriptione testium.*
7 *Iudices an possint testificari.*
8 *Iudices possunt testificari super sano & conuenienti intellectu verborum ab eis prolatorum.*
9 *Scriptura iudicis habens subscriptionem testium an possit reprobari.*
10 *Episcopus si propria manu scripsit cautionem vsurarij, vel eius testamentum, an huic scripturæ stetur.*
11 *Scripturæ priuatæ si duo notarij subscribunt, an probetur absque alia depositione per eos fienda.*

CVm à nobis. Vnius iudicis verbo non credit: & scriptura ipsius per duos vel tres testes reprobari pōt. fallit in Papa cuius simplici verbo vel scripturę credit. scđa ibi, salua.
1 qđ dic vt in c. j. de ꝓba. in cle. & in c. si Papa. de priui. li. vj. ¶ † Sed nunquid verbum Papæ poterit probari per testes? dic ꝙ non, si consistit in priuilegio. vt l. probatorias. C. de diuer. off li. xij. vel in collatione alicuius dignitatis, vel in donatione, seu alienatione alicu-
2 ius rei. vt C. de quadri. præscri. l. bene à zenone. ¶ † Item non sufficiunt priuilegia vetustate corrosa: & ideo debent renouari. vt no. in auth. de hære. & fal. in princi. collatio autem simplicis beneficij videtur posse probari per testes: quia etiam antequam fiat scriptura sortitur effectum suę validitatis. vt not. in proœmio. vj libri in nouella. ar. contra. C. de man. princip. l. j. & C. de iure fis. l. prohibitum. l. b. x. quod est tutius pro prima vero parte est argumen. C. testa. omnium. vbi dicitur ꝙ pręsentia & consequentia principis
3 po test probari per duos testes. ¶ † Quæro quid de cardinalibus asserentibus sibi aliquid commissum à domino Papa? dicunt quidam ꝙ in curia creditur eis: sed non extra curiam. Alij dicunt indistinctè credi etiam extra curiam si habent officium legationis de latere: & est speciale. xcvj. di. nobilissimus. & not. j. de ap. cum parati. & est argumentum quod eodem modo credatur ducibus habentibus legationē imperatoris qui asserunt sibi factas aliquas
4 extraordinarias commissiones, quod est nota. † Nā tales duces possunt dici de latere: quia semper astant principi. vt l. vnica. C. de prępo. laborum. lib. xij ibi dum dicit, nostri lateris comitatus illustrat. & l. j. C. de silentiari. eod. li. idem puto in regibus & præfecto prætorio. vt ff. de officio præfecti pręto. l. j. §. his cunabulis. ¶ Casus in isto capitulo satis patet dicit enim Papa qđ dicto vel scripto vnius iudicis non creditur siue sit testimonium de iudicio, siue de testamēto, siue de contractu etiam si sit episcopus nisi scriptura fulciatur adminiculo testium. Item dicit quòd tale scriptum potest reprobari per duos vel tres testes. ¶ Item excipit authoritatem Papæ quantuncūque fuerit authoritatis etiam episcopalis. nec ob. xj. q. i. quicunque. quia ibi loquitur secundum antiquissima iura, quæ hodie sunt correcta secundum Inno. Et no. ꝙ licet quis sit episcopus, vel alterius dignitatis, vel legem doctor, vel magister in theologia vel generalis minorum, non tamen est tabellio, nec habet authoritatem conficiendi publicam scripturam. ¶ Sed quid si ante episcopatum erat tabellio? videtur non deponere illud officium. ff. de condi. & demon. falsa. § j. ¶ In con-
a trarium facit quia officium tabellionis a est vile. vt no. C. de decu.
5 l. vniuersos. lib. x vbi videas. ¶ † Item no. quod literæ testimoniales episcoporum non probant. quod dic. vt s. de proba. post cessionem. Ex prędictis apparet ꝙ soli tabelliones possunt conficere instrumenta. vt C. de tab. l. generali. lib. x. & illi soli qui non deliquerunt in officio: vt no. in l. si aliquid. C. de suscep & arca. li. x. & in auth. de armis. §. fi. col. vj. & soli illi sunt creandi tabelliones, q sunt bonæ famæ: vt in dicta auth. de armis. co. lat. ij. vbi est tex. no-
6 tabilis. ¶ † Quæro si aliquis est iudex & tabellio, vtrum tanquam tabellio possit scribere acta sua cum subscriptione testium. & videtur ꝙ non: quia sicut corā seipso nō potest esse testis, ita nec tabellio. nam non debet publici officio fungi in cōtradictorio iudicio. & hoc sentit Innoc. Idem ait ꝙ in quibusdam locis notarij appellantur iudices. sed iste vsus loquēdi non dat authoritatē quàm non habet, ſm Innoc. Ego dico ꝙ in leuibus causis, & in his quę sunt voluntariæ iurisdictionis, & nō cōtentiosis, vel nō leuibus, possunt vtrūque officiū exercere. ar. C. de sac. san. eccl. l. iubemus.
7 §. his tabellionibus. ¶ † Modo quęro nunquid iudices possunt testificari? & diceñ. est ꝙ corā seipsis vnde nec mutuo vnus alterū potest se recipere in testes: quia in iurisdictione cōtentiosa nō potest vnus fungi vice duorū. vt no. ff. de adop. l. si consul. sed corā alio iudice superiore, puta in causa supplicationis, in inte. restitu. appellationis, vel nullitatis, si quidē volūt testificari super proces-
8 sibus possunt. vt in c. qm̄ contra falsam. in prin. s. de proba. ¶ † Itē super sano & cōuenient intellectu verborū ab eis prolatorū. ff. de appellat. ab executore. & not. in l. si prętor. §. j. ff. de iudic sed super causis iustitię vel iniustitiæ non possunt: qa hæc causa afficit eos. arg. C de appellat. l. eos in prin. ita sentit hic Ber. Idē in arbitris. C.
9 de arb. l. ne in arbitris. ¶ † Quæro vtrū scriptura iudicis habēs subscriptione testiū possit reprobari? verbi bratia, iudex scripsit suam sententiā, & eā legit, & subscripsit tā ipse quā testes. rñdeo reprobari pōt etiā per duos vel tres testes. & qa dicit, ꝙ pōt reprobari, colligitur ꝙ creditur. si nō reprobetur. & est rō: qa olim erat permissum iudicibus ꝙ ipsi idem possent scribere acta: tamē si dicebatur qđ nō erat scriptura manu iudicis scripta, debebat probari ꝙ erat sua manu per cōparationē literarum, vel testiū, sed nouissimo iure non creditur ſm Inno. qui dicit, ꝙ omnis scriptura siue extra iudicium fiat, siue in foro iudiciorū est scriptura priuata, cui non datur publica & authentica fides ſm Inno. quia non est scriptura publica, nec authētica. nā scriptura publica, vel authētica non

ADDITIO.

a ¶ Adde qđ idem dicitur de officio procuratoris qđ eius officium est vilissimum in §. fi. insti. de exceptio.

non pôt reprobari nisi per quatuor testes f'm Ber. tu dic vt .j. de proba c. tertio loco. Et adde ꝙ præsumptio quæ sumitur ex scriptura potest infringi per duos testes: quia non est propriè reprobatio vt not. ff. de pac. l. iurisgentium. §. qđ fere. vbi est glo. Islen-
10 nis. ¶† Pone, eps propria manu scripsit cautionē vsurarij, vel eius testim, nūqđ huic scripturę stat. rñdeo nō nisi testib. in iudicio deponētib. roboret. ꝙ omnis scriptura regulariter est scriptura priuata. vt solenniter not. ff. de edē. l. quædam. §. numularios. & nullo iure cauetur quòd scriptura episcopi habeat vim publicę scripturę in contractibus. vel testamentis. & est casus in isto. c. ver. nec scriptum exponendo literam ibi, nisi. i. quis, f'm Inno. quod tene
11 menti. ¶† Sed quid si priuatę scripturę subscribunt duo notarij? rñdeo si sunt additi tanq̄ notarij, probant absq; alia depositione p eos fienda in iudicio: secus si vt amici simplices C. qui po. in pi. ha. scripturas. in aut. de here. & fal. §. si uero absunt. ff. de eden. si quis ex. §. j. ver. aut certe. ꝙ no. Bal.

CAP. XXIX.

1 *Testes iurati super exceptione dilatoria an possint examinari in principali.*
2 *Dilatoria iudicij quę litem contestari non patitur, debet opponi, & probari ante lit. contest.*
3 *Exceptio declinatoria iudicij est præiudicialis, nec debet ante litem contest. decidi.*
4 *Exceptio contra actionem quæ oritur ex pacto de non petendo præsupponit actionem.*
5 *Dilatoria solutionis quia habet diminuere debitum principale, est secundum quid quodammodo peremptoria in eo quod diminuitur.*
6 *Testis ex iuramento obligatur ad dicendam veritatem.*
7 *Testes superuacui non sunt recipiendi: nec tamen debet iudex hoc detegere ante testium publicationem.*
8 *Renunciari an possit probandis per testes uel ipsis talibus nominatis, puta. Pe, uel Io.*
9 *Testes iurati super possessione an possint principaliter deponere super proprietate, uel econtra.*
10 *Testi an competat exceptio declinatoria compulsionis si compellitur ubi non debet compelli.*
11 *Testium personas qui approbauit in uno capitulo, an compellitur approbare in alio.*
12 *Reus si uelit probare exceptionem anteq̄ constet de probatione actoris an possit.*
13 *Exceptio peremptoria an impediat litis contest.*
14 *Fundamentum ubi prohibetur, ibi initium iudicij prohibetur.*

De testibus. Testis qui super exceptione dilatoria iurauit, super prīcipali non creditur. Si tamen lit. contesta. sup principali negocio producatur iurare cogit veritati testimoniū perhibere, nisi sufficiens testium productio renunciato vel publicatio facta sit. Et primò ponitur decisa consultatio. scđò ponitur bimembris rñsio. scđa ibi, cōsultationi. Item scđa subdiuidit in tres: quia
1 duo dicta. Itē a scđo dicto tres casus excipit. Casus patet. ¶† Quærit vtrum testes iurati super exceptione dilatoria possint examinari in principali? & dicitur quòd nō duabus rationibus. Primò qa iurauerūt ante lit. conte. Secundò quęritur vtrum super principali lit. conte. possint pduci testes ita ꝙ cogantur iurare & deponere? rñdetur ꝙ sic. fallit si sufficiens productio testium facta sit.
2 vel renunciatū, vel attestationes publicatę. ¶† In tex. dilatoriā puta surreptionē rescripti. Et ad euidentiam not. ꝙ quædam est dilatoria iudicij, quæ litem contestari non patitur. & ista debet opponi & pbari ante lit contesta. vt C. de excep. l. fin. ff. de iud. sed & si susceperit. C. de procu. ita demum. nisi sit talis quæ reddat iudiciū retro nullum. vt C. de procu. l. licet. puta exceptio falsi procuratoris quem quis ignorabat esse falsum: secus si ex certa sciētia fit ad missus: qa tunc nō dicitur proprie falsus, licet nō habeat mādatū.
3 ff. de ne. ge. at qui natura. §. cum me. ¶† Exceptio igitur declinatoria iudicij est pīudicialis: & ideo ante lit. conte. debet decidi. Idem intelligas in replicatione vt dicit illa l. not. C. de adul. l. quoniam Alexandrum. Alia est exceptio dilatoria solutionis quę respicit rem petitam, vel verius actionem primaturè prępositā: & ista exceptio debet ante lite. conte. proponi: sed post lite. conte. probari fundata intentione actoris. vt C. de proba. l. exceptionem. & est ratio, quia quodammodo exceptio mixta, qa in ipsa disputatur tā de iudicio quàm de meritis causę principalis. naturam namq; iudicij sapit in opponendo: sed naturam negocij sapit in probando. dicit Ber. ꝙ interdum non est necesse ꝙ opponatur. nam si nascitur ex ipso eodem contractu, & non ex diuerso, non est necesse ꝙ obijciatur, qa ipsa actio est affectata p seipsam. ff. de uer. obl. cum qui. § qui ita per Bar. ff. solu. ma. l. si constāte. §. quoties. Sed rōne q opponit dilatoriam solutionis, vr confiteri debitum in diem. vt C. de re iu. l. ad solutionem. & ff. de pac. l. si vnus. §. j. dicit gl. ꝙ debet primò negare, & sub conditione excipere. Considera hic ꝙ si primò negat, litem contestare tur, sed dicit ꝙ debet protestari ꝙ nō facit animo litem contestandi. ¶† Considera subtiliter
4 ecce ex pacto de non petendo oritur exceptio contra actionem: & ista psupponit actionē. Itē contra ipsum agere, & hoc non supponit actionem prout est ius petendi, sed prout est quoddam intentare. vnde qui excipit, videtur fateri ꝙ aduersarius ait ꝙ facti est. & verum est. sed non ꝙ habeat ius agendi. & idem ī omnibus exceptionibus peremptorijs est dicendum. & ista est noua, vera, & bona consideratio. Vel dic ꝙ excipiens non videtur confiteri. vt no. in aut. de exhi. re. §. suscepto. vbi glo. no. quia excipere est introductum in fauorem reorum. vnde non debet verti in odium: & quia ordinatur ad diminuendum nō debet augere. vt ff. de leg. j. legata inutiliter & no. ff. de regu. iur. l. nemo ex his. Ex pdictis habes duo tempora: scilicet tempus opponendi & tempus probandi. Caue tamen tibi quia doctores dicunt ꝙ dilatoria solutionis;
5 quia habet diminuere debitum prīpale, est f'm qđ quodāmodo peremptoria, in qđ diminuitur. ut in d. §. quoties. & ideo potest opponi lit. conte. non ad effectum suspendendi pcessum vsq; in euētum diei, sed ad effectū duplicandi inducias si sunt certę: sed incertę habentur p conditione. & dicit glo. quòd agens perdit interim actionem. i. illam vulgarem formulam seu libellum quē & quam intentauerat de facto. ut no. ff. si cer. peta. l. pecuniā. sed non perdit illam quę orietur existente conditione. ff. de ędil. edic. l. si boue. §. aliquando. & ff. de iudi. non potest videri. ¶ In tex. ibi, audiri, s. si sponte velit deponere. ¶ Ibi, nec cogi, si deponere noluerit. & not. ꝙ testis non iuratus non cogitur testificari. ¶ Item not. ꝙ testi nō iurato non creditur. Itē not. ꝙ iuramentum præstitum sup
6 vno articulo, nō extenditur ad aliud. ¶† Ibi, peremptoriam. quid in dilatoria solutionis q̄ post lit. cōte. probatur? dic ꝙ aut iurauit sup toto capitulo certo & non extēdit ad aliud qa nec productus nec iuratus. Aut iurauit sup tota causa ante lit. conte. & idem. aut post lit. cōtest. & tūc pôt deponere sup quolibet capitulo in virtute talis iuramēti, & nō solū in causa principali, sed etiam in cā appellationis. qđ dic ut no. C. de tē. ap. l. per hanc. Et no. ꝙ sup exceptione dilatoria solutionis testes nō debent iurare ante lit. conte. aliàs oportet dictū testis trahi retro ante lit. cōte. & nō ualeret de
6 positio. ¶† Ibi, obligari. no. testē ex iuramēto obligari ad dicendū veritatē. si ergo non dicit veritatē, cōuenit ad interesse actione in factum ex iureiur. vnde nō est periurium sed propter periuriū ex
7 ipso iure oritur actio. & est subtile dictū. ¶† Ibi, sufficiēs. no. sup
a uacuos testes recipiēdos non esse.ᵃ nec tn hoc iudex dēt detegere añ testiū publicationē. ut C. de fal. l. vbi falsi. & patet hic in lra ubi nō distinguit casum publicationis à casu numeri testiū sufficien-
8 tiū. ¶† Ibi, renunciatum. not. probandis per testes, vel verius ipsis talib. nominatis. puta Petrum & Io. vel gnaliter renūciari. & hoc si renunciatur in iudicio & post lit. contest. secus si in contractu & non in causa. ut no. in aut. vt matres deb. & credi. §. si vero item ante lit. contest. nō pôt renūciari facultati q̄ nōdum compet. t: vt no. ff. de le. 3. l. si ita. §. i. ff. quorū. l. l j §. ꝙ aūt. Dicet ergo audiuimus tot p & contra ꝙ nolumus amplius laborare, qa non expe-
9 dit partibus. ¶† Quæro vnà cum gl. an testes iurati sup possessione possint. s. principaliter deponere sup proprietate, vel econtra. gl. dicit ꝙ non: qa non iurati. de hoc no. C. qui legi. pso. l. momen-
10 taneę. & in Speculo. eo. tit. §. j. ¶† Quæro vtrum testi cōpetat exceptio declinatoria cōpulsionis si cōpellitur ubi non dēt compel-
11 li? rñdeo sic. ¶† Quæro vtrū ille qui approbauit psonas testiū in vno capitulo cōpellat approbare in alio? respondeo sic. ¶ Quæro utrū attestationibus publicatis possit obijci exceptio peremptoria. rñdeo sic. ¶ Quæro an poterit pbari per testes. respondeo sic: quia indirectè vt exceptio præscriptionis, pacti, vel rei iudica-
12 tę. ¶† Quæro si reus vult pbare suā exceptionē anteq̄ constet de probatione actoris vtrum posset? dicit glos. ꝙ sic: tñ reputat eum stultū quia se onerat antequam oporteat. & per hoc dicit Iac. Bu. C. de pb. exceptionem. quia stultus est iudex qui dat eundem terminū ad probandū reo & actori. vt C. de excep. si quidem. ¶ Quærit gl. si variat modus agendi vtrū testes possint de nouo pduci?
13 rñdeo sic. ¶† Quærit glo. utrū exceptio peremptoria impediat litis contest. rñdet ꝙ non nisi in trib. casibus, in quib. pôt dici mixta: si aūt obijciat in forma debita; id est ne pcedatur quia forma
14 & aptitudo semper inspicitur f'm Iac. But. ¶† It vbicūq; lex vel
b statutum dicit nō audiā, vel actionem nō dabo ᵇ. nam ipm agere; id est intentare est phibitū: & vbi phibet fundamētum, ibi initium iudicij phibet. ut ff. de aleato. l. j §. qđ autem f'm Ia. Bu. & ideo si statutū dicit, qđ nō audiant querelę bānitorū, etiā libellus eorum nō dēt recipi, nec in actis poni. vt in l. j. C. ne qs vel à regia. & istud statutum

ADDITIONES.

a ¶ Vide late scripta per Ale. in apostillis ad Bar. in l. j. §. quanquā. ff. de test.
b ¶ Vide late per do. Alex. doc. in l. j. §. sublata. ff. ad Treb. & ibi etiā do. Iaso.

statuti nō solū obstat collectiuè, i. si obijciat toti causę sed etiam distributiuę, vt nec audiat ī principio, nec ī medio, nec ī fine cāe, nec etiam in executione vt no. la. bu. ff. de condi. inde. l. elegāter. §. si quis post et ideo auditus in vno articulo ? qa nō fuit exceptū, tamen potest repelli super alio vbi pronunciatum sit eum audiendum quia snīa facit ius. & contrariorum eadem est disciplina & virtus equaliter opposita. Bal.

CAP. XXX.

1 *Persona ueniens ex transuerso licet admittatur ad assistendum causę pro suo interesse, tamen non admittitur ad petendum publicari attestationes receptas inter ipsos principales.*
2 *Percontatio presumpta impedit productionem testium sicut vera.*
3 *Acta pendentis controuersię possunt committi custodienda vni partium.*

Constitutus. Publicatio attestationum non fit ad petitionem tertij: & pars apud quā depositę sunt scripturę attestationū ñ potest vlterius testes producere. Prima pars narrat pcessum. Scda inter loquitur & cām cōmittit. ibi nos eas. ¶ Casus. Archiepiscopus Eboracen. in absentia cōcesserat archidiaconatum Rechemuñ. cuidā magistro Honorio: capitlm vero Eboracen. eundem archidiaconatum contulerat magistro Roglerio authoritate vt dicebat Lateranensis concilij. Item vt asserebat authoritate proprij priuilegij ipsius dicti capli magister Onor. appellatione pendente expulit de facto. d. M. Rog. ipetrati fuerunt pro & contra iudices delegati: & verum est φ dictus magister Roglerius de ipo eodem archidiaconatu litigabat cum dicto archiepiscopo, & testes produxerat, qui erant examinati. tandem fuit hec causa deducta coram Papa: coram quo petebat dictus magister Honorius publicari testes receptos inter episcopum & dictum. M. Rogle. Papa dicit φ non potest hoc petere. quia causa archiepiscopi & magri Rog. nō spectat principaliter ad dictum. M. Honorium. & hoc primò. postea Papa cōmisit cām principalē de dicto archidiaconatu, & inter dictos magistros: & est verum in facto φ inter eos fuerunt simil'r testes examinati & attestationes depositę penes dcm. M. Hono. q volebat vlteriores testes pducere. Querebatur an posset? & vr φ nō: qa presumitur attestationes vidisse, & percōtasse. & iō dictus M. Hono. dēt esse ptētus ipsarū attestatio nū. si añt attestationes non essent apud eum depositę nec publicatę, deberēt admitti testes quos ipse produceret, supple & quēadmodum p aduersario. ¶ † No. φ licet persona veniēs ex trāsuerso
1 admittat ad assistēdū causę p suo interesse, tñ nō admittit ad petēdū publicari attestatiōes receptas inter ipsos principales. Scdò no. φ litigator dāt esse cautus φ nō recipiat penes se attestationes cāę qa attestatiōes, psumit pcōtasse. qd itelligit Ber. esse verū nisi fuerit ita clausę & sigillatę φ ñ potuerit pcōtari & optimè facit. ff.
2 de trāsactio. l. nō est ferēdus. ¶ † No. φ sicut vera percōtatio ipedit productionem testium, ita presumpta. No. φ depositarius siue secretarius attestationū, licet nō possit pducere nouos testes receptorū testiū pbatio & attestatio nō expirat, ex quo nō apparet aliqd vitium in scriptura. ¶ Itē qd apti de facto sunt, tñ publicādi per iudicē de iure. Nā si nō essent publicati, nō facerent perpetuam fidē. vt C. de re iudi. l. gesta. Ber. dicit no. hic qd tertius p suo interesse pōt assistere causę. Item no. sup verbo, volumus. φ
3 volūtas Papę habet p snīa interlocutoria. ¶ † Item not. hic sup verbo depositis, φ acta pendentis controuersię pnt committi custodiēda vni partiū, sed caueat qd agat. Demū colligit hic ar. φ acta facta cū archiepo & magistro Rogler. nō patrocinant magistro Honorio. & dubiū facit, qa ius magistri Hono. depēdet ex facto archie pi vñ cum. M. hono. habeat ab archiepo causam, videbatur per cōsequens posse vti processibus. & no. quod Inno. circa factum istius decretalis aliqua dicit in serie facti, de quibus parum est curandum: quia non cōsistit in ipsis virtus quę sapiat ius.

CAP. XXXI.

1 *Teste non debet quis vti quem nixus impugnare extitit.*
2 *Instrumentum qui procedit, an possit opponere contra tenorem ipsius, vel contra personam scribentis.*
3 *Producens quid iuris si protestatur quòd producit instrumentum inquantum faciat pro se, & non aliter.*
4 *Protestatio indefinita sine aliqua specificatione an sit valida.*
5 *Recedi an possit à protestatione indefinita re integra.*
6 *Testes contra quos est protestatum, an teneantur iurare pro vtraque parte.*
7 *Causę factę pro infectis haberi non possunt etiam si millies quis protestetur.*
8 *Testi qui est receptus salua protestatione an & quando credatur.*
9 *Infamia nimia eradicat testimonij fidem.*
10 *Infamis examinatur super propria subscriptione quam fecit tempore quo erat legitimę famę.*

Presentium. Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium. tres casus excipit. primus quando proprio iuramento firmat qđ ex malitia non procedit. secundus, si ante publicationē fuerit protestatus. tertius, si de nouo didicit & q testatur tenetur stare protestationi ɔ̄ se. ¶ Casus in prima parte dicitur φ si quis post publicationē testium vult obijcere in personas eorum non auditur. fallit si iurat de malitia. Item si fuit protestatus. Itē si post publicationē didicit. qđ obijcit. secundo dicitur qđ si prīo fuerit protestatus se velle repellere testes, & aliqui p eo dixerunt, nō creditur dicto illorum de facili. No. primum dictū. no. exceptiones. No. φ statur iuro malitię φ iurm malitię est suppletiuū iuri calūnię nec tangit fcm principale: sed ē quoddā emergēs. sic in aut. de testi. §. qa vero & iō sępius iurat scdm Inn. quicquid dicat gl. No. φ protestatio reseruat ius protestantis. No.
1 φ quę de nouo emergunt siue apparent, patrocinantur. ¶ † No. φ nō dēt qs vti teste, quem nixus impugnare extitit. Ibi, iuro firma uerit. no. per iuramentum probari negatiuam. aliquando probatur affirmatiua. vt no. ff. ad exhi. l. thesaurus. & sic iuramentum est legitima probatio Ber. & istud iuramentum habet locum ī dependentibus ex aīo. vt no. l. pro herede. ī prin. ff. de acq her. ¶ Op.
a de l. si qs testib. C. eo. sol. illā fm istā & dic φ pducens[a] nō potest obijcere in personas in eadem causa nec etiam ī alia nisi suspicio oriatur ex persona noui producētis, vt quia nouus. producēs est pater qui producit filium in testē, & tunc obijcitur de affectione personarum, non aūt de crimine habēre cām vetustiorem. ita intelligit Inno. ɔ̄. de excep. cum venerabilis. ille autem contra quē producuntur, qui primitus eos nō produxit, potest opponere in personas ante publicatum processum non post, nisi tribus casi-
2 bus. ¶ † Quid de illo qui pducit instrumentū nunqđ pt opponere contra tenorē ipsius, vel cōtra psonā scribentis ? dic φ non. quia eo ipso φ pducit approbata tam p se quàm contra se. vt no. glo. fin. ff. de eden. l. j. §. editiones. in fi. magnę gl nisi renunciet productioni, vt dicit illa l. no. C. de fide instru. l. si aduersarius. ar. contra. φ non possit renūciari. C. de omni agro deserto. l. rura. li. xj. sed ibi ideo quia instrm cōtinebat factum ppriū. vt C. de libe. causa. l. cū pcum. sed ibi nō renunciabat rescripto sed persistebat: secus si re integra renunciaret. vt ff de fami. her. l. q familię. dicit Inno. φ ille
b qui pducit instrm, vr confiteri oīa in eo[b] contenta esse vera. l. expsta ī eo, nō alia extranea. ff. de fideiu. l. fideiussores magistratuū. §. j. ¶ Itē presumpta ex eo. ff. de pac. iuris gentium. §. φ fere ¶ Itē quęcunq; connexa & copulata desun. instru l. cum de laniones. §. j. De materia per Inno. ɔ̄. de censi cum olim. & est glo or. iiij. q. iij.
3 item si quis testibus. ¶ † Sed quid si producens protestatur φ producit instrumentum in quantū faciat pro se, & non aliter. rñdeo ex quo exhibitū est ī iudicio, nō curamus de verbis istius protestationis: qa gl. ordinaria dicit, quòd probat pro vtraq; pte siue sit pductū f. ad illum finē. siue nō. i. ad aliūm finē. ita no. in d. §. editiones. ¶ Item qa ista protestatio nō potest claudicare. nam hoc esset contra ius. vt C. de fru. & litis expensis. l. fi. idem in teste quia non potest quis dicere, produco inquantum faciat pro me, & non aliter quia fides testis non debet vacillare nec diuidi. vt l. si quis testibus. & ix. dist. si ad scripturas. itē vt eleganter dicit hic Ber. qui pducit instra, non potest aliquid dicere contra illa. & tene menti hanc gl. nisi pbaret errorem. vt no. in l. fi. C. de erro. aduo. &
4 ff. de inter. actionibus. l. de ętate. §. ex causa. ¶ † Quero an valeat protestatio īdefinita sine aliqua specificatione ? dic quòd sic nisi iudex mandet. specificari secundum Inn. ff. de noui ope. nun. l. j.
5 in prin. ¶ Quero an possit recedi ab ista protestatione re integra. respondeo sic, secundū Ber. & intelligitur recedere eo ipso quod petit pro se eum examinari secundum Inno. ar. ff. de mi. l. si filius.
6 ¶ † Quero nunquid testes contra quos est protestatū, teneantur iurare pro vtraq; parte? respondeo sic: quia etiam pro protestāte faciunt iudiciū secundum Inn. & aliquando plenā probationem. & hoc est arbitrariū fm Inno. arg. quod ipso iure non valet, non facit indicium aliqđ nec committit iudicis arbitrio. ista regula expresse traditur. ff. de questio. diuus. §. ex quib. so. hic non erat ipso iure nullum, sed officio iudicis: & iō est arbitrarium. qđ not. Quid si iudex nolit φ ista ptestatio scribatur in actis? rñdeo iudice inuito scribi non debet: quia oportet iudicē consentire fm Inno qđ est hoc casu cum iudex protestationē interloquendo, repellat, videlicet dictum testium etiam in fauore protestantis. ar. inf. de iureiu. c. mulieri per Inno. & facit hoc dictum Inno. ad nonnullas protestationes q̄ extra ordinē fiūt in causis. Porro scias qđ ptestatio nō iuuat in pluribus causis. prīo cū est ɔ̄ ius cōe fm Inno Scdò in pīudicialib. ī cle. gñę de rescri. Tertiò qñ effectꝰ ɔ̄dicit ptestatiōi. de

ADDITIONES.

a ¶ Vide. Bal. ī l. j. ff. de test. & Ro. in consi. ccxxxij. & vide vnum bonum verbum per Alexā. in l. prescriptione. C. si contra ius vel vti. pub.
b ¶ Vide late per d. Fel. in c. cum venerabilis de excep.

7 de consti. cum. m. Ferra. ¶†Item factæ causæ pro infectis haberi non possunt etiam si millies quis protestetur.l.in bello.§.factæ.de ca. & postli.reuer.C.de ap.l.si quis prouocatione.in gl. itē scias φ qui protestatur,non excipit: quia protestatio in genere valet:sed exceptio criminū dēt omnia specificare.c.psentiū.de test.li.vj.Et iō post ptestationē necesse est qđ suo tempore adhuc excipiat. itē scias qđ protestatio psumptā malitiā tollit, vt hic, & C. de anna.excep. vt psectius.ff.de noui ope.nun.de pupillo. §. si quis ipsi ptori.itē tollit ɔsensum psumendū de psenti, vel de futuro. ff. de religios.l.at si quis.§ pluribus.itē excusat in facto quod pōt trahi ad bonū & ma'ū ff.vti pos.l.si duo.in prin.in gl. itē valet ptestatio in oībus tacitis cōsensibus.ff.de neg. gest.l. nesennius apollinaris. ff.de acq hære.celsus. Ibi protestatio erat iusta & rōnabilis ex facto aduersarij,alias nō valeret ptestatio clandestina notitiā aduer

8 sarij subterfugiens.¶†In text.ibi,de facili.discretū & philosophicū temperamentū.adde aut testis est receptus salua ptestatione,& tūc probata ptestatione nullo mō credit: aut spreta ptestatione p iudicē,& tūc plus credit: aut nō pmissa protestatione,& tūc aut est receptus ɔ absentē aut ɔ psentē. primo casu oēs exceptiones sunt saluæ.harū aūt qdā eneruant omnino testē,vt priuilegium aduersarij sui fauore,puta patroni,& tūc nō faciūt indiciū.ff.de qsti. maritus.& l diuus.§.ex qbus.Itē capitulis inimicitia.vt C.e.auth.

9 si dicat.Itē participatio criminis.vt C.de accu.l.si. ¶†Itē furor & demētia.Itē nimia infamia q eradicat testimonij fidē.j.eo. c.testimoniū.Quędā motū iudicis informāt vt ætas capiēs veritatē sensu: tñ est ætas insufficiēs de iure,& tūc nō facit indiciū solēne,sed quādā īdicationē facti & vestigiū ad ingrediēdū pariter veritatē. C.ad sil.l.fi.& p Bar.i d.l.maritus.Si vero sunt recepti ɔ psentē:& ita loqt,hoc fallit.C.e.l.fi.Sane qdā sunt q fidē alterāt & minuūt, sed nō absorbēt qđ arbitrio iudicis plerūq; cōmittit.& oīa ista si sunt determinata tpe īspiciēda de alio tpe nō curamus: qa iā traxerat suū effectū.C.de test.§.j.& ī c.j.si testes pares eē desierīt.in feu.ff.de test.l.ad testiū.§.ɔditionē.nec nocet mutatio status testis absq; ei⁹ delicto pueniēs.vt no.Azo ī summa.C. de test. Idē si cū delicto post pfectū eē attestatiōis.ff.ad carb.l.iij.§.cāæ.& §.duę &

10 in regula,factū legitimē &c.li vj. ¶†Et scias qđ ēt infamis examinat sup facto pprio.i.sup ppria subscriptiōe q fecit tpe quo erat legitime famæ.d.l.j.C.de test.ff.de ædi.edic.qro.§.fi.ff.de testib.l. serui.primo rñ.sed & notarius q scribit rogatum suum semper debet studere apponere testes bonæ famæ,aliàs non valet instrumētum.vt colligitur & not.in d.l.j.Bald.

C A P. XXXII.

1 *Melioribus plus creditur quam pluribus si cætera consonant.*
2 *Testis quid iuris si sibiipsi contradicat.*
3 *Testis vnus quid iuris si contradicat pluribus.*
4 *Testes plures quid iuris si contradicant pluribus.*
5 *Testis vterque quid iuris si est actor.*
6 *Testes in instrumento contrarij an præiudicent instrumento.*
7 *Testes super re diuisibili vndique pares quid iuris si sint contrarij.*
8 *Dignitas an præualeat multo maiori numero.*

In nostra. Si testes à diuersis partibus producti deponētes ɔria sint æqualis honestatis,stat maiori numero:aliogn poterit pualere authoritas paucorū.& priō pmittit factū,& diffinitionis cām.scda ibi,mādam⁹.dat mādatū bimēbre.fm ibi, si vero.¶Cas⁹.Inter quosdā monachos & quēdā archidiaconū pducti erāt testes.hincinde ptulerūt ɔria testimonia : s.aliqui pro monachis,ali q p archidiacono.tñ pauciores erāt testes monachorū, & plures numero erāt testes archidiaconi.Quærit q præualeat rñdet qđ in æquali qualitate pualet numerus: sed ī dispari fide pualet authoritas si tanta est q merito multitudini.i.excessui numeri sit pferēda: qa nō solū ad multitudinē sed ad testiū qualitatē cū eis poti⁹ lux veritatis assistit dēt iudex suū animū cōformare.ɔcor.sunt in glo.

1 ¶†No.qđ plus credit melioribus φ plurib⁹ si cætera cōsonāt.Tu legista potes ponere exemplū.testes dixerūt φ res fuit vendita p xx.ɔrij testes dixerūt φ pro.xv.nā si res est digna.xv. potius est psumēdū.xv.q̄.xx.nā dēt fieri ɔparatio rei ad pciū: vt dicit gl.sing. in l.j.ff.de ɔhen.emp.idē in permutatione:qa fiēda est cōparatio ad æquale.vt ff.de re du.l j.q est.l.no.itē pone exēplū.duo enim testes dicūt φ pr occidit filiū dolo malo.Alij duo φ ex improuiso: isti duo credibilius dicūt,ideo probant:qa rerū natura est cū ipsis. ad hoc facit gl.or.in l.j.C.ad.l.cor.de sic.qđ tene menti.¶Mō venio ad gl.magnā,& pro introitu gl.opp.& vr φ imo testes sint in uicem concordādi.vt s.e.cā tu.so.istius ɔrij & aliorū cōtrariorū gl.magna ponit no.distinctionem quā declaro diuidendo p articulos quæstionum.¶†Et primò quæro si testis cōtradicat sibiipsi quid iuris.respon.aut perseuerat in cōtradictiōe,aut se corrigit. primo casu nihil probat.vt ff.de reg.iur. vbi repugnantia.secundo casu aut incontinenti,& stat dicto secūdo & non primo.vt no. in aut.de testi.§.qa verò.nisi ex tali correctione inducat variatio: vt qa ī neutro dicto pseuerat,sed vacillat:qa q vacillat,vel nō scit qđ dicat,vel falsus ē. vt ff de testib.l.q falsa vl varia.& si essent mille testes,& vnusquisq; ɔtradiceret sibimet,nihil probarent:qa cū oēs psumant falsi,nō sunt ad ɔcordiā reducēdi.Sed & si testis sit sibi ipsi ɔrius nō solēniter,sed fm qđ:rñ.in nullo credit:qa fides testis indiuisibilis est,& ipsum iurm est indiuisibile. Itē qa piurus ergo Infamis.Itē p hoc facit ff.de infa.l. Lucius.Explicitus est primus articulus ɔtrarietatis & diuersitatis s vnius testis ad seipsum.

3 ¶†Seqt scds articulus,qñ ad aliū. & primò qro qđ si unius testis ɔdicit plurib⁹.rñ.aut testes sunt ɔsubstātialibus & necessarij adeū dē actū,& tūc vnius ɔdictio nocet.vt l j.in fin.ff quead.testa. aperi. Aut eorum consonantia nō necessaria,nec numerus,tunc uox vnius uox nullius fm Ber.explicitus est scds articulus ɔrietatis te

4 stium.¶†Tertius articulus est qñ plures ɔdicūt pluribus, & tūc refert,aut sunt pducti ex eadē parte,& statur illis q nocēt,sicut in scripturis, vel neutris fm quosdā.tu dic qđ aut possunt ad ɔgruā ɔcordiā reduci,& reducuntur.ut c cū tu.aut nō,& tūc stat melioribus.nā ille qui pducit testes,nō intelligit dicta eorū cōfiteri,qa ignorat ea , & iō pōt quorundā attestationes approbare & aliorū reprobare.sed ille q pducit instra intelligit ea confiteri ɔria,& sic

a nihil ualet confessio.ᵃut C de fide instr. l. scriptura.aut sunt pducti aliq ex vna parte.alij ex diuersa.tūc refert,& ē par numerus,&

5 cętera paria,& tūc reus absoluit.fallit in quatuor casibus. ¶†Sed hic quęro,qđ si vterq; est actor.rñ aut res est diuisibilis,& diuidit aut indiuisibilis,& decedit forte vel gratificat fm Ber.Ex ista glo. sumę ar.qđ si in uti pos.vterq; pbat pariter de possessione,dēt ad iudicari cuilibet pro parte.quia sicut est cōcursus probationū, ita & pos.fm Ber.qđ uerū est ubi testes dicūt de possessione insolidū. qa isti nō sunt ɔcordabiles cū sint oppositi p directā ɔdictionem iur.& facti,& ideo tunc iudex uel dēt abstinere à pronūciādo , vel si testes unius partis sunt melioris famę & uitæ dēt eis se ɔforma

6 re.¶†Quartus articulus ɔrietatis est de testibus in instro, & dic aut testes sunt descripti,& piudicāt instro , aut nō.& tunc non.& hoc uerū in testibus incōpatibilibus q deponunt aduersatiuē.sed si testes nō sunt aduersatiui,sed suppletiui siue subiunctiui, dic vt

7 j.de fi.instr.cū Ioannes.¶†Quintus articulus est qñ sup re diuisibili testes undiq; pares sunt ɔrij,ut super mrimonio gl.dicit φ electio dat mulieri.qa pro eo faciunt testes.Itē confessio propria.de hoc per Inno.j.de clan.despō cū inhibitio. φ gl. dicit in mrimonio, idē in filiatione. qa impossibile est qđ qs habeat duos patres,

8 uel duas matres.ut j.de psum.c.afferte.¶†Deinde glo. qrit,dr hic qđ dignitas pualet numero , nunqd hoc sit uerū qđ pualeat multo maiori numero?dicit gl.φ nō: & quis sit multo maior numerus,dicit φ relinquitur arbitrio iudicantis. Probabiliter dici pōt quod multo maior numerus sunt duæ partes omnis numeri testium.ar.ff.quod cuiusque vniuer.no.l.nulli.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex.cous.cxlj.in ij.col.vo.ij.& consi.xxix.ad finem vol. iiij.Pan. consi.xcix.in fi.col.ij.volu.Bar.consil.xlj.col.xxvj.vol.j.

C A P. XXXIII.

1 *Testimonium de auditu famæ est inualidum.*
2 *Diffamato contra quem est aliquid probatum,licet minus sufficienter, indici purgationem: & si in ea deficit,sua electio cassatur,& fit noua electio.*
3 *Laici & fœminæ an admittantur contra clericos.*
4 *Articulus affirmatiuus an negatiuus an sit omnis articulus falsitatis.*

Tam literis. Ad probandū impedimentum electi,laici & fœminę admittuntur. Et tria facit. primò ponit qđ probauerunt testes ɔ electum.scdō ibi, quia verò,psequit articulum bigamiæ, mādamus super eo & laicos fœminas recipi,impediētes excōicari,purgationē iudici, & ea pstita ad recipiendum ɔsecrationē terminū asignari.bigamia verò pbata & purgatiōe nō pstita,mādat illū amoueri & p capitulū aliū eligi. tertio ibi archipsbyterū.mādat puniri archipsbyterū & sacristā q ɔ pdictum electū falsas literas scripserunt.Io.An.Casum magis expssum ponit.gl.j. de testi cogen super his in ij.gl.& est talis.Quidam fuit electus in epm Lucanū,& ɔfirmat⁹ petebat ɔsecrationē,fuerūt ei opposita nōnulla crimina.Itē fuit opposit⁹ defect⁹ Bigamię.Itē isti q se opponūt, uidelicet archipsbiter & sacrista lras ɔ electū noīe capituli dño Papę miserunt,quas tā electus q capitulum falsas dicebāt,& capitulum ne sciuisse de literis.Papa istam causam commisit quibusdam iudicibus delegātis,qui examinauerunt testes,ac ēt publicauerunt super alijs , sed non super bigamia: ad quam probādam ducebantur laici & fœminæ,& fuit appellatum, ne super dicto defectu laici & fœminę admitterentur in testes. ista causa fuit remissa ad Papam. Papa examinauit attestatiōes publicatas,& vidit φ non sufficienter probatum contra dictum electum, sed de au-

ditu tñ & fama mala, vel p testes criminosos singulares, vel malę famę.& ideo Papa transiuit ad articulũ bigamię, super quo testes nõ erãt recipit: & ne tantus defectus remaneret ĩdiscussus,mãdauit quibusdã iudicibus qđ reciperent masculos & feminas idoneos:qa ad hoc ꝓbandũ fuerunt inducti: & si aliquis impedierit eos,excõicetur.& subiungit qđ attestationibus super bigamia publicatis dicto electo indicat̃ purgatio, si bigamia non sit ꝓbata: & ꝓfigat̃ eidẽ electo & purgato terminus quo cõpareat cõsecrationẽ petiturus. Si verò irregularitas sit ꝓbata, vel non facta purgatio electus remoueat̃ p capitulũ aliud eligat.insup qa dictus archiṗsbiter & sacrista falsas literas destinarunt sub noĩe capituli, suspẽdant̃ ab officio & bñficio donec Papa indulgeat. ¶No.qđ licet aliquis sit electus in epm,& cõfirmatus,tñ ei petẽti cõsecrationẽ pñt opponi crimina & defectus.¶†Itẽ no.ꝙ testimoniũ de auditu famę nõ valet.Itẽ no.ꝙ vnus testis cũ fama nõ ꝓbat vbi obiiciuntur crimina, nec defert̃ sacramẽtũ in defectũ ꝓbationis Ber. & sic no.& tene menti ꝙ fama nihil operat̃ in supplementũ ꝓbationis in cã vbi crimẽ intentat̃ ẽt excipiendo.¶Itẽ no. ꝙ ꝓbandũ bigamiã admittunt̃ mulieres.¶Itẽ no.ꝙ nihil de arduis & solẽnibus dẽt remanere indiscussũ. ¶Itẽ no.ꝙ testes debẽt legaliter.i.fideliter examinari,ac ẽt prudenter & solenniter.i.subtił̃r. C.de sẽ. quæ ꝓ eo.l.vnica.§.in alijs. ¶ Itẽ no. qđ iudex delegatus excõicat eosq̃ impediũt testes testificari.¶†Itẽ no. diffamato ꝯ quẽ est aliqđ ꝓbatũ,licet minus sufficiẽter,indici purgationẽ: & si ĩ ea deficit,sua electio cassat̃ & fit noua electio.¶Itẽ no. ꝓducentes falsas literas puniri.adde qđ no.ff.ad muni.l.Titia cũ esset.¶Itẽ no.in fi. qđ suspensi à sede apostolica non possunt absolui nisi per Papam ¶Itẽ no.qua pœna puniuntur illi qui scribũt falsas literas. ¶Op.ꝙ testes de auditu cũ fama ꝓbãt vt s̃.c pterea,So.ibi est auditus pro prius, q rẽ de qua gerit̃ sensu ꝓprio percipit: hic autẽ est auditus. Secundò op. nã vbi est ꝓbatũ p vnũ testẽ idoneũ, defert̃ sacramẽtũ in defectũ ꝓbationis. ff.de iureiu.admonendi.Sol. illud verũ in contractibus secus in delictis,si ẽt objiciant̃ crimina excipiẽdo q p est no. ¶† Oppo.qđ laici & feminę non admittunt̃ ꝯ clericos, ut s̃.de cetero sed ibi loquit̃ cũ agitur de crimine ad plenã punitionẽ, hic qñ in modũ exceptionis.¶Opp.dicitur hic qđ negatiua est ꝓbata ibi dũ dicit,nõ fuisse conscientia.&c. Nã negatiua nõ pt ꝓbari nisi p testes singulares q ñ ꝓbãt. Sol. hęc erat negatiua coarctata loco & tpe ꝯtẽtis literis q pt ꝓbari directè & ĩdirectè. Ber.& In. ¶Extra opponit̃,testes fuerũt ꝓducti generaliter super criminibus & defectibus,ergo publicatio in oĩbus obstat so. hoc ideo, qa non fuerat facta ꝓsecutio articuli bigamię. vnde in non prosecutis sicut non obstat in iudicijs generalibus sñia, ita nec publicatio attestationum ſm Innocẽ.qđ est no. ¶†Extra quæritur vtrũ omnis articulis falsitatis sit articulus affirmatiuus an negatiuus.& dicitur qđ negatiuus,qa falsum & omnes nõ conuertuntur, vt ff.de ver.sig.& Paulus,sed omne non oẽs est negatiuũ, qa ꝯdicenti qđ est affirmatio rei inesse & per hoc videt̃ gl.ord.istius capi̅. in contrariũ videt̃ qđ falsitas põt ꝓbari. & p hoc est uerũ & clarũ ut in isto capitulo.Itẽ falsitas est summũ peccatũ respectu humanę fidei inter humanum genus sed omne peccatum est quędam de formitas,& quoddã vitiũ ex quo qs pœnã meret̃. vt ff. de ꝓba.l.quoties.§.q dolo.Itẽ faciens falsum cõmittit delictũ coherentiarũ loco & tpe:sed coherẽtię nõ cadũt nisi super eo qđ est,vt in c.abbate.de re iu.lib.vj.so. mãdatũ siue falsum est hoc aliqđ nõ respectu alicuius realitatis iu re ipsa sed respectu criminis. ¶Sed statim q̃ro quõ hic ꝓbabit̃ qđ fuerit sine ꝯsciẽtia capi̅.rñdeo p destructionẽ indiuiduorũ destruit genus siue cõgregatio, siue collectio siue vniuersitas vnde ꝓbato qđ nec Petrus nec Martinus sił̃r nec alius de collegio nõ interfuit,satis ꝓbat̃ aptè qđ collegiũ non interfuit, nec de ꝯsciẽtia collegij ꝓcessit:vt s̃.de ꝓba.ca. tertio loco qualiter ꝓbet̃ negatiua animi habes, C. de do. inter virũ & vxo.l.si filij.tui.

CAP. XXXIIII.

1 *Archidiaconus habet legitimã personam por sua ecclesia etiam sine mandato quando prosequitur libertatem ipsius ecclesię.*
2 *Verus contumax in processibus est citandus ad sententiam, & perẽptorię.*
3 *Archidiaconus admittitur in causa liberali sine mandato capituli propter negligentiam episcopi.*
4 *Consensus olim qui sunt eiusdem gradus an requiratur in causa liberali.*
5 *Inferior debet pati seruitutem propter defectum superioris.*
6 *Terminus ad agendum an possit ei præfigi qui est in possessione.*
7 *Libertas ecclesiastica quot modis dicatur.*
8 *Nomen sententię in dubio intelligitur de diffinitiua.*

CVm olim. In cã liberali ꝯ contumacem etiã lit.nõ cõte.recipi pñt testes, & diffinitiua ꝓferri.Prima pars decisẽ narrat factũ.scda ibi, mãdamus.dat iudices,qbus cõmittit receptionem testium,& ꝓuidet qđ p eos fiendũ sit reo cõtumace.¶Casus Ecclesia Viẽnẽsis olim fuerat archiepãlis: sed postea Canturiarensis archieṗs tenebat eã tãquã suã suffraganeã, ꝯ quẽ archidiaconus Viẽnẽsis mouit q̃stionẽ status dicẽs dictã ecclesiã Viẽnẽsem dicto archieṗo nõ esse subiectã sed liberã: ꝯ quem archidiaconũ pars archieṗi opposuit exceptiones quãplures. & cũ hæc q̃stio verteret̃ in ꝓsentia dñi. Papę Papa cõmisit cãm quibusdã iudicibus dãs eis in mãdatis vt si pars archieṗi p exceptionẽ legitimã dictũ archidiaconũ à petitiõe sua nõ posset repellere: faciãt partes cõuenire ad locũ securũ & idoneũ,& lite.cõte.recipiãt testes: sed si archieṗs noluerit cõparere,vel noluerit lit.cõt.recipiant testes,quos archidiaconus duxerit recipiẽdos,& mittãt attestatiões ad sedẽ apostolicã:& ita statuãt partibus terminũ perẽptoriũ quo p se, vel rñsa-
1 les idoneos corã Papa cõpareãt sñiam audituros. ¶†Ibi,legitimã. no.qđ archidiaconus habet legitimã personã p sua eccłia, etiam sine mãdato,qñ ꝓsequit̃ libertatẽ ipsius eccłię. ¶Ibi, securũ & idoneũ.& dic securũ ab impressione,idoneũ quo ad reliquũ. ¶Ibi, legitimè ꝯtestata.no.qđ ꝓsente vtraq; parte dẽt lis contestari: sed si altera partiũ nõ vult cõtestari, licet sit ꝓsens,ꝓcedet̃ lit.nõ cõte. vt ĩ.§.verũ.qđ est no.ĩ.q fi. sint legi.p veuerabilẽ. ¶Ibi, ĩ Anglia. &c.no.testes debere recipi in ꝓpria ꝓuincia. ¶Ibi, maximè.quia ista receptio testiumnõ fit rõne testiũ sed rõne causę, Ibi, quos archidiaconus.dicit de archieṗo Viẽnẽsi qđ contumax nõ dẽt ad-
mitti ad ꝓductionem testium. & est nota.Ibi, conscriptas.no. de-
2 positiones testiũ debere cõscribi.¶†Ibi, ṗẽptoriũ.not.ẽt verum ꝯtumacẽ in ꝓcessibus citãdũ ad sñiam & pemptoriè,& sic gemi-
3 nat̃ pemptoriũ vbi geminat̃ effectus,ſm Inn.¶†Ibi,sñiam s. diffinitiuã.& no duo spãlia.primò qđ in cã liberali archidiaconus admittit̃ sine mãdato capituli p p negligentiã epi.scđm spãle est,qđ fauore libertatis ecclesię põt ꝓcedi ad diffinitiuã lit.nõ cõte. Op. iste archidiaconus nõ habebat mãdatũ, nec literas epi & capituli sui.ergo agere nõ poterat.vt s̃.de ꝓcu.c.j. ¶Itẽ cũ certũ est de mãdato,non dẽt audiri ẽt si satisdat de rato.vt no.in l.j.C. de ꝓcu.& ff.eo.non solũ.§.q alieno.& oĩa iudicia incipiunt à fundamentis. C.q da.tu.pos.l.in vniuersis.qa nõ prius iur. rõ q̃ ꝓsonarũ est inq̃renda.ff.de iur.cõdi.quidã referũt.so.dicit gl. qđ hic est spãle.iste archidiaconus ꝓsequit̃ iniuriã ecclesię suę.nã cũ ecclesia sua sit li
a bera de iure naturali:quia oĩs seruitus ᵃ est de iure positiuo.vt no. ff.de no.ope nũ.l.si prius talẽ ĩiuriã ẽ licitũ ꝓpulsare sine mãdato, nec vr̃ agere,sed defendere.xxxi.di.Nicena. ¶Prꝫterea iste archidiaconus reputat̃ cõiuncta ꝓsona.i.filius:qa ecclesia parit eum,& nõ ipse ecclesiã:sed alius ẽt sine mãdato admittit̃ ꝓ partẽ saltẽ in
4 subsidiũ, vt dt illa.l.no.C.de ꝓcu.exigendi.¶†Sed ꝯ hoc opp.qa in cã liberali requirit̃ cõsensus oĩum quorũ interest, videlicet qui sunt eiusdẽ gradus, vt ff.q & à q.l.si qs hac §.coties.& C.de li.& eorũ li.l.ij. sol. ibi cõtestabat̃ de libertate ad quã reuocandã agebat̃. & iõ est quæstio odiosa:hic fauorabilis.Sed immediatè oppo. aut vacabat archieṗatus Viẽnẽsis, & tũc sede vacãte nõ est agendũ de statu ecclesiæ.aut nõ vacabat.& tunc ipse eṗs dẽt agere:qa ipse caput ecclesiæ suę est. Itẽ qa quæstio status reqrit authoritatẽ superioris.vt no.Inno.s̃.de iudi.cũ deputati.Sol. hic ecclesia nõ vacabat sed eṗs erat negligẽs, cuius negligentiam p p probabilis fidei exẽplũ põt supplere inferior,& monachus.vt C.de preci.imp.offe.l.j.quæ l.est not. Itẽ qa seruitus multis est| subiecta ꝑiculis iuris
5 & facti.†Itẽ inferior nõ dẽt pati seruitutẽ p p defectũ superioris.ff. de fideic.li.iuitus.Itẽ si pr̃ est negligẽs subuenit filię.ff.so.ma.si cũ dotẽ §.eo aũt tpe.¶Et dic qđ quatuor sunt casus.Nã aut eṗs ẽ irerũ nã,& vacat ecclesia,& interim opilata sunt organa ipsius ecclesię.aut eṗs est in rerũ natura,& tunc aut est ꝓueniẽs, vel cõcurrens vel nesciens,& nõ audit̃ in agendo inferior: qa qđ oẽs tãgit,debet ab oĩbus approbari,& maxime à prælato q est caput totius.ut l.fi. C.de autho.præstã.& nulli.ff.qđ cuiusq; vni.no.& ff.de pact.l. itẽ magistri:aut est negligens, & tunc admittit̃ inferior prælatus vt hic.¶Sed qñ dr̃ negligens? Considera ipse dẽt assiduam ecclesiæ suæ diligentiã vt C.de admi.tu.l.fi.§.defensionẽ. & in hoc est debitor eccłiæ cui fit morã irregularis adhibito aliquo spatio breui & vrbano.vt no.ff.de mi.l. Aemilius.in gl. fin.& est simile in matre,quæ debet hr̃e pietatẽ filio impuberi petenti tutorem.nam cũ primum põt petere,& si non petit,est in mora irregulari : vt ff.ad tertu.l.ij. §. si mater. licet possit eã purgare quo ad pœnam successionis,vt eam non perdat vsq; ad annum.vt ĩsti.ad orfi.§.fi. qa cũ cõtineatur alternatiuè uel petere tutorem alium,uel suscipere tutelam, quod suscipere non erat possibile de iure veteri, nisi ex rescripto principis,& suscipere sit multũ graue & põderosum, ęquũ fuit annũ tribui ad deliberandũ quid eligat.& hoc nouo iure statutum est vt C.de legi:hęre.l.sciant.& ar.in.l.j.§.largius. ff.de suc edi. Cõsidera hic nõ solũ eṗs erat in mora: sed ẽt in culpa : qa exhibebat seruitia archieṗo, cũ archieṗs esset ĩ possessiõe & p p patiẽtiã suam,

ADDITIO.

a ¶ Vide Bar. consi.l v.col.j.li. Pau.de Cast.cõsi.xcvij.inci.uiris & domi.Fra. Cur.consi.lxxv.

suam est quodammodo suspectus, vel vilis prælatus nõ audiens audienda.arg.ff.de iniur.sed si vnius. §.procuratorem. vel dic qđ iste Arch.fuit admissus de ꝯscia Papę saluis alijs exceptionibus.& coram Papa non est de iure apicibus disputandũ: certe imo de mandato est dubitandum. Dicit Inno.quod iste Archi. non est procurator.sed quidam procurans, quia ex quadã dispensatione admittitur sine mandato:sed non contra mandatum.canõ ergo permittit & dispensat:sed non mandat,sicut dicit.l.illa notabilis.ff.iu.sol. l.3.§. sed si forte. ¶ Aduerte hoc verum si noĩe ecclesiæ experit: sed si ꝓ proprio interesse non est ꝓcurator,sed dñs lit. ff. de ꝓcu. licet.ff.de sepul.vi.l.sepulchri.dicit Innocen.quod iudex debet cogere eum exprimere quo noĩe agat:sed si iudex non cogit,prudẽte facit,si nec ipse exprimat.aduerte si iste interuenit pro proprio interesse,prætendit interesse particulare, vel indiuiduale nõ totale.& ideo non præiudicaret ecclesię:sed ibi tñ eximendo per sententiam suam personam a facultate contradictionis. sed si nõ exprimat,omnem facultatem agendi intentasse vr̃ & non solum ꝓprium interesse,sed cõe & populare:& si succumbit,oĩbus præiudicat:quia est actio popularis.ff.de iureiu. eum qui. §. in popularibus. Alij dicunt quod iste archidiaconus erat prosecutor denũciationis vel inquisitionis. Considera si est actio popularis, agens nõ fundaret personã suã propriam nisi lit.conte.ff.de ver.sig.si cui.§. quod si ex populari. dici potest ꝙ hic erat causa mixta. s. propria & publica ipsius ecclesiæ. Extra dicit Inno. quod in inquisitione fit lit.contest.qñ alius a iudice ꝓsequitur.s.tempore.lit cõtesta.inquisitionis,quod est no pro intellectu literæ. ¶ Quæro de fundamẽto libelli:& dic quod libellus poterat esse fundatus super libertate contra archiepm possidentem: & hæc vera, vel ꝯ archiepm diffamantem. Sed diuersus est modus procedendi.nam ꝯ diffamantem proceditur hoc modo.verũ quia præfigendus est ei termin⁹. ĵ.quem procedit,alioquin pcipiẽdus est ei ne vltra inquietet. C.đ inge.ma. l.diffamari. adde quod istud pręceptũ est interlocutoria, vt dicit.l.illa not.ff.de aceu. l. titia. & ideo potest fieri pręceptum lite non conte.& licet hoc sit verum in se,tamen quo ad nostrũ.c. non placet Innoc.quia archieps, erat in possessione & ille qui erat
6 in possessione non dicitur diffamare,ſm † Inn.qđ est not. dignũ. Itẽ ille q est in possessione nõ cogit agere. vnde terminus ad agẽdum non potest ei pręfigi vt l.liberis.§.si.ff.de li.cã.& insti.de interdi.§.commodum.ff.de acqui.pos.s.exitus controuersiæ. ¶ Et de nouo opponit,si hic agebat de liberali cã, ergo debuit lis ꝯtestari. ut ff.de lib.cã.l.ordinata.sed litera dicit ꝯriũ cũ tali distinctiõe,aut vtraque pars est pñs,& ꝓcedens, & debet lis conte. aut vna pars vult ꝓcedere alia differre,& nõ est necessaria litis ꝯte.aut vna presens altera absens:tamen peremptorie citata:& tunc litis contest.
7 non est de substantia. ¶ Sol. hoc est speciale in libertate ecclesię, dr̃ aũt libertas ecclesiastica dupliciter. vno modo idest exclusio seruitutis vt hic. alio modo. i. priuilegium. & hoc dupliciter vno mõ qñ est ꝯcessum singulari ecclesię vt eccłię nouantulanę. alio modo prout est prerogatiua quędã ecclesiarum & cleri: quia sanctum sanctorum domino sunt.vt no.in auth. de non ali.in prin.& ĵ. de sen. excõ. nouerint. per Innocen. & finaliter teneas remotis ambagibus,quia hic loquitur in diffinitiua ad quam sæpe perueni
8 tur de simplicitate canonica omisso rigoroso iuris communis or
a dine.¶†Item nomen snĩæ in dubio intelligitur de diffinitiua.[b] gl. est fin.in l.j.§.quod in sententijs.ff.quando app.sit. Alia glo.in cle. j.in verbo,diffinitiua.de seque.po. & fru. quod facit ad statuta loquẽtia de execu.snĩarum,& nũquid illa statuta habeãt locũ in executione præceptorũ habes gl.ord.notabilẽ valde.in l.fi.§.necessitate.C.de bo.quæ lib. dicit Innoc. quod in causa inquisitionis fama est ꝓ legitimo accusatore.Porro fama est viua vox populi. simile est.ff.de iusti.& iur.l.nam & ipsum.

ADDITIO.

a ¶ Adde late scripta per Do.Feli.in rub.de sen.& re iudi.

CAP. XXXV.

1 *Publicatis attestationibus falsitas primorum testium potest indirectè probari.*
2 *Testis qui asseruit solennitatem, probat eam.*
3 *Pubicatio si non fieret solenniter, esset inualida.*
4 *Testes noui quot & quibus casibus producuntur.*

1 EX tenore.† Publicatis attestationibus falsitas primorum testiũ potest indirectè ꝓbari.Et primò facti narratio.secundò iudicum consultatio.in tertia, Papę responsio.¶ Casus. Inter militem & mulierẽ erat quęstio matrimonij. Mulier vendicabat militẽ in virũ,asserens ꝙ ipse primò corporaľr iurauit eã ducere in vxorẽ: secundò eam cognouit:tertiò ad domum traduxit.Miles hæc negabat,subiungens ꝙ & si hęc essent vera in facto,tamẽ in iure non poterat esse vxor eo ꝙ aliam tunc viuentem prius duxerat in uxorem.publicatis itaque attestationibus ꝑ testes milites, videbatur esse probatũ ꝙ ante festum purificationis ipse aliam accepit vxorẽ.ꝑ testes mulieris videbatur probatum ꝙ in septimana sequenti prestitit sacramentũ de ista,quę agebat,ducenda:vnde apparet ex ipsis tẽporibus ꝙ ista agens non poterat esse vxor:quia nõ pt̃ quis eodẽ tẽpore duas vxores habere.& mulier cõtra testes militis opponebat ꝙ falsum dixerũt,eo ꝙ ante festũ purificationis, & post, cõtinuè dictus miles fuerat in Eboracensi prouincia cõmoratus, quę erat ita remota à loco, vbi miles dicebat se aliã vxorasse, qđ propter distantiã loci erat impossibile ibi fuisse: offerens se illud ꝑ testes idoneos ꝓbaturã. ex aduerso respondebat testes admitti nõ debere: qa attestationes erant iam solẽniter publicatę. Cõsult⁹ Papa quid iur. respondet ad probandũ hunc articulum testes debere admitti.¶ In tex.ibi,pars mulieris. vbicunq; recitatur factum, debet narratio facti incipere ab actore.ff.de nego.gest.l.nesennius. ¶ Ibi,cognitã.iste miles festinabit amplexus, licet in quibusdã locis consueuerat hoc fieri nocte præcedente:Ibi,miles.reus.& not. valde ꝙ reus primò negat, postea ꝯditionaliter excipit. vnde fundatur glo.quæ est.C.de excep.si quidem. Alij dicũt ꝙ qui negat factum,non potest excipere contra factũ.de hoc per Dy.in c.nullus pluribus.tu dic ꝙ subiunctiuè & conditionaliter potest: simpliciter & præcisè non põt.Nam licet sit reus, tamen iurat de calũnia: & ideo põt sibijpsi esset ꝯrius.sed qñ cõditionaliter excipit: qa nihil fatetur,& sic non est sibi contrarius,audit.vt no.ff.de regu.iur. ex his.¶ Ibi,tũc viuente: qa licet probauisset ꝙ ante aliã duxisset, non sufficeret nisi probaret,ꝙ tunc viuebat:qa dubia probatio nõ probat.vt s̃.de ꝓba.in præsentia.sed contrà, qa ꝓsumit viuere. l. 2. §.si dubitetur.queãd modũ testa,aperi.ff.solu.mat.si quidẽ.& ideo vita nõ oportet probari,sed intẽtari:qa non intẽtatũ ab hoĩe non præsumit à iure.ff.de adul.l.si adulteriũ cũ incestu.in verbo,si allegetur.¶ Ibi,de iure.not. qđ non inspicitur factũ,sed ius.C.si mancip.ita fue.alie.l.ea qdẽ. & est rõ.qa matrimoniũ debet fundari in iure:secus in his q debẽt fundari in nudo & mero facto. ff. de ver. ob.quidã cũ filiũ.¶ In tex.ibi,ante. no. tps præteritũ sine certa de-
2 terminatione probatũ:sicut cũ dico,talis possedit.x.annis,& plus. aliqñ in futurũ dirigit.ff.si quis cau. & si post tres. ¶† Ibi, solenniter.no qđ testis qui asserit solennitatẽ,probat eam.vt C.de vsu.l.j. Ibi postulabat.No.qđ reus dicit propriè postulare nũ petere.ff.de in ius vo.libertus.Ibi, semper. not. per testes posse probari ꝯtinuã habitationẽ:licet de nocte nõ viderint eũ habitare.ff.sol.ma.l. per Dy.¶ Ibi,ꝓuincia.not non esse necesse exprimere locũ loci, puta in tali ciuitate prouincię.cũ enim generalis probatio cõcludit, nõ requirit alia specificatio.¶ Ibi, commoratus.oportet ergo testes sic deponere,qđ viderunt eũ cõtinuè cõmorari in loco tã remoto qđ per rerũ naturã non potuisset esse in loco & tpe de quo testes militis deposuerũt.vt C.de ꝯhen.& cõmit.stip. optimam. in fine. cuius.l.ista decre.est interpres.Nam illa non decidit vtrũ post publicationem testiũ possint noui testes produci:hic autem decidit. ¶ Itẽ ibi theorica hic practica.nã tunc leges sapiunt qñq; practicã: & tũc fructus ex arbore colligunt.Ibi,cõtestes.s.milites. Ibi,extra dictã ꝓuinciam.s.Eboraceñ.dicebant eñ testes militis de certo loco & tpe,& in alia ꝓuincia,& adiectionẽ loci & tpis, & arctabant
3 se ita qđ poterãt reprobari.¶† Ibi,solẽniter publicatę.non eñ valeret publicatio nisi fieret solẽniter.qđ no.Ibi,sup articulo.s.emergẽti de loco & tpe.Primę tres gl.sunt clarę. Sequitur gl. q incipit, ille allegabat.& not.qđ quis põt excipiendo allegare turpitudinẽ suam:qa siue sit exceptio,sua nullitas oritur ex turpitudine: secus si turpitudo non pariat ius excipiẽdi. ¶ Quærò si prima vxor decessit, vtrũ possit accipere vxorẽ cũ qua tpe matrimoni concubuit.dicit Ber.qđ nõ. qđ est verũ si illa sciebat hunc habere aliã vxorẽ.Quid si non cognouit eam?rñ.idem si cõcubina machinata est in mortẽ vxoris,& est mors secuta ex ea machinatione:alias teneret matrimoniũ.vt ĵ.de eo qui duxit in matrimoniũ. c. j.& c. veniẽs. & ista qõ fuit de facto in quodẽ Vgolino. ¶ Sequit alia gl. q incipit,hic habes.& no. primò post publicationẽ testes admitti. ¶ Itẽ no.differẽtiã vtrũ aliquid fiat directè, vel per obliquũ.¶ Itẽ no.tres casus in quibus testes noui ꝓducunt. primus super alio articulo.scđs qñ est alius modus inducendi eos. tertius qñ ad alium finẽ ſm Ber.¶ Opp.aut miles capitulauit de loco,& tunc dicta sunt testificata super capitulatis: ergo post publicationẽ non licet testes ꝓducere.aut nõ capitulauit de loco,& tũc vr̃ in sufficiẽter capitulasse:& tũc gñaliter & obscurè respectu loci.Sol. nõ capitulat de loco, sed testes obiecerunt locũ. & qa anteq testificarent, non erat de ista obiectione instructus ꝓduces,merito põt postea ꝓ lucere.secus si capitulasset expressè. qa tũc nõ posset vlterius ꝓduci. Nã producerent super directo cõtrarijs & incompatibilibus ſm Inn.& hęc est bona cõsideratio.& no.qđ valet capitulũ in quo nõ intentatur locus nec tñ dicitur testis deponere extra capitulũ: qa deponit ad declarationem capituli,& super concomitantijs.& reꝓbata concomitantia totum reprobatur.quod est no.

1 *Succumbens in interlocutoria semper debet in expensis condemnari.*
2 *Liquidum quando dicatur.*
3 *Conclusum si sit in possessorio an transiri possit ad petitorium.*

SIgnificauerunt. Si sine causa denegatur dilatio quarta, petita cũ solennitate legali, poterit appellari ab interlocutoria denegante: & sunt duæ partes. scđa ibi mandamus. ¶ Casus. Inter monachos ex vna parte & moniales ex altera, fuit cã cõmissa sup possessione & ,ppríetate cuiusdã prioratus. moniales q̃ fecerũt se ad agẽdum promptiores, intentauerunt petitorium, cui postea suspenso petitorio possessorium cumulauerunt, super quo testes fuerunt hincinde producti, sed non publicati: quia monachi adhuc volebãt facere quartã productionẽ, quã petebant cum solẽnitate legali, iudices eam denegauerũt, fuit appellatũ à denegatione. Quærebaẽ quid iur. Papa decreuit talem appellationẽ valere, nisi aliud obstet monachis: puta multitudo testium effrenata: super qua appellatione oportet qđ monachi probẽt, aliàs condẽnabunt in expensis. & hoc quo ad possessorium primitus à monialibus intentatũ. & distinguit, qđ si non plenè constat de ,ppríetate, decidaẽ possessoriũ priusquam petitoriũ. sed si de vtroq; plenè cõstet, vtraq; qõ simul termineẽ. Ibi, ingressę. incautè & ꝯ ꝯsiliũ legis. ff. de rei ven. l. is qui. ¶ Ibi, eiectę. no. qđ ille q petit, & nõ debet sine solẽnitate concedi, debet petere cũ ea adiectione, s. cũ solennitate iuris: & si hoc non adijciat: & denegeẽ, iusta est interlocutoria, & iniusta est appellatio: qa incoloratè fuit petita dilatio. fic. ff. de minor. l. minor aũt magistratus. ſm Inno. ¶ Ibi, post interlocutoriã. no. qđ ille q aliquid incidenter petit, debet expectare interlocutoriã iudicis, nec prius põt appellare. ſm Inno. Ibi, in expẽsis. no. optimũ tex. scđa dilatio põt denegari. qđ est no. dignũ. Ibi, effrenatã. dicit Ber. qđ propter deffrenatã multitudinẽ et scđa dilatio põt denegari. qđ est no. ¶ Ibi, appellasse. no. egregium tex. qđ ab inter-
1 locutoria lata in possessorio appellaẽ, ſm Inno. ¶ † Ibi, in expensis. no. optimũ tex. qđ semper in interlocutoria succumbẽs debet in expẽsis condẽnari. Ibi, liquere. no. qđ non liquet, decidi nõ potest. ¶ Ibi, beneficio. no. priuilegiũ causę possessionis. Ibi, simul. no. nõ liquidũ ,ppter liquidũ nõ differri: sed super vtroq; ,pnũciari. liqui-
a dũ vero propter non liquidum non [a] differtur, vt C. de compẽ. l. si.
2 ¶ † Sed quæro, qñ dr̃ liquidum. respon. qñ non restat aliud liquidandum, qđ est postq̃ ꝯclusum, & renunciatũ, ſm Inno. & Ber. Et no. qđ istud capſm est glosator capituli pastoralis. §. q̃ cã posse. ¶ Quæro, ecce moniales obtinent in possessorio suspenso petitorio, nunquid consequentur fructus? & vr̃ quod non. quia de fructibus non est liquidum. dic contra ſm Ber. qđ no. tñ si succumbant adhuc postea in petitorio vna condẽnatio fructuũ compẽsabit in in alia. arg. ff. de cõ. fur. l. si seruus. §. bonę. ¶ Quæro nunqđ sopita cã possessionis moniales cogant procedere petitorio primitus interrupto per ipsas. dicit Inno. quod non. sed contra vr̃: quia non absorbetur qđ in suspenso tenet. ff. de ver. ob. inter stipulantẽ. §. sacram. ¶ Quæro nunquid teneat ista appellatio, peto quartam dilationẽ cum solẽnitate: & si vos domine iudex non assignetis, vel denegetis, appello. respon. non: qa non præcedit grauamen ſm Innocẽ qđ
3 tene menti. ¶ † Quæro vtrum si cõclusum est in possessorio possit transiri ad petitorium. respon. sic, sed tũc vtraq; questio simul terminabitur. & per hoc limitaẽ. c. pastoralis secũdum Inn. & Host.

ADDITIO.

a ¶ Vide do. Barth. Veronen. in cau. lxxxj. inci. scias quod uulgariter dicit.

CAP. XXXVII.

1 *Manifestatio & veritas requiruntur in teste.*
2 *Testes diligenter examinari debent non solum de causis scientiæ, sed de credulitate & fama.*
3 *Testes interrogandi sunt de singulis circunstantijs, si iudex putat hoc necessarium, vel vtile.*
4 *Corporum quantitates visu cognoscuntur.*
5 *Certum quid dicatur.*
6 *Virtutes & scientiæ sensu auditus acquiruntur.*
7 *Sensu odoratus confortatur cor hominis.*
8 *Sensu gustus sentimus sapores.*
9 *Testes debent habere scientiam, sensum, & discretionem, & differentiam.*
10 *Deus sua gratuita bonitate fecit hominẽ, vt esset finalis pfectio in materia.*
11 *Ratio directa & immediata an possit reddi de iure dominij per sensum corporis.*
12 *Testis aliquis quid iuris si dicat aliquem dominum: & non est interrogatus de causa scientiæ.*
13 *Possessio ciuilis qualiter probetur.*
14 *Testem in dominio non sufficit dicere, talis est dominus, nisi reddat rationem causæ dominij.*
15 *Probari potest per testes quicquid oculis corporalibus est subiectum.*
16 *Testis si fuit interrogatus de causa bis, quid iuris, si semel reddit bonã causam, puta de visu, & alio semel malam, puta de credulitate.*
17 *Testis si dicit, Titius erat mecum, & Titius dicit se non interfuisse: testimonium est inualidum.*
18 *Testi qui dicit non recordor an credatur.*
19 *Testis qui non est interrogatus de causa, an probet.*
20 *Testis qui est interrogatus super iurisdictione si dicit vera esse, quia vidit, an probet.*
21 *Dominium directum an possit probari.*
22 *Dominium vtile an possit probari per testes.*
23 *Dominium intentans in principio temporis an iuuetur in præscribendo temporis cursu.*
24 *Testis non debet esse defectiuus: nec debet omittere necessaria & ea quæ sunt de substantia.*
25 *Testi non creditur nisi rõnem adiecerit specificè & clarè, & intelligibiliter.*
26 *Vita hominis an possit dirèctè probari per visum.*
27 *Mors an possit probari per visum.*
28 *Testis qui dicit se vidisse quendam semimortuum an probet.*
29 *Testis qui dicit, vidi talem percuti cum signo & cicatrice vulnus probat: sed non cicatricem.*
30 *Testis si dicat, vidi per speculum tales simul adulterantes; & bene cognoui: an probet.*
31 *Testis si dicat, vidi quòd talis erat minor, an plenè probet ætatem.*
32 *Testis si dicat vidi quod talis erat clericus, an probet clericatum.*
33 *Testis si dicat, vidi quod talis promisit titio decem, an probet.*
34 *Testis qui dicit, interfui, an plenè probet.*
35 *Testis qui dicit, vidi talem bene cantare, an bene probet.*
36 *Causa multiplex est.*
37 *Redditio causæ si testis dicat, dico omnia vera esse: quia omnes sic dicunt: vel quia omnes sic tenent: an sit bona.*
38 *Substantia an probetur per accidentia.*
39 *Quantitas tam continua quàm discreta cadit sub ratione visus.*
40 *Testis qui deponit super qualitate vulneris, & reddit rationem per visum, dicens quòd fuit vulnus mortale, quia vidit, an probet.*
41 *Testis qui dicit, quòd vidit, quòd Titius erat filius Martini, an probet.*
42 *Ratio an possit reddi per visum de actione & passione.*
43 *Testis potest interdum iuterrogari de tempore.*
44 *Scire non dicitur qui nescit rationem reddere.*
45 *Probatio an admittatur contra personas testium, etiam antequam fiat testimoniorum publicatio.*
46 *Examinari simul & semel an possint omnes testes.*
47 *Circunstantię sunt quæcunque aggrauant factum: vel quæcunque possunt mouere animum iudicis ad credendum vel discredendum.*
48 *Testimonium sine redditione causæ an sit validum.*
49 *Iudex quid iuris si interrogat testem hoc modo, quid scis.*
50 *Testis asserens aliquem non esse culpabilem, si non sit interrogatus de causa scientię an probet.*
51 *Testis an teneatur respondere, an sit criminosus.*
52 *Testes an debeant cognoscere litigantes.*
53 *Testibus vbi factum est suspectum debent edi personę contrahentes, vel delinquentes ad cognoscendum eas.*
54 *Testes an debeant interrogari de qualitate temporis.*
55 *Testem qui impedit testificari, an habeatur pro confesso.*
56 *Appellatione multitudinis in iure quid continetur.*
57 *Testes quare iterum examinantur.*
58 *Testes repetiti quid iuris si contradicunt primis eorum dictis.*
59 *Attestationes inualidę possint ratificari per consensum partium.*
60 *Committere potest alteri vices suas ille cuius est electa industria de consensu partium dummodo expresè consentiant.*
61 *Testis de scientia debet interrogari, puta quis scis, & qualiter scis.*
62 *Testis interrogari debet de credulitate puta credis ne, & qualiter credis.*
63 *Testis interdum de conscientia est interrogandus.*
64 *Testis qui dicit certus sum, an probet.*

1 CVm causam. † Premitte ad euidentiam qđ in teste requiruntur duo, s. manifestatio, & veritas. debet enim loqui clarè & apertè. s. tit. j. in præsentia. Itẽ debet loqui veritatẽ & non mẽdacium. adde tertiũ quod debet loqui quod per sensum corporis percipit, vel est aptũ natum sensu percipi. hoc enĩ sufficit. s. aptitudo si non interrogaẽ de cã sciæ, sed si non est aptum natũ percipi per se, sed per accidens, oportet quod istud accidens exprimaẽ sensu, vt in dñio probãdo, ſm Inno. aliàs: testis posset fallere & falli de facili. ¶ Itẽ esset potius dialecticus rõcinator q̃ testificator: vel potius iudicator q̃ veritatis existentis relator. Scias tñ qđ experimentum sermonum est vt concordet rebus sensatis, ſm Aristotel. & Auerroem. item oculus est sensus sensuũ, & porta intellectus: sicut manꝰ est organũ organorũ & iõ qñq; ponit ,p pede, vt in inuestitura manuali. ff. de ac. pos. l. 1. in prin. Et adde qđ not. in c. vt circa. de ele. li. vj. in no. q. per qđ mẽbrũ dẽat iurare. ibi videas. Itẽ no. qđ al quid

aliqd ꝓbaẗ nō esse ꝑ hoc,qa inuenit abesse.puta qa nō inuenit pul
sus;nec motus in corpore,apparet ipm nō viuere.dicit Gal.qđ pul
sus est p̄co,q nō mentit. idē eꝫ: qa nō pulsus est idem qđ mors in
habentibus aīam sensitiuā.nā sicut viuere viuētibus est esse: ita nō
viuere est nō esse qđ dr̄ mors. & sensus est motus à corpore natu
rę sensibilis.sed nōne dn̄ium ꝑcipitur sensu & rōne simul iunctis.
rn̄. plurimū habet rōnis q̄ sensus, & iō à prędn̄io dr̄ intelligi non
sentiri.veritas in euāgelio dicit,qđ scimus,loquimur, & qđ vidi-
mus,testamur. vn̄ veritas est obiectū scię & ītellectus: sed obiectū
testimonij est res visa. Per visum ītellige omnē sensum corporeū
ꝓut melius adaptari pōt rei sentiēdę: & sicut ī altiori & notabilio
ri parte capitis s̄m intellectū. s.in regno cerebri inferius & poste-
rius sedet oculus corporalis:ita oculus ītellectus nobilior est ocu-
2 lo corporali.¶ † Diligenter examinandi sunt testes,& de sensibus
q appropriati sunt actui de quo q̄rit,interrogādi,& nō solū decau
sis scię:scilicet de credulitate & fama:q testes impediūt sūt puniē-
di:& testium sup̄flua multitudo ꝯpescēda.Casus.Inter Archiep̄m
Rauēnatem & cōe Fauētię erat qō sup iurisdictiōe quorūdā loco
rū:lit.cōte.Papa cōmittit cām ep̄o Vicētino,mādās ei ꝙ recipiat
testes quos vtraq; pars duxerit ꝓducēdos tā sup principali nego-
cio,quā ī ꝑsonas testiū,& eos diligēter examinet,& de singulis cir-
cūstantijs prudēter inq̄rat.de causis verò, loco,& tpe,auditu,visu,
scīa,credulitate,fama.& certitudine,& faciat ea scribi.& si Fauen
tini impediant,cōpellant ab impedimēto desistere:effrenata mul-
titudo testiū refrenet vsq; ad numerū quadragenariū.& si Fauētini
apꝓbēt attestationes receptas ꝑ alios delegatos, illi testes cōputē-
tur in numero xl. sed si nolūt apꝓbare idē testes recipiāt de nouo,
qđ fieri potest. qa attestationes erant clausę,& per ꝯn̄s nec notę.
h.d.not.¶ Et vide ꝓ declaratione huius.c.qđ no.in Spe. de teste.§.
3 nūc vidēdum.in quatuor colūnis vltimis. ¶ † No.testes de singu-
lis circūstātijs interrogandos, si iudex putat hoc necessarium vel
vtile.Ibi,de causis.no.testes interrogādos de causa scię: q̄a oē qđ
scit ꝑ cām cognoscit,s̄cđo metaphisicę.& duo sunt.s.scīa & mo-
dus sciēdi.idē Aris.in teste,modus sciēdi vocat rō scię, & cū agi-
tur , testis causam facere manifestam cum manifestat scientiam
suā per modū sciendi , hoc est per sensus corporeos. Nam sen-
suum alij sunt corporei,alij incorporei,seu intellectuales.qui sunt
in anima.causę autem rudes & materiales in testimonijs requirun
tur. qa testes non adhibentur ad disputādū: sed ad referendū purā
veritatē,ꝓut iacet.sunt ergo.v.rōnis sensuales appropriatę & im-
mediatè.s.per quinque sensus corporis.vt no.ff.de acqui. pos.qđ
meo.s.visus,circa visibilia, sicut sunt corporea, & qualitates cor-
4 porū vt sunt colores.¶ † Itē q̄titates corporū : qa magnū & paruū
corpus visu cognoscit,vt insti.de reb.cor.& incor.Et dicit Ari. qđ
videre magis diligimus qa plures & certiores nobis differentias
demonstrat prīo metaphisicę videmus aūt mediāte lumine.Nam
oē qđ manifestat, à lumine manifestat, & vas luminis est oculus
& sine oculis nō videmus.vt C. qui test.fa.pos.l. discretis. & in c.j.
an surdus,mutus,vel alr̄ impfectus.in vsib. feud. & qn̄q; visus po-
nit ꝓ oī certitudine,vt no.C.de testi.l.testiū.3 q.viij.testes.gl.or.&
ē duplex visus corporeus:qa ꝑ corporalia videmꝰ ęterna,vt ait apo
stolus.Itē per possessiones longissimi tpis dn̄ia videmus.i.cōtem-
plamur,& argumēto mentis cognoscimus.xix.q.ij.seruitiū,vbi de
5 hoc.¶ † Porro certum[a] dr̄ qđ ꝓbabili rōne credit. ff. de ritu nup.
a l.si filius.ff.de qōn.l.j.§.si quis vltro.id est,certū,secundum ob.Itē
dicit certum quod per communem intelligentiam hominem cer-
to modo interpretatur. vt j.de verd. signi. c. intelligentia. & j. de
6 spon.c.ex lr̄is.vbi est tex.no.¶ † Post visum est auditus,q est sensus
multū no.& velox,ex natura cōfortat,& meliorat,& in ipso ꝑ quē
adquirunt ēt virtutes & scię sentimus melodias & męrores. Nam
qui cantat,verisil'e est gaudere, & cōtristari eū qui plorat. vt ff. ad
7 sil.l.j.§.occisorum.¶ † Tertius est odoratus.nam in odoribus mul
ta consistunt nobilia & cōfortātia cor hoīs : & econtrà horribiles
odores corrūpunt vas humanū. dicit em̄ philosophꝰ qđ odoratu
8 reficit aīa in secretis secretorū.¶ † Et quartus sensus est gustus,qui
sentit sapores.dicit Gal.qđ q bn̄ sapit,bn̄ nutrit. horribiles autē sa-
pores idē sunt qđ venena.¶ Quītus sensus est tactus,q est sensus at
tributus manibus,licet toti corpori,& cuilibet sensui insit,cū sit ne
cessarius. idē ait qđ oīs sensus est passio quæ fit tactu quodā , s̄cđo
9 de aīa.¶ † Oportet autē testes habere scīam sensuū & discretionē
& differentiā,vt sciāt eos distinguere naturalr̄, alioquin qđ vidēt,
10 ignorāt.vt l.j.in fin.C.de fal.mone.¶ † Extra scias qđ Deus sua gra-
tuita bonitate fecit hoīem,vt esset vltima. i. finalis ꝑfectio in ma-
teria:& īgeminata ē natura s̄m Alber.in libro de ꝓprietate rerū cō
fert hoī oīum rerū virtutes, & ꝯstituit eū regē ī medio aīaliū oīum
& terrenorū:& est sicut sol in medio cęli, & sicut rex apium in me
dio populi sui.nā in apibus sunt duo exemplaria.s. cōcors sollicitu
do ppl'i.i.multitudinis cū obediētia. & regis benignitas & prudē-
tia.Et qa operationes hoīs sunt multæ & nobiles,dedit ei & neces-
saria nobilia organa & instr̄a. i. tēperatissimos & moderatissimos
sensus,cui dedit ꝑfectionem ꝑ aīam intellectiuā.nā politicorū. vij.
inqt Ari. testis est mihi deꝰ qđ in eisdē sumꝰ felices nos & dij.s. ꝑ
11 bona intellectibus illustrātibꝰ sibi datis sensibꝰ. ¶ † Hic ergo q̄ro
s̄m Inn. vtrū de iure dn̄ij possit reddi directa & immediata rō ꝑ
sensum corporis? rn̄.nō.qa nō apph̄edit sensu corporali sed dicta
12 mine alterius rōnis vel ꝑ apicē disputationis s̄m Inn.¶ † Porro di
cere qđ aliqs est dn̄s,est cōcludere sine p̄missis, & sic nihil ꝯcludit.
Nā ꝑ quādā spēm argumētādi & ꝑ modū cōcludēdi & nō alr̄ co-
gnoscit dn̄ium. Itē dn̄iū & est qđdā abstractū & nō cōcretū sensi-
bus.& iō elegāter dicit Inno.& oēs intellectus doctorū sunt cū ip
so licet em̄ obiectū intellectus sit veritas , tn̄ obiectū testificatiōis
est sensus,& sensualitas.sed qd si testis aliqs dicat aliquem dn̄m, &
nnn est interrogatus de cā scię.rn̄.nō ꝓbat,qa hoc nō est testimoni
um sed iudiciū rōnis mētalis,& ad testē iudicare nō ꝑtinet,sed sē-
tire, vt ff.de test.l.q test.§.fi. s̄m Inno.& optima erat ista doctrina.
13 ¶ † Sed qd de possessione naturali & ciuili?rn̄.corporalis possessio
ꝓbaẗ visu,cui ciuilis est annexa:& iō ꝓbata naturali p̄sum ̄t ciuilis,
licet ciuilis sit īuisibilis & nō ꝓbat,qa videat,sed qa p̄sumit,cū cor
pori animus insit & ciuilis possessio aīo cōprobat. ita debet intel-
ligi qđ no.ff de ver.ob.l.stipulatio ista.§.hęc quoq;.& ibi glo. cōis
& notabilis.sed Innoc.dicit dictū testis referri ad corporalē posses
sionē tm̄.Nā cū nō possit reddere rōnē de possessiōe nisi ꝑ visum,
& ꝑ aliū sensum,constat de naturali possessione intelligēdū qđ ve-
rū est de necessitate:sed de iuris p̄sumptione intelligit ēt de ciuili:
Itē ciuilis venit cōsecutiuè:oritur em̄ ex naturali, & ei cohæret:di
cit em̄ Inn.qđ q đtinet p̄sumit possidere.j.đ priui.cū olim.idē Ar
chi. vij.q.j.pōtifices.Nā vbi est corpꝰ,ibi est aīa simul iniuncta cor
pori, ibi,& animus.i.actus aīę & intellectus p̄sumit esse.Nā aīa du-
cit corpus tanq̄ suū mancipiū.corpus em̄ est vas & cōtinens aīę:&
aīa est contentū in eo & est in ipso sicut exercitor in naui , & rex ī
14 regno,& dn̄s in domo sua.¶ † Ex premissis elicias duas cōclusio-
nes.prima est qđ in dn̄io non sufficit testē dicere, talis est dn̄s nisi
reddat rōnē causę dn̄ij & rō est,qa cū cā dn̄ij ꝯsistat in facto: id est
in ꝯctu & traditione facta à dn̄o,vt insti.de re.di.§. si qs à nō dn̄o.
& in c.j.qd sit inuestirura.in feud.& facta nō præsumunt ēt ad sup
plēda dicta testiū vt no.in l.j.C.de vsu. Merito.qđ a teste nō depo-
nit,non ꝓbatur:qa iuramētū testis & eius depositio sunt stricti iu-
ris.¶ Pone ergo,capitulū super quo interrogat testis dictat, qđ res
pertinet ad Titiū : testis dicit vera esse : interrogatus de cā scientię
dicit,qa Titius est dn̄s. certe ista rō nō ꝓbat , nisi adijciat rō ratio-
nis quę cōsistit in causis facti ordinati ad ius. q̄a dictū testis debet
esse ita clarū qđ nō oporteat super eo disputari. ¶ Porro ignotū
nō probat per ignotū.vt no.ff.depositi.l.publia.in fi.nec idē ꝓba-
tur ꝑ idē qa repetere idē per idē nō est ꝓbare sed quædā nugatio:
& rō debet certificare dictū & aliqd addere in rei notitia. sicut di-
cimus qđ illa non est rō:possideo quia possideo.vt not. C de pet.
15 hęre.l.cogi.¶ † Secūda cōclusio est, qđ quicqd est oculis corpora
libus subiectū, & clarū, pōt ꝓbari per testes dicētes illud verū esse
tn̄ cū distinctione.Aut interrogat de causa, & non reddit rōnem,
vel reddit malā rōnē,& non ꝓbat:aut reddit bonā rōnē & probat.
bona aūt rō intelligitur naturalr̄ & grosso modo. nō em̄ exigit à
teste rō q̄ exigit à philosopho, vel iurista,vt ff.de ędil.edi.l. si quis
16 vēditor.in prin.q test.est no.ad multa.¶ † Sed qd si fuit īterrogatus
de cā bis & semel reddit bonā rōnē puta de visu, & alio semel ma-
lam,puta de credulitate.vr̄ qđ iste testis intricauerit seipsum & nō
probat.ff de testi.qui falsa vel varia.dicit Inno.ꝙ q deposuit de vi-
su,nō est vlterius interrogandus de cā scię:qa sufficit semel esse rn̄-
sum,vt C.de ap.ampliorē. §.in refutatorijs. verbi gr̄a , dicit testis,
ego vidi ꝙ Titius tenebat de facto talē domū. nā qa dicit ꝙ vidit,
duo dicit.s.veritatē possessionis & scīam eius ꝑ visum. nā cū nulla
alia cā esse possit sui dicti:nisi qa vidit,nō est q̄renda vlterius ratio
cōis videlicet quare vidisti:qa per cām nō auget sensus. pōt tn̄ in-
terrogari ꝑ modū circūstātiæ,verbi gratia,vbi eras qn̄ vidisti, s̄m
17 Inno.qđ est no.dignū.¶ † Quid ergo si testis dicit, Titius erat me-
cū,& Titius dicit se nō interfuisse.rn̄.suspectū & inualidū testimo
18 niū est,vt in l.j.in fi.ff.quēad.te.aperi.† Itē qd si dicit nō recordor.
rn̄.si alias suspectus est nō credit ei:qa istę interrogationes nō sunt
frustra sed cā intercipiēdi testē:vt eleganter no.d Azo. C.de testi.
in summa sua aurea.Ista aūt suspicio pertinet ad animi vitiū:.& iō
19 ratio p̄sumit.& dic vt j.de fi.instru.c.cū Ioannes.¶ † Sed qd si te-
stis nō est interrogatus de cā. dicit Inn.ꝙ ꝓbat eo mō quo ꝓbaret
si exprimeret cām visus,& non aliter.& ex hoc peruenit ad tertiā
cōclusionē fit articulus ꝙ talis est ebriosus vel furiosus : rn̄det ve-
ra esse & nō esse:īterrogatus de cā scię,vel interrogatus dicit:qa vi
dit. ꝙ talis testis nō ꝓbat ea q̄ debet necessariò ꝓbare vel depone-
re.i.substātialia istius accidentis qđ ꝓbare intēdit.nā ista accidētia
animi nō ꝑcipiūt momēto tpis:sed ex quodā discursu & multitu-
dine actuū & cōsideratione quadā adiuncta ꝑ iudiciū intellectus.
Idem

ADDITIO.

a ¶ Vide de hoc in l.certum.ff. si cert.pet. & vide Areti. in consil. xxviij.in j.
colum.& vide.d.Alexan.in l.vbi autem non apparet.ff.de verbo.oblig.

Idē est si quis velit ꝓbare aliquē furiosum vel demētē. nā hę sunt
passiones cerebri quas vix cognoscit fiscus. Itē furor qn̄q; simula
tur.vnde testis qui dicit,ego vidi, debet interrogari particulariter
qd vidisti?quæ signa,quos actus.Item debet interrogari de sua cre
dulitate & cōscientia.Nā qd à sapiētibus credit debet credi à iudi
20 ce.tex est hic no.¶ † Sed pone testis est interrogatus super iurisdi
ctione:dicit vera esse qa vidit:nunqd ꝓbet? & videt ꝙ sic:qa exer-
citiū iurisdictionis est quasi possidere iurisdictionē. Sed possessio
ꝓbatur nō solū per expressam rōnem visus: sed etiā p tacitā: puta
qa testis non est interrogatus.In ꝯtriū qa iurisdictio iuris est,& ple-
runque cōsistit in apicibus iuris vt merū & mixtū imperiū,& sim-
plex iurisdictio.ff de iuris.om.iu.imperium.sicut & fortius quam
dn̄ium vt ff.de sta.ho.l.qui furere.qui tex.est not. valde. so.tale est
hoc quale si testis diceret,vidi talē esse quasi in possessione dn̄ij, vt
ꝓbet quasi possessionē, sed non ius in ea.Et si dicat ꝙ dn̄ium non
possidet nec quasi.rn̄.ꝙ dictū testis ex bono & æquo interpretan-
dū est: & nō intelligit de quodā dn̄atu materiali & superficiali, &
nō diffinitiuo dn̄io :qa vt dixi testis nō loqt tāq̄ phylosophus,vel
magnus literatus:sed tanq̄ mediocriter intelligēs.nō eīn debet esse
oīno grossus sicut vnū pecus, non eminentis sciētię etiam artis grā-
21 maticę. ar.dictę.l.si quid venditor.§ j.de ędil.edi.¶ † Sed statim q̄-
ritur, vtrū directū dn̄ium possit ꝓbari.rn̄. sic p causas quibus ac-
quirit:verbi grā,vidi ꝙ talis emit lanā & fecit fieri vestimentū: vel
vidi ꝙ inuenit thesaurū vel lapillū in littore maris. nam si nō pos-
set probari directū dn̄ium,frustra iura loquerent de dn̄io directo,
qa qd non pōt ꝓbari,inutile est,vt no.in l.j.C.de te.¶† Quæro, an
22 vtile dominiū possit ꝓbari p testes.dicit Innoc.ꝙ sic, puta si testis
dicit.vidi Titiū gerere se pro dn̄o talis dn̄s i. ꝙ possedit tanto tp̄e:
puta xxx.vel xl.an.vbi non cōstat de titulo ex quo p̄scripserit. Nā
probat præscriptionē fm Inno.vtilis.i.vtilitatē afferētis,& nō na-
turalis dn̄ij,sed ciuilis,seu artificialis.¶ Itē qa nō est de iure gē nec
ex vera radice dn̄iorū,licet habeat p̄rogatiuā dn̄ij,& efficaciā eius.
ff.d iureiu si duo patroni.§ j. Nā licet p̄scriptio ī dominio ꝯsistat,
tamen istud dominiū venit in cōsequentiā possessionis.& ideo in-
fertur de necessitate ex his quę testis vidit: vnde merito est ꝓbatū
dominiū fm Inno.quod est no.dignū.Et cōclude ꝙ aut dn̄ium in-
tentatur vt causa possessionis, & nō probatur dn̄ium per visum:
aut intentatur possessio in cā dominij producens eā in essentia: &
tunc probatur.i.concluditur & infertur dominiū: qa supposita cā
necessariò producente consequenter probatur productum ab ip-
sa etiā si in iure cōsistat vt ff.de procurat.l.licet.§.ea oblatio.¶ Po-
ne exemplū,feci positionē hoc modo,ꝙ iā sunt.xxx. anni ego fui
do minus talis fundi quē postea cōtinuatiuè possedi p dictū tēpus
hic intentat dominiū vt causa possessionis:& possessio nō intēta-
tur hic vt prescriptio,qa nemo rē ꝓpriā p̄scribit.vt ff.de vsucap.l.
sequit.§.lana.¶ Si aūt dr̄ sic,dico ꝙ emi à Titio iā sunt. xxx.anni,
& possedi per dictū tp̄s:tunc iste titulus qui allegatur,intētat vt cā
possessionis & dominij ꝙ ex possessione & p̄scriptione q̄rit an in-
tentanti dominiū sufficit ꝓbare.præscri.dixi.s̄.eo.fraternitatis.vbi
23 videas. ¶ † Ex prædictis videtur concludi ꝙ intentans dn̄ium in
prin.temporis nō iuuetur in præscribendo tp̄is cursu, qa allegādo
hoc esset sibi ipsi ꝯtrarius:tamē ꝯtriū puto, qa oīs p̄scriptio incipit
ab errore.oportet enim p̄scribentē in prin.putare se dominū,al as
a possideret male fide.vt no.institu.de ac §.alię.nemo eīn [a] est bonę
fieri possessor, nisi q possidet cogitatione domini.i. qui in animo
suo putat se dominū vt.C.de fur.apud antiquos quæ. l.est ad hoc
not & ideo semper in principio possessionis p̄scriptio ꝓcedit sine
animo præscribendi,& dominium quādoq; credit sine animo ac-
quirēdi.vt dicit tex.no.de iur.& fa.igno.l.regula. § qui ignorauit.
possessio etiam quādoq; acquirit sine animo acquirēdi dūmodo
sit aīus habēdi & teneat de facto.no.Bar. in l.3.in princi.de aq pos.
nec mireris,qm̄ duo sunt quorū vnus est cā alterius. vt no ff.man.
hæredē.vbi vide.ecce,pr̄ est causa filij vt sit ens: sed filius est causa
24 patris vt sit relatio.nā si filius non est,nemo pr̄ est.¶† Alia cōclu
sio est circa præmissa:quia sicut testis non debet esse verbosus: ita
nō debet esse defectiuus,qd nō omittat necessaria, & ea q̄ sunt de
substātia.ar.ff.de exce.do.l.ij §.circa.vnde debet plenè narrare fa-
25 ctū.vt dicit gl.no ff.de infa.Lucius j̄.eo.p̄terea.§.fi.¶† Cōsidera,
egodico ꝙ in īterponēdis decretis q̄ nō dēnt interponi nisi ꝓbata
cā sicut non credit iudici de cā,nisi cā discusserit.ar ff.de acq.hęr.
eū qui duab⁹.§ fili ⁊& ff.de re e.l.magis puto. §.ne passim.ita n̄ cre
dit testi nisi ratione adiecerit specificè,& clarè & intelligibilr̄. j̄.e.
cū clamor q intellectus colligi possit ex verbis, de lib.& post.l.gal-
lus §.j.nec sufficit dicere ita est,vel si est,est vel est est,vel nō non.
qa alij ꝓbādū est nō sibi ꝑsuadendū .Et sic nō ob. j̄.de iureiu. c.&
si Xp̄s. sed debet adijcere ita. qa vidi,vel tali rōne cognoui: ar.ī l.j.
C.de prę.curi.li.x.& ff.de transact.l.cū hi §.in cā.idem vbicunque
testis deponeret sup facto generali.vt qa dicit aliquē esse homici-
dā, & stat in finibus generis nec descendit ad spēm.vt l.prætor. in
prin.ff.de iniur.qa gn̄alia semp obscura sunt.C.de trā.vt rn̄sum.C.
de impu & ali.substi.precibus ff.a.d.l.fal.in rōne.§.incertę. ff.de le-
gat.j.l.cū incertus.¶ Itē scias qd licet sine redditione causæ qn̄ de
ea nō est interrogatus,nec debuit interrogari de necessitate,dicat
testis probare: tn̄ secus est quando examinatori est data certa for-
ma interrogandi.Nā aliud est qn̄ cōmittitur aliquid tanquam iudi
ci.aliud tanquam examinatori: qa nō debet recedere à forma mā
dati vt s̄.dixi c.fraternitatis.& j̄.eo.c.prętere a & c.præsentiū. lib.
vj. ¶ De forma autem quæ datur executori qui est examinator &
iudex,no.in c.j.de offi dele.in cle. illud tene qd oēs formę sunt de
substantia dico de formis mandati.de restit. ꝑpo. pisanis.de rescri
cū dilecta.& j̄.de p̄sum. dudū per Inno. Adde dicit, Seneca visu
26 carenti pars veri latet & qa sine visibili nō pōt esse visus.¶† Quę
ritur vtrum vita hoīs possit directe ꝓbari per visum?& vr̄ ꝙ non:
qa aīa èst substātia inuisibilis,& in hoc terreno & rudi habitaculo
animā nemo vidit vnquā,sed in anima consistit viuere, viuētibus
est esse,causa autem & principium eorū anima & de anima,& ani-
ma non pōt videri .ergo & vita non pōt videri. In contrarium est
experientia naturalis nam videmus viuētem sentire & moueri &
vbi est sensus & motus, ibi est vita:qa animal est qd sentit, & mo-
uet.accidere tamē pōt propter loci distantiā:qa video animal sen
tire & moueri,& tamē non cognosco vtrum sit homo vel brutū.
nam longè distantes sunt quodammodo ignorantes secūdū Aris.
27 merito igitur interrogatur vbi eras, vt dicit Innocen.¶† Conse-
quenter quęritur vtrum mors possit probari per visum.& videtur
ꝙ nō:qa dicit Seneca,post mortē nihil est, ipsaque mors est nihil,
sed quod nihil est,non potest videri.¶ Item mors naturalis est se-
paratio animę & corpore.& omnis separatio animę à corpore di
citur mors naturalis etiam si sit mala mors vt gladiatoria:vt no.ff.
pro socio,l.verū.§.pe. ibi est glo. sin.& ideo substitutio facta post
mortem:vēdicat sibi locū etiam si ille cui facta est substitutio. fur
ca suspendatur,vel cremet.& ista separatio nō potest videri.respō.
pōt videri separatū esse eo ꝙ nō sentit,nec mouet.vnde in passio-
ne dn̄i dicit,cum viderūt eum mortuum.non fregerunt eius crura.
¶ Itē ꝓbat mors per testē q dicit vidi eum sepeliri.nam nemo se-
pelitur viuus.Idem si testis dicat, vidi eum proijci in pelago maris.
quia hoc coniunctum ei quod est mors vt.l.iij. ff. de do. cā mor.Itē
euadere esset miraculum: sed miracula non p̄sumuntur, sunt eīn
28 de impossibilibus natura.¶† Quid si testis dicit,vidi eū [illegible] mor
tuum?rn̄.non probat aliquid quia nō determinat se ad ad h[illegible]
qd:& ideo nō ꝓbat determinato mō.Idē si testis dicat, ego vidi ꝙ
ꝑcussit inter die & noctē. nā non ꝓbat qualitatē die vel qualitatē
noctis:sed indifferenter & indifferens probatio semper interpre-
29 tatur in meliorē partem vt.s̄.tit.j.in p̄ntia.¶ † Quid si testis dicit,
vidi talē percuti cū signo & cicatrice.rn̄.probat vulnus: sed cica-
tricē non probat:qa cicatrix nihil aliud est quàm perpetua defor-
mitas visus: sed hoc non consistit in cognitione momenti sed per
partem medici & etiam si medicus attestaretur vt simplex testis,
non probaret:quia non loquitur vt medicus, nec est adhibitus per
magistrum,vt in auth.de non alie.§.qd aūt.sed ecce testis dicit, vi-
di talem percuti inter duo confinia. rn̄. testis iste nō designat locū
certū sed cōmunē & in hoc fundat iurisdictionē vtriusq; iudicis:
secus si illa verba nō supponerent pro loco cōi.sed ꝓ intermedio.
30 facit quod no.xvj.q.iij.licet in regulis.¶ † Quid si testis dicat, vidi
per speculum tales simul adulterantes, & bene cognoui? & dic ꝙ
ista visio,videmus per speculū in enigmatè.i.quodā modo figura-
li sicut si viderē corpus tuum pictū in pariete, & illud qd videt nō
est homo: sed quędā idea & imago Et ideo propriè testis nō dicit
vidi hominē adulterantē: sed debet dicere, vidi imaginē: sed ad ꝓ-
bādum imaginē testis non est productus nec iuratus.& ideo nō ꝓ-
bat. item ista ratio est magis specularina quā corporalis. ideo si qs
redderet rationē qualitatis per physionomiā hominis qa physio-
31 nomia nō habet in se certā & clarā cognitionē. ¶ † Quid si testis
dicat,vidi ꝙ talis erat minor.rn̄ ætas quę probat aspectu corporis
nō ꝓbat plenè sed p̄sumptiuè, vt trāsferat onus ꝓbandi in aduer-
sariū.vt d mi.l.minor.xxv.annis ex aspectu & l.de ętate.ff.de ꝓba.
32 l.cū de ętate.¶ † Quid si testis dicat, vidi qd talis erat clericus.rn̄.
non probat clericatum:sed oportet eum adijcere rationem:& si di
cit quia vidi eum ordinari probat plenè:si autem dicit, vidi eū pu
blicè incedere in habitu & tonsura ꝓbat p̄sumptiuè.vt no. Ia. Bu.
C.de epi.& cle.l.si qua per calumniam. secus si non adijcit publi
ce,quia portare habitū in domo non facit aliquē p̄sumi clericum,
nisi ꝓbetur ꝙ superior ei imposuit habitum vt in c.si iudex laicus.
33 j̄.de sen.excōmunic.lib.vj.¶† Quid si testis dicit,vidi ꝙ talis ꝓmi
sit titio decē. respon.nō ꝓbat qa sensus visus nō est correspondēs.
Nā hic requirit auditus verbi.Alioquin surdus posset ꝓbare stipu
34 lationē qd est falsum.¶† Quid si dicit,īterfui.rn̄. ꝓbat.qa hoc ver
bo p̄sens fui,oīs sensus significat.vt no.dicit tex.C.d testib.l.testiū.
hoc ꝓbo incōuincibiliter tali argumento, qa notarij dicūt,ego ta
lis

ADDITIO.

a ¶ Vide lud.Ro.consi.xxvij.col.3.in prin.Cep.consi.v.col. v.& consi. xviij.
in primo dubio.Bar.consi.2.Barba.consi.ix.col.4.uolu.2.

Iis notarius interfui, & ex tali scriptura probat visus & auditus ex proprio pleno effectu & significatu: ergo idem in voce viua testis, cum idem sit modus significãdi: & q̃a testis & instrũ equiparant: & hoc verum, si testis dicit vera esse: quia interfui: secus si dicat, interfui non dicat vera esse, quia non sequitur, interfuit, ergo hoc audiuit. vt no. in l. j. C. de erro. aduo. Quid si testis dicit vidi & intellexi qñ ꝓmisit. rñ. ꝓbat propter verbũ intellexi iunctũ corpori: & ideo
35 imitat qualitates corporeas & non qualitates abstractas. ¶ † Quid si testis dicit, vidi talem bene cantare. respon. non bene probat. q̃a cantus & sonus non sunt sub ꝑdicamento visus, sed sub ꝑdicamẽto auditus. nã sensata oculi vt dicit philosophus sunt x. s. spẽs. i. pulchritudo, lux tenebrę, color, corpus, signa, situs, remotio propinquitas motus, & q̃es. ista sunt sensata oculi. sensata vero auris sunt auditus sonorum. & sunt duæ species scilicet animalis & non animalis: sonus non animalis est duplex. s. rõnalis, pertinens ad loquelam humanã. nã vox est instr̃m aię rõnalis. ar irrationalis sonus est hinnitus eq̃, garritus auis, & his siñia. sonus vero aię carentis est sicut fragor arborũ collisio lapidũ sonus mallei vel cãpanæ & siñia. Vt dicit philosophus in secretis. oportet ergo testẽ ꝑ sensum cognoscere sensata: at per non sensum nihil cognoscimus dicit Ari. in fi. tertij de aĩa ꝙ auditum habet homo vt significet aliqd ipsi: lin
36 guã aũt habet vt significet aliqd alteri. ¶ † Amplius scias ꝙ multiplex est cã. scilicet influens seu generans. sicut obligatio generat actionẽ; inferẽs, & tñ in absentia influens, sicut ratio testis infert dictũ, sed non gñat actũ. cõcurrens siue cõmittens, sicut locus & tps conferẽs ad ipsum ꝓbandum sicut indicia, argumẽta, & præsumptiones. de oĩbus istis interrogandi sunt testes. sed de extraneis non sunt interrogãdi nisi cã cognita. verbigratia; qm̃ sunt suspecti. nã iu dicis arbitrio cõmittunt interrogationes adiacentes & conferẽtes
37 veritati inquirende. vt ff. de inter. ac. l. vbicunq;. ¶ † Quæro vtrũ sit bona redditio testis causæ. dico oĩa vera esse, quia omnes sic dicunt. vel q̃a omnes sic tenent. respõ nõ s̃m Inno. diuersa valde est cã à dicto, & longe non habet necessariã & probabilem cõsequẽtiam vnũ ab altero & q̃a in teste duo requiruntur sensus corporis, & vox testis rei ꝓbandæ conueniens. ¶ Itẽ requiritur manus: q̃a carens manibus iurare non põt. & sic non valeret testimoniũ. Itẽ duo sunt in quibus oĩum testimoniorũ constat effectus, s. manifestatio: & veritas quidẽ non mutat & iustitia eam prospicit & tuet, sicut scriptum est veritas in ęternũ manet. & iterũ, veritas de terra orta est, & iustitia de cęlo ꝓspexit & licet veritas sæpe occultet, tñ veritas est & veritas vbicunq; locorum est veritas, & eradicari nõ potest. manifestatio aũt. i. manifesta ꝓbatio nõ ꝓpter seipsam est, sed ꝓpter veritatẽ. tolle veritatẽ de medio, nihil aliud est ꝓbatio q̃ falsitas: q̃a falsitas nihil aliud est q̃ mutatio veritatis. ¶ Vlterius ꝓsequor præmittendo cum Ari ꝙ decẽ sunt ꝑdicamenta, q̃ prosecutus est Piacentinus & Azo in summa. C. & præmitto ꝙ supposi tũ oĩum ꝑdicamentorũ est ens. nã ante ipsum non est creatũ aliud vt dicit Ari. in li. de causis. ens igitur est prędicamentum prædicamentorum & diuiditur in x predicamenta. s. substantiæ. dr̃ aũt substantia quasi per se stans, seu subsistens. sub isto prædicamento substantiæ plurima dixi. s. ¶ Est autem substantia alia corporea, alia incorporea, vt ait Prophyrius. apud iuristas vero substantia incorporea est ꝯtus; obligatio, actio, dñium, & omne intellectuale, puta testamentum vt ff. de test. l. j. substantia aũt corporea patet sensu, vt ager, fundus, mancipium; & an super substantia incorporea possit reddi ratio per visum nõ adminiculatum per sensum corporis
38 iam dictũ est. † sed nunqd per accidentia ꝓbetur substantia dicit philosophus qd̃ accidentia magnã parte cõferũt ad cognoscẽdũ qd̃ quid est. qd̃ est intelligẽdũ in testibus, dũmodo ipsa accidentia sint sensata: q̃a in teste vt sæpe dictũ est, requirit sensus, qui ꝓsumi tur esse testi ꝓsumptione naturę vñ qui habet aures ꝓsumit audire:
39 & q̃ habet oculos ꝓsumit videre. ¶ † Scdm ꝑdicamentũ est quãtitas. est autem quãtitas cõtinua augmẽtum substãtiæ vt ff. de fur. l. infitiando. §. infans. Discreta est augmẽtum numeri, & vtraq; ca-
40 dit sub rõne visus vel auditus. ¶ Tertium ꝑdicamẽtum [a] est qualitas. & iurista dicit ꝙ qualitas est q̃cquid habet alterare subiectũ. ff. de ver. obli. l. j. §. cũ adijcit. vnde iurista ponit locũ & tps ꝓ qualitate vt. ff. de pę. l. aut facta. s. qñ ipsi loco vel tpi est attributa qualitas vel effectus à lege vel statuto. alioquin nõ est qualitas sed cõcomitantia & coartatio. vt in c. abbate. de re iudic. lib. vj ¶ Sed apud
41 philosophus accipit qualitas. i. accidẽs formãs subiectũ. ¶ † Ecce testis deponit sup qualitate vulneris, & reddit rõnẽ ꝑ visum. verbigratia dicit, ꝙ fuit vulnus mortale, q̃a vidit an ꝓbat. dicit ꝙ non probat hãc qualitatem: q̃a aliud alij mortiferum esse solet. & ideo debet reddere rõnem rõnis. ¶ † Quartũ ꝑdicamẽtũ est relatio. dicit testis ꝙ vidit ꝙ titius erat filius Martini, dicit ꝙ non ꝓbat: quia ista relatio filiationis & paternitatis est difficilis cognitionis. & si semper figas intuitũ, nunq̃ videbis. ff. de interro. ac q̃a plerunq;. ff. de cõdi. & demon. Lucius. qd̃ dic. j. c. licet ex quadã. Idem si dicit, ꝙ vidit ꝙ Biatrexina erat vxor Ioannis Iacobi. vir enĩ & vxor sunt correlatiua & intellectualia vt l. si. C. de indi. viduĩ. ¶ Quintũ ꝑdicamentũ est actio. ¶ Sextũ est passio. de istis duobus ꝑdicamentis ꝑdicat verbum & participiũ: q̃a vtrũq; cũ modis & tẽporibus est
42 significatiuũ agendi vel patiendi. ¶ † Porro de actione & passione põt reddi rõ per visum: vt q̃a vidi aliquẽ percuti. secus si dicat vidi pcussum esse tamen nõ vidi percussorẽ: q̃a iste testis nõ ꝓbat maleficiũ qd̃ requirit duo extrema. ff. ad sil. l. j. §. quæri. & not. qd̃ me. cã. l. si cũ exceptione. §. hæc actio. Septimũ ꝑdicamentũ est locus: & istud ꝑdicamentum etiam subiacet visui dũmodo locus sit notus testi. & intelligitur de plano per solũ visum: sed si esset alia discussio necessaria, vt in sacrilegio, qd̃ requirit ꝙ auferat de sacro, testis nõ ꝓbaret nisi esset notoriũ. Est aũt notoriũ illud qd̃ nulli licet de populo ignorare. puta hunc locum esse ecclesiam, vel barbarũ in pretorio esse sub loco continetur. Situs idem est quod immobilitas loci. & hẽt. vj. differentias ante & retro, sursum & deorsum
43 dextrorsum & sinistrorsum: sed Ari. ponit sitũ per se. ¶ † Aliud prædicamentum est tempus de quo interdum potest testis interrogari vltra quã sit necesse in libello poni si iudex hoc arbitretur: vt no. sin. ff. ad sil. l. prius. est autem tẽpus numerus motus s̃m prius & posterius. vel tempus est quidam discursus s̃m naturam, qui nũquam in eodem puncto permanet. l. hæreditatem. ff. ad l. falc. & licet tempus ꝓpriẽ nõ videat: nã videre ꝙ ista sit dies prima. vel secunda, non est propriẽ obiectum visus. nam receptũ est ꝓpter necessitatem probationum: & quia naturalr̃ sic ꝑcipitur ista veritas, ꝙ nõ põt errari habet pro visu. Aliud ꝑdicamentum est habitus. & si loquamur de habitu scientifico vel simili, idem est qualitas aĩæ infixa. p. exercitiũ tñ ꝓbari põt visu. s. eorũ actuũ q̃ faciũt habitum. Plura in hac materia scripsit Bart. in tractatu suo de teste. sed ex his & quibusdam alijs elegi sapidiora & vtiliora & scripsi C. de testi. l.
44 testiũ. in lectura. ¶ † Amplius scire est rem p[b] causas cognoscere. & ideo non dicit scire q̃ nescit rõnẽ reddere. vt not. ff. de leg. l. non oĩum. ¶ Item nihil est in intellectu qd̃ prius non fuerit in sensu. s. cõposito vel diuiso. & si quidẽ ex diuerso resultat vnus cõceptus mentis, tunc est vera illa ꝓpositio, & quę nõ ꝓsunt singula, multa iuuant. j. de suc. ab inte. c. cũ dilectus. ¶ Si aũt nõ resultat vnus cõceptus mentis, tũc est vera cõtraria ꝓpositio. s. ꝙ nõ ꝓsunt singula nec multa iuuant. in l. j. C. qui numero tutelarũ. ¶ Porro si singula non sunt eiusdem naturę non resultat vnus conceptus, nisi vnũ coadiuuet aliud vt veritas & fama aliqñ sed nõ semp. vt not. ff. de excu. tuto. l. ij. §. ętas. ¶ Nũc transeã ad gl Ber. sup prima parte huius c. & gl. sunt no. op. ꝙ exceptio q̃ obijcit in ꝑsonas testium debeat reseruari in tempus disputationis post publicationem testium. nõ autem debeat simul trutinari vt s. c. præsentium. Solu. aut ꝓcedit de iure communi, & loquitur ibi, aut de speciali mandato Papę & loquitur hic. nã Papa voluit vt differatur negocium: q̃a ꝓsumptio erat contra Fauentinos secundum Ber. vel erat periculum in mo-
45 ra propter potẽtiam Fauentinorum. ¶ † Oppo. & imo videtur qd̃ contra personas testium admittatur probatio etiam anteq̃ fiat testimoniorum publicatio. dicit. l. ꝙ si obijcitur testi quod est inimicus capitalis, vel quod est seruus, istę prejudiciales exceptiones debent ante terminari vt C. eod. auth. si testis. Solu. speciale est in illis duobus casibus secundum Bar. & ratio specialitatis est, quia nõ debet examinari cum examinat nul. um faciant indicium. ¶ Idẽ dico in excõmunicato & notorio infami quia frustra examinari
46 non conuenit. argu. illius not. l. ff. de sta. hom. l. aretusa. ¶ † Modo capio gloss. quæ incipit, sigillatim. & quæro nũquid omnes testes possint simul & semel examinari? & dicendum est quod non. q̃a debent examinari seorsum vnus ab altero. vt fecit Daniel: aliàs non valeret eius testimonium, vt no. C. eod. l. testium. & in Spe. de
47 teste. §. nunc videndum, circa prin. ¶ † Capio sequentem glo. & q̃ro quid est dictum circunstantiæ. dicit Ber. ad lucri vel inimicitiæ cã &c. vel dic quod circunstantiæ sunt quæcunque aggrauant factũ, vel quæcunq; possunt mouere animũ iudicis ad credendũ, vel
48 discredendũ consecra. distin j. mensurã. ¶ † Caplo glo. super verbo de causis. & hæc glo. est no. & primò quæro an valeat testimoniũ sine redditione causæ. respõ. sic, nisi testes sint interrogati de cã q̃a testis nõ debet esse verbosus. i. nõ debet respondere ad ea de q̃
49 bus nõ appellat. ¶ † Sed pone, iudex interrogat testẽ hoc mõ, qd̃ scis: respon. videtur interrogatus etiã de causa q̃a indefinita æquipollet vñi ac si iudex diceret dic oĩa q̃ scis & tunc nõ valeret dictũ testis si non redderet causam q̃a implicitẽ est interrogatus de ipsa. & idem puto si testis iurauit expresse dicere omnem veritatẽ siue fuerit interrogatus de causa siue non. vt eleganter no. s. c. fraterni-
50 tatis. in vlti. glo. ¶ † Sed quid in esse asserente negatiuam, puta aliquem non esse culpabilem & non est interrogatus de scientiæ cã an probet? respon. non: quia ista negatiua nõ includit tacitẽ aliquẽ sensum

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnimode maxime Deciũ in l. eius qui in prouincia in ver. quas vero actiones. ff. si certum pe. vbi multa de hoc.

b ¶ Vide per do. Moder. in l. j. ff. si cert. pet.

sensum corporis.vt C.de proba.actor.Itē qa non probat nisi indi
51 rectè sicut dominium vt s̄.c.ex tenore,licet gloss.in l.j §j ff.de itī.
actuq; priua. dicat ꝙ potest directe probari per visum. quod dic
vt s̄.dixi de proba.tertio loco.¶† Vlterius quæro nunquid testis
teneatur respondere an sit criminosus. & breuiter rñ.ꝙ non : quia
si pars non tenetur respondere interrogationi criminosę.multo-
minus testis. & breuiter omnibus interrogationibus quibus non
debet rñdere pars,nec testis.¶ Itē dicit Ber ꝙ nullę interrogatio-
nes possunt fieri testi,nisi fierent de consuetudine, vel de iure scri
52 pto. qđ est no.¶† Itē q̄ro nunq̄d testes debeant cognoscere liti-
gātes.breuiter rñdeo ꝙ debēt cognoscere ꝑsonas quæ ɔ̄xerunt vel
deliquerūt.& si dicāt cognoscimus,si videremus eas,debēt exhibe
ri testibus,vt eos recognoscāt,& in habitu ɔsueto.facies tñ est illa
53 q̄ principalr testē ostendit.¶† Itē vbi factū est suspectū testib⁹ de
bent edi ꝑsonę ɔ̄hentes vel delinquētes ad cognoscēdū eas scđm
Ber.facit qđ no.Bar.in l j ff.de publica.& ff.de arb.l.nō ex oībus.&
C.de inge.manu l.ad recognoscendos. q̄d dicemus in animalibus
nunq̄d animalia sunt edēda testi?respon.si examinatur testis super
furto bouis vel asini. & interrogatus si cognosceret illū bouē vel
asinū dicit,ꝙ sic,si sibi ostenderet.ostendi siquidē sibi debet forma
nō mutata.& qui nō vult ostēdere habet ꝓ ɔfesso,vt dicā. ǰ.e c.su
per verbo,cōpellas·qa si falsus cēset ille q facit vt veritas nō appa
reat:ergo ɔ̄triū eius ꝓsumit verū.vt l.locū.§.si quis verò.ff.de tabul.
exhi.& l.j.§ j.ff.a 1.l.cor.de fal.¶ Capio aliā glo.quæ incipit,exem
plo Danielis.& q̄ro qñ testes sunt diuersi ī loco,vel tp̄e.vtrū ꝓbēt?
dicēdū est qđ nō. Aut qa sunt falsi si deponūt dę actu nō iterabili,
vel nō iterato: aut singulares si deponūt de actu iterabili vt. s̄. cū
54 tu.& no.3.q.ix.nihilominus. ¶† Quæro vtrū testes debeāt inter-
rogari de qualitate tēporis.puta an tempus fuit serenū,vel nubilo
sum. respon.nō:qa ista erat qualitas impertinens. fallit si testis eēt
suspectus qđ committitur iudicis arbitrio secundū Ber. & est no.
55 ¶† Quæro an ille qui impedit testē testificari habeat ꝓ ɔfesso. gl.
sup verbo,cōpellas dicit ꝙ sic.qđ est verū si dolo impedit.Nā tūc
statur iuramēto aduersarij. secus si istud impedimentū ꝓstet tertia
56 persona arg.ff.si quis cau.l.ij.circa fi.¶† Quæro quid cōtineat ap
pellatione multitudinis in iure.hic enim dicitur,ꝙ multi dicuntur
xl.Ber. dicit ꝙ multitudo dicit arbitrio iudicis : pone dicit statutū
quod vadens cū multitudine armatorum puniatur pęna capitis.
Quidam iuit ad expugnādū castrum cum quatuor hominibus ar-
matis.respō.nō dicit iuisse cū multitudine qa inspecta rei qualita
57 te sunt pauci.& ad hoc sin no.istā gl.¶† Capio vlti.gl.& q̄ro qua
re testes hic iterū examinātur.rñ.qa primo nō erant examinati per
oēs primos delegatos sed p aliquos vel erāt examinati,sed minus
solenniter.& sic de iur.subtilitate nō valebāt:tñ possunt cōualesce
58 re de partiū consensu.tex.est hic no.¶† Quærit Ber. q̄d si testes re
petiti ɔ̄dicunt primis eorū dictis.dicit glo.ꝙ nō valet 2m dictum:
sed valet primum,nisi primū esset ipso iure inualidū: qa illud dictū
nō debet publicari sed potius incidi facit qđ no.ǰ.c.j.in gl.sed qua
re.ar.ff.de arb.l.quid tñ.sed illa.l.nō debet ad hoc allegari: qa ibi lo
quit in arbitro q habet ptātē disponēdi. sed testis nō habet ptātē
disponendi,sed referendi.¶ Itē cū primò iurauerit,& faciat se ꝑ-
iuriū,nō debet ei credi,sed puniri.vt l.eos.ff.de fal.& ibi p Bar.sed
dices ꝙ nō debet reputari piurus:qa iuramētū nō tenuit vt ǰ.e.c.
de testi.in cle.& tene bene mēti istā gl.ꝙ acta & attestatiōes q̄ sunt
ipso iure nulla,debēt aboleri à libris actorū & incidi: ergo & bāna
59 de facto lata debēt cancellari.dicit Inno.¶† No. ꝙ attestationes
quæ non valent,possunt ratificari per consensum partium:quia te
stes recipi nō est de substātia iudiciorū.dicit Inno. ꝙ secus est in li
tis cōtest.& sentētia:qa litis cōtest.est de substātia iudicij nec fit so
lo ɔsensu,sed est tradita q̄dā forma sub qua debet fieri. & idē dicit
in sententia qđ intellige,nisi transeat in ɔtractū vallatū traditione
60 vel stipulatione.ista est glo.fin.in l.ij.C.cōia vtri.iudi.¶† Ex p̄di-
ctis infert Inno ꝙ de cōsensu partiū ille cuius est electa industria
possit alteri cōmittere vices suas dūmodo cōsentiant expressè.nā
tacitè nō videtur cōsentire, nisi qđ faciat quatħe⁹ pōt ex vi suę iu
risdictionis qđ est no.dignū qa omne qđ est tacitū,refertur ad ius.
61 ¶ Vltimo vides hic testē interrogādū de x.¶† Ibi scīa.puta quid
scis,& qualiter scis.scientia autē est verorū.& testis debet esse p̄co
veritatis,quæ nunq̄ mētiri pōt.cōsciētia nō est aliud q̄ bonus vir q
62 intra te loquitur in corde tuo.¶† Ibi,credulitate.puta credis ne &
qualiter credis.l.i.ff.de vētre īspici.ibi,credulitate & fama.ista sunt
diuersa: quia multi dicunt id quod non credunt : quia semper lin-
gua correspondet conscientiæ. & ideo si testis deponit de fama ;
interrogari etiam debet de credulitate sua & populi. per ista duo
simul iuncta probatur paupertas ff.de excu. tu.paupertas & quæ-
dam q̄ia.ff.de fun.instru.cum de lanionis §. j.ff. de flumin. l. j.§. j.
63 ¶† Ex prædictis apparet aliquando testem de conscientia interro
64 gandum. ǰ.c.licet ex quadam. ¶† Ibi, certitudine. si testis dicit
certus sum,probat,si rationem addit.si autem dicit vera esse:quia
sum certus quod non probat.At si testis dicat, credo quia vidi,ꝓ-
bat.Tho.quia vidisti:secus si dicat vidi , quia credo:quia verbum
credo postpositum minuit sensus significatum.Bald.

CAP. XXXVIII.

1 *Executio potest diuidi licet pronunciatio diuidi non possit.*
2 *Testes excommunicati absolui possunt ad cautelam, donec testimoniū perhibeant veritati.*
3 *Oppositor transuersarius vt admittatur ad iudicium debet probare sua interesse,*
4 *Interesse vt quis probet,an sufficiat probare electionem suam.*
5 *Probatio summaria an possit fieri per testes .*
6 *Contradictor tertius an impediat executionem sententiæ.*
7 *Testes ijdem an iterum recipiantur post dedicta testificata.*
8 *Testes iterum producti quid iuris si contradicant primis dictis.*
9 *Canonici an admittantur in testimonium in causa capituli.*

VEnientes.el ij. Publicatis attestationibus su-
per eodem capitulo procede
re licet cum variatur modus agendi,vel sic, testes indu
cti ante lit.contest.pro legitimanda persona contradi
ctoris sunt post lit.conte. pro victoria causæ iterum producendi,
& possunt produci tam ipsi quàm alij.¶ Casus Archidiaconus cla
romontensis obtinuit decanatum in eadem ecclesia per sententi-
am Lemouicensis episcopi.& in parte habebat possessionem. pe-
tijt executionem contra capitulum:& quia capitulum fuit inobe
diens,ep̄s excōicauit ipsum: tandem quia capitulum non obedie-
bat habuit recursum ad Papam. Sed ex aduerso ꝓcuratores capi-
tuli obijciebant sententię nullitatem dicētes ꝙ sñia erat lata appel
latione pēdēte interposita ad Papā. Archi. dicebat ꝙ nō tenebat
rñdere huic exceptioni: quia ꝓcuratores capituli nō erāt legitimi.
Interea cōparuit. P. subdiaconus Papæ dicens ꝙ dictus decanatus
pertinebat ad eum.& iō non debebat sñia executioni mandari. Pa
pa assignauit terminū huic subdiacono ad probandū incontinēti
hoc qđ allegabat qui hoc summatim ꝓbauit , & publicatę fuerūt
attestationes:& Papa eas secutus interloquēdo ꝓnūciauit ꝙ dicti
subdiaconi intererat. & iō debebat admitti tāq̄ legitimus ɔ̄dictor.
tandē fuit lis cōte. Arch.fuit interrogatus an vellet admittere illas
attestationes.rñ.ꝙ sic saluo obiectu ī ꝑsonas & dicta.& dictus sub
diaconus dicit ꝙ nō stabat ɔtentus dictis attestationibus cū essent
receptę ante li.conte.super interesse & nō super negocio principa
li.& iō volebat iterū producere testes. Allegabat in ɔ̄trium qa didi-
cita erant testificata:Papa ꝓnūciauit ꝙ vtraq; pars posset ꝓducere
testes etiā illos de capitulo,q melius sciunt veritatē de his q̄ agun-
tur in capitulo:& cōmisit causam q̄busdā iudicibus delegatis q̄b⁹
mādat vt testes producendi quorū excōmunicatio in dubiū reuo-
cat,absoluant ad cautelam.h.d.¶ Ibi in parte.no.qđ sñia executa
1 in parte,pōt dici nulla ne in alia parte fiat executio.¶† Itē no.qđ
a executio pōt diuidi[a] licet ꝓnunciatio nō possit diuidi.ff.fa. herci.
in hoc iudicio.ibi,rñdere.no. qđ non est necesse replicare qñ exci
piens ꝓcuratorio noīe est excōicatus,vel aliàs inhabilis.¶ Ibi,op-
posuit.no. tertium contradictorē admittēdū pro suo interesse qđ
in possessione vacante probat per suum titulum.¶ Ibi , interlocu.
not.interlocutoriam ferendam super interesse : quia tangit legiti-
mationem personæ.¶ Ibi,super sententia conte. not. super nulli-
tate sententiæ lit. conte. Item tertius quando opponitur venit ad
sñiam impediendā.¶ Itē no.tertiū legitimū contradictorē execu
tionē sententiæ impedire. ¶ Item no.sñiam non exequendam in
preiudicium tertij licet constet de contradictorio principali.Ibi in
cidenti.i.emergenti,hoc est super interesse.¶ Ibi , lite non conte.
no.qđ persona ex transuerso veniēs debet ante lit. cōte.docere de
suo interesse.Itē hęc ꝓbatio nō valet in negocio principali nisi de
ɔsensu partiū. & sic no. qđ inualidę attestationes ɔsensu partiū pu
blicari possunt & an ista publicatio sit efficax ad probādū, no.In-
no.ǰ eo.c.significauit.¶ Ibi , sup principali electionis. ¶ Ibi inci-
denti.s.executionis sñię.¶ Ibi , nō facile.licet nō sit facile tñ nō re
2 pellunt testes extrinseci sciētes veritatē.¶† Ibi ad cautelā.no.te-
stes excōmunicatos ad cautelā absolui donec ꝑhibeāt testimoniū
veritati.& nō est ista suspēsio excōicationis,sed vera absolutio vt.
s̄.de cōsue.cū inter.& expleta testificatione sup ipso iure excōica
3 tio redundat.ar.ff.de pac.l.si vnus.§.j.¶† Quæro quid debet pro-
bare istę trāsuersarius oppositor.rñ. vt admittat ad iudiciū debet
probare sua interesse.sed vt admissus præferatur,.debet plenè ꝓba
de iure suo illud testificando.vt hic,& C.de edic.diui adri.tollen.l
4 j.§.j.¶† Sed qualiter probabit interesse.rñ.hic nō agit ad interesse
consequendum;sed ad constituendum idoneum contradictorē &
sufficit probare electionē suā, licet nō probet canonicā electionē
scđm Inno solēnis enim probatio reseruatur post lit.cōte. & ideo
præambula ꝓbatio est summaria:qa p̄paratoria & non decisoria.
ar.ff.ad

ADDITIO.

a ¶ Vide do. Ia.in l.nulli in vij.fallentia.C.de iudi.

ar.ff.ad exhi.l.thesaurus. intellige qđ electio non dr̃ quo ad esse in
substãtia iur.rñ dẽt habere figuram esse.ff.de fal. si quis legatum.
5 ¶†Sed an ista summaria probatio potest fieri per testes.rñ.sic,nõ
tñ dabit spacium pro testibus in remotis agentibus.qa incontinen
ti est probandum ſm Inn.sed quãtum spacium tẽporis dabitur in
a continenti.[a] rñ.mediocre spacium.ff.de so, ratum. vel est arbitra-
rium ſm Inn.qđ est no.alibi verò strictè sumitur incontinenti.s.ꝑ
triduo.C.de erro aduo.l.4.C.de in.l.pe. Alibi pro nullo spacio in-
termedio.ff.de pac.iuris gentiũ.§.quinimmo.ff.ad maced.si filius.
C.de test.l. cũ antiquitas. sed ibi tractatur de actu iterando uel in-
tegrãdo, & ideo non recipit tẽporis diuisionem vel separationẽ.
sed in iudicijs intelligit arbitrio iudicis ff. de iudi. si debitori.insti.
6 de offi.iudi.in prin.¶†Opp.& videtur quod iste tertius ꝯdictor nõ
impediat executionem sentẽtiæ. Nam lege cauetur quod si duo
vendicẽt rem ab vno quilibet insolidum diuersis libellis, & fertur
sñia primò ꝓ vno φ alter nõ põt executionẽ ĩpedire: licet victus
teneat restituere victori, nisi ei caueat defensũ iri.ff.de rei ven.is a
quo & l.à quo fundus.ff.de pe.hære.l.pe.sol.dicit Inn. φ ibi posses
sio:nõ erat vacans:sed possidebat a reo, qui ꝑ sñiam est obligatus
ad eius restitutionẽ.hæc aũt possessio erat vacãs ad quã tradendã
nullus erat obligatus,ꝑterea ibi nõ interest ꝯpetitoris possessionẽ
nõ trãsferri:qa ibi ita hẽt possessorẽ aduersariũ sicut prius.hic aũt
haberet aduersariũ duriorẽ:qa durior est aduersarius qui possidet,
q̃ qui nõ possidet.Pręterea ibi cõpetitor hic oppositor, ſm Inno.
Sed statim opponitur, & videtur φ indistinctè videatur impediri
executio.Nam.l cauet φ si pignus capitur in cãm iudicati. tertius
possessor talẽ emissionẽ enumerat.ff.de re iu. à diuo §. si sup.Nã
oportet φ aliq̃ ꝑstet.Sol.aut missio fit in cãm pignoris,& loquit.
d.§.si sup aut in cãm dñij,& loquit.l.is à quo. & rõ differentiæ est,
qa vbi in cãm pignoris fit executió in alia re quã in re iudicata per
sñiam.vnde secus si esset pignus addictũ à iure dñij.Nã debilis con
tradictor nõ posset illud enumerare:vt no.dicit tex.in d.l.à diuo §.
si post addictũ.¶Opp vlterius nã hic dr̃ φ fit plena cognitio,& lis
cõtestat nã imo fit summaria vt d.§.si sup.Sol.hic loquitur qñ nõ
in rebus partis fiebat executio; sed in alijs quę capiebant in causã
pignoris,& tunc quocũq; allegãte se habere ius in re,cuius posses
sio nõ vacat,fit summaria cognitio.sed in rebus vacãtib[9] summa-
ria nõ sufficit,vt hic ſm Inn.qa ꝯdictor agit de possessione adipis-
cenda.¶Vlterius op.nã sñia erat lata, ergo exceptio nullitatis nõ
ĩpediat executionẽ.vt l.fi.C.de ordi.cog.So.hic excipiebat victus,
ibi quidem tertius ꝯ quẽ sñia etiã prima facie nõ trãsit in rem iu-
dicatã.¶Sed statim ĩmediate oppo. si ꝯ eũ nõ transit in rẽ iudica-
tã,ergo frustra laboraret in ꝓbãdo de iure suo,cũ sit tutus sine ali-
qua probatione.Sol dicit Ber.φ ĩmo nõ est tutus,si sciuit cãm agi,
& nõ ꝯdixit qa vr̃ renũciare iuri suo.¶Oportet ergo ꝯdicere & iu
stificare ꝯdictionẽ ſm Ber. Cõcludit ergo φ ẽt sine citatione sibi
ꝑiudicet ex simplici sñia.& forte rõ est, qa sñia lata sup beneficio
facit ius inter oẽs cũ oĩa bñficia ecclesiastica sint publici iuris.vt l.
j.§.publicum ius.ff.de iusti.& iu.sed ſm vtriusq; iur.regulas res in
ter alios acta alij nõ ꝑiudicaret,ꝑsertim eo nõ citato.vt C.si ꝑ ꝑ pu
blicas pẽsi.l si deserta.C.de bonis va.l.fi.C.ne vxor ꝓ marito.l.ob
maritorũ C.de priui.fis.l j & no.in l.cũ miles.§.j.qui ex cau.ma.nã
si oĩs possessor iur.vel facti qui hẽt ius vilissimũ est citãdus,vel sal-
tẽ dẽt esse ꝑsens tpe latę sñię vt ĩ.de re iudi.cũ sup multo fortius
ille qui hẽt ius in re immo qui hẽt spẽ in re dẽt citari, vt l.j.§.si ff.
7 de vẽ.ĩspi.¶† Vlteri[9] opponit,dr̃ hic φ post didicita testificata ite
rum recipiunt ijdẽ testes & alij:nã hoc falsum vr̃, cũ timetur sub-
ornatio.vt in auth.de test.§ qa verò Sol. ĩterdũ testes recepti nul
lo modo valẽt,& timor subornationis nõ ĩpedit:qa nulla fingit fa
cta testiũ ꝓductio.interdum valẽt ad aliud & nõ ad id qđ nũc tru-
tinant & idẽ,ẽt si inducerent ꝑsumptionẽ.text.est hic not.interdũ
ad oĩa valẽt & tũc si attestationes sunt publicatę non pñt de nouo
8 ꝓduci testes vt s̃.ꝓxi.§.j. ¶† Quæro quid si ꝯdicant primis dictis.
respon.nõ valet dictũ ipsorũ licet alius sit effectus ad quem de no
uo ꝓducunt:quia periuris nõ est de nouo danda fides Cum enim
primũ iuramẽtũ tenuit in secũdo effectu,& fuerit reputatũ admis-
sum pro vero:ergo eius ꝯriũ ꝓ falso dẽt haberi, nisi possit aliqua
expositione iuuari qui habebat testẽ excusare,ſm Inn. facit quod
no.ff.de iureiur.l.dubus.§ fi.No ergo testẽ excusari à ꝯrietate,si ex
cusari posset vt ĩ de accus cũ dilecti.ſm Inn.¶Opp dicit hic φ fit
absolutio ad cautelã. nã immo vr̃ φ nõ debeat fieri absolutio nisi
causa cognita.so hoc spãle ne pereat substãtia ꝓbationũ ſm Bar.
In hac absolutiõe debent vocari hi ꝓ quibus sñiam excõicatiõis
incurrit q potuerũt opponere φ est excõicatus ꝓ manifesta osten
sa.& iõ nõ posse absolui in iniuriã alterius nisi de illius cõsensu vt
ff.de manumiss.l.si quis dicat.rec.nisi forte, vel satisfactione ꝑmissa
vt ff.de sta.li.l.statu liber rationem & ĩ.de u.r.sig.c.ex parte.& hoc
Inn.tenet in fi.gl.¶Opp.excõicatus est infamis, ergo etiam abso-
lutus nõ admittitur ad testificandum.so. absolutio idem est φ in-
9 integrum restitutio secundum Ber.quod est no.¶†Opponitur φ
canonici admittantur,quia domestici.so.speciale in his quæ agun-
tur in domo.C.de repu.cõsensu.ad quæ probanda etiam uxor ad
mittitur.ut l.ij. C. quando & quibus quarta pars debe. lib x. Sed illi
mortuus erat uir: & ideo ex affectione non claudicabat testimo-
nium.¶Quæro an isti canonici cogantur testificari. respon.sic, ne
tota facultas probationis pereat.subdit glo. quòd procurator uel
aduocatus nòn cogitur testificari si forte habet feudum uel bene-
ficium à domino ne illud perdat tu dic quòd immo ideo cogitur
ne perdat.ff.de his qui.ut indi.post legatum §.his uero.& ibi no.

ADDITIO.

a ¶ Vide late scripta per moder. de ista dictione incontinenti quomodo ca-
piatur in l.lecta.ff.si cert.pet.

CAP. XXXIX.

1 *Monachi & alii clerici an possint ferre testimonium pro sua ecclesia.*
2 *Iuramentum testis an possit remitti.*
3 *Testimonio alicuius si quis promisit stare, an ille debeat iurare.*
4 *Iuramentum an possit remitti testi in causa matrimoniali.*
5 *Pactum quod de interesse stetur simplici verbo creditoris, an sit validum.*
6 *Iuramentum an possit remitti testi extra iudicium.*

TVis. absq; iuramento non creditur testimonio reli
giosorum nisi à parte contra quã producũtur
1 iuramentum remittatur.¶†No.φ monachi & alij cle-
rici possunt ferre testimonium pro sua ecclesia.¶Item
no.φ conuersi non sunt de numero monachorum, licet gaudeãt
2 priuilegio eorum.vt ĩ.de sen excom.non dubium.¶†No φ iura
mentum testis potest remitti.Idem tenebant doctores antiqui:vt
not.in l.j.ff.de fer.Opponitur quod nõ possit remitti,vt C.de iur.
calum.l.ij.§.sed quia veremur.so.ibi in iuramẽto calumniæ quod
est solennitatis.hic in iuramento de veritate dicenda:& ratio diffe
3 rentiæ est, qa pars de facili committit calumniam testis.¶†Quæ-
ro si quis promisit stare testimonio alicuius, vtrum ille debeat iu-
a rare[a]?Respondeo φ sic.ff de do.præle.theopompus.nisi expresse
4 iuramentum remitteretur,vt hic.¶†Quęro nunquid in causa ma
trimoniali possit remitti testi iuramentum? dic φ nõ, si agitur de
matrimonio dissoluendo: secus si de matrimonio fouendo. Ber.
adde qđ no.ff.de iureiu.l.3.§.j.& inde collige quid iuris in causa cri
5 minali.¶†Quæro vtrum valeat pactum φ de interesse stetur sim-
plici verbo creditoris absq; iuramẽto?& dic φ aut est interesse de
præsenti,& valet pactum vt ff de iureiu l.remittit.aut de futuro &
nõ valet ne detur materia delinquendi.vel dic vt no.Bart.in l.vl.ff.
de præto.stipulat.videlicet φ valet pactũ nisi petat reduci ad arbi
triũ boni viri.qa licet plenũ habeat arbitrium ex fide,est attribuẽ-
6 dum vt ff.man.l.creditor.§.fi. ¶† Quæro nunquid possit extraiu-
dicium remitti testi iuramentum?gl.innuit hic quòd non: qa dẽt
remitti autoritate iudicis cuius interest veram ferre sententiam.

ADDITIO.

a ¶ Vide Bar.in l Lucius in fi.ff de fideiu.& per Fel. in c.quia indicante extra
de præscri.in prima & ij.col.& vide an teneatur iurare & ammodo põt op-
ponere plene not.per.d.Ias.in l. admonendi in lectura col.iij. versi.pondera
etiam.ff.de inreiuran.

CAP. XL.

1 *Collatio vel donatio præbendarum an spectare possit ad laicum & etiam ad feminam.*
2 *Secreta mea in conscientia si alicui reuelaui:& ex hoc scit ille me habere cõscientiam lesam, an iste contra me possit iudex impetrari.*
3 *Arbiter an possit esse testis.*
4 *Recusatus an possit repelli à testimonio.*
5 *Testem debere summatim probare, an sit necessarium.*

DIlecto. Delegatus necessarius in testem remoue
tur à iudicando, & alius subrogatur. In
prima ponitur querela. In secunda ibi, ne igitur.papæ
prouisio.¶Casus. Quidam spoliatus habebat causam
cum Comitissa Flandrię super donatione. v. præbendarum sacer
dotalium: quia comitissa dicebat dictam donationem ad se perti
nere forte ex priuilegio apostolicę sedis:hæc causa fuit commissa
quibusdam iudicibus delegatis impetratis à comitissa, qui iudi-
ces citauerũt præpositum. præpositus dicebat quod vnus illorum
iudicum erat sibi necessarius in testem cum de iure suo non nisi ꝑ
ipsum & vnicum alium testem posset probare: & ideo postulabat
φ vel eo expulso ꝓcederent coniudices, vel supersederet in nego
cio quousq; Papa aliũ subrogaret.quã petitionẽ iudices recusarũt,
& post appellationẽ dictũ præpositũ suspenderũt collatione dicta
rum præbendarum.hæc fuerũt nũciata Papę qui ne iustitia pereat
propter

1 propter defectũ testis,alium iudicem subrogauit.¶†Not.qđ dixi
in summario.Item no.ꝙ ad laicũ etiam feminã põt spectare colla
tio vel donatio præbẽdarũ.i.præsentatio patronatus iuris. Sed ve
ra collatio que est ius mere spirituale,nõ põt cadere in laicũ nisi ꝑ
priuilegium papę vt ĩ.de iure patro.nobis & ibi no. vel nisi ex cõ
suetudine ꝑscripta si eccľia nõ ẽ collegiata. qđ dic vt ibi no. ¶Ibi,
certa lit.cõte.No.qđ valet istã ꝓtestatio qđ q̃s nõ intẽdit litẽ cõte
stari.tñ hic nõ fuit necessaria q̃a verba nõ sapiebãt lit.ꝯtest. expres
se vel tacitè.¶Itẽ no.de dictione circa , ꝙ posita inter actus ponit
exclusiuè.¶Capio gl.q̃ incipit,sed nũquid. & quero si iste prepo
situs habebat duos alios testes vtrum sit remouẽdus iste. dicit Ber.
ꝙ sic:q̃a sicut non debet subtrahi copia probandi, ita nõ debet mi
nui.ar.ff.si quis cautio.l.quibus.& no.ff. qui & à quibus.l.si optio.
& quia forte illi testes nõ recordarẽtur & sic nõ ꝓbarent:vt no.di
cit textus.ff. de fur.l. quidam tabularũ. secus si haberet multos &
multos testes ita quod nõ esset periculum litigantis nisi impetrãs
impetrasset illum testem qui forte est optimus, in fraudem aduer
sarij ne posset testificari.& nota quod remotus à iudicando nõ re-
mouetur à testificando. ¶Quærit glossa de eo qui impetrat iudi-
cem quem volebam in aduocatũ. dicit idem quod in teste , si erat
2 mihi necessarius vel multum vtilis:aliàs secus.¶† Quærit Berñ.&
no.quod si reuelaui alicui secreta mea in cõscientia & ex hoc scit
ille me habere conscientiam lęsam, nunquid iste cõtrą me potest
iudex impetrari.dicit gl.qđ sic, quia nõ debet iudicare ſm cõsciẽ
tiam sed ſm acta & probata.tene mẽti & sic cõfessor meus potest
esse iudex delegatus contra me ſm Berñ. ¶Quæro quid in causa
criminali.respon. idem Ber. ¶Quæro quid si ille delegatus dicat
ego nihil scio & ideo debeo non remoueri. dicit gl. quòd non dẽt
remoueri.quod est no.¶Quærit Ber. iste delegatus statim subro-
gauit alium,nunquid coram eo poterit testificari.dic quòd non,si
reseruauit sibi àliquid de iurisdictiõe:secus si nihil reseruauit: quia
nullę reliquię iurisdictionis sunt apud eum. ordinarius aũt cui est
radicata iurisdictio coram suo delegato nõ potest testificari scđm
Inn.& Hostien.Sed Ber.dicit , qđ ordinarius coram suo delegato
vel officiali põt testificari , ne veritas probationis perimat quod
3 est ęquius.de hoc no.ĩ.de officio deleg.iudex.lib.vj.¶†Quæro qđ
de arbitro.rñ.nõ põt esse testis corã se , vel suo collega. q̃a impu-
tent sibi partes quę eum elegerunt vt C.de arbitris.l. ne in arbitris.
¶Quæro nũquid ista decre. habeat locum si si vnus est tñ delega
tus.rñ.sic,q̃a ratio istius constitutionis est æquitas naturalis ne pro
bationũ copia minuatur.Idẽ est corã collegis ordinarijs ſm Inno.
4 ¶†Quæro nunquid iste recusatus possit repelli à testimonio.rñ.
nõ nisi à recusante q̃a ideo recusatus est vt sit testis & q̃a approba
5 tus ſm Ber.¶†Quæro vtrũ sit necessariũ testẽ debere summatim
probare.rñ sic,ar.ff.de edẽ.l.argẽ.§.cũ aũt.& ff.de iure ur.l.nã post
ea.§.si minor.& forte satis ꝓbabitur per iuramentũ.ar.ff. ad exhi.
thesaurus.Si tñ actio periret dẽt corã eo perueniri ad talẽ actũ qui
præscriptionẽ interrũpat.ff.de offi.pręsi.senatus. ¶Itẽ nota,in isto
c.quem ab vno officio remoueri vt gerat aliud magis necessariũ.
¶Item no.arg.qđ magis meretur qui veritatem dicit,q̃ iudex qui
iudicat veritatem.¶Sed quare remouetur cum debeat iudicare se
cundum conscientiam veritatis.respon.imo non secundum con-
scientiam pręsertim si habeat collegam.¶Itẽ no.coram suo colle
ga testificari non posse.tene menti quia cõscientia nõ est de actis
sed in mente eius sicut nec secũdum mentem testis,nisi ex actis pa
teat vt no.Inno.ĩ.c.albericus.

CAP. XLI.

1 Libera si tempore ędificationis nascitur:nunquàm recipit seruitutem.si ser
ua,bene potest liberari.
2 Testium receptio an valeat ante lit. contest.
3 Testes an possint recipi lit.non contest.super debito conditionali.
4 Fundatores an sint personaliter citandi.
5 Attestationes receptę ex parte rei an valeant ei ad agendum.
6 Iudicia in quibus quis est actor & reus, valent ad defensionem nõ ad impu-
gnationem.
7 Testes an possim petere recipi super dominio meo ad ęternam memoriam si
possideo rem meam: & nullus fecit mihi controuersiam.
8 Controuersiam nullam qui refert, quare trahitur ad ius.

Significauit. Ne ꝓbationũ copia pereat,cita
to aduersario recipiuntur & pu
blicantur testes,quos reus inducit lite non contesta.In
prima parte petitio.in scđa ibi,quo circa iudicis datio,
¶Casus.quidam sacerdos significauit papę & fundatores ecclesiæ
suę tpe fundationis voluerũt ecclesiã esse liberam,& dixerũt se in
ea nihil iuris retinere: & qđ ipse timebat ne processu tpis morięti
bus testibus libertatis ꝓbatio deperiret,supplicans papę de reme-
dio opportuno.papa cõsiderãs ęquitatẽ petitiõis mãdauit iudici
Sabinẽsi quatenus testes ijdẽ quos ipse sacerdos duxerit pręsentã

dos examinet diligẽter , & eos publicet ad ęternã memoriã pri s
denũciando fundatoribus vel eorũ hæredibus vt receptioni test ũ
si velint intersint,& sup denũciatione confici faciat publicum in-
strumentũ.¶Ibi.dixerũt.sed si non dixerunt expresse , ꝙ nihil ve-
lint retinere, adhuc tria retinerẽt q̃ ipso iure debentur patrono.s.
honor,onus,& vtilitas.Ho.& Arch.ĩ.de iure patro. si laicus. li.vj.
1 ¶†Et no.ꝙ si tpe ędificationis nascitur libera nunq̃ recipit seruitu
tẽ:si serua bñ põt liberari.C.de bo.lib.l.fi. habet enim pro manu-
missa : tñ quædã reliquię dñij remanent.ar.ff.de hære. insti.talem.
§.fi.¶No.primo futuris casibus pręuidendum.¶Secundò no.te-
stes ante lit.cõte.recipi & publicari ad ęternã rei memoriã.¶Ter
tiò no.ꝙ in ista receptione debẽt citari hi quorum interẽst.s. fun-
datores oẽs,si viuũt,vel eorum hæredes,si sunt mortui. nec dr hic
vtrũ sint sui hęredes vel extranei,& sic quilibet hæres tam sangui-
nis q̃ bonorũ. Alibi ponit pro hærede sanguinis. ff. de op.li. vt iu-
risiu.§.si liberi.sed ibi ea est & alia natura illius patronatus iuris quã
istius in quo benignitas agitur.¶Quid si hæreditas iacet, vel tps in-
uẽtarij pendet.rñ. per hoc non differt si periculũ est in mora,aliàs
bñ differt vt C.de iu.deli.l.fi.§.donec.ff.de hære.insti.si q̃s institua
tur.Quartò not.de citatione cõfici debere publicũ instrumẽtum.
2 ¶†Op.ª nã ante lit.ꝯte.nõ valet receptio testiũ vt C. de sen.& iter.
a l.ꝓlatã.so.aut cã est ordinaria & in iudiciũ deducta,& loquit ꝯriũ.
aut nõ deducta,& tũc aut est in ptãte agẽtis deducere : & idẽ.fallit
si instat periculũ mortis testiũ,vel absentię diuturnę,vel aliud si'e.
Nam tunc statim recipiuntur:nõ tñ tũc publicantur:sed sigillãtur
& nõ valẽt post annũ.agat ille q eos recipi fecit, vel denunciet illi
contra quem inducti sunt.s.vt li.nõ cõte.qñ.& quod dixi ꝙ non
publicantur ad ęternã rei memoriam,fallit si publicentur de con-
sensu partium, ſm Inn.sed interdum in potestate producentis nõ
est ordinariè experiri: q̃a fungit loco rei & tũc oẽs testes pñt reci-
pi:q̃a licet nõ instet periculũ de pñti,tñ poterit esse periculũ in fu-
turũ,vt hic.& C.de vsur.pu.l.pupi.¶Oppo.& videtur ꝙ imo etiã
ex parte actoris recipiant testes lit.non cõtes.qđ sic ꝓbo. sup debi
to cõditionali nõ põt lis cõtestari.vt ff.de iu.l.nunq̃.& tñ video ꝙ
testes recipiuntur & publicantur vt ff.ad l.aquiliã l.in lege aquilia si
deletum. Sol ibi imo prius lis contestat, demũ recipiuntur testes,
& publicant:deinde fert sñia diffinitiua suspensa ipsius executio-
ne.nã ibi duę causę concurrũt.s. delicti de pñti sup quo fundat pe
titio,& ꝯctus snsę interesse de futuro, yñ suspẽdit executio. ¶Itẽ
ibi est spãle odio delinquentis.sed ꝯ hoc immediatè op. Nam si te
stes ibi recipiũtur lit.nõ cõte.ergo debẽt recipi oẽs etiã nõ valitu-
dinarij.cuius ꝯrium ibi dicitur.So.illud est propter irregularẽ mo
3 dum agendi.¶†Modo ego quæro,nũquid sup debito cõditiona-
li testes possint recipi li.nõ cõte.& videt qđ nõ q̃a põt agi via ordi
naria,vt cautio pręstet.ff.de iudi.l.in oĩbus.Sol. imo possunt q̃a ad
aliũ finẽ tẽdit ipsa receptio.¶Itẽ q̃a non semp est cauen.sed demũ
qñ iudex arbitratur cautionẽ sup addendã.ff.de priui.credi.l.si cre
ditores.& l.3.in prin.ff.de cõdi.ob cãm.vbi tex.optimus.¶Itẽ quia
cautio fit ex summaria cognitione, vt ff.vt in poss.le.l.is à quo.&
qđ dico in debito cõditionali , dẽt intelligi nisi sit cõditio ptãtiua
pendẽs ex ptãte creditoris.nã tũc est idẽ ꝙ in debito puro: q̃a im-
putet sibi creditor si non purificat ar.ff.de hæ.insti.l.seruus.§. pu-
to.¶Oppo.vlterius ad idẽ.nã qñ possint cogi fundatores vt faciãt
chartã libertatis per quã ꝑpetuo ꝓbabit libertas vt C. de lib.cã.si
cut datam.C.de discu.l.ne casu.li.x.& cautio debet esse solennis vt
ff.de le.j.l.hmõi.in prin.& ibi bona gl. & menti tenẽda.ergo nõ in
digemus extraordinario remedio istius.c.so.vtrũq; remedium est
extraordinariũ:& ideo nõ tollit vnũ ꝑ aliud. ¶Itẽ reus põt vti du-
plici remedio sicut vtit iure cõi & priuilegio. ¶Itẽ officium iudi
cis qđ venit ad corroboratione alterius auxilij non tollitur per il-
lud.vt sin.no.in l.j.§.per hanc.ff.de rei ven.& per Dy.ff. de no.ope.
nũ.l.in ꝓuinciali.¶Itẽ charta fit cũ cõfessione actus dudũ celebra-
ti:testes autem deponunt de ꝯctu ꝙ est plusq̃ confessio,de succes.
ab inte.cũ dilectus.& tunc demum fit charta, qñ non est onerosa
facięti.i.nõ plus grauat . Confiteri enim veritatem non est graua-
men.l.ij.in prin.ff.so.ma.ibi tex.& gl.sing.Ex prædictis no. qđ sim
plex factũ ad ęternam rei memoriam dẽt redigi in scripturam.qđ
intellige in his q̃ de iure effectũ sortiuntur:secus si sunt inualida vt
ꝯctus emphyteuticus de quo non fuit facta scriptura a prin.q̃a in
strumẽtũ nõ dẽt dare nouum robur,nisi esset factũ pactũ de instro
cõficiẽdo vt d.l.hmõi.¶Porro istud instrumẽtũ fit ad veterẽ con
tractũ testificãdum non ad nouum in esse ꝓducendum.ff. de pac.
si vnus.§.pactus.ff.de iudi.exigere dotem. ſm vnã lec.& ideo per
tale instrm non sortitur quis forũ sed ꝑ veterẽ ꝯctũ quod est no.
4 ¶†Quæro an isti fundatores sint ꝑsonaliter citãdi.rñ.sic in citatio
ne prima nisi latitẽt,sed post primã citationẽ sufficit citatio ad po
mum.

ADDITIO.

a ¶Vide per Abb.consi.xiiij.col.ij.volum.j. & consil.xxix. col.ij.vol.ij.Cep.
Barb.consilio xxviij.col.vij.& tribus seq.volu.j.

mū arg.ff de leg.j.l.cū quidē.§.j.de hoc no. p Dy.in l.4.de dā.infe. ¶ Deinde vides φ citationi inseritur cōditio, ibi dū dicit,si velint intersint. certe ista cōditio non facit citationē cōditionalē vt ff.de no.ope.nun.l.de pupillo.§.meminisse.& C.si man.ita fue.alie.l.ea quidē. ¶† Modo qro cū Inn.vtrū istę attestatiōes receptę ex parte
5 rei valeāt ei ad agēn.& vr.φ sic vt.ff de iureiu.l.sed & si possessori. in prin. Contrariū tenet Inn. qa ad finē agēdi nō debuerūt recipi. ¶ Itē receptio venit ad casum à quo incipere nō pōt. fallit si receptio facta esset de partiū volūtate:qa cōsensus partiū extēdit vali
6 ditatē,licet nō det esse ei φ est ipso iure nullū, ſm Inn. ¶† Quæro qd in iudicijs in quibus qs est actor & reus. vr φ valeant ad defensionē nō ad impugnationē. ¶ Quæro vtrum in iuribus incorporalibus habeat locū prouisio istius.c.dicit Inn.φ vbicūq; possessor potest agere vt in vti pos.in cōfessoria vel negatoria non hēt locū forma istius decre.sed istud dictum vr ꝯ casum istius capi.nā ius patronatus & ecōuerso ius libertatis sunt iura incorporalia vt s.de
7 iu.examinata. ¶† Quæro possideo rē meā & nullus fecit mihi controuersiam,vtrum super dñio meo possum petere testes recipi ad ęternā memoriā? dicas φ nō:qa nō sum actor nec reus:qa non habeo aduersariū,nec possum eū mihi constituere:& sic non habeo cū quo fundē iudiciū, vel quē citari faciam & ideo cessat forma
8 istius decre. ¶† Quæro ergo in nr̄a decre. quare trahitur ad ius ille qui nullam refert ꝯtrouersiam.rn̄. qa trahit super facto ꝑprio: secus vbi nullam præcedit causam vel factū super quo trahatur.ff. vti pos.l.j.§.interdum. C.de alie. iudi.l.j.Extra oppo. quia in causa liberali ferri potest diffinitiua lit. non contest. & oritur actio vtrique parti.s. directa & contraria. Solu. verum esset si peteret aliqd sibi adiudicari:quod hic non fiebat:quia intus habebat.Bal.

C A P. XLII.

1 *Excessus quid dicatur.*
2 *Dictio vltra quid operetur.*
3 *Dictio vltra in teste pro nihilo supponit.*
4 *Testes ijdem an possint iterum recipi.*
5 *Aestimatio rei quomodo probetur.*
6 *Contrahentibus an liceat in foro animę se fallere in modico.*

CVm causam.el ij. Post publicatas attestationes nouum capitulū ꝑbari pōt ēt p testes antiquos.in prima decisa petitio.in scda,cōmissio.ibi, cū igit.Itē scda in duas.priō dictū.scdō ratio dicti.scda ibi qm. ¶ Casus. abbas & fratres sancti Martini vēdiderūt quibusdā laicis quasdā domos: & qa tpe ꝯtus fuerunt decepti in pcio petebāt φ emptores,aut recepto pcio qd dederāt,domos restituerēt:aut iustū pciū supplerēt: ꝑbauerūtq; φ fuerunt lesi ratione minoris pcij:sed nō probauerūt lęsionis excessum.dicti emptores dicebāt nō constat qtum supplere debeamus.& ideo debemus absolui:sed pro parte monasterij dicebatur quòd erant parati probare quantum esset supplendum: quærebatur an post didicita testificata posset hoc probari: papa consultus mādat tam nouos quàm veteres testes recipi ad hoc probandum: quia ad aliud producuntur quàm prius: videlicet ad probandum excessum determinatę quantitatis super quo testes nondum erāt
1 recepti.h.d.pro intellectu literę. ¶† Quæro quid dicatur excessus. rn̄.id qd inducit ꝯtus rescissionē,vel precij suppletionem: qd est qn̄ agens est deceptus vltra dimidiā librā iusti precij:nā vsq; ad dimidiā tolerat lęsio etiā in ecclesia nisi petat in integrū restitutio. qd est no. dignū. Porro in restitutione in integrū non hēt locū ius supplendi iustum preciū,sed hincinde res reducit in priorē statū: qa restitutio in integrū sapit naturā redhibitorię. vt C. de repu q̄ fiunt in iudicio.l.j.& non cōpetit contra emptorē nisi emptor seruet indēnis,vt dicit.l.illa not.ff. de mi.l intra vtile.§. vendentibus.
2 ¶† Adhuc pro intellectu literæ qro quid deposuerunt testes, forte ita erat qd domus erant vēditę ꝑ quinquaginta,& testes deposuerūt qd valebant centum & vltra. Nā ista dictio vltra, nihil operat ꝑpter suam incertitudinē:vñ nō est saluū emptori ius supplendi preciū:qa nō apparet quantus sit excessus nec est fundata cōditio ex.l.q̄ ad hoc proponitur. q̄ requirit excessum saltem in vno nūmo:& propter illud modicū suppleri dēt totum residuū precij verū & iustū,& sic ꝑpter modicum excessum legalis metę totum
3 reformatur.qd est no. ¶† Et sic no.qd dictio vltra,in teste ꝑ nihilo supponit:qa incertū & nihil conuertunt vt ff. de iure fis.l. ita fidei.& hoc reperitur expressum in nostro c.melius q̄ alibi. ¶ Opp. φ post didicita testificata nō debēt testes recipi.So. verū est sup receptis:sed super non receptis sic,licet veniat ad suppletionē receptorū & ad intētionē fundatā. & reputat nouum capitulū cum au
4 geat effectus.qd est no.dignū. ¶† Op. qd ijdē testes nō possint recipi:nam non possunt aliquid addere vel detrahere:quia essent sibijpsis ꝯrij respon.imo possunt si melius recordantur: & prius interrogati de quātitate excessus dixerūt se nescire, vel nō recordari:secus si dixissent nō esse ſm Bar. qd est valde not. vel dic de hoc excessu nō fuerunt interrogati qd est tutius. vñ si testis dixit se nihil scire, non debet vlterius interrogari. & adde qd testis qui melius suā conscientiam informauit potest addere suo testimonio id
5 de quo primo non recordabatur,ſm Bar. ¶† Quæro quō ꝑbetur ęstimatio rei.rn̄d.qnq; ꝑbatur per cōem cursum valoris.vt in rebus q̄ vendunt in foro:qnq; per cōem cursum redditū:qnq; per vicinitatē aliarū rerū:qnq; per taxationem.l.vt no. hic.& C.de rescin.ven.l.ij.qnq; per cōem & non singularē affectionē ꝯhētium, vt no.Cy.in l.vnica.C.de sen.q̄ p eo qnq; ꝑ instrumēnta emptionū & locationū facta cōiter de similibus rebus:qnq; per ęstimum cōis.ff.de proba.cum de lege.Et no.qd istud.c.habet locum in omnibus ꝯtibus bonę fidei,vt no.C. loca.l.si olei. ¶ Item in cōtractu emphyteutico, qa redigit ad instar locationis. vt insti.loc.§.adeo. sed quid si ꝯtus bonæ fidei reducatur in stipulationem? videt pręcisè standum stipulationi nisi interuenerit dolus.ff. de verb. ob.si quis cum aliter.&dic vt ibi. sed nūquid in foro aīę licet ꝯhētibus se fallere in modico? dic qd non: quia conscientia idem est qd bonus vir:sed hoc non conueniret bono viro, vt singulariter not.ff.
a de re.iu.l.j. quo vadit igitur anima mercatorum* bene si absque cōsilio fraudis negociantur.Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino d.Ias.in l.si quis in conscribēdo.C. de pactis in quarto notabili: vbi etiam pulchre refert istud dictum Bal.hic & vide etiam per eundem in l.si is qui.in vlt.col.ff.de vul.& pupil.substi.

C A P. XLIII.

1 *Sententia diffinitiua in causa matrimonij posset ferri sine scripti recitatione.*
2 *Acta iudiciorum probantur per testes.*
3 *Tabellio qui recipit testes an possit eos publicare.*
4 *Scripturę priuatę an possint publicari iudicis authoritate.*
5 *Instrumenta publica an possint vlterius publicari.*
6 *Docere de primordiali instrumento post publicationem an sit necesse.*
7 *Partes an possint da consensu partium publicare. attestationes sine iudicis authoritate.*
8 *Citatio an præsumatur in processibus.*

ALbericus. Recipiuntur & publicantur testes qui interfuerunt sententiæ de qua scriptura non apparet.Et primo ponitur petitio. scda ibi,ideq;.ꝑuisio. ¶ Casus. Lata fuit sentētia diuortij nō in scriptis,sed corā testibus:deinde vir suscepit duas vxores videlicet scdam mortua prima.ex vtraq; vxore genuit filios.iste erat nobilis & diues:& cōsanguinei eius desiderabāt mortē ipsius,vt possent mouere filijs questionem φ essent spurij.Iste volens obuiare, vel obstare eorum malitijs pro interesse suo & filiorum petebat dictos testes recipi & publicari super dicta sententia ad memoriā sempiternā.quæritur qd iuris.papa mādat testes recipi & in publicam formam redigi. ¶ No.qd sententia nō ꝑsumit lata nisi probe
1 tur legitimè lata. ¶† No.sententiā diffinitiuā in causa matrimoniali posse ferri sine scripti recitatiōe.dicit gl.fauore matrimonij. sed hic certè nō est fauor matrimonij cū sup diuortio pronūciet: nec etiam est fauor prolis quia tpe sententię non suberat iste fauor.dic ergo φ est speciale qa spirituale.nec potest alia ratio reddi. ¶ Not. qd interest patris filios legitimos & successores habere. Itē no.hic φ capitulū cognoscit de causa matrimoniali: vel qa ecclesia vaca
2 bat,vel qa talis erat cōsuetudo.de resti.spo literas. ¶† Itē no.hic φ acta iudiciorum ꝑbant per testes C.de hære.qm̄. nisi oporteat ea fieri de scripti recitatiōe.C.de sen ex peri.reci.l.ij.& l.fi. ¶ No.hic sentētiam publicari,quæ publicatio fit vocatis testibus & redactis eorū attestationibus per tabellionem in scripturam:& tunc iudex publicatis attestationibus mandat dari fidem. C. de re iurgesta.sed mirum est nam hæc petitio non habet aduersarium in casu huius. c.ergo nemo est citandus. præterea litera non facit mentionem de citatione alicuius personę extraneę.præterea gl. in d.l.gesta.dicit neminem extrinsecus citandum:quia cum non sit ratio,quare magis debeat citari Titius,quam Seius,& sic de singulis:ergo nullus est citādus, Item consanguinei non possunt se opponere cum ad eos non pertineat tractare de hæreditate viuentis: sic nec cum legitimatio filiorum à patre fit.ff.de lib.& post.l.gallus. per Bar.&
3 me.& hæc vera quo ad casum nostri capituli. ¶† Modo quæro an tabellio qui recipit testes,possit eos publicare? respō. alia ratio est tabellionis dum scribit se,& signum apponit, & istud potest facere,vt non pareat morte tabellionis: tamen non faceret fidem in iudicio,nisi sequeretur publicatio iudicis vt no.i l.3.ff.quę in frau.
4 credi.super verbo,patiatur,in glo.ord quæ est multum no. ¶ Quæro an scripturæ priuatę possint publicari iudicis authoritate.rn̄. non est.l.cautum nisi in vltimis voluntatibus vt C.de testam.l.publicati.

blicati.quod dic vt no.in Spec.de instru.edi.§.ostenso.ver.& not.
5 ꝙ resto. ¶† Quæro nunquid instrã publica possint vlterius publicari?& dic ꝙ sic,si sit expediẽs.exẽplũ in priuilegijs.Itẽ i gñali istso ꝑcuratoris quod expedit simul ꝓducere in diuersis locis s'm Inn. & fiet q̃ iam citatio gñalis.nõ tñ est necesse, ꝙ citet ille qui procuratorẽ cõstituit:qa in hoc consensisse v r s'm Inn. facit quod no.p
6 Cy.C.de procu.l j.¶†Sed nunquid post publicationem est necesse docere de primordiali instrõ? dic ꝙ nõ s'm Inn. & adde qđ no. in d.§.ostenso.ver.& in hoc plenius. quod dixi de citatione qñ publicatur priuilegium, est verum qñ alius publicat: sed qñ ipsemet idem qui concessit,nemo est citandus, cum in potestate procedẽtis sit de nouo concedere s'm Inn. ergo secus si nõ posset de nouo concedere.hoc probo argumento testatoris qui potest publicare testm̃ suum.C. de testa. oim.& tñ pupillus cui est facta substitutio pupillaris nõ põt publicare, sed debet publicari iudice mediante. ¶Ex his cõclude quod aliqñ publicant testes,aliqñ priuatę scripturę,aliqñ publicę,aliqñ requiritur edictum gñale,qñ pręsentialiter nemini nocent, sed potentialiter potest multis nocere. Interdum requiritur citatio specialis:quia tangit specialem aduersarium:aliqñ nemo est citãdus quia neminem tangit,vel quia nemo ꝯdicit:
7 vt eleganter no.Archi.c. dist. contra morem. ¶† Quæro nunquid de consensu partium ipsę partes possint publicare attestationes sine iudicis authoritate.dicit Spec.ꝙ non in d. §,ostenso. ver. hoc ẽt no.& adde quod no ff.de admi.tut.l.chirographis.in prin.in j.glo. singulari.& qđ dixi.C.de eden.auth si quis in aliquo documento. & vtrũ tenor instrumenti publici,vel priuati, vel priuilegij probari possit p testes,sicut ecõtra tenor testium per instrumenta,dic vt legitur & no.C.de fi.instr. sicut iniquum & plenè per Archi.c.di.ꝯ
8 morẽ.¶† Quærit Inn. vtrum in processibus præsumatur citatio? & videtur quod non, quia est facti & est separata solẽnitas seu extrinseca.In ꝯrium,quia est de stylo , & eam exigit natura causarũ. dic ꝙ in antiquis factis præsumitur , in recẽtibus non. idem tenet Cyn.C.de fi.instru.l. emancipatione. dic etiam ꝙ si partibus pñtibus & non reluctantibus est lata sententia,præsumitur in pręambulis actis partes fuisse citatas.c.quoniam cõtra fal.s̃. de proba.per Inn.¶Item in decretis quia fiunt partibus præsentibus & volentibus,vt no in l.j.C.de fide instru.& iur. hastę fis.lib.x. prorsus in extraiudicialibus esset secus.de eo qui or.fur.susce.inno tuit. per Inn. de ver ob.sciendum.per Dy.

CAP. XLIIII.

1 *Negatiua consanguinitatis probatur per propinquos contrahentium, & antiquos testes qui nouerunt gradus.*
2 *Testes producti ad vnum finem non probant,naque reprobant,nisi mutetur ipse finis.*

Vm in tua. Publicatis attestationibus sup eodem capitulo in cã matrimoniali testes produci pñt ad rebrobãdũ alios.Casus. Duo volebãt ꝯhere matrimoniũ:obijciebat consanguinitas:probauerũt nõ esse cõsanguinitatẽ p.xj.vel.xij. ꝓpinquos. demũ ꝯxerũt:postea fuit accusatũ matrimoniũ , & ꝓbata ꝯsanguinitas per iiij.vel sex testes. Quærit qd iuris. rñdet ꝙ si primi testes de nouo sunt ꝓducti,eorũ testimonia ꝓualent,nec pñt eo ꝓtextu repelli,ꝙ partes testificata didicerint cũ talis exceptio nõ habeat locum in
1 hoc casu.¶†No.negatiuã cõsanguinitatis ꝓbari per propinquos ꝯhentiũ , & antiquos testes q nouerũt gradus & psonas.¶Item ꝙ numerus maior negãtiũ, pręfert numero minori affirmantiũ.non ob.qđ no.ff.de arbit.l.diem proferre.§.si plures.qa ibi loquitur in negatiua ꝓbabili.¶No.ꝙ testes q ad aliud & ob aliud iurauerunt, pñt iterato deponere:sed reqrit nouum iurm,& noua productio. ¶No.ꝙ testes q iurãt sup mrimonio ꝯhendo iurãt ad aliud.& ob aliud q̃ illi q iurãt sup mrimonio dissoluẽdo.ar.ff de cõdi.& demõ
2 stra.l.titio vsusfructus.¶†No. qđ testes ꝓducti ad vnũ finẽ non ꝓbant,neq; reprobant,nisi mutet ipse finis.vñ si mutetur terminus à quo siue terminus ad quẽ,seu mediũ cõcludẽdi nõ ꝓbant in noua instantia nisi iterũ examinarent.¶Quæro qd vult dicere litera ibi,in hoc casu.dic i.in cã matrimoniali, quãdo est quæstio de falsitate testium.Ber.istam cõclusionem tenet omisso multiloquio s'm Io.An. Ex prima gl. collige ꝙ testes inducti ad exigẽdũ famã absorbent eam probata veritate contarria.vt ff.de hę.insti.l.fi.Bal.

CAP. XLV.

1 *Excommunicari debent impedientes partem in testibus producendis: & iurantes ibi non testificari, coguntur testificari. & consanguinei impedientes præsumuntur facere de conscientia communi, & mutua voluntate.*
2 *Præsumitur quod illi de domo non faciant nisi illud quod placet maiori ipsorum.*
3 *Protestatio in substractione testium fit ad cautelam vt non videatur protestans in mora probandi: & quid operetur.*

1 Onstitutis. Excõicari debẽt impedientes partem in testibus ꝓducendis, & iurãtes ibi non testificari,cogunt testificari.& consanguinei impedientes psumuntur facere de cõsciẽtia cõi & mutua voluntate.¶Casus.canonicus accusauit archiepm de simonia, & sentiens ꝙ cõsanguinei archiepi impediebant testes,fuit hoc ꝓtestatus,& habuit recursum ad papã.papa ex officio intẽdens prouidere ne subtrahat ꝓbatio,tulit generalẽ sñiam excõicationis in impediẽtes testes qui iurauerũt nõ testificari;mãdãs hmõi iuramẽto nõ ligari archiepm,aut qa verisimile erat,ꝙ consangui eius eo volẽte talia perpetrarẽt,mãdauit suspendi à põtificalibus,donec fecerit cõsanguineos à vetitis abstinere.¶Et no. hãc præsumptionem.& facit.ff.de condi.& demon.l. hæres meus.§. qđ in fraudẽ. & ff.qui sine ma.ad liber.perue.l.imperator.nõ ob.s̃.de res.spo.cũ ad sedẽ.qa ibi ex violẽtia nihil accrescebat epo, sed epatui.hic aũt cogebat personã eius & sic omnes cõsanguinei sunt suspecti.vt l.j. C.si quacũq; pręditus potestate.¶No.in isto.c. iudicem ex officio ꝓuidere ne subtrahat ꝓbatio. ¶Not.qđ licet in criminalibus non cogant testes,excõicant tñ impediẽtes,vt hic no.temerariũ iurm a testimonio nõ repellere.& est ratio qa si repelleret temeritas nõ
2 obesset delinquẽti.¶†No.ꝓsumi ꝙ illi de domo nõ faciãt,nisi illud qđ placet maiori ipsorũ . Ista ꝓsumptio recipit ꝓbationẽ in ꝯriũ s'm Ber.& facit ad statuta q̃ puniũt totã domũ ꝓ delicto vnius. & est ratio,qa non pręsumit qđ delinqueret ceteris de domo obui
3 antibus.¶†No.qđ protestatio de qua loquitur litera in subtractione testium fit ad cautelam vt non videatur protestãs in mora probandi.& nihil aliud operatur nisi ꝙ præmissa protestatione impedimentum facilius probatur.quod est no.

CAP. XLVI.

1 *Rex quilibet dicitur princeps.*
2 *Attestationes si sint publicatę tamen partes non didicerunt testificata,an possint testes de nouo produci.*
3 *Testificata an dicatur quis didicisse nisi actis inspectis & lectis.*

Onstitutis.ij. Qui testificata non didicit,nec renunciauit testibus producẽdis super antiquis capitulis,testes ꝓducere poterit.Primò ponit formã ꝓcessus, & grauamẽ appellãtis. secũdò dat iudices.ibi,mãdamus. ¶Casus. Boemius princeps petebat diuortiũ ab vxore,& dũ ipse vellet se defendere,impediebat p satellites ab ingressu loci vbi ius reddebat:appellauit : appellatione nõ obstãte iudex tulit sñiam diuortij.ab ista sñia iterũ appellauit:quærit qui testes debeant recipi in cã appellationis.rñd. qđ oẽs:qa partes nõ didicerũt testificata,nec renũciauerũt testibus producẽdis. & ita mãdat papa iudicibus partibus prius ad locũ idoneũ ꝯuoca-
1 tis.¶†No.ꝙ qlibet rex dr princeps.Itẽ illustris. alij barones dicuntur nobiles,vt hic dicit litera.¶No. qđ in Boemia nõ est nisi vnus epatus quẽ rex Boemię in causa matrimoniali põt ipsum adire licet vxor eius ꝓtensa,vel vera sit de alio foro & sic no.ꝙ licet vxor litiget cũ viro se defendẽdo,tñ sequit forũ viri. qđ est mẽti tenen
2 dũ.¶†Quærit Ber. ecce sunt publicatę attestationes, tñ partes nõ didicerũt testificata,nunquid possint testes de nouo ꝓduci?& determinat ꝙ sic.Idẽ tenet Spe.& Ber.cõsuluit Hosti.ꝯ.qa tres sunt termini à iure ꝓfixi impediẽtes aliorũ testiũ ꝓductionẽ.s.renũciatio,percontatio & publicatio, s'm Host.& est ratio: qa esset necessaria in nouis testibus noua publicatio,& posset diuidi testium publicatio,& sępius fieri sup eodẽ capitulo,& sic ꝓcessus esset ꝓ parte apertus,ꝓ parte secretus.qđ est absurdũ: qa ꝓcessus non debent intricari.s̃.de iudic.c.exhibita. vel distingue vtrũ publicatio fuerit facta solẽniter partibus pręsentibus, vel per verã cõtumaciã altero absente.& tunc est vera opi Hosti aut ex arrupto,& tūc est vera opi. Ber.hæc secunda productio nõ potest per protestationem reseruari non magis quàm si quis protestetur se posse appellare post.x.dies nisi de partium voluntate.argu.ff.qui satis. cogan.si fideiussor. ff.de appellat. ex consensu. ¶Item dic quod publicatio cum aliquo temporis spacio obstat.casus est j.c.per tuas.quia protestatio est contra ius.argum.glo.quæ est in c.gratiæ.de rescrip.in cle.¶Not. hic de duabus appellationibus quæ fuerunt interpositę super eodem.de geminatione autem appellationum super eodem,dic vt no.Bar.ff.de no.oper.nun.l. cum procurator.¶No.hic posse renunciari testibus in causa matrimoniali.dicit Ber. non loquitur hic de testibus respectu causę matrimonialis, sed de testibus super processibus iudicum.Not. quod licet iudex aduersarius faciat claudi portas citato ne possit ingredi prætorium, tamen valet sententia,sed rescinditur remedio appellationis. ¶†Quæro an
3 dicatur quis didicisse testificata nisi actis inspectis, & lectis,dico lectis,non casu fortuito,sed lectis ad hoc sciendum. argu.de transact.l.de his controuersijs.facit quod not.j.eod. vltra tertiam. vbi dicitur quod tũc dicitur didicisse, quando didicit per scripturam non

non quando per vocem testium: quia talis vox testium non est de actis.didicisse autem debet acta & non extrinsecus. tene menti.

CAP. XLVII.

1 *Infame est id quod descendit ab infami: & id quod oritur à suspecto, suspectum est.*
2 *Infami non communicatur bona fama.*
3 *Testes non habent probare veritatem consanguinitatis.*
4 *Testes graues qui dicantur.*
5 *Dicentes se à maioribus suis audiuisse, an debeant interrogari vlterius, scilicet à quibus audiuerint illi maiores.*
6 *Testis si dicit se nihil scire, licet audierit dici, etiam si ex illo habeat vehementem opinionem, non est periurus.*
7 *Probare qui vult gradus an debeat probare stipitem.*
8 *Lineam vnam si duo probant: & alij duo aliam lineam: an ex coniunctione istarum duarum probationum sufficienter probetur vterque gradus.*
9 *Testis vnus si in probanda iurisdictione dicit, quod vidit exerceri vnum verum actum iurisdictionis: & alius dicit de alio actu, an probet eum visum iurisdictione.*

Licet. In computandis gradibus cõsanguinitatis & affinitatis in quæstione matrimonij vt valeat testimoniũ de auditu auditus, requirunt sex, quę cõcernunt psonas testiũ, & sex q̃ cõcernunt dicta testiũ. pria sex q̃ requiritur ad psonas sunt ista. primũ qđ testes sint graues pſonę. ſm qđ deponãt p auditũ id quod pceperint ante litẽ motã. tertiũ qđ audierint ab antiquioribus suis. quartũ ꝙ nõ ab vno sed a duobus ad minus. quintũ ꝙ non ab infamibus nec suspectis sed fide dignis. sextum ꝙ nec vnus a pluribus, nec infames ab honestis. ¶ Sex autem quæ requiruntur ad dicta sunt hæc. primo ꝙ pro prio iuramento affirment ꝙ ad feren. testimonium non procedũt odio, amore, vel timore, vel aliqua recõpensatione. Scđo ꝙ personas declarẽt per noĩa ꝓpria, appellatiua, demonstratiua, vel circũlocutiones sufficientes. Tertiò ꝙ ab vtroque latere singulos gradus cõsanguinitatis vel affinitatis clara cõputatione distinguant. Quartò, ꝙ cõcludãt suo iuramento se id quòd deponũt, à suis maioribus accepisse. Quintò, ꝙ adijciãt se ita credere esse. Sextò ꝙ iurati deponãt se vidisse pſonas in pdictis gradibus, vel saltẽ in vno pdictorũ graduum cõstitutas ꝓ cõsanguineis se habere. hęc si quidem oĩa requirunt: q̃a si testimoniũ de auditu posset matrimoniũ dissoluere esset periculũ ãnimarũ qđ maius est, si verũ cõiugium dissoluit, q̃ si verũ ꝯhiſ etiã ꝯ hominũ statuta, id est ꝯ ius positiuũ. ¶ Expone literã ibi propter breuẽ hoĩm vitã. scribitur in psalmo
2 erunt dies illorũ anni. lxx. & sic not. qđ. lxx. anni vr̃ vita breuis[a]. itẽ pauci sunt qui hanc vitã ascendãt. ¶ Ibi, didicimus, nota exẽplis & experimẽtis disci. ¶ Ibi, cũ iam. i. nouo iure. ¶ Ibi, personę graues. hoc est primũ qđ requirit circa personas testiũ, vt valeat testimoniũ de auditu. Ibi & ante lit. no. arg. ꝙ fama q̃ surgit post litẽ motã nihil valet. ¶ Ibi, ab antiquioribus. tertiũ quod requirit. Ibi, suis. s. de ipsa consanguinitate. vel ipsius testis. ¶ Ibi, vno. ꝙ quis plures ꝓpter vnũ vtrobiq; tantũ vnum. Ibi, si viueret. no. ꝙ ille qui nõ sufficit pro se, non sufficit pro alio. Ibi, sed duobus. quartum. Ibi, ad minus. no. ꝙ in hac causa non defert sacramentum in defectũ pro
1 bationis. ¶ †Ibi, nec infamibus. quintum requisitum. not. quod id qđ descendit ab infami, infame est. & id qđ orit à suspecto, suspectũ est. Ibi, & omni exceptione maioribus. sic. C. de ꝯhen. & commit. stip. l. optimã. Ibi, cum satis. not. hôc verbũ, ꝙ vbi repelluntur
2 actores repellunt eius sequaces. ¶ †Ibi. nec tñ. sextũ. Ibi à pluribus. etiã bonę famę. no. qđ bona fama nõ cõicat infami. vñ bona fama parẽtũ delirãti filio non prodest. Ibi, actus legitimi. not. ꝙ testificari est actus legitimus. qđ est no. & ideo infames repelluntur. Ibi, ꝓprio. no. ex hac litera ꝙ testes nõ iurãt p ꝓcuratorẽ. ſm Pe. tene mẽti. ¶ Ibi referẽdũ. primũ qđ requirit quo ad dicta testiũ. & not. ꝙ iurare est primum in ordine. Ibi, vel qũo. ff. de calũ. q̃n etiã. Ibi, pſonas. ſm reqsitũ. ¶ Ibi, demonstratione. ff. si cer. pe. certũ. & adde qđ no. C. qui test. fa. pos. hac cõsultissima. de illo Gallopresso bi dello Azonis. ¶ Ibi, sufficiẽti. ff. đ re. du. q̃ habebat. ¶ Ibi, ab vtroq; tertiũ requisitũ. & ponit hic dictio ista cõplexiuè. de natura istius dictionis vterq; habes. ff. man. creditor. §. duobus. Ibi, clarũ. not. ꝙ dictũ testis dẽt esse clarũ. ¶ Ibi, & in suo. quartũ. Ibi, cõcludãt. no. ꝙ testis dẽt cõcludere. ¶ In maioribus. i. ascendentibus. no. collaterales non dicunt maiores. vt ff. de gradib. l. iurisconsultus. ¶ Ibi, & credere quintum. & no. ꝙ conscientia iuuat dictũ testis. ¶ Ibi, & sic aliqđ ꝓprij sensus & visus reqrit. ¶ Itẽ no. reqri iuramentũ credulitatis non ergo sufficit dicere, credo, nisi testis iuret, ſm gl. vr̃ dicere ꝯrium in l. j. ff. de ven. inspi. sed illa gl. dẽt itelligi de iuramẽ-
3 to essentię nõ de iuramẽto credẽtię. ¶ †Ibi, se hre. & sic se vocando, & tales se reputando vt s. ti. j. c. p tuas. & est no. quod testes nõ habẽt ꝓbare veritatẽ consanguinitatis. itẽ no. possessio consanguinitatis reperitur etiam in transuersalibus. & hoc per Cy. C. de ꝓba.

neue natales. vbi videas. sed Ia. de Ra. dixit ꝙ inter partes non est possessio: quia possidens maior est quàm possessus. ꝯ quem est. ff. si cer. pet. l. eius qui in prouincia. §. fi. & ff. de in ius vo. sed si hac. §. si liberta. ¶ Ibi, tolerabilius. nota de duobus malis specialibus minus eligendum est. Ibi, statuta hominum. i. ius positiuum. & no. qđ
4 ius canonicum appellatur statutum. ¶ †Exposito tex. cum no. quęro vnà cum Ber. qui dicantur testes graues? & dic ꝙ hi qui sunt bonę famę. & quilibet per naturalem rationem est bonæ famę etiam si aliter non probaretur etiam si esset de India, ſm Ber. & illa fama non est populi proclamatio, sed status incensus naturę rationalis. ff. de var. & extraor. cogni. l. cognitionum. ¶ Itẽ dic ꝙ in facto antiquo magis creditur senioribus. ¶ Item no. ꝙ non magis creditur
5 riuulis quam ipsi fonti scientiæ. ¶ †Quæro, nunquid illi qui dicũt se audiuisse à maioribus suis, debeant interrogari vlterius. s. à quibus audiuerint illi maiores? respon. non: tum quia nesciunt, tum quia esset abire in infinitum, & subuertere facultatem probandi ſm Hosti. & per hoc dico quod testis qui deponit famam esse, q̃a audiuit à maiori parte populi, non debet interrogari vlterius videlicet à quibus maios pars populi audierit, vel qui fuerint illi qui fecerunt maiorem partem populi, sicut nec hic interrogatur qui fuerunt illi maiores sui. sufficit enim de indefinitis indefinita lo-
6 cutio, nisi forte tales essent suspecti. ¶ †No. quod interdum audio dicere, interdum audio dici. Nam si audio ꝯhentes, audio eos dicere: sed si audio alios, audio de eis dici. primo casu audio est esse rei: secundo casu audio auditum esse, & vocat auditus scđs. i. auditus auditus. & si testis dicit se nihil scire, non est periurus licet audierit dici. etiam si ex illo habeat vehementem opinionem. quia intelligitur qđ nihil scit. s. sensu corporis proprio. Nam ad sensum fit rela-
7 tio in teste nõ ad credulitatẽ. ¶ †Quærit glo. nunquid ille qui vult probare gradus, debeat ꝓbare stipitem. i. fontẽ generationis. & dic qđ non: sufficit eñ qđ probet principiũ & finem quaternarij numeri. nam ipsi fratres qui sunt principiũ descensionis, dicunt in hac materia esse stipites, sic in feudis, vt patet in c. j. §. cum vero gradus.
8 qui feu. da. pos. in vsib. feud. ¶ †Quærit glo. si duo probant vnam lineã. & alij duo aliã lineã, an ex cõiunctione istarũ duarum ꝓbationũ sufficiẽter ꝓbet vterq; gradus? & dic qđ sic, si testificant de visu: secus si de auditu. de hoc no. xxxv. q. vj. de parẽtela. ¶ Itẽ no. qđ qui non concludit per se, concludit aliq̃n ratione adiuncti: vt ff. de flu. l. quominus. ¶ Item sufficit qđ testis probet per sillogisticũ argumentũ. in quo quibusdã pręmissis aliud de necessitate sequitur. Item causa deciditur argumẽtis. vt no. ff. ad treb. qui filium. §. Sabi-
9 nus. & ibi bona gl. ¶ †Quæro. qđ si in probanda iurisdictione vnus testis dicit quod vidit exerceri vnum verum actum iurisdictionis, & alius dicit de alio actu, nũquid probãt eum visum iurisdictione. dicit Inn. quod non: q̃a tales testes sunt singulares. ff. de testib. ob carmẽ. §. fi. dic qđ cum isti actus non possunt exerceri nisi p quodđã prǽambulũ: id est sedendo pro tribunali, etiã in hoc prǽambulo sunt cõtestes: qđ probata est ex hoc quasi possessio iurisdictionis non obstãte ꝙ actus specifici sunt singulares. quia descendunt ex vno fonte sicut probant gradus qui descendunt de vno stipite, per istam gl. item quia genus reprǽsentatur essentialiter, & etiam intuitiuè in qualibet sua specie.

ADDITIO.

a ¶ Vide Raph. commen. in consi. xliij. & omnino Barb. in repetitione rubricę. C. qui admitti. in ho. folio penul. & vlti. colum.

CAP. XLVIII.

1 *Testes post publicationem ad petitionem producentis interrogari non debent nisi quando super omnibus capitulis deposuerunt.*
2 *Omissum suppletur etiam si non sit appellatum à grauamine.*
3 *Grauamen quod iudex malitiose intulit ipse idem emendat.*
4 *Testes non debent examinari super impertinentibus.*
5 *Interrogatorium quid sit.*
6 *Interrogationes alio modo fiunt parti: alio modo fiunt testi.*
7 *Testium examinato an sit valida non dato interrogatorio.*
8 *Capitula an debeant probari vel improbari per iudicem, & similiter interrogatoria super eis.*
9 *Copia capituli vel articulorum an sit danda parti.*
10 *Iudex instruitur per articulos, & similiter testes.*
11 *Parti aduersę an fienda sit copia super articulo interrogatorio.*
12 *Iudex an teneatur instruere aduersarium, aut facere copiam aduersario de nominibus testium.*
13 *Reus conuictus & confessus an possit lata sententia appellare.*
14 *Iudex non tenetur recipere testes nisi iurent dicere veritatem super tota causa.*

Pertuas. †Testes post publicationem ad petitionem producentis interrogari non debent, nisi quando sup omnibus capitulis deposuerunt. secũda pars ibi, nos igitur. ¶ Casus. Inter canonicos sancti Petri

cti Petri ex vna parte, & g.simonis ex altera corā ꝓposito molisij
iudice delegato super qbusdā terris qō vertebat.fuerūt examinati
& publicati testes quos dictus G.post tres mēses post testiū publi-
cationē elapsos petijt interrogari super antiquis capitulis.Quæri-
tur quid iuris.rñdetur non interrogandos nisi à principio iste po
stulasset interrogari super certis capitulis de quibus malitiosè vel
negligenter interrogati nō fuerūt.¶ In tex.ibi,tribus mensibus fa-
ctū narrat:qa idē si est ante,vel post tres menses:qa tempus publi-
cationis inspicitur.¶ Ibi,interrogari super antiquis capitulis.dicit
Inno.ꝙ iudex ex officio potest repetere testes.s.qñ causa fundatur
ex officio,vel qñ supplet ex mero officio.j.c.cū clamor.ibi,& hęc
2 per Inn.¶†Ibi,super certis capitulis.s.approbatis per iudicem.In-
no.Ibi,negligēter.ęquiparatur hic dolus & negligentia.alibi diffe-
runt.s.cū agitur de illorū pęna vt s.de elec.nihil.& j.de fal.ad falsa
riorū.& facit.ff.de dā.infe.l.4.§.in eū.& in auth.de questore.§.su ꝑ
hoc.& no.omissum suppleri etiā si non sit appellatū à grauamine.
tene menti.hoc aperte patet per id qđ dicit de tribus mensibus:qa
3 post decē dies appellari non pōt.¶†Itē not.ꝙ grauamē qđ iudex
malitiosè intulit,ipse idē emēdat.ex isto.c.principaliter no.qđ te-
a stes sunt interrogandi super interrogatorio dato iudici [a],dumtñ in
terrogatoriū & examinatū & appositū per iudicē &c.¶ Modo q̄-
ro qd sunt capitula.rñ.sicut digiti sunt articuli manus vt ff.de statu
ho.l.non sunt liberi.ita capitula sunt articuli litis coniunctim vel
diuisim tendens ad victoriam:alioquin sunt impertinentes.dicit
4 Inn.ꝙ super impertinētibus † nō debēt testes examinari.& est rō:
qa iudex non debet hoc pati.tex.est sing.ff.de iureiur.si duo patro
ni.§.idē Iul.in ver.nec pati.qđ verbū alibi non reperit.& si sunt exa
minati suꝑ impertinentibus nō valet examinatio s'm Inno.maxi-
mè qa suꝑ eis non sunt iurati.Itē qa qđ impertinentibus nō est lis
5 contest.¶†Sed quæro qd est interrogatoriū.rñ.est scriptura con
tinens qualiter & de quibus testes debeant interrogari,& ꝓducun
tur ista interrogatoria iudici,vt nihil per negligētiam,vel obliuio
nē de contingētibus omittatur.& no.ꝙ articuli fiūt ad veritatem
producentis eos.Sed interrogatoria fiunt ad vtilitatem aduersæ
partis.sicut eñ est vtile dare articulos & examinari testes suꝑ istis.
potius q̄ examinari confusè super toto libello,ita eꝯrio est vtile
parti aduersę testes interrogari de causis scientię,& de circunstan
tijs prout exigit qualitas causę vel personarum secundum Innoc.
6 ¶† Et nota ꝙ interrogationes alio modo fiunt parti:alio modo
fiunt testi.primę enim vocabātur interrogatorię,ad quas tenetur
rñdere.ff.de interro.act.l.j.& raro interrogabantur actores nisi ex
illa clausula generali.de interroga.actio.l.vbicunq;.vel vbi actor
esset obscurus:qa cogitur se declarare,vt ff.depo.l.j §.si quis argen
tum.interrogatorium aūt solenne testibus moribus testium est in
7 troductū vt in c.sępe.de verb.sig.in clemen.¶† Sed nunquid non
dato interrogatorio valet testiū examinatio.Item quid si articuli
non sunt producti.respō.valet super omnibus quæ faciunt ad cau
sam.Inno.Sed quid si interrogatoriū sit super circunstantijs,& est
omissum de istis per iudicem interrogari.rñ.valet examinatio:qa
non est omissum aliquid substantiale:sed si esset omissum aliquid
de substantia,vt in pręscriptione titulus cōtinua possessio,& bona
fides tunc non valeret testium depositio nisi qđ omissum est per
testes suppleretur.& dicit Inno.ꝙ iudex debet interrogare de sub
stantialibus,siue pars dederit super hoc articulū siue non.nec dicit
supplere de facto:qa hoc includitur in natura litis & actorum,s'm
Inn.& sic no.testes interrogādos de bona fide possessoris:& sic in
nuit Inn.ꝙ non pręsumat bona fides in eo qui allegat bonā fidem
ad pręscriptionē fundandā:qa tractat de lucro captādo cū alterius
iniuria:licet pręsumat bonę fidei quo ad fructus qui acquiruntur
pro labore & sumptu:& sic tractat de dāno vitando.vt ff.de peti.
hęre.l.sed si.§.scire.insti.de act §.alię.Itē nota ꝙ licet aliqd sit omis
sum in reliquijs processus tenet nisi quatenus dependeat ab omis
8 so.satis patet ex tex.& gl.Ber.¶†Quæro nūquid capitula debeant
probari vel improbari per iudicē:& similiter interrogatoria super
eis.rñdeo sic,& statur approbationi vel improbationi iudicis s'm
Inn.idem no.in Spe de teste.§ nunc videndū ver.approbatur.Ap-
probatis enim articulis possunt declarari obscura libellorū,vt ait
Spe.¶ Ibi ad finem.& si quæstio sit an debeant admitti,an non ad
iudicis officium spectat.tex.est no.ff.de iureiuran.l.iusiuran.& ad
pecunias.§.si de qualitate.facit.ff.qui satis.cog.l.si ab arbitro.& si
malè improbaret,potest hoc corrigere:q1 mera interlocutoria est
eadem.l.§ qui ex cā.& l.arbitro.adde ꝙ eoipso qđ iudex recipit ar
ticulos,vel interrogatoria,vel considerat super ipsis,vr tacitè ad-
mittere admittenda:& eꝯrio nō admittere nō admittēda.& ideo
impertinētia,superflua,vel captiosa nunq̄ tacitè admisisse videt:
qa in dubio nunq̄ vr iudex.i.bonus vir arbitrari iniquum.hoc sa-
tis probatur ex eo qđ no.ff.de re.iur.non vr.§.qui iussu.& ff.de cō
9 di.inde.si procu.§.celsus.¶† Quæro nūquid copia capituli vel ar-
ticulorū sit danda parti:dicit Inn ꝙ sic.& si pars nō opponit con-
tra capitula nō pōt de facili opponere:qa super ipsis testes nō po
tuerūt deponere.sed si ista copia non fiat,nihilominus valet testiū
receptio,sed liberè auditur ille qui dicit ꝙ deposuerūt suꝑ imper-
tinentibus.Inn.Sed nōne dēt fieri copia ad deliberādū? rñ.illud est
verū super positionibus:qa eis debet rñderi:secus suꝑ articulis:qa
articulis nō est rñdendū.& iō prouidenter facit ille qui primò fa-
cit positiones,& post rñsiones ad ipsas facit articulos:qa nō opor-
tet articulari super cōfessatis:sed solūmodo super negatis.& qñ fa
cit positiones dēt dicere pono:qñ facit articulos dēt dicere,pro-
bare intendo.& ideo in criminali personali vbi reo ꝑmittit negare
non fiunt positiones.post litem enim cōtestatā nō debet in crimi
nalibus fieri positio:sed articuli possunt fieri ad probandum ꝑ te
stes:vel mixtim per instrumenta:vel mixtim per testes & cōfessio
nem partis.& ideo possunt fieri adminiculatorię positiōes,sed nō
directę super illo maleficio:qa eo ipso ꝙ quis accusat,astringit se
ad duo.s.ad probandum,& ad pęnam talionis,si nō probat,& ge-
neraliter dico ꝙ positionibus se astringenti ad probandū cum re
leuent aduersarium ab omni onere ꝓbandi,non est respondendū.
10 vt ff.de ꝓba circa eum.qđ est no.¶†Et no.ꝙ per articulos instrui
tur iudex & testes:qa nec iudex,nec testes sunt semꝑ instructi ma
ximè de facto,ita ꝙ iudex nesciret sꝑ interrogare,& testes semper
rñdere ad ea quæ requirūtur,s'm Inn.ar.C.qui testa.fa pos.hac cō-
11 sultissima § at cum humana fragilitas.¶† Quæro vtrum de inter
rogatorio sit fienda copia parti aduersę.dicit Inno.ꝙ non super
circunstantijs:qa non datur ad instructionem aduersarij,sed iudi-
cis s'm Inn.& nemo tenetur instruere aduersarium ad impugnan-
dum se.ff.de li.agno.l.j.post prin.maxime ad subornandos testes.
12 ¶†Item no.in Spec.de teste.§.iam de interrogatorijs.in prin.ff.de
eden.l.j.§.editiones.De nominibus autem testium tenetur instrue
re aduersarium:& de his facere copiam aduersario.qa omnia de-
bent edi quibus quis vsurus est hoc expſſe determinat gl.ff.de edē.
l.j.§.editiones.quia aliter non posset quis obijcere in personas ip-
sorum:arg.ff.de pub.l.cum si exhibuissent.& l.licet.§ posthumus.
ff.nau.cau.stab.sed contra videtur.ff.de arbi.non ex omnibus.sed
ibi non erat vsurus.de hoc no.in Spe.de teste §.qualiter.post prin-
13 cipium.¶†Ecce.l.cauetur quod confessus & conuictus non appel
lat:licet etiam in criminalibus causis:vnde pone feci positiones,&
coniunxi articulos conditionaliter dicendo,pono,& si negabitur,
probare intendo:reus fuit confessus,& nihilominus probaui per
testes:lata sententia reus appellat:ego dico quod non potest:quia
conuictus & confessus.ipse dicit quod imo non est cōuictus:quia
non produxi articulos purè:sed sub conditione,si negauerit:sed il
la conditio fuit apposita ad protestandum quòd me non astrin-
gebam ad probandum confessata non ad infringendum testimo-
nia per quę confirmatur confessio cum testes possint sine articu-
lis examinari.Nam articuli s'm Inn.fiunt ad instructionem,nō ad
necessitatem probationis.¶ Idē dicit Spe.quod super libello abs-
que articulis possunt examinari testes examinando eos super ma
iori,minori,& conclusione libelli:quemadmodum si examinarē
tur super quodam syllogismo ipsum probarent probando maio-
14 rem,minorem,& conclusionem.¶†Extra no.quod Inn.dicit hic,
quod iudex non tenetur recipere testes,nisi iurent dicere verita-
tem super tota causa.Inn.quod verum est,si partes hoc petant,vel
altera earum:& testes sciant veritatem totius causę:non enim te-
nentur iurare de his quæ nesciunt neque de quibus nemo produ-
cit eos:neque super his de quibus non sunt citati,super quibus po
tuerunt deliberare,& sunt capitula separata:quia nō valet dictum
testis qui deponeret super alio quàm super quo fuit īductus.vt no.
in Spe.de teste.§ oppo.in verb.Item quod deposuit super alio:di
cit Spe.quod testis nō citatus est suspectus:quia se ingerit.in Spe.
de teste.§.qualiter.ver.volens autem testes producere contra no.
de his qui.vt indi.post legatum §.his vero.hanc gl.allegant aduo-
cati antiqui.so.hic iurat testificari omni affectiōe remota,ex quo
iudex admisit eum,& valet testimonium quia se purgauit per iu-
ramentum:sed si hoc expresse non iurat,tunc est suspectus:vel dic
arbitrarium esse hoc casu.sic & regulariter.ff.eo.l.3.§.tu magis.

ADDITIO.

a ¶ Extende istum text.primo vt colligitur ex dictis Pau.de Cast.in consil.
ccclxix.incip.in casu de quo quęritur in vlti.co.omnino uide.Extende etiā
ut ꝑ d.Alex.multū singulariter in consi.ciiij.inci.circa primū.ul.col.v.uol.

CAP. XLIX.

1 *Compromissum factum per prelatum ex mortuo non expirat;sed transit ad successorem,licet de successore in compromisso non sit facta mentio.*
2 *Arbiter factus archiepiscopus an cogatur sententiam dicere.*
3 *Compromissum si sit in plures hoc acto,quod vnus possit iudicare alijs mortuis,an iste vnus poterit iudicare.*
4 *Arbitri simpliciter electi si sint tres,an duo possint monere tertium ad sententiam ferendam.*

5 *Attestationes*

5 *Attestatiões receptę corā vno iudicę, an valeāt corā alio, an verò det optio.*
6 *Attestationes publicatę coram arbitro qui mortuus est, an valeant corā arbitro nouiter electo.*
7 *Testes recepti coram arbitratore an faciant fidem.*
8 *Arbitrator si pronunciauit contra dicta testiū, quę examinauit, & petitur reductio ad arbitrium boni viri an ex dictis attestationibus fiat reductio.*
9 *Arbiter an possit citare partes ad loca multum remota.*
10 *Arbiter si sit actū quod in quocunq; loco possit sententiam ferre, an possit citare etiam ad partes remotas.*
11 *Causam totam qui semel diffiniuit, an possit iterum diffinire, & se corrigere.*
12 *Aduerbium pluries, pro quot vicibus sonat.*
13 *Reus si non vult optare, sed pęnam soluere, an possit.*
14 *Attestationes receptę coram iudice an ualeant coram non iudice.*
15 *Testes si iterum producantur, an debeant iterum iurare.*
16 *Papa si subrogauit delegatum in processu pendente arbitrio an habeat locum reconuentio.*
17 *Actio iudicati si nascatur ex forma statuti ex sentētia arbitri, vel arbitratoris, appellari potest à tali sententia sicut à sententia iudicis.*
18 *Reductio arbitramenti ad arbitrum iudicis si sit petita, & iudex confirmauit uel infirmauit illud, an poterit appellari.*

a PRęsētata. [a] Testes recepti corā arbitris faciūt fidem in iudicio si mortui sunt vt C.
de testi.l.fi. Si autem viuunt, est in electione illius cōtra
quem producti fuerunt, an velit attestationes publica-
tas recipere an testes de nouo deponere. & primò petitio partis.
secundo cāę cōmissio. ibi, discretioni. ¶ Casus. Inter quędā archi-
diaconum noīe sui archidiaconatus ex vna parte, & quoddā ca-
pitulum ex altera fuit cōpromissum in tres super iurisdictione, &
coram ipsis tribus arbitris lit. contest fuerunt testes publicati, de-
cessit archidiaconus ꝯpromittēs, & alius archidiaconatui succes-
sit: decessit etiam vnus arbiter, alius fuit creatus archiepš in remo
tis partibus. & tertius arbiter pręsens sed arbitrari non valens: quia
cōpromissum expirauit tādem Papa cām delegauit. Quærit vtrū
attestationes prędictę receptę corā arbitris valeāt corā iudice de-
legato. rñdet ꝙ est in electione capituli ꝯ qđ erant testes ꝑducti
vtrū velit attestationes admittere seu depositiões, vel testes itera-
to producti saluo in vtroque casu obiecto legitimo in ꝑsonas te-
1 stiū, & in dicta. ¶ † In tex. ibi, ꝑdecessorē. no. ꝙ cōpromissum factū
ꝑ prælatū eo mortuo non expirat, sed transit ad successorē: licet
de successore in cōpromisso nō si facta mentio. qđ est not dignū.
¶ Ibi sup iurisdictiōe. largè intellige ēt ꝓ mero & mixto imperio,
& ēt pro iurisdictione tꝑali & spūali. Et sic patet hic ꝙ de iurisdi-
ctione tꝑali & spūali, ac mero & mixto imperio pōt cōpromitti
in uerū arbitrū, qđ est no. dignū, & memorię cōmendandū. ¶ Ibi
ingressus. no. ꝙ qñ simpliciter in tres est cōpromissum, vno mor-
tuo nō remanet in duos, sed expirat. Ibi, vr. supple & ita est. Inno-
cē. ¶ Ibi huiusmodi acta. s. prosequendo libellum, lit. cont. & testes
ga Papa subrogat delegatū loco arbitrorū: sed si trāsferrent ea ad
iudicem ordinarium oporteret de nouo libellū offerri, & de no-
uo litem contestari: quia instantia non continuatur iudici: quia iu
dex non est eius successor. quia acta in factum respicientia ualēt:
sed odio iudicij soluitur finito cōpromisso ꝭm Inno. ¶ Ibi, cōsen
tiant. no. qđ consensus non tollit ius apponendi: quia nō cōsentit
ad hunc finem. ¶ Ibi, tā in personas. no. qđ morte testis criminosi
2 non tollit exceptio criminis ipsius testis. ¶ † Quęro vnà cū Ber. an
arbiter factus archiepš cogat sñiam dicere. dicit gl. qđ ñ vt l. nō di
stinguamus. §. sacerdotio. ff. de arbi. quia honoratus est. & vr no-
3 uus homo: vt ff. de cond. & demō. l. falsa. §. i. ¶ † Quęro si est com
promissum in plures hoc acto, ꝙ vnus possit iudicare alijs mor-
4 tuis, an iste vnus poterit iudicare rñ. sic ꝭm Ber. ¶ † Quæro si sunt
tres arbitri simpliciter electi an duo possint monere tertium ad
sñiam ferendā. dic qđ non de iure ciuili. vt ff. arb. sicuti. ga forma
ꝯpromissi dictat de tribus: sed de ęquitate canonicā valet moni
5 tio si tertius nō est ꝯparere valēs. vt in c. vlti de arbi. li. vj. ¶ † Quæ
ro quid in attestationibus receptis corā vno iudice, vtrū valeāt co
rā alio, an vero det optio: loquor in eadē cā, & eisdem litigatori-
bus. Quidā dicunt idē in iudicijs. ut no. s. c. cām quę el. primo. tu
dic qđ pp iudicis authoritatē standū est attestationibus publicatis
sed si nō sunt publicatę, dat optio ꝭm Ia. bu. sed vr ꝙ producētis
sit optio nō aduersarij. ut s. c. cū cām. ver. ita verū. sed ibi Papa sic
6 uoluit. Item non erant ibi testes rite recepti, vt ibi dixi. ¶ † Quæ-
ro vtrum attestationes publicatę coram arbitro qui mortuus
est, valent coram arbitro nouiter electo. respondeo standū est
7 huic decretali. ¶ † Quæro gd de testibus receptis corā arbitratore
dicit Iac. but. qđ si iste arbitrator habebat duplicem ptātem. s. ar-
bitri & arbitratoris, & fuit secutus formā arbitri s. qđ fecit litē ꝯte
stari. & testes iurare, qđ tunc licet in pronunciando sequeret for-
mā arbitratoris, tñ adhuc hēt locū hęc decre. l. vl. C. eod. & ibi per
8 Ia. bu. ¶ † Sed pone, arbitrator ꝓnunciauit ꝯ dicta testiū q exami-
nauit petit reductio ad arbitriū boni viri: nunquid ex dictis atte
stationibus fit reductio? & dico si testes iurauerūt de cōsensu par
tiū, standum est attestationibus, quia iuramentum est conuentio
nale. hæc omnia vera sunt saluis pactis cōpromissi quæ oīno ser
9 uanda sunt, vt no. dicit tex. in d. l. fi j. rñso. C. e ¶ † Quæro utrū arbi-
ter ad loca multū remota possit citare partes. & dic qđ non ꝭm
Inno. qui dicit qđ vbi ceptū est cōpromissum, ibi finem accipere
dēt qđ intellige tā in arbitro quā in arbitratore. & no. hoc quia lo
cus circūscribit id ꝙ fit loco. ff. de arbi. si cū dies. ff de iudi l. si lo-
10 cus. ff. de lega. ij trita Seio. in prin. ¶ † Sed quid si est actū qđ ī quo
cunq; loco possit sñiam ferre: vr qđ possit citare ēt ad partes re-
motas. ar. ff. de posi. l. Lucius. ꝙ uerū est si partes in eodē loco sūt
ꝑsentes aliàs dēt restringi ista potestas arbitrio boni uiri. nec pōt
hodie citare ad vnā ciuitatē, cras ad aliā cū dispendio partiū. arg.
C. de spor. l. j. ar. in l. meuia. §. fi. ff. de an. le. ¶ Sed gd si est actū qđ
arbiter possit ꝓnūciare semel, & pluries: nungd corā seipso testes
ꝓducent pluries super eisdē capitulis. rñdeo ga hoc non dictat pa
11 ctum. ¶ † Sed nungd si semel diffiniuit totā cām, pōt iterū diffini-
re, & se corrigere: dic qđ non. nā ēt de partiū uoluntate nō ualet
sñia diffinitiua ꝯ aliā diffinitiuā. ut not. C. de transa. si diuersa. quæ
gl. nō est alibi: ista ergo uerba intelligant de interlocutoria uel ut
possit addere vel interrogare, declarare vel ꝓnunciare hodie de
vna parte petitionis, cras de alia qđ aliter non posset. ff. de arbi. gd
12 tñ. ¶ † Sed pro quot vicibus sonat aduerbiū pluries respōdeo de
necessario significatu sonat pro tribus vicibus non in infinitū. ar.
s. e. c licet. & ī aut. de testi. §. ga vero. idē si dixerit. semel & sępius.
Ista omnia aduerbia sunt multiplicatiua numerorū. ff. de edē. vbi
§. hæc uox. sed dictio iterum, bis significat. ff. de le. iij. fideicōmis-
sa. §. si quis decē. s. qñ profertur in repetitione obligationis, & ad
multiplicandā ꝑstationē: sed si ad repetitionē cautelæ intelligit
quoties opus est iustitia mediante uel æquitate suadēte, sed pone
factū est cōpromissum cum termino mēsis hoc adiecto, qđ arbi
ter possit ad uolūtatē suā prorogare: ipse prorogat vsque quo e-
rit arbitratus, uel ad totū tꝑs uitæ suæ & sic in infinitū: nungd va
let ꝓrogatio: dixi qđ nō vt uitet infinitas. alioquin donec viuit
arbiter erit actor in adeundo iudice ꝑpeditus. ¶ Itē habuit deter-
minatum princip. ergo & finē certū dēt habere. item dicta in ꝑ-
cedentibus videntur sequentia limitare, & esse in sequentibus re-
petita ¶ In ꝯtriū facit, quia ubi volūtas est dña, ibi est libertas nul-
lis finibus coarctata. ff. de le. iij fidei. § fi. hic so. iudex statuit termi
nū ad arbitrandū quo elapso solutū est ꝯpromissum. ff. de dā. inf.
si finita in prin. ff. de op. le. l. mancipiorū. Itē nomē uoluntatis re
latū ad arbitrū seu bonū uirorū, intelligit ꝭm eius qualitatē, non
enormiter. vt C. de do. ꝓmis. l. iij. ꝑ Cy. & sufficit qđ hēat quadru-
plū tꝑis ꝯuēti. C. de sen. q ꝓ eo. l. j. §. fi ¶ Ex ꝑdictis apparet gd iu-
ris sit de cōpromisso simplici, & gd iuris de duplicato. s. semel. &
13 pluries. ¶ † Quæro si reus nō vult optare sed pęnā soluere, an pos
sit, rñ. sic ut no. c. quādiu. de ap. in cle. nisi cōpromissum sit dupli
catū ꝑ illā clausulā, rato manente &c. vt no. ff. de arbi. l. ij. imo. vr
ꝙ l. vl. C. e. nō habeat locū qñ cōpromissum est cū pęna. ut C. de
arbi. l. pe. in prin. sed ibi loquit quātū ad uim executiōis, sed quātū
ad vim ꝓbationū non refert utrū cū pęna uel sine pęna d. l. pe. §.
14 ad hæc gñalr ¶ † Quæro nunquid attestationes receptæ corā iu-
dice valeant coram non iudice, i. arbitratore. rñ. sic: licet coram
arbitratore ꝓprie nō fiat ꝓbatio. ut no. Inn ī. de iur. iur. quanto al-
15 lis. ¶ † Quæro utrū si testes iterū ꝓducant debeant iterū iurare.
gl. C e. l. fi. dicit qđ sic. quia posset inimicitia noua orta esse, uel a-
lia noua cā, ut ff. de dā. infe. l. qui bona. §. si qs stipulaturus. ¶ Item
quia est alia instantia, cum non sit successor: sed si esset succeda-
neus in eadē instantia non deberet iterum iurari ut C. de iura ca
16 lum. auth. in isto. ¶ † Sed hic subtiliter quæritur: Papa subrogauit
delegatū in ꝓcessu pendente arbitrio utrū: habeat locū reconuen
tio. si tu īspicis naturam assumptā arbitri, ñ hēt locū recōuētio.
Itē qrit nungd à sñia huius subrogati possit appellari: & vr qđ sic
inspecta natura sua ꝓpria. In contrarium vr inspecta natura sum-
pta so. in primo pūcto dicendū est qđ nō hēt locū, recōuētio: qa
nō est de hoc cōpromissum. ¶ Sed ī scđo pūcto dicēdū est qđ hēt
b locū appellatio: qa si orit actio [b] in factū sñia transeūte in rē iu. er
go ne transeat pōt appellari. totū istud ar. ꝓbat per gl. quæ est in l.
j. C đ arb. q est ualde sin. sed cur tā uariè qđ in primo casu inspicit
natura assumpta: sed in scđo natura ꝓpria? rñ. qa in primo inspi
cit principiū cāæ: sed in scđo terminus li. arg. ff. de mi. l. iij. §. j. gra
uamina tñ arbitri nō reparabūtur in appellatione à diffinitiua qđ
17 ē no. ¶ † Ex ꝑdictis apparet si ex forma statuti ex sñia arbitri uel
arbitra-

ADDITIONES.

a ¶ Vide in l. 2, C. de eden, per Bar, circa pe. vel vlt. col. & vide late circa istā materiam practicam Papień. in forma oppositionis contra testes post publicationem in verbo sunt publici circa medium. ver, proinde quæri solet an testes producti & publicati.

b ¶ Vide Raph. comen. consi. l, & per d. Alex, in l. nemo potest in vij. colū. & ibi Areti. ff. de leg. j. & Alex. in l. j. in vj. col. ff. de leg. j.

arbitratoris nascit actio iudicati,quod à tali snia appellari potest,
sicut à sententia iudicis,& intra.x. dies.alias transit in rē iudicatā
& incommutabiliter.¶In arbitro verum est : sed in arbitratore
videtur quod licet statutum dicat actionem oriri, intelligitur de
condi.ex.l.vel de act.præscriptis verbis : quia quædā spēs transa-
ctionis est de iure ciuili:ideo nō appellat: quia à cōtractu vel qua
si non appellat, qui resultat facta relatione laudi ad litem per cō-
promissum per arbitratorem.in auth. vt differentes iudices. §.j.
18 col.ix.& j̃.de p̄ben.nisi essent. † Pone petita est reductio arbitta-
menti ad arbitriū iudicis,iudex confirmauit, vel infirmauit illud,
vtrum poterit appellari:dicit Bart. in l.j.ff.de leg.ij.quod nō:quia
snīa assumit qualitatem arbitramenti:ista rō vr̄ bona in snīa cōfir
mante:qa oē qđ sumit esse ab alio,sapit qualitatē eius:sed in sen-
tētia infirmāte vr̄ ꝯriū : qa venit ad destruēdū illā qualitat:& sic
eam nō assumit:dic qđ appellari pōt ab vtraque parte. C. de app.
ampliorē.in prin.ne iudiciū claudicet : quia omne qđ claudicat,
vitiosum est,& iō natura fecit vulpeculis caudas,vt daret intelli-
gere quod vulpes est animal malitiosum,& volubile hinc & inde:
quas in laqueo sagax venator includit.Bald.

CAP L.

1 *Testes clericorum poterunt reprobari per clericos.*
2 *Compossibilitas facit testes dici reprobatorios.*

LIcet dilectus. Duę probatiōes testiū fieri
possunt,& non plureis.s. v-
na ex vna parte, alia ex altera. Ber. In prima processus
narratio.In secunda ibi,mādamus. causę ꝯmissio. &c.
¶Casus,Inter episcopum ex vna parte,& clericos eiusdē castri
ex altera coram cardinali quęstio vertebatur.procu. epi propo-
suit se adhuc velle ꝯ p̄sonas testiū productorū super negocio pri
cipali dicere, subaudi & probare:Papa econtra mandat quibusdā
iudicibus, qđ recipiant testes quos partes producere voluerint ꝯ
personas testium productorum super negotio principalis differē
tię:& si rursus illos pars altera vel vtraq; voluerit reprobare pos-
sit tñ deinceps reprobatio denegare ne diutius nagotium proro
getur.Item contra personas.no.literam quę infra repetitur, per
quā vr̄ quod hic dicitur in reprobatione contra personas nō ha-
bere locum in reprobatione attestationum.nam illi non est im-
posita meta improbatorij numeri per istud.c.vt no. j̃. c.p̄sentiū.
in gl.no s̄m Inno.lib.vj.Ibi partes, ergo hincinde erant producti
testes aliàs non diceret partes, sed diceret pars episcopi.¶Ibi p-
curetis.& facta specificatione cuiuslibet criminis ꝯ personam cu
iuslibet testis.vt j̃.eo.c.ij.li.vj.¶Ibi,aspirare.& per hoc patet qđ
reprobationes sunt odiosę & ideo restringendę & breues dilatio
nes dandę.ad hoc s̄.ca. licet el primo. s̄m Innocē.Ibi deinceps.i.
quintos contra quartos & sic in infinitū. ¶Ibi, diuitius est,quod
est absurdum.ff. de dā. infec. si finita. ff. qui satisd.cog.de die. C.
1 de iudi. pperandum.in prin.¶†Quæro qūo intelligat litera. rñ.si
vtraq; pars pduxit testes hēat illā vnā pductionē,& vnā repbōnē
repbatoriorū testiū.si aūt vna tm̄ pduxit testes pbatorios in pri-
cipali,nec ipsa nec aduersarius hēt nisi vnicā reprobōnē & in re-
pbatorijs seruat æqualitas ptātis reprobādi:sic ergo fiet qđ testes
clericorum poterunt reprobari per clericos probando ꝯ perso-
nas eorum. vltra vero nō pcedit ad aliā reprobationē & sibi im
putet si negligit probare: sic ergo fiet quia prima dilatio dabitur
vtriq; parti ad probandū si vult probare: scđa ad reprobandū te-
stes super principali productos per aduersariū testiū reprobātiū.
¶Pone ergo qđ reprobēt. & qs vult reprobare personas eorum:
datur secunda dilatio adhuc:& deinceps non datur alicui dilatio
ad reprobandum:quia non datur nisi vna eneruatio eneruationis
testium,& qui absorbet testes,eneruat testificata:& not.quod ad
reprobandum testes debet dari prima dilatio cum grandi causæ
cognitione,secunda cum grādiori. tertia verò ad reprobandum
2 non datur vllo modo secundum Inno. ¶†Et no.quod compossi-
bilitas facit testes dici reprobatorios.C.de ꝯhen.& commit.stip.
optimam. non autem exceptio quia supponit antecedens verū,
licet illud elidet.C.de proba.siue possidetis. C.de exceptio.si qui
dem.vnde omnes isti dicuntur probatorij tam qui recipiūtur su-
per actione quàm. excep. nisi sit exceptio falsi.¶Sed pone pro
baui quod pmisisti mihi. x. tali loco & tempore, tu post didicita
testificata vis reprobare testes: quia dicis te fuisse alibi:dilatio est
data tibi ad hoc intra tuā dila.ego volo per alios testes probare,
quod mei testes verum deposuerunt tam in facta, quam de eorū
præsentia:nunqd possum : & uidetur quod non : quia directè ve-
nio ad pbādū uetera capl'a post didicita testificata.¶In ꝯriū vr̄,qa
a dilatio [a] est communis.C.de temp.integ.resti. l.petendę.dicunt q
dam quod meos testes ordinare possum pbādo eos interfuisse il
lo loco & tpe.ut no.Inno.in c.cum clamor,dic ut ibi.Bald.

ADDITIO.

a ¶Vide Ber.post alios in l.admonendi. in lectura in secunda gl.in tertio in
tellectu.in ver.tu.autem subtilius elicere ex uerbis Bar.ff.de iureiur.

CAP LI.

1 *Testi religioso non creditur qui sine iuramento deposuit.*
2 *Professio facta intra annum non obligat in ordine mendicātium nisi religio*
ni in genere.
3 *Fratres minores possunt esse testes.*
4 *Dicto vnius testis iurati an credatur.*
5 *Professio probatur per confratres.*

1 NVper. †Nō credit testi etiā religioso qui sine iura
mtēo deposuit.scđa ibi ēt rñdem⁹.¶Casus.
Quidā p̄sbyter ingressus fuit ordinē minorū : & intra
annū exiuit:custos fratrū repetit eum: qa dicit ꝙ fecit
pfessionē, & ad hoc probandū īduxit quosdā fratres sui ordinis,
q deposuerūt nō iurati ꝯdicente sibi p̄sbytero. rñdet qđ nō dēt
credi testimonio alicuius qui deposuit in alterius p̄iudiciū nō iu
ratus.¶Ibi pbationis,qđ præsumit nisi ꝯriū pbet. j̃.de reg.statui
2 mus.¶Ibi intrasset,& forte intra annū exiuisset. ¶† Ibi, fecisset
hodie intra annū pfessio. facta non obligat in ordine mēdican-
tiū nisi religioni in gn̄e.vt j̃.de reg.iu.nō solū.li.vj. Nam sub spe
cie continet genus,& exp̄ssa pfessio pōt fieri intra annū,excipit
eīn à gn̄e ordo mendicantiū,& sic si nō valet qđ ago vt ago, va-
leat vt ualere pōt.arg.ꝯ,C.de codicil.l.nō codicillū.sol.aut spēs in
cludit gn̄alē mām,& loquit hic aut nō includit,& loquit ꝯtrariū,
¶†Ibi ordinis.no qđ fratres minores pn̄t esse testes.Not.ꝙ pfes-
3 sio religionis pōt pbari p testes.s. per fratres illius religionis dū-
modo sint iurati. ¶Ibi,super hoc. qui deposuerunt se interfuisse
pfessioni. Ibi contradicente.s. maximè s̄ eo.c.de testi. s̄m Host.
nā in onerosis taciturnitas habet p ꝯdictione nisi vbi quis se in-
scribi patit.vt ff.de fideius.tu.l.cū ostendimus.§.fi. vbi ex tex.fin.
¶Ibi,in alterius p̄iudiciū.ergo si nemini p̄iudicat, pōt credi vni
assertioni bonorū virorū.vt ff. de re mi.l.nō omnes.§. à barbaris.
4 ¶†Quæro vtrū credat dicto vnius testis iurati?dic qđ nō quo ad
efficacē pbationē,sed quo ad p̄sumptionē credit : & hoc si alteri
p̄iudicat,sed qñ nemini fit p̄iudicium creditur vni testi. & iō p v-
nū testē pbat qđ aliquis sit baptizatus, vel qđ aliqs sit ordinatus,
vel qđ ecclesia sit consecrata.& est ar.ꝙ sacerdotiū probet p vnū
testem & si testator mandauit celebrari p sacerdotē vtrunq; p-
babitur per vnum testem,quia nemini præiudicatur. Item ꝙ ali-
quis egerit pnīam spūalē probatur per vnum.s.per confessorem
suū.s̄m Ber.hic & j̃.c.testimonium.¶† Vltimò not. ꝙ professio
5 pbatur per confratres quia eis pn̄tibus debet fieri.sic feudū pba
tur p pares curię,qa ipsi debent esse pn̄tes.vt in c.j.de feudo guar
dię.col.x.Adde vnū notabile qđ est hic, videlicet ꝙ custos fratrū
minorum potest agere nomine counuentus sui & religionis.

CAP LII.

VEnerabili. Diligenter & sigillatim examinā-
di sunt testes & subaudi secreto,&
separatim,ne vnus subornet aliū,& si vnus testis sub-
ornat alium, non ualet eius testimonium s̄m Ber.qđ
tenementi.¶Casus patet: petebat a dn̄o Papa ꝙ canonizaret quē
dā sanctū uirū.Papa mandat super hoc testes recipi, q de vita &
miraculis faciāt fidē.& no.qđ nō sufficit pbare miracula sine vi-
ta,& qa multi faciūt ea q̄ vn̄r miracula cū fictiōe diobolica, & cū
qbusdā incantationibus, & caracteribus positis in subassellis fin-
gunt se suscitare mortuos,& eos facere comedere, vt refert ma-
gister historię scolast.super euangeliū in quadā historia.Itē legit
de quadā pitonissa quæ suscitauit Samuelē ad preces Saulis regis,
& suscitatio fuit ficta nō vera sed Helias & Heliseus in fide vētu-
ri suscitauerūt vere.i.fuerunt ministri resurrectionis,sed deus fuit
operatio.qñ enim id qđ non pōt fieri p hoīem virtute humana,
fit hominis ministerio illud est miraculum.dic ut in c j.de reli.&
a ve.san.lib.vj.Item no.hæc de uita post mortem inquiri.[a]

ADDITIO.

a ¶Vide plene allegata per Mo.in l.ij.C.qui testa. facere poss. & per Curtiū
consi.edi.in fanorem hospitalis Papię contra cameram.

CAP LIII.

1 *Iudicium sigillis credi debet.*
2 *Examinatus non dicitur qui obscurè deponit.*
3 *Promotor vel instructor inquisitionis non efficitur dn̄s, litis & pote[...] re-*
moueri quandocunque iudici placet.

Emilic

4 *Emisse me tali die si probem per duos testes:& aduersarius probat per duos testes me alibi fuisse:si volo post publicationem attestationum alios testes producere ad confirmandum & fouendum dicta meorum testium. scilicet, qd eadem die fui præsens,& emi,an possim.*

CVm clamor. Iteru examinadus est testis qui ita obscurè deposuit, q ex eius dictis non potest veritas declarari. secunda ibi, verum. ¶Casus. Quidã archieps erat diffamatus de multis criminibus:vñ de mãdato Papæ fuit informata inquisitio, super qua testibus publicatis apparet qd deposuerūt ɔfusè:ita qd intelligi veritas nõ potest. Papa mãdat eos iterũ examinari diligentius:& tam eorum dicta q̃ aliorũ sub sigillis delegatorũ sibi fideliter deferri. Clamor validus idẽ est qd fama agitãs populũ.efficax eñ est ad in-
1 quirẽdũ.¶†Ibi,sigillis.no.iudicũ sigillis esse credeñ. vbi sigillũ, ibi firmitas & cõclusio.ut C de re.eccl.nõ ali.l.2.& ibi no. & qñ dicta testium transmittenda sint sigillata.vide.ĩ de fideiussor. constitutus.in fi.sigillũ opertet idẽ qd cõfessio & cõsensus j.q j. sicut inquit par.No.primò qd contra diffinitiuã est inquisitio formanda fine
2 ca.C.de off.rectoris prouin.l.iustissimos.¶† Itẽ no. qd nõ dicitur examinatus qui obscurè deposuit:qa nullũ est testimoniũ eius.Itẽ verba obscura ꝓ nullis habẽtur.ff.de leg.j. Titiæ textores.& ideo videtur obscurũ qd intelligi non põt.ff.de iur.fi.l.ita fidei. & no. ff. de pac.l.veteribus. Oppo. qd obscuritas interpretet̃ ɔ ꝓducẽtem. vt s̃.de ꝓba.in præsentia.So.aut obscuritas habet duplicẽ intellectũ & loquitur ibi:aut nullũ cõgruum recipit intellectũ,& loquit̃ hic. sed uidet̃ qd imo fiat interptatio pro ꝓducente. ff de iudic. si quis intẽtione solu.ibi loquit̃ in prin.causæ,hic in medio,ut no.s̃. de re.sti.spo.cũ ad sedem.¶ Op.qa post publicationẽ testiũ non debent testes recipi so.hic nihil fuit publicatũ:qa testes nihil dixerunt.ff.de iniuf.test.si binæ tabulæ.¶ Quid ergo si aliquis deponit clarè, aliqs obscurè:hoc casu cõstat didicita testificata:d:c tamen fm Inn. qd testes obscuri debent repeti,& noui etiã testes possunt ex offi.iu.ꝓ duci:qa spãle est in inquisitione vt nõ attendat ibi publicatio testiũ quãtũ ad hoc:qa testes semper producãt:& est ratio;qa non timetur subornatio neq; ex parte declaratoris qa fama, nec ex parte ꝓducentis:qa iudex,cui nõ concludit publicatio:qa semper habuit nota dicta testium:si aũt sumus in alio ꝓcessu q̃ inquisitionis testes obscuri nõ essent repetẽdi ad petitionẽ partis:sed ex officio iudi.& incontinenti non ex interuallo fcdm Inn. hic & s̃.c. p tuas.¶†Que-
3 ro,quid de ꝓmotore vel de instructore inquisitionis dicit Inn. qd iste nõ dr̃ pars,sed minister:nec efficit dñs litis:& ideo põt remoueri qñcunq; iudici placet.vnde nõ habet ius in inquisitione:certè ex hoc sequitur cõclusio qd nõ possit ꝓducere testes:sed solum nominare iudici:& iudex ꝓducat eos.ar.eorũ quæ subtiliter not. ff.de inof.te.si suspecta.& q nõ fiat dñs litis apparet: qa in cãis capitalibus nec ꝓcu.efficit dñs litis:iõ nec testes producere potest:& ideo post did:cita testificata nõ põt testes ꝓducere:sed si dicam⁹ qd possit ꝓducere testes,talis ꝓmotor inquisitionis tenet ad pœnam talionis,& ideo facit litẽ suã:& est propriè aduersarius:vt ff.ad tur.l.j.§. incidit. scias tñ qd nõ solũ in ꝓcessu inquisitionis;sed etiã accusationis iudex ex offi.põt testes producere.C de abo.l.2.& no.in auth.de tab.in prin.& ff.de condi.ob tur.cãm.l.idem est. §. si mihi & tibi.ꝓ quã gl.ita disputãdo terminauit do.Bar.¶† Sed pone per duos te-
4 stes ꝓbaui me emisse die tali: aduersarius probat per duos testes me ea die fuisse alibi:volo post publicationem attestationũ alios testes producere ad confirmandũ & fouendum dicta meorum testium.s.qd eadem die fui præsens, & emi, nunquid possum. dicit Inn.qd sic qa in primis capitulis nõ intentaui locum & diem. dixi. s̃.c.licet dilectus.¶ Quid si testis dicit se nihil scire. rñ. iste non deponit obscurè:& licet nõ probet negatiuam actus, probat negatiuã sensus.ff.de reb.du.l.si is q duceta. §. vtrũ.Bal. Alpinatus doctor.

CAP. LIIII.

1 *Testis repellitur à testimonio propter notam infamiæ.*
2 *Infamia iuris quandoq; remittitur ex genere pœnæ durioris.*
3 *Excommunicatus an sit infamis de iure ciuili.*
4 *Infamia facti an possit esse occulta.*
5 *Crimen notorium an infamet infamia iuris ciuilis.*
6 *Periurus aliquando non est infamis.*
7 *Infamia surgit ex re inter alios gesta.*
8 *Infamia facti in causa criminali repellit testem.*
9 *Pœnitentiam quem egisse qualiter probetur.*
10 *Actor vel reus si sit criminosus an possit obijcere testi,qd ipse est criminosus testis.*
11 *Seruus accusatus in iudicio vel excõicatus,an possit obijcere testi de seruitute testis,vel excommunicatione eius.*
12 *Excõicatus an repellatur à testimonio,si absolutus est ab excommunicatione.*
13 *Excommunicatus an sit similis exautorato.*
14 *Excommunicari pro crimine an quis possit aliquo casu.*

TEstimonium. Perseuerans ẽt in crimine ciuili repellitur à testimonio: emẽdatus vero nõ infamis admittitur in ciuili mota ciuiliter. fallit in periurio in criminali ẽt emẽdatus repellit,si criminalr̃ intentat̃.Et sunt duę partes principales: primò tractat de criminoso ꝑseuerante in crimine,ille reppellit̃ in ciuili & criminali.secunda ibi si vero de emendato. iste non repellit nisi eũ sequat̃ infamia iuris:hoc est verũ in cã ciuili vel cũ de crimine ciuiliter agit̃, fallit in periuro qui semp repellit̃:si vero sit emẽdatus, & agit̃ de crimine criminaliter,repellit à testimonio crimine ꝓbato ɔ eũ in alio iudicio:qd probat eo qd fuit conuictus vel cõfessus, vel nũc sup exceptione ɔuincit,vel alias fuit repulsus tanquã criminosus ita qd grauata est eius opinio. ¶Ex hac distinct. patet casus in terminis.Quęsitũ fuit à Papa si testi obijcit̃ crimẽ:vtrũ repellat̃ eius testimoniũ?rñ.Papa distinguendo,vt in lrã No.q ex quolibet crimine oriunt̃ duę actiones,ciuilis & criminalis: qd verũ est si materia lit.hoc patiat̃ qa sit pecuniaria:vt ff.de fal.quæ noĩe.ff.pro so. nec ꝑtermittẽdũ.vbi de hoc:& habes gl.no.in l.vl.ff.de pri. deli. aduerte vbi orit̃ criminalis, ibi ciuilis : fallit in statutis nouã accusationẽ & regularẽ ꝓducẽtibus:dicit statutũ qd villa tenet̃ fisco in x. si nõ capit malefactorẽ.nã p hoc nõ tenet̃ emẽdare dãnũ passo:cũ tale statutũ sit ɔ iur.cõis regulas.vt in aut.vt nulli iud.in prin.de resti.spo.cũ ad sedẽ.eɔ orit̃ ciuilis & non criminalis: vt ex leui culpa, q̃ nõ hẽt in se iniuriã.l.si qs nõ dicã rape.C.de epi.& cle.¶Not.q
1 ꝑseuerãs in crimine repellit̃ à testimonio indistinctè.¶†Et ad intelligẽtiã dicẽdorũ ꝑmitte, qd pp notã infamiæ ĩ teste testis repellit à testimonio vt.ff.de test.l.iij.§.pẽ.& ff.de sena.l.cassius.Itẽ scias qd bona fama nõ est aliud quã integritas vitę.vt ff.de varijs cogni. cognitionũ:Infamia autẽ triplex est.s.ciuilis, canonica. & infamia facti.ɔhit aũt ciuilis infamia tribus modis : nã interdũ ɔhitur ipso facto in qbusdã casibus exꝓssis in iure:interdũ p sñiam diffinitiuã, s.iudicis nõ arbitri.itẽ per interlocutoriã nõ ɔhitur infamia iur.& ideo suã bãni cũ sit interlocutoria nõ infamat.vt ff.de ar. qd ergo. § quantum & §. ex compromisso.an autẽ confessio infamet, dic vt l.quoniam.ff.de infa.Interdum ex genere pœnæ,ut si quis est mãdato iudicis causa cognita fustigatus:vt ff.de infa.l.2.§. ignominiæ. & §.miles & l.ictus fustium.Infamia aũt facti est cum quis est notatus apud bonos & graues:vt ff.de do.l. non debet & ff. de obse-
2 quijs.l.honori.¶†Econtra infamia iuris quandoq; remittitur ex genere pœnæ durioris:ut ff.de infa.l.quid ergo.§.pœna grauior: quandoq; per restitutionẽ in integrum: & hoc dupliciter: aut per viam iustitiæ:ut quando minor restituitur in integrum per prętorem, vel per viam gratiæ.vt quãdo princeps in integrũ restituit.vt l.j.§.de qua.ff.de postuland.& C.de nup.l.Imperialis.sed aduersus mores ꝑseuerantes princeps in integrum restituere non potest vt C. de pa.l.in quęstione.& l.fi.C.si nuptiæ ex rescripto petantur.Itẽ non põt funditus abolere infamiam inflictam ex genere pœnæ, vt ff. de cap.l.in bello.§.factę licet eius effectum possit per omnia absorbere.ut d.l.Imperialis.Et si Imperator dicat,restituo te natalibus,videtur restituere famæ,ut in utraq; auth.quib.mo.na.effi.le. Alia est in-
3 famia canonica.¶†Sed nunquid excommunicatus est infamis de iure ciuili.respondeo non,quia excommunicatio est quædam interlocutoriæ similis cum possit relaxari.vt s̃.de consti.c. ex literis. in contrarium videtur tex.in c.domino guerram.§ j. in vsibus feudorum.tamen esto qd esset infamis excommunicatione durante, definit esse infamis statũ qñ est absolutus:quia sententia excommu-
4 nicationis est medicinalis;nõ mortalis fm Inno.& omnes.¶†Quęro nunquid infamia facti possit esse occulta.respondeo.nõ:qa infamia facti non est aliud quàm vitæ sordes,& vilitas diuulgata apud bonos & graues,& multitudinem hominum:& ideo crimen occultum nõ infamat infamia facti postquã est publicè detectum:sed infamia iuris & de iure bene põt esse occulta. vt no. ff. de test. l. cum
5 legis.¶†Sed nũquid notorium crimen infamat infamia iuris ciui. dic q nõ, qa quo ad hoc est æquiparatũ sñiæ: notorium enim non pronunciat:sed declarat:at status mutatio requirit sententiam vt l. j.ff.de cur.fur.& nulla.l.cauetur,qd notoriũ infamat nisi de facto, vt patet intuenti.l.j.ff.de his qui no.infa.¶Itẽ vbi pręcisè reqritur sñia,ibi notoriũ non habet vim sñiæ:nec vim iudicij:nec vim citationis vt eleganter no.ĩ.de testi.cog.sup Ber in 2.glo.iste tñ reatus omnẽ honorem excludit.vt l.j.C.vbi sen.vel clarif.¶ Sed nunquid excipitur periuris? rñ.de iure ciuili:sed de iure canonico rogat infamia durante:donec agatur pñia postea nõ durat infamia : licet durat inhabilitas testificãdi ꝓpter puritatẽ q̃ requiritur in teste: ẽt in iure eiu.& qa semel malus sem p ꝓsumitur malus in eodem genere delicti.vt in regula, semper malus:qd dixi q notoriũ nõ infamat infamia ciuili:fallit.ff.de ritu nup.pa an.C.de infa.improbum fęn⁹ occultum.vt dixi quando infamat de iure,ut si vidua nubit intra annũ luctus, licet occultissimè.C.de secun.nup.l.j.& est rõ,qa nihil legi scriptæ cẽset occultũ.ff.de ɔdi.ob cau.si pecuniã.§.si seruũ.& vsurarius ex clemẽtia canonis recuperat famã si pstat cautionẽ debitã.

¶Item no.in verbo, emẽdatus.ꝙ ſpm̃ emẽdatũ,contritũ,& humi-
liatũ ecclesia nõ ſpernit.C.de epi.audi.l.3.¶† Itẽ no.ibi,periurium
qđ aliqñ eſt periurus,& tñ nõ eſt infamis.ſ.infamia iur.& de iure ci-
uili hoc eſt planum.vt ff.de infa.l.Lucius.& ff.de pœ.l.qđ ad ſtatũ:
ſed de infamia canonica cũ talis reatus nõ cõmittatur abſque do-
lo.vt C.de fal.l.nec exẽplum.videtur ꝙ omnis periurus ẽt poſt ꝑ-
actam pœnitentiã repellitur à teſtimonio de iure canonico: & etiã
de iure ciuili.& no.ff.de re mil.l.qui cũ vno.in ver.abſolut⁹.¶†Sed
videtur ꝙ oĩs periurus ſit infamis.vt C.de tranſ.l.ſi qs maior.ſolu.
ibi periurus dederat duplicem fidẽ.ſ.pacti & iuramẽti.ſed teſtis nõ
paciſcitur,& ſic non delinquit niſi in vno:qa mẽtit: ſed promiſſor
delinqt in duobus,nã delinquit in fide promiſſionis,& in fide iura-
tionis:& ideo durius agitur cũ ipſo quãtum ad infamiã. itẽ ibi lex
vltra procedit:ſed glo.in d.l.Lucius.dicit qđ iuramẽtum promiſſio
nis eſſe de futuro:ſed iuramẽtum teſtis eſt de præterito: qđ falſum
videt:qa teſtis iurat ſe dictturũ veritatẽ,& ſic de futuro:ut ff.de ver.
ob.l.v.§.ſatis acceptio.de futuro dico quo ad diceñ.ſed de præteri-
to quo ad eſſendũ.& ſic intellexit Accur.¶ Sed ſtatim opponitur,
teſtis iurat qđ dicet veritatẽ,ergo promittit dicere veritatẽ:igitur ſi
nõ dicit verũ,eſt falſus in promittendo & iurã. ſol. qui iurat, nihil
ꝓmittit,qa ex ordinis neceſſitate hoc facit nõ ſponte,etiam ſi dice
ret,ꝓmitto verũ dicturũ.vnde teſtis iurando nõ contrahit debitũ
conuẽtionale,nec quaſi cõtrahit. Aliud enim eſt ꝯtrahere aliud ex
ordine facere:ut dicit tex.no.in l.cũ vnus in prin.ff.de bo.auth iud.
poſſi.Et no.qđ infamia iuris ciuilis eſt durior quã infamia canonis:
nã durius agitur cũ rigore quam cũ æquitatę.niſi æquitas ſit remo
ta à iure: qa prohibita eſt. in auth.de iudi. §.oportet.Item not. qđ
infamia per ſnĩam durior eſt quã infamia canonis :qa durius agit
cũ viua voce,quã mortua legis ſcriptæ.vt ff.de arb.l.celſus.ſm Inn.
¶† Not.ibi in alio iudicio.infamiã ſurgere ex re inter alios geſta:&
7 ſic res alibi geſta alibi infamat.& res inter alios acta infamat quo ad
homines bonos & graues,& qui dicantur graues, habes. ſ. ea.licet
ex quadã:& infamia capet ſequitur ſicut lepra. vt eleganter legitur
& not.ff.de poſtu.ex ea.infamia enim eſt cicatrix naturalis ſtatus.ff.
de var.cog.l.cognitionũ.§.minuitur.& eſt duplex infamia, ſ. inte-
tior,quæ conſtat ex legis diſpoſitione:& exterior ex vulgi diffama
tione:& eſt ratio prædictorũ,qa ille qui ꝓducit teſtem debet eo uti
cum ſua cauſa.ſuiſq; vitiis.vt ſ.c.licet ex quadã.Nõ ob.ff de infa. l.
Lucius.qa aliud eſt de iure canonico aliud de iure ciuili quo ad hunc
effectũ,videlicet quo ad teſtificandũ.¶† Vlterius not.qđ in cã cri-
minali infamia facti repellit teſtẽ.& eſt ratio,qa teſtificari eſt ho-
8 nor à quo repellũtur ĩfames.vt C.de dignitat.l.iudices.lib.xij.& ff.
ad car.l.3.§.duæ cauſæ.¶†Quærit Ber.qualiter probetur quẽ egiſ-
ſe pnĩam.rñdet gl.ꝙ per iuramẽtũ ſacerdotis:qđ verũ eſt pnĩa cor
9 dis quæ in cõfeſſione peragitur:ſed iſta pnĩa nõ eſt ſufficiens in iu-
dicio,niſi probetur qđ peregit pœnitentiam ſibi iniunctam:tamen
ſi eſt talis pœnitentia quæ fiat in ſecreto,vt ieiunare:quia neminem
lædit aut præſumitur,ſm Inn.aut ſaltem ſtatur eius iuramento:qa
ex quo cõfeſſus præſumitur bonus vt l.nõ omnes.§.à Barbaris.ff.
10 de re militar.¶†Quærit Ber.ecce actor vel reus eſt criminoſus an
poſſit obiicere teſti,ꝙ ipſe eſt criminoſus teſtis.Dicit Ber.ꝙ ſic:qa
omnis qui recipit,fungitur loco rei,ſm Ber. In iſta enim emergẽti
eſt reus etiam ſi in principali eſſet actor.¶ Sed ꝯtra Ber.videtur ca-
ſus.C.de hære.l.qm.§.inter ſe.vbi hæreticus ꝯ teſtem hæreticũ nõ
opponit de hæreſi.ſed ibi ideo,qa dãnaret in alio qđ approbat in ſe
ipſo:& ſic eſſet ſibiipſi contrarius.vt C.de inof.teſt.in arenã.ff.ſolu.
ma cum mulier.& uide qđ ibi ſcripſi in ſubtili lectura mea infortia
11 ti.¶†Quæro nũquid ſeruus accuſatus in iudicio vel excommuni-
catus poſſit obiicere teſti de ſeruitute teſtis,vel excommunicatio-
ne eius.rñ.ſic ſm Ber.& eſt ratio quia perſona proponentis funda-
12 ta eſt in iudicio,ſed non perſona teſtificantis. ¶† Quæro cũ Inno.
nũquid excõicatus repellat à teſtimonio ſi abſolutus eſt ab excõica
tione?& vr̃ qđ ſic:qa ſemel criminoſus.¶In cõtrariũ vr̃ qa ſentẽtia
excõicationis nõ fert propter crimẽ,ſed ꝓpter ꝯtumaciam:& iõ ꝓ
pter ſnĩam excõicationis nõ ꝓbat crimẽ,etiã ſi excõicator dicat in
ſnĩa,qa furtũ feciſti,& monitus vt ꝯpareres,& ſatisfaceres,nõ ſatiſ-
feciſti:ideo excõicamus te:& eſt duplex ratio,vna naturalis:qa ſępę
excõicat qs iniuſtè:alia eſt per puncta rõnis:quia immediata cã ex-
cõicationis eſt cõtumacia,& nõ crimẽ:& cõtumacia non infamat
ſm Inn.Et no.valde dictũ qđ bãniti & cõdẽnati ꝓpter contumaciã
nõ dicunt cõdẽnati de crimine,niſi ſtatutũ hoc dictaret qđ cõdẽ-
nent de crimine:& qđ puniant acſi crimẽ eſſet ꝓbatũ.non ob.ff.de
in litẽ iur.l.j.q̃.l.eſt multũ no.& inducit ad probãdũ qđ nunquã ſit
pœna criminis:ſed pœna ꝯtumaciæ:qa ibi ſunt duo pœnit⁹ ſeparata.
ſ.debitũ originalẽ,& pœna adiũcta propter ꝯtumaciã:vñ illa.l.bene
probaret qđ ſi vnã eſt pœna originalis maleficij,alia cõtumaciæ,qđ
pœna cõtumaciæ non eſſet pœna delicti,ſed ex accidenti emergeret
poſt q̃ delictũ aſſumpſit propriã formã pœnę: Reuertor ad iuramẽ
tũ:& videt ꝙ abſolutus ab excõicatione adhuc remanet infamis,ſi-
cut qui condemnatus ſoluit ſuam cõdẽnationem. nam qui ſoluit,
fateri videtur.vt dicit.l.illa no.ff.de ta.exhi.l.locnm.§. ſi quis dolo.
ſolutio,imo non videtur fateri quia videtur reddere in inuitũ. vt ff.
13 de leg.3.fideicõmiſſa.§.ſi rem.¶†Quæro cũ Inno.vtrũ excõicatus
ſit ſimilis exautorato?& breuiter dic qđ nõ,qa exautoratus eſt in-
famis ex genere pœnæ excommunicatus autẽ ex genere ſententiæ
quaſi interim deportatus per ſnĩam dicit gloſſ.nota.inſtit.de ca.di.
14 §.minor.¶† Vltimò quæro nũquid ſit aliquis caſus in quo quis ex-
cõicetur pro crimine.reſpon.qđ ſic, quando quis excommunica-
tur ipſo facto:licet & ibi ſic in tali facto cadat ſatisfacio:qa malefi-
ciũ interpellat:quædã ꝯtumacia cohæret:qa nõ ſatisfacit: nam fur
& raptor ſemp ſunt in mora: & hoc eſt ſubtile ad intelligẽdũ. Bal.

CAP. LV.

1 *Dilatio quarta ex qua ſequitur productio an debeat concedi.*
2 *Statutum ſi dicit ꝙ poſitioni negatiuæ non debet reſpounderi:quid iuris ſi ad-
uocatus fecit poſitionem negatiuam in veritate,ac ſignificatione, ſed vo-
ce affirmatiua:quia dicit quod res fuit abſque eo &c.*
3 *Iudici ſi liquet ꝙ ſufficiens productio facta ſit,etiam ſecunda dilatio vel tertia
non debet dari.*
4 *Teſtificata aduerſarii & non ſua ſi quidam didicit,an debeat habere dilatio-
nem ad confirmanda teſtimonia ſua.*
5 *Teſtificata ſi quis ſubtraxit,& non vidit ſcripturas:ſed teſtes ei prædixerũt,
vel poſt certificauerunt,an didicerit teſtificata.*
6 *Iudex ſi velit publicare atteſtationes, ſed pars dicit.domine non publicetis
quia teſtes mei ſunt in captiuitate,vel vltra mare,expectetis qđ reuertã-
tur:& qđ deponant,an iudex teneatur expectare.*
7 *Iudex an poſſit ex magna cauſa prorogare tempora ſtatuta à lege vel à iudi-
ce de ſpeciali mandato.*
8 *Statuto ſi cauetur qđ ſi accuſatus intra octo dies à die banni non comparuit,
habeatur perinde ac ſi eſſet conuictus,& proprio ore cõfeſſus,ſi iſte non po
tuit comparere propter diſcrimina viarum:vel quia fuit vi maioris alibi
incluſus in vinculis,an currat ei dilatio.*

VLtra tertiam. Ponit formam ſm quam da-
tur quarta productio teſtium:
& alias dari non debet & ſunt duæ partes: primò regu-
1 la:ſcđò caſus excepti.ibi,niſi.¶†Caſus.Fuit quæſitum à
Papa,petitur quarta productio,teſtium.i.quarta dilatio ex qua ſe-
quitur productio nunquid debet concedi?reſpondetur qđ non ni-
ſi cum legali ſolennitate quæ talis eſt:videlicet qđ iurabit qđ nec ꝑ
ſe,nec per alium teſtificata ſubtraxerit,nec fuerit percontatus:nec
per dolum aut artem aliquam petit quartam productionem: ſed
ideo petit,quia teſtes quos deſiderat de nouo producere, prius ne-
quiuit habere.¶ Ibi,productionem.i.dilationem ex qua ſequitur ꝓ
ductio.¶ Ibi,teſtes.de inſtrumentis dic vt ĩ.de fi.inſtru.c.cum dile-
ctus ibi,iuramẽto,corporaliter præſtito ibi:teſtificata ſua,vel aduer
ſarij.¶ Ibi.artẽ. ſ. machinationẽ ſiue calumniã.& ponitur in mala
2 parte pro fallacia animi. ¶ † Dicit ſtatutum qđ poſitioni negatiuę
non debet reſponder.mõ aduocatus fecit poſitionem negatiuã in
veritate ac ſignificatione, ſed voce affirmatiuã, quia dicit qđ res
fuit abſq; eo.&c. rñ.hac arte verborum ſtatutũ non debet cõueni-
ri.gloſ.eſt ſing.in c.vl.de reſcrip.in cle.Porro aduocatus ponere po
teſt de corpore tantũ libelli qa ad eum pertinẽt vulgares formulæ.
ff.de interro.ac.ſi defenſor,quia ſtatim qđ eſt aſſumptus aduocat⁹
videtur habere mãdatum ad omnia quę natura patrocinij requirũt.
C.de erro.aduo.ꝑ totum.& l.j.poſt princ.ff.de eden Ibi, nequit de
facto forſitan hoc uerbum ſonat,uel prius erãt excõmunicati mo-
do abſoluti.vel prius inimici,poſt reconciliati.& no. iſta exempla.
¶ Op.qđ iterum nõ iuret qa poſt lit.cõte.ſemel tantũ eſt iurandũ
de calũ.ut C.de iur.calũ.auth.hoc ſacramẽtũ.ſol.iſtud iuramẽtum
eſt alterius generis qa veritatis ſm Ber.& eſt iuramẽtum purgatio
nis doli præſumpti.ſic.C.de pœn.iu.qui ma.iudi.auth.nouo iure.
3 ¶†Op.ſi teſtes habere nõ potuit,ergo ſine hoc ſacramento datur
noua dilatio vt ff.de fer.l.oratione.ſolu.qđ ibi dicitur per iſtud.c.
ſuppletur.Præterea hic nõ conſtabat de impedimento niſi per iu-
ramentum.ſ.defereñ.à iudice.ſed ſi iudex non vult iuramẽtum de-
ferre,qa cõſtat ei in ſua cõſcientia ꝙ per calũniam petitur, uel ſu-
peruacuò,vel cã differẽdi litẽ,tunc iuramento qđ ipſe ſibijpſi detu
lit nõ creditur.vt no.dicit tex.in l.3.§.j.ff. de iure iu. imo plus dicit
Ber.& eſt no. dignũ qđ ſi iudici liquet qđ ſufficiẽs productio facta
ſit,etiam ſecunda dilatio vel tertia non debet dari quia ex officio
ſuo debet abbreuiare lites:cum materia dilationis ſit amputanda.
4 vt C.de tem.ap.l.2.in prin.¶† Quæro,quidam didicit teſtificata ad
uerſarij.& non ſuam utrum debeat habere dilationem ad ꝯfirman
da teſtimonia ſua dic quod non ſecundum.Ber.& Innoc.ſcilicet ſi
teſtificata aduerſarii ſunt ſuis directo contraria : quia qui videt v-
num contrariorum , uidet & reliquum.ut inſtit.de his qui ſunt
ſui iur.in prin.ſecus ſi eſſent indirectè contraria, vt actio & exce-
ptio. vt C.de excep.ſi quidem. item.C. de contrahen. & commitẽ.
5 ſtip.l.optimam.in fi.¶† Modo quæro vnà cum Innoc.ecce. qđ qs
ſubtraxit teſtificata,non vidit ſcripturas,ſed teſtes ei prædixerunt,
vel

vel post certificati erũt.r̃n.iste nõ didicit testificata,sed didicit nudas voces testium & ideo hoc non ob.sibi producenti.idẽ si didicerit dicta testium ab aduersario:qa non debet ei credere. nam isti possent mentiri sed scriptura nõ mẽtitur facit.ff.de transac.de his cõtrouersijs.& l.non est ferendus.& ff.quẽ ad.test.ape.l.j.¶ Sed pone qd vidit testes discursoriè & potius casu q̃ ex proposito.dicit Inn. qd nõ dicitur percontatus:tum qa non uidit ad plenã intelligentiã: tum quia iste casus non debet ei obesse. ¶ Et concludẽ qd ex proprio significatu vocis percontari dẽt, qd est idẽ qd cum diligentia inspicere,& plenè per omnia scrutari,s̃m Inn. ego dico qd satis est qd plenè viderit,legerit,& intellexerit substantialia,etiã si totã scripturam nõ prospexit ar.j.de fi.instru.contingit.C.de preci. impe. of.l.fi.sic intelligit.ff.de legi l.in ciuile.cũ ibi dicit qd tota.l.ꝑspecta intelligitur in substantia visa & intellecta.ut l j § j ff. de his quę in test.delen. debet igitur percontantem oculata fide uidisse qa oculus nõ mentitur.vt institu.de gra.§.sed cum magis.sed an cęcus potest didicisse testificata? videtur qd non:quia nõ potest legere: licet possit audire.dic qd per se nõ põt esse percontatus:sed ꝑ ꝓcuratorẽ suũ,vel aliã personã à se suppositã.ut in auth.de test.§. qa uero. ¶ Sed ecce qd post illud iuramentum solenne subornauit testes. idest instruxit,ut pro eo testificarent,nunquid ualẽt eorũ dicta.r̃n. non:sed si primi testes essent subornati,bene valeret eorum primũ testimonium nisi probaret falsum vel suspectum dixisse vt elegãter no.Gof.in titu.de senatuscon.libo.& hęc sunt bene notanda. & quotidiana.¶† Quæro vnà cum Innocẽ.iudex vult publicare attestationes.Dicit pars, dñe nõ publicetis:qa testes mei sunt in captiuitate,uel vltra mare,expectetis ꝙ reuertãtur & qd deponant. Nũ
6 quid iudex tenet̃ expectare.r̃n.vltra dilationẽ legalẽ expectare non tenetur:sed debet publicare testes, tñ ꝑpter illos reuersos postea dabitur in integ.resti.ad ꝓbandũ per ipsos.Nã beneficiũ restitutionis nõ tollitur per cõiecturã subornationis: & concedit hæc restitutio ex sũmaria cognitione: qa incideret petit̃ s̃m Inn. & nõ ꝓcedit ad alios testes nisi ad eos qb⁹ fuit impeditus tex.est sing.ff.de iureiu. l.admo nẽdi.in verbo quibus solis.Sed op.si iudex scit impedimẽtũ testiũ,ergo sententia erit nulla,tũ qa nõ liquet de causa,tum etiam qa lex expresse videtur hoc dicere.ff.de re iud.l.quæsitũ. sed ibi loquitur in parte absente non in teste:qa sic nõ est de substãtia testis vt pars.Itẽ licet nõ sit liquidũ per hos testes absentes põt esse per alios.¶† Quæro nunquid iudex ex magna cã possit prorogare tpa
7 statuta à l.vel à iudice de speciali mãdato vt C.de dila.l.j.r̃n.sic.sed non immoderatę.In ao.exẽplũ,si impedimentum est,qa per mare nauigari nõ potuit,nec per terrã iri.Nã nihilominus currit dilatio ipso iure,licet detur in integrũ restitutio s̃m Inn.¶ Hæc verba sunt multũ vtilia ad quęstionẽ quotidianã.¶†Statuto cauetur, qd si ac
8 cusatus intra octo dies à die banni nõ cõparuit, habeatur perinde ac si esset cõuictus & ꝓprio ore confessus.Pone iste nõ potuit apparere pp dictã crimina viarũ,vel qa vi maioris fuit alibi inclusus in vinculis:nũquid ei currit dilatio.r̃n.sic,sed datur in integrũ restitutio. ¶ Itẽ si antequã reuertat̃, petat̃ ꝓrogatio termini iudex posset prorogare terminũ:quia qd est omissum a statuto,nõ debet omitti ꝑ religionẽ iudicantis.vt ff.de test.l.quęsitũ scio.dicit Inn.qd prudenter facit pars aduersa si nõ petit copiã alias articulorũ ꝓducendorum qa articuli potius expediunt ꝓduceñ quã sibi.porro si expedit qd statim ꝓduceñ vel ꝓducturo articulos assignetur solemnis dilatio ad probãdum.& cõcludit ei ꝙ sentiat s̃m Inn.idẽ ait vnam dilationẽ in aliã nõ confundi.vñ si habet dilationẽ trium mensiũ ꝓ testibus eiusdẽ ꝓuinciæ habebit sex alios pro continentibus ꝓuincijs & nouẽ alios de partibus vltra marinus.Ego puto ꝙ iudex possit ad hęc omnia assignare nouẽ menses.arg.ff.ad car.ideoq;.Idem ait qd imputet sibi qui habet dilationẽ ad probãdũ si non fuit sollicitus in omnibus quæ natura ꝓbationũ requirit. Vltimo dicit qd cõfessiones possunt fieri in quacunq; parte lit.& verũ est,qa & post sententiam.ut no.ff.de condi.inde.Iul.in prima glo.Bal.

CAP. LVI.

1 *Accusatus pendente accusatione an possit in testem produci.*
2 *Accusatus pendente accusatione an possit esse testis in causa ciuili.*
3 *Accusatus appellatione pendente an possit esse testis.*
4 *Accusatus non admittitur in excepto crimine contra eum qui est bonæ famę.*

NOn debet. Ponit regulam & casum exceptũ. secũdò ꝓbat per duo similia. ¶ Ca-
1 sus.† Quæsitũ fuit vtrũ accusatus pendẽte accusatione possit in testẽ produci.R̃n.qd nõ,qa nec aliũ accusare, nec alios suscipere põt s̃m primũ dictũ.fal. it in criminibus exceptis.h.d.¶ Ex hac decre.not.qd testimoniũ & accusatio ęquiparan
2 tur in repellendo,similiter o: do.¶ † Quæro nũquid accusatus accusatione pendente possit esse testis in causa ciuili ? & videtur qd sic,qa interim remanet in officio suo,& interim subditi tenentur ei obedire.& not.bene hoc dictũ de obediẽtia.idem ergo dicemus in tabellione,ꝙ accusatione pendente licet ei conficere instrumenta de quibus est rogatus.arg. ff.de sol.qd si forte.§.j.& l.reo criminis. sed nouum officium interim assumere nõ potest.vt C.de procu.l. reum criminis.& ff.de pub.iudi.is qui reus. nec nouum honorem.
3 vt ff.de mu.& ho.l.reus delatus.¶†Quæro nũquid appellatione pẽdente possit esse testis?& dic ꝙ sic:quia est integri status:& hoc in ciuili:secus in criminali,secũdũ Ber.ita debet limitari gl. Accu.quę
4 est.ff.de infa.l.furti.§.j. ¶† Vltimò scias quòd in excepto crimine accusatus nõ admittitur cõtra eũ qui est bonæ famę.s̃m Inn. ꝙ est verum nisi reus forte lęsę maiestatis fecerit eũ accusari,ut non possit contra eũ testificari. Nã ista malignitas detecta debet obesse nõ prodesse.& quodãmodo delictũ cõfitetur,qui probationes subtrahit.vt s̃.eo.tit.c.cum causam.§.nisi forte. & hoc quando subtrahit facultatem probandi:secus si probationes factas. Nam non ideo perdit, sed viam sibi pręcludit in testibus producendis. Bald.

¶ De testibus cogendis. Rubrica.

1 *Officium testis est publicum in genere quia tuetur veritatem.*
2 *Testis de iure ciuili indistinctè compellitur testificari.*
3 *Enormia crimina de iure ciuili quæ dicantur.*
4 *Iudex si non puniat delinquentem debita pęna sed mitiori succedit in eodem supplicio quod ipse indignè miserando pepercit.*
5 *Testes debent compelli vbicunque est magnum damnum proximi vel lucrum aduersarij & vbicunque esset scandalum.*

1 ¶†Pręmitte ad euidẽtiã ꝙ officiũ testis est publicum in genere:qa tuet̃ veritatẽ quæ est res sacratissima & reipublicæ valde necessaria vt ff.de iureiur.l.eũ qui nocẽtem.in prin.& si vna ęquitas in veritate consistit.vt ff.depo.l.bona fides.ideoq; ius ciuile statuit officiũ testis esse publicum & necessarium.vt ff.de testi.l.j.& ff.quẽad. testa.ape.l.si qs ex assignatoribus.& qñq; est publicũ vtilitate & autoritate vt qñ in cã publica fertur testimonium.vt C.de priui.l. vtilitas quandoque est publicũ cũ autoritate & seueritate quia publicè interest malificia puniri.vt ff. de pub. l. licitatio. §. qd illicitæ ff. ad legẽ Aquil.l. ita vulneratus adeo qd de iure ciuili testes cõpellẽtur & qñquę torquentur si sunt viles vel suspecti. vt ff. de quęst. l.edictum.& l.diuus pius.quandoq; est publicũ autoritate sed vtilitate priuatum vt quia tendit ad priuatam vtilitatem.& ideo fęminę possunt esse testes.nã si esset omnino publicum. i. principaliter & secundario non possent.ff.de testa.qui testamẽto.§.mulier.ff. de re.iur.l.fęminę.¶† Porro hęc regula traditur de iure ciuili qd indi-
2 stinctè testis cõpellitur testificari.vt j.c.super eo.vltimo respõso.& si vult testificari aut iam prestitit iuramentum de veritate dicẽda & se subtrahit vt veritas non appareat & punitur pęna falsi: quia cum iurauit deponere est periurus.vt C.de epis.& cle l.presbyteri. si autem non iurauit punitur pęna contumacię & nõ pęna falsi.vt j.eo.cum super in verbo,si vero.¶ Sed de iure canonico qa officium testis non est omnino publicum sed quasi publicum alia distinctio adhibetur.nã quædã sunt causę criminales quędã ciuiles quędam medię vt criminales ciuiliter motę. itẽ qñ criminalis incidit ciuili:vt quia obiicitur testi falsitas ¶ Item s̃m canones cã inquisitionis nõ est omnino criminalis:qa ex ea nõ imponit̃ vltima pęna quę debet̃ ex crimine & quę vt ita dixerim est terminus causę pęnę si ergo causa est mere criminalis testes non coguntur sed hortãtur.¶ Fallit in exceptionibus criminalibus vt in crimine falsi.j. eo. cum cõtra.item in crimine sacrilegij puta qa iniuria personalis est facta clerico.ut j.c.peruenit.¶ Itẽ in crimine cõspirationis contra suũ prelatum qa est crimen multũ detestabile.vt j.c.venerabilis & fortius in crimine proditę patrię qa est crimẽ lęsę maiestatis vt eleganter not.C.de aboli.l.2.& idẽ in similibus delictis enormibus: qa de similibus idem est iudicium vt C.de epis.& cleri. l. si quẽquam. & C.de hære.l.quicunq;.ibi dũ dicit & si est in appellatione diuersitas est tñ in prauitate cõuictio.ut in l.in delictis.§.hęc verba.ff.de adul.C.de fur.si quis seruo.itẽ fallit in crimine adulterii.j.c.perue nit ei primo.in quo quædam alia specialia sunt.ff.de adul.l.in crimine.nam quo ad iniuriã animi excedit omne delictum: vt C. de rap.
3 vir.l.j.ff.de leg.2.codi §.pe.¶†Et no.ꝙ enormia crimina de iur. ciuili dicuntur omnia quæ cõmittũtur cum dolo in magnũ dãnum vel iniuriã alterius.vt ff.de reg.iur.& l.ea.& ff.de mi.l.auxiliũ. §.in delictis.& maxime ea pro quibus ingerit pęna sanguinis.vt ff. ad l. Cor.de sic.l.3.sed de iure canonico dicũtur enormia illa in quibus post peractam pñiam nõ cõsueuit dispẽsari.vt s̃.de iu at si clerici. ¶ Porro ius ciuile non facit mẽtionem de dispensationibus qa iudex nõ dẽt esse clemẽtior l.quæ est sequẽda regenda ut in auth.de
4 iu.§.oportet.& ff.qui & aqui.l.ꝑspexit.¶†Itẽ si iudex nõ punit delinquentem debita pęna.sed mitiori succedit in eodẽ supplicio qd ipse indignę miserando pepercit.vt C.ne sac.bap.ite.l.nulli.in ã.si vero causa est mere ciuilis si qdẽ matrimonialis testis ꝯpelluntur vt j.e.c.j.idẽ si beneficialis ut j.c.super his.idẽ regulariter in omni cã pecuniaria quæ nõ est famosa sed si est famosa causa ut furti & similes testes non cõpellunt tũc de iure canonico :quia ab eis infamia oriri nõ debet ꝑsertim si sunt clerici fallit si mihi in ala gra vel per collusionẽ se subtraxerint nę pcẽat testimoniũ veritati nã odio

colludētis est hoc statutū. vt j. ea. pœnit. ver. nos igitur sed in causis medijs testes cōpellunt quēadmodū in mer. s ciuilibus. arg. s. de pcur. c. tuę. & no. s. eo. dilectorū. Vel dic finaliter cū Inn. qd aut est pactū tacere veritatē & semp testes cōpellunt aut nō est pactū. & tunc nō cōpelluntur. ¶ † Ego dico q ubicunq; est magnū dānū pximi vel lucrū aduersarij testes debēt pelli. & vbicūq; esset scāda ū. Itē vbicunq; testes sunt rogati qa iā acceptauerunt officiū testificādę vnde ipsum recusare nō pnt & hæc vera sunt de testibus qui pducunt in iudicio. Sed q aliqui testes intersint ctui vel testamētis vbi ipsi voluēt interesse nō cōpellunt adesse. & ideo possunt discere & nolle scire qd agitur inter partes. & sic tanq ignorantes factū postea in iudicio prodi non poterunt. ar. a cōtrario seniū j. c. sup eo. in verbo interfuerūt. & C. de testa. cū antiquitas. & ideo puto qd ille qui petit testes cogi, debeat iurare q ipsi testes fuerūt in facto super quo producit eos & hoc in facto pprio producentis. dicit Gof. in summa q de cōsuetudine curię in medijs causis prout ego vidi & in criminalibus qualitercunque intētatis testes nō compelluntur nisi de speciali mandato Papę. & ideo ius cōmune reputatur talis stylus: qa interpretatur ius commune. vt ff. de leg. l. de quibus. Bal.

CAP. I.

1 *Iudex potest committere receptionem testium in causa ciuili quantumcunque graui.*

2 *Testis quare in criminali debet se coram iudice & non coram alio præsentare iurare. & deponere.*

Causam matrimonij. In causa matrimoniali cogendi sunt testes ¶ Casus Papa mandat testes pductos in causa matrimoniali ex vtraq; parte. i. tam p matrimonio vel cōtra moneri ne veritatem per suā absentiā occultet & si subtrahant odio gratia vel timore cōpellant ad ferendum testimoniū coram iudice vel eius nuncio. ¶ Ibi timore. no. qd metus nō excusat testem. ¶ † Ibi nūcio. not. qd iudex ex potest cōmittere receptionē testiū hoc verū in cā ciuili qūmcunq; graui sicut est hic in cā matrimoniali. secus in criminali: quia in criminali nō possunt testes recipi nisi habeāt merum vel mixtum imperium puta per potestatē illius fori vnde sunt testes ex commissione iudicis causę. Nā in alieno territorio vel diocesi non potest citare eos vt veniant coram se nisi hoc habeat consuetudo. & est valde not. q consuetudo possit inducere q quis possit in aliena diocesi suam iurisdictionē exercere. ut ff de testi. tertia. §. fi. ¶ † Itē not. hic q commissarius & oīs qui

2 mittitur cum aliquo mandato dr nūcius. Sed quare in criminali testis debet se corā iudice & nō corā alio præsentare iurare & deponere. dicit Ber. q nō solū ex dictis sed ex gestis testis iudex debet informare animum suum Ber. ¶ Itē præsentia prætoris multum facit ad terrorem testis vt ff. de quæst. l. de minore. §. tormenta.

CAP. II.

1 *Papa si mandat quibusdam presbyteris quatenus in causa quæ vertitur inter episcopum prenestinum & Abbatē sancti Subliacenteñ. ad suam præsentiam accedant perhibituri testimonium veritati & si non venerint excommunicationis & depositionis sententiam reformident: an mandatum istud teneat.*

2 *Testimonium veritati perhibituri qua hora diei debent comparere.*

3 *Verbum hoc sciatis vos suspensos est promulgatiuum sententiæ excommunicationis.*

4 *Sententia excommunicationis si sit relaxata causa ferendi testimonij an interim possit appellari.*

5 *Excommunicatus si aliquis esset non compareret in termino si fuit impeditus an sit excommunicatus.*

Cum super. Per excōicationis suspēsionis & depositionis sniam cogendi sunt testes & propter cōtumaciā potest imponi testi pęna confiscationis qd est no. dignū. ¶ Casus Papa mādat quibusdam presbyteris quatenus in cā quæ vertitur inter epm prænestinum & abbatē sancti Subliacenteñ. ad suā psentiā accedāt perhibituri testimonium veritati & si nō venerint excōicationis & depositions sententiā reformidēt. ¶ † Op. q istud mādatum nō tenuit qa non fuit apposita certa dies. rñ. glo. q subaudiri debet qa fuit apposita certa dies & ex hoc colligo q nō valet dilatio sine termino. ¶ † Sed qro qua hora illius diei debēt cōparere. rñ. ea qua possint expedire suū officiū. s. iurādo. Nā deponendo possunt detineri a iudice. per 15. dies sed non vltra. vt C. de test. l. pe. fm vin. ¶ Sed contra hoc op. nā intimatio fuit ad perhibēdum testimonium. ergo non sufficit q iurent in termino nisi deponat qa hęc dictio testimonium significat rem perfectam So. imo sufficit qa depositio trahitur retro & licet infra 15. dies teneatur expectare tamē quandoq; possunt deponere & semp dico qd trahit retro & est casus in d. l. pen. & not. in c. j. de

3 of. dele. in cle. ¶ † No. qd istud verbum sciatis vos suspēsos est promulgatiuū sniç excōmunicationis q tñ nō transit in executionē nisi existēte cōditione & ideo interim pnt appellare si snia esset lata ab alio quā Papa qa anteq snia excōicationis trāseat in executionē. i. in effectū suum appellatio suspendit pronunciatū. vt j. de ap. c. preterea requisisti Sed qd si iudex dixisset ita si nō cōparueris ex nūc te excōico. dat q aqd in termino non potest appellari. qa existens cōditio fingit retro p illam dictionē ex nunc Sed ɔtrarium est verum qi si hoc esset snia excōicationis ligare pposteræ. i non præcedēte culpa vel mora qd est impossibile. Si aūt esset ta e qd q non requireret morā. tūc dictio ex nunc operat id qd verbū sonat. vt ff. si cert. pe. l. lecta. §. ex nūc put ex tunc. & § dicebā. ¶ † Sed pone q sen-

4 tētia excōicationis est relaxata cā ferēdi testimonij vt s. tit. j. veniens §. fi. nūquid interim pōt appellari. & vr q sic qa interim cessat excōicatio. dic ɔ qa iste est potius qdā suspēsio q liberatio. vt ff. de ver. ob l. 2. § j. & ibi gl. solēnis q aliud est cessatio obligationis aliud extinctio Itē qn lex resuscitat eūdē numero. vt ff. de iure fi. l. defectus. § fi. cū. l. seq. & facit. ff. de pac. l. scimus. §. j. sed qd si dixit excōicatū te esse cognoscas. rñ. si ia est lata qa sua & cognitio est verorū de futuris & nō est snia. ¶ Sed qd si iudex dicit sub pęna excōicationis. rñ. obligatio nō est pnūciatiua: vt ff de pac. rescriptū. §. fi. pacto. i. obligādū per existētiam ɔditionis ad pęnā excōicationis: sed si iā excōicantis nondum lata est. d. c. j. deinde q in vno edicto pnt fieri plures & citationes subiuncto modo. & dicit ibi glo. multū not q hoc fit de cōsuetudine pp difficultatē citationū ad idē facit. j. de sen. excō. cōstitutionē. j. lib. 6. rñ. licet pendēte vna dilatione non

a possit dari alia. vt C. de dila. siue pars verū est diuersō tpe sed simul possunt dari qa pēdet ex altera. tex hic est fin. dein de in eo q crescēte

5 contumacia crescit pęna & iudicis indignatio. ¶ † Sed pone q aliqs est excō catus si non comparet in termino. fuit impeditus nūqd in excō catus & videtur q nō vt ff. de re iu. quęsitum & ff. de pub. ce. C. qui pe. tu. l cū matribus. C. de ap pscs. ff. de re mi. l. 3. § si a die. nec debet auferri copia defensionis. & idē nō debet denunciari excōicatus nisi prius citet ad faciendū suam defensionē tex. est ibi fin. dicit Ber. q quo ad Deū nō est excōicatus. sed quo ad iudicū eccle sic sic. ¶ Tu dic q nec quo ad iudiciū ecclesię nisi prima facie qa nō constat de impedimēto sed constito de impedimēto ecclesia non iudicat eū excommunicatū qa non est in dolo nec in culpa: facit q no. Inn. de of. de le. c. p. & g. j. de ap. ex ratione per Inn. & ff quę sen. sine ap. rescin. l. paulus. & hoc qn præcisum est impedimētum. sed qn est causatū impedimētum tunc incidit in excommunicationē. sed debet de facili relaxari qa impedimentum causatum minuit contumaciam vt sing. no. in l. j. §. fi. ff. si quis ius di. non obtem. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide hic per d. Fel. in primo & adde. d. Marianum in repet. rubr. de dilat. in 21. col.

CAP. III.

1 *Testis qui timore aduersæ partis se subtrahit testificari compellitur.*

2 *Consensus de aliquo facto coram iudice si factum negat an in illi qui interfuerunt negocio cogantur testificari.*

3 *Notorium quid est.*

4 *Delictum notorium & contractus an differant.*

5 *Metus qualiter probetur.*

1 Super eo. Testis † qui timore aduersę partis se subtrahit testificari compellitur. Et in prima decisa cōsultatio. in scda ibi consultatione distinguit tandē ibi verū fm membrū ibi psequit deinde snā rñsionē moderat. & vltimo ibi. licet rñdet tacite opinioni. ¶ † Ca-

2 sus. aliqs conuenitur de aliquo facto corā iudice. ille factum negat. Quærit an illi qui interfuerūt negocio cogant testificari. rñdet Papa altius exordiēdo qd siquidē factū est notoriū nō egemus testibus nec alia pbatione nec iudiciario ordine sed si nō est notorio & reus negat factū testes sunt admonēdi. sed nō cogēdi nisi ɔter iudicium metu aduersæ partis retrahunt a testimonio pferēdo. Sed op. qd imo cogant qa ius ciuile hoc dictat. rñdetur qd illud est verū de rigore iuris ciuilis: secus de benignitate canonica h. d. ¶ † Quæro qd

3 est notorium. dicit Arch. qd populus videt. l. j. di. in sacerdotibus. qd notoriū est qd nec negatione efficitur dubiū nec pbatione efficit magis certū vel notoriū est qd patet expsse: & ideo nō est pbare necesse: vel notoriū est qd hominū memoria labi nō pōt de iur. calun. c. cum causam per Inno. ¶ In tex. ibi factum est notorium delictum id est delictum qa contractus vt plurimū non sunt notorij.

4 vt no. in c. vestra. j. de coha. cle. & mu. ¶ † Quæro ergo an sit differētia inter delictum notorium & contractum. & videtur q non per istum singularē tex. ¶ In ɔtrariū videtur quia in delictis non requiritur ordo iudiciorum fauore reipublicę. sed in contractibus & similibus requiritur iudiciarius ordo & libellus & lit. conte. & probatio vbi est aduersarius negās ut patet in edicto diui Adri. qd procedit ex notorio vt C. de edi. diui Adri. l. fi. Præterea post liquidas probationes oīs ɔctus efficit notorius. & tñ requiritur ordo iudiciarius & hæc

hæc est veritas & ita sensit Inno.in d.c.vestra,hoc etiã ꝓbatur qa testimoniũ qđ fit corã principe est notoriũ & similiter qđ apud acta alterius iudicis & tñ indiget ꝓbatione.vt C.de testi.oĩm.& l.sancimus.in delictis autẽ odio delinquẽtiũ qđ patet expresse nõ est probare necesse.tñ elegãter dicit Bar.qđ requirit citatio & snĩa. deinde dicitur hic si iudici constiterit qđ timor &c. ¶† Qualiter probabitur iste metus? rñdent glo.qđ præsumitur qđ verũ est inspecta tñ qualitate personarum.& puto qđ hoc sufficiat etiã iniustus metus quia non tractatur de alicuius preiudicio. Bal.

CAP. IIII.

1 *Instrumenta qui furatur vt veritas non appareat tenetur crimine falsi.*
2 *Occultans per vim testẽ in domo sua vt veritas nõ appareat, qualiter puniat.*

PERuenit ad audiẽtiã. Cõpellitur testis fraudem illius detegere qui probationis copiam aduersario subtrahit & in prima parte narratio.in fcda iudicis instructio.ibi nos.¶ Casus quidam fuit accusatus de crimine simoniȩ & adulterij.iste astrinxit testes ad iurandum qđ non deponerẽt contra ipsum dicit Papa qđ nemo debet subtrahere aduersario suo instrumenta & ꝙ testes ꝑtinentur appellatione instrumẽtorũ & qđ iste qui subtrahit instrumẽta uel testes ostẽdit se fouere iniquam litẽ & ideo testes sunt compellendi.¶ In tex. ibi simoniæ & adulterij no.quẽ posse eodem libello de duobus criminibus capitalibus accusari.¶ †Ibi testes cõtinent.not.qđ ille qui
1 furatur instrumenta vt veritas non appareat tenetur crimen falsi.vt C.de fal.l.eum.sed si veritas apparet per cõfessionẽ subtrahẽtis vel notoriæ non tenetur pęna falsi vt ĩ. c proxi.qđ dic ut no.Bar.ff.de tab.exhi.l.ocum.§.si quis & facit.ff.de eden.argentarius.§. cũ autẽ. C.de test.non idcirco.¶ †Sed nũquid idẽ est in eo qui per vim oc-
2 cultat testem in domo sua vt veritas nõ appareat? hic est argu. ꝙ similiter incidat in pęnam falsi sed tñ.ĩ.innuit ꝙ punitur pęna arbitraria tanquam contemptor prætoris ꝙ est verius quia non reperitur.l.cautum ꝙ puniatur pęna falsi.facit.C.de proba.si de possessione.Opp.ĩ.c.dilectorum sol.ut ibi Bal.

CAP. V.

1 *Iniuriæ si fiant clericis multis astantibus & videntibus & iniuriantes nolũt testificari quia infesti sunt clericis an cogantur.*

PEruenit ad nos. Super probanda iniuria clericorum cogẽdi sunt
1 testes.¶† Casus aliquando cõtingit ꝙ clericis fiunt iniuriæ multis astantibus & videntibus tñ iniuriãtes hoc negãt & testes nolũt testificari qa infesti sunt clericis. Quærit an cogantur. Papa generaliter rñdet ex quo colligitur indirecta quæstionis solutio ꝙ super omnibus rebus ecclesiarum testes sunt cogendi.Not.ꝙ ꝓsecutio iniuriȩ clericorum appellatur rei i. libertas ecclesiæ.l.j.§.quȩ onerandȩ.ff.quarum re.act.non da.per Bar. Bal.

CAP. VI.

CEterum. Super cõsanguinitate probãda cogẽdi sunt testes.¶ Ibi iur.consuetudo.i. iur.practica.non enim est ꝓprie cõsuetudo qa nõ prescribitur tpe qđ est dispositũ ipso iure.vt ff.de vsuc.sequtur.§ lana.¶Ibi constiterit.no.ꝙ qui allegat turpitudinem alterius debet eã ꝓbare probat autem hoc per inobedientiam secundum Bar.ff.ex qui.cau.in pos.ea.Fulcinius.§.quid sit latitare.Bal.

CAP. VII.

1 *Testes synodales an cogantur iterum iurare si deponant tanquam testes specialiter producti.*
2 *Repellitur quis ab officio denunciandi propter superuenientem infamiam.*
3 *Sindicus si erat infamis ante ipsius constitutionem an poterit denunciare maleficia.*
4 *Error potest reuocari vsque ad sententiam.*
5 *Varians & contradicens an & qualiter differant.*
6 *Vacillans quis dicatur.*
7 *Varians quis dicatur.*
8 *Testes synodales an teneantur denunciare qualitates aggrauantes factum.*
9 *Sindici licet teneantur denunciare maleficia non tamen tenentur denunciare omnes qualitates.*
10 *Sindici non possunt denunciare maleficia nisi prius iurarent officium.*
11 *Præsumitur visus in eo quod communiter fit inter quasi omnes.*

PRęterea. Testis sinodalis qui super matrimonio corã ordinario deposuit corã delegato sup eo iurare nõ cogit.hoc primo ꝓpter superuenientẽ infamiã a ferẽdo testimonio repellit.hoc secũdo.potest tñ si errauit incõtinenti nõ ex interuallo corrigere dictũ suum.hoc tertio.secũda ibi vero.Ibi tertia quorum.Casus præmittit secundũ Ber.ꝙ cũ episcopus visitat suam diocesim conuocato populo facit a.iquos honestiores de plebe iurare qđ illi diligenter inuestigabũt si aliqui cõsanguinei matrimonialiter sunt coniuncti vel cõiũgi velint q iurãt qđ denunciabũt episcopo vel eius commissario quos testes vulgus appellat sinodales,35.q.6. episcopus in sinodo.mõ sequit casus in terminis q̃ritur enim vtrũ ex quo isti ꝓstiterũt epõ iuramẽtũ generale de ueritate denũcianda si postquã denũciauerũt ꝓducant in testes corã iudice delegato ꝓpellant iterato iurare.Rñ.ꝙ dũmõ aliter fiat fides ipsi iudici nisi emergat articulus nouus.& q nõ cõtinebat sup primo iuramẽto eo qđ nõ pertinebat ad officiũ denunciationis.Quærit vtrũ isti testes publici & generales possint ꝓpter infamiã repelli.Rñ.qđ sic a ꝓhibẽdo testimonio sed non a prohibito. Tertio quæritur an possint se corrigere. rñ.qđ sic si non studiose. sed errorẽ deposuerint & incontinẽti nõ ex interuallo se corrigãt.¶ Ibi capitulo forte sede vacan.ĩ. de hære.ad aboledã.vel ad hoc habebat cõsuetudo ꝓscripta ſm Vin. Ibi aliter ergo secus si aliter quã p eos possit probari. vnde facit ad q̃õnẽ statuti.Nã per statutũ eligunt sindici ad denũciadũ maleficia q prestant generale iuramentũ de veritate denũciãda qđ si iudex format processum ſm denunciationẽ & altera pars ꝓducit eos in testes quod nõ cogũt testificari nisi forte ipsi interfuerint & viderint,
1 & si alias non possit probari.¶ †Et est arg.qđ nõ cogat iterum iurare si deponãt tanquã testes specialiter ꝓducti qa sufficit semel esse iuratum & generaliter.& similiter est argum.qđ notarius qui iurat a principio sui officii scribere instrumẽta vera & non falsa nec ficta si producat in testẽ sup suo instrumento verificando non cogitur iterato iurare.vt C.de fal.l.j.si qs decurio.& scias qđ oẽs quibus cõmittũtur scripturæ faciendæ debẽt iurare offiñ suum lega iter exercere.gl.est solennis.ff.de edẽ.l.quædã.§ nummularios.facit.ĩ. de ꝑscrip.ad audientiã.§.nos igitur.¶ Ibi articulus.s.non pertinens ad officium denunciatoris. Pone exemplum si emergat articulus dotis successionis uel cõputationis graduum & not. super articulo
2 nouo præstari nouũ iurm.¶† Ibi ꝑ infamiã no.qđ ꝑ supueniẽtẽ infamiã repellit qs ab officio denũciãdi.Pone ergo ꝙ sindicus creatus ꝑ formã statuti ad denunciãda maleficia ꝯxit infamiam deinde denũciat maleficiũ.Opp.qđ denũciatio nõ valet qa est infamis.rñ. bona exceptio est qa casus est hic.& iõ statim ꝙ est ꝑ sniam effect⁹ infamis intelligit depositus ab officio sindicatus & iuramẽtũ qđ ꝓstitit de officio legaliter exercẽdo est extinctũ.ut ff.de infa.l.2.§.mi-
3 les.¶†Sed pone ꝙ primo denunciat & postea effectus est infamis vel est bãnitus.rñ.debet procedi sup denũciatione qa fuit legitime facta,vt ff.de pu.iud.l.is qui reus.ver.inchoatas.plane idem est in tabellione deposito qa nõ vitiatur vetera instra rogata tpe quo ipse erat integri status vt hic.& ff.ad car.l.3.§.duȩ & l.j.C.de testi.sed pone iste syndicus erat infamis ante ipsius cõstõnẽ nũquid poterit denunciare maleficia.dic ꝙ sic qa valuit eius citatio licet esset infamis.& iõ potuit officiũ exequi arg.huius literȩ in ver. postq̃ a ꝓrio sensu.nõ ob.C.si ser.aut.liber.ad decu.aspi.l.2.li.x. qa ibi aspirauit ad honorẽ hic ad onus.vt ff.de mu.& ho.l. munerũ. §. defensores. ibi non studiose id est ex certa sciẽtia:& sic etiã debet exponi.l. municipalis dicens.si qs studiose fecerit falsam scripturam cõburatur. nã intelligitur studiose.i.ex certa scĩa nõ ꝑ errorẽ facti vel iur.vt l.
4 j.in fine.ff.de abige.& ibi bona glo.& l.illud.ff.de liber.cau. ¶ † Ibi incõtinẽti qdã exponũt incõtinẽti qñq; in eadẽ instãtia iudicij : qa error põt reuocari vsq; ad sniam.vt C.de iur.& fac.igno l.error tu dic.i.anteq̃ partib⁹ loquat vel ab alio super correctionẽ instruat.vt not.in auth.de testi §.qa vero.qnimo dici põt si testis sit note fidei & autoritatis possit se corrigere anteq̃ testimonia sint publicata nõ postq̃ iurabit tñ ꝙ cũ nemine sit locutus.ar.s.tit.j.vltra tertiam. Ad. l.Cor.rñ.qđ ibi loquit in parte non in teste nimirũ:qa principalis ꝑsona sepæ variat.ut ff.fami.her.l.q familiæ.& C.de eden.l.edita sed testis variare nõ dẽt qa ueritas de qua testis iurat nõ recipit ꝯrietatẽ nec diuersitatẽ.vt ff.de dam.infect.l.q bona. §. si quis stipulatus.
5 ¶† Modo q̃ro vna cũ Inn.q dñia est inter variantẽ & contradicen-
a tem.ᵃDicit Inn.ꝙ varians primo dicit vnũ postea directe ꝯriũ nullam causam suæ varietatis adiiciens ꝯdicẽs est q primõ dicit vnum deinde deponit indirectæ ꝯriũ exẽplum.C.de ꝯtrah.& cõmit. stip. optimã.Mihi uidetur ꝙ Inn.debuerit dicere totum ecõtra.s.ꝙ ꝯdicẽs sit ille q sibi directȩ ꝯriat.uariãs q indirectẽ.ut in cle.testibus de testi.& neuter ipsorũ põt reddere rõnẽ sui testimonij ꝑ sensũ corporis:qa impossibile est qđ duo sensus ꝯrij vel impassibiles simul
6 stẽt vel ꝓcurãt in eodẽ subiecto:vt C.de fur.l.j. ff.de ꝯdi. & demõ.l. Titię si nõ nupserit.ff.ꝓ suo.l.ancillã.¶†Quęro qs dicat vacillãs.dicit Inn.ꝙ q dubitando vel tremedo loquit.vacillat.s. quo ad fidem
7 ei adhibẽdã.i.vacillat fides eius. ¶ † Item variãs dicitur qui variæ loquitur

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino scripta per Alber.de ro.in l.3.§.qui vana vel falsa.ff.de test Bal.super ij.decretal.

loquitur vt quia primo dicit ꝙ Titius mutauit. c.florenos in. castellinis.postea dicit in bologninis vel Imperialibus licet stipulatio nō vitiaretur per istam diuersitatem quia recipiunt inuicem functionē vt dicit l.illa.no.ff.de verb.obli.quicquid astringendæ.C.de don.si quis argentum.in prin.ff.de so.paulus. ¶ Item variatio est diuersitas & vacillatio est vnius ad seipsum vt si primo dixit vnum postea dicit aliter tandem reuertitur ad primum dictum.sed si testimoniū testis est scriptum & incontinenti rediens facit sibi legi: & dicit tabellioni ego non dixi sic:potest dicere tabellio quod scripsi scripsi nec licet mihi emendare scripturam nisi iudicis mandato quia absoluta fuit dicta scriptura:ut C.de fi.instr.contractus. & quod not. ff.de statu.ho.Imperator per Cyn.Ista enim controuersia est inter tabellionem & testem de qua testis non habet iudicare & cum tabellio præsumatur peritus in iure legalis in scriptura. Ista controuersia altioris est inquisitionis.C.de fal.l.si quis decurio per Cyn. adde varians mutat ɔtrarius emendat.C.de eden.l.edita actio.defectus supplet.obscurus declarat superflus minuit.Item si dicta testis sint excedentia & excessa secundum quid est insufficiens & secundū quid est mutans & in summa sub generali vocabulo mutationis continetur omnis diuersitas & omnis alteratio quæ non est adiacens dicto priori ipsius testis ex natura rei vel interpretatione ipsius legis interpretatio nihil aliud est nisi subauditus intellectus.C. de lib præte.l.3.Idē no.in Spec.de teste.§.oppo.ver.item qd̄ testes sunt varij.dicit Specu.qd̄ si testimonium est nullum quia coram iudice incompetenti & postea variat quia dicit coram iudice competenti quod talis uariatio non efficit. Nam creditur testimonio solenni & non temerario iuramento præstito coram iudice nō cōgruo.eo.§.ver.quid si idem testis & ver.quid si compertum. ¶ Ego dico quod fallit quando coram arbitro vel arbitratore deposuerūt iurati.de arbitro patet quia redigitur ad instar iudicis.ff.de arbi.l.pe. de arbitratore autem licet non redigatur ad similitudinem iudicis tamen quia de voluntate partium recipitur fidem facit.ergo variare non potest.vt s̄.ti.j.tuis.ff de do.præleg theopompus. ¶ Itē scias ꝙ si factum est tale ꝙ de sui natura & iuris dispositione recipit iterationem ibi non est contrarietas vnius testis ad alterum ut not.in Specu.de te.§.nunc videndum uersi quid si vnus testis dicit ad seipsum dicitur uariare Bar.ff.de fal.eos dicit quod etiam testis non iu-
8 ratus dicitur variare dic vt dixi §.j.ti.cum causam. ¶ † Extra quæro nunquid isti sinodales teneantur denunciare qualitates aggrauantes factum puta ꝙ contra l.ɔxit in gradu prohibito.l.dominia.& copulati sunt p carnalē copulā. Nam ex hoc includit incestus & sic ad denūciationē officialis esset ingrēdū et criāliter.C.de accu.ea q dem. Rñ.nō tenet apponere qualitates sine quibus pn̄t officio suo fungi absq; collatiōe veritatis in sacramēto eorū ɔprehē̄se:qa nō iurati sed necessarias tātū & ideo nō tenet ad denūciādū gradū specifice. ¶ † Adde qd̄ qualitas maleficij nō est maleficiū sed qdā adiectio.
9 & ideo si statutū dicit qd̄ sindici tenent denunciare maleficia nō tn̄ tenent omnes qualitates.vñ si qs occidit germanū suū nō oportet qd̄ sindicus dicat talis occidit Petrū germanū:sed tm̄ sufficit ꝙ dicat talis occidit Petrū :qa nō plus reqrūt verba statuti:sed ego cō-
10 sulo ꝙ qualitates coherētes & notas ponāt.& facit ad materiā de qua not.Bar.ff.de cust.re.l.diuus. ¶ † Itē ex prædictis apparet qd̄ sindici nō possunt maleficia denūciare nisi prius iurarēt officiū cū ad instar testiū redigant.& scias qd̄ assignare plures rationes ad vnam cōclusionē ꝑbādā nō est diuersitas sed qdā ɔfirmatio. verbigratia ad probādū interesse lucri perditi dicunt testes qd̄ lucrum qd̄ erat factur⁹ erat.x.qa alij mercatores tn̄ fuerūt ex simili merce lucrati. ¶ Item qa superuenit guerra.vñ equi & arma fuerūt empti & vēditi carius solito & vēditores armorū lucrati.Est enim lucrum excessus ꝓportiōis siue adequationis rei cū ꝑtio fauore fortunę induct⁹. sed testis nō dicat expsse qa vidit†qm̄ ꝓsumit visus in eo qd̄ cōiter fit inter quasi oēs.& qua ex multis oculis resultat un⁹ oculus cōis
11 & generalis sicut speciebus surgit genus apud intellectū.ex cōcurrentiis ergo nūquā surgit diuersitas.sed ex differentiis. Bal.

CAP. VIII.

SVper his. Cū de fama vel vitio falsitatis inquiritur cogēdi sunt testes gl. ponit casū ibi cū de fama.i.infamia quo ad delinquētem. sed fama. quo ad testem.ꝓloquentē. ¶ Ibi literis q̄ dicebant falsæ. ¶ Ibi lōge maioris.longe maior dicit duæ partes.Ibi saniores.sanus est eo ipso qd̄ nō est infamis. ¶ Ibi testiū sub quo includitur iurm. ¶ Ibi veritati.qd̄ verū sit famā esse famā & crimē esse verū crimē. no.sup fama testes esse cogēdos.Itē sup crimīe falsi.ex hoc patet ꝙ aliud est fama aliud crimē qa hic ponunt tanq̄ diuersa dicit hic Inn. qd̄ ubi ꝓcedit p inqsitionē testes sunt cogendi. ¶ Itē vbicūq; crimē cōmitit lite pendente & hoc est inductū in fauorē iudicium & ne eludi possit eorū iurisdictio.Inn.& est no.ꝙ in fauorem inquisitoris fit qd̄ alias non fieret qd̄ inquisitoribus est fauendum quia representant rem publicam principaliter.ff.de of.præsi.congruit.

CAP. IX.

1 *Pœna falsi punitur qui vtitur falso instrumento per procuratorem.*
2 *Sententiam lucrosam vbicunque ex probatione criminis quis consecuturus est vel vitaturus damnosam semper cogendi sunt testes.*

CVm contra. Super crimine falsi sunt cogendi testes. ¶ Casus dicebatur de quodā magistro.R.ꝙ impetrauerat falsas literas & eis vsus fuerat per se seu per eius ꝓcuratorē ad hoc probādum inducebantur testes qui nolebant ꝓtestificari.Papa dicit ꝙ cogūtur testificari si se gratia timore vel odio subtrahūt vel declināt perhibere testimoniū veritati.Ibi falsas.s.funditus vt qa ī bulla vel in tpe vel in toto tenore.Ibi seu hęc dictio posita inter diuersos terminos ponitur ꝓ vel sed qñ ponitur inter diuersas responitur pro
1 vt ff.de aur.& arg.le.l.si quis ita legauerit uxori. ¶ † Ibi per procuratorem nota qd̄ q vtitur falso instrumento per procuratorem pena falsi.Item no.ꝙ qui fabricat falsum instrumentū & eo vtit geminū facinus cōmittit tn̄ qa non tendit nisi ad vnā cōclusionē reputatur vnū & idē. ¶ Ibi subtrahūt.i.declināt testificari. dicit Inno. qd̄ hoc speciale propter enormitatē criminis idē in homicidio & cōsimilibus qa de similibus maleficijs idē est iudiciū.similia sunt quæ sunt eiusdem qualitatis vt qa vtrūq; enorme.ff. de mi. auxiliū.§.in delictis Inn.Idē ait ꝙ vbicunq; ex ꝓbatione criminis qs consecuturus
2 est sniam† lucrosam vel vitaturus dānosam super cogēdi sunt testes qa tūc pcm̄ est in alterius preiudiciū tacere veritatem Inn.ꝙ dicit de lucro intelligo de rationabili interesse sine alterius iniuria nō enim puto ꝙ super prescriptione cogant testificari qa illud lucrū cū iniuria dn̄i meditat.ar.ff.de fur.l.si quis vxor circa fi.& qd̄ no.C. de fur.l.manifestissimi.in princ. ¶ Itē nec in actione iniuriarum qa ibi agit de seueritate vindictę priuatę nō publicę & nō de vero interesse.ff.de iniu.l.iniuriarū æstimatio.& C.de col.bo.l.cū emācipati.§.j.nec in actione populari quæ p lit.ɔte.trāsit de publico in priuatū ɔmodū.ff.de ver.sig.sicut.§.qd̄ si ex populari.trāsit ergo actio popularis de publico interesse ad priuatum per lit.cōte.cū hoc tn̄ constat ꝙ illicite factum debet restitui & hoc rei publicæ interest. exemplum de iureiu.eum qui.§.in popularibus.Bald.

CAP. X.

1 *Testes compelluntur in ciuilibus sed non compelluntur in criminalibus.*
2 *Testes qui petit compelli debet primo nominare ipsos.*
3 *Testis proprio motu non potest testificari nisi sit productus in iudicio.*
4 *Iudex ex officio suo potest producere testes propter publicam vtilitatem.*
5 *Testes an sint fortius compellendi in criminali quam in ciuili.*
6 *Testes an compellantur in criminalibus.*
7 *Ciuilis si incidit in criminali vel econtra an admittatur procurator.*

DIlectorum. Testes q nominati sunt in cā vertēte inter epm & capitulū suum testificari cogant ꝓterq̄ super criminibus. Casus. Inter capitulū Vulteranū ex vna parte & epm ex altera vertebat quæstio tā sup ɔuētione quā super recōciliatione.nominati erāt testes de vtraq; pte nolebant testificari,quæsitum fuit ab honorio
1 vtrū compellant .Papa rñdet sic ꝓterq̄ super criminibus. ¶ † No.ex isto capitulo duas regulas prima affirmatiua ꝙ in ciuilibus compellunt testes. secunda negatiua quod in criminalibus nō ɔpelluntur & prout facit literā loq per modū regulariter dictio ꝓter ponit improprie.vel dic ꝙ ponit ꝓprie qa qō formabatur ī genere.vtrū testes essent cōpellēdi & rñdet ꝙ sic.fallit in criminalibus.& habetis hic gl.magnā q primo tractat de ciuilibus.scd̄a ibi in criminalibus non ꝓcedit per accusationē.tertia ibi vero ciuiliter agat. tractat qñ de crimine ꝓcedit in modū exceptiōis vel denūciationis uel inquisitionis.quarta ibi sed huic distinctioni format quādā oppositionē. qnta ibi & sic necesse cōcludit circa cām capituli. sexta ibi ideoq; cōcludit in materia ponēdo varias & diuersas opiniones & nō firmādo cōclusione demū in ver.sed magis equū ponit cōclusionē q̄
2 firmat.vltimo in verbo quart⁹.ponit cōclusionē.Inn. ¶ † In tex.ibi nominatino.ꝙ ille qui petit cōpelli testes debet ꝓprio nominare ipsos & est rō qa nō dn̄t compelli nisi monitione p̄missa.& si monit⁹ nō excusat se tūc est ī presumpta malicia f̄m Ber.hic.& s̄.c.puenit el.j.Nā et iustā excusationē hn̄s si nō ɔparet cū possit allegare suā excusationem contumax est.ff.si qs in ius vo.non ie.l.2.C.de ap.ciues.l.is q ad ciuilia.ff.de re.iu.l.nō pōt dolo videri carere. si qs autē nō peteret compelli testes non teneretur eos nominare nisi quādo producit ipsos ut dicit.l.illa no.ff.de arb.l.si ex omnibus. ¶ Op.ad primam regulam de mediatore siue ꝓsoneta qui non cōpellit testificari nisi ante partes hoc petāt si autē sponte testificat valet testimonium.vt in auth.de testi.§.quoniam.& in c.mediatores de testi. lib.vltim.ꝙ dico quod valet testimonium si sponte deponunt verum est nisi vtraque pars contradicat vel neutra hoc petat tunc enim

eũ non valet eorum testimoniũ.qꝛ mediatores.sed qꝛ nõ ꝓducti.
3 ¶† Nam nunq̃ inuenies ꝙ testis proprio motu possit testificari ni
si sit productus in iudicio.ff.de test.l.ꝓduci.sed nec aliqs actus põt
fieri in iudicio nisi parte petẽte vel vbi est licitũ iudici supplere de
facto.qđ est in aliquibus casibus:puta in cã inquisitionis. Itẽ in cã
a collusionis.vt C.de abo.l.2.Itẽ vbi cõstat iudici[a] ꝙ actio vel excep-
ptio ipso iure non cõpetit vt no.fin.C.de trãns.vbi pactũ. Item iu
dex prohibitus est cognoscere.ut l.j.C.ne qs vela regia. Itẽ in cau-
sa appellationis & cuiuslibet legitime suppletionis.vt C. de appe.l.
4 ampliorem.in princ. ¶ † Item hic dicit Ber.ꝙ iudex ex officio suo
põt producere testes propter publicã vtilitatẽ. s. principaliter &
est optima doctrina & maxime in causis criminalib⁹ de hoc ꝑ Acc.
in l.idẽ est.§.si tibi.ff.de condi.ob tur.cãm.Itẽ quãdo iudex videt
oculata fide vt not.in l.2.ff.de fer.Nam non põt dissimulare qđ vi
5 det vt C.ne san.bap.l.fi.¶† Op.ꝯ secundã regulam & videtur ꝙ te
stes fortius sint cõpellendi in criminali quam in ciuili ne crimina
remaneant impunita.ff.ad l.aquil.vulneratus.ff.de pub.l.licitatio.§.
qđ illicite.ff.depo.bona fides.So.verũ dicit de rigore iudiciorum
sed de equitate canonica secus:& nõ potuit esse motiuum Papæ
qꝛ est testimonio capitali ꝯhit inimicitia capitalis vt j.de ac.cũ.p.
mãchonella quã inimicitiã vnusquisq; sapiens deuitat nec debet se
ponere in periculo pro cã aliena.C.de test.l.si qñ.ff.quemad. test.
ape.l.si quis ex assignatoribus qꝛ ordinata charitas incipit a seipso.
¶ Opp.ꝙ litera nõ possit loq in criminali.Nam aut qõ criminalis
erat ciuiliter mota.i.ad pęnam dãni extra corpus puta in rebus vel
beneficiis & põt testes compelli aut erat criminaliter mota.i ad pę
nã alicuius supplicij.vel quasi vt deportationis & tũc nõ habet locũ
recõuentio qꝛ in criminali nõ habet locũ natura recõuentionis vt
C.qui accu non poss.l.j.& l.neganda.& ff de pub.iudi.l is qui reus.
Præterea hic ꝓcuratores erant in cã ergo causa non erat crimina
lis.So.dñt Ber.& Inno.ꝙ in causa pręcisa criminali potest interue-
nire ꝓcurator ad media causę qꝛ nõ interuenit ad actũ per quem
cõstituatur obligatio & idẽ tenet Accur.ff.de pu.iud.l.pc.§. ad cri-
mẽ de hoc plene no.C.de ac.l.reos ꝑ Cy.& me.& ff.de ꝓc. l. seruũ
6 quoq;.§.publice in lec.mea.finaliter cõclusio huius.c.vera.¶†Hic
quęro de vera ꝯclusione vtrũ in criminalibus testes ꝯpellant̃ teneo
ꝙ hoc sit arbitrariũ.Nã si testi imminet periculũ iudex nõ debet eũ
cogere. Nã si nõ tenetur testificari in præiudiciũ cõiunctoriũ mul
tominus in præiudiciũ suijpsius.ff.de test.l.lege Iul.Si autẽ non imi
net magnũ periculũ tũc debet compelli ꝓpter fauorem publice dis
7 ciplinę ne delicta remaneãt impunita.¶†Extra quæro si ciuilis in-
cidit in criminali vel ecõtra vtrũ admittatur ꝓcu.& est glo.hic or.
ꝙ sic puta si excipiat̃ contra testem dico ẽt receptũ in cã capitali
ſm Ber.ꝙ est no.dignũ.& facit ꝓ sñia Ia.Bu.in qõne vulgara de Ra
uagense qđ ad excep.banni declaratoriam & peremptoriam fori
possit accusatus de homicidio ꝯstituere ꝓc. licet personaliter dẽat
ꝯparere sed Iac de Bel.dixit ꝯtra ne frustret̃ iudiciũ si ꝓnũciet̃ exce.
non obstbre. vnde ꝓcu.non est idoneus qꝛ nõ est eque idoneus vt
principalia qui debet causam vincere ex vinculis vt C.de procu. l.
fin.& ibi per eundem Iaco.Butri.quod bene not.

ADDITIO.

a Vide Fely.in c.ad aures prima col.in ver.scientibus istis de rescrip.

CAP. XI.

1 *Socij coniurati coguntur ad detegendam coniurationem.*
2 *Causa si sit inter archiepiscopum & ciues coguntur ciues testificari contra ciuitatem & etiam conspiratores & coniurati.*
3 *Testes minus idonei recipiuntur ne veritas pereat.*

1 VEnerabilis. † Ad detegendã coniurationẽ co
guntur socij coniurati.h.d.Casus.
ciues ciuitatis ceruię habebãt causam cũ episcopo Rauẽ
nate modo dicti ciues cũ.M.& I.clericis eccl'ię Rauę-
nate fecerunt coniurationẽ contra archiepiscopũ Rauẽnatum dã
tes eisdẽ clericis certã q̃titatẽ pecunię ob celãdam veritatẽ.& eos
ad hoc astrinxerũt ꝓprio iuramẽto.de hoc eps est cõquestus Papę:
Papa mandat dictos testes absolui a iuramẽto & cõpelli vt ꝓhibe-
ant testimoniũ ueritati.quidã exponũt super coniuratione alij ex-
2 ponunt super principali quęstione.¶† No.ꝙ cã erat inter archie-
pisopũ & ciues & tñ ciues cogunt̃ testificari ꝯ ciuitatẽ ẽt ꝯspira-
tores & cõiurati qꝛ fraus & doluscinitati patrocinari nõ debet.fun
damẽtũ istius cõspirationis fuerũt ipsi ciues.& M & I.clerici cũ ip
sis.Et no.ꝙ testem coniuratum ꝯ me possum ꝓducere pro me te-
ne menti.¶Op.qđ non sit necessaria absolutio qꝛ iuramẽtũ teme-
rarium.so.illa temeritas non erat liquida sed occulta & ideo requi
3 ritur sentẽtia. ¶†No.ꝙ hic minus idonei testes recipiunt̃ ne veri-
tas pereat.¶Itẽ not.ꝙ isti testes erant corrupti pec. tñ possunt pro-
duci ꝯ corrũpentem etiam ad plenã fidem qđ raro alibi inuenies.

¶ De fide instrumentorum. Rubrica.

CAP. I.

1 *Scriptura authentica quæ dicatur.*
2 *Instrumentum publicum si faciat mentionem publici.sed confuse non explicite vt quia Papa mandat procedi iuxta formam alterius rescripti an mandatum possit exequi.*
3 *Prælatus potest certæ personæ sigillum committere licet malefaciat committendo & sit puniendus.*
4 *Instrumentum publicum an probet inter omnes.*
5 *Instrumenta quæ fiunt clam & in secreto valent tamen sunt suspecta.*
6 *Scripturæ priuatæ nisi negetur creditur contra scribentem.*
7 *Credendum est literis cuiuscunque de his quæ facere potest vel debet ratione publici officij.*
8 *Creditur literis conuentus licentiantis aliquem monachum.*
9 *Creditur literis prælatorum quod aliquis sit presbyter.*
10 *Scriptura originalis dicitur illa quæ a se oritur.*
11 *Sumptum facit fidem contra sumentem.*

SI scripturam. Exemplum nõ probat nisi pro
ducatur originale hoc mirum
videtur.nã si producit̃ originale.ipsum originale ꝓbat.
Non ergo ꝯsistit aliqua virtus in exẽplo. licet originale
ꝓferatur.rñ. imo si infra terminũ pemptoriũ datũ ad ꝓducẽda in
strumenta sit productũ exẽplũ & pot terminũ producat̃ originale
ꝯfirmatur ꝓductio exẽpli.& videt̃ esse ꝓbatũ intra terminũ qđ est
no.dignũ qꝛ qđ ad ꝯfirmationẽ alterius accedit eodẽ tpe factũ vr̃
1 arg ff.de do.inter vi.& vxo.l.fi.donante.§.si spõsus &c. ¶ † Quęrit
Ber.quę dicat̃ auth.scriptura.& dicit qđ scriptura publica.itẽ scri-
ptura iudicis causę cum subscriptione triũ testiũ vel duorũ ad mi-
nus.¶ Itẽ scriptura quę habet authẽticũ sigillũ prælati.Addit Ber.
ꝙ scriptura priuata trino teste notata.in subscripta plene ꝓbat ꝯ
scribẽtem.ut C.qui po.in pig.ha.l.scripturas oportet ꝙ stetur exẽ-
plo sumpto manu publici notarij.vt no.C de edẽ.auth.si qs in ali-
quo documẽto sed verũ est si tali sumpto iudex interposuit decre
tũ suũ qđ intelligitur cã cognita vocatis his quorũ interest.ut s.de
testi.c.Albricus.licet glo.in l gesta.C.de re iud.dicat ꝙ nõ requirit̃
citatio quæ glo debet intelligi qñ citandus nõ reperitur.¶†Quæ-
2 rit Ber.qđ si publicũ instrumentũ faciat mẽtionem publici.sed cõ
fuse nõ explicite,vt qꝛ Papa mandat ꝓcedi iuxta formam alterius
rescripti.nam vtrũq; est authẽticum.respondet ꝙ nisi appareat de
primo rescripto mandatũ nõ põt exequi qꝛ incertũ dicit l.ꝙ vbi de
a ficit exẽplar deficit[a] exẽplañ.ff de ꝯdi.& demõ.l.in testõ.el.j.& per
literas incertas nõ dat̃ iurisdictio.¶ Itẽ sñia nõ mandat̃ executioni
nisi appareat de processu ad quẽ se refert.& maxime de iurisdi. ſm
Bar.dicit Inn.qđ auth.scriptura est illa quæ fit autoritate iudicũ so-
lenniter interposita.¶Idẽ ait ꝙ autenticã scripturã facit cõsuetu-
do.alias aũt. si esset spãlis cõsuetudo ꝑter scripturas tabellionum
& acta iudiciorũ oẽs scripturas reputat priuatas cũ ad hoc officiũ
nõ sint specialiter deputatę ꝑsonę ꝑ quas factę sunt.¶Idẽ ait qđ ni
si constet ꝙ scribens sit notarius non præsumitur notarius qđ offi
ciũ põt etiam ꝓbari per testes.¶ Idẽ ait qđ sufficit si testes ꝓbant
qđ publice officio notarij fungebatur & hoc cõstet per testes vel
plurima instrumẽta facta inter multos qbus est adhibita fides Inn.
qđ est no.dignũ.& sic ex lõgo exercitio qs præsumitur tabellio.te-
3 ne mẽti. ¶ † Idẽ ait ꝙ p̃latus põt certę ꝑsonæ sigillũ ꝯmittere licet
malefaciat cõmittendo & sit puniẽdus & hoc etiam est no. dignũ.
¶ Idẽ ait qđ tabellio non potest conficere instrumẽta de præteri-
tis sed solummodo de his quæ uidit tpe rogati instrumenti.¶ Sed
dices nõne cõficit instrm de ꝯfessione.rñ.ipsa ꝯfessio est de p̃teritis
tamen ipse actus confitendi est pręsens & tabellio ipsum audit. vt
4 l.publia.§.fi ff.depo.¶†Idẽ ait vtrũ publicũ instrumentum ꝓbet
inter omnes quidam dicũt ꝙ sic qꝛ tabellio est seruus pub.tu dic ꝙ
probat rogatus siue cõtractus partiũ.ut C deposi.desideriũ.¶Idẽ
ait qđ obligationes dicuntur prodesse & obesse partibus instrumẽ
tũ aũt non prodest nec obest tanq̃ instrumẽtũ nisi tanq̃ probatio
qꝛ in eo nõ consistit obligatio essentialiter sed probatiue tantũ.ut
no.ff.de pac.l.postq̃ ¶ Idẽ ait qđ sufficit instrumentũ rogari ab eo
cuius cõsensus requiritur & rogat̃ & si est vnus ab vno vt testiñ &
sñia.si plures a pluribus.Idẽ no.gl.in ꝓstita.in auth.de tabel.§.nos
aũt.¶ Idẽ ait ꝙ ille q nõ rogauit instrm nõ potest facere vt tabel-
lio sibi edat illud.Idẽ no.Accur.& Odof.ff.de eden.p̃tor.in prin.&
§.rationes.¶Idẽ ait qđ tabellio non p̃sumit̃ rogatus nisi hoc dicat
in suo instro.ꝑ Inn.facit.C.de fi.instru.scripturas. sed in contrariũ
est gl.ordi.in d.§.nos aũt & no.ff.de verb.obli.sciẽdũ & est rõ qꝛ iu
rat in sua creatione de ꝯfiẽdis rogitibus.Itẽ qꝛ est solennitas cohæ
rens.¶ Itẽ qꝛ notarius p̃sumit sapiens ut no.in l.j.C. de vsur. & ff.
de verb.obli.sciendũ.¶ Idẽ credo in iudice ꝙ p̃sumat fecisse ad pe
titionẽ partis si pars erat p̃sens.ar.de fideiu.tu.l.cum ostẽdimus. §.
fi.Idem

ADDITIO.

a Vide Barba.in rub.s.de iudi.& latius. vide etiam de exemplo & exemplato per eundem in tract,de præstan.Car.in 2.q.2.col.in fi.in prima parte.

5 fi.Idē†ait ꝙ instrumenta quæ fiunt clam:& in secreto valent tamē
sunt suspecta qa suum officiū debet publicæ exercere cū sit seruus
publicus.& ideo caueant tabelliones facere instrumenta in media
nocte.nisi in casu necessitatis.Idē ait ꝙ tabelliones præstant iuramē
tū in sua creatione qđ aliquando de consuetudine nō seruant & tñ
nō vitiat instrumentū.Idē ait ꝙ notarius nō tenet aliud rimari sed
solum scribere id qđ rogat a partibus. Inno.vnde nō punitur si fe-
cit instrumētum de cōtractu simulato vel feneraticio ignorās hęc
6 secus si sciens.ut in auth.de nō alie.§.qa vero.& ibi bona gl.¶†Idē
ait ꝙ priuatę scripturę nisi negetur creditur contra scribentem. &
si dicas silentium nihil est & non videtur fateri scripturam nec diffi
teri.respondeo silētiū nihil aliud est de se sed qñ habet adiunctam
scripturā aliqd est. ff.ad Mace.si filius.ego nō credo ꝙ silēdo fateri
credatur:qa ista signa muta.i.sine voce nō sunt alicuius determina
te & certe significationis.nisi nutus saltē intercedat.vt no.ff. de pac.
7 item qa.¶ †Idē ait & no.valde qđ credēdū est literis cuiuscunq; de
his q̄ facere pōt vel dēt rōne publici officij vt si archieps ad cōciliū
citet vel ad consecrationē epōrū vel p literas etiā eps aliene prouin
8 cię vocabit.¶†Itē credit literis conuentus licentiatis aliquem mo
nachū.Idē ait qđ procuratoriū ad impetrādū & cōtradicendum &
probat p literas sigillatas etiā si non cōstet ad plenū ꝙ sint sigillate
sigillo dñi.cū credat etiā hominibus modice fidei & autoritatis. &
est rō quia agit nullo vel modico p̄iudicio alterius ſm Inn.quę oīa
9 tene menti.¶ † Ex prædictis apparent arg.ad varias quęstiones &
primo ꝙ literis prelatorū ꝙ aliquis sit presbyter creditur.verbigra
tia si prior monasterij asserit ꝙ aliqs de fratribus suis est presbyter
transmittit eum celebrandum in aliqua capella sua: qa naturaliter
vel nemini nocet:& quia spectat ad prouidentiam suam sicut ei cre
ditur cùm licentiat monachum vt dixit Inno.Itē ꝙ qs præsumitur
talis qualia acta diu gessit inter prouidos notosque & publice. ff. ad
Maced.l.3.dicit Inno.in c. dudū de conuer. coniu. quam notarius
alteri stipulando indirecte:id est sibi pro illo recipienti ei non acqui
ri nisi sit ad hoc officium deputatus.Et verum dicit vbi requiritur
deputatio vt in c.quanquam de vsur.li.6.alias tanquam publica p-
sona acquirit vtilem sine cessione si talis stipulatio veniat in execu
tione suę scripturę & non aliene:qa pars eius est.ff.de adop.l. Nam:
aliter per Cyn.& me cum si.Sed si diceret promittis illis & sic ver-
bis directis non esset bona forma.l.huiusmodi.ff.de leg.j.in glo.&
ideo non valet tene menti,& ex hoc intelligis radicem et rationē
10 plurium legum¶†Extra not pro intellectu literę ꝙ originalis scri-
ptura dicitur illa quæ a se oritur.Sed exēplū dicitur illud qđ ab alio
oritur ut patet ex voce & sic testimoniū de auditu auditus non va-
let quia non tangit negocium.Ita nec de visu visus.& ideo exeplū
non probat qa est de visu alieno etiam si talis exemplatio fuit facta
de assertione testium instrumenti dicentium scribe sic qa ita se ha-
bet veritas.nā recipere testes & publicare nullus potest pręterquā
iudex ut sing.no.C.de test.hac consultissima.§.fi. adde qđ dixi in c.
11 Albri.s̄.de testi.¶† Vnum scias ꝙ sumptum facit fidem contra su
mentem vt ff.de admi.tu.l.chirographis in principio contra vten-
tem.¶ Item si sumptum est ex archiuo publico ex autoritate offi
cialium tex.no.C.de fide instru.auth.ad hæc facit fidem contra om
nes pp autoritatem archiui forte etiam aliquo nō citato. Bal. doc.

CAP. II.

1 *Scriptura multipliciter est autentica.*
2 *Scriptura quæ fit per Tabellionem deputatum vel rogatum addit fidem alij authenticę scripturæ quæ habet authenticum & solenne sigillum.*
3 *Tabellio quod quis sit vel fuerit qualiter probabitur.*
4 *Litera vel charta qualiter dicitur authentica.*
5 *Testes inscripti quare requiruntur ad hoc vt scriptura vel charta sit publica.*
6 *Scriptura priuata an debeat esse munita loco & tempore sicut publica.*
7 *Sigillum autenticum quod dicatur.*
8 *Scriptura publica & autentica qualiter differunt.*
9 *Testator qui est tabellio an possit de suo testamento conficere publicum instrumentum.*
10 *Scriptura authentica an non pereat morte sigillantis sicut scriptura publica non perit morte tabellionis.*
11 *Testes an requirantur in scriptura fori iudicialis.*
12 *Sigilis inferiorum prælatorum an credatur ab episcopo.*
13 *Sigillo alieno an quis possit sigillare.*
14 *Sigillum ad quid apponitur.*
15 *Exprimi debet in litera ad quid sigillum apponatur.*
16 *Ius ciuile vocatur annulus ius vero canonicum sigillum.*
17 *Notarius si sigillauit literam vacuam & demum ei superscribitur citatio an scriptura ista sit falsa.*
18 *Ciuitas vna quando submittit se alicui principi portat chartam albam quæ est sicut tabula rasa in qua nihil depictum est cum sigillo communitatis.*
19 *Committi consueta cancellario imperatoris præsumuntur commissa ei cui imperator committit sigillum suum de quo confidat tãquam propria persona.*

1 SCripta verò. † Pręmitte ad euidentiam quod
quædam scriptura est auth.a ma
nu vt est scriptura tabellionis.quædam a sigillo nō a ma
nu vt alicuius offficialis prælati vel nobilis. Item quædā
habet tale quale sigillū cui de iure communi vel consuetudine nō
statur & ista scriptura non probat nisi testibus roboretur. & ideo
testibus mortuis non facit idem sed scriptura quę fit per manum
publicam puta per tabellionem deputatum vel rogatum ista facit
2 fidem de per se.¶ †Item addit fidem alii autenticę scripturę quæ
habet autenticum & solenne sigillum cui de iure vel de consuetu-
dine datur plena fides & ista etiam probat de per se sine alio admi-
niculo.vt j.c.cum dilectus.quædam est scriptura priuata.i.non pu-
blica nec solennis & ista nō facit fidem de per se sed indiget aliis
adminiculis.i vel confessione aduersarii vel approbatione testium
vel subscriptione trium testiū.ff.de po.l.publia.in fi. & C.qui po.
in pig.ha.l.scripturas,& tamen si sunt mortui scriptura nō valet.j.
eo.c.inter dilectos.in gl.super ver.manu quam bene no. alii addūt
vel literarū cōparatione sed gl. Accur.dicit quod tunc nō facit ple
nā probationē.sed semiplenā.ff.de iureiur.admonendi vbi videas.
dic ꝙ sic nihil deficit nisi cōparatio tūc facta cōparatione solenni-
ter facit fidem plenam si decreto iudicis approbatur. C. de testa. l.
publicati.ff.quemad.test.aper.l.2.C. eo. l. 2.sed si non est appositū
decretum facit semiplenam secundum Accur.& vide quod not.
in l. 2.ff.de fi.instru.& hæc per Inn.sed quid si instrumento cōtine-
tur ego talis notarius &c.nunquid creditur quod sit notarius.Azo
dicit quod non in summa autēticorū de fi.instru.qa officia publi-
ca non decernuntur a natura sed a superiore & propter fidem per-
sonę & industriam artificialem.ff.de sol.inter artifices.& l.fi. C.de
conditis in horreis publi lib.x.& hæc consistunt in facto.ff.de pub.
quecunq;.§.fi.ergo hoc est probandum.j.c.cū.P.Tabellio per Inn.
3 ¶†Taliter autem probabitur ꝙ quis sit vel fuerit tabellio.rñ.quan
doque probat plenè & directe ut per priuilegium imperatoris qñ-
que indirecte vt per vsum & quasi possessionem tabellionatus. lō-
gissimis retro actis temporibus vel qa in re publica gessit officia pu
blici tabellionis vt dixi s̄ .eo.c.j.p Inno.& ff.de offi. præto.l.Barba-
rius.& scias ꝙ scriptura publica probat licet non contineat cām
certam probat dico informiter nō formiter quia forma in hac ma
teria idem est ꝙ causa ut no insti.de act.& ob.§.item si quis postu-
lante.fallit si scriptura informis ꝯtineat cessionem iuriū.Nā tūc nō
valet vnde nō ꝑbat vt plene in l j.& ij.C.ne lice.pot.Sed in scriptu
ra priuata distinguitur aut fit ad obligandū & non ꝑbat aut ad libe
randum & ꝑbat & etiam inducit exce.doli.ff.de pac.l. tale pac.in
prin.ff.de li.le.non solum §.si liberatus verba & hoc uerum si talis
scriptura potest adaptari confessioni vel vltime voluntati sed si es
set pactum nudū de nō petēdo non valeret inter absentes licet ab
sens postea ratificaret:qa nisi interueniat medium organum nun-
cij vel epl̄e pactū nō est pactū qa nō habet in se consensum vtriuſ-
que partis vt singu.no.ff.de pac.l.idē in duobus.ff.de cōtrahē.emp.
4 l.j.in fi.C.de dona.nec ignorans.¶†Quæritur qualiter dicatur litera
vel autentica certa.rñ.ꝙ duobus modis de per se & vno adminicu-
lo testium.i.si est scriptura manu publica;vel autenticum sigillum
vel habeat adminiculum testium videntium & pro ipsa deponen-
tium,Nam si neq: est scriptura publica manu neq; habeat solenne
sigillum neq; testes inscripti viuant sed decesserint nullius firmita
tis robur videtur habere firmitas appellatur hic probatio p se stās
5 qui nō perit casu fortuito.C.de re iud gesta.¶†In tex.ibi inscripti.
qa ille qui fecit scripturas eos nominauit in scriptura nō autem di-
cit subscripti qa qñ testes se subscribunt priuatę scripturę aut sunt
duo tñ aut tres uel plures.Prima casu aut cōstat de partium volun
tate factam scripturam aut hoc negatur siquidem cōstet valet inter
ꝯtrahentes tā quo ad obligationem personalem quàm quo ad rea
lem puta hypothecariam vel translationem dñii.ff.de acq.poss.l. p̄-
dia.ff.de rei ven.quædā mulier.C.de fi.instru.l.scripturas si autem
negatur scriptura nō probat qā priuata.si vero sunt subscripti tres
testes uel plures & scriptura nō negatur fidem facit quo ad omnes
a a debitore cām habentes.vt d.l.scripturas[a] quæ est.l. vulgaris tñ sin-
gularis.¶ Sed pone ꝙ vnus ex duobus subscriptis sit notarius pu-
blicus.rñ.per hoc non facit maiorem fidē qa nō est adhibitus tanq̃
notarius.& iō oportet eum viua voce deponere.ut ff.de test. domi
cius.ff.de mili.test. Lucius.pręterea si esset adhibitus tanquam ta-
bellio suum instrumētum non haberet nisi vnum testem & sic nō
valet.ut in auth.de instr.cau.& fi.& etiam si ille vnus testis esset simi
liter tabellio.vt no.in auth.de hęr.& fal.§ si vero.Et prædicta vera
quando testes se subscribunt contractui.sed si se subscribunt vlti-
me voluntati referenti se ad contractum non tamen probant ꝯtra-
ctum.ff.de lib.le.l.aurelius.§.fi nisi veniret contractus in cohæren-
tia testamenti.vt not.ff.de test.hæredes palam.§.si per glo.& Dyn.
6 ¶ † Quæro vtrū priuata scriptura debeat esse munita loco & tpe si
cut

ADDITIO.

a ¶ Vide domi.Alexan.consi.149.volu.2.& aliquid per Lud.Roma.cōsi.303.

cut publica.rñ.nõ qa locus & tps sunt solennitates quædã sed ista scriptura priuata non est solennis ergo non requirit solennitatem. ¶ Porro sufficit veritas.iste est casus ad lrãm satis no. ff.de pigno.l. cũ tabernã.§. idẽ q̃sij t.& si non hẽt aliũ diẽ expressum intelligitur habere diẽ præsentationis literarũ.ff.de acquir.pos.qui absenti.§.j. ff de pac.emptor.§. Lucius.ff.depos.publia.§.fi.ff.si cer.peta. lecta.
7 ¶†Quærit Per.qđ dicat autenticũ sigillũ qñ sigillat factũ propriũ qđ ex sola sua autoritate depẽdet.ar.ff.de ne.ge.nesennius.ff.de an. le.l.qntus.in fine.¶Itẽ sigillũ capituli qñ gerit vices epi alias non. Itẽ sigillũ regũ vel principũ qa summe autoritati p̃sunt ĩ suo territorio sed extra suũ territoriũ nõ faceret fidẽ nisi de cõsuetudine vt
8 innuit hic Ber.& tene menti.¶†Quærit Inno. quæ sit differẽtia inter scripturã publicã & autẽticã.& dicit q̃ publica fit p̃ solũ tabellionẽ autẽtica p̃ multos alios & qđ hñt se vt excedẽtia & excessa Inn.
9 ¶†Quæro vtrũ testator q est tabellio possit de suo testõ p̃ficere publicũ instrm.& vr q̃ nõ qa nõ põt seipsum rogare nec seipsum autorizare. dic q̃ imo põt & nõ solũ nũcupatiuũ sed ẽt in scri.ar.ff.de adop.l.si cõsul.& qđ no.p Bar.in l.ij.iij.iiij.ff.de stipu.ser.& p̃bat.ff.
10 de procu.l.si procu.absẽte.¶†Quæro nunquid sicut scriptura publica non perit morte tabellionis. ita nec autẽtica morte sigillãtis. respondeo neutra perit f'm Inn. & est ratio qa legitima scriptura
11 est p̃batio p̃bata.vt no.p Cy.C.de fi.instr.l.cõparitiões.¶ † Quæro vtrũ in scriptura fori iudicialis requirantur testes & dicit Innocen. sub dubio forte q̃ sic qđ verũ est ad p̃batiõẽ si negeť sed nõ ad essẽtiam.vt C. de testa.l.oĩm & C.de do.l.in donationibus hoc saluo q̃ quidã sunt actus a quibus dñt excludi alij testes vt cũ testes examinanť.& tunc non requirit adminiculus testiũ qa esset implicare p̃dictionẽ.Itẽ p̃suetudo dat authoritatem scripturæ fori sine testiũ appositiõe qa fit in præsentia iudi.& in loco publico causa.ũ vbi sunt
12 multi astãtes tñ melius & cautius est qđ testes apponatur.¶†Quæro vtrũ sigillis inferiorũ prelatorũ ab epo credat dicit Inno. q̃ non credere nisi hoc haberet p̃suetudo nisi forte hẽat iurisdictiõne: qa tunc in his q̃ sunt suę iurisd. põt mãdare instra fieri & ea sigillare ẽt
13 si sint iudices delegati f'm Innoc. ¶† Quæro an q̃s possit sigillare sigillo alieno.rñ.nõ nisi careat p̃prio sigillo & de hoc ĩ subscriptione faciat mẽtionẽ.Inno.caue tibi qa loquiť in sigillo nõ in signo tabellionis Nã nullus tabellio dẽt cẽ sine signo.& semp dẽt signare signo p̃prio.vt no.C.de asses.l nemo.& no.inst.de pu.iud.§.itẽ.& l.si propter infirmitatẽ nõ põt signare committat p̃thocollũ alterino tario.ff.de eden l quædã.§ his aũt & authoritate iudicis publicabit. vt ĩ.c.cũ.p.tabellio vbi videas.Itẽ aduerte qa principes nõ possunt sigillare sigillo alieno nec epi nec in magis negocijs.ĩ.eo.capi inter
14 dilectos in glo. super verbo iurauit. ¶Quæro ad qđ apponit sigillũ.rñdeo qñq; in signũ cõsensus vbi tractať de præiudicio sigillantis.vt C.de re.cc.nõ ali.l.distrahẽte.& ibi no.qñq; in signum testimonij & tũc nõ vr p̃sentire sed factũ p̃hẽtiũ referre tãq̃ testis qa factum ad vnũ effectũ non dẽt ad aliũ.trahi ff.de pig.ac.grauis.effectũ qñque in signũ p̃stãtis autoritatẽ.xii. q.ij.cũ redẽptor Caue tibi qa hoc est verũ in authoritate prælati secus in authoritate tutoris quæ dẽt interponi verbis exp̃ssis ĩ l.j ff.de auth.tut.& l.vbi nõ nece.ff.de re.iu. Porro platus est æquiparat p̃tri & dño. & iõ ratificare potest. C.ad Maced l.fi.& consentire ipso facto.ff.de adop.l.si pater natu-
15 ralis.¶†Itẽ dicit Inno q̃ sigillũ apponiť in signũ cõfirmationis.& subdit q̃ qa multis põt apponi sigillũ dẽt in litera exprimi ad qđ sigillum apponatur imo dicit q̃ si non exprimitur vr apponi ad id qđ natura causæ desiderat qa ex natura actus dat volũtas intelligi.ff. de vsur.si stipulatus. ¶ Idẽ ait q̃ qualitas sigilli debet apparere per caracteres dic q̃ in sigillo quatuor requiruntur.actus apritudo.voluntas & caracter.Vñ cũ corrigia nõ potest sigillari qa non est sculptũ f'm Inn. ¶Idẽ ait q̃ sigillũ p̃stãt authoritatẽ scripturæ alterius cui accedit & firmat illã in personã scribentium non in p̃sonã regis vel Papæ sigillantis.¶Idẽ ait q̃ eps non intelligit alieno sigillo sigillare qñ signat sigillo ecclesiæ suę.& ego in aliquibus æquiparo sigillum armis cum arma alterius nõ possint portari nisi de dñi voluntate.vt l.j. C.de mu.nomi.& põt q̃s arma sua alteri cõicare.vt ff. de do.hoc iure.§.fi.& nomen suę dignitatis alteri cõcedere.ff. ad Tre.
16 l.facta §.sub p̃ditione.¶†Dicit Innoc.q̃ ius ciuile vocat annulũ ius canonicũ appellať sigillum. Aduerte si quędam corniola sit ligata in auro illa corniola dr sigillũ non annulus nisi fuerint in annulo aliquę circũferẽtes literę.ar.ff.ad exh.gẽma dt Inn.q̃ nõ est vis an ĩ il
17 la lra loquať ille q̃ se obligat an ille q̃ sigillat.ff.mã.q̃ patit.¶ † Quæro notarius sigillauit lrãm vacuã demũ ei superscribit citatio an ista scriptura sit falsa dicit Inn. q̃ nõ.qđã dñt p̃riũ.qa authoritas dẽt interuenire ante factũ & ex certa sciã.& cũ cãę cognitiõe.sed qa p sigillũ p̃stať autoritas scripturæ dẽt ille q autorizat scire.¶Item commissio istius scripturæ ẽ captiosa.qa posset scribẽs scribere q̃cquid vult dicas q̃ scribẽs excusať à vitio falsitatis.sed non à vitio nullitatis nisi data esset certa forma scribẽdi.ita qđ nõ posset committi. fraus & licet ille q dat cartã vacuã videať dedisse p̃tãtẽ q̃cquid vult scribẽdi tñ re uera nihil scriptũ est.ff.de iniust.testa.l.si bine tabulę. Cõfiteť tamẽ Inn.& est no.dignũ qđ eps põt committere fideli p̃sonę sigillũ suũ.& scdm potestatẽ sibi datã poterit illo sigillo sigillare scripturas de his quę pertinent ad epm. puta facere cõmissiones causarum citationes cõfirmationes.& generaliter de omnibus alijs quæ cõmissa sunt ei poterit scripturã sigillare etiã si platus ille non uidet literas.sicut Papã & alios prælatos & principes suis cancellarijs & hoc cõmittere videmus.sed autoritate huius sigilli non poterit noĩe episcopi sigillum testimoniale apponere nisi eps viderit cum testimoniũ sit tantũ de visu vel de his quæ plenè nouerint. ¶Item istud testimonium non est epi.sed cãcellarij.Inno.autoritas tamen literarũ est ipsius cõmittẽtis.sigillum vt superius declaraui.
18 ¶†Et no. ex prædictis ar.ad id qđ fit quotidie qñ vna ciuitas submittit se alicui principi portat cartã albam quæ est sicut tabula rasa in qua nihil est depictum cũ sigillo cõmunitatis.Et notarius qui est missus cũ illo sigillo põt scribere quicquid est de natura negocii
19 & de voluntate dñi ¶†Itẽ ex prædictis dico q̃ omnia cõsueuerunt committi cãcellario imperatoris videãtur & p̃sumuntur cõmissa ei cui imperator committit sigillum suũ de quo confidat tanq̃ p̃-
20 pria persona.ff.de offi.prefe.preto.l.j.§.his cunabulis.xcvj.di.nobi
a lissimus.non ob.l.j. [a] C. de man.prin & C.de iure fis.prohibitũ.li. x.qa ibi assertor mandat nõ habebat sigillum principis.& no bene ista qa sunt utilia.porro dominus uidetur ea cõmittere quę ipse facere cõsueuit.ar.optimũ.ff.quod cũ eo l.titianus.ff.de pig.act. l.uel uniuersorũ.ff.de do.filius.& ideo sub tali sigillo possent renouare feuda.qa sic se habet cõsuetudo & etiã naturalis discretio & iur.instructio ut dicit.l.illa.not.ff.de aqua quotidia.l.j.§. permittitur.qa principum beneficia decet esse mãsura sicut propagines.arg.ĩ.de feu.c.ex parte.ff.de leg.iij.l.pater.§.quindecim.Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide per Fede.cõsil.145.col.6.& consil.187.& 20.consi.59.& Roma.consi. 336.& aliquis per do.Fel.in c.cum in iuuentute de præsump.

CAP. III.

1 *Rescriptum vel priuilegium est edendum aduersario.*
2 *Instrumentis editis si obijciatur falsitas vel suspitio ex sola rasura in loco non suspecto repellitur talis exceptio.*
3 *Rescriptum iustitie non presumitur vitiosum.*
4 *Error facti cum est in literis proceditur per literas licet non secundum eas detur forma iurisdicendi.*
5 *Rasura quid iuris si reperitur in originalibus priuilegijs uel in prothocollis contractuum:*
6 *Rasura quid iuris si sit in nomine proprio iudicis actoris vel rei.*
7 *Instrumentum contractus quid iuris si reperitur abrasum in conhærentijs siue confinibus.*
8 *Instrumentum est suspectum propter rasuram in loco suspecto & interlinearem scripturam.*
9 *Instrumentum eoipso q̃ falsatur sufficit ad imponendum silentium.*
10 *Famam si quis probauit per vnum falsum testem tantum an puniatur.*
11 *Scriptura vituperata an faciat fidem.*

EX literis. Rescriptum apostolicum p̃p rasuram in loco non suspecto nõ cẽsetur vitio m.h.d.scdã ibi dicimus.¶Casus.Inter.A. & R. super quadam capella vertebatur quęstio productũ fuit in dicta causa quodã rescriptum qđ petitũ fuit edi.eodẽ eñ edicto dicebať falsum qa erat abrasum in illo verbo iura parochialia quęrebať qđ iur. & Papa rñ. qđ nõ p̃sumiť falsum nec debet haberi suspectũ: qa priuilegia p̃firmatoria qñque in possessionibus abraduntur & si in narratione facti est error põt corrigi & abradi & in abraso veritas
1 scribi.¶†No.q̃ rescriptũ vel priuilegiũ aduersario est edẽdũ ¶†Itẽ
2 no.q̃ p̃pria instrumẽta debent edi aduersario nimirũ:qa postquam sunt p̃ducta intelligunť esse cõia.¶No.q̃ editis instrĩs si obijciť falsitas vel suspitio ex sola rasura:in loco nõ suspecto q̃ talis exceptio repellitur.¶Op.vbi est rasura ibi est vituperatio:nam rasura est quędam cicatrix instrumenti.C.de edi.di.Adri.tol.l.fi.in princip.Solu. verum est si rasura sit in loco suspecto : secus si in non suspecto vt super possessionibus. Sed immediatẽ oppo. nam possessiones. sunt res de quibus litigatur & rasura in eis est rasura in corpore vt ff. de hæredib. instituend. quoties : ergo est in substantia.vt ff. de cen. l. forma.§.si vero.ff.de rei vendic.si in rem. & l.idem Pompo.§.fin.ff.de contrah.emp.& venditio.sol.quando p facti aut horẽ fit abbrasio non nocet vt hic. Idem si p autorem scripturæ vt per cãcellarium.vt l.j.ff.de his q̃ in testa.delen.nam præsumiť verum qđ est ita correctum.qa correctio p̃cedẽtibus & subsequẽtibus p̃sonat.
3 ¶†Itẽ rescriptũ iustitię nõ p̃sumiť vitiosum qa vis nõ p̃sistit in narratione facti.& ideo non est verisimile q̃ eorum correctio sit facta dolo malo.vel dic ad.d.l.fi.C.de edi.diui.Adri.tol.qđ quatuor sunt casus.

casus. Nā interdū cōstat φ est factā manu eiusdē tabellionis vel cancellarij & nō nocet vt hic. interdū ɔstat φ manu alterius & tūc scriptura ē falsa. ff. ad muni. l. Titio cū esset. interdū dubitat cuius manu sit facta abrasio & emēdatio & tūc aut est i loco suspecto & psumit falsitas & ē locus suspect⁹ qn qs releuaret p scripturā i loco raso ab onere ,pbādi. aut i loco nō suspecto & nō vitiat & ē locus nō suspectus qn qs hēt dicere de veritate. vt C. si cōtra ius vel vti. pub. l. prescriptiōe mādatorū. nā cū i literis est error facti ,pcedit p literas licet nō fm eas. i. dat iurisdictio sed nō forma iurisdicē. vt s. de rescr.
4 super literis fm Inn. ¶† Quæro qualiter intelligat φ hic dicitur de possessionibus. rn recitatiuè vel enunciatiuè non qn dispositiuè loquitur: nā tūc vitiaret ga si nō apparet vere de re nō apparet de realitate actus. sed Gof. intelligit de modica mutatione literæ vel syllabæ: secus si totū nomē abraderet de do. & ɔtu. c. ij. & hoc verū nisi cōstaret rasum & rescriptū eadē manu φ ad oculū patere pōt p cōparationē literarū vt l. cōparationes. C. de fi. inst. ¶ Quæ sit virtus
5 cancellationis veri instri no. Arch. lxxvj. di. c. nunc. ¶† Quid si ista rasura reperit in originalibus p̄uilegijs vel in ,pthocollis ɔtuum. dicit Inn. qd ex rasura in possessionibus psumit scriptura falsa vel saltem suspecta qd dixi in priuilegijs est verum in dispositorijs sed cōfirmatoria priuilegia nō vitiant & ita loquitur hic fm Inn. & est rō diuersitatis ga cōfirmatio nō tribuit ius nisi reperiat cōfirmabile & id ponat in esse. vt ff. de li. le. l. aurelius. § testo de rasura legit. & no. ff. de mili. test. tribunus. §. vlt. C. de test. l. si vnus & dicit Inno φ nullus pōt ponere manū ad rescriptā vel priuilegia nisi cācellarius vel officialis curiæ & si alius apponit manus est falsarius etiā si in
6 loco nō suspecto & ēt si in sillaba vel puncto fm Inno. ¶† Quid si rasura sit in noīe ,pprio iudicis actoris vel rei dic φ vitiat qa est in loco principali. nō ob. ff. de iud. l. si in iudcijs. qa ibi erat error absq; rasura hic vitiū erat pp rasurā. C. de test. l. si vnus nā raddere dolus & falsitas est error. no. C. de test. l. errores. C. de mag. cōue. l. fi. ff. de reg. iur. l. si librarius vide ibi Bar. Itē vide p Cy. & me C. de test. l. ambiguitatē. vbi eīn p errorē substātialia sunt omissa vel neglecta ēt cessante dolo nō valeret qd scriptū est: qa imperfectū. ff. de ver. ob. l. ita stipulatus e! grāde. i prin. dicit Ber. qd nō solū bulle & literę sed ēt charta & mēbrana dēt esse sine reprehēsiōe. ideō ait φ si lrę sunt clausę & sigillatæ nō psumit in eis cōmissa falsitas ad qd optime fa
7 cit ad. l. tribunus. §. vltim. ff. de mi. test. ¶† Quæro qd si instrm ɔtus reperit abrasum in cohęrentijs siue cōfinibus rn. si talis rasura nō ptinet ad interesse alicuius partis non nocet qa error in cōfinibus non vitiat dūmodo de corpore ɔstet. vt l. patronus. §. j. ff. de lega. iij. Sed si haberet ampliationē vel artationem tūc officeret instro nisi corroboraret testibus. C. de ,pb. l. iubmeus. verbi gratia dicit instrumētū φ Titi⁹ vēdidit Seio. xj. ,pticas terrę sed illud. xj. erat scriptū i loco abraso vbi poterat p pri⁹ eē scriptū. x. vl c. Nā ista scriptura i loco abraso suspecta qa ē i loco substātiali ff. de ver. ob. triticū. idē si instrumentū dicit ,pmisit. c. ex cā depositi. & illud verbum depositi scriptū est in loco abraso vbi p prius poterat esse scriptū mutui vel commodari Nā ex his variat effectus. & iō officit instrumento ni-
8 mirū qa causa ponitur ,p substantia in obligationibus & contractibus. vt not. sing. ff. de pac. iuris gen. § qd fere. ¶† Dicit Ber. φ ,ppter rasurā in loco suspecto & interlinearem scripturā instrm est suspectū qa veritas omnem vituperationē abhorret. veritas eīn vituperationē nō recipit. j de reli. do. cū venerabilis p Ber. omnino eīn veritas sine macula esse dēt & sine omni exceptione. ti si scriptū est in rasura eadē manu non est suspecta si cōstat φ eodē manu & in loco nō suspecto. Ber. audi duo reqrit. φ eadē manu alias scriptura in corpore ipsius scripturæ hēt falsitatē. ¶ Itē reqrit φ in loco non suspecto iudici seu bono viro: qa ibi non iacet pondus, ego requiro φ incontinēti sit facta rasura & ideo si qd scripsit iuuenis, emēdat senex, qd lra sępe docet. ff. de cōdi. ind. si nō fortē. §. libertus instrumētū esset suspectū arg. s. ti. j c. pterea. C. de fi. instr. ɔtus. nisi intellectus quē sonat scriptura in loco abraso surgeret necessariò ex pmissis vbi nō est vitiū. ar. ff. de leg. 2. cum pater. §. cū impfecta. ff. de leg. j. si seruus plu. §. fi. si instrm prius nō esset restitutū ptibus nō eo restituto tabellio plenè esset pfunctus officio suo adeo qd nec punctū nec sillabā intellectualē mutare posset nisi iudicis mādato.
9 vt ff. de statu homi. l. imperator. ¶† Itē dicit Bern. in eo. c. φ eo ipso qd instrm falsatur sufficit ad imponēdū silentium. c. clericus. s. de rescri. intellige sup instro. Sed nūquid sup alijs ,pbationibus & vr φ super oibus. ff de fal. si qs obrepserit quia qui falsitatem cōmittit in cām perdit totā cām ff. de iu. fisc in fraudē. §. quot. & §. neq;. non ob. qd no. C de trāsl. si ex falsis qa ibi scriptor & nō aduersarius cōmisit falsitatē. & ideo nō vitiat aliud capitulū in quo veritas reperitur. C. si ex fal instru. l. iij. alij dnt vtile p inutile nō vitiari nisi. l. vltra ,pcedat totū annullādo. ff. de fal. filius §. si quis & hoc verius est. ad qd eīn habet cōe falsitas cū veritate. ar. ff. de min. Papinianus exuli. j. cod inter d lectos. §. fi. ¶ Itē falsitas in vna cā nō officit veritati i alia cā. ergo nec i alio capło separato. ar. ff. de mi. l. j. ff. de li. le. l.
10 aurelius. §. idē qsijt. ¶† Sed qd si qs probauit famā p vnū falsū testē tm. an puniat. & videt φ nō qa ille vnic⁹ sup fama nihil releuat. rn. imo punitur. qa est grauissimum delictum in quo punit attētatum etiam si non consummatum in effectu tamen puro φ iudex possit mittigare pęnam corporalem. vt not. in l. si quis nō dicā rapere C. de epis. & cle. & l. is qui cum telo ad. l. cor. de sic. per Cyn. arg. quod puniatur in integra pęna. ff. de fal. si quis legatū est enim delictum positum in esse formæ & nominis delicti & speciei suę. i. falsi. quia figura maleficij est posita in esse & perfecta est in se licet nullum detrimētum inferat aduersario. tn est de genere inferentiū. & sic non ob. C. de fal. nec exēplum ¶† Op. & vr φ scriptura vituperata faciat fidem puta cancellata vel incisa. ff. de fur. fullo. vel sarcinator. §. j. sol. contra cancellātē facit fidem non pro ipso. C. de sol. inductum. ff. de proba. si chirographum ibi erat talis cācellatio quę non reddebat instrumentum suspectum: sed inducebatur ad probationem liberationis. C. de condit. sine causa. l. dissolute cum similibus. Item non obijciebatur ibi vituperatio sed liberatio.

CAP. V.

1 *Priuilegium indulgentiam vel instrumentum si aliquis producit: an debeat aduersario integraliter edi. & plenius quam exigat articulus quæstionis.*
2 *Editio quotuplex est.*
3 *Instrumentum totum si sit lectum sed tota particula cōcessa est transcribi an contra dictam particulam poterit excipi vel opponi.*
4 *Reus an & quando teneatur edere actori priuilegia, indulgentias & instrumenta.*
5 *Priuilegium & alia instrumenta an & qualiter differant.*
6 *Literæ apostolicæ an debeant edi cum die & consule.*
7 *Redarguere velle de falso qui se dicit diligenter est interrogandus.*

CONtingit. Instrumētum quo quis vtitur debet aduersario coram iudice aut aliquibus deputatis ab eo integraliter legi. sed solū capitulū ª
a quo quis vtitur dēt edi & fieri copia describenda. h. d.
1 Secunda pars ibi. ɔsultationi. tuę. ¶ Casus. † Quæritur si aliquis producit priuilegium indulgētiā vel instrm. vtrum aduersario debeat integraliter edi. & plenius quā exigat articulus quæstionis. rndetur φ psente iudice vel alijs deputatis ab ipso & audiente parte ɔria debet legi. sed nō dēt rescribi per aduersariū nisi illud capitulum in de quo qō pendet. ¶† Op. nā si totum legitur audiente aduersario.
2 ergo totum editur viua voce. ff. de edend. l. j. §. edere. sol. duplex est editio. s. plena quando datur copia describendi. & ista non fit nisi de capitulo opportuno. Et semiplena simplr legē. & ista fit de toto ne possit aliquid subticeri in præiudicium aduersarij. ff. de legi. l. in ciuile. ff de transa. l. de his & hoc verū est si iudici vel bonis viri. deputatis videtur qd totum sit legēn. Nam si videtur quod nō expedit legi tunc non debet legi secundum Hostie. vt l. ij. §. ff. 2. quem ad. test. ape. & est ratio duplex. quia prima non interest petentis sibi legi. secunda ne detur materia malignandi & plurima litigia susci-
3 tandi. cōcor. C. de preci. impe. offe. l. fi. ¶† Sed ecce lectum est totū instrumentum sed tota particula est concessa transcribi nunquid contra dictam particulam poterit excipi vel opponi. Respon. non quia ea particula producēs instrumentum non est vsus. ¶† Itē quia talis exceptio nō tangit articulum de quo quæritur argu. C. de fal.
4 satis aperte. & facit. j. de priui. c. cum personæ. in vj. ¶† Not. hic qd reus tenet edere actori priuilegia indulgentias & instrumenta. Sol. hic vtebatur vel se vsurum pro testabatur vel prędicebat alias nō debebant edi ff. de edē. l. j. §. edenda. ergo si reus renunciat productioni instrumētorū nō tenetur edere. quia non est vsurus. Alij dicunt quod ad intentionem actoris fundādā non fit editio. sed quo adiuuandā sic. quia actor in replicando fungit partibus rei. & quia reus calumniat malitiose excipiē. q calumnia iudex ex officio debet remouere à quolibet litigante. vt no. ff. de bo. lib. qui cum ma-
5 ior. §. si patris. ¶† No. hic φ nō est differentia inter priuilegiū & alia instrumenta. sed alij dnt φ imo est differentia; quia priuilegia sunt instra fori pertinēt enim ad iurisdictionē superioris & erit differētia in hoc. quia instra debent edi sine die & ɔsule. sed priuilegia. & indulgentię cū die & consule. vt no. Inno. s. de pba. c. i. Nā contra sacras literas principū nō est facile maiignari explorato die & consule quia p testes reprobari nō pnt. & sic cessat rō. l. j. §. editionis. ff. de edend. & addo vnum & est nouū dictum φ vbicunq; instrm nō pōt reprobari per testes ibi debet fieri editio diei & cōsulis nā dies & cōsul bn cōprehendit sub regula vbicunq; nō excipit ab editione ,ptoris. ¶ Porro cessante rōne exceptionis cessat exceptio & innitimur ar. ff. de condi. inde. l. cum his §. similiter. ff. de pac. l. pdictū &
6 ff. de acqui. pos. si is qui animo. ¶† Et circa materiā si distingue φ aut quæritur de literis apostolicis vel quibuscunq; alijs iurisdictionalibus q sūt cōia & talia itegralr sunt edēda. s. de resc. si at. & c. plerunque.

ADDITIO.

a ¶ Adde tamen φ si testamentum ederetur iudici qd deberet totū edi. ita Cy. Bal. & Ang. in l. j. C. de preci. impe. offe.

.. aut de alijs & tũc aut sunt communes.aut ,pprie:si cões tunc
dñt edi cum die & ɔsule.vt in c.j.de vsu.in cle.si ,pprie aut uult eis uti
aut nõ.si non sed aduersarius vult p eas fundare intentionẽ suam &
tũc nullo mõ sunt edẽ de. ut s̃.de ,pba.c.j.fallit in fisco. aut uult uti
eis.& tunc aut dr̃ φ sunt falcę & tunc falcę. & tũc integraliter sunt
edendæ. ut j̃.e.c.inter dilectos.¶ Adde φ etiã cum die & ɔsule si di-
cat̃ falsitas esse cõmissa in die & consule uel in instr̃o p totum alias
nõ fieret editio diei & ɔsulis:sed solum illius particule quæ dicitur
7 falsa, & hoc † q̃ d̃t se velle redarguere de falso diligenter est ĩterro-
gandus.ut no.insti.de inuti.stip.§.item uerborum.aut non op. de fal
so & tunc instr̃a d ñt edi sine die & ɔsul.ita φ dies & ɔsul.nec trãscri
bitur nec legit̃ ab aduersario ne der̃ materia malignãdi & plurima
litigia generandi.& ita breuiter teneas ut no.in d.ca.j.de usu.in cle.
locus autem & testes instrumenti bene debent edi. quia non est fa-
cile circa locum & testes malignari licet locus & testes non sint de
substãtia ɔ̃ctus sed substantia scripturę ut elegãter no.ĩ d. §. editiões
per Accur.& no.hoc bene. j̃.c.inter dilectos.

CAP. VI.

1 *Concludere rem ad se ex causa dominij pertinere sufficit in reali libello.*
2 *Honor districtus & iurisdictio qualiter differunt.*
3 *Verbum pertinere sufficit ad petitorium & possessorium.*
4 *Particula hęc saluo iure apponitur in libellis de consuetudine libellantium non tamen est necessaria ante lit.contesta.nec utilis post lit.contestatio.*
5 *Comes qui erat origine si postea factus fuit episcopus non per hoc desinit esse comes.*
6 *Comes an istum comitatum qudm habet in feudum ab imperatore possit concedere monasterio quid edificat.*
7 *Dominus non possit inter vivos emphyteosim ecclesiasticam donare si ecclesia vult emere sed poterit donare precium.*
8 *Natura quid sit.*
9 *Seruire possum duobus dominis in feudo non ligio.*
10 *Feudum ligium excedit naturam recti feudi etiam nobilis.*
11 *Vasallus si alienat feudum qđ sua industria acquisiuit nocet posteris.*
12 *Dictio & posita intra tempora significat temporum continuitatem.*
13 *Priuilegia vetustate reuocantur.*
14 *Falsitas instrumenti deprehenditur ex falsa indictione.*
15 *Sigillare sigillo alieno an quis possit si non habet proprium.*
16 *Omissum qđ consueuit memorari inducit præsumptionem falsitatis.*
17 *Possessione probatur per instrumentum locationis licet percepta sit pẽsio.*
18 *Sigillum principis trino est notatum an habeat vim tabellionis.*
19 *Cronicę Martinianę vel simili standum est.*
20 *Confirmari & dari an idem possit.*
21 *Conductor an possit referre quæstionem dominij.*
22 *Præsumptio bona sicut tollit præsumptionem malam ita suspitio suspitionẽ.*
23 *Scriptura quę est facta per manum tabellionis & eidem charte sigillum appositum etiam omisso sigillo validum remanet instrumentum dummodo de iure communi habeat subscriptionem testium.*
24 *Imperator si diceret concedimus & confirmamus non est quęrendum quid concedat:& quid confirmet.*

INter dilectos. Cum iura actoris sint obscu
ra ut quia ipsius instrumẽta
sunt offuscata uel lr̃ę uel scripturę sigilli delete reus ab-
soluit̃.h.d. Et diuiditur in tres partes. In prima petitio iu
ra & allegationes actoris. In sc̃da rñsio & defensio rei. In tertia sñia
secũda ibi sed ɔ̃.tertia ibi.cum igit̃.¶ Casus. Inter abbatẽ.& archiepi
scopum veertebat̃ quęstio super q̃dam portu honore districtu iu-
risdi.ipsius. dicebat namque abbas hæc omnia ad suum monaste-
rium pertinere. Item super hominibus qui habitant in ciuitate Bi-
nanę & tenent res monasterij in uilla gallilæ de quibus obtinuerat
in iudicio possessorio per sentẽtiam episcopi Veroñ.hęc omnia pe
tebat ab archiepiscopo q tunc possidebat cũ oĩbus fructib' inde p-
ceptis saluo iure addendi dicto libello ac etiam minuendi.archie
piscopus uero dicebat econtra ad sum archipiscopatum ptinere li
te itaque ɔtesta.abbas ius suum nixus est fundare ex sex allegationi
bus p ordinẽ.& prĩo p priuilegium Luitardi comitis q postea fuit
ep̃s & dictũ monasteriũ fundauit & ea q̃ sunt p̃missa donauit sup-
ple de bonis suis vel feudalibus impatoris nõ de bonis eccl̃iæ.sc̃do
p istr̃m sñiæ Mediolan.archiep̃i quã tulit ex delegatiõe Ludouici
impatoris ɔ̃ Andreã p̃fati Luytardi nepotem q sup his monaste-
riũ molestabat.tertio p priuilegiũ romanorũ impatorũ & p̃sertim
Henrici q p̃missa oĩa monasterio cõfirmabat seu cõferebat. Quarto
p instr̃a plurimarũ locationũ quas p̃decessores dicti abbatis fecerãt
de dictis rebus plurimis & diuersis p̃sonis. Quinto nixus est proba
re per testes φ monasterium possedit a.xl.annis & j̃.a.l.annis.& s̃.
Sexto ,pbauerunt famã publicã q̃ erat ea oĩa p̃fato monasterio a iã
dicto Luytardo fuisse concessa.¶ Modo sequunt̃ allegatiões archi
ep̃i ad euacuañ.tales quales ,pbationes abbatis agentis. dicit eñ ar-
chiep̃s sex rõnibus p ordinẽ φ pars aduersa nihil ,pbat. Et prĩo qa
p̃tẽsum priuilegiũ Luytardi erat in descriptione indictionis cõsum
ptum q̃ indictio iõ ponit̃ in instr̃is vt possit falsitas instr̃i facilius de
prehẽdi.sc̃do erat suspectũ ex qualitate carte.qa carta vetustissima
& scriptura noissima.vñ carta innuebat vetustatem.scriptura vero
nouitatẽ tãq̃ nõ illo tp̃e facta fuisset quo p̃tẽdebat̃.tertio qa sigillũ
videbat̃ falsum.Nã sigillum ep̃ale dẽt hr̃e mitriã in capite militarẽ
pileũ.Itẽ põtificalis debet esse induta põtificalibus nõ regijs nec re-
nere sceptrũ sed baculum pastoris.,pterea facies imaginis nõ appa-
rebat integra sed dimidia.& illa alia dimidia erat vacua & videbatur
Cęsaris itẽ videbatur φ olim eẽt appositũ nomẽ filij vel ɔiugis. Itẽ
lr̃æ nõ habebãt se ɔtinuatiue ad istud nomẽ Luytardus : nec zifre
erat ɔsonãtes. Itẽ cera pro parte vetussima ,p parte nouissima. Vñ
sigillũ videbat̃ alchimiatũ & nõ verũ vñ p ista indicia simul iũcta
cuatum est prætensum priuilegiũ Luytardi qđ fuerat allegatio pria
actoris.sc̃do euacuat̃ allegatio priuilegiorũ imperialiũ qa quædam
apparebãt falsa.quædã falsata excepto priuilegio Henrici.sed alia
ratione nõ valebat.qa deficiebat manus publica & sigillũ autenti-
cũ eo φ non erat integrũ sigillũ nec nomen Henrici integrũ.sed di-
cebant icus. vñ non magis poterat probari fuisse sigillum Henrici,
quàm Ludouici.tertio euacuat̃ instr̃m sñię. Nã in eo apparebant li
turæ.i.cãcellationes. Itẽ subscriptio notarij videbat̃ manu alterius
fuisse quàm p̃scriptio notarij instrumẽti cũ tñ notarius assereret de
subscriptione per seipsum. Erat & alia suspitio rõne literæ.quia in
carta antiqua incaustũ nouũ aqua infectum.præterea erat alia suspi
tio.quia in nullis priuilegijs facta erat mentio de illa sñia. Itẽ vitia ra
tione si illa sñia & acta esset vera tñ res inter alios acta ,pbata vel iu
dicata archiep̃o nõ nocet.p̃terea priuilegiũ Henrici duo cõtinet. s.
ɔfirmationẽ & donationẽ de nouo ɔfirmãt aũt tãq̃ prius habita &
ɔcessa. Donantur aũt tanq̃ nouiter tradita & ɔcessa. Quæ ergo olim
dicebãtur data Luytardo allegabãtur tanquã ɔfirmata.sed illud an-
tecedens est falsum.ergo & ɔñs.i.confirmatio nulla.& si dicas si nõ
valet vt confirmatio valet vt donatio.de nouo rñdetur φ hoc est
impossibile.sed oportet φ de necessitate referantur ad res diuer-
sas.qa error confirmantis in dominio non transfert dominium.&
iõ nõ põt res durans mea amplius fieri mea.ergo nec ɔfirmatio va-
let.qa nõ est confirmabile & si nõ tenet principale nec accessoriũ.
Ad allegationẽ autem de ,pbatione testium tacita rñsum est supra
qa testes non ,pbauerunt.oportet autem rñdere ad rõnem de instru-
mentis locationum non probatur ad plenũ possessio nec proprie-
tas vllo modo. ¶ Modo veniendum ad decisionem quæstionis. qa
Papa diffinit absoluendo archiepiscopum: quia nõ sufficienter ,p-
batum & no. φ non dicit quia in aliquibus falsatũ. nõ enim fundat
se in ratione falsi.& hæc decret. quanq̃ longa sit tñ est vtilis & valde
no.in prima parte φ procu.conuenitur & agit procuratorio noĩe
non tñ concluditur ad restõnem in persona pocuratoris: sed dñi,
1 ¶ † Item no. φ in reali libello sufficit concludere rem ad se ex cau-
sa dominij pertinere.quia idem est ac si peteret se dñm declarari.qa
verba enunciatiua causæ proferunt̃ principaliter ,ppter se & ideo
ɔclusionẽ inducunt qđ est no. ¶ Ibi honore districtu & iurisdictio-
ne.quia ista vocabula sunt vniuersitatis noĩa.& ideo ,pcedit libellus
vniuersalis per singula non declarata. ¶ Itẽ spẽs declarate à iure in
esse vident̃:vt sing.no.s̃.de of.ord.ɔquerente & patet in c.j.de for.fi.
2 cũ.ti.se.col.x. ¶ † Est aũt dr̃ia inter honorem districtũ & iurisdictio-
nem. Nã honor concernit p̃sonã.sed districtus & iurisdictio cõcer
3 nunt realitatẽ territorij. ¶ † Ibi pertinere.hoc verbum sufficit ad pe
titorium & possessorium.vt not.ff.de iudi.l.si quis intentione nisi
vbi est datus ordo à iure agendi. primo possessorio. deinde petito-
rio. nam tunc actor ad instantiam rei tenetur distinguere libellum
nec enim procedit libellus complexiuus vbi requiritur ordo. Ibi
de hominibus. not. homines nostros ad nos pertinere iur. quasi
possessionis & quasi proprietatis licet sint ingenui. ¶ Itẽ no. ad ho-
mines agi etiam sine specificatione hominum. i. nominũ qa libel-
lus est generalis Ibi. perceptis non dicit percipiendis ut dixi suprà,
4 de resti.spol.c.grauis. ¶ † Ibi saluo [a] à iure.no.hanc clausulam appo
a ni in libellis de consuetudine libellantium.tamen non est necessaria
ante lit.contest.nec vtilis post lit. contestatio. vt l. edita actio Ber-
nar.vel dic quod imo est utilis. qa agens non videtur se astringere
etiam lit.contest.super toto libello ac si in ipso libello diceret non
astringens se. dic quod imo post lit. contesta. est astrictus si est ta-
lis qualitas per quam actio formetur & condemnatio moderetur
secus si moderetur tantum.& non formetur. ff. de negocijs gest.l.
Pomponius.in fi.ff.de noxa.l.in delictis.§.si detractæ. ff. de adulter,
l.denũciasse.§.qui tamẽ.ff.de insti.l.habebat.ff.de in rem ver.l. qui
5 dam.& ibi bona gloss. ¶ † Ibi comitis.comes erat origine postea fa-
ctus ep̃s fuit.nec per hoc desinit esse comes. ff.de cõdi. & demon.l.
falsa.§.j.& ideo non perdit comitatũ etiã si ipsum habebat in feudũ
ab

ADDITIO.

a ¶ De clausula saluo iure vide latissimè per d.Fel.in c.cum inter monasteriũ.
in 2.col.de re iu.& d.Alexan.in d.l.& vltra allegata per eum adde etiam Spe.
in tit.de lib.concep.§.j.ver.h.

ab imperatore. quia licet sit factus miles Dei non tamen desinit esse miles seculi. secus si fuisset factus monachus vel conuersus monasterij. vt c. j. de mili. vasal. qui arma bel. depo. quia monachus & conuersus habetur pro mortuo vt nota. ff. de mil. l. si ex causa. §. papinia
6 nus. † sed nunquid istum comitatum quem habet in feudum ab imperatore possit concedere monasterio quod ædificat. & videtur ꝙ sic quasi monasterium habeat loco filij. dic ꝙ aut dominus vult retrahere aut non si sic. aut in vita feudatarij & nõ potest fm Hostiē. aut post mortem: & potest imo ipso iure reuertitur ad dominum ex quo vasallus est mortuus sine hærede proprij sanguinis. argu. ff. de pig. l. lex vectigalis. si autem dñs assentit vel non vult retrahere valet ipsa concessio idem si cõfirmat. ¶ Alij dicunt ꝙ si fedum est franchum & exemptum a legibus feudorum pœnalibus qđ esse põt dummodo ista immunitas dolum futurum non remittat. vt ff. de pac. do. l. conuenire. & tunc põt etiã sine dñi feudi confirmatione. arg. ff. de leg. j. l. si domus. § fi. & ff. de ꝯhen. emp. l. qui tabernas. Idē dico in emphyteosi ecclesiæ si ecclesia vult emere: sed poterit donare pretium. l. si alij. § rerum. ff. de vsu. C. ne rei do. l. vniuersas tene menti. cum autem potest alienari alienat. ar. ff. de leg. j. si domus. §. fi. ff. de contrahen. empt. qui tabernas. potest etiam vasallus ius suum alteri vendere in casu necessitatis. si dñs non vult emere. Non enim cogitur donare domino. quia donatio cõsistit in affectione. & hoc de consuetudinis æquitate non de rigore feudorum nisi in sanguinē suum arg. C. de fideicom. l. voluntas. & no. Io. de Blanosco in sum.
7 sua feudorum vi. col. ¶ † Idem dico in emphyteosi ecclesiastica qđ in feudo. ff. sol. matri. l. etiam. s. vt non possit inter viuos donare si ecclesia vult emere. sed poterit donare pretium. l. si alij. §. rerum. ff. de vsuf. C. ne rei do. vel templo. l. vniuersas tene menti cum autem potest alienari alienat. s. vt feudum non vt ꝓprium. quia tunc niteret interuertere possessionem domino feudi. & propter feloniam statim esset aperta via domino recuperandi vel alteri concedendi. vt ꝭ. de feu. c. ex parte. §. fi. etiam manu militari si aliter non posset dominus consulere sibi. vt in c. j. §. vlti. de mili. vasal. qui contu. est. & est mirabile hoc casu contra naturam feudorum ꝙ sine inuestitura reali acquirat ius reale nouo vasal o per dominum cõstituto odio primi vasalli qui feloniã cum violẽtia vel simili fraude cõmisit vnde in d. c. verũ nulla fuit mẽtio ꝙ sit necessaria inuestitura ꝙ est cõtra na
8 turalitatem feudi. vt in c. j. quid sit inuestitura colum. x. ¶ † Si tu queris quid sit natura. natura est id qđ per se inest. vel idē est qđ obseruantia eiusdem regulæ. Conradus autem naturã feudi dedit. est autem natura perfectio originis ꝓprietatis attributa rei vita ac permanẽtia proprium priuilegium actus & finalis vtilitas. & oĩa ista inuenies in feudis. sed no. ꝙ Ber. hic tenet ꝙ feudũ etiã cũ sua tpalitate nõ potest donari ecclesiæ inuito domino arg. in auth. de alie. & emphy. §. j. q̃ non cogit habere aliũ vasallũ pro alio qa nõ est idē iuramentũ diuersorũ: nec eadē confidentia. C. de re. credi. l. generaliter. in prin. & qa in feudo continet cõsiliũ: nec est idē ꝯsiliũ diuersorũ ff. ad trebel. l. qa poterat. ff. de ar. l. nē si vnus. scias tamē ꝙ duo sunt nomina nouissime cõsuetudinis feudorũ scripta in x. col. ordi. feudoru. s. feudũ franchũ & feudũ ligiũ. i. regale de quo in c. pastoralis. de re iudi. in cle. franchum est. i. securũ a lege legis. i. a pœna incidendi in commissum quæ onerat naturalē libertatē consensus: sed a lege cõuentionis nullũ feudum imminere. qa ait prætor pacta serua bo. Item sicut libertas rerũ potest pacto & lege onerari. sic econtra releuari. sec⁹ in libertate personarũ. l. j. §. quæ onerãdę. ff. qua. re. ac. non datur. qa augeri libertas hominum pactis potest minui nõ po-
9 test. lex autē oĩa potest. ¶ † Itē scias qđ in feudo non ligio possum seruire duob⁹ dominis. primo dño seruiã de psona. sc̃do seruiã de castro ꝙ habeo & teneo & ñ psona mea q̃ nobilior est ꝗ illud castrũ sꝫ ĩ feudo ligio nũq̃ posset duob⁹ dñis simul cõcertatib⁹ deseruire qa qui mecũ nõ est ꝯ me est. C. de iudę. celicolarum. c. j. de exordi. ca
10 pitulis feudorũ. col. xj. ¶ † Itē scias ꝙ nõ est feudum ligium vel franchum nisi noĩatim & expresse hoc dicatur ĩ eius ꝯcessione & est ratio: qa excedit naturã recti feudi et nobilis dicit autē nobile qa aut nobilē inuenit seu recipit ad se aut nobilē facit arg. ff. de do. l. filius quoniã nobilis possessio suũ nobilitat possessorem. & no. qđ omnis vasallus cauet sibi debet ne plus æquo vtriem dominationem in-
11 terponat si nõ vult iudicari indignus. ¶ † Itē scias qđ si vasallus alienat feudum qđ sua industria acquisiuit nocet posteris suis secus si industria progenitorum qđ vocatur feudum antiquum qa omnis res per quascũq; causas nascit per easdē resoluit nõ per alias separatas: qa ab eisdē & per eosdem ortus & occasus l. iij. ff. de interdi. & rele. sic generatio & corruptio feudorum. ff. de ser. rusti. pręd. l. tria. pdia. ¶ In tex. ibi donauerat scilicet de bonis suis patrimonialibus de
12 quibus potest facere quicquid vult non de bon. s ecclesiæ. ¶ † Ibi ex religione no. qđ imperator delegat causas archiepiscopis. ibi alias, & ꝭ. not. quod ista dictio & posita in ra tempora significat temporum continuitatem de proba. c. licet causam. ¶ Ibi fama vbi rerum inquirendæ sunt causæ famæ per se nihil operatur sed vbi rerum inquirenda sunt præconia ibi fama est bonus testis. vt l. non omnes §. barbaris. ff. de re mili. ¶ Ibi a ꝓcuratore no. ꝙ ꝓcurator potest opponere exceptionē falsi etiã ꝯ priuilegia principum. ¶ Ibi donatio
13 nis. s. L. ytardi. ¶ † Ibi consumptum vetustas oĩa consumit, & ideo priuilegia reuocant. vt no. in auth. de hære & fal. post prin. hoc enim consumitur maxime tamē sensibili remanēte i. aĩo cum suis potentijs abstractis. qđ enim aĩa non consumat signum est: qa si cõsumeretur frustra diabolus nos tentaret nihil inde machinaturus. & ideo q dubitant de alio seculo sunt bestię. i. sine ĩtellectu aliquo. Ibi in annotatione. i. adiectione. Ibi indictiones quid sit indictio. & quo colligit per quĩdenas annorum. dñi tribus adiunctis no. hoc Ber. & glo.
14 in procemio codicis. ¶ † Ibi fa sitas depræhēdit. no. ꝙ ex falsa indictione depræhēdit fa sitas instrumēti ex hoc vr ꝙ nõ solũ si totaliter omittat indictio instrm non valet. sed etiã si notarius errauerit in computatione indictionis. sed. d. Dy. consuluit ꝯtrium. s. ꝙ non facere mentionē de indictione vitiat. secus si p imperitiã notarij sit erratũ in cõputo indictionis. quia apparet error ex annis dñi. & error de quo liquet non vitiat instrm fm Dy. idē no. Bar. ff. de reg. iur. c. librarius. qđ ergo si notarius dixit indictione & non dixit in tali indic. qa non erat inst. uctus de cõputo & dimisit spacium vacuum causa scribendi eam. videt ꝙ instrm non vitietur. qa ex annis dñi apparet certitudo. ¶ Itē satis est ꝙ in eodem quaterno contineatur indictio qa quaternus sit factus eodē anno vt dicit ille tex. not. ff. de e den. l. si quis ex argentarijs. §. si initiũ tabularum. & sic vna scriptura supplet alterã & dat ei robur. nimirũ: qa dicta in præcedētib⁹ & in capite videnť repetita in mẽbris & speciebus subiectis. Ibi nõ illo tpe. no. ꝙ diuersitas tpis nõ vitiat. ¶ Itē not. ꝙ ex qualitate cartę falsitas depræhendit. Itē no. comparationē fieri cartę & literæ. Ibi mitria ꝙ est epale. Ibi pileo ꝙ est regale. ¶ Ibi induta ipsa imago. & no. ꝙ imago sigilli non debet esse nuda. Ibi baculum. no. differentiã inter baculũ & sceptrum. ¶ Ibi no. multa ex quibus psumit falsitas vel plena psumptiõe vel quali quali suspitione. Ibi duæ literę. &
15 sic non apparebat nomē ¶ † Sed oppo. quia potest qs sigillare sigillo alieno si nõ habet ꝓpriũ. solu. dicas ꝙ illud fallit in ꝯtibus magnarũ rerũ. Itē fallit in priuilegijs principũ. Ber. & ista glo. est multum sin ibi certo certius. no. certo certius dicit id qđ oculis subijcit In text. ibi nec erat publica manu confectum nec sigillum habebat autenticũ alterũ istorũ sufficeret ad probandũ. & ideo est valde vtile qđ de priuilegijs concessis notarius conficiat instrumentũ publicum. ¶ Ibi nõ magis poterat. no. qđ dubia ꝓbatio instrumenti interpretatur contra producentem ¶ Ibi lituræ. i. cancellationes. no. ꝙ instrumentũ snĩæ cancellatũ nõ ꝓbat. ff. de re iudi. l. acta & l. actorũ verba. ¶ Ibi infectũ. not. ꝙ aqua inficit attramentum & facit videri
16 scriptura magis antiquã. ¶ † Ibi mẽtio. no. ꝙ ex omisso qđ consueuit memorari inducit psumptionē falsitatis. & pridie hoc allegabat in causa cuiusdã testamēti cũ codicilli vltimi fuisset facti ad primũ testm. & de sc̃do ptẽso nõ faciebat mẽtionē qđ fm dicebat factũ in partib⁹ extraneis & corã testib⁹ ignotis. & ideo erat suspectũ valde. in ver. porro. ibi inter alios. no. eandē regulã in pcessib⁹ & sententiis. Itē no. ꝙ qñ archieps pnũciat ex delegatione principis talis pnunciatio non nocet ecclesiæ ¶ In ver. cæterũ ibi ex fama petitionis & suspicationis recurrendũ esse ꝓ intellectu priuilegij as cõcessi. ¶ Ibi alia donauerit & alia cõfirmauerit no. ꝙ dĩa est inter cõfirmare ꝙ respicit dudũ retro & donare qđ respicit tps præsens. ¶ Ibi not. qđ meũ est mihi ꝯfirmari nõ potest ibi ampli⁹ meũ. qa plenitudo dñij adiectione non indiget. Ibi nec accessorium dicit accessoriũ quicqd sequit ex eo vel ob id & si pricipale est inualidũ accessoriũ nõ subsi
17 stit: qa non stat per se ¶ † In versi. per instra vero not. ꝙ per instrm
a locationis non probat possessio: licet pcepta sit pẽsio.[a] & est rõ qa alius erat in sua possessione priuari qs non debet. vt ꝭ. de re iudic. c. cũ bertoldus. & de ap. c. bonę. sed si nullus alius esset in possessione ex redditibus pceptis quis præsumeret possessor. C. de agri. & cẽsi. litibus. ff. qui. mo. vsusf. amit. l. põponius. s. de elec. c. querelam quin imo præsumeret dñs si longo tpe percepisset sine ꝯtrouersia. vt no. in l. pe. ff. de condi. insti. in ver. cum autē in verbo obscura no. rationem quã Papa assumit in absoluẽdo. s. qa non probatum. nõ autem qa pducta fuerũt falsa instrumẽta & fa sa priuilegia vt patet. s. eod.
18 ver. cæterũ. † Et no. ꝙ vltra pdicta Ber. mouet dubiũ nunqđ sigillũ principis trino teste notatum habeat vim tabelionis. & dicit Ber. ꝙ non nisi testes viuant & per hoc limitatur. l. scripturas. C. qui po. in pig. ha. ¶ Gloss. est in versi. cætera sequens glo. dicit ꝙ vbi sumus in certi de nomine imperatoris recurritur ad cronicam anni & indi-
19 ctionis. Berñ. ¶ † Et sic not. standũ cronicę martinianę vel simili. deinde Ber. colligit no. in ver. in omnibus ꝙ in priuilegijs confirmatorijs debet fieri mentio snĩæ vt eam coadiuuet fortius vt tollat Ber. ¶ Item not. Ber. ꝙ ex forma petitionis colligitur responsum. & nõ solum colligitur. sed ampliat. tex. est no. in l. j. C. de diuer. rescrip. in ver. cæterum. no. Ber. ꝙ meũ durãs meum non potest amplius fieri meum.

ADDITIO.

a ¶ Vide Panor. consi. xxiij. secundo dubio uol. ij. & pulchre per Barb. consil. viij. col. xxiij. & xxviij. & seq. uol. ij. uide et. d. Bar. Socinũ in consi. ccv. iij. col.

sinistrum meū. sed possessio sic dicas qđ nec possessio erit duplex. sed qualitas & titulus possidendi duplicabitur. plenum autem dominium non recipit qualitatem nisi qualitas eius mutetur. vt ff. de hæredi.
20 institu. l. 5. § qui fideicommissarium. vbi text. singu. ¶ † Quæro nunquid idem possit confirmari & dari dic quod sic diuerso iure
21 sed si eodē cōfirmare & dare idem sunt. ¶ † Quærit Ber. vtrū conductor possit referre qōnem dñi dic ꝙ nō si couertitur ex ꝯtu locationis. secus si rei vē ga rei vend. excedit notissimos terminos cō tractus. Vltima gl. examinat per Dyn. in c. cum sunt partiū. de reg. iur. li. vj. ¶ Adde vnū qđ alibi nō reperiť ꝙ si sunt duo iudices ordinarij & vnus in dubio adhæret vni parti. & alter alteri pronunciatur contraria non est ꝓnunciatio nulla. sed pendet. Nā illa ꝓualebit quā superior confirmabit. ff. de re iud. l. duo iudices dati ſ'm vnam lec & ibi per Bar. qui dicit ꝙ nō reperit alibi. dicit Inn. ꝙ si feudatarius donat feudū & dñs cōfirmat quia ꝑ istā cōfirmationē dñs non perdit suā proprietatem. idem ait ꝙ rasura in noībus rei iudicis vel actoris vel in data vel in narratione vel in remotione appellationis vel in citatione testium vel in assignationi termini & in multis alijs quæ cōmittunt iudicis discretioni instr̄m reddiť suspectum. tamen iste suspitiones possunt purgari per suspitiones alias. In contrariū
22 Inno. ¶ † Et sic no. ꝙ sicut præsumptio bona tollit præsumptionē malā. ff. de in integ. rest. l. diuus. ita suspicitio suspitionē. vt l. inuito. ff. pro so. Idem ait ꝙ instr̄m magis vř suspectum propter rasuram quā propter cōsumptionem. Inn. respon. nimium rasurā. vt l. j. §.
23 si rosę ff. de secū. tab. ¶ † Idē ait ꝙ scriptura quæ est facta per manū tabellionis & eidem cartę sigillū appositū ēt omisso sigillo validum remanet instr̄m dummodo de iure cōi habeat subscriptionē testium. Inn. vel ipse notarius eos noīet in instr̄o. Idē ait ꝙ sñia non præiudicat iudici qui eam tulit. qñ de iure suo nō cognouit nec cognoscere potuit nec ēt scientia ei nocet. Idem ait ꝙ sicut sententia lata ex falso instr̄o non tenet. ita nec priuilegiū ex falsa cā vel falso instrumento concessum. ¶ Idē ait ꝙ si imperator diceret concedimus & confirmamus non est quęrendū quid concedat & quid cō-
a firmet. [a] quia certū est ex alterutro capite valere nisi priuilegium sit obtentum per obreptionem. Inn. facit. ff. de lib. & post. l. Gallus. §. si eius. & ff. de condi. inde l. Iulianus § j. Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Alibi etiam dicit idem Bald. in l. fin. C. si contra ius uel utili. pub. quòd illud quod Papa confirmat nemo infirmat.

CAP. VII.

1 *Dispensatio vel indulgentia cuiuslibet voti vel venia obtenta per dolum ipso iure non valet.*
2 *Excommunicatio facta per errorem quare est valida & non absolutio.*
3 *Delegatus debet denegare suam cognitionem cui delegans denegaret commissionem.*
4 *Literis cardinalium an credatur.*
5 *Literę absolutorię generales non absoluunt a voto nec a sententia excommunicationis.*

QVod super his. Non valēt literę quas sup absolutione voti crucę signatus obtinuit expressa falsitate vel tacita veritate. h. d. sc̄da ibi ad qđ. ¶ Casus. quidā crucę signati qui emiserāt votū vltramarinū dū cōpellenť ꝑ archiepm eorū assequi votū per vim ad qđ dicebāt se nō teneri eo ꝙ essent a voto absoluti ꝑ sedem apostolicā ex certis impedimentis emanatū ad qđ probandū iudicebant literas sigillatas sigillo cardinaliū tamē sigilla ista erant ignota. Consultus fuit Papa qđ iur. Papa dicit ꝙ de impedimentis non est credendū de facili & ꝙ ipsi nō concesserunt literas nisi hoc modo vt sup impedimentis expositis inquisita diligentius veritate hi quibus Papa scribit statuant circa illos quæ animarū saluti & succursui terrę sanctę magis nouerint expedire ꝓuidentes ne qđ in fraudē voti faciliter contigať. & ideo si per suppressionem veritatis vel falsitatis expressionē literę conscribunt nō solū a cardinalibus sed ab ipso Papa. & & non solū dubię sed certe caret impetrator penitus impetratis & eis non obstantibus ad voti executionem cōpellit. ¶ Ibi de leui. i. nullo modo ꝯstet ipsas falsas. qa nō fuit apposita clausula quæ erat de stilo. Ibi in faudē no. ꝙ absolutio peccatorū neque per vim extorqueri potest neque per fraudē licet. ¶ Ibi veritatis. qa tacuerunt illud per qđ vtile erat terrę sanctę quia diuites vel strenui cōsilio. vt in c. j. de noua for. fide. col. x. Ibi falsitatis. quia erant fortes. & ipsi finxerunt se debiles. Nā etiā cū fictionibus committitur falsitas. vt l. j. C. de mendicantibus validis. lib. xj. nisi fiat contra hostem uel latronem ut eleganter no. ff. de dona. l. j. § nō
1 fuit. ¶ † Ibi. Carere not. ꝙ dispensatio uel indulgentia cuiuslibet uoti uel uenia obtenta per dolum ipso iure non ualet. & sic si frater minor impetrat qđ possit transire ad leuiorem uitā fingens se infirmum non valet indulgentia. qa dolus & fraus oēm veniam excludit. argumentum. C. de his qui ve. eta. impe. l. 2. ff. de in ius vocandi sed si hac. §. patronum. dispensationes aūt sine fraude impe-
2 trandę sunt. ¶ † Quærit Inn. quare valet excōicatio facta per errorem & nō absolutio. rñ quia excōicator intendit excōicare. sed absoluens non intendit absoluere. sed cōtra hoc est quia errans nō ꝯsentit. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si per errorem. & ideo dic qđ est ꝑ rigorem censurę sicut propter errorem diffinitiue valet sententia erronea. vt no. ff. de acq. hæ. si is ad quem. ff. ad Treb. l. seruo inuito. §. cum prætor. secus si non est diffinitiua. vt ff. de tuto. & cura. da. ab
3 his l. tutor si peritus. ff. de excu. tuto. l. qui testamento. † Ibi non ob stañ. dicit Ber. cui delegans denegaret commissionem delegatus debet denegare suam cognitionem Berñ. sed nunquid hęc regula habet locum in executore. vt ibi mandans denegaret commissionem executor deneget executionem. dic vt j. de re iud. de cetero
4 per Inno & not istam gloss. quæ eleganter loquiť. ¶ † Quæro an literis cardinaliū credať rñ. sic si sigilla sunt nota & nemini ꝑiudicať arg. C. de ꝑci. impe. off. l. rescripta. secus si sunt ignota quia sigillum fungiť vice testis qui dēt esse motus. vt ī auth. de testi. §. si vero ignotus. si vero sunt offuscata remittit ad signatorē & si nō recognoscūt sigillū instrumentū habeť suspectū. Ber. ¶ Vltimo no. ꝙ impetrans
5 debet exprimere purā veritatē. ¶ † Itē dicit Ber. ꝙ literę absolutorię generales non absoluunt a voto nec sñia excōicationis. idē puto in alijs sententijs censure qđ no. extra not. de istis literis. C. de pac. l. pacta nouissima. C. de epis. & cle. si qua per calumniam. Baldus.

CAP. VIII.

1 *Recurritur ad legislatorem vbi est dubium de lege siue de veritate dubitetur siue de intellectu.*
2 *Interpretatio stat apud populum si dubitetur de intellectu statuti municipalis.*
3 *Aduocati si continue allegant extrauagantem præsumitur pro ea.*
4 *Tabellio laicus an possit conficere instrumenta super spiritualibus vt super electionibus prælatorum.*
5 *Priuilegium contra ius concessum an sit validum.*
6 *Extrauagans si non sit contraria iuri scripto: sed consuetudini an sit seruanda vel potius consuetudo.*
7 *Lex si cassat priuilegia concessa tanquam irrationabilia an intelligatur cassare concedenda.*

PAstoralis. Si de extrauaganti dubitať an sit decretalis aut est iuri cōi consona & tunc iudicať ſ'm illā aut dissona. & tūc Papa cōsulit. Casus patet. ¶ Quæro quid si Papa inconsulto fert sñiam ꝯ istā extrauagantē. rñ. valet sñia quia non cōstat quod sit lex. ff. de re iud. cū prolatis. & ibi per Bar. sed Ber. sentit hic ꝯrium. so. u. si petitū est ꝙ consultať princeps non valet. arg. ff. de mi. l. neqꝫ. §. ex facta
1 alias sic. † Et not. ꝙ vbi dubium est de lege recurritur ad legislatorem siue de veritate dubitetur vt hic siue de intellectu. C. de legi. l.
2 fin. ¶ † Quid si dubitetur de intellectu statuti municipalis respon. populus est ille qui statuti per suos sapientes. l. 2 § omnia. C. de vet. iur. enu & ideo apud populum stat interpretatio non apud sapientes tantum qui statutum dictauerunt: quia suo functi sunt officio. de hoc per Barto. ff. de decre. ab or. fa. l. ambitiosa. Quid si constat ꝙ est extrauagans. tamen non est publicata. respon. non ligat: vt not. in proœmio cle. ¶ Quæro quando probabiliter dubiteť de extrauaganti. respon. qñ non est visa poni in aliqua compilatione approba-
3 ta vel sub bulla. ¶ † Quid si aduocati eam continue allegant. rñ. tūc præsumitur pro ea Inno. quod tene menti & no. ꝙ qñ extrauagans ꝯsonat iuri cōmuni litera caute loquitur. quia dicit quod pronūciatur ſ'm ipsam non aūt dicit per ipsam sic & si statutum municipale continet ius commune iudicatur ſ'm ipsum sed non per ipsum. vt
4 eleganter no. in c. j. de consti. lib. vj. ¶ † Quærit Host. nunquid tabellio laicus possit conficere instrumenta super spiritualibus vt sup electionibus prælatorum. & dicit ꝙ non arg. contingit. ſ. de arbi. in contrarium facit. c. j. de procu. lib. vj hoc teneas: quia testificari potest si est notarius autoritate apostolica. secus si autoritate seculari. vel dic consuetudinem seruandam de hoc no. ſ. de elect. quia propter. per doc. quia tabellionatus est officium non tamen est iurisdi-
4 ctio sicut tutela & cura & similia. ¶ † Quærit Ber. de priuilegio cōtra ius concesso vtrum valeat. & dicit ꝙ si est reprobatum a iure nō valet. sed auferendum est de manibus producentis & dandū principi non dicit aduersario. si autem non est ex toto contra legem ex pectatur secunda iussio. Ber. nisi cōstet de precisa mente principis.
6 vt C. de cri. sacri. instar. & c. ¶ † Quærit Ber. quid si extrauagans nō est contraria iuri scripto: sed consuetudini. respon. ꝙ seruanda est consuetudo & non extrauagans si cōsuetudo est rationabilis siue ꝑcedat legē siue sequať nō valet: vt in c. j. de const. li. vj. & l. 3. §. diuus. ff. de sepul. vi. nam quia ꝑ consuetudinē offendit legis autoritas ratio naturalis & publica vtilitas merito talis consuetudo est nullius momenti.

momenti.idem in priuilegijs.vt C.de preci.impera.off.l.rescripta.
7 ¶†Quid si lex cassat priuilegia concessa tanquã irrationabilia vtrũ intelligatur cassare concedenda.arg.quod sic.ff.de ser.vr.præ. si ser uitus.In contrarium videtur.ff.de aur.& arg.lega.l.si ita: solu.quia eadem est ratio cassandi,etiam concedenda cassari videntur & pone exemplum in cle.dudum.§.verum.de sepul.ar. ff. de lega. j.talis scriptura.& facit capitulũ quia sæpe.de elec.lib. vj. de cle. non resi. c.vno.e.lib.& de æta.& quali.c. hi qui ĩ cle. vbi omnino vide.& sic constitutio peremptoria dat formam præteritis & futuris si in literis est verbum ad instar: quia subiunctiuæ & continuatiuæ veniunt, similes sunt codicillo ad testamentum facto.vt C.de test tu. l.ij.& ibi destructo principali sunt destructa consecutiua ipsius: vt C. de lati.li.tol.l.j.in prin.C.de ed i.di.adri.tol.l.fin Nam istæ literæ quasi extra res sunt & non stant per se.arg.ff. de condi.& demon. l. in testamento.si autem literæ non ad instar,sed de per se si quidem priuilegium antiquum sublatum est solummodo propter rigorem iur.conseruan. non propterea nouum videtur abolitum vt in priuilegio concesso in præscriptione centum annorum ecclesiæ nouã tulç.vt no.ff.de pac.si vnus.§.pactus.& C.de inoffi. testa. si quando in prin.ar.ff.de ser.vr.prædi.l.si domus.Si autem est reuocatum propter perpetuam æqualitatem seruan. de nouo concesso non valet quia eodem vitio laborat & not. hanc doctrinam & facit. ff. de lega.l.cum lex. Baldus.

C A P. IX.

1 *Instrumenta in prouincia regis faciunt fidem.*
2 *Testis vnus falsus descriptus in instrumento vitiat totum instrumentum.*
3 *Instrumentum quid iuris si indiget adminiculo testium: vt quia est suspectum.*
4 *Iudice incipiente loqui pro sententiando quid iuris si antequam proferat verbum absoluo vel condemno producta sint instrumenta.*
5 *Dilatio peremptoria quid iuris si sit data ad probandum.*
6 *Pecuniam dicenti se portasse non creditur nisi probet.*

CVm dilectus. Post publicatas attestationes vsque ad conclusionem possunt instrumenta produci vel si non est conclusum vsque ad diffinitiuam consuetudo loci facit instrumentũ
1 autheticum & maxime literas regum.h.d.no.¶†Ibi,in partibus.no. verbum ꝙ in prouincia regis faciant fidem: quia innuit ꝙ non ali-
a bi vide C.de testa.si non [a]speciali.dicas quòd aut est rogatum extra territorium & non facit fidem nisi inter subiectos illius qui creauit aut intra,& tunc vbique. facit quod not. in Specu. de instru. edi.§. restat ver.& no.ꝙ tabellio.ff.de offi.proconsul.l.ij.no. quod dixi in
2 summario. ¶†Not. ꝙ vnus falsus testis descriptus in instrumento vitiat totum instrumentum & tabellio de falso punitur. vt c. quanto.j.de his quæ fi.a pla.per Ber.dicit Inn.ꝙ iudex dẽt iuuare instrumenta inquantum potest ne pereant. fallit si inuenitur discordia manu eiusdẽ notarij: vt ff.de regulis iur.l.vbi repugnãtia per Accu. & me.¶Quæro quæ erat dubitatio.respon.quia post didicita testificata videbatur præsumenda subornatio. sed ad hoc non præsumitur propter authoritatem tabellionis.Ber.idem no.,ff.de rei vendica.l.officium. sed quid si instrumentum indiget adminiculo testiũ,
3 vt quia est suspectum.† Respondeo non potest testibus iuuari post didicita testificata.& ideo nec produci cum effectu.cætera dic vt in gloss.dicitur hic quod vsque ad sententiam.s.exclusiue possunt in-
4 strumenta produci.¶†Sed pone iudice incipiente loqui pro sententiando antequam proferat verbum absoluo vel condemno producta sunt instrumenta. respon. valet productio. Sed quid si incontinenti post.respon.non valet quia cum est quæstio momenti ea quæ fiunt post licet incontinenti non videntur inesse.vt ff.de fideicom. lib.l.thais.§. intra. ¶Sed quid si est statutus peremptorius terminus ad instrumenta producenda.respon.si fuit statutus ante lit.contest. non valet dilatio ista:si vero post lit.contesta.tunc aut causa cognita & expressa in dila. & productio facta post terminum non valet. quia cum sit terminus peremptorius ergo perimit.¶Si autem sine causæ cognitione fuit terminus forte nimis arctus tunc valet productio tam testium quàm instrumentorum. vt in ca. indultum. de regu.iur.lib.vj.& ita debet intelligi quod no. in c.sæpe de verbo. signi.in cle.in gloss.vbi ergo & in Spe. de dila §. videndum. ver.quid
5 si data ¶†Sed quid si est data dilatio peremptoria ad probandum. respon.idem si ad probandum per omne genus alioquin talis dilatio non includit instrumenta: quia sunt probata: vt d. §.videñ.ver. quid si data.& sic liquidis non videtur imposita meta temporis hic habes quòd consuetudo dat priuatæ scripturæ autoritatem publicam. nam scriptura regum de sui natura non est manu publica.& tñ consuetudo facit eam publicam. Et ex eo collige duo argumẽta. primum quod reges nõ possunt facere tabelliones in orbe, sed solum in suo regno. ¶Secundo ꝙ si statuto cauetur quod credatur scripturis mercatorum quod debet intelligi de scripturis factis pro mercatoribus in loco vbi viget statutum & non alibi. ¶Item debet intelligi nisi scribat pro se: quia nec tabellioni creditur pro se nisi esset negocium indiuiduum & aduersarius acceptasset.vt ff.de positi l.publia.§.fina.etiam si statutum diceret expresse quod credatur scripturæ mercatorum pro se.vt C.de proba.l.exemplo tamen ꝑpter probatam eorũ fidem & legalitatem facerent magnam ꝑsum-
6 ptionem.vt no. Bar.ff.de do.l.nuda ratio.¶† Item nõ creditur ei q dicit se portasse pecuniam nisi probet vt no. Bar.ff.de iur.fis.l.defer re.§.idem. vbi videas. Amplius dicit gloss. quod consuetudo facit quem de legitimo illegitimum.dicunt doct.Idem econtra.xii. dis. c.nos consuetudinem.& istud est verum quo ad honores qui deferuntur ex.l.municipali. sed quo ad succeden.non potest legitimare spurium: sed circa naturales bene potest disponere vltra & præter ius commune vt plene not.colla.x.qui feu.dar. pos. c.ij.§.illud.vbi omnino vide & tene menti.

A D D I T I O.

a ¶ Vide Math.no.cxxiiij.

C A P. X.

1 *Falsitas instrumenti vel id quod deest in instrumento & eius qualitas & pacta possunt probari per testes.*
2 *Filius adhibetur vt filius ad obligationem sed ad liberandum vt hores.*
3 *Instrumentum modificatur & suppletur per tres testes.*
4 *Pacta nouissima qualiter concludenter probentur in actu iterabili.*
5 *Venditor si dixit rem nemini obligatam & inuenitur contrarium an teneatur crimine falsi.*
7 *Instrumentum per quot testes reprobetur.*
7 *Scriptura non potest mutari: sed lingua testium est mutabilis.*
8 *Testes omni exceptione maiores quid est dicere qui dicantur.*
9 *Modus an faciat contractum conditionalem.*
10 *Conditio casualis non vestit pactum nudum: sed bene vestit stipulationem, vt non dicatur esse sine causa.*

1 CVm Ioannes Heremita. †Falsitas instrumẽti vel id quod deest in instrumento & eius qualitas & pacta possunt probari per testes. h.d Et sunt tres partes principales.In prima processus causæ principalis.In secunda ibi.cũ igit.processus causæ appellationis.In tertia ibi.de consilio. diffinitio causæ appellationis. ¶Casus Ioannes heremita mutuauit Petro.cxxx.li.senensium.ecce vnus ꝯtus.Item dictus Petrus vendidit dicto Ioanni quandam domum pro precio.clxxx.li.quod precium nõ erat solutũ:petebat Ioannes a Petro dictas.clxxx.li.Petrus opponebat Ioanni exceptionem compensationis vsque ad concurrentiam dicti precij iudices condẽnauerunt dictũ Petrum ad tradendum possessionem Ioanni vacuam & liberam dictæ domus. Ioannes appellauit ad Papam: Papa dedit auditores coram quibus Petrus dicebat & ad hoc probandũ inducebat iiij.testes qđ dicta domus non fuerat vendita simpliciter: sed reseruata sibi habitatione in sua vita. sed qđ post mortem eius domus pertineret ad. M. & R. filios dicti Petri nepotes dicti Ioannis cuius Petri contemplatione vendidit pro minori precio:testes deposuerunt se interfuisse prædictis. tamen dixerunt de anno mense & die se non recordari:sed dictus Ioannes dicebat dictam venditionẽ fuisse simplicẽ & purã inducens ad hoc publicũ instrumentum. Item induxit tabellionem ad testifican dũ viua voce & vnũ ex testibus subscriptis in instrumẽto.Quærebat̃ quæ probatio erat potior. Petrus dicebat ꝙ sua:qa probauerat qđ venditio fuerat cõditionalis.i.cũ prædictis pactis per tres & plures testes idoneos qui præualent instrumẽto. sed Ioães dicebat qđ probatio nõ concludebat: qa testes dicebãt se nõ recordari de tẽpore.& ideo nõ concludũt ꝯtra instrumentũ cũ vẽditio sit actus iterabilis. & sic potuit fieri vno tempore purũ alio tpe conditionaliter.Papa post conclusum in causa interrogauit partes an facta fuerit vna vẽditio an plures.respõ.ꝙ vna ex quo de necessitate sequit ꝙ illa vna fuit conditionata & non durum extitit cõditio siue pactio.quare Papa de cõsilio cardinalium imposuit pro nũc Ioãni silentiũ.& licet iudex primæ cãæ quo ad se bene pronũciauerit.qa nõ erat corã se de cõditione obiectũ tñ Ioãnes iniuste obtinuit. & ideo Papa quo ad traditionẽ domus sñiam cassauit.in alijs aũt capitulis.s.mutui & cõpensationis sñiam tanꝗ rationabilem confirmauit.¶†In tex.ibi,à te. oquit Petro. ¶Ibi,petijsset. subaudias petijt domũ sibi venditã tradi vacuã & liberã.nã si non esset petitũ nõ potuisset super hoc pronũciare nec cõdẽnãdo nec absoluendo.vel dic vt no C.de sen.l.cum eorũ.ibi & tu.s.Petrus. Ibi idem.s.Ioannes.ibi,te.s.Petrũ.ibi,& eidẽ.s.Ioanni.ibi sed conditionalem.i.modificatã ff.pro so.l.si societatẽ.ff lo.l.quæro. §.interlocatorẽ.ibi nouũ.s.per præpositionẽ. sed verius per ignorantiã pacti ad

cti ad contractum.¶Ibi pendeat.s. per coherentiam & modificationem vbi interfuisse per hoc includuntur duo sensus scilicet visus & auditus vt hic patet.¶Ibi inhabitatores not.valere hoc pactũ & nihilominus interim potest peti pretium tenementi. Ibi mutata per quod patet quod possessionem domus non tenebatur vacuã tradere.¶Ibi natis tuis no.patrẽ contrahere pro filijs tanquã pro filijs & non hæredibus.& ex hoc patri non quæritur ius. ff. de pac.l. tibi. §. si pactus.vbi omnino vide. Vnde alij hæredes patris super istam domum nihil possunt vendicare sed ex pacto videtur patris filio in potestate quæri non posse.de pac. dota. cum dos. §. si vero
2 sola.solu.dic vt ibi no.Ioan.¶†Ibi dos erat profectitia hic vero res erat aduentitia.& not.quod ad obligationem filius adhibetur vt filius vt hic. sed ad liberandum hæres. quia nisi sit hæres ipso iure non teneretur. & sic pactum esset inutile. vt ff.de pac.dota.l. auus. ¶Ibi nepotibus scilicet transuersalibus.vel ex filia.Ibi remaneret ipso iure. & sic est verbum directum. C.de do.ante.nup.l.si cum ante.& nota.ff.de dona.l.j.in magna gloss. & ff.de pac.do.l.ii. idem in ver.pertinent.eo.ti.l.mulier dotis.& l.si pater dotem. Ibi conditionis.i.pactis.Ibi pro minori precio.ff. de ser.expor. l.serui venditor. in fi.& collige.arg.quod res tantum valet quantum vendi potest etiam vni soli cum eisdem pactis & conditionibus.¶Ibi. g. morandi vnum solum nominat.¶Ibi potuisses habere si voluisses pure vendere.¶Ibi,minimè recordari per hoc non vitiatur dictum testis licet dicat non recordari de anno qui tamen facilius memoriç commendabat quãdies.& hoc est menti tenendum. nota. in c.C. abbate de re iudi.libro. vj. ¶Ibi publicum. i. publica manu confectum. ¶Ibi tabellionem quoque not.quod viua vox tabellionis non auget numerũ testium instrumenti & tenementi. ¶Ibi eandem vim. hoc verum quando est numerus equipollens. secus si sit numerus
3 excedens vt quatuor testes.tex.est hic no.† Ibi vt trium nota. quod per tres testes modificatur instrumentum & suppletur. non tamen probatur falsum secundum. Accur. insti.de inuti.stipu §.item verborum.& adde quod not.ff.de lega.ij.l.cum proponebatur.vbi sin-
4 gu.no.glo. per quot testes probetur error instrumenti. ¶†Ibi elidẽdam quia potuit esse vna venditio conditionalis esse pura. C. de pac.pacta nouissima.qualiter concludenter probentur in actu iterabili.dicit.Butri.quod non præsumitur iteratio vt ipse not. in l.ij. C.de errore aduo.vbi omnino vide.& est glos. ordi in l.eum qui.§. popularibus.ff.de iureiurando quod verum est nisi inueniatur sub duplici forma.vt in nostro e.ver. ad hoc aũt.& c. nostrum non habet compar.in iur.& facit optimè ff. de condi.& demon. l.nã ad ea. ff.de adimen.le.l.iij.§ conditio. & qđ not. ff. si cer.pet.l.electa. ¶Ibi fuisse conditionaliter. i. sub ea conditione quàm testes exprimunt ¶ Ibi nullatenus quia non permisit tradere se viuente. & vbi cessat cõuẽtio cessat actio.¶Ibi quo ad alios s. compẽsationes hincinde. Prima gl tractat de compensatione.Secunda tractat de rei vendi.libera fienda tractatione facit ff.de pac.do.l. queris. & no.ex natura contractus debere tradi possessionem vacuam & à nemine occupatam.Vnde ad hoc potest agi actione primitiua etiam euictione nõ expectata vt ista gl.innuit iuncta cum text.quod est no.dignũ in eo
5 de hypotheca dico ar.contra.ff.de euic.si cum venditor.† Adde ꝙ Bar.dicit ꝙ si venditor dixit rem nemini obligatã. & inuenitur cõtrarium tenetur crimine falsi.vt ipse no. ff.de fal. qui duobus.& l.si à debitore quod est verum nisi luat.quia luẽdo fidem implet. & effectu verificat sicut l.j.C.de dolo. Tertia dicit quod à potestate Viterbij appellatur ad Papam quia est de plena temporali iurisdictione Papæ.Quarta gl.intendit dicere ꝙ in causa appellationis admittuntur exceptiones & probationes omnes qui sñiam concernunt. Quinta gl.quæ ĩcipit sed quæritur:est multum not. Nam consuluit.
6 patri prodigo qñ non vult prodigaliter posse cõsumare rẽ quam emit vt emat nominatim pro filijs quã gl.perpetuo tene mẽti† Alia gl.tractat per quo testes reprobetur instrumentum. Et sciat ꝙ aliud est instrumentum aliud contractus. & alia substantia vnius & alia alterius vt eleganter no.gl.ff.de eden.l.j.§.editiões.& ideo licet instrumentum non possit de falso per duos testes reprobari ꝙ fuerit simulatum vel qđ causa fuerit simulata hoc simpliciter nota. de pac.l.iuris gentium.§.quod fere.Alia gl.tractat qñ possunt fieri inter rogatio nes ex iudicis officio. & dicit ꝙ quandoque etiam post cõclusum in causa & est ratio quia iurisdictioni cui officium iudicis inhæret nunquã m concluditur nisi per diffinitiuã. Alia gl.dicit ꝙ in causa appellationis pronunciatur super incidenti. ego dico quòd hoc non est de necessitate.qa sufficit pronũciare bene vel male appellatum.C.de app.eos in prin. Vltima gl.dicit ꝙ exceptio peremptoria potest in causa appellationis opponi ad merita causç principalis & facit.ff.ꝙ cum eo.l.Titianus.Inn.tractat hic plenissimè qualiter reprobetur instrumentum per testes.& tenet ꝙ per duos & in h.d.male per tex.nostri.c.qui dicit trium vel plurium. vel falua ut ĩ. dicam vel tres omni exce.maiores nisi ex aduerso sint totidem vel saltem duo in voce viua.C.de ꝯhen.& cõsti.l.optimã.in fi.vbi dicit testes in plurali:sed nõ dicit quot dũmodò sint credibiles & omni exce.maiores.distingue ergo ex qualitate personarũ:vt no.s.c.cum dilectus in vlti.glo.ff.de edẽ.si quis ex.§.iii.facit qđ no.ĩ. c.si cautio cũ instrm redigat ad instar testiũ perfectionẽ iur.¶Itẽ considera ꝙ aut ꝓsupponit aliqđ negociũ gestũ:& tunc id est magis credibile qđ consonat naturæ & qualitati & cõsuetudini negocij.ff.de testi.l.ob carmẽ.§.si testes.aut dr nihil eẽ gestũ.s.qa hoc dicit ille ꝗ impugnat instrm & sui testes.& tunc considera numerũ & qualitatẽ testiũ ac famã & fidẽ tabellionis de hoc in Speculo de instru.edi.§.restat vbi
7 omnino vide.† Item dicit ꝙ lingua tabellionis i.scriptura non põt mutari: sed lingua testium est satis mutabilis & labilis: & vide quæ no.ff.quemadmo.te.ape.l.j.in fi.per Bart.& me plenissime.C.de fi.
8 instru.in exercen.per Iacobũ de Are.Cy.& me. ¶† Quæro quid est
a dictũ omni exceptione maiores.[a] rñ.exceptionum quædã oĩno perimunt testimoniũ quædam debilitant neutra istarũ debet petere. Vnde modicus defectus in hoc casu vitiat testes reprobatorios: qa nõ sunt omni exceptiõe potiores.¶Opp.& vr qđ rõ Pape non concludat.quia conditio non potuit apponi ex interuallo post contractũ.licet vnica tñ fuerit venditio.& tunc nõ sequit:ergo cõtractus non est cõditionalis qa fm ordinem rei gestç processit vẽditio pura.qa ordo rei gestç semp dẽt attẽdi.ff.de do.inter vi.& vxo. l.iij.§. sciendum.& qđ purum & perfectũ est non recipit postea suspẽdẽtem conditionẽ.C.de do. quæ sub modo.l.pfecta.& no.ff.si cer.pe. l.lecta.rñ.hic testes probauerunt ꝙ interfuerunt eidem contractui
9 sic celebrato.vnde totũ fuit vnum structum & non plura.¶†Extra quæritur nunquid modus faciat contractum cõditionalem. rñ. nõ qa conditio est prædiacens rei determinatio ita ꝙ habẽt se vt extrema opposita tpe. Item modus induicit obligationem per quam põt peti modi impletio sed conditionis impletio nõ põt peti.& iõ dicit glo.ꝙ modus est obligare valens.s.de se implendo.& de obligando econtra.sed conditio non est obligare valens. s.de se implenda vt no.ff.de iureiur.l.si quis cõ debitore.& iõ simplex pactum nõ vestit existentia conditionis qa non resultat modus vt puta donec des vel donec facias &c.ex qua resultatione surgit cõtractus innominatus. tñ si çquitas impletionis ipsius conditionis faceret surgere materiam pro materia.i.vtilitatem pro vtilitate puto ꝙ vestiret pactum.alias non.& cum legistã stat intellectus illius subtilis. l.ff.de
10 pac.l.si intra.¶†Ex his apparet quod conditio casualis non vestit pactum nudum. sed bene vestit stipulationem vt non dicatur esse sine causa.ff.de ver.ob.l.a Titio.sed conditio casualis bene vestit pactum.& not.istam subtilitatem verborum.ff.de do.l.hoc iure.ff.de nau.feno.l.periculi.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide gl.in §.item verborum.insti.de inutilibus sti.& vide Panor. in c.j.de consan.& affi.& Alex.in consi.lxxxij.in primo volumine.

CAP. XI.

1 *Defectus modicus puta vnius literæ non debet ponderari in rescriptis nec in testamentis.*

EX parte. Vna litera non vitiat rescriptũ nisi sit falsa grammatica.h.d.text.cum glos.
1 ¶†No.ꝙ ĩ rescriptis nõ dẽt põderari modicus defectus puta vnius lrẽ sic nec ĩ testamẽtis.ff.de ma.test.l.qui habebat.Idem si sit defectus puncti vel tituli qui ponit super scripturam.vt qa debet dicere Petrũ.& dicit Petro.ratio tñ recti sermonis semper est curanda: qa turpe est ꝙ in literis principis sit mala latinitas: vt ĩ.de rescri. c.ad hæc. nam mala latinitas imperitiam detegit. ff.de aur.& arg.lega.l.plautius.& l.j.C.de for.dicit Inn.ꝙ bulla tollit suspitionem modicam & leuẽ. Itẽ qđ si esset vitium vnius dictionis nõ vitiarent literæ propter defectũ probatiõis.dũmodo deprehenderetur intellectus Papæ: qa manus & oculus scribẽtis sæpe fallitur Inno.dicunt quidam ꝙ facilius vitiantur literæ gratiæ quàm literæ iustitiæ.quia debent solenniter examinari.Bal.

CAP. XII.

1 *Perpetuus vicarius potest agere & conueniri pro iuribus suç vicariç.*
2 *Instrumenta an non debeant edi ad intentionem fundandam.*
3 *Sententiam nullam si dico vel appello quid iuris si tu dicis quod de ista sententia non apparet: & ideo non potest fundari iudicium.*

G.Perpetuus. Licitæ appellatur a iudice qui parti hoc petenti non fecit edi communia instrumenta.h.d.¶Casus prior & conuentus de lędes egit contra. g. perpetuum vicarium de rethen. super quibusdam decimis a quo fuit reconuentus super consimilibus petitum fuit quod instrumenta communia ederentur. quia iudices denegauerunt facere edi. fuit appellatum Papa pronunciat
1 bene appellatum & rescindit processum contrarium.¶†No.quod perpetuus

perpetuus vicarius pro iuribus suæ vicariæ potest agere & conueniri. Item no. ꝙ perpetuus vicarius potest restitui. s.interdum non regulariter. vt j. de præben. extirpandę. Item no. ꝙ instrumenta debēt ædi Item no. ꝙ procedit reconuentio super consimilibus. Item no. appellari a denegatione æditionis. ¶ Oppo. ꝙ vicarius non habeat legitimam personam quia ipse non est prælatus: nec habet ius in ecclesia. Sol. erat suffectus loco prælati absentis sicut curator subrogatus loco tutoris. vt ff. de tu. quæsitum: & C quomodo & quando iu.l si præses quasi de sta. Ber. dicit quod habebat ad hoc mandatū. dic ꝙ qui præponitur vniuersali administrationi eo ipso habet mandatum ad lites & causas: vt l. j. in fi. ff. de vsuf. quemad. caue. ¶ Opp. ꝙ imo iste vicarius debeat dominum in iudicio nominare: vt l. ij. C. vbi in rem actio. Sol. ibi in possessore qui non habet mandatum. hic in procu. vel quasi. ¶ Oppo. etiam ꝙ super dissimilibus habeat locum reconuentio. solu fateor. Ber. ¶ † Oppo. ꝙ instrumenta non
2 debeant ædi ad intentionem fundandam: vt s. de proba. c. j. sol. hic erant communia. ibi proprie aduersarij. & no. secundum Ber. quòd omnia instrumenta forensia sunt communia quod intellige de instrumentis inter eosdem secus. de re inter alios acta ea autem reducuntur ad eosdem & debent ædi quæ faciunt ad confirmationes iudicij: vt sunt pronunciationes sindicatus iurisdictiones instrumentum cessionis quæ omnia debent ædi cum die & consule. quæ vero ad causam probandam pertinent sine die & consule debent ædi.
3 quod dic vt plene dixi. s. c. contingit. ¶ † Quæro secundum Innocē. dico sententiam nullam vel appello tu dicis ꝙ de ista sententia non apparet. & ideo non potest fundari iudicium. Quæritur quid iur. dicit Inn. esse interrogandum. an sententia sit lata & si dicas ꝙ sic fundatum est iudicium si neges interponitur tibi super ea perpetuum silentium. alleg. ff. de inter. ac. l. non alienum. facit. C. de fi. instrum. l. iij. & quod no. Inno. per. l. fin. C. de erro. aduo. vbi est bona & optima glo. Bald.

C A P. XIII.

1 *Allegans contraria an verum sit quod non audiatur tam in actore quam in reo.*
2 *Testes si deposuerint contraria an audiantur.*

Imputari. Qui producit instrumenta ɔtraria per neutrū ipsorū suam intentionem probat. h. d. In prima ponit dictum. In scda ratio. secunda ibi: cum in ipsius. Casus patet. ¶ Quæro de qua contrarietate loquit hæc. respon. de omni directa vel obliqua. exepla dic
1 in gl. ¶ † No. dicit Ber. qd allegās ɔria non audit. C. de codi. l. fin. C. de fur. l. j. de app. sollicitudinem. ¶ Sed nunquid istud est verum tam in actore q̄ in reo. vr ꝙ sit verū in actore nō in reo: qa reus pōt allegare ɔria actor nō vt plene no. j. de reli. do. cū dilec. ff. de regu. iur. l. nemo ex his. sol. aut loqueris in proponēdo vel in opponēdo. & tūc pōt esse sibi ɔrius. s. disiunctiue nō copulatiue: vt C. de excep. si qdē aut loqueris in probando. & tunc non pōt sibi esse cōtrarius vt hic.
2 ¶ † Quæro quid in testibus contrarijs glos. rñ. tu dic ꝙ aut reus vel actor posuit contraria sibi ipsi & idem in testibus qd in instrumētis aut super positione testes proprio metu deposuerūt cōtraria. & tūc statur validioribus & honestioribus testibus. & ita debet intelligi gl. Ber ratio differentiæ patet. quia instrumenta loquunt producenti. Vnde imputet producens sibi. sed dicenda per testes non liquent Ber. Vltra gl. no. alia exempla quæ ponuntur. C. de fide instr. l. scriptura. & dic vt ibi dixi. Bal.

C A P. XIIII.

1 *Confessio non exprimens causam non valet nisi probetur debitum.*
2 *Vir qui dicit si mihi nupseris ex nunc confiteor me habuisse. x. nomine dotis an huic confessioni sit standum.*
3 *Confessio simulata an sit valida.*
4 *Promissio sine causa an teneat.*
5 *Confessio facta absente aduersario an teneat.*
6 *Confessio facta in iudicio an teneat inter absentes.*
7 *Confessio mutui an habeat in se tacitum pactum.*
8 *Pater potest stipulari dotem redi filio si filius postea est mortuus an ista stipulatio transeat ad hæredem extraneum.*
9 *Actio an ipso iure oriatur ex stipulatione causa non expressa.*
10 *Obligatio cessat ipso iure in contractibus innominatis.*
11 *Anno quolibet si in principio anni debeat præstari domino vnus sparauerius an dies illa erit fatalis sicut essimera quæ non durat nisi vna die.*
12 *Pactum quod dominus remittat vasallo obedientiam vel sensum an sit validum.*
13 *Tributum semper est publicum & debetur de iure communi soli cæsari de propria possessione soluentis & in Italia non debet solui.*
14 *Papa si concessit mihi in feudum castrum pro. c. lib. annuatim soluendis: an erit verum feudum an locatio.*

Si cautio. Si in instrō debiti exprimit causa condenabi: ur debitor nisi ꝓbet debitum si non exprimitur necesse st vt ꝓbet creditor creditū. h.
1 d. secunda ibi. sed si. ¶ † Not. primo ꝙ ɔfessio nō exprimens causam nō valet nisi probet debitū. ¶ Scdo no. ꝙ cōfessioni exprimēti causam nō est standū. Opp. ɔ primum dictū ꝙ etiam sine causa stetur. ff. de pac. l. tale pactū. in prin. solu ibi ad deliberandū qa satisfactū accepimus quemadmodū creditor voluerit. ff. de pig. ac. solutū. §. solutū ad obligandū vero nō sumus faciles. quia obligationes sunt odiosę. Oppo. ɔtra scdm dictū de. l. in ɔtib9. C. de nō nu. pe. vbi cōfessioni cū causa nō statur nisi post biennium solu. spāle ibi ɔfessione facta ex causa mutui odio feneratorū. ecōtra ꝓpter nimiū amorē præsumit confessio simulata in causa dotis nisi lapsa sint tpa opponendi excep. dotis non numeratæ ne mutuo amore se spolient. vel est ratio qa frequēter consueuit fieri confessio dotis spe futuræ numerationis. ¶ Quid si sol. ma. vir cōfitetur se dotē recepisse. rñ. non habet locū supradicta exceptio. ff. de verbo. oblig.
2 l. si diuortio. ff. si cer. pe. l. ij. §. creditū. † Pone dicit vir si mihi nupseris. ex nūc confiteor me habuisse. x. nomine dotis an standū sit huic confessioni dic. vt ff. de verbo. ob ig. si ita stipulatus. §. si tibi nupse-
3 ro. ¶ † Quid si confessio est simulata. vt cū plebeius accipit nobilem vel senex ꝑur fecit. d. Ant. de Sclafanatis. rñ. exceptio simulationis perpetuo potest opponi qa nunq̄ fuit animus obligan. se ista est gl. sing. C. de iure do. l. & si volūtas Oppo. quod etiā in mutuo sit standum confessioni. C. de non nu. pe. generaliter. solu. ibi non loquitur in causa mutui nisi esset mutuum ex alia causa antecedēti. C. si cer.
4 pe. l. si exeptio. ¶ † Quæro nunqd teneat ꝓmissio sine causa.[a] sol. si est rusticus vel mulier nō tenet. ff. de proba. cū indebito. Si vero est homo discretus & ꝓmittit ex certa scia tenet arg. ff. si quis cau. l. sed & si qs §. si. secus. si interuenerit error. ff. de excep. do. l. ij. etiā si per errore renūciet excep. erroris. arg. illius. l. no. ff. de cōsti. pecu. l. si. qa repetitus error nō nocet. qa eadē est cā defensionis. ar. ff. de noual. doli mali. Idē si nec certa sciētia nec error: sed quædā inaduertētia. ff. de verbo. obli. ita si stipulat. triticū. Porro donatio non præsumitur nisi ꝓcessissent merita vel grādis amicitia: vt no. ff. si cer. l. cū qd.
5 ¶ † Quærit glo. nunquid teneat cōfessio facta absente aduersario. & dicit qd non qa non plus operat ɔfessio quā stipulatio quæ inter absentes nō valet. Sed nunquid absens pōt interponi tanq̄ ꝓcurator stipulatoris. dic qd sic. & tunc inutile pactū vertitur in mādatū. tex. est vnicus. ff. de sol. l. si cū cornelius. ¶ Quidā dicūt contrariū per. c. quoties. j. q. vij. & male. qa ibi est speciale. vel ibi ꝓpter iuramentū qd nō est pactum sed fides data a Deo qui est vbiq; ꝑsēs. & dicunt doc: C. de sac. sanc. eccle. illud. Item nō ob §. si cū fundū. qa ibi tertius fuit appositus solutioni nō obligationi vide. ff. de. pac. do. inter socerum. §. penul. vbi dicit qd ex pacto filiæ matri nō quærit actio dotis. sed retētio & exceptio si ex tali pacto soluat. & hoc ex quadā æquitate naturali quæ tamē non est obligatio naturalis: ille. §. videtur fundare gloss. quæ est in d. §. si liberationis verba licet ex pacto ascēdentis etiā trāsuer salis quærat vtilis acti. ff. solu. matri. l. gaius & prædicta vera ad obligādū. sed liberādum valet ɔfessio inter absentes. vt no. ff. de lib. le. l. non solū. §. liberationis. ff. de neg. gest. l. pomponius scribit cōtrarium no. ff. de pac. ¶ Item in duobus: nam non plus operat dicta cōfessio q̄ pactū. solu. si ex ea cōfessione surgit distractus nō valet qa nō est pactū. verbi gratia ɔfiteor in scriptis mihi pecuniā solutā. nā ex ista cōfessione surgit tacitum pactū de non petendo si nō ꝓponat querela. j. xxx. dies. C. de nō nu. pec. in ɔtractibus. Aut vero non habet in se distractū quoties non habet tacitum pactum. ff. de solu. si ex pluribus causis. ibi oīno vide. sicut enim est mutuum ciuile si interuenit scriptura. Ita & distractus mutui ciuili-
6 ter fit confessione per scripturā vestita. ¶ † Vnū non omitto de confessione facta in iudicio. nam videt ꝙ teneat inter absentes: vt C. de pac. post q̄. liti. sed ibi loquit in renunciatione non in confessione. &
7 est speciale odio litiū. ¶ † Quæro an confessio mutui habeat in se tacitum pactum & glo. singu. qd sic institu. de literarum ob. quæ non est alibi. dicit. l. qd pactū non prodest ei qui non interfuit pacto. ff. de pact. do. l. j. & sic ex chirographo nascitur obligatio naturalis vera vi pacti præsumpti non vi confessionis quia confessio de se enūciatiua est nō dispositiua vel dic nasci naturalē præsumptam. sed si nō interuenit scriptura non nascit obligatio. ff. si cer. pe. qui pecu-
8 niam. ¶ † Quæro pater potest stipulari dotem reddi filio. mortuus est postea filius. an ista stipulatio transit ad hæredem extraneum filij dic ꝙ sic. ff. de pac. do. si ita immo & ipsi hæredi filij nō facta mētione de filio qd est no. licet illa litera posset referri ad hæredē stipulatoris. sed non ad hæredem filij. sed tamē parum vtilis esset illa lex.
9 ¶ † Quæro nūquid ex stipulatione causa nō expressa ipso iure oriatur

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex. in l. a titio. ff. de verbo. obli. plene. & aliqualiter. d. Lancelotus in l. si assurto. ad fi. ij. col. ff. si cer. pe. & vide quæ ponitur in proposito Are. in l. qui fundum. ff. de uerbo. oblig.

tur actio.rñ.sic & cum effectu si causa tacita inest.ff.de verb.oblig. stipulatio ista.§.j.sed si causa nulla inest non videtur actio nasci:qa ius in causa positũ est.ff.ad l.Aquil si ex plagiis.§.inuētio.Solu.dic ꝙ actio nascit qa ꝯtus est cõpletus quo ad esse formæ.sed exceptio obstat.qa est iniustus quo ad esse causę.quia abusiua est stipula-
10 tio quę rõne caret.vt d.§.circa.¶†Modo quęro de quibusdam in quibus deficit causa ex post facto & in ꝯtibus innominatis cessat obligatio iure.C.de re.per.l.ex placito. sed in contractibus nominatis secus.fallit in contractu locationis si per bienniũ cessetur in solu.pẽsionis.ff.loca.l.quæro §.inter locatorẽ.¶Itẽ in ꝯtu emphyteutico si per bienniũ in ecclesia trienniũ in priuato.C.de iur. emphy.l.fi.¶Item fallit in ꝯtractu censuali qa redigitur ad instar emphyteutici.j.de reli.do c.ꝯstitutus per l.licet.ibi non prestet pẽsio pro re sed ad iudicium subiectionis de rest.spo.olim.& hoc qñ census est ꝯuentionalis.¶Itẽ fallit in feudo si debet præstari pro te aliquod seruitũ.nam si est vnũ & non præstatur statim potest agi cõditione ob causam.qa feudum redigit ad instar ꝯtus. innominati vel qa non erat alias dñs ꝯturus.C.de pac.inter emp.l.cum te.si autẽ erat aliquid præstandũ annuatim dicã idem quod in ꝯtractu censuali vel emphyteutico.feudũ enim non consueuit locari quia debet cõcedi gratia & amore ergo nõ est locatio etiã si pensio consistat in pecunia.ff.de præscr.ver.l.naturalis.§.j.sed quidã dicũt qđ post annum & diem cadit a feudo propter feloniã cõtractus.Quid
11 si feudum sit stipulatione vallatũ. ¶†Itẽ quid si in princ.anni quolibet anno debeat præstari domino vnus sparauerius. nunquid illa dies erit fatalis sicut effimera quæ non durat nisi vna die. dic ergo ꝙ expectabitur secunda cessatio sequentis anni. quia prima dies non inducit morã.ff.de priui.l.j.arg.ff.de ac.emp.ratio.§.fi.¶Si vero vasallus tenetur ad initiũ domini puta accedere ad exercitũ vnica fęlonia sufficit ad auferendũ sibi feudũ:quia nõ cõmensuratur temporibus.& quia in ꝯtractu innominato ex causa nõ secuta nõ surgit poenitentia.ff.de cond.ob causam si pecuniã. in prin.& l.fi. nisi idẽ ꝯsensus pseueret.c.ti.quod seruus mirabile est ergo si locatio fit pro frumento annuo statim in prima cessatione põt auferri quod est verũ in colono nõ ad longũ tps sed si longum ille qui habet vtile dominiũ equiparatur emphyteutico ideo propter vnam cessationẽ non cadit a perpetuo vsu rei.C.de sac.san.eccl.auth.qui res iã dictas no. ista.Et not. ꝙ vnusquisque potest iudicere legẽ rei
12 suæ.ff.de pac.do.ob res.§.j.& maxime in feudis.¶†Quid si dñs vasallo remittit obedientiam vel censum.rñ.donatio est.ar.c.ti.quidam. Nunquid valet pactum ꝙ vasallus propter feloniam nõ perdat feudũ dic ꝙ non si loqueris de fęlonia delicti.ff.de pac.do.l.cõuenire sed in fęlonia contractus prouidentia pacti facit cessare ꝓuidentiã. C.de iur.emp.l. ij. & valet pactũ ꝙ vasallus expẽsis dñi seruiat dño.et si nudum sit pactum nascatur hoc casu vtilis actione fides careat remuneratione.ar.ff.de pa.do.l inter.§ si conuene-
13 rit.qui.§.non est alibi.¶† Porro de tributo est sciẽdum ꝙ semper est publicum & debet de iure cõi soli cęsari de ꝓpria possessione soluentis.& in Italia non debet solui.C.de vsuc. transfor.l.j.cẽsus quandoque debetur a lege quandoq; ex pacto in signum subiectionis eius qui dat & in honorem eius qui recipit.j. de cen.prohibemus.& c.signicauit & ibi est gl.mirabilis. quæ dicit quod alleganti præscriptionẽ cuius cõtrarij memoria non existit sufficit probare ꝙ tunc ꝙ longo tẽpore si nomine vetustissimo illius præscriptionis quę vitam hominũ excedit præscribitur.sicut & titulus vel priuilegiũ hoc modo probatur.certe illa gl.dicit aliter. ¶Nam dicit ꝙ allegans initium debet probare illud. secus si alleget solam præscrip.nam in pręscrip.possessio non arguit titulũ. quia titulus debet probari vbi requiritur ad esse pręscrip.C.de pac.l. si certis annis per Cyn.& coloneũ siue passagium.siue vectigal.qđ præstatur ratione soli publici a transeuntibus cum mercibus per illum locũ. puta pontem flumen vel territoriũ & illi soli debetur cuius est publicum illius territorij pontis vel aquarum imperium puta regi.ff. de pub.l.j.§.hic titulus.& ibi optima gl.quã tene menti: & similiter ista collonea de iure communi sunt principis.ergo non ciuitatum vel nobilium.c.j.quæ sint regalia col. x. nisi ex priuilegio vel consuetudine solenniter pręscripta & cautiones in contrarium extorte nõ valent qa sunt indistinctẽ. ¶ Dicit apostolus cui tributum tibutũ cui vectigal vectigal. et in foro conscien. vnde qui ea fraudat peccat:nisi extorqueret contra ius. quinimo tunc est peccatum soluere prædoni sicut vsurario.quia struit delictum sponte
14 soluendo.¶†Extra quęro papa mihi concessit [a] in feudum castrũ
a pro.c.li.annatim soluendis an erit verum feudum an locatio. dic quod magis accedit ad naturam locationis quam feudi & ideo tali feudo improprie dico ego renunciare non possum. arg. optimũ ff.de do.l.Aristo.& quod ibi per Bar.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide Pe.de Anch.cõs.lxxj.& vide Panor. cõs. xv.vol.primo & in simili Alexan.vbi allegat Bar.in d.l. Arist.quem etiam allegat Bal. hæc in.l. pacta quæ contra.C.de pac.& vide Ludo.Roma.consi.cccccix.

CAP. XV.

1 *Petrus tabellio si fuit rogatus de quibusdam contractibus quos conscripsit: sed morte præuentus non publicauit quid fieri debeat vt non pereat fides tabellionis talium scripturarum.*
2 *Notarius vnus de mandato iudicis potest publicare scripturas alterius notarij mortui & quæ requirantur.*
3 *Instrumentum si pertinet ad plures non consortes eiusdem instrumenti petitio vnius prodest alteri.*
4 *Authoritate iudicis potest suppleri per vnum notarium quod per aliũ explicari nequiuit.*
5 *Dies vel inditio si deficit in instrumento an defectus iste possit suppleri.*
6 *Tabellio dum viuit an possit alteri committere completionem instrumenti.*
7 *Notarius vnus si perficit instrumenta alterius quis habebit salarium.*
8 *Tabelliones qui possunt creare.*
9 *Infamem restituere famæ nemo alius potest nisi papa vel imperator.*
10 *Legitimare bastardos vel spurios nullus potest præter papã & imperatorẽ.*
11 *Ciuitatis an possint bastardis & spuriis bona parentum donare.*
12 *Authoritas & iurisdictio an possit dari alicui creandi eum qui conficiat publica instrumenta.*
13 *Ligare non potest se quis per pactum nudum quòd stetur scriptura alicuius priuati quantumlibet boni viri.*
14 *Pactum an sit validum si pacto nudo conuenit ne stetur scriptura talis tabellionis.*
15 *Iudicẽ ordinarium quare non potest aliquis facere nisi imperator papa princeps vel consuetudo.*

CVm.P.tabellio. Authoritate iudicis ordinarij potest alius notarius tabellionis mortui scripturas quæ publicatæ non erant in formam publicã redigere & habebunt perpe-
1 tuã firmitatem.h.d. ¶† Casus. Petrus tabellio fuit rogatus de quibusdam contractibus quos conscripsit sed morte pręuentus non publicauit. quæritur quid fiendum vt non pareat fides tabellionis talium scripturarum.rñ.ꝙ ad petitionem eorum ad quos scripturæ pertinent authoritate iudicis ordinarij poterunt per talium no-
2 tarium publicari habituræ perpetuam fidei firmitatem.¶†Nota. ꝙ vnus notarius de mandato iudicis potest publicare scripturas alterius notarij mortui.tamẽ plura requirũt. primo ad petitionẽ eorũ quorum interest.secundo qđ iudex ordinarius mandet. tertio ꝙ ille cui mãdat sit tabellio.quarto ꝙ fideliter trãscribat.quinto ꝙ in publicã redigat.addunt doct.sextũ ꝙ vocatis illis quorum interest.vt s.de testi.significauit.In tex.ibi perfecerit.i. publicauerit.& sic no.ꝙ instrm nõ est perfectũ nec facit fidem nisi sit publicũ.¶ Ibi quæ no.ꝯtinẽte factũ:quod gestũ fuit inter partes.¶Ibi ad
3 petitionẽ.ergo primum qđ quæritur.¶†Ibi eorum ergo si instrm pertinet ad plures non ꝯsortes eiusdẽ instri petitio vnius prodest. alteri.secus si sint consortes.ar.C.de duo.re.l.fi.¶Ibi ordinarius ecce secundum in quo duo concluduntur scilicet authoritas iudicis & ꝙ iudex sit ordinarius ergo articulus iste non põt delegari s generaliter.sed specialiter sic.vt j.c.proxi.& hic Item forte nõ sufficit quilibet ordinarius nisi habeat merum & mixtũ imperiũ quia hoc specialiter est iniunctũ ordinariis.ff.de offi.eius cui mã.est iurisd.l.j. in prin.& l.j.C.ne lice.po.& iste iudex debet esse cõpetens C.de testi.ꝯsulta diualia.¶Ibi poteris tu tabellio vñ rñd. ꝙ iste sit tabellio alias nõ posset publicari scriptura. Ibi fideliter ecce quartũ quod præsumitur nisi contrarium probet. Ibi in publicam formã sextũ supplent doc.s. vocatis vocandis q̃ vocabunt in authoritatis interpositione ꝓ iudice prædictũ. & ex eo ꝙ litera dicit authoritate pater:quia ista authoritas debet interponi in eodẽ instanti non ex in-
4 teruallo.¶†No.in isto.c.ꝙ authoritate iudicis põt suppleri per vnũ notariũ.qđ pedalium explicari nequiuit ergo secus si ille notarius viueret qui rogatus fuit. quia ipse deberet complere non alius vt in auth.de ta.§.fi.Nã officium tabellionis est indiuiduum quo ad ꝯ-
5 textum sicut officium testis.vt C.de testa.cum antiquitas. ¶†Sed quid si in instrumẽto deficit alia solẽnitas puta dies vel indictio.rñ. iste defectus non potest suppleri nisi ista suppletio oriat ex præcedentibus scripturis:vt ff.de edẽ.l.si quis ex argentariis §. si initium tabularum.præsertim quæ se contingunt.vel quarum vna ex altera proficiscitur.quo casu non solũ dies.sed et locus & testes videntur inesse.quia incontinenti facta præsumuntur.ff.si cer.pe.l.lecta. qđ etiã tabellio nouus aliquid addat scripturæ:sed faciat cõmemorationem scripturæ præcedentis. vt subdat sequentẽ scribẽdo de verbo ad verbũ prout iacet.& sic dictionẽ istam &c.non extendat eã.sed dimittet interpretationi legis. & totum hoc includitur sub aduerbio fideliter.ad eũ enim non pertinet interpretari sicut nec ad testẽ pertinet interpretatio verborũ quæ iur.est.& si data est primo tabellioni ptãs extendẽdi:iste extẽdere non poterit.& scias ꝙ cedulis formatis ꝑ statutũ nihil potest addi. sed scriptura possit interpretari per iudicẽ ꝑ alias leges & per punctũ rationis. vt l. Gallus §.j.de li.& po.per Bar.ff.de hęre.insti.illa institutio per Iac. de

tre.& Bar.& me & licet sit de ɔsuetudine ꝙ apponat̃ pena.tñ quia stipulatio pęnę est contractus nō sufficit dictio &c.mortuo tabellione rogato licet ipse qui habet ɔscientiā veritatis potuisset apponere.vt ff.de verb.obli.l.ex ea parte.§.j.& not.C.de fal.satis aperte.

6 ¶†Querit Ber.nunquid tabellio dum viuit possit alteri committere completionē instrumenti.& determinat ꝙ non. quia officium istud delegari non potest qđ intellige nisi ex causa infirmitatis vel alia ineuitabili necessitate:vel de partium voluntate.& tunc debet se suscribere sua manu propria & si non potest se subscribere habetur pro mortuo.& eo casu tanquam in mortuo seruāda est forma istius.c.ar.C.de testi.l.iubemus.& ff.de pac.do.l.quoties patre.

7 de hoc nō per Bart.ff.de fal.diuus.l.itē senatus.vbi videas.¶†Quęro si vnus notarius perficit instrumenta alterius quis habebit salarium. respon. principal. i. originarius notarius vel hæredes eius habebunt salarium qđ est dignum pręstari pro prima scriptura.& alius pro secunda.ff de edē.ar.in prin.ĵ.de simo.c.j. per Inno. Nā labor & pecunia diuisionem recipiunt.ff.de au.leg. scio. ar. ff. fini. re.l.iiij.ff.fami.her.l.ex parte.C.de testi.qm̄ liberi.qa adiuncta per sona in onere debet adiungi etiā in honore.ar.l.cū dos.§.vlti. ff.de

8 pac.do.¶†Querit Inno.qui possunt creare tabelliones. & dicunt quidā ꝙ oēs qui possunt creare iudices ordinarios sicut est imperator rex vniuersitas ciuitas collegiū approbatū. puta mercatorū in causis vertentibus in curia eorum.itē consuetudo.itē quicunq; alius habens sub se iudices ordinarios.& est ratio qa maius est creare iudicem ordinarium qui habet officiū nobile & merū & mixtū imperium:vt ff de iurisd.om.iudi.l more maiorū.quā facere tabel-

a lionem cuius officium est pedissequum & quodāmodo [a] vile:vt no.C.de decur.l.vniuersitas.lib.x.Præterea ista creatio nemini no cet:vt no.in l.j.ff. de tu.& cu.da.ab his.vbi glo.bona solu.dicit Inn. qđ nullus potest facere tabellionem præter papam & imperatorem qui vsum tabellionū inuenerunt & approbauerūt.Itē forte cō suetudo supple generalis illius prouincię vel fisci.Itē habētes hoc priuilegiū a papa vel ab imperatore.& est ratio quia officiū tabellionis est supra ius diuinum & naturale.quo cauet ꝙ in orę duorū vel triū testium stat oē verbum.Nam quia dicit ꝙ in ore significat vocē viuā non mortuam quinimmo dicit Inno. qđ est quodāmo dō contra ius naturale credere voci mortuę in pręiudicium tertij & est quodammodo miraculum qđ naturæ non conuenit nec mi

9 rum.†Nam nec restituere infamem potest alius quàm imperator vel papa.ff.de postu.l.j.§ de qua Innoc.¶No.qđ Inno.non repetit de consuetudine vel lege municipali qđ possint aliquem restituere famęqđ intelligo præterquàm quo ad honores municipales vel vbi ciuitas ex priuilegio habeat iura imperij:vt in aut.de defen.

10 ciui.§.nulla in glo.ordi.¶†Itē dicit ꝙ præter papam & imperatorem nullus potest legitimare bastardos vel spurios. de spurijs est ratio quia imperator nominatim ꝓhibet:vt in aut.qui.mo.na.effi. sui.§.fi.col.vij.& ratio ꝓhibitionis est naturalis & inhęrens iustitię publicę honestatis & maxime incestuosis.Nam talem amplexum bestialem & non naturalem appellamus vt patet in canonica epistola.& tñ Imperator pōt eos legitimare quo ad successionē.ff.de ritu nup.l.qui in ꝓuincia.§.diuus.& genitores eorū dicunt ex fornicatores.i.extra naturā.ꝓcreātes.similes sodomitis. eadē epistola

11 in verbo exfornicate.i.extra naturā.¶†Sed ecce ciuitates nō possunt ligitimare.sed an possint eis bona parentū donare.& vr̃ ꝙ sic. Nā.l.municipalis & cōsuetudo pōt de rebus subditorū suorū disponere.l.si fine.§.lucius.ff.de admi.tu.cōtrariū dico: quia ꝓhibitū vna via.alia cōcedi non debet ff.de legi.l.fraus dixi.in l.ij. C.de iure

12 annul.aureorū.¶†Quęro dictū est ꝙ cōsuetudo pōt dare iurisdictionē & authoritatē alicui cōficiendi publica instrumēta.sed nūquid pōt dari alicui creandi eū qui cōficiat publica instrumēta.dicit Inno ꝙ si aliquis habet cōsuetudinē ꝙ possit facere tabelliones ꝙ talis cōsuetudo valet.dices tu quō cōsuetudo hoc pōt si reges non possunt.rñdeo debet intelligi de cōsuetudine inducta de con scietia principis.Nā qđ princeps approbat expresse vel tacite ipse acere vr̃.C.de vete.iur enucle.l.j §.omnia.Nā solus princeps pōt impartiri authoritatē tacite.inferiores non vt not.ff. de reg. iur. l. vbi non voce.& l.j.ff.de aut.tu.secundū Innoc.¶Denuo quęritur vtrum cōtrahētes possint quo ad se dare hoc officiū priuatę per sonę.dicit Innoc.ꝙ nō:qa hoc officium debet esse publicū sicut iu

13 risdictio.vt C.de iuris.om.iudi. l. priuatorū. † & ideo per priuatas personas cōcedi nō pōt.& ex hoc infert ꝙ per pactum nudū non potest quis se ligare qđ stetur scripturę alicuius priuati quantumlibet boni viri.l.ad plenam probationē supple:sed ad semiplenam sic.quinimmo ad violentam pręsumptionē.vt ff.de do.præ.l.theo

14 pompus.¶†Ergo quęro quid econtra pacto nudo cōuenit ne stetur scripturæ talis tabellionis an valet pactum.& videtur ꝙ nō. qa publicum officium non potest pacto auferri sicut nec ɔferri. solu. si instrumētum præcedit pactum nō stabitur instrumēto ar. C. de fide instru.l.iij.Nam conuentionalis est ista renūciatio cui stari de bet.sed si instrm̄ est postea rogatum a partibus bene valet instrumentum.qa potior consensus prævalet.vt l.fi.in prin. ff. de leg.ij.

15 & ff.de acqui pos.l.si quis ante.¶†Quęro quę est ratio qđ nō potest aliquis facere iudicem ordinariū nisi Imperator papa princeps vel consuetudo.respon.dicit Inno.in natura pari nemo potestalium subiicere alteri nisi ex pręeminentia potestatis.cum ergo sumus natura omnes liberi.ergo per alium obligari vel iudicari non possumus nisi hoc sit datum de super.ista est mens Inno. iuxta illud.Non haberes in me potestatem vllam nisi tibi datum esset de super.& per hoc habes expositam totam gloss. Innocen. qui more suo loquitur satis confusę.no.tamen & adde qđ not. Innocen. ĵ.de præsum.illud. Baldus.

ADDITIO.

a Vide glo.& Io.fab in §.fin.insti.de excep.quæ etiam dicit ꝙ vilissimum est officium procuratoris.

CAP. XVI.

1 *Instrumenta aliqua propter vetustatem vel literę caducitatem vel aliud accidens si sunt quasi consumpta quid fieri debeat si petuntur exemplari.*

2 *Instrumenta si ita erant vetustate consumpta quòd non poterant legi nisi cum difficultate an possint exemplari.*

3 *Scriptura si non posset legi.posset tamen per testes probari factum & inde confici publicum instrumentum.*

4 *Vicarius ordinarij.ordinarius est licet subalternatus & potest authoritatem interponere sine speciali mandato.*

5 *Clericus si est citādus quid iur.si publicatio petitur coram iudice seculari.*

6 *Instrumentum qualiter debet publicari.*

7 *Contractus sigillatus & non lectus testibus an posit fieri eodem modo.*

8 *Citatio eorum quorum interest an requiratur in publicatione.*

9 *Attestationes testium si petantur publicari cum aliter non faciant fidem coram alio iudice an ad hoc requiratur citatio specialis.*

10 *Instrumentum quando exemplatur an debeant super veritate instrumenti examinari testes.*

11 *Exemplatio vel publicatio an posit fieri de consensu partium sine iudice.*

12 *Missio an posit fieri secundum.l.editam.C.de edi.di.adri.tol.ex testamento non publicato.*

S I instrumenta. Instrumentum exemplatū per tabellionem authoritate iudicis ordinarii vel special ter delegati eandem vim

1 habet cum originali.h.d. ¶†Casus patet aliqua instrumenta propter vestutatem vel literę caducitatem vel aliud accidens quasi consumpta sunt:petūtur exemplificari. Quęritur quid fieri debeat.respō.papa qđ pręsententur corā ordinario vel corā delegato specialiter ad hoc ille postmodū.s.simul cū tabellione ea diligēter inspiciat & si nulla in sui parte vitiata reperetit per ipsum tabellionē ea præcipiat exempliari eandem authoritatē cum ori-

2 ginali habitura.¶†Oppo.si erant vetustate consumpta ergo legi non poterāt & qđ legi nō potest pro nō scripto est etiā si perspicacia intellectus intelligit vt l.j.ff de his quę in te. de so. hęc nō erāt ita cōsumpta ꝙ non possent legi licet cū difficultate alioquin non

3 possent exēplari.Ber.¶†Oppo qa si etiā scriptura nō posset legi tamen per testes posset probari factū & inde confici publicū instrumentū.vt s̄.c.proxi.solu.illa est alia forma & nō forma exēplationis dic ergo qđ quatuor sunt formę.s.publicationis per quā originalis scriptura assumit authoritatē ꝓbandi.vt s̄.c.proxi.Exēplandi per quā originalis scriptura non assumit authoritatē sed dat authoritatē exemplo vt hic.tertia forma est recipiendi testes ad ętet nam rei memoriā.vt s̄.de testi.significauit.& c.albrieus.quarta forma est de eo quod debuit fieri instrumentū & nō factū fuit:vt C. de lib.cau.sicut datā & in quatuor istis casib° est hoc s.fauore libertatis.& ibi fauore dotis.ff.solu.matri.l.ij §.fauor libertatiōis. C.de condi.sine causa dissoluta.¶Item si instrumentum confectū olim nunc casu fortuito amissum est.ff.de eden.prætor ad fi.adde.Item vbi est consuetudo.ff.de eui.si fundus regulariter cōtra nisi ex pacto. ar. de leg.j.huiusmodi.in prin.ff.de verbo.obli.l.quicqd astringendę.ff.de condi.ob causam.l.iij.in prin.& no.s̄m Inno.ꝙ instrumenta nō publica debēt publicari.publica vero debēt exemplari. adde qđ vetusta debēt innouari:vt not.in aut. de hære.& fal.col.j.

4 ¶†Quęro quid de vicario ordinarii.respō.& ipse ordinarius est licet sub alternatus & ideo potest authoritatē interponere sine speciali mandato. C. de offi.eius q vi.alterius ge.l.ij.nisi esset vicarius

5 ad certos alios actus ar.C.de ꝓcur.l.maritus.¶†Quęro qđ si cita-

a dus est clericus [a] & publicatio petitur corā iudice seculari. respon. iudex secularis non citabit clericū sed hortabit.& per hoc inducet

6 eius scientiā quę sola inducit pręiudiciū.ar.ff.de re iudi. l. sępe. Itē & si

ADDITIO.

a ¶ Clericus qualiter sit a laico citandus.vide etiam hic per do.Feli.in ii.co. in fi.cum prin.sequen.

& si citatio nõ valeat vt citatio valet vt sciẽtia quia facti est & nulla iuris constitutione prohiberi potest.cautius puto si per episcopum faciet citari.sed si episcopus non vult citari statur dicto supe-
6 riori praesertim si periculum est in mora.¶†Querit Inno.qualiter testiũ debeat publicari rñ.primo debet peti publicatio corã iudice competenti.secundo debent citari hi quos res tangit.ff.de ven.insp.l.j.§.fi.tertio debent citari testes & recognoscere sigilla sua si testamentum est in scriptis.& si propter occupationes suas non possunt venire mittitur ad eos.vt l.si quis ex assignatoribus. Adde qđ interdum contingit ꝙ testamentum est factum in scriptis adhibito etiam publico tabellione qui hoc casu non habet legere testamentum coram testibus cum sit testamentum in scriptis.& tunc non est necessaria publicatio vt no.C.quemad.test.aperi.l.ij.ff.e.l.
7 ij.¶†Quero nunquid eodem modo possit fieri contractus in scriptis.l.sigillatus & non lectus testibus.respõ.sic.& tunc eodem modo publicabitur contractus sicut publicabatur testamentũ in scriptis factum secundũ Inno.¶Quero quid si contractus erat nuncupatiuus nunquid id qđ est tantum in mente testium possit redigi
8 in testimonia & publicari.respon.sic secundum Inno. ¶†Quero nunquid in publicatione requiratur citatio eorum quorum interest.respon sic quia requiritur causę cognitio. & omnis causę cognitio incipit a citatione.vt insti.de pęna temere liti.§.fin.quae citatio debet fieri de quolibet diuisim si certi sunt. sed si incerti debet fieri coniunctim propter proclama generale in aut.de haere.& fal.§.si vero absunt col.j.C. si vt se ab haere. absti. aut si omnes. de ma &obe.si habilis per Inno.Sed nunquid eodem modo fiet citatio in exemplatione instrumenti. Respon.sic.& qđ dico in exemplatione fallit si aliqua instrumenta sunt in casu perditionis ꝓpter vetustatem vel alteram causam consimilem quia tunc etiam absentibus & non citatis partibus potest instrumẽtũ trãscribi.Inno. tamẽ sunt sane omnes exceptiones in factum respicientes nõ ci-
9 tato vt singulariter no.ff.de bon.pos.l.iij.§.si cã cognita. ¶†Quero quid si petantur attestationes testium publicari cum aliter non faciant fidem coram alio iudice secundum Inno. nunquid requiritur ad hoc citatio specialis.& videtur qđ si per publicationem concluditur in testium productione. ¶In contrarium videtur qa qui semel citatur generaliter est ad interessendum productioni & examinationi testium.qđ nõ potest intelligi de examinatione quę fit in secreto quę est ĩ corde solius iudicisę & testium:sed solum de publicatione. ¶Item quia ista publicatio est quędam profectitia executio.& solidatiua probationis.vnde in hac interlocutoria nõ videtur necessaria citatio partis.vt ff. de ar.l. diẽ proferre in prin.
10 ¶†Quero nunquid quando exemplatur instrumentum debeant super veritate instrumenti examinari testes.respondeo non secundum Inno.sed sola scriptura examinatur: & si nõ est viciata exem-
11 platur.non enim aliud requirit litera nostra.secũdũ Inno. ¶†Quero nunquid de consensu partium possit fieri exemplatio vel publicatio sine iudice.respondeo non quia hoc requirit iudiciariam authoritatem secundum Inno.Porro quędam sunt volũtates in quibus statur voluntati. quaedam sunt iura in quibus statur iuris dispositioni.vt dicit.l.illa not.ff.de pac.do.l pater dotem.§.j.vbi iuris-
12 consultus ponit hanc doctrinam.¶†Quero an ex testamento nõ publicato possit fieri missio secundum.l.editam. C.de ędi.di. adri.tol.Innocen.sentit hic qđ non quia est scriptura priuata nõ facies fidem etiam in possessorio quia manus testatoris & testium non est manus publica.qđ verum est si aliquis verus cõtradictor alias fieret missio.quia testamentum in scriptis concludit iudici licet non cõcludat aduersario vt not.in d.§.si causa cognita.& ista sunt bene no.& vtilia vt l. j.ff.si tabu.testamẽti extabunt.dic vt ĩ.c.quia verisimile per Inno.Bal.

¶De prçsumptionibus. Rubrica.

1 *Lex quando prçsumit & statuit vocatur presumptio iuris & de iure & nõ recipit probationem efficacem in contrarium nisi per confessionem partis.*
2 *Prçsumptio iuris & de iure in quo differunt.*
3 *Prçsumptiones iuris sunt scriptę in legibus sed prçsumptiones iudicum non possunt describi.*
4 *Prçsumptio idem est aliquando quod interpretatio.*
5 *Prçsumptio efficax dicitur liquida probatio.*

1 ¶†No.ꝙ interdum lex prçsumitur & statuit & ista vocatur praesumptio iuris & de iure & non recipit probationem efficacem in
2 contrarium nisi per confessionem partis[a] in aut.de equali.do. §.illud.qñq; lex praesumit.sed non statuit. & ista vocatur ꝓsumptio simplex & recipit probationem in contrarium tam per contrariã ꝓsumptionẽ.ff.de in integ.resti. diuus.ꝗ per alia ꝓbationũ gña.C.
2 de ꝓb.siue possidetis.l.si ff.ꝙ me.cã.¶†Sed ꝗro in quo differt prçsumptio iuris & de iure.i.statutũ. legis ex ꝓsumptiõe natũ a fictione.rñ.qa ꝓsumptio sęp e cũ veritate cõcordat fictio nunq̃ nisi qñ ponit impropriẽ.& in materia naturali veritas attendit in ciuili fictio.ff.de lib.& post. filio quẽ pater.¶Est & alia prçsumptio.s.iudicis, puta vt no. testes oẽni.& differt a ꝓsumptione legis qa illa facit plenã ꝓbationẽ cui est standũ nisi ꝯriũ ꝓbet istã semiplenã cui nõ est stãdũ nisi coadiuuet.ff.de iureiur.admonẽdi.¶Est & aliã ꝓsumptio ex possessiõe vel quasi.ff.si ser.vẽ.l.sicuti §.si grat ꝓsertim in corporalibus.vt no.ĩ.afferte.& l.pe.ff.de cõdi.insti.¶Est & alia ꝓsumptio rõne tpis exẽplũ habes notabile.ĩ.de cõiugio seruorũ.c. licet olim ꝓpter tps facilius dispensat.ff.de rit.nup.l.q in ꝓuincia.
3 §.j.¶†Et no.qđ ꝓsumptiões iuris sunt scriptę ĩ legibus. sed ꝓsumptiones iudicũ nõ possunt describi qa depẽdẽt ex diuersis animi motib⁹.ar.& ff.de vsur.mora.ff.de testi.ob carmẽ.§.fi. ff.de rei vẽ.l.in fundo.ff.ad treb.l.qa poterat.ff.de ar.l.itẽ si vnus.§.si in duos. ¶Est & alia ꝓsumptio hoĩm discretorũ.& ista nõ facit aliquã ꝓbationẽ etiã semiplenã nisi deponãt in iudicio.tamẽ excusat a calũnia vt no.C.de his q.vt indi.l. polla nisi iure naturali cõprobetur: vt ff.ꝓ socio.l.merito tũc enim facit plenã.¶Est & alia ꝓsumptio consuetudinis.& ista si varia est nihil operat.ĩ.c.illud. & l.Seio. ff. de an.le.§.j.Sed si stabilis & ꝯstãs de operat id qđ operat.ar.a cõiter accidẽtibus vel cõsequẽtibus.C.de ꝓba.l.neq;.¶Sunt & alię quędã quę circũferẽtiae vocant quãdo singula nõ sufficiũt separata simul iuuant inuicẽ collata.ĩ.de success.ab intest.c.cũ dilectus. & illa ꝓbatio est qa genus est & impropriũ nomẽ alicuius speciei non
4 trãsit.¶†Itẽ no.ꝙ aliquãdo est ꝓsumptio & ĩterpretatio.ff.de pac.do.l.ij.& l.cũ pater in prin.& l.inter socerũ.§.videt dotẽ.& §.cum inter.ff.pro socio si socius ꝓ filia ff.solu.matri.l.si cũ dotẽ.in prin. §.iter.Interdũ ꝓsumptio vocat.ar.ff.ad trebel.l.qui filiũ.§.fi. C. de
5 fideicõ.l.cũ accurissimi.¶†Et no.qđ prçsumptio efficax dicit liquida probatio.C.de pericu.tu.l.pe.ff.de ie.j.l. licet imperator. C. de apo.pu.l qui rem lib.x.Bal.

ADDITIO.

1 Adde tex.in l.j.inducendo.vt ibi per Sal. C. de dolo. & do.Ias. in l. cum te transegisse in prima col.C.de transacti.

CAP. I.

1 *Sagittans in alium arcu vel balista vel mittens lanceam in ipsum prçsumitur habere animum occidendi:& punitur capitaliter.*

SIcut. Velle occidere non est ludus & velle fraudare non est bona fides.h.d.dicit Inno.ꝙ malũ & damnum semper prçsumitur fieri malo aĩo. Item ex qualitate instrumenti prçsumitur animus occidendi vt hic & ĩ de homi. significasti ff. ad l. cor. de sic.l. j. § sed si claua.
1 ¶†No.ꝙ qui in aliũ sagitat cũ arcu vel balista.vel lanceam mittit in ipsum prçsumitur habere animũ occidẽdi & punitur capitaliter.intellige quando cum ferro mittit iaculum. sed si absq; ferro non prçsumitur de facili animus occidendi. vt d. §. si claua per.g. & Bar.Dicit Ber.ꝙ oẽ malefactũ praue praesumitur actum & tractat istud.c.de prçsumpta prauitate.Bal.

CAP. II.

1 *Filius si de duabus mulieribus dubitatur quę sit sua mater an filii. pend. vtraque decedat vtrique succedit.*
2 *Confessio debet conuenire naturalibus.*

AFferre. Ex violenta ꝓsumptiõe fertur diffinitiua.h.d.¶Casus.patet & ista fuit pria sn aquã dedit Salomõ.Et no.ꝙ experimẽtũ violentarũ praesumptionũ est qđ concordet rebus sensatis sm Ari.qđ malã litem fouere censet q non cupit vincere.sed rẽ de qua q̃ritur diuidi vel perire ꝯ.l.ff.ad.l.fal.in rõne.§.cũ quidã.Victoriã eĩn desiderat bona conscia.& idẽ esset si contẽderet de turri vel alia re indiuisibili vel de statu ciuitatis.Nã qui vult exterminiũ ciuitatis nõ cẽsetur ciuis.¶Ibi cõmota.s. ad pietatem. Ibi date ergo cedebat liti sed nõ nocuit sibi qa faciebat cã pietatis sicut qs nec confitet metu tormentorũ sm Vincenti.¶Itẽ qa aduersarius ꝯdicebat & nõ acceptabat cessionẽ litis.Ibi diuidat iuxta ꝓuerbium largas corrigias faciebat de corio alieno.Ibi & ait diffamãdo cãm.no.ꝙ hõ vi-
1 uus non põt diuidi.¶†No.qđ dixi in summario & ꝙ qs nõ põt habere duas matres.sed pone ꝙ lite pen.decedit vtraq; nunquid succedit vtriq;.dicit Ber.ꝙ succedit ei qui erat in possessione maternitatis.tu dic ꝙ ꝓpter bona remanet qõ filiationis post mortẽ matris de qua dubitabat.ff.de inoff.test.l.qui de inofficioso.vñ ei succedit cuius ꝓbat se filium.Nã qõ filiationis remanet propter bona:vt ff.de iure fisci.lucius.ff.ad silĩ.gaius.C.de Carb.edi.l.fi.vñ si illa quę non erat in possessione est ditior & iõ puer pretẽdit eã matrem ꝓbet si vult successionẽ eius obtinere.cõfiteri aũt se vtriusq;

1 filium impossibile est quia confessio†naturalibus cõuenire debet. ff.de interro act. l. confessionibus. Quid si vna instituit alia exhæredauit.pia mater illa præsumitur qui eam hæredem instituit certe.& quæ cũ exhæredauit de ver. ob. quidam cum filium alioquin inepta esset exhæredatio videtur ergo mater licet dura mater. prima verior est.arg. huius.c. dicit Archi. ꝙ id qđ partus suppositus ꝯtulit monasterio verus filius reuocabat.liiij.dist.c.pe.Bal.doctor.

CAP. III.

Ex studiis. Da picolo si cognosce la spina,se in sua vecchiezza deue põzere.h.d.secũdum patrem meum.Qui studet virtutibus non inquinatur vitiis quia bona opera virtutum sunt testimonia. ⁊. eo.cum in iuuentute.Bal.

CAP. IIII.

Nullus. Præsumitur contra illum qui dilationibus subterfugit. h.d. dicit Ber. ꝙ tripliciter quis confitetur.s.ore.rei euidentia.& cõtumacia. dicit Inno. ꝙ ex sola contumacia non condemnatur nisi in expensis.Et hoc no.qđ statuta quæ dicũt ꝙ contumax condemnetur tãquam confessus sunt contra ius commune & ideo stricte interpretanda qđ tene menti perpetuo.Bal.

CAP. V.

Nonne. Qui ex duobus alterum diffitetur reliquũ fateri videtur ecõtra.Ber.& facit ad respõdentem positioni qui diuidit eam partem confitendo. Nam non habetur pro confesso in eo qđ tacet sed pro negãte qđ est no. ff.de mino.l.& si fine.§.sed qđ pap.no. dicit glos. ꝙ taciturnitas habetur pro consensu istud brocardum explicat. vt no.Ia.de are.ff.so.ma.l.ij.§.voluntate.& Cyn.C. de procu. l. inuitus& per glo.ff.de pig.ac. gaius.& breuiter dic si agitur de suo commodo videtur consentire secus si de incommodo nisi sint aliqua indicatiua consensus qđ est no.Bal.

CAP. VI.

1 *Præsumitur ex præteritis circa futura & circa seipsa.*
2 *Iurisdictio vicariatus non inhæret territorio sed personæ intra fines territorij.*
3 *Cura tunc bene geritur cum inter idoneos compartitur.*

1 Mandata. †Ex præteritis præsumitur circa futura concor.ff.de re mi.l. non omnes.§.a barbaris.¶Item circa seipa. ff. de vsuris. cum de in rem verso.Item ex præteritis dudum præsumuntur recentia.C.de apo.pu.l.quicũq;.li.x.facit.C.de prob.siue possidetis.Item ex præsentibus constat de præteritis. ff. de iure co. plociana. ¶Et no.præsumptiones trahi de tpe ad tẽpus xvj.q.iiij.volumus.¶In tex.ibi vices.per hoc verbum non videntur cõmissa papalia nec concessiones fiscalium castrorum.ff.ꝙ vi aut clam.l.prohibere.§.
2 planẽ Bar.ibi no.loco.no.ꝙ†vicarius non conceditur loco .i. territorio.& iõ iurisdictio vicariatus nõ inhæret territorio sed personæ intra fines territorii.l.ij.ff de of.procon.& le.& iõ non transeunt ad successorẽ nisi sit dictum de successore. ff. de ser.le.l.pater vide ibi per Bar.Per hoc declaratur dictum domini Dini in l.ergo. ff.de acqui.re.do.sed personæ hoc non expediebat dicere ex quo scribebatur personæ:vt not in Spe.de instru.edic.§.nũc autem.ver. quid si papa.& sic iurisdictio quandoq; loco qñq; personæ vbiq; locorũ vt in comitibus sacri lateranen. palatii.¶†No.in isto. c.qđ tunc erat bene geritur cum inter idoneos compartitur. C.de præpo.sacro.scriu.l hac parte.lib.xij.dicit Arist.cuiꝰ diuisæ litigia nõ generant euidentissimum huius rei.ar.est natura quæ distinxit officium membrorum. secundum apostolum. ¶ Item alter alterius onera portate.Ber.apostolus.

CAP. VII.

1 *Interrogatus de credulitate an debeat habere tempus ad deliberandum.*

Quosdam. Quod sciunt absentes multo fortius præsumit scires præsentes qđ sciũt longinqui multofortius propinqui. ff. loca. dominus horreorum.& ⁊.c.proxi.ff de fun instru.si ita.§.fi.Et est a.g.contra sindicos vt ratione vicinitatis præsumantur scire cum etiam ad eos pertineat inuestigare.C.de his qui.vt indi.l.si ideo nisi malum sit nocturnum vel in confusa multitudine hominũ perpetratum vt no.ff.qđ me.cau.si cum ex §.hæc autẽ actio ibi gloss. singu.¶Ibi mortalitatẽ no.mortalitate & tribulationibus ciuitates & regna vastari.†Ibi credo.an interrogatus de credulitate debeat habere tempus ad deliberandum.dic ꝙ non super facto notorio nec super facto proprio recenti.super alieno facto sic.¶Item super proprio antiquo reminiscendo.Nam ad reminiscendũ datur spacium. ¶Item posset credere vnum nunc,deliberatione habita crederet contrarium.l.ij.§.j.ff.quis or. in bo. pos. ser. iurabit tamen ꝙ non petit delationem animo differendi item.ff.de iure iur.l.insiuran.& ad pecunias.in prin.ff.de interro.act.l.qui interrogatus & facit.s.de proba.licet causam.& ⁊.c.scribam eis.

CAP. VIII.

Quando. Vicini præsumuntur scire hoc dicit.Et no.ꝙ arg.a vicinitate probat præsumptiue non de necessitate & sic ratio quia vicinus est coniecturalis non necessaria licet Barto.ᵃdicat contra in l.j.ff. si cer.petã.sed secundum Bar. debet intelligi de his que publico aspectu.vel conuersatione.cõcernuntur. dicit hic Ber. qđ triplex. est præsumptio temeraria probabilis & violẽta.Ber.⁊.c.proxi.per Innocen.Bal.alpinatus.

ADDITIO.

a Adde do.Alexan.consi.primo colum.iiij.uol.iij.Panor.consi.xix. col.j. uol.ij.Feli.in c.in præsentia co.vij.uer.tertio limita de probatio.

CAP. X.

1 *Difficile admittitur quis ad probandum id quod nullo modo est verisimile.*
2 *Confessio in cessione actionum inducit fraudis præsumptionem.*
3 *Dos præsumitur confessata in fraudem creditorum præcedentium nec mulier contra eos habet priuilegium dotis.*
4 *Militia empta filio per patrem præsumitur fuisse empta de pecunia patris.*
5 *Visus de nocte in loco maleficij præsumitur tam ipse quàm socius illud perpetrasse cum alius non esset qui posset perpetrare.*

Quia verisimile. Efficatior probatio exigitur ab illo qui probare vult ꝙ non est verisimile.h.d.cõcor.ff.qđ me.cau.l.si.in prin. vbi de hoc.¶Casus.R.dicebat qđ.V. personatum ecclesiæ sibi fecerat concedi contentus vicariatu eiusdem ecclesiæ papa dicit qđ hoc non est verisimile & ideo mandat testes non recipi ad probandum.i.receptos non probare nisi communis fama illius loci hoc habeat.¶No renunciationẽ beneficij probari per testes cum fama non sine.¶Ibi receperit.i.recipere consensit ab ordinario ad quem pertinet collatio.¶Ibi recipias.i. non diffidam. ¶Ibi communis not.qđ fama est vxor & opinio communis in loco.¶Item no.qđ fama auxiliatur veritati.¶Ibi deierare no.q.lem per præsumitur testis verum dicere nisi violenta præsumptio sit contra eum quem fama absorbet.¶Ibi corrupti no. qđ propter dulcedinem beneficiorum studium est corrumpẽdi testes. No.qđ non præsumitur quis iactare suum maxime vbi vertitur honor.
1 ff.si quis o.ca.te.Iulianus.¶†No ꝙ difficile admittiur quis ad probandum id qđ nullo modo est verisimile. & ponit hic distinctionem præsumptionem & earum effectum.ego dixi latius. s.co.in rub.& ideo non repeto sed addo qđ est quædam præsumptio sua vera currens continuatiuè vt præsumptio domini. quædam sunt quæ non possunt continuari in eodem puncto vt not. C. de in integ.resti. mi.l.si minorem te.ff.de excu tut.l.spadonem. § qui abso utus per Dy.quædam sunt quæ sunt apta ad vtrunq;.ff. de iure iuran.l.eum qui.§.in popularibus.& l.qui iurasse.§.si pater vtrobique not.dicit Inno. no. tamen quod vbi ex præsumptionibus ad condemnationem proceditur multum debet iudex tẽperare sententiam & maxime ne cõdemnet nisi raro vel modice ad pœnam nec pecuniariã nec corporalem. Innocen.& hoc est valde no. qđ ꝓpter penuriam probationum potest dispensari in minori pęna ¶Item ait ꝙ surripiens filium alterius debet puniri pęna mortis.idem ait qđ non est vis in præsumptionem nomine sed in qualitate Inno.¶Extra no.quasdam præsumptiones esse scriptas in iure.non tamen autenticas ꝙ non recipiant probationem in contrarium.quædam autẽ sunt ita autẽticata a iure qđ nõ potest contraria volũtas cõprobari ecce pũmit fraus ꝓpter legis interdictũ. ff de ꝓba.qui testim.¶Itẽ ꝓpter naturale debitũ & oĩm vel plurimorũ bonorũ alienationẽ.ff.qui in frau.cre.l.oẽs.§.lucius.¶Item ꝓpter multitudinũ alternationũ successiuis tẽporibus ff. de lega. iij.nomẽ.§.j.multofortius in eodẽ instãti.vnde illa clausula qđ tot sint donatiões &c.nõ valet quia in fraudẽ legũ.¶Itẽ pũmit volũ-

tatis

tatis perseuerantia in opinione tam bona quàm mala & fraudulēta.ff.de proba.cum tacitum.& l.quinquaginta.& ff.de condi.& demō.l.non ad eā.¶Item præsumitur dolus propter nimias cautelas & insolitas clausulas quæ potius cauillationes dici debent vt singulariter no.in l. vj.de condi. insti.
2 ¶†Item in cessione actionum confessio inducit fraudis præsumptionem, scilicet precium cedendarum actionum est pro parte numeratum pro parte confessatum.C.man.l.per diuersas.& l.ab Anastasio. ¶Idem in mutuo pro parte numerato pro parte confessato, quia præsumitur confessio facta in fraudem vsurarum.C.de pac.l. si tibi per Gul. & Cy.
3 ¶†Item dos præsumitur confessata in fraudem creditorum præcedentium & iō contra eos mulier non habet priuilegium dotis. sed si dos præcedat bene habet prerogatiuam temporis nisi alij creditores.j.tempora querelam proposuerint.C.de non nume.pec.l.fi.C.de dona.ante nup.aut.sed iam necesse & ita intelligitur.l. assiduis.C.qui po.in pig.hā.
4 †¶Item præsumitur militia empta per patrem filio fuisse empta de pecunia patris.C.de pig.l.fin.Itē vxor præsumit emisse de pecunia sibi donata[a] à viro & multo fortius si vir emat nomine vxoris ff.de dona.inter vi.& vxo. marito.itē thesaurarius principis præsumitur de thesauro emisse. C.de iure fis. facultas.li.x.ibi gl.vnica in iure.item ex eo φ aliquid statim fit præsumitur decendisse ex præambulo.ff.de priui.credi.l. si ventri. §. si.
5 ¶†Item qui fuit visus de nocte in loco maleficij præsumit tā ipse quàm socius illud perpetrasse cum alius non esset qui posset perperpetrare.C.de adul.graccus.ff.de adul.l.capite quinto.j. eo. tertio loco.item propter præcedens delictum præsumitur quis accepisse clericatū in fraudem pœne & fori.ff.de le.j.nemo potest in gl. j.ff.de pœnis.l.j. per Bar.item si dat vir mulieri annulos antequam sit in domo viri præsumitur datum vt sponsē non potest reuocari donec in eodem statu causa est.ff.de condi.ob causam.l. qd̄ seruus.sed postquam est in domo viri præsumitur matrimoniū præuenisse & non valet donatio C. de dona.ante nup.l. qd̄ te sponte. de do.inter vir.& vxor.l.pe §.iungi,saluo φ interdum videtur potius commodatum quàm datum.ff.commo.si vt certo §. sed interdum Bal.

ADDITIO.

a Vide Barba.in c.j.in secundo not. de pec.clericorum.

CAP. XI.

1 *Tempus longum non inducit matrimonium.*
2 *Nominatio non facit matrimonium sed actus coniugalis.*
3 *Concubinam si habeam cum qua honeste possum contrahere matrimonium pater non potest legitimare filios nisi matrimonium contrahat.*
4 *Abbas an possit portare annulum extra monasterium.*
5 *Petens aliquam in vxorem si probat quod per decem annos simul habitauerunt & fama viciniæ habet quod eam tenuit in vxorem obtinebit.*
6 *Fama viciniæ an sufficiat ei qui diu stetit in aliqua ecclesia vt clericus vel vt rector ad probandum quia ista sit.*
7 *Notarius quilibet præsumitur legalis.*

ILlud. Per nominationem cohabitationem & famam probatur coniugium maxime si appareant instrumenta dotalia. secunda ibi verum quia. ¶Casus quedam fœmina libera per x.annos & vltra cohabitauerat cum quodam seruo tanquam vxor ipsius nunc dicebat eum suum maritum non fuisse vir vendicabat ea tanquā vxorem ipsius inducens ad hoc probandum publicum instrumentū in quo continebatur φ vocabant. se coniuges & φ proprie ipse fecerat ei donationem propter nuptias & portabat annulū sicut coniugata.ipsa respōdebat φ illud instrumentum erat fraudulentum & simulatum vt dominus fraudaretur seruo suo.& vir noluit vnquam matrimonium contrahere requisitus a multis & φ annulum portabat tanquam venditrix panis secundum consuetudinē Ianuen. Quæsitum fuit quid iuris papa. mandat φ si fama loci habet φ vir tenuit ipsam in lecto & in mensa sicut vxorem vxor debeat iudicari præsertim si dictum instrumentum fuit conditum à tabellione fideli.
1 ¶†Ibi per.x.annos nota longum tempus nō inducere mr̄moniū.¶Ibi vendicans quomodo potest vendicare eā cum substātia sit alterius.rn̄.si est vxor ipsius vendicat eā de iure canonico dicēs se ɔ̄traxisse mr̄imoniū circa in forma ecclesiæ. dicit Inn.sic pater vēdicat filium adiecta cā de iure. quæritur quo iure est introducta patria potestas.
2 ¶†Ibi nominauit no. nominatio non facit mr̄imoniū sed ɔ̄sensus ɔiugalis.Itē instrumētū dotis vel donationis propter nuptias non probat mr̄imoniū qa nō est sup mr̄imonio cōfectum s̄m Inn.¶Item quia accessoriū non probatur principale non ob.insti de nup.§.si,quia constabat de vtroq;. scilicet de mr̄imonio & de dote.habes ergo per testimonium dotale matrimonium non probatur nec econtra vt C. de do. ante nu.l.fi.aliqñ tñ fallit vt not.ff.de iur.do.mulier.sed illa gl.debet intelligi qñ sunt alia adminicula dotis datę vel promissę.ff.de iur.do. l.φ aūt.& no.ad legitimationem filiorum non sufficit mr̄imoniū sine instrumentis dotalibus:vt no.in aut.de incest.nup.§.dubitandum.
3 ¶†Item no.vnum mirabile φ si habeo concubinam cū qua honeste possum contrahere mr̄imonium φ pr̄ non potest legitimare filios nisi matrimoniū contrahat:vt no.in aut.quibus modis na.effi.legi §.si quis ergo Inīa.col.vj.& non reperitur alibi.¶Itē no.iuxta prædicta φ sicut pr̄ vendicat filium & vir vxorem.ita ptās noīe ciuitatis vendicat suum ciuem vel comitatiuum. i. rusticum non solum propter tributa.sed propter alias obedientias vt eleganter no.in aut.de man.prin.§.sed et suscipientes.col.iij.Ibi annulos.dicit Ber.φ annulus datus in ecclesia vel in domo viri inducit præsumptionem mr̄imonij.sed in domo sponsę præsumuntur sponsalia Ber.
4 ¶†Vtrum Abbas possit portare annulum extra monasteriū.lxix.dis.c.j.ibi omnino vide per Arch.ibi fama viciniæ no. qd̄ sufficit φ fama sit in vicina.non aūt requiritur qd̄ sit in tota ciuitate & subdit statim sit fama loci quasi locus & vicina idem sint ibi tenuerit.i.in honore matrimoniali.ff.de leg.iij.l. itē in legato. §.parui.¶Ibi coniunctio.ff.de iusti.& iur.l.j.§.pe.& qd̄ no.co.titu. ius ciuile ibi videas.ff.de reg.iur.l.impar.Inno.dicit.
5 ¶†No.diligenter φ si aliquis petit aliquam in vxorem.& probat per.x. annos simul habitauerunt & fama viciniæ habet φ eam tenuit in vxorem qd̄ obtinebit.nulla enim equa est probatio bona in his sicut fama viciniæ. & hoc in petitorio sed in possessorio non requirit fama. postea dicit nec in petitorio & sic vacillat hæc opinio.secunda est vera inter pares.secus inter impares vt inter liberum & seruum.ff.
6 de ritu.nup.l.in libere.¶†Quærit Inno. vtrum si aliquid diu stetit in aliqua ecclesia vt clericus vel vt rector & probat per famam viciniæ quia ita sit an sufficiat ei.dicit Inn.qd̄ non in tantum φ sententia feratur pro actore:quia non probat de iure suo sed de facto. Inn.ad hoc.s̄ de test.ex parte adeo. beneficium ecclesiasticum tpe non præscribitur vt in c.j de reg.iur.lib.vj.dicit Inn. qd̄ testamentum non probatur per famam:quia dicit φ nullus titulus probatur per famam.
7 ¶Dicit Ber qd̄ quilibet notarius præsumitur legalis & ideo in publicis instrumentis non præsumitur fraus neq; simulatio certe nec aliquid qd̄ sit in corde contrahentium occultū nisi esset iuri contrarium vt in aut.de non alie.§. quia vero. & in c. imperialem.de prohi.feu.al.ie per.Fed.¶Item dicit Ber.φ fama cū aliis præsumptionibus sufficit ad probationem. Nam ex coniunctione diuersorum iudiciorum in vna conclusionem tendentium sufficit probatio efficax.Ber.Bal.

CAP. XII.

1 *Suspitio certa & valida dicitur violentia præsumptio & sufficiat ad sententiam diuortij.*

LIteris. Per violentam præsumptionem probatur carnalis copula.h.d.Dicit Ber qd̄ copula nō plene patet visui & ideo testis non debet dicere φ viderit carnalem copulam. sed φ vidit id qd̄ potest videri & φ credit id quod pōt credi.& no.bonum tex.ad mulcta.¶Ibi latebris nocte vagatur adulter.versus.Vilanam precibus.Burgēsem munere.quere gentilem capias opportunitate loci. hunc versum causa solatij & non vitij sepe recitabat. do. Ray. de for. in scho.
1 ¶†Ibi violentia ex certa non certam suspitionem & validam dici violentem præsumptionem & sufficit ad sententiam diuortii. ¶Item no.qd̄ scienter committenti incestum non debet dari nubendi licentia.¶Item no.propter incestum agi ad separationem thori.Nā vir petebat separationē thori dicit papa φ propter violentam præsumptionem incestus thorus separatur.Bal.

CAP. XIII.

1 *Concubina appellatur etiam illa cum qua quis se certe luxuriatur.*
2 *Turpitudinem suam an nemo possit allegare.*

TErtio loco. Ad separationem matrimonii ad mittitur tertius & suā turpitudinē allegans & ꝓbans.h.d.¶Casus quidā iuuenis confessit in quandā responsam per verba de præsenti cōparuit neptis sponsę.& dixit se cognitam prius carnaliter a dicto iuuene & probauit per testes qd̄ dictā neptem & iuuenem viderant per plena & nemora & inuia inuicem conuagantes & testes credebant pro certo φ extiterit concubina.hoc etiam probatum erat per famā & per assertionē iuuenis & sponsę.papa iudicat sponsalia dissolui.maxime qa hoc nō est occultū.sed manifestū & multorū ꝑconio.
1 ¶†Ibi cōcubina no.φ appellat cōcubina etiā illā cum qua quis secrete luxuriat.Ibi inuia.i.vbi nō erat via.& no. qd̄ ex oportunitate delinquēdi datur delictum intelligi. ¶Ibi ad maiorem no. iuramentū deferri ad probationis supplementum.Ibi cōfessi. hęc confessio valet qnq; ad excusationē stupri.glo.est sing.C. de fide.

iusl.pe.¶Ibi predicetur no.qđ a pluribus predicatur dicitur mani
festum.dicit Ber.ꝙ quę non prosunt singula separata probatione
2 inuicem capitulata. ¶†Opp. qđ nemo possit allegarę turpitudi-
a nem[a] suam. So.hoc speciale fauore animę. vel hic quia erat mani-
festa.dicit Bar.quod turpitudinem suam ab alio decretam quis al-
legare potest.ff.de iureiur.l.alias ibi omnino vide per eum dicit
Innoc.quod rumor minus probat quam fama. idem dicit Ber. j.
de eo qui cogno.consan.vxo.suę.c.super eo ibi videas & hac bre-
uitate sum contentus. Bal.

ADDITIO.

a Vide omnino ꝙ pulchre vult Barto.in l.cum res C.de probatio.

CAP. XIIII.

1 *Condemnari non debet quis de graui crimine propter vehementer pręsum-ptionem.*
2 *Testis qui dicit se audiuisse publice dici probat famam.*
3 *Dixisse qui negat se illud qđ in actis publicis reperitur scriptum cum iusti ficantur non ei creditur.*
4 *Testis iterum examinatus si dixit non recordor quid primo dixerim non iu-ratus:tamen veritas est sic, & si appareat me dixisse contrarium illud reuoco quia dixi per errorem an pręsumatur falsus testis.*
5 *Condemnari non debet quis de homicidio de quo nescitur a quo factum sit propter pręsumptionem precedentem minarum vel inimicitiarum.*
6 *Pręsumitur quis Catholicus ex fructu pęnitentię.*
7 *Iudex ordinarius vel delegatus an possit esse arbiter.*
8 *Iudex si iudicat vt arbiter an faciat litem suam.*
9 *Compromitti an possit de causa criminali.*
10 *Pęnitentiam agens an pręsumatur confiteri delictum.*
11 *Frater an possit testificari contra fratrem.*
12 *Illud quod dicitur in articulo mortis an pręsumatur verum.*
13 *Consanguinitatis vel affinitatis ratione an aliquid pręsumatur.*
14 *Dictio pręter ponitur ampliatiuè quando ponitur inter media.*

1 Literas. †Propter pręsumptionē et vehemētē nō
debet aliquis de crimine graui cōdēnari:
h.d.Et in prima parte iudicis ꝯsultatio.in secūda ibi.nos ve
ro rūsio.quę subdit in duas.In prima ponit motiuū mā
datis.in secūda mādatū.secūda ibi quo circa.¶Casus archieps Altisiodo
rēsis ex vna parte.& qdā Burgenses de charitate ex altera habebāt
magnā cōtrouersiā.qa eps pretēdebat illos esse hęreticos & bona
eorū ad se ptinere illi negabāt inter quos erat. V. & frater eius cā
ista fuit delegata duobus in quos postea cōpromiserūt tanꝗ in ar-
bitros sub certa pęna reseruata sibi nihilominus ptāte delegata co
rā quibus duplici authoritate fungētibus dictus. V. cōfessus fuit
hęreticū se esse,idē de fratre suo asserēs ꝓpter qđ fratri eius fuit in
dicta purgatio q purgauit se p dictū. V.dicentē ꝙ frater eius non
erat purgabilis.& ꝙ ipse nūꝗ dixit eū culpabilē.Quęrit qd iur.pa-
pa dicit ꝙ iste.V.nō est suspect⁹,tn̄ qa negauit se dixisse qđ dixe-
rat:tn̄ qa prio asserēdo eū hęreticū postea iurādo ꝯriū vr̄ piur⁹,tū
qa qđ pri⁹ dixerat reuertēdo ad fidē dixerat. tū qa nō p̄sumit mēti
tus ꝯ fratrē,sed p fratre.papa in isto dubio nō ꝯdēnat dictū fratrē
de hęresi,sed mādat ei imponi pęnitētiā discretā & securitatē reci
pi ab ipso de certa pęna soluēda si similia de cetero p̄sumpserit &
nihilominus p̄stare iuratoriā cautionē & si pęnitentiā peregerit
salutarē in pace dimitti alioquin tāꝗ hęreticū cōdēnari.¶Ibi epm
iste eps petebat bona hęreticorū s̄m Inn.qđ est no.qa eps pōt bo
na hęreticorū sibi cōfiscare s̄m Inn.& ideo cā erat ciuilis licet in-
uicat purgatio.¶Ibi de caritate erat forte quędā cōgregatio Bur-
gensiū qui vocabant Burgēses de caritate sicuti si verbi gratia dice
remus disciplinati fraternitatis sancti Frāscici. Nam sub velamine
disciplinę nōnulli interdū sunt hæretici. ¶Sed nonne eps pōt eos
punire tanꝗ iudex ordinarius rn̄de verū est nisi tractaret de ꝓprio
questu bonorū & no.ff.ad muni.l.de iure.in prin.& ibi optima gl.
vel dic papa cā suspitionis vitādę dedit iudices delegatos.ar.ff.de iu
risdi.om.iu.l.solet sportulę vero sole nō faciūt iudicē suspectū qa
dant p labore officij & est modicū lucrū vt in aut.de iudi.§.ne aut
labor.Ibi sub certa pęna licet hæc verba sonāt stipulationē pęnę
vt no.ff.de pac.l.rescriptū.§.si pacto vbi bona gl.& est casus.hic.
Ibi arbitros no.in iudices posse cōpromitti et cum pęna.¶Ibi re-
seruata dic ꝙ etiā sine reseruatione retinebant eam Inno.& sic p-
uisio cōpromittentiū nō derogat authoritati iudicis superioris ni
mirū qa est munus publicū cui renūciari nō pōt.Sed nunqd simul
possunt vti iurisdictione & cōpromisso hic est ar. ꝙ sic. ¶In ꝯriū
facit.c.q̄ diu de ap.in cle. illud. c. nihil facit qa ibi in diuersos fuit
2 ꝯpromissum hic in eodem.¶†Ibi publica voce facit ad dictum te-
stis q se audiuisse publice dici.qa intelligit.i.publica voce dici a po-
pulo & sic probat famā.Nā ista est aptior expositio & s̄m cōmu-
nē intellectū loquentiū ad quē est recurrendū vt j.de spō.c.ex litte

ris.¶Ibi recognouerat vt j.de hæreti.c.in fidei.lib.vj.¶Ibi ꝙ eodē
notarius non scripsit plus tn̄ perinde est ac si essent specificata p-
pter virtutē istius relatiui.& facit ad quęstionē de teste qui iterum
examinat⁹ dixit dico idem qđ prius dixi.¶Itē ad aliā quęstionē si
notari⁹ scripsit Titius idē dixit ꝙ Sempronius nec est ꝓpterea me
diatus sermo.sed breuis locutio licet spe.dicat ꝯriū vt no.j.de ver.
sign.c intelligentia in nouella. ¶†Ibi se dixisse negauit no. valde
3 hunc tex.ꝙ nō credit ei,qui negat se dixisse illud qđ in actis publi
cis reperit scriptū cū testificat.Ibi dixit ēt nō iurat⁹ & sic primū di
ctū eneruat secundū & hoc qn̄ coram iudice cōpetenti ita intelli-
4 gitur qđ no.s̄.de test.s̄.c.cū causam. ¶†Quid si testis iterum exa
minat⁹ dixit nō recordor qd primo dixerim nō iuratus tn̄ veritas
est sic.& si appareat me dixisse ꝯriū illud reuoco qa dixi p errorē.
dicit Bar.ff.de fal.l.eos ꝙ huic solēni depositioni standū est & nō
primę nec p̄sumit testis falsus facit.s̄. de testi. c. preterea qđ verū
est nisi prius dictū pluribus rōnibus iuuet q̄ secundum tex.est hic
sing.& ita debet intelligi gl. Ber.notabilis q̄ est hic.¶Ibi reuerteba
tur no.ꝙ in articulo pęnitētię quis pręsumit verū confiteri tā con
tra se q̄ ꝯ aliū aliqn̄ tn̄ moriens mentit vt ff.ad silt.l. si quis in gra-
ui.in prin.& ff.de libe.leg.l.aurelius.§.fi.¶Confessio mutui vel do
tis facta a moriēte nō pręsumit facta spe futurę numerationis.gl.
est vnica in iure in l.j.C.de fal.ca.adiec.lega.¶Ibi in fratrem no.ꝙ
nō p̄sumit quis falsum testimoniū contra fratrē dicere.¶Itē ꝙ ne
5 mo carnē suā odio habet.ff.de in ius vo.vt eāt.l.ij.& ibi no.¶†Ibi
voluimus cōdemnari ar.ꝙ propter pręsumptionem pręcedentē
minarū vel inimicitiarū nō sit quis condēnādus de homicidio de
quo nescit a quo factū sit de hoc in Spe.de pręsum.ver.sed si po
ne.p.minatus.C.de dolo.dolū per Cyn.dicit Seneca qđ no.finem
qđ terret nocet.no.hic ex vehemētibus suspitionibus quē non dā
nari sed pęnitētia moderari.¶†Ibi cognoueritis not.ex fructu pę
nitentię quem pręsumi catholicum.Ibi condēnetis not. obstina-
7 tum & impenitentē pręsumi hęreticum.¶†Modo capio.glo.pri
mam & quęro nūquid iudex ordinarius vel delegatus possit esse
arbiter.So.de iure ciuili & canonico neuter pōt iubere se arbitrū
fieri.sed si eligit sponte tunc aut loqueris de iure ciuili & non pōt
esse arbiter.tum quia sentētia sua esset vilis vt C.de arbi l.j.tum qa
habet necesse ius dicere cū iurisdictio sit potestas de publico in-
troducta cū necessitate iurisdicēn. & equitate statuētiū: hac ratio-
ne idem videtur in iudice delegato.ff.de iurisdi.om.iudi.l.cum qui
quia fungitur vice ordinarij.ar.ff.de arbi.quin.etiā.sed de iure ca-
nonico pōt cōpromitti ex quo partes sunt in ꝯcordia. vt hic & s.
8 de arbi.cū tpe:& no.ff.de arbi.sed si infernū.§.si quis iudex.¶†Quę
ro quid in arbitratore.rn̄deo ex quo pōt trāsigi pōt in eum cōpro
mitti vt in aut.de defen.ciui.§.j.sed nunquid si iudex iudicat vt ar-
biter facit litē suā.rn̄. sic ꝓpter dolū vel latam culpā. C. de arb.l.j.
9 ¶†Quęro nunquid de cā criminali possit cōpromitti[a]. rn̄deo in
a arbitrium nō pōt cōpromitti si criminaliter agit sed si ciuiliter sic
vt hic.sed in arbitratore dic idē qđ in trāsac.vt C.de transac.l.trā-
10 sigere vel pacisci.¶†Quęro nūquid ille qui agit penitētiā præsu-
matur cōfiteri delictum glo.j.dicit hic ꝙ sic quā in no.ꝯcor.ff. de
tab.exhi.l.locum.§.si quis dolo & est argu.ꝙ qui stat ad cōfinia p-
11 sumatur delegatus.¶†Capio aliā gl.& quęro nūquid frater cōtra
fratrē possit testificari.rn̄deo sic in crimine hęresis.Item cōtra pa
trē & matrē filius qa maior omni patre est Deus sed in aliis capita
libus criminibus no.sed in leuibus sic.Ber.de hoc in Spe.de teste.§.
j.ver.sed nūquid frater.& hoc est inductū ꝓpter familiarū cōcor-
diam & publicā vtilitatē seruādarū familiarū & ideo examinatus
12 qui nō debuit examinari nō facit indiciū arg.ff.de que.l.maritus.
¶†Querit gl.vtrū illud qđ dicit in articulo mortis p̄sumatur verū
rn̄.sic sed nō semp.Itē qđ dicit in vltima volūtate nō trahit ad ꝯ-
tractū pbādū.d.l.aurelius.§.fi.Quidā aduocatus quasi rediēs ab inte-
ris dixit.ꝙ ille.§.dānauit animā suā.¶Porro si esset appositū iura-
mentū staret iuramento nisi esset appositū in fraudē legum Ber.
& est species iurādi si testōr dixit sic assesso per fidē meam vel sic
13 est in verbo veritatis. ¶†Queritur vtrū ratione consanguinitatis
vel affinitatis aliquid pręsumat. gl. dicit qđ sic.¶Itē pręsumitur
donatio.ff.de do.pcula.ff.de dona inter vi.& vxo.l.vtrū.ff.sol.mat.
quę dotis.C.de dona.data.iam pridē.ff.de bo.li.l.nihil.§.facilior.
dicit Dyn.qđ cessio actionū inter coniunctas personas valet sine
expressione tituli qa inest titulus donationis. ff. quæ in frau. cre.
patrē per Dy.¶Sequitur alia gl.quę incipit hoc est notabile quę di
cit qđ si ꝯrius pręsumit periurus & qđ stat primo dicto,qa tūc nō
habebat vocem contradictionis & testis erat in suo statu.¶Item
dicit Ber.qđ pręsumptio validior tollit minus validam quia præ-
ponderat ei.facit ad materiam glo.s̄.de testi.veniēs.& vt ecclesia-
stica beneficia.c.vt nostrum de hęreti.c.accusatus.lib.vj.alia gloss.
dicit qđ ex leuibus coniecturis probatur quis hęreticus.non tamē
damnatur etiam ex vehemēti suspitione.s.iuris sicut hic. Vltima
glo.

ADDITIO.

a Vide de hoc per dom.Alexan.consi.xxiij.colum.v.vol.iij.

glo.dicit qđ non est committendus quis suo iuramento simplici si ī eo nō appareāt indicia legalitatis & veritatis:sed debet iuramē tum vallari pęnali stipulatione.ff.qui satisda.cogan.l.j.&.ij.§.fin.ff.
14 de iud.l.ij.§.sed si dubitetur.¶†Vltimo not. hic de dictione præ-
ter quæ ponitur ampliatiue quando ponitur inter media.sic.ff.de pig. act.l.j. sed si ponitur inter regulam & exceptionem ponitur restrictiue & cum hoc aliquando declarat qualitatem regulę.ff.de pen.leg.l.nam quod liquide.§.si is cui penus. ff. de vino & oleo le. l.fin.§.cui dulcia.quod bene not Baldus.

CAP. XV.

1 *Continens qui fuit in iuuentute idem in senectute esse prę sumitur.*
2 *Tempore longo qui fuit bonus prę sertim in feruore iuuentutis semper præsumitur bonus.*
3 *Denunciatio criminum per procuratorem fieri potest & prosequi.*
4 *Executiori qui asserit se fecisse aliquem recipi an credatur.*
5 *Episcopatus debet conferri idoneo.*

1 CVm in iuuentute. †Qui in iuuentute fuit continens.
idem in senectute esse præsumitur. h. d. Casus eps
quinq; ecclesiarum diffamatus erat coram papa ꝙ
iacebat cum nepte.& res Vngarię denunciauit hoc
papę per suos legatos petens ꝙ papam tantum faci-
nus remoueret Vngarię.erat aūt papa informatus de isto episco-
po quod in iuuentute sua fuerat continens. & ideo in senectute
multo fortius cum senectus fomitem libidinosi caloris extingue-
re consueuerit.Item pro epō præsumitur:quia erat decoratus pa-
lio spirituali.quod nō fit nisi propter singulares virtutes. papa lite-
ris non credidit nec annuit eius voluntati. sed commisit cuidam
episcopo vt diligenter & caute se informaret a coepiscopis vtrū
crederent dictum episcopum quinq; ecclesiarum fore tanta labe
coinquinatum qui fecerunt optimam relationem pro ipso. vnde
2 sine alia pronunciatione remansit in pace.¶†Nota. quod qui lon
go tempore fuit bonus præsertim in feruore iuuentutis semper
præsumitur bonus. ¶Not. quod ex dignitate prę sumitur aliquis
virtuosus no.ꝙ ad papam pertinet defendere honorem & famā
episcoporū suorum & ꝯtra reges. ¶Ibi decorari not. præsumi ꝓ
his quos papa decorat vt in epistola inter claras.& l j.C.de prepo.
libarum.lib.xij.¶Ibi furore libidinis not. pudulentam esse libidi-
nem.¶Ibi proprie salutis not.generalem rationem quare nemo
præsumitur delinquere scilicet quia nemo præsumit immemor
suę salutis vt l.fi.C.ad l.iul.repe.¶Item quia oē maleficiū contra
naturam pugnat & maxime incestus vt statim dicetur. ¶†Ibi de-
3 tulisset no.denunciationem criminum per procuratorem fieri &
prosequi posse Inno.nec est spāle in regibus.sed ius cōe. ar.ꝙ sin-
dici infirmi teneantur denunciare maleficia per procuratorē qđ
qđ tene menti.¶Ibi inclinare no.regibus & principibus non esse
complacendum de prælatis regni sui supplicantibus cōtra iustitiā.
¶Ibi crederent no. formam commissionis.Item no. relationibus
4 proborum virorum esse benigne credendum. ¶†Nunquid credit
executori qui asserit.se fecisse aliquē recipi.dicit Archi. ꝙ sic lxj.
5 di.Catinensis.¶†.Sed quæro quid si scribitur pro conferēdo epi-
scopatu si est idoneus. Respon.ꝙ iste debet se probare idoneū qa
in epō requiritur ꝙ si magnę literaturę.Et non ob.istud.c.quia hic
scribebatur pro simplici beneficio Inno. in proœ.decreta Bal. vide
ꝙ no.Archi.in c.principali.lxij. di. Dicit Inno. ꝙ pro confirmato
præsumitur intūn ꝙ non habet probare de electione vt no.in c.no
bis. s̄.de ele. per Inn.si papa mādat prouideri vni canonico de quo
prouisori videbitur satis est ꝙ ille inueniatur inter canonicos vt
præsumatur canonicus vt not.per Archi.in c.contra morem.c.d.
Per lr̄as etiam generales non potest prouideri contra consuetudi-
nem ecclesiæ quia specialis consuetudo ecclesiæ potest inualida-
re literas impetratas ita dicit Archi.in c.j.lxj.dist. quod bene no.

1 *Clausula si persona fuerit idonea an tacite intelligatur.*
2 *Executor in quo siue cui residet iurisdictio potest cognoscere & pronunciare:illi autem in quo non residet iurisdictio non potest citare.*
3 *Prouisio si non est idoneus an valeat.*
4 *Clericus an quis præsumatur.*
5 *Qualitates an præsumatur.*
6 *Qualitates intrinsecę que dicantur.*
7 *Clausula si est legum doctor si apponatur in litera quid facit.*
8 *Executores gratiarum conditionalium an possint procedere parte non citata.*
9 *Commissarius papę an possit conferre beneficium nemine citato.*
10 *Condictio tacita an faciat condictionem.*
11 *Clausula non omnis sonat in conditionem nec omnis conditio in causę cognitionem iudicialem.*
12 *Statutum si sit ne aliquis assumatur ad officium tale nisi habeat c. in bonis quis quid iuris si alicui assumendo opponatur quod non est soluendo.*
13 *Dicenti se scripsisse incumbit probatio.*
14 *Negatiua hæc quod non animo occidendi quis percusserit qualiter probetur.*
15 *Clausula ista si persona sit idonea an faciat conditionem.*
16 *Potestas data executori quid iuris si refertur ad modum vel factum nullo modo subintellectum de iure communi.*
17 *Potestas data executori quando est conditionalis an teneat prouisio executoris.*
18 *Causa cognitio an debeat fieri iudicialiter:an vero tanquam per simplicem bonum virum adhibita informatione iuridica etiam domestica.*
19 *Potestas momentaria si est non conditionalis vtrum ea non verificata nihilominus teneat prouisio postea facta.*
20 *Clausula si concorditer à capitulo fuerit receptus si apponatur in rescripto an vno discordante dicatur receptus in concordia.*
21 *Rescriptum an sit validum si scribatur pro bigamo quod recipiatur in monachum.*
22 *Verbum prouideas quid sonat.*
23 *Clausula consuetudinis quid sonet.*

1 DVdum. Is pro quo scribatur cū clausula si†idoneus fuerit.se non tenetur probare ido-
neum cum idoneus p̄sumatur.h.d.Et prīo ponit partiū
querelā.scđo dat iudicē scđa. ibi cām vobis. Casus qdā
C.scholaris literatus impetrauit a papa literas ad Archi.Mediola-
neñ. vt cogeret presbyterū sancti Victoris recipere dictū schola-
rem in dicta ecclesia sancti Victoris in clericum & in fratrem.prę-
sbyter memoratus duo allegabat in contrarium. scilicet ecclesię
paupertatem quæ non sufficiebat duobus clericis. ¶Item allega-
bat ꝙ dictus scholaris non debebat recipi nisi probaret se idoneū
quia in literis erat clausula si persona fuerit idonea. papa dicit ꝙ
necessitas probandi se idoneum non incumbit eidem. quia pri-
ma facie præsumitur idoneus nisi contrarium probetur. ¶Ibi &
in fratrem per hoc apparebat ꝙ ecclesia erat collegiata quæ trina
rio numero est contenta.gl.j. quærit an exceptio ista de insufficiē
tia ecclesia sit rationabilis.secundo quærit cui incumbat proba-
tio.dic ꝙ cum per istam exceptionem status ecclesię mutetur in
numero clericorum incumbit probatio opponenti licet exceptio
sit negatiua.glo. Accur dicit ꝙ ille qui vult consequi actionem vel
exceptionem ex eo ꝙ aliquis sit diues vel pauper debet illud pro
bare vt singulariter not.ff qui satis.cog.l.si vero.§ qui pro rei qua
litate.sed iste presbyter nolebat ex hoc consequi exceptionem.
quia intentio scholaris erat fundata per literas.ergo ipse debet pro
bare.Secunda gl.quærit vtrum clausula si persona fuerit idonea
tacitè intelligatur.& respondet ꝙ sic.quia papa non creditur velle
prouidere indignis in præiudicium ecclesiarum.ff.de leg.ij.lucius
Titius damam, ver. nisi odiosi non comprehenduntur in gratijs
generalibus.vt ff.de ma.tes.l.testamento centurio.& arg. ff. de vul.
2 substi.l.ex facto.¶†Est autem duplex executor quidam in quo si-
ue cui residet iurisdictio & iste potest cognoscere & pronuncia-
re.ff.de confir.tuto.l.tutores a patruo quidam in quo non residet
iurisdictio & iste non potest citare. Vnde non potest inducere litis
pendentiam intimare tamen potest.¶Item volūtaria iurisdictio
redigi potest contentiosam per comparationem oppositionis &
appellari.C.de bo.pos.secundum tab.l.j.¶Sed tunc quæro an ista
clausula faciat conditionem.respon.sicut tacita non facit ita nec
expressa:quia non apponitur ad conditionem sed ad iustitiam. &
quia exprimitur eodem modo quo inest an conditio suspendat
actum aut est monitio.& nō suspendit.vt ff.de tutelis muto.§. sub
conditione.ar.C.quomodo & quando iudex l. j. aut est conditio
& tunc aut expressa & facit conditionē.ff.de ver.sig.l.cedere diē:
aut tacita intellecta ab homine & idem vt not.ff.de pac. l. itē quia
aut est intellecta per l.& tunc aut subintelligitur ad excipieñ.& nō
facit conditionem sed modum.ff.loc.l.quæro.§.inter locatorem.
ff.de arb.l.ita demum.& ī.ti.j.c.iij.aut ad agendum & tunc aut sub
intelligitur ad originem & facit condi.aut ad executionem obliga
tionis iam nate,& tunc non facit conditionem sed limitationem
vt.d.l.ita demum.aut est dubiuum ad quid referatur & tunc aut
concernit substantialia sine quibus esse potest obligatio videtur
apposita obligationi aut accidentalia & exactioni.& no.subtilia &
vtilia verba in oī materia & vide qđ no.ff.de cōdi. & demō.in ru-
brica.& sciasꝙ tacita ꝯditio est oīs ꝯditio q̄ supplet a lege & habes
simile in tacita substitutione.ff.de vul.substi.l.iam hoc iure. &fa-
cit.ī.tit.j.veniens.& c.quintauallis.adde dixi in.c.cum Io.heremi-
3 ta.¶†Quęro nunquid valeat prouisio si non est idoneus. & vide-
tur quod nō propter vitium subreptionis. Inno. dicere videtur
ꝯtrium qa nō facit condi.vñ valet ꝓuisio & debet executiōi māda-
ri nisi appellet̄ ſm Inn. ꝓ alia pte facit qa est ꝯ formā mādati si ꝓ-
uidetur nō idoneo. Solu.si dubitet̄ an sit idoneus valet rōne dubij
secus si notorie sit indignus qa in notorio nō est cognoscere. sed

cognitũ esse simile qa qñ cõpromittitur in arbitratorem intelligitur clausula si eque arbitraĩ & tñ si iniq̃ arbitraĩ valet arbitriũ licet possit peti q̃ reducaĩ ad arbitriũ boni viri.ff.p socio.l.vñ.§.ner uç ex tali tñ arbitrio non posset pena efficaciter peti.vt.ff.de operis lib.l.si libertus.Ita ex pdictis habes duas cõclusiones prima psona psumit idonea moribus secũdo q̃ ecclesia psumitur idonea fa-
4 cultatibus.¶†Sed qro nũquid præsumaĩ qs clericus.rñ.nõ.vt s̃.de rescrip.c.cũ adeo.qa esse clericũ nõ in est a natura sicut nec esse cerdonẽ vel pelipariũ vel esse in scientia expertũ qa natura nõ facit artẽ sed disponit ad artẽ.ff.de le.iij.l.stichus.& l.seius legatis.§.orna
5 tricibus s̃.eo.ex studiis.¶†Quero vtrũ qualitates psumanĩ.rñ.sic si natr alias nõ psumit sicut nec extrinsece hoc no.Io.mo.ĩ c.si forte.de ele.li.vj.ĩ magna gl.& Acc.ff.de pb.l.iij.& no.nalia psumi.sed accidẽtalia nõ psumi & maxime ea q̃ sunt dfficilia vt eminẽs scia
6 ut no. in pœmio huius voluminis decre.¶†Quero q̃ qualitates dicã tur intrinsece rñ.vt qa innate vt sensus & discretio. C.de codicillis.nec codicillos.& iste dicit possunt qualitates radicales. vel qa p accidẽs intrinsecate in anima & iste dicit pñt qualitates in instante vt sciẽ & virtutes earũ.semina naturalia sunt ptãte culta & soliditate mentis conualescunt Cicerone & Seneca testibus.extrinsece qualitates vel iuris accidentalia quę possũt dici aduẽtitia sine originem earum inspicias siue p eminentiã ipsarũ sunt in qua nobis non inhęrent vt ea q̃ de facili corrumpuntur puta diuitię dignitates clientele que abſq; animi virtute esse possũt.Itẽ liberi.ff.de excu.tu.l.ij.cum si.Sane quædã bona sunt in anima vt intelligere.q̃dã in corpore vt sanũ esse quædã exteriora quibus fruimur vt diuitiæ.q̃dam qbus delectamur vt liberi & amici.bona animę q̃dam sunt bona speciei humanę vt est rõnabile & hæc psumit.q̃dã sunt bona indiuidui vt eẽ magistratum in theologia & hæc nõ psumit. bona corporis alia sunt ex ɔpletiõe naturali vt sanitas & hæc psumitur.alia ex elegãtia formæ indiuidualis vt pulchritudo & hęc non psumitur neq; pro neq; ɔtra orbatus tñ id est corpore vicia-
7 tus nemo præsumit qa est fere ɔ̃ naturalẽ cursum.¶†Modo venio ad glo.Inno.prosequentis de aliis clausulis quæ apponunt in literis.Pone q̃ in litera ponit clausula si est legum doctor.rñ.ista facit cõditionẽ de cuius existentia debet liquere alias prouisio esset ipso iure nulla. ff.de verb.obl.l.hoc iure.ff.de ɔdi.& demõ.l.cũ ser
8 uus & l.hoc aũt.§.j.qui.ex cau.in pos.ea.¶†Quero de istis executoribus gratiarũ conditionaliũ vtrũ possint pcedere parte non citata.Inno.finaliter vr tenere q̃ sic qa non habẽt de necessitate procedere tãq̃ iudices.sed tanq̃ boni viri:nisi forma mandati aliud sapiat.puta indaginẽ iudicialẽ.pbabiliter videtur posse dici sed non est vetũ q̃ tanq̃ vir bonus pcedere non põt nisi parte citata vel psente.ff.de ędil.edi.l.q̃ si nolit.§.si qd ita.ff.de verb.obli.l.si quis arbitratu p Bart.¶In ɔ̃rium facit qd no.ff.de bo.pos.l.iij.§.si causa cognita.concesso etiã q̃ opinio Bar.in arbitratore esset vera quando compromittit de re litigiosa.tñ secus esset vbi cõpromitteref de perfectione alicuius ɔ̃tus.Pręterea collatio beneficiorũ debet fieri sine exceptione diuturna.ergo non est necessarium iudicium fori qd habet differre tã prouisionẽ psone quã vtilitatẽ ecclesię qd non est de intentione papę.arg.in prœmio.C.siue enim agatur de rõne intensiua siue extensiua semp ad eã recurrendũ est.qa est annexa causę efficiẽti.ff.de pac.l.tale pactum.§.fina.vbi glo. optima. in hac materia consuetudo seruat opi Inno.& minime sunt mutãda q̃ interpretationem certã semper habuerunt.& rõ patet.Nã cõmissarius papę fungitur vice papę.sed papa de suo põt facere gra-
9 tiã cui vult etiã nemine citante.¶†Item ordinarius potest conferre nemine citato.c.licet de pben li vj ergo & commissarius papæ q̃ maior est quolibet citra papam.ff.de minor. l.minor aũt. magistratus tamẽ non citato possessore non dat possessionem corporalẽ.C.vñ vi meminerint.C.si per vim vł alio mõ.l.fi.& d.c.licet tñ etiã in hoc non habet necesse sequi viã scriptã iudiciorũ sed summariã.nec est opus qd ferat sententiã tamen faciat iniustitiã siqui dẽ ɔ̃ formã mandati ipso iure non valet.si.etiam ɔ̃ ius opponentis appellabit s̃m Inno.de hoc no.in c.j.de offi.dele.in cle.& facit.C.
10 si contra ius vel vti pu.l.& si non.¶†Quero vtrũ conditio tacita faciat conditionẽ rñdeo aut inest de necessitate & nõ facit conditionẽ.ff.de leg.j.l.hęc verba.aut inest de necessitate & tũc aut exprimit eo modo quo inest & non facit pprie conditionẽ.C.de fideiuss.l.non recte aut exprimit eo modo quo non inest & tunc nõ facit condi.vt ff.de hære.insti.l.iam dubitari & ff.de lega.j.si ita legatum.§.illi si volet & no.p Pe.ff.de adop.l.arrogator & per Cy.in l.iij.C.si pen.ap.mors interue.& no.q̃ in nostro.c.papa scripsit archidiacono tanq̃ artatori non tanquã collatori nec tãq̃ finali executori.& ideo non põt conferre qa non habet mandatũ ad hoc & oĩs potestas prius debet nasci q̃ exciteĩ ad actũ suum.¶Itẽ omnis conditio tẽpore vel natura debet pcedere anteq̃ dispositũ efficaciter pducatur in esse vt no.Io.mo.in c.statutum de rescrip.lib.vj.
11 in gl.magna.¶†Ex his apparet q̃ non oĩs clausula sonat in conditionẽ nec oĩs conditio in causæ cognitionem iudicialẽ tamẽ sem-
a requirit suum esse ar. ff.ad car.l.iiij.§.puberi.de illa clausula sitibi a

constiterit dic q̃ sonat in iurisdictione si pfertur ante factũ ab eo qui põt dare iurisdictionem alias sonat quandã informationẽ domesticã vt no.C.de his qui.vt indig.l.si ideo ibi glo.sing. parua.gl. est & no.qñ & per quem habeat probare negatiuã si stare volueris sic distingue. Alia est qualitas intrinseca.alia extrinseca item intrinseca qualitas alia naturalis alia accidẽtalis.si igitur negaĩ qualitas naturalis intrinseca.vt qa negatur q̃ a natura inest & cum qua homo nascitur vt si dicatur talis non est sensatus qui hanc opponit eam probare debet probando.s.affirmatiuam ex qua ille de necessitate sequatur.s.q̃ est furiosus vel mente captus.C.de codi. nec codicillos.j.de suc.ab inte cũ dilectus si autem negatur qualitas accidentalis.s.cum qua homo non nascitur nec quæ insit a natur aut esse bonum medicum vł bonũ legistam hic subdistinguitur aut tñ pter huius qualitatem petit aliquis admitti ad aliqd obtinendum puta salarium ciuitatis,& tunc nõ is qui negat huius qualitatẽ sed q petit admitti debet pbare sibi inesse huius qualitatem & probabit eam subiiciendo se examini. C.de profes.l.magistror.& l.reddatur.C.de aduo.diuer.iudi.l.nemini. aut propter huius qualitatem petitur aliquis remoueri ab obtento & tunc qui negat probare debet negatiuam.C.de profes.l.ij.Ratio eius est qa qui adeptus est aliquem honorem statim præsumitur q̃ sufficiẽter examinatus & idoneus inuentus illum obtinuit.xxiij.di eps.ff. de excu.tu.l.numerari s̃.de æta.& quali. accepimus de psumptioni.c.cum in iuuentute. Si vero negatur qualitas extrinseca qualis est ista esse pauperẽ vel diuitẽ esse soluẽ hæc finaliter distringe aut aliqs petit se admitti ad obtinẽdũ aliqd & ille idẽ pbare dẽt sibi inesse qualitatẽ nõ is q negat.verbi gr̃a statutũ est ne aliquis al
12 sumaĩ ad officiũ† tale nisi hẽat.c in bonis si ergo alicui assumẽdo opponaĩ q̃ nõ est soluẽdo ipse pbare dẽt se esse soluẽdo.ff.de priui.credi l creditorẽ.aut aliquis vult excusari ab onere vt a tutela.& tunc ipe idẽ qui hoc dicit pbare debet insti.de excu.tu §.sed etiam pter paupertatẽ his obstat q̃ dicit qui ibet psumit bonus & idoneus nisi pbet ɔ̃rium.s̃ de rescrip.c j.& hic Sola illa vendicat sibi locum in moribus & in his quæ insunt a natura.& veniunt a natura ceterũ si dubitet an beneficiũ sit creatũ ante datã vel post datã etiam si agat de obtinendo psumit p impetrante qa hęc est notabilis psumptio vt actus valeat & non pereat vt no. in c. vl.de rescri. in cle.¶Itẽ si dubitet an aliquid sit factũ tpe libertatis vel seruitutis incũbit pbatio agenti vt no.ff de neg.ge.l.eũ actũ.¶Item ei q vult redarguere aliquẽ de ɔmisso incũbit pbatio.vt C.de peti.hę-
13 re.si post motã.¶Itẽ ei qui dicit se scripsisse incũbit pbatio quia tendit ad excludendũ quem ab obtento.i.a iure in esse & sic non est necesse q̃ agens pbet tẽpus sed excipiens debet probare tex. habuisti plus q̃ notabilem.ff.de proba.l.in exceptione.s̃.de fide instru.cũ Ioannes eremita.¶Dictum est qñ allegatur negatiua simpliciter sed quid si non simpliciter sed cum adiuncto. respondeo istud adiunctum vel est intrinsecum vt periurium & tunc aut consistit in iure allegam.& præsumitur.C.de transac.si quis maior.aut in iure tertii & tunc allegans non probat periurium ex solo tpis cursu.vt not.Inn.de accu.super his.inquisitor aũt quia est minister leg.rei pub.& eius cuius interest bene probat periuriũ ex tpis lapsu vt no.eleganter Barto.ff de ver obl.in illa stipu. si calendis.&
14 l.hoc iure.¶†Qualiter probetur hæc negatiua q̃ non animo occidendi quis percusserit.dicunt quidam q̃ per iuramentum coadiuuantibus circunstantiis.C.de sica.l.j.l di eum. per Arch. vbi videas qui opponit defectum debet probare fallit in exceptione pręposita negatiue lxx.dist.presbyter per Arch.& qa gl. q̃ est in pręal. c. j.de offi.dele.in cle.intendit summarie id qd Innoc.intendit hic nominari. Pro clariori intellectu formo quasdam quæstiones.
15 ¶†Et primo qro nunquid ista clausula si persona sit idonea faciat condi.& vr q̃ sic quia dictio si facit conditionẽ expressam vt not. ff.de condi.& demon in rubrica vbi est glo.solennis.Præterea conditionum quædam iu præteritum.quædam in pręsens,quædam in futurum conferuntur.ff.si cer.pe.l. omnia & l.itaq;.in hoc tamen differunt quia conditio de præterito vel præsenti non suspendit actum ad quem tendit.sed sola conditio de futuro suspendit.i.inducit quãdam pendentiam in existentia quę pendentia appellatur in iure potestas.condi.sed condi.de præterito vel de præsenti nõ habet differre quia natura præsentis est significare per modũ præsentis & nõ futuri.vt ff.de iniusto testamẽto.l.cũ in secũdo ɔ̃rium dicit Inno. q̃ ista verba non faciunt condit.licet eñ oratio de natura sermonis videatur sonare condi.tamen iuris ratio sonat simplicem instructionẽ.porro intellectus Innoc.& Host.summarius est iste q̃ aut potestas data executori refertur ad modum vel ad factũ formaliter subintellectũ de iure cõi.& tunc nõ facit conditionẽ quia

ADDITIO.

a Vide de ista clausula allegata per do.Feli. in c.si tibi constiterit.j.de accusatio.

quia non intendit papa aliter diſponere quàm ius diſponat vt. l.
mutuo.§.j.ff.de tutel.Nam quod eſt ſecus a iure communi videtur
ei contrarium quod minime eſt de intenſione cuſtodis & patris
16 legum.C.de inof.te.l.ſi quando in princ.¶†Secundo quæro quid
ſi poteſtas data executori refertur ad modum vel factum nullo
modo ſubintellectum de iure communi.dicit Inno.& Hoſti.ꝙ po
teſtas illa eſt conditionalis non monitoria vt ſi dicatur prouideas
petro ſi ſit doctor decretorum.Nam hæc conditio eſt papalis non
legalis & obtinet vim ſubſtantialis formæ ſicut diceret ſi natus eſt
ex parte milite.ff.de cond.& demon.l.Lucius.vel ſi fecit paſſagium
vltra marinum quia hæ conditiones non ſunt tacitè. & ideo de-
bent formaliter verificari ad literam prout iacent. ff. de condi. &
demon.l.męuius & l.qui hæredi.tunc enim locum habet ꝙ in con
ditionibus ſufficit equipollens vt ff.ad Treb.mulier.quando teſta
tor conſiderauit effectum & non modum implendi.vt ff.de li. &
poſt.l.gallus.§.& quid ſi tantū.ſed vbi conſiderauit modum .i.for-
mā implendi oportet formę pareri quia opponēs conditionē vult
17 eā prçexiſtere vt no.in l.ij.C de condi.inſer.¶†Tertio quęro vtrū
quando poteſtas data executori eſt conditionalis teneat prouiſio
executoris.puta ſi eſt de tali vico oriundus non verificata prius cō
ditione reſpondeo non ſm Inno.& Hoſt. eſt ratio quia non ſuffi-
cit facto fieri id quod eſt fiendum cū omni prouidentia vt not. ff.
de reg.iu.l.in totū omnia.& ff de cond.& de.l.ij.oportet ergo prę-
cognitū eſſe anteq̄ procedatur ad actum collatum. Nā hoc tacitè
18 videtur ineſſe de mēte papę ꝙ procedatur cauſa cognita.¶†Quar
to quærit an iſta cauſæ cognitio debeat fieri iudicialiter an vero
tanquam per ſimplicē bonum virū adhibita informatione iuridi-
ca etiam domeſtica.rn̄deo ſi quidē nō incepit procedere vt iudex.
ſed ad inſtar..vt ita dixerum cuiuſdā arbitratoris nō eſt neceſſe ꝙ
aliquis citetur niſi qn̄ procederet ad remouen̄.quē a poſſeſſione in
hoc enim differt executor a iudice quia nō habet citare in c. licet
ep̄s.de pręb.lib.vj.Si aūt incipit cognoſcere tanquā iudex.tūc cum
ſemel ſit ceptū iudiciū debet iudicialiter terminare.ff.de iudi.l. de
qua re.forte. dici pōt ꝙ omiſſa via iudicij poſſet tranſire ad aliam
viā.ar.ſ.de cā poſ paſtoralis.potius enim videtur citaſſe ad caute-
lam quàm vt præcludat ſibi viam poteſtatis.ar.in l.iij.ff.de mil.teſ.
19 ¶†Quinto quæritur pone quod poteſtas eſt momentaria non cō
ditionalis vtrū ea non verificata nihilominus teneat prouiſio po-
ſtea facta.rn̄deo ſic dummodo clauſula ſit in ſe vera vt in clauſula
ſi eſt idoneus & vere eſt idoneus ſecundum Inn. Sextò quęro qd
ſi huic clauſule eſt adiecta conditio ſi conſtiterit. reſpondeo nō te
net prouiſio niſi ſit prius verificata conditio. & eſt ratio quia iſta
ſunt verba futuri temporis & ſapiunt cauſæ cognitionē. ergo de-
bet prius liquere q̄ prouidere ſecundum Inno.ff.de acqui.hære. l.
eum qui duobus.§. filius nec tamen erit neceſſe quod conſtet per
figuram iudicij ſed per ſimplicem examinationē perſonæ ſm.In-
20 no.de ele.ſi forte lib.vj. ¶†Sed ſi apponitur in reſcripto clauſula
ſi ꝯcorditer a capitulo fuerit receptus an vno diſcordante dicatur
receptus in cōcordia.rn̄deo ſic ſecus ſi diceret canonici fuerunt in
concordia qa refertur ad perſonas non ad capitulum quod conſi-
ſtit in maiori parte, ita debet intelligi quod no. Archi. lxxvij.di.di-
lectionis niſi ille vnus haberet iuſtā cauſam diſcrepandi quia vnus
ſolus cū iuſtitia poteſt impedire vniuerſos.lxj.diſt.epiſcopum per
Archi.& ſi omnes recedunt in vltimo momento termini vno ſo-
21 lo excepto ille ſolus totū pōt.lxv.di. ſi forte per Arch.¶†Si ſcri-
bitur pro bigamo quod recipiatur in monachum valet reſcriptū
quia bigamus poteſt eſſe monachus.lxxxiij.diſt.quiſquis p Archi.
ſi papa mandat prouideri vni qui ſit in ſacerdotio.& quidā in cu-
nabulis factus eſt ſacerdos.dicit Archi. hūc eſſe ſacerdotē habitu.
i.eſſentialiter licet nō effectu lxxvij diſt. ſubdiaconus per Archi.
vtrū præſumatur p poſſeſſore ꝙ habeat titulū c. diſt, cōtra morē
per Archi.dic præſumi ſi ſe defendat.ſecus ſi agat.& hoc qn̄ duo
litigant de bn̄ficio.ſed ſi ex officio ep̄s inquirat debet edere titulū
ſicut fiſco debet edi inſtrumentum.c. diſt. contra morem per Ar
ch.¶Si apoſtata impetrauit nō valet impetratio quia eſt indignus.
ꝯtriatiue & priuatiue facit qđ not. Arch.j.q.j.ſi quis.apoſtata eſt p-
fugus religione.qui non eſt in obedientia.lxxij.diſt.c.j. per Archi.
quid de clauſula ad tuam pertinet collationem ſpectāte & ſpectat
ad eum ex iure eligendum deuolucto certe non pertinet ad colla-
tionem.ſed ad elec.de ſupplē.neg.præla.dileto in nouella. ¶Quid
operetur clauſula ſupplentes &c, reſpondeo in eo quod nemini
nocet.lxvj.diſt in Cenomanenſem per Archi. ¶Quid operentur
illa verba nulli alij de iure debita.lxxv.diſt in.ordinationes.iſta ver-
ba requirunt ꝙ beneficium ſit aptum collatori.c.j.qui ſucceſſores
teneantur.col.x.¶Quid ſonat verbū diſponas. lxx. diſt.ſanctorū.
22 ¶†Quid ſonat verbum prouideas.rn̄deo ſonat prouidentiam nō
ſolum impetrantis.ſed eccleſiæ impetrate.de do.præleg.Theopō
pus.¶Quid ſonet clauſula conſuetudinis.rn̄deo de ele.c.cumana.
& in eadem ſanctæ conſuetudinis pręſcribitur minori ſpacio.qđ
frequentius vſitatum eſt & ideo eſt arbitrarium arg.ff.de leg.iij.l.
concubina.§.vxori.per Accur.

¶De iureiurando. Rubrica.

a ¶Dictum eſt ſupra[a] de proba. ſed quia in defectum probationum
recurritur ad iuramentum vt j.eo.c.ſi ideo poſt remedium proba
tionum tractat de remedio iuſiurandi vel ſic:quia iuramentū præ
ſumitur verum ideo poſt tractatum de præſumptione tractat de
iuramentis.habetur materia.xxiij.cauſa per totum xv.q.vj. per to
tum & dic ꝙ iuramentum aliud eſt deciſiuum cuius tres ſunt ſpe-
cies.ff.e.l.j.aliud ſolidatiuum contractus vt in auth. ſacramēta pu
berum.vel diſtractus in quo plerunque decipiuntur adoleſcentes
quia faciunt refutationem tutoribus quondam ſuis cum iuramen
to vt not.in l.quid ergo.in princ.ff.de contrario iudi.tutele vbi eſt
glo.vnica.in iur.tamē ſi conſtaret de dolo teneretur tutor crimine
ſtellionatus.aliud iuramentum eſt enunciatiuū quod non interpo
nitur animo obligandi.arg.ff.de ędil.edic.l.ſciendum. §. dictum.
adde quod not.ff.de infa.l.Lucius quam glo.bene nota quę eſt ibi
in l.Lucius.quia multum eſt ſingularis Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino circa hanc rubricam ea omnia quæ ſcribit hic elegāter do.
Ant.corſe.in ſua ſolenni repetitione quam fecit de iſta rubri.

CAP. I.

1 *Creditor tenetur remittere iuramentum ſibi præſtitum de ſoluendis vſuris & ſi non remittit ipſe epiſcopus poteſt remittere vel eius vicarius.*
2 *Debitor an poſſit compelli ſoluerē & poſtea poſſit repetere.*
3 *Iuramentum an poſsit remitti ab homine.*
4 *Iuramentum quod a fœneratore gratia fœnoris fit an ipſo iure teneat.*
5 *Iudex ſi relaxat iuramentum an illud tollat.*
6 *Vitium ſi eſt expreſſum in contractu quia dixi iuro tantum ſoluere nomine vſurarum an ſit neceſſaria abſolutio.*
7 *Relaxatio iuramenti an poſsit peti per procuratorem.*
8 *Condictione certi an poſſit agi pro vſuris tacitis.*
9 *Debitor qui non ſoluit vſuras ſicut iurauit an ſit infamis.*
10 *Reſciſsio contractus an poſsit peti niſi præcedat abſolutio a iuramento.*
11 *Ciuitas quid iuris ſi accepit mutuum,& ſindicis iurauit.*
12 *Soluens vſuras ſi velit eas repetere an indigeat abſolutione iuramenti.*
13 *Vſurarius contra quem oblatus erat libellus in curia epiſcopi vbi erat conſtitutio vt non audiretur libellans niſi faceret depoſitum & fuit pronunciatus vſurarius & inſtrumentum eſſe de duplo vere ſortis:an perdat ſimplum quod erat vere debitum.*
14 *Præſtantia ſi fiat in reddibili vbi nunquam ſors habetur ſed datur quiddā redditus annuus puta decem pro centenario an contrahatur hic vſura.*
15 *Fiſcus eſt ſubditorum calamitas.*

1 EX adminiſtrationis. † Creditor te-
netur remitte-
re iuramentum ſibi præſtitum de ſoluen̄. vſuris. ſup-
ple.& ſi non remittit ipſe epiſcopus poteſt remitte-
2 re vel eius vicarius & hoc patet in antiqua.¶†Oppon. quod imo
cōpellatur ſoluere & poſtea poſſit repetere vt j.eo.debitores. ſol.
ibi non erat petita remiſſio vel erat petita ſed non conceſſa quia
forte non erat ſummatim probatum ꝙ contractus eſſet vſurarius
vel quia creditor erat abſens in remotis partibus ita ꝙ remittere
non poterat quo caſu nō poteſt epiſcopus remittere quia nō prę
cedit mora creditoris & quoties ex mora differtur poteſtas ceſſan
te mora ceſſat executio poteſtatis.vt ff.ſi certum pet.l.lecta.§. ſed
ſi ſortis. in hac petitione remiſſionis requiritur ſummaria cogni-
tio & ſi contra petentem remitti eſt aliqua præſumptio non de-
bet concedi.ar.ff.ad car.l. iij.C. cauſę. ſed ſi pro eo eſt præſumptio
debet concedi ar.ff.ad exhi.l theſaurus. & ſi vult ſatiſdare de ſol-
uenda integra quantitate ſi apparuerit contractum purum & verū
non videtur ꝙ ſit neceſſaria alia remiſſio.arg.ff. de nō. oper. nun.
l.de pupillo §.habet autem quod non puto verū quia nullo cano-
ne hoc cauetur & erubeſcimus cum ſine lege vel ſine canone lo-
3 quimur vt in auth.de trien.& ſemiſ.§.cōſideremus.¶†Opp.iſtud
iuramentum eſt præſtitum Deo & homini ergo non poteſt remit
ti ab homine tantum de ſpon.c.pręterea.& in Spe.de legato.§.nūc
oſtendendum.ver.xxiiij.Sol.Deo eſt pręſtitum per reſpectū hoīs
& non homini per reſpectū dei. Pręterea homo relaxat authori-
4 tate canonis.¶†Opp.& videtur ꝙ ipſo iure non teneat iuramen-
tum quia prohibitum eſt principale.i.fœnus:ergo & id quod eius
gratia fit ff.de pac.l.iuris gen.§. prætor.ff.de le.j.l. ſi qs inquilinos.
§.fi.C.de legi.& conſti.l.non dubium.ff.de iure patro. l.adigerę.§.
fi.ff.de condi.inſti.l.quę ſub conditione.§.vlti. pręterea iſtud iura-
mentum eſt turpe ex parte recipientis iuſiurandi promiſſionem.
ergo non eſt ſeruandum ne ex turpitudine ſua reportet commo-
dum.ff.de pac.l.ſi vnus.§.pacta quæ turpe.Nam dolus futurus cre-
ditoris non poteſt ei remitti eadem.l.§.illud nulla.ff.de pac. do.l. ſi
conuenit.

conuenit. & l.ꝓuenire. Nā authoritas iuris & canonis maior est q̃
authoritas iuramenti.¶Istud iuramentū est ꝯ bonos mores credi-
toris quia vsurarius est infamis.vt C.de infa. l. improbū. cū ergo
ex persona actoris ius metimur vt l.j.in prin ff.si pars hære. pet.ff.
de mili.test.l.militis codicil.§.veteranus.ff.de secū.tab l. qui ex li-
beris.§.testō.ff.si vsuf.pe.l.vti frui.§.vtrū si ergo extremum qđ est
agens est inhabile & inualidum ergo extremum patiens.i.reus nō
tenetur. ¶Item agēs tractat de turpi lucro ergo deterior est eius
conditio.vt ff.de regu.iur.in eo quod velis.& l.nihil interest.So.ad
omnia ista ꝯria & similia dicendum est quod speciale est in contra
ctu vsurarum quia est permissum de iure gen.& quia multos expe
dit inuenire fęneratores sine quorum suffragio sæpe multi famę
perirent vt no.in l.si conuenerit.ff.de pig.actio.vbi gl.singulariter.
vel dic ꝙ est speciale vt subtrahatur debitoribus calumniādi mate
ria quia semper diceret iste ꝯtractus est vsurarius & hoc dicat equi
tas summa quæ rigoribus argumentorum præfertur.¶Opp. quia
ille qui petit relaxari iuramentū videtur fateri se obligatum qa nō
est priuatio sine habitu.vt ff.de verb.obli.decem.sol.negat expres-
5 se hoc nō fatetur tacitè.¶†Opp.si iudex relaxat iuramētum ergo
tollit illud itē & fateri videtur contractū esse vsurariū. rñ.non tol-
litur iuramentum sed eius retinetur effectus in suspenso.ff.de do.in
ter vi.& vxo.l.cum hic status.§.sine.& no.ff.de ver.ob.l.ij.& l.inter
stipulantem.§.sacram.& ideo si sentētia fertur postea contra debi
torē & non soluit est periurus.¶Itē ista solutio fit ad aperiendum
viā inquisitioni veritatis & ideo non imponit terminum liti: quia
fit ad litē pręparañ.nō ad decideñ.sicut quādo absolutio fit ad cau
telam. ¶Opp.si istud iuramentū est præstitū deo cū eps sit minor
eo nō potest relaxare ipsum nec sicut minor.pōt in integrū resti-
tuere contra authoritatē superioris.ff.de minor.l.minor autē ma-
gistratus.solu. episcopus hoc facit authoritate canonis delegata
vel dic ordinaria & sic ipse Deus facere videtur vt C.de ve.iure enu
clea.l.j.§.omnia vbi tex.eleganter dicit omnia merito nostra: faci-
6 mus quibus nostra authoritas impartitur. †¶Quæro quid si vitiū
est expressum in contractu quia dixi iuro tantum soluere nomine
vsurarum.respōd.nō credo ꝙ aliqua obligatio oriatur propter vi
tium formę promissionis nec ꝙ sit necessaria absolutio. quia no-
torium non indiget absolutione.secus si nō sit vitium formę.qua
expressa nocent.non expressa non nocent.arg.C.de pact.do.l.con
uenire cum l.se.& in regula iuris expressa nocēt.cuius regulæ nul-
7 la ratio est nisi vitium formę.¶†Sed quæro nunquid relaxatio iu-
ramenti possit peti per procuratorem rñ. sic & fit remissio iura-
mēti domino absenti & ignoranti vt ꝓbat illa.l.not.ff.de iureiu.l.
Labeo.¶Sed ecce creditor petit vsuras propter iuramentū & de-
bitor est præsens amicus eis vult præsentem defendere quia debi-
tor non audet propter iuramentū.rñ.defensorem posse interueni
re pro præsente sicuti pro absente.s.satisdando idoneę.tex.est fin.
ff.de iureiuran.l.si.§.fi.ver.sed & si actorem.& de hoc non reperi-
8 tur melior text.alibi. ¶†Sed nunquid pro vsuris tacitis potest agi
certi condictione. respondeo certi condictio ex mutuo nō potest
proponi quia re cōtrahitur.ff.si cer.pet.l.rogasti.§.si tibi.¶Sed du
bium est de certi condictione ex stipulatione. & dico ꝙ non com-
petit quia stipulatio nō valet.vt ff.de cōdi.inde.l.eleganter in prin.
debet ergo proponi iudicis officium vel condictio ex canone de-
bitores.ꝭ.eo.nec dicitur turpiter ad hoc cogi quia seruare iuramē
9 tum honestum & est adde quod ibi dicā. ¶†Sed nunquid est infa-
mis debitor qui non soluit vsuras sicut iurauit.Rñ.dolus credito-
ris excusat eum ab infamia;vt C.de trās.si quis maior.¶Sed pone
vsurarius petebat.exequi instrumentum quod erat de duplo vere
sortis & erat cum iuramento.debitor non negat simplum nunqd
simplum saltem tenetur soluere.respōdeo sic vt ff.si cer.pet l. qui-
dam æstimauerunt & ar.in l.qui solidum in prin.ff.de leg.ij.C.Sed
an possit opponi absolutioni cōditio aliqua vt ꝙ non intelligatur
absolutus si non probauerit.respōdeo sic.ff.de dam.infe.l.prætor.
10 §.si controuersia.ff.de admi.tu.l.vulgo. ¶†Sed an potest peti res-
cissio contractus nisi præcedat absolutio a iuramēto.rñ. non quia
iuramentū alias iusiur.impedit ꝓcessum & quia præpostere petit
sicut dicimus in illa bonorum possessione quæ petitur causa litis
agnoscen.quę pręābula est.ff.de inoffi.test.l.queadmodum.sed po
ne debitor qui iurauit decessit nunquid hæres habet necesse pete-
re relaxationē iuramēti.respondeo non quia iuramētum nō tran-
sit ad hæredē vt no.Inn.ꝭ.eo.in c. veritatis etiam si iurasset per se
& heredes suos quia aliud est iuramētum defuncti aliud hęredis
vt C.de re.cre.l.generaliter in prin. dicas ꝙ aut ex ꝯctu oritur na-
turalis obligatio. & tunc iuramētum transit ad hæredem quo ad
obligationis vinculum si in iure facta sit mentio hęredis vt ꝭ. c.ve
ritatis.sed non transit quo ad reatum periurij.si aūt ex ꝯtractu nō
orit obligatio naturalis. tūc nullo mō trāsit vt in fęneratitio ꝯctu
oportet eum iuramētū aut nālē obligationē inducere.aut ei acce-
dere.alias nō est necessaria remissio iuramēti vt C.de nō nu.pec.l.
fi.ff.de iure patro.l.adigere.in fi.ff.qui satisd.cogā.l.qui iurato hoc
de vniuersali successione.in singularem aūt successorē nunquam
transit quāq̃ sit licitū iuramentū in uirtute suæ ꝑsonalitatis.ff.ad
Treb.l.j.§.si hæres. sed in virtute suæ realitatis puta ex contractu
minoris secuta traditione cum iuramento bene afficeret quemli-
bet nouum possessorem.C.de rei vend.l.quoties cū materia sua.&
adde quod dicam.ꝭ.eo.c.ego. N. & conclude ꝙ quantum ad soli-
ditatem contractus hæres tenetur seruare iuramentum tamen nō
11 fit periurius.ff.de penis.l.si poena.¶Quid si ciuitas accepit mutuū
& syndicus iurauit.respōdeo ciuitas proprie non potest incurrere
periuriū. ff. de dolo l.sed ex dolo.sed ipsi constituentes syndicum
sic si veniant contra iuramentum alias non in idem iuramen-
to tutoris vel curatoris vnde pupillus non indiget relaxatione iu-
12 ramenti. ¶†Sed pone soluens vsuras vult eas repetere nunquid
indiget absolutione iuramenti.respō.aut iurauit soluere & non in
diget absolutione:quia iam absolutus est soluendo pecuniam. aut
iurauit non repetere & tunc refert aut vult directo repetere & nō
potest nisi absoluat a iuramento.aut indirectè denunciando crimē
ecclesiæ & tunc pōt nisi sit de illis qui denunciare non possunt vt.
13 ꝭ.de iudi.c.nouit.ita intelligitur quod no.ꝭ.c.debitores.¶†Sed qd
dices in quæstione facti vsurarius contra quem oblatus erat libel-
lus in curia epi vbi erat constitutio vt nō audiretur libellans nisi
faceret depositum & fuit ꝓnūciatus vsurarius & instrumentū esse
de duplo vere sortis. vtrū perdat simplū quod erat vere debitum.
videtur ꝙ sic quia in duobus deliquit.Nā plus debito petit de pluri
cautione exigit maximū enim genus cautiōis est deponere.In cō-
trarium videtur ꝙ ipse non egit in curia epi. sed conuentus ibi est
nisi dicatur ꝙ se defendēdo vel excipiendo videtur petere vt ff.rē
ra.ha.l.amplius.illud non curo ꝙ in curia seculari forte ante petie-
rat quia per hoc non infertur ꝙ sit actor in curia episcopi ad quā
nō prouocauit sed prouocatus est: vnde licet in curia seculari si a-
ctor in episcopalis est reus.prærerea si quod grauamen est in depo
nēdo hoc facit episcopalis constitutio & authoritas: vnde non est
grauamen hominis sed legis quę cum facta sit in fauorem credito
rum nō debet verti in odium quod verius puto ne authoritate cō
sti.episcopalis creditor decipiatur ar.in l.j.C.de his qui ve.ęta.im-
14 pe.¶†Extra quæro de quæstione vulgata de præstantia in reddibi
li vbi sors nūquam rehabetur sed datur quidā redditus annus pu-
a ta decem pro cētenario[a] vtrum hic ꝯhatur vsura.& videtur ꝙ sic:
quia hoc sit animo lucrandi. Itē quia est fraus de ꝯctu ad ꝯctum &
sic erunt vsurarij omnes tales facientes præstātia cupiditate & dul
cedine lucri.Nā vsura nō est aliud,quàm dulcedo lucri pręter na-
turā ¶In cōtrarium videtur quia licitum est emere annuū cēsum
sed iste ꝯctus videtur quædam emptio vel quidā ꝯctus innomina
tus vt do sic vt des.i.do tantum pro tanto quia nomine carere dici
tur omnis contractus quia non habet genus & differentias voca-
les vt l.j ff.de præscri. verbis & hoc ideo statutum fuit quia plura
sunt negocia quā vocabula vt ibi dicitur.omnes quippe cōtractus
innominati dicūtur habere genus sed non differētias adinuicem.
sed vno generali vocabulo dicuntur ꝯctus innominati & incerti.
sed non hoc nō est vis quantū ad propositū:quia non disputamus
de nomine sed iusto & iniusto & eius realitate. Præterea istud ius
habetur loco cuiusdā prædij ex quo annua pensio percipit.C. de
sacros.eccle.iubemus nulli.Pręterea per statutum ciuitatis iste red
ditus est cōcessus loco renumerādę liberalitatis ciuiū & remouen
dæ dānositatis eorū. vnde est quædā prouidētia legalis efficacior
iudiciali & conuentionali.dicit Arch.i.di.consuetudo.ꝙ prouidē
tia statuti nihil operatur circa vsuras. sed illud est verum cū lucro
captando sed in damno vitando bene valet prouidentia tam lega
lis q̃ iudicialis q̃ etiā cōuentionalis vt no.C.de summa trin.l.j.siue
sit damnū verum siue præsumptum. Nam hoc potius est interesse
taxatum a.l.vt C.de iure do.l.fi.sicut quādo taxatur propter perfi-
diam debitoris.ff.de neg.ge.l.qui sine vsuris. & l. quia tantundem.
Præterea ciuitas pōt rei suæ legem dicere. Itē ciuibus suis tanquā
filiis suis donare.Itē quia omnes facultates ciuium in ipso fisco es-
se vidētur:quia interest rei publicę habere subditos locupletes nō
15 minus quam ipsam bursam fiscalē vt C.de cad.tol.l.j.in fin.¶†Itē
quid aliud est fiscus quam subditorū calamitas cū igitur subditorū
status ad statū reipublicę pertineat non videtur absurdū neque cō
tra ius diuinū vel naturale dictum statutū & ideo seruandū & ma-
ximè cum detur bona materia cuilibet iuuandi rē publicam.ff.de
cap.& postli.reuer.l.postliminium.§.filius.ff.de iusti. & iu §. velu-
ti.præterea hoc fit principaliter gratia ciuitatis non gratia fęnoris
& debet considerare principale motiuum animi non id quod ve-
nit in consequentiam.ff.de reli.at si quis.§.plerique.ff.si cer.pe.l.si
quis nec causam.& l.rogasti.in prin. Sol. istæ sunt quęstiones peri-
culose maximè quo ad conscientiam sed dici potest ꝙ si iste con-
tractus

ADDITIO.

a ¶ Vide allegata per d. Iaſ. in l.cunctos populos, C. de summa trin. & fide catho.

tractus habeat in se equitatis recompensationẽ & proportione licitus est quia cũ nõ sit formaliter contractus vsurarum ad æquitatẽ naturalẽ recurrendũ est quia equitas naturalis in omni re dominatur cum idẽ sit ꝙ ipsa naturalis iustitia. ff. de exc. tu. l. scire oportet §. & si maximè. & facit. j. de vsur. c. naviganti. dũtamen ex isto cõtractu quis excessiue nõ lucretur qa excessus modi facit fraudẽ ꝓsumi vt C. man. l. per diuersas. & l. ab Anastasio. id vero tantum rescinditur quãtum modus exceditur. quia quod sit vltra modũ reducitur ad modum & mensuram. ff. si cer. pe. rogasti. §. si tibi. & nota. ff. de vsu. l. placuit. quidã damnant istum contractum ex certitudine lucri perpetui. ego ex excessu modi quia nullo iure cauetur ꝙ certitudo lucri sit de genere prohibitorum. C. de rescin. ven. l. ij. & l. j. in fin. C. de sen. quæ pro eo cũ sit dummodo lucrum sit honestũ. Alij dicunt aut quis accessit ad hunc actum compulsus & non est vsura, aut sponte vel procurauit se compelli & tunc est vsura.
¶ Item aiunt ꝙ non potest talis quæstus emi etiam ab eo cui re vera debetur quia sponte fit & nulla necessitate cogente. & tamẽ hæredi vniuersali deberetur. qa transit cũ vniuersitate. Nam ab ea separari nõ põt. ff. de hær. insti. si qs hæres insti. fuerit excepto fundo & l. quædam. ff. de acqui. re. do. cum legebam floreñ. iam sunt fere anni. xl. ista quæstio fuit multum vẽtilata inter magistros in theologia. quæstiones etiam istæ sunt ventilatę per dominum fratrem Raymundum in summa sua & per dominum fratrem Ioannem in laudabili summa in materia vsurarum. Tamen ego aliqua & legibus probo & corroboro. Bald.

CAP. II.

1 *Iuramentum præstitum à prælato de non petendis rebus ecclesiæ est inualidum.*
2 *Iuramentum metu extortum an ipso iure sit aliquod.*
3 *Episcopus an possit venire contra factum suum.*
4 *Iuramentum præstitum episcopo ab eo qui in ipsum violentam manum iniecit an teneat.*
5 *Pœnitentia aliqua an imponatur ei qui absoluitur ad cautelam.*

1 PEruenit. † Non valet iuramẽtũ prę̃stitũ a prę̃lato de non petẽdis rebus ecclesiæ. h. d. scđa ibi cognita. ¶ Casus. Quidam comes Artulfus cepit quendã episcopũ fecit eum iurare quod non repeteret res sibi ablatas. ¶ Quæritur vtrũ teneat iuramentũ ita ꝙ possit cõpelli per epm̃ ad obseruãtiam eius. rñdeo ꝙ non tñ papa absoluit eum ad maiorem cautelã. ¶ Opp. quod debeat seruare iuramentum vt supra qđ me. cã ad audientiã. j. c. si vero. Sol. aut iurat super rebus ecclesiæ & loquit̃ hic aut sup̃ rebus propriis & loquũt̃ ɔ̃ria. Cõtra hoc op. de litera quę dicit de rebus suis. ¶ So. ista dictio suis ponit̃ impropriè i. ecclesiæ suæ & sic rusticus dicit iste cãpus meus est nõ & dr̃ mẽtiri: sed abusiue loq̃ vt no. in l. ij. ff. de ori. iur. vbi est gl. fin. Iste tñ abusiões nõ sunt tolerabiles cũ alterius iactura. † Mõ quęritur vtrũ iuramentum metu extortũ sit ipso iure aliquod quidã dicũt qđ nõ. alij dicũt ꝙ sic qa istud iuramẽtum nõ peccat in cõsensu sed in qualitate ɔsensus. de hoc no. xv. q. vj. c. authoritatẽ. & xxij. q. iiij. inter cætera. ¶ Et ideo puella quæ fecit refutationẽ cum iuramẽto patri p̃ metũ indiget absolutione vt no. Arch. in c. quãuis de pac. li. vj. idem si ꝑpter nimiã reuerentiã. s. impressiuã vt sin. no. in l. j. §. quæ honorandæ. ff. quarũ re. ac. non da. ¶ Opp. litera dicit iurantẽ non teneri postea dicit eũ absolui. Nã si non tenetur ergo absolui nõ põt vt ff. de verbo. obli. l. decem. Sol. triplex est absolutio scilicet necessaria vtilis & temeraria si loqueris de prima nõ oportet absolui quo ad res ecclesiæ. sed quo ad proprias sic. Si loqueris de scđa quę dicitur ad cautelã vtilis est valde: quia si postea imputatur de periurio nõ habet postea necesse probare metũ. ¶ Quęro ƒm Inn. quid si sponte adiurauit res ecclesię. rñ. dicit Inno. ꝙ episcopus dabit curatorẽ bonis ecclesiæ vel ipse idẽ qui iurauit constituet actorẽ: sicut si tutor adiurasset res pupilli. & no. bene hoc dictũ: vel dabit episcopus licẽtiã ipsi iuranti quod noĩe ecclesiæ agat. ¶ † Vtrũ eps̃ possit venire ɔ̃ factũ suũ dic vt no. Arch. lv. di. c. pęnitentes. & subdit ꝙ ɔ̃ propriũ iuramentũ nullus restituit in integrũ & etiã interueniẽte metu. & est ratio adultus habet ętatẽ perfectam interposito iuramẽto & ideo dicimus ꝙ iuramẽtum facit eum maiorem, i. idoneę ętatis. Est enim quędam ętatis venia ꝑter spiritualitatem iuramenti a iure introducta vt no. in l. ij. C. de rescin. ven. debet ergo loco restitutionis in integrũ implorari absolutio à iuramẽto. sed contra iuramẽta aduersarij bene datur restitutio minori. ff. de iureiurãdo. l. nã postea. §. si minor. ƒm Inno. vidi quoddam rescriptũ papę qđ propter enormitatem dãni debet cõcedi absolutio minori iuranti ad hoc inducto dolo aduersarij & absolutus petet restitui in integrum cõtra contractum & sic erũt necessariæ petitiones ita intelligas Inno. si enim subordinantur sicut rescindens & rescissoria instit. de act. §. rursus. Nam etiam statuta non tenẽt quibus dolo inest. tex. est vnicus in iure in l. j. in fi. ff. de
4 excep. do. ¶ † Extra op. iste comes qui ceperat episcopum erat excõmunicatus propter violentam manuum iniectionem. ergo non tenuit iuramentum sibi prę̃stitũ vt in c. dño guerrã. in ti. hic finitur lex præsertim cum durante peccato non possit absolui ab excõmunicatione. Solu. imo tenuit habitu & obligatione licet non cõ-
5 petat actio. Casus est hic valde notabilis. ¶ † Quæro vtrum ei q ab soluitur ad cautelam imponatur aliqua pœnitentia. rñdeo sic ꝙ ieiunet vel oret non quod aliquid soluet. peccauit enim per fragilitatẽ & ideo debet pœnitere de peccato. non autem est necesse quod absoluatur a promisso secundum Inno. quod tene menti. Bal.

CAP. III.

1 *Periurare non dicitur ille qui ex iusta causa superuenienti venit contra tenorem iuramenti.*
2 *Votum an possit in melius commutari.*
3 *Iuramentum quando duo inuicem frangunt neuter est periurus.*
4 *Ecclesiæ vsque ad quam quantitatem donari possit absque testimonio insinuationis.*

PEruenit. Duo dicit scđm. ibi nec tu. Casus. Rex Francorum iurauerat dare quendam possessionem in feudum cuidam nobili qui similiter iurauit quod esset vasallus regis. iste nobilis non obtempẽrauit postea conditioni feudi. vnde rex contulit ipsum cuidã ecclesiæ. Quæritur vtrum rex sit periurus. respondetur quòd non quia iuramentum in melius commutauit quod potuit quia vasallus cõ-
1 ditioni feudi non paruit. Io. de deo in suffragio. ¶ † No. quòd non dicitur periurare ille qui ex iusta causa superuenienti venit contra
2 tenorem iuramenti. secundo nota. quòd fides etiam iuramento[a] solidata ei qui non seruat fidem non debet seruari sic. ff. loca. l. quæro. §. inter locatorem. quia hoc operatur tacita conditio subintelecta ab vtraque parte. secus si ab altera tñ vt subtiliter not. ff. de condi. ob causam. l. j. & not. hic arg. quòd durante feudo dominus non potest id concedere etiam ecclesiæ quæ debet esse mater iustitiæ. & sic potest quòd in feudis præstito fidelitatis iuramento. dominus licet sit Imperator vel Rex Françorum ius pœnitendi non habet si vasallus seruat fidelitatem teno menti. ¶ Item nec vasallus quia est feudum ligium quod à principe datur in quo non
2 habet locum pœnitentia quia lex est. ¶ † Quærit Innocen. an votum possit in melius commutari dicit Innocen. quòd sic authoritate superioris. non authoritate propria. Nota quod triplex est commutatio. scilicet necessaria & hæc potest fieri authoritate superioris. vt ff. de admini. re. ad ci. perti. l. legatum vtilis. & hæc potest fieri si nemini nocet alias non etiam authoritate superioris vt in c. quia contingit. de reli. do. temeraria. & ista nunquã potest fie-
3 ri. ¶ † Vltimo not. quòd quando duo frangunt inuicem iuramẽtũ neuter est periurus & hincinde intelligitur tacita conditio & hoc.
4 ff. de le. ij. cum pater. §. libertus. & l. ij. ff. ne quis eum. ¶ † Quæro vsque ad quam quantitatem possit donari ecclesiæ vsque testimonio insinuationis. dicit Arch. vsque ad octingẽtos aureos. lxiij. di. c. ego, vbi vide & intellige in donatione simplici. Nam si in feudũ taxata non est summa vt hic expressè patet Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide dominum Alex. consi. cccclxvij. vij. col. vide etiam. Bal. consil. ccix. secundo volu.

CAP. IIII.

1 *Instrumentis publicis an & quando apponi debeat hora.*
2 *Stipulari successoribus an quis possit.*
3 *Soluere qui iurauit die dominica non incidit in periurium si soluit immediate nocte.*
4 *Papa non dicitur nisi qui intrat secundum regulas sanctorum patrũ & conciliorum.*
5 *Probare quid oporteat ad probandum aliquam esse traslatam vt vxorem.*
6 *Consulere & facere par est delictum.*
7 *Papa est supremus personatus.*
8 *Perdere membrum aut vitam an æquiparentur.*
9 *Præpositio ad significat actum perfectum.*
10 *Dictio ad significat secundum adiunctum.*
11 *Vasallus an possit testificari pro domino.*
12 *Obligatur quis per iuramentum credentiæ vt in præiudicium domini non reuelet.*
13 *Reuelans qua pœna punitur.*
14 *Exempti debent iurare quod non alienabunt proprietatis ecclesiæ Romano pontifice inconsulto.*
15 *Captiuus licentiatus ab hoste non tenetur reuerti ad ipsum nisi aliud prohetur actum inter eos.*
16 *Promittens ire potest mittere si est impeditus.*

Ego

EGo.N.episcopus. Hec decret.ponit formam iuramenti septem capitula continenti secundum quam iurant papę episcopi qui sunt exempti.¶Casus. quęsitum fuit a papa sub qua forma debeant iurare episcopi exepti. respondetur vt in litera.¶Ibi ab hac hora.ista dictio ab.suum principium includit & nō excludit aliquando autē ponitur exclusiuè.ff. de ac.empt.l.ratio.§.fi.l.a caligato.C. de nup.per Cy.quandoque fit computatio de momento ad momentū vt cum adiicitur momentis temporum.quandoque de die ad diem quandoque adiicitur diebus. Itē in aliis temporibus vt in mense & anno: quia excludit extremitatem a qua reliquum tēpus includit dic ergo ex hac hora.l.fine dil.
1 lxviij.di.c.ego per Arch.¶†Ibi hora ar. φ in publicis instrumētis debeat apponi hora qđ est verū si expedit scire horam.ff.de fol.si ex pluribus.§.j.in gl.pua & notabili alias sufficit apponere diē idē
2 in loco loci.¶†Ibi successoribus no.φ qs pōt stipulari successoribus & istud iuramentū est reale nec oportet iterum successoribus
3 iurare fm Arch. ¶†Itē qui iurauit soluere die dñica nō incidit in periurium si soluit in media nocte vt no.Arch.lxxv.di.qđ a patribus.nisi forte posset cōmitti aliqua fraus qđ relinquitur arbitrio boni viri.ita intelligitur gl.quæ est.ff.de fer.l.more Romano noīe enim diei nox continetur nō ecōtra: qa nox facta est propter diē non dies propter noctē fm magistrum sententiarum in psalmis. ¶Ibi fidelis in hoc verbo stat substātia primi capituli vt in primo.
4 c.de forma fidelitatis.& in ti.seq.de noua forma fidelitatis.¶†Ibi canonicę intrātibus & dic canonicę.i.scdm regulas sanctorum patrum & conciliorū alias non est papa:sed intrusus & antipapa. vnde cardinales nō plus possunt q̄ sibi cōcessum sit à canone vt in c. ne Romani.de ele.in cle.& hoc in substantialibus.& de cerimonialibus non curamus.inter ceremonialia pono ēt intronizationē & coronationē quia nihil iuris conferunt si electio nō valet qa nihil operatur possessio in intruso nisi ad dānum suū & ignominiam. ff.de decu.l.herennius.¶No.qđ iuramentum præstitū prędecessori nō transit ad intrusos.Itē dico quod iuramentum pstitum intruso non transit ad intrantes canonicæ.ff. de condi. inde. si vrbana.Ibi non ero. Secundū capitulum.Primū capitulum fuit confectū verbis affirmatiuis & respicit personas. Scdm concipitur negatiuis itē tertium quartū quintū & sextum verbis affirmatiuis. ¶Ibi septimum ibi apostolorū limina similiter à verbis affirmatiuis.Scdm.capitulū vsque ibi consiliū. Tertiū.vsque ibi papatum.Quartū vsque ibi vocatis. Quintū vsque ibi legatū Sextum ibi.& in suis.Septimum ibi.apporū vsq; in fi.¶Ibi honorifice.hoc dicit quia q male tractatur dr tractari.ff.de ver.ob.quidā cū filiū.vbi est casus vni-
5 cus in iure nisi esset istud aduerbiū honorificę. ¶†Ex his collige φ ad probādū aliquam esse tractatā vt vxorē nō est necesse pbare φ fuerit honofice tractata sed qualitercūque puta vtiliter induta vel quia faciebat portare ligna de sylua vel texere. ¶Ibi necessitatibus no.charitatiuū subsidiū nō deberi nisi in casu necessitatis.¶Itē no.ita subsidiādū minoribus legatis principis sicut maioribus iuxta illud nō tibi sed Petro.¶Ibi sic Deus me adiuuet. ergo à cōtrario sensu periurus est extra ptectionē & auxiliū Dei & ecclesię qđ
6 sonēt hęc verba extra protectionē habes. C.de na.lib.l.j.¶†Ibi cōsilio neque in facto.no.par esse delictum consulere & facere not. consiliū & factū poni vt diuersa & dictio neque ponit copulatiue. & copula cadit inter diuersa ille autem est in consilio qui præcedenti tractatu concludit id qđ deliberatur fiedū.ff. de paricidiis. l.
7 vtrū.¶Ibi adiutor ero in tpalibus & spiritualibus fm Inno.¶†Ibi papatum papatus dignitas papa persona vnde papa est supremus
8 personatus.¶†Ibi vitā perdant aut mēbrum ista equiparantur qa membrū qđ excipit vitā pdit & noīe mēbri cōtinet ēt digitus licet digitus non sit mēbrū integrale sed articulus mēbri,secus tamē esset in statutis municipalibus.ff.de sta.ho.non sunt liberi puta si statutū dicit si quis amputauerit ei mēbrū cōtinetur digitus qa nō arguit de parte ad totū quia nō sunt paria vt dicunt aduocati. ¶Ibi ꝯsiliū.tertiū capitulum.& no.φ qui pdit ꝯsilium secretū est similis
9 homicidę. ¶†Ibi ad eorū dāna de ista prępositione ad.qđ significet actū pfectum habemus.C.de his q ad ecc. confu. & C.de his q ad statuas prin.confu.aliqn significat viā nō terminū vt cū dicitur lupus vadit ad syluā vel exit ad sylua.ff.de vsuf.l.arboribus.§.ij.in
10 gl.¶†Dictio ad quādoq; notat ad locum vt vado ad ecclesiā quādoque denotat animū vt hic.& breuiter significat fm adiunctū. & dicit Arch.φ quādoq; significat.intentionē quādoq; consequetiā quandoq; terminū.j.q.j.c.ipse per Arch.h.d.vt elegāter no.Bar.ff. de iureiu.l.item apud §.cum vitiū.Si statutum dicit si qs accesserit ad castrū oportet φ venerit prope terminū motus. si dicit si qs accederet sufficit qđ sit in via si vero dicit si qs accesserit in castrū oportet φ intro sit ingressus.facit.ff.arbo.fur.ced.l.cedere.§.subsecare.¶Ibi papatū quintum capfm. ¶Ibi saluo no.quędā excipi a fidelitate.ex hoc patet φ vasallus suā salutem & honestatē debet preferre saluti domini licet Ber. hic innuat ꝯ.sed pōt intelligi qñ
11 sine periculo fieri pōt.¶†Ex hoc sumitur ar.p.g.naso.qđ vasallus non pōt testificari pro domino melius diceret ꝯ dñm quia iurauit non esse ꝯ eū. nō autē iurauit nō esse pro eo. tñ vtrūq; falsum est. de hoc in Spe.de teste.§.j.ver.sed nunqđ vasallus.qa præter feudū ingenuus est.¶Ibi ꝯ.oēs homines.no. qđ est iuramētum ligiū.nec hoc casu excipitur imperator. ¶Ibi vocatis ad sinodū.i.cōcilium gñrale.& no.φ ad conciliū generale principaliter sunt vocādi epi. & sufficit hic vna vocatio fm doct.Ibi nisi præpeditus.no.impedimentū a piurio excusare dūmodo sit impedimētum canonicū & non aliter.ibi legatum.s.generalē vel spālē.¶Ibi cognouero. No. ignoranti nihil imputari vt ff.de decr.ab or.fa.l.fi.φ ff.depo.si quis nunciatus.¶Ibi in eundo & redeūdo.No. qđ ille q debet bene tractari in eūdo debet eodē modo tractari in redeūdo.ibi & in suis ne
12 cessitatibus ergo epi tenentur et legatis laicis ad charitatiuū subsidium.¶†Ibi apostolorū limina.vltimū capfm dicit Inno. φ vbi est papa ibi est Roma Hierusalē & mōs Sion. ibi etiā est cōis patria.
12 ff.de excu.tu.l.si duos.¶†Quæro ad qd obliget quis per iuramentum credentiæ.rñ.vt in pręiudicium dñi non reuelet. sed si dñs haberet malā intentionē pōt releuare caute. tñ ei qui pōt pdesse nō obesse.qđ ergo hoc dicitur de ꝯsilio intelligo de honesto fm do.
13 ¶†Qua pęna puniē reuelās.rñ. arbitraria vbi non est taxata pęna. ff.de effr a.& expil.j.§.expilatores.arg.ff.de testib. scio.ff.de pęnis.l.
14 hodie.C.de summa trin.l.j.in fi.¶†Extra not.φ exēpti debent etiā iurare φ nō alienabunt pprietates ecclsiæ Romano pontifice inconsulto.de feu.c.ij.de reb.ec.non ali.vt sup.Ibi absolutoria.not.φ vasallus dñs pōt laxare iuramēti vinculū & in ipsum absoluere & no.
15 φ licētia hēt vim absolutionis.¶†Et est ar.φ captiuus licētiatus ab hoste nō tenet reuerti ad ipsum nisi aliud pbetur actum inter eos.
16 In textu aut p certum.i.q ostendit mādatum. ¶†Ibi nūcium not. qđ ille qui promittit ire potest mittere si est impeditus.ibi sic me deus.supra fuit pollicitatio imo tacita stipulatio,hic iuramētum. j.q.vij.quoties cordis oculus.Bald.

CAP. V.

1 *Ciues an teneantur iurare potestati.*
2 *Clericus non habens administrationem non tenetur iurare in manibus episcopi sui tenetur tamen ei facere manualem obedientiam.*

NVllus. Eps nō facit sibi iurare clericos nisi quibus committit ecclesias.scđa ibi nisi forte.¶Casus.epi compellebant clericos ad iurādum sibi obedientiam.hoc non debent facere nisi quando committitur eis administratione. ¶Quomodo aūt interpretet hoc iuramentū dic quod intelligit in licitis & honestis & possibilibus de iure de natura de facto fm bonos mores.ff.de verb. sig. nepos proculo.& eleganter no.ff.de reg.iur.non videtur.§.qui iussu.j.c.venientes.&
1 in c.imperialem.§.fi.de prohi.feu.alie.per Fede.¶†Sed an ciues teneantur iurare ptāti. rñ. nō nisi quando. committuntur iuratorię cautioni vel nisi pro officio eis decreto vt no.ff.de edē.l. quędam. § annularios vel nisi sint de rebellione suspecti.& dic vt dixi super
2 pace constantiæ in opere meo.¶†No.quod clericus non habens administrationem non tenetur iurare in manibus episcopi sui tamen tenetur ei facere manualem obedientiam.Ber. not. hic casus in quibus est iurandum.Bal.

CAP. VI.

1 *Debitor an debeat soluere vsuras.*
2 *Infamis non efficitur quis cui remissum est iuramentum dilatione pendente.*
3 *Debitor si non velit soluere quod remedium habet.*
4 *Debitor quid iuris si iurauerit non repetere.*
5 *Votum iuramento firmatum an possit in melius commutari.*
6 *Scholares licentiati Bononię quid iuris si iurant non recipere alibi doctoratum.*
7 *Imperatori non solum licitum est facere statutum per quod ex causa puniatur ius subiectorum sed etiam alijs principibus & populis.*
8 *Tempus quando est statutum pro victa actionis ab origine non curatur scientia debitoris sed creditoris.*

DEbitores. Debitores propter obseruātiam iuramenti prius debent vsuras soluere quas postea repetunt.hoc dicit. ¶Opponitur non tenet principale ergo nec iuramentum quod est accessorium.vt C.de legi.l.non dubium.Sol.ibi loquitur in præcisē prohibitis sed vsurę non sunt præcisē prohibitę sed accusatiuę indebitę. ¶Item hic accessorium est fortius quàm principale: & ratio est propter reuerētiam non pter vsurarij iustitiā. ¶† Oppo.debitor soluens vsuras peccat ergo nō debet soluere.so.nō peccat quia hoc facit respectū diuini numinis pter iuramētū.ff.de iureiu.l.g per salutem.¶Opp.debitor pōt agere ergo multo fortius excipere.quia cui damus actionem multo fortius exceptionem. ff. de superfi.

perfi.l.j.§.qđ agit.fo.illud. verum actio & exceptio cōcurrūt in origine.sed hic sunt ꝯrie & origine quia exceptio ꝯcernit tps ante solutionē.actio vero tps post sic habemus econtra ꝙ cui denegať exceptio multo fortius denegať actio.vt C.de trāsa.l.nec intentio. sed illud est verū nisi superueniat causa actionis dandę. vt ff.de cōdi.sine cā.l.si fullo.ff de condi.inde.lul.ff.rē ra.ha.l.procurator ad exhi.§ j.ff.de eui.l.vēd.cum l.se.¶Opp.si pōt repetere incōtinenti ergo momētanea solutio non liberat eū vt.ff.de sol.l.qui soluit.so. ista decr.debet intelligi qñ soluit animo trāsferendi dominij licet momētanei.sed ibi nō fuit animus trāsferendi.sic.ff.sol.mat.l.seruus dotalis.& ff.si cer.pe.l.si tibi.¶Opp.quia solutio debet esse perpetua.ff.de so.in numerationibus § fi.ff.de ar.inter castellianū.Sol. illud verū qñ habet ꝑpetuā cām sed hic nō habet perpetuā cām. de hoc no.ff.de condi.inde.l.neratius.¶†Sed pone quod mutuaui tibi. c. bononię quam pecuniam tu promisisti mihi remittere de partibus tuis in pascate. adueniēte pasca non mihi remittebas ego nolebā qđ efficeris infamis.vnde fui ꝓtestatus ꝙ nolebā te esse ꝑiurū pro modica re vel qa eras frater meus. & hoc fui protestatus te absente.queritur an sis infamis.rñ.nō quia remissum est tibi ius iurādum dilatione pendēte.ff.de iureiu.l.Labeo.ēt si certū sit ꝙ in termino nō poteras soluere quia pęna legalis est.ff.de verb. obl.l. cū stipulatus sim mihi a procuło per Bar.¶†Quæro si debitor nō vult soluere quod remediū habet.dicit Inno.ꝙ debet cogi petere creditorē ad relaxādum iuramētum & si creditor non vult relaxare relaxabit iudex.sed si creditor ē absens habet necesse soluere postea repetit.Inn.intelligit qñ sine dolo malo.alioquin iudex potest relaxare ne dolus patrocinetur creditori cuius absentia Dei pręsentia repelletur.C.de iud.l.properādū.§.finaūt reus.& in auth. qua in prouincia.Dicet aliquis quō pōt episcopus relaxare in præiudicium iur.alterius. rñdet Inn.qa ēt principi est licitū statuere vel facere ex causa in pręiudiciū iuris alterius qđ tene mēti.¶†Quæro quid si debitor iurauit nō repetere.Rñ.denunciabit sed si etiā iurauit non denūciare ecclesiæ iuramētum nō est seruādum quia est ꝯ regulā euangelij. ¶† Quærit Inn. vtrum votū iuramento firmatū possit in melius commutari.& determinat ꝙ sic.quod tene mēti. ¶†Quid de scholaribus licentiatis Bononiæ qui iurant non recipere alibi doctoratum. Nā istud iuramentum est satis honestum. rñ.solus papa pōt absoluere nisi forte iusta causa emergat puta qa propter emergentes inimicitias vel viarum discrimina non posse ad eum locum tute se conferre vel propter mortalitatem subitaneam. ¶†Extra no.ꝙ nō solū impatori sed ēt aliis principibꝰ & populis licitū est facere statutū per qđ ex cā puniatur ius subiectorū verbi gratia statuūt præscriptionē ex qua nascit exceptio quæ opposita perimit actionē nō obligationē naturalē quę exceptio est exclusio actionis & causæ cā.sed causa producēs actionē est obligatio ciuilis nō naturalis.tñ si statutū inciperet à præcedēti monitione puto qa diceret monemus omnes creditores & dominos vt agāt infra tin tps alias eos priuamus suo iure tunc oīs obligatio esset sublata nec exigitur bona fides debitoris sed mora creditoris C.de inge.ma.l.diffamari. vnde aliud est in simplici præscriptione vbi præscribitur facultati agendi aliud in monitione quod est valde not. ¶†Itē scias ꝙ quando tempus est statutum pro vita actionis ab origine non curatur scientia debitoris sed creditoris.ff.de ędil.edic.cum sex.ff.de calum.l.annus.ff.de act.& obli.l.in bon.§.sed cum resc.ssa.insti.de perpe.& temp.ac.in princi.& in isto. c.quod non requiritur habilitas in stipulatione. sed in promittente dummodo sit appositum iuramentum.Bald.

CAP. VII.

1 *Iuramentum de non inferendo grauamen creditori donec sit ei satisfactum an teneat.*
2 *Redditus dicuntur deductis expensis.*
3 *Cautio sufficiens quę dicatur.*
4 *Fructus an extenuent sortem.*
5 *Compensare an possit qui iurauit soluere.*
6 *Compensatio pro solutione cedit.*

AD nostram. Si debitori creditor iurauit nullum grauamen inferre donec fuerit pecunia persoluta iuramentū seruare cōpellitur. h.d.secunda ibi.ideoque.¶Casus qdam petrus mutuauit pecuniā quibusdam militibus sub pignore quarundam possessionū & quorundā redditoum.qui nobiles iurauerunt nullum grauamen inferre nisi forte persoluta.demū isti nobiles suis terminis non contenti nōdum forte soluta expulerunt dictum Petrum de possessione.archiepiscopus enim Rothomagensis mādauerat dicto Petro qđ restitueret possessionē.& quia nō restituebat excōicauit eundem.vnde isti Petrus conquestus fuit papę de archiepiscopo & de nobilibus.papa primo mandat archiepō quod eum absolu at recepta cautione. deinde mādat nobilibus ꝙ restituant possessionem & redditus vsq; quo satisfecerint. tertio mandat dicto Petro ꝙ restituat possessionē & redditus superfluos deductis expēsis & si dictus Petrus amonitus non restituerit.in eandē excōicationis sñia reducatur & istud est quartum mandatū.
1 ¶†Not. ꝙ tenet iuramentū de non inferēdo grauamē creditori donec sit ei satisfactū.¶Item no.ꝙ ꝑmissus superioris illicitus puta archiepiscopi nō excusat a periurio vt patet in verbo ꝯ iuramentū non ob.ff.de sol. si stipulatus.§.qui lanceā.quia illa permissio fuit rationabilis.¶Tertio no. ꝙ debitor qui non soluta pecunia integra subtrahit redditus possessionum tenetur eos restituere creditori.facit.ff.de distra. pignor.l. quamdiu.
2 ¶† Quarto no.qđ redditus dicuntur deductis expensis ff.de vsufr.leg.l.fundi Trebatiani.ff.sol.matri.l.fructus.de fruc.& litis expensis.l.fi.ff.de peti hæred si a patre vel domino.§.j. Vltimo not. quod quis in eandē sententiam excommunicationis reducitur.& dic eandē quo ad genus.nā excōmunicatio vetus extincta est nec reliquiæ eius remanserunt.ff.de pac.si vnus.§.pactus. ver.sed si pactum.
3 ¶†Quæro quę dicatur sufficiens cautio dic illa quæ satisfacit iuri & homini. vel saltem iuri. Item dicitur sufficiens.i.secura vt l.j. ff. qui satisd. cog. & dic vt in gloss.
4 ¶†Quæro vtrum fructus extenuent sortem rñdeo consumpti sic sed extantes non.sed sunt pignori sicut & ipsum prædium.C.de pigno. l.ij. ff.solu.matrimonio.l diuortio.§.donationes.
5 ¶†Quæro an qui iurauit soluere possit compensare.[a] respōdeo sic ex eadem causa vt fructus consumptos.sed ex alia causa quidam dicunt quod sic:qa qui compensat breui manu soluit.ff. de iure dotium. l. si sponsalibus.§.j.ff.qui potiores in pigno.habe.l.si debitor.& ff. de cōdictio. ob causam.l.si mulier.& hoc si debitum est liquidum cæterum nō admittitur ad liquidandum propter iuramentum. Alij dicunt qđ non potest compensare quia non obseruat iuramentum in forma & ideo exceptio compensationis non dicitur exceptio solutionis sed exceptio doli vt insti.de act.§.in bonæ fidei.dicas ꝙ iste nō est periurus.qa aduersarius facit quō minus soluere possit.iste tex. est vnicus in iure.ff de condi.& demonstra. Iulianus ait el picolo, imo concor.ei.ff de sta. lib.l.iij.circa prin.ver.vnde quæritur.nec obst.ꝙ iuramentum debeat obseruari in forma quia illud verum quando de nudo facto & non effectu est cogitatum de condi.&de mon.meuius.C.de transf.l.vbi pactum.ff.de verbo.obl.l.quidā &
6 facit.ff.rem ra.hā.amplius & ibi plene per Bar. ¶†Item compensatio pro solutione cedit.& de similibus idem est iudicium vt ff.de iureiur.l.tutor.§.prodigus.& facit quod no.ff.de pcur.l.si quis mihi rem.ff.de sta.lib si peculiū.§.de illo.ff.de calū.& l.qui ēt.nisi esset dictū iuramento ꝙ promittit soluere & non per iur.fictionē licet possit argui ꝙ ista fictio realiter idem est ꝙ veritas quia eādē habet vtilitatem & ideo exorbitat ab omni regula fictionū. ff.si cer. pet.l.singularia.¶Opp. ꝙ isti nobiles ceciderūt a iure suo quia ius sibi dixerunt.So.authoritas episcopi et iniusta eos excusat ex quo pars fuit citata.sed si nō fuisset citata nō excusaret eos.C.vñ.vi memincrint.& no.in l.si quis in tantā eo ti. C. si per vim vel alio mō. l.fi.ff.de acqui.pos.l.iuste quod est notandum.

ADDITIO.

a ¶ Vide Abb.hic in vlt.col.& plenius vide ēt multa egregie examinata pCorsetū in repetitione.s.e.ti.in ix.col.in ver.xv.priuilegiū.& vide p do. Alexan. cōs.xcj.in pe.col.in ij.vol.per Barb.cōs.xliij.in ix.col. in scđo dubio. vol.ij.

CAP. VIII.

1 *Metu grauissimo si aliquis expulsus refutauit ius suum iuramento interposito an possit repetere.*
2 *Facere an quis possit quod iuramento per metū facto nō obligetur ipso iure.*
3 *Iuramentum per metum extortum an obliget in foro conscientię.*

SI vero aliquis. Si iuramentum per metū extortū potest seruari sine præiudicio animæ iurātis est seruādū sed si vertitur periculū animę aduersarij à iuramēto ecclia absoluere cōsueuit.sc. a ibi.tibi diximus.¶Casus quęritur si aliquis expulsus metu grauissimo refutauit ius suum iuramento interposito an possit repetere.dicit papa ꝙ non debet dari materia alicui propria authoritate veniēdi ꝯ suū sacramētū nisi vergat in detrimētū salutis ęternæ tñ de cōsuetudine Romanæ ecclesiæ est ꝙ iurās absoluatur a tali iuramēto & tūc veniet ꝯ rē iuratā & ꝯ iuramentū quod est ꝯ abs-
1 sorptum relaxatione. ¶†Opp. ꝙ istud iuramētū sit nullū qa nihil est tā ꝯriū ꝯsensui ꝙ metus vt no.ff.de iuris.om.iud.l.si per errorē. ff.q & a qbus.l.si priuatus.ergo non habet in se ius nāle. & per ꝯsequens nec diuinū qa sufficit cōsensus q est de iure naturali.sol.metus nō est ꝯrius voluntati sed libertati. alioquin nō fuisset necessariū edictū prætoris qđ metus causa.¶Opp hic versatur turpitudo cōpellentis.& ex turpitudine sua nemo consequitur actionē. ff.de fur.l.itaque fullo.ff.de verb.obli.si plagij.ff.de pac.iuri.gē. §. si ob maleficium,

maleficium.ff.de fideiu.l.si correo §.si reo.Solu.speciale est in iura
3 mēto propter reuerētiam dei & catholicæ ecclesiæ. †sed an potest quis facere ꝙ tali iuramento non obligetur ipso iure.rñ d.sic prius protestetur quod non intendit iurare.ff.de acqui.hær.l.qui aliena. §.census.nec intelligitur hoc facere in fraudē: quia remouet frau-
3 dem vt ff.de lega.ij.l.cum pater.§.Titio.¶†Quæritur nunquid iuramentum per metū extortum obliget in foro conscientię.rñ. sic ad absolutionem humiliter petendam sed non ad debitum soluendū.ff.quod me.cau.l.metum.§.volenti.ff.quod fal.tu.autore.l.nouissime.Bal.

CAP. IX.

1 *Pacta notabilia omnia an sint valida.*
2 *Iuramentum vbi non apponitur non est necesse quod mulier renunciet beneficio velleiani senatusconsulti.*
3 *Monachi de consensu abbatis ciuiliter & naturaliter obligantur vel saltem obstringuntur.*
4 *Homo liber an possit stare pro obside propter es alienum.*
5 *Mulier an possit obligari pro alio.*
6 *Pactum quod creditor possit capere debitorem an teneat.*
7 *Factum alienum an possit quis promittere.*
8 *Absens an possit se obligare ad pœnam mortis.*
9 *Statutum quod non capiens malefactorem cum possit puniatur ad mortem an valeat.*
10 *Debitor an possit obligare se etiam absque iuramento ad standum in certa ciuitate & inde non discedendum sine licentia creditoris.*
11 *Monachus an possit agere contra abbatem vt liberet eum ab obsidione.*
12 *Fideiussor carceratus pro debito an possit petere ipsum debitum a reo.*

EX rescripto. Monachus qui pro debito sui monasterij iurauit stare in obstagio siue obsidiatu & fideiussores qui iurauerunt creditorem indemnem seruare iuramenta seruare cogun tur.h.d.secunda ibi.ideoque. ¶Casus. Quiddam abbas Cremensis pro necessitatibus sui monasterij accepit à petro mutuo octo millia solidorum pro quo dedit obsides quosdam monachos suos qui de obseruanda conuentione iurarū pacto adiecto quod si ipsi monachi deficerent forte morte vel recessu alij monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Item si dicti monachi fidem non seruarent. abbas dedit eidem Petro V. & eius vxori fideiussores qui similiter fidem. i. iuramentum præstiterunt. Modo abbas & monachi volebant venire contra promissionem & iuramentum, significatum fuit hoc domino papæ.vnde papa quibusdam commissariis precepit ꝙ abbatem & monachos. & V.vxorem ipsius monere curent vt sicut iurauerunt eandem conuentionem faciāt adimpleri alioquin abbati & monachis ingressum interdicant ecclesiæ & inter ea præfati. V.& vxor eiusdem diuina officia prohi-
1 beant celebrari quousque ad satisfactionem condignam.¶†Not, hic notabilia pacta quæ omnia valent primo de obsidibus qui tenentur stare in obstagio. Secundo in monachis quos abbas potest dare obsides pro debito pecuniario.& idem in conuersis licet eorum ingenuitatem abbas non possideat sed in seruitium.vt no. ff.de acqui.poss.cum heredes.& hoc de eorum consensu alias nō. Nam si abbas non potest adire hereditatem delatam monachō nisi de consensu monachi.ff.de acqui.re do.l.acquiritur.§.j.quia ius adeundi est inseparabile a persona.vt ff.de acquir. hæred.l. paulus. multominus potest eum inuitum tradere creditori licet secus in seruo.vt ff.de fur.l.interdum.§.qui furem.& l.pen.ff.de condi. ob causam.& si dicatur ꝙ monachus non habet nolle vel velle.respōdetur verum est ad faciendum sed ad non faciendum sic.vt C. de hære.insti.l.cum proponas & C.de acqui.pos.l.fi.Tertio de pacto quod si ipsi deficerent alij subrogentur etiam non nominati nominibus propriis.Quid si hoc non esset dictum.respon. non tenetur alios subrogare.vt not.Specu.in tit. de obl & solu. porro de eo qui remanet in carcere pro alio & tandem soluit pro ipso habes vnicam.l.in iur.ff.de neg.gest.l.nam & seruus.in princip. Quarto quod vir & vxor possunt in eodem instrumento fideiubere pro alio puta pro abbate & capitulo. Quinto quod censura ecclesiæ diuersificatur secundum qualitatem personarum. Nam abbati & monachis interdicitur ingressus ecclesiæ sed in terra laicorum ponitur interdictum celebrationis diuinorum officiorum: & hæc omnia propter pecuniarium debitum vallatum iuramento. Item no.hic in eodem libello quærimoniam proponi de reis & fideiuss-
2 soribus.¶†Vltimo not.quod vbi apponitur iuramentum non est necesse quod mulier renunciet beneficio Velleiani senatusconsulti quod loquitur de intercessionibus mulierum: quia vbi iuratur non est de iuris apicibus disputadum:sed de sola qualitate iuramenti. & idem in minore iurante ꝙ non sit necesse ꝙ certioretur de beneficio restitutionis in integrum quia non excluditur vi re-
a nunciationis sed tanquam perfectę ætatis licet Dyn.consuluerit[a] contrarium pro quo facit gl.ordinaria.ff.de ver.ob.l.sciendū. vbi videas.& per Cyn.in l.ij.C.de rescin.ven.vnde cautius est in instrumentis apponere ꝙ renunciauit beneficio minoris ætatis certioratus de qualitate beneficij.¶Item no.hic non fieri mētionem de excussione debitoris principalis:& hoc est quia isti fideiussores promiserunt facere & curare. ¶Itē quia iurauerunt.& est bene no.qd non requirit excussio quæ interdū requiritur ex dispositioue legis interdum ex figura conuentionis vt ff.si cert.pe.l.fi.§.sed & si cum Seio. Et differunt quia vbi beneficio legis debet opponi ante litē contest.sed vbi ex tenore pacti potest opponi quandoque. vt not. Bar.in l.j.C.de conuen. fis.debito.li.x. vbi dicit quod aliud est fideiubere aliud promittere quem indemnem conseruare quod intelligitur in subsidium non si principalis est soluendo secundū Bar.
3 contra quem facit valde capitulum illud.Item colligit hic monachos de consensu abbatis ciuiliter & naturaliter obligari vel saltē obstringi.¶Itē not.hic monasteriū obligari ex mutuo quod præsumitur naturale si numeratio non negatur.sed nōne oportet probari versum in vtilitatem ecclesiæ.rñ. hic non negabatur versum vel constabat versum vel ideo quia abbas totum capitulum con-
4 traxerat.vt no.C.de sac.san.eccle.auth.hoc ius porrectum.¶†Opponi.quod liber homo non possit stare pro obside propter es alienum vt in auth.vt non fiant pig.& in auth.vt ideo.So.hic speciale propter debitum ecclesiæ: quia sicut pater dare potest pro obside filium in casu necessitatis.vt l.ij.C.de patri. qui filios distra.ita abbas monachum nec tamen competit hypotheca sed officium iudicis.casus est hic notabilis.Oppo.ꝙ mulier nō possit obligari pro alio.vt l.j.ff.ad Velley. Sol. hic renunciauit Velleyano & hoc tenet Inno.vel propter iuramentum & hoc tenet Berñ. & est bene
5 no.& quotidianum.¶†Oppo ꝙ vxor non possit se obligare in eodem instrumento cum viro.vt no.Spe.de obliga.& sol.Sol.verum est pro viro sed pro extraneo sic vt hic. ¶Item pro se quatenus negocium tēdit ad vtilitatem ipsius vxoris. hinc est quod possunt simul & conducere in eodem instrumento vt no. C. de fide instru.
6 l.scripturæ.¶†Quæro vtrum teneat pactum quod creditor possit capere debitorem.respon. sic si debitor est fugitiuus. Nam hoc fit lege permittente.ff.quæ in frau. credi. ait prætor. §.si debitorem. alias non.vt ff.de re iudic. non est fing. vnde non valet pactum ꝙ debitor stet ad discretionem creditoris. sed bene valeret ꝙ staret ad discretionē iudicis:quia priuatus carcer prohibitus est sed non carcer publicus.& ita debet intelligi quod legitur & no.ff.de fur.l. interdum §.qui furem per glo.& Bar. Econtrario vero ꝙ debitor non possit personaliter distringi bene valet pactū.vt ff.de re iudi.l.
7 si cum venerit.& argu.j.de solu. c. odoardus.¶†Quæro nunquid possit quis promittere factum alienum.& respon.sic si est appositum iuramentum quia intelligitur promisisse se facturum & curaturum alias non.ita intelligo gl.Ber. fallit in stipula. iudicialibus & prætoriis quia ibi singulariter fingitur promisisse se facturum & & curaturum.vt no.ff.de verb.obl.l.quoties quis alium.ff.de in ius
8 vocan.l.eum pro quo.¶†Quæro an absens possit se obligare ad pęnam mortis.respon.non vt no.xxxiij.q.v.cum homo ibi glos.fin.
9 ¶†Quæro valeat an statutum ꝙ non capiens malefactorem cum possit puniatur ad mortem.respon.non quia tenetur ex quasi maleficio.l.præceptione de his qui deie.vel effu.quia non proprie delinquit ipse sed alius cuius quasi maleficij pęna nunquam est corporalis sed ad pœnam pecuniariam tenetur.l.ne quid. ff. de incen. rui.nauf.& not.in l.j.C.de decre.decu.l.j.lib.x. & hoc ex.l.municipali alias non teneretur nisi ex publico officio teneretur ad hoc vt
10 not.ff.de re. iur. culpa est. in auth. vt nulli iudicum.in prin.¶†Et not.ꝙ statutum quod habet in se rationem motiuam non dicitur esse sine ratione.¶Quæro nunquid debitor possit obligare se etiā absque iuramento ad standum in certa ciuitate: & inde non discedendum sine licentia creditoris.respon.sic secundum Innoc.ergo idem poterit iudex quod est no licet non possit committere creditori quod eum detineat ca priuatum.vt C. de exac. trib. l. nulli
11 opinatores.li.x. ¶†Quæro an monachus iste possit agere contra Abbatem vt liberet ab obsidione.& videtur ꝙ sic:quia inter dominum & seruum potest esse iudicium pro persona & libertate non pro rebus.C.de ordi cogni.l.fi.Item si non competeret actio mandati tamen competit officium iudicis.ff.de man. test.l.mequia.ff.de ali.le.l.seruos ad custodiam templi. & idem dico in filio quando pater vendidit propter necessitatem famis vt possit agere contra patrem quod eum redimat si pater peruenit ad pinguiorem fortunam:sed videtur ꝙ monachus iste non videtur diu stetisse in obsidione.vt ff.man.l.Lucius.ego dico quod lex illa non habet locū quando

ADDITIO.

a ¶Vide Lu.Ro.cōs.xc.aliter cū Alex.consi.xj.col.v.in fi.vol.ij.& vide Pau. de Ca.cons.vij.& uide Corse.in repetitiōe rub,§.e.ti.col.xj.in xiij.speciali.& Barbatiam cons.xxv.col.ix.uolu.primo.

quando fideiussor est in carcere etiam si latissimus sit carcer: vt qa ciuitas in hoc est ei assignata pro carcere. Nam licet damnum pecuniarium possit reparari carcer tamen irreparabilis est & interim posset carceratus mori quod non est expectandum. ar. de fer. l. ij. &
2 iij. ¶†Sed nunquid fideiussor carceratus pro debito potest petere ipsum debitum à reo. rñ. reus tenetur ei faciendi causa non dandi. nam aliud est curare aliud soluere tenetur ergo curare ꝙ exeat carcerem sed non tenetur dare fideiussori quantitatem nisi promisisset eum seruare indemnem & esset in mora quia tunc loco faciendi succederet obligatio ad interesse qđ habet hic certam quantitatem & naturam per relaxationem. ad aliud. vt l. j. C. de sent. quę pro eo quod interest profe. ff. de leg. j. si heres iussus. Bal.

CAP. X.

1 *Soluens in termino an præsumatur periurus.*
2 *Necessitas & si excusat a periurio tamen nō vitiat promissionem quin condemnetur ad soluendum.*
3 *Periurus vtrum sit infamis & vtrum possit habere dignitatem.*
4 *Paupertas an excuset ab infamia & a periurio.*
5 *Conductor pactum non obseruans an possit repelli.*

Querelam. Periurus est ab ecclesia remouēdus qui non necessitate sed volūtate venit contra licitum iuramentum h. d. Primo ponit impetrantis querelam. Secundo dat iudices ibi. quoniam Casus. Gulielmus promisit. R. canonico duos bisantios nomine pensionis ecclesiæ de testando se annuatim soluturum interposito iuramento. cessauit iste Guilelmus per biēnium in solutione. ¶Quęritur quid iuris papa scribit iudicibus dicens quod si eis constiterit memoratum Gulielmum non necessitate sed sponte in solutione cessasse qm̄ est periurus priuetur ecclesia & vrgeatur locatori soluere pensionem. ¶†No. ecclesiam annuatim locari. No. ꝙ qui soluit in termino nō pręsumitur periurus nisi primo inquiratur vtrū voluntarię non soluerit an necessitate coactus quod est no. dignū
2 ad id quod no. Inno. s̄. de accu. c. super his. ¶†No. quod periuri nō debent ecclesias regere. ¶Not. ꝙ necessitas excusat a periurio: tn̄ nō vitiat promissionē quin condēnetur ad soluendū tex. no. est ff. de ver. ob. l. continuus. §. illud. ¶Not. quod simul quis propter periuriū remouetur & ad pensionē condēnatur modo iuncto text. cū gl. ¶No. quod propter duas causas hæc res incidit in commissum
a primo propter periuriū & in hoc non oportet expectare[a] bienniū quod est no. dignū scđo quia per bienniū stetit & sic ex duabus causis successiuis res pōt incidere in commissum ff. loca quero. §. inter locatorem. Inn. autē loquitur confuse & dicit ꝙ bienniū solum sufficit ad priuandū eum re emphyteutica sed certe non solummodo biennium sed ēt periurium facit quē cadere a iure s̄tus ipso
3 facto. C. de transl. si quis maior. & sic est expedita gl. j. ¶†Venio ad scđam gl. & quęro vtrum periurus sit infamis & vtrū possit habere
b dignitatem. Dicit Ber. qđ nō dicit Bar. quod potest esse Antianus[b] ciuitatis sine decurio. l. j. C. de mu. & ho. non continuādis. Bar. tñ in
4 his quæ agerētur in antianatu nō posset ferre testimoniū. ¶†Quęro nūquid paupertas excuset à periurio & ab infamia. rñd. sic s̄m Bar. & est bene no. facit. ff. manda. l. idemq; § si ignorātes vbi optimus tex. ¶Quæro de qua ecclesia dicitur hic qđ priuatur. qdā dicunt ꝙ de conducta. alij qđ de titulo proprio. & si dicatur quō cū non fuerit ad hoc actū. rñ. fuit generaliter ꝓposita querela & inquisitio cōmissa. vnde expone ibi cōstiterit. s. per modū inquisitionis procedēdo alias nisi processus sit priuatiuus nō pōt qs priuari s̄m
5 Ber. tene mēti. ¶†Quæro an conductor qui non obseruat pactum
c possit repelli[c]. rñ. sic a moderno vsu illius anni sed nō a perpetuo vsu aliorum annorū pro quibus vult soluere pēsionē fallit si est periurus. Nam tūc pōt in totū remoueri hæc vera sunt nisi paupertas excusat tex. est hic quē nescio alibi. ¶Vltimo cōclude ꝙ vbi est iuratum nō subintelligitur illa clausula si per bienniū non soluerit. Quid si locatio est facta ad longum tps. rñ. idem quod in emphyteutica: quia idem ius habeat videlicet vtile dominium & veram possessionem naturalem. vt insti. loca. § adeo. Bal.

ADDITIONES.

a ¶ Vide. d. Alex. in cons. ccccclxxiiij. 6. col. & est cons. 106. inci. magnificę pretor. in 3. uolumine.
b ¶ Antianus. Aduerte, quia Bart. non loquit de infamæ, sed de in fecte, prout d. l. j. de muner. & honor. non continuand.
c ¶ Vide Alex. consi. cxxxj. in j. col. uol. iiij. & consi. 117. ult. col. eo vol. Panor. consi. lxxij. ad finem uol. j. uide etiam aliquid per Barto. consi. 156.

CAP. XI.

1 *Persio soluta non potest augeri nec potest recipi etiam a sponte soluente.*
2 *Iuramentum temerarium transgrediens an sit periurus.*
3 *Census maior vel vectigal an possit pręscribi.*
4 *Exactio vectigalis an dicatur esse seruitus continua.*

Quanos. Si præsentatus iurat repræsentāti ꝙ sibi augebit annuam pensionem & instituēti iurat quod non valet scđm iuramentū & non primū tamen qa iurauit contrarium est tanꝙ periurus a beneficio remouendus. h. d. secunda ibi tuæ. Casus. Quidā monachi seu religiosi habētes ius præsentādi in ecclesiis a quibus certam recipiebant pensionē exegerunt ab eis iuramentū de maiori pensiōe pręstanda. Episcopus aūt qui habebat eos instituere fecit præsentatū iurare de pēsione non augēda. Queritur qđ iuramentum sit seruādū. rñ. qđ secundū quia primū est ꝯ ius & tamē iurans priuatur suis
1 beneficiis. ¶†Not. quod pensio soluta nō debet augeri nec potest recipi ēt à spōte soluēte. vt C. noua vectigalia ꝑ totū. scđo no. qđ ex inualido iuramēto contrahitur reatus periurij licet non cōtrahitur obligatio iuramenti. ¶Tertio nota. quod vltimo iuramento est standū vbi primū de iure nō tenuit quod intelligo donec remoueatur a beneficio. Nā postquā est remotus absolutus est a sa-
2 cramento census vt legitur & nō. ff. de infa. l. ij. §. miles. ¶†Quæro vtrum ille qui transgreditur temerariū iuramentum sit periurus. rñ. sic quādo iurauit cū causa vt hic. secus si indistinctē & temera-
3 riē vel per locū s̄m Bern. ¶† Quæro an maior census vel vectigal possit præscribi. rñ. præscribere est actus creditoris sed promittere est actus debitoris. in primo si est prohibita promissio est prohibita præscriptio. vt no. in l. ij. C. de vsuc. ꝓ emp. sed vbi tenet pactū tenet præscriptio. vt no. in l. ij. C. de dotis promiss. & l. nā satis. §. j. ff. quemad. ser. amit. ¶De vectigalibus publicis an possint præscribi & quanto tēpore dic quod priuatus contra fiscū proprie sumptū nō præscribit nisi tanto tempore cuius cōtrarium memoria non existit sed priuatus cōtra priuatū vel municipiū quia forte pręscripserāt ius exigendi præscriberet spacio. xl annorū. vt no. Bar. post Dyn. in l. si publicanus. §. in vectigalibus. ff. de pub. Item generalis consuetudo præscriberetur spacio. xl. annorū quia generalis cōsuetudo locorum dat bonā fidem cum conscientia principis teneat vbilibet territorium. arb. in l. fin. C. de his qui a nō domino manu.
4 ¶†Sed an exactio vectigalis dicatur esse seruitus cōtinua an interpellata & videt & qđ discontinua propter factū hominis. ff. de ser. rusti. præ. l. foramen. In contrarium videtur per eandē. l. nam ibi tenetur continuus custos ad exigendum & per custodem tenetur cōtinua possessio. Itē ibi est domus passagij quæ continua est. ar. ff. de ser. vr. præ. l. hæc autem iura. ¶Itē ista est potius consuetudo q̄ præscriptio quia exigens statim efficitur dn̄s ergo nihil corporale pręscribit. ff. cōmunia prædi. l. vendi. §. si constat. ff. de vsu. l. sequitur. §. lana & facit qđ no in l. j. §. j. ff. de pub. quia istud vectigal debetur solo publico ex consuetudine potiusquā ex simplici præscriptione de hac materia tangit Spe. in ti. de resti. spo. quam bene no. Bald.

CAP. XII.

1 *Episcopus ratione periurij debet deponi.*
2 *Clericatus aggrauat crimen falsi.*
3 *Magnus an plus puniatur quam paruus.*

Cum quidam. Episcopi pro periurio puniūtur plusquā alij hoc primo: secundo dicit ꝙ illicitum iuramentum est de non loquendo vel non præbendis subsidiis personis coniunctis. ¶Casus. quidam epi de Sardinia receperūt a quibusdā creditoribus quandā pecuniæ quātitatem & iurauerunt illā ad certum terminum persoluere qđ facere contempserunt. Quæritur ant sit ꝓcedēdum ꝯtra eos. rñd. ꝙ sic quia grauius delinquunt q̄ inferiores quia præstāt aliis malū exēplū. Scđo quęritur quidā iurauerunt nō loqui patri matri sorori vel fratri nec aliquod subsidiū impartiri eisdē an istud iuramentū sit seruādum. rñ. quod isti ab isto illicito iuramento sunt absoluendi iniuncta eis arbitraria pœnitentia pro
1 eo quod male iurauerunt. ¶†No. ꝙ episcopus rōne periurij debet deponi qa sic est in aliis beneficiatis. vt s̄. e. c. querelam. vnde oēm reatus honorem excludit. vt C. qn̄ sena. l. vel cla. l. j. & de digni. l. iudices li. xij. vnde doctor propter periurium posset deponi à docto ratu tamen peracta pœnitentia posset eps. secum dispensare. arg.
2 s̄. de cōsti. c. ex literis. ¶†No. quod dignitas aggrauat delictū dicit. l. quod clericatus aggrauat crimen falsi. C. de episc. & cle. l. presbyteri. & not. expressum isto. c. quod pater etiā cum iuramēto nō pōt priuare filium alimētis nec maritus vxorem. de hoc no. s̄. de resti. spo. literas. ¶Not. quod coniūcti inter se debent præstare subsidia
3 vitę. ¶†Quæro vtrum plus puniatur magnus q̄ paruus & dic quod sic in crimine rupte fidei vt hic. & licet magnates de consuetudine non suspendatur furca. vt not. l. iij. §. j. ff. de re mili. tamē hoc fallit si cōmittunt proditionem, nam tunc debent suspendi in altioribus furcis & ita seruatur in regno Franciæ. Bal. doc.

CAP.

CAP. XIII.

1 *Monachus non debet esse sine claustro.*
2 *Monachus an possit pro pęna expelli de monasterio.*
3 *Calor iracundiæ non excusat monachos.*

SIcut. Non valet iuramentum monachi claustrũ ab-
iurantis.¶ Casus prior claustralis cuiusdã mo-
nasterij iracundię furore cõmotus iurauit ꝙ in claustro
eiusdem monasterij in quo professionem de cętero cũ
G.monacho non moraretur.abbas suus dubitauit super hoc con-
suluit papam.papa dicit quòd istud iuramentum fuit temerarium
quia est contra professionem & stabilitatem profitentis. mandat-
1 que eidem imponi poenitentiam in claustro peragendã.¶†No.qđ
dixi in summario.Item no.qđ monachus non debet esse sine clau
stro sicut nec piscis sine aqua. Item no.qđ poena vnius debet esse
2 exẽplum multorum.concor.l.j.C.ad l.Iul.repe.¶†Quęro nũquid
pro pęna iste monachus possit expelli de monasterio. rñ. nõ vnde
si expellitur potest monasterium repetere & recedit sponte mo-
3 nasterium potest eum vendicare secundum Inno.¶†Vltimo not.
ꝙ calor iracundiæ non excusat maximè monachos qui debent vi
uere in humilitate & mansuetudine Bal.

CAP. XIIII.

1 *Forma hęc iuro tibi & successoribus tuis facit quod iurans non compellatur successoribus facere nouam fidelitatem.*
2 *Iuramentum fidelitatis potest remitti de gratia.*
3 *Successores an tacitè includantur si de ipsis non fiat mentio.*
4 *Iurare an possit quis pro se & hæredibus suis.*

VEritatis. Vasallus qui iurauit prælato.s.recipien-
ti pro se & successoribus suis non cogi
tur successoribus iurare.In prima decise cõsultatio. In
secunda responsio ibi respondemus.¶ Casus.Clemens
papa tertius indulsit Gulielmo regi Siciliæ vt ipse non teneret sibi
præstare iuramentum fidelitatis pro regno Siciliæ:ita tamẽ quod
pro hoc nõ fieret ipse papæ nec successoribus suis prędiciũ quo
minus sibi & successoribus suis hęredes Guli. fidelitatem facere te
nerentur. super ista indulgentia qõ mota fuit in regis præsentia.
vtrũ videlicet singuli hæredes regis tam clementi q̃ successoribus
clementis deberent præstare iuramentum fidelitatis.duo cardina
les legati determinauerunt ꝙ sic.papa declarat quod omnes hære
des iurare debeant sed non omnibus summis pontificibus: quia si
iuratur vni pro se & successoribus suis per eundem qui iurauit iu-
rare non oportet.& per hoc limitatur & glossatur. c. imperialis. §.
prętérea.de prohi.alie.feu.per Fede.coll.x.vbi dicit ꝙ cuilibet suc
cessori est iurandum intra annum & diem qđ verũ est nisi antecef-
sor pro se & successore receperit iuramentum.¶ Ibi qui pro tem-
pore fuerit no.verbũ cuius significatio extẽditur in infinitũ. ¶ Ibi
& homini.not.de homagio quod idẽ est qđ fidelitas. No.ꝙ hære-
des iurant quia nouus hæres nouum iuramentũ. Porro iuramen-
tũ est personale ex parte iurantis sed reale ex parte recipientis fm
Inno.quod est not.dignũ & tota die allegatur.¶ Not.ꝙ simplicitas
1 verborum adminicula non considerat.¶†No ꝙ hæc forma iuro
tibi & successoribus tuis facit ꝙ iurans non compellitur successori
bus facere nouam fidelitatem.i.nouũ iuramentum nec petere pro
forma feudi intra annũ & diem nouã inuestituram: sed hæredes
iurantis sic tñ ad recognoscendũ feudum potest cõpelli.ar.C.de fi.
instru.l.plures apocis. item cogitur soluere laudemium & petere
inuestiturã pro hac vtilitate consequenda in qua prædecessor nõ
potuit damnificare successorẽ.c.ij de præca.ne prælati vices suas.
c.fi.ff.de stip.ser.si seruus communis męuij. §. fi. ff. sol. matri. l.di
uor.ff.de vsufr.l.defuncta ff.loc.l.si quis domum. §. j. nec reperitur
2 melius alibi.¶†No.ꝙ iuramẽtum fidelitatis põt remitti de grã.Itẽ
no. qđ rex Siciliæ est hõ ecclesiæ & ꝙ regnum Siciliæ est feudũ ec-
3 clesiæ Romanæ de re iud.c.pastoralis.in cle.¶†Quæro si nõ fit mẽ
tio de successoribus vtrũ tacitè includãt.hic est ar. ꝙ qa iurat digni
tati.ar.ff de le.ij.qđ princ.ar ɔtra.ff.de vul.substi.quæ liberis.§.hęc
verba qđ verius est qa nõ tenetur tunc iurare successori futuro vñ
factũ tũc nõ extẽdit vltra necessitatẽ feudi & facit.c.j.q suc.te.co.
4 x.¶†Quęro ecõtra an qs possit iurare ꝑ se & hæredibus suis.rñ.sic
quo ad efficaciã ɔ̃ctus sed nõ quo ad fidelitatẽ quæ est spẽs.cuiusdã
seruitutis personalis vt no.ff.de vsufr.le.si cuius.in princ.quia mori
tur minor & nõ moritur iuramentũ.moritur vasallus & renouatur
sacramentum vt hic in auth.sacramenta puberum.Bal.

CAP. XV.

1 *Metui an insit dolus.*
2 *Iuramentum per metum an obligat.*

VErum. A iuramento ꝑ metum extorto cõsueuit ec
clesia iurantes absoluere & trãsgressores qa
mortaliter nõ peccant nõ punire.Primo ponit quæstio-
nẽ & ipsius rñsionẽ.Scđo ponit rñsionis moderationem
secunda ibi cæterum.Casus patet.In tex.ibi pro vita & rebus.idem
si pro vita tñ vel rebus tñ dũmodo in rebus verset enorme dãni
vt l.fi.§.si fęnerator.ff.quod me.cã.& C.de trãs.interpositas.¶ Ibi
nexibus no qđ absolutus a iuramẽto est absolutus a naturali obli-
gatione si qua orta est in ipso.¶ Ibi no.ita &c.No.formã quia non
debet dici non serues iuramentum sed debet dici non astringo te
ad seruandum nec propterea te punio.vnde no. quod sapiens de-
bet esse cautus in prolatione verborum.infrà de ap.cum cessante.
¶ Quæro de quo metu loquitur hic.respon.de metu qui potest ca
1 dere in constantem virum.Ber. ¶† Sed nonne metui inest dolus,
respond. ꝙ dolus debet esse talis qui cadere valeat in constantem.
2 ¶†Quæro vtrum iuramentum per metum obliget.rñ.sic de rigo
re iuris.tamen de equitate naturali & prætoria debet iurans absol-
ui quia coacta voluntas:voluntas est licet oppressa.Bal.

CAP. XVI.

1 *Arbitrator qui semel præcepit an possit vlterius circa idem præcipere.*
2 *Sententia arbitri siue ęqua sit siue iniqua an debeat stari.*
3 *Aduocatus qui iuratus est duabus ecclesiis si ille adinuicem litigant tene-tur iurare primam.*
4 *Mulier quæ iurauit non alienare rem dotalem quid iuris si postea vendi-dit eam cum iuramento quòd debeat stare primo iuramento & non va-leat venditio.*
5 *Inimicitia capitalis & grauis ex verbalibus iniuriis contrahitur.*

VEniens. Si is cuius mandato stare iuraui aliquid
mihi præcipit contra iuramentum prius
per me licite factum illud seruare nõ teneor. Et primo
querela impetrãtis.scđo prouisiõ ibi vero. ¶ Casus.qdã
venetus habuit verba cum quodam.M.propter quod cõtractę sue
sunt graues inimicitiæ. Modo quidam cões amici fecerunt in se
compromitti in satisfactionem iniuriarium. & iuratum fuit stare
eorum mandato qui mãdauerunt dicto veneto vt non intraret in
curiam ducis nisi cum gñaliter populus ad curiã vocaret iste con
questus est papæ dicens istud arbitrium esse enorme cum ipse es-
set consiliarius ducis & iurasset officiũ.& quia erat aduocatus mul
torum vnde etiam tenebatur accedere pro causis eorum adiiciens
ꝙ si dicta credidisset non compromisisset & papa mandat iuramẽ
tum nõ esse seruandũ.Not. qđ papa reducit iuramẽtũ & per con-
sequẽs arbitramẽtũ ad arbitriũ boni viri licet laudum sit latũ in ci
uitate. Venetiarum.¶ Not.recurrendum ad verisimile intentionẽ
cõpromittẽtem scilicet vtriusque partis.Dicit Inn.quod iuramen
tum nõ extẽditur nisi ad ea de quibus fuit cogitatũ vel debuit me
rito cogitari.Inn.nã ista sunt paria scire & scire debere.ff.sicer.pe.
1 l.quod te.Idẽ ait qđ † arbitrator q semel præcepit nõ põt vlterius
circa idem percipere Inno.quod est verũ si percipere sit terminus
arbitramenti.i arbitramentalis ptãtis.secus si sit quoddã præambu
lum.nã idem dico in arbitratore qđ in vero arbitro & iudice vt ff.
2 de ar.l.qualem.§.fi.Tertio no.qđ dixi in summario.¶†Oppo.sen-
tentię arbitri debet stari siue æqua siue iniqua vt l.diem.§.stari.ff.
de arbi.& hoc propter regulam arbitrorum.so. hic fuit cõpromis-
sum in arbitratores id est tanquam in amicos communes & ami-
cabiles compositores.secus si in arbitros meros.Ber. ¶ Tu dic qđ
tale laudum non poterat venire in conclusione alicuius libelli. &
ideo non potest dicit compromissum tãquam in arbitros.hoc di-
ctum est subtile & notabile.¶ Opp.secundo quod non sit recurrẽ-
dum ad intentionem sed ad verba vt j.de priui.porro.ff. de vsufr.
le.si alij. Nã sicut dicit Longobarda cum homo sit animal natura-
lissimũ & rationale credendũ est de ipso quod dictat ratio natura
lis so. hæc intentio poterat iure & equitas rationibus comproba-
ri.In contrariis secus.¶ Opponitur qđ iuramento vltimo sit stan-
dum.ff.de iureiur.duobus.§.fi.so.ibi vltimum iuramentum valla-
3 bat primum & erat ei expresse denegator iũ hic nõ. ¶†Et prędicta
faciunt ad duas quæstiones. prima qõ de aduocato qui iuratus est
duabus ecclesiis sed ille inuicẽ litigabant ꝙ teneatur iurare primã
ecclesiã.facit.ff.loc.in l.operis.hoc tenet Io.an.in c.fi.s̃. de postu.
4 ¶†Secũda qõ est de muliere quæ iurauit non alienare rẽ dotalem
& postea vendidit eã cũ iuramento ꝙ debeat stare primo iuramẽ
to & non valeat.venditio de hoc no.j.c.cum contingat.Tu dic ꝙ
aut iurauit alicui & primo iuramẽto standũ est quia illi est ius quę
situm.aut nulli iurauit sed in genere: & quia tunc nulli alij est ius
quæsitum statur secundo iuramento tanquam potiori & certiori
5 quę verba no.& adde quod dicam.j.c.quintauallis.¶†Vltimo no.
ꝙ ex verbalibus iniuriis contrahitur inimicitia capitalis & grauis.
sic.ff.de ar.licet.Item quod de istis iniuriis & earum satisfactione
potest compromitti.Bal.doc.

CAP XVII.

1 *Laudum reduci ad arbitrium boni viri qui perperam petit incidit in pęnā compromissi si in petione succumbit.*
2 *Sententia arbitramentalis si pro parte sit reformata & pro parte non pęna peti potest.*
3 *Aduocatus qui promisit adiuuare ecclesiam si ecclesia subtrahat ei salarium non tenetur eam iuuare.*
4 *Promissor quem remordet conscientia an sit probabiliter excusatus.*
5 *Clausula hęc pro posse an tacite subintelligatur in quolibet iuramento.*

BReui. Si iuratus eccl'iam defendere reqsitus sine
iusta causa hoc recusat, periurus est, nec ap-
pellatio eũ defendit. h.d. scđa pars ibi, r̄ndemus. ¶ Ca-
sus. aliqs iurauit defendere ac seruare ꝑ posse suo ec-
clesiam. ecclesia requirit eũ. ipse appellat. dicit papa qđ si eum diffi
cultas nõ excusat, periurus est. & appellatio eũ non defendit nec
excusat etiam interim. Dicit Inno. ꝙ vbi quis non grauatur, non
appellat. item qđ appellatio nõ suspendit obedientiā vel contra-
ctum, ergo à iustis pręceptis non appellatur secundum Innoc. ab
iniustis aũt appellatur. & dr̄ iniustũ etiam si non lędit si ordo iuris
nõ est seruatus. tex. est. ff. de minoribus. l. ait pretor. §. permittitur.
qui tex. non habet parem si subtiliter intelligatur. Si quis appellet
a sententia pro se iustè lata. iudex appellationis ꝓnunciabit bene
iudicatum friuola appellatione non obstante. casus est vnicus in
iur. ff. de auro & argen. le. l. Tirię amicę. qa vbi cessat lęsio cessat
1 remediũ. ff ad velle. quamuis. ¶ † No. istud. c. ad quæstionem qđ
ille qui perperam petit laudum reduci ad arbitrium boni viri inci
dit in pęnā cõpromissi si in petitione succumbit de iure. arg. ff. de
vsu. tutor. & vide qđ no. in aut. de iudi. §. oportet. in gl. sing. ¶ Sed
quid si per iniuriam iudicis succũbit? dicit Bar. quod per doli exce
ptionē se tuetur si cõueniatur ad pęnam: & hoc si iudex pronun-
ciauit qa non probatũ iniquũ. secus si probatum ęquũ. ff. de verb.
ob. qui Romę. §. fi. per Bart. Alij dicunt semper teneri ad pęnam
qa q̃stio pęnę ex ordine proficiscitur. & fundatur ex ipsa victoria.
ar. ff. de rei vē. l. & ex diuerso. & si post sententiā primā fert ꝯdem-
natoria super qua non põt appellari à secunda sententia. s. si ap-
pelletur ꝓpter iniquitatē primę aliàs sic. ita intelligit qđ no. in illa
glo. singulari. ff. quod me cau. si cum exceptione. §. hęc autē actio.
2 ¶ † Quid si sententia arbitramētalis est ꝓ parte reformata ꝓ par-
te non dico pęnám peti posse: qa ille qui petit sententiā reformari
videtur petere eatenus quatenus venit reformāda nec tenet̃ alias
diuidere qđ cõplexꝰ est at iste libellus est reformatorius vt dicit
gl. de no ff. de ver. sig. illa verba. ꝓterea per istā sententiā facta est
nouatio. ar. ff. de iust. & iur. l. ius ciuile. vnde pęna nõ videt̃ inesse.
ff. de noua. l. aliā. ¶ Op. ꝙ difficultas nõ excusat. ff de ver. ob. cõti-
nuus. §. illud. so. in faciēdo excusat. ff. sed nõ in dando. ¶ Op. quod
nõ sit necessaria requisitio qa debitor tenet̃ offerre. So. verũ est si
est apposita dies. alias nõ tenet̃ offerre. ergo non est in mala fide si
nõ offert cũ nõ sit ĩterpellatus qđ est no. facit. ff. ad treb. l. mulier.
3 §. si hrs. ¶ † Quęro quidā aduocatus ꝓmisit adiuuare ecclesiā. sed
ecclesia subtrahit ei salarium. vtrum teneatur eam iuuare. r̄n. non
4 ¶ † Quęro quid si hunc promissorē remordet cõscientia. r̄n. si ꝓ-
babiliter excusatus est quo ad Deum sed quo ad ecclesiā iudicā-
tē. i. militantē nõ nisi possit de cõscientia sua docere. ita intelligas
gl. Ber. ad hoc. C. de iud l. rē nõ nouam. §. fi & exitus causę ꝓbabit
merita cõscientię & demerita vt ibi patet valde notabiliter. nā nõ
est melior tex. in iur. est em cõsciētia secretũ secretorũ mētis hu
manę quam vel rõ demonstrat vel futurus euentus. ff. de neg. ge. l.
5 sed an vltro. circa finē & ibi no. ¶ † Quęro nũquid hęc clausula ꝓ
a posse tacite subintelligatur in quolibet iuramēto [a]. nā in iur̃o fide
litatis expressum est qđ tacite intelligitur in c. si quis miles. de feu.
sine cul. non amittendo. super verbo potuerit vbi dicit glo. nota-
bile verbum est istud. ¶ Item illud verbum si fuero requisitus simi
liter intelligitur in quolibet obsequio ꝓmisso vt in c. de noua for.
fide. super verbo fuero requisitus. vbi glo. dicit istud verbum nõ
ponitur hic sine quare. Item ꝓ cõfirmatione glo. hic positę dic
qđ maxime in istis iuramentis est attendenda causa quia debet ve
stimento implectionis causę vt in c. j. §. sed nec est alia. alias incipit.
Item si id propter quod quæ fuit prima causa beneficij amitten-
di. col. x. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Clausula pro posse subintelligit̃ in omni promissione iurata s̃m Bal. hic. adde ad idem bonam gl. in c. queadmodum. J. eo. ti. de iure iur. in glo. dum allegat. c. breui. e. ti. Idem uidemus in uasallo qui iurat fidelitatem domino quia subintelligit̃ uerbum pro posse iuxta tex. in c. si quis miles. in ti. de feu. si. cul. non amit. in uerbo si potuerit ubi gl. dicit ꝙ illud est notabile uerbũ. ad idem pro confirmatione adduco text. cum gl. in c. qõni in uerbo pro posse de ap. ubi excommunicatus petens absolutionem & qui promisit cũ iur̃o de stando mandatis ecclesię intelligitur pro posse & ibi not. solu s Bald.

CAP XVIII.

1 *Princeps per se non potest componere de damnis populi occasione guerrę illatę.*
2 *Obseruantiam iuramenti si certum sit vbi certum est fore illicitam non est necessaria absolutio.*
3 *Miles vnus an possit portare arma alterius sine illius licentia.*
4 *Moneta multis modis dicitur falsata.*
5 *Papa an possit dispensare super iuramento licito.*
6 *Imperator an possit remittere si iuraui dare decem fisco.*
7 *Filius an possit apponere in marmore vel ęre nomen patris.*
8 *Estimatio vetus pecunię non debet in solutione attendi sed noua.*
9 *Estimatio pecunię an sit idē ꝙ ipsa pecunia vel saltem adeo connexa quod videatur vnum & idem.*
10 *Testator si legauit mihi decem lib. Pisanorum quolibet anno percipi: quid iuris si ꝓ primo percepi in veteribus Pisanis postea mutat̃ moneta in nouis.*
11 *Moneta qualis esse debeat.*

QVanto. Ille qui iurat certam seruare monetā si
sciebat eā legitimi pondere defrauda-
tam pęnitere dēt de iuramento qđ fuit illicitũ & ideo
nõ seruandũ. Si vero ignorabat facit eam restaurari &
s̃m illam restitutionē iuramentum obseruat. scđa ibi super quo.
¶ Casus. rex Aragonum pater primo fecit monetam bonā. scđo
malam successit rex filius cuius cõsiliarij persuaserunt vt filius iu-
raret obseruare monetam p̃ris quę tñ circa mortem eius fuerat
legitimo pondere defraudata. ꝓinde natum est damnum populi
vnde rex filius petit relaxationem iuramēti Papa dicit ꝙ isti cõsi-
liarij non fuerũt consiliarij sed deceptores: tñ quantum pertinet
ad supplicationē dicit papa ꝙ si rex credebat monetam esse bo-
nā & legalem interpretandũ est iuramētum non perimendum &
ideo mādat monetā defraudatam instaurari sub eodē noīe p̃ris &
illā expēdi qa iur̃m in defunctum dēt iuris rationibus limitari &
sane & ciuiliter ĩtelligi. Si uero sciebat monetā adulterinā quo ad
pondus tale iuramentum non dēt interpretari sed eradicari & agi
penitētiā de temeritate. qđq; debet pp cõscientiā cõfiteri & pęni
tentiam agere. ¶ Ibi deceptores & ꝑ hoc priuañ. de cõsilio. ¶ Ibi
& sensu populi. no. qđ vbi ꝯstitutio regis tāgit populũ dēt requi-
1 ri cõsensus populi. ¶ † Et sic est ar ꝙ princeps per se nõ põt cõpo
a nere de damnis populi occasione guerrę illatę [a]. de hoc in sum-
ma Host. de penis §. fi. ver. pone ꝙ guerra. Dic ꝙ assensum populi
tenet̃ requirere vt exploret volũtatē populi sed nõ tenet̃ eā sequi
si sibi nõ vr̃ ar. ff. ad l. ro. de Iac. l. depręcatio. ff. de pac. l. legitimę. &
qa populus regis est valde magnus & innumerabilis vocabit quos
dam principaliores decuriones ciuitatũ cũ quibus deliberet. ar.
in aut. de defen. ciui. §. interim. vel eliget viros prudētiores qui no
mine ciuitatum intersint. ar. ff. qđ cuiusq; vni. no. l. nulli. C. de naui
cula. & nauallarijs. l. cum nauarchorũ. li. xj. ¶ Ibi graue scādalũ. no.
qđ malus rex Tirannus sit qui nõ timet scandaxũ populi nec deũ
hēt prę oculis. ¶ Ibi cupiens. s. ex conscientia q̃ est reuocatio erro
ris. ¶ Ibi necessitate populi not. ꝙ rex dēt satisfacere necessitate
populi. Ibi interpretatio nihil aliud est interpretatio q̃ iudicium
2 intellectus mixta ratione scripturę & rationis prouenīēs. ¶ † Ibi
institutā ex hoc no qđ ubi est certũ obseruantiām iur̃ fore illicitā
nõ est necessaria absolutio. xxxj. q. 4. in malis ꝓmissis. & c. si aliqd
& s̃. eo. cũ quidam. §. illi vero. ¶ Et no. qđ regula fori penitentialis
est qđ non prodest nisi pęnitenti. Contra regula fori iudicialis est
qđ cõfitenti nocet neganti aũt prodest. Et est ratio differentię qa
pęnitentialis forus iudicialē indaginem abhorret vt no. Inn. in c.
nouit. s̃. de iud. ¶ Ibi licitũ. s. ex animo seu intellectu iurãtis. ¶ Ibi
ꝓbata. i. cassata vnde deinde non põt expendi vt ff. de pig. ac. l. ele-
gāter. §. q reprobos & talis dēt incidi cũ forfice. ¶ Ibi sub noīe. i. in-
serto noīe patris & filij. & sic gl. nõ est necessaria verbi gratia dicit
subscriptio hęc ē moneta. V. filij. regis Aragonũ & erit ibi facies
regis qui eam primo cudit qa memorię causa ibi apponitur non
animo fabricādi falsum. vel dic sub nomine appellatiuo. verbi gra
tia dicit subscriptio moneta regis Aragonum. & hoc ideo dicit Pa
3 pa qa talis forma iuramenti. ¶ † Quæritur hoc vtrum vnus miles
possit portare arma alterius sine illius licētia. gl. dicit hic ꝙ sic: qa
vnusquisq; põt sibi depingere arma multo fortius vnus põt porta
re cimeriũ alterius intelligi nisi hoc faceret dolo malo uel circun
uentione alterius. ff. de dona. hoc iure circa finem. ¶ Idem in si-
gnis quæ fiunt in ballis mercatorum: quia illa tendunt in præiudi-
cium alterius idē in signis tabellionum cũ ibi posset esse fraus ex
eo ꝙ in talib. fit comparatio signi ad signum. Et in istis quæ sunt
publicę facultatis melior est cõditio occupãtis vel ex ꝯsuetudine
aut

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino q̃ eleganter scribit. d. Ias. post doct. ibi per eum relatos. in. l. uenia. C. de in ius uo. & ultra allegata per ipm & alios doc. ibi. uide & adde omnino ꝙ decidit nouiter Paris de puteo in tractatu suo de sindicatu in materia torturę in uersi. pone qđ aliquis & bene no.

aut ex priuilegio eius habētis. saluo φ arma principis nullus pōt portare sine priuilegio speciali. vt C. ne qs vel a regia. l. j. & C. vt ne
4 mo priuatus titulos. l. j. ¶ †Ibi, falsata not. qd moneta falsata est multis modis videlicet oīb⁹ qb⁹ dicit moneta adulterina vt ecce si cuditur a priuatis personę vel etiā in edibus aut in agris priuatis. Itē si est defraudata legitimo pondere. Est aūt legitimum pondus cōmensuratio valoris pro quo expēdit;& ad id qd expenditur. itaq; qd neq; quis fallat neq; fallat. vt l. fi. C. de pōde. auri. idem si est ibi falsa materia. i. alchimiata vel contaminata. ff. de so. l. si cū aurum. & dicit Ber. φ in moneta requiruntur tria. s. quātitas materia & publica forma. Et pono φ requirit quantitas. s. ad iustitiam. materia. s. ad substātiā. & forma publica. s. ad autoritatē & efficiētiā. vt ff. de contrahen. emp. l. j. itē mala moneta dicit illa de qua populus merito nō ɔtentatur. nā moneta dēt cōtinere nō solū publicā autoritatē sed etiā publicā vtilitatē vniuersorū. dēt cudi non ad vtilitatē solius principis vel regis. tex. est hic singularis. Et no. argu. qd rex nō pōt mouere guerā sine cōsilio populi vel senat⁹ eius. senatus aūt est cōsiliū regis in quo sunt multi sapientissimi viri. ¶ Itē decipere aliquē nō ɔuenit bono viro etiā in modicis reb⁹. ff. de reu. iu. semp in ɔuētionibus vbi gl. solēnis. ¶ Ibi te remordet sic & debet remordere. ¶ Ibi & satisfactione no. cōsciētiam non purgari nisi fiat satisfactio opis. ¶ Quero quot modis moneta falsat & q̄ pęna imponit falsatori dic vt in gl. & tene mēti. ¶ Quero an sint aliqua
5 specialia in falsa moneta. rň. sic qa tria Ber. ¶ †Quero an possit dispensare super iuro licito dic breuiter qd sic in melius commutando vt no. Inno. s. c. debitore. Itē absoluen. claue tñ discretiōis pręcedente vt eleganter ait hic Ber. qd verbum tene fixum mēti. ¶ Nam qd dr φ Papa oīa pt debet intelligi claue discretionis nō exorbitante a diuinis regulis & naturalibus pręceptis. Or in isto articulo iuramenti gl. dicit hic multa verba sed pro conclusione tene quod dixi. & scias φ vbicunq; est dubium de potentia papę ibi est certissimum de impotentia inferiorum. ar. ff. de leg. j apud §. fi. nam qd solus princeps potest reputatur simpliciter impossi-
6 bile vt not. ff. de ver. ob. l. continuus. §. si ab eo. ¶ †Pone iurauit dare decē fisco an imperator potest remittere. rň. cum possit remittere sortē potest remittere iuramentū. ī. c. veritatis. idem in Papa si quid debetur ecclesijs quia quicquid debetur ecclesijs debetur Papę ar. ff. ad muni. l. fi. in princ. ff. de pu. l. fi. §. si quis professus C. de quadri. pręscri. l. j. ¶ Item prorogare terminum quia maior est omni habēti liberā. ff. de ver. ob. qui romę. §. calimacus. C. de preci. impera. offer. l. rescripta. Itē autoritas Papę in his quę pōtificem tangunt semper videtur excepta vt ī. c. venientes. & no. s. c. tua nos. quia neq; contractus neq; statuta testamenta ligare possunt
7 summum pontificem facit de reli. do. quia contingit ī cle. ¶ †Quęro an filius possit apponere in marmore vel ere nomē patris. rň. videtur φ non quia pater mortuus est dic vt in gloss. ¶ Et no. qd in instrumētis si apponitur nomen patris mortui si quidem solius instrumentum esset falsum. Si vero patris & filij subintelligitur quondam vt interpretatio consonet veritati vt no. l. eius qui in
8 prouinciam in prin. ff. si cer. pe. ¶ †Extra qro titius promiserat mihi mille libras imperialium soluendas in grossis argenti & tpe contractus grossus valebat. xxiiij. im pia. postea princeps statuit φ non valeret nisi. xviij. dicit titius ego volo soluere grossum ad estimationem veterē. ego dico φ non debet attendi vetus estimatio sed noua. rň. grossi non sunt in obligatione sed imperialis sicut res ęstimata nō est in obli. sed ipsa ęstimatio vt C. de iure do. l. si inter ad hoc. ff. de sō. l. si quis stipulatus fuerit. x. in mille soluat ergo titius vel tantum in grosso. qd valeat tantum de imperiali vel aliā monetam. ¶ Quid econtra. rň semper imperiales considero quia sunt in obligatione ipsi imperiales & in quacunq; pecunia soluantur non interest creditoris vt ff. de so. l. pau. & no. de do. si quis argentum in prin. ff. de au. & ar. le. l. j. titię amicę. & hęc vera simul nisi ɔcesserit moral. Nā illa facit venire periculū ad debitorē si debitor est in mora soluendi & ad creditorem si creditor est in mo-
9 ra recipiendi. ff. si cer. pe. l. qd te ff. sō ma. l. si mora. ¶ †Quero nunquid ęstimatio pecunię sit idem qd ipsa pecunia vel saltē adeo cōnexa qd videatur vnum & idem. nam in pecunia videtur hoc speciale. qd ęstimatio dicatur bonitas intrinseca. argu. ff. de fideius. l. si ita fideiussorem. accepero. nam & si diceretur bonitas extrinseca tamen correlatiue se habet. ¶ In contrarium determinat gloss. ff. si cer. pe. l. cum quid. nam ęstimatio facto hominis augetur & minuitur salua rei substātia ergo est accidens pręter naturam. illa autem est qualitas intrinseca quę prouenit facto naturę. quapropter cōcluditur φ ęstimatio monetę non est moneta sed interesse. ad hoc tamen interesse quia est bonum & legitimum habetur respectus vt not. ff. de in lit. iur. l. nummus. ɔsertim qa est interesse
10 publicū & cōe id est totius populi vt hic. ¶ †Quęro qd in annua obligatione verbi gratia legauit testator mihi decē lib. Pisanorū quolibet anno percipi. ɔprio anno ɔcepi in veterib. Pisanis. post ea mutat moneta in nouis. Querit qd iuris. So. dicēdū est qd quātū ad obligationē nascēdā īspicitur principiū cuiuslibet anni sed quātū ad obligationē ī genere formandā īspicit primū principiū qa vna est obligatio ɔ oī tēpore vt ff. de ver. ob. l. stichū. §. stipulatio. & semel cedit dies ɔ oī tpe & iō retrorsum se refert fallit in vsufructu annuo nā nō cedit dies simul sed ī principio cuiuslibet anni qa posset vsufructuarius interim mori nec transmitteret ad hęredē vt ff. quando di. le. ce. l. j. in fi. idē in alimētis dico & oī re nō transibili & iō si annua quātitas ɔmittit in dotem idem est qd in legato. verū tñ semper solutio ad originem se refert quia inde sumit vniformem & inuariabilē & certā formā. hęc colliguntur ex disputatione But. in qōne veterum Pisanorum & sunt subtilia
11 & bñ notanda. ¶ †Vltimo not. qd moneta debet esse talis & tam iusta qd habeat expeditū cursum vbiq; locorū propter sui iustitiā & bonitatē vt ff. de eo qd cer. lo. l. iō in arbitrium vbi est tex. no. ¶ Adde dicit Inn. φ propter expēsas fabrorum & caracterē regis aliquātulū addi pōt vltra q̄ valeat materia etiā hoc rōne expen. & impressi caracteris qa publicę autoritatis interpositio ɔmiū aliqd meret & titulis reg. sicut honoris est ita fit & cōmodi nā auget vtilitas ɔpter dignitatē. ff. de cōdi. & demō. l. falsa. §. j. ff. de iudi. l. si longius. §. fi. qd aūt dicit de caractere inter eos q hūt seq illū caracterē: qa sunt subditi vel sequūtur illū forū ratione cōtractus Sed si ille caracter nō obligat eos. nō tenent recipere illā monetā nisi ɔm qualitatē materię qa materia cōis est oīb. autoritas aūt nō est cōis sed illis q sub illo imperio sunt vñ si moneta tartarica expenditur apud nos considerabitur sola estimatio materię quę sicut materia communis est. arg. ff. de accu. l. eos accusare. §. omnibus. & si sit moneta cōmixta ex argento & ęre vtrunq; considerabit de per se. ar. ff de acqui. re. do. l. lacus & stagnū. § j ff. de lega. iij. l. quęsitum. §. illud. Bal.

CAP. XIX.

1 *Appellatio an & quando suspendat pronunciatum.*
2 *Absentes per formam statutorum condemnentur ad mortem: tamen si nesciant se condemnatos eorum testamenta valent et etiam habent hereditatem ab intestato.*
3 *Executionem reuocare debet ille qui eam fecit indebite & non alius nisi de mandato superioris.*
4 *Ciuitas Tudertina quamquam de consuetudine eligat sibi cōsules & iudices tamen est de temporali iurisdictione ecclesie & nihil pot est statuere in preiudicium Pape.*
5 *Statutum si dicit qd non possit appellari nisi intra eandem diem quomodo debeat intelligi.*
6 *Pactum ne appelletur scilicet in causa ciuili quare valeat.*
7 *Cautela aliqua an possit adhiberi quod statutum seruaretur expresse & precise.*
8 *Tudertini si faciant statutum φ quicunq; appellauerit ad aliam curiam quam ad curiam Tudertinam & succubuerit, soluat mille in commune Tudertino an sit validum.*
9 *Papa si ex priuilegio concessit Tudertinis quod apud eos si prima appellatio an poterunt eam tollere per statutum ipsorum.*
10 *Delegatus Pape si confirmauit sententiam an exequetur eam intra 28. dies secundum formam statuti: an infra quadrimestre tempus secundum formam iuris communis.*

VEnientes. Iudices qui iurant intra certum tēpus exequi sententias hoc non extante applicatiōis ab eis interiectis deferre tenēt. h. d. Et diuidit in quatuor partes. In prima parte reprehensio cōtra. in secūda ibi verū. ipsorū excusatio. in tertia ibi qa vero excusationis reprobatio. & generale mandatum. in quarta ibi. eum ergo mandatum speciale & cōminatio nō parentis. ¶ Casus quidam ciuis Tudertinus noīe Simon fuit conuentus ab aduersario suo corā potestate & coram consulibus ciuitatis Tuderti qui ɔsules ɔdemnauerūt dictū Simonē. iste Simō appellauit ad Papā. consules appellatione pendente fecerunt executionē sententię & expoliarunt dictum appellantē possessione rei sententiatę. de hoc exposita fuit querimonia Papę. Papa acriter redarguit eos qui non detulerunt appellationi immo innouauerunt. ipsi se excusant ɔ eo qa sup mutuis & plagiarijs iurant obseruare consuetudine ciuitatis & iudicata exequi. ī. xxviij. dies vñ saluo iuramēto non possunt appellationi deferre. Papa dicit φ ista non est bona excusatio qa iudex iurauit iudicare secundum leges. i. secūdum ius cōe vel municipale. Et tñ tenetur appellationi deferre. Item iuramētū nō dicit φ nō teneat ecōtra appellationi deferre. Quid enī si iudicarent ɔ cōsuetudinē ī iuramēto semp ītelligit excepto iussu sūpioris & ideo ɔcludit φ innouata tollātur & statim restituatur possessio appellāti p ipsos cōsules. alioqn cōpellētur ad aliud. ¶ Ibi, suspēsas no. φ appellatio suspēdit ɔnunciatū. qd est verum quantū ad facti executionē. ff. de admi. tut. l. chirographis. § j. ff. de pa. c. l. tale pactū. §. qui prouocauit. sed quātū ad iuris executionē rescindit interim. vñ appellās nō est infamis iterim. ff. de insa. l. furti. §. j. nec desinit esse ciuis romanus vñ pōt interim facere testamentum.

ſtamentum.vt ff.de iniuſto te.l.ſi qs filio.§.hi aũt oẽs.Quã appel-
lationẽ poſſunt damnati ad mortẽ interponere p pcuratorẽ licet
nõ pſit ſm Iac.de Are.ib dẽ allegãtẽ.l.j.ff.an p aliũ cã appellatio-
nis.& facit.ff.de appel.l.nõ tñ. Et ſi dicat qũo põt teſtari cũ ſit in-
certus de ſtatu ſuo.rñ.immo ſunt certi rſpecto ſtatu pñti, vñ licet
ſint incerti de ſtatu futuro de hoc nõ curamus vt d.§. hi autẽ. ver.
ſunt eñ & hęc vera ſunt ſiue iudex a quo detulerit appellationi ſi
ue.non nã ex quo lex differt appellatio extinguit pnũciatũ.tex. eſt
ibi ſingularis.¶ Porro ſit nõ eſt appellatũ ſed ſumus.j. tps appellã
di nõ eſt adhuc pnunciatione reſciſſum tñ.eſt in ſuſpẽſo & iõ vide
licet eius teſtamentũ & bona trãſeunt ad hrdes.Gl.eſt vnica in iur.
2 de accuſa.l.ex iudiciorũ.¶† Et hoc eſt valde no.nã p formã ſtatu-
torum abſentes cõdẽnant ad mortẽ tñ ſi neſciãt ſe ꝯdẽnatos eorũ
teſtamenta valent & etiã habent hęredẽ abinteſtato: qa ignorans
ſemp eſt.j.tps appellandi.vt no.C.de ap.aut.hodie.& adhuc poſtq̃
incepit ſcire habet dies .x.vt l.j.§.biduũ.ff.qñ appel.ſit & C.qũo &
qñ iu.l.labeo & pręſumit ignorãtia in abſente vt.l.j.in fi. ff. de de-
cre.ab or.fa.& ſi fieret ſtatutũ ꝙ tales abſentes nõ poſſent appella
re ad ſuperiorẽ nõ valeret iſtud ſtatutũ qa ſuperior põt deferre ap
pellationi cum inferior noluit deferre. Caſus eſt ſingularis noſtri
capituli ibi poſt ſnĩam.ſ.diffinitiuã.quæ pprie dr̃ ſententia ut no.
in l.j.§.qđ in ſententijs.ff.qñ ap.ſit vbi gl.ſin idẽ & ante ſnĩam. Vn
de non valet ſtatutũ eorũ ne poſſit appellari ad aliũ iudicẽ q̃ ad iu-
dicem eorum municipalẽ etiam ante ſnĩam qa eadem ſuperiori-
tas infringeret qđ eſt impoſſibile.Ibi ſacramẽto not.qđ conſules
iurant ſeruare ſtatuta & conſuetudines ciuitatis tñ iſtud iuramen-
tum dẽt ſemper intelligi.ſ. de honeſtis rationabilibus & poſſibili-
bus vel ſaltem de tolerabilibus vt s.c.veniens.& no.de re.iur.l.non
vr.§.qui iuſſu.¶Itẽ infra.xxviij.dies not qđ per ſtatutũ ciuitatis põt
derogari dilationi quatuor menſium qui dant iudicatis a iure cõi.
¶Ibi ius ſuperioris no.qđ in appellationib.conſiſtit ius ſuperiori-
tatis.& adde qđ no.s.qa nos. ¶Ibi inducẽtes no.qđ qui habent iu
riſdi.per ſtatuta ciuitatis poſſunt facere executionẽ ſentẽtię ut cõ
ſules ciuitatũ vel cõſules mercatorũ licet iſta corporalia executio
3 ſit mixti imperij qđ eſt valde no.¶†Ibi reſtituatis no.qđ ille debet
a reuocare executionẽ qui eã fecit indebite[a] & non alius niſi de mã
dato ſuperioris.facit.ff.ſi mulier ven.no.l.j.§.j. ibi debet enim p̃-
tor &c.vbi eſt tex.ſingula.& eſt bona glo.in l.minore. in princi. ff.
de euic.¶Item no.hic expreſſum ꝙ executio indebitę & præpo-
ſterę facta per iudicem debet reuocari nõ expectata diffinitiua ſen
4 tẽtia vt in c.non ſolum. de ap.lib.vj.¶† Vltimo no.qđ ciuitas Tu-
dertina quãq̃ de conſuetudine eligat ſibi conſules & iudices tñ eſt
de tẽporali iuriſdictione eccleſię.& nihil poteſt ſtatuere in præiu-
diciũ papę.& omnia eorum ſtatuta quæ vergunt in derogationẽ
eccleſię ſunt caſſa & irrita ipſo iure.quicquid olim Tudertini dixe
runt oĩa tñ voce mutarũt & ceſſerunt victricibus armis & potius
fuerunt martyres q̃ ꝯfeſſores.¶Op.ꝙ ciuitas Tudertina eſt eccle-
ſię.ergo eorũ nulla cõſuetudo valet abſq; confirmatione papę.ſo.
papa voluit hac rationẽ prætendere ſed mitius agere cũ Tuderti
nis & tranſitorię procedere in his q̃ non lędebant iuriſdi. eccleſię.
¶Cęterum de rigore iuris nihil pñt ſtatuere niſi papa confirmet
vel magiſtratus eccleſię.in aut.de defen.ciui.§.interim.& l. oẽs po
puli,ff.de iuſti.& iur.p Ry.& Cy.Sed qd ſi princeps cõfirmauit ge
neraliter oĩa ſtatuta Tudertinorum an videtur cõfirmaſſe hęc ſta
tuta.reſpondet non qa non intelligit princeps confirmare contra
5 ſe.ff.de re iu.l.j.ff de pec leg.l.ſi pecunię.§.ſicut. ¶† Sed quid ſtatu
tum dicit ꝙ non poſſit appellari niſi j.eandem diem. rñdeo iſtud
ſtatutum non intelligitur niſi appellet ad principem quia ius cõe
qđ ad ſupremam poteſtatem pertinet ſemper videtur exceptum
vt no.s.c.ad noſtram & ideo poterit ad principem appellari infra
dies x.ſed ad iudicẽ appellationis illius terrę non poterit appellare
niſi prout ſtatutum dictat de huiuſmodi iudicibus appellationũ
6 alicuius terrę not. Accur. ¶† Sed quare videlicet pactum ne ap-
pelletur.ſ. in cauſa ciuili. Nam in cauſa capitali non valet ſtatutũ.
ff.de appel.l non tantum rñ.qa de pacto cognoſcit iudex ad quem
7 vnde ſua iuriſdictio non tangitur ſecundũ Inno. ¶† Sed nunquid
poteſt adhiberi aliqua cautela qđ iſtud ſtatutum ſeruetur expreſ-
ſe & pręciſe. & videtur ꝙ ſic: videlicet quia omnes ciues promit-
tant & iurent ſtatuta ſeruare prout iacẽt & renunciẽt appellatio-
nibus interpoſitis & interponendis in quacunq; alia forma p̃terq̃
in forma ſtatuti vt C.de temp.ap.l.fi.Nam per pactũ põt renũcia-
ri appellationi & cauſę & ſopito principali de neceſſitate ſopit in-
ſtantia appellationis.ar.ff.de ſuſpe.tu.l.poſt finitum.& ſic per ſta-
tutum vallatum pacto poteſt fieri pluſquam per ſtatutum ſimpli-
citer: & ſi dicatur iſtud pactum fit in fraudem ſuperioris rñdetur
ſuperior non debet aſpernari ſi partes inuicem componunt vt ff.
de no.ope.nun.l.j.§.& poſt operis.nam poſſunt compromittere
in arbitrum & per hoc remouent apellationem vt ff. de ar. l. diem.
§.ſtari. nec propterea dicitur derogari ſuperiori: ergo a ſimili ita
dicendum eſt in propoſito ad hoc.C.de pac.l.poſtq̃ liti.C. de fide
8 inſtru l.j.ff.de pact.l.tale pactum.§.qui prouocauit. ¶† Sed pone
ꝙ Tudertini faciũt ſtatutum ꝙ quicunq; appellauerit ad aliam cu
riam quàm ad curiam Tudertinã & ſuccubuerit ſoluat mille ĩ cõe
Tudertino. Reſpondeo iſtud ſtatutum non valet quin ad papam
poſſit appellari impune. nam quia appellantes efficiuntur timi-
diores metu papę videt factum in derogationem eccleſiaſticę li-
bertatis.ff.ad.l.fal.l.ſeius & augerius.ff.quarum re. act. non datur.
9 l.j.§.honorandę.& qđ ibi per Bar.¶† Sed pone qđ papa ex priuile
gio cõceſſit Tudertinis ꝙ apud eos ſit prima appellatio vtrum eã
poterunt tollere per ſtatutum ipſorũ.rñdetur ꝙ ſic vt.ff.de ap.re.l.
fi.& tunc prima appellatio occultatur & ſi ad papã appellatur erit
tanq̃ appellatio ſcda:q̃ ſi papa committat non poterit tertio ap-
10 pellari a ſentẽtia iudicis delegati ¶† Sed ecce ꝙ delegatus papa ꝯ-
firmauit ſentẽtiã nunquid exequit eã infra. xxviij. dies ſm formã
ſtatuti:an intrã quadrimeſtere tempus ſm formã iuris cõis: quæ-
ſtio ſtat in hoc ex qua ſententia oritur actio in factum uel dic ꝙ in
tra tempus ſtatuti quia tempus ſolutionis eſt pars ſententię.vt ff.
de eden l.j.§.ęditiones.ſed ſi ſententia fuit in omnibus confirma-
ta:ergo & in parte.ff.de le.ij.l.talis ſcriptura.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino quæ ad propoſitum ſcribit do.Iaſ. in l.ſi pacto quo pęnam.
in v.nota.C.de pact.& vltra eum adde omnino ſcripta plenius per do.Feli.
in c.qualiter & quando.de accuſatio.

CAP XX.

1 *Proceſſus ſine libello & ſine lit.conteſt.an ualeat.*
2 *Vſurę poſſunt repeti coram iudice eccleſiaſtico & etiam ſeculari cum cõſtat*
quod contractus ſit vſurarius.
3 *Vſurę non poſſunt remitti etiam per iuramentum.*
4 *Teſtamentum vſurarij ſuper reſtitutione vſurarum eſt validum.*
5 *Procedi ad compellendum an debeat ſuper generali inquiſitione.*
6 *Licentia repetendi vſuras an videatur data per iuramentum.*
7 *Legatum factum creditori ſub conditione ſi probauit an ſit ualidum.*
8 *Teſtator ſi mandauit reſitui vſuras omnibus probantibus ſe ſoluiſſe vtrum*
poſſit agi actione ex teſtamento.
9 *Iurans non denunciare & denunciat & eſt periurus an ex officio iudicis fiat*
ei reſtitutio vſurarum.
10 *Procedi poteſt in omnibus iuribus fiſcalibus per meram inquiſitionem.*
11 *Conſtitutio epiſcopi diſponens ꝙ nullus vſurarius audeat recipere iuramen*
ta an teneat.
12 *Pupillus qui iurauit cum autoritate tutoris ſoluere vſuras an indigeat re-*
laxatione huiuſmodi iuramenti.
13 *Statutum ciuitatis an poſſit dicta iuramenta præſtita vſurarijs ipſo iure an-*
nihilare.
14 *Socii duo ſi erant & vnus exercebat fęnus & communicabat alteri poſtea*
fecit cautionem: an ille alter teneatur conferre in reſtitutione vſurarum.

AD noſtram el.ij. Per officium iudicis ſub
uenitur illi qui propter
iuramentum repetere nõ poteſt vſuras. h.d. Secũda
ibi mãdamus.¶Caſus.quidam ciues Piſani.l.& g.cui-
dam vſurario nomine.p. multas perſoluerunt vſuras iuramento
interpoſito ꝙ nec per ſe,nec per alium prędictas vſuras repeterẽt
nec ſuper his coram iudice eccleſiaſtico vel ſeculari vllam moue-
ret quæſtionem demum deceſſit iſte vſurarius condito teſtamen-
to in quo mandauit vſuras reſtitui omnibus qui probarent ſe eas
ſoluiſſe:modo iſti l.& g.non audent repetere vſuras propter iura-
mentum qđ pręſtiterunt.Quæritur qualiter ſit procedendum : pa-
pa mandat ſub pęna excommunicationis publicę in eccleſia pro-
poni vt qui ſup his nouerunt veritatem veniant ad teſtimonium
proferen.& ſi per dicta teſtium vel alio modo de ſolutione vſura
rum conſtiterit; hęredes vſurarij cogantur ad reſtitutionem ipſa-
1 rum.¶† No.pceſſum ſine libello & ſine lit. conteſt. valere : & eſt
ratio quia proceditur per inquiſitionem vel denunciationem in
quo proceſſu non eſt neceſſe libellum offerri vt litem conteſt.tex.
eſt hic no.cum gloſſ.ſua.Item fauore animę.Item odio vſurarum.
2 Ber.ff.de annuis le.l.j.ff.de pet.hęr.l.hęreditas.¶† No. ſcđo ꝙ vſu
rę poſſunt repeti coram iudice eccleſiaſtico & etiam ſeculari cũ
a conſtat ꝙ contractus ſit vſurarius[a] facit qđ no.Inn.intra depo. c.
grauis.& Bar.ſolu.matri.l.Titia.ſed ſi contractus negaretur vſura-
rius.iſte articulus eſt eccleſiaſticus nõ ſecularis.vt no.xj.q.j.in ſum
3 ma.& in c.diſpendioſam.de iudi.in cle.¶† Not. ꝙ vſuræ non poſ
ſunt remitti etiam p iuramentum quia præſumitur ꝙ ſint remiſſę
in fraudẽ canonũ ut hic ſi ſunt remiſſę in eodẽ ꝯtractu.ar.C.ad vel
ley.l.ſi mulier.ſed ſi conſtaret ꝙ debitor donare voluit creditori
bona gratia:& hoc liquido pbet bñ valet donatio ex interuallo fa
cta.vt

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino Panor.in c.cum ſit generale.v. col. de foro compe.& vide
Pau.de Ca.conſi.cccxxxiij.incip. viſa petitione prędia. Cald.conſi.iij.po-
ſuit ſub ti.de fo.compe.

ɛta.vt no.ff.ſi cer.pet.l.rogaſti.§.ſi tibi.illa glo.non ſtat in hoc qa
captioſam liberationē interpoſitio prudentū fregit.ff.de trāſa.cū
4 agliana.quod dic vt in c.peccatū.de reg.iur.lib.vj.¶† No.ꝙ valet
teſtiū vſurarij ſuꝑ reſtitutione vſurarū:ſed dicet aliqs iſte eſt vſu-
rarius manifeſtus.rñ.non eſt verū qa iſte nihil confitetur niſi qua
tenus probetur:vnde ideo nō eſt manifeſtus qa ſub iudice lis eſt.
¶ Not.teſtes citari generaliter ſine ſpecificatione perſonarum.
¶ Item no.ꝙ in iſta citatione teſtiū nō eſt neceſſe ꝙ citentur hęre
des vſurarij:qa in certis ꝑſonis nihil obijcere poſſent.¶ Itē no ꝙ
verbū ſi ꝓbabitur intelligit plene vt hic in verbo cōſtiterit.¶ Quę
ro qd eſt dictum nō mouere quæſtionē.reſpō.vt no.ff.ad trebel.l.
5 lucius.§.tres hęredes.¶† No.ex rece.ſuꝑ generali inquiſitione ꝓ
cedi ad cōpellendum.not.hic fieri ciuilem inquiſionem propter
ſalutem animę & odio vſurarum & eſt ſpeciale.nam ad priuatum
cōmodum regulariter per inquiſitionem non eſt procedendum.
ſm Inno.qđ eſt no.qa inquiſitio eſt publicę ſolicitudinis cura nō
ſeruata inſtātia.C.de cuſto.reo.l.j.fallit ſi priuatum commodū ve-
nit incidenter:vnde fur mittit ex inquiſitione ad furcam & cogit
ad reſt.furti.vt ff.de furtis.l.interdū.§.qui furem.licet glo.C.quā-
do ciuilis act.in rubrica dicat ꝙ ibi fuit proceſſum de facto nō de
iur.¶ Itē no.ꝙ illa cōditio ſi ꝓbabitur verificabitur ſi hoc conſtet
6 per inquiſitionem.¶† Item no.ꝙ per iſtud iuramentum non vide
tur data licentia repetēdi vſuras alias nō eſſet in inquiſitione:ſed
in ordinario.i.in actione ex teſtamēto.Dic ꝙ ſi vſurę repetantur
actione ex teſtamēto non officit iuramentū:ſecus ſi condictione
ex canone:ſed Ber.dicit ꝙ agit ex noua cauſa ſuperueniente per-
quā iuſiurā.tacite eſt remiſſum.Et ſic no.ꝙ in vltima volūtate po
7 teſt quis abſolui a vinculo iuramenti.¶† Itē not.valere legatū fa-
ctum creditori ſub ꝯditione ſi ꝓbauit.nō obſt.ff.de reg.iur.l.ſi cre-
ditori.qa ibi debitū erat liqdū hic nō & hęc eſt no.limitatio illius
l.ſed Inn.dicit ꝙ pręceptū factū hęredi de reſtituendis vſuris non
eſt legatū & hoc pōt perſuaderi tribus rationibus:prima qa affert
lucrum.ff.man.ſi hęreditatē.ſecūda qa nō eſt liberalitas nec dona
tio ſed neceſſitas.arg.ff.de hęre.inſti.l.ſi ſeruo fideicōmiſſario.§.
j.tertia qa qui legat creditū creditori.ſimilis eſt illi q legat legata-
rio rem legatarij:qa creditum creditoris eſt proprium:nō erit er-
go legatum ſed quoddam mandatū hęredi poſt mortē collatū.vt
ff.man.ſi vero non remunerandi.§.fin.ex quo cōpetit officiū iudi
cis.vt ff.de an.leg.l.quintus.§.j.¶ Ego cum Bernā.teneo quia ex-
pedit legatario hēre plura remedia & hoc fauore animæ & ſi defi
ceret actio ſm Inn.non deficit inquiſitio:& quando relinquit pro
reſtitutione vſurarum nō eſt neceſſarius libellus:nec ordo iudicia
rius etiā ſi nemo adijt hęreditatē.tamē hoc legatum debetur a die
mortis:& idem vbicunq; relinqtur ꝓ anima vt in aut.de eccleſia-
ſticis titulis.§.ſi quis in verbo a die mortis vbi eſt caſus ſin.¶ Itē
nō tenet teſtamentum vſurarij vt teſtamentum tenet tñ vt māda
tum de reſtituendis vſuris factum inter viuos futuro hṙdi qđ tñ
poſſet faciēs reuocare expſſē.ff.de lega.ij.cū pater.§ męuio.Not.
ꝙ licet hęres ſit negligēs in reſtōne vſurarum:tñ nō ꝑdit hęredi-
tatē:imo adhuc condemnat tanq̃ hęres.ff.de leg.j.l ſeruus pluriū.
§.ſi qs ante.Itē no.ex cā vſurarum defuncti hęredē teneri.¶ Item
no.inquiri cōtra hęredē.Itē no.ſi filius ergo hęres naturali p̄ſum-
ptione.dic vt dixi.ff.ſol.ma.ſi cum dotē.§.tranſgrediamur.& in c.
j.an agnatus vel filius.col.x.Itē qđ quis ſine cōdēnatione cōpellit
vbi ꝑ inquiſitionē procedit.& iō litera dicit cogas nō dicit con-
dēnes:tamen ſub verbo cogas continet & mādes:& eſt rō qa hic
ꝓceditur ſine libello.vt in aut.de man.princ.§.coges & ſic fertur
ſnīa non ſolum per condēnationē:ſed etiam per compulſionem
ſi cogitur trāſiens per locum vbi ſoluitur vectigal.qa deprehendi
tur in facto.ff.de adult.capite quinto.ff.loc.l.pe.§.nauem.¶ Not.
qđ hęc decre.contenta eſt finibus reſtōnis nec eget qđ pręſtetur
aliud intereſſe,ꝓpter morā ſicut nec ecōtra pręſtat:& qđ quiſq;
iuris &c.pręſertim in iure conuertibili & correlatiuo & hincinde
habente parem ęquitatē:& hoc de intereſſe lucri:ſed dāna bene
veniunt.ff.de in lit.iur.nummus.Pone filia renunciauit cum iura
mento hęreditati patris viuentis in manibus fratrū & patris:tan-
dem pater in ſuo teſtō fecit ſibi legata quędā vel vult quod non
obſtante iuramēto ſuccedat cū fratribus ęquis portionib.nūquid
poterit petere hęreditatē nō obſtāte iuramēto:& vr̄ ꝙ nō:qa iu-
ramentum fuit p̄ſtitū fratribus:& ex eo eſt ipſis ius quęſitū:vnde
pater iuri filiorū renunciare non pōt.¶ In ꝯrium facit qa Bern.di-
cit hic qđ iuramentū pōt relaxari ex teſtō & hęc eſt ueritas:quia
agit ex noua cā de qua prius non fuit cogitatum.¶ Item qa inui-
to patre de cuius hæreditate agit non tenet dictum pactū & requi-
ritur perſeuerantia patris vſq; ad mortem caſus eſt vnicus in iu-
re.C.de pac.l.fi.licet illa.l.ſit oībus no.tñ per neminem ad hoc ſpe
8 cialiter allegata.¶† Quæro teſtator mandauit reſtitui vſuras om-
nibus ꝓbantibus ſe ſoluiſſe vtrum poſſit agi actione ex teſtō & vr̄
qđ non qa hęc diſpō conditionalis ſ.ſi probabitur ergo ante non
eſt nata actio:ergo nō pōt fieri probatio.nam non poſſe agere:&
poſſe ꝓbari implicat contradictionē.Solu.quædā perplexitas eſt
hic & a prin.agit đ facto:ſed facta ꝓbatione fingit actum de iure.
Nā perplexitates per iudicia diſſoluunt.vt ff.de verb.ob.l.ſi Titius
& Seius.in perplexis eñi nō ſequit regulas iuris.vt no.ff.de ver.ob.
l.ita ſtipulatus.la grāde in gl.q̃ incipit apparet ex pręd ictis.Illud
ēt notabis qđ ſi legatarius decederet anteq̃ ꝓbaret nō tranſmitte
ret legatū ad hæredem:imo nec ſtipulationē de reſtituendis vſu-
ris ſub ea cōditione cōcepta ſi probabit:qa impletio iſtius cōditio
nis nō tranſmittit ad hęredē.tex.eſt multum ſing.ff.de verb.obl.l.
qui romę.§.augerius.Sed ſi verba fuiſſent imperſonalia.i.ſi proba-
bit bñ trāſiret ad hęredē hmōi cōditio.qa verba imperſonalia ſa
piunt realitatē.ut ff.de pac.l.q in futurum.§.j.Quid ſi quis iurauit
vſuras non recipe.rñ.pōt recipere a ſponte ſoluente:& per iſtum
actum ſoluit iuramentum quaſi gratuito remittit.ar.ff.de re.iur.l.
cuius per errorē.vel dic qđ epſ coget eum ad recipiēdum ad hoc
vt uſurarius exeat de pctō:& tunc iuſſus iudicis excuſabit a periu
rio:qa autoritas ſuperioris ſemꝑ vr̄ excepta.vt no.s̄.c.ꝓximo.&
9 c.ad noſtrā.¶† Quæro quid ſi qs iurauit nō denunciare & denun-
ciat & eſt ꝑiurus:vtrum ex officio iudicis fiat ei reſtō vſurarum.
rñdeo ſic.qa iſta eſt potius inqſitio q̃ denunciatio:nec ideo qs per
10 dit ius.ſuum qđ ſit periurus.vt not.ff.de iureiu.l.alias.¶† Vltimo
no.quoddā dictum Inn.qđ eſt hic qđ in oībus iurib.fiſcalibus pōt
ꝓcedi per meram inqſitionē.Adde qđ ſi ꝓceditur ad indēnitatem
fiſci nō eſt neceſſe qđ pręcedat infamia.ut C.de bo.va.l.filio.li.x.
hoc priuilegium fiſci puto trāſire ad ceſſionariū eius:non eñ eſt
rō quare non tranſeat:& regula eſt qđ omnia ſunt tranſitoria ni-
ſi rō impediat.ff.de in inte.reſtit.l.non ſolum.nimirum qa ceſſio-
narius eſt imago cedētis.vt C.de proc.l.qui ſtipendia.& in c.j.de
iurepa.li.vj.& tamē quędā ſunt q̃ nō trāſeunt.Nā ius nō ſoluēdi
pedagium non tranſit ad mercatorem qui cum fiſco negociatur.
11 ut dicit illa.l.no.ff.de publi.l.licitatio.§.mercatores.¶† Extra quę
ro nunquid teneat conſtitutio epiſcopi diſponentis qđ nullus
vſurarius audeat recipere iuramenta ab aliquo & ſi receperit nō
valeat ipſo iure:& vr̄ qđ ſic:qa poteſt relaxare iuramentū ergo &
ſtatuere.¶ In contrariū dicitur quod non poteſt relaxare niſi ad
hibito quodam ordine.ſ.qđ moneat vſurarium qđ relaxet.¶ Itē
quia iſta relaxatio non pōt fieri ſine cauſæ cognitiōe:puto iſtud
ſtatutū valere ſi habeat bonā formā.verbi gratia:qa dicit mone
mus oēs vſurarios qđ intra mēſem relaxent oīa iuramenta alio-
qn ex tunc dictū iuramentū intelligitur eſſe relaxatū autoritate
p̄ntis ſtatuti.Nā qđ pōt fieri iuriſdictionē pōt fieri ꝯſtōnē vt not.
in l.j.§.j.ff.qđ qſq; iuris oportebit tñ qđ hoc poſtea liqde.ſi op-
ponat exceptio periurij nec eſt hoc p̄poſterū qa ſumunt ab oppo
nēte originē.Itē qa licet ſnīa hoīs dēat liqdari ante tñ ſnīa legis
12 pōt liqdari poſtea.vt in c.ꝓ humani.de homi.in cle.¶† Quero nū
quid pupillus q iurauit cū autoritate tutoris ſoluere vſuras in-
digeat relaxatione hmōi iuramēti.& vr̄ qđ ſic doli capax deiera-
re pōt verbi gratia ſi ferret falſum teſtimoniū nō ob.ff.de iureiu.
l.q iuraſſe:qa ibi loquit ſm iuriſdictionē quā canonis lator nō ꝯ
ſiderat.vt j̄.de deli.pu.c.j.ergo re vera eſt ꝑiurꝰ niſi iuramētum
ſibi relaxetur:& tamē in ꝯtractibus ex iſto iuramento non orire
tur obligatio:qa in eis pōderamus efficaciā.vt dixi.s̄.de probat.
in pręſentia:ſed quātum ad cōmiſſionē delicti pupillus bñ eſt de
linquēs qa maleficia nō ſunt a iure reꝓbata:& iō punibilia &c.
13 Quæro nūquid ſtatutū ciuitatis poſſit dicta iuramēta præſtita vſu
rarijs ipſo iure annihilare.Bar.dicit ꝙ ſic ſi ſtatutū prohibeat per-
ſonas cōtrahere & iurare.verbigratia.nullus contrahat mutuum
cum vſurario:vl nullus vſurarius recipiat inſtrumētum uel chartā
mutui.nā vbi ꝑſona ſubtrahit de medio ibi iurm̄ nō hēt fundamē
tum.ff.de ſtip.ſer.l.vſusfru.ſm Bart.qui ita tenet alias not.ff.de fi-
deiuſſ.l.ſi quis ꝓ eo.in prin.ver.3.idē dixi ſi res ſubtraheret a com
mertio.vt l.j.C.non licere arbitratoribus metra.li.x.ſecus ſi cā ſub
trahat de medio.Nam iuramentum ēt ſine cā obligat vt hic & s̄.c.
debitorē.tñ qñ cauſa hēt in ſe peccatum dēt relaxari ꝑ iudicē ani-
marum.ut s̄.c.j.& iſta ſunt bñ notāda & quotidiana q̃ examinaui.
C.de legi.l.nō dubium.vbi videas in lec.mea & in repetitione no-
14 ſtra.¶† Extra quęritur duo erāt ſocij & vnus exercebat fenus &
cōicabat alteri:poſtea fecit cautionē vtrum ille alter teneat cōfer
re in reſtitu.vſurarum:& videtur ꝙ nō:quia.l.requirit ꝙ primò ſit
condēnatus.vt ff.ꝓ ſo.l qđ oīm.Mar.ſyli.dicit ꝙ fuit iudicatum
cōferri debere non vi ſocietatis quę non tenet in delictis ſed vi ęq
tatis.nam pro condemnato habetur ex quo obligauit ſe epiſcopo
vel ſuo vicario tanq̃ cōfeſſus in iudicio ſaltem animę ſm Mar.ſy
li.facit qđ no.Cy.C.fa.hęr.certum.& in l.unica de confeſ.& Bart.
in l.cum vnus.ff.de bo.auto.iudi.poſſ.& in l.a diuo pio.s̄.de re iu.
per Bart.& fiet executio tanquam in bonis debitoris cum etiam
ipſum nomen ſit obligatum pro reſtitutione vſurarum.Bal.

C A P. XXI.

1 *Iuramentum indiffinitum diſtinguitur per ius commune.*
2 *Iuramentum quod ſine interitu ſalutis eternę poteſt ſeruari an ſit ſeruādū.*
3 *Libellus an ſit offerendus in notorio contractu ſi reus comparet & petit ſi-
bi libellum offerri.*

4 Pars

4 *Pars an sit citanda in notorijs & sententia ferenda.*
5 *Iudex quid iuris si nescit esse notorium.*
6 *Iudex inuito actore an possit seruare praecisum ordinem iudiciorum.*

AD nostram.el.iij. Iudex qui iurauit in omni causa ordinem
iudiciarium obseruare in notorijs subtilitatem ordinis
iudiciarijs non seruabit. h.d. secunda ibi. verum. ¶ Casus
archiepus Neapolitanus quasi per extorsione praestitit iurm quod
in omni ca seruaret ordine iudiciariu: dubitabat episcopus vtrum
in notorijs teneret obseruare eunde: Papa dicit q ex vi iuris commu
nis no tenet obseruare iudiciaria indagine & ordine qa quae mani
festa sunt accusatione no indiget. Ite nec ex mente iurantis qa non
intendebat praetextu huius iuramenti venire contra canonicas san-
ctiones: quia ista intentio tenderet ad illicitu iurm quod hic vocatur
periuriu. ¶ Ite nec ex interpretatione iur. qa ratio no patit. ¶ Ite
qa subtiliter intueti de ordine iudicioru videtur procedere q in ta
libus non seruetur ordo. ¶ Item qa iurm debet intelligi de causis
in quibus ordo est seruandus: & ideo Papa concludit q archieps sa-
tisfaciat iuri scripto & per hoc seruabit ipsum ius coe & iurameti
tenore vnuquodq; in suo casu. ¶ Not. qd dixi in summario. Scdo
not. q manifesta.i. notoria accusatione non indiget. Ex hoc collige
q solenitas. l. libellorum. ff. de accus. non est necessaria in notorijs.
¶ Ibi in mente nota q verba restringuntur ad cogitatum. ff de test.
tu. si qs ita. Ita benignus interpretari. not. qd iurm est benigne in-
terpretandum. ¶ Ibi consonet. not. quod proprium est iuramentu
regibus concordare. ¶ Ibi non seruari not. qd prohibet seruari. vt
no. Inno. s. de iudi. nouit. sed intendit dicere q non est necesse: ibi p
oia. i. per libelli oblatione & litis 9te. citatio non est necessaria si est
absens. ¶ Ibi procedere not. tex. valde not. q in notorijs & summa
a rijs[a] ordo est ordine non seruare. ¶ † Ibi valet not iuramentum in-
1 diffinitum distinguitur per ius coe: ide puto in statutis municipa-
libus. vt C. de noxa. l. si serui vestri: & est multum no. gl. C. de iure de
libe. l. fi. §. in computatione. Ite not. qd satis est q verba generalia
interpretetur & per modum regulae & tanq regulae patiantur exce
ptiones legitimas. vt C. de adul. ita pudor. & l. j. §. j. ff. qd vi aut cla.
na sermo generalis ciuiliter debet intelligi. vt ff. de seruj. l. si cui ibi
2 seruabis. s. vbi debes & in quibus debes. ¶ † Opp. istud iuramentum
potest seruari sine interitu salutis eternae ergo seruandum. Sol. qn
iustitia alterius offenditur non potest eo inuito seruari absque de-
trimento salutis eternae. & ideo non seruandum quae regula est be-
ne notabilis non dico q propterea processus esset nullus imo videli
cet: licet sit supra formam mandanti & ita intelligitur dictu. Inno.
¶ Et not. qd duplex est ordo iudicij. s. regularis & irregularis. pri-
3 mus seruat regulariter etia in casibus exceptis vt hic cu si. ¶ † Quae-
ro super verbo accusatione, quid in notorio contractus verum si li
bellus offerendus si reus comparet & petit sibi libellum offerri. di-
cit Innoc. q non proprie reperitur in contractibus notorium. j. de
cohabi. cle. & muli. c. fi. ¶ Sed contra hoc videtur tex. s. de testi. co-
ge. luper eo. sol. Inn. dicit veru quia non possunt oes circunstantiae
contractus esse notoriae: qa potest esse q contractus fuit celebratus
dolo vel metu vel simulate & ratione circunstantiaru quae sunt du-
biae debet seruari ordo iudiciorum si reus comparet & petat offer-
ri libellum. vt C de edic. diui adri. tol. l. fi. Sed in delictis omnes cir-
4 cunstantie possunt esse notoriae. ¶ † Quaero vtru in notorijs sit pars
citanda & sententia fereda dic q sic. j. de appel. c. cum sit Romana.
Et ex hoc sequit q requiritur qualis qualis causae cognitio ita qd
ex actis appareat q iudici sit notorium: qa sententia no debet ferri
5 de facto. C. de accu. ea quidem. ¶ † Quaero quid si iudex nescit esse
notoriu. respondet. gl. q potest procedere ordinarie sed si vult p-
cedere extraordinarie primo inquirat an crime sit notoriu & sup
eo interloquatur & lata interlocutoria & declarato qd si notorium
poterit postea pcedere ordine iudiciario non seruato. de offi. dele.
c. statuimus. ¶ Quaero qd si est notoriu in vna prouincia: sed no in
alia. rn qa quaerimus de ordine iudicij seruatur notorium vel no no
6 torium prout est in loco iudicij scdm Ber. ¶ † Quaero nuquid inuito
actore possit iudex seruare pcisum ordine iudicioru. rndet Bern.
quod non qa multu lederet ius actoris. Ber. ar. ff. de mino. l. minor.
xxv. annis cui fideicom. Et per hoc patet qd si instrumentu ex for
ma statuti debet excutioni mandari iudex no potest imponere gra
uiorem ordinem q statutum dictat quod teneo menti pro instrume
tis guarentigie in tuscia. ¶ Vltimo no. de generalitate verborum
restringenda: & de hoc not. in c. a. j. de coniugio leprosum. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide And. sic. in consi. xxxvj. col. xvij. ij. vol.

CAP. XXII.

1 *Consilium alterius non est necessarium in re euidenti.*
2 *Soluere Seio an possim quod debeo Titio.*
3 *Receptor falsus an committat furtum.*
4 *Solui vni soli an possit si aliquid pluribus debetur.*
5 *Domini si sint plures an sufficiat iurare fidelitatem vni pro omnibus.*
6 *Fur qui patitur furtum cum alio an magis delinquat quam ille qui non patitur.*

EA te. Qui iurat cui non debuit. ei cui debuit iurare
compellitur. Et tria facit primo exordit. secu
do narrat. tertio concludit. secunda ibi sane. tertia ibi. cu
igitur. ¶ Casus. Dns Papa madauit epo Calaratano quate-
nus iuramentum fidelitatis exigere & reciperet a iudice Cala-
ratano nomine Romanae ecclesiae pro ipso iudicaturo: qs eius in-
uestitura pertinet ad summu pontifice sicut tota Sardinia & vulgo
vocat iudex alborec iste iudex excusabat se qa dicebat q illud pstit-
erat archiepo Pisano saluo ecclesiae Romanae honore. Papa scribit
dicto iudici qd istud iuramentum qd est pstandum Papae non po-
test praestari alteri sine mandato Papae qa augetur no minuitur de-
bitu. i. culpa. debitoris quando qd debetur vni soluitur alteri. Et si
diceret iudex q istud iuramentum esset contrariu primo iurameto:
rndetur q primu tanq illicitu no est seruandu si vero non est contra-
riu: sed compatibile: puta pro diuersis feudis. tuc primu iuramentum
1 non officit quin scdm debeat sine difficultate praestari. ¶ † Ibi per te
ipsum no. q in re euidenti non est necessariu consiliu alterius. & sic
est ar. qd causa certa & indubitata non debet comitti cosilio sapie-
a tis.[a] Ibi remittitur. ff. de sol qui hominem. §. si nullo. ff. de fur. si qs
vxori. §. apud labeone. ff. de condi. inde. si poenae causa. §. j. ¶ Ibi sed
augetur qa grauius est malu soluere q non soluere vt plene no. in l.
vnica. C. de sen. quae pro eo. ff. de act. emp. l. Iulianus. in princi. ¶ Ibi
saluo apostolicae sedis honore ista protestatio nihil operat qa si no
tenet principale nec accessoriu. ¶ Ibi tenearis qa tota Sardinia est
de pleno dnio ecclesiae. vnde plebs sardiniae est fidelis ecclesiae. Ibi il
licitum reliquum est licitu & econtra: qa in contrarijs regulae dant
per opposita. Ibi ex debito not. q fidelitas debetur pro inuestitura
2 feudi. ¶ † Quaero vtru id qd debeo Titio possim soluere Seio. rn.
no fallit si Seius sit debitor Titij ex ea ca ex qua ego sum debitor. vt
ff. de pig. act. l. solutu. §. vnde si domum ff. de exce. do. l. si opera. ff.
3 de neg. gest. si liber. ¶ † Quaero nunquid falsus receptor committat
furtu. rn. sic nisi se obligauerit per pactum ad illud exequendu vel
nisi sit secura ratihabitio vel nisi in eu sit translatu dnium qd tn in
dubio non praesumitur: sed magis traditu tanq nuncio, haec proba-
tur. ff. de fur. l. si vendidero. §. si titius. ff. de do. l. hoc iure. § si quis de
4 derit. ff. de condi. ob causam. l. si procuratori falso. & l. pe. ¶ † Quaero
quid si aliquid debetur pluribus vtrum vni soli possit solui. rn. aut
debetur species indiuidua vt stichus & pot solui pi occupanti. vt
ff. de so. si stipulatus. § si lance, aut debetur quantitas: & tunc refert
aut sunt rei credendi in solidu. & ide siue vnus habeat regressum co-
tra aliu. vt C. de duo. re. l. fin. siue non: vt qa debitum est gratuitu vt
dicit. l. illa singularis. ff. ad l. Fal. l. in lege falcidia hoc obseruandum.
aut non sunt rei credendi in solidu: & tuc pars vnius solui alteri non
pt nisi forte sint socij: qa inuicem institores videntur. ff. de pac. l. si
5 vnus. in prin. ¶ † Sed pone plures sunt dni nunqd sufficiat iurare fi-
delitatem vni p oibus. rn. aut sunt dni ex diuersis feudis & no suffi-
cit. casus est hic aut ex eodem feudo si feudum sit indiuiduu vt feu
du iurisdictionis potest vni pro omnibus: qa nisi in solidu praestari
non potest: sed si indiuiduu non potest praestari vni p altero nisi il-
6 le ratificet. ar. ad hac di. ff. de neg. ge. l. qui aliena. §. fi. & hic. ¶ † Quae
rit glos. an fur qui partitur furtum cum alio magis delinquat q ille
qui non partitur dicit glo. q sic: qa facit plures peccare. Item qa ge-
minum furtum comittitur primo faciendo postea partiedo. quod
no. contra sociales improbarum societatum qui inuicem diuidunt
spolia: quia maiores fures sunt quam fures simplices.

ADDITIO.

a Vide Barb. consi. 51. incip. scripsit sapientissime in 31. col. j. vol. Feli. in c. ex
parte. de rescrip. & do Alex. consi. 62. pe. col. 2. lib.

CAP. XXIII.

1 *Compromitti potest in mulierem tanquam in arbitratricem.*
2 *Pater metu poenae non debet inuitari ad exhaeredandum filium.*
3 *Compromissum potest fieri etiam sine promissione.*
4 *Reductio in eo quod confirmat, meretur executionem.*
5 *Actio an oriatur ex pacto nudo transactionis.*
6 *Compromissum si fuerit factum super quibusdam accidentibus post contractum nominatum ex interuallo oritur actio, & non exceptio.*
7 *Ordo aliquis iudiciarius an sit seruandus coram arbitratoribus.*
8 *Arbitramentum an possit fieri parte absente non citata.*
9 *Arbitrator quando examinat testes, non est necessaria citatio testium.*
10 *Arbitrari intra quantum tempus debeat.*
11 *Contractus an sit nullus si emi vnum pro x. soluendis intra terminum declarandum, & moritur declarator antequam declaret.*
12 *Tempus solutionis an sit de substantia totius.*
13 *Arbitrator an possit declarando apponere diem incertam, puta cum Papa venerit Perusium.*

14 *Pactum quòd recedatur à persona non arbitrante an sit validum.*
15 *Pœna compromissi an committatur vbi receditur à persona non arbitrante & venitur contra eius arbitramentum.*
16 *Arbiter & arbitrator an & qualiter differunt.*
17 *Laudum arbitratoris dicitur reduci ad arbitrium boni viri, etiam si in totū cassaretur.*
18 *Renunciari an possit reductioni ad arbitrium boni viri.*
19 *Potestas si est data arbitro & arbitratori, quid iuris si arbiter fecit litem contestari coram se.*
20 *Arbiter quid iuris si processit vt arbitrator & in sententiando dicit pronūcio vt arbiter.*
21 *Dictum arbitratoris cum pœna vel sine, an homologetur taciturnitate decē dierum.*
22 *Quantitas modica quæ dicatur.*
23 *Compromissum si sit in arbitrum cum pœna stipulatione interueniente vtrū posset homologari expresse.*
24 *Iniuriarum actio an per compromissum sit sublata.*
25 *Arbiter tertius assumptus ex post compromisso an propter discordiam duorum sit arbiter.*
26 *Arbitro si sit data potestas prorogandi tempus compromissi, quod pone, fuit mensis, an poterit prorogare ad annum vel longum tempus.*
27 *Compromisso finito an possit fieri prorogatio.*
28 *Arbiter postquam pronunciauit non potest prorogare compromissum.*
29 *Reductio ad arbitrium boni viri quo iure petatur.*
30 *Receditur in vltimis voluntatibus ab executore non exequente & à commissario non declarante & quare secus in contractibus.*
31 *Reductio sicut quando petitur officio iudicis de iure communi potest peti per petitū ita cum petitur reductio ad arbitrium boni viri.*
32 *Exceptioni doli mali an possit renunciari.*
33 *Laudum qui petit reduci quid habet probare.*
34 *Arbitratoris bona fides non sufficit nisi in modicis.*
35 *Arbiter electus Papiæ existens Mediolani, an possit prorogare terminum cōpromissi cum Mediolani non possit ius dicere.*
36 *Arbiter an possit mandare quod debitum præscriptum soluatur.*
37 *Regulis iuris non subijcitur id quod voluntati committitur.*

QVintauallis. Si is cuius mandato stare iurauit mihi faciat contra.l.illud seruare non teneor. hoc dicit. Secūda ibi, quo circa. ¶ Casus. Filiæ Quintauallis & vxor venerunt ad verba cum quibusdam alijs mulieribus. vnde ortum est graue scandalum & inimicitię. vnde Quintauallis volens dictas mulieres offensas placare, iurauit earum mandato parere: demum dictę mulieres offensę mandauerunt dicto Quintaualli sub debito iuramenti quod si contingat deinceps filios vel filias: aut vxorem ipsius Quintauallis aliquod factum vel verbum contumeliosum dictis mulieribus offensis obijcere: idem Quintauallis huiusmodi filios & filias exhæredaret & à se propriam vxorem repelleret: quærebat an tali mandato sit standum? rñdet Papa φ dictum iuramentum fuit licitum, sed mandatum fuit illicitum, ideo mandat dictis mulieribus offensis φ dictum mandatum, reuocent: & si forsan reuocare nolunt, mandat Alatrino epō φ denunciet Quintaualle & huiusmodi mandati obseruantiam non teneri. ¶ Ibi pro offensa. not. quod pater potest compromittere pro satisfaciendo offensę commissę per filium vel vxorē. ¶ Item. not. offensam cōmitti verbo vel facto. ff. de ma. test. l. centurio. ¶ Ibi quod earum. s. mulierum offensarum. & no. φ de satisfactione iniuriæ & de pace potest compro-
1 mitti in offensum & inimicum. ¶ † Itē not. φ in mulierem potest compromitti tanq̄ in arbitratricem. text est hic not. & adde quod not. ff. de arbi. l. pe. ¶ Ibi, sub debito. illud vocabulum non cadebat hic, quia mandatum erat extraneum à iuramento. Ibi, quod si q̄n futurum tempus respicit & sic not. φ ad arbitratorem pertinet futuri temporis tractus. ¶ Ibi. s. idem Quintauallis. ¶ Ibi, exhæredaret. not. quod pater propter offensam tertij non potest filium ex-
2 hæredare vt j. patet. ¶ † Itē no. quod pater non dēt metu pęnę inuitari ad hæredendum filium non ob. ff. de verbo. obliga. l. quidam cum filium: quia ibi filius merebatur vt ibi no. & not. quod illa. l. glossat istam decre. Ibi, remoueret vxorem not. φ vxor licet committit maleficium vir non potest eam de domo expellere. ¶ Ibi iuramentum. s. Quintauallis ¶ Ibi secundum mandatum. s. mulierum offensarum. ¶ Ibi reuocent. s. quatenus de facto processit: & hoc ne inspicientes forte crederent φ Quintauallis esset periurus. not. φ arbitrator potest reuocare mandatum illicitum dic vt s. dixi. c. veniens. & adde olim fuit quæstio vtrum arbitrator pro bono pacis possit mandare alicui φ exeat ciuitatem propriam. & dic quod non. ¶ Item nec potest prohibere φ nec exeat domum: q͂a esset species seruitutis facit. C. de sen. l. mulieri. nisi forte hæc potestas esset concessa specialiter ei. vt s. cap. ex rescripto. In gloss. ad hunc casum not. φ compromittentes non videntur se obligare ad impossibilia de iure vel de facto vel secundum naturam vel secundum bonos mores non solū ciuitatis Romanę sed ciuitatis ppriæ. ¶ No. de causis exhæredationum. & adde quod no. auth. de hęre. & fal. §. exhæredatos. col. j. Item not. quod si istę mulieres percepissent Quintaualli aliquod honestum: quod esset obediendum laudo. vt s. c. veniens. Sed tunc quæritur quo iure: dicit Inno. quod officio iudicis quod oritur ex iuramento. Innocen. not. hoc pro eo quod legitur & no. s. de pac. cap j. s. quod ex pacto nudo non oritur actio, sed officium iudicis. dicas quod aliud est iurare aliud est promittere. ¶ Nam iuramentum est solius actus iurantis & voluntas: pactum autem est duorum vel plurium in idem dandum vel faciendum placitum vel consensus. ff. de pact. l. j. §. j. & ex consensu vnius regulariter nō oritur actio nec officium iudicis. ff. de neg. gesto. l. Pomponius. el. j. sed ex consensu plurium. Si quidem talis consensus cadat in nomen proprium contractus oritur actio & exceptio: aliàs si est nudum oritur exceptio, non actio fallit in compromissis vbi si surgeret inęqualitas etiam exceptio non nascitur. ff. de arbi. l. si de meis. & l. 2. ¶ Sed videtur quod ex nudo pacto oritur actio: quia omne pactum est contractus. vt singu. not. in l. j. in gloss. mag. ff. de act. & ob. Sol. illa glo. debet intelligi in pacto vestito non nudo vel non erit contractus vel impropriè dicetur contractus quia non habet legis adminiculum. argumen. ff. de fideiuss.
3 l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ¶ Ex his apparet φ compromissum potest etiam fieri sine promissione quia non est pactum, sed quædam commissio siue concessio potestatis. vnde etiam inter absentes potest fieri. vt l. 3. ff. de ar. Or modo aduerte diligenter ad dicta Innocen. dicit Innocen. φ condemnatus per arbitratorem potest cogi ad soluen. iudicis officio implorato: dummodo arbitrium sit æquum, vel quatenus reductum sit ad æquitatem per ar-
4 bitrium boni viri. & hoc si fuit appositum iuramentum. ¶ † Et not. quod reductio in eo quod cōfirmat meretur executionem secundum Innoc. tolle defectum & habebis effectum. ff. de vsu. placuit. sed si non interuenit iuramentum neque pactum, tunc ex sententia arbitratoris non oritur actio: quia propriè non est sententia & si dicatur quod arbitratus est pactum. l. transactio. respondetur φ ex pacto nudo transactionis non oritur actio sed exceptio. vt sin. not. C. de transac. siue apud acta. & l. si pro fundo. & ita intelligitur quod dixit Ioan. cremo. φ arbitratus est transactio quædam vt no.
5 Inno. hic & Accur. in auth. vt dif. iud §. i. col. xj. ¶ † Sed contra hoc immediatè opponitur. & videtur φ imo oriatur actio. Nam si vēdo rem tibi pro prętio declarando per Titium. & declarat prętiū: habeo contra te actionem ex vendito vel ex stipulatu si intercessit stipulatio vel pro socio si intercessit societas. vt C. de pctrah. emp. l. fin. ff. de verbo. obliga. l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. & l. si quis arbitratu. ff. pro soc. l. si societatem. §. arbitrorum. Sol. laudum ibi informat contractum nominatum: ideo nimirū si oritur actio. vt ff. de pac. iuris gen. §. quinimo. C. de pact. petens. ff. si cer. pet. l.
6 lecta. nam compromissum in hoc equiparatur pacto. † Sed quid si compromissum fuit factum super quibusdam accidentibus post contractum nominatum ex interuallo. dicit Innoc. φ oritur exceptio & non actio: & si quis dixerit ergo claudicat compromissum. respondet hic potest esse compromissum in arbitratorem: secus si compromittitur in arbitrum. ¶ Et ideo differentia est hic quia arbitratus reducitur ad instar contractus in quo potest cadere inęqualitas: secus vero in arbitro: quia redigitur ad instar iudicij de cuius natura est quod seruetur ęqualitas iustitię. vt C. de fruc. & lit.
7 expen. l. fi. ¶ † Sed immediate quæro secundum Inno. nunquid coram arbitratoribus aliquis ordo iudiciarius sit seruandus. dicit Inno. φ non quia nec dicitur esse iudicium quod coram eis agitatur. Sed nunquid arbitrator ad sui instructionem quasi extra iudicium laborabit ad veritatem inquirendam vt plenius instruatur. respō. sic secundum Inno. & concludit φ tenetur seruare ordinem iudicij in quo consistit strepitus & conflictus secundum ordinem naturalis discretionis in se informando de veritate & æquitate: ita vt non fallat nec fallatur. vt l. fin. C. de ponderatoribus auri. vnde non potest ex arrupto fulminare arbitramentum nisi de eo quod sibi esset notorium per præsens vel in præsentia per rei aspectum. vt em arbitrator assumptus tanq̄ sapiēs vir sed sapiētis & sapiētiæ est sermones suos ponderare. l. di. ponderet. & quod nescit ex se
8 inquiret à prudentibus. vt C. de inge. & ma. l. si auiam ¶ † Quæritur ergo nunquid arbitramentum possit fieri parte absente non citata. dicit Ber. quòd non quia non liquet sibi de meritis causæ vel rei compromissę. vt C. si per vim vel alio modo. l. fin. requiritur ergo citatio. i. mādatū quod absens compareat vel præsentia: & de hoc dicit esse casum. ff. de verb. obl. si quis arbitratu. ff. de edil. edic. l. qd si nolit. §. si quid ita. & ff. de arbit. si de meis. §. recepisse. vbi dicitur φ debet partes discutere & eas interrogare. ff. de vsufru. le. l. legatum. C. de se. nup. l. hac edictali. §. is illud. hoc probat ratio naturalis secundum eum: quia præsentia partis posset trahere arbitratorem in aliam sententiam. vt ff. de arbi. l. item si vnus. §. fi. cum. l. seq. ¶ Itē contra naturalē rationem est quòd magnum prçiudicium. ingeratur ignoranti. ff. de iur. & fac. igno. l. iniquissimum. item argumen. ad hoc. ff. de lega. 2. si tamen. ff. de in diem ad ec. l. necesse. ff. de a. le. socie. ff. de verbo oblig. qui Romæ. § cohæredes. C. de auth. præstan. l.

ftan.l.fi.ff.de tranf.cũ his§.in cã.& §.fi ptor.C.de pd. curi.l.j. lib.xj.
Cõcedo igit ꝙ arbitrator hẽt plenã ptãtẽ fed ex fide & ex nãli or-
dine.vt dicit.illa no.ff.man.l.creditor.§.Lucius. clauetñ difcretio-
nis pcedente.vt no.in fimili.ſ. eo.c.quãto. in fcđa glò.¶Itẽ ga pri-
mò quis eft monendus ꝙ̃ cogẽdus.vt no. in auth. vt liceat matri &
auię.§.fi qs in ifta domo.In ꝯriũ allegat:ga arbitrator vr̃ effe meris
executor in declarãdo explicitè partiũ ĩplicitã volũtatẽ vel rei bo-
nitatẽ vt preciũ.¶Itẽ ga arbitramẽtũ eft exiftẽtia cuiufdam cõdi.
quæ reddit inuitũ:ergo & in ignorantẽ, vt in regula iuris.¶Sed cer-
te iftę funt dębiles rõnes. nã prima rõ tollit. p l. theopompus.ff.de
dote p̃le.fcđa rõ tollit.nã euictio eft exñtia cuiufdã ꝯditionis,& tñ
eft pars citanda,nifi fit renũciatũ citationi.vt ff.de euic.l.herennius.
& l.fi rẽ.§. qđlibet.ff.de ver.obl.l.in executione.Sed ꝯ Bart.fic op.fi
requirit citatio vel mandatũ hñs eãdẽ vim, ergo arbitramentũ nõ
põt ferri diè feriata in honorẽ Dei : fed illud eft ꝯ cafum. l.vltima.
C.de fer.& ibi Ia.Bu.¶Itẽ non poffet ferri de nocte ꝯ. l.non mino-
rem.C.de tranfa. Itẽ nec p mulierẽ qđ eft ꝯ cafum noftri capituli.
¶Item nec in feruum põt compromitti tanq̃ in arbitratorẽ qđ fal-
fum eft:ga arbitramentũ cõfiftit in iure naturali p p cõfenfum:licet
oĩa iudicia fint de iure ciuili.vt not.infti. de oblig. in prin.Ber.dicit
in c.po. ſ. de arbi. qđ arbitrator nõ hẽt cognofcere de cã p viã ali-
cuius ftrepitus:facit qđ no.Innoc.ſ.de p̃fum.c. fi.& ibi dixit Ber.de
hoc not.in l.theopompus. ff. de dote p̃le.¶Itẽ fi requireret citatio
vel quafi, non tñ requireretur peremptoriũ , ga non eft iudiciũ de
ele.c.cum nobis olim.per Inn. in gl. fed nunquid. Item fi inftet ter-
minus arbitrandi vtraq; pars vr̃ fuo pacto monita ad illam diẽ.d.
c.cũ nobis olim eadẽ gl. p Inn. quia fcit vel fcire debet eo die arbi
tratorẽ iudicaturũ, nec requirit trina monitio hac rõne vr̃ fecus in
arbitrio : vbi eft neceffariũ peremptoriũ: licet de cã ei liqueat.¶Et
breuiter in arbitrio & arbitratore dico ꝙ fi nihil ei liquet terminus
cõpromiffi expirans non citat: ga non citat ad iniuftũ qđ explicari
nõ dẽt.ff.de arbi.fi de meis.§.fi.& adde qđ no.Inn.j.de cenfi.vene
rabili.in vlt.col.¶Quaptõpter mihi videt fic dđm & citatio non
a fit neceffaria [a] neceffitate ordinis: fed eft neceffaria neceffitate di-
fcretionis cũ diftinctione p̃dicta : aut ꝑ prius liquet de meritis non
eft neceffaria:aut nõ liquet & eft neceffaria.nõ ob. l.fi qs arbitratu.
ff.de verb.obli. vbi abñtia partis dr̃ impedire laudũ arbitratoris ga
illud dẽt intelligi qñ arbitratori p prius nõ liquet qđ fit arbitrãdũ:
hãc dift.cõfirmo p quoddã dictũ Iac.But. qui dicit ꝙ mãdata iudi-
cum & decreta pñt fieri in abfentia fi prius liquet de cã vt ipfe not.
in l.nec quicq̃.§.vbi decretũ.ff.de offi.pcon.& leg.vel.dic ad l.fi qs
arbitratu.qđ ibi erat pęna promiffa.& ga abfens noluit comparere
erit pęna cõmiffa:nã licet arbitrator nõ dẽat vocare.tñ fi vocat dẽt
ei pareri & fi nõ paret pęna cõmittit : & p p̃ns cõpromiffum foluit
fi nõ erat ibi claufula rato manẽte: facit qđ not. in c. q̃diu. de app.
in cle.¶Item non ob. l. qđ fi nolit.§.quid ita.ff.de edil.edic.vbi di-
fplicentia requirit alterius partis fciam vel p̃ñtiam:quia illud eft iđ
ga refultat diftractus & diffolutio naturalis & ciuilis obligationis
ipfo iure. vt no.ff.de do.l.j. in magna glo.& ficut contractus requi-
rit partium præfentiã verã vel interpretatiuam.ff.de act.& ob.l.cõ-
fenfu.Nã cõtrariorũ excepta ꝯrietate terminorum eadem eft difci
plina.ff.de fol.l.put quifquã.ff.de pac.l.ab emptione. Nã in diftra-
9 ctibus reqrit actus retro fimilis.C.de refcin.vend.l.fi.¶†Ex prædi-
ctis infert ꝙ qñ arbitrator examinat teftes non eft neceffaria cita-
tio teftiũ: ga non eft neceffarius iudiciarius ordo.¶Porro in iudi
cijs requirit ftrepitus & cõflictus.vt l.fi.C.cõmi.vel epiftolas.fecus
in amicabili cõpofitione.vt ĵ.de pręben. nifi effet.¶Itẽ non obft.l.
hac edictali.§.is illud. ga ibi loquitur in iudicio extraordinario fiue
fummario. Sed qđ in arbitratore neceffario vel legali electo ex ne-
ceffitate impofita a ftatuto. vr̃ ꝙ nifi aliud fit actũ dẽt pars citari
cum ab eius fñia appellari poffit.C.de iud.l.pe.§.fin. c.ab arbitris.de
off.deleg.lib.vj.cũ enim authoritate & prouidentia leg.in ꝯtrouer-
fijs pcedit femp fequẽda eft via legitima ad hoc. ff.de adop.l. nam
ita diuus.ff.de na.reftit.l.fin. ff. de fideicõ.lib.l.ergo.§.aduocari.ff.de
li.agno.l.mar.ꝯ.ga nũq; nõ reqrit citatio.ff.de bo.auth. iudi. pof.cũ
vnus.ff.de bon.pof.l.3.§.pe.& ibi not. C qui admi.ad bo.pof.pof-
funt.l.fi.per Cyn.vbi oĩno videas.Deinde not. in noftro.c.ꝙ tenet
compromiffum factum in arbitratore fine tpis appofitione.Nam
10 in noftro. c. nihil dr̃ de tpe.¶†Quærò igit infra q̃tum tps debeat
arbitrari videtur ꝙ perpetuo vt C.de diuer.refcrip.l. falfa. Item ga
ficut officium iudicis eft perpetuũ donec redigatur ad temporali
tem iudicij ipfum limitantis.vt C.de præfcrip. xxx. anno.l.ficut ita
& officium arbitratoris.¶Si autem effet tempus limitatum licet
non in compromiffo tamẽ a iudice non duraret vltra illud tempus
arg.ff.de ope.le.l.mancipiorũ.¶In ꝯrium vr̃ ꝙ non duret vltra xl
dies vt d. l. ꝙ fi nolit.§. fi quid ita.ff.de edil. edicalia. l.dicit ꝙ non
durat vltra annũ.vt l. fi. §. fed & fi qs.C.cõia de leg.fed dicit Barto.
in d. l. fi quis arbitratu. ꝙ fi compromittitur in alterum ex contra-
hentibus fuper fubftantialibus contractus durat folum per xl. dies
fed fi fuper aliqua qualitate durat per annum in arbitratore loquor
non in arbitro. Et fi tu dicis illud quod dicitur de anno eft fpeciale
in vltima voluntate.quia non debet multum pendere. vt l. refcri-
ptum.ff.communia prædi.dicit Bart.quod non eft verum ꝙ fit fpe
ciale cum ꝯtibus non reperit ꝯrium ftatutum.arg.ff.de leg.j.l.fer-
uum filij.cum qui chirographum.hæc opi.Bar.quo ad §.fi quid ita.
non videt vera quia ibi non eft compromiffum de fubftantia con-
tractus fed de fubftantia diftractus. nam de fubftantia contractus
non poffet compromitti in alterum contrahentem.vt C. de con-
trahent.emp. l. in ementis fed de fubftantia diftractus poffet com-
promitti:& ratio differentię eft hęc:quia diftractus habet præcedẽ
tem ordinationẽ in qua fundatur cõtractus. & diftractus eft quod-
dam accidentale.itaque tenet arbitrium collatum in alterum con-
trahentem ratione fundamenti præcedentis. qua ratione tenet pa-
ctum. l. commifforię adiectionis in diem.¶Item dictus. §.fed & fi
quis.fm rei veritatẽ loquitur folum in vltima voluntate dicit Bar.
ꝙ ibi loquitur in arbitratore circa res. fecus fi circa pfonas vt lego
pauperibus eligẽdis per Titium.Nam perpetuo poteft eligere epo
annuente.fic intelligitur quod no.Bar.ff.de leg.2.l.cũ quidã.vbi vi-
deas.¶Reuertamur. nunc ad quæftionẽ prepofitã.f.in quantũ tẽ-
pus debeat arbitrari .& videtur. l. expreffa ꝙ poffit perpetuò vt C.
de temp.ap.auth.fi tamen.in verbo,decies millies.fol.fi res non eft
tẽpore peritura vel magnum damnum allatura dura ppetuò. aliàs
videt ineffet tantũ tps arbitrio boni viri.arg.ff.de verbo.ob.l.g.con-
11 tinuus. §. itẽ qui infulã.¶†Modo reftat, quæro emi rem pro cen-
tum foluendis intra terminũ declarandũ moritur declarator ante-
quam declaret. Quærit vtrum contractus fit nullus? & videtur ꝙ
non,fed debeat recurri ad arbitrium boni viri: quia dies folutionis
non eft pprie de fubftantia obligationis fed de fubftantia exactio-
nis vt probat illa lex fubtilis.C.qñ di.leg. ce. ex his verbis. & ꝙ dies
non fit propriè de fubftantia,tenet Bart.ff.de verbo. oblig.l.ita fti-
pulatus. el grande in prin.¶In contrarium videtur qđ eft pars præ-
cij.item agens debet edere diem folutionis.ff.de eden.l. j.§.editio-
nes.fed hic non poteft edere diem certam fed incertam. tunc in fe-
ro fic dies incertus habet vim conditionis.ff. de condi.& demon.l.
dies incertus.ergo contractus euanuit. C.de contrahen.emp. l.fin.
¶Aduerte,quoddam eft arbitrium quod competit alicui iure credi
toris.ficut eft arbitrium eligeñ. circa res promiffas alternatiuè, vel
circa tpa. vt promitto tibi foluere. prout elegeris in pafchate , vel
in nundinis. & talis poteftas arbitrandi tranfit ad hæredem, nec fi-
nitur curfu anni vel temporis.vt eleganter no.Iaco. de Are in l.fed
& fi fic. ff. de leg.j. Quoddam eft arbitrium quod nõ competit ali-
cui vt creditori, fed vt fimplici arbitratori vt promitto tibi illud
aut illud quod Seius elegerit: vel promitto tibi decem ad terminũ
declarãdum per Seium. & iftud arbitrium eft nudi minifterij. & nõ
tranfit ad hæredem quia in facto non in iure confiftit. arg.ff.de tu.l.
tutela. & quod ibi no.¶Sed quid fi competit duobus per copula-
tiuam coniunctionem & fic non infolidum, & vni competit tanq̃
creditori , alteri tanquã arbitratori ; vt promitto tibi illud aut illud
quod tu & Titius elegeritis. refpon. Titio mortuo videtur expi-
rare electio vel forte loco titij fupponetur bonus vir ne contractus
pereat. fed in hoc dubito quia omne arbitrium formale eft.& ideo
non videtur recedi à perfona:quia ifta difgreffio mutaret formã de
perfona ad perfonam. quod videtur impoffibile vt ff. de condi. &
demon.l.qui hæredi.in prin.& C.de cadu.tol.l.vnic.§.ne autem. Di-
ftinctionem autem prædictam aut tanquã creditori aut tanquam
arbitratori tangit Barto.in l.fi ftipulatus fuerim.ff. de verb.obliga.
& hoc in pe. q. Confidera etiam ꝙ Barto. format talem quæftio-
nem. vendidi quendam fundum pro centum pacto appofito quòd
fi quæ pars effet emphyteutica diminuetur pręcium arbitrio Seij
deceffit Secus antequam arbitraretur vtrum recurratur ad arbitriũ
boni viri generalis. i. iudicis. Et dat iftam theoricam ꝙ contractus
eft perfectus & fuper aliquo adiuncto committitur declaratio ar-
bitratori & eo non arbitrante recurritur ad arbitrium boni viri.
argu.ff.de contrahen.emp.domum. & l. officium. vbi videtur ex-
preffum. aut tota fubftantia contractus vel maior pars pendet ex
futuro euentu declarationis, & tunc contractus euanefcit:quia nõ
12 receditur à perfona fm Bart. quæ verba funt notabilia &c.¶†Re-
manet igitur quæftio an tempus folutionis fit de fubftantia totius
quia concernit totam fummam & non magis vnam partem quam
alteram. in ifto articulo æquum effet tenere ꝙ recurreretur ad arbi-
trium boni viri , vt res valeat potius quàm pereat. fed antequam
bonus vir declaret, agi non poteft , quia dies incerta habetur pro
conditione. & fic non eft nata actio nec obligatio anteq̃ dies de-
claretur. fed an poffit arbitrator declarando apponere diem incer-
13 tam puta cum Papa venerit Perufium. † Refpon. non puto de die
incerta fenfum a compromittentibus:fed de ea die quæ habet puri
ficare obligationem.vt ff. de verbo. obliga. l. ftipulatio ifta.§.inter
certam.Item quia ad certificandum non ad interuenieñ. fuit adhi-
bitus

ADDITIO.

a ¶Vide Alex.confi.cxxx.inci.difficultas præfentis.volu.j.& Anch.cõf.cclx.
.incip.pro declaratione primi dubij.verf.reftat ergo.

bitus iste declarator: hac ratione puto quod etiam verus arbiter non possit ferre sententiam sub condi. aliqua etiā intrinseca.vt ff.de
14 arbi.non distinguemus.§.nunc.de officio.quod est not.¶†Sed statim quæro nunquid valeat pactum quod recedatur a persona nō arbitrante.rñ.si actum est quod certa persona subrogetur valet.se-
15 cus de incerta.ff.de arbi.l.item si vnus sed si ita &c.¶†Item quæro vbi recedit à persona non arbitrante & venitur ꝯ eius arbitramētū an pęna compromissi committatur rñ.non:sed secus si recederetur à persona arbitrante.ff.de cōdi.& demon.l.mulcta non committitur in prin.nam bonus vir est idem arbiter fictione iuris:quæ non sufficit in cōmissione penarū quoniam quędā nouatio fit de persona ad personā & est similis ei quæ de re ad rē & in tali nouatione pęna non est repetita:hoc satis probat per illā singularē.l.ff. de condi.& demon.testamento.ar.ꝯ qa ista nouatio est necessaria.
16 vt C.de iudi.l.j.& ideo pęna vr̄ repetita.¶†Sed statim quęrit̄ quæ differētia est inter arbitrium & arbitratorē.dicit Inn.arbiter eligit vt iudex.s.solitudinarie.i.vt procedatur seruato in substantialibus ordine iudiciorū & litē dirimat.s.per sñiam ab solutoriā vel ↄdēnatoriā a quo nō pōt appellari:& ita est statutū a iure p̄p rigorē arbitrorū seruañ.Adde qđ nec ēt a pęna pōt appellari.s.cum effectū qđ imputet sibi q se astrinxit cū sciret vel scire deberet hāc esse vim arbitrij vt ff.de arbi.l.diē.§.stari.Adde dicit Bart.ꝙ si est cōpromissum.in arbitrū sine pęna pōt appellari ne nascatur actio in factū vel conditio ex lege.C.de arbi.l.ne in arbitris:& l.pe.Nam vt eleganter dicit gl.in l.j.C.de arbi.conuertibilia sunt actionē in factū nasci & posse appellari:& tunc oportet ꝙ appellans doceat de iniquitate. alias ↄfirmabit̄ laudū q̄q̄ iste appellās fatuus videat̄ qa sufficeret ei sola ꝓtestatio ↄdictoria:sed ex quo iudiciū implorat iudiciū expectat:arbitrator autē non eligit super iudicijs sed sup negocijs.i. sup trāsactione resultante quamq̄ iudiciū fuerit forsitā cā remota.i.motiuū ad cōpromittendū & pōt laudū arbitratoris peti re-
17 duci ad arbitriū boni viri.¶†Et dr̄ reduci ēt si in totū cassaret.Nā iste libell⁹ petit̄ reduci ad arbitriū boni viri.ff.ꝓ soc.l.vnde si nerue. & hoc si laudū est latū vt no.ff.de verbo.sig.illa verba.sed si nō est latū non petit reduci id qđ non est sed petit suppleri:& ista dēt esse forma libelli qñ eo nō arbitrante recurrit ad iudicē.vt l.j.ff.de leg.
2.¶Sed quid si petitur reduci ex vna cā nunquid pt̄ reduci ex alia. rñ.sic vt ff.de ap.l.scio.qa sicut compromissum fuit gn̄ale quo ad suas cās ita & reductio gn̄alis est.nam contrariorum eadē est disciplina oīs enim rō conferens tacite inest.arg.ff.qđ cū eo.l.Titianas.
¶Sed qd si est dubiū an cōpositio arbitri sit ꝙua uel iniqua.rñ.nō
18 debet reduci.arg.ff.ad Treb.l.Lucius.§.fi.& ibi ꝑ Bar.¶†Sed an possit renūciari reductioni ad arbitriū boni viri.rñ si arbitratus sit ꝯ ius leg.nō valet renūciatio qa stultū vt hoc.c.& ff.de leg.2.l.codic. in fi.vbi gl.dicit audi stultū testatorē.¶Itē quia est error expressus. ff.de ap.si expssus.Si aūt est ꝯ ius litigatoris & est error existens sed nō apparens:tunc aut dolo & nō tenet renūciatio:quia dolo futuro non potest renunciari:aut culpa est lata & tenet renunciatio.ff. de pact.si vnus §.illud.C.de temp.appel.l.fi.in fi.dū tñ non stet in finibus renunciationis sed sit appositū pactū de non agendo seu de non petendo futurā reductionē & hincinde sit appositū:quia non vr̄ compromittens circumuentus cū sit per dubius euentus.arg.C. de inoffi.testa.l.si pater puellę.¶Dicet aliquis arbitrator est quędā tertia persona ergo dolus eius reparat̄ agendo ꝯ eū:nō autē rescindendo ↄtū nisi insolidū.l.fin.de eo per quē factū erit.solu.immo sui arbitrij ipse est cā formę & essentię principalis vt no.ff.de ꝓc.l. si & ꝓcu absente.Et qa est morbus in radice debet funditus eradi-
19 cari.C.de nu.p.l.fi.¶†Quærit Inno.si data est potestas[a] arbitro & arbitratori & fecit litem contestari coram se.respondeo præsumitur vt arbiter procedere sed si est arbitrator:tantum non est vis vtrū fecerit coram se litem contestari vel non quia non videtur elegisse viam arbitri cum non sit arbiter sed potius fecisse ad cautelam.Sed quid si non apparet vtrum fuerit assumptus vt arbiter vel vt arbitrator:sed dictum est vt possit procedere seruato ordine iudiciorum vel non seruato.dicit Inno.ꝙ potest procedere vt arbiter & arbitrator.& si ꝓcessit vt arbiter.s.seruato ordine non redi-
20 get dictū eius ad arbitriū boni viri Inno.¶†Quid ergo si processit vt arbitrator.& in sententiando dicit ꝓnuncio vt arbiter.& hoc fecit ad finē vt non possit fieri in reductione.Inno.sic loquitur ꝙ ad hoc vt non petatur reductio requirit̄ ꝙ tam processus q̄ sñia sit in
21 forma arbitri seruato ordine iudiciorū.¶†Quærit Inn.vtrum dictum arbitratoris cum pęna vel sine emologet taciturnitate decē dierum.& dicit ꝙ non.Ex quo inferas ꝙ licet quis tacuerit per dies decē:immo & per decem annos tamen potest peti reductio ad arbitrium boni viri.& in hoc differt ab appellatione & a cōpromisso arbitri s̄m Inno.Idē ait ꝙ ista reductio non potest peti pro modica lęsione.subaudi qa tacite vr̄ data hæc potestas arbitratori pro bono pacis ꝙ possit auferre vni & dare alteri in modica quantita-
22 te vt ff.de arbi.l.si cū iudex.§.j.& l.si de meis.§.recepisse.¶†Sed q̄ erit modica quantitas.respondeo quando comparatiue per modum pacis.quia magis expedit parti pacem habere quam litigare,

dumtamen non sit lęsio enormis:facit quod not.Barto.in l.vltima
23 ff.de præto stipul.¶†Quæro cum Innocen.si est compromissum in arbitrū cum pęna stipulatione interueniente vtrum possit emologari expresse.& dicit ꝙ sic puta qa subscribunt se dicentes cōsentimus.vel dicendo non cōtradicimus.Adde si nihil dicit nō emologatur si est pęna apposita nisi sint duo capita cōpromissi.vnum cū pęna.aliud sine pęna.q̄ est ibi clausula ꝙ pęna cōmittat̄ & exigat rato manēte cōpromisso & laudo.licet enim vtrobiq; sit vnū compromissum respectu finis.vnde semel tantū potest pronunciri tamen sub diuersis modis & ꝑ commissionē pęnę tūc nō fit nouatio sententię.ita intelligit qđ no.in l.2.ff.de arbi.¶Alij dicunt ꝙ duo sunt cōpromissa vnū cū pęna.aliud sine pęna.sed improprie loquit̄ qa nō sunt duo termini litis.sed duo modi cōpromittendi. Tertij dicūt ꝙ licet sit illa clausula.l.nō emologat arbitriū quia ꝓuisio hominis facit cessare subsidiariā ꝓuisionē.l.vt C.de procu. l.maritus & l.fi.C.de pac.conuen.sed ista ratio nō est bona nec vera quādo prouisio hominis venit ad augeñ.prouisionē legis vt C.de
24 iudi.l.cū debitoris & l.fundus ff.de an.leg.¶†Quæro circa capitulū nostrū nunqd per talē cōpromissum sit sublata actio iniuriarum Inno.recitat has ambages.tu dic qđ non qa iniuria nō fuit remissa sed cōpromissa & si fuisset remissa nō posset resuscitari.vt ff. de pac.si vnus.§.pactus.ver.sed si pactus.qa nō consistit in cōsensu sed in cōtumelia.vnde non pōt se reponere in veterē obligationē neq; ꝑ sñiam neq; per actū neq; per vltimam volūtatē licet possit ꝓmittere interesse.vt ff.de cōsti pe.l.pe.& adde no.in insti.de iureiur.
25 §.fi.& hęc oīa q̄ dixi sunt subtilia & vtilia & iō bene notañ.¶†Extra q̄ro an tertius arbiter assumptus ex post compromissū ꝑp discordiam duorū sit arbiter.i.vnus ex tribus dicit Spe.ꝙ nō qa valet sñia eius solius.ff.de arbi.item si vnus in prin.quia maiorē imo totam authoritatē hēt ꝑp discordiā duorū vt ff.de sol.l.qđ si forte.§.j.ꝑ Iac.de Are.nisi alij vel saltem vnus ex eis velit ꝓnunciare secum.nam tunc illo non admisso non valeret eius laudum.s.de arbi.c.innotuit.& ita dēt intelligi dictū Spe.aliquo alio casu intelligit tanq̄ adiunctus & aliquo tanq̄ solus subrogatus in locū duorū
26 s̄m Iaco.de Are.vbi supra.¶†Quæro data est ptās arbitro progādi tp̄s cōpromissi qđ ponē fuit mensis:an poterit ꝓrogare ad annū vel longū tempus & vr̄ ꝙ sic vt ff.de bon.auth.iudi.poss.in venditione.§.de t pe.& etiā vr̄ expssum ff.de verb.obli.l.qui rem.§.calimachus in fin.imo vr̄ ꝙ non possit ꝓrogare vltra sex menses vt C.de fideiu.s.l.sancimus vel vltra annum.l.2.§.si mater.ff.ad Tertul.vel vltra tantundem tempus quantum fuit primitus concessum.argu. C.de tempo.appel.auth.ei qui nam prin.tit.C.de impo.luc.descr. l.j.libr.x.Pre.de modico tēpore videtur sensum.ff.de verb.sig.hæc adiectio vel vltra duos menses.ff.de iure fis.aufertur.§.qui cōpensationem.ff.qui sine manu.ad liber.perue.l.latinus.vel vsque quo arbiter incipiat negligere.ff.de verbo.obligatio si quis arbitrat.per Barto.vel donec tarditas arbitri in querelam deducatur vel deduci possit euidēter.C.de temp.appel.l.fi.ff.de fideicō.lib.l.si legatario. §.j.ff.de condi.& demon.l.multa in prin.vel vltra triennium oībus prorogationibus coaceruatis & cōputatis.ff.de arbi.sed si cōpromissum.C.de iud.l.ꝓperandū.in prin.coniuncta.l.rē non nouā.§.j. eo.tit.ff.de do.l.arbitrio.§.dolo.vel vltraq̄ expediat quia intelligitur arbitrio boni viri vel expedire credatur & sic est arbitrium modificatū non simpliciter.ff.de rei vend.in fundo.ff.de fide.lib.thays. §.sororem.argu.ff.de dolo.l.rem quandam ne vltra dimidiam tp̄e conuenti vel insti.ar.ff.de contrahē.em.domū arg.ff.de iudi.si longius in prin.posset enim esse periculū in longi temporis mora sed in breui non intelligitur periculum imminere.ff.de iudi.si debito-
27 ri.¶†Sed an finito compromisso potest fieri prorogatio respon. non quia quod non est prorogari non potest.ff.de verbo.obliga. cum stipulatus sim mihi a proculo.Nam non potest ex eodē compromisso esse quod consumptum est.ff.de ꝑca.l.certe.§.fi.l.si manente.s.de offi.delega.c.significantibus.est autem prorogatio exsio durationis substantia non mutata.l.4.de dam.infec.ꝑ Bart.c.hi
28 qui authoritate.de præben.lib.vj.in gl.or.¶†Et not.ꝙ postq̄ arbiter ꝓnunciauit nō pōt prorogare compromissum quia nō potest iudicare nisi semel vt no.s.c.veniens per Inno.¶Item not.ꝙ arbitratus siue sit transactio in non liquidis siue pactum in liquidis est stricti iuris.& ideo falsum vr̄ qđ dicit Ber ꝙ laudū arbitratoris non tenet nisi sit equū vt ipse no.s.de elec.c.cām quæ inter qa dolus cōtractū stricti iuris nō reddit nullū sed annullañ ff.de verb.obl.l.si qs cum aliter.nisi forte qs dicat illud fallit in dolo iudicis vt not.ff.de ꝓcu.l.si ꝑpter absentē.sed ibi rō quia persona non erat legitima & facit.ff.de condi.inde.l.in summa in prin.debet ergo peti in libello reduci vel reformari vt not.ff.de verbo.sig.illa verba.& l.aliud.§. inter.¶Sed quid si data sit potestas arbitratori per illa verba alte &

ADDITIO.

a ¶Vide Alex.consi.cxxx.incip.difficultas pñtis volu.j.& Aach.consi.cdx. incip.pro declaratione primi dubij.ver.restat ergo.

tę & bassę.dicit Ioã.an.ꝙ non potest peti reductio vt not.s̃.de ma
io.& obe.humilis qđ verũ est si bona fide ꝓnunciauit secus si do-
lo vel lata culpa vt ff.man.creditor.§. lucius. vbi est expressum &
argu.in l.j §.j. ff.si mes.fal mo.dix. ¶Itẽ si per falsas ꝓbationes vel
informationes iudicasset rescinderetur vt ff. de iud. si prętor. §. j.
29 ¶† Quęro quo iure petat reductio ad arbitriũ boni viri.rñ. ꝓmit
te ad euidentiã ꝙ aut est arbitratũ iniquę aut nihil. Primo casu ꝓ-
cedit libellus reductiuus. secundo casu; quod nihil est non potest
corrigi nec reduci.vnde libellus dẽt reformari vt petatur īductio
non reductio. verbi gratia dicit ita quare cũ debuerit arbitrari non
fuerit arbitratus peto inducit arbitrium boni viri vt declaretur qđ
fuit omissum : sicut dicimus in beneficio velleiani: quod aliquan-
do instituit & aliquando restituit vt l. quamquis.§. si cum essem.
ff.ad velleia.dic ergo ꝙ aut praecedit contractus & sequitur laudũ
& est talis contractus ex quo surgit actio ad decipiendum vt con-
tractus bone fidei.vt no.ff.de act. emp.l.creditor.§ j.& agitur actio
ne ex eo contractu & requiritur libellus.vt no.in l.in proposita.ff.
pro so.aut non pręcedit talis contractus ex quo possit agi ad de-
cipiendũ vt in ꝯctibus stricti iuris & transactione.vt ff.ad tre. l.lu-
cius.§.fi.& tunc proponitur officiũ iudicis in quo loco libelli suf-
ficit querelam proponere sicut quando dicitur sententia nulla vt
30 eleganter no.Inno.in c.j.s̃.de offi.iu.¶† Modo quæro quare in vl-
timis volũtatibus receditur ab executore non exequente & a cõ-
missario non declarante & in contractibus secus.respon.quia in ꝯ-
ctibus inest cõditio si arbitrabitur vt C de contrahen.emp.l.si sed
in voluntate non inest ista condi.vt l.vtrũ §.cũ quidam.ff. de le.ij.
& ratio rationis est fauor vltimę voluntatis : & quia interim non
durat arbitriũ & ne vltima voluntas essentialiter pendeat ex arbi-
trio tertij viuentis.ff.de hære.insti.l.ille autem Considera aut com-
mittitur id quod est in facto seu id quod est in fieri:aut commit-
titur articulus iuris:primo casu in contractibus non receditur a ꝑ-
sona:secundo sic:quia cũ arbitramentũ fit a lege factum est per le-
gem quod per hominem erat fiendum.vt l.cum tam.§ j.ff.de manu.
itẽ iuris cõsiliũ nemini est captiosum.vt eleganter no ff.de hære.in
sti.l.illa institutio.itẽ ideo magis fauetur vltimis volũtatibus quia
confirmate sunt morte. vt C.de testamen.l.omniũ.& dispositiões
iam confirmata si quid deest supplendum recurri debet ad arbitriũ
31 boni viri.vt patet ex pręcedentibus doctrinis.¶† Et nota quod si-
cut quando petatur reductio officio iudicis de iure communi po-
test peti perpetuo id est vsq; ad xxx annos.C de prescrip.xxx.anno
rum.l.sicut & non vltra etiam si petatur ad liberañ.siue excipiẽ.ita
quod cum petitur inductio ad arbitrium boni viri: qa vtrisq; ori-
tur ex eodem fonte id est ex officio iudicantis:quod latissimũ est.
vt ff. de iurisdi.omnium iudi.l.prima.per actionẽ autem ex eo cõ
tractu petitur reductio iuxta vitam ipsius actionis ff.de mino.l.fi.
non inductio:quia contractus nihilo arbitrato non erat positus in
32 substantia agendi.¶† Modo quęro vtrum possit renunciari exce-
ptioni doli mali.respon.non quia dolus non cadit in eo qui scit cõ
tra se dolum committi sed in ignorante:aut ignorans non dicitur
renunciare ff de condi.inde.l.fi.§.idẽ quesijt. renũciatio est quædã
donatio vt ff.de noua.l.si qs delegauerit.& nemo ignorans donat
vt C de dona.l nec ignorans.quicqd dicit Bart.in d.l.si qs cũ aliter.
33 ¶† Quæro quid habet probare ille qui petit laudũ reduci. respon.
debet probare quod inique transegit habito respectu ad dubiũ eṽẽ
tus litis. Non autem debet haberi respectus ad quantitatem litis
ſm Bar.qui ita no.in ea l.& dicit quod ignorant aduocati : caue ti-
bi quia reductio potest fieri ex nouis probationibus quia obtinet
vim appellationis a diffinitiua.vnde sufficit probare iniustitiã erro
ris. Preterea cum pronunciatur super liquido laudum arbitrato-
ris non est transactio;sed potius quoddam pactum, & ideo opinio
Bartoli non tenet nec de iure nec de consuetudine: quia sufficit de
34 ceptio re ipsa nam fraudem pro dãno veteres accipiebant.¶† Vl
timo scias ꝙ nõ sufficit bona fides arbitratoris nisi in modicis nec
etiã bonũ concordię vestit pactũ:qa nõ cõtinet aliquã impletionẽ
in qua cõsistit vestimentum.ff.de pact.l.iuris gen.§ sed cum nulla.
35 ¶† Vidi dubitari an arbiter electus Papię existens Mediolani pos
sit prorogare terminum cõpromissi cũ Mediolani non possit ius
dicere:& est ar.ff.de offi.ꝓcõ l.ij.& l obseruare.§.fi.¶In cõtrarium
qa ꝓrogatio pars iurisdictiõis est & a quo remouet totũ reducitur
quęlibet eius pars.Itẽ delegatus hoc non põt ergo nec arbiter. d. l.
ij.Nã arbiter equiparat delegato. C. de iu. l. pe.in fi.non ordinario
cũ delegare nõ possit:licet eius officium adminiculi egeat.ff. de ar
bi.nõ distinguemus. §. officio. ¶Itẽ in ista ꝓrogatione dẽt pars ci-
a tari [a] qđ nõ potest fieri ab extra terminos suę cõmissiõis.ff.de arb.
cũ dies.ff.de iudi.l. locus.Sed ad hoc rñdetur ꝙ immo non requi-
ritur citatio cum sit mera executio potestatis iam concessę.vt not.
Cy.C de distra. pig. l. creditor.nisi excedatur modus.C.quorũ ap.
non reci.l.ab executione.ar.ff.man.si mandauero tibi vt pro me.in
prin.ff.de arb.diem proferre.in prin.Sol.aut prorogatio fit per pa-
ctum & non est necessaria citatio:& ita intelligitur.ff.de arbit.l.non
distinguemus.§.dies.Amplius scias ꝙ arbiter & arbitrator possunt
sequi ius bonum & ius equum.s.illud quod pręualet. ff. de iusti. &
iur.l.j. in prin. non autem potest mandare quod illud quod debet
Titius soluat Seius. C.de decuri.qs tam iniquus.lib.x.nisi quis ad id
se obligauerit expresse vel compromissum:casus est nostrę decre.
que alias nõ reperitur.¶Porro nullum enorme placet deo nec bo-
36 no viro.ff.fami. her. l. cetere. ¶† Sed nunquid potest mandare ꝙ
debitum prescriptum soluatur & uidetur ꝙ sic quia radicalis ob-
ligatio durat quę fundatur in propria radice.i.consensu.ff.de nego.
gest.at qui natura.dic ꝯ qa ꝑscribens est sibi soluenti.¶Itẽ qa nõ
tenet iudicium patet.ff.rem ra.ha.l.fin. ff. de fideiuss. si quis postq̃.
ff.de admi.tuto. si pupillus.¶Item non põt mandare debitori qđ
soluat naturale debitum tantum & hoc noua ratione.s.quia non
intelligitur de hoc mãdatum seu compromissum.casus est vnicus
in iure.ff.de solu.si is cui.§.flauius sic igitur suam conscientiam se-
quatur quod legem non offendat in auth. iusiur.quod prestatur ab
his.ff.de pel.hodie.& de limitatione arbitrorum not ple.Barto ff.
de decre.ab or.fa.l.ambitiosa.vbi omnino studeas alioquin rescin-
ditur quod fecit & nihilominus facit litem suam vel in toto vel in
tanto.i.in interesse.C.de pact.l.penul.Sed quid si petitio reductio-
nis ad arbitrium boni viri est deserta nunquid liberabitur arbitra-
tor qui male iudicauit.respondetur non ad similitudinem iudicis
a quo est appellatum sed appellatio est deserta.Nam non plus ope
ratur desertio quam non interpositio appellationis quę nõ liberat
iudicem.vt no.Inno.de offi.de lega.pastoralis.nec eum qui ius ini-
37 quũ statuit.l.j §.j ff qđ quisq; iuris.ibi gl.singu.¶† Vltimo scias qđ
id quod voluuntati cõmittitur iuris regulis nõ subijcit ff.de leg.ij.
l.fideicõ.§. quãq̃. Nam regula voluntatis est velle vt quando ꝑcę-
ceptum est nudũ ff.man.si mãdauero tibi.§ si tibi.fi.de leg. j. filius.
§.diuus.tamẽ in promissis voluntas pro discretione & arbitrio po
nitur vt not.ff.de arqit.l.penul.C.de do.promiss.l.iij.per Cyn. & in
nostro capitulo Baldus.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ori.in tractatu de arb.char.xvj.& seq. & vide do. Ioan. Ias. in l. de
quibus. ff.de legibus.

CAP. XXIIII.

1 *Delicta mutua eiusdem generis compensatione tolluntur.*
2 *Iurare temere an sit peccatum mortale.*
3 *Continere volentes an sufficiat quod remaneant in seculo:puta quod fiant de tertia regula sancti Francisci.*
4 *Vir & vxor si iurauerunt quòd nunquam ab inuicem se diuerterent an valebit iuramentum contra libertatem diuortij.*

TVa nos. Coniuges se abiurare non possunt.h.
dicit.secunda ibi nos.¶Casus.quidam
nomine.B.& A.vxor eius ad inuicem iurauerunt se nũ-
quã vnus alterũ periuros. vir penitet & repetit vxorẽ:
vxor dicit qđ potius quam rediret ad eũ se faceret saracenã. Quę-
ritur quid iuris respondetur ꝙ sunt monendi ad continentiã sed si
nolunt ꝯtinere cogitur dicta vxor ad virum reuerti & cohabitare
secũ: & si ambo cõmiserunt adulterium vel alia delicta mutua cõ
pensatione tollantur concor.ff.solut.matri.viro atq; vxore.l cum
1 muliere.¶Not.qđ dixi in summario.¶† Item not.ꝙ delicta eius-
a dem generis a cõpensantur:sed quãdo sunt diuersorũ generũ nõ fit
cõpẽsatio nec etiã quãdo posterius delictũ pręponderat priori. vt
2 C.ad l.iul.de vi. l. si quis a se fundum.¶† Quæro nunquid temere
iurare sit peccatũ mortale an veniale:dic qđ veniale si ex ĩpetu ira-
cundię:sed si accessit deliberatione animi est mortale.vj.dist. in pa
3 lea.sed pensandum.¶† Quæro vtrũ quãdo volunt continere suffi-
cit qđ contineãt in seculo:puta ꝙ fiant de tertia regula sancti Fran-
cisci.respõ.sic.Nam satis est ꝙ deferant habitum cõtinẽtię. xxxiij.
q.v.qđ Deo patri & arg.ff.de iure.fis.l.si accepto vsu toge.imo suf
ficit continentia in domo sine aliqua abusiua professione.vt no.in
auth.vt liceat matri & auię §:qa vero. etiam ex consensu qa vbi de
vera castitate agitur exterior habitus nõ curatur:qa interius effici-
4 tur qđ exterius pędicatur.argu.ff.de cap l.nihil.¶† Quæro econ-
tra quid si vir & vxor iurauerunt ꝙ nunq̃ se diuerterent ab inuicẽ
nunquid valet iuramentum cõtra libertatem diuortij: & videtur ꝙ
non si culpa alterius non deprehẽdatur:secus si det causam diuor-
tio.vt ĩ.c quẽadmodũ.quo casu sine metu pęnę posset ingredi re
ligionem ſcđm Ber. ¶ Adde ꝙ in matrimonijs conseruandis po-
test apponi pęna licet non in contrahendis.ff.de verbo.oblig. l.tu
ta.& l.ex parte.& ĩ.de spon.gemma. Baldus.

Cap.

ADDITIO.

a Vide Alex.cõsil.lxxv.iiij.co.iij.vol.adde etiam in materia Alex.in l.si ego ad
fi.ff.si cer.pe.

CAP. V.

1 *Iurans contrahere cum aliqua si superueniat deformitas personę vel turpitudo vitę potest a promisso recedere: sed non propter causam pręcedentem.*
2 *Iuramentum recipit conditionem de futuro: sed non de pręterito.*
3 *Conditio tacita quę dicatur.*
4 *Conditio tacita inest ex natura contractus: ex natura correlatiuorum & ex natura finalis causę.*
5 *Conditiones in matrimonio tacite extrinsecus intelliguntur si faciant promissionem dotis conditionalem.*
6 *Clausula saluo iure alterius subauditur vbi capi & adaptari potest.*
7 *Iuramentum in omni iuramento fidelitatis videtur excipi imperator: & etiam patronus liberti.*
8 *Dotem si promiserit mulier postmodum lapsa est facultatibus an teneat eã ducere & si non vult soluere dotem an debeam ipsam alere.*
9 *Matrimonium potest contrahi vltimo vitę spiritu: & legitimantur filij naturales: potest etiam esse sine dote nisi cum ea quę fuit prius concubina.*

1 QVemadmodum. †Is qui iurauit cum muliere contrahere pro
pter deformitatem personę vel turpitudinem vitę de
nouo superueniente potest recedere a promisso: sed nõ
2 propter causam pręcedentem. † Item iuramentum recipit condi-
tiones de futuro sed non de prӕterito. hoc dicit in summa. secũda
ibi. illud autem. ¶ Casus. titius iurauit ducere columbinam in vxo
rem post quӕ sponsalia columbina fuit fornicata nunquid tene-
tur eam ducere. respondetur cum distinctione erat ante fornicata:
& non potest obtentu pręteritę fornicationis venire contra iura-
mentum: aut fuit fornicata postea & nõ tenetur eam ducere. qa ta-
cite inest conditio: si in legem matrimonij nõ peccaret seu si cõtra
regulam dispẽsationis nõ venerit. Nam absurdũ esset timeri duce-
re meretricẽ. nam tale delictũ in sponsa soluit sponsalia: sed in ma
trimonio iam contracto nondum cohabitationis dissoluit. Sed qd
si post sponsalia facta est leprosa vel perpetuo paralitica: uel ocu-
los vel nasum amiserit: vel vuluam habuerit in transuerso vel simi
lia; nunquid vir tenetur eam ducere. Respondetur quod non: sed
ductam non potest dimittere. concor. ff. solu. matri. si cum dotẽ.
§. sinautem in seuissimo. ¶ Sed instatur tertio quid si vir iurat vxo-
ri quod eam super nullo crimine accusabit: respon. ꝙ istud iura-
mentum ita generale est temerarium: quid enim si est facta hӕre-
tica concor. C. de spon l. fi. Instatur & quarto quid si expresse iura-
uit quod super adulterio perpetrato eam non impeteret. Nam
istud iuramentum videtur turpe: quia patronus est criminis qui ce
lat turpitudinem vxoris. Solu. dicit papa quòd propter iuramen-
tum prohibetur petere separationem thori: sed non prohibetur
denunciare eam ad penitentiam peragẽ. Not. sponsum de futuro
non dici pretextu precedentis fornicationis. Innocen. & si ante fa-
ctum non nocet quod post factum nocet de hoc brocardo dic vt
in c. j. de na. feu. per Iaco. de bel. & me. ¶ Not. ꝙ qui dissoluit execu
tionem contracti matrimonij multofortius impedit contrahen-
dum ne producatur nec in esse nec in executionem esse nam ob-
uiat origini & radici. ¶ Et not. ꝙ cui damus actionem ad diuertẽ.
multofortius exceptionem ad non contrahendum: interdum pos
sumus excipere non agere. §. quinimo. & l. pacta cõuenta. & istud
est ex debilitate causæ remedium producentis: & tamen qui exci-
pit videtur in suum prӕiudicium agere quando excipiendo con-
pensat vel quasi. l. amplius ff. rem ra. ha. sed in preiudicium aduer-
sarij non videtur agere quia non tendunt ad eundem finem. de or
di. cog. cap. cum dilectus. §. fi. interdum possumus agere non exci-
pere. s. de debitore propter ordinem additum à iure: interdum ẽt
à sponte soluente recipere non possumus si hoc pacti sumus. d. l.
amplis. ver. si vero. vnde valet pactum ne liceat mihi recipere: &
non reperitur alibi vide Bar. Not. quasdam condi. de futuro inesse
quę de pterito nõ insunt. similis distinctio. ff. de priui cred. si credi
tor. & per hoc dicit. d. Dy. quod si vir vergit ad inopiam quando
matrimonium contrahit dos propter inopiam non repetitur. Bar.
3 dicit contra fauorem dotis per l. conuenire. ff. de pac. do. ¶ † Quę
ro quid est tacita conditio. solu. quando lex exprimit conditionẽ:
sed non homo secundum Bar. & facit. ff. de verb. oblig. interdum.
& l. si ita stitulatus §. grisogonus in fin. & ff. loca l. quęro § inter lo
catorem. Item not. ꝙ cum simpliciter loquimur rebus sic se habẽ
tib. loquimur non si superuenerit contraria ratio. ff. de condi. ob
causam. l. quod seruus. & ibi not. Item no. glo. Ber. optimam. ¶ Op
po. ꝙ nihil subintelligatur: vt patet in instrumento testis cui nihil
est supplendum. solu. ibi in assertorio hic in promissorio. Ber. not.
valde istam gloss totam. & est argu. ꝙ bannito non potest opponi
exceptio banni si erat bannitus tempore contractus & fuit apposi
4 tum iuramentũ nec inuenies meliorẽ tex. in iure. ¶ † Not. tacitas
conditiones inesse ex natura cõtractus. ff. de ope. liber. l. si libertus.
Item ex natura correlatiuorũ. §. inter locatorẽ. item ex natura fina
li causæ. ff. de excep. do. l. vl. §. ex quadrãte. & dic aut cessat causa im
pulsiua & non cessat effectus: aut cessat causa productiua: & tũc aut
loquimur de effectu pducẽdo: & cessante causa ex toto cessat effe
ctus in o. proxi. §. penul. sed si est suspensa sed non obrupta nõ cor-
rumpitur effectus. ff. de condi. ob causam. l. & extraneus. & l. quod
seruus. aut loquimur de effectu iam producto: & tunc aut est suc-
cessiuus & cessat effectus pro futuro tempore non pro prӕterito.
ff. de capi. di. l. tutelas aut momentaneus. & si superuenit causa in-
firmans cessat effectus. alias non. C. de insti. & substi. l. ante pe. Por-
ro causa finalis est illa quę existens vera imponit ex necessitate im-
pulsiuam liberalitatem. ff. de do. l. iij. ff. de condi. & demon. l. Titio
centũ. in prin. ¶ Item argu. ab absurditate vitanda esse validum in
iure. ff. de neg. gest. pomponius. facit. ff. depositi. bona fides. C. de
non nu. pe. l. fin. de vulga. substi. l. ex facto in prin. ¶ No. quod vna
via prohibetur. s. per accusationem alia via conceditur. s. per denũ
ciationem: sed istud ideo qa non tendunt ad eundem finem. vt pa-
5 tet in litera. † Sed nunquid conditiones que tacite extrinsecus in-
telliguntur faciant promissionẽ dotis conditionalem. respon. non
si matrimoniũ est contractum licet vxor nõ sit ducta ad domum
viri. argu. ff. de condi. & demon. l. conditiones extrinsecus. vt hic
per Ber. & est ratio qa nõ apponunt a contrahẽte sed a lege supplẽ
te: & nõ sunt de corpore cõtractus. ¶ Itẽ no. argu. ꝙ si papa scripsit
pro aliqua monachanda: & illa postea mores corrũpit qd non dẽt
recipi inter moniales. ff. de cõfir. tu. vtilitatis. & ff. de contratabul. l.
6 lij. §. si emancipatus. Item dicit Innoc. † qd illa clausula saluo iure
alterius subauditur. l. vbi cadit & adaptari potest. argu. ff. de vul.
substi. l. ex facto. & l. claudius felix. ff. qui po. in pig. ha. in fi. qd tene
cordi pro decretis iudicis iustificandis: qa tacite intelligitur saluo
iure alterius: sic & tacite intelligit clausula si preces veritate nitan-
tur. ff. de tuto. & cu. datis ab his. l. tutor. si petitus. C. si cõtra ius vel
vtil. pub. l. fi. ¶ Et no. ꝙ superior dicit hoc casu nõ solum superior
omniũ sed etiã superior ipsius iurãtis solius. vt in c. cõtra oẽs. in ti-
tulo hic finit lex. collatione x. vbi dicit tex. cõtra oẽs debet vasallus
dñm adiuuare nisi cõtra antiquiorẽ dñm vnde tacite antiquior dñs
7 videt except⁹. ¶ † Itẽ in oĩ sacramẽto fidelitatis ĩperator videt ex
cipi. vt s. c. venientes. & de phi. alie. feu. p Fed. & in c. imperialẽ. §. j.
¶ Itẽ videt excipi patronus liberti cui per prius debent opere. vt
ff. loca. l. in operis. qa in obligationibus facti continẽtibus operas
vt si scriptor promisit scribere librũ duobus vel colonus laborare
agrum: licet obligatio sit sine hypotheca. tñ q est prior tpe potior
est in iure & ad id potest cogi p capturã personę vt sing de scripto
8 re. ff. de no. oper. nuncia. l. stipulatio. §. fine. ¶ † Sed pone mulier
pmisit mihi dotẽ tamẽ lapsa est facultatibus & nõ potest soluere:
nunqd teneor eam ducere. rñ. sic sicut si rẽ vendidi possum petere
precium nõ obstãte casu superueniente. vt l. necessario. ff. de peri.
& com. rei ven. & ff. de euic. lucius. sed si mulier sciebat a prin. se
nõ posse soluere dotẽ nõ teneor eã ducere. arg. ff. de iure do. l. pe-
nul. ¶ Quid si cũ eã ducebã fuit oppressa & latronibus. respõ. si ma-
trimonium erat contractũ teneor ad eius excusationẽ eã ducere:
& ita intellige qd no. hic Ber. qd tene fixum mẽti. ¶ Vltimo scias
ꝙ mulier que nõ vult soluere dotẽ nõ debet ali nec ipsa nec sui ser
uiẽtes. vnde vir põt eã expellere de domo. nã dicere cõtrariũ esset
absurdum. h. d. glo. sing. in aut. de non elig. secundo nubẽ. §. illud.
super verbo onere. quã gloss. tene mẽti. Ecce vir non tenetur alere
vxorem. ¶ Quid si vxor habet bona parafernalia. respõdeo de bo-
nis viri viuere debet quãdiu est in eius seruitio, vt l. sicut. ff. de ope.
lib. C. de iure do l. ibi adhuc sed an vir tenet vendere pprietatẽ pro
alendo vxorẽ: respõdeo nõ sed ex fructib⁹ est alenda. ff. ad treb. im-
perator. in fi. & ibi p Iacob. de are. ¶ Deinde no. ꝙ in matrimonio
duo sunt substãtiua matrimonij. s. cõsensus certus & sacramẽtũ. i.
qd non sit hereticus: & tria sunt adiectiua. s. castitas coniugalis ples
& dos quę voco adiectiua quę nõ canonizant matrimonium sed ei
accidunt: nã matrimoniũ põt esse cũ meretrice vt hic cũ sterili. C.
9 qui po. in pig. ha. assiduis. & sine spe plis. † & ideo potest cõtrahi vl
timo vitę spũ & legitimant naturales qui sic legitimati sunt tanq̃
noua suboles. ¶ Itẽ pt esse sine dote nisi cũ ea quę prius fuit cõcu-
bina vbi reqrit dos ne matrimoniũ cõstringat. vt no. ĩ auth. de triẽ
& semis. §. dubitatum. col. iij. qd dic vt I auth. qui. mo. na effi. le. col.
vj. §. illud quoq;. in prin. fallit in vilibus & pauperibus personis &
rusticis in quibus nõ requirunt dotalia instrumẽta: nec etiam ma-
trimonialia. vt eo. §. fi. in fi. sic intelligit qd no. insti. de nup. §. fi. vel
dic ad l. federis a legibus ciuilibus nõ curandum. j. qui fin. sint leg
tanta. sed quo ad l. successionis sic in terris imperij. in Francia autẽ
seruabo. s. de fo. compe. qd clericis. Bald.

CAP. XXVI.

1 *Iurare possunt monachi & conuersi pro ferendo testimonio in causa sui monasterij.*
2 *Testis offerre se non debet ad iurandum.*
3 *Veritas quid sit.*

Abbas

4 *Abbas & singulares de capitulo possunt testificari pro monasterio.*
5 *Papa interpretatur euangelium & quamlibet diuinam scripturam.*
6 *De iuramento si fiat mentio simpliciter qualiter sit intelligendum.*
7 *Iurare dicatur quis si dicat in periculo animę meę vel per animam meam.*
8 *Iuramenta voluntaria pręstare nolebant homines ante Christi aduentum.*
9 *Ieiunium cum pane & aqua imponi non debet ei qui magnam stomachi infirmitatem patitur.*

1 Etsi Christus. †Monachi & conuersi iurare possunt pro testimonio ferēdo in causa monasterij sui.hoc dicit.Et diuiditur in quinq; partes.primo respondet autoritati euangelicę qua videbatur prohibitum iurare.secunda ibi.Iacobus respondet autoritati apostoli.tertia ibi Angelus probat multis autoritatibus veteris & noui testamenti quod licitum est iurare.quarta ibi.quædam dicit quare simpliciter prohibetur iuramentum.quinta ibi licet: dat petentibus licentiam iurandi.¶†Casus ī terminis incipit in dicto verbo licet.nam quidam Abbas & monachi castellionis habebat causas pro monasterio suo dubitabant vtrum liceret eis ferre testimonium & iurare pro causis monasterij sui & videbatur ipsis q non deberent iurare primo autoritate euangelij dicentis sit sermo vester est est:non non.quod amplius est a malo est.Item autoritate Iacobi apostoli dicentis ante omnia fratres mei nolite iurare.dominus papa consultus respondet primo autoritate euangelij eam exponendo.nam dum dicit est est;intelligitur sicut est in corde ita sit in ore:& similiter dum dicit non non : & quod subdit qđ amplius est a malo est:non quod iuramentum sit malum:sed quia male facit ille qui non vult credere simplici verbo iustorum:incredulitas magis est pęna non credentis quam culpa iurare debentis vel etiam iuramētum exigentis.secundo respondet autoritati apostoli:quia apostolus non prohibuit iurare:sed prohibuit affectum iurandi per verbum nolite.concludit ergo quod iuramentum sine culpa præstatur dum modo iuretur per creatorem & non per creaturā : & dummodo tres habeat socios.s.veritatem quæ temon totius nauis.iudicium.i.discretionem quæ est mater virtutū.iustitiā.i.quod sit licitum & honestum.probat hoc dicto Pauli apostoli ad hebręos homines per maiorem suum.i.per Deum iurant & finis controuersię est iuramentum ad confirmationem veritatis.Secundo probat autoritate Ioannis Euangelistæ qui in Apocalypsi vidit Angelum stantem super mare & super terram leuantem manum suam ad cælum & iurantem per viuentem ī secula.Item quia Christus iurauit dum dicebat amen amen.i.sine defectu dico vobis & subiunxit in veritate dico vobis:nam quicquid adijcitur simplici verbo ad confirmationem iuramentum est.Porro iurare non est per se malum vt furtum & similia quamquam sit malum per accidens:quia sæpe inde mala sequuntur sicut vinum nō est per se malum sed immoderatus vsus:sic & iuramentū non debet esse multū frequens qa multum iurans replebitur iniquitate & non discedet de domo eius plaga. Eccle. xxiij. quemadmodum igitur vsus vini permittitur:sed non frequens ira & iuramentum: quia cessante cā prohibendi cessat effectus prohibitionis.Et ideo finaliter cōcludēdo papa respondet ad quæsitū dicens q viri religiosi dicunt esse viri perfecti in quantum possunt tamen.nec pp̄ter defectum testium monasterium sentiat læsionē quā pp̄ter defectū testium posset incurrere permissum est eis.s.abbati & monachis in pp̄rij monasterij causis iurare.No.q vbi creuit malitia creuerūt remedia tanquā cōtra venena.Ibi est duplex affirmatio:vna cordis:alia oris.In text.ibi non non duplex negatio: vna cordis alia oris.: & hoc casu duæ negatiōes nō faciūt vnā affirmationē.nō ob.ff.de ver.si.s.duobus. qa ibi qn̄ pferunt aduersatiue hic ɔfirmatiue & idētitatiue.¶Itē no. a breue sermonē dūmō nō sit obscurus dictū a testis nō vitiare.C.de ap.ampliorē.§.j.ff.de here.insti.l.j. §.primo.¶Itē a malo nō dixit malū est sed a malo papa pcedit hic more iurisconsulti exponendo verba edicti & voces.Nā licet in synonymis nō sit diuersitas fiēda: tn̄ secus in habētibus diuersitatē effectus.¶Ibi si necessitas not. q testis nō dēt se ad iurandū offerre sed expectare mādatū iudicis:tn̄ non puto per hanc leuem solennitatem vitiari. l.post legatū.§.his vero.de his qui.vt indi.& ibi no in l.j.§.fi.ff.de ven.inspi.In text.ibi simplici.Not.q istud verbū sonat id est sine iuramento.& in contractibus sæpe apponitur istud verbū promitto simplici verbo talis.ff.de preto.stip.l.fi.per Dy.& Bar.Ibi honorificentia.not.q iurare per creatorē pertinet ad honorē creatoris.Ibi tronus id ē sedes & tabernaculū.Ibi stabulum locus ibi ponuntur pecudes.Ibi seruandum quia obtentu diuini numinis videtur præstitum.ff.de iure iur.l.qui per salutem.Ibi comites not. q iuramentum debet habe-
3 re istos tres scutiferos.¶†Quæro quid est veritas respondet notitia certe rei maxime per iusiuran. in auth. de instr.cau.& fidem.§.j.& ibi not.¶Ibi finis nisi iuramento esset falsum.ff.eo. admonendi.¶Ibi manū suam ostendit manibus est iuran.Ibi nemo propheta in patria sua.& est ratio quia maior est fama a remotis locis q a pp̄inquis vt ait Virgilius sicut venti successiuis aeris motibus augentur.¶Ibi quędā enī no.q quædā sunt mala b p se quędā p accidens.Itē quędā sunt illicita p naturā quædā iure positiuo vel consuetudinario.Inno.hoc est no.dignū q naturalr licita possunt per cōsuetudinē & statutum fieri illicita s̄m Inno.ff.de si ielus.cū lex p Bart.¶Ibi stomachū no. q vinū moderate sumptū pdest ad debilitatem stomachi.¶Ibi viri perfecti not. q religiosi debent esse pfectiores alijs & est arg.q obligentur ad ea quæ sunt cōsilij.¶Ibi deficiētibus subaudi maximè vel dic id est poscentibus deficere.
4 ¶†No.in isto.c.q abbas & capitulū id est singulares de capitulo possunt testificari p monasterio.In tex.ibi necessitas.no.q necessitas facit licitū qđ alias est illicitū.ff.de mu.test.l.q nō potuerūt.& l.ij.C.de pac.qui fili.distra.Apostolus prohibuit oīno.tn̄ verbum præcisum determinationem recipit.ff.de ver.ob.l.stipulatus sum damā.¶Itē no.q vbi creuit malitia creuerunt remedia tāquā cōtra venena.¶†Extra not.q Papa interpretat euangeliū & quamlibet diuinā scripturā.dici Acc.in l.oēs.ff.de exce.q sępe decipiunt magistri & scolares ideo quia scriptura vnum vult.& aliud sonat.¶Itē not.causam verborū inspiciendā esse potius quā ipsa verba Ber.sic.ff cō.prædi.si in venditione.§.fi.& ibi no. ¶No.tex q cessante causa cessat effectus de hoc.s̄.dixi.c.pxi.ibi vide.& cā dicitur duobus modis.s.initiū & perfectio.vnde cōtractus innominati nō dicunt habere causam nisi habeant perfectionē.i.implemētū.ff.de condi.ob causam.l.fi.sed ɔctus noīati oriunt vestiti naturaliter.
6 ¶†Quæro qn̄ fit mentio de iuramento simpliciter qualiter sit intelligēdū.dicit Inno.q si partes pmiserunt aliqd iurare nulla forma distincta intelligit p sancta dei euangelia.s.corporaliter tactis scripturis vt no ī c.vt circa.de elec.lib.vj.vel super reliquijs sanctorū vel alteri.C.de reb.cre.l.generaliter.§.fin.vel super viuificum lignum crucis vt in c.ego Ludouicus.
7 ¶†Quæro an sit iuramentū dicere dico in periculo animę meę vel sup animam meā. respon. sic tamen nō sufficeret in teste istę modus iurādi s̄m Innocē. nec vbi iuramentum est statutum pro solennitate vel soliditate actus nec iuramentum calumnię & iuramentum adulti. vt in aut sacramenta puberum.s̄m Iac.Bu.¶Item not. aliqd prohiberi propter consequentias malas quod per se prohibitum nō existit scđm Innocen.¶Item not.quod iuramentum est finis controuersię. hoc verum si est delatum ad diffiniendum causam. secus si ad interlocutoriam vel alium effectum quia actus agentium non operantur vltra intentionem agentis. ff.si cer. peta.l.non omnis.nisi quando obligatio venit ex re & non ex consensu.ff.de negocijs gestis.l.iij. §.finali.Item not.quod sępe iurare prohibitum est & ideo de calumnia nō iuratur nisi semel sed semel iurare vbi oportet & qualiter oportet non est peccatum sed quædam forma. Item est prohibitum ne periuretur.C.de indi. vi. tollen.l.ij.tolle metum periurij & cessat prohibitio quia cessat substantialis ratio prohibitionis.¶Dicit glos. q cessante causa prohibendi cessat prohibitio fallit propter rigorem iuris seruandum.ff. qui & a quibus. l. prospexit. dicit glossa quod cessante causa in vna persona non cessat in alia. ff.de legatis.ij.l.Lucius.§.quisquis.ff.de condi.io.insti.l. vtrum ex fratribus. Adde quod cessante vna de causis altera permanente non cessat effectus.ff.de excusa.tuto.l.tutor petitus.§ quę tutoribus.& facit.ff.de pac.§.qđ dictū. ff. de acqui.posse.l.is quarundo. C.de legatis.l.ab administratione.dic q duplex est causa.s.fiendi & essendi cessante causa fiendi cessat fiendū sed iam factū & pfectū nō tollitur.sed cessante causa essendi impeditur fiendum & tollitur iam factū s̄m.Io.mo.in proęmio.vj.libri sed interdū ponitur causa pro ratione.
8 ¶Item no. q † non solum post aduentū Christi sed antequā Christus nasceretur homines subortū reuerētia Dei reti & conscientia diuinitus inspirata quæ ab aīa humana nunquā recessit ab initio mundi nolebant pręstare iuramenta voluntatis p aliquo lucro captādo vt ff.de cōd.insti. quæ sub cōdōne in pn̄.& p totā:legē.quā reuerētiā Dei & conscientiam maximè prætores cōluerunt diuino numine illustrati.nā sol cōsciētię semp fuit in mente rationis humanæ & ī Esaia legit q vermis cōsciētię nō morietur.Esaię vltimo.c.cōscientia & ad Dei reuerentiā ptinet q hominibus inest à natura naturāte & informante
9 ¶†Extra no.q nō imponi dēt ieiuniū cum pane & aqua ei qui patit magnam infirmitatē stomachi vel illorū. Sed nunqd iste sanus poterit bibere aquā zucaratā respōdet nō,qa qđ est mixtū non est tale simpliciter. ff. de lega.iij.hoc legatū. ¶Amplius not.circa prædicta q causa dicitur duobus modis prout est aliquid in esse pducens & ipsi esse cohęrens alio modo prout ratio faciens ratum & isto modo accipit in l.

ADDITIONES.

a ¶Vide omnino circa hoc eleganter scripta per do.Fely.supra in proe.decre. ubi multa accumulatā circa hoc.

b Vide omnino tex.reputatum aureum in ista materia in l. omne officium. in §.j.ff.de re mil.quod multa prohibentur non quia mala sint sed ex eo qa malum sequi potest.

in l. ij. ff. solu. matri. & tunc tu dic q aut ratio est expressa in verbis legis & tunc nunquam disceditur a ratione vt l. si. ff. de diuor. ff. de ri. nup. l. in eo. §. deinde & ff. de fu. mil. l. j. §. non autem omne ff. de admi. tu. l. ita autem in prin. Si vero ratio non est inserta in ipsis verbis promulgationis legis sed adijcitur post legis promulgationē. verbigratia: iurisconsultus ponit rationem circa edictum pretoris vel lex noua ponit rationem legis veteris vel interpretatio prudētum rationem addit. tunc refert aut cessante ratione sequitur absurditas, & cessante ratiōe cessat lex vt s. c. quemadmodū. aut equitas potest stare cum statuto: licet esset ratio interpretatiua prudentū & tunc non cessat lex. quia sufficit ratio generalis in omnibus que sunt de iustitia positiua. s. quia ita placuit conditori legis vt l. j. §. j. ff. de postu. vnde est pro ratione voluntas vt not. C. de secun. nup. l. j. & supposita potestate non est querendum de ratione vt ff. de leg. l. non omniū. nam labijs regit rex: vt in epistola inter claras. aut cessante ratione remanet statutum contra naturalem rationē, & tunc cessat statutum vt ff. de re mili. l. milites agrorum. ¶ Adde contra q cessante statuto cessat ratio eius. vt ff. solu. matri. l. si vero. §. de viro. & C. de lati. liber. tol. l. j. in prin. & no. non solum in legibus sed etiam in dispositionibus hominum rationem considerari tanquam fundamentum actus. ff. de here. insti. l. fin. & ff. de lega. ij. l. cum pater. §. dulcissimis. ¶ Item not. quod ea quae veniunt per
a rationem extensiuam non sunt a penitus idem sed similia. text. est no. insti. de legi. pa. tu. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide Pan. de Cas. consil. cccxxxvj. incipien. presens casus modicam dubitationem in ij. col. & vide etiam not. plene per modernos in cap. translata. s. de consti.

CAP. XXVII.

1 *Iuramentum contra vtilitatem & libertatem ecclesiasticam prestitum non valet.*

2 *Promoueri ad sacros ordines non tenetur canonicus.*

3 *Vacante ecclesia canonici nihil possunt disponere super rebus episcopatus, nec de redditibus.*

4 *Canonicus antequam factus esset episcopus si consensit cuidam inuestiture alicuius feudi an noceat ei facto episcopo.*

1 SIcut nostris. † Iuramentum quod contra vtilitatem & ecclesiasticam libertatē prestitū est non valet. secunda ibi, quia non. ¶ Casus vacante ecclesia Tudertina canonici fecerunt quedā statuta & quedam iuramenta in damnum iuris epalis. demum vnus ex istis canonicis factus est eps queritur vtrū teneatur seruare iuramentum. papa dicit q id quod est attentatū in damnum iuris epalis non debet haberi ratum quod probatur per sacramentum quorūdam canonicorum. ¶ Ibi eps. s. qui nunc est sed tūc temporis erat canonicus. ¶ † Ibi in minoribus ordinibus. ar. ex ista litera q canonicus
2 non cogitur pmoueri ad sacros ordines de hoc s. de eta. & quali. queris. & tamen hoc iure habet vocem in capitulo. ¶ Ibi iuramenta, temeraria & abusiua & contra euangeliū vt s. eo. & si Christus in prin. ¶ Ibi inquiras Not. ciuilem inquisitionem super iuribus & bonis & libertate eccl. sie. Ibi canonicis not. canonicis credi super
3 turpitudine sua. ¶ † Itē no. q vacāte ecclesia canonici nihil pnt disponere sup rebus epatus nec de redditibus. ¶ Itē no. q id qd facit vnus vt canonicus reuocat vt eps, simile habes ff. de exce. rei iudi. l. si is qui. §. fi. ¶ Oppo. iste episcopus est criminosus ergo non potuit ad episcopatū pmoueri. & dicitur iam promotus. Solu. licet in peccato mortali tamen non deijcitur iam promotus: quia pro hoc crimine imponitur solum pena vnius anni & contenti esse debemus penis. l. cōprehensis. vt ff. de verbo. obli. l. si ita stipulatio facta imo quandoque dicimus q adiectio penae firmat actum contra inualiditatem. C. de sac. san. eccle. ne mo martyres. no. C. de legi. l. non du
4 bium. ¶ † Quaero nunqd istud qd canonicus fecit anteq esset eps puta qa consensit inuestiture cuiusdam feudi episcopatus noceat ei facto episcopo. rn. nō qa est nouus homo. Casus hic est notabilis & ar. ff. de adi. leg. l. si seruus. ff. quorū leg. l. j. §. qd ait pretor. & l. j. §. j. ff. de excep. rei vendi. ff. de inoffi. testamen. l. filius. ff. de adop. l. post mortē. C. de sac. sanc. eccle. iubemus. §. economus. ¶ Itē de natura feudi est quod non possit concedi nisi sit apertum vt in cap. j. qui suc. teneantur. col. x. Baldus.

CAP. XXVIII.

1 *Alienatio rei dotalis fauore mulieris & reipublice est prohibita.*

2 *Contra alienationem rei dotalis non auditur mulier cui sine dolo & sponte consensit & non contrauenire iurauit.*

3 *Obligatio naturalis an oriatur ex iuramento vel non.*

4 *Voluntas coacta est voluntas.*

5 *Metus an impediat obligationem naturalem.*

6 *Renunciari potest iuri probibitorio.*

7 *Exceptio non numerate pecunie potest perpetuo opponi: sed ab opponente post biennium debet probari.*

8 *Venditio rei dotalis an firmetur iuramento: ita quod nascatur ciuilis vel naturalis obligatio ex contractu & ex traditione transferatur dominium.*

9 *Et si mulier iurat non venire contra quomodo intelligatur illud iuramentum.*

10 *Dotalis res an aliquo modo possit alienari sine iuramento.*

11 *Iuramento non firmatur quod principaliter fauore publice vtilitatis prohibetur.*

12 *Iuramentum per quod deformaretur ciuitas ruinis non valet & si tendit ad destructionem pontium: viarum vel publicorum molendinorum.*

13 *Iuramentum seruare tenetur qui promittit non opponere ad peremptionem instantie & nu. 15. 16. 17.*

14 *Iuramento firmatur contractus qui non valet ratione publice.*

18 *Iurare pro se non est contrahere: sed est quedam pollicitatio ex qua non oritur obligatio naturalis.*

19 *Iuramentum non tenet quando contractus probibetur ratione solennitatis probatoriè.*

20 *Iuramentum non sufficit vbi deficit solennitas formalis.*

21 *Iuramentum super re que non est in commertio alicuius puta super re sacra alienanda vel disponenda non valet.*

22 *Et ibi remissiuè de iuramento in ultimis voluntatibus: successionibus & renunciationibus.*

23 *Renunciatio sine iuramento facta non valet: & si ex interuallo iuretur confirmabit.*

24 *Pactum de succedendo alicui post mortem suam non validatur iuramenti vinculo.*

25 *Iuramentum de non succedendo vel renunciatio cum iuramento valet de iure canonico sed non de iure ciuili.*

26 *Renunciare an possit quis substitutioni pupillari cum iuramento.*

27 *Donatio causa mortis omnium bonorum mobilium & immobilium presentium & futurorum cum iuramento non reuocandi eam vtrum teneat.*

28 *Donatio inter virum & uxorem iuramento firmata an sit irreuocabilis.*

29 *Iuramentum praestitum in fraudem legum non valet.*

30 *Obligari non potest dominus seruo: nec abbas monacho.*

31 *Obligari potest pater filio in potestate ex omni causa preterquam ex causa profectitia vel ex re propria patris.*

32 *Pater si confessus est recepisse a Titio nomine filij mutuanti centum vtrum si pater infra biennium non proponit querelam non numerate pecunie perdet querelam.*

33 *Prodigus an obligetur per iuramentum.*

1 CVm contingat. † Prohibita est alienatio rei dotalis fauore mulieris & rei publice quia mulier sine dote congrue nubere non potest: sed non fauore viri principaliter sed per cōsequentiā qa vir sine dote inuenit vxorē nobilē & generosam si sit virtuosus imo & nō virtuosus inuenit pellē pro pelle vt dicit puer-
2 bium. † Non audit mulier ptra alienationē rei dotalis cui spōte & sine dolo cōsensit & nō cōtrauenire iurauit. sed a ibi nos aūt. ¶ Casus. cōstāte matrimonio vir vendidit & tradidit fundū dotalē vel donatū ppter nup. psente vxore & spōte psentiēte & iurāte nō cōtrauenire. demū voluit cōtrauenire. queritur an possit. rn. q licet de iure canonico seruandū est iuramentū qd nō vergat principaliter in alterius detrimentū & possit seruari sine interitu salutis eterne.
3 ¶ † Ibi obligatoria. hic decidit qstio legistarū an oriat obligatio naturalis. nā iure ciuili nō reperit expssum q oriat uel nō. hec decret. dt simplr mulierē nō obligari. de viro loquit. & ideo uir naturaliter obligat qa fundi dotalis est phibita alienatio nō uēditio. & no. Cy. C. de iure do. l. si prediū. & C. de leg. nō dubiū. sed si hoc est uerū ergo nudā possessionē n tradere cogit emptori. & sic de facto mulier remanebit indotata qd est iniquū. C. rē in pemio. §. & cū lex. nam & nudā passionē alienare non potest quin vxor reuocet vt l. in rebus. C. de iure do. qa nec hypothecare. ff. de euic. si cū vēditor dic aut emptor sciebat rē dotalē & nulla cōtrahit obligatio. aut ignorabat & tūc videt obligatus ad īteresse. ff. de ac. emp. seru. §. querit sed mulier nullo mō obligat ad instar minoris vendentis fundū suū sine decreto. istā eni similitudinē ponit gloss. ff. de fideius. l. cū lex. sed an soluto matrimonio iste cōtractus reconciliabit. dicit Cy. sic. ego ecōtra qa principium fuit cōtra. l. ff. de ser. expor. l. minor. ¶ Ibi seruare debent non distinguit an sit certiorata mulier de beneficio. l. nec ne. & ideo nos nō distinguim. praeterea vbi non requirit renūciatio ibi nunq requirit certioratio vt elegan-
4 ter no. Io. an. i. c. ij. de pac. li. vj. in nouel. ibi sine vi. s. praecisa. ¶ † Ibi metu. s. accusatiuo no. qd coacta volūtas est volūtas. sed depressa in peccato primi parētis factū est liberū arbitriū caducū & depressum qd ante nō erat cātiue. per hoc uidet determinari quaestio gl.
5 in. d. l. cū lex. s. an † metus impedit naturalē obligationē. & dic q si praetoriā nō iuris gentiū. Ibi dolo dāte cām cōtractui. ff. de do. eleganter

ganter in pri.vel incidenti.ff.de verbo. obli.ſi quis cum aliter.ſ.re-
ſpectu illius incidētię puta pacti de cūdo Romam.nā reſpectu ſuę
principalitatis valet quia in eo non eſt dolus cōmiſſus.¶Opp.iſte
cōſenſus eſt lege prohibitus ergo nullus vt in c.ſi diligēti. ſupra.de
fo.cōpe.& l.non dubium Solu. ille.ll. loquuntur in perpetuò pro
hibitis.ſed alienatio fundi dotalis non eſt perpetuo prohibita qa
poteſt talis res permutari propter vtilitatem dotis vt ff.de iure do.
l.ita conſtāte & l.fi.quę l.eſt ſatis ſingularis ſed iſta ſolu. non valet
quia ſequeretur ꝙ etiam ſine iuramento qđ eſt falſum.& ideo vi-
des ꝙ canō hic vltra procedit permittendo iuramentum.ſecus ſi
vltra procederet infirmando iuramentum vt in legibus.ɔ̄rijs. vel
dic qđ aliud eſt de iure ciuili aliud de iure canonico. & hęc vera
in fundo dotali.¶Nō obſt.c.ſi diligenti.qa ibi iuramentū erat con
tra ius publicū autoritate & vtilitate tam principaliter quàm ſe-
cundario. ideo ſeruatum vergebat in diſpēdium ſalutis eternę qa
6 contra bonum publicum & contra ius alterius. ¶†Item erat tale
ius cui non poterat renunciari quia erat ius legis non cōuentionis.
erat porro ius diſponēs nō ius diſpoſitū cui poteſt renunciari.ff.
de edi.edi.l.qđ ſi nolit.§.ſi quid.& no.Cy.C.de excu.tu.voluntarię.
ius diſponēs pręcedit fcm. ius diſpoſitū ſequitur ipm. ¶Itē quia
erat ius neceſſariū in actibus hoīm non voluntarium.ff. de le.j ne-
mo pt nā oēs regulę negatiua videntur cōtinere neceſſitatem. vt
no.in c.j. de reg. iur. lib. vj. Itē qa iuri prohibitorio nō poteſt re-
nunciari vbi eſt prohibitorius cōſenſus vt not.in l.ij.C.ne fideiuſ.
do.dē.vt ff.de do.inter vi.& vxo.l.papinianus.ff.de rit.nup.l.admo
nendi.& ī l.j.C.de cupſ. ex luco dāphēſi.Et not.ꝙ ius ciuile prohi-
bet obligationem vt hic dum dicit non videatur obligatorius. itē
dnij trāſlationem vt C.de iure do.l. ꝑdium imo quędam gl. dicit
ꝙ impedit legatum.ff. de mili.teſt.l. dotale.qđ ex pone vt ibi dixi
ſolēni mea lec.infortiati.& cōſidera hic ſubtiliter ꝙ oīs obligatio
habet duo extrema.ſ. paſſiuum & actiuū & oīs alienatio ſimiliter
hēt duo extrema.ſ. a quo & in qđ,ſiue in quē & ſi vnū prohibetur
& reliquū.l.fi.ff.de accep.l.fi. C.de indi.vidui. nā extremorū idem
eſt iudicium hac rōne obtēta nullo modo tenet ɔ̄ctus qa ꝓhibet
dato & receptor tamē lator canonis contēplatione diuini numi-
nis ſtatuit ſeruandū eſſe iuramentū.Et in hoc exorbitat ab oī rōne
iuris ciuilis qa ius ciuile ſatis hēt ꝙ bona conſcīa ſit lege ſeruare vt
l.ij.ff.de legi. ¶Mō opponit vlterius ſi nō tenet principale nec ac-
ceſſoriū ſolu. hic acceſſoriū eſt potētius ꝗ̄ pricipale & ſtat ꝑ ſe vt
in c.j.§.ɔtrario de inueſtitura de re.alie.facta. coll.x. & hoc fauore
religionis.¶Tertiò opp qa talis actus eſt dānatus & eſt dānatus a.l.
ergo nō recipit robur qa oē robur eſt a.l.ɔfirmāte.ff.de pac.l.iuris
gētiū.§.pretor.& l.legitima.ſol.ille.§.intelligit qn̄ iuramentū eſt ɔ̄
bonos mores vt in c.nō eſt obligatoriū de re.iur.ī vj. vel qn̄ eſt ꝓ
hibitū đ iure cōi.ſecus ſi đ ſpeciali & priuilegiato.porro alienatio
fundi dotalis eſt ꝓhibita de ſpeciali fauore dotis ſm Dyn.!& priui
legium facilius tollitur ꝗ̄ ius cōe.ff. de teſta.mili.l.ius militis.§.mili
tia.idē dicit Cy.in d.l.non dubium.¶Itē opponit iſtud iuramentū
eſt iniqtatis ſeu impietatis & abſurditatis ꝑludiū & vinculū qa ini
quiſſimū eſt ꝙ mulieres remaneant indotate & fraudate. C.qui po.
in pig.ha.l. aſſiduis. ff. ad trebel.l. mulier.§. cū ꝓponeret. ¶Itē ſi
deficit dos nō habebit vnde ſe alat nec filios & ſi vergit in pręiudi
cium filiorū.C. de iure do. vbi adhuc. ¶Itē ſi diuertat morte viri
non habebit vnde nubat.Itē dos ſuccedit loco alimentorū & ecō-
tra.ff.de ali.leg.cū vnus.§.fi.& alimentis futuris nō poteſt renūcia
re vt no.in c. literas de reſti. ſpo. ¶Itē ſi nō tenet iuramentū ꝑ qđ
reſpublica minuit viribus. vt l.quēadmodū.C.de agri.& cēſi.ergo
multominus ſi minuit iure.ff. de cōdi.& demō.hoc modo.Nā po
tior eſt ratio ꝑſonarum ꝗ̄ opū.Itē iſtud iuramentū eſt valde abſur
dum & vergit in pręiudiciū alterius.ſ.liberorū.ff.ad trebel.l.īpera-
tor.¶Itē cōſidera rationē legis nā ideo lex ꝓhibet mulierē in con
ſenſu accedere viro qa pręſumit ſeducta eius blāditijs vt ī aut.vt
immobilia ante nupt. circa medium coll. v. ¶Itē quędā liberalitas
vt in aut.qui.mo.natura. filij legi.effi. §. illud. coll.vj. Solu. ꝙ mu-
lier pręſumat ſeducta eſt quędā fictio ꝗ̄ nō eſt preſcrutāda in via
cōſciētię.qđ autē filijs ꝑiudicet eſt quędā cōſcīa nō principaliter.
nā parētes poſſunt defraudare filios alienando inter viuos ex cau-
ſa onoroſa.ff.ſi qs a pa.fue.ma.l.nō vſq; adeo. ¶Itē oppo.ꝙ iura-
mentū nō obliget vt l.fi.C de nō nu.pe.Solu.ibi nō erat iuramētū
7 purū ſed ɔditionale. hic aduerte qđ ad excuſandū a periurio † ex-
ceptio nō numeratę pecunię pōt ꝑpetuo opponi. ſed poſt bien-
niū dēt ꝓbari ab opponēte. & idē dico ſi qs ad curiā eccleſiaſticā
trahatur nō ꝓpter naturā ɔtractꝯ ſicut eſſet in ɔ̄ctu vſurario ſed ꝓ
pter naturam iuramēti vt ēt poſt bienniū a die emanati chirogra-
phi poſſit opponi declinatoria fori ꝓbando pecuniā nō numera-
tā qđ tene mēti.& ſcias ꝙ quędā poſſunt ſuppleri per aliā ſolenni
tatē.& iſta poſſunt ſuppleri per iuramentū.¶Itē ſcias ꝙ alius ꝗ̄ vir
& vxor bn̄ pōt ɔ̄here ſuꝑ re dotali in pręiudiciū ipſius ɔtrahētis.ff.
de fun.do.l.ſi fundū.¶Itē vir & vxor in ꝑiudiciū tertij.qui eſt verus
dn̄s rei. ff.de vſu.cum vir prędium. ¶Sed nunqd mortua muliere
iuramentū eius duret. rn̄det ꝙ ex iuꝛo orit exceptio & obligatio
& iſta durat qa iuꝛm hēt in ſe pactū. Itē durat forū iudicij.ff.de iu-
di.hęres abſens.ſed crimē inquantū criminē nō tranſit ad hrdē. ſ.
c.veritatis.de hoc no.in c.ſi de fo.cōpe.li.vj. & ī c.ij.de pact.eo.li.
Dic ergo ꝙ hoc iuꝛm nō ſolū clauditos iurāti ſed validat pactum
vt ibi no.& ē rō qa ex neutra parte vertit turpitudo ſed ſi ex parte
recipientis verteret turpitudo vt ī fænore tūc iuꝛm clauderet eos
iuranti.ſed nō validaret pactū nec eſſet tranſitoriū ad heredē iurā-
tis.¶Sed nūquid ſtatutū municipale pt derogare huic decre. fingē
do dolū vel metū.rn̄det ſi impe. non pōt ꝙ iuꝛm derogat legi igit
nec ciuitas.Bar vero.dicit ɔ̄.ff.de fideiu. ſi qs pro eo vbi oīo vide.
¶Sed qđ ſi ſtatuta ciuitatis eſſent confirmata ab eccleſia & inter
iſta ſtatuta eſt quoddā ſtatutum ꝙ res dotalis nō poſſit alienari ēt
cum iuꝛo reale iuramentū nō valet: qa apl's eum remittit.ar.ff.de
iur.pat.l.adigere.§.fi.in glo.dicet aliqs ꝙ interdū ſtatuta confirmā
tur inter cetera, & tūc nō vident ɔfirmari ea ꝗ̄ ſunt ɔ̄ ſalutē aīarū
interdum ɔfirmant noīatim & talia valēt ꝓpter autoritatē ɔfirmā
tis.vt in c.j.per quos fi inueſti. & per quos recipiatur col.x.¶ Sed
nunquid pōt ciuitas ꝓuidere ꝑ alium modum: puta ſi dicit ꝙ non
poſſunt alienari dotes ſine ɔſilio ꝓpinquorū. rn̄deo ſic ne fragilita
te naturę mulieres in repentinā deducant inopiā.vt C.rem in prę-
ſenti.§. & cum lex pōt etiā ſtatutū aliter ꝓuidere videlicet qcūq;
emerit ꝑdat ꝑciū: & res ipſo iure reuertat ad mulierē vel ad fiſcū
vt in aut.de nō alie.§.qa vero veriſimile.vel ſtatuēdo ꝙ inſtꝛm ꝑſu
mat fictitium,& ſimulatum vel falſum deficiēte certa ſolennitatę
vt ī aut.de tab.§.fi.& ar. C.de teſt.l.iubemus.in fi.vel ſtatuēdo ꝙ de
beat ſolui certa groſſa gabella in cōi qua nō ſoluta ɔ̄ctus ipſo iurę
irritus eſt vel ſtatuēdo ꝙ nō valeat iſte ɔ̄ctus ſine īſinuatione, nā ɔ̄
inſinuationē ꝗ̄ eſt actꝯ de ꝑ ſe poterit opponi exceptio ſimulatio
nis doli & metus poſſet appellari. vt no. in l. j. C. de ſecun. ta. vel
ſm Bar. in l.ſi qs ꝓ eo. ff. de fideiuſ.pōt ꝓhiberi ꝑſona ab actu &
vinculo religionis ꝑ.c. nr̄m. cum decretalis iſta vltra ꝓcedat con
firmādo & hoc ſtatuit rōne peccati.vt ſ de iudi.c. nouit.& hęc eſt
ipſa veritas quo ad caſum capituli noſtri.Si autem diceret ſtatu-
tum nulla mulier ɔtrahat ſine cōſenſu ꝓpinquorum:tale ſtatutum
humanum pōt diſtīguere ius diuinum.vt C. ſi ɔ̄ ius vel utili. pub.
l. fi. & iō iuꝛm non valet niſi interueniat conſenſu tot propin-
quorū: nā iſti ꝓpinqui vident dati tutores ɔ̄ctui & ſine ipſis nihil
8 pōt celebrari.C.de ī inte.reſti. mi.ſi curatorē te. ¶† Sed nunquid
a de iure canonico vēditio rei dotalis confirmat iuꝛo [a].ita ꝙ naſcat
ciuilis vel naturalis obligatio ex cōtractu & ex traditiōe trāſferat
dn̄ium an vero ɔtractus remaneat nullus:ecōtra mulier non poſſit
dicere nullū.nā hoc aꝛs ɔtingit.ff.de ma.te.l.qa hēbat.ĩ. de except.
c. cū eccl'iaſticę.dicit Bar.ꝙ iſtud iuꝛm facit valere ɔtractū: ita ꝙ
hęres obligat ex eo.vt ĩ.eo.c. licet mulieres.li. vj.qa ſicut iuꝛm fa-
cit ętatē maiorē:ita inducit habilitatem.qa pari rōne ꝗ̄ erat ne fra-
gilitas obeſſet. ſed glo.hoc reprobat in d.l.ſi prędium. Nam licet
iuꝛm faciat quem maiorem non tamen facit quin fundus dotalis
nō ſit dotalis: dicas cū Bar. ꝙ iſte contractus eſt ſolēnis propter
iuꝛm qđ ſolēnizat eū alioqn mulier poſſet ſoluere & repetere.vt
ſ.c.debitores.qđ falſum eſt.& idē dicendū in filia ꝗ̄ renūciat hrdi
tati paternę vt in c.quis de pact. li.vj. niſi pactum ſit ꝑſonale vt qa
paciſcit filia ne ipſa petat. Nā ī pactis negatiuis nō ſubintelligitur
hęres.vt C.de ɔ̄hen.ſti.l.veteris Pe. & Cy.ff. de pac. iuriſg.§. pacto
rum.ꝑ glo. & l.auus.eo.ti.non obſt.ca ꝑm debitores vbi reperitur
9 ſolutū qa ibi erat indebitū.¶†Quęro qn̄ mulier iurat non venire ɔ̄
qūo intelligit iſtud iuꝛm nunqd eīn eſt neceſſe ꝙ mulier ſit certio
b rata[b] ſicut in velleiano & alijs:bn̄ficijs.vt no ff. de ver ob.ſcien.rn̄.
decre.iſta facit mētionē de certioratione.& iō non requiritur niſi
fortè ſit minor qa mulier legitimè ętatis nō pręſumitur ignorare
iura niſi ī caſib. expreſſis ī iure vt dicit.l.illa no.C. de iur. fac.ign.l.
10 vt paſſim.¶† Extra quęro nūquid ſine iuꝛo ſit aliquis modus alie
nandi rem dotalem?rn̄. ſic. videlicet ꝙ aīo permutādi fundum cū
ęſtimatione fundus ęſtimet. nā tūc deſinit eē fundus dotalis. ff.de
iure do.l.ſi ɔſtāte C.de iure do.l.ſi īter vi.& vxor.tūc deſinit fundꝯ
eē dotalis & iō eius alienatio nō eſt ꝓhibita tn̄ trāſit ī emptorē cū
ſuo onere. ſ.hypothecę niſi renūciatū ſit iuri hypothecarī ꝗ̄ renū
ciatio valet ſi aliunde pōt mulieri ɔſuli. vt C. ad velleia. aut.ſiue a
me.qđ dic ut no.ff.ſol.ma.ſi eſtimatis.& in aut.vt immobilia ante
nupti.§. penultimo. ¶Sed nūqd decre. cōtinet rigorem vel ęqui-
tatē & videtur quòd equitatem: quia nulla eſt maior equitas quā
animarum ſalus.vt C.de ſacroſanctis eccleſiijs ſancimus in contra
rium

ADDITIONES.

a Adde an ex iuꝛo oriatur obligatio tam de iure canonico quàm de iure ciui-
li.vide Inn.in c. nouit. de iudi.& in c. cum veniſſent.de inſti. & in c. quinta
uallis. de iureiur.Bu. in c. cōtingat & in c. j.de pac. hr̄ in l. iuſiurandum qđ
ex conuentione cum ſi.de iureiur.

b ¶ Vide Alex cōſi.xj.col.v.volu.ij.& Paulū de Ca.cōſi.vij. Alex.conſil. xlij.
col.vj.volu.j.Corſetum in repetitione rubricę.ſ. eo.tit. col.xj.Barba.conſil.
xxv.col.ix.volu.j

rium videtur quod cōtineat merū rigorem iuramentorum cum
ęquitas naturalis in hac specie dictat contrarium.vere autem pri-
ma equitas illa quę naturalis est.ff. de publi.l. finali. prima verior
est. qa per iuramentum redigitur ad ius naturale. vt institu. de re-
rum diui §. si quis a non domino. ¶Sed pone pater dedit filię in
dotem fundum tam pro dote q̄ pro legitima:nunquid contradi-
centes patre poterit alienare cum iuramento.rñ. non: quia ius ad-
ministrandi nō potest.vt C.de bo.que li.l.fi.§. filius.præterea iura
mentum nō officit patri:qa in iuro semper intelligit exceptū ius
alterius præsertim superioris. sed pater supior est & plus iuris ha-
bet ī dote ꝓfectitia repetenda.ff.solu.matri.l.ij.licet nō in possidē
da cōstante matrimonio.ff. fa.hęr.l.pōponis philadelphꝰ.est autē
regula iuris ꝙ qui nō habet ius administrandi nec iurañ.ff. de iure
iur.l.iusiurādum.§.i.¶Sed nunquid istud capitulū habet locum in
puella desponsata & tradita viro ante.xij. annos.rñdeo nō:qa pu-
pillꝰ nō obligat hmōi ex iuro. & ideo nō dat robur ꝯtractui neq;
traditioni.vt s̄.de ꝓba. ī p̄sentia. a ꝯrio sensu sicut nec obligat eū
voto siue ꝓfessioni nisi forte dolo esset mentitus circa etatē.ar.ī
c.j. de delic.pue. sed ibi loqtur in delictis que nō requirūt alicuius
actus valitudinē sed merū delictū. secꝰ ī his quæ de iure debēt sor
tiri effectū vt ꝓfessio matrimoniū & vinculū iuramēti.ff.de iure-
iur.l.q iurasse.in pri. ¶Extra no. ꝙ duo sunt q̄ habēt oēm ꝯtractū
canonizare.s.potestas & cōsensus sine qbus nullus actuū ꝯsistit ef-
fectus.vt C.de dona. añ nup.l.cū te spōsę. cū.l.se. & ibi no.¶Am
plius nō extendo materiā breuitatis causa tradā ipsam per cōclu
siones.Et primo per conclusiones negatiuas.scdo p affirmatiuas.
11 ¶†Prima ꝯclusio hęc est ꝙ quādo aliqd ꝓhibetur fauore publicę
vtilitatis principaliter: tūc nō ꝯfirmat iuramēto vt s̄.de fo.cōpe.
si diligēti.& no.l l.quēadmodū. C.de agri.& cēsi.lib.xj. ¶Sed qūo
hoc cognoscā ꝙ sit cōtra publi. vtilitatē principaliter. rñdeo qñ
vergit in pręiudiciū tributorū vel munerū publicorū vel impedit
cultura agrorū:vel aliud ītéresse rei publicę vel surgit ex eo ciuita
tis dedecus.ff. de cōtrahē.emp.l.senatus.ff.de leg.j.l.cetera.C.sine
censu vel reliquijs in rubrica.l.& oēs tales.& iurm si non potest ser
uari absq; iniuria vel dāno reipublicę non valet.sed quatenus po-
test seruari sine lęsione reipublicę reseruandum est.ff.de pac.l.iter
12 debitorē ex hac prima conclusione Bar. infert tria dubia.¶†Pri
mum an valeat iuramentū per qd̄ ciuitas difformaretur ruinis?&
dic qd̄ non Item si tendit ad destructionē pontiū vel viarū publi
carum.vt C de sac.san.eccle.l. ad instructionē.Itē si ad destructio
nem publicorū molendinorū puta ciuitatis Bononię.ff.de ꝯtrah.
emp.sed celsus.ff. de verbo.signi. inter publica.¶Secundum est si
prorogat instantia vltra triēniū cū iuro.Nā terminus instantię est
introductus fauore publico principaliter vt aliqs sit terminus stre
pitus iudicij.& ideo iuramento nō firmat pactū.vt no.C.de iudi.l.
properandum.in prin. ¶Cōsidera iuramētū interdū validat si in
uenit validabile.interdū creat si inuenit in potentia materiā subia
centem īterdū ampliat supplendo qd̄ alias tacite nō inerat.no.cir
ca rē dispositiuā;sed circa modū disponendi exemplū in l.cū pa-
ter.§.filius de leg.ij.interdū vltra cōsensum qui est materia gñalis
omniū contractū addit religionis vinculū. ¶ Item forum iudicij
adijcit.c. vlti.de fo.cōpe. lib.vj.interdū habet vim dublicis cōsen-
sus s̄m Ber.hic ¶Itē qui iurat cogitat duo:scilicet Deum per quē
iurat nec inuocare debet in vanum.& proximum cui iurat.& sic
habet duplicatum ītellectum. interdum vero iuramentum eorū
nihil operatur vt quando est īpossibile de iure īmutabili:de natu
ra:de facto.vel cōtra bonos mores īmutabiles. Nunc ad propo-
situm casum redeundo istud iuramētum qd̄ tēdit ad lites exten
dendas prohibitum est ꝓpter malā ꝯsciētiam.Nā ex litibus oriun
tur cedes & vulnera.vt ff.de ser.vr.prędi l. in re cōmuni. cedes au
tem & vulnera ꝓhibentur principaliter ꝓpter bonum publicum
13 ff. de offi. presi.l. cōgruit.ff.ad.l. aqui.ita vulneratus.¶† Aduerte
tamen qa si qs ꝓmitteret nō opponere ad perēptionem instātię
& hoc iuraret teneret seruare:iurm qa p̄t seruare sine īteritu salu-
tis ęternę.Nā hęc regula infallibilis est.Tertium ad qd̄ infert Bar.
est tale statuto ciuitatis caueтur ꝙ rustici accipientes mutuo fru-
mentum possint tēpore caristię soluere duos florenos ꝓ qualibet
corba.& hoc vt rus cultoribus nō deferat. Nā licet rusticus iuret
soluere plusquam statuto sit permissum:tale iuramentum non est
obligatoriū s̄m Bar.tu dic ꝙ imo est obligatoriū cū possit serua-
ri sine interitu salutis ęternę:tamē qa statutum est bonum & equū
episcopus debet tale iuramentū relaxare.& si non relaxabit solu-
tum poterit repeti tanquam indebitum.vt s̄.c. debitores. ¶Et idē
dico qd̄ in donatione quę excedit legitimā summā & non est in-
sinuata per eandem doctrinam. l. qa potest seruari sine interitu
salutis ęternę nec est contra bonos mores quorum transgressio
inducat peccatum.De alijs enim moribus non est curandum vbi
est appositum iuramentum. ¶ Quid si statuto cauetur quòd fo-
rensis non soluens datias & collectas in communi non audiatur
in causis ciuilibus vel criminalibus vtrū valet pactū ne hęc exce-
ptio possit opponi. ¶ Aduerte licet de iure communi forenses
non teneantur ad ista onera. vt l.rescripta.§. fi. de mu. & ho.tñ
possint cogi ad faciendum estimum:vt no.ff.ad muni.l. incola.Et
tunc poterit imponi eis collecta s̄m ęstimum. ¶ Item & consue-
tudo potest hoc inducere: vt no.Barto.C.de incol.l. cum neq;.lib.
x.¶Subppposito igitur qd̄ statutum valeat videtur qd̄ non possit
renunciari dictę exceptioni introductę principaliter fauore pu-
blico.¶Itē statutum non debet esse ludibrio qa est sententia.arg.
ff.de iudi.l.si p̄tor.in prin.¶Item iudex ex officio debet excipere
vt ff.de procu.l.filius.§.veterani.& qd̄ no.C.de transac.l.vbi pac.
& arg.s̄.c.ad nostram. el secundo. ¶Itē contra communitatē suā
non tenet iuramentum vt singu. no.ī.c.petitio.in gl.no.¶Itē ex
isto statuto inducitur exceptio declinatoria qua omissa soluta nō
possent repeti.ff.mand.l.si fideiussor.§.quedam.¶ In contrarium
videtur quia posset seruari sine interitu salutis ęternę: & sine lę-
sione publice disciplinę in ciuilibus causis vel criminalibus priua
tis.ergo seruādum est sed ep̄s debet remittere.& si nō remittit iu
dex secularis dēt ex officio supplere.vt ff.de postu.l. quis nos phi-
14 bet &c. ¶†Modo venio ad secundā conclusionē q̄ talis est:quo
ties contractus non valet ratione publicę vtilitatis secundario
tunc confirmatur per iurm s̄m ius canonicum.vt in hoc.c.&.ī.c.
licet. lib.vj. fallit primo si p̄cessit contrarium iurm de non alie-
nando.ut no.in d.c.licet, s̄m Hosti. Item fallit si lex non solum p
hibet contractum sed prohibet personas contrahere: nam perso
narum ratio prius est inquirenda vt ff.de stip. ser.l.vsusfructus.&
ff.de iur codi.l.qdam referunt.ff.de ser.expor.l. si minor. aduer-
te qd̄ dicit de primo iuro intellige quando contrahēs hoc sciebat:
secus si ignorabat.ff. de contrahen. emp.l.liberi.ne detur materia
fallēdi.ff.de acqui.hęre.qui aliena.§ fi. per Bar. ¶Item qd̄ dicit de
persona prohibita intellige quando est prohibita propter qualita
tem personę vel spāli fauore:tunc bene tenet iurm.casus est hic.
15 ¶†Tertia conclusio est ꝙ vbi contractus est prohibitus odio re-
cipientis tunc iurm est seruandum in vita iurātis, sed eo mortuo
absorbet:qa virtus istius iuramēti est os claudere iurāti:sed nō hēt
ꝯtractum roborare nec īprimere in contractu sed in persona:& est
exemplum in macedoniano. nam si filius iurauit non opponere
exceptionem macedoniani non poterit opponere.Et tamen con
tractus efficatia nō subsistit secundū Bar. & est mirabile hoc casu
qd̄ solutum ab eo q erat tutus exceptio mere odiosa repetit tāq̄
ī debitū & hoc est ideo qa habebat exceptionē habitu sed nō exer
citio ꝓpter iuramentū.ff. de ꝯdi. inde neratius. ¶His accedit ar.
l.cōmissorię in pignoribus.vt not. hic Ber.tñ in his casibus ep̄s de
bet a iuro absoluere qa nō est in p̄tāte ꝯhētiū oīmode leges euer
tere.vt.ff. de pac.do.l si pater dotē.§.ex pactis.vbi oīmodo vide.
16 ¶†Quarta cōclusio est ꝙ vbi aliqd credit debitori & ꝓmittit de-
bitori vt ꝓmittere vsuras iurm est seruañ. ꝓut sumus in extremo
a quo.i.in debitore.sed facta disgresione ad creditorē persolutio
nem & sic in extremo ad qd̄ dic vt s̄.c. debitores.& c.ad nostrū.
qa sumꝰ extra iusiurādū cui facta sit executio quāq̄ reuocabilis.
17 ¶†Quinta cōclusio ꝙ vbi ꝯtractus est pręter legē vt qñ qs p nū
cium stipulat vel ꝓmittit absenti noīe recipienti pro ipso talis cō
tractus validat iuro qa nō est ꝯtra legem sed pręter. Nā si penalis
stipulatio est seruanda.vt l.stipulatio ista.§.alteri.de ver.obli.ergo
& iuramētū. ¶Item qa nascit naturalis obligatio ex tali pacto q
18 potest iuramēto foueri s̄m Bar. ¶† Aduerte iurare ꝓ se nō est ꝯ-
trahere sed quædam pollicitatio ex qua nō orit obligatio natura-
lis.vnde ratio Bar. est falsa de iure ciuili qa ei qui nō inter fuit non
prodest consensus vt eleganter dicit tex.in l j.ff.de pac.do. ¶ Itē
id qd̄ dicit de stipulatione nuncij licet approbetur per glo. ordi.
ff. de pact. iuris gentium.§. sed cum nulla. tamen reprobatur per
doc.in l.j.§.eum qui. ff.de consti. pecu Nam nuncius non est or-
ganum habile vbi verbis contrahitur ff.de verbo.obli.l.j. in prin.
Item in contractibus reciprocis iurans in absentia non obligatur
qa nec altera pars ar.ff. de arbi.l.sed interpellat.¶ Itē de extremo
ad extremum non est transitus sine medio vel vehiculo.ff.de ser.
rust.predio.l. tria.predia.ergo non sine medio organo vt not.in l.
j.in fi.ff. de ꝯtrahen. emp.ff. de do. causa mor.l. inter mortis.ff. de
act.& obli.l.consensu.C. de sac.san.eccle.l.illud.& plene not.in l.j.
ff.de pac.super verbo in idem. vbi videas. tamen si esset rei polici
te traditione subnixum obstaret exceptio in factum vt dicit ille
tex. vnicus in iure.ff.de pac.do. inter socerum.§.penul. super ius
dictum confirmatur quia tali pacto abusiuo non accederet consti
tutum cum nullus sit qui adhibeat ad ministeriū.ff.de consti.pe q
autem §.fi. & l.licet.ff.depositi. & l.publica.§. vlti.ff.de pac. idem
in duobus.ff.de dona.l. absenti nec obstat ꝙ pena possit accedere
quia verum est quando in stipulatione penali adest solēnitas.vt
19 ff. de verbo.obli.l.si ita stipulatus §. sequēs. ¶†Sexta conclusio
est ꝙ ubi ꝯtus prohibetur ratione solennitatis probatorię ibi iu-
ramentum non tenet secundum Bar. ¶Aduerte dum dicit prohi
betur male dicit:quia non prohibetur ius.sed non datur fides pro
bationi.C.de testi.l. testium.C. de testi.l.si vnus.C.de fideicom.l. si
veritas. &.l. fin.tñ sicut deficit probatio contractus ita deficit iu
ramenti.

ramenti.Vnde ex defectu probationis iuramentnm'est inefficax.
20 ¶ † Septima conclusio est qđ vbi deficit solennitas formalis nō
sufficit iuramentum.vt l.j.§.cum qui.ff.de constitu.pec.qa forma
dat esse rei vnde solennitas intrinseca non suppletur iuramento.
¶ Ex hoc seqtur ꝙ fideiussor qui non potest obligari nisi verbis
vt C.fideiuss.l.blanditus.non teneatur tanq̄ fideiussor si fideiussit
nudo pacto tanq̄ iurato. sed quid est dicit Bar. ꝙ tenetur tanquā
principalis quia propter iuramētum videtur actum vt ualeat om
nimodo quo melius potest ſm eum qđ falsum est:quia sequeret
ꝙ ꝙ non haberet beneficium epistolę nec excussionis.Nō ob.ro
Bar.quia verum est qđ melius valet prout melius valere potest cō
sensu nō mutuato:sed hic mutaret consensus qa voluit fideiube-
re non principaliter contrahere nec de accessorio fieri principa-
lis:nam ista sunt valde dissimilia.ff.de do.l. eleganter. §. seruus pa-
ctionis.& ideo verius & melius est dicendū ꝙ ex iuramento oria
tur fideiussoria obligatio efficax cum qualitatibus & beneficijs
obligationis fideiuss. nam non obst. l. blanditus. quia hoc speciale
propter iuramentum.vel si volumus possumus dicere ꝙ tenetur
actione de consti.pe. sed seorsum post principalē contractum in
teruenit ita qđ inuenit principalem obligationē iam natam tan-
21 quā fundamentū.vt l.j.in prin.ff.de cōsti.pe.¶ † Octaua cōclusio
ꝙ non valet iuramentū sup re quæ non est in cōmertio alicuius
vt super re sacra alienāda vel disponēda.ff.de verbo.obli.inter sti
pulantē.§.sacrā.ſm Bar hoc verū est nisi papa aliud cōcederet ex
22 priuilegio:qa ipse de sacro potest facere prophanum.¶ † Nona
ꝯclusio est circa iuřm in vltimis volūtatib.ꝙ dic vt C.de sac. sanc.
eccle.l.j.¶ Itē in successionibus & renūciationib.ab intestato vel
ex testamēto qđ dic vt solēniter scripsi vltra oēs scribentes.C.de
23 colla.l.pactū.¶ † Quid si puella renūciauit dudū ante vel post ab-
sq; iuřo & sic nō valuit renūciatio ipso iure nūquid cōfirmabit si
ex interuallo iuret.& videtur ꝙ nō:qa nec informat vt in §. qui-
nimmo.& sic iuramentū fouet morte iurantis ex interuallo cum
iuramentū hoc suis virib. tñ mitit nō virib. renūciationis factę vi
uo patre. sed vbi est iuramētum renunciationi annexū se mutuo
fouēt.sed ista ratio nō ualet qa ad liberandum semp videt inesse
ff.de ꝯhen.emp.l.pacta ꝯuēta.ff.si cer.pe.l.lecta.dicit Bar.ꝙ pactū
de succedendo alicui post mortē suā nō validatur vinculo iura-
24 menti:qa est ꝯ bonos mores ꝙ qs testet inuitus.¶ † Itē qa est cō-
tra substātialem libertatē quę reqrit in vltimis volūtatib.¶ Item
qa inducit desideriū mortis alterius non solū naturalis sed ēt vio
lente vt p venenū & gladiū.vt C.de pac.l.fi.ibi tristissimos &c. Pa
ctum aūt non debet illicitis conditionibus informari. vt s̄.de fo.
cōpe.si diligēti.nec valet siue sit ꝯtra salutē aīę in celo siue ꝯ salu-
tē vitę vel corporis in habitaculo terrenorū vt si qs iuret stare in
25 angustissimo carcere.vt no.Inno.s̄.c.ex rescripto. ¶ † Iuramētū
autem de nō succedēdo vel renūciatio cū iuramēto bñ valet de iu
re canonico qa nō inducit votū captādę mortis p̄sertim si fiat ali-
quo pmisso vel recepto puta dote qa fit cū iusta cā. vt in c. q̄uis.
de pac.lib.vj sed de iure ciuili tale iuramentū non valet qa inducit
patrē ad non tractandū filiū nō vt filiū sed ad pterеundū eū. ff. de
verb.obl.qdā cū filiū.qđ remordet cōscientiā & naturalē ęqtatē.
& erga liberos iure naturę necessariā charitatē.ff. de leg. 3. Paulo
calimaco.§.j.ff.de bo.dā.l.quæ ratio.¶ Pone qđ filia renūciās esset
in egestate nonne pater diceret eam necare. vt l. necare. ff. de lib.
agno.vnde potest dari casus in quo de iure canonico non valet re
nunciatio.vnde dicit Ia de Are.in l.libertus.in fi.ff. de ope.lib. qđ
licet filius partem suā habuerit:tñ si eā pdiderit est alēdus. inter
pactū ergo affirmatiuū & negatiuū multū refert.vt no. Bar. ff. de
verb.obli.l.stipulatio hoc modo concepta.& hoc sup hereditate
viuentis.sed super hereditate mortui licet nōdū delegata valet pa
ctū & cōuentio & diuisio. vt C.de pac.l.j.C.vt in posse.leg.l.cum
archimedorā.ff.de pac.l. pactum inter. ¶ Ex his apparet qd iuris
de pupillari substitutiōe viuo pupillo nam videt ꝙ pupillari sub
stitutioni possit renunciari cum iuramento cum sit pactū de non
26 succedēdo.qđ † falsum puto:qa pactū de successione nō deferen
da vel diminuēda viuēte eo de cuius hřditate agit nō valet nisi ipe
ꝯsentiat:sed pupillus cōsentire non pōt vnde non ualet iuramen
27 tum qđ infringit libertatē testatoris.vt d l.fi.C.de pac.¶ † Sed sta-
tim quærit quidā causa mortis suę donauit oīa bona sua mobilia
& immobilia p̄sentia & futura & iurauit nō reuocare donationē:
vtrum iste ꝯtus teneat:& vř ꝙ nō:qa inducit uotum captande
mortis & ponit insidias vitę liberi hoīs:& sic est eadē ratio quę in
testamentis.In cōtrarium vř quia quando in donatione cā mor-
tis ponitur pactum irreuocabilitatis disgredit a donatione īter vi
uos vt ff.de do.causa mor.l.ubi ita.sed donatio bonorum omniū
dummō sit insinuata nullo mō phibetur ut no.in d.l.fi.tamē nisi
fiat mētio futurorum nō icludunt futura.ut C.q̄ res pig.obl. pos.
l.fi sicut nec in ꝯfiscatione gñali vt est casus no.ff.mā.§. si tibi mā
dauero.& §.si is cuius bona.¶ Et dñr futura quorum dies nōdum
cessit vt no.singulariter.ff.de cōdi.& demon.l.si ad ea.quāq̄ docto
res dubitēt de isto articulo.tñ qa gñalitas bonorū pata in contra

ctu non includit es alienum qđ ipse non debet & non sibi debet.
ff.de iure do.l.mulier bona.adhuc ergo remanet nomē heredi. &
sic non impedit factum testamenti ex quo potest qs succedere li-
cet hereditas sit dānosa.¶ Item plerūq; expedit habere solū no-
men heredis sine aliqua re hřditaria vt ff.de ope.liber.l.iusiurā.§.
si liberi ff.de acq.here.pro herede.§.si sepulchri.ff.ad tre. qa perin
de.ff.de vul.sub.qa liberis.§.fi.& l.coheredi.in fi.& in c.j.an agna-
tus vel filius. colū.x.¶ Nunc sequitur decima conclusio:qa quędā
sunt quę tenent quasi medium inter vltimas voluntates & ꝯctus
contrahendo fundantur & mouendo confirmantur sicut est do
natio inter vi.& vxo.& donatio causa mor.vt no.ff.de leg. ij. cum
28 pater.§ meuio.& ff.de le.j.talis scriptura in gloss.¶ † Queritur igi
tur vtrum donatio inter virum & vxorē sit irreuocabilis apposi-
a to [a] iuramēto?quidā distinguūt aut interuenit traditio vera vel fi
cta vel id quod habet pro traditione & tunc valet iuřm. aut non
interuenit traditio vera vel ficta:& tunc nō ualet iuřm qa suppo-
nitur super re impfecta in substantia ipsius vt ff.de do. inter vi. &
vxo.Papinianus.hoc sentit Pet.& Cyn.C.de sacrosan.ec l j.in fin.
¶ Sed Bar. dicit quod talis donatio reuocari nō potest quia quo-
ties aliquid prohibetur non quia sit peccatum sed propter aliq̄
ciuilem ęqtatē vel motiuū iuramētum est seruādum qa nō vergit
in detrimentum aīę vt ipse no.in d.l. si qs p eo in vltimo mēbro
suę distinctionis.sed ista opi.vř falsa.Nā q̄dā phibent non ꝙ ipsa
sint mala:sed qa inde pōt sequi malum vel qa malis artib. puenit
ad ipsa.vel ꝙ ad ipsa nō pōt verisiř pueniri nisi p malum vel abo
minabile principium ut legit & not.s̄.cod.& si Xp̄s.§.quędā ciū.
sed donatio inter vi.& vxo.prohibet pp maliciā antecedētis: nā
vir malignaret succedēdo vxori & diebꝰ & noctib. torquendo &
infestando.vt no.in aut.vt imo ante nup.circa medium.vel terri-
torib.imminādo.vt l.j.§.quæ honorādę.ff.qua.re.ac.nō da.& nun
q̄ esset inter eos pax.certe nec minus naturali amore vxores faci
le traherentur ad dissipationē bonorum qa nihil fęnoris amore
vehementius vt in autē.q.mod.na.legi.effi.§. illud. col. vj. & hęc
est rō ex parte ante & alia rō ex parte post seu ꝯnter. qa vnus effi-
ceret ditior:alter pauperior & pauperes parum honorant & parū
timent ut ff.de ver.obli. vtrum turpē. Præterea ex parte añ. i. ex
parte post.i.ex pte effectus si fīs licitū est arguere tanq̄ ex integran
tib.dispositionis effectū & mentē disponētis.ut ff.de ac.& ob.l. si.
& no.ff.de cond.ob tur.cām.l.ob turpē.¶ Ex his omnib.& ne di-
uortia sint venalia & simoniaca prohibet dicta captiosa donatio
qa captiosam liberalitatē interpretatio prudētiū fregit ut ff.de trā
sa.cū Aquiliana ergo.Itē qa omni lucro dēt preferri ꝯcordia ma-
ritalis.C.de instit.& substit.reprehēdenda. vñ donatio inter vi. &
vxor.est phibita.vel ex saltem pbātionem iuris ciuilis posita in ꝯ-
uiuali persuasione nam cum vir & uxor sint socij diuinę & hūanę
vitę ff.rerū amo.l. j. pactum inter socios factū qđ in psona vnius
sapit & lucrum pręcise & in psona alterius sapit dānum pcise nō
valet qa est ꝯ substantiā societatis.ff.so.ma.l.si cum dotē §.si autē
in seuissimo.¶ Item turpe est qđ occasione diuortij prestat. ff.so.
ma.si cum dotē.§.si autē in seuissimo.¶ Porro ista societas est lu-
pi cum agno qui caudā linit vt comedat eū. hac eñ societatē lex
falsam & leoninā appellat & itolerabilē ut ff.p so.l.mutus. Et oīs
cōsensus q est ꝯ substantiā rei vel actus iō non firmat iuřo qa nec
religionis vinculo vt patet qñ talia pacta apponunt in monacha-
tu ut solēniter & plene no.C.de sac.san.ec. aut. ingressi. ff. de vsu
& habi.l.p seruum.¶ Ex his cōcludo ꝯ Bar.ꝙ donatio inter vi.&
vxo.nō fiat irreuocabilis iuřo pstito.& si iuřm esset seruādū pri-
ma facie tñ posset peti absolutio a iuřo.nā ut elegāter ait Vin.qđ
absolutio iuři hēt locū inter phibitos fauore psonarum vel odio
recipientiū iuřm.& hoc ēt vř tenere Archi.in d.c.q̄uis.de pact li.
29 vj.¶ Vndecima cōclusio ꝙ iuramētum [b] in fraudē legū pstitum
b nō valet.ff.de le.3.cū qs decedēs §. codicil.& §.Titia ff.de pba.q.
testiū.C.de sc̄dis nup.hac edictali.qā iuřm nō dēt esse fraudis ad
30 miniculū.¶ † Duodecima cōclusio est q̄ colligit. C. de trā. inter
positas.vbi dř alia ratio pactū reformat.nam si iurat dñs seruo nō
obligat qa obligatio nō potest apud seruum durare nisi p momē
tum.& hoc đ ciuili obligatione.sed naturalis pōt perseuerare. ff.
de acq.heredi.placet.& no.ff.de condi.inde.frater a fratre. Abbas
etiam nō pōt obligari monacho:qa nemo pōt obligari ei cui nō
pōt subijci cum obligatio sit quędā subiectio ut no.ff.de fur.serui
& filij.in princi.nisi quadam tenui obliga. vel potius hortatione.
31 ¶ † Pater aūt pōt obligari filio in ptāte ex oī cā preterq̄ ex cā p-
fectitia vel ex re ppria patris.ff.de ꝯhen.emp.l.ij fallit in dote. C.
de inoffic.do.l.ij.ff.fami.her.Pōponius philadelphus.ff.de ri. nup.
qui

ADDITIONES.

a ¶ Vide Fed.consi.cxxx.aliter xl.Alex.consi.clvij. in j. colū. in ij. vol. Pau.
de Ca.consi.lxxxviij.& consil. xcix. Areti. consil. lxxiij.iij.col.vide Alex.
consil.suo viij.in ij.volu.& consi.xxxvij.in vlti.col in ii volu.

b ¶ Vide per Corse. s. in repetitione ru.de iureiu. & per Moder. in l.nemo
potest.ff.de lega.j.

liberos. ff. de ac. & ob. l. obligamur. §. lege. & licet ex eā aduētīcia ex qua patri nullus quærit vsusfr. plene obliget & actio cedi possit vt not. ff. de fideiuss. l. si qs p eo. §. j. C. de inoffi. testa. aut. vñ si parens tñ iudicij exercitiū nō est inter eos. ff. de act. & ob. l. actiones filio cessio est actionū obligationes eñ nō credunt nisi cedantur expresse vel cū vniuersitate veniāt. sed actio put est apta ad agere non cadit inter patrem & filium in ptāte vt no. insti. de ac. §. pœnales. sed certæ put est apta esse bñ cadit sed ipsum agere suspēditur donec morte vel emācipatione surgit habilitas & ideo tenet cessio. sed mandatū directarū tanq̄ in rem suam non tenet vt nuuc qa iudiciū nō tenet nisi pater dilapidaret. ff. ad tre. l. impator. ¶ Idē
12 inter fatres in eius ptāte subiectos. vt d. l. frater a fratre. ¶ † Quid si pater cōfessus est recipisse a Titio noīe filij mutuanti cētū vtrū si pater nō pponit querelā nō numeratę pecunię. ꝫ. bienniū pdat querelā. & vr q nō qa potuit eā in iudicium deducere impediente patria ptāte. In ꝯrium vr qa hæc querela non requirit nisi quandā protestationē sine conclusione libelli & si consistit in patrem & filiū per illam doctrinā quam singulariter ponit gl. in l. j. C. qui ad
13 mi. ad bo. poss. possunt. ¶ † Vtrū pdigus obliget per iurm dic vt ff. pro emp. si quis eum. ff. de ver. ob. l. cui. si bonis est interdictum æquiparatur pupillo. l. fulcinius. ff. qui. ex cau. in pos. ea. alias obligatur nisi aduersarius sciat eam contrahere in res prodigales. Casus est no. in d. l. si quis. vbi oīno v ideas. & facit qđ no. ff. de condi. inde. interdum. & ff. de fideiu. l. marcellus. ¶ Subijcio hic talem qōnem quam supero de facto oriri pater qui superduxerat nouercam filio in sua potestate posito timens sagacitates nouercę fuit confessus se habuisse & recipisse a quodam mercatore tria millia flor. de pecunia ipsius mercatoris cum hoc pacto quod deberet ista tria millia reddere illi personæ quam mercator declarauerit & quod alij restituere non possit quia ad vtilitatem ipsius personæ declarandæ pertineret illa pecunia renūciauit exceptioni & iurauit tandē dictus mercator mortuo pmissore & post annū nō citato filio scđi matrimonij declarauit q illa psona erat filius matrimonij primi q vocabat Guido. dicebatur q post annū nō poterat declarare pſertim nō citato filio scđi mrimonij q erat hæres p parte. ¶ Itē dicebat q cū ista declaratio trahit retro icidit p fictionem in tps patriæ ptātis sed inter patrē & filiū in ptāte nō cadit cōfessio q̄ est ciuilis actus. nā ex ꝯfessione mutui nō orit aliqua obligatio gñalis naturaliter nec pōt dici peculiū aduentitiū vbi nulla est realitas. ff. de pec. l. nō statim. & si dicat iste filius nō acquirit paterno bñficio sed ope & ꝯsilio mercatoris q rei ppriæ potuit legē q̄ voluit dicere. ff. de pac. dota. l. ob res. §. j. adeo q et si aīo donādi filio mercator fuerit ei9 noīe stipulat9 nō possit ei opponi exceptio nō factæ īsinuatiōis q̄ psonalis est vt dicit illa. l. fin. ff. de do. l. vt mihi donares. rñd q imo pri nō obligat ex re. nā mutuū ciuile nō est mutuū nec ex eo q̄rit actio alteri sine cessione vt no. doc. ff. si cer. pe. certi ꝯdictio. §. si nūmos. ¶ Itē verisile est qđ mercator nihil de suo erogauerit cū ꝯfessus fuerit pecuniā ptinere ad alterius vtilitatē qđ ē dictū. i. ipsius filij postq̄ decla. est vñ saltē recurrem9 ad qualitatē psonarū & psumeremus in dubio ꝯ filiū agentē & nō possidentē vt no. C. de bo. q̄ li. l. cū oportet. in prin. & sic alterum ex duobus concludet vel q confessio præsumeret ex pecunia paterna. ¶ Et si dicat q fuit oppositū iurm rñdet q inter patrem & filium iuramentum non est obligatoriū qa patria ptās sacra est & ei renunciari non pt. ff. de pact. ius agnationis. Nā cuius cā necessariō iest eius effectus ꝯns. est. Itē nō fuit iuratū filio sed mercatori. qō est dubia licet quantum ad cōsciam pertinet hæc pars sit vera præsertim si ille mercator non habebat tñ in bonis sed erat quidā mendicans vel in heremo vitam agens de radicibus herbarum. de ver. ob. cum cōseruus. per Bar. & l. fi. C. de ali. pupi. ff. de peti. hære. l. sed si. §. qđ autem. ff. de neg. gest. l. ne sennius. ar. ꝫ de testa. offici j. ff. arbi. tu. si defuncti. Baldus.

CAP. XXIX.

1 *Fides etiam iurata seruanda non est ei qui fidem frangit.*
2 *In bello iniusto occupata debent restitui veritate comperta.*
3 *Treuga finita remanent in guerra ipso facto qui treugam fecerant.*
4 *Bellum debet prędici & aduersarijs notificari.*
5 *Exempti a legibus Romanorum an sint de populo Romano.*
6 *Veneti an possint priuari eorum libertate si essent rebelles imperij.*
7 *Bellum quando dicatur licitum: ita quod capti efficiantur serui capientium.*
8 *Ad bellum congregati qui ibi perdiderunt equos & arma an possint petere emendam ab eo cuius gratia bellabant.*
9 *Et an captis in bello possit talia imponi.*
10 *Casus fortuitus nō venit in directa nec contraria actione mandati.*
11 *Bellum vbi est licitum pro defensione debet inquantum potest seruari moderamen inculpatę tutelę.*
12 *Iuuare obsessum motu proprio & sine requisitione licitū est consanguineis.*
13 *Bella inter ciuitates regias & liberas non inducunt seruitutem eorum qui capiuntur.*
14 *Restitui an debeant excommunicato res in bello iniusto ablate.*

a
1 Sicut. a Fides etiam iurata seruanda non est ei qui frāgit fidē. diuidit in duas qa primo decisē ponit thema & qō. Scđa ibi ꝯstiterit ponūt duo dicta scđm dictū ibi iuramētū aūt. ¶ Casus. quidā nobiles super guerrā quā inuicē habebant fecerunt pacē & treugā quam obseruare iurauerūt tādē vnus noīe. h. rubit federa pacis vel sufferentiā treugę prædando aliū noīe. I. cum iste. I. rupto sibi federe vt pponit psecutus est guerrā fuit hoc expositū Papę: Papa mandat q occupata per dictum. h. reddant. d. I. alioquin cognita veritate dictus. h. excōicetur & terra eius supponat ecclesiastico iterdicto. Porro. I. non qa federa rupisse qa cū. h. non seruauerit fidē nō dēt petere vt fides seruet idē. ¶ No. q federa pacis treugę & sufferen-
2 tia sunt seruāda. ¶ † Itē no. q occupata in bello iniusto debent restitui cōperta veritate. ¶ Itē no. qđ dixi in summario. ¶ Ibi. occupata no. q nō dicit a se vel socijs ministris cōplicib9 vel assistentib9 qa autor guerræ tenet p fcō oīm quorū ministerio vtit. ipsi āt ministrales nō tenent nisi de pprio facto. C. ad. l. iu. de vi. l. quoniā multa facinora. & not. ff. vi bono. rapto. l. ij. § si quis nō homines. ¶ Ibi restituat not. quod non dicit reddat pœnam quadrupli. quia censura ecclesiastica non curat de pœnis ciuilibus. sed de mera restitutione vt not. xij. quęstione. j. fraternitas. ¶ Item not. non dicit quod denuncietur infamis propter periurium: quia hoc non pertinet ad iudicis suppletionem. argumentum. ꝯ de or. cog. cum dilectus. ¶ In veritate hoc intellige vt not. C. vnde vi. l. si quando. & ꝯ. quod me. causa. capitulo finali per Innocen. Nam constito de violentia damna. probantur per iuramentum eorum qui passi sunt damnū. ¶ Sed nunquid damna probabuntur per iuramentum domini eorum: & videtur q nō qa anceps periurium subiret. ¶ In contrariū qa est legitimus administrator eorum vt ꝫ de app. dilectus per Innocen. item qa esset valde difficile singulos de vno regno vel puincia iurare: & iō commodius est q sup re vniuersali constituat sindicus vniuersorū. vt C. de iur. cal. l. fi. §. hoc etiam. & ff. de iureiu. l. iusiurandum & ad pecunias §. defensor. ff. de fideicom. li. l. ergo. §. adijci. ¶ Ibi & terram eius. Dicitur terra eius quæ sibi obedit de iure & facto vel de facto tm. & nō alia q̄ de iure tm est & de facto nō obedit. ꝯ. de postu. præla. c. j. & ar. ff. de pecu. leg. l. cū dns. §. fi. vñ nō dicit terra alicuius illa de qua qs est expulsus q̄ tū hoc vt interdici possit. ¶ Ibi de cōsensu conuentionali hincinde. ¶ Ibi, nō ligat no. ipso iure nō teneri p iuramētū ei cui nō seruat pactū qa iuramētū aut ipso iure ligat aut nō ligat ipso iure nec est reperire mediū sed aliię obligationes bene recipiūt excep. vt ff. loca. l. quæro. §. inter locatorē. ¶ Ibi cogatis no. coactionē nō fieri sine causæ cognitione. Ibi, negligit not. q negligere dicit q offēdit.
3 deinde no. qđ si duo nobiles fecerunt treugā † q finita treuga remanent in guerra prima ipso facto. vt ff. de pac. l. si vnus §. j. & ibi p Cy. sed durante treuga vel sufferentia si etiā vnus dici guerra dormit adeo q nihil est innouandū interim ppter altrutrā partē vt hic. ¶ Itē not. q primus offensor est ille q rumpit pacem. scds aūt nō dr rūpere eā sed ruptā inuenire nec dicit se uendicare ex interuallo qa tota guerra est vnū structū cōtinuū. ar. ff. de pac. iuris gentiū. quinimo in fi. §. j. sed Archi. dicit q rupta pace nō pōt pptera guerra iterari qa est ꝯ ius naturale. & dicit verū habito respectu ad fedus naturale. sed nō habito respectu ad fedus cōuetionis. ¶ Op. q capta in bello nō debeant restitui sed cedant lucro occupātium xxiij. q. v. dicat. so. ibi licitum erat bellū hic licitū fm Ber. Oī modo hic venit tractatus. & primo quero qđ bellū sit licitū p cuius euidentia sciendū est q sint hostes. Et aut tu queris de hostibus ecclesiæ Romanæ aut de hostib9 populi Romani vel imperij. aut de hostibus regū vel aliorū principū. aut de hostib9 puinciarū vel ci-
4 uitatū & remitto te ad id qđ no. Bar. ff. de cap. l. hostes. † Et scias q furtiuū bellum nunq̄ est iustum sed debet prędici & aduersarijs diffidari vt no. in c. p humani de homi. li. vj. nō est necesse q si qs occidit bānnitū primo q diffidat eū qa diffidatus est a statuto ciuitatis & est sibi notoriū. ar. in aut. vt nulli iudicū §. si quis vero comprehensorū. & C. de male. & mathe. l. fina. ff. de dolo. l. j. §. nō ∫tu.
5 ¶ † Aduerte tamē qa dubiū est an exempti a legibus Romanorum sint de populo Romano? & dicendū est q sic ppter originē & memoriā potestatis antiquę. vt ff. de excu. tu. l. nō solum. §. illiensibus. ff. de hære. insti. l. talem. §. fi. nam suæ libertatis autorē recognoscūt populū Romanū. & viuunt tanq̄ emācipati ab ipso & eis debēt reuerentiā quam si nō exhibent possunt in seruitutē reuocari tāq̄ ingrati. vt C. de bo. lib. l. fi. qa reuerentia nō pōt remitti. vt ff. so. ma.
6 l. alia. §. j. ¶ † Et iō Veneti si essent rebelles spurij possēt priuari eorū libertate: qa nō sunt liberi nisi per patientiā imperatoris vel priuilegiū speciale q possent alij reuocare sucessores secūdū Bar. ...

ADDITIO.

a ¶ Vide per Alex. in l. si quis ergo. §. si qs duos. ff. de le. j. reml l. quas alleg.

7 ¶†No. ꝙ ista verba quæ reuocabilitas nõ põt præscribi ꝯtra supremam potestatẽ imperatoris qa est potestas absoluta in terris sicut Dei in celis. Bellum dr̃ iustum dupliciter scilicet iustitia causæ & iustitia imperij siue potestatis supreme.& hoc solo casu liberi homines capti in bello efficiuntur serui capientium secundum.Inno. nã si bellum ex sola causa est licitum puta ex causa defensionis alicuius rei publicè nõ efficiuntur serui.licet res captę efficiuntur capientium quia publicum bellum est quia quęlibet ciuitas dicitur pars rei publicè romanę.ff de iusti.& iure.l.j.§.huius studij.Si autẽ bellum est priuatum inter priuatos vt inter Titium & Seyum res captę in bello non efficiuntur cipientium:sed facta pace debent restitui tales quales extant refusis dãnis quæ pertulit bellator iustus non gratis. Si autem res sunt cõsumptè nulla fit earum restitutio quia interim licitum fuit prędare. vt in c.j.de rę milite vasallo qui

8 contumax est. ¶†Sed nunquid congregati ad bellum qui ibi perdiderunt ęquos & arma possunt petere emendam ab eo cuius gratia bellabant:distingue aut iniustè sibi fauebant & non possunt aliqd petere:quia rei publicè nullum est commertium neque cõsensus. ff.man.si verò non remunerandi.§.rei turpis.aut iustè: & tunc aut erant stipendiarij conducti ab eo & nil petere possunt quia habuerũt recompẽsationem stipendij nisi aliud sic actum inter eos. Itẽ si essent capti quia procedit ꝯctus verisimiliter & principaliter ordinatus ad casum ſm Pe & Cyn.C.ad l.iul.de vi. qñ multa facinora.in secda quæstione immo plus quia stipendiarius donec est incarcere,non debet habere stipendium l.j.C.de re mili.li.xij.Aut est vasallus & idẽ qa tenetur iuuare dñm suum iuxta redditus & consuetudinem feudi.& in tit.hic finitur lex.c. dño guerram.aut est amicus gratuitus & idem quia assumpsit sponte onus casus fortuiti.& casus accedit in re sua propria.ar.C.lo.l.dãnum. idẽ in ambasiatoribus qui vadunt in istis periculis.C.de fur.si seruus.§.qđ verò.per do.Bar.& hoc verũ si accessit sine mãdato.sed si cum mandato recuperat per actionem mandati ſm Inno.Pe.& Cyn. ¶Commodatarius autem ille cui commodatus est ęquus ad bellum, non tenet eo amisso in bello: quia non accidit casus in re sua sed in re cõmodantis qui debuit cogitare qđ hoc frequentius euenit & de facili poterat euenire ſm Inn.Pe.& Cy. ¶Dicit Inn. ꝙ vocati ad iniustũ bellũ nunquam habent actionẽ aliquam ꝯ vocantem ad impẽdia vel damna.secus si vocentur ad iustum bellum:quia tunc habẽt actionem nisi ex debito teneantur,secundũ Innocen. ¶Idem ait, ꝙ illi qui ex debito faciũt,excusant,nisi bellum esset malũ manifestè. ¶Idem ait qđ licet vasallus teneat esse in consilio & auxilio ꝙ dñi nõ lędant: tñ ire cũ armis in seruitio eorũ nõ tenetur nisi alia sit ꝯsuetudo feudi vel pactio:quia nullo iure est cautũ ꝙ vasalli teneãt dñis ad munera personalia cũ sumptu vel ſm sumptũ.Innoc. ¶Dicit Archi.ꝙ prelati reges & barones non pñt facere sine pacto exa

9 ctiones insolitas sui subditis.x.q.iij.§.quia. ¶†Dicit Inno.ꝙ captus in bello nõ efficit seruus eius nisi bellũ fiat ex edicto principis. Sed nunquid capto possit imponi tallia:dic qđ non si est captus iniustè à latronibus vel priuatis vt legitur & no.ff.de ne.ge.nam & seruius. in prin. ¶Idem ait ꝙ habens iurisdictionem põt statuere ꝙ licitũ sit bona hostiũ capere & sua facere sed non potest statuere ꝙ capti sint serui quamquã debeant retineri quousque capiens assignet eos domino belli.de consignatione rerum vide quod no. Cy.C.de do.l.si quis pro redemptione. ¶Dicit Inno,quod inuadentes territorium alterius possunt condemnari per hoc per magistratum illius territorij.per alium autem nõ : quia priuatus non condemnat priuatum nec capiendo bona sua facit. neque licet inuasorem defendere propria authoritate : licet gerat iustum bellum defensionis. rationem reddit Bar.in l.hostes quia priuatum bellum non est publicũ . Idem ait ꝙ si ego spolio te vna re,& tu alia me in bello. verbi gratia ago erga te rei vendicatione quod tu poteris mihi opponere exceptione compensationis in tantum quantum estimabitur spolium quod ego tibi feci quæ compensationis respicit rei restitutionem.Sed quo ad pęnas fiscales nulla fit cõpensatio:immo omnes qui delinquunt hincinde puniuntur Inno.dic ꝙ per species nõ fit compensatio nisi consumptę sint vt ff.de pecu.l.si creditoris.§.j. ¶Dicit Inno quod licet vocator teneatur vocato tñ non agit pro ipso nec eius nomine ad res recuperandas quia non habet mandatum à domino rerum licet sua intersit quia tenetur emendare l.ij.

10 ff.ad l.ro.de iac.sed singuli propria petãt. ¶†Dicit Inno. quod mãdatarius qui rem amisit non propter casum fortuitum tñ vel propter naufragiũ non recuperat illud damnum à mãdatore qa nec in directa nec in contraria actione mãdati venit casus fortuitus vt.

11 d.l.si seruus.§.quod vero. ¶†Idem ait ꝙ vbi bellum est licitum pro defensione debet seruari inquantum fieri põt moderamẽ inculpatę tutelę.concor.ꝯ.de resti.spo olim. ¶Dicit Bart.quod licitum est consanguineis & amicis iuuare obsessum motu proprio sine vlla requisitione quod verum est amicabiliter sed nõ hostiliter vt no.

12 ff.de reg.iur.l.culpa est. ¶†Idem Barto.ait ꝙ si quis rebellat presidi imperatoris propter malam regimen præsidis recognoscendo semper imperatorem,iste nõ est rebellis imperij sed illius presidis, sed si non vult regi ab imperatore tunc est rebellis maiestatis imperialis. Bart.in d.l.hostes,tñ ẽt primo casu punit qa non debuit rebellare sed appellare nisi immineret instans pericul vitę. C. de ap.

13 aditos.ff.de iust.& iure.l.vt vim.not ¶†Itẽ ait ꝙ bella inter ciuitates regias & liberas non inducunt seruitutẽ eorũ q capiunt, & per ꝯñs nõ est necessaria fictio postliminij vel leges cornelię qa liberi sunt. ff. de testa. q à latronibus & cõsuetudo generalis cui standũ est nõ reputat eos seruos secũdum Bar.ibidem.Ceterum serui nulla bona in ciuitate relinquerent nisi p fictionem. ff. de mi. subst.l.cornelia.

a ¶Sed nunquid Papa põt restituere bona iã mortuis [a] dic ꝙ sic:qa ad hęredes transferat decretũ.l.cũ quasi.in prin. ff. de fideicõ.li.qa restitutio & postliminiũ ęquiparant.ff de iniusto re.si qs filio.§.pe. & ibi per Ia.de Are. Deinde scias ꝙ est aliud genus hostiũ quibus per statuta locorũ inductũ est bellum vt ꝙ bannitus possit impune offendi pro homicidio in hauere & persona & etiã occidi:ff.de capit.di. amissione §. qui deficiunt.,& isti si capiantur non fiunt serui capientiũ.ff.de capti.mulier in opus salinarum. Sed debent præsentari priori C de male.& mathe l.fi. tñ semper aduerte qa si possunt offendi ſm qd non simpliciter non sunt hostes qa ex parte remanent ciues in quo nunquã recedas à verbis statutorũ qa odiosa sunt & non trahunt ad consequentiã vt no. Cy.in l.j.C.de hęre.instit.itaque ꝙ si aliud in ciuitate retinẽt vel de statu vel de bonis ho

14 stis nõ sunt qa quo ad qd sub ꝓtectiõe sue reipublicè sunt. ¶†Sed nunqd excõmunicato debent restitui res derobatę in bello iniusto?respondeo ꝙ sic:licet agere non possit interim. ¶Porro excõmunicato claudit os agenti sed non claudit nec absorbet causam causę quia excõicatione non surgit exceptio peremptoria negocij sed exceptio declinatoria pręsentis fori. de excep. pia.in vj. potest ẽt excõicatus armis proprijs se defendere ac si excõmunicatus nõ esset,sed heretici & schismatici non possunt defendere bona.argu. viij.di.quo iure.imo certè qa ẽt diabolo est deneganda defensio.& illud.c.debet intelligi quando vis infertur à superiore puta à magistratu.ar.C.de iudeis nullus.Bald.

ADDITIO.

a ¶Vide loca allegata p d.Fran.curtium in cõsil.lix.incip.dux philippus maria.& doc.nouissimus in l.gallus.in §.& quid si tantum.ff.de li.& posth.

CAP. XXX.

1 *Homagium facere debent clerici principibus laicis à quibus feudum habẽt: nec hoc iuramento efficitur clericus subiectus laico sed debitor eius.*

2 *Forensis de aliena ciuitate bannitus etiam ad mortem non dicitur capite diminutus nec perdit vsumfructum.*

VImis. Clerici temporalia non tenentes à laicis fidelitatem eis iurare non debent. ¶Casus. Relatum fuit in concilio quod princeps seculares cogebãt clericos ad præstandũ sibi iuramentum fidelitatis. Cõcilium hoc fieri prohibet nihil temporale tenent à laicis. nam ista est quædam vsurpatio quam laici faciunt de clericis contra ius diuinum.i.ecclesiasticum & canonicum Clerici enim suo domino.i.apostolico stant aut cadũt nec de eorum statu potest laicus se immiscere. ¶Ibi domino i. ecclesiastico & canonico.& p hoc patet qđ ius canonicum est ius diuinum.ꝯ.de iur. cal.c.j.ver.non sit vtraque. ¶Ibi.secundum appellationem ad romanos. xiiij.& no.argu. quod sicut ciuis moritur ciuitati : ita econuerso ciuitas moritur ei

1 vt ff.de capti. l. cum duo & ideo banniti non habent propriam ciuitatem nec econtrario illa ciuitas est ciuitas bannitorum. ¶No. hic à contrario sensu ꝙ clerici possunt habere feuda à principibus laicis.& propterea facere eis homagium de fidelitate de hoc no.ꝯ. de reg.iur.c.fin.de sta.reg.c.j.§.uero.lib.vj in secunda glo.in spec.de feudis.§.ij.in prin.de re iu.pastoralis.§.rursus in c.e per hoc iuramẽtum nõ efficitur clericus subiectus laico sed eius debitor. ¶In suo

2 domino hæc est maxima libertas subesse: Papę quia ibi iustitia quiescit & ueritas.not.in aut.de non alie.§.j. ¶†Item no.vt hic.ar.ꝙ forensis bannitus de aliqua ciuitate etiam si ad mortem sit bannitus non dicitur capite diminutus nec perdit vsumfructum secus si de ciuitate propria quia suę reipublicę stat aut cadit. vt ff.de capti.& postlimi.l.& postliminium §.filius.& l.non vt à patre. & eleganter nota.institu.quibus modis ius pa.po.solu.§.relegati. Baldus.

CAP. XXXI.

1 *Generalis sermo contra se ipsum interpretari non debeat.*

2 *Iuramentum extortum an sit seruandum.*

PEtitio. Qui iurat ꝯ aliquem non esse potest contra eũ esse in causis proprijs & ecclesię suę. ¶Casus antiocena ecclesia vacante princeps antiocenus timens cõspirationes fieri ꝯ ipsum fecit canonicos iurare ꝙ nõ essẽt de cetero ꝯ eũ dubitabat vtrũ possent esse ꝯ eũ iustè &

absque ɔspiratione in causis ꝓprijs & ecclesiæ:rñdet ꝙ istud nō est
ɔtrauenire sed præter:qa ex interpretatione ɔgrua nō intelligit hoc
iuramētū,& mouet eosdē canonicos ꝙ ipsi à cōspiratiōe & machi
natiōe ꝯ dictū principē abstineāt videlicet à lęsiōe ꝑsonę vel amis-
sione principatus.h.d. ¶No.ꝙ paria sunt amittere ꝑsonā & ꝑdere
principatum.¶Ibi cū gratia no.qđ in verbis generalibus congruēs
interpretatio est fiēda. ¶Ibi ecclesię.No.qđ pro iuribus & honore
1 ecclesiæ canonici pñt insistere ꝯ principē secularē. ¶.† Ibi vestris.
not.ꝙ ꝯ seipsum gñalis sermo interpretari nō dēt.C.de sol.inquisi
tio veritatis ff.de ver.ob.uenditores nisi præcedat factum vel obli-
gatio hoc inducēs.vt ff.de euic.l.vendicantē.& ff. de condi.inde.fra-
ter à fratre,vel alia ęquitas.ff.de pac.cū in eo.ff.de sol.l.j. ¶Dicit In
nocē.ꝙ gñalis promissio includit promittentem in iuribus ꝓprijs
quod verum est si aduersario est ius realitatis acquisitum,vel obli-
gatio ad rem cuius executio haberet inducere realitatē vt si ꝓmit-
tio tibi præstare alimenta teneor ēt si ego ex hoc absque alimentis
remaneo nisi hæc promissio haberet ꝑsupponere ordinatā charita
tē.ff.de reg.iu.in condemnatione.¶Ibi cohærenda.Nota.ꝙ clerici
non debent conspicere ꝯ principē secularē. Et sępe videmus ꝙ ip
si cōspirantes ꝯ ciuitatē vel principē ciuitatis deponuntur vel trās-
2 feruntur ad aliā ecclesiā.& no.bene istum text.¶†Glo.Ber.quærit
vtrū iurm extortum sit seruandum,& dicit ꝙ non quatenus est ex
tortum:sed quatenus nō est extortū seruari dēt & sic pro parte est
seruandum pro parte non. ¶Scđa gloss. quærit quę interpretatio
istætex iste dicit ꝙ est declaratiua,licet omnis interpretatio sit de re
dubia.C.de legi.l.fi.¶Tertia gl.dicit ꝙ in generali iuramento quæ
dā personæ non continentur nec ēt ciuitas propria qđ est |not. de-
mum arguit ad q.de eo qui ꝓmisit accōmodare turrē ꝯ oēm ho-
minē qđ nō intelligitur contra seipsum nec contra statim ciuitatis
suęista ꝓmissio cōsistit in opera obsequiali. secus si cōsisteret in ex
hibitione officij & ita intelligo dictum Innocē.adde qđ no.in c.vno
de natis ex libero ventre.& xxii.q.v.de forma & facit.C. de serui. si
manifeste.Si tu vis alio modo recitare glo.facile est tibi intelligenti
accipere,stylum communem.Baldus.

CAP. XXXII.

1 *Iuramentum de veritate pōt iudex qñcunque super vsuris exigere si in prin*
cipio medio vel fine illud à partibus non exegit.
2 *Fructus an extenuent sortem.*
3 *Sortis quātitate certa probata si constet ꝙ vsurę sunt solutę sed non in quā*
ta quantitate an ista probatio probet eum vsurarium.
4 *Causa vsurarum non est mere spiritualis licet sit ecclesiastica.*
5 *Prælatus an debeat iurare de veritate an de calumnia in cuius animam iura*
bit & per quæ verba.
6 *A teste potest exigi iuramentum calumnię interrogādo eum an credat & an*
sciat veritatem.
7 *Expensę quas fecit colonus an sint deducendę.*

EX literis. Si iudex in princip. causę vel in medio
1 causæ;† iuramentum de veritate à par-
tibus non exigit poterit in processu causę exigere illud
quandocūque.secunda ibi nos igitur.¶Casus. quidam
nomine. G. impetrauit literas super restitutione vsurarū probauit
de pignoribus & non de sorte non sufficit probatio quia incerta,ēt
si probauit de fama quærebatur vtrum posset defferri sacramentū
vtrique parti sub quantitate sortis? Respon.quod sic ne iustitia pe
reat occultata veritate.concor.rationi sui.C.de tempo.ap.l.ꝑ hāc.
in fin. ¶Ibi pro.G.qui receperat mutuum. ¶Ibi contra. C.scilicet
creditorem. ¶Ibi de sortis quantitate si non liquet re principali
non potest liquere de accessorio,tamen ex quantitate vsurarum in
terdum præsumitur quātitas sortis.ff.de vsu.cum de in rem verso.
¶Ibi ex fama not.famam non sufficere etiam nemine discrepāte.
¶Ibi quasi notorium no.qđ fama non potest esse adeo pinguis qđ
per se sola sufficiat ad probandū.¶Ibi sortem & amplius non gli-
cet testes dicant ꝙ receperant sortē & amplius nō probant nisi de
ponant de certa quantitate sortis.¶Ibi ne igitur no. ꝙ iurm deferē
ne veritas occultet.tu dic.ꝙ verbum nescio non sapit virtutē sed
2 verbū scio sic.¶†Quęro an fructus extenuēt [a] sortem ipso iure?Et
rñdet ꝙ sic qđ intellige de consumptis vel venditis extantes autē
sunt loco pignoris.ff.si cer.pe. si qs nęc cām,§.res pignori.ff.de fur.
si quis vxori.§.cū.C.de pig.ac.l.ij.ꝑ Sy.ff.so. ma.l.diuortio.§.ob do-
3 nationes.ꝑ Bar.¶†Quæro econtra ad tex.si est probata certa quā-
titas sortis & cōstet ꝙ vsurę sunt solutę.scilicet nō in quāta quātita-
te an ista probatio aliqd ɔcludat:certū est ꝙ ɔcludit eū vsurariū sed
nō determinato modo vt no.Cy. in l.j.C.de proba.vel dic.ꝙ atten-
dit cōsuetudo feneratoris in quo vltimo fuit cū fenus recipiebat.
vt l.nulla.§.j.ff.de ali.& ci.le.ar.ff.ꝙ cū eo l.Titianus.ff. de pi.act. l.
vniuersorū.vel saltē attendet gñalis cōsuetudo feneratorū illius op
pidi vel ciuitatis,vt l.cū de lanionis.§.asinā.ff.de fun.instru.& ff.de
vsu & ha.l.plenū.§.equitij. Ad idem etiam probandum debēt edi
codices feneratores vt in c.j.de vsu.in cle. qui debent edi vel cōdi-
ctione ex illo canone vel officio iudicis vel ꝑ actionē mādati qa ta
citè debitor vr̄ mādasse feneratori ꝙ conficiat codicē rationum
vt no.Iac.Bu.in l.j.C.de eden.in lec. ¶Opp.dr̄ hic ꝙ est iurandū de
veritate nam imo vr̄ ꝙ sit iurandum de calumnia. dicit Ber.ꝙ hic
erat causa quasi spūalis.s.vsurarum.Tu dic ꝙ causa vsurarum non
4 est mere spūalis. † licet sit ecclesiastica & quasi spūalis quia descē
dit ex.l.euangelica.& no.istam gl. Ber. quia magna fuit cōtrouer.
sia vtrū de ea possit in laicū cōpromitti & dicebat ꝑ multos sapien
tes,ꝙ nō.& forte bñ facit.c.dispendiosam de iudi.in cle.Itē nec me
re ecclesiastica est nisi qñ est dubium an ꝯctus sit vsurarius vel con
fectus in fraudē vsurarū. Nam si hoc est liquidum ꝙ ꝯctus est fene
raticius iudex; secularis potest eum rescindere nisi sit appositū iu-
ramentū quia iurm bñ est qd spūale cū sit ipsi Deo consecratum &
semel translatum est forū ad epm vnde apud epm quasi apud pue-
nientē semper est iurisdictio arg. ff.de iudi.l. si quis postea. de hoc
5 no.in l.Titia.ff.solu.mat.¶†Modo quæro vtrū ꝑlati debeant iurare
de veritate an de calumnia rñdet gl.qđ de veritate si sciuerint veri-
tatē:quia in facto eorū.& qđ ita seruat consuetudo. ¶Sed quęro in
cuius animam iurabit ꝑlatus? rñdet in spūalibus causis iurabit in a-
nimā suā & fratrū.vt in c.ꝑsentium.de testi.li.vj.¶Sed per quæ ver
ba iurabit?rñdeo per verbum scio vel nescio licet iurm calumnię
petet per credo vel nō credo,& ęque ꝑiudicat dicere credo sicut di
cere confiteor.ita eleganter dicit hic Ber.sed Bar.dicit cōtrà in cri-
minibus in l.res.ff.de cri.expila.hęre.per Bar. item ista gl.est not.ad
testes qui dñt se tm̄ scire. Nā idem est dicere ꝙ se per veritatē sci-
re hoc qđ deponunt.& extra illud nescire quia natura dictionis tā-
6 tum hos duos sensus exprimit vt C.de proba.l.ratiōes.¶†Itē dicit
Bern.ꝙ interrogatus de credulitate potest interrogari de veritate
qa non sunt iuramenta eiusdem generis nec eiusdem formę nec e-
iusdem finis.& per hoc puto & est bene nota.ꝙ à teste possit exigi
duplex iuramentum scilicet calumnię interrogando eū an credat
& an sciat veritatem:quia pōt sub conceptu verborū exteriorum
ꝓlatorū aliquid esse verè qđ sub interiori scit esse simulatū.C.plus
valere qđ agitur.l.emptione.nec vitiat iuramentum veritatis ꝑ iu-
ramentum credulitatis imo coadiuuatur. ¶Sed quid si testis dice-
ret ego dubitando credo.credulitas etiam potest esse re incerta ut
dicit hic Inno.rñ.in teste ista uerba nihil operātur. sed in litigatore
sic:quia per uerbum credo releuatur aduersarius ab onere proban
di.& per verbum non credo agrauatur. ꝟ.de resti.spo.cum ad sedē.
¶Vlterius opp.dicitur hic quod ambę partes compelluntur iura-
re.contra imo iuramentum defertur ei soli qui saltē semiplenè ꝓ-
bauit.ut ꝭ.e.c.fina.Solu. Iuramentum de quo hic loquitur defertur
ad inquisitionem veritatis non ad decisionē litis sicut iuramētum
calumnię.¶Nam cum causa vsurarum sapiat crimen nō defertur
in ea sacramentum probationis. Fallit. C.vnde vi.l.si quando cum
materia sua.Caue ergō tibi quia nostrum. c. non loquitur de iura-
mento in supplementum probationis:sed simpliciter trutinationis
veritatis vbi est no. dignum quod dicit partes quod non debet al-
tera pars interrogari sed vtraq.,& sic intelligitur. ff.de interroga.a-
ctio.vbicunque.vnde si iudex facit interrogatoria contra vnā par-
tem potest illa dicere faciatis.s.& contra alteram partem. alioqn
non teneor respondere vt no.C.de confes.l.vnica in fi.magnę glo.
& hoc si interrogatio sit apta fieri utrique parti quod arbitrio iudi
7 cis committitur.ut ꝟ. de fide instru.cum Ioā. hęremita.¶†Quæro
creditor computat fructus nunquid deducit expēsas quas fecit co
lonus eius rei?respon.non:quia pars coloni est coloni integraliter.
ff.de bo.aut.iudi.pos.in vendicatione. & sumptus pertinent ad co-
lonum ut ꝭ. de deci. ma. & etiam semen de suo ponere debet quia
seminare pars culturę est vt not.per Cy.in l.4.in fin.C.locati si mer-
ces.§.conductor.ff.pro socio cum duobus.§.si in cocunda.l.quæsi
sum.in principio ff.de fundo instru.¶Item non solum veniunt ex-
pensę fructuum detrahendę: sed etiam onera ciuilia quæ redditus
minuunt l.neque.ff.de via publica.l.ędiles ff.de vsufru.l.pendentes.
§.si quid. Et hęc onera etiam forasterij subeūt quia rebus connexę
sunt cum ex ipsis rebus fiant.ut ff.de censi.l.forma.§.j.de ista mate-
ria dixi plenè in l.j.C.de fru.& li.exp.& l.fructus.ff.solu.matr. Tria
sunt noia quæ signant deductionē impēsarum scilicet fructus red-
ditus & prouētus.ff.de usufru.le.l.fundi Trebatiani.& ff.de cōdi. in
de.l.urbana.ff.de peti.hęredi.l.si à patre.§. fi.ubi paret ꝙ nō solum
i fructus rerum secūt fructus operarum intelliguntur deductis ex-
pēsis.& idem dico in fructibus mixtis rerum & operarum;ut in fru
ctibus fornacum ꝭm Bar.qui ita consuluit siue nomen fructuum ꝓ
feratur à lege uel à statuto municipali siue à contrahentibus. tamē
Ia.de Are.dicit ꝙ si do tibi fructus talis fundi;vel uendo non pote-
ro deducere expensas quas feci quia feci eas in re mea.facit qđ sin
gulariter nota.ff.de rei uenditio.l.emptor.Sed certè etiam ciuilia
onera

ADDITIO.

a Vide Paul.de cas.consi.cclxxxj. inci. ad primum exemplum. Alex.consi.j.in
iij.vol.Barba.consi.ij.col.v.vol.primo.

onera subeo de re mea & tamen deducuntur. Et ideo dic quod fructus in genere deducuntur deductis expensis. secus si in specie dicam fructus pendentes in tali fundo. Nam donec pẽdent non sunt adhuc fructus sed pars soli. & solum non dicitur ere alieno deducto: vt ff. de iudi. l. commissum. §. tractatum. & ista est mens Barto. in dicta. l. fructus. ¶ Item fructus minuuntur scilicet materialiter po siti pro commoditate non pro vsufruc. formali vel casuali; quia tunc sunt pars dominij quod non minuuntur per expen. nisi in do te quia est quoddam vniuersale. ff. de impensis. l. quod dicitur. & ibi not.

CAP. XXXIII.

1 *Iurauit qui preest non alienare: si postea alienet non valet alienatio etiam si iurauit non contrauenire.*

2 *Alienatio omnium bonorum vel meliorum vel maioris partis presumitur facta in fraudem.*

3 *Reges in sua coronatione debent iurare iura regni & honorem corone conseruare.*

4 *Iuramentum regis iuribus regni non debet officere.*

5 *Pactum factum in perniciem reipublice non est seruandum.*

6 *Coronatio in imperatore non addit nisi coruscationem & augmentum.*

INtellecto. Rex debet esse tutor regni non depopulator nec dilapidator. Item Papa relaxat iuramentum malum; & tuetur bonum. Item ex mero officio mandat licet non appareat ad cuius petitionem. quia tacet personam denunciantem pro meliori secundum Io. And. ¶ Not. quod etiam periurus rex administrat donec est in sede regni cum Papa mandat sibi periuro quod reuocet errorem suum. ¶ No. q periurium nõ est cã finalis quare reuocentur alienata; quia ex natura officij etiam in iuramento non valeret. nam rex debet salutem reipublice tueri. l. j. ff. de offi. praefecti vigi. Item debet esse iustum animatum vt in aut. de consuli. Item equum ab iniquo discernere debet l. j. ff. de iust. & iure. Item debet esse gloriosus: & iõ coronat in signũ glorie. Item debet capere consilium pro republica sicut pater pro filijs suis. Item debet habere omnes legis virtutes. Itẽ debet esse melior. l. scripta. C. de his qui ad
1 ecclesiam cõfugiunt. l. j. ¶ † Si is qui preest iurauit nõ alienare non valet alienatio quã postea fecit: et si iurauit nõ cõtrauenire. Et primo ponit factum corrigendi: quod secundo corrigi mandat. secunda ibi nos igitur. ¶ Casus Rex Vngarie primo iuramentum de nõ alienando fecit; postea fecit quasdam alienationes in preiudicium regni sui contra regis honorem & iurauit non reuocare. Papa mãdat quod cum iurauerit in coronatione sua iura regni sui & honorem corone illesa seruari quod alienationes sicut nulle reuocet eas quatenus de facto processerit non obstante temerario iuramento de non reuocandis eisdem. h. d. ¶ No quod si vnum contradictorium est bonum reliquum est malum. secus in contrarijs que non sunt contradictoria vt nubere & non nubere. & sic cognoscimus differentiam secundũ Ber. Ecce bonũ & malum sunt contraria. tamen reperitur mediũ. s. neq; bonum neq; malum vt diuitie. Sed inter verum & falsum non est dare mediũ qa sunt cõtradictoria. alie
2 natio omniũ bonorũ vel meliorum bonorũ † vel maioris partis psumit facta in fraudẽ. l. oĩs. §. Lucius. ff. q in frau. cre. l. si. & l. nomen. §. j. ff de leg. iij & l. si nunq̃. C. de reuo. do. Ab omni cõcessione & libertate tria intelligunt excepta. s. fraus. vt non. ff. que in frau. cre. l. si pater. Do. us; vt not. ff. man. l. creditor. §. Lucius. Et iniuria. vt in c. quintauallis. s. e. l. ij. §. merito. ff. ne qd in lo. pu. & l. ex facto. in prin. ff. de vul. sub Itẽ iurisdictiões supreme sunt sacrorũ canonũ & ideo non sunt in marsupio principis: nec potest habere vrbẽ venalem.
3 ¶ † In tex. ibi in coronatione not. q oẽs reges mũdi in sua coronatione debẽt iurare iura regni sui cõseruare & honorẽ corone. ¶ Itẽ
4 q ista duo sũt paria iura regni & honor corone tene mẽti. ¶ † No. qd iuramentũ regis etiã eo viuo non officit iuribus regni. in cõtrium facit donatio Cõstãtini. sed ibi Cõstantinus ñ iurauerat cõ alienare vel illud fuit miraculũ ppter defensionẽ fidei catholice. Imperatores autẽ moderni primo confirmant dona autoritate Pape. postea prestãt iuramentũ. & hoc saluo iurãt: vt hic cõtinet. ¶ Alij dicũt q eccl. sia vsurpat. sed ista opi. nõ est bñ catholica. qa suprema autoritas Pape & catholice ecclesie ab oĩ. l. & pstõne vr excepta. nec papa itelligit recipe iurũ cõ se ipm. s. e. c. veniẽtes. ff. de pec. leg. l. si peculiũ §. licut. qõ ista nunq̃ fuit ita determinata q partiales ĩperij nõ reuocauerũt eã in dubiũ qa imperiũ minui non põt. Nã eadẽ ratione p particulas posset totũ dissolui. ¶ Ista rõ est neruus valde difficilis ad dissoluendũ sup quo fundat se Accur. in aut. qũo op; in prin. & nemo vnq̃ dicit q Accu. ex hoc fuerit hereticus. etiã videm qd hodie est valde diminutũ imperiũ. Sed somnia sũt qcqd dr cõ statũ vniuersalis ecclesie a quo depẽdet impiũ & totus vniuersalis orbis. ¶ No. qd rex q nõ seruat honorẽ corone est vnũ pecus. dicit Inno. q hec decre. itelligit qñ fecit alienatiões ppter quas grauiter ledit dignitas regalis. nõ enim propter hoc intelligitur regi donare vel alienare. s. c. tua nos. Inn. ff. de do. l. filius ff qd vi aut clã. l. phibere. §. plane. ff. de leg. j. apud iul. §. si. ¶ Ber. dicit hic q de nouo infeudare non potest vltra modũ cõsuetũ aliorũ regũ. Et qd in coronatione prestat hoc iuramentũ de nõ infeudando alias dicit dilapidare. Ber. & ẽt in vita eius ñ tenet vt hec lr̃a dicit elegãter. vñ glos. dicit
a in malis promissionib nõ seruabis a fidẽ ideo pactũ factũ ĩ pniciẽ
5 reipub. nõ est seruañ. † puta cũ hoste vel latrone publico. vt ff. d̃ dolo. l. j. §. nõ fuit. Nõ ob. ff. de ne. ge. nã & seruius. in prin. qa ibi de scõ nõ de iure put loquit in latrunculis. ¶ In isto c. nulla fit mentio de feudo: s; de simplici alienatiõe. Nõ eñ vr lege cautũ q liberis reges puta Romanorũ vel Fräcie iurẽt ñ infeudare & maxime qñ pacẽ inuicẽ faciũt vel guerrã a certo tpe inuicẽ futurã euitãt pp qd in pignus pacis fit infeudatio etiã maximi comitatus vel ducat imo est expressum qd fieri põt & seruari de iure dẽt: vt s. de iud. c. nouit. Preterea honor regis augẽt p dignitatẽ subditorũ. & fit stat regis magis potẽs & magis honorabilis & magis timendus; vt no. ĩ aut. constõ q de digni. l. generaliter aũt. co. vj. imo ex antecedẽti põt ptingere q eodẽ die imperiũ regis surgit a mortuis psupponẽdo id qd dẽt presupponi. s. cõseruatiua fidei hĩc & inde Profecto omnia fiscalia sunt in principis ptãte cũ moderamine tñ inculpate tutele vt C. de quadri. pscri. l. bñ a zenone. ¶ Itẽ sepe aliqd culpari pt non tñ dãnari vt culpaĩ re ppria vel quasi vt ff so. ma. l. etiã § j. ¶ Item nec scrupulosa inqstio est regibus exigẽda cũ ipsi habeãt plenissimã potestatẽ & ñ sint suppositi calculis rationũ: vt ff. de off. pfe. vr. l. j. §. cũ vrbẽ. Vnde imperator rei sue põt dare legẽ quã vult & non
6 obligat homini s; deo & dignitati sue q ppetua ẽ. ¶ † Coronatio in imperatore non addit nisi coruscationem & honoris augmẽtum sed veram essentiã habet ex sola electione pcordi. hoc patet in Cõstantino qui coronauit papam. non autem fuit coronatus a papa. tamen ei donauit maxĩa & meliora & ecclesia in parte utit illa donatiõe. ergo ualuit. Ex hoc sequit q administratio põt pcedere coronationẽ & etiã sequ: ut dixi. s. de ele. ĩ c. uenerabilẽ. & de iureiurã. c. j. in cle. ¶ Not. q nõ reperit lege cautũ q in feudo retractaretur cõcessio ppter enormitatẽ donationis cum nõ dicat esse dãnositas vbi est coequalis utilitas & obligatio reciproca de pari. Nã dñs & vasallus pariter inuicẽ obligant si quidẽ vasallus tenet tueri dominum in vniuersali sua iurisdictione & potestate. Et ecõtra dominus tenetur solũ in feudo: vt in c. j. de forma fideli. & in c. j. de noua forma fide. Et qa feudũ multis casibus est subsecutũ. Item qd de pari ambulat nõ claudicat. C. de inofficio. testamen. l. si pater. item facit infra de feudis. c. ex parte.

ADDITIO.

a ¶ Vide per dominum Prepositum in c. ius militare. j. colum. j. di. & Ias. in l. j. in prin. ff. de pac. uide etiam Archi. in c. ualens xxij. q. ij.

CAP. XXXIIII.

1 *Mulier si iurauit aliquem esse suum maritum & succubuit per sententiam: nec datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi sed sue conscientie relinquitur.*

2 *Iuramentum probatum an deferatur ex vno bono teste in causa matrimoniali.*

3 *Maleficium licet quis confessus fuerit si tamen fuerit absolutus per diffinitiuam sublata est confessio.*

1 MVlieri. † Si mulier iurauit aliquẽ esse suum maritũ & p sñiam succubuit: qa non probatũ nõ dat nec denegat ei licẽtia cũ alio nuptias cõhere. sed sue cõsciẽ relinquit h. d. ¶ Casus ĩ terminis p; ex sũmaria. ecce mulier vẽdicabat quẽdã in suũ virũ. & iurauit ipsũ eẽ suũ virũ. vir aũt negabat. & qa mulier nõ pbauit fuit vir absolutus petebat mulier licentiã nubẽdi alteri quẽrebat. qd iur. rñdetur q nec est dãda licẽtia nec denegãda. sed mulier est sue cõsciẽ relinquẽda. si tamen ex alijs coniecturis episcopus daret licentiam nubendi valeret. quia ex appendicijs sententie absolutorie est que preualet iuramento. l. ij. ff. de iureiu. arg. ff. de acqui. here. l. si quis heres. & liberi ideo nati erunt legitimi contracto nouo matrimonio vel naturales ex soluto & so uta. & hoc tenent doc. porro liberi sunt fructus matrimonij. & ideo sufficit liberis bona fides genitorum fructus dico qui estimari non possunt. ff. de leg. j. l. filius. §. secundum vulgus. vnde Angelus ad virginẽ Benedictus fructus ventris tui. ¶ Sed nunquid de conscientia potest esse. qõ Et videtur q nõ quia oĩs conscĩetia est intra nos & nõ querit alteri suffragiũ. glo. dicit q malam cõsciẽtiã superior reformat ex officio. s. c. j. de baptismo. in cle. Et tribus modis cadit cõscientia in homine de offi. or. c. ij. in nouella. Et dicit cõsciẽtia quasi quedã consonãtia anime ad deũ ex cõcordia spũs & voluntatis. ¶ No. casum in quo relinquit quis sue cõsciẽtie. Itẽ no. qd sñia absolutoria nõ facit ius. i. nõ distrahit matrimonium

nium. ¶Item not.casum i quo tacet ecclesia & facit ad quęstionem quę formatur in vti possi letis quando vterq; pariter probauit. Extra glos.n t quod vbi sunt duę pręsumptiones contrarię pares neutri statur.

2 ¶† Quęrit glo.nunquid in causa matrimoniali ex vno bono teste deferat iuramentum probatum. Ber.dicit quòd nõ. Host. contra si iuuatur alijs adminiculis. Archi. dicit ꝙ hoc est arbitrarium vt ipse not.xxvij.q j.viduas.el.ij. quod verum est pro matrimonio sed non contra matrimonium facit quod no.in l.iij.§.quęcunq;.ff.de iureiur.Opp.istud capitulum pręsupponit ꝙ ista mulier potest alteri nubere.contra quia non licet ei venire contra suam confessionem.respon.Innõ.valde eleganter quando cõfessio est reprobata per sententiam licitum est venire ꝯtra cõfessionẽ etiã iura-

3 ram.¶† Et hoc patet & est no.dignũ ꝙ licet qs fuerit ꝯfessus maleficium tñ si absolutus fuerit per diffinitiuã sublata est cõfessio & infamia est sublata ꝯ̃cta ex ipsa.qđ tene menti.¶ Vlt.not.ꝙ mrimonii clãdestina quę probari non possunt tamen in foro conscientię efficacia sunt licet ecclesia militans non tueatur ea propter defectum probationis.Bald

CAP. XXXV.

1 *Verba illa per idem iuramentum non repetunt iuramentum.*
2 *Iuramentum an & quando contineat pacta futura.*
3 *Capitula ecclesiarum possunt facere statuta & valet pactum de talibus statutis obseruandis.*
4 *Statuta possunt pacto statuentium roborari.*

Clericus. Iuramentum pręstitum super pręteritis non extenditur ad futura. secunda ibi licet.¶Casus.quidam clericus iurauit se seruaturũ statuta ecclesię deinde factum est nouum statutum ꝙ ipse clericus omisit obseruare per hęc verba promitto per idem iuramentum seruare quęritur vtrum teneatur ad obseruantiam noui statuti ex vi iuramenti.respon.quod promissum tenetur obseruare tñ per d.verba promissio non est iurata.& iõ nõ tenet vicu

1 lo iuramẽti.¶† No.ꝙ illa verba p idẽ iurm nõ repetũt iuramentũ qa nõ poterat ad futurũ trahi:vt ff.de ver.obl.l.cũ stipulamur. & l.sicut a colono Et sicut ego non possum facere ꝙ a.fit.B.vt no.inst. de ver ob.in prin.ita non possum facere ꝙ ꝓteritũ sit ꝑsens vel cõ. ¶Opponet alius de l.ita is scriptura ff.de le.j.sed ibi verbum legam expectabat cõfirmationẽ futuri tpis ex natura vltimę voluntatis.

2 Et no.ꝙ istud c.semp allegatur ad iuramenta prãtum & aliorum officialium terrarũ ꝙ aut iurant seruare statuta ꝓterita.& nõ tenentur vinculo iuramẽti ad obseruam.postea facta.aut iurãt seruare facta & fienda.& tũc sic aut iurant seruare statuta simplr & tũc extẽdit ad futura qđ nõ est in preiudiciũ prãtis statutũ sed pro bono publico vt in aut.iusiu.qđ pręstatur ab his.in prin & ar.in l.fi.C.que res pi. ob.pñt.itẽ qa hoc iuramẽtum est vtile.& iõ non tradit ad accrescẽtes spẽs ff.de fun instr.l.Lucius.Itẽ verbo indeterminato oĩa significant.ff.de ser.vr p.l.l si seruꝰ sed ibi accessorijs.Itẽ.C.de fur.l.non modꝰ p.Cy.itẽ nouũ statutũ fuit factũ fauore reipublicę. ergo late interpretã.ff de li.& posthu.l.pl3.Et ideo litera hęc adiũxit verbum edita.& non dixit statuta simplr vñ sine ministerio.¶Itẽ.ff. de reb. dub.l si cognatus sed ibi ñ expressit noĩa cognatorũ vñ ipsi cognationi reliquit quę est integritas coniũctionis:qa sub vna spãli qualitate oẽs cõprehendunt & qa vna & eadẽ qualitas & affectio est in subiectis personis vni nomini collectiuo.arg.ff.de vsu.l.rerum mixtura & si tu dicis de futuris statutis non fuit cogitatum.respondeo debuit cogitari. Alij.dicunt quòd statuta quę habent certum tempus determinatum sunt illa quę sunt in volumine statutorum non ea quę ibi non sunt. Item ne in potestate alterius sit augere obligationem alienam.ar.C.locati l.si cum hęrmes.Item verba non sunt ordinata ad significandum futura per se stantia.ff.de aur.& ar.leg.l. si ita.Item quia dictio statuta potest esse nomen & participium ꝙ idem tempus participat cum verbo.ff.de nox l.in delictis.§.si extraneus.Item ad hęc regula communis.ff.de ver.obl.l.quicquid.Et hoc verum nisi nouum statutum veniat ad declarationem text.vel tacite ratione antiqui statuti.Nam tunc vnum & idem intelligitur esse nouũ & vetus:vt in aut de filijs ante dotalia instra natis.§.fi.vbi de hoc.ideo postea facta non includitur in tali iuramento; quia tempore iuramenti non erant in volumine statutorum actu nec cogi-

2 tatu.ff.de te.tu.l.si qs ita ff.de transl.l.cũ ag'iana.¶†Et iõ simpliciter iuramentũ sicut nõ cõtinet pacta reuocata ita non continet futura nondũ nata nisi veniant ad executionẽ pręteritorũ.C.de lati.lib. tol.l j.in princ.C.de remis.pig.l.soluta.C.de li.le l.aurelius.§. testõ nisi in aliqua parte iuramenti esset facta mentio de futuris. ff. de le. j l.qui filiabus.in principio.nec de futuris statutũ debuit diuinare.

3 ¶† Deinde not.hic ꝙ capitula ecclesiarum possunt facere statuta & ꝙ valet pactũ de talibus statutis obseruãdis possunt etiam iura-

4 mento firmari.† Itẽ not.ꝙ statuta possunt pacto statuẽtiũ roborari.Pone mercator in introitu matriculę iurauit artẽ fideliter exercere vt ff.de eden l.quędam.§.nummularios.& postea productus in testem in quadam causa dicit per iuramentum quod feci ante dicam veritatem an videatur deponere iuratus.& videtur quod sic quasi in genere fiet relatio ac si diceret per simile iuramentum verum dicam.in contrarium videtur casus hic.ar.ff.de here inst.l.iulianus nam relatio proprie fit ad speciem non ad genus Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide plene per legistas maxime.per d. Bap.cazia lupum in l.omnes populi.ff.de iure.vbi multa allegat ad hoc.

CAP. XXXVI.

1 *Iuramenti sunt tres species.*
2 *Iuramentum necessarium non habet locum actore ominino non probante;sed eo semiplene probante cęteris paribus debet deferri reo.*
3 *Argumenta quę dicantur.*
4 *Actor qui non vult iurare nec referre manifeste videtur iniuste agere.*
5 *Regula quod debeat iurare vel referre quomodo intelligitur.*
6 *Ignorantia probabilis facit quod quis non teneatur iuramentum iudiciale subire vel referre.*
7 *Positioni respondere vbicunq; quis non tenetur ibi non tenetur subire iuramentum nec referre.*
8 *Iurans ex delatione vel relatione.s.legitima in causa obtinet si vero non iurat ex iusta causa ex hoc nec succumbit:nec obtinet:*
9 *Actionem famosam qui proposuit & non vult emendare libellum & proponere actionem famosam non potest hoc facere.*
10 *Actor eo ipso quod non probauit an dicatur in probatione defecisse vt sic reus debeat diffinitiue absolui an dicatur de causa non liquere vt sic absoluatur ab obseruatione iudicij salua iteratione libelli refectis sumptibus.*
11 *Terminus ad probandum siue assignatur vni parti siue vtriq; habet operari in eo cui operatur necessitatem in aduersario non probandi inhabilitatẽ.*
12 *Terminus si expresse non sit assignatus ad probandum:sed est assignatus iurisdictioni iudicis an videatur assignatus etiam ad probandum adeo quòd si actor in extremitate termini repertus est nihil produxisse & probasse reus sit absoluendus diffinitiue.*
13 *Terminꝰ si sit assignatꝰ disceptationi iudicis dlegati vel arbitri vel ipsi causę de partium voluntate & actor nihil produxit per viam probationis reus debet absolui.*
14 *Iudex vel arbiter an ex sola autoritate statuti mnuicipalis arctetur ad diffiniendum causam intra certum terminum.*
15 *Statutum quid iuris si imponit terminum instantię sed non meritis causę.*
16 *Defecisse in probatione & non probasse differunt.*
17 *Iuramentum in feudis interdum defertur domino interdum vasallo.*
18 *Pręsumptionem sufficientem quę faciant.*
19 *Indicium vnum an faciat semiplenam probationem in causis ordinarijs.*
20 *Scriptura priuata an faciat plenam probationem.*
21 *Codicibus mercatorum an standum sit.*
22 *Pagina literarum quę transmissa est absenti an stetur.*
23 *Literarum comparatio quam fidem faciat.*
24 *Actor si probet per duos testes & reus per vnum an probatio rei debilitet probationem actoris.*
25 *Terminus si fuit statutus ad probandum per omne genus probationum an post istum terminum poterit deferri sacramentum necessarium.*
26 *Actor cum haberet plures testes si fuerit negligens & non fecit examinari nisi vnum testem an deferetur ei iuramentum.*
27 *Actori si est in culpa an non debeat succurri.*
28 *Probatio omnis reponitur sub specie fidei ita quòd iudex est quoddam predicamentum quod predicatur de probatione.*
29 *Mercator parans se ad fugam an ad petitionem cuiusq; asserentis sibi deberi poterit capi donec sibi satisfedit.*

Iuramentũ. Septẽ rñsa continet nam primo dicit quòd iurm.necessarium a iudice parti delatum.s.in defectũ ꝓbatiõis ñ põt recusari.Scđo dicit ꝙ hęc rña fallit si recuset ex iusta cã.Tertio dicit ꝙ iurm iudiciale qđ est i iudicio a parte parti defert recusari põt licite ipsum referen.alteri parti. Quarto dicit ꝙ hoc fallit in eo q cõuenit i actiõe famosa:qa ipse nõ põt iusiu.referre.Quito dicit ꝙ actore nihil ꝓbãte;sed oĩno i ꝓba.deficiẽte ñ dẽt iurm necessariũ deferri.sed reus dẽt absolui ẽt si reus nihil ꝓbauerit.Sexto dicit ꝙ actore semip ene probãte ꝓp iopiã ꝓbationis defert sacrm reo ad oñdendũ suã innocẽtiã.Septimo & vltimo dicit ꝙ hoc fallit si deferat iurm necessariũ reo vel qñ ispectis ꝑsonis & circustãtijs iudex videt.i.arbitrat iurm necessariũ defeñ actori.s.ad supplẽ.ꝓba h.d.scđa ibi nisi iusta.tertia ibi ipsi,quarta ibi nec liceat. qnta ibi sane.sexta ibi ꝑsũptiõe.septia & vltia ibi nisi iudex ispe-

1 ctis.h.d.breuiter.¶† Tres sunt spẽs iurĩ.nã qđdam est necessariũ qđ ex necessitate subit nisi ex iusta cã recuset quoddã iudiciale qđ referri põt & ipsis pręstandi necessitas recusari.Fallit in actione famola

2 mosa.tertium est voluntarium de quo hic non loquitur.¶ † Por-
ro iuramentum necessarium non habet locum actore omnino
non probante.sed eo semiplene probante ceteris paribus debet de
ferri reo.sed si personarum qualitas & circunstantiȩ semiplene ꝓ-
bationi adminiculantur defertur actori.vel dic quòd aut est minus
quàm semiplene probatū, & defertur reo. aut plusq̃ semiplene &
defertur actori aut nec plus nec minus.puta p vnū bonū testē & ē in
arbitrio iu.tñ ad hoc vt deferatur actori requirūt tria q̃ iudex hēt ꝯsi-
derare.s.ꝑsonarū qualitas litis quātitas & probationis qualitas. in-
spicit eñ cuius ꝑsonȩ vt sit bone famȩ & sciat scīn quātitas vt nō
sit verisimile pro tanta quantitate actorem deierare. qualitas vt
non sit famosa vel criminalis.item vt non sit causa quȩ non possit
probari nisi per vnam speciem probationis.i.per iuramentum in
defectum probationis,vt eleganter no.ff.de tes.l. iij §. eiusdem in
3 glo.sunt enim.ver.quandoq; tamen.¶ † Et quoniam in ista mate-
ria fit mentio de argumentis:quæ dicantur argumenta dic vt not.
Innocen.ĵ.de vsu.cum in diocesi.Sed quid si est dubium super in-
tellectu legis vel statuti.rñ sup hoc non dēt deferri iurm qa non cō
sistit in facto vt no.ff.de aur.& ar.le.l. ornamentorū.¶ Adde tertiū
casū videlicet ꝙ īterdū nec actori.nec reo si iudici vr̃ nemini ďferē.
Et tamen dico ꝙ si iudex dicat sibi non videri cum debeat videri
qđ a tali grauamine potest appellari sicut appellatur in omnibus
arbitrarijs in quibus agitur de diffinitiuo prȩiudicio. In text. ibi a
te.s iudice publicatis,vel non publicatis attestationibus quȩ iudici
semper sunt publicatȩ. vt not. Innocen.s̃.de testi. c. cum clamor.
¶ In text. ibi iusta de cā.no.t iudicis imperiū iusta de cā mitigarius.
¶ In text. ibi ꝙ in iudicio qđ iuramentum vocatur iudiciale & te-
net mediū inter necessarium & voluntariū propter referendi pote
4 statem.¶ † Adde dicit lex manifeste.ff.eo.[a] qđ actor qui non vult
a iurare:nec referre manifeste vr̃ iniuste agere.hoc verū qñ iudex ap
probat delationē iuramēti.& mādauit iurari al's nō tenet ad prȩce
p.ū aduersarij subire iuramentum vel referre;vt C. e.l.generaliter.
quia non debet esse potestate aduersarij mei quid habeam secum
facere:vt not.ff.de iur.om.iu.l.si idem cum eo.§.j.simile in c. ij. de
confes.li.vj.Nam vt si quis habeatur pro confesso requiritur moni
5 tio iudicis.¶ † Item regula ꝙ debeat iurare vel referre intelligitur
in eo qui scit vel scire potest plenam veritatem secus in eo qui de
facili non potest scire de quo purgabit se per proprium iuramentū
dicēs ego nescio;vt ĵ.ti.j.c.pastoralis.& caueat ne petat tempus ad
deliberādum:qa si acceptat terminū cogitur prȩcise rn̄dere:vt ff e.
l.iusiur.& ad pecunias.in prin.nec pōt reuocare rn̄sum:vt elegāter
no.ĵ.de diuor.c.ex literis.Nā īterdū error reuocari nō pōt vt C.de
li.cā.l.cū prȩciū.sed illud ideo qa reuocādo allegat se per mēdaciū
impetrasse.& sic sua cōfessione eneruat rescriptū.vnde si vult ꝓce
dere ī cā & rescriptū eneruare est ꝯtrarius sibijpsi.quare de necessi
6 tate sequit ꝙ perdit cōmodū rescripti.¶ † Ex his apparet ꝙ ꝓba-
bilis ignorantia facit ꝙ quis non tenetur iuramentum iudiciale su-
bire vel referre.sunt & aliȩ plures causȩ ex quibus ad neutrū tene-
tur vt si iuramentum deferretur non rite qđ esse potest ex defectu
deferen[illegible]is:vt [illegible]e tutor.§. prodigus. Item ex persona eius cui de-
fert[illegible]r.ff.de in lit.iur.l.videamus.Itē qa defertur non in loco causa
rum nec iudicio iudice sedente pro tribunali.nam debet in iudicio
deferri:vt hic & not.ff.eo.l.j.item non dicitur rite deferri si iudiciū
non tenet.ff.eo.si patronus.item dēt de ferri formiter.secus si infor
miter & implicite vt ea.l.iusiurā.§.si qualitate.Item non tenetur su
scipere:nec deferre si lis est finita:vt ff.eo.l.qui iurasse.§.si pater.& l.
eum qui.§.in popularibus.& not.in l.si a te.in princ.ff.de excep. rei
7 iu ¶ † Et not quod tria sunt.s.subire recusare.& referre. Item not.
hanc conclusionem ꝙ vbicunq; quis non tenetur respondere po-
sitioni ibi non tenetur subire iuramentum nec referre. Verbigratia
si defertur iuramentum super impertinentibus vel sopitis:ut ff.eo.
si duo patroni.§.iul.scribit.ver.nec pati.vbi est tex.aureus ꝙ iudex
8 ex officio non debet pati.¶ † Deinde no.vltra expositionem glos.
guar.quȩ scripta est.C.eo.l.generaliter.qđ ille qui iurat ex dilatiōe
vel relatione.l.legitima in causa obtinet.Si vero non iurat ex iusta
causa ex hoc nec succūbit nec obtinet.Qui vero recusat sine cā aut
actio est famosa & succūbit ī cā.vt l.Marcellus.rerū amo & hic.aut
nō est famosa.& tūc aut iuramētū est delatū & sufficit referre: nec
hēt locū relatio relationis.Et si ille cui refertur nō iurat habet ꝓ cō
fesso:nisi est iusta cā.vt qa nō liquet veritas s̃m Lamb.de salmis.&
hȩc vera sunt in actore & reo.¶ Accedat ad prȩdicta qđ dicit.l.cō-
scientiā nō ignorātiā volumus obligari.C.de decu.l. generaliter.li.
x.ff.de decre.ab or.fa.l.fi ff.de inter.act.l.de ȩtate.§. q iusto. Et not.
ꝙ materia relationis iuramenti nō habet locū ī iuramēto necessa-
rio:nec in simplici volūtario vt patet ex dictione aduersatiua quā-
9 uis hic posita.¶ † In text.ibi actione famosa.Not aliud speciale in
actione famosa ꝙ qui ꝓposuit actionē nō famosam & vult emēda
re libellū & proponere actionē famosam nō pōt hoc facere:qa nil
agit nisi vt officiat.sing nō.C.si cer.pe.l.certi condictio;in princi.Si
econtra si vult trāsire de actione famosa ad ñ famosam & sic emēda
re libellū vel suspēdere puto ꝙ possit etiā iit.cōtc.qa nil agit nisi vt

proficiat.ar.ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.itē varijs.ff.de sol.l.cum stichus
¶ Sequitur ver.sane.ibi actor in probatione defecerit.i. nihil pro-
bauerit vel proprie nihil vt quia minus quàm semiplene puta per
vnum testem non bonum nec honestum vt ff.de eden.l. si quis ex
argētarijs.§.j.ī ver. humilis & deplorat⁹ vel aliàs suspect⁹ bona grā
puta nimia amicitia vel parentela vel mala gratia puta odio vel
maliuolentia secundum omnes doct. antiquissimos & eorum se-
10 quaces quia modicum fermēti totam massam corrumpit.¶ † Mo
do queritur vtrum eoipso ꝙ actor non probauit dicatur in proba-
tione defecisse vt sic reus debeat diffinitiuȩ absolui. an dicatur de
causa non liquere vt sic absoluatur ab obseruatione iudicij salua ite
ratiōe libelli refectis sumptibus.Sol.aut actori est prȩclusa via pro
bationis vel p testiū publicationē qui dixerūt se nihil scire vel quȩ-
dā impertinētia scire vel p lapsum termini dati ad probādū. & tūc
dicit actorē in ꝓbatiōe defecisse.vt ho.Dy.in c. indultū. de reg. iur.
lib.vj. & sic debet absolui reus diffinitiuȩ:vt C.de eden.l.qui accusa
re.& hic. Aut actori nō est prȩclusa via ad probandum licet tem-
pus instantiȩ labatur.& tunc quia in sequenti libello potest proba-
re non dicitur liquere de causa vt possit diffinitiuȩ absolui:vt C.de
iudi.l.properandum.§.& siquidem reus.& no.ff.de testi l.iij.§.eius
dem in glo.sunt enim.& hoc tenet Ray.in l.in bonȩfidei. C. eo.tit.
¶ Non ob.quod no.ff.de arbi.l.si de meis.§.fi.vnde glos. dicit ꝙ si
actor non probauit liquidum est iudici quid debeat pronunciare.
Ratio quia sibi non liquet pronunciat pro reo.quia illa glo.suppo-
nit testes esse receptos in causa vt statim sequit in eadē glo. sed vbi
nil est ōino discussum nil pōt diffiniri:vt no.Inno.in c.solet.de sen.
excō.in vj.Nā impossibile est omissis medijs causȩ perueniri ad ex-
tremū & ad diffinitiuā sententiā:vt C.de sen.& interloc.om.iud.l.
prolatam ¶ Et hoc verū nisi terminus ad probādum sit assignatus
a iure:quia tunc elapso termino ille cui incumbit onus probandi
dicitur omnino in probatione defecisse:vt in c.pia.de excep.lib.vj.
11 ¶ † Et not.qđ terminus ad probandū siue assignat vni parti siue
vtriq; habet operari in eo cui operatur necessitatem in aduersario
non probandi habilitatē:vt C de tem.in inte. rest.l. petendȩ & not.
12 Inno.ĵ.de ap.sup eo.el.ij.¶ † Sed pone qđ nō est assignatus termi-
nus expresse ad probandū. sed si est assignatus iurisdictioni iudicis
nunquid videt assignatus etiā ad probandū adeo qđ si actor in ex-
tremitate termini repertus est nihil produxisse vel probasse si reus
absoluendus diffinitiuȩ. sed distingue s̃m Innocē.aut est terminus
assignatus de voluntate vtriusq; partis & habet vim peremptorij.
& sic debet causa diffiniri.aut de voluntate vnius partis vel neutri⁹
& tūc nō habet vim perēptorij.vnde actor nō dicitur defecisse: sed
tacuisse.idem no.Bar.in d.l si de meis.§.fi.& ff.de cōsti. pec.l.sed &
13 alia.¶ † Ex hoc infert Bar duas cōclusiones.vna conclusio ꝙ si sta-
tutus est terminus disceptationi iudicis delegati vel arbitri vel ipsi
causȩ de partium voluntate.& actor nihil produxit per viam ꝓba-
tionis qđ reus debet absolui.quia liquet eum absoluendum & hoc
fortius dicemus in arbitratore:quia arbitrator etiam sine citatione
poterit hoc casu arbitrari.nā in arbitratore non requiritur citatio
propter arbitramentum:sed propter disceptationē causȩ & in cau
sa cōclusum est.nō idem dicemus in iudice qa pars debet citari ad
sententiam.Et ideo differentia est:qa terminus ad probandum ex
quo incepit currere currit sine causȩ cognitione. sed ad sententiā
est necessaria causȩ cognitio ergo citatio;vt s̃.de offi deleg. c. con-
suluit.& hȩc vera quando metā est.prȩfixa de partium voluntate.
14 ¶ † Sed nunquid si ex sola autoritate statuti municipalis iudex vel
arbiter arctatur. ad diffiniendum causam intra certum terminum
respō.idē.Nam iudex debet facere qđ statutum iubet. & ideo hēt
vim perēptorij.idem si princeps iubet causam instructā sibi remit
ti.nā intelligitur instructa per abnegationē,& quia prȩclusa est via
probationi quȩ debuit fieri corā remittēte:vt l.fi.ff.quādo app.sit.
15 C.de rela.l.j.C.de dila.l.cū a nobis.¶ † Sed quid si statutum impo-
nit terminū instantiȩ:sed nō meritis causȩ.rñ. tūc ñ hēt vim perē-
ptorij.& ideo nō debet dicere iudex absoluo diffinitiue:qa actor in
probando deficit.sed debet dicere absoluo ī perpetuū vel impono
perpetuū silentium:qa ista snīa hēt vim diffinitiue:vt dicit illa l. fin.
16 ff.de accu.l.cū Titia.¶ † Ex his cōcluditur qđ aliud est nō probasse
aliud in probatioue defecisse. Itē concluditur qđ terminus arctati-
uus de voluntate partium insertus ad litē decidendam vim habet
termini peremptorij cōcludens partibus. iudici enim nō cōcludit
si nō vult ancipitē snīam proferre cū possit eā ferre sub ꝯditiōe fu
turȩ probationis vt no.C.de sen.& inter.om.iu.l.cū iudex.quȩ ꝯdi
tio retrotrahitur:vt not.ĵ.de ap.preterea.& ideo iuris fictione nō
est ordo peruersus:qa necessitas facit probabile id qđ aliàs ñ esse
ꝓbabile:vt ff.de manu.te.l.qui nō potuerūt.& ff.de iniusto test.l. si
quis

ADDITIO.

2 ¶ Vide omnino ad istam materiam ultra scripta per legistas in d.l.manifeste quȩ late & subtiliter scribit.d.Bar.Soci.in consil..clxxxiiij.incip. difficilis & dubius est articulus per totum.

quis filio.circa medium. Sed mirum est si vltima dies intelligitur
esse terminus siue dilatio.ergo interim pendet dilatio . ergo non
potest assignari alia dilatio quod est falsum.sed respondeo ꝙ non
est proprie dilatio sed arctatio.quia non datur animo differendi:&
ideo intra eam bene possunt alię dilationes assignari.C.de iudi.pro
perandum.in prin & licet alię dilationes sint assignatę. expresse tñ
nihilominus in fine temporis.surgit tacita dilatio ad probandum
immo ad probatum habendum.& facit de offi.deleg.c.de causis. vbi
not.quod vbi est breuis meta iudicij ibi breuiores debent esse dila-
tiones.non tamen ita arctę ꝙ sint pene impossibiles vt no.Inno.in
d.c super eo.& no.ff.ex quib cau.ma.l.sed & si per pretorē.§.quot.
¶In text.ibi obtinere.s.diffinitiuę. ¶Ibi presumptione pondera li-
cet literam Litera enim non dicit semiplena probatio :qa in nullo
tex.reperitur semiplena sicut non reperit semiplena vsucapio vel
semiplenum testm.nec aliqd aliud indiuisibile.vt C.de testa.l.si vnº.
hanc aūt presumptionē facit vnus bonus testis sicā non est famosa
17 nec grauis inspecta qualitate personarū ſm Accur.& Ber.† Sane in
feudis dicimus ꝙ interdum defert iuramentum domino interdū
vasallo.& valet pro quo prępōderat adminicula rōne possessionis
pacificę.nā si dñs negat vasallo.& vasallus probat de pacifica pos-
sessione plusq̄ anni defertur iuramētū vasallo.sed si vasallꝰ hoc nō
probat pſumitur pro domino:vt in aut.du cōsue.recti feu.§.sacra-
mētum.nam directa dominia prius fuerunt q̄ feuda ergo possessio
domini pſumitur antiquior.vt s̄.de pba.licet cām.nulla enī res pſu
18 mitur serua.vt no.ff.de no.op.nū.l.si prius.¶ † Modo q̄ro q̄ sunt
ista quę faciunt sufficietē presumptionē.vbi cōsiderādū est ꝙ mo-
tus iudicis quādoq; est sicut tabula rasa in qua nihil est depictum
quia nihil nouit.& tūc iudex nō pōt moueri ad aliquid creden. vel
discredēdū interloquēdū vel decidendū.qa omne qd mouetur ab
alio mouet.& a nihilo nihil mouetur. Interdū mens iudicis cępit
informari p solam audientiā partium absq; examine probat.& idē
qa iudex nō dēt esse credulus.Interdū processum est ad aliquas pro
bationes.& hoc dupliciter aut in preparatorijs iudiciorū aut in de-
cisorijs.si quidē loquitur in preparatorijs iudiciorū semiplena pro
batio puta mandati requirit cautionē rati;vt C.de procu l. j. vbi p
Iac.de Bu.si aūt reuocatio mandati probetur semiplene consulen-
dus est dominus.C.vbi de cri.agi oportet.aut.qua in puincia.si aūt
sumus in decisorijs aut in summarijs modici preiudicij statur prę-
sumptioni;vt ff.ad l.aquil.l.in l aquil.si delatum.ff.de car.ędi l.iij. §.
causę.ff.ad exhi.l.Thesaurus si autem sunt magni preiudicij idem
qd in causis ordinarijs;quia vbi est par pīudiciū ibi pariter est agen-
19 dum.¶ † Quęro igitur quę faciāt semiplenā probationem in cau-
sis ordinarijs,nū quid vnū iudiciū.& videt ꝙ non:qa iudiciū minus
est quàm semiplena probatio vt singu no.C.de proba.l cum pro-
batio.sed illud dēt intelligi ſm qualitatē iudicij s̄.de presum.c.affer
te.Tu dic ꝙ illud est verum in iudicio leui.secus si sit vnū bonum
& magnum indicium probatum per duos testes ar.C.fa.her l. fi. vt
confessio facta inter absentes in actu fauorabili;vt in c. vlt. j. de
suc.ab inte.Et coiecturę solemnis:vt ff.de te.l.ob carmen § fi.vel fa
ma apud multos peritos ex coniecturis comprobata non dico per
20 se solam:vt s̄.de test.cog.c.super his.¶ † Quid de priuata [a] scrip
a tura.respon.si constat per quem est scripta & ad fidem illius con-
sueuit recurri.non tamen tanquam ad publicā personam: sed tanq̄
nūmulariū vel argētarium secūdum cōsuetudinē quorūdā locorū
facit plenā pbationē.sed de iure cōi facit semiplenā:vt ff. de edē. l.
quędā.§.nūmularios.dum tñ cōmodū nō pertineat ad scribentem
vel eius heredē.vt C.de conue.fis debito.l.inter cartulas.l b.x. qa si
scriptura nō facit fidē ab origine fides eius reconciliari non pōt vt
ibi elegāter no. Vel aliquātulū plenius distingue ſm Iac. de bel. &
Ray.aut scriptura priuata est confessata & facit plenā fidē. vt in l.
publica.§.fin.aut negata.& tūc aut hēt subscriptionē partiū & te-
stiū & facit plenā fidē.vt C q po.in pi ha.l.scripturas.aut hēt tm al
terū pdictorū:& tūc aut pbat p testes & p cōparationē literarum.
& tūc facit plenā fidem.aut per alterū & tūc semiplenā:vt C.de fi.
instru.aut.& si cōtractus.& in aut.eo.§.si qs vult. igit verū si testes
& cōparatio ꝯdicunt est in arbitrio iudicis credere cui vult. arg.in
aut.eo.§.si vero tales.aut nō est aliquo mō pbata & nō facit aliquā
pbationē;sed qualē qualē pſumptionē q̄ n̄ faceret deferre iuramē
tum necessariū qd defert ad supplen.pbatio.vbi ergo cessat proba
21 tum cessat illius sacramenti delatio. Ray.¶ † Quid de codicibus
mercatorū:dic vt not.Bart.ff.de dona.l.nuda.nā inter oēs priuatas
scripturas codex rationū obtinet principatum:qa fiūt ad perpetuā
memoriam p viros notabiles & discretos & qa ex dictis codicibus
surgunt multę cōparationes & ex multis cōcurrentibus orit quasi
22 publica fides.Itē consuetudo approbat.¶ † Quid de pagina litera-
rum transmissa absenti.dic ꝙ aut transmittitur in vim pbationis.
& statur ei si ille q recipit cōsensit.ꝙ est eoipso ꝙ acceptauit lrās:
vt ff.depo.l.publica.§.fi.& ad Mace.do.l.si filiꝰ.aut in vim dispōnis
& tūc aut dispositio pēdet ex cōsensu vtriusq; partis & stat scriptu
rę:vt ff.de pig.l.cū Tabernā.§.idē quęlijt aut ex consensu scribētis
tm.& tunc non credit verbis enūciatiuis vt ff.de li.leg.l.aurelius.§.
fi.nisi agat de pbatione solius actus.ff.de ne.ge.l. nesennius.nec si-
cio vim vtrum litera transmissa sit propria manu vel alterius. quia
illi qui transmittit scripturam edit eam . & scripturę quam quis
23 edit stare tenetur : vt C.de fide instru .aut.ad hęc.¶ † Dubitatur
de comparatione literarum quam fidem faciat glo dicit ꝙ semiple
nam quod verum est in priuatis scripturis.sed in publicis dic vt C.
de fide instru.l.comparationes.Bart.facit differentiam inter nomi-
na priuatarū scripturarū q̄ sūt tria.s.literatoria directa absēti.apodis
sa data parti.& codex rationū sed ego de ista differētia nō curo nec
curat glos.Accur.& in istis omnibus multum valet consuetudo &
24 iudicis arbitrium.¶ † Quęro si actor probat per duos testes & reus
per vnum vtrum probatio rei debilitet probationē actoris.respon
deo non.sint contradictoria ab origine sicut verum & falsum.sed
si ex postfacto vt pactum de non petendo sunt opi.doc.vt C.e.l. in
bonęfidei Ego indistinctę teneo validiorem probationem vincere
& minus validam nihil operari etiam in elidendo.dic vt ibi plene
dixi.vel dic cum quęritur vtrum vnus testis faciat semiplenam
probationem quod aut testis est aliqualiter suspectus & non facit
semiplenam probationem sed quandam probationem vt no.ff. de
pba.l.etiā matris.aut est omni exceptione maior:& tūc aut duo te
stes facerēt plenā tunc vnus facit semiplenā p locū a pportione nu
meri ſm Odof.aut nō facerēt plenā & tūc vnus nō facit semiplenā
vt C de testa.l.vnus.& est rō qa actus est nullus ppter defectum so
25 lennitatis que est indiuidua.¶ † Sed qd si fuit statutus terminus ad
pbandū p omne genus pbationū nunqd post istū terminū poterit
deferri sacrm necessariū.r.n̄. nō qa genus pbationis est iurare.¶ Et
iō exclusus a probatione est exclusus a iuro;vt C.de nō nu.pec.l.in
ꝯtractibus.§.illo tñ.vn pōt deferri ad purgationē.Casus est hic valde
not.¶ † Sed pone cū haberet actor plures testes fuit neg'ligēs & nō
26 fecit examinari nisi vnū testē an defert ei iurm.dicit Bar ꝙ n̄ Ray.
ꝯ p bar.facit ff.de ar.l.de rebus & ff.de edē.l.argētarius.§.cū autem.
¶ † Itē actor est in culpa ergo nō dēt sibi succurri qd est notabile.
27 Hucusq; dictū est quē effectū habeat iurm necessariū & cuius auto-
ritate deferat & cui & ī quibus causis & qn̄ ppter inopiā pbationū
vel ad infringendā semiplenā pbationē vel ad coadiuuandam quę
oīa sumpserūt originē ex.l.admonēdi.ff.eo.ti.& l.in bonęfidei.C.
eo.tit. & dictas.ll repetij in lecturis meis quālibet de per se.Itē qua
liter iurm necessarium perdat vires suas.nā aut est oīno res integra
qa delatū est nudū iurm & nōdum est iuratū.sed parato ad iurādū
obijciūt supuenietes pbationes & tūc nō dēt iurari & si iuret n̄ v3
aut res est integra ſm qd sed nō simplr;vt quia est iuratū sed nō p-
nunciatum.& tunc per interlocutoriā iudicis dēt reuocari pp su-
peruenientes pbationes. Aut res nullo modo est integra;qa fuit la-
ta snīa diffinitiua ſm iurm.& tūc aut ꝯ minorē fiscū vel ecclesiā.&
idē;vt C.de sen.aduer.fis.statis.l.j.li.x.¶ Et forte idē si cōtra absentes
cā rei pub.aut ꝯ alios nō p uilegiatos.Et si quidem est appellatum
tunc res adhuc dr integra & rescindit snīa remedio appellationis.
vt not.ff.de ap.l creditor.§.iussus.Aut non est appellatum & tunc
quia sententia transiuit in rem iudicatam nullum est remedium ni
si ꝙ petatur in inte.rest.ex clausula generali infra quadriennium.vt
not.ff.ad tre.l.seruo inuito § cum pretor & l. diuus. de re iudi. nisi
istud iuramentum esset delatum aduersario legitime absente. quia
sententia que fundaretur super eo fundaretur super falsa suppletio-
ne facta contra absentem.& ideo esset ipso iure nulla. & maxime:
quia dicta suppletio est remedium extraordinarium quod facilius
obrumpitur.¶ Et ꝙ sit remedium extraordinarium apparet ex na
tura sui.Porro arbitraria fundantur super ęquitate. & vbi falsitas
ibi nō pōt esse ęqtas.predicta pbātur.ff.de iudi.l.si ptor.§.Marcel-
28 lus.Explicitus est articulus retractionis.¶ † Et no.ꝙ omnis pbatio
reponitur sub specie fidei ita ꝙ iudex est quod quoddam prędica-
mentum quod prędicatur de probatione.vt C.de edendo.l.ij.& ff.
de testibus l testium.in prin.quę.l.est tota aurea nec posset de ea mi
nui syllaba.& similiter ob carmen.§.testes.& l.in testibus.ff. eo.tit
Et si canonista vult se confirmare legistis in forma lecturę capiat for
mam Iac.Bu.in l.bonefidei.C.e.tit.in opponendo & in quęrendo
formam.d.Cyn,ibidem in lectione & si vult speculari videat Bart.
in l.admonendi.& me post eum. quęcunq; tamen optima sunt in
ista materia tā de gradibus fidei testiū quam de effectibus graduum
29 superius explicaui.¶ † Extra quęritur de mercatore qui parat se
ad fugam vtrum ad petitionem cuiuscunq; asserentis sibi deberi
poterit capi donec sibi satisdedit.respondeo aut post citationem
de eo factā parat se ad fugā & est suspectꝰ.& tunc aut detinet vt sa
tisdet:vt in aut.de exhi reis §.si vero et quidam. aut nondum erat
citatus.& tunc aut erat suspitio publica qa inceperat publicę diffa-
mari & erat suspitio in vulgo.& idē qa mala fama suspitionem indu
cit:vt l.nō oīs.§.a barbaris.C.de re mili.Et hoc si nō possidet immo
bilia

ADDITIO.

a ¶ Vide Aret.consi.lxxiij.inc.diligenter.& maturę.Alex.consi.lxxx.in ij. col.
uol.iiij.& aliquid per Fel.in c.cum olim col.x.ad fi.& se.de re iudi.

bilia vel possidet pauca: vt l. sciendum. ff. qui satis. cog. dic ꝙ a suspitionibus iudex debet informare animi sui motū & arbitrari super istis dummodo pcedat fides de debito quę pt etiam fieri sine libello: qa captura psonę est de pręparatorijs litis. Nec puto ꝙ hęc via habeat locum in materia capituli nouit. s. de iu. vbi misericors deus salutaria illis iudicia faciebat nam ibi non proceditur principaliter & pręcise secundum rigorem iudiciorum. sed eo modo quo procedit medicus qui extrahi catarată de oculo infirmi velit nolit pro inde deducens eū ad salutē videndi quę est plurimū salutaris. Itē nō nego quin in foro conscietię admittatur expurgatio per iurm. Nā mala conscientia esset venenum quod nisi vomatur interficit & impossibile est ꝙ cū sanitate mentis cōcordet: qa est contra naturā diuinę & humanę rotionis: & iō dolus non presumitur. tñ ad claritatē cōsciētię detegendā vt alij nō dubitēt pręstatur iuramentum purgationis, vt. C. de pęna iudi. qui male iudi. aut. nouo iur. Bal.

¶ De exceptionibus Rubrica.

1 *Exceptionem qui proponit eam probare debet.*

1 ¶ † Qui exceptionē pponit pbare eā dēt. ff. de pba. l. i exceptiōib[a].
a quia qui excipit quodammodo [a] petit. ff. rē ra. ha. l. amplius. & hoc quando exceptio supponit aliquod ens in rerum natura. Secus in mera negatiua: quia illa non est propriè, vt C. de non nu. pe. l. j. porro exceptio est petitionis vel actionis exclusio vel elisio vel suspensio vel repulsio & his finibus contenta est nec transit ad naturam reconuentionis vel plus petitionis & ideo vbi reperiuntur contraria iudicia puta tutelę & ne. gest. non potest ea sequi excipiendo: sed vt agat. vt l. iij. §. contrarium. & de cōtrario iudi. tu. & ff. cōmo. l in cōmodato. §. duobus. & adde qđ dicam. j. eo. c j. ¶ Itē scias ꝙ exceptiones omnes exclusiue non possunt opponi nisi per eum cui ex exclusione ius acquiritur. patet in exclusione vasalli & emphiteote quę ad nutum domini fit & non ad voluntatem tertij vt no. in l. ij. ff. si ager vec. vel emphi. petatur. & ibi glo. sing. Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide per d. Fel. hic. in iij. col. Et vltra alle. per ipsum uide omnino Moder. Bononienses in l. iij. in §. cato. cir. lxxxix. col. ff. de uerbo. obligationi.

CAP. I.

1 *Crimen occultum & alias non discussum contra testem opponi potest.*
2 *Exceptio falsi si probatur contra testem & statur in finibus solius exceptionis testis non punitur pena legis sed incidenter: & extra ordinem.*
3 *Testis interrogatus si confitetur crimen suum non punitur tamen de illo crimine pęna ordinaria.*
4 *Exceptio an opponitur contra testem etiam post sententiam.*
5 *Appellari an possit ab exceptione quę opponitur contra testem.*
6 *Innocentia an possit probari.*

DEnique. Si testis de crimine contra eum excepto couincitur vel alias conuictus appareat repellitur a testimonio sed de crimine non punitur si non tangit negocium principale. Et sunt tria dicta: secunda ibi. quod si: tertia ibi cęterum. ¶ Casus. quęsitum fuit a Papa vtrum contra testes possint opponi crimina de quibus nondum fuerunt accusati nec ꝯuicti vel confessi. respōdeo quod sic tamen opponens debet pbare anteq̃ sententia proferatur. secundo quęritur quid si fuerunt accusati vel conuicti vel confessi. respondeo non creditur eis. tertio quęritur nunquid exceptione criminum probata testes debeāt puniri pęna ordinaria illius criminis. rñdetur ꝙ nō. qa nō pręcessit in eis accusandis iudiciarius ordo pręsertim si crimen probatum contra testem non contingit causam de qua agitur. h. d. verbi gratia si testis est imputatus de adulterio & contra testes pbat homicidiū ista sunt separata. quia nihil habent commune. C. de accu. l. si quis homicidij. ¶ Exemplum autem quando tangit crimen est si cōtra testem probatur ꝙ est socius criminis vt C. de li. causa. l. si filiū & vide quod ibi no. fallit in crimine adulterij & lenocinij: vt ff. de adul.
1 l. ij. § si publico. ¶ † No. ꝯtra testem posse opponi crimen occultū & alias nō discussum. ¶ No. secundo ꝙ exceptio cōtra testem debet pbari ante sniam. Et tertio no. ꝙ snia lata principaliter cōtra testem facit fidem incidenter ad eum repellendum a testimonio. ¶ Not. ꝙ quando contra testē obijcit crimē testis admittit ad suā innocētiā expurgañ.
2 ¶ † Itē not. ꝙ si ꝯ testē pbat exceptio falsi & statur in finibus solius exceptiōis testis non punitur pęna legis: sed incidenter & exta ordinem dicit glos. no. in l. nullū. C. de test. que loquitur qñ testis cōuincit de falso pręsumptiue; pa variat vel vacillat nā cū ipso teste examinat crimē eius. sed si extrisecus & nō cū ipso teste et pęna extraordinaria nō imminēret ei qa ista emergēs examinat cū litigatore nō cū teste: vt elegāter dicit Inn. s. de test. c. cū clamor. & not. in d. §. si publico. & ff. de infa. Lucius. & s. de ordi. cogni. c. cū di-
3 lectus. §. quemadmodum. ¶ † In tex. ibi siue confessi. no. quod si testis interrogatus confitetur crimen suum tamen de illo crimine nō punitur pęna ordinaria; quia non agebatur ad hoc. dicit glo. decreti ꝙ semper modus agendi vel excipiendi debet inspici. ij. q vi. hoc quippe. & est glo. singu. ¶ Opp. quod contra testem non possit excipi de crimine nisi sit infamatus per sententiam quia solus reatus non infamat: vt ff. de infa. l j. & ff. de pe. l. quod ad statum & si non infamat ergo non inhabilitat. sol. dicit gl. qđ de iure ciuili procedit opi. fallit in periurio. ita no. glo. in d. l. Lucius. Sed de iure cano. inhabilitat. ¶ Tu dic ꝙ de iure ciuili nō eneruat; sed debilitat. vt not. ff. de sena. l. cassius sed de iure canonico eneruat nisi testis sit emendatus de crimine quod tamen post condemnationē nō pdest: qa in infamiā perseuerat: vt l. nō pōt ff. de fur. & qa reatus snia notatus oēm honorē excludit vt C. vbi sena. vel clari. l. j. Opp. ꝙ minus tps detur ad excipiendū cōtra testes quàm tempus sentētię: vt s. de proba. c. licet causam. so. a iure non dat minus tēpus sed a iudice sic. ¶ † Op
4 po. ꝙ exceptio possit opponi contra testem etiam post sententiā: vt C. de fal. l. querelā. sol. ibi lex loquitur de exceptione falsi. circa quam dic ꝙ per remedium restitutionis in inte. potest opponi post sententiam quę transiuit in rem iudi. sed ipso iure non. ff. de iudi. l. diuus. ff. de excep. l. qui agnitis. sed si non transiuit in rem iud. quia est nulla ipso iure pōt opponi: qa re vera sumus ante sniam: vt ff. de iud. l si prętor. §. Marcellus. & ff. de fal. si qs obrepserit. semel tamen opposita & reiecta iterato nō pōt opponi: vt ff. de fide instru. l. fi. in fi. nisi esset appellatū a repulsione vel a tota cā: ut C. de ap. l. p hanc.
5 ¶ † Opp. exceptio q̃ opponit cōtra testē est declinatoria sed exceptio declinatoria non resurgit in iudicio appellationum: vt C. de procu. l. ita demum. solu. dicit Bart. quod imo est peremptoria indirectę: quia perimit probationem causę principalis: & ideo appellatur ab ea tanquam a sententia lata super exceptione peremptoria: quia perempta persona testis perimitur eius dictum. Ber. Op. dicitur. hic ꝙ statur cōfessioni absq; alia probatione contra C. ad l. iul.
6 maie. l q squis. sol. hic ad repelleñ. Ibi ad capitaliter punieñ. ¶ † Op. ꝙ innocentia nō possit pbari. qa est mera negatiua & iam sunt di dicta contraria testificata. so. concedo ꝙ contra testificata non potest directo probari sed contra confessionem sic f'm Ber. tu dic ꝙ ipsi testes qui probant suam innocentiā sunt nouę personę: qa pbatiōes non fuerūt factę ꝯtra eos sed ꝯtra litigatores. ¶ Opp. ista litera innuit ꝙ testes sunt interrogandi de proprio crimine qđ est absurdum. so. imo non est absurdū sed iudici videtur hoc dictum est. s. de test. c. cum causam. Reliqua satis intelliges per te ipsum.

CAP. II.

1 *Reo excipienti contra actorem de excommunicatione maiori non obstat exceptio participationis ex qua minor excommunicatio irrogatur.*
2 *Reus si esset excommunicatus excommunicatione maiori, sicut accusator, an repellatur ab excipiendo.*
3 *Bannitus an possit opponere contra accusatorem exceptionem maiori banni.*
4 *Regula hęc dolum cum dolo compensari, multipliciter probatur.*
5 *Mulier quę nubit intra annum luctus non potest alteri similiter nubenti opponere de infamia vel de inhabilitate succedendi.*
6 *Statuto si caueatur quod bannitus non audiatur agendo nec excipiendo modo bannitus agit contra bannitum reus excipit de banno an possit.*

1 A Nobis. † Reo excipienti contra actorem. de excommunicatione maiori non obstat exceptio participationis ex qua minor excommunicatio irrogatur. h. d. secunda ibi. nos igitur. ¶ Casus Aliquis est excommunicatus maiori excommunicatione. qui a conuersatione secum in locutione vel conuictu recepit ab eo iniuriam accusat eum, excipitur quod accusator est excommunicatus: sed accusator replicat, ꝙ accusatus similiter est excōicatus. qa scienter participauit eidem: quęritur quid iuris. respondetur excipi posse de maiori excommicatione ab eo qui est irretitus minori. quia maior excommunicatio repellit à communione fidelium, minor à sola perceptione sacramentorum. ¶ In tex. ibi, in locutione. per hoc pbatur amicitia. vt singu. not instit. de iniur. §. fi. In text. ibi, scienter. ignorans enim nullum incurrit periculum: vt no. in l. j. & ij ff. de recepta. In text. ibi, participatione. no. ex conuersatione quem non obligari pęna reatus. vnde si quis conuersatur cum fure vel homicida, duntamen non participet in crimine non est criminosus. ¶ Op. & videtur ꝙ participans non posset excipere de excommunicatione. quia approbaret mores aduersarij: vt ff. de adul. l. si vxor. C. de inoffi. testa. l. parētibus. Sed ibi de minoribus agitur non proprie de crimine quia illi mores non cadunt in ius accusandi. quoniam aliū non lędunt: vt no. in l. j. §. exigit. de secundis tabu. Itē opponitur ꝙ nō dēt alij obijcere qđ ipse nolit seruare đ pbē. c. cū illorū. de leg. ij. l. pater §. liberatus. sol. pdicta argumētatio pcedit qñ sunt in pari cā. sed hic excōicatio nō est par. Itē fauorabilior est defensio quā replicatio. nā defensio semp reseruat. sed replicatio ñ qa replicatio

est fomentũ impugnationis & cui denegatur impugnatio denegatur replicatio cui autem denegatur impugnatio non propterea denegatur defensio,& per consequens nec duplicatio.argu.ff.de pe-
2 cu l.quæsitum.§.fin.& C.de excep.licet,cum l.seq.¶ † Modo hic quæro pone quòd reus esset excommunicatus excommunicatione maiori sicut accusator nunquid repellitur ad excipiendo.& videtur quod sic.quia replicatio exceptiõi præiudicat:vt C.de adul. l.quoniam Alexandrum.sed ibi erat exceptio non solum obstatiua sed etiam impugnatiua vt exceptio lenocinij. Item in persona excipientis non erat permissum excipere:quia erat seruili macula impedita.Item vt dixi non erat mera defensio.sed implicita cum impugnatione.vt ff de accu.l.seruos.dicendũ est ergo quòd excommunicatio actoris semper censetur maior quam excommuni-
3 catio rei nec vna excõicatio cõpensatur cum altera.¶ † Et est ar. qđ non compẽsetur bannũ cũ banno.& sic bãnitus possit opponere contra accusatorẽ exceptionẽ maioris bãni.arg.contra qa q nul alius est non potest opponere alteri de nullitate;vt j.eo.c. ecclesiasti-
a ce.dicas qđ si exceptio banni [a]reddit crimẽ nõ publice ꝑinde est ac si reus esset innocẽs.ff.ad l.iul.pecu.l.lege.§.fi.& ideo melior est semp conditio excipientis.fallit in illis delictis quę mutua cõpensatione tolluntur.ff.sol.matri.l.cũ mulier.C.de hęre.quoniam.sed ibi ratione sectę erat ęqualitas & ĩ eodẽ errore ꝑ cõsensus vtriusq; partis.Si autẽ exceptio & replicatio non tangunt crimen nec causam principalẽ potior est is cui debetur reuerẽtia ab aduersario:vt d.l.quoniã Alexãdrum.C.de adul.si aũt neuter alteri debet reuerẽtiam,deterior est cõditio agentis.vt hic.& l.ij.ff.ne qs eũ qui in ius vo.vi exi.fallit vbi excipiens intelligit exigere puta castitatem quã ipse non seruat:vt ff.de adulte.l.vxor.§.iudex.qa tũc melior est cõditio agentis qui fundat se in fundamento naturali & honesto, puta ex cõtractu dotis.ff.sol ma.l.vero atq; vxore.¶ Dicit Ber. qđ ille q ꝓsequit suã iniuriã,fauorabilior est reo opponenti excep.q iure publico competit & nõ ꝓprio ĩteresse.de hoc ꝑ Inn.j.de adulte.c.
4 intelleximus.¶ † Hęc regula dolũ cũ dolo cõpensari ꝓbat.ff.de cõpen.fiendũ.ff.de dã infe.l.ex dãni §.quoties ff.sol.mat.l.viro de inoffi.test.l.in arena.C.de l.b.cã.l.si filium.ff.ne quid in lo. publi. viij. §.idem autem ff de dolo.l.si duo ff.de cõtrahẽ.emp.l.si dominũ in fi.¶ Adde ꝙ qdã gl.voluit dicere ꝙ si duo se pariter vulnerãt,neuter punit.ff si qua pau. fe.dic.l.j.§.cum arietes.ff.ad l.aquil.quẽadmodũ.§.si nauis altera.Sed in hoc dicit ꝙ aut impetu defensionis vnus irruit in alterũ aľs nõ facturus.& tũc vterq; excusari propter metũ.ar.ff.qđ vi aut clam.l.si alius.§.bellissime.aut in pari odio,& neuter excusať.Ecõtrã alia pars brocardi dicit dolũ cũ dolo cõpensari.ff.de dã infe.l.q bona.§.si qs.qa vbi dicitur quòd debet quis ab alio postulare quod ipse illi non concessit, vnde qui non vult seruare statutum alteri,ipsum pro se implorare non potest, sed ibi est ratio.quia punitur quis in eo in quo deliquit. inde sumitur ar. quod ille qui non soluit collectam,non potest alteri opponere exceptionem non solutæ collectę.& quod ille qui vadit de nocte contra formam statuti nõ potest accusare alium euntẽ de nocte,nec ẽt testifi-
5 cari ꝯ eum.¶ † Item est ar.qđ illa quæ nubit intra annũ luctus, nõ possit alteri similiter nubẽti opponere de infamia,vel de inhabilitate succedendi.¶ Itẽ si duo pariter delinquunt non petendo tutorem.Itẽ qđ si duo tenẽt appẽsum,nõ põt vnus alterũ accusare. nã illa regula,qđ nõ possum vt ipse,possum vt quilibet de populo,nõ habet locũ vbi qs repellit doli excep vt j.e.c.cũ ecclesiasticę.Itẽ ꝙ dolus cũ dolo non compenseť.ꝓbať.ff.de excep.doli.l.apud celsũ. §.Marcellus.sed dic qđ vbi dolus fuit in exceptione quærenda non præua et iusta petitio,vt not.ff.de pact.l.iuris gentium.§.si fraudã. Item non fit compensatio.vt ff.so ma.l.si mora.sed ibi ideo qa maior est culpa commissionis q̃ omissionis:vt ff. de vsur.l. si cuius §.
6 de pteritis prętereea ibi non loquitur in dolo.¶ † Et pdicta faciunt ad quęstionẽ statuto cauet qđ bãnitus non audiať agendo nec excipiẽdo.modo bannitus agit ꝯ bãnitũ.reus si excipit de banno.Quæritur an possit & vr qđ melior sit cõditio rei.ff.de ver.ob.l.si seru⁹. §.si sequitur.ff. de ac.& ob.l arrianus.ff.de reg. iu. l. fauorabiliores. In contrariũ vr qđ cã intrinseca ex qua actor se fundat nõ est vulnerata in actore.sed extrinsecus vulneratur ꝑsona agẽtis & rei propter bannum.arg.ff.de mi.l.Papinianus exuli.ergo iustior est petitio actoris quam defensio rei.arg ff.depoli.l.bona fides. Item bannum est notorium per scripturas archiui vnde reus nõ excipiet sed d eleget inhabilitatẽ vel officiũ iudicis misericorditer implorabit: vt ff.de transa.l.vbi pactum.& ff.de iureiur.l.pretor.§.prętereea.ver. nec patietur.Sol.si agens agit ad commodum fisci melior est conditio agẽtis.arg.in l.j.C.de preci.impe.offer.sed si ad commodum. propriũ melior est conditio rei Barto.in l. cum mulier.ff.so.matri. dicit ꝙ nõ valet statutũ remouẽs defensionẽ.sed malè dicit ĩ defensione ciuili.tu dic ꝙ statutũ qđ denegat exceptionẽ debet intelligi nisi sit talis exceptio vt defensio quę ex eodẽ vel alio statuto municipali sit permissa:quia semper in statutis intelligitur illa clausula saluo alio statuto compatibili.vt not.Bart.in l.j.§.j. ff. quod vi aut clam.& in c.dilecti.infra eo.

ADDITIO.

a ¶ Vide do.Alex.consi.lxv.circa fi.ij.colum.& se.in iij.volu.

CAP. III.

1 *Impedimento simili qui laborat non potest illud alij opponere.*
2 *Reus excommunicatus an possit obijcere actori de excommunicatione.*
3 *Annulare non potest alium illud quod nullum est.*
4 *Excipere nemo potest etiam de nullitate nisi sua intersit.*
5 *Beneficia plura quare quis non potest habere.*
6 *Nomine proprio qui non admittitur an alieno nomine admittatur.*
7 *Recipi se petens inter antianos pro arte mercatorum an possit opponere quilibet de illo consortio.*

Cum ecclesiasticę. Qui plura beneficia contra ius possidet contra alium de pluralitate non excipit. h. d. ¶ Casus. quidam Iacobus fuit inuestitus per d. Papam de quadam prębendam vacante in Nonarieñ.ecclesia & de mandato ipsius in corporalem pòssessionem dictę prębendę inductus.canonici Nouarieñ.non permittebant possidere. vnde Iac. prędictus in pręsentia Papę petit possessionem.Canonici proposuerunt contra eum ꝙ in alia ecclesia beneficium obtinebat.iste replicauit ꝙ illi erant plurales quęrit quid iur.Papa mãdat epõ Laudensi quatenus faciat dictum Iac.pacifica possef. dictę prębendę gaudere de qua fuit ꝑ Celestinũ papã hacten⁹ ĩuestit⁹.Nec ob.exceptio ꝓdicta quã nõ pñt ei opponere cũ & ipsi varia bñficia diuersis eccl̃ijs hñt no-
1 scãt.¶ † No.ꝙ q siĩ ĩpedimẽto loborat nõ põt illud alij opponere.Ber.in summa.& facit ad.q.de habentibus duo molendina in flumine publico & vtrunq; contra ius nam neuter alterum trahit ad ius, licet inuicem se turbent:quia contra ius publicũ possident.De hoc per Cy C.de ser.& aqua.l.si manifestè.& per Bar.ff de flu.l.quo mi-
2 nus.¶ † Op.isti opponentes erant rei, sed in pari causa melior est conditio rei.vt ff de exce.do.l.apud Celsum §.aduersus.hinc est ꝙ reus excõicatus ꝑõt obijcere actori de excõicatiõe.vt j.eo.c.dilecta & c.dilecti.so.aut persona opponens repellitur ab opponendo, & loquitur hic:quia non prius iuris ratio quàm ꝑsonarum quęrenda est ff.de iur.codi.l.quidã referunt.C.de adul l.quoniã Alexandrum. aut nõ repellit ab opponẽdo. & tunc loquit contrariũ.¶ Sed tunc quęro quare hic repellit ab opponẽ.rñ.qa qđ non reputat iniquũ in sua ꝑsona nõ dẽt reputare iniquũ in ꝑsona alteri⁹.ff.de solu.l.j.§.j.s. de cõsti.c cũ oẽs.ff.de pac.l.cũ in eo.& in prin.decre.¶ Sed ꝯtra immediate opponiť.nã iste Iac.non solũ trahebat canonicos ad cãm sed ipsã eccl̃iam ẽt cui⁹ interest ergo saltẽ noĩe eccl̃ię pñt opponere exceptionẽ pluralitatis cũ eccl̃ia si ĩ morbo ñ laboret & possit ꝑ quęcũq; defendi.vt C.de sa.san.ec.l.sancimus.so.Vin.cõcor.istam opi.ꝙ si noĩe ecclesię obijciať đ iniusti tia petitoris repellit petitor ab agẽdo.hoc tenet Inno.Host.& Ber.in fi.gl.qa delictũ ꝑsonę non dẽt nocere eccl̃ię cui⁹ ĩterest nõ vsurpari ab indignis & intrusis.sed hęc so.vr cõtra tex.q dicit faciat pacifica possessiõe gaudere.Nam hoc tãgit ius eccl̃ię de necessitate.vt C.ne vxo.ꝓ ma.l.ob maritorũ. & j.de ꝯcef.ꝑben.c.cũ nr̃is.& ꝑ Inn.s.de ma.& ob.c.inter quatuor & iõ Tanc.& Io.dicebãt ꝙ nec suo nec eccl̃ię noĩe poterat obijci pluralitas.& hoc iõ qa iste Iaco.iã fuerat inuestitus & erat in quasi possessiõe.vel dic ꝙ istud est possessoriũ adipiscẽdę ĩ quo melior ẽ cã petitoris hñtis ius apparẽtis nõ existẽtis.C.de edi. di. Adri.tol.l. fi.gl.Ber.finaliter residet cũ Vin.¶ Tu dic ꝙ aut mãdatũ dirigitur canonicis.& est vera opi.Io.qa cũ ecclesia non trahať in iudiciũ nec nomineť in iudicio nõ põt excipi noĩe eccl̃ię.& hoc mãdatũ ñ dirigetur in executione facti;sed si mãdatũ dirigeť in receptiõe iur.ipsi capitulo tunc esset vera opi. Vin. vt s̃.de rescri.c.eã te.hic aũt dirigebať in receptiõe facti:qa iã erat inuestitus.Itẽ ille qui excipit cõtra iã ꝓpuisũ crimina vel defectus dicit accusare & tenet partes actoris.ergo replicãs vr̃ excipere & tenet partes rei vt in aut.qũo opor. epi.§.si qs autẽ talis.& iõ m irũ si gaudet bñficio reorũ vt in aut. de san.epi.§.si qs aũt. Vlterius op.impetratio istius Iac. fuit subscripta ergo nulla.vt s̃.de rescrip.postulasti.ergo qlibet canonicus potest de nullitate obijcere.rñ.Ber.qđ nulla est impetratio tñ põt oppo-
3 ni de nullitate ꝓpter personę vitiũ opponẽtis.¶ † Ex hoc no.duo. primo ꝙ illud qđ est nullum ñ põt aliũ annulare.scđo ꝙ illud qđ est nullũ habet ꝓ aliquo si de nullitate ñ excipit.idẽ nõ.ff.de ma. te. l.q habebat.& est ar.ad qſtionẽ si statutũ dicit ꝙ non possit excipi de
a nullitate [a] ꝙ licet tale statutũ ñ inducat valitudinẽ in actu tñ inducit ęquipollẽs quo ad iustitiã fori postea Ber.dicit qđ istud est nullũ & potest dici nullũ per eũ cuius interest nõ per aliũ cuius nõ ĩterest.
4 ¶ † Ex quo

ADDITIO.

a ¶ Vide allegata copiose per do.Alexand. in l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudica.

4 ¶† Ex quo collige qđ etiã de nullitate nemo põt excipe nisi sua in tersit.nimirũ qa nõ est aduersarius legitimus.nam oĩs aduersarius debet esse legitimus.C.de edi.di.adri.tol.l.fin.& not.hęc Ber. in gl. in prin quia certa scientia principis habet vim dispensationis & super pluritate beneficiorũ.& idem operatur proprius ipsius dumtamen de certa scientia vel de motu,proprio fiat expressa mentio in literis.Nam hoc debet de tenore literarum alias peccant in stilo & in vulgari forma.vnde aliter quàm per literas certa scientia principis & proprius motus non possunt ꝓbari & literę sunt imꝑfectæ.vt in c.si motu ꝓp:io.de pben li.vj qa nihil substãtiale dẽt omitti in literis.si tñ princeps faceret gratiã oraculo viuæ vocis & no per bullã posset ꝓbari certa sciẽtia per testes.ar.C.de te.l.oĩm & ita sentit do.
5 Old.in consiliis. ¶† Quero quare qs non põt habere plura bñficia. rñ.ꝙ non potest facere residentiã nec ꝓcurare vtilitatẽ ecclesiæ. & qui nõ residet fructus residẽtiæ habere nõ debet.vt C.de sa.san.ecc.
6 l.qui sub prę extu.¶† Vltimo quæro vtrũ qui non admittitur noĩe proprio admittatur noĩe alieno est hic ar.qđ no.nã qui nõ põt postulare pro se nec pro alio.vt l.j. § initiũ.ff.de postu. facit qđ no.ff. de exce.l.modestin⁹.sed Dy.ibi dicit qđ id qđ nõ possum facere ꝓprio noĩe possum facere alieno ẽt ad meã voluntatẽ & tanq̃ ꝓcu. in rẽ meã per.l.si his qui literis §.fi. ff.de exce rei iu. & ar.C.de peti.
7 hære l.hereditas materterę. & adde quod dicam.j. c.prox.† Quidã petebat se recipi inter antianos pro arte mercatorum,an possit opponere quilibet de illo consortio.respõ.sic.quia defendit ipsum cõsortium cuius est membrum.arg.C.de procuratoribus.l.exigendi. & in glo.huius.c.in princi.& in fi.quia interest consortij ne ab incõgruis vsurpetur.argu.C.de test.l.consulta diualia.in fin. de nume.& actu.l.in prouincijs.li.xij.nisi deponeret defectum in quem ipse incidit,& esset remotus.Casus est hic not.

CAP. IIII.

1 *Iudex debet statuere terminum generalem ad omnes dilatorias proponendas.*
2 *Exceptiones contrarias an quis simul possit opponere.*
3 *Exceptio procuratoria debet esse tertia in ordine: & si opponatur simpliciter, videtur opponi solenniter, & sub ordinato modo ordine scripturę non attento.*
4 *Ordinarium se prętendenti si obijciatur quod est intrusus non potest ipse cognoscere nec procedere nisi sit in possessione iurisdictionis sed debet cognoscere superior.*
5 *Dilatione pendente ad respondendum positionibus an currit dilatio ad probandum.*
6 *Actore instante si reus petit sibi assignari terminum ad excipiendum an possit.*
7 *Declinatoria fori orta de nouo an possit opponi post lit.contest.*
8 *Protestatio seruans ius protestantis an debeat continere quid certum.*
9 *Assignari an possit vna dilatio ad proponendas omnes exceptiones peremptorias.*
10 *Exceptio dilatoria solutionis an impediat lit.cotest.*
11 *Exceptio peremptoria que oritur post lit.contest. non ex vetustiore causa: sed ex nouissima an possit opponi.*
12 *Exceptiones peremptorię contrarię an possint simul opponi.*
13 *Maleficium an possim negare et excipere quod feci ad meam defensionem.*
14 *Dilatio quęlibet quare est per emptoria excipiendum & non dilatio ad comparendum.*
15 *Exceptio inuentarij an sit peremptoria vel dilatoria.*
16 *Exceptio macedoniani an possit opponi post generalem terminum opponendarum exceptionum.*
17 *Exceptio rei iudi.si est opposita ad obuiandum ne procedatur & fuit assignatus terminus ad eam probandam: sed excipiens deficit in probatione & succubuit an poterit de nouo opponere in vim peremptorię.*
18 *Exceptio rei iudi.vel iureiur an.an intelligatur in generali termino ad excipiendum.*
19 *Exceptio quę apponitur cumulatori actionum an sit peremptoria vel dilatoria.*
20 *Exceptio inopie principaliter est peremptoria: sed potentialiter est dilatoria.*
21 *Sententia contra exceptionem lata an tollat exceptionem ipso iure an ope replicationis.*
22 *Absolutoria lata obtentu exceptionis peremptorię non perimit actionem ipso iure: sed interdum elidit eam.*
23 *Exceptio hęc tu non debes audiri quando sit dilatoria & quando peremptoria.*

PAstoralis. Iudex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas post quẽ nõ audiet excipiẽtẽ nisi in trib⁹.casib⁹.prim⁹ est virtute ꝓtestatiõis.scd̄s est virtute nouæ originis exceptionis.tertius est ꝓpter notitiã exceptionis occultę q̃ ignorantia ꝓbat
1 p sacramẽtũ.h.d.Casus patet ex pdictis.¶† No.primo ꝙ iudex dẽt statuere terminum generalẽ ad oẽs dilatorias prodonẽdas. ¶ Scd̄o no ꝙ iste termin⁹ hẽt vim pereptorij licet nõ expr mat.ꝓcor.j.eo c.j.in cle.¶ Tertio no.ꝙ ꝓtestatio fingit retro factũ id qđ postea fit. ar.ff.de so.l.modestinus.ff.qui satis.co.l.si fideiussio.in prin.ff.de no. ope.nun.l.de pupillo.§.si qs ipsi ꝑtori.C.de his qui p metum iudi. non ap.l.j.¶ Item not.ꝙ terminus ad excipiẽ.non intelligitur de exceptionibus de futuro descẽdẽtibus. ar.ff.qđ cuiusq; vni.no.l.itẽ corũ.§.qđ si actor.qa tractus futuri tpis nõ spectat ad iudicẽ cũ nihil sit.ff.de v sur.l.j.§.j.¶ Itẽ not.hic ignorãtiã ꝓbari ꝑ iuramẽtum tñ istud iuramentũ posset reprobari si ꝓbaret fama cõis in contrariũ ut elegãter no.in l.si tutor.C.de peri.tu. itẽ si essent ꝓsumptiões de scientia.nã vna vehemẽs ꝓsumptio tollit aliã & inducit ꝯrariũ. vt.C.de in integ.restitu.l.diuus. C.ne de sta.defun.l. si mater & hic.
2 ¶†Primo quæro non sequẽ.ordinẽ gl.sed ordinẽ ꝓcessus vtrũ ꝯrias exceptiones possit qs simul opponere. & vr̃ ꝙ sic qa simul currit tps proponẽdi vt hic in ꝯriũ vr̃ qa licet qs possit ꝓponere ꝯrias exceptiones.non tñ ꝯrio modo nec ecõtrario tpe.nã inter exceptiões est ordo sicut inter actiones qa ille qui excipit vr̃ agere.vt nõ.j.de reli.do.c.cum dilectus. & ideo dic in oppo. seruanda est natura exceptionis.nam verbi gratia exceptio suspitionis debet esse prima in ordine tñ forte ad istam oppon.non potest assignari alius terminus iur.vt in auth.offeratur exceptio iudicis aĩs incongrui:vel incõ
3 petentis debet esse secunda in ordine. ¶† Exceptio procuratoria debet esse tertia in ordine.& si opponatur simpliciter,videtur opponi solenniter & sub ordinato modo ordine scripturę nõ attento. quod est notandum.vt no.Bar.de re iudi.l. quidam consulebant.& c.inter monasterium.de re iu.per Inno. & cũ allegabitur iudex suspectus,protestabitur ꝙ per hoc nõ intendit eum fuisse delegatũ legitimè,ne per hoc perdat alias dilatorias fori.vel dic ꝙ excipiens nũquam affirmare videtur vel renũciare exceptionibus contrarijs.vt sing.no.gl.ff.de re.iur.l.nemo ex his.imo nec qui replicat,videtur fateri intentionem excipientis. casus est not.s.ca. cum ecclesiasticę. quia si ibi replicans videtur fateri se pluralem,esset ꝓpria voce cõuictus,& repelleretur ab agendo saltem officio iudicis c.j.de regu. iur.li.vj.Et contra omnes exceptiones potest iudex seipsum informare in iudicio præterquam contra exceptiones suspicionis secundum Bartol. ¶† Item si obijcitur ei qui prætendit se ordinarium
4 ꝙ est intrusus non potest ipse cognoscere nec procedere nisi sit in pos.iurisdictionis sed debet cognoscere superior. intrusus autem est ille qui sine vlla electione & sine titulo sedem inuadit qui tenetur crimine falsi.ff.de fal.l. eos qui.¶ Item si opponitur ei ꝙ causã est sua aropria nõ potest ipse cognoscere etiam si esset sua propria ratione sportularum.vt no.ff.ad muni.l.de iure.quod est verum nisi in possessione qa vsus possessionis nemini debet interdici vt in auth.de iudi.§.ne autem labor. Et ita debet intelligi quod not.Ber.
5 in d.l.de iure.& d.l.quidã cõsulebant.¶†Sed nunquid dilatione pendente ad rñ.positionibus currit dilatio ad probandum. & videtur ꝙ non.vt ff.de adul.l.si maritus.ver.vbi vero.& ff.de excu.tu.l.diximus.Contra dico quod interim non impeditur probare:cum possit interim facere iurare testes & producere instrumenta.& si hoc nõ facit sibi imputet. vt l. non enim.ff.ex qui. cau. ma.& l. pupillus.ff. de dam.infec.l.si finita.§.si quis metu.ij. rñ.ff.de ex.tu.l. non tantũ. ¶ Quæro an iudex delegatus possit assignare hanc dilationem generalem añ lit.contest.& videtur quod non.vt ff.de procur.l.si reus. sed ibi loquitur in diffinitiuo præcepto hic in preparatione litis.
6 ¶† Sed pone reus actore instante petit sibi assignari terminum ad excipien.nunquid potest.& videtur quod non quia petit contra se: sed dic quod si vult se arctare mos ei gerendus est. vt ff.de proba.l.
7 circa eum.¶† Quæro nunquid post li.contre.possit opponi declinatoria fori orta de nouo.rñ.sic.C.de consor.eius lit.l.ij.ff.si quis cau. l.si autem ff.de excu.tu.l. idem Vlpianus. & ff.de leg.j.l.nemo põt.
8 ¶† Quęro dicitur hic,ꝙ protestatio seruat ius protestantis: nunquid ista protestatio debet continere quid certum.Dicit Ber. not. quod sic.idem si quis protestatur exceptionem contra testes quia debet exprimere speciem.s.qualitatem futurę obiectionis:alias nõ valet cum sit incerta protestatio. Et hic qñ testes sunt noĩati in iudicio.qđ est no dignũ:tñ aduocati in hoc forte errant:qa credũt ius forte esse saluũ ex generalitate verborũ,qa nõ videt ꝯsentire qui cõtra ꝓtestat. ff.de reli.at si quis.§ plerique.Dicit Accur.qđ protestatio
9 dẽt cõtinere cãm.ff.de no ope. nun.l.nõ solũ. §.j.¶† Quæro vlteri⁹ nũquid ad ꝓponendas oẽs exceptiões peremptorias possit assignari vna dilatio.Ber.dicit qđ non Dyn.in c. indultũ tenet contrarium Ia.bu.dicit ꝙ oĩa q extra iudiciũ fiũt si in iudiciũ deducantur incipiunt esse in iudicis potestate ff qui satisd. cogã. l.de die.dic ꝙ opi. Ber.est vera si exceptiones non sunt simul tractabiles alias est vera opi.Dy.vt not.Cy.C.de inoffi.testa l.eum qui.& l. contra maiores.
10 ¶† Scd̄o querit an exceptio dilatoria solutionis impediat li.contest.rñ.sic si est exceptio ꝓbata ꝑ cõfessionẽ vel alias liquida.Inn.& tunc absoluit reus ab obseruatione iudicij: sed si non est liquida reseruat post lit.contc.Inn.& tunc si ꝓbabitur nõ absolueret reus:sed condẽnabit duplicatis inducijs nisi esset dies incerta qa tunc absoluetur interim.l.pecuniã.ff.si cert.pe.nisi esset casus specialis in quo

ante

ante diẽ nõ nasceret actio vt in vsufru.ff.qñ.di.vsusf.le.ced.l.j.in fi.
¶ Dicit Inn.qđ qñ exceptio dilatoria solutionis reseruat probanda
post li.cotest.debet ꝓbari ante publicationẽ testiũ actoris. nã post
publicationẽ nõ potest addi dies ꝓbationis iure actoris ſm Inno.
& idẽ ait qđ initiũ lit.dicitur li.conte.& post anteq̃ ad alia diuerta-
tur.Inno.& idẽ ait qđ exceptio dilatoria solutionis.ideo dẽt oppo
ni in initio qa est modici ꝑiudicij.Inn.imo etiam qa est exceptio or
dinis.ar.ff.man.l.si mandauero tibi vt ꝓ me in diẽ.in princi. idẽ ait
qđ si eadẽ exceptio est peremptoria solutionis & dilatoria lit.debet
li.contest.differri.eius ꝓbatio nisi esset exceptio nullitatis sententię.
Inno. hoc vide in l.vl.C.de or.cog.vel nisi elideret literas qa tũc to-
tũ elideret.Inno.subaudi & opponat in foro que adoptet ad hoc.
11 ¶ † Quæro nũquid exceptio peremptoria quæ oritur post lit.cõte.
nõ ex vetustiore causa:sed ex nouissima possit opponi.dic qđ sic si
superuenit ex facto actoris.secus si ex facto rei.vt ff.de condi.fur.l.
siue manifestus.§.fi.intellige quãdo exceptio subtrahit actori exer
citiũ.nã ius agẽdi nõ absorbet ex toto.vt ff.de rei ven.l.si post acce
ptum.Item qñ durant reliquię agẽdi vincit actor licet actio sit alte
rata.vt ff.de insa.l.seruus de hoc per Bartol.in l.j.ff.de exceptionĩ.
12 ¶ † Quæro nunquid exceptiones peremptoriæ cõtrariæ possunt si
mul opponi.dic ꝙ aut per mandatum perdit ius opponendi.& nõ
possunt simul proponi.aut nõ perdit ius opponẽdi.& tunc sic:sed
quõ hoc cognoscam vtrum perdat ius opponendi necne.rñ.si pro
positio vnius exceptionis transfert in aduersarium onus probandi
a tunc perdit ius[a] opponendi aliã exceptionem. vt ff.de proba.l.cũ
indebito.sed si non transfert onus probandi tunc non perdit secun
13 dum Bar.qui ita elegan.not.ff.de exce.l.nemo prohibetur.¶ † Quę
ro nunquid possum negare maleficiũ & excipere ꝙ feci ad meã de
fensionem.rñ.sic.qa ista non sunt cõtraria qa nõ dicit maleficium
nisi sit punibile sed si dicerem non occidi:sed feci ad meã defensio
nem essem mihi ipsi cõtrarius & nõ audirer simul negando & exci
piendo:sed conuictus super negatione bene possem postea excipe
re ꝙ feci ad meam defensionem:qa etiam si vellem sponte renũcia
re huic exceptioni non possem cũ sit de iure naturali.vt sing.& ex-
presse not.ff.de pac.l. pactum inter hæredẽ.nec ob.quod viderim
14 cũ iuramento per id quod no.Innoc.s.de iureiu.mulieri.¶ † Quæ-
ro cur est peremptoria quælibet dilatio ad excipiendum & nõ dila
tio ad comparendum. respon. quia prima est breuiatoria litis. se-
cunda moratoria est & expectatoria absentis & quælibet dilatio ser
15 uat naturam suam & fines ad quos est producta. ¶ † Et secundo
quæro an exceptio inuentarij sit peremptoria vel dilatoria. respon.
dum fit inuentarium est dilatoria. sed post factum inuentarium si
bona non sufficiunt:nec est spes quòd fiant soluendo est perpetua.
ergo peremptoria.Si autem quis defecit in confectione inuentarij
tunc exceptio est falsa.si autem quis adiuit hæreditatem absque
protestatione inuentarij tamen si tempora largiuntur puto quòd
tacite insit reseruando iur. cum sciat ius suum durare: nec fecerit
aliquem actum contrarium aliàs secus. C. de iure do. impet. l.ij.
16 ¶ † Quæro de exceptione macedoniani an possit opponi post ge-
neralem terminum opponendam exceptionum.& videtur quod
sic:odio creditoris.& ne etiam per sententiam possit fieri fraus ma
cedoniano.ff.ad maced.l.tam & si.idem in excep. banni odio ban-
17 nitorum.ar.ff.de aleato.l.j.§.quod autem.¶ † Quæro,pone,excep-
tione rei iudicatæ opposita est ad obuiandum ne procedatur, fuit
assignatus terminus ad eam probandam: sed excipiens deficit in
probatione,& succubuit,an poterit de nouo opponere in vim pe-
remptorię? & videtur quòd sic:quia diuersa videtur exceptio.nam
quod opponitur in alia virtute videtur opponi alia spem.Item an-
te li.contest.hęc exceptio est summaria. post. lit.contest.est plena-
ria.vt ff.de iureiur.l.nam & postea.in prin.so.si fuit reiecta & pro-
bata tanquam non vera potest de nouo opponi secus si tan-
quã non probata.ideo non fuit approbata.tunc denuo opponitur
arg.ff.de compen.l.quod in diem.§.j. Dicit aliquis si habeo duo re
media eligendo vnum prętudico mihi in altero.ff.de pac.l.rescrip
tum.§.si pacto.sol hic ambo ad excipiendum ibi alterum ad agen-
18 dum erat.¶ † Sed nunquid in generali termino ad excipiendum
intelligitur exceptio rei iud. vel iureiu. & videtur quòd non tum
quia priuilegiatæ sunt,tum quia duplices seu mixtę vt not. Inno.ĩ.
de instit c.cum venissent.nam ex vno fonte duę exceptiones tan-
quam duo riuuli oriuntur. secundum Innoc.dic includi ante lit.
contesta.inquantum declinatoriæ post lit.contesta.inquantum per
emptoriæ.& ideo considera in quo statu causę fuerit assignata dila-
tio qa actus agentium distinguuntur secundum tempus. ar.ff.de te
19 sta.l.titianus:¶ † Quæro utrũ exceptio quæ opponitur cumulato-
ria actionum sit peremptoria vel dilatoria. rñ.si electione tolluntur
est peremptoria & potest opponi post li.conte.vt l.j.C.de fur.sed si
electi suspendũtur est dilatoria & debet opponi ante lit.conte.ff.de
euic l.si mãcipiũ.§.i.ille autem præelectione suspendũtur quæ præ
ferri debent.& idẽ in causa seruitutis quæ nõ debet differri cũ sit ac
cessoria nõ suspendit quinimmo posset cumulari principale acces-
sorio.licet secus ꝯtra. ff.de exce.l.sed si ante.qa maior causa prius
mota facit interim silere minorem non econtra secundum Iac.de
20 Are.ibidem.¶ † Quæro quid de exceptiõe inopię.rñ.principaliter
est peremptoria sed potẽtialiter est dilatoria.ff.de mu.& ho.l.cura.
§.deficientium.tamen inops non cogitur iudicium pati.ff.de ꝑcu.
21 l.Titius.ff. man.l.idemq; §.si ignorantes. ¶ † Quæro an sententia
contra exceptionem lata tollat exceptionem ipso iure an ope repli
cationis.& videtur quod ipso iure.arg.ff.de fideicom.l. si plures.in
contrarium videtur. Nam non operatur plus sententia q̃ consen-
sus:sed per conuentionem non tollitur ipso iure quia omnis exce-
ptio plurimum facti habet quod pro infecto haberi non potest ita
vt radicitus euellatur. ff. de capti. l.in bello. §.factę. ff.de pactis.l.si
vnus.§.pactus. ne quod ꝯcedo.Nam econtra sententia feratur pro
excipiente nõ tollit actionẽ ipso iure nisi in casibus in quibus tol-
leretur ipso iure per pactum.nam sentẽtia habet vim pacti nõ vim
acceptilationis imo minoris est authoritatis in hoc quã pactum nu
22 dum.vt no.in l.ij.ff.de iureiu.¶ † Ex his cõcluditur quòd absoluto-
ria lata obtentu exceptionis peremptoriæ nõ perimit actionẽ ipso
iure sed interim elidit eam.Sed Pe. de bella per. dicit quod ipso iu-
re tollit vt aliquid addat cum per exercitium posuerit actorem in
conflictu exercitij nudi sustulit actionem habitualem:& etiã ipsum
agere actu.& sic vulnus adiunctum vulneri inducit extinctionem
subiecti cum & iudex hoc sentiat & intendat extinguere omnẽ li-
tis radicẽ & materiam ꝓducẽtem.ff.de fideicom.l.si plures. sed ibi
in exceptiõe diuidẽdarũ est de ꝓpria materia ipsius exceptiõis quæ
obiecta & obtẽta resecat actionẽ ipso iure.ar.ff.ad.l. Fal.l.linea mar
garitarũ.Considera tria.s.factũ & cũ isto nõ certa sñia: qa nõ ꝓsup-
ponit ipsum inesse.& sic nõ intẽdit cũ eo iure duellũ. Itẽ obligatio
naturalis & nec cũ ea non certat:qa nec ea parit iudiciũ.& ciuilis &
cum ista tanquam mater actus cõflictat.¶ Et adde ꝙ interdũ qs vin
cit vt reus & postea facto suo ꝑdit vt actor qa mutat sibi qualitatẽ
litis.ff.de condi.inde.l.Iulianus.ibi eñ vicerat vt reus.postea si agit
cõdictione indebiti succũbit.vt qa iniuste agit repetẽdo verũ debi
tum:qa cõdictio indebiti naturalis esse debet & vera.vt eo.ti.l.inde
biti cõdictio.interdũ qs succũbit vt reus & vincit vt actor: vt ff.de
excep.l.vendicantẽ.s.de iureiu.debitores.ff.de cõdi. sine cã l.fullo.
interdũ quis succũbit vtroq; iure.ff.de conpẽ.l.quod in diem.§.j.C.
de fide instru.l.si.in fin.interdũ quis vincit vtraq; via. ff.de iureiur.l.
23 sed si possessori.rñ.¶ † Vlterius quærit de ista exceptione tu nõ de
bes audiri.rñ.hæc exceptio est indifferens:nam prout per offerentẽ
adaptatur ad differeñ.verbigratia nõ debes audiri donec es excom-
municatus tunc est dilatoria.s.de consti.c.ex literis. Sed si adapta-
tur ad perimendũ vt non debes audiri: qa perpetuo bannitus es &
confiscatus tunc est peremptoria.sed Iaco.Bu.dicit quod ista exce-
ptio multiplex est & in quolibet actu per se nascitur.ar.ff.de vsufru.
accre.l.j.in fi.& ideo omissa in ꝑrioribus possunt in posterioribus
actib9 opponi.secus si esset omnino omissa arg.ff.de iud.l.sed si su
sceperit secundum Iaco.But.qui ita subtiliter no. ff. de cõdi. inde.
l.eleganter.§.si quis post in antiqua sua lectura.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ias.in l.j.col.ij.C.de erro.calc.dum alle.Pau.de ca.consi.xxxiiij.& d.
Fel.in vlt.col.& se.

CAP. V.

1 *Excommunicatus an & quando non sit admittendus ad exipiendum contra electum.*
2 *Excommunicatus an possit appellare extra iudicium.*
3 *Excommunicatus an possit iurare de calumnia.*
4 *Excommunicatus an iuste possit peti se absolui.*
5 *Excommunicatus an possit opponere exceptionem compensationis.*
6 *Excommunicatus an possit pro suo interesse se opponere excommunicationi sententię.*
7 *Exceptio compensationis an posit opponi coram arbitro.*
8 *Compromissum si sit de re an poterit excipi coram arbitro de precio non soluto.*
9 *Excommunicatus an posit petere executionem sententiæ.*
10 *Excommunicatus an posit donationem insinuare vel bonorum possessionem cognoscere.*

CVm inter. Excõicatus excipere potest & appellare & oẽm suã defensionem facere põt.scđa ibi inquisitioni.¶ Casus.p ꝓcuratores cuiusdã nobilis excõicati cõuẽti opponebat exceptio suspitionis contra iudices.Quærebatur an possit.rñ.ꝙ sic.qa excõicato cõceditur defensio.& ianua defensionis est iudicis recusatio hoc ꝓbatur ex intentione Papę.qa ex certa sciẽtia nõ cõsueuit cõmittere causam iudicibus suspectis.Item hoc patet de equitate naturali. qa iudiciũ nõ debet claudicare vt actor possit impugnare & reus nõ

possit

posset se defendere. Item si defensio denegatur excõicato potest appellare sed reconuennire nõ põt qa recõuenire est impugnare. No.
1 quod quilibet potest se defendere. ¶† Quæro de quo reo loquitur hic. rñ. de reo qui trahitur ad causam qui vocatur reus necessarius. nam iste eo quod citatur persona eius legitimatur per aduersarium. nam ideo citatur vt cõpareat. & finis citationis est vt audiatur in iuribus suis. vt no. in l. j. §. cum dicitur. ff. si cui p usquam per l. fal. Reus autem qui non trahitur ad cãm quanquam iudicium aperiat sibi viam ad opponeñ. & contradiceñ. dicitur reus voluntarius in quo distinguit aut ad eũ ptinet ꝓpriũ cõmodũ uel incõmodũ. puta qñ petitur restitutio in integ. aduersus sñiam generalem vel aduersus aditionem hæreditatis & creditor se opponit pro suo interesse. & istæ adhuc dicitur reus necessarius: quia eo non cõparente res sua esset peritura. aut non consistit proprium interesse vt quãdo opponuntur crimina electo & defectus & iste talis oppositor dicit reus voluntarius. & si est excõmunicatus nõ debet audiri. quoniam ipse nõ trahitur ad cãm sed alium trahit. Et dicitur potius impugnare quàm impugnari quod tene menti. Quod aũt impugnatores voluntarij sint actores apparet quia habent necesse offerre libellum quem reus de necessitate non habet offerre. sed Inno. dat pro regula ꝙ nunquam reus voluntarius si est excõicatus admittitur ad cõtradicendum. & est reus voluntarius oĩs qui nõ est noĩatim citatus. vnde contra minorem petentem se in integrum restitui contra aditionem hęreditatis nõ potest excipere excommunicatus ꝭm Inn. Non credo ꝙ bene dicat quia citari debet per edictum generale quod idem operatur ꝙ speciale nisi dicas ꝙ non citatur nisi inquãtum sua credat interesse imo certe causa sua iubetur comparere vt in auth. de hære & fal. § si vero obsint. Et ideo Inno. hic errauit de forma citandi. nota. ff. de no. oper. nunt. l. de pupillo. §. meminisse. C. si man. ita fue. alie. ne ꝑsti. l. ea quidem. Dicit Inno. quod excommunicatus nõ est admittendus ad excipiẽdum contra electum qđ verum est nisi dicat beneficium ad se pertinere quia ius suum põt
2 defendere. dicit Inno. quod † excommunicatus nõ potest extra iudicium appellare: quia talis appellatio non est defensio sed procuratio ad cãm. Si tamen ante appellasset excõmnicatio sequens non repelleret eũ a ꝓsecutione appellationis. Est quædã tertia species quæ nõ fit ꝓprie in iudicio nec ꝓprie ex iudicium: qñ quis appellat a tutela vel alijs muneribus. C. de ap. l. hi qui ad ciuilia & puto eum nõ posse repelli: quia prouocatus est grauatus. & si non appellat tan-
3 quam reus tamen appellat tanquam oppressus. ¶† Quæro nunquid excommunicatus possit appellare extra iudicium. dicit Inno. quod sic. alij contra appellare extra iudicium est prouocare ad causam tu dic quod causa propter quam prouocat. aut tangit interesse eius singulare. & potest appellare. aut tãgit interesse ecclesiæ. & tũc nõ potest appellare excommunicatus non est in ecclesia nec de ecclesia excommunicatione durante sicut si nos diceremus iste non est de populo. & ideo non potest consequi ius populare. ¶ Quęro an excommunicatus possit iurare de calumnia. rñ. sic secundũ Ber. licet non possit iurare in defectum probationis sicut nec testificari C. de fidecom. l. fi. in ratione sui. Item quia fauor iudiciorum denegatur excommunicato. vnde nõ subijt iuramentum oneris. vnde sub iuramento respondet positionibus: qa per tale iuramentum nõ
4 acquiritur ius sed præstatur ad maliciam conuincendam. ¶† Quæro nũquid excommunicatus iuste possit peti se absolui antequam procedat in causa. rñ. sic quasi spoliatus iure spirituali secũdum Ber.
5 quod est not. dignum. ¶† Quęro an excommunicatus possit oppo-
a nere exceptionem a compensationis. so. aut est compensatio intrinseca ipsius causę: vt quando fructus compensantur cũ sorte, & potest: & idem si extrinseca dummodo debitum sit liquidum. tu dic indistĩctè in compensatione ꝙ cum compensatio non fiat ipso iure sed per exceptionem compensationis non audit: quia non infert nouã litem. nã compensare est quodãmodo recõuenire
6 vt fin. no. C. de compen. l. neq;. ¶† Quęro nũquid excommunicatus possit ꝓ suo interesse se opponere excõicationi sñiæ. vt ff. de re iudi. l. a diuo Pio. §. si super rebus. rñ. sic si possidet. qa possessio facit eũ reũ. vt ff. de priui. credi. l. si pupillus. §. defendere. & ff. de no. ope. nũ. l. de pupillo. §. q remissionẽ. secus si nõ possidet: qa tũc fungitur partibus actoris. ar. instit. de interdi. §. commodum. ff. de li. cã. l. libe-
7 ris. §. si quis ex seruitute. ¶† Quæstio fuit de facto an corã arbitro possit opponi exceptio compẽsationis & determinatũ fuit qđ nõ qa habet vim recõuentionis. & recõuẽtio nõ habet locũ corã arbitro. vt ff. de ar. l. si de meis. in princ. diceret aliquis reconuentio est de appendicijs sed arbiter potest iudicare de appendicijs vt de fructibus & similibus. vt not. ff. de ar. l. qa arbiter. Sed ad hoc. rñ. qa ibi in appẽdicijs rei cõpromissę cũ examinet seorsum a causa de qua est
8 cõpromissum. ¶† Pone ergo ꝙ cõpromissum est de re, nũquid poterit excipi coram arbitro de pcio non soluto? & videtur qđ sic: quia ex emptione & vẽditione oritur actio reciproca. & similiter oriuntur duæ exceptiones reciprocæ: vna rei nõ traditæ; alia pcij nõ soluti. ff. de sol. l. si soluturus ff. de iureiur. l. si duo patroni. §. Marcellus. & ista sunt correlatiua: & in correlatiuis vno posito ponit alterũ: vno destructo destruitur reliquum. vt ff. de accep. l. fi. in cõtrariũ videt: nã si compromittit de parte, nõ ideo cõpromittitur de toto. ar. ff. de iudi. l. si tibi. & ideo si cõpromittitur de legato relicto, nõ videtur compromissum de iur. accresc. vt ff. de vsuf. l. dominus. nec de vsuris. qa vsuræ sunt fructus extrinsecus. vt ff. de cõdi. inde. l. fi. vnde nõ augetur nec minuitur compromissum ex re quę nõ est deducta in mãdato arbitri secus de iudicijs. ff. fal. hęr. l. Męuius. §. cum dubitetur. Vtrũ exceptio pcij non soluti possit opponi quãdo sententia sup re tradenda petitur executioni mandari. dic ꝙ nõ. vt no. in Spe. de exe. sen. & bene scdm Bart. in d. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. nam ista exceptio debuit opponi ante sñiam cũ esset ante sententiã nata, & sic dilatoria, ꝭm Bar. qđ verũ est nisi in eodẽ instrõ cõtineat pro missio pcij: nã q agit ex instrõ dẽt illud obseruare, licet nõ excipiatur ad aduersario. Itẽ cũ sñia referat ad instrm videt cõtinere illud idẽ. ¶ Et dicit Bart. qđ differentia est inter exceptionẽ intrinsecã q inest, quã non est necesse opponi, & exceptionẽ extrinsecus veniẽtẽ q non inest; nisi opponat: vt ipse elegãter not. ff. de ver. obl. l. eũ q ita. §. q ita stipulatur. imo videtur ꝙ indistincte possit venditor vti retentione; qa ꝓ pcio res est ei pignori obligata & exceptio pignoraticia non excludit p sñiam latã in ꝑsonali. vt ff. de excep. rei iud. l. ex sextante. §. latinus. Itẽ non est ꝓprie exceptio sed onus offerẽdi sibi ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri. ff. de except. rei iu. l. pater. C. de col. a. l. si soror. vbi vide. C. de sen. & interlo. om iud. l. cũ eorũ. sicut cũ petitur executio edicti ꝑtoris mortui. ff. de colla. bo bo. l. prætor. in prin: ff. de iureiu. l. si nõ fuerit. vbi glo. no. Item pciũ est consecutiue accedẽs non contrahere se habẽs sicut cautio fructuaria posset peti in excecutiõe sententiæ late. de vsuf. tradeñ. cũ sit liquidã defensio iur. scripti. ff. de lega j. l. apud Iulianum. §. idẽ iul. per Iaco. de Are. dicit Io. an. qđ vẽditor etiam excõmunicatus potest dicere rẽ tradere nolle nisi pcium soluas. vt ipse no. in c. j. de pac. lib. vj. in nouel. dic qđ istud est proprie agere sed excipere: sed onus ipsius ꝯtractus. & C. de sen. & interlo. l. cum eorũ. & excomnicatus non tene-
9 tur in plus vel aliter quã dictet forma & natura contract⁹. ¶† Quæro an excõmunicatus possit petere executionẽ sñie. rñ. nõ qa exceptio excommunicationis põt opponi post sñiam. j. c. exceptionẽ. Sed nunquid potest petere laudum reduci ad arbitrium boni viri. Et videt ꝙ sic equitas non debet denegari excommunicato. vt hic in litera. sed litera loquit in equitate defensionis non in equitate agẽdi vel quærelañ. vnde. excõicatus nõ posset principaliter per se ꝓponere quærelã inofficiosi testamẽti vel nõ numeratę pecuniæ. Sed nunquid excõicatus possit donationẽ insinuare vel bonorũ possessionem agnoscere. Et videtur ꝙ sic qa de plano fit nec vlla exceptio est vẽtilañ. C. qui admit. ad bo. pos. l. fi. de bo. po. l. seruus. In contrariũ vr qa iudex non dẽt ei assidere sicut nec diffidato. ar. ff. de bo. pos. l. rei capitalis. dico ꝙ nihil petere potest. sed suum animum potest declarare sicut in contractibus. Item tutor excommnicatus potest facere inuentarium & administrationem tutelę per decretũ iudicis nancisci. licet iudicio contentioso non possit se legitimare. tamen valebit quantum ad contractus per se autorizandos. dic vt not. j. eo. c. pia in nouella. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶ An excomnicatus possit opponere exceptionem compensationis. glo. & do. communiter hic dicunt ꝙ si excommunicatus possit consequi agendo id quod vult compensare non admittitur ad exce. secus si non posset id consequi agendo. Vide omnino scripta per doct. nouissimos in c. intelleximus. s. de iudi.

CAP. VI.

1 *Instrumenta antequam producantur debent legi & examinari & deliberari an faciant pro producente.*
2 *Exceptionem esse veram credit qui excipit.*
3 *Vocabulum cambium quid sonat.*
4 *Exceptio falsi & quilibet alia querela falsi instrumenti finitur spacio. xx. annorum.*
5 *Sententia absolutoria lata in vno non prejudicat in altero.*
6 *Castra omnia quę sunt in territorio ecclesię romane sub sunt quo ad merum imperium & mixtum & omnimodam iurisdictionem vniuersalem tamen prædia & molendina & res priuatorum personarum non subsunt ecclesię.*
7 *Nobilis quidam si præscripsit merum imperium & mixtum in territorio ecclesiæ an Papa de plenitudine potestatis & ex certa scientia possit illud ei auferre & alteri concedere: & quid si ille nobilis habeat super hoc priuilegium.*
8 *Quantitas pecunię si datur, an & quando sit contractus innominatus,*
9 *Bona fides an requiratur in omni contractu.*
10 *Vsuræ ex mora an veniant in contractibus bonæ fidei.*
11 *Interesse an veniat in contractibus stricti iuris.*
12 *Loco & titulo donationis an possit aliquid vltra sortem promitti.*
13 *Permutatio debet fieri cum domino, vel cum eo qui habetur loco domini.*

14 *Ecclesia*

14 *Ecclesia vna potest cum pluribus permutari,& transfertur hincinde dominium.*
15 *Statutum quid iuris si dicat quòd exceptio debeat opponi purè, & non conditionaliter.*
16 *Reus & si posset vti contrarijs remedijs tamen contra instrumentum quod produxit in causa non potest venire.*
17 *Instrumentum producens an videatur confiteri id esse verum.*
18 *Falsitatem qui committit in causa an perdat eam.*
19 *Sententia lata ex falsis instrumentis an ipso iure sit nulla.*
20 *Sententia quid iuris si non peccat ex falsis probationibus factis sed ex veris omissis.*
21 *Inquiri de falso an possit post.xx.annos.*
22 *Instrumentum potest ille contra quem producitur dicere lectio illius instrumenti non facit contra te.*

CVm uenerabilis. Si reus à quo petit res, excipiat de permutatione ipsius rei facta cum actore,non propter hoc fatetur actorē esse dominū.hoc primò.Exceptio falsi pōt opponi etiam post sententiā vsque ad xx.an.hoc secundò. & primò facti & processus narratio.in secunda diffinitio. secunda ibi,intelleximus. Prima subdiuiditur in tres.quia primò ponitur petitio actoris.secūda ibi,idem permutationis exceptio,& inde assumpta actoris allegatio.tertia ibi,porro , alia allegatio actoris ex ꝓbationibus. ¶ Casus episcopus Sabineñ.coram duobus cardinalibus commissarijs Papę petebat à monasterio Fauensi. ecclesiam sancti Viti cū suis possessionibus & pertinentijs tanquam ad se pertinentia in spiritualibus & temporalibus,pro parte monasterij dicebatur , quod pertinebat ad monasteriū. nam & si antiquitus fuisset ecclesię Sabinensis,tamen moderno tempore erat monasterij Fauensis ex causa permutationis.& ad probandum permutationem producebatur quoddam instrumentum in quo prima facie cōtinebatur ꝙ Theodosius Episcopus cum suorum sacerdotum consensu prædictam ecclesiam sancti Viti pro quibusdam ecclesijs & alijs rebus cōcessit in cambium monasterio supradicto. Episcopus dicebat, ꝙ per hanc exceptionem erat fundata probatio antiqui dominij. nam q allegat permutationem videtur concedere permutantem fuisse dominum,supple & per hanc etiam presentialiter esse : quia ex dominio ꝓterito præsumit in p̄senti cum dn̄ium sit ius actu permanens, nisi probetur amissum. Quærebatur quid iuris? Papa dicit,ꝙ per testes non fuit probata intentio. Item nec per exceptionem obiectam:quia exceptionem obijciens non intelligitur fateri aliquid ad fundandam intentionem agentis: deinde Papa voluit se contra monachos.Et dicit ꝙ instrumentum eorum non probat quia falsum:tn̄ non ꝓpterea monasteriū dēt ꝑdere litē:qa falsitas procuratoris nō nocet monasterio. Nā delictū ꝑsonę nō dēt in dānū ecclesię redūdare. Deinde Papa considerat potius naturā causę de iure cōi s̄m allegationes vel ꝓbationes partiū. Et qa notoriū est qđ ecclesia sancti Viti est sita ī dioceſi Sabineñ adiudicat eā quo ad spūalia dicto epō ꝓterq̄ in illis in qbus apparet per autentica scripta vel priuilegia eam non esset subiectā.In tpalibus aūt absoluit monasteriū:qa eps nō probauit.Dicit Inno.ꝙ s̄m qualitatē petentis intelligit petitio.vñ atr sonat verbum ecclię cū ꝑtinētijs in dn̄o aliter in
1 potrono s̄m Inno.s.in prin.capli qđ est no.dignum. † Instrumēta anteq̄ ꝓducant debēt legi & examinari & deliberari an faciāt ꝓ producēte qđ secus est in testibus.Inno.qa esset quædā subornatio.Et ideo ꝓducens instr̄m vr̄ illud ex certa scīa & deliberato aīo ꝯfiteri. secus si producit testes.qa depositiones eorum deponēdę videri nō possunt nec ex certa scīa cōfiteri esse veras secundū Inn.qđ est no. ¶ In tex.ibi cū suis possessionibus & pertinentijs not.libellū generalē.¶ Ibi in spūalibus.& tēporalibus.not.spūalia & temporalia cumulari eodē libello.Ibi nōdū certe nec postea quo ad temporalia. ¶ Not.hic ꝙ exceptio opposita anteq̄ expediat eā opponi non est propterea repellenda ipsa nec eius ꝓbatio qđ tene menti.¶ In tex. ibi ꝙ & si.i. quis.Ibi fuerit in hoc verbo stat dubitatio : qa vr̄ asser-
a tiuū:dic ergo ᵃ ꝙ videtur confiteri : qa olim dn̄s semper præsumit dn̄s vt C.de ꝓb.l.siue possidetis. ff.ex qui. cau. ma. l.deniq;. Si hęc rn̄.ꝙ cōfessio de præterito erat facta cum expressā negatiōe p̄ntis tēporis:& cū tot oīno si vna & indiuidua non potest diuidi ꝓterea cū actor negat exceptionē nō debet ex ea ꝯmodum reportare quā nixus est impugnare. ff.de excep.l.nemo.Negans absolute nō potest defensionē probare nisi compatiēte se primo dicto: secus si negat sub conditione:qa deficiente cōditione negationis deficit negatio & habetur pro non facta & non admittitur ad probandū exceptionem. In contrarietatem intellige in facto non iur. dispositione. vt si quis negat se fecisse contra formā statuti nō poterit probare quā libet defensionē secundū communē practicam:præterea hęc verba quis &c. videntur conditionalia.vt no.C.de except.siquidē. præterea hęc exceptio non cōsistebat in facto ꝓprio sed alterius. vnde reus pōt cōtrarijs defensionibᵒ vti:præterea ista exceptio referebatur ad instr̄m:sed illud erat falsum:vnde exceptio non valet.& ideo

ex una non surgit confessio.vt ꝫ.eo.§.intelleximus. ¶ In tex.ibi
Theodosius episcopus ī originali vero ꝯtinebatur Sabineñ.& ideo
2 propter incertitudinem actoris non probatur titulus. ¶† In text. ibi se credere.Not.ꝙ ille qui excipit credit ꝙ exceptio sit vera:certe verū est cōplexiue nō diuisiue qa aliter non esset cōfessatus & ad intentionē est recurrendū de hoc no.ff.de confess.l.certum.§.j.per Pe.& Cyn.C.de ede.l.edita. ¶ In text.ibi in temporalibus.i.possessionibus pertinentijs & redditibus propriorū prædiorū:decimę aūt pertinēt ad spiritualia & ipsa ecclesia est in se quid spirituale. ¶ In tex.ibi diutius possederunt:non tamen fuit probatū de tanto tēpore quod præscipserūt : vnde istud aduerbium diutius non includit præscriptionē quadragenariā. Itē per illa generalia verba terras & alia bona collige agrū.qđ per testes pōt probari possessio gn̄alis.
3 ¶† In tex.ibi,in cābiū.not.hoc vocabulū.sonare permutationē.& ꝑsius propriā materiā quæ requirit trāslationem dominij, vel qđ per vsucapionem reconciliatur.vt l.si ff.de condi.ob cau.& l.j.ff.de re.permu.Emptio tn̄ & venditio non requirit hoc ex propria natura.vt ff.de vsur.l.si stipulatus.Et est rō differentiæ : quia permutatio est cōtractus iunominatus do ut des:& ideo requirit impleri per id quod verbū sonat.ff. de præscri. ver.l. naturalis.§.j.Idē in stipu.pec se interposita.ff. de contrah. emp.l.si ita distratur. Nā omnis contractatus ex quo oritur certi cōdictio originaliter & à principio continet dari.Itē qa semper videtur actum de pleno iure trāsferri.nisi ad aliud ius sit facta relatio.ff.de contrah.emp.l. qui tabernas. ¶ In tex.ibi,pro quibusdam.no.ꝙ dictio,pro significat causam & ꝑmutationem. Ibi,in transcripto.no.ꝙ falsitas trāscripti probatur per
4 originale.¶† Ibi.xx.annorum.not.speciale in exceptione falsi:quia opponitur contra rem iudi.quòd talis exceptio & quelibet alia querela falsi instrumenti finitur spacio.xx.anno.cum aliter ista exceptio sit perpetua.vt C.fal.l.ex nuncio.sicut alię exceptiones sunt perpetuæ vel dic.ut not.C.de fal.l.querela. ¶ In tex.ibi episcopale ius quod consistit in spiritualibus. ¶ Ibi aliquanto tempore per hec verba non probatur sufficiens præscriptio. ¶ Ibi temporalia puta molendina poss.& pertinentias earum : nam ista sunt temporalia: quia eorum proprietas titulus & pos.cadunt in laicum: sed spiritualia non cadunt in laicum maxime pleno iure vt sunt ecclesiastica beneficia oblationes & similia.de off.or.c.dilectus.¶ In tex.ibi excepti.no.sententiam ferri cū exceptione incerta:quæ tamen apparet ex actis factis vel fiēdis.In tex. ibi præscriptione : ergo si probasset obtinuisset.Et sic not.quòd ex præscriptione datur actio vt hic.& xiij.q.vj.§.pe.el.ii.& etiam exceptio.s.de proba. ca.iij. ¶ Item not. quod petens temporalia etiam in ecclesia monachorum non fundat intentionem suam de iure communi ergo temporalia aliarum ecclesiarum non sunt episcopi nec potest ea administrare.quod not.Item nota quod per priuilegium seu decretum vel rescriptum
5 principis datur actio sic.ff.de pig. actio.l.eleganter. in princ. ¶† In tex.ibi.absoluendos:& ideo merito in libello fuit admissa cumulatio:quia sententia absolutoria lata in vno non præiudicat in altero.secus allega. ff.de exce.l. fundi.Not. quod Ber. in suffragio colligit.v.notabilia & primo quod qui excipit non confitetur de iure aduersarij. Secundo quod qui aliquid addit vel minuit de instrumento in præiudicium partis aduersę falsarius est. Tertio quod delictum personę vel procuratoris non debet nocere ecclesiæ.Quarto qđ exceptio falsi semper potest proponi vsque ad xx. annum. Quinto quod eo ipso quod ecclesia sita est in dioceſi episcopi sub est ei in omnibus ad ius episcopale pertinentibus: sed propterea
6 non subest ei in temporalibus nisi illud probetur.¶† Vlterius ex hoc sume ar. ꝙ omnia castra quæ sunt in territorio ecclesiæ Romanę subsunt quo ad merum imperium & mixtum & omnimodam iurisdictionem vniuersalem : tamen prædia & molendina & res priuatarum personarum non subsunt ecclesiæ.vt not.ff.de contrah.emp.l.sed celsus. ff. de ver.sig.l.inter publica. quia sicut quod publicum est priuatum non est.Ita per locum ab oppositis quod
7 priuatum est publicum non est.¶† Sed quid si quidam nobilis præscripsit merum imperium & mixtum in territorio ecclesiæ nunquid Papa de plenitudine potestatis & ex certa scientia potest illud ei auferre & alteri concedere. ¶ Item quid si ille nobilis habet super hoc priuilegium.dicit Ber.quòd potestas principis non potest legum laqueis innodari.vt ff.de cap.l.hostes.No. insuper quod contractus permutationis est bonefidei : quod verum est quando permutatur species cum specie:sed quid si genus cum genere. respon.idem quia permutatio est. vt not. in l.j. C. de rerum permu.
8 ¶† Sed quid si datur quantitas pecuniæ.respon. si dari hincinde deductum est in substantiam formę contractus,istæ est contractus innominatus.vt l.fin.de cond.ob cau. Si autem hæc non veniunt in substantia formæ,sed ex natura,vt quia datur .x.nummi pro x.corbibus grani in genere:tunc est emptio & venditio. vt ff.de peri.& com.

ADDITIO.

a ¶ Vide Ale.consi.cxxxvij.in iiij.colum.lib. ij. & consi.xcvj.vol.iiij.& Fede.consi.cxxxiij.col.pe.ad fin.

com.rei vend.quia vbi genus est in obligatione,semper est in obligatione dari.ut no.eleganter.ff.de leg j.l.si domus. §.de euictione. Et est ratio,quia genus est quoddam intellectuale in iure potius q̃ in facto consistens.ff.de leg.ij. Mæuius.§. si duobus.Si aũt quãtitas pecuniæ nõ dico alterius rei datur ꝓ specie tradenda vel simpliciter,est emptio vel venditio.& est quædã disparitas:qa vẽditor tenet tradere,emptor dare:qa emptor obligatus est ad quãtitatẽ in genere.sed si esset quantitas cõsignata in sacculo:& non ad numerũ,esset permutatio.ff.de act.emp.l.Iulianus.§.ex vẽdito. si aũt de vno magno aceruo pecuniæ permutarent.x.pro aliqua specie,ista.x.diceretur genus:licet totus aceruus esset species vt ff loca.l.in naue saufei

9 li.¶† Deinde not ꝙ cõtractus permutationis est bonę fidei.¶Sed nonne in omni cõtractu requirit bona fides.vt l j.ff.de cõst.pe.rñ.sic quo ad iustitiam;sed non quo ad essentiam:soli enim contractus qui plurimum sunt in vsu,requirunt bonam fidẽ:& qui numerati sunt in iure : quoniam in ipsis detestabilius est fraudẽ committere. vt not.ff.de a.t.& obl.l.bonam fidem.Contractus tamen stipulationis licet multum frequententur; tamen propter suam firmitatem & naturam non redditur nullus ratione doli. vt ff. de ver. obl.l.si quis Cum aliter. Item nec contractus transactionis.nam odio litiũ & iudiciorum propter rigorem transactionis seruandum dolus eius tamen non reddit transactionem nullam.vt ff.ad trebel.l.Lucius.§ fi.C.de transact.l.sub ptextu.vel distingue,ut ff.de condi inde.l.in summa.in princ.de actio.de dote,quando sit bonæ fidei,& quã

10 do sit stricti iuris.dic vt no.inst.de act.§.fuerat.¶† Quæro nunquid in contractibus bonefidei veniant vsuræ ex mora.rñ.sic de iure ciuili sed de iure canonico venit solum interesse.vt s̃.de foro compe-

11 ten.dilecti.¶†Quæro vtrum in contractibus stricti iuris veniat interesse.respon. aut quęris de interesse quod succedit loco rei vel fructuum naturalium & venit.vt no.ff.de vsu.l.videamus.§.si actio nem.sed non venit interesse quod succederet loco vsurarum vel lucri quia in contractibus stricti iuris nihil venit nisi ꝙ contractus intra se tenet vel ex se gignit vt no.in l.i hac.ff.de triticaria.No.ob.l.nummis.ff.de in lit.iur.quia ibi speciale in pecunia quæ non generat fructum ex se sed per accidens.vt l.iij.in fi.ff.de eo quod cer. loc.& tamen non venit nisi interesse damni emergentis nisi forte esset talis cõtractus qui de sui natura ordinabatur ad lucrum quod dic vt in l.j.in fi.C.de sen.quæ pro eo.pęnas autem certas conuentas omnes contractus recipiunt præterquam si pœna esset apposita in fraudem vsurarum.C.de contrahen.& commi. stip.l.magnũ. ff.de acti.emp.l.Iulianus.§ idem papinianus.quod dic vt not. C.de

12 vsur.l.cum allegas.¶†Sed an loco & titulo donationis possit aliqd vltra sortem promitti.dic ꝙ non.vt not ff.si cer pe l.rogasti.§.si tibi.sed nunquid in obligatione dandi succedit obligatio ad interesse. videtur ꝙ non ff.de verb.ob.l.vbi autem non apparet. § fi.sed quædam gloss.singularis insti.de act.§.actionum.dicit,ꝙ in contractibus bonęfidei succedit,in stricti iuris non.licet autem non possit agi principaliter ad interesse. tamen consecutiuè & in subsidium fit condemnatio ad interesse,vt dicit illa.l.not.& sing.ff.de confes.l.si is qui Stichum & not.in l.certi conditio.in prin.ff si cert.pet.si tamen in instrumento est promissum interesse in omni obligatione succedit interesse conuentionale.non tamen sic vt fiat nouatio sed vt actor possit eligere inter remedia petẽn.rem vel interesse vel vtranque quatenus plus est in vno quàm altero.ut ff.de actio.

13 emp.l. prędia.sed quia illa.l.est difficilis non pono eam hic.¶† Deinde vides ꝙ permutatio debet fieri cum domino vel cum eo qui habetur loco domini sicut est prælatus qui permutare potest seruata debita forma:nam vbi non seruat formam non habetur loco domini secundum Ioan.an.nec forma non præsumitur seruata nisi appareat quia est solennitas extrinseca & actus de per se.ff.de pub.l.q.cunq; §.si Ex longinquitate tñ possessionis præsumerent oia solenniter acta si illud verbũ Sabineñ.nõ fuisset appositũ per falsitatẽ vt

14 patet a ↄtrario sensu literę & est valde no.¶† Itẽ no.qđ vna ecclesia põt cũ pluribus permutari & trãsfertur hincinde dñiũ.qa in habentibus simbolũ facilis est trãsitus quoniã seruatur ipsius rei natura.ar.C.de fideicom.l.volũtas.¶Deinde capio gloss.super verbo cõfessus:ista glos.est bona:sed aliquãtulũ intricata & opponit exceptio est implicita ad duas clausulas. verbigratia si excipio de pmutatione:ergo petẽdo causam ab aduersario:& sic allego causam titulũ an eo & idẽ assumo fundamẽtũ defensionis meę.ergo nõ possum defendere quæstionẽ veteris dñij.ff.si cer.pe.l.nã & si fur.C.eo. nõ vnde originẽ.ff.so.ma.l.si alienã.itẽ nõ p̃ esse exceptio nisi pcedat actus cũ exceptio sit actiõis exclusio. Itẽ exceptio est qđã priuatio:sed actiõis priuatio p̃supponit habitũ pcessisse.ff. de ver. oblig. l.decẽ.pterea & si nõ cõfitet esse tamẽ cõfitetur se credere q̃ ↄfessio præiudicat vt subtiliter allegabat pro parte epi.Itẽ q cõfitetur vnũ cõfitet id ex quo illud sequit.ff.de serui.vr.pre.l.seruitutes.§.domo eodẽ modo dicã in exceptione pacti de nõ petẽdo & in exceptiõe solutionis & interruptione p̃scriptionis. sol.si reus vult caute exci

15 pere premittat negatiuã scdm Ber. ¶† Sed quid si statutũ dictat ꝙ exceptio debeat opponi pure & nõ ↄditionaliter:reus opponeñ. dictat exceptionem cõtra prætensam actionẽ:& sic nil affirmabit qa potius videtur verba aduersarij recitare quam approbare.Item põt fieri pactũ ne qs conueniat de facto sub triplici figura.s.de non petendo de nõ agendo & non agere etiã de facto.vt C.de transact. l.vbi pactũ.Itẽ falsum est ꝙ qui excipit de interruptione videat cõfiteri ꝑ p̃scriptionẽ.Nã p̃scriptio interrumpit anteq̃ sit ↄsummata nõ postea vt singulr no.ff.de so.l.cũ qs. §.si qs etiã si ꝑ debiti agnitionẽ dicat facta interruptio qđ est no.dignũ.Itẽ exceptio pacti generalis nõ inducit confessionẽ alterius certi debiti. ff.de transac.cũ aquiliana.Pone dicit statutũ ꝙ facta cõcordia de maleficio remanet quarta pars pęne.modo quidã ꝓduxit instrumẽtum ↄcordię & nihilominus negat maleficiũ quærit an possit,& vr̃ ꝙ nõ qa cõcordia præstat beneficiũ : sed bñficia nõ dant negãtibus.ff.de fideiu.l. sed si dubitet.§.j.itẽ quia negare & producere talẽ scripturã vide-

16 tur inter se ↄtraria.¶† Dicet aliquis.reus potest vti ↄtrijs remedijs. sed rñdet ꝙ verũ est.tñ ↄ instrm qđ ꝓduxit in causa nõ põt venire. C de fi.instru.auth.ad hoc ꝑterea aut instrumentum dicit.talis fecit cõcordiã cũ tali de tali maleficio commisso.& tunc stari debet confessioni instrumenti : & negatio non valet nec per eam est reponsum inquisitioni. aut. dicit de tali maleficio prætenso. & tunc de vero maleficio non est facta concordia : quia sermo non loquitur de seipso.sed ista ratio non valet , quia sequeretur quòd ex transactione non oriretur exceptio pacti de non petendo cum omnis transactio fiat de prætensis quia fit de re dubia.Item potest quis negare,& vltra hoc opponere exceptionem transactionis & status,in hoc casu transigere videtur. ff. de infami. l. furti. §. pactus. nec hoc est propriè beneficium;sed leuitas ex pace veniens dic ergo secundum Inn.quod licet quis sibi præiudicat confitendo expressè vel tacitè,tamen qui excipit non fatetur nec negat veritatem principij:quia licet aduersarius funditus mentiatur , tamen contra eum

17 excipi potest,secundum Ber.& Inno.¶† Sed nunquid producens instrumentum videtur id confiteri esse verum?respon sic,nisi illud instrumentum reprobetur vt falsum secundum Innoc. intellige qđ videtur confiteri verba dispositiua non enunciatiua. nam si hæres profert testamentum legatario , videtur confiteri testamentum, sed non videtur confiteri relictum de quo in eo fit mentio vt dicit l.illa singularis.ff.de lib. leg.l.Aurelius.§. vlt.Item quid si confessio non fundatur super instrumento sed stat per se.rñ.licet reprobetur instrumentũ stat tamẽ ↄfessio ꝑ se.Sed quid si instrumentũ non reprobat vt falsum sed vt minus solẽne dicit Inno. qđ indistinctè statur confessioni etiã in testamẽtis. vt.C.de test.l.j. ¶ Sed quid si qs produxerit instrumentum & postea renũciat ei.rñ.p̃sumitur fal

18 sum. Casus est vnicus in iure.C.de fi.instrumento. l.iij.¶ † Quæro
a super alia glo.an qui committit falsitatem in causa ꝑdat eam dicit glo.qđ sic vnde si collegiũ cõmittit falsitatẽ perdit causam quod est notabile hoc verũ si in rescripto principis committit falsitas vel dolus alias secus nisi in causa fiscali.ff.de iur.fi.l.in fraudem.§.quoties vbi de hoc vel nisi falsificaret acta causę vt scripturas attesta-
b tionũ[b].ff.de fal.l.si quis obrepserit. regulariter enim secus. C.si ex fal.instrumen l.iij.si testis deponit falsum super articulo impertinẽti an tenetur.l.cornelia de fal.nam in atrocioribus sufficit attentatum.dic vt in.l.j.C.de sepul.vio.per Cy. hęc enim extra litẽ testificatut.dic si est pertinens de per se vel cum alio vel de hoc dubitet punitur:secus si omnino impertinẽs est apparẽter & existenter. ff. de fal.si quis legitima.sed ibi erat pertinens ad factum: sed non ad ius.hic nec ad factum nec ad ius.& ideo non tenetur.l.cornelia:sed

19 pena arbitraria. ¶† Quero an sententia lata ex falsis instrumentis fit ipso iure nulla. Solu.aut iudex non erat aliàs facturus: aut aliàs erat facturus :aut dubitatur primo casu, aut loquimur in minore vel in ecclesia & non valet : aut in alijs viuentibus secundum iuris ciuilis regulas:& tunc refert:aut est falsitas & dolus aduersarij : aut cessat dolus:primo casu aut est lata contra pręsentem & est necessaria in integrum restitutio.vt.l.diuus.ff.de re iudi. & ff.de excep.l. qui agnitis. Secundo casu aut erat talis absens qui non tenebatur cõparere & sententia ipso iure non tenet.ff.de iudi.l.si pretor.§.marcellus.aut erat solenniter citatus & tenetur comparere & tũc est necessaria in integ.restit.quia pro pręsente debet haberi. vt.C. vbi de cri.agi oportet aut.qua in prouincia . ¶Decretũ autem esset ipso iure nullum.vt.l.j.§.hęc verba.ff.ne vis fi.ei. qa ↄntra absentem interpositũ & quia peccat in duobus.s.in vitio falsitatis & in peccato ordinis:quia summarie proceditur:sed sententia diffinitiua non

20 peccat nisi in vno.¶†Sed quid si sententia non peccat ex falsis probationibus factis sed ex veris omissis.respõ.nisi imputet omittes. vt ff.

ADDITIONES.

a ¶ Vide hic plene per Fe.in v. col.

b ¶ Attestationum.Adde tamen id ꝙ alibi dicit idem Bal. in l.fin.in ix.colũ. C.de eden.& sequitur Decius in.l.iii.eo.tit.col.iii.dicens.quod semel vidit in practica dum legeret Pisis:quod tabellio manifestans secreta causę incidit in crimen falsi.

vt ff.de eden.l.argentarijs.§.eum autē.vbi est tex.sing.si autem nihil potest imputari datur in integrum restitutio: qa cōcurrit error partis & iudicis.ff.de iureiuran.l.admonendi.ff.ad Trebel.l.seruo inuito.§.cum prætor.¶Et per hoc determinabitur illud membrū de errore.de hoc per Guli.de cu.& Cy.in l.pe.ff.de iusti.& iur.nā ignorantia nunq̄ reddit sententiā ipso iure nullā nisi qn̄ ꝓceditur cōtra personā non legitimā.vt no.ff.de procur.l.si procuratorē absentē si autē motiuū iudicis ignoratur reccuritur ad acta nō,ad ei⁹ assertionem.de resti.spo.c.cum ad sedē.licet gl.in d.l.si prætor.dicat credi iudici & forte bene si producit vt testis super animo suo ꝓprio. argu.ī ca.pastoralis.& adde quod not.ff.de acquir.hære.l.is ad quē.

21 ¶†Extra quæro nūquid de falso possit inquiri post.xx.annos gl. dicit ꝙ sic:qa offm̄ inquisitionis durat.xxx.annis.ista est glo.sing.C.

a de fal.l.querela.Doc.ᵃ dicunt cōtrariū per tex.d.l.& c.nostri.Item qa si tollitur remediū ordinariū accusatiōis multo fortius remediū extraordinarium inquisitionis.Itē qa in criminibus præscriptio velat delictum: imo absorbet eius vinculum.ff.de iniurijs.l.sed si mi-

22 nus.§.si ante iudicem.¶†Vltimo no. fm̄ Innoc.ꝙ. ille contra quem producitur instrumentū pōt dicere lectio istius instrumenti non facit contra te.allegat ad hoc.l.ad probationes.C.de prob.& ff.de fideiuss.l.fideiussores magistrum.§.pro aurelio romulo.ff.de cōditio. & demonstra.l.testamento.ff.de pac.l.si vnus.§.ante omnia.

ADDITIO.

a ¶ Vide Bar.consi.xcviij.

CAP. VII.

1 *Iudex potest reuocare grauamen de duabus dietis.*

2 *Forma pronunciandi quando appellatur ab interlocutoria vel grauamine est pronunciare appellatum legitime vel non legitime.*

3 *Procurandum an sit in secessibus.*

4 *Appellans ab interlocutoria debet probare exceptionem veram nec sufficit eam obiecisse.*

Lim. Qui ꝓpter exceptionē non admissam appellat corā iudice ap probare debet exceptionē veram esse.h.d.In prima appellātis querela.In scda prouisio.ibi discretioni.¶Casus. Nobilis vir Guli. conueniebat ꝑ literas ap̄licas corā archiep̄o Rauenen̄.ex parte ipsius nobilis fuit oppositū qd̄ trahebat: extra duas dietas extra suā diocesim.Archieps hanc exceptionem non admisit:vn̄ dictus nobilis appellauit ad Papam.corā quo pars aduersa proposuit ꝙ dictus nobilis non trahebatur vltra duas dietas.quia terminus est ei statutus ad comparendum in tali loco qui minus distabat. Papa dicit ꝙ dictus nobilis debet probare suam exceptionem esse veram.quo ꝓbato debent decernere appellationem legitimam & delegatos suos quibus hoc est commissum super ipsa ad vlteriora procedere debere alis silentibus sive super sedentibus.¶In text.ibi vltra duas hodie vltra vnam per.c.statutum.de rescrip.lib.vj.¶In text.ibi terminum in tali loco not.quòd non inspicitur aquo loco quis vocetur.sed ad quem locum vocationis executio dirigatur.¶†No.

1 quòd iudex potest reuocare grauamen de duabus dietis. Ber. in suffragio.s.accedendo ad locum congruum.¶Et sic no.quod inspicimus locum conuentionis: sed nouo iure inspicimus locum comissionis.vt in.c.statutū.§.cum vero.& §.se.ī de rescrip.li vj Et est hic arg.ꝙ iudex delegatus possit sedere pro tribunali vbicunq; sibi videtur congruum.¶In tex.ibi vocem olim ab interlocutoria appellabatur viua voce hodie secus:tamen causa erat exprimenda in appellatione: vt hic & in verbo & quia.& ff.de mino.l.ait prætor.§.permittitur.& adde quod not.ff.de app.l.scio.C.de his quibus vt indig.l.minoribus. In text.ibi vltra duas dietas quid si per vnam viam est vltra duas dietas & per aliam.ī.duas.respon.inspicias viam tutiorem & quæ magis frequentatur. item inspicias terram & non mare.vt ff.de fal.l.eos.ff.de excu.tut.l.non solum.§.j.& quod no.ī.de proba.c.cum causam.in glo.quæ incipit certum est

2 & per Archi.in.d.c.statutum.¶†In tex.ibi legitimam decernētes. Not.ꝙ qn̄ appellatur etiā ab interlocutoria vel grauamine forma pronunciandi est ꝓnunciare appellatū legitime vel nō legitime sicut indiffinitam.C.de appel.l.eos.& no.C.de sen.& interlo.l.ꝑ̄ses. ¶Opp.ꝙ iudices delegati nō possunt cognoscere nisi in locis commissionis.ff.de iudi.l.si locus ad quem fiebat citatio erat de iurisdictione citantis ibi non.¶Opp.quod nō possit exire ciuitatē vel locū insignē vbi est facta ꝯmissio:qa alibi forte nō est copia peritorū. vt in c.statutū de rescrip.lib.vj.solu.ꝯcedo.nā qd̄ hic dicitur hodie corrigit.vnde iudex delegatus non pōt citare in recessibus:licet se-

3 cus in arbitro.l.cū dies.¶†Quæro an sit procurandū in secessibus: dic ꝙ non: qa natura causæ nō exigit illo iri.Ber. Not. ꝙ processus iudicis suspecti nō est nullus ipso iure sed dēt appellari.¶ No.ꝙ ꝓcessus ꝑ̄ermissa exceptione factus nō est nullus & potest appella-

4 ri.¶Not. appellari posse ab audientia denegata.¶†Not. appellantē ab interlocutoria debere probare exceptionem verā nec sufficit eā obiecisse.fallit si obtulit coram iudice a quo probationes:nō dico quod sufficit dixisse se paratum probare nisi illud verificauerit: vt puta qa offerendo testes vel instrumenta.nam si iudex a quo noluit ꝓbationē recipere eoipso cōstat de grauamine.vt ī.c.interposita.Ber.¶No.ꝙ ille qui allegat distantiam loci debet eam probare:quod enim potest esse & non esse debet probari ꝑ infringentem & opponentem.ut eleganter no.in c.fi.de rescri.in clemen.

CAP. VIII.

1 *Periurus non repellitur ad agendum nisi periurium excluderet suam intentionem.*

2 *Citator potest citare nominatim quos vult proponens seu petens nullum tamen potest citare per generale proclama.*

3 *Iudex delegatus intelligitur secundum naturam rei in delegatione deducte.*

Ilecti. Per exceptionem excōicationis vel periurij à sua vel ecclesię suę defensiōe repelli nō debet quis. Prima pars ponit petitionem appellantis. Scda ibi, quo circa.vbi dat iudices.¶Casus. Quidam M.canonicus fuit electus in priorē ꝯtra quē opponebant se.P G & C.iste.M.impetrauit literas ꝯ quas aduersarij opponebāt quod dictus.M.erat excōmunicatus & periurus: sed dictus.M.replicabat ꝙ duo ex aduersarijs erāt periuri & alter excōicat⁹ & periur⁹. Sed dictus.M.replicabat & offerebat super hoc ꝓbationē. Papa determinat ꝙ iste ꝓbationes super replicatione no debēt admitti:qa nō releuarent ꝓbantē nam periuri & excōicati admittunt ad defensionē contra quā nō patrocinatur replicatio & qa iudices aliter fuerūt interlocuti cessat eorū processus.¶Not.ꝙ excōmunicati & periuri

1 non repelluntur ad defenden̄.¶†Adde ꝙ periurus non repellitur ab agen̄.ff.de iureiu.l.ais.nisi periuriū excluderet suā intentionē. vt C.de transac.l.si quis maior.Secundo not.ꝙ non debet quis admitti ad probandum vel liquidan̄.quod probatum vel liquidatum non releuat vt hic in ver.si procuratorem. Tertio no.ꝙ interlocutoria lata contra iur.ordinem cassatur tanquam irrita ¶Not.etiam ꝙ quilibet admittitur ad defensionem ecclesiæ suæ.¶No.ꝙ contra exceptionem doli non admittitur replicatio doli: vult dicere glo. quod excōnicatus agen̄.est in dolo quia iniuste aduersarium vexat. aliquando tn̄ replicatio vincit exceptionē:ne excipiens lucretur cum aliena iactura secundum Ber.quod est not.¶ Dicit Inn.quòd quando Papa vel alius superior mandat citare omnes qui volunt se opponere alicui sufficit proponere generale edictum vt quicunq;

2 vult se opponere facto super quo citatur compareat tali die.¶†Itē citator potest citare nominatim quos vult proponens seu petens: nullum tamen potest citare per generale proclama.i.vt mulctetur,vel in expensis condemnetur si non compareat: sed sub modo si vult comparere.Item ait quòd citator.i.cui est commissa citatio, seu delegatio ad citandum,est aliqua cognitio:debet enim vocare eos quos actor petit citari & quęrere ab eis scilicet comparentibus si volunt se opponere nec ne:& si dicant ꝙ nolint se opponere, absoluat eos à citatione. Innoc. tamen per tale mandatum non possunt citari nisi illi qui ante se opponebant,& non qui postea fortiti sunt ius opponendi,vel prius nihil opposuerunt. Alij dicunt ꝙ omnes sunt citandi si hoc requirit natura negocij. Tu dic inspici formam verborum commissionis.Nam aut dicit omnes qui volunt, & significat contradictores veteres:aut dicit qui possunt.& significat quoscunque.arg.ff.de le.ij.l.si ita quis.Alij indistinctè dicunt,ꝙ istud verbum nolunt,omnes comprehendit:quia licet sit præsentis temporis.tamen est presens confusum quod præsentis non tenet vsum,secundum Inno.Similē notulā habes.ff.de contrahen.emp. l.nec emptio. qa quędā sunt vocabula q̄ certa tēpora significant.

3 vt ibi not.¶†Ego puto quod iudex delegatus intelligat fm̄ naturā rei ī delegatione deductæ.ar.ff.de iureiur.l.sed & si possessori.§.sed si rerū.Et iō oēs citan̄.q de iure cōtinent in isto mādato,nō tn̄ erit necesse ꝙ edictum ponat alibi quam in loco iudicij.vt not.in l.hoc aūt.§.j.ff.quib.ex cau.in pos.eatur.ubi est glo.not.dicit Innoc.ꝙ si citatus dicat se nolle opponere actor cōdēnabitur ei ad expen̄.qd̄ uerū est si fuit nominatus & simpl'r citatus.ff.de iudi.l.eū quem temere.secus si per edictū uel comparuit sponte:qa tunc actori nihil potest imputari. Non enim eum ad causam traxit sed eum inuitauit.

CAP X.

1 *Innouatum lite pendente an debeat officio eiusdem iudicis reuocari.*

Ilectę. Per exceptionem excōicationis à ꝓsecutione qs remoueri nō debet.h.d.In prima parte appellantis narratio in secunda mandatū Papæ ibi,quo circa.¶Casus.inter priorem & conuentum de Buccena ex una & priorissam & conuentum de Capella ex altera uertente

vertente quæstione super decimis & quibusdam alijs coram iudicibus delegatis: dictæ moniales appellauerunt a quodã grauamine postea fuerunt excõicatæ: volebant appel. prosequi Papa determinat quod possunt: iste est effectus not. quod excõicatus põt impetrare prosecutionem appellationis etiam si appellans si originarius actor vt in c. j. de rescrip. li. vj. & dic vt ibi no. & quod vbi excõicatus admittitur ad impetrandum de iure cõi non est necesse ꝙ faciat mentionem de excõicatione. Factum istius. c. est aliquantulum intricatum sed non curo: quia satis est habere effectum capituli.

1 ¶ † Tractat hic Innoc. vtrum innouatum lite pendente debeat officio eiusdem iudicis reuocari: dic ꝙ in causa principali vna potest esse causa reuocandi. s. vitium litigiosi quod trahitur in reali actione non in personali: sed in causa appellationis causa reuocandi est si pendet: vel si pendet tempus appellandi. Et sic duæ possunt esse causæ. Inno. reuocatur autem id quod interest aduersarij reuocari non sit extrinsecus aliquid sit gestum quod non vergat in lit. præiudicium vt testimonium vt singulariter. not. ff. de insa. l. furti. §. j. item nec reuocatur quod legitime factum est ſm exigentiam lit. tex. est vnicus in iure in l. postquam. §. imperator. ff. vt leg. no. caueat. talia innouata non impediunt executionẽ. ff. de admi. tu. l. chirographis. §. j. ff. vt in poss. leg. l. is cui. §. in possessione. ¶ Dicit hic Inno. ꝙ reuocatum per modum attentati iterari potest si appellatus vincit: & sic sine ordine factum, & reuocatũ potest postea cum ordine fieri. Et no. ꝙ super reuocatione attentatorum Inno. ponit hic practicam & format libellum.

CAP. XI.

1 *Superior si ex iusta causa infringit electionem capituli an ad ipsum deuoluatur institutio.*
2 *Appellare an possit vtraque pars super eadem causa.*
3 *Excommunicatus si appellat alia pars sibi condemnabitur si ponas quod actor appellauerunt.*
4 *Actor excommunicatus potest prosequi causam appel.*

Significauerunt nobis. Per exceptionem excommunicationis à prosecutione appellationis etiam originarius actor repelli nõ debet. h. d. Et primo ponit querelam. Secundo instruit iudices ibi mandamus. ¶ Casus canonici elegerunt archiep̃m fuit pñtata electioni superiori qui renuit cõfirmare: fuit appellatum ad Papam causa fuit commissa præposito Sancti Stephani qui electionem confirmauit a qua confirmatione appellauit aduersarius qui dictã electionem infirmari impetrauit: etiam impetrauit iudices super ap. opponebat huic aduersario excõicatio: Papa dicit excõicationẽ non obstare & per iudices delegatos procedeñ. ad vlteriora. ¶ † Quæro si superior ex iusta causa

1 infringit electionem capituli vtrũ ad ipsum deuoluatur institutio. dicit Ber quod sic. quod verum est in ecclesia seculari: secus in regulari. s. qñ indignum elegerunt. vt no. compostel. s. de elec. ne pro defectu. contra no. xviij. q. ij. c. j. ¶ No. ꝙ appellatio facit de actore originario reum quo ad legitimationem personæ suæ: & sic in alio

2 quo appellatio inuenit naturam causæ. ¶ † Quæro an super eadẽ cã possit vtraque pars appellare: rñdet gl. ꝙ sic super diuersis capitulis non super eodem. s. toto sed vnius super vna parte alter super altera põt appellare. vt j. de test. Raynutius. & c. Raynaldus. imo appellans aperit viam non appellanti. vt dicit. l. illa notabilis. C. de appel. l. ampliorem. in princ. maxime super accessorijs vt dicit illa.

3 l. singu. C. de fruc. & lit. expen. l. omnem honorẽ. ¶ † Quæro si excõicatus appellat nunquid alia pars sibi condemnabitur si ponas ꝙ actor appellauerit: dic ꝙ sic: alias non prodesset appellare licet Ber. hic vacilet. Not quod quilibet succũbens in causa dicitur reus per sententiam: licet sit actor originalis. Et collige quod excommunicatus incidenter potest dicere sñiam nullam quia censetur reus: & quia connexa vtilitas est appellationi vt eleganter no. in l. j. C. qñ prouoca. non est necesse. Nam cum in appellatione examinetur processus si apparet de nullitate ᵃ necesse est super ea pronunciare. vt ff. fami. herc. l. quædam mulier. ff. de iure pa. ᵇ carmelia pia. ¶ Item no. casum vbi iudex app. non confirmat sñiam nec infirmat quando quis appellat à sententia pro se iuste lata errãs in iure de hoc vnicus est tex. ff. de aur. & ar. le. l. Titiæ amicæ. vnde q appellat nõ videtur renunciare sententiæ inquantũ faciat pro se: quod est no. dignũ.

4 ¶ † Dicit hic Innoc. qđ actor excõicatus potest prosequi cãm app. intellige etiam ab aduersario interpositæ: & ita regulariter tradit Inn. j. c. exceptionem. qđ in cã appel. non obstat exceptio excõicationis. ¶ Ibi contra capitulũ not ꝙ iure antiquo poterat capitulum excommunicari. hodie dic vt in cap. Romana. §. vlt. de appel. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶ Vide alleg. per do. Alex. in consi. lx. iiij. vol.

CAP. XII.

1 *Condemnatur quis in expensis ratione retardati processus.*
2 *Instrumenta qui differt producere vsque ad finem litis non auditur nisi refectis expensis.*
3 *Iudex potest impartiri officium suum & non imploratum.*
4 *Iudicem qui approbat perdit declinatoriam iudicis.*
5 *Exceptio excommunicationis an sit perdita de iure ciuili.*
6 *Prelatus ex officio suo tenetur examinare electum.*
7 *Exceptiones anormales an sit reperire.*

Exceptionem. Reus in qualibet pte litis ꝯtra actorem excommunicationẽ obijciẽs auditur. Et si malitiose distulerit ĩ expeñ. condemnabitur. Et dato ꝙ nõ excipiatur publice excommunicatũ iudex repellit secunda ibi excommunicatus. ¶ In tex. ibi omittens s. tempore apponẽdarũ dilatoriarũ. Ibi litis. s. principalis non appellationis. sup. c. proxi ¶ Ibi periculũ animæ: vñ exceptioni excõicationis renunciare non potest. ¶ Ibi commiserit. i. distulerit: & sic no. quod ratione malitie in omittendo quis cõdẽ-

1 nabitur in expeñ. ¶ † Itẽ rõne retardati processus. C. de fruc. & lit. expeñ. l. non ignorat. itẽ ꝑpter malitiã nõ petendi incidit cõpromittens in pẽnã cõpromissi. Casus est vnicus in iure. ff. de arb. l. de

2 rebus & no. per Cy. C. de iudi. licet. † Et idẽ est in eo qui vsque ad finẽ litis differt producere instra vt non audiatur nisi refectis expeñ. quod est valde no. ¶ In tex. ibi publice s. in loco solenni præsentibus officialibus vt C. de sen. & interlo. om. iu l. cũ sñiam. Nã si in secreto nullus præsumitur scire: & facit ad q̃onem de ep̃o qui in camera sua secreto cõdemnauerat quendã notarium de falso ꝙ nihilominus valeant instra eius ꝑpter iustũ errorem recurrẽtiũ ad publicam fidẽ: ad hoc singulariter facit qđ no. in auth. de tabellio.

3 §. pe ff. de te. l. cum lege. ¶ † In tex. ibi officio no ꝙ iudex pt impartiri officium suum etiã non imploratum gl. allegant ꝑ simili. l. fin. ff. de peti. hære. dic ꝙ aut ex facto noto iudici resultat offiñ residens in iudice & tunc nõ est necesse ꝙ quis imploret. Sed si residet ĩ parte necessaria est imploratio sed quomodo hoc cognoscã rñ. si proponitur ad ageñ. intelligit resi iere in parte. vt ff. de dã. infe. l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. Sed si tendit ad defensionem cuius ęquitas est nota iudici vt iudici tunc pt iudex supplere vt d. l. fin. Et ideo iudex pt opponere exceptionem ineptitudinis libelli licet reus non opponat. vt nõ ff. de excep. doli. l. ij. §. circa. cætera dic vt no. per Cy. C. vt quæ desi aduo. l. j. Tu habes in isto. c. gloss. or. multum claras & notabiles. ¶ Quot sunt genera exceptionum in quo ordine debent proponi & per quẽ actum vel terminum intelligatur eis renunciari. &

4 quando exceptiones sunt probandę & in istis consti. j. glo. † ex qua no. ꝙ qui approbat iudicẽ perdit declinatoriã iudicis: sed non alias declinatorias fori nisi procedat ad actũ qui non cõpatitur secum aliquã declinatoriã vt dicit illa. l. singularis. ff. de iud. l. sed si suscepe rit. in prin. per quã. l. tenet Bar. ꝙ qui consentit ĩ iudice prorogãdo iurisdictionẽ eius nõ per simplicẽ prorogationẽ sed faciendo aliũ actũ corã ipso nõ potest etiã ante litem coṫest penitere. qđ est not.

5 dignũ. ¶ † Quęro nũquid exceptio excõicationis sit perdita de iure ciuili. rñ. sic vt in c. dño guerrã. in tit. hic finitur. l. C. de sac. sanc. ec. l. placet. Et nõ. C. de iuris & fac. igno. l. j. qi quo ad presentẽ statũ pertinet similis est deportato. vt insti de ca. dimi. §. minor. ¶ Alia glos. dicit quod ad obseruantiam secretorum ignorantes nõn sunt obligati: sed ad obseruantiã eorũ q̃ publice fiunt sic nisi essent talia q̃ cõsueuerunt statui vel fieri. vt no. in spẽ. de cõsti. in fi. Et hæc vera in his quæ fiunt ab homine sed in his quæ fiunt a constitutione nõ est necessaria scia hominis. tex. est singularis quẽ allegat Pe. de bel-

6 la perti. ff. de cõdi. ob causam. l. si pecuniã. §. si seruũ. ¶ † Vltima gl. dicit ꝙ prelatus ex officio suo tenet examinare electũ facit. ff. de ꝑsir. tut. l. tutores a patrono. vn etiã dixi alibi dr ꝙ debet eũ ꝑnunciare idoneũ. ¶ † Quæro vtrum sit reperire exceptiones anorma-

7 las so. dic vt plene legitur in l. exceptionẽ. ff. de proba. & inter omnes anormalas exceptio excõicationis obtinet principatum. Vnũ scias ꝙ p speciale terminũ datũ ad opponẽdũ exceptionem excõicationis eius obiectus excludit. vt eleganter notat Inn. in isto capitulo.

CAP. XIII.

1 *Actio noua datur ex noua possessione & quomodo hoc debeat limitari.*
2 *Reus si possideat tẽpore primę citationis & postea desijt possidere qd iuris.*

1 Aduersario. † Ex noua possessione noua datur actio: intellige quãdo constant ꝙ sit noua: sed quid si dubitetur: dic vt no. ff. de execu. rei iu. l. si a te. in prin. ff. de iure iu. l. qui iurasse. §. si pater. & l. eum qui. §. in popularibus. vbi sunt gl. solennes. ¶ Quid si de possessione

ne nihil fuit examinatum sed fuit dominium probatū. dic vt sing. no.ff.de exce.rei iudi.l.si à te.§.j.facit de ff. iureiu. l. sed & si possessori.§.j.Quod aūt dixi ꝙ noua datur actio:verū est nisi per sententiam esset absorptū dominiū: nā non potest reus ex noua possessione conueniri.Idem si iudex absoluit ex duplici causa. s. q̄a nō probatum de dominio & quia non possidet. Sed quid si dubitatur ex qua causa.respon.recurritur ad acta vt aleganter no.ff.de execu. rei
2 iud. l. si quis ad exhiben.¶†Quid si ex actis non cōstat.respon.præsumitur iudicatū super toto.i.super dominio & possessorio.vt sin. not.in l.j.§.si fideiussor.ff.qua.re.& act. non datur. Sed quid si reus possidebat tempore prime citationis & postea desijt possidere.respon ex quo erat admonitus pręsumitur dolus vt no. in l.apud celsum in prin.ff.de doli.excep.& ff.de excep. rei iudi.l.si in rem meā. & hoc per Ber.

C A P. XIIII.

1 *Excommunicatus an possit petere executionem sententia.*

VEnerabilem. Valet rescriptum impetratū ab excommunicato super ꝓsecutione app. licet de excommunicatione non fecerit mentionem. h.d. & primo ponit dictum. Secundo rationem.secunda ibi q̄a nihil.¶Not. ꝙ qui admittitur ad intentañ.debet admitti ad prosequeñ. No.quod id quod non prodest nec nocet potest sub silentio pertransiri.
1 ¶†Quærit Inno.vtrum excommunicatus possit petere executionem sentētię: & respondetur q̄d non.¶Idem ait ꝙ excommunicatus vsque ad xx.an.potest facere se absolui.Certè imo donec viuit:tamen si non facit absolui.j.xxx.an.post.xxx.annos non potest petere executionē sententię.Et hoc sentit Innoc.& est no.dignum.¶Et not.quod capitulum pia. non examino hic quia examinatur egregie.j.eo.c.pia.libro.vj.

¶De præscriptionibus. Rubrica.

1 *Conscientia nostra tota intra nos est verbum autem intra nos est donec transeat labia.*
2 *Loqui non dicitur qui ita pulsat cornu vel aliud instrumētum quod videtur loqui.*
3 *Vsufructuarius an naturaliter non possideat sed fingatur possidere & quid significet verbum videtur.*
4 *Possessio canonica quędam est quæ de iure ciuili non est possessio nec quasi.*
5 *Creditori vel domino antiquo nil aliud probandum est nisi scientia rei aliene.*
6 *Possidere quandam rem se incepi & non apparet quod alius à me possiderit presumor dominus.*
7 *Possessio transferatur per constitutionem precarij.*
8 *Iurisdictionem si habeam an possim constituere eā alieno nomine possidere.*
9 *Differentia est an constituam me precario possidere à tę vel precario possidere pro te.*
10 *Vsufructuarius si vendidit mihi rem & constituit se precario possidere an transferat illam possessionem naturalem solam quam habebat.*
11 *Instrumentum quod ecclesia concessit mihi fundum in emphiteusim si reperiatur:nec apparet de aliqua traditione:an presumat̄ mihi facta traditio.*
12 *Rem meam si confiteor esse ecclesiæ & recognoscam eam in dominam an eo ipso transferam in ecclesiam pos.ciuilem.*
13 *Dominio concesso an concedi videatur possessio.*
14 *Possessione interrupta an interrumpatur titulus.*
15 *Pater si possedit.x.annis sine titulo si filius.x.alijs annis tanquam hæres an iste filius præscribit.*
16 *Animus retinendæ possessionis an inducat principium acquirendæ possessionis.*
17 *Furiosus an dicatur mala fide possidere uel bona.*
18 *Actione personali an ille qui scit se teneri possideat mala fide.*
19 *Malam fidē inducit interior protestatio facta ab eo qui re vera habebat ius protestandi: & ante initium protestationis.*
20 *Hypotheca an possit præscribi.*
21 *Præscribi an debeat contra ius offerendi.*
22 *Præscribi an possit contra rem iudicatam.*
23 *Præscribere an quis possit ciuilitatem & priuilegia ciuium alicuius terre.*
24 *Renunciari quasi possessione correlatiue an possit unus sine altero ut quasi possessor coniugij uel prælaturę.*
25 *Filiatio an possit præscribi.*

¶Præscriptiones hodie multū ex cōscientia depēdent.vt j. c.vigilanti & c fi.& est difficile probare malā conscientiā si quis vult lędi occasione data posset habere conscientiā bonam ita intelligitur quod no.Inn.s.de iud.c.nouit arg.ff.de fideicō.liber.l.iij.§. si ex die
1 ¶†Et not. differentiā quia conscientia nostra tota intra nos est sed verbū intra no.est donec transeat labia postea fit alienum,iuxta illud:Euolat emissum post irreuocabile verbū ꝙ maximum est conscientię testimoniū,et prolatū coram ,vicinis , vel amicis absente aduersario.vt no.in l.apud Celsum in princ.ff.de exceptione doli. similiter consensus intra nos est vsque quo perueniat ad labia vel opera,nec est obligatorius,quia nemini participat . Et ideo nihil agit alter in alterū.Sed postquam verbo vel facto est declaratus alteri tunc efficitur propriè consensus , & incipit esse obligatorius, vt
2 patet in diffinitiōe pacti.ff de pact.l.j.¶†Quid si quis pulsat ita cornu,vel aliud instrumentū ꝙ videtur loqui & pōt intelligi.rñ.iste assimilatur ei qui videt per speculum in enigmate & obscuritate. Et ideo dico,ꝙ iste non dicitur loqui,quia non vtitur lingua, q̄d est instrumentum ordinatum à natura ad loqueñ.sed dicitur potius cōsentire nutu.vt no.ff.de pac.l.item quia. Quod multis modis & mēbris pōt quis nutu consentire,puta per percussionē palmarum, & motū pedū.vt no.inst.de uerb.obl. in prin. & d.l.j. in prin.ff.de pac. Hęc materia subtilis est pro cuius introductione sciendū est ꝙ pręscriptio constat ex pluribus simul concurrentibus. primū est titulus aptus ad illā præscriptionem introducendam. vnde ad præscribendū plenū dñium requiritur plenus titulus.ad p̄scribendū nudū dñium sufficit habere titulum super proprietate.ad præscribendū vsumfructum sufficit habere titulum super vsufructu. ad præscribendū emphiteosim sufficit habere titulum super emphiteosi & sic de similibus. Item apparet ex publiciana siue est eiusdē naturæ ius est præscriptio.ff.de pub.l.quecunque ff. de contrah.em. l.clauibus.ff. de dam.infec.l.si finita.§.si de vectigalibus. ¶Quædam sunt pręscriptiones in q̄bus non requiritur titulus:vt in seruitutibus quę sunt pars dominij quia sunt modici præiudicij & quia non possunt incipi possideri sine patientia aduersarij.ff si ser vend.l.si quis diuturno.ff.de aqua plu.ar.l.j.in fi.ff.de ser.ru.pre.l.j.in fin & s̄m quod requiritur est possessorium:& quia omnis præscriptio formaliter est de iure ciuili requirit̄ ciuilis possessio ad p̄scribendū dñium vt subtiliter no.ff.de acq poss.l.iij.§.ex contrario. Sed ad p̄scribendū ius intra dominium sufficit possessio naturalis vt ad præscribendū vsumfructum & feudum vt in c.si quis per triginta. si de feu. fue. contro. & hoc si probatur.l.si per ius perfectum vt vsuf. non requiritur ciuilis possessio. ut ff.de acqui.re.do.l.acquiritur.ff. de acqui. pos.naturaliter.& ff.de vsufr.l.cuiusque.§. j. ergo nec per ius imperfectū.
3 i. per præscriptionem nondū cōsumptā. ¶† Dicet aliquis imo vsufructuarius non possidet naturaliter sed fingitur possidere. vt d.l. naturaliter in verbo videtur:nam istud verbum vr̄ significat fictionem.rñ.q̄n potest significare veritatē & per hoc debemus inspicere materiā subiacentem. & econtra verbum affirmatiuum significat fictionem vbi veritas adaptari non potest.vt no. Bar. ff. de no. ope.nun.in rub. Alię autem seruitutes quæ in prędijs cōsistunt quasi possidentur tñ rei corpus nullo & mō possidetur per eas: q̄a sunt quoddam ius intellectuale & incorporeum licet insint incorporalibus:& sine ipsis esse non possunt.vt ff.de ser. vr. pre.l.eum debere columnam. ¶Dicit aliquis imo vidētur corporaliter ergo sunt corporales nam uidemus aliquem ire & agere & per viam fundi ambulare.vt ff.de san.l.si cui.nā circūscribunt loco corporeo ergo videntur circumscriptiue. ff.quemad.seu. amit.l.nam satis.§.si ergo. so.aliud est ire & agere aliud est iter & actus quod sic probatur. ire & agere uidemus in opposito sicut in proposito.i.nō habente seruitutem sicut in habente.Possessio autem debet probari per genus & differentias.ut no.Inno.s.de resti.spo.c.ex parte.Et scias ꝙ quædam est possessio quæ naturam imitatur. & ista vocatur naturalis quædā imitatur ius ciuile & maxime ea quæ consistit in apicibus iuris.& hęc est dignor quàm nuda naturalis & efficacior tam in p̄scribendo quam in fructibus lucrandis:quia tale lucrum q̄d ex lege descendit legis indiget suffragio.vt ff.de vsufruc.leg.l. si fur. & not.
4 d.§.ex contrario.¶†Quædā est possessio canonica quę de iure ciuili non est possessio nec quasi ut.s.de elec.c.querelam.& not. p Cy. de pac.l.si certis annis.verbigratia iura incorporalia quæ nō insunt corporibus vt actiones personales de iure ciuili nō possidentur nec quasi.vt ff.quo.bo.l.si sed de iure canonico quasi possidentur cum vniuersitate.vt d.c. quærelā. Vel dic ꝙ ubi est tale ius personale ꝙ vendicari non potest q̄a sapit realitatē subiectionis.ar.ff. ad muni. l.de iure.Sane in petitione hæreditatis quæ est iudicium uniuersale personalis obligatio debitoris parit aduersarium propter aptitudinem uniuersalis iudicij.vt ff de peti.hære. l. regulariter & ibi no.itē petitio hæreditatis est actio mixta in rē & in personā & hęc est vera rō. ¶ Tertiò requiritur bona fides quæ de iure ciuili sufficit in principio præscriptionis quia qualis est pręscriptio in prin.est talis in cōtinuatione & cōsummatione q̄a principiū potissima pars est cuiusq; rei.ut C.de usuc.transfor.l.j.ff.de acqui.pos.l.clā possidere.itē nemo pōt sola sua cōsciētia mutare qualitatē possessionis. ut C.de acqui.pos.l.cū nemo. Itē si sola cōsciētia interrūpat præscriptionē essent frustra inuenti alij modi interrūpendę p̄scriptionis. imo sola con-

la cõſcientia perpetuaret ad mille annos: quod eſt apud legiſtas ri-
diculũ.Itẽ ſatis videtur habere bonã cõſcientiã qui fundat eam in
iure ſcripto. Itẽ canon nõ põt corrigere leges in tꝑalibus laicorũ.
5 ¶†Breuiter quicquid dicatur, cõciliũ generale prouidẽs animarũ
ſaluti,vt dicit,ſtatuit ex mala cõſcientia præſcriptionẽ interrũpi:
vnde nõ eſt aliud probãdum antiquo dño vel creditori niſi ſciẽtia
rei alienę.Sed quid ſi aliqñ habuit malã conſcientiã, poſtea ſuper
uenit bona.Itẽ quid ſi habuit cõſcientiã erroneã qa credit ꝓcura
a torẽ vẽdentis nõ habere mãdatũ cũ haberet.Itẽ nunquid ſtatuta[a]
ciuitatis quæ loquunt de præſcriptionibus ſint correcta:vide Bar.
6 ff.de vſuc.l.ſequitur.§ ſi viã.de hoc alibi no. ¶† Extra quæro ſi in
cepi poſſidere quandã rem & nõ apparet ꝙ alius a me poſſederit.
rñdet Bar.ꝙ ego præſumor dñs quaſi prius occupauerim rem va-
cãtẽ vt ipſe no.ff.de acq. poſ.l.rẽ quæ nobis. ꝙ põt eſſe verũ in re
ſterili q̃ nũq̃ apparuit culta.ſecus ſi apparuit de aliqua cultura vel
aliquo ędificio.nã ꝓpriũ hoĩs eſt edificare.& culturare agrum eſt
poſſeſſoris antiqui nec eſt vis ꝙ nõ appareat qs fuerit ille. vt C.vñ
vi.l.fi.Itẽ ſi poſſeſſio eſt vacãs tñ dñiũ nõ eſt vacans qa bona vacã
tia q̃runt fiſco & occupãs nõ facit ea ſua nõ ſolũ ſi ſit priuata pſo
na:ſed ẽt ſi ſit ciuitas ꝓpria vt ſingl̃r.no.ĩ l.j.C.de bo.vac.li.x.vnde
7 forte Bar.indiſtincte nõ dicit verũ.vt ff.de vſuc.l.q̃uis.¶†Vlterius
q̃ro an ꝑ ꝯſtitutionẽ p̃carij trãsferat poſſeſſio.rñ aut p̃cedit titulus
& trãsfert:aut nõ p̃cedit & nõ transfert:qa p̃cariũ ſine titulo non
eſt titulus ſed qdã executio vt elegãter no.Bar.ff.de acq. poſ.l.qđ
8 meo.¶†Sed an ſi habeo iuriſdõnẽ,poſſũ ꝯſtituere eã alieno nomi
ne poſſidere.rñ.ſic ego dñs & poſſeſſor iuriſdictionis: ſed ſubditi
mei nõ pñt ꝯſtituere ſe ꝓ alio poſſidere ſ̃m Bart.ibidẽ.Et eſt rõ qa
ipſi nõ poſſidẽt,ſed poſſident.Sed qd ſi res mea ẽ ſub colono: nũ-
qd eo exiſtẽte ĩ poſſeſſione noĩe meo eo ignorãte poſſũ poſſeſſio
nẽ meã alteri tradere ficte ꝑ p̃cariũ vel vere tradẽdo dic qđ ſic. vt
no.in l.j.§.qđ aũt.ff.de vi & vi ar.& ſic detẽtio coloni trãſit cũ titu
lo locatoris qđ ẽ notabile:licet ꝑ vim nõ trãſiret: qa dñs poſſidet
ſuffragio organi.i. coloni. vñ ſine oppoſito.i. diſſuffragio poſſeſ-
ſionem non perdit.vt ff.de acquiren.poſſeſ.l.peregre.§. quibus.
9 ¶†Secundò quæro an ſit differentia an conſtitutam me precario
poſſidere à te,vel precario poſſidere pro te.Bar.ſubtiliter dicit ꝙ
ſic:quia vbi dico pro te,nullam poſſeſſionẽ retineo:ſed vbi dico à
te,retineo naturalem.Si autem dico vtrunque.ſ.ſ̃ te, & pro te,ſi-
militer nullam retineo:ſed ſum ſimplex cuſtos ſ̃m Barto.qui ita
eleganter no.ff.de acqui.poſ.l.interdum.ſed tu dicere potes ꝙ iſta
verba ſecundum naturam precarij debent intelligi: aliàs fruſtra
10 adijceretur verbum precario. † Et hæc ſententia confirmat per
gl.ordinariam.ff.de pac.l.ab emptione. Sed pone, vſufructuarius
vendidit mihi rem, & conſtituit ſe precario poſſidere nunqd trãſ
fert illam poſſeſſionem naturalem ſolam quã habebat.rñ. ſic ſ̃m
Bar.qui ita no.in d.l.interdum.§.fi alias nullã transferret quod eſt
abſurdum niſi dicas ꝙ in iuribus inſeparabilibus à perſona nõ ca-
dit fictus titulus nec ficta traditio.vt ff.de noxa.l. ſi vſusfructus.&
11 inſt.de vſufr.§.finitur.¶†Pone reperitur inſtrumentum quod ec-
cleſia conceſſit mihi fundum in emphiteuſim nec apparet de ali-
qua traditione vtrum præſumatur mihi facta traditio.Dic aut cõ-
tinuatiue poſſedi & præſumor poſſediſſe ea quæ primo.vt C.de
acqui.poſ.l.ij.aut poſt longa temporum interualla cepi poſſidere
& tunc ſecus.vt C.de vſur.l.pro retentione. nam ea quæ ex inter-
uallo fiunt non videntur ineſſe & multo fortius ſi non poſſedi er-
go ſed hæres meus dici poteſt quod de notabili præſumptiõe præ
ſumatur res tradita ſaltem tacite:duntamen probetur patiẽtia do
12 mini.ff.de acqui.poſſ.qui ex ſtipulatione.¶†Quæro quid ſi confi-
teor rem meam eſſe eccleſiæ & recognoſcam eam in dominam.
An eo ipſo trãsferam in eccleſiam poſſ. ciuilem. Et videtur quod
ſic aliquod ius mihi retinui puta emphyteuſim vel vſumfructum
C.de dona.l.quiſquis.ſed ſi nullum ius retinui non transfero poſ-
ſeſſionem ſed dñium ſi ſum dñs.Sed quid ſi non ſum dñs.rñ.nihil
transfero.nam non poſſum aliud transferre q̃ vſucapiendi condi-
ctionem: ſed vſucapiendi conditio nõ transfertur niſi poſſeſſio
tradatur.ff.de pu.l.eum qui.§.fin.quę traditio non præſumitur cũ
ſit facti.vt no.ff.de vſuc.l.celſus.& s.de fide inſtrũ.c. inter dilectos.
13 §.fi.¶†Quæro enim canoniſte dicũt.s.de cõſti.c.ex parte.qđ vnà
cũ dño transfero poſſeſſionẽ qa qui vult vnũ vult omne id qđ ſe-
quitur ad illud.vt ff de ſer.vr.pre.l.ſeruitutes.§.ſi domo.ergo con
ceſſo dñio vr̃ cõcedi id qđ ſequit ad illud.i. poſſeſſio: ſed hoc eſt
falſum:quia eccleſia ſit dña de iure ſpãli ex ſolo titulo.vt C.de ſac.
ſan.eccle.l fi.quę tamẽ.l. nõ loquit niſi in quatuor caſibus & non
loquit in caſu ſimplicis recognitionis vel confeſſionis: ſed poſito
ſ̃m canoniſtas ꝙ in omni caſu eſſet ſpãle tñ ſi eſt ſpãle eſſet cõtra
ius cõe quia ex vero titulo & ficta traditione trãſit dominiũ de iu
re cõi.ff.de rei ven.l.quædam mulier. & adde quod not.Bart.ff.de
14 acqui.poſ.l.ſi aliquam rem.¶†Quæro vtrum interrupta poſſeſſio
ne interrumpatur titulus.rñ.ꝙ titulus conſtat iure perpetuo. vt ff.
de vſucap.l.ſi is qui pro emptore.§.ſi quis bona adeo ꝙ ex veteri
titulo & noua poſſeſſione etiam ſi noua ceperit cum mala fide re-
15 nouatur præſcriptio ſ̃m Bar.ibi ꝙ non reperitur alibi.¶†Quæro
b pater poſſedit[b].x. annis ſine titulo & filius.alijs annis tanq̃ hæres.
vtrũ iſte filius p̃ſcribit.Et vr̃ ꝙ nõ quia non habet titulum. vt C.de
vſucap.pro empto.l.nihil. In ꝯ̃riũ videt quia debet credere qđ pa-
ter poſſederit bona fide & per ꝯñs ꝙ fuerit dñs vt C.de fur.l.apud
antiquos ſed iuſſus error habetur ꝓ titulo. vt ff. de vſuca.l. celſus.
oportet tamen ꝙ filius alleget hanc opi.vt ibi eleganter no Bar.Di
cas quod ſi filius dicat ſe non poſſediſſe vt filium ſed vt agnatum
quod habet titulum pro hærede quod nunquã ab alio intellexiſti.
¶Quæro nunquid ſufficit ſi apparet neſciuiſſe de titulo.dicit Bar.
eleganter ꝙ ſic.ff. de vſucap. pro empt.l.ij.§.ſi ſub conditione.in
16 fi.& arg.ff.de iur.& fac.igno.l.regula.§.qui ignorauit. ¶† Quæro
nunquid animus retinendę poſſeſſionis inducat principiũ acqui-
rendę poſſeſſionis.& videtur ꝙ non.arg.ff.de condi.ob cauſam.l.
iij.§.ſubtilius.cõtra determinat Bar.ff pro emptore.l.quod vulgo.
17 ¶†Quæro an furioſus dicatur mala fide poſſidere vel bona.rñ.ta-
lis eſt poſſeſſio in furore qualis ante furorem.vt ff.de vſucap.l.nũ
18 quàm.§.j.¶†Quęro an ille qui ſcit ſe teneri actione pſonali poſſi
deat mala fide rñ.non.tex.eſt ff.de vſucap.l.pignori.§ fin.& ibi per
Bar.qui dicit hoc eſſe notabile vt ſi poſſideo fundum tuum ſciẽs
te promiſiſſe ipſum dare Titio. credo tamẽ ꝙ fundus ſit meus.Itẽ
pone exemplũ.ff.de condi.inde.l.indebiti §.fi.ff.de do.cauſa mor.
l.q alienã. Aliud ſubtile ꝙ in præſcriptione dñij vel quaſi requirit
bona fides qa licẽtia partiũ p̃ſcribi põt.ff.de vſucap.l.celſus.q̃ præ
ſumit ſi quis habet titulum poſſidendi.not.C de præſcrip. lon.tẽ.
l.pe.ſuper qua poteſt ei deferri iur̃m no.ĩſti.de act.§. alię.& ibi bo
na gl.Idem ſi probet talem iuſtum errorem qui ſuccedit loco titu
li vnde debet probari:multum tñ differt iſte iuſtus error à bona fi
de:quia nunq̃ pręſumitur niſi probet cũ ſuccedat loco tituli vnde
debet ꝓbari ſicut dẽt probari titulus.vt no.Ia.de Are.C.de acqui.
poſ.l.in probatiõe.& facit.ff.ꝓ emptore.l.fi.Itẽ p̃ſumit bona fides
ex inueterata poſſeſſione.C.de pręſcri.xxx.an.l.ſi qs emptionis.ff.
de mino.l.intra vtile.§.fi.itẽ ex decreto iudicis rite interpoſito ał's
p̃ſumet mala fides.ff.de acq poſ.l.iuſte,C.vnde vi.l. meminerint.
19 ¶†Econtra malam fidẽ inducit anterior proteſtatio facta ab eo
qui re vera habebat ius proteſtandi & ante initiũ poſſeſſionis.C.
de rei ven.l.ſi fundum. ſecus ſi poſt ff.de vſucap.pro emp.l. alienũ.
fallit qñ quis habet nudũ titulũ gñalẽ pro ſuo. ff.ꝓ ſuo.l. ſi ancillã.
Nã titulus ꝓ ſuo ſubſidiarius facilius elidit q̃ ſi hẽt ſpãlis tituli comi
tiuã.vt no.ff.de vſuca.l.celſus.in fi.magnę glo.Item ſi ꝯ̃ctus ſit illi
citus p̃ſumit mala fides.C.de agri.& cenſi.l.q̃dã. item vbicũq; pręſumit dolus p̃ſumit mala fides.Idẽ ſi p̃ſumat lata culpa eſt mala fi
des.i.iniuſta fides.ff.de vſuca.l.nunq̃.Et ſcias ꝙ animus hoĩs & vo-
luntas facta eſt vt ſingulariter not.ff.de acq.re. do.l.bonæ fidei.&
ex ſermonibus cõprobat vt no. Dy.in c.ꝑ poſſeſſore. de reg.iur.in
20 vj.& l. fulcinius.§. qd ſit latitare.ff.ex qui.cau. in poſ.ea.l apud.in
prin.ff.de excep.doli.¶†Quæro an hypotheca poſſit pręſcribi.vt
ſi tenui rem tanq̃ hypothecatã.xxx.annis quæ non erat hypothe-
cata.Et vr̃ ꝙ nõ:qa iſta eſt nuda poſſeſſio.vt ff.de euic.l.ſi cũ vẽdi-
tor.in prin.Itẽ qa hypotheca ſapit de natura act.pſonalis.vt no.ff.
de pac.l.ſi tibi.§.de pignore.ſed nemo p̃ſcribit ius ageñ. in pſonã:
qa in actionibus pſonalibus ſola exceptio pręſcribit. Et ſi puto p̃-
ſcribi qa vt creditor poſſidẽdo retinet imaginẽ debitoris.C.de p̃-
ſcrip.xxx.an l.cũ notiſſimi.& l.male agit.Et iõ ſi cadit à poſſeſſiõe
21 dẽt ꝓbare de re hypothecata.vt ff.de proba.l.ante oĩa.¶†Quæro
vlterius an ꝯ̃ ius offerendi p̃ſcribat.rñ. multiplex eſt ius offerendi:
qa quoddã cõpetit debitori vt agat pignoraticia actione quæ an-
te nõ naſcit q̃ debitũ offerat.verbi gratia creditor poſſedit pignus.
xxx. annis debitor vult ei offerre debitũ & pignus recuperare an
poſſit.& gl.dicit non p̃ſcribi dominiũ ſed retentionẽ rei ff. de vſu
cap.l.pignori. Alij dicunt ꝯ̃rium ꝙ nunq̃ p̃ſcribit contra debito-
rẽ ne poſſit ſoluere debitũ & ſe liberare: & per ꝯñs liberabitur pi-
gnus ſublato principali debito & oritur pignoraticia ex ſola neceſ
ſaria ſequela.nõ obſt.ff.de cap.l.in bello.§.ſi qs ſeruũ.qa ibi fit pręſcriptio ad obſeruationẽ dñij:ſed creditor nullo tpe efficitur dñs.
Præterea nunq̃ creditor poſſidet:qa cogitat ſe dominũ:ergo nun-
q̃ poſſidet bona fide quo ad præſcribendũ dominiũ:qđ etiã tenet
gl.ĩ d.l.pignori.¶†Quoddã eſt ius offereñ. qđ habet creditor ſcđs
cõtra primum ad cõfirmandũ ſuũ pignus & tũc aut creditor ſcđs
poſſidet & nõ pręſcribit qa eſt quædã exceptio.ff.qui potio.ĩ pig.
ha.l.mulier.Idẽ in quolibet poſſeſſore.ff.qb.mo.pig.vel.hypo.ſol.
l.paulus.§. qui pignoris. aut non poſſidet & tunc pręſcribit.C.de
ſcrip.xxx.an.l.ſi quis emptionis § ſed & ſi quis. ¶Quoddã eſt ius
offereñ.cauſa implẽdę cõditionis alicuius ꝯ̃ctus. Et dicũt quidam
non præſcribi: quia eſt mera facultas. Alij dicunt præſcribi non
actioni ſed natiuitati eius qui eſt ĩ mora impleñ. prima opi.tutior

ADDITIONES. est vbi

a ¶ Et vide de iſta.q.per Alex.conſi.clxxxv. in ſecunda ſol. & per eundem in conſi.xcix,iij.co,iiij,uol.imo.conſi.xlvj.Anto.de But.conſi.xlvj.col.iiij.

b ¶ Vide Alex.conſi.cxxxij.iiij.li.& per eundem Alex. conſi.cxcij. co.j. vo.ij. Barba.conſi.ix.col.v.vol.primo.

est vbi est talis conditio quæ possit impleri vsque ad vltimum vitę spm.l.fi.ff.de códi.insti.¶Quoddam est ius offereñ. qđ compe tit pro recuperanda possessione officio iudicis mercenario cõtra creditorem missum in hypothecaria. Et dicunt aliqui ꝙ non datur hoc ius offerendi post annum:& bene dicunt si offeruntur solum modo expensę & cautio ſm ipsum debitum: proculdubio solui potest & recuperari tenuta sicut in qualibet personali,d.l. cũ notissimi.§.fi.in gl.ff.de acqui.pos.l.ij.§.genera. vel probet debitor se non teneri quod etiam post annum facere potest.ff de no.ope. nun.l.si prius.¶Itẽ scias quod cuius rei non potest quis fieri dñs p traditionẽ factam à dño eius rei præscriptio non procedit. Vnde spurius non præscribit contra patrem.ff.pro legato.l. pro legato.ſ.ex titulo lucratiuo Item res per testatorem alienari prohibita nõ potest pręscribi.ſ.ex titulo habito à tali persona.l.ij. C. de vsucap.
22 pro emptore.¶†Dubitatur an contra rem iudicatam possit præ scribi.verbi gratia, fuit lata sententia iam sunt triginta anni post xxx.annos fertur contraria sententia. Oppo.ꝙ ista sentẽtia est nul la: replicatur quod est præscriptum contra eam cum nunq̃ fuerit executa,nec petita exequi:& ideo vires perdidit obstaturas:quæri tur quid iuris.& vr̃ primò quod non possit præscribi, quia actio prima fuerit perpetuata in xl.annos,quæ perpetuatio videtur durare in actione iudicati quę succedit loco primę.Item per sententiam non extinguitur perpetuatio:imo potius debet augeri vt incipiant denuo.xl.anni ex tempore rei iudic. quia fortius inducitur mala fides per sententiam condemnatoriam q̃ per vitium litigio si.vt C.de præscri.long.tempo.l.j.Item qa nouatio necessaria non purgat moram.vt C.de iudi.l.j.sed certe quæstio non quærit hoc. sed quęrit de validitate contrarię sententię: & dicendum est quod si est lata ex veteri instantia quod est nulla ipso iure:quia per sentẽ tiam sopita est instantia:sed si est lata ex nouo libello, & noua instantia,videtur valere eo quod actio ex prima sententia consumpta est tempore.ar.ff. de fideiuſ.si quis postquàm. Et dico ꝙ cõtra actionem iudicati & officiũ iudicis præscribitur xxx.annis.vt sentit Inn.s̃.tit.j.c.fi & C de præscrip.xxx.anno.l.cũ notissimi.ff.de pe ti.hæredita.l.item veniunt.§.cum prędiximus.& adde quod nota.
23 ff.de dona.l.si in stipulatum.¶†Dubitatur an quis possit pręscribe re ciuilitatem & priuilegia ciuium alicuius terrę videtur ꝙ sic excepta origine quæ præscribi non potest sed commoda originis be ne possunt pſcribi & erit simul iste ciuis verus & fictus originarius i.in hac specie ciuilitatis quæ naturalis siue in naturali est & verus in vero iure ciuilitatis in genere.ff.de vsuc.l. si is qui pro emptore.
24 per Bar.¶†Sed nũquid quasi possessioni correlatiue potest vnus renunciare sine altero vt quasi possessor cõiugij vel prælaturę.Dicit Bar.ꝙ licet prælatus nõ possit se abdicare prælaturã nisi in ma nu superioris tamen possessionem sola voluntate perdere possẽt. vt ff.de acqui.pos.l.si quis vi.§.fi.licet ecclesia eum inuitũ possideat.
25 ¶†Sed an filiatio possit præscribi:dic ꝙ non.ff. de vsucap.l. iustæ. quia naturæ non congruit.nam ciuilia naturalibus cõuenire dẽt ff.de interro.act.l confessionibus. nec etiam potest vllo temporis tractu spurius fieri legitimus.quia est de reseruatis principi. & reseruata pſcribi non possunt:sed necessaria est dispensatio vel priuilegium principis,vt ff.de ritu nup.l.qui in prouincia.§.diuus.vbi tex.peregrinus est, Baldus.

CAP. I.

1 *Vsucapio triennij currit in re immobili.*
2 *Præscriptio non currit vbi non est qui possit agere nomine ecclesiæ.*
3 *Præscribi non possunt res ecclesię schismaticę.*
4 *Episcopum non habere vel habere inutilem paria sunt.*
5 *Prælatus & si sit schismaticus, ecclesia tamen non perdit sua castra, vel iurisdictionem, vel bona adeo quod etiam præscribi non possunt durante schismate.*
6 *Prælatus si sit excommunicatus an interim currat præscriptio ecclesiæ.*

PLacuit. Episcopus locum per se cõuersum ad fidem præscribit triennio:sed cũ vacat ecclesia, vel est in schismatę, non præscribitur contra ipsam.¶†Tria no.primò dictũ, ex quo habes casum quod vsucapio triẽnij currit in re immobili.& est speciale fauore fidei:alium casum habes quòd currit præscriptio biennij.Nam in prædijs tributarijs eo ipso quod quis negligit per biennium,perditur naturalis & ciuilis possessio,& etiam dominium.vt l.qui agros. C. de omni agro deser.lib.xj. etiam si agri sint tributarij non de iure communi sed ex forma statuti,vel consuetudinis sicut sunt agri clusei Perusini secundum Barto qui ita no.ff.de acqui. pos.l.si de eo.§ j. sed contra eum facit.C. de donatio.l. censualis. & est expressum.C. de vsuca. transfor.l j.in prin.dic quòd si nemo in illo biennio soluit tributa non sufficit biennium: sed si nouus possessor soluit tributa tunc præscribitur per biennium quod est no.dignũ. ¶Contra istud primum dictum oppo.ꝙ sufficit sex menses. vt in c. placuit.xvj.q.iij. Sol.dicit gl.ꝙ istud.c.& illud sunt eiusdem concilij:& vnum debet interpretari per aliud:est optimum dictum.arg.ff.de peti. hære.l. vtrum. & facit ad qõnẽ vno statuto cauetur ꝙ testm̃ non insinuatum intra sex menses sit nullum:alio cauetur ꝙ si non sit petitum cassari possit quandocũque insinuari. Nam debet interpretari vnũ statutum ſm aliud cum sint in eadem compilatione statutorũ vnde ad hoc vt non possit insinuari requiruntur duo.ſ. ꝙ sit nullum: & quod sit petitũ cassari:& si dicis ad quid petitur cassari si est nullum.rñ.ad hoc vt seruetur forma statuti etiam de facto.argu.optimum.ff de ver.ob.l.quidam cum filium.ff.de códi. & demon.l.me
2 uius.¶†Secundò no.quod vbi non est qui possit agere nomine ecclesiæ non currit pręscriptio.adde qñ quis est in vtero non potest eius noĩe agi & tñ currit præscriptio & est mirabile quod præscribitur & tñ contra nemine pręscribitur.ff.de mino.l.etiam.la pico
3 la.& non reperitur alibi.¶†Tertiò no in ver.item si fuerit ꝙ tempus schismatis deducitur de medio vñ ꝯ schismaticam ecclesiam non præscribitur:& sic res ecclesię schismaticę præscribi non pñt quod est not. dignum.quia hodie multę ecclesię sunt schismaticæ quarum res licet possideantur cum titulo tamen nõ præscribunt.
4 ¶†Quartò no.ꝙ paria[a] sunt non habere epm vel hr̃e inutilẽ.¶Ibi,
a conuersus, ex dispensatione receptus ſm Vinc. sed an recuperet fructus beneficij iste reuersus? rñ.non.C de hære.auth. idem de ne
5 storianis.& l.j.C.de re mili.li.xij.¶†Quintò no. ꝙ licet prælatus sit schismaticus,tñ ecclesia non perdit sua castra, vel iurisdictionem, vel bona adeo ꝙ etiam præscribi non possunt durãte schismatę. ¶Sed quid si tota ecclesia est schismatica i.pręlatus & capitulum: ideo dico tota, quia vno spiritu continetur. rñ. propter hæresim schismaticam licitum est papę destruere tẽplum & in aliam transformare.c.vt no.Inn.de no.ope.nun.c.cum ex iniuncto. & tunc perdit priuilegia & bona:nam si priuilegia,ergo & bona. vt no.Bar.ff. de colle. illic.l.sodales. & alia bona confiscantur. hoc credo facere posse solum papam,sicut solus imperator potest ciuitatem rebellem ad aratrum condemnare,vel supprimere regias dignitates.ſ.a. cit.C.de sa.san ec.l. iubemus nullam. Nec debet Papa confingere causam.vt s̃.de iudi.cum venisset.& de re iudi.c. cum æterni.in vj. ꝯ.e.c quia indicãte. ¶Opp. gl.ꝙ pastore vacãte currit pręscriptio: quia œconomus potest agere & interrumpere præscriptionem. so ęconomus non põt alienare:& ideo nec dare materiam pręscribendi.vt ff.de verb.sig.l.alienationis.Ber. nam ęconomus est quidam custos non vsufructuarius.sane vsufru. posset præscriptionẽ
6 interrumpere.vt ff.vsufru.quemad.ca.l j.¶† Quærunt doc si prælatus est excommunicatus vtrum interim currat præscriptio ecclesiæ. Et dicunt Vinc.& Host.ꝙ non vt hic.& s̃.de iudi. intelleximus.& s̃.tit.j.cum inter.de offi.vica.Romana.li.vj.de concess præ ben.quia diuersitatem.Et idem no.xvj.q.iij.actor. quia delictũ priuati non debet nocere ecclesiæ.s̃.ti.j.cum venerabilis.§. intelleximus.sed ipsi excommunicato bene currit præscriptio si fuit excõ municatus iuste vel est in mora absolutionem petendi quia si facit vt non possit agere dicitur posse.ff.quib.ex cau.maio.l.sed & si per prętorem §.ij.& no.in l.j.C. de naturali.li.ff.de mino.l.Papinianus exuli.& s̃.de elec.c.his quibus.

ADDITIO.

a ¶ Applica istud notabile ad ea quæ scribunt doct. maxime. Ias. may.ibi ad regulam illius.l.in l.quoties.ff.qui satis.cog.

CAP. II.

1 *Patientia papę non præiudicat successori nec ecclesiæ.*
2 *Papa an possit expressè concedere inuasori.*
3 *Protestatio quàm facit hic papa an interrumpat pręscriptionem centenariam.*
4 *Præscriptio an currat tempore prælati male alienantis.*

NIhil. Taciturnitas prælati non nocet ecclesię & in rebus inuasis non currit præscriptio. Casus. Quædam nobilis persona occupauit patrem patrimonij beati Petri Papa mandat ei quod relaxet:ipse respondet ꝙ offeratur ei libellus Papa cõsiderato ꝙ ecclesia pateret scandalum si eum cõpelleret dicit se sub silentio pertransire absq; præ iudicio successorum & pauperum.¶No. ꝙ nihil est faciendum cũ
1 graui scandalo prærtim contra tyrannos. †Not.ꝙ patientia papę non præiudicat successori nec ecclesiæ.Sed an expressa confessio papę præiudicaret vt si concessisset illam partem dictę prime. Et vr̃ ꝙ sic quia Papa habet plenitudinem potestatis. dic ꝯ si concessit ex cã lucratiua:secus si ex cã onerosa vt venditionis locationis vel feudi:quia non male ꝯhitur cum tutoribus & Papa est summus tutor ff.de euic.l. illud.in fi.nisi hoc cõtineret magnam excussionem pr̃imonij beati Petri vt s̃. de iureiu.c.intellecto Nam tunc suc...

ſucceſſor pōt reuocare vt no. Cy. C. de le. l. digna vox. Tertio not.
2 qđ res inuaſa nō pōt pſcribi. ¶ † Sed nunqd papa pōt expreſſe cōcedere inuaſori. & vr ꝙ non vt C. vñ vi l. autoritate. & C. de fun. & ſal. rei do. l. non qua loca. lib. vj. Sed nunqd ſi papa priuilegiat vnū caſtrū: nunqd pōt illi adimere & alteri cōferre: dicit Bar. ꝙ priuilegium papę ſemper eſt in eius arbitrio vt ipſe no. ff. de cap. l. hoſtes.
3 & adde quod dixi. ſ. de iudi. c. cū veniſſet ¶ † Quæro nunqd ꝓteſtatio quā facit hic papa interrūpat pſcriptionē centenariā gl. innuit ꝙ ſic. regulr tñ p ꝓteſtationē non interrūpit pſcriptio. ff. de vſuc. pro emp. l. aliena. ¶ † Quæro nunqd tpe plati male alienātis currat
4 pſcriptio rñdeo nō et quadragenaria q dat ad petendū reſtōnē in integrū ꝯ alienationē factā ſeruata forma: tñ in dānū eccleſię doc. cōiter tenent ꝙ non & eſt bñ notandū in reſtōne in integrū. nam donec eccleſia eſt ſub eodem prælato cenſetur iur. minoris contra quem dictum quadriennium non currit. vt C. de tem. in integ. reſti. l. ſi ſuperuacuam & ff. de noua. l. doli. §. diuerſum. Bal.

CAP. III.

1 *Bona fides an præſumatur.*

SAnctorum Qui poſſidet rem eccleſię bona fide in pace. i. ſine interruptiōe
1 perpetuo tutus eſt. h. d. ¶ † Quærit gl. vtrū præſumatur
a bona fides[a]. Et dicit qđ ſic qđ verum eſt quali quali data occaſione poſſidendi. ar. ff. de fideicom. lib. l. 3. §. ſi ex die. ſuper verbo occaſione. vbi gl. dicit no. bonū verbum: & ex dicto vnius boni viri cauſatur bona fides. i. iuſta credulitas. vt nota. ff. de condi. & demon. l. titio fundus Item præſumitur bona fides ſi quis inuenerit rem poſſeſſam a ſuo prædeceſſore. vt. ʒ. eo. c. de quarta. & vltima gloſ. adde quod dixi ſ. eod. in rubri. ¶ Quidam fecit teſtamentum iam ſunt anni quinquaginta & deceſſit: nunc obijcitur teſtamentum quod eſt præſcriptum. reſpon non præſcribitur cōtra teſtamentum nec contra contractum: & ideo ſi eſſet factus contractus iam ſunt mille anni ſub conditione quæ hodie exiſteret poſſet agi. adde de præſcrip. triginta annorum. l. cum notiſſimi. §. illud. ſic eſt in teſtamento. vt. C. de teſt. l. ſancimus. & nunc intelligis veram rationem illius legis.

ADDITIO.

a ¶ An præſumatur bona fides Alex. conſi. xxj. & xxxv lib. 4. Barba. conſil. ix. col. v. vo. j. & conſ. xl. co. iij. e. vo.

CAP. IIII.

1 *Epiſcopus debet habere quartam decimarum & oblationum totius ſuę diœceſis.*
2 *Clericus quidam ſi præſcripſerat quartam decimarum & oblationum quæ ad epiſcopum pertinebant an poſſit ſe tueri contra epiſcopum.*
3 *Titulus an ſit neceſſarius ad hoc quod quid præſcribatur.*
4 *Anteceſſor ſi conſtet ꝙ mala fide poſſederit an hoc noceat ſucceſſori.*
5 *Præſcriptio quando incipiat.*
6 *Libertas an præſcribatur contra epiſcopum ita quod ius eradicetur ab epiſcopo & tranſeat in curatum eccleſiæ diœceſalis an vero præſcribatur ſola exceptio detentiua decimarum.*
7 *Exceptio ſi præſcribatur an requiratur bona fides.*
8 *Curatus an præſcribat.*
9 *Decimę & oblationes an præſcribantur.*

DE quarta. Præſcribitur contra epm quarta ſi ſpacio. xl. annorum non ſoluatur & cathedralis eccleſia interim non vacauit. h. d. Et tres
1 ſunt partes. ſecunda ibi niſi. tertia ibi nam romana. ¶ † Præmitte ad euidentiam ꝙ epiſcopus debet habere quartam decimarum & oblationum totius ſuæ diœceſis. vt in. c. de his. x. q. j. & de offi. ordi. c. conquerente. nam quęlibet parochialis eccleſia debet habere decimam poſſeſſionum quæ ſunt in ſua parrochia de qua decima debet eps habere quartam & percipere in agris & ducere ad horrea ſua. ar. ff. ad l. fal. l. linea margaritarū. & ff. de fur.
2 l. ſerui & filij. in prin. ¶ † Modo ſequitur caſus. quidam clericus pręſcripſerat quartam decimarum & oblationum quæ ad epm pertinebant: q̄rebatur an poſſit ſe tueri ꝯ epm. rñ. ꝙ ſic ſi p ſpaciū. xl. an. pręſcripſerit de qua pręſcriptione ſubdicitur tps vacationis eccleſię nec ſufficiunt. xxx. anni. vnde capitulum pręcedens eſt correctum. Opp. iſta quarta decimarum & oblationum pertinet ad epm & curatus non ſoluens fuit in mala fide: ergo vllo tpe nō pręſcripſit. gl. concedit ꝙ male fidei poſſeſſor non pręſcribit. ſed iſte fuit in bona fide: quia autor eius dedit ſibi cauſam poſſidendi vel erat titulus qualiſqualis. vt. ʒ. de iure patro. cur. quia vbi de bona fide agitur non eſt de iuris apicibus diſputañ. ff. mand. l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ¶ † Op. ꝙ non ſit neceſſarius titulus qui quan
3 do ius commune contra quod pręſcribitur eſt certum per ſtatutum canonis requiritur titulus vt in c. j. de pręſcri. lib. vj. Sol. concedo intellige quod hic habebat titulum ex cōceſſione epi tam non interuenerat conſenſus capituli tacitus vel expreſſus: imo in iſta alienatione requiritur conſenſus expreſſus: quia requirit ſubſcriptio capituli. vel dic quod epiſcopus allegabat ſe habere mādatum capituli: & ſic eſt iuſtus error qui habetur pro titulo: vt l. ſi. ff. pro emp. Vltimo no. quod ſola poſſeſſio autoris dat ſucceſſori iuſtā materiam pręſcribendi quia putare dēt ſucceſſor ꝙ eius autor poſſederit bona fide. Bar. & Inno. idem tenet Bar. ff. de vſuca. l. celſus. ¶ † Sed quid ſi ꝯſtat ꝙ anteceſſor poſſederit mala fide an hoc 4
nocet ſucceſſori q habet bona fidē? & videt ꝙ ſic: qa nō tantū no-
a cet[a] heredi, ſed cuilibet vniuerſali ſucceſſori ff. pro emp. l. ij. §. eius bona. ſo. ibi ex perſona ſucceſſoris deſcendit cauſa & ius in ſucceſſorem: hic non. quia prælatus nō tranſmittit ad ſucceſſorem: & iō ſucceſſor non ſuccedit in vitium eius. ar. ff. de præca. l. quæſitum. §. fi. cū ſua gl. ¶ Opp. ꝙ quarta nō præſcribatur. xl. annis. quia non habet cām continuam: ſed requirit tps duplicatum. vt ff. quemad mo. ſer. amit. l. ſi ſic. vbi gl. dicit. ꝙ qñ tpa ſeruitutis habēt interualla longiora præſcribit libertas tpe duplicato ſed vbi breuiora tpe ſimplici: & ideo nihil innuitur: quia propter diſtantiam temporū videtur duplex ſeruitus: ſed vbi eſt continua vel parum diſtans eſt vna ſeruitus: quia qđ parum diſtat nihil diſtare videtur. Innoc. hoc concedit in ſeruitutibus q non habēt cām naturalē ſed facto hoīs. ff. de ſer. vr. prædi. l. foramen. ſed decima hēt cām aptā natā continuari niſi eſſent decimę taxatę: puta de anno in annū: qa tūc requireret tps duplicatū. i. octuaginta anni ſm Inn. qđ ridiculū puto qa nulla l. cauet. Et qa eſt ꝯ caſum vt in c. præſertim. in eo quod dicit. de obligationibus quæ habēt eſſe perfectū hoīs cui natura pariēs. nō cōparat in aliquo. vt d. l. foramen. Et ideo vltra. xl. annos nō fit extenſio qa perpetuum non ſuſcipit plus q̄ perpetuū: ne quaſi in infinitum ꝓcedatur Sed tempus quadraginta annorum dicit perpetuum ſufficit ergo. C. de præſcript. xxx. an. oēs. Itē iſti redditus cōſiſtētes in iure ppetuo inter īmobilia cōputant pſcribunt ergo ſpacio. xl. anno. Nō ob. ff. de aqua plu. ar. l. hoc iure. §. ductus aquę. qa ibi ſpeciale in flumine publico ſm Inn. hic certe imo eſt ſpeciale ratione fluminis publici: ſed quia poſſeſſio dietim interpellatur.
5 ff. de ſerui. l. ſeruitutes. el. ij. ¶ † Sed oppo. quia quot ſunt anni decimales tot ſunt decimę annuales: ergo in prin. cuiuſlibet anni incipit pręſcriptio nō ſimul pro omnibus annis futuris. ſ. in perpetuū. vt no. C. de pſcr. xxx. an. l. cū notiſſimi. § in his. & p Dy. & latius p Bar. ff. de aqua plu. ar. l. ſi prius. Præterea decimę non ſunt in rerū natura anteq̄ fructus pcipiant: ergo non ſunt in obligatione. ff. de verb. ob. l. inter ſtipulantē. §. ſacrā gl. dicūt aut annuum debet ex ꝯtractu, & eſt vna pſcriptio ꝓ omni tpe: aut ex vltima voluntate, tunc ſunt plures. Et ideo differētia eſt qa in vltima volūtate nō poteſt ſimul & in eadē pſona radicari ꝓ toto tpe cū ꝓ futuro tpe nō trāſferatur ad hærede. qđ aūt nō poteſt in eadē pſona radicari, diuiſionē recipit. ff. de ſtipu. ſeruo. l. ſi ſeru⁹ cōis mçuij & caſtrēſis peculij. §. ſi. Sed iſta diſtinctio nō cadit qñ debent fructus annui: qa non poteſt eſſe vna ſtipulatio in fructibus nā pro futuris annis neceſſaria eſt conditionalis. vt d. l. interdū ſicut in vſufructu. vt no. in d. l. ſi ſic. Cōſidera hic nō ſumus in ꝯtu vel quaſi ſed in diſpoſitione legali q̄ eſt vna ꝓ omni tpe tanq̄ quędā rīa: & iō vna pręſcriptio ſufficit.
6 ¶ † Sed an pſcribat libertas ꝯ epm ita ꝙ ius eradicet ab epo & trāſeat in curatū ecclię diœceſalis. An vero pſcribat ſola exceptio detētatiua decimarū. Et vr ꝙ exceptio ſola ꝯ actionem perſonalem præſcribat: & hoc ſubtili ratiōe. Nā ſi pſcriberet actio, tūc debitor ſuccederet creditori & actio tolleret ipſo iure p cōfuſionē. C. de pac. l. debitori. ff. de fideiuſ. l. gñaliter. & l. vtannius. Et ſic p pſcrip. nō tollit actio ipſo iure qđ eſt falſum ff. de act. & o. li. l. obligationū fere. §. placet ff. de leg. j. nemo pōt. ff. de ſerui. l. 4 ſol. hic pręſcribit totū ius epi. vñ eps nihil exigere pōt nec à curato eccleſię nec à poſſeſſoribus agrorū. & ſi pcepit tenet reſtituere curato: qa hæc pſcriptio eſt iſtius naturę ꝙ ex ea dat actio & exceptio cū iſta præſcriptio ſit alienatio: Et vt ita dixerim eſt pſcriptio trāſlatiua. & h.
7 d. iſtud. c. ¶ † Oppo. ſi præſcribit exceptio, ergo nō requirit bona fides. ff. de vſucap. l. ſequitur. §. ſi viā. Sol. ibi loquitur in pſcriptione currente facto naturę. Nam prædia naturali iure ſunt libera, & ius naturale ſupplet bonam fidem: quia habetur pro titulo: ſecus in præſcriptione quæ oritur immediate ex facto hominis. quia hæc requirit bonam fidem vt hic. ita ſolenniter dixit tex. ff. de ſer. vrb.
8 pre. l. hæc aūt iura. ¶ † Opp. curatus habet poſſeſſionem totius decimę à pceptore: titulū autē habet ab epo: ergo ab vno titulum hēt, ab alio poſſeſſionem, & ſic non pſcribit. ff. de vſucap. l. non ſolum. ſolu. imo poſſeſſio non diſcrepat à titulo ſed pars eius eſt ſubiectiua.

ADDITIO.

a ¶ Vide Barba. conſil. ix. col. pe. vol. j. Alex. conſi. iiij. & xxxix, col. ij, volu. ij. Ia. in l. Pomponius. §. cum quis co. xj. ff. de acqui. poſ. Imo. conſi. xliij. col. ij. & lxxiij. colum. iij. in fine.

9 ctiua.i.subordinata.¶†Opp.decimę & oblationes continent qđ
extraordinariū & difforme.i.ꝓut res incidet.Nā qñq; ꝯranū,qñq;
vinū,qñq; oleū & ista difformia nō cōprehendunt cōsuetudine.l.
Seio.ff.de an.leg.ergo nō ꝑscribunt.solu.actio gñalis nō curat de
diuersitate specierū.ff.qñ di.le.ce.l.nec refert.Nō ob.l.Seio qa ibi
difformitas pēdebat ex solo nutu volūtatis.¶Opp.iste curatus q
recipit indebitū cōmittit furtū.ff.de fur.l.falsus.ergo nō ꝑscribit.
sol.bona fides oēm maculā tergit.itē qa fuit in eum translatū dñiū
ff.de condi.ob cau.l.penul.ff.de alie.iudi.l.item.in prin.Bal.

CAP. V.

1 *Curiosus explorator quis esse debet non desidiosus neglector.*
2 *Præscriptio nulla inuenitur longissimi temporis cuius contrarij memoria non existat.*
3 *Scientia rei alienę quid iuris si superueniat post completam prescriptionem.*
4 *Bona fides vbi non est nec mala sed est ignorantia.*
5 *Fama publica & generali si audiui quod quędam res est ecclesiæ & emo ab eo illam rem qui habet titulum & qui possedit inconcusse longissimo tempore an ex sola fama debeam habere malam fidem & rem restituere.*
6 *Nomine meo si emi rem de pecunia ecclesię nesciens pecuniam ad ecclesiā pertinere an eam præscribam minori tempore.xl.annorum.*
7 *Ecclesia si habet publicianam an contra istam publicianam præscribatur minori spacio.xl.annorum.*

Vigilanti. Possessor male fidei vllo tempore non
præscribit.primo ponit dictum.secun-
da ibi Ephesinus ponit rationem legis in contrariū.ter
tia ibi legis vobis contingit legem & rationem.¶Ca-
sus.querebat vtrum malefidei possessor possit prescribere longissi
mo tempore.respondet qđ qui sciēter possidet prędiū alienū dēt
illum restituere dño & nulla tpis prærogatiua excusat.¶Sed ↄtra
istud opp.qđ Ephesinus legislator tribus rationibus motus statuit
præscribi posse longissimo tpe.Primo ꝓpter vitandā negligentiā
nā negligenti iura nō subueniūt.Secūdo ꝓpter vitādos errores q
nascunt ex obliuione quæ oritur ex longissimo tpe.Tertio ꝓpter
vitandā confusionē dominiorū.i.rerū dñia semꝑ sint sub incerto.
sol.dicit Papa qđ hę rationes non valent in præiudicium animę.
Et ideo concludit ꝙ siue dñs rei ignoret ↄ̃ se prescribi siue sciat ta
1 mē ille qui scit rem alienā nō præscribit.h.d.¶†In tex.ibi vigilan
ti no.ꝙ quis debet esse curiosus explorator non desidiosus negle-
ctor & hoc in prin.ꝑscriptionis sed in ꝓcessu nō nocet negligētia
inquisitionis veri vt elegāter no.Bar.ff.de vsuca.l.naturaliter ff.de
reg.iur.l.qui cū alio.C.de fur.l.ij.in text.ibi resipuerit.i.restituerit
ista est mala expositio qa qui restituit non prescribit qa non possi
det.vnde expone nisi resipuerit.i.nisi bona fides suꝑuenerit puta
quia emit à putatiuo ꝓcuratore quē iusto errore ductus credebat
2 habere mādatū.ff.pro emp.l.qui fundū.§.ꝓcur.¶†In tex.ibi Ephē
sinus.si iste fuit iuriscōsultus apparet qđ ꝑscriptio longissimi tpis
fuit cognita tēpore iur.consultorū cuius ↄ̃rium no.gl.ff.de admi.
tu.l.si pupillus.nā de iure.ff.nulla inuenitur præscriptio lōgissimi
tpis nec cuius ↄ̃rij memoria nō existat.ff.de aqua quo.& esti.l.hoc
iure.§ ductus aquę.sed ↄ̃ illā gl.videtur tex.& gl.ff.de verb.signi.l.
trāsactione finita.vel dic vt dicit gl.iste Ephesinus fuit imperator:
¶In tex.propter vitan.ff.ꝓ suo.l.fi.C de sac.san.eccle.l.fi.in auth.
ibi posita.In tex.ibi vigore legis.No.ꝙ ꝑscriptio habet vim legis.
Itē no.ꝙ ꝑscriptiones nō sunt de iure naturali.¶In tex.ibi cogni
tis hæc distinctio adhibet in quodam casu.s.in alienatione actoris
male fidei:successore tamē existente bone fidei vt C.de ꝑscrip.lō.
3 tēpo.auth.male fidei.¶†Quærit gl.quid si post completā prescri
ptionem superueniat scīa rei alienę.& determinat ꝙ ista scientia
nō obligat ad restitutionē nec interrūpit prescriptionē,qa quod
perfectum est,interrūpi non pōt:vt nō.ff.de sol.l.cū quis.§.si qs.&
est expressum licet gl.nunq̄ allegauerit.ff.de itinere actuq; priua l.
j.§.fi.cū.l.se.vbi est melior tex.qui reperiat in mūdo.Itē post ꝑscri
ptionem certatur de damno vitando sed ante cōpletam certatur
de lucro captando:vt eleganter no.in d.l.j.§.si quis ꝓpter.ad hoc
facit ratio,quia finita non resuscitantur vt ff.de verbo.signi.l.tran
sacta finita ve.Item non est verum,ꝙ superueniat scientia rei alie
nę quia nunc imo est sua ipsius præscribentis saltem quo ad vti-
le dominium quod in præscriptione præfertur dominio directo:
vt C.de præscri.xxx.anno.l.si quis emptionis.quia directum do-
minium constat solo nomine:sed vtile constat effectu.sicut dici-
mus ꝙ solum nomen hæredis sine effectu parum operatur:vt ff.
de minoribus.l.& si sine.§.sed quod Papinianus & C.de indicta li.
tollen.l.j.& C.de nudo iure quiritum tol.l.vnica.¶Et si qui habēt
conscientiam remordentem imputent sibi quia præscriptio iusti
4 ficata à canone iniusta esse non potest.¶†Extra no.quod vbi non
est bona fides nec mala sed est ignorantia simpliciter vt quando
hæreditas præscribit interpretatur bona fide possidere.vnde di-
cit lex quod hæreditas sustinet vicem personæ possidentis bona fi
de.ff.si cer.pe.l.penul.§.quod si stipulatus.vbi gl.parua dicit quod
5 ille casus non reperitur alibi.ergo no.¶†Pone audiui per famam
publicam & generalem quod quædam res est ecclesiæ: emo ab eo
illam rem qui habet titulum & qui possedit incōcusse longissimo
tempore.nunquid ex sola fama debeam habere malam fidem &
rem restituere.& videt quod sic quia id debeo credere quod om-
nes credunt vt ff ad mace.l.iiij.pro hoc gl.ff.de neg.gest.l.atq na-
tura §.cum me.Item sicut bona fama operatur bonam opinionē
& fidem ita sinistra sinistram.C.de pericu.tut.l.si tutor.in contra-
rium videtur quia magis præsumitur pro titulo quàm pro fama
vt ff.de regulis iuris.l.nemo prędo.¶Item fama sola est quoddam
somnium & quidam rumor qui sępe à veritate discordat vt ff.de
hære.insti l.fi.Item quia non oritur ab aliqua radice sed ab incerto
autore.item sequeretur quod in via conscientię probata fama te-
netur quis restituere rem formato articulo super conscientia qa
tenetur respondere possessor per verbum credo quod est falsum.
Item plus creditur tempori quàm famę quia tempus habetur pro
veritate vt no.in l.j.C.de serui.& aqua.¶Item non teneor crede-
re nisi qđ credit bonus vir,i.iudex qui in facto alieno nō dēt crede-
re nisi probationibus legitimis.nec debeo mihi formare nouā con
scientiam sed sequi eam quæ formatur à iure.vnde nec ex vno te
ste debeo habere conscientiam lęsam quia vnus testis inducit du-
bietatem.sed dubius in conscientia non tenetur habere lęsam cō
scientiam.In facto proprio bene debet quis habere cōscientiam.
quia conscientia est cordis scientia & stat in facto.i.in animo quē
vnusquisque in facto proprio scit de certo.Et frustra quis petit qđ
intus habet.i.certificari de eo quod scit.habet enim testem intrin
secum.i.sibi coherentem & iudicem etiam.i.deum & subiacet fo
ro celi:licet si non potest probari non subiaceat foro mundi:vt ff.
de test tu.l.duo sunt titij.Amplius nemo tenetur præsumere ꝙ au
tor suus fuerit male fidei quia de nemine præsumendum est malū
& bona fides autoris prodest successori.¶Et ita tenet quidam ma-
gnus vir vtriusque iuris doc.Porro deus nō esset alias iudicaturus
quàm iudicaret bonus vir:quia quicquid agant homines intentio
iudicat omnes.tamen erronea conscientia non damnat quē quā.
ff.de iuris & fac.igno.l.regula.§.qui ignorauit.nisi de praua mente
peniteat non ad restitutionem quæ non debet fieri:abscondita
enim omnia scit solus Deus.Et conscientia humana non tenetur
ea scire.Porro res empta de pecunia ecclesiæ ab eo qui nō vult ne-
gocia ecclesiæ gerere nec teneatur gerere nisi velit non acquiritur
ecclesiæ.Sed si gereret ea est obligatus actione mandati vel qa præ
latus acquirit ecclesiæ legis potestate potius quàm sua voluntate
si ecclesia vul potius rem quàm pecuniam.l.cum fundus.§.j.ff.si
cer.pe.j.de pec.cle.c.inquirendum.j.de testa.c.cum in officijs.ꝑ
Ioan.An.C.de rei vendi.l.sit vt proponis.per Cyn.xij.q.j.fixum ea
dem causa & q.iij.c.j.ita dixit prędictus doc.& quidam alius valēs.
cum enim tenetur actione mandati vel neg.ge.iura quæ habet ce
dere speciale est in ecclesia pupillo & milite ꝙ agere possint sine
cessione ecclesia habet probare ꝙ res fuerit tradētis & ꝙ pecunia
fuerit ecclesiæ quæ aliquando probantur ex indicijs.C.de rei ven.
6 l.indicia.¶†Quæro emi rem de pecunia ecclesię nomine meo ne-
sciens pecuniam ad ecclesiam pertinere nunquid eam præscribam
minori tempore.xl.ann.& videtur quod vsucapiam triennio.nam
si ipsam pecuniam possiderem vsucaperem triennio.ergo & id qđ
ex ea sequitur quia res succedit loco pecuniæ vt j.de peculio cle-
ri.c.ij.arg.ff.de dona.inter virum & vxo.l.si donante.§.si sponsus.
ff.de vsuc.l.sequitur.§.fructus.vbi dicit Bar.ꝙ fructus ex re mobili
a percepti vsucapiuntur triennio[a] quia ipsi mobiles sunt nec veniūt
restituendi quod est not.dignum.¶Nec obst.dictum Inno.qui di-
cit mobilia ecclesiæ non vsucapi triennio quia non dicit verum.
Considera Inn.dicit ꝙ res empta de pecunia ecclesiæ non est ec-
clesiæ licet detur ecclesiæ actio in rem.Porro actio de se nō est res
mobilis vt l.à diuo pio.ff.de re iudic.& nota.ff.de verborum signi
ficationi.l.mouentium.ergo non vsucapitur triennio vt s̃.de præ
scri.tri.an.l.sicut.¶Sed contra Inn.facit ꝙ omne meum est cuius
vendicandi ius habeo vt ff.de rei ven.l.solum.§.meum.Et Accur.
dicit ꝙ cessa rei vendicatione statim competit vtile dominium:vt
no.ff.de eden.l.j.in prin.in magna gl.quod posset esse verū si rei vē
dicatio esset cessa à possessore.secus si ab eo qui non possidet tñ
tradita possessione illa vtilis vertitur in directā vt ff.ad treb.l.si hæ-
res.& ff.de hæredi.insti l.iij.§.qui fideicōmissariam.so.videtur di-
cendū ꝙ licet pecunia vsucapiatur tñ res immobilis quæ successit
loco

ADDITIO.

a ¶Et etiam adde quando quis præscribendo facit fructus suos.Alex.consi.
xxj.iiij.li.& vide etiam pulchre per.d.Fran.cur.in consil.lxxj.circa me...
col.ad finem.ix.omnino vide.

loco pecunię non præscribitur maiori tempore contra ecclesiam quam spacio.xl.an.ff de cōsti.pec l.item illa §.quod adijcitur.& ff. de do.cau.mor.l.quod debitori.¶†Quæro pone ꝙ ecclesia habet
7 publicianam nunquid contra istam publicianam præscribitur mi nori spacio.xl.an.& videtur ꝙ sic quia ille qui præscribitur tractat de lucro captando vt no.in l si quis vxo.ff.de fur. Item nec est dñs vt no.insti.de ac.§ alie.Itē ecclesiæ fauetur in dominio non in iur. tertij.vt C.de fac.fan.eccle.l.fi.Sed si nouus possessor habet publicianam ecclesia repellitur quia vltima publi. excludit contrariam publi.arg.C.qui in ces.lon.temp.præscriptio.l.hæreditate. Sol.qđ idem tps requiritur in præscribendo ꝯ publicianam sicut contra rei ven.per illam no.regulam quæ ponitur.ff de publi.l.eum qui.§. in publiciana.& quod ibi no.¶ Vltimo no.ꝙ qđam sunt iura quæ afficiunt personas quædam quæ afficiūt res in quibus præscriptiones natura & effectu discrepant.quod est no.

CAP. VI.

Ad aures. Vna ecclesia in parochia alterius.xl. anno. spacio præscribit decimas.h.d. Casus.duę ecclesiæ litigabāt sup decimis vna allegabat ius parochię altera allegabat pscriptionē.xl.ann.dr qđ pscriptio eā defendit quæ oēm actū aduersarij excludit hoc intēdit.gl.sumit.arg.ꝙ actio sit exprimenda in libello dic ꝙ duplex est actio s.casualis & formalis.prima satis exprimitur cum exprimit causa.secunda non est necessaria nominari quia tacite inest & de necessitate.ergo expressio nihil operatur.Bal.

CAP. VII.

1 *Detinere efficaciter ille non dicitur qui non detinet de iure.*
2 *Possidere qui non potest non potest præscribere.*

Causam quę. Laicus decimas non præscribit.& est rō quia non est capax possidere hoc ius cum sit spūale.h.d. ¶Casus Inter Archidiaconū reginū & quēdam nobilē erat quæstio sup decimis quas laicus pretendebat ad se pertinere propter tpis præscriptionem vel concessionem præsulis ecclesiastici vel principis secularis.Papa dicit ꝙ laici non possunt possidere nec decimare de iure.Et dicit gl.ꝙ hodie decimę non possunt dari in feudum quia non possunt dari in titulum.Sed olim ante cōcilium Lateranū.date valent & ideo ponderandum est quo tempore fuerit factum illud concilium & quo tempore decimę concessę sunt. Sed quid si non constat de initio quia nō existat memoria. videtur ꝙ possessor sit potior qa i dubio ferēda est absolutoria.C.de peti.hæredi l.si post
1 motam.de nego.gest.l.cum actum.¶†No. ꝙ dicitur detinere efficaciter ille qui non detinet de iure.No.ꝙ in præscribendo requiritur causa id est iusta seu iure munita possessio.¶†Not. ꝙ qui non
2 potest possidere non potest præscribere.dicit gl.ꝙ possessio gemi nat prolem. quid est hoc dictum. respon. si iusta est producit effectum acquisitionis fructuum & præscribendum vel dic subordinate id quod detētio parit possessionem & possessio parit pręscriptionem de priuilegijs capitulo cum olim. per Innocentium.vij. quæstione prima pontifices per Archidiaconum econtra in probatione possessio geminat prolem : vitium ex vitio creando parit vitium in mente & præscribendo vitia enim geminant & nunquā nisi præcidantur primos motus obseruant.

CAP. VIII.

1 *Ecclesia contra priuatum an pręscribat spacio.xxx.annorum.*
2 *Interruptio quotuplex sit & quot modis fiat interruptio naturalis.*
3 *Interruptio ciuilis fit per libellum principi oblatum in actione annali.*
4 *Citatio quid iuris si fuerit deserta quia non comparuit citans in termino.*
5 *Præscriptio mere odiosa quæ dicatur.*
6 *Domini si erant plures si vnus expellitur omnibus interrumpitur.*
7 *Coloni eiusdem agri si sint duo & expulsus est vnus qui est inuētus in agro, quid iuris si alter qui non fuit inuentus,non fuit expulsus.*
8 *Pisani veteres si debentur & soluuntur noui minoris valoris an interrumpatur præscriptio veterum an fiat nouatio & transfusio veteris abligationis in nouam monetam quasi ex tacito pacto.*
9 *Præscriptio vtrum dormiat,& an sit interrupta,an differant.*
10 *Præscriptio annua si interrumpitur an sicut singulis annis interrumpitur præscriptio ita singulis annis fieri debeat ciuilis interruptio.*
11 *Præscriptio an interrumpatur per solutionem etiam vnius nummi factam nomine census.*
12 *Præscriptio in iuribus incorporalibus qualiter interrumpatur.*

Illud Si contra præscriptionem xl.annorū opponatur interruptio vterq; admittit ad probā tum & pbata interruptione pscriptio cōquiescit.¶Casus. Primo dicit quod ꝯ ecclesiam non præscribit minori tempore quam.xl.an.Sed qui in concusse possedit.xl.an.præscribit.Si autem dicatur interrupta præscriptio vtraque pars pōt producere testes.Et si probatur interruptio præscriptio non vendicat sibi locum.¶In tex.ibi.xl.ann.hoc iure immobili vel q̄ inter immobilia computantur.idem in re mobili ſm Hostię. cuius opi. debet intelligi in re mobili quæ seruañ.seruari potest vt sunt libri ecclesiæ.Sed si non possent seruando seruari opi. Hostien. esset fatua quia non potest tanto tempore possideri per rerū naturam & ideo fructus qui corrumpuntur vsucapiuntur triennio. C.si aduer. vsuc.l.j ff.eo.l. sequitur.§.fructus.vel dic indistincte in rebus mobilibus seruari tempus triennij.vt C.de fac.fan.eccle.auth.quas actl. ¶In tex. ibi ab vtraque parte not. testes actoris & rei simul recipi
1 posse.¶†Quæro nunquid ecclesia cōtra priuatum præscribat spacio. xxx.an.rñ.sic:qa licet in iudicijs seruet ęqualitas: vt C. de fruc. & litis expē.l.fi.tamen secus est in præscri. ſm Ber. ¶In tex.ibi,in terruptio.no.ꝙ interruptio eneruat tempus præscriptionis.Adde quod interrumpitur præscriptio per vnum actum:vt not.dicit gl.
2 ff.de regu iur.l.nemo.§.temporales. ¶Quæro quotuplex sit interruptio?respōdeo duplex,scilicet naturalis & ciuilis.¶ Quero quot modis fiat interruptio naturalis?respondeo pluribus modis.Nam fit per inundationem maris vel fluminis.vt ff.de acquiren. possessio.l.qui vniuersas.§.item.& l.possideri.§.labeo.tamen contra hoc impedimentum datur restitutio ex clausula generali.ff. de itinere actuq; priuato.l.j.§.si quis propter. intelligo de inundatione non momenti sed plurium dierum. Nam si recedit inundatio infra triduum non puto posse admitti.alioquin possessiones iuxta padum sitę nunquā præscriberentur.quod est absurdum. Et sicut per inūdationem perditur possessio terre ita per siccitatem perdit possessio stagni & aquæ ff.de serui.vrba.prædio.& attilicinus. non tamen puto qđ per immoderatas niues,grandines, rucus & brucus vel sterilitatem perdatur possessio.ff de contrahenda emptione.l. fistulas.§.frumenta & l.si fundus.de rebus eorum. Solu.dicit gl.qđ perditur possessio per expulsionem.qđ dic vt ff.de acquiren poss. l.peregrę.§.fin.Et hoc verum siue quis expellatur ab aduersario, siue autoritate prætoris.vt ff.de acquiten.possess.l.qui vniuersas.§. item cum prętor.Sed pone ego possidebam per colonū vel inquilinū nunqd solo animo possit mihi interuertere possessionē.& dic quod non glo.est solennis in l.j.C eo. de vsucap. Sed si alteri tradit me tamē ignorāte perdo possessionē. & sic interrūpit præscriptio naturaliter vt ibi no.quod non credo verum.arg.C.de acqui.pos. l.fina. ¶Circa istam particulam de interruptione naturali quærit Bar an interruptio bone fidei sit interruptio naturalis. & circa hoc dicit quædam gl.satis pulchra.ff.de vsucap.l. naturaliter.quam exa
3 minabo.in c.fi. ī eo.¶†Sequitur de interruptione ciuili dicit gl.ꝙ fit per libellum principi oblatū in actione annali. item dicit gl.qđ fit lit.cōtesta. in actionibus perpetuis dūmodo fiat corā iudice cō petenti a ias secus vt C.ne de sta.defunc.l.si pater.& aliquando fit etiā sine litis cōtestatione & etiam sine citatiōe vt C. de anna exceptio.l.vt perfectius gl.nimis succincte loquitur. Dic ergo ꝙ quadruplex est pręscriptio scilicet mere odiosa & interrūpit per solā
a citationem[a].C.de præscrip.xxx.an.sicut.¶†Sed quid si citatio fue
4 rit deserta quia non comparuit citans in termino.rñ.non est interrupta præscriptio quia citatio non habuit effectum vt ff. de iud.l. & post edictum.§.circunducto.si vero sit processum ad lit. cōtest. tunc actio est perpetua ad xl.annos de lit conteſt. fuit valida.secus
5 si inualida.ita dicit gl.no.C.de lit.cōtest.auth.offeratur.¶† Sed hic quæro quæ præscriptio dicatur mere odiosa.respō. illa per quam acquiritur sola exceptio : & non dominium nec aliquod ius in re. si vero per eam acquiritur ius in re non dicitur mere odiosa vt s. eo.c.de quarta Est enim præscriptio acquisitio quædam ex suo tē pore causam sumens & perfectionem habens. ¶ Secunda species est præscriptio mixta ex fauore & odio lege diuersificata penes extrema itē ex acquisitione possidentis & ex exclusione negligentis & ista interrumpitur ipso iure & in effectu per lit.contesta. & non ante.C.de rei ven.l.more litis. ¶Tertia species est vsuca. quæ est mere fauorabilis & ideo per eam acquiritur quia fauore extenditur plenum & perfectum dominiū directum hoc interrumpitur per lit.contest.in effectu non ipso iure. vnde acquiritur vsucapienti interim dominiū directum loco ipsius succedit vtile dominiū. Et licet mutetur actori qualitas dominij tamen ius dispensat quod ex instantia fiat condemnatio vt d.l.no.ff. de rei ven.l. si post acceptam. & hæc præscriptio interrumpi potest. sed actio non potest ad.x.an.ppetuari.¶Quarta spēs est pscriptio sui natura currens.& de hac dic vt in l.si eum §.q iniuriarum.ff. si quis cautio. ſm Cy.in l.fi.de eo p quē fac.erit.C.de edic.diui adria.tollen.l.fi. hæc autem

præscriptio

ADDITIO.

a ¶ Adde an per citationem interrumpatur etiam si sit facta in alio loco quā domicilij debitoris.Bal.consil.clxvij.j.li. Et an per legatum factum in toto interrumpatur præscriptio per eundem consil.cxxv.iiij.lib.

pſcriptio nõ cauſat ex mera ſu pueniẽti.ſed cohæret origini ſuæ ſi
6 cut eſt in omnibus tẽporalibus actionibus.¶†Pone,plures erãt do mini.ſi vnus expellit oĩbus interrũpit:ſecus ſi agit.nã ſibi ſoli prodeſt.cur tam variè?Nam magis deberet ꝓdeſſe ius q̃ iniuria.arg.ff. de bo.auth.iudi.poſ.l.cũ vnus.qa ĩterruptio naturalis oĩbus ꝓdeſt: ciuilis non prodeſt niſi vigilantibus.& rõ rõnis eſt, vel quia natura cõis eſt,vel quia naturalis interruptio abſorbet poſſeſſionẽ, & ſic eneruat fundamentum præſcriptionis: ciuilis nõ abſorbet.ff.qui ſa tiſ.cog.l.ſciendum §.ſi fundus.qa pendente lite reus poſſidet.Sed quid ſi eſt interrupta poſſeſſio naturalis & non ciuilis? reſpon.nõ eſt interrupta præſcriptio.tex.eſt no.in l.ſi fundum.ff.de fund.dot.
7 ¶†Sed quid ſi ex duobus colonis eiuſdẽ agri expulſus eſt vnus, qui eſt inuentus in agro,alter aũt qui nõ fuit inuentus non fuit expulſus.rñ.ꝑ vnum retinetur tota poſſeſſio.ar.ff.de acqui.poſ.l.prędia.Sed quid ſi colonus qui erat abſens, non eſt reuerſus ad fundũ ſuſpicans ſe poſſe ●pelli de facili, an dñs poſſidere deſinat.quod videtur qa licet poſſeſſio nõ ſit poſſeſſio in ipſo tamen per ipſum eſt in dño cum colonus eſt cauſa inſtrumentalis & organica.ergo deſtructo colono ꝑ vim dñi poſſeſſio deſtruitur ſed per negligentiam coloni nulla vi adhibita dñs nõ ꝑderet poſſeſſionẽ ſicut nec
8 ꝑ mortẽ coloni.ff.de acqui.poſ.l.ſi de eo.§.ſi forte debiti. ¶†Sed hic q̃rit ſi debent veteres Piſani ſoluunt noui minoris valoris an interrũpat pſcriptio veterũ,an ſit nouatio & transfuſio veteris obligationis in nouam monetam quaſi ex tacito pacto. rñdeo hæc quæſtio fuit diſputata per Iac.Bu.& tenuit ꝙ non ſit facta interruptio.qa non eſt ex ea obligatione veteri nec ex eo fonte. quod ſic probatur.¶Tria cõſtituunt bonitatẽ intrinſecam ſcilicet materia, forma.& qualitas inſeparabilis.& tria ſunt quæ conſtituunt bonitatẽ extrinſecã.ſ.locus,& tempus,& ęſtimatio.quia bonitas variabilis eſt.ſ.extrinſeca.ff.ſi cer.pe.l.cum quid.& l.vinum. ſed iſta eſt noua moneta percuſſa noua autoritate & noua forma.materia ergo in qualitate extrinſeca eſt diuerſa.Item & bonitas extrinſeca ſimiliter eſt diuerſa:quia minus valet.& poſito qđ poſſit fieri collatio valoris ad valorẽ: iſtud non pertinet ad ſubſtantiam obligationis.qa eſt bonitas extrinſeca quæ non eſt in obligatione, nec ſimpliciter,nec ſm quid.nõ ergo poteſt dici agnitum qđ omnino eſt ab illo diuerſum,nec pro illo ſolutum, ſed potius per errorem.ff. quemadmo.ſerui.amit.l.ſi cõmunem.§.j.& l.ſi alij.Sed quomodo noua moneta poteſt peti ex nudo pacto ꝫ.l.C.de pac.l.ſi certis annis.vnde videtur ꝙ nec vetus moneta,qa præſcripta, poſſit peti, nec noua: qa nouatio non ſit niſi per ſtipulationẽ.vt C.ſi cer.pe.l. ex precio.niſi dicas ꝙ non tanq̃ nouatio, ſed tanq̃ conſtituta pecunia.nam aliud pro alio conſtitui poteſt ſicut ſolui,dũmodo ex certa ſcientia vtriuſq;.ſ.debitoris & creditoris.vt ff.de conſti. ꝑ ecu.l. j.§.an poteſt.& facit qđ no.in l.ſi coloni.C. de agri.& cenſi.lib.xi. Sane ſi ſolutio caderet in nouum contractum puta tacite locationis non eſſet facta interruptio.ff.de contrahen.emp.l. pacta conuenta.§.paulus.ff.loca.l. cum in plures.§. lege dicta.ff.de fideiuſ.l.
9 ſtipulatus es opus. ¶†Quæro quæ differentia eſt vtrum pſcriptio dormiat,an ſit interrupta.reſpond. quando dormit & poſtea excitatur ad curſum ſuum,& cõiungunt extremitates tẽporis illo ſubducto de medio.C.de pręſcrip.xxx.an.l.ſicut.ſ.eo.c.j.ſi autẽ interrũpitur,tempus qđ ante cõcurrerat,euaneſcit, & à capite incipit.
10 ff.de vſuca.l.eũ qui ędes.§.ſi autem demolita. ¶†Quæro ſi annua præſcriptio interrũpitur an ſicut ſingulis annis interrumpit pſcriptio.ita ſingulis annis fieri debeat ciuilis interruptio.reſpon.ſingulis annis.quia antequã naſcatur actio non poteſt fieri interruptio etiam per agnitionem debiti.arg.ff.de verbo. obli.l. ſtipulatio iſta. §.inter cetera.ff.de leg.ij.l.ſi ſub conditione.ff. quo. leg.l.j.§ quod
11 ait prętor.¶†Sed an per ſolutionem etiam vnius nummi factam nomine cenſus interrumpit præſcriptio.dic quod ſic vt C.de pręſcrip.xxx.anno.l ſi quis emptus.in fi.& arg.ff.de polli.l.j.§.cepiſſe.
12 ¶†Quæro qualiter interrumpatur præſcriptio in iuribus incorporalibus.reſpondeo aut loqueris de iure incorporali.quod rei nõ cohęret,vt ſunt actiones mere perſonales.puta ex mutuo,depoſito,& ſimilibus & interrumpuntur ciuiliter per citationem,vt ſupra dixi.Aut loquimur in iuribus rei cohęrentibus & tunc licet in acquirenda poſſeſſione requiratur corpus & animus tamen in ea pellẽda ſufficit ſolus animus per regulã.l.licet.C.de acquiren.poſ. Porro ſcias quod in acqui.poſ.incorporalium requirũtur tria ſcilicet aptitudo ac.& quod ille actus ſit ſm illam aptitudinem.verbigratia in ſeruitute tigni immitteñ.requiritur foramen in pariete. Et inde naſcitur aptitudo immitendi tignum. & quod immiſſio tigni fiat ſecundum qualitatem ſeruitutis & in loco ſeruiente. Naturaliter autem interrumpitur ſiue deficit aptitudo ſiue actus ſiue animus. verbi gratia ſi foramen eſt clauſum deficit aptitudo. ſi autem tignum eſt extractum de foramine vt ibi non reponatur deficit actus & voluntas.& in ſumma quicquid eſt contra naturam ſeruituris inducit interruptionem naturalem. & econtrario quicquid eſt ſecundum naturam ſeruitutis inducit continuationem naturalem vt ff.quemad.ſerui.amit.l.qui fundum omnes vero interruptiones quæ ſunt præter naturam ciuiles interruptiones vocantur.no.iſta verba.

CAP. IX.

1 *Iudicio peritorum in illa arte ſtandum.*
2 *Iudex debet ſequi cõſilium ſapientis electi per partes vel per ipſum iudicẽ de conſenſu partium niſi conſilium contineret expreſſum iuris errorem.*
3 *Fines prædiorum eccleſiaſticorum præſcribuntur quantum ad diffinitionẽ dominij ſed non quantum ad fines plebanatuũ vel parrochię vel diœceſis.*

Quia indicante. Fines prędiorum eccleſiaſticorũ.ix.ann.ſpacio pręſcribuntur.h.d. Tria facit primo ponit dictum ſcđa ibi ortam.vbi illud execqueñ.cõmittit.Tertia ibi. quadraginta.vbi circa executionẽ inſtruitur.¶Caſus.Inter duos abbates orta fuit quæſtio de finibus.Papa mandat illam quæſtionẽ decidi iuxta iudiciũ agrimenſorum qui debent accidere ad loca & in pręſentia iudicis fines declarare pręſcriptione tamẽ.l. annorũ vtriq;
1 parti ſeruata.¶†In tex.ibi diffinitione.i.iudicio.Et ſic not. ꝙ ſtandum eſt iudicio peritorũ in illa arte.in auth.de nõ alie.§. qđ aũt.C. fini.reg.l.ſi qs ſup.& iurabũt iſti agrimẽſores hoc modo iuramus dicere veritatẽ ſm iudiciũ noſtrũ non ſimpliciter & præciſe iurabũt dicere veritatẽ vt no.i l.j.ĩ prin.ff.de vẽ.inſpi.ne anceps ſubeat periurium.¶In tex.ibi finẽ.argu. qđ iudex debet ſequi conſilium ſapientis electi per partes vel per ipſum iudicẽ de conſenſu partiũ niſi conſilium contineret expreſſum iuris errorẽ.qa qđ reddidit ſententiam nullã ipſo iure multofortius reddit conſilium nullum ipſo iure vt no. Bar.ff.de re iudi.l.ſi cõuenerit.¶In tex.ibi præſentia ipſis agrimẽſoribus apud acta referẽtibus.ff de do.ple.l.Theo.
2 põpus.¶In tex.ibi ſeruata.ſed an exceptio pſcriptionis poteſt opponi ne agrimẽſores eligantur. hic innuit ꝙ non dum dicit ſeruata.i.reſeruata.no.ꝙ iudex iudicat ſm ſentẽtiam oculata fide ipſius
3 iudicis & teſtiũ.¶†No.fines prædiorũ eccleſiaſticorum præſcribi quantum ad diffinitionem dominij ſed non quãtum ad fines plebanatuũ vel parrochię vel dięceſis ne inducatur confuſio in mutatione ſucceſſorum.ar.ff.fini.reg.l.eos.¶Et ſic no.fines & terminos iuriſdictionum præſcribi non poſſe quamquam ex conſuetudine poſſit iuriſdictio ampliari vt ff.de teſti.l.teſtium.in fi.qa probabilia ſunt quæ vetus conſuetudo cõprobauit.ff.de publici.l.imperatores.Item tęmporalia facilius ſunt præſcriptibilia q̃ ſpiritualia.¶Deinde no.ꝙ non ſequitur fundus eſt meus ergo iuriſdictio eſt mea quia iuriſdictio debet per teſtes diſtrictionis iuriſdicendi non fructus colligendi de hac materia no.hic per Ber.& Inn.& vj. q.v.quicunque. ¶Quæro de qua culpa teneanrur iſti agrimenſores.reſpondeo dolo & lata non leui vel leuiſſima.idem dicimus in tabellionibus per illam.l.not.C.de magi.conue.in fi.

CAP. X.

1 *Abbas maior poteſt deducere iura membrorum ſuorum in iudicio.*

Ex tranſmiſſa. Tempore hoſtilitatis nõ currit pſcriptio. Et prima pars ponit querelam. ſecũda dat iudices ibi diſcretiõi.¶Caſus.eccleſia decamen.erat matrix eccleſia & ſub ſe habebat alias eccleſias & homines ipſa autem ſuberat abbati & monachis de habbeñ. Verum quia capella eidem matrici eccleſiæ ſubtraxerant omne ius parrochiale præter ius funerañ.de hoc abbas prędictus conqueſtus eſt papę tanquàm dominus in capite,papa mandat decimas & oblationes cum alijs obuẽtionibus memorate matrici eccleſiæ reſtitui præſcriptione hoſtilitatis tempore
1 non currente.¶†In tex.ibi abbatis iſte erat maior abbas qui poteſt deducere iura membrorum ſuorum in iudicio.ſ.de maiori.& obedien.c.inter quatuor.In tex.ibi minuatim. nota quod lupus minutatim deuorat agnum. Item minutatim fit fraus legi & teſtamento. ff.de iure patro.l.libertus.ff.de leg.iij.l.patronus.§.j.Item no.ꝙ matrix eccleſia debet habere decimas oblationes.& non alię eccleſię quę ſubalternantur.Ibi ad quos autem iudices impetret maior abbas & vnde locus.dic vt in c.j.de reſcrip.in cle. No ꝙ tempore hoſtilitatis non currit præſcriptio eccleſiæ. Item dicit Bar.per
2 ſimile de tempore [a] mortalitatis. Et not.hic argumen.ꝙ propter hoſtilitatem & guerram ipſo iure ferię intelliguntur indictę. Item propter mortalitatem ſecundum Barto. qui ita not.ff. de vſucap. l.naturaliter.

ADDITIO.

a ¶Vide ad hoc Abb.conſi.iij.ij.li.& conſ.xviij. co.ſi.& xlv.ad fi.& lvij.col. pe.in ij.du.& xciiij.colum.iiij.in iiij.du.vol.ij.

1 Exoneratio

CAP. XI.

1 *Exoneratio vnius eſt grauatio alterius.*
2 *Onus quod omnes tangit debet ab omnibus approbari.*

ACcedentes. Procurationes quæ debentur legatis & nuncijs Papę & apoſtolicę ſedis præſcribi non poſſunt. h. d. Et prima pars ponit querelam. Secunda dat iudices. ſecunda ibi nolentes. ¶ Caſus. præpoſitus eccleſię sācti Nazarij & A. canonicus ſancti Stephani erant procuratores. cleri Mediolanenſis conqueſti ſunt Papę de ordinarijs maioris eccleſiæ dicentes ꝙ ad expeñ. legatorum & nunciorum ſedis apoſtolicę nolebant contribuere vnde clerus magis grauabatur quia onera debent compartiri: ſed ordinarij allegabāt p̄ſcriptionem: Papa dicit per priuilegium conce
1 di poſſit per præſcriptionem non poſſe ¶ †No. quod exoneratio vnius eſt grauatio alterius. ff. de leg. j. l. ab omnibus. Item no. ꝙ ſoluentes poſſunt conqueri de non ſoluentibus qui tenentur cum
2 eis onera compartiri. ¶ †Item not. ꝙ onus quod omnes tangit ab omnibus debet approbari. Vltimo no. qđ ea quæ debentur propter honorē ſedis apoſtolicę non poſſunt pręſcribi: ſecus ſi debeātur ex alia cauſa vt procurationes quæ debentur ex pacto Bal.

CAP XII.

1 *Subiectus non pręſcribit obedientiam contra prælatum ſuum.*
2 *Præſcriptio an currat impedito agere.*
3 *Poſſeſsionem ſi quis perdit per inundationem reſtituitur ad ipſam poſſeſſionem licet non reſtituatur ad præſcriptionem contumacię.*
4 *Eccleſia ſi non ſeruat iuſſum teſtatoris an auferatur ei legatum.*
5 *Statutum ſi inducit pręſcriptionem. x. annorum in quacunque actione reali & perſonali an actio per lit. conte. perpetuetur in xl. annis cum ſtatutū de perpetuitate nullam faciat mentionem.*
6 *Præſcriptio ſtatutaria non interrumpitur per malam fidem ſuppoſito quod ſtatutum ſit ſeruandum prout iacet.*

1 CVm non liceat. †Subiectus non præſcribit obedientiam ↄ prælatum ſuum in concor. ſ̄. de offi. Archi. c. j. Itē not. ꝙ illud quod fit a maiori parte debet fieri etiā à minori. ¶ Not. ꝙ membra non debent recedere a capite. fallit ſi caput eſt hæreticum vel ſimoniacum. ¶ No. ꝙ multi ſunt caſus in quibus præſcriptio non currit quod hic Ber. not. & diligenter ponit quam glo. more canoniſtarum legeñ. recita. Item not. ꝙ ratione ſchiſmatis ſuſpenduntur iura prælaturę donec per ſententiam ſchiſmaticus deponatur hoc ſentit hic Ber. in j. gl. niſi eſſent notorij ſchiſmatici
2 quia tunc non requiritur ſententia. Ber. ¶ † Quæro nunquid impedito agere currat pręſcriptio. & videtur ꝙ ſic ſed detur reſtitutio:
3 vt ff. de offi. præſi l. ſenatuſconſulto. j. reſpon. ¶ † Item dicit. l. ꝙ ſi quis inundationem perdit poſſeſſionem reſtituitur ad ipſam poſſeſſionem licet non reſtituatur ad præſcriptionem contumaciæ. vt ff. de iti. actuque pri. l. j §. ſi quis propter. & not. per Iaco. But. C. de anna. excep. l. fin. in fi. & ſic beneficium reſtitutionis in integrū habet locum in poſſeſſorijs iudicijs. text. eſt hic ſing. licet gloſſ. de hoc diſputet in l. vnica. C. ſi de momen. poſ. fu. app. Præterea ꝙ impedito agere currat præſcriptio ſed detur in integrum reſtitutio videtur expreſſum. ff. de ſer. vrba. prædi. l. ſed atrilicinus. Præterea impedito agere propter beneficium cedendarum quod competit reo currit præſcriptione beneficium rei noceat reo. idem ſi eſt impeditus propter ius offerendi. ¶ Nam emptori antequam ſoluat precium currit præſcriptio & tamen agere non poteſt quia non obtulit preciū. C. de præſcript. xxx. anno. l. ſicut. ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri. & l. qui pendentem. Item ſi legatarius conditionalis agere poteſt præſtita cautione mutiana ſi quidem non cauit præſcribitur iure cauendi ſpacio. xxx. annorum vel xl. Idem in legatario modiali qui non poteſt agere niſi tacuerit. ff. de leg. iij. l. ſi tibi. ff. de conditio. & demonſtra. l. quibus diebus. §. fina. ff. de condictio. ob cauſam. l. dedi. in princi. & not. C. de pac. l. j. & C. de tranſactio. l. ſiue apud. vnde in quæſtione in facto dicebatur cum eſſet relictum eccleſię ſub modo, ita quod erat neceſſaria cautio de modo implendo Si eccleſia ſtetit per. xl. annos, ꝙ non obtulit cautionem, præſcriptum eſt iuri offeren. cautionem, & per conſequens iuri petendi legatum. In contrarium facit, quia non tenetur cauere niſi petatur. & ille qui petit, offert legatum. vnde eccleſia nō eſt in mora, ſed eius aduerſarius. Sed mora prima ſemper incipit ab eo à quo incipit onus. ff. de damn. infect. l. qui bona. §. ſi quis quia.
4 ¶ †Sed an ſi eccleſia non ſeruat iuſſum teſtatoris aufertur ei legatum: videtur quòd non. Sed an cogitur implere iuſſum teſtatoris, vt eius pia voluntas ſeruetur & non pereat. ff. de manu. teſta. l. męnia. vbi videtur tex. aureus. ¶ In contrarium quia impedito agere non currit præſcriptio. & eſt regula iuris. C. de anna. excep. l. j. in fi. §. donec. C. qui bon. cede. poſſunt. l. fin. & auth. de col. §. deinceps. col. ix. adeo quod ſi pendente præſcriptione ſuperueniat dilatio legis, vel priuilegij, interim præſcriptio dormit ne lex ſit iniqua vel priuilegium principis generet duplex præiudicium. vt no. Cy. C. de preci. impe. offer. l. quoties. ¶ Sol. diſtingue aut eſt præſcriptio vtilis per totum tempus & tunc aut eſt impeditus facto ſuo, & currit præſcriptio: aut facto aduerſarij, & non currit. l. j. ff. de di. & tem. præſcrip. aut eſt impeditus facto legis vel priuilegij & non currit. vt l. ij. §. dies. ff. quis ordo in bo poſ. ſerue. aut facto tertij, & tunc aut ex tali facto ille tertius poteſt conueniri cum effectu, & datur in integrum reſtitutio. vt ff. de eo per quem fa. eſt l. fi. facit qđ no. in ſimili C. de inſti. & ſubſti. l. j. Aut eſt impeditus facto naturæ, & tunc currit præſcriptio iam inchoata. ſed datur reſtitutio. ar. ff. de mino. l. etiam ei. aut eſt præſcriptio temporis cōtinui & per totum tempus præſcriptionis, & tunc aut aditus iudiciorum erat ipſo iure præcluſus propter tale impedimentum & non currit p̄ſcriptio. vt l. j. C. de an. exceptio. fallit ſi erat in poteſtate agētis tale impedimentum remouere per aditionem prætoris. ff. ex quibus cau. ma. l. ſed ſi per prætorem. §. ij. de ele. c. eis quibus. Si aditus iudiciorum non erat omnino præcluſus tunc in quibuſdam caſibus currit tempus vtile multofortius cōtinuum. ſed in alijs caſibus diſtingue: aut exceptio peremptoria eſt competens reo & nō eſt tractare de præſcriptione quia in perpetuum eſt perempta. aut erat exceptio dilatoria ſolutionis & tunc pendente dilatione non currit præſcriptio quia actor non eſt in mora. vt ff ſi cer. pet. l. lecta. §. ſed cum fortis. aut erat aliud beneficium quod ſibi competebat. puta cedendarum actionum vel diuiſionis & tunc licet reus ſit tutus tali beneficio nihilominus præſcribit quia aditus iudiciorum non erat præcluſus ſed reo competebat quoddam beneficium quod non confertur inuito tunc bene currit præſcriptio ſi actor eſt in mora agendi. vt in d. §. offerri. quia tale impedimentum per accidens non cernit iudicium antequam opponatur beneficium. ff. de
5 fideiuſ. l. ſi ex teſtamento. § ex duobus. ver. ſed verior. ¶ † Quæro pone ꝙ ſtatutum inducit præſcriptionem. x. annorum in quacunque actione reali & perſonali nunquid actio per lit. conteſt. perpetuetur in xl. an. cum ſtatutū de perpetuatione nullam faciat mentionē. & vr̄ ꝙ ſic, quia iſte caſus ꝑpetuationis eſt a ſtatuto omiſſus ergo relinquitur diſpoſitioni iuris cōis. ¶ In ↄ̄rium videt̄ q̄a iſtud ſtatutum diſcrepat à iure cōi p̄ſertim in actionibus ꝑſonalibus. cū ergo receſſum ſit à iure cōi nō poſſumus interpretari ſtatutū ſ̄m ius cōe. ar. in l. qui cū vno. §. qui poſt ff. de re mili. Nam quoties ſtatutum aliq̄d addit vel trahit tacite vel expreſſe iuri cōi efficitur ius municipale nec recipit ſub auditū intellectum à iure cōi. quia lex quę corrigit nouam. l. nō interpretat. vt. C. de indi. vidui. tol. l. fin.
6 ¶ †Et per hoc etiam videtur aliud cōcludendum videlicet ꝙ præſcriptio ſtatutaria non interrumpatur per malam fidem ſuppoſito ꝙ ſtatutum ſit ſeruandum prout iacet. Item ꝙ præſcriptio ſtatutaria currat minoribus licet detur reſtō in integrū. ſ̄. de in inte. reſti. c. conſtitutus. quia petens reſtitutionem in integrum non reprobat ſtatutum ſed approbat vt ff. rem ra. ha. l. cum minor. §. fin. ſed illi qui diceret præſcriptionem non currere directę veniret cōtra ſtatutū quod eſt impoſſibile vt ff. qui & à quibus. l. proſpexit. quapropter multa priuilegia habent locū in priuilegijs vel in præſcriptionibus ſtatutorum. Item per præſcriptionem ſtatutariam forte quæretur directum dominium licet de iure communi non quæratur directum ſed vtile: quia verba ſtatuti debent intelligi in potiori ſignificatu. ff. ſi ager vectr. l. j. §. qui in perpetuum. ff. de iureiurando. l. ſi duo patroni. §. j.

CAP. XIII.

1 *Dignitas pro perſonæ ponitur.*
2 *Iura omnia fiſcalia ſunt principis & ea concedere poteſt cuilibet perſonę ſed iura ſingularum perſonarum non ſunt principis nec veniunt in eius confeſſionem.*
3 *Mora ſola temporis non nocet.*
4 *Teſtibus dicentibus quod tabellio non ſcripſit verum non creditur.*
5 *Eccleſia quando concedit penſiones vel iuriſdictio præſumitur in dubio cōcedere in feudum.*
6 *Inſtrumentis [illegible] quis in magnis factis magis creditur quàm teſtibus.*
7 *Papa intelligitur concedere ius quod habet & non quod ad caſtellanum pertinet.*

AD audientiam. In feudo Romanę eccleſię contra ipſam eccleſiā & eius vaſallum non currit pręſcriptio, niſi centum annorum. Et ſūt duę partes in prima proceſſus narratio. in ſcda diffinitio. ſecunda ibi, nos igit̄. Prima ſubdiuidit: q̄a primò ponit petitionē actoris. ſcđo ponit rñſionē rei. ibi, ſed ea. tertiò ꝓbationes actoris. ibi, ad qđ. quarto allegatiōes rei quas īpugnat, ibi, ſed inter alia. ¶ Caſus. inter nobilē virū mathafilonē ex vna parte

& castellanos de castro palazolo ex altera quæstio vertebatur sup quibusdam iuribus videlicet super.xl solidis denariorum Papien. singulis annis quos ecclesia Romana cōcessit dicto Mathafiloni. item super commestionibus.i. albergarijs bannis iurisdictione & foris factis.i.pęnis pro criminibus & alijs iuribus quæ ibi apostolica sedes habebat quæ concessa fuerant in feudum dicto Mathafiloni per ecclesiam Romanam sed castellanus.i. dominus vel possessor castri dicebat hoc non deberi tandem Mathafilonus probauit cōfessionem per priuilegium & perceptionem per librum Romanę ecclesię censualem.item probauit per testes qui dixerunt se vidisse dictū censum solutum à quinquaginta annis & infra nuncijs dictę apostolicę sedis. sed castellanus dicebat ꝙ dictum priuilegium nō opitulabat. qa mathaf.nō fuit eo vsus per spaciū.xxx. annorū.Itē liber qui dicebat cēsualis nō probat tanꝗ suspectus qa non fuerat in camera Papę repertus.Item dicta testiū non valebāt qa alio modo erāt scripta ꝗ testes dixissent. Papa cōsiderans autoritatem priuilegij & librū censualem potius quā dicta testium,ꝗ liber fuerat sub fida custodia cardinalis, nec etiam credens qđ notarius aliter scripserit quàm testificatum fuerit. insuper etiā considerans qđ hic tractatur principaliter de iuribus Romanę ecclesiæ cuius mathafelon.ex prædictis causis est vasallus: & ideo non currit nisi centenaria præscrip. condemnauit castellanum mathafelon.non tanquam sibi sed tanꝗ eius ecclesiæ Romanę cuius vasallus existit.h.d.Et vide quod no.in auth.apud quos opor. mona.in gl.magna.in fi. Dicit Ber.quod regimē significat iurisdictionem,
1 sed non acquisitionem fructuū.C.de excu.mu.l.ij.per Bar.¶†Ibi, apostolatus nostri. sic loquitur quasi dignitas quæ est inanimata habeat aures audiendi. Sed dic qđ accidens ponitur pro subiecto. i.dignitas pro persona.ff.de fideiusso.l.mortuo.in c.si gratiose.de rescript.lib.vj.nihil examinatum videt vel audit. vt l.j.§. sceuola.
2 ff.si quis test.libe.esse ius.fuerit.¶†In tex.ibi omnia iura.Nota qđ omnia iura fiscalia sunt principis & ea concedere potest cuilibet personę sed iura singularum personarum non sunt principis nec veniunt in eius cōfessionem.vt hic patet de iuribus castellani nisi princeps ex potestate absoluta & rationabili cū aliter & spāliter puideret.ff.de leg.ij.l.qui solidum.§.prędium.ff.de na.resti.l.quæris.Nam propter publicā vtilitatem ecclesię vel populi posset vni concedi & alij auferri.Itē propter libertatem ecclesiæ vt si hostis ecclesiæ possidet rē ex qua ecclesia non percipit redditus nec est apta percipere tunc Papa potest illam rem concedere. vt in c.ex parte.de feud.odio tñ prælati ecclesiam punire non debent. vt in c.delictū personę.de regu.iur.in vj.¶In tex.ibi nūcijs nō dicit quibus tñ sufficit qa nō fuerunt interrogati qđ est notādū. ¶In text. ibi priuilegio no.ꝙ feudū pappę dr̄ priuilegium & ⁊.in fi. capituli vocat bñficiū. Et ex priuilegio principis quærit ius etiā sine possessione.Itē est bulla cū filis de serico non de canape.In tex.ibi spacio.xxx.an.no.qđ hoc verbum spacio significat tps continuum. ¶Itē no.ꝙ qui p.xxx.an.nō est in possessione bñficij, vel priuilegij,nō propterea pdit illud ex quo alius interim in ⁊rīū non pscri
3 psit.vt ff.ex quib.cau.ma.l.nec vtile. ¶†Itē no.solā morā tpis non nocere. illud est planū quod non læditur ex temporis cursu ille ꝗ non neglexit.vt no.in auth.de ap.col.vij. vel qui scit ius suum vbique durare.Sanè ille qui scit tps resolui.tacitè renunciare videtur vt not.ff.de ne.ge.l.l.si ego.ff.ne de sta.defunc.l.2.& ff.de collu.de. teg.l.ij.ff.rem ra.hab.l.bonorum.§.fi. Et sm hoc quęlibet præscriptio currens contra scientē habet in se tacitam renunciationem. Sed gl.dicit alibi ꝙ vr̄ habere pro derelicto.ff.de dam. infe l.ptor. qđ verū est in iure radicando & in quibusdam casibus spāibus:secus in iure radicato : qa præscriptio non habet in se cōsensum cū pscribat inuito.vt no.ff.de dolo.l.j.§.si quis.vbi est optima gl. ¶In tex.ibi,comestiones.i.albegarias fulcitas victualibus. ¶Ibi,banna. i extraordinaria.Ibi,placita.i.iurisdictio causarum.Ibi, foris facta. i.pęnas p criminibus.Ibi,habebat.hæc omnia petebat officio iudicis implorato qđ quidē officiū orit ex priuilegio. facit qđ not.in l.vl.ff.de collu.deteg.¶In text.ibi,castellanus no.ꝙ in eodē castro Castellanus habet pprietatē pos.castri, & alius habet iurisdi.sibi cōcessas à summo pontifice.¶In tex.ibi, autoritatem no.ꝙ priuilegiū est ius optimū liber cēsualis est ius multū bonū. testimonia sunt ius bonū sed nō ita bonū.¶In text.ibi,camerarius. pōt suscipere libros đ camera Papę.¶In tex.ibi,nec credētes.no.credi scripturę tabellioñ.negāti nō credi.Itē no.ꝙ nō pſumit quis honoris & officij sui prodigus.nec ęternę salutis īmemor.ad l.Iul.repe.l.fi.
4 ¶†Itē no.ꝙ nō credit testibus dicentibus ꝙ tabellio non scripsit verū qa cū quilibet sit receptus seorsum altero inscio sunt de necessitate singulares in dictis suis. examinatoribus aūt bñ crederet quia eorum intrauit secretum, vt C.de testi. nullū, puta si duo boni viri examinant vt notarius scribit vt in c.qm̄ ⁊ falsam s̄. de proba.& sic debet intelligi qđ no.Cy.C.de fal.si qs decurio.¶In text. ibi,cum iuratus.no.ꝙ tabellio debet iurare offiñ suū fideliter exequi:aliter non creditur suę scripturę.tamen præsumitur istud iuramentum præstitisse ex quo reperitur in pos.officij.facit qđ not.

ff.de edē.l.quædam.§.nummularios. ibi principaliter.i.proprio & directo iuri.¶In tex.ibi,centenaria. Not. argu. ꝙ priuilegium ecclesię transit ad cessionarium.argu. contra.ff. de pub.l.licitatio.§. mercatores. sed ibi fuit alienatum directum dominium hic non.
5 ¶†In tex.ibi,tibi nō tanꝗ tibi,no.verba ista.Ibi,vasallus.no.quod quando ecclesia concedit pensiones vel iurisdi. præsumitur in dubio concedere in feudum:& ideo debet iurare fidelitatem.& tenementi.vel dic quod potest dici feudum ligium quod immediate habet Papa.c.pastoralis de re iu.in cle. reperitur etiam subligium quando excepto primo domino seruit cōtra omnem hominem. vel dic quod istud est feudum terraneum cum non sit concessum sub obtentu aliquorum seruitiorum & tamen propter infidelitatem admittitur.Dicit Longobarda ꝙ vasallus qui emit scienter rē quamlibet domini ab extraneo pro infideli tenetur quia sacramētū quod promisit irritum fecit. vt in c.fi.si actor regū res reg.per frau.alie.dicit ibi gl.ꝙ inde orta est consuetudo ꝙ si vasallus emit rem domini scienter ab extraneo quod amittit feudum.Fortius dico si vendit in fraudem domini licet non delinquat in re feudali tamen delinquit in fide quod est no.dignum.¶In text.ibi in difficultate no.quod in oībus his quæ facere teneris debes te facile exhibere. Item not.ꝙ iura tēporalia ecclesiæ sunt probanda p libros cēsuales.Itē no.ꝙ iste castellanus negabat iura ecclesiæ & ideo requirit pscriptio cētenaria.Sed si confiteret ecclesiā dominā diceret tamē se præscripsisse feudū non ⁊ ecclesiā sed sub ecclesia sufficeret.xxx.anni vel saltem.xl propter iurisdictionem dico vt in c.si qs per.xxx.si de feu.fue.controuer.col.x.quicquid dicat hic Host. quare dixit cōtra casum illius c.si quis per.xxx.& facit qđ no.ff.de dam.infec.l.si finita.§.si qua sunt iura in gl. que incipit qa contra.
6 ¶†No.ᵃ in factis magnis antiquis credi instrumentis magis quàm
a testibus.ff de pba.l.celsus.in gl.sic enim.Itē not. probationē fieri per libros antiquos bene custoditos, & sine macula repertos.Itē no.ratione custodię libros comprobari.¶In gl.sic ergo.no.pro tabellione pſumi rōne decreti & iuramēti.facit.§. de pcur.c.in nra. Itē no.ꝙ videt esse apud ędē sacrā.qđ est apud sacristā.vel thesaurariū ecclesiæ:nec dr̄ esse in loco clandestino.C.de vsur.l.acceptā. Item no.ar.ꝙ de mādato generalis ministri fratrum minorū possunt libri armarij fratrū extrahi de armario ibidem tamen reponē
7 di ad nutū ipsius.¶†Vltimo collige ar.ꝙ Papa intelligit concedere ius quod habet,& non quod ad castellanum pertinet.ff.de contrahen.emp.l.qui tabernas.¶Item no.quod ille titulus de petitione bonorum sublatis.lib.x.non habet locum in feudis quæ possūt à principe libere impetrari.

ADDITIO.

a ¶ Vide plene cumulata per docto.nouissimos in l.cum quid.ff.si cer.pe.

CAP. XIIII.

1 *Præscripsisse qui dicit se centum annis vel ampliori tempore non potest hoc probare.*
2 *Testis an possit probare initium possessio.initiante tempore suę pupillaris ętatis.*
3 *Testis interrogatus cuius ętatis erat cum dicit se vidisse quid respondere debet.*
4 *Testimonium de auditu an sit sufficiens in probando præscriptionem longissimi temporis.*

Cum nobis. De centenaria pscriptione quæ sola currit Romanę ecclię & exēptis per Papam tpe schismatis deducunt. In prima decisa consultatio. In scđa rñsio ibi licet. Casus. Inter Illudenlem epm & quoddam monasteriū erat quęstio super libertate exēptionis monasterij. Nam monasteriū siue abbas allegabat libertatem qa erat exemptū. & eps aduersarius diœcesanus dicebat se cōtra dictā exemptionē & libertatē monasterij pscripsisse. Papa habet pro cōstāti ꝙ nō currat minori pscriptio centū annorū qa tāgit ius Papę cū solus Papa sit eps exēptorum. Et dicit ꝙ de ista præscriptione deducūtur tempora schismatum. Et potest assi
1 gnari ratio qa titubabat status ecclesię.¶†No. ille qui dicit se pscripsisse centum annis, vel ampliori tempore, non potest hoc probare. Nam aut vult probare per instrumenta, & certè per instra non probatur possessio ergo nec præscriptio: vt s.de fid.instr.inter dilectos.in fi. Aut vult probare per testes, & hoc est impossibile: qa oporteret ꝙ testes essent annorum centum quatuordecim. Nam ante quartumdecimū annum ętatis testium si aliquid viderint, de illo testificari non pñt. quia non pōt qs testificari de eo quod vidit in pupillari ętate. So. dicit Io. ꝙ si probauit se possidere per tm̄ tps
1 cuius ⁊rij memoria nō existit, ꝙ equipollet ⁊cētenarię pręscriptioni. Ber. dicit ꝙ nō deficit ius sed pbatio. Tu dic ꝙ neutrū deficit: quia obedientia pōt probari per instrumenta vt ff de pbā. cels Itē in

Item aliqua pars temporis per inſtrumēta, aliqua pars per teſtes.
itē p libros cenſuales. ȝ. c. ad audieñ. item per confeſſionē aduer-
2 ſarij. ¶ † Sed ego reuoco in dubium vtrū teſtis poſſit probare ini-
tium poſ. initiatę tempore ſuę pupillaris ętatis dicit gl. ꝙ nō vnde
teſtis debet habere quatuordecim annos vltra illud de quo teſtifi
catur. Et in hoc eſt bene aduerteñ. hoc etiam tenet Archi. 4. q. ix. te
ſtes. & de corpore vitiatis. c. ex parte. el primo. Accur. dicit ꝙ poſt
pupillarē ętatem pōt teſtificari de de quod vidit in pupillari ętate
ſi tunc erat doli capax & diſcretus ad intelligendū eū actū de quo
teſtificat̄ quia conditio teſtis debet inſpici eo tpe quo fert teſtimo
niū non eo tpe de quo fert teſtimoniū vt ff. ad car. b. l. 3. §. duæ cau
ſe. niſi teſtificaret in ea cauſa ad cuius ſubſtantiā & pfectionē req-
reretur perfecta ętas ab initio ſicut in teſtamento. vt inſti. de teſt. §.
3 teſtes. ¶ † Ex his apparet ꝙ teſtis interrogatus cuius ętatis erat cū
dicit ſe vidiſſe &c. debet reſpondere ad hoc. alias non probat: quia
forte infans vel infra decimū annū & dimidiū. Nā puer donec eq-
tat ſuper arundinē & baculū qd videt ignorat. vt l. j. in fin. C de fal.
4 mo. ¶ † Quæro nunqd in pbando pſcriptionē longiſſimi tempo-
ris ſufficiat teſtimonium de auditu videlicet quia audiui ab his no
tabilibus & diſcretis viris & ſenioribus & maxime a ſuis genitori-
bus qui erant illo tempore gl. videtur velle ꝙ ſic quod verum eſt
in caſibus non regulariter. vt j. de verb. ſig. c. ſuper quibuſdam. ff.
de proba. l. ſi arbiter. nam non poſſet aliter probari quod excedit
vitam humane vite.

C A P. XV.

1 *Eccleſię ſiue capellę monachorum ſubſunt ordinarijs quo ad vtranque legem: niſi probentur exemptę per prȩſcriptionem vel priuilegium.*
2 *Abbas debet defendere ſtatum ſuarum capellarum & ad eum pertinet non ad capellas principaliter.*
3 *Probari poteſt per teſtes aliquid pleno iure poſſeſſum licet ſapiat ius.*
4 *Priuilegium vnum declaratur per aliud.*
5 *Abbas poteſt prȩſcribere cognitionem cauſarum matrimonialum in certa villa vel loco.*
6 *Libellus an debeat formari contra ipſas capellas quæ dicuntur ſubiectę an contra prælatum legitimum adminiſtratorem.*
7 *Abbas an poſſit præſcribere iura epiſcopalia.*
8 *Inferior an poſſit iura epiſcopalia præſcribere.*
9 *Poſſideri & præſcribi per prælatos inferiores licet poſſint ea quę ſunt iuriſdictionis tamen ſecus in his quæ ſunt ordinis epiſcopalis.*
10 *Abbas quare petit in integrum reſtitutionem cum priuilegia regum poſſint produci vſque ad ſententiam.*
11 *Epiſcopus petit reſtitutionem in integrum.*
12 *Abbas ſi eſſet actor an poſſet intētare ſimul priuilegium & præſcriptionē.*
13 *Prȩſcriptio interrupta in vno capitulo an proſit in alio.*
14 *Sententia lata contra capellas an noceat abbati vel econtra.*
15 *Barones ſi ſint contendentes de eadem ciuitate requiritur ſyndicatus ciuitatum nec eis requiſitis poſſet aliquid iudicari niſi forte ſcirent & non contradicerent.*
16 *Abbas an ſit legitimus adminiſtrator.*
17 *Iuriſdictionem poſſidet prælatus ſolus qui poteſt inſtruere & deſtruere.*
18 *Adminiſtrator legitimus eſt oīs habens poteſtatē a lege vel conſuetudine.*

AVditis. De præſcriptione detrahitur tēporis in-
teruallum quo ecclia vacaſſe pbatur pri-
uilegium obſcurum non valet interruptio prodeſt in
capītis interruptis non in alijs & ita demum ſit præſcri
ptio prius completa non ſic poteſt quis ſm qualitatem probatio
nis in uno capitulo ſuccumbere in alio obtinere. Nec vtile capīm
per inutile vitiatur. & qui in vno capīo calūniatur non perdit ius
in alio in quo calumnia non probatur. h. d. ¶ Et primo ponit pro-
ceſſum negocij. ſcdo narrat indeciſam reſtōnē in integrū ab vtra-
que petitam & conceſſam. tertio in ver. quo circa. c. omittit pba-
tiones recipiendas & cauſę & cauſe deciſionem. & hæc decr. loqt
de materia illa. s̄. de reſti. in integ. auditis. & j. de priuile. ex ore.
1 ¶ † Ad euidentiam pmitte ꝙ l. diocęſana quandoque nomen ge-
neris: & tunc cōprehendit ēt legē iuriſdictionis qnque nomē ſpēi
& tunc non ſed in libello gnali ponitur. ſcdo præmitte ꝙ ecclīæ
ſiue capellę monachorum ſubſunt ordinarijs quo ad vtrāq; legē
niſi pbent exēptę per pſcriptionē vel priuilegium. ¶ Caſus. inter
epm Vigorienſem & abbatē de Veſteñ. ſuper eccleſijs de vallis de
vaſtā. quas monaſterium poſſidebat orta eſt qō quia eps aſſerebat
dictas capellas ad ſe pertinere iure dioceſā. Abbas negaban dicens
ꝙ dictę capellę erant exemptę per priuilegium regū & Papę & p
quadragenariā deſcriptionē modo hic deciditur quod perducta
fuerunt quędam priuilegia regum & quoddam priuilegium Papę
obſcurum quod non declarabat ꝙ eccleſię eſſent in vallę de Vaſta
nec ꝙ pertinerent ad monaſterium. & item ꝙ monaſterium pba
uit quadragenariam poſſeſſionem pleno iure & erant publicati te
ſtes quibus publicatis quia monaſterium non probauerat de exē-
ptione videlicet qui locus exemptionis eſſet illa de vallis vaſtam.
petijt reſtitutionem in integrum ad hoc probandum. ſed ex alte-
ra parte eps quia non probauerat vacationes eccleſiæ in qbus non
currit præſcriptio petijt in integrum reſtitutionem ad hoc pban-
dum. & Papa vtrunque reſtituit. & hoc patet in parte deciſā. demū
Papa dat iudicibus delegatis taliter in mandatis videlicet ſi conſti-
terit ꝙ vallis de vaſtam ſit ille locus quem Papa exemit abbas ſiue
monaſterium abſoluatur. ſi autem hoc non conſtiterit tunc deue-
niatur ad ſecundum articulum præſcriptionis. Et ſi quidem eps p
bauerit ꝙ tanto tempore vacauerit epatus ꝙ non ſit completa p̄-
ſcriptio monaſterij condemnetur eidem. ſi vero hoc non pbaue-
rit tunc examinetur an præſcriptio fuerit interrupta. & ſuper qui-
bus capitulis vt ſuper interruptis abbas condemnetur dummo-
do interruptio fuerit facta infra quadrigenta annos. ſed ſuper
interruptis monaſterium ſuo nomine & capellarum abſoluatur.
¶ † In text. ibi abbatem argu. not. ꝙ abbas debet defendere ſtatum
2 ſuarum capellarū & ad eum pertinet non ad capellas principaliter
quia quo ad ſtatum forum metimur ex perſona prælati non ex p-
ſona ſubiectorum ſm Ber. quod eſt no. dignum. ¶ In text. in vallę.
de iſta vallę non fiebat mentio in priuilegio papæ licet fieret men
tio in priuilegijs regū p verba gnalia. Et iō pdābū eſt qd vallis ſit
ille locus quē Papa exemit. quod eſt bene notādum. & qd qui lo-
cum allegat, & ſitum probet. Et eſt rō, quia ambiguum priuilegiū
nō tenet, niſi adiuuetur per declarationem probationum, ſm Ber.
in ſuffragio qd tene menti ad multa. ¶ In tex. ibi, iuriſdictione. hoc
verbum gnaliter ponit etiam pro lege diœceſana. ¶ Ibi, exēptas.
Exemptio dicitur duplex vno modo pro priuilegio. alio mō largè
3 vt includatur præſcriptio libertatis. ¶ † In tex. ibi, pleno iure. ſimi-
le verbum habes. ff. de rei ven. l. nullum. in fi. alibi habes verbū ple
na poſſeſſione. C. de epiſ. & cle. l. raptores. Et eſt mirabile ꝙ aliqd
pleno iure poſſeſſum poſſit pbari per teſtes licet ſapiat ius. Qua-
liter autem deponant teſtes dic vt s̄. de teſti. cām per Inno. ¶ In
tex. ibi ſi per illa no. quod priuilegium Papæ declaratur per priui-
4 legia regum. ¶ † No. ꝙ vnum priuilegium declaratur per aliud qa
vnum priuilegium originale declarat confirmatoriū & ſic ex cō-
iunctione duarū ſcripturarū fit quædam plena & liquida pbatio.
a & eſt arg. ad qōnē dictat ſtatutū [a] ꝙ inſtrumenta liquida manden-
tur executioni producit inſtrumētum dotis pmiſſę pro matrimo
nio contrahendo & petitur executio. oppo. ꝙ iſtud inſtrumentū
eſt conditionale. vt ff. de iure do. l. tali. & l. ſtipulationem. tandem
pducitur inſtrumentum contracti matrimonij. reſpondetur exe-
cutionem fieri debere quia ex coniunctione vtriuſque inſtrumē-
ti reſultat liquida probatio & quæ non pro ſunt ſingula multa iu-
uant. ¶ Quidam tamen dicunt ꝙ promiſſio dotis pro matrimo-
nio contrahendo ſi quidem eſt facta a muliere vel ab eo qui habet
neceſſarię dotare eſt cōditionalis ſed ſi a prorſus extraneo eſt mo
dalis. vt ff. de condi. & demon. l. titio centū. § titio genero. Bar. dicit
contra & melius per. l. ſi extraneum. ff. de condi. ob cām. & ff. de iu
re do. l. promittenda. in prin. ¶ In tex. ibi, adiudicantes. no. adiudica
ri alicui rem propriam. ¶ In text. ibi, adiudicatis. not. ordinem. nā
primo diſcutitur de priuilegio. ſcdo de vacatione eccleſiæ, tertiò
de interruptione. ¶ In tex. ibi ſuper tempore no. ꝙ non ſufficit p
bare vacationem niſi pbetur tps uacationis: quia potuiſſet eſſe va-
catio momenti qd non eſſet reſtaurandū. ¶ In tex. ibi, ius epiſcopa
5 le. no. epiſcopo adiudicari ius epiſcopale. ¶ † In tex. ibi, matrimo-
niū. no. expreſſim ꝙ Abbas pōt pſcribere cognitionē cauſarū ma
trimonialiū i certa villa vel loco. & de hoc fui interrogatus ab ab-
bate ſanctę Chriſtine Papiñ. diœceſis & vide qd dixi. s̄. de reſtitu.
ſpol. c. literas. ¶ In tex. ibi, ſi tamen. not. interruptionē debere fieri
currente præſcriptione non ea perfecta. ff. de ſol. cum quis. §. ſi qs.
ēt ſi fiat per cognitionē tex. eſt hic nota. ¶ In textu ibi, in ceteris.
nota interruptionem factam ſuper vno capitulo in ceteris capitu
6 lis non patrocinari. ¶ † Oppo. & videtur qd libellus debuerit for-
mari contra ipſas capellas quæ dicuntur ſubiectę. vt s̄. de elec. c.
querelam. Solutio, ibi ſubditus conuenitur ex proprio debito, hic
autem agitur præiudiciali de ſtatu. vt inſtitu. de act. §. prȩiudiciales.
Præterea prȩlatus eſt legitimus adminiſtrator. & ideo ipſe debet
conueniri. ſi tamen conueniretur vterque non eſſet abſurdum. vt
C. de epīs & clericis, auth. cauſa quæ fit cū monacho. Et nota argū.
b qd ſi inter duas ciuitates eſt qſtio de aliquo crimine, libellus [b] eſt
formandus ꝯ ipſam ciuitatē. Si autē eſt controuerſia inter ciuita-
tem & ciuē, ipſe ciuis eſt libellandus. ad municipa. ff. de iure. adde
7 qd dixi s̄. de iudi, c. cum deputati. ¶ † Oppo. qd abbas non poſſit
præſcribere iura epalia qa obedientia non poteſt præſcribi. vt s. e.
c. cū nō liceat. So. nō pōt pſcribi ne alicui obediat, ſed bene pōt p
præſcriptionē obediētia transferri de vno prælato in alium præla-
tū: qa nō remanet ſine capite. ¶ † Opp. qd inferior nō pōt iura epa
lia poſſidere, ergo nec præſcribere. So. imo poteſt poſſidere. quia
8 qd pōt pſcribi, poteſt poſſideri ſm Ber. ¶ † Et no. regulā ſanè licet
ea quæ ſunt iuriſdictiōis poſſint poſſideri & prȩſcribi per p̄latos
inferiores:

ADDITIONES.

a ¶ Vide no. per eundem Bal. & doct. moder. ibi & late in l. certi condictio §. quoniam. ff. ſi cer. pet.

b ¶ Vide ſcripta per Do. Marianum. de Senis in c. j. de libel. obla. fo. 4.

inferiores: tamē secus in his quæ sunt ordinis episcopalis. Nam ita annexæ, sunt ordini quod ab ipso ordine non possent separari: & dicere contrarium esset oppositum in obiecto ex vi sermonis.
10 ¶ † Sed statim quæro, quare abbas petijt in integrum restitutionē, cum priuilegia regum possint produci vsque ad sententiam. vt no. ff. de rei ven. l. officium. respondeo quia Papa remitti mādauit negocium plenē instructum. & erat facta remissio de consensu partium, censebatur in causa inclusum. vt not. C. de dila. cum a nobis.
11 vel quia erant elapsi omnes termini probatorij. ¶ † Sed quare eps petit restitutionem in integrum, respon. quia didicita erant testificata quæ episcopus volebat eneruare. testes enim dixerant φ tāto tempore monasteriū possederat pleno iure quod erat præscriptio consummata. Et post didicita testificata non admittitur probatio testium directe eneruantium dicta priorum nisi petita restitutione in integrum. Diceret aliquis aduersus dolum presumptum de futuro nō datur restitutio. respon. verum est nisi per restitutionem tollatur presumptio doli vt hic. & not. ff. de no. oper nun. l. j. §. aduersus. modo sequitur videre quomodo abbas possit allegare ɔ̄ria. s. priuilegium exceptionis & prerogatiuam presc. Nam per priuilegium ius statim acquiritur: per prescriptionem vero tpe a canonibus instituto. Et idem operatur in momento priuilegium quod operatur prescriptio in toto tempore prescriptionis: dico enim quod prescriptio habet ętatem. i. tempus sibi datum pro ipsius perfectione. vt no. C. de do. promis. l. ij. Item nec potest semel liberatus vlterius liberari nisi secunda liberatio esset plenior quàm prima. ff. de lib. le. non solum. Item nec solus heres de nouo effici heres. ff. ad treb. l. si heres. ff. de he. insti. l. 3. §. qui fideicommissariā. Et ideo per ius accrescendi & substitutionem pupillarem extenditur prima additio sed nō requiritur noua cognitio. C. de iure deli. quidam item quod semel effectum & consummatum est consummatione alia nō indiget vt no. ff. de pa. l. si vnus §. pactus. item duo statuta eiusdem formę & naturę non sunt nisi vnum statutum. C. de pac. l. si quis in conscribendo. Item in pacto. ff. de ver. obli. l. qui bis idem. nec res vsucapta triennio potest prescribi longissimo tē pore. vt no. C. de ser. fu. l. j. & ff. de vsuc. sequitur. §. lana. Item allegans contraria mentitur. ergo non debet audiri hoc tenet glo. ɔ̄. eo. tit. c. si diligenti. & c. veniens. so. duplex est qualitas contrarietatis vna quando vno extremo posito in esse aliud non potest esse verū nec in iure nec in facto vt falsum & inofficiosum. & ista non possunt simul intentari. vt C. de inoffi. test. l. eum qui. & l. contra maiores. Alia est quando vtrunque potest esse verum in facto sed in iure sufficit alterum. Nam vtrūque potest esse verum. s. quādo habet priuilegium & φ possedit. xl. annis quia istud tempus appellatur prescriptio. i. spatium sufficiens ad prescribendum & absq; eo φ quis exprimat formaliter nomen exceptionis sufficit allegare ius causam seu materiam producentem quia causa & exceptio sunt idem vel quia sufficit φ exceptio tacite concludat. ff. fa. her. l. j. ff. quę in frau. cre. l. omnes. § Lucius. Preterea etiam si cōstet de priuilegio tamē ex prescriptione augetur effectus quia priuilegiū potest perdi per ingratitudinem reuocationem & remotionē sed non præscriptio. ¶ Vnde præscriptio venit ad fortificandum. ff. de capt. l. in bello. §. si quis seruum. C quod me. causa. l. ij. Præterea dicit Inno. quod reus proponens contraria semper videtur sub cōditione excipere secundū Inno. qd est no. licet secus in agente quia non potest quis agere sub conditione. Sed Accur. dicit contrariū. C. de excep. l. si quidem. quia copulatiua oratio nō cadit inter omnino contraria sed conditionalis sic. ¶ Item exclusa vna via bene potest alia proponi sed non simul ff. de regu. iur. l. nemo ex his & in c. nullus pluribus per Dy. de regu. iur. in vj. quia vbi repugnantia ibi mendacium. vt ɔ̄. ne sede vac. c. j. tamen ista contradictio potest esse dupliciter. vno modo in facto & rudi materia & est contrarietas in origine. Alio modo in applicatione communis materię ad aliquam formam. exemplum. in l. j. C. de fur. ff. commoda. l. si seruus. Et istud non est contrarium in origine iuris materię sed est contrarium in applicatione illius rudis materię ad vulgarem formulā agendo vel excipiendo. Est & tertia ɔ̄rietas quę non est contrarietas in applicatione vltimi finis imo vergit ad eandem conclusionem sed non per idem medium concludendi sed per cōtrarium medium sicut priuilegium & prescriptio quę tendūt ad eandem libertatem sed nō eodem acquisitam vt hic. Et no. quod quæstio de priuilegio suspendit reliqua propter autoritatē priuilegiorum sicut petitio hæreditatis ꝓpter autoritatem cęterum vira
12 lis iudicij. C. de peti. hęre. l. fin. ¶ † Quero pone φ abbas hic esset actor: nunquid posset intentare simul priuilegium & prescriptionem. Et videtur quod sic quia tendunt ad eundem finem sicut si in libello intentat quis dominium videtur intentare directum & vtile. sed in hoc potest dici contrarium per. l. si duo. ff. de sol. & no. C. de tempo. app. l. per hanc. lata vero sententia super vno bene potest trāsire ad aliud remediorum vt ff. de euic. l. minor. §. si seruus. & no. expresse. C. de inge. & ma. l. pe. sicut in eodem libello nō potest dici quem seruum & seruili macula compersum vt C. de lib.
13 cau. l. cum precū. ¶ † Vlterius quero an præscriptio interrupta in vno capitulo prosit in alio. & videtur φ sic. C. de anna. exce. l. fin. sed ibi loquitur in interruptione generali vel principali & accessoria vt no. ff. de iudi. l. si quis intentione. secus quando capitula sunt specifice separata & non tendunt ad eundem finē vt ff. de ser. vrb. prę. l. si domus Deinde habes hic magnam glo. quæ tractat vtrum impedito agere currat præscriptio & est bona glo. & no. dic vt di.
14 xi. s. eo. cum non liceat. ¶ † Venio ad Inn. & quæro, an sententia lata contra capellas, noceat abbati vel econtra. Et dicit Inn. quod non, quia sicut interest dominorum non mutare subditos, ita interest subditorum nō mutare dominos. vñ interesse causę cōiter est prosequendum secundum Inno. facit quod not. ff. de fideicom. liber. l. inuitus. ff. so. u. matrim. l. ij. §. voluntatem. ff. de procura. filius. §. sed & filia. C. de bo. quę lib. l. fin. §. necessitate.
15 ego puto φ capellę possint assistere sed non vetare cum abbas sit earum legitimus administrator. ¶ † Et per hoc determinatur quęstio baronum contendētium de eadem ciuitate φ requiratur syndicatus ciuitatis nec eis irrequisitis possit aliquid iudicari nisi forte scirent & non contradicerent, secundum Inn. facit de ac. emp. l. Titius. Inn. dicit φ aut est questio de possessionibus capellarum: & tunc ipsę capellę agunt & conueniuntur: quia dominiū & possessio pertinent ad capellas & non ad abbatem. Porro proprietas constituit aduersarium agentem. possessio aduersarium defendentem. ff. si pars hę. pet. l. j. in prin. C. de alie. iu. l. j. ff. de iudi. l. nō alias. & sicut pater non est dominus aduenticiorum filii, ita nec abbas separati patrimonij capellarum: quia duo non possunt esse domini vel possessores in solidum. Et si aliquando hoc contingat quando vnus est sub alio: dominia & possessiones non sunt eiusdem qua-
16 litatis. ¶ † Sed an abbas est legitimus administrator: & videtur qd non: quia in illis rebus nō habet vsumfructum. ff. de neg. gest. l. qui aliena. § quanquam. ff. de sol. l. filię. & idem in abbatissa quæ habet sub se capellas. & multo fortius in contrarium videtur quia Abbas ęquiparatur patri, vel auo habenti filium vel nepotem in sua potestate: vt ff. ad mace. l. filium. habeo. qui habet potestatem in persona & rebus. ff. de fur. l. serui & filij in prin. & filius sine patre nō potest alienare vt C. de bo. quæ lib. l. fi §. liberis. ergo nec esse in iudicio. ff. de iure deli. l. ait prætor. & no. C. de bo. ma. l. j. dic quod fortius metitur ex persona capellarum. vt in c. j. de rescri. in de: Nam capelle proprium & per se habent rectorem immediatum. & causa immediata debet inspici potius quàm remota: vt ff. rerum amo. l. si mulier. Si vero non est quęstio de possessione & prędijs, sed de iurisdictione abbatis. quia episcopus dicit iurisdictionem suā esse: abbas econtrà, tunc ad fundandum iudicium solus Abbas sufficit: sed ad extendendum iudicij præiudicium, quia interest cape-
17 larum, debent capellę citari: vt ff. de adop. l. nam ita diuus. ¶ † Et no. qd solus prelatus possidet iurisdictionē q potest instruere & destruere. Subditi enim seipsos nō possident quia sibi ipsis nō seruiūt & quia ab alio possidentur secundū Inno. vnus tamen casus reperitur in quo quis est simul possidēs & possessus. ff. si cert. pe. l. eius q
18 lege. §. fi. ¶ † Et sciat φ omnis habens potestatem a lege vel consuetudine est administrator legitimus. ff. de iureiurando. l. iusiurādum. §. defensor. ff. quod cuiusque vniuer. no. l. nulli. No. quod ecclesię dependentes debent dare procurationes visitanti. ita dicit Ioan. An. in c. vnico. de cęn. & qua. in vj. in nouella. & si cōtrahitur cum presbytero capelle quis sit conueniendus ibi plene no. in nouella per ipsum.

C A P. XVI.

1 *Procuratio quę debetur ordinario visitanti præscribi non potest sicut nec visitatio quamuis tertius possit præscribere vtrunque.*
2 *Visitatio adminiculis indiget.*
3 *Procurationes officio visitatoris debite an ex pacto remitti possint.*
4 *Episcopus quā autoritate visitabit ecclesias suffraganeorum.*
5 *Error in substantialibus vitiat.*

1 CVm ex officij † Procuratio quæ debetur ordinario visitāti pscrib non potest, sicut nec visitatio quamuis tertius possit præscribere vtrunque. & vbi restat de aliquibus cognoscendum illud est in sententia reseruan. vt ff. de pact. do. l. claudius. ff. qui po. in pig. ha. l. claudius. h. d. Et prima pars narrat factum & allegat rationem reorum secunda ibi nos igitur. allegationes reprobat & processum contra eos factum seruari præcipit. tertia ibi quid vbi reseruat eis alias allegationes si quas habent legitimas. ¶ Casus. archiepiscopus sauonen. dum visitaret prouinciam itā transitum fecit per diœcesim parisien. & descendit ad ecclesias abbatis Sancti Maioris & prioris de castris pertinentibus ad suā visitationem a quibus petijt pcurationē sed ipsi eā sibi denegarūt eo qd nunq eā pstiterūt. archieps eos excōicauit. Papa mandat pa-

fich.episcopo quod sententiam predictam seruari faciat: quia licet possit visitationem & procurationem prescribere tamen ipse visitandus non potest procuratione prescribere reseruans ipsis ecclesiis si quas alias defensiones se habere probaret. An protestatio iudicis aliquid operetur. vide no. per Cyn. in l. terminato. C. de fru. & lit. expen. No. quod archiepiscopus potest visitare ecclesias suffraganeorum quod intellige de consuetudine vel negligentia. Ber. ¶ No. quod visitatio & correctio & procuratio non possunt præscribi accessoriç per quod principale redderetur inutile. ¶ No. qd nemo cogitur suis impensis militare etiam spiritualiter. ¶ Not. temporalia pro spiritualibus exhibenda. & est ar. quod vasalli debent ire ad exercitium sumptibus domini. ¶ Not. quod idem iur. est in accessorio quod in principali. ¶ † Not. quod visitatio admini culis indiget. i. victu & procuratione vnde visitatores dati a regibus ad aliquam ciuitatem reformandam debent hoc facere expe. ciuitatis. Idem si aliqui mittantur ad capie. bannitos alicuius terre. vt ff. de ca l. mulier in opus. ¶ In text. ibi allegantes argumen. ab insolitis non valet vbi ius contra disponit. vnde non valet hęc allegatio nunquam fuit factum cum fiendum non tollatur cursu temporis. ¶ In text. ibi nequiuerunt. not. quod quę in separabilia sunt in productione sunt inseparabilia in corruptione. ff. de serui. rusti. prędi. l. tria prędia. ff. de li. & post. l. si ita. ¶ In tex. ibi & alius. & contra illum alium posset pręscribi etiam sola procuratio q pscriptio tollit ɔtriam pręscriptionē vel qa reducit ad naturalē statum. C. de pa. l. si vnus. §. pactus. in fi. ¶ In tex. ibi sententia. f. excōicationis quam tulerat archiepiscopus contra eos & sic extra ordinem sibi visitator ius dicit excōican. non procurantes eum. & talis sententia debet seruari, quod est notabile. & sic in his quę non requirunt formalem strepitum potest quis & sibi & suis ius dicere. ¶ † Quęro vtrum ex pacto possint remitti iste procurationes. & dic q non pro tempore futuro quia sunt publici iuris & debentur potius officio visitatoris quàm personę ipsius. arg. in l. annua. §. j. ff. de annu. leg. ¶ † Quęrit hic Inno. qua autoritate episcopus visitabit ecclesias suffraganeorum. Et quidem triplex potest esse causa. f. consuetudo negligentia & mandatum siue delegatio Papę. vnde quęritur si archiepiscopus excommunicauit ex capite ex quo non potuit puta autoritate iuris cōmunis credens suffraganeū fuisse in mora vel autoritate ɔsuetudinis q̄ putabat vigere & nō vigebat vel autoritate rescripti quod nullum erat ipso iure vtrum valeat ex eo capite ex quo valeret si illud caput sciēter esset electū. dic q qdā cō petūt ignorātibus & inuitis & illa valēt nō obstāte ignorātia qa pl' est in veritate q̄ in opinione. ar. ff. de iur. & fac. igno. l. ij. §. q ignora uit. ¶ Itē intētio iudicis erat pcedere & poterat pcedere licet nō
3 ex eo capite & sufficit posse fm Inn. ¶ † In cōtrarium vr quia istę errat in eo quod est fundamētum iurisdictionis & error in substātialibus vitiat vt. ff. de condi. & demon. l. multum interest. & l. quæro. ff. de eo qui pro tuto. & ff. iud. sol. l. iij. Et hoc est quod dicitur q̄dam a sciente facta valent quæ ab ignorante non valent vt not. C. de iur. & fac. ign. cum quis Sol. si habet duas autoritates ordinarias & elegerit incompetentem valent competenti quę habent iurisdictionem annexam habitu. Et sic non errat in eo quod est fundamentum iurisdictionis & quod eam defert quia ille qui vult speciē vult etiam genus quod representat quamlibet eius speciem. Si aūt procedit tanquam ex delegato & non est delegatus processus est nullus nec aliquid patrocinatur iurisdictio ordinaria quæ intentata non est delegata autem non est in rerum natura. & est defectus fundamenti. Præterea delegata iurisdictio consistit in facto hominis non in dispositione legis. & id quod procedit ex facto hominis debet sciri sed legis statutum non debet sciri, tex est valde no.
a in d. l. multum interest. vbi omnino [a] vide Bart. & facit quod not. Inn. de eo qui fur. ordi. susce. c. innotuit. In iudice enim requiritur actus & voluntas. ff. de arbitris. l. qualem. in principio. Et sufficit quod sciat principale licet nesciat accessorium. ff. de iudicijs. l. ij. §. j. & hoc facit ad multa.

ADDITIO.

a ¶ Et vide Do. Fran. de Are. consilio .lxviij. Et vnū verbū per Fran. cur. cōsi. xxxij. in fi. & vide Barb. in consi. xliiij. colum. vij. primo lib.

CAP. XVII.

1 *Sardina tota est de immediata temporali iurisdictione ecclesię Romanę & totius ducatus.*
2 *Confessio archiepiscopi probat contra ecclesiam suam.*
3 *Bona fides & iustus titulus requiritur in præscriptione rerum ecclesiarum.*
4 *Præscribere an possit ille qui credit rem ad alium pertinere.*
5 *Bona fides an præsumatur.*
6 *Bona fides an requiratur in tradente.*
7 *Conscientiam dubiam habens an dicatur habere malam fidem vel bonam du bietate pendente.*
8 *Malam fidem quæ sunt illa quæ faciunt præsumi.*
9 *Bona fides sine titulo an sufficiat in præscriptione longissimi temporis.*
10 *Titulus re an quiratur in præscriptione iurium incorporalium.*
11 *Præscriptio & priuilegium quare dicuntur in contraria.*
12 *Missus si fui in possessione ex primo decreto & ex secundo rei aliene quam tu debitor meus possidebas & ego sciebam quod res non erat tua sed illius an præscribam longo tempore.*
13 *Permutatio cum requirat dominium ex natura sui ex proprio significato verborum non autem venditio quomodo permutatio dicatur iustus titulus ad præscribendum.*
14 *Titulus an conferatur per clausulam non obstantium.*
15 *Titulus an detur per verba enunciatiua.*
16 *Possessio an præsumatur si de principio constat.*
17 *Præscribi an quis possit in monachum vel conuersum.*
18 *Testis vnus si dicit quod vidit possideri in capite agri alius in pede an sit probata possessio.*
19 *Præscribi an possit ius aliquod ex violenta possessione.*
20 *Titulus vel præscribēdi condictio an ita acquiratur sicut acquiritur possessio.*
21 *Bona fide & insolidum si duo probant de possessione quis erit potior.*
22 *Permuto nudam possessionem meam cum nuda possessione tua quis contractus sit iste.*
23 *Iustus titulus quo ad præscribendum præstatur etiam ab eo possessore qui non habet dominium.*

SI diligenti. Qui alieno nomine possidet nunq̄ præscribit. Item in præscriptione rerum ecclesiasticarum bona fides & iustus titulus requiritur. & primo inducit rationem vnam contra Archi. secundo reprobationem excusationis ipsius locum a diuisione. ¶ Casus. archiepiscopus Pisanus fecit sibi nomine ecclesię Romanę necnon Pisanę seu suę præstari iuramentum fidelitatis a iudice Calaritano Marchione Masse pro illo iudicatu cū tamen tota Sardina & ille iudicatus pertineat ad Romanam ecclesiam nullo mediante hoc peruenit ad notitiam Papę. Papa redarguit ipsum quia dictum iuramentum exigere non potuit, ipse excusabat se dicens q ita fecerant antecessores sui per longissima tempora ita q ecclesia Pisana erat in quasi possessione huius fidelitatis. Papa primo destruit possessionē quia ecclesia Pisana non nomine suo sed nomine Papę vsa est hac quasi possessione & is possidet cuius nomine possidetur. secundo destruit præscriptionem ex alio capite quia cū quilibet archiepiscopus iuret de conseruan. iure & honore sedis apostolicę. apparet per hoc quod fuit in mala fide cum autem in præscriptionibus rerum ecclesiasticarum requiratur bona fides & iustus titulus igitur præscriptio non processit. præterea & si iste rationes cassarent est tertia ratio quia contra ecclesiam Romanā nō currit præscriptio nisi cētum annorum quam præscriptionem Papa credit non posse probari per Pisanam ecclesiam seu per archie
1 piscopum memoratum. h. d. ¶ † No. quod tota Sardinia, est de immediata tēporali iurisdictione ecclesię Romanę & totius ducatus. ita ēt, qlibet eius castra & Villę qa cuius est caput sunt & membra vt not. in auth. qui. mo. na. ef. sui. §. si quis igitur ex qualibet. col. vi. & ff. ad muni. l. si alij. & s̄. eo. c. cum non liceat. Not. secundo quod culpa est se immiscere rei ad se non pertinenti. & ideo iste archie-
2 piscopus redarguitur. ¶ † No. quod confessio archiepiscopi pbat contra ecclesiam suam. facit quod nō. j. de capellis mona. c. diligēs. ver. præterea. Not. q malefactum a prædecessoribus non excusat successores. ¶ No. quod omnes archiepiscopi semper iurāt in sua conseruatione & conseruare iura & honores Romanę ecclesię. Itē no. quod malę seruat iura & honorem Romanę ecclesiæ ille qui ea nititur vsurpare & sibi appropriare vel applicare. ¶ Not. quod is possidet & quasi possidet cuius nomine possidetur. l. quod meo. ff. de acqui. pos. No. quod iudex Calaritan' est vasallus ligius ecclesiæ Romanę & non potest inferiori iurare fidelitatem. nec Papa habet
3 ratum quod illegitime factum est. ¶ † No. quod in præscriptione rerum ecclesiasticarum requiritur bona fides & iustus titulus. adde & tertium scilicet qd possederit suo nomine non alieno vt superius dixi. ¶ No. quod Papa non credit possessionem centum annorū posse probari. concor. authē. hæc constitutio Inno. consti. post principiū col. viij. qa nec documenti integritas nec actus fides nec
4 ętas valet testib' suffragari de hoc not. s̄. c. cū a nobis. ¶ † Quæro an ille qui credit rem ad aliū ptinere possit pscribere. rn̄. non nisi
5 ab eo habebat titulū vel consensum. ff. de euic. l. quidam. ¶ † Quęro nunquid bona fides præsumatur. respon. aut bona fides causat. p facti errorē & præsumit vt l. fi. ff. pro suo. & ff. de vsuc. l. celsus. aut per iuris errorem & non præsumitur. nā licet aliqn̄ iuris error excuset. vt ff. de pe. hę. l. sed si lege. §. scire. tn̄ nunq̄ inducit præscriptionem quæ consistit in lucro captando cum alterius iniuria. facit quod not. ff. de vsuc. l. si fur. §. j. adde quod dixi. s̄. eod. vigilanti. & s̄.
6 in rub. ¶ † Quæro bona fides requiritur in præscriben. sed nūqu id requiritur in tradente. respon. dolus actoris non nocet successori singulari inchoanti præscriptionem. secus si vtatur adminiculo autoris sui vt ff. de acqui. pos. l. Pōponius. §. cum quis. quod hodie dic in

dic in præscriptione longi tpis vt in auth. male fidei. sed in præscri
ptione longissimi tpis hodie dic idẽ qđ olim: sed in vsucapione
7 triennij dic vt no. in l. item. ff. de vsuc. ¶ † Quæro nunquid ille qui
habet conscientiam dubiam dicatur habere malã fidem vel bonã
dubietate pendente. respon. dicitur habere bonã si habet titulum
vel captauit titulũ a possidente. vt C. vnde vi. l. cũ quærebat. ff. de
pe. hæ. l. illud. ff. de reg. iur. l. nemo pdo. C de fur. l. fi. §. qđ aũt nesci⁹
& qđ ibi Cy. in cõtrariũ facit eo. ti. l. apud antiquos. vbi dicit ꝙ ille
est bone fidei possessor qui cogitat se dñm. Sed dubitãs nõ cogitat
se dominum ergo nõ est bone fidei possessor. Et hoc tenet Host.
¶ Sed ego dico quod si iuste dubitet saltẽ cẽsetur bone fidei rõne
iusti erroris vt d. l. celsus. ergo secus si dubitat supine & sic intelligi
tur dictũ Host. & hoc verũ qñ dubitat a principio pscriptionis sed
si a principio fuit bone fidei sequẽs dubitatio pscriptioni nõ offi-
cit vt no. Bar. ff. de vsuc. l. naturaliter & econtra si a principio fuit
male fidei sequẽs dubitatio ei non patrocinatur vt ff. de acqr. pos.
8 l. clã. possidere. in prin. ¶ † Quæro [a] quæ sunt illa quæ faciunt psu-
a mi malam fidem. rñd. legis phibitio qñ lex disponit super certo vt
l. quemadmodum. C de agri. & cẽsi. li. xj. Item interdictũ testatoris
vt ff. de vsuc. pro emp. l. ij. puta testator vetuit alienari prædium vt
in familia remaneret: secus si ita dixit si hæres alienauerit lego qa
primo perficitur alienatio q̃ legatum. Item istud legatum est con-
fectum super re aliena. sed quando legatum præcedit alienationẽ
est confectum super re propria vt subtiliter no. Iã. de are. in l. si ita.
9 ff. de ma. te. ¶ † Quæro an in præscriptione lõgissimi temporis suf-
ficiat bona fides sine titulo. rñ. sic de iure ciuili. Et hæc quæstio p-
supponit ꝙ bona fides esse possit & ẽt præsumatur sine titulo qđ
verum est in longissimo tempore vt C de præscrip. xxx. ann. l. si qs
10 emptionis. ¶ † Quæro an in præscriptione iurium incorporaliũ
requiratur titulus. rñ. probata fide quę probatur ex patientia domi
ni non errantis pręsumitur titulus. i. concessio si allegetur & suf-
ficit si non allegetur vt ff. si ser. ven. l. si quis diuturno. Et hoc verum
in seruitutibus fauore prędiorum quibus seruiunt. nam proinde
vberior fructus percipitur quod est publicę vtilitatis. vnde seruitus
prędiorum sunt fauorabiles & etiam quia tractatur de modico p-
iudicio. Sed in iur. incorporalibus iurisdictionum quę sunt magni
pręiudicij pręscribenti requiritur titulus excepta pręscriptione
centum annorum vt hic innuit vel tempus cuius memoria in con
11 trarium non existit. ¶ † Quęro quare pręscriptio & priuilegium
dicuntur contraria. respond. quia abnegatiuę se habent secundum
Ber. dixi. s̃. c. auditis. Item no. quod quędam sunt de iurę commu-
ni non possunt possideri. & illa non possunt pręscri bi. ¶ Fallit si ta-
lis est titulus ex quo surgat habilitas possidendi & bona fides vt in
c. j. de præscrip. lib. vj. Et omne quod non potest possidere nisi a
certa qualitate personarum puta decimę in parochia aliena nõ ca-
dit sub ista regula. Item ea quę non sunt in commertio nostro p-
scribi non possunt vt res sacra & liber homo ff. de ver. sig. l. aliena-
tionis verbo. Ea vero quę possunt a quolibet possideri cum suis
modis & temporibus & de his non loquitur dictum c. primum. j̃.
12 eod. lib. vj. ¶ † Quęro missus fui in possessione ex primo decreto
& ex secundo rei aliene quam tu debitor meus possidebas: & ego
sciebam ꝙ res non erat tua sed illius: nunquid pręscribo longo tẽ
pore. Et videtur quod nõ quia sum in mala fide. In contrarium vi-
detur quia possideo publica autoritate & cum decreto vt ff. de no
xa. l. & generaliter. nam iudex est minister legis. sed lex potest trãs
ferre dominium & quasi dominium cum conditione vsucapien.
Sol. bene concedo ꝙ statutum legis potest facere quem dominũ
puta si statutum diceret cuilibet qui possederit spacio x. annorum
damus adiudicamus & concedimus rem possessam pleno iure.
non enim hęc est pręscriptio: quia in vltimo momento lex
statuit & super directo dominio disponit nec requiritur bona fi-
des. Item statutum est pactum ciuium & quasi ex pacto trãsit do-
minium: & tempus non est causa immediata: sed legis potestas &
voluntas quæ potest eradicare dominium vni & donare alteri ẽt
in momẽto temporis Item potest statui ꝙ omnia statuta habeãt
vim contractus contradictoris. l. si sine. §. lucius. ff. de admi. tu. &
tunc non nocet scientia rei aliene: quia præscriptio est cum cõsen
su domini sed in decreto iudicis idem est dicendum de iure ciuili
quando causa ex qua interponitur secũdum decretum afficiebat
rem ipsam vt causa ex noxalis & damni infecti quo casu etiã idẽ
puto de iure canonico argu. ff. pro so. l. cum duobus. §. idem rñdit.
sed si non afficiebat ipsam rem aut vetus dominus gesta taciturni
tas firmauit & idem vt l. fi. C. de his qui a non domino. aut ignora-
uit & tunc de iure canonico puto non esse præscriptum vt j̃. eod.
13 c. fin. ¶ † Quæro permutatio requirit dominium ex natura sui &
ex proprio significatu verborum quia est contractus do vt des. vt
l. fi. ff. de cond. ob causam. sed venditio non requirit dominiũ: quia
potest vendi nuda possessio. ff. de vsur. l. si stipulatus. qũo igitur dr
permutatio iustus titulus ad præscriben. respondeo cõsiderato ge
nere tituli. Item dicitur iustus. i. idoneus. Item bona fides iustificat.
14 ff. de pub. l. quæcunque. † Quæro an per clausulam non obstantiũ
conferatur titulus. respõ. hæc clausula non disponit dispositionẽ
sed dispositum custodit & confirmat vt c. j. de præbẽd. in clemẽti.
15 ¶ † Quæro an per verba enunciatiua detur titulus. respond. sic si
sunt prolata principaliter per se quod est quando non terminatur
nec ordinatur ad aliud vltra vel extra se vt ff. de dona. l. ex hac scri-
ptura. & sic est in potestate proferentis dare titulum: alias secus.
16 ¶ † Quæro an possessio præsumatur si de principio constat. respõ
17 deo sic vt no. Archi. vij. q. j. pontifices. ¶ † Quæro an aliquis pos-
sit pręscribi in monachum vel conuersum. respondeo nõ quia nec
possideri in c. seruorum. de ser. nõ or. per Inno. de acqui. pos. cum
18 hæredes. per Accur. ¶ † Quæro vnus testis dicit qđ vidit posside-
ri in capite agri alius in pede vtrum sit probata possessio & videtur
qđ sic. l. iij. §. j. ff. de acqui. pos. Item ratione incertitudinis qui pos-
sidet partem videt possidere totum. ff. de le. iij. l. vxori suę. vbi glo.
19 sing. ¶ † Quæro an ex violenta possessione possit aliquod ius p-
scribi dicit Inno. quod non de offic. archi. dilecto. Sed vr̃ qđ pos-
sit præscribi ius libertatis prædiorum. vt ff. de vsuca. l. sequitur. §.
si viam. sed illud quod ibi dicitur nõ tenet de iure cano. Quæro ec-
clesia recipit canonem singulis annis vtrum per hoc probet pos-
sessionem. Dicit Inno. quod speciale est in ecclesia quod si recipit
aliquid nomine pẽsionis statim acquirit possessionem vt ipse not.
de resti. spo. c. cum venissent. Ego dico idem in alijs personis quã-
do possessor soluit alteri quem recognoscit in dominum: secus si
possidet vnde oportet. eius possessione pbari vt ff. qui. mo. vsusf.
20 amitta. l. Pomponius. ¶ † Sed nunquid sicut acquiritur possessio
ita acquiratur titulus vel præscribendi condictio saltem ex titulo
pro suo. Et certe non acquiritur vsuca. condictio quia est fictus ti-
tulus & ficta traditio vt subtiliter no. Bar ff. de acqui. pos. l. si rem
21 aliquam. ¶ † Quæro duo probãt de possessione bona fide & inso
lidum quis erit potior. respondeo ille cuius commune fauet: quia
cum eo est iur. adminiculum vt no. Innocẽ. s̃ eod. c. auditis. Sed si
ambo sunt pares q prior est in possessione reportat palmã victo-
rię: quia sua possessio impedit ne sequens possideat vt no. iij. qõ. j.
22 in summa & patet. s̃ de proba. c. licet causam. ¶ † Quęro quis cõ-
tractus sit iste permuto nudam possessionem meam cum nuda
possessione tua? respondeo contractus innominatus. s. facio vt fa-
cias. ex quo non acquiritur vsucapiendi conditio: quia non ordi-
natur ad ius sed ad merum factum. ff. quod met. cau. l. si mulier. in
23 princip. ff. vti pos. l. si duo. in fi. ¶ † Conclusiones Inn. ꝙ iustus ti-
tulus quo ad præscriben. pręstatur etiam ab eo. s. possessore qui nõ
habet dominium: quia circa corporalia quę habẽt naturalem cau-
sam. i. continuam vel quasi non est necesse ad fundan. pręscriptio-
nem allegare titulum. Inno. Quod possidere seruitutem in fundo
alieno non est contra ius constitutionis sed contra ius eius contra
quem pręscribitur. Quod vbi est pręsumptio contra possessorem
debet allegare titulum. Quod si vnus habet intermissionem
requiritur allegatio tituli qui probabitur ex lõga patientia. Quod
si pręsumptio contra exigentem ꝙ exegerit per metum sicut fa-
ciunt prælati aliquãdo vel quod sit pręstitum ex causa curialitatis
vel hospitalitatis cessat pręsumptio legis cum de in rem verso. de
usuris. aliqui dicũt ꝙ agens ex pręscriptione debet probare titu-
lum. secus in excipiente quia possessor non tenetur dicere titulũ.
vt l. cogi. Alij dicunt ꝙ ibi loquitur in negante non in excipiente.
Inno. Quod in pręscriptione rerum corporalium debet titulus al-
legari & a quo sit habitus puta a titio & de qua re nec sufficit dice-
re habeo titulum nisi probet a quo habeat. Quod in pręscriptione
temporis cuius contrarij memoria nõ existit semper pręsumitur
titulus & bona fides idem si non allegetur, quia tanto tempore
possessum pręsumitur ab autoribus suis iuste possessum Innocen.

ADDITIO.

a Vide Barb. cõsi. xl. col. iij. & consi. l. col. xij. vo. j. & vide abb. cõsi. xxij. & cõsi. xviij. co. ij. vol. ij. & cõsi. liiij. colũ. ij. ad fi. e. vo. Bar. cõsi. xviij. co. xxvij. vo. ij.

CAP. XVIII.

1 *Adiacentia loco pręsumuntur esse de iurisdictione illius ciuitatis cuius territorio magis adiacent.*
2 *Arbitrium quod non mutatur stare non prohibetur.*
3 *Priuilegium non sufficit pro titulo quando ei derogatum est.*
4 *Pretextu instrumentorum de nouo repertorum non retractatur sententia arbitrorum electorum sine pena sicut nec sententia iudicis.*

CVm olim. Abbas in capellis potest pręscribere iura episcopalia & obtinebit tantum in his quibus probabit pręscriptionem. In prima ponitur facti & processus narratio. In secunda ibi. quia Papę. ¶ Casus. Episcopus Lucanus litigabat cum abbate & monachis sancti Saluatoris super plebe & adiacẽtibus capellis dicens ad se iure ordinario spectare & etiam ex quodam arbitrio super hoc lato. abbas autem dicebat quod plebs & capel-

capellæ quæ erant subiectę suo monasterio erāt exemptę ab epo.
& ad hoc proban. inducit priuilegium Georgij ꝙ prædictum a. bi
trium præcessit. & quædam alia priuilegia post secuta ac etiā legi
timam pręscriptionem. Papa virtute pręscriptionis pronunciauit
pro abbate in capellis in quibus præscriptio erat probata quę spe
cificat. sed in alijs non probatis tulit sententiam pro diœcesano vi
1 gore iuris communis. ¶ † In tex. ibi adiacentibus. ar. ꝙ loca adiacē
tia præsumantur esse de iurisdictione illius ciuitatis cuius territo-
rio magis adiacent. ar. insti. de re. diui. §. insule. ¶ In text. ibi ad fun-
dandam intentionem. no. quod ius cōe inducebatur ad eam coad-
iuuandam nec sunt ista contraria cum se inuicē foueant. ¶ In tex.
ibi arbitrium. no. ꝙ per istud arbitrium recessum erat à priori ſm
Ber. in suffragio. posteriora autem priuilegia non eneruauerunt
arbitrium. quia non faciebant de eo mentionem: sed dederūt cau
sam præscribendi libertatem. Et ideo Papa non fundat se in priui-
legijs sed in pręscriptione. ¶ In tex. ibi quia prædictus not. ꝙ quan
do sententia est pro parte condemnatoria debet in ea inseri ratio
quare aliud pronuncietur in vno capitulo aliud in alio. In text. ibi
legitima præscriptione no. ꝙ contra arbitrium præscribitur. Ibi su
per alijs no. ꝙ iura episcopalia multa sunt. ¶ Item no. ꝙ per partē
retinetur totum. ¶ In tex. ibi in leuioribus culpis no. ꝙ bassa iuris-
dictio facilius p̄scribitur q̄ merum imperium. de hoc. ff. de iu. om.
iud. l. more maiorū. & C. de diuer. of. l. viros. lib. xij. ¶ In tex. ibi tam
in plebe quam in capellis. not. ar. ꝙ præscribens in plebe non præ-
scribit in capellis quia prescriptio est facti & stricti iuris. ff. de iti.
2 actuque pri. l. j. §. viuianus. ¶ † In tex. ibi iuxta tenorem arbitrij. no.
ꝙ arbitrium quod non mutatur stare non prohibetur. Item no. ꝙ
de iure cōi & de priui. potest compromitti quoties vnus allegat
ius cōe alius allegat priuilegia consuetudinem vel præscriptionē.
Non enim alias fit sic compromissum quid dictet ius cōe nec an
Papa possit: sed an patrocinetur. s. de iudi. c. cum venissent. ¶ Vlti
mo not. ꝙ est recurren. ad probationem dicit Inno. non ago cum
3 eo qui contendit sibi plebem esse subiectam. s. c. auditis. ¶ † Idem
ait quod à sententia arbitrorum oritur præscriptio. ¶ Idem ait
quod priuilegium non sufficit pro titulo quando ei derogatum
est. Idem ait quod quando in compromisso est apposita pęna per
arbitrum non fit nouatio priuilegij. Idem ait not. abbatem præ-
scribere iura epalia ¶ Idem ait no. formam sentētiæ quæ fertur qn̄
agitur contra eum qui possidet ecclesiā quàm contendit esse libe
4 ram. † Idem ait qđ prætextu instrumentorum de nouo repertorū
non retractatur sententia arbitrorum electorū sine pęna sicut nec
sententia iudicis. Idē ait quod quis non potest præscribere ꝙ non
obediat dum est subditus sed bene potest præscribere quod non
sit subditus eius: sed Papę præscri ben. libertatem. Inno. Bal.

CAP. XIX.

1 *Episcopus si est carceratus par papam interim non potest exercere pontificalia.*
2 *Impetrans duo priuilegia quorum primum continet minus & secundum plus si tamen se habeant contraria tunc valet primum & non secundum vel saltem primum interpretatur secundum.*
3 *Forma certa si impetratur quæ tangat ius alterius non potest ab ea recedere per nouum priuilegium & à seipso impetratum nisi in secundo priuilegio faciat de hoc mentionem.*
4 *Præscriptioni consummate potest quis renunciare.*
5 *Libellus abbatis qui se referebat ad priuilegium regis an debeat decipi.*
6 *Tuitio prætoris non debet esse causa continuationis delicti.*
7 *Spoliatus si conueniatur interdicto vti possi. & excipit de spoliatione & probat per hoc non fit sibi restitutio posses.*
8 *Silentium si sit impositum turbatori an posset ille cui impositum est si fuisset expulsus agere interdicto recuperandę.*
9 *Abbas sine mandato an possit agere de iure cleritorum.*
10 *Iurisdictio aliqua vel quid aliud simile vbicunque ex priuilegio alicui conceditur in vno casu & in alio reseruatur ius commune non valet priuilegium posterius contra ius commune nisi fiat mentio de primo priuilegio.*
11 *Papa si concesserit alicui partem decimarum ex priuilegio & partem reliquit iuri communi tandem iste impetrauit alteram partem quia dixit se habere vnam partem sed non dixit ex priuilegio vel qualiter & residuū impetrauit an impetratio sit valida.*
12 *Priuilegium contrarium impetrando an renunciem iuri mihi quæsito per primum priuilegium.*
13 *Priuilegium secundum si esset ad corroborationem primi an tolleretur primum.*
14 *Præscriptione pendente si dubitans de sua iustitia impetrauit ad cautelam non est interrupta præscriptio.*
15 *Impetratio abbatis an dicatur nocere libertati ecclesiæ.*
19 *Allegare contrarium an quis possit.*

VEniens. Qui præscriptione completa priuil. giū
ɔ̄rium impetrat & vtit illo præscriptio
ni renunciat. & si p̄scriptio non. erat cōplera nullā fidē
hēt. & ideo nō præscribit. h. d. Et primo ponit abbatis
conuentio In secunda epi recōuentio. In tertia papę diffinitio. se
cunda ibi. præfatus. tertia ibi crisma vero. ¶ Casus. Abbas sancti
Martini petebat ne diœcesanus impediret eum super quibusdam
dicimis nec faceret impediri petijt insu p vt clerici ecclesiarū mo-
nasterij libere ꝑcipi possint crisma oleū altare & ecclesiarū ordi-
nes à quo maluerint epo. Petebat si quidem decimas iuxta priuile
gium pastoralis & beati Stephani regis. Item dicebat Abbas se ha
bere quædam priuilegia dictantia ꝙ crisma oleum &c. clerici ec-
clesiarum vel capellarum ipsius monasterij quod in diæcesi illius
vesperiensis episcopi est postularent ab ipso si esset catholicus &
in gratia papę. & sine prauitate aliqua esset paratus exhibere. Alio
quin haberent facultatem suscipiēdi ea à quolibet epo catholico.
Sed idem inducebat alia priuilegia posteriora dictantia ꝙ à quocū
que epo eis placeret non faciendo mentionem aliter ꝙ deberent
postulare primo à proprio epo. Eps ex aduerso reconueniebat di-
ctum abbatem dicens decimas & iura prædicta ad se spectare nisi
aliquo iure speciali dictus abbas probaret contrarium. Ecce ꝙ de
prædictis priuilegijs constabat & de continuata pos. xl. annorum.
quærebatur quid iur. Papa considerans ꝙ priuilegium posterius
non tollit primum de quo non faciat mētionem & maxime cum
clausula reseruatoria. Item considerans ꝙ præscriptio non patro-
cinatur abbati qui priuilegium incompassibile impetratum alle-
gat. Nam aut fuit impetratum post præscriptionem & est præscri
ptioni renūciatum. aut dum præscriptio erat in fieri & est inducta
mala fides & si præscriptio non procedit fert sententiam pro epo
contra abbatē tanq̄ fundatum in iure cōmuni. Nec ob. priuilegiū
posterius quia de priori non faciebat mentionem quod quidē pri
uilegium dabat certam formam. & in secundo priuilegio non re-
peritur illa forma. Item non obstat præscriptio quia aut tacita re-
nunciatione est absorpta aut mala fide est impedita ne producatur
in esse. h. d. ¶ In tex. ibi vel faciet impediri. non petitur hic factum
alienum tertiæ personæ. Item sub his verbis continetur vt curre-
ret ne impediatur ab his quos potest prohibere. ff. qui sine ma. ad.
lib perue. l. impera. ff. de pac. l. non impossibile. ff. de verb. obli. l. si
ita quis. §. ea lege. in gl. singulari ibi posita. Ibi regis no. ꝙ reges pos
sunt concedere priuilegia in spiritualibus quando ipsi creauerunt
temporalia. ¶ Ibi postulauit no. reconuentionem procedere in spi
ritualibus. Ibi nisi aliquo no. libellum cum exceptione. Ibi epo po-
1 stulabunt no. ordinem & formam. ¶ † In tex. ibi & gratia no. arg ꝙ
si episcopus est carceratus per papam interim non potest exerce
re pontificialia. ar. ff. de manu. testa. l. testamento cēturio. ¶ In tex.
ibi prauitate ergo si proprius episcopus non vult ordinare per sy
moniam potest ordinandus adire alium præsulem quem vult. di-
cas ꝙ debet recurri ad superiorem. vt in auth. de quæstio. §. super
hac. ¶ Non obstat ista litera: quia hic erat propter formam priuile
gij. ibi sicut in priuilegijs. no. ꝙ successor debet obseruare priuile-
gia prædecessorū suorum. ¶ In text. ibi non obstante priuilegio. s.
in quo non repetebatur illa forma solennis: & ideo secundum pri
uilegium non valebat vel erat moderandum secundum formam
primi quod à tacito sensu erat contrarium secundo. argu. ff de ma
2 nu. test. l. si quis locuples. ¶ † In text. ibi derogatum ergo contrariū
not. si quis impetrat duo priuilegia quorum primum continet mi
nus & secundum plus si tamen habent se contraria tunc videlicet
primum & non secundum. vel saltem primum interpretatur ſm.
ff. de legi. l. non est nouū. Sed si non est ɔ̄rietas sed vnū est generale
alterū speciale si quidē est concessum personę eidē vtrunq; valet.
Si aūt est concessum vnī vni parti: alterum alteri priori priuilegio
est standū vt C. de silen. l. iij. lib. xij. & qđ not. in l. si qua loca. C. de
3 fundis & salti. rei do. li. xj. ¶ † Et si impetrat certa forma quæ tangit
ius alterius non pōt ab ea recedere per nouū priuilegiū & à seipso
impetratū nisi in secundo priuilegio faciat de hoc mentionē qđ
est no. dignissimū. qa se astringit vel priuilegiū moderatū nō tollit
per immoderatū ſm Inno. Itē concessum in casibus videt in alijs
denegatum. C. de ꝓcu. l. maritus. vel qa papa non ɔcessisset cū pri-
mum priuilegiū sit rōnale ſm sit abusiuū vel quia ſm est subrepti
tium nō autem ex natura priuilegij priuilegiatus repellitur qa pri-
uilegium nemini debet nocere vt no. Bar. ff. de contratab. l. nō tan
tum. §. si emancipatus. alias ergo valet secunda scriptura quæ ple-
nior est q̄ prima. ff. de hære. insti. l. si quis ita. & ibi no. ¶ In text. ibi
saluis. ff. fa. her. l. item labeo. §. j. in glo. subsidium. no. quod contra
a tia[a] non possunt allegari sub cōditione. i. vnum in subsidiū alterius
4 ¶ † Ibi renūciasse. no. qđ quis pōt renūciare præscriptioni cōsum-
matę. ff. de fideius. l. si quis ita. Item qui cōfugit ad priuilegium per
dit pręscriptionis beneficiū qa obuiabat iuri cōi. Itē factum p̄lati
nocet

ADDITIO.

a ¶ Adde eundem Bal. consil. ccxciij. tertio lib. iij. col.

nocet eccł'iæ. Adde.ff.de le.j.nemo pōt p Bar. & loquit̃ hic I facto
nō solū negligētię sed ēt impetrationis qa ecclesia facto plati. vte
bat & vtendo rectificabat.l.3.§ fi.ff.rem ra.ha.imo maxime sibi
pīudicat vt dicit litera in pręscribēdo ergo in iā consummatā nō
obstat scientia.¶Ibi non habuit no.pręsumi impetrantem scire.
5 ¶† Op.qđ libellus abbatis nō debuit recipi qa referebat se ad pri
uilegiū regis.& ex priuilegio fundabat se:sed rex non pōt cōcede-
re priuilegiū in spiritualibus.ergo nec in decimis ergo libellus ine
ptus vt l.j.C.ne qs vela; regia. solu.iste tex. est sanctus & fungebat
officio legationis papę ſm Inno.vel hic allegabatur etiā priuile-
giū pascalis papę.& sufficit vnā causam libelli concludere ut ff.de
app scio.Et no. ꝙ Inno. disgreditur hic a materia capituli.tractat
enim vtrum si Abbas erat in possessione violenta cōtra epm pos
set efficaciter intētare interdictum vti pos cōtra eum.Et videtur
a ꝙ non qa vi possidet ab aduersario suo.[a] dicit Inn.qđ si de ista vio
lentia non excipitur ante lit.contest.per modū declinandi libellū
agentis non pōt post lit.contest.in vim peremptorię excipi.& ita
dicit debere glossari.l.j.in fin. ff.vti posside. vbi dicit possessionē
violentiā non debere pficere agenti vti possidetis interdicto.alias
sequeretur ꝙ expulsus ex interuallo sua autoritate posset sibi ius
dicere & molestare possessorem.& ea ratione qua possit turbare
& spoliare spoliatorē suū qđ est falsum ut C.ad legem Iul.de vi.l.
si quis à se fundū.¶Alij dicunt ꝙ expulsori qui turbatur compe-
tit officium iudicis & actio iniuriarum.Sed ipse dicit qđ opinio
istorū est somniare qa actio iniuriarum competit ad vindictam
non ad possessionem tuendam.& ideo stat in sua opi. dicens ꝙ si
quis diceret contrariū dé necessitate sequeret ꝙ in interdicto vti
pos hoc casu non posset ferre sententia.& subdit ꝙ licet sua opi-
nio sit noua tamen a nullo negatur esse vera.& ideo secure potest
teneri.Tu dic ꝙ opi.Innoc.est valde erronea.nam interdictū vti
poss.est tuendę possessionis sed possessio vitiosa non est per pręto-
rem tuenda ne quis ex dolo suo consequatur actionem vt ff.de
fur.l.itaq; fullo.Item text. dicit ꝙ hęc possessio non dēt pficere
actori.vnde non est parata ad agendum & edictum pretoris non
excludit solum modum agendi sed etiam ipsam actionē quæ nō
nascitur.vnde & si nullo modo excipiatur cōstito de violētia reus
debet absolui.de fil.presby.c.constitutus.& sic fertur sentētia ab-
solutoria ab interdicto.ff.de iniur.l.prętor.§.præterea. C. de his q
ad eccle.confug.l.si seruus.Item in eo quod de actione iniuriarū
non dicit verum qa non solum cōpetit ad vindictam sed ad com
pescēn.iniuriā ut ff.de iniur.l.iniuriarum.§.fi.de officio autem iu
dicis certū est ꝙ ĩterpretari potest ne quis in possessione turbetur.
ff.de of.pc.ces.l.fi & ff.de var.& ex.cogn l.vsu aquæ.vñ nō teneo
dictum Inn.nec Bar. s̃.quia est contra verba interdicti. C. vti poss.
l.j.& insti.de interdic.§.retinendę.in uerbo vincebat qđ est verbū
diffinientis non interloquentis hoc etiam sic demonstratur per
rationem quam Innocen.non considerauit si violentus vinceret
in interdicto lucraretur quia onus probandi de proprietate trans
ferret in aduersarium.insti.de inter.§.cōmodū. sed violentus nun
quā consequitur hoc commodum. C.de probat.l.si de possessio-
ne.& l.ius eius.Non ob.si dicatur ergo sua autoritate poterit ex-
pulsus turbare & eijcere aduersarium. Nam sequitur ꝙ ppterea
teneatur interdicto. Nam consiteor non licere cum dico interdi-
ctum non esse perditum sed competere actionem in factum vel
judicis officium.Et mirum est quomodo Innocen.cum tanta affe
ctione locutus est in hoc passu.Item agenti interdicto retinendę
in quo venit interesse obstat exceptio dolo facis ꝙ petis id quod
restituturus es pſertim cū exceptio possit pbari de facili ut no.ff.
de iudi. l si de vi.Item interesse non potest prætendi ex turpi cā vt
6 not.C.de fur.l.manifestissimi.in prin.¶† Item tuitio prætoris nō
debet esse causa continuationis delicti.& contra conscientiā agēs
debet repelli ut ĩ.eo.c.fi.de dolo tamen commisso aduersus ter-
tium non possit excipi quia non posset allegare quis iniuriam ter-
7 tij quæ ad eum non pertinet.ut no.ff.de re.iu.l.culpa est. † Subdit
Innocen.qđ si spoliatus conuenitur interdicto uti poss.& excipit
de spoliatione & probat ꝙ per hoc non fit sibi restitutio poss. &
loquitur quando est prolatum in vim declinatorię. Idem tamen si
in uim peremptorię quia non venit in condemnationem quod
petitum non est ut s̃.de or.cog.c.cum dilectus.& no. 3.q. vj. hoc
quippe nisi dicas ꝙ hęc restitutio fiat ex mero officio iudicis ut l.
illicitas.in princ.ff.de of.præsi.Nam qui excipit querelam propo
nit quæ sibi sufficit hoc casu ut no.j.q.4. quia presulatus est.ar.ff.
de fur.l.interdum.§.qui furem.& in aut. vt iudi. sine quoquo suf.
§.oportet enim.in verbo reddātur furta.ut in aut.ut li.ma. & aui.
§.illud valet circa fi.in verbo furtę.¶Dicas ergo ꝙ aut contra in-
terdictum retinen.obijcitur interdictum recuperādę.i.actio & ex
ceptio nata ex illo interdicto circa eādem rem & obstat exceptio
tanquam peremptoria. aut quòd opponitur extra naturam in
terdicti recuperandę exceptio.ex cañ.reintegranda de alia rē spo-
liata.& est exceptio declinatoria aut opponitur exceptio domini
opponētis.Et hoc non procedit de iure.C.de rei ven.l. ordinarij.

nisi esset casus in quo esset licita turbatio.C.ꝙ cum eo.l. si seruus.
8 C.de ser.fugi.l.cum seruum quispiam. ¶† Sed pone est impositū
silentiū turbatori qualiter hoc debeat intelligi. rñ. de turbatione
facti nō de turbatione iuris.vñ iste cui est ĩpositū silentiū si fuisset
expulsus bñ posset agere interdicto recuperādę ſm Inn.& in hoc
optime loquitur quia super actione non proposita non potuit si
9 lentium imponi.C. de pe. hęre.l. hęreditas matertęrę. ¶† Prose-
quor Inno.& videtur ꝙ abbas non potuit agere de iure clericorū
quia sine mandato ius habentis nō potest alius experiri.ff.de iniur.
l. sed si vnus. §.pcuratorē.ubi dicitur ꝙ ille qui constituit procura
torem suo nomine habet actionem & non alius.ff.de neg.ges.l. si
pupilli.circa fi.vbi dicit ꝙ sine actione nemo experitur.So.iste ab
bas habebat mandatū a clericis ſm Inn.Tu dic ꝙ sufficit habere
eorum cōsensum sine mandato vt ff.de pcura.l. filius. §. sed & fi-
lia.vbi tex.sing.deinde ponit Inn. qđ mirum est qđ hic dicitur ꝙ
si suum priuilegium in quo plus conceditur non facit mentionē
alterius sui priuilegij in quo minus conceditur non valet priuile-
gium plus continens quamuis valeret si illud prius impetrasset.nā
ex hoc sequitur quod fauor scripturę vertit in odium & damnū
cōtra l.comparationes.in fin.C.de fi.instru.rñ.ꝙ hoc non cōtin-
git ex natura priuilegij sed ratione mendacij.¶Item rōne contra
rietatis.pluralitas enim sola non officit impetranti:sed nocet con
trarius esse sibi ipsi cum sit contrarietas in tenore priuilegij. ut ff.
de reg.iur.l.vbi repugnantia.C de fi.instru. l. scripturę. Nam vnū
10 ꝯriorum est eligendū.ut C.de fur.l.j. ¶† Tandem dicit Inno.ꝙ si
bi plus placet ꝙ vbicunq; aliqua iurisdictio vsus vel libertas vel
quid aliud simile ex priuilegio alicui conceditur in vno casu & in
alio reseruatur ius cōe ꝙ nō valet priuilegiū posterius contra ius
cōe:nisi fiat mētio de priuilegio primo ſm Inn.Et est ratio qa ius
cōe redactū in forma tenoris priuilegij per papā plus operatur q̃
ius cōe simpliciter sic & testm confirmatum a principe plus valet
q̃ testamentum simpł'r.vt C.de testa.l.omnium. Et tandē conclu
dit Inno quod moderatū priuilegium potētius q̃ est immodera-
tum.Sed qd si ista duo priuilegia appareant sub eadem data videt
11 ꝙ alterum eligi debeat ff.de condi.& demon.l.nam ad ea.¶† Sed
proponere ecce papa cōcessit alicui partem decimarum ex priui-
legio & partem reliquit iuri cōi. tandem iste impetrauit alteram
partem.Dixit namq; se habere vnam partem:sed non dixit ex pri
uilegio vel qualiter & residuum impetrauit nunquid valet impe-
tratio.Et dicit Inno.ꝙ non ne per secundum priuilegium fiat du-
plex derogatio.s.iuris cōmunis & tenore primi rescripti : quia du-
plex derogatio reprobat.arg.C.de do.pmis.l.j.idem dicit Innoc.
si ista alia pars concedatur in priuilegium cuidam tertio ꝙ non va
let concessio nisi de prima fiat mentio.ego non credo quod dēat
fieri mentio de eo quod est a iure communi statutum ff. de excu.
tu. l. idem vlpianus. quia ius commune est in pectore principis.
12 ¶† Procedo vlterius ſm Inno.dicitur hic quod dictum contra-
rium priuilegium impetrando renuncio iuri mihi quęsito per pri
mum priuilegium.Inno.caue tibi hic dicitur totum cōtrariū quia
b vltimum quod non valet non derogat valido. [b] ut ff.de leg.3.l.si
iure. Sed opponitur dicitur hic ꝙ priuilegium derogat præscri-
ptioni consummatę nam pręscriptio causa dominiū sed dñio nō
potest renunciari vt ff.de acqui.pos.l.si quis pi.§ differentia. Item
iurisdictio est dominium.ff.de statu ho.l.q furem.vbi est tex. not.
¶Sol.ideo valet renunciatio qa facilius tollitur priuilegium quā
ius cōe ut ff.de test.mil.l.eius militis.§ militia & quia priuilegium
habet vim snię per quam perditur dominium vt ff.de sta.lib.l.sta-
13 tu libera cęteris.§.fi.¶† Sed pone ꝙ ſm priuilegium esset ad cor-
roborationem primi.nunqd tolleretur primum.dicit Inno.ꝙ nō.
ar.de leg.j.l.legata inutiliter.& ff.de test.mi.l.tribunus.§. fin. ff. ad
Treb.l.si quis priore.ff. de secun.ta.l.si quis ex liberis.§. testamen-
to.¶ Ego dico ꝙ idem priuilegium fuit concessum dubitationis
causa tollendę cum forte ille qui re vera pręscripserat de hoc du-
bitaret.& ideo ad omne dubium tollēdum impetrauit priuilegiū
quia nec impetrantis nec concedentis fuit intentio derogari iuri
14 quæsito.¶† Idem puto ꝙ si præscriptione pēdente dubitans de
sua iustitia impetrauit ad cautelam qđ non est interrupta pręscri
ptio qa non superuenit mala fides.& abūdans cautela non nocet.
15 ¶† Vlterius psequor Inn.dicit hic ꝙ impetratio abbatis dicitur
nocere libertati ecclesię. Sed contra qa pręlatus libertati ecclię re
nunciare non pōt.nam istud esset spēs dilapidationis ut C. de trā
sa.pręses.ff.de noua.l.filius ubi dr̃ ꝙ concessa libera administratio
ne non intelligit concessa potestas donandi uel dilapidandi vel pa
ctum gratuitum faciendi. Adde uel quasi gratuitum.puta transigē
di pro minimo dato.Item lex dicit ꝙ præses prouincię non pōt
donare

ADDITIONES.

a ¶ Vide do.Fely.in c.quę in Ecclesiarum.colum.4.de cōsti.aliquid per Ia.
may.in l.j.§.iuris nostri.ff.de oper.no.nun.

b ¶ Vide Barba.consi.xxv.xiij.col.j.lib.

donare iura præsidatus.ff.qđ vi aut clā.l.phibere.§.plane.Solu.dicit Inn.ꝙ hic abbas fecit de volūtate cōuentus.& subdit ꝙ ista voluntas pręsumitur ꝙ conuentus totus nemine discrepāte cōsenserit hoc enim de necessitate infert ad dictū Inn.qa etiam vno solo discrepāte non posset renūciare iuri ecclię.¶Ego hanc pręsumptionem falsam puto:qa quando capłm habet iustā cām contradicendi nunquam videt pręlato suo tacite cōsentire ar.ff.so. ma. l.ij.§.voluntate.& Inno.transit ad aliā so.dicēs ꝙ platus habet latiorē ptātem quàm tutor.ista sol.nihil valet qa non sequitur. ergo non potest donare vel dilapidare.nam qui hoc facit non gerit negocia fideliter.vt ff.manda.l. creditor.§. Lucius. ibi dum dicit plene quidem sed ex fide.:text. est aureus. dicas ergo qđ per viam impetrationis qua ecclesia vtit ecclesię pręiudicatur.nā in iurisdictione pręlatus cum capitulo pōt ecclesiæ præiudicare. vt C. de his qui.vt indi.l.polla.tamen ecclesia lęsa in priuilegijs potest pete-
16 re restitutionem in iure.ſm Inno.qđ est no.dignum. ¶† Deinde opponitur ꝙ possit quis allegare cōtrarium.de inoffi.testa.l.papinianus §.sed nec impuberis.sed ibi allegatio oriebat ex natura ꝯtus.quia pupillaris substitutio est testm̄ patris & filij.Item ibi respectu diuersarum personarum & diuersarum hęreditatum. alias secus.vt ff.de condi.& demon.l.mulieri & Titio. & l. Titia si non nupserit mirabile est ꝙ feudum cum mala fide pscribitur spacio xxx.an.ita demum si exhibeant seruitia & non aliter. vt in c.si per xxx.si de feu.fue.contro.ibi no.sol.illud est propter seruitia. nam ob hanc causam sunt permissę vsure.sed quare est necessarium tā tum tempus ex quo dominus consensit.respon.est consensus nō in figura obligationis nec aliquam obligationem informans.ff.de vsur.l.cum de in rem uerso.

CAP. XX.

1 *Mortaliter peccat quicunque conscientiam remordentem habet si conscientiam non deponit.*
2 *Papa an possit se intermittere de rebus laicorum.*
3 *Malam conscientiam si quis cępit habere ultima die pręscriptionis & non ante an per hoc momentum impediatur pręscriptio.*
4 *Pręscriptio an compleatur si in principio fiat bona fides in medio mala in fine bona.*
5 *Pręsumitur semper conscius qui semel est conscius.*
6 *Decretalis quoniam omne.an seruetur in foro seculari.*
7 *Decretatis quoniam omne.an respiciat pręterita.*
8 *Pręlatus si habeat malam fidem an ecclesia possit præscribere si forte capitulum habeat bonam fidem.*
9 *Pręlatus an teneatur restituere propter malam conscientiam.*

QVoniam omne. Possessor male fidei nullo tempore pręscribit siue sit male fidei a principio siue in medio siue in fine temporis pręscribendi.In tex.absq;.i.sine. & sic ponit negatiue.¶ Ibi cōsuetudini.ex hoc no.ꝙ non valent statuta terrarum tacite vel expresse diffinientia ꝙ male fidei possessor præscribat.In tex.ibi nulla temporis parte no.ratione partis totum vitia-
1 ri.¶† Not.ꝙ quicunq; habet conscientiam remordētem peccat mortaliter si conscientiam non deponit.Et hoc verū quādo est talis conscientia quæ induceret peccatum mortale.Scđo not. ꝙ ratione peccati papa potest cassare leges imperatorū regum & populorum.ergo non ualent statuta permittentia homicidium qa q nō habet gladij potestatem & facit homicidia peccat mortałr. Ego dico ꝙ non valet statutum tanquam statutum licentię quia impossibile est ꝙ peccare mortałr sit licitum.sed bene valet quo ad impunitatem vel mitigationem pęnę cum omne genus pęnarum sit de iure positiuo vt C.quando lic.sine iudi.se vin. l. j. & ij. C.de his qui ad ec.confu.l.si seruus.C.de adult.grachus.vnde diffidati a regibus possunt impune offendi.ut in titulo hic finitur lex. c.domino guerram. Aliud ergo est illicitum.& tamen non punit.
2 quia nō omne qđ non licet punibile est.¶† Opp.ꝙ papa non pos-
a sit se intromittere de rebus laicorum [a] cum sit iudex incompetēs in causis eorum.& si non est iudex non habet iurisdictionem & si non habet iurisdictionem non potest statuere,quia ptās statuendi absque iurisdictione esse non potest.vt l.ad res.ff.de ędil.edic.l.imperium.ff.de iurisd.om.iudi.& ff.e.ti.l.j.& ibi no.Sol.hoc contingit hic ratione peccati. Aduerte quia de peccato debet cognosci per viam denuntiationis.vt ꝫ.de iudi.c.nouit.non ꝙ secularis teneatur sequi hāc decretalem in iudicando.& hoc probatur pluribus rationibus .Nam sequeretur qđ debitor meus non pręscriberet contra me in actione personali qđ est falsum quia licet non sit peccatum scire debere.tamen peccatum mortale est scire & nolle soluere.& nihilominus.l.dicit ꝙ debitor pscribit exceptionem spacio.xxx.an.pterea qui patit ꝯ se pscribi vr facere tacitū pactū de nō agēdo,nō dico pactū liberatoriū.qa nō tollit naturalis obligatio.ut ff.de sol.l.stichū.§.naturalis.ff.de ver.sig.l.si transacta finita.præterea sequeret ꝙ actiones prętorie pęnales in perpetuū extēderent qđ falsum est vt l.si cū exceptione.§.j.ff qđ me.cā. ¶ Itē ius ciuile pōt tollere actiones quas īuenit licet debitor habeāt malam fidē.Nam sola legis autoritas est quæ actionē tribuit non volūtas priuatorum.vt ff.de ori.iur.l.ij.§.post originē.præterea sequeret ꝙ post quadriennium daret in integrum restō si minor fuit lęsus dolo aduersarij cum iste aduersarius sit in mala fide.silr & redhibitoria & quanto minoris essent perpetuę & mutarēt naturam suā si debitor hēt per solam sciam cōscientiā lęsam & dicere ista talia est quędā abusio.¶Et ideo dicit de Bar.ff.vsuca.l.sequit.§.si viam.qđ istud capitulum nō hēt locū in pręscriptionib. ꝯ actiones psonales.sed demum ꝯ reales.ubi tractat de pręscri.rei possessę.Et hoc est qđ regula dicit male fidei possessor &c.ut denotet ꝙ vitiosa possessio non nocet.sed in actionibus personalibus nihil pscribit eo qđ possideat.sed quia ſm regulam iuris negligentia cuilibet est dānosa.ideo creditor negligens per totum spacium a legibus diffinitū exceptione repellit.alioquin negligēs & diligens paribus passibus ambularent qđ est falsum.ut in aut.de app.col.viij.& l.pupillus.ff q in frau.cre.pterea etiā in eo qui possidet mala fide reperiet ꝙ agens est in mora & in cōtumacia agendi.ff. ad treb. l. facta.§.si res.Itē qa non obedit legi q monet interrumpere pręscriptionē propter qđ merito pōt suā iurisdictionē denegare. ut ff.qui.ex cau.ma.l.sed & si p ptorem §. sed si decetero. pterea qui non psequit ius suum vr ipm habere p derelicto.ut not.ff.de dā. infec.l.prætor.in prin.pterea sequeretur ꝙ exceptio sola nunquā posset præscribi sine dominio.nā ex bona fide vtrūque præscribitur ex mala neutrum ſm istam decretalem. Sed ecce qđ deterius est de iure ciuili sufficit bona fides cum titulo a prin.quia principium dat fundamentum & per consequens firmamentum formā & originē pscriptioni.& est præscriptio iā fundata. sed istud c.dictat contrarium.& sic bonum principium non prodesse. ¶ Quid plura p solā denuntiationē extra iudiciū factā interrūpit pscriptio qđ est falsum. qa denuntiatio & ptestatio dēt pcedere contractum non sequi. ff. de vsucap.pro empt.l alienam.C.de rei vend.l.si fundum.Item inducitur mala fides.ergo ad interrumpēdum vsucap.non requiritur li.contesta.Et qđ deterius omnib. est scientia iuris ciuilis duceret nos ad inferos.Item in isto. c. non fit expressa mentio de titulo nunquid enim ille qui emit bona fide & legis gnālis autoritate tenebitur illico restituere & actionem de euictione pcipiti festinatione pdere.ff.de neg ge.l.at q vero. §. cū me.& l.diuortio.de pe.hęr.l.illud. ¶ Ego puto qđ ius ciuile possit tollere formulas actionis sed nō ipsam naturalē perpetuam & immortalē iusticiā in eius essentia & quemadmodum tollit actiones eodē modo tollit iudicia qa oīa iudicia sunt de iure ciuili vt elegāter no.insti.de obli.in gl.tunc ei.Si quis tn̄ vellet facere ꝙ oēs præscriptiones essent licite potest adhibere cautelam ꝙ in ciuitate fiat generale statutum qđ oīa statuta loquentia de pręscriptione habeant vim contractus & consensus.Nā vbi est ꝯsensus vtriusq; partis ibi nō potest esse mala fides.ff.de re.iu l.non fraudatur. & p hoc aīa saluat & volūtas ciuiū & bonū publicum obseruat.& hoc
b consilium est de ingenio meo.sed Bart.dedit p [b] consilio in d §.si viam.qđ per statutum expresse tolleret naturalis obligatio. ¶ Sed contra vtrūq; consilium opponit nō ualet cōsuetudo ut hic.ergo nec pactū:qa cōsuetudo dr tacitū pactū.& idem operatur expsū qđ tacitū tn̄.consuetudo dr conuentio cōis.s.uolūtas vniuersorū sed non singulorū ut no.in l.ij.C.quæ sit lon.consue. sed per statutum qđ dicit ꝙ habeat vim contractus attribuitur eadē virtus q attribuit obligationi singulorū.not.Bar. in l.4.§.actio.ff. de reg. iur. pręterea consuetudo & pactū habent se ut excedentia & excessat & ideo vnum non est aliud.ff.de ędil.edic.l.sciendū.§.dictū. Item improprijssime consuetudo dr pactum cum ex ea nō oriat actio præscriptis verbis. nec obligatio uel liberatio naturalis. istud em̄ c.nō hēt locū in pscriptione conuentionali vt si facio pactum ne post tempus petendę apicibus conscientię nil leuandum est. ff. de verb.obli.l.eum qui ita.C.de le l.fi.& ligātur oēs. l. sine hærede. §. lucius.ff de admi.tu. Considera in principio requiritur potentia in medio continuatio & perseuerātia.in fin.consummatio siue pfectio.& quia totius pręscriptionis vnicū erat structum ius ciuile considerabat principium.Sed contrarium faciebat quia quę impediunt principium rei producēdi in esse resoluunt eius cursum antequam res sit producta in perfecto esse ut sup.c.veniens.§. si ve-ro.iste rationes uadunt ad apices iur. sed papa considerat hic solū
3 bonū animarum. ¶ † Modo quæro quid si vltima die pręscriptionis &

ADDITIONES.

a ¶ Vide omnino scripta egregie circa hoc per Pe.de an.in repe. regula ea q. in xx.col.in uer.viij.quæro pertotam illam.q.de reg.iur.in vj.

b ¶ An ualeat statutum & quomodo intelligitur.vide per Alex.in ij.volu. cōsil.clxxv.in pe.col.& Alex.consi.xcix.ij.col.circ.fin.in. 4.volu. Et an debeat tale statutum seruari per arbitratorem.uide in tract.de arbi.in vj.parte.

nis & non anteecepit habere malam consciētiam vtrum per hoc
momentū impediatur præscriptio.& videtur qđ sic vt hic in ver
bo in nulla parte.& in d.c.veniēs.In contrarium videtur ꝙ ꝓpter
modicum momētum non vitietur longi tpis tractus vt dicit illa.l.
not.ff.de fun.do.l.si fundum.Item quia modicus defectus non vi-
tiat vt ff.de ędil.edi.l.cui dens abest.ff.de condi.& demon. l. quam
uis.hoc tenet Bar.ff.de vsuc.l.naturaliter. Sed contra videtur per
istā literam & per.d.c.veniens.iuxta illud:modicū fermentū totā
massam corrūpit.Itē vltimum momentum est vitiosum & vitiosa
possessio non potest coniungi nō vitiosę.ff de acqui.pos. l. pōpo.
¶ Itē vltima mora nocet etiam si sit mora momenti vt ff. de acti.
emp.l.si per emptorem.¶ Item in oībus indiuiduis quæ vno con-
textu continentur pars vitiosa totum habet vitiare. Item si mala
conscientia vnius momenti tñ illa continuo postea durat.Itē vlti
ma consuetudo seruatur.vt ff.de lib.le.l.mella.§.j. C. de sta. defun.
l.si mater.Item omne opus in fine canitur.Item malus finis corro
dit bonū principiū.vnde omne bonum qđ quis fecit in vita anni-
hilatur si in vltimę vitę extremo quis decedit in mortali peccato.
4 ¶ † Sed pone in principio fuit bona fides.in medio mala in fine
bona vtrum pręscriptio cōpleat.dicit Inno.ꝙ sic qa mala cōscien
tia est deposita & purgata.vñ nō nocet qa nō est pactū recedere a
consciētia erronea.¶ Alij dicūt contrariū.qa illud mediū tps non
deseruit præscriptioni immo obrūpit eam vnde oportet de nouo
inchoari vt ff. de vsuc. l. cum qui edes.§.si autē deuoluta.Item cū
ista tempora sint contrarię qualitatis ergo non possunt simul iun-
gi seu permisceri:quia subiectum non est capax duorum simul ꝯ
trariorum.vt ff. pro suo.l.si ancillam.Bart tenet in d. l. naturaliter
cum Inno.Ex quo infert ꝙ extrema purgant vitium qualitatis qđ
erat in medio.quia tale vitium procedebat ex errore.i.ex erronea
consciētia medij tpis quæ purgata & deposita non inducit pecca
tum & sic cessat rō huius.c.& fit quędā reconciliatio ar.ff.de fide-
5 ius.§.si quis ꝓ eo.§.si nūmos.¶ † Illud not.ꝙ semel conscius semꝑ
pręsumit conscius.ar.C.de contrahen.& cōmit.sti.l.magnā.dic ꝙ
iungunt tpa sed non eorum qualitates.Sed pone ꝙ quis habet cō
scientiā titubantem.dicit glo.ꝙ ista non est bona conscientia nec
mala.& ideo nō impedit pręscriptionē.& verum dicit:qa ista con
scientia non est determinata ad hoc qñ aliquid p̄scribit cum titu-
lo.secus si sine ti.ff.de reg.iur.l.nemo p̄do.ff quemad.ser.amit.l. fi.
6 vel dic vt dixi.s̄.c.si diligenti.¶ † Quæro nūquid hęc decre.seruet
a in foro [a] seculari.dicit Ber.ꝙ non & verū est ꝙ de facto non serua
tur.sed cum sit ęquum & salutare debet seruari. vide in c. 3. de re.
iur.li.vj.Inno.hoc enim consilium vere dignum & iustū est ęquū
& salutare.vt s̄.de iudi.c.nouit:qa diuina iustitia patrocinante fun
datur & est diuina iustitia necessaria.& ideo non potest distingui ꝑ
ius ciuile.quia rō naturalis cōtinens ius necessarium in omnibus
casibus.i.non solū in generibus singulorum.sed in singulis generū
non pōt mutari gl.in l.ij.ff.de vsufr.ea.re. quæ vsu cō. vbi est text.
not. Vulgus dicit ego non sum sanctior lege nec iustior.Et i ad sal
uandū cōscientiā meam sufficit mihi conscientia legis pmittētis.
Sed caue theorica istius.c.ꝯdicit publicę actioni quā proponēs si-
ne calūnia.i.credēs eā sibi cōpetere nō dēt cedere se uerum dñm
vt insti.de ac.§.alię.hęc aūt publiciana succedit loco p̄scriptionis.
ff.de ꝯhen.empt. l. clauibus. tolle ergo pręscriptionē currentē:ut
hic ergo tollis publicam & subuertis ędictū p̄toris. sed hoc dicere
7 fatuum vr̄. ¶ † Quæro an ista decretalis respiciat pręterita glosś.
innuit ꝙ non.doc.contra quia decretalis cōsistit in iure naturali.
vt j̄.de vsu.c.cum tu.Scias ꝙ duo sunt genera statutorū nouiter ꝓ
mulgatorum q̄ respiciūt futura.s. vbi datur forma qualiter aliqd
fiat vel qualiter succedatur.Item vbi apponitur pœna & duo dant
formam pręteritis.s.liberatio indulgentia siue dispensatio. ff. ad lę.
l.cum lex per Cy.nisi verba legis aliud dictaren.certe omnis veri-
tas est de iure naturali.& tamen pręscriptionem tollit:quia rerum
dominia sunt mutabilia.ff.fin.reg. l.eos.C.de proba.l.siue posside-
tis.¶ Quędam ergo fuerunt & sunt quædam fuerunt & non sunt
quædam sunt & non fuerunt.quædam fuerunt in materia genera-
li.sed non in sua specie vt istud concilium.& sic glo. saluantur qa
litera dicit diffinimus non autem diffinitum ostēdimus & sic opi.
Bar.potest sustineri per.c.nā cōcupicentiā nesciebam s̄.de consti.
Item quæ rō siue naturalis siue positiua iustificat cōsciētia non dā
8 nat nisi quis eam sibi faciat.¶ † Quæro si pręlatus hēt malam fidē
vtrum ecclesia possit pręscribere si forte capitulum habeat bonā
fidem dic ꝙ capitulum posset per se solum pręscribere sine con-
scientia pręlati.& ideo per conscientiam pręlati non impeditur in
facto suo secus si vteretur adminiculo pręlati.ff.de doli excep. l.
si procurator agit.in prin.§.j.arg.ff.man.l.quintus.ff.de trib.l.pro
9 curator.l. mancipium.ff.de ędil.edic.† Sed nunquid propter malā
conscientiā pręlatus tenet restituere.& videtur ꝙ sic.ar.ff de neg.
gest.l. atq natura. §. cū me absente. Sed ibi ne p̄iudicat alteri q̄ ipsi
gestori negotiorū.secus si p̄iudicaret alteri in casu nr̄o.de hoc no,
xxxiiij.q.ij.c.si virgo. vbi ēt notat de cōfessione p̄lati. ut s̄. de po-
stu.c.bonę.el scđo. & liiij.di.c.gñalis.& de testi.c.p̄sentium.lib.vj.

ADDITIO.

a ¶ Vide Bal.consi. cccl.il.li.& vide eundem Bal.consi.cclxix.inci.in Xp̄i no
mine quare ante finem.& d.Alexan.consi.xxxiiij.li.3.& vide eundem Alex.
consi.lj.v.volu.

a. ¶ De sententia & re iudicata [a]. Rubr.

ADDITIO.

a ¶ Adde ꝙ iudicatum proprie dicitur post transitum in rem iudicatam.te
net Gem.notans ad statuta in c.non solum.in prin.fi.per gl.ibi de app.in vj.

1 *Sententia iudicis quando metam iurisdictionis ordinare uel delegare exce dit an sit valida vel non.*
2 *Conuentus rei ven. si cecidit a possessioue qualiter procedatur.*
3 *Possessor vendens rem ad eum pertinentem iure quasi dominij an posit pu blicianam cedere emptori cui non tradidit possessionem.*
4 *Reus quid iuris si post lit .contest.perdit possessionem.*
5 *Reus post lit.contest.si sine culpa & mora desiit posidere debet absolui a restitutione possessionis.*
6 *Absolutus an possit agere de euictione contra suum auctorem.*
7 *Absolutus & condemnatus an & qualiter differant.*
8 *Fructus & expensę an veniant si in libello non petantur.*
9 *Dominium omne quod acquiritur alicui de iure speciali est utile non directum.*
10 *Contamax an posit condemnari diu post.*

1 ¶ Qñ sentētia iudicis metam iurisdictio.ordinarie vel delegati ex
cedit.aut excedit ex post facto.& valet.ut C.de ap.l. ampliorem.
in fin.ut qa li. pen. creuit rei ęstimatio.Item si metā iurisdictionis
minuit vt quia rei ęstimatio decreuit aut excedit ab initio vel. j.
iurisdictionē subsistet.tunc dicit glo.ꝙ nō ualet in aliquo vt not.l.
fi.ff.de iur.om.iud.qa licet in sensu diuiso possit diuidi tñ in sensu
cōposito est alterius fori vt in aut.de defen. ciui. §. & iudicare sed
contra no.in l.ij.C.de re iu.s.qđ valet vsq; ad possibilē quantitatē.
ar.C.de dona.l.sancimus. prima verior. qa prout ei data est pote-
stas non fecit.ar.ff.de arg.l.pedius.§.nec suum ff.de verborum ob-
ligationibus.l.qui Romę. §. flauius hermes.de præben.cap. cui de
non sacerdotali.in vj.ff.de lega. ij l. titię textores. quia forma pra-
cticata est.Super ista rub.tractat Inn. quædam vtilia. quæritur er-
go primo conuentus rei ven.cecidit a possessione qualiter proce
2 detur.¶ † Nam sine pos.rei non vr̄ qđ rei ven.possit contra eum
ꝓponi qa in iudicio rei vendicationis possessio parit cōtradicto-
rē & ille qui non possidet nō est reus.ff.de rei ven.l.fi.C.de pe. hę.
l.cogi.ff.de iud.l.nō alias. C.de ali.iu.l.j.¶ Adde ꝙ ī illo ędicto tria
sunt necessaria.s.ut dolo malo alienet.scđo ut causa mutandi iudi-
cij.tertio vt intersit aduersarij & pręsumitur fraus ex scientia. Itē
si suspicabat se cōueniēdum fore habito colloquio secū de cōue-
niēdo eū vt ff.de pecul.l.summa.ff.q.ex cau.in pos.ea. l. fulcinius.
§.ij.ff.de excep.do.l.apud celsum in prin.Itē adde qđ si hēt faculta
tē rei q̄ alienauit restituendę tenet rei ven. directa ac si possideret:
vt no,Barto.C.de iur.fis.l.si minori.lib.x.sed si habens facultatem
rei restituēdę dolo non desiit possidere nec possidet non tenet rei
vē.vt ff de vsuc.l.serui noīe.Item dicit Inn.qđ possessor male fidei
semꝑ intelligit esse in mora restituendi.quod est verū si res ad eū
peruenit cū delicto ut l. j.§.merito. ff. de vi & vi arma.nec sufficit
offerre se paratum respōdere de iure nisi possessionē offerat. iste
est casus vnicus in iure.in l.fi.ff.de cōdi.fur.Item dicit Inno.quod
si nō possessor obtulit se liti ꝙ cōdemnabit qđ intellige si fuit in-
terrogatus an possideat & dixit se possidere sed si nō fuit interro
gatus nō cōfessus est possidere nō potest eū iudex condēnare. Et
tñ ex quo actor ꝓbauit se dñm dēt declarare eū dñm ut no. ff. de
exce.rei iu.l.si a te.§ j.q̄ gl.alibi non reperit sed pone qđ agitur per
sonali actione ad posses.puta cōdictione triticaria. rñ. si pręcedit
obligatio personalis ex contractu vel delicto nō est vis utrū reus
possideat vel nō.Fortius si quis cōuenitur actione ex aliquo con
tractu : qa nuda possessio non est obligata sed persona sm Innoc.
3 ¶ † Quęro vtrū possessor vēdens rē ad eū pertinentem iure quasi
dñij possit publicianam cedere emptori cui nō tradidit posses. Et
videtur ꝙ nō duabus rationibus prima est ꝓpter naturam publi-
ciante q̄ traditionē desiderat. ff.de pub.l.eū qui.§.si scđa quia vē-
ditor non hēt publicianam formandam cum ipsemet possideret
ut not.C.de hęre.ven.l.fi.In ꝯriū videtur qa quicquid est transmis
sibile ad hęredem est cessibile. ff.de admi.tu.l.ex pluribus.sed pu-
bliciana ex ꝑsona defuncti transmittit ad hęredem iure hęredita-
rio.ff. de acquir. poss. l. ad hęredes ergo & ad emptorem cui sunt
cessa iura realia.Item possessor credit rei ven. exercerdam contra
alium possessorem ut no in l.j.ff de eden.ff.de rei ven.l.si enixa. Et
hoc verū si soluit preciū noīs.C.man. l. ꝑ diuersas. ats nō posset
agi iure cesso.Nō ob. ꝙ in publiciana nō requirit ꝙ preciū sit so-
lutum

hutum.ff.de pub. l. de precio. quia vſucapiendi condictio non re-
quirit preciū eſſe ſolutū. Nā illud eſt verū niſi agat de iure vt d.l. p
4 diuerſas. ¶†Quæro quid ſi poſt lit. conte. reus perdit poſſeſſionē.
dicit Inno. ꝙ condemnabit in lit.æſtimationē vel ad intereſſe ſi cul
pam commiſit in poſ.perdendam. Adde idē ſi fuit in mora reſti-
tuendi. & iſta condemnatio ſit officio iudicis vt ff.de rei ven. l.qui
5 reſtituere. & ff.de pig.l.ſi fundus. §.in vendicatione. ¶†Sed pone ꝙ
poſt lit.conte.reus ſine culpa & mora deſijt poſſidere. Certū eſt qđ
reus debet abſolui a reſtitutione poſſeſſionis vt no. ff.de rei ven.l.ſi
ſūt.§.poſſidere.ff.ad exhi.l.celſus.§.fi.& l.tigni.§.ſi quis.& licet ab
ſoluatur a reſtitutione poſſeſ.tñ cōdemnatur ad fructus perceptos
& ad prouētus.& ad omne intereſſe temporis præteriti vt ff.de rei
6 ven.l.vtiq;.& ſi durat acceſſoriū ſine principali. ¶†Sed tunc quæ-
ro an iſte abſolutus poſſit agere de euictione cōtra ſuū auctorē.di-
cit Inno ꝙ ſic & erit ratio quia apparet vēditorem iniuſte vendi-
diſſe vt ff.de act.emp.l.ſi ſeruus quē.§ fi. Itē apparet reū condēnatū.
Item apparet ꝙ iudex declaret agentem dñm licet a neceſſitate re
ſtituēdæ poſ.abſoluat reum. & ſi dicatur euincere requirit poſ.euin
ci vt ff.de euic.l.habere licere. rñ. illud intelligit vbi poteſt fieri cō-
tra condemnatum ſed hoc non poteſt fieri qa non poſſidet. Et mi
rabile eſt ꝙ iſta abſolutoria cenſetur cōdemnatoria reſpectu iſtius
7 regreſſus. ¶†Item pōt iudex condēnare hoc modo condēnamus
ad rei reſtitutionem ſi qñ recuperauerit poſ.refert tñ inter abſolu
tū & condemnatū quia abſolutus debet cedere iura quę habet pro
recuperatione cauſæ. ff.ne quid in loco pūb.l.ij.§. idem ne tua. Sed
cōdemnatus debet cauere. ſed nō cedere. ar.ff. ad car. l. de bonis.§.
de pupillo. Et no. ꝙ ſi eſt ſpes facilis recuperationis iudex non dēt
feſtinare ad abſolutoriā ſed retardare ſñiam ſm Innoc. ¶ Deinde
opponit Inno. cōtra ſeipſum. Et videtur ꝙ actiones nō ſint ceden-
dæ ſed ipſum lucrū actionū ptinet ad ipſum expulſum vt ff.de pe.
hær.l.at vbi.dicit Inn.ꝙ lucrū iniurię nō dēt cedi ſed lucrū rei ſic qa
lucrum eſt ipſius poſſeſſio.& commodum vt ff.de bon.auto. iudi.
8 poſ.l.ptor.§.præterea.& loquitur eleganter. ¶†Quærit Inn. vtrum
fructus & expenſę veniant ſi in libello non petuntur. & dic ꝙ ea q̄
naturaliter veniunt in iudicio veniunt tacite. ea aūt quæ veniūt ac-
cidētaliter & ex mora non veniunt officio iudicis ante lit.conte.ni
ſi in libello petātur expeñ. Et eſt ratio qa ante lit. cōte. officiū iudi-
cis eſt debile ſed poſt lit.cōteſt.eſt multum efficax vt ff.de ędil.edi.
l.itē ſi ſerui.§.j.& l.ediles.§.item ſciendū.& no.ſff.de dā. infe. l.ſi qs
miſſum.§.iudex.vbi eſt optima gl & l.cū poſtulaſſem.in prin & di-
xi.ſ.de reſti.ſpol.c.grauis. Iſta verba Inno ſunt multum vtilia & ve
9 ra. ¶†Scias ꝙ omne dñium qđ acquiritur alicui de iure ſpeciali eſt
vtile nō directū: vt patet in re empta de pecunia eccleſiæ pupilli
vel militis vēditore tradēte ea intētione vt fiat emptoris & hære-
dū ſuorū. Nā ipſe efficit dñs quo ad directam. Eccleſia autem pupil
lus vel miles quo ad dñium vtile, niſi ille qui emit, habuiſſet inten-
tionē acquirēdi ipſi pupillo vel eccleſiæ. nā tūc ei acquireret directū dñium: qa potius reſpicit opinio recipientis q̄ dātis. & iſta intē
tio pbatur ſi emens erat tutor vel prælatus. Nam eo noīe videt ge-
rere quo gerere tenet vt ff.de admi.tu.l.qui negotiationē. in prin.
ſm Bar. qui ita eleganter non tenet eo.titu.l.Titium & mæuium.§.
altero. eo ergo caſu quo acquirit eccleſiæ vtile dñium & nō dire-
ctū habet emptor rei ven. cōtra quācūq; perſonā præterq̄ cōtra ec
cleſiā C.de præſcri.xxx.an l.ſi qs emp. Nā vtilis nō præfert directę
niſi cū cōtrouerſia eſt inter habentē directū & habentē vtile vt no.
ff.de condi.inde §.ſed numerū. niſi vtilis competeret ex ceſſione
qa debitor videtur habere mandatum de ſoluēdo illi cui ceſſa ſunt
iura.& ideo apud cedentē remanet actio mortificata. Alij contra-
dicunt niſi in tribus caſibus vt no.ff.de pac.l.ſi cum emptore. Ad-
10 de quod no. ī ne præla.vices ſuas.c.fi. ¶†Quæro an cōtumax poſ
ſit cōdemnari diu poſt.reſpon.ſic quia præſupponit expectans de
benignitate.nec.n eſt purgata mora tpis curſu ſed magis augmen-
tata.c.cōſuluit.de of.dele.dixi de dolo & contu.c.cū dilecti.alij di-
cūt contrarium in l.ſi vitem.§.fi.ff.qđ vi aut clā.per Dy. & Bar. ſed
ibi loquit in tali dilatione q̄ de benignitate iudicis nō poterat ex-
pectare.nil.n.habet commune officiū iudicis cū denuntiatione illa
extraiudiciali: nā tps præfixū à parte nō poteſt prorogari a iudice
vt ī.de ap c.oblatę.abſolutoria lata ſuper facto videtur lata ſuper
qualibet eius qualitate.ff.qua.re.ac.non da.l.j.in prin.& ibi not. ſe-
cus in cōdemnatoria vt dicit.l.illa no.ff.de pe.l.ſi præſes. Nam cō-
dēnatur reus ſi actor non probauit qualitatem ex qua variatus eſt
modus agendi & cōcluſio libelli.nam reus nunq̄ condemnatur ni-
ſi concluſio libelli patiatur.ff.de adul.l. denunciaſſe.§.quid tamen.
niſi concluſio ſit generalis.ff.de ap.l.ſcio.præterea ibi narratur ra-
tio libelli ſed non concluſio.nam multę rationes poſſunt adiuua-
re appel.ī.de appe.cap.cum parati.tamen vna eſt concluſio libelli.
ſ.male iudicatum. Et tunc intelligis medullitus.l.ſcio.quæ eſt no.
valde ſed ſi ex diuerſitate qualitatis ſurgit diuerſus titulus cri-
minis noua inſtantia opus eſt niſi vnus titulus ſit generalis vt ho-
micidium alter ſpecialis vt paricidium. C. de actio. l.qui de cri-
mine.Bald.

CAP. I.

1. *Sententia lata contra ſubſtantiam mandati ſicut non valet ita nec contra qualitatem formæ ſiue concomitantias ipſius formæ.*
2. *Sententia nulla an poſſit ratificari.*
3. *Sententia & res iudicata an & qualiter differant.*
4. *Iudex delegatus ſi tulit ſententiam nullam per facti errorem puta contra falſum procuratorem quæ credebat verum an poterit iterum prouidere cōtra dominum vel verum procuratorem.*
5. *Exceptio nullitatis an impediat executionem.*
6. *Sententia lata contra formam ſtatuti an ſit ipſo iure nulla.*
7. *Sententia ſi ſit lata pendente conſilio ſapientis an ſit ipſo iure nulla.*
8. *Iudex ordinarius qui poteſt emendare ſententiam quæ nulla eſt, an poſſit emendare.*

SEntentia. Sētētia ſtatuti lata occaſione cō
tumacie præcedente monitione
ſtatuti ligat extra territorium.l.fi.ff.de decre.ab or.
fa. ſed lata occaſione delicti non ligat delinquentē
extra poſſe ſtatuentis.c.ij.de conſti.lib.vj.nec valet
ſententia lata contra tenorem iuris ciuilis vel cano
nici. Adde item non valet ſententia lata a iudice incompetenti ēt
ſi reus ſit deprehenſus in feruore criminis. Item non valet ſenten-
tia omiſſo ordine ſolenni. Item non valet ſententia omiſſis ſubſtā
tialibus.& eſt differentia quia ordo eſt ad aliud ſed ſubſtātialia ſunt
1 ad ſeipſa vt no.C de ſen.& inter.om.iud l.prolatam. ¶†Et no. qđ
ſicut non valet ſententia lata contra ſubſtantiam formæ mandati
ita nec contra qualitatem formæ ſiue concomitātias ipſius formę
2 caſum ſingularem habuiſtis.ſ.de reſti.ſpo.c.piſanis. ¶† Quæro an
a ſententia nulla poſſit [a] ratificari.reſpon.aut quęris an poſſit ratifi-
cari per cōſenſum aut per cōtradictionē. primo caſu ſic in depēdē
tibus a cōſenſu vt ſing.no.in l.ij. C.communia vtri. iud. ſcđo caſu
aut illa contradictio habebat implicitum cōſenſum. & idē caſus &
exēplum.ff.rem ra.ha.l.cū minor.§.falſus. aut habebat pciſum diſ
ſenſum.& tūc nunq̄ ratificabitur etiam appellando vel ad bonum
virum reducendo vt ff.de ap.l.ſi expreſſum.C.de ar.l.j. in glo. & l.
3 cū antea.§.j. ¶†Et not. differentiā inter ſñiam & rē iud. nā ſñia nul
la nunq̄ dicit res iudicata tñ interdū dicitur ſñia. & eſt aliqua de fa
cto licet non ſit aliqua de iure. vnde facit expirare mandatū iudicis
delegati.C.quō & qñ iu.l.ſi vt proponis. Item facit ꝙ per querelam
transfertur ordinaria iuriſdictio in ſuperiorē. ſecus ſi ſuper hoc nō
ſit querelatum. ita intelligit.l illa no.C.de accu.l. abſente. qua nunc
4 intelligis.† Sed pone ꝙ iudex delegatus tulit ſñiam nullam per fa-
cti errorem puta cōtra falſum procuratorem quē credebat verum
an poterit iterū prouidere cōtra dominum vel procuratorem ve-
rum. dicit Inn. ꝙ ſic ſi probabiliter errauit ſecus ſi ſupine. Ego pu-
to ꝙ in iſto caſu etiā ſi ex certa ſciētia pnuntiauit durat adhuc iu-
dex: qa nō pnuntiauit inter perſonas quæ continētur in reſcripto.
ar.ff.de condi.inde l ſi pœnæ cauſa.§.j. ¶ Sed quid in eo cui eſt mā-
data prouiſio alicuius de aliqua præbenda & ipſi puidit de facto
non de iure. Innoc diſtinguit eodem modo aut ſciēter vel per ſupi-
num errorem & non poteſt amplius prouidere aut iuſto errore fa
cti quia putabat præbendam vacare & non vacabat quia non erat
mortuus ille per quem approbatur vacatio & tunc poterit proui-
dere de alio præbenda vacante. Sed ego indiſtincte dico ꝙ poteſt
prouidere.ff.de condi.& demon.l.hęc conditio nam non obſerua
uit ſubſtantiam neq; formam mandati vt ff de acqui.hære.l.qui ſu
perſtitis.& ff.de arbi.l.quid tamen. & l ſi de pluribus. ff. de iureiur.
forma enim mandati erat de vacante non de ea quæ non vacabat.
ergo nulliter factum poteſt reparari ac etiam iterari ſi ceſſat impe
dimētum Item verbum prouideas eſt verbum effectiuum nō abu-
ſiuum. ¶ Sed quid ſi prouidit de præben.vacante ſed inutili & infru
ctuoſa.reſpon.fructus eſt officio ſuo ſm Inn.ar. ff. de fideiuſ. l.qui
ſatiſdare. Quod aūt dicit hic Inno. ꝙ puiſus non vult ea acceptare
videtur non recte dictū qa ſine optione impetrātis iudex non po-
teſt puidere: vt in c.j.de præben.in cle. Dictis Inn.non obſt. c.ſi cō
promiſſarius.de elec.lib. vj. qa ibi non erat omiſſa forma mandati
5 hic ſic. ¶†Quæro nunquid exceptio nullitatis impediat executio-
b nem. [b] rñ. aut qō nullitatis pendet coram ſuperiore & tūc aut appa
ret nullitas & nō fit executio. aut nō pēdet coram ſuperiore. & tūc
aut

ADDITIONES.

a ¶ Vide alle.per d.Fran.de Curte in cōſi.lxv.col.xvij.& vide Lud.Ro.in cōſi.
clxxv.& vide Are.in c.at ſi clerici. in v. col. de iud.& vide per Fe. in c.cum
ex officij in xv.col.in fin.cum princi.ſeq.de præſcri.

b ¶ Vide Abb.conſi.lv.ij.vol.vbi tenet ꝙ ſtante ſtatuto ꝙ qui non pſecutus
fuerit appellationē.ī.duos menſes appellatio habet p deſerta.nō pōt dicere
de nullitate ſententię ꝙ tñ hoc non obſtante ſi nullitas eſt patens vel offert ſe
incontinenti pbaturum ꝙ poterit proſequi appellationem.alle. Old.conſil.
xlv.qui dicit eſſe caſum in l.j. C.quando prouo.non eſt neceſ.

aut apparet nullitas & non fit executio ex parte opponentis quia nihil est probandum sed probatum. aut apparet nullitas. & tunc offertur probatio nullitatis. Et idem quia ad modicum supersedetur. & tunc non aufertur sed differtur probatio. Et si quidem tunc executio potest retractari debet interim exequi & caueri vt C. de or.cog.l.si sed si non potest retractari debet supersederi.ar ff.de ex cu.tu.l.diximus.& de hoc per Barto.ff.de re iud.l.iiij.§.condemna-
6 tum. ¶ † Quæro nunquid sententia lata contra formam statuti sit ipso iure nulla.respon.sic si statutum est in codice statutorum.secus si esset quædam reformatio extrauagans quæ non esset vsu ap-
7 probata vt ff.de re iud.l.cum prolatis.¶ † Quæro vtrum si pendente consilio sapientis sententia lata sit an sit ipso iure nulla. respon. sic si consilium erat de necessitate expectandū de necessitate sequendum.secus si esset in arbitrio iudicis vt no. de ap.l. ad princi-
8 pem.per Bar.¶ † Quæro iudex ordinarius potest emendare sententiam quæ nulla est vtrum potest emendare acta. respon. non vt s. de proba.c quoniam contra falsam.aliquando tamen iubet ea acta cancellari vt quomodo & quando iud.l.si præses. quod raro debet fieri nisi de consensu partium vt ff.de re iu.l.acta.& l.actoris verba & ita demum si tertij non intersit.C.de in integ.rest.l.petende.ff.de contra tab.l.si post mortem.§.fi.

C A P. II.

1 *Festinatio quando dicatur bona & quando mala.*
2 *Sententia an sit festinanda in criminalibus.*
3 *Sententia an possit exequi infra tempus appellandi.*
4 *Rigor & æquitas idem est quod rigorosa æquitas.*

VRgantium. Iudex debet controuersiam cæteri sententia terminare: seruata tamen æquitate ac iuris rigore. Op. φ iudex non debeat festinare in sententia proferenda vt C.de iud.l.properandum.§ sin autem reus.solu.bona festinatio permittitur.mala
1 autem prohibetur. ¶ † Sed quæro quando est festinatio bona & quando mala. respon.cum plene liquet de causa non est differendum: sed si non liquet tunc oportet iudicem differre vt de arbitris.
2 l si de meis.§.finali.¶ † Quæro vtrum in criminalibus sententia sit festinanda & videtur φ sic vt C.de pe.l.cum reis.C.de custo.reo.l.j. ibi dum dicit velox pœna subducat.vnde etiam accusatore absente si liquet de crimine reus est condemnandus quia non contrahitur hæremodicium in criminali vt dicit illa.l.no.C.de adul.l.quamuis indubitati.¶ In contrarium videtur quia nemo est condēnandus ad mortem nisi diligentissima facta examinatione: quia post mortem nō restat correctionis arbitriū.C.de ap.l.aditos.ff. de ap. l.non tantum sol.si liquet de crimine per cōfessionem vel quia homicida vel latro deprehensus est in crimine velociter & sine mora debet fieri cōdemnatio & executio vt ff.de iniusto testa. l.si quis exhæredato circa medium. Sed donec sub dubio causa est caueat sibi iudex a festinādo quia homicida iudex est qui causa non discus-
3 sa pronunciat.ar.ff.ad l.iul.repe.l.lege § fi.ad l.cor.de sic.l.j.¶ † Sed nunquid infra tempus appellandi potest exequi respon.sic si appellatio esset frustratoria: quia non debet expectare ambages. alias secus vt in c non solum.de ap.li vj.& not.in l.j.ff.nil no.ap. pen.Et si facta esset de nouo executio in persona tamen non deberet fieri in bonis nec contra hæredes.vt sing no.per glo.& Dyn ff.de accu.l. ex iudiciorum.item no.quod celeriter dicitur fieri quod fit debi-
4 to tempore ¶ † Item no.quod rigor & æquitas idem est quod rigorosa æquitas quod dic vt plene no.in l.j.C.de legi per Cy. nā æquū est quandoque propter casus emergentes leges transgredi vt Innocen.s.de consti.c.j.quod verbum multum defendit assessores q pro bono publico quandoque statuta transgrediuntur. pro hoc facit.ff.de pe.l.hodie.

C A P. III.

1 *Perusij sunt quatuor consules mercatorum non habentes singulariter singulas iurisdictiones: sed vnam tantum & eandem iurisdictionem conclusiue an sufficiat sententia maioris partis.*
2 *Partem maiorem qui faciunt debent simul pronunciare.*
3 *Concorditer fieri an id dicatur quod a maiori fit parte.*

NOn potest. Concors dēt esse snīa sacerdotum qui deponunt clericum. Sed nunquid dicit concors si maior pars consentit dicit gl. aliqñ sic aliqñ non. Nā si nō est iure cautū φ requirantur oēs sufficit maior pars.verū qa qđ facit maior pars oēs fecisse videtur iuris interpretatione vt ff.ad muni. l.cū maior. Nā minor pars tenet approbare & ɔfirmare illud qđ fecit maior pars vt ff.de pac. l cū maior. Aut est lege expresse cautum φ omnes debent esse cōcordes.& tunc nō valet sentētia maioris partis qa licet fuerint plu-
1 res numero nō tñ iurisdictione. Ber. ¶ † Ecce Perusij sunt quatuor consules mercatorum non habentes singulariter singulas iurisdictiones sed vnam tantum & eandem iurisdi.conclusiue an sufficit sententia maioris partis respond. sic.puta trium ex eis.& si vnus esset mortuus sufficerent duo ex tribus & tribus mortuis sufficeret vnus in quo residet massa iurisdictionis vt l.sicut.§.fi. ff.quod cu-
2 iusque vniuer.no.¶ † Et no.φ isti qui faciunt maiorem partem debent simul pronunciare non vnus hodie alter cras. non ob.ff.de of fi.consul.l.j.quia ibi singulariter habebant singulam iurisdictionē insolidum.Item no.φ vbi numerus datus est pro forma requiritur
3 numerus in forma vt hic dicit Ber.in depositiōe episcopi.¶ † Quæro vtrum dicatur concorditer fieri id quod fit a maiori parte.respō.sic ficte sed non vere si concorditer referatur ad personas sed si referatur ad collegium tunc vere quia vere collegium est concors cum collegium substantialiter & formaliter stet in maiori parte quando ex pluribus resultat collegium siue congregatio. Dicit Archi. scis tu quare in collegio præualet maior pars. respon. quia est maior pars vnius corporis: sed secus si sint plures non vt collegium quia tunc non est maior pars vnius corporis.ita eleganter dicit Archi.xxxj.dist.Nicena.

C A P. IIII.

1 *Princeps si confirmat ex certa scientia non potest inferior deinceps super hoc aliquid declarare.*
Sententia lata contra ius litigatoris si ponatur quod transiuerit in rem iudicatam an Papa videatur eam confirmare.

DAqua. Papa debet cōfirmare iustam sententiam.& ista confirmatio dicitur roboratio.No. quod in confirmatione Papæ semper intelligitur conditio de iustitia.Sed vtrum Papa debeat confirmare si non supplicetur ei.respon.non quia scriptum est petite & accipietis.Sed nunquid ista confirmatio debet fieri cum causæ cognitione.respon aut vis quod ius tribuat: & debet fieri cum causæ cognitione. aut φ ius referat licet non tribuat: & tunc non est necessaria causæ cognitio.arg.ff.de adop.l. adoptio.& l. nam ita diuus. C. de
1 decu.l.si quos.li.x.¶ † Et no.φ si princeps confirmat ex certa scientia non potest inferior deinceps super hoc aliquid declarare. Bern. arg.ff.de mino.l. minor autem magistratus. Sed pone quidam hēt feudum a comite impetrat confirmationem ab imperatore ex certa scientia nunquid propter feloniam poterit comes illud auferre vasallo. respon. sic quia ista confirmatio intelligitur sine præiudicio alterius.ar.ff.de vul.sub.l.ex facto & ideo iurisdictioni comitis non derogatur.sic & episcopus deponit præbendarum a Papa quia non iudicat de priuilegio: sed de priuilegiato. Cyn. ponit in auth. qua in prouincia circa fi.& nunc intelligis quid vult dicere Io.An.
2 s.de iudi.c.cum venissent.¶ † Sed pone φ sententia lata contra ius litigatoris transiuit in rem iudicatam: vtrum Papa videtur eam cōfirmare: & videtur φ sic ff de iud.l.si prætor.in prin.In contrarium videtur. ff.de condi. inde. l. iulianus sol. videtur eam confirmare quia iusta est quo ad iustitiam fori licet non sit iusta quo ad iustitiā naturalis vinculi.vnde per talem confirmationem non surgit obligatio naturalis.Illud est certum quod verba generalia non confirmant iniusta feuda vt in c.j.in prin.per quos fiat inuest.& per quos recipiatur.col.x.

C A P. V.

1 *Executor de excep.non cognoscit quid iuris cum post sententiam opponatur.*
2 *Probare non est necesse contra executorem quod sententia fuerit lata seruato ordine iudiciorum.*
3 *Confirmatio si est petita aliter quam in causa vp.quia elapsum est tempus appellandi ad hoc quod petens obtineat nō habet probare qđ snīa sit iusta.*
4 *Committere gladij potestatem aliud est quam cōmittere gladij executionē.*
5 *Executoris gratiæ apostolicæ interest cognoscere an præbenda vacet.*
6 *Executor merus quis dicatur.*

DE cætero. Dixit Arch.φ qñ est lata snīa contra clericū noīe ꝓprio φ ordo est φ prius discutiant bona.& eis non sufficientibus veniat ad fructus ꝑbendæ q ad eū spectāt vt ipse elegāter no.ij q.iiij. si qs ꝑsbyter.¶ Cas°. Papa tulit snīam & ei° executorē deputauit φ executor citat cōdēnatū qđ veniat ad videndum fieri executionē. citatus cōparet & opponit excep φ Papa fuit circūuētus per dolū vel fraudē victoris quærit an istæ executor poterit de ista exceptione cognoscere.rñ. φ non sed remittet exceptionem ad Papā. ¶ In tex. ibi interuenerit.i.interuenisse dicit vel dic i.verisimile interuenisse.Ibi incidunt scilicet coram executore præposite fuerit. ¶ In tex.ibi apostolicam non coram alio. Ibi oportebit vrbanitate vel conscientia

conscientia vt not. ff. de officio delegati. c. pastoralis. §. quia vero.
1 ¶ †Not. quod executor de excep. non cognoscit quid iuris cum post sententiam opponatur. C. de sen. re. non pos. l. peremptorias. sol. tales erant excep. quę poterant opponi post sententiam vel dolositatem agentis vel exemptus priuilegio. ff. ad maced. l. iam & si. vel priuilegio opponentis. vt C de iur. & fa. ign. l. j. vel quia ibi erat producta causa executionis moderandę vel perimendę. ff. sol. ma. l. ex diuerso. vel quia iudicium erat retro nullu. ff. de iu. l. licet. vel erant forte post sniam. ff. de condi. sine causa. l. si fullo. & not. in l. j. C. sen. res. non pos. dicit Inno. quod executor cognoscit de obreptione mandati sed non de obreptione negotij. tu dic si non habet iurisdictionem nō est cognoscere sed quoddam inuestigare. ff. de. posi. l. si quis inficiatus C. de iur. fis. l. prohibitum. lib. x. ¶ †Item di-
2 cit quod contra executorem non est necesse probare quod snia fuerit lata seruato ordine iudiciorum. s. dum constet de iurisdictione. quia executor debet presumere quod omnia sint solenniter acta. j. de confir. vti. vel inuti. c. j. in fi. Inno. quod est not. dignum.
3 ¶ †Ibidem ait quod si est petita confirmatio siue aliter quàm in cā app. quia elapsum est tempus appellandi ad hoc vt iste obtineat nō habet probare quod sententia sit iusta. ff. de iudi. l. si prætor. §. sed quod. qd si est lata ordine iudiciorū seruato. nā petēdo eū ad hoc pbandū videtur astringere secundum Inno. ff. de re iudi. l. si. cum nulla. No. quod si dolus dat causam sententiæ puta quia producta sunt falsa instrumenta vel falsi testes. si petitur executio potest obijci doli excep. quod est verum quando processus probationis est nullus: vt quia contra absentem. sed quando processus probationum est aliquis vt quando contra petentem. tunc est necessaria restitutio in integ. vt ff. de iudi. l. si prætor. §. Marcellus. & ff. de re iudi. l. diuus. & tangitur in d. §. quia vero per Ber. Idem si sententia fit lata per fraudem puta in fraudem vsurarum. ¶ † Not. quod aliud est com-
4 mittere gladij potestatem aliud est committere gladij executionem. nam gladij potestas est mei imperij sed eius executio est facti. & quidem est officium vilissimum. vt ff. de iudi. l. fina. quod magistratus per se exercere nō potest. Sed pone quod circa gladij potestatem quis ex forma statuti potest interficere hostem vel inimicum. nunquid potest alij committere hoc nudū ministeriū. dic quod non quia statutū loquitur in personam & est contra ius commune licet castrum mihi inuasum possum incontinenti recuperare per amicos: quia quod per alium facio ego facere videor si tale factum est licitum vt ff. de verb. obliga. l. cum seruus. de hoc not. ff. de vi & vi arma. l. cum fundum. & per Bar. ff. de iniur. l. nō solū. §. si mandato & iste talis non dicitur executor: quia non est deputatus autoritate publica. ¶ Opponi. quod executor habeat causę cognitionem. vt C. si contra ius vel vti. publi. l. & si non cognitio. so. ubi fuit commissa executio rei cognoscendę hic rei cognite & fini tę Sed nūquid executor habet citare partem. dicit Inno. quod non. j. de appel. ex ratione. ¶ Tu dic quod vbi nouus iudex ibi noua citatio nec dicit p hoc cognoscere nisi sētētiatū sit. hoc enī oportet lique re. alias executio esset nulla ipso iure. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. hoc autem. §. i. & no. per Bart. ff. de condi. & demōstra. l. multum inter
5 est. ¶ †Quero quid de executore gratię apostolicę rnd. debet cognoscere an prębenda vacet. non autem de qualitate impetrantis. Sed pone quod Papa contulit prębendā per simoniā cōmissam cū familiari Papę. an diœcesan⁹ poterit cognoscere de crimine simonię vt puniat impetrantē. dicit hic Inn. quod sic quod est valde vtile ais notabile. Et est multiplex ratio. primo quod reatus oēm honorem exclu dit. C. vbi sena. vl cla. l. j. scdo qa a delicto nō liberat. ff. de ca. di. l. si §. nemo. & no. in. l. nemo pōt. ff. de le. j. Tertio qa noxa caput sequit ff. de infa. l. seruus. quarto qa nō ideo est exēptus a iurisdictione qd sit pmot⁹ ad beneficiū qa maleficiū & beneficiū nihil hñt cōe. C. de mi. l. Papinianus exu. l. quinto qa nō dēt sibi pdesse subreptio vt l. ij. C. si seruus aut liber ad decu. a pi. lib. x. Et plene not. per doc. in l. Barbarius Philippus. hoc tenet Pe. & Cy. in aut. qua in prouincia.
6 C. vbi de cri. agi oportet. ¶ †Quomodo quis dicat merus executor. respon. ille qui ex arbitrio suo nihil facit nec facere potest sed alius per ipsum facit tanq per nuncium & ministrum. vnde ipse faciens nullā habet autoritatē sed ad faciendam iniunctam necessitatem. C. de execu. rei iu. l. si vt pponis. ff. de verb. ob. l. qui romæ. §. calimachus. C. de manu. testa. l. pater &c.

CAP. VI.

1 *Possessio corporalis generat gaudium & lętitiam.*

Cum aliquibus. Nō sufficit co ndennato offerre pignora. ille. n. cui res aiudicata debet corporali posleri. cum primo pcor. ff de pti. pe. l. promissor. §. constituto. cū scdo concor. ff. de pig. act. l. nō est mirū. §. sciendum. ¶ In tex. ibi adiudicata pos. i. res. Inn. & dicit a iudicata per diffinitiuā vel decretū vel dic. i. in condennatione deducta. & sic not. quod condemnatus nō intelligitur soluere. licet offerat pignora. ¶ Pone aliquis est condemnatus pro maleficio in centum & infra mensem nō soluerit pęna duplicatur certe isti condēnato non sufficit offerre pignora in cōi nisi statutū
1 hoc dictaret. & sic intelligit no. ff. de fer l. more romano. ¶ †Ibi lętent. no. quod corporalis possessio generat gaudium & letitiā. Ex hoc sumitur quod feudatarius debet corporaliter inuestiri: qa feudū est beneficium quod tribuere debet gaudium & lęticiam. vt no. ff. de ne. gest. l. soluendo. & facit. iij. q. j. §. sed notandum.

CAP. VII.

1 *Confessio quæ non conuenit naturalibus est inualida.*
2 *Regina si sit sterilis an Papa possit concedere licentiam superaddendi aliā vxorem vel concubinam.*
3 *Santentia erronea lata pro matrimonio an transeat in rem iudicatam.*
4 *Præscriptio an currat contra matrimonium.*

Lator. Sententia lata contra matrimoniū non transit in rem iudi. vnde quandocunque reuocat pstito de errore. h. d. Et in prima parte facti narratio. in secunda iudi. datio. ¶ In tex. ibi volentes: not. sententiā matrimonij non transire in rem iudi. secundum Innoc. ¶ In tex. ibi inuitū & renitentem hoc enim non obstante sufficit posterior psensus. ff. de pd. ob tur. cau. l. si ob turpē. & sic no. vim passiuā posse re pciliari & pro hoc vide. l. claudius. ff. de his qui. vt ind. ¶ In tex. ibi ętatis actæ & tamen fuit cognita per pollutionem. & tamen hoc non sufficit si ætate superueniente consentit quod est nota. ¶ In tex. ibi dissolutam. i. concubinatido. & not. concubinatum dici vitam dissolutam. ¶ Ibi vtriusque studio: quia forte quilibet procurauit vnum falsum testem. lo. An. ibi leuitate. C. de insti & sub-
1 sti. l. reprehendenda. ¶ †In text. ibi deceptam. s. per falsum testimonium vel per falsas probationes vel confessiones: quia sicut confessio non valet nisi conueniat naturalibus. vt. ff. de interrog ac. l. confessionib. nō valet nisi pueniat diuinis & sacris. & ideo dicunt doc. quod etiam contra matrimonium spirituale non transit sententia in rem iudi. vt not. xxxv. q. ix. §. his ita. ¶ No. in hoc. c. casum quod si per indignationem animi viri vxor procurauit sententiā repudij non valet sententia & nulliter factum est retractandum. Not. quod matrimonium est res inseparabilis: quia quos deus coniunxit homo non separet. vnde Papa non potest separare matri-
2 monium carnaliter consummatum. ¶ †Sed. quid si regina est sterilis an possit concedere licentiam superadden. aliam vxorem vel cōcubinam iuxta consuetudinem veteris testi. Non credo quia scriptura dicit erunt duo in carne vna nec dicit de concubina: quia fornicatio esset: contra quam ordinatum est matrimonium secundum apostolum. ¶ †Quero quid econtra vtrum erronea sententia
3 lata pro matrimonio transeat in rem iudi. respon. si aliquis consensus potest reconciliari mrimonium transit. secus si consensus est oīno prohibitus. nam transitus potest fieri de non esse ad esse. sed de non esse ad non esse non est transitus. ¶ †Quero an contra ma-
4 trimoniū currat præscriptio. respō. quod in matrimonio nihil operatur præscriptio. Ber. vñ cursu tpis filius incestuosus non efficitur legitimari. tex. est sing. ff. de ri. nup. l. qui in prouincia. §. diuus. Similiter dico dotem datam pro matrimonio incestuoso præscribi non posse. ff. de ritu nup. l. a diuo pio. quæ. l. est ad hoc notabilis.

CAP. VIII.

1 *Effectus termini datur ad prosequendam appella.*
2 *Sententiæ duæ vnica ratione declarantur nullę.*
3 *Consuetudo laicorum in alienandis rebus ecclesiæ non tenet.*
4 *Solennitates quæ requiruntur in alienatione rerum ecclesiæ an requirantur in venditionibus quas faciunt fratres prædicatores qui non possunt retinere proprium.*

Cum causa. Retractatur sentētia prætextu inique psuetudinis lata cōtra ecclesiā. Et prima pars ponit factum. secunda diffinit ibi. nos aūt. ¶ Caius. præmitte ad ad euidentiam quòd in ciuitate Brixię erat quędam consuetudo quòd archipresbyter solus sine consensu capituli posset vendere domos ecclesiæ suæ. modo accidit quod archipresbyter vendidit quandam domum quibusdam nobilibus & recepit precium. Isti nobiles petebant possessionem sibi tradi coram legato sedis apostolicę. Interim fuit appellatum a quodam grauamine ipsius legati qui terminum præfixit ad iter arripiendum & non fuit iter arreptum legatus condemnauit ecclesiam ad tradendum domum secundum consuetudinem ciuitatis: adiudicans dictam domum emptoribus. sed fuit appellatum ad Papam. Papa commisit causam app. fuit sententia legati confirmata iterum fuit appellatum. Papa decreuit sententias nullas & cōsuetudinē nō
1 valere. ¶ †In tex. ibi terminū. no. effectū termini dati ad psequendam

dam ap. qa arctat ad iter arripiendū intra terminū alias appellans
cadit ab ap. ¶ In text. ibi promulgatis. not. contra consuetudinem
bis fuisse iudicatum. Bern. Ego puto ꝙ non debeat dici iudicatum
a bis: qa idē [a] per idē in eadē causa. ff. de ver. ob. l. qui bis idē. ¶ † No.
2 ibi duas snīas vnica rōne nullas declarari. & si nō valet prima non
valet ꝯfirmatoria propter eūdē errorē. ff. de ap. l. si expressim qa re
tulerūt se ad statutū ipso iure nullū. Et hoc not. diligenter propter
formā consuetā: nā dicūt iudices nō tales sequentes formā statuto
rum & ordinatorum ciuitatis pronūciamus sic. nā si statuta nō va
lēt sentētia est ipso iure nulla propter vitiū pronūciātis. ff. de excu.
tu. l. qui testamento. tex. est hic melior qui sit in iure. ¶ In tex. ibi ve
ritati. not. ꝙ cōsuetudo non praeiudicat veritati. alibi dicit̄ ꝙ error
ius facit. l. j. ff. de sup. lega. ¶ In tex. ibi aut legi. s. prohibent. nam per
petuo prohibitū nō est consuetudine vsurpandū. ¶ In text. ibi ab
soluētes no. ꝙ iudex. app. fert snīam absolutoriā cōtra ꝯdemnato
riam. ¶ Oppo. consuetudo est seruanda. Solu. haec cōsuetudo erat
inducta laicis qui nō habebāt iurisdictionem in rebus ecclesiae. Et
sicut facere statuta est iurisdictionis. ita facere siue creare consuetu
3 dinem. ¶ † Concludendo no. consuetudinem laicorū in alienādis
rebus ecclesiae nō tenere sic. s̄. de ꝯsti. c. ecclesia sanctae. idē in hospi
talibus & his q̄ legant pauperibus in genere: qa nō valēt statuta lai
corum quae derogant iuribus eorū. ¶ In glo. vlti. ibi in vtilitatem
ecclesiae. dicit Arch. ꝙ praelatus qui cōsueuit bene administrare p̄
sumitur in vtilitatē ecclesiȩ cōuertisse & ꝓ vtilitate ecclesiȩ ꝯxisse
4 x. q. ij. hoc ius porrectū. per Arch. quod est no. dignum. ¶ † Quaero
nūquid in venditionibus quas faciūt fratres praedicatores qui non
possunt retinere proprium requirantur solennitates quae requirū
tur in alienatione rerum ecclesiae. dicit Arch. ꝙ nō videt rationem
qūo mendicantes ordines possūnt capere vt vēdant cū praeciū suc
cedat loco rei. vt ipse no. xxvij. q. j. de viduis sed certe imo est rō. s.
personae cōditio & momentaneum dominiū nō infringit regulā
mendicantium ar. C. de bo. quae li. l. fi. in fin. Et qa apostoli ita facie
bant nō tamen possunt de ista pecunia facere capitale super bāchis
campsorum: qa esset cōputāda inter immobilia. statim ergo peni
teant & tepetant. Item quia possessio rerum mobilium quae vsu ꝯ
sumuntur est vilis & abiecta. ff. de acquirenda possessione. l. rem q̄
nobis. & l. quarundam. Item pecunia de seruit cuilibet humanȩ ne
cessitati alie res non. ff. de fide iusso. l. si ita fideiussorem accepero.

ADDITIO.

2 ¶ Vide Barba. consi. xv. col. vij. uolu. ij.

CAP. IX.

1 *Iniquitas quando reddet sententiam iniustam & quando nullam.*
2 *Sententia lata contra tenorem obligationis an sit ipso iure nulla.*

INter caetera. Clausula appellatione remota non excludit expresse iniquita
tis vel nullitatis obiectū. h. d. no. Et primo loquitur de
iniquitate vbi oportet snīam euacuari ꝑ appellationē
scđo de nullitate vbi nō est necessaria appellatio: qa qđ n̄ est resci
di nō pōt. vn̄ snīa nulla pōt retractari sed nō resolui. qa nō pōt sol
ui ius quod ligatū nō est. ff. de ver. obl. l. decē. Dicit Io. An. ꝙ nemo
absoluitur nisi ab eo qđ valet. reuocat̄ aūt si nō valet. c. j. qđ me. cā
1 lib. vj. in glo. or. ¶ † Quaero qn̄ iniquitas reddat snīam iniustam &
qn̄ nullam. sol. vt in glos. adde si snīa fertur notoriae ꝯ ius partis an
sit ipo iure nulla: dic quod non: vt C. de ap. l. ciues & incolȩ. & l. hi q.
& l. ij. C. quādo ꝓuoc. nō est neces. qđ est verū nisi ꝯtineat impossi
bile de iure. vt ff. de excu. tuto. l. q testamēto. & ff. de tut. & cu. l. seię
2 egresse. ff. ad carb. l. iij. §. puberi. ¶ † Quaero an snīa latą contra teno
rem obligationis sit ipso iure nulla. vt quando excedit tenorem cō
tractus verbi gr̃a. stipulatio erat in x. sententia: in xx. & videt̄ ꝙ in
totum sit nulla. ff. fa. herc. l. in hoc iudicio sed ibi nō pronūciauit su
per toto. hic autē super toto & alio pluri. Et ideo nō videtur vtile ꝑ
inutile vitiari. argu. C. de dona. l. sancimus. Nā fortius debet valere
sententia q̄ cōtractus propter autoritatē rei iudic. sed cōtrariū no.
ff. de doli exce. l. apud celsum. §. aduersus. C. si aduer. rē iud. l. j. qa nō
pōt sentētia sup vno articulo valere & nō valere. & sic ratione im
possibilis adiuncti in nihilo valet pro alia parte. ff. de fideius. l. fide
iussores magistratus. §. j. & ff. de iu. pa. l. carmelia. & ff. fa. her l. quae
dam mulier. sed ibi erant diuersa & separata capitula. & facit. ff. de
arbi. l. diem proferre. §. si plures. & in c. j. de arbi. lib. vj.

CAP. X.

1 *Sententia facta non citata parte praesumitur illicita.*
2 *Sententia quae nulla est non obstante proceditur ex eodem libello.*
3 *Mandatum quod in alicuius praeiudicium tendit an lite pend. possit fieri.*
4 *Citatus an excusetur propter infirmitatem.*
5 *Anulus an dicatur arra vel consensus.*
6 *Poena potest apponi in matrimonijs per statutum ciuitatis.*

TEnor. Snīa lata ꝯ absentes nō citatos in causa ma
trimonij non valet. h. d. ¶ Casus. inter. R. &
M. vertebat̄ quaestio mr̄imonij: qa mulier petebat illū
in virum. cā cōmissa fuit ep̄o Reatino: q. R. absoluit ab
sente muliere mulier impetrauit scđas literas. delegati citauerunt
dictum. R. qui propter infirmitatem non comparuit: sed nocte
sequenti aliam vxorem accepit. vnde fuit excommunicatus
tandē absolutus produxit pro se sententiam quam tulerat dictus
episcopus: sed mulier produxit testes per quos intendit probare
subarrationem per verba de prȩsenti. Papa mandat in causa proce
di non obstante illicita absolutione & mandauit dicto. R. ne ad se
cundam vxorē accedat priusquàm causa cum prima vxore fuerit
diffinita. In text. ibi infirmitate. no. ꝙ quis potest esse infirmus vna
die & sanus alia Ibi copulare carnaliter vel verbaliter. Ibi promul.
gasse not. illum excōicandum qui illudit iudici. Ibi aequa. s. senten.
tia excōicatus ¶ Ibi absolutus in forma ecclesiae. ¶ Not. ꝙ absolu.
tus ab inquietatione est absolutus diffinitiue. ¶ Ibi annulo. not. ꝙ
1 anulus signat verba de p̄nti. ¶ † In tex. ibi illicita: quia facta non ci.
tata parte. quid si fuit citata legitime. respon. pro sententia praesu.
mitur nisi iusta causa mouerit iudicem. In cōtrarium credit tamē
Innoc. quòd haec causae cognitio q̄ fit ad introducēdū nouū iudi
cium possit fieri in domo & nō oportet fieri in iudicio partibus p̄
sentib⁹: qa de snīa iuris fit s̄m Inn. qđ est valde no. ꝙ sic no. Accu.
ff. de bo. pos. l. iij. §. si cā cognita. Sed an scđo & tertio pōt verifica
ri de nullitate. Inn. dicit ꝙ eēt absurdū: qa nō eēt finis litiū. & vide.
c. j. de re iud. in cle. in tex. Ibi nō obstāte no. ꝙ ꝑ haec verba ꝓnūcia
tur sup nullitate snīae. Itē not. ꝙ si exce. rei iudi. incidit sup ea opor
2 tet ꝓnunciari. ¶ † In tex. ibi ꝓcedas nō obstāte snīa. not. ꝙ snīa nō
obstāte q̄ nulla est ꝓcedit̄ ex eodē libello. Et sic sententia episcopi
fuit nulla. tn̄ libellus remanet validus. ff. de re iudi. l. cōquerebatur.
C. quō & qn̄ iud. l. si vt ꝓponis. ¶ In tex. ibi interdicatur not. inter
dictū ne quid īnouetur lite pen. & ꝙ interim pōt excommunicari.
3 ¶ † Oppo. ꝙ istud mandatum nō debeat fieri cū tendat in praeiudi
cium tertij. i. secūdȩ mulieris. so. istud est propter litis pendētiā qua
pendente secūda mulier acquisiuit titulum: & ideo res est quasi liti
giosa cuius traditio inhiberi pōt interim s̄m Ber. ar. ff. de pe. her. l.
diuus quod est not. dignum. Et de isto praecepto ne reus audeat lite
pendente alij tradere pos. sub aliqua pȩna arbitraria raro inuenies.
Dicit Inn. ꝙ post peccatum nō mouetur quis ne peccet sed mone
tur vt satisfiat. ¶ Itē not. in isto c. ar. contra illos qui lit. pendente fa
ciunt se promoueri ad ordines vt nō possint vti ordinibus lit. pen.
sed ea finita sic si reportatur victoria ī causa sicut hic dicit̄ de vxo
4 re suspecta. ¶ † Quaero vtrum excusetur citatus propter infirmita
tē. rn̄. sic si postea cōparet. secus si non cōparet vt hic. vel dic gl. istȩ
fingebat se īfirmū & patet ꝙ falsa excusatio erat: qa sequēti nocte
fecit concubitum cum alia. Item no ꝙ fingitur confingere infirmi
tatē ille qui statim conualuit. Ber. Item no. hic de matrimonio no
5 cturno. ¶ † Quaero vtrū anulus dicatur arra vel consensus. rn̄. nec
arra nec consensus est sed cōsensum probat sicut signum ostēdit si
gnatum. vt C. de fabricen. l. stigmata. Et no. ꝙ sufficit dicere subar
ro te anulo: qa non referat an verbo vel facto quis declaret volūta
tem suā. Ber. certe imo refert in matrimonio. vt no. C. de prescrip.
tri. an. l. cum notissimi. in prin. ff. de actio. & oblig. l. non figura. ff. de
reg. iur. l. nuptias. & no. j̄. de spon. tuȩ. & j̄. de despon. impu. c. verū.
& c. vlti. de coniugio seruo. & xliij. di. c. si rector. tamen satis ꝓfert
verba si dicit te subarro cum haec sit consuetudo loquendi. Ber. &
licet requirantur verba tamē ista verba non sunt stipulatio sed cor
dis expressio. & ideo matrimoniū potest cōtrahi per nnnciū & per
epistolā. vt in c. j. de proc. lib. vj. vel dic ꝙ vbi interuenit anulus pu
blice datus non est necesse ꝙ probentur verba: qa prȩsumūtur in
teruenisse vel qa sufficit tacitus consensus cū facti exprssioene s̄m
Ber. Adde dicit Arch. ꝙ per portationem anuli benedicti ꝓbatur
matrimonium. sed anteq̄ sit benedictus praesumuntur sponsalia.
xxx. q. v. foeminȩ. Itē ꝙ postq̄ praecesserūt spōsalia ipso facto cōtra
hitur matrimoniū. secus si nō praecesserūt. xl. di. sit rector. in fine. ꝑ
Archi. ¶ Idē ait ꝙ quādo mittitur nūcius vel epistola ad matrimo
niū contrahendum non oportet ꝙ mulier ei quicq̄ loquatur dum
modo exprimat ꝯsensum suū coram honestis ꝑsonis. xxx. q. v. nec
aliud per Arch. Dicit Inno. ꝙ si duo probant ꝙ acceperūt Bertam
in vxorem & neuter probat de tēpore ꝙ nō valet sententia ꝑ quā
Berta adiudicatur vni eorū. secus in dominio & praebēda. ita elegā
6 ter no. ipse. j̄. de spon. duorū in rubrica. ¶ † Dicit Archi. ꝙ in matri
monijs potest apponi poena per statutū ciuitatis. vt ipse not. xxv.
q. ij. vbi no. dicit ꝙ hoc est verū preterq̄ quo ad impediendū substā
tiā matrimonij. & dic vt not. in c. statutū. de haereti. li. vj Dicit gl. ꝙ
vbi nō est dos nec praesumitur matrimoniū esse. iij q. iiij. §. quodau
tem. Itē dicas ꝙ praecedente concubinatu nunq̄ praesumitur matri
moniū vt institu. de nup. §. si Dicit Innoc. ꝙ in matrimonijs spiri
tualibus requirunt̄ verba sicut in carnali. vt ipse no. j̄. de spō. c. tuȩ.

I Consuetudin...

CAP. XI.

1 *Compaternitas contracta per baptismum vel confirmationem habet dirimere matrimonium sequens.*
2 *Negatiua haec quod ante contractum matrimonium non esset compaternitas quomodo probabitur.*
3 *Factum secundum ius quod dicatur.*

COnsanguinei. Propter solam confessionē
mulieris non receditur a
sententia diuortij nisi probetur quòd sententia fuit la-
ta praetextu falsae probationis. secunda ibi fraternitati.
¶ Casus. quaedam mulier contraxit matrimonium cum quodam
tamen praetextu cognationis spiritualis fuit lata sententia diuortij.
mulier postea confitetur ꝙ nulla fuerit cognatio tempore matri-
monij sed superuenit post haec mulier transiuit ad secundum ma-
trimonium. Papa dicit quòd ad confessionem mulieris sententia
non rescinditur nisi legitime probetur quòd sententia fuit lata ex
1 falsa causa. ¶ † In tex. ibi compaternitatem. s. contractam per baptis
mum vel per confirmationem quae habet dirimere matrimonium
sequens. j. de cogna. spirituali. c. maritus. & eo. ti. c. ij. & iij. lib. vj. Io.
An. ¶ In tex. ibi & post. not. quòd compaternitas sequens non diri-
mit matrimonium iam contractum. vt j. de cogna. spiri. c. ij. Et sic
no. quòd quae vitiant fienda non infringunt iam facta. ¶ In tex. ibi
confessionem. no. confessionem contra sententiā non valere. ¶ Ibi
rationabiliter. quòd rationabiliter dicitur factum quod est rationa
bile quo ad iustitiam fori licet non sit rationabile quo ad iustitiam
poli. ¶ Ibi probaretur no. quòd in matrimonijs maior est veritas q̃
2 sententia. ¶ † Quaero quomodo probabitur, dicit gloss. ꝙ per testes
a sed quomodo probabitur ista negatiua[a] quòd ante contractum ma
trimonium non esset compaternitas. respon. per famam & indicia
quia aliter pura negatiua non potest probari. Nam cum fama & cū
indicijs negantis consonat iuris praesumptio. vt ff. de prob. l. verius.
3 C. qui mili. non pos. l. super seruis lib. xij. ¶ † Ex duabus gloss. paruis
istius. c. no. arg. quòd illud dicitur factum secundum ius quod est fa
ctum secundum ordinem iuris ciuilis: licet non secundum ius na-
turale quod idem est quod veritas nec secundum ius gentium qđ
idem est quod aequitas. vnde omne quod potest transire in rem iu
di. dicitur ius etiam cum praetor inique decernit habita relatiōe nō
ad id quod fit: sed ad id quod fieri consueuit. Item dicit tex. in l. pe.
ff. de iust. & iur. & per hoc deciditur quaestio de compromisso facto
cum arbitrio procedendi de facto & sententiandi de iure tantum.
¶ Nam in iudicijs hoc verbum sonat pro iure fori iudicialis quod
satis est seruasse secundum acta & probata. quinimmo si iudex cau
sam putat proba. adiuuari sufficit: licet iudex vel arbiter errauerit;
& etiam per testes non iuratos: ex quo data est sibi potestas proce-
dendi de facto. quia iuramentum testis est de ordine non de substā
tia. vt s. de testi. tuis maxime si dictum testis fundetur in peritia di-
sciplinae alicuius artis. vt no. in l. j. §. j. ff. de ven. inspi. Item haec clau-
sula de iure est monitio non conditio. vt not. Innocen. s. de offi. de-
leg. c. prudentiam. vt sit sensus abnegatiuus de iure. i. non de libero
arbitrio.

ADDITIO.

a ¶ Vide Alex. in consi. xxxix. j. lib. & vide. xx. ꝯsi. ccxc. Are. ꝯsilio. xciiij. co. vij.

CAP. XII.

1 *Voces duas quis habere potest in vna electione.*
2 *Papa praesumitur circumuentus qn̄ facit aliquid contra suam pnunciationē.*
3 *Procurator qui est in curia citari debet quando est aliquis actus praeiudicialis domino.*
4 *Maleficium debet reuocari.*
5 *Praesentes sufficiunt in electione laicorum absentibus etiam non citatis.*

CVm olim. Si Papa contra pronunciationem suā
beneficium confert hoc tacite subre-
ptitia dicitur inpetratio & non valet. h. d. It primo po-
nit factum, secundo diffinit. ibi nos igitur. ¶ Casus. vacan
te archidiaconatu Magaloneñ. episcopus nominauit Pet. praeposi-
tus appellauit vt nulus eligeretur nisi concessa sibi duplici voce &
inhibuit episcopus Petr. inuestiuit. praepositus alium nominauit.
Celestinus totum cassauit & interloquendo decreuit quod p illos
quibus scriberet prouideretur. demum quidam. C. impetrauit
dictum archidiaconatum a Papa cum nondum esset ordinatus ad
diaconatum. Item praeter conscientiam procuratoratoris episcopi
qui erat in curia ob hanc causam mortuo. C. successit Innocen. co-
ram quo dictus impetrans allegabat quandam nouam concessio-
nem episcopi. Papa dicit quòd impetratio non tenuit: quia subre-
ptitia non facta mentione de interlocutoria Papae. Item consensus
vel concessio episcopi non valuit: quia fuit facta in conclusione
sententiae Papae. quibus omnibus liquidis existentibus Papa dicto
impetranti: sed absenti imposuit perpetuum silentium mandans-
que interueniente plena omnium praesentium concordia archidia-
1 conus ordinetur. ¶ † No. quod qs potest habere duas voces in vna
a electione nec mirū: qa quoties duo iura cōcurrūt[a] in vna persona
habent vim duarū personarū. ff. de his qui. vt indig. l. tutorem. ff. de
inoff. test. l. Papinianus. § sed nec impuberis. de test. c. Raynaldus. ff.
de adop. l. si consul. & l. si pater. §. qui duos. ff. de stipu. seruo. l. iiij. de
ser. vr. prae. l. si domus. ff. de fideiuss. l. generaliter. qa vt ibi eleganter
dicit litera nulla est ratio quare magis permittatur vti vna quā reli-
qua. interim enim habet eas diuerso iure. ar. ff. de bo. poss. l. si cū pa-
trono. C. de iure deli. l. cū aliquis. C. de admi. tut. l. cū quaedam. Et per
hoc dico ꝙ debet habere publicas quotidianas distributiones secū
dum Io. An. idē consului. Non ob. ff. de vsuf. l. dn̄s. §. fi. vbi in alimē-
tis nō hēt locū duplicatio. qa ibi altera persona est extincta vna cū
2 alimentis. No. cassari quod nullū est in verbo cassauit. ¶ † In tex. ibi
pronuncians cōtra quā pronūciationem Papa circūuentus cōtulit
archidiaconatū vt hic. vn̄ qn̄ Papa facit aliquid cōtra suā pronuncia
tionem praesumitur circūuentus: vt hic in verbo credimus circūuē
tum. qđ est no. dignū. vnde si rex Frācorū cōtra suā pronūciationē
aliquid cōcedit tacito de pronūciatione cōcessio est ipso iure nulla.
3 ¶ † In tex. ibi procuratoris no. procuratorem qui est in curia citari
debere qn̄ fit aliquis actus praeiudicialis domino; qđ tene menti se-
cūdū Inn. & Host. qa videtur suppositio facta clam & furtiue. Laut
qui aliter. qđ vi aut clam. tu dic s̄m Ber. qđ in impetratione gratiae
nemo est citādus. qa est quaedā donatio. Itē nō est actus qui debeat
expediri in cōtradictorio iudicio. ar. illius not. glo. quae est ff. de bo.
poss. l. iij. §. pe. vnde quādo proceditur ad collationē nemo est citā-
4 dus. c. licet ep̄s. de praeb. lib. vj. ¶ † In tex ibi commutare. Not. quod
maleficiū debet reuocari. Ibi in conclusione no. qđ qui obtinet be
neficiū a Papa & postea ab ordinario videtur facere inclusionem Pa
pae. Et ista est vna de rationibus cōtra impetrātē. & est bene no. ¶ In
tex. ibi. licet absenti. not. imponi silentiū absenti vbi liquet de causa
& intellige eo citato. ¶ Ibi plena concordia. no. dici plenam cōcor-
diā maioris partis quinimmo dicitur omnes esse in concordia vbi
est maior pars. Ber. qđ est verum in rescripto: secus in statuto. nam
rescriptū est impetrandū secundū ius cōmune. sed statutū est seruā-
dū praecise. vt dixi. s. c. non pōt. ¶ In tex. ibi praesentes not. absentes
ad elec. in inferioribus dignitatibus episcopatu nō esse de necessita
te vocandos hodie hoc est correctum. vt in c. in ecclesijs. de praeb. li.
vj. sed in alijs actib. quā in elec. non sunt vocandi. vt no. in c. praesen-
5 tium. de testi. lib. vj ¶ † Quid in elec. laicorum dic ꝙ sufficiunt prae-
sentes etiam absentibus nō citatis dūmodo praesentes faciant duas
partes. ff. quod cuiusque vni. no. l. nulli. & l. plane. C. de decu. l. ii. & l.
nominationum forma in authē. de defen. ciuita. §. interim. Quid in
alie. rer. eccle. dic vt in auth. hoc ius porrectū. ¶ Illud animaduertē-
dum puto quòd si imminet extremitas temporis de fiendo ꝙ absen
tes non sunt citandi: quia videntur citati a lege arg. in c. vbi periculū.
de ele. lib vj Sed illud ideo quia aliquid praeter formam mandati. ff.
de arbi. l. pedius. §. j.

ADDITIO.

a ¶ Vide do. Iaso. in l. singularia. in notabilibus illius l. ff. si cer. pet.

CAP. XIII.

1 *Libellus subiectionis generalis est.*
2 *Obedientia manualis quomodo fiat.*
3 *Sententia quandoque fertur alternatiue & tamen non est alternatiue sed subiunctiua.*
4 *Fundamento inutili existente quicquid inde sequitur vertitur in ruinam.*
5 *Appellatum quando non est a sententia praesumitur rite & recte per omnia pronunciatum.*
6 *Libellus quando est generalis multa capitula generali sermone complectens an debeat ferri sententia super omnibus capitulis.*
7 *Verba haec qui pro tempore quid comprehendant.*
8 *Libellus generalis per singula capitula declaratus an sit libellus generalis.*
9 *Distinguere & diuidere differunt.*
10 *Sententiae duae non possunt ferri super vnico capitulo super vna parte.*

CVm inter. Valet sententia lata contra ius liti-
gatoris si ab ea intra dies decem non
fuerit appellatum. primo narrat processum & iura vni
partis. secundo diffinit causam diffinitionis praemittēs.
secunda ibi quamuis. ¶ Casus. inter abbatem & conuentum sancti
Zenonis Veroneñ. agentem ex vna parte & archipresbyterum &
clericos sancti Proculi ex altera parte defendentes erat quaestio
qa abbas dicebat dictam ecclesiam sancti Proculi esse monasterio

suo pleno iure subiectam exprimendo capitula subiectionis in hunc modum videlicet in institutione destitutione inuestitura archipresbyteri & eiusdem archipresbyteri fidelitatis in obedientia archipresbyteri & fratrum in correctione repræsentatione ad ordines tonsoratione susceptione chrismatis letaniis sed adiecta in libello clausula generali videlicet & aliis similibus per quæ plena subiectio. i. in spiritualibus & temporalibus declarantur. tempore probationis abbas produxit instrumentum publicum concessionis Veronen. episcopi ad quem spectabat dicta ecclesia pleno iure. Item ratificationem successoris item priuilegia & confirmationes summorum pontificum & patriarcharum Aquilegiensium qui erant metropolitani. Et in vno priuilegio fiebat mentio de subiectione plenaria atque subscriptione episcopi Veronen. quam fecit per quendam priorem sancti Zenonis produxit insuper abbas quendam sententiam latam per quendam cardinalem & demum per episcopum Veronen. contra episcopum & clericos super duobus capitulis in quibus tantum prætendebant se liberos. s. super fidelitate & obedientia manuali cuius tenor erat quod vel archipresbyter relinqueret ecclesiam: aut abbati obedientiam repromitteret a qua sententia non fuit appellatum. Papa considerans quod donatio confirmatio & priuilegia non tenent: quia sumunt originem ab inualido solum ponderat sententiam super dictis duobus capitulis latam quæ transiuit in rem pro qua præsumitur quod rite & recte: & quod vera sit non obstantibus allegatis in contrarium: quia veritas verborum gestorum ambagibus non mutatur diffiniuit vt in archipresbytero sancti Proculi qui pro tempore fuerit fidelitatem & obedientiam præstet abbati sancti Zenonis. ¶ In tex. ibi clericos. not. hic agi contra clericos: quia nemo in eis hoc ius prætendebat nisi ipse agens alias contra possessorem ageret. s. de maio. & obe. inter quatuor. de præscri. auditis. & c. olim. Ioan. An. ¶ † In tex ibi subiectionem. not. libellum subiectionis esse generalem. & ideo licet in l. bello dicatur quod proponatur aliquid in genere tamen in processu debet declarari in quibus articulis ius prætendit. & in illis tantum fertur sententia. facit. s. de offi. or. c. conquerente. Io. An. ¶ In tex. ibi inuestitura. i. corporali possessione quæ de iure spectat ad archidiaconatum. Io. And. ¶ In similibus de quibus de offi. conquerente. lex enim diœcesana impugnat & episcopus lex iurisdictionis terret subiectos spiritualia sunt sacra. temporalia sunt omnino prophana vt sunt rerum dominia & similia. ¶ In tex ibi publicum no. instrumentum publicum dici licet inualidum ibi Veron. episcopi ad quem spectabat ecclesia pleno iure. ¶ In text. ibi priuilegia. s. confirmatoria in forma ep. scopi. & ideo erant inualida: quia quando confirmatur inutile inutiliter non valet firmatio. Ibi archipresbyter sancti Proculi. Ibi subscribi hoc non posset facere tabellio nisi esset ordinarius stationis. vt in

2 auth. de tab. § fin. ¶ † In text ibi manuali no de obedientia manuali quæ fit genibus flexis manibusque iunctis & positis inter manus superioris. ibi duntaxat per taxaturam negationem videbantur tacite confiteri reliqua. ar. C. de prædi. mi. l. ob es. & ff de min. l. & si fine §. sed quod pupi. C. de patri. qui fi. di. l. ij. ff. ad treb. l. lucius. §. qui habeat. in fi. ¶ In tex. ibi idem fuerat iudicium. not. sententiam secundum sententiam valere etiam si non fuerit appellatum. vt not. in l. j. C quando prouo. non est neces. ¶ In text. ibi dimitteretur mirabilis sententia quod aut dimittat ecclesiam aut faciat obedientiam. Item aliud mirabile: quia est sententia alternatiua. Item non est expressum verbum condemno: & tunc transit in rem iu. quod est no. dignum. tamen Papa inferius non comprobat eam alternatiue. sed ea parte in qua disponitur de fidelitate & obedientia. & sic reducit alternatiuam sententiam ad simplicem quod potest facere iudex

3 appellationis & tene hoc menti. † Præterea quandoque fertur sententia alternatiue. & tamen non est alternatiua sed subiunctiua vt dicit illa. l. no. ff de re iudi. l. miles § decem. ¶ In tex. ibi instrumento donationis. s. factæ per episcopum Veronen. no. causam & originem scripturarum inspiciendam esse. fallit in sententia vbi inspi

4 cimus finem. & non principium. tex. est hic no. ¶ † In tex. ibi immittendum not. quod fundamento inutili existente quicquid inde sequitur vertitur in ruinam. nam oportet quod virtus accessorij a principali descendat secundum abbatem illud autem dicitur principale quod est causa & origo. ff ad. l. fal. in ratione. §. qui filio. Sed opponitur sententia est accessorium. & tamen tenet sine principali. respon. imo sententia stat per se propter rigorem iudiciorum. vnde etiam si probationes de iure non concludunt. tamen sententia de iure concludit. tex. est hic valde no. ¶ In tex. ibi sermonibus. i. negationibus vel id est allega. nullitatis instrumentorum. & sic sententia lata ex instrumentis nullis ipso iure est valida: quia suis viribus per se nititur quod est no. Ille qui ducitur ad furcam semper negat: tamen veritas senten

5 tiæ sermonibus derogat. ¶ † Not. ibi rite per omnia no. verbum quod quando a sententia non est appellatum præsumitur rite & recte per omnia pronunciatum quod includit principale & accessorium. Item includit veritatem & solennitatem: quia istud verbum per

6 omnia est hic positum cum ministerio. ¶ † In text. ibi fidelitatem & obedientiam nota sententiam ferri super duobus capitulis tantum & non super toto libello. & ratio est: quia Papa fundat se super sententia in duobus capitulis: autem: alias quando libellus est generalis multa capitula generali sermone comprehendens aut omnia capitula sunt prosecuta & debet iudicari super omnibus: aut aliqua & debet iudicari super prosecutis aliis capitulis reseruatis. vt C. de iudi. l. licet. nisi actor fuerit in dolo nolendo prosequi alia capitula vt reum semper teneat in timore iudiciorum: quia tunc agens de nouo repellitur exceptione doli vt ff. de arbi. l. de rebus vltimo responso secundum Pet. & Cy. & non est alibi. Et hic est vnus casus in quo quis suspendit persecutionem perdit actionem & tantum sibi

7 valet in arbitrio pœna quantum in iudice sententia. ¶ † In text. ibi qui pro tempore. i. tam præsens quam quilibet futurus quia hæc verba comprehendunt præsentem archipresbyterum & futurum sicut illa verba si non valuerit iure testamenti. & exponitur & si non valet vel non valebit secundum Bar. & ita futurum subiunctiui duo

8 tempora significat ¶ † Quæro vtrum libellus generalis per singula capitula declaratus sit libellus generali. respondeo non si capitula sint specificata in libello. secus si postea in prosequendo. ff. de ver. ob. l. scire debemus. sed libellus vniuersalis semper est vniuersalis etiam in rebus specificatus. vt ff. de peti. hære. l. licet minimam. Inno. tractat hic an in sententia propter emissum vitietur expressum Et dicit in accessoriis non viciari: vnde bene valet sententia: licet iudex non faciat mentionem de fructibus rei iudi. l. Paulus ff. de re iud. sed in substantialibus. dic aut fertur super parte correlatiua & non valet. ff fa. her. l. in iudicio. aut super integrali. & idem quia sententia debet diffinire totam litem: quia libellus ad hoc tendit: & idem in parte materiali. Nam si peto c. absurdum esset quod iudex posset hodie pronunciare super vno nummo & cras super alio & ferre super vno libello mille sententias. Nam frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora: & quia esset tenere mundum in perpetua tribulatione In parte autem prædicamentali aut sunt omnia prosecuta & debet pronunciari super omnibus vt sententia sit conformis processui. tamen si capitula sunt discreta valeret sententia si

9 iudici de aliquibus liquet & de aliquibus non. ¶ † Et not. quod aliud est distinguere aliud diuidere: nam distinguere capitula diuersa disiunctaque est circa diuersa. Sed diuidere est partem alicuius totius ab alia parte separare primum potest iudex. ff. de mino. l. etiam. §. ex causa. & ar. ff. de iure patro. l. carmelia. vt hic. sed iudex non potest facere diuisionem vnius quarti. & ideo non valet nisi de toto pronunciet: quia hoc esset lacerare potius iudicium. & de vna facere diuersas instantias quod est impossibile. Nam nec plures libelli sunt recipiendi per minimas particulas separati sed per aliud sic ff. de codi furti. l. si seruus. § bone. facit. ff. de vsucapio. l. cum qui edes. ff. commodati l in commodato. §. duobus si certum peta. l. quidam

10 æstimauerunt & ibi dixi. ¶ † Ex his patet quod super vnico capitulo non possunt ferri duæ sententiæ super vna parte alia cras super alia parte sed in nihilo valet. & non intelligitur pronunciare de toto qui pronunciat solum de parte quia super toto nihil dixit neque scripsit secundum Iacob de Are. C aduer. rem iudi. l. j. Idem not. hic & Cyn. ibi.

CAP. XIIII.

1 *Sententia quæ nihil continet iniquum neque per se neque per acta debet confirmari.*

2 *Sententia ad hoc quod confirmetur vel infirmetur sufficit si iudex dicat confirmamus vel infirmamus.*

3 *Sententia lata præter formam mandati an teneat.*

4 *Querelari potest a consilio consultoris electi de consensu partium.*

5 *Allegatio ista quod vtraque pars petierit ferri sententiam an sit bona.*

Causam. Sufficit ad confirmationem sententiæ nihil continentis iniquum quod contra ipsam aliquid non probetur. hoc dicit prima pars ponit delegatorum processum sententiam & appellationem. secunda ibi: licet. ponit allegationem appellantis. tertia ibi: quia tamen Papa ponit suum motiuum. ¶ Casus. inter canonicos Nouarensis ecclesiæ. & A. clericum erat quæstio super præbenda. Episcopus Lauden. de consensu partium delegatus absoluit canonicos. fuit appellatum & adijciebatur quod dicta sententia fuit lata contra formam mandati apostolici Papa considerans quod dicta absolutoria nihil continet iniquum. & quod causa fuit delegata consensu partium & quod delegatus fuit requisitus ab vtraque parte quod ferret sen

1 tentiam dictam sententiam confirmauit. ¶ † In tex. ibi & A. cagentem sibi propositum tamen non probatum ibi nam semper ad vnam s. quando potest ex pluribus moueri rationibus vt hic erat. Ibi nihil continebat iniquum no. doctrinam hanc quod aut sententia nihil continet iniquum neque per se neque per acta: & tunc debet confirmari porro sententia absolutoria fundabatur hic in iure communi: quia actore non probante reus absoluitur tam per iudicem

cem primæ causæ quàm per iudicem appel.qui est successor. in locum eius.vt ff. de iudi.so.l.cum apud econtra si esset probatum absolutoriæ cassaretur: quia continet iniquum. Cum igitur quis debeat probare in causa app. dic aut nil est probatum in prima causa & debet probare actor.aut est semiplene probatum: & tunc debet ei deferri iuramentum in defectum probationis per iudicem ap. cui debebat deferri per iudicem a quo est appellatum.¶ Et dato casu quod esset locus gratificationi succedit in locum.iudex ad quem porro a dependentibus a solo motiuo animi vnusquisque sequi potest animi sui motum quia personæ cohæret.vt ff.de arbi.l. qualem. in princ.quod est notabile.porro acta semper produceñ.vt C.de appel.l.hi qui.& l.iudicibus.quia per acta veritas illuminatur: & si acta possunt interpretari pro & contra debet præsumi pro sententia. vt
2 §.de renun.in præsentia.¶†In tex.ibi confirmare no.ꝙ sufficit ꝙ iudex appel.dicat confirmamus vel infirmamus. facit quod not. C.
3 de senten.& interlo.om.iud.l.preses.& j.de test.Ray.¶†Quæro cũ Berñ. sententia lata contra formam mandati non tenet. sed quid si præter formam dicit Berñ.quòd tenet quod intellige dũtamen sententia sit lata super causa delegata vel super appendicijs secus si su
4 per extraneis.C.si a non compe.iudic.j.si de proprietate. ¶†Quæro vtrum sit sufficiens ratio illa quæ assignatur in litera de consen-
a su partium. respondeo non & idem dicimus in consultore electo [a] de consensu partium ꝙ ab eius consilio potest querelari vt colligi-
5 tur hic & ex glo.or.& l.si conuenerit.de re iud.per Barto.¶†Quęro vtrum ista allegatio sit bona quod vtraque pars petierit ferri sententiam.respondeo non secundum Ber.& est ar.quòd si in fine sententiæ apponantur per notarium hæc verba lata sententia dicta vtraque parte petente quod non propterea probatur consensus sed sola iudicis requisitio.

ADDITIO.

a ¶ An autem quando partes consenserunt stare cōsilio teneantͬ stare ipsi ɔ̄s.Bar. videtur voluisse qđ sic cōsi.cxiiij.inci.cōmissus fuit.ar.j.li.vj.alias est ɔ̄si.Bal.

CAP. XV.

1 *Mandatum si fuit per sententiam interlocutoriam clerico inquisito quod se purgaret.j.x.dies vel alium terminum: & si se non purgaret fuit condemnatus in certa pecunia quantitate lapsis.x.diebus a tempore interlocutoria appellat: an possit.*
2 *Sententia potest ferri sub conditione quæ habet ipsam iustificare.*
3 *Factum quando deducitur in sententia statuitur tempus arbitrio iudicis.*
4 *Causa an præsumatur in iudice.*
5 *Sententia quæ iudex dicit condemno te si est probatum: an & quanto valeat.*
6 *Appellare a sententia an aliquid operetur.*
7 *Appellare non dicitur ille qui consentit.*
8 *Pendente conditione si est appellatum & appellatio est deserta deinde deficit conditio quid iuris.*
9 *Modus quando dicatur excedi.*
10 *Executio an possit fieri primo loco in nominibus debitorum.*
11 *Executor qui excedit modum an faciat litem suam: sed quatenus interest aduersarij.*
12 *Condemnato ad speciem an detur tempus quadrimestre.*
13 *Condemnatus si quidam sit in amputatione manus saluo quod si soluerit centum sit liberatus: quantum tempus habebit ad soluendum.*
14 *Statuta Thuscię si dicunt quod instrumentum de quo fit præceptum de soluēdo ad certum terminum: post terminum mandetur executioni modo notarius mandauit solui sed non apposuit diem: vtrum debeat exequi post decem dies qui de consuetudine solent apponi.*
15 *Notarius si per obliuionem non fecit præceptum guarentigiæ an quod omisit postea supplere possit.*

QVod ad consultationem. Sentētia per lapsum.x.dierum a momento sententiæ computandorum transit in rem iudic.si prius non fuit appellatum & quadrimestræ tempus quod datur condemnatis in personali ad soluendum potest ex causa arctari per iudicem. h. d. secunda ibi. sed nec executionem. ¶ Casus. per sententiam interlocutoriam fuit mandatum clerico inquisito ꝙ se purgaret intra decem dies vel ad alium terminum: & si non se purgaret fuit condemnatus in certa pecuniæ quantitate.lapsis.x.diebus a tempore interlocutoriæ appellat.quæritur nunquid possit.respon.quòd non: quia iuris interpretatione videtur paruisse late sententiæ.i. consensisse: siue habeat causam appellandi siue non. Secundo quæritur si se non purgauit intra terminum præfixum vtrum intra quadrimestræ tempus possit cogi ad soluendum pecuniam.respondeo quòd sic siue acceptauit terminum ad soluendum: siue iudex arctauit ex causa nisi appellauerit ab excessu modi. s. intra.x.dies numerandos ab excessu.
1 No.sentētiam ferri subiunctiue conditionaliter.¶†No.ante tempus appellando currere ad tempus se purgandum ad soluendum: quia computatur de momento ad momentum.ff.quando ap.sit.l. j.§ biduum.modo C.de ap.auth.hodie.tamen istud momentum est vtile: quia non currit ignoranti Et est ratio cum non appellando videatur consentire: non consentit qui ignorat. ff. de act. & ob. l. ex maleficijs.§.longe.C.quomodo & quando iud.l.ab eo.& not. C.de ap.auth.hodie.& præsumitur scire si tenor totius sententiæ est trãsmissus ad modum.Et hoc si erat in ciuitate.vt no.Iac de Are.in l.scire oportet.de excu.tuto.Idem si tenor sententiæ sit affixus in loco publico & euidenti.vt ff.de instito.l.si pupillus. §. præscribere. & in
2 c.causam.de elec.in cle.¶†Not.quòd sententia potest ferri sub cõditione quæ habet ipsam iustificare hanc & tacite cohęrentem vocamus conditionem intrinsecam.vt C.de sen.l.cum iudex. ¶Not. ex consensu partium terminum posse arctari.idem potest facere iudex cum causa.vt ff.de re iud.l.ij.& ibi plenę per Bar.¶No.sententiam conditionalem executioni mandari sine alio libello liqui-
3 dato prius de existentia conditionis.quod tene menti. ¶† Vlterius not. quod quando in sententia deducitur factum statuitur tempus arbitrio iudicis quia in factis non cadit dilatio vniformis. ff.de ver. obli.l.continuus.§.illud.& §.cum ita.Sed vbi sententia continet cõtinet quantitatem siquidem iudex non expressit tempus intelligitur de quadrimestri intra quod non debet fieri executio contra cõdemnatum nec contra eius fideussorem.vt C.de vsur.rei iu.l. fi.etiã si fit ipso iure non tenet: quia dilatione pendente iudicis officium conquiescit. C.de dila.l.siue pars.& si de facto sit facta contrario facto debet retractari incontinenti: quia sicut iudex fuit facilis in mittendo: ita debet esse facilis in reuocando.vt dicit text.not.in l.j.C.si mulier veu.no.vnde etiam misso non citato contrario imperio reuocatur immissio: quia ex ea non est quæsita possessio nec ius aliquod.vt C.vnde vi.l.meminerint.& ar.C.quod cum eo.l.si seruus. & l.j.§ j.ff de ferijs.ff.de euic.l.minor.in prin.ff.de no.ope.nun.l.j.§. j.omnibus.si vero iudex expressit tempus tunc aut cum causæ maturitate vel de consensu partium & standum est assignationi termini.nam terminus statutus ex causa quæ mouet iudicem vel ex consensu partium non reciperet suppletionem legalem ff.de præto.stipu.l.j in fi.aut sine causæ cognitione & ex arrupto iudex statuit dilationem minorem quadrimestræ & tunc a. l. suppletur.vt l. iiij. §.
4 condemnatum. ff.de re iudic. ¶† Sed vtrum in iudice præsumitur causa: videtur ꝙ sic.s.eod.c.cum causam §. quia tamen.dic contra quia illud procedit quia ibi requiritͬ causa: sed in assignatione huius dilationis non requiritur causa præsertim quia iudex recedit a dispositione legali.vlterius no.quod iudex ecclesiasticus potest ferre sententiam sub conditione pœnæ pecuniarię.nam si queris an sententia possit ferri sub conditione. respondeo sic in penalibus. nam libellus procedit sub conditione in pœnis omittendis.vt C.loca.l. conductores.& C.vnde vi.l.non ab re.aut loquimur in eo quod est principaliter petitum.& tunc aut ei est annexa tacita conditio vel tacitus modus & potest ferri sententia sub isto modo vel sub illa cõditione.vt C.de sent. l.cum eorum. & l.cum iudex.aut conditio est extranea: & tunc aut potest colligi ex actis.& idem.vt ff.ad.l.aquil. l in l.aquil.si delictum. vnde dicit Bar. ꝙ valet sententia si iudex dicit condemno te si est probatum.& ꝙ hac cautela vtuntur assessores qui non habent plus de termino intra quem debet pronunciari vel quando est tanta eorum imperitia ꝙ ex actis nesciunt colligere vtrum sit probatum nec ne.vt no.in l.ait pretor.§. si iudex. ff.de re iudi.intellige si adiecit.& si non est probatum absoluo.alioquin sententia non valeret: quia non esset lata super toto. i. super quolibet extremo.ff.fa.her.l in hoc iudicio.ff.de doli except.l.apud celsum.
5 §.item quæritur. ¶† Idem ait ꝙ dicta sententia non valet si est pro parte probatum ꝙ parte non nisi sit dictum condemno te quatenus non est probatum. Idem ait pro non est probatum si est locus dilationi iuramenti. vnde in isto casu videtur reus absolutus propter inopiam probationis,Bartol. nec potest deferri iuramentum amodo cum sit lata absolutoria secundum Bar.quę verba sunt no. digna. Illam subauditionem quam feci non facit Bar.quia credit si nihil est probatum quod intelligitur reus absolutus a cõtrario sensu.ar.C.de fur.l.apud antiquos.ff.de offi.eius cui man.est iur. l. j. & facit quod no.ff.de test.l.ij.& l.qui testamẽto.§.mulier.& ff.de mа. te. l. si quis locuples. quod non credo verum quia est reperire medium casum.s.quando est semiplene probatum. Ita quod deberet veniri ad vnam.vnde iudex non videtur absoluere. Item quia sententia debet ferri ex scriptis recitatis & verbis expressis.Et ideo deficiente conditione contrarius consensus est abstinere a condemnãdo non autem absoluere. Et ideo subauditio in ea est necessaria licet quandoque in sententia sufficit tacita dispositio. vt l. iij. C.si penden.app.mors interue.aut non potest colligi ex actis. & tunc aut talis conditio posset poni per pactum quod posset adaptari obligationi nec sententiam informare vt si iudex fert sententiam super mutuo adiecta conditione si non tenuerit concubinam talis sententia non valet. vt not. C. de exception. doli. l. ij. §. circa.
6 ¶ † Modo quæro an aliquid operetur appellare a senten-

tia: & dic quod sic: quia si potest appellari ab excessu in tanto: multo fortius in toto & effectus erit. quia etiam si nullitas intentata per se non impediret executionem. vt C. quo. appel. non reci. l. ab executione. l. ab appel. l. ab executore. Et licet lex dicat quod sit superuacua appellatio a nullitate. vt ff. de appel. ab executore. si constat illud debet intelligi quod non est necesse appellare. sed nunquid vtile est appellare ne modus extendatur ad factum: quia factæ causæ pro infectis haberi non possunt. item quia vtilius est impedire ne fiant quam facto capite reclamare. vt C. de appellatio. si quis pro
7 uocatione. ¶ † Vlterius no. illud verbum per interpretationem iuris. Dicit la. quod ille qui non appellat consentit: & quod ille consensus coniunctus cum sententia parit naturalem obligationem: C. quomodo & quando iud. l. ab eo. Nam hoc est falsum quod consentiat vere: quia sententia redditur in inuitum. nec hic dicitur quod intelligatur consentire: sed intelligitur parere. præterea istud verbum per interpretationem signat fictionem in qua non fundatur sententia. vnde iste est consensus non appellandi. C. de arbi. l. pe. i. non autem soluendi vel promittendi. Item not. hic regulam quod dilatione possunt arctari & abbreuiari. Item quod licet quis consentiat sententiæ tamen non intelligitur consentire excessui modi vel formæ in exequendo ff. de verb. oblig. l. qui romæ. §. flauius hermes. vbi dicitur quod defectus modi vel formæ impedit dispositionem legalem. & facit. ff. de nego. gest. l. Pomponius. in negocijs opponitur secundum Inno. quod vbi sententia est conditionalis non possit appellari ante euentum conditionis. arg. C. de præscrip. xxx. an. l. cum notissimi. §. in his. vbi dicitur quod ante euentum conditionis non currit præscriptio. ibi loquitur de præscri. quæ concernit obligationem: hic de sententia. nam sententia statim grauat: quia vt dicit gl. no. in l. iij. §. j. ff. quod quisque iur. grauatus & non grauatus dicitur grauatus si potest exinde grauari item grauamen dicitur omne quod tollit alicui iuris beneficium: vt notan. dicit tex. in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. etiam si compellatur ad soluendum verum debitū
8 nec est melior tex. in iure ciuili. ¶ † Quæro pone pendente condi. est appellatū & appellatio est deserta deinde deficit conditio. rñ. totum est perditum ipso iure: quia retro fingit nihil actum. arg. ff. de ma. test. l. neratius. & in d. l. in lege aquil. si deletum. vbi est expressum. ¶ Op. vlterius executio vltra formam vel præter formam iudicati est ipso iure nulla ergo non appellatur. so. est aliqua ipso facto. & ideo appellatur tanquam a grauamine: siue iudex exequatur siue comminetur. vt d. l. si quis. quia comminatio iudicis infert iustum metū. quin immo & timor sine vlla comminatione. vt l. nouissime. ff. de eo quod pro tu omnis recessus a iuris dispositione vocatur excessus modi. i. moderationis iuris: iuxta illud dictum. est modus in rebus &c. vt no. ff. verbo obli. l. si ita quis. §. ea lege. Item omne quod fit præter & contra formam iuris & ordinem dicitur excessus modi & potest appellari ab eo d. l. ait prætor § permittitur. & appellatio damnum non desiderat sufficit enim iniuria vt ibi dicit tex. s. quod fit non iure fa
9 ctum. ¶ † Quæro exempla quando modus [a] excedatur. respondeo
a tunc dicitur excedi quando fit contra ius dicit Inno. quod tot modis dr̃ plus & eō tot modis dr̃ mod⁹ excedi quot modis dr̃ minus. vt insti. de acti. §. plus. Ego dico generalius vt s. dixi quod tot modis dr̃ modus excedi quot modis nō seruatur ius. vt insti. de act. l. non seruatur ius. Exemplum quæro. pone iudex assignat in sententia tempus quadrimestre nunquid ista dilatio dicitur legalis an ipsius iudicis. quæstio ista est multum vtilis. nam si est legalis mora potest purgari si vero prætoria non potest purgari. ff. de arbi. l. celsus. de ista. q. est casus in d. l. iiij. §. si quis condemnatum. ff. de re. iu. cum enim iudex nil addat vel detrahat non facit ius nouum. vt ff de iusti. & iur. l. ius ciuile. Ista
10 q. ponunt moder. ff. de adop. l. si arrogator. ¶ † Quæro an in nominibus debitorum possit fieri executio primo loco videt quod sic in vno casu quando debitor confitetur & pecunia est parata solutioni quo casu non est necessarius ordo qui ponitur ibi in l. a diuo pio. secundum Bar. qui ita vtiliter notauit. ff. de re iudi. l. commodum prædio
11 rum. vbi omnino vide. ¶ † Quæro an executor qui excedit modū faciat litem suam: s. quatenus interest aduersarij. respondeo sic. vt ff. de peri. & com. rei ven. l. lectos & ff de pig. l. si pignora. C. de exact.
12 tri. l. missi opinatores. lib. x. ¶ † Quæro an condemnato ad speciem detur tempus quadrimestre. respōdeo sic. ff. de vsur. l. fidem in actione personali. ¶ Quæro an condemnatus ex dolo habeat istam tacitam dilationem. respon. sic. ff. quod me. causa. l. si cum exceptione. §. quod si homo. ¶ Quid de confiscatis nunquid habeant hanc dilationem. rñdeo non habent dilationem: quia habentur pro extinctis. ff. pro so. l. actus. § publius. ff. de pe. l. qui vltimo. adde qd dixi. ff. de
13 excep. rei iu. l. si. ¶ † Quæro quidam est condemnatus in amputatione manus saluo quod si soluerit sit liberatus quantum tempus habebit ad soluendum. respondeo habet quatuor menses post. x. dies qui in pœna corporali dantur ad appell. C. de vsuris rei iudi. l. ij. nisi aliud tempus expressum sit a statuto cum causa vel sine causa vel a iudice cum causa. casus est no. huius. c. Idem contra si sit condemnatus in certā & si nō soluerit amputetur ei manus. Nā si nō soluerit intra quatuor menses debet ei manus amputari. tenementi est vlterius expectandum, quia debuit appellare a principali grauamine: & secundum sententia. l. secundum caput sententiæ est ad executionem primi capitis imo ad nouationem cuius loco subrogatur. l. si cum except. §. hoc autem. ff. quod me. cau. per gl. in ratione sui pœna etiam corporalis de se velox esse debet. C. de custo. reo. l. j. de pœnis. l. cum reis. & nouatio requirit existentiam cōditionis. l. pecuniam ff. si cer.
14 pe. ¶ † Quæro statuta tusciæ dicunt quod instrumentum de quo sit præceptum de soluen. ad certum terminum post terminum mandetur executioni. modo notarius mandauit solui: sed non apposuit diem vtrum debet exequi post. x. dies qui de consuetudine solent apponi. Et videtur quod sic. vt ff. de iudi. l. si debitori. & arguitur l. promissor. ff. de consti. pe. Item quia instrumentum est purum fauore creditoris. ergo non debet torqueri in eius odium. vt C. de fide instru. l. comparationes. dic quod illud præceptum vbi apponitur dies quod sunt duo præcepta: s. de soluendo & ad diem. ff. de arbi. l. celsus & consistunt pœnes diuersam rationem. Nam præceptum de soluendo concernit iustitiam: sed dies concernit miserationem ff. de com pen. l. si cum mulier. §. cum intra. & ideo fiat executio interpellationis modico tēpore expectato. vt nota. ff. de mino. l. Aemilius. Porro isti tabelliones habent iurisdictionem hanc ex consuetudine quod patet per locum ab effectu secundum Barto. ego non appello istam iurisdictionem proprie sed quandam potestatem. arg. C. de arbi. l. cum antea. §. j. & ibi patet quod potestas siue iurisdictio parit actionem in factum & iudicis officium: quia lex hanc potestatem tribuit. ab isto præcepto guaren. non potest appellari quia emanauit de consensu partium nec tamen transit in rem iudi. cum possit contractus in dubium reuocari & rescindi. & destructo contractu ruit præceptum quod ex viribus ꝯtus nititur tanq̄ accessorium ipsius & per se
15 nō stat. sed hic īhęret ꝯtui cū sua cā suisq; vitijs. ¶ † Sed pone notarius per obliuionem non fecit præceptum guaren. vnde qd omisit vel postea supplere vult & pceptū facere nūquid potest. rñdeo non: qa functus est officio suo sed licet possit errorem suum corrigere in erratis. tñ nō potest supplere in omissis. vt C. de testa. l. ambiguitatem. & ibi p Cy. nam in ꝯtu eum conclusum sit inter partes non potest notarius aliquid addere vel detrahere. vt C. de fide instr. l. ꝯtus quia notarius nil potest scribere nisi rogatus ab vtraque parte sed hic non fuit rogatus. quod patet quia non scripsit neque dixit.

ADDITIO.

a ¶ Adde tamen quod licet regulariter dicimus quod ab executione nō appellat vbi tñ in executione petita fuerunt oppositæ aliquæ exceptiones legitimæ & quæ de iure opponi poterāt ad impediendā executionē si iudex illis scriptis pcedat ad executionē dr̄ excedere modū in exequēdo & a tali executione appellari pōt doctrina est Bar. in l. ab executore: in ij. col. in j. op. ff. de ap. & transit ibi vterq; Ang. & alij. Bal. & alij post glos. in l. ab executione. C. quo. ap. non reci.

CAP. XVI.

1 *Libellus in quo petitur aliquid singulis annis & ratione præsentis anni potest agi pro futuris.*
2 *Prudentes non consueuerunt exprimere causam in sententia & quare & ad hoc vide limitationes.*
3 *Iudex si etiam esset vnus ribaldus præsumuntur omnia solenniter acta propter autoritatem iudiciariam.*
4 *Scientia non solum a teste inquirenda est: sed etiam modus sciendi.*
5 *Testis qui dixit socio quod Titius non fuit percussus a Seio: nec fuit interrogatus de causa scientiæ probat negatiuam.*
6 *Factum cum decreto iudicis an præsumatur vtiliter factum.*
7 *Probatio in contrarium an admittatur contra præsumptionem.*

SIcut nobis. Sentētia sine expressione causæ lata valet secunda pars ibi: cum autē. ¶ Casus. inter. H. subdiaconū & L. presbyterum super quinq; modijs frumēti qōne vertente singulis annis dictis. H. subdiaconus dicebat sibi deberi per dictum presbyterum. dictus presbyter obiecit exceptionē rei iu. Opponebat quod dicta absolutoria nō valebat: quia in ea nō erat expressa cā absolutiōis. nec etiā testes pduxit ad probandū absolutoriā aliquid deponebant de causa quā iudicē nouisset. sed erat eorū depositio nuda: quærebatur quid iuris: Papa dicit quod nō semper in sententia exprimitur cā. nec est de moræ iudicū peritorū eā exprimere. vnde cū ꝯstet de sententia lata a iudice suo præsumi debet pter autoritatē iudiciariā oia legitime processisse Et sic stādū est sententiæ. ¶ † In text. ibi per singulos
1 annos not. libellū in quo petitur aliquid singulis annis & rōne præsentis anni potest agi pro futuris. C. de fideicom. l. j. Ibi non teneri. Nota. ex sententia absolutoria oriri hanc formā expediendi. videlicet nō teneor: qa absolutus per sententia Ibi cū neuter ab eodē & ex eodem causa. s. de excec. c. penulti. Ibi sententialiter hoc aduerbiū concludit quod sententia fuit lata de scripti recitatione. vnde si tabellio dicit talis fuit sententialiter absolutus: significat quod sententia fuit lata

lata & lecta & diffinitiue promulgata quod est no. dignū. ¶ Ibi ab-
solutū in scr ptis sed qa forte perdita erāt acta volebat probare sen
tentiam per testes quod potest. §. de testi. c. albericus Ibi vnde quo
ad sententiam in quę non continebat causam: tamen testes bene red-
debant causam scientię: quia interfuerunt sententię latę sine causa.
& si non fuerunt interrogati de causa sciētię satis est ꝙ dixerint sic
esse iudicatum: quia sententia de necessitate includit veritatē secū
2 dum Ber. quod est no. dignum. ¶ † In tex. ibi moris. no. ꝙ prudētes
non consueuerunt exprimere causam in sententia ne forte error
causę haberet vitiare. fallit in causa appellationis quando causa in-
firmatur. Itē fallit quando sententia fertur ab instantia iudicij pro-
pter cursum triennij vt C. de iudici. l. properandum. § illo quia de-
bet exprimere per quam partem stetit. Item fallit quando absoluit
propter ineptam petitionē. vt §. de iudici. examinata. Item quando
iudex recedit a iure communi. ff. de appella. reci. l. sciendum. Item
quando iudex absoluit victū ab expensis in auth. de iudic. §. opor
tet. Item quando iudex absoluit reum eo quod non possidet nec
postea actori agēti de noua possessione obstet exceptio rei iudica.
§. de except. c. penul. Item fallit in sententia excommunicationis.
§. de sententia excommunica. c. cum medicinalis. in 6. & c. sacro. in
3 antiquis ¶ † Item in causa criminali. ff. de pęnis. l. pręses. Item vbi-
cunque sine expressione causę sententia est incerta. ff. de infa. l. 2. §.
ignomine. de hoc not. in Specu. de sententia. §. qualiter autem. ꝓ-
pe finem. In textu ibi a iudice suo. Item in sententia ex quo oriri de
bet regressus euictionis debet exprimi causa concludens in illo re-
gressu quia non omnis causa parit regressum. ut ff. de eui. l. Lucius.
Item quia debet constare quod emptor succubuit propter malam
causam non propter culpam: ut quia non comparuit. Et si omisit
comparitionem in prima sententia appellet & in secunda non sit
piger: & sic exceptio secunda habebit regressum euic. quem non
habet ex prima propter fictam contumaciam quæ sine culpa non
est. vide per Bart. ff. de fideiuss. l. exceptionem. Sed gloss. ordinaria
quod si causa erat omnino peritura licet comparuisset, regressum
euicti. habet. ista est gloss. sing. & vnica in iure. C. de contrario iud.
tute. l. finali. ¶ Not. probañ. de iudicis competentia. & ratio est qa
non erat ordinarius. In tex. ibi propter autoritatem. Not. propter
autoritatem iudiciariā præsumuntur omnia solenniter acta etiam
a si iudex[a] esset vnus ribaldus. tene menti. ¶ In glo. videtur oppo. ꝙ
debeat assignari causa testimonij. vt C. de test. l. solam. sol. hic non
4 loquitur de causa scientiæ sed de causa sententie. ¶ † No. ꝙ a teste
est inquirenda nō solū scientia sed modus sciendi. verbi gratia quo
modo & qualiter scias. & ideo si commissum est alicui quòd exa-
minet diligenter & de his non interrogat non valet examinatio: &
per consequens nec dictum: quia licet hoc non incumbat testi non
interrogato: tamen incumbit examinatori: & quia non seruat for-
mam mandati non tenet examinatio. No. ꝙ licet iudex constituat
negatiuam in sua sententia absolutoria: non est necesse ꝙ iudex
adiiciat causam suę scientię: quia aliud est sententiare aliud testifi-
5 cari. ¶ † Quæro quid in teste qui dixit scio ꝙ Titius non fuit percus
sus a Seio nec fuit interrogatus de causa scientiæ. rñ. idem est ac si
dixisset: verum est ꝙ non fuit percussus. & sic probat negatiuā secū
dū Ber. qđ est not. dignū. Ait Ber. ꝙ multa sunt genera sciendi: &
ideo debet exprimi modus sciendi: tamen si interrogatur præsu-
mitur scire per visum. & ideo probat quia in nudo testimonio sem
per præsumitur ratio visus si testis non est interrogatus de causis
scientiæ: qa semper subintelligitur tacite efficax causa scientiæ vt
testimonium valeat: & non pereat. quod est not. dignissimum.
¶ Idem si testis dixit se tantum scire. Nam dictio taxatiua tm̄ non
excludit cām scientię: sed extensionem. iudex tamen discretus de-
bet interrogare de cā vt no. in l. j. ff. de iti. actuq; priua. In gl. sed nū
quid. opponitur ꝙ in sñīa debet exprimi cā & soluit. demū conclu
dit ꝙ regulariter valet sñīa sine causa propter autoritatē iudiciariā.
¶ Demū quærit quid in aliis instrumentis & dicit cām nō ꝑsumi:
sed solennitatē ꝑsumi. dic vt ff. de verb. ob. l. sciendū: qđ verum est
quo ad personas ꝯhentium nō contra alias personas. vt not. de co.
qui fur. or. suf. c. innotuit. Item quæro vtrū ꝯ solēnitatē expressam
in instrō admittatꝫ ꝓbatio per testes. rñ. sic nisi in casibus in quibus
ius statuit ꝯ. vt C. arbi. tu. l. fi. Item quęro nunquid in ꝯctibus fisca-
libus ꝑsumatur solennitas. rñ. sic per verba enunciatiua notarij. ista
6 est gloss. vnica in l. j. C. de fide instru. & iur. haste fis. lib. x. ¶ † Item
quæro vtrum præsumatur vtiliter factum quod est factum cum
decreto iudicis. respon. ꝙ sic. text. est no. in l. j. C. de prędi. curi. lib. x.
¶ † Demum quærit vtrum contra præsumptionem admittatur ꝓ-
7 batio in contrarium. & dicit quòd sic: vt in §. quod fere. Item dicit
quod in maleficiis semper pręsumitur aliquid factum iniuste nisi
probetur contrarium. Ber. quod dic vt plene not. C. de confes. l. j.

ADDITIO.

a ¶ De isto dicto Bald. hic vide omnino scripta per d. Ias. May. in c. j. §. j. in 3. col. qui feu. dare pos. in vs. feu.

CAP. XVII.

1 Potest quis esse in libertate quo ad vnum & in seruitute quo ad alium.
2 Appellatione pendente differtur executio etiam circa nudam possessionem.
3 Executiō nudæ possess. non impeditur quando tertius contradicit ratione proprietatis.
4 Ignorasse presumitur qui non fuit citatus.
5 Appellatio a quali quali præiudicio quid operatur.
6 Possessio an interrumpatur pro executione.
7 Sententia si est executa pro episcopo agente: an agens prestabit cautionem defensionis.
8 Appellare an possit tertius à sententia lata contra aliquem.
9 Appellationi si renunciet ille qui appellauit: an tertius pro suo interesse poterit appel. resumere.
10 Testes an admittantur super retro testificatis in appellatione tertia emergenti.
11 Appellatio tertij an dicatur a grauamine vel a diffinitiua.
12 Proprietarius an possit impedire executionem sententie late contra vsufructuarium vel econtra.
13 Executionem quę habeant impedire tertio contradicente.
14 Libellus an requiratur in executione.
15 Statutum si sit perusii ꝙ sententiæ omnium iudicum exequantur per capitaneum an iste sit nudus executor.
16 Preceptum guarentigie quis iudex exequatur.
17 Statuta laicorum an habeant executionem paratam.
18 Sententiam latam si constet sed postea in archiuo publico appareat cancellata an mereatur executionem.
19 Iudex si dixit condemnamus titium in amputatione pedis & plus vel minus vel secundum formam statuti qualiter fiet executio istius sententie.
20 Compulsio si est petita in libello & iudex condemnauit an ista sententia mereatur executionem.
21 Verba sententię sane intelligenda sunt.
22 Possessor conuentus hypothecaria an teneatur restituere rem cū fructibus.
23 Fructus si sint consumpti bona fide an veniant in hypotheca.
24 Fructus pignoris non extenuant sortem nisi sint consumpti vel dilapidati.
25 Hypothecas duas habeñs an teneatur cumulare.
26 Fiscus si est principalis debitor an debeat excuti antequam veniatur ad pignorum possessores.

CVm super. Confirmatur sñīa appellantem si nihil
doceat ꝯtra ipsam differtur tñ eius exe-
cutio ꝯ tertium si de suo doceat interesse. Diuiditur in tres
partes. in prima facti processus narratio & partium appellatio. in
secunda sententię confirmatio quo ad reum nō appellantem vel
non docentē aliquid contra sententiam. in tertia mandat ꝑ appel-
lationē executionē suspēdi. Et sinē et iā appellatione ius tertij re-
seruari. secunda ibi cum ex parte. Tertia ibi. mandamus ¶ Casus. su
per statu monasterij cellę nouę erat controuersia inter episcopum
lauriensem & ipsum monasterium & latæ fuerūt diuersæ senten-
tię. superuenit episcopus ouetensis qui dicebat monasterium ad se
pertinere & se grauatū per sententias latas contra statum monaste
rij: & quia diuersę sententię erant latę pro & contra vtrasque pars
appellauit sed monasterium suam appellationem non iustificauit.
dicit Papa ꝙ quo ad monasterium sententia vltima confirmatur:
sed quo ad episcopum oueteñ. si pendet appellatio. differtur execu
tio quo ad possessionem. Si vero nō pendet appellatio, sed simplex
quærela & executio non differtur. sed sententia mandatur execu- 2
tioni saluo iure oueteñ. ecclesiæ cui res inter alios acta nō præjudi
cat. h. d. ¶ † In tex. ibi super statu. erat enim monasterium in posses-
1 sione libertatis quo ad episcopum laurieñ. licet esset in possessio-
ne seruitutis quo ad episcopum oueteñ. nec ista sunt contraria qđ
quis sit in libertate quo ad vnum & in seruitute quo ad alium iuxta
illud, quantum ad te pertinet liberas ędes habeo. ff. si ser. ven. l. loci
corpus. §. competit. Et iste oueteñ. pretendebat totale interesse. i.
plenam subiectionem. Sed ex particulari interesse nō differtur exe-
cutio in capitulis non cōtractis ff. si cer. pe. l. quidam ęstimauerunt.
¶ In tex. ibi diuerse. pro & cōtra sed vltima erat pro episcopo lau
rieñ. vel dic ꝙ omnes sententiæ erant latę contra monasterium sed
ab vltima oueteñ. appellauit. & iste est casus notabilis quod senten
tię suspēdūtur quo ad executionem propter nouum[a] appellato-
a rem. & sic non ob. c. ut calumniis. de re iudi. in cle. ita sentit Inno. In
tex. ibi, nihil rationabiliter. no. qđ quando contra sñīam nihil ratio
nabiliter oppo. præsumitur pro sententia licet sit appellatum.
¶ In tex. ibi differātur. no. qđ ap. pendēte differtur executio etiam
2 circa nudam possessionem. & vide quod not. in c. non solum. de
ap. lib 6. in nouella. ¶ In tex. ibi præiudicio no. reseruationem quæ
fit proprietatis respectu non respectu possessionis. & sic patet in-
tellectus. l. à. diuo pio. §. si super rebus. ff. de re iudica. quod quando
tertius

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino do. Alex. in cons. 32. 2. volu. vlti. c. 4.

tertius contradixit ratione proprietatis non impeditur execu-
tio nudæ possessionis. quod est not. dignum. Ibi non noceat.
3 † nota sententiam latam contra subditum meum mihi non præiu
dicare. ¶ Nota scđm Ber. qđ sententia valet quo ad vnam personã
& non valet quo ad alteram: scilicet non excedendo modum.
¶ In textu. ibi præiudicio quo ad proprietatem ibi regulariter. hoc
dicit quia hęc regula fallit in multis casibus. quod dic vt dicam. ĩ.
eod. in causis. Oppo. quod episcopus Ouetẽ. non debeat proba-
re se iuste appellasse. Nã non magis grauaretur in onere probañ. si
directa esset lata contra eum. sufficit igitur si probat sua interesse
quod probat eo ipso quod est in possessione & nõ fuit citatus. C. si
per vim vel alio modo. l. fi. C. vnde ui. l. meminerint. & no. in l. si qs
in tantam. C. si propter pub. pensi. l. si deserta. & nota. in l. si miles. §.
j. ff. ex quib cau. ma. & hic per Innocen. & ĩ. de pignori. ca. ex lite-
ris. C. ne vxor pro marito. l. ob maritorum. C. de priuileg. fisc. l. j. ff.
de bo. dam. l. quinque legibus. C. de iure fis. l. facultas. libro. x. Nam
ignorasse præsumitur qui nõ fuit citatus. ut ff. de accusa. l. si cui. §.
4 iisdem. ¶ † Solu dicit gloss. quod non oportet quòd plene probet
de iniustitia licet appellet: sed sufficit probare semiplene. Tu dic
quando aut petit sententiam rescindi & debet probare plene. aut
petit sententiam sibi non pręiudicare & etiam quo ad quale quale
præiudicium: & non sufficit probare sententiam aut semiplene: &
tunc iudex appell. pronunciabit sententiam non facere præiudiciũ
5 non tamen rescindet eam secundum Innocen. ¶ † Quid ergo ope-
ratur ista appellatio a quali quali præiudicio. respon aut appellans
non possidet: & tunc scđm Inn. operatur vt interim differatur exe
cutio sententiæ non virtute huius summarię probationis cassetur
sententia nisi plene probet de iniustitia ſm Ber. & not. quod vbi
sententia facit quale quale præiudicium ibi idem operatur execu-
6 tio eius. † Sed nũquid executione interrumpitur possessio: dic vt ff.
de re iud. l. a diuo pio. §. sic eueniet. Et dic ꝙ sic si est discussum in
ↄtradictorio iudicio alias solo uerbo iudicis non interrumpitur
possessio nec ẽt per introductionẽ executoris. vt no. Inn. s. vt lit. nõ
7 cõtest. c. qm frequẽter. ¶ † Quæro vlterius ecce ꝙ sententia est exe
cuta ꝑ episcopo agẽte nũqd ꝑstabit agens cautionem defensionis.
Et videtur ꝙ sic. ff. de rei vẽ. l. is a quo ↄrium dicit gloss. ꝙ ibi erant
duo cõpetitores. hic autẽ unus iam vicerat & alter postea veniebat
posito primo iudicio iam in suo effectu: & ideo victor nõ grauaẽ
in onere cautionis cũ libere causam peregerit & victoriã reporta-
uerit secundũ lo. præterea ista cautio interponitur officio iudicis
mercenario. sed officium mercenarium non durat primo negocio
8 terminato. ut plene not. C. de iudi. l. j. ¶ † Inn. tractat materiã vtrũ
a sententia iam contra aliquẽ possit tertius appellare. de qua mate-
ria habetur. ff. de ap. l. ab executore. § alio condemnato. & l. a sentẽ-
tia in prin. & §. si hæres. & l. si separatim. §. sed cũ aduersus. Et habe-
tur ꝙ semper possit appellare: qa qui appellat approbat vt repro-
bet. vt l. 3. §. fi. ff. rem rat. hab. unde hoc ipso sua interest, sed contra-
rium est verum nisi re ipsa generetur præiudicium per sententiam
saltẽ tale quale. uel nisi vnus litigator sumat originem; vel effectũ
ab altero. vt ff. de pigno. l. si superatus. vel nisi in casibus specialibus.
vt in causa status. ff. de sta. ho. l. ingenuum. vel cum pronunciatur ali
quem esse vel non esse filium legitimum. ff. de lib. agno. l. j. in fi. vel
nisi sint consortes eiusdem litis. vt ff. de ap. l. si quis separatim. C. de
consor. eius. lit. l. 2 C. si unus ex pluri. e. l. j. ¶ Sed pone quod ille qui
9 appellauit renunciet appellationi nunquid tertius pro suo interes-
se poterit ap. resumere: & dicendum est quod sic si renunciauit col-
ludeñ. vel transigeñ. text. est not. in dicta lege. à sententia. §. si hæ-
res. & ff. de inoffi. testame. l. si suspecta. & C. de liti. authen. & si hæ-
res. sed nunquid ille qui lęditur consecutiue potest post duas ap-
pellatio. factas ab eo ad quem pertinet prima defensio & reiectas
appellare. respondeo aut sciuit a princ. & non potest appellare.
aut nesciuit vel vltima sententia sibi tantum innotuit. & tunc po-
test appellare secundum Innocen. & si vincit sententiæ retractabũ-
tur. & ↄsequenter victus per alium quod per se non potest conse-
qui. argumen. l. claudius. ff. qui pot. in pign. habe. ff. de inoffi. testa. l.
10 posthumus. §. si quis ex his. & l. pater filium. ¶ † Quæro an ista
appell. emergenti admittantur testes super retro testificatis. Et
dico quod non si sciuit appellator de processu. alias sic secundum
11 Innocen. ¶ † Sed nunquid ista appellatio tertij dicitur a grauami
ne vel à diffinitiua. respondeo si per eam est pronunciatum su-
per grauamine tollendo dicitur a grauamine. si autem super toto
rescindendo videtur appellare a diffinitiua. Ita intelligas Innocen.
& Bartol. in dicto. §. vno & in l. a sententia. 2. si hæres. & ibi per
12 Bartol. ¶ † Quæro an proprietarius possit impedire executionem
sententiæ late contra vsufructuarium vel econtra. respondeo
non: vt ff. de vsufruct. leg. cuiuscunque. §. si fundus. quia separatæ
possessiones sunt: quia omni iuri. infra dominium correspondet
sola possessio naturalis & non ciuilis. vt notat. in l. secunda. C.
vbi in rem actio. sed si proprietarius esset in plena possessione ciui-
li & naturali posset bene impedire: quia iuste possidet & naturali-
ter contra omnes præterquam contra vsufructuarium. vt no. ff. de

rei ven. l. fructus. ff. de condi. inde. l. indebiti. §. sed si nummi. & ad.
de quod no. s. de testi c. veniens. & per Bar. ff. de re iudi. l. a diuo pio.
§. si super. vbi declarat dictum Inno. in c. veniens de test. ꝙ executio
habet partes vna quæ iuris est: quia ius transfertur vel vsucapiendi
ius quod vocatur vsucapieñ. condictio & istam impedit tertius ex
proprietate veniens. alia quę facti est. i. nudę possessionis. & istam
non impedit nisi contradictorius possessor. & ita debet intelligi gl.
quæ est in. §. si super rebus. ¶ Item considera an isti contradictori
fuit generatũ pręiudicium ex processu & non admittetur ad cõtra
diceñ. C. vt in pos. leg. l. certa forma. aut non est generatum præiudi
cium & tunc admittitur si probet interesse. alias non. Item si admit
titur quis ad contradicendum etiam si ipso iure sit tutus: quia expe
13 dit sibi ꝙ de iure suo constet in iudicio. ¶ † Vlterius in nostro. c. tan
gitur quæ habeant executionem impedire tertio contradicente.
sed nunquid colonus vel inquilinus tertij possit impedire. respon.
deo sic si dominus suus non fuit citatus. vt l. j. C. si super vim vel
alio modo. Item si vnus iudex vult ex officio suo exequi sententiã
alterius hoc non potest in causa ciuili sed in criminali potest illo ab
sente. vt no. Bar. in l. a diuo pio de re iu. in fine. prin. & si vna ciuitas
confederata inuocat aliam ad execu. potest fieri executio alias non
ita intelligitur. l. non dubito. ff. de capti. & postli. re. Si alicui non pos
sidenti est adiudicata iurisdictio non dato executore admitteñ. ip-
sum in possessionem territorij an poterit ea per se vti contra sub-
14 ditos. dicit Bar. ꝙ sic. ff. de re iudi. l. miles §. qui iudicati. ¶ † An in
executione requiratur libellus. dicit Bar. ꝙ non etiam si propona-
tur actio facti. ff. de re iudica l. intra dies. Nam sibi qui protulit sen-
tentiam est notorium iuris & facti vbi non requiritur libellus. Sed
ecce tertius obiector est excommunicatus. respondeo admittitur
ad contradicendum si possidet: quia possessio facit eum reum. vt
15 instit. de interdic. §. commodum. ¶ † Sed pone statutum est Perusij
ꝙ sententiæ omnium iudicum exequantur per capitaneum an iste
sit nudus executor. respondeo non: quia habet generalem autorita-
tem non tamen cognoscet quid debuit pronunciari: sed quid sit
pronunciatum. ar. ff. de iureiu. l. non erit. §. dato. de hoc per Bar. in l.
a diuo pio. in prin. & ibi plene tractat an executor autoritate l. depu
tatus possit cognoscere de excep. & dic aut sunt tales except. quæ
non possunt ventilari in executione & potest de his cognoscere.
alias quare esset sibi data a. l. iurisdictio porro esset iurisdictio nu-
gatoria sed apparitor de nulla exceptione: cognoscit quia nullam
habet iurisdictionem & officium suum est vilissimum & non di-
gnum elegantia iurisd. ff. de iudi. l. fi. ¶ Sed an delegatus ad exequeñ.
potest in integrum restituere: dic ꝙ non. ff. de confes. l. cum fidei.
16 ¶ † Quæro quis iudex exequatur præceptum guarentigiæ. respon-
deo si est appositus locus soluendi iudex illius loci exequitur. ff. de
so. l. quæro. alias exequetur iudex loci vbi est factum præceptum ꝙ
executionem meretur. vt no. C. de bo. quæ lib. l. fin. §. necessitatem.
17 ¶ † Quæro an statuta laicorum habeant executionem paratam. re
spondeo sic si verba statuti dirigantur iudici. vt C. de edi. diui adri.
18 tol. l. fi. ¶ † Quæro quid si constat sententiam latam sed postea in ar-
chiuo publico appareat cancellata an mereatur executionem di-
cit Bar. ꝙ sic nisi appareat de causa cancellationis. Idem ait ꝙ etiam
si apparet de causa cãcellationis remanet infamis. ff. de re iu. l. acta.
19 per Bar. ¶ † Quæro iudex dixit condemnamus Titium in amputa-
tione pedis & plus vel minus vel aliter secundum formam statuti:
qualiter fiet executio istius sententiæ. respondeo fiet in eo quod
est certum. Nam capitulum alternatiuum non valet: licet Bar. aliter
20 dicat in l. iudex. ff. de re iudi. ¶ † Quæro in libello petita est compul
sio & iudex condemnauit: an ista sententia mereatur executionẽ.
respondeo nõ si est petita compulsio sola: quia libellus est ineptus.
secus si sit compulsio petita & condemnatio licet præpostere. Nã
ordo verborum reducitur ad ordinẽ intellectus & rationis. vt not.
Bar. ff. de re iu. si cum nulla. Quædam alia quæ dicunt doc. iuris ciui
lis vtiliter dicam in capitulis sequentibus. hæc enim quæ extra ordi
nem intersero pono ad vtilitatem canonistarum ne quid eis desit
21 quantum in me est. ¶ † Illud no. ꝙ verba sententiæ debent intelligi
sane ita ꝙ sententia adaptetur negocio & negocium sententiæ vt
sententia valeat & non pereat & sit iusta & non iniusta. vt singula-
riter no. in l. & puto. §. j. ff. fami. her. Item no. ꝙ iudex potest reser-
uare suæ dispositioni & declarationi ea quæ sunt apendices conse
cutiue sententiæ. vt ff. fami. her. l. item labeo. §. j & ibi bona glo. quæ
quotidie allegatur non tamen potest diuidere sententiam vt super
principalibus pro parte pronunciet pro parte reseruet. & dic vt
22 plene dixi. C. de fruc. & litis expen. l. terminato. ¶ † Quæro vtrum
possessor cõuentus hypothecaria teneatur restituere rem cum fru
ctibus. respondeo sic. Nam in hypothecaria veniunt fructus tanq̃
accessoriæ obligati. ff. de pig. l. si fundus. §. præterea. & hoc verum si
ad hypothecantem pertinebant fructus alias secus. non enim po-
tuit plus obligare quàm se pertineret. ff. de pign. l. si is qui. §. quod
dicitur. vnde si dominus fundi hypothecauit nudam proprietatem
suam non venient fructus: quia ad eum non pertinent nisi proprie
tas nuda que effecta esset plena. vt. ff. de iure dotium. l. proprieta-
rij.

23 rij ¶†Secundo quæro nunquid isti fructus veniunt in hypotheca
si sint consumpti bona fide. respondeo non: quia nec possidenter
nec dolo desierunt possideri. & si venirent extenuarent: etiam si
sors esset debita ex causa dotis. vt dicit illa lex not. ff de solu. l. titia.
24 ¶†Et vnum scias quòd fructus pignoris non extenuant sortem
nisi sint consumpti vel dilapidati. C de pigno. acti. l. ij. ff. sol. ma. l.
diuortio. §. ob donationes verbi gratia. si creditor debet recipere
mille ex mutuo & fructus ei restituti ascendunt ad valorem quin
gentorum. sufficit possessori residuum offerre & se liberare imo
plus quia tenetur primus creditor posteriori habentis causam á de
25 bitore iura credere. ff. qui potio. in pig. habean. l. mulier. ¶†Sed ec
ce quis habet duas hypothecas vtrum teneatur cumulare. respon-
deo non quia potest hodie intentare vnam cras aliam sed si simul
cumulauit non potest a cumulatione desistere & diuidere proces
sum: quia cumulatio futura voluntatis est: sed præterita necessita-
tis: & tunc intelligis. l. non est nouum. ff. de act. emp. quam ante nõ
26 intelligebas ¶†Extra quæritur si fiscus est principalis debitor vtrũ
debeat excuti antequàm veniatur ad pignorum possessores. respõ
deo sic: si habiliter & faciliter potest excuti: aliàs non est necessa-
ria excussio: quia ei qui soluendo non est: par est. vt. l. ij. C. qui satis. co.

CAP. XVIII.

1 *Curia est vniuersitas prediorum cum dignitate iurisdictione vel honorantia que omnia potest dominus curiæ vẽdere permutare & pignorare.*
2 *Patronum qui intentauit dicitur intentare vniuersalem actionem seu officium iudicis vniuersale.*
3 *Sententia contra absentem impeditum licet citatum ipso iure nulla est.*
4 *Sententia lata contra absentem qui comparere non potuit inualida est.*
5 *Archidiaconus an possit instituere.*
6 *Citatus si comparere nequeat an reuocetur sententia.*
7 *Legatus Papæ an possit retractare sententiam suam.*
8 *Delegatus Papæ an possit subdelegare post lit. contest.*
9 *Ecclesia an probetur esse patronalis per hoc quod prestiterit annuam pensionem.*
10 *Creditor an habeat ius præsentandi.*
11 *Ecclesiæ an possit inponi census postquam ipsa est fundata & constructa.*
12 *Creditor habens omnia bona sua obligata non potest præsentare & quare.*
13 *Proprietatem si vnus habeat alter feudum quis præsentabit.*
14 *Præsentans sine licentia superioris non potest variare.*
15 *Eps si alium instituit quasi legitime præsentatum peccat & tenetur.*
16 *Diffinitiua potest corrigi constito de errore per acta licet non appelletur.*
17 *Electio non confirmata aliter confirmatur si adiudicatur.*
18 *Electio canonica vnius non est necesse quod prius pronuncietur nulla quàm ad nullam electionem procedatur.*
19 *Electionem aduersarij mei si peto cassari & electionem in causa confirmari licet probem de non iure aduersarij nisi probem de iure meo succumbo nec cassabitur electio.*
20 *Libellus iste peto a te. x. ex causa mutui non obstante pacto de non petendo vel non obstante sententia nulliter contra me lata an procedat.*

CVm bertoldus. Probata cã iusta absentię re
uocatur sententia cõtra ab-
sentem lata maxime vbi apparet iudicem circumuentũ.
h. d. Et sunt duę partes. in prima processus narratio: in se-
cunda ibi licet autem. partis restitutio: auditoris datio: ipsius rela-
tio: & Papæ diffinitio suum motiuum continens. ¶Casus. bertol-
dus miles curiam suam pignori obligauit Petro militi pro certa
quantitate pecunię Petro mortuo successit ei nepos vacauit quę-
dam ecclesia patronalis ambitu dictę curię circumplexa ad quam
dictus nepos pręsentauit Dionysium clericum asserens quod ius
patronatus cum vniuersitate habebat & possidebat tanquam he-
res dicti creditoris: qui Dionysius clericus fuit inuestitus per archi-
diaconum de consensu dioecesani: Bertoldus hoc sentiens tanquã
dominus curię & verus patronus Titium sacerdotem pręsentauit
eidem dioecesano qui ad petitionem dicti Dionysij contradictoris
fuit repulsus. vnde dictus Titius conquestus est de dicto Dionisio
coram legato apostolicę sedis qui causam delegauit, & iudices de
legati receperunt attestationes: & dicto Titio non comparente
fuit dictus Dionysius sententialiter absolutus. qui Titius intra breue
tempus comparuit coram dicto delegato allegans iustam causam
absentię. qui legatus iterato commisit hunc articulum tribus iudi-
cibus qui subdelegauerunt vices suas qui vice commissarij dictũ
Titium repulerunt: vnde appellauit ad Papam. Et plura presuppo-
nuntur in facto. primo quod Titius causam absentię nõ plene pro
bauit. secundo qđ archiepiscopus putauit dictum Dionysium ple
ne probasse de iure pręsentan. & eius quasi possessione. tertio
quòd idem archiepiscopus putauit dictum Titium pro se nihil pro
basse. quarto quod dictus archiepiscopus putabat causam sibi re-
missam sufficienter instructam. Papa considerans quòd veritas pe
rire non debet per motiuum, vel opi. iudicis non ob. quòd causa
absentię esset minus sufficienter probata concessit auditorem qui
dicta motiua retulit Papę quibus examinatis competit per Diony-
sium non fuisse sufficienter probatum de iure vel de possessione
pręsentandi: licet esset probatum quòd ex quadam consuetudine
fuit dicto nepoti pręstitum quid annuum quod consueuit pręstari
patronis: vnde dictus archiepiscopus fuit circumuentus. item consi
derauit quòd erat probatum plene de intentione Titij. Item quòd
non erat causa sufficienter instructa: quia non plene nec etiam se-
miplene quia pro vna parte tantum & quia parum faciebant ad
causam illius attestationes. Quoniam igitur fundamentum iuris &
possessionis patronatus esset apud Bertoldũ adiudicauit dicto Ti-
1 tio ab eo pręsentato ecclesiam antedictam. ¶†In tex ibi curiam
not. quòd curia est vniuersitas prediorum cum dignitate iurisdi-
ctione vel honorantia quę omnia potest dominus curię vendere
permutare & pignorare cum possit quis esse dominus iurisdictio-
nis absque feudo. vt. s. de rescrip. significauit. & nota Bart. ff. de re
iudi. l. quidam consulebant. si autem habeant curiam in feudo. dic
vt in. c. j. de ca. qui curi. ven. col. x. & scias quòd ius patronatus non
est dignitas: quia si patronus haberet iurisdictionem posset resti-
tuere qđ falsum est: sed est quedã honorãtia & protectio & interdũ
2 vitę subsidiũ ¶†In tex. ibi, nepos rectus vel trãsuersa lis nõ est vis.
Ibi, cum vniuersitate. ar. quòd qui intentauit ius patronatus dica-
tur intentare vniuersalem actionem seu officium iudicis vniuersa
le. & ista propositio iuspatronatus transit cum vniuersitate, vera
est in alienatione. ff. de contrahen emp. l. in modicis. sed non est
vera in pignoribus. vt no. j. in glo per hoc patet. & ibi dicam. ¶In
tex ibi, voluntate. not. q id quod fit per voluntatem dioecesani vi-
detur per ipsum proprie fieri. ¶Ibi dominus fundi. hunc fundum
supra appellauit curiam. vel dic quòd erat pars curię. vt in c. j. qui.
mo feu. ami. Ibi, corporalẽ. no. qđ Arch. inuestiturã corporalẽ quę
ad se pertinet alij põt cõmittere facien. ¶In tex. ibi, qõnẽ. not. qđ
legitime pręsentatus ẽt antequã sit inuestitus: vel corporaliter in-
uestitus: põt petere iniuste pręsentatum vel inuestitum perperam
remoueri. quod est not. dignum. ¶Ibi, inspectis. nec enim potest
inspicere attest. titij cum eas non produxerit licet essent eis plenè
& legitimè factę. ¶Ibi, intra breue tempus hoc ideo dicit, quia in
purganda suspitione morę debet esse quis diligens. ¶Ibi iustam ab
sentię causam No. quod causa absentię debet esse iusta non friuo-
la. licet Accur. dicat, quod causa friuola excusat á dolo. vt not. in. l.
j. §. fi. ff si quis ius dicen. non ob. sed do non approbant illam glo.
3 ¶†In tex. ibi, nullius valoris. not. quod sententia contra absentem
impeditum licet citatum est nulla ipso iure. sed hoc ideo est, quia
causa non erat remissa sufficienter instructa Et quia iudex fuit cir-
cumuentus non per falsas probationes, sed quia errauit in iure, cum
putaret per acta esse probatum quod per acta non erat probatum.
tu dic quod iste archiepiscopus somniabat in parnaso: quia ista sen
tentia non est ipso iure nulla. vt. j. eo. c. fi. sed irritanda secundum
Ber. facit C. de rest. mil. l. ignorare ¶In tex. ibi, à vero patrono vers
patronus erat Bertoldus. Ibi adiudicantes. no. per adiudicationem
pręsentatos cõfirmari. dicit lex quod non est vis in apicibus verbo-
rum, sed in effectu. C. de test. l. quoniam indignum. C. de li. pręte. l.
ilj. iste tamen tex. est valde singularis. ¶In tex. ibi, committenti-
bus. no. quod commissarius potest subcommittere alteri. s. vnum
articulum qui magis consistat in facto quàm iurisdictione. Ibi, mi
nus solenniter, aliàs sufficiẽter. No. qđ aliud est probare mins sufficiẽ
ter, aliud nulliter. ¶Ibi, pro quodam iure not. q probatio sumpta
ex aliquo nõ concludit in alio qđ nõ est probatũ. ¶Ibi, cũ per atte
stationes Not. q iudicẽ esse motũ ex falsa cã probatur pacta. ¶Ibi,
vns tñ partis. no. q qui non videt totũ processum, nihil videt. ibi irri
tãdũ nõ dicit ipso iure irritũ: qa vt dixi, nulla probatio fuit falsa, sed
minus sufficiẽs. vñ licet iudex habeat falsum motiuũ etiã cõtra ab-
4 sentẽ, tñ sñia valet nisi retractet. Ber. i suffragio. ¶†No. q nõ valet
sñia lata cõtra absentẽ q cõparere nõ potuit. qđ dic. vt. ff. de re iu. l.
quęsitũ dicas ig. t no. qđ aut sñia fert cõtra absentẽ ex minus suffi
ciẽti probatiõe, & valet, & oportet appellare. aut ex falsa testifica-
tione & nõ valet ipso iure: aut ex falsa opinione iudicis, q putabat
eẽ probatũ qđ nõ erat, vel ecõtra, & tũc valet sed absens põt iuuari
per ap. vel in integ. resti. q duę vię habẽt se vt excedẽtia & excessa.
nã appło suspẽdit pronunciatũ ipso iure. & hẽt sua intrinseca diuer
sa. & electa vna via non tollitur altera. vt no. C. si aduer. rẽ iudi. l. fi,
vbi est gl. valde nota. & singularis & incipit. l. in rẽ pupilli. ¶Scdo
no. q minus sufficiens probatio mouet summũ pontificẽ ne veritas
pereat. ¶No. tertiò q vbi iudex est circũuẽtus, debet iterũ cogno
sci. ¶No. quartò, q cã nõ dicitur sufficienter instructa, nisi allega-
tiones vtriusq; partis remittantur. sic. C. de appell. l. ex iudiciorum.
¶No. quinto ex pręsentatione patroni acquiritur iuspatronatus
5 pręsentato, si patronus in pręsentatione persistat. Bar. ¶†Modo
venio ad apparatũ & quęro vtrũ Arch. possit istituere? & dic quod
non prout in instrumento ponitur pro collatione tituli nisi hoc ob-
tineat de cõsuetudine vel cõsensu epi. Ber. ¶Oppo. q ex lo a pręsenta-

sentatione nō possit præsentatus agere nisi vt sua præsentatio confirmetur:quia non habet ius in re sed ad rem.solutio, concedo tamen φ sicut potest agere vt sua præsentatio confirmetur:ita vt aduersarii infirmetur.¶ Opp.φ snia fuit ipso iure nulla contra Titiū nō citatum.so.imo fuit citatus ad sniam audiēdā quæ citatio debet esse legitima alias esset ipso iure nulla.ut C.de accu.l. si accusatori-
6 bus.ubi gl.no.¶† Quæro si citatus cōparere nequit.vtrum reuocetur sententia dicit Ber. φ sic. & ideo non est festinandum ad sen-
7 tentiam.vt s.de offi.dele.consuluit.¶† Quæro nunquid legatus Papæ possit retractare sententiam suam.dicit Ber.qđ non nisi per in integrum resti.ita φ in hoc nō plus potest legatus Papæ quàm alius
8 pedaneus iudex ut l.qđ iussit.ff.de re iudic.¶† Quæro utrum delegatus Papæ possit subdelegare post lit.cōte.quidā autem φ sic quasi dominus litis. tu dic qđ non efficitur dominus quia iā efficeret ordinarius:sed incipit habere plenū officiū post lit cōtest. ğ haberet ante.vt ff.de pcu.l.si reus paratus.& qa delegatus semper remanet delegatus:ideo vsq; ad sniam pōt eius mandatū reuocare. & iudicium soluitur.i. reuocatur a mandato solutionis. vt ff.iudi. sol.l. iudiciū soluitur.& ita debet intelligi qđ not. ff.de iu.om.iudi.l.& qa & in Spe. de iudi.dele.§.nam nūc.ver. sed nunquid dele.& dico qđ etiam de voluntate partium delegatus non subdelegat.C.de iud.l.a iudice. Not. qđ Papa curialiter loquitur dum dicit φ legatus fuit
9 circunuentus cum re vera fuerit parū intelligens ¶† Vlterius opponitur dicitur:hic φ ista ecclesia nō erat probata esse patronalis. per hoc φ præstiterit annuam pēsionē:qa & per hoc nō probatur dominiū qđ est no.dignū.¶ Sed ↄtra qa per actus particulares probatur vniuersitas iurisdictionis:ut no.ff.de testi.l.ob carmen. §.fin. & per partē probatur totū.ut not.ff.de leg.3.l.vxori suę sol.hic particularis cū vniuersitate non erat eiusdē rationis & conditionis qa non erat de natura iuris patronatus sed ex quadā incidentia præter
10 naturam secundū Bar.quod est no.dignū.¶† Modo quæro an creditor habeat ius præsentandi.& dico qđ nec ius nec possessionem habet nec cōsistit in iure spirituali.vnde si creditor expelleretur de ecclesia non posset intentare hypothecariā quæ nudā possess.aduocat.Ber.hic variat sed vera op est ius patronatus nō transeat cū vniuersitate pignoris sed bene transit cū vniuersitate vtilis dnij & directi scđm Inn & Host.sicut quęcunq; alia seruitus.& est ratio qa creditor nul ū debet habere cōmodum nisi tale φ possit cōputari in sortem sed præsentatio non potest in sortem computari quia non recipit recompensationem.ff.de præscri.verbis.l.naturalis.§.fi.C. de op.libertorū.l.Titius.ff.de leg.3.l.plane.el.2.§.fi. & est duplex ius patronatus vt dixi scilicet sacrū & prophanum,qđ in multis con-
11 sistit,ut plenè no.ff.de condi.inde.l.si nō sorte.§.libertus.¶† Quęro vtrū postquā ecclesia est fundata & constructa possit ei imponi census.rñ.nō,sed in fundatione eius fit cum autoritate episcopi &
12 nō aliter.Ber.¶† Venio ad ↄclusiones Inn.prima est φ creditor habens omnia bona sua obligata nō pōt præsentare qa,soluto debito remoueretur pręsentans,qđ est valde absurdū sed emptor & feudatarius possunt pręsentare.Inno.sed certe in feudatario est eadē ratio qa finito feudo remouetur præsentatus.vt ff.de pig.l.vectigali. quod falsum est:qa non remoueretur.& ideo melior est alia ratio. s.qa creditor nō debet cōsequi aliquod commodum lucratiuum. nā quędā quasi vsura est consequi aliquid vltra sorte,qđ nō extenuaret sortē.ff.si cer.pet.l.rogasti.§.si tibi.¶ †Quæro si vnus habet pro
13 prietatē alter feudum quis præsentabit.rñ.feudatarius qa ad eum pertinet vtilitas fructuum.¶† Secunda conclusio est quod pręsen
14 tatus sine licentia superioris nō potest variare. & ideo præsentatus implorat officium iudicis vt ecclesia vacans sibi conferatur secus in postulato antequam habeat assensum eiusa quo dependet postulatio:quia non habet officium iudicis supplicare debet Innocē. ¶† Idem ait episcopus peccat & tenetur si alium instruit quasi le
15 gitime præsentatum: & quòd talis perperam institutus debet remoueri.Innocen.Alia conclusio est quòd subdelegatus Papæ non potest alium subdelegare:vt det ei aliquam iurisdictionem:sed nudum ministerium puta scribēdi dicta testium bene potest sibi committere & per alium expedire.secus in eo qui esset subdelegatus ad testes recipiendos quia in hoc consistit iurisdictio. nam potest numerum testium restringere testem vacillantem capere.articulos & interrogatoria examinare & facere quæ subdelegatus subdelegare non possunt secundum Innocen.¶† Alia conclusio quòd diffini
16 tiua potest corrigi constito de errore per acta licet non appelletur imputet enim sibi ille qui admisit hunc ad probañ.hæc conclusio
17 est falsa.vt ff.de arbitris.l.qui arbiter. ¶† Alia conclusio est quod electio.non confirmata aliter confirmatur si adiudicatur cum ra-
18 ro alibi reperitur. ¶† Alia conclusio quòd non est necesse quod electio vnius canonica.idest,nulla prius pronuncietur nulla quam ad nullam electionem procedatur.¶ Adde quod not. Bartol.ff.de
19 re iudi.l.conquerebatur.¶† Alia conclusio quòd si peto electionē aduersarii mei cassari & electionem in causa confirmari licet probem de non iure aduersarij nisi probē de iure meo succumbo nec cassabitur electio & in fi.dat pro regula quòd nunquam recipitur libellus cum adiec. quæ aduersario obest & sibi non prodest. ¶ Et hoc idem dicitur de positionibus & probat.secundum Inno. & per consequens de sententia ferenda quod est not. dignum &
20 est casus.ff.de rei ven.l.si non speciali.¶† Idem ait quod procedit libellus iste peto a te. x. ex causa mutui non obstante pacto de non peteñ.vel nō obstante sententia contra me nulliter lata:qaqs possit simul agere & replicare.Ista igitur causa nō obstāte obtinet vim replicationis quamquam videatur de subtilitate iuris qđ nō possit prius replicari quam reus excipiat.Idem ait qđ qui intentat nullitatem aliquam semper debet causam exprimere.

C A P. XIX.

1 *Papa solus dispensat contra ordinem iudiciorum non alius.*
2 *Interlocutoria Papæ an faciat ius generale.*
3 *Situatio in volumine statutorum an sit de esse statuti.*

IN causis. Ordo iudiciorum seruandus est nisi Papa dispenset ex causa. hoc dicit. ¶ No.quòd interlocutoria Papæ seruanda est per alios inferiores tanquam quędam forma sub regula iuxta il
1 lud a boue maiori discat arare minor.¶† Not. secundo quod solus Papa dispensat contra ordinem iudiciorum non alius etiam legatus de latere.ff.de offi procon.l.nec quicquam.§.fin & not.in clę pæ.de verb.sig. in clemen.Not.quod dispensatiuè factum non est ad similia pertrahendum quia est contra ius commune.& ex hoc sequitur quòd omnes dispensationes sunt stricti iuris.ff.de consti.
2 prin.l.j.¶† Quæro vtrum interlocutoria Papę faciat ius generale. respondeo sic si est redacta in codicibus sacrorum canonum alias constitutionum alias non secundum Ber.& Innoc.¶ Quid in diffinitiua.respondeo si non apparet scriptura non habet vim legis qa de obseruantia legis est scriptura.Alij dicunt quod scriptura est de ipsa substantiali forma legis quia alias paucis innotesceret.argu.C. quomodo & quando iu.authen.qui semel. vide quod not. in proœmio.cle.C.de legi.l.humanum.ff.de legi.l.de quibus.§.fina.Bald.
3 ¶† Quæro vtrum situatio in volumine statutorum sit de esse statuti & videtur quod sic alias enim non esset statutum sed quędam reformatio extrauagans ad cuius obseruantiam non tenetur rector ciuitatis qui iurauit seruare statuta.ff.de re iudi.l.cum prolatis facit C.ne fi.pro patre.auth.habita.in fi.vel dic φ statuta dicūtur ea quę fiunt causa perpetuę iurisdictionis.Reformationes vero dicuntur fieri prout res incidit in ciuitate Perusij sunt duo concilia vnū maius aliud minus.in maiori fiunt;statuta quæ debent redigi in volumine statutorum sicut est ecclesiarum artificium cui præstat autoritatem magistratus in concilio congregañ.Aliud est concilium decurionum cui nō interuenit magistratus sed soli decuriones.& illud quod statuitur per eos vocatur reformatio quæ non potest derogare plebiscito. vnde dicunt doc. quod reformationes non derogant statutis nisi decuriones habeant arbitrum a populo.ff.de decre.ab or.fa.l.ambitiosa.

C A P. XX.

1 *Excipere qui omittit vel postquam excepit facit actum contrarium renunciare videtur.*
2 *Sententia secunda contra primam est ipso iure nulla.*
3 *Abbas non est quis vocandus ante benedictionem sed electus.*
4 *Sententia contra sententiam quare est nulla.*
5 *Exceptiones ante lit.contest.quo ordine debent opponi.*
6 *Exceptio suspitionis semper debet esse prima in ordine.*
7 *Exceptiones simul propositæ nunquam intelliguntur præpostere.*
8 *Ordo necessarius magis inspicitur quam ordo verborum.*
9 *Sententiæ quæ dicantur contrariæ.*

INter monasterium. Tenet secunda sententia diffinitiua lata contra primam si de prima nō fuit exceptum nec appellatum a secunda.h.d. Et diuiditur in quatuor partes.primo ponit thema decisum.secundo causam diffinitionis & causas causæ.tertio soluit quoddam obstaculum.quarto diffinit. secunda ibi cum constitit,tertia ibi non obstante,quarta ibi factum priorum.¶ Casus. vacante monasterio sancti Leodij monachi elegerunt vnum ex his monachis in abbatem & dum peteretur confirmationem monachi sancti Antonii se opposuerunt dicentes illam electionem infirmandam eo quod debuit fieri de monasterio sancti Antonij quare diœcesanus neutrum volebat confirmare Papa committit

commisit ad impetrationem monachorum sancti Leodij causa in
quibusdam iudicibus coram quibus lite contesta.& testi recep.mo
nachi sancti Antonij ad alios iudices impetrarunt literas in quibus
suspitionem priorum iudicum allegabant vnde coram primis iu-
dicibus proponebant reuocationem primi rescripti suspitionem
iudicum & quasdam alias exceptiones friuolas quas primi iudices
admittere noluerunt & pronunciauerunt pro dicto electo. vnde
fuit appellatum ad Papam coram Papa proponebatur quod dicta
sententia fuit lata contra aliam diffinitiuam sententiam alio tem-
pore latam. Papa considerans qđ primum rescriptum non fuit re-
uocatum per secundum quod non faciebat mentionem de proces
sibus nec de priuilegiis. Item quod exceptio suspitionis non fuerat
opposita ante litis ingressum nec alię declinatorię vnde videbatur
eis tacitę renunciatum. Item quod non appatebat de sententia pri
ma quæ non fuerat ostensa. Item si fuisset ostensa non patrocinaba
tur tanquam nulla. Item quod sub prætextu nouorum instrumen-
torum non debet sententia retractari confirmauit sententiam pri-
morum iudicum electo munus benedictionis impendens saluo iu-
re diœcesani. In textu ibi commissione impetrata per illos qui ele-
gerunt. ¶ Ibi suspitionis. Nota quod literę impetratę ad iudices sus
pectos sunt aliquę. ergo processus iudicis suspecti est aliquis. ¶ Ibi
nouorum, ratio est quia esset præposterum finito negocio audire
probationes partium. ¶ Ibi per vltimam impetratā per illos qui se
opposuerunt. Ibi ante lit. ingressum, idest, ante aliquem actum per
quem iurisdictio cōprobetur. ff. de iudi. l. sed si susceperit. ¶ In tex.
subeūdo. s. litē ɔtestādo nō .n. per quēlibet actū qs ɔsentit in iudicē.
vt no ff de iudi. l nō videt in iudicē. C. de spon. l. fi. per Cy. vbi dicit
1 Cy. qđ qui fundat psonā sui ꝓcuratoris per satisdationē non ideo
fundat iurisdictionem. † In tex. ibi renunciasse no. quod qui omit-
tit excipere vel postquam excepit factum actum contrarium renū
ciare uidetur. ¶ In tex. ibi & processui no. non valere rescriptum si
non fit mentio de processibus. ibi dicebatur. modo coram Papa.
ibi post habita quia nō retinebat. ibi alioquin. i. & si tenuisset. ¶ † In
2 tex. ibi imputetur. not. quod in hoc verbo stat virtus huius c. quia
malitiose & dolose fuit exceptū de prima sententia vel per dolum
vel malitiam non fuit producta coram ipsis iudicibus & hoc est
a valde notandum qa sñia secunda contra primam est ipso iure [a] nul
la vt C. qñ prouo. nō est necesse. l j. & tamen propter dolum i. mali
tiam redditur aliqua ſm Host. Dicit Accur. quòd diffinitiua lata cō
tra diffinitiuam a qua prima sententia non est appellatum non valet
etiam de consensu partium vt no. C. de trans. l. si diuersa quia vigor
judiciarius non potest per pactum rescindi quæ glo. non est alibi.
& ꝙ illa gl. sit vera probatur pluribus rationibus. ¶ Prima ratio est
qa sententia est facti nam omne qđ tollit aliqd ope exceptionis &
non ipso iure est facti. sed si ipso iuris esse dicitur vt l. si vnus. §. pa-
ctus ff. de pac. sed factę causę pro infectis haberi non possunt quia
vt ait Aristoteles hoc solo priuatur Deus ingenita facere quæ vtiq;
facta sunt. Idē ait noster iurisconsultus. in l ī bello. §. factę. ff. de cap.
& postli. re. ¶ Scđa ratio est quia causa est sopita videlicet consum
pta per absolutoriam vel consummata per cōdemnatoriam & ha
bito vltimo fine nihil restat explicañ qui finis dicitur quid vltimū
vel quid optimum secundū philosophum. & ideo consumptum
resuscitari nō pōt. ff. de sol. l. qui res. §. aream. ¶ Tertia ratio est qa
non potest cōsensus partium tollere ius publicum. nam sñiæ pro-
latio & eius vigor & uirtus iuris publici est & ex iurisdictione depē
det quæ non potest dari vel auferri pactis priuatorum. ¶ Quarta rō
est, qa cōtrarium imperium iudicis cōsistit in officio mercernario
qđ non durat extincto principali: quia non stat per se. ut l. termina-
to. C. de fruct. & lit. exp. ¶ Quinta ratio est quia non valet compro
missum post rem iudicatam, nec transactionē: & tñ ibi, interuenit
consensus. ff de cōdi. inde. l. eleganter. §. si post. ¶ Sexta ratio, quia
posterior sñia est lata sine libello, & sine ordine iudiciorum qui nō
potest in tāto vel in toto omitti: etiā de ɔsensu partium: vt not. s̄. de
offi. delega. de causis. Nec obst. ꝙ quidam dicunt, ꝙ libellus potest
omitti: quia libellus non est de ordine necessario, sed petitio bene
est de ordine necessario vt l. fundus. ff. communi diui. ¶ In contra-
rium videtur ꝙ illa glo. sit falsa. Nam dato ꝙ secunda sententia es-
set nulla, tamen cosensus facit eam aliquam. ut no. in l. 2. C. commu
nia vtriusq. iudi. Pręterea per sententiam fit nouatio. vt C. de vsu. rei
iu. l. fi. Item constat, ꝙ sententia potest nouari. ff. de reg. iur. l 4. §. si
ex conuentione. ff. de mino. l. minor. 25. an. cui fideicom. Item ac-
cepto ferri. ff. de dona. l. si in stipulatum. Item potest abradi & cas-
sari de partium voluntate. ff. de re iudi. l. acta. Item per actum retro
similem potest ab ea recedi, id est per nouum libellum & nouas
probationes. text. est in l. duobus ff. de excep. rei iudi. Item videtur
casus in nostro. cap. nam qui nō excepit de re iudicata, consentire
videtur & in isto consensu cōsistit vigor potioris sententiæ. tex. est
hic valde not. solu. vt contrario imperio iudicetur non valet con-
sensus: si interuenit iudicium retro simile & solenne, tunc subdi-
stingue, aut per primam sententiam non potest reduci in priorē
statum vt in causis criminalibus. & ibi irrogatur infamia & tūc stat
primæ sententię: aut per primā potest reduci in pristinum statū &
tūc statur sententię posteriori præsertim vbi interuenit culpa acto
ris qa denuo egit & in secunda succubuit cū vicisset in prima. & iste
3 est casus no in d. l. duobus. ¶ † In tex. ibi, instrumentorum. no. qđ di
citur instrumentum. Ibi, munus benedictionis. not. hic Hostien. ꝙ
4 ante benedictionē non est quis vocādus abbas, sed electus. ¶ † Quę
ro ad euidētiā, quare sñia cōtra sñiam est nulla. rñdeo qa nō durat
instantia ſm Bart. vel finis litibus imponatur. ff. de iu. l. si prætor. in
prin. & hæc exceptio nullitatis potest opponi quādocūq;. fallit pro
pter dolū & malitiā opponentis. simile. ff. de arb. l. de rebus. in fi. &
est alia ratio, qa non potest reddi ratio quare scđa sententia tollat
primam, & nō prima scđam porro prima iam fecit qđ per aliam fi
eri non potest: sicut dicimus in acceptilationibus cōtrariis. ut not.
5 ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. ¶ † Quęro quo ordine debeant opponi
exceptiones ante lit. cōtest. hoc dico qa post litis contesta. nullus
est ordo opponendarum. respōdeo videtur ꝙ primò debet oppo-
ni exceptio contra rescriptum. secundò exceptio suspitionis. ter-
tiò exceptiones procuratoriæ vel similes. quartò aliæ declinatoriæ
sari, vt ex ista litera colligi videtur. nàm si quis proponeret excep-
tionem declinatoriā præposterè, videtur proponendo posteriores
antea pręponendis pręiudicare prioribus propter consensum taci
tum. namqui opponit vult pronūciari super obiectis. & cōsentiē-
6 do in processibus consentit etiam in iudicem. ¶ † Sed In. dicit, qđ
exceptio suspitionis semper debet esse prima in ordine, nō excep-
tio cōtra rescriptū etiam si sit exceptio falsi: qa exceptio suspitio-
nis nō desiderat sentētiam iudicis suspecti: aliæ vero interlocuto-
riā desiderāt ut C. de iudi. l. apertissimi: & præmissa hac exceptione
suspitionis nō est postea vis quo ordine proponat alias cum & si-
mul possit proponere oēs alias. ¶ Nam qui excipit nō dicitur elige
re sed cumulare potius. arg. insti. de excu. tu. l. si plures. tu dic ꝙ si re
scriptū est funditus falsum ista debet esse prima in ordine qa qui op
ponit hāc exceptionē negat funditus iurisdictionem. sed ille qui di
cit iudicē suspectū nō negat funditus iurisdictionem. porro si iu-
dex est funditus falsus nec cognoscere nec pronunciare potest. di-
co etiam qđ si proponūtur tales exceptiones cū protestatione qđ
opponens nō intēdit iu iudicē cōsentire nisi quatenus iuris ordo
postulat & requirit qđ non obstet harū exceptionū præposteratio
qa nō intelligit cōsentire tacite qa cōtrariū protestat expræsse vt l.
7 qui aliena. §. celsus. ff. de acqui. hęre. ¶ † Dicit Bart. ꝙ exceptiones si
mul ꝓpositę nunq̃ intelliguntur præposterę qa semper intelligitur
ꝙ ordo iuris seruet. Et hoc est notabile vt ipse no. ff. de re iudi. l. q.
l. quidā cōsulebat. & saluādo ipsum dic ꝙ debet intelligi qñ propo
nitur cū ꝓtestatione als diceret falsum & cōtra glo. Bar. & Inn. Sed
si seorsum opponunt puta vna hodie alia cras. tūc Ber. confitetur
8 dictum Inn. esse verum qđ ego dixi de simul propositis. ¶ † Consi-
dera qa magis inspicimus ordinē necessariū quam ordinem verbo
rum sicut glo. dicit quādo appellatus vtitur verbis his dico. senten
tiam nullā & si qua est appello nā licet verbum appello post pona
tur: tamē suspendit pronunciatū tanquam verbum principale. nul
litas autē venit incidenter & fatalia appel. sunt fatalia nullitatis non
ex natura nullitatis sed ex natura incidētiæ vt dicit glo. in l. j. C. qñ
prouo. nō est necesse in glo. sic etiā versi. maxime. quę glo. non est
alib. Itē qđ nō semper attenditur ordo verborū probatur in l. talē.
ff. de hæredi. insti. Item no. ꝙ qui eligit vnū ex incōpassibilibus ad
aliud redire non potest vt C. de cōdi. l. fi. & si succumbit in propo-
sito non tamen redit ad oppositum cum tacite renūciauit. dicit lex
via quā quis eligit hæc sibi pateat. ff. qđ me. cau. l. si mulier. in prin.
9 ¶ † Quæro quæ sententiæ dicantur contrarię. respon. ille quæ sup-
ponunt contradictoria in eodem subiecto. sed quando circa diuer
sa facta vel tēpora vel diuersas res ibi nō est contradictio vt plene
dixi in l. j. C quando prouo. non est necesse. Et hic per Ioan. And. Et
adde qđ idem subiectum intelligitur qđ habet necessarium conti-
nuationem in esse suo vel habet continuationem naturalem vt no.
ff. de iureiuran. l. qui iurasse. §. si pater. & l. eum qui. §. in popularibus.
& ff. de excep. rei iudi. l. si à te. in prin.

ADDITIO.

a ¶ Vide qđ vult Bar. in l. cū procurator. §. j. secūda co. ff. de oper. no. nun. dū allegat. d. l. j. hic allega. & vide Pau. de Cast. consi. 17. in tertia col. & vide Ale. in l. si diuersa. 3. col. post glo. magnam ibi in fin. C. de transac.

CAP. XXI.

1 *Pars vtraquæ vbi fundat suam intentionem iudicatur pro illo cuius iura sunt potiora.*

2 *Pars vtraquæ si probat per duos testes de veritate pars tamē vna habet pro se famam alia non an verum sit qđ adiectio famæ faciat probationem prævalere.*

3 *Papa pronunciat in causa sua non tanquam sua sed tenquam partium.*

Suborta.

SVborta. Tenet sententia lata contra priuilegiū ostensum vel non ostensum si ab ea nō
fuerit appellatum vel supplicatum. Et tria facit pri-
mo præmittit processum & sentētiā super possessorio
ibi verum. secundo committit ipsius excusationē & causam super
petitorio. tertio ibi iudicibus petitorium diffinit diffinitiuum mo-
deratur & quoddam soluit obstaculū. ¶ Casus. inter episcopū Mel-
deñ. & monasterium attrebatense erat quæstio qa episcopus dice-
bat dictum monasteriū sibi subiectum: monasteriū dicebat se exē-
ptum per priuilegium Innocē. Papæ secundi. pars episcopi dicebat
episcopum spoliatum & quia hoc constabat per confessionem:
Papa mādat quod episcopus restituatur in quasi possessione & re-
stitutus fuit & sic sopita fuit causa possessorii iudicij. verumtamen
monasterium ostendit priuilegium exemptionis. Papa commisit
causam quam iudices remiserunt instructam ad Papam & quia cō-
stituit Papæ qđ rationes episcopi erant potiores adiudicaui ei sub-
iectionem præfatam saluo iure romanæ ecclesiæ. Sed de hoc mona
sterium conquærebatur cum ostenderet priuilegium libertatis. Pa
pa respondet quod contra illud priuilegium fuit per Alexand. iudi
catum & aut illud priuilegium fuit ostensum Alexandro & videt
ipsum reprobasse iudicando contra priuilegium aut non fuit osten
sum & sic non fuit iudicatum contra priuilegium sed contra priui-
legiatum. tamen sententia valuit & prętextu instrumenti de nouo
producti non debet retractari. hoc dicit. ¶ No. qđ confessio procu
1 ratoris non nocet domino. ¶ † In tex. ibi partis. i. procuratoris mo-
nasterii. Ibi restitutionem nota. qđ spoliatus ante omnia debet re-
stitui & tamen non propterea monasterium debet a sua libertate
destitui & sic delictum conuentus non nocet ecclesiæ quod est no-
ta. ¶ Item nota possessorium recuperandæ præferri causæ liberali
licet causa status sit præiudicialis. C. de adulte. l. quoniam Alexan-
drum. ¶ Item no. quod possessorium probatum statim est executio
ni mandatum ¶ Item not. quòd petitorium prævalet in fi. sed pos
sessorium prævalet in ordine. ¶ Item tex. ibi efficaciores nota. qđ
vbi vtraq; pars fundat intentionē suā iudicatur pro illo cuius iura
2 sunt potiora[a] sic. s̃. de postu. præla. c. bonæ. el. ij. & ibi de hoc. ¶ † Itē
nota. qđ aliquid additum tali facit illud magis tale. & est argu. qđ si
vtraq; pars probat per duos testes de veritate tamen vna pars ha-
bet pro se famam alia non, quod adiectio famę faciat probationē
prævalere quod verum puto si fama sit vestita rationibus secus si
sit nuda fama. arg. s̃. eo. titu. c. sicut nobis § verum. quia nuda fama
non ponitur inter genera probandi vt not. Bar. ff. de quæsti. l. de mi
nore. §. tormenta ¶ In tex. ibi ita tñ not. ꝙ Papa ꝓtestatur de iure
suo item protestatio debet ꝓmitti. ¶ Itē not. ꝙ priuilegio libertatis
nullus pōt renūciare in præiudicium Papæ. ¶ In tex. ibi replicasse.
no. quoties vnum cōtrariorum approbatur reliquum reprobatur.
Ibi retractari not. qđ sñia retractat priuilegium nō ecōtra. ¶ No. ꝙ
nemo intelligitur approbare qđ ignorat nec etiā reprobare. In tex.
ibi in iudicio præsentatus no. ꝙ persunctoriæ fit extra iudicium nō
considerari qđ est no. ¶ In tex. ibi si noluerit no qđ iustitia non red
3 ditur nisi petenti. ¶ † Not. in isto. c. qđ Papa pronunciat in causa sua
nō tanquā sua sed tanq̃ partium qđ est bene notandū. ¶ Itē not. ꝙ
per priuilegiū exemptionis Papa acquirit ius. i. exercitium imme-
diate subiectionis licet de plenitudine potestatis omnes ecclesiæ
sint sibi immediate subiectæ. ut no. in c. bonæ. s̃. de postu. præla. ꝑ
Inno. & adde qđ quædam iudicia non possunt sæpius moueri vt iu-
dicium fami. herci. & in isti sententia in parte hæreditatis lata facit
ius in alia parte inter easdem personas. ff. de excep. rei iud. l. si inter
me & te, quædam possunt interim moueri & sententia non facit
ius in alia specie. ar. C. de iudi. l. licet. nec alii personæ præiudicat. ff.
de rei ven. l. inter officiū. & hic dicit Inn. ꝙ sententia cōfirmans vel
infirmās primam sententiam latam per iudicē appellationis est ali
qua licet appellatio cursu tp̄is sit deserta. Host. contra qa lapsus tē
poris ratificat suā de hoc no. in c. si appellationem. ĩ. eo. in. cle. dic
ꝙ opi. Inno. est verā si dubiū sit an sit deserta. ff. de condi. inde. l. ele
ganter. §. si post. sed si est certum ꝙ est deserta non valet senten-
tia maxime infirmatoria, ff. de excu. tut. l. scire oportet. §. conse-
quens similis quæstio formatur per Dyn. insti. de actio. §. rursus.

ADDITIO.

a ¶ Adde vidēdū notat ꝑ Ale. ↄsi. 108. in 4 vol. & aliquid in simili ꝑ Felyn. in
proe. decreta. col. 7. in primo. & Cępo. consi. 19. & consil. 62. col. 9. & Barba.
consi. 14. col. 12. in fi. volu. 2.

CAP. XXII.

1 *Iurare cogitur ille contra quem fit inquisitio.*
2 *Processus nomine continetur processus & sententia.*
3 *Monachi & canonici regulares admittuntur ad denunciandum pro statu mo-
nasterij & possunt etiam procuratorem constituere.*
4 *Conspiratores non sunt idonei testes.*
5 *Conspirator tanquam criminosus repellitur an omni testimonio.*

CVm. I. & A. Retractatur sententia a qua nō fuit
appe latum si cōstat testes ad quo
rum dicta tantum lata fuit fuisse conspiratores. h. d. In
prima facti narratio & processus. in secunda diffinitio
nis commissio secunda ibi quia vero. ¶ Casus. canonici sancti Dio
nysij nomine suo & canonicorum denunciauerūt eorum abbatem
domino Papæ super dilapidatione periurio symonia & quibusdā
alijs criminibus de quibus abbas erat diffamatus. Papa delegauit
causam & mandauit quòd iudices delegati accederēt ad monaste
rium personaliter & tam in capitæ quàm in membris corrigerēt
corrigēda & statuerent quæ viderint statuenda. Qui iudices rece-
perunt iuramenta abbatis & canonicorum tandem abbatem ab ad
ministratione sentētialiter remouerunt correctione mēbrorum
dilata a qua sentētia procurator abbatis appellauit ad Papam & in
causa appellationis allegabat nullitatem eo quia nō esset lis conte
stata & iniquitatem eo quod esset depositus per testamētum con-
spiratorum & antequàm testes essent publicati: Papa mandat pro-
cessum irritari si soli conspiratores deposuerunt cōtra abbatem.
si vero ipsi & alij probauerunt processus cōfirmatur. quo autem
ad alios. i. quo ad membra contra quæ isti nō erant conspiratores
dicit Papa quòd isti testes recipi potuerūt. ¶ In tex. ibi quorundam
& etiam sua secūdum Hostien. ibi in capite. i. abbatem. Ibi in mem
bris. i. monachos siue canonicos regulares ipsi⁹ monasterij. ibi abba
1 tis & canonicorum ¶ † No. quòd ille cōtra quem fit inquisitio iu-
rare cogitur de quo. ĩ. de acc. c qualiter & quando. el. ij. ¶ Ibi dila
ta not. quod qñ sñia tangit plures circa vnū pōt ꝓnūciari & circa
alium vel alios differri. ff. de iudi. l. non idcirco. ¶ In text. ibi sñia er
go non a grauamine qđ est cōtra no. in pen. §. ¶ Ibi procurator ab
batis & sic no. ꝙ in causa inquisitionis pōt constitui ꝓcurator. Ibi
lit. non contest. hoc non nocet vt. s̃. vt lit. contest. qm̄ dicit Pet. &
idem Ab. ꝙ in generali inquisitione non fit litis contestatio. in spe
ciali vero vocatur is contra quem inquiritur qui si negat habetur
pro contestatione vt hic. Si vero est contumax procedi potest
cōtra ipsum. vt. d. c. qm̄. §. sunt & alij. Ioā. An. ¶ Ibi conspiratorum
hæc est valida exceptio tunc ideo distinguetur super ea. ¶ Ibi mi-
nime plublicatus not. ꝙ valet sententia lata secundum attestatio-
nes nō publicatas & hoc raro alibi reperies. & glo. Accur. dicit cō-
2 trarium. C. de sentē. & interlo. l. ꝓlatā. ¶ † In tex. ibi secuti. i. se fun-
dātes super dictis earū. Ibi irritātes ꝓcessum. noīe processus conti-
netur processus & sñia quia sentētia est de processu & irritato pro-
cessu irritatur sñia. & sufficit ꝙ iudex appellationis dicat irritamus
ꝓcessum licet nō dicat irritamus sñiam qa per ↄñs venit sñia. Ioā.
An. qđ est no dignū. Ibi per aliorū dicta. no. ꝙ vtile testimoniū per
inutile nō vitiat. ¶ In tex. ibi sufficienter ergo si vnus testis esset cō
spirator alter nō sñia rescinderet qa vtile ꝑ inutile nō vitiat. ¶ Ibi
cōtingebat no ꝙ nō nocet vitiū testiū qđ nō tāgit opponētē. ¶ Ibi
cōspiratores vide qđ no. de ver. sig. c. cōstitutionē lib. vj. per Arch.
3 de offi. ordi. qa pleriq;. per Arch. ¶ † No. monachos & canonicos
regulares admitti ad denūciandū pro statu monasterij & ēt pñt ꝓ-
curatorē cōstituere qa in causa ꝓpria. nā is q suo noīe habet actio
nem pōt cōstituere ꝓcuratorē ff. de iniur. l. sed si vnus. §. ꝓcuratorē
quę regula alibi ita clare nō reperit No ꝙ non sufficit eligere ali-
4 quos testes nisi eligant hi in qbus vis ꝓbationis consistit. ¶ † Nota.
conspiratores non esse idoneos testes. ¶ Nota processum diuidi
no. casum in quo religiosus pōt suo noīe & alieno iteresse iudicio
& tñ lex dicit ꝙ in actione populari q nō pōt ꝓprio noīe agere nō
pōt constitui ꝓcurator. vt ff. de ꝓcu. l. 13 in popularibus. sed nos nō
sumus hic in actione populari. ¶ Opponit ꝙ isti iudices non po-
tuerūt deponere abbatem vt in. c. in singulis de sta. mo. sol. hic nō
erāt simplices visitatores sed iudices delegati q habēt potestatem
admonēdi. Nam corrigere hoc importat. hoc idē importat verbū
statuerēt. ¶ Et not. ꝙ Ber. intelligit ꝙ in c. nostro fuit appellatum
ab interlocutoria qđ supponitur ex eo ꝙ lis nō fuit hic cōtestata
5 tu dic ꝙ fuit appellatū a diffinitiua sñia amotionis. ¶ † Oppo. quod
cōspirator tanq̃ criminosus repellatur ab omni testimonio. Ber. di
cit ꝙ non repellit in totū qa facit præsumptionē non plenā fidē tu
dic ꝙ hoc crimē non tangebat statū ecclesię sed solū statū ꝓlati. vt
est cōspirator criminosus simplr sed suspectus qđ est bñ no. Dicit
Inno. ꝙ isti cōspiratores testes nō repellunt ↄ alios qa alij nō exce-
perūt de cōspiratione vel est specialę in cā inquisitiōis sup statu ec
clesiæ & ↄ diffamatū s̃m Inno. ¶ Not. hic Innocē. ꝙ etiā ad defen-
sionem laici monachus potest esse ꝓcurator nec pōt aduersarius
obijcere ꝙ nō vertatur vtilitas ecclesiæ qa huius litigatoris non in
terest quęrere vtilitatē ecclesię. ¶ Not. ꝙ monachi possunt consti-
tuere procuratorem vnum ex seipsis.

CAP. XXIII.

1 *Damnatus de leui furto an sit infamis.*
2 *Episcopus an possit dispensare super facto.*

3 Episcopus

3 *Episcopus videns se errasse an si vult possit restituere famę.*
4 *Papa an possit laicum in integrum restituere.*
5 *Populus an possit restituere famę.*
6 *Transgredienti parum de facili ignoscitur.*

CVm te. In isto.c.erat iniuria vilipensionis non afflictionis.iniuria verbalis potest esse ita grauis ꝙ meretur pœnam corporalem:insti.de iniur.§.poena.¶ Condemnatus actione iniuriarum est infamis. sed si iniuria est leuis Papa de facili restituet eum famæ.argu. ga de minimis non est curandū.ff.de conditio.& demonst.l. quamuis. ff. de ędil. edic.l.euidens.Et ideo rector ciuitatis non est de minimis sindicandus.& est arg. ꝙ de minoribus non est fienda scrupulosa in quisitio propter liberum arbitrium voluntatis qđ natura hominibus tribuit.ff.de lega.j.l.si seruus vetitus. vnde leuissime culpę peccata venialia non mortalia vt hic. adde secus si est grauis ga Princeps raro consueuit restituere ad famā dānatum de crimine enor-
1 mi.ff de postu.l j.§.de qua.vbi etiā not.multū singulariter.¶ † Quęro vtrum damnatus de leui furto sit infamis.respon. sic etiam de furto vnius anseris & hoc ga verisimile est ꝙ maiora furaret si posset & ga est in dolo.& vbi dolus ibi facinus.ff.de act. & oblig. l.ser-
2 uus not.in omnibus.ff de reg.iur.l.ad ea.¶ † Sed an episcopus possit dispensare.respon.sic ante sententiam non post.ff.de fur. l. non potest.in verbo damnatum.nō dicit damnandum.ff.de infa.l. quid ergo.§.pęna grauior.nam solus Princeps restituit ad famam iuris & cętus Cardinalium.Innocen. ad famam autem facti restituunt
3 boni mores arg.C.famil.her.l.in ipsius. ¶ † Sed quid si episcopus videns se errasse vult restituere famæ.rn.non potest nisi faciat corā se a iure ordinario peti restitutionem in integrū & istud erit bonū remedium vt d.§.de qua coniuncta gl.quæ est.ff.ad treb. l.seruo inuito.§.cū prætor.& sic poterit notarius iniuste condemnatus recuperare famam & officium tabellionatus & cęteras dignitates qđ est not.dignum & facit.ff.de peti.l.diui fratres.§.de iudic.c.at si clerici vel dic ꝙ si necessitas ecclesiæ exigit episcopus poterit restituere famæ fauore ecclesiæ.l.di.c.domino sancto.& arg.ff.de decur.l. ge
4 neraliter.§.spurios.¶ † Quæro vna cum Ber. & Innoc.vtrum Papa possit laicum in integrum restituere.& dic ꝙ non nisi sit de tempo
5 rali iurisdictione ecclesię.j.de appel.c.si duobus.¶ † Quæro an populus possit restituere famę.respon.non nec aliquis inferior a principe sicut non potest legitimare spurios nisi iste esset necessarius in clericatu secundum Inno.qui subdit & male quod reges nō possunt restituere famę. Nam hoc non est bene dictum: quia in terra sua reges sunt omnes Imperatores pręsertim si non cognoscūt superiorem in aliquo actu suę iurisdictionis administrandæ.ff.de capti.l.hostes.hoc intellige in cōdēnatis autoritate regia non in his qui sunt condēnati autoritate Papę vel Imperatoris. ff. de mino.l.
6 minor autem magistratus.¶ † No.in hoc.c.ꝙ qui parum transgreditur non multum vituperatur vel saltem de facili ei ignoscitur.ff de offi.præsi.l.illicitas.§.fi.& dicas ꝙ fama accipitur duobus modis vno modo pro voce populi & testimonio testium & talis mala fama purgata non obest.vt not.Arch.3.q.4.Nicena.ista pōt in totum aboleri nec est opus Principe.Alio modo dicitur fama.i. infamia cōtracta ex reatu præsumpto.& pōt de iure & de facto tolli p principem exemplum habes.ff.de infa.l.qm.Aut ex reatu notorio tunc aut loquimur de infamia iuris tunc ipso iure potest tolli per principem aut de infamia facti & tunc eius effectus potest tolli per Principē sed ipsa non eradicari nisi a solo Deo vt no.archi.2. q. 5.
a omnibus.¶ Ego[a] dico ꝙ si nihil visibile remanet ex ea potest tolli per recōpensationem bonorum operum.alioquin Dauid & Magdalena semper remansissent infames quod non est dicendum.iuxta illud: Beati quorum remisse sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata.Ecce Petrus Apostolus qui denegando Christū deierauit pęnitendo meliorem famam recuperauit.Hęc sunt vtilia ad statutum quod dictat ꝙ nullus infamis potest esse de consilio credentiæ.Porro si accipiatur fama pro quadam diffamatione vulgi tunc certum est quod bona fama extinguit malam vel econtra secundū qualitatem & motiuum meliorum & plurium testium vt eleganter no.Archi.in d.c.in omnibus.2.q.5.

ADDITIO.

a ¶ Vide Barba.consi.9.colum.7.volu.primo.vide Angel.consil.19.vide Barba.consi.3.colum.3.& seq.volu.3.

CAP. XXIIII.

1 *Sententia iudicis publicæ excommunicati ipso iure non tenet.*
2 *Excommunicatus an possit esse arbiter vel arbitrator.*

AD probandum. Reuocata sententia propter defectum iurisdictionis.vt puta ga vnus ex iudicibus publice excōmunicat[us] erat vel propter ordinem iuris non seruatum de nouo de princi pali quæreretur.h.d.¶ Casus.vacāte monasterio quędam moniales elegerunt custodē ipsius:quędā elegerūt quandam monialē in abbatissam causa fuit cōmissa quibusdam iudicibus qui examinatis electionibus prædictis confirmauerunt electionem custodis. ¶ Opponitur ꝙ confirmatio erat nulla ga vnus de iudicibus delegatis erat publice excōmunicatus quando tullit sententiam sicut apparet p literas metropolitani.Papa dicit ꝙ si electio ex hac causa erat nulla vel ex alia qđ sententia cassaretur & de electione custodis iterum cognoscatur.¶ In tex.ibi vnus ex delegatis simpliciter. & sic not.ꝙ ꝑpter vnum inhabilem alii habiles non possunt iurisdictionem exercere.Ibi cassata quatenus de facto processit vnde gl.exponit cassata.i.cassa & irrita nunciata.¶ Not.ꝙ vbi sententia est nulla ratione iudicis vel processus omnia a capite iterari oportet.¶ † Not.ꝙ sententia iudicis publice excommunicati ipso iure
1 non tenet ergo a contrario sensu secus si excommunicatio esset clandestina vel occula de hoc.C.de iuris & fac.igno.l.j.ff.de testa.l. cum lege.C.de testa.l j.C.de offi.præto.l.Barbarius.C.de sen.& interlo.l.si arbiter.ista autem distinctio publice & non publice fit in iudice & tabellione propter autoritatem publici officij & similiter in teste ga publicā vtilitatē habet.& locum quo ad ignorantes. nam in sciente non est vis vtrum publice vel nō publice vt c. j. de rescrip.lib.6.& C.si seruus vel liber.ad decuri.a spi.l.ij.lib. x. nam licet occultus excōicatus nō sit excommunicatus quo ad alios est tamen excommunicatus quo ad seipsum.l.ad damnum suum non alterius.nam sicut vulnus dicitur quod videtur.vlcus dicitur quod intus latet ita iste vlceratus est licet alius quàm ipse non uideat ma
2 culam.¶ † Vtrum excommunicatus possit esse arbiter vel arbitrator cum ista sint publica officia vt no.ff.de arbi.l.pedius & in Spec. de arbi.§ differt.dic secundum Iac.de Ra.quod si vterque scit non valet.si neuter valet si alter non valet quo ad scientem:sed quo ad ignorantem valet & sic claudicat propter vitium personæ.ff.de cō trahen.emp.l.si in emptione.§.item. vel dic quod tenet compromissum vt absolutus ab excommunicatione possit procedere.sed non tenet iudicium interim factū executor.tamē vltimę volūtatis esse potest ad instar deportati.ff.ad trebel. l.ex facto etiam pro anima.Item si est præteritus potest rumpere testamentū hęreditatem adire & agnoscere contra tabulas sicut potest contrahere & testari.

CAP. XXV.

1 *Debitor qui pignori agrum suum dedit si patitur creditorem experiri de proprietate præiudicat creditori.*
2 *Sententia quare non præiudicat in cohæredibus sed in autore & successore pręiudicat.*
3 *Patientia præiudicat ei qui potuit prohibere.*
4 *Creditor si egit hypothecaria & quia nō potuit probare de dominio succubuit debitor item si agit rei vendi.contra possessorem possessor opponit exceptionem rei vendicationis debitore sciente & patiente quid.*
5 *Feudatarius quid iuris si patitur dominium suum experiri uel econtra.*
6 *Res inter alios acta quandoq; præiudicat propter autoritatem iudicij.*
7 *Berta si litigat de matrimonio cum Ioanne an præiudicetur Titio si scit causam agi & etiam eam suam vxorem esse prætendit.*
8 *Dominium qui simpliciter intētauit an possit prosequi directum & vtile.*
9 *Dominium si quis nec vtile nec directum habeat sed lit.pēden.acquisiuit quid iuris.*

QVamuis. Ponit regulam & duas exceptiones secunda ibi.ea tamen regula est quòd res inter alios acta non præiudicat aliis.fallit si alicui primo competat actio vel defensio de re aliqua & sustinuit sequentem agere vel defendere.puta quia passus est eum experiri a quo habet causam.Istud.c.sumptum est ex.l.sępe.ff.de re iu.Modo quæro exempla regulę.respondeo clara sunt.nam si ex duobus hęredibus creditoris alter est condemnatus non præiudicat alteri. Itē si ex duobus hæredibus creditoris alter succumbat non præiudicat cohæredi etiam scienti & est ratio quia inter eos nulla est commu
1 nio iudicij.¶ † Quæro exempla exceptionum ecce debitor qui pignori agrum suum dedit patitur creditorem experiri de proprietate.non præiudicat debitori hoc autem experiri potest esse dupliciter vel quia creditor intentata hypothecariam ante tertium possessorem in qua oportet eum probare de dominio creditoris. ff.de proba.l.ante omnia.& si creditor experitur actiuæ. secundo modo potest exponi passiuæ quia creditor conuenitur a tertio rei vendi. rei tanquam possessor & ipse ad sui defensionem dicit quòd debitor suus est dominus.¶ Aliud exemplum est maritus recipit in dotem

tē fundum a socero suo vel vxore desijt possidere mulier vel socer agunt de facto rei ven. contra possessorem. Istud iudicium præiudicat marito scienti. Istud exemplum nō est bene tutum quia ad vxorem vel ad socerum non pertinet agere. & ideo cum eis iudiciū est fundatum cum non debeat præiudicare marito. ¶ Et ideo pone exemplum passiuæ ꝙ maritus vel vxor possidebant & conueniuntur rei ven. a tertio. nam marito scienti præiudicat iudicium: quia patitur alium experiri de iure dominij qđ principaliter pertinet ad ipsum virum vt C. de rei ven. l. doce ancillam. sed & præcedens exēplum posset saluari si propter inopiam viri dos esset in causa restitutionis. ¶ Aliud exēplū est quādo possessor rei uenditæ patitur venditorē experiri de ꝓprietate rei venditę vt ecce emptor possidebat venditor cōueniebatur rei ven tanquā dolo vel culpa desijsset possidere. nā si agens declarat dn̄s præiudicat emptori qui sciuit & cām suam neglexerit. ¶ † Sed quæro quæ est ratio ꝙ in cohæredibus nō
2 piudicat scientia sed in autore & successore præiudicat. r n̄. cohæres est sciens sed ꝓhibere nō valens. Itē nec vētilatur ius cohęredis. secus in alijs exemplis vbi vētilatur ius patiētis qđ erat sibi principaliter radicatum: & ideo patiētia habet pro consensu propter scientiā & prohibendi facultatem. Aliud exemplum in liberto meo qui litigans de statu suo nesciente est alteri adiudicatus. nam talis sententia transfert ius meum in actorem. & vnū scias ꝙ si vnus non prætē dit cām ab altero nō nocet scientia qa non potuit alteri interdicere cū vnus utatur iure suo. hęc omnia habentur in d. l. sępæ. Possūt poni plura alia exēpla Ecce mulier quæ habebat plenam ꝓprietatē dedit in dotē vsumfructum vel emphytheosim vel feudū. nam si maritus patitur eā de plena ꝓprietate agere vel defendere scientia cum patientia ei præiudicat. & dico ꝙ potest mulier agere de pleno dominio casuali licet formale dn̄ium sit pęnes feudatarium vel emphiteotam qđ tertia persona quæ nihil iuris habet non potest excipere de iure tertij. de hoc singulariter not. ff. de condi. indebi. l. indebitū. §. sed si nummi. Item potes ponere exemplum in seruitutibus pro quibus etiam possessor agit quia non possunt plene possideri vt insti. de ac. §. equę. verbi gratia: si vendidi tibi seruitutem in prædio meo & tu pateris me experiri de proprietate quo casu licet tu non possis iudicium impedire potes tamē cōtradicendo notificare ne tibi noceat. Itē potes ponere exēplum de creditore qui patitur debitorē de dominio rei obligatæ & hoc propter autoritatē iudicij secus si pateretꝰ eū cōtrahere vt ff. de pig. l. si separatus. §. fi. nisi dissimularetur in fraudē vt C. ad velleia. l. si serui. ¶ † Ex his
3 apparet qđ patientia præiudicat ei qui potuit ꝓhibere. R n̄deo quātū ad hoc ne generetur sibi præiudiciū. nō aūt ꝙ possit nouare iudicium in præiudiciū tertij nisi dictaret hoc natura actionis ꝓpositæ vt ff. de pe. hæ. l. sed si. l. §. si rē distraxeris. ¶ Et nūc intelligis illū tex. quē ante nō intelligebas. ¶ Ibi eīn ideo uenditor opponit exceptionē ex sua persona per naturā petitionis hæreditatis q̄ est vt bonæ fidei possessor non dānificetur sed solū teneatur quātū est factꝰ
4 locupletior. ¶ † Quæro ecce creditor egit hypothecaria & qa non potuit probare de dominio debitoris succubuit debitor. Item agit rei vendi. cōtra possessorem possessor opponit exceptionem rei ven. debitore sciente & patientę quæritur quid iuris. Bar. dicit posse qa ad aliū finem nūc agitur de dominio quā in priore iudicio. Et ad l. sępæ. r n̄det diuinando. tu non recedas a textu & dicas qđ debitor debuit assistere creditori in probatione dominij alias sibi imputet. Nec ob. ratio Bar. de diuersitate effectus quia verum est qđ causę sunt diuersæ sed vnū tamen est dominium licet ex eo concludatur diuersis modis. unde dominium est plenę deductū in iudicio.
5 Quæro qđ si feudatarius patiatur dominium seu experiri vel econ
6 tra. Solu. casum habes in titulo de controuer. inuestiturę. ¶ † Quæro quid in emphyteota & domino. respondeo idem qđ in viro & vxore. arg. C. de iure do. l. in rebus in ratione sui. Deinde scias ꝙ res inter alios acta quādoq; præiudicat propter autoritatem iudicii ut in peti. hæredi. vt ff de statulib. l. statuliberi a cæteris. §. quintus. quādoque propter rescissionem finitā vt in querela inofficiosi testamenti iure veteri. ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. fi. quandoq; propter natura rei vt in causa status qa status non potest diuidi. vt ff. de sta. ho. l. ingenuū. Itē si pronūcietur aliquē esse bannitū quia pronūciatꝰ de statu secundū Mar. Sili. idē si pronunciatur filium esse legitimum vel spuriū qa pronūciatur super statu qui procedit in filio legitimo a patria potestate. ut l. j. in fi. ff. de lib. agno. Itē si pronunciatur aliquem esse tutorem monachum vel prælatum vel his similia. hoc intellige qn̄ pronūciatio facta est cum eo. cuius magis interest vt inter præsentes & absq; collusione alias non præiudicat alijs. ¶ Quartus casus vbi præiudicat alijs propter iuris dependentiam & iuris scientiam vt hic alioquin iudicia suos tenent autores & alijs non ꝓsunt neq; nocent vt ff. de iureiu. l. sed si possessori. §. fi. & l. 2.
7 §. fi. cū si & vide qđ ibi no. ¶ † Quæro si Berta litigat de matrimonio cum Ioanne vtrum præiudicetur Titio si scit causam agi & et eam suam vxorem esse prætendit. respon. non quia ius suum nec habet causam nec originem a litigante nec econtra. text. est in d. l. sępæ. §. fi. hæc vera sunt in causa principali sed in causa appel. dic vt ff. de appel. l. si quis separatim. §. qđ est rescriptum. Et quia supra tetigi de rei ven. scias qđ rei vēdicatio variatur per nomina quę designant qualitatem actionis qa rei vendicatio alia est directa alia vtilis. Item vtilis alia contraria directę vt ex præscriptione. alia quæ subijcitur directæ. vt ex feudo vel emphiteosi. aliquando variatur vt directo & utiliter per quæ aduerbia desinatur qualitas rei conuenti & non qualitas actoris. Nam si reus possidet tenetur directo. sed si non possidet vel dolo desijt possidere vel habet in promptu facultatē rei restituendæ tenetur vtiliter de mera ęquitate sicut dicimus qđ rei vendicatio hab et duo principia. s. casuale qđ consistit in qualitate dominij & formale qđ est ex parte rei vt not. ff. de rei ven. in rubrica. C. de alie. iudi. l. j. per Cy. Ego tamē puto ꝙ si habēs directum dominium diceret propono vtilē rei ven. ꝙ procederet libellus. qa intelligitur vtilem. i. efficacē. & similiter si contra possessorem dicerē in libello propono rei ven. vtiliter qđ procederet libellus qa intelligitur. i. efficaciter. nam in aduerbijs & coniunctionibus quandoq; expedit vnum poni pro altero vt singulariter no. ff. de condi. & demon. l. has causas. idem puto si ista verba sunt prolata in sententia arg. ff. fami. her. l. & puto. §. fin & maxime de iure canonico q. d. non curat apices verborū sed rei effectū. ad hoc facit ille tex. no ff. de iureiurā. l. sed & si possessori. §. sed si rerum. ¶ † Quæ
8 ro an qui intentauit dominium simpliciter possit prosequi directū & utile. respō. nō simul sed debet eligere quia aut sunt contraria vt rei præscriptione. aut incōpatibilia qa ubi est vnum non est alterū. Nam nemo rem suam propriam habet in feudū in emphyteosim sicut nec conducere potest quis rem propriam. ff. de acqui. poss. l. si aliquam rem. ¶ † Quæro quid si neutrum dominium habeat sed ac
9 quisiuit lite pendente. respon. aut per causam de præterito verificatur libellus & venit in iudicio. aut non verificatur & tunc secus. ista autem verificatio attenditur tempore litis ꝯtestatæ. ff. de iudi. l. non potest videri ff. de pig. act. l. si rem §. fi. Porro si ius superuenit. i. ex eiusdē iudicij natura superuenit in iudicio h. d. illa. l. singularis ff. de rei vendi. l. si post acceptum. ff. de insa. l. seruus. Et hæc vera vbi est actum determinato modo. sed si in genere vt quia dico me vendicare quicquid est in ta i territorio id quod postea mihi accrescit quandocunque ante sententiam venit in iudicio qa eadem est hic ratio quæ assignatur in iudicio vniuersali vt j. eod. ca. abbate sane lib. 6. & hoc statuit Innocen. quartus fauore minuendarum litium nam de stricto iure secus est. nam etiam si iudicium sit vtile siquidem est vnū & idem omnia includuntur. si vero duę sunt vniuersitates secus quia includitur vna sub alia vt C. de peti. hære. l. hæreditas materteræ. quæ est. l. multum singularis subtiliter intellecta quā nunc declaro.

CAP. XXVI.

1 *Iudices pares numero si ferant contrarias sententias super eodem libello præualet absolutoria nisi contraria sententia sit fauorabilior quàm sententia absolutoria.*
2 *Fauorabilis est omnis vltima voluntas etiam ad non pias causas.*
3 *Potestas & assessor eius qui habēt ordinariam iurisdictionem ex forma statuti si ferant contrarias sententias vltra præualeat.*
4 *Iudices si sint duo vnus ordinarius alius delegatus per principem ad quem recurrendum est.*
5 *Iudices si habeant ordinariam & delegatam quam præsumuntur elegisse.*
6 *Iudicibus debetur maior fauor quàm arbitris.*
7 *Relatio si sit commissa duobus qui sunt contrarij in referendo creditur digniori.*
8 *Iudices ordinarij si ad inuicem sunt discordes in sententiando quia testes sunt contrarij cuius sententia præualet.*
9 *Iurisdictionem insolidum an quilibet iudex ordinarius habeat.*
10 *Sententiam concors quam vnus iudex fert seorsum ab alio an sit valida.*
11 *Diuisio eius non cadit in rerum natura cuius diuisio non cadit in intellectu.*
12 *Iudices quando sunt duo an vnus possit citare sine alio.*
13 *Decretalis vltima lib. 6. an debeat seruari in terris imperij.*
14 *Ordinarij omnes cum sint collegæ an debeant interesse.*
15 *Consules mercatorum an faciant collegium.*
16 *Papa solus habet plenitudinem potestatis.*
17 *Iudicium quando pertinet ad plures ita quod ad vnum sub altero simul agere possunt.*

DVobus. Istud. c. est notabile primo loquitur in ordinarijs. Secunda ibi. si vero. vbi loquitur in delegatis. tertia ibi. qđ si ex compromisso. vbi loquitur in arbitris cōpromissarijs. Dicit ergo qđ vbi iudices pares numero ferunt contrarias sententias super eodem libello præualet absolutoria nisi contraria sentētia sit fauorabilior quam sentētia absolutoria de quo ponit quatuor exempla scilicet in matrimonio libertate dote & testamento. præualet enim sententia lata pro matrimonio pro libertate pro testamento. secundo dicit

cit qđ vbi sententia cōtraria fertur a delegatis pari numero recurritur ad delegantem qui potest confirmare quam vult. Tertio dicit quod si plures sunt arbitri compromissarij pari numero discordantes neutra sententia tenet non habita distinctione fauoris vel odij.nec potest superior alteram confirmare. h.d ¶†In tex.ibi diuersas i.cōpatibiles: vel verius i.nō cōcordes vt si vnus in quinq;
1 condemnat & in quinq: absoluit alter in totum cōdēnat valet sententia minoris summę.vel si alius in totum absoluit præualet sententia eius.¶In tex.ibi ordinaria. vt duo comites tenentes pro indiuiso eundem comitatum Io. An.vel pone exemplum in duobus consulibus vt.l.j.ff.de offi.consul. vel pone exemplum Perusij in duobus auditoribus cambij vel in quatuor consulibus mercatorum vbi bini & bini sibi contradicerent. vel pone exemplum in ptāte & episcopo sibi associato. ¶In tex.ibi pro reo nisi euidens esset iniquitas ff.de inoffi.testa.l.si plures. ¶In text.ibi matrimonium est res fauorabilis.Item libertas item dos.Item vltima volūtas.¶Ibi dote pro hoc potes tenere exemplum in l.j.ff sol.ma. put exponitur causa.i.instantia est enim priuilegiata causa dotis quia tenet incerta sententia dummodo dos sit certa per instrumenta vel testes quasi tacite facta relatione ad ipsam.vt C de sen quę sine cer. quan.l.pe.secundum Bar. ¶Ibi fauore ergo dotis fingitur relatio de incerto ad certum.& sic valet sententia.ar ff.de re iudi.l. ait
2 prætor.ij.§.fi.¶†In tex.ibi testamento.not.quod omnis vltima voluntas etiam ad non pias causas est fauorabilis.& est arg. quod si duo sunt consultores electi ad consulendum de iure in passu dubio & vnus consuluit substitutionem directam alter obliquam quod
a standum est consi io consulentis directam esse quia directa [a] substitutio est magis fauorabilis quàm inflexa.ff.de mili. te.l. cohęredi§ cum filiæ.C.de inoffi.te.l.ex tribus dic verius quod idem est in consultore quod in iudicibus delegatis. scilicet quod iudex eligit opinionem quæ sibi magis placet.ff.de re iu.l.duo iudices per Bar. Et si iudex dixit iudicamus secundum quod consultum est. aut prius declarat cuius consilio sit standum valet sententia aut non & tunc sententia non valet propter perplexitatem varietatis ita de-
3 bet intelligi quod no. Bar.ff.de re.iu.l. inter pares.¶†Quid si potestas & assessor eius qui habent ordinariam iurisdictionem ex forma statuti ferunt contrarias sententias.respondeo pręualet sententia potestatis quia licet vterque sit ordinarius tamen non sunt pares:quia assessor est sub ptāte & potest ab eo remoueri sicut ordinarius potest remouere vicarium suum. ff. de iud. l. iudicium soluitur In hoc tamen prodest sententia assessoris quia nō facit litem
4 suam.vt C.de ap.l.quoniam iudices quæ est lex no.ad hoc.¶†Quid si sunt duo iudices vnus ordinarius alius delegatus adiunctus per principem.respon.recurritur ad superiorem ac si essent duo delegati quia delegatus vtitur iurisdictione delegantis & maior est quo libet ordinario vt ff.de mi.l.minor aut magistratus.vt not. Bar. in
b d.l.quoniam iudices C.de ap.& semper [b] debet considerari quando iudices sunt coniuncti illi qui in ptāte præcellit. hæc regula traditur.C.de appel.l.præcipimus in pluraliter. respon. ar.ff.quemad
5 ser.amit.l.si cōem. ¶†Quid si iudices habeant ordinariam & delegatam.respon.præsumitur elegisse ordinariam nisi contrarium appareat per acta.§.de præscrip cum ex officij & l.iii.ff.de mili.te. Et not.quod in testibus discordantibus pari numero similiter præualet benignior pars tex.est not.ff.de manu.l.lege iulia.& papinia. quem text.allegabat Cy in l j.C.de vsuris.vnde testes equiparantur iudicibus ordinarijs non iudicibus delegatis quod est no.Porro testes non possunt sibi inuicem testimonium delegare ergo equiparantur ordinarijs quia officium testis non disgreditur a persona & ad hæredem non transit sed quæ est ratio quod in ordinarijs non recurritur ad superiorem nisi sit appellatum vel supplicatum . & respondeo quia ordinarius a quo non est appellatum nō habet in ea causam superiorem nisi legem scriptam secundum Bar. quod est no.vel est ratio quia ordinaria iurisdictio proprijs iudicibus nititur non viribus alienis.Dicit Bar.quod in ordinarijs iudicibus nō expectatur confirmatio superioris quia habent iurisdictionem suo iure non alieno.& ideo recurritur ad fontem iurisdictionis.i. ordinarium.ff.de re iu.l.in pares per Bart.& adde quod no.Bart. C.
6 quando prouo.non est necesse.l.cum magistratus.¶†Quæro quare aliud in arbitris quam in iudicibus respon .quia maior fauor debetur iudicibus quàm arbitris melior ratio est qa in compromissis non receditur a persona. nec est locus iuri accrescendi quo ad potestatem arbitrij vt in sępe allegata.l.ff.de ar.l pedius.§.j.& in l. in compromissis idem dico in arbitratoribus simul electis nisi sit data potestas cuilibet insolidum super lite decidēda.Nec ob.ff. de exerci.l.j.§.si plures quia ibi non loquitur in mandato ad lites sed ad vniuersitates negociorum.Porro in arbitratoribus eo ipso qđ sunt simul electi videntur simul aditi : quia coram arbitratoribus nō est necessaria petitio vnde cōpromissum hr̄ p petitione vt dixi
7 i c.quintauallis.¶†Quæro qđ si duob⁹ est cōmissa relatio & sūt cōtrarij in referen.respon.creditur dignori sed si sunt oīno pares. idē quod dixi in testibus quia isti referendarij sicut testes debent refer re veritatē quā ex actis percipiūt. ar.C.de ap.l.nec causas. Et qui non refert ex fide falsarius est & punitur tanquàm testis falsus.l.lege cornelia. de sicarijs.ff.de cust.reo l.diuus.C.de spor.l ij. ¶†Sed
8 pone quia iudices ordinarij adinuicem sunt discordes in sententiando quia testes sunt contrarij. illius sententia præualet qui melioribus testibus mouetur vt. §.de proba.ca. licet causam. nā cum hoc sit in testibus ergo & in iudicibus qui fundant se in testimonijs.nam qualis est causa talis insurgit effectus.nec attendimus hic fauorem vel odium sed iustitiam pbationis quia iustus & iniustus nō sunt pares vt §.eo ti.c.suborta §.iudicibus. in delegatis aūt hoc examen pertinet ad superiorē.sane in vno casu in ordinarijs relinquit iudicio superioris.s qn̄ neutrius iustitia ppōderat & nescit qs sit actor vel reus vn̄ possumus dicere qđ faueatur reo.ista est gl. sing in d.l.duo ff.de re iu.& non est alibi.Pone exemplū in duplicibus iudicijs neutroq; simul libellū pponente p & cōtra.ff.de iudi. l.in tribus.nisi iudex alteri imposuerit onus probandi qa tunc fecit
9 cum actorē vt l.si pariter.ff.de libe.cā.¶†Quæro circa iudices ordinarios vtrum quilibet habeat iurisdictionē insolidū. rn̄ iurisdictio diuidi nō pt nisi diuidat p capitula Nā pars iurisdictiōis diffiniri
10 non pōt,& ideo indiuisibilis est. †Quid ergo dices in snia cōcordi quā vnus fert seorsum ab alio?rn̄.nō valet pter copulā iurisdictionis si simul sunt aditi qa cōicatur iurisdictio inter eos & tn̄ non diuidit p cōcursum.Cōmoda aūt iurisdictionis si qua sunt diuiduntur sicut inter patronos non diuiditur effectualiter ius patronatus sed cōmoda eius.ff.de iureiur.l.si duo patroni in prin.& qđ no.C.de
11 fideicō.l.iiij.¶†Porro cuius diuisio nō cadit in intellectu eius diuisio non cadit in rerum natura.no.de hoc.ff.de re iudi.l.si vni.per Bart.ff.vti pos.l.fi.sane indiuidua corporis & natura non diuiduntur intellectu sed ea quæ sunt īdiuidua singulis hēt insolidū sed nō solus.ff.de stip seruo.l.seruus cōis sic oīm & l.si cū duob⁹. Et adde qđ possunt esse plures dn̄i & inter oēs nō habēt totum dominium
12 vt no.ff.de stip.ser.l.proinde in pinc.¶†Sed dubitatur pone duo sunt iudices vtrum vnus possit citare sine alio.glo.no.dicit φ diffinire nō potest sed cetera q̄ sunt pcessus facere pōt vt d.l si vni. ff.de re.iur.& idē in arbitris vt not.ff.de ar.l.sicuti.& in aut.de exh. re.§.ne igitur.glo. dicit verum in iudicibus ordinarijs qa vnus potest supplere vices alterius vt no.dicit tex.in l.j.ff.de offic procon. secus in delegatis nisi essent delegati ad vniuersitatē causarū sed in Bar.ff.de arbi.l.pedius §.j.vel nisi hoc cōpeteret ex forma mādati vt extra de rescri.c.sulcitatus.vel nisi esset lis contestata qa tūc idē φ in ordinario licet diffinitiuā non possint nisi simul ferre si simul pcesserunt.Dicit Bar.qđ filij vnius comitis & hæredes qui cognoscunt nō tā iure iurisdi.q̄ iure dn̄ij vnius castri non pnt seorsum cognoscere nec seorsum pnunciare qa cōplexam non separatā habēt iurisdictionē & potestatē & cōmodū vel incommodū est cōe pōt
13 tn̄ vn⁹ alteri alter alteri vices suas cōmittere qa sunt ordinarij.Bar. ¶†Quæro vtrū decre. vltima de arb. li. vj.debeat seruari in terris imperij dicit Bart.φ nō in d.l.j.Tu dic contra qa ius canonicum pōt supplere ius ciuile ex equitate nedum persuadente sed cogēte.
14 ¶†Quæro nūquid oporteat oēs ordinarios interesse cū sint collegę.rn̄.sic vt.ff.de re.iu.l.tūc aūt.Itē oportet oēs loqui vel consentire & si dicūt consentimus tali iudicanti.videntur cōsentire iudicato φ no.s̄m Bart.& iste cōsensus dēt præstari in iudicio tpe pnunciationis.Delegatio aūt posset fieri ante ex interuallo licet Bar. in d.l.si vni.dicat φ cōsensus habeť p mandato.i pro delegatione sed in arbitris falsum dicit φ non possunt delegare vt.ff.de arbi. l. non distinguemus.§.de officio.& hac ratiōe pbatur gl.in d.l.sicuti esse vera.vnus vel duo nō sunt collegiū.l.formañ.seu fiedū sed bn̄ pōt collegiū formatū seu factū qa collegiū residet in vno.l.sicut.§ si.ff. cuiusq; vni.no. Adde & no.differētiā interdū iurisdictio est cōiuncta sed nō vnita vt quando collegę non faciūt collegium & omnes adesse oportet.Interdū est coniuncta & vnita & quādo faciūt collegiū vt est collegiū decurio.qđ repræsentat totam vniuersitatē &
15 tunc sufficit maior pars s̄m Bar. ¶†Sed nunquid consules mercatorū faciūt collegiū.rn̄deo nō qa essent duo collegia in eodē subiecto sed sunt partes collegij.Ego dixi quod plures quandoq; faciūt collegium quandoq; nō ad quorū verborum intelligentiā vide qđ no.Ioā.mo.in c.romana.de sentē.ex.li.vj.vbi ponit quid est collegiū.& vnde dicat.& dicit collegiū.i collectiue vnū.vt ff.de fideius. l.mortuo.vniuersitas dicitur in vnū versum s̄m Io.mo.& adde qđ no.in c.j.de app.in cle.In consulibus pur.mercatorū ad omne dubium

ADDITIONES.

a ¶ Vide Barb. cō.xlvj.ij.li.com.psi.ij.Ful.cōsil. liij.Are.cōs.dv. Vbaldū in repet.c.raynald⁹.de tes.in l col.d.Phil. i repet.c.si pr col.lxxxv.& se.de testa.
b ¶ Vide.d. Alexan.consil. cxxij.colum.ij. in iij. vol .inci. visis punctis. vide etiam in materia notabiliter, per do.Alex.in consil.xx.inci. viso processu causę vertentis inter Raymundum.in iiij.colum.in primo volu.

blum tolleñ puto ꝙ sibi inuicem cōmittant vices suas vsq; ad sententiā exclusiuę.& ita sæpæ fieri feci vt non habeā disputare de gl. quę est in d.l si vni.ff.de re iudi.secundū directum non potest alteri delegari Illud est certū ꝙ vnus collega nō pōt īponere legē alii collegę qa ꝓhibitio nō fit a pari.C.de auto.præstā.l.fi.Itē collega suas vices delegat collegę tamen non prorogat illius iurisdictionem.ff. de manumi.l.apud.cum glo.sua quæ est multū not. quam legem

16 nunc intelligis.¶ †Conclusiones Inno.in c.apostolicæ.ĵ.eo.tit.Primā conclusio est solus Papa habet plenitudinem potestatis.§.supremam.Secunda omnis sententia fertur ad eternam rei memoriam & est perpetuo duratura.C.de re iu.l.gesta.Tertia iudex pōt dicere in sententia.Ego vel nos.Innocē.idem in arbitro & in arbitratore. Quarta iudex potest dicere pro statu & honore vtriusq; partis pronuncio sic.Quinta quod iudex nō debet pronunciare per epistolariam paginā quę cōtinet verba enūciatiua sed dispositiuę loqui debet.Inno. Sexta ꝙ ecclesia ante bellum debet vocare inimicos suos ad pacem.Septima ꝙ papa non supponit se correctioni concilii & tamē cōcilia prudētium inquirit Octaua ꝙ Papa non vult pacem sine adhęrentibus suis & eorum tutissima securitate.Nona ꝙ idem debent facere principes & populi.Decima ꝙ quauis feudatarius habeat vtile dominium.tñ nec disceptare nec deteriorare pōt. Vndecima qđ si feudatarius non soluit pensionē per bienniū non potest priuari feudo quod in vsibus feudorum non est hoc expressum.& ideo tene menti quia sępę fuit interrogatus : & quidam dicunt quod sufficit annus & dies & malę quia pensio pecuniaria est præter naturam feudi.Xii.ꝙ quilibet Papa est Petrus & ideo deponit Imperatorem.Innocen.Adde quod dicit Bartol.quod si alicui fit iniusta guerra amici etiam non vocati possunt eum iuuare.C.de iure fis.l.prohibitū.lib.x.& capere aduersarios argu. C. de male. &

17 mathe.l.fi.¶†Conclusiones Inno.in c.abbate sanè de re iudi.in 6. Prima cōclusio ꝙ quādo ad plures pertinet iudiciū ita qđ ad vnum sub altero tamen simul agere possunt.Inno.nec potest reus contra pluralitatē excipere.qđ est no.dignū.Secūda conclusio qđ procedit libellus alternatiuus tamen snīa debet esse electiua non alternatiua.vt inst.de acti.§.curare.nō ob.l.miles.§.decē.ff.de re iudi.qa illud est beneficium legis.aliud est obligatio aliud realis actio qa ius ad rem est diuersum a iure in re.Inn. Tertia conclusio ꝙ generalis petitio in personalibus actionibus raro procedit quia informis de excep.doli.l.2.§.circa.Quarta ꝙ in realibus sæpe.Quinta ꝙ pp cōscientiam receditur a iuris apicibus.Sexta qđ si dico rem ad me ꝑtinere iure dominij vel quasi non est libellus alternatiuus.quia in alternatiua utraque pars est vera.ff.de verb.oblig.l.si duo rei sed est libellus disiunctiuus quia non potest utraq; pars esse vera sed altera tantum.& tamen vsu præscripta libellus procedit vt hic. Septima qđ ex mente prætoris quia quasi dominium redegit ad instar

a dominij.insti.de acti.§.alię.Octaua qđ res[a] quę pertinent ad regnū Rex potest donare & obligat successorē.qđ intellige de rebus particularibus non reseruatis regiæ dignitati.Res autem ad se non pertinentes donare non potest : imo ex hoc concludę notabiliter quod lex bene a Zenone non habet locum nisi in Imperatore[b].

b Idem ait qđ iudicium non minus valet quādo quis iniustè agit quā quando iustè.ff.de pecul.l.eo tēpore in prin.nec minus irrogare infamiam sententia iniusta.ff.de infa.l.athletas in fi.cum.l.seq. tamen iniustè dānatus potest supplicare pro restitutione famæ ut s. c. cūte.§.quando iniustitia est in toto.secus si in tāto qđ tene menti.Bal.

ADDITIONES.

a ¶ Vide Are.in rub.ff.de verb.oblig.

b ¶ Vide Marti.Lau.in tractatu de principibus.§.xj.

De appellationibus relationibus & recusa. Rubrica.

1 *Appellatio dicitur duobus modis.*
2 *Ciuitas si non recognoscit in suo regimine alium superiorem & propria autoritate citat suos magistratus a talibus magistratibus appellatur ad populum.*
3 *Collegium mercatorum si sit in ciuitate Perusij an a sententia collegij appelletur ad potestatem an ad antianos.*
4 *Coniuncti si sunt in iurisdictione vnus magnus comes & vnus vilis clericus ex delegatis imperatoris ad cuius superiorem debeat appellari.*
5 *Appellatio propriæ loquendo est quadruplex.*
6 *Feudatarius vel emphiteota an possit appellare si nō fiat ei reformatio quæ de iure fieri debet.*
7 *Appellatione deserta an sit deserta nullitas.*
8 *Appellatio si primo fiat vna voce deinde in scriptis an sit vna appellatio vel duæ.*
9 *Appellationem geminare an noceat.*
10 *Libellus an requiratur in causa appellationis.*
11 *Appellator an expressa vna causa in appellatione possit aliam causam prosequi.*
12 *Appellatum si sit ab interlocutoria an sententia lata super ista interlocutoria per iudicē appellationis erit interlocutoria vel diffinitiua.*
13 *Iudex appellationis & nullitatis si pronunciat male appellatum an videatur pronunciare super nullitate vel super iniquitate.*
14 *Princeps si committit causam appellationis remota an ista clausula efficiat tertiam personam comparentem pro suo interesse.*
15 *Syndicus si appellauit & appellatione pendente finitum tempus sui syndicatus an teneatur prosequi.*
16 *Syndicus vniuersitatis an dicatur habere liberam ad suū officium exequēdū.*
17 *Hæres cum defunctus esset testator si confessus est debitum & iubetur soluere si appellat an censeatur appellare ab interlocutoria an a diffinitiua.*
18 *Appellandum an sit a sententia arbitri.*
19 *Appellatū si sit & iudex ad quem confirmauit laudū an valeat confirmatio.*
20 *Litis contestatio an requiratur in causa appellationis.*
21 *Reconuentio an habeat locum in causa appellationis.*
22 *Forma taciti libelli reconuentionis implicita quæ sit.*
23 *Reconuentio expressa multiplex est.*
24 *Satisdationes nouæ an requirantur in causa appellationis.*
25 *Dominus appellando liberat procuratorem a cautione rati.*

1 ¶† Appellatio dicitur duobus modis.primo pro actu.puta pro uoce vel scriptura appellantis.scđo pro quiditate ipsius appel. Nam interdum vox appellātis vel scriptura est sine substantia vt quādo appellatio nō valet.Est autē appellatio inuenta vt iudicātiū iniquitas vel imperitia corrigatur.ff.e.l.j.in prin.¶ Et istud verbum iudicantium significat qđ de iure ciuili a non iudicibus nō appellatur. fallit in casibus expressis in iure verbi gratia vocatus ad decurionatum vel potestariam si per hoc grauatur iniuste appellatur. Idem ad syndicatum vel aliud officium publicū exercendum vt C.eo.l. hi q ad ciuilia.nā ēt ab honoribus appellat̄ si honor infert on⁹.vt C. e.l.si ad scribatū. Itē si alicui imponitur collecta per decuriones ciuitatis & ex hoc iniustę grauat̄ potest a tali grauamine appellari qa decuriones vice magistratus fungūtur.ff.de tuto & cura.da.ab his.

2 l.vbi absūnt.†Dicit Bar.ꝙ si ciuitas non recognoscit in suo regimine aliū superiorē & ꝓpria autoritate citat suos magistratus a talibus magistratibus appellatur ad populū quę a populo extēditur apud decuriones.ff.eo.l.j §.si quis.ego dico quod satis est si dicit ego appello ad decuriones quæ verba eiusdem effectus sunt significantia. & non refert quid ex equipollentibus fiat. & sunt equipollentia quando non variatur effectus vt. C. de fideicommissis l.quāmuis. nam sicut vbi est caput ibi eius videntur esse membra. ff. de religio. l. cum in diuersis. Item vbi sunt antiani siue decuriones qui sunt caput ciuitatis tota esse videtur. ¶† Sed pone in ciuitate Perusij est collegium mercatorum vtrum a sententia

3 collegij appellatur ad potestatem an ad ancianos. dicit Bart. quod ad potestatem tanquam ad iudicem superiorem. Item quia Anciani non habent iurisdictionem contentiosam nisi in subsidium vt d. l. vbi absunt Si enim potestas non esset in ciuitate bene posset appellari ad Ancianos qui ad potestatē postea creatum debent remittere cognitionem argu.ff.de excu.tuto.l. non solum.§. si libertus. Pone quod idem est rex & comes & pronunciauit vt comes nunquid poterit appellari ad ipsum tanquam ad regem dicit Bar quod sic per l.si quando.C.eod.sed contra videtur quia ista sunt officia repugnantia & quia videtur suspectus.opin.Bartol.est vera sed debet causam delegare & delegatio facit suspitionem cessare & officia inuicem contrariare.ff.de iurisdi. omnium iudic. l.solet.¶†Po-

4 ne quod in iurisdictione sunt coniuncti vnus magnus comes & vnus vilis clericus ex delegatis Imperatoris ad cuius superiorem debeat appellari. respon. delegati cognoscunt vice delegantis & ideo appellabitur ad superiorem laicum non clericum quia clericus non iudicat hic tanquam clericus sed tanquam quilibet priuatus & hoc quādo nō sub nomine dignitatis ecclesiasticæ sed ꝓprio nomine iudicat. argum.ff.de stipul.seruo.l.si seruus communis sed si iurisdictio est ei delegata tanquam clerico affectā causa ꝑ delegationem & appellabitur ad iudicem ecclesiasticum vt in c. Romona.§.debet.de appell.lib.6.Dices tu magis dignum trahit ad se minus dignum vt l. cum sponsus. §. generaliter.ff.de dona.inter virum & vxorem.Sed vnus comes est magis dignus quàm vnus curatus cuiusdam paruæ ecclesiæ.respon.non est verum.nam & licomes sit maior potentia & nobilitate non tamen in hoc est maior administratione iuxta not.ff.de appell.l. prima.§. denique. Item facerdotiū digni⁹[a] est quacūq; dignitate seculari Et adde qđ dicā.j.e.

5 l.si duobus.& dixi.s.de iudic.c.fi.¶† Item not.ꝙ proprie loquendo quadruplex est appellatio scilicet anteiudicialis & quando appellatur ante litis contest.nam proprie ante litis contestationē non est iudicium vt not.in auth.de litigi.§.omnē iudicialis post lit.contest.vsque ad sententiā & ab ipsa sententia.nā sentētia est pars iudicij & quidē potētissima vt C.de iudi.l. j. Itē postiudicialis vt quando appellat ab executione siue propter defectū ordinis executiui vel

ADDITIO.

a ¶ Vide Ias. in l. generaliter in vlti.col.in glo. in verbo & nullā clericā.de in ius vo.vbi pulchre.

vel propter excessum modi.post sententiam enim proprie loquẽdo non durat iudicium.C.de fruc.& lit.expen.l.terminato.& extra iudicialis.vt si appellatur a collatione beneficij.inf.eo.c.j.vel ab electione vel quocunque alio quod fiat ex publico officio vel quasi publico vt l.j.§ solet.ff.quãdo appellandum sit.a contractu autem non appellatur quia nec alius per alium grauatur vt ff. de pac. l. si
6 vnus.§.ante omnia ¶† Sed an feudatarius potest appellare vel emphiteota si ei non fit refirmatio quæ de iure fieri debet. Bart. dicit quod sic l premittitur.ff.de aqua quoti.& ęsti.non credo hoc.quia a contractu facto vel fiendo non appellatur quia dolus commissus in contractu non purgatur per viam appellationis quia oporteret adire superiorem sui iudicis.Sed alijs remedijs prouidetur ergo in questione ista non.appellabitur sed agetur officio iudicis ad infirmandum.cap.j.qui succe.tene.coll.x.& erit quidam recursus ad arbitrium boni viri quia proprie non est appellatio sed ad eam promotio.ff.pro sol.l.vnde si neruę.Nam suppletio contractus petitur officio iudicis.ff.de cõtrahen.emp.l.officio.ff.de prętо.stipul. l.j.in fi.& tunc si iudex non facit iustitiam appellabitur ab eo. argu. ff.de excu.tuto.l.scire oportet.Idem dico a nunciatione noui operis quia non appellatur.sed si quis petat nunciationem remitti & implorat officiũ iudicis & iudex denegat appellabitur. & interim poterit edificari appellatione pendente prout poterat antequam appellaretur & non aliter. arg. ff. vt le.no.ca.l. postquam §.imperator.appellatio enim mutat forum sed non mutat causam causę nam ędita actio a prin.demonstrauit omnem qualitatem futurę litis tam principalis quàm appellationis C.de eden.l.edita.¶† Quæ
7 ro an deserta appellatiõe sit deserta nullitas.ista questio supponit quod possint cumulari.dic vt dicam.inf.eo cap.sępe.Bal ¶† Quæ
8 ro cum duplex sit modus appellãdi scilicet viua voce & in scriptis si appellatur viua voce primo deinde in scriptis vtrum sit vna appellatio vel duæ.respon deo si eodem contextu vna est appellatio si diuersis diebus tunc sunt appellationes.sed prima facta viua voce trahitur ad secundam appellationem pleniorem scilicet factam in
9 scriptis.¶† Sed econtra si prima fuit in scriptis secunda viua voce:secunda appellatio nihil operatur quia plenior scriptura attenditur vt ff.de hęre.insti.l.si ita.ff.de no.ope.nuncia. l. si procurator. §.si dominus. vel dic quod semper debeo prosequi illam appellationem per quam sententia fuit rescissa vt ibi notat Bartol. nam quod semel rescissum est amplius rescindi non potest. & quod semel deuolutum est amplius deuolui non potest.¶ Dicit Innocen. quod geminare appellationem non nocet.concedo quod non nocet.vt videatur per secundam appellationem recedi a prima.tamẽ non prodest vt habeat plus de tempore fatali ad prosequendum secũdam appellationem quam haberet ad prosequendum primam. nisi dicas quod toto tempore.x.dierum non incipit annus prosecutionis sed demum post.x.dies.& sic fatalia appellationis prosequendę non erunt maiora nec minora.Porro tempus appellandi non potest augeri vel minui. & in toto tempore.x. dierum potest appellatio reformari.C.de ap.l.si quis libellos.& vide quod not.In
10 noc.inf.eo.c.dilecto filio. ¶† Quæro an in causa appellationis requiratur libellus. respondeo aut fuit appellatum viua voce tantũ & requiritur libellus aut in scriptis & tũc productio appellationis in scriptis sufficit pro libello.ita intelligitur quod no.Innocen.sup. de offi.dele.cap.cum contingat & Bartol.in l.j.§.libelli.ff. de appel. & in spe.de lib.conceptione §.nunc dicendum versi. sed nunquid in causa. & est ratio quia ipsa appellatio in scriptis dicitur libellus. Tu dic ꝙ aut appellans simpliciter dicit appello & oportet ꝙ offerat libellum prosecutorium appellationis.quia ista scriptura non cõcludit aliquid ꝓnunciandũ ꝑ iudicẽ ad quẽ. Aut dico sententiã iniustam,vel dico sententiam nullam.& si qua est appello. & tũc sit vera opi.Bartol.ꝙ sufficiet istam appellationem producere pro li-
11 bello.C.de ap l.eos in princ. ¶† Quæro vtrum expressa vna causa in appellatione possit appellator aliam causam prosequi. so.distingue aut causa apponitur pro forma vt quando appellatur ab interlocutoria.& tunc non potest aliam prosequi,aut non apponitur pro forma vt quando appellatur a diffinitiua & tunc potest aliam causam prosequi quę tamen dependeat ex iudicio veteri vt ff. de appel.l.scio.C de temp.ap.l.per hanc.ff.ꝙ cum eo.l.titianus.¶ Sed quare secus est in causa principali.respon.quia causa appellationis oritur ex prima causa.sed causa principalis non habet originem ex alio processu nec habet aliam naturam nisi in se xam nisi per sese. C.de peti.hęre. l. hęreditas matertereę.hac ratione quia plus venit in causa appellationis quam in querela appellantis.C.de ap. l. am-
12 pliorem in princ.de hoc per Bartol.ff.e.l.j.§.quid ergo. ¶† Quæro ecce appellatum est ab interlocutoria an sententia lata super ista interlocutoria per iudicem appellationis erit iterlocutoria vel dif-
a finitiua.glos.Accur.dicit quòd erit interlocutoria [a] & quòd poterit ferri viua voce super scripti recitatione ista est gloss. ordi.valde
13 not.ff.de ap.l.j.in fin.cum.l.se.¶† Quæro si iudex appellationis & nullitatis pronunciat male appellatum vtrum videatur pronunciare super nullitate vel super iniquitate.respon:super iniquitate vnde sequitur ꝙ si est male appellatum ergo bene iudicatum. Ista est
14 gloss.singularis in l.j.C.quando prouo.non est neces.¶† Quæro si princeps committit causam appellatione remota vtrum ista clausula efficiat tertiam personam comparentem pro suo interesse. respon.non de offi.dele.cum super eo.& secundum Barto. qui ita
15 not.in l.j.ff.a quib.ap.non licet.¶† Quæro sindicus appellauit appellatione pendente finitũ est tempus sui sindicatus vtrum teneatur prosequi.respon:sic si res non erat integra cum ipse melius sciat veritatẽ.ar.in l.j.C.vt causæ post pub.adsit tu.secundum Dyn.& Bartol.qui ita not.ff.de ap.l fin. ¶ Tu dic ꝙ sindicus qui succedit in officio debet causam prosequi quia officium primi est extinctum & vltra hoc habet successorem in officio.s.notũ sindicũ in qua sit translatio officij necessarij & iudicij in c.fi.de procu.in cle.& quod not.in l.j.C de contracti. iudi. & si dicatur ꝙ primus est melius informatus.respon.tenetur alium instruere & informare. Itẽ si dicatur ꝙ primus est legalior.hoc non facit ad rumbum cum secundus sit autoritate publica creatus arg.s.de iudi.ca.cum deputati. Non ob.l.j.C.vt causę post pub.adsit. tut. quia illud intelligitur quando adultus non habet curatorem q succedit loco tutoris vnde ex quo a dam necessitate tutor quondã prosequit cãm pro interesse adulti ne remanet indefensus non pro interesse aduersarij ar. ff. de nego,
16 gest.l.nã & seruus.§.viuo.¶† Quæro vtrũ sindicus vniuersitatis dicat habere liberã ad suum officiũ exequẽ.Bar.dicit ꝙ suũ officiũ est publicũ vt ipse not.ff.qñ ap.sit.l.j.§ si qs & sic ęquiparat tortori de hoc habes glo.ff de iureiu.l.iusiuran.& ad pecunias. §. defenso-
17 ri.¶† Quæro vtrũ ille qui appellat a pręcepto. verbi gratia hęres cum defunctus esset testator cõfessus est debitum.iubetur soluere appellat vtrũ censeatur appellare ab interlocutoria an a diffinitiua: respõ.ab interlocutoria cum minor carens curatore eam patiatur.
18 tex.est notab.ff.de mino.l.ait pretor § permittitur.¶† Quæro an a sententia arbitri appelletur.& certum est quod non nisi esset arbiter electus ex pręcepto legis vt not. Bartol.C de arbi. l.j.& not. per
19 Bart.in l.j.ff.a quib.ap.non li.¶† Sed quæro quid si est appellatum & iudex ad quem confirmauit laudum vtrum valeat confirmatio & videtur quod non quia talis sententia continet impossibile de iur.ar.de ap.l.si expressum quod verum credo.Hęc scripsi ad vtilitatem canonistarum vt sciant dicta Bartol.pręceptoris mei viuæ vo
20 cis disciplina nonulla alia interdum meliora. ¶ Quæro nunquid in causa appe llationis requiratur litis contestatio.respon. aut non requiritur in prima causa & tunc non requiritur similiter in causa appellationis qa appellatio deuoluit primã causam cum sua qualitate vnde si primũ iudiciũ est summariũ idem de iudicio appellationis vt in c.sępe de verbo.signifi.in cle.Aut in primo iudicium requirebatur litis contestatio.& tunc aut est appellatum ab interlocutoria & quia bene appellatum iudex appellationis assumpsit sibi iurisdictionem principalẽ. & tunc subdistingue aut fuit appellatum ante lit. cõte.& tunc super libello prinsipali requiritur litis cõtest, quia absq; litis conte.non est iudiciũ vt in aut.de litigi.§. oẽm.aut est appellatum ab interlocutoria post litis contest.coram primo iudice & quia bene appellatum est deuoluta est iurisdictio principalis.& tunc quia est deuoluta cum sua causa suisq; vitijs nõ puto qđ oporteat litis ꝯtestatio.geminare sicut nec corã successore primi iudicis.¶ Nam iudex appellationis dicitur successor. ff.iudi. solu. l. penul.licet proprie non sit successor sed maior & in alia iurisdictione vt colligit ex no.in l.j.C.sentẽ.rescin.ñ pos.aut appellat a diffinitiua & tũc aut abest appellãs vel appellatus tẽpore statuto ad cõtestandum litẽ & nõ requirit lit.cõtesta.ratio est causa breuiandarũ litium & vt nõ prorogent fatalia quę potius sunt arctãda ꝙ relaxanda qa dilationis materiã cõgruit amputare.C.de tẽpo appe.l. ij. in prin.¶ Itẽ qa iudex appellationis habet hoc priuilegiũ q pót supplere de facto vicẽ absentis vt C.de tẽpo.appel.l.fi.§.illud.C.de appel.l.ampliorẽ in prin.¶ Et semp intellige pręcedẽte peremptorio ad lit.cõtest qa ipsum peremptoriũ non circundudũ per cõparitionem habet vim lit.ꝯtest.ar.ff.si qs cau.l.si eũ.in fi. Aut vtraque pars est pñs tpe lit.ꝯtest.& tũc oportet litẽ ꝯtestari vt dicit illa gl. sing. in c.p venerabile.extra q fi.sint legi C.ne li.in vna eadeq; causa tertio ꝑuo l.j.& no.etiã in d.c.per venerabilẽ.Nam ꝓcessus omissa lit. cõtest.factus est mẽbrũ sine capite qa lit.ꝯtest.est caput iudicij. medium autẽ sunt probationes finis diffinitiua vt no.in l.j §.j.ff.si quis ius di.nõ obtẽ.Porro pro pñte nõ pót iudex de facto supplere qa præsens ætatẽ habet ipse de se loquatur vt ff.de dã.infec.l.iiij.§.hoc iudiciũ nisi forte esset rusticus vel miserabilis persona. Nam nõ intelligitur esse piger qui ignorat vnde tũc procedet iudiciũ etiã sine lit.cõtestã.Item nõ distinguo genus absentię qa nec lex distinguit.
21 ¶† Subsequẽter quæro an in causa appellationis habeat locũ reconuẽtio.& videt qđ nõ qa causa appellationis nihil deuoluit nisi quod

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino ꝑ do.Frã.de albergo.de aretio in quodã suo trac.qui habetur in formis quę dicitur sententia interlocutoria: vel diffinitiua in iij. cap.

quod iutentatū inuenit. vnde potes dicere reconuentus agas corā
iudice domicilij mei ad quē peto me remitti vt ff.de eo qui appel.
in prouin defe.de l.j.quia ille qui abest causa appellationis habet
ius reuocandi domū.vt ff.de iudi. l. sed domū intellige.i.domiciliū
non dico originem solam.ff.de iniu.l.lege cornelia.§.domū.Nam
domicilium locus est principalior iudicij.inde enim dicitur quis
trahi vnde a suis negocijs aduocatur vt singu.no.in cap. statutum.
§ cum autem de rescrip.lib.vj.preterea iudex appellationis non co
goscit nisi de principali etiam de incidentibus quæ contingunt ori
ginem vel coniunctionem primę causę.vt C.de tempo.appe.l.per
hanc.pręterea iudex appellationis non habet pronunciare nisi be-
ne vel male iudicatū sit vel ęquipollens vt C.de appel.l. eos ī prin,
C.de sen.& interlo.l.preses.preterea sciendum est quod reconuen-
tio alia est implicita siue breuiloqua vt in duplicibus iudicijs,& ista
non est proprie reconuentio sed natura iudicij cum vno libello fi-
at hincinde.& nisi sententia feratur hincinde est ipso iure nulla vt
fff.fami.hercis.l.in hoc iudicio & de ista iudicat iudex appellatio-
22 nis de necessitate quia indiuidua est. ¶† Dubitatur tamen quæ sit
forma taciti libelli istius reconuentionis respōdeo aut reus fatetur
& videtur petere pro parte sua id quod actor petit pro sua vt adiu-
dicationes possint fieri hincinde iuxta petita vt insti de offi.iudi.§.
fin.& si contingat quod actor libellum suum emendabit etiam ad
uersarius suum.ff.fami.hercis.l.qui familię quod est mirabile.Si au
tem reus neget tunc forma taciti libelli non est super communio
ne diuidenda sed est quoddam officium iudicis tacite imploratū
super iustitia facienda secūdum quod probabitur in causa nam of-
ficium iudicis ad temppus rei iudi. refertur vt l. j.ff de in litem iur.
quia tunc iudex est instructus per probationes ff.commo.l.iij.§.in
23 hac.¶† Alia est reconuentio expresse.& ista est multiplex.nam q̄-
dam est præiudicialis quę inducit supersedentiam in libello aduer-
rij,vt ff.de inoffi.testa.l papinianus.§.si filius.C.de ordi.iudi.l.fina.
& ista non potest esse nisi sit contraria & maior.C.qui accusa.non
pos l.j.Et ista non habet locum in causa appellationis a diffinitiua
quia est quædam declaratoria quæ post lit.contesta.non obijcitur.
vt C.de procura.l.ita demum.Alia est reconuentio reciproca vt si
actor petijt fundum actione ex empto & venditor precium actio
ne ex vendito.& ista reconuētio summam ęquitatem habet ex eo
dem fonte.Quædam est reconuentio extranea & ista non habet lo
cum in causa appel.quia iudex appellationis non iudex est: & quia
non debet agi per saltum: sed secundum ordinem tribunalium sic.
vt in auth.vt ab illu.& qui super ea sunt.col.v.Nam cuilibet tribu-
nali propria iurisdictio data est quæ p alium nec vsurpari nec mi-
nui potest.C de offi.prefec.vrb.l.j.C.de test.l.consulta diualia.& se
24 cundum pręcdicta debet intelligi quod no.Cy.in d.l.per hanc.& ibi
dixi.¶† Quæro an in causa appellationis requirantur noue satis-
dationes.respon.non,quando appellatur ante sententiam. vt ff. de
procura.qui proprios.§.item quæritur.Si vero appellatur post sen
tentiam aut loquimur in satisdatione.de iudi.sisti.& debet de nouo
satisdari:quia prima satisdatio est cōsumpta.vt ff.de fideius. l. gre-
ce.§.post litem.Igitur de nouo est satisdañ.quia fideiussores primi
25 liberati sunt. ¶† Idem puto in satisdatione procuratoria de rato:
quia dominus appellando liberat procuratorem a cautione rati. vt
d.l.cum minor.§.j.quod est not.dignum.aut est cautio iudicatum
solui & tunc quo ad clausulam de defendendo non durat in causa
appellationis in qua non habet locum reconuentio: sed quo ad
clausulam doli.& quod verbum sonat durat si sit facta mentio suc
cessoris:alias non:quia non receditur a persona.ff iudi. solu.l. cum
apud sempronium.nunc intelligis illam notabilem. l. Ex his con-
tentus sum pro introductione canonistarum ad iuris ciuilis subti-
lem sententiam.

CAP. I.

1 *Clerici conqueri possunt de iniuria facta eorum priori.*
2 *Fama loci multum operatur & cooperatur.*
3 *Fama cum vno teste an sufficiat ad probandum.*
4 *Legatus qui non est de latere nullam habet potestatem in collatione benefi-ciorum.*
5 *Appellationi qui non defert an debeat deponi ab officio.*
6 *Alienum se facit quis a propria potestate si fuerit negligens.*

DIlecti. Collatio beneficij post & contra legitimā
appellationem facta non tenet. Et primo
ponit querelam impetrantium. secundo dat iudices
quos instruit & monet quid facere debeant.secunda
ibi.super quibus.¶ Casus prior & clerici de grisse con
questi fuerunt coram papa de Eboracensi episcopo apostolicę se-
dis legato de pluribus primo ꝙ post appellationē interpositam ad
papā dictum priorē suspendit. secundo ꝙ dictas ecclesias interdi-
cto supposuit:tertio ꝙ ipsis clericis siue canonicis īterdixit ne obe
dirent dicto priori:quod si obedirent eos excommunicaret quar-
to ꝙ beneficia spectantia ad eorū collationē contulit: papa mādat
veritatē inquiri per idoneos testes & famā loci. & si repererint di-
ctā collationē fore factam per ipsum legatum de ecclesijs ad ipsos
spectantibus in irritū ipsam reuocent nisi ad ipsum legatum esset
1 deuoluta collatio per malitiosam negligentiā prędictorum. ¶† In
tex.ibi.& clerici no.ꝙ clerici conqueri possunt de iniuria facta eo-
rū priori.Ibi apostolicę sedis legatus iste legatus non erat de latere.
Et ideo non potuit beneficia conferre quę spectabant ad collegiū
alterius nisi hoc faceret ex iure deuoluto:& no.ꝙ nemo est legatus
2 de latere nisi sit cardinalis vt hic.¶† In text ibi fama not. quod fa-
ma loci multū operatur & cooperatur.Nā fama per se non probat
sed cum vno teste vel cum alijs adminiculis non de nuda quæ ha-
buit originem de nihilo.vt eleganter not. ff.de quęsti.l.de minore.
3 §.tormenta.¶† Quæro ergo an sufficiat fama cum vno teste [a] glo.
a dicit hic quod sic:de hoc nota.s̃.de testi.c. ex literis.& c.veniens.&
c.pręterea.& in Spe.de noto.cri.§.fama.Dyn. dicit quod in crimi-
nali non probat in ciuili sic.¶ Oid.dicit quod non probat quia sūt
diuersa genera probationū.Tu dic quod eo casu probat quod de-
bet deferri sacramentum in defectum probationis ipsi agenti:aliàs
nequaquam probat:quia ipsa fama nō est maioris vigoris q̄ iur͂m
in defectum probationis cum veniat ad proba.supplendam & co
adiuuandam non ad eam fundandam. Fama vulgaris est publicus
preco virtutis infamia vitiorum:sed fama naturalis est status homi
4 nis ex radicę naturę proueniens & inhęrens. ¶† Quæro per lapsū
temporis vtrum ista deuolutio fiat tanquam ad diœcesanum quia
iste ecclesię erant in archiepiscopatu:legatus enim qui non est de
latere nullam habet potestatem in collatione beneficiorum:quod
5 dic vt in cap. pe. de offi.dele li.vj.¶† Quæro an ille qui non defert
appellationi debeat deponi ab officio.gloss.dicit quod sic:quia est
rebellis ipsius papę.hoc verum in criminali:secus in ciuili. vt j. eo.
6 cap.de priore.¶† In text.ibi distulerit:not. quòd quis se facit alie-
num a propria potestate si fuerit negligens.ff. de fideicom.li.l.le-
gatario.§.ex duobus.& qui deliquerit in officio priuandus est eo.
C.de ser.fu.l.mancipia.in auth.de armis.§.fin.col.vj.C.de susce.&
archa.l.aliquid.lib.x.

ADDITIO.

a ¶ Vide Felyn.in c.cum causam.in iiij.col.& sequen.extra de proba.& plene
per Barba.consi.vj.in antepeñ.col.& consil.vij.in j. vol. colum. ii.

CAP. II.

1 *Appellatio alternatiua an teneat.*

INter cętera. Non valet appellatio generalis.
facit ff.de iure fisci.l.ita fidei.Et
est ratio quia contrariorū eadem est disciplina:vñ sicut
nō valet sñia gñalis & incerta ita nec appellatio q̄ est ꝯ-
ria.Itē qd gñaliter dr̃ & obscure nullā spēm ꝯplectitur.ff.de lega.j.
l.Titię textores.Itē quia appellatio debet esse certa sicut libellus.
Item facit.ff quod cuiusque vni.no.l.item eorum.§.si decuriones.
licet appellatio possit fieri vno verbo dicendo appello.ff.de appel.
l.ij.& duobus verbis diceñ.ad quem iudicem.ut not. C.de bo.aut.
iu.posses.l.cum proponas. Item tribus verbis dicendo appello ad
iudicem competentem. Et si sunt plures iudices subordinati ele-
ctio est appellantis coram quo prosequatur : quia appellans ha-
bet eligere iudicem non appellatus.Dicit Innocen.j. eo. si duobus
in dubio intelligitur appellatum ad immediatum superiorem quia
1 hoc est magis iuridicum & magis equum.¶ Sed an teneat alterna-
tiua appellatio.Ioan.And. dicit quod non in certa nisi ante. x.dies
appellans eligat. argumen. optimum. ff. de stipul. ser. l. nam cum
vterque.& l.si seruus ita.quia non potest intelligi ad quem appel-
latum sit. Alij dicunt quod imo valet appellatio sicut quando ap-
pello in genere ad iudicem competentem. Et apostoli dabuntur
hoc modo : remitto te ad iudicem competentem : & non dicitur
ad quem:sed verius est quod talis appellatio nulli defert iurisdictio
nem ergo non ualet & x. diebus elapsis non potest declarari ga tē-
pora non suffragantur unde nō potest aliquid addin uel detrahi.ff.
de adul.l.accusaturus.ff.rem ra.ha.l.bonorum.& l.si.

CAP. III.

1 *Regule & constitutiones ordinis sunt seruandę tanquam regula.*
2 *Regulares & alij an hodie differant.*
3 *Correctio excessuum & alię causę in quo differant.*
4 *Monachus ex leuissima causa intolerabiliter tortus potest exire de monaste-rio, sine licentia abbatis.*
5 *Exceptio doli quandoque obstat contra statutum legis municipalis.*

AD nostram. A correctione non appellatur h. d. ¶ In tex. ibi regulā not. quod p̄latus debet seruare regulam & qui regulam seruat nunquam modum excedit. j. de regu. c. viii. ¶ Sed quid si papa defert huic appellationi. respon. seruus nō potest plus quam velit dominus suus, vnde ligate sunt manus inferioris etiā si ignorat: quia nescit seruus quid faciat dominus. vt not. in l. pe. ff. si cer. pet. tamen ignorans non punitur quia non contemnit maiestatem
1 qui factū ignorat. vt j. eo. c. super eo. §. fin. ¶† In tex. ibi corrigas. s. monendo & castiges. s. puniendo s'm regulas & constitutiones ordinis que sunt seruande tanquam regula. vt hic patet in verbo institutionem: vnde fratres predicatores qui sunt mendicantes ex cōstitutionibus no. regulariter perinde est ac si essent mendicantes regulariter. Porro regula semper est vniformis in toto ordine. Sed constitutiones quandoque sunt diuerse in vno loco fratrū & non vigent in alio tamen vbi vigent habentur loco regule tenementi. ¶ Itē regula semper est arctatiua sed constitutiones quandoq; cōtinent consiliū nam vna de virtutibus legis est consulere. vt ff. de leg. l. legis virtus & in cle. exiui de para. vt in c. exijt qui seminat. de
2 verbo. sign. in vi. ¶† Quero an hodie sit differentia inter regulares & alios. dicit Innoc. q̄ non. Itē an sit differentia inter correctionem morum & aliorum excessuū. dicit Inno. q̄ no: quia semper dictum est appellare si modus excedatur qđ est idem qđ grauare. Innoc. Not. hoc verbū Innoc. tamen qñ regulares appellant presumitur contra eos magis quam contra alios subditos appellantes: & si impetrant deberent facere mētionē de excessibus pretensis in lr̄a. s. alias non valet impetratio: licet non fiat mentio de appellatione
3 quod est no. s'cdm Innocen. ¶† Idē qđ in hoc est differentia inter correctionem excessuum & alias causas: contra correctionem excessuū non potest prescribi s'm Innoc. & correctio potest fieri non solū in iudicio. sed in domo. C. de pat. pote. l. congruentius. ff. de fur. l. serui filij. ff. ad sillc. l. excipiuntur. §. fi. C. de emen. ppin. l. j. De corruptione morū impudicorū vel suspectorū habetur. C. de nup. l. ij. C. de his, qui. vt indig. l. iij. in glo. que dicit in domo non in iudicio.
4 ¶† Monachus ex leuissima causa intolerabiliter tortus pōt exire de monasterio sine licentia abbatis. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij. §. dominorum. Fui interrogatus a generali fratrum minorum Porro apostatam facit animus non fuga. ff. de edil. edic. l. quid si fugitiuus. §. idē celsus. Scias quod a pena iuris non appellatur secūdum Alla. & Io. an. quia grauamen legis non dicitur grauamen. Itē si appellaret iudex appellationis haberet necesse p̄nunciare secundum eandē legem vt in aut. vt cum de ap. cog. in prin. coll. viij. & facit. ff. de ap. reci. l. fi.
5 ¶† Sed qnq; contra statutū legis municipalis obstat exceptio do. i. vt ff. de excep. do. l. j. in fin. & tunc potest appellari ab iniquitate statuti ad illum superiorē qui potest statutum corrigere. ff. de decre. ab ordi. faci. l. ambitiose. Idem si statutum sit nullū. vt ff. de appel. l. si constat. tamē dic qđ si iudex declararet p̄ter commissionem quod a tali declaratione iudicis bene posset appellari. vt ff. de verbo. significa. l. si qua pena. C. de ap. l. & in multis.

CAP. IIII.

1 *Statutum si dat terminum octo dierum ad se defendendum an reus possit ipsum sibi ipsi abbreuiare.*
2 *Mora an possit purgari.*
3 *Mora purgatio non admittitur contra statutum.*
4 *Terminum habens an possit supplantari ab aduersario preueniente.*
5 *Appellatio an videatur deserta ante lapsum termini si certum sit quod intra terminum non potest comparere.*
6 *Pena cum additur ab homine si non fiat intra certum tempus statim committitur: secus si pena apponitur a lege & de qua pena id intelligatur.*

PErsonas. Si appellans intra terminum sibi a iudice statutum a quo appellauit vel a seipso statutū appellatus non prosequitur sententie vel iudicio illius stare compellitur. h. d. secūda pars ibi. sinautem. ¶ Casus. aliquis appellauit & sibimet assignauit terminū sed nimis lōgū: vnde iudex abbreuiauit non fuit p̄secutus: dicit papa qđ elapso die cōpellit stare sententie: secūdo dicit q̄ idē est si ipse assignauit sibi terminū cōpetentē: vnde iudex nō assignauit aliū terminū: & sic nota q̄ tres termini sunt fatales. s. terminus assignatus a lege: terminus causa cognita breuiatus a iudice: & terminus statutus
1 sibimet per seipsum. ff. qui satis. cogan. l. de die. ¶† Pone statutum dat terminum octo dierum ad se defenden. nunquid potest reus ipsum sibi ipsi abbreuiare. Et videt q̄ sic & si defensione sua nō fa cit intra terminū videtur ei renūciare. argu. C. qui accu. non pos. l. si ea & ista renunciatio non est nuda: qa vestita est per suam negligētiam. & sic non ob. gloss. quae est ff. de pactis. l. si pactum inter heredem. ¶ Quero de quo termino loquit hic. respō. aut tēpus statutū est a lege ad appellationem prosequendam & elapso eo deserta est appellatio: aut ab ipso appellatore & idē. vt j. e. c. oblate. aut a iudice & tunc aut appellatus consensit termino, & idem: aut contradixit: & tunc iste terminus non est fatalis. argu. j. e. c. interposita. §. j. sed
2 expectabitur terminus statutus a iure. ¶† Sed nunquid mora potest purgari. respon. vbi post morā succedit legis dispositio primitiua mora non potest purgari. xxiij. dist. c. propter. per Archi. idem si succedit legis dispositio afflictiua vel status mutatiua: qa nō recipit restitutionem si status mutat. ff. de mino. l. si ex causa. §. papi. idem si perditur beneficiū. ff. de fideicō. lib. l. thais ancilla. §. intra. & j. ti. quo tempore miles. col. x. & ff. de le. ij. l. statu liberū. §. stichū.
3 ¶† Deinde conclude q̄ contra statutum non admittitur purgatio more. vt no. in c. statutū. de ele. li. vi. quia leges sunt inuiolabiles. & l. temperet. C. de vectig. oloberis. lib. x. ¶ Porro si lex statuit terminū & vltra p̄cedit statuendo quid post terminū fieri debet non potest mora purgari: quia est terminus iuris & de iure: & contra statutum legis non admittitur more purgatio. l. fi. §. j. C. cōmu. de le. ista habuerunt originē a. l. preses. C. de ap. vbi videas & dic vt dices. j. eo.
4 c. sepe. ¶† Et an hns terminū possit supplantari ab aduersario preuenientem dicit glo. q̄ non si terminus est statutus a parte vel a iu
5 dice: secus si a l. ge. ¶† Quero si certū est q̄ intra terminū non pōt comparere vtrū appellatio videatur deserta ante lapsum termini: dicit Host. q̄ sic sed hoc est contra tex. dū dicit ex tunc. s. elapso termino & non ante dicit Bar. q̄ cum pena additur ab homine si non fiat intra certū tempus statim cōmittitur cū certū est die fieri non posse. Sed si pena apponitur a lege secus. vt in c. cōmissa. de elect. in vj. & est ratio quia executio que fit per legem requirit termini lapsum ar. ff. de vsufru. l. el. sempronius attalus secundum Bar. qui ita no. ff. de verb. ob. l. cum stipulatus sim mihi a proculo. ¶† Sed
6 aduerte quia aut est pena expressa: & verum dicit: aut est tacita & idem videtur dicere q̄ non sit expectanda dies sed statim quod constat fieri non posse talis pena effectualis sit cōmissa: sed in casu nostro est tacita pena. i. tacita desertio appellationis. Et ideo vi detur vera opi. Host. quod possit exequi sententiam statim: quod certum est fieri non posse. Sed contra ipsum est. ff. si quis cau. l. si cum. §. homo sibi.

CAP. V.

1 *Raptor vel inuasor an possit appellare.*
2 *Iudex an & quando possit dilationes legum & statutorum arctare.*
3 *Appellatio non fit in notorio per facti euidentiam.*
4 *Sententia lata confessio secuta non dicitur facta in figura iudicij nisi fieret coram iudice appellationis.*
5 *Iudex an possit plene conuictum per testes cogere ad confitendum.*
6 *Notorium ex tribus presumitur.*
7 *Condemnari an possit quis sine citatione.*
8 *Factum apostoli debet pro lege seruari.*
9 *Appellare & ad causam prouocare an differant.*

CVm sit romana. Appellans ad prosequendum habet annum & ex causa biennium nisi iudex moderetur: hoc primo. Et si intra tempus non prosequitur rata manet sententia diffinitiua: hoc secundo. sed si est appellatum ab interlocutoria redit ad primum iudicem. hoc tertio. condemnato de crimine appellare licet: nisi sit notorium. h. d. Primum ponit terminum appellationis prosequende, secundo ponit pœnam non prosequentis ap. a diffinitiua: tertio penam non prosequentis ap. a grauamine: quarto ponit penam eius cuius delictum est notorium quia non appellat. secunda ibi. quod his. tertia ibi. quod si vero. quarta ibi pretere. ¶ Casus tamen patet. Quesitū fuit qñtum tp̄s detur ad appellationē proseq. respon. annus & ex cā biennium. Scdo queritur quae sit pena non p̄sequētis appellationem est diffinitiua. rn̄. q̄ rata manet snīa diffinitiua nec amplius pōt appellare. Tertio quaeritur quid si est appellatum a grauamine vel interlocutoria ante snīam diffinitiuā rn̄. q̄ pena non p̄sequētis est qa appellatio de medio tollit & cā ad primū iudicē reuertitur concor. illa. l. not. ff. de mino. l. intra vtile. ¶ Quarto quaerit vtrū raptor vel inuasor possit appellare & rn̄detur q̄ sic nisi fit ita manifestus sicut fuit ille quem requisitum & ab sentem excōicauit beatus Paulus. ¶ Item tex. ibi necessaria & eui-
a dentia no. q̄ secundus annus nō datur nisi ex necessaria causa & eui
1 denti. ¶† Ibi nec audietur. Not. q̄ post appellationem desertam si est liquidum fit executio reo vlterius non citato: qa si reus nō det audiri ergo nec citari. vt no. C. de ap. l. eos. in prin. vbi optima glo.
2 ¶† No q̄ iudex pōt dilationes legum & statutorum arctare: qđ dic vt no. Dy. in c. indultum. de reg. iu. li. vj & in. c. frequens. de restit. spol.

ADDITIO.

a ¶ Vide tamen Bar. in l. j. in fi. ff. nil nouari. app. pe. & do. Feli. nota. in c. ex parte. vi. colum. de rescri.

spo.in vj.C.de ap.auten. hodie. Item qñ terminus prçfigitur iuris-
dictioni:iudex nō potest aliquid disponere de termino. vt ff.loca.
3 sed si lege.in prin.vbi tex.no.¶† Vlterius no.ꝙ in notorio non ap-
pellatur & hoc in notorio per facti euidentiā ff.de iniust.test.§.si qs
filio exhçredatō circa mediū:sed quid in notorio per confessionē.
respon.aut est facta ex certa scientia sponte & in figura iudicij : &
non potest appellare:quia cogitur in ea perseuerare.s̄.de cōfes.c.cū
super de elec.per inquisitionem.aut non in figura iudicij & tunc ap
4 pellare potest.vt C.de libe. causa.l.si filium. ¶† Et not. quod lata
sentētia confessio secuta nō dicitur facta in figura iudicij nisi fieret
corā iudice ap.& ideo non excludit ius appellandi. ff. de ap. l. non
tantū.Et nunc intelligis illā singularē.l.ita quod confessio ante sen-
tentiam postea secuta sententia stante confessione nulla datur de-
fensio:certe gloss. determinant ꝙ appellare possit:quod intelligo
causa expressa & non nudis verbis.ff.de appel.l.creditor. §. rursus.
5 vbi gloss.sing.¶† Sed an plene conuictū ꝑ testes iudex possit coge
re ad cōfitendum.dicit Cy.ꝙ non:ne auferat ei beneficium appel-
landi.C.quorum ap.non reci.l.obseruare.dic quod iudex non po-
test ei mandare quod confiteatur vel decernere eum tandiu tor-
quendum donec confiteatur ; sed torquere eum moderate potest
sicut facere potest ex solis indicijs ne sit melior conditio conuicti
quam non conuicti.& ita practicatur.¶Et scias quod notorium est
6 preco: quia non mentitur. ¶† Notorium autē prçsumitur ex tri-
bus.s.ex loci qualitate ex numero astantium & ex qualitate tempo
ris:econtra prçsumitur aliquid non manifestū ex qualitate tempo
ris:vt quia de nocte ex qualitate loci & ex multitudine rixantiū:vt
dicit illa glo.singula in l.si cū exceptionem.§.ij.ff.quod met. causa.
7 ¶† Item not.pōt quis condemnari sine citatione.quod intellige si
peremptorie seu solenni vnica tamen citatio necessaria est non
ad defenden.sed ad sniam audien.ita intelligo quod hic not.Inno.
Nā prima citatio est de iure naturali.vt in ca. pastoralis.de re iudi.
in cle.alię citationes vel peremptoriū nō sunt de iure naturali sed de
8 iure ciuili introductę.¶† No.hic qd factū apostoli ꝑ legę dēt ser-
9 uari. ¶† Quero hic an sit differentia inter appellare & ad causam
prouocare:respondeo sic:qa appellatio requirit iudicem a quo sed
prouocatio non requirit nisi iudicem ad quem:& ideo in prouoca
tione extraiudiciali proprie non dantur apostoli:& dicit Innocen.
quod elapso termino auditur appellans in extraiudicialibus appel
lationibus.

CAP. VI.

ADhec j. Coram iudice a quo appellaui possum super alia causa conueniri:nisi eum vt suspectum recusem.supple & appareant indicia suspitionis vel iniquitatis.vt ff.de arbitris.l.non distinguemus.§.cum quidam.¶Glossa oppo.de.l.j. §. apud eum. a quo appellatur. solutio vt in gloss.Cautela tamen est quod recusandus deleget causam.Bald.

CAP. VII.

1 *Appellare possunt diuersi ad diuersos & vtraque pars potest appellare ab vna sententia.*
2 *Scientia iudicis reddit processum nullum quando scit se illegitime procedare.*
3 *Leges & canones vbi discrepant debent obseruari leges in foro Iustiniani & canones in foro beati Petri nisi causa esset spiritualis.*
4 *Iudex secularis non intromittit se de iurisdictione ecclesiastica nisi tanquam executor.*
5 *Imperator sicut dicitur filius papę ita iurisdictio temporalis dicitur filia spiritualis & ei tenetur tanquam matri suę.*
6 *Allegare non tenetur vna pars iura alterius partis.*

SIduobus. Superior ad quem tuus aduersarius appellauit si ignorat te super eadem cā ad sedem apostolicam appellasse & coram ipso comparere nolente poterit excommunicare. hoc primo.secundo dicit quod a ciuili iudice quę non sit de temporali iuris. ecclesiæ appellatur ad papam.secunda ibi denique. ¶Casus. duo litigabant coram iudice suo.puta coram archidiacono : vnus appellauit ad dicecesanum alter ad papam:dioecesanus citauit appellantem papam ,nesciens de appellatione :citatus noluit comparere & fuit excommunicatus:dicitur quod excommunicatio tenet:secus esset si dioecesanas sciret citatum ad papam appellasse. Sed quæ erat ratio dubitandi & respon. quia cum appellasset ad papam videbatur esse sub protectione papę. Item quia maius tribunal derogat minori. Secundo fuit quæsitum vtrum a iudice seculari posset appellari ad papam, & respon. quod non : & si esset appellatum non tenet appellatio nisi iudex qui pronunciauit in
1 ipsa cā sit de tpali iurisdictione ecclesię.¶†In tex.ibi super eodem
not.qd diuersi possunt ad diuersos appellare:& vtraq; pars potest
appellare ab vna sententia.C.de appel.l.ampliorem. in prin. ¶In
tex.ibi pro cōtumacia nō ꝙ contumax est:qa non allegat suā excu
sationē.¶Ibi cognoueris not. ꝙ si iudex scit se debere ꝓcedere et
si non excipiat ꝓcessus est nullus.Ibi ad nostram dubitationē:fa-
ciebat plenitudo ptātis Papę: sed certe Papa nō dēt vti plenitudi-
ne ptātis sed iuris rigore Ibi in his causis.s.& personis. & no.ꝙ iu-
risdictio tpalis est oīno diuisa a iurisdictione ecclesię.Ibi consuetu
dine:hæc consuetudo non est rationabilis:quia confunditur iuris-
dictio imperij. Ibi non tenere. s. ipso iure. fallit in casibus quino.
de fo.competen.scilicet.¶Opponit gloss.iste citatus non habebat
iurisdictionem quia erat deuoluta ad Papam.sol.imo habebat pro
2 pter ignorantiam.¶†Nota quod scientia iudicis reddit processum
nullum quando scit se illegitime procedere.hoc not. ff.de procu.
l.si procuratorem absentem. Glo. quærit exempla plana sunt.Si a
sententia suffraganei vna pars appellat ad legatum altera ad archi-
epm qs ipsorum de appellatione cognoscet.respō.casus est istius.
c.vt no.in spec.de ap.§ nunc tractemus. ¶Opponitur secundum
Inn. quod vtraque pars non possit appellare quia si vna pars est
grauata:alia est releuata.so.imo potest vtraque pars prætendere se
grauatam.vna.s.super vna parte altera super reliqua.¶Opp.quod
non tenuit citatio quia fuit obreptitium citanti non facta mentio
ne de appellatione alterius.so.hic non fuit obreptio in fundamen
to iurisdictionis.i.in rescripto sed in prosecutione causæ:Ioā.An.
¶Not.quod Papa non potest vsurpare iurisdictionem imperato-
3 ris qa diuisim imperium cum Ioue Cęsar habet.¶†Et nota.quod
vbi discrepant leges & canones debent obseruari leges in foro Iu-
stiniani & canones in foro beati Petri nisi causa esset spiritualis qa
tunc soli canones sunt seruandi.s̄.de fo.compe.c.quod clericis.
4 ¶†Not. ergo quod iudex secularis non intromittit se de iurisdi-
ctione ecclesiastica scilicet tanquam cognitor.sed bene intromit
tit se tanquam executor.sed iudex ecclesiasticus ei mandat vt nota.
s̄.in c.j.de offi.or.& in c.quoniam in plerisq;.de of. or.in vj. & per
Archi.xviij.q.v.administratores.dummodo liqueat sibi de iurisdi
ctione de processu de sententia & de mandato de quibus non co-
gnoscet conditionaliter sed ad simplicem informationem.vt ff.de
po.l.si quis inficiatus.& C.de iure fis.l.prohibitum.lib.x. & facit in
auth.de san.episcopis.§. si vero crimen. & ff. de rei ven.l.qui resti-
tuere in ver.manu militari.& de re iudi.c.decętero.¶Nam male in
uocantibus brachiū alterius iudicis vel militum non est prębendus
assensus vt l.ij.circa medium.C.de his qui latro.& no.ꝙ potestas se
cularis & ecclesiastica debent sibi inuicē auxilia mutuare:quia fra-
ternizant:licet ī ista fraternitate ecclesia sit maior & magis libera.
5 vt in aut.de non alie.§ vult enim.¶† Item sicut imperator dicitur
filius papæ:ita iurisdictio temporalis dicitur filia spiritualis & ei te
netur tanquam matri suę.Et per tex.c.nostri dico quod in ciuitati
bus Romani imperij statuta ciuitatum prçualent sacris canonibus
summorū pontificū per istud c.quia si ad papā nō pōt appellari:er-
go iurisdictio superiorē non habet. vnde in feudis constitutiones
principū & dominorum magis debent seruari quàm constitutio-
nes epōrū nisi feudū esset ecclesiasticū.vt in c.romana.§. debet de
ap.li.vj.Nā vt eleganter dicit tex.in vsibus feudorū ecclesia est cul
trix & alitrix iustitię & non patitur aliquid contra iustitiā esse vel
fieri inesse in se vel in altero:priuatus vero sępe obuiat iustitię. de
feu.alie.c.si clientulus.col.x.¶Itē not.ꝙ consuetudo quę minuit
iurisdi.Cęsaris non valet.¶Itē not. ꝙ appellantis est eligere iudicē
6 sm Inno.& Io.an. ¶† Itē not. quod vna pars non tenetur allegare
iura alterius partis:quia nō tenetur qs esse ꝓcurator aduersarij sui.
ff.de lib.agno.l.j.§.j.& ibi ꝑ Ia.de are.ff.ad treb.l.postulante sticho.
Causis absentię facti qs tenetur allegare & de impedimento ꝓtesta
ri.C.de anna.excep.l.vt perfectius.¶Sed causas absentiæ iuris non
oportet allegare qa lex est oībus no.sed factū vel priuilegiū nō est
notū nisi ꝓbetur.ff.si qs in ius vo.non ie.l.quacunq;.ff.iudi.sol.l.vir
bonus.ff.de exc.tu.l.scire oportet.§.sufficit.¶Itē dic ꝙ impedimē
tum facti tunc est allegandū qñ habet excusare. sed qñ habet inha-
bilitare non oportet allegari.vt s̄.de iudi.c.at si clerici. & est argu.
C.de legi.l.ab administratione.& s̄.de foro compe.cap.si diligenti.
Quidam tamen sunt ita exempti ꝙ non oportet eis allegare.vt l.
veteranis.C.quando prouo.non est necesse.

CAP. VIII.

1 *Negligens qui non fuit lęditur temporis cursu.*
2 *Impotentia dicitur multis modis.*
3 *Impeditus propter ferias an admittatur ad prosequendum appellationem.*
4 *Negligens non dicitur qui non potest habere instrumenta.*
5 *Impeditus si quis sit aduersarij dolositate vel quia aduersarius petijt dilationes ad reprobandum testes confirmabitur sententia non obstante temporis cursu.*

Appella ns interdum est impeditus interdum appellatus, interdum vterque. nec in istis casibus per lapsum anni inducitur desertio sed venitur ad secundum annum.
7 *Annus secundus quare detur integer propter impedimentum.*
8 *Appellans debet esse diligens in primo anno: diligentior in secundo: diligentissimus in tertio.*
9 *Appellatione deserta, an possit fieri executio sine alia citatione.*
10 *Impeditus si quis fuerit quia iudex nunquam voluit dare oppresso audientiam quid iuris.*
11 *Protestari semel an sufficiat.*

EX ratione. Etiam post bienniũ auditur appellans qui prius non potuit prosequi suam appellationem. h. d. secunda ibi dummodo. ¶ Casus. Quidam clerici appellauerũt a sententia contra eos lata quam ex iusta causa infra bienniũ non fuerunt prosecuti: petebant a papa quod adhuc admitterentur ad prosequendũ. papa dicit eos admittendos si per impotentiam non poterant prosequi. h.
1 dicit. ¶ † Not. quod ĩpedito ipso iure non currit pręscriptio. ¶ No. quod non lęditur temporis cursu qui negligens nõ fuit. vt in auth.
2 de ap. col. viij. ¶ † Quęro quę sint exempla de impotentia. nam impotentia dicitur pluribus modis. vt in c. sciscitatus. de rescri. s. respon. quando non potuit prosequi propter paupertatem secundum Innoc. quod est no. dignũ facit. optime. ff. man. l. idem. §. quia si ignorantes. & facit ca. j quo tempore miles. col. x. Item propter metum tyranni ita potentis quod contra ipsum non est recursus. Item quando impedimentum pręcisum vt quia fuit captus a sarracenis. ar. ff. de publi. l. cęsar. Si autem est impeditus facto talis hominis contra quem sit regressus si quidem nõdum est lapsum bienniũ auditur. si vero est lapsum agat contra impedientem & si ille non est soluendo petat in integ. restitutionem. vt l. fin. ff. de eo per quem fact. erit. ¶ Sed quid si habet bona vltra mare. respon. nõ vr idoneus qui non habet bona in illo territorio vel prope. in auth. de exhi re. §. sancimus. & C. de prin. agen. in rebus. l. fin. vbi optima glo. li. xij. ¶ Sed quid si fuit impeditus per iudicem? tunc dicit glo. quod ante bienniũ auditur postea non nisi per in integ. restit. C. de tempo. ap. auth. ei qui. sed hoc intellige de iudice causę alias enim
3 redigitur ad instar extranei impedientis. ¶ † Quid si est impeditus propter ferias. respon. si potuit ferijs pręuidere & pręuenire quia sunt ferię certę & solennes, debuit pręuenire. C. de tempo. ap. l. ij. §. fi. si autem sunt repentinę conceditur ei secundus annus. aut non restauratur totum pro toto. sed tantum pro tanto. ff. de mino. l. fi. & facit. ff. qui. ex cau. ma. l. sed & si per ptor. ẽm prin. §. si ferię In causa appellationis ille eędem q̃ sunt in principali secus in appellatione interponenda vel in dandis apostolis vel in assignando terminũ ad iter arripiendũ vel ad comparendũ corã iudice ad quem non sunt ferię etiam in honorem Dei. C. de ferijs. l. j. etiam potest offerri. ff. de adulte. l. miles qa est quoddam preparare nõ litigare.
4 ¶ † Adde dicit Inn. qđ ille qui nõ põt habere instrumẽta non dicit negligens. qđ tene menti. Sed qđ si fuit impeditus qa cõpromittit
a causam. rñ. interim [a] nõ currit tps qa fuit impeditus facto vtriusq; partis cõpromittẽtis: & sic facto & cõi cõsensu ptiũ superuenit impotentia. vnde nõ currit tps interim. Nã qui cõpromittit a iudice recedit durãte cõpromisso. vt ff. de arb. l. litigatores. C. de tẽpo. ap. auth. si tñ. Et hoc hodie declaratũ est expressius in c. quãdiu. de ap. in cle. ex quo apparet φ corã arbitro nõ põt ꝓsequi talẽ appellatio
5 nẽ qa si posset ꝓsequi currẽnt fatalia qđ est no. ¶ † Adde φ si quis est impeditus aduersarij dolositate vel qa aduersarius petijt dilat. ad reprobãdũ testes cõfirmabitur sentẽtia non obstãte tpis cursu. ar. C. de tẽpo. in integ. resti. l. petende. Dices tu nonne idẽ cõsequit victor ꝑ desertionẽ appellatiõis. rñ. fortior est ꝯfirmatio expressa q̃ tacita: qa expressa mãdat executiõi per iudicẽ ad quẽ tacita ꝑ iudicẽ a quo: expressa valet ꝑ se sed sententia nõ valet si sñia fuit ipso iure nulla ar. l. iij. C. si pẽ. appel. mors interuenerit. Itẽ qa nisi expresse cõfirmatur cõdẽnat aduersarius in expensis: lex aũt neminẽ
6 in expẽsis cõdẽnat nisi iudex cõdẽnet. ¶ † Et no. qđ interdũ est ĩpeditus appellãs interdũ appellatus: interdũ vterq; : interdum testes: interdũ iudex. Et in istis casibus ꝑ lapsum anni nõ inducitur desertio sed venit ad scdm annũ: nec potest imputari appellãti impedito si nõ misit ꝓcuratorẽ si cã erat ardua vel implicita vt ff. ꝓ so. l. si cõuenerit. Et an causa sit ardua relinquitur arbitrio iudicis inter arduas causas. pone oẽm causam famosam. nã in causis famosis consiliũ est mittere ꝓcuratorẽ sed nõ pręceptũ. vt dicit illa. l. not. ff de insa. l. furti. §. q alieno Bar. dicit φ omnis cã appellatiõis est mixti imperij & scdm hoc sequeretur φ oĩs cã appellatiõis cẽt ardua. vt
7 ipse not. in l j. §. solent. ff. qñ ap. sit. qđ nõ placet. ¶ † Sed quare propter impedimentũ detur scds annus integer. Respõdeo si fuit impeditus maiore parte anni: sed si minore non datur integer annus nisi ꝑ illo spacio ꝑ quo fuit ĩpeditus potuisset reportare victoriã. vt ff. de verb. obli. l. & ideo hęsitatur q lex est notabilis: sed qđ si fuit impeditus in quibusdã testibus in alijs non, tunc imputet sibi: aut nõ poterat reportare victoriã ex illis testibus in quibus nõ fuit impeditus: tũc imputet sibijpsi aut nõ poterat reportare victoriã: & tũc dabitur scds annus integer scdm quosdã: sm alios restaurat in tantũ arg. ff. de iureiu. l. admonẽdi. in verbo quibus solis. & ibi Iac. But. de tertio vero anno certũ est φ nõ datur integer sed quatenus suggerit equitas iudicantis. & gl. dicit hoc ipso iure. alij dicũt φ p
8 in integrũ restitutionẽ. ¶ † Et not. quod appellans [b] debet esse di-
b ligens in primo anno: diligentior in secundo diligentissimus in tertio. vt C. de temp. ap. l. fi. § illud. Dicit hic Innocẽ. quod tenet executio sententię etiã sine vlla citatione postq̃ appellatio est deserta. ¶ Idem ait quod si quis fuit impeditus in testibus producendis nõ currunt fatalia. Idem dicit quod executio valet sed executor non audiat partes vel audire nolit. Inno. quod verum est post diffinitiuam. secus si ante. ff. de eden. l. argentarius. §. cum autẽ. in glos. ff. de inofficio. testa. l. ꝑ de inofficioso. dicit φ summaria cognitio & ꝑbatur in l. a diuo pio. ff de re iud. Sed ibi iudex vltra progreditur ad nouum decretum interponẽ. vel actor progreditur ad actum in factum proponẽ. & sic ad nouũ libellum licet surgat ex veteri sẽtentia & sic eius executio. Item non mera executio sed mixta qa fit remissio in ꝑsonali & requiritur noua ĩterlocutoria de hoc no. C. de iudi. l. j. ¶ Et not. quod Innoc. non distinguit vtrum ipsemet qui pronunciauit exequatur an successor in eodem officio: puto tamen quod in factis antiquis nõ possit fieri executio aliqua nisi ci
9 tatione premissa Bart † quęsiuit vtrum appellatione deserta possit fieri executio sine aliã citatione: & determinauit quod non ꝑ l. C. de appel. l. si cõtra maiorem. vbi dicitur quod cõstare debet qđ appellatio sit deserta: sed hoc nõ põt ꝓbari nisi parte citata sed Innocen. hic determinat contrarium expresse & dicit Host. quod desertio apparet per lapsum biennij. vt ipse not. s. de renũ. c. i pręsentia. & ibi per Io. an. Dictum Bar. potest esse verum quãdo appel-
10 latio dicitur deserta aliter qñ tẽporis cursũ. ¶ † Ecce quod quis fuit impeditus quia iudex nunq̃ voluit dare oppresso audientiam dicit Bar. qđ ipso iure non currit tempus per istum tex. Accur. dicit contrarium. s. quod necessaria est restitutio in integrum: quia si est speciale in consistorio principis: ergo in contrarium est ius cõmune. C. eo. auth. si lis. ¶ Item debuit querelare coram superiore. in auth. de quęstore. §. super hoc. puto tamen si publice fuit ꝓtestatus de impedimento non curreret tempus. ff. de no. op. nun. l. de pupillo. §. si quis ipsi. aĩs currit sed datur restitutio ¶ Sed an sufficiat semel protestari: videtur qđ non sicut nõ sufficit semel petere apostolos. vnde saltem ter protestandum est quod etiam vno cõtextu fieri potest. argumen. in ca ij. de appel. in cle. Bart dicit in l. mora. ff. de vsur. quod sufficit semel. solu. si iudex expresse dixit se non auditurum sufficit semel sed si nihil dixit nõ sufficit semel: qa textus dicit summa ope nixus. C. de tẽpo. appel. l. fina. §. illud. ff. de pigno. actio. l. fina. in fi.

ADDITIONES.

a ¶ Vide Alexan. consi. lxiij. ad fi. iij. volu. vide etiam omnino Pe. de an. in cõsi. cclxxxvj. incip. Ioan. andr.

b ¶ Vide in materia Alex. consi. xix. j. uol. & uide aliquid per Oldra. consilio. lx.

CAP. IX.

1 *Episcopus Perusinus si est in curia Romana & subditus suus est ibi latitans an poterit eum citare.*

MEminimus. Si reus post citationem iter arripuit ad papam non iuuat eum itineris arreptio secus si ante citationem. Dicit Bern. φ citatus semper debet mittere procuratorẽ. habes tex. no. ff. de le. l. eũdem. §. primo. materia huius. c. examinatur. j. eodẽ. ca. vt debitus. ¶ † Quęrit Ioan. an. pone episcopus perusinus est in
1 curia romana & subditus suus est ibi latitans nũquid poterit eum citare. & determinat qđ sic. Ioan. and. & intellige etiam realiter incarcerarẽ. eum: qa sub iudice suo cõueniri potest licet ad curiam accesserit: quod tene menti.

CAP. X.

1 *Causa si sit alicui commissa & reus opponit exceptionem an iudex ea non obstante possit super principali procedere.*

SVper eo j. Supersedetur exceptioni super qua est appellatũ & etiam in principali quę sine illa diffiniri non potest. h d. secunda ibi. sinautẽ quę nõ summat propter lect. diuersas. ¶ † Casus. causa commissa

cōmissa est alicui:reus opponit exceptionē:quæritur vtrū iudex ea
non obstante possit super principali procedere. respon.quod non
si principale non potest termin ri sine illa incidenti: alias sic con-
cor.ff.de mino.l.intra vtile.Sed pone quod lite contest.opponitur
contra rescriptum de falsa suggestione papę. dicit quod ista excep-
tio post lit.contest.non potest opponi quia est declinatoria & vi
de.sup.titu.j.ca.cum.I.& A.& C.de re.cre.l.generaliter. §.ij.¶Sed
pone opponitur exceptio banni in criminali causa per procurato-
rem ista exceptio pręmissa non potest decidi causa principalis cer-
te procurator qui non debet admitti in ista incidenti quæ est illi
principali pręiudicans. arg.huius. c. quod est contra Iaco.But.in q.
de Ragonen.Item facit ad quęstionem disputatam per Cy.in l.j.C.
qui accu.non poss.si testes sunt accusati de falso an differatur con-
demnatio in principali:& si alij testes in numero sufficienti rema-
nent non differtur:alias sic ad quod optime facit quod no. hic Io.
an.in nouella.

CAP. XI.

1 *Appellari an possit a sententia viua voce sine scriptis in causis breuiori-bus.*
2 *Actio furti an detur paruare subtracta.*
3 *Infamis semel an possit vlterius esse infamis.*
4 *Causę minime quæ dicantur.*

DE appellationibus. Etiam in minimis causis appellatur.
¶Opponitur de.l.prima.ff.de in inte. rest. so. ibi loqui-
tur de in integ.resti. quæ contra ius commune redditur
& ideo debet restringi.arg.ff.de actio.& oblig.l.in honorarijs.§.sed
quod recisa.Nam omnis in integrum restitutio etiam in contracti
bus bone fidei est stricti iuris.vt sin.no.in l.fi.§ fin.ff.de condi.inde.
Sed appellatio est de iure communi. Nunc intelligis quia actio de
dolo non datur pro duobus aureis quia est sub titulo de in integrū
restitutione. & forte idem in actione quod me. causa. tamen hoc
1 non affirmo.¶† Quæro an in istis causis breuioribus possit appel-
lari a sententia viua voce sine scriptis.& respon.quod sic etiam ab
interlocutoria & etiam ex interuallo. Item sententia potest ferri vi
ua voce sine scriptis.Item in processu non est necessaria scriptura.
C.de sen.ex peri.re.auth. nisi breuiores. quandoque in magna cau-
sa conceditur in integ.resti. verbotenus.i. quando conceditur inci-
2 denter.vt dicit illa lex sing.ff.de auth. tu.l. defendente. ¶† Quæro
an actio furti detur parua re subtracta. respon. sic secundum Ber.
Sed nunquid erit infamis ille qui condemnatur de furto vnius gal-
linę.Respon.sic vt no.sup.tit.j.cap.cum te & c. modicis furtis factis
diuersis diebus & horis potest quis effici ita famosus quod suspen
detur quia non est parcendum delinquere assuetis quasi habituatis
3 ad delinquendum.vt l.iij. C. de epi.audi.† Sed nunquid semel infa-
mis potest vlterius esse infamis videtur quod non quia infamia est
quædam priuatio.vt C. vt inf cer.temp.cri qō termi.l.ij.so.infamis
potest effici infamior sicut fur simplex pōt esse famosus.& iteratis
delictis pęna iteratur.C.de ser.fug.l quicunq;.& qd no.ff.de pęnis.
4 l.capitalium.§ famosos.¶† Quæro quę dicantur minime causę re
spondeo hoc relinquitur arbitrio iudicantis.vt no. Accur.C.de re.
cre.l.in bonæfidei.& facit de ap.l.& in multis.Bald.

CAP. XII.

1 *Dies presentationis an computetur in termino.*
2 *Prefigens terminum si disponit de numero dierum non computatur prima dies sed vltima: si autem disponitur simpliciter tunc fit computatio de ommento in momentum.*
3 *Dictio ab denotat separationem.*
4 *Scientia executoris an requiratur vt ei currat dilatio.*
5 *Executor vltimę voluntatis an perdat legatum & relictum intuitu execu-tionis.*
6 *Sententia dum legitur an possit quis appellare a diffinitiua & uiua voce.*
7 *Sententia excommunicationis a qua non appellatur donec legitur an trahat secum executionem.*
8 *Appellans ab actu sibi fauorabili per hoc non intelligitur iuri suo renuncia-re.*
9 *Iudex an poterit procedere vltra terminum sibi prefixum propter impedi-mentum partium.*
10 *Iudici delegato si mandatur quod intra certum tempus remittat causam in-structam ad superiorem an iste terminus sit habendus pro peremptorio.*
11 *Iudex ad quem fit remissio si nullę sint factę probationes: quomodo remittet causam instructam.*
12 *Statuere terminum iuri dicendo vel remittendo & statuere terminum iuri probando differunt.*

SVper eo ij. Omnis grauatus appellat secundum
canones. sed secūdum ius ciuile gra
uatus.ante diffinitiuam sententiam non appellat nisi in
casis expressus in iure.hoc dicit Primo dicit φ remota
appellatione intelligendum est de friuola etiam iudicis recusati fri
uola videtur esse remota.hoc secundo.hanc remotionem possunt
facere iudices immediate post imperatorem vt dicit illa.l.sing. C.
de sen.& interlo.om.iudi.l.cum solitum.si forma datur iudicibus
vt intra certum tempus litem decidant:tunc terminus incipit iudi-
cibus cedere cum eis fuerint literę præsentatę. hoc dicit tertio &
no.& est ratio quia ante pręsentationem literarum nō possunt vti
1 iurisdictione.vt no.de resti.spo.c.ex conquestione.¶† Modo quæ
ro an dies præsentationis computetur in termino.& videtur qđ
non.vt s̄.de resti.spo.cap.frequens de excep.cap.pia.& de preben.
statutum lib.vj. hoc tenet hic Ber.¶ In contrarium videtur hic ca-
sus dum dicit ex tunc.nam dictio tunc denotat extremitatem mo
menti vt l.iiij.ff.de condi.& demon.& l.j.§ biduum.ff. quando ap.
sit & no.C de ap.auth.hodie.so.de rigore verborum fit computa-
tio de momento ad momentum.sed de iuris interpretatione dies
quæ non est integra non computatur in termino: vel dic φ vbi est
per numerum dierum & hebdomadarum mensium vel annorum
assignata dilatio non computatur prima dies in termino secus si nō
dinumeratur vt quando apponitur finis terminis sed non princi-
pium.verbigratia si dicat vsque ad Kalendas immo plus: quia tūc
2 incipit a die date literarum arg.de infa.l.genero.¶† Ex his conclu-
ditur φ aut prefigēs terminum disponit de numero dierum & nō
computatur prima dies: sed vltima sic.C.de tempori. appellatio-
num.l.secunda.in fine.aut disponitur simpliciter: & tunc fit com-
putatio de momento ad momentum quia nihil debet esse superflu
um vel dic φ aut sumus in die naturali & fit computatio de momē
to ad momentum.vt ff. de mi.l. iij.§.minorem.aut sumus in tem-
pore artificiali & tunc prima dies non computatur. ¶Dicit lex φ
centum dies dantur ad bonorum possessionem petēdam & in isto
vtili tempore non computatur dies mortis testatoris:sed vltima di
es quæ incipit prima die exclusiue bene computatur in termino.
vt.ff.de suc.edi.l.j.§.quod dicimus. Et hęc vera nisi ex verbis colli-
gatur alius sensus.nam si verba dicuntur ab hora exclusa illa hora
3 tunc computatur:si dicuntur a die non cōputatur illa dies. ¶†Idē
si ponitur dictio ab quia denotat separationem vt not.in l. ratio.§.
fin ff.de actio.emp. sed si non apparet intentio statuentis probabi
lior est ratio de momento ad momentum quia non est computa-
tio naturalis.i.scđm casum naturæ:& nihil est superuacuum neque
defectiuū.& hoc tene scđm Io.an.& Inn.¶ Nō ob. ff.si quis cau.l.j.
qa ibi.l.vltra ꝓcedit:qa illa dilatio est expectatoria & de eius natu-
ra est differre.ar.ff.si qs cau.l.& si post tres.de off.dele.c.ꝯsuluit.hęc
sunt notabilia ēt ꝓ cōpromissis & ꝓ executoribus vltimarū volun
tatū qbus p̄figit annus vel aliud tp̄s nisi dicamus φ in executore vl
timę voluntatis non cōputatˀ dies mortis testatoris qa text.in cor-
pore de ecclesiasticis titulis. §. si aūt sanctissimus.dicit de tp̄e mor-
tis. Sed certe illa verba non significant qđ computetˀ dies mortis.
Sed qđ ad pias causas veniunt fructus a tempore mortis. Tempus
aūt mortis est quoddam instans indiuisibile quo anima a corpore
4 separatˀ. † sed an requiratur scientia executoris vt ei currat dilatio
videtur casus φ sic.ff. de infa. l. genero nam ignorans nec de facto
nec de iure potest exequi.vt d.§.sinautem.in verbo ab insinuatio-
ne.sol.si quæritur aliqđ industriale:ita φ per ep̄m potest aliqualiter
expedire.nam salus animarum non vult moras & ideo i electione
pauperum vbi requiritur parua industria currit tempus etiā exe-
cutoribus ignorantibus & deuoluitur ad ep̄m in quo etiam par vel
maior industria reperitˀ & hoc vel ꝓpter salutem animarū aliogn
5 semper executores possent fingere ignorantiam. ¶† Sed nunquid
perdit legatum & relictum intuitu executionis.rn̄.non.vt C.com-
mu.de le.l.ab administratione.& qđ not.ff.de administr.l. titio cū
esset.& vide qđ nota.i c.j.quo tempore miles.col.x. Ecce potestas
iurauit seruare statuta & reformatiōes & sępe petijt φ reformatio
nes sibi edantur & nō sunt editę:respondeo nō tenetur eas seruare
6 vt hic quasi clausis tabulis ¶† Quęro dum sn̄ia legitur an possit
quis appellare a diffinitiua & viua voce qa statim verificatˀ ex dif-
finitiua & videtur quod sic. casus est hic qui non reperitur alibi.
7 ¶ †Quid ergo erit in sententia excōmunicationis a qua non appel
latur donec legitur an talis sententia trahat secum executionem.
Io.an.non soluit sed remittit. rn̄. ante executionem videtur appel-
latum.ff.de iurisdi.om.iudi.l.si quis id quod.§.qđ si dum proponi-
tur ff.de sta.ho.l. arethusa. in verbo incipiente.nam incipit per ap-
pel.liber esse:sed ecce septimana hēt septē dies vt ipsa vox ostēdit
φ septies mane.mensis aūt variatur.quid ergo si mensis minor sit
quando dilatio incipit vel econtra. quot dierum erit. de incidenti
enī iudicamus prout res inciuit rn̄.mensis mutuat alteri mensi tot
dies quot de prio mēse đfecerūt qa a primordio numeri posterior
fertur tractus quia oīs forma datur a principio.ff.de verb. obl l. in
sulā intra biennū. vel dic vt no plenissime in c.licet.de sup.ne. pla.

iii

8 in nouel. ¶ † Vlterius no. q à non grauamine nõ appellat: tñ si quis appellat ab actu sibi fauorabili p hoc non intelligitur iuri suo renũciare.h.d.illa.l.sing.ff.de aur.& ar.leg.l.Titiæ amice. ¶ Quærit Inn. qñ mandatur causa decidenda intra certum tẽpus:nunquid terminus datus interim ad probandũ habeat vim peremptorij.& sic distinguit q aut terminus est statutus de consensu partiũ: & hẽt vim peremptorij imo plus qa reputandus est pro conclusione in causa nisi nouũ & inexcogitatũ impedimẽtũ interueniret pter qđ pbationes inducere nõ potuisset.Et subdit more suo qa vt plurimũ ambigue loquit q tunc subueniret beneficio restõnis vel iuris cõmunis sicut subuenitur in termino iuris vt s. cod. c.ex rõne.dicas qđ ipso iure.vt C.de q pe.tu.l.cũ a matribus.& C de app.l præses.& ff. de fer.l.oratione.ff.de re iu.l.quæsitũ.aut terminus ad probandũ est statutus vna parte tantũ petente. & tũc quo ad illũ hẽt vim peremptorij & pclusionis.& licet pars appellet iudex nõ dẽt supsedere in pnunciando quia iam cõstitisse vr arg.ff.de re iudi.l.si conuenerit. Sed quo ad eũ qui cõtradixit nõ habet vim peremptorij: quia dẽt habere dilationes moderatas arbitrio iudicis nõ arbitrio aduersarij fm Innoc. ¶ † Sed nunquid propter impedimentũ partium poterit iudex pcedere vltra terminũ sibi præfixum:respondeo nõ fm
9
10 Inn. C.qñ prouo nõ est necef. l.cũ nõ eo die. ¶ † Pone q iudici delegato mandatur q intra certum tempus remittat causam instructam ad superiorẽ an iste terminus est habẽdus pro peremptorio. dicit Inno. qđ sic ita q decetero non admittit quis ad probandum etiam coram iudice ad quẽ fit remissio.ar. C.de dila.l. cum a nobis.
11 Sed † quid si nulle sunt factæ probationes: quomodo remittet causam instructam.respondeo satis videtur causa instructa:ex quo lapsus est terminus ad probandum nec oportet litigatores citari ad probandũ:sed solũ ad cõparendũ corã superiori. Dicit Bart.qđ iste terminus citat partes ẽt si ad neminẽ dẽt fieri remissio vt in arbi-
12 tris:vt ipse no.ff.de arb.l.si de meis.§.si. ¶ † Subdit Inn.qđ alij dicũt huiusmodi terminum vim peremptorij nõ habere:quod mihi verius vr: quia aliud est statuere terminũ iuri dicẽdo vel remittẽdo: aliud iuri probando : quia primum dirigit iudici fm litiganti. ptere a ille qui remittit acta in quibus nihil scriptũ est non est similis illi qui producit membranam in qua nihil est scriptũ quia qđ nihil probat vt ff.de iniu. test. l. si binę tabulę. ¶ Item non videtur secutus formã mandati qui nihil examinauit.ff.de acq.hære. l. eum qui duobus.§. filius. præterea iudex cui nihil est pbatũ nihil mandare põt.vt C.cõmi.vel epi.l.interlocutio.ff.de re iudi.l.si cũ. nulla ff.ex qui.cau.in poss.ea.l.hoc aũt.in verbo.liquere.de sen.excõ.c.solet.in vj.per Inn.vnde opi Bar.non est bene tuta.vel dic vt dixi.s.de iureiur.c.Quintauallis & facit.C.de app.l.nec causas.vbi dicitur q causa non dicitur instructa nisi quatenus acta loquantur.

CAP. XIII.

1 *Appellans compellitur ad appellationem prosequendam.*
2 *Excessus clerici si est notorius an & quare requiritur excommunicatio.*
3 *Satisfactio de iniuria qualiter fit.*

PEruenit. Conuentus super iniuria clerici appellare potest nisi eius excessus sit publicus & notorius.hoc dicit c. istud & sequẽs patet casus.
1 ¶ † In text.ibi compellas not.appellantem compelli ad
a appellationẽ [a] prosequen. ¶ Quid ergo si vellit renunciare appellationi.sed aduersarius nõ cõsentit: quia vult sñiam pfirmari ad hoc vt habeat duas sñias p se & ad hoc vt iudex appellatiõis possit exequi.rñ.non põt cedere liti in piudiciũ aduersarij vt l si post mortẽ.
2 §.fi.ff.de contra.tab.qui tex.est no. ¶ † In text. ibi notorius. quæro si est notorius quare requiritur excõmunicatio cum notorium habet vim sententię quæ transisset in rẽ iudi.respon.est verum quod notorium habeat vim sententię excommunicationis vel alterius
3 censuræ casus est hic.Ibi satisfaciat. ¶ † Qualiter fit satisfactio de iniuria.dic vt not.ff.de iniur.l iniuriarum actio.ibi repręsentent postquam satisfecerint homini debẽt satisfacere Deo & ecclesiæ. vt C. de epis.& cle.l.si quis in hoc genus.

ADDITIO.

a ¶ Vide do.Alex.late in consi.xix.incip. viso processu vertentis inter procuratorem.vlti.col.j.volu.

CAP. XIIII.

COnsuluit.j. A notorio actus transeuntis vel permanentis non appellatur: tamen nõ omne quod dicitur notorium est notorium. Porro omne quod in dubium potest probabiliter reuocari re vera notorium non existit. hoc dicit. Ibi deiecere. istud est notorium facti permanentis. Ibi iniecisse: istud est notorium facti transeuntis.

CAP. XV.

1 *Appellari an possit a sententia iudicis a quo.*
2 *Appellare maliciose an quis præsumatur.*

SVggestum. Idem dicit in effectu quod dicit. c.meminimus.s.eo. titu. & ambo correcta sunt.j eo.c.vt debitus.Not. quod appellatio non est inuenta ad deprimendum iustitiã sed ad re-
1 mouendũ grauamen. ¶ † Quærit Ber.vtrum possit appellari in absentia iudicis a quo:& videt qđ non.ff qñ app sit.l.j.§.quid ergo.qđ verum est si præsentia eius potest haberi. alias põt appellari eo absente.vt no Hosti.s.eo.tit.c.si duobus & j.eod.c.si iustus metus.& Io.And.j.eo.c.ad lib.vj.Sed an est rimañ. pro iudice per totã ciuitatem.respon.non: sed solum in loco vbi ius redde consueuit vnde etiam si in domo propria consueuit ius reddere ibi debet requiri secundum Bart.qui ita eleganter no.in d. l.ij.§.dies. ff. quãdo ap.
2 sit. ¶ † Quæro an præsumatur quis maliciose appellare.respon.non nisi sit deprehensus conuinctus vel confessus ita debet intelligi qđ not.hic Barto tene menti.

CAP. XVI.

1 *Excommunicatio quæ non tenet de iure non inducit irregularitatem si excõmunicatus celebrat.*

ADpræsentiam. Pendente cognitione appellationis excommunicatus postea absolutus ad cautelã nõ punitur si interim celebrauit cõstito qđ legitime appellauit. h.d. ¶ Casus. inter archiepm Eboraceñ.& R psbyterũ cõtrouersia exorta occasione cuiusdã excõicationis in ipsum psbyterum late ab archiepo Papa cõmisit cãm epo Tusculano & cardinali sanctę Susannę coram qbus opponebat ex parte dicti archiepi qđ dictus. R. psbyter cũ esset excõicatus diuina cantauit officia: dictus vero. R. presbyter rñdebat q excõicatio nõ tenebat cũ esset lata post appellationẽ legitimã.Cardinales viderũt q dictus presbiter nõ debebat puniri:nihilominus ad cautelã relaxauerũt dictã excõicationis sententiam:Papa mandat q innouata contra dictum presbyterum redu-
1 cantur in irritũ. ¶ † No. qđ excõicatio quæ nõ tenet de iure nõ inducit irregularitatem si excõicatus celebrat. ¶ In tex. ibi cantaut. istud induceret irregularitatẽ si excõicatio tenuisset nec potuisset ad cautelam absolui. Sed quid populus reputabat eum excõicatũ. respon.non est vis quia irregularitas requirit veritatem. Sed nunquid per absolutionem probetur q excommunicatio valuit. respon.non secundum Inno.quod est no. Bald.

CAP. XVII.

1 *Appellans solus exemptus est a iurisdictione iudicis a quo non alia tertia persona.*

CVm teneamur. Si appellans in sua turbat possessione iudex a quo appellatur eam sibi poterit reformare. h. d. & est not. dignum.Casus.aliquis litigabat coram ordinario suo qui erat archieps Canturieñ. lata sententia contra eum appellauit ad Papam . pendente appellatione quidam tertius turbauit ipsum in possessione: quærebat vtrũ liceat iudici a quo. i. dicto archiepo ei possessionẽ reformare.rñ.q sic ordine iudiciario. ¶ In text. ibi tibi a quo appellatũ est fm cõem lect. Ibi reformare prohibendo ne vis fiat ei:& ratio dubitãdi erat:quia iudex a quo nõ debet reformare:sed iudex ad quẽ:sed ilud est verum inter appellantẽ & appellatum:sed hic erat quædã tertia psona quæ per appellationẽ nõ erat exempta a iurisdictione istius ordinarij & hæc vera. Alij dicũt q archieps Canturieñ.habet ex priuilegio qđ possit defendere omnes appellantes a quocũq; iudice prouinciæ fm Innoc.qđ non placet: quia qđ a iure cõi cõceditur priuilegio nõ subijcit vt C. de thesau.
1 lib.x. ¶ † Not. q solus appellans est exemptus a iurisdictione iudicis a quo:nõ alia tertia persona & hoc optime probatur per.l.ordinariã in l creditor.in princ.ff.man. vbi expresse habes q pendentia apellationis tertiam personam non iuuat neque afficit. tene menti. ¶ Quæro quid in delegato respondeo vt in gl.

CAP. XVIII.

1 *Appellans nunquam debet petere reuocari facta post appellationem sed debet adijcere: & contra appellationem.*

Consului-

Consuluit ij. Generalis appellatio non valet si
fiat in oībus causis: sed si in vna
tantum. bene valet. Secūda ibi. si vero. ista secunda pars
hodie corrigitur. Bern. ¶ Quæro quod erat motiuum
istius distinctionis. respō. quia vna causa erat certa: sed omnis cau-
1 sa quæ posset contingere est incerta. ¶ † Et not. hic Inno. quod ap-
pellans nunquam debet petere reuocari facta post appellationem:
sed debet adijcere & contra appellationem. Inno. tenę menti for-
mam sub qua debet peti reuocatio attentatorum.

CAP. XIX.

1 *Legato Papę magis parendum est quam regi.*
2 *Nuncio vni iurato an credatur.*
2 *Appellatio præsumitur semper iniusta quando appellatur a cardinali.*
4 *Sententia antequam nuncius referat se citasse an valeat,*
5 *Nuntius ecclesiasticus citat in ecclesia.*
6 *Nuncius an debeat dicere citaui talem in tali loco.*
7 *Procurator episcopi an debeat esse releuatus sicut ceteri,*
8 *Nuncius an possit ex parte iudicis citare etiam viua voce.*
9 *Nuncio citanti citatus debet credere.*
10 *Citatus ad maius tribunal in diuersis locis & tribunalibus debet coram ma-*
iori tribunali comparere.
11 *Pręses ducatus & potestas Assisij quid iuris si de eodem facto cōdemnauit.*
12 *Occasio leuis vel imperittia an excuset a vera contumacia.*

Cum parati. Sub obtentu appellationis non de-
bet quis contemnere citationem
legati. secunda ibi. cunque. ¶ Casus. Zamorensis eps fe-
cit proponi quædam facta sua coram Papa Quidā car-
dinalis fecit sibi opponi ꝙ erat excōmunicatus: qa citatus corā ipso
dum erat legatus Papę noluit comparere: procurator episcopium
excusabat: quia erat in legatione regis & quia appellare: & sic alle-
gabat plures causas. Cardinalis dicebat ꝙ fuit inuentus in ecclesia
Salamantina: & ibi citatus per nuncium: Papa dicit ꝙ excusatio
episcopi non est iusta: & ideo mandat sibi ꝙ compareat de sua in-
1 nocentia si poterit ostensurus. h. d. ¶ † Not. ꝙ magis est parendum
legato Papæ quam regi. ¶ Not. quod publico & iurato nuncio est
credendum. Not. quod qui non paruit cardinali debet accedere ad
curiam ad se excusandum si potest: & qui contemnit cardinalem
legatum contemnit ipsam sedem apostolicam secundum Ber.
2 ¶ † Quæro vtrum credatur vni nuncio iurato.[a] respondeo sic vbi
a agitur de paruo præiudicio: & si facit falsam relationem debet pu-
niri pro motu iudicis. C. de spor. l. 2. & scias ꝙ nuncius potest recu-
sari tanquam suspectus sicut & tabello si subest iusta causa suspi-
tionis: & ideo consulo ꝙ nuncius eligatur de partium consensu. h.
3 d. gl. ord. Not. in auth. de trien. & semis. §. quod sępe. col. 3. ¶ † Not.
secundo ꝙ quando appellatur a cardinali semper præsumitur ap-
pellatio iniusta: & Papa noluit eum audire: quia credidit cardina-
lem non aliter iudicare quam ipse Papa esset iudicaturus. ar. in l. j.
ff. de offi præfe. præto. ¶ † Quæro an sententia antequam nuncius
4 referat se citasse valeat. dicit Barto. ꝙ non. ff. de condi. & demon. l.
multum interest. Sed ecce nuncio creditur de citatione an creditur
ei de contumacia: vt qa refert iudici ꝙ citatus dixit nolo venire. re-
5 spon. non creditur in hoc. ¶ † In tex. ibi Salamantina. not. vbi te in-
uenio te citabo. Item no. ꝙ nuncius ecclesiasticus citat in ecclesia.
Collige quod licitum est vti pluribus replicationibus. Nam hic p-
curator impetrabat & excipiebat de excommunicatione & repli-
cabat dupliciter: vno modo quia in seruitio regis. secundo qa post
appellationē vel hic erat vna replicatio duabus rationibus vnita:
replicatio erat quia non excommunicatus: ratio prima quia in ser-
uitutem regis. Secunda quia post appellationem: nam & actori li-
citum est vnam actionem pluribus rationibus munitam intentare.
6 tex. est no. & gl. or. C. de contrahen. emp. l. si mater. ¶ † Quæro nun-
quid nuncius debeat dicere citaui talem in tali loco: & videtur qđ
sic vt hic in verbo Salamantina: qui posset esse talis locus in quo
non posset citare. Idem in tempore vt necesse sit dicere citaui tali
die: qui posset esse citatus alia die quàm iuridica: vel post tempus
citañ. nam hac ratione locus & tempus adduntur instrumentis. vt
eleganter no in c. abbate sane. de reg. iur. lib. vj. Item licet omnia p̄-
sumantur solenniter acta verum est ea quæ fiunt per cognitorem
qui est vir publicus & solennis. vt not. in l. i. C. de fide instru. & iure
haste fis. lib. x. & ff. de do. prælega. l. Theopompus. secus autem in
his quæ fiunt per executorem vel cursorem pro quibus non est ita
præsumendum: nisi dicas ꝙ idem quia præsumūtur ex fide officiū
gessisse: & quod fuerint secuti mandatum. Prima opi. tutior est. De-
inde vides hic ꝙ procurator episcopi qui erat constitutus ad im-
petrandum disputauit de obstantijs & obiectis, quod dic vt j. eod.
7 c. Nicolao. ¶ † Sed an procurator episcopi debet esse releuatus si-
cut ceteri. vt ff. rem ra. ha. l. actor. videtur ꝙ non: quia habet publi-
cum officium & ideo similis est syndico qui non satisdedit nec ex-
pedit quod releuetur. vt not. in c. mandato. s̄. de procura. in prima
gloss. Dicit Bern. ꝙ habens mandatum ab vniuersitate ecclesiasti-
ca semper intelligitur gerere publicum officium autoritate & vti-
litate. vt ipse no. in l. j. §. si quis tutor. ff. quando appell. sit. ergo nec
satisdat nec fit in eum executio: quod verum est in ecclesiastica
persona cuius officium est necessarium: sed laicus non cogitur esse
syndicus ecclesiæ: & ideo non gerit publicum officium. & lex dicit
ꝙ rediguntur isti syndici ad instar procuratorum. ff. quod cuiusq;
8 vniuer. no. l. item eorum. §. fin. ¶ † Item not. hic ꝙ nuncius potest
ex parte iudicis citare etiam viua voce. hoc verum de citatione
personali: secus de reali quam facere non potest nisi ostendat com-
missionem in scriptis. ar. C. de exacto. tribu. l. missi opinatores.
lib. x. C. de iur. fis. l. prohibitum. nec in possessionem mittere vel
aliud mandatum facere. ar. C. de man. princi. l. j. ar. contra. ff. de ar. l.
non distinguemus. in princip. vbi viua voce nuncij potest dilatio
prorogari. deinde video hic in verbo repræsentes: quod citatur
aliquis sine præfixione termini & valeat citatio: licet Pet. dicat cō-
trarium. C. de fer. l. dies festos. Nam text. ff. de iudi. l. ad peremp to-
rium. requirit exprimi tempus s. dierum in qualibet citatione. Io.
And. & Pau. dicunt hic ꝙ arbitrio boni viri inest tacitum tempus.
s. cum primum commode poterit. argumen. ff. de verborum obli-
gatio. l. continuus. in princip. & §. item qui insulam. ff. ad tertu. l. 2.
§. si mater. ff. de condi & demonst. l. hæc conditio. ff. de verb. signifi.
9 l. nepos proculo. ¶ † Item istud. c. allegabatur quotidie ꝙ citatus[b]
b debet credere nuncio citanti. de hoc no. in Spec. de citatione. §. se-
quitur. lxxxij. dist. c. proposuisti. per Archid. de senten excommu.
c. venerabilibus. lib. vj. per eundem qui concludit quod nuncio pu-
blico credatur donec probetur contrarium. & vnde in Specu. §. se-
quitur. versic. sed nunquid credetur: ergo erit in potestate nuncij
dicentis se personaliter citasse & tollere ius appellandi: quia sic ci-
tatus non poterit appellare: quod videtur absurdum in magnis cau-
sis. de hoc not. Hosti. in sum. de do. & contu. & si nuncius est vilis
persona & causa ardua & absens iurat se nunquam fuisse citatum
vel non fuisse personaliter citatum: tantum videtur ꝙ soli vni nun-
cio non sit credendum. argumen. s̄. de probatio. c. quoniam con-
tra falsam & ff. de custodia reo. l diuus. & l. j. C. de li. lib. xij. ¶ Sed
quid si citauit per literas quas misit ad domum citati qui occultat
literas: vel quid si literæ sunt amotę de albo prætoris vt ff. de iuris-
dictio. om. iud. l. si quis id quod. respondeo sępe veritas perit: quia
occultatur probatione deficiente. vt ff. de edendo. l. argentarius. §.
cum autem. Et ideo caute est agendum quod falsis inficiationibus
vel fortuitis casibus veritas non pereat. vt nota. Bernar. s̄. de offi-
cio delegati. c. cum in iure. Innocen. de eo qui furtiue ordines su-
10 sce. c. innotuit. ¶ † Nota. quod citatus ad maius tribunal in diuer-
sis locis & tribunalibus debet coram maiori tribunali comparere
circa quod dicas quod aut est citatus re id est per capturam perso-
næ: & dum est carcere non tenetur comparere etiam coram Papa
quia non potest antequam vinculis solutus sit. ff. quod metus cau.
l. qui in carcere. ff. de verborum significatio. l. qui neque. nisi pro-
curasset se capi. ff. ex quib. cau. maio. l. & qui data opera. Aut est ci-
tatus verbo & tunc aut est causa in qua potest mittere procurato-
rem & non est causa ardua: & tenetur comparere per procurato-
rem quia se compatiuntur. ff. de procur. l. j. §. vsus. Aut oportet de
necessitate præcisa vel causatiua quod personaliter compareat: &
tunc debet comparere corā maiore etiam & esset tribunal regis: &
si comparet coram minori spreto maiori tribunali debet excom-
municari vel banniri iuxta qualitatem iurisdictionis prius statuto
ei termino ad se excusandum si poterit. Casus est hic valde not. de
11 hac materia vide per Bart. in l. 2. §. fi. ff. de custo. reo. ¶ † Pone qđ si
de eodem facto condemnauit ex contumacia pręses ducatus & po-
testas Assisij. respondeo quod quandiu lis est coram præside non
tenetur super eodem comparere corā potestate etiam si potestas
præuenitur in cognocendo vel in inquirendo: ideo sententia lata
per potestatem ex contumacia esset ipso iure nulla si potestas scit
procedi per præsidem. argumen. ff. de re iudicata. l. quæsitum. quia
maius tribunal eximitur a minori in eodem negocio nō solum in
12 die statuta ad comparendum sed vsq; ad finem causæ. ¶ † Itē not.
hic casum contra gloss. ordinariam Accurs. quæ dicit quod etiam
c leuis occasio[c] vel imperitia excusat a vera contumacia. vt not. in l.
prima.

ADDITIONES.

a ¶ Vide late per do. Alex. & docto. nouissimos in l. sciendum. ff. de uerborum obligatio.
b ¶ Vide per Bart. in extrauag. ad repri. in uerbo per nuncium. & uide eundē in l. j. §. cura carnis ff. de off. pręfe. urb.
c ¶ Vide Ias. in l. 2. in quinto notabili. ff. si quis in ius uo. non ierit.

prima. in fine. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit. nam episcopus habebat hic occasionem & non paruam: tum quia erat seruitio regis: tum quia excusatio non erat iusta excommunicatur & punitur: & idem est in episcopis qui sunt in seruitio aliorum dominorum illustrium.

CAP. XX.

1 *Tempus appellationis prosequendę currit solum post interpositam appellationem.*
2 *Iurans stare mandatis ecclesię si grauatur & appellat non est periurus.*
3 *Leges si sunt duę quarum vna diffinit tempus: altera dat arbitrium illa quę diffinit tempus interpretatur arbitrio iudicis.*

AD hæc. ij. Qui iurat stare mandatis ecclesiæ cōtra iuramentum non auditur appellans: si tamē grauatur poterit appellare. hoc dicit istud. c. & sequens. ¶ Casus. aliqui iurant quod stabunt mandatis ecclesiæ: postea appellant quæsitum fuit quid sit agendum de istis. respon. Papa quod iudex debet eos compellere vt obseruent iuramentum suum vel quod infra. xl. dies post appellationem
1 suam iter arripiant ad prosequendum. ¶ † In text. ibi interpositam not. tempus appel. prosequendę currere solum post interpositam appellationem: & est text. valde nota sic intelligitur. s. eodem. c. ex ratione. de hoc plene nota. in c. si appellationem. de app. in clemen. nimirum: quia antequam appellatio sit interposita non est aperta prosecutio: tamen si appellatur legitime viua voce non procedit quæstio quia statim currit ipsa interposita: tu legista habes simile in bon. poss. causa litis agno. & contra tabu. ff. ad car. Ideoque prosecutio antequam appellatur est similis posthumo qui est in vtero matris. ¶ † Nota quod qui grauat appellat nec est periurus. de
2 hoc. s. de do. & contuma. cap. prout in fini. gloss. sola promissio iuramentum enim intelligitur de mandato iusto non de iniusto. vt not. ff. de regu. iur. l. non videtur. §. qui iussu. ¶ Quæro nunquid. xl. dies possint prorogari vel arctari. respondeo sic arbitrio iudicis.
3 vt s. eodem. cum sit. ¶ † Ex hoc nota. ꝙ si sunt duæ leges quarum vna diffinit tempus: altera dat arbitrium ꝙ illa quæ diffinit tempus interpretatur arbitrio iudicis. & hoc facit ad quæstionem vnū statutum dictat quod bannitus habeatur pro confesso si non cōparuit intra octo dies. aliud statutum dat arbitrium contra magnates potestas ex arbitrio statuit tres dies vtrum bannitus non comparendo intra hos tres dies habeatur pro confesso. dic quod sic.

CAP. XXI.

1 *Excommunicatio reuiuiscit si absolutus mandata non seruat.*
2 *Mandatum non tenetur quis implere nisi pro posse.*
3 *Petens absolutionem excommunicationis renunciat appellationi interpositę per superiorem nisi protestetur quod non intendit appellationi renunciare.*
4 *Consuetudinem non licet transgredi sicut nec legem.*

QVæstioni. Casus excommunicatus præstito iuramento de stando mandatis ecclesiæ statim appellauit antequam fiat ei mandatum vel pœna certe appellationi suę non est deferendum sed est reducendus in eandem excommunicationem donec pro posse paruerit mandatis ecclesiæ. ¶ Not. quod appellatio non suspen-
1 dit mandatum. ¶ † Item not. quod excommunicatio reuiuiscit si absolutus mandata non seruat & non est propriæ reuiuiscere sed est noua excommunicatio. vt ff. de sol. l. qui res §. aream. ff. de iure fis. l. deferre. §. fin. fingitur tamen eadem iuris fictione. vt s. de consue. c. cum inter. per Innocen. & ideo si intra istas duas excommunicationes impetrauit beneficium remouetur ab ipso: sed nunquid si iterum absoluatur iterum iurabit. respon. non solum iurabit sed satisdabit quia suspectus est. ar. ff. de priuileg. credi. l. si creditores.
2 & facit. ff. de dam. infect. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ¶ † In tex. ibi pro posse. not. verbum quod non tenetur quis implere mādatum nisi pro posse: sic vasallus per iuramentum non obligatur nisi pro posse. vt in cap. 2. de feu. sine culpa non omittendo. In verbo si potuerit: & dicit ibi gloss. notabile verbum est istud. Gloss. ponit hic exemplum in eo qui detinet vxorem alterius: pone dicit statutum si quis detinuerit per mensem vxorem alterius puniatur in centum detinui duobus mensibus vtrum puniar in ducentum. respon. si continuatiue detinui non punior nisi in centum: quia vnicum est delictum continuatum vt ff de fur. l. inficiando. §. infans. & ff. de iureiuran. l. eum qui. §. in popularibus & ibi gloss. ordi. valde not. & argumen. ff. de serui. rustico. prædio. l. vna est via.

3 ¶ † Dicit hic Innocen. quod petens absolutionem excommunicationis renunciat appellationi interpositę per superiorem nisi protestetur quod non intendit appellationi renunciare. Tu dic quod non potest soluere nisi renunciet appellationi: quia translata est iurisdictio ad iudicem ad quem argumentum tamen ꝙ non teneat protestatio in præiudicialibus. vt not. in cap. gratiæ. de rescrip. in
4 clemen. ¶ † Dicit hic Hosti. quod non licet transgredi consuetudinem sicut nec legem: & ideo ipso iure non valet absolutio excommunicati iuramento non præstito. Hosti. hic erat consuetudo redacta in corpore iuris: sed ea consuetudo quæ non est redacta in corpore iuris æquiparatur extrauaganti. ff. de re iudi. l. cum prolatis. cū indigeat probatione. vt C. de edi. priua. l. an in totum. & si ex consuetudine nascitur conditio ex moribus valet sententia contra conditionem lata: secus si nasceretur forma ex moribus. Item quando consuetudo statuit aliquid pro forma non valet nisi forma seruetur: & hoc quando statuit ante factum vel in facto: sed si post factū habet vim modi & non formæ substantialis: hoc probat illa. l. not. cum sua gl. C. de præci. impe. offe. l. vniuersa.

CAP. XXII.

PRæterea. Appellans ab ordinario punitur de delicto quod postea perpetrauit. Nota quod appellatio non suspendit iurisdictionē in his super quibus non est interposita.

CAP. XXIII.

1 *Auxilium contra alium frustra implorat qui in legem commisit.*

COnstitutus. Qui non detulit appellationi per aduersarium prius factæ de sua posteriori appellatione non potest excipere. h. d. ¶ Casus. vacante ecclesia Vercellensi canonici de electione tractauerunt archidiaconus nominauit quendam. C. fuit appellatum eo quod esset excommunicatus non obstante appellatione fuit in episcopum electus & appellatum ne fieret contradicitur ꝙ sicut archidiaco. non detulit appellationi contrariæ ita non est deferendum suæ: & ideo non obstante sua appellatione Papa mandat secundam electionem cōfirmari: & est ratio quia prima non tenuit quia contra appellationem. secunda autem tenuit quia appel-
1 latio cui non debuit deferri non potuit impedire. ¶ † No. quod frustra implorat auxilium contra alium qui in legem commisit. facit. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. si quis quia. & arg. ff. de pac. l. cum eo. C. de inofficio. testa l. in arenam.

CAP. XXIIII.

1 *Delegatus a quo appellaui si in alią causa de nouo delegatur quid iuris si recusatur vt suspectus.*
2 *Crimen graue quod dicatur.*
3 *Deprehensus in crimine an dicatur qui deprehenditur in fuga crimine perpetrato.*

PRopofuit. Appellans ab ordinario in vna causa in alijs coram eo cogitur respōdere. potest tamen eum recusare nisi cum de manifesto & graui errore conuenitur. h. d. Casus patet per se.
1 ¶ † Quærit gloss. appellaui a delegato qui in alia causa de nouo delegatur recusatur vt suspectus quid iuris. respon. gloss. quod expectatur finis appellationis pendentis. Ioan. And. dicit quod statim sunt eligendi arbitri & probato coram eius grauamine procedit recusatio: alias non. vt notant Moder. s. eod. c. ad hæc. Deinde not. gloss. quod in notorijs non est locus recusationi: quia qui non ap-
2 pellat non recusat: vnde notorius nec appellat nec recusat. ¶ † Quæro quod dicatur crimen graue. respon. in arbitrio iudicis. Host. tamen. dicit ex quo oritur scandalum in populo vel tumultus: & hoc no. pro statuto Florentiæ quod statuit arbitrium executoris iustitiæ contra eos qui cōmittunt crimina ex quibus posset status turbari. Nam quæ sunt ista relinquuntur arbitrio defensoris ipsius: & ideo credendum est verbo: nec est opus quod probetur factum ex quo secundum assertionem defensoris possit sequi turbatio quod
3 est no. dignum ¶ † In tex. ibi ipso actu. quæro vtrum dicatur deprehensus in crimine qui deprehenditur in fuga crimine perpetrato. respon. si sic deprehenditur in ipsius actus cohærentijs. argum. ff. de adulte. capite quinto. sed si ante factum deprehendatur in itinere non dicitur deprehensus in crimine: sed in attentatione criminis & punitur integra vbi sufficit attentasse: alias punitur media pœna. i. arbitrio iudicis. vt no. Cy. in l. si quis non dicam rapere. C. de epis. & cle. & sic plus punitur excessus quam puniatur accessus.

CAP.

CAP. XXV.

1 *Iurisdictio ecclesiastica in tribus locis debet exerceri.*
2 *Promulgatori sententiæ iniustè licitum est sententia sententiam defendere.*
3 *Confirmationes an debeant fieri cum causæ cognitione.*
4 *Deus abbreuiat dies hominis propter peccatum.*
5 *Cautio sufficiens quæ dicatur.*

Qua fronte. Absoluitur excommunicatus cautione recepta licet aduersarius vel
excommunicator appellet ne absoluatur. hoc dicit. Et
prima pars repellit quærentem. secunda ibi sane dupliciter quæstioni eius respondet. ¶ Casus. archiepiscopus quæsiuit
a Papa de duobus, primo redarguit eum: quia non in palatio episcopali nec in camera episcopi: sed in camera regis contra debitum
iuris & propriam dignitatem episcopos confirmabat. Deinde respondet quæstionibus archiepiscopi. Prima talis est: aliquis fuit excommunicatus vel interdictus pro contumacia vel alia iusta causa: ille offert se ad iustitiam id est ad emendam & petit absolui: an
excommunicator possit eum absoluere: & respondet [illegible]
decedat in excommunicatione etiam si pars aduersa ad cuius petitionem fuit excommunicatus appellat ne absoluatur: tamen iste
absoluendus debebit sufficienter cauere de parendo iuris equitati
coram Papa ad quem appellauit vel delegato ipsius. Secunda quæstio fuit: aliquis conqueritur se irrationabiliter excommunicatum
vel interdictum petit absolui & offert se iustitiæ: excommunicator appellat ne absoluatur quæritur quid iur. Respondeo appellationem non tenere. ¶ In tex. ibi qua fronte .i. qua audacia quæ manifestatur in fronte. ¶ Ibi ordinem .i. formam. vel dic .i. ordinationem. C. de officio præfec. prætorio. l. formam, alias incipit normam
1 & not. hoc verbum gloss. quæ dicit peccasti quiesce. ¶ † Ibi non in
ecclesia not. tria loca in quibus debet iurisdictio ecclesiastica exerceri scilicet in ecclesia in palatio in camera per prædictos pontificiali dignitate; & not. quod episcopus potest confirmare electos
in camera sua etiam si episcopus habitet in villa: quia vbi episcopus ibi cathedra sua. Non tamen si episcopus esset in venatione in
campis. vt not. C. de sen. & interlo. om. iud. l. cum sententiam. In tex.
ibi offerat not. de oblatione. ff. de dam. infect. l. prætor. §. si quis pa-
2 ratus. ¶ † Ibi pars diuersa .i. litigator pars etiam diuersa dicitur promulgator sententiæ iniuste cui tamen est licitum suam sententiam
defendere: vt ĩ. de senten. excommu. c. venerabilibus. libro. vj. quia
sua interest. vt C. de excusa. tuto. l. sciueriter dicit Innoc. quod non
debet quis absolui nisi aduersario citato: & ratio est quia absoluere
est innouare: & quia potest contradicere ei non reficiantur expen-
a se. * vt C. de iudic. l. sancimus. vel non caueatur ideoneę. ff. qui satisdare cogantur. l. furioso. §. finali. & l. si ab arbitro. & argumen. in
c. quamquam. de vsur. libro. vj. hanc cautionem ex officio iudex recipere pōt presertim cum ex mero officio processit argu. ff. de fur.
l. si quis vxori. §. si fugitiui. qui. §. est not. & ff. de in ius voc. l. cū pro
quo. per quam. l. probatur quod contra hos fideiussores fit executio sine libello, vt & alias contingit. ff. mand. l. si remunerandi. §.
Maurius. quia iudex pro executione suę iurisdictionis non habet
offerre libellum. ff. de rei vendicatione. l. qui restituere in glossa prima. Dicit Hostien. quod si priuilegiatus excedit potest sibi iustitia
denegari. ad idem intra de decimis capitulo nuper. per Ioan. And.
¶ Not quod confirmationes electorum non debent fieri in domi-
3 bus regum tamen factæ tenent secundum Inno. & Host. ¶ † Quæro vtrum confirmationes debeant fieri cum causæ cognitione di-
4 cit Bernar. quod sic: dic vt in capitulo vltimo de elect. lib. vj. ¶ † Itē
not. quod proter peccatum Deus abbreuiat dies hominis: & ideo
qui vult salutem corporis prius quærat salutem animæ: quia anima iuuat corpus: non econtra; nam iustitia & misericordia Dei pariter dies mali abbreuiantur naturaliter dicit gloss. super psalmo.
& erunt dies illius anni .lxx. vbi gloss. dicit abbreuiati sunt dies mali
propter peccatum: & dicit Aristoteles quod magnum malum esset si malus existens immortalitatem promereretur: econtra dies
sanctorum abbreuiantur quoniam mundus dignus ipsis non est secundum Apostolum sed vt plurimum augentur quia in bene agēdo est lęticia quæ renouat dies sicut aquila. ¶ Item not quod non
5 debet quis expectare mortem vt agat penitentiam. ¶ † Quæro
quæ dicatur sufficiens cautio: respondeo illa quam ius requirit.
Bernar. adde quod not. s. de offic. delega. ex literis. in gloss. hoc obtinet. & s. de dolo & contu capi. prout. ibi si maluerit aduersarius.
super hoc verbo vide quod not. Ioan. And. in c. cordi. ĩ. eod. in gl.
qui non sufficit. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶ Vide Barb. consi. xc. colum. v. in tertia parte suorum consiliorum.

CAP. XXVI.

1 *Canonica monitio debet precedere excommunicationem & quam libet sententiam censuræ nisi sit casus in quo quis sit excommunicatus ipso facto.*
2 *Appellari non debet a disciplina.*
3 *Appellatione deserta iudex a quo libere potest vti sua autoritate.*
4 *Statuta monasterij debent fieri per prelatum & capitulum.*
5 *Terminus totus an sit expectandus si tantum tempus est lapsum quod certum est infra residuum appellationem exerceri non posse.*
6 *Monitio canonica quæ dicatur.*
7 *Constitutio episcopi si quis fecerit furtum sit excommunicatus ipso facto an valeat.*
8 *Desertor si non habet proprium luet in corpore.*

Reprehensibilis. Prælati suspendere vel excommunicare non debent
nisi monitione præmissa. subditi præcipue regulares
contra disciplinam appellare nō possunt appellanti statuitur terminus. ĩ. quem si non prosequitur iudex procedit appellans si non prosequitur appellationem appellato prosequenti condemnatur in expensis. h. d. Et sunt quinque dicta secundum ibi nec
subiecti. tertium ibi si vero, quartum ibi si autem quintum ibi præcipue. ¶ Casus Prælati nimis prompti & faciles erant ad excommunicandum: & subditi nimis prompti & faciles ad appellandum, statuit concilium ꝙ prælati non possint suspendere nec excommunicare nisi monitione præmissa. & ꝙ subditi non possint a canonica disciplina appellare, & ꝙ appellanti prefigatur terminus intra
quem si neglexerit prosequi tempus a quo est appellatum libere
sua autoritate vtatur. Item quod appellans non veniens condemnatur in expensis. Item quod regulares præcipue cum pro suis excessibus sunt corrigendi ꝯ regularē disciplinam prælati & capituli
1 sui nō audeant appellare. ¶ † No. qđ canonica monitio præcedere
debet excōicationē & quālibet sn̄iam censuræ nisi sit casus in quo
quis sit excōicatus ipso facto. & est simile in infamia quæ tripliciter irrogatur per sn̄iam ex genere pęnę & ipso facto vt dicit gl. no.
2 ff. de infa. l. ictus fustium. ¶ † Not. a disciplina non appellari. vnde
disciplinati sancti Francisci non possunt appellare ab his quæ mādantur sibi per priorē ſm eorū regulā ga scriptū est. Apprehēdite
3 disciplinam ne qn̄ irascatur dn̄s & pereatis de via iusta. ¶ † Tertio
no. qđ deserta appellatione iudex a quo libere sua autoritate pōt
vti. & no. aduerbiū libere. Vlterius no. de refectione expensarum,
Sed nunquid maiori pęna punit desertor q̄ in refectione expēsarū.
Respōdeo punitur in eo ꝙ concernit interesse aduersarij. ff. de vi iu-
ris. l. tutor. in princi. sed non punitur criminaliter de iure canonico vt
vnde. l. eos. §. ne temere. C. de app. non obtinet de iure canonico. vt
4 singu. not. in l. j. ff. a quibus appel. non licet. ¶ † Nota in verbo prælati sui etiā capituli qđ statuta monasterij debēt fieri per prælatum
& capitulū. No. qđ regulares maxime sunt corrigēdi & tūc tractētur vt filij licet non grate tamen iuste. ff. de verb. oblig. l. quidā cum
5 filium. ¶ † Quæro pone tantū tp̄s est lapsum qđ certū est intra residuum appellationē exerceri nō posse: nunquid totus terminus est
expectandus. dicit Io. And. qđ sic per. c. commissa. de electioni. lib.
vj. & ideo si iudex a quo interim aliquid innouaret esset irritum qđ
6 nondū reassumpsit officiū. ar. C. qui ad bo. po. admit. l. fin. ¶ † Quærit glo. quæ dicatur canonica monitio. dic vt ĩ. de senten. excom. c.
7 constitutionem lib. vj. ¶ Quæro vtrū valeat constitutio episcopi si
quis fecerit furtū excommunicatus ipso facto. & videtur ꝙ non
qa non præcedit monitio. dic contra vt hic in versi. nisi forte. qa in
excommunicatione canonis non requiritur monitio. vt in c. vt ani-
8 marum. § j. de constitu. lib. vj. ¶ † Quærit gloss. quid si desertor non
habet proprium. dic quod luet in corpore. ĩ. de præben. c. de multa. in iiij. glo. quæ poena liberat a debito temeritatis non dico contractus. vt ff. de iure patro. l. diuus Vespasianus. quæ lex est ad hoc
not. Ecce monachus habet redditus ecclesiasticos. proprium enim
patrimonium habere non potest qualiter ergo reficiet expensas.
Respondeo de prouentibus ecclesiæ suę quasi de peculio suo. ĩ. de
fideius. c. iij. C. qui bo. ce. poss. l. penulti. ff. de mino. l. deniq. §. sed
vtrū. ff. de iudic. l. si filius. Item cum fuit in iudicio de consensu regis superioris nimirum si cogitur de prouentibus sibi debitis. ff. de
re iudi. l. commodissime. duntamen ecclesiæ debita obsequia non
subtrahantur. vt in c. si propter tua debita. de re script. lib. vj. & aiqualiter facit. ff. de noxa. l. si condemnatus. ff. de iudi. l. si longius.
§. fina. & quod not. in auth. apud quos oportet mona. § fina. ff. de
accu. l. hos accusare. §. omnibus. vbi dicitur qui nihil habet nihil
soluere potest Alibi dicitur quod inopia est quædam species exceptionis. ff. de procura. l. Titius. ff. de dolo. l. nam is. ff. ad legem Fal-
ci. l. quærebatur. C. de mendi. vali. l. j. lib. x. vides quod non parcitur
præposito quin sui redditus auferantur sibi episcopus etiam propter feloniam perdit feudum in sua vita postea vero ecclesiæ non
præiudicat de capi. corradi. c. si clericus. hoc dicit hic Io. And. ¶ Considera rationem illius capituli quæ stat in hoc qđ quando [illegible]
conce-

conceditur prælato duobus conceditur vel concedi videtur.f.prę lato & ecclesi r.vnde si deliquit prælatus quod concessum est prælato ad vitam suam redit ad dominum sed eo mortuo libere factum est ecclesiæ & nullus prælatus potest ei præiudicare nisi primus postea quia semel transiuit ad ecclesiam.argumen. ff. de lega. iij.l. pater. §.ex liberis. Item nec primus præiudicaret si accepisset nomine ecclesiæ tantum arg.C.de iure deli.l.cum aliquis.C.de vsufruc.l.fi.quæ lex est multum not.

CAP. XXVII.

1 *Causa suspitionis potest compromitti in vnum arbitrum de quo partes sunt concordes.*

2 *Compelli debent partes in causa schismatis ad eligendum bonum virum qui causam decidat & concilium non possit habiliter congregari.*

AD hæc.iij. Appellās cogitur per iudicem a quo appellationem prosequi vel parere sententiæ & æquiparati recusans iudicem vt suspectum cogitur per eum eligere alterum: cuius autoritati pareatur.¶ 1 †Et no. ꝙ causa suspitionis potest compromitti in vnum arbitrum de quo partes sint concordes alias partes debēt esse tres. ꝫ.eo.c.2.requiris.§ fin.vel dic quod ista non est via arbitrorum sed tertia via magis facilis.& magis prompta.simile argu.ff. de arbit.l. si vnus.§.principaliter.¶ 2 †Not. hic de alternatiua compulsione & non est electio compulsoris:sed eius qui compellitur.& est ar.ꝙ in causa schismatis debeant compelli partes ad eligendum bonum virum qui causam decidat si concilium non possit habiliter congregari.& ad principes seculares compellent eos causatiue subtrahendo eis redditus & obedientiam non imbursan. sibi. ff. pro empt.l. qui fundum.§.si tutor.

CAP. XXVIII.

1 *Appellari an possit sine expressione causæ grauaminis.*

PEruenit. Si canonicus ad residentiam monitus appellat statuitur sibi terminus ad prosequendam appellationem. interim de beneficio suo per vicarium deseruitur de ipsius prouentibus sustentan.h.d.¶ Casus. episcopus mandauit canonico ꝙ resideret in ecclesia. canonicus appellauit. Papa dicit ꝙ appellatio præsumitur frustratoria & ideo mandat ꝙ aut resideat aut iter arripiat aut præbenda priuetur & alij concedatur.¶ 1 †Opponitur istud mandatum est quædam interlocutoria ergo non tenet appellatio cum fuerit appellatū sine causa.Solu.quando non potest plus vel efficacius iniungi per diffinitiuam quam fuerit decisum per interlocutoriam ita potest appellari sine expressione causæ grauaminis sicut quando appellatur a diffinitiua. sed quando potest iniungi per diffinitiuam plus q̄ fuerit iniunctum per interlocutoriam tunc requiritur expressio causæ grauaminis ſm Io. Andr. quod est singulare & valde not.hoc non intellexit Barto.ff.de mino.l.ait prætor.§.permittitur.Not. ꝙ regulariter omnia beneficia requirunt residentiā & curam spiritualium temporalium.Ber.

CAP. XXIX.

1 *Rex Franciæ bene potest appellare pro iure Iudęorum.*

COnsuluit iij. Iudęi sunt multum vtiles regi Francorum & ideo appellabat pro ipsis contra ius commune. non tenet tamen appellatio regis. hoc dicit.¶ 1 †No. non curari plus de rege Franciæ quàm tamē pro iure Iudęorum rex bene potest appellare quod est notandum.

CAP. XXX.

AD hæc iiij. Missio nuncij tuetur citandū quia est præuentus. hoc dicit.Nota.citationis effectum quia qui scit se citatum præsumitur maliciose versari.

CAP. XXXI.

1 *Prælatus non potest feudum ecclesiæ suis consanguineis concedere.*

DE priore. Qui non detulit appellationi interiectę ad Papam remittitur puniendus. hoc dicit.¶ Casus. quidā prior fecit spoliari canonicū suū vsq; ad interulam: nō obstante appellatione interposita ad Papam: Papa mādat hunc priorem ad se remitti. Vel dic qd prior cogebat canonicū ad consentiendū feudo vel donationi quam faciebat consanguineo suo. nā qa hoc est illicitū pōt appellare ſm Innoc. & Io. And.¶ 1 †Dicit gloss. ꝙ prælatus non potest feudū ecclesiæ suis cōsanguineis cōcedere qa præsumit cōcessio ambitiosa.vt not.in c. j. q suc tene.col. x & hoc verū de nouo.sed antiqua feuda bene pōt refirmare. ff.de aqua quoti.& esti. l.j.§.fi.tamē si prælatus infeudat de nouo propter insignia merita bene valeret infeudatio ar.ff.de dona. l.si pater. intelligo de nouo nō quo ad res sed quo ad personas.præsumitur ergo contra consanguineos propter nimiā affectionē.C.de sacrosan. eccl.auth.quibuscunque modis.& c.illud.eo.tit.vbi est gl sing. quæ dicit ꝙ relictū p anima non potest distribui consanguineis commissariorū: & si testator aliqd pro anima reliquit consanguineis suis non præsumitur relictū ad pias causas.arg.optimum.ff.de exc. tut.l.tutor petitus.§. quæ tutoribus dicit gl.ꝙ talis prior debet deponi.Idem no.Io.ij.q.vj.c.de cetero.¶ Posset aliter dici ſm canones. nam aut non defert appellationi in causa criminali & deponitur.vt d.c.decetero. sed si est causa ciuilis non deponitur sed remitti debet ad curiam satisfacturus de tanto excessu vt hic.præterea facit litem suam insti.de obli.quę ex quasi delicto.in prin.& condemnari debet ad interesse. ꝫ.de sen. exc.sacro.ſm leges vero in cā ciuili iudex debet remitti ad principem vt digno supplicio puniatur:& ille qui appellauit & succubuit lite perdita notatus abscedit. C. de app. l.a proconsulibus.in causa ciuili.xxx.pondo auri mulctatur.C.de app.l.quoniam.

CAP. XXXII.

QVia nos. Statuit Papa in capitulo isto quod abbates infamia respersi aut conuicti in capitulo generali commoniti debeant; cedere & non possunt appellare. Goffre.& Host.dicūt ꝙ loquitur ſm cōsuetudinem monasteriorū quorundam.¶ Dicit hic Io. And.qd generalis prędicatorum minorum & hospitalium qui electi administrant sine confirmatione compellitur cedere iudicio diffinitorū concilij Et idem esset in Papa si propter schisma fieret concilium cum Papa administret forte absque alia confirmatione.

CAP. XXXIII.

AD aures Si appellans non prosequitur appellationem iurisdictio redit ad delegatum sicut ad ordinariū. Et sic not. ꝙ appellatio quæ non est prosecuta non eneruat iurisdictionem iudicis delegati.

CAP. XXXIIII.

AD audientiam. Qui se & sua apostolicę protectioni submittit licet appellationis verbum non expirat intelligitur appellasse Prima pars narrat factum.Secunda dat iudices. secunda ibi:licet autem. casus planus. est. Not. quod dixi in summario.item not.quod simplicitas non nocet.ꝫ de rerum permu.c. cum vniuersorum. ¶ Oppo. quod licet aliquis si sub protectione Papę tamen non est exemptus. sol. verum est in protecto per priuilegium secus si est protectus per recursum ad superiorem vt hic. & no.ꝙ protectio quæ habet vim appellationis requirit solennia appellationis secundum Host.

CAP. XXXV.

ACcepta. Causa non debet remitti ad iudicem a quo nisi de consensu partium. concor.C.de appel.l.eos.in princi.nisi appelletur ab interlocutoria & appellatio pronuncietur iniusta. vt ff.de mino.l.intra vtile.

CAP. XXXVI.

1 *Consanguineus vsque ad quem gradum intelligitur.*

2 *Testis quid iuris si æqualiter est consanguineus vtriusque partis.*

3 *Coniuncta persona an possit agere pro coniuncta vbi est par coniunctio.*

POstremo. Delegatus etiam appellatione interposita recusari potest. si sit impetrantis consanguineus vel in illa causa eius aduocatus. ¶ 1 †Quæro vsque ad quem gradum intelligitur consanguineus?gl.dicit vsque ad quartum.pro gl.facit.C. de aduo. diuer. iudi.l.petitionem.§.ingredientem.& hoc in transuersalibus.sed in ascendentibus in infinitū. postea dicit ꝙ omnes qui succedere possunt dicuntur consanguinei.vt nota. C.ad turpil. l. a fœmina vbi est

optima

a optima a gl. in simili materia. videlicet ꝙ illi dicuntur suorum in-
iuriam prosequi qui succedere possunt ab intestato. Io. And. dicit
quod hoc est arbitrarium gl. C. qui accus. non pos. l. neganda. dicit
ꝙ hoc non est multum extendendum. tene glo. quæ est in d. l. si fe-
mina. quia vbi de significatione vocabuli tractatur non est arbitriū
iudicis recurrendum. vt ff. de lega. 3. l. item in legato. §. pardi. & est
text. not. & facit. ff. de iurisdictio. om. iudi. l. qui iurisdictioni. & l. j.
C. si quacunque prædi. po. Sed gloss. in l. vt vim. de iusti. & iure. di-
2 cit affectionem considerari. ¶ † Quærit gloss. quid si est æqualiter
consanguineus vtriusque partis. & respondet quod non præsumi-
tur esse suspecta: vt ff. de ritu nup. l. non solum. §. de vno. nisi aliud
appareret ex indicijs. Idem not. in teste. cap. j iij. q. v. in specu.
3 de teste. §. j. versicu. quid si testis. ¶ † Quæro coniuncta persona
potest agere pro coniuncta: nunquid hoc est verum si par est con-
iunctio? respondeo sic. Item & fideiubere. vt ff. in ius vocand.
vt eant. l. ij.

ADDITIO.

a ¶ Vide no. per doc. nouiss. in l. qui se patris. C. vnde lib. & per Rahp. Com. &
repetentes in l. in suis. ff. de lib. & posth.

CAP. XXXVII.

1 *Episcopi habent tres potestates.*
2 *Ecclesia vel ciuitas si sit interdicta vt ciuitas Bononie & fuit relaxatum interdictum ad tempus interim fuit appellatum postea ciuitas recidit in interdictum an possint pendente appellatione ibi celebrari diuina.*
3 *Liberatus ad tempus elapso tempore tenetur de veteri obligatione nec est necesse quod iterum obliget se.*
4 *Suspensio interdicti non eradicat interdictum.*
5 *Suspensio tenet medium inter ens & non ens.*
6 *Episcopus an possit suum interdictum suspendere sicut ex toto tollere.*
7 *Suspensus si sit aliquis ab ingressu ciuitatis vel domus an appellatio rescindat istam suspensionem temporalem.*

AD hæc. V. Quoniam. Sententia interdicti non
suspenditur per appellationem se-
quentem. h. d. ¶ Casus. aliquando excommunicati ap-
pellabant postea statim celebrabant: & sic potestas cla-
uium erat elusoria. Ideo statuitur ꝙ appellatio non tueatur appel-
lantem in omnibus sententijs censuræ super excōicatione suspen
1 sione & interdicto ecclesiastico. ¶ † Not. qđ epi habent tres pote-
states scilicet potestatē clauium quæ consistit in tribus generibus
censuræ. s. excōicatione, suspensione & interdicto ecclesiastico &
in horum absolutione potestatē iurisdictionis quæ consistit in tri-
bus videlicet mero imperio mixto iurisdictione potestatem dioe-
cesani quæ consistit in muneribus honoribus & sacramentis. & so
la potestate clauium non appellatur ita. s. ꝙ pronunciatum ex ipsa
appellatione rescindetur vel suspendetur. & similis est excōicatio
carcerati. nam foribus clausis nisi ille qui habet claues carceris ap-
pareat non potest carceratus licet vociferet vsque ad cęlum exire
muros carceris. ad hāc similitudinem claues spirituales redigun-
tur de excommunicatione iudaica dico quod illa per appellationē
suspenditur quia prophana est in hoc consuetudo iudęorum ser-
uanda est inter ipsos: non quia eorum superstitio approbetur: sed
quia toleratur. ¶ Illud c. ignorauit gl. Accur. quæ est. C. si a non cō-
pe iudi. l. fi. quæ dicit quod excommunicatio interdum suspendit
per appellationem. quod falsum est quia speciale est in sententijs
censurę tum propter autoritatem clauium: tum quia traxit secum
excommunicationis effectum: tum etiam quia canon sic vult pro-
pter bonū humilis obedietiæ & proprie salutis. tum quia est quod-
dam electuariū medicinale licet amarum. vt j. e. pastoralis: tum qa
2 nō sunt proprie sentētiæ. ¶ † Quærit hic glo. valde no. Ecclesia vel
ciuitas est interdicta. vt ciuitas Bononiæ: fuit relaxatum interdictū
ad tempus. interim fuit appellatum: postea ciuitas recidit in inter-
dictum vtrum possint pendente appellatione ibi celebrari diuina?
Respondeo ꝙ nō: quia appellatio fuit interposita post interdictū
quod nō fuit reuocatum sed ad tē pus suspensum. & hoc tenet hic
glo. Inn. & Compostella. s. de cōsue. c. cū inter. & videtur hoc ꝓba-
ri ratione qa vnum est interdictū. ff. de preca. l. sed si manente. sicut
vnum est vulnus quod recidiuauit. ff. loca. l. nos. videamus. qa non
erat perfectę curatū. alias secus. ff. de ędil. edic. l. ꝙ ita senatum. Itē
alia ratione quia iste est similis homini habenti dilucida interual-
la qui sub eodem currere semp perseuerat. C. de curato. furio. l. cū
3 alijs. ¶ † Item ad hoc quia lex dicit ꝙ liberatus ad tempus: elapso
tpe tenetur de veteri obligatione: nec est necesse qđ iterū obliget
se. ff. de pact. l. si vnus. §. j. sic enim bannitus banno suspenso ad tē-
pus post tēpus recidit in idipsum: & sic potest impune offendi nec
est opus eum de nouo banniri vt ibi notat Cyn. ad idem facit. ff. si
4 cert. peta. l. lecta. ¶ † Et dicit Inn. qđ suspensio interdicti non eradi-
cat interdictum: sed interim dormit: nam interdictum pōt suspen-
di: licet excōicatio non potest suspendi quia eius effectus non pōt
ad tps relaxari: sed effectus interdicti sic. quod dicunt esse verum si
interdicitur locus. secus si persona quæ non potest diuidi & separā
oportet perfectę curari: ideo nemo pōt pro parte esse liber & pro
parte seruus. de hac materia not. Inno. j. de priui. c. vt priuilegia. &
Io. And. j. de sen. excom. c. præsenti li. vj. dicit Accur. ꝙ non obrū-
pit qđ in suspenso retinet. ff. de verb. obl. l. ij. §. ij. in l. inter stipulan-
tem. §. sacram dicit lex ꝙ aliud est res aliud effectus rei. ff. de dona.
5 inter vi. & vxo. l. cum hic status §. siue. ¶ † Itē dicit lex quod suspen
sio tenet medium inter ens & non ens. ff. de condi. inde. l. sufficit.
Hæc omnia fuerunt ventilata Bononiæ tempore interdicti. & qui-
dam voluerunt defendere quod posset celebrari sed rei veritas est
6 in contrarium. ¶ † Quærit glo. nunquid episcopus possit suum in-
terdictum suspendere sicut ex toto tollere? quia si pōt plus quod
est in totum tollere potest minus j. qui fi. sint legi. c. per venerabile.
ff. de in litem iurand. l. videamus. §. fi. & dicit ꝙ interim pōt appella-
ri. Considera si potest appellari. ergo appellatio suspendit iudicatū.
si verō est nisi vnum iudicatum & illud est suspensum ergo cele-
brans durante appellatione: licet finita suspensione non est irregu-
laris. hanc opi. conabatur defendere Io. cal. & Idā de ligna. & vnus
7 eorū fecit super hoc longū tractatū quem ego non habeo. ¶ † Quę
ro aliquis est suspensus ab ingressu ciuitatis vel domus an appel-
latio rescindat istam suspensionem tpalem? rñ. sic fm Inn. j. de pę-
nis. c. fin. Item si clericus sit suspensus a perceptione fructuum vel
doctor a lectura. quæstio ista non est sententia censurę j. de verbo.
sig. quærenti. Inn. ecce episcopus vult quod suum interdictum nō
liget titium quin possit celebrare. rñdeo si interdixit personas pōt:
si locum non pōt: quia locus est effectus. dicit hic Inn. quod in spi-
ritualibus in dubio semper est obediendum. Item ponit similitu-
dinem inter excommunicationem & suspensionem. Item dicit
quot sunt genera & formę suspensionum. vide Innocen. quia non
eget interprete.

CAP. XXXVIII.

CVm in ecclesia. Iudex appellationis re-
mittit ad priorem iudi-
cem si non constat sibi a sententia vel iusto grauamine
a appellatum h. d. ¶ † Not. quod frustratoria a appellatio
reijcitur per iudicem ad quem licet per iudicem a quo fuerit dela-
tum appellationi. Secundo no. qđ si negetur appellatum vel nege-
tur intra dies decem appellatum debet fieri fides de appellatione
nec potest interdicere iudex ad quem vt procedatur: quia non cō-
stat sibi an sit iudex. j. eod. c. romana lib. vj. & adde quod no Inno.
s. de fide instru. G. perpetuus. Papa mandat hic archiepiscopo ne
admittat appellationem siue libellum conuentionalem appellatio
nis nisi ei constet appellatum esse simile in l. hęc autem. post prin.
ff. ex quib. cau. in pos. ea.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino d. cardi. Floren. in consi. xxxij. incip. orta. inter. a. & b. ij. colū.

CAP. XXXIX.

1 *Appellare quoties est licitum.*
2 *Sententiam dicere nullam quoties est licitum.*

DIrectę. Qui semel appellauit & appellationē de-
seruit ad primum iudicem reuertendo si
de nouo grauatur potest iterum appellare præsertim in
defensione matrimonij. Casus. mulier vendicabat vi-
rum excipiebatur de consanguinitate. lata fuit sententia interlocu
toria. mulier appellauit: tandem appellationi renunciauit redeun-
do sponte ad obedientiam primi iudicis. demum fuit iterum gra-
uata quæritur vtrum possit appellare? respondeo sic: maxime in fa
1 uorem matrimonij. ¶ † Quæro quæ erat ratio dubitandi? respon-
deo quia semel calumniata friuole appellando arg. ff. de accusa. l. si
cui §. j. & quia semel personam iudicis approbauit nec videbatur
variare posse. C. de rebus credi. l. si quis iusiuran. ¶ Quæro quoties
sit licitum appellare? respondeo a diffinitiua non est licitum ap-
pellare nisi bis sed ab interlocutoria licitum est appellare sub quo-
2 libet diuerso. c. Ber. ¶ † Quæro quoties est licitum dicere sententiā
nullam. respondeo bis: vnde si quis habuit tres sententias contra se
vnam in prima causa. duas super causis nullitatum fit contra eum
executio. vt in c. vt calumnijs. de re iudic. in cle. verbi gratia titius
fuit mihi condemnatus in centum ex mutuo dixit sententiam nul-
lam & succubuit. Item dixit sententiam secundam nullam & suc-
cubuit: debet parere tribus sentētijs. quod dic vt in c. vt calumnijs.
quod est nouissimum & singulare capitulum.

CAP.

CAP. XI.

1 *Pendentia appellationis interposite ante existentiam conditionis facit quod sententia excommunicationis suspensionis vel interdicti non trahit secum executionem.*
2 *Sententia excommunicationis fertur per hac verba enunciatiua excommunicatum te esse cognoscas.*
3 *Sententia excommunicationis est istius nature quod ante perfectum grauamen suspenditur per appellationem post perfectum non suspenditur.*
4 *Appellare licet in sententia excommunicationis ante diem vel conditionem quandocunque postea nunquam.*
5 *Sententia nisi intra tot dies satisfeceris te excommunico valida est.*
6 *Pendente excommunicatione si excommunicatus tulit testimonium nec appellauit postea extitit conditio an testimonium vitietur.*
7 *Excommunicatus conditionaliter quid iuris si interim mutat forum.*
8 *Pendente conditione si iudex est mortuus an expiret eius sententia.*
9 *Iudex si dixit si Titium elegeris sis excommunicatus & ipse eligit quid iuris si obijcitur quod electio facta est ab excommunicato.*
10 *Iudex dum excommunicat quia inceperat dicere nos talis &c. postquam protulerat hoc verbum Titium antequam proferret hoc verbum excommunico si fuit appellatum an perfecta oratione excommunicatio transeat in suum naturalem effectum.*
11 *Iudex si dicat si non satisfeceris intra .xx. dies exnunc sis excommunicatus: aut si dicat extunc an inter ista duo sit differentia.*
12 *Conditio an fingatur retro in vltimis voluntatibus.*
13 *Conditio an legibus trahatur retro.*
14 *Iudex si dicat: o Petre nisi te purgaueris non te absoluo: an si purget se sit absolutus.*
15 *Excommunicatio ista nisi satisfeceris te excommunico an hodie valeat.*
16 *Verba ista nisi satisfeceris quid important.*
17 *Iudex quid iuris si dixit nisi feceris quod Titius habeat &c. te excommunico.*
18 *Furtum quoddam si de nocte fuerit commissum an episcopus possit excommunicare omnes scientes nisi manifestauerint.*
19 *Pene temporales recipiunt consummatum esse spirituales inchoatum.*

PReterea requisiuisti. Sētētia excōmunicationis, suspēsionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis existentiam fuit appellatum. secunda ibi: videtur. ¶ Casus. iudex ita protulit sententiam, nisi intra .xx. dies satisfeceris Titio cognoscas te excommunicatum vel dixit, cognoscas te suspensum. vel dixit, cognoscas te interdictum. tu ab ista sententia appellasti ante .x. dies solutioni præfixos, & in termino non soluisti. Quæritur vtrum pendente appellatione sis excommunicatus? respon. quod non: quia appellationis interpositio fa-
1 cit te interim non ligari. ¶ Not. quòd dixi in summario. ¶ † Not. quòd pendentia appellationis interpositæ ante existentiam conditionis facit quòd sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti non trahit secum executionem. & est ratio quia appel-
2 latio impedit trahere sed non tractum esse. ¶ † Secundò not. quòd per ista verba enunciatiua quinimmo certificatiua, excommunicatum te esse cognoscas, fertur sententia excommunicationis: nā siue dicamus esse verba enunciatiua siue certificatiua disponunt: quia sunt emissa principaliter propter se. ff de do. l. ex hac scriptura. siue sint verba declaratiua de præsenti similiter disponunt. ff. de arbi. l. quid enim §. si arbiter. hoc tenet Iacob. de Areti. ff. de iniusto test. l. si quis exhæredato de hoc not. j. de senten. excommuni. c. si quem. Alij contradicunt dicentes quod ista sententia non tenet nisi expresse iudices excommunicant. vt notat Goffre. in summa sua. j. de senten. excommu. quia non est hic verbum excommunicationem significans, neque actum excommunicandi proferens. C. de senten. & interlocu. l. præses. Ista op. verborum figuram ponderat sed prima opi. præualet: quia ponderat mentem & sensum. argumentum. C. de liber. præte. l. iij. vbi per hæc verba, alienus esto a substantia mea, fit exhæredatio: qui sensus magis præualet. ff. de
3 verborum significa. l. quisquis mihi. & l. nepos Proculo. ¶ † Deinde not. hic quod dictio nisi, importat conditionem. Item not. quod sententia excommunicationis est istius naturæ quòd ante perfectum grauamen suspenditur per appellationem, post perfectum
4 non suspenditur. ¶ † Item not mirabile in sententia excommunicationis quòd ante diem vel conditionem licet appellare quandocunque: postea nunquam. ¶ Opponitur, sententia conditionalis fingitur retro. vt ff. qui po. in pigno. habe. l. qui balneum. ergo existente conditione sententia habetur pro pura ab ipso principio: igitur appellatio non suspendit. So. hic erat conditio potestatiua quæ non trahitur retro. ff qui po. in pigno. ha. l. potior. nam conditio dandi dicitur potestatiua. vt ff. de hæred. insti. l. suus. §. puto. hęc solutio non est vera: quia idem esset hic in conditione casuali: scilicet si Titius fuerit factus consul. dic ergo quod in sententijs conditio non trahitur retro: sed in contractibus sic. hæc solu. non est vera. dic ergo quod quo ad ordinationem contractus vel sententiæ trahitur retro. ¶ Sed quantum ad decisionem litis non trahitur retro. istud non est bene dictum: quia per sententiam conditionalem decisum est negociū & iudex est functus officio suo, nec plus potest grauare quàm grauauerat. vt l. j. §. viduum. ff. quando app. sit. & C. de sen l. cum iudex tamen licet trahatur retró quo ad quid; non tamen simpliciter: quia si est conditio interim non nascitur
a obligatio [a]. vt ff. de ædil. edi. l. bouem. § sub conditione. Si dicis, interim non potest fieri executio, nec veniunt fines, vel interesse quia vbi nulla petitio ibi nulla mora ff. si cer. pe. l. lecta. §. dicebam. interdum tamen venit restitutio fructuum vt quando debitor est merus executor. vt dicit illa. l. no. ff. de vsur. l. in fideicom. §. cum polidius. solutum est ergo contrarium per distinctionem secundum quid & simpliciter, vt scias quòd nunquam habet tractum retro si resultaret aliquid contra iuris dispositionem. vt eleganter not. ff. de leg.
5 j. l. talis scriptura. ¶ † No. quod valet sententia nisi intra tot dies satisfeceris, te excommunico. ¶ Opponitur primò de c. romana. §. caueant. j. de senten. excom. libr. vj. Solu. pro puncto rationis, quia aut fertur sententia pro culpa præterita & nondum liquet de ea: aut pro futura & tunc tractus futuri temporis non pertinet ad iudicem, & maximè ad officium iudicis: licet quandoque pertineat ad executionem actionis iam natæ. So. concedo nisi mora præcedat. Sed nonne delinquens semper est in mora? respondeo sic, si culpa est dolosa. Secus si procedit ex ignorantia vel ex minori dili-
6 gentia quod est notabile. ¶ † Quæro pendente excommunicatione excommunicatus tulit testimonium, nec appellauit: postea extitit conditio, an testimonium vitietur: similis enim quæstio fit in l. furti. §. j. ff. de infa. dic non vitiari quia condi. testis inspicitur tem
7 pore quo quis testificatur. vt ff ad carbo. l. iij. §. duæ causæ. ¶ † Quæro, quid si iste excommunicatus conditionaliter interim mutat forum? quidam dicunt quòd non ligatur sententia excommunicationis: quia non fingitur retro. & sententia excommunicationis non potest ligare nisi subditos. vt in capitulo vt animarum. §. statutum. de constitutio. in vj. de appellatio c. romana. libr. vj. & de senten. excommuni c. a nobis. ista opinio est fatua quia nedum inspicitur tempus sententiæ sed tempus iudicij quo ad iurisdictionem iudicis ff. de iurisd. om. iud. l. cum quædam puella & not. ff. de leg. j. l.
8 nemo potest. ¶ † Quæro quid si pendente cōditione iudex est mortuus & sic iurisdictio sua extincta vel an degradatus postea extitit conditio an euanescat excommunicatio: quidam dicunt quòd sic vt Arch. ista est truffa. quia morte iudicis non expirat sententia nec eius effectus: & per consequens nec priuatione ipsius vt ff. de iudi. l. mortuo & arg ff. de mino. l. in integrum. Contra hoc facit. l. quoties. in fi. ff de noua. vbi statu mutato conditio existens nihil operatur. respondeo quòd ibi speciale fauore fisci. tamen ille casus non
9 est alibi. ¶ † Quæro cum Innoc. iudex dixit si Titium elegeris, sis excommunicatus. eligit, obijcitur quòd electio est facta ab excommunicato. respondeo quod conditio requirit esse perfecta. ergo punctualiter electio præcedit excommunicationem. & est consideratio puncti. Innocen. dicit quod in ipso eligere contrahitur excommunicatio ex mente loquentis: & quia excommunicatio est istius naturæ quod est pungibilior omni intellectuali gladio. ista sunt verba. Nam damnatio in supplicium est æquè penetrabilis, & tamen dum sententia vltimi supplicij legitur, non est seruus pœnæ, sed postquā lecta est. vt ff. de pœn l. qui vltimo sed pro Innocen. facit. l. aretusa. ff. de stat. homi. vbi conditio, si tres pepererit, impletur incipiente vltimo partu. ¶ Aduerte subtiliter ibi ratio est quia incipiente vltimo partu, conditio est necessariò extitura. vt ff. de verborum signi. l. ter enixa. Et ideo habetur pro pura. ff. de noua. l. si pupilli. §. j. & sic intelligis dictam notabilem legem, aretusa. pro Innoc. magis facit, quia conditio intelligitur secundum suam conditionem conditio natam: aut erat prohibere futuram electionem à quo mundans voluit cessari, & ad actum non perueniri. simile dicimus si testator prohibet alienari & si alienatum fuit, legat familiæ. nam intelligitur legatum preambula hora alienatum vt subtiliter no Iacobus de Are
10 ti. in l. si ita fuerit ff. de ma. test. ¶ † Sed pone dum iudex excommunicat; quia inceperat dicere, nos talis &c. postquam protulerat hoc verbum, Titium, antequam proferret hoc verbum, excommunico, fuit appellatum, an perfecta oratione excommunicatio transit in suum naturalem effectum? & videtur quòd sic propter sui velocitatem. Nam quædam sunt quæ propter sui velocitatem prætendunt intellectum sensibilem. ff. de dona. inter vi. & vxo. l. iij. §. sciendum. & l. illud. ff. de acquirend. hæredita. Nam ratio facit prius aliquid imaginari: id est per prius, quam occurrat sensibus humanis. In contrarium videtur, quia remedium præuenit vulnus, vnde causa non

ADDITIO.

a ¶ Vide Ange. de Perusio in consi. lvij. incip. d.

si non est vulnerata nam quod factum est pro infecto non habet. ff. de testa. l. si is qui. & l. si ea scriptura. ff. arbo. fur. cæsa. l. cædere. §. j. quod verum est, quia lupus exit syluam, non tamen exiuit. vt ff. de
11 vsufru. l. arboribus §. ij. ¶† Quæro nunquid sit differentia vtrum iudex dicat si non satisfeceris intra xx. dies, ex nunc sis excommunicatus, an dicat ex tunc? quidam dicunt quod sic: quia ex nunc denotat mediatum momentum: sed ex tunc denotat vltimum momentum arg. ff. si cer. pe. l. lecta §. si. Doc. dicunt contrarium: quia non potest esse excommunicatus antequam sit negligens. & ideo dictio ex tunc, refertur ad actum verbi prolati non ad effectum q
12 nunc non potest surgere. vt in c. j. de concess. præben in cle. ¶† Posset hic quæri exemplum, nunquid in vltimis voluntatibus conditio fingatur retro. Dy. dicit quod sic, in c. j. de reg. iu. lib. vj. Barto contra per. l. j. §. serui. ff. ad sil. so. quo ad veritatem terminorum nõ fingit retro: sed quo ad validitatem actus fingit retro. ff. de manu. testa. l. neratius. C. de leg. l. si §. si autem ob auaritiæ. & ibi plenè dixi in
13 solenni lectura mea vbi videas. ¶† Quæro an legibus conditio trahatur retro? dicit statutum, si quis furtum fecerit, suspendatur. respondeo in legibus ista non est conditio, sed est quædam doctrina vt C. de lega. l. leges. & ideo non inspicitur tempus statuti sed tempus delicti. vt l. j. ff. de pę. nisi esset pęna arbitraria in qua inspicitur tempus sententiæ. vt l. pe. & l. si. ff. si ex nox. cau. aga. quia pœna arbitraria regulatur à iudicis motu, qui potest variari vsq; ad senten-
14 tiam. vt ff. de pę. l. hodie. ¶† Pone dicit iudex O petre nisi te purgaueris te non absoluo. purgat se nunquid est absolutus dic quod non vt l. Titia. §. fin. ff. de manu. test. qui tex. non est alibi. hæc enim verba non absoluunt sed non condemnant. ¶ Item dictio nisi quæ dispo nit aliquam ordinationem præcedentem sed vbi dispositum inuenit illud habet limitare. vt ff. si quis cau. l. quæsitum. §. qui iniuria-
15 rum. ¶† Quæro an hodie valeat ista excommunicatio nisi satisfeceris te excommunico? respondeo si certa dies est apposita: alias non quia haberet nimis longum tractum vsq; ad vltimum vitæ spiritum. vt nota. ff. de fideiuss. l. fideiussor obligari. §. fina. & gloss. ibi
16 notat. ¶† Quæro quid importent ista verba nisi satisfeceris? respõdeo si in obligatione est dari important fieri dari si fieri: si caueri caueri. si aũt nõ præcedit alia ordinatio partium sufficit dare expromissorem idoneum vt legitur & no. in l. si. §. si. ff. si cer pe. dicas quod siue sit appositum certum tempus siue non ista excommunicatio est euidenter iniusta & error expressus eam viciat & talis snĩa reprobatur expresse per dictum. §. caueant. & forte potest dici quod talis snĩa sit inepta. arg. eius quod no. Inno. s. de of. vica. c. j. vel dic quod valet. vt ff. quando app. sit. l. j. §. biduum. quia est lata sub conditione intrinseca vt C. de sen. l. cum iudex. & argu. ff. ad. l. aqui. l. in lege aquil. si deletum. tamen iudex qui facit contra canones punitur & excommunicatus absoluitur sine iuratoria cautio-
17 ne. ¶† Quid si iudex dixit nisi feceris quod Titius habebat &c. te excommunico nam in vltima voluntate intelligitur si non solueris in contractu intelligitur si non caueris. respond. in snĩa quasi cõtrahitur & ideo in sententia siue diffinitiua siue interlocutoria magis accedit contractui quàm vltimæ voluntati. ff. de pecu. l. ij §. idẽ
18 scribit. ¶† Quæro quoddam furtum fuit commissum de nocte an episcopus possit excommunicare omnes scientes nisi manifestauerint? glo. Accur. dicit quod sic. C. de fur. l. ciuile est. & est speciale
19 ne veritas occultetur. ¶† Conclusiones Innocen. Pœnæ temporales recipiunt consummatum esse spirituales inchoatum. Non potest episcopus facere quod sit licitum participare cum excommunicato. Si prorogatur terminus episcopi ista prorogatio sit episcopalis: quia nec ab initio posset contra voluntates partium excommunicare etiam quia creditori qui habuit fidem de solutione interim videtur cautum vel saltem est facta nouatio. arg. ff. loca. l. cum & plures. §. lege dicta Nam in corporalibus semper fit nouatio vt subtiliter no. ff. de præto. stip. l. valerianus. & quia prorogatio termini impedit moram ff. de verbor. obliga. l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. Et quia partes in communi concordia possunt recedere a dicto arbitri. sed tamen si in termino prorogato non soluitur debitor redditur excommunicatus ipso facto quia non prodest dilatio ei qui dilationem commisit & quia videtur facta cum suis
a qualitatibus & pœnis[a] siue accessorijs secundum Inn. arg. ff de pac. do. l. inter. §. cum inter. ¶ Sed in contrarium posset allegari quod non incidat in excommunicationem quia recessum est a forma data per iudicem & noua forma assumpta est per partes. arg. ff de fideiuss. l. stipulatus es opus. ecce ad simile si ad pacta non solueris res sit inempta prorogatur tempus ad mensem & de mense non soluitur an res fiet inempta? & videtur quod non quia pactum istud debet apponi incontinenti non ex interuallo vt sit pactum legis commissoriæ. vt no. in l. j. ff. de dona. in magna glo. ¶ In contrarium videtur quia dicta in prioribus videtur repetita in posterioribus consecutiuis & descendentibus. vt ff. de pac. do. l. inter. §. cum inter. ff. sol. mat. l. pe. §. si inter. ff. de pac. l. item quia. j. eod. c. secundo requiris. hoc verum credo quia nihil est innouatum nisi tempus. & sic esto cum Inn. licet hoc non sit omnino expeditum: quia dilatio prætoria facta est conuentionalis & sic non sunt eiusdem speciei. ar. ff. de mino. l. minor. xxv. annis cum fideicommis.

ADDITIO.

a ¶ Cõfirmo quia prorogatio termini intelligit facta cum oĩbus qualitatibus suis sm Bar. in l. j. §. & post operis circa medium. ff. de oper. no. nun. & ibi vide late moderniores multa alleg. ad propositum huius. q. Bal. hic.

CAP. XLI.

1 *Quæsitum si fuit a Papa pater sancte vos inter easdem personas plura capitula committis decidenda tamen in vno capitulo tantum reperitur clausula appellatione remota an intelligatur eadem clausula in cæteris capitulis repetita.*
2 *Iustitia debet repræsentari in quolibet capitulo pari modo.*
3 *Clausula quæ sumitur ex aliquo refertur ad vniuersum saluâ tamen ratione recti sermonis.*
4 *Parcendum est sumptibus & expensis & discriminibus viarum.*
5 *Casus specialis non comprehenditur in generali.*
6 *Exemptio vnius grauat alios qui non sunt exempti quando est onus vniuersalis.*

SEcundò requiris. Per rescriptum cõmittuntur plures articuli. Appellatio, quæ in vno prohibetur, in alijs intelligitur esse prohibita. secũdo dr quod suspitionis causa est corã iudice qui recusatur proponẽda & pbanda corã arbitris. h. d. ¶ †Ca-
1 sus. quæsitũ fuit a Papa, pater sanctæ vos inter easdẽ personas plura capitula cõmittitis decidẽda tñ in vno. c. tantũ reperit clausula appellatione remota an intelligatur eadem clausula in cæteris capitulis repetita? Papa respõdet quod sic siue apponat in prin. siue in medio siue in fine: qa intentio eius est in quolibet capitulo qd iustitia suum consequatur effectum vt qñ mens excedit verba recurrimus ad intentionem. Secundo fuit quæsitum. ecce iudex allegat suspectus quid fiet? respõdet Papa qd eligentur arbitri nõ valde remoti per quos statuet terminus ad probañ. causam suspitionis qua non probata infra terminum cõpetentem recusatus sua autoritate poterit vti. & nõ probata pcedere nõ poterit qa ideo dictat quod suspecti & inimici nõ debent iudicare. ¶ In textu ibi potius pone exemplum. s. de rescrip. c. cũ dilecta. Item pone exemplũ in generalibus iudicijs si forte erant duo capitula vnũ vini aliud olei. itẽ est exemplum si cõmittitur petitorium & possessoriũ. ¶ In tex. ibi intentioni. s. quæ per interpretationẽ colligi potest alias secus vt ff de vsuf. leg. l si alij vbi est tex. singularis. & ff. de li. & posth. l. gallus. §. quidã
2 recte Ibi dũ dicit ex verbis colligi põssit. ¶† In text. ibi iustitia. hinc colligitur ratio quia iustitia debet repræsentari in quolibet capitu
a lo pari modo quia vnum rescriptum non debet diuerso iure[a] censeri: sicut nec vna substitutio. C. de impu & alijs sub. l. quãuis. vnde particularis clausula æquipollet diffinitiuæ propter impedimẽtum rationis & coniunctionem orationis. ff. de fun. instru. l. seię. §. gaio.
3 ¶† In tex. ibi in prin. C. de insti. & substi. l. pe. ita quod non refert in qua parte instrumenti aliquid dicatur qa totum informatur. ff. de edẽ. l. si quis ex argẽtarijs. § si nunciũ tabu. C. de lib. præte. vel exhære. l. j. & sic clausula quæ sumitur ex aliquo refertur ad vniuersum salua tamen ratione recti sermonis vt ff de aur. & argen. lega. l. plautius.
4 ¶† In tex. ibi non valde remotis: qa parcendũ est sumptibus & expensis & discriminibus viarum. C. de appel. l. cum post sententiã di scursoris. & C. de anno. & tribu. l. mediterraneæ. & l. pro locis. ¶ Dicit lex qd nõ longe remoti dicuntur qui nõ distant vltra centũ miliaria per terrã vel per mare. ff. de dam. infec. l. iiij §. sed tã vicinum. Decre. dicit qd dietã in c. statutum. de rescrip. lib. vj. vbi per eundẽ. ¶ No. qd iudex recusatus dẽt cogere partes ad arbitros eligendos. ¶ In tex. ibi infra terminũ nõ infra terminos. Ibi probata nõ fuerit. supple & super hoc fuerit interlocutum. Ibi inimici. qui libet inimicus præsumitur suspectus dummodo sit inimicitia grauis & non leuissima qa leuissima non debet ad animũ reuocari ff. de arbi. l. vlti. ¶ Posset hic tractari materia de tacita repetitione: de qua dic vt ff. de leg. l. licet imperator. & de leg. iij. l. in repetendis Item not. quod vna clausula interpretatur aliam & per aliam. Item vna lex interpretatur aliam & per aliam. vt dicit illa l. no. ff. de con ungen. cum emã. libe. l. nihil perennalis clausula refertur ad omnia. ff. de iuris & fac. igno. l. regulã. §. si. quod dic vt ff. de hære. insti. l. fi. rationalis clausula refertur ad omnia quæ sunt eiusdem rationis vt hic. specialis & discretiua clausula non refertur ad omnia. C. de pcur. l. maritus. ff. de iudi. l. cũ prætor. C. de pac. quen. super dote. l. fi. clausula refertur ad ea

ADDITIO.

a ¶ Adde etiam id quod alibi habemus quod vna & eadem res non debet diuerso iure censeri. l. cum qui edes. ff. de vsucap.

a ad ea quæ potest a referri ad alia.ff.de iurisf.om. iudi.l. si idem cum
eodem.§.fi.qđ singulare est singulariter ꝓfertur.ff.solu.ma.l.si ve
ro.§.de viro.quod plurale est pluraliter est ꝓfertur.vt ff.ad Treb.l.
Iulius Phœbus per media declarantur extrema:per extrema decla
rantur media per vnum extremũ declaratur aliud extremũ.No.ff.
de reg.iur.l.semper in stipulationibus.ff.de verb.obl.l.triticũ.Item
per subiacentem materiã:quia materia debet esse capax impressio
5 nis:vt no.Io.mona.in c.Romana.de ap. lib. vj. ¶†Casus specialis
non comprehenditur in generali.ff.de pe.l.sanctio legũ.ff.de ver-
borum obligationi.l. doli clausula.C.fam.her.l.quoties nisi occur
rãt duo modi & causæ significañ.ff.de an.leg qui marco.ff.de stip.
6 seruo.l.iiij.C.de leg.l.cũ quęstio.per Cy. ¶†Emptio vnius grauat
alios qui non sunt exempti quando est onus vniuersitatis. secus si
obligatio sit diuisa per capita.ff.de leg.j.l.ab omnibus.qa vnusquis-
que onus suum non alterius portare debet.C.vt nullus ex vicariis.
l.j.lib.x.Et si non exemptus succedit exempto similis est parti gra-
uate quæ accedit parti non grauatę.ff.ad l.Fal.in singulis.

ADDITIO.

a Vide Alex.in cõs.clviij.inci.super hæsitatione de qua qrit in vj.& vij.co.

CAP. XLII.

1 *Veniens contra factum suum dat aduersario suo occasionem contraueniendi.*
2 *Adire iudicem an quis possit ante factum & petere ne in possess. turbetur vel eijciatur cum forte aduersarius congregauerit gentes ad expellendũ.*
3 *Fieri incontinenti quando quid dicatur.*
4 *Appellatio ante factum vt cum appellatur extra iudicium a futuro grauamine est species recusationis sed appellatio post factũ est cõtraria species.*

AN sit. Qui non defert suæ appellationi nec aduer-
sarius tenet ei deferre. & est casus notabilis.
Ecce ego dicebam ꝙ tu paraueras te ad spoliandũ me
& ideo appellaui ne me spoliares qui appellatione pen-
dente veni ad fundũ cum hominibus armatis & proieci te de fun-
do.dicitur qđ meæ appellationi tu deferre non debes quia ego nõ
detuli sed innouaui in ipse mea appellatione pendente. ¶No.qđ
appellans quiescere debet ab omni nouitate dũ eius appellatio pẽ
1 det.¶†Not.ꝙ qui venit contra factum suum dat aduersario suo
occasionem contraueniendi.No.ꝙ non iuuatur edicto qui contẽ
2 nit edictum.¶†An quis possit ante factum adire iudicem & pete
re ne in poss.turbetur vel eiiciatur cum forte aduersarius congre-
gauerit gentes ad expellendũ. dic quod sic primo ex generali equi
tate.ff.de vsufruc.l.ęquissimum.secundo per legem expressam. ff.
de offi.procu.cęsar.l. fin. ¶Casus quem posui est in re fienda vel
pone in re facta tu me spoliasti egi contra te & grauatus a iudice
appellaui deinde incontinenti vel ex interuallo te deieci.dicitur hic
quod video meę appellationi renunciasse ius mihi dicendo appel
latione pendente.¶Not. quod iudicio renunciat qui de facto ius
3 sibi dicit.¶†Quæro quando dicatur quid fieri incontinenti qui-
dam dicunt intra triduum.glo.dicit hoc esse arbitrio iudicis.argu.
ff.de verbo.obli.l.continuus.§.item qui insulam. Expone hoc in-
continenti. idest, solicite & facit quod nota. ff.de leg.j.l.si domus.
§. qui confitetur. ff. vti possidetis. l. is a quo. cum similibus.
4 ¶†Appellatio ante factum vt cum appellatur extra iudicium a fu
turo grauamine est species recusationis. sed appellatio post factũ
vt in iudiciis est contraria species.ff de arbit.l. non distinguemus.
§.cum quidam.j.eo.c.si appellationem in cle.& hoc patet per.l.&
si susceperit.ff.de iudi.& ideo non bene ponitur copula appellatio
ne & appellatione remota: quia quoties copulata sunt contraria
non possunt copulari ad vnum communem terminum sed accipi
tur coniunctiua pro disiunctiua.C.de sen.& interlocu.om.iu.l.cũ
solutum. ff.de verbo.signi.l.sępe. cum si.

CAP. XLIII.

1 *Executor merus quis dicatur.*
2 *Suspectus dici non potest ille qui nihil facit proprio motu sed mandato principis.*
3 *Delegatus ad meram & formalem executionem faciendam impossibile est quod grauet seruando simpliciter formam mandati nec potest pronunciare exequendum vel non exequendum.*
4 *Ordinarius si pronunciat exequendum an possit appellari.*

NOuit. Pronunciator sententiæ non dicitur graua-
re quia ipse non pronunciauit nec intendit
grauare nec appellatur ab executore nisi modum exce
dat quod colligi potest ex forma mandati. nec dicitur
suspectus quia ipse non iudicat imo vox sua non est sua sed domi
ni sui.h.d.¶Casus. papa tulit sentẽtiam contra regem Franciæ &
mandauit legato quod eam publicaret.rex Francorum appellauit
a legato. item dixit eum suspectum. papa dixit ꝙ non appellatur
ab eo quia nudus minister est cum nihil pronunciauit sed publica
uit non est suspectus quia non procedit motu proprio sed de ius-
1 su papæ.¶†Not.ꝙ merus executor est qui nihil habet pronuncia-
re.nota. quod qui vulnus discooperit non vulnerat sic iudex qui
aperit tabulas testamenti nihil disponit sed quod dispositum est
2 prodit in lucem.¶†Idem in iudice qui publicat dicta testiũ. Not.
ꝙ nõ potest dici suspectus ille qui nihil facit proprio motu sed mã-
dato principis text.est iste no.& allegandus est pro nuncio & am-
basiatore cui nihil est imputandum nisi excedat mandatum.
3 ¶†Not.ꝙ executor.i.delegatus ad meram & formalem executio
nem faciendam impossibile est quod grauet seruando simpliciter
formam mandati nec potest pronũciare exequendum vel nõ exe-
quendum.Si enim posset vnum posset & eius contrarium.ff.de re
iu.l.nemo condemnare:quia potentia est æqualitas contrariorum
4 extremorum. ¶†Sed pone ordinarius pronunciat exequendum
an potest appellari.Accur.dicit quod sic. intellige si habet cogno-
scere alias non. quia nõ ex eodem fonte est cum prima sententia.
secus si haberent se vt excedentia & excessa quia tunc posset ap-
pellari non a veteri nec simul a veteri & nouo.l.si cum exceptio-
ne.§.hoc autem.ff.quod met.cau.in glo.sed a nouo tantũ & seor
sum sic: quia qui nouam rem facit spicam non excutit. sed vltra
procedit & excedit.ff.man.l.diligenter.

CAP. XLIIII.

1 *Procuratoris malitia domino præiudicat in his quę sunt causę non in pœnis exterioribus.*
2 *Procurator non debet occultare mandatum si tamen occultat impedit processum.*
3 *Quæstio si sit de articulo iuris indiget interlocutoria & potest appellari.*
4 *Appellationi licet non sit delatum procedendum tamen est super ea.*
5 *Bannitus licet non audiatur de crimine ex forma statuti auditur tamen bene de banno si dicit bannum non valere quia non fuit contumax.*
6 *Fiendum quando aliquid est in iudicio certa & determinata die non sufficit ante illam diem fieri.*
7 *Condemnari debet in expensis qui male impetrat.*
8 *Expensę veniunt in causa appellationis ratione retardati processus.*
9 *Iudex appellationis contrario imperio potest reuocare condemnationem expensarum factam in prima causa.*
10 *Officio iudicis nobili & non mercenario proceditur super libello nullitatis.*
11 *Appellans qui non renunciauit appellationi tacite deferen. vel expresse habet saluum remedium iam sibi ortum contra iudicem a quo de imperitia.*
12 *Iudex in peremptorio iuris non potest facere gratiam expectationis.*
13 *Iudici debet esse notum quod appellans non est prosecutus in termino constituto & ipse non comparuit in præsentia iudicis in ipso termino alias non posset procedere contra absentem.*
14 *Excommunicatus qui appellauit an possit appellatione pẽdẽte eligere vel eligi & an tanquam excommunicatus debeat vitari & si deserit appellationem an excommunicatio fingat retro.*
15 *Appellatio an sit deserta post lapsum termini ad appellationem prosequendam.*
16 *Terminus hominis datur ad inchoandum prosecutionem.*

SAepe. Si appellatio recipiat a iudice vel approbe-
tur a parte terminus ad eam prosequendã
constitutus obtinet vim peremptorij quem terminum
nulli parti licet pręuenire. In prima ponitur causa con
stitutionis in secunda constitutio.secunda ibi præsenti decreto.se-
cunda pars subdiuiditur in sex dicta. ¶Casus. aliqui appellabant
ad sedem apostolicam quam propter defectum appellantis vel
sui procuratoris procuratorium occultantis non poterat prose-
qui de partibus præsentibus de facili posset expediri præsertim
vbi est quęstio iuris quæ non indiget probatione coram papa.vn-
de ad has inconuenientias tollendas statuit hæc decre.quod si iu-
dex vel appellatus detulit appellationi & ad eam prosequendam
est terminus constitutus talis terminus habet vim peremptorij.
quo termino elapso perinde procedatur contra absentem ac si
peremptorię esset citatus.secundo dicit quod si appellationi non
fuit delatum nihilominus appellatio teneat. tertio dicit ꝙ appel-
latore non prosequente rata manet sententia. quarto dicit quod
quicquid potest opponi contra peremptorium potest opponi cõ
tra dictum terminum qui habetur pro peremptorio.quinto dicit
quod iste literę interim impetratę non valent nec terminus potest
pręueniri & de ista contumacia & per consequens de condemna-
tione expensarum. sexto & vltimo dicit quod hęc constitutio ha-
bet locum in processibus exercendis post istam constitutionem
non in præteritis.¶In tex.ibi,partis,scilicet appellatæ.Inno.alij di
cunt appellante vel appellantis.Ibi,responsalem.i.procuratorem.
1 Ibi,malicia.†Not.quod malicia procuratoris domino præiudicat
scilicet in his quæ sunt causæ,non in pęnis exterioribus, vt dixi.s.

ut lite non contest. c. j. si quis ius di. non ob. l. j. §. si procuratorem. C. de his qui. ut indig. l. polla. C. unde vi. l. meminerint. ¶ Dicit Innocen. quod ante ingressum causæ nocet domino, ut condemnetur dominus in expen. quia debuit talem procuratorem constituere qui compareret in causa, ff. de iniu. l. sed si unius. §. procurator. Sed post condemnatur ipse procurator. Innocen. ff. de leg. l. ij.

a l. qui solidum. §. etiam. ¶ † In text. ibi, occultatis nota quod procurator non debet occultare mandatum: tamen si occultat, impedit processum, quia oportet quod iudex sciat se procedere contra legitimam personam. ut eleganter nota. ff. de procu. l. si procurator. ibi, occultantis. ergo si procurator confitetur se habere pro-

a curatorium, posset cogi ad producendum: quod est notandum. idem in literis de rato. ff. de procura. l. si procuratorem absentem. Ibi, iuris questio. super hoc potest interloqui parte non citata, ff.

3 quod me. cau. l. metum, §. sed & licet. ¶ † In text. ibi, iuris questio. not. quod etiam si sit quæstio de articulo iuris, indiget interlocutoria, & potest appellari. item currunt fatalia quod est notandū. ¶ Ecce appellans ad papam statim impetrat iudicem, an valet impetratio? dic, aut supplantauit aduersarium ignorantem. & tenetur ei in omnibus expensis quas facit aduersarius eundo ad curiam & redeundo & non valet rescriptum per dolum impetrantis. Si autem non nimis accelerauit valet quia non debet expectare finem alij ad impetrandum. argumen. ff. ad Trebel. l. ij. §. si mater. Quid de appellato dic ut in gloss. ¶ In text. ibi facti quæstio. illa dicitur quæstio facti super qua debent recipi probationes. ut l. j. §. calumniatoribus. ff. ad turpil. & super ea non potest interloqui nisi partibus præsentibus veritatis. ¶ In textu, ibi approbata. i. ei delata, ibi peremptorium & contumax habetur pro vero contumace & non appellat: si tanquam contumax damnetur ut no. in c. j. de do. & contu. in cle. ¶ In textum, ibi extunc. ergo non ante etiam si certum sit venire non posse. Ibi moueatur circa interlocutorias super quibus prouidet ista constitutio ius nouum statuendo sed super diffinitiuis procedit iam statuta probando.

4 ¶ † Ibi vigorem, nota quod licet non sit delatum appellationi tamen procedendum est super ea. ff. de app. reci. l. sciendum. Ibi suspensa not. quod appellatio suspendit pronunciatum & in quibusdam interim rescindit ut infamia & in pœnis corporalibus: ut l. j. in fi. ff. ad turpil. & l. furti. §. j. ff. de fur. & ff. de pac. l. tale pactum. §. j. ¶ Ibi quicquid autem not. quod quicquid potest obijci contra verum peremptorium potest obijci contra fictum siue contra

5 citationem legis vel statuti quod tene menti. ¶ † Ex hoc not. quod licet bannitus non audiatur de crimine ex forma statuti. tamen bene auditur de banno si dicit bannum non valere quia non fuit

6 contumax. tene menti. ¶ † Nota. quod quando aliquid est fiendum in iudicio certa & determinata die non sufficit ante illam diem fieri. hoc nota. in c. quandiu. de appel. in cle. quia dies certa non potest præueniri. Sed quid si est data dilatio octo dierum ad probandum & prima die producti sunt testes & iurauerunt non citato aduersario. dicit Bart. non valere. ff. de verbor. oblig. l. in illa. & l. hoc iure per Bart. & est ratio quia cum dilatio sit communis interim absens non est contumax. ideo practica est quod moneantur partes quod singulis diebus & horis &c. ita practicatur Perusij. Sed ex gloss. dicti. c. quamuis videtur colligi contrarium quia videtur actum quod in qualibet parte intra terminum possit expediri quod fiendum est. nec requiritur alia monitio: quia videtur

7 fuisse de mente iudicis. ¶ † Ibi in gloss. Nota. quod in cursu & proinde videtur. nam aduersarius debuit hoc scire & sibi imputet si diligens non fuit. ¶ Ibi non euadat. id est, non excusetur propter rescriptum ante diem præfixum impetratum ad alium iudicem. & sic not. quod male impetrans non excusatur a contumacia: ergo tenetur ad expensas: quia supposita contumacia sequitur de iuris ordine pœna. ¶ Ex hoc conclude male impetrantem in expensis condemnandum: tene menti quia istud vitium multum frequentatur in curiis principum. ¶ Ibi obseruari notat. quod noua constitutio dat formam futuris processibus & non veteribus.

8 ¶ † In textu, ibi expensæ nota. in causa appellationis venire expen. ratione retardari processus ut patet in verbo neglexerit. C. de fru. & lit. expen. l. ignorat item expensæ particulares veniunt super quolibet capitulo: sed expensæ totales in fine litis quia finis in se omnia colligit & concludit. ff. iud. sol. l. conquærebatur. & semel tantum sunt reficiendæ argumentum. ff. de condi. fur. l. si seruus. §. bone, Item not. quod expen. reficiendæ debent esse competentes id est moderatæ non profusæ & ambitiosæ unde exenia

9 non debent refundi nec conuiuia. ¶ † Conclusiones Innocent. Iudex appellationis contrario imperio potest reuocare condemnationem expensarum factam in prima causa quod est not. dignum. ¶ Idem dicit quod iudex qui non condemnauit contumacem tempore quo eum declarauit contumacem potest usque ad diffinitiuam condemnare supplere & corrigere quod est nota. Item dicit & bene quod iudex appellationis supplet de expensis primæ causæ quia non solum causa transit ad eum sed etiam primi iudicis officium: ut nota. in l. j. C. de fru. & litis expen. Item dicit quod condemnatio expensarum est executio sententiæ: & non potest appellari ab ea post decem dies a die præcedentis interlocutoriæ unde descendit quod est notabile. ¶ Idem ait quod licet appellatio sit deserta. tamen remanet quæstio nullitatis sicut remanet

10 quando nullo modo est appellatum. ¶ † Et dic quod officio iudicis scilicet nobili & non mercenario proceditur super libello nullitatis. ff. de ap. l. si expressim. Innocen. C. de accusa. l. absentem. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. Accurs. Et ego dico quod simplex querela nullitatis nullum habet tempus præfixum a iure. ff. de reiud. l. si cum nulla. nisi sicut cæteræ lites. C. de iudic. l. properandum.

11 ¶ † Item dicit quod appellans qui renunciauit appellationi tacite deseren. vel expresse. tamen habet saluum remedium iam sibi ortum contra iudicem a quo de imperitia quod est no. dignum dicit Bar. quod appellans fortius astringitur ad prosequendum appellationem quam appellatus. ¶ Quæritur qualiter procedatur contra reum absentem in causa appellationis an iudex appellationis possit in possessionem mittere ex interlocutoria sicut potest iudex primæ causæ. Et not. sentit quod sic. Item si lis fuit contestata in prima causa tunc fieri potest diffinitiua in causa appellationis lite ulterius non contestata. alias reus non posset condemnari diffi-

12 nitiue. ¶ † Dicit Vincent. quod in peremptorio iuris iudex non potest facere gratiam expectationis quod est valde notabile. quod terminus formabiliter præfixus a statuto ad comparen. ne bannum non transeat in condemnatione non possit ex mera gratia iudicis prorogari sed propter impedimentum sic.

13 ¶ † Dicit Bern. in gloss. ut si lis in fi. quod iudici debet esse notum quod appellans non est prosecutus in termino constituto & ipse non comparuit in præsentia iudicis in ipso termino alias non posset procedere contra absentem: Bern. ex hoc verificatur quod non valet processus contra absentem nisi prius constet de citatione. ff. de condi. & demon. l. multum. per Bart. qui opportune di-

14 cit. ¶ † Quærit Bern. an excommunicatus qui appellauit possit appellatione pendente eligere vel eligi. & an antequam excommunicatus debeat vitari & si desierit appellationem utrum excommunicatio fingat retro. & videtur quod retro fit inhabilis. ut l. furti §. j. ff. de infam. & quod retro fingatur excommunicatio traxisse suum effectum tenet hic Innocent. contrarium videtur. Nam si interim eligit absurdum esset quod electio veniret cassanda & quia eius tarditas noceret canonice electo. ar. ff. de contratab. l. si post mortem. §. fi. hic videtur sic forte distinguendum. aut appellatio præuenit excommunicationem & tunc valent ab eo gesta quia est integer status ff. de iniusto testa. l. si quis exhæredato filio. §. hi autem omnes. aut econtra excommunicatio præuenit appellationem & tunc quia traxit secum executionem excommunicatus est quo ad se ut non possit eligi: & quo ad alium ut non possit eligere, Et est speciale in sententia excommunicationis suspensionis & interdicti quia appellatio non rescindit pronunciatū. & ut vita dixerim non facit eum statuliberum. i. non facit eum liberum medio tempore: sed in aliis sententiis puta in sententia excommunicationis deportationis secus est. quia rescinditur per appellationem. unde interim potest uti officio suo. nec rescinditur factum licet postea nō sit prosecutus appellationem: quia factum valet & non habet in sui esse pēdentiam de futuro secus si aliquid attentaret pendente tempore appellandi: quia sententia depositionis tanquam sententia capitalis statim trahit secum intellectualem executionem. ut ff. de pe. l. qui ultimo. Ista ratio non placet mihi quia iste depositus similis est ei cui adempta sunt bona integro statu ubi certe sententia non trahit secum executionem. Et istud tempus appellandi siue appellationis interponendæ est priuilegiatum sicut tempus appellationis exercen. ut nota. in l. j. ff. nil noua. ap. pen. ff. de accu. l. ex iudiciorum. facit. ff. de admit. tut. l. chi-

b rographis. §. j. ita quod interim nulla fit executio nec verbalis nec actualis, Bern. autem hic sentit cum Innocent. quod interim gesta reuocentur in irritum appellatione deserta. hæc quæstio ponitur. viij. q. iiij. in summa. infra. de sent. excom. c. licet. lib. vj. facit. ff. de mu. & honor. l. reus delatus. C. de procurat. l. reum criminis. sed

ADDITIONES.

a ¶ Vide tamen Bar. in l. j. in fi. bene declarantem. C. de procur. & in l. licet. C. eo. ti. de procur. col. ij. Panor. in c. j. col. j. extra de procur. Aduerte tamen ad unum quia si notarius actorum habeat instrumenta mandati sufficit de tali mandato fidem facere solo verbo notarij actorum cum dicat se de tali instrumento rogatum ita Raphael. Ful. in consi. cxcv.

b ¶ Vide Panormit. in c. cum venissent. per illum text. extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. & pulchre do. Iason. multa alleg. ad propo. in l. j. C. de bon. possess. secundum tabul. vero tamen quod attentet pendente app. ab executione nō possunt retractari. ita Ioan. an. in c. uenerabilibus in vj. col. de sent. excom. lib. vj.

sed ibi loquitur de nouo officio hic de veteri & eius exercitio.
15 ¶ †Opp. quia post lapsum termini ad appellationem prosequēdā appellatio sit deserta ergo iudex ad quē non debet vlterius procedere. C. de temp. ap. auth. ei qui. so. ibi terminus appositus est a lege hic ab homine. & scd̄m hoc durius agitur cū lege quā cū homine in auth. de iudiciis. §. oportet ꝫ l. Celsus. ff. de arbi. Sol. terminus legis assignatur ad prosequendum & prosecutum habendum .i. toti
16 instantiæ. ¶ †Sed terminus hominis datur ad prosequēdum id est inchoandum prosecutionem. Nam iudex a quo non potest præfigere terminum in causa appellationis ad litem finiendam. habemus simile. ff. de excu. tu. l. scire oportet. §. consequens. C. de temp. in inte. resti. l. fi. ff. de dolo. l. arbitrio. §. pen. vnde terminus hominis dicitur citatorius: terminus legis dicitur fatalis causę.

CAP. XLV.

1 *Arbitrium si sit datum prioribus & camerariis an camerarii possint transferre earum potestates in priores.*
2 *Legatus cardinalis procedit pendente appellatione interiecta ad papam nō tanquam cognitor tanquam informator.*
3 *Vocari debent in electionibus omnes qui commode possunt vocari.*
4 *Procurator debet mitti ad appellationem prosequendam non nuncius.*

Onstitutus. Licet appellātes in negocio electionis infra tempus legitimum appellationem non fuerint prosecuti nihilominus iudex de impedimēto electionis cognoscit. h. d. ¶ In prima ponitur facti narratio in secunda ibi intellecto papæ motiuū & iudicum datio. ¶ Casus. vacante decanatu Claramontensi quidam ex canonicis transtulerunt potestatem eligendi decanum in ep̄m. hoc acto ꝙ episcopus non procederet ad electionē sine aliis. Quidam autem voluerunt transferre sed retinuerunt voces apud se. vndecim canonici appellauerunt ne eligeretur in decanum aliquis præter consensum omniū: & requisitus quia omnes sunt vocādi. Episcopus præfatus cum vndecim canonis contulit decanatum Archidia. Ecclesia per hoc erat in magno scandalo. vnde cardinalis apostolicæ sedis legatus transiens partes illas non tanquam cognitor sed tanquam informator commisit duobus causam vt informarentur & scriberent papæ: tandem partes fuerūt corā papa cum informatione cardinalis qui scripsit papę sub qua forma fuit appellatum & ꝙ appellantes infra annum appellationē non fuerunt prosecuti nec inueniebant causam propter quā esset bienniū indulgen. licet miserint bis nuncium ad sedem apostolicam cū nō miserunt procuratorem appellātes dicebāt ꝙ electus renunciaret facto episcopi ꝙ episcopus processit ꝯ formā mandati seu translationis ptātis. papa mādat ꝙ si hoc est verū electo ab episcopo vt præfertur silentiū imponatur: alioquin imponatur silentiū aduersariis. ¶ No. primo ꝙ valet appellatio ne procedatur ad electionē scrutandorū vocibus prætermissis. ¶ Item no. de transla. vocū ista translatio non potest hodie fieri in electionibus in quibus est data forma per capitulum quia propter. nisi in casu sed in aliis actibus bene potest fieri translatio vocum vt hic quod est not. dignū.
1 ¶ †Pono datum est arbitriū prioribus & camerariis: nunquid camerarij possunt trāsferre earū potestates in priores: & videtur hoc casu ꝙ sic quod tene menti. ad idem. ff. quod cuiusque vniuer. l. itē corū. §. si decuriones. ¶ No. quod in translatione vocū potest apponi certa forma: qua non seruata non tenet quod agitur & etiā
2 istud notabiliter ponderandum. ¶ †Tertio no. quod legatus cardinalis procedit pendente ap. interiecta ad papam non tanquā cognitor sed tanquam informator. ¶ †Quarto not. ꝙ licet sit deserta app. tamen non proceditur ad confirmationem si electio non tenet. & sic cognoscitur de exceptionibus peremptoriis appellatione deserta non vi appellationis sed officio superioris. & est speciale in causa electionis & postulationis. ¶ Oppon. quod appellatio fuerit nulla: quia non requiruntur omnes sed sufficit maior pars. solut. omnes sunt vocandi tamen illud prævaleret quod fecit ma-
3 ior pars. ¶ †Opp. corpus vniuersitatis est apud intrinsecos & præsentes. ergo non oportet vocari absentes & extrinsecos. C. de decur. l. obseruare. Solu. illud fallit in electionibus in quibus oportet vocari omnes qui commode possunt vocari. vt not. Archidiaco. ij. q. vj. nominationes. vbi videas. ¶ Oppo. quod legatus non potuit se intromittere. Solu. verum est nisi de consensu partium. vt not. Bart. ꝫ de elec. in vj. c. cupientes. in prin. & tamen per hoc non renunciatur appellationi sicut nec compromissum. vt in c. quandiu de appell. in cle. non enim partes consentiunt in eum tanquam in iudicem causæ sed vt in bonum virum. ¶ Oppo. quod appellatione deserta non sit de illa cognoscendum sed exequendum. Solu. verum est vi appellationis sed papa hic processit ex offi-
4 cio. ¶ †Notat. quod ad appellationem prosequendam non debet mitti nuncius sed procurator. de hoc infrà eodem. c. sępe. in glos. istud no. ibi plene de hoc.

CAP. XLVI.

1 *Adiuratio quę fit in electione habet vim iuramenti.*
2 *Conscientię hominum cum sint diuersę etiam circa vnum & idem meliori & saniori conscientię statur.*
3 *Honestas facit aliquem idoneum & debet confirmari.*
4 *Votum examinari non debet.*
5 *Possessiones effectum debet quis habere postquam est confirmatus.*
6 *Exceptio contra electum potest opponi etiam post sententiam vel saltem officio iudicis ecclesiæ consuli.*
7 *Appellatio si fiat ante confirmationem an confirmatio sit inualida.*
8 *Appellationem ab interlocutoria non posse iustificari si causa non est expressa ab appellante quomodo debet intelligi.*
9 *Appellari a mera executione an liceat.*
10 *Exceptio an debeat admitti.*
11 *Episcopus antequam habeat possessionem pacificam episcopatus an teneatur petere confirmationem vel ordines.*
12 *Scrutinium an possit fieri de duobus tantum vt eligatur vnus ex illis & alius extra illos non possit eligi.*
13 *Adiuratio quę fit in electione an sit licita.*
14 *Eligi ad prelatruam an possit ille qui est nimis pauper vel nullū habet amicum per quem possit ecclesiam defendere.*
15 *Verba generalia & ambigua famam alterius non denigrant.*
16 *Executio non dicitur facta plena nisi sit data pacifica possessio.*
17 *Crimen cum infamia an possit opponi electo.*

Onstitutis. Appellatio frustratoria possessionem electi & confirmati non habet impedire. h. d. In prima processus & facti narratio. in secunda ibi. nos autem papę diffinitio. ¶ Casus vacante pręposititura sancti Saluatoris fuerunt duo electi in discordiā scilicet cantor metensis & cancellarius Niceñ. Cancellarius fuit electus a maiori & saniori parte capituli & nihil obiiciebatur nisi impotentia .i. ꝙ non erat potens defendere possessiones præposituræ a suis æmulis. Episcopus confirmauit electionem cancellarij tanquam factam a maiori & saniori parte capituli & cum vellet formam & inuestituram porrigere vt est moris decanus appellauit a dicta causa dictæ impotentię. insuper dixit ꝙ habebat aliam causam quam tunc pro meliori tacebat expressurus eam papæ. papa spretis istis ambagibus decernit dictum cancellarium in possessionem dictę præpositurę mittendum & inuestiendum: quia confirmationis effectus pro friuola appellatione impediri non debet. habita autem pacifica possessione si voluerint denunciare vel accusare dictum cancellarium de aliquo. est in eorum arbitrio.
1 ¶ †Nota. ꝙ adiuratio quæ fit in electione habet vim iuramenti. vt not. Archi. per istud. c. ij. q. iiij. si quis presbyter. In tex. ibi iuxta conscientiam. conscientia est habitus perfectionis in mente syncera. vel conscientia est motus pungens existens in mente humana. Itē not. quòd vbi conscientia est ibi deus est dicit Esa. vltimo. c. quòd vermis conscientię non extinguetur: quia cōscientia est passio men-
2 tis seu cordis quæ semper est in actu. ¶ †Et no. hic quod cōscientię hominum diuersæ sunt etiam circa vnum. & idem statur consciētiæ meliori. ¶ In text. ibi & subdiaconis quinque omnibus conuo-
3 catis. & sic fuerunt. xj. ¶ †Ibi honestate. Not. quod honestas facit aliquem idoneum & debet confirmari. Ibi aliam no. ꝙ coram iudice appellationi potest quis exprimere aliam causam quam illam quam in appellando expressit quod locum habet in huiusmodi appellationibus electionum. Berñ. in suffragio: quia etiam iudex supplet de facto. cum enim ecclesia est in controuersia electorum semper ecclesia videtur abesse. Et ideo ꝓ ea supplen. est C. de app.
4 l. ampliorem. ¶ †Ibi constaret. ar. votum examinandum non esse. de hoc. xlvij. distinctio. de petro. xxiij. distinctio. episcopus. dicit lex quod rei demonstratæ demonstrationem adiicere frustra est. ff. de do. præle. l. j. in fin. vnde quod patet expresse non est probare necesse. nisi examinatio esset de forma vt in examinandis pro licentia doctoratus quia quando per examinationem additur forma vel authoritas prætermitti non potest quia forma dat esse rei.
5 ¶ †In tex. ibi effectum not. ꝙ postquam quis est confirmatus debet habere possessionis effectum. vide quòd not. Ioan. in. ꝫ. de elec. c. auaritiæ. lib. vj. not. executionem non impediri quia liquida est tamen non tollitur ius accusandi vel denunciandi & hoc postquam quis est confirmatus sed si est confirmandus obiectus terminum impedit. vt in authen. quomodo oportet episcopos. §. si quis autem talis. col. j. dic quòd aut quis est consecutus plenum ius per cōfirmationem & non impeditur possessio per exceptionem. Nam cum confirmatio habeat vim diffinitiue cum sit in figura iudicij sequitur quod exceptio peremptoria non potest postea opponi vt C. sentē. rescin. non pos. l. peremptorias. ius autem agendi vel accusandi de quo nō est quęsitū ante sententiā bene pōt opponi post sententiam vt patet hic. & ff. de euic. l. vendicantem. & sic excluditur quis ab excipiendo & non excluditur ab agendo sic. ꝫ. de

iureiur.c.debitores simile in noui op.nun.quæ ante factum locum habet: sed post factum non.ff.de noui oper.nun.l.j.Est enim quædam defensio a futuro grauamine sed illato iam grauamine quia est ædificatum oportet transiri de defensione ad impugnationem & oportet agi interdicto quod vi aut clam vt opus demoliatur
6 vt in l.j.ff. de remis. ¶† Sed ꝯ hoc opp. quia exceptio contra electum potest opponi etiam post sententiam vel saltem officio iudicis ecclesiæ consuli.argument.ꝟ.de elec.c.cum dilecti,& c.cum nobilis. nam plerunque iudicis officium supplet id quod mero iure exceptionis quis consequi non potest,ff.de peti. hære.l.plane.& l. si.secundum Ber.to.hic nihil erat supplendum quia nihil omissum cum electus esset idoneus & omni exceptione maior. alias bene posset prosequi causam non expressam & maximè protestatam secundum Ber.hoc verum & si plene esset appellatum.secus si a gra
7 uamine articulo vel executione. ¶† Opponitur hic ante confirmationē erat appellatum ergo non tenuit confirmatio. so. imo episcopus statim confirmauit antequam appellaretur.& cum postea vellet domum tradere & inuestituram porrigere vt est moris tunc fuit appellatum ne domus traderetur & inuestitura fieret inserta causa minus iusta & ideo non ventilanda.¶ Sed contra hoc immediate opponitur ista appellatio videtur facta diffinitiua ergo potest iustificari causa non expressa licet secus esset in interlocutoria.vt ff.de appel.l.scio.& in c.appellanti.de ap.in cle.sol. hic appellatio fuit expressa temeraria & ideo nec de iure nec de facto erat ei deferendum vnde super ea non potest fundari prosecutio aliqua.argum.ff.de bo.auth. iud.pos.l.cum vnus.& istud est
8 bene notandum.¶†Quod autem dixi quod appellatio ab interlocutoria non potest iustificari si causa non est expresse ab appellante debet intelligi de causa facti,sed si causa consistit in iuris dispositione vt quia minor defendit vel agit sine curatore & sic per inspectionem actorum apparet quod non habet personam legitimam tunc non oportet quod appellans exprimat causam sufficis enim dicere domine iudex vos feceretis mihi iniustitiam & iniuriam & ideo appello : vt ff.de mino.l.ait prætor.§. permittitur. & nunc intelligis illum.§. quia per iura nouissima non est corre-
9 ctus.¶†Opp.hic non fuit appellatum a confirmatione sed a mera executione id est ne traderetur possessio corporalis & ne fieret inuestitura incorporea in dignitate. vnde alia ratione videtur quod appellatio non tenuerit quia a mera executione non appellatur.& si appellatur ab executione non a sententia appellatio non tenet vt hic per Innocen.So.dictum Innocen.debet intelligi postquam transiuit in rem iudicata. Sed dum sumus in potestate appellandi ille qui appellat ab executione intelligitur appellare a sententia & executione argumen.ff.de dona. inter vir.& vxor.l.iij. §. sciendum.ff.de acquirend.hæred.l.illud. Et hoc propter connexitatem actuum quia qui intendit remouere effectum intendit remouere causam per quam peruenitur ad ipsum.ar.ff.de serui.vrb. prædio.l.seruitutes.§.domo. Nam si istæ regulæ traduntur ad remotionem effectuum sequitur remotio effectus.& remoto fine principium remanet inane & vacuum. vel dic quod appellatio ab executione tantum non valet propter vitium formæ appella-
10 casus videtur hic. ¶†Oppo. quod exceptio debeat admitti.nam iure cauetur quod per exceptionem oppositam post confirmationem impeditur consecratio.xxiij.distinctio.illud infra. de accusa. super his dicit Inn.quod aut aliquid superest agendum vt consecratio vel ordinatio & illud potest impediri & impeditur per exceptionem. Aut non restat aliquid agendum quod ius tribuat secundum simplicem possessionem facti.& tunc non potest excipi quia nec intelligitur tunc agi sed actum esse quod virtus exceptionis non potest rescindere sed requiruntur remedia a motiua si-
11 cut est accusatio vel denunciatio secundum Inno. ¶†Quærit Innocen.vtrum antequam episcopus habeat pacificam possessionē episcopatus teneatur petere confirmationem vel ordines.& dicit quod non.licet quidam alij dicunt contrarium quia non tenetur omittere spiritualia propter defectum temporalium. ¶Item dicit Innocen.ꝙ confirmatus tantum si non habuit possessionem
12 prima beneficia retinet.& hoc tenet præcise. ¶†Modo venio ad quædam alia.& primo quæro nunquid scrutinium possit fieri de duobus tantum vt eligatur vnus ex illis & alius extra illos non possit eligi:quidam dicunt quod non per.c.quia propter.de elec. Nā ius eligendi non potest minui.vt ff.qui & a qui.l.si optio.Solu.dicit Innocen. quod per viam scrutinij & per viam compromissi posset hoc fieri : quia in hoc consentiunt omnes de capitulo. & est
13 quædam forma similis formæ compromissi. ¶† Secundo quæro an adiuratio de qua hic loquitur sit licita: rñdeo sic & tamen si adiurati facerent contra conscientiam valeret electio maioris partis ex quo est seruata forma iuris vnde papa hic non facit mentionem conscientiç quia sufficit quod electus sit vtilis ecclesiæ.
14 ¶†Tertio quæro nunquid ille qui est nimis pauper vel nullum habet amicum per quem possit ecclesiam defendere possit eligi ad prælaturā? respondeo si vtilis est ecclesiç in spiritualibus & per suam prudentiam potest ecclesiam competēter in temporalibus defendere satis est.vt ff.de confirmatio.tu.l.vtilitatem.Nam boni mores meliores sunt quàm arma vel diuitiæ.vt ff.de suspe.tu.l.suspectum tutorem. prælatus enim similis est tutori excepto quod non dat fideiussorem de ratione administrationis reddenda. dicit Hostien.attendeñ. qualitatem beneficij & situm. & si non posset defendere iura ecclesiæ de facto debet ꝓuideri de alio magis idoneo:qa vtilitas ecclesiæ præfertur moribus electi. ¶Not.quod qui allegat vnam causam duntaxat videtur tacite confiteri sed alias causas non habere.Item not.quod causæ non iactationibus sed re-
15 rum meritis approbantur.¶†Item not.ꝙ verba generalia & ambigua famam alterius non denigrant. Nam qui obscure loquitur nihil loquitur ff de leg.j.l. Titiæ textores.ff.de iure fisci.l.ita fi-
16 dei.& no.in l.turpia.ff.de leg j.¶†In text.ibi postquam pacificam. Notat. quod non dicitur facta plena executio nisi sit data pacifica possessio:sufficit tamen quod quãtolibet tẽpore fuerit pacifica licet postea turbetur per accusationem vel denunciationem vt hic vel etiam de facto licet sit argumen in contrarium.ff.de arbi.l.inter castellanum. sed ibi alia est ratio quia arbiter non videtur sensisse de possessione momenti sed de possessione continua. vt ff. si serui.vend.l. egi:& l.harum. vnde ibi pars non erat functa officio suo perpetuæ obligationis. sed hic iudex erat functus officio executionis tamen & hic si aduersarij eum de possessione eiicerent debent officio iudicis postea reformari: vt ff. ne vis fi. ei. l.si quis missum. ¶ Not. quod vbi non est possessio ibi non est effectus.
17 ¶†Nota. hic quod accusatio possessionum non impedit contra quia criminalis præfertur ciuili. C.de ordin. iu. l.fina. Solu.ibi erat cognoscendum:hic autem erat cognitum & pronunciatum & sic non ob.Oppo.quod possit opponi crimen cum infamia. Solu.fateor quia infamia inducit necessitatem se purgañ.intellige si incontinenti possit excipiens an qualificatam exceptionem sicut formaliter obiicit probare secus si reciperet longum tractatum cum non debeat impediri executio liquidi propter non liquidum. vt ff.de iureiu.l.nam & postea in prin.vbi bona glo.istud autem incontinenti si est probandum per testes qui sunt in eodem foro intelligitur infra duos menses.ff de iur.fisci.l.aufertur. §. qui compensatur.sed extra illud forum intelligitur iudicis arbitrio.ff.vt in possess. leg.l.si a quo. Item in fama intelligitur arbitrio iudicis.ff. de effracto.& expi.l.j.§.expilatores.

CAP. XLVII.

1 *Iudex si citat ad locum ad quem citatus non possit secure ire & mittere præmissa de loco non tuto citatus poterit appellare.*
2 *Locus si est tutus procuratori sed non citato an ipse citatus possit appellare.*
3 *Locus si non est tutus propter mortalitatem:an teneatur citatus ire.*

1 EX parte. †Si iudex citat ad locum ad quem citatus non possit secure ire & mittere præmissa de loco non tuto citatus poterit appellare Ber.in suffragio. Iudex ex officio tenetur assignare locum tutum etiam si non excipiatur.Innocen. dummodo iudici sit notū. Hostien.de re iudic c. pastoralis. in cle.ff.ad Trebel.de ætate.& ibi bona glos.& vulgaris.si locus est præcise impossibilis propter inimicitias alias contractas & iudex scit quia alias sunt ortæ ex facto ipsius iudicis. processus etiam sine appellatione est nullus ipso iure, vt dicto. c. pastoralis. alias oportet excipi & appellari.¶Sed nunquid debet excipere & cum hoc se offerre ad locum tutum & petere ipsum sibi assignari. dicit Hostien.quod sic Innocen. contra quia non tenetur iudicem instituere contra seipsum. hęc vera : quia iudicis officium est secundum Innocen. Et not.quod iste iudex qui citauit ad locum non tutum potest infringere appellationem assignando ei & eis responsalibus & sociis locum tutum. Berñ. scilicet antequam appellans sit fatigatus in probando appellationem suam non post argum.C.de aboliti.l.ij.de iureiuran.l.cũ
2 qui.in princip.¶†Quid si locus est tutus procuratori : sed non sibi respondeo appellare potest quia beneficium iuris quod habet vt per se vel per procuratorem compareat non potest sibi auferri.ff.
3 de procurat. l. j. §.vsus.¶† Quid si locus non est tutus propter
a mortalitatem respondeo non tenetur citatus ire : quia non debet tentare Deum : sed timere cum sit terribilis plusquam leo rugiens. & qui non timet Deum in feruore vitę. in morte plorans dicit timor & tremor venerunt super me & contexerunt me tenebrę.Bal.

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino allegata per d. Felyn. in c.ex transmissa.in ij. col. extra de prescrip.in ver.ad illud.de peste.

1 Sigillum

CAP. XLVIII.

1 *Sigillum incongruum vitiat scripturam.*
2 *Notarius si facit signum non consuetum instrumentum suum non valet.*
3 *Rochas habentes in custodia si crederent literis generalibus domini non excusarentur sed punirentur.*
4 *Sufficit ad victoriam ex duabus exceptionibus vel rationibus copulatiue propositis alteram esse veram cum quodlibet per se sit sufficiens.*
5 *Capitulum sine authoritate proprij iudicis an possit facere sindicũ vel actorem.*
6 *Capitulum si habeat litigare cum suo episcopo quis dabit ei curatorem.*

SIgnificauit. Si procurator non habet proprium sigillum licite appellatur vel si aliquis conuenitur per secundas literas non facientes mentionem de pimis. hoc dicit secũda ibi quo circa. ¶Casus. procurator capituli Eboraceñ. agebat contra electũ I. magistratum hospitalis quem episcopus confirmauerat. Nam capitulum Eboraceñ dicebat electionem ad se tantum pertinere. & ideo petebat magistrum cassari: iste procurator producebat literas capituli sigillatas sigillo solito apponi in executoribus nõ tamen procuratoribus. Item magister erat in ius vocatus per alias literas gratiæ & non poterat conueniri per posteriores non facientes mentionem de primis. & quia hæ exceptiones non fuerunt admissę fuit appellatum. papa mandat quod etiam si vna istarum exceptionum si vera quod reuocetur in irritum quicquid factum est post apppellationem. ¶In text. ibi actorem i. procuratorem capituli Eboraceñ. quem leges actorem vocant. ¶†Not. ꝙ sigillum
1 incongruum vitiat scripturam. ¶†Item not. argumentum ꝙ si notarius
2 facit signum non consuetum non valeat suum instrumentũ C. de assess. l. fi. & insti. de publi. iudi. §. item vtendum est sigillis appropriatis & non sigillis simpliciter. ¶†Et not. pro his qui habent
3 rochas in custodia quia debent recipere signa eis deputata. & si crederent litis generalibus domini non excusarentur imo punirentur.
4 ¶†In tex. ibi conuentus. s. magister ibi vel aliqua earum not. ex duabus exceptionibus vel rationibus copulatiuę propositis sufficere ad victoriam alteram esse veram cum qualibet per se sit sufficiēs. alias secus. ff. de re iud. l. diuus. præterea ibi erat vna exceptio tantum qualificata. & ideo iterum debet probari. s. exceptio & eius qualitas. ꝙ dic vt ibi per Bar. & dixi de proba. c. licet causam. vbicũque qualitas est de forma substantiali excipiendi ibi oportet qualitatem probari. forma est etiam si quis astringit ad illam probandã.
5 ar. ff. de proba. l. circa. ¶†Quæro vtrum capitulum possit sine authoritate proprij iudicis facere sindicum vel actorem. Berñ. dicit quod non ad instar minoris qui indiget curatore & curator est decernendus authoritate iudicis. In contrarium videtur quia capitulum potest constituere vnum procuratorem & in constitutione procuratoris non requiritur iudicis authoritas quia constituitur a domino. vt ff. de procu. l. filius. §. milites & leges quæ dicunt ꝙ in constitutione actoris requiritur decretum iudicis loquuntur quando actor cõstituitur per decuriones vel consiliarios reipublicę nõ quando ipsimet domini constituunt procuratorem ad hoc. s. de rescri. c. edoceri. & hoc qñ capitulũ habet litigare cũ alio quã cũ suo prælato. dicit Ber. ꝙ cum authoritate iudicis debet ei dari curator.
6 † Quid ergo si habeat litigare cum suo episcopo quis dabit illum curatorem. dicunt doc. quod non est necessarium aliud decretum, vnde si capitulum alicuius ecclesiæ collegiatę habeat litigare cum suo præposito nõ indiget authoritate episcopi. multominus si habeat litigare cum suo episcopo: quia authoritas non est exquirenda ab aduersario licet interdum sit agendum venia petita. vt instit. de ac. §. pęnales. & ar ff ad Trebel. l. imperator. ¶Et nõ. quod Berñ. dicit hic quod capitulum dicitur ecclesia ergo læsum habet rest. in integrum. adde quod not. v. q. iij. c. vlti.

CAP. XLIX.

1 *Ecclesia si dicit fundum ad se reuersum propter canonem non solutum debet declarari quis fundus sit ille.*

SIgnificantibus. Licite appellat reus petēs declarari rem in libello petitam si non auditur. ¶Not. quod ab ineptitudine libelli potest appellari. ¶†Not. ꝙ si ecclesia dicit fundũ
1 ad se reuersum propter canonem non solutum debet declarari ꝗs fundus sit ille. vt ff. de rei ven. l. si in rem agat aliquis. & in l. idē Pōpo. scribit si frumentum. §. vlti. ff. de censi. l. forma. & ibi no. Interrogabitur etiam emphyteuta in aliquis fundus sit emphyteuticus & quis quia vt dicit tex. in feudis nõ est bonum vt veritas negetur. Si autem dicit nihil esse libellarium seu feudale. actoris est declarare nisi petitio sit vniuersalis vt quia petit iurisdictionem vel districtum quia fines iurisdi. illius districtus sunt declarandi in libello de restitu. spo. c. cum ad sedem.

CAP. L.

1 *Dilatio assignata ad plura si non potest operari in omnibus operetur quantum potest operari.*

EX insinuatione. Iudex a quo appellatũ est non potest statuere terminum ad finiendam causam appellationis quod si fecerit intelligitur statuisse terminum ad prosequendũ. aut ergo terminus statuitur ad appellationem finiēdam vt hic. aut ad appellationem prosequendam: vt no. j. eo. c. abbate. & tunc psequi dicitur licet non producat ad effectum si tamen semel tantum compareat & protestetur ꝙ per se non stat & ponat aduersarium in contumaciam. nam donec illa sit purgata per aduersariũ semper intelligitur prosequi. ff. de vsur. l. mora. per Bart. quod est no. dignum secunda ibi quia vero. ¶Casus. inter priorem & monachos sanctę Barbaræ ex vna parte. & B. camerariũ ex altera erat qstio super quodam prædio coram iudice ordinario cuius cõmensalis fuerat aduocatus camerarij in eadem causa vnde ne procederetur fuit appellatum. iste iudex præfixit terminum ad festum purificationis infra quem vtraque pars deberet esse reuersa ab appellatione. papa dicit ꝙ non potuit iudex a quo imponere legem superiori & maxime papę: cũ is qui est in consistorio principis &c. Itē quia iste camerarius impetrauit nõ expectato termino non valet impetratio. Et mãdauit papa ꝙ si est ita partibus ꝯuocatis &c. ¶No. episcopũ reddi suspectum propter suũ commensale. ¶Modo quæro quis terminus erat iste qui fuit præuentus. rñdeo terminus ad festum purificationis. sed ꝯ hoc. quia assignatio termini huiusmodi non tenuit. rñdeo verum est ꝙ non tenuit formaliter s'm intentionem assignantis tñ ex interpretatione istius capituli tenuit ad se præsentañ. in termino coram papa vel alio iudice ad quem quod est no dignum. Ex hoc enim sequitur ꝙ si non valet dilatio
1 vt ago valet vt valere potest. †Et ꝙ dilatio assignata ad plura si nõ potest operari in omnibus operetur quatenus potest operari. teneo menti. ibi patrocinari. ff. de pig. ac. l. si quasi.

CAP. LI.

1 *Verbum pertinere est generale.*
2 *Appellatio generalis admittitur extra iudicium.*
3 *Appellationis geminatio non nocet.*
4 *Monachus non dicitur esse hæres dicitur tamen adire hæreditatem.*
5 *Custodia ecclesiarum vacantium non spectat ad laicum: sed ad patronũ clericum.*
6 *Possidens per alium intelligitur possidere.*
7 *Custodia causa in possessione existens non possidet.*
8 *Petenti restitui in pristinum statum an sufficiat si appellauerit contra spoliatorem.*
9 *Spoliasse videtur qui non spoliauit: sed spoliatum detinet in spoliatione.*

BOnæ memoriæ. Qui extra iudicium ex verisimilibus causis appellat ad papam ne in possessione sua molestetur & postea spoliatur restituitur in statum in quo erat tempore quo appellauit. hoc dicit. ¶Et prima pars ponit allegationem appellantis. secunda ibi procurator. vbi ponit allegationem appellati. In tertia pronunciatio. ibi præmissis igitur. ¶Casus quidam. o. qui fuerat persona ecclesiæ de Fañ. decessit: quo mortuo quidam Abbas possessionem dictę ecclesiæ ad se asserens pertinere ingressus est possessionem. Primo per monachos. Secundo per se pacifice timens tamen ne expelleretur de possessione appellauit generaliter hoc modo nē aliquis super ipsa possessione eum præsumeret molestare. tamen quidam laici per vim expulerunt dictum abbatem & monachos de dicta ecclesia quæ tandem peruenit ad Archidiaconum quendam: petebat abbas sibi ecclesiam restitui ea ratione quia spoliatus & quia post appellationem spoliatus Archidiaconus dicebat custodiam illius ecclesiæ ad se pertinere de iure communi & de vsu & consuetudine semper obseruatis. Item dicebat quod dictus o. erat censuarius dicti Archidiaconi pro dicta ecclesia cum dicta Archidiacono nomine ipsius ecclesię prestaret vnam procurationem annuam & quinque solidos. papa auditis hinc inde allegatis prædictos monachos & abbatem qui ex probabilibus & verisimilibus appellarunt iussit restituendos in eum statum &c. ad ecclesiam ante-
1 dictam cum fructibus salua quæstione proprietatis. ¶†In textum, ibi asserit pertinere verbum pertinere generale est & verificatur si pertinet ad eum iure patronatus. argumentum illius nota. l. talem. §. finali. ff. de hæredibus instituendis. vel quia prædecessores eius simili iure vsi sunt. ff. de vsuca. l. Celsus. quorum

quasi possessio continuatiuè tempore vacationum descendit ad
ipsum abbatem & monachos.ff.ex qui.cau.ma.l,cum similes.titu
lum tamen suæ possessionis non tenetur dicere Abbas' Archidia-
cono.c.j.de regula.lib.vj.ff.de rei vendi.l.in speciali. quia nemo te-
netur ius suum exponere aduersario seu iudici si natura causæ hoc
desiderat iuxta illam regulam agat quod causa desiderat.ff.de po-
stu.l.quisquis.qui text. deberet scribi de literis auri in omni mate-
2 ria judiciorum. ¶†In textu ibi , ne quis nota.generalem appella-
tionem extra iudicium admitti:quia perfectum subsecutum dedu
citur ad speciem.ff.de condi.institu.vter ex fratribus nec est neces
se quod expulsoribus intimetur.¶In tex.ibi &,monachos,no.qđ
abbas acquirit possessionem per monachos sicut dominus per
seruum suum.¶In tex. ibi, secundo per seipsum no.possessionē
per alium habeo & nihilominus ingrediendo per meipsum possi
deo.& sic bis possideo. dicas quòd vna tantum est vera possessio.
3 vt l.iii.§ per seruum.ff.de acqui.pos.ibi pluries ¶†Not.hic expres
sum,ꝙ geminatio appellationis nō nocet.Et de hoc no. j.e.ti. c.di
lecto.quia qui appellat, semper improbat factum iudicis , & sem
per perseuerat improbando sicut ille qui sæpe & sæpius petit apo
stolos ¶Ibi,super possessione.not. super possessorio appellari.In-
nocen.dicit quod istud non erat possessorium .Sed contra Innoc.
facit fructuum restitutio, ad quam condemnatur Archidiaconus.
vt ff.de vi & vi ar,l.rectissimè. ¶Præterea patronus ecclesiæ.vacan
tis.s.clericus, habet interim naturalem possessionem ipsius eccle-
siæ,licet habeat eam custodiæ causa ¶Ibi,eiecerint.& ideo proba-
tur sibi possessionem restitui cum fructibus.Ibi, Archidiaconi.ad
quem deuenit dicta ecclesia postquam Abbas fuit spoliatus per
dictos monachos.Et no. monachus non dicitur possidere. & tamē
4 dicitur contrahere , puta emere & vendere. ¶†Item non dicitur
hæres esse sic momento & tamen dicitur adire hæreditatem : vt
ff.de leg.j.l,cum filio,ista verba ego sunt tibi scripta ff.de vsucap.l,
sequitur.§.seruus.vnde monachus qui non possidet, non præscri-
bit:sed monasterium præscribit & eius conscientia attenditur.
¶Nota. ꝙ monachi dicuntur expelli de pos.C.si per vim vel alio
5 modo l.j,Ibi custodiæ ecclesiarum vacantium custodia non†spe-
ctat ad laicum.sed ad patronum clericum sic.vt no.hic per Innoc,
& Host.& per Archid.xciiij,dis.c.dictum.& j.vt eccle. benefi.c.j.
per Inn.& de officio Arch.c.vnico per Host.¶In tex.ibi pro tem
pore nota.ꝙ oportet specificari eorum nomina quæ fuerunt pro
tempore.¶Ibi hoc iure.s.custodiæ.ibi semper.id est tempore cu-
ius memoria non existit. ¶Ibi annis singulis per hoc non proba-
tur possessio ecclesiæ.sed quasi possessio ipsius census.Ibi appella-
tionis.super hoc fundat se papa.¶Ibi vtrilibet disiunctiua est non
copulatiua secundum Hostien.ibi assignandos.& sic portandos in
horreum expulsi expensis expulsoris. ¶Opponitur ꝙ iste abbas
non potuerit ingredi sua authoritate so forte erat patronus vel ha
6 bat hoc ex consuetudine.¶†Ber.colligit hic notabile ꝙ qui per a-
lium possidet ipse intelligitur possidere.dicas ꝙ hoc verbum intel
ligitur:sonat veritatem in his quæ iuris sunt.sed in his quæ sunt fa
cti refert aut est tale quid quod per alium plene acquiritur & idem
vt l.certe.§,si procurator.ff.de preca.aut non plene acquiritur. &
tunc importat fictionem ¶Opponitur quod iste Archidiaconus
non debuit condemnari:quia de iure communi est magis fundata
intentio Archidiaconi quam intentio abbatis. Item quia ille qui
7 est in possessione †causa custodię non possidet vt ff.de acqui.pos.
l.iij.§.genera.ff.vti possi l.si duo.§.creditores.ff ex qui.cau.in pos.
ea.l.cum legati. & ideo si expellitur nō habet interdictum vnde vi
sed officium iudicis ff.de dona.l.Aquilius.ff. ne vis fi. ei. l.si quis
missum.& no,in l.ideo.§.Neratius. ff. de condi.fur. so.& hic offi-
cium iudicis intentatur vt reuocentur attentata post appellationē
non autem est hic propositum interdictum vnde vi secundum In
no. qui dicit quod dum quis petit induci in statu in quo erat tem-
pore appellationis istud non est simplex possessorium vt non in-
quiratur nisi de possessione facti.quin imo inquiritur de possessio
ne iuris & de proprietate.& cum liceat de proprietate & de posses
sione quæri,præfertur probatio super proprietate dicit Innocen.
quod per hunc modum agendi peto me restitui in pristinum sta-
tum, aut de iure possessio pertinet ad conuentum & non fit resti-
tutio,aut est quidam tertius ad quem nihil de iure pertinet & tunc
8 fit restitutio. ¶† Sed opponitur quod sufficit appellatum esse nec
est aliud inquirendum nisi an sit innouatū,respondeo in appella-
tione extraiudiciali non reuocantur post agitata nisi probetur ve-
ritas causarum vt in c.j.de his qui fi.a ma.par.ca.& de ma. & obe.
dilecti.de ele.cum inter canonicos.Solu.dicit Inno.aliquādo quis
appellat extra iudicium ex causa rationabili tantum & tunc pro-
cedunt dicta capitula. aliquando est causa probabili & verisimili
ex iuris coniectura.& tunc satis est probare:quia causa allegata nō
potest esse vera:sed verisimilis sicut verisimilis est ꝙ si clericus ha
bet custodiam ecclesiæ quod sit patronus & econtra. & sic verisi-
mile iuuat verum quod est no.dignum secundum Inn.ff.de in int.
resti.l. omnes.vocat ergo Inn. causam probabilem quæ potiit pro
bari.& verisimilem præsumptam a iure. ¶Opponitur secundum
Ber.appellatio fuit interposita contra spoliatorem:sed Archidia-
conus non spoliauit:sed spoliatum inuenit.respondeo non est vis
9 qui Archi.successit in vitiis:vt s.de iudi.c.quia.V.¶†Nota, quod
qui non spoliauit sed spoliatum detinet in spoliatione spoliasse vi
detur. præterea isti laici gesserunt negocium Archidiaconi con-
templatiuè & realiter ipso facto. & archidiaconus habuit ratum
ipso facto:quia peruenit ad eum possessio ipso facto argu. ff. de vi
& vi ar.l.j.§.deiecisse.& §.quoties nec ob.s de resti.spo.c. cum ad
sedem.quia ibi episcopus non habuit ratum: nec fuit vsus admini-
culo expulsoris ꝙ saltem erat articulan. per partem aduersam &
non fuit articulatum vt ibi patet vel ibi ideo: quia agens se astrin-
xerat ad directam & immediatam spoliationem probandā.& hæc
est ipsa veritas.Bal.

CAP. LII.

1 *Voluntas datur intelligi facto.*
2 *Arreptio itineris an habeatur pro appellatione.*
3 *Subditus si litigatur cum episcopo tanquam causa aduersario suspicans se grauari ab ipso & de facto arripuit iter ad archiepiscopum an videatur legitime appellare.*
4 *Papā adiens pro appellatione & alia causa an habeatur pro appellante.*
5 *Episcopus & patriarcha si sunt Venetijs & subditus contendit cum episcopo qui dum vadit ad curiam patriarchæ excommunicatur an iste dicatur iter arripuisse.*
6 *Episcopus si carceret volentem ire nondum tamen euntem an habeatur pro appellante.*
7 *Causa si sit inter duos subditos episcopi coram eo episcopus autem est negligens vnde altera pars adit archiepiscopum conquerendo de ista tarditate quapropter archiepiscopus mandat episcopo quod expediat causam infra certum tempus an hoc mandatum valeat.*
8 *Querela simplex an suspendat iudicatum.*
9 *Superior an possit adiri per querelam restituti in integrum petitam contra sententiam inferioris iudicis.*

DIlecti. Si contra superiorem suum quis vadit ad
papam habetur pro appellante. Ita ꝙ ex-
communicatio postea in eum lata non teneat ipso iu-
re.hoc dicit. Prima pars ponit querelam : secunda dat
iudicem.secunda ibi cum autem ¶Casus. inter episcopū & quos-
dam monachos eidem subiectos vertebatur quæstio super qua-
dam capella; duo ex monachis accesserunt ad papam pro ista cau-
sa:archiepiscopus hoc sentiens eos excommunicauit. papa dicit
quòd cum plus sit ad sedem apostolicam facto appellare quàm
simplici verbo & ipsis ad Romanam ecclesiam venientibus intel
ligitur ad sedem apostolicam prouocatum: denunciari debet di-
1 ctos monachos excommunicationis vinculo nō ligatos. ¶†No.
a quod facto datur voluntas [a] intelligi.C.de insti.& substitu.l.repre-
hendenda.¶Nota. quod vbi facta loquuntur , nil opus est verbis:
quia quod apparet expressè,non est probare necesse:facta loquun
tur,nota quod plus est facto facere quàm verbo dicere. C. de te-
sta.l.nostram.ff.de testam.mili.codicil.§. Veteranus. vbi per can-
cellationem testamenti tollitur testamentum & non per simpli-
cem pęnitentiam verbalem aliæ pulchræ concordantiæ sunt ibi.
2 ¶†Opponitur quod itineris arreptio non habeatur pro appella-
tione.primò per tex.c.vt debitus.j. eod. tit. secundo per rationē:
quia duplex est tantum forma appell. scilicet viua voce, quando
incontinenti,& à diffinitiua, & in scriptis quando ex interuallo &
ab interlocutoria. sed arreptio itineris non habet in se aliquam ex
istis formis:quia non est in scriptis:nec per nuncupationem vt ita
dixerim ergo non est appellatio.¶Solu. duplex est appellatio sci-
licet expressa voce vel scriptura & ita loquitur tua oppositio.&
tacita siue interpretatiua ipso facto:& ita loquatur. c. nostrum.
¶Et per hoc respondetur ad rationem.Sed ad text.in contrarium
respondetur , quod hoc est speciale quando iter arripitur versus
sedem apostolicam;quia esset absurdum quod excommunicatio
valeret.nam per hoc nuncij excommunicati non possent compa
rere in auditorio papæ. quia non licet excommunicatis vrbem
ingredi. & vrbs est vbicunque est auditorium papæ. Porro absur-
dum est quod aliquis possit impedire ne eatur ad papam. vel dic
quod est speciale quādo causa est inter prælatū & subditū. & est ra
tio, quia nō debet esse in potestate prælati ne subditus litiget cū eo.
arg.ff.

ADDITIONES.

a ¶ Adde quod fortiora sunt facta ad declarandum voluntatem quàm verba quæ sępe proferuntur contra intentionem proferentis vt in c.dilecti de app.& in c.ęstimant.xi.q.iij.secundum Abb.Panor.in consi.ccxxiij. inci. illud de iure quæritur utrum ista remiss.in pen. col.

arg. ff. de arbit. l. in potestate. dicit lex quod non debet esse in potestate aduersarij quid habeam secum facere. vt ff. de iurisdom. iu. l.
3 si idem cum eodem. §. j. ¶ † Quæro, subditus litigat cum episcopo tanquam cum aduersario suspicans se grauari ab ipso. de facto iter arripuit ad archiepiscopum, vtrum videatur legitimè appellare? & videtur quòd non: quia ista est quædam fictio & de papa lex loquitur. arg. ff. so. ma. l. si vero. §. de viro. & hoc tenuit Io. tali ratione, quia ista dicitur simplex querela per quam non potest iuris ordine prætermisso adiri nisi solus papa, sed ista ratio non est vera secundum Ber. nam etiam inferior potest adiri per simplicem quærimoniam. Ber. aduerte aut querela ponitur pro supplicatione & tunc principi, & non aliis prælatis est supplican. C. de preci. impera. offe. auth. quæ supplicatio. aut ponitur pro alio recursu vel remedio ordinato a iure vt producendo sententiam nullam & tunc adiri potest. C. de accu. l. absentem. item ordinarius contra interlocutoriam delegati potest adiri contrario imperio implorato. ff. qui satisda. cogan. l. arbitro. secundum vnam lec. audistis opi. Io. & eius mortua. ¶ In contrarium videtur quia licitum est arguere a simili etiam in officiis. ff. de offic. præsid. l. j. ff. de neg. gest. l. ex facto. ff. ad Tertul. l. ij. in fi. & hæc vera. primo quia hæc appellatio est extraiudicialis cum prelatus in hac causa non sit iudex quia propria vnde ista non est appellatio: sed prouocatio secundo quia eadem æquitas, tertio quia qui iter arripuit incepisse videtur. vt ff. de posllici. l. j. §. cepisse. ff. de inoffic. testam. l. quemadmodum. ff. de cond. ob causam. l. si pecuniam. ar. ff. de ap. l. præses. & C. qui petant tut. l.
4 cū a matribus. ¶ † Sed quid si quis vadit ad papam pro appellatione & alia causa respondeo principalius motiuum inspicitur & si sunt æque principalia non habetur pro appellante. quia non videtur causa appellationis abesse qui alias erat facturus. ff. qui. ex caus. maio. l. non vere. debet ergo constare quod ibat tanquam prosecuturus tacitam appellationem alias non iturus. Sane dicta itineris arreptio debet fieri infra tempus appellandi & cum protestatione quod in hoc intendit recurrere ad sedem apostolicam vel ad alium iudicem. ¶ Sed in hoc est differentia quia alius iudex debet esse immediatus sed sedes apostolica potest adiri non seruatis gradibus. & est ratio quia papa est pater patrum & concurrit immediate cum omni prælato etiam in eadem iurisdictione etiam maiori & propria papali per se stat quæ non imminuitur per concursum alterius iurisdictionis. argument. ff. de condi. & demonst. l. fal. §. j. & in c. j. de concess. præbend. lib. vj. sicut mare non minuitur nec augetur per concursum fluminum vnde papa habet iurisdictionem non per viam accumulationis: quia sic esset collega vel haberet parem: nec per viam gradualitatis: quia haberet priorem præsidentem & potiorem se. sed per viam: quia papa est totum continens, idest, omnia iuxta illud omnia cæsar erat. ¶ Sed tamen imperator magnificus & gloriosus sicut Aquila distribuit prædam suam nec curat in omnibus epulis opponere musum suum tanquam insatiabilis & famelicus secundum Ioan. mo. sed secus fit in imperatorem ad quem non debet appellare nisi gradualiter. non quia imperator non possit procedere de plenitudine potestatis: sed quia non vult propter commodum subditorum. vt
5 in authen. de questo. §. super hoc. † Sed ecce episcopus & patriarcha sunt in Venetiis. subditus contendit cum episcopo & dum vadit ad curiam patriarchæ excommunicatur nunquid iste dicitur iter arripuisse & videtur quod non: quia non exit ciuitatem sicut non dicitur nauigare illa qui non exiuit portum. argum. de ędil. edict. l. quid sit fugitiuus. In contrarium videtur quia non exit in potestate episcopi ne eatur ad archiepiscopum. arg. ff. de eo per
6 quem fac. erit l. j. ¶ † Sed quid si episcopus carceret volentem ire nondum tamen euntem nunquid habetur pro appellante. respondeo sic quia vim patitur in itinere inchoando. sicut si pateretur in prosequendo. ar. illius nota. gloss. quæ est in l. j. C. vbi de pos. agi oportet & optimæ facit. ff. de condict. & demonst. l. qui-
7 bus diebus. in princip. ¶ † Extra quæro causa est inter duos subditos episcopi coram eo. Episcopus est negligens vnde altera pars adit archiepiscopum conquerendo de ista tarditate quapropter archiepiscopus mandat episcopo quòd expediat causam infra certum tempus nunquid hoc mandatum valet respondeo non, quia archiepiscopus non debet se intromittere de aliena iurisdictione per simplicem querelam vnde tex. dicit quòd adeundus est ille qui potest omnem defectum supplere vt est princeps. vt in auth. de questo §. super hoc. C. de tempo. appel. l. fina. §. illud. vide Ar-
8 chidiaco. j. quæstio j. de persona. ¶ † Sed nunquid simplex querela suspendit iudicatum. respondeo non vt dicta authen. quæ sti-
9 pulatio. ¶ † Sed vtrum superior potest adiri per querelam restitut. in integrum petitam contra sententiam inferioris iudicis. respondeo sic si est lata per delegatum suū. secus si per ordinarium. ff. de minoribus. l. præses quia est de appenditiis primæ causæ vt nota. ff. de procuratoribus. l. qui proprio. §. item quæritur. vbi glo. singularis.

CAP. LIII.

1 *Expressio eius quod tacitè inest, habet augere.*
2 *Verba rescripti debent aliquid operari.*
3 *Statutum si dicit quod instrumenta publica debeant executioni mandari omni exceptione remota, non potest aliqua exceptio opponi nisi inueniatur a statuto permissa.*
4 *Exceptiones a statuto permissæ quæ sint.*
5 *Instrumentum si habet solennitatem instrumenti, sed non habet solennitatem contractus, an mereatur executionem ex forma statuti.*
6 *Exceptio solutionis vel nouationis an poterit opponi.*
7 *Papa si mandauit collectori quòd faceret omnes executiones sententiarum infra mensem: de quibus sententijs intelligatur.*
8 *Clausula, appellatione remota, si apponitur expressè in appellatione a diffinitiua an possit appellari a sententia lata in rei vendi.*
9 *Sententia absolutoria an trahat secum executionem.*
10 *Sententia vltimi supplicij an trahat secum executionem.*
11 *Sententia excommunicationis quare non est reuocabilis per appel.*
12 *Infamia proprie non est executio sententiæ, & quare.*
13 *Appellari potest ex interlocutoria super legitimatione personarum licet nō oriatur actio iudicati.*
14 *Excommunicatus an sit post probabilem appellationem ille qui est excommunicatus.*
15 *Excommunicatus admittitur ad actus legitimos quando dubium est de nullitate sententię.*
16 *Excommunicatus ob eandem sententiam iterum excommunicari non posset.*
17 *Excommunicatus appellatione pendente non potest aggrauari.*
18 *Excommunicatio an iudex possit reseruare fructus.*
19 *Excommunicatus cui merito fructus subtrahuntur per iudicem an si iudex non subtraxit ei possit fructus percipere.*
20 *Excommunicatio postea absoluto an pendente appellatione fructus subtracti restituantur.*
21 *Excommunicatus per prelatum ecclesiæ an possit acquirere et ex suis fructibus agere.*
22 *Excommunicatus in vna ecclesia an sit excommunicatus in alia & vbicunque locorum.*
23 *Depositus ab officio an debeat habere alimenta.*
24 *Suspenso an subtrahantur prouentus ecclesiastici.*
25 *Mitius cum deposito agitur quam cum excommunicato.*
26 *Fructus an debeant subtrahi excommunicato appel. penden.*
27 *Appellationis quot sunt species.*
28 *Iudex si vult absoluere excommunicatum an is qui fecit excommunicari pendente appellatione possit in contrarium appellare vel quid si velit mādare eum denunciandum.*
29 *Suspensus ab officio dicitur a beneficio suspensus.*
30 *Restitutus ad officium an intelligatur etiam restitutus ad beneficium.*

PAstoralis. Per capitulum appellatione remota omnis appellatio prohibetur, quæ, à iure non est expressè permissa. hoc dicit primò. Secundo ibi. verum. dicit ꝙ si excommunicatus appellat, nihilominus denunciatur, & beneficiorum prouentibus spoliatur. ¶ Casus. Papa mandat alicui vt procedat in causa appellatione remota. Querebatur vtrum per istam clausulam intelligatur inhibita sola appellatio frustratoria. papa considerans ꝙ propter hoc non est necessaria clausula. dicit ꝙ per ista verba est remota omnis prouocatio qua apposita ista clausula à iure non est expressè concessa: tamen grauamen per superiorem poterit emandari. Secunda quæstio talis est, pone aliquis est excommunicatus & post appellationem antequam esset denunciatus excommunicatus, & anteꝗ subtraherentur ei fructus beneficij sui appellat. quæritur vtrum post appellationem possit denunciari excommunicatus & ei fructus subtrahi? & videtur quòd non: quia appellatione pendente nihil debet innouari. papa determinat contrarium & circa denunciationem reddit duas rationes. prima est, quia excommunicatio trahit secum totalem executionem. secunda est, quia per denūciationem non innouatur aliquid ꝙ sit iuris, cum per denunciationem amplius, iterum vel fortius nō ligatur. sed quo ad subtractionem fructuum reddit vnicam rationem: quia prouētus ecclesiastici merito subtrahūtur excommunicato: quia ecclesiæ communio denegatur: sed in qua ratione fundatur hæc distinctio. s. aut appellatio est specialiter permissa à iure aut non reperitur specialiter permissa. rñdeo clausula appellatione remota est clausula generalis. & ideo tollit generalem regulam: sed cum sit generalis, non potest tollere casus specificatos. ff. de pœnis. l. sanctio legum. secundum Ber. qui ita not. j. e. c. vt debitus. ista ratio non videtur probabilis: quia species quæ sumitur ex generali regula, nō est species, sed exēplum generis. & ideo ei cōtradictorio genere derogatur: quia fundatur in generali ratione tantum. dic vt dicam in d. c. vt debitus. nec per istam clausulam potest prohiberi appellatio naturalis vt
1 in c. pastoralis. de re. iud in cle. ¶ † Nota. primo ꝙ clausula debet aliquid

a aliquid operari.& sic no.quod expressio eius quod tacite inest ha
2 bet augere.concor.l.iii.C.si pen.ap.mors interue.¶†Item not.qd verba rescripti debent aliquid operari.ff.ad muni.l.j.de le.j.l.si quādo.id est quatenus possunt operari sane intellecta vt dicit illa.l.no ta.ff.de vul.& pu.l.ex facto in princ.& C.de inof.test.l.si quando.in prin.Item verba contractus debent aliquid operari. vt ff. de vsur. l.si stipulatus. ¶Item vt aliquid operentur quandoque trahuntur ad imperium significatum.Casum habes singularem.ff.ad Treb.l. hæredibus.§.si item geminatio verborum aliquando habet auge
3 re.ff.ad Treb.l.Balista.¶†Et prædicta faciunt ad quæstionem si statutum dicit q instrumenta publica debēt executioni mandari oī exceptione remota.q non possit aliqua exceptio opponi nisi inue
4 niatur a statuto permissa.¶†Sed quæro quæ sit a statuto permissa. respondeo omnes quæ colliguntur à contrario sensu statuti vnde statutum dicit instrumentum.ergo secus si non est instrumentum vt quia falsum vel simulatum quando per partes nihil est actū q executionem mereatur.vt ff.de ver.sig.l. Paulus.C. plus valere qd agitur.l.emptione.Item dicit publicum ergo a contrario sensu secus si non sit publicum vt quia non est ibi signum tabel. vt s. c. significauerūt. ¶Item statutum vtrumque coniungit dum dicit instrumentum publicum.ergo secus si non habet solennitates instrumenti quia non dicitur instrumentum illud quod nō instruit nos.
5 vt ff.de ver.sig l.notionem.§.instrumentorum.¶†Sed quid si habet solennitatem instrumenti:quia habet diem consulē & reliqua sed non habet solennitatem contractus: vt quia contraxit pupillus sine authoritate tutoris vel quia instrumentum dicit talis promisit nudo pacto nunquid merebitur executionem ex forma statuti.respondeo non quia hoc instrumentum instruit ad opponendum nō ad propositum.& quia continet vitium manifestum. vnde tale instrumentum non est aptum exequi cum non habeat esse ad petendum nec figuram esse sed sit quoddā abusiuū vt l. ij.in prin. ff.quē
6 ad.test.ap.ff.de fal.l.si quis legatum.¶†Sed an poterit opponi exceptio solutionis vel nouationis.rādeo sic si pbetur per aliud instrumentū:quia instrumentorum incompatibilium vni per reliquum derogatur. vt not.C.de non nu.pe.l.generaliter. Idem operatur iuris præsumptio efficax.nam satis apparet per instrumentum quod patet per tex.legis.vt ff.de le.j.l.licet imperator.C.de pericu.tu.l.si tutor.C.de apo.pub.l.quicunque.lib.x. per simplices autem testes nō admitteretur probatio per dictam.l. generaliter.puto etiam, q per dicta verba statuti intelligantur remotæ omnes receptiones q̄ sunt de apicibus iuris, videlicet de quibus bona fide non congruit disputare.ff.man.l.si fideiussor §.quidam.& hoc intendit illa.l.vulgaris C.de adul.ita pudor. Item intelliguntur reiectæ omnes exceptiones ineptæ adeo certe vt non oporteat pronunciari eas ineptas.ff.de flumi.l.j.§.Labeo.¶†Et no.ar.ad quæstionem papa man
7 dauit collectori quod faceret omnes executiones sententiarū infra mensem.quæro de quibus sententiis intelligatur?respondeo de his quæ sunt aptæ ad exequen.sicut sententiæ cōdemnatoriæ quę requirunt actum secundum facti executionem.secus in his quę nō sunt aptæ ad exequen.quibus impressa est executio vt in sententiis censuræ.¶Item istud mandatum papę debet intelligi in sententiis quę transierunt in rem iudicatam.vt ff.de pig. l. si fundus.§ si pluris. Sed pone quòd aliquis fuit non condemnatus: sed absolutus & grauatus sub modo.respondeo modus petens est ad obligan.vt C.de senten.l.cum eorum.secus in conditione quæ non est obligare valens.vt not.ff.de iureiur.l.si quis cum debitore. nam antequā conditio existat,non est obligatio nata. Et postquam extitit non nascitur actio ex ipsa existentia licet nascitur cum ipsa:vt subtiliter no.C.de rerum permu.l.ex placito.ff.de pac.l.si intra. hæc eadem locum habent apud illustres iniustas si forte statutum dicat,q potestas debeat facere executionem sententiarum sub certa pena, q in omnibus esset intelligēdum si petatur fieri in criminalibus no. quatenus inspiciunt rem publicam iudex tenetur ex officio publico:nec est necesse:quòd aliquis petat executionem fieri.de of.præ
8 si.l.congruit.Bart.not.in l.j.ff.quod vi aut clam. ¶†Nunc reuertamur ad propositam clausulam,appellatione remota:& quæro de tali quæstione:si ista clausula apponitur expressè in appellatione à diffinitiua an possit appellari à sententia lata in rei ven. & videtur quòd non:quia glo.not.dicit in l.qui restituere.ff.de rei ven.q à tali appellatione non appelletur non quia sit expresse permissum, sed quia non inuenitur prohibitum:sed in proposito inuenitur pɫhibitum per dictam clausulam, ergo non potest appellari. ¶Quia illa glo.est quædam truffa,quia non est dubium,q à quolibet petitorio appellatur: quia lex non prohibet appellari nisi in possessorio vt C.si de mo.pos.fue.app.l.j.tñ illa glo.est in valde no.s. quod
b omnis appellatio est permissa quæ non inuenitur à iure b prohibita.& hoc est verum de iure canonico in diffinitiua & interlocutoria:sed de iure ciuili debet in interlocutoria dari regula per contrarium.s.quod omnis appellatio est prohibita ab interlocutoria,nisi inueniatur expressè permissa.vt ff.de ap.reci.l.ante sententiā.ff.qui satis.cog.l.arbitrio.ff.qn ap.sit.l.j.§ quod in sententiis. ff. de mino.

l.intra vtile tempus.¶Considera,tria sunt.s.principium iudicii lite li.conte.& potest appellari, puta à sententia lata super petitorio,vel super iurisdictione.vel super satisdatione: quia non posset separari per appellationem à diffinitiua.C.de procu.l.ita demum. vt d.l.arbitrio.secundum tempus consistit in medio iudicii vt dicit glo.in l.ii.C.de epi.au.q in medio non est locus remedio.quod est verum nisi vulneretur ipsa causa principalis.vt d.l.intra vtile. vel nisi non posset reparari vt tortura vt C.de ap.l.si quis prouocatione.tertium tempus est in fine in diffinitiua. & regula est vt s. dixi q appellari potest.¶Venio ad §.verum.& no.hic q excommunicatio trahit secum executionem. & ideo iam excommunicatus
9 non releuatur appellañ ¶†Sed contra istam rationem opponitur de sententia absolutoria quæ trahit secum executionem:quia nō est opus alio facto hominis cum intus habet quod quærit vt l.j.§.si debitori ff. vt le no cauea.ergo non appellabitur. quod falsum est. Quidam dicunt q ista ratio non est sufficiens vñ dicunt q ratio est fauor tonsuræ,potestas clauium,& vtilitas obedientiæ.¶Ego dico quod non est verum q sententia absolutoria trahat secum executionem.quia executio absolutoriè est exceptio rei iu.quæ non oritur
10 antequam sententia transeat in rem iudicatam.¶†Item contra rationem literæ opponitur quod sententia vltimi supplicii trahat secum executionem:quia efficitur damnatus seruus pœnæ. ff. de pe.l.qui vltimo.& tamen potest appellari.ff.de accu.l.ex iudiciorum.C.de app. l.addictos.immo iure publico cuilibet permittitur appellare.ff.de ap.l.non tantum.Accur.hoc concedit, q ista ratio non sit bona.C.si a non compe.iud.l.fi.sed malè intellexit rationē literæ.nam duplex est executio.s.plena.& ista non rescinditur per appellationem vt hic:& non plena,sed reuocabilis,& ista rescindi
11 tur per ap.¶†Sed tu quæres quare sententia excommunicationis non est reuocabilis.per ap.dicunt quidam quia fertur ab eo qui nō habet superiorem.Ista ratio est falsa quando sententia est iniusta, de re iud.c.cum æterni.in vj.¶Alii dicunt q omnis sententia quę requirit actum secūdum potest appellari one suspendi: secus si nō requirit actū secundū.Sed ista est falsa:quia sentētia declaratoriā nō requirit actum secundū & tamen ab ea potest appellari vt si reus declaratur non deberi. dicit gl. & in executione nihil est quod in futuro pendeat.nam de præsenti est vel non est.ar.ff.de euic.l.si ita quis. sed in aliis sententiis aliquid pendet de futuro vt possit post condemnationē soluere.Ista non est bona ratio:quia infamia contracta ex sententia non pendet de futuro,sed statim est. & tamē re
12 scinditur per ap.vt ff.de infa.l furti.§.j.¶†Aduerte,infamia nō est proprie executio sententiæ:quia in sententia non fit mentio de infamia:sed est quoddam accessorium quod extinguitur extincto principali.¶Tu aliter considera,nam ab illa sententia demum appellatur ex qua oritur actio iudicati vel exceptio rei iudicatæ.Ista regula singulariter traditur per glossatorem.in l.j.C.de arbi.sed per sententias censuræ non oritur exceptio rei iudicatæ nec actio iudicati,ideo non appellatur:istud est falsum:quia licet non appelletur vt suspendatur sententia,tamen appellabitur vt causa deuoluatur ad
13 superiorem.¶†Item ex interlocutoria super legitimatione personarum non oritur actio iudicati & tamen potest appellari.vnde illa gl.est falsa.Item ex sententia arbitri cum pena appellatur de iure canonico & tamen non oritur actio,nec exceptio: vt ff.de arbi. l.ij. de iure etiam ciuili posset appellari si in compromisso est actū q appellari possit.vt C.de arbi.l.nec in arbitris & ff.de ap.l.ex consensu. & tamen vt dixi non oritur exceptio rei iudicatæ nec actio in factum.concludendo tene id quod dicit Ioan. an. in gloss. hæc ratio verisimilis,à sententia excommunicationis non potest verè appellari quin transeat in excommunicationem: nisi appelletur antequam transeat in rem iudi. sed nunquam transit:ideo semper potest appellari non vt reuocetur, sed vt absoluatur:seruata forma ecclesiæ secundum Archi qui ita not.ij.q. vj.biduum.& ibi omnino vide.¶Porro res iudicata non dicitur quando est in suo esse ita confirmata,q nulla contraria via retractari possit.vt not. Arch. ij. q. vj.c.diffinitiua.adeo q per compromissum retractari possit.Ar
14 chid.¶† Modo quærit glos. an ille qui est excommunicatus post appellationem probabilem sit excommunicatus.respōdeo aut est dubium an excōicatio teneat ipso iure, & tunc est expectāda sententia iudicis appellationis aut est certum,q valet sententia licet iniusta,& tūc est excōicatus.Sñia excōicationis qualitercunque lata ante appellationē tenet,nisi contineat intolerabilē errorē.xj. q. iij. episcopus

ADDITIONES.

a ¶ Adde gl.in c.solite de maio.& ob.Bal.in rub.de cōtrahen.emp.in sx.q. Areti.in l.huiusmodi.ff.de verb.obli.

b ¶ Nota.quòd regula appellationis admittendæ est permissiua nisi reperiatur esse prohibita. de quo uide plene. d.Phil. de Perusi.in rub.de appel.& ibi etiam per Felin.& facit ratio quia in dubio semper debet eligi illa opinio per quam consuluitur vtrique perti.vt declarat in terminis Paul. de Castr.& d. Alex.in l.j.ff.si quis cautionibus.

15 episcopus per Archi.¶†Ex hoc infertur qđ qñ est dubium de nul-
litate interim admittitur ad actus legitimos.& si quidem pronun-
cietur excommunicationem non tenuisse.confirmatur.Si aũt ali
ter pronuncietur,infirmatur. ar.C.de pet hære. l. si putas. & ff. de
16 execu. tu. l. diximus.¶ †In tex.ibi non ligetur.ergo a contrario sen
su non posset iterum ob eãdem cãm excommunicari:quia inter
medias excommunicationes appellatio iuterpositã non suspẽdit
primam excommunicationem quia non inuenitur suspendendũ
si suspendit substantiam quia causa pręcedit,& sic suspendendum.
17 ¶†Item est hic ar.à contrario sensu,ꝙ appellatione pendente nõ
potest excommunicatus aggrauari. Non ob.qđ hic dicitur de sub
tractione fructuum:quia istud non est aggrauare sed originalis effe
18 ctus excommunicationis est mera executio ¶†Sed an iudex pos
sit reseruare fructus excommunicato.& videtur ꝙ sic sicut depor
tato.de quo habes glo.notabilẽ in l.si qua militi.§.j.ff. ex qui. cau.
maio.In contrarium videtur quia quæstio facti pertinet ad iudicẽ
non iuris dispositio.vt ff.ad turp.l. j. §. calumniatoribus nec debet
esse iudex clementior lege.vt in aut.de iudicib.§.oportet. so si red
ditus ecclesiæ sunt tenues,& vix sufficiunt ad alimenta duorum.s.
sacerdotis & clerici, possunt omnes reseruari:quia ex quo excom
municatus viuit,& titulus beneficii non est sibi ablatus:ergo viue-
re vult. Item licet sit excommunicatus deseruit in temporalibus.
ar.ff.commoda.l.in rebus.§.possunt.& ff.de oper.libe.l. suo victu.
nisi haberet de propriis bonis vnde posset viuere:quia tunc debet
impendere officium suum gratis.& no.qđ excommunicatus præ
19 sumitur in culpa.ff.loca.l.si merces.§.culpę ¶†Quęro an excom-
municatus cui merito fructus subtrahuntur per iudicem , si iudex
ei non subtraxit,possit fructus percipere?& videtur ꝙ sic quia licet
sit excommunicatus tamen est in possessione. Nã etiam deporta-
tus possidet donec fiscus auferat & sibi acquirit fructus.lex est ex-
pressa.ff.de leg.iij.l.si deportati seruo. Præterea ista litera vult, ꝙ
per iudicem ei fructus subtrahantur.hanc opi. tenet Io. qui dicit,
ꝙ nisi in sententia exprimat ꝙ fructus.s.rerum temporalium ei nõ
subtrahantur.Præterea licet quis sit indignus,tñ facit fructus suos
dc nec hæreditas euincatur ab eo. vt C.de his qui.vt indi.l.j & ff.
de pe.hære.l.item veniunt.§.pridie.Præterea excommunicatus est
capax rerum temporalium:& licet sit excommunicatus,tñ nõ va-
cant sua beneficia:nec possunt conferri tanquã vacantia nisi prius
auferatur ei per sñiam. qđ ergo iuris est in titulo, idem in fructi-
bus.ar.ff.de rei ven.l.ex diuerso.Sed ego dico ꝙ cum sit indignus,
licet faciat fructus suos tenetur eos restituere.Casus est in d l. j. C.
de his q.vt indig.& ar.ff.de execu.tu.l nesennius & C. de sac. sanc.
20 eccle.l.qui sub pretextu.quæ lex optimè facit.¶†Modo procedo
vlterius ad ver.& illus prouentus.& quæro an pendente appella-
tione fructus subtracti restituantur excommunicato postea abso-
luto?quidam dicunt ꝙ sic,quia licet medio tempore ecclesię com
munio denegetur,tñ non stetit per eum: vnde non debet perdere
stipendium.vt C.de legat.l.ab administratione.Alij dicunt contra
rium:quia stipendium non debetur ei cui interdicitur officiũ,quin
immo nocet ei casus fortuitus vt dicit lex no C.de re mil.l.j.lib.xij.
& quia cui subtrahitur antecedens consequens denegatur.& quia
gratiam perdit qui efficitur inimicus testatori vt no.in l. testamen
to centurio.ff.de adimen.le.& l.iij.in fi.glo.dicit ꝙ iuste excõmu-
nicato fructus non restituuntur.secũs si per iniuriam & iniuste fuit
excommunicatus quia per iniquam sententiã non debet res euin-
ci.ff.de euict.l.si per imprudentiam.ff.de act.& obli. l. seruus effe-
ctus.& hęc vera vt not.l.dis c.contumaces.& xcj.dist.c.clericus & in
Spec.de fruc.& interesse.§ pe.in fi.& optime facit.C.de hęre. aut.
idem de nestorianis.nam excommunicatus medio tempore habe
tur pro mortuo vt in titulo hic finitur lex.c. domino guerram.&
licet sit resuscitatus a mortuis non tñ recuperat emolumenta me
dii temporis ¶Deinde no.glo.quę dicit ꝙ qui extra ecclesiam est
21 nihil nomine ecclesię potest possidere.¶†Quęro igitur nunquid
per pręlatum excommunicatus ecclesię possit acquirere & ex suis
contractibus agere.respon.ꝙ sic.quia dolus prælati non debet ec-
22 clesię nocere.¶†Quęro vtrum excommunicatus in vna ecclesia
a sit excommunicatus in alia & vbicunq; locorum [a] rñ.sic idẽ si est
suspensus ab officio.vnde ei subtrahuntur redditus vbicunq; lo-
corum secus si est suspensus ab officio tantum.ar. ff. de postu.l.
ex ea.ff.de iur.om.iud.l.extra territoriũ.¶Et est ratio differentiæ:
quia persona vno spiritu continetur:beneficia autem realiter sunt
distincta.vt ff.de vsuca.l.eum qui ędes.& l.rerum mixtura.& quia
natura hominis non diuidit se nec diuidi potest sed prędia sunt
23 ipsa rerũ natura diuisa.¶†Quęro an depositus ab officio debeat
habere alimẽta:glo.tenet ꝙ sic hoc verum sic.est depositus nõ ex
causa famosa sed propter infirmitatem.arg in c.j. an mutus vel
24 surdus colla.x.¶†Deinde tolle remissiones an suspenso subtrahã-
tur prouentus ecclesiastici.vide qđ no.Abb.j.de vita & hone. cle.
c.a crapula.Gof.in summa.j. de sen.excom.§ sed quęritur de sus-
penso & qđ no.Archi-Io.mo.& Io.an.j.de sen.& re iudi.c.cum
ęterni.li.vj.vide.j.de cle.ex mi.c.latores.& qđ no.Io.an.in cle.cu-
pientes.de pę.in gl.no.nouam.& in c.si.compromissarius de elec.
25 lib.vj.¶†Deinde no.in fi.illius,gl.qđ mitius agitur cum deposi-
to quam cum excommunicato.& est ratio qa excõmunicatus po
test se liberare parendo:qđ depositus facere non potest.& ideo ex
communicatus semper est in mora & rebellione continua sed de-
positus paret sententiæ:& ista depositio est quędam satisfactio.
ff. de iure pa.l.diuus Vespasianus.in fin. simile qđ no j de elec.c.j.
li.vj.in gl. Item no.qđ nulli sunt deneganda alimenta quandiu vi-
uit in humanis.lxxxvj.dist.non satis.& c.pasce.ff de cap.di l.legatũ.
26 ff.de re iudi.l.si victum.¶†Vltimo extra opponit ꝙ fructus non
debeant subtrahi:qa pendente appellatione nil debet innouari.
respon.verũ est qđ illa tantum quæ contingunt appellationi non
sunt innouãda sed effectus appellatiõis tẽdit ad hoc nõ innouãdo,
alias secus:vt hic.& ideo appellans interim comedere & viuere de
bet qa hoc non potest litis pendentiã impedire.ff.de inof.test, l.si
27 instituta.§.de hoc vbi de hoc ¶†Quęrit Inn.quot sunt species ap
pellationis.& dicit ꝙ tres.s.satisfactoria quæ propriè non est ap-
pellatio nisi in prę iudiciũ appellantis.vt ff.de vsur.l.tutor.in prin.
& huic a iure cõcessa.& huic semper est deferẽ.nisi approbatur
clausula appellatione remota.¶†Quęrit hic Inno.si iudex vult ab
28 soluere excommunicatum an is qui fecit excõmunicari pendente
appellatione possit in contrariũ appellare:vel quid si velit mãdare
eum denunciandũ.dicit ꝙ si iste excõmunicatus est reus nõ inte-
rest sua appellare.vt s de iudi. intelleximus & hi demũ audiantur
appellantes quorum interest.vt l j.C si sepius in inte.resti.postu.&
ff.de ap.reci.l j.in prin.nisi appellatus sit pro manifesta offensa ex-
cõmunicatus qa ordo iuris est vt primo satisfaciat.& si non serua
29 tur ordo dicit qs grauari.vt ff.de sta.lib l.statuliber rationẽ.¶†Di-
cit Inn qđ suspensus ab officio dicitur a beneficio suspensus non
econtra.& est ratio:qa beneficiũ datur ꝓpter officium & vbi duo
ꝓpter vnũ vtrobiq; tantum vnum.vt ff.de eui l.qui libertatis.§.ser-
uus.& duo vulnera q̃ terminantur ad vnã mortẽ intelliguntur esse
vnũ vulnus mortale & non plura.vt ff.ad l aquil.l.illud.§.si.& pro-
pter coniunctionem actuum duo delicta censentur vnum. & no.
ff.de act.& ob.l.pe.& ff.de fur.l.vulgaris.& id qđ per consequentiã
inest pro expresso debet haberi.vt ff.si cer.peta.l.cum quid C.de si
30 deiu l.l.non recte ¶†Sed quęro vtrum restitutus ad officiũ intelli-
gatur etiã restitutus ad beneficiũ?& videtur ꝙ sic qa cõnexa in sei-
psis sunt conexa in habitu & priuatione.ff.de lib.& posthu l. si ita
§.regula.in contrarium videtur qa causę restitutionum sunt dispa
res.ar.ff.de except.l.sed si ante.¶Item qa differentia debet esse in-
ter restitutionem secundum quid & simpliciter vt de se patet in
dulgentia est secundũ quid:in inte. resti. est simpliciter. C. de sen.
pas.l.j.& l.fi.vbi dicitur ꝙ illud qđ vno verbo.s.deportationis au-
fertur,vno verbo.s restitutionis reparatur.& est tex.summè nota-
bilis.Sol.si beneficium alij interim est collatum non restituitur ad
ipsum de rescri.c.quamuis.lib.vj.sed adhuc vacat.si quidem durat
infamis non restituitur ad benefitium dignitatis.C.de digni.l. iu-
dices.lib.xij.sed ad simplicem prębendam illi officio concessam
& connexam restitutum esse puto.ff de consti.principum.l benefi
cium.sed si illa prębenda esset ex gratia applicata & non ex natura
illius officii tunc puto eam restitutam non videri.ar.ff.de hę.insti.
l si nõ lex Elia Sentia.ff.de ser.vrba.prędio.l.si domus.quia separa
torum separata debet esse concessio.ff.de mino.l.Papinianus exu-
li.ff.de calum.l.fina.C.de dona inter virum & vxo.l. si maritus. &
omnis forma est determinata naturę.l.sicut verbum sonat.j.de pri
uile.porro.

ADDITIO.

a Adde ꝙ excõiatus in uno loco est excommunicatus per totũ mundum gl. in l.ex ea.ff.de postu probatur in c.ad reprimendam & ibi no.Pañ. in ij. no.de of.or.gl.in c.si quis presbyter.vij.q.j.& uide etiam Pañ. in. c. ex parte.in ij. col.in fi.& ibi moder.de testibus.

CAP. LIIII.

1 *Archiepiscopus non potest cognoscere de appellatione interposita ad papã nec de aliquibus quę contingunt dictam appellationem.*

2 *Grauamen episcopi illatum litiganti si est notorium potest archiepiscopus ex ipsa notorietate declarare excommunicationem episcopi irrationabiliter processisse.*

3 *Appellans qui omisso iudice ad quem vadit ad alium super contingentibus appellationi,ipsi appellationi tacitè renunciat nisi contrarium protestetur.*

4 *Iudex ad quem habet cognoscere de appellatione quam dubium est esse temerarium.*

5 *Potestas si in sindicatu dicatur quod per imperitiam iudicauit procedi coram litigatore libellus in hac forma peto mihi iustitiam fieri.*

6 *Appellatio interposita ad papam an sit iusta, vel iniusta.*

7 *Mandatum iudicis sine causa est nullum.*

8 *Allegans contraria & incompatibilia audiri non potest.*

9 *Capax*

9 *Capax potest esse quis hereditatis filię & non hereditatis paternę ex pupillari. substitutione.*
10 *Excessus si sint plures quid iuris si ex vno fuit appellatum ad papam ex alio archiepiscopum.*
11 *Iudex potest processum suum defendere etiam appellando.*
12 *Iudex a quo an possit cognoscere de sua iurisdictione.*
13 *Contraria allegans an sit audiendus.*
14 *Contraria quę possunt aliqua distinctione saluari proprię non sunt contraria.*

SOllicitudinem. Si excommunicatus ab episcopo postquã appellauit ad papam hanc causam ad archiepiscopũ defert si quidem simpliciter appellationi renunciat & archiepiscopus causam audiet. Sed si contrariũ protestetur archiepiscopus non cognoscet qđ si fecerit episcopus appellabit. h. d. Diuiditur in duas partes. in prima ponitur thema. in secunda responsio. Item secunda subdiuiditur in quatuor. secunda ibi quo casu. tertia ibi si vero. quarta ibi cum aũt. ¶ Casus. duo litigabãt cum episcopo suo vnus eorum grauatus est ab episcopo per interlocutoriam vel pręceptum vel alio modo appellauit ad sedem apostolicam. Episcopus illum reputans contumacem excommunicauit eundem. & excommunicatus de hoc proposuit querelam coram archiepiscopo petens sibi iustitiã ministrari. & se denunciari nõ ligatum protestans qđ per hoc non intendit renunciare appellationi interpositę ad papam sed ꝙ prosequi nolebat ipsam. ¶ Ex hoc themate insurgunt plures qõnes. Prima an archieps valet cognoscere. Secunda an valeat innouata corrigere. Tertia an si eps sentit ab archiepiscopo se grauari possit appellare. Quarta si grauamen epi illatũ litiganti est notorium an archieps possit appellare excõmunicationem irrationabilem extitisse. Quinta an dictus appellans videatur renunciasse appellationi. Sexta an dicta protestatio repellat protestantem. ¶ † Ad primam & secundam quęstionem
1 respondetur ꝙ nõ potest cognoscere de appellatione interposita ad papam nec de aliquibus qui contingant dictam appellationem quia ad papam seu iudicem ad quem est appellatum pertinet prudenter corrigere quę contra ipsam appellationem non erit attentata & non ad aliũ. ¶ Ad tertiam quęstionem respõdetur ꝙ episcopus poterit appellare. ¶ † Ad quartam quęstionem respõdetur
2 ꝙ si notorium est qđ mandatum epi fuerit indiscretum. vel iniustum ex quo sifuit secuta excommunicatio & appellatum ad archiepm pot est archieps declarare non vi attentati sed ex ipsa notorietate excommunicationẽ epi irrationabiliter processisse. Ego subaudio & epm puniendum esse non tamẽ per hoc tangitur ap-
3 pellatio ad papam interposita secundum Berñ. ¶ † Ad quintã quęstionem respondet qđ appellans qui omisso iudice ad quem vadit ad alium super contingentibus appellationi ipsi appellationi tacite renunciat nisi contrarium protestetur. ¶ Ad sextam quęstionẽ respondet ꝙ si protestatur se velle recedere non ab archiepo audiendus tanquam peten. cõtraria. ¶ In tex. ibi appellasset ab aliquo
4 grauamine vel pręcepto. ¶ † Ibi repręsentãs quia forte videbatur sibi appellatio temeraria sed de ista temeritate si dubia est non habet cognoscere ipse sed iudex ad quem. Ibi reputans continuę reputare cum contumace eo qđ frustratorię pręrendebatur appellasse ad papam non pertinebat ad iudicium epi vel archiepi sed ad iudiciũ papę & hinc oritur ratio quia ista noua iniuria quę ex appellatione pręrenditur non potest ventilari coram alio quam corã papa nã qa Papa sed qa iudex ad quẽ q hẽt cognoscere de innouatis appellatione pendente & non alius tanquam alias sit ordinarius partium sed in papa certum est ꝙ nullum inferius stans in suo gradu & ordine potest participare qđ superius est. ¶ Ibi dummodo no. qđ cõnexorũ non est diuisio aduertenda. ff. de quibus rebus ad eundem iudi. eatur. l. j. C. de iudi. l. nulla. C. de accus. l. qui de crimine ar. ff. de le. iij. l. si ex duobus. ¶ Ibi ab epo ista est ratio quia eps appellat si grauatur non enim appellat si velit alium defendere: sed seipsum qa contra eũ erat directa petitio noiatim.
5 ¶ † In text. ibi iustitiam exhibere no. formam libelli. vnde & si in sindicatu ptãs dicat ꝙ per imperitiam iudicauit procedit corã litigatore libellus in hac forma peto mihi iustitiam fieri. licet non dicat in formalia verba peto condemnari inquantũ bono viro eqũ videtur. Sed quid operantur hęc verba cum iudex teneatur ad interesse respõ. qa potest esse ꝙ in vna parte grauauit per imperitiã maiorem. in alia qñ grauauit iñ apicibus iuris de quibus non tenet magistratus ff. qđ quisq; iur. l. ij. sed assessor sic. & ideo respice an libellus sit datus contra potestatem vt contra assessorem. Sed certe etiam assessor aliqñ excusatur propter difficultatem & varietatẽ opi. quę glo. vulgaris est tñ alibi non reperitur. ¶ † In tex. ibi ab-
6 solutum. i. non ligatum. Ibi adiiciens scilicet protestando. ¶ † Ibi appellationi. s. interposite ad papam. Ibi de appellatione. vtrum sit iusta vel iniusta. ar. s. de maio. & obe. c. cum inferior. Sed contra. s. e. c. constitutus. So. vt ibi. Ibi nec de his vt de excõmunicatione in casu proposito. Ibi dignoscuntur no. qđ qui non põt cognoscere de principali nec de accessorio. ¶ Ibi corrigere no. officium iudicis appellationum. ¶ Ibi indiscretum factũ per epm a quo pars appellauit. & ideo certum est appellationem non tenere. & par cõsequens excommunicationem nullam esse qđ ex sola inspectio-
7 ne ipsius mãdati sciri potest vt s. de offi dele. c. cũ cõtingat. ¶ † Et no. hic expressũm ꝙ mandatum iudicis sine causa est nullũ de hoc per Cy. C. de fideicom. l. quoties. ¶ Ibi iniustum exemplũ. s. de trã. sla. c. ij. ad fi. & de te. ord. c. cum dilectus. Ibi non tenebatur qa erroneum de excess. prela. c. ad quorundam. ¶ In tex. ibi per consequentiã s. necessariam. ibi declarare no. ubi est dubium iuris vel facti fieri sententiam declaratoriam. ¶ Ibi renunciare no. qđ exceptio li-
8 tis penden. non obstat si ei renunciatur. ¶ † Ibi contrarius no. alle-
a gantem contraria & incompatibilia audiri [a] non posse. concor. l. j. C. de fur. Non ob. ff. de inof. test. l. papi. §. sed nec impuberis quia ibi non sunt vere contraria cum referantur ad diuersa supposita
9 videlicet vnum ad patrem aliud ad filium. ¶ † Item potest esse quis capax hęreditatis filię & non hæreditatis paternę ex pupillari sub-
10 stitutiõe. Casus est vnicus in iure. ff. de vul. & pu. l. & si qui. ¶ † Opponitur hic fuerunt plures excessus. & ex vno fuit appellatum ad papam. puta ab interlocutoria lata super excep. ex alia ad archiepiscopum quia eps excommunicauit iniustè. respon. ista excommunicatio fuit quoddam innouare. nam eps ideo excommunicauit quia ad papam innouauit. Ex hoc no. Ber. qđ suspensa iurisd. in principali ex suspensa in accessorio. qđ est verum inter easdẽ personas non inter diuersas vt sin. no. in l. creditor. in princ. ff. mã. vbi appellat reus & non prodest mandatori qui in iudicio non interfuit. Si autem interfuisset iudicio appellatio rei prodesset mandatori & fideiussor. ar. in l. fi. C. de vsu. rei iudi. ¶ † Op. qđ epi appellatio non procedat: quia sua non interest. Sol. immo interest. quia si metropolitanus inuenerit epm in culpa puniet ipsum. & ideo audi-
11 tur appellans tanquam cuius interest secundum Vin. ¶ † Ex hoc no. qđ iudex potest processum suum defendere etiam appellãdo. Opponitur. s. eo. c. qua fronte. Solu. ibi non appellat ne absoluatur excommunicatus hic aũt appellat ne pronuncietur iniustè per se
12 excommunicatus. ¶ † Opponitũr ꝙ iudex a quo possit cognoscere de sua iurisdictione. ff. si quis in ius voca. non ie. l. ex quacunq;. So. hic est suspectus: quia pręsumitur ꝙ semper defenderet suam iurisdictionem. Tu dic ꝙ ideo non cognoscit quia appellatio abdicauit iurisdictionem ab eo. C. de app. l. eos. in prin. si enim repelleret. ratione suspitionis eligerentur arbitri. Pręterea aut dubitatur de suspitione aut de iurisdictione. Primo casu eliguntur arbitri. secundo non & subdit glo. ꝙ semper pro iurisdictione præsumitur quandiu in contrarium extendatur. & hec est ratio quia cognoscit de sua iurisdictione ordinaria. Item pro delegata si apparet de delegatione secundum Berñ. qđ bene notabis. vnde si aliqua sententia reperitur talis potestas Perusinus tulit talem sententiã pręsumitur pro iurisdictione sua licet non appareat electio potesta-
13 tis. ¶ † Alia glo. tractat brocardum. vtrum allegans cõtraria sit audiendus. Et dic qđ interdum quis allegat contraria vno contextu & non auditur. qñq; seorsum. & tunc agendo non auditur. fallit vbi permititur emendarem vel variare sed defendendo auditur fallit etiam vbi non permittitur pęnitentia. C. de non nu. pe. aut. contra qui propriam sed proceden. simul super cõtrariis non audit vt hic. & vide qđ no. in regula nemo. j. de reg. iur. in vj. in mercurialibus vbi non permittitur allegare cõtraria accumulatiuè. sed gradualiter & disiũctiue sic. nisi electis tollantur. qđ hic non prosequor cum plene examinauerim. in d. l. j. C. de fur. & in l. fi. C. de
14 codicil. ¶ † Not. qđ contraria quę possunt aliqua distinctione saluari non sunt proprie contraria. vt s. de testi. c. cum filii. Item not. ꝙ contradictoria semper contrariantur naturaliter. & sic ab origine sed ea quæ sunt ex eodem principio possibilia licet in actu secundo sint contraria certe ista non sunt contraria in origine: sed sunt contraria in electione & in effectu ff. commo. l. si seruus. & l. j. C. si seruus extero. C. de pact. inter emp. & ven. l. commissoria. ¶ Item vbicunq; cadit electio inter remedia illa sunt plura ex codem fonte & non sunt contradictoria quia appellatione & conclusione sunt opposita non penes primam patientiam applicandam ad adulterutrum extremorum licet ergo modus applicandi non patiatur concursum tñ prima natura seu materia informans est ibi potentia ad quoduis alterum extremorum. ff. de le. iij. l. quę situm. §. illud. sed vbi non cadit electio: sed cadit error vt inter verum & falsum. & talia si quidem & origine sunt omnino cõtraria. C. de inof. test. l. cum qui. accipe similitudinem naturalem dulce & amarum sunt contraria naturaliter tñ inuicem non sunt omnino contraria quia cadunt in eodem subiecto cõplexo vt no. in proc. digestorum. Item quædam in cortice sunt calida in medulla frigida Ex contrariis qualitatibus tamen insunt eidẽ vt pomo & bene.

ADDITIO.

a Vide Bal. consi. cccxciij. tertio li. iij. colum.

CAP. VI.

1 *Fama quæ eſt ſimilis quaſi notoria an probetur per teſtes.*
2 *Pendente iudicio retinendæ in quo quilibet dicit ſe poſſeſſorem ſi vnus turbat alium maiori turbatione quàm prius an poſſit de hoc interim coram alio iudice ciuiliter vel criminaliter conueniri.*
3 *Rector hoſpitalis qui furtiue ſubtrahit bona hoſpitalis poteſt carcerari & detineri in carcere donec ſatisfaciat & etiam excommunicari.*
4 *Dominus repetere poteſt hominem ſuum ab eo qui eum detinet carceratum de facto.*
5 *Papa ſubmitti ſe ſuo confeſſori.*
6 *Appellatio non debet dare materiam perſeuerandi in crimine.*
7 *Appellationi defertur per apoſtolos dimiſſorios non per refutatorios.*
8 *Appellationi potius debent deferre ſubditi quàm parti appellatæ.*
9 *Clericus in minoribus ſi adminiſtrauit bona cuiuſdam ducis & multa ſubtraxit an dux poſſit eum incarcerare.*
10 *Clericus ſi habeat feudum a laico an per laicum poſſit poni ad diſtrictam perſonalem.*
11 *Epiſcopus an poſſit aliquo modo ſe excuſare preſbyteri.*
12 *Officiales non debent relaxare carceratos cum fideiuſſore de iudicio ſiſti.*
13 *Varietas non debet admitti.*
14 *Tempus ex quo oritur exceptio dilatoria non eſt modus extinguendę obligationis.*
15 *Dominus laicus non poteſt carcerare clericum qui furtiue adminiſtrauit negocia ſua.*
16 *Mercatorum fugitiuum ſi quis receptet nullo iure pro hoc tenetur creditori niſi forte actione de dolo.*
17 *Domini villarum vel poſſeſſionum in quibus habitant eorum coloni an poſſint agere actione de dolo contra illos qui in iniuria ipſorum dominorum tales ſubditos moleſtant vel ſpoliant.*
18 *Homines meos ſi quis expulit de mea poſſeſſione tenetur interdicto & actione iniuriarum quę mihi non queritur per colonum meum qui eſt liber homo & mihi non quærit ſed per meipſum principaliter & immediate.*
19 *Colono meo exiſtenti in agro meo ſi eſt factum furtum an poſſum agere.*
20 *Colonus ſi expellitur propter odium ſingulare ſubditi vel coloni an domino competat actio de dolo vel iniuriarum.*
21 *Subditos meos ſi quis depredetur & nolit ſatisfacere an poſſim contra ipſum indicere bellum.*
22 *Iniurians terram meam vel ſubditorum meorum ſi habet ſub ſe multos ſubditos & non vult deſiſtere a guerra vel ab iniuria an poſſem capere ſubditos eius.*
23 *Veniri nunquam debet ad repreſalias & ad guerram niſi pro vltimo ſubſidio.*
24 *Supponere non licet alium pro ſe in duello.*
25 *Prælatus quilibet poteſt ſibi ius dicere in notorijs non tanquam iudex: ſed tanquam non habens poteſtatem faciendi voluntatem ſuam in re ſua vel in eccleſia ſibi commiſſa.*
26 *Cauſa veriſimilis quæ dicatur.*
27 *Canonici ſi expulerunt epiſcopum de epiſcopatu & appellauerunt ad papam an epiſcopus poſit eos excommunicare.*

DIlectis. Ad euidentiam huius capi dic ꝙ quędam accidunt per viam neceſſitatis. vt in aut.ingreſſi.C.de ſa.ſan.ec.quędam per puncta rationis.vt ff.de iuriſdi.om iu.l.cui interdicto.Quædam per viam equitatis.l.ſed addes.§.ſi quis mulierem ff. loca.Quædam ex naturali inhærentia vt ſegetes pendentes in agro l fi.§. pe. ff. quæ in frau.cre.Quędam ex naturali augmento vt fructus in horreo reconditi.ff de rei ven.l.ex diuerſo.vel ex quaſi naturali i.qđ ſuccedit locus fructus naturalis vt penſiones ff de rei ven l ſinaūt vel naturalem fructuum.Accipe large & per eo qui ſimul cum induſtria prouenit per appellationem legitimam principaliter cum ſuis acceſſorijs ad iudicem appellationis refertur. ſnīę etiam interdicti vel excommunicationis poſtea late non tenent. ¶ Et diuiditur qa prima parte narratio in ſecunda diffinitio.ſecūda ibi qa vero:quæ tria facit.primo diffinit proceſſum decani poſt appellationem epī ſecunda ibi præterea proceſſum epī poſt appellationē decani.tertia ibi verum diffinit de canonicis qui communicauerūt decano. & eſt capitulum valde notabile.¶ Caſus longus. eps Altiſidioreñ fecit capi preſbyterum domus dei & eum detinebat in carcere ꝑpter furtum quarundam rerum ipſius domus.& qa monitus non ſatisfaciebat erat ab epō excommunicatus decanus Altiſiodoreñ. hoc videns repetebat dictum preſbyterum tanquam hominē ſuę iuriſdictionis.tandem eps timens ne decanus aliquid in ſui prçiudicium attentaret appellauit ad metropolitanum ſubiiciens ſe & ſuos ac ſtatum eccleſię Altiſiodoren.ac ciuitatis eius protectioni. poſtea decanus contra epm poſuit interdictū mandās ꝙ ipſo præſente in ciuitate ceſſaretur [a] diuinis in eccleſia Altiſiodoren demū eps excommunicauit dictum decanum pro eo qa impediebat officia diuina ponendo dictum interdictū in eccleſia prædicta.Poſt ita comparuerunt partes coram vicario archiepī vbi procurator epī dicebat ꝙ decanus non detulerat appellationi interpoſite ad
archiepm.& ideo interdictum dicebat irritum pronunciari.decanus autem dicebat ꝙ non debebat detuliſſe:qa eps non ceſſauerat grauamine cum ī vinculis adhuc eum detineret. Et appellauit eps ad ſedem apoſtolicam. hac appellatione ſpreta vicarius archiepī pronunciauit dictum interdictum irritum & inane & per conſequens non ſeruandum tanquam factum pendēte appellatione ad archiepm interiecta. Ex iſtis ſiquidem non oriebatur qō de pſbytero:ſed de interdicto decani de excommunicatione epī & de ſnīa vicarii qui iudicauit:interdictum non valere & determinatur ꝙ interdictum non tenuit: qa pendebat appellatio ad archiepm ſed decanus dicebat quaſi variando ꝙ interdictum ſuum non poſuerat poſt appellationem:ſed ante licet interim ſuſpenſum ſed iſtę decanus ſe perperam excuſabat contra facti veritatē tñ vicarius archiepī non potuit ſuper hoc interloqui.ſeu iudicare qa pēdebat appellatio ad papam cui appellationi detulerat apoſtolos concedendo.Item determinatur ꝙ excommunicatio epī fuit nulla quia facta pendente appellatione ad papam.Poſtea in §.verum papa determinat aliam quęſtionem quæ erat:qa canonici Senoneñ. nō vitauerunt dictum decanum excommunicatum ab epō & denūciatum excommunicationis vinculo innodatum. & ideo vitandum per archiepm papa dicit ꝙ non debuerunt vitare:qa ſano cōſilio ducti detulerunt magis appellationi factę ad papam quàm excommunicationi & denunciationi epī qui pendente appellatione ad papam temeraria & nulla extiterat ipſo iure.h.d.Ex iſto.c.ſumuntur multa bona notabilia etiam ſi delictum ſit notorium poteſt iuriſdictio declinari & reus debet relaxari. Captus a non ſuo iudice conſtito de iudicis incompetentia & ſic cum cauſę cognitione debet relaxari.
1 †Sed occurrit dubitatio de fama q̄ eſt ſimilis quaſi notorio.& dic ꝙ fama probatur per teſtes tam bona quā mala exceptis his teſtibus qui fuerāt autores & fabricatores famę. ff de adul. l.miles.§ mulier.& ſi contraria famę videntur probari quidam dicunt ꝙ ſtatur bone famę qa cōſonat naturę rationabili. Alii ꝙ malę qa magis creditur probantibus delictū quàm negantib. Archi. dicit qđ plus creditur pluribus & melioribus teſtibus vt eleganter no.ij.q.iiij.omnibus ſed Bar.dicit ſupplendo prædicta ꝙ præfertur fama quæ iuſtioribus adminiculis & rationibus redditis a teſtibus
2 eſt munita.ff.de quæſtio.l.de minore § fi.per Bar. ¶ †In tex.ibi nō ſolum principale negocium ſed acceſſoria.no.qđ deuoluto principali deuoluuntur acceſſoria.Pone pendente iudicio retinendę in quo quilibet dici ſe poſſeſſorem vnus turbat alium maiori turbatione quàm prius nunquid poteſt de hoc interim coram alio iudice ciuiliter vel criminaliter conueniri.reſpon.non qa pendet cauſa poſſeſſionis quę eſt principalis.ergo & turbationis vt hic. ¶ In tex ibi prima facie.no.qđ pro ſententia quæ prima facie & ratio-
a nabilis prçſumitur [a] tamē ſi poſtea aliud apparet caſſatur. ¶ In tex. ibi denunciauerit quamuis ergo tradendo ſic ordinario denunciādo aliquem excōmunicatum.xj. q iij. curę. & c.debenti ſi tñ ſcias pro certo denunciatum ante excommunica appellaſſe.ſecure partes communicare illi vt hic.Nam & ipſe excōicatus poteſt ſe ingerere cōioni fidelium & diuinis vt ſ̄ eo.c.ad noſtram.ſm Gof.¶ In
3 tex.ibi procuratorem cōtra decanum.Ibi domus Dei forte hoſpitale ꝙ ſic vocabatur iuxta vulgare laicorum.Io an. ¶ †Ibi plenariā ſ.de iure cōi.xvj.q viij.c.omne.de reli.do.c.đ ſinodochijs.ſi ibi detineri no.ꝙ rector hoſpitalis qui furtiue ſubtrahit bona hoſpitalis poteſt carcerari & detineri in carcere donec ſatiſfaciat & etiā excōicari & ſic ſimul & pro eodē delicto excōicatur & detinetur in carcere:qa licet quis ſit in carcere nō tñ ſoluit debitū & licet ſit in carcere moneri tñ poteſt & contra ipſum procedi.tex.eſt hic & no.C.qui.ex cau ma.l.iij.qđ ille qui eſt in carcere pōt citari ad domum familię.ſ.ſolitę habitationis.& eſt glo.fin.¶ Not.hic ꝙ carcer non ſoluit debitum ſed burſa.¶ Ibi propter qđ.ſ. qa monitus non
4 ſatisfaciebat.¶ †Ibi monuiſſet.i. requiſiuiſſet ſufficit enim ſemel. ff.de vſur l.mora.ibi reſtitueret. no. hic qđ dñs repetere pōt hominem ſuum ab eo qui eum detinet carceratum de facto.ibi aſſerebat ex ſpeciali iure conſuetudine vel priuilegio:Ioan.an.ibi ſe & ſuos no.qđ dominus appellat pro ſuis & pro ſtatu ciuitatis. & qđ eps poteſt appellare non ſolum pro ſe ſed etiā pro clero & populo ſuo quatenus pertinet ad curā epī puta ne populus in ſpiritualibus patiatur detrimentū qđ tene menti & vide in Spe. de ap.§.j in fi.Prās ēt ciuitatis pōt appellare ꝑ ciuitate ff.de acquir.re. do.l.ſtatuas.Item magiſtri ſeu decuriones ff.de pact.l item magiſtri.Et forte ius appellandi ꝑ ſtatu ciuitatis eſt populare in appelādo nō dico in ꝓſequendo ar.ff.de le.j.l.ciuitatibus dic vt in l.nulli.ff.qđ cu-
5 iuſq; vni no.¶ †Ibi ſupponēs eriā papa qñq; ſe ſubmittit.ff de iur. om.iud.l.eſt receptū.& papa ſubmittit ſe ſuo confeſſori:qa ſi ſentit ſe

ADDITIO.

a Circa iſtud no.vide ori.in re.c.quoniam in vij.col.cum tribus ſeq. de proba.Alex.conſi.cxxxix.col.iij.in ij.vo.vide etiam Fel. in c. quoniam contra col.xj.& x.ſeq.de proba. Barb.conſi.xviij.col.iij.vo.j.& conſi.xlvij.col.xxv. in fi.vol.j.Ro.conſi.cccxxxiiij.in fine.

tit ſe dubitare eum de papatu poteſt ei mandare ꝙ cedat papatui
ſi non poteſt aliter ſaluare ſuam conſcientiam. Et hoc facit in vir
tute ex poteſtate clauium quæ maior eſt quàm ptās papę qn̄ eſt in
diuerſo ſubiecto: quia papa qui fecit peccatum ſeruus eſt peccati.
C.de ſen.paſ.l.fi.ſed in eodem ſubiecto i. in ipſo papa, dumtn̄ ſit
ſacerdos, vna & eadem eſt ptās papę & clauium hoc incidenter di-
co quia in ſciſmate moderno multum facere poſſunt confeſſores
eorum licet litera noſtra de alia ſubmiſſione loquatur ſcilicet de
ſubmiſſione quę protegit ſupponentem: ſed ſubmiſſio quam fa-
cit papa ſuo ſacerdoti eſt ſubmiſſio quę purificat & abſtergit ſe &
etiam ſubmiſſio neceſſaria abſolutio abime quędam eſt ſubmiſſio
neceſſaria ſine qua aīa eſſet periura. quędam cauſatiua ſine qua lis
eſt nocitura. quędam volūtaria vt qn̄ prorogatur iuriſdi. ff.de iud.
l. j. quędā ſubmiſſio eſt ſubiectio libertatis vel quaſi vt qn̄ quis fa
cit ſe perpetuum fidelem alterius in caſu licito. Item prorogatio
requirit duo extrema. ſ. iuriſdictionem primordialem prçexiſten-
tem & iuriſdictionem accreſcentem & ſi ſit facta cum pacto qđ
non habeat locum pęnitentia vocatur ſubmiſſio. Item poteſt
fieri ad vniuerſitatem cauſarum & nominatim ſeu ſpecialiter. Ibi
appellauit. ſ. ne aliquid contra epm̄ innouaretur. Ibi officiali. i. vica
rio. & no. ꝙ non refert vtrum ordinarius dicat facimus te officia-
lem noſtrum. ſ. ad cauſas. quia exponitur vicarium. i. officialem vt
hic. Item not. qđ qui appellat ad archiepm̄ poteſt proſequi appel
lationem coram eius vicario. Senenſis. archiepſ ſenen̄. erat metro-
politanus epi prçlibati. Ibi adhuc in vinculis detinebatur. qui ſem
per grauatur quotidie querelam proponere poteſt & ſemper ſu-
mus. in prin. reſpectu futuri temporis. & tn̄ pendente appellatione
6 non admittitur reus accuſare vt hic patet qđ no. † Et no. ꝙ appel-
latio debet dare materiam perſeuerandi in crimine. Ibi perturba-
re. no. qđ diuinum officium perturbat qui ponit interdictum dic
vt in c. ſi canonici. & c. quamuis. de offi or. li. vj. Ibi ſuſpen̄. not. in-
terdictum ad tempus ſuſpendi poſſe vt hic innuit. ſecus in excom
municatione: quia mortuus non viuit ſed moriens adhuc viuit. ff.
de manu. teſt. l. q duos. ff. de ope lib. l. qui libertinus. §. poſthumus.
7 ¶ † In text. ibi apoſtolos. ſ. dimiſſorios per quos videtur appellatio
ni delatum per refutatorios cui non defertur appellationi. j. c. cor
di. & c. cum appellationibus. li. vj per Io. an. & ſi reuerētiales ſunt
præſumuntur reuerentiales & non refutatorii vt hic colligitur in
verbo apoſtolos concedendo. qđ eſt no. Et ſi iudex a quo nō vult
declarare. quales apoſtolos det ſed dicit do tibi pro apoſtolis acta
8 cauſę tales intelligitur dediſſe quales ex actis colligi pn̄t. ¶ † In tex.
ibi inculpabiles. no. formam ſententię declaro te non eſſe culpabi
lem Item no. qđ ſubditi potius debent deferre appellationi quam
parti appellate: quia in dubio prçſumitur ꝙ appellatio de iure pro
cedat donec declaretur contrarium. no. quod dixi in ſummario.
¶ Opponitur ꝙ epiſcopus carcerando clericum ſit excommuni-
catus ipſo facto. Sol. iuriſdictio eum tuetur ſaltem licet talis cleri-
9 cus ſit exemptus c. ſi clericus de ſen. excom lib. vj. ¶ † Sed pone, cle
ricus in minoribus adminiſtraui bona cuiuſdā ducis & multa ſub-
traxit nunquid dux poteſt eum carcerare. reſpondeo non. quia lai
cus eſt. Sed quid ſi clericus fugit cum re alterius. reſpondeo capi
poteſt ſed ſtatim debet epiſcopo deſignari de ſen. excom. c. vt fa-
10 mę. per Inn. ¶ † Quid ſi clericus habeat feudum a laico. reſpondeo
non poteſt poni ad diſtrictam perſonalem per laicum: ſed feudum
ei auſertur per ipſum ſi committitur felonia vt in. c. ſi clericus. de
capi. corra. collat. x. ¶ Opponitur quòd ad decanum non perti-
neat iuriſdictio quia tota iuriſdictio eſt in capite. i. in epiſcopo vt
in c. quæſiuit j. de his quæ fi. a ma. parte ca. Sol. vt in gl. Ibi enim
eſt ius cōe, hic ſingulare. Oppo. epiſcopus permanebat in crimi-
ne capture. ſed dum quis eſt in crimine non appellat. ſ. eo. c. cum
ſit. Sol. ibi de crimine conſtabat hic de eo ſub iudice lis erat: quia
epſ habebat pro ſuo ſcuto ius cōe. ¶ Op. qs officialis bn̄ iudicaue-
rat qa Papa idē determinat. Sol. nō habebat iuriſdictionē. & ideo
non potuit bene iudicare. C. de teſta. l. conſulta diualia in fine.
11 ¶ Quæro ſuppoſita iuriſdictio. decani an epiſcopus poſſit aliquo
modo ſe excuſare a carcere presbyteri: dic quod ſic offerendo
ſe paratum relaxare vbi oſtenderetur ſe iniuſte carceratum vel ſa
12 tiſdaret idoneæ. ff. de cuſto. reorum. l. ſi confeſſus. ¶ † Nota. bonā
practicam & caueant ſibi officiales ne relaxent carceratos cum
fideiuſſore de iudicio ſiſti: quia illi liberarentur per ſententiam
condemnatoriam. ff. de fideiuſ. l. gręcè. §. ſed poſt litem. Sed de-
bent recipere fideiu debitum ſolui. Et quidam poteſtas qui hoc
ignorabat pro incauta relaxatione cuiuſdam carcerati fuit con-
13 demnatus in ſindicatu & deſolatus. ¶ † Not. varietatem non ad-
mitti. C. de reb cred. l. ſi quis ius. ff. de procura. l. in cauſæ dicit lex
quòd eſt erubeſcenda varietas. C de mo. mulctarum l eos. vt ec-
cle bene. capi vnico ¶ Oppoui. quod interdictum non poſſit ſu-
ſpendi per inferiorem a Papa ſicut nec excommunicatio. Solu. nō
ſuſpenditur ipſum ſed eius effectus. ff. de dona. inter vi. & vxo. l.
cum hic ſtatus. §. ſiue autem. Ber. & Inno. vnde elapſo tempore
ſuſpenſiuo non eſt neceſſe quòd iterum renouetur. Ber. hic non
14 firmat pedes dic vt. ſ. eod. c. ad hæc quoniam. ¶ † Item ſcias quòd
tempus non eſt modus extinguendę obligationis ita quod poſſit
extingui ipſo iure. & maxime tempus ex quo oritur exceptio di-
latoria non peremptoria vt. ff. de ac. & obla. l. obligationum fere.
a §. placet. & ſi partes velint quòd interim tollatur ipſo iure[a] vt. ff.
de lega. i. l. nemo poteſt. & iſtam rationem non ponderauit Hoſt.
Porro ſi eſſet neceſſe renouare interdictum eſſent duo interdicta
non vnum vt. ff. de pact. l. iuris gentium. §. adeo. ff de contrahen.
emp. l. pacta conuenta. §. Paulus. quod eſt falſum & ideo penden-
te ſuſpenſione ſi appellatur non ſuſpenditur interdictum. ſed con-
iunguntur eius extrema medio prætermiſſo ſic actio perpetua
per dilationem poſtea datam differtur quo ad actum exercitij ſed
non eradicatur quod ſubſtantiam articuli ſed Hoſtien. dicit quòd
interim non viget interdictum. & ſi interim ſatisfieret non eſſet
neceſſaria alia relaxatio interdicti ſecus in excommunicatione.
¶ Alia gloſſ. dicit quod magis ſtatur appellationi dum pen-
det quòd ſententiæ dic quòd quo ad procedendum præſumitur
pro appellante ſed quo ad decidendum præſumitur pro ſententia
15 vt. ff. de reg. iur. l. non videtur. § qui iuſſu. ¶ † Concluſiones Inno.
Prima quod dominus laicus non poteſt carcerare clericum qui
furtiue adminiſtrauit negocia ſua. Idem ait quòd ſi ſubditus deti-
netur ab aliquo ita quod non poſſet domino ſuo exhibere ſerui-
tia quòd poteſt eum petere. item poteſtas ciuem ſuum ſi ita deti-
neatur quòd munera perſonalia præſtare non poſſit vel ei neque
at in ſuis iuriſdictionalibus obedire. ſimiliter ciuitas vaſallum. Itē
de iure feudorum dummodo ſic detineatur quòd ſua ſeruitia im
pendere non poſſit & eſt ratio quia dominus habet in eo quoddā
ius realitatis. Si autem debitor meus qui tenetur mihi actione per
ſonali detineatur ab aliquo licet forte ſi non detineretur ex ſuis la
boribus poſſet acquirere pecuniam vt mihi ſolueret tamen ius
vendican̄. eum tanquàm debitorem meum non habeo: quia nul-
lum ius reale habet creditor in perſona debitoris. vt C de accu. &
ob. l. ab eo. ¶ Contra eximentem debitorem meum ſunt prodita
quædam remedia in cauſis ſpiritualibus. vt. C. de op. lib. l. fi. & ff. ne
quis eum qui in ius vo. eſt vi exi. l. iij. C. de exacto. trib. ſed ibi infe-
rebatur dolus in poſ. non in perſonali obligatione. Eodem modo
reſpondetur ad. l. fi. C. de op. li. & ad. l. eleganter. §. ſi compeditum
ff. de dolo. Nam & ibi dolus inferebatur circa poſſeſſiones: ſimili-
ter ad. l. fi. C. de op. li reſpondetur quòd patronus eſt in quaſi po.
iuris patronatus. & ſic dolus committebatur circa quaſi poſſeſ. &
purgatur dolus per ſingularem cōdictionem inductam ex illa le-
ge. ¶ Præterea nos habemus actionem ſerui & filij corrupti ad fu-
gam vel ad aliud maleuolum propoſitum ſed nō habemus actio-
nem aliquam debitoris ingenui corrupti ad fugam niſi dicamus
quòd quia illud eſt contra bonos mores & etiam in perniciem al-
terius competat ſubſidiaria ac. de dolo vel in factum. vel ſaltem
ſi conſultum extraordinario officio iudicis ad intereſſe ne ex de-
licto ſuo quis glorietur quod magnam habet in ſe equitatem &
naturalem rationem. nam dolus tertij contra ipſum tertium de-
bet purgari vt. ff. de dolo. l. & elegāter. in prin. ſed ibi fuit cōmiſſus
dolo contrahendo hic in fugiendo. poteſt dici quòd aut alias
erat fugam arrepturus debitor. & tunc iſte tertius non punitur
alias ſic vt inſti. de obl. ex delicto. §. ope. & ff. de ver. ſig. l. ſępe. nam
ex conſilio ex quo non augetur effectus non ſurgit obligatio. & ſi
contrarium conſuluiſſet nihilominus idem fugitiuus effeciſſet.
vnde ex iſto conſilio non fuit grauatus creditor in aliquo & ſic
16 ceſſat intereſſe. ¶ † Et hoc dictum Innocen. facit quòd licet quis
receptet mercatorem fallitum & fugitiuum nullo iure pro hoc te
netur creditori niſi forte actione de dolo. Arg. ff. de dolo. l. cum
quis. Dicit Innoc. quod epiſcopus hic appellauit non tanquàm
a iudice ſed tanquàm ab eo qui poterat aliquid iniuſte facere de fa
cto & extra iudicium licet ſub velamento officij. Dicit Innocen.
qđ appellatio epiſcopi prodeſt clero & populo in his in quibus
epiſcopo commiſſa eſt cura cleri & populi puta ſub interdicto
17 vel ceſſatione a diuinis. ¶ † Quæro nunquid domini villarum
vel poſſeſſionum in quibus habitant eorum coloni poſſint agere
actione de dolo contra illos qui in iniuriā ipſorum dominorum
tales ſubditos moleſtant vel ſpoliant & dic ꝙ datur actio de do-
lo, idem ait quòd ſi quis ſuadendo fecit quod colonus dimittat
poſſeſſionem meam tenetur mihi actione de dolo: quia poſſeſſio
18 mea remanſit inculta. ¶ † Idem ait ſi quis homines meos expulit
de mea poſſeſſione tenetur interdicto & actione iniuriarum quæ
mihi non quæritur per colonum meum qui eſt liber homo. &
mihi non quærit ſed per me ipſum principaliter & immedia-
te: quia ego ſum offenſus & damnificatus in poſſeſſione mea.
19 ff. de iniur. l. iniuriarum. §. fi. ¶ † Sed quid ſi colono meo exi-
ſtenti in agro meo eſt factum furtum nunquid ego poſſum agere.
dicit

ADDITIO.

a ¶ Qualiter intelligatur hęc regula. vide omnino Decium in. d. l. nemo po
teſt. in ij. col. ff. de leg. j. qui optime declarat.

dicit Inno.ꝙ non: quia furtum non fit propter iniuriam sed pro-
20 pter lucrum ff.de fur. l. itaque fullo. in glo.vl.¶†Sed quid si pro-
pter singulare odium subditi vel coloni expellitur colonus: nun-
quid domino competit actio de dolo vel iniuriarum.sentit Inno.
quod sic ad interesse:simile dubium mouet Bar.ff.de capti.l.hostes.
De his qui expellunt rectorem non odio reipublicæ sed odio re-
ctoris vtrum incidant in l.Iul.maiestatis.& dicit Inn.ꝙ non facit.
ff.de iniur.l.eum qui.§.si nupta.Item subdit ꝙ propter paupertatē
collatorum non agit dominus quia hoc est interesse extra rem.
21 Quærit Inno.si quis deprædatur subditos meos & non vult satis-
facere:verum ego contra ipsum possum iudicere bellum.& dic qđ
sic.Inno.quod verum est si aliter non potest esse consultus vt not.
22 C.de iudic. l. nullus per Accur.¶†Quærit Inn.si iniurians terram
meam vel subditorum meorum habet sub se subditos multos &
non vult desistere a guerra vel ab iniuria: vtrum possem capere
subditos eius:& dicit ꝙ sic vsque quo condigne satisfiat. nam cū
liceat mihi indicere bellum & in bello destruuntur res singulorū:
ergo & personæ apprehendi poterunt & satisfactionem cogi: ex
hoc dicunt quidam ꝙ possunt concedi represalię quod est verum
propter excessum rectoris & vniuersorum non propter excessum
vnius personæ sing.C.ne si.pro pa.auth. sed omnino. & ibi plenè
dixi.& c.& si pignorationes de iniur.& dam.da.libr.vj.quia non de
bet propter delictum vnius personæ puniri tota contrata vel vni-
uersitas vt dicit gl.vulga.non tamen in authen.vt nulli iu. in princ.
23 col.ix.¶†Porro ad repręsalias & ad guerram nunquam debet ve-
bet nisi pro vltimo subsidio vt in c.j.§. fi. de mili.vas. qui con.est
col. x. Repręsalię autem vocantur pignorationes quæ extenuant
sortem & non debent res deteriorari sicut nec pignora. Sed bella
appellantur deprædationes & raro fiunt sine maximis damnis &
iniuria vnius partis & non extenuant quicquam debiti: sed lucri
fiunt prędantibus iustitia mediante: vocantur enim spolia hostiū.
ff.de dona.l.si quis pro redemptione per Cy.qui tractat qualiter di
24 uidantur.¶†Et est duellum in quo non est licitum alium suppone
re pro se:quia est de corpore ad corpus:& ideo si statutum permit
tit offenso facere competentem vindictam:quia istud est duellum
non est licitum subiicere campi cen.ff.de vi & vi arma.l. cum fun-
dum.per Ioan.de iniur.l.non solum per Bar.vbi videas.Dicit Aris.
in secretis:fac ꝙ bellum sit vltimum opus tuum:& guerra est simi
lis viperę quæ vi parit & semper cum multo gemitu hinc & inde
25 antequam pariat.¶†Dicit Inn. quod in notoriis quilibet prælatus
potest sibi ius dicere non tanquam iudex sed tanquam non habēs
potestatem faciēdi volūtatem suam in re sua vel in ecclesia sibi cō
missa. Item ait ꝙ si cessatio a diuinis in aliqua ecclesia sibi cōmissa
est facta:canonici illius ecclesiæ debent cessare: sed nō alij qui sunt
corpus ecclesiæ quia ecclesia nō est interdicta. Nam aliud est inter
26 dictum:aliud cessatio a diuinis secūdum Inn. ¶†Idem dicit quòd
causa verisimilis dicitur illa quæ fundatur in iure communi: causa
autem probabilis dicitur illa quæ verificatur per probationes: vn-
de appellatio extraiudicialis ex causa verisimili comprobatur ipso
facto sed ex causa probabili oportet quòd iustificetur per pro-
bationes ista sunt verba magistralia: vel dic ꝙ causa verisimilis est
quæ de facili potest probare secundum communem cursum cau-
sarum sed probabilis dicitur illa quæ est possibilis probari: tamen
cum difficultate similia verba ponit gl.C.de prob.l.actor vnde no.
ꝙ qui defert papæ sanius habet consilium. Ibi sanioris consilio di-
cit Inn.ꝙ per appellationem interpositam a vicario etiam si nō in
notuerit ordinario ligata est potestas ordinarij postquam appella-
tum erat a vicario archiepiscopus non potuit exequendo aliquid
27 mandare Inno.quod est bene no. ¶†Pone canonici expulerunt e-
piscopum de episcopatu & appellauerūt ad papam episcopus pos-
sit eos excommunicare & videtur ꝙ non: quia pendente appella-
tione sunt securi & exempti: dic contra quia delictum eorum est
notoriū ergo non appellant.Item delictum est actu permanens &
appellatio debet esse remedium non venenum.

CAP. LVI.

1 *Papa postquam causam ad se reuocat non valet processus per inferiorem factus sicut nec valet si prius ab eo fuisset legitimè appellatum.*

2 *Notario si adimatur sigillum quo vtitur in chartis non potest deinceps vti officio tabellionatus.*

3 *Traditio non potest prohiberi quin si fiat facta sit.*

4 *Archiepiscopus an pendente appellatione debeat cessare a traditione sigilli si illè pro quò papa scripsit appellasset.*

5 *Papa cum semper mandat coram se compareri an videatur negocium ad se reuocare.*

1 VT nostrum. † Postquam papa causam ad se re
uocat non valet processus per in
feriorem factus sicut nec valet si prius ab eo fuisset le-
gitime appellatum h.d. Et primo ponit dictum secūdo
rationem dicti.secunda ibi.cū plus.¶ Pręmitte ad euidentiam ꝙ in
ecclesia Mediolanensi est quoddam officium quod appellatur of-
ficiū cancellariæ in quo exercēdo est necessarium sigillum officij:
dic ergo sic casum hæc cancellaria vacauit vltra annū: & sic pote-
stas conferendi cancellariā deuoluta fuerat ad papā:papa mādauit
archiepiscopo Mediolanēsi ꝙ ipsam cōferret quidam. & si post re
ceptionē mandati in cōtrariū faceret illud cassauit archiepiscopus
excusauit se papæ p binas literas. Et primo quia propter grauami-
na debitorum reseruauerat sibi fructus secundo quia cōtulerat vt
dixit cuidam.b.Infra sex menses:papa mādauit archiepiscopo qđ
mitteret procuratorē idoneū qui ostenderet de collatione facta
personę idoneæ & tēpore competenti. Insuper eum monuit pro
quo ipse papa scripserat quatenus veniret si vellet ad defendendū
ius suum procurator archiepiscopi produxit duos testes in præsen
tia papę qui iurati dixerunt ꝙ archiepiscopus contulerat cancella-
riā reseruatis sibi prouentibus papa concepit contra archiepm si-
moniā propter reseruationē fructuum:& dolū propter vacillatio-
nem rñsi & culpā propter collationem clandestinā & ideo totius
negocij cognitionē reuocauit ad se hoc totū habetur: j.vt ecclesia
benefi:c.vnico.hoc nō ob.archieps tradidit sigillum cancellarię ei
cui ipse concesserat cancellariā:papa decernit & mandat hanc tra
ditionem irritā & inanē.qa si pendente appellatione nil nouari de-
bet multofortius si papa ad se negotiū reuocauit inhiben. ēt ipsi.
2 h.ne sigillo vti pręsumeret pręlibato.h.d.¶†No.quod dixi in sum
mario.In text.ibi inhibentes not.ar. ꝙ si notario adimitur sigillum
quo vtitur in chartis nō pōt deinceps vti officio tabellionatus.Idē
si militi sancti Io. aufertur de pectore signū crucis vel militię ensis
vel calcaria:quia cui offertur signū aufertur signatū certe hoc non
dicitur hic:quia hic non fuit sigillum diffinitiue ablatum: sed tan-
quam attentatum: tuum autem notabile procederet in sententia
diffinitiua vt ff.de infa.l.ij.§.ignominię.Et not.quod vsus signi pōt
auferri signato. Item nota qđ quoties princeps reuocat ad se cau-
sam nullus inferior debet esse audax aliquid attentare:qđ tene mē-
3 ti.¶†Opponit Inno.} ꝙ traditio est facti ergo nō potest prohiberi
quin si fiat facta sit.ff.de acqui.pos.l.j.§.si vir vxo.Solu.aut loqueris
quo ad factū & procedit appellatio:aut quo ad iuris effectum.& sic
loquitur hic secundum Inno.Tu dic ꝙ quantum ad ius vere nihil
est actum: sed quo ad factum vere est factum: sed fingitur non fa-
ctum.¶ In text.ibi cum sigillo:ibi vti istud nō erat in facto esse sed
in fieri:in papa potest prohibere:quia futura prohibentur: sed iam
4 facta rescinduntur.¶†Quæro quid si ille pro quo papa scripsit ap-
pellasset ab archiepiscopo:vtrum archiepiscopus appellatione pē-
dēte debet cessare a traditiōe sigilli.rñ.archiepiscopus erat vt pars
in proprio facto.i.in collatione quā fecerat: ideo enim nō erat iu-
dex quia tempore appellationis non erat de hoc quęstio inter ali-
quos: & ideo non obstante appellatione licuisset archiepiscopo
mandare effectui suā collationē nisi papa sibi reseruasset s'm Ho-
sti.Sed si appellatum fuisset ante collationem tunc episcopus non
5 posset exequi vt s̃.eo.capi.dilectis.¶†Sed nunquid semper cū pa-
pa mandat coram se compareri videatur negocium ad se reserua-
re.rñ. non: nam istud mandatum intelligitur secundum naturam
causæ & non secundum plenitudinem potestatis verbi gratia. si ci
tat super appellatione intelligitur secundum naturam appellatiōis
& non secundum naturā reuocationis negocij ad se oportet ergo
ꝙ appareat de intentione papæ ꝙ velit negocium ad se reuocare.
Et hoc si bene consideres vult hic Inno.Constat enim quod papa
super appellatione citat:& tamē appellatus potest vti iure proprio
quo non posset vti si papa reuocaret totum negociū ad se de ple-
nitudine potestatis secundum Inno.quod tene menti.

CAP. LVII.

1 *Terminus iuris an valeat præueniri.*

2 *Impetrare ante terminum iuris & non ante terminum hominis quare permittitur.*

3 *Præcurrere nimium quis dicatur.*

4 *Iudex ad quem potest terminum prosecutionis arctare nisi partes in hoc dissentiant.*

5 *Partes an possint prorogare instantiam appellationis ad multos annos.*

a OBlatæ. [a] Si terminus app.prosequendę ab homine
statutus altera pars præuenit eo tacito lite
ras impetrando non valēt literæ sed terminum iuris ap
pellatus præuenire potest dummodo nimiū non præ-
currat. scđa ibi:licet igitur quæ distinguit & secundum membrum
distinctum

ADDITIO.

a ¶ Vide omnino ad materiam istius decre.d.Alex.in consi.suo xix.Po.Abba.
in j.vol.vbi plene declarat.

distinctā, psequit. ibi si verò instruit iudicē. ibi superior: ɔcludit ad
ppositū: ibi ex his; ¶ Casus. inter duas ecclesias qstio vertebatur fu t
appellatum a sententia ad sedem apostolicam; demum vtraque
pars impetrauit diuersos iudices: dubitabatur an impetratio vale-
leret & coram quibus debeat fieri prosecutio. Papa dicit quòd ap
pellanti indulgetur annus a lege & ex iusta causa biennium tamen
iste terminus iuris potest restringi non solum ab appellante cuius
fauore conceditur iste terminus a iure sed etiam a iudice a quo nā
iste terminus non est statutus vt abbreuiari non possit sed ne va-
leat protelari. Et hoc præmisso dicit Papa quòd aut terminus est
statutus ab appellante vel a iudice ad prosequendum & literę im-
petratę ante sunt subreptitię nisi faciant mentionem de termino
statuto ab homine vel a iudice: si vero terminus est statutus a lege.
s. anni vel biennij potest præueniri dummodo pars appellata præ
cipiti festinatione appellantem in commissione causæ impetran-
do supplantet: oportet igitur appellantem si appellatus prius im-
petrauit sub eo litigare nisi posset eum recusare tanquàm suspectū
si vero appellatus noluit agere sub iudice sic per aduersarium im-
petrato potest appellatus causam prosequi maximè si ex dilatio-
ne damnum seu periculum rei familiaris sentiat imminere. Si vero
neuter prosequitur & iudex sentit periculum imminere potest v-
tranque partem compellere ad prosecutionis terminum modera-
re & restringere cum moderamine: & pone exemplum quando
pendet appellatio super electione prælati & redditur ratione gregi
diuino diu desit cura pastoris. Demum concludit ex præmissis per-
sone in appositione de qua querebatur non fuit assignatus termi-
nus ab homine statur literis primo impetrans: vnde per eas ad con
1 firmandum vel ad infirmandum sententiam procodatur. ¶ † In
tex. ibi prosequendum. iste terminus iuris assignatus ad prosequen
dum & finiendum. ¶ In tex. ibi cum sit ideo not. considerandum
quòd aut terminus statuitur ne valeat præueniri aut ne valeat pro-
rogari: primo casu non potest præueniri: secundo casu non potest
prorogari. Ex istis verbis Iac. de Are. fundauit se in. l. j. ff. de iure de-
li. Ibi ita & sic priuatum. Ibi grauamen. i. periculū vel damnum. Ibi
superiori de dāno particulari: hic de publico: quia publicū ius cō
sistit in sacris & sacerdotibus & ecclesijs vt ff. de iust. & iu. l. j. §. pu-
blicum ius: & ideo vtraque parte inuita iudex potest supplere ex
mero officio vt hic pb est no. dignū. Ibi legitime. i. facta mentione
de appellatione. Ber. Inn. dicit q hic nō est necesse. de hoc. s. de ma
io. & obe. c. dilecti. & j. de his q fi. ma. parte capituli, c. j. ¶ † Sed q
2 ro quare permittit impetrare ante terminū iuris & nō ante terminū
hominis. respon. immo permittitur si fiat mentio de termino sed
in hoc erit differentia quia de termino legali non oportet facere
mentionem quia est certus & vniformis. tex. est no. in l. ij. C. de tē.
ap. sed terminus hominis est difformis & incertus. & ideo oportet
de eo fieri mentionem ab impetrāte. in termino legali intelligitur
3 facta mentio eo ipso quod notus est. ¶ † Quæro etiam pro intelle-
ctu literę, quis dicatur nimium præcurrere: respondeo quando nō
dato spacio alteri parti ad veniendum commode ad Papam, velo-
citer currit. nam nimia velocitas vocatur supplantatio. vnde Iac.
supplantauit Esau. facit. ff. de ver. ob. l. cōtinuus quod arbitrio boni
viri committitur. ff. de neg. gest. l. diuortio. ¶ Ibi de vestigo. & s. de
of. dele. c. consuluit. vnde cursor debet expectare clausula diuus: qa
4 merita causarum &c. vt l. fi. C. si per vim vel alio modo. ¶ † Not. q
iudex ad quem potest terminum prosecutionis arctare nisi par-
tes dissentiant in hoc. ar. ff. de re iud. l. si conuenerit. nisi hoc ex me
ro officio ei permittatur etiam contradicentibus partibus vt hic:
sed sibi ipsi nō pōt legem imponere suę iurisdictionis arctatiuam
5 sicut nec extēsiuā. ff. loca. l. sed si in l. i. pri. vbi tex. no. ¶ † Sed an par-
tes possint prorogare instantiam appellationis ad multos annos.
dic quòd sic si non interest rei publicę sed partium tantum argu-
mentum. ff. de ap. l. ex consensu vel dic quòd vltra terminum non
potest instantia prorogari. C. de iud. l. properandū. ¶ Sed illud non obti
net de iure canonico: ideo dico de iure canonico posse non obstan
te hac litera quæ dicit non valeat prorogari: qa intelligitur non per
iudicē sed per partem sic. ar. ff. de ędil. ędic. l. qđ si nolit. §. si quid
ita. ff. de verb. ob. l. qui romę. §. calimachus. & ad omne dubium
tollēdum facias apponi solenne pactum de obseruando. ¶ Item
est consilium qđ partes interim compromittant qđ etiam in ip-
sum iudicem causæ facere possunt de iure canonico non ciuili vt
no. ff. de iudi. l. j. & in c. cum tempore. s. de arbi. 2

CAP. LVIII.

1 *Diffinitiua non potest ferri lite non conte.*

PEr tuas. Altera parte contumaciter absente iu-
dex appellationis diffinit etiam negotiū
principale si post litem contestatam fuerit appellatum.
h. d. scda ibi nos autem. ¶ Casus appellatum fuit a sentē
tia vel ab interlocutoria: hęc cā fuit delegata iudicibus: vna partiū
non vult comparere vtrum ea absente possit ferri diffinitiua li-
quidato negocio. respondetur quòd sic tamen oportet q super
principali coram iudice a quo fuerit lis contestata: alioquin super
principali posset ferri diffinitiua nisi litis cōtestatio fieret coram iu
dice appellationis: quod ergo dicitur. C. de temp. ap. l. fi. §. illud. qđ
spāle priuilegium est iudicis appellationis vt possit ferre diffini-
uam lite nō cōtest. corā iudice a quo vnde p illud. c. solēniter glos.
1 satund. §. illud. ¶ † Quæro an diffinitiua possit ferri lit. nō ɔtest. res-
pon. aut loquimur in iudice primę causæ aut in cā appellationis.
Prīo casu distinguo aut abest actor aut abest reus: si reus & nō pōt
ferri diffinitiua. fallit si nō est aliud remediū proditū vt si petit denū
ciari se cancellari de bāno. vt no. Iá. bu. in d. l. cōsentaneū. & in aut.
qui semel. C. quō & qn iudex. aut abest actor & tunc potest ferri
diffinitiua seruato ordine dictę aut. Aut loquimur in cā appellatio
nis: & tūc refert aut vtraq; pars est psens tpe litis ɔtestādę: & dēt lis
cōtestari aut altera pars est absens: & tūc aut actor abest & tūc non
est necessaria litis contestatio aut abest reus. & tunc aut fuit lis con
testata in principali causa & potest ferri diffinitiua aut non: & tunc
non vt hic & facit infra de testa. c. raynaldus. & not. hanc distinctio
nem sed si est appellatum ab interlocutoria potest pronunciari su-
per ipsa lite nullatenus contestata quia non est diffinitiua negocij:
licet sit diffinitiua processus vt no. C. de reb. credi. l. generaliter. in
principio. & l. si quis iussu.

CAP. LIX.

1 *Iudex vbi non est competens non est necesse appellare.*
2 *Citatio facta a iudice incompetenti non interrumpit præscripitonem.*
3 *Appellari non potest a diffinitiua causa.*
4 *Clausula appellatione remota quid operatur.*
5 *Interueniente scriptura de consensu partium an non possit appellari.*
6 *Reductio ad arbitrium boni viri an possit peti de quolibet grauamine.*
7 *Probatio aliquando incumbit appellanti quando appellatur a diffinitiua aliquando appellato an idem sit distinguendum in appellatione ab interlocutoria.*
8 *Imperator quare vult quod clausula appellatione remota: sit præcise.*
9 *Causa appellationis si venit examinanda in appellatione principali & non potest seorsum examinari a principali an intelligatur remota appella. ab interlocutoria per dictam clausulam.*
10 *Confessus an possit appellare.*
11 *Remotio appellationis quid operetur.*
12 *Appellare non oportet a præcepto iudicis si speratur super eo ferri diffinitiua.*
13 *Iurisdictio an præueniatur per citationem.*
14 *Iurisdictio vna delegata an præualeat alteri delegate per preuentionem.*
15 *Iudex appellationis si pronunciat appellationem tenere an sit functus officio suo.*
16 *Appellatio vt teneat quando appellatur ante diffinitiuam decem requiruntur.*
17 *Succumbens ire causa appellationis quandoque tenetur in expen. etiam si primam sententiam habuerit pro se.*

VT debitus. Qui appellat ante sententiam cau-
sam probabilem exprimat coram
iudice a quo appellat nec est probabilis exceptio de nū
cio misso vel literis impetratis quæ impetratę non sunt
præsentate. ¶ Et si falsa erat appellationis causa remittitur appellās
ad iudicē a quo & ɔdemnatur in expensis si vero vera iudex appel
lationis pcedit in causa. h. d. Et diuiditur in duas partes in prīa 'mo-
tiuum constitutionis in scda statutū isti statuimus. Itē scda subdi-
uidit vt patet in litera & totū. c. loquitur. qn appellatur a grauami-
ne non qn appellatur a diffinitiua. ¶ Casus. statuit concilium quod
appellans ab interlocutoria vel grauamine exprimat talem cām qsi
vera esset deberet legitima reputari. Itē statuit qđ eā pbet quam si
eā pbat, remittit iudici a quo & condēnat in expē. Itē statuit q si
nō pbat rescissa interlocutoria iudex ad quē pcedat in negocio prin
1 cipali. h. d. In text. ibi honor nota. q iudices sunt honorandi. ¶ † Ibi
idone o. no. ad ɔtrario sensu q vbi iudex nō est cōpetēs nō est ne-
cesse appellare. ¶ Ibi ad sentētiā. s. diffinitiuā qa verbū sentētię sim
a pliciter platum intelligit de diffinitiua vt l. j. §. qđ in sententijs. ff.
qn ap. sit. Olim dicebāt quidā q sentētia lata in possessorio retinē
do est interlocutoria: sed falsum est qa lex semp eā vocat sentētiā.
¶ Ibi rationabili. vide quod not. ff. de his qui. vt indi. l. minoribus.
¶ Ibi initium. s. ad allegan. causas absentię. ff. de ne. ge. l. liberto. §. fi.
vel ad allegādū cās causæ: sed si in ppria persona iret ad superiorē
deberet ab eo ptegi sm Inn. ¶ Ibi prius no. q rescriptū ante præ-
sentationē non afficit litē. ¶ Ibi eo iudice. s. a quo. Adde quod dixi
s. eo. c. peruenit. Ibi legitima no. q hic exponit q dicāt causa pbabi-
lis.

ADDITIO.

a ¶ Vide plene alleg. per do. Feli. in rubr. de re iudi.

lis. Ibi constiterit eo ipso ꝙ non probat causam vt in. c. appellanti. j. eo. in cle. ¶ In text. ibi inferiorem. i. ad iudicem a quo sic. ff. de mi
2 no. l. intra tps. secus si est appellatum a diffinitiua vt. C. de ap. l. eos. in prin. † Ista decretalis inducitur in argumentum ꝙ citatio facta a iudice incõpetenti non interrũpit præscriptionem sed certæ non allegari in contrarium qa certa est appellatio. ita ꝙ sine appellatione bene esset facta interruptio nisi esset ipso iure non iudex. C. ne de sta. de l. si. pater. sed si est appe latũ & rescissa citatio dico ꝙ etiã
3 interruptio est abolita. ar. ff. de iud. l. & post editum. §. circunducto. ¶ † Quæro dicitur hic ꝙ rationalis causa commissa sit appellatiõe remota quæ clausula ponitur in iurisdictiõe delegata fallit in quibusdam supremis iudicibus qui possunt apponere istam clausulam appellatione remota ab interlocutoria non a diffinitiua vt C. de sen. & interlo. cum solitum. tene ergo regulam hanc ꝙ sine causa
4 non põt appellari a diffinitiua ab interlocutoria vero a quocunq; iudice ordinario vel subdelegato lata. ¶ † Modo quæro quid operatur ista clausula appellatione remota videtur ꝙ duo operetur. s. quod non deferẽ. appellationi & ꝙ appellatio non teneat. Alij dicunt ꝙ vnum tantum. s. ꝙ non debeat deferri. Tertij dicunt ꝙ aut appellatur ex causa legitima & deferri debet aut sine causa & non debet deferri. Quarti dicunt ꝙ nihil operatur qa ista clausula magis ponitur ad excitationem iudicium q̃ ad ius alicui auferen. præsertim vbi tractatur de magno vel maximo præiudicio: quia non est verisimile ꝙ princeps velit maxime in arduis causis tollere ius appellandi. ar. in l. ex facto. in prin. ff. de vul. sub. nisi constaret de præcisa prĩcipis intentiõe forte propter scãdalũ vitãdũ ar. ff. de in. iu. te. l. si quis exheredato. circa medium. pone ꝙ partes impetrauerunt de cõi concordia ꝙ causa committeret appellatione remota. nunquid causa poterit appellari a diffinitiua vel ab expresso & euidenti grauamine. & videt ꝙ ab omni etiã tacito grauamine quia per generalia verba non perdit iuris beneficium vt ff. si quis cau. l. sed & si quis §. quæsitum. ¶ Præterea non potest delegans expresse facere ꝙ iniquæ sententiæ stetur. ar. C. vnde vi. l. meminerint. Ibi ne inde iniuriarum occasio nascat vnde iustitia ꝓuenire. ¶ Preterea conclusio rescripti semper est ꝙ auditis partibus hinc & inde qđ iustũ est decernat & oĩa rescripta principũ ad iustitiã ordinãtur. ergo nõ debet recedi ab eo iure quod semper equum & iustum est. Præterea iudex qui transgreditur legem facit litem suã vt ff. de ac. & ob. l. ex maleficijs. §. si iudex. nec excusatur propter arbitrium sibi datum quia videtur concessum ad vteñ. non ad abuteñ. vnde
5 eleganter dicit tex. plene quidem sed ex fide ff. mã. l. si creditor. §. lucius. ¶ † In cõtrarium videt expressum ꝙ interueniẽte scriptura de consensu partiũ nõ possit appellari vt C. de tẽp. ap. l. fi. §. fi. & dicit ibi tex. ꝙ appellationes sunt de rigore iuris introductę. sed consensus partium est de equitate naturali. Præterea possunt dari potestas arbitro vt iniquæ pronunciet. ff. de arbi. l. diem. §. stari. ergo & iudici. Sed ista ratio non valet quia nec arbitro posset hoc concedi expresse vt ff. de pac. do. l. conuenire. Item non est bonum argumẽtum de sententia arbitri quia in compromissis magis seruatur equitas boni & innocentis viri. & in iudice enim requiritur innocentia consilij vt. ff. fami. her. l. certe. & equitas causæ vt ff. depo. l. bona fides. ff. de ver. ob. l. seruum. §. sequitur. l. continuus in prin. & §. & illud. Sol. si doio malo iudex pronunciat non videtur appellatio remota vt de arbi. l. non distinguemus. §. cum quidem. & l. ita demum. Item si per latã culpã & ꝯ discretionẽ naturalẽ quæ debet inesse omni ex gñli nã. vt ff. de ver. ob. l. latæ culpæ q̃ dolo cõparat ꝑsertim in rebus alienis in qbus culpa magis culpat. ff so. ma. l. et. §. licet. ff. depo. l. quod nerua. Si autem abest dolus a lata culpa appellari non potest sed equanimiter tolerari oportet. ar. in l. j. §. j. ff. si mes. fal. mo. dix. nec ob. dictus. §. quæsitum quia ibi loquitur in casibus fortuitorum in quibus non est peccatum sicut nec in influentia stellarum & motu siderum quia non ex aĩo operatur fortuita & infortuita. Sed ex motu naturali sicut si nascitur homo mõstruosus nullum est sibi remedium. vnde non est dubium quod quædã constellationes sunt infortunatę quæ nocent & quędam fortunatę quæ prosunt nobis etiam nihil cooperantibus ex; dispositione iuris ingenia hominum fiunt meliora & deteriora. vnde in grosso aere rude ingenium quod cum nascitur ꝑsicut sensu experimur.
6 ¶ † Modo quæro quia de equitate canonica a quolibet grauamine potest appellari quia nullum grauamen debet tolerari in iure naturali nunquid si idem in arbitratore quòd de quolibet grauamine possit peti reductio ad arbitrium boni viri. respondeo non quia cum coram arbitratore versetur transactio non debet recedi propter modicam lesionem. vt l. lucius. §. fi. ff. ad treb. Item de singulis disputare non est vtile litigandi cum in finali conclusione tantum possit emendare & iustum sit expectare finem sicut dicimus quãdo quis est vulneratus debemus expectare donec certum sit an ex vulnere sit mortuus vel ne. Item sententia diffinitiua omnia iuste claudit & omnia reuoluũtur in ipsa vt. ff. iudi. sol. l. cõque rebatur
7 ¶ † Quæro qñ appellat a diffinitiua aliqñ ꝓbatio incũbit appellanti aliqñ appellato. nũquid idẽ sit distinguẽdum in appellatione ab interlocutoria. respondeo nõ. qa semper appellans ab interlocutoria debet probare, & est ratio quia sua appellatio est præter ius cõe quia non est secundum regulas iuris ciuilis. non ob. ff. de mino. l. ait prætor. §. permittitur. quia ibi appellatio est prohibita per iuris
8 dispositionẽ nec indigemus extrinseco teste vt ibi patet. ¶ † Quæro quare imperator vult quòd clausula appellatione remota sit ꝓcisa. rñdeo quia imperator non apponit hanc clausulã nisi ex magna cã q̃ desiderat celeritatẽ vel pietatẽ vel publicam vtilitatem. sed Papa apponit hanc clausulam ex quodam stylo cuiꝙ absque consideratione alicuius spãlis eqtatis: & ideo non tollit appellationẽ iure ciuili vel canonico spãliter approbatã. vt dixi. s. e. c. pastoralis. ¶ Notabiles autem effectus huius clausulæ cognoscuntur per cõtrariũ & per notabiles defectus sentẽtiæ: quia cõtra notabiles defectus sñię nihil opatur hæc clausula quin possit appellari: quorum discussio ꝑtinet ad iudicẽ appellationis qui lucẽ veritatis hẽt ꝑfectę examinare vt ei dici possit: tu magis scire potes quibus causis lux veritatis assistat vt C. de tem. ap. l. ꝑ hãc. Ibi dum notabi-
9 liter dicit pleniore subueniat veritatis lumine. ¶ † Sed an si cã appellationis venit examinãda in appellatione principali. i. diffinitiua & nõ potest seorsum examinari a principali intelligat remota. ap. ab interlocutoria per dictã clausulã quidã dicũt ꝙ sic ne sepius eadem appellatio recẽseatur. Sed põt dici totum contrariũ qa talis articulꝰ est ꝑiudicialis; & quodãmodo diffiniẽs f m qđ nõ simplr: vñ idem iuris in isto articulo ꝙ in diffinitiua dicit illa. l. sepissime allegata. ff. de mino. l. intra vtile. vñ cõcludo aut dicta clausula appellatiõe remota est apposita a iure ciuili: aut a prĩcipe seculari aut a prĩcipe ecclesiastico primo casu distingue interlocutorias vt si intra vtile. scđo casu indistĩcte nõ appellat dũmodo sit ꝓcessum rite & recte: qa propter iniuriã in processibus posset appellari a diffinitiua tertio casu posset forte dici ꝙ ꝑ clausulam ꝑdictã possit appellari ĩcidẽter ab interlocutoria nisi in casibus iure ciuili vl canonico expresse ꝑmissis quasi papa velit ꝑ dictã clausulã seruari rigorẽ iuris ciuilis cũ suis tñ modificationibus: & hoc no. ꝓpter iuris ciuilis autoritatẽ. qa Papa nõ tenet sequi ius ciuile de necessitate cum sit supra ius: & vide qđ no. in spe. de ap. §. qui-
10 bus. ver. s; nũqđ põt ad interlocutoria appellari. ¶ † Sed qro vtrũ cõfessus possit appellare. rñ. ab ipã cõfessiõe nõ põt appellare. rñ. qa nõ est grauatus ab aliquo nisi a seipso vt. d. §. permittitur. a sñia aũt ex ipã cõfessiõe secuta: dic ꝙ aut nõ est seruatus ordo iudiciorum & põt appellare vt d. §. ꝑmittit. aut est seruatus ordo: & aut ꝑseuerauit in cõfessione vsque ad sententiam inclusiue & non põt appellare vt in. c. romana. § finautẽ. de ap. lib. vj. nisi alleget iustam causam in appellatione vt metum vel errorem qui caderet in prudentem virum. Ita intelligitur qđ no. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. nam in confessione sponte & ex certa scientia facta quasi cõtrahit vt dicit. l. illa. vt. ff. de pecu. l. depositi. §. j. & hoc in causis ciuilibus quæ possunt deduci in contractum sed in causis capitalibus quæ non possunt deduci in contractum bene ꝓcedit appellatio: tamen non potest verificari nec debet per iudicem a quo ei deferri nisi cõ
a fessus velit ꝓbare innocẽtiã suam. & hoc se offert ꝓbaturũ vt. ff. de questio. §. j. l. si quis vltro & in criminalibus nihil operat clausula appellatione remota: qa vergit contra ius naturale vt in c. pastoralis. de re iu. in cle. nisi qa iudex a quo non tenetur deferre appellationi. ¶ Et ideo non punitur si non defert appellationi etiam interpositę ad principem: qa fretus est per formã mãdati: nec hẽt vlterius se intromittere nisi in dãdis apostolis refutatorijs quos nõ tenet dare si executionẽ facit incõtinenti. vt. C. de ap. l. additos.
11 ff. de ap. l. nõ tñ. verũ † qa de remotione appellationis facta est mẽtio: idcirco quid operet: videamus opi. per ordinẽ recitatas in spe. de ap. §. in quibus ver. verũ ego dico ꝙ remotio appellationis nihil operat ante sñiam quo minus partes possint appellare ex cã legitima expssa in iure vel nõ expressa de hoc quo ad vim appellationis s; quo ad iudicẽ a quo bene operat. Nã vbi apposita est iudex nõ tenet deferre appellationi nec retardare reliquũ ꝓcessum etiam executionis nisi appellatio sit expsse approbata a iure intelligo approbatã quo ad formã qa in principio appellationis nõ distinguit quantũ debeatur sed quid petat qa dubius est euẽtus ꝓbationũ. vt ff. de iur. om. iu. l. cũ quædã puella. §. fi. & ff. de pecu. l. qđ debet. & fa
12 cit. C. de ap. l. ampliorẽ §. fi. ¶ † Vltimo scias ꝙ Odof. dixit ꝙ a pręcepto iudicis nõ appellat si sperat sup eo ferri diffinitiuaa: lias sic vt no. in spe. in d. §. quibus. versi. sed nũquid. hæc tria ibi videas &
13 adde. c. vlt. de ap. in cle. † Tãgũtur hic alia pũcta ꝑ Ber. vc; vtrũ ꝑ citationẽ pueniat iurisdictio: & dic qđ sic si post citationẽ citãs nõ negli

ADDITIO.

a Vide Ioan. de ana, in consi. lix. relatum per d. Alexan. in l. j. §. & parui in apostil. adde Bart. ibi. ff. quod vi aut clam; vbi etiam dicit quòd innocentia non potest tolli per statutum.

negligat procedere quod est not. dignum. arg. s. de iu. c. cæterum.
Porro omnis delegatus est delegatus ad vniuersitatem causarum
articulorum & actuum earum causarum: & ideo qui vnũ articulũ
tangit totum tetigisse videtur de iure canonico quia ostium iudi-
cij est citatio vt instit. de pœna te. l. ti. præsertim quo ad iudicem
14 qui habet indiuiduam iurisdictionem. ¶†Quæro vna iurisdictio
delegata præualet alteri delegate per præuentionem sed nunquid
præualet ordinarie per præuentionem & non ante dicit Ber. secun
dum. Ioan. ꝙ per solum rescriptum impetratum præuenitur ordi
naria iurisdictio: licet rescriptum nondum sit præsentatum quod
est valde not. & est ratio quia generi. i. iuri communi quod consi-
stit in generali iurisdictione. i. ordinaria derogatur per speciem se
15 cundum Io. quod est valde not. ¶†Quærit vlterius glo. si iudex ap
pellationis pronunciat appellationem tenere vtrum sit functus
officio suo respon. non quia ista pronunciatio respicit ordinatio-
nem causæ appellationis non eius diffinitionem. i. causę ingres-
sum non egressum. Et si appellatur ab interlocutoria & iudex in-
tendit pronunciare etiam bene appellatum procedit ad reliquia
16 principalis causæ secundum Berñ. plura hic non dico. ¶†Sed not.
quod quando appellatur ante diffinitiuam requiruntur decem vt
teneat appellatio. vt ij. q. vj. nam ita. per Archidiacon. actum non
legitimum non firmatur iurisdictio per Archid. ibidem quoniam
est, vitium intrinsecum secus si esset extrinsecum vt feriarum mes
sium & similium. ¶ Recusanti iudices non oportet petere arbi-
tros. Ibidem Arch. immo si causa suspitionis est notoria non opor
tet eam exprimi in appellatione ibidem Archid. immo nec opor-
tet appellare secus si esset occulta. ij. q. vj. quoties Archidiacon.
17 †¶Quando succumbens in causa appellationis tenetur in ex-
peñ. etiam si primam sententiam habuerit pro se. ij. quæstio. v. c. j.
per Archidia. quod est verum si succumbit ex facto proprio se-
cus si alieno nisi succumbat per imperitiam iudicis: quia tunc in-
distinctè tenetur. Tempus appellationis prosequendæ est vtile in
totum. ij. q. vj. anteriorum per Archi. immo mixtum est ex vtili &
continuo. vt C. de temp. ap. l. ij. § fi. Bald.

CAP. LX.

1 *Iurisdictio per appellationem a grauamine vel interlocutoria an sic esset transfusa quod iudex a quo non possit reuocare simplicem interlocutoriam vel grauamen.*
2 *Appellari non potest ab omni terrore verborum sed a verisimili.*
3 *Tabellio potest corrigere errorem suum prudenter & sine aliquo vitio notabili vt non reddatur scriptura suspecta nec rasa nec cancellata in locis substantialibus.*
4 *Causa cessante an cesset effectus & quotuplex sit causa.*
5 *Appellari potest a comminatione.*
6 *Appellare non licet a statuto legis si tamen sit iniquum, appellatur a sententia lata vigore statuti connumerando decem dies non a tempire late legis sed a tempore sententiæ per iudicem promulgatę.*
7 *Appellari an possit a dispensatione.*
8 *Grauamen potest reuocari seu remoueri & si est verbale reuocatur verbis si autem in facto consistit facto reuocatur.*
9 *Iudex a quo an possit interposita appellatione reuocare suam interlocutoriam.*
10 *Interlocutoria an possit sine causæ cognitione reuocari.*
11 *Interlocutoria an possit appellatione pendeñ. reuocari.*
12 *Consilium an quis possit mutare in alterius detrimentum.*
13 *Interlocutoria si sit reuocata & appellans non prosequitur appellationem an non prosequendo intelligatur renunciare appellationi.*
14 *Interlocutoriæ corrector quibus verbis debet vti.*
15 *Actio extincta an reuiuiscat contra legem.*

CVm cessante. Præmitte ad euidentiam ꝙ
omnis interlocutoria & om
ne grauamen potest re integra contrario imperio reuo
cari. ff. de re iud. l. quod iussit. & not. C. sen. rescind. non
poss. j. fallit si talis est interlocutoria per quam expiret iurisdictio.
vt ff. de off. de. c. c. significantibus. vel per quam expiret instantia.
vt. C. de iudi. l. properandum vel expiret lis & causa vt cum pronũ
ciatur ap. desertam. vt C. quomodo & quando iudex. l. si vt propo-
nis præses a contrario sensu. Item fallit quando ex interlocutoria
nata est actio in factum vt no. C. de bo. quæ li. l. fi. §. necessitate. Itẽ
fallit quando ex interlocutoria est translatum vel ad iudicatũ do-
minium vel quasi vt per, secundũ decre. vt ff. de re iud. l. a diuo pio.
§. si post licet posset breuior doctrina tradi ꝙ vbicunque post in-
terlocutoriam debet sequi diffinitiua per eundem iudicem feren
da possit contrario imperio reuocari. ¶Si autem non speratur nõ
possit vt no. per Inn. in c. sæpe contingit. s. eo. tit. qui dicit ꝙ ex in-
terlocutoria expensarum potest ante diffinitiuam contrario impe
rio reuocari. & quicquid potest reuocari contrario imperio iudi-
cis a quo pot est reuocari contrario imperio iudicis ad quem etiã
seorsum a principali: quia tota potestas est transfusa quod est not.
1 dignum. ¶†Modo posset dubitari an per appellationem a graua-
mine vel interlocutoria esset sic trãsfusa iurisdictio ꝙ iudex a quo
non possit reuocare simplicem interlocutoriam vel grauamen.
Et determinatur hic quòd immo potest reuocare ita ꝙ ex vi so-
lius appellationis non est suspensa iurisdictio iudicis a quo quis
possit reuocare grauamen contrario imperio adeo quòd reuoca-
to eo cum effectu de principali negotio cognoscet idem iudex a
quo: & est istud capitulum in hoc multum solenne & notabile. Et
hoc dicit in summa istud. c. Iudex in principali causa procedit si re
uocat grauamen propter quod ab eo fuerit appellatum & princi
pium & finis ponit duplicem constitutionis causam: medium ve-
ro constitutionem ibi. statu vnius. ¶Casus. Iudex ordinarius vel
delegatus comminando vel interloquendo incepit grauare vel
grauauit partem vnde pars appellauit inserta causa in appellatiõe:
quę si vera esset debet legitima imputari vt s. c. debitus. §. cum
autem. hac appellatione pendente iudex a quo sano ductus consi-
lio reuocauit grauamen. Quæritur vtrum possit procedere in ne-
gocio principali necne respondetur quod possit procedere quia
cessante causa appellationis cessat appellatio: sed hic cessat causa
quia sublatum est grauamen nec potest dici suspectus nisi ex alia
causa sit suspectus. & hoc statuit consilium ne processus negocij
friuolis occasionibus & ambagibus retardaretur. h. d. ¶No. primo
2 quòd cessante causa & materia suspitionis cessat suspitio. ¶†Not.
secundo quòd qui bene emendat non errasse videtur. Not. in glo.
ꝙ non ab omni terrore verborum potest appellari sed a verisimi-
li: quia vt ait Seneca plura sunt quæ terrent quam quæ nocent.
3 ¶†Tertiò no. ar. ꝙ tabellio potest corrigere errorem suum, pru-
denter tamen, & sine aliquo vitio notabili, vt non reddatur scrip-
ptura suspecta, nec rasa, nec cancellata in locis substãtialibus: & sic
restituit instrumentum in publica forma cum iam non valeret vl-
tra quid faciat, ex quo redigit instrumentum in mundũ. vt C. de fi.
de instr. l. contractus. caueat tamen ne sua authoritate aliquid ad-
dat, vel detrahat, sed faciat authoritate iudicis ordinarij causa co-
gnita. ar. ff. de fi. instru. c. cum P. tabellio. & not. per Cyn. in l. impe
rator. ff. de sta. ho. in sua lec. post Gul de cugn. & ibi plenè scripsi in
lect. mea, & ibi practicatur. vide super isto c quod not. Archi. ij. q.
4 vj. ad Romanam. & c. de certo. ¶†Quartò no. quod cessante cau-
sa cessat effectus. circa quod dic quod quædam est causa essentialis
quædam causa artificialis, vt ratio legis vel statuti. primo casu aut
causa & effectus sunt in diuersis subiectis vt pater & filius. & licet
cesset pater, tamen non cessat filius siue natus siue posthumus. vt
ff. de lib. & posthu. l. Gallus. aut causa & effectus sunt in eodem sub
iecto: & tunc aut remanent reliquiæ ipsius causæ, vt quando con-
trahens matrimonium postea factus est furiosus. nam remanent
reliquię consensus: & tunc cessante causa non cessat effectus. vn-
de licet furiosus non habeat consensum, tamen retinet matrimo
nium. vt ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. l. patre furioso. aut nõ re-
manent reliquiæ, & tunc cessante causa cessat effectus. verbi gra-
tia cessante agnatione cessat legitima tutela. vt ff. de cap. dimi. l. tu
telas. & hoc de causa naturali. ¶Si autem est causa artificialis: tũc
refert aut antequam cesset ratio est aliquid productum in esse aut
non si sic aut superuenit causa illud remouens & cessat effectus.
verbi gratia: grauamẽ erat causa appellationis & eam produxerat
in esse: tamen reuocato grauamine expirat appellatio vt hic. si au-
tem superuenit causa retro contraria tunc non cessat effectus. ver
bi gratia si corrigitur lex antiqua & ratio legis tamen non corri-
guntur ea quæ secundum veterem legem sunt actitata. vt in aut. vt
cum de ap. cog. in prin. quia de futuris est lex ponenda non de prę
teritis & ante factis danda est forma fiendi: sed post factum habet
formam essendi: adeo quod statuta terrarum quę se in prętéritum
referunt in dubio præsumuntur calumniosa: sic enim dicit tex. nõ
præteritas calumnias excitare. C. de decu. l. pen. lib. x. ¶Porro non
dicitur lex semel loqui pro omni tempore: sed semper loqui pro
futuro vnde præterita sunt præterita & futura vt C. de hęre. l. Ar-
5 riani. in verbo viridi obseruantia. ¶†Quinto. notat ꝙ a commi-
natione potest appellari: circa quod dic aut est comminatio ratio-
nabilis & de iure & ab ista non appellatur quia non grauat: quia vi-
gore iustitiæ non potest dici iniuria quia non potest ad melius re
formari. Dicit glo. quod comminatio aggrauet citationem & fa-
cit de citatione simplici peremptoriam vt eleganter not. C. de co-
hartal. l. si apparitor. li. xij. Alia lex dicit quod comminatio aggra-
uat culpam. vt ff. de admi. tut. l. ita autem. si depositi. Aut est com-
minatio iniuriosa & tunc aut requirit post se interlocutoriam
non potest appellari nisi illa interlocutoria proferatur & appelle-
tur ab ea: & est ratio quia talis comminatio non facit pręiudi-
cium vt C. commi. vel epis. l. interlocutio: aut non requirit post
se actum verbi sed immediate sequitur factum & tunc potest ap-
pellari

r pellari quasi ab apparatu grauaminis vt C. de ap. l.si quis prouo-
catione. Iustus enim est metus generalis qui post factum repara-
ri non potest vt metus torturę. Et ideo iustissimum est qđ ab ipso
metu possit appellari vt l.ante.ff.de ap.re.& ar.in l.fi.C.qn̄ lib. vni.
6 se sine iud.vindicare.¶† Extra.& vj no.ꝙ à statuto legis nō appel-
latur;& tñ si sit iniquū,appellat à sentētia lata vigore statuti cōnu
merando decē dies nō à tēpore latę legis,sed à tēpore sentētię ꝑ iu
dicem promulgatę.vt s̄. de iure iu.c.venientes. qđ tene menti.ff.de
app.reci.l.fi.quamquam talia statuta possint ꝑ iudicem cassari quo-
cunq; de populo petente.vt.ff.de decre.ab ordi.fa.l. ambitiosa. vel
7 dic vt sing not.in l.prima.§ primo.ff.qđ quisq; iur.¶† Septimò ex
tra queritur vtrum à dispensatione possit appellari? respon. quę
dam est dispensatio licita & gratuita, & ab ista non potest ap
pellari:quia consistit in mera gratia & in libero arbitrio ac si quis
suam donaret.C. de præci.imper.offe.l. rescripta. Quædam quæ fit
per recompensationem alterius pęnæ,& ab ista bene potest appel-
lari quia fit per exaggerationem pœnæ & per diffinitiuā & causa
cognita:& aliquando fit detrahēdo seueritati ex iustissima causa.
vt ff.de infa.l.quid ergo.§.pœna grauior.& C.eo.& si seruior.& ab
ista si indiscretam indulgentiam continet,similiter potest appella-
ri:quia sententia est & in ipsa sentētia debet fieri:post latam enim
diffinitiuam quæ transiuit in rem iudi.nemo potest indulgere vel
in integrum restituere nisi princeps.ff.de pęn.l.fratres.& s̄.cum te.
de re iudi.quia restituere famę est quoddam miraculum p̄s. rtim
si infamia sit contracta vel maior effecta ex genere pœnę quæ in
facto non in verbo consistit.vt l.ictus fustium.ff.de infa.¶ Quædā
est dispensatio causaria quæ vt dixi ante sententiam formatam &
sententialiter promulgatam fieri potest & non semper quia non
in pęnis capitalibus sed medijs vel minoribus.vt s̄. de iudi. c. at si
clerici.& ab ista vt iam dixi potest appellari sicut ab officio ius dicē
tis.quia non est detraheñ. publice disciplinę & legum seueritati
nisi ex causa.vt in aut.de iudi. §.oportet.l.j.§.calumniatoribus.ff.ad
tur.ff.de pe.l.hodie.Porro si alicui non est ablata dignitas sed est
interdictum exercitium dignitatis:quia sapit interlocutoriam cū
non sit terminus pęnę:videtur quod etiam episcopus possit in inte
grum restituere. vt not.l.di. domino sancto. ar.ff. de pac. l.si vnus.
§. pactus in fin. quia non est funditus nullus ille qui retinet ra-
8 dicem dignitatis.¶†Octauo no.quod grauamen potest reuocari
seu remoueri:& si est verbale reuocatur verbis: si autem in facto
consistit facto reuocatur.de hoc no. in spe.de except.§. viso. ver.
sed si iudex videt se mala interlocutum:& hoc verum si status cau
sæ & tempora patiuntur:secus si non patiuntur.verbi gratia iudex
ab ordinatione iudicij interlocutus est aliquem esse procuratorē:
demum lis est contestata.Nam post lit. contest. non poterit hanc
interlocutoriam reuocari nisi de consensu partium.vt egregie le
gitur & no.in l.j.in fi.ff.de pręto.stip.Item pone exemplum in me
dio litis iudex interloquendo publicauit dicta testium:& data est co
pia attestationum vtriq; parti non enim poterit reuocare:quia di-
dicita sunt testificata & facta causę pro infectis haberi nō possunt.
9 ff.de cap.l.in libello.§.factę.[a] ¶†Sed hic dubitatur & videtur ꝙ in
a terposita appellatione iudex a quo non possit reuocare suam
interlocutoriam: & arguitur quòd sic postquam desijt esse iudex
non potest reuocare eam.vt ff de arbi.l. qualem.§.fi. sed per app.
iudex a quo desinit esse iudex:quia transfertur iurisdictio in supe-
riorem.vt ff.iud.sol l.pe.sol.allegatio tua procederet in diffinitiua
vel interlocutoria habente vim diffinitiue:sed in simplici interlocu
toria vel grauamine non desinit incommutabiliter esse iudex. Nā
potest reassumere iurisdictionem authoritate huius canonis; fallit
si est delatum appellationi tacite vel expresse: tunc non resumit
eam:vt j.eo.c.cum appellationibus. lib vj. Item fallit si lis est con-
testata vel quasi super appellatione:quia tunc est translata vel con-
firmata plena iurisdictio ī iudicē ad quē:quia de qua re &c.vt.ff.de
iudi.l.de qua re.Itē fallit si iudex a quo nō reuocat ꝑfecte grauamē
illatum malicia appellantis:& tamen oportet ꝙ appellanti restituā
tur expensę factę in causa appel. secundum Ber.nam non dicitur
emendare qui expensas non refundit vt not.in l.edita.C. dę eden.
10 ¶† Nonò opponitur interlocutoria fuit lata cum causę cognitio-
ne ergo non potest sine causę cognitione reuocari. vt ff. de mino.
l.in causę.§ causa cognita.Solu talis reuocatio non est contra ius le
gis & si est contra ius partis debet a reuocatione appellare. vel dic
quod non potest appellari quia est quid arbitrarium.vt not. in c.j.
11 s̄.de ferijs. ¶† Decimò opponitur quòd appellatione pendente
nil debet innouari:ergo non potest reuo. sol. illud verū stante ap-
pellatione:sed hæc appellatio est circunducta per reuocationem
grauaminis:& sic non pendet vnde ista non est innouatio sed est
12 terminus appellationis:vnde non obstat contrarium. ¶† Vndeci-
mò opponitur quod non potest quis mutare consilium in alterius
detrimentum.Solu. consilium minus bonum potest pro consilio
permutari.text.est hic not.& hoc verum est,nisi per primum con-
silium expirauerit authoritas consulentis: vt ff. de ver. signi.l bo-
ues.§.hoc sermone.& ideo cōsultor assumptus in causa qn̄ reddidit
cōsilium,& ꝑsentauit apud acta,illud emendare nō pōt nisi primū
cōsilium esset ipso iure nullum:vt ff.de condi.& demon.l.hęc cōdi
tio.Nam qui consuluit, similis est diffinitori non interlocutori:
¶ Duodecimò opponitur: nam post x.dies non potest appellari,
quia sn̄ia trāsiuit in rē iudi.ergo nec cōtrario imperio potest reuo-
cari.quia quoties vnum remedium reuocatur, intelligitur remo-
tum eius simile. vt ff. de aleato. l.j §. quod autem.So.interlocuto-
ria concludit parti vt nō possit contradicerę post.x dies,nisi prose
quendo causam principalem: sed non concludit iudici quominus
nus ex sua iurisdictione possit pęnitere,& non facere litem suam:
quia ei rescindit grauamen: vt probat istud notabile capitulum.
Ex quo infertur quod dixi.qui non intelligitur fecisse litem suam
13 nisi forte in damnum expensarium. ¶† Tertiodecimò quero re-
uocata est interlocutoria: vnde appellans non prosequitur appel
lationem:qa prosequeret appellationem frustra:nunquid non pro
sequēdo intelligatur renunciare appellationi. Ber. videtur sentire
ꝙ sic sed hoc non est verum : quia cum appellatio sit extincta non
potest ei renunciari:quia renunciatio nihil operatur. Item ille in-
telligitur renunciare qui sponte non prosequitur non ille qui pro
14 sequi non potest.vt l.j.§.accusationem.ff.ad turp.¶†Modo quæ-
rit gl.quibus verbis debet vti corrector interlocutoriæ:dicit glo.
quod non debet dicere corrigo errorem meum quia sic deferret
appellationi.Ista ratio non est vera:quia error corrigitur nō vt de
feratur appellationi:sed vt auferatur appellatio: & dispositum ad
vnū effectū nō debet cōtrariū operari.vt.ff.de leg.j.l.legata inuti-
liter.& ff.de hęre.isti.l.ex facto.Dat ēt Ber.aliā formā videlicet.qđ
dicat non erraui sed si erraui corrigo.Ista forma non est bona quia
non est pura nec certa:sed incerta.Item non est bona forma si di-
cit corrigo:licet non errauerim:quia iniquæ corrigeretur sed de-
bet dicere interlocutoriam reuoco ne lis differatur & hoc patet ex
15 secunda ratione istius literę.¶†Vltimo dicit gl. quod hic potest
sumi argumentum,quod actio extincta reuiuiscit,quia iurisdictio
resuscitatur contra legem.l.qui res §.aream.ff.de solu. Solu. dicit
Ber.quòd hoc contingit ex legis dispositione:quia licitum est cor
rigere quod minus rite factum est.vt l.j.§.pe.ff.n mu.ven.no & no.
ff de minor.in prin. Item non erat funditus extincta cum adhuc
duraret in spe.vt l.pecuniam.ff.si cer.peta.

ADDITIO.

a ¶ An & quando sententia interlocutoria posit per iudicem reuocari uide
plene per.d.Prepo.hic in.xij col.c.qui cum diffinitiua. uide in. xx. colum.an
& quando posit reuocari is. Et adde limitationem ad istā materiam reuoca
tionem interlocutorię.s.ꝙ iudex non potest reuocare sententiam interlocu-
toriam geminatam secundum gl.singularem in cle.quòd a repulsione de app.
quæ sequitur Barba.in consilio xvij. circa fin.xix.colum. in ij.uol.& idem te-
net.d. Alexan.in l.cum scimus.C.de agri.& censi.lib.xj.

CAP. LXI.

1 *Allegans iudicem suspectum assignet coram eodem causam iustæ suspitionis.*
2 *Excessus appellantis si sit notarius per facti euidentiam vel confessionem ipsius non defertur appellationi: si autem est dubium & appelletur ad impediendum processum debet corā iudice a quo appellationis causa exprimi.*
3 *Inquisitio est processus extraordinarius & si apparet accusator non debet inquiri.*
4 *Iudex qui procedit per inquisitionem non dicitur aduersarius.*
5 *Confessus non appellat quando contra confessionem nihil obijcitur.*
6 *Suspitionis iusta causa quæ sit.*
7 *Radices ad inquirendum quæ sunt.*
8 *Lex si statuit quod elegantur duo arbitri cum potestate eligendi tertium arbitrum incertum an hoc possit deduci in pactum.*
9 *Arbitri duo possint eligere tertium.*
10 *Statutum legis non potest litigantibus dare arbitrum.*
11 *Iudex an poterit mulctare arbitros negligentes quibus lex pęnam non imponit.*
12 *Suspitio si non fuerit ꝓbata corā arbitris iudex recusatus ex tunc procedat.*
13 *Arbitri declarantes iudicem suspectum non habent vltra quid faciant nisi referre: non autem possunt pronunciare de causa principali.*
14 *Allegata suspitione statim & ipso iure an debeat conquiescere iurisdictio recusati an vero valeat processus sed oporteat appellari.*
15 *Causa si debeat inseri in recusatione & vna die recusatur alia die inseratur causa cum quodlibet horum sit in se imperfectum an simul complexa faciat vnum perfectum.*
16 *Causa quæ non est specificata in libello potest specificari in processu, & videtur inesse ipsi libello.*
17 *Negocium si sit remissum ad superiorem, an iste superior poterit recusari si est suspectus.*
18 *Confessus maleficium licet ante litem contestatam sit confessus, non appellat*
19 *Appellare an possit ille qui non potest se purgare: quia est ab omni-*

bus infamatus si etiam conuictus est per testes: sed negando semper perseuerauerit.
10 *Appellare an possit quis contra confessionem suam.*
11 *Inquisitor an sit citandus causa appellationis.*
12 *Ordinati ab intruso an sint citandi.*

Cum speciali. Prouidet concilium contra frustratorias recusationes per appellationes iudicum quas à prelatis moniti interponunt vt correctionem claudant: secunda ibi porro. ¶ Casus. In prima parte dicitur quod iam est prouisum contra iudicis sententiam fulminantis: & est statutum quod nullus in aliquem sententiam excommunicationis proferat, nisi congrua monitione premissa supple cui non sit obtemperatum modo sicut freni teperies est iniecta iudicibus: ita oportebat cum ipsi litigatores moniti statim iudicem recusarent, vt suspectum, vel forsitan appellarent ne iudicis sed declinarent examen: ideo datur certa forma per concilium.
1 ¶ † Et primò super recusatione vsq; ibi: porro: secudò super appellatione vsq; in fine capituli. statuit ergo cōciliū primò super recusatione vt allegans iudicē suspectū corā eodem causā iustę suspitionis assignet. & hoc primo. Scd'ò q idē cū suo aduersario arbitros cōmuniter eligat de cōcordia alioquin ipse eligat vnū, & alter alterū. hoc scdo. Tertiò dicit q si nō habet ppriè aduersariū, vt qa procedit per inquisitionē ex mero officio: tūc similiter arbitri eligāt de cōcordia per inquisitorē, & inquisitū: & si nō sunt i concordia eligat vnusquisq; suum cessante omni malitia: q arbitri cognoscāt de causa suspitiōis. Quarto dicit q si isti arbitri nō cōcordāt inter se debent eligere tertium: & duo ex ipsis tribus decreuerint obtineat firmitatem, mandās ipsis arbitris quod fideliter in virtute sanctę obedientię & sub interminatione diuini iudicij pareant huic precepto papali. Quinto dicit q si causa suspitionis nō pbet infra terminum competentē, iudex recusatus debet vti sua iurisdictione. Sextò dicit quod si causa recusationis sit probata legitimè: tunc iudex recusatus, de recusatoris assensu committat negocium pso[...] idonee vel transmittat ad superiorem vt ipse superior in ipso
2 negocio principali procedat prout fuerit procedendum. ¶ † Modò sequitur. §. porro. & materia istius. §, est omnino separata à superiori. nam supra tractatur de recusatione tm. hic tractatur de appellatione tm. Et ideo si queratur q iuris sit de ap. statuit concilium quod aut excessus appellantis est notorius per facti euidentiam, vel confessionem ipsius: vel est manifestum per alium legitimum modum probationis & nō defertur appellationi: quia appellationis remedium est inductum ad innocentiam protegenda non ad iniquitatem fouendam. ¶ Si verò excessus est dubius, & appelletur ad impediendū processum ne appellationis iniustę defensione impediat processum, debet coram iudice à quo appellationis causa exprimi talis: videlicet de quasi constaret, deberet legitima reputari. statuit q ipsi appellanti prefigatur terminus per iudicem à quo sub triplici consideratione. s. distantię locorum, temporis, qualitatis & naturę negocij infra quem terminum appellans causam appellationis prosequatur: quam si prosequi non curauerit, ex tunc ipse iudex à quo appellationis interpositę pretextu non obstāte procedat in causa: & hoc cum appellans habeat aduersarium. Si autem non habeat propriè aduersarium, quia iudex ex officio procedit, causa appellationis coram superiore probata, superior suę iurisdictionis ex mero officio officium exequatur. s. super principali. Sed si appellās in probatione defecerit, remittatur ad eum a quo malitiose appellauit, subdēs qd predicta statuta non vult locum habere in regularibus contra suas obseruantias. h. d. plenè & planè & no. istud capitulum. ¶ In text. ibi, prohibitione: iō dicitur, quia pena apponit non quia excōicatio esset nulla ipso iure. ¶ In tex. ibi, cōpetenti. dicit gloss. in trina. s. competentibus interuallis vt j. de sen. excōi. c. constitutionem. lib. vj. ¶ Et istud. c. loquitur, cum proceditur siue ordinariè siue extraordinariè per inquisitionem, apparet q numerus & solēnitas citationis ita debet seruari per inquisitorem sicut per eum qui procedit
3 via ordinaria. ¶ † Itē no. ex gl. Ber. q inquisitio est processus extraordinarius: ergo si apparet accusator, non debet inquiri: si tamen fuit accusator, & mō nō est; iudex potest prosequi litē inchoatam ex mero officio vt C. de aboli. l. ij. & C. de adul. l. quamuis indubitati: quia sufficit q semel intrauit iudicium secretū. ar. C. de testib. l. nullum. & hoc casu erit inquisitio processus subsidiarius ad coadiuuandum accusationem accusatoris. ex quo concluditur quòd possibile est quod vnus & idem processus sit pro parte ordinarius, & pro parte extraordinarius, & subsidiarius. In tex. ibi si quis allegauerit. an possit postmodum recusatus causam delegare. dic vt inf. de offi. dele. c. iudex. li. vj. ¶ Ibi, coram eodem: ergo nō coram vicinis vel amicis. ¶ Sed quid sunt plures, & vnus recusetur suspectus dic vt in c. si contra vnū. inf. de offi. dele. li. vj. ¶ † Ibi.
4 aduersarium non habeat. no. quòd iudex qui procedit per inquisitionem, non videtur aduersarius. Ibi, concordare sententiam, super causa suspitionis. Ibi aduocent. i. eligant tertium. No. quòd duo arbitri faciunt tertium arbitrum. & quod ille tertius arbiter est propriè arbiter datus, sed nō cōpromissarius: & qd non valet eius solius laudum. Sed glo. ordinaria dicit, q possunt cogi alij duo ad consentiendū in dictū tertij & electi p tertio ppter discordia aliorū duorū. ff. de arbi. l. itē si vnus. §. principaliter. sed illa glo. nō est vera s. qd valeat dictū istius tertij tm: sed dēt secū concordare vnus ex duobus tex. est hic de hoc no. la. de are. ff. de so. l. qd si forte. §. sunt quidā. ¶ In §. porro ibi, cōfessione no. q confessus non
5 appellat. qd est verum qn cōtra confessionem nihil obijcit: secus si aliquid rationabile obijciatur. vt error, vel metus, vel veritas cōtraria, si cā sit capitalis: qa certa scientia nō certe nocet i causa capitali si de innocentia constat. vt ff. de questio. l. j. §. si quis vltro. ¶ Ibi s'm locorum distantiam. ff. si quis cau. l. j. ¶ Ibi, temporis qualitatem. nam in hyeme nō possunt fieri magnę dietę vel forte tempus guerrarū, vel tempestas in mari. Ibi, & naturā negocij. & breuior dilatio assignat, si res sit tpe peritura, vel tractat de alimentis. ¶ In tex. ibi; nō curauerit. ergo deserit. Ibi, suę iurisdictionis. no. p appellationē officiū inqsitoris trāsferri ad superiorē. ¶ Ibi, malitiose. no. appellantē qui nō pbat, psumi malitiose appellasse.
6 ¶ † Quero vna cū Ber. q sit iusta cā suspitiōis? rn. illa q est expssa in iure. Itē illa q est sūis expssę quā assimilatione dēt facere iudex ex offō suo, & ei credit q casus sit sūis. tex. est no. ff. de le. l. nō pōt. & l. deinceps. Itē si sūa sunt, inter que nō pōt reddi diuersitatis rō. vt ff. si qua pau feci. di. l. fi. C. de fur. l. si quis seruo. ff. ad. l. aq. l. illud. C. de reiu do. l. his solis. vbi est tex. fin. qui sit i iure q sit e in legibus & statutis habet pro expsso. dic o. n q credit iudicē motū similitudine equitatis. tamen dicit Inn q si iudex se dicit moueri equitate sui capitis supple & non est equitas pformis rōni, pt appellari vā ab assimilatiōe iudicētis potest appellari secundum Inn. Et no statuta terrarum. Item videtur sūe a quo similitudo preualet dissimilitudini. ff. de stat. ho. querit. hermafroditum. & de legi. l. de quibus. Gul. de Cug. & Cy. ¶ † Querit Ber. que sint iudicia ad
7 inquirend. & dicit q duę: fama. s. & clamor. vel dic q est vnum & idē. s. clamosa fama. Secundò querit an inquisitor possit recusari tāquam suspectus? & determinat q sic: sed quid si per formam statuti arctat iudex ad inquirendum? vr q non possit allegari suspectus: quia non facit motu proprio, sed motu legis. Ex hoc sequeretur q si princeps mādat ptāti q inquirat de omnibus maleficijs nocturnis, q non possit potestas recusari tanquam suspectus: qd falsum est de iure ciuili: quia in hoc est iudex delegatus: sed si princeps daret certum & spāle mandatū: tunc credo qd non posset recusari. vt s. eo. c. nouit. ¶ † Querit Ber. ecce lex statuit q eligantur
8 duo arbitri cum potestate eligendi tertium arbitrum incertum, nunquid potest hoc deduci in pactum? Dicit Ber. q non. Tu dic q imo in casu in quo idem disponit pactum & lex: quia legitima
a conuentio est que lege[a] adiuuatur. vt ff. de pactis. l. legitima. Sed si ex suo capite vellent compromittentes dare hanc potestatem incertā non valeret compromissum arbitris dicordātibus: sed eis concordantibus putarem q valeret: quia inutilis cautela non viciat. ita intē ligo. l. item si vnus. §. sed si in duos. ff. de arbi. & s. de arbi. c. innotuit. alij dicūt q hic est defectus formę: & ideo vtile p inutile vitiatur. ff. de arbi. l. pedius §. j. ¶ Contra hanc opi. est distinctio naturalis sed ciuilis rō est pro ipsa iō eīn nō valet ne sit in pōtestate arbitrorū facere q compromissum valeat concordādo, vel q sit irritum discordando. Item interim non essent arbitri certi de valore compromissi & no. hanc cōsiderationem. ¶ † Oppo.
9 q duo arbitri non possunt eligere tertium: qa hoc nō habēt i mandatis, nec est recedendū à forma compromissi. vt ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. Nam omne qd formale est, stricti iuris est. vt ff. ad muni ci. l. cōstitutionibus. sol. istud est de consecutiuis formę imo de pseculiuis materię & de accessorijs tacitis, de iurisdi. om. iu. l. ij. vel verius est ex constitutione canonis. ¶ † Et sic no.
10 q statutū legis non pōt litigantibus dare arbitrum. & statutū q loquitur de arbitris, intelligitur loqui de etiā isto tertio adiūcto: sicut statutum qd loquitur de tutore, intelligitur loqui et de adiuncto ei curatore. ¶ † Querit Ber. lex nō imponit penā arbitris ne-
11 gligentibus, nūquid iudex potest eos mulctare? dicit gl. q sic supple & etiam viribus preturę cogere eos precisè ad pronunciandū denegando eis cibum, donec se concordent. vel tertiū eligant. vt. ff. de arbi. l. iij. & sic pena nō imponit à statuto, pōt imponi per religionē iudicantis de nec vides q iudex recusat. prefigit terminum arbitris infra quē pronūcient, quo elapso reuertit iurisdictio ad iudicē recusatū partibus aūt nō posset iudex recusatus prefigere terminum complexiuum ad totā litē finiendā: qa hoc ptinet ad arbitros

ADDITIO.

a ¶ Vide dom. Iacob. in. l. filiusfamilias. in §. diui. in xj. col. ff. de legatis. j.

tros per singulas dilatiões emergentes dietim. vt s. de offi. dele. c.
12 suspitionis. ¶† Venio ad ver. at ipsa probata. & quero qualiter debet hic poni casus. rñ. secundum Io. de deo in suo suffragio hoc modo; videlicet dictum & si in precedẽti rñso ꝙ suspitio probata non fuerit coram arbitris, ꝙ ipse iudex recusatus ex tunc procedat. hic dicitur ꝙ si est probata suspitio suppleti est ordinarius iste recusatus cõmittit causam idoneis iudicibus. s. de fo. cõpe. c. si quis. Sed si fuerit delegatus, causa ad superiorem. i. ad delegantem deferatur. Intelligo ꝙ ista sit relatio ad informandũ superiorem: quia ad eum spectat prouidere qualiter deinceps prouidendum sit vel per se, vel per alium delegatum. & dicit Io. de deo, caue ne recedas
13 ab hoc casu. ¶† Ex his apparet ꝙ arbitri declarãtes iudicem suspectum non habent vltra quid faciãt. nisi referre: nõ autem possunt pnũciare de causa principali: qa nõ est eis hoc cõmissum. Sed cõ hoc opponitur de. l. cum specialis. C. de iudi. vbi dicitur, ꝙ suspitione allegata arbitri debẽt eligi ad deciden. causam principalem. & funguntur officio delegatorum à lege. Sol. ius ciuile in ista materia discrepat eñ primo ĩ posse, quia de iure ciuili iudex ordinarius nõ recusat: qa iurisdictio sua est radicalis, & coheret territorio, qd a sua iurisdictiõe absorberi nõ põt. vt C. vbi & apud quos. l. fi. puidet tñ ꝙ associetur eps: qa lex confidit ꝙ eps sit tantę sanctitatis ꝙ nihil patitur inistum fieri pręsente se. vt in authen. vt diffe. iu. §. j. olim vero qñ oẽs epi erãt sancti, credebatur simplici eorũ assertioni. hodie secus: qa oĩa mala pcedũt à sacerdotibus. dicit Archi. ij. q. v. c. si qs presbyter. sed de iure canonico põt recusari: nec adiungitur ei alius qa modicũ fermẽti totã massam corrũpit. vt s. de iudi. c. j. Et absurdũ esset ꝙ archidiaconus q est suspectus, ꝙ adiũgeretur sibi alius eps alterius diœcesis: qa non decet ꝙ habeat iurisdictionẽ de pari cum litigantes non sint eius subditi. ff de manumi. l. apud eum. ¶ Sed quid dicemus cũ hodie non adiungatur eps de consuetudine respondeo appellabit: ex quo non põt esse consultũ per recusationem & procedit appellatio tanq̃ facta comminatione inimicitiarum. arg. C. de ap. l. si quis prouocatione. Et hęc est vera differẽtia iuris ciuilis & canonici in iudice ordinario sed in iudice delegato est alia differentia. Nam de iure ciuili sufficit dicere allego hunc suspectum esse nec oportet dicere ppter q̃ causã sit suspectus sicut de iure canonico & per cõsequẽs nec pbare vt C. de iu l. apertissimi. Et est ratio qa superior statim põt alij committere & si nõ committit debent eligi boni viri qui decident causam principalem. ¶ Dicet aliquis nonne in compromittendo partes lęduntur seu lędi possunt. vt ff. de mino. l. si minor. §. minores rñ. non: qa istud arbitrium est de iure tñ & potest appellari. vt d. l. spãlis. in fi. ¶ Itẽ non est verisimile ꝙ recusator velit odium captare & nihil ex hoc reportare. Et ideo ius ciuile quia neutrius partis interest voluit stare in hoc simplici verbo recusationis. Sed ius canonicum considerans ꝙ iste delegationes vt plurimum procedunt a Papa noluit ꝙ illuderetur Papę. Et ideo requiritur ꝙ causa suspitionis exprimatur & probetur: & ꝙ arbitri eligantur super hoc articulo & non super negocio principali. Porro ius canonicum seruabitur ĩ foro Pa-
14 pę & ius ciuile in foro Iustiniani. ¶† Modo quęro nunquid allegata suspitione statim & ipso iure debeat conquiescere iurisdictio recusati: an vero valeat processus, sed oportet appellari. Sed quod debeat appellari videtur p tex. in versi. declinare: quia nulla declinatoria reddit processum ipso iure nullum: vt j. eo. c. ex parte. ¶ In contrarium videtur, quia ipso iure est interim ablata iurisdictio. vt l. j. C. si qua. prędi po. Inn. variauit. Nam in lectura dicit vnum. s. quod oportet appellari quia non meminit se legisse quod sit nullum. nisi iurisdictio in hoc articulo sit trãslata ad arbitros ꝙ nõ est anteq̃ arbitri certi sint electi, secundum Inno. In disputando dixit cõtrium ꝙ ipso iure non valet processus nisi primo dirimatur articulus suspitionis: & hoc tenet Hostien. porro de natura istius articuli est inficere quicquid fit à suspecto. Si vis tenere ꝙ pcessus valeat: habes simile si tutor excusat se, & iudex nihilominus decernit eum tutorem, necessaria est appellatio. vt l. scire oportet. in prin. ff. de excu. tu. Si verò vis tenere, ꝙ ipso iure non valeat, habes argumentum quod iste interim debet dubitare de sua iurisdictione de qua omnis iudex debet esse certus per prius. vt l. quęro ff. de eo qui pro tu. & l. hęc autem. ff. ex qui. cau. in pos. ea. ¶ Solu. in hoc articulo põt distingui: aut pposita recusatione statim discedit non expectato aliquo rñso: & tunc valet pcessus, nec põt appellari. j. e. c. dilecto. Aut iudex nil voluit respondere, nisi quia dixit, faciemus iustitiam: & tunc aut causa suspitionis est notoria & non processus; aut est dubia & tunc refert aut res non est integra: quia postea sunt electi arbitri & idem; quia non potest derogari processui arbitrorum electorum. translatus est enim aut res est integra; quia non sunt electi arbitri; & tunc tenet processus iudicis recusati: sed potest appellari: & iustificatur appellatio eo ipso quia processum est contra formã ordinis huius decretalis. arg. ff. de mino. l. ait pretor. §. permittitur. & C. de app. l. j. Dicet aliquis si est contra formam ergo ipso iure non valet. vt C. de sen. & interlo. l prolatam. respondeo quandoq; forma cadit inter duo, quorum aliquod est in sua specie perfectum. & tunc oportet appellari: quandoq; cadit inter ea quę requiruntur ad constitutionem ipsius esse, & tũc si nõ seruatur ipso iure non valet. ¶ Restat rñdere ad illam l. i. c. si qua. prędi. potesta per quam tenuit Barto indistincte non valere. Sed respondeo tribliciter videlicet ꝙ ibi erat notorium facti & constitutionis: vel quòd ibi lex vltra procedit prohibendo vel ibi de iure ciuili vbi allegatio suspitionis trahit secum suam executionem: quia non oportet probari de suspitione: secus de iure canonico: & datur regula quod omne grauamen processus debet subleuari per
15 appellationem & non ipso iure. ¶† Ex his infero ad quęstionem ecce in recusatione debet inseri causa: pone ergo quod vna die recusatur: alia die inseritur causa: quodlibet istorum in se est imperfectum: nunquid simul complexa faciant vnũ perfectum. respondeo quędam sunt statuta pro forma se tenẽte ad vnam determinationem oportet quod interueniat actus continuus vt interogatio & responsio in stipulatione vt ff de verb. obl. l continuus in prin. non loquor in formis preambulis sicut est tractatus ad alienationẽ: quia licet primus actus sit directiuus ad alium: non tamen sunt eiusdem considerationis nec speciei. vt in c. dudum. de reb. eccle. non alie. lib. vj. quędã sunt deputata pro causa & ista debent procedere j. c. dilecto. ¶ Quędam pro modo intrinseco vel effectu consequẽdo & ista sequuntur. C. de preci. impe offe. l. vniuersa. quędam sunt introducta pro confirmatione actus: & ista possunt interuenire ex interuallo. vt electio & eius confirmatio. Item negocium gestum & eius ratificatio. vt in c. cura. de iure patro. Quędam sunt quę habent se per modum vnius supplentis alterũ: & ista suppletio sicut emendatio potest fieri etiam altera die si tempora suffragantur.
16 vt C. de app. l. si quis libellos. Et ita est quęstione proposita. ¶† Vnde in libellorum conceptione dicimus ꝙ causa quę non est specificata in libello potest specificari in processu: & videtur inesse ipsi libello: quia pars eius est imo dic nõ valeret: quia appellatio nulla est quia non habet sua essentialia quę debent complexiue vno cõtextu interuenire. Et secus est in libello conuentionali vnde si appellatio fuisset solennis & cũ causa & libellus iudicialis qui postea sequitur non exprimeret causam: tunc bene posset causa libelli deduci in processu quoniam libellus tenet: sed informis appellatio nulla esset: & quod nullum est nullum recipit formentum vel vitã
17 ¶† Quęro ecce remissum est negocium ad superiorem nunquid iste superior poterit recusari si est suspectus. respondeo sic: qa alia est suspitio hęc a prima suspitione: nam cum nihil de secunda suspitione sit per prius cognitum ergo est cognoscendum nisi sit facta
18 remissio de partium voluntate. ¶† Modo venio ad § porro & no. quod totum istud. c. loquitur ante lit. contesta. secundum Innocẽ. Ex hoc conclude ꝙ confessus maleficium licet ante lit. contest. sit
19 confessus non appellat secundum Inn. ¶† Quero vtrum il. eg non potest se purgare quia est ab omnibus infamatus possit appellare si etiam conuictus est per testes: sed in negando semper perseuerauerit: respondeo sic quia nulla. l. prohibet. & quia fama est mutabilis
20 & plurimum mendax dicit Arch. xj. q. iij. nõ sunt audiendi. ¶† Quęro vtrum contra confesionem suam quis possit appellare. Et videtur ꝙ nõ quia nemo potest appellare contra factum proprium. vt C. de reb. cre. l. generaliter. post prin. In contrariũ videtur. ff de app. l. creditor. §. fin. ff. de confes. l. cum fideicommissum Dicit Ber. qd in criminali potest appellari dumtamen assumat in se onus probandi rem aliter se habere non dico probandi errorem sed in ciuili non auditur supple nisi in se assumat onus probandi duo. s. aliter se habere rem & se errasse. nam si ex certa scientia esset confessus imputet sibi. vt ff. de interrog. act. l. fi. & l. si filius caueat tamen quomodo appellat. Nam non debet dicere appello a confessione mea vel appello ab errore meo: sed appello a iudicis sententia non obstañ. confessione mea: quia fui confessus per errorem vel per metum quem intendo probare coram iudice appellationis. Si autem non adijceret causam non audiretur appellans quia notorium confessionis ĩtelligitur esse notorium veritatis. vt inf. eo. c. Romana. lib. vj. Nam confessio inducit notorium ipsa confessione perseuerans non actu transiens: quia confessio perpetua est ideo non appella-
21 tur. vide Arch. xj. q. iij. nemo. ¶† Querit Berñ. nunquid inquisitor sit cidandus causa appellationis: respondeo sic quia eius interest defendere processum suum. vt inf. de sen. excom. c. sacro. si tamen non citatur nihilominus facit litem suam: quia male iudicauit sed oportet hoc probari aliter quam per sententiam in qua est iudicatum eum male iudicasse cum ad illam non fuerit citatus. vt ff. de infa. l Lucius. & sic citatio iudicis pręiudicat iudici: sed si non citetur non preiudicatur ei. item non est citandus nisi pro iure. i. interesse suo. vt no per Archi. ij. q. vj. hoc etiam contendat secundum Inno.
22 ¶† Extra quero vtrum ordinati ab ĩtruso sunt cidandi. respondeo non: quia habet causam a possessore: secus si non esset intrusus: sed haberet canonicũ titulũ quo ad possidendũ. vt eleganter dicit Inn. in c. quamuis. de re iudi.

CAP. LXII.

1 *Iudex si confessionem aduocati eadem die reuocatam vult habere pro litis*

contestatione potest appellari.
2 *Aduocatus an possit confiteri.*
3 *Testes qui producit an videatur litem contestari.*
4 *Factum subdelegati ratificari non potest a subdelegato.*
5 *Probari an possit in causa appellationis interpositę cum causa alia causa ad coadiuuandum appellationem.*
6 *Litis contestatio an faciat quod subdegatus delegati principis possit subdelegare.*

CVm causam. Si iudex confessionem aduocati eadē die reuocatam vult habere
pro litis contestationem potest appellari. Item si delegans factum coram subdelegato delegati sui ratificet
& exinde grauamē aliquod procedat potest appellari.h.d.& in prima ponitur narratio appellationis. In secunda iudicis datio. secunda ibi:mandamus. ¶ Casus. vertebatur quæstio inter quendā abbatem & conuentum eius ex vna parte: & priorem & canonicos de
nouo loco ex altera super quadam ecclesia quam abbas & fratres
dicebant ad se pertinere & conueniebat dictos priorem & canonicos iudices bd hoc dati subdelegauerunt causam quibusdam iudicibus: aduocatus prioris & canonicorum confessus fuerat priorem
& canonicos possedisse dictam ecclesiam per.xl. annos & amplius: sed post hęc eorum procurator quia erant rei petijt dilationem
ad opponeñ.exceptiones dilatorias. ¶ Dicebatur quòd dilatio ad
proponendum exceptiones dilatorias erat danda vt dicebatur:
quia confitendo suos clientes possidere intelligebatur lis contestata. At procurator canonicorum dicebat quod illa confessio fuerat
reuocata tanquam præmaturę facta per errorem iuris: iudices huic
allegationi innitentes credentes quòd hęc allegatio fundaretur in
iure dilationem denegauerunt: licet vno & eodem die dominus &
procurator reuocauerint responsum ipsius aduocati Papa dicit
quod iudices inique processerunt & potuit appellari eo quòd tale
responsum aduocati non nocet dominis cum fuerit eadem die legitime reuocatum. ¶ Modo alius casus sic ponitur isti iudices subdelegati delegauerunt alijs quorundam testium examinationem
quam factam habuerunt ratam. Dicit Papa delegati nō potuerunt
subdelegare nec ratum habere quod factum est a subdelegatis subdelegatorum: quia cum solus delegatus a principe possit subdelegare: ergo subdelegati non possunt subdelegari cum ipsi non sint
a principe delegati sed a delegato subdelegati: subdit tamen quod
in appellatione licet fundetur in iure oportet causam exprimi.h.d.
1 ¶† Quæro pro intellectu literę vtrum aduocatus possit confiteri.
respondeo non nisi domino præsente & saltem tacente: quia aduocatus non habet ius proceden.in causa sed patrocinandi & nunquam fit dominus lit.vt no.in l.j.§.j.ff.de post. Si autem dominus
est ei assistens potest interrogare & respondere vt ff.de interro.actio.l.si defensor & si quidem habet cōsensum domini expressum
perinde est ac si dominus responderet. Si autem tacitum potest dominus & procurator ipsius incontinenti.i.eadem die quinimmo
etiam vsque ad triduum reuocare responsum aduocati etiam non
a probato errore [a].vt C.de erro.aduocatorum.l.iij.errore autem probato potest in præparatorijs reuocari vsque ad litem contest.in decisorijs autem non usque ad sententiam.ff.de interro.acti. l.de etate.§.fina C.de iur.& fac.igno.l.error. ¶† Secundo quæro quod fue
2 rat motiuum iudicum. respon.quia reus confitendo se possidere
quæ vendicantur fundat iudicium ex parte sua passiua vt C.de
de alie. iu. mu.l.j. ergo videtur lis contestata quoad ipsum reum.
Sed certe hoc est falsum: quia hoc pertinet ad li. præparationem
non ad lit.contesta.vt in aut.de trien.& semis §.studium. & ff.de interro.act.l.qui seruum.§.in iure. Ista igitur non fuit ratio dubitandi:
quia fuisset nimis friuola: sed ratio dubitandi fuit: quia verba aduocati sapiebant exceptionem præscriptionis peremptorie: & qui exceptionem peremptoriam opponit videtur tacite litem contestari: sed hæc ratio est falsa: quia ille qui excipit de præscri.non videtur
litem contestari sed magis protestari.vt C.de ꝓba. l.exceptionem.
& C.de præscri.lon tem.l.emptor. Item quia nec lis posset contestari ex parte rei tantū ita quòd non actoris quia non potest diuidi sicur nec sententia.ff.fami. heri.l.in hoc iudicio. est enim quædam
res integralis quæ non patitur separationem continui. ¶ Et ideo
dic tertio quòd ratio dubitandi erat quia qui accedit ad peremptorias exceptiones videtur ex ordine renūtiasse declinatorijs & dilatorijs.ar.ff.de iudic.l.sed si susceperit.in prin.& ideo perperam videbatur peti dilatio ad dilatorias proponendas. Sed ad hoc respondebatur: quia aduocatus errauerat: quia nesciebat dilatorias competere domino suo qui error erat probabilis in facto alieno certe
etiam ex certa scientia aduocatus non potest reuocare quia officium aduocati est facere quod causa desiderat & non excedere suos
b terminos. vt C. de postu. [b] l.quisquis. ¶ Quæro quid si dominus
istud responsum ratificasset. dicit gloss.quòd non posset reprobare.
Item dicit quòd ratificare videtur post faciendo aliquid quod tantum post lit.contest fieri potest. vt est producere testes in causa. Innuit hæc gloss.quòd qui producit testes videatur litem contestari.
3 † Sed istud nō est verum nisi testes sint producti iuridice facit quod
not.in c.j.de elect.lib.vj.& C.de procu.l. nihil arbitramur, per Cyn.
vel collige ex ista gloss.quòd proponens exceptionem peremptoriam & vltra non procedens non intelligitur tacite seu indirecte litem contestari: secus si vltra procedit offerendo se probaturum vel
testes producendo quod est not. dignum. & non reperitur alibi
4 ¶† Vlteri⁹ nō.ꝙ nō valet subdelegatio subdelegationis: & qđ notabilius est nō pōt ratificari factum subdelegati a subdelegato. Et per
hoc determinatur questio quæ formatur in l. instar. C.de iu.fisc.lib.
5 x. ¶† Quærit Ber.nunquid in causa appellationis interpositę cum
causa & sic formiter possit probari alia causa ad coadiuuañ.appellationem: & dicit quòd sic si appellatur a diffinitiua secus si a grauamine & ista veritas. Item de stylo curię si plures exprimantur causę
in appellatione ab interlocutoria super vna tantum fit commissio
quæ iustior & verisimilior videtur spretis alijs causis. Et est bona cōsideratio ne lites sint immortales. vt C. de iudi l. apertissimi.& ibi
redditur ratio quæ nō reddit alibi in tex. quia in medio litis de iure
6 ciuili appellatio non procedit. ¶† Quæro nunquid litis contestatio
faciat quòd subdelegatus delegati principis possit subdegare: quidam dicunt quòd sic quia facit eum quasi dominum iurisdictionis
sicut facit procuratorem dominum litis. Ista opi. falsa est. vt ff.de
iudi.l. iudicium soluitur: tamen vnum volo quod tu notes quòd
substitutus ꝓcurator post lit.contesta.potest alium substituere: qa
litis dominus est effectus.vt ff.de ap.l.ab executore.§.fi.

ADDITIONES.

a ¶ Vide.d.An.Barb.in consi.vj.inci.scriptum est præclare primū regum.col.x.in.j.volu.
b ¶ Vide per Fel.in c.peruenit.el primo.de testi.cog.

CAP. LXIII.

1 *Appellatur ab executoribus gratiarum si præcedat grauamen.*
2 *Appellatio non deuoluit nullitates nisi in libello sit dictum sententiam nullam vel saltem iniquam.*
3 *Pronunciare de nullitate quis debeat.*
4 *Dicere sententiam nullam an sit prosecutio appellationis.*
5 *Appellans an possit petere confirmari processum ante sententiam irritum.*
6 *Appellaui ab interlocutoria deinde lata diffinitiua contra me appellaui a diffinitiua, an videar renunciasse appellationi primę.*
7 *Laudum si peto corrigi & apparet ꝙ arbiter non fuit arbiter an iudex possit pronunciare ex tali nullitate arbitrium nullum.*

DIlecto. Non sufficit appellanti dicere quòd legitimam excep.opposuit & appellauit nisi ꝓpter eam non admissam se doceat appellasse. hoc dicit.
Prima pars ponit factum coram auditore narratum.
secundo committit causam & pręmittit quare ibi: qa tamen. ¶ Casus. quidam impetrauit literas ꝙ reciperetur in canonicum in ecclesia Salamantina nulla tamen facta mentione quod in ipsa ecclesia esset certus numerus canonicorum taxatus ac iuramento firmatus. Executores volebant procedere executionem: exceptum
fuit de numero canonicorū iuramento firmato: de quo non fiebat
mentio in literis impetratis & appellatum fuit ne aliter.i.contra
hanc exceptionem executores facerēt: & statim non expectata rñsione executoris discessit appellans ẜm Inn.& constabat per confessionem impetrantis qđ ibi erat certus numerus iuramento firmatus executores de exceptione & appellatione non curarunt ex
quo eorum rñsio non erat expectata ẜm Inno.& in executione ꝓcesserunt. Dicit papa ꝙ excipere non fuit sufficiens ad app. quia
executores non grauauerant: & quia non processerant: debuerunt
ergo appellantes expectare quod eorum excep. nō admitterentur
& sic grauarentur quod qa factum non fuit appellatio non tenuit
quæ tenuisset si propter exceptionem non admissam fuisset appellatum & qa processus executorum reuocaretur in irritū & est no.
casus. ¶ No.ꝙ qui nondum grauatur nondum appellat nec conualescit appellatio licet postea grauetur qa est ꝑpostera & qa sine
1 causa. ¶ † No.ab executoribus gratiarū appellari: duntamen præcedat grauamen. ¶ Sed contra hoc opponitur ꝙ etiam si non grauat statim qđ citat potest appellari.& est ratio qa citādo tacitę cōminatur se executurum cū ad executionē possit ꝓcedere velo leuato & quolibet iudiciario ordine p̄termisso si eis non videtur iudicialiter procedendum.vt not.in c.j.de offi.deleg.in clemen.præterea quando appellatur ab executore appellatur extra iudicium
& ideo non est necesse ꝙ p̄cedat grauamen.vt s̄.co.titu. c. dilectis
filijs per Innoc.nam ista dicitur potius ꝓuocatio ad causam quam
appel-

appellatio vel est quædam mixta querimonia initiata per citationem tamen non prosecuta vlterius.sol. ista appellatio est vera si exceptio nō esset opposita sed exceptione opposita habent procedere tanq̃ iudices & non tanq̃ simplices executores: & tunc oportet excipientem expectare interlocutoriam aliás non potest appellare. ¶ Casus est not. huius.c. ¶ Sed hic opponitur per confessionem constabat q̄ literę erāt subreptitię & nullę:& quod appellatio erat fundata super nullitate literarū ergo debet pronūciari literas nullas & quicquid inde secutū est:& p̄sertim qa nullitas apparet per cō
a fessionem aduersarij & q̄ hoc sit verum[a] probatur qa vbi euidens est nullitas ibi iudex dēt ex officio supplere.vt singulariter not.C. de transact.l.vbi pactum.¶ Qua em̄ cōsciētia possunt executores exequi id qđ nullū est rñ.s̄m Inno. q̄ appellātes fundabant se ex vi
2 appellationis non ex vi nullitatis.† Et appellatio non deuoluit nullitatem nisi in libello sit dictum sñiam nullā vel saltē iniquā vt C. qñ prouo.nō est necess.l.j.ff.fa.herc.l.quędā mulier.de iure patro.l. carmella pia.Sed ista rñsio vr̄ falsa qa cā nullitatis venit incidenter etiā si de nullitate non sit facta mentio in libello vt ff.de app.l.si cōstat & tūc iudex appellationis dēt ꝓnunciare appel. nō fuisse ne
3 cessariā qa sñia erat nulla vt ibi patet. ¶ † Dicet aliquis q̄ de nullitate dēt pronūciare primus iudex superior sed istud vr̄ falsum qa imo est superior ex quo est appellatū.quinimmo & si nō sit appellatū pōt adiri superior super nullitate vt C.de accu.l.absentē.& no. Bart.ff.de re iudi.l.conquerebatur.& ff.de app.l.si expressim.so.s̄m Inn.aut agit de nullitate circa interpositionē appellatiōis & verum est q̄ pōt adiri superior aut cū interpositione appellationis & tunc aut appellat a diffinitiua.& ideo aut ab interlocutoria & tunc iudex ad quē nō pōt cognoscere de nullitate ētsi iudex a quo esset excōicatus vel processisset ꝯ solennē ordinē & cōtra tenorē ordinis iudiciarij.& est ratio qa nullitas nō est inter cās appellādi ab interlocutoria.& iudex appellatiōis ab ipsa nō habet de alijs causis se intromittere s̄m Inn. Aut etiam nō appellat nec ab interlocutoria nec a diffinitiua sed ante omne grauamen illatū & tunc pro appellante nihil pōt pronūciari.& ideo nec de nullitate est possibile iudicari &
4 iste est casus nr̄i c. ¶ † Quæro nunquid dicere sñiam nullam sit prosecutio appellationis.dicit Innocē. q̄ non. Tu dic q̄ est prosecutio cuiusdam incidentię ipsius appellationis non principaliter vt no.in d.l.j.C.qñ pro.nō est necess.vbi est glo.solēnis.Sed ecce ꝓpono,officium iudicis & dico sñiam nullam nunquid alia pars potest petere eā confirmari tanq̃ validā.rñ.sic s̄m Inno. & ratio est qa conuētus pōt reconuenire.Item qa cū vno cōtrariorū discutitur per aliquem
5 discuti necesse est.¶ † Or modo quærit nūquid appellatus potest petere cōfirmari processum ante sententiā irritū.dicit Inno. q̄ nō qa ista confirmatio nihil operaret cum interlocutoria possit reuocari contrario imperio nec per istā cōfirmationē redderet validior ar. C.de testa.l.omnium. ¶ † Quærit Inno.appellaui ab interlocutoria
6 deinde lata diffinitiua cōtra me appellaui a diffinitiua:nunquid videar renunciasse appellationi primę.dicit Inno. q̄ nō qa nemo geminādo.vel multiplicando appellationes videt ratificare factum iudicis a quo appellationi renunciare imo potius suum ius augmentare totum enim hoc facit vt ab eius iurisdictiōe recedatur idem no. Arch.xij.q.vj.biduū.vbi oīno vide.& Barto.ff.de no. ope.nun.l. cum procurator.vbi etiam videas. Nam ob.ff.rem ratam haberi.l. cum minoris.§.falsus.quia ibi non plus operatur appellatio domini quàm sui procuratoris si prin.habuisset mādatum.imo est casus qđ appellatio factū iudicis non confirmat. alioquim ibi non tenet appellatio. Præterea potest approbari factum sed non eius qualitas vt ff.de neg.gest.l.pompo.scribit Ber. colligit hic in sua gloss.
7 plura que sunt plana & iam expedita. ¶ † Extra quæro si peto laudum corrigi & apparet quod arbiter non fuit arbiter vtrum iudex possit pronunciare ex tali nullitate arbitrium nullum dicit Archidia.quod sic.& est not.dignissimum vt ipse not.ij.quæstio.vj.iudicibus Arthidia.

ADDITIO.

a ¶ Vide Lud.ro.consi.xxij.colum.ij.Barb.consi.lxij.col.ix.vol.j.Feli.in c.ex super.colum.vj.de re iudi.Roma.consil. ccxiiij. Card.flo.consi.xxix.colum. iij.Imo.consi.xxvij.

CAP. LXIIII.

1 *Procuratorem sufficientem qui non mittit contumax est.*
2 *Procuratorium dictum an sit sufficiens ad impetrandum & contradicendum.*
3 *Procuratorium sufficiens quid iuris si neutra pars misit.*
4 *Appellatio quando non admittitur nec probatur sufficit tunc mittere procuratorem ad impetrandum.*
5 *Appellatum si sit a diffinitiua quid requiritur & quid quando ab interlocutoria & quid quando a diffinitiua.*
6 *Procuratorem si constitui ad sententiam audiendam an appellare possit.*
7 *Negociorum gestor an possit appellare sine mandato.*

NIcolao. Appellans qui terminum sibi præfixit ad appellationem prosequendā debet mittere ꝓcuratorem sufficiētem instructū ad totā causam nō ad impetrañ.& contradiceñ.dūtaxat alioquin cōtumax reputatur & expensas resarcire tenet.scđa ibi mandamus.Casus.inter militem & monachos erat quæstio monachi appellauerunt ad Papam & statuerunt sibi ipsis terminum ad appellationem prosequendam in quo termino miles comparuit personaliter sed ipsi monachi miserunt quædam monachum ipsius monasterij cū mandato impetrantis & contradicendi. miles accusabat eorum contumaciam & petebat expensas factas a tempore appellationis.
1 Papa mandat expensas refici ipsi militi.h.d.¶ † In tex. ibi auditorem scilicet in causa appellationis.Ibi ad impetrandum scilicet iudices.Ibi ad contradicendum scilicet impetrationi alterius partis.ibi contumaces not. quod qui non mittit sufficientem procuratorem contumax est.Ibi personaliter.Item per sufficientem procuratorem.Not. quod procurator debet esse sufficiens & quod dominus qui mittit procuratorem minus sufficientem eo ipso est verus contumax.Item not.monachos ex contumacia damnari in expen.Item not.quod paria sunt nolle comparere & minus legitime
2 comparere.¶ † Opponitur imo quòd dictum procuratorium ad impetrandum & contradicendum sit sufficiens vt ꝭ.eod. tit.c.interposita.§.j.so hæc secundum illam quia aut appellationi fuit delatum a iudice vel fuit approbata a parte diuersa & tunc loquitur
3 hic.aut non & tunc loquitur ibi.† Sed quid si neutra pars misit sufficiens procuratorium.respondeo paria delicta mutua compensatione tolluntur vt ff.ne quis eum qui in ius voca.est vi exi.l. nam cum vterque Oppo.quod dicta so.sit diuinatio quia hic in tex.non dicitur quod fuit appellatio admissa vel approbata. respondet glo. quod hoc continebatur in antiqua decretali in parte decisa per quam ista decre.debet suppleri quod est notandum quia nouum statutum suppletur ex veteri.Ex hoc ideo quia in decretali semper ponitur dictio & ꝭ.alias noue legi non licet aliquid addere vel de-
4 trahere vt l.j.C.de emē. insti. co. ¶ † Et not. quatuor casus secundum Hostien. primus est quando appellatio non admittitur nec approbatur & sufficit tunc mittere procuratorem ad impetrandum vt in c.interposita.Secundus quando admittitur vel approbatur.sed appellatus nihil petit & tunc sufficit mittere talem procuratorem sed necesse est quòd mittatur instructus quo ad prosecutionem causę appellationis non dico causę principalis vbi appellatur ab interlocutoria dummodo appellans appellationi suę termnum præfixerit sic loquitur hic. Tertius vbi non præfixit terminum & tunc sufficit mittere procuratorem ad impetrandum vt hic a cōtrario sensu. Quartus vbi admittitur vel probatur appellatio & appellatus petit quòd appellator veniat vel mittat sufficienter etiā quantum ad principale negotium & tunc non sufficit procurator tanquam ad inpetrandum vel appel.prosequendum solum imo necesse est quod quo ad principale etiam mittatur instructus vt ꝭ.eo. c.cordi.li.vj. de hac materia vide quod no.in spe.de ap.§.qualiter.
5 ver.sunt quoque & alię cautele vsque ad finem.¶ † Sed quid si est appellatum a diffinitiua respon. vbicunque requiritur plenum mandatum quando ab interlocutoria requiritur plenum & totale quando a diffinitiua vbi autem non tunc sufficit ad impetrañ.& cōtradiceñ. hæc vera saluo quod in causis beneficialibus in quibus
6 standum est decretali.ꝭ. de ele. c.j. & c. cupientes. lib. vj. ¶ † Extra quæro quid si constitui procuratorem ad sententiam audiendam nunquid appellare potest.dicit Arch.quòd non ij.q.vj non solent.
7 ¶ † Sed nunquid negociorum gestor possit appellare sine mandato dic quòd sic.ff.de neg.gest.l.liberto.§.fi.dumtamen dominus ratum habeat.ꝭ.tempus app.l.ij.in prin.ff.de ap.reci.& not. Arch.q. vj.non solent.pone constitui procuratorem ad litem contestandā nūquid poterit appellare.respon.sic per illam singularem legem.ff. de procuratoribus.l.qui procuratorem dat.

CAP. LXV.

1 *Sententia lata super articulo iuris est interlocutoria.*
2 *Appellatum tertio si sit & lata sententia pro tertia appellatione an tertia sententia valeat an sit ipso iure nulla.*

QVa nobis. Ab eadem sententia & personaliter appellare non licet. ¶ Casus. inter duos tutores diuersorum pupillorum quęstio vertebat & bis fuit appellatū & euidenter iudicatū demū fuit iterum appellatū vel supplicatū. fuit obiectū qđ nō potuerit vlterius appellari auditor datus per Papā interloquēdo ꝓnunciauit tertio appellari nō potuisse de iure.¶ Et ideo Papa mandat in negocio appellationis vlterius nō procedi.iste casus sumptus est ex regula

generali. C. vt nō liceat in vna eademque causa tertio prouo. Scias
autem quòd quælibet pars potest imponere duas appellationes.
1 ¶ † No. quòd sententia lata super articulo iuris est interlocutoria.
¶ Item not. sententiam latā super hac forma appellari non posse
de iure esse interlocutoriam & tamen dirimit totam causam appel
lationis quod alibi nec notatum nec scriptum inueni: & facit ff. qd
me. causa. l. metum. § & licet. in verbo interlocutus & tene menti.
2 ¶ † Quæro si est tertio appellatum & lata sententia pro tertia ap-
plone vtrū tertia snīa valeat an sit ipso iure nulla & vr̄ qd ipso iure
sit nulla cū tertia appellatio nō teneat ergo nō valet snīa ꝯ sniam
so. aut est exceptū & ꝓbatū de duabus sentētijs & tūc ipso iure nō
valet aut nō est exceptū vel est exceptū & nō ꝓbatū & tūc valet. ca
3 sus est hic & nō reperit alibi. ¶ † No. qd princeps tertiā appellonē
indulgere non potest per viam rescripti. sed bene posset per viam
priuilegij ex certa scientia. & tunc forte literę debēt esse signatę
bulla priuilegij nisi esset clausula non obstante quia talia rescripta
præsumuntur elicita per importunitatem & fraudem tene menti.
¶ Dictum est in c. dilecto. vtrum iudex appellationis teneatur vel
possit iudicare de nullitate pronunciationis tn̄ nullum est dubium
ꝙ potest pronunciare de nullitate appellationis. casus est hic not.
& sic non ꝓnunciat bene vel male appellatum sed nulliter appella
tum certe quod nulliter fit, male fit. vnde testamentum nullum di-
citur iniustum & similiter sententia nulla dicitur iniusta ut l. j. ff. de
iniusto ru. testa. vnde qui dicit sententiam iniustam etiam nullita-
tem intentare videtur sed veritas non consonat huic intentioni &
interpretationi secundum Oldra. Item not. diligenter quòd qui nō
potest tertio appellare potest inhęrere appellationi aduersarij ut.
4 C. de app. l. ampliorem in prin. ¶ † Opponitur quòd decretum di-
cit quod iterum appellari potest so. dictio iterum exponitur. i. bis
vt infinitas euitetur. vt ff. de leg. iij. l. fideicommissa. §. si quis ita. ¶ Et
per hoc dicebant quòd si est datum potestas arbitro ꝓrogandi cō-
promissum semel & iterum nō intelligitur in infinitū sed pro dua
bus vicibus. ¶ Sed nunquid arbiter per hanc potestatem potest pro
rogare terminum donec vixerit vel ad longum tempus: consului
quod non: quia nō videbatur de hoc cogitatum. facit. ff. de damno
infec. l. si finita. Bald.

CAP. LXVI.

1 *Litigans quare non potest appellare omisso medio.*
2 *Consuetudo ꝙ appellatur ab vno vicario ad alium vicarium eiusdem epis-*
copi an sit valida.
3 *Officia repugnantia bene cadunt successiue in eandem personam sed non si-*
mul.
4 *Episcopus an dicatur immediatus superior sui vicarij.*
5 *Appellari a quibus & ad quos oporteat.*
6 *Appellatio an teneat si appellem disiunctiue vt ad legatum vel ad Papam*
reseruans in optionem eorum coram quo malim prosequi appellationem.
7 *Appellans si dixerit appello & non dixerit ad quem an teneat appellatio.*
8 *Iurisdictio vicaria maior est quam iurisdictio delegata.*
9 *Dominus sciens si non appellauerit procurator autem appellauit vel econ-*
tra quid iuris.
10 *Delegatus ad vniuersitatem causarum quis dicitur.*
11 *Appellari an possit ad delegatum medio prætermisso.*

DIlecti. Ad inferiorem a Papa non potest appellari
nisi gradatim. h. d. Casus. quidam litigabant
corā archidiacono suo a quo vnus omisso epō appella
uit ad archiepm̄ fuit exceptū ꝓpositum qd nō tenebat
appellatio qa omisso medio officialis archiepī nihilominus ꝓcede
1 bat in causa Papa iubet totum processum eius cassari. † Sed quę est
ratio quare non potest appellare omisso medio. respon. quia ipse
habet immediatam iurisdictionem & non superior. Item quia fie-
ret iniuria inferiori si cōtemnetur. Item quia nihil inordinatum pla
cet iuri ¶ Not. quòd lex ciuilis & canonica gradum suę iurisdictio-
nis vnicuique conseruat. l. j. C. de off. præfer. vr. quia non deberet
iurisdictionum gradus perturbari vnde maior non potest perturba
re iurisdionem sui inferioris sicut non vult suam iurisdictionem
turbari sibi vt not. Archiepis. xj. q. j. de persona. contra opponi-
tur tribus modis. so ue quòd aut excipitur contra appelantem
non gradatim & reijcitur appellatio. aut nō excipitur & tenet pro
cessus. imputet enim sibi qui non contradicit quia litem contestan
do in causa appellationis videtur iurisdictionem mediati superio-
ris prorogasse. Ista ratio non est vera in clericis qui non possunt
prorogare sine consensu sui proximi superioris. Item non est vera
in laicis quia omnis causa appellationis est mixti imperij: & in ea
non habet locum prorogatio. Item quia priuatorum consensus iu
ris ordinem mutare non potest. Item aut ista exceptio orietur in
causa appellationis tanquam emergēs & hoc falsum quia primo
quam veniat ad iudicem ad quem appellatio non tenet. emergens
aūt nō pōt oriri ante litē morā qa ꝑposterū esset ante iudiciū nasci.
aut dices ꝙ ista exceptio esset perēptoria appel. & tūc sequeret qd
appellatio esset aliqua ipso iure qd falsum est qa ipso iure est nulla
sicut econtra si appelletur ad iudicem incompetentem ratione
minoris iurisdictionis vt. l. j. §. j. ff. de appel. ¶ Et ideo glo. transit ad
aliam so. videlicet quòd in contrarijs erat introductum de consue-
tudine quæ potest dare iurisdictionem funditus non habenti & eo
dem modo habenti iurisdictionem mediatam vel omnino separa-
tam potest dare iurisdictionem immediatam. arg. ff. de test. l. iij. §.
si. & tunc statim sequitur quòd ordine seruato appellat quia ad im
mediatum superiorem prouocatur. ¶ Ex his apparet quòd con-
suetudo iurisdictionis subalternat & de loco ad locum prorogat.
2 ¶ † Sed nunquid valet consuetudo quòd appellatur ab vno vicario
ad alium vicarium eiusdem episcopi. & videtur quod sic: licet non
a sit rationabilis. Nam ratio non est de substantia consuetudinis [a] vel
legis. l. non omnium. ff. de legi. & l. ꝙ non ratione. licet tunc non ha-
beat virtutem attractiuam de similibus ad similia extendendo: quia
ius non patitur. præterea consuetudo potest creare quandam iuris-
dictionem anormalam sicut potest creare tutelam anormalam
vel ꝙ amita vel matertera sit tutrix nepotis. præterea statutum qd
de assessore appelletur ad potestatem qui eum præfecit valet. ff.
quando appel. sit. l. j. §. solet. præterea quando appellatur ad parem
per errorem cognoscit superior. ff. de appella. l. j. ergo non est ap-
pellatio nulla sed trasfunditur. præterea eo ipso quod consuetudo
sic disponit fingitur vna persona loco duarum personarum ff. de
adoptio. lege si consul. sed certe hæc officia essent repugnantia &
inuicem sibi aduersatiua. & ideo non cadunt simul in eadem per-
3 sona vt C. de ap. l. eos. ¶ † Sed dices verum est quòd non cadunt
simul sed successiue bene cadūt vt si iudex primę causę factus sit iu
dex appellationis. ff. de inoffi. testa. l. filius. §. j. ff. de excep. rei iudi.
l. j. §. j. solutionē habes. ĩ. de consue. c. ij. lib. vj. vbi talis consuetudo
reprobatur tanq̄ iuri & ęquitati contraria qa impediret iurisdictio-
nem superioris non ob. l. j. §. solent. qa in eligēdo pręses ibi, iudicat
nec sedet pro tribunali. sed solum in causa appellationis hic non
esset vtrobiq; iudicans cum teneret duas imagines & vt ita dixe-
rim qd est contra naturam. in ea autem debent naturalibus conue-
nire alias haberetur contradictorię voluntatis. ff. de interro acti. l.
4 confessionem. ¶ † Quæro nunquid episcopus dicatur immediat⁹
superior sui vicarij. respōdeo quārum ad tribunal est vnum & idē
& ideo nō pōt appellari a vicario episcopi ad episcopū qa ascēsus
debet esse in appellatione de tribunali ad tribunal. Et si dicis vica-
rius subalternatur episcopo cōcedo. vt ff. de iudi. l. iudicium solu. f
5 sed tribunal non subalternatur. ¶ † Modo quęro a quibus & ad
quos appellatur. sol. aut loqueris in ordinarijs & appellat gradua-
liter vt hic. sed si nō appelletur gradualiter sed cumulatiuę. vt ap-
pellatio ad episcopo ad archiepiscopum ad legatum ad Papam.
6 ¶ † Item quid si disiunctiue vt appello ad legatum vel ad papam
reseruans in optionem eorum coram quo malim prosequi appella
tione. Io. an. tenet. appellationem tanq̄ incertam non valere qa cū
acquiratur iurisdictio incertū est arg. optimū. ff. de stip. seruo. l. pro
inde vt ipsę. ĩ. de offi. deleg. c. si is cui. l. i. vj. & hoc etiam no. in spe. §.
nūc tractemus versi. & sequēti. & plenissime no. ij. q. vj. si quis p Ar
chi. vbi omnino vide & facit. ff. de arbi. l. itē si vnus. §. si in duos adde
dicit Archid. ꝙ ille qui appellat nullo iudice expresso intelligitur
appellasse ad immediatum superiorem. ij. q. vj. anteriorum per Ar-
chi. considera qa appellatio ad iudicē in genere assimilatur appel-
lationi alternatiue verbi gratia; appello ad a. vel. b. vt ff. de condi.
inde. l. cum his §. qui hominem. & in alternatiua promissionis di-
cemus ꝙ vterq; est in obligatione. vnus autem in electione & solu-
tione. ff. de verb. obligatio. l. si duo rei. ita dico in alternatiua app.
qd vterq; est in appel. sed vnus in electione & sic incertum reduci-
tur ad certum ex necessitate electionis. nec obst. ff. de stipu. seruo. l.
proinde. quia in alternatiua creditorum non cadit electio. & ideo
stipulatio non potest certificari. secus in alternatiua debitorum
vt promittis mihi decem tu Petre. aut tu Martine. quia eligere à
quo petam possum. Ita cum appello alternatiue possum eligere à
quo eorum iustitiam mihi fieri petam: quia iudices sunt debito-
res iustitię exhibendę. & ad hoc optime facit. C. de consti. pec. aut si
7 qñ. & ff. de le. iij. l. ille aut ille. ¶ † Sed quid si dixerit appello & non
dixit ad quem nam & hec generalitas obscuritatem parit & tamē
dicit glo. ordi. ꝙ tenet. appellatio. C. de bo. aut. iudi. pos. l. cum pro-
ponas. Sed gl. loquitur de iure ciuili vbi iudex ad quem est certus
qa non potest appellari nisi gradatim etiā ad imperatorem. ¶ Ego
dico ēt de iure canonico vc; qa aut prosequitur gradatim & nō est
dubiū aut corā Papa. & tunc Papa mittat ad immediatum iudicem
a tsi cognoscat nemini iniuriam facit. qa hoc est de plenitudine po
testatis. sed interdū appellat a delegato & tūc delegatus est ordina-
rius & appellatur ad delegantem. qa delegatus est superior & ascē-
dentem

ADDITIO.

a ¶ Vide tamen not. etiam in l. j. ff. de positu.

dēte habet iurisdictionē delegatus est inferior & descendētem hēt iurisdictionem. ¶ Et considera ꝙ est superior i. hēt maiorē iurisdictionem & non eādem cum delegato suo: quia iurisdictio delegata distinguitur ab ordinaria per oppositum diffinitionis eius sicut vsusfructus formalis & proprietas & ordinarius delegando semper reseruat sibi ordinariam potestatem quæ est naturalis & inseparabilis a territorio. & ideo ita inhæret deleganti ꝙ non potest ab eo diuelli. sed est & quædam iurisdictio maior & etiam eadem vt in vicario episcopi & episcopo. ¶ Episcopus enim habet maiorem iurisdictionem dignitatis potestatis & administrationis item habet eandem iurisdictionem. quia concurit in ea cum suo vicario & ꝑpter hanc identitatem gradualis appellatio non est de vicario ad episcopum sed bene esset recursus per viam nullitatis. Item per viam restitutionis in integrum. Item in causa emendandi interlocutoriam contrario imperio. Item si duo sunt vicarij & quilibet insolidum & simul ferunt contrarias sententias episcopus habet adhæsionem
a cui vult adherere ª. ff. de re iudi. l. duos iudices. ¶ † Ex his apparet ꝙ
8 vicaria iurisdictio maior est quàm iurisdictio delegata & quòd iudex delegatus non præsidet eidem tribunali vt ff. de iudi. l. j. si autē appellatur a subdelegato delegati a principe vel senatu distingue an fuerit subdelegatus in totum an non. ꝙ dic vt s. de offi. dele. c. super questionum. sed an in ista materia delegatus ad vniuersitatem causarum discrepet a delegato ad vnam causam. & videtur quòd sic quia delegatus ad vniuersitatem causarum retinet sibi iurisdictionem licet deleget vnam causam. Nam retinet eam in alijs. sed certe species derogat generi & ideo in specie illa si nihil reseruat nihil
9 sibi obtinet dic in l. j. ff. quis & a quo ap. & hic per Ber. ¶ † Quæro quid si dominus sciens nō appellauit procurator autem appellauit vel eꝯ. rn̄. appellatio ꝑualet facit qđ no. in l. j. C. qn̄ ꝑuo. n̄ est nece.
10 in quadā qōne ibi formata p gl. satis not. ¶ † Quæro qs dr̄ delegatꝰ ad vniuersitatē causarū. rn̄. tribꝰ modis dr̄ vniuersales primo mō lex dr̄ ius vniuersale vt hæreditas & ordinaria iurisdictio & territorium & hoc mō delegatus ad vniuersitatē causarū. ¶ Scđo mō dr̄ vniuersale qđ vniuersas ꝑsonas cōplexiue includit vt hoc nomen ꝑpl's & tunc licet inter ꝑpl'm & aduersarium eius delegeᵗ aliqua cā iste est delegatus vniuersitatis & ꝑpl'i sed non ad vniuersitatē. Sed si esset delegatus inter omnes ꝑsonas ꝑpl'i ista esset delegatio vniuersalis. ¶ Tertio mō dr̄ vniuersale qđ de pluribus indiuiduis ꝑdicatur discretiue & non collectiue vt si delegat cā. verbi grā pluribus hoībus demōstratis delegato cās istorum & istæ delegatus non dr̄ ad vniuersitatem vt plene dixi post Gul. C. de iu. l. a iudice. vbi vide
11 as. ¶ † Quæro nunquid ad delegatū possit appellari medio prætermisso. rn̄. sic. vt c j s de offi. deleg. sic & no. Archi vj. q. j. si quis pulsatus non tamen posset ex vi delegationis de appellatione interposita ad Papam vel ad sedem apostolicam cognoscere sed requireretur madatum hoc dictans vt s. eo. c. constitutus & no. in d. c. quisquis. per Archi.

ADDITIO.

a ¶ Vide do. Mathe. notabili suo. cix. & vide Bal. consi. cccccxlv j. col. vj. lib.

CAP. LXVII.

1 *Mater an possit esse datiua.*
2 *Mulier an non possit esse tutrix etiam si maritus ei administrationem concessit & vt mulier possit esset tutrix quæ requirantur.*
3 *Mater an possit transire ad secunda vota vel petere alium tutorem dari quia vult transire ad secunda vota.*
4 *Petitus a matre an præferatur tutori legitimo supposito quod petitus sit idoneus.*
5 *Pater si dedit in codicillis tutorem impuberi si mater est in medio & vult esse tutrix an iste datus in minus solenni voluntate debeat confirmari necne.*
6 *Mulieri quæ transiuit ad secunda vota an remaneant reliquiæ aliquæ suæ tutele.*
7 *Mater tutrix transiuit ad secunda vota non petito tutore. item nec auia petijt decedit impubes mater excluditur quid de auia.*
8 *Mater an repellatur ab obliqua successione.*
9 *Mater quæ non petijt tutorem si fiat monialis an monasterium succedat.*
10 *Filius quandiu est sub tutela matris est in eius potestate.*
11 *Iudex licet nihil loquebatur verbo si compellit de facto potest appellari.*
12 *Iudex qui non pronunciat expresse procedendum in causa contra vim exceptionis pronunciat tacite.*
13 *Coniuncta persona non cogitur defendere coniunctam & potest se excusare dicens non habeo mandatum vel mandatum meum non durat.*
14 *Matri quæ defendit vt tutrix quid iuris si obycitur ꝙ non potest esse tutrix quia minor.*
15 *Reliquiæ quæ dicantur.*
16 *Mater quæ excusatur propter minorem ætatem dum esset minor an propter hoc excusetur post perfectam ætatem.*
17 *Mater an habeat annum ad petendum tutorem.*
18 *Annus quem mater cum primum potest debet petere an erit vtilis per totum.*
19 *Creditores si fecerunt citare pupillum & matrem: matre autem non comparente fecerunt tutorem dari postea superuenit mater & suscepit tutelam & vult defendere filium tanquam tutrix an possit.*
20 *Mater si transiuit ad secundas nuptias an de facto perdat tutelam.*
21 *Filius si moritur in ætate adulta an mater puniatur in hoc ꝙ perdat successionem.*
22 *Mater quæ per ignorantiam peccauit quia credebat ius suum durare post transitum ad secunda vota an possit si erat minor petere restitutionem in integrum.*
23 *Tutor confirmatus an sit testamentarius an datiuus an mixtus.*
24 *Tutor testamentarius si remouetur facto iudicis succedit datiuus si facto legis succedit legitimus si facto naturæ succedit sequens legitimus.*
25 *Mater & quilibet tutor si dicit promitto pupillum defendere in persona & rebus & vtilia facere & inutilia prætermittere saluo quod semper vti valeam veritate an verba ista sunt de substantia instrumenti tutele.*
26 *Verba ista vtilia facere & inutilia prætermittere an significent confuse debeatque dici omnia vtilia facere & omnia inutilia prætermittere.*
27 *Aduerbium quandoque quando dicimus quandoque decesserit distribuit pro omni tempore simplici.*
28 *Tutor eo ipso ꝙ est tutor obligatus est sine aliqua promissione ad omnia vtilia facienda.*
29 *Berta si habuit tres maritos ex tertio suscepit filium cuius tutelam petijt an possit esse tutrix.*

EX parte .m. Si is qui desijt esse tutor nomine pupilli conuenitur inuentus poterit appellare. Et in prima parte appellationis querela in secunda dat iudices. ibi mandamus. ¶ Casus. quędam mater conueniebatur nomine filiorum quorum fuerat tutrix coram iudicibus delegatis. ipsa dicebat se non teneri respondere quia desierat esse tutrix per transitum ad secunda vota. hoc non obstante iudices compellant eam appellauit. Papa considerans quod appellatio est iniusta mandat in irritum reuocari quicquid post appellationem fuit attentatum & quòd interuenientibus legitimis defensoribus populi procedatur per iudices in causa principali. h.
1 d. ¶ † Not. quòd mater potest esse tutrix filij pupilli. sed an possit esse datiua. videtur quòd non cum sit legitima ergo non datiua quia legitima anormala excludit datiuam simpliciter. Dic quòd imo potest si forte detur in locum tutoris testamentarij recusati. ff. de testa. tu. l. si quis sub conditione. aliàs tutor testamentarius nondum erat ætatis legitime. ff. de excusa. tut. l. non solum. §. si libertus vel si pater instituto pupillo & extraneo qui nondum hæreditatem adiuit tutorem in testamento dedit nam ad confimationem tutelæ opus est attiliano tutore cuius autoritate pupillus adeat hæreditatem. vt insti. de attil. tuto. nam mater poterit dari tutrix attiliana cuius autoritate pupillus adeat hæreditatem paternam qua adita finitur sua tutela attiliana & incipit tutela testamentaria. ¶ Et not. quòd ideo pono de cohærede extraneo quia si pupillus solus esset hæres institutus non haberet locum tutor Attilianus quia existentia sui hæredis confirmaret testamentum vt insti. de hære. ab inte. §. sui. licet gloss. dicat quod sit necessarius tutor Attilianus. & vt omnis cesset dubitatio quòd idem qui est testamentarius sit datus Attilianus: quia aut erit tutor per exitentiam sui hæredis: aut datiuus.
2 ¶ † Sed immediate opponitur ꝙ mulier non possit esse tutrix etiā si maritus ei administrationem concessit vt ff. de neg. ge. l. qui aliena. §. quanquam. & ff. de solu. l. filiæ sol. illud de iure veteri. sed de mero iure codicis plura requiruntur ad hoc vt possit esse tutrix vt C. quando mul. tu. offic. fun. po. l. ij. sed de iure nouissimo solum tria requiruntur. s. vt pupillus non habeat testamentarium & mater sit legitimè ætatis & facit duas renunciationes verbo tantum. quia renunciet secundis nuptijs & beneficio velleiani. vt in authenti. hoc sacramentum. Secundo no. quod mater transiens ad secunda vota perdit tutelam ipso iure nec distinguitur vtrum esset testamentaria vel anormala vt hic. licet Io. dixerit testamentariam tutelam durare vt C. ad tertu. l. omnem. quæ opi. est falsa nisi testator hoc mulieri concessisset expresse quòd tutela soluta posset accedere ad secū-
3 da vota text. est not. in. authen. de nup. §. disponat. Sed † an mater possit transire ad secunda vota vel ante petere alium tutorem dari quia velit transire ad secunda vota. respondeo casus est quòd sic in authen. de nup. §. si autem tutelam. col. iiij. Sufficit enim quòd dicat se transituram ad secunda vota vt a̕ius detur vt singulariter no.
4 insti. de cur. §. interdum. ¶ † Sed nunquid petitus a matre præfertur tutori legitimo supposito quòd petitus sit idoneus. quidam dixerunt quòd nōn quia legitimus præfertur datiuo. Alij dicunt quòd sic quia subrogatur loco matris quæ excludit legitimum hoc tenet Bartol. nam mater ex necessitate officij sui & ne perdat hæreditatē si filius impubes moreretᵉ potest & debet hunc tutorē petere & cū dari oportet. nec tex. dicti. §. tutelā distinguit vtrū supsint legitimi nec ne. ergo nec nos distinguemus scđm Bar. Alij aūt

qui tenet ꝯtr͂ũ allegant ꝑ se q̃d ius matri est spãle in matre & auia & ideo talem prorogatiuam nullus alius habet q̃a personale est pri uilegiũ. ar. ff. de leg. ij. l. cũ patronus. nõ ob. §. si aũt tutelam q̃a intel- ligit q̃n nõ extabat tutor legitimus q̃ hẽt excusare matrẽ nõ peten tẽ tutorẽ vt ff. ad tertul. l. ij. §. si mater & ibi no. ad cõtex. tñ ista q̃ræ stio tractat in d. auth. matri. & auię per Cy. & Iaco. bu. & per Bart. in d. l. si quis sub conditione. ¶ Teneas quod petitus a matre antefer- tur legitimis si mater erat tutrix testamentaria quia testator tacite exclusit eos arg. C. de procu. l. maritus. Sed si non erat testamenta- ria putarem legitimos anteferri si essent idonei quia mater quæ obstabat legitimis de medio est sublata. & sic legitimi non habent obijcere. sed si legitimi nolent suscipere tutelam tunc valeret datio eorum qui petiti sunt a matre. sed pone quod mater pe- tijt titium dari loco sui iudex autem ex suo capite dedit seium. rñ. non valet datio vt C. si contra ma. vo. tu. da. sit. l. j. quæ est ad hoc

5 valde no. ¶ † Modo quæro pater in codicillis dedit tutorem impu- beri. iste deberet confirmari si mater non esset in medio sed quid si mater est in medio & vult esse tutrix an iste datus in minus solẽni voluntate debeat confirmari nec ne. dicunt ꝙ quidam excludit ma trem quia est quasi testamentarius tutor & de necessitate confirmã dus alij dicunt contra quia cum confirmatio det ipsi tutelę essen- tiam & confirmatio est datiua ergo tutela est datiua puto matrem præferendam & idem in auia per l. statim allegatam secus in alijs legitimis quia iste confirmatus habet mixtum esse ex duabus quali tatibus. scilicet ex testamento & decreto. & quia qualitas testamen ti est dignior ideo trahit ad se minus dignũ de hoc not. in l. j. C. de. te. tu. & in l. ij. de confir. tut. & hoc tenuit Mar. sy. in publica disputa

6 tio. ¶ † Modo quæro vtrum mulieri quæ transijt ad secunda vota remaneant reliquię aliquę suę tutelæ respon. sic si petijt alium dari loco ipsius. Nã in istis reliquijs fundat prorogatiua petitia mater sed si mr̃ neminẽ petijt dari nullę remanẽt reliquię. q̃a quotiescunq; ipso iure tutela finitur nihil remanet. ff. de capi. dimi. l. tutelas. Sed quando per sententiam iudicis remanent reliquię vt d. l. si quis sub conditione. nam factum iudicis non potest tollere testamentum ni si ope excep. ar. de condi. inde. l. Iulianus & l. si non sortem. §. hære- di. & quod ibi not. eo. tit. Et potius ponit administrationem quam

7 iudicem tutelę. vt subtiliter not. ff. de au tut. l. & si pluribus. ¶ † Ex his procedo ad aliam quæstionem mater tutrix transijt ad secun- da vota non petito tutore. Item nec auia petijt decedit impubes mater excluditur quid de auia dicit Bar. ꝙ idem quia est negligens nec tutelam suscipiendo nec etiam tutorem petendo quia dicunt ꝙ ratione non petiti tutoris nunquam excluditur a successione nisi ille cui incumbat onus petendi. Nam per exclusionem vnius non peruenitur ad exclusionem alterius imo ad inclusionem hoc not. C. qui da. tut. po. l. nepotibus Item in auia non est tanta negligentia quia non ita sperat successionem sicut mater existens in medio.

8 ¶ † Sed hic occurrit dubiũ nũquid ista mater faciebat substitutio- nem obliquari. Nam ab obliqua successione mater non repellitur quia per eam succedit marito non filio. So. si erat tutrix testamenta- ria repellit a directa & obliqua vt l. sciant. C. de legi. hære. Si aũt nõ erat testamentaria non repellitur fideicommisso mariti vt l. cte. deñ. C. qui petu. tu. & ideo substitutio pupillaris obliquatur. C. de impu. & alijs substi. l. precibus sed in contrarium facit quia est indi gna hoc fauore. ar. ff. ad sil. l. propter venenum. §. neptis. & ff. de le. j. l. si seruus plurium. §. si quis autem. ¶ † Sed quid si mater quæ nõ

9 petijt tutorẽ fiat monialis videtur quod omnis culpa purgetur & sic monasteriũ succedat vt in auth. de mona. in prin. Nã tps quo hę reditas defertur vt inspici & eo tpe iuris nõ est sub lege ciui i rñdeo inhabilitas perdurat vñ monasteriũ dẽt vti eisdẽ pęnis quibus mo- nialis tanq̃ vtriorum successor & culpę. ff. de reg. iur. l. in his. §. non debeo & sic noxa caput sequit vt in c. j. §. de obli. ad fed si ante ta psũm anni q̃s dat matri ad peteñ. tutorẽ vt insti. ad orfi §. si. vel an- te notabilẽ morã. j. annũ mater itrasset monasteriũ q̃a tũc erat i͂te gri status succederet monasteriũ impuberi ex ei⁹ psona q̃a monaste riũ nõ tenẽt petere tutorẽ vt. C. de epi. & cle. l. Deo nobis vnde in monialib⁹ nõ hẽt locũ pęna iuris ciuilis si nõ erat ꝯcta ante mona- chatũ. & idẽ dico si mater est de tertio ordine sancti Frãcisci. q̃a di-

10 ctus ordo cẽset ecclesiasticus tenemẽti. ¶ † Itẽ no tertio ꝙ fili⁹ quã diu est sub tutela matris est in ei⁹ ptãte nõ itelligas patria: q̃a nõ pos set habere tutorẽ. sed administratoria & loquebat ista nobilis mu- lier iuxta vulgare imo iuxta apostolũ. Deinde vides hic ꝙ ille qui

11 desijt esse tutor nõ cogitur litẽ ꝓsequi. ¶ † Vlterius no & semp alle gat ꝙ licet iudex nihil loquat verbo si cõpellit de facto põt appel- lari. & sic nõ semper est expectañ. verbũ iudicis q̃a nõ minus est fa-

12 cere q̃ dicere. vt ff. de leg. l. de quibus. §. fi. ¶ † Itẽ no. q̃d iudex q non pronunciat expresse proceden̄ in eã cõtra vi exceptiõis pronũciat tacite & ad hoc semper alegat. Et si hoc est verũ multę glo. iuris ci- uilis sunt falsę ut ff. qui sat. cog. l. arbitro C. de dila. l. a procedente

a vel dic ꝙ ille gl. sunt vere si sit petitũ a pronũciari super exceptioni bus secus si non est petitum vt hic. & hoc teneas. & est no. dignum.

13 ¶ † Vltimo not. ꝙ coniuncta persona nõ cogitur defendere cõiun

ctã & põt se excusare dicens nõ habeo mãdatũ vel mãdatum

14 nõ durat. Sed pone matri quæ defendit vt tutrix obijcitur † ꝙ non põt esse tutrix q̃a minor. C. de leg. tu. l. si. ipsa replicat dicẽs aut sum tutrix & admitior vt tutrix. aut nõ sum tutrix & admittor saltẽ vt mater. C. de ꝓcu. l. exigẽdi. Respõ. mater inquãtũ mater nõ admit- tit pro filio minore vt no. ff. de ꝓcu. l. fœminis. & q̃a debemus inspi- cere quali ratione quis compareat vt eleganter no. ff. qui satis. cog.

15 l. filius. ¶ † Quæro q̃ę dicantur reliquię respondeo quãdo ex pre cedenti materia remanet aliqua dispositio in subiacenti substãtia sicut quãdo ex egritudine remanet reliquiæ ipsius morbi vt quod dam impedimentum ad operandum naturaliter vt ff. loca l. mari- tus. & reliquię patris dicuntur filij & reliquię sanctorum dicuntur ossa sicut reliquiæ tutele testamentarię dicuntur quędam obsta- ad tutelam legitimam. simile est si filius abstineat se ab hæreditate paterna remanet reliquię sui patris quæ ab ossibus suis non sepa rant quia nomine remanet hæres vt. ff. de fideicom. lib. eũ qui. §. si.

16 ¶ † Extra quæro mater excusatur propter minorem etatem dum esset minor vt C. si adue. deli l. ij. sed nũquid propter hoc excusetur post perfectam etatem & videtur q̃d sic. q̃a beneficiũ legis debet esse perpetuum vt no in l. j. C. in qui. cau. in inte. resti. nõ est necessa ria. In contrarium videtur quia illa regula non habet locum in be- neficio etatis vt ff. de leg. ij. l. titia. §. vsuras. quia etas minor deficit & maior quæ est ei contraria superuenit ita quod cessat priuilegi- gium & superuenit eius contrarium. Sol. si res non est integra quia datus sit alius tutor interim mater se excusat. sed si res est integra quia pupillus non habet tutorem mater tenetur petere & incipit si- bi annus petendi in primo momento maioris ętatis. quia lex dicit quod debet petere cum primum potest. sed tunc primum potest. vt ff. ad tertul. l. ij. §. si mater. Item ętas non habet perpetuam excu- sationis causam & ideo quod ad tempus indulgetur post tẽpus

17 non indulgetur. arg. ff. de pac. l. epistola. §. fin. ¶ † Modo quæro v- trum mater habeat annum ad petẽdum tutorem videtur quod sic vt C. de legi. hære. l. sciant. dicit Bartol. quod omnes alij legitimi successores habent annum præter matrem & auiam quæ debent pe tere ꝯ. annum cum primum possunt vt d. §. si mater. annus enim est statutus ut vltra non progrediat. argu. s. eo. c. oblate. Solu. aut lo- queris de iure veteri & tenebatur petere cum primum poterat & non dico solum petere sed etiam deliberare de idoneo peteñ. quia in præcipiti festinatione nullum esset consilium vnde tempus istud erat arbitrarium cum non esset diffinitum a lege. Aut loqueris de iure nouo. & lex figit petẽm in anno vt insti. ad orfi. §. fin. tamen iste annus seu dilatio legalis posset per iudicem ex causa moderari ad petitionem creditorum. argumen. ff. de hæredi. insti. l. si quis in-

18 stituatur. ¶ † Sed nunquid iste annus erit vtilis per totum. & vide- tur quod sic. ar. ff. de calum. l. annis sicut tempus petendę bono- rum possessionis. & sic tempus prosequendę appellationis vt not. Archi. ij q. vj. & tamen computantur dies feriati in honorem Dei. quia in tutelis non sunt ferię vt C. de fe. l. actus & ff. de fer. libro. ij. Preterea illa verba cum primum potest significant videlicet tem- pus vtile vt ff. de verborum significatio. l. nepos proculo ad hoc fa cit. C. qui pe. tut. l. cum a matribus & C. de ap. l. præses. & sic non sufficit probare ꝙ mater non petijt infra annum continuum vt pri tur successione. quia est annus dierũ vtilium & iste passus a nemine

19 est animaduersus. ¶ † Vlterius quæritur pone quod creditores fece- runt citare pupillum & matrem: matre non comparente fecerunt tutorem dari postea superuenit mater & suscepit tutelam si vult defendere filium tanquam tutrix quæritur an possit. respondeo aut mater fuit moniata quod assumeret tutelam vel tutorem pete ret & fuit negligens. & tunc a iure tutelę se fecit extraneam. argu. ff. de fideicom. lib. e. l. si alieno. §. a duobus. aut non fuit negligens nec monita & tunc ad eam pertinet tutela quæ præcedit datiuum qui videtur datus tacita veritate & per errorẽ facti. vt. ff. de tu. & cura. da. ab. l. tutor si petitus. Nam bonus vir non dedisset si tenuisset q̃a proprie proprium est iudicium nolle præiudicare tertię persone ius habenti. & si vellent contrarium non possunt illo non citato.

20 ¶ † Quæro si mater transiuit ad secundas nuptias de facto de iure vt l. hęc conditio in prin. ¶ In contrarium videtur quæ de facto pœna committitur vt C. de adul. l. eum qui duos. & quia luxuria non debet habere plus castitate. vt in auth. de resti. & ea quæ pa. §. fin. colum iiij. quod verum est si interuenit carnalis copula secus si non interuenit vt quia maritus erat pupillus. vel ita senex quod non poterat carnaliter commisceri. ¶ Et adde quod quædam facta de facto nocent. & econtra quandoque quædam facta de facto prosunt. vt quando fiunt pro forma sine obseruantia con- tractus vt. ff. de verb. obli. l. quidã cum filium. ¶ † Quæro filius mo ritur

ADDITIO.

a ¶ Confirmo. hoc ex regulã quam ponit Pau. de cast. in l. vniuersi per illum tex. coniuncta gloss. ibi in uerbo si petatur C. de precib. impe. offe. & liber celens. d. Iaco. multa notabilia in simili allegat ad hoc.

ritur in ętate adulta an mater puniatur in hoc quod perdat succes-
sionem. respondeo non vt C. ad tertul. l. matres. pęnas autem quas
patitur propter trāsitum ad secunda vota non distincto in qua ęta-
22 te decedat filius vt C. de secundis nup. l. fęminę. § fin. ¶ † Quero an
mater quę per ignorantiam peccauit quia credebat ius suum dura-
re post transitum ad secunda vota possit si erat minor petere resti-
tutionem in integrum. & videtur quòd sic vt. ff. de mino. l. si ex cau
sa. §. nunc videndum. dic contra quia peccauit in iure quasi naturali.
l. C. de in ius voc. l. venia. & quia non potest in pristinum statum re-
uerti. arg. ff. de minoribus. l. si ex causa. §. Papinianus. sicut aduersus
capitis diminutionem minimam non restituitur minor verbi gratia
tia contra adoptionem vel emancipationem vel ingressum religio-
nis dicet aliquis quòd imo ipso iure minor seruatur illęsa. vt d. l ij. i
C. si aduer. deli. fo. ibi cessatio hic factum simile. ff. ad silla. l. j. §. im
23 pubes. & quod ibi per Dy. ¶ † Deinde vt plenius intelligas de tu-
tore confirmato vtrum sit testamentarius, an datiuus, an mixtus, di-
cit Iaco. But. quod omne quod confirmatur ex necessitate deno-
a minatur[a] à confirmato. ff. de pac. l. legitima. ff. de ver. sig. l. lege ob
uenire hęreditatem: aut non confirmatur de necessitate & deno-
minatur à confirmatione. vt ff. ad Treb. l. si quis priore. ecce simi-
le si confirmatur postulatio, confirmatus non dicitur electus, sed
creatus; quia postulato non acquiritur ius ex ipsa postulatione nisi
quoddam ius supplicandi. sed si electus confirmatur, non dicitur
electus tunc creari, quia ex electione erat quęsitum ius, ita quòd
confirmatio fiebat de necessitate. pretęrea aut confirmans proce-
dit inueniendo materiam & forma denominatur ab ipso, aut for-
mam non materiam & denominatur à materia. Aut nec materia,
nec formam, sed quandam executionem, & tunc denominatur à
confirmato. ratio istorum verborum colligitur ex eo quod subti-
liter no. ff. de iusti. & iure. l. ius ciuile. Aut ergo confirmans dat es-
se, & executionem esse, & denominatur à confirmante: aut pręce-
dit esse. sed confirmans dat executionem esse, & denominatur a
confirmato aut pręcedit esse in materia, sed non in forma, & tunc
forma trahitur ad potentiam materię. quia accedit eius quiditati:
argu. ff. de le. iij. l. quęsitum. §. illud & hęc collige extra glo. dictę. l.
ius ciuile. Item est exemplum quando imperator per priuilegium
concessit spurio quòd possit succedere patri, quę concessio appel-
latur confirmatio status filiorum. Ista si quidem successio non di-
citur naturalis, sed artificialis siue ciuilis. sed si imperator concede-
ret hoc filio naturali, tunc ista successio diceretur naturalis quia na-
turę accedit gratia principis & sic inspicimus naturam. ar. ff. de lib.
& posth. l. filio quem pater. & sic fundamētum trahit ad se augmē-
tum. ¶ Et reuertendo ad propositum de tutore confirmato dico
quòd aut confirmans inuenit confirmabile quia confirmatus erat
de iure naturali confirmabilis vt datus in testamento nō solenni &
tūc censet testamētarius qa de iure gē. testamentum erat. aliqd aut
confirmatum non inuenit confirmabile vt qa nulliter datus etiam
iure gen. inspecto verbi gratia erat datus filio impuberi adoptato
non iur. tamen princeps ex certa sciētia cōfirmauit. tunc iste nūq
diceret testamentarius qa nullā quiditatē trahit a testamēto vt C.
24 de fideicō. l. eā quā. ¶ † Deinde ad suppletionē eorū quę dixi de re-
liquijs, scias q Bart. non curat de reliquijs quę in solo noīe consi-
stunt nō in effectu; sed dicit, q aut tutor testamētarius remouet fa-
cto iudicis, & tunc succedit datiuus, & non legitimus: qa iccirco iu
dex remouit vt aliū daret. aut facto legis, vt qa mater q erat tutrix
testamētaria, trāsiuit ad scda vota, & tūc succedit legitimus: qa sicut
per legē tutela cassatur, ita per legē subrogatur. aut facto naturę vt
per mortē, & succedit sequens legitimus iure quodā descēdēte na-
turę queadmodum & hęreditas vadit. vt ff. de leg. tut. l. legitimos.
Sed interdū deficit testamentaria tutela per priuationem ante nu-
ptias puta mater volens transire ad scda vota, anteq transeat petit
tutorē loci sui substitui. Nā cū iccirco discedat à tutela vt alius de
tur, & hoc fiat facto iudicis permittēte lege, & cooperante pfertur
iste suffectus matri legitimo tutori. transeunte eadem qualitate tu-
telę maternę, in ipsum, secundum Ber. ¶ Et hęc sunt subtilia vtilia
& notatu digna. Adhuc restat in intellectu meo quędam quęstio
vtilis & necessaria. ecce mater & quilibet tutor tenetur promittere
defensionem pupilli suscipere sine vlla concertatione vt C. de ad.
mi. tu. l. si §. defensionem. Et tamen ista verba formalia communi-
ter non inueniuntur in instrumentis tutelę; ergo ista instrumenta
25 carent viribus. † Barto. dicebat quod ista verba sunt de substantia;
quia verba specialia clariora sunt simplicibus & ignaris hominibus
quam generalia. vt in x. colla. de no for. fideli. c. j. & melius aduerti-
tur quicquid districtiuè & specialiter dicitur. vt ff. de iniur. l. item
apud Labeonem. § hoc dictum. verba enim specialia non requirūt
interpretationem seu expositionem sed verba generalia sic. ff. de
pac. l. emptor. § Lucius. ff. de transl. l. cum aquiliana. ¶ Sed contra
istam suā opi. facit quod formulę verborū sunt sublatę dummodo
retineamus effectum. vt C. de testa. l. quoniam indignum. & C. de
formu. l j. & insti. de leg. in prin. ergo sufficit dicere q tantundē im-
portat. verbi gratia, dicit tutor, promitto pupillū defendere bona
fide i persona & rebus, & vtilia facere, & inutilia pretermittere sal
uo qd semper vti valeam veritate qd significat & salua consciētia.
& consuetudo quę est optima legum interpres etiam hoc seruat.
26 ¶ † Sed dialecticus diceret quòd ista verba, vtilia facere & inuti-
lia pretermittere significant confuse. sed debet dicere omnia vti-
lia facere & omnia inutilia prætermittere. nam vbi non apponitur
signum vniuersale. illa indefinita, vtilia facere, verificaretur in duo-
bus vtilibus. & hęc promissio duo vtilia facere non esset sufficiens
sed signum vniuersale omnia durare videtur ac si distributiuè &
nominatim de omnibus loqueretur vt C de præscrip. tri. an. l. om-
nes Porro indefinita ęquipollet vniuersali, non ex necessaria signi-
ficatione sed magis ex interpretatione prudentium etiam si profer
tur a lege quia lex fundatur in ratione vniuersali & equipollet vni
uersali. l. j. ff. de reg. iu. Si autem profertur ab homine aut profertur
dispositiue & idem de ver. obli. l. quicquid astringendę. C. quæ res
pi. ob. pos. l. fin. Si autem profertur enunciatiue tunc in emergenti
materia contingēter ponitur vt cum dico homo currit siue omnis
homo currit siue vnus homo tantum. Sed in materia naturali &
necessaria indefinita equipollet vniuersali. vt cum dico homo est
animal. i. omnis homo est animal quia diffinitio a nullo diffiniti-
uo separari potest. indefinita tenet medium inter singularem &
vniuersalem etiam tunc adaptatur vniuersali nunc singulari seu
particulari prout melius & rationabilius de iure & de facto adapta
ri potest vt patet in illa indefinita. si decesserit sine liberis & non di-
cit in qua ętate nam confusa & non distributiua est locutio & om-
ni tempore vniformis censetur vt not. C. de impu. & alijs substi. l.
27 precibus. ¶ † Sed si diceret quandocunq; decesserit. istud aduerbiū
vniuersale quandocunq distribuere pro omni subiectione secun-
dum Iaco de Are. qui est hic dialecticus. sed communiter dicimus
quòd distribuit pro omni tempore simplici non pro omni qualita
te temporum nec pro speciebus substitutionum. quia tunc debe-
ret dicere qualitercunq; decesserit non quandocunq; vt plene no.
28 & diximus in l. precibus in lectura. ¶ † Reuertendo ad propositū
dico quòd est standum practicę & consuetudini pręsertim in hac
materia Nam tutor est obligatus eoipso quod est tutor sine aliqua
promissione ad omnia vtilia facienda. C. de administra tuto. l. pro
officio. vnde si non exprimit in promittendo verbum omnia ta-
men hoc intelligitur ex necessitate ipsius officij. ¶ Ista igitur inde-
finita hic profertur in materia necessaria. & sic equipollet vniuersa.
li & sufficit quod equipollenter fit vt ff. ad Trebel. l. mulier. in prin
ci & ff. de verborum oblig. l. cum seruus. & acumina verborum per
tinacibus relinquuntur spiritus autem sapientibus vt no. in l. ij. C. de
consti. pec. l. certum ff. si cer. pet. in ver. tantundem pręstent & C. de
lib. prete. l. iij. non enim est mens alligata verbo. sed verba menti si
tamē cōstat de mente. vt ff. de supel. le. l. Labeo. §. nec mirum. ff. de
vsufru. le. l. si alij. ff. ad Trebelli. l hæredes mei. § cum ita Nam inter
pretatio indefinite subtrahitur ex mente loquentis & ratitate. Nā
supra omnem dialecticam artem contrahentis vel testatoris. De-
bet etiam tutrix expresse renunciare secundis nuptijs & tamen ta-
cite hoc intelligitur. Item expresse obligare omnia bona sua & ta-
men tacite intelligitur. quare ergo requiritur expressio. respondeo
quia quando lex supplet istud fit officio legis non sollicitudine &
officio tutoris. & ideo quia tutor non seruat id quod statutum est
sibi pro forma in ingressu officij nondum administrare potest vn-
de non est dubitandum quòd illa clausula quod renunciet secun-
dis nuptijs fit de forma & quod alias non posset decerni admini-
stratio matri quia sic se habet statutum legis quod renunciare ag-
grauat culpam secundo nubentis quasi quędam comminatio &
29 auisatio futurę pęnę. ¶ † Sed pone Berta habuit tres maritos. & ex
tertio suscepit filium cuius tutelam petijt oppo. quod non potest
esse tutrix: quia nedum transiuit ad secūda vota sed ad tertia respō
deo ista tertia vota sunt prima vota quo ad pupillum & ideo pōt
esse tutrix. & idem in auia quod requiritur etiam q mulier renun-
ciet velleiano senatusconsulto & q sit certiorata de beneficio aliàs
non ualeret renunciatio nec præsumitur certiorata nisi appareat
per instrumentum vt no. ff. de uerb. obli. l. scien. ¶ Et generale est qd
nunquam quis præsumitur renunciare iuri suo vt. s. de renun. c. su
per hoc pone ergo q mater post istam renunciationem intercessit
pro filio apud creditores filij vel emit filio castrum & fidem suam
astrinxit ad precium & in illo cōtractu non renunciauit velleiano.
respondeo non est necessaria alia renunciatio specialis: quia suffi-
cit renunciatio quam prius facit apud acta. ut not. glo. in dictā aut.
matri & auię & hoc forte nunquā audiuisti. & ideo adhuc cogita.
Vltimo collige ex nostro c. q si pater dicit relinquo filiū meū i po
testate matris suę q per hoc eam relinquit tutricē testamentariā
licet de iure digestorum esset secus. vt in d. §. quanquam.

ADDITIO.

a ¶ Vide allegata plene p doct mo. in l. & qa ff. de iuris. om. iu. & per Paul. de Cast. consi. clix. in vlti. colum. Do. Alex. consi. cxxij. volu. iiij.

Cap.

CAP. LXVIII.

1 *Articulus super quo debet fundari consilium si est ęditus & pars non contradicit videtur confiteri quod articulus sit verus & bene formatus.*
2 *Iudex si non expectato consilio seu relatione consilij tulit sententiam an valeat sententia.*
3 *Relationi an credatur.*
4 *Iudices si habeant in mandatis quod diffiniant causam intra annum alioquin remittant an possint intra annum remittere.*
11 *Lite pendente an verum sit quod nemini debet interdici possessio.*
12 *Iudicis officium an valeat implorari etiam ante lit. contest.*
13 *Procurator an & quando non posit excedere fines mandati.*
14 *Plura quando proponuntur coniunctim super quolibet recipiuntur probationes tamen si alterum per se sufficit satis est illud probat.*
15 *Dilatio alia quando expectatur post dilationem non intelligitur deserta appellatio ex cursu primę dilationes.*

INtimasti. Non valet relatio cuius exemplum non fuit litigatoribus editū secunda pars ibi enim iusta. ¶ Casus. hospitalarii habebant causam cum quibusdā; iudices quosdā retulerūt articulos domino Papę & nō fecerūt copiā hospitalarijs; vnde hospitalarij appellauerūt: Papa dicit ꝙ relatio nō tenuit. Et idē dicas quando cā cōmittitur cōsilio sapiētis. nā articulus super quo dēt funda
1 ri consilium debet ędi partibus alias non tenet cōsultatio. ¶ † No. tamen quòd si est editus & pars non contradicit videtur confiteri quòd articulus sit verus & bene formatus. vt C. de rela. l. j. Et ideo non posset appellare a formatione puncti. quia videtur confessus prout in articulo continetur; iste est tex. singularis in l. fi. ff. quando ap. sit. vtrum autem relationes possint vel debeant de iure fieri dic ꝙ nō ad exonerationē. ¶ Sed si requirant principis consultationē vel interpretationē bn̄ pn̄t fieri. vt C. de le. l. fi ff. de regu. iur. l. neratius. ff. de iu. l. eū quē temere. §. j. & dic vt ibi no. & per Bar. & p
2 Cy. in d. l. j. C. de rela. ¶ † Et no. ꝙ ista cōmissio cōsilij iudex nō expectato ꝯsilio seu relatione cōsilij tulit sn̄iam an valeat sn̄ia. rn̄deo si de voluntate partiū fuit assignat⁹ terminus consultori si quidē iudex nō expectauit terminū nō valet sn̄ia. Si expectauit & consultor nō reddidit ꝯsiliū valet sn̄ia etiā si cōsultor sciuisset. j. c. significāte. nā dilatio nō pēdet licet noua esse dāda nihil eīn pōt innouari pendēte dilatione data sec⁹ si nō esset data sed dāda. j. e. c. interposita. Si aūt iudex nō per interpositā sibi necessitatē a statuto municipali vel a litigatore sed ex ꝑprio motu cōmitteret cām cōsultādā tūc nō tenet expectare rn̄sum cōsultoris. ff. de ap. l. ad imperatorem p
3 Bar. ¶ † Et no ꝙ iuriscōsultus dēt esse caut⁹ fidelis & iustus. vt no.
4 arg. x. q. iij. nō licet. & ex malo cōsilio obligatur Archi. ¶ † Quęrit Inno. vtrū credat relationi dic ꝙ sic si partes cōsenserūt tacite vel
a expresse. alias nō credit soli referēdario sed actis[a] causę. vt C. de ap. l. iudicibus. etiam si sunt plures iudices delegati non creditur relationi eorum nisi coram ipso superiore solenniter testificentur. nā coram semetipso testificari non possunt. vt no. Archi. ij. q. vj. c. statuendum. & ista relatio debet fieri post omnem discussionem causę. quia habet vim conclusionis in causa vt C. de diia. l. cum a nobis. nisi referentes aliud habeant in forma mandati puta quòd remittant intra certum tempus causam instructam vel non instructā f̄m Inno. qui dicit ꝙ nō valet relatio nisi fiat f̄m formā commissionis. idē dico in cōsilio cōsultoris qa n̄ valet nisi seruet formā ꝯmissionis. ff. de acqui. hęre. l. eū qui duob⁹ §. filius. omnis eīn qui ab alio habet autoritatē & nō a seipso dēt sequi mādatū. ff. đ acq. hęr. l. si quis mihi bona. §. corā. ff. de exerci. l. j. §. si plures. de verbo. obli. l. q Romę. §. chalimachus. ff. de admi. tu. l. Titiū & męuiū in princi. Quid ergo si iudices habeant in mandatis ꝙ diffiniant causam intra annū alioquin remittāt nunquid possunt intra annū remittere. respon. nō ar. ff. de vsur. l. in fideicommissi. § cum polidius. Bald.

ADDITIO.

a ¶ Vide Bal. in consi. iiij. inc. stauti Papię.

CAP LXIX.

1 *Carnes debent vendi in locis determinatis a consuetudine & non alibi.*
2 *Lite non contesta. officium iudicis delegati locum habet.*
3 *Pēdente dilatione data de consensu partium iudicis officium cōquiescit vt nihil interim facere posit sine consensu partium.*
4 *Latro qui nullam potest habere defensionem vel homicida qui non potest se defendere nisi fecerit causa se defendendi si confiteatur maleficium & iudex volens seruare ordinem iuris dat ei dilationem ad omnem suam defensionem faciendam puta octo dierum an licite posit statim die sequenti facere eum renunciare dilationi & condemnare & mittere ad furcas.*
5 *Renunciari an posit statuto danti dilationem.*
6 *Pendente dilatione si interim aliquid fit appellare oportet quasi sit nullum ipso iure.*
7 *Procurator qui excedit fines mandati non pręiudicat domino.*
8 *Episcopus an possit facere quod carnifices vendant carnes in stallis episcopi contradicentibus decano & capitulo.*
9 *Petitiones episcopi & capituli an fundentur in officio iudicis an in negatoria & quando & vbi habeat locum negatoria.*
10 *Possessio quasi negatiua qualiter acquiratur.*

SIgnificante. Vbi ante litem contesta. circa id quod principaliter agitur delegatus aliquid innouat; vel diem pręuenit assignatum, licite appellatur. h. d. Diuiditur in duas partes. In prima thēa. in secunda prouisio. secunda ibi ideoq;. Casus inter episcopū Aurelien. & decanum & capitulum Magūtinum erat quęstio qa decanus dicebat carnifices carnes vendere non posse seu non debere nisi in stallis suis. Episcopus contradicebat dicēdo quòd imo poterant vendere in stallis episcopi. super hac causa dati sunt iudices coram quibus de consensu partiū erat assignata certa dies ad litigandum super dicto negocio. Ep̄s iam citat⁹ faciebat vēdi carnes in stallis suis: decanus & capitulum implorabant officium iudicis petendo reuocari quòd episcopus fecerat. Episcopus dicebat ꝙ non erat lis contestata adhuc. & ideo non procedebat petitio super reuocatione attentatorū. Item dicebat quòd pendebat dilatio data de partium consensu; has exceptiones iudices delegati non admittebant. fuit appellatum Papa dicit quod si de prędictis exceptionibus vel altera eorum constat reuocetur ī irritum quicquid post dictam appellationem constiterit attētatū nō obstāte ꝙ a rescripto
1 quod procurator ep̄i impętrauerat circūuentus fuerit. ¶ † Not. ꝙ carnes debent vendi in locis determinatis a consuetudine & non alibi. Item quòd hoc ius negatiuum quòd non possit alibi vendi potest pręscribi. & interest valde talia loca habere: quia tales stationes siue stalli sunt insignis valoris. eodem modo potest pręscribi ius negatiuum quòd ciues non possunt ire ad molendinum nisi in molendino meo. vel quòd solus ego habeam molendinum & non possit aliud constitui in meum pręiudicium cum alias bene possit quilibet in suo molendinum construere saluo iure publico & sal
2 uo nauigio. vt no ff. de flu. l. quominus. ¶ † Secundo not. ꝙ lite nō contest. officium iudicis delegati locū habet. ¶ Contra hoc opponitur. nā pro talibus ꝯpetit officiū iudicis vt hic est tex. no. & forte melior qui reperiatur in iure. Sed in officio iudicis non acquirit litis cōtestatio. hāc enim doctrinā tradit illa glo. not. sed vulgaris ff. de interroga. in rub. Sol. illa glo. intelligitur qn̄ imploratur officiū iudicis circa ordinationē iudicij hic quādo circa decisionem litis.
3 ¶ † Vlteri⁹ not. ꝙ pēdēte dilatione data de cōsensu partiū iudicis officiū cōquiescit vt nihil interim facere possit sine cōsensu partiū. ergo a cōtrario sensu partiū pōt interim iudicis officiū excitari ad
4 actum suū. Et per hoc glossatur illa l. C. de dila. l. siue pars. ¶ † Et per hoc determinat quęstio pone latro qui nullā pōt habere defensionem vel adulter vel homicida q nō pōt se defendere nisi fecerit cā se defendēdi ꝯfiteat maleficiū, & iudex volēs seruare ordinē iuris dat ei dilationē ad omnē suā defensionē faciendā puta octo dierū. vt ff. de re mili. l. iij. §. si ad diē statim die sequenti facit eū renunciare dilationi & eū cōdēnat & mittit ad furcas. Quęritur vtrū licite possit & videtur ꝙ nō qa dilatio octo dierū non est finita. In cōtrariū videtur qa de cōsensu eius cui est data dilatio pōt ꝑcedi ea pendente. Casus est hic. Sol. dicas ꝙ de iure naturali nulla dilatio datur delinquenti. vt ff. de adul. l. in crimine: qa vt dicit decretū cito turpē sequitur lepra mercedē. Cum igitur ista dilatio sit de iure positiuo pōt ei renunciari vt hic. ¶ Nec ob. quod nota. ff. de pac. l. pactū inter hęredē qa illa glo. loquitur de innocente nō de eo quē constat esse culpabilē sola enim innocētia est vita de iure naturali cui non potest renunciari. Ceterę autē exceptiones legibus vel moribus sunt. & ideo potest eis renūciari pręsertim qa ille qui confitetur maleficiū videtur cōfiteri cū effectu. Itē aliud est renunciare ex
a ceptiōi dilatorię. puta octo dierū. [a] aliud perēptorię exceptioni cui forte in criminali non potest renūciari: & ita videmus seruari de cōsuetudini. Porro qui ante diem certū soluit nihil indebite soluere videtur cū certus sit an & quando. vt no. ff. de condi. indebi. l. nā &
5 si cum moriar. ¶ † Sed quid si statutū daret istam dilationem nunquid possit ei renunciari. potest allegari pro & contra. l. vlti. §. fi. C. de tempo. appel. vbi videtur dicere tex. ꝙ de rigore iuris non tenet renunciatio sed de ęquitate sic. Porro in statutis debemus inhęrere verbis statutorū municipaliū nec aliter interpretari q̄ statuta loquantur. vt ff. qui & a quibus. l. prospexit & hęc pars est tutior q̄ lex municipalis

ADDITIO.

a ¶ Vide copiose per Feli. in c. cum dilecta. in viij. vel iiij. carta de rescri. Iaso. in l. non solum. in pe. col. ff. solu. mat. Barb. in consi. xliiij. in col. iij. in j. vol. Et limita etiam tu hic vt per Bal. in consi. ccclj. pe. col. v. lib.

municipalis quę aſſignat dilationem per ſeipſam & non per iudi-
cis miniſterium;vnde iudex eſt taxatus in officio ſuo. vt not.Dyn̄.
in c indultum.de reg.iur.li.vj.ad hoc facit quod not. ſupra eo. inti-
6 maſti.¶ † Omnis aſſeſſor debet habere pre oculis illam.l.quę di-
cit in dubio melius eſt verbis edicti ſeruire.ff.de exerci.l.j.§.ſi;s qui
nauem.& ſemper allegatur.& aduerte quia hic videtur velle quòd
ſi aliquid interim fit pendente dilatione quod oportet appellare
quaſi non ſit nullum ipſo iure.Sed Dy.dicit quòd ipſo iure non te-
7 net quia lex imponit iudici ſilentium.¶ † Vlterius not. quod pro-
curator qui excedit fines mandati non prẹiudicat domino & fa-
ctum per procuratorem contra inhibitionem domini tacitam
vel expreſſam non valet.Item procurator iſtẹ pręſumitur circun-
8 uentus errore non malitia quia erat honeſta perſona.¶ † Or mo-
dò opponitur epiſcopus iſtę lite pendente nil debuit innouare.Sol.
iſta non erat innouatio ſed ſolita inquietatio;& quia epiſcopus
erat in poſſeſſione vendendi carnes in ſtallis ſuis lite pendente pò-
tuit ipſa poſſeſſione vti non ſolum quia erat in poſſeſſione pro-
prij ſtalli;ſed quia etiam erat in poſſeſſione libertatis poſcendi fa-
cere vendere carnes vbi vellet.¶ Item hęc eſt quædam libertas pro
qua pręſumitur niſi contrarium probetur quia ſeruitutes non pre-
ſumuntur;ſed omnes res rationes & facultates pręſumuntur libe-
re.vt ff. de nò.ope.nun.l.ſi prius.Pręterea illa. l. quòd nihil debet
innouari.facit pro epiſcopo.quia nihil debet innouari,ſcilicet pu-
ratiue ſed continuatiue poteſt innouare;quia proprie non eſt inno
uare.¶ Ego non curo vtrum epiſcopus eſſet in poſſeſſione ſtallo-
rum vel non quia forte conduxerat ea.ſufficit enim quod eſſet in
quaſi poſſeſſione facultatis:ſed quia per partem aduerſam hoc nō
negabatur quia decanus & capitulum dicebant ſe ita eſſe in quaſi
poſſeſſione quòd alius non habebat facultatem turbandi poſſeſ-
ſionem eorum.vnde vtriuſq; partis petitio veniebat dirimenda
in principali negocio non incidenter ante litem conteſt. quia ea-
dem ſententia deberet terminari.¶ † Sed oppo.vtrum iſte petitio
9 nes fundentur in officio iudicis an in negatoria quia vterq; pręten-
dat libertatem.¶ Quidam dicunt ꝙ hic habet locum vtilis negato
ria ſed certe negatoria habet locū quando agitur de iure reſidentię
in aliquo corpore.puta in fundo.ſed quando agitur de iure publi-
co ſiue de mera facultate vt eundi per viam publicā non habet locū
confeſſoria ſed officiū iudicis.vt no. ff.de cōdi.& demon.l.quibus
diebus in princi.& ideo ſi inter duos Barones eſſet quęſtio de peda
gio non competeret confeſſoria vel negatoria:ſed iudicis officiū.
¶ In quęſtione paſſagij duò ſunt extrema,ſ.ſoluens & hoc reſpectu
videtur quędam ſeruitus & recipiens & hoc reſpectu videtur qdā
libertas & locus circūſcribens hos actus puta pons vbi ſoluitur pe-
dagiū ſed melius eſt dicere:vt dixi ꝙ nullo modo ſit ſeruitus nec li-
bertas ſed quędā iuriſdictio & poteſtas.ꝗ hoc tamē vide quod no.
10 inſpe.de reſt.ſpo.¶.† Quęro qualiter negatiua quaſi poſſeſſio ac-
quiratur.reſpondeo per prohibitionem & obedientiam verbi gra-
tia hic prohibitorius actꝰ eſt prohibitio fidei epiſcopi ne impedias
me ſolū & inſolidum ad vendendū carnes in ſtallis meis obediētia
autem eſt idē quod acquieſcere niſi pręcedat prohibitio quaſi poſ
ſeſſio negatiua nunquam acquiratur.tex eſt no.in l.ij.C.de ſerui.&
11 aqua.& ita dicebat Bart.& facit.ff.de vſuc.l.ſequitur.§.ſi viā.¶ † Se
cunda glo.huius.c.dicit quod lite pendente nemini debet interdi-
ci poſſeſſio.de hoc infra de appel.libr.vj.c. non ſolum in nouella.
quòd eſt verum ſiue poſſeſſio ſit certa ſiue dubia quia dubium de-
bet decidi per ſententiam diffinitiuam.Caſus eſt no.iſtius.c.¶ Ter
tia glo.dicit quod eſt no.quòd iudex data dilatione nihil facere po
teſt ante terminum finitum altera parte inuita.¶ Quarta glo.decla
rat quid iſti iudices volebant facere & dicit quòd duo volebant fa-
cere.primo inhibere epiſcopo ne carnes in ſuis ſtallis venderentur
lite pendente.Secundo quia pendente dilatione volebant proce-
12 dere & in vtraq; faciebant iniuſtitiam.¶ † Opponitur quòd etiam
ante litem conteſt.iudicis officium valeat implorari. vt ſupra de
offic.iudi.c.ij.Sol.ibi in iudice ordinario hic in delegato hęc ſol.
videtur tex.aliter probari.ff de proc.l.ſi reus paratus vel dic prout
dicit gloſſ.quòd hic loquitur de officio iudicis quod examinatur
ſeorſum & non poteſt decidi ſine principali negocio in quo expe-
ctatur diffinitiua ibi in alio officio iudicis quod examinatur ſeor-
13 ſum a principali & hęc vera.¶ † Deinde vides quòd procurator
non poteſt excedere fines mandati. Opponitur. ff. de mino. l. eſt
mandato.Solu.ante lit. conteſt.non poteſt excedere fines manda-
ti vt hic ſed poſt litem conte.refert aut fines ſunt in ipſo procura-
torio declarati & idem aut non ſunt declarati & tunc imputet ſi-
bi dominus. Aliquando tamen domino ſuccurritur per reſti.in
inte.vel quia procurator non eſt ſoluendo gloſſ.hic requirit vtrūq;
& ſic.l.j.§.fi.ff. quando ap.ſit vbi dicit domino non pręiudicari.
debet intelligi petita & conceſſa reſtitutione in integrum non ip-
14 ſo iure & not.iſtum intellectum.¶ † Vlterius not. quòd quando
plura proponuntur coniunctim ſuper quolibet recipiuntur pro-
bationes tamen ſi alterum per ſe ſufficit ſatis eſt illud probari. vt
ſupra de reſcri.ex parte.Ber.& ſupra de iudi.c.exhibita.dic ergo ꝙ
aut copula cadit inter coniuncta copulata quorum neutrum per
ſe ſufficit & tunc requiritur vtrunq;.aut vnum per ſe ſufficit ſed
alterum per ſe non ſufficit & tunc ad conſequendum effectum
vtriuſq; requiritur vtrunq;.ſed ad conſequendum effectum qui ſu-
mitur ex aliquo & non viuerſo ſufficit illud in ſenſu diuiſo non in
ſenſu compoſito. Verbi gratia dicit quod me vulneraſti de noctę.
nam iſtud adiectiuum de noctę habet vim coniunctionis:quia ac-
cidens coniungitur & copulatur ſubiecto tanquam forma acci-
dentalis:ſed deſtructa forma accidentiali tamen remanet forma
ſubſtantialis iſtius delicti qua probata debet fieri condemnatio de
ſimplici vulnere.¶ Alij contradicunt quia non eſt probatus men-
ſis delicti.Nam non eſt verum quod de aliqua noctæ illius menſis
ſit probatum.ergo menſis non eſt probatus de hoc per Cy. C. de
probatio.l.probationes. C. de adulte. l. denunciaſſe. §. quis tamen
per Bart.illud conſtat quia impoſſibile eſt probare quod de noctę
niſi probetur maleficium.Nam accidentia non poſſunt probar ni-
ſi probetur ſubiectum vt elegāter probatur.ff de proba.l.ſi arbiter.
in fi.magnę gl.& iſtud eſt ꝙ alterū per ſe ſufficit & alterū n̄ ſufficit
hinc colligitur ꝙ nō ſufficit probare famā niſi probetur factū q̄a fa
ma eſt accidēs & concomitantia maleficij quę per ſe ſtās nō fun-
15 dat intentionē.¶ † Reuertor ad c.noſtrum & dico ꝙ quātū ad no
ſtrum.c.quod eſt neceſſaria in integrum reſtitutio quia dominus
non fuerat negligens cum conſtituiſſet procuratorem rite & recte
licet procurator circumuentus non fuerit executus mandatum ſi-
cut ſi procurator fuiſſet impeditus caſu fortuito.vt C.de appel.l.
pręſes.illa autem l.j. ff. quando ap. ſit loquitur in tempore ad ap-
pellan̄.quod non poteſt prorogari ſed tempus ad proſequen. po-
teſt prorogari.& quando poſt dilationem expectatur alia dilatio
non intelligitur deſerta appellatio ex curſu primę dilationis vt hic.
& C de tempo.appel.a.aut.ei qui.Ex prædictis habes ſuper iſto.c.
plura bona & vtilia.Bald.

C A P. L X X.

1 *Offerre ſe paratum probare multum prodeſt & operatur.*
2 *Appellationem iuſtificare aliud eſt quàm iuſtiſicare cauſam principalem.*
3 *Appellauit quidam ſolenniter ad Papam nec tamen iudex vel aduerſarius*
detulit appellationi iſte itra tempus appellationis miſit procuratorem ad
curiam cum mandato ad impetrandum & contradicendum & non ad to-
tam cauſam qui impetrauit iudices appellationis:appellatus petijt quod
cauſa ventiletur in curia an valeat impetratio.
4 *Appellans ab interlocutoria vult recedere ab appellatione & iudex prim*
procedit in cauſa principali quid iuris ſi appellatus contradicit.
5 *Appellauit quis a grauamine ſententię interlocutorię pars aduerſa citata*
non vult comparere an lite non conteſta.iudex poſſit procedere ad ſenten-
tiam.
6 *Exceptionem dilatoriam qui proponit offert ſe probatum probare.*
7 *Appellans qui contradicit appellationi & dicit eam recipi non debere non*
poteſt cogere aduerſarium ad litigandum in curia.
8 *Clauſula gratum & ratum habiturum quicquid fuerit per iſtum procurato-*
rem factum quid iuris ſi apponitur poſt mandatum.
9 *Appellans ſi renunciat appellationi non poteſt ei inhærere ſi res eſt integra.*
10 *Perplexitas in iudicijs vitanda eſt.*
11 *Iudex ſi in vno capitulo grauauit & in alio fecit iuſtitiā an omnia reuocēt.*
12 *Laudum arbitratoris propter enormitatem poteſt in totum caſſari & non*
modificari.

INterpoſita. Quatuor ſunt dicta iſtius capi-
tuli.& pone caſum per ordinem.
propoſita fuit legitima exceptio. iudex proceſſit ad vl-
teriora.fuit appellatum.dicit Papa quod appellatio nō
pręſumitur iuſta niſi probetur vera.Et ideo in caſu iſtius.c. appel-
lans debet probare coram iudice appellationis quod cauſa ex qua
appellauit,eſt vera quia non pręſumitur grauatus niſi probetur.
Sed pone quod excipiens obtulerit ſe paratum probare iudex ni-
hilominus contrarium exceptionis proceſſit & fuit appellatum
nunquid eſt neceſſe verificare exceptionem . reſpondetur quod
non quia conſtat de grauamine eo ipſo quod iudex noluit proba-
1 tionem recipere.¶ † Not.ergo quod multum prodeſt & operatur
offerre ſe paratum probare.Et intelligitur quando obtulit realiter
non verbaliter tantum. verbi gratia nominauit teſtes iudici & pe
tijt eos citari ſecundum Ioan.An. ſed. Paul.de lia.dicit quod ſuf-
ficit ſi verbaliter.& ita practicatur. Ad hoc ff.vt in poſſ.leg. l. ſi is a
quo.in princ.C.de diſtra pig.l.ſi reſiduum.ff.ad trebel. l. ille a quo.
§.ſi de teſtamento.ff.de dam.infec.l.prętor.§.ſi quis paratus. & vi-
de ibi Bartol.Si autem non obtulit ſe paratum non pręſumitur iu-
dex grauaſſe niſi probetur iuſtitia & veritas exceptionis indiſcuſ-
ſe.ff de in integ.reſtitu l.omnes quia non pręſumitur quod excep-
2 tio ſit vera.¶ † Et not.quod aliud eſt iuſtificare appellationem. a-
liud eſt iuſtificare cauſam principalem . pręfata ergo oblatio va-
let

let quo ad iustificandum appellationem vt pronuncietur bene ap-
pellatum a processu sed non vt probetur quod exceptio sit vera.
3 vt not. Ioan. And. supra de testib. ex parte. ¶ † Adde sequitur ver-
sicu. eidem quoq;. vbi est talis casus. Quędam appellauit solenniter
ad Papam tamē nec iudex vel aduersarius detulit appellationi. iste
intra tempus appellationis misit procuratorem ad curiam cum
mandato ad impetrañ. & contradicendum & non ad totam cau-
sam qui impetrauit iudices appellationis appellatus petijt quod
causa ventiletur in curia. respondetur quod valet impetratio nec
potest cogi ad prosequeñ. in curia licet a tera pars sit in curia & ve-
lit ibi procedere. secus esset si iudex a quo vel appellatus detulisset.
4 appellationi. vt supra eo. c. oblate. ¶ † Sequitur versic. ille deniq;.
Casus. appellans ab interlocutoria vult recedere ab appellatione
& iudex primus procedit in causa principali. appellans contradi-
cit quęritur quid iuris. respondetur quod si nondum est alia cogni
tio delegata debet fieri remissio refusis expensis Not. quod appel-
lans non potest recedere ab appellatione in damnum aduersarij
nisi refusis impensis & re integra & appellatione non commissa.
de hoc no. Archi. ij. q. vj. si quis libellos. Not. hic quod in impęni-
tente semper pręsumitur temeritas. & ideo condemnatur in expē-
sis. Et per hoc glossatur. l. postquam liti. C. de pac. & ff. de iu. l. desti-
5 tisse. & l. eum quem temere. ¶ † Sequitur verb. sane. Casus. aliquis
appellauit a grauamine sententię interlocutorię pars aduersa ci-
tata non vult comparere quęritur vtrum lite non contestata iu-
dex possit procedere ad sententiam. respon. quod sic & ratio est
quia appellatio super processibus magis tangit factum iudicis quā
factum aduersarij. item si contrarium diceremus esset perplexitas
quia nec primus iudex posset procedere nec secundus & est text.
6 huius. c. valde notabilis. ¶ † Not. primo consilium quod ille qui
proponit exceptionem dilatoriam offert se paratum probare ca-
ueat tamen sibi quia per hoc astringit se ad breuem terminum in-
7 tra quem si nō probaret perpetuo repellitur. vt d. l. si is a quo. ¶ † Se
cundo not. quòd appellans qui contradicit appellationi: & dicit
eam recipi non debere non potest cogere aduersarium ad litigan-
dum in curia. quia hoc petendo est contrarius sibiipsi. & ideo suf-
ficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contra
8 dicendū. ¶ † Quęro quid si post istud mandatū apponitur clausu-
la gratū & ratū habiturū quicquid fuerit per istū procuratorem fa-
ctū. rñdeo per hāc clausulā non habet mandatū in premissis. vt no.
Bar. ff. de ver. obl. l. qui Romæ §. calimach⁹. Ista enim clausula ap-
ponitur ad cōfirmādū mandatū nō ad ampliādū. vt not. Archi. ij.
9 q. iiij. ca. qua de causa. ¶ † No. ꝙ si appellās renunciat appellatio-
ni appellās nō potest ei inhęrere si res est integra: sed hic loquitur
in appellatione ab interlocutoria vbi nō interest appellāti procedi
in causa appellationis: etiā si allegaret iudicē a quo suspectū: qa nō
potest dici suspectus cū pronunciauerit pro ipso ſm Ber. Itē no ꝙ
quilibet potest renūciare fauori suo principaliter licet per quędā
cōsequētiam prosit aduersario. vt ff. de mino. l. si iudex circūuento.
a In contrariū [a] facit C. de temp. in integ. resti. l. petēdę. dic vt ibi per
Cy. Porro in c. nostro vtriq; parti expedit litē abbreuiari omissis
ambagibus appellationis dilatorię: & id intelligitur esse iudiciū ꝙ
10 vtriq; parti expedit vt dicit illa. l. no. cū stichus. ff. de solu. ¶ † Not.
quod in iudicijs perplexitas est vitanda. Item not. quòd in causa ap
pellationis ab interlocutoria non est lis contestata si abest appella-
tus per contumaciam. ergo secus si est pręsens secundum Ber. Ea-
dem quęstio fit quando appellatur a diffinitiua. vt no. Ber. infra qui
fi. sint legi. c. per venerabilem. ¶ Not. quòd grauamen in proces-
sibus potius concernit iniquitatem iudicis quàm aduersarij quia
11 ex officio iudicis pendet. ¶ † Quęro iudex in vno capitulo graua-
uit in alio fecit iustitiam vtrum omnia reuocentur. respondeo nō.
C. de re. credi. l. generaliter. §. j. Archi. dicit vnum mirabile verbum
quod vbi lęsio est enormis totum rescinditur non autem modifi.
sed loquitur in sententia sed in priuilegio. & est no. dignum vt ip-
12 se not. xj. q. iij. priuilegium. vbi vide. ¶ † Ex hoc sume argumen-
tum quòd propter enormitatem laudum arbitratoris potest in to-
tum cassari & non modificari reducendo tamen vtranq; partem
in pristinum statum. ¶ Sed glos. quę est ff. de vsuris in l. placuit di-
cit quod quando non peccat in totum sed in tanto factum vltra
modum reducitur ad modum. Credo quòd hoc sit arbitrarium
vel reducere ad modum vel reducere partes in pristinum statū. ar-
gu. ff. de contrahē. emp. l. demū. qa arbitramentū magis accedit cō
tractui q̄ sententię. nam sententia deberet modificari nō in totum
aboleri. qa sentētia non potest reseruari corrigēda ī posterū vt C.
quādo prouo. nō est neces. l. penul. vnde non possunt partes reponi
in pristinū statum vt C de trāsac. l. diuersa. hinc est qđ de re iudi. nō
potest cōpromitti vt no. Archi. ij. q. vj. diffinitiua. nisi cōpromittę-
retur appellatione pendente vt in c. quamdiu. de ap. in clemen.

ADDITIO.

a ¶ Vide imo consil. viij. col. fina.

CAP. LXXI.

1 *Clausula in medio posita non refertur nisi ad pręcedentia.*
2 *Clausula quę apponitur ad essentiam actus potest referri ad pręcedentia & ad sequentia.*
3 *Determinationes respiciunt determinabilia pracedentia non sequentia.*
4 *Clausula ponitur aut absolute aut respectiue aut dubitatiue.*
5 *Regula vel doctrina refertur ad omnia. & quid de proemio.*
6 *Clausula est quędam pars posita inter orationes.*
7 *Coniunctio copulatiua plenam inducit repitionem licet concernat plura disposita.*
8 *Verba indefinita non referuntur ad futura nondum disposita.*
9 *Obligans se ad pacem seruandam pro se & filijs non intelligitur de posthumis.*

INquisitioni. Clausula appellatione remo-
ta in literis apostolicis inter
plura capitula inserta respicit capitula pręcedentia nō
sequentia nisi reiteretur in fi. hoc dicit. Casus. Papa cō-
misit diuersa capitula & post primum apposuit clausulam appel-
latione remota post secundum capitulum non apposuit clausu-
lam quęritur vtrum ista clausula referatur ad omnia respondetur
1 quod non sed ad pręcedentia tantum. ¶ † Not. quod clausula in
medio posita non refertur nisi ad pręcedentia. & hoc verum quan
do est pręcedentibus annexa immo etiam quando dubitatur
de mente rescribentes. Et est ratio quia ista clausula apponitur con
tra ius & ideo restringenda. Sed opponitur supra e. c. ij. requiris so-
lu. ibi capitula erant connexa & ideo refertur ad omnia. hic autem
2 erant omnino separata ¶ † Opponitur lex dicit quod exheręda-
tio facta inter gradus licet sit odiosa & contra debitū naturale na-
turę descēdentis vt quando exheręedatur filius refertur ad omnem
gradum tam pręcedētem quā sequentem vt ff. de libę. & posthu. l.
sed si pepercerit. §. filius inter medias. ¶ Solu. illa clausula ibi ap-
ponitur ad essentiam actus qa gradus a quo filius esset perpetuo
pręteritus esset nullus ipso iure vnde ne testamentū vitietur refer-
tur ad omnia qa non est ratio quare magis referatur ad vnum gra-
dum q̄ ad reliquum. vnde no. dicit tex. C. de libe. pręte. vel ex hęre.
l. j. hęc autē clausula appellatione remota non apponitur ad essen-
tiam actus. sed per modum cuiusdā determinationis vel designa-
3 tionis. ¶ † Ex hoc not. qđ determinationes respiciunt determina-
bilia pręcedētia non sequētia. nō ob. ff. de leg. j. si seruus pluriū. §. fi.
a qa ibi clausula veniebat [a] ad declarationē non ad determinationē.
4 ¶ † Opp. ff. de leg. j. l. talis scriptura. solu. illa l. declarat in aliquo
passu istam materiam. nam aut clausula ponitur absolute aut res-
pectiuè aut dubitatiuę. primo casu refertur ad omnia secundo ca-
su generalis determinatio non refertur ad ea quę propriam deter-
minationem habent. tertio casu si capitula sunt connexa refertur
ad omnia. si autem sunt separata. aut repetitio facit actum valere
& intelligitur facta repetitio. aut tendit ad alium effectum & tunc
aut profertur contra iuris ciuilis regulas & restringitur ad pręce-
dentia: quia est irregularis ideo restringenda. Si autem talis clausu-
la compatitur se cum iure communi tunc ad omnia debet referri:
quia dicta in pręcedentibus videntur in sequentibus repetita si iu-
5 ris ratio non impedit. vt ff. de leg. j. l. licet imperator. ¶ † Et not.
quòd quandoq; loquimur de regula vel doctrina & illa refertur
ad omnia. vt ff. de iur. & fac. igno. l. regula. §. fi. quandoq; loquimur
de proemio vel euidentiali. & idem dummodo ratio proemij vni-
formiter adaptetur alias secus. ff. de hęre. instit. l. si. quandoq; loqui
mur de c. vel. §. & tunc nō refertur ad omnia quia. §. idē est qđ sepa
ratio. vt no. ff. de procu. l. non cogendū. §. Sabinus. quandoq; loqui-
mur de clausula quod est idē quod interpositio: & tunc aut pręedica
tur & refertur ad omnia aut in fine subijcitur: & idem nisi sit apposi
ta determinato modo. aut interponitur inter plura capitula & tūc
6 distinguè. vt s̄. dixi. ¶ † Clausula autē est quędā pars posita inter-
nrationes. sed quādoq; nō est clausula. sed quidā actus continuus
vt stipulatio. vel compositus. & tunc talia sunt subiecta qualia prę-
dicata demonstrant. vt ff. de verb. obli. l. j. §. si quis simpliciter. ff. de
interro. actio. l. si defensor. ¶ Quandoq; est principale & accessoriū
& dicta in principali videntur reperita in accessorio. vt ff. si cer. pe.
l. lecta. quādoq, sunt plura quorū quodlibet habet pro se separatā
iuris vel hominis dispositionem: & tunc dicta in vno non vidētre-
petita in alio. ff. de ver. ob. l si ita stipulatus. §. grisogo. versi. sequens
stipulatio. quandoq; loquimur de conditione. & tunc quando cōdi
tio respicit determinabilia difformiter nō fit repetitio. ff. de leg. ij. l.
fina. §. Seio. ff. de condi. & demō. l. mulieri & Titio. Sed si ꝯcernit ea
vniformiter fit repetitio. probatur ibi vtrunq; membrū. ff. de vulg.
7 & pupilla. substi. l. iam hoc. ¶ † Et scias quod coniunctio copula-
tiua

ADDITIO.

a ¶ Vide per do. Fely. in c. in nomine. el primo de testibus. col. j.

tina plenam inducit repetitionem licet cócernat plura disposita.ff. de fide instru.l.Seio.§ gaio vbi tex.no & tamen quæ in eodem tempore non conueniunt non intelliguntur copulari:sed quodlibet distribui & adaptari suo tempore vt dicit illa l.no. C.de senten.& interlo.om.iudi.l.cum solitum. quandoq; loquimur de demonstratione vel declaratione:vt d.l.si seruus p urium. Quandoque loquimur de causa pone duę stipulationes factę sunt simul & in vna est expressa causa mutui & in alia non vtrum causa mutui intelligatur repetita.an vero intelligatur ex causa donationis.vt ff.de verb.obl. l.si diuortio. Ista materia non potest de facili terminari quia longa & subtilis est & facit quod nota.ff.de verbo.obli. l.tricitum.& ff.de iurisf om.iudi.l.si idem cum eodem.§.fina.Spec.de instru.edi.§.nunc autem restat.vel.item excipe quod talis clausula.& hic per Host.ē. & j.de do.c.cum dilectus & per Ber.s.de rescri.c. causam quæ.& c. olim.& per Bar.ff.de leg.iij l.in repetendis vbi vide. & facit. ff. de eden l.si quis ex arg §.initium tabularum.& ff.sol. matri.l.penul. §.
8 vxor.ff.de pac.l.item quia. ¶†Item not. hic quod verba indiffinita non referuntur ad futura nondum disposita. C.de vsu.l. per reterionem.Pone aliquis fecit pacem pro se & adherentibus suis pro quibus se obligauit.certe intelligitur de adherentibus præsentibus nō de illis qui postea fecerunt adherentiam.facit optime quod nota. Archi.xj.q.iij.excellentissimus.& ff.de verbo. obli.l. si a colono. &
9 s.de iureiuran.c clericus.¶†Item si quis obligauit se ad pacem seruandam pro se & filijs intelligitur de posthumis. vt ff.de testa. tut. l.si quis ita.secus si esset in actu fauorabili vt si recepi emphiteosim pro me & filijs intelligitur tam de natis quàm de nascituris: sed illud propter illius rei.i.emphyteosis naturam. vt ff. de mino. l.etiā in gl.valde notabili simile.ff.de verb.obliga.l.ita stipulatus & forte. Et idem est in indulgentia concessa alicui pro se & filijs: & quia videtur esse de omnibus cogitatum.vt ff.de libe. & posth.l.placuit. & l.cum quidam. quia quatenus personę patiuntur præsumitur concessio esse realis. C.de fide.com.l.volūtas deseruit.l.pater & qđ no: in l. forma.ff.de censi.& s.de institu.c.cum venisset.

CAP. LXXII.

1 *Beneficium restitutionis in integrum est singulare & ideo habet consortē & si vterque consors esset minor an restitutio vnius prodesset alteri.*
2 *Appellatio vnius an prosit alteri.*
3 *Appellatio an sicut prodest ita noceat desertio.*
4 *Corrumpi non debet ius alterius corruptione vel alterius inertia.*
5 *Supplicatio vnius ut alteri prosit an oporteat q̄ ipsi iuuentur iure communi & quid si iuuentur iure municipali.*
6 *Appellatio vnius an prosit alteri.*
7 *Condemnati si sint duo qui erant vere contumaces & vnus appellauit & errore iudicis obtinuit an prosit alteri.*
8 *Excommunicatus si quis sit à duobus iudicibus delegatis an iste dicatur innodatus duabus sententijs excommunicationis.*
9 *Consortes duo eiusdem litis si sint excommunicati si uuus eorum appellat an prosit alteri.*
10 *Procurator an possit interuenire quando appellatur ab excommunicatione.*

VNa sententia. Si sunt plures consortes cu iusdā litis, appellatio vnius prodest alijs si est eadem cā defension s. secus in resti.in integrum:vnde si minor & maior sunt condemnati, vel ecclesia & maior.Nam ecclesię non incumbit probare minorem ętatem:quia semper est minor:sed solum lęsionem:& si ecclesia restituit ad appellandum, vel ad totam causam non prodest hoc consortibus,nisi res sit indiuidua,vt est seruitus quæ dicitur indiuidua: quia pars seruitutis non est seruitus:vnde medietas vię non est via: quia nulla pars vię significat separata:ideo nō diuiditur. vt ff.de ser ui.rust.pd.l.vna est via.iō pars seruitutis nō est in cōmercio.vt ff.ad l.fal l.j.§.si vsufruc. & hoc est statutum authoritate veteri propter vtilitatem cōhentium & prediorum:& ꝓpter ipsam aptitudinē naturalem quæ indiuisibilis est.
1 ¶†Et not.q̄ beneficium restitutionis in integrum est singulare.& ideo habet cōsortem:sed quid sit vterque consors esset minor, nunquid restitutio vnius ꝓdesset alteri respondeo non:quia nō potest peti sine speciali mandato. vt ff.de mi
2 no.l.illud.§.fi.& l.se.& l.patri pro filio. ¶†Opponitur, & videtur q̄ appellatio vnius non prosit alteri.nam ex hoc sequeretur q̄ sententia lata cum vno,noceret alteri & processus. Item iudicium pendēs cum vno diceretur pendere cum alio: sed vtrunque[a] est falsum.vt ff.de iudi l.non ideirco. ff. de exceptio. rei iudi.l.si quis cum totum. §.& generaliter.ff.de inoffi.testa.l.circa. ¶Solu. ibi in causa principali,hic in causa appellationis.Nam hoc operatur coniunctio primi processus cum processu appellatorio. ¶Appellatio enim cum causa principali vno articulo comprobatur.vnde determinat:& de terminatum retinet qualitatem primitiui,quia inde habet originē. ff.de app si quis separatim.§.j.& ff.de exce.rei iudi.l. si mater.§.eandem causam facit origo petitionis.quod dixi in cā principa i est verum,nisi cā sit indiuidua.qa tunc cuilibet insolidum competit.vt ff. de neg.gest l.quia tiena s vno defendente.& ar.ff.de verb.obl. l.eadem.§.caro.& quod not.cod.ti.l.stipulationum. §.si fortem.Itē qđ dixi in causa appellationis prodesse,intelligitur pluribus concurrentibus,quorum si quod deficit,non proderit primo q̄ sint omnes ꝯdemnati vna sentētia & vno processu.hoc est quod dicit tex si p ures una sententia.in rubro & nigro. Secundo q̄ omniū sit eadem cā & ratio defensionis.ut d l si quis separatim §.q̄ est rescriptū. ¶Sed quid si sunt tres est eadem causa defensionis in duobus non in tertio.respondeo illis duobus propter causę coniunctionem sed ter-
3 tio non prodest propter causæ desiunctionem. ¶†Sed an sicut ꝓdest appellatio,ita noceat desertio.& si quidem renunciet appellationi ille cui prodest appellatio ex coniuncta non præiudicat appellandi: quia nemo pōt iuri alterius renunciare.vt ff.de contra tab.l. si post mortem.§.fi.& ff.de bo aut.iudi.pos l.cum vnus & ar.in l.fi. ff.de pac.Si vero renunciat ille qui expresse appellauit, potest dubitari,quia videtur non appellasse: ergo alteri non prodest.probatur per l.furti.§ fi.ff.de infa. ¶In cōtrarium videtur q̄ si colluderet ius
4 alterius corrumperetur. ¶† Porro non debet alterius corruptione vel inertia alterius ius corrodi.vt ff.lib.cau l.si pariter.& argu. C. de temp.in integ.resti.l.petendę. Nam nec uenditor posset renunciare appellationi in præiudicium emptoris arg.ff.de pig. l.si superatus. & si duo sunt rei debendi vel duo fideiussores.& vnus renunciat legis beneficio non nocet alteri.facit quod no.ff.de fideiu. l. si stip. §. si ex duobus.& ff.de consti.pec.l.vnde falsam & C. de nō nu.pe.l.tā mandatori & C loca l.si cum hermes. & C. ad velleia. l.iubemus. Requirit & tertium vt appellatio vnius prosit alteri.l.q̄ omnes iu-
5 uentur iure cōmuni. ¶†Quid ergo si iuuantur iure municipali? respondeo idem:quia omne quod est ius omnium ciuium reputat esse ius cōmune.Sed ius municipale est ius commune omnium ciuium illius ciuitatis & territorij sine differentia & acceptione personarā. ergo ius cōmune.vt ff. de iust.& iure.l.omnes populi. ¶Item constitutio episcopi generalis dicitur ius commune quia quod omnibus loquitur est ipsi statuenti & eius successori quia ius commune hoc operatur quia confirmat eam.Secundo ratione statuti non sub differentia statuētis vt eleganter no. Archi xj.q. iij.si is fecit Ioan.Andr. dicit quod in præcepto vel prohibitione nunquam contineretur persona loquentis vel eius successoris.vt ff.de arbi.l.penult.licet in contractibus & obligationibus sit secus.ut ff. de uerbor. obli. l.stipulatio ista habere licere. ¶Item si statutum est traditiuum alicuius formę bene includeretur persona loquentis ex natura regulę generalis de hoc no.in c.ij.de constitu.lib.vj.in noue la tamen ego sum
6 loqutus subtilius. ¶†Sed quæro in supplicatione utrum idem sit q̄ in appellatione an vero idem quod est in restitutione in integrum & uidetur q̄ idem quod est in appellatione.vt C.de preci.impe. offe.l.si libellum.quod est uerum si cōmuniter fuit supplicatum.licet ad unum tantum sit responsum secus si per unum per se tātum sit supplicatum,quia tunc alteri non prodest per eandem not.legem.
7 ¶†Quæro duo sunt condemnati & erāt vere contumaces vnus appellauit & errore iudicis obtinuit,quia verus contumax non appellauit nunquid prodest alteri, & uidetur q̄ non qa ei non erat aptū
8 ius appellan.ar.ff.ad trebel.l.si debitor.§.fi. ¶† Quæro aliquis est excommunicatus à duobus iudicibus delegatis nunquid iste dicitur innodatus duabus sententijs excommunicationis. & uidetur q̄ sic quia apud excommunicantes quilibet habet iurisdictionem insolidum.Dic cōtra:quia sequeretur q̄ non esset excommunicatus ab aliquo si esset bis excommunicatus:quia in executione quilibet iudex esset singularis.& certum est quod unius solius sententia nō ua
9 le et. ¶†Quæro duo consortes eiusdem litis sunt excommunicati unus eorum appellat an prosit alteri. Et uidetur q̄ non.quia à sentētia excommunicationis non appellatur.sed est quædam supplicatio. ¶Tu dic prodesse quia talis supplicatio accedit ad naturam appellationis & uocatur appellatio.ut s. eod.c. præterea requisisti.Itē sequeretur si socius meus remaneret excommunicatus q̄ ego qui uici remanerem interdictus: quia socius meus est excommunicatus statim debeo eum uitare.ut no. Arch.xj.q.iij. quoniā. unde quodammodo negociū est indiuiduum: quia non potest mihi consuli si non consulitur meo socio. argu. ff. de lib. le. l. si is qui duos quæ
10 l. est no. ad hoc. ¶†Sed nunquid quando appellatur ab excommunicatione interuenire potest procurator.& uidetur q̄ non quia absens non potest absolui.dic quód non potest reconciliari per manus impositionem,sed per sententiam potest pronunciare eum iniuste excommunicatum,ut not. Archi.xj.q.iij.cum aliquis.ergo eodem modo & per socium.l.ij.C.de consor.eius. litis.

CAP.

ADDITIO.

a ¶ Vide per.d.Fel.in c.cum inter col.vj.de re iudica.

CAP. LXXIII.

1 *Protestatio pro appellatione habetur vbi propter iustum metum non appellatur.*
2 *Protestatio requirit causam.*
3 *Iudex si non est in palatio causarū:sed in villa an teneatur potestas accedere ad villam.*
4 *Protestatio an possit fieri de nocte.*
5 *Protestari si quis timet quid iuris.*
6 *Causa non sufficit nisi in protestatione deducatur.*
7 *Apostolos an iste qui protestatur debeat petere.*
8 *Protestatio an deuoluat ad superiorem causam nullitatis sicut appellatio.*
9 *Protestari ratione metus est licitum.*
10 *Vim populi quem aduersarius concitauit si quis timet & ob id ad tribunal. accedere timet an sit iustus metus.*
11 *Iustitiam si habebam in quadam causa testes autem dicebant mihi non deponemus veritatem nisi decem hoc timore perterritus dedi eis decem tandem deposuerunt pro me an testimonium sit validum.*
12 *Recedere ab appellatione an uideatur ille qui appellauit & metuit ne iudex amputari sibi manum faceret ad quam erat condemnatus si mille non solueret & soluit illa mille.*
13 *Confessum dicens se metu tormentorum qualiter hoc probabit.*

1 SI iustus. † Protestatio pro appellatione habetur vbi propter iustum metum non appella-
2 tur.¶†Not. tñ ꝙ ista protestatio requirit causam. nam informis protestatio non valet.& simile dicimus in nūciatione noui operis ꝙ ille qui initiat debet exprimere causam. vt not.ff.de no.oper.nun.l.non solum. §. si cum iure. sed contrarium no.eo.ti.l.j.in prin.ꝙ non requiritur causa nunciatione noui operis sed in prosequendo ipsam nūciationem in iudicio. ¶ Ego dico ꝙ requiritur causę expressio quando causa est de substantia protestationis sicut est hic metus. ¶Item sicut est causa in appellatione ab interlocutoria:quia est præsumptio iuris contra eum qui nō exprimit causam pro iudice præsumatur inquātum ad officium suū spectat.Not.tamē ꝙ ista protestatio requirit tempus.s.ꝙ fiat intra tempus appellandi:& est ratio quia subrogatur loco appellationis: & ideo intra tempus appellañ.debet fieri alioquin deserto tempore appellandi nulla posset esse subrogatio.vt l.bonorum.ff. rem ra. ha.l.fi.eo.tit. item requiritur ꝙ ista protestatio fiat coram iudice à
3 quo si eius copia potest haberi.¶†Sed nunquid si iudex non est in palatio causarum:sed in villa nunquid tenetur potestas accedere ad villam:dic ꝙ nō:sed debet accedere ad locum causarum & ibi iudicis præsentiam requirere.tex.est not.ff.quādo ap.sit l.j.§.appellādi.
4 ¶†Sed nunquid ista protestatio possit fieri de nocte.respondeo sic si habetur præsentia iudicis: alias secus quia non intelligitur iudex suam præsentiam non facere sed facere non debere. vt d. l.j. §.dies. ver.quid igitur si conditio ore.vbi est tex.singularis. Item si nō potest haberi præsentia iudicis debet fieri in præsentia bonorum virorum clericorum vel laicorum non curo.ff. de iure do.l promittendo.in princ.Item sufficiunt duo boni viri. vt ff.de testi l.vbi numerus.Item requirit ꝙ ista protestatio fiat in scriptis nisi forte fiat illico sicut appellatio.vt C.de appel.l.litigatoribus.¶ Quæro quid est dictum iustus.respondeo.i. probabilis vt non consideretur qualitas grauati:sed æquitas iudicantis vt s̄ de exce.cum inter. & sic nō sit vera opi.dicemus per istud. c. quod si iste aliquid commisit propter qđ oporteat eum timere nō habeat hoc remedium secundum Io.An.arg.ff.de mino.l.Papinianus exuli. & de re iudi. c.pastoralis.
5 in cle.¶†Quæro quid si quis timet protestari sicut appellare.respōdeo non oportet quod protestetur in facie iudicis: sed sufficit qđ coram amicis & publice protestetur.vt ff.de no.ope.nū.l.de pupil-
6 lo.§.si quis.in fin.& l.iij.C.de his qui per me.iudi.nō appel.¶†No. hic quod non sufficit causa nisi in protestatione deducatur. sic. C.
7 de an.exceptio.l.vt perfectus.¶†Quæro nunquid iste qui protestatur debeat petere apostolos:& videt quod sic:quia protestatio succedit loco appellationis.& eodem modo currunt fatalia vt hic in verbo intra tempus.& d.l.ij. C. de his qui per me. iudic.Non puto quod sit necesse petere apostolos:quia illud non est iure cautum ni-
8 si in appellatione proprie sumpta.¶†Sed nunquid ista protestatio deuoluit ad superiorem causam nullitatis sicut appellatio. puto ꝙ sic.& eodē modo coram superiore formabitur libellus.arg. l. j.§.j.
9 ff.si quis te.li.es.iu.s.fue.quia eadē æquitas est.¶†Not.ꝙ ratione metus licitum est protestari.ff.de acqui.hæred.l.qui in aliena.§.celsus. & ꝙ qui non protestatur ius suum negligere videtur si tamen non audet protestari habetur pro protestante.vt no.in l j.§. quæ honorandę.ff.qua.re.ac.non datur.¶ Porro scias quod metus est mentis concussio siue trepidatio proueniens ex aliquo accidenti terribili siue in proprio corpore:siue in coniunctis personis vsque ad septimum gradum pro quibus potest quis sentire defensionem armorum.vt no.ff.de iusti.& iur.l.vt vim. Nam naturalis affectio hoc facit:quia q vnū de agnatione tangit totam agnationem tangere videtur:vt dicit illa.l.no.C.si qua pı ędi.potestate.l.j. Sane quandoq; quis timet de homine & tormentis eius:vt hic.& C.de transac.l.interpositas & C.de app.l.cum quidam.& quandoque timet vim fortunę vel vim diuinam. vt ff. de dam.infect.l.fluminum.§ seruus.&
10 de ista non loquitur hic.¶†Sed quid si quis timet vim populi quē aduersarius concitauit & non iuste tribunal accedere timet respondeo iustus est metus maxime in Roma vbi de facili populus concitatur ad rumorem.nam Roma dicit esse caput auaritię & fluctuationum:quia hodie Romani pessimam conscientiam possident.vt no.ff.de vsucap.l.sequitur.& in ipsa ciuitate pueri efficiuntur citius doli capaces secundum gl.quæ ita diffamat vrbanos in d.l.sequitur.
11 §.pupillus.sed illa fuit gloss.Io.ful.cremonensis. ¶†Iuxta prædicta quæro:ego habebam iustitiam in quadam causa:testes dicebāt mihi non deponemus veritatem nisi des decem hoc timere perterritus dedi eis decem. tandem deposuerunt pro me. quæritur vtrū valeat testimonium. & eadem quæstio fit si dedi iudici vtrum valeat sententia:& u idetur ꝙ non.vt l. venales C.quando prouoc.nō est neces.Dicit Archi.ꝙ licitum est dare pecunium iudici & testi p vera sentētia.& pro vero testimonio dummodo detur publice nō secreto : nec ista dicitur corruptela sed cautela & redimere vexationem suam secūdum Archi.qui ita no.xj.q.iij.qui recte. Et ideo si iudex non uult facere tibi iustitiam sine symonia ex parte tua sis cautus si potes ꝙ ei des pecuniam coram duobus testibus & tabellione.alioquin omnino abstineas. Et multo fortius est licitum informare testes non in secreto nec in camera:sed palā qualiter reddant verum testimonium:vt eligant er no.Rofre.in ti.de senatuscō
12 sulto liboniano.¶†Quid de eo qui appellauit & metuit ne iudex amputari sibi faceret manum ad quam erat condemnatus si mille non solueret so'uit illa mille vtrum ab appellatione recedere. videatur.respondeo non.imo potest eam prosequi & si vincit pecunia debet ei restitui.ff. de appella. l.cum ex causa. qui casus non est alibi.Et ibi est expressum quod qui non propria voluntate facit cō-
13 tra ap.sed compulsus non videtur appellationi renunciare.¶† Vltimo quæro quidam dicit se confessum metu tormentorum qualiter hoc probabit cum metus sit intrinseca mentis qualitas.respondeo per approximationem armorum vel curli siue ber.ing.vt l.j.C. vnde vi.Item per cōsuetudinem illius prætoris.vt no.Bar. in d.§.si quis ipsi prætori.Item per præcedentem tormentationem uel terribilem comminationem.ut C.de appel.si quis prouocatus.& l.nouissime.§ j.ff.de fa l.tuto.aut.vbi est tex.no.ꝙ paria sunt;timere torturam futuram & præsentem metus ēt carceris nisi carcer adhibeatur s̄m ordinem iuris metus torturę est.ut s̄.eo.c.dilectis.& ff.quod metus causa.l.qui in carcere. si quis tamen verisimiliter non erat alias facturus. vt ff.de testa.l.qui a latronibus.Bal.

¶ De clericis peregrinantibus. Rubrica.

1 *Peregrinatio multiplex est.*
2 *Clericis non est licitum peregrinari absque licentia superioris sui nisi ex causa appellationis.*

1 ¶†Peregrinatio alia mala vt exilij uel causa pirraticę & ista non p-dest.Nam contra istos possunt fieri processus.vt no.in l. ad cognitionem.ff.qui.ex cau.in pos.ea.vbi optima glo. Alia bona cum pro lucro captan. vt causa mercantiæ vt faciunt Ianuenses & ista est: amica populis:quia mundus non potest sine mercatoribus viuere: tamen non est priuilegiata aliquo priuilegio redacto in corpore iuris licet gratiose à principibus sępe multas habeant immunitatę & exemptiōes que eis benigne & sine cauillatione custodien. sunt. Municipia autem non possunt has immunitates concedere:vt singulariter not.C.de decurio.l.vacuatis.lib.x. Alia melior pro virtute quęrenda causa studiorum & ista est in aliquibus priuilegiata.C ne fil.pro.pa.aut.habita. Alia optima pro salute animę:vt quando visitantur limina apostolorum.xxiiij.quæstio.iij.si quis romipetas. alia impetuosa ex vi diuina.ff.de publ.l.cesar.ff. de dam. infec.l fluminum.§.seruus. Alia necessaria sed non præcisa in causa appellationis. Alia necessaria & præcisa:vt si Papa uocat prælatos ad conci-
2 lium.s̄. de appella.cum parati, ¶†Et not.quod clericis non est licitum peregrinari absq; licentia superioris sui nisi ex causa appellationis secūdum Inno.recepti sub protectione Papę sunt fauoribus prosequendi:sed non propterea liberati ab ordinarijs suis de priui. si Papa.l.ib vj.& hoc no.per Archi.xxv q.ij.c.de ecclesiasticis.

CAP. I.

1 *Peregrinantes ad Papam cum rebus suis sub apostolica protectione consistunt.*
2 *Peregrini an retineant possessionem naturalem.*
3 *Recepti sub protectione ecclesiæ habent priuilegium clericorū & ecclesiasticarum personarum.*

Con-

1 Onquerente. † Peregrinantes ad. Papam cum rebus suis sub apostolica protectione consistunt. Idem in peregrinantibus ad Sanctum Iacobum vel beatum Antonium. vt C. de sacrosanct. eccle. auth. omnes peregrini & aduen. ¶ Casus. ponit Quidam presbyter dum vellet ad curiam accedere nomine proprio expresse res ecclesie & suas sub protectione sedis apostolice; vnde immediate aduersarij sui occupauerunt possessionē Papa mādat quod omnia occupata & substracta restituantur, q. i. so. itinerant sub protectione ecclesie. Quero quis eorum nomine possit agere. respon. omnes persone q̄ con
2 tinentur in l. ij. C. si per vim vel alio modo. que est lex not. ¶ † Quero vtrum isti peregrini retineant interim possessionem naturalem. de ciuili enim non est dubium quia eam retinent animo. & videtur quod non. ... possessionem ... qui ad nundinas. ¶ In contrarium videtur quia ... & protectione retineāt veram possessionem, scilicet naturalem & ciuilem. vt protectio aliquid operetur. Sed certe dicendum hic quod iudices etiam ex officio tenentur istos restituere ... pendente appellatione restituuntur ... & puto quod sic vnde sufficit quecunq; ... liceat non in modum libelli & hoc per illam ... quia prelulatus. Sed quero nunquid isti poterunt capi per represalias. respondeo non quia sunt sub protectione ecclesie casus est hic. ¶ In text. ibi: intelleximus. de hac forma ... Ioan. And. infra de rebus eccle. non alie. c. episcopi. in glo. ... ¶ Et nota quod ecclesia Romana habet ex cōsuetudine vt ter in anno excommunicet eos
3 qui tales offendunt in eundo stando & redeundo. ¶ † Et sume hic argumentum quod recepti sub protectione ecclesie habent priuilegiū clericorum & ecclesiasticarum personarum; & ideo iudicem ecclesiasticum habent protectorem: quod nota. Baldus.

¶ De confirmatione vtili vel inutili. Rubrica.

C A P. I.

1 *Vitium litigiosi impedit principis confirmationem.*
2 *Confirmatio facta in forma communi quid operatur.*
3 *Papa si confirmauit alicui beneficium ecclesiasticum an inferior poterit cognoscere de intentione principis.*
4 *Inferior an possit cognoscere de validitate concessi.*
5 *Confirmatio quando est facta sine causæ cognitione, an vera vel falsa sit confirmatio, solus Papa cognoscit.*
6 *Princeps si confirmat contractum an ista confirmatio aliquid operetur.*
7 *Confirmator sententie an habeat cognoscere de processibus.*
8 *Successor an teneatur confirmare factum predecessoris.*
9 *Confirmatio & priuilegium an inter se differant.*
10 *Confirmatio non mutat naturam eius quod confirmatur.*
11 *Clausula ex certa scientia, que idem operatur quod derogatoria specialis, non apponitur in forma communi.*
12 *Pater an possit petere confirmationem status filiorum.*
13 *Imperator si confirmauit testamentum, in quo erat clausula irreuocabilitatis quid operatur illa clausula.*
14 *Decretum an possit confirmare contractum ex interuallo.*
15 *Papa si ex certa scientia confirmauit testamentum vsurarij manifesti non prestita cautione, an testamentum sit nullum.*
16 *Donatio causa mortis an sit inualida nisi sit prestita cautio.*

SI quis. Casus huius capituli & sequentis de re scienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoscit nisi tempore confirmationis res esset litigiosa, vel confirmatio aliàs surreptitia. ¶ Casus. Aliquis mouit questionem contra aliquem super re aliqua. re sub lite pendente impetrauit à sede apostolica confirmationem rei litigiose; quesitum fuit an per hoc iudex supersedere debeat cognitioni cause. respon. non secus si confirmatio fuit facta antequam res esset litigiosa: quia tunc nulli licet cognoscere sine mandato Pape. ¶ † Not. quòd vitium litigiosi im-
1 pedit principis confirmationem. sed contrà ff. si quis cau. l. qui autem. sol. ibi loquitur quando princeps concessit solenniter & ex certa scientia. Preterea ibi concessit priuilegium fori, nō priuilegium rei litigiose. & facit. C. vnde vi. l. autoritate. ¶ † Quero quid opera-
2 tur confirmatio facta in forma communi? respōdeo nihil operatur quo ad rei concesse validitatem nisi fiat ex certa scientia vel cū cau
3 se cognitione. infra. c. proximo. & s. de offic. delegati. c. studuisti. † Pone Papa confirmauit alicui beneficium ecclesiasticum: nunquid inferior poterit cognoscere de intentione principis. certū est quod nō cognoscit de ea nisi princeps; vt C. de leg. l. finali. de reg. iuris. l. necessariis. nisi intentio principis sit nota per rationem naturalem: quia ius naturale commune est omnibus magistratibus. ff. de vulgari
4 subst. l. ex facto. ff. de excu. tut. l. scire oportet. §. & si maxime. ¶ † Sed nunquid potest cognoscere de validitate concessi; dicit Io. And. supra eo. ti. cum venisset. quod inferior non potest cognoscere de beneficiato. i. an sit dignus vel capax necne. C. de cri. sacril. l. infrat. sed bene potest cognoscere de beneficio: puta an valeat necne & idem in priuilegio vt si. princeps priuilegiauit me de aliquo castro posset ordinarius cognoscere an esset vacans necne. Item an per obreptionem impetrauerit necne. ¶ Sed de persona mea an sit incapax vel ne cognoscere non potest. In confirmatione autem dicas aut confirmatio est facta sine cause cognitione & non valet. & inferior potest cognoscere de beneficio aut cum cause cognitione & ex certa scientia. & tunc diocesanus non potest cognoscere: quia omnia merito nostra facimus; quibus nostra autoritas impartitur. vt l. ij. C. de veteri iur. enucle. & predicta habent locum in cōfirmatione speciali. Sed confirmatio generalis nunquam addit robur inualidis vt notatur in l. j. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.
5 & in c. j. de lege cora. col. x. ¶ † Adde dicit Innocentius quòd quādo est facta confirmatio sine cause cognitione an vera vel falsa sit confirmatio solus Papa cognoscit. sed in rebus cognoscit iudex qui inceperat cognoscere de causa: puta beneficio electione vel dominio Innoc. si autem fit cum cause cognitione confirmatio electionis vel beneficij facit ius apud omnes Innoc. ff. de adoptio. l. adoptio non iure facta dummtamen sit facta citatio generalis per
6 edictum. ¶ † Pone quòd princeps confirmat contractum vtrum ista confirmatio aliquid operetur: & videtur quòd vestiat pactum nudum. vt l. legitima. ff. de pactis & suppleat defectum si quis est de iure ciuili propter aliquam solennitatem intrinsecam vel extrinsecam. vt l. j. ff. de testa. mino. in contrarium videtur. C. de inofficio. testamen. l. si quando in principio. C. de decurio. l. si quos libro.
7 x. ¶ † Quero an confirmator sententie habeat cognoscere de processibus. respon. sic. id est de ordine iudiciario sed executor sententie non habet cognoscere de ordine processuum vel iustitie ita eleganter dicit hic Inno. & ego dixi supra de re iudi. c. decetero. Item not. quòd in confirmatione sententie sunt duæ sententie validæ: tamen secunda dependet a prima in materia & forma. ff. de li.
8 le. l. aurelius. §. testamento facit. ff. de vsufruc. l. fin. ¶ † Quero nunquid successor teneatur confirmare factum, predecessoris. respon. aut est factum bene & tenetur ratificare aut male & tunc secus. vt in c. j. qui succe. tene. col. x. & ibi dixi & not. per Archidiaco. xxv. questione. ij. decessor. tamen antecessor non potest mittere falcem in tempus successoris vt si vellit locare redditus in tempus successoris & fructus recipere pro futuris annis quia ei non plus acquiritur quam ratio administrationis permittat. nam quoties tempora distributa non cadunt in eodem subiecto: sed in diuersis personis tot sunt contractus quot pensiones. ff. de sti. ser. l. si seruus communis vicini. §. fina. vbi est melior textus qui sit in iure. Si autem est vna obligatio perpetua continua & nō discreta & rationabiliter celebrata successor tenetur confirmare factum predecessoris & ipsū
9 reuocare vt extra de solu. c. j. ¶ † Modo quero an sit differētia inter confirmationem & priuilegium respō. sic: & diuersus est stylus: vt no. Archidia. xxv. questione. ij. § j. Ibidem ait quod confirmatio ad titulum possidendi nihil addit nisi habeat vim col ationis
10 de nouo. ff. de mili testa. l. tribunus. §. vlti. ¶ † Idem ait quod confirmatio non mutat naturam eius quod confirmatur: nam codicilli confirmati in testamento retinent naturam codicillorum: & nō assumunt naturam testamenti: vnde in ipsis non potest directo substitui. vel etiā tutor dari. cuius autoritate hæreditas adeatur. vt ff. ad trebel. l. Sceuola. ¶ Idem ait quod Papa confirmando iuri nullius vult derogare. ad hoc. ff. de vulga. substi. l. ex facto. Idem ait quod inferior potest cognoscere de cōfirmatione Pape vt si obijciatur falsi suggestio. i. surreptio. vt j. eodem. c. nam non licet beneficium principis per fraudē interpretari. vt ff. de in ius vocan. l. sed si hac § patronum. ¶ Idem ait quod quando Papa cum cause cognitione ex certa scientia confirmat talis confirmatio eneruat cognitionem iudicis. vt s. de transac. c. j. Sed si confirmatio fiat sim-
a pliciter nihil operatur nisi dubium super impetratis de nouo oriatur: qa illud est decidendū per Papam secundum Archi. qui ita no.
11 eleganter vbi. s. ¶ † Adde & dic quod in forma communi nō apponitur clausula ex certa scientia que idem operatur quod derogatoria specialis nec clausula non obstante que non debet generaliter proferri: sed verbis specialibus quibus etiam verba generalia possunt subiungi secundum Archid. ibidem. ¶ Ego puto quod sicut sufficit dicere ex certa scientia in genere: ita sufficiat dicere nō obstante aliqua lege qa princeps omnium legum habet scientiam. de hoc

ADDITIO.

a ¶ Adde ad materiam confirmationis pulchram questio. quam ponit. d. Ias. in aut. si quis in aliquo. in penul. col. C. de eden.

hoc dixi in materia feudorum in c.naturales.ff de feu. fuc. contro.
12 vbi videas in lect.mea.¶ † Quero an pater possit petere confirma
tionem status filiorum.textus est in suppletione.ff. de ritu nuptia-
rum.l.qui in prouincia,§.j.nec est opus citari agnatos etiam si filij
sint incestuosi textus est ibi solitarius. An quis possit petere con-
firmationem sententię,que transiuit in rem iudica. videtur quod
non quia frustra imploratur quod est ipso iure concessum,l.si quis
sub condi.§.finali.ff.de conditio.insti.l.j.Ç.de thesau. lib. x.& ideo
non procedit petitio quę nihil potest operari. Solu. dic quòd
imo potest & multa operatur secundum Innoc.vt ff. de noui oper.
13 nun.l,de pupillo,§.sin autem.¶ † Sed ecce imperator confirmauit
testamentum in quo erat clausula irreuocabilitatis.respon.illa clau
sula non plus operatur quàm si princeps non confirmasset. C.de
testa.l.omnium pone testator ad confirmationem illius clausulę
constituit se possidere pro hęredibus vel legatarijs.respon.non va
let vt precarium:quia nemo rem suam precario rogare potest: ta-
men hęres & legatarius possunt mortuo testatore ingredi posses-
sionem;quia testator potest;pręuenire mortem tradendo ff. de lę-
14 ga.ij.l.Lucius,& not.hoc dictum quia nouum.¶ † Quęro vtrum
decretum possit confirmare contractum ex interuallo. & videtur
quod non, quia decretum est solennitas necessaria & solennitas
debet cohęrere actui cui alias debet inesse.rñ. ꝙ confirmat vt nũc
ex repetito consensu nõ retro.ff.de offi procon.l.obseruare,§ fi.ta
men non est necessarius in ecclesiasticis alienationibus nouus tra-
ctatus.arg.in l.j.in fi.ff de do.prelcg.item etiam requiritur consen
sus vtriusq; partis.vt C de nupt.l.si vt proponis l. fi. C, cõmu.prę-
di.vnus tamen tractatus est,& ideo non est necesse quod iterũ con-
trahatur.ff,de secun.tabu.l.qui ex liberis.§.testamento.ff. de proba.
l.cum tacitũ.& not.quod vbi est decretum ibi pręsumitur ꝙ nulla
15 deceptio interuenit.tex.est nota.in l.j.C.de prę i.curi. li.x.¶ † Sed
quid si Papa ex certa scientia confirmauit testamẽtum vsurarij ma
nifesti non prę̃stita cautione;nã istud testamẽtum est,aliquod de iu
re gen.& etiã de iure ciuili.vt ff.si cer.pet.l.eius qui in prouincia.in
prin.Secus de iure canonico quod in hoc corrigit ius ciuile & om
nia statuta municipalia quę in contrarium loquuntur; nam statu-
ta talia sunt in pręiudiciũ animę & ecclesiasticę iurisdictionis;quia
causa vsurarum & pęna est de iurisdictione ecclesię & iõ sũt nulla
ipso iure:vt in c.quãq.de vsur.lib.vj.Itẽ quod valeat confirmatio.
facit,C.de test.l.omniũ.nam pręstare cautionẽ est quędã solẽnitas
extrinseca quod apparet;qa est cõtractus & nõ vltima volũtas;vn
de non est quid intrinsecũ vltimę volũtatis; sed quoddã extraneũ
quod sufficit etiam ex interuallo interuenire.vt not.in d.c quanq̃.
16 ¶ † Porro in donatione causa mortis non reperitur l. cautum qd
nõ valeat nisi sit prę̃stita cautio dicas ꝙ si ex tali donatione cõsue-
uit oriri actio ex testamẽto & nõ valet,aut ꝯdictio ex lege vel actio
ex stipulatu:& tunc valet:qa vsurarijs manifestis non est interdictũ
cõtrahere sed testari inter quę est discrepantia.vt ff.de verb.sign.l.
verba gesserũt.¶ Quãdo autẽ oritur condictio ex lege no.ff.de le.
ij.l cũ pater.§.nemo.quę dicit ꝙ cõdictio ex lege si quis argentum.
habet locũ in donatione causa mortis.que glo.non est alibi.sol.pu
to quod confirmatio dicti testamenti facta per papã & nõ per alii
etiam imperatorem det dicto testamento validitatem qa Papa po
test tollere suum statutum.vt ff.de legi.l.non est nouum Bal.

Lectura aurea D Baldi de Perusio super Secundo Decretalium ad laudem omnipotentis Dei fœliciter explicit.

BALDI PERVSINI
Commentaria ad lib. Tertium Decretalium.

¶ De vita & honestate clericorum. Rubrica.

Vita est triplex.
Vita disciplinę est duplex.
Vita particularis quę sit, & qui in ea viuant.
Vita dicitur quędam disciplina secundum quam decet viuere omnes qui in ciuitate sunt.
Vitę tertia species principalis est vita gratię.
Vita diuiditur in actiuam & contemplatiuam.
Homo ex corpore & anima & mente consistit.
Honesta dicitur quasi honoris seruans statū & sororizat cum verecundia.
Pertinet ad honestatem clericorum non solum honestè & parcè viuere sed à vestibus sordidis abstinere.
10 *Ignis inferni quomodo non consumit in inferno detentos.*
11 *Loca pœnarum & inferni sedes incognita fuerūt ante resurrectionē lazari.*

¶ † Triplex est vita scilicet naturę disciplinę & gratiæ, & cum loquimur de vita intelligimur loqui secundum naturam non secundum fictionem: quia omnis rerum proprietas in natura consistit. ff. de verbo. obli. l. ex parte. §. fi. de iure fis. l. status. §. cornelio. nisi iure de qua agitetur repręsentetur idem effectus per iuris dispositionem secundum quam dicimus quòd deportatus habetur pro mortuo. ff. de libe. & posthu. l. Gallus. §. & quid si tantum. ¶ † Vita autem disciplinæ est duplex: scilicet religiosorum: vt in aut. de mona. §. cogitan. & aliorum clericorum collegialiter viuentium exemplo apostolorum. vt. ĵ. e. c. quoniam. xxxij. distin. pręter hoc. de consecratio. distin. v. c. in omnibus. secundum Gof. ¶ † Vita autem particularis est quando clerici seculares viuunt quilibet in domo propria non sub eodem tecto. viuentes enim sub eodem tecto dicuntur viuere in communi: sed viuentes seorsum vnus ab altero ducunt uitā particularē. & est simile. ff. ad sil. l. j. §. occisorū ponitur autem vita vno modo pro coniunctione animę corporis. Nam quandiu anima est in corpore etiam si homo sit ita proximus morti quod nullum habeat officium vitæ: tamen adhuc viuere dicitur, et occidens eū punitur tanq̄ homicida. vt l. in hac. ff. de triti. & ff. ad l. aquil. l. huic scripturæ. & hoc patet qa viuus moritur: mortuus autē nō moritur nec vulneratur. vt no. in l. j C. qui accu. nō pos. & ff. de ma. te. l. qui duos. & secundū hunc modū intelligēdo sumitur id quod dicit philosophus, quod viuere viuētibus est esse. ¶ Alio modo intelligitur vita pro his quæ sunt ad vitam. l. pro cibo & potu & alijs necessarijs quę cedūt in via nutrimēti: sed de medicinis est dubium vtrū ɔtineantur verbo victus. & dicendū est quod sic, si sufficit modica impensa licet nō ɔtineatur nomine alimēti: qa nō est alimētū nisi qđ ɔuertitur in nutrimētum non id quod vadit ī secessum. i. qđ nullo modo côuerti potest ī nutrimētū: vnde si testator legat uxori vitā in domo intelligitur ēt de medicinis secundū quosdā: sed alij dicunt qđ istud legatū est benigne et plenè intelligēdū vt ff. solu. matri. l. si cū dotē. §. sinautem in seuissimo. et ar. ff. cômo. l. in rebus. §. possūnt. vt debeant alimēta nō solū sibi sed etiam familiæ sibi necessariæ. arg. ff. de iud. l. non alias. ¶ † Secūdo modo principaliter dicitur vita. i. quędam disciplina: secūdū quā decet viuere omnes qui in ciuitate sunt si respicit vniuersum nō ī vniuerso. vt l. ij. & ȝ. ff. de le. sed si respicit vniuersū nō in vniuerso sed in aliqua parte: puta de disciplina militari vel scholastica vel simili: tunc non sumo intellectū vniuersi pro integro vniuersali: sed put adaptat illi parti: qa modus intelligen. & mod° ppriè significādi sunt vnū & idē: & sumitur a ppprietate materiæ. vt ff. loca. l. si vno. & ff. de vsu. l. si stipulatus. Est aūt diciplina idem ꝙ sapientia rectè & moderatæ viuēdi: iuxta illud psal. apprehēdite disciplinā domini. ¶ † Tertia species principalis vitæ est vita gratiæ quā mortales non possunt perfecte consequi nisi prius moriat caro cum suis vitijs: vnde dicit Augu. non habemus hic manētem ciuitatem sed futuram inquirimus. nam in ista valle lachrymarū nō est aliquod perfectum bonum vbi diabolus habet potestatem tentandi licet non plecēdi. ¶ Porro homo est subiectus diuersis pressuris: vnde animalia quęcunque minuta possunt interficere hominē vel saltem molestijs afficere. Sane certū est aliquā esse vitā beatā: sed non est hic. ergo ad eā habendā oportet hominē mori & dissolui: vnde Aposto. in felix tu quod seminas non viuificatur nisi prius moriatur. ¶ † Vlterius dico quòd duplex est vita. s. actiua, & contēplatiua: vt in c. nisi de renuntia. & de regula. c. licet. vita contemplatiua seipsa contenta est determinatur ab extra. Sane hoc naturaliter patet ꝙ vita naturalis in corpore isto non p̄sumitur durare vltra centum annos illi qui celebrarunt ea præsumuntur non viuere. vt no. l. ij. §. si dubitetur. ff. quem ad. testa. ape. et C. sol. matri. l. si quidem. ff. de iud. l. proponebatur. C. de sac. san. eccle. l. fi. & no. Inno de verbo. signi. veniens. Illud etiam est bene notandum quod si quis fecit aliquam promissionem cuius executio tendit ad mortem vel amissionem alicuius membri, ꝙ non tenetur eam obseruare. vt no. Innoc. ſ. quod me. cau. c. cum dilecti. qa nemo est dominus membrorum suorum. vnde qui promisit reuerti ad inimicum, & si reuertatur iugulabit eum: non obligatur ex fide promissit quod dat materiam delinquendi. ff. de fideius. l. si à reo. §. si reo. facit. ff. de neg. gest. l. nam & seruius. in prin. & quod no. xxiij. q. v. c. cū homo. Bal.
7 ¶ † Dicit Remigius quòd homo ex corpore & anima & mente consistit quę & rationabilitas animę dicitur, & cum vnum sit anima & mens diuidamus hic animam quę viuificat corpus & mētem que regit animā. vnde Aposto. dicit vitam significari per animam & virtutē p mētem. hęc ille super epistola pauli ad Romanos. Porro anima naturalis perficit naturam suam intelligen. semper virtute celesti ministrāte & no.
8 ¶ † Sequitur in rubrica de honestate clericorum & dicendum est ꝙ honestas & verecundia sororizant & vtraque castis moribus p seuerat. dicitur autem honestas quasi honoris seruans statum: vt no. ĵ. eo tit. in rubri. lib. vj. per Io. an. & ideo si testator legat mulieri donec honestè vixerit intelligitur donec honorem suum seruauerit. Sane honor non potest precio nummario ęstimari. vt ff. si qs omis. cau. test. l. iulia. nec potest honor cum malis moribus commisceri: vt C. de secun. nup. l. j. & ff. ad trebel. l. facta. §. sub conditione. & ff. de cōd. institutio. l. filius. ff. de verborū significationib°. l. nepos Proculo. Augetur enim honor per dignitatem. vt ff. de condi. et demonst. l. falsa. §. j. & sacerdotium facit quasi nouū hominem. ff. de arbitr. l. nō distinguemus. §. sacerdotio. & q acquirit
9 honorem acquirit vtilitatem. vt ff. de iudi. l. si long us. §. fi. ¶ † Ad honestatem autem clericorum pertinet non solum honestè & parcè viuere: sed à vestibus sordidis abstinere: qa vestes sordidę inducunt pudorem. vt ff. de iniur. l. vestem sordidam. & econtra debent abstinere à vestib. nimis preciosis Nam licet ipsi sint milites dei non tamen sunt milites seculi. debent ergo indui vestibus mediocribus, & pōpas vestitū dimittere ēt si prius fuissent, milites seculi. qa non debet amodo se ɔformare militib. seculi sed militibus dei. vt in c. j. de mili. vasal. qui ar. bel. depo. col. x. Et not qđ quidā
10 sunt in vita naturę & tamen sunt in morte gratię. ut inferi qui nō sunt in gratia gratum faciente nec in gratia gratis data. ¶ † Et si queris quomodo ignis inferni non consumit eos. dicunt quidam quòd ille ignis non est materialis. Sed in uita beati Nicholai legitur quòd est materialis materię sensibilis & non visibilis. & est quædam species ignis de p se & hoc refert magister historię scholasticę super genesi in c. de electione hominis de paradiso. Item de tribus sectis iudeorum à communi uita & opinione distantibus tractat idem magister in historijs euangelicis. in c. de tribus sectis iudeorum. & est pulchrum videre & scire quomodo se habet ad sectam catholicam christianorum nam multa plusq̄ mora
11 lia ibi inuenies. ¶ † Dicit magister historię super euangelio in c. de alabastro vnguenti, quod loca pęnarum & sedes inferni fuerūt incognita ante resurrectionē Lazari. idem ait in c. de lunatico sanato & c. lunatici plerunq̄ nō ex uitio lunę patiunt: sed demones eos uexant illis temporibus ut per lunam infamēt creatorē lunę. idē ait ꝙ quare deus facit hominem quē damnādum preuiderat non est inquerēda ratio: qa deus est maior omni ratione. & ista dicitur pręuidentia non prudentia. illi autem qui sunt salui pro prouidētia
12 dei sunt à quo dependet omnis salus & omne bonum. ¶ † Ex mala conuersatione oritur suspici infamiæ. & ideo clerici ab ea debent totaliter abstinere. Itē debent cauere ne uideant res impudicas q̄ infestāt oculos. ut l. cū supra uiuentes. C. de re milit. lib. x.

C A P. I.

1 *Dictio secus localiter exponitur. i. iuxta.*
2 *Laici quando diuina celebrantur si sedeāt uel stent inter clericos sunt eijciendi non puniendi.*

VT laici. Statuit concilium vt laici quãdo diuina misteria celebrantur stare vel sedere non audeant inter clericos: sed in parte ecclesię quæ ab eis distinguitur p cancellos. Orare autẽ possunt in sancta sanctorum. et dr̃ sancta sanctorũ latior pars ecclesię. No. quod loca debẽt
1 distingui ne diuina turbentur officia. ¶† In tex. ibi secus. i. iuxta vel immediate. ff de ser. vrb. prę. l. quidã yberus. sicut exponitur dictio ſm prout ponitur localiter. ff. de acqui. re. do. l. maritus. Sed ut plurimũ dictio secus ponitur aduersatiue. vt no. eo. ti. l. per seruũ. §. pe. et hoc est generale qđ dictiões respectiue significant ſm suos effectus. & plerũq; vna pars orationis ponitur pro alia. vt no. de condi.
2 et demon. l. has causas. ¶† Quæro nunquid sint puniendi laici qui contra faciunt ex consuetudine dic quod sunt eijciendi nõ puniendi sicut fecit Christus qui eiecit mercatores de templo non tamẽ puniuit eos. vide quod no. C. de sacro sanc. eccle. l. nemo martyres.

CAP. II.

1 *Gladij a pane an dicantur arma.*
2 *Clericis an sit licitum portare loricas de ferro.*
3 *Prelatis et clericis licitum est laicos ad arma prouocare contra inimicos humani generis.*
4 *Clerici si post trinam commonitionem episcopi ne portent arma sunt inobedientes & capti fuerint cum armis non sunt ab ecclesia defendendi.*
5 *Sociorum iniuriam potest quis armis repellere siue loquamur de socio societatis rerum siue itineris.*
6 *Clericis vel prelatis an liceat noua castra vel munitiones facere.*
7 *Clericis si pressuram patiantur licitum est se defendere duntamen seruetur modus & moderatio.*
8 *Contendentes de aliqua possessione si sunt duo & parant se ad bellum an iudex possit possess. sequestrare.*
9 *Offenso an sit licitum facere aduersarium suum assassinari.*
10 *Vxorem alterius si quis adulterauit & offensus econtra postea adulterauit vxorem illius an hoc genus vindictæ sit licitum.*
11 *Transiens per loca periculosa dicitur transire per fortuitos casus.*
12 *Vsurarius si est excommunicatus propter vsuras licet sit absolutus a vinculo excommunicationis per diœcesanum suum tamen non est absolutus a restitutione vsurarum.*
13 *Indebiti condictio non augetur per excommunicationem.*
14 *Fenerari quod quis sit solitus an probetur per codices rationum quas vsurarius conscripsit secrete in camera nemine mandante nec sciente.*
15 *Vsura promissa sub titulo donationis non valet.*
16 *Iudices seculares an possint se intromittere de restitutione vsurarum certarum.*

CLerici. Clerici non debent portare arma & si portant debent excommunicari. Item vsurarij sunt excommunicandi. Not. quod vsurarij non sunt ipso facto excommunicati sed excommunicandi. Item not. q clerici publice portantes arma non sunt excommunicati sed excommunicandi: quia portare arma non est eis honestum.
1 ¶† Sed nunquid gladij a pane dicantur arma dic q non; quia non sunt apti ad nocendum. vt no. in auth. de armis coll. vj. & in qualibet re denominanda inspicitur aptitudo & consuetudo. vt not. in simili in l. ij. ff. si cer. pet. ergo non dicitur inuentus cum armis qui
2 portat istos cultellinos paruos. ¶† Sed nunquid est licitum clericis portare loricas de ferro dic q non: quia hoc indistincte loquitur. Itẽ arma sunt quęcunque reddunt hominem audaciorem & aduersariorum timidiorem. hoc intellige nisi in casu necessitatis vt si vadit ad loca periculosa. Nam ob defensam etiam presumptam licitum est portare arma sicut si periculum immineret ad oculũ ego loquor de ineuitabili necessitate: nam sponte nemo debet istos casus appetere. ff. lo. l. si merces. §. culpę. & l. item quæritur. §. exercitu. pro necessitate autem salutis patrię possunt clerici arma sumere ad defensam. vt ff. de iusti. & iur. l. vt vim. & ar. de capti. & postli. reuer.
3 l. postliminiũ. §. filius. ¶† Item no. quod prelatis & clericis licitum est laicos ad arma prouocare contra inimicos humani generis puta piratas & depopulatores agrorum & terrarum. xxiij. q. viij. igitur nam isti similes sunt bestijs feris & obstinatione peccandi conuertuntur in beluas. C. quando li. vni. sine iudi. se vin. l. opprimendorũ, & vbi non sufficiunt iura recurritur ad armatum subsidium: vt no. C. de iudi. l. nullus. nam arma tuentur leges. Et econtra: vt in secunda consti. C. & in princi. insti. ¶† Si clerici post trinam commoni-
4 tionem episcopi ne portent arma sunt inobedientes & si capti fuerint cum armis non sunt ab ecclesia defendendi. de sen. excom. in audientia, & contingit. & sunt extra protectionem & priuilegia clericorum extra protectionem enim sunt quicunq; statutis & priuilegijs non iuuant facit qđ not. in l. j. C. de natura. li. Dicit Innocen. q vnicuiq; existẽti ĩ possessione licet defendere possessionẽ suã & fructus colligere non obstante contradictione eius qui non possidet
5 vt ipse no. ĩ. de censi. c. venerabili. ĩ fi. ¶† Quis potest iniuriã sociorum armis repellere siue loquamur de socio societatis rerum siue itineris. ij. questio. vij. negligere. xxiij. q. iij. summa magis tũ moderatę debet quis defendere socium quàm seipsum, periculum tamẽ personę nõ tenetur quis pro socio subire. vnde dicit sapiens Cato: Dilige sic alios vt sis tibi charus amicus. Sic bonus esto bonis ne te mala damna sequantur. Adde quod dixi ĩ l vt vim. ff. de iust. & iur.
6 in lec. ¶† An liceat clericis vel prelatis noua castra vel munitiones facere dic q sic nisi sint, suspecti de emulatione vel guerra ab eis mouenda de resti. spo. c. pisanis. per Innocen. Similiter dicimus de refectione castrorum inhabitatorum secundum Innocen. quod est notãdum facit. l. opus. de ope. publicis. si clericus potest fugere potius debet fugam arripere quàm fugientem cum armis percutere. iuxta illud si persecuti fuerint vos in vna ciuitate fugite in aliam nisi fuga esset eis periculosa: sed laici nõ tenenẽ fugere. ff. ad. l. aqui. l.
7 scientiã. §. cũ aliter. quia fuga est refugiũ miserorum. † Porro etiã clericis si pressuram patiantur licitum est se defendere duntamen seruetur modus & moderatio. ¶ Ecce exemplum de modo. si non armatus percutit cum pugno non debet repercuti cum gladio. Ecce exemplum de moderatione. s. possibili pone q vterq; est armatus vnus cum leui instrumento alter cum graui & periculoso & etiam cum leui. non enim debet percutere cum graui quandoque tamẽ impetus moderationẽ tollit: quia vbi furor est ibi intellectus abest. vt no. in l. j C. vnde vi. dic q moderamen seruatur si illud tãtum fiat quo omisso violentia repelli non potest. vt in c. vt famę. de sen. excom. nec est vis vtrũ sit eadẽ qualitas armorũ necne: quia ad modum refereñ. est nõ ad qualitatem. arg. ff. de vsuf. l. si fundi. §. fi. & in istis iudex arbitrabitur. ff. de rei vendi. l. in fundo & ex qualitate armorum presumitur animus occidendi vel non occidendi: vt in l. j. §. sed in claua. ff. ad. l. cor. de sic. vtrum autem qui excedit modum puniatur de tanto an de toto an nullo modo uidetur distinguen. aut in rixa & nõ punitur: vt ff. ad l. aqui. l. si ex plagijs. § tabernarius. aut ex proposito. & tunc punitur de tanto non de toto quod arbi-
8 trio iudicis relinquitur: vt sup. de restitu. spo olim. ¶† Si duo contendunt de aliqua possessione & parant se ad bellum vtrum iudex possit pos. sequestrare. dic q non si vnus possidet alter nõ: sed si est dubium de pos. tunc debet sequestrari. vt no. Inno. s̃. de proba c. in presentia. Item scias q incontinenti & ex interuallo dicitur prout materia requirit. nam si quidem tale est quid quod possit reparari vt recuperare possessionem inuasam. tunc dicitur incontinenti fieri cum primũ est aptitudo recuperandi q etiã licitũ est facere conuocando amicos. & licet quidam dicant infra triduũ tamen si res magnam apparatum exigit puta recuperatio vnius castri tempus opportunũ ad hoc inspiciendũ est. ar. ff. de verbo. oblig. l. cõtinuus. §. cum ita. & §. item qui insulam. si autẽ est tale quid quod post factum non possit in pristinum statũ reparari vt vulnera tunc incontinenti dicitur fieri quod continuate fit instante metu. vt not. inf. de homi. c. signi. Pone statuto ciuitatis cauetur q offenso liceat fa-
9 cere competentem vindictam. ¶† Vtrum sit licitũ offenso facere aduersarium suum assassinari. dic q non quia in hoc maior est qualitas delicti quàm delictum vt in c. pro humani. de homi. li. vj. Preterea hoc est capitale. & ideo non interuenit procurator. socius tñ bene posset ipsi assistere vel dic quod non punitur mandans sed faciens nomine alieno: quia istud mandatum naturali ratione est turpe: vt not. ff de vi & vi ar. l. cum fundum. & ff. de re iudi. l. culpa est. ¶ Item quia statutum loquitur de offenso & sic loquitur in persona non in ipsum actum seu realiter: vt ff. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. fin. & idem dico in marito qui potest occidere adulterũ nam intimus dolor excusat eum sed non excusaret eius nuncium: vt C. de adul. l. gracus. illud constat q vindicta habet oculos retro & facta respicit. Sed defensio futura concernit. vnde qui dicit se fe-
10 cisse ad vindictam debet probare q fecit post offensam. ¶† Sed quid si aliquis adulterauit vxorem alterius: & offensus econtra postea adulterauit vxorem illius nunquid hoc genus vindictę est licitum. respondeo non quia tangit alium quàm offensum & iniquius fieret statutum si hoc permitteret & duplex iniquitas non est tolleranda. arg. in l. ex facto. ff. de vul. substi. idem dicendum est in raptu virginum etiam si carnaliter cognitę non sint. C. de rap. virgi. l. j.
11 ¶† Deinde no. gloss. q transiens per loca periculosa dicitur transire per fortuitos casus. & licet bene succedat tamen culpanda est
12 temeritas. ¶† Venio ad gloss. quę dicit quod si vsurarius est excõmunicatus propter usuras licet sit absolutus a uinculo excommunicationis per diœcesanũ suum tamẽ non est absolutus a restitutione usurarum. & est ratio quia duę sunt obligationes. & licet tollatur sententia non tollitur tamen debitum. ff. de dona. l. sed si in stipulatum. ff. de ser. vr. pręd. l. si domus. Non enim ueniunt ex vno radicali fonte quia excommunicatio uenit ex contumacia. sed obligatio usurarum uenit & recontrahitur sicut inde-
13 bitum. ¶† Porro per excommunicationem indebiti conditio non augetur sed uenit officio iudicis. ut l. j. ff. de in litem iuran.

nec

nec dicitur satisfactū licet sit sentētia lata.ff. de fun.instru.l.nepoti.
¶Et no.qđ vsurę in veteri & nouo testamēto sunt ꝓhibitę & ma
xime clericis qui struūt auaricia & dissoluūt vincula societatis hu-
manę. Et hoc verū quādo quis facit hāc artē vel quādo ad procu-
rationē creditoris quocunq; colore quęsito vel ꝓpter indultā tē
poris dilationē qđ vocaꝉ ex pacto ꝓpter pactū.ff. si cer.pe.l.lecta
in fi.¶Sed si ad procurationē debitoris ducētis creditorē ꝑ am-
bages verborū inuito creditore tēpus donabiꝉ. vnde creditor in-
commodū sentit veniunt vsurę.l. vsus eis tanq̄ īteresse.ff.de ī litē
iurā.l.nūmus.C.de sum.tri.l.j.ī glo.ga ꝓprie loquēdo nō sunt vsu
rę.s̄.de foro cōpe.c.dilecti. & ideo nō taxaꝉ ꝑ dispositionē legis
eos.C.de vsur. sed ꝑ iudicē probato vero interesse sic dēt intelli
gi.ff.pro so.l.sociū qui in eo.hoc est no. qđ etiā si legeꝉ ꝑ anima
nō potest testator vsuras apponere.vt no.in l.ij.ff. de an.leg. Nō
ob.l.j.ff. de penu.leg.ga aliud est vsura quę multiplicatur ꝑ tēpo-
ra & aliud pena q̄ succedit loco sortis:& nō cōmittiꝉ dietim sed
semel ꝑ semel.ff.de act & ob.l.obligationū fere.§.fi.& ff.de trāsac.
14 l.pacto conuēto. ¶†Sed nunquid per codices rationū quas vsu
rarius ꝯscripsit secretę in camera nemine mādante nec sciente ꝓ-
betur ꝙ quis sit solitus fęnerari.dicit Archi. ꝙ sic.xlv. dist.qui sin-
cera.tamen dicit ꝙ non tenetur eos edere quia cōscripsit priuatū
ad suam memoriam & gratia sui tantum nec cum mandato ita ꝙ
possit dici gestor negociorū & verū dicit si cū nemine si ꝯtrouer-
sia vsurarum. Sed si vsurę repetūtur in iudicio tunc bene cogitur
edere. vt in c.j. de vsu.in cle. ¶Sane nullum iudicium incipit ab
edēdo sed citatione & libello vt insti.de pe.te.liti.§.fi. quia non di
citur vsurus aliquis instrumento antequam lis sit mota. vt l.j. §.
edenda.ff.de edē. vtens dicitur ille qui producit vsurarius dicitur
ille qui verbo intētat instrumentum. vt no.Inno supra. de proba.
c.j.& dic vt ibi dixi & dic ꝙ pęna quātitatis interdum accedit quā-
titati interdum speciei interdum facto primo casu aut per tempo
ris dinumerationem.& est vsura aut nō per dinumerationē tēpo
ris sed habito respectu ad interesse totale & non est vsura qđ dic
vt C.de vsu.l.cū allegas. si pena adijcitur loco contemptus tūc nō
est vsura vt si sperat arbiter vel iudex. vt ff. de arbi. l. celsus. ff. de
ver.obl.l.stipulationū alię.§.si sortem.ga non accedit sorti sed ve-
15 nit extrinsecus. ¶†Adde quod dixi.ff.si cer.pe.l.rogasti.§.si tibi.
¶Vsura ꝓmissa sub titulo donationis nō valet: ga est color quę
situs vel in fraudē canonum. Idē si fęneratori promitto dare pi-
gnora sub pena ga vt dixi vbi est color quęsitus ibi fraus secundū
Cy.C.de vsur.aut.ad hęc. licet Ia.Bu. dicaꝉ contrarium & male:ga
16 contra consciētiam.¶†An iudices seculares possint se intromit-
tere de restitutione vsurarū certarū dic quod sic.vt ī.de vsu.post
miserabilē.Sed de restitutiōe vsurarū incertarū ad eos non spectat
cognitio ga causa est ecclesiastica. vt no.xj.q.j.ī summa. & ī cle.di
spēdiosam de iudi.& dixi.ī l.titia.ff.so.matri. vbi enim vsurę sunt
certe non est cognoscere sed cognitū esse.arg.C.de compen.l.fi.

CAP. III.

1 *Sacerdos an possint sine clerico conficere corpus Christi.*
2 *Sacerdos debet esse instructus in fide.*

VT quisq;. Qui populū regit debet habere cle-
ricum qui secum cantet & pueros in-
struat in fide. hoc dicit.¶In tex.in plebem large sumi-
tur pro qualibet capella. Berñ. Ibi clericum.gl. sumit
argumentum quod ecclesia non debeat dedicari nisi dos assigneꝉ
1 pro sacerdote & clerico.¶†Quęro an sine clerico sacerdos possit
cōficere corpus Christi.dic ꝙ sic:ga substātia missę cōsistit in illis
verbis:hoc est corpus meū:& hic est sanguis meus &c.quē sermo
2 nem profert solus sacerdos. ¶†Ibi mittant.not. ꝙ patres debent
mittere filios ad scholas ad addiscendum diuinum officium & ca
tholicam fidem.& sacerdos debet esse instructus in fide:quia q de
bet alios instruere debet esse īstructus.vt ff.de eden.l. si quis ex ar-
gentarijs.§.prohibere.

CAP. IIII.

SI quis ex clericis. Clericus non debet
nutrire comam vel bar
bam:sed debet incedere in habitu & tonsura: vt hic.
& inf.eo.c. proxi. & no.hic argu. ex vi signorum seu
exterioris habitus.Bal.

CAP. VI.

CLericus. Clericus constitutus in minoribus qui
appellatur sine gradu potest vxorem
ducere nisi esset monasterio traditus.No. quē cogi ad
portandum habitū quē iam assumpsit & sic cogiꝉ qs
ad bonū inchoatū ꝯtinuandum: sed ad nō nouū inchoandum s̄m
Ber.Bal.

CAP. VIII.

1 *Frequentare quis dicatur.*

MOnasterium. Clericus frequentās mona-
steria monialium ab ep̄o pu-
niꝉ:laicus excōmunicatur si monit⁹ nō destiterit.h.d.
1 ¶†Quero qs dicaꝉ frequētare.gl. dicit ꝙ ꝑ duas vices.
Et not.quod frequentatio inducit pręsumptionē maleficij.& sic
frequentatio facit iudicium ad torturā. & not. quod id quod est
prohibitum sine causa videꝉ esse permissum cum causa. Adde ꝙ
illa dicitur causa cui ratio inest. nam.si ratio non inest non dicitꝉ
causa proprie sed abusiue.ff. de verbo. obliga.l. si ita stipulatus. §.
possum.in fi.& est arg.quod si per superiorē est prohibitus acces-
sus ad certū locum vel ingressus palatij quod ex causa ineuitabi-
li contrafaciens non punitur. argumentum ad idem.ff. de publi.l.
cęsar.& est ratio: quia persona agēs est illa quę dēt puniri sed ista
non est persona agens sed patiens: quia ꝑ vim patitur: vt ait Se-
neca ī epistola.c.vij.ad Lucillū: ducunt volētē fata nolētē trahunt.

CAP. IX.

1 *Episcopi de ecclesia parochiali possunt facere collegiatam seu conuentua-*
lem.
2 *Alienus a communione fit quis propter violentam manuum iniectionem*
in clericum.
3 *Conuentuales debent simul viuere & sub eodem tecto dormire.*

a QVoniam vt. ᵃTria dicit.primo ꝙ episcopus
potest statuere certum nu merū
ministrorum iuxta prouentus & facultates ecclesiarū.
secundo quod potest statuere ꝙ bona eorum veniant
in cōi.tertio ꝙ simul comedant & dormiant pęna triplex officij
& grauiori: & hoc patet. Casus decretalis scribit hic Gregorius
1 omnibus episcopis:vt patet in registro secundum Inno.¶†In tex.
ibi in cōi. per hoc dicunt doc. ꝙ episcopi de ecclesia parochiali
possunt facere collegiatā seu cōuentualem. Ibi si opus fuit. No.pe
nam ordinariam aggrauari iudicis arbitrio suadente & ab hac ag-
2 grauatione si constat de facto nō potest appellari.¶†Ibi, alienus.
no.quem fieri alienum cōione propter violentam manuum inie
ctionem in clericum . tñ inter ꝯuentuales episcopus habet potesta
tem absoluen̄.plenariā.i. liberā. sic enim exponit.ff. manda.l.cre-
3 ditor.§.lucius.Bal.¶†No. ꝙ conuentuales debent simul viuere &
sub eodem tecto dormire. & satis patet etiam ex vi gramaticę: ga
cum i.simul.& argumentum ex vi grammaticę validum est ī iure.
ff.de aur. & argē.lega. plautius.& ꝑ Innoc. de rescrip.sedes ī prin.

ADDITIO.

a Vide de materia per Lapum allegatione sua lxxvj.

CAP. X.

1 *Officium tutoris an debeat esse gratuitum.*
2 *Sententias venales & processus quando verum sit non tenere.*
3 *Indemnitatem iudici promittens an presumatur committere barataria.*
4 *Constitutio episcopi scilicet quod episcopo debeatur nomine sportularum*
aliqua quota litis an sit valida.
5 *Episcopus si haberet temporalem iurisdictionem ab imperatore posset in*
causis pertinentibus ad istam temporalitatem eligere sportulas.

CVm ab omni. Ecclesiastici iudices gratis
iudicare debent nec exigere
possunt decimam etiam si hoc habeat consuetudo nō
obstante ꝙ dicant se noīe assessorū suorū exigere: ga
hoc dicunt in fraudē.dic de hoc vt no.in c. statutū. circa.fi.de re-
scri.lib.vj. Not.ꝙ officium iudicū debet esse gratuitum.quia satis
1 sufficit eis pro salario qđ habeant ecclesiasticos redditus.¶†Quę
ro quid de officio tutoris vtrum debeat esse gratuitum.glo. not.
dicit ꝙ sic.ff.de tuto.l. meos.ad hoc.ff.neg.ges.l. qui sine vsuris.ibi
dū dicit gratuitam. certe & ab omni lucro abstinentes fidem prę-
stare dicunt.dicit tex. quod satis consequitur pręmium qui bene
gerit officium:quia consequitur laudem in aut. de hęre.& fal.§.si
2 vero.¶†No. deinde hic venales sententias & ꝓcessus nō tenere
quod verum est in processu iudicum. sed processus arbitri vel ar
bitratoris tenet:sed daꝉ exceptio s̄m Inno. ꝙ est verū in arbitro q
spōte eligiꝉ:sed si eligit de necessitate q vocaꝉ arbiter iuris.idē est ī
eo qđ ī quocūq; iudice delegato vt ꝓcess⁹ venalis & s̄nia venalis
sit nulla ipso iure.Et hoc est bene notādū:ga arbitri sępe commit
tūt has baratarias cū plerūq; sint viles ꝑsonę.Si quis tamē nō po-

tens suam iustitiam obtinere redimit hanc iustitiam iste non dicit
3 cōmittere simoniā. ¶†Et adde:nunquid ille qui promittit iudici
indemnitatem prēsumatur cōmittere baratariam.Bar.dicit ꝙ nō.
ff.de fur.l.si quis vxor.§.si fugitiuū. quod est verū si iste promissor
foueat ius. alioquin deberet puniri de barataria. Adde vtrū de iure
ciuili sportule debeant iudicibus.videtur ꝙ non debeant ex ꝓmis-
sione sed ex legali dispositione & sint taxatę nō arbitrari§:vt leg,
4 & not. insti.de act.§. tripli.¶†Sed an valeat constitutio epī.super
hoc videlicet quod episcopo debeatur nomine sportularū aliqua
quota litis: puta vigesima vel quecunq; alia minor vel minima : vt
vnus denarius pro lib. eius quod petitur videtur ꝙ episcopus non
possit hoc statuere:qa faceret statutum in causa propria. & qđ ra-
tione sportularum dicatur causa propria tenet gl.ordi. ff.ad muni-
cip.l.de iure quæ dicit ꝙ iudex ꝑtendit se habere iurisdictionem cū
sportulis & pars hoc negat ꝙ si non pōt pronunciare se iudicē.&
ideo iudex debet esse cautus vt nō prętendat interesse sportularū.
sed tractet de ipso interesse.nam expressa nocent non expressa nō
nocent.¶Si autem prętenderet sportulas ex promissione tunc nō
valeret promissio : vt hic nec iuuat color quæsitus puta occasionē
tabellionum: quia quod non potest fieri simpliciter non potest fi-
eri fraudulenter.ff.de transactio.l.cum hi.§.sicut lis.ff.de conditio.
& demonstr.l.hæres meus.§.quod in fraudem. Adde quod not.in
5 authen. scriptum exemplar.¶†Item adde ꝙ episcopus si haberet
temporalem iurisdictionem ab imperatore posset in causis perti-
nentibus ad istam temporalitatem eligere sportulas. Item dicit gl.
quod comitissa Matilda in suis regalibus computabat sportulas
vt exigebat. Baldus.

C A P. XI.

1 *Religiosi missi ad prædicandum de nouo conuersis ad fidem debent se in vnū superioris habitum conformare.*
2 *Strictior vita regularium de mandato Papę reducitur ad vitam latiorem & magis communem.*
3 *Autoritas Papę in quibus est veru in quodab omni voto & professione & omni iuramento intelligitur excepta.*
4 *Scandalum generatur ex diuersitate habitus.*
5 *Conformitas quomodo veniat attendenda.*
6 *Canonicus regularis an possit esse canonicus in ecclesia seculari.*

1 DEus qui. † Religiosi missi ad prædicandum de
nouo conuersis ad fidē debēt se in vnū
superioris habitū conformare.facit.s. de elec.cū cām
h.d.¶Casus. limonenses de nouo conuersi erāt ad fidē
tus fuit eis epš.: & quidā alij fratres ad prædicandum euangelium:
quia illi prædicatores dissimilem habitum habebant murmurabāt
& scandalum inter Limonenses suscitabāt:ex tali diuersitate scri-
bit Papa episcopo Limoñ.& alijs fratribus dicens ne propter dissi-
milem habitum scandalum suscitetur inter illos quibus vnum euā-
gelium prædicabant mandat eis quod omnes debeant se confor-
mare in vnum regulare propositum & honestum habitum quan-
tum spectat ad hoc officium non obstante eo quod quidam illo-
rum sint monachi : quidam vero canonici regulares : quidam alij
strictiorem vitam professi. ¶ Et ex hac decretali not.ꝙ propter
scandalum receditur a iure & habitu regulari : sed illud fit ad tem-
pus ex causa. Item in his quæ spectant ad professionem Papæ au-
2 toritas intelligitur excepta sicur dicitur de iuramento. ¶† Not.ꝙ
strictior vita regularium de mandato Papæ reducitur ad vitam la-
tiorem & magis communem nam hoc non spectat ad substantia
lia regulæ:sed ad accidentalia quæ Papa potest permutare & indul-
gere cōtra constitutionem ergo Cartusiensium bene potest Papa
dispensare. Sed non contra substantiam professionis.¶Item con-
tra regulam minorum non dispensat : sed contra constitutionem
prædicatorum potest dispensare verbigratia quod frater prædica-
tor possit succedere in hæreditate paterna & de ea facere testamē-
tum:quia mendicatio prędicatorum non est ex regula:sed ex con-
3 stitutionibus. vt dicit Fede.de senis. ¶†Deinde gloss. sumit ar.qđ
ab omni voto & professione ab omni iuramento autoritas Papæ
intelligitur excepta quod est verum in his super quibus est possi-
bilis dispensatio vt ff.ad munici.l. fin.sed si quis iurat aliquid face-
re & Papa illud fieri prohibet alio dispensatio non est necessaria.ff.
qui satis.cogan.l.pe.quia prohibitio Papæ dicitur vis maior cui re-
sisti non potest.& sic cōnumeratur inter casus fortuitos non leues:
sed maiores & præciosos qui in qualibet re excusant & quandoq;
casus præponderāt culpę:vt ff.ad l.rod.de ia.l.si vehenda.§ idem iu
ris.& ff.quod met.cau. l.si cum exceptione. §.quod si homo. vt si
res erat alias peritura : vt ibi not. Est autem casus fortuitus proprie
loquendo vt fortuna dominatur prouidentiæ humanę.vt ff.de act.
4 emp.l.si hæres.vnde leuiores culpas exhaurit a prædominio.¶†De
inde dicit gloss.ꝙ ex diuersitate habitus scandalum generatur.di-
cit enim philosophus ꝙ diuersitas morū nequaquam est amabi-
lis. ¶Dicit lex ꝙ ex disparitate nascitur inuidia & seminatur di-
5 scordia inter fratres. ff.de leg. 2.l.cum pater.§.euictis. ¶†Deinde
gl. dicit ꝙ conformitas hic attenditur apparet in oculis vulgi sicut
hoc anno fuit in simili ꝙ omnes homines de anno. Mcccc. in tota
Lombardia Tuscia & vsque in Romā ex deuotione assumpserunt
quædam vestimenta alba:tamen desubtus ibant induti prout prius
licet ista dissimilitudo sit talis qualis:sed non perfecta de hoc tamē
facio mentionem ad eternam rei memoriam : quia fuit quoddam
6 miraculum.¶†Deinde gl. sumit arg. ꝙ canonicus regularis pōt esse
canonicus in ecclesia seculari verbigratia : canonici Perusini sunt
regulares canonici triderti sunt seculares: poterit canonicus Peru-
sinus ad canonicatum tridertinum accedere.& est similitudo:quia
monachus potest fieri episcopus in ecclesia seculari secūdum Ber.
¶ Sed collectarius recitat opinionem hic in suo operę.Nā Arch.
dicit qđ regularis omissa ecclesia regulari nō pōt transire ad eccle-
siam secularem.quod videtur verius: quia res non recipit restitutio
nem dum statum mutat : vt ff.de minori.l. si ex causa.§. Papa.&
dic vt j.de regu.c.super eo.& de sta.mona.in summa. & in c.quod
Dei timorem.ad hanc materiam facit quod not.Ioan. Andr.in c.j.
de elect.in clemen. Baldus.

C A P. XII.

1 *Ludi alearum vel taxillorum an possint fieri extra ecclesiam & an perditum in tali ludo debeat in foro legis vel foro conscientię restitui perdenti.*
2 *Prodigo similis est qui bona sua ludendo dilapidat vt possit ei interdici bonis.*
3 *Testari an quis possit de turpibus quæstibus vt turpi lucro.*
4 *Clericum si quis fingit se cum non sit an possit puniri non solum a iudice seculari:sed etiam ab episcopo.*
5 *Quæstores sancti Antonij qui dicunt missam cum non sint sacerdotes tenentur crimine falsi.*
6 *Hastiludijs qui præsunt an sint infames.*
7 *Ioculatores discurrentes per mundum sunt infames nec eorum testimoniū est validum.*

a CVm decorem. [a] In ecclesijs non debēt fie-
ri ludi teatrales ne honestas
inquinetur ecclesię.h.d.Repræsentationes tamen fieri
quędam possunt per quas homines simplices erudiun-
1 tur.h.d.¶†Quæro vtrum ludi alearum vel taxillorum possint fie-
ri extra ecclesiam,& nunquid perditum in tali ludo qui vocatur lu-
dus perditionis debeat in foro legis vel foro conscientię restitui ꝑ-
denti.& videtur quod non:quia lege cauetur ꝙ minor iuuatur be-
neficio restitutionis in integrum.Et sic de iure speciali iuuatur be-
neficio ętatis ergo secus in his qui sunt ætatis legitime: vt ff.de mi-
not.l. si in emptione. §.j. Item ex vi sermonis iste appellatur ludus
perditionis. Item iste est ludus fortunę quæ in omni re dominatur.
Item par potentia damni. item quia sic se habet consuetudo ge-
neralis. ¶In contrarium videtur text. in l. alearum vsus nisi sit lu-
dus modice rei & ad recreationem animi. Quidam distinguunt aut
quis est tractus ad ludum aut traxit alium. primo casu repetit: se-
cundo non:similis distinctio. C. de ser. fug.l. quicunque.§.fin. Si
aliqua promissio. siue per instrumentum vel sine facta esset ob lu-
dum nō posset agi ex ea : quia ob causam minus probabilem facta
foret:vt ff.de aleato.l.j.§.quod autē.Et adde quod no. j c.clerici.&
2 ff.de vsuc.pro emp. l.si quis cum sciret. ¶†Qui bona sua ludendo
dilapidat similis est prodigo vt possit ei interdici bonis : vt patet:
quia interest reipublicę ne quis male vtatur substantia sua. facit.ff.
sol.ma.l.si cum dotem.§.si autem dissipet.C.de sen.pa.l.l.in quæstio
ne testi.ff.ad Treb.l. imperator. Adde ꝙ si in specie de qua agitur
apparet prodigalitas non est necessaria alia interdictio iudicis.& iō
quia magna donatio est species prodigalitatis requiritur insinua-
tio: & etiam cum insinuatione non valet si fit ob turpem causam.
arg.ff.de act.& ob.l.fin. & ff.de aur.& argento.le.l.quintus mutius.
3 ¶ † Sed nunquid de turpibus quæstibus vt turpi lucro potest quis
testari.iste casus est in meretrice & videtur quod meretrix nō pos-
sit testari quia infamis.ff.de testa.cum lege.sed ibi loquitur de infa-
me per sententiā:alias bene potest facere testm̄.C. de inoffi.testa.l.
in arenam.C.de secun.nup.l.j.secundo quia turpia lucra sunt ab hę
redibus extorquenda. Sed certe antequā extorqueātur bene habet
quis hæredem in turpibus lucris. ff. fa. herc.l.his consequenter.§.j.
tertio quia meretrici est iuterdictum bonis.ff.de cura.furi.& tene-
ri.sed illud per sententiam: quia in priuando quem de iure cōi req-
titur sententia.quarto quia notorium.|sed certe notorium requirit
senten.

ADDITIO.

a ¶ Solet allegari hic text. ꝙ consuetudo ꝯ honestatem non valet vide panor.
arguentem in contrarium in c. dilecti. de arbi. & in c. nouit. de his quæ fi.a
præla.sine consen.capituli.

snīam:sed nō fert snīam. vnde si consanguinei meretricis volūt ꝙ
ipsa nō possit cōtrahere nec testari faciant sibi interdici bonis ꝑ iu
dicē suū. Nā licet ista ꝓdigalitas nō tendat ad subuersionē p̄rimonij
4 tñ lex male p̄sumit de ea. ¶ † Pone ꝙ qs fingit se clericū cū nō sit
an possit puniri nō solum à iudice seculari: sed ēt ab epō. dic ꝙ sic.
nam re vera laicus. & sic punitur à potestate inspecta veritate si qđ
delictum commisit. Item adulterando habitum facit iniuriā epis-
copo. & sic vterque punit iuxta suam iurisdictionem: quia vbi non
sufficit vna pęna imponuntur plures. C. de spor. l. ij. & l. fi. C. de ar-
5 bi tu. l. fi. ¶ † Et hoc facit contra quæstores sancti Antonij qui por-
tant crucem vt videantur de fratribus: & qđ peius est dicunt mis-
6 sam & non sunt sacerdotes. † & isti vltimi tenentur crimine falsi.
vt ff. de fal. l. eos § qui se. ¶ Quęro nunquid illi qui presunt hastilu
dijs sint infames. respondeo non: quia hoc ei præstatur per superio
rem pro discretione virtutis vt ff. de infami. l. athletas §. j. post prin.
7 † Ioculatores aūt discurrentes per mundū infames sunt & eorū nō
valet testimonium, quia posse testificari est honor qui non compe
tit infamibus quoniam debēt esse in horrore: non in honore: ut l. j.
C. vbi sena. vel clari. & si impetrarent aliquod beneficium ecclesia
sticum posset eis opponi exceptio histrionatus.

CAP XIII.

1 *Nati ex concubina clerici in minoribus constituti sunt spurij nec legitimari valent per subsequens matrimonium.*
2 *Clericatu deposito si quis contrahit matrimonium cum concubina an filij inde nati efficiantur legitimi.*
3 *Damnati vitio diffidentię non possunt testari nec testificari.*
4 *Venia dat materiam delinquendi.*
5 *Coniugati grauius peccant in crimine carnis quàm soluti.*

VT clericorum. Prima pars Indicit clericis
castitatem. secunda pęnam
imponit. tertia aggrauat. quarta punit prælatos negligē
tes & corruptibiles. quinta punit clericos incontinen-
tes. secunda ibi: ne vero. tertia ibi. si quis. quarta ibi: prælati quinta
ibi: autem. Casus. quia clerici dissolute viuebant à carnali vitio nō
abstinentes statuit concilium prout sequitur. ¶ In textu ibi mores
1 & actus. i. interiores & exteriores. ¶ † Ibi vniuersi etiam inferioris
ordinis. vt j. titu. j. & per hoc collige quod nati ex concubina cle-
ci in minoribus cōstituti sunt spurij nec legitimari valent per sub-
sequens matrimonium: quia matrimonium non legitimat prohi-
bitos argu. ff. de sta. ho. l. Paulus. & ita disputando tenuit Ricar. ma
iumbrę. tamē. Io. An. in mercurialibus videtur tenere contrarium.
nam tantus est fauor & vigor matrimonij quod legitimat spurios
2 qui non sunt incestuosi. ¶ † Isti autem non sunt incestuosi quorum
pater non est in sacris. ergo si deposito clericatu contrahit matri-
moniū cū dicta concubina filij efficiuntur legitimi interueniente
tamen instrumentali fide & dote: quia istud matrimonium debet
esse solenne ꝙ operat̄ præter naturā: vt insti. de nup. §. fi. Sed de iu-
re canonico ista solennitas instrī & dotis nō est necessaria: q̄a in istis
non consistit substantia matrimonij: sed in consensu: vt j. q fi. sint
3 leg. c. tanta. ¶ † In tex. ibi in filios diffidētię. i. de quorum salute dif-
fidit vt j. de excess. præla. c clerici. Dicit Ia. de Bel. qđ dānati isto vi-
tio quacunque pęna nō possunt testari nec testificari ad similitudi
nē damnatorum de famoso crimine de quibus dic vt no. ff. de test.
4 l. cū lege. ¶ † In tex. ibi incentiuū. i. prouocatiuum & no. qđ venia
dat materia delinquendi. Item interest reipublicæ maleficia puniri.
ff. de public. l. licitatio. §. qđ illicite. & ff. ad l. aquil. l. ita vulneratus.
ff. depo. l. bona. fides de offi. præci. l. congruit vt pęna vnius sit me-
tus multorū vt l. j. C. ad l. iul. repetū. vbi scelerati puniuntur multo
rū salus & incolumitas ꝓcuratur: vt C. de ser. l. prouinciarū. In tex.
ibi comprehensi. s. per legitimas probationes vel per torturā si est
casus in quo debet torqueri. arg. ff. de quęsti. l. maritus. ¶ In tex. ibi
magis aut minus. no. qđ s̄m quantitatem aut qualitatem delicti pę
na augetur vel minuitur. Item nota. hic quod pęna cognoscitur ex
qualitate criminis & econtra qualitas criminis cognoscitur ex ge
nere pęnę: vt ff. de publi. iudi. l. ij. ¶ In text. ibi suspensus ab homine
vel à iure vt quia notorium. vt not. xj. q. iij c. si quis. Not. quod sus-
pensi celebrantes fiunt irregulares. ¶ In tex. ibi duplici culpa not.
quod vbi est duplex culpa ibi est maior pęna sic. C. de ser. fug. l. qui
cunq; & duplex culpa dr̄ vna fornicationis: alia contumacię ff. de
in litem iuran. l. j. ¶ Illud constat quod hic per contumaciam poe
na agrauatur. ¶ Ibi pecunię nota, quod simonia committitur quan
do iudex accipit pecuniam ne procedat contra delinquentes. & pu
nitur iudex simili pęna cum delinquente, & sic facit litem suam.
5 ¶ † Ib. grauius puniantur not. quod coniugati grauius peccant in
crimine carnis quam soluti. vnde clerici grecorum qui possunt ha
bere vxores grauius peccant tenendo concubinas quam clerici ro
mani: quia illi possunt prouidere sibi de vxoribus isti non.

CAP XIIII.

1 *Ebrietas mentis inducit exilium & libidinis incentiuū prouocat & nisi clericus ab istis vitijs se abstineat deponitur.*
2 *Clericus remotus ab officio & beneficio an possit repetere expensas quas fecit pro vtilitate ecclesiæ.*
3 *Delinquentes per ebrietatem mitius puniuntur,*
4 *Crapula dicitur excessus cibi.*
5 *Aromata & confectiones non licet sumere extra modum.*
6 *Arbitrium datur iudici per alternatiuam inter pœnas quam pœnam eligat.*

A Crapula. Clericus crapulosus vel ebriosus
monitus non desistens ab officio &
beneficio suspendit. h. d. No. hic quod crapula & ebrie
1 tas pudicitię frena dissoluit. ¶ † No. verbum quod ebrie
tas mentis inducit exilium & libidinis incentiuum prouocat: & ni
si clericus ab istis vitijs se abstineat deponitur. & est argumentū qđ
non valeat testamentum ebrii. Et no. differentiam inter ebrium &
ebriosum. nam ebrius dicitur actu: ebriosus consuetudine inebria
di. & est probatio aliquantulum difficilis. vt no. Inn. in c. quod cau
sam de testi. & plerique ebrietatem fingunt vt maleficia declinet.
ff. de offic. preci. l. diuus. alij fingunt se fatuos vt contrahentes se-
2 cum eludantur: vt ff. de cur. fur. l. obseruare. ¶ † Extra quæro vtrū
clericus remotus ab officio & beneficio possit repetere, expensas
quas fecit pro vtilitate ecclesiæ. & dic qđ sic per. l. no. ff. de contra-
3 ria act. tutele. l. à tutela remotus. ¶ † Dicit text. quod delinquentes
per ebrietatem non dicuntur delinquere studiose sed impetuose:
& ideo mitius puniuntur vt. ff. de pe. l. respiciendum. §. delinquunt.
vbi tex. singularis. & facit ad statuta quæ dicunt si quis studiose per
cusserit amputetur ei manus nam verbum studiose significat deli-
berato animo & cum præmedicatione mentis: studium enim di-
citur vehemens applicatio animi. ut no. in l. prima. §. huius studij.
4 ff. de iusti. & iure. ¶ † No. hic quod crapula dicitur excessus cibi: &
ebrietas dicitur excessus vini uel ceruisij qui fit nimio potu aque
pure. Dic quod ista potest dici crapula: sed non ebrietas: quia cor-
rumpit stomachum & generat vomitum & augustiam. & ideo in
5 omnibus rebus debet esse temperamētum. ¶ † Aromata etiam &
confectiones non licet sumere extra modum quia luxuriam pro-
uocant. tamen quia pauci sunt qui vtuntur istis confectionibus nō
fuit necesse quod specialis mentio fieret de ipsis sicut nec per con
6 trarium de cepibus & alijs. ¶ † In text. ibi ab officio uel beneficio.
no. ibi alternatiuam inter pęnas dicit gl. quod per alternatiuam in-
ter pęnas datur arbitrium iudici quam pęnam eligat quod est no.
dignum. de hoc no. vt dixi. C. de ser. fugi. l. si seruus fugitiuus. & est
ratio quia alternatiua generat obscuritatem & in obscuris declara
tio pertinet ad iudicem. ff. de uerbo. obli. l. continuus. §. cum ita. ibi
dum dicit incertis non in certis est coniecture locus. & calamus iu-
dicis supplet pro calamo legis: ut ff. de effra & expila. l. expilatores.
& ff. de testi. l. scio.

CAP XV.

1 *Taxillorum ludus quare est prohibitus.*
2 *Canonici si sunt diuisi in duas partes equales nec possunt in eundem concordare vel preualere an possint hoc committere iudicio consortum.*
3 *Ludentes si ponunt pecuniam super disco ludi an vincens statim faciat pecuniam suam. & quid si pecuniam habet in sinu.*
4 *Dominium an queratur ex ludo taxillorum.*
5 *Vincens ad taxillos an teneatur restituere.*
6 *Vestes non debent esse nimis breues nec nimis longe.*
7 *Monachus factus episcopus non liberatur ex toto ab ordine monachali.*

CLerici. Dicitur hic ꝙ clerici nō debeant ludere ad
1 taxillos nec ludentes aspicere. ¶ † Sed hic
quęro ludus taxillorum est prohibitus. respondeo quę
dam sunt prohibita: quia illicita sunt sicut sunt illa quę
iure diuino vel iure gentium prohibita sunt: vt furtum sacrilegiū
vsurę rapinę & similia. Quędam autem sunt illicita ex humana cō
stitutione. & si non esset humana constitutio non essent prohibita
vt matrimonium inter consobrinos & plura alia similia quæ legi-
bus uel statutis vulgaribus continentur inter que potest numerari
ludus taxillorum & alearum non enim principaliter propter se ꝓ
hibetur sed propter accidens. nam si quis tota die luderet & non ꝑ
deret nec vinceret detestabile aliquod committeret illud nō esset
magnum peccatum: sed quia ludentes ad taxillos consueuerunt in
sanire: deum blasphemare: patrimonium suum dissipare & post re
rum amissionem vsque ad furta & deteriora peruenire ideo ludus
taxillorum prohibetur: nam non sunt ludi ex quibus crimina oriū-
tur vt in prima constitutione digestorum circa fi. ¶ Non ob l. vlti.

in prin.C.cõia de leg.quia ibi est casus in quo fortuna habet iudicare.¶Est autem fortuna ſ'm Arist.natura sine ratione quia nec pro nec contra potest ratio assignari ab humano intellectu:plerunque enim non cadit in mẽte hominis. & ideo casus aduersę fortunę in his in qbus requiritur consensus non cõprehenditur :vt ff.de con-
2 trahen.emp.l.fistulas.§ frumenta. ¶† Secũdo quæro canonici sunt diuisi in duas partes ęquales nec possunt in eundem cõcordare vel præualere vtrum possint hoc cõmittere iudicis consortiũ. & dicendum est ꝙ non:quia hoc est contra formam capituli qa pp.de elec. in inferioribus p̄latis & in electione Papę multofortius:quia licet ibi non requiratur forma communis requiritur tamẽ forma singula.
3 c.licet deuitanda.de elec.s̄.¶†Tertio quæro ludentes ponunt pecuniam super disco ludi.vtrum vincẽs statim faciat pecuniam suã & quid si pecuniam habet insinu,so.aspectu acquiritur possessio si tenens consentit.vt ff. de solu.l.pecunia.§.si instrumentum.Item dominij.& vsucapien. cõditio qa dominium venit in commitiuam possessionis & potest dici qđ possessio est mater & dominium est filius ipsius.vt ff.de acqui.posses.l.j.in prin.C.per quas perso.no.acquiri.l.j.¶Sed contra si opponitur vincere in ludo est contra conscientiam.ergo nihil acquiritur quasi contra mentem quia conscientia & mens idem sunt.Et supra mentem nihil est nisi ratio:nam ratio conscientiam vincit.so.ad acquisitionem dñij non requiritur conſciẽtia sed sufficit ei actus determinatus à iure.vt ff. de iuris & fac.igno.l.regu.§.qui ignorauit.¶Item conscientia legis vincit cõsciẽtiam hominis:& si quis dicit se non habere conscientiam lęsam cũ debeat eam habere debet instrui in conſciẽtia recta & cogi ad eius obseruantiã fatua enim conscientia seu fatua opinio non excusat alioquin vnusquisque negaret se habere conscientiam lęsam quod est absurdum.vnde debemus firmare pedem super conscientia sana.non super abusiua.vt s̄.de iudi.c.nouit. ¶† Sed adhuc opponit
4 & uidetur ꝙ ex ludo taxillorum non quæratur dominium quia dominium non quæritur sine titulo vero vel putatiuo.vt ff.de acqui.l.si quis vi.§.differentia.sed ludus non affert titulum quia nec ꝓ donato nec pro derelicto quia qui ludit nõ habet animum perdeñ.sed vincẽ.vt ff.de verb.ob.l.in executionibus.§.fi.Item nec habet efficaciter titulum pro suo:ergo deficit titulus. sed ad hoc sic respondetur quod habet titulum qui dicitur ex varijs figuris causarum si-
5 cut enim species obligationis ita & species dominij.† Nunquid ergo ille qui vincit ad taxillos tenetur restituere.Ber.dicit hic ꝙ sic si pecunia erat ludentis secus si patris aut domini.alij dicũt qđ debet dari pauperibus tanquam illicitè acquisitum. ¶ Iste duę opin.sunt incompatibiles & contrarię quia de alieno non debet fieri elemosina.nam quod debetur Titio nõ debet solui Seio. vt ff.de sol.l.qui hominem.§.si nullo.alij dicunt qđ vincitur in ludo pleno iure efficitur vincentis:nec iudex penitentię debet mandare ꝙ restituatur quod verum est ludo ingeniali sicut est ludus scachorũ vel in quolibet ludo cui inest virtus animi,vel corporis sed ludus taxillorũ nullam habet speciem virtutis.sed est quędam dissipatio & vitium animę tamen consuetudo permittit & error mundi ius facit secundũ
6 Io.An.adde qđ dixi.s̄.eo.c.ij.¶†Deinde no.hic de vestibus qđ non debent esse nimis breues nec nimis longe.Et per hoc instruunt doctores & scolares.nã doctores appellant sacerdotes vt l.i.post prĩ.
7 ff.de iusti.& iure. ¶† Vlterius not.qđ monachus factus episcopus non liberatur ex toto ab ordine monachali:tamen quia est emancipatus à suo abbate videtur quod in vita sua possit habere propriũ sed non in morte.fructus igitur beneficij facit suos tanquam pater familias sed non posset eos relinquere consanguineis in c.j.de pecu.cleri.sed in vita sua posset eis indigentibus subuenire & si hæreditas ei deferatur potest adere & dimittere alijs qui succedunt ab intestato hoc no.Bar.in l.ij ff.de condi.fur.¶Et adde quod no.xviij. q.j.statutum & de officio ord.c.quanto.& C de bo.quæ lib.l.cum non solum in prin.¶ Dico enim ꝙ si abbas non vult adire cõuentus nõ posset eum compellere imo aliquis superior vt ff.ad trebellianum.l.quia poterat.quia de volũtarijs non intromittit se lex vt ff.eodem l.in commodato.§.sicut & C.mãda.l.in re mandata.& C. de neg.gest.l.tutori.

CAP. XVI.

1 *Monitus tertio si non desistat ipso facto perdit priuilegium.*
2 *Clericus si non est monitus an possit statuta laicorum recipere pro se & repellere quatenus faciunt contra se.*
3 *Statuto si caueatur quod non valeat aliqua donatio nisi insinuetur modo clericus donat laico vel econtra minorem summam quingentorum aureorum quę de iure communi non requirit insinuationem quid iuris.*
4 *Statutum qui respicit quandam solennitatem ab utraque parte contrahentium seruanda an manus donantis sit ligata an capacitas donatarij:an simpliciter seruandus sit fauor clericorum.*
5 *Statutum si fiat quod si quis vendio frumentũ soluat duas denarios pro libra vel si statutũ dictat qđ nullus possit extrahere victualia extra districtum an comprehendantur clerici.*
6 *Illud quod de trina monitione dicitur an habeat locum in monitione vicarij sicut in monitione episcopi.*
7 *Grauans clericos in rebus clericorum an committat sacrilegium.*
8 *Monitiones cum sint tres quare dicimus in numero singulari ista est canonica monitio.*
9 *Denunciatio an possit fieri procuratori.*
10 *Denunciatio an posit fieri die feriata in honorem Dei.*

EX literis. Clericus ab episcopo tertio monitus à negociationibus nõ desistens perdit circa bona priuilegium clericale.hoc dicit.¶Casus. In terra comitis Fontini erant quidam clerici qui potius intendebãt negocijs secularibus quàm diuinis officijs.& dum priuilegium clericale faciebant pro ipsis allegabant priuilegium clericale dum autem statuta laicorum faciebant pro eis volebãt vti statutis illius terrę.vnde comes fuit de hoc conquestus Papę:Papa scribit episcopo illius terrę quod moneat eos quod à talibus negociationibus desistant.Et si tertio moniti non desistant:priuilegio clericali gaudere non debeant quo ad bona vnde tenentur seruare sta-
1 tuta quæ de eorum facultatibus loquuntur. ¶† In textu ibi:si tertio moniti:nota quod quis ipso facto perdit priuilegiũ si tertio monitus non desistat nam tertia monitio est monitio canonica secũdum Ber.Item not.quod ecclesia non defendit clericos qui non viuunt clericaliter nisi diuinis officijs obsequãtur sic.C.de sacro san-
2 ctis ecclesijs.l.qui sub prætextu. ¶†Quæro quid si clericus non est monitus vtrum possit statuta laicorum recipere pro se & repellere quatenus faciunt contra se.hic est argumentum quod sic alioqn frustra fieret hic mentio de citatione seu monitione.ad idem.x.distin.si in adiutorium.¶In contrarium facit quia scriptum est patere legẽ quam tuipse tuleris.vt s̄.de constitut.c.cũ omnes.hęc enim est summa æquitas argumen.ff.de solut.l.i & argumen.C.de fruct.& lit.expeñ.l.finali,¶Solu. in eodem negocio vel negociatione debet vti eo statuto contra se quo vtitur pro se.argument.C.de sen.& interlocu.omni iudicium.l.cũ Papinianus & ff. de operis liber.l.si ita stipulatus.& ff.de manumis.l.Seius.¶Nõ ob.quod clericus non possit renunciare suo priuilegio quod uerum est nisi renuncietur conscientia legis vel di quod non est renunciatio sed legis:
3 statutum. ¶†Pone statuto caueatur quod non valeat aliqua donatio nisi insinuetur modo clericus donat laico vel econtra minorẽ summam quingentorum aureorum quę de iure communi non requirit insinuationẽ. Quæritur quid iuris nam istud statutũ respicit quandam solennitatem ab vtraq; parte contrahentiũ seruandam. Porro vnus eorum est laicus alter clericus quæritur qđ extremum inspicere debeamus.& uidetur quod extremum agens inspiciamus quia nobilis patientię.ff.de leg.iij.l.j.§.sed si filius. ¶ In contrarium videtur quia inspiciamus suscipitiuam personam. vt ff.ad l.fal.l.cũ dotẽ.dicit philosophus quod actus actiuorum sunt.subsistunt in communi susceptiuo.idest in patiente & disposito secundo de ani-
4 ma. ¶†Quæstio fit in hoc verũ sit ligata manus donantis an capacitas donatarij an simpliciter seruandus sit fauor clericorũ.sol.si clericus ex lege municipali uelit aliquod beneficium consequi puta:paratę executionis tunc debet seruare statutum. Si autem vult simpliciter vti iure communi tunc neque actiue neque passiue comprehendit clericos. Adde quod dixi.s̄.de foro competen.c.qđ cle-
5 ricis.[a] ¶†Ecce fit statutum quod si quis vendit frumentum soluat
a duos denarios pro libra. vel dictat statutum quod nullus possit extrahere victualia extra districtum nunquid comprehenduntur clerici.respondeo sic si mercando hoc faciunt alias secus.C.de episc.& cle.l.ij.& ibi per Cynum.& hoc intellige.quo ad pœnas pecuniarias sed corporales nõ possunt eis infligi per statuta laicorum.vt in c.si quis suadente diabolo.per Innocẽ.& vide quod no.Archi.xvij.
6 q.iiij.quisquis.¶Quæro nunquid illud quod dicitur de trina monitione

ADDITIO.

a ¶ Aduerte quia etiam Panor.hic in.l.no.istum tex.& illum ꝙ clerici possunt ad eorum commodum uti statutis & consuetudinibus laicorum.ideo aduerte quia Bal.nõ legit ibi nec illum tex.de fo.cõpe.iõ dicit qđ ille tex.ꝓbat hoc mõ nã dicit ꝙ ibi tex.q.dã sacerdotes & clerici fuerũt iculpati de certis criminibus q.testibus fide dignis poterãt ꝯ eos ꝓbari:isti cleri.solebant iuuare exquendum.l.regni per quem disponitur ꝙ in culpa de criminibus quæ contra eos legitime probari possunt testibus fide dignis reputantur insontes si se super illis purgare ualeant quo quo modo mandat ibi pa.quod illa consuetudo regnum tanquam pestifera & omni iuri contraria extirpetur penitus & clero.nec clerici ualeant ea uti ergo à contrario sensu si fuisset rationabilis potuissent clerici ea consuetudine laicorum ad eorum commodum vti ex quo erat mere priuilegiata.

nitione habeat locum in monitione vicarij sicut in monitione episcopi? dicit collectarius quod non. quia hoc spectat ad correctionem vel reformationem nisi haberet speciale mandatum. vt
7 in c. tuam. de offi. vi. ¶ † Quæro nunquid ille qui grauat clericos in rebus clericorum committat sacrilegium? dic quod sic no. xvij. q. j. generaliter & xij. q. de rebus. & c. ecclesia. xvij. q. iiij. quisquis. & iniuria verbalis facta clerico dicitur negocium ecclesiarum. vt in c. peruenit. de foro competen. ¶ Triplex autem est iniuria scilicet verbalis: corporalis: & in rebus. & omnia ista pertinent ad episcopum & etiam ad iudicem secularem. vt C. de episc. & cle. l. si quis
8 hoc genus. ¶ † Extra quo quare dicimus in singulari numero ista est canonica monitio cum sint tres monitiones? respondeo quia sola vltima dicitur canonica. aliæ sunt præambulæ. ff. de no. ope. nũ. l. prætor. § si aliquando. & ideo non sufficit vna monitio pro tribus: quia verbis edicti deseruire oportet. ut ff. de exerci. l. j. §. si is qui nauem. & de formalibus nihil est prætermittendum. vt ff. de in inte. resti. l. diuus. ¶ † Sed nunquid ista denunciatio possit fieri pro
9 curatori? dic quod nõ: quia nec ad domũ eũ fiat ad morũ correctionẽ. & correctio morum non potest impleri per substitutum. vt C. de cad. tollen. l. ne autem. ¶ Sed nunquid possit fieri die feriata in honorem Dei? respondeo quod sic: quia non spectat ad iudicialem strepitum. vt ff. de no. ope. nũ. l. j. § nũciationibus. ¶ Porro cum terminus dicatur dupliciter uno modo. i. assignatio dierũ. secũdo modo. i. fluxus dierum dico quod istæ dilationes debent esse elapsæ. vt in c. cõmissa de elec. li. vj. quia vbi delictum vel pœna delicti surgit ex tempore necesse est expectare finem. ut no. per Bart. in l. cum stipulatus sim mihi a proculo. ff. de ver. ob. & ff. si quis cau. l. si eum. §. hoc sisti. in fine huius tituli. No. quod delictum clericorum punitur in proprijs rebus ipsorum: non in rebus ecclesiæ. Bal. de perusio.

¶ De cohabitatione clericorum & mulierum. Rub.

1 *Clericorum & mulierum cohabitatio quare prohibetur.*
2 *Mulieri si relinquitur victus & vestitus donec manserit cum priuignis in domo testatoris modo priuigni sunt de tali cohabitatione suspecti an ipsa possit ab eis recedere & legatum consequi.*
3 *Mulieri an propter fragilitatem sexus competat beneficium restitutionis in integrum.*

1 ¶ † Quia mulier mollis & fragilis est naturæ & appetit virum sicut materia formam: magnes ferrum & econtra viri ardentes amant mulieres quia dicit tex. quod nil est furore amoris vehementius iõ clericorum & mulierũ cohabitatio prohibetur: quia naturaliter est suspecta & nititur in vetitũ semper dãnata cupido. & ideo Deus voluit quod mulier esset amicabilis & flexibilis naturæ vt magis cooperaret generationi. vt C. qui po. in pi. ha. l. assiduis. Nam si esset aspera & inculta nõ generaret sicut terra arida nõ producit ex se fructũ quia sterilis est. vt l. si fundus ff. de re. eorũ. & est facta ex costa viri quasi ex medio virtutis eius nõ quasi ex supremo vel infimo & sicut per costas designatur custodia cordis. & sicut clipeus aliqualiter retortus ita se hẽt mulier respectu viri si custodit naturam suam. Est au
2 tem natura virtus propagata de celo. ¶ † Ecce quod relinquitur mulieri victus & vestitus donec manserit cum priuignis in domo testatoris. modo priuigni sunt de tali cohabitatione suspecti: nunquid ipsa potest ab eis recedere & legatum consequi? Dicit Iac. de Are. quod sic in l. fi. ff. vbi pup. edu. de. Item si adulta quæ est matrimonialis ætatis velit potius habitare cum matre quam cum curatore hoc non solum ei est permittendum: sed etiam iudicis officio prouidendum: quia cohabitatio esset suspecta. debet enim in omnib. iudex prouidere ne quis possit insidiari pudicitiæ etiã si esset spõ
3 sus per verba de futuro. vt s. de restitu. spo. c. ex parte. ¶ † Sed an propter fragilitatem sexus competat mulieri beneficiũ restitutionis in integrum sicut competit minori? respon. non. ut C. de iur. & fac. igno. l. fi. lex dicit quod mulier facilius impetrat veniã ætatis quam masculus. quia citius fit pleni doli capax & sagax quod idem est C. de his qui ve. æta. impe. l. ij. vnde videmus quod statim post. xij. annum potest facere testamentum & obligare se efficaciter per iuramentum: cum masculus non possit nisi post. xiiij. annum etiã si sit rex miles vel tribunus. C. de testa. mili. l. fin. & licet pupillus contrahendo naturaliter obligetur: tamen ex eius testamento nõ oritur obligatio naturalis: quia non est in eo integritas mentis. ut no. in ca. ff. de testa. l. ij. Nam vt ita dixerim lex facit eis testamentum quod ipsis sufficit hac ratione pupilli non dicũtur decedere ab intesta. vt l. j. in princip. de suis & le. & l. si quis cum nullum. ff. de iurisdic. om. iudi.

CAP. I.

1 *Clausula diabolico spiritu instigati quæ in inquisitionibus ponitur non minuit peccatum sed significat dolum.*

INhibendum. Sacerdotes fœminã quã etiam canones antiq. permittunt si est suspecta retinere non debent. hoc
1 dicit. ¶ † In tex. ibi: instigante diabolo no. illud quod ponitur in inquisitionibus, diabolico spiritu instigati quæ instigatio non minuit peccatum sed significat dolum. ¶ Quid ergo si apparet quod non fuit dolus sed culpa nũquid sit probata inquisitio? & videtur quod non: quia aliud est factũ aliud beneficium. licet grosso modo loquendo factum & maleficium idem sint. tñ re vera factũ cõsistit in ope. maleficiũ in mente & qualitate eius. ergo non est probatum sic factũ sed factũ simpliciter quod etiam per ignorantiã & furorem fieri potest. ut ff. de abig. l. j. in fi. ¶ In cõtrarium facit quia maleficium est genus: sed genus verificat in qualibet eius specie ergo verificatur & punitur etiã culpa. ar. ff. de arbi. l. Celsus. §. ideq; ait. So. in atrocioribus si se obligat ad pœnam talionis expresse vel tacite vera est opi. secũda: quia inquisitor non videtur se astringere ad aliquam qualitatem.

CAP. II.

1 *Sacerdos non solum dicitur presbyter: sed etiam diaconus & subdiaconus.*

SI quisquam. Excõicatur clericus tertio monitus si a suspectæ mulieris cõsortio & colloquio nõ desistat. h. d. ¶ Not. ex colloquio præsumi tractatũ & hoc est bene no. de quo per Bart. in
1 l. si ventri. §. fi. ff. de priui. cre. ¶ † Not. hic quod sacerdos dr̃ non solũ presbiter sed etiam diaconus & subdiaconus. Sed nũquid hoc est verum si quis impetrat beneficium dicens se sacerdotem? respondeo si non refert in quo ordine sit valet impetratio alias non: quia ad communem verborum disciplinam & intellectum recurrendũ est, ut no. Cyn. in l. fi. C. de compen.

CAP. III.

CLericos. Non debet prælatus corrigere clericũ vt concubinam abiuret & si nõ dimittat excõmunicat. h. d. ¶ Not. quod vbi est verisimile de piurio non debet exigi iuramentum sed aliud remedium adhibendum. concor. ff. de indi. vi. tol. l ij. Bald.

CAP. IIII.

1 *Dictio vsque quando ponatur exclusiue & quando inclusiue.*
2 *Iudex quid debeat arbitrari.*
3 *Officium & beneficium an quis statim quod satisfecit recuperet.*
4 *Suspensus ad tempus an perdat ius suum.*
5 *Suspensus an postquam recuperat pristinum statum recuperet fructus qui medio tempore colliguntur.*
6 *Suspensi beneficia an possint alteri conferri.*
7 *Fructus pendentes tempore quo suspensus vel excommunicatus absoluitur ad quem pertinent.*
8 *Carceratus si quis sit pro debito statim quod soluit debitum si inuenit ostiũ carceris apertum potest sua libertate & propria autoritate exire de carceribus.*
9 *Suspensus a beneficio an debeat electionibus interesse vel cum alijs sedere.*
10 *Pœna iudicis an sit grauior quam pœna iuris.*
11 *Excommunicati siue a iudice siue a canone fiunt irregulares ratione contemptus si celebrant in suis ordinibus.*
12 *Tempus ad satisfaciendum reo quantum debet dari.*
13 *Condemnatus si non soluerit condemnationem puniri debet alia grauiori pœna & non apponitur tempus.*

SIcut. Si clerici moniti concubinas non dimittunt suspẽdunt a beneficijs & si se adhuc nõ corrigunt deponunt. hoc dicit. ¶ In text. ibi: fornicarias. lex ciuilis vocat fornicarias, ibi studiose. i. solicite. Ibi
1 vlterius simile in l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. ¶ † Ibi vsq; ista dictio includit extremum ad quod tum ex vi vocis. tum ex vi rõnis. sed quando ratio nõ patitur quod ponatur inclusiue vel rei natura nõ patitur tunc ponitur exclusiue: vt no. Cy. C. de nup. l. a caliga to. Ibi ad satisfactionem not. quod valet suspensio ad tẽpus incertũ. Ibi congruam arbitrio boni viri. argu. ff. pro so. l. societatem in fi
2 ne. & ff. de sta. libe. l. statu liber rationem. ¶ † Quæro quid debeat iudex arbitrari? respõdeo vt sic cõgruat satisfactio si dimiserit peccatum & penitentiam egerit corã Deo contra quem peccauerat. & si peccasset contra proximum oportet quod ei satisfaciat sm

Innocen.quia si offendit Deum & proximum ita debet satisface-
re vtriq; Deo autem satisfit per correctionem spiritualem:proxi-
mo autem per satisfactionem. Et vide quod notatur. ff. de infa. l.
3 furtum §. pactus.¶† Quæro an statim quod satisfecit recuperet
officium & beneficium? dic quod sic.quia pęna tempore limitata
suis est contenta finibus. ff de postulatio. l. imperator. ¶Contra
hoc opponitur nam qui per iudicem ligatur per iudicem absolui
debet ff.de reg.iu l.nihil tam naturale. ff.de solu.l. prout quisquã.
ff.de serui.ru. prędio.l.tria prędia.Solu. a iudice procedit hoc qa
qđ prohibet ad tempus videtur permittere post tempus.nam ar.
a contrario sensu sumitur ex tempore.ff.de leg. ij.l.statu liberum.
§.statum.item opponitur quòd tempus non est modus tollendę
vel inducendę obligationis.ff.de act.& ob.l.obligationum fere. §.
4 pe.So. tempus per se non facit hoc sed autoritas iudicis. ¶† Ter-
tio quęro vtrum suspensus ad tempus perdat ius suum? respond.
non perdit ius beneficij sed bene perdit commoditatem fructuũ
5 interim.ut s̃.de ap c.pastoralis.in fi.secundum Innoc. ¶† Quarto
quęro nunquid postquam recuperat pristinum statum recuperet
fructus qui medio tempore colliguntur.respon.non.sed in vtilita
tem ecclesiæ conuertuntur secundum Innocen. Sed videtur qđ
imo fructus recuperet quia iste suspensus non amisit possessionẽ
beneficij quia nec habuit animum amittendi nec pretor ei abstu-
lit.vt ff.de acqui.posses.l.qui vniuersas.§.idem solu.ista duo stant
simul qđ quis non possideat & tamen non lucretur fructus ſm In-
no.& est ratio quia ĩterim possidet nomine ecclesię potius q̃ suo.
considera ꝙ fructuum quidã sunt ciuitales q percipiuntur ex con-
suetudine vel statuto vt fructus tribunalis vel sigilli. Quidam con-
uentionales vt pensiones:quidam naturales quos natura sua spon
te producit:vt poma:quidam industriales qui seruntur.ut fruges.
& in oĩbus istis est uerum dictũ Innocen.vt C.de hereticis. auth.
6 idem de nestorianis. ¶† Vlterius quæro vtrum beneficia istius
possint alteri cõferri? rñdeo nõ qa vacant donec per sñiam sit re-
motus ſm Innoc.¶Et not.ꝙ suspensus ęquiparatur infirmo: sed
excõicatus ęquiparatur mortuo & tamen donec sit priuatus irrepa-
rabiliter per sñiam hoĩs alias canonis beneficia sua alteri conferri
nõ possunt qa non vacant.vacatura enim cõferri nõ possunt etiã
si quis sit irregularis vel homicida. vt j.eo.tit.in c.fi.per Innocen.
7 ¶† Quid de fructibus pendentib. tpe quo suspensus vel excom-
municatus absoluitur? rñdeo pertinet ad ipsum absolutum sicut
pertinerent si esset de nouo promotus non ob.l.diuortio. ff. solu.
ma.vbi ꝓ rata temporis fit distributio quia maritus possidet gra-
tia sua & aliena.sua gratia videlicet dum durat matrimonium. &
hoc propter onera matrimonij.Aliena autem post diuortium.ut
C.sol.ma.l.dotis.& ideo fit diuisio tpis sic ff.de stip seruo.l. seruus
cõis męuij & castrensis peculij §.vlti.Sunt enim qui possidẽt gra-
tia sua tantum. vt vsufructuarius. de quo dic vt ff.de vsufruct. l.
defuncta.¶Sunt & alij qui possident gratia sua tãtum & isti possi
dent apparenter sed nõ existenter: quia possessio iuris non est pę-
nes eos vt sunt coloni & inqlini.vt C.de pręscri.tri.an.l.male agit.
Et si isti expellantur nõ datur eis iudicium possessorium sed detẽ
tatorium.ut l.j.C.si per vim vel alio modo.ff.de dona.l. Aquilius
regulus.tamen colonus qui nummis colit facit fructus suos si sol-
uit pensionẽ vel fide habita de soluendo post fructuum ꝑceptio-
nem.ut ff.de vsufru.l.si seruus cõis.§.locaui.& si fructus pendẽtes
furtiue subtraherentur non datur ei actio sed domino vt ff.loca.l.
cum in plures.§.messem.quam actionẽ dñs tenetur soluere colo-
no vel intentare ad eius vtilitatem & iste est vnus casus in quo ꝓ
8 cedit libellus istę ago ut agas.¶† Extra not.arg.ꝙ si aliquis est car-
ceratus pro debito statim ꝙ soluit debitũ si inuenit ostium carce
ris apertum potest sua libertate & propria autoritate exire de car
ceribus:sed melius & securius est qđ faciat autoritate iudicis.ut ff.
de sol.l.si stipulatus.§.si lancẽ.Item collige argumentum ꝙ maius
est delictum inobedientię q̃ fornicationis qa magis punitur. Itẽ
qđ monitio quæ pręcedit factum vel eius perseuerantiam aggra-
uat delictum sed contumacia post factum qđ suis finibus contine
tur non alterat vel aggrauat factũ sed per formam facientem qa ea
9 quæ interuallo sunt non videntur inesse.¶† Quærit Innoc.vtrum
suspensus a beneficio debeat electionib. interesse vel cũ alijs sede-
re.& determinat ꝙ nõ.& est ratio qa reatus oẽm honorẽ excludit
vt l.j C.vbi sena.vel cla. Et quãuis qđ suspẽditur nõ obrumpit ex
toto ut no.in l.ij.ff.de verbo.ob.& l.inter stipulantẽ.§. sacramen-
ta.tñ actus medij tpis sunt ei interdicti.vt ff.de sta.li.l. statu libe. &
10 l.a cęteris.in prin ¶† Quæro vtrum pęna iudicis si grauior q̃ pę-
na iuris? Dicit Innocen.qđ sic.Tu dic ꝙ aut pœna iuris sumit ori-
ginem quamuis tacite ex sententia iudicis & tunc ęque grauis est.
Si autem habet originem ex sola dispositione legis : tunc aut lo-
quimur de pęna inhabilitationis aut de pœna contemptus. primo
casu durius agitur cum lege:ut ff.de iure patro.l.si libertus mino-
rem. Scdo casu durius agit cum ministro legis quia viua maie-
stas vel viua autoritas ei non debet esse ludibrio.argu ff.de arbi. l.
celsus.& ista sunt vera.fallunt in casibus expressis in iure.nam vbi
lex vltra procedit est stañ.statuto legis.vt ff.de diuor. l. fi. Subdit
Innoc.ꝙ si suspensus a canone celebrat nõ est irregularis secus in
suspenso a iudice.Non ob.c.cum ęterni.de re iudi. lib. vj. quia ibi
11 speciale propter iudicis.¶† Excommunicati autem siue a iudice
siue a canone fiunt irregulares ratione contemptus si celebrant in
12 suis ordinibus secundum Inno.¶† Quærit Innoc.quantum tem-
pus dabitur ad satisfaciendum reo ? Respondeo: aut iudex expri-
mit tempus & ei statur aut non exprimit.& tunc donec citetur vt
13 satisfaciat dumtamen satisfacere possit secundum Inn. ¶† Hoc
facit ad quæstionem statuti quo cauetur ꝙ si condemnatus non
soluerit condemnationem puniatur alia grauiore pęna & non ap
ponitur tempus.nam monitio est necessaria.sic in aut. de hęre. &
fal.§.si quis autem non implens.

CAP. V.

1 *Literę debent facere mentionem de causa.*

SVper eo. Non ualet absolutio si clericus pro-
pter concubinatum suspensus cota
1 cito absoluatur.¶† No.quod literę debent facere mẽ
tionem de serię.i de causa nam qui non facit mentio-
nem causę non videtur fecisse mentionem causati ut hic quod
est nota.Dicit enim l.causas quibus quis strangulatur nominatim
exponat.vt l.j.C.de prędi.curi.li.x.nam si curam medicantis expe
ctas oportet vt vulnus detegas tuum ff.de in ius vo. l. sed si hac.§.
patronum.Baldus.

CAP. VI.

SI autem. Clericus qui monitus non dimittit ꝯ-
cubinam a beneficio deponitur. hoc
dicit.Et per hoc patet clericos in minoribus ad con-
tinentiam compellendos qđ est verum in beneficia-
tis ut sequitur.¶Nota qđ ille qui habet beneficium sine cura non
potest habere concubinam.

CAP. VII.

1 *Notorium dicitur de quo presbyter canonice condemnatur.*
2 *Factum si nullo modo sit probatum & tamen sententia condemnatoria lata est: an crimen dicatur notorium.*
3 *Notorium proprie sumptum quod sit.*
4 *Mulierem si quis in domo teneat potest diffiteri se cognoscere eam.*
5 *Notorium auditus an possit esse sicut notorium visus.*

VEstra. A clerico fornicario non notorio licet au
dimus diuina & percipimus ecclesiastica
sacramẽta sed si esset notorius abstinere debemus nõ
tamen ea intentione vel animo quo credamus offi-
cia vel ecclesiastica sacramenta per tales fore polluta.h.d.& diui.
ditur in duas partes in consultationem & responsionem.secunda
1 ibi:alibi.¶† No.optima verba literę.notorium dicitur de quo ꝓ
sbyter canonicę condẽnatur.Occultum dicitur qđ ab ecclesia to
leratur.Not ergo quod per sententiam fit aliqđ notorium dum-
modo sit canonicę lata secus si esset nulla ipso iure.Nam hęc spe
cies notorij vocatur notorium iuris & ideo debet habere validita
2 tẽ quæ in iure ꝯsistit.¶† Sed pone ꝙ nullo modo factum est pro-
batum:& tamen sñia condemnatoria est lata : nũquid crimen di-
catur notorium?respondeo si propter autoritatem sententię quę
habetur pro veritate. ut ff. de reg. iur. l. res iudi. & ideo qui petit
mandari sententiam executioni non habet necesse probare de cri
mine sed de sententia. vt ff de iudi.l.si pretor. in prin.& iste est ca-
sus in quo probatur notorium & non probatur factum scilicet in
notorio famę quæ describitur grosso modo vox populi & in vul
gari dicimus vox populi vox Dei.quia opi.in qua omnes concur-
runt vel maior pars:pręsumitur in se habere rationem.Dicit phi-
losophus qđ fama quàm multi populi famant non ex toto perit
& tamen per istam famam non probatur veritas sed est quoddam
motiuum ad inquirendũ secundũ Inno.j.eo.c. fi. ¶ Si in publicis
criminibus qa de priuatis delictis ſm ius ciuile nõ fit inqsitio vt
ff.de mu.& hono.l.rescripto.§.si quis accusatorem.secundum ca
nones autem vbicunque quis laborat infamia potest inquiri mi-
tius tamen agitur cũ inquisito quàm cũ accusato. vt int.de accu-
sa.qualiter & quando.est & tertius casus scilicet in notorio præ-
sumptionis vel iudiciorum:quia tale notorium probatur & non
probatur factum sed istis duobus modis dicitur notorium im-
3 proprie. ¶ † Notorium autem proprie sumptum est illud qđ
ab oculis hominum non potest occultari in quo per negatio-
nem non fit res dubia. vt not. ff. de transact. l. post rem. & si
fieret

fieret aliqualiter dubia per negationem tamen statim potest fieri notoria per probationem: vnde illa dubietas de facili tollitur sicut nebula in aere. vt supra. de offi. delega. c. statuimus. in vj. & ibi no. In isto notorio quod adminicula probationum desiderat. dicemus quod non potest probari quin probetur factum. & est ratio manifesta: quia factum est quod in substantia consistit. Notoriū autem est qualitas siue circunferentia quę sine subiecto esse non
4 potest. vt not. ff. de proba. l. si arbiter. ¶† Dicit hic Innoc. ꝙ licet quis teneat mulierem in domo potest diffiteri se cognoscere eā: quia non probat hoc esse qđ ab hoc facile contingit abesse. Sed istud dictum debet intelligi iudicis arbitrio secundum qualitatē personarum. Idem ait qđ si clericus inuentus sit coire cū muliere quod propter hoc tamen vitari non debet supple donec tollera tur ab ecclesia: nam ecclesia habet illud pro occulto quod non
5 est detectum nisi esset expresse notorium secundū Inno. ¶† Sed nunquid potest esse notorium auditus sicut visus. Inno. posuit duas gl. j. eo. c. si in vna earum dicit ꝙ nō: in alia dicit qđ sic: qđ verius est: qa sicut visus est actus corporis videntis ita auditus est actus corporis audientis. vnde ea que fiunt in parlamentis dominorū & ciuitatum in quibus auditus a prędominio magis discernit id de quo quęritur bene possunt esse notoria: ut C. de appella. l. nominationes. & nota in l. j. C qui & aduer. quos. facilius tamen probatur notorium visus quàm notoriū auditus: & adde quod dicam. j. eodem. c. tua.

CAP. VIII.

TVa. Per dicta non iuratorum fornicatio non probatur punitur tamen infamatus si de his se non purgauerit h. d. In tex. ibi notorium dicitur notorium i. valde notum in quo per negationem non fit res
1 dubia. ¶† Et istud est notorium facti continuabilis & actu permanentis dicit Ia. But. ꝙ ea quæ non vident non possunt esse notoria quia notorium est perfecta noticia rerum visui subiacentium. perfecta autem notitia rerum solo intellectu capiendarum non facit notorium quia animi sapientia datur paucis. dici autem possunt manifesta si consistunt in actu instātaneo siue momētaneo
2 vt C. de ap. l. ciues & incolę. ¶† Et no. qđ Inno. hic primo tractat de fama & Ber. diffinit quid est fama: & dicit ꝙ fama quo ad se. i. in se ipsa essentialiter & vere quia ipsa fama est veritas & integri status bonę opinionis. sed quo ad alios est proclamatio vel mur-
3 muratio populi. ¶† Sed quid si testis dicit famā esse & interrogatus quomodo hoc scit. respōdet quia publicè dici audiuit. dicunt quidam quod non sufficit quia publicè posset dici ab vno tantum audiente populo & tamen non esset fama quia fama est vox credibilis plurimorum sed debet adiūgere qđ a multis & à maiori parte populi vel vicinię. Nam hęc verba sufficiunt videlicet ꝙ sit notorium famę in vicina secundum Inno. ¶ Sed iudex vt tollat omnē ambiguitatem debet interrogare a quo & a quibus dici audiuit & ubi & an sit fama recens vel dudū in populo quia fama recēs posset esse subornata & itromissa ab ęmulis & inimicis & fama procurata est potius ęmulatio quā fama vt ff. de adult. l. miles. §. pe. qa quod ab inimicis & emulis oritur suspitione vel inuidia
4 nō caret vt in l. j. C. si quis impera. maledi. ¶† Quid si statuto caueatur ꝙ ad probandum maleficium contra magnates sufficiat ꝓbare famam nunquid sufficit probare nudam famam nullis indicijs comprobatam. dicit Bar. ꝙ non quia agitur de pleno pręiudicio vt ipse no. ff. de quęsti. l. de minore. §. tormenta. qđ dictum est satis ęqui debet ergo cum iusta & clamosa fama vel infamia cōscientia iudicis confirmari ex aliquibus coniecturis. Sed quid si est orta ab honestis pe. sonis quę dixerunt in populo se vidisse. & interfuisse. respondeo ista fama habet originem a certo autore secundum Inno. Et ideo motus iudicis cum ea concurrere potest. Nam quod uulgus opinatur id credibile est. ff. de infa. l. athletas. versi. & sane. ¶ Statutū ergo prædictū potest restringi ad famam quæ viget qa nobilis ꝓsumptio est presumere aliquod statutū esse cum ratione argumen. ff. pro so. l. merito. tamen vna fama potest extingui per famam contrariam vt C. si de statu. defun. l. si mater. quia eadem est parilitas contrariorum cū in iudicijs debeat seruari ęqualitas vt C. de fru & lit. expen. l. fi. de tem. in integ. rest. l. pete-
5 de. ¶† Porro fama famās est vox in auribus populi sonans quia vires suas eundo & perseuerando extendit. Rumor autem quandoque cito deficit vt l. fin. ff. de hęre. instit. vnde Virgilius Fama malum quo non aliud velocius vllum. Mobilitate viget viresque acquirit eundo. Iuxta illud per omnem terrā exiuit sonus
6 eorum. ¶ † Vlterius dicit Innocen. quid est manifestum dicit Ber. ꝙ manifestum est habere originem a certo autore non ab incerto originē dico essendi. nam quo ad probationē dico aliquid est incertū in principio quod certum est in fi. vt instit. de ac. §. curare. & C. de po. l. cum reus. ¶ Demum Inn. transit ad notorium cir-
7 ca quod est aduertendum quod notorium dicitur propriè illud quod non indiget probatione. ¶† Item quęritur nunquid in tali notorio requiratur litis contestatio quoniam litis contestatio debet fieri ꝑ positionē & negationem vt C. de iudi. l. rem non nouā sed in notorio non cadit negatio ergo nec litis contestatio. defensio tamen siue accusatio si qua est bene debet audiri quia sepe aliqua sunt notoria, & tamen possunt excusari a pęna & ideo datur dilatio ad defensionem faciendam & debet absens citari vt ff. de re mili. l. iij. §. si ad diem & inf. de accu. c. cū dilecti. verbi gratia potest esse notorius homicida & tamen potest se excusare qa fecit ad defensionem vel quia occidit hostem in flagranti crimine. C. de his qui ad eccle. confug. l. si seruus. ¶† Ex his apparet qđ
8 etiam si vtraq; pars sit pñs non requiritur cōtestatio litis & etiā
9 si fieret interrogatio non fit animo litē contestā. qđ est cōtra opinionem Inno. ¶† Deinde quęritur vtrum notorium indigeat ꝓbatione si negetur. Innocē. videtur dicere ꝙ sic. sed contrarium apparet ex supradictis. dic ꝙ si est notoriū actu perseuerans quod istud non potest negari. Si autem est notorium ꝙ a suo actu recessit: aut est notorium recens & idem aut notorium antiquum qđ potest excidisse memoriam hominum vel est in partibus remotis & non in loco iudicij tunc requirit probatio & admittit appellatio. vt C. de appel. l. ciues & incolę. Et dicit hic Inn. qđ ī notorio interpellato sufficit semiplena ꝓbatio qđ nullo iure cauet salua
10 reuerētia tāti patris. ¶† Deinde tractat hic Inn. de notorio iuris id est sententię & confessionis. & ideo dicitur notorium iuris: quia iure cōprobat & ex legitimo ꝓcessu oritur: secus si ꝓcessus esset reprobatus, vt supra de iudi. c. at si clerici. & dicit quod si negatur debet probari & istud est verum quia potest in dubium reuocari & negari nisi per acta constet contrarium: vt ff. de transf. l. post rē. Nam claudendę sunt aures vocibus calamitosorum: vt ff. de offi. prę si l. obseruā. C. de penis l. cum reis. C. quorum app. non reci. l. ij. ¶ Dicit hic Inno. vnum verbum not. quod interdum appellatio est interdicta: tamen allegationes legum vel alię legitime allegationes non sunt interdictę vt patet in supplicatione secundū Inno. ¶ Tu dic quod est speciale in supplicatione nam post quam sententia transiuit in rem iudi. nullę allegationes admittuntur. ff. de cōdi. inde. l. eleganter. §. si post. ff. de iudi. l. si prętor. in prin. nisi sit casus in quo detur in inte. resti. quod est vbicunq; dolus iudicis & partium dedit causam sententię vt singulariter no. ff. ad treb. l. seruo inuito. §. cum prętor. ¶ Deinde Inno. tractat de notorio pręsumptionis de quo habes optimum exemplum ff. de in inte. resti. l. diuus. & scias quod præsumptiones vt plurimum sunt inuentę propter dificultatem probationum: vt legitur & not. de condi. &
11 demonstra. l. Lucius. ¶† Quero cum Inno. quot homines faciunt notorium? dic vnum mirabile verbum quod tot faciunt notorium quod non possunt reperiri tot in contrarium: & ideo requiritur maior pars. sed Cyn. dicit quod aspectus. x. virorum vel mu-
12 lierum facit notorium. C. de accusa. l. ea quidē. vbi videas. ¶† Vlterius

tertius quero contra notorium delicti non admittit negatio. nun quid contra notorium cōtractus testamenti admittatur negatio? Inno. hic contrariatur sibijpsi. tu dic quod in possessorio non admittitur negatio ī petitorio sic: vt C. de edi. diui adri. tol. l. edicto. certe illa l. hoc non pbat quia ibi loquitur in summaria cognitione & vbi proceditur de scripti recitatione. Item vbicunq; procceditur de scripti recitatione potest dici notorium. l. certo certius. ff. de pigno. l. contrahitur. dic quod ex notorio contractus si orit iudicium possessorium: quia aliud est possessio aliud obligatio: vt l. fina. ff. quorum bo. tamen ex īstrumento oritur clara & indubitata scientia. & tamen potest impugnari per contrarium in rem: vt C. de non nu. pecu. l. generaliter. ¶ Item potest exponi & interpretari per testes. vt not. ff. de pac. l. iuris gentium. §. qđ fere. & no. qđ testes qui producuntur ad probandum notorium debent esse bone opinionis & intelligentes: quia sine intellectu quid sit notorium ignoratur ad hoc. ff. ad carbo. l. iij. §. cause. & §. due cāe. & l. j. §. j. ff. de ven. inspici. ¶ Porro notorium non dicitur nisi apparens & existens vetustas que omnia consumit. Item notorium a noticia dictum est. quia seipsum exhibet vt l. ij. C. quando & quibus
13 quarta pars de. ¶ †Sed nunquid paupertas possit esse notoria. videtur quod non: quia multi paupertatem fingunt & thesaurum suum abscōdunt, vt l. ij. C. de medi. validis lib. xj. sed dic qđ tā paupertas quàm diuitie possunt esse notorie vt ff. qui satisda. cog. l. si vero. §. si pro rei qualitate. & sine vlla possessione ex solis nominibus debitorū potest quis esse diues vt C. de quadri. prescri. l. oēs. ¶ Et no. quod quatuor modis dicitur quis idoneus. s. morib. scientia facultatibus & conueniendi facilitate. & quodlibet istorum po
14 test esse notorium pro & contra. ¶ †Item no. quod contractus possunt esse notorij. obligationes autem sunt inuisibiles quando ex necessitate illatiua notissime sunt ī intellectu nisi aliud pbetur quod officiat obligationi vt simulatio & similia. sed in maleficijs non habet locum exceptio simulationis. & ideo dictum Innocen.
15 potest saluari secundum quid sed non simpliciter. ¶ †Sed nunqd dominium potest esse notorium videtur qđ non quia illud non est notorium quod potest multis modis in dubiū reuocari secundum doctrinam Inno. Preterea dominium est difficilis probationis & obscure vt not. C. de proba. l. cum res. ¶ In contrarium est gloss. ordinaria. ff. de neg. gest. l. at qui natura. §. cum me. preterea possessio potest esse notoria. Item quia ille qui est dominus fructuum presumitur esse dominus terre. ff. de dona. l. Ticia. & not. in l. pe. ff. de condi. instit. preterea cōsuetudo & prescriptio ex quibus acquiritur dominium possunt esse notoria & ad notorietatē cause sequitur notorietas effectus. Item licet dominium sit inuisibile tamen per ea que videntur conspicitur. ¶ Item pro hoc facit ff. de ac. emp. l. emptorem in prin. sol. largo modo accipiendo notorium dominium & quasi dominium & seruitutes possunt esse notorie. vt horti Salustiani & palatium Ciceronis. Adde ex dictis. Innoc. quod factum quod nos appellamus maleficiū potest esse notorium & tamen maleficium potest esse occultum propter legitimas excusationes quas tamen dēt probare excipiens vt C. de adul. l. ita pudor. ¶ Item sicut se habet contractus ad obligationē. sic se hēt factū ad maleficiū quia maleficiū sine obligatione eē nō pōt sed factū etiā consummatum pōt esse ab omni vinculo extractum & remotum: vt C. de his qui ad eccle. ꝯfug. l. si seruus. C. qđ cū eo. l. si seruus. C. ne quis vel a regi. l. ij. C. de male. & mathe. l. fin.
16 ¶ †Item dicit Inno. quod de iure ciuili in notorijs seruatur ordo iudiciorum sed de iure canonico in notorijs non requiritur ordo nec litis cōtestatio nisi vtraq; pars sit in iudicio & reus neget. Itē dicit Inno. quod mandata iudicū que fiunt ex arrupto, vim cita-
17 tionis non habent. ¶ †Ex hoc sequitur qđ per precepta facta ex arrupto non interrumpitur prescriptio. quod est not. quod dicunt aduocati quod huiusmodi precepta resoluuntur per conditionem. & istud dictum practicatur & semper allegatur hoc di-
18 ctum. ¶ †Qualiter autem super notorio formet libellus, & quo modo formetur capitula: ponit Innoc. circa princ. huius capituli. & quia officiū iudicis in notorijs multum potest: ideo interrogationi criminose dēt responderi, vt not. Innoc. s. de elec. c. dudū ecclesia Rotomagen. per cōfessionem inducitur notorium iuris. sed an idem inducatur per dicta testium nondum lata sententia. dic quod non: qa ex dictis testium ius non oritur. vt singulariter no. ff. de iureiur. l. sed si possessori. §. penul. Et ideo reus condemnatur ex confessione spōtanea in qua sit perseueratum vsq; ad sen-
19 tentiā. vt no. in c. venerabilibus. §. secus. de sen. excom. li. vj. ¶ †In notorijs facti iudex supplet de iure & de facto, & quolibet tempore etiam feriato. vt no. ff. de fe. c. ij. Item leuato velo fit executio. & vbi te inuenero ibi te puniam. vt ff. de insa. l. ictus fustium. In notorijs sufficit vna citatio. tamen sine vlla citatione non pōt ferri sententia: vt in c. pastoralis. de re iudic. in clemen. ¶ In notorijs non requiritur spontanea confessio cum valeat facta in tormentis quasi fundetur super vero indubitabili. & in eis tormentum, offertur pro libello. ¶ Nō ob. ij. q. j. nos in quenquam, quia ibi non loquitur in notorijs. eadem causa & questione. c. de manifesta. In notorio fertur sententia parte non citata. supra de transac. c. iiij. secundam Innocen. sed hoc videtur contra casum dicti c. pastoralis. vbi denunciatur processus nullus: quia legitima citatio non precessit: & tamen rebellio regis Roberti versus imperiū
20 erat notoria. & hanc vltimam partē tenet Inn. in d. c. tua. ¶ †Que confessio dicatur notoria res vel per confessionē no. de verbo. si-
21 gnifi. c. olim. secundum Innocen. ¶ †Quot modis offensa dicatur notoria, vel manifesta: de sen. excom. c. solet. li. vj. secūdū eundē notorium dicitur quod ad fundandū originem petitionis est notorium: licet contra exceptionem esset necessarium adminiculū replicationis pbande, tamē sufficit quod origo petitionis sit notoria ad fundandum originē processus qa raro est reperire aliqđ notorium in quo etiā adminicula sint notoria secundum Innoc.
22 ¶ †Hec est differētia inter notoriū & manifestum: quia notoriū est in prin. & in fi. manifestū autē potest esse occultum in prin. qđ fit manifestum in fine litis per pbationes apertissimas & inexpugnabiles. Et adde quod no. inno. in c. de hoc. de simonia. Si subditus subtrahit obdientiam domino suo dominus potest eum punire de iure & de facto armata manu, & bellū indicere. vt notat Inn.
23 ī. de verbo. signi. c. ex parte ī Christo. ¶ †Nos dicimus qꝫ seruitutum quedam habent causam continuam natura & vtilitate. Quedam natura non vtilitate. Quedā nō habent causam nō ppetuā nec naturalem, sed vt res incidit. Nam dicit lex qđ seruitutes habētes actum permanentē sunt continue, sed alie aut habent causam naturalem, & sunt quasi cōtinue: aut non habēt causam naturalē nec quasi, & ille appellant omnino discōtinue vt no i l. seruitutes. ff. de serui. & l. foramē. ff. de serui. vrb. pdio. Et ibi dicit lo. si cōsultus qđ omnia perpetua intelligunt esse ꝯtinua si procedūt a rerū
24 natura: & sic a simili dico in notorio. ¶ †Per signa etiam quedam possunt esse notoria qa sunt determinate significationis talia qb. est datus certus modus significan. sicut p vexilla regia significat districtus regis. Itē & p signa vocalia vt per banna & de istis taq de principijs non est disputandum.

FINIS.

¶ Explicit commentum domini Baldi de Perusio, Iuris vtriusque Doctoris, in Primum, Secundum, & Tertium Decretalium.

Tituli Decretalium qui his commentariis explicantur.

INDEX LOCVPLETISSIMVS rerum & verborum in Commentaria Baldi ad libros Decretalium ordine alphabetico digestus.

A

Actio

B

C

Index in Commentaria Baldi.

Colle-

Contractus

cumulans

E

Reus

Index in Commentaria Baldi.

F

¶ Feudum

instrumenta

iurisdictio

Monachus

N

O

P

pęniteu-

professio

¶ Purpura

regulis

S

ista

T

¶ Testari

Testes

Vacante

V

FINIS.

Ioannis Holbechij in commendationem Baldi Epigramma.

Clare tuum uideri? hic Baldum symphradmona lector,
Et magis hunc tersum quàm fuit ante, uiden?
Scilicet insigni micat auctior ecce tabella.
Charta cui nitidis est decumana typis.
Huic deest nulla quidem solidi Rubricula Iuris,
Huic nota uel minimis nulla paragraphulis.
Usque licet certent legum licet usque periti,
Bartolus haud Baldo, nil ubi cedat habet.
Solerti id debes Petro studiose Fualdo
Lector, Ioanni nec minus Holbechio,

Eiusdem de eodem.

Sunt qui Sisyphium perhibent se uoluere saxum,
Dant operam Nomicis quando uoluminibus:
Ne magis obtexant humili sublimia menti,
Ecce nihil quod nunc caussificentur habent.
Nempe tenet Baldus summi fastigia montis,
Sic comes & fixo nunc pede summa tene.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR.

Omnes sunt quaterniones præter RR terniones.

AVGVSTAE TAVRINORVM,

Apud hæredes Nicolai Beuilaque 1568